

0067345XXX

VILLANOVA COLLEGE LIBRARY
Villanova, Pennsylvania

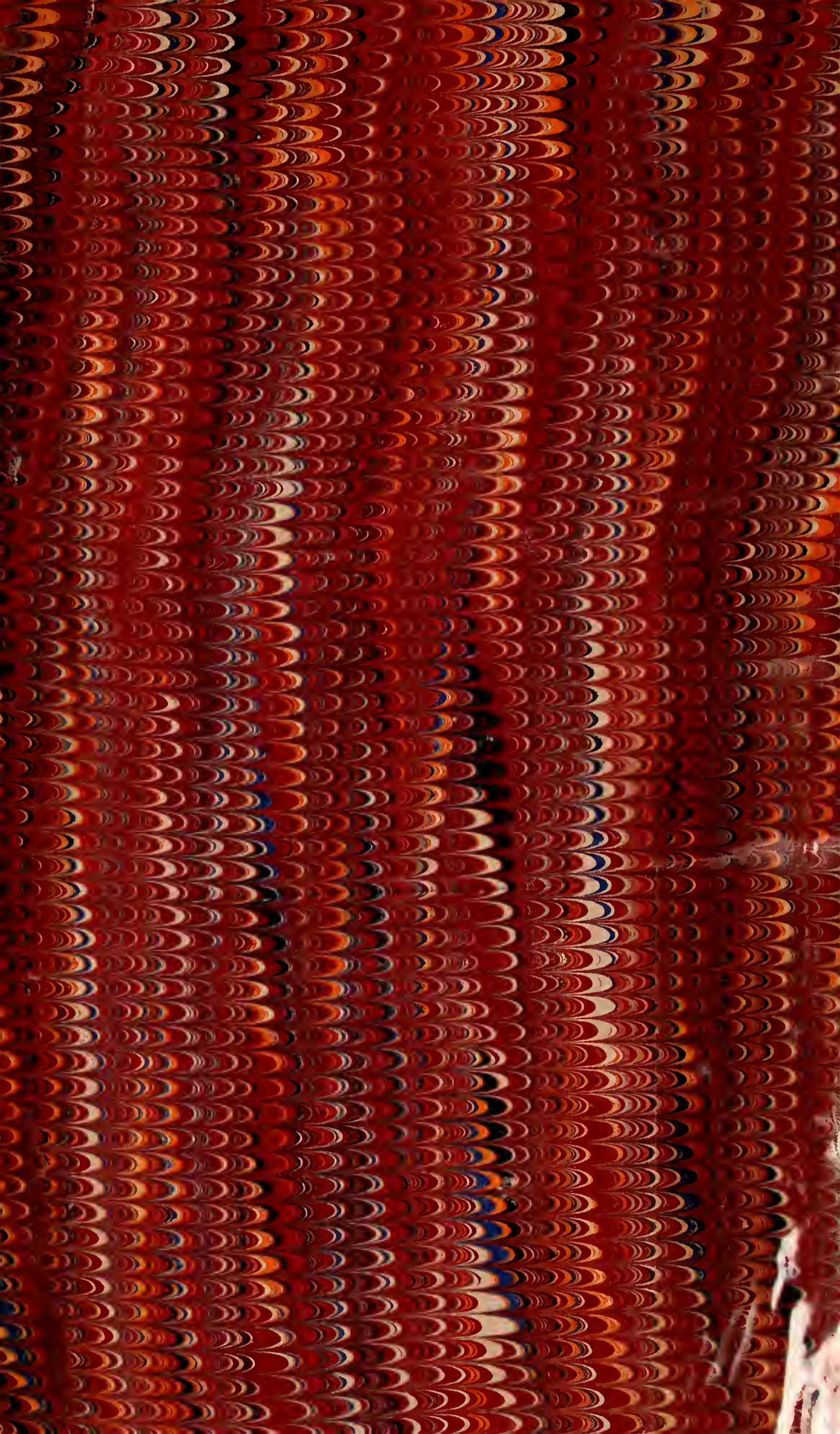

This book was donated

3-4-49

by

Rev. M. Sullivan, O.S.A.

ACTA
SANCTORUM

PARISIIS. — EX TYPIS V. GOUPY. VIA GARANCIÈRE, 5.

ACTA SANCTORVM
MAII

collecta, digesta, illustrata,
 A GODEFRIDO HENSCHENIO
 ET DANIELE PAPEBROCHIO
 e Societate Iesu.

TOMVS II.

quo dies v. VI. VII. VIII. IX. X. XI.
 continentur.

*Præmittuntur Hodoeporica sacra
 IOANNIS PHOÆ et ANTO. PLACENTINI.
 causa veritatis discernenda comparata inter se.
 Subiunguntur Acta Græca,
 ad eosdem dies pertinentia.*

EDITIO NOVISSIMA
 curante
 IOANNE CARNANDET

ERUDITIO

VERITAS

ANTICA REDUCCO.

OBSCURA REVELO.

ACTA SANCTORUM

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur

EX LATINIS ET GRÆCIS, ALIARUMQUE GENTIUM ANTIQUIS MONUMENTIS

COLLECTA, DIGESTA, ILLUSTRATA A

GODEFRIDO HENSCHENIO ET DANIELE PAPEBROCHIO,

F SOCIETATE JESU.

EDITIO NOVISSIMA. CURANTE JOANNE GARNANDET

MAII TOMUS SECUNDUS

QUO DIES V, VI, VII, VIII, IX, X, XI CONTINENTUR

PRÆMITTUNTUR HODŒPORICA SACRA JOANNIS PHOCÆ ET ANTONINI PLAGENTINI, CAUSA VERITATIS DISCERNENDÆ
COMPARATA INTER SE. SUBJUNGUNTUR ACTA GRÆCA, AD EOSDEM DIES PERTINENTIA.

• PARISIIS ET ROMÆ
APUD VICTOREM PALMÉ, BIBLIOPOLAM

1866

BX
4655
.A2
v. 15

REVERENDISSIMO ET ILLUSTRISSIMO

DOMINO

D. WILHELMO

LIBERO BARONI DE FURSTENBERG

S. D. N. INNOCENTII XI. P. M. CUBICULARIO INTIMO,

PRÆPOSITO MONASTERIENSI, DECANO SALISBURGENSI, CANONICO PADERBORNENSI,

PRÆPOSITO COLLEGIATARUM ECCLESiarUM

IN MESCHEDE ET BUSTORFF,

PRIORI S. MARIE DE CAMPEIO IN ALPIBUS TRIDENTINIS

CONSILIARIO INTIMO SALISBURGENSI ET MONASTERIENSI.

3-4-49 Hist. of Paderborn. Moe'timer. Sullivan's a. a.

Cum quæ in Celsissimo Principe FERDINANDO, Paderbornensi ac Monasteriensi Episcopo, Fratres Tuos, virtutis raræ decora maxima coram ipsi suspeximus venerabundi, REVERENDISSIME ET ILLUSTRISSIME DOMINE, eadem in te prius genito elucere etiam quam clarissime omnia constanti fama certisque auctoribus cognoscamus absentes; nefas nobis sit dubitare, utrum illustrium sanctitate hominum Vitas legendo delecteris, qui similiter atque ille, et prius quam ille, habuisti propositum eorumdem exempla vivendo exprimere. Hæc nos ratio impulit ut prosequentes Acta Sanctorum Maji, sub auspiciis ejus, qui jam olim operi huic favorem, auxilium, protectionem assuetus impendere; jure optimo postulabat, ne cui potius quam sibi offerendum hunc mensem putarem; proximam post eum in hoc officii genere auderemus accedere REVERENDISSIMAM ET ILLUSTRISSIMAM DOMINATIONEM TUAM; quando hoc facientes videri non possemus mutare Patronum, sed unum eundemque duobus nominibus appellare. Ita scilicet WILHELMO similem FERDINANDUM natura genuit, formavit disciplina, Sanctorum effecerunt exempla. Etenim ante eum in FURSTENBERGICA domo, velut in palæstra virtutum notissima, nactus indolem tantis natalibus parem, cum jam inde a puero flexilem ad optimos mores animum et disciplinæ cujuscumque capacem præ Te ferres, ita feliciter adolevisti, ut singularis probitatis

Maji T. II

I eruditionisque

eruditionisque spem maximam faceres, inter prima liberalium artium rudimenta. Ab his celeriter ad altiora progressus, operam dedisti eloquentiæ; non ut lenocinantibus verbis molle quid et effeminatum ingereres auribus, aut levis populi captares plausum; sed ut grandiori postmodum ætate, si quando res poseceret, solareris ægros, confirmares debiles, ferocientes emollires, nolentes traheres ad virtutem, duceres volentes. Operam deinde Philosophicis dedisti studiis, qualem darent futuri Sancti, cum in iis non tam quæreres oblectamenta, quam firmamenta animi, morum normam, remedia vitiorum; a principiis rerum ad novissima hominum solitus animum cogitando traducere, et cœlestia terrenis, æterna transeuntibus quantum præstarent æstimare jam tum. Sic tamen hoc facere solitus eras, ut exercitatio tam congrua institutioni a pientissimis parentibus haustæ, acueret, non retunderet ingenii vim, ad speculanda naturæ arcana intenti. Patuit sane hoc, quando sublimiorum disciplinarum magistra Colonia, quem acceperat Academico experiendum in pulvere, probavit inter primos, cui propugnandas de Philosophia Propositiones committeret; successu plane felicissimo, eoque gratiori, quod appareret, quantus mox esses in Jurisprudencia futurus. Sed non uni Coloniensi Academiæ debebatur honor educti ad supremum scientiæ istius apicem WILHÈLMI FURSTENBERGII: in partem gloriosi magisterii venire voluit et Parisiensis, neque creditum sibi pignus patriæ reposcenti restituit prius quam Juris omnis effecisset peritissimum, totque illustribus Majoribus parem, qui maximo numero a consiliis etiam intimis fuere apud præcipuos Germaniæ Antistites, atque etiam Electores, Coloniensem ac Moguntinum. Horum nemini inferiorem Te, fortassis et superiorem pluribus, cum res ipsa temporis decursu probaret, Salisburgensis ac Monasteriensis Episcopi Te sibi adjunxerunt Consiliarium intimum, cujus fidei prudentiæque diœceseon suarum arcana committerent: quod Tibi occasionem attulit Legationum plurium, ad Cæsarem, ad Principes, ad Comitiam Imperii obeundarum. Et tamen inter occupationes, tam vârias genere, tam graves momento, tam dubias exitu, lubuit vacavitque identidem recurrere (sicut etiam nunc facis) ad libros cujusvis facultatis versandos, unde instructor semper ad negotia revertereris; cum felicissima ad cuncta quæ legeris servanda memoria, et ad intelligenda ingenium perspicax nullam eruditionis sacræ ac profanæ partem præteritam sinerent, quam non facile complecterentur; quoties opportunum foret publice privatimque exercendam, admirantibus summis infimisque de re qualibet disserentis facundiam, copiam, promptitudinem. In ipsis porro negotiis tractandis quantus qualisque apparuisti! quanta cum approbatione tuorum Principum, quanta cum eorum ad quos mittebaris com-

mendatione

mendatione versatus es : Perspecta omnibus mentis Tuæ præstantissima indoles præsentium in se convertebat oculos, amores trahebat absentium ; cum omnia ageres CATE ET CAUTE juxta familiare tibi symbolum ; utilia providens, nocitura declinans, utraque discernens lynceo ad singula oculo ; nihil interim aut mente subdolum versans, aut occultans vultu ; sed explicata fronte candorem animi palam faciens, mixtamque præferens hilaritati gravitatem. Itaque jam non Principes Germaniæ tantum, sed et ipse Augustissimus Imperator apud se cupiebant frequentem Te, quando in Italiam avocavit is, ejus proximam Deo Majestatem etiam Imperatores venerantur, Christi scilicet Domini nostri Vicarius in terris ALEXANDER VII Pontifex vere Maximus, eruditione, sapientia, sanctitate. FURSTENBERGIORUM hic ingenia moresque expertus erat in FERDINANDO, quem ante Purpuram familiaritate sibi domestica junctum, nec a Solio quidem Papali passus erat recedere longius eum illuc est evectus, reposcentique patriæ pœne invitus reddiderat ne privato solatio suo publica posthabere commoda diceretur communis omnium Pater ac Pastor. Ut autem tam cari capitis facilius pateretur discessum, faciebas WILHELME, FERDINANDI Frater, natu quidem major, sed adeo nihil minori invidens gradum altiorem, ut ejus ad Cathedram Paderbornensem ascensu magis gauderes quam gavisus fuisses tuo, alteque satis evectus Tibi videre, si proximum ei Locum teneres. Hoc ergo animo cum esse Te sciret divina mens ALEXANDRI Papæ, FERDINANDUM alterum habituram se eredit in WILHELMO, et habuit, quoad vita mortalis superfuit. Ad immortalem vero eum transiit ille, eavit successor CLEMENS IX, ne quod ex FERDINANDO in Te remanserat Urbi Romæ, Tecum amitteretur ; jussitque eodem Intimi Cubicularii spectatissimo ordine etiam sibi assisteres. Seecutus deinde CLEMENS X, seecutus INNOCENTIUS XI est ; paraque, et nescio an unquam Germanorum Nobilium ulli oblata felicitate, quartus ex ordine Romanus Pontifex habuit comitatu adscriptum suo unum eundemque FURSTENBERGIUM, qui Dominos posset mutare non mores ; quia hos tales haberet, qui possent Dominis, etiam multis, placere, exemplo in humanis haud quaquam frequenti. Interim Te quoque reposebat Germania, et ad Canonicatus Paderbornensis titulum duarumque Collegiarum insignium Præposituram etiam Monasteriensem adjunxerat, ac denique Salisburgensem Decanatum ; ut cum tot nominibus, quot Beneficiis, ipsa Te sibi vendicaret ; uni, quantumvis summo, loco affixum retinere erubesceret Roma. Ita Germaniæ, ita Westphaliæ Tuæ, ita FERDINANDO Fratri, redditus es dicam, an commodatus dumtaxat ? Ut enim Cubicularii Pontificii nomen manere Tibi, sic Tuum sibi locum servare voluit Apostolica Sedes, in spem recipiendi Te aliquando, nisi

hunc præveniat Germania, paribus Te quibus Ferdinandum infulis, aut etiam eminentioribus implicans, per omnes Ecclesiasticorum honorum gradus eo usque proVectum, ut solus supersit Episcopalis quo te possit attollere. Sed Tu, quam meritis undequaque excellentibus es maximo fastigio dignus inter Præsules; tam esses, pro singulari tua modestia, etiam infimo contentus loco inter Presbyteros. Horum enim quanti facias munus, quantumque eo felicem ac supra vulgus elatum Te judices, palam facit Tua illa ad divinarum Officia laudum et tremenda sacri Altaris mysteria constans assiduitas, attentio, reverentia. Clero scilicet, tot in locis Tuo, non dominari auctoritate, sed præluere gaudes exemplo, quod etiam supremi Ecclesiarum Antistites æmulentur, ministri eorundem inferiores erubescant non sequi; dum interim pietissima mens Tua, sacris illis deliciis inhærens, Dei ac Domini sui præsentia inardescit ad cœlestia, solo jam corpore adhærens telluri. Quoniam vero mirum quantum huc confert lectio earum historiarum, quæ Sanctorum vitas actusque continent; minime vana opinione præsumimus, hanc quam offerimus, Maji partem futuram præ aliis multis libris gratam ILLUSTRISSIMÆ AC REVERENDISSIMÆ DOMINATIONI TUÆ, quod variorum Sanctorum Presbyterorum, plurium sanctissimorum Episcoporum digesta hic nomina factaque invenies: quibus prima semper ac potissima fuit sollicitudo sacrorum ministeriorum, per se aliosque rite curandorum, scientibus nihil esse quod hominem propius conjungat Deo. Et hunc toto quidem ut complecteris affectu adhuc velatum sub mysterio, sic inexplicabili ad eundem facie revelata conspiciendum anhelas desiderio; stantique ad aram nimis longum videtur quidquid hic vivitur, et a Dilecti plena fruitione separat: sed per ipsum, quem manibus tam dignis, tam reverenter tractas Eucharisticum Agnum, obsecramus ILLUSTRISSIME AC REVERENDISSIME DOMINE ne optes irritas esse preces, quibus eorundem Cœlitum, quarum hic memorias illustravimus, imploramus et merita, ut suo Tuoque voto prius non faciant satis, quam magni Patruī THEODORĪ Paderbornensis Episcopi expleveris, aut etiam superaveris annos: bonis litteris ad præsidium, Domui FURSTERBERGICÆ ad ornamentum, Germanicis Ecclesiis ad firmamentum, FERDINANDO Fratri ad consilium et solatium. Ita vive, ita vale, ita Studia nostra hæc fove, qui optamus diu esse ac dici

ILLUSTRISSIMÆ AC REVERENDISSIMÆ DOMINATIONIS TUÆ

minimi famuli et clientes

GODEFRIDUS **HENSCHENIUS**
DANIEL **PAPEBROCHIUS**
CONRADUS **JANNINGUS**

e Societate JESU.

PROTESTATIO

PROTESTATIO
AUCTORUM
AD LECTOREM.

Quod ante quatuor prægressos Menses sumus identidem protestati, nos in hoc de Actis Sanctorum argumento servatas velle Urbani VIII Pontificis Maximi Constitutiones; neque nostris aliorumve huc referendis Commentariis aliud velle momentum inesse, quam est historiæ ab hominibus errori obnoxiiis scriptæ; idem denuo protestamur. Obtestamur etiam eos, qui meliora aut veriora se habere putaverint, ea ut dignentur communicare, cupientibus discere, et corrigi paratis atque corrigere quidquid emendationis egere cognoverimus; idque vel opportuna aliqua in progressu Operis occasione, ut jam sæpe fecimus, vel ea deficiente in faciendo post modum totius Operis Supplemento. Deprecamur autem, ne mox ac reperiet aliquis diversum quidpiam a sensu, in sua Natione, Provincia, aut Religione recepto, id sibi prius statuat esse improbandum, quam seposito affectuum præjudicio rem totam expenderit; vel, si id est difficile, eruditorum passim alibi virorum liberiores de proposita controversia sententias exquisierit. Imprimis vero obsecramus, ne nos, quibus unice proposita est major Dei gloria, per cultum Sanctorum incertiori veritate fundatum, apoeryphis qua fieri poterit seclusis; in hisce discernendis notandisque agi quis credat alieniori a se suisque rebus animo. Si cui tamen secus videbitur, eoque justum arbitretur expostulationibus, etiam typo vulgandis, contra nos agere; non simul id efficere velit, ut vel non liceat vel non expediat ad objecta respondere. Quamvis nec putemus obligatos nos semper, ad responsum, eo quo voluerint modo ac tempore sic expostulantibus dandum, quando satisfactionem expostulando prætensam ipsi sibi liberaliter præripiunt: et apud animos sic comparatos, ut factione magis quam ratione moveantur, causam dicere, nihil aliud foret quam offensas augere, fortassis in totius nostræ Societatis injuriam et publica simplicium mentium scandala erupturas.

PRÆLIMINARIS COMPARATIO

II SACRORUM HODOEPORICORUM.

Licet præoccupatis quorundam animis gravis acciderit *Joannes Phocas*, a nobis allegatus tamquam ea scribens, quæ præsens ipse cognoverat, anno MCLXXXV loca sancta circumiens: aliis tamen plerisque tam gratus accidit novus ille lucis inopinatæ radius. affusus historiæ undequaque obscurissimæ, ut auctorem minime obvium propius nosse cuperent. Etenim difficile est scriptori cuiquam citra scrupulum credere in aliqua magni momenti re, præsertim nova, cujus locum unicum dumtaxat legeris, productum ab alio, qui tibi forte suspectus sit ne aut non satis solide judicaverit de illius fide ac gravitate aut non omnino fideliter expresserit sensum. Hunc ergo scrupulum lectori nostro exemplum cupiens, huc secundo tomo Maji præfigo Compendiariam illam *locorum Sacrorum* Ephrasin, quam *Joannes Phocas*, Sacerdos ac Monachus, Græce scripsit; *Leo Allatius* Latinam fecit, sexto antequam Bibliothecæ Vaticanæ Custos præficeretur anno; Græco-latine edidit *Bartoldus Nthusius*, notæ eruditionis ac probitatis Sacerdos in Hollandia, anno MDCM. Qui autem contraria juxta se posita elucescunt magis visum est *Joannis Phocæ* ex opposito adjungere *Relationem de locis sanctis, quæ perlustravit Antonius*, cum titulo *sancti Martyris* præfixus opusculo, quod veluti ab itineris socio compositum contra nos allegatur ex Vaticano quodam codice; mihi vero venit ex Belgico MS. Martinianæ (nisi fallor) Bibliothecæ Tornaci. Serviet autem hæc comparatio, ut quisquis audiet itinerarium hoc recipi, velut fide dignissimum; e contra vero *Joannem Phocam*, ut fidei nullius Græculum, explodi; certius apud se statuatur, utra pars in auctorum delectu ratione verisimiliori utatur.

JOANNIS PHOCÆ

Compendiaria descriptio castrorum et urbium, ab urbe Antiochio usque Hierosolyman, nec non sacrorum locorum Syriæ, Phœnicæ, et in Palæstina.

PRÆFATIUNCULA LEONIS ALLATII.

Dum Chii varia manuscripta, Nihusi præstantissime, locis e variis conquisita, evolvo sedulus; venit in manus meas *Joannis Phocæ locorum Palæstinae et Syriæ compendiaria descriptio*, caractere minutissimo, in charta bombycina, non multum eleganter exarata. Novitate argumenti atque auctoris plectus, animum figo et perlego. Auctor elegans et accuratus, prout illo sevebant tempora, visus est. Quare copiam illius mihi destinaveram, sed aliis interceptus negotiis neglexi. Post multos annos, cum manuscriptos, quos ipse videram, codices Romæ in memoriam revocarem; interque familiaria colloquia sermo de *Locis sanctis* incidisset, *Phocas* in animum rediit ingensque subjectum est desiderium illum mihi, utcumque possem, comparandi. Scripsi, rescripsi amicis, illi etiam qui mihi utendum dederat; rogans, rogans, obsecrans, promissis etiam rem egi: sed verba feci mortuis. Ad reliqua omnia, præterquam ad hoc unum, semper in promptu responsum fuit. Quare quæri tandem animo. Veruntamen anno elapso, cum in spe rerum aliarum versarer, litteræ mihi ab amico qui Chio tunc veniebat, reddita. Dum nomina recognosco, ex caelitus missus *Phocas* apparuit, non aliena manu descriptus sed ipsum autographum, quod Chii conspexeram, a reliquo volumine, cui erat annexum, avulsam. Quanta perfusus fuerim lætitiâ frustra conatur dicere: non reportassem bonum tantum, si thesaurum invenissem. Illius itaque versionem me accenti, et aliquot dies in ea exponendo insumpsi. *Joannes*, Creta oriundus, patrem habuit *Matthæum*, qui postea Monachum induens, in *Pathmo* insula se exercens diem obiit: ipse ætate grandior sub *Emmanuele Comneno* munera militiæ tulit. Meminit cap. XXIV de *seno Ibero*, *πάλαι ἐπὶ γρόνοις σύγγροις ἐν τῷ περὶ τῶν θάλασσαν τῆς Ἀττικῆς πεπεγῶτι λίθῳ τοὺς ἀσκατικὸν διακόνων πόνους, ὅτε καὶ ἡμεῖς τῷ ἀνδρὶ ἐνεύχομεν τῷ αἰοδῶν Βασιλεῖ καὶ πορφυρογενεῖ τῷ Κομνηνῷ συστρατεύμενοι*; Qui quidem per plures annos in saxo, ad mare Attaliæ fundato, laboribus continuis, sudoribusque sese exercnerat; ibique nos eum allocuti fuimus, dum una eum celeberrimo Imperatore et *Porphyrogenneta Comneno* militaremus. *Ejusdem Emanuelis* meminit alibi sæpius hoc eodem libello. Ducta uxore, ex ea filium habuit; cujus nomen a compaginatoribus libri, dum cultro foliorum extremitates æquarunt, abscissum est. Postea *Mon-*

chus factus invisit loca sancta anno MCLXXXV. Et hæc omnia habeo ex notula, quæ rubeis litteris in margine additur, συγγραφεῖσα παρὰ Ἰωάννου ἱερέως τοῦ εὐσεβεστάτου Φωκᾶ, υἱοῦ Ματθαίου μοναχοῦ, τοῦ ἐνασκοῦτος ἐν Ἠάπτω τῆ νήσου, ὡσπερ εἶδε τοὺς ἀγίους τόπους εἰς Χαλίους ρ π ε'. scripta a Joanne Sacerdote piissimo Phoca, filio Matthæi Monachi, qui se exercet in Patmo insula, qui vidit sancta loca anno MCLXXXV. In fronte vero libri scriptum erant, Υἱος ἱερέως τοῦ Φωκᾶ ἐκ τῆς Κρητικῆς γράφω ὑν, τοῦνομα.... Filius Sacerdotis Phocæ Cre-tensis scribo nunc, nomine....

Hactenus de Joanne Allatius : quibus subjungo Terræ sanctæ portionem æri incisam, intra quam obambulavit Joannes, ab Accon seu Ptolemaide per Galilæam et Samariam in Jerusalem subjectamque ei eremum usque ad Jordauem et Mare mortuum; inde in sanctam civitatem regressus, Bethleem et Ramulam, aliis Liddam et Dios-polim, transiit, atque per maritima in regionem Palæstinae venit usque in Carmelum, præcipuo (utî apparebit) studio describens celebriara ejus temporis monasteria.

VIDE APPEND.
TOM. VII MAJI
NOT. 1°

Rationem suæ
scriptionis
reddit auctor.

An vero nos ipsi, qui sacrosanctis spectaculis animum explevimus, locaque oculis usurpavimus, in quibus Deus olim versatus est, et fugientem populum per Moysen ex Ægypto in signis et prodigiis deduxit, manu valida populis eorumque dynastis Seon Rege Amorrhæorum et Og Rege Basan et universis regnis Chanaan debellatis, atque excelso brachio in eorum loco peregrino populo collocato, quem in tantum auxit atque ampliavit, quantum nobis divinæ litteræ ingerunt; quæque postremis deinde temporibus per Unigeniti sui divinam Incarnationem sanctificavit, admirandæ nostræ renovationis opere absoluto : an nos, inquam, qui hæc perspeximus, soli participes erimus, helluones et gurgites in cibis devorandis æmulati? Ast ubinam gentium naturalis societas et mutus amor, per quæ dilectio ostenditur, et humanæ conditio naturæ veluti lineamenti quibusdam exprimitur? Res itaque pro viribus aggredienda est, ut veluti in tabula locorum situm, æque ac imagines, verbis depingamus, et quæ nos ipsi aspectavimus, media scriptura rerum hujuscemodi studiosis enarremus. At vero illis, qui ea loca perviderant, frustra nos operam sumere videbuntur. Etenim si sermoni ea mens est ut aspectum imitetur, et omnis imitatio exacta discussione inferior est, sequitur me etiam minore illis lætitiâ comparaturum ea voluptate, quæ ipsis per oculos insedit. Quid porro sermo? Eos expressius instruet, qui oculis sacra illa loca non perlustrarunt, sæpe etiam et eos, qui ea narrantibus occurrunt, quam illi qui sine ullo examine enuntiant, imo et iis ipsis qui intuiti sunt, voluptatem aliquam concilabit; si quæ conspiciere dulce, ea etiam suave est audire.

ii Extabat tum, cum erat, ad Orontem Antiochi Theopolis, theatrorum magnitudine, stearum splendoribus, templorum structaris, copia item civium et

divitiarum magnificentia superba ac tumens, lateque ceteras fere Orientalis urbes exuperabat. Sed tempus ac vis barbara beatitatem illius exhaustit; licet conspicua adhuc sit, et turrium altitudine, et propugnaculorum validitate, et pratorum ac forum annigena fecunditate, et in plures partes sese dividendum aquarum sibilis, cum placide fluvius circumfluat urbem et cingat, et molli tactu ejus turres circumplectatur. Insuper e Castalii fontis fluentis egregie irrigatur : ejus aquæ torrentium instar pellantur, et frequentibus sulcorum rivis urbem universam perfundunt, eamque fluxibus aspergunt; operarum copia et conditoris magnificentia ex illius fontibus per montes ad ipsam civitatem laticibus carrivatis. Hic fama per orbem vulgatum Daphnes suburbium, proceris omne genus arboribus exornatum; et mons est maxime nobilis, quem admirandus Symeon in habitationem adaptavit. Hisce finitimus est mons Maurus et Scopulus, in quibus antiquitas multi Deo addictissimi viri Deum conquirentes inveniunt, et ad hæc tempora perdurant, et laudatorum montium pulchritudine pellecti, silvas inhabitant. Castalius fons inter duos colles exiliens, ex ejus qui in mare procurrit ima parte eximia quædam aquarum irrigua evomit; in quò prægrandis assurgit porticus, cursum fontis concamerans. Hinc aquæ affluenter prosilientes in duos rivos dividuntur. Earum una pars per altissimos ductus, veluti sulcos corrivata, æque ac aerius fluvius, ex parte dextera superiorique in urbem influit; altera sinistris fonti locis campestribus exundans, in paludibus superstagnat, universaque Daphnes præta irrorat, demum lævis Orontis fluentis immiscetur. Mons vero admirandus, inter urbem et mare elatus, res egregia ac spectabilis et advenientium oculis delictum conspicitur : namque urbi Rosoque conterminus, utrisque e partibus monte Scopulo Caucasoque constringitur.

Antiochia.

Ejus suburbium et montes.

Fons Castalius.

Orontes

Mons S. Simeonis Stylitæ.

Orontes fluvius innumeris inflexionum vorticibus ad pedes montis profluit, et in mare aquas immittit. In montis hujusce vertice magnus ille Vir, tranquille vitam agens, et in corde ascensiones disponens, corpore sublimis extollitur, et cum ipso corpore æthereus fieri, interque Deum et homines medius esse contendit. At qua ratione Deo dedito viro ista res admiratione digna evenerit, ipse dicam. Lapidarum opera summitate Montis admirandi alte excavata, monasterium ex uno conflatum compaginatamque lapide extruxit. In media monasterii inter excisos lapides sua sponte nata columna gradus appinxit, super petram, ut sacro eloquio traditur, pedibus firmatis. Versus exorientem solem templum pulcherrimum Deo erexit, in quod discipulos convocabat. Atque ita sub dio ipse commorans, illi tota nocte in templo stantes, ut decebat Sanctos, debitum Deo cultum offerebant.

Laodicea,

iii Post hæc et Antiochiam Laodicea sequitur, civitas ingens, copia hominum frequens, licet tempus illius quoque splendorem imminuerit. Illam excipiunt Gabala sive Zebel. Post Gabala castrum sequitur Antarada dictum, sive Tortosa: et sic littori Tripolim usque varia castra adjacent. In mediterraneis jugum magnum porrigitur, quod * Chazisii accolunt, gens Saracena, neque Christum amplectens, neque cum Mahumeto sentiens; sed propriæ sectæ tenax Deum confitetur, et inter eos primas occupantem Legatum Dei nuncupant: cujus imperio ad magnarum urbium Principes dimissi, eos ensibus obtruncant. Nam præter expectationem in eos irruunt, et facinore in ipso mortem oppetunt, a multis pauci illi post patratum scelus circumventi, idque martyrium esse et immortalitatis perceptionem existimant.

* Assassini vulgo dicti.

Libanus.

iv Jugo inhæret pulcherrimus et sacrarum Scripturarum laude digne decoratus Libanus, mons prægrandis, a vertice ad imos pedes nivis tractus veluti cincinnos induens, pino, cedro, cypressoque consitus, et aliis frugiferis iisque variis satque abundantibus plantis refertus. Partes in mare nutantes colunt Christiani, Damascus respicientes et Arabiam Saraceni possident. Ex rimis ac vallibus fluvii ad mare pulchri gelidissime decurrunt, cum recens nix dissoluta fluxus currentium aquarum crystalli instar efficiat. Ad montis pedes Tripolis jacet, quam conditor in peninsula posuit: namque ex Libano tenue dorsum sensim descendens, linguæque instar in mare sese insinuans, ad Orientaliorem partem incurvatur, in cujus vertice qui urbem exædificavit fundamenta illius jecit. Circuitu ambituque suo admodum parva est, verum murorum altitudine, et pulchritudine ædificiorum spectabilis.

Tripolis.

Berytus.

v Eam sequitur Zebelet: mox Berytus objicitur, urbs ingens et multitudine hominum affluens, pratorum undique copia septa, et portus pulchritudine percelebris. Portum etenim non natura dedit, sed is artis industria fabricatus, in sinum urbis ad lunæ modum ingeritur; et in extremis, quæ quasi cornua egerantur, duæ magnæ turres extractæ sunt, quarum ex una in alteram protensa catena naves in portu stantes obserat. Hæc et Syriæ Phœnicæque terminus est.

Sidon.

* Achilles Tatiuss.

vi Dehinc Sidon, et in ea portus, Didymi nomine elucens. Illius situs descriptionem qui Leucippes * res gestas scripto tradidit, optime expressit. Namque si ad locum appuleris, portum et sinum ante portum, ut scripto delineatur, revera ita esse intueberis. Extra urbem, ad trium sagittarum jactum, templum visitur porticu prælonga concameratum, et templi mytulo quadratus lapis inhæret, in quo (ut multorum est traditio) Salvator mundi Christus stans turbas instituebat.

vii Post Sydonem Sareptha castrum, in alluvione ipsa maris fundatur, et templum Prophetæ Eliæ in æde viduæ, quæ eum hospitio exceperat, media in urbe assurgit.

Sareptha.

viii Inde est Tyrus urbs, ceteris fere Phœnicæ urbibus pulchritudine præstans. Etenim ipsa, æque ac Tripolis, in simili peninsula sita est. Verumtamen hæc magnitudine multo illa magis et ædificiorum majestate ac pulchritudine dilatatur. Sinus maris, qui ante ipsam conspicitur, portui Beryteno haud dissimilis est, quamvis ille et decore et magnitudine, et celsitudine turrium amplior et spectabilior sit. Extra urbem, ad geminum sagittæ jactum, præmagnum saxum conspicitur, in quo (ut fert traditio) Christus Dominus quiescens, Petrum et Joannem sacrosanctos Apostolos in civitatem misit ad panes comparandos. Illi abeuntes et adherentes una cum Salvatore ad vicinum fontem, mille non amplius passibus distantem, profecti sunt. Cum Christus sedisset, convivatus cum Apostolis ex aqua bibit, fontique benedixit: et ad hæc tempora fons ille, si verum fateri volumus, miraculum est videntibus, quod verbis exprimi non potest. Namque in mediis, quæ ibidem latius effunduntur, pratis saliens, peregrinis in admiratione est, et summo delectamento, diciturque esse profunditatis expertus. Structura vero illius figuraque hæc est. Turri octangula circumsepientes qui primi fontem in eum prospectum redegerunt, in non mediocrem altitudinem illam excitant: ejusdemque angulorum extremitatibus, ad modum phylæ accommodatis, ad æquales pratorum altitudines, in summitatibus fornicum sulcis excavatis depressam aquam in salientis speciem effundi procurarunt: quæ cursu resonans, prata fontem ambientia frequentibus irrigat fluentis, et quandoque quispiam in turri tamquam in specula stans videre poterit densam plantarum congeriem; et dum folia commoventur et meridies fervet, prati universam coronam irrigatam.

Tyrus,

ejusque fons miraculosus.

ix Inde Ptolemais sive Acee sita est, urbs ingens et copia hominum dives, aliis omnibus excelsior. Ea naves omnes onerarias excipit, et in eam pro Christo peregrinatores terra marique sese recipiunt. Hinc advenarum immensæ multitudinis accessu, dum aer corrumpitur, morborum frequentium genera exitiali desæviunt clade, tum odores pessimi ex aere putrescente funestum hominibus excidium afferunt; et tanta noxa non ita facilis expugnata est, nec remedium malo inveneris. Urbis dexteræ partes Carmelum et maritimam Palæstinæ oram, sinistræ Galilæam et Samariam habent.

Accon.

x Prima itaque post Ptolemaidem urbs Galilææ Semphori sita est, prorsus inculta atque inhabitabilis, nullumque fere pristinæ beatitatis præ se fert vestigium. Eam excipit Cana, castellum parvum (ut nunc videnti objicitur) ibi aquam Salvator in vinum convertit. Tum inter varios colles media, ad ima ab iisdem efformatæ vallis, urbs Nazareth locum habet, in qua ingens per Gabrielem Archangelum mysterium Deiparæ Virgini annuntiatum est, propter magnam et affluentem illius misericordiam, qui ob nostram salutem hominem assumpsit Christus Deus noster. Statim atque primam hujusce ingentis oppidi portam ingressus fueris, Archangeli Gabrielis templum offendes, et in pusilla circa lavam partem altaris, quod in templo est, spelunca, fons prælucidas aquas effundens erumpit, in quem immaculatissima Dei parens a Sacerdotibus justo Josepho concredita, dum ab eo servatur, quotidie adveniens aquam hauriebat. Sed a concepto Præcursore mense sexto, cum pro more aquarum venisset, primam a Gabriele salutationem excepit: turbataque tota, timens, in ædes Joseph regreditur, ubi Ave gratia plena ab

Cana.

Nazareth.

Ecl. S. Gabrielis.

Angelo

Domus Josephi.

Angelo audivit, et Ecce ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum, illi respondit, et hinc Dei Verbum in ventre suo purissimo accepit. Domus Joseph postmodum in pulcherrimum templum immutata est, in cujus læva parte prope altare spelunca, non in terræ visceribus patens, sed superficie tenus hians. Os candido marmore exornatur, super pictoris industria: Angelus alis insistens, descendens ad matrem sine marito, læto nuntio salutat, gravi graviter lanificio deditæ accurrens. Et figuratur quidem acsi cum ea colloqueretur: Virgini vero insperato aspectu deterritæ, statimque terrore illo faciem alio avertenti, tantum non e manu purpura excidit: quæ tremens forasque se e cubili propriens, affini mulieri amicæque obvia fit, eamque ex intimi animi affectu amplexibus fovet. Per os in speluncam ingressus paucos admodum gradus descendis, tum antiquam illam Josephi ædem oculis lustras, in qua regressæ a fonte Virgini Archangelus, ut jam dixi, fausta annuntiavit. Est præterea eo in loco, in quo Annuntiatio facta est, ex nigro lapide crux candido marmori incisa, et super eam altare: et a dextera altaris pusilla ædicula, in qua semper Virgo Deipara se continebat. In læva vero parte Annuntiationis illa conspicitur ædicula, luminis expers, quam Dominus noster Christus, regressus ex Ægypto, usque ad Præcursorem decollatum, incoluisse fertur. Tunc enim, ut divina oracula tradunt, audiens Jesus quod Joannes traditus esset, deserens Nazereth ad habitandum Capharnaum se contulit. Sequitur jugum, a diversis collibus effictum, et in eo supercilium, a quo deturbati erant Judæi Dominum, et transit per medium eorum et abiit Capharnaum.

M. Thabor.

XI Jugo subest planities magna, in qua conterminas rupi partes occupat mons Thaborius, terrestre cœlam, oblectamentum animi, et recte sentientium hominum oculorum deliciæ: namque divina gratia montem inumbrat, qui spiritale gaudium spirat. Collis est rotundus et moderate sese erigens: in vertice duo extracta sunt monasteria: in his extraneæ linguæ laudibus Christiani, solitariam vitam amplexati, numen propitium reddunt. Monasterium, in quo salutaris Christi Transfiguratio accidit, Latinorum monachorum multitudo tenet: lævum, qui nostra consuetudine monachum induerint Nazareni, sacrosanctum illum locum sanctificati sanctificant. Salutaris Christi Transfiguratio in vertice colli evenit, ubi Latinorum monasterium visitur, in cujus divino altari Dominus, inter Eliam et Moysem, ac tres præcipuos discipulos, Petram, Joannem, et Jacobum transfiguratus est. Locus æreis cancellis circumsepitur: ubi vero steterunt Domini pedes, præcandidus umbræ spectatur, et in illius medio figura divinæ Crucis, ex qua haud facilis enarratu odor emanans advenientium nares delectat. Extra monasterium ad jactum lapidis pusilla aperitur spelunca, in quam post admirabilem Transfigurationem Dominus ingressus, discipulis præcepit, ne cuiquam dicerent visionem, donec ipse a mortuis resurgeret. Ad borealem partem montis Melchisedechi spelunca conspicitur, digna quæ ab omnibus videatur, diversis undique foraminibus patens, in eaque loca superiora et subterranea, et variæ habitationes, et cellæ in ascetarum ministeria exercitiisque dispertuntur; et multi ingentium Sanctorum exercitationis suæ cursum in illis absolverunt. Spelunca prope est templum, eodem in loco, in quo Abraham occurrens Melchisedechi, revertenti a cæde benedixit, hospitioque eundem excepit. Ex hoc colle, ad primos solis ortus aciem oculorum intendens, paludes vallemque sanctissimi inter fluvios Jordanis, et, si ulterius aciem direxeris, partes Libani ad orientem solem

Transfigurationis locus.

Occursus Abraham et Melchisedec.

vertentes intueberis: simulque et duos ingentes montes, in quorum medio Damascus collocatur. Declinans vero paululum ad sinistram Jordanis oculos, Tiberiadis mare per quam clare ac sine ullo impedimento spectabis: cujus in adversa parte parvus agger attollitur, in eoque Salvator panibus benedixit, et quinque millia hominum exaturavit, et post Resurrectionem una cum discipulis, post centum quinquaginta trium piscium capturam, pransus est. Ejusdem montis ad septemtrionalem partem aliud jugum planities cingit, duodecim stadiorum ferme intervallo, et amplius etiam subdivisum: in illius excursu jacet urbs Naim, in qua Dominus filium viduæ ex mortuis in vitam revocavit. In orientali civitatis parte oppidum visitur Aendor. Inter Thaborium, Naim et Aendor torrens Cisson perfluit, de quo ait David, Fac iis sicut Madian et Sisaræ, sicut Jabin in torrente Cisson; desperierunt in Aendor.

Mare Tiberiadis.

Samaria at Sebaste:

XII. Unius diei spatio urbs Sebaste distat, ab Herode Tetrarcha in honorem Cæsaris restituta: in ea venerandum caput majoris inter natos mulierum Joannis Baptistæ, minor Herodes inter convivandum abscidit. In media civitate carcer est, in quem, dum Herodiadem ille reprehenderet, coniectus, capiteque imminutus fuit. Carcer subterraneus est et viginti gradibus in eum descenditur, in cujus medio altare erigitur, ubi a spiculatore capite obruncatur. A dextera altaris urnula visitur, in qua S. Zachariæ Præcursoris patris corpus servatum fuerat: a læva altera urnula, in qua corpus S. Elisabethæ ejusdem matris jacet: quemadmodum et in utrisque carceris lateribus variorum Sanctorum Reliquiæ et discipulorum Præcursoris quiescunt. Supra carcerem templum assurgit, et in eo urnæ dæ ex candido marmore excisæ, quarum dextera combusti corporis venerandi Præcursoris cineres, altera Elizæ Prophetæ corpus continet: supraque in aureo vase sinistra Præcursoris manus, quaqua versum et ipsa auro obducta. In mediæ et superioris partis civitatis colle antiquitus erat Herodis regia, ubi et convivium apparatus fuit, et execranda illa puella saltavit, et saltationis præmium sacrosanctum Baptistæ caput retulit: nunc vero locus ille Græcorum monasterium est. Templum monasterii trullatum, et in læva altaris parte cellala, et in ejus medio ex marmore umbo in longe altissima fossa conspicitur, in quo prima venerandi et Angelis reverendi capitis Præcursoris inventio fuit, quod eo loci ab Herodiade defossum latebat.

Carcer et eccle. S. J. Baptistæ.

Sichar

XIII. Excurrenti deinceps stadia ferme quindecim Samaritanorum metropolis Sichar obvia fit, qui postmodum Neapoli nomen fuit, inter duos montes sita, quorum pedibus fundamentis ipsa suis, qua se longius extendit, inhæret. In dexteriore montium (Samaritanorum ea traditio est) Deus Abraham responsum dedit, et Isaacum in sacrificium petiit, et Patriarcha (ut iidem existimant, licet ipsi quid dicant, nesciant) in eo hostiam immolavit: mons etenim ille divinus Golgothæ lithostroton est, in quo salutarem Passionem Salvator mundi pertulit. Ad pedes montis conspicitur ager, a Jacobo Josepho filio exhibitus: in agro Jacobi puteus, ubi Dominus labore delassatus quievit, et Samaritanæ, quæ sacrum prosequitur Evangelium, elocutus est. De hoc eodem monte mulier Domino dixerat, Patres nostri in monte hoc adoraverunt: et Dominus, quam ratione iis, qui in spiritu et veritate adorant, Deus præcolendus sit, colloquio illo omnes edocuit.

XIV. A Samaria ad sacram civitatem stadia numerantur quatuor et octoginta. Via est omnis lapidibus strata, et licet tota ea regio siccitate arescat et squaleat, ubique tamen vitibus et arboribus constipatur. Sancta civitas variis vallibus et montibus circumsepitur

Jerusalem.

cumsepitur : nec admiratione caret quod in ea spectatur. Eodem enim temporis momento et supereminens et depressa apparet : namque si Judææ oram inspexeris, supereminet; si colles illi adherentes, complanatur. Divinus quippe locus in partes duas dividitur, et ad montis dexteri partem decliviorē sancta civitas fundatur, cujus ambitus ad vallem usque diffunditur. Pars illius superior tota vitibus consita est, ubi sanctus Protomartyr Stephanus lapidibus obrutus; lævam illius partem trans vallem mons Olivarum occupat, quem Dominus frequenter invisens et in eo immorans, universum sanctitate replevit, oratione, prædicatione, et demum sacrosancta sua ad Patrem ascensione. Sancta vero Sion ante sanctam urbem sedem sibi habet, ad partem illius dexteram jacens, cujus descriptio hæc fuerit. Castellum est in quo sancta Sion, Ecclesiarum mater, collocatur. Prægrandi magnitudine Ecclesia conspicua est : tectum in proceritatem æqualiter orbiculatam effingitur, cujus speciosas portas ingresso tibi ad partem lævam objicitur S. Joannis Theologi domus, in qua sanctissima Deipara post resurrectionem commorabatur, ubi et mortem obiit : visiturque ibidem cellula, ferreis cancellis circum munita, et in loco ubi sanctissimam animam Deo filioque reddidit, umbones bini. Dextera templi ad exteriorem partem altaris, cœnaculum, in quod gradibus uno et sexaginta ascenditur. Templum quatuor fornices et trullam habet. In sinistra parte cœnaculi locus, in quo facta est Dominica Cœna. In bematis mytulo sancti Spiritus in Apostolos descensus. In templi inferiori parte Christus pedes Apostolorum lavit, cujus loco adverso templum erigitur : in eo domus in quam Christus januis clausis ad Apostolos introivit, ubi post lapidationem Protomartyr Stephanus sepultus est. tum alio a Gamaliele avectus. Davidis turris in septentrionali urbis parte sita est, immani magnitudine superbiens : et licet ab Hierosolymitanis accolis asseratur esse Davidis, a me non improbabili (ut reor) ratione in dubium vertitur. Namque Turrim Davidis ex rasili albo lapide extractam fuisse, templum et alias duas turres postea ab Herode in honorem Phasæli et Mariamne exædificatas, Josephus fert. At quæ modo visitur ex communi lapide constructa est; et forte, quam nunc intuemur, super vetustissimæ turris fundamenta assurgit. Prope turrim, quæ ad urbem ducit porta : quam ingresso lata platea iter aperit, in cujus læva parte regis palatii S. P. N. Sabæ metochium adhæret. Viam ad sagittæ jactum emensus, celebre Dominici sepulchri templum reperies, cujus non alia figura fuerit, quam quæ a variis scripto mandatur. Spelunca, in Dominici corporis sepulchrum conversa, duas in partes sejungitur : quarum in una lapis revolutus repositus, candidis marmoribus custoditur; in altera ad borealem partem, lapis, pro pavimento mensura expolitus, cubito uno supereminet, in quo mortuus nudusque vitæ largitor positus est, auro puro, ex desiderio et fide Domini mei Imperatoris Manuelis Porphyrogenetæ Comneni, circumornatus. Prope eum est Golgotha, in quo Calvariæ locus, et excisa Cruci basis, et dirupti saxi tempore Passionis hiatus : sub quo in cavitate lapidis Adami calvaria, scatebræque Dominici sanguinis super eam effusæ. Templum supra Golgotha quatuor tectis et tholo assurgit. Proxime inhæret subterraneum templum ingens, in quo pretiosa et vivifica Christi Domini Crux inventa est. Ad orientiorem partem civitatis templum visitur, Sancta sanctorum nomine, omnium pulcherrimum templum in trullæ formam desinit; conspiciturque in vetusto pavimento celeberrimi illius templi Salomonis, intus exteriusque variis marmoribus et tessellato opere condecoratum.

*M. Oliveti.**Sion.**Turris Dav.**Eccel. S. sepulchri.**M. Calvarix**Templum Salomonis.*

Ad lævam partem templi cameræ binæ, quarum in altera occursum Christi Domini, quod ibi justus Simeon Christum Dominum ulnis exceperit; in altera, quam Jacobus scalam admirandam ad cœlum usque pertingentem et Angelos Dei in ea ascendentes et descendentes, conspexerat, depicta sunt : et lapis sub depictæ scalæ imaginē ille ipse est, qui sub Jacobi capite fuerat. Per partis dexteræ hiatus ad speluncam infra templum descenditur, in qua repositus fuerat Zacharias Propheta, interemptus (ut Evangelium tradit) a Judæis inter templum et altare. Extra templum, lapidibus stratum impluvium magnum extenditur, antiquum (ut opinor) magni templi pavementum : et in porta, quæ in sanctam Gethsemane ducit, templum SS. Joachimi et Annæ conspicitur, in quo immaculatissima Deipara in vitam venit. Proxime Probaticæ piscinæ fluenta scaturiunt.

xv Hinc extra civitatem, ad orientiorem illius plagam, in medio magnæ præruptæque voraginis, montem Olivarum a sancta civitate sejungentis, Gethsemane oppidum collocatur : in quo sanctissimæ Domine nostræ Deiparæ sepulchrum, et hortus ubi sæpius Salvator noster una cum discipulis suis immoratus est. Sunt in eo templa tria : in sinistiore et concavitate subterranea divinum Deiparæ sepulchrum spectatur. Templum in tholum desinit, prælongum, æqualiter orbiculatum. In templi medio instar ambonis sepulchrum Virginis ex saxo excisum est, ad modum ædificii quatuor fornibus structi. Ad orientale latus, in capsula, ex eodem lapide expolita, et candidis marmoribus cooperta, immaculatum sanctissimæ Deiparæ corpus, a sanctis Apostolis Sione delatum, repositum fuit. Superius aliud templum spelunca est, in qua Dominica oratio effusa est, et Apostoli somno gravati obdormierant. Ad pedes montis Olivarum, ad jactum lapidis, tertium templum occurrit, in quod postquam (ut Evangelium commemorat) Apostolos Dominus ob segnitium reprehenderat, reversus orationi se suæ restituit; tum cum sudores illius quasi guttæ sanguinis defluebant. In eodem horto Christus proditus, et Judas Dominum dolose exosculatus est, et Judæorum turba eum apprehendit. Parte horti adversa, ad superiorem oram Sionem respicientem, est templum et sub eo spelunca, quam postquam abnegavit Petrus introiens et sedens flevit amare. In eodem templo mœrens ipse ac illacrymans Apostolus depictus conspicitur. Super Gethsemane et orationis templo mons Olivarum, ut omnium oculis patet, a sancta civitate, Josaphati et torrentis lacrymarum vallibus, dividitur. Locus ille pusillum urbem supereminens, collis est : quare neque prægrandis, si ab ipsa urbe conspiciatur; si vero ab Jordane et Bethania oculos conjeceris, quam maxime præcelsus objicitur : collis enim a deserto leni acclivitate nascitur. In capite montis locus est, in quo post resurrectionem frequenter Salvator discipulos est allocutus, postremoque ascensionis admirandum mysterium patefecit. Prope eum spelunca infra spectatur, in qua S. Pelagia certamina quibus se exercebat absolvit, et sanctum illius corpus in urna saxeâ quiescit. Non longe abest templum aliud, in quo Dominus discipulis orationis Dominicæ verba tradidit. In sinistra urbis parte Latinorum est monasterium, extractum super fundamentis veteris monasterii, a fama celebri Melania (ut fert traditio) ædificati. Ante hunc montem post civitatem, ut Samaritam respicit, monasterium assurgit, in quod post S. Protomartyrem Stephanum lapidatum et loco jam dicto repositum, sacrosanctum illius corpus a Gamaliele portatum est. Torrens, Gethsemane exiens, ad S. Sabæ lauram pervenit et loca Rubæ deserta,

*Gethsemani**Sepulchrum D. Virg.**Hortus,**Spelunca S. Petri,**et S. Pelagiæ:**Mon. S. Melanix.*

deserta, quæ circa mortuum Sodomorum mare effunduntur.

Cucumus.

xvi Statim itaque a Gethsemane, jactu sagittæ non longius, qui Cucumus dicitur, sustollitur; ædificium super saxo quadrata structum ut videtur figura, hastarum duarum ut ipse existimo altitudine, et ab imis partibus ad acumen ipsum in pyramidis formam tenuatur; in quo Monachus Iberus sponte inclusus in salutis suæ curam incumbit. Sequitur deinde prægrandis rupes, in qua diversæ speluncæ, Virginum nomine nuncupata, industria artificio excavatae sunt: eas habitant ex orthodoxis pauci, sed majori copia Armenii monachi et Jacobitæ. Postmodum hiatus, ubi lacrymarum vallis diffunditur, dilatatur: utraque ipsam ager figuli, qui pretio Dominico ad sepeliendos peregrinos conductus est.

Speluncæ Virginum,

Siloami piscina.

Agrum excipit Siloami piscina, emittis abs se aquis totam illam siccitate horridam regionem irrorans. Inde et prata aliquot pauca et modica, in vallis latitudine arboribus consita, conspiciuntur. Fons fornicibus et spissis columnis obvallatur et venustatem obtinet, et hoc modo vallis ad S. Sabæ lauram, ut diximus, undecim passuum millibus excurrit: ubi vero laura et templum et sepulchrum Sancti spectantur, in ampliores horridioresque voragines vastis faucibus prelatatur. Ante lauram, in utrisque prærupti montis ripis, speluncæ et pusillæ turres visuntur: eas qui mundum illiusque luxum abhorrent ob cæli regnum inhabitant et impatientem æstus ardorem sustinent, flamma quæ extinguitur flammam quæ extinguere nequit extinguentes. Ubi templum et Deileri sancti Patris Sabæ sepulchrum est, in tres partes divisa convallis in magnam voraginem et profundam altitudinem immergitur. Illius extrema ingentibus turribus Sanctus sufficiens, in medio templum erexit, et recentissima illa asceteria in ambitu extruxit, ut conscripta de admiranda illius vita historia tradit. Templum itaque delectationem undique conciliat, prægrande, prælongum, luminis plenum. Pavimentum marmoribus, vilibus itlis sane et ex eremo advectis, varie tamen affabreque elaboratis, condecoratur. Ante templum atrium est lapidibus stratum, et in illius medio magni Patris nostri Sabæ sepulchrum, e terra palmari altitudine emens, candidissima marmorea tabella opertum. Prope illud circumque, nec non sub terra, sanctorum Patrum, qui solitariam vitam agentes illustres habiti sunt, unaque cum iis sanctorum Cosmæ et Joannis antiquorum Poetarum, sepulchra spectantur. In illis locis ferme ad quadraginta deiferos viros et ante alios spectabiles inspexi; interque eos potissimum sex, qui pro se ipsi Deum alloquuntur. Eorum nomina sunt Stephanus, Theodorus et Paulus, quartus ex magna Urbe ortum habet, quintus erat Iberus, sextus qui in omnium ore, quod occulta perspiciat, versatur, Joannes Stylita.

Mon. S. Sabæ

Viri in eo sancti.

xvii Regrediens itaque ad sacram civitatem, non per vallem sed montis dorsum sex millibus passuum, antequam ipsam appellas, S. P. N. Cœnobiarchæ monasterium offendes. Illud variis turribus circummunitur, antequam ipsum ad sagittæ jactum fornix occurrit, in qua, ut auctor Vitæ illius refert, supra ejusdem manum extincti carbones succensi sunt. In medio monasterii, in loco eminentiori, templum erigitur, tecto rotundo et sub eo spelunca, in qua est Sancti sepulchrum: penesque illud duo fornices, in quibus magnorum Sanctorum reliquiæ conduntur. Speluncæ scalas descendens, ulterius a latere speluncæ foramen invenies, in quam Sancti discipulus Basilius introiens, sepulchrum proprium, ita Sancto jubente, ut Vitæ Patrum asserunt, designavit: in eoque mortuus jacuit, et postea per quadraginta continuos dies Synaxis tempore, una cum

Mon. S. Theodosii

Sancto ac Fratribus concinens, videbatur. xviii Dicto monasterio adversum, sinisterius in profundum eremi Jordanis, S. Euthymii Magni monasterium est: turribus magnisque fuleris circumvallatur, et in medio templum assurgit, tecto in modum cylindri directo: subtus spelunca patet, ibique medium S. Euthymii sepulchrum, Deiferi Sabæ sepulchro haud dissimile, candido marmore æque ac illud opertum: et cum Sancto sanctorum simul Patrum Passarionis et Dometiani Reliquiæ reconduntur.

Sancto ac Fratribus concinens, videbatur.

xix Post hoc monasterium duodecim millium passuum intervallum excurrit, tumque obvia fit ingens vorago, quam terrenis mediam secat. Illius in adversa parte monasterium Chozibæ jacet: res equidem, quæ dum narratur, non creditur, et speculatione etiam ipsa in admiratione est. Namque speluncarum ipsa foramina monachorum sunt cellæ, et templum ipsum et cœmeterium in petra scissura excavantur, adeo solis calore deusta, ut ex saxis illis ad modum pyramidum ignis lingulæ exilire conspiciantur; aquaque monachorum potui congesta talis sit, qualem e stagno hauries, cum sol æstate media lacubus insistens, eos ignitis radiis æstuque ferventissimo incendit. In hoc monasterio diversos sanctitate conspicuos viros invisimus: inter eos unum signiferum, coram cum Deo colloquentem, cui Lucæ seni nomen est. Sed enim in monasterium non sine discrimine, tum ob prærupta rupis loca, tum ob vehementissimum solis ardorem, et descendimus et ascendimus.

Mon. S. Euthymii.

Mon. Chozibæ.

xx Deinceps subsequitur angusta, protensa, et asperrima via, ad eremi terga conducens. Antequam ad ipsam perveneris, in ejus medio dorsa montium duo conspiciuntur, per quæ via media ad aperta ad urbem Jericho iter est. In ea nullus fundamentorum lapis conspicitur, universa nihilominus illius delineatio obscure deprehenditur. At nunc cum tota ea circumjacens regio aquis abundet, monasteriorum quæ in eremo sunt, pro cultura hortorum usui deservit. Namque regio illa in partes scissa, sanctisque illis monasteriis divisa, universa et arboribus obumbratur et vineis abundat: quapropter et turribus in singulorum monasteriorum hortis, a monachis ædificatis, fructus omnis generis abunde suppeditantur. Universæ itaque eremo et Jordani, unaque mortuo Sodomorum mari nostra conjectura non alia figura fuerit, quam quæ Achridis situs esse videtur: at in eo solummodo differunt, quod e palude Achridis aqua emergens in diversis terræ convallibus stagnat, quas strugas illius terræ accolæ vocant, hic vero Jordanes paludem secernit; eremi quoque latitudo Achridica planitie innumeris modis amplior est.

Eremi Jericho

Situs qualis Achridis in Macedonia.

xxi. A dextera parte dorsi duplicis, quod diximus, Maris mortui obliqua videntur, et trans illud Segor: ibique, ultra hanc eremum et duo monasteria S. Euthymii lauræque emensa, magna Rubæ eremus objicitur, et collis e sinistra dorsi ac viæ, in quo post dierum quadraginta jejunium Salvatorem duabus tentationibus tentator aggressus est, licet devictus ruboreque suffusus recesserit. Collis hujusce in parte adversa, ut ipse existimo, ad sex passuum millia alter apparet, et in colle templum, in quo militarium Dux Michael cum Jesu Nave confabulatus est.

Rubæ eremus.

xxii. Ad Jordanem tria monasteria structa sunt, Præcursor nempe et Chrysostomus. At Præcursoris quidem monasterium, terræ motu a fundamentis solo æquatam, nunc a munifica a Deo coronati Imperatoris nostri Porphyrogennetæ Manuelis Comneni liberalitate de novo, illius Rectore restitutionem procurante, exædificatum est. Ab hoc non longe,

Monasteria ad Jordanem.

duarum sagittarum jactu, inter fluvios sanctissimus, fuit Jordanes, in quo ingens mææ renovationis arcanum Jesus meus, paupertatem amplexus, baptismate perfecit. Et circa oram non longe, lapidis jactu, ædificium est, quatuor lateribus constans et tholo assurgens, in quo antequam retro incederet circumfluens Jordanis nudum eum excepit, qui operit cælum nubibus; tumensque Præcursoris dextera verticem capitis ejus tetigit, et Spiritus, columbæ forma, compari Verbo supervenit, ac Patris vix Redemptorem proprium filium esse confessa est.

xxiii. Inter Præcursoris monasterium et Jordanem quam maxime exiguus Hermonium mons jacet, in quo Salvatorem stantem Joannes digito populis commonstrans, eum esse inclamabat, qui tolleret peccatum mundi. Inter monasteria Præcursoris et Calamonis, a Jordanis aquis a fundamentis S. Gerasimi monasterium disjectum est, cujus nihil usquam, nisi parvæ templi reliquiæ, apparet, et speluncæ duæ et columna enclisteria, in qua magnus senex Iberus, graciosus valde admirandusque includitur, quicum versati maximum ex illius consuetudine lucrum nacti sumus: namque divina quædam gratia Seni inerat. Verum necessarium ducimus, quod ante paucos dies, quam ad ipsum venissemus, patratum ab eo est miraculum, ut ad hilaritatem impellamus orationem, iis qui divinis avide delectantur, commemorare. In tortis ac turbineis Jordanis vorticibus, ut fieri amat, nonnullæ terræ partes contiguæ fluvio secernuntur, in quibus magna arundinum vis innascitur, easque leonum diversa genera inhabitare solent. Ex his duo singulis hebdomadibus ad Senis claustra venientes et columnæ capita applicantes, oculorum nutibus cibum sibi subministrari poscebant: cujus cum facile participes facti essent, ad consuetos fluminis vortices læti reveniebant. Cibus erant legumina aqua malefacta, ut forte olyrites vel panis hordeacei frusta. Ibi cum aliquando advenissent, et pro more oculorum nutibus alimenta sibi postularent, dum Seni non suppetit quanam ratione ferarum desideriis occurrat (namque dierum viginti intervallo nihil eo temporis vir ille sacer esculentorum sibi paraverat) illis hæc inquit: Quando, o belluæ, neque vestram debilitatem alimento aliquo recreare possumus, cum per hos viginti jam elapsos dies nec quidem nobis, ut moris erat, quæ necessaria erant suffecerimus; ita nos, ita Deo, qua nostra curat providentia, sapienter disponente; opus est ut vos ad Jordanis fluentia progrediamini, indeque lignum pasillum ad nos afferatis, ex quo Cruces confectas voti reis benedictionis causa dabimus, a quibus pro singulorum arbitrio gratus ita stipe remunerati, parvam pecuniam colligemus, quæ vobis mihiq; cibum parabit. Dixit ille: feræ audierunt, et tamquam rationis compotes, alacri motu gressuque ad Jordanem procedunt. Nec multo post, o rem miram! duo ligna in collo gestant, et columnæ basi apponunt: tum demum ad Jordanis paludes prompte avolant. Et hæc sint satis: nunc locorum historiam prosequamur.

xxiv. Sed et Calamonis monasterium turribus cortinisque, ex quadrato politoque lapide, extractum est: et in ejus medio templum capax trullatum assurgit, tholis cylindri instar labrefactis insidens. Huic in dextera parte templum aliud annectitur, tholo æque constans, pusillum admodum, ætate Apostolorum (ut traditio est) ædificatum, in cujus mytulo Deiparæ imago depicta est, in ulnis Christum Salvatorem gestantis, figuram, colorem ac longitudinem sanctissimæ imaginis Hodegetriæ, quæ in Regia urbe spectatur, præseferens; et antiqua item traditione asseveratur, eam esse Apostoli et Evangelistæ Lucæ manu depictam, famamque ac runio-

rem de ea stabiliunt frequentia miracula, et ex imagine suavissimus odor non sine omnium admiratione emanans. Subsequitur stadiis fere quinque distans Chrysostomi monasterium, longeque ab eo ad teli jactum, columna est enclisteria, in qua Iberus genere, moribus simplex, sermone reverendus, qui tranquillam vitam agit, pridem per plures annos in saxo ad mare Attaliæ fundato laboribus continuis sudoribusque sese exercuerat, ibique nos eum allocuti fuimus, dum una cum celeberrimo Imperatore Porphyrogenneta Commeno militaremus.

xxv. In adversa Jordanis parte, contra Baptismi templum, diversa dumeta assurgunt, interque ea stadii unius longitudine Baptistæ Joannis spelunca patet, pusilla nimis neque virum proceræ stature, rectas qui steterit, capiens; ejusdemque in faciem in cremi profundo altera spelunca hiat, in qua Elias Propheta vitam degens ab igneo curru abreptus est. Ultra dictas speluncas, ad ipsos Jordanis cursus, fama est, eremum extendi, in qua venerandus Zosimas Angelis parem Ægyptiam intueri dignus effectus est. Trans montes via ad montem Sinam, Raythum, mireque Rubrum conducens, locum sibi vindicat. Sed hic de eremo oratio finem habeat.

xxvi. Ad dexterem partem sanctæ civitatis Jerusalem et a turre Davidis Prophetæ jugum est, vitibus universim consituro, illiusque ad partes depressiores Iberorum monasterium, intra cujus ambitum venerandæ Crucis lignum in partes divisa fuisse traditur. Hinc regionis Montanæ initia sunt, non absurde ita nuncupatæ, quod omnium montium oræ magis clivosæ, per multa stadia in longitudinem excurrant, itaque a sancta civitate stadiis fere quatuordecim Zachariæ Prophetæ domus inspicitur, in quam post annuntiationem immaculatissima Deipara sollicite contendens, Elisabetham salutavit, cujus et infans gaudio in utero subsultavit, exultantia, ut par est. Dominum excipiens; Virgoque admirandum et propheticum illud Canticum enuntiavit. In loco itaque illo castellum et templum super spelunca situm est. In speluncæ ultimis regressibus Præcursoris nativitas accidit. Prope eam, bino teli jactu, ad sublimiorem partem montis, petra est, quæ divisa fugientem Baptistæ matrem, infantem amplexatam, cum Herodes cæde immanissima sæviret, sinu suo avexit.

xxvii. Ab Jerusalem inter duas vias, unam quæ ad Montana, alteram quæ ad Cœnobiarchæ monasterium et lauram adducit, dorsum procurrat, et in eo iter aperitur, a sancta Sione Bethleem ferens. Urbs vero Bethleem a sancta civitate sex fere mille passibus distat. In ejus et sanctæ civitatis meditullio monasterium S. Prophetæ Eliæ existit, a vetustissimis piis hominibus exædificatum, sed terræ motibus funditus aëquatam solo: verumtamen et hoc de orbe universo bene merens Dominus meus atque Imperator, per suum Præsidentem, Syrum hominem, a fundamentis reparavit. Adeoque inter monasterium et Bethleem, itemque Rachelis sepulchrum, structura quatuor fornicibus, tholi instar in fastigiatum cacumen desinentibus opertum. Locus ille trianguli formam efficit. Ad sinistriorem sanctæ Bethleem partem, inter eam et Cœnobiarchæ monasterium, ager est et in agro spelunca, in qua beati commorantes in agris Pastores Angelicas laudes auribus acceperunt, Gloria in excelsis, illis inclamantibus, et in terra pax, et in mundo salus, ob Deum meum ex Virgine Deipara genitum. Sancta Bethleem in dorso lapidibus strato fundata est. In ea conspicitur, et sacra spelunca, et præsepe, et puteus ex quo David bibere concupivit, et templum speluncæ bumeris insidens, prælongua prægrandæque ad formam crucis, ex non putrescentibus lignis contextum. Circa altare tectum

Locus Baptismi.

Mon. Chrysostomi.

M. Hermon.

Loca trans Jordanem.

Mon. S. Gerasimi.

Leones duo istic a Sancto pascuntur.

Montana Judæa.

Mon. Calamonis.

Mon. Eliæ.

Imago Deiparæ.

Bethleem.

tectum tholo saxeo sese sustollit. Hoc quoque longe pulcherrimum et maximum templum munifica servatoris orbis et Imperatoris mei liberalitas extruxit, totumque lapillis aureis exornavit : in quo civitatis illius Latinorum Pastor interpositus, variis in locis atque ipso in sanctuario supra speluncam, Imperatorem ob tantam forte magnanimitatem remunerans, decoram illius imaginem appinxit. Speluncæ, præsepis, et putei forma hæc est. Ad partem sinistram sanctuarii sanctæ speluncæ os patet : penes illud puteus est, ex quo non sensu solummodo, sed mente etiam progenitor David bibere peroptavit : aquam ex eo qui apud enim maxime prævalebant viri duo, castris allophylosum expugnatis, cado haustam, Davidi siti æstuanti adlucunt : quam cum Deo libasset, ad hæc usque tempora fama percelebre continentis facinus illius per ora omnium volat. Ab ingressu speluncæ ad ima, sex et decem quibus descenditur gradus numerantur. Ad Borealem plagam, sacrosanctum illud diversorium jacet, in quo Virgo Christum Salvatorem enixa est, et creatura universa Deum in carne vidit, et mundus totus renovatus est, et mortalis ego Deitate ditescio, cum Deus et Creator meus paupertatem meam atque inopiam induerit. Tum post minus gradus descensum, ratione carentium animalium præsepe conspicitur, æqua figura quatuor angulis commensurata, quod candidis vetusti illi homines marmoribus contexerunt, in medio apertura ad modum umbilici relicta, ex qua pars præsepis apparet. Præsepis illius, quod eum qui nullo loco capi poterat, cepit, cælo amplioris, terra marique et subterraneis multo capacioris : quem enim illa complecti suo ambitu non poterant, illud laxioribus spatiis infantem factum accepit. Pictura exulto, totusque intellectu in sacrosanctam illam speluncam penetra, et Dominici partus diversorium oculis lustro, atque in præsepi facti infantis accubationem et mei Salvatoris erga me amorem tremens timensque revereor, extremamque illius inopiam, qua me cæli regno dignum effecit : sed regiam esse speluncam apprehendo, ac veluti in throno virgineis sinibus Regem insidentem, Angelorumque choros speluncam circumversantes intueor, et Magos munera Regi afferentes eximia lætitia animum oppleo; et gratiæ, qua dignus efficio, voluptate perfundor. Perita manu pinxit artifex in spelunca mysteria, quæ in ea patrata sunt : namque in abside effigiata erat puella in lecto recubans, læva dextero cubito supposita : ad dexteram ipsam genis reclinatæ puerulum intuens, et innatam gravitatem subridens specie et eleganti faciei colore indicans : neque enim vultu, tamquam illa quæ recens et primum peperit, pallida horridaque immutatur : æquum quippe erat, quæ digna effecta est ut supra naturam gigneret, dolorum per naturam illatorum esse immunem. Asellus deinde et bos et præsepe et pastorum cætus, quorum auribus de cælo clamor intonans a gregibus avocavit : quare armentis relictis, quæ inter herbas et fontem cibum potumque sibi quæerunt, et cani gregum custodierum custodia demandata, cervicem in aerem tollunt, ad strepitum sonum auces dirigunt, alius alio modo stantes, prout sibi quisque faciliorem et leviozem stationem ducebat : et his quidem pedum nulli usui est, illis facies in cælum figitur : namque dexteram ad vocem retrahentes turbatas aures promovent. Non tamen illis secundo audire opus fuit, majorem enim quam aures oculi fidem faciunt : namque Angelus ipsis occurrens pueruli accubationem in præsepi ostendit. Pecudes, lætis minime intentæ, fatuo gressu ducentur : quarum pars ad herbam nutant, pars ad fontem advertunt. Canis vero, quod animal iram in promptu gerit, visionem insuetam meditari videtur. Magi

descendentes ex equis, munera manibus accipientes, genuaque flectentes, reverenter dona Virgini offerunt.

xxviii. Extra sanctam Bethleem fere ad milliaria duo, in Cœnobiarchæ monasterio spelunca est, in qua oraculo accepto Magi, ne ad Herodem revertentur, per aliam viam reversi sunt in regionem suam. Trans lauram duodecim fere passuum millibus prope Rubæ eremum, S. Charitonis monasterium jacet : et eo ulterius longo intervallo sejunctum, duplex quod Chebrone est Abrahami sepulchrum; et quercus Mambre, sub qua sanctissimam Triadem hospitio Patriarcha exceperat. Et hæc quidem ita se habent, a Ptolemaide per Galilæam ad sanctam urbem Jerusalem, Jordanem et sanctam eremum : maritima vero ita.

xxix. A sancta civitate Jerusalem ad sex milliaria Armathem urbs conspicitur, in qua Samuel magnus ille Propheta ortum habuit. Inde post alia septem et amplius milliaria, Emmaus urbs magna in media valle super eminenti dorso jacet. Sic ad passuum fere viginti millia Ramplæ regio effunditur et templum ingens in eadem sancti Megalomartyris Georgii visitur. Illis in locis Sancto fuit natalis dies, et pro pietate ingentia certamina subiit, et sepulturæ demandatus fuit. Templum dromicum est, et in sanctuarii mytulo, sub sanctæ tabulæ pavimento sepulchri os patet, candido marmore circumseptum, Verum operæ pretium fuerit, quæ a templi Clericis ante paucos annos in Sancti sepulchro sunt patrata, narratione nostra indicare. Dicebant namque interjectum, qui nunc præest, Latinorum Episcopum, sepulchri os reserare conatum; et tabula marmorea qua illud obtegebatur sublata, ingentem speluncam sese ostendisse; et in ejus interiori parte Sancti sepulchrum. Cum demum et illud quoque reserare conarentur, ignis e sepulchro exiliens, unum ex iis qui id aggredi conabantur semiustum reliquit, alterum subita morte delevit.

xxx. Regionem illam excepit Cæsarea Philippi, civitas magna et populo frequens ad maris ripas fundata, portu celeberrimo manu hominum facto, immensum pecuniarum sumptum in loci structuram Herode erogante cincta. In ea Christus interrogavit Apostolos, Quem me dicunt homines esse Filium hominis? et Petrus, Tu es Christus Filius Dei vivi, respondit, verbis his æstum suæ caritatis ostendens.

xxxi. Subsequitur Mons Carmelus, de quo in veteri recentiorique scriptura plurimus sermo est. Jugatur mons, ab ipso maris sinu, qui circa Ptolemaidem et Caipham incurvatur, initium ducens, et ad Galilææ fines perveniens. In extrema parte jugi, qua mare respicit, Prophetæ Eliæ spelunca spectatur : in qua Angelicam vitæ rationem cum exegisset mirificus ille vir, in æra sublatus est. Erat eo loci antiquitus monasterium magnum, ut structurarum vestigia ad hæc usque tempora commonstrant. Sed illud, tempore quod omnia in senium impellit, et gentium variis excursionibus penitus abolitum. Verum ante aliquot annos quidam Monachus, dignitate Sacerdos, capillitio albus, e Calabria oriundus, ex Prophetæ revelatione in montem appellens, ea loca, monasterii nempe reliquias, vallo perparvo cinxit, et turri exædificata, temploque non ingenti extructo, Fratribusque ferme ad decem collectis, etiamnum sanctum illum ambitum colit.

xxxii. Et hic descriptionis hujusce exitus esto, ubi sacrorum locorum circuitum habet. Quod si legentibus labor iste emolumentum afferre visus fuerit, opus ipsum ac labor compensatio mihi ampla, et lucrificabile præmium reputabitur : sin minus, ad parentem redeat, a quo ortum ducit, bal-

Mon. S. Charitonis.

Sepulchrum Abrahamæ.

Emmaus.

Ramula S. Georgii.

* Cæsarea sed legendum Palestine.

Carmelus.

Conclusio auctoris.

Rjus Eccles.

Cisterna.

Spelunca,

Mysteria Natalis Dominici

graphice depicta.

butiendoque sacrorum locorum memoriam refricet : ut nos eorum recordatione in vivam eorum imaginem remeantes, suavi solatio in gaudia restituamur.

Habes, Lector, JOANNEM PHOCAM, dignum visum Al-
latio, quem poneret in capite libri Συμμετῶν suorum, *ante alias plures ejus generis lucubrationes, quibus Hierosolyma ac Hierosolymitana loca descripta posteris reliquerunt, Græce quidem Epiphanius Hagiopolita, Perdiccas Ephesius, Anonymus Græcus, et Eugesippus quidam; Latine vero Willebrandus ab Oldenborg Canonicus Hildeshemensis, quem hinc contulerat Lucas Holstenius, Bibliothecæ Vaticanæ Custos: sicut et alii alia, ac nominatim noster Athanasius Kircherus pulcherrimum Ecclesiæ Copticæ Rituale, cujus Latinam paraphrasin a se concinnatam, directam pariter voluit ad Clarissimum et zelo orthodoxiæ fidei insignem virum, Bartoldum Nihusium, simul omnium impressionem curaturum Amstelodami, sub eodem nomine, iisdem V. Cl. Joannis Blæu typis, et fide eadem; quibus de consensu Vicarii apud Hollandos Apostolici tunc credebantur, ad usum Catholicorum ibidem, Breviaria Missaliaque Romana: quod scire potuerunt, qui Joannem Phocam suspectum reddere voluerunt, quia Batavis excusus in oris. Hoc enim non ideo factum est, quod Urbis Romanæ oculos fugeret Allatius, cui vel maxime probare se volebat; sed quod non semper inveniens Romæ qui sumptus editioni necessarios præstarent; gaudebat peregrine typographos invenire, qui sua gratis vellent imprimere. Adeo autem non timebat Allatius, ne sibi suisve operibus id præjudicaret Romæ; ut hæc Symmicta dicari voluerit Illustrissimo Juveni Augustino Chisio, Fabii Card. Chisii, paulo post Alexandri VII, ex Augusto minori fratre nepoti; quem admodum antea, tres laudatissimos libros, de perpetua Orientalis Ecclesiæ atque Occidentalis consensione, impressos eodem loco ac modo, eodemque Bartholdo Nihusio curante et proprias suos Annotationes adjuvante, illustratos, inscripserat Ludovico XIV Franco-
rum et Navarræorum Regi Christianissimo.*

Ast Grajæ fors quid nescio mentis habet

JOANNES hic PHOCAS: proinde exclamat quidam,

Tolle PHOCAM, Papebrouk.

Quid autem mali fecit iste? De locis sacris nemo ante ipsum, neque post ipsum alius quisquam magis graviter ac religiose scripsit, legentibus aspirans suavissimam qua perfundebatur interius spiritus suavitatem, istic ubi divina Incarnationis, Nativitatis, Baptismi, Transfigurationis, Passionis, Ascensionis mysteria commemo-

randa ei veniunt. De monasteriis Græcorum, Iberorum, Latinorum, sine nationum discrimine laudabiliter semper ac reverenter loquitur: de Carmelo specialiter meritis bene, dum primus ipse post tot secula adnumeravit eum locis sacris, peregrinorum accessu cultuque honoratis.

Judica, Lector, utrum merito mihi quis indignetur, quod hunc allegeram auctorem: simulque dispice, numquid in toto libello possit inveniri, unde scriptoris fides arguatur, aut dubitetur utrum loca sancta, quæ describit, coram adierit lustraveritque. Tum, quæso te, quod subjungitur Itinerarium cum superiori confer; et vide, num minus tibi placeat Joannes Phocas, propterea quod ea de Carmelo monte narret, quæ difficile componi possunt cum longe posteriorum scriptorum assertis de beato Bertholdo.

Quanti fecerint Symmicta Alutiana eruditissimi viri, quorum honori et amori datum fuit, ut prægustare ea legendo possent, prius quam passim vulgarentur, atque adeo quo in pretio habuerint, prælucentem ipsa in fronte eorum Joannem Phocam, docent præstantium quatuor Poetarum Epigrammata, ad calcem libri addita. Primum eorum insumitur in laudem editoris Nihusii, nomen præferens FERDINANDI A FURSTENBERG, illius, inquam FERDINANDI, qui pridem Paderbornensis nunc etiam Monasteriensis Episcopus, post ceteros clarissimos titulos suos, non dedignatur Mæcenas huic operi inscribi. Ipsum juvat audire, sic gratulantem amico, quasi eruditionis Græcæ laudibus præcipuo, totumque in pectore Parnassum continent.

Cum male succubuit Turcarum Græcia Marti,

Et major Phœbi numine Luna fuit;

Cessit in exilium: doctique Heliconis alumna

Pierides patrium deseruere solum;

Et toto procul orbe vaga, coiere vicissim,

Parnassi sedem cum reperere novam;

BARTOLDO pendente novam sub pectore, tantis

Quæ domus exulibus patria prisca fuit.

Hæc ille: Amandus autem Fabius, postquam commendasset operam, Jano Nicio Erythræo et Leoni Allatio in publicandis eorum scriptis imo reipublicæ litterariæ navatum, sic progreditur:

O de Palladia bene te, BARTOLDE, palæstra

Et cupido veri de grege promeritum!

Jam digitis cumulos pridem numeramus utrisque

Chartarum, luci quas tua Cura dedit.

Nec tamen inter eas pars est non magna tuarum:

Prole typos propria lassat et illa manus.

Obstetricaris simul et paris: unus utrumque.

Tantus amor studiis consuluisse piis.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 2 *

ITINERARIUM

ANTONINI PLACENTINI.

Ex MS. erutum per R. P. Ign. a S. Antonio Carm. Discalceatum.

Tornacense MS. titulum hunc præfert, De locis sanctis quæ perambulavit beatus Antonianus Martyr. Bibliothecæ autem Vaticanæ Codex sub numero 636, cui titulus Bedæ et aliorum, opusculum idem sic inscribit, Relatio B. Antonini Martyris. De hoc, inquit Pater Daniel a Virgine Maria in Vineæ Carmeli num. 1331, Molanus in Martyrologio ad diem xiii Novembris, Placentiæ Revelatio S. Antonini martyris. Sed addiderat notulam, ut significaret festum hoc esse minus principale istius Sancti, nec in Usuardo repertum, sed aliunde acceptum. Principale autem festum tam opud antiquos, quam in Romano hodierno notatur die xxx Septembris : ubi Baronius Lectorem remittit ad Petrum de Natalibus lib. 8. cap. 133. Cur huc non remisit nos Pater Daniel? Legissemus ibi, quod S. Antonianus Martyr... de Placentiis finibus egressus, per Orientales Provincias pertransivit, et multa miracula fecit, demum ab infidelibus tentus, et capite cæsus glorioso martyrio coronatus est? Sed ista legentes, etiam legissemus, quod iste S. Antonianus fuit ex sacra legione Thebæorum, et socius B. Mauritiæ Martyris. Hoc autem indicare lectori, erat evertere totum auctoritatem ejus scripti, cui summa fides postulabatur. Fieri enim non poterat, ut idem sub Diocletiano ac Maximiano Imperatoribus militasset, Duce S. Mauritiæ, cujus martyrium anno cxcvii ascribit Baronius; et ea omnia reperisset in Terra sancta, quæ hic narruntur, quæque non nisi sub Constantino Magno cæperunt innotescere; ut de Justiniano nihil dicam, cujus hæc mentio fit aliquoties, et cujus Imperium cepit anno dxxxvii. Ego ut neminem hic accuso sic nec puto mihi sequendum exemplum tale, et Leonis Allatii judicium laudo, qui Vaticanæ Bibliothecæ monumenta omnia notissima habens, alia quidem inde excerpit Symmictis suis adjungenda; sed Itinerarium, S. Antonini martyris nomen præferens, luce publica indignum censuit. Sic autem censuit, non tantum quia tempori non suo adscriptum, sed quia ipsum inveniebat, præ aliis similis arguente Latinis scriptis, refertum fabellis plane anilibus, quas nobis satis erit * asterisco notare, ut animum advertat lector. Iis porro, qui paulo notiores habent locorum situm, quique alias legerunt itineraria sacra utque profana, considerandum relinquo, utrum in hac Relatione inveniri possit verisimilis ratio itineris alicujus; ubi nihil ordinatum digestumque, ex more eorum qui prudenter et certo ductu peregrinantur; sed confusa omnia, velut si per somnium res agatur in mente, non autem corporis motu super terram. Videbis hoc, si quandoque digneris referre oculum ad tabellam superius collocatam, indeque cogitationem cum res feret, extendas ad Syriam Ægyptumque, quarum hanc Palestina seu Terræ-sanctæ imaginaberis ad meridiem, istam ad Septentrionem jacere, utrimque nonnihil declinando. Antonini Placentini itinerarium simpliciter vocavi, ut neque errorem evidentem secutus videar, si scripsero Martyrem; neque prorsus a jam nota appellatione recedam, si omissis nomine Antonini vocavero Anonymi itinerarium, respectu auctoris nomen suum non exprimentis. Nunc ipsum lege, et Annotationes ad calcem subjungendas. Ut vero etiam discernere voleas ea loca, quæ hinc excerpta nobis objiciuntur, tamquam luculenta prætextæ antiquitatis documenta, placuit illa Italico caractere repræsentare.

Procedente B. Antonino martyre una cum (1) Col-
legis suis, ex eo quod civitatem Placentiam egressus
est, in quibus locis peregrinatus est, ire vestigia Christi
sequentes, et miracula sanctorum Prophetarum per-
videre cæperunt. Ita exeuntibus nobis de Constanti-
nopolim pervenimus (2) Cyprum in civitatem Con-
stantiam, in qua requiescit S. Epiphanius : civitas
pulchra, deliciosa, ornata palmis dactylorum. Deinde
venimus partibus Syriæ, in insulam (3) Santaricus
ad Tyrum. Tunc venimus Tholomaidam civitatem :
millia sex in Castra (4) Samaritanorum milliaro a
Sugamia sub monte Carmelo. Super ipsa Castra mil-
liario semis, monasterium Elisæi Prophetæ, ubi oc-
currit mulier, cujus filium suscitavit, in monte Carmelo.
Ibique est petra modica rotunda * : quando exagi-
latur sonat, quia solida est : talis autem virtus petræ
illius, ut si suspensa fuerit mulieri vel alicui ani-
mali jactum (5) nunquam faciet : et a civitate vi
aut vii millia personat.

ii. De Tholomaida maritima venimus in fines
Galiliæ, in civitatem quæ vocatur (6) Neocæsarea :
in qua adoravimus anulam et canistellum S. Mariæ :
in quo loco erat cathedra, ubi sedebat quando ad
eam Angelus veniebat. Deinde millia tria venimus
in Cana, ubi Dominus fuit ad nuptias : et accubui-
mus in ipso accubitu, ubi ego indignus parentum
meorum nomina scripsi. Ex quibus hydriæ duæ ibi
sunt. Implevi aqua unam, * et protuli ex ea vinum :
et in humero plenam levavi, et obtuli ad altare, et
ipso in fonte lavavimus pro benedictione.

iii. Et inde venimus in partes Syriæ [et civita-
tem Tripolim] ubi requiescit (7) S. Leontinus : quæ
quidem civitas tempore Justiniani Imperatoris sub-
versa est a terræ motu (8) cum aliis civitatibus.
Venimus inde (9) Vivilum, quæ et ipsa civitas cum
hominibus subversa est : post in civitatem Tani quæ
et ipsa subversa est. Deinde venimus in civitatem
splendidissimam Berytho, in qua nuper fuit stu-
dium (10) litterarum, quæ civitas subversa fuit, di-
cente nobis Episcopo civitatis, quia cognitæ fuerunt
personæ, exceptis peregrinis, quæ ibi perierant.
Ipsa civitas posita est sub montana Libani.

iv. A Berytho venimus Sidonem, quæ ex parte
ruit : et ipsa adhæret Libano. Homines in ea pes-
simi. Illic currit (11) fluvius Asclepius : et fons,
unde surgit, stat. De Sidone venimus Sareptam : quæ
civitas modica et valde Christiana est : in qua est
cœnaculum illud, quod factum fuerat Eliæ, et lectus
ubi recubuit, et abvæ marmoreus ubi vidua illa fer-
mentavit : in quo loco multo offeruntur et multæ virtutes
fiunt. Exeuntes de Sarepta venimus in civitatem
Tyrum. A Tyro usque ad Sareptam continue mil-
lia (12) septem. Tyrus civitas homines habet po-
tentes, vita pessima, tanta luxuria quod dici non
potest; gynecæa publica, holosericum, et diversa
genera telarum.

v. At vero de Tyro venimus in civitatem Naza-
reth, in qua sunt multæ vitutes. Ibi et pendet to-
mus, in quo Dominus * (13) A. B. C. habuit impo-
situm : in qua est Synagoga posita, et trabs ubi cum
aliis sedebat infantibus : quæ trabs * a Christianis
agitatur et sublevatur; Judæi vero eam nullo modo
agitare possunt : sed nec permittit se foras tolli.
mus

1

2

3

Cyprus.

4

Sunam.

5

6

Ptolemais.

Cana.

7

Tripolis.

8

Byblas.

9

Berythus

10

Sidon

11

Sarepta.

12

Tyrus.

Nazareth.

13

Domus sancta, basilica est. et multa sunt ibi beneficia de vestimentis ejus. In civitate vero tanta est gratia mulierum Hebræarum, ut intra illam inter Hebræas pulchriores non inveniantur: et hoc * a S. Maria sibi concessum dicunt (nam et parentem suam dicunt eam) et dum nulla sit caritas Hebræis erga Christianos, illæ sunt omni caritate plenæ. Provincia paradiso similis in tritico, in frugibus similis Ægypto: sed præcellit in vino et oleo et pomis ac melle. Sed et milium extra naturam altum nimis, supra naturam hominis (14) talea grossa.

14
Thabor.

VI. De Nazareth venimus in montem Thabor: qui mons exit in medio campestri, terra viva, tenens circuitum millia sex, ascensum millia tria, sursum ad unum milliarium planum; in quo sunt tres ecclesiæ, ubi dictum est a discipulis, Faciamus hic tria tabernacula. In circuitu diversæ civitates quæ in libro Regum leguntur. De Tabor venimus ad mare Tiberiadis, in civitatem quæ alio tempore est appellata Samaria, nunc vero dicitur Neapolis. (15) in qua puteus est, ex quo Dominus aquam a muliere Samaritana petiit: et ibi basilica est sancti Joannis Baptistæ: et ipse puteus est ante cancellos altaris: et situla, de qua dicitur Dominus bibisse: et multi ægri ibi veniunt et sanantur.

Samaria.

15

Tiberias.

VII. Deinde venimus in civitatem Tiberiadem, in qua sunt thermæ falsæ: hic aqua maris illius dulcis est, quod mare circuit millia octo. Deinde venimus in Capharnaum in domum beati Petri, quæ est in basilica. Inde venientes per castra, vel vicos, vel civitates, ad duos fontes venimus, scilicet Jor (16) et Dan, qui in unum effluunt et vocatur Jordanis: parvus ingreditur mare, et pertransit totum maris pelagus usque ad littus maris. Revertentes post nos venimus ad locum ubi Jordanis egreditur mare. Et in ipso loco transivimus Jordanem, et venimus in civitatem quæ vocatur (17) Gaddera, quæ et Gabaon dicitur. In ista parte civitatis, milliario tertio ab urbe, sunt aquæ calidæ, quæ appellantur thermæ Eliæ, ubi leprosi mundantur. Ibi est xenodochium, delicias de publico habens, et hora vespertina mandantur thermæ. Ante ipsum vero elibanum grande est solium, quod dum impletum fuerit, omnia ostia clauduntur; et per ostium mittuntur intus luminaria et incensum: et sedent in isto solio tota nocte: et dum soporati fuerint, videt ille qui mundatus est aliquam * visionem: et dum ipsa recitaverit, mundantur thermæ per septem dies. Ibi vero defunctus est collega noster Joannes de Placentia. Ipse fluvius calidus, qui Gaddera dicitur, descendit torrens et intrat Jordanem, et ex ipso ampliatur Jordanis et major fit.

Capharnaum.

16

Jordanes.

17
Gaddera.

18
Scythopolis.

19

Judæi non
contenti
Christianis.

20

21

22

VIII. Et tunc descendimus per Galilæam juxta Jordanem, transeuntis multas civitates, quæ leguntur: et venimus in civitatem Metropolim Galilææ quæ vocatur (18) Scythopolis, in monte posita, ubi Sanctus multas operatus est virtutes. Deinde descendimus per alia loca Samariæ et Judææ in civitatem (19) Sebastiam, in qua requiescit Elisæus Propheta. Descendentes per campestria, [per] civitates vel vicos Samaritanorum et plateas unde transivimus, [vidimus] venientes Judæos post nos cum paleis, vestigia nostra * incendentes, tanta est illorum (20) execratio. Utique Christianis quidem responsum faciunt: at cavent, quod ab illis emere vis, non tangas prius quam pretium des: quod si tetigeris, et non (21) comparaveris, mox scandalizabuntur. Nam foris in vico habent cum domo una posita (22) quod ipsum faciunt responsum. Nummos de manu tua non accipient, * sed tu in aquam projicies eos: et denuntiant tibi quod [non] ingrediaris. Tu vero noli exspuere: si autem exspueris, scandalizabuntur. Sero autem purificant se in aqua: et sic ingrediuntur in vicum aut in civitatem.

IX. Deinde venimus in locum, ubi Dominus de quinque panibus et duobus piscibus quinque hominum millia satiavit, extra mulieres et parvulos: extenta caropania, oliveta et palmeta. Inde venimus ad locum ubi baptizatus est Dominus. In illo loco filii Israel transiverunt Jordanem, et filii Prophetarum perdiderunt securim: et ex ipso loco Elias assumptus est in cælum. Ibiq; mons (23) Hermon modicus, qui legitur in Psalmo. Ad pedes montis ipsius ascendit de fluvio nubes, et hora prima oriente sole Hierosolymam venit * super basilicam S. Mariæ ad (24) S. Sophiam, quæ fuit Prætorium ubi auditus est Dominus. Super his locis descendit * ros sicut pluvia, et colligunt eum medici: et in ipso coquantur omnes confectiones per xenodochia: nam multi languores sanantur ibi, ut cadit ipse ros. Ipse est ros, de quo canitur, sicut ros Hermon qui descendit in Sion. In ipsa ripa est fons ubi baptizavit S. Joannes. Inde usque ad Jordanem millia duo. In ipsa valle inventus est Elias, quando corvus (25) ei deferebat panem et carnes. In circuitu autem vallis ipsius multitudo Eremitarum.

Locus 5 pa-
rum et ba-
ptismi.

23

M. Hermon.

24

25

Salamiada.

26

Sodoma et
Gomorrha.

Mare mor-
tuum.

27

Theophaniæ
festum ad
Jordanem.

X. Et ibi prope est civitas quæ vocatur (26) Salamiada, ubi remanserunt duæ et semis tribus Israel, priusquam transirent Jordanem: in quo loco sunt thermæ ex se lavantes, * quæ vocantur thermæ Moy- sis: ubi etiam leprosi mundantur: et ibi est dulcissimus aquæ fons, qui hibitur pro catarrho, et multos sanat languores. Non longe a mari Salinarum, ad quod Jordanis ingreditur. Subtus est Gomorrha et Sodoma, ad cujus littus bitumen et sulphur colligitur: in quo mari, mense Julio et Augusto et usque ad medium Septembris, tota die jacent * leprosi, et ad vesperum lavantur in ipsis thermis: et aliquoties Dominus, quem vult, mundat: nam et in generalitate est aliqua primitia. In quo mari nihil vivificatur, nec ligna ibi natant, nec paleæ, neque homo: sed quidquid ibi projectum fuerit, in profundum demergitur. De Jordane usque ad locum in quo Moyses de corpore exivit, sunt millia viii. Exinde a Segor, in quibus locis sunt multi Eremitæ. Vidimus ibi et monumentum (27) Absalon filii David.

XI. Teumus Theophania juxta Jordanem: et ibi fiunt mirabilia, ubi baptizatus est Dominus, in ipsa nocte: et ibi tumulus cancellis circumdatur: et in loco ubi redundat aqua in alveum suum, posita est Crux lignea. Itur in aquam ex utraque parte marmoris. In vigilia Theophaniæ grandes fiunt vigiliæ: populus infinitus: et quarta aut quinta vice gallo cantante fiunt vigiliæ. Completis Matutinis primo diluculo surgentes, procedunt Ministri sub divo et Diaconi, tenentes Sacerdotem. Ter descendit Sacerdos in fluvium: et hora qua cœperit benedicere aquam, mox Jordanis * cum magno rugitu revertitur post se, et stat aqua superior in se usque dum baptismus perficitur; inferior vero fugit in mare, dicente Psalmista: Mare vidit et fugit, Jordanis conversus est retrorsum. Tunc omnes Alexandriini habent ibi * naves (28) suas cum hominibus, habentes calathos plenos aromatibus et balsamo: et hora qua benedixerunt fontem, antequam incipiant baptizare, fundunt illos calathos in fluvium et tollunt aquam benedictam, et exinde faciunt aquam aspersionis in suis navibus, antequam exeant ad navigandum. Baptismo completo, omnes in fluvium pro benedictione descendunt, induti sindones; et alias multas sindones [intingunt aquæ], quas sibi ad sepulturas servant. Post hæc omnia perfecta, statim aqua in proprio revertitur alveo: nam unde surgit Jordanis a mare Tiberiadis usque ad mare Salinarum sunt millia cxxx. (29)

28

XII. In ipsa vero ripa Jordanis est spelunca, in qua sunt septem cellulæ cum septem puellis, * quæ ibi

29
Spelunca ad
Jordanem.

ibi infantulae mittuntur : et cum aliqua ex eis mortua fuerit, in ipsa cellula sepelitur, et alia cellula inciditur, et alia ibi mittitur puella ut numerus stet: et habent foris qui eis cibaria praeperet. In quo loco cum magno timore ingressi sumus ad orationem : nullus ibi faciem vidimus. In ipso loco dicitur esse sudarium, quod fuit super caput Jesu. *Non multum longe a Jordane, ubi baptizatus est Dominus, est monasterium S. Joannis valde magnum, in quo sunt xenodochia duo.* In ista vero... illa ripa Jordanis invenimus serpentes, de quibus theriaca conficitur. Inde venimus ad Jordanem.

Jericho.

xiii. De Jordane usque ad Jericho millia sex. Jericho autem in oculis hominum ita videtur esse ut paradisi : a terrae motu muri diruti : domus Raab restat, et est xenodochium : sed et cubiculum, de quo exploratores deposuit, oratorium est S. Mariae. Lapidem vero illi, quos levaverunt filii Israel de Jordane, non longe a civitate Jericho positi sunt in basilica post altare : et ante basilicam est campus, qui dicitur Ager Domini : * in quo Dominus manu propria seminavit, ferens satum tritici tria modia : qui et colligitur, et nunquam seritur, sed ex se profert semen. Colligitur a mense Februario, et inde communicatur in Pascha : cum collectum fuerit, aratur, et iterum cum reliquis messibus colligitur.

Fons et fructus ibidem.

xiv. *At vero fons aquae, quem indulcavit Elisaeus Propheta, irrigat omnem Jericho, ubi nascitur vinum potens, quod febricitantibus datur : ibi nascitur daetylum (30) de libra : ex quibus mecum adduxi in provinciam, et dedi unum Domino Paterio Tributio Patricio.* Ibi nascitur cedrus de cubitis xl, et virga fasioli duos pedes longa. Ibi est vitis, unde in Ascensione Domini plenae cistae racemis in monte Oliveti venales : et in die Pentecoste mixtim exinde plena calathia proponuntur.

Arbor Zaccchai.

31

xv. Exeuntes de Jericho venimus contra Hierosolimam. Non longe a Jericho est illa arbor, ubi Zaccchaeus ascendit, ut videret Dominum : quae arbor infra oratorium inclusa est, et per tectum desuper sicca videtur. Igitur exeuntes de Jericho, venimus contra Occidentalem (31) in sinistra manu ; et intravimus villas Sodomae et Gomorrhae : super quam provinciam semper ascendit nubes cum odore sulphureo. Quod dicunt homines de uxore Loth, et quod lingendo ab animalibus minuitur, mendacium est : sed stat in statu suo in quo fuit.

32 Bethania.

xvi. Ascendentes de montanis Hierosolymorum (32) Barrideum, indeque revertentes ad sinistram ad oppida montis Oliveti, venimus in Bethaniam ad monumentum Lazari, respicientes valles illas et perambulantes monasteria multa et mirabiliorum loca, vidimus clausam multitudinem in monte virorum et mulierum. *Et rursus in monte, unde Dominus ascendit ad Patrem, ubi et judicare veniet, vidimus monasteria copiosa, et cellulam ubi inclusa fuit vel jacet in corpore S. Pelagia,* et in ipso monte jacet Jacobus Zebedaei, et Cleophas et multa Sanctorum corpora.

M. Oliveti.

Gethsemani.

xvii. Descendentes de monte Oliveti venimus in villam Gethsemani, in loco ubi traditus est Dominus : in quo sunt tria accubita, in quibus ille accubuit, et nos pro benedictione accubimus : et in ipsa est domus S. Mariae, de qua eam dicunt ad caelos fuisse sublatam. Et in ipsa valle Gethsemani ibidem vocatur [vallis] Josaphat. In dextera portae est olivetum et ficulnea, in qua se Judas laqueo suspendit, hoc est ad portam Jerusalem, cujus talea stat munita perticis. Portam civitatis (quae cohaeret portae speciosa, quae fuit templi, cujus liminare et tribulatio stat) inclinanter prona in terram ingressi sumus in sanctam civitatem, in qua adoravimus Domini monumentum.

xviii. Ipsum monumentum, in quo corpus Do-

mini positum fuit, in naturalem excisum est petram. Lucernae hydria, quae illo tempore ad caput ejus posita fuerat, ibidem ardet diu noctaque : ex quo benedictionem tulimus, et recomposuimus eam. In quo monumento deforis mittitur terra, et ingredienti benedictionem tollunt. Lapis vero, unde clausum fuit monumentum ipsum, est ante illud monumentum. Color vero petrae, quae excisa est de Golgotha [non dignoscitur] : nam petra ista ornata est auro et gemmis : et postmodum de ipsa petra factum est altare, in loco ubi crucifixus est Dominus. Petra vero monumenti velut molaris est, et infinite ornata : virgis ferreis pendent brachialia, dextro ceria, marenae, monilia, annuli capitulares, cingella, baltei, coronae, imperium ex auro vel gemmis, et ornamenta plurima. Et ipsum monumentum in modum ecclesiae coopertum ex argento : et ante monumentum altare positum.

Sepulchrum Domini.

Golgotha.

xix. A monumento usque Golgotha sunt gressus lxxx. Ab una parte ascenditur per gradus, unde Dominus ascendit ad crucifigendum. Nam in loco ubi fuit crucifixus, apparet cruor sanguinis. Et in ipso latere petrae est altare Patriarchae Abraham, in quo ibat offerre Isaac, quando tentavit eum Dominus. Ibi et Melchisedech obtulit sacrificium Abrahamae, quando revertebatur cum victoria a caede (33) Amelech. Tunc ibidem dedit ei Abraham omnem decimationem in hostias. Juxta ipsum altare est crypta, ubi ponis anrem, et audis flumina aquarum ; et jactas * pomum aut aliud quod natare potest, et vadis ad Siloa fontem ubi illud recipies. Intra Siloa et Golgotha credo est milliarium : nam Hierosolyma aquam vivam non habet, praeter in Siloa fonte.

33

xx. De Golgotha usque ubi inventa est Crux sunt gressus l. In Basilica Constantini cohaerente circa monumentum vel Golgotha, in atrio ipsius basilicae, est cubiculum, ubi lignum Crucis reconditum est, quam adoravimus et osculavimus. Nam et Titulum, qui super caput ejus positus fuerat, in quo scriptum est Jesus Nazarenus Rex Judaeorum, tenui in manu et osculatus sum. Lignum Crucis de nuce est : procedente vero sancta Cruce de cubiculo suo apparet * stella in caelo, et venit super locum ubi Crux residet : et dum adoratur Crux, stat super eam stella. Et adfertur oleum ad benedicendum ampullis onychinis : hora vero qua tetigerit lignum Crucis ampullas, * mox ebullit foras. Revertente Cruce in locum suum, et stella pariter revertitur, et post reclusam Crucem non apparet stella. Etiam ibi est Canna et Spongia, de quibus legitur in Evangelio, cum qua Spongia aquam bibimus : et Calix onychinus, quem benedixit Dominus in coena, et aliae multae virtutes : species B. Mariae in superiori loco, et zona ipsius, et ligamentum quo in capite utebatur : et ibi sunt septem cathedrae marmoreae Seniorum.

Crucis inventio et adoratio.

Reliquiae alia.

xxi. Inde ascendimus in Turrim David, ubi decantavit Psalterium. Magna est valde : in singulis cornaculis, quae quadrangula, turris est : et opus sculptum, non habens tectum ; in qua Christiani pro devotione ascendunt ad mansionem : et circa medium noctis spatium surgentes, audiunt voces * murmurantium deorsum in valle Josaphat, ad loca quae respiciunt contra Sodomam et Gomorrham.

Turris David.

xxii. Deinde venimus in basilicam Sion, ubi sunt mirabilia multa : inter quae est quod legitur de lapide angulari, qui reprobatus est ab aedificantibus. Domino enim ingrediente in ipsam ecclesiam, quae fuit domus S. Jacobi, invenit lapidem * deformem, in medio jacentem, tenuitque eum, et posuit in angulo : quem tenens levavit et ponit aurem in ipso * angulo, et sonat in auribus tuis quasi murmuratio multorum hominum. In ipsa ecclesia est columna,

Sion.

in qua tale est signum, ut dum eam quidam amplexus fuisset, in ipsa ei pectus adhæsit et apparent in ea palmæ et digiti; ita ut inde per singulos languores tollatur, et qui circa collum habent, sanantur. In ipsa columna est cornu illud, sic quo Reges ungebantur, unde et David in Regno unctus est. Ibi est Corona spinea, de qua Dominus est coronatus; et Lancea, de qua in latere percussus est; et lapides multi, cum quibus fuit lapidatus Stephanus. Ibi columna, in qua posita fuit crux B. Petri, ubi crucifixus est Romæ: ibi et Calix, in quo post Resurrectionem Domini Missas celebrarunt Apostoli: et multa alia mirabilia, quæ non recolo. *Ibi est monasterium puellarum*: et ibi vidi testam hominis, inclusam in loculo aureo ornato gemmis: quam dicunt esse caput Martyris (34) Theodotæ, in qua multi aquam pro benedictione bibunt, et ego bibi.

xxiii *De Sion usque Basilicam S. Mariæ, ubi est congregatio magna monachorum, ac mulierum mensæ innumerabiles, lecto languentium plus quinque millia, ad minus tria.* Et oravimus in Prætorio, ubi auditus est Dominus: et in eo basilica S. Sophiæ. Ante ruinas Templi Salomonis sub platea aqua decurrit a fonte Siloe. Secus porticum Salomonis in ipsa basilica est sedes, in qua sedit Pilatus, quando auditus Dominum. Petra est quadrangula, in qua reus levabatur, ut ab omnibus audiretur et videretur. In ea levatus est Dominus, quando auditus est a Pilato: ibique illius remansit imago, pedem habens mollicium, pulchrum, subtilem. Natura communis, pulchra facies, capillo subannulato, manus formosa, digiti longi, quantum imago designat, quæ illo vivente et pedibus ambulante picta est, et posita in ipso Prætorio. Etiam de ipsa petra multæ fiunt virtutes: tollentes mensuram de ipso vestigio, ligant per singulos languores et sanantur. Et ipsa porta ornata est ex auro et argento.

xxiv Inde venimus ad aram, ubi fuit antiquitus porta civitatis: in ipso loco sunt aquæ putridæ, in quas missus est Jeremias Propheta. Ab arcu illo descendentes nobis ad fontem Siloa per gradus multos, est ibi basilica volubilis, de sub qua surgit Siloa, clausura cancellorum: in quibus pro benedictione in uno lavantur viri, in altero vero mulieres: in quibus aquis multa ostenduntur, imo et leprosi mundantur. Et ante atrium est piscina grandis, manu hominum munita, in qua lavatur populus assidue solis certis horis: nam ille fons irrigat aquas multas, quæ descendunt per vallem Josaphat, quæ et Gethezemani, et ingrediuntur in Jordane fluvio, ubi Jordanis deficit in Mare Salinarum, subtus Sodomam et Gomorrhæam.

xxv Ipse fons Siloa infra civitatem inclusus est, quia Eudoxia (35) uxor Justiniani Imperatoris addidit muros in civitate Jerusalem, et ipsa munivit sepulchrum et basilicam B. Stephani, et ipsa suum habet sepulchrum juxta sepulchrum B. Stephani, et infra sepulchrum sunt gressus xxvi, et B. Stephanus requiescit foris portam sagittæ jactu, unaque modo porta ex nomine ipsius Martyris vocatur, et est ad viam quæ respicit ad Occidentem, quæ descendit ad Joppen et Cæsaream Palestinæ vel Diospolis civitatem, quæ antiquitus dicebatur (36) Azotus, in qua requiescit S. Georgius martyr. In ipsa via, non longe astat columna marmorea, in qua Dominus prius dicebatur ad flagellandum: quæ fugiens levata est ad nubes, et deposita est in ipso loco: et in tantum verum cognoscitur esse, quia non habet basin ubi debet esse fundata, sed sic stat super terram et agitur: in cujus summitate Crux ferrea posita est. Et rursus per scalam ascenditur, et fiunt ibi luminaria et incensum, et dæmoniaci mundantur: nam et in ipsa provincia est B. Martyr Georgius.

xxvi Itaque exeuntes ex Siloa fonte, venimus in agrum qui comparatus est pretio sanguinis Domini, qui vocatur Haceldama, id est, Ager sanguinis, in quo sepeliuntur omnes peregrini. Et intra ipsa sepulchra sunt cellule servorum Dei, ubi fiunt multæ virtutes: et per loca infra ipsa sepulchra sunt vineæ et poma.

xxvii Revertentes in civitatem, venimus ad piscinam natatoriam, quæ quinque porticus habet, et in una earum est basilica S. Mariæ, ubi multæ fiunt virtutes. Ipsa vero piscina modo jactata est in stercore, et ibi lavantur omnia quæ necessaria sunt. Vidimus et in uno angulo catenam ferream, cum qua se illaqueavit infelix Judas. Iterum exeuntes ad portam majorem, venimus ad locum in quo requiescit B. Ysitus (37): ibique erogantur panes pauperibus, quos deputavit B. Helena.

xxviii Via quæ ducit Bethleem milliario tertio ab Jerusalem jacet Rachel, uxor Jacob, mater scilicet Joseph et Benjamin, quæ requiescit in finibus Rama. In medio loco in via media aqua surgit, habens quasi sextarios septem, unde omnes complent satietatem bibendi, et nec augetur nec minuitur, et est suavis ad bibendum: et dicunt quod fugiens B. Maria in Ægyptum sederit ibi cum puero, et sitiens oravit, et continuo aqua emanavit: et in ipso loco modo ecclesia constructa est.

xxix Inde usque Bethleem milliaria tria. Et Bethleem est locus splendidissimus, servi Dei multi. Ibi est spelunca ubi natus est Dominus, et præsepium ex auro et argento ornatum, et jugiter ibi fiunt luminaria: os vero spelunca angustum. Hieronymus Presbyter, in loquendo peritus, in interpretatione clarus, inter cunctos relator conspicuus, in ipsius ore speluncæ petram sculpsit, et ob devotionem Salvatoris ibidem sibi monumentum fecit. Milliario semis de Bethleem in suburbio David, jacet David sed et infantes, quos occidit Herodes, ipso in loco habent sepulchra, et videntur eorum sancta ossa. *Ante Bethleem est monasterium muro cinctum, in quo multitudo est monachorum.*

xxx De Bethleem usque ad ilicem Mambre sunt millia (38) xxiii, in quo loco requiescunt Abraham, Isaac, et Jacob, et Sara, et simul ossa Joseph et basilica ædificata est: in quadriportico atrium in medio discoopertum: et per medium cancellorum ex uno latere intrant Christiani, ex alio Judæi, facientes incensa multa: nam depositio David (39) et Jacob in terra illa, die primo post Natale Domini devotissime ab omnibus celebratur, ita ut ex omni terra, Judæorum conveniat innumerabilis multitudo, incensa ferentes vel luminaria, et dantes innumera ac servientes ibidem. Iterum revertentes in Jerusalem, descendimus per viam quæ vadit ad Gazam et Ascalon millia xx.

xxxi De Jerusalem venimus in montem Gelboe, ubi (40) occidit David gigantem Goliath, et ubi mortuus est Saul et filius ejus Jonathas. Jacet ibi Goliath in media via, ligneum habens ad caput acervum, et super eum congeries magna petrarum, ita ut a xx millibus non possis invenire lapidem quem movere possis: quia usus est talis. Quoties quis ibi transit, ternos lapides secum defert, et eos ibi projicit: sed et nos similiter fecimus. In ipsos montes nec ros nec pluvia descendit, postquam David eos maledixit: et nocturnis horis secreto videntur ibi volvi immundi spiritus, tamquam vellera lanæ vel undæ maris.

xxxii. Deinde viantes ad latus, venimus in civitatem, quæ dicitur Heliopolis, in loco (41) ubi Sampson fortissimus cum maxilla asini mille occidit viros, ex qua maxilla ipso orante aqua profluit, qui fons usque in hodiernum diem loca illa irrigat: nam in loco ubi surgit, fuimus. Deinde venimus

Haceldama.

Natatoria
Siloe.

37

Sepulcrum
Rachel

Bethleem

38

Quercus
Mambre.

39

40
Montes Gelboe.

41

Fons Sampsonis.

int.r

34

Prætorium
Pilati

Siloa fons.

Sepulcrum
S. Stephani.
35Diospolis,
36

Sepulcrum Zachariae et Isair.

inter templum et altare, ubi occisus est Zacharias, et ubi requiescit. Inde venimus ad locum ubi Isaias Propheta de lignea serra secatus est : et ipse jacet ibi sub quercu Rogel juxta aquarum decursum : et ipsa serra pro testimonio posita est ad S. Zachariam. Et inde venimus ad locum ubi Abacuc Propheta prandium ferebat messoribus, quando eum Angelus per verticem tenens, duxit in locum ubi Daniel inter leones orabat : et ibi surgit fons, ubi Philippus baptizavit Eunuchum. In ipsis sunt putei quos foderunt Abraham et Isaac, et appellarunt calumniam.

Ascalon.

42

xxxiii. Inde ingressi sumus Ascalon. Ibidem est puteus Paris, in modum theatri factus, in quo usque ad aquam descenditur per gradus, ubi requiescunt (42) tres fratres Martyres : propria quidem habent nomina, sed vulgariter Ægyptii vocantur. Milliario a civitate, Herapia est, civitas Maxoni Ascalonitæ. Inde venimus in civitatem Axomates, in qua requiescit S. Victor (43) martyr. De Mazona venimus usque Gazam milliarium : Gaza autem civitas splendida, deliciosa, homines honestissimi, omni liberalitate decori, amatores peregrinorum. Inde milliario secundo requiescit (44) S. Hilarion.

Gaza.

43

44

45

xxxiv. Inde venimus in civitatem (45) Duaal, in caput eremi, quæ vadit ad Sina montem : in qua ex relatione Episcopi ipsius civitatis unum audivimus miraculum, quod silere non oportet. Puella quædam nobilissima nomine Mariæ, cum nupta fuisset, ipsa nocte nuptus sui mortuus est sponsus ejus : ipsaque hanc rem patienter portavit, et infra septimanam omnia sua distribuit pauperibus. Celebrato die septimo, nocte ipsa veste sponsi sublata, inventa non est : de qua dictum est nobis quia esset in eremo trans Jordanem, inter calameta vel palmeta ante nos in finibus Segor in mari Salinarum : in quibus locis invenimus monasteria xv vel xvii puellarum, quæ Christiani populabant : quæ habebant asellum qui eis cibaria deferebat, et nutriebant leonem terribilem ad videndum. Cumque appropinquassemus cellulæ, omnia animalia quæ erant nobiscum * a rugitu illius minxerunt, et in terram corruerunt : et dicebatur nobis quod ipsum asellum leo ipse gubernaret in pascuis : quem offerebant nobis pro centum solidis. Sed Pater Antoninus suscipere noluit, sed misit in Jerusalem cito, et adduxit eis ternas tunicas et oleum ad luminaria, et legumina multa. Et ipsæ nobis dixerunt de virtutibus Mariæ, cujus superius mentionem fecimus, quæ ambulaverat in Hierosolyma, sola portans legumina, sportellas plenas et tunicas : quas ei cupiebant auferre : sed nullus eam invenire potuit : (46) attamen de iis quæ secum duxit de eremo, nihil reportavit revertens. Cujus afflictionem vel ploratum nulla ratione consolari potuimus : sed tantum sapius dicebat fleus : Væ mihi miseræ ! cujus causa me dico Christianam ?

De Maria solitaria

et leonem montium ministro.

36

Vita ad eremum

47

Festum Saracenorum in ea errantium.

xxxv. Proficiscentes de Eulatia introivimus eremum milliario xx, in quo est castrum ubi est xenodochium S. Georgii, in quo habent transeuntes vel eremite refugium vel stipendia. Inde intrantes interiorerem eremum, venimus ad locum, de quo dicitur in Psalmo, Terra fructifera in balsugine (id est, in amarituline) animalia habitantium in ea. Et ibi vidimus homines rasos, fugientes cum camelis. Nam et in Hierosolyma vidimus homines ex Æthiopia, habentes fissas nares * et aures, caligulas calceati, et per digitos in pedes annulos missos. Interrogavimus quare sic, et dixerunt : quia Trajanus (47) Imperator signum hoc nobis reliquit.

xxxvi. Ambulantes per eremum dies vi, camelis nobis aquam portantibus, sextarium mane et sextarium vespere dabatur per hominem quotidie : amarrescente aqua in utribus per modum fellis, mitteba-

mus in eam * areham, et dulcorabatur. Familiæ autem Saracenorum et uxores eorum venientes de eremo... in via sedentes deposita sarcinam, petebant panes a transeuntibus : et veniebant viri earum de interiori parte eremi, adducebantque utres cum aqua frigida, et accipiebant sibi panes, et adducebant restes cum radicibus, quarum odor suavissimus super aromata, et dies festos suos celebrabant. Populus autem qui per majorem eremum ingrediebatur ad explorandum, numero xii * millia sexcenti.

xxxvii. *Pervambulantes eremum octavo die venimus ad montem Domini Horeb, et inde moventes ut ascenderemus montem Sina, ecce multitudo monachorum eremitarum cum Crucibus psallentes abvinverunt nobis et prostrati in terram adoraverunt : simili modo et nos fecimus, et lacrymarimus. Tunc introduxerunt nos in vallem inter Horeb et Sina, ad cujus montis pedes est fons, ubi Moyses utraquabat oves, quando vidit rubum ardentem : qui fons est inclusus infra monasterium, in quo sunt tres Abbates, scientes linguas, id est Græcam, Latinam, Syram, Ægyptiacam et (48) Bessam. Inde venimus ad speluncam, ubi absconditus fuit Elius Propheta, quando fugit Jezabel mulierem perfidam. Ante ipsam speluncam surgit fons, qui irrigat ipsum montem. Inde ascendimus summum cacumen montis, in quo est oratorium modicum, habens longitudinem sex pedum, similiter et latitudinem ; in quo manere nullus præsumit ; sed orto jam die adscendunt monachi de supradicto monasterio, et celebrant ibi Officium : in quo loco pro devotione multi tondent capillos suos et barbam : nam et ego totondi ibi barbam meam.*

Horeb et Sinaï montes.

48

xxxviii. Mons vero Sina petrosus est, raro habet terram, et in circuitu ejus cellulæ multæ servorum Dei. Similiter et in Horeb, et in parte illius montis habent Saraceni idolum * suum marmoreum positum, candidum tamquam nivem : ibi et permanet Sacerdos eorum, ipsorum indutus dalmatica et pallio lineo. Quando venit tempus festivitatis eorum, percurrente luna, antequam egrediatur a festo ipsorum, incipit marmor illud mutare colorem : et quando cœperunt adorare idolum, fit marmor illud nigrum tamquam pix : completo tempore festivitatis eorum, revertitur iterum in pristinum colorem, vnde valde miratus sum.

Idolum Saracenorum.

xxxix. Inter Sina et Horeb est vallis, in qua certis temporibus ros de cœlo [cadit], quem manna appellant, et coagulatur, et fit tamquam granum masticeis : et habent inde plena dolia, et dant aliis pro benedictione, et nobis dederunt sextarios quinque : ex quo et perditæ bibunt, et nobis dederunt bibere. Nam et in ipsis montibus leo et pardus *, capræ et burdones simul pascunt : et ex eis nullus læditur a leone, propter eremi vastitatem. Et quia jam se complebant dies festi Ismaelitarum, præco exiit ut nullus subsisteret per eremum, per quam ingressi sumus ; [sed] alii per Ægyptum, alii per Arabiam reverterentur in civitatem sanctam.

Vallis ibidem.

xl. De monte Sina usque in Arabiæ civitatem quæ vocatur (49) Abela, sunt mansiones vii : in Abela autem descendentes naves de India cum diversis armatibus, visum est nobis per Ægyptum reverti. Et venimus in civitatem in qua pugnavit Moyses cum Amalech : ubi est oratorium, cujus altare positum est super lapides illos, quos posuerunt Moyse orante. In loco ipso est civitas munita de lateribus, locus sterilis valde propter aquas. Ibi occurrerunt nobis mulieres cum infantibus, palmas in manibus portantes, et ampullas cum rafano oleo, [quæ] prostratæ pedibus nostris urgebant plantas nostras et capita nostra, lingua Ægyptiaca psallentes Antiphonam : Benedicti vos a Domino, et benedictus adventus vester, Hosanna in excelsis. Ipsa

49
Amalech,

Madian.

est terra Madian, et ipsi habitantes in ea civitate. Dicitur autem quia ex familia Jethro, soceri Moysis, descendunt LVII (50) condonae, militantes in publico cum uxoribus suis annonam, et vestes accipientes ex Ægypto.

50
51
52
Mare rubrum.
Clysmā
53
Insula maris rubri.
XL. De quibus locis venimus Magdalo (51) et Socho et ad LXX palmas et ad XII fontes; et applicuimus ibi per duos dies, fatigati per tantum laborem et eremi vastitatem: in quo loco est castellum medicum quod vocatur (52) Surandela, et est infra ipsam castellum ecclesia cum xenodochio, propter transeuntes. *Inde venimus ad locum ubi filii Israel transeuntes mare rubrum castrametati, et ibi similiter castellum cum xenodochio: et in loco quo exierunt de mari est oratorium Eliæ.* Et transeuntes venimus in locum ubi intraverunt in mare, ubi est oratorium Moysis. Ibi est civitas parva, quæ appellatur (53) Clysmā, ubi de India naves veniunt. In loco ubi transierunt * fulgur exit de pelago majori et extendit in multis millibus, quia accessus et recessus aquæ habetur. Recedente mari apparet omnis submersio Pharaonis, et omnia arma in marmora * mutata videntur. Ibi accepimus nuces virides, quæ de India venerunt, quas de paradiso credunt homines esse, et qui ex his gustaverit *, sanatur.

XLII. Intus autem in ipso pelago modica est insula, in qua est petra viva, ubi pendent * molles, ut carnei, in modum dactylorum, qui fundunt unguentum, quod oleum petrinum vocant, quod pro maxima benedictione tollitur. Vas in quo portatur, si impletum fuerit, et volueris rediterare ad tollendum, jam non eum capit. In quo loco quantumque ægroti perlingere possunt * sanantur. Quem [liquorem] tolerant pro benedictione, non eum permittunt iterum introire per Clysmā antequam commisceatur cum oleo: nam si non adulteraretur, credo, quia ipsam virtutem semper faceret: nam liquor ipsius tenet [odorem] continuo per duo millia. Infra civitatem ipsam, quæ dicitur Clysmā, intus in basilica vidimus loculos ligneos sanctorum Eremitarum Patrum XII.

54
Spelunca S. Pauli.
Cataracta Nili.
55
XLIII. Et inde venimus per eremum ad speluncam B. Pauli eremitæ, quæ vocatur Siracumba: quia fons ipsum locum irrigat. Exinde pergentes venimus ad Cataractas (54) Nili, ubi ascendit aqua ad signum manus hominis facta et habet gradus XII: ex utraque parte cataractarum, sunt duæ civitates, quas ædificasse dicunt filias * Loth, et una earum dicitur Babylonia. Inde venimus per campos Taneos et in Memphis civitatem et Antinoum, in qua residebat Pharaon ex (55) qua filii Israel exierunt. In ipsis locis sunt horrea Joseph XII * plena.

Memphis.
XLIV. In Memphis fuit templum, quod est modo ecclesia, cujus una porta se clausit * ante Dominum nostrum, quando B. Maria cum ipso fugit in Ægyptum, et adhuc non potest aperiri. Ibi vidimus pallium lineum, in quo dicunt illum tempore * illo transisse, et idcirco ibi ejus remansisse vestigia: quæ imago ibi singulis temporibus adoratur, et nos adoravimus, * et propter splendorem non potuimus in eam intendere, quia quantum in ipsam intendis immutatur in oculis tuis.

56 57
Alexandria.
XLV. Descendentes per Ægyptum, venimus in civitatem (56) Alepi ad S. Mennatum (57): qui multas virtutes ibi operatur. Inde per stagnum navigantes Alexandriam venimus: in ipso stagno vidi multitudinem crocidolorum. Alexandria civitas est pulchra, populus levis, sed amatores peregrinorum, hæreses multæ. Ibi et requiescit Athanasius, ipsius civitatis Episcopus, qui, contra Arium ipsius civitatis Presbyterum hæreticum pro fide Christi certando, multa pericula mortis sustinuit, temporibus Constantii [filii] Imperatoris Constantini, Helenæ filii. Ibidem requiescit S. Faustus, et S. Epimachus et S. Anto-

ninus vel S. Maurus (58) et alia multa Sanctorum corpora.

58
XLVI. Iterum venimus Hierosolymam, ubi ego agrotus per multum tempus jacui, usque dum vidi per visionem S. Antonium et B. Euphemiam, qui me pariter sanaverunt. Egressi de Hierosolyma venimus Joppen, ubi jacet S. Thabita, quæ dicitur Dorcas. Deinde Casaream Philippi (59), quæ Turris Stratonis, quæ et Casarea Palestinæ vocatur, in qua requiescit S. Pamphilus, et S. Procopius, et S. Cornelius, ex cujus lecto benedictionem tulimus. Inde per Galilæam ascendimus et venimus Damascus, ubi est monasterium, ubi S. Paulus conversus est, in vico qui vocatur Rectus, ubi multæ virtutes fiunt. Deinde Helopolim, et inde venimus Emissam, ubi est caput S. Joannis Baptistæ in dolio vitreo: et nos ibidem ipsum vidimus et adoravimus. Et inde transeuntes per civitates, hoc est, Arissam Aristolam, Piplaniam: venimus in civitatem splendidissimam Apamiam, in qua est omnis nobilitas Syrorum.

60
XLVII. Inde exeuntes venimus Antiochiam majorem, in qua requiescit sanctus Babylas Episcopus et tres parvuli, et S. Justina, et Julianus et fratres Machabæi, hoc est, VII sepulchra, et super uniuscujusque sepulchrum scriptæ sunt passiones eorum. Exinde descendimus Mesopotamiam in civitatem Chalcidam. Inde venimus Carram, ubi natus fuit Abraham. Et inde venimus in civitatem Barbarissum, ubi requiescit S. Bacchus (61), frater S. Sergii. Inde venimus in civitatem Saram, per quam mediam descendit Euphrates, qui ibidem per pontem transitur. In ipsa civitate passi sunt S. Bacchus et S. Sergius, qui requiescit in civitate Tyro.

61
XLVIII. Inde tanta alia vidimus loca, in miraculis posita, reversi post nos per multa castella, per plateas, vicos, villas, vel civitates. Fatigati ex tam longo itinere cœpimus iter carpere transeuntes mare, et venimus in Italiam adjuvante Domino Jesu Christo, pro cujus amore ab hoc loco egressi pervidere ivimus tanta ejus mirabilia, quæ ipse inter homines habitans fecit, vel quæ ante tempus incarnationis suæ olim per Patriarchas et Prophetas suos fecerat: viventes, oyantes venimus Placentiam, civitatem nostram, positam super fluvium, qui dicitur [Padus] infra jam dictam Italiam.

ANNOTATA.

1 MS. Tornacense Collega suo: sed patet ex contextu num. 7. plures a scriptore induci socios itineris: ideo MS. Vaticanum sequi hic malui.

2 Scivitis hic scriptor Constantinopolim et Cyprum pari intervallo distare ab Italia: et in Syriam quidem recta iteris præternavigandam Cyprum; Constantinopolim vero illis non magis necessariam esse quam Bruzellæ sint ei qui Antuerpiæ moratur, ut Gandavo Bruzgas perveniat?

3 Nullam ad Tyrum insulam norunt Geographi, ac ne alibi quidem, quæ vocetur Santaricus vel simili aliquo nomine.

4 Castra Samaritanorum æque ignotæ appellationis sunt. Sunam autem, hic Sugamia, unde mulier Sunamitis, 10 millaria horaria ut minimum distat Ptolemaide, nec modice abest a monte Carmelo, saltem ea parte qua Prophetæ creduntur habitasse.

5 Nescio un jactus nomine, aborsum intelligat: modicam concipi oportet, quæ suspendatur mulieri vel animali: sed causam portentosi sonitus reddi, quia solida est, tam est incongruum, quam si dicatur facile gestari, quia gravis: nam ut sonum reddat petra, cavam esse convenit, non solidam.

6 Neocæsarea Galilææ nulla est, sed in extrema Syriæ parte ad radices Tauri montis una, a finibus Galilææ

Galilææ plus quam 100 miliaribus distans, sed nec Cæsaream Philippi, ad Jordanem sitam in Galilæa, cogitare hic congrue possamus; distat enim a Ptolemæide triplo longius quam Cana, ad quam tamen ducere hic supponitur.

7 *Colitur S. Leontius celeberrimus martyr. Tripoli in Syria passus 18 Junii: hinc facile est nomen urbis, quod excluderat supplere: non item facile divinare, quid scriptorem moverit, ut a Cana Galilææ, unde porro versus mare Galilææ et loca Christi prædicatione ac miraculis illustra ascendere nos ferebat peregrinorum, vel ad Nazareth ac montem Thabor deslectere; non, inquam apparet quid eum moverit, ut a Cana flectat narrationem in Boream miliaribus plus quam 30, ad perlustrandam Phœnicie maritimam, a Tripoli usque Tyrum, quo primum appulerat.*

8 *Terræ motus horrendi anno Justiniani 27, Christi 533 meminit Baronius, additque ex Agathia, non solum Constantinopolim sæde concussam, sed et regiones Orientis et civitates solo æquatas, ut inter alias Berythum in Phœnicia.*

9 *Biblum intelligo, media inter Tripolim et Berythum via: sed Tanina nullam novi extra Ægyptum, nec reperio quidquam quod huc flectam in tota veteri Geographia.*

10 *Cum Studia litterarum legis pro Academia, agnoscis phrasim, credo, vix antiquiorem xi seculo.*

11 *Nec Asclepium fluvium antiquitas novit: inter Sidonem autem et Tyrum Eleutherus decurrit, ex Libano defluens.*

12 *Licet Placentinus sit scriptor, qui proinde posset miliaria numerare æstimatione Italica, ut tria æquivalent unæ hencæ horariæ; apparet tamen ex toto contextu, eum numerare miliaria horaria, sicut etiam faciunt alii rerum in Terra sancta gestarum scriptores.*

13 *Quid ergo de Christo Nazarethani quærebant, Joan. VII, Quo modo hic litteras scit, cum non didicerit?*

14 *Id est, hominis proceri: Talea autem pro longitudine, vox est accepta ex vernacula Italarum lingua Taglia, Francis Taille.*

15 *Samaria urbs mediterranea, distat a mari Tiberiadis duplo longius quam ipse mons Thabor: neque hæc, sed civitas vicina Sichar postea dicta est Neapolis. Cum ergo Joannis 4 dicitur, venit Jesus ad civitatem Samariæ quæ dicitur Sichar; occipitur Samaria non pro ipsa civitate, sed pro toto eo territorio, cujus caput erat Samaria.*

16 *Ut ad hos fortes veniretur, remetienda erat tota fere Galilæa superior, per spatium horarum circiter 20.*

17 *Gadaram prope lacum Geneareth novi: Gabaon unicum suæ litteræ nominant in tribu Benjamin prope Jerusalem, longe a dicto lacu.*

18 *Quinque ut summum horarum iter est Gadara Scythopolita, proinde in tam brevi spatio non potuit quis multas urbes transisse.*

19 *Ut Sebastæam id est Samariam veniatur, nec unus quidem Judææ locus attingendus est; od hanc autem primum venit, post emensam totam regionem Samaritanorum.*

20 *Videtur supponere auctor, quod totam regionem jam dictam Judæi tenerent, et quidem tam scrupulosi contra Christianos, ut sequitur.*

21 *Comparare, Italis proprio idiotismo, emere, vulgo comprare, unde Compra, emptio.*

22 *Ædipo eget hic locus: suspicor indicari forum rerum venalium, extra vicus positum pro Christianis emere volentibus, ubi illis responsum faciunt Judæi, nec eorum ingressu immundæ fiant habitationes suæ. Sed quis tahu unquam Judæis offinxit?*

23 *Non ad Jordauem est Mons Hermon; sed alius major in Cælesyria, continuatus cum Libano, alius minor in Galilæa, ad Torrentem Cisson, haud longe a Thaboræo monte, trans torrentem posito.*

24 *De S. Sophia Constantinopolitana forte inaudierat aliquid scriptor, quod inde Hierosolyman translit.*

25 *Integri diei itinere locus Baptismi distat a Torrente Carith. Est tamen verisimile satis, ad locum memoria absconditi quondam ibi Eliæ celebrem aliquando habitasse Eremitas. An etiam quod Elias, usque adeo tunc abductus a notitia hominum, ut necesse habuerit a corvis pasci eos ibi collegerit, volens post se relinquere monasticæ vitæ successores, ut dicitur in libro de instit. monachorum? Credit hoc, qui potest credere Græcum esse auctorem, qui in voce Carith mysticam hanc significationem reperit, quod Elias sedit in Torrente Carith, qui est contra Jordanem: quia in Carith, id est, in Dei Caritate, eum dividente a Jordane, id est, a peccatorum descensione, ex tunc semper extitit.*

26 *Totam regionem secundum Jordanem, quam longe fluit a suis fontibus usque ad mare mortuum, occupaverunt tribus Ruben et Gad cum dimidia tribu Manasse, sed nusquam leguntur invenisse civitatem Salaminiada: Verum Antonini Imperatoris itinerarium Salaminiadam habet procul inde, inter Ocoram et Emissam Cælesyriæ urbes.*

27 *Eccontra ex lib. 2 Regum cap. 18 scimus pugnam inter exercitus David et Absalon commissam esse in Saltu Ephraim in Galanditide, haud longe a mari Tiberiadis, ibique occisum, et sub acervo lapidum sepulchrum Absalonem esse.*

28 *Diceres Mare mediterraneum, per quos Alexandrii navigantes stationem capiunt in aliquo Palæstinae portu, puta Joppe, confundi a scriptore cum Mari mortuo, nullam cum altero communicationem habente; adeo ut impossibile sit, Alexandrinorum naves ascendere ad locum Baptismi Domini.*

29 *Abundat hic numerus centenarius: nam 30 sufficere re ipsa patet.*

30 *Si sensus est, ductylos, qui ibi nascuntur, unius libræ singulos esse, ceteris fabellis eos adnumeres licet.*

31 *Imo ad meridionalem plagam respectu Jericho sitæ fuerunt Sodoma et Gomorrha.*

32 *Barrideum, nomen hactenus ignotum Terræ sanctæ scriptoribus.*

33 *Abraham non percussit Amalec, sed Saul: victoria autem a qua revertebatur Abraham, relata fuit de quinque Regibus, qui dicto Rege Sodomorum et sociis ejus nepotem Loth captivum ducebant.*

34 *Varie variis diebus Theodote Martyres coluntur a Græcis, nec facile est diemare, utrum harum aliquum vel aliam diversam intelligat auctor.*

35 *Nullam hoc nomine uxorem habuit nec Justinianus, nec Theodora, quam habuit, Hierosolyman unquam venit: sed intelligenda esset Eudocia, uxor Theodosii junioris; de cujus in Terra sancta rebus gestis et ædificiis sacris licebit multa legere apud antiquos; uti et hoc, quod mortuo conjuge eodem reversa, sepulta sit in ecclesia S. Stephani.*

36 *Ast diversissimæ civitates sunt Diospolis (alias Lidda ac Ramula) et Azotus, hæc enim ad mare sita est in finibus Dan ad meridiem, illa vero in ejusdem Tribus finibus Borealibus mediterranea.*

37 *Neque Ysitium, neque Hesyrium Sanctum aliquem novi, de quo hic locus possit intelligi.*

38 *Expunctis xx, sufficet reliquisse iii.*

39 *De David ex Menæis constat. Jacob una cum ceteris progenitoribus Christi festum habet Dominica ante Natalem Domini, sicut ad Ephemerides Græcomoscas docui.*

40 *Lib. 1 Regum cap. 17 Goliathi cædem describit, factam in valle Terebinthi, ubi castrametotus erat Saul contra Philistæos, habentes castra sua inter Sochoth Judæ et Azecæ in finibus Domimim, quæ omnia loca sunt media via inter Jerusalem et Joppæ, o montibus Gelbor, procul inde ad Euroboræam sitis, plus quam 20 leucis.*

41 *A valle Terebinthi usque ad Civitatem solis, cui propinquus est fons Sampsonis, 10 circiter leucæ extenduntur versus meridiem, et hinc cetera satis commode sequuntur, nisi quod iterum auctor recurrat Hierosolimam, propter Zachariam et Isaiam.*

42 *Menæa ad 6 Aprilis meminerunt duorum Martyrum Ascalone passorum, post factam memoriam Sanctæ Platonidis: quam Baronius in hodierna Romano pro viro accipiens, duobus Ascalonitis Martyribus junxit.*

43 *Neque Victorem Martyrem, qui huc spectare possit, ullum novi: neque Hierapiam, Axomatem, Mazonam civitates; nisi forte ultima est Majuma, quæ Gazæ emporium nominatur a S. Hieronymo in Vita Hilarionis.*

44 *S. Hilarionis monasterium septimo a Majuma milliario, id est duabus ac semilencis, idem Hieronymus constituit, cui certior fides adhibenda.*

45 *Dunaal urbs, et quidem Episcopalis, in tota sacra ac profana geographia nulla est; uti nec Eulatia aliqua, ad intraitum eremi, Capite sequi nominata.*

46 *Nallum commodum sensum ex ultima hujus Capituli parte hactenus elicere potui conjectando; nec magis refert, quia talis Maria nusquam inter Sanctos nota est.*

47 *Nihil juris Trajano in Æthiopes fuit, neque bellum cum iis: fissæ igitur ejus jussu aures et nares Æthiopum pro fabula haberi debent.*

48 *Quid si pro Bessa lingua, legas Persam seu Persicam? Nam Bessi, exigens olim in Thracia populus, et eo quo hæc composita sunt ævo sub tali nomine non amplius natus, non videntur huc potuisse irrepere per aliquem ipsius auctoris errorem.*

49 *Deberet hæc civitas Abela concipi ad mare rubrum, haud longe a Meæ: sed nec ibi, nec alibi in tota Arabia, nomen istud apud Geographos veteres novosque reperitur: bene autem in Madianitide et ad locum Genesareth, vel Abila in Cælsyria, unde Abilina Tetrarchia nomen sumpsit.*

50 *Condoma videtur hic scribi pro Familia.*

51 *Hic iterum loca disparatissima conjungere videtur auctor: necdum enim pervenerat ad Elim, sextam Stationem Israelitarum, ubi erant 70 palmarum et 12 fontes, ut dicitur Exodi 15, cum loquitur de Magdala et Socoth, viciibus Ægypti, ad quas idem Israelitæ constiterunt antequam transirent Mare rubrum.*

52 *Novimus ibi desertum Sur, sed castellam Surandela, nescio unde hic scriptor acceperit.*

53 *Clysmæ præsidium Ægypti ad mare rubrum Ptolamæa est, hoc circiter loco: quare correxi nomen in MS. Tornac. expressum hic et infra Disma, quod nusquam est.*

54 *Speluncam S. Pauli ad 28 gradum altitudinis collocat Rosweidus e regione Antiochi: ab hac usque ad Nili Cataractas, in Æthiopia sub gradu 22 sitas, opus est itinere leucarum, ut minimum 120; hic vero scriptor ad Babylonem eas collocat, longe infra Antinonum leucis circiter 40: deinde cetera omnia loca Ægypti, quæ nominat, sic permiscet, nullo servato situs eorum ordine, ut palam faciat Ægyptum nunquam a se conspectam: sed civitatum nomina in chartam conjecta, prout alibi lecta se memorie afferebant. Mox enim per Campos Taneos venisse se dicit Memphim et Antinonum: atqui jam in Æthiopia aut saltem superiori Ægypto eramus, unde descendenti occurrisset Au-*

Maji T. II

tinous, tunc Memphis, ac denique in infima Ægypto Tanis.

55 *Pharaones Ægypti Reges Memphi aut Babylonæ habitabant, longe infra Antinonum, quam Hadrianus Imperator ædificavit. Filii autem Israel egressi sunt de ea quæ sibi concessa fuerat terra Gessen, inter Ægyptum et Syriam.*

56 *Quo iterum rapimur? Alepum, antiquis dictæ Hierapolis, urbs Syriæ et quidem regia est: hinc vero Alexandriam, Syriæ ejusdem urbem maritimam, iter, sed terrestre est, leucarum circiter 18. Hanc vero noster homo confundit cum Alexandria Ægypti, tantum dissitæ, quanta est latitudo totius Syriæ atque Ægypti.*

57 *S. Menas Martyr, qui colitur 11 Novembris, Ægyptius quidem patria fuit, sed Cotyari in Phrygia passus. Alius vero hujus nominis Martyr, Alexandriæ in Ægypto derollatus, cum socris Hermogene et Eugrapho, corporibus mari mersis allatus est Byzantium, ibique celeberrimum cultum habet 10 Decembris.*

58 *Quomodo supra per loco, ita nunc per corpora Sanctarum evagatur auctor S. Faustus, Diaconus S. Dionysii Episcopi Alexandrini, vere huc spectat et colitur 19 Novembris, passus sub Diocletiano. S. Epimachus, passus quidem Alexandriæ etiam est, sed corpus Romam translatum, uti 10 Maji diximus, in medio relinquentes veterem an novam Romam, id est Constantinopolim oporteat intelligere. S. Antonii corpus sub Justiniana repertum translatumque Alexandriam, sub Heraclio allatum est Constantinopolim, atque inde in Viennensem Galliarum diocesim seculo x sub Lothario II. Pro S. Mauro, Ægyptiis ignoto, legendus forsitan S. Macarius Alexandrinus, S. Antonio sub disjunctione junctus, utpote ejusdem professionis cum eo.*

59 *Medio ævo, cum jam Cæsarea Philippi diceretur Paneas et, extra Palæstinam non alia quam Cæsarea Cappadociæ nosceretur, confusam fuisse nomenclaturam hujus urbis, patet etiam ex Joanne Phoca, qui hanc ipsam Palæstinæ Cæsaream cognominavit Philippi.*

60 *Videntur hæc nomina sic restitui posse, ut pro Arissa, Larissa; pro Aristola, Arethusa; pro Piphana, Epiphania legantur, civitates Syriæ, sicut et Eusesa inter Heliopolim et Apameam. Ita tamen hæc loca vicina inter se sunt, ut recto itinere non occurrant, sed gravis utrimque excursu opus sit.*

61 *Bacchus et Sergius fide, non sanguine fratres, sub Maximiano in Armenia passi, coluntur 7 Octobris. Ex his Bacchus secundum Latina Acta apud Mombritium, Barbarysi capite pleæus dicitur: hæc autem videtur esse Arabissus sub Metropoli Melitena, haud longe a Comanis Cappadocia; nec ita longe, interjecto Tauro monte, in Provincia Euphratesia est Sergiopolis, a S. Sergii cultu et corpore nomen adeptæ.*

Hic vero abductus quidem est in castellum Surorum, quo nomine Sura ad Euphratem intelligitur, inter Chalculum et Carram, sed denique martyrium consummarit in castello Chuzaphata, quod ab eo deinde creditur nomen Sergiopolis recepisse. Itaque hæc quidem omnia male consuta sunt, ex male intellectis Sanctarum istorum Actis: indicant autem magnam ignorantiam auctoris, qui ex Carra Mesopotamiæ in Arabissum Armeniæ descendens, spatio leucarum circiter 100, rursus ab Arabisso revolat Suram, pari omnino intervallo: nam Carra et Sura satis vicinæ urbes sunt. Deinde nescio quid infert de Tyro Phœnicæ urbe, tantumdem distante ab urbe Sura Occidentem versus, quantum ab eadem Sura distat Arabissus ad Septentrionem. MS. Tornacense, ejus solius integrum cygraphum habeo, S. Georgium perpetuo appellat, pro Sergio. Sed hunc errorem libenter excusavero, propter utriusque nominis inter se facillime commutabilis affinitatem.

V Ignosce

Ignosce, Lector, quod post auctorem adeo gravem, pium, elegantem, qualis est Joannes Phocas, voluerim te fatigare inconcinnu hac Placentini scriptoris bulbutie, nullo s'lylo, nullo ordine, nullu verisimilitudinis cura conjungentis vera falsis, affinia disparatis.

Oportuit utrumque integre legendum exhibere, ut si cui fuerit hactenus suspectus Phocas, quia a me laudatus; non suspectus Antoninus, quia sibi furvus; is nunc, collato inter se utroque, non mihi sed oculis suis atque judicio credat. Credet certe, cui tam vacuus a præjudiciis erat animus, ut de Antonino dubitare possit. Potuit R. P. Fr. Joseph Ignatius a S. Antonio, Carmelita Discalceatus Gallobelga, ex illustrissima familia Torparcharum de Rebec oriundus, laudatusque in præfatione ad Tom. 12 Spicilegii Acheriani, velut longe eruditissimus et antiquarum rerum peritissimus: qui ante hos novem annos istud quaecumque Itinerarium sua manu transcriptum Tornaco misit, quaerens quid tandem de auctore sentirem, qui ipsius judicio neque posset fuisse tam antiquus, quam præfert S. Antonini Martyris Placentini titulus; neque videretur esse tam novus, quam suggererat tertia quartae a principio linea, ubi legebatur Antoninus in quibus locis per Regnum conatus est ire, intelligendo Regnum

Neapolitanum, per quod ab urbe Placentina usque ad extremam Italiam iter aliqui erat ituro in Orientem. Regnum enim, aiebat, hoc sensu sumitur pro magna Graecie, seu reliqua post Romam Italia; et sic primum appellari cepit seculo XII: necesse est autem uno ut minimum seculo citius scriptum Itinerarium fuisse; cum nullu mentio uspiam fiat Latinorum, qui in Syria eo tempore essent, vel antea aliquando fuissent, nulla etiam alienjus in Carmelo monasterii.

Respondi ego, idemque nunc censeo, decimi vel undecimi seculi scriptum istud videri, tum ex styli barbarie, tum ex aliis adjunctis; sed pseudepigraphum: idque non tantum quia se Antonini Martyris socium facit, et illum qui Miles fuit, transformat in Presbyterum vel monachum, Patrem Antoninum appellando cap. XXXIV: sed maxime, quia se dicit socium itineris, quod non potuit nisi somnians fecisse: quo fit ut taceat de celebrioribus, quæ in Terra sancta antiquitus fuerunt et tunc adhuc erant, monasteriis, puta Sabæ, Charitonis, Euthymii, Gerasimi, Theodosii, Calamonis, Chozebes; de aliis vero non nisi incerta quædam et sæpe fabulosa percurrens, nihil nos ducere possit circa statum monasticum in Oriente, pro illo quo vixit et scripsit seculo, quantumcumque dilato.

INDEX

SANCTORUM

AD TOMUM SECUNDUM MAJI

A V DIE AD XI INCLUSIVE.

A

- A**caicius Martyr in Mysia inferiore *ex Martyrologiis* 553
- 11 Achilles Martyr Romæ *ex Martyrologiis* 624
- 6 Acuta martyr Mediolani *ex Martyrologiis* 101
- 8 Agathinus miles Byzantii. Acta, cultus, Ecclesia: Translatio corporis 288, 289. Acta martyrii *ex MS. Græco, cap. 1* Professio constans fidei Christianæ Verbera illata 290. *cap. 2* Byzantii facta conversio multorum, Angelorum visitatio et medela, dira flagellatio et capitis abscissio 293. Acta Græca *ex MS.* 762
- 11 Agatamber Ep. Metensis, *ex Martyrologiis* 631
- 7 Albertus Agricola apud Bergomenses, Cremonæ mortuus. Cultus sacer. Res gestæ *ex Bartholomæo de Peregrinis et Mario Matio* 277
- 7 Alexius Martyr in Africa, *ex Martyrologiis* 136
- 7 Alla Martyr in Africa, *ex Martyrologiis* 136
- 11 Aloysius Rabata Ordinis B. Mariæ de Monte Carmelo 707, ubi Commentarius prævius ad querelas quorundam RR. PP. Carmelitarum de nostro Martio et Aprili a pag. 707 ad pag. 715, et in Appendice 846 et seqq. Virtutes et miracula *ex Processibus anno 1535 et 1573 formatis, cap. 1* Vita, obitus, et cultus 716, *cap. 2* Miraculose curationes primo processui junctæ 718, *cap. 2* Miracula in 3 processu notata 720
- 10 Alphius, Philadelphus, et Cyrinus fratres Martyres Leontinis in Sicilia. §. 1 Cultus horum apud Græcos et Siculos 501. §. 2 Tempus martyrii et locus natalis 502. §. 3 Acta quæ et qua side scripta 503. Acta interprete Silvestro Sigona Leontino. Epistola hujus ad Episcopum Syracusanum, ejusque responsum 505. Præfatio ad Joannem Brachifortem Comitum Mazarhini 507. *Pars 1* auctore anonymo interpolata. *Caput 1* Edictum contra Christianos. Animi ad patiendum parati 506. *Cap. 2* Captivitas Sanctorum: ex quibus Onesimus et Erasmus occiduntur Puteolis, ceteri in Siciliam abducuntur 508 *Cap. 3* Ducuntur Tauromenium, miracula in itinere, conversio militum 510 *Cap. 4* S. Tecla, accessu Sanctorum ad se liberata a paralyti, xx milites martyrio coronati 512. *Cap. 5* Cæsi ac lancinati a S. Andrea sanantur, et post clavatos calceos, fame necandi ab eodem pascuntur 515. *Cap. 6* Varia tormenta Sanctis illata. Judæi conversi et lapidati 517. *Cap. 7* SS. Alexandri et Epiphaniæ conversio, et consultatio cum Sanctis fratribus 519. *Cap. 8* SS. Teclæ et Justinæ erga Sanctos officia, Alexandri secessuri acta 522. *Cap. 9* Alexandri secessus. Sanctorum fratrum mors et sepultura 525. Eadem Græce a p. xli ad li. *Pars 2* Suspecta tota. Auctore eodem. *Cap. 1* Epiphaniæ, Sanctorum exemplis excitatæ, martyrium 527. *Cap. 2* Martyrii desiderium in Alexandro repressum. Thallalæi obitus 528. *Pars 3* Similiter suspecta auctore eodem. *Cap. 1* Agathonis Ep. Liparitani adventus in Siciliam. Alexandri baptismus et ordinatio sub nomine Neophyti 530. *Cap. 2* Passio SS. Cleonici et Stratonici, Alexandri baptismus et ordinatio 531. *Cap. 3* Tertylli cædes, persecutionis finis, quæsitæ frustra trium fratrum Reliquiæ 533. *Pars 4* Auctoris recentioris infulse fabulosa. *Cap. 1* Entropiæ conversio et filæ ejus Enthaliæ a fratre Serviliano occisæ martyrium 536. *Cap. 2* Enthaliæ sepultura. Serviliani et sociorum excæcatio, horum conversio, istius pertinacia 539. *Cap. 3* Virgentinus et alii duo cæci illuminati. S. Neophyti Episcopatus, iter Romam et in Vasconiam 543. Annotata et censuræ 545. *Appendix* Judæus a lepra sanatus, et conversus. Presbyter ordinatus 547. Translatio Reliquiarum 547
- 8 Amatus Saludeci in agro Ariminensi 345. Vita auctore Sebastiano Serico. Epistola dedicatoria 345 Prologus 346. *Cap. 1* Patria, genus, vitæ rigor. *Cap. 2* Sanctitas et innocentia B. Amati cœlitus declarata: peregrinatio, obitus 348. *Cap. 3* B. Amati miracula post mortem 349. Epilogus 35
- 5 Angelus Ord. Carmel *Cap. 1* Patria, martyrium 56. *Cap. 2* Honor corpori habitus, ecclesia illustrata et Carmelitis tradita. Patronatus Pannonitanus 58. *Cap. 3* Translatio corporis in novam arcam 60. *Cap. 4* Institutio novæ festivitatis pro die 16 Augusti 62. Miracula et beneficia ex depositione juratorum testium. *Ex Italico Latine reddita optimeque digesta* 64. *Cap. 1* Leocatæ anno 1625 contagio serpens deprehenditur, Lazaretum instituitur, Sancti auxilium utiliter invocatur 65. *Cap. 2* Ex primo infectorum contagio inficiuntur plures et a Sancto omnes juvantur 68. *Cap. 3* Alii similiter infecti et liberati: item alii qui se infectos dissimulabant 70. *Cap. 4* Leocatenis ob pestem sublata gratitudo miraculis honorata: antiquiora ipsius Sancti erga civitatem beneficia 72. *Cap. 5* De oleo et aqua ex loco sepulture scaturiente, et pluribus, etiam exteris, salutari: adjunctæ parturientes 74. *Cap. 6* A periculis maris, piratarum et fluviorum S. Angeli meritis eruti 76. *Cap. 7* A demonibus et bestiis ferocientibus liberati 79. *Cap. 8* Periculose lapsi, lethaliter saucii, et alii moribundi adjuti 81. *Cap. 9* Herniosi integritati suæ restituti 84. *Cap. 10* Aliæ similibus herniosorum curationes 86. *Cap. 11* Calculi et vesicæ dolores, item hydroposis curata 88. *Cap. 12* Cæci illuminati, paralytici curati 90. *Cap. 13* Reliquæ curationes 92. In Appendice exhibetur necessario dilata Vita, qualis edita fuit *ex MSS. Patricano et Siculo, per Gononum et Bellorosium, cum Annotatis prolixis*

- prolixis ad singula Capita, quibus evincitur auctorem non esse Enoch Patriarcham Hierosolymitanum, testem, ut se fingit, oculatum. Protestatio praviva 10 * Epist. dedicatoria Thomæ Bellorosii 13 * Præfatio auctoris et vitæ epitome coram Episcopis 36 relata in Synodo ad Canonizationem 15 * Cap. 1 Miraculosa parentum conversio a Judaismo, ejusdem nativitas et infantia 20 * Cap. 2 Ingressus fratrum in Ordinem Carmelitanum et utriusque prima miracula 25 * Cap. 3 S. Angeli promotio ad Sacerdotium. Miracula divisi Jordanis et mortui suscitati : anachoresis 29 * Cap. 4 Visiones et revelationes S. Angelo in deserto oblatae 33 * Cap. 5 Iter S. Angeli Romani Ponormum, Agrigentum 38 * Cap. 6 Ejus Acta cum Berengario, mors, sepultura 43 * Appendix Epistola Athanasii de Claramonte de Reliquiis per S. Angelum transmissis 46 * Epistola Thomæ Bellorosii 47 * Hymnus 48 * Anacephalæosis difficultatum circa hanc Vitam, quarum solutio postulatur 48 * Tertia Vita brevior, forsitan etiam antiquior et sincerior *Ex MS. Ultrajectino*. Pars 1, Vita in Palæstina 50 * Pars 2, Gesta in Europa et mors Leocatæ 52 * Appendix 1 De tempore vitæ ac mortis verosimiliores conjecturæ 53 * App. 2 De Conventibus Siciliæ qui ante migrationem anni 1238 extitissent 56 *
- 8 Angelus Martyr Ordinis Camaldulensis. *Ex Historia Camaldulensi Augustini Florentini*, cultus, translatio 353
- 11 Anicia Lucina conjux S. Faltoni Piniani, *Ex Actis S. Anthimi* 612 c, 614 c d e f, 615 b, 616 f, 617 a b d e
- 8 Anthes Diaconus Mart. Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 11 Anthimus Presb. Martyr via Salaria in Sabinis. Acta plurima. Monasterium 612. Cap. 1 Convertit et baptizat S. Pinianum Proconsulem 614. Cap. 2 E Tiberi ab Angelo ereptus capite plectitur 615
- 8 Antiquus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 7 Antonina Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 9 Aphrodisius Martyr Tarsi. *Ex Martyrologiis* 361
- 10 Aphrodisius Martyr Tarsi. *Ex Martyrologiis* 556
- 11 Aradius filius Anastasii Cornicularii Martyr Camerini 612
- 5 Archelaus Mart. in Africa. *Ex Martyrologiis* 7
- 8 Arestinus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 7 Arnesus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 5 Athanasius Episc. Corinthiorum. *Ex Synaxario et Menæis* 55
- 11 Atticus Martyr in Asia. *Ex Martyrologiis* 624
- 5 Avertinus Diaconus in Territorio Turonensi. *Ex Lectionibus propriis et Antiphonis* 55
- 6 Aufidia Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Augustianus Mart. Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 8 Augustina Martyr Byzantii : *Ex Martyrologiis* 288
- 7 Augustinus Ep. M. Nicomediæ. *Ex Mroll.* 135
- 7 Augustinus Epis. Mart. in Africa. *Ex Mroll.* 136
- 7 Augustus seu Augustinus Martyr Nicomediæ. *Ex Martyrologiis* 135
- 7 Avida Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Aurelianus Episc. Lemovicensis. Elogium. *Ex Breviario Lemovic.* Num scripserit Vitam S. Martialis? 282
- 7 Autus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136

B

- B**accinus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 6 Bafroditus Mart. Mediolani. *Ex Martyrolog.* 101
- 8 Baptizius Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 6 Barbarus gladio occisus, CP. honoratus. *Ex Menæis* 102
- 8 Barachus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 11 Bassus Mart. via Salaria. *Ex Actis S. Anthimi* 613 d e, 616 c d
- 10 Beatrix Atestina Virgo Ord. S. Benedicti Patavii 597. Laudata a Monacho Patavino et Scardeonio 598. Supplementum Historicum *ex gemina Vita Italica* 599. Miracula *ex Italica Jacobi Philippi Thomasini* 601
- 9 Beatus Vindocini in diœcesi Carnotensi. Cultus : *ex Actis variis unica dantur*. Quo tempore vixerit et qualis cum Draconæ pugna 362. Vita *ex MSS.* 363. Appendix. De veneratione S. Beati apud Helvetios, et num alius Beatus fidem Christi illis annuntiarit 365
- 6 Benedicta sanctimonialis Romæ. Elogium *ex S. Gregorii Dialogis*. Cultus sacer 106
- 7 Benedictus 2 Papa 194. Vita *ex Anastasio bibliothecario* 195
- 8 Berensus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Bernardus Ordinis Prædicatorum Scalabi sive Santarenæ in Lusitania cum duobus parvulis, qui simul sunt a Christo a cœlestes epulas invitati et tradoti. *Ex Chronico Antonii Senensis et aliis*. Cultus, translatio duplex 351
- 11 Bertilia conjux S. Walberti, mater SS. Walde-trudis et Aldegundis. Altaria erecta. Reliquiæ honoratæ. Virtus commendata 632. Sepultura, Translatio 633. 634. Sylloge gratiarum *ex Gallico a pag. 634 ad 639*
- 10 Biricus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Blanda uxor Felicis Mart. Romæ 496; baptizata, capite plectitur 500 b c
- 6 Bonifacia Martyr Mediolani. *Ex Martyrolog.* 101
- 6 Bonizella vidua Trequandæ in diœcesi Senensi. Corpus in altari. Miracula 121
- 10 Bonosa Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Mroll.* 556
- 5 Britonius Ep. Trevirensis. *Ex Martyrologiis et Breviario Trevirensi.* 12

C

- C**æcilia Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Cœlestinus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Calepodius Presb. Martyr Romæ 496. Ejus cœmeterium 497 b, Corpus translatum ad Ecclesiam S. Mariæ trans Tiberin, ubi ejus imago, hic typis excusa 497. Acta Martyrii per Notarios conscripta 479. Milites ad capiendum missi excæcantur 499 c, capite plexus sepelitur in cœmeterio ab eo Calepodii dicto 500 c
- 11 Calistus filius Anastasii Cornicularii Martyr Camerini 612
- 10 Candedia Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 6 Carisia Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101

- 6 Cassericus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Cassus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Castula Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Castus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 9 Castus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 361
- 10 S. Cataldus Episc. Tarentinus in Italia 568. Historia Inventionis et Translationis Auctore Berlengerio *ex MSS. Cap. 1* Corpus inventum. Miracula facta 569. *Cap. 2* Translatio et varia miracula 570. *Cap. 3* Alia miracula, etiam in Scriptore patrata 572. *Appendix* De inventione linguæ et libris ab eo scriptis 574. *Inquisitio* de ætate et gestis in vita 575. Miracula in vita facta 576
- 7 Catula Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Cecilus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Celedonia Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 6 Celerinus Mart. Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Celerinus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Celerinus alter Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Celianus Mart. Tergesti, in martyrio SS. Primi et Marci conversus 495, 496 *r*
- 10 Cendeus Martyr in Mysia inferiore. *Ex Martyrologiis* 555
- 8 Cenerius Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 7 Cerenicus Diaconus in Sagiensi Normanniæ diocesi 160. Vita *ex MSS. Cap. 1* Studia in patria. Iter Romanum, dein in Galliam usque ad ultimum secessum 161. *Cap. 2* Reliqua vita in secessu peracta. Obitus, miracula 163
- 10 Certesius Martyr Romanus. Corpus delatum et honoratum in Castella eremitorio Discalceatorum 565
- 10 Chrysanthus Mart. Romanus, Luxemburgum translatus. *Commentarius* Alexandri Wilhelmi Soc. Jesu. *Cap. 1* Corpus a Florentio Montmorentio impetratum 557. *Cap. 2* Inductio solennis in urbem Luxemburgensem 559. *Cap. 3* Templi ornatus, sacra peracta, beneficia impetrata 561
- 10 Cilicis Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 8 Cithinus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 6 Citinus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 10 Coddeus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 9 Codratus sive Quadratus Martyr Nicomediæ. *Ex Græcis Fastis et Martyrol. Rom.* 360
- 10 Comgallus Abbas Benchorensis in Hibernia 577. Vita *ex 3 MSS.* 579. Alia Vita *ex MS. et Sirino Cap. 1* Ortus, educatio, variæ habitationes, monasterium Benchor constructum 581. *Cap. 2* Varia miracula et mortui suscitati 582. *Cap. 3* Alii mortui suscitati: varia miracula. Obitus, sepultura 584
- 11 Cominus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 624
- 6 Concordia Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 100
- 10 Constantia Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 5 Crescentiana Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis.* An modo sint Reliquie in ecclesia SS. Petri et Marcellini 7
- 7 Crescentius Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Crescentius alter Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 6 Crispinus Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 10 Crispian Martyr in Mysia inferiore. *Ex Martyrologiis* 555
- 11 Crispus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 624
- 10 Cyrillus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Cyrillus Martyr in Mysia inferiore. *Ex Martyrologiis* 555
- 11 Cyrillus Martyr Romanus delatus in Styriam ad monasterium S. Lamberti 618. Pretiosæ arcæ inclusus 618
- 10 Cyrinus Martyr Leontius, frater SS. Alphii et Philadelphi: cui omnia relata in Alphio conveniunt *o pag. 501 ad 549*

D

- D**anax, gladio occisus et CP. honoratus. *Ex Menæis* 102
- 19 Darnus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 8 Datica Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Dativa Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Dativus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 555
- 10 Dativus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 6 Demetrius telis occisus, et CP. honoratus. *Ex Menæis* 102
- 11 Demetrius Martyr in Asia. *Ex Martyrologiis* 624
- 8 Desideratus Episc. Bituricensis 300. Vita auctore Abb. Boviensi. *Ex Patriarchio Bituricensi* 300
- 7 Dexter Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 11 Diocletianus seu Diocletius Martyr Auximi. *Ex Actis S. Anthimi* 612. lapidibus interficitur 613 *e*
- 10 Dionius Martyr in Mysia inferiore. *Ex Martyrologiis* 555
- 9 Dionysius Episcopus Viennensis in Gallia. *Ex Martyrol. Rom. et Galliarum* 359
- 10 Dionysius Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 11 Dioscorides Martyr Smyrnæ. *Ex Menologio Bahi Imp. et varis Menæis* 623
- 7 Domitianus Episcopus Trajectensis ad Mosam 145. Vita *ex 3 MSS.* 146. Alia Vita *ex MS. Leodiensi. Cap. 1* Ortus, educatio, vita in Episcopatu acta 147. *Cap. 2* Pius obitus. Sepultura apud Hoyenses. Miracula 149. *Cap. 3* Translatio et miracula dein patrata 151. Alia miracula *ex MS. Hoyensi* 152
- 7 Donata Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Donata altera Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Donata tertia Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Donata Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Donata altera Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 6 Donatus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Donatus telis occisus et CP. honoratus. *Ex Menæis* 102
- 7 Donatus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Donatus alter Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Donatus tertius Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Donatus quartus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Donatus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 11 Dorothea Martyr Romana in monast. S. Lamberti in Styria 618

E

- E**adbertus Ep. Lindisfarnensis in Anglia. *Ex Beda potissimum in Actis S. Cuthberti et ex Historio Dunelmensis* 106
- 10 Ecrtatus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 6 Edercius Aturi in Novempopulania. *Ex Martyrologiis* 103
- 11 Eleutherius Martyr Romanus delatus in Styriam ad monasterium S. Lamberti 618. Pretiosæ arcæ inclusus 618
- 6 Elisabetha Hungara filia Regis Andreæ 3 Ordinis Prædicatorum Thosæ in Helvetia 122. Vita *ex Germanico Henrici Maureri. Cap. 1* Regia prosapia : vitæ religiosæ initia 122. *Cap. 2* Religiosæ virtutes, divinis favoribus munerata 124. *Cap. 3* Morbi patienter tolerati, pia mors, elevatio, miracula 126
- 7 Eovaldus Martyr prope Gerundam in Hispania *Ex Domenecco. Corpus Angelico monita inventum. Auditus variis redditus* 133
- 7 Epaphroditus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 9 Ephenius Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 361
- 10 Epimachus Martyr, nunc Romæ passus, an Alexandriae ? et Romam delatus 549, 550. Sepultus via Latina 552 b. Reliquiæ delatæ ad Ecclesias Campidonensem, Weingartensem, Pragensem, Prumiensem 552
- 11 Epimenus Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis* 624
- 10 Epiphana uxor S. Alexandri Consiliarii Martyr Leontinis in Sicilia. Acta martyrii *ex Actis SS. Alphii, Philadelphi, Cyrini. Conversio* 520 *et seqq.* Martyrium 527, Sepultura 530
- 7 Ereola Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 11 Eudaldus Martyr in Novempopulania, an sub Saracenis ? 639. Corporis translatio in Catalonia. Miracula patrata. Ripollense monasterium conditum. Translatum ad illud corpus 640
- 10 Eulus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 11 Esodes filius Anastasii Cornicularii Martyr Camerini 612
- 11 Evellinus Martyr. *Ex Actis S. Torpetis* 611
- 5 Eulogius Ep. Edessenus. *Ex Martyrol. Rom. Acta ex Theodoro. Exilium* 10. Episcopatus 11
- 6 Evodius Episc. Antiochenus Martyr. *Ex fastis Latinis et Græcis* 98
- 11 Euphemia filia Anastasii Cornicularii Martyr Camerini 612
- 7 Euthens sive Eutyechius M. Nicomediæ. *Ex Martyrologiis* 135
- 5 Euthymius Diaconus Martyr Alexandriae. *Ex Martyrologiis* 6
- 7 Euticia Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Euticus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Euticus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 296
- 8 Eutidius Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- thimi* 612 c, 613 f. Æger conversus baptizatur 614 : pie obit 616 f.
- 8 Famosa Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 6 Farerus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Faustina Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Faustina Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 6 Faustinus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Faustinus alter Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Faustinus Episcopus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Faustinus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Faustinus alter Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Faustus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 7 Felicia Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Felicia Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Felicia Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Felicia altera Martyr Tarsi in Cilicia *Ex Martyrologiis* 556
- 5 Felicissima Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 7
- 10 Felion Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 6 Felix Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Felix alter Mart. Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Felix Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Felix alter Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Felix Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Felix et uxor Blanda Martyres Romæ 496. Baptizati capite plectuntur 500
- 10 Felix martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Felix alter Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Felix tertius Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 11 Felix filius Anastasii Cornicularii Martyr Camerini 612
- 10 Fidelis Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 9 Firmus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 361
- 7 Flavia Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Flavia altera Mart. in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Flavia Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 6 Flavius Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Flavius Episc. Martyr Nicomediæ. *Ex Martyrologiis* 135
- 11 Florentius Martyr Auximi. *Ex actis S. Anthimi* 612. Lapidibus interficitur 613 c
- 6 Floriana Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Florianus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Florianus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Florida Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Florida altera Mart. Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288

F

- F**abius Mart. via Salaria in Sabinis. *Ex Actis S. Anthimi* 613 f, 616 d
- 11 Faltonus Pinianus Proconsul *Ex Actis S. An-*

- 9 Fortis eremita ad sanctam Crucem Fontis Avelani. *Acta ex Jacobillo* 462
 6 Fortuna Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
 6 Fortunata Mart. Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
 7 Fortunata Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 10 Fortunata Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
 11 Fortunata Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 624
 6 Fortunatus Mart. Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
 7 Fortunatus Mart. in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 7 Fortunatus alter Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 8 Fortunatus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 296
 10 Fortunatus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
 11 Fortunatus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 624
 10 Fortunio Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 555
 7 Fortunus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 10 Fortunus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
 10 Fortunus alter Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
 7 Francus eremita Calaber in Apulia. *Res geste ex Romæ et Barrio* 279
 11 Fremundus Martyr in Anglia Rex habitus, *Acta fabulosa omissa* 656
 10 Fronimus Episc. Vesontionensis in Burgundia, sepultus in basilica S. Stephani a se perfecta 568 d e
 7 Frontonus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 8 Furius Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288

G

- G**adderus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
 6 Gaianus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
 6 Gaianus alter Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
 6 Gaianus tertius Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
 7 Gaius Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 8 Gaius Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
 8 Galla Martyr Byzantii. *Et Martyrologiis* 288
 7 Gallienus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 8 Gaudiosa Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
 6 Gavina Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
 6 Gavinus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
 10 Geminus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
 11 Gengulfus Martyr Varenis in Burgundia. *Variæ illi dicatæ Ecclesiæ* 642. *Acta varia et quo tempore scripta Reliquiæ Florinis, in Lusitania, Colonia* 643. *Item Banberge et alibi* 644. *Vita ex pluribus MSS.* 641. *Cap. 1* Ortus, educatio, conjugium, venationes, fontis miraculosa translatio 645. *Cap. 2* Uxor ob

adulterium relicta. Mors ab adultero illata. Horum vindicta. Sancti miracula 646. *Historia miraculorum Florinis factorum Auctore Gonzone Abbate Florinensi. Ex MS Florinensi* 648. *Caput 1* Reliquiæ Florinas delatæ. Ejus ibi veneratio et miracula 648. *Cap. 2* Cæci, paralytici, alii agri curati. Injurii puniti 650. *Cap. 3* Alii agri sanati et injurii puniti 653

- 7 Germanus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 7 Germanus alter Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 5 Gerontius Archiepiscopus Mediolanensis. *Ex Breviario Mediolanensi, Eunnadio et aliis* 44
 9 Gerontius Episcopus Ficorolensis et Martyr, Patronus Calliensis in Umbria. *Ex variis Cap. 1* de ejus vita, morte et cultu 438. *Cap. 2* de monasterio et Reliquiis ejus 460, et in Appendice. 60
 6 Gerontius Aturi in Novempopulania. *Corpus in oppido sui nominis Cultus* 103
 8 Gibrinus Presb. in diœcesi Catalaunensi et Remensi 297. *Vita et miracula. ex MS Remensi* 298. *Historia Translationis ex Flodoardo* 298. *Miracula aono 1114 patrata 2* libris auctore cœve dilata ad ultimum tomum Maji.
 10 Giddinus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
 10 Gloriosa Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
 10 Gordianus Martyr Romæ, sub Juliano absente 549. *Acta martyrii ex MS. Vicarius Juliani Imp. convertitur, plumbatis cæsus capite plectitur* 551. *Appendix, Ecclesia et cœmeterium Romæ* 552. *Reliquiæ delatæ ad Ecclesias Campidonensem, Wingartensem, Pragensem, Pramiensem* 552
 8 Godon Epic. Metensis, Memoria in Fastis. Tempus Sedis. Sepultura 304
 9 Gregorius Theologus, Archiepiscopus Constantinopolitanus, Nazianzi in Cappadocia. §. 1 Vita ab ipsomet scripta, alia a Cæsare Baronio collecta, alia ab aliis edita. Cultus apud Græcos et Latinos 366. §. 2 Chronologia vitæ expensa et innovata 368. §. 3 Baptismus et exercitatio apud Basilium in Ponto 369, et in Append. 58* 59*. Vita auctore Cæsare Baronio *ex MS. Romano. Epistola dedicatoria Gregorio XIII Pontifici Maximo* 371. *Cap. 1* Patria, parentes, educatio, castitatis amor visione roboratus 372. *Cap. 2* Studia Cæsareæ Palæstinæ, Alexandriae, et Athenis peracta. *Varia discrimina vitæ depulsa* 375. *Cap. 3* Intima cum S. Basilio amicitia. Præsagium de Juliano. *Discessus Athenis. Accessus S. Cæsarii fratris* 377. *Cap. 4* Vita aliquandiu Nazianzi peracta: schisma sublatum. Ejus et S. Basili sacerdotium. *Auxilia parentibus ægris præstita* 380. *Cap. 5* Vita in eremo cum S. Basilio peracta. *Institutum vivendi horum et aliorum arctum* 384. *Cap. 6* Ad Rei ecclesiasticæ curam Eusebius Cæsariensis et Gregorius Nyssenus contra Arianos excitati. *Obitus fratris et sororis* 386. *Cap. 7* Episcopatus S. Basili promotus: fama ejusdem propugnata. *Exules confortati* 388. *Cap. 8* Episcopus Sasimorum post acrem tergiversationem ordinatus Gregorius 392. *Cap. 9* Secessus in eremum. *Reditus ad patrem: hujus et matris obitus. Ecclesiæ administratæ* 393. *Cap. 10* Post obitum S. Basili Constantinopolim evocatus, refutando hereticos Theologi nomen acquirit

- Vita monastica 657. *Cap. 2* Abbatis munus impositum. Illustres virtutes. Cæci illuminati. Alia miracula. Monasteria reformata 659. *Cap. 3* Captivitas sub Saracenis tolerata. Pontificatus Romanus non admissos. Varia prædicta. Alia miracula 662. *Cap. 4* Alia miracula. Morbus, obitus 664. Alia Vita Auctori- bus Syro et Adelbaldo coævis. *Ex variis MSS.* Versus Reimbaldi de his Scriptoribus 667. Prologus 667. LIBER I Acta privata tum ante quam post ingressum in monasterium Clunia- cense 668. Prologus alter 672. LIBER II Ab- batis munus impositum. Illustres virtutes. Cæci illuminati. Alia miracula. Monasteria reformata 672. Prologus in 677. LIBER III. *Pars 1* Captivitas sub Saracenis, Pontificatus Romanus oblati. Alia circa Ottonem I et Ottonem II Imperatores 677. *Pars 2* Varia miracula. Præ obitus 680. Vita in Auctore S. Otilone Abbate et S. Majoli successore 683. *Cap. 1* Introductio ad S. Majoli ætatem. Hujus virtutes in seculo, monasterio et cura Abbatiali 683. *Cap. 2* Miracula. Conversio multorum. Obitus 686. *Cap. 3* Præsagium de Sacacenis ex Provincia ejiciendis 687. Hi- storia miraculorum Auctore ut videtur, mona- cho Selviniacensi 689. LIBER I 689. LIBER II 693
- 10 Major seu Medon Martyr Romæ. *Ex Martyrolo- gius* 559
- 6 Majoriens Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 10 Majulus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 11 Majulus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 624
- 10 Maletus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 6 Mamas in pace quiescens. *Ex Menais* 103
- 11 Mamertus Ep. Viennæ Galliæ. Memoria in epi- stolis Hilari Papæ, S. Sidonii Apollinaris, libello Lucidi Presb. et Fastis 628. Corporis sepultura, et translatio 629. Altare 629. Ho- milia S. Aviti de Rogationibus et S. Mamerto institutore 629
- 11 Manilus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 624
- 11 Manilus alter Martyr in Africa. *Ex Martyrol.* 624
- 6 Mappariens Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 7 Marcella Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Marcella Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 6 Marcellinus Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 7 Marcellinus Martyr Nicomediæ. *Ex Martyrol.* 135
- 7 Marcellinus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Marcia Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 296
- 8 Marcianus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Marcianus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Marty- rologius* 556
- 10 Mares Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Maria Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 6 Mariannus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 100
- 11 Marianus Martyr Romanus in monasterio S. Lamberti in Styria 186
- 6 Marini Martyr in Africa: *Ex Martyrologiis* 100
- 7 Marinus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Marinus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Marcus Diac. Mart. Tergesti 495. Acta Marty- rii *ex MS.* Passus ignem et fustes 495. Post sulphur resolutum in os infusum illæsus, capite plectitur 496
- 7 Martialis Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Martialis alter Martyr in Africa. *Ex Martyrol.* 136
- 11 Martyres tres famuli Anastasii Cornicularii 612
- 7 Martyres LXVI seu XLV et alii plures in Africa. *Ex Martyrologiis.* 136
- 10 Martyres LXXIII. uxor, filii, ex familia Simplicii Senatoris Romani capite plectuntur 496, 500 e d
- 6 Martyres LXXXV et alii plures Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 9 Martyres CCCX in Perside. *Ex Martyrologiis* 362
- 10 Martyres ex familia Palmatii Consulis XLII con- versi capite plectuntur 499 e, 500 c
- 10 Marullus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Marty- rol.* 556
- 6 Masilla Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Massimus Martyr Mediolani. *Ex Martyrolo- gius* 101
- 10 Masutus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Marty- rol.* 556
- 7 Mastidia Virgo Trevis 140. Historia inventi Cor- poris *ex MSS. o Camusato eruta* 141. Visita- tio capsæ et miracula recentiora. *Ex Proces- sibus Gallice excensis* 143
- 6 Matrona Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 8 Matrona Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Matrona Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 555
- 10 Matrona Martyr Tarsi. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Matrona altera Martyr Tarsi. *Ex Martyrolo- gius* 556
- 6 Matthæus Martyr Tarenti. *Ex Martyrologiis* 102
- 6 Maurelius Ep. Imolensis. *Ex Ferrario et Ughello* Corpus in altari. Cuius Protectoris 105
- 7 Maurelius Ep. Mart. Patronus Ferrariæ. *Cap. 1* Vicohabentinæ Sedis origo et translatio ad S. Georgii Ecclesiam Ferrariæ 153. *Cap. 2* Maurelii in ecclesiam S. Georgii novissima inventio, translatio, cultus, miracula 155. *Cap. 3.* Legenda apocrypha et fabulosa de Vita et prima translatione 157. *Cap. 4* De patria, Episcopatu, martyriò, translatione verosimilliores conjecturæ 159
- 5 Maurontus Abbas Broylî, mortuus Marchianis, depositus Duaci 52. Vitæ synopsis *ex MSS.* 53. Commemoratio urbis Duacenæ servata 53
- 6 Maxentius Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 8 Maxima Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Maxima Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 555
- 10 Maxima Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 5 Maximus Ep. Hierosolymitanus. *Ex Martyrol. Romano.* Damnatus ad metalla, peregit deli- cationem Ecclesiæ; excipit S. Athanasium. Deponitur ab Arianis 8, 9
- 6 S. Maximus Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 7 Maximus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Maximus alter Mart. in Africa. *Ex Martyrol.* 136
- 8 Maximus Presbyter Mart. Byzantii. *Ex Marty- rologiis* 288
- 8 Maximus alter Martyr Byzantii. *Ex Martyrol.* 288
- 10 Maximus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyro- logiis* 556

- 11 Maximus Mart. via Salaria in Sabinis. *Ex Actis S. Anthimi.* 614 b, 616 b c.
- 8 Mele. Hymnographus apud Græcos. *Ex Menais MSS.* 303
- 6 Meseera gladio occisa, CP. honorata. *Ex Menais* 102
- 8 Matron Presb. Corpus, sacellum, altare. Reliquiæ: Acta *Ex Augustino Paterio et Petro de Natalibus* 303
- 8 Militum integra Cohors Martyrum. *Ex Menais Græcorum* 296
- 8 Militus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Mirus eremita Surici ad lacum Comensem 602. Vita *Ex MS. ipsius Ecclesiæ* 604 Instrumentum Inventionis 607. Bulla Indulgentiarum 607. Translatio corporis. *Ex Italico Andreae Ferrarii* 608
- 8 Mitunus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 11 Mucius seu Mucius Presbyter Martyr Constantinopoli. Ejus ibi ecclesia 619. Elogia ex Menologio Basilii Imp. et MS. Synaxario CP. et Martyrol. Rom. 620 Acta martyrii. *Ex MSS Cap. 1* Zelus fidei. Tormenta sub Leodicio Proconsule illata. Protectio ab exungulatione et igne Simulacrum Bacchi dejectum 620. *Cap. 2* Tormenta sub Maximo Proconsule illata in rota. A feris illæsus capite plectitur 624
- 10 Mœca Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 555
- 11 Montanus seu Montanianus Martyr Sirmii. *Ex Martyrologiis* 623
- 5 Mundana vidua Martyr, mater S. Sacerdotis Ep. Lemoviensis, sepulta et culta Sarlati 14 e f, 16 d e f, 17 c. Occisa a Wandalis aut potius Gothis 18 a, f. Transfertur Sarlatum 18 c
- 10 Munnus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Muttucus Mart. Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- N
- 10 Nappolus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Nasomosus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 7 Navida Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Navigus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 5 Nectarius Ep. Viennensis in Gallia. *Ex Martyrologiis et Chronico Adonis* 10
- 11 Nepotianus Presb. Altini in Italia 626 Vita seu Epitaphium auctore S. Hieronymo 626
- 11 Nereus Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis* 624
- 11 Nereus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 624
- 5 Nicetius Ep. Viennensis in Gallica. *Ex Martyrologiis et Chronico Adonis* 10
- 6 Nicitus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 11 Nicolaus eremita Neapoli occisus 705. Vita ex MS. Neapolitano. Pœnitentia. Tentationes. Nolens alium occidere, occiditur 705, 706
- 9 Nicolaus Albergatus Cardinalis et Episcopus Bononiensis ex ordine Carthusiano 465. Vita auctore Jacobo Zeno Episcopo Feltrensi et Bellunensi dein Patavino 467. *Cap. 1* Prosapia, studia, ingressus in ordinem Carthusianum Episcopatus Bononiensis. Legatio ad Martinum V Papam 468. *Cap. 2* Dignitas Cardinalitia. Legatio pacis ad Gallos et Anglos: item ad Venetos et Florentinos cum Duce Mediolanensi 470. *Cap. 3* Rebellio Bononiensis dissipata. Legationes resumptæ, etiam ad Concilium Basileense 471 *Cap. 4* Aliæ legationes. Acta in Concilio Florentino. Obitus, sepultura 473. Vita II Auctore Carolo Sigionio Præfatio 475. *Cap. 1* Ortus, studia, Vita Carthusiana et Episcopalis 475. *Cap. 2* Mores Bononiensium et eundati. Acta pro pace publica 477. *Cap. 3* Legatus pacis in Gallias missus. Cardinalis eam Venetis cum Duce Mediolanensi curat 479. *Cap. 4* Reditus ad Episcopatum. Legatio in Gallias et ad Concilium Basileense 481. *Cap. 5* Pax Gallica confecta. Legationes variæ 484. *Cap. 6* morbus, obitus, exequiæ 487. Beatus ac Divus compellatur 488
- 8 Nicoma Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Niger Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Nina Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Nina altera Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Nina tertia Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Nina Martyr Tarsi. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Nina altera Martyr Tarsi. *Ex Martyrologiis* 556
- 6 Ninna Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- O
- Octavianus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Odemarum Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- P
- Pachomius in pace quiescens. *Ex Menais* 103
- 7 Palatinus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Palladius I } Episcopi Bituricenses. Cultus u-
- 10 Palladius II. } triusque, tempus sedis et obitus.
- Ex variis 567
- 10 Palmatius Consul Martyr Romæ 496 Acta martyrii per Notarios scripta 499. Volens comprehendere S. Calepodium, voce virginis terribus convertitur, et baptizatur a S. Callisto cum XII ex sua familia 479 c d e. Sanat paralyticam, convertit alios, capite plectitur 500 b c. Aliqua in Appendice 60 *
- 6 Pappalicius Mart. Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Patricius apud Græcos. *Ex Menais* 103
- 10 Paulina Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Mroll.* 556
- 7 Peculiaris Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Peregrina Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 5 Peregrinus Mart. igne combustus Thessaloniciæ. *Ex Martyrologiis* 7
- 5 Petivus seu Petrus Diac. Mart. Alexandriae. *Ex Martyrologiis* 6
- 6 Petronax Abbas et Instaurator Casinensis. 119 Monasterium a Longobardis destructum a Gregorio II missus restaurat. Abbas multorum monasteriorum constituitur Privilegia a S. Zacharia Papa collata 120. Obitus, cultus sacer 120
- 8 Petrus ex Ordine Cisterciensi Archiepiscopus Tarentasiensis. Bella-Valle in Burgundia 317, et in Append. 58 * Epistolæ ad obtinendam Canonizationem *ex MSS.* tum Generalis Capituli ad Papam Alexandrum, tum Regis Francorum ad eundem 318. postea Abbatibus Morimundi ad eundem 319 Mandatum Sedis Apostolicæ de scribenda vita et miraculis ejus 319 Litteræ Petri Atrebatensis Electi, et Petri Abbatis Claravallensis ad Gaufridum Abbatem de expletione mandati Apostolici 320. Vita Auctore Gaufrido Abbate Altæcum-

- bæ teste ocolato. *Ex MSS.* 320. **LIAER I** Res gestæ et miracula usque ad mortem 321. *Cap.* 1 Ortus, æducatio, studia. Vita monastica : gradus Abbatis et Archiepiscopi 321. *Cop.* 2 Clerus reformatus : Ecclesiæ decor procuratus, pauperibus subventum. Miracula facta. 223. *Cap.* 3 E fuga ad sedem Archiepiscopalem reductus, maleficium tollit et schismaticis resistit 325. *Cap.* 4 Illustria variis locis patrata miracula 328. *Cop.* 3 Accessus ad Reges Franciæ et Angliæ pro pace, miraculis illustratus, pius obitus 330. **LIAER II** Miracula post obitum patrata 332. *Appendix* Miraculum illustre liberatæ a morte mulieris 335. Historia miraculorum post obitum collecta, et Alexandro III et Lucio III oblata. 336. *Cap.* 1 Miracula post mortem patrata 336. *Cop.* 2 Miracula a S. Petro adhuc vivo patrata 339. Alia miracula 342. Alia Epistolæ pro impetraanda Canonizatione *Ex MS.* Abbatis Cisterciensis et Capituli generalis ad Lucium Papam 342. Eorundem ad Cælestinum Papam ; et ad Romanæ Ecclesiæ Cardinales, Cleri Ecclesiæ Tarentasiensis et Walberti Augustensis Episcopi 343. Bulla Canonizationis duplex 344 et 345
- 7 Petrus Episc. Papiensis in Italia. Elogia *ex Paulo Diacono et Breviario. Epitaphium. Ætas* 193
- 6 Petrus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 10 Petrus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 555
- 10 Petrus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Piladelphus Martyr Leontinis, frater S. Alphii, in quo supra relata huic etiam conveniunt a pag. 501 ad 549. Præterea invocatus claudum cæcumque sanat 542 e f. Ab eo oppidum S. Philadelphi dictum 548 d e f
- 11 Pinianus Proconsul prænemine Faltoaus. *Ex Actis S. Anthimi* 612, et seqq.
- 7 Placidus sen Placitus Presbyter Augustoduni et Abbas S. Symphoriani. 137
- 9 Polimius Mart. Mediolani. *Ex Martyrologiis* 361
- 6 Possinus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Postumus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Potentella Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 6 Prima Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 10 Prima Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 11 Primitiva filia Anastasii Cornicularii, Martyr Camerini 612
- 7 Primolus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Primulus Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis* 550 b c
- 11 Primulus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 624
- 10 Primus Presb. Martyr Tergesti 495. Acta martyrii *ex MS.* Passus ignem et fustes 495. Post sulphur resolutum in os infusum illæsus, capite plexus 496
- 6 Primus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Primus Martyr Tarenti. *Ex Martyrologiis* 102
- 9 Priscus Patronus Nuceriæ Paganorum in Italia. *Ex Martyrologio Rom. et aliis* 358
- 7 Privatianus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Privatus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Probata seu Probatus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 555
- 6 Processa Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Processus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Processus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 5 Protogenes Ep. Carrhensis in Mesopotamia. *Ex Martyrologio Rom. Acta ex Theodoro. Exilium, miracula* 10. Episcopatus 11 c e
- 6 Prudentia Virgo Ord. Eremitarum S. Augustini Novocomi apud Insubres : miraculis clara. Corpus et imago in altari 128. Aliqua in App. 643
- 7 Pulverus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136

Q

- Q**uartus Martyr Romanus Capuæ depositus, an ibidem Episcopus 554. An Clericus? Ejus ibidem altare et sub eo corpus 554
- 9 Quindeus Martyr Axiopoli in Bulgaria. *Ex Martyrologiis* 361
- 7 Quinta Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 6 Quintianus Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 10 Quintalus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Quintula Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 6 Quintus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Quintus alter Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 7 Quintus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Quintus Martyr Romanus Capuæ depositus, an ibidem Episcopus 554. An Clericus? Ejus ibidem altare et sub eo corpus 554
- 10 Quintus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 9 Quirillus Martyr Axiopoli in Bulgaria. *Ex Martyrologiis* 361

R

- R**eflentus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 7 Reginaldus seu Rinaldus eremita Calaber in Apulia. Res gestæ *ex Romæo et Barrio* 279
- 10 Restitutus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 7 Rogata Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 7 Rogata altera Mart. in Africa. *Ex Martyrol.* 136
- 7 Rogata tertia Martyr in Africa. *Ex Martyrol.* 136
- 8 Rogata Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Rogata altera Martyr Byzantii. *Ex Martyrol.* 288
- 10 Rogata Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 7 Rogatianus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Rogatina Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 6 Rogatus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 8 Rogatus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 298
- 8 Rogatus alter Martyr Byzantii. *Ex Martyrol.* 288
- 10 Rogatus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 9 Ruffinus Martyr Nicomediæ. *Ex Fastis Græcis* 360
- 8 Rufus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 298
- 8 Rusticus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288

S

- S**abinus Martyr Romanus. Corpus delatum et honoratum in Castellæ eremitorio discalceatorum in Latio 363. Sanguis delatus in Hispaniam 566 d
- 3 Sacerdos Ep. Lemovicen. Varia discussa 12. Vita ab Hugone Floriacensi innuvata *Ex MS. Cap.* 1 Ortus, educatio, monachus, dignitas Abbatialis 15. *Cap.* 2 Viventis miracula: parentum conversio: Episcopatus Lemovicensis, obitus 16. *Cap.* 3 Ratio temporis, sepultura, translatio Sarlatum 17. *Cap.* 4 Miracula. Injurii Sanctum puniti 19. *Cap.* 5 Sanitates collatæ: malevoli puniti 21. *Appendix* Reliquiæ ab Hugonottis dispersæ, a Catholicis collectæ 23. Aliqua in *Appendice* 7*. *Miracula ex MS.* 8*
- 7 Saltus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Salutor Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Saminus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 7 Sapida Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Sarira Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Satulus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Saturna Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 6 Saturnina Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Saturnina Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Saturnina Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 6 Saturninus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 100
- 8 Saturninus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Saturninus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 296
- 9 Saturninus Martyr Nicomediæ. *Ex Fastis Græcorum* 360
- 10 Saturninus Martyr Tarsi. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Saturninus alter Martyr Tarsi. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Saturninus tertius Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 8 Satorus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Satorus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 7 Savina Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Secunda Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 6 Secundiana Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 7 Secundiana Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 6 Secundianus Episc. Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 100
- 8 Secundola Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 6 Secundus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 7 Secundus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Secundus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Secusa Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 8 Seddinus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Seleucus Martyr Tarsi. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Seleucus alter Martyr Tarsi. *Ex Martyrologiis* 556
- 8 Senerus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Senternus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 7 Septimia Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Septimina Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 11 Septimus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 624
- 10 Sertinus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Severiolus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
- 10 Severus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 5 Silvanus Martyr Romæ. *Ex Martyrologio Romano et Actis S. Bonifacii I Papæ.* Reliquiæ alienjus Silvani in Lusitania 8
- 6 Silvanus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 100
- 10 Silvester Ep. Vesontionensis in Burgundia, sponsa relicta, Clericus, dein Episcopus, in Cathedra coram Clero mortuus 566
- 7 Simplicius Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Simplicius Senator Romæ Mart. 496. Acta martyrii per Notarios scripta 499. Conversus cum LXVIII ex familia, cum iis capite plectitur 500 b c
- 11 Sipponius Martyr Romæ. *Ex Martyrologiis* 624
- 11 Sisinnius Diaconus. Mart. Auximi in Piceno *Ex Actis S. Authmi* 614 a b c. Cum S. Authimo instruit et baptizat S. Pinianum Proconsulem 615 Lapidibus occiditur 615 e
- 7 Sixtus Martyr prope Gerundam in Hispania. *Ex Domenecco.* Corpus Angelico monitu inventum aræ impositum claret miraculis. 133
- 10 Solangia Virgo et Martyr apud Bituriges 588. Vita *ex Lectionibus Ecclesiæ proximæ* 588. Alia Vita *ex Gallica Latina facta.* *Cap.* 1 Acta in vita, martyrium, sepultura 589. *Cap.* 2 Reliquiarum translationes, etiam in supplicationibus. Pluvia impetrata. Cultus sacer 591. *Cap.* 3 Picturarum modus. Tempus et auctor martyrii, et comparatio cum S. Genovefa 593. Hymnus antiquus, Antiphona, Oratio 595. Indulgentiæ pro Confraternitate ab Alexandro VII concessæ 595
- 8 Spicus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 7 Stanislaus Martyr Episcopus Cracoviensis in Polonia 196. Synopsis Vitæ *ex antiqua MS.* 199. Vita auctore Joanne Longino sen Dlugosso Canonico Cracoviensi. *Epistola dedicatoria* 201. **LIBER I.** Res gestæ et martyrium 203. *Cap.* 1 Pietas parentum. Ortus, educatio et prima studia 206. *Cap.* 2 Alia studia Parisiis peracta. Canonicatus. Sacerdotium, Conciones. Diocesis pro Episcopo administrata 203. *Cap.* 3 Episcopatus Cracoviensis assumptus, et in eo virtutes eximie 206. *Cap.* 4 Fortitudo in adversis ferendis et admonendo Rege de effrænata ejus libidine 208. *Cap.* 5 Ob conjugatam vi raptam, aliis Episcopis tacentibus, acris ejus admonitio 211. *Cap.* 6 Ob villam Piotrawin emptam, evocatus tumulo venditor, a triennio mortuus 213. *Cap.* 7 Resuscitatus affirmata venditione ad tumulum reductus: expenditur ipsius miraculi certitudo et exempli utilitas 216. *Cap.* 8 Regia scelera, pessime multiplicata, admonitione iterata corripit. 218. *Cap.* 9 Ulterior conatus in erandationem Regis. Orationes, pœnitentiæ pro ejus salute assumptæ.

- sumptæ. Addita excommunicatio cum periculo vite 222. *Cap. 10* Crædes S. Stanislai a Rege perpetrata 223. *Cap. 11* Gloria ejus inter Martyres coronati. Corpus miraculose redintegratum 228. *Cap. 12* Anathema in Regem et occisores latum. Interdicto et variis calamitatibus subjectum regnum 231. *Cap. 13* Interitus Boleslai Regis. Successio fratris et aliorum absque titulo Regis 234
- LUER II.** Miracula post translationem corporis patrata 237. *Cap. 1* Apparitiones nonnullis factæ. Translatio corporis ad Ecclesiam Cathedralam 238. *Cap. 2* Mortui sex ad vitam resuscitati 239. *Cap. 3* Cæcis sex visus relditus 241. *Cap. 4* Curata apostemata, paralysis, epilepsia 243. *Cap. 5* Varii moribundi, amentes et alii adjuti 244. *Cap. 6* Varii ægri sanati: alia submersione et incendio liberati 247. *Cap. 7* Variæ apparitiones S. Stanislai, potissimum de promovenda Canonizatione et corporis elevatione 249
- LUER III.** De Canonizatione B. Stanislai, et miraculis postea patratis 252. *Cap. 1* Legationes pro Canonizatione ad summum Pontificem destinatæ. Examina repetita. Remora illustri miraculo sublata 253. *Cap. 2* Solemnis Canonizatio: de hac epistola Innocentii IV Papæ 256. *Cap. 3* Sacra ossa elevantur: equus mortuus resuscitatur 258. *Cap. 4* Miracula ab anno 1430 ad 1441 patrata 260. *Cap. 5* Alia miracula ab anno 1451 ad 1460 facta 264 *Cap. 6* Miracula duo anno 1464 patrata. Conclusio operis 267. *Cap. 7* Responsum Praepositi Clodavicensis de hac Vita sibi oblata 268. *Cap. 8* Miracula de novo addita 270. Miracula recentiora *Ex tabulis et votis factis in ecclesia Piotravicensi* 272. Alia *ex libro tabellarum votivarum ad sepulcrum* 276
- 8 Stephanus seu Stephana Martyr in Ægypto. *Ex Martyrologiis* 296
- 8 Stercita Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 7 Sullitus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 8 Syriens Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- T**
- T**adlaus Martyr in Asia. *Ex Martyrologiis* 624
- 8 Tempus Mart. Byzantii. *Ex Martyrol.* 288
- 8 Tarasius Thaumaturgus in Lycaonia. *Ex Synaxario MS.* 302
- 6 Tassus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 10 Tavintus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Mroll.* 556
- 10 Teclacia Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 10 Tertullinus Martyr Romanus Luxemburgum delatus. *Commentarius Alexandri Wilthemii Societatis Jesu. Cap. 1* Corpus Luxemburgum delatum 557. *Cap. 2* Inductio solennis in urbem Luxemburgensem 559. *Cap. 3* Templi ornatus, sacra peracta: beneficia 561. Aliqua in Append. 60*
- 8 Tertulus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 5 Teuteria Virgo Veronæ. Cultus, Ecclesia, Translatio 45. Vitæ compendium *Ex collectione Augustini Valerii Ep* 46. Vita metrica *Ex MS.* 46. Hymnus *ex MS.* 47. Miracula *ex Italico Peretti* 47
- 10 Thalekens Confessor Leontinis in Sicilia. Vita extat in *Actis SS. Alphii, Philadelphi, Cyrini x Maji.* Fuga ob persecutionem Decii 525. Obitus 529 e f
- 10 Thecla Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 555
- 5 Theodorus Ep. Bononiensis. *Ex Martyrol. Rom. Ughello, Masino et aliis* 50
- 6 Theodorus Ep. Cyriaciæ in Cypro. *Ex Menæis* 104. et in Appendice 57*
- 11 Theopista uxor S. Anastasii Cornicularii, Martyr Camerini 612
- 6 Therinus gladio occisus, CP. honoratus. *Ex Menæis* 102
- 8 Tidas Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 10 Tinnus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 6 Tironius Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 9 Tadius Abbas Corisopiti in Britannia Armorica, Cultus. *Acta ex Vita S. Correntini* 457
- 10 Tura Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 8 Tunianus Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 7 Tunidus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
- 10 Tunnus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 5 Tusca Virgo Veronæ. Cultus, Ecclesia, Translatio 45. Vitæ compendium *ex collectione Augustini Valerii Episcopi* 46. Vide Teuteria.
- V**
- V**alentina Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Valeria Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Valerianus Ep. Autissiodorensis. Cultus sacer. *Ex variis* 104
- 6 Valerius Ep. Autissiodorensis. Cultus sacer. *Ex variis* 104
- 6 Veneria Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 10 Venusta Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 6 Venustus Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Victor Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 6 Victor alter Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 6 Victor tertius Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 8 Victor Mannus Martyr Mediolani. Cultus, Translatio, Ecclesia. Tempus cædis 283. Acta martyrii. *Ex MSS. et Mombritio* 285. *Analecta Ex Gregorio Turonensi* 287
- 8 Victor Martyr in Ægypto. *Ex Martyrologiis* 296
- 8 Victor Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
- 8 Victor alter Martyr Byzantii. *Ex Martyrol.* 288
- 8 Victor tertius Martyr Byzantii. *Ex Martyrol.* 288
- 10 Victor Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol.* 556
- 6 Victoria Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 11 Victoria Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 625
- 6 Victoriana Martyr Mediolani. *Ex Martyrol.* 101
- 6 Victorina Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
- 10 Victorina Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Mroll.* 556

- 11 Victorinus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 625
 7 Victorius Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 7 Victorius alter Martyr in Africa. *Ex Martyrol.* 136
 8 Victuria Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
 10 Victurina Martyr Tarsi. *Ex Martyrologiis* 556
 10 Victurina altera Martyr Tarsi. *Ex Martyrol.* 556
 7 Victurus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 7 Victurus alter Martyr in Africa. *Ex Martyrol.* 136
 7 Victurus tertius Mart. in Africa. *Ex Martyrol.* 136
 10 Victurus Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrol* 556
 7 Villanus Episc. Eugubinus. Cultus sacer. Res gestæ *ex Jacobillo* 278
 6 Virtunia Martyr Mediolani. *Ex Martyrologiis* 101
 7 Vitalicus Martyr in Africa. *Ex Martyrologiis* 136
 8 Vitalis Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288

W

Walbertus et Bertilia conjuges. Altaria erecta. Reliquiæ honorata. Commendatio virtutis

632. Probata fuga a nuptiis S. Aldegundis filie. Sepultura illorum et translatio 633, 634. Gratiarum et miraculorum Sylloge 1 anno 1619 scripta 634. Sylloge 2 ad an. 1629 utraque ex Gallico Joannis le Clercq Pastoris 636
 5 Waldrada Abbatissa Metis 51. Vita *ex MS.* 52
 8 Wiro Episcopus Ruremundæ in Gelria. Commentarius prævius Joannis Bollandi. §. 1 Wironis in Monte S. Odilæ habitatio. Natalis. Vita a quo scripta 306. §. 2 Patria et Episcopatus. An ante hunc aut post monachus fuerit? et cujus Pippini fuerit Confessarius? 308. §. 3 Reliquiæ Ultrajectum et Ruremundam translatae 310. Vita *ex schedis Wilhelmi Lindani Episcopi Ruremundensis* 312. Translatio Ecclesie Collegiatae ex Monte S. Odilæ in urbem Ruremundam. *Ex archivio Ruremundensis Ecclesie* 314

Z

- Z**aderns Martyr Byzantii. *Ex Martyrologiis* 288
 10 Zebberia Martyr Tarsi in Cilicia. *Ex Martyrologiis* 556
 9 Zenon Martyr Axiopoli in Bulgaria. *Ex Martyrologiis* 361
 10 Zenon Martyr in Mysia inferiori. *Ex Martyrologiis* 555
 15 Zetula Martyr Tarsi in Cilicia *Ex Martyrologiis* 556

INDEX

CHRONOLOGICUS.

SECULUM CHRISTI I.

<i>Sub Nerone</i> S. Evellius Martyr	611
<i>Cir. 66</i> S. Evodius Episcopus Antiochenus martyrio coronatur	98
<i>Sec. 1</i> S. Lucius Cyrenensis	98
S. Herminas Episcopus Philippensis	357
S. Irene Martyr celebrata Constantinopoli	4

SECULUM II.

<i>Sub Hadriano Imp.</i> SS. Primus Presb. Marcus Diac. Jason et Celianus Martyres Tergesti	495
<i>An. 178</i> S. Justus Ep. Viennensis Martyrio coronatur	99
<i>Cir. an. 190</i> S. Dionysius Episc. Viennæ in Gallia	359

SECULUM III

<i>An. 222</i> SS. Calepodius Presb. Palmatius Consul et alii 42, Simplicius Senator et alii 68, Felix et Blanda conjuges, Martyres Romæ	496
<i>Sub Decio</i> SS. Anastasius Cornicularius, uxor, 4 filii, 2 filiae, 3 famuli Martyres Camerini	612
<i>An. 250</i> SS. Alpius, Philadelphus et Cyrinus a Nigellione capiti Romam mittuntur	502 e
<i>An. 251</i> SS. Alpius et fratres Leontinis martyrio coronantur 502 f. SS. Onesimus et Erasmus Martyres Puteolis 502 f 509 d Milites xx 514 d. Judæi conversi lapidantur 518, 519. S. Epiphana scissis mamillis	528
<i>An. 251</i> S. Thallakus Confessor Leontinus obit. 529 SS. Cleonicus et Stratonicus Martyres Leontini	531
<i>Sub Valeriano</i> SS. Codratus seu Quadratus, Saturninus, Ruffinus et socii Mart.	360
<i>An. 275</i> SS. Gregorius et Nonna parentes S. Gregorii Nazianzeni	369 f
<i>Sec. 3</i> S. Jovinianns Lector Autissiodori	5
<i>Sub Diaciano</i> SS. Eovaldus et Sixtus Martyres prope Gerundam in Hispania	133
<i>Ante an. 300</i> S. Gregorius Nazianzenus nascitur	369 e
<i>Sub Persecutione, forte Diocletiani,</i> S. Mocius Constantinopoli capite plexus	622 e
S. Dioscorides Martyr Smyrnæ	623
<i>Sub Diocletiano aut Sec. iv</i> SS. Anthimus Presb. Maximus, Bassus, Fabius, Martyres via Salaria	612
SS. Sisinnius Diaconus Diocletianus seu Diocletus, Florentius Mart. Auxius 612. SS. Faltonus Pinianns et Anicia Latina Conjuges	612
<i>Sub Maximiano</i> Martyres Mediolani passi nominibus suis expressi LXXIX, et certo numero indicati LXXXV, et alii plures	101

SECULUM IV.

<i>An. 303</i> SS. Agathinus Miles, Maximus Presbyter Anthes Diaconus, Arestinus et alii nominati LXXV Martyres Byzantii	288, 289 a

S. Victor Maurus Martyr Mediolani capite plectitur	283, 286 f
<i>An. 309</i> S. Maximus post Jeffersonum oculum et poplitem succisum ad metalla damnatus, dein Episc. Hierosolymis	7 c 9 d
<i>Ab an. 327</i> S. Gregorius Nazianzenus ad an. 356 vacat eloquentiæ excolendæ	369 e
<i>An. 328</i> S. Gregorius Nazianz. baptizatur	370 c
<i>An. 335</i> Dedicatio Ecclesiæ Hierosolymit.	8 b
<i>Sub Constantino</i> S. Theodotus Ep. Cyriniæ in Cypro	104
<i>An. 362</i> SS. Gordianus et Epimachus Martyres sub Juliano	549
<i>Post an. 355</i> S. Maximus Conf. Episc. Hierosolymitanus moritur	8
<i>Circa an. 357</i> SS. Basilius et Nazianzenus degunt in solitudine Ponti	370 e
<i>An. 365</i> Nomen Paganorem idololatriæ tributum	285 c
<i>An. 369</i> Eusebius Episcopus Cæsariensis moritur. 388 e. Electus S. Basilius diu resistit 389 bc d	
<i>An. 379</i> S. Basilius moritur 398 c. S. Gregorius Nazianz. proficiscitur Constantinopolim.	397 a
<i>An. 380</i> S. Gregorius Nazianzenus testamentum condit	408 b
<i>An. 382</i> S. Palladius Episcopus Bituricensis mortuus	
<i>Circa 386</i> S. Britonius Ep. Trevirensis moritur	12
<i>Circa an. 387</i> S. Helladius Episcopus Autissiodorensis obit	297
<i>An. 389</i> S. Gregorius Nazianzenus obit 366, 425 e	
<i>Sub Theodosio Seniore</i> SS. Eulogius Ep. Edessenus et Protogenes Ep. Carrhensis	10
<i>Sec. 4</i> SS. Valerius et Valerianus Episcopi Autissiodori	104
S. Innocentius Episcopus Africanus Cajetæ depositus	138
SS. Nectarius et Nicetius Episcopi Viennæ	10

SECULUM V

<i>An. 403</i> S. Hilarius Ep. Arelatensis nascitur	24 c
<i>Circa An. 409</i> S. Gibrianus Presb. in diocesi Catalaunensi moritur	297
<i>An. 426</i> S. Lupus creatur Trecensis Episc.	41 b
<i>An. 429</i> S. Hilarius creatur Episcopus Arelatensis	24 c
<i>An. 449</i> S. Hilarius Episcopus moritur	24 f
<i>An. 461</i> S. Palladius II Episcopus Bituricensis mortuus	567 f
<i>Circa 470</i> S. Sacerdos ab Eeditio in baptismo susceptus	14 b
<i>Post an. 475</i> S. Mamertus Episcopus Viennensis in Gallia	628
<i>Post an. 476</i> S. Luminosa Virgo Papiæ	458
<i>Sec. V.</i> S. Nepotianus Presbyter Altini	626
S. Gerontius Archiepiscopus Mediolanensis	44
<i>Cir. 500</i> S. Sacerdos fit Abbas Calabri	14 b

SECULUM VI.

<i>An. 501</i> S. Gerontius Episc. Ficoclenis Mart.	458

Cir

<i>Cir.</i> 509 S. Sacerdos consecratur Ep. Lemovic.	
14 b	
<i>Cir.</i> 530 moritur	12, 14 b
S. Agatumber Episc. Metis obit	631
<i>An.</i> 550 S. Desideratus Episc. Bituricen. obit	300
<i>Cir.</i> 550 S. Theodorus Ep. Bononiensis floret	50
<i>An.</i> 551 Benchorensē monast. in Hibernia conditur a S. Comgallo	579 e
<i>Cir.</i> 560 S. Domitianus Ep. Traject. obit	145
<i>Sec.</i> 6 S. Maurelius Ep. Imolensis	105
S. Benedicta sanctimonialis Romæ	106
S. Joannes Monasteriensis Cainone in diœcesi Turonensi	50

SECULUM VII.

<i>An.</i> 601 S. Comgallus Ab. Benchorensis in Hibernia moritur	578
<i>Cir.</i> 620 S. Waldrada Abbatissa Metis moritur	51
<i>An.</i> 620 S. Waldrada testamentum condit	51 c
<i>An.</i> 642 S. Maurelius an factus Episcopus Vicohabentiæ	159 b
<i>Cir. an.</i> 650 S. Godon Episc. Metensis	304
<i>An.</i> 652 S. Iduberga sive Itta obit	304, 305 b
<i>Cir. an.</i> 660 SS. Walbertus et Bertilia parentes SS. Walde-trudis et Aldegundis, mortui	632, 633 b
<i>Cir.</i> 676 S. Joannes Damascenus nascitur	109 d
<i>An.</i> 678 Corpus S. Aldegundis Curtissolra Malbodium transfertur	633
<i>An.</i> 685 S. Benedictus II Pontifex Romanus ordinatur 14 Maji	195 b
<i>An.</i> 686 obit 25 Martii	195 7
<i>An.</i> 688 S. Eadbertus creatur Ep. Lindisfarn. 106	
<i>Sec.</i> 7 S. Cerenicus Diac. in Sagiensi diœcesi	161 c

SECULUM VIII.

<i>Anno</i> 701 S. Maurontus Ab. obit Marchianis	52
<i>An.</i> 718 S. Eadbertus Episcopus Lindisfarnensis moritur	106, 107 d
<i>An.</i> 720 S. Petronax Casinum a Longobardis destructum inhabitare cœpit	119
<i>An.</i> 721 S. Joannes Beverlacensis Archiep. Eboracensis obit	165 c 171 f
<i>Cir. an.</i> 738 S. Petrus Episc. Papiensis obit	193, 194 a
<i>Cir.</i> 740 S. Joannes Damasc. fit Presbyter	109 e
<i>An.</i> 751 Ecclesia SS. Teuteriæ et Tuscæ consecratur et corpora in ea ponuntur	45 b
<i>An.</i> 752 S. Petronax Abbas Casini moritur	120 d
<i>Cir. an.</i> 760 S. Gengulphus Martyr Varensis in Burgundia	644
<i>An.</i> 774 Corpora SS. Gordiani et Epimachi delata Campidonam	552 d
<i>Cir.</i> 780 S. Joannes Damascenus moritur	108
<i>Sec.</i> viii S. Eudaldus M. in Novempopulonia	639

SECULUM IX.

<i>Anno</i> 858 S. Lotharius donat Ultrajectinis monasterium S. Wironis	311 b c d
<i>An.</i> 870 Ecclesia S. Gengulpho dicata	641 b
<i>Cir. Sec.</i> ix S. Solangia Virgo et Martyr apud Bituriges	588 593 f

SECULUM X.

<i>Anno</i> 954 S. Majolus fit Ab. Clui	660nac.
Maji T. II	

<i>Cir. an.</i> 970 Ecclesia S. Gengulpho erecta Moguntia	641 e
<i>An.</i> 978 S. Eudaldi Mart. corpus translatum in Cataloniam	639 e
<i>Cir.</i> 983 Corpus S. Mastidiæ Virginis inventum Trecis	14 a b
<i>An.</i> 995 Ossa S. Eadberti et aliorum deferuntur Dunelmum	107 f
<i>An.</i> 994 S. Majolus Ab. obit	655, 667 b
<i>Sec.</i> 10 S. Gregorii Nazianzeni corpus translatum e Cappadocia Constantinopolim	445 f
S. Athanasius Episc. Corinthiorum floret	55

SECULUM XI.

<i>An.</i> 1004 S. Eudaldi Mart. corpus delatum in Ripollense monast.	640 b
<i>An.</i> 1030 S. Stanislaus postea Ep. Cracoviensis nascitur	197 e
<i>An.</i> 1034 S. Gregorius Ep. Ostien. creatur	463 b
<i>An.</i> 1040 B. Fortis eremita ad sanctam Crucem Fontis Avellanæ in Italia	462
<i>An.</i> 1041 Ecclesia S. Gengulpho dicatur in Helvetia	641 e
<i>An.</i> 1044 ^t S. Joannis Beverlacensis corpus transfertur ab Alfrico Archiep. Eboracensi	166 a
<i>An.</i> 1046 S. Gregorius Episc. Ostiensis in Legatione Hispanica mortuus	463 c
<i>An.</i> 1051 S. Cataldi Reliquiæ transferuntur	570 a b
<i>An.</i> 1069 Bogna mater S. Stanislai Ep. Cracov. pie moritur	203 a
<i>An.</i> 1070 S. Gualterius seu Gaunterius Abbas et Canonicus Stirpensis obit	699 c
<i>An.</i> 1079 S. Stanislaus Episc. Cracoviensis Martyr occumbit	196
<i>An.</i> 1088 S. Stanislai corpus ad Ecclesiam Cathedralē transfertur	238 d e

SECULUM XII.

<i>An.</i> 1102 S. Petrus dein Archiepisc. Tarentasiensis nascitur	317 b, 323 d
<i>An.</i> 1109 Reliquiæ S. Mauronti transferuntur in novam capsam	53 b
<i>An.</i> 1122 S. Petrus, dein Archiep. Tarentasiensis vitam monasticam Cisterciensem auspicatur	317 b
<i>An.</i> 1132 S. Petrus fit Abbas Stamedii Ord. Cisterciensis	317 b 323 d
<i>An.</i> 1142 Idem fit Archiep. Tarentasiensis	317 b
<i>An.</i> 1161 Corpora SS. Teuteriæ et Tuscæ inveniuntur, et ecclesia innovatur	45 b
<i>Cir.</i> 1170 S. Avertinus Diaconus in diœcesi Turonensi	55
<i>An.</i> 1175 Corpus S. Domitiani Ep. Trajecten. elevatur Huji	151 b
<i>An.</i> 1175 S. Petrus Archiep. Tarentas. obit	317 e
<i>An.</i> 1190 S. Albertus Agricola apud Bergomenses Cremonæ mortuus	277
<i>An.</i> 1192 S. Guilielmus Presbyter Pontisaræ obit Dominica Rogationum	596 f
<i>Cir. An.</i> 1200 B. Amatus Saludecii in agro Italiæ Ariminensi floret	345, 347 f

SECULUM XIII.

<i>An.</i> 1220 B. Villanus Ep. Eugubinus	278
<i>An.</i> 1220 S. Angelus Presbyter Ordinis Carmelitani martyrio coronatus	10
<i>An.</i> 1216 B. Beatrix Atestina Virgo sanctimonialis Patavii Ord. S. Benedicti obit	397
<i>An.</i> 1228 ejusdem corpus transfertur in arcam marmoream	600 b

- An.* 1353 S. Stanislaus Ep. Cracoviensis Sanctis adscribitur et Corpus elevatur 198 e f, 256 e 259
Post An. 1265 B. Bernardus Ord. Prædicat. cum 2 parvulis 351
An. 1587 Leocate peste afflata experitur opem S. Angeli Carmelitæ 73 c
An. 1290 Andreas Venetus coronatur Rex Hungariæ, istius nominis tertius, pater B. Elisabethæ Ord. Prædicatorum 123 b
An. 1297 B. Elisabetha Hungara filia Regis Andreae 3 nascitur 123 b
Sec. 13 S. Gregorii Ep. Ostiensis Corpus inventum et secuta miracula 464
An. 1300 B. Bonizella vidua Terquandæ in Senensi diœcesi moritur 121 c

SECULUM XIV.

- An.* 1310 B. Nicolaus eremita Neapoli in Italia occisus 705, 706 a
An. 1312 Leo Corinthius Notarius Traguriensis Latine vertit Acta Græca SS. Alphii, Philadelphii, Cyrini 503 d
An. 1338 B. Elisabetha Hungara, filia Regis Andreae, Ordinis Prædicatorum moritur 122
An. 1361 Collegiata Ecclesia ex Monte S. Odiliæ transfertur in urbem Ruremundam 314, 315, 316.
An. 1375 B. Nicolaus Albergatus postea Episc. Bonon. nascitur 470 a, 475 e
An. 1394 fit Carthusianus 470 a

SECULUM XV.

- An.* 1415 S. Joannis Beverlacensis festo Translationis obtinet Henricus V Rex Angliæ victoriam de Francis 466 a
An. 1417 B. Nicolaus Albergatus ordinatus Episcopus Bononiensis 476 a, 477 c
An. 1418 Inventæ Lupis imagines Deiparæ et SS. Irenes et Veneræ Martyrum 2 *
An. 1419 S. Maurelii Episcopi et Mart. inventio corporis Ferrariæ 155 c
An. 1426 B. Nicolaus Albergatus creatur S. R. E. Cardinalis 480 b, 481 d
An. 1430 *et seqq.* Varia miracula fiunt, p. miraculo S. Stanislai 260, *et seqq.*
Circa An. 1440 B. Aloysius Rabata Ord. Carmelitici obit 715 e
An. 1443 B. Nicolaus Albergatus Cardinalis et Episcopus Bononiensis moritur 465, 487 c
An. 1452 B. Muri Erem. corpus reperitur 602 c, 607 b
An. 1458 B. Angelus Martyr Ord. Camaldulensis Massacii in Italia 353
An. 1470 Patres Carmelitæ in Capitulo generali tractant de procuranda Canonizatione S. Angeli Presb. Mart. 57 f
An. 1480 Joannes Longinus scriptor Vitæ S. Stanislai moritur 272 e
An. 1486 S. Angeli Carmelitæ Corpus transfertur in arcam argenteam 60 b, 61 c
An. 1492 S. Cataldus apparens curat inquiri librum suum 574 f
An. 1492 B. Prudentia Virgo Ordinis Eremitarum S. Augustini Novocomi apud Insubres migravit ad Christum 128
An. 1498 Commemoratio in Vesperis et Matutinis de SS. Alberto et Angelo facienda in Capitulo generali Patrum Carmelitarum statuitur 58 b

SECULUM XVI.

- An.* 1511 S. Solangiæ Reliquias transferendi data facultas 596 a d
An. 1517 Acta SS. Alphii, Philadelphii, Cyrini in arca Reliquiarum reperta 503 d
An. 1517 Reliquiæ eorumdem repertæ 547
An. 1556 Urbs Duacena occupanda servatur S. Maronto apparente 54
An. 1567 Corpora SS. Valeriani Mart. Romani Conf. et Liceriæ Virg. Mart. Senonensis in urbem translata 625 c
An. 1573 Corpus S. Mamerti Episc. Viennen. a Calvinistis combustum 629 e
An. 1574 Capto Sarlato ab Hugonottis Reliquiæ S. Sacerdotis dispersæ, a Catholicis collectæ 23 b c
An. 1576 S. Victoris, Mauri et S. Satyri Medio'ani corpora transferuntur 283 e f
An. 1578 B. Beatricis Atestinæ corpus fere integrum transfertur Patavinum 600 e
An. 1580 S. Gregorii Nazianzeni corpus Romæ e Campo Martio solenni pompa translatum ad sacellum proprium in æde Vaticana 455
An. 1582 S. Carolus Borromæus transfert corpora novem Sanctorum 44 f
An. 1594 Reliquiæ SS. Wironis, Plechelmi et Otgeri inventæ Ruremundæ 312 b c

SECULUM XVII.

- An.* 1602 S. Victoris Martyris Mediolani et S. Satyri capita argenteis thecis includuntur 284 a
An. 1606 Patres Carmelitæ ineunt possessionem Conventus S. Angeli Leocate 59 a b c
An. 1606 Corpus S. Mastidiæ Virginis expositum Trevis 141 c
An. 1619 SS. Walberti et Bertiliæ in unum loculum translata ossa 633 f
An. 1623 S. Angeli Carmelitæ corpus solemniter transfertur in novam arcam 60, 61, 62
An. 1625 Corpus S. Tertullini Mart. Luxemburgum defertur 557 e
An. 1625 S. Angelo Carmelitæ decernitur alterum festum 16 Augusti celebrandum Leocate 62
An. 1626 S. Angelus Carmelita inter Patronos Panormitanos assumitur 59
An. 1629 Capsa Reliquiarum S. Sacerdotis aperta, particulæ variis datæ 23
An. 1637 B. Muri eremite corpus Surici apud Insubres transfertur 602 f, 608 b
An. 1645 Quatuor corpora Sanctorum donata Florentio Montmorencio. Ex iis corpus S. Chrysanthi delatum Luxemburgum 559 a b
An. 1647 Corpora SS. Chrysanthi et Tertullini recognoscuntur 560 b c. Deportantur in urbem Luxemburgensem ad ædem Societatis Jesu 561, 562
Corpora SS. Sabini et Certesii Mart. excipiuntur Castellæ in Latio 566 a
An. 1650 Corpora SS. Cyrilli, Eleutherii, Mariani, Dorotheæ Mart. Rom. in Styriam delata ad monast. S. Lamberti 618
An. 1653 Sarlatum urbs, voto S. Sacerdoti facto, liberatur ab hostibus 23 c
An. 1658 Alexander VII Papa confirmat Confraternitatem S. Solangiæ 595 b, 596 d : publicat Archiepiscopus Bituricensis 595 f

APPROBATIO
CENSORIS
ORDINARIJ.

Opus de Actis Sanctorum Maji, per Reverendos Patres Godefridum Hensehenium et Danielem Papebrochium, SOCIETATIS JESU Presbyteros, digestis atque illustratis, quod fel. mem. AUBERTUS VAN DEN EEDE, nuper Antuerpiensis Episcopus Illustrissimus, dum adhuc Archidiaconus et Librorum Censor inter nos esset legere cœpit, et quousque legerat vehementer sibi placuisse demonstravit, videre tamen perfectum non potuit morte præventus ; id ego ultra medietatem productum voluminibus tribus, ex officio, post ipsum suscepto, legi ; et tanti Viri judicio etiam in ceteris, quæ deinde ad censuram datæ sunt, partibus dignum omnino reperi. Utpote de quo, sicut ille alias ad Aprilem a se similiter recognitum dixit, PRUDENS ERUDITIO ANTIQUA REDUCIT, ET SIMPLEX VERITAS OBSCURA REVELAT. Quare hos etiam tres tomos, in quibus nihil deprehendi, quod orthodoxæ fidei bonisque moribus adversetur, sed uberem copiam pulcherrimorum ad omnem virtutem exemplorum, publicam lucem mereri tanto propensius censeo, quanto accuratioribus Commentariis Observationibusque singula invenio discussa atque expensa. Tunc enim perfecte prodest Sanctorum Vitas scriptas habere, cum intelligitur qua fide et auctoritate unaquæque earum scripta sit. SI SEPARAVERIS PRETIOSUM A VILI, QUASI OS MEUM ERIS, inquit Dominus per Jeremiam. Ori igitur Domini assimilari nituntur, qui certa ab incertis, vera a falsis (quantum quidem humana qui diligentia potest) maturo secernentes examine, conantur Historiam Ecclesiasticam ea parte excolere, qua magis intractabilem hæreticisque contemptam eam reddidit præteritorum incuria atque inertia temporum. Quod ut præfatis Auctoribus, sacrum suum Annum per menstrua incrementa promoventibus, ex communi piorum atque cruditorum desiderio, feliciter cedat, meum etiam votum est. Antuerpiæ Idibus Augusti MDCLXXX.

ANTONIUS HOEFLAGH, *Sacræ Theologiæ Licentiatus,*
Ecclesiæ Cathedralis Antuerpiensis Canonicus Graduat,
et Seminarii Episcopalis ejusdem Præses,
Librorum in civitate eadem Censor.

ELOGIUM

R. P. DANIELIS CARDONI S. J.

Anno, multorum et morbis et interitu Antuerpiensibus memorabili, MDCLXXVIII, XII Novembris defuncti.

Cupies, LECTOR, cujus non raro hoc mense Majo et nomen leges et lucubrationes, novisse virum quis ille DANIEL CARDONUS. Paucis accipe. Lucis usura frui cœpit Antuerpiæ, celeberrimo orbis emporio, anno a partu Virginis MDCXLIV, III Septembris. Studiorum ab humanitate appellatorum stadio ibidem feliciter decurso; aliud Pietatis non segnius Mechliniæ ingressus est MDCLMI, XXV Septembris in Album Sociorum adscriptus. Prodiit inde, elapso tirocinii biennio, tam instructus a virtutibus, quam venerat imbutus litteris; utrisque expeditior Philosophiam auspicaturus: cui itidem biennio insumpto, per annum alium varie exercitus, politioem in scribendo stylum, faciliorem in componendo usum, venustioem in loquendo latinitatem comparavit, sibi dicam, an discipulis? quos toto deinceps quinquennio, non minori illorum cum fructu quam sua ipsius cum assiduitate ac labore, iisdem instituit. Illud autem imprimis severe cavet, ne quis suorum prius Grammaticæ præcepta mandaret memoriæ, quam observaret divina; aut potentius dicendo apud homines, quam precando apud Cœlites peroraret. Non tantum præscriptis per leges scholasticas temporibus, sed et alias sæpe, ubi se dabat occasio, Doctrinam Christianam indefesso explicabat fervore, tenerisque mentibus leniter instillabat; prælidens jam tum ferventiori proximos juvandi zelo, quo deinde inter Acta Sanctorum occupatissimus, nihilo remissius in hanc parvulorum salutarem incubuit instructionem, publice, privatim, festis profestisque diebus, omnium studia laude, æmulatione, promissis, præmiis ingeniosissime acuens. Post hæc sanctioribus Theologiæ studiis quatuor impendit annos, non semel tuitus Positiones publice ad disputandum propositas. Tam bene a pietate, zelo, atque eruditione comparatus, sacris Ordinibus initiatus est MDCLXXIV, XXII Septembris. Jamque ingravescens P. HENSCHENII ætas, et infirma P. PAPERROCIUM valetudo eorum injecerant Moderatoribus cogitandi de socio illis tertio adjungendo. Quæritur, invenitur, omnium sententia judicatur; omnium ore proclamatur aptissimus P. DANIEL CARDONUS. Ita nempe cultæ latinitatis, qua mire excellebat, elegantia; ita ingenium vividum judiciumque peracere; ita variarum notitia linguarum (præter Belgicam enim, sibi vernaculam, Latinamque, callebat Græcam, Italicam, Hispanicam, Gallicam, Anglicanam) quas diligenti studio ac memoriæ tenacis beneficio perdidicerat, persuadebant. Nec vero conceptæ de se opiuiioni non respondit P. DANIEL. Probavit ilico suam operam Collegis Patribus; probavit Superioribus tum hic provinciæ nostræ præpositis, tum Romæ in Societatem universam invigilantibus; probavit domesticis pariter atque extraneis, eruditionis fama notissimis: quorum illi, lectis ipsius lucubrationibus, elegantis solidique scriptoris testimonium tribuerunt vivo; hi procul absentes, contracta litterarum commercio familiaritate, mortuo etiam lacrymis parentaverunt. Notus passim R. P. JACOBUS WALLIUS iis quibus nota Poetica; notus et R. P. JACOBUS VAN CALLOEN iis quibus Theologia, in qua uti ditissime ita et laudabilissime versatus est, eo præstantiores ambo, quod cum sua quisque oximiæ facultatis scientia perfectam linguæ Græcæ cognitionem conjunxerint. Hi (nam quisque se in illa solet arte, quam novit, exercere) cum partem hujusce Maji, jam tum impressam, volverent; cepit ilico (ut solet sua quemque voluptas) utrumque Patrem una eademque Gregorii Nazianzeni Vita; alterum, quod Vita Theologi; alteram, quod scripta carmine; utrumque, quod Græci Auctoris esset. Legerunt, expenderunt, contulerunt Latina cum Græcis. Quid tum? Relegere, delectari, mirari versionem, laudare interpretem, palam edicere; nullum tricas Græcorum, in versibus passim obvias, extricare solertius ac reddere Latine magis ad mentem auctoris potuisse, ne se ipsos quidem. Ne tamen putes, ita sese Sanctorum Actis impendisse scribendis, ut non et exemplis suum tempus suppeteret imitandis. Imo tanto impensius hæc studebat exprimere moribus, quanto elegantius illa exornaverat stylo; ut non uno modo Dei Sanctorumque gloriam et proximi salutem promoveret, quibus omnem vitam suam, laborem, actiones jam dedicaverat. Erat in precibus ex præscripto Societatis quotidie persolvendis accuratus, in discutiendis conscientiæ nævis lynceus, in detergendis assiduus, in declinandis constans: unde consuetudine in naturam abeunte tantam sibi animæ munditiem paraverat, ut pro ingenito candore subinde fateri auditus sit, nihil quidquam sibi in mentem venire, octiduo etiam a superiori confessione elapso, quod conscientiæ suæ Moderatori per sacram exomologesin putaret aperiendum. Quod nolim de gravioribus piaculis intelligas, quæ in recte constituta Religione pro monstris sunt; sed de levissimis quibusque labeculis, sine quibus

quibus hæc vita vix aut aut ne vix quidem ducitur : Comprobant id schedæ, manu ipsius exaratae, inventæque post mortem : quibus ceu rationum codicibus scripto commiserat speciatim quaslibet cujusvis diei actiones, quid matutinis horis, quid progrediente die, quid medio, quid declinante in vesperam, quid sub noctem egisset : et tanta quidem cum accuratone, ut a longissimo tempore nullius fere dici gesta, desiderari deprehensa sint! Crediderim id ipsum non alio factitasse consilio, quam ut conferendo diebus dies, septimanas septimanis, mensibus mensès, circumacto denique anno rectius pernosceret conscientiae suae statum, spiritualis lucri rationem haberet exploratorem, majoremque nitorem procuraret. Hinc cuilibet, credo, abunde perspectum est, quod, uti paratior quotidie puriorque ad aram sacris operaturus accessit, ita gratior Agno immaculato hospes, uberioribus præventus fuerit gratiarum donis, et dulcedinem cælestium, ad quas aspirabat identidem, prælibaverit deliciarum. His aliisque P. DANIEL primam Vocationis suae partem, a sanctissimo Patriarcha IGNATIO præscriptam, de studio vacandi cum divina gratia perfectioni propriae animæ, egregie implevit. Nec segnius alteram, quæ cum eadem gratia impense in salutem et perfectionem proximorum incumbere jubet, dare effectam satagit. Id antelucanus serotinusque sine intermissione labor in scribendo Sanctorum Acta, proximis exemplo ad imitationem futura; id assiduitas Dominicis festisque diebus in sacro tribunali, expiare conscientiae noxas volentibus benigne aures præbentis, id promptitudo in succurrendo ægrotis, frequentia in visitando, in consolando industria, in assistendo moribundis constantia abunde testatum reliquerunt. Recedam a proposita mihi brevitate si cetera prosequar. Mors viri, in obsequio proximorum hausta, luculentissimum, divina suffragante auctoritate, testimonium est zeli amorisque ipsius tanti, ut nequeat esse major; siquidem pro ignotis etiam ac promiscua vulgi turba, non modo pro amicis notisque, animam posuit. Nam qui anno MDCLXXVIII urbi Antuerpiensi incubuerat gravis aer, tanta contagione infecerat omnia; ut nulla domus sine ægris, nulla pœne sine mortuis fuerit. Deerant qui decumbentibus inservirent, nullo pretio, quantumvis magno, conducibiles; deerant qui corporibus opem ferrent, medici; deerant, quod luctuosissimum, qui moribundis adessent confiteutibusque aures præberent, Sacerdotes. Emicuit passim Religiosorum zelus, nec in postremis nostrorum fuit, e quibus, præter alios plures, in hac sola domo Professa duodecim Presbyteri, diurnis nocturnisque laboribus, nulla sibi indulta quiete, fracti; octodecim non amplius diebus, caritatis victimæ occubuerunt. Inter alios, vita longiore dignos, R. P. DANIEL CARDONUS XII Novembris obiit. exacto ætatis suae anno dumtaxat trigesimo tertio, solennia quatuor Societatis Jesu vota nuncupaturus tertio post mense, si vixisset, jam tum per consuetas Probationes eo præparatus. Morbi tempore non diuturno id unum frequenter rogavit Superos, ut P. DANIELI PAPERBROCHIO Lovanii, quo initio morbi, eadem ex causa contracti, feliciter migraverat, ad desperationem medicorum laboranti, pareitum vellent, suamque pro illius redimenda vita liberaliter oblatam acceptarent; id unice visus curare, ut quemadmodum in caritate vixerat, ex caritate morbum contraxerat; ita pro caritate animam poneret. Quæ quamquam libera lætaque, ad æterna sic laborantibus amantibusque proposita præmia, ut confidimus, avolavit non potuit tamen non incredibile sui desiderium apud nos notosque omnes relinquere, imo et dolorem excitare, et elicere lacrymas. Ut enim nihil de nobis dicam; CELSISSIMUS PADERBOBNENSIS AC MONASTERIENSIS PRINCEPS, nuntiata hac morte, graviter indoluit. R. ADM. P. CAROLUS DE NOYELLE Assistens Germaniæ Societatis nostræ, in communi passim nostrorum strage nullius se interitum gravius sensit, quam P. DANIELIS, datis Roma litteris, testatus est. Sed fidem pæne superat, quanti illum fecerit, adeoque quam acerbe mortem tulerit vir Illustrissimus juxta ac eruditissimus, auctoritatisque in aula Magui Ducis Hetruriæ non vulgaris D. ANTONIUS MAGLIABECHIUS. Ex ipsius viri litteris id judica, P. HENSCHENIO rescribentis in hunc sensum. *Nullis unquam potero verbis exprimere, quanto me dolore affecerit intellecta mors optimi, doctissimi, atque humanissimi P. CARDONI: nec sane possum sine lacrymis scribere paucos hosce versus, cujus veritatis Deus mihi testis est, sciens quod non mentior. Aderat mihi R. P. Nicolaus Bartolini Lucensis, Presbyter Congregationis Matris Dei, quando epistola vestra, XVIII Novembris Lovanio scripta, in manus tradita est. Præsens is eandem reseranti, certissime poterit affirmare Tibi, quod cum legendo eo perveni, ubi funestus nuntius continebatur, nequiverim porro lectionem prosequi, cum mihi excideret e manibus charta, lacrymæ ex oculis, ex ore suspirium mæstum prorumperet. Enimvero nullo non die experimur, novis identidem malis edocti, quam non sit luce ubi vivimus terra, nisi vallis calamitatum atque lacrymarum. Vix mihi caperat nosci P. CARDONUS, suaque me amicitia per litterarum commercium honorare, totumque meum sibi devinzerat affectum: et ecce nunc mortuus nuntiatur. Doleo plurimum mea causa, cui tam cito ablati est amicus, adeo sinceri cordis tantique candoris: eoque magis quod rarius ejusmodi amici obveniunt. Sed multo magis sentio damnum, quod inde evenit eruditissimo vestro atque sanctissimo Operi: difficile enim vobis erit, quantum intelligo, alterum invenire Collegam qui eo accedere*

possit, tot gratiis a Deo et natura instructus, atque ipse fuit. Ita placitum Domino, cujus voluntati acquiescendum. Interim nobis consolatio suppetit, quod confidere liceat, ipsum nunc frui societate Sanctorum, quorum honori promovendo vitam consecraverat: atque una cum eis Dominum deprecetur pro nobis. Quis autem PATRUM HENSCHENI AC PAFEBROCHII sensus extiterit in funere tam cari sibi aptique discipuli et collegæ, nihil attinet dicere. Satis sit, quod et in inchoando hoc secundo Tomo Maji meminisse voluerunt P. CARDONI, ut socii in spem diuturniorem sibi adjuveti; et nunc eidem Tomo in lucem educendo hanc ipsius commendationem inseri mandarent, mea qualicumque opera, sibi ad tempus commodata; qui utinam talis viri in his studiis principia, etiam post multos annos attingam progressu lentiori, vestigia mihi relieta, qua potero, sequens!

Conradus Janningus Soc. JESU.

ACTA SANCTORUM MAJI

TOMUS SECUNDUS

Non semper id usu commodius esse, quod tale visum olim est, optima rerum discretrix, eademque temporis filia, experientia docet. Detegit enim ipsa, que latent sub unoquoque commoda, incommoda; et huc sæpe deprehendit illa esse majora. Grandia librorum volumina, quod uno sub complexu multum colligerent materiam, ante annos non admodum multos probabant librariæ suppellectilis comparandæ studiosi: eo vero ne sua fatiscerent mole, tabulis ligneis, æneisque constringebant seris; et ad perpetuitatem facere non minus quam ad ornatum credebantur ex eodem aut pretiosiori metallo cornua, umbelici, et clavi: que ab injuriis pluteorum defendebant obducta tabulis e corio, etiam solidiori, tegmina. Nunc alius hominum sensus est tota passim Italia, Hispania, Gallia, imo, et Germania Belgioque. Deprehensum est enim sic armatos Codices, ut ut sese tueantur ipsos, offendere alios juxta positos, manusque explicantium impedire ac lædere; quod si grandius quoque volumen sit, prægravare pondere, ac fere intractabile esse. Non est igitur quod nos pigeat ex plurimum voto, unde quaque nobis significato, castigare magnitudinem, jam passim ingratis; et in plures, sed minus spissos tomos, dividere opus. Itaque secundam hanc mensis Maji partem a die ejus quinto ordimur, quando præcedentes quatuor eo excurrunt, ut justam habere videantur mensuram: ceteras deinde partes huc similes expecta, Lector; et si quid aliud ex usu et commoda tuo majore esse deprehenderis, fidenter suggere, numquam non paratis in eo quod cepimus mutare aliquid, cum Tibi visum ex re communi fuerit. Datus ad præteritum fuerat tomus primus anno superiori MDCLXXVI postridie Festi Sanctorum omnium; hic vero adductus eo est anno præsentis MDCLXXVII mense Octobri: quod ideo putavimus explicandum, ne quem forte decipiat serior editioni aut dedicationi additus dies; ex eoque putet sibi æstimanda tempora, que subinde procedente compositione et impressione ut præsentia nominantur. Sed hoc momenti minoris est: majore forte referre quis credat, doceri se, quod huic operi prosequendo additus nobis sit Collega tertius, in spem illius absolvendi. Is est P. Daniel Cardonus, ejus in posterioribus tribus tomis potissimum comparebit labor: hic tamen indicare nomen volumus, ut si quando etiam in prioribus aliquid ab eo factum occurrat, intelligantur litteræ D. C. pro eo usurpandæ. Hæc monitus, progredienti crescentique operi fave, Lector; et cum videbis alicubi desiderari pleniora que optabantur de quopiam Sanctorum documenta, rogatum te crede, ut eadem suggeras Supplemento addenda; et ne similem deinceps, quod alios Tibi notos, patiamur defectum, ultro indicium faciendum provide.

QUINTA DIES MAJI.

SANCTI QUI III NONAS MAJI COLUNTUR.

Sancta Irene Martyr, celebrata Constantinopoli.
S Jovinianus Lector, Martyr Autissiodori in Gallia.
 S. Euthymius } Diaconi Martyres
 S. Pelivus, seu Petrus, } Alexandriae.
 S. Irenaeus, } Martyres Thessa-
 S. Peregrinus, } lonicae.
 S. Irene, }
 S. Gregorius, } Martyres in Africa.
 S. Archelaus, }
 S. Felicissima, }
 S. Crescentiana Martyr Romae.
 S. Silvanus Martyr Romae.
 S. Maximus Conf., Episc. Hierosolymitanus.
 S. Nectarius, } Episcopi Viennen-
 S. Nicelius, } ses in Gallia.
 S. Eulogius Edessenus, } Episcopi Confesso-
 S. Prologenes Carrhensis, } res.
 S. Britonius, Episcopus Trevirensis.
 S. Sacerdos, Episcopus Lemovicensis,
 S. Mundana ejus mater, } Sarlati in Gallia.
 Vidua Martyr,

NOT. 1.

S. Hilarius, Episcopus Arelatensis in Gallia.
 S. Gerontius, Episcopus Mediolanensis.
 S. Teuteria, } Virgines, Veronae
 S. Tusca, } in Italia.
 S. Leo, monachus ordinis S. Basilii, Bovae in Calabria inferiore.
 S. Landus, Martyr Hortae in Tuscia suburbicaria.
 S. Theodorus, Episcopus Bononiensis in Italia.
 S. Joannes Monasteriensis, Cainone in diocesi Turonensi.
 S. Waldrada Abbatissa, Metis in Gallia Belgica.
 S. Maurontus, Abbas Broyli, Marchianis et Duaci in Belgio.
 S. Athanasius, Archiepiscopus Corinthiorum.
 S. Avertinus Diaconus, in territorio Turonensi.
 S. Angelus Presbyter Ordinis Carmelitani, Martyr Leocatæ in Sicilia.

VIDE APP.
 T. VII MAJI 3 *
 VITA S. JUSTÆ
 EXSTAT IN APP.
 NOT. 36 *

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sanctus Reinoldus, monachus et Martyr, cui Tremoniae in Westphalia praecipua basilica dicata est, refertur in *Westphalicis Fastis Joannis Veldeni et aliorum*, et aut Translatio ejus aut Natalis habetur. Vitam dedimus vii Januar.
 S. Herculani, Episcopi Perusini, translationis festum indicatur a Jacobillo de Sanctis Umbriae. Vitam dedimus. I Martii.
 De bono Latrone, qui cum Christo crucifixus et cum eo paradisum intravit, officium fieri in plebisque Ecclesiis tradit Grevenus in *Auctario Usuardi*, quod Brugis fieri indicat in prima editione *Usuardi* a se aucti Molanus, quem describit Canisius, et forte id factum, quod festum Ascensionis Christi in variis Martyrologiis celebretur. Nos de hoc latrone cum *Martyrologio Romano* et aliis egimus xxv Martii.
 Apollonius Abbas quingentorum monachorum pater tempore Juliani apostatae, refertur in *MS. Florario*, et *Viola Sanctorum Hagenoæ* anno 1508 excusa. De eo egimus inter *Prætermisos* xviii Aprilis.
 S. Ultanus Abbas colitur Fossis, oppido diocesis Leodiensis, uti diximus ad ejus Acta die natali i Maji.
 S. Anastasius, Episcopus Confessor, indicatur in *MS. Kalendario Aquileiensi*, et S. Athanasius Episcopus Confessor in alio *Kalendario*. Videtur de eodem agi, eoque Episcopo Alexandrino, cujus Acta dedimus ii Maji.
 S. Alexandri Papae et sociorum officium ad hunc diem translatum est in antiquo *Breviario Romano* et in aliquibus *Legendis* Vitam dedimus iii Maji.
 SS. Neophytus, Gaius et Gaianus, Martyres, refertur in *Menæis excusis et MSS. Taurinensibus*. De iis egimus. iv Maji.

SS. Aphrodisius, Meldas, Macrobius, Valerianus, Leontius, Antoninus et socii lx Martyres Scythopoli, referuntur in *MSS. Mediolanensibus et Taurinensibus*, ut diximus iv Maji.
 S. Nicephorus Confessor, Hegumenus monasterii Medicii in Bithynia, indicatur in *MS. Synaxario Claromontano*. Verum obiit die, quo ejus Acta damus, iv Maji.
 S. Godehardus, Episcopus Hildesheimensis, memoratur in *MS. Florario, Greveno, Maurolyco, Ferrario, et aliis*. Vitam dedimus iv Maji.
 Bruno, puer a S. Godehardo educatus, cum titulo Beatæ memoriæ refertur a *Greveno et Conisio*: de eo ibidem agitur iv Maji.
 Catharina, Sanctimonialis in Parco Dominarum prope Lovanium, memoratur ab *Arnoldo Rayssio* in *Auctario Molani*, et a *Laherio* in *Menologio Virgiginum*. Vitam ejus dedimus iv Maji.
 S. PIUS PAPA V. obiit i Maji, sequentibus autem diebus aliter nunc impeditis, colitur officio Ecclesiastico hac die v. Poterat ergo ipsam concludere. Quia tamen partitio operis nobis propositu, non patiebatur hujus diei Acta omnia adjungi ad quatuor dies primi tomi, et hi soli non plene eum implebant: visum fuit, prolixam sancti istius Pontificis Vitam ad calcem diei iv dare, cum nota diei iv aut v; quod hic indicamus, ut consilii istius rationem lector intelligens, ipsam Vitam requirat iv Maji.
 Armorum Domini festum indicatur in *MS. Florario*, uti pridie in variis festum Coronæ Domini, quo indicasse sufficit.
 Justus, Hierosolymorum Episcopus et Martyr, memoratur in *MS. Florario*. Eusebius lib. 4 histor. Ecc.

Eccl. cop. 4 enumerat Episcopos Hierosolymitanos, et inter eos tertium Justum, et undecimum Justum. Theodoricus Pauli in MS. Chronico universali utrumque Sanctum appellat, et in pace quievisse, sed nullum venerationis assignat diem.

Joannes, Zefanus, Marcius et Galla, inter alios Martyres miscentur in MS. Tamlactensi, opud alios necdum reperti.

S. Proculus, Archiepiscopus et Confessor, in civitate Brundusina in Apulia, memoratur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Verum quia nullus in ea Sede fuit Proculus Episcopus, aliquis hic error videtur latere.

Teixelina, tempore Gothorum in territorio Conimbricensi tanta sanctitate clara, ut supra sepulchram fuerit ecclesia constructa, sed a Mauris destructa, traditur a Georgio Cardoso in Hagiologio Lusitano. Utinam alia monumenta ejusdem cultum probent.

Gillebertus Nivernensis Episcopus et Confessor inscriptus est in MS. Florario. Verum timemus aliquod σαρξμα, cum talis non reperiatur in Catalogis Episcoporum Nivernensium apud Sammarthanos; neque Gillebertus Episcopus inter Sanctos Gallicanæ Ecclesiæ habeatur in Martyrologio Gallicano Saussayi. Erit forsitan qui hunc Gillebertum dirigit ad rectam semitam.

B. Joannis, Episcopi et Confessoris Constantinopoli (cujus tempore inventa fuit Tunica Domini inconsutilis) depositio, indicatur in MS. Florario Sanctorum. Enumerat S. Nicephorus septem Episcopos Constantinopolitanos, Joannis nomine appellatos: at quis hic indicetur, non occurrit modo. De Tunica Christi inconsutili Treviris, sub Joanne ejus nominis primo Archiepiscopo Trevirensi inventa, agit Christophorus Browerus lib. 4 Annalium Trevirensium num. 9. Sed hunc Joannem Sanctis adscriptum fuisse necdum legimus.

Foelanus Candidus de Kill Colma, profertur in MS. Tamlactensi. Is a Colgano, in Appendice ad Inventionem S. Foillani Episcopi et Martyris 16 Januarii cap. 1, dicitur Foillanus, cognomento Finnius, de Kil Cholma, et dicitur ad hunc diem etiam referri a Mariano Gormano et Martyrologio Dunguillensi. Nec plura de eo referuntur.

Senanus Abbas refertur a Colgano 8 Martii, cap. 1 Appendicis ad Vitam S. Senani Episcopi; et citatur Martyrologium Tamlactense (in quo et nos reperimus) festilogia Engussii, Muriani et Cathaldi Maguir. Ceterum ubi et quando fuerit Abbas, aliæque Acta, non indicantur.

Euchritus Saxo indicatur in dicto MS. Tamlactensi, de quo alibi nihil legimus.

Aleidis, prima Abbatissa Vallis Ducis prope Lovanium, nobilissima natura, ingenio, virtute et gratia clara appellatur a Cantipratano, lib. 2 Apun cap. 10 § 8. Est inscripta Menologio Bucelini et Henriquez cum titulo Beatæ. At venerabilis dicitur a Chalemoto, Pns adscripta a Saussayo: abstrahunt ab omni titulo Manrique in Annalibus Cisterciensibus an. 1212 cap. 10 § 10 et Miræus in Chronico Cisterc. an. 1229.

Centam monachorum Ordinis Cisterciensis, ab hæreticis nostri temporis variis in locis pro fide Christi trucidatorum, memoria celebratur in Kalendario Cisterciensi Divone anno 1617 excuso, item ab Henriquez et Chalemoto.

Gabriel a Javeno, in Pedemontio an. 1540, }
Gonsalvus Mendezins, in India Occidentali, }
Antonius a Secura, Madriti anno 1573, }
Blancha Henriquez, Palentiæ anno 1544, }
norum, cum titulo Beati referuntur in Martyrol. }
Francisc. Arturi, et Blancha in ejus Gynecæo.

S. Barbarus Martyr refertur in Menæis MS. Taurinensibus et Mediolanensibus. De eo, aliis juncto, agimus vi Maji.

S. Domitianus, Episcopus Trajectensis ad Mosam, memoratur in Kalendario precum a Davroutia editarum. Colitur vii Maji.

S. Mastidia, Virgo Trevis, memoratur a Ferrario et Arturo du Monstier, citantibus Renatum Benedictum in Vitis Sanctorum. De ea agimus. vii Maji.

SS. Justa, Justina, et Henedioa, sive Henedia, Virgines Martyres in Sardinia, memorantur a Ferrario in Catalogo generali, et ab Arturo du Monstier in sacro Gynecæo. In Martyrologio Romano xiv Maji.

S. Torquatus et socii, et inter hos SS. Theodorus et Athanasius, recensentur; et dicuntur ultimorum corpora in ecclesia Compostellana collocata. Consule quæ de illis dicuntur xv Maji.

S. Elgiva sive Algifa, Regina Angliæ, refertur in Martyrologio Anglicano Wilsoni, quem secuti Alfordus, Ferrarius, Arturus. Nos cum antiquis Festis eam celebramus xviii Maji.

S. Cœlestini V Papæ Canonizatio, hac die facta memoratur a Wione, Doryanio, Menardo, Ferrario. Dies ejus natalis recurrit xix Maji.

S. Humilitatis translatio, propter singulares gratias quas ipsa accepit a S. Joanne Evangelista, hodie notatur a Joanne Nadazi in anno Joannis: colitur autem ipsa die xxii Maji.

B. Juditha, vidua in Prussia, dicitur in aliquo Vitæ compendio mortua 5 Moji anno 1260. Verum in exactioribus Actis vita hac mortali exuta, anno 1264 pridie Ascensionis Domini, adeoque die, quando illa Acto damus xxviii Maji.

Scandalus seu Scandalus, socius S. Columbae Abbatissæ in Britanniam peregrinantis, memoratur a Wilsoni in Martyrologio Anglicano, eumque secutis Camerario, et Dempsterò in Menologio Scotico, Fitzimon et Colgano atque Ferrario. Verum desunt antiqua venerationis monumenta: quæ si suggerantur, poterit de eo agi una cum Abbate suo S. Columba od diem ix Junii.

S. Fortunati, Episcopi et Confessoris apud Cellas, memorati inscripta est veteri Breviario Leonensi et Martyrologio Usuardi, auctius edito Parisiis 1536, quem descripsit Motanus, et hunc Canisius. Idem refertur in MS. Chamberiensi et alio Regiæ Sueciæ, et apud Witsfordum in Martyrolog. Anglicano. At latius de eodem agitur in dictis Martyrologiis et aliis die xviii Junii.

S. Mauræ, }
S. Brigida, }
Bellovacensi, speciali solemnitate colitur Dominica post Ascensionem, ubi habet Saussayus hoc die in Martyrologio Gallicano, et post eum Arturus in Gynecæo sacro. Vehementer suspicor eisdem esse quarum primam inventionem retulimus ad xv Januarii ex S. Gregorio Turonensi, quod ut judicari melius possit, antiqua earundem Acta, quamvis non satis fidelia, et cetera de ipsis monumenta, optamus adipisci, pro die, quo natalis ipsarum agitur Nongenti, ubi corpora sunt, xiii Julii.

SS. Andreas et Benedictus, Eremitæ et Martyres apud Nitriam in Hungaria, ex hujus Ecclesiæ tabulis et Breviario Strigoniensi memorantur a Ferrario in Catalogo generali. Primus Andreas, alias Zoerardus dicitur. Uterque vero in Officiis Propriis Patronorum Hungariæ, anno 1641, jussu Strigoniensis Archiepiscopi editis Posonii, colitur xvii Julii.

S. Mariæ Magdalena, revelatio seu repertio corporis apud urbem Aquensem anno salutis 1280, Pontificatus Nicolai III anno ultimo, facta per Carolam Principem, filium Caroli Regis Sicilia, indicatur

indicatur in MS. Florario Sanctorum. Quæ omnia erunt discutienda die xxii Julii.

S. Cassiani, } Translatio Tuderti in
S. Callisti, } Episcoporum Umbria celebratur in
S. Fortunati, } Ferrarii Catalogo generali, et dicitur facta anno 1596. Sunt omnes inscripti Martyrologio Romano et coluntur S.

S. Romanæ, } Virginum
S. Dignæ, }

Cassianus Episcopus xiv Augusti.
S. Callistus Ep. xiii Augusti.
S. Fortunatus Ep. xiv Octobris.
S. Digna Virgo xi Augusti.
S. Romana Virgo. xxiii Augusti.
S. Benedicta, Virgo et Martyr Romana, colitur Uratistlaviz in Silesia, in ecclesia Societatis Jesu, cujus ossa in magna quantitate inter alias Sanctorum reliquias ibidem asservari, e legitimo testimonio inde ad nos misso cognovimus. Celebratur ibidem festum omnium Reliquiarum Dominica post festum S. Bartholomæi : proinde posset de omnibus simul suo tempore plenius agi ad diem xxv Augusti.

S. Audeoni, Episcopi et Confessoris, memoria celebratur in MS. Casinensi. Ast ejus apud Rotomagenses translatio indicatur in aliis MSS. et apud Grevenum, Maurolycum et alios; item in Breviario Rotomagensi anni 1587. Dies ejus natalis occurrit, quando de eo agemus. xxvi Augusti.

S. Augusti, Episcopi et Ecclesiæ Doctoris, a S. Ambrosio fidei Catholicæ veritatem edocti, et hac die baptizati, conversio memoratur in Martyrologio Romano, et pluribus aliis. De qua, more nostro, agendum erit die ejus natali xxviii Augusti.

S. Sacerdos, Episcopus Lugdunensis, celebratur in Martyrol. Hispan. Tamayi Salazar, quasi a Chidberto seniore Galliarum Rege, ad Athanagildum Gothorum Principem, Oratoris titulo missus, Seguntinæ sedis Pontifex electus; sed reversus Lugdunum, apud Parisios animam Deo reddidisset. Et citatur chronicon Julioni Petri, atque poema Auli Hali. Respondet Ruynaudus in Indiculo Sanctorum Lugdunensiam, hanc viri sancti legationem et secundum Episcopatum ignorari a Gallis scriptoribus, quos mirum esset ista latuisse, si vere contigissent. Præterea ex dicta Chronico Julioni tradit Temoyus, caput S. Sacerdotis asservari in eadem Sede Seguntina; et late insurgit contra Cistercienses, asserentes, caput illud esse Martini Abbatis Hortani, post Episcopi Saguntini, idque sub nomine S. Sacerdotis coli. De hoc agunt Henriquez. Chalemotus, Bucelinus ad lunc v Maji. Angelus Monrique in Annalibus Cisterciensibus, ad annum 1213 collocat obitum Martini Episcopi Seguntini, et miracula interserit, asseritque obiisse, quando omnia erunt accuratius discutienda, xxvi Septembris.

At S. Sacerdos, Episcopus Lugdunensis, mortuus est et colitur xx Septembris.

S. Aderitus, Episcopus Ravennatum, et discipulus S. Apollinaris ejusdem urbis Episcopi, indicatur in MS. Florario. Colitur xxvii Septembris.

S. Allodius, Antissiodorensis Episcopus, inscriptus est in MS. Florario, quod habemus ex Eyndhoviensi Regularium Monasterio. At dies ejus natalis est xxviii Septembris.

Illuminatus Reatinus, Ordinis Minorum, S. Francisci discipulus, et Syriacæ perfectionis comes (cui hic, quomodo stigmata a Christo acceperit, indicavit ostenditque) refertur in Martyrologio Franciscano cum titulo Beati. Ab hoc post alios abstinent Waddingus et Haroldus. Omnia quæ de eo dici possunt, inseruntur Vitæ S. Francisci iv Octobris.

Herens, Antiochiæ Episcopus. memoratur in MS. Florario. Videtur esse aut Heron 4 Episcopus, aut Heros 6 Episcopus. Utriusque meminit Eusebius lib. 3 Hist. Eccles. cap. 36 sub finem, et lib. 4 cap. 20. Theodericus Pauli in MS. Chronico universali, utrumque Sanctum appellat, et priorem etiam Martyrem. Et hic inscriptus est Martyrologio Romano, quando poterit de utroque agi xvii Octobris.

S. Godefridus Episcopus memoratur in MS. Antuerpiensi monasterii Præmonstratensis. Videtur esse Episcopus Ambianensis, qui colitur viii Novembris.

S. Tryphonis passio indicatur in apographo Martyrologii Hieronymiani Corbeiensi, Parisiis excuso. At S. Tryphonis Martyris translatio dicitur in MS. Florario. Meminerunt etiam S. Tryphonis pneri et Martyris Grevenus et Canisius; et hic addit, cum esse possum die quo potissimum colitur x Novembris.

S. Leontius, Episcopus Forojuliensis in Gallia Narbonensi, adscribitur huic diei in Indice Vincentii Barralis de Sanctis insulæ Lerinensis. Colitur in propria Ecclesia i Decembris.

Sisintrudis, Virgo sanctimonialis in Brigensi monasterio diœcesis Meldensis, et Celleraria sub S. Burgundofara seu Fara Abbatisa (quæ obitum suum præscivit, et Angelis comitantibus in cœlum deducta est) memoratur cum titulo Sanctæ ab Arturo du Monstier in sacro Gynæceo, asserente hoc die festum ejus agi. Menardus cum titulo Beatæ rejecit in Appendicem 2, quod diem natalitium ignoraret. Bucelinus in Indice ad suum Menologium assignat diem xxix Decembris, in qua de ea non agit. Omnia quæ de ea sciuntur, habentur in Vita dictæ Burgundofaræ; proinde commodius de ea agendum vii Decembris.

S. Stephani Protomartyris Translatio, ob dexterum armum basilicæ S. Petri a Pelagio Papa illatum, inscripta est MS. Martyrologio Vaticano Ecclesiæ S. Petri. Dies ejus natalis est, et ab universa Ecclesia ritu celeberrimo colitur xxvi Decembris,

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 7*

O. H.

DE S. IRENE MARTYRE CELEBRATA CONSTANTINOPOLI.

SEC. I

Templa 3
Constanti-
nopol.

Illustris est memoria S. Irenes Martyris apud Græcos aliosque Orientales. Petrus Gyllius lib. 3 Topographiæ Constantinopoleos cap. 6 pag. 164 asserit, se ex litterarum monumentis repèrisse, Constantinopoli fuisse tria templa S. Irenæ, primum prope Sophiam antiquæ Irenæ nuncupatum, quod Socrates tradit magnum Constantinum ædificasse. Idem confirmat Georgius Codinus de Originibus CP.

pag. 38 editionis Luparæ. Κωνσταντινος ὁ μέγας ἀπέγειρε τὴν ἀγίαν Ἰρήνην τὴν παλαιάν. Constantinus magnus ædificavit ecclesiam veterem S. Irenes, aut ut Gyllius habet ecclesiam Irenæ antiquæ. Et hanc fuisse olim Metropolitanam indicat auctor Vitæ S. Isaacii in eadem sepulti referendæ die xxx Maji. Procopius lib. 1 de Ædificiis Justiniani Imperatoris cap. 2 addit, quod Ecclesiam Irenes, quæ antea cum sibi vicino templo

A templo principe deflagraverat, Justinianus Augustus amplissimam construxit, vix ut Byzantii, excepta æde Sophiæ, ulla sit alia cui de magnitudine concedat. Præterea, cap. 7 sic loquitur item Procopius : Ad ipsas sinus fauces situm est Irenes Martyris templum, quod totum adeo magnifice extruxit, ut me illi describendo imparem fatear. Is enim, ornandi sinus studio ambitiose cum mari certans, tamquam monili rotundo gemmas nitidas, sic ei templa hæc addidit. Utriusque jam dicti templi Dedicatio in Synaxario Collegii Claromontani Societatis Jesu Parisiis proponitur ad xxviii Aprilis his verbis, Encænna S. Irenes veteris ac novæ. Aliud denique Gyllius collocat in tertio colle, quod antiqua urbis regionum descriptio tradit fuisse in septima regione.

2 Hæc de templis, quæ antiquum cultum S. Irenes Martyris confirmant. At, quod dolendum est, de ejus vita ac miraculis multa fabulosa referuntur a Græcis, quæ ut inserantur huic operi plene indigna sunt. Pro reliquis sufficiat elogium, in Menologio Basilii Porphyrogeniti ita expressum. Irene Christi Martyr, filia fuit cujusdam Reguli, nomine Licinii. Cum autem esset formosa, a patre suo inclusa fuit cum tredecim ancillis in excelsa turri, sextum tum ætatis agens annum. Ibi autem ab Angelo mysteria Dei edocta, non diu post a Timotheo S. Pauli Apostoli discipulo, qui ad eam accesserat, fuit baptizata. Idola vero, quæ pater ei dederat, contrivit ac deorsum projecit. Quocirca pater iratus eam feroci equo alligavit, ut ita interficeretur. Ast nullum illa inde detrimentum passa est : pater vero occisus est ab equo, qui ejus manum mordendo abstulit. Tunc Irene, precibus Deo oblatis, ipsum suscitavit : quare fidem Christi amplexus est cum uxore et aliis circiter tribus millibus. Tandem jussu Ampeliani Præsidis comprehensa est Irene, et multiplicibus tormentis excruciatâ, cum Christum abnegare constanter recusasset, ense obruncata et sepulta fuit, Hæc ibi : ex quibus colligimus, seculo Christi primo, quo S. Timotheus floruit, vixisse illam, ac proinde etiam dictum Regulum, sive nobilem virum, Licinium ; qualis etiam anno Christi Lxiv Romæ exstitit sub Nerone Consul. Potuit autem S. Irene coronam martyrii accepisse in persecutione Domitiani aut Trajani. In novo Anthologio, auctoritate Clementis VIII ab Antonio Arcudio typis Vaticanis excuso, eadem ex Menologio Basilii Imperatoris edita sunt, paucis sub initium additis, scilicet, hanc magnam Martyrem fuisse unicam filiam Reguli Lycinii et matris suæ Lyciniæ, oriundam ex urbe Magedone. Quæ ipsa, sed ad præcedentem diem, leguntur in MS. Synaxario Claromontano, in quo sub finem notantur quatuor urbes, tormentorum S. Irenæ inflictorum spectatrices, scilicet, Magedon patria ejus, Callinicus, Constantina, et Mesembria, ubi urbs Constantina, videtur esse Byzantium, dein Constantinopolis dicta ; Mesembria vero est ibidem in Thracia, urbs

Episcopalis maritima, in ora maris Euxini et confinio Mysiæ inferioris. Ibidem in Chersoneso Thraciæ est Callipolis, forsitan supra Callinicus dicta ; nec dubito quin in illo tractu aut vicina Macedonia fuerit Magedon ejus patria : quæ omnium ex tot templis eidem Constantinopoli constructis confirmantur, nec non ex eo quod ex regiones prædicatione S. Pauli ejusque discipuli et in peregrinatione socii Timothei fuerint collustratæ.

3 Acta vitæ et Martyrii, quæ hic danda esse non judicamus, extant in bibliotheca Vaticana et Græca et Latina. Ex his Græca sunt in codice 886 signato, et sic incipiunt : Κατὰ τοὺς προσλαμβάνοντας χρόνους, ὑπῆρχεν Βασιλεὺς ὀνόματι Λικίνιος. Alia Græca sunt in codice 1190 cum hoc exordio, Τὸν τῶν μαρτύρων ἐπιζηλοῦμαι Θεὸν, μαρτυρικὰς ἀγῶνας διεξίεναι βουλομένου. Latina autem curavimus describi ex codice 6188 sub hoc titulo, Martyrium gloriosæ et Victricis Martyris Hirenæ, et ipsa Acta sic incipiunt. Temporibus illis Licinio Imperatori erat filia quedam, nomine Penelope, specie venusta, et tam egregia corporis forma, ut ejus pulchritudinem omnes homines admirarentur. Compendium horum, idque sat langum, extat passim in Menæis excensis et MSS. ex quibus Cardinalis Sireletus suum Menologium composuit, et ex longissima narratione de S. Irene (quam ante Penelopem dictam voluit) hæc solum verba transtulit : Die quinta. Sanctæ magnæ Martyris Irenæ. Celebratur certamen sanctæ Martyris Irenæ in Martyrologio Arabo-Ægyptiaco, quod a Gratia Simonia Maronita Latine redditum ad nos Roma transmisit Athanasius Kircherus ; item in Martyrologio Syriaco seu Typico S. Sabæ, Ruthenico apud Possevinum, Moscovitico figurato apud CL. V. Laurentium Vanler Hem Amstelodami : et secuti sunt Latini, Petrus de Natalibus lib. 4. cap. 122, multa ex fabulosa narratione proferens ; Grevenus in Additionibus Usuardi, Galesinius, Cunisius, et Ferrarius in Catalogo generali, qui eam ex Petro de Natalibus Epheso tribuit, quod istic Episcopus fuerit S. Timotheus : ac dein seorsim refert S. Herinam Virginem et Martyrem, sub Licinio Imperatore, Aletii in Salentinis : et in Notis censet unam eandemque esse, corpusque Aletium translatum fuisse, ac Aletinos ignorantes illius historiam, credidisse eam suam civem, aut certe acta utriusque confudisse. Apparet hoc ex Vita S. Herinæ Aletinæ, quam idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ diu ante ediderat, ubi in Annotatione indicat, a Ladislao Rege anno mccccxviii in quodam sacello, quod olim extra urbem Aletinam erat, imagines S. Herinæ et S. Veneræ, una cum accensis lampadibus imaginem sanctissimæ Deiparæ circumstantium, fuisse repertas : ubi S. Mariæ de Luce cognominatæ templum constructum fuit. Sanctæ vero Herinæ insignem basilicam ab Aletinis excitatam fuisse, quam Clerici Regulares tenent. De qua non suppetunt plura hoc tempore.

Acta omissa habentur in MSS. Vaticanis

Memoria in variis fastis.

Cultus et templum Aletii.

NOT. 3 ET VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 7

DE S. JOVINIANO LECTORE, MARTYRE AUTISSIODORI IN GALLIA.

Inter viros Apostolicos, qui imperio Papæ Sixti II in Gallias missi, Evangelium Christi Autissiodorensibus annuntiarunt, fuerunt S. Peregrinus dictæ urbis primus Episcopus habitus, cujus Acta illustramus ad diem xvi hujus mensis Maji ; S. Corcodemus Diaconus, de quo ad diem præcedentem iv Maji egimus ; et S. Jovinianus Lector et Martyr, ad hunc diem v Maji relatus in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, ac Lucensi et Blumiano his

verbis : Autissiodoro passio S. Joviniani, Lectoris et Martyris. In MS. Corbeiensi Parisiis excuso legitur Joviniani ; ad quod magis abludit in Epternacensi, Juliani. Sed anaaniensium σζζλμζ id esse arbitramur. Usuardus istat habet : Autissiodoro passio S. Joviniani, Lectoris et Martyris. Similia leguntur apud Rabanum et Adonem, et in quamplurimis optimæque notæ MSS. Martyrologiis ; sed nomen, varie detortum, scribitur Jovinianus, Jovinianus, Juvenianus, Jovianus, Vivinianus,

Cultus sacræ

NOT. 2

Elogium ex Menologio Basilii Imp.

et novo Anthologio.

4 urbes ejus Martyrio nobilitatæ.

SEC III

G. B.

A Vivinianus, Vivianus, Romanus. *Ejus cultus etiam assignatur in antiquis Breviariis Ecclesie Autissiodorensis.*

Elogium ex Martyrologiis.

2 Aliquod majus elogium reperimus in antiquo Martyrologio Reginae Sueciae, quod judicavimus pertinuisse ad Fallensem aut aliquam vicinam circa Rhenum Ecclesiam. Ibi primo loco refertur istis verbis: Autissiodoro passio S. Joviniani, Lectoris et Martyris, qui cum B. Peregrino Episcopo et Martyre, imperio Sixti Papae, Autissiodorum veniens; cum esset vir per omnia eloquens, et in divinis Scripturis egregie eruditus; dum superstitionibus Paganorum fortiter resisteret, tentus est; atque in Christi confessione perdurans, ab eis interemptus. Scriptum in passione S. Peregrini. *Hæc ibi, quæ plene eodem leguntur in MS. Adone Ecclesie Morinorum et Leodiensi monasterii S. Laurentii, at nomen scribitur Joviniani et Joviani. Aliud encomium et ex jam relato decerptum legitur in Martyrologio Galesinii, idemque varie auctum in Martyrologio Gallicano Saussay, et ab utroque Jovianus appellatur. Reliqua in Actis S. Peregrini leguntur, in quibus inter comites ejus assignatur Jovianus Diaconus, et alius ab eo Jovinianus Lector et Martyr, de quo jam agimus. In Actis S. Germani Episcopi Autissiodorensis, ad diem xxxi Julii, referuntur*

Alius ab eo Jovianus Diaconus.

Subdiaconi duo Alexander et Jovianus, nec non et Jovinianus Lector. *Latius hæc deluximus præcedenti die in elogio S. Carcodemi, ex quibus videtur collegi omnes in ecclesia S. Amatoris fuisse sepultos. Notkerus ad hunc diem sic scribit: Autissiodoro passio S. Joviani Confessoris: quæ num de Joviano Subdiacono debeant intelligi, inquiri posset.*

3 Quamdiu S. Jovinianus Lector Autissiodori vixerit, et quo anno passus fuerit, non liquet. Aliquas S. Joviniani Martyris reliquias adservari Bononiæ in ecclesia S. Francisci apud Fratres Conventuales, trudit Masinus in Bononia perlustrata ad hunc v. Maji. *Sed hujus Lectoris eas esse non facile demonstrabitur: factis suspicabitur aliquis ex Romanis cryptis allatas, quæ ac ceteras plures, quas ibi magno numero et ordine optime dispositas vidimus anno MDCLX, promittente Guardiano, quod authentica de illis documenta nobis curaret transcribenda. Sed neglectum id hactenus, licet semel iterumque curaverimus peti a successoribus. Si posthac descripta transmittantur, poterit de omnibus simul agi die aliquo unius ex toto numero principalioris Sancti, vel potius anniversario translationis communis die, quem nobis pariter indicari aptamus cum Actis rei tunc gestæ.*

Reliquæ num Bononiæ?

E

DE S. EUTHYMIO DIACONO,

ITEM S. PETIVO SEU PETRO DIACONO,

ALEXANDRIÆ MARTYRIBUS.

G. H.

V. MAJI.

Euthymus Diaconus,

Varia de his Sanctis memorantur: ac primo apographa Martyrologii Hieronymiani ita hunc diem auspicantur: Tertio Nonas Maji Euthymii Diaconi et Martyris. *MS. Blumianum sub finem præcedentis diei eundem retulerat. Verum, ad hunc diem, cum dictis verbis habet aliud Corbeicense antiquum MS. nulla assignata Martyrii palæstro, quæ in MSS. Richenoviensi, Rhinoviensi, Carmelitano Colonie, et aliis nominatur Alexandria. Eadem indicatur apud Usuardum, Adonem, Notkerum, et in pluribus MSS. his verbis: Apud Alexandriam S. Euthymii Diaconi in carcere quiescentis. Quæ confirmantur a Bellino et Maurolyco atque hodierno Martyrologio Romano. Citato solum Adone hoc elogium concinnavit Petrus de Natalibus lib. 4, cap. 132 Euthymus Diaconus et Martyr apud Alexandria civitatem, pro Christi fide ab infidelibus Christianitatem æmulantibus detentus, et dudum in carcerali ergustulo vinculis arctatus, et inedia maceratus, in confessione emisit spiritum in Nonas Maji. Galesinius tempus et alias circumstantias hoc modo adjungit: Alexandria in Ægypto S. Euthymii Diaconi. Hic in eadem Diocletiani persecutione pro Christo in carcerem detrusus, ibi situ, inedia et custodia gravitate confectus, ad fidei confessionem vehementius confirmatus, animam Deo reddidit. In Notis allegat annum a Christo nato cccv, Constantio V et Maximiano V Consulibus, ex MS. et Usuardo. Observat frequenter*

Alexandriæ Martyr,

Florentinius in Notationibus ad Martyrologium Hieronymianum, codicem MS. a Galesinio citari solitum, sapius aberrare et fallere; aut certe ipsum ex conjectura plura circa tempus locum aut alias circumstantias adjicere. *In MS. Tam lactensi habentur nomina Euthymii et Entimi, quæ videntur pro eodem supponi.*

2 In MS. Vallicellano Congregationis Oratorii Romæ, et in alio Vaticano S. Petri ita legitur: Apud Alexandriam S. Anthimi Diaconi, et additur in MS. Patriciano, Neapoli invento inter collectanea Antonii Caraccioli, in carcere quiescentis. *Quæ de uno eodemque Martyre Diacono, aliis Euthymio, sive Eutimo, ibi Anthimo, intelligenda sunt, uti etiam dum in aliis MSS. Eufani et Eufemi scribitur.*

Aliis Anthimus dictus.

3 Alius Diaconus Martyr suggeritur in MSS. codicibus Martyrologii Hieronymiani, dum post S. Euthymium Diaconum, absque palæstra martyrii indicatum, et aliis duabus turmis Martyrum de quibus mox agemus, interpositis, ista traduntur in Lucensi, Corbeicensi et Blumiano MSS. *In Alexandria Petivi Diaconi. Quæ etiam leguntur in MS. Barberiniano. At nuda Petivi mentio habetur apud Grevenum et in MSS. Aquisgraucensi et Parisiensi Lobbæi. Verum loco Petivi, legitur nomen Petri Diaconi, in MSS. Epternacensi et Augustano et Calendario Aquilejensi. In MS. Tam lacteasi refertur Petivus et Petrus. An uterque sit Alexandria coronatus, judicet lector. Nos prout reperimus, ita et proponimus.*

Item Petivus Diaconus,

F

aliis Petrus.

DE S. IRENEO, PEREGRINO, ET IRENE, MARTYRIBUS THESSALONICÆ.

G. H.

Antiquum S. Hieronymi Martyrologium, in quatuor suis apographis a nobis præcedenti et hoc mense allegari solitis, post relatum S. Euthymium Diaconum, ista habet: In Thessalonica Herenæi, Peregrini, Herenæ. Consentunt posteriores Martyrologii, et genus martyrii addunt. Ex his Ado et Usuardus et Natherus ista habent: Thessalonice natalis Sanctorum Hirenæi et Peregrini et Hirenes, ignibus combustorum. In variis exemplaribus scribuntur absque aspiratione nomina Irenæi et Irenes, ut etiam fit in hodierno Martyrologio Romano. In MS. Barberino fit memoria Herenæi et Herenæ peregrinorum, sed malimus ipsum Peregrinum, proprium tertii Martyris nomen esse. Ita ommissa Irene referuntur Herenæus et Peregrinus, ignibus adusti, in variis MSS. et in Martyrologio quos Rosweidus, tamquam vetus Romanum edidit. In aliis etiam MSS. solus Hirenæus memoratur.

B Petrus de Natalibus hoc dictis Martyres elagio exornat: Hirenæus et Peregrinus Martyres et Hirene Virgo, apud Thessalonicam civitatem, dum veritatem sacræ fidei protestari ausi fuissent; Paganorum rabie detenti, atque insimul ignibus combusti, palmas martyrii perceperunt, iii Nonas Maji. Hæc ibi, citato Adone, qui solum ignibus combustos tradit.

Plura ausus Galesinius, ab his Martyribus diem hunc ita auspicatur: iii Nonas Maji. Thessalonice in Macedonia beatorum Martyrum Irenæi, Peregrini, et Hirenæ Virginis: qui Diocletiano Imperatore cælesti Christi regnum primo voce palam confessi, demum in ignem positi, præclaro certamine comprobarunt. In Notationibus citantur Ado, Equilinus, Beda et MS. additque proditum, eos martyrii coronam tulisse anno Christi nati ccc. Hæc Galesinius nimis facili in conjecturis. Vacat hoc die genuinum Bedæ Martyrologium, at quod sub ejus nomine suppositum est, ista solum habet: Thessalonice natale SS. Irenæi et Peregrini et Hirenes, ignibus combustorum: quæ fuerunt ex Adone transcripta. Num vero sint sub Diocletiano passi, et an Irene statuenda sit Virgo, nobis ex Galesinio et Petro de Natalibus auctoribus non satis fidelibus, non satis constat. Id melius forsitan liquet ex pervetusto Martyrologio Patriciano, quod Neapoli ex codice membranceo P. Antonii Caraccioli Clerici Regularis descripsimus; in quo ista leguntur. In Macedonia civitate... S. Erinæ Virginis et Martyris. In MS. Tambractensi sunt Erenneus et Herenna supra Irenæus et Irene. Ibidem est Notestinus, alibi ignotus forte positus pro Peregrino.

et Galesinio.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

GREGORIO, ARCHELAO ET FELICISSIMA.

G. H.

Progredimur cum quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis antiquis; in quibus ista leguntur. In Africa Gregorii, Archelai, Felicissimæ. MS. Richenoviense meminit solius Gregorii in Africa passi: eundem habent sed reticent nomen palæstræ Grevenus et MS. Aquisgranense. Loco Archelai scribitur alicubi Archilai, Arcelai, Arcilai; et quod plurimum abiudit, MS. Augustanum S. Udal-

rici scribit nomina Gregorii, Auriliani et Felicissimi, et eadem aliis interponit. In Labbæano MS. mentio fit Gregorii et Felicissimi, at loco Archelai ponitur alibi. Nos ex constanti Martyrologii Hieronymiani lectione retinemus Felicissimam. In MS. Tambractensi Martyrologio leguntur nomina Gregorii, Archilai et Felicissi, ultima syllaba ommissa.

F

DE SANCTA CRESCENTIANA

G. H.

MARTYRE ROMÆ.

Tibulæ hodiernæ Martyrologii Romani primo loco referunt S. Crescentianam Martyrem Romæ. Allegat in Notis Baronius de ea vetera manuscripta: quæ hætenus non vidimus: dein addit fuisse olim titulum Romæ S. Crescentianæ, ejus mentio habetur in Concilio primo Romano sub Symmacho Papa. Fuit id habitum anno ccccxcix, post Consulatum Paulini, in quo inter Presbyteros subscripsit Bonus Presbyter titulo S. Crescentianæ. Ferrarius subjungit in Catalogo Sanctorum Italia cetera prorsus ignorari. Nicolaus Brautius Episcopus Sarsinæ in Martyrologio Poetico hoc eam disticho, quasi dicto de omni, conatur honorare.

Aspexit mulier tortorem lumine læto,
Supplicium constans omne parata pati.
Octavius Pancirolius in Thesaurio urbis Romæ, regione 2, ecclesia 19 asserit aliquos sentire ecclesiam ad radices montis Calii prope Lateranum, quæ modo est dicata SS. Petro et Marcellino Martyribus, fuisse olim S. Crescentianæ sacram: et fatetur Pompeius Ugonius in Historia Stationum Romanarum Statione 18, non adfuisse dicto Concilio Romano ullum Presbyterum sub titulo SS. Petri et Marcellini, quod aliis ulterius discutendum relinquimus.

an modo sit in ecclesia SS. Petri et Marcellini.

DE SANCTO SILVANO

MARTYRE ROMÆ.

G. II.

V MAJI.

Mentio in
Martyrol.
Romano,et Actis S.
Bonifacii
Papæ.

Sequendo Tabulas Martyrologii Romani, post re-
latam S. Crescentianam Martyrem Romæ :
mox ista legimus, Ibidem S. Silvani Martyris
In Notis allegatur verus manuscriptum : et
Ferrarius, in Catalogo Sanctorum Italiæ, de S. Silvano
ad hunc diem annotat ista. Sanctus hic Martyr hac
die annotatus reperitur in vet. MS. ex quo in Ro-
manum Martyrologium translatus est. Damus nos ex
variis MSS. quam plurimos Martyres, Silvani nomine
appellatos, sed ad hunc diem v Maji nullum reperimus.
Annotat præterea Baronius, legi in libro de Romanis
Pontificibus Bonifacium Papam I ornasse sepulcrum
S. Silvani Martyris : Quæ etiam huic S. Silvano tri-
buit Ferrarius. Sedit S. Bonifacius I Papa ab anno
ccccxix usque ad annum ccccxliii, inscriptus Marty-
rologio Romano ad diem xxv Octobris. Anastasius Bi-
bliothecarius et Gesta MSS. Pontificum, in Vita S.
Bonifacii, ista habent : Ornavit sepulcrum sanctæ
Martyris Felicitatis et S. Silvani, ubi et posuit hæc :
patenam argenteam pensantem libras viginti, sey-

phum argenteum pensantem libras decem, amam ar-
genteam pensantem libras tredecim, calices minores
argenteos duos pensantes libras quatuor.

2 Hæc ubi : cumque inter filios septem S. Felicitatis
Martyris die x Julii quartus passim numeretur Silva-
nus, suspicari quis posset hunc esse, cujus sepulcrum
una cum sepulcro matris ornatum a S. Bonifacio fuerit.
At pro Silvano legitur etiam Livanius. Quare cum
Ferrario dicimus, patriam, tempus, Acta, genus mar-
tyrii ignorari. Interim tempore Gregorii XIII Pontifi-
cis accepit sacras Reliquias S. Silvani Emmanuel de
Camara, Comes Villæ-Francæ : quæ in Lusitaniam
deportatæ, in illius Oratorio sunt depositæ. Harum
nominat Georgius Cardosus in Hagiologio Lusitano ad
hunc v Maji, asserens, origine Lusitanum ex anti-
quissima familia dos Silvas prognatum, et sub Ma-
ximino Romæ passum. Quæ donec melius comproben-
tur, contemni possent tanquam gratis excogitata, per
nominis Silvani a Silvis ducti occasionem ; qua ratione
ad nullam non gestem posset martyr iste trahi.

Reliquiæ S.
Silvani in
Lusitania.

E

DE S. MAXIMO CONFESSORE

EPISCOPO HIEROSOLYMITANO.

G. II.

POST AN.
CCCLV
Cultus sacer.

Tabulæ Ecclesiæ Romanæ, ad hunc diem v Maji,
celebrant memoriam S. Maximi his verbis :
Hierosolymis S. Maximi Episcopi et Confes-
soris, quem Maximianus Galerius Cæsar post
offossum oculum, pedemque ignito ferro adustum,
ad metalla damnavit. In Notis allegantur itidem Græci,
apud quos in Menæis, Synaxariis, aut Menologiis nihil
reperimus, neque hoc neque alio ullo die : inter Latinos
solus auctor MS. Florarii nomen Maximi Hierosoly-
morum Episcopi ad xxx Aprilis Sanctis aliis a se com-
memoratis adscripsit, alio nullo verbo addito. Dein a
Baronio citatur Sozomenus : apud quem l. b. I Historiæ
Ecclesiasticæ cap. 10 illud elogium habetur. Paphnutius
Ægyptius et Maximus, qui post Macarium Hie-
rosolymitanam rexit Ecclesiam, extant ex illorum
Confessorum numero, quos tyrannus Maximianus,
cum oculos eorum dextros effadisset, et sinistrorum
pedum flexus enervasset, ad metalla condemnavit.
Idem lib. 2 cap. 19 ista deducit. Per id tempus, cum
Marcus post Silvestrum ad exiguum tempus Episco-
patum Romanum gessisset, Julius in illam Sedem
successit (anno cccxxxvii, ut xii Aprilis ad hanc Vi-
tam docuimus) In Sedem autem Hierosolymorum, post
Macarium, successit Maximianus. Quem fama est Epi-
scopum Ecclesiæ Diospolitaneæ a Macario ordinatum
fuisse, sed a populo Hierosolymitano, ne eam Sedem
capesseret, impeditum. Nam quia Confessor erat, et
vir aliqui spectatus, populi suffragiis decretum fuit,
ut post mortem Macarii in illius urbis Episcopatum
succederet. Itaque eum multitudo ægre ferret se eo
privatam fore, cujus virtutem explorate cognitam
haberet, et seditio ex ea re oriri videretur ; visum
est Diospolitansium alium Episcopum deligere, ut Ma-
ximus maneret Hierosolymis, et sacro Episcopatus
munere una cum Macario fungeretur, et post ejus
mortem Ecclesiam illam solus gubernaret. Attamen
intelligendum est, quod hi qui in hac re cognoscenda

Dicitur ordi-
natus Epi-
scopus Dios-
politanus:

accuratius laborarunt, affirmant plebem istam omnia
de sententia Macarii et fecisse et summo studio co-
natam esse. Nam eum omni cura incubuisse, ut Ma-
ximus post se constitueretur Episcopus, memorant :
propterea quod mente complectebatur illum, cum
rectam veramque de Deo opinionem teneret, et ob
fidei confessionem populo percarus esset, necessario
ad sibi succedendum, reservandum esse. Siquidem
veritus est, ne se mortuo Eusebius et Patrophilus,
sectæ Arianæ fautores, tempus idoneum nacti, illam
Episcopalem Sedem alicui suæ opinioni dedito tri-
buerent : quandoquidem dum Macarius maneret in
vita, novis rebus studere cœperunt illi quidem ; sed
cum ab eo essent ea de causa ab Ecclesia segregati,
conquieverunt. Hæc ibi.

sed reservatus
ut succederet
S. Macario,

F

2 Mortuus est S. Macarius circa annum cccxxxv
uti ad diem x Martii, quo colitur, ostendimus. Itaque
Ecclesiæ Hierosolymitanæ dedicatio, quæ anno illo fa-
cienda erat, die xiii Septembris, sot s occupatum debuit,
habuisse Maximum, ne interesset Concilio Tyrio, ubi
Athanasii innocentia per summam iniquitatem opprime-
batur. Itaque non ibi, sed Hierosolymis, dedicatione
peracta, cum ibidem iretur in Concilium, et Athanasii
damnatio atque Arii receptio signanda videretur, uti re-
vera signata est utraque ; factum crediderim, quod idem
Sozomenus narrat lib. 2 cap. 24, quod Paphnutius
Confessor, qui Concilio interfuit, prehenderit manum
Episcopi Hierosolymitani, monueritque ut surgeret :
non enim conveniens esse ut ipsi, qui Confessores
erant, et pro pietate effusos oculos ac poplites debi-
litos habebant, communicarent consilio hominum
perditorum. Atque hæc verosimiliter causa est, cur Eu-
sebius libro 4 de Vita Constantini protixe agens de De-
dicatione ista, quæ fuit omnium in hoc genere memora-
bilibus actionum celeberrima, propter multitudinem col-
lectorum undique ad eam Episcoporum, nullam mentio-
nem dignatus sit facere Hierosolymitani Episcopi ; cujus,
ut

quo mortuo
precepit dedi-
cationem
ecclesiæ
anno 1335.Synodus tamen
contra Atha-
nasium subs-
cripsit.

ut

A *ut in ecclesia propria, partes ibi esse præcipuæ debuerunt.*

3 *Idem Sozomenus lib. 3 sub finem cop. 20 scribit, S. Athanasium per Palæstinam transiisse, benevole et humanitus exceptum, atque Concilio Hierosolymis coacto Maximum et alios Episcopos pro eo scripsisse ista. Sanctum Concilium Hierosolymis coactum Episcopis Ægypti et Libyæ, et Presbyteris quoque et Diaconis et populo Alexandriae, carissimis et cum primis desideratis fratribus, in Christo salutem. Deo universarum rerum moderatori, Fratres carissimi, pro admirabilibus beneficiis, cum quæ omni tempore in nos, tum quæ modo in vestram Ecclesiam contulit, Athanasium Pastorem et Dominum vestrum, ac collegam nostrum vobis reddendo, nullo modo dignas gratias agere possumus. Nam quis aliquando sperare poterat, se oculis ista aspecturum, quæ vos jam estis reipsa consecuti? Sed vestræ preces sine dubio sunt exauditiæ ab omnium rerum gubernatore Deo, qui vestræ curam gerit Ecclesiæ, qui vestras lacrymas et lamenta intuitus est, ac propterea vestris orationibus aures clemens præbuit. Eratis enim tamquam oves abjectæ, male vexatæ, non habentes pastorem. Et ob hanc causam, qui verus Pastor est, et suarum ovium diligens Curator, in vos de cælo respexit, et quem desiderabatis vobis benigne restituit. Quin etiam nos omnia, quæ ad Ecclesiæ pacem faciunt, molientes, et vestræ aspirantes caritati, enim ante amice amplexati sumus, quam ad vos venerit: atque cum eo communicantes, has salutationes ad vos, et vota nostra gratulandi causa per illum misimus, ad eum finem ut intelligatis, tum nos vinculo caritatis cum eo colligatos esse, tum vos debere pro religiosissimis sanctissimisque Imperatoribus Deum sedulo precari, qui vestro perspecto desiderio, et ejus sincera pietate cognita, illum vobis honorificentissime restituere dignati sunt. Quare obvius, ut aiunt, ulnis eum complexi, debitas preces cum gratiarum actione Deo, qui hoc beneficium vobis tribuit, pro eo adhibere laborate: quo vos perpetuo Dei largiente gratia lætemini, et Dominum Deum laudibus efferatis, in Christo Jesu Domino nostro, per quem Patri sit gloria in perpetuum. Amen. *Hæc ibi. S. Athanasii Acta dedimus die secunda hujus mensis Maji, ostendimusque hanc reductionem ejus contigisse anno cccxlix.**

4 *Alius in Notis Martyrologii citatus auctor est Theodoretus, qui lib. 2 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 27, aut ex divisione Sirmondi cap. 22, isto habet: Post Macarium Hierosolymorum Cathedram tenuit Maximus, vir susceptis pietatis causa certaminibus illustris: cui et oculus dexter erutus fuit, et dextri pedis suffrago succisa. Hoc deinde ad immortalem vitam translato, Cyrillus, alacris et promptus Apostolicorum dogmatum propugnator, Episcopali gratia et honore dignatus est. *Hæc ibi. S. Cyrilli Acta illustravimus ad diem xviii Martii, ostendimusque num. 9 ex Theophaæ anno cccxv Maximum Hierosolymorum Episcopum ab Acacio Cæsareæ et Petrophilo Scythopoleos Præsulibus depositum, et Cyrillum, quem una secum sentire sperabant, in ejus locum soffectum. Meminerunt S. Maximi etiam Hieronymus et Nicephoras Episcopus in Chronicis: quibus omissis ex MS. Chronico universali, ab Theoderico Pauli Gorcomiensi compilato, eique inserto tractatu de Patriarchis Hierosolymorum, damus elogium, cujus ibi titulus est iste: De sancto Maximo xl Patriarcha Hierosolymorum. et iste subnectitur textus.**

5 Maximus xl Patriarcha, vir pius et multum devotus fuit, et exemplar bene viventium. Iste sanctissimus Maximus fuit unus Confessorum ex illis, quos Maximianus Imperator dextris oculis effossis, et sinistro poplite succiso, per metalla damnaverat,

inter cetera tormenta pro fide Christi sibi illata. Tandem baptizato Constantino Magno, et extinctis abusus Imperatoribus, non solum liber abire permissus fuit, verum etiam ad Patriarchatum sanctæ Ecclesiæ Hierosolymitanæ assumptus, gloriose eam rexit. Erat enim vir simplex, bonus et innocens, per quem Christi infinitis claruit miraculis. Fuit præterea in fide Christi stabilissimus, rexitque Ecclesiam suam tempore maximæ persecutionis tyrannorum, Constantii Imperatoris Romanorum, Ariana heresi depravati, et Saporis Regis Persarum, qui ultra sedecim millia Martyrum pro fide Christi martyro coronavit. Tandem plenus virtuosis operibus, et multis miraculis clarus, obdormivit in Christo. *Hæc ibi.*

6 *Nicephorus Callistus lib. 9 Hist. Eccles. cap. 26, Maximus, inquit, Hierosolymorum Episcopus, in Licinii persecutione egregium se ostendit Martyrem, cum ei ex oculis alter propter veram pietatem effusus est. Ita inepte interpret Latinus, cum Græce legatur, ὁ κατὰ Μαρτυρίων δωρεῖς μάρτυρα ἀνεδείξυ. Cum Sozomeno ergo attribuit Maximino, et fuit Eusebius lib. de Martyribus Palæstinæ cap. 8, ubi ista habet. Cum in sextum usque annum persecutionis adversus nos procella desæviret, ex Confessoribus divinæ religionis, quorum innumerabilis multitudo jam pridem apud Thebaidem versabatur, in loco qui Porphyrites vocabatur, ex nomine marmoris quod ibidem effoditur: centum fere viri, tribus demptis, una cum mulieribus et parvulis admodum liberis, ad Præsidentem Palæstinæ missi sunt. Quibus omnibus cum universorum opificem Deum Christumque confessi essent, Firmilianus Præses, qui Urbano successerat, sinistri pedis curvaturas simul cum ipsis nervis candente ferro exscindi, dextrosque oculos primum quidem mucronibus confodi simul cum membranis et pupillis, deinde ad ipsas usque radices cauterio peruri, tamquam ex Imperatoris mandato, præcepit. Post hæc ad metalla provinciæ Palæstinæ, laboribus et ærumnis conficiendos, transmittit. *Hæc ibi, et cum Sozomeno dicitur sinister pes enervatus: quod ad dextrum supra Theodoretus transtulit. Præterea mox dicuntur Confessores exhibiti Maximino, idque confirmatur sub finem capituli his verbis: Non longo post rursus ex Ægypto centum ac triginta athletæ, Christianæ fidei confessione nobiles, easdem, quas superiores illi, oculorum ac pedum mutilationes jam antea in Ægypto perpessi, jussu Imperatoris Maximini, pars ad Palæstinæ, pars ad Ciliciæ provinciæ metalla damnati ac deducti fuerunt. *Hæc ibi.***

Sequitur persecutionis annus incidit in annum cccx, quo Galerius Maximianus Imperator adhuc in vivis degerebat et summæ rerum præerat, et Maximinus ejus nepos Cæsar tantum erat: proinde dicta persecutio Maximiano Galerio optime adscribitur in Martyrologio Romano. Hoc autem tempore si S. Maximus annorum fuerit triginta, agebat ætatis annum xlviii, quando Nicææ celebrata est prima Synodus Generalis, cui ipsum quoque cum olis Confessoribus interfuisse censet Godefridus Hermant, in Vita S. Athanasii Gallica lib. 2 cap. 1, quod verosimile est; cum Eusebius dicat iniri non posse numerum Presbyterorum, Diaconorum, Acolythorum, aliorumque complurium, qui Episcopos comitati sunt, et hos inter erat S. Macarius Hierosolymitanus, quo moriente, annorum fere lvi potuit fuisse S. Maximus: ut merito credere debeamus, eum qui xx anno sui Episcopatus depositus, grandævus vixisse tunc erat, non diu superfuisse depositioni suæ, anno cccxv factæ. Memoratur S. Maximus, Episcopus Hierosolymorum, ad diem xxx Aprilis, in MS. Florario Sanctorum.

D
AUCTORE G. H:
post multa
patrata
miracula,

Gloriosus
tormentis
antea pro fide
toleratis,
E

sa' Maxi-
mino,

F

et Galerio
Maximiano
an 309.

Ejus ætas.

DE SS. NECTARIO ET NICETIO,

EPISCOPIS VIENNENSIBUS IN GALLIA.

G. II.

SEC. IV

Nomen
utriusque, in
antiquis
Fastis.

Dno sancti Episcopi Viennenses in antiquis Fastis Ecclesiasticis conjunguntur ad diem v Maji, quas quatuor vetusta Martyrologii Hieronymiani apographa sub suam addunt his verbis: Viennæ depositio Nectarii et Niceti. Quæ etiam leguntur in pervetustis MSS. Martyrologiis Romanis Ecclesiæ S. Petri et Ducis Altempsii, item Casinensi characterè Longobardico, Tornacensi S. Martini, et Trevirensi item S. Martini, in quo cognominantur Episcopi et Confessores. Loco Niceti legitur etiam Niceta. Notkerus ista scribit: Viennæ Nectarii et Nicetii Episcoporum. Ast aliis Sanctis interpositis leguntur ambo in MS. Florario Sanctorum, in Auctario Greveni ad Usuardum, et in Martyrologio Germanico Canisii, hoc modo: Viennæ S. Nicetii Episcopi, venerabilis sanctitatis viri. et postea: Nectarii, Episcopi Viennensis et Confessoris. Nomen quoque utriusque inscriptum est MS. Tamlaetensi in Hispania.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI,
NOT. 12 *S. Nectarii
tempus Sectis,et aliqua
memoria
1 Augusti.

B 2 S. Ado Episcopus Viennensis, cum ad annum Christi cccxxvii ageret de Constantio ejusque fratribus Constantino et Constante Imperatoribus, ista subdit: Florebat et tunc temporis Nectarius, Viennensis Episcopus, in doctrina fidei eximius: qui in Vasensi illa Synodo venerabili primus interfuit, et Patris et Filii et Spiritus sancti unam esse naturam, et potestatem, et deitatem, et virtutem in Ecclesia publice prædicavit et docuit. Idem Ado refert dein Acta Juliani et Jovini Imperatorum; postea tempora Valentiniani et Valentis describit, sub suam vero addit: Nectarius Viennensis et Hilarius Pictavensis Episcopi moriuntur. Acta S. Hilarii illustravimus ad diem xiii Januarii, diximusque obiisse anno cccclxvii. Sed uti Hilario præponitur Nectarius, ita potuit hic citius obiisse. At citatum Concilium Vasense habitum videtur circa annum ccccl. Est autem Vasio urbs Episcopalis, sub dominio summi Pontificis et Archiepiscopo Avenionensi. Aliqui referunt S. Nectarium ad Kalendas Augusti, quando in Martyrologio, sub nomine Bedæ supposito, ista leguntur: Viennæ S. Veri Episcopi, qui unus fuit de discipulis Apostolorum, et S. Nectarii Episcopi. At seorsim Verus, et Severus appellatur, tum etiam seorsim Nectarinus Episcopus, nullo huic loco assignato, referunturque in Martyrologio MS. Bruxellensi S. Gudulæ, MS. Florario, et in excuso onno mccccxc, itemque in Auctario Greveni. In supplemento Saussoyi appellatur Episcopus Viennensis, sicut et a Ferrario, qui annotat non coli natalem ejus in Eccle-

sia Viennensi. Sane neque nos reperimus nomen ejus in Calendario, præfixo Missali aut Breviario, aut in renovato Martyrologio per Joannem le Lievre Canonicum Viennensem; licet idem id scripserit in Gallico tractatu de Antiquitate Ecclesiæ Viennensis, et Joannes de Boscho in tractatu adjuncto Bibliothecæ Floriacensi cum obiisse die primo Augusti. His non obstantibus, cum tot antiquis Martyrologiis eundem relinquitur adjunctum S. Nicetio, ejus successori, de quo jam agemus.

VIDE AP.
TOM. VII MAJI
NOT. 13 *S. Nicetii
singularis
cultus,

3 Ado in Chronico indicato, Gratiani et fratris Valentiniani Imperio subjungit, eodem tempore Viennensem Ecclesiam rexisse Nicetam, præclarissimum in dogmate fidei Episcopum. Idem Ado et Usuardus, cum plurimis MSS. et excusis Martyrologiis et hodierno Romano, eundem hoc die celebrant his verbis: Item Viennæ S. Nicetii Episcopi, venerabilis sanctitatis viri. In MS. Martyrologio Viennensi, studio et labore Joannis le Lievre, ut diximus, renovato, ista leguntur. Natale S. Nicetii Confessoris, decimi quinti Viennensis Archiepiscopi. Hic rexit Ecclesiam suam temporibus Gratiani ac postea Theodosii Imperatorum: interfuitque Concilio Valentianæ Delphinatus anno cccclxxv habito: atque sepultus in ecclesia S. Martini, quarti Viennensis Episcopi et Martyris, quam ipse construxerat ad ejus honorem, miraculis est clarificatus. Aliquod simile elogium habet Saussayus in Martyrologio Gallicano. In Breviario Viennensi anno mxxxii excuso præscribitur officium Ecclesiasticum de dicto S. Nicetio, in quo omnia de Communi Confessoris Pontificis cum oratione, da quæsumus.

E

4 De Concilio Valentino posset moveri dubium num vere ei interfuerit Florentius Episcopus Ecclesiæ Viennensis, uti subscriptio habet apud Sirmondum. Non enim Florentius iste reperitur hoc tempore præfuisse, sed seculo Christi tertio traditur Martyr obiisse die iii Januarii, uti tunc diximus. Posset igitur censeri nomen ejus in locum Nicetii irrepsisse, quod ad ulteriorem inquisitionem viris eruditis proponimus.

an adfuerit
Conc. Va-
lentino?

5 Apud Joannem Chenu in Historia Chronologica Archiepiscoporum et Episcoporum Galliæ, dicitur S. Nicetius olim a SS. Paschasio et Claudio Viennensibus Episcopis educatus, adeo ut etiam B. Claudii extiterit Diaconus. Acta S. Paschasii dedimus xxii Februarii, S. Claudii daturi Kalendis Junii. Sammarthani in hoc valde jejuni sunt, et per errorem Nectario præponant Nicetium.

F

DE SANCTIS CONFESSORIBUS

EULOGIO EPISCOPO EDESSENO ET PROTOGENE EPISCOPO
CARRHENSIS.

G. II.

SUB THEO-
DOSIO
SENIORE.Cultus 5 et
6 Maji.

Hi simul duo fuerunt Presbyteri Edesseni in Mesopotamia; et sub Valente Imperatore, Arianæ hæreseos propugnatores, plurima passi; tandem, post pacem Ecclesiis datam, facti ambo Episcopi, S. Eulogius Edessenus successor S. Barsæ, cujus Acta retulimus xxx Januarii; S. Protogenes Carrha. Edessæ, metropoli Osrohenæ provincie, subest urbs Carrha, satis vicina, nunc Osra dicta, de qua egimus xiv Martii in Actis SS. Eustathii et sociorum

Martyrorum ab Arabibus occisorum. Ambo tabulis Martyrologii Romani adscripti sunt, Eulogius ad hunc v Maji his verbis; Edessæ in Syria S. Eulogii, Episcopi et Confessoris: at sequenti vi Maji, ita legitur: Carrhis in Mesopotamia S. Protogenis. Acta utriusque descripsit Theodoretus, lib. 4 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 15, sub hoc titulo: De persecutione Edessæ concitata, et de Eulogio et Protogene Presbyteris Edessenis: dein Acta ita explicantur.

Acta ex
Theodoret.

A 2 Iterum Valens orbato Pastore, *S. Barse Episcopo in exilium misso*, gregi *Edesseno* pro Pastore lupum imposuit. Et quoniam omnes, urbe relicta, extra urbem conventus agebant, Edessam ipse profectus est; Modestoque, Præfecturam tunc agenti, præcepit, ut coactis in unum militibus, qui tributa exigere solent, assumptisque ex armata militia iis qui adessent, congregatam dissipent multitudinem, virgis cædentes ac fustibus, nec aliis bellicis armis parcant si opus sit. Imperata Præfectus prima luce dum exequitur, per forum transiens, feminam videt cum infante in ulnis propere festinantem; nam et contemptis militibus primos illorum ordines perurperat. Incensus quippe divino zele animus humano metu non tangitur, terroresque ejusmodi pro risu ac joco habet. Præfectus ergo illam conspicatus, remque intelligens, accitam percontatur quo pergat. Cui illa, Cognovi, inquit, adversus Dei famulos paratas esse insidias, et ad fidei consortes contendo, cum ipsis cupiens tormenta subire, quæ inferre vultis. At infantem, ait Præfectus, quorsum gestas? Ut mecum, inquit, optatæ mortis particeps fiat. Hæc ex femina cum audivisset Præfectus, deque illa omnium alacritatem perspexisset; renuntiavit Imperatori, et frustra futuram cædem ostendit: Nam et ipsi, aiebat, infamiam solam referemus, et istorum animi ardorem non extinguemus. His dictis, multitudinem quidem cruciatus, quos expectabant, pati non permisit: sed Principes eorum Presbyteros et Diaconos, advocare jussus est; et duorum alterum fieri, ut vel ad lupi eos communionem adduceret, vel urbe pulsos in ultimas oras amandaret. Convocatis itaque universis, blanda illis oratione persuadere conatus est, ut Imperatoris legibus obtemperarent: extremæ enim dementiae aiebat esse, Principi, qui tot tantisque imperaret, exigui numeri homines obsistere.

B 3 Et quoniam taciti mutique obstabant omnes; ad Eulogium virum laudabilem, qui his præsidebat, conversus Præfectus, Cur, inquit, iis quæ a me dicta sunt non respondes? Et ille, Non putabam, ait, respondere me debere, cum interrogatus non essem. Atqui ego, inquit Præfectus, longa vos oratione ad utilia sum cohortatus. Cui Eulogius ad omnes spectasse illa ejus verba dixit, absurdumque duxisse, unum se aliis exclusis respondere. Ex me uno, inquit, si rogabis quid sentiam, non celabo. Tum Præfectus: Communica ergo cum Imperatore. At ille dissimulanter respondens et facete, Numquid, ait, cum Imperio etiam Sacerdotium est consecutus? Ironiam sensit Præfectus, graviterque succensuit, et convitia ingerens in grandævum, hæc etiam adjecit: Hoc ego, stupide, non dixi, sed ut cum quibus communicat Imperator, cum eisdem communicetis admonui. Et cum respondisset senex, habere se Pastorem, cujus nutibus omnes obsequantur, octoginta pariter comprehensos ablegavit in Thraciam. Dum deportarentur, summa ubique cura excepti sunt: nam et urbes et vici occurrebant, victores athletas laudibus prosequentes. Sed adversarios instigavit invidia, ut Imperatori suggererent, illam ipsam quæ ignominia putabatur, summum honorem hominibus istis pepernisse. Quo audito, Valens dividi illos per paria jubet, atque alios per Thraciam, alios per ultimos fines Arabiæ, alios per Thebaidos oppidula dispergi. In quo ferunt ab immanissimis hominibus distractos etiam illos fuisse, quos natura conjunxerat, fratresque a fratribus separatos.

C 4 Eulogium porro, qui ceteris præerat, et Protogenem ab illo secundum, Antinoen in Thebaida relegavit. Ego vero istorum virtutem oblivioni non tradam. Nam cum Episcopum sibi consentientem nacti, Ecclesiasticis conventibus interessent; et per exiguo cœtu animadverso, causam sciscitati, Genti-

les esse nicolas didicissent; doluerunt ut par erat, eorumque infidelitatem deplorarunt. Nec satis esse lacrymas arbitrati, vires omnes ad eos sanandos converterunt. Ac divinus quidem Eulogius in cella conclusus, dies noctesque universorum Deo supplicabat. Admirandus vero Protogenes, et legitimis litteris instructus, et velocis scripturæ peritus, loco reperto idoneo, ludum aperuit litterarium, puerorumque magister factus est, una illos et celeriter scribere docens, et in divinis eloquiis erudiens. Nam et Davidicæ illis carmina dictabat, et ex Apostolica doctrina, quæ maxime congruebant, ediscenda proponebat. Uno autem de pueris morbo correpto, domum ejus venit; dextraque ægrotantis apprehensa, morbum oratione depulit. Quod quidem ubi aliorum puerorum parentibus innotuit, domus suas illum deducebant, orabantque ut ægris opem ferret. At ille negabat se prius Deo supplicaturum, ut morbum fugaret; quam infirmus baptismi donum susciperet. Ipsi vero, urgente sanitatis desiderio, libenter parebant; eademque opera et animi et corporis sanitatem percipiebant. Quod si quando sanum quempiam ac Divinam gratiam participandam induxerat, hunc ad Eulogium deducebat, et ostium pulsans orabat ut aperiret, eique sigillum Dominicum imponeret. Et cum ille molestius ferret interrumpi orationem suam, magis necessariam esse aiebat salutem errantium. Omnibus autem admirationi erat Protogenes, cum viderent eum, qui tot miracula ederet, divinaque cognitionis lumen tam multis infunderet, Eulogio tamen primas cedere, et quos cepisset ad illum deducere. Merito itaque multo majorem præstantioremque illius virtutem esse conjiciebant.

5 Jam vero cum, sedata tempestate, tranquillaque serenitate restituta, redire ab exilio jussi essent; deduxerunt illos universi cum quæstibus et lacrymis, inprimisque Antistes Ecclesiæ, cui deinceps illorum agricultura carendum erat. Postquam ergo in patriam pervenere, divinus quidem Eulogius, magno Barse ad doloris expertem vitam transgresso, Ecclesiæ quam rexerat gubernacula suscepit; Protogeni autem admirando excolendæ traditæ sunt Carrhæ, civitas inculta, et spinis Gentilium referta, multoque egens labore ac studio. Sed hæc post pacem Ecclesiis redditum gesta sunt. *Hæc Theodoretus. Pax indicata contigit post mortem Valentis anno cccclxxv, et Imperium Theodosio seniori oblatum.*

F 6 *Idem Theodoretus lib. 5 cap. 4 describit Vitam S. Eusebii Episcopi Samosatensis, qui xxi Junii colitur, et varios ab ipso enumerat creatos Episcopos, ac dein addit: Eulogium, qui pro Apostolica doctrina fortissime certaverat, et in oppidum Antinoen una cum Protogene fuerat relegatus, Episcopum Edessæ ab illo ordinatum ferunt: Bares enim ille admirandus jam e vivis excesserat. Porro Eulogius Protogenem, qui certaminum ipsius socius ac particeps fuerat, Carrhis Episcopum constituit, urbi male habenti salutarem medicum constituens. Hæc Theodoretus. Addit Sozomenus lib. 6 cap. 23 Protogenem Episcopatum Carrharum rexisse post Vitum, ergo post Concilium Œcumenicum habitum Constantinopoli sub S. Damaso Papa anno cccclxxxi, cui ex provincia Osroena subscripserunt dictus Eulogius Edessenus et Vitus Carrhensis. At num ante obitum S. Valentis, imo ante exilium suum fuerit S. Eulogius Episcopus Edessenus dubitandum videtur, quod anno cccclxix sub Damaso Papa Concilio Antiocheno, in quo statuta eo anno in Concilio Romano approbantur, reperitur subscripsisse Eulogius Episcopus Edessenus. Verum quod tum adhuc S. Bares viveret, arbitramur errorem subesse, ac legendum, Eulogius Presbyter Edessenus, similiter credo et subscripsi: aut certe aliud σφάλμα irrepsisse.*

D
AUCTORE G. H.

hic pueros docet,

miraculis claret:

E

Regressi in patriam, fiunt Episcopi,

F
Eulogius a S. Eusebio Samosatensi,

Protogenes a S. Eulogio.

videtur Eulogius Presbyter adfuisse Concilio Antiocheno anno 369.

In persecutione Valentis

Edessenis constantibus in fide,

S. Eulogius Præfecto respondet,

cum aliis ablegatur,

ipse et S. Protogenes Antinoen.

DE SANCTO BRITONIO, EPISCOPO TREVIRENSI.

G. II.

CIRCA AN.
CCCLXXXVI

Cultus sacer.

Duplex habemus Martyrologium MS. Trevirense, alterum monasterii S. Maximini, alterum ecclesie S. Paulini; in utraque ad hunc diem recolitur memoria S. Britonii, Episcopi Trevirensis. Quæ eodem leguntur in MS. Florario Sanctarum, et in Martyrologio anno MCCCXC Coloniae et Lubeca excuso, item apud Grevenum et Molanum in additionibus ad Usuardum, Caaisium, Ferrarium et Sausseyum in supplemento Martyrologii Gallicani. Sed hi duo ultimi asserunt sub Dagoberto Rege Francorum floruisse; cum constat seculo quarto Ecclesie præfuisse, et quidem ab anno CCCLXXXII usque ad annum CCCLXXXVI uti observat Browerus lib. 4 Annalium Trevirensium: quem consule de rebus ab illo gestis. Has nos proferimus ex Breviario Trevirensi ejusque Lctionario anno MDCXLY excuso, et sunt hujusmodi ad hunc diem v. Maji.

I
Epitome ex
Breviario
Trevirensi

2 Britonius, qui in Episcopatu Trevirensi successit Bonosio, Romæ, inter Episcopos Synodi causa ibi degentes, ad Nicæni Concilii Acta confirmanda et ceterarum hæreseon dogmata labefactanda, tertium locum post Damasum et Ambrosium obtinuit. Inde, exacta hieme et aperto mari, rediens ad suam Eccle-

siam; cum Ithacius Hispanus Antistes, persequendæ Priscillianorum hæresis et ulciscendi dogmatis auctores æstuans zelo, Trevirim venisset, et vi ad Hispanias retrahendus quæreretur; Britonius digno facinore Episcopum, etsi forte inconsulti zeli facibus accensum, ab hospitali sede per apparitores et forense ministerium avelli, ac hæreticorum objici calumniis, nequaquam passus est. Ejus etiam tempore B. Ambrosius Treviros invisit, Priscillianistis coram Maximo Imperatore resistens. Demum vita destitutus; tertio Nonas Maji, circa annum Christi trecentimum sextum, Confessoris honore venerabilis habetur. Hæc ibi.

3 De S. Bonasio decessore ejus egimus xvii Februarii: at de successore Felice xxvi Martii: qui ibidem dicitur anno CCCLXXXVI in Concilio Trevirensi, præsentate S. Martino, ordinatus; ubi in Notis ad caput primum Vitæ, de Priscillianorum hæresi et Ithacio egimus. Apud Schechmanum, in Epitome seu Medulla gestorum Trevirensium, anno MDCXVII excusa, inter Sanctos Trevirenses numeratur Brito, aliis Britonus Episcopus, iii Nonas Maji. Plura hæcenus non invenimus.

ejus decessor
et successor

E

G. II.

DE SANCTO SACERDOTE, EPISCOPO LEMOVICENSI, ET S. MUNDANA EJUS MATRE VIDUA MARTYRE, SARLATI IN GALLIA.

CIRCA DXXX.
Burdegala
ortundus,Cadurci
instructus,Calabri
Abbas,Lemovici
Episcopus,Argentaci
mortuus,

Loca ortu, habitatione, Episcopatu, morte, sepultura ac translatione Reliquiarum S. Sacerdotis celebra sunt ista. Burdegala, totius Aquitanie emporium celeberrimum, locus illi aut saltem patri ejus ad hanc vitam natalis obtigit. Succedit urbs Cadurcensis, nobili Episcopatu et Academia in eadem Aquitania florens: in qua ab ipso Episcopo suam institutionem adolescens accepit. In hac diocesi Cadurcensi idem S. Sacerdos celebriorem fecit vicum Calabrum, prope fluvium Ausonio et Sidonio Apollinari dictum Duranium, vulgo la Dordogne quo in loco baptizatus ejus dominium accepit: ibidem postea divino monitu monachus, dein Abbas effectus, ibidemque sepulture mandatus Propinquus locus hic fuit ei qui nunc Calviacum dicitur: et vetus nomen remanet Lacui inter Culviacum et Carluacium, qui ad monasterii jura pertinens adhuc appellatur Yestang de Calabre, uti etiam la Tour de Calabre, turri antiqua cum ecclesia desolata, cujus Parochi, addicta olim terra appellatur Bordarium S. Sacerdotis, a ripa fluminis cui adjacet. Ex hoc loco evacatus Sacerdos ad Cathedralam Lemovicensem, in eadem Aquitania prima, ad Figennam fluvium vicem reliquum fere vite tempus: sed presentiens suam vivendi imminere, reversurus ad monasterium Calabrum, Argentaci, loca ad fluvium Dordonium inter Bortum et Carennacum sito, vitam finet; et inde ad suum monasterium Calabrum delatus, ibidem sepulturam accepit. Et hæc loca ad ejus vitam perti-

nent: sed præ illis aliam urbem honestavit Reliquiarum translatione, et miraculis omnipotentis Dei operatione factis, ab eodem adoptatus in præcipuum Patronum.

2 Urbs ea est Sarlatum, in ditione Petrocoriensis, cum celebri Ordinis Benedictini monasterio sub titulo Salvatoris mundi, quod tabulæ Abbatie perhibent a Pipino Rege aut ejus filio Carolo Magno fundatum. Ad hoc monasterium, tempore Ludovici Pii, sacra corpora S. Sacerdotis, ejusque matris Mundane Martyris, translata fuisse infra referuntur dein plurimis claruisse miraculis. Imo et apud Decanum Sarlatensem an. 1663 inveniebatur MS. anni 1342, in quo asserbatur etiam patris Laban corpus ibidem in honore fuisse, tamquam Beati. Postmodum Joannes XXII, Summus Pontifex, monasterium illud Episcopali fastigio insignivit anno MCCCXVII; et ecclesia Cathedralis dicata est S. Sacerdoti Episcopo Lemovicensi, de quo hic agimus; mensæ autem seu redditibus Episcopalibus est adjunctum monasterium Calabrum seu Calviacum (contracto forsitan nomine quasi Calabriacum) solum duobus leucis Sarlato dissitum; ubi S. Sacerdos vulgo appellatur Saint Sardos, Sardou, vel Sardot aut Serdot non autem Saïroc, ut quidem Francisci Scriptores hallucinando indicant. Sub illo autem vulgari nomine duo habentur oppida; unum in Aquitania sub diocesi Montalbanensi, leucæ spatio dissitum a Garumnæ ripa, quatuor a Tolosa; alterum S. Sardos, de Granges sive a Grangiis cognominatum in diocesi Agenensi, tribus ab ea urbe leucis dissitum,

F

Sarlatum
translatum,

ubi ecclesia
Cathedralis
illi dicata:

oppida 2 sub
ejus nomine

una

A una vero ab ostio Loti in Garumnam procurrentis. His adde Ecclesiam S. Sacerdotis de Aurenea, nominatam in bulla Eugenii III.

3 Quis primus auctor et quo tempore Vitam S. Sacerdotis scripserit, nos lotet. Hugo monachus Floriacensis, qui sub Ludovico V. cognomento Crasso circa annum MCXXX floruit, in Chronica sua, Monasterii Westphaliæ anno MDCXXXVI excuso, pag. 127, occasione Eedicii, filii Aviti Imperatoris, ista de Actis S. Sacerdotis scripsit: Eedicius, Aviti quondam Imperatoris filius, in libro Vitæ ejusdem sancti Confessoris, nomine et officio Sacerdotis, Lemovicinæ civitatis, corruptio nomine (sicut opinor) nominatur Altitius, et hic illum creditur a baptismatis lavacro suscepisse. Cujus pretiosissimi Confessoris Vitæ seriem, partim in occulto sermone compositam, partim vero scriptorum indicio depravatam conspiciens; nuper corrigere statui, et tempore quo floruit, post multorum annorum curricula moderno tempore designavi. Et de ipsius quidem Sancti virtutibus in eadem serie apertissimo sermone expressi: de hoc autem Altitio illud plane diffinire nolui, quod evidenti testimonio probare non possum: melius esse credens, quod me latet, seu de quibus ambigo, Deo totum relinquere, quam dubia pro certis proterve defendere. Hoc tamen antiquus ille liber, qui præfati Confessoris actus continet, mihi videtur innuere, quod circa hoc tempus, de quo nunc loquimur, memoratus Sacerdos esse potuit infantulus.

Vita ab Hugone Floriacensi.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 14. ex veteri Petragorico sermone Latine reddita

B 4 Hactenus Hugo Floriacensis: qui dum antiquum Actuum sancti Confessoris librum ait fuisse in occulto sermone compositum; videtur mihi intelligere vulgarem Petracoricensium seculo IX sermonem; ideo occultum, quia XII seculo quo florebat Hugo valde immutatum a forma prioris; aut potius quia minime communem, id est, ubique terrarum intelligendum, ut erant ea quæ conscribentur sermone Latino. Sic Regino Prumiensis, Hugone Floriacensi seculis duobus antiquior, in Chronica ad annum DCCCXIV, dicit, se reperisse ætenuis scripta in quodam libello, plebeio et rusticano sermone composita, quæ ex parte ad Latinam regulam correxi, inquit (plane ut Hugo ait de Vita S. Sacerdotis) quædam etiam addidi quæ ex narratione seniorum audivi. Quem autem plebeium et rusticanum sermonem Regino vocat, is erat haud dubie qui per Provincias Romano Imperio quondam subjectas usurpatus, a Francis earundem tunc possessoribus, et patria id est Teutonica lingua diu usis, vocabatur Romanus, sive ut in quodam vetusto Capitulari legitur Rusticus Romanus, quem admodum etiam nunc vocatur in Hispania aliisque provinciis, corruptus ille ex Latino sermo, quo passim eæ regiones utuntur quæ olim Romanæ ditionis fuerunt.

datur ex MS.

C 5 Sic autem conscriptum librum accepisse potuit Hugo ab suo cœvo, et monasticæ vitæ apud Floriacenses socio, Aimogno: utpote patrii Petracorica, ex villa (uti ostendit ipse in Vita S. Abbonis, danda ad III Novembris) quæ vocatur ad Francos, vulgo Ville-franche, leucis solum tredecim remota Sarlato. Acceptum porro non simpliciter Latine reddidit expolivitque; sed quædam etiam ex suo sensu immutavit; addidit etiam num. 23, quæ commodum credebat ad explicandum Chronologicam rationem, prout ea tempora ferebant non insulsam, sed quæ erudito hoc seculo plane judicatur vacillare. Hanc autem S. Sacerdotis Vitam, ab Hugone Floriacensi sic exornatam, damus hactenus ineditam; qualem nobis submisit, vir in antiquitate historica eruditus, Armandus Gerard Canonicus Sarlatensis, cujus beneficio Sammarthani ediderunt Abbatum et Episcoporum Sarlatensium seriem. Vitam istam ipse descripsit ex veteri codice MS. de Vitis Sanctorum qui penes eum erat, ubi illa continebatur a pagina versa LXXXVIII ad paginam versam LXXXV, Vitæ quoque priorum partem contulit cum ea, quæ in veteri Breviario Sarlatensi est distri-

buta in Lectiones per totam Octavam recitari solitas. D Ideam penes se habuit eandem Legendam, veteri sermone Petragorico, non quidem ex vetusto illo contextu transcriptam, quo usus Hugo est; sed ex Latino Hugonis, cui præcise inhæret in Romanum ul est vulgare idioma redditam, cum appendice quorundam recentiorum miraculorum, circa annum MCCCXLVII descriptorum; quorum nobis specimen primo misit; deinde ipsum eorum contextuam a se Latine redditum rogatus est mittere, post Vitam per Hugonem conscriptam proponendum lectori, una cum monumentis novissimæ Translationis per eundem communicatis. Et hæc quidem monumenta dantur: miracula autem dare necdum possumus; quia qui legeret et transcriberet ex vetusti ac fere evanidi characteris MS. nullus ad manum fuit prædicto Domino, caliginem oculorum senilium excusanti, quo minus per se id fecerit. Poterunt ea, si postea habeantur, in hujus mensis Supplemento dari.

D AUCTORE G. H. cum appendice.

6 Ipsam Vitam abbreviavit aliquantulum Bernardus Guidonis, Ordinis Prædicatorum, Episcopus Lodovensis creatus anno MCCCXXIV; eamque inseruit suo Sancto-rali: quum ex MS. Pragensi nobis anno MDCXLI sub-misit Joannes Scholtz Societatis Jesu, postea vero eam-dem Tutellæ Lemonicum, ad calcem eruditæ Disquisi-tionis de seculo quo idem Sanctus vixit, ex MS. codice edidit Stephanus Baluzius Tutellensis: de quo re etiam disputasse dicitur Antonius Dudinus Altaserra Antecessor Tolosanus tomo 2 rerum Aquitanicarum libro 6 cap. 2. Verum hunc illius operis tomo 2 aliunde non novimus quia ex epistola prædicti Armandi Gerard; ubi etiam Disquisitionis illius ut Gallice scriptæ memi-nit; quam insuper invenimus citatam apud Philippum Lobbe tomo 2 Novæ bibliothecæ manuscriptorum libro-rum, ubi pag. 661 et seqq. edidit istam Vitam, cum autographo Sanctoralis Bernardi Guidonis collatum, et in parva Capitu distinxit. Nos secundam hanc Vitam utpote ex priore extractam, et omissis miraculis abbreviatam, omittimus, cum apud dictos auctores videri possit.

Eam Bernardus Guidonus abbreviavit. E

7 Aliquod etiam Vitæ compendium extat in Breviario Lemovicensi anno MDCXXVI excuso; in quo urbe et diocesi calitur sub ritu duplici ad hunc quintum Maji, quo die, id est tertio Nonas Maji dicitur, et opud Hugonem Floriacensem et apud Bernardum Guidonis, et in dicto Breviario Lemovicensi, spiritum Deo reddidisse. Eodemque etiam die apud Sarlatenses festum ejus sollemnissimo ritu celebratur, et ipse apud Saussayum in Martyrologio Gallicano longo excomio honoratur. Interim vitæ amanuensium relatus est ad diem IV Maji in MS. Adone, quem Romæ reperimus in illustri biblio-theca Cardinalis Sforza, ubi ista erant inserta: In Petragoricis natale S. Sacerdotis Confessoris et Pontificis. Quæ ita leguntur in Martyrologio Bellini Parisiis aucta. In territorio Petragoricensi S. Sacerdotis Lemovicensis Episcopi. Hæc inde edidit more suo Molanus in Auctario Usuardi: et Molano solum citato relatus est S. Sacerdos in hodiernum Martyrologium Romanum, uti etiam in Germanicum Canisii. Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, eundem, quasi a jam relato diversum ad quartum Maji his verbis profert: Lemovicis in Gallia Sacerdotis Episcopi. Dein in Notis citantur Tabulæ Ecclesiæ Lemovicensis, sed in eo colitur de quinta Maji. Dein patria dicitur Burdegalæ, ubi corpus jacet: sed illud est in Cathedra Sarlatensi. Demum additur, in Vitis Sanctorum Gallicæ apud Renatum Benedictum, Presbyterum vocari, sed in margine indicatur S. Sacerdos Latine, Gallice Sainct Prestre dici. Nos cum antiquis Actis omnibus, et usu Ecclesiarum Lemovicensis, Sarlatensis, aliarumque vicinarum, nulium proponere ipsa Acta ad hunc diem quintum Maji. Diem nemine tradente qua facta sub Carolo magno Translatio ad ecclesiam Sarlatensem est,

Natalis dies 5 Maji.

F

perperam 4 M si adscri- plus

Translatio 3 Junii, Levitatio 25 Augusti.

A *est, nondum certissime cognovimus, inquit Vitæ auctor. Recolitur nihilominus illa Sarlati officio Duplici III Julii: et iterum XXIII Augusti Revelatio S. Sacerdotis: sed de neutra habentur Lectiones propriae, ut difficile sit divinare, quid nomine Revelationis intelligatur, aut ad quod tempus ea spectet; vel quæ ipsius et Translationis differentia sit; unde Bernardus Guido eas confudit.*

VIDE APP.
TOM. VII MAJI,
NOT. 15*

Ejus tempora
sic videntur
ordinanda

8 Major controversia est, quoniam seculo, et quibus annis vixerit. Altaserram et Balusium secuti Labbe atque le Cointe, S. Sacerdotem ad seculum septimum aut etiam octavum transferunt: imo Labbe tomo 2 Nova saxe bibliothecæ omnia ad hunc sensum corrigit. Ac primo inter Nomina ac gesta Lemovicensium Episcoporum pag. 267 ista reperit: S. Sacerdos natione Burdigalensis, qui veneratur et quiescit apud Sarlatum Petragoricæ diœcesis, qui etiam florebat circa annum 517: et recte; sed Labbe addit legendum 715, aut quid ejusmodi. Eodem modo pag. 663 quia regnante Clodovæo Rege infra num. 13 dicitur ordinatus Episcopus Lemovicensis, ista parenthesi inclusit Labbe. Forte excidit, æquivoco illi, aut quid simile, vel inepti exscriptoris glossema fuit, unde postea adlecta, quæ ad calcem habentur, de tempore quo floruit, scilicet nobis num. 17. Verum arbitramur omnes illos characteres servandos; sanctumque Sacerdotem tempore Justiniani Imperatoris diem clausisse ultimum, forte circa annum DXXX, ac tum implevisse annos vitæ circiter septuaginta, aut saltem ultra sexaginta: itaque de fonte susceptum esse ab Eddicio, filio Avidi Imperatoris, qui anno CCCCLXXVII sub Anthemio Imperatore fuit Comes et Mogister militiæ in Gallia, et anno CCCCLXXIV a Julio Nepote Imperatore Patricius creatus, ac vulgo Rex appellatus, et sic pro Rege Alticio sub initium Vitæ, cum Hugone Flaviacensi, arbitramur legendum Regem Eddicium, alias enim labyrinthum incurrimus inextricabilem. Dein Capuanum, alibi ignotum damus Cadurcensibus Episcopum circa annum CCCCLXXX, inter Alithum, qui cum S. Paulino vixit, et Boetium, qui subscripsit Concilio Agathensi anno DVI et Aurelianensi primo anno DVIII aut sequenti. Monachus porro et Abbas fuerit factus S. Sacerdos sub finem seculi quinti: ac post devictum a Chlodovæo Aloricum Regem Gothorum, circa annum DIX, Episcopus Lemovicensis, approbante ante suum obitum Chlodovæo: et sic floruerit sub Imperatoribus Anastasio et Justiniano, mortuus circa annum DXXX, et vere vixerit cum SS. Remigio, Benedicto, Vedasto et Amando. Qui omnes in Actis antiquis notantur, neque ex ullo istis temporibus habito Concilio aliquid extundi potest, quod chronologiæ isti repugnet.

B
ut ab Eddicio
in baptismo
susceptus cir-
ca annum 470

factus sit
abbas circa
annum 500,

Episcopus
anno 509,

mortuus circa
an. 530.

C
Catalogi Ep.
Lemovicen-
sium confusi.

Rustici a
Ruriciis
perperam
distincti.

9 Bernardus Guidonis apud Labbe, quamvis S. Sacerdotem floruisse dicit circa annum DXVII (quod et nos tenemus) tamen cum Rusticos duos præposuisset Exotio, ante annum DLX sedere (uti ex ejus epitaphio et successoris Ferrvoli ætate demonstratur) et post Exotium nominasset alios octo; eorum ultimo Cæsario subjungit Ruriciis sive Ruriciis etiam duos (de quorum inquit temporibus require in libris antiquis B. Stephani ecclesiæ Cathedralis) ac denique, interjectis iterum tribus, nominat Agericum sive Agerium, S. Sacerdotis decessorem in vita prædicta nominatum. Quod dum facit, et, sibi ipsi repugnans, S. Sacerdotem coævum perperam fuit S. Cessatori, qui Caroli Martelli tempore floruit; merito suspectus fit nobis, ne ordo Episcoporum apud eum æque perversus sit in S. Sacerdote, quam perversus est in utroque Ruricio, quorum alterum v seculo, alterum vi floruisse mox probabimus. Sammarthani, allegato MS. Catalogo Joannis Cordesii Canonici Lemovicensis, Bernardi sententiam amplectuntur circa S. Sacerdotem, circa Ruriciis corrigunt; corrigendi tamen adhuc ipsi, quod Synodus quibus interfuit junior, adscribant Episcopatu senioris: Rusticos autem nullos agnoscunt, et alios aliquos a

Bernardo nominatos prætereunt, tamquam ex sola descriptionis diversitate distinctos et introductos: quod illis libenter assentior, sed pariter judico in Catalogis, pro arbitrio auctorum tam recentium interpolatis alterisque, nullam certam Chronologiam posse fundari.

10 Porro sicuti Sammarthani censent, nullam esse rationem habendum Rusticorum, ut a Ruriciis diversorum; ita existimat Armandus Gerard nec Aggericum quidem Hugonis Flaviniacensis (quod melius Agerium vel Agericum scripseris) distinguendam a Ruricio seniore, inter quem et juniorem sedisse debuit S. Sacerdos. Ratio hujus conjecturæ est, quod sicuti a rure Latinis dicebatur rusticus aut ruricius, ita Petrogoricis in sua vulgari lingua, in cujus usu istæ voces non erant, ab agro dici debuerit agre vel agry. Sic autem scriptum nomen ejus Episcopi, qui Sacerdotem præcessit, cum invenisset Hugo Flaviniacensis, cui Latina et genuina Episcoporum Lemovicensium nomina minus nota erant, putat cum Armandus, dum Petrogoricas voces Latina forma reddere voluit, nominasse Aggericum, quem debuisset vocare Ruricium. Vide hæc dici posse non sine verisimilitudine. Si tamen displicet Armandi conjectura, et omnino videtur retinendus Aggericus a Ruriciis distinctus; nihil retat etiam hunc utriusque Ruricia interponere. Etenim Ruricius I constat anno CCCCLXX fuisse Episcopum, et anno DVI propter ætatem ac morbos excusatum quo minus Concilio Agathensi interesset; Junioris non invenimus notitiam ante annum DXXXV, quo Concilio Arvernensi interfuit, idemque videtur usque ad annum DLV aut ultra fuisse in viris: proinde notabile intervallum temporis statui potest inter utrumque; et locus datur non solum S. Sacerdoti, sed etiam ante hunc Aggerico, saltem ad biennium, si fuit a Ruricio I diversus.

forte nec
distinguen-
dus Agericus,

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 16*

medius autem
ponendus S.
Sacerdos,
E

11 Qui utrumque Ruricium conjunxerunt ouctores, aliud nullum habere fundamentum, quam quod Fortunotus in epitaphio eos conjunxerit ita canens:

nihil repu-
gnante Ruri-
ciorum
epitaphio.

Hic sacra Pontificum, toto radiantia mundo,

Membra, sepulera tegunt: spiritus astra colit.

Ruricii gemini, prænomine, sanguine nexi,

Exultant pariter hinc avus, inde nepos.

Tempore quisque suo fundans pia templa Patroni,
Iste Augustini condidit, ille Petri.

Atqui hic illi non magis dicuntur sibi in Episcopatu immediate successisse, quam Avus fundasse templum S. Augustini, Nepos Petri, prout Bernardus Guido et post hunc alii interpretantur; licet ipsa syntaxi verborum, suffragante temporis ratione, potius exigat, ut Avus Petro, Nepos Augustino fundarit ecclesiam.

12 S. Sacerdoti junximus in titulo S. Mundanam, ejus Matrem, Viduam Martyrem: non jam quia hoc die proponunt eam Saussayus in supplemento Martyrologii Gallicani, et Arturus in sacro Gynæceo, per solam diei proprii ignorantiam; quam quia non est operæ pretium hac mense ad diem xxxi, quo duplici Officio Sarlati calitur, novam de ea tractationem instituere, quæ tota esset ex hac dicendis petenda. Etenim genus ac tempus vitæ et mortis, modusque translationis, ex sola filii historici sciuntur: cultum quoque cum filio sere communem habet: licet de ejus corpore nihil modo sciatur. Et forte cum ei propria ædificata ecclesia fuit in altera Dardoniæ fluminis ripa, quæ etiam nunc superest, translata eodem Reliquiæ ejus sunt, et in communi sacrarum rerum strage, superiori seculo per Hugonottas facta, dissipata. Hæc ecclesiæ velut ad jura Sarlatensia spectantis, inter alias circiter septuaginta, septimo loco meminit Eugenius Papa III in Bulla eorum confirmatoria anno MCLIII, eique annectit Curias de Marciliaco et de Calabro. Armandus Gerard in Notis addit, juxta esse fontem S. Mundanæ, ex quo pluri mi adversus dolores capitis remedium se haurire existimant, non sine frequenti effectu; in ejusque rei testi-

J
cultus S.
Mundanæ
matris 31
Maji

in propria
ecclesia juxta
ejus fontem.

monium

A *monium feminas ibidem dimittere linea suorum capitum tegumenta.*

VITA

ab Hugone Floriacensi innovata

Ex MS. Sarlatensi.

CAPUT I.

Ortus, educatio, monachus, dignitas Abbatialis.

Gloriosus Præsul et cunctis in orbe Sacerdotibus imitandus Sacerdos, ex Aquitania provincia oriundus ex clara stirpe originem sumpsit. Qui cum nobilis esset genere, nobiliter splenduit probitate vitæ. De quo quis vel quantus fuerit, ex his quæ sancto cooperante spiritu, de vitæ ejus qualitate, et de multorum miraculorum a copia scribere statui facile quilibet discere poterit. Hujus ergo pater, clarissimus vir Laban, unus de Burdegalæ civitatis primoribus extitit: mater vero Mundana nancupator. Regnabat eodem tempore in Aquitania provincia Rex Christianissimus, Anticius *b* nomine. Accidit autem ut idem Rex veniret ad quemdam vicum, nominatum Calabrum *c*, situm inter Caturcensium et Petragoricorum fines, non longe a fluvio Dordonix. Et cum ibi aliquamdiu persisteret, quadam die assistens ei Laban, præfati viri pater, dixit: Domine mi Rex, si placuerit Serenitati tuæ honorare me, deprecor ut filium meum unigenitum, quem mihi nuper Dominus dignatus est donare, suscipias ex baptismatis regeneratione. Cui gratulabundus Rex protinus respondit: Si nostris illum conspectibus præsentas, faciam quod postulas. Tunc festinus Laban attulit ei filium suum dicens: Ecce, Domine Rex, adest filius meus, cujus susceptorem ex sacro fontis lavacro te futurum promisisti. Et continuo Rex, suscipiens ex sacro latice puerum, dedit ei præfatum vicum Calabrum, in quo hæc gerebantur, hereditario jure possidendum; idem quippe vicus erat regius fiscus. Et factum est hoc divina dispositione, ut idem puer in baptismatis perceptione Sacerdos appellaretur nomine, officio postmodum magnus in Ecclesia futurus Sacerdos.

2 His patris, traditus est Sacerdos, puer venerabilis, S. Capuano *d* Caturcensi Episcopo, ut eum litteris et disciplina Christiana *e* institueret: qui Capuanus in illis diebus erat præcellentissimus inter religiosos Aquitanix Præsules. Hoc *f* vero contigerat omnipotentis Dei dispensatione, quatenus puer sanctissimus a Catholico perfectoque sanctitatis magistro purissima fluentia doctrinæ biberet; unde demum mentes fidelium, Doctor factus egregius, irrigaret: et ne aliquando ab hæretica pravitate circumventus, quorum in illa regione ea tempestate maxima *g* copia inerat, a recto fidei tramite deviare. Sic igitur jam nominis dignitate, parentum nobilitate, dono regio sanctique Præsulis magisterio, dilectus Domino Sacerdos decorabatur in infantia; quatenus ex hoc mortalibus claresceret, quanta reverentia excolendus existeret, quem tot et tantis muneribus divina largitas præveniando sublimaret.

3 Sanctus denique Sacerdos, transactis annis puerilibus, dum doctrinis salutaribus insisteret, et pubescentes annos maturitate vitæ transcenderet; cœpit cunctos coætaneos suos virtutum laudibus præcellere. Unde venerabili Capuano, sub cujus degebat magisterio, admodum carus erat, et ei semper assistebat; et ea quæ ab ejus ore sitiens hauriebat, in sui cordis armariolo recoudebat. Astutiam ejus simplicitas commendabat, et urbanum eloquium

modestia temperabat: nec corporis gloriabatur decore, neque extollebatur mundiali favore. Verum tamen cum jam metas juventutis attingeret, in ipsa ferventi ætate cœpit mox castitatis amator existere, mundique delectamenta spernere. Nam quotiescumque tentator ad eum veniens tentationis aditum quærebatur, clausum semper adversum se ejus pectoris ostium inveniebat. Quid multa? Cum jam intrinsecus vas sincerum sancti Spiritus existeret, et in aramentis holocaustum piæ devotionis quotidie Deo sacrificaret; memoratus Capuanus Episcopus, per Angelicam admonitionem, ordinavit eum Levitam. Et factum est post hanc ordinationem, ut idem vir sanctissimus Sacerdos magis ac magis virtutum jubare claresceret; et omnipotenti Deo, cui dudum ministrabat interius, æque exterius per ministerium Ecclesiasticum deserviret. Et ex tunc cœpit elemosynæ largitatem in indigentibus erogare, ac in Dei laudibus perfectius insistere.

4 Erat per idem tempus in jam nominato vico Calabro cœnobium, in quo quadraginta et eo amplius monachi morabantur. His ergo dilectus Domini Sacerdos specialiter sedulus ministrabat: ita ut quidquid de facultate propria eis non tribueret, totum se perdere profecto putaret. Et renovata ibi primum Basilica, longa jam vetustate pene consumpta, construxit ibidem habitacula monachis apta. Contulit etiam eidem cœnobio eundem vicum Calabrum, cum appendiciis suis, quem (ut dictum est) a Rege Anticio hereditario jure susceperat possidendum. Orabat etiam frequenter, quia didicerat quoniam oportet semper orare et non deficere. Et cum quadam die se in oratione ex more prostravisset, emissa est ad eum divina vox dicens: O dilecte meus Sacerdos, ingredi cœnobium nil metuens: quoniam in ordinem religionis monasticæ elegi te: et quia te vas sanctificatum ab ipsis cunabulis exhibuisti mihi, Angelicam custodiam deputavi tibi. Ad hanc vocem cœpit continuo magnus Levita Sacerdos omnipotenti Deo dupliciter gratias agere, eo quod ab eo facta voce cœlitus confortari meruisset; sumptoque religionis habitu, cœpit propositi sui normam perfectissime custodire. Verum non est nostræ facundiæ depromere, quanta mentis puritas et morum probitas, quanta jejuniorum asperitas, et super omnia lectionum sanctarum intentio, vel quis circa religionem affectus, præ ceteris Fratris Deo et hominibus eum cœperit commendare. His ergo aliarnumque virtutum et magis humilitatis privilegio pollens vir sanctissimus, sub Abbatis regimine per septem circiter annos, antequam ad Presbyteratus Ordinem accederet, Domino militavit. Sicque usum rectæ conversationis numquam deseruit, ut non ante aliis imperaret, quam majoribus debito rationis ordine subjaceret.

5 Post hos dies factum est, ut vir Domini Sacerdos præfati monasterii Fratris præsideret. Hi tamen omnibus plus prodesse quam præesse satagebat. Studebat enim ut eis imitandus existeret, et ut bona opera factis amplius quam verbis ostenderet. Quotidie quidem lectioni vacabat, et tamen omnibus sedulus ministrabat. Ut servus omnium, omnibus serviebat; sed ut judex peritissimus de criminibus arguebat. Minimus inter omnes apparebat; sed tamquam doctor præstantissimus, eos doctrinis salutaribus edocebat. Sicut pater suavissimus omnes diligebat; sed velut sapiens medicus, quos incorrigibiles prævidebat, a corpore Ecclesiæ tamquam membra putrida sequestrabat. Fortitudinem lenitate temperabat, et temperantiam prudentia confortabat: sicque in omnibus actibus suis justus et misericors apparebat.

6 Quapropter omnes, qui in eadem provincia morabantur

VIDE APP.
TOM VII MAJI
NOT. 17.

Burdegala
ormodus
nobili genere

a

b

B

c

ab Anticio
Regulo de
fonte suscipitur

CAP. II

d

e

et apud Caturcensem
Episcopum
educatus

g

post insignem
in virtute
profectum,

ordinatus
Diaconus,

CAP. III
dotat cœnobium
Calabrense;

E

in eoque divino
monitu
effectus
monachus,

F

CAP. IV.
Abbas eligitur

omnibus
merito vir-
tutum carus,
et exemplo
ac verbo
utilis

A rabantur, eum toto nisu diligebant, et magnis laudum favoribus extollebant; et tamen, ut poterat, vitæ meritum occultabat; ne si forte favoribus interiorius intumesceret, in ejus interioribus fructus humilitatis deperiret. Sed nimirum crescebat de eo quotidie opinio famulatrix virtutum: confluēbatque ad eum ex diversis regionibus hominum turba non modica. Et quidam quidem veniebant, ut exemplo tanti viri meliores existerent; quidam vero, tantummodo ut eum inviserent; alii autem, ut alimenta corporis vel quæque necessaria ab eo perciperent; et alii, ut ejus orationibus suas animas Domino commendarent. Quibus omnibus affatim vir sanctissimus divinatorum dogmatum pabula proponebat; et, ut cuique opus erat, proficere, secundum quod poterat, insudabat. Cura pauperum et peregrinorum ita ei inerat, ut cum magna mentis alacritate in eorum usibus expendere, quicquid sibi subtrahere potuisset: unaque admodum vili sui Ordinis veste contentus, nudos vestiebat, et parcimoniam diligebat; et cum sibi parvus existeret, ceteris largus erat.

ANNOTATA.

a Hinc liquet ab eodem antiquo auctore edita esse Miracula a Bernardo Guilonis omisa et infra relata cap. 4.

b Secundum Hugonem Floriacensem est Ecdicius, filius Aviti Imperatoris, de quo supra egimus.

c Calabrum seu prope Calviacum est in diocesi Caturcensi, sed in provincia Petracoriensi Ita in Notis Armandus Gerard.

d MS. Prugense, Episcopo Caturcensi, Capuano nomine, viro inter Præsules Aquitaniæ præcellenti. Apud Labbe etiam Sanctus dicitur. In Breviario Lemovicino notæ sanctitatis vir. Videtur collocandus inter Althium et Baethum, undeque foret quintus apud Samaritanos.

e Breviar. Sartut. instrueret.

f Idem, etiam contigit.

g Propter Reges Wisigothos, ibidem dominantes et hæresi Ariana infectos.

CAPUT II.

Viventis miracula: parentum conversio ad vitam sanctam: Episcopatus Lemovicensis, obitus.

C Inter a vir Domini Sacerdos desiderabat ad Presbyteratus honorem conscendere, ut quanto excellentior gradu feret, tanto liberius Domino vacaret; et quotiescumque sacra mysteria perageret, sese lacrymis in oratione mactaret. Verumtamen, ut tandem hominibus appareret quantæ sanctitatis existeret, placuit divinæ pietati, ut ejus vitam miraculorum gloria decoraret: quod ita factum est.

8 Erat in suprafato vico Calabro quidam homo, cujus cutem lepra fedaverat. Factum est autem ut quadam die vir Domini Sacerdos ab Angelo moneretur, quatenus eum visitaret, et lotis manibus omnia ægritudinis ejus loca palparet. Quod cum fecisset oratione præmissa, hominem continuo sanitati restituit. Habitatores vero loci, nec non omnes regionis illius populi hoc audientes, lætis animis Domino gratias referebant, B. Sacerdotis merita collaudantes.

9 Mundana quoque mater ejus, audiens filium suum tantum peregrisse miraculum, benedicebat Domino, cujus ope mirifica cuncta fiunt miracula: et corde compuncta, cuncta deinceps seculi spernens oblectamenta, filii desiderabat imitari vestigia. Morabatur in illo tempore vir ejus Laban in Burdegala

civitate; quo illa dirigens, accersivit eum, mandans illi per nuntium tam spectandum miraculum Dei fecisse famulum. Hoc audiens Laban, glorificabat et ipse Dominum in eo quod factum fuerat.

10 Cum esset ergo Laban, sicut superius dictum, genere nobilis; Mundana, uxor ejus venerabilis, erat ei moribus et generositate consimilis. Erantque ambo secundum seculi dignitatem inelyti et facultatum affluentia ditissimi. Quadam vero die venerabilis Mundana ad pedes viri sui procidens, cum fletibus precabatur, ut ambo pariter felici commercio pro terrenis cœlestia mercarentur, et S. Sacerdotis imitando vestigia sequerentur; et quemadmodum pariter vixerant carnaliter, viverent et spiritualiter. Quam ejus petitionem Laban exaudiens, corde compunctus libenter assensum præbuit. Diviserunt igitur in duas partes cunctam sui juris substantiam, et unam quidem Ecclesiæ Christi tradiderunt, alteram vero pauperibus et peregrinis erogaverunt. Servos quoque ac vernaculos suos liberos abire permiserunt, et reliquam vitam Domino dedicaverunt. Et erant ambo unanimiter, secundum Apostoli Pauli præceptum, spiritu ferventes, Domino servientes, spe gaudentes, in tribulatione patientes, orationi instantes, necessitatibus Sanctorum communicantes, hospitalitatem sectantes, et Domini Jesu Christi vestigia per omnia persequentes: præcipue tamen peregrinos amabant, et in eis suscipiendis liberaliter insistebant.

11 Quadam die, conveniente viro Dei Sacerdote cum Fratribus, more solito, ad horam orationis secundam, contigit ut pater ejus migraret a seculo. Cumque hoc ei nuntii venientes indicare voluissent, ipse admodum devotissime orationi instabat, ita ut neminem eorum respiceret, donec orationi finem imponeret. Completa vero oratione, patrem jam exanimatum adiit: deinde cum eum jam mortuum in medio expositum invenisset, et interrogavisset horam discessionis ejus; invenit eadem hora illum obiisse, qua ipse ad orationem processerat. Lugebat autem illum tam venerabilis Mundana, quam etiam et parentes ac vicini ejus pariter circumstantes. Quos vir Domini Sacerdos consolans, asserebat illum non esse lugendum, qui Evangelicum implendo præceptum, peregrinis et pauperibus devotus erogaverat facultates suarum rerum.

12 Porro iterum eos interrogavit, si condignum ejus funeri præbuisset obsequium. Cui cum respondissent, quod vivificis mysteriis Domini Corporis et Sanguinis non participavisset; cum ingenti mœnore protinus se in terram prosternens, oravit diutissime. Deinde defuncti manu apprehensa, semel et secundo eum nomine vocavit. Qui continuo ad vocem viri Dei, acsi dormiret, ita surrexit; et circumstantium multitudinem intuens, in jussemodi verba profudit, dicens: Hora quidem præsentis diei secunda a seculo migraveram: sed filii mei meritis concessum est mihi ut iterum ad Superos remearem. Hæc eo loquente, stupebant cuncti qui aderant ad tantæ rei miraculum: expansisque manibus in altum, ac sublato clamore ad cælum, Domino gratias referebant. Sed cum siluissent, continuo venerabilis Sacerdos Communionem Domini Corporis dedit ei: qua ille percepta valde confortatus est. Tunc ante ejus præsentiam idem vir Dei sese projiciens, ad similitudinem Patriarchæ a Jacob, paternam benedictionem ab eo flagitare cœpit. Cui cum protinus benedixisset pater, iterum mox in pace quievit. O! laudabile beati viri meritum, per quod pater ad Superos reducit, et Corporis Domini viatico reficitur, ac postmodum quieturus in pace dimittitur.

13 His peractis quæ diximus, cœpit fama beati viri hac illaque diffuere, et odor sanctæ ejus conversationis

D

cap. vi.
exemplo ejus
contumenter
victuri

bona sua
ecclesiis et
pauperibus
largiuntur.

Rom. 12, 11

E

cap. vii.
Filius mor-
tuo patre

solatur ma-
trem

et defuncto
vitam red-
dit

f

donec Viati-
cum suscipiat.

a

cap. v.
Ordinatus
Presbyter,

leprosum sa-
nat.

unde gavisus
parentes,

A versationis finitimas regiones perfundere. Unde Lemovicensi Episcopo *b* Aggerico beatæ memoriæ decedente, vir Dei Sacerdos in Cathedra sublimatur ejusdem Ecclesiæ, ad honorem Dei, electione Cleri et favore populi, Francorum Rege *c* Chlodovæo seniore illius provinciæ Principe etiam collaudante. Sicque per aliquot annorum *d* curricula eandem gubernavit Ecclesiam Dei providentia. Veruntamen, quoniam ne aliquibus fastidium generemus, verborum fugimus, et brevitati animum applicamus, nunc ad ejus transitum flectamus articulum.

14 Sentiens igitur Sacerdos beatissimus, sancto sibi revelante Spiritu, extremum diem sibi imminere; valedicens Fratribus Lemovicinam civitatem deseruit, et natale solum repetere studuit: ibi namque divina præordinante gratia, cupiebat ut ejus conderetur corpusculum, ubi religionis sumpserat exordium. Qui cum iter faceret, venit ad quendam villam quæ Argentacum nominatur, ibique jam diu maceratus dolore, gravi febrium afficiebatur acedine. Sed cum paululum respirasset, ovorum edulium postulavit. Quod discipuli ejus audientes, alimentum quod quæsierat, solícite per omnes villæ incolas queritare festinaverunt; et non inveniētes, statim

B magistro annuntiaverunt. In eadem quippe villa germen gallinarum, milvorum et accipitrum hactenus infestabatur improba voracitate, ita ut vix ibi aliquando aliqua potuerit gallina durare. Quod ut vir sanctus comperit, illam avium importunitatem ita compescuit. In hoc, inquiens, ambitu villæ nulla deinceps avium rapacium gallinas audeat infestare. Cujus servi Dei edictum inviolabile permanet in sempiternum *e*. Mira res! verum hoc uno satis patet indicio, quod potenti virtute Pontificalis dudum auctoritas homines ligare poterat et solvere. Vere enim illius erat discipulus, qui in navicula positus, surgens imperavit ventis et mari, et facta est tranquillitas magna. Sic quondam Beatissimus Martinus, Turonum Archiepiscopus, mergos a præda fluminis prohibuit, et rapacem ingluviem eorum compescuit. Paruerunt volatilia Martini præceptis; obtemperant adhuc accipitres Sacerdotis famuli Dei interdictis. Ipse, *f* precamur, precibus nos solvat a criminibus, et sic defendat supplices, ut nunc conservat alites.

15 Vir igitur Domini Sacerdos, Præsul sanctissimus, videns diem supremum sibi illuxisse, discipulos convocat, corpusque suum Ecclesiæ, in qua exordium religionis sumpserat, reddi imperat. Deum, cum divinis mysteriis exitum præmunisset, et discipulis suis omnibusque ibi convenientibus sacræ exhortationis multa affamina perorasset, et se spiritalis filios, quos deserebat, omnipotenti Deo commendavisset; tertio Nonas Maji spiritum cælo reddidit: qui choris nunc Angelicis circumseptus illi proximus extat, cui in terra positus militabat. Sic enim Dominus noster Jesus Christus in terris positus Patrem exorabat: Pater, volo ut ubi ego sum illic sit et minister meus.

16 Magistrum igitur exanimem videntes discipuli, qui enim fuerant comitati aiebant, nimio intrinsecus mœrore correpti, Cur, Pater, huc moriturus advenisti? Cur nobiscum tam parvisimo vitæ termino degere voluisti? Cur nos, Pater dulcissime, relinquis orphanos? His et hujusmodi questibus discipuli satisfacientes dolori, magistri præcepta complere studentes, ejus exanimem artus navi imponunt, et per Dordonix alveum iter arripiunt ad prædictum *g* monasterium. Et cum jam appropinquarent ad matris Domini Sacerdotis diversorium; ecce B. Mundana, luminibus orbata, filii tendebat ad exequias. Quo cum manibus famulorum sustentata venisset, mox ad fluminis littus meruit recipere lumen

divinitus. Nunc sicut in altero miraculo fecimus, Dilectum Domini Sacerdotem Beatissimo Martino Turonum Archiepiscopo comparemus. Martinus h matrem suam a gentilitatis convertit errore, Sacerdos Præsul sanctissimus exemplo continentix provocavit matrem ad emendationem vitæ: ille per fidem matrem illuminavit intrinsecus, hic illuminavit extrinsecus ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Ita etiam Bernardus Guidonis in MS. Pragensi Jacob expressit, prout habetur Genescos cap. 49. Ast opud Labbe habetur Job.

b Notitia utriusque Episcopi Aggerici et Sacerdotis, uti et Capuani Episcopi Cadurcensis solum habetur ex hac Vita, ea quod Catalogi circa primos Episcopos sint valde mutili.

c Post Alaricum Regem a Chlodovæo devictum anno 507, præfuit hic Aquitaniæ, ac tunc ante ejus obitum, id est 27 Novembris anni 509 videtur S. Sacerdos Episcopus constitutus.

d Saltem ad Justiniani Imperium, quod incipit anno 527. Notat autem Armondus Gerard, id non ita intelligendum quasi milvos omnia relegarit ab eo loco Sanctus, ut voluit aliqui; cum etiam nunc ibi æque ac alibi conspiciantur, sed quod ibi non magis quam alibi sint infesti gallinis.

e Sequentia hujus numeri intacta sunt apud Bernardum Guidonis.

f Breviar. Sarlat. precantium.

g Non igitur Argentaci, ubi mortuus, ibidem et sepultus est S. Sacerdos, uti perperam in supplemento Saussayus: graviore etiam errore pro Argentaco scribens Argentoratum, quæ est urbs Germaniæ ad Rhenum. Saussayi errorem ex parte etiam transcripsit Arturus du Monstier in Gyneceæo sacro ad hunc diem.

h Neque hoc, nec id quod supra dictum de Mergis, invenies apud Scveram Sulpitium: unde ergo hæc sumpta, quæremus 11 Novembris.

CAPUT III.

Ratio temporis: sepultura: translatio corporis Sarlatum.

Floruit autem S. Sacerdos reverendus Episcopus Augustorum Anastasii *a* et Justiniani senioris *b* Justiniani temporibus, sibi ad invicem succedentibus; Chlodovæo *c* filio Childerici Francorum et Aquitanorum tenente monarchiam. Hunc Chlodovæum *d* S. Remigius baptizavit. Hoc etiam tempore eximius monachorum legifer *e* Benedictus, et B. Amandus *f* et S. Vedastus Episcopi, et alii plures viri sanctissimi floruerunt. Extitit etiam vigesimus *g* nobis Lemovicensis ecclesiæ Episcopus *a* B. Marade, primo ejusdem civitatis Episcopo, Petri Apostolorum Principis *h* discipulo.

18 Gloriosissimo Præsule Christi Sacerdote, sicut jam dictum est, vinculis corporis absoluto, monachi sæpe fati monasterii corpus ejus sanctissimum de navi deponentes, et suis humeris imponentes, ecclesiæ, cujus Domino donante Abbas extiterat, intulerunt. Quis tunc ibi conventus virorum ac mulierum advenerit, quæve pompa ecclesiasticorum ornamentorum delata fuerit, supervacuum dicere duximus; videres tamen ad ejus exequias convenire gaudentes pariter et lugentes. Gaudebant qui tanti Confessoris suscipiebant patrocinium; lugebant se amisisse dulce solatium. Lacrymas culibere non poterant pietatis affectu, sed consolabantur corporis ejus adventu.

CAP. VIII
Post administratum Episcopatum Lemovicensem
h
c
d

CAP. IX.
reversurus
Calabrum

arguatur Argentaci;

inhibet
milvorum
rapacitatem:

e

CAP. X.
sequæ in suo
monasterio
sepeliri
manibus
obit 5 Maji:

ad corpus
vo delatum

g
illuminatur
eucha mater.

D
A. HUGONE
FLOR. EX MS.
h

E

f
Tempus quo
floruit sanctus.

a

b

c

d

e

g

h

CAP. XI.
cujus corpus
populum
multum se-
pultura præ-
sentem

A Carmina sic simul et lacrymas effundebant, exultabant pariter et dolebant.

A HUGONE
FLOR. EX MS
mirifico odore
perfundit.

19 Omnes tamen pariter suavissimo reficiebantur odore, et simul inestimabili propinabantur dulcedine. Nam totum viri Domini corpus divino fragrabat neetare, acsi fuisset perfusum pretioso aromate. Angelorum chorus comitabatur in cœlis, quem chorus virtutum semper fuerat comitatus in terris. Cum ejus vero sanctissima anima tripudiantes Angeli Dominum collaudabant, et homines in terris positi funeris exequias honorifice procurabant. Sic itaque in memorata basilica, Deo favente, reverendissimi Præsulis Sacerdotis Reliquiæ feliciter fuerunt recondite.

20 Longo vero post tempore, dum piis lacrymis S. Mundana filii sui semper rigaret mausolaum, Wandalica i persecutione, gladii procubuit interemptione; et propter insuperabilem Christi confessionem, martyrii sustinuit immolationem. Porro corpus ejus, a fidelibus collectum, et juxta filii sui reverendissimi ac sanctissimi Sacerdotis Præsulis sepulchrum diligenter est humatum; ibique divina opitulante gratia multa fiunt miracula, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat, per omnia secula seculorum, Amen *h.*

CAP. XII.
Mater a
Wandalis
occiditur.

B 21 Optimo Imperatore i Carolo Magno Imperialia scepra tenente, et Ludovico Pio filio ejus sub patris Imperio in Aquitania regnante, sicut Actuum eorum libellus testatur, multa in regno Aquitanico monasteria ab eodem Rege Ludovico fuerunt reparata, multa et a fundamentis constructa, quibus nunc veluti quibusdam luminaribus decoratur tota Aquitania. Hujus exemplum non modo Episcoporum multi, sed et laicorum quam plurimi amulati, collapsa restaurare, et nova monasteria certabant construere. Hoc etiam tempore, in ejusdem provinciæ corpore, a religiosis viris *m* restaurata est ecclesia Salvatoris mundi in vico Sarlatensi, qui est situs in pago Petragoricensi. Sicque factura est, Dei operante elementia, ut ecclesias quas præfatus Imperator Carolus Magnus devastando leserat bello, quod multis annis gestam tandem peregerat contra Waiferum *n* tyrannum, et Hunaldum qui post Waiferi mortem Aquitaniam occupaverat; Ludoviens filius ejusdem Imperatoris repararet. Quas omnes ipse piissimus Imperator Carolus Magnus immensis auri et argenti ponderibus, gemmarumque pretiosarum exornavit muneribus amplissimis et honoribus ditavit, et insuper, quod est pretiosius, sanctissimis Reliquiarum patrociniis insignivit. Inter quas idem Princeps, Dominus amabilis Carolus *o* Magnus, honestavit, imo sanctificavit hanc, de qua loquimur, ecclesiam de Sarlato non modica portione ligni Crucis Dominicæ: quod, ut in quibusdam *p* Actibus ejus legitur, ipse Imperator *q* cum multis aliis Reliquiis detulerat ab Hierosolyma.

k
CAP. XIII
Inter monasteria que Carolus M. et Ludovicus Pius ornarunt

m
n
fuit etiam
Sarlatense,
o
p
q

CAP. XIV
r
ad quod a
vico Catalbro
transferuntur
corpora SS
Sacerdotis et
Mundane

22 Ea tempestate monachi ejusdem ecclesiæ Sarlatensis ad superius nominatum vicum *r* Calabrum, jam pene in solitudinem redactum, abeuntes, una noctium, utriusque Sanctorum, Sanctissimi scilicet Sacerdotis et matris ejus S. Mundana: Martyris sepulchra confringentes; et eorum sanctissima corpora inde colligentes et secum deferentes, intra præscriptam ecclesiam Salvatoris mundi dignissime tumularunt. Hæc omnia ita contigisse, sicut prætaxavimus, diligenter investigando cognovimus: diem tamen in quo hæc facta sunt, nemino nobis tradente, nondum certissime novimas. Nec mirum si nos latet hujus rei notitia, cum constet quod per illa eadem tempora, *s* bellis præpedita, tota Gallia totaque Aquitania liberalium artium pene caruerit disciplina.

23 Verum ut ab iis, quæ celebriori fama feruntur, notitiam capiat lectoris sagacitas; illius temporis, quo Beatissimus Sacerdos floruit, et illius quo in Sarlatensi vico corpus ejus translatum fuit, brevi admodum ratiuncula declaravimus. Computantur quippe a Passione Domini usque ad transitum S. Martini anni i quadringenti duodecim; et a transitu S. Martini usque ad obitum Chlodovæi filii Childerici, cujus tempore floruit S. Sacerdos, anni centum duodecim. Sunt igitur a Passione Domini usque ad obitum hujus Chlodovæi, anni *v* quingenti viginti quatuor. Item ab obitu Chlodovæi usque ad decessum Caroli Magni, cujus tempore Sarlatensis locus restauratus est, sunt anni *x* trecenti et unus. Hæc tamen quæ scripsimus probabili ratione ab antiquis historiis sparsim relegendo collegimus, et coram Deo positi meracissima veritate tantummodo loquimur; et omissis incognitis ea quæ certissime novimus, ad honorem tanti Confessoris fideliter explicavimus.

D
Temporis ratio erronee subducta.

ANNOTATA.

a Anastasius imperavit a die xi Aprilis Anni 491, usque ad 8 Julii anni 518

b Justinus proximo a morte Anastasii die capit imperare, et anno 527 Justinianum i Aprilis declaravit successorem, qui illo i Augusti mortuo, plene regnavit.

c Chlodovæus saltem enim Anastasia viriit.

d Baptizatus anno 496, regni sui anno 17, ut alibi probamus.

e S. Benedictus natus circa annum 480, mortuus 543, 21 Martii, quo die Acta dedimus.

f Coluntur ambo 6 Februarii: ex his Vedastus senior factus Episcopus circa an. 500, mortuus circa annum 540. At S. Amandus natus circa annum 594, et nonagenarius creditur vita sanctus circa annum 584.

g Hic apparet aliquod *σφάλμα*, et forte in catalogo Episcoporum Lemovicensium, cum antiqua vita scriberetur noto, nonus post primum fuit S. Sacerdos, inter ros qui constituto firmiter Episcopatu sibi invicem sine interruptione successerunt: non adnumerando is S. Martialem, ejusque discipulum S. Aurelianum.

h Ita vulgari opinio habet, alii cum Gregorio Turonensi referunt ad Decii tempora, quod ad ejus Acta examinabitur 30 Junii. Magnum certe hinc admittere debent in serie Episcoporum, qui vulgarem tenent opinionem: et ob hanc forte causam Bernardus Guido in catalogo illorum nomina tam liberaliter multiplicat, ut supra diximus.

i Petrus Franciscus Chiffletius lib. 2 Paulini illi strati cap. 17, ostendit apud scriptores uno Wandalorum nomine venire nationes omnes Gothicas seu Geticas, aliasque barbaras, et sic potuit S. Mundana in aliqua excursionem Gothorum, qui Galliam Narbonensem satis vicinam adhuc retinebant, occisa fuisse. Coleam in Ecclesia Sarlatensi 31 Maji sub ritu duplici, ut viduam Martyrem, indicavit Armandus Gerard: ut hoc die refertur a Saussayo in supplemento, quod sequitur Arturus in Gyneceæ sacro.

k Hic desunt Breviarium MS. Sarlatense: ubi tot Lectiones quot hactenus numeri a nobis notati

l In MS. Sarlatensi ponitur titulus De revelatione S. Sacerdotis. Apud Bernardum Guidonis. De Translatione corporis S. Sacerdotis apud vicum et monasterium de Sarlato in territorio Petragorico: et sic sequentia habentur opud Andream Chesnum toma 3 pag. 385.

m Imprimis Bernardo Comite Petragoricensi, consentiente uxore Garsinda, qui locum vatenus sub suo jure retinuerat. Diploma ejus vide tom. 4 Gallia: Christ. pag. 808.

n Imo bellum contra Waiferum seu Waifarum confecerat

E

F

A *confecerat Pipinus, pater Caroli Magni, otque isto anno 768 interfectus est, ante obitum Pipini, qui decessit 24 Septembris. Hunaldus autem, pater Waifurii, a Carolo Magno in fugam versus, ac dein captus est. Consule Vitam 28 Januarii num. 8.*

o *Colitur Carolus Magnus officio Ecclesiastico apud Sarlatenses.*

p *Sunt aliqua ejus Acta sub Turpini nomine edita, et passim improbata.*

q *Imo ceceperat a Fortunato seu Macario Episcopo Hierosolymitano, nam ipse non est eo peregrinatus.*

r *Mirum est a Saussoyo dici Calabro dein Sarlatum nomen datum, cum distent ad duas leucas.*

s *Intelligit bella Normannica, seculo 9 et 10 gesta.*

t *Imo mortuus est S. Martinus aano Æræ Christi 397.*

v *Chlodowæus e calculo nostro decessit 27 Novembris anni 509.*

x *E computo nostro anni 304. Mortuus est autem Carolus 28 Januarii anni 814.*

CAPUT IV.

Miracula post Translationem a patrata, atque imprimis injurii contra Sanctum puniti.

Recenti tempore, quo in prædicta sancti Salvatoris ecclesia gloriosi Præsulis Sacerdotis fuerunt membra recondita, ipso sancto Parasceves die pistrinum monachorum forte cœpit exuri. Sic cum incendium illud tertio jam accensum colligeretur fuisse extinctum, longo fomite iterum resumpto robore reaccensum, per vicina quæque late dispergitur. Tunc repente fit clamor, fragor exoritur, catervatim concurritur, et incassum hinc et inde focus invaditur. Nam minax flamma, primo per vicinarum domorum fastigia sparsim porrigitur; ac, demum impetus earum, agente vento, ad ipsam S. Salvatoris basilicam usque provelitur. Verumtamen ad funes b lignorum concurritur, sonus eorum procul diffunditur; omne ornamentum quod erat in eadem basilica festinanter colligitur, pretiosissimi Confessoris corpus foras extrahitur, et auxilium ipsius sanctissimi Pontificis devotissime ab omnibus qui aderant inelamatur. Interea loci cernitur ab Oriente advenire nubecula, quam cunctis videntibus candida præcedebat columba. Tunc nubecula illa, rapido flatu acta, ubi super illa incendia sua dilatavit velamina, mox ingentis aquæ cœpit inundationem emittere. Cerneret elementorum conflictum, ignis tamen est superatus divinitus. Est operæ pretium tanti miraculi pensare sublimitatem. Quis non stupet, cum ad invocationem dilecti Dei Sacerdotis obscuraretur cœli serenitas; et cum subita pluvie inundatione superata incendii sedaretur immanitas? Fatendum sane est, et absque ulla ambiguitate credendum, ad ostendendum Sancti Sacerdotis meritum (cujus corpus inelytum tam ibi nuper fuerat Deo favente translatum) super ejus basilicam, ad ipsam sanctificandam et ad sedandum idem incendium, ipsum advenisse Spiritum, qui in similitudine columbæ in Jordane flumine requievit in Christo; et tanto signo Domino operans, ipsamque suam sanctam ecclesiam sanctificans, ab imminente incendio per hujus inelyti Confessoris meritum tunc liberavit; et, ut in sequenti pandemus e opusculo, multa postmodum miraculorum gloria decoravit; quod quæsumus faciat propitius, ad laudem et gloriam nominis sui, semper. Amen.

25 Leo Papa il sanctissimus ecclesiam Salvatoris mundi et beatissimi Confessoris Christi Sacerdotis, privilegio suæ Sanctitatis munire decrevit: in quo privilegio anathematizando prohibuit, ne quis præsumptione vel arrogantia elatus, aut parentum ge-

nerositate tumidus, sed quovis alio modo, non electione legitima monachorum ibidem servientium, ipsius ecclesiæ audeat invadere dominatum, aut res ad eam pertinentes ullatenus diripere, minuere vel alienare. Quod quidam Hubertus, tonsura Clericus, actu vero sacrilegus, pro nihilo ducens, Wilhelmi Comitis fultus præsidio, arripuit dominationem, siye prædictæ ecclesiæ congregationem: qui bonis omnibus locum expolians exinanibat, et quotidie pessimabat. Sed cum quadam die membra sopori stravisset, ecce Dominus Sacerdos, duobus comitantibus per visum, apparuit; atque temeritatem illius coercedo, ita redarguit: Cur, inquires, hominum nequissime, contra Apostolica decreta hujus sanctæ ecclesiæ res invadere præsumpsisti? Cur Abbatis nomen et tyrannidem assumpsisti? Cur monasterii supellectilem exportasti? Et hoc dicens baculum, quem in manu gerebat, in sublime erexit ut eum percenteret: sed, ut idem Hubertus postea retulit, precibus comitantium revocatus, baculum a verberare retinuit. Miser vero de lectulo surgens, primum quidem visionis horrorem vehementer expavit: deinde phantasie spiritu se delusum autumans, ad pristinum errorem paulatim relabendo rediit. Verumtamen dum furit; et dum secundum similitudinem serpentis et instar aspidis surdæ et obturantis aures suas, protinus ad crimina ruit; ecce iterum ipsi dormienti altera nocte sanctus Pontifex severior assistens, ait: Quomodo te habes, Huberte? Vigilane, an dormis? At ille pavore percussus illico respondit: Quis es, Domine? Cui vir sanctus intulit: Nonne me nosti? nonne me jam dudum vidisti? Cur me proterve sprevisi? His dictis cœpit caput ejus verberare, ac cetera membra quæ gerebat fuste dolare. Tunc miser primum, Parce Domine, Parce Domine, cœpit ejulando clamare. Demum culpam jam sero clamitans, a lectulo desilivit: sicque demum amens effectus, cunctis qui aderant mirantibus per monasterii claustrum diffugiens, in quoddam tugurium, hominum visus fugitando se contulit. Viatores quidam comprehendentes eum ad eandem ecclesiam continuo reducunt, ibique eum diligenter custodiunt. Tunc populi per universam illam provinciam, quæ facta fuerant audientes, Salvatori Christo gratias referebant, Sanctique Sacerdotis prædicabant merita collaudantes. Ille vero moriens et crebro, Mea culpa, sancte Sacerdos, inquires, debitas pœnas luit. Omnibus vero, qui hoc audierunt, patenter innotuit, qua pœna dignus sit, quisquis injuste super gregem Christi tyrannidem arripit, et qui tanquam fur ecclesiasticas res male disperdit. Petragoricensis Comes e Wilhelmus, qui contra Apostolica præcepta venditor ecclesiæ, de qua loquimur extiterat; adjunctis utrisque manibus reductoque ore ad aurem, ac omni deformitate membrorum deturpatus, ingrutam vitam duxit sine tenus.

26 Calvinianus est vicus, in confinio Petragoricorum et Caturcensium. Hujus vici incolæ ad B. Sacerdotis monasterium venire consueverant. Quadam igitur die quidam illorum ex more veniebant: pauper vero quidam cum sua conjuge ceram et vinum de penuria sua coemerat, et sequelantur præcedentes. Sed dum, ut diximus, tardiori calle iter caperent, et soli incederent; fit eis obviam unus ex parasitis ejusdam militis; flasconemque vini, quem ferebant, violenter extorsit. At illi iter propositum expeditius peragentes ad supradictum veniunt monasterium. Tunc expansis manibus in terram se projicientes, de illata sibi injuria a Deo et ab ejus famulo, Sancto videlicet Sacerdote, expotant ultionem. Ille interim qui flasconem rapuerat, ex eo sibi potum porrigi postulabat. Hi autem qui adstant

D
A. HUGONE
FLOR. EX MS

pi a sancti
apparitione
non emenda-
tus,

E

secunda in
furiis actus
moritur,

et Comes qui
eum induxe-
rat contra-
ctione punitur.

F

Flasconem
vini Sancto
offrendum
rapuens,

Incendium
ab ardente
pistrino in
ecclesiam
transfunsum

VIDE APP.
TOM. VIII MAJI
NOT. 18.
b

extinguitur
per nubecula
a columba ap-
parente ad-
ductam:

c

Hubertus
Abbas Somo-
nicanus et dila-
pidator,

e

vinum

A vinum ex supra memorato vasculo fundere cupiebant: sed nec pessulum quidem, quo desuper munebatur, eximere prævalebant. Demum lancea pessulum effringentes, vini liquorem ex eo elicere non poterant. Et dum hæc fierent, auctor flagitii divinitus percussus a dæmone corripitur, atque in seipsum debacchando sceleris ultor efficitur. Manus enim proprias et brachia furibundis depascebat dentibus, et omnes quos poterat sævis dilaniabat morsibus. Qui tandem apprehensus, atque duris funibus adstrictus, vitam exhalavit protinus. Illo igitur terribiliter mortuo, qui adfuerunt, flasconem cum vino ad beatissimi Sacerdotis monasterium detulerunt, et ad memoriam tanti miraculi in eadem ecclesia suspenderunt.

27 Quadam autem die cuidam ardore febrium æstuanti, per visionem ostensum est, ut si de vino flasconis, quem præcedente sermone notavimus, biberet, statim convalesceret. Quo hausto, morbo fugato, confestim convaluit; et non solum huic profuit, sed etiam multis aliis, vinum illud ad medelam, quamdiu durare potuit. Sicque quod uni fuit ad interitum, multis ægrotantibus attulit remedium.

28 Æstivo tempore quidam causa devotionis ad S. Sacerdotis oratorium venerant, et expleta oratione remeabant. Hi vas vinarium, quod œnophorus vocitatur, propriis humeris deportabant, ut ex eo horis competentibus potantes sitis ardorem refrigerarent. Contigitque eos in itinere caloris et sitis pariter ardore fatigari: qui nimia anxietate compulsi, assident potationi; rursusque iter corripientes, acrius ab æsta afficiuntur sitientes. Tunc anxii, Bibamus iterum, inquit, quia S. Sacerdotis non deerit munus. Quo dicto ad se applicantes œnophorum, summo tenuis invenerunt plenum; propinatique iterum arripiunt iter. Quo mature confecto, sub unius hospitii culmine se collegerunt; ibique iterum ex eodem vase bibentes, mirabantur, sæpius illud plenum reperientes. Ad hoc spectaculum multi conveniebant, et toties bibebant quoties veniebant, acsi ab eo vinum non effunderetur. Igitur præfati peregrini, retrogrado calle revertentes, tanti miraculi asserunt præconia, per omnia divulgantes: œnophorum etiam secum in testimonium ad monasterium reportantes, et in ecclesia suspendentes ketabantur, Domino gratias referentes.

29 Alio quoque tempore, dum ad sancti Præsulis Sacerdotis ecclesiam quidam advenirent, canis forte in itinere comitabatur, qui gregem ovium cuiusdam rustici in via aggrediens, per pascua latratibus agitabat: sed a Domino suo revocatus, iterum cum eis gradiebatur: sicque illi ad monasterium venerunt, et perfectis pro quibus venerant, iterum ad propria repelabant. Interea opilio, turbati gregis querimoniam ad Dominum referens, animum ejus maligno acuit furore. Tunc rusticus ille, hosti' iter armatus, obvium se præbuit remeantibus peregrinis, et coepit eos afficere injuriis, offerentibus eis propter id quod canis fecerat legitimam emendationem. Verumtamen cum adhuc in eos saviret, et sarcinillas eorum hac illacque dispergeret; illi S. Sacerdotis auxilium invocare coeperunt: proclamationes vero eorum ille rusticus irridebat. At illi relinquentes ibi quæ secum tulerant, ad S. Sacerdotis recurrunt ecclesiam. Illis vero ibidem persistentibus, mox rusticus ille gravi membrorum conteritur dissolutione: quem parentes gremio vanni compositum ad sæpe nominati Sancti studuerunt bajulare propitiatorium. Solemnitas ejusdem Christi Confessoris celebrabatur ipso die; et ecce jam sole ad occasum vergente, præfati rustici portitores, ecclesiam irrupentes, testem tanti miraculi eundem rusticum ex-

ille contumax, omni membrorum destitutus officio, D expiravit noctis in medio.

30 Miles quidam, a S. Sacerdotis monasterio rediens, obvium habuit quemdam, qui contra eum noxam admiserat, et ad idem monasterium orandi gratia veniebat. Miles vero ille, metu ac reverentia Confessoris Christi Sacerdotis, ejus stupenda miracula frequenter viderat, et fieri sæpius audiebat, eum impune præteriens abiit. Alter vero eques, qui præcedentem militem a longe sequebatur, eundem peregrinum in eadem via offendens, de reatu illo, quem contra præfatum Militem perpetraverat, illum arguere minisque terrere tentabat. Sed peregrinus ille, in B. Sacerdotem confidens, nullum equitem in eo itinere se formidare respondit. Tunc eques, existimans quod enim contemneret, superbia tumens, impulit calcaribus equum, et in eum irruit, tunicamque quam capiti suo propter æstum superposuerat, ei diripit, ac post se in sella complicavit. Peregrino autem illi, sancti Præsulis auxilium imploranti, continuo tunica capiti ejus superponitur: et ille eques improbus, fracta coxa devolvitur. Equus vero furis agitato in jacentem invehitur, et per campum palantem aggreditur, et apprehensus confestim moritur. Eques vero, dum ad Sancti ferretur ecclesiam, die octava postquam hæc fuere peracta, in ipso itinere moritur. Et sic eum vivens, cujus contempserat meritum, non meruit habere propitium.

ANNOTATA.

a Hic sub novo titulo, *Miracula, inchoatur velut altera pars Legendæ, nec in Capita distinguitur, uti prior: sed miracula singula paragraphum unum constituunt, prolixiorum breviorumque, ut res fert: quod in numeris consequenter signandis etiam sequimur.*

b Ligna seu tabulas, malleis pulsandis, ænearum campanarum vice fuisse in usu monachali, apparet ex plurimum Sanctorum Actis, cum mentio fit monachi alicujus morientis: hic autem vides ea etiam ad quamvis aliam conventus aut populi convocationem valuisse. De hoc usu, (quem una cum vitæ monasticæ forma ex Oriente accepisse videtur Occidens noster) discere etiam potes ex *Passione Martyrum Sabaitarum 20 Martii num. 12, et alibi invenies, ἱερὰ ξύλα, sacra ligna, hujusmodi appellari.*

c Non existimo diversum quid indicari; sed sequenti opusculo, idem esse ac si diceret, progrediente opusculo, hoc scilicet præsentem.

d Videtur intelligi S. Leo, *Papa IV, de quo agemus 17 Junii, sedit is ab anno 847 ad 855.*

e Extat apud *Sammarthanos, tom 4 pag. 808 diploma, quo Bernardus, Dei gratia Comes Petragoricensis, monasterium S. Salvatoris, quod vocatur Sarlatum, quod tunc minime regulariter debebat, consentiente uxore Garsinda, et Domino Ludovico imperante, tradit Abbatibus Oddoni et Addacio eorumque successoribus, secundum regulam S. Benedicti eligendis, pro se, uxore, filiis et filiabus, fratribus et propinquis, cui subscribunt e proceribus undecim, filii verosimiliter et fratres; primo autem loco habetur signum Guilielmi, quem possis primum filiorum credere: an autem hic aut ex successoribus alius, paterni vel aviti privilegii violator extiterit introducendo Hubertum, non facile dixerim; cum in serie Abbatum, Sammarthanis communicata, nusquam hujus nomen reperiatur Ibi post Adacium collocatur Assenarius, et dicitur ad annum 860 vixisse, quo posito necesse est ut Ludovicus Pius significetur in præcitato Bernardi diplomate; cum sub ejusdem nominis nepote Ludovico Juniore Aquitania non fuerit, Balbus autem solum coepit imperare an. 877. Ex hoc porro consequitur, quod licet anno*

A. HUGONE
FLOR EX MS.
furiosus
efficitur,

ex eoque re-
lato bibentes
ægrî conva-
lescunt.

Peregrinis
siti æstuan-
tibus

vini medicum
du sufficit:

aliorum
sarcinillas
levi ex causa
diriptens
rusticus,

paralyti
castigatur:

Eques alteri
in Sanctum
fidenti in-
jurius,

equi et sua
morte puni-
tur.

E

F

NOT. 4

VICE APP.
TOM. VII MAJ
NOT. 19

A 860 Carolus Calvus Aquitaniam per Comites disposuit, uti legitur in MSS. *gestis Consulium et Præsulium Engolismensium apud Beslium*: *tomen jam antea suos Comites habuerit Aquitania, et quidem plures simul in variis partibus; neque jam solam habemus Burdegalenses Comites a Pictaviensibus diversos, sed etiam Petragaricenses, quorum tamen tituli aliquando coaluerint, uti probat pro anno 982 instrumentum Amæ Comitissæ Burdegalensis seu Petragoricæ Patriæ, jam supra ad diem 4 citatum, ubi de S. Mucaria.*

CAPUT V.

Beneficia sanitarum, S. Sacerdotem invocantibus impensa, malevoli puniti.

Huc usque disseruimus qualiter Domini Pontifex Sacerdos tyrannos atque superbos persequendo contriverit: sed amodo referemus, quomodo supplices potenti virtute signorum refrendo juverit. Verum quoties Sancti videntur in quemlibet inimicorum Dei exercere vindictam, sicut in Passione Apostolorum Petri et Pauli legimus Simonem Magum ab alto eorum imperio corruisse; scire debemus quoniam Dominus est, qui per Sanctos suam operatur justitiam, justo iudicio puniens inimicum ad laudem et gloriam nominis sui Sanctorumque suorum. Tanto ergo metuendi sunt ipsi, quanto constat quia ille ubique præsens est, et maxime locis suo Sanctorumque suorum nomini consecratis, qui ad inferendam per manus eorum malefactorum ultionem, quo modo et cum voluerit invalidus non est. Sicque quisque Sanctus, dum subjectos ab adversariorum injuria suo merito defendit, et impios justo Dei iudicio punit, plurimis ad se confugiendi aditum aperit: et dum aliquando superbum perimit, ne loca sacra temerare audeat, profecto ad se confugiens remedium securitatis præstat.

32 Generalis conventus, secundum morem antiquorum, in Caturcensi territorio, in loco qui Pons-Rode a dicitur, agebatur: et plurima populi multitudo illic advenerat, fideliumque devotione inclyti Sacerdotis venerabile corpus eo allatum fuerat. Erat autem in eadem regione quædam matrona nobilis, quæ juvenem cæcum a nativitate alebat pro Dei amore. Cæcus vero ille ubi audivit tanti Confessoris feretrum illic esse delatum, rogare cœpit matronam illam, cujus sustentabatur elemosyna, ut sibi candelam emeret, quam ipse ante præsentiam hujus Sancti poneret, si forte illum Dominus per ejus meritum illuminaret. Cui prædicta matrona respondit: Ego vicetua candelam, quam Sancto illi cupis afferre, libenter præsentabo: quia qui tibi ducatum præbeat, in tanto tumultu populi, invenire non valeo. Confluebat nempe ad prædicti Sancti Reliquias plurima populi multitudo. Tunc matrona fecit quod promiserat, et mox sibi contigit ut volebat: nam ipsa eadem hora, qua illa ante viri Dei præsentiam candelam posuit, ille cæcus a nativitate intra domum ejus, per ejusdem Sancti meritum, lumen cœli videre meruit. Stupentes autem qui aderant, illico illum qui cæcus fuerat, ante præsentiam viri Dei produxerunt: et innumeras gratiarum actiones Deo et Sacerdoti sanctissimo pro tanto miraculo reddiderunt.

33 Puella quædam, quæ a dæmone vexabatur, ad S. Sacerdotis azylum sananda deducitur: sed cum jam aliquot dies exegisset, et per eam malignus spiritus multas blasphemias emisisset, quas hic inserere longum duximus; divina gratia, per ejusdem Christi Confessoris merita, tandem a dæmone est liberata.

34 A partibus vicinis puer quidam decennis ad S. Sacerdotis ductus monasterium fuerat, qui ab

ipso nativitate suæ tempore auditu, visu, nec non et linguæ usu caruerat: sed cum ibidem aliquamdiu pernoctaret, et minime convalesceret, tædio affectus ad propria remeabat. Verumtamen cum nec spem quidem sanitatis, ab eadem rediens ecclesia, secum repartaret; subito auditum, visum, et linguæ pariter usum, in eodem positus recepit itinere.

35 Seprennis item puer, cui linguæ negabatur officium, a patre suo adductus est ad hujus Sancti tumulum, ut ibi recipere mereretur, sanitatis commodum: sed cum ibidem una tantum nocte excubias peregisset, et quod quærebat non impetrasset; rediens in crastinum, antequam propriam ingrederetur patriam, verborum nimia longa rupit silentia.

36 Quædam item mulier oculorum privata lumine, S. Sacerdotis venit ad limina, postens ejus juvenina: quæ dum in ejus posita est basilicâ, magna hominum stipata caterva; post multa precamina, clara recepit lumina. De cujus [oculorum] serobibus magnus rivus emanans sanguinis, ipsam testatur meritis illuminatam Præsulis.

37 Mulier autem altera, Lemovicæ incolâ, bis-sena per [annorum] curricula membris nervorum præpedita, hujus Sancti suffragia quæsit. credula votiva ferens munera ad ejus Sancti limina. Quæ mox recepto robore, læta de tanto munere, in Sacerdote famulo glorificabat Dominum.

38 Alio tempore adolescens quidam hujus sancti Antistitis venit ad monasterium. Hic ab ipso nativitate exordio linguæ caruerat officio: sed mox sanatus, plurima formabat lingua famina, et laudum reddens munera, redit lætus ad propria.

39 Item alio tempore in præscripta basilica operans Dominus, tria operatus est pariter miracula, ad declaranda S. Sacerdotis merita. Nam quadam ipsius Christi Confessoris solennitatis die, adstante ibi frequentissimo conventu populi, mutus verborum fudit organa, lucisque cæcus meruit cernere crepuscula, et mulier quædam languida membrorum recepit officia, quæ in grabato ante altare Salvatoris mundi fuerat deposita.

40 Factum est alio tempore, redeunte eadem ipsius eximii Confessoris gloriosa solennitate, et adveniente ad ejus venerabile templum numerosa populi multitudo; ut duo nihilominus pagenses convenirent, qui ambo filios suos parvulos, usu linguæ carentes, sanandos adducerent. Horum parvulorum alter tam vocis quam omnium membrorum amiserat officia pariter: qui ambo continuo sospitate recepta, divina opitulante gratia, per S. Sacerdotis merita, lætandi remearunt ad propria.

41 Vir quidam nobilis, nomine b Eubolus, propter suam animam quendam alebat inopem: inops namque ille surdus et mutus, hac illaque discurrens, dum multis calamitatibus premeretur, ad hunc nobilem virum se contulerat, nec patrem aut matrem præter eum alium noverat, sed hunc Dominus operans illi patronum provisoremque providerat. Quadam igitur die ille Miles ingenuus, fama præclarissima B. Sacerdotis excitatus (quæ per totam illam regionem emanabat de virtutibus, quas Dominus per ejus meritum operabatur, apud dictum monasterium) direxit illuc hunc pauperulum, ut ei sua miseratione subveniret, sicut alios curare consueverat. Vernaculi vero præfati Euboli ante S. Sacerdotis præsentiam venientes, oblationis munus quod detulerant obtulerunt, ac demum pro pauperis illius salute rogaturi iidem se in terram præcipitaverunt. Sed dum imminente jam nocte, vigiliarum excubias ibidem peragere, sicut eis a Domino suo imperatum fuerat, disponerent; mox a custodibus ecclesiæ fo-

D
A HIGNE
110R.
EX MS

item mutus,

cæca,

paralytica,
E

mutus alius,

et alius,

cæcus et
paralytica:

pueri multi
duo,

F

b
surdus ac
mutus,

sicut erga
malos severi
sunt Sancti,

ita et præ-
pitu invo-
cantibus.

Ad S. Sacer-
dotis corpus
a

pro cæco
paupere
candelam
offerens
matrona,

visum ei
impetrat:

liberatur
energumena:

surdus mu-
tus ac cæcus
curatur:

A ras secedere præcipiuntur. Illi vero quod vi non audebant, verbo tantum resistebant, et nullo modo exire volebant. Verumtamen cum intelligerent, quoniam ibidem, sicut disposuerant, illa nocte manere nequibant; nomen S. Sacerdotis invocare ceperunt. Quid plura? Inops ille, surdus et mutus a nativitate, continuo cepit loqui et audire. Tunc qui huic gaudio interesse poterant, ingenti lætitia perfusi reddebant laudum præconia Domino omnipotenti, qui sui famuli Sacerdotis precibus illi misero largitus fuerat sanitatis munus. Seniores vero loci, curatum inopem, quod nomen suum numquam e audierant, et primo quo vocari debuisset nomine nesciebant, Salvatum appellaverunt. Qui diu postea in eodem permanens monasterio, multis advenientibus cunctis, quæ modo diximus, sæpius replicabat.

42 Dies Paschæ sanctissimus illuxerat, et ad S. Sacerdotis ecclesiam non minima plebis multitudo confluerat: inter quos quidam Ademarus, illustris genere, a Montiniaco d. castello convenerat; et in eadem ecclesia Paschale Sacramentum percepturus, dum Missæ peragerentur officia, persistebat. Hic autem Ademarus litterarum disciplinam, cui a parentibus traditus fuerat, prædo factus contempserat: et innumeris sæpe calamitatibus mercatores peregrinos, seu quoslibet viatores per provinciam illam euntes, finitimosque rucolicos vexare consueverat, et in huiusmodi studiis animi sui sinum laxaverat. Verum cum, sicut jam dictum est, in medio populi intra ecclesiam B. Sacerdotis incolumis ad stare videretur, et Evangelii lectio recitaretur, in pavimento subito corruit. Nam, ut ipse postea retulit, ante oculos ejus S. Sacerdos, Episcopali infula decoratus apparuit; et virga, quam trane gerebat, collum ei percutiens, eundem cadere compulit. Sed confestim a circumstantibus est sublevatus, et intra claustrum ambitum deportatus. Expleta vero Missæ celebratione, continuo Abbas cum Fratribus adfuit accessit. Tunc ager ille crimina cum misera mente pertractans, et vicinam mortem nimium pertimescens, omnipotentem Dominum peccando irritavisse, et S. Sacerdotis se iram promeruisse, lacrymando confitebatur. Abbas autem, nec non et omnes monasterii Fratres qui aderant, ei condolentes, canonicum habitum ei continuo tradiderunt, et ad penitentiam remedium eum protinus admiserunt. Ille vero obliquo collo tota hebdomada miserabiliter agrotavit, et die octava tandem expiravit. Mors ejus plarimos terruit, et dum huiusmodi venter exitum, satagebant offerre Domino penitentiam fructum

43 Seguinus quidam monachus, secularis et vagus, S. Sacerdotis extitit: hic tamen erat eloquentia [famam] promeritus, et litterarum scientia fultus, et primoribus patriæ notissimus. Quodam vero tempore cum quodam potente, non longe a monasterio, morabatur apud castrum quod Carlutium e vocitatur: nam Regule jugum ferre non poterat, sed ecclesias circumquaque plenus jam gloria ventilabat. Natalis Domini dies, toto orbe celeberrimus, imminabat; et Miles ille potens in B. Sacerdotis ecclesia vigiliarum excubias agere disponebat. Quem prædictus monachus a bono proposito deflectere cupiens, omne illius noctis Officium se ibidem celebraturum, aest in memorata ecclesia positus esset, ex integro repromisit. Prævaluit itaque monachus ille, Militemque retinuit: qui postquam est cibo vinoque repletus, cum quodam Sacerdote in contigua capella se collocavit: et cum indulgeret quieti, ecce S. Sacerdos adstitit, dicens ei: Cur hic, Seguine, dormiens, poculo inebriaris oblivioni? An non potius oporteret te cum reliquis Fratribus esse, et debitam Officiam Domino persolvere in tam præcipua solen-

nitate? Cui cum respondisset ille, Quis es, Domine? S. Sacerdos severius in eum respiciens: An non me nosti? Cur alumnus tuum Sacerdotem fugitans declinas? Et cum hæc dixisset, continuo per capillos a fulero eum extrahens, caput ejus ad humerum inclinavit: demum illum ante altare projiciens, immanissimis verberibus cecidit. Audires eminus ictuum crepitus vocemque dolentis. Quid multis memorem? Seminecem eum deseruit. Hæc omnia prædictos Presbyter fieri vigilans conspiciebat, sed ingenti pavore percussus, quid deberet agere nesciebat. Sed dum jam transacta nocte lucis aurora conareret emergere, surgentes undique viri per castellum, mirabantur omnes cur in tam præcipua solennitate moraretur Presbyter celebrare Officium nocturnale: qui etiam usque ad ostium capellæ venientes, Capellam surgere præcipiant irridentes. At ille, eorum affamine ac vicinitate roboratus, surrexit, et ostium eis aperiens, quod factum fuerat intimavit. Tunc illi attoniti, tanto viso miraculo, eodem comitante Presbytero, concito gressu ad Beati Confessoris Christi domicilium convenerant; et dum Fratres ejusdem loci Missarum solennia peregissent, eos in unum convocant, et quod factum fuerat indicant. Monachus vero miserabiliter extinctus, exemplo viventibus deervit, ne vagi et instabiles contra auctoritatem Regulæ fiant; et sive intra ecclesiam sive extra consistent, divinum Officium numquam prætermittant.

44 Tempore alio mercatores, cum suis sarcinis ad urbem Tolosanam euntes, per Sarlatensem villam proficiscebantur ad prædictam urbem. Hi celebri fama virtutum gloriosi Præsulis Sacerdotis excitati, ad ejus oratorium venientes, et oblationis officia persolventes, se suaque omnia Domino et S. Sacerdoti commendaverunt. Quos etiam abeuntes, et propositum iter agentes, quidam maligni comprehendentes, in quoddam municipium adduxerunt, et loris durissimis manus post terga religaverunt, eorumque pedes compedibus ferreis constrinxerunt. Qui cum triduo detinerentur, et multorum tormentorum generibus macerarentur, S. Sacerdotis auxilium invocare ceperunt. Affuit eis clementia miserantis Domini, sui Servi pulsata precibus: et ecce tertia nocte subito vincula dissolvuntur, eorum pedes relaxantur, et captivi crudeli custodia liberantur: mox retrogrado calle redeuntes, et catenarum vincula in Salvatoris mundi ecclesia suspendentes. Demum illi qui eos comprehenderant penitentia ducti, ibidem eos sunt secuti: sicque omnes unanimiter Salvatori et Liberatori Domino Sanctoque Sacerdoti gratias referebant. Multa [prætereo] quæ Salvator operatus est postmodum, ad laudem sui sanctissimi Sacerdotis Præsulis, Sarlatensis Ecclesie Patroni, miraculorum gloria decorati, et facit visibiliter quotidie incessanter: quod et quiesces faciat, ad laudem et gloriam nominis sui, per infinita seculorum secula. Amen.

ANNOTATA.

a Vernaculus contextus, uti nobis indicat D. Armandus sic habet hoc miraculum. Primum miraculum, quod Deus fecit per S. Sacerdotem post suam mortem, fuit hoc; quod Episcopi et Prælati istius regionis et Clerici jussi fuerunt convenire in villam quamdam supra fluvium, seu dictum, quæ dicebatur villa-Pons-Roire: et ad hoc Concilium adducta fuerunt corpora Sanctorum illius Regionis, ut Christianitas ageretur et illustraretur; et sanctum corpus S. Sacerdotis ibi factum detentum. Ex hoc specimine, intelligo vulgare illud MS. non ita simpliciter ex Hugone versum, ut non multum sibi indulserit interpres mutando

non

A. HUGONE
FLOR
EX MS.Salvatus ab
eventu dictus:d
Insignis
prædo in S.
Sacerdotis
ecclesia sa
cramenta
Paschalia
suscepturuscastigatur,
et in habitu
penitentia
meritur.Vapores mona
chus nocte
Natalis Do
mini officium
vigilans,d S. Sacer
dote apparente

morte punitur:

mercatores a
prædonibus
captisolutis vin
culis liberan
tur.

A non solum phrasim, sed quandoque etiam ordinem rerum. Imo, suspicaver ipsam illud esse originale, quod secutus Hugo Latine reddi letit, nisi intro appendicis citaretur vetus Sancti Legendæ, tamquam plura alia miracula explicans quæ hic summatim solum referantur. Fluvius autem Sen, ex Petrogorico a Monte-falconum descendens, Dordoniæ influit infra Dommar. Villæ illius nomen in tabula topographica non exprimitur, in Pulario tamen diæcesis Cadurceus nominatur Cura du Pont de Riou; unde suspicor a rivo, ad cuius ostium vicus ille sit, factum esse nomen: nec aliam tabula rivum offert, quam qui prope Viganum oriens supra Costeroustam in Severo incurrit.

b Est Eubolus seu Eobalus Comes Pictorum circa annum 900, unde prognati Guiberti Aquitanicæ Duces et Pictaviæ Comites: sed de eo hic agi vix est verosimile.

c Credo legendum audierat et nesciebat, ut intelligatur is, qui mutus ac surdus a ueritate fuerat, quia de nomine suo rogatus respondere nil poterat, occasionem dedisse novæ appellationis ex eventu imponendæ.

d Montigniac ad Vesperam, vix quatuor leucis Sarlata distat, Borræ versus.

B e Carluxium castrum, duabus circiter leucis supra Calviacum, ad eandem Dordoniæ fluvii ripam, intra quæ duo loca situm fuit monasterium Calabrum.

APPENDIX

De Reliquiis per Hugonottas dispersis, per Catholicos recollectis et nuper recognitis.

In historia Sarlatensi MS. et apud D. Armandum Gerard asservata, sic Gallice legitur: Die xxii Februarii anno MDLXXIV, die lunæ (ut vulgus appellat) pingui, Capitaneus Vivans, ex Castelnau des Milans oriundus, cum sociis Hornazil, Syries, et Labertrandie, interceptit civitatem Sarlatensem, nihil minus timentem, pro fiducia pacis factæ ad Rupellam xi Julii præcedentis. Intrarunt autem per scalas applicatas turri, de Portiis dictæ; et descendentes in forum clamabant, Vivat Vivans, urbs capta est. Urbe potiti, spoliarunt ecclesias; conquisierunt combusseruntque Sanctorum Reliquias, quibus Carolus Magnus locupletarat ornaveratque ecclesiam Sarlatensem: capsam denique illam pretiosam ex argento, intra quam S. Sacerdotis corpus asservabatur, abstulerunt, ejectis ab ea ossibus dispersisque: quæ a personis piis ac religiosis collecta, thesauro ecclesiæ postmodum fuere restituta, repositaque intra herman ligneam inauratam ubi etiam nunc servantur.

Eodem anno, die xii Maji, quando celebratur Octava S. Sacerdotis, urbis Sarlatensis Patroni, a civibus Catholicis, vicinorum quorundam nobilium auxilio subnixis, recepta civitas est. Applicitis quippe ad muros scalis occuparunt Catholici turres, a Pace et a Margareta nuncupatas, ac deinde reliquas, nullo suorum desiderato; expulsisque Hugonottis urbe tota potiti sunt. Qua in re quia evidens fuit S. Sacerdotis protectio, in gratiarum actionem pro recepto beneficio quotannis instituitur amburbalis processio, cum Reliquiis ipsius Sancti die xii Maji, post decantatam solemniter Missam: cui pompæ omnia civitatis collegia, tam civilia quam ecclesiastica assistant.

Rursus, cum eadem Sarlatensis civitas obsessa esset a copiis, Principi Condæo auctoritatis, sub imperio Domini Marcini Locumtenentis generalis, tempore turbarum Aquitanicarum; capta est die i Januarii anno MDCIII, pessimeque tractata. Quo malo compulsæ cives Sarlatenses, voto sese obligarunt curandi per totum annum quinto singulorum men-

sium die, sacrum musice celebrandum in honorem S. Sacerdotis, si urbs ab hostibus liberaretur. Vix votam fuerat nuncupatum, cum cives, qui fuerant relegati, quibusdam Regiis copiis facti, die xxiv Martii ejusdem anni, regressi in urbem, ipsam recuperarunt et præsidiariis mactatis; quæ res partes Principis in Aquitania prorsus perdidit. Atque ex eo tempore grati pro urbe recuperata cives die xxiv Martii instituunt generalem processionem, circumferentes Sancti Reliquias: perseverantque singulorum mensium quinto die curare solenne sacrificium in gratiarum actionem: cui Consules, Officiales et cives primarii omnes interesse teneantur. Hactenus prædicta Historia: quæ autem et quales S. Sacerdotis Reliquiæ ab Hugonottica strage reservatæ Sarlati sint, et quibuscum hoc seculo communicatæ, apparebit ex sequentibus Actis, et Gallico fideliter Latina redditis, prout ea vobis transcripsit ex originali item qui cetera Armandus Gerard quique anno MDCXXII quo ista curabat, collegerat summam librarum circiter octingentarum pro capsâ argentea conficienda.

Die xxii Novembris anni MDCXXIX post finitam solennem Missam capitulariter congregatis Dominis, J. anne de Jayac Decano, Arnollo la Crompe Præposito, Joanne de Bars Archidiacono Sarlatensi, Francisco de Layge Archidiacono Marraisiensi, Raymundo de Maraval Archidiacono Bironiensi, Antonio de Bars Cantore, Antonio Corlis, Joanne Monzie, Joanne Fondannier, Joanne Tarde, Paschali de la Brouso, Gabriele de la Brouso et Stephano Dilpech, Canonicis: exposuit præd. D. Monzie Syndicus, quod R. P. Joannes du Puy, Guardianus Conventus Recollectorum hujus civitatis, certus de veritate Reliquiarum corporis S. Sacerdotis quæ sunt in presenti ecclesia, ipsum rogaverit, ut nomine suo offerret libellum supplicem Dominis prædictis, quatenus dignarentur ipsius Conventui noviter extracto in hac civitate donare aliquas particulas ex corpore prædicti Sancti, reponendas in altari ecclesiæ suæ; ut tempore Missæ inclinantes sese atque altare exosculantes, possint cum veritate dicere, Quorum Reliquiæ hic sunt. Quibus auditis decretum est, ut prædicta supplicatio communicaretur cum Domino nostro Ludovicò de Salignaco, Episcopo Sarlatensi, ejusque iudicium desuper exquireretur. Ad hoc autem exequendum deputatus est præd. Joannes Cordis, rogansque ut re collata cum Episcopo, sententiam ejus ad Capitulum referret. Igitur die xxvi mensis præfati, collectis rursus capitulariter omnibus prænominatis, post finem Missæ, retulit præd. D. Cordis locutum se cum Domino Episcopo super negotio prænotato, seque ab eo rogatum ut responderet. Optavisse ipsimet comparere in Capitulo pro tali causa; sed argentibus quibusdam negotiis impeditum, rem totam relinquere voluntati et discretioni Dominorum Capitularium: qui si convenire judicaverint ut aperiatur Reliquiarium S. Sacerdotis, etiam se desiderare particulam ex eo aliquam, reponendam in sacello sui Palatii Episcopalis. Post hæc a prædicto D. Cordis sic relata, prænominati omnes, constituentes Collegium Capitulare, descenderunt ad inferiorem sacristiam sue ecclesiæ, eodemque d. latum Reliquiarium S. Sacerdotis aperiri jusserunt per d. D. Paschalem de la Brouso: in eoque inventa sunt ossa sex diversa, videlicet unum genu, pars una coxæ, pars altera tibiæ, duæ partes cubitorum, et una pars humeri. Quibus visis recognitisque, electa pars una est quæ brachii seu cubiti esse judicabatur, et quadè fariam divisa, ut distribueretur ac donaretur exinde una quidem particula præd. D. Episcopo, altera Conventui Recollectorum, tertia Conventui Religiosarum S. Claræ hujus urbis

D

EX MS
ob eandem
an. 1653 ab
hostibus li-
beratam.

E

Recollectis
pro nova
sua ecclesia
particulam
petentibus a
Capitulo,

de constanti
Episcopi

F

aperitur reli-
quiarium 26
Novembris
1629

in eoque sex
partes inven-
iuntur.

qui

not 5

An. 1575
capta ab
Hugonot'is
urbe

dispersæ Re-
liquiæ, quæ
a Catholicis
recollectæ

urbe in octava
S. Sacerdotis
receptæ.

12 Maji
circumfere-
tur:

quod etiam
12 Martii,

A qui similem gratiam postularant, quarta denique deportaretur ad ecclesiam S. Sacerdotis diocesis Montalbanensis, quæ est Prioratus dependens a Capitulo. His ita gestis clausum denuo Reliquiarium est, repositumque in superiori sacristia consueto in loco. Mox autem præd. D. Cordis accepit unam prædictarum particularum, eamque detulit ad D. Episcopum: altera accepit D. Monzie, portavitque ad conventum dd. Religiosarum: aliæ vero duæ particulæ ibidem remanserunt, intra quodam parvum reliquiarium sacristiæ inferioris. Die autem xxvii d. mensis finitis Vesperis advenit d. R. P. du Puy, mox suorum Religiosorum comitatus: cui D. Antonius de Bars Cantor, assistentibus sibi Dominis Cordis, Monzie, Fondaumier, et Tarde, tradidit particulam Conventui Recollectorum destinatum: quam R. P. Guardianus accipiens, collocavit intra argenteam capsulam et secum abstulit. Quantum autem ad quartam particulam attinet, quæ erat ecclesie S. Salvatoris in diocesi Montalbanensi designata; hæc reposita est intra exiguum quoddam reliquiarium in sacristia superiori juxta reliquiarium majus, donec illius transferendæ commodum tempus et occasio advenissent. Denique decretum est, ut de prædictis omnibus conscriberetur processus verballis per Secretarium Capituli, cujus exemplar cuivis petenti transcriberetur. Actum Sarlati in ecclesia Cathedrali die, mense, et anno quibus supra.

Signat. A. de Nicol Secretarius.

Adveniente deinde die iv Februarii anni mdcxxxii, particula reservata pro ecclesia S. Sacerdotis in diocesi Montalbanensi, tradita fuit Domino de la Crompe, Præposito d. ecclesie Cathedralis, in parvo reliquario deferenda ad præd. ecclesiam; cum mandato referendi ab eodem loco instrumentum de receptione illius; eaque de re factus est ipso die verballis processus, atque signatus per d. Secretarium. *Hactenus Acta Capitularia, quibus mox subjungitur instrumentum receptionis præd. a D. Præposito relatum, tenore tali.*

Anno mdcxxxii die xxiii Februarii, in ecclesia parochiali S. Sacerdotis diocesis Montalbanensis comparuit Venerabilis D. Arnoldus de la Crompe, Præpositus ecclesie Cathedralis Sarlatensis in Petracorico: qui nobis Petro Bonniol Presbytero et

Rectori præd. ecclesie S. Sacerdotis, coram Mag. D Francisco la Borderie, Poncetto Sere, Arnaldo Casali Consulibus villæ S. Sacerdotis, Mag. Josepho de Crozilles Doctore et Advocato, Mag. Joanne Lannes cive, Guilielmo Vigueri, Jacobo Malauren, Bernado Bujol, Petro Faux, et aliis hujus villæ inquilinis, affirmavit, quod ad instantissimas preces plurimum hujus villæ incolarum, factas Dominis Capitularibus collegis suis, pro obtinenda particula Reliquiarum S. Sacerdotis, communis Patroni nostri, quæ in eorum thesauro sunt; iidem Domini, volentes gratificari suumque affectum testari hujus villæ incolis, separaverint a præd. Reliquiis portiunculam, commiserintque d. Domino de la Crompe deferendam in ipsam villam, tradendamque prædictis Curato et habitatoribus villæ S. Sacerdotis. Hanc igitur ipse exhibuit intra parvum reliquiarium, ac recipi petiit atque collocari loco condigno in ipsa ecclesia. Nos vero Rector ejusdem ecclesie, coram prædictis Consulibus et inquilinis hujus oppidi, easdem recepimus, eo quo par est in similibus honore ac reverentia, simulque instrumentum de apertione et extractione particulæ atque traditione in manus Domini de la Crompe, desuper ex mandato Capitali formatum anno mdcxxxii iv Februarii, signatum ab Antonio Nicol Secretario et sigillatum sigillo Capituli. Deinde post actas humiliter gratias Dominis Capitularibus, eo quod ipsis placuerat habitantibus et parochiæ S. Sacerdotis donare tam pretiosum thesaurum, tamque ardentem desideratum; nominatim autem d. Domino de la Crompe, quod dignatus fuerit eum huc transferre, Reliquias ipsas collocavimus supra majus altare præd. ecclesie. Postera autem xxiv mensis prædicti instituta est processio generalis, cantatumque Te Deum, cum hymno, Iste Confessor, ad agendas Deo gratias pro collato nobis tanti pretii pignore. Quibus sic actis deposuimus ipsas Reliquias intra sanctuarium d. ecclesie, atque de omnibus conscribi fecimus processum hunc verbalem, primum ad exonerationem Domini de la Crompe, deinde ad memoriam posteritatis et monumentum diei, quo facta est Translatio sanctæ istius Reliquiæ: cujus originale signavit Bonniol Rector, testesque prænominati sigillatim.

reverenter
excipitur,
E

et postriede
solenniter
circumfertur.

NOT. 6 et
VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 20 *

DE SANCTO HILARIO EPISCOPO ARELATENSI IN GALLIA.

F

G. II.
VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 21 *

ANNO
CCCLXXIX

S. Hilarius
natus an 403

creatus episcopus
an 429

Arelas, sive Arlate, antiqua et illustris Gallie urbs Episcopalis est, ad Rhodani orientalem alveum in Provincia, ab Aquis-Seatis duodecim in ortum leucis, et totidem a Massilia in occasum sita. Hic inter illustres Episcopos floruerunt seculo Christi quinto S. Honoratus et S. Hilarius; ambo ejusdem patriæ in sua natiuitate, et ejusdem exercitationis monasticæ in Lerino insula maris Mediterranei. De S. Honorato regimus die xvi Januarii et modo de S. Hilario agimus. Natus is est circa annum tertium post quadringentesimum: et adolescens magis doctrinæ ad insulam Lerinum a S. Honorato inducens, ibidem perstitit, cum esset S. Honoratus factus Episcopus Arlatensis, anno eccclxxvi Theodosio Juniore XII, et Valentiniano II Consulibus, uti annotavit in Chronico Prosper. Is emenso biennio in suo Episcopatu (uti infra traditur num. 6 Vita) mortuus est an. eccclxxxix die xvi Januarii. Huic dicto anno subrogatus S. Hilarius, præfuit Concilio Regiensi, habito

iii Kalendas Decembris Theodosio Augusto xvii et Festo V. C. Consulibus, anno Christi eccclxxxix, quando causa Armentarii Episcopi Ebrudinensis discussa est, quod a duobus contra Canones ordinatus esset Episcopus. Interfuit dein anno eccclxxi Arausicano I, ubi triginta Canones editi, quibus primus subscripsit S. Hilarius. De alio quoque Concilio, sed incerti loci, infra in Actis agitur. Superfuit deinde S. Hilarius usque ad hunc diem quintum Maji anni eccclxxix, quod obiit, cum vix quadragesimi octavi anni circulum vivendo implevisset, Asterio et Protogene Consulibus, quando vii Kalendas proxime secuti Septembris scripsit S. Leo Papa ad Episcopos Provincia de successore electo: cujus epistolæ partem accipe: Justa et rationabilis nobis causa gaudendi est, cum a Sacerdotibus Domini ea gesta cognoscimus, quæ et paternorum Canonum regulis et Apostolicis congruant institutis... Quod ergo in Arlatensium civitate defuncto sanctæ memoriæ Hilario, virum etiam nobis probatum, fratrem Ravennium,

mortuus an.
419,

a S. Leone dictus
sanctæ
memoriæ,

A vennum, secundum desiderium Cleri, honoratorum et plebis unanimiter consecratis, bonum fraternitatis vestrae opus nostro iudicio roboramus. *Hæc ibi. Fuerat Ravennius a S. Hilario Romam ad S. Leonem destinatus indeque notus. Eo autem consecrato, missis continuo litteris Romam, indicarunt S. Leoni, quod post transitum beatæ recordationis Hilarii Episcopi, concordantibus omnium votis, ad summum Pontificium esset proventus Ravennius, uti scribunt Episcopi Provinciæ in Libello Leoni Papæ oblato de renovanda Ecclesiæ Arelatensis Privilegio. En ut mox ob obitu Hilarius beatæ recordationis ab Episcopis Provinciæ, et sanctæ memoriæ titulo a Leone Papa honoratur.*

Vita ejus editur

2 Vitam ejus, ex membranis antiquis MSS. monasterii Lerinensis, edidit Vincentius Barralis Salernus, monachus Lerinensis, in Chronologia Sanctorum sacræ insule Lerinensis pag. 103 ex qua inserta est in ultimam editionem operis Surioni. Nos eandem reperimus in perantiquo MS. codice Regiæ Sueciæ in membranis num. 1327 ex quo initium Præfationis, alibi omissum, restitimus: reliquum autem contextum, plurimis locis, inintelligibiliter vitiatum, damus emendatum, labore et cura R. P. Petri Possini, qui verbum verbo studiose contulit, et plus quam centum quinquaginta menda expurgando indicavit. Auctor non est Ravennius, in Episcopatu successor (quia infra num. 32 fit mentio successorum qui aliquot tunc, cum scriberetur Vita, fuerant) sed est verosimiliter Honoratus Episcopus Mosstiensis: nam Genuadius Presbyter Mussiliensis, qui sub finem seculi quinti floruit, ad calcem libri sui de scriptaribus Ecclesiasticis, de Honorato tunc Episcopo ista habet: Sanctorum Patrum Vitas ad ædificationem coaptat ipse legendas, præcipue nutritoris sui Hilarii, Arelatensis Episcopi. Ipse autem in Vita num. 30 asserit se interfuisse ejus exequiis: Hebræam, inquit, concinentium linguam in exequiis honorandis audisse me memini: sub finem vero ejusdem intercessionem implorat.

scripta ab Honorato Ep. Massiliensi.

Memoria in fastis Ecclesiasticis 5 Maji.

3 Antiquam venerationem Ecclesiasticam confirmant vetustissima Martyrologii Hieronymiani opographia; in quibus ista ante mille prope annos fuerant adjuncta: Arelate depositio S. Hilarii Episcopi. Quæ eadem leguntur in antiquis MSS. Martyrologiis, Vaticano Ecclesiæ S. Petri, Barberino, Richenoviensi, et aliis. Rabanus hoc eum elatio exornavit: In Arelato depositio S. Hilarii Episcopi, qui Pelagianam hæresim in Collatoribus deprehendit, et corrigere studuit: Apud Usuardum ista leguntur: In Galliis civitate Arelatensi B. Hilarii Episcopi et Confessoris, præclarissimi et nobilissimi viri: imo, ut in hodierno Martyrologio Romano, doctrina et sanctitate conspicui. Ado plura colligens: In Galliis, inquit, civitate Arelatensi S. Hilarii Episcopi, magni, docti et præclarissimi viri. Qui paupertatis amator, et erga inopum provisionem non solum mentis pietate, sed et corporis sui labore sollicitus erat. Nam pro reficiendis pauperibus, etiam rusticationem contra vires suas, homo genere clarus, et longe aliter educatus, exercuit. Sed nec in spiritualibus neglexit: nam et in docendo gratiam habuit, et absque personarum acceptione omnibus castigationem ingressit. Inter sua vero opera ingenio immortalis, ad multorum utilitatem, necessario opere, Vitam S. Honorati decessoris sui composuit. Adonem simul et Rabanum descripsit Notkerus. Sequuntur passim recentiores, Bellinus, Maurolycus, Felicius, Galesimus, Canisius, et alii. Ad diem vero VII Maji, memoria depositionis S. Hilarii Episcopi Arelatensis celebratur in antiquis MSS. Martyrologiis Atebatensi ecclesiæ Cathedralis, Toruacensi monasterii S. Martini, et Lætiensi S. Lamberti, et apud Grevenum in Auctario Usuardi.

et 7 Maji.

Maji T. II

4 Corpus S. Hilarii initio depositum fuisse in ecclesia S. Stephani, dein sepultum in ecclesia S. Genesii, constat ex Vita num. 23. Verum postmodum translatum fuisse, et sepulturæ traditum in Elisiis campis, in templo, quod nunc S. Honorati dicitur, tradit ex MS. Lerinensi Vincentius Barralis. Honoratus Buchæus lib. 4 Chorographiæ Provinciæ cap. 4 § 1, Campos Elysios ait a Gentilibus nomen assumpsisse, ibidemque factum cæmeterium Christianorum, ubi varia extabant sepulcra marmorea, sub tugurio absidis et majoris altaris, interque illud Sancti hujus nostri Hilarii cum hæc insculpta inscriptio: Sacrosanctæ legis Antistes hic quiescit, uti ex dicto MS. Lerinensi asserit Barralis: cui tamen eatenus non assentior, ut credam Translationis istius tempore aut etiam postea, locum novæ sepulturæ vocatum a Christianis fuisse Elysios campos; sed MS. illius auctorem, ex quadam affectatione elegantiarum Latinæ, usurpasse eam appellationem, ad designandum id quod vulgo dicebatur Paradisus, atrium scilicet ante ecclesiam, porticibus circumductum: uti passim adhuc videre est in Germania, ubi cum re ipsa etiam perseverat antiqua Paradisi appellatio, cujus causam alibi dedimus.

5 Demum in tabula parieti infixæ ibidem hoc legitur Epitaphium.

Antistes Domini, qui paupertatis amorem
Præponens aura, rapuit cœlestia regna
Hilarius; cui palma obitus, et vivere Christus;
Contemnens fragilem terreni corporis usum,

Hic carnis spoliū liquit ad astra volans.

Spernit opes, dum quærit opes; mortalia vitans
Perpetuis, cœlum donis terrestribus emit.

Gemma Sacerdotum, plebisque orbisque Magister:
Rustica quin etiam pro Christo munia suaens,
Servile obsequium non dedignatus adire.

Obsequio vixit minimus, sed culmine summus.

Nec mirum si post meruit tua limina, Christe,
Angelicæ domos intravit et aurea regna.

Divitias, Paradise, tuas, fragrantia semper
Gramina, et halantes divinis floribus hortos,
Subjectasque videt nubes et sidera cœli.

6 Hæc de S. Hilario Episcopo Arelatensi, ante quem duo alii Hilarii fuerunt in Gallia Episcopi, quorum primus fuit Episcopus Pictaviensis, cujus Acta illustravimus ad diem XIII Januarii, et huic illustri scriptori tribuuntur nonnulla, quæ ad S. Hilarium Arelatensem sunt referenda: et rursum Arelatensi aliqua assignantur, spectantia ad Hilarium Episcopum Narbonensem aliquanto seniore, ut qui cum Patrolo Episcopo Arelatensi vixerit; inter quem et præsentem S. Hilarium præfuit Ecclesiæ illi supra memoratus Honoratus. Theophilus Roynaudus, in Apologia pro S. Valeriano Cemeliensi cap. 4 num. 2 et 3, alium adjungit Hilarium laicum: qui de quæstionibus Massiliæ et ubi in Gallia contra S. Augustinum ventilatis ipsum admonuit, per epistolam libris de Prædestinatione Sanctorum et dono perseverantiæ præfixam. Epistolam vero ad eundem numero 88 apud Loranienses, esse dicti Hilarii laici cum aliis erudite annotavit Bellarminus de Scriptoribus Ecclesiasticis et cum eo Philippus Labbe, quos consulat Lector, meminertique a Rabano et Notkero scriptum, quod S. Hilarius Arelatensis, Pelagianam hæresim in Collatore deprehendere et corrigere studuerit.

Varij alij Hilarii distinguendi:

F

7 Constantinus Presbyter, in Vita S. Germani Episcopi Autissiodorensis, ad diem xxxi Julii illustranda, ista scribit: S. Germanus Arelatum petiit... Itaque advenientem beatissimum virum urbs Arelatensis religiosa gratulatione suscepit, Apostolicum instar sui temporis Sacerdotem suspiciens. Illustrabatur eo tempore civitas Hilario Sacerdote, multimoda virtute pretioso. Erat enim fidei igneus torrens, cœlestis eloqui et præceptionis divinæ operarius

zelus et fidei defensio laudata.

4 indefessus:

AUCT. HONORATO EP. MASS.

A indefessus : qui venerabilem sanctum Pontificem, affatu ut patrem, reverentia ut Apostolum, sublimabat. *Legant hæc qui nunc Augustino, non Hippouensi, sed Iprensi faventes, ut emerent sanctissimorum et doctissimorum virorum auctoritatem, a quibus, Romanæ Sedis certissima effata secutus, Janseniana hæresis merito proscinditur et exagitur; eosque licentius et securius trahant in suspensionem Semipelagianismi, etiam S. Hilarium Arelatensem totumque cum eo Livinensem monachatum in eisdem errores prælapsos docent. Contra hos Vindicias post Vitam dabimus, tacito ejus contra quem scriptæ sunt nomine : quia non hominem, sed factionem abominamur, cujus spiritu actus et studio adjuvus ille, quem Deus faciat utilioribus libris scribendis eruditionem suam post hoc impendere, compilavit Historiæ Pelagianæ opus tripartitum, calumniis etiam in Cœlites refertum.*

VITA

Auctore Honorato Episcopo Massitiensi.

Ex MS. Regiæ Sueciæ et editione Vincentii Barralis.

PROLOGUS.

B **C**onscius imperitiæ meæ, et non ignarus ignaviæ, dum teneram verecundiæ frontem silentii latebris volui cunctabundus operire, eamque sub velamine taciturnitatis abscondere; jussionibus venerabilibus diutissime repugnavi. Sed vicit meritum Dominorum præsentiumque Pontificum, si tamen obedientis temeritas non imminuit iudicium tam sublimium Sacerdotum : quia cui fandi facultas non suppetit, ubertate loquendi indocta rusticitate depressus, frustra vocatur in culpam, si nequeat excolere propositam sterili sermone materiam. Cujus ponderis magnitudine angustus animus, in ipso præfationis, exordio præfocatur, dum innumeras virtutum palmas hinc inde circumspicit; neincipere, quod aggregi conatur, queat; nec quod cœperit, supplere prævaleat.

a *a* Beatissimi Hilarii, peculiaris Patris, monachi singularis, Antistitis summi, Doctoris eximii, pii institutoris. Vitam sermone paupereulo, sensu tenuis cupiens demonstrare, dignum duco nequaquam more rhetorico patriam *b* parentesque memorare : quia etiam ipse in laudibus venerandi propinqui præcellsum stemma maluit *c* nobilitate, dum præterit; dilatare, dum spernit. Ego, ut sic dixerim, hujus rei non immerito arbitror faciendam esse jacturam, ubi *d* præconiorum sublimium redundat ubertas; more artificum, qui composituri diadema pretiosum, sic eligunt *e* veras gemmas, ut aliquas tamen præterire noscantur industria : ita et ego, ubi virtutum exuberant margaritæ, nonnullas necessario prætermittam; ut vitæ illius pretiosissimum monile, non humanis gemmis ornatum, sed supernis virtutibus splendidum, sine artificis manu pretiositate propria commendetur. Proinde infantie ejusdem rudimenta, indolem pueritiæ, jam tunc quæ subsecuta sunt, nivei nitorem vultus, fulgentium luminum *f* faces, modestum *g* gradientis incessum, ignem flagrantis ingenii, inexhaustum facundiæ fontem, philosophicorum dogmatum *h* interiorum verarumque doctrinam, quæ clara posteris tradita ejus *i* eloquentiæ monumenta testantur, brevi trado compendio; in illis definiens hæc requirenda personis, in quibus tanta insignia nequeunt fructificare virtutum. Ego autem, qui in humilitate gratiam, in mundi contemptu sapientiam, in *k* Auctoris amore justitiam, in carnis mortificatione prudentiam, in perennium præmiorum comparatione fortitudinem prædico; illa omnino necessaria dissimulatione prætereo. Et illud

Auctor suam tenuitatem excusat,

omittit recurre patriam,

nobilitatem,

et pueritiam

recte æstimans narrationis exordium, quod ipse judicavit conversationis suæ dignum esse principium; quemadmodum portum veræ salutis *l* [intraverit,] vitæ istius naufragio superato, prælibare tentabo.

ANNOTATA.

a *Hinc incipit Vita excusa apud Barralim et Surium.*

b *Eadem illi cum S. Honorato patria : de quo in Prologo ipse ait : Prætermitto commemorare avita illi secularium honorum insignia, et quod concupiscibile ac pane summum habet mundus, usque ad Consulatus provectum, familiæ suæ nobilitatem majore generositate pectoris fastiditam. Quæ eadem de S. Hilario videntur dicenda.*

c *Burotus et Surius nobilitate.*

d *Idem Præconium.*

e *Item Eligit.*

f *Facies.*

g *Modestis.*

h *Idem Anteriorem.*

i *Eloquio.*

k *Item Actoris, quod sapiens recurrit.*

l *In iisdem deerat verbum intraverit. Hæc in solo dimidio Prologo menda apud Barralium notata et ex Regiæ codice correctæ placuit hic omnia adnumerare : ut appareat quam utilem operam ad hanc Vitam correctius edendam attulerit R. P. Petrus Possinus qui Barralii editionem mendosissimam contulit ad longe accuratiorum textum accuratiorum summa, quamvis pauca deinceps notaturi simus ex plus quam centum quinquaginta castigatioribus locis : nec enim operæ pretium est alienis erratis adnumerandis implere chartam. Solum addo in Suriana editione eorumdem errorum non pauca, per sapientem conjecturam fuisse feliciter correctæ : ita in infra initio Capitis I pro jacebat apud surium jaciebat pro tractavit, legitur tractatum etc. uti in Codice Regiæ.*

CAPUT I.

Occasio vitæ monasticæ in Lerino insula.

Hunc igitur dum beatæ memoriæ Honoratus pater, in novæ vitæ immortalitatem, cuperet pietatis regenerare visceribus, *a* congregationem perse Domino acquisitam paucillulum dereliquit; et ad patriam, ex qua eum amor cœlestis expulerat, tanti filii revocavit affectus. Corpore infirmus, mente validus et robustus, sobolem novam spirituali adhortatione concipiens, instructione formans, orationibus procreans; in corde præclari cespitis sanctum semen. aratro fidei perecolendum, *b* jaciebat peritus agricola, quod orationum perennibus donis, et lacrymarum fluentibus rivis jugiter irrigabat. Sed anima generosa, quæ falsam atque fallentem seculi felicitatem in numero doctrinarum labore conceperat, cum ad cœlestis regni militiam vocaretur, non levem habuit facilemque tractatum : quandoquidem se subtiliter ingerebat dulcedo præsentium, ut veram fragem et gloriam abstraheret futurorum. Sed pius Pater, his adhortationibus animum, mundi prosperitate constrictum. solvere gestiebat : Ego, fili, superna inspiratione flammatus, ut perennis vitæ gloriam consequaris, ad eadem loca redire compellor, unde jam dum fugiendum esse salubri, ut cernis, definitione constitui : non tibi terrena, sed cœlestia; non caduca cum mundo, sed æterna cum Christo, eodem sponsore quo largitore numeris, in perpetuum provisurus. Ista quæ sequeris, et quæ animo concepisti, mors potest intercipere omni communis ætati; quæ autem suadeo, non deserentes parant divitias, sed mausuras; nec temporalia commoda, sed æterna:

A S. Honorato ipsum visente

f

ad seculi fugam invitatur.

nec

A nec titulos vanescentium honorum, sed perennem gloriam tribuunt Angelorum. In seculi conversatione volatili (quam Scriptura prophetica umbræ apparenti et illico vanescenti credidit comparandam, dicens, Dies mei sicut umbra prætereunt) recte quicquid aspicitur deceptorium judicatur. Et ideo seu corporum vires, seu patrimoniorum facultates, seu felicitatis argumenta, vel diversarum prosperitatum insignia, pene est, ut ante transeant, quam producta lætitia quolibet usu auctorem incipiant oblectare: quæ tamen plus melu amissionis exeruciant amatorem, quam suæ prosperitatis ambitu lætificent possidentem; jugiter suscepta, nec tamen manentia, more subdoli hostis ingerentis parvam prædam, ut possit animam perpetuo tenere captivam. Et ideo accensus, non humano affectu, sed divino nutu (quia non fallit ille qui dicit interiorius) magna et supra quam credi possunt de te mihi metere promitto; illa tibi et in præsentis provisurus quæ non æstinas, et in futuro quæ non possunt hactenus cogitari.

Psal. 101
VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 22 *

cui repugnans,
illius precibus
mœvetur:

B Sed cum B. Hilarinus, exercitatione præcipua qua pollebat, acrimonia qua ceteros superabat, eloquentiæ fonte qui ipsi suis instituentibus plus fluebat; ista destrueret; non facile suscipiendum credens, quod sanctissimum esse mentis videbat intuitu; B. Honoratus ad Dominum tota se virtute animi convertit. Quo facto, non solum fastidientis assensum, verum etiam humilem et subjectum, Christo auctore, lacrymis gemitibusque promeruit; quem blanda adhortatione non flexerat, violenta supplicatione superavit; prostratus in conspectu Domini, ut eundem celsius exaltaret; producens et flumina lacrymarum, ut a lacrymis eximeret futurorum. Illico in ejus pectore novæ cogitationis fluctus exæstuat, suscitantur altercantium diversa inter se consilia voluntatum; et cui invitantis Domini ingerebantur præmia, ipsi nihilominus mundi apponuntur obstacula. In suscipienda igitur cœlestis militiæ tirocinia excitatus, talia secum ipse deliberat: In studiis seculi constituti, nonnumquam suadendi deliberatione suspecta, justa ab injustis, utilia ab inutilibus, perpensa salubriter examinatione discrevimus: nonnumquam humanis auribus blandientes, speciem justitiæ oratoriæ artis venustate celavimus: hic quid agendum est? Ubi causa vertitur salutis æternæ? Ubi nisi status animæ et infinitorum cœlorum est pensanda securitas. Grandi maturitate tractanda sunt, in quibus ad portum pœnitendi nec ratio superest nec recursus: æquitatis lance cuncta pensanda sunt, quæ utilitatis pondere mensuram suppleant in libra justitiæ. Cuncta quæ a mortalibus expetuntur, licet velut incomparabiliter pretiosa desiderentur, ipsa continuo adoptione vilescunt. Natura humana vitiorum noxio insolescit appetitu, non contenta quod voluit, non satiata quod concupivit, in novas cupiditatum faces flammarum more detrimentis suis crescens, pabuli absorptione deficiens, nec intelligens quod nonnumquam in ipsis conatibus, morte immatura, mortem cogitur subire perpetuam: et ideo, quid justitia, prudentia, fortitudo, temperantia demonstrare soleant, ut dignum est, cogitemus.

c
et serio de-
liberans

C 4 Justitia persuadet, nihil Auctori Redemptorique præponendum, quia propterea Divinitas ad nos humiliata descendit, ut ad cœlestia regna nos faceret pervenire. Recte deputatur eidem vita, qui dedi: Redemptori debetur obsequium: amplectenda devotio, quæ gloriam parit dignitatis Angelicæ. Prudentia similiter docet, illorum exempla debere sectari, qui Domino placuerunt: eligamus ergo qui nostrum firmet ambiguum. Abraham primus incurrit, qui egredi compulsus a patria, præceptum convertit in præmiium; astra visus aspiciere, credidit quod con-

perp. n. d. l.
quid dicitur
Justitia,

Prudentia,

tra naturam promittebat ætatis; promissum vertit in debitum. Istum decet imitari, innumera stellarum comparatione fœcundum, qui extitit regni pereennis conviva gloriosus, cujus sinus recte dicitur paradisi animarum. Fortitudo, cordis anima generosi, nihil humile, nihil abjectum permittit accipere: celsa sectari, ardua conscendere facit, adversa superare; desperationem fortibus probationem nullatenus exhibere permittens. Temperantia provocat Regi cœlorum templum preparandum, fugatis tenebris vitiorum, replere lumine splendidissimo puritatis; abjectis voluptatum factoribus, castitatis fragrare thymiamate. Proinde, quia justitia Conditori nos tradere, prudentia majorum sectari exempla, fortitudo contrarias prusternere potestates, temperantia templum Auctori parare debere justæ definitionis deliberatione suaserunt; contemptum pristinum spontaneo emendemus occursum; quia non hunc, sed illum a quo missus est, offendemus, si causam salutis dissimulatione aliqua vel occupatione mundana crediderimus esse levandam. Et quia laborem ipsius superna potentia invitavit, ut spolia diaboli victor ipse suscipiat, astruccioni nostræ ipse B. Hilarinus testimonium præbet, ita dicens: Hæsitantiam meam invitante pio Domino, totus cum voluptatibus suis mundus astabat: quid relinquendum, quid appetendum videretur, animus meus, tamquam collatis apud amicum tractatibus, ventilabat. Quoties in animo meo velle et nolle successit? Quid plura? absente illo partes suas in me Christus exequitur.

D
AUCT. HONORATO EP. MASS.

Fortitudo,

Temperanti

E

5 Tali diffinitione firmatus [Honorato] occurrit: aspectu sereno, animo securo, summis colloquio; quemadmodum humanum arbitrium divina præcedens gratia commutaret in melius, digna conversione, sermone nitente, habituque demonstrans. Manum continuo in Evangelii missurus aratrum, ne retro vel cogitatione respiceret, obita taxatione omnium prædiorum, totius substantiæ acceptas a germano pecunias, vel usibus pauperum, vel refrigeriis deputat monachorum. Nequeo ut dignum est vel æstimare vel dicere, quemadmodum seculi voluptas, quæ ætatis lubricum illecebrosam humanæ fragilitatis escaria et prava delectatione solet decipere, ex animo hujus Beati abjecta fuerit repente, salubri damnata consilio, rationabili evitata perfurgio, desiderabili eremi glorificata secreto, illum Evangelicum percunctatorem meritis superans, virtute vincens, perfecta consummatione transcendens. Ille vendere noluit, hic universa distraxit: ille tristis abscessit, hic lætificatus seculi paradisi festinanter intravit. Astruccioni nostræ dignum B. d. Eucherius testimonium præbet, ita dicens: Et tu, licet omnem censum in pauperes Christo dives effuderis; tu licet præferas annis juvenem, moribus senem, e tamen plus est quod eremum concupisti.

seculo relicto,

eremum appetit:

F

d

e

6 Ruptis ergo occupationum catenis, et Auctori facultatibus traditis, tanto duce terrestrem ingreditur Lerineusis insulæ paradisi, unde non more primi Adæ in hujus vitæ mitteretur exilium, sed unde jure victoris ad cœlestia postmodum regna raperetur. Hinc jam, omnibus nota illa mentis acrimonia, ardens anima, metus compuncta, quemadmodum singulorum in ea Dei servorum profectus alacri inspectione pervaserit, ut perseverantiam hauserit, vigilias vicerit, abstinentiam rapuerit, humilitatis mansuetudinem transenderit, orationis instantiam superaverit, lacrymarum flumina meruerit, gratias omnium sibi vendicaverit, compunctionum virtutes attraxerit, et vim intulerit regno cœlorum, Pontificalis gloria, mundo nota, satis superque monstravit. Siquidem quantum compunctionis tunc acquisierit, hinc aperte cognoscitur, quod postmodum in media civitate eremetica fecit instituta fervere.

Lerini sancte degit:

Amorem

AUCT. HO-
NORATO
EP. MASS.
f
et S. Hono-
ratorum Epis-
copum de-
serit.

A Amorem autem secreti ita medullitus auxit inser-
tum, ut cum illum Ducem suum Patremque profec-
tum, in / Sacerdotali fastigio collocatum, sub ordi-
nationis principium crediderit comitandum; statim
definierit relinquendum. Quantus amor eremi luit,
apud quem B. Honorati dilectio non potuit studio
caritatis imminui. Sed o! ardentissima compunctio-
nis flamma, nequeo tuum sauciato intuitu videre
fulgorem. Quid tantopere fugis? quid deseris? quasi
alibi possis lumen præstare, quam ubi Auctor ele-
gerit? Licet velis proprio gaudere secreto, licet con-
suetudine eremi rapiaris; affectu Patrem deserens,
Pater effectus postmodum reverteris. Relationi huic
scripta B. Eucherii præbent attestationem, quæ ad
eum directa testantur: Magno animo egressus du-
dum de domo tua et de cognatione tua, usque ad
mare magnum recedentia eremi secreta penetrave-
ras; majore tamen virtute repetita est a te eremus,
quam petita: siquidem hospes ingressus, habuisti
Ducem et veluti itineris tui prævium, quem deinde
etiam militiæ cœlestis Magistrum: cumque in Pon-
tificali fastigio persequendum putasses, ad familiare
eremi secretum te amor retulit. g Et quia non mul-
torum necesse est astructionibus narrationem sus-
cepti operis confirmare; quisquis plenius ista scire
B voluerit, opus, ubi hæc dignæ sunt digesta, per-
currat.

ANNOTATA.

a In insula Lerinensi, nunc S. Honorati dicta.

b S. Hilarius de se ita in Vita S. Honorati loqui-
tur: Mei gratia, patriam quam fastidierat non de-
dignatur accedere, nec refugit laborem tanti itineris
suis præcipue multis jam dudum infirmitatibus gra-
vem: meque illic, jam in illis annis nimis ami-
cum seculo et contumacem Deo, ut seductor et ve-
rax, ad amorem Christi blanda manu tentat [ad-
ducere].

c Ibidem. O quamdiu mollire duritiam meam ni-
sus est imbre lacrymarum! quam piis mecum pro
salute mea amplexibus osculisque certavit! Ad
præsens tamen, ut ille ait, vici pessima victoria.
Sed agendum me illic et edomandum dextera
Dei suscepit, ille enim me oratione tradiderat.

d S. Eucherius Episcopus Lugdunensis (cui dies
16 Novembris sacer est) inscripsit S. Hilario episto-
lam de Laude eremi a nostro Rosweido editam, cum
altero illius opusculo de Contemptu mundi.

e Sequentia ita extendatur: moribus senem, sis
C etiam ingenio clarus, elurus eloquio; nihil in te ta-
men primore loco magis suspexerim dilexerimque,
quam quod solitudinis sedem sic conenpisti.

f Successit S. Honoratus Patroclo, anno 426 occiso,
ut ad illius vitam dirimus.

g A dictis verbis incepit suam epistolam S. Euche-
rius: ex qua hæc subnecto addo: Ergo, inquit, nunc
es nobilior et major exemplo. Prius enim cum de-
sertum peteres comitatus fratrem videbaris: nunc
cum desertum repelleris, etiam patrem reliquisti etc.

CAPUT II

Episcopatus Arelatensis. Pia exercitia. Libri scripti.

a
A S. Hono-
rato mori-
bundo desi-
gnatus,
successor,

Gemens a a biennio, cum ad meriti proprii perci-
piendum ex merito præmium, ex vite istius cursu
beatus Pontifex vocaretur Honoratus; missis episto-
lis, ut extremis suis interesse deberet, admonuit. Ita
jussionem ejus festinavit implere, ac si revocaretur
ad eremum. Cumque ad tantum virum crebra su-
blimum virorum agmina benedictionis accipiendæ

gratia adventarent, cœperunt de successore B. Ho-
norati flagitare responsum: excitati desuper animi
de electione Pontificis, ad iudicium perrecturi testi-
monium postulabant. Supremo halitu, summum
meritis singularibus, digito demonstravit Antistitem.
Impensis ergo supremis obsequiis, iterum S. Hilarius
ad eremi secreta festinat. Sed illa Divinitatis poten-
tia, quæ modis occultis suam per humana ministeria
peragit voluntatem, illustris viri Cassii, qui tunc præ-
erat militibus, animum repente succendit, ut ignotum,
ut longe positum, ut denique ad eremum properantem,
ardenter expeteret, fortiter retineret, violenter at-
traheret. Electum civium numerum cum non parva
manu dirigit militantum; feliciter pervenitur: spiri-
tualis præda adstat ante oculos inquirentium, et
nihilominus ignoratur; quorundam tamen indiciiis
declarata capitur. O supernæ gratiæ dispensatio
inandita! ubi officia pastoris oves egerunt. Nec
immerito postmodum abegit ex mente lupum, ubi
oves primitus pastoris officium peregerunt.

8 Cumque sollicito gregis agmine servaretur; ani-
mus ejus plus de divini iudicii demonstratione soli-
citus, quam extaret de suscipiendi officii onere
occupatus, diurnis nocturnisque fletibus voluntatem
sibi Domini declarari flagitabat enixe. Cumque po-
situm in itinere sollicita expectatione pavor iudicii
fatigaret, etiam clara voce, quæ intrinsecus volve-
bantur, omnibus patefecit. Igitur B. Hilarius cogentibus se ad Pontificatus officium, tale fertur dedisse
responsum: Licet (inquit) fortiter caritatis illigatum
me vinculo teneatis, et violentia custodum catena
cingat astrictum; nisi Dominus voluntatis suæ mihi
dederit signum, nequaquam Sacerdotii sum susceptu-
rus officium. Itaque cum tali affatu cunctorum vota
atque animos vulnerasset, ac mœsto ducentium ag-
mine vallaretur; Alamaunicum descendens castellum,
nivæ columbæ, desuper advenientis et residentis in
capite, divino acsi confirmatus attactu, omne am-
putavit ambiguum; quæ nec illis civium militumque
frequentibus turbis atque custodiis, vel abigi potuit,
vel territa fugari, quin beato vertici superposita,
Domini voluntatem, dum secura residet, apertissime
demonstraret. Nullo dubitationis vestigio deinceps
derelicto, ubi columbæ species (quæ jam tunc com-
parata Spiritui sancto super caput Jesu ejus venit in
Baptismo) Pontificis quoque futuri designaverit
ntu divino specialius dignitatem, scilicet quæ su-
pernam benedictionem perniciousis pennis, stridenti
volatu, terris velocius deportasset, ut prius quam
vocibus humanis, favore superno dignus Pon-
tifex clamaretur. In tam præclaro cultu novoque
miraculo exigebat materiæ magnitudo diutius immo-
rari, nisi narrationis ordo cœpta compelleret expli-
care.

9 Domini ergo voluntate omnes alacres, tam de
confirmato invicem voto, quam de ostenso summi
Pontificis merito, lætiores ad Arelatensem perve-
niunt civitatem Occurritur; festinatur. Primas, de-
licias vultus sui splendore advenientibus præbens,
merita interioris hominis, exterioris pulchritudine,
demonstrabat. Eminentissimam Sacerdotii dignita-
tem et novum privilegium sanctitatis Angelico præ-
ferens vultu, agnoscitur et agnoscit. In quo agnitus
est, magnus extitit; in quo agnovit, major apparuit;
sicut Sacerdotii gradu summus, ita humilitatis de-
scensu fastigium celsæ sublimitatis indeptus. O vere
perfectus Christi discipulus, qui vias Magistri se-
cutus exercuit docendo quod didicit! Consecratur
in Sacerdotio, jam diu virtutum meritis consecratus.
Amplectendum consecrationis ministerium, quod
auxit merita consecratorum! Effectus nomine Sa-
cerdos, qui jam pridem virtutum erat decoratus insi-
gnibus, ita ardentem et strenue cœpit, ac perfectissime
consummavit

VIDE AD HANC
PAGINAM
APP. TOM. VII
MAJI NOT. 24 *
trahitur in-
vitus ad Epis-
copatum

quem ob co-
lumbam
capiti insi-
dentem
admittit:

lætenter ex-
ceptus con-
secratur:

A consummavit; ut in illius temporis incerto tumultu, quem pax longa metuerat, congregationem subito institueret, secreti cupidam, continentiae virtute crescentem; quam suam non minus pene imbuat exemplo, quam formavit eloquio. Hic affectu animi promptum, sed effectu sermonis impari me esse profiteor, ut incipere audeam, qua pietate sustinuerit infirmos, quibus doctrinis imbuerit imperitos, quidquid in civitate summum, in celsitudine arduum, in mortificatione corporis asperum, in seculi contemptu vilissimum, æquitate justitiæ pretiosum, correctione providum, sapientiæ consideratione præcipuum, cœlesti desiderio sempiternum, exercuit, implevit, ostendit. Adeptus ipse cœlestem gloriam, exemplo suo fecit alios adipisci: ad Philosophiæ supernæ dogmata expeditus incessit, et ut alii quoque incederent inflammavit. Usam vitæ temporariæ minimis, immo nullis exegit impendiis, et ita docuit singulis dierum curriculis transigendum. Ad obtinenda futura præmia innovato studio semper exarsit, et ut alii inardescerent, oratione et adhortatione coegit.

B Cum primum speculatoris suscepit officium, in se ipso primum monstravit quemadmodum congregatio mundum contemneret, corpus despiceret, et vitia superaret, fatigaretur laboribus, manuum quoque operibus continuis vexaretur, sanctis paginis inhæreret, jejuniis et vigiliis studium commo-
daret, unius tegmine tunica contentus æstatis ardorem et hiemis rigorem toleraret, iter pedibus conficeret. Talia sibi suisque ingerens documenta; Manducandi necessitas incumbit, semina jaciamus; vini perceptio præsumenda est, vineas excolamus; implevit illud Apostolicum ne quem forte gravaret otiosus. Victus proprii habita ratione, si quid operi superfluerat, deputabat expensis pauperum. In meditatione jugiter permanere, verbi ministerio indesinenter insistere, multiplicibus cœlestis sapientiæ mysteriis saginari, Dominum proximumque diligere, Sacerdotes Domini non solum verbis, sed factis accendere, zeli superni æmulatione flagrare, instituere monasteria, ædificare templa, digna Sacerdotio consecrare; propriis non solum manibus, sed nec periculis temperare, suscipere orphanos, confirmare monachos, accersire seculares, institutione sua Pontifices ordinare; ita quotidianam sui actus discutere rationem, ut superno Judici tanquam multiplicatum dispensationis suæ talentum niteretur ingerere.

C Ita viscera ejus misericordia quatiebatur et pietas, ac si solus ad redimendum paginis cœlestibus urgeretur. Tractavit secum, deliberavit, et fecit, ut sacra ministeria *b* captivis solatia potius præstarent quam ecclesiis ornamenta. Quid dicam cupidus, quid omittam nescius, ab his qui majora sciunt negligens judicandus? Quidquid argenti omnes basilicæ habuerunt, captivorum redemptioni protinus deputavit. Cumque omnia cognovisset expensa, exultans atque congratulans, quia vota fidelium, dispensatione sua videbat cœli in sedem præmissa, numquidnam poterit existimari quantum visceribus ejus insederit pietas, qui usque eo credidit omnia distrahenda, quousque ad patenas vel calices vitreos veniretur? Accendit studia offerentium dispensatione laudabili; neque ut fatigaret rejectit, sed ut iterato offerrent uberius excitavit. Offerentium devotio grante optavit, ut oblatio sua primum sacris altaribus, postmodum membrorum Christi-redemptionibus militaret.

12 Quemadmodum etiam servi Dei debeant honorari, documentis spiritualibus salubriter imitandum posteris non negavit. Nam cum *c* S. Caprasium, sicut ipse dicere solitus erat, Angelica in insulis

conversazione degentem, infirmitate fatigari corporea, certis nuntiis comperisset; ad ejus occursum celeri se festinatione proripuit, ad ejus pedes residens, ut sui meminisset, humilitate submissa sed virtute inclyta flagitabat. Juste dum tanto eremi incolæ impendit obsequium, et singularem præbet humilitatis affectum; Sacerdotii dignitatem, quo magis extolleret, solerter invenit. In eodem loco tunc temporis *S. d* Faustum Presbyterum pariter et Abbatem, ita futurorum præscius honoravit, ut inter se et sanctos Sacerdotes *e* Theodorum et *f* Maximum, medium compelleret residere. Constat ergo humilitatis culmina, proprio eum comparasse despectu, et celsum perinde virtutum meruisse fastigium. Sed forte hæc tanta et tam multiplicia veræ humilitatis exempla, aliquod superbiæ periculum generarunt, et non potius sublimis humilitatis compararunt celsa præconia.

13 Extitit rigidus, sed superbis; extitit terribilis sæculi iniquitate turgentibus, cenodoxiæ vanitate tumentibus; ceterum congregationi sanctæ et consummatis viris, non solum cor atque animum, sed et corpus quoque promptissime prosternebat. Quantum igitur distractionis habnerit, in causa justitiæ apertissime declaravit, ita ut ne dignitati quidem pepererit Præfecturæ. Nam cum sæpius Præfectum temporis illius secreta monuisset, ut ab injustis judiciis se temperaret, et consuetudinario lapsu ille ferretur in præceps; accidit, ut dum in basilica Constantia, sacra solennia celebraturus, productis fontibus cœlestium doctrinarum fidelium corda rigaret, subito ingrederetur cum suo officio Præfectura: quam dum ibidem cerneret immorantem, a prædicatione cessavit, dicens; non esse condignum, ut qui ejus pro salute propria contempserat monita, spiritualis cibi perciperet alimenta. At ubi ille, digna confusione perfusus, egressus est convivium, quod inchoaverat; spiritualium deliciarum cibum, rursus innovato studio, profusissime cœpit præbere agminibus populorum; et reliquit exemplum, qualiter constantiæ virtute, mundanæ contemni debeant potestates.

14 Temporalis vero ejus prædicatio quantum flumen eloquentiæ habuerit, quas sententiarum gemmas sculpsit, [quomodo] aurum supernorum sensuum repererit, argentum splendentis eloquii abundaverit, descriptionum varias picturas et rhetoricos colores expresserit, ferreum spiritualis gladii acumen in truncandis hæreticorum venenatis erroribus exeruerit, non dicam disserere, sed ne cogitare me posse protestor. Sedilibus præparatis in jejuniis, ab hora diei septima usque in ejus decimam, epulis plebem spiritualibus saginabat: pascendo e-urire cogebat, esurientes nequaquam pascere desistebat. Nescio utrum satietas plus famem fidelium provocaret, an edendo plebem magis coegerit esurire, implens illud sapientiæ dictum, qui edunt me adhuc esurient, et qui hiberint me adhuc sitient. Si peritorum turba defuisset, simplici sermone rusticorum corda nutriebat; at ubi instructos supervenisse vidisset sermone, vultu pariter in quadam gratia insolita excitabatur, seipso celsior apparebat, ut ejusdem præclari auctores temporis, qui suis scriptis meriti summi claruere, Silvius, Eusebius, Domnolus, admiratione succensi, in hæc verba proruperint: Non doctrinam, non eloquentiam, sed nescio quid super homines consecutum. Quid plura dicam? nisi dicendi pausa desuper eidem advenisset, sermonem finire non potuit, tanta gratia exundante, et miraculo et stupore crescente, ut peritissimis tunc auctoribus despectum seculi ejus inferret oratio, in tantum, ut Livius, temporis illius Poeta et Auctor iosignis, publice proclamaret. Si Augustinus *g* post

D
AUCT. HO-
NORATO
EP. MASS.

VIDE AD HANC
PAGINAM APP.
TOM. VII MAJI
NOT 25'

d

ef
honorat S.
Faustum:

superbis re-
sistit:

Præfectum
urbis secreto
E

deia publice
arguit:

magno zelo
et eloquentia
concionatur,

F

Eccle. 24.

etiam apud
rusticos:

g

te

exemplo et
adhortatio-
nibus suos
excitat:

officia Epi-
scopis digna
peragit:

1 Cor. 12.

pro captivo-
rum redem-
ptione tradit
argentum
Ecclesiæ:

b

invisit S.
Caprasium
agræ:

c

A te Hilari fuisset, judicaretur inferior. Et licet gratia ejus ex his operibus, quæ eodem dicendi impetu concepit, genuit, ornavit, protulit, possit absque hæsitatione dignosci, *h* [præ ceteris Honorati, *i* Homiliæ in totius anni festivitatis expeditæ, Symboli expositio etiam ambienda; epistolarum vero tantus numerus, *k* Versus etiam fontis ardentis.

13 Sed ne quis me existimet falsa fortassis asserere, testimonium B. Eucherii Episcopi Lugdunensis justum credidi adhibendum, qui ejus volumine prosa versuque percepto, ita respondit: *l* Dictu difficile est, quanti mihi pretii fuerint litteræ sanctitatis tuæ, in quibus ita expertam facundiam recognovi, sicut tenes in aliis modestiæ morumque operibus principatum. Ignosce de te studiose minora dicenti, quia semper *m* in prædicatione sui virtus erubescit; cum hoc ipsum verecundiæ genus pars magna virtutis sit. Inaudita forsitan crederer replicare, nisi hoc magnorum virorum dictis, scriptis, testimoniisque firmarem. Seddi mensaque apposita, liber ingerebatur, et Titio astante notario, liber præbebat animo cibum, manus nectendi velocitate currebat; notarii simul ferebantur articuli, et oculus paginam percurrebat. Adveniens [inter hæc] S. Edesius, rhetoricæ facundiæ et metricæ artis peritissimus vir, stupens et admirans, hæc letus effudit:

Vidi ego, nec dignus tanta ad præconia testis,
 Prolixos sales *n* jugi cessisse labori.
 Nectendi varias operatio *o* junxerat horas,
 Nec finem precibus *p* mutatus fecerat actus.
 Credere vix possum quinquam sic tempore eodem
 Nectere dictantem, relegendo, *q* lecta fatendo,
 Ore, manu, simul ac operari, attendere, fari.

ANNOTATA.

a An triennio legendum? Ita Barrohis arbitratur S. Honorato, anno 430 defuncto, successisse S. Hilariū. Verum S. Hilarius in ejus Vita num. 26 appellat breve tempus, quo indultus est Arelatensibus: et sic, biennio, commodius permaneret. MS. Arel. Emenso biennio.

b Forte legendum, ut sacra divinis mysteriis vasa captivis... solatia præstarent. Porro ne quæras, unde vel ubi captivorum redimentorum aut solandorum copia; cum iis temporibus plurimi barbari invaserint hæc ditones, qui sunt ab Idotio in Chronico relati, dum fuerunt subinde repulsi. Ita ad annum 429. Per Aetium Consulem, ait, haud procul de Arelate quædam Gothorum manus extinguitur, Anaolfo optimate eorum capto, Juthungi per eum similiter debellantur et Gothi. Et ad annum 435 Burgundiones, qui rebellaverant, a Romanis Duce Aetio debellantur. Et ad annum sequentem 436 Narbona per Gothos obsessa, obsidione liberatur, Aetio Duce et Magistro militum, Burgundionum caesa viginti millia. Et ad annum proximum 437. Gothorum caesa octo millia sub Aetio Duce. Iterum ad annum 438. Bello Gothico sub Theodorico Rege, apud Tolosam. Litorius Dux Romanus, inconsultus eum auxiliari Hunnorum manum irruens, caesis his, ipse vulneratus capitur, et post dies paucos occiditur. Inter Romanos et Gothos pax efficitur. En varia bellorum tempora, quibus eminuisse potuit caritas S. Hilarii in redimentis captivis.

c Erat Athas Lervensis S. Caprasius, mortuus circa annos triginta supra quadringentos, die Kalendarum Juniarum. Ita ejus Acta: in quibus et ista habentur: In ejus extremis convenerunt gloriosæ et inclytæ memoriæ Sacerdotes, Faustus scilicet, Theodorus, Maximus et Hilarius: atque de hoc eodem, quæ hic, humilitatis exercitia narrantur.

d Est hic S. Faustus, dein Episcopus Regiensis, de quo secuti Barralim egimus 16 Januarii. Verum in Ecclesia Regiensi colitur 28 Septembris, quando iterum de eo ugi poterit.

e Quis hic Theodorus, tunc Episcopus, non constat. Fuit Foro-Julienensis Episcopus, sed post S. Leontium; qui post hoc tempus aliquandiu præsedet.

f Hic est S. Maximus tunc Regiensis Episcopus, colitur 27 Novembris, successit illi S. Funustus.

g Vivit quidem eorum tempore S. Augustinus, sed citius decessit, anno scilicet 430. Quinam autem fuerint Silvius, Eusebius, Donnolas, Hilarii laudatores, necdum comperi: neque quis Edesius Poeta max citandus.

h Hanc illustravimus ad 16 Januarii.

i Philippus Labbe de Scriptoribus Ecclesiasticis censet, aliquos hujus Homiliæ esse ex iis quæ sub Eusebii Emiseni Episcopi sive Eucherii Lugdunensis nomine hæcenus prodierunt: sed quænam sint, aliis discernendum relinquit.

k Historia Geneseos usque ad 7 caput Heroico carmine descripta ad S. Leonem Papam, inepte tributa S. Hilario Pictaviensi, convenientius huic quadrat, teste eodem Philippo Labbe.

l Expunxi sensum nullum sciencia hæc verba: Et tu, licet sis clarus eloquio, clarus ingenio; tu, licet præferas annis juvenem, moribus senem, et auxiliaris auctor Romanæ facundiæ Nomen porro Auctoris supra his repetitum, pro Rhetore videtur accipi: alibi pro Creatore Deo.

m Valde mutila hæc apud Barulim leguntur de Titio notario.

n In Baruli nil intelligibile notat his versus, Prolixos sole digito cessisse labori. Desperata autem erat correctio, nisi codex Regiæ succurrisset pro digito exhibens. jugi.

o Impressum, ratio varias injunxerat: in MS. autem est, operatio varias junxerat: sed transpositis perperam verbis uti ex ipsa metri lege apparet.

p MS. mutatis, Barulis invitatis: apice uno addito ad lectionem priorum, significatur, mutato operandi actu, non fuisse mutatum actum precandi: eo quod etiam inter opus manuale continuabantur preces.

q MS. Regiæ hic mutilum duos versus in unum contractos sic exhibebat, Nectere, dictantem simul ore, manu, operari, attendere, fari.

CAPUT III.

Illustres virtutes: miracula. Her Romanum ad S. Leonem.

Cibum sine lectione non sumpsit. Ab eodem in civitatibus ista est invecta primitus consuetudo, et tanta parcitate vita est illius sustentata, ut raro secularium aliquem invitaret. In omni loco, quidquid ad profectum pertinere poterat, alacer inquirere, strenuus exercere, solers consueverat consummare. Jam quemadmodum salinas expetens, a automata propriis manibus, et sudore confecerit [solitus] hebdomade completa die Dominico media nocte consurgere, triginta millia pedibus conficere, postmodum sacris solemnibus interesse, et usque ad horam septimanam populos pascere, ut dignum est, nec antiquorum possit explicare facundia.

17 Quotiescunque pœnitentiam dedit, sæpe die Dominico ad eum turba varia confluebat. Ad ejus castigationem quicumque adesse voluisset, lacrymarum se imbris eluebat, cœlestibus judiciis terribus promissisque succensus. Tanti gemitus, tanti fletus adstantibus nascebantur, ut vitæ præsentis horrerent habitaculum. Quis ita futuri judicii monstravit examen! Quis ita tenebrosam terribiliter intinavit

timavit

A timavit incendium? Quis ita fluvii exurentis pariter et rapientis cruciatus expressit? Quis ita vulnera conscientiae ante oculos inspicienda reduxit? Admonitione completa, cum lacrymis supplicationum sumebat exordia: ut poenitentiae fructum, quem monendo contulerat, orando firmaret. Num mulier quaedam caeca, dum manus ejus inpositione benedicitur, visum se recepisse proclamavit (æstimo quod antea interiori homini praestitit, quod exteriori postmodum impetravit quæ, recepto lumine, ducem viæ deinceps non quaesivit; sed precibus ejus non ambigo impetratum, ut tantum miraculum ad paucos admodum perveniret. Die etiam Dominico, dum lectionum solennia recitantur, quidam plasma constrictus, Sancte, inquit, Hilari, cur me torques? publica voce proclamavit. Tunc B. Hilarius, ea qua poterat Dominum vi constringit, et rogat. Cumque se obtinuisse sensisset, Imperat tibi Jesus, ait, ut de isto nomine nullam facias mentionem; qua supplicatione cum quasi quibusdam catenis astringeretur, obmutuit; plus se obtinuisse congaudens, quia ejus meritum potuit occultari, quam plasmatis vigentis sospitate.

illuminat
caecam:

sanat ener-
gumenum:

et Pytho-
nissam:

B 18 Sacrilegium etiam quo spiritus pythionis muliere obtenta influxerat, quam solerti spiritualis arte consilii extinxerit, nequaquam silentio praetermittam. Comprehensam jubet, recensitis lectionibus veteris Testamenti, in cancello ecclesiae publice collocari: quid lex juberet, quantum mali Christianis mentibus diabolicæ perversitatis propinaret astutia, sermone profluo demonstravit: et ne ullus deinceps tanto sacrilegio, dum daemonum responsa perquirat, sponte te subderet, necessaria instructione perducit; nullam deinceps excusationem, etiam negligentibus derelinquens, quam idcirco publice fecisset statui, ut non liceret postmodum ignorari. [Postquam autem demonem] præcepit abire; malignus spiritus, quia videbat aperte se proditum, nec postmodum decipiendis animabus clandestina fraude valiturum, Quo, inquit, vadam? Et Sanctus, advertens quantum Dei gratia suo ministerio effecisset, lætus exclamat: Maximum purgationis indicium est, nescire quo recedas. Populos etiam egredientes post Evangelicam lectionem, tali clamore revocavit: Exite, inquit, exite, quia hoc vobis de gehenna facere non licebit. Tunc specialis zeli æmulatio singularis, ultionem poenae terribilem ob eorum exegit injuriam: nam cum facilis ad eum tunc inaniter excitata populorum turba, et inconsueti deceptaque venisset, ejusque animum concitasset; civitatis pars maxima, misso desuper terribili incendio, conflagravit: quod ipsi quoque, qui non mediocribus sunt dispendiis fatigati, ob ejus vindictam venisse cognoscentes, propria voce clamaverunt; et flebiliter postea ejus genibus provoluti, misericordiam postulabant.

revocat egre-
dientes e
templo:
b

intentus ora-
tionis, vigilans,
pœnitentia

c

C 19 Ille autem lectioni intentus, vigiliis deditus, orationi ac jejuniis jugiter mancipatus, cilicium asperitate exilitatem tenuati corporis macerabat. Nec hyemis quidem rigore, quo solent torrentia flumina glaciali algore constringi, pedes indumento adjecto texit, c Numquam eis limum lanamve concedens, Psalmorum ministeriis suavi modulatione cantatis, fletus uberes adjungebat. Ab opere nec in noctis obscuro desistens, manus nota rapiebantur velocitate nectendi, mens recolendi exercebatur industria. Semel evigilatus, nec oculis pepercit, nec membra posuit ad quietem; nihil aliud agens, nisi ut eum spirituales hostium catervæ invenirent occupatum pariter et armatum. In his profectibus constitutum subitus ardor accendit, ut Heliodori matrem, hæresis Arrianae vinculis colligatam expeteret, illuminaret,

attraheret, et in æternum oblaturus in præsentia D consecraret.

D
APCT HO-
SORVATO
EP. MASS.

20 Pietatis autem suæ insignia in his, quos ad cœli regna præmisit, ita intimis invicem misericordiæ visceribus demonstravit, ut nullus valeat imitari. Minimi ejusque Lectoris transitu, ejusdem animus taliter vulnerabatur interior, ut singultibus quateretur, et profunderet fletus uberrimos, non aliter ac si unici pignoris solatio caruisset. Casus quoque infirmitatesque suorum, vulnera propria reputabat. Quod sancti Cyrilli, tunc Levitæ, manifeste patuit documento; qui basilicis præpositus construendis, dum marmorum crustas et theatri proscenia celsa deponeret, fidei opere nudans loca luxuriæ; quod Sanctorum paribat ornatibus subito [lapsus est], molarum funibus ruptis, [ita ut] impetus marmoris desuper venientis stantis pedem cum extrema digitorum parte occupatum collideret atque minneret: pro ejus gemitu et dolore non minus vulneris vir beatus excepit in corde, quam collisus sustinebat in corpore. Cumque ministri vulnus immensum juges et indefessos Sacerdoti gemitus extorqueret, quia ejusdem cellæ erat ejus cella conjuncta; remedia vir sanctus more solito supplicationibus flagitabat. Paululum [deinde] sopore depressus, videt reverentem eminus astare personam, quæ mœstitudinum causas sollicite perquirebat. Ille collisum Levitæ pedem, non solum mororem sibi d tristitiæ, sed et vulnus animi indicat inflixisse. Percussus; Vis, inquit, ut dolor omnis abscedat? Optare se omni aviditate respondit. Prode, ait, pedem, vicario succidendum, et omnis protinus ministri dolor aufugiet. Pedem sine hæsitatione protendit, ictum ferientis libenter excepit; tantusque dolor accessit, ut refectio dulcedinem doloris excluderet magnitudo. Evigilans non dubitavit implendum, quod fuerat premissum: ad præfati cellulam dirigit inquirere, ut qualiter se Levita sentiret illico nuntiaret. Mandat ille omnem recessisse dolorem, quietem desuper esse concessam. Merito ejus pietate sanatus creditur, ejus inquisitione quietissimus reperitur, qui in revelatione proximi, membrorum propriorum jacturam credidit faciendam; implevit divinum præceptum; quinimo feliciter et excessit, dicente domino, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Ecce invenitur hic beatus dilexisse proximum supra seipsum, qui quantum definitio mentis labuit, membra tradidit amputanda propria, ut sanaret aliena.

Levita attri-
tum pedem

E

sanat etiam
in somnio et
compatiens.

F

Cum S. Ger-
mano depo-
nit Cheli-
donium Epî-
scopum,

!!

21 In excursibus autem quis, ut dignum est, explicabit, quantum ejus præsentia profectum contulerit civitatibus Gallicanis, S. Germanum e sæpius expetendo, cum quo Sacerdotum ministrorumque vitam, nec non profectus excessusque tractabat. Ubi ejus adventus innotuit, flammata ad utrosque nobilium et mediocrium studia convolarunt, astronantes Chelidonium f interruptam suo adhibuisse consortio, quod Apostolicæ Sedis auctoritas et canonum prohibent statuta: simul ingerentes seculi administratione perfuncto, g capitali aliquos condemnasse sententia. Tantæ rei novitate permoti, testes imperant preparari. Conveniant ex aliis locis probatissimi Sacerdotes, res omni ratione prudentiaque discutitur, accusatio testimoniis confirmatur. Adhibetur vera simplexque definitio, ut quem Scripturarum regula removebant, voluntate propria se remove debere. Ille Urbem credidit expetendam, ubique se injusto rigore astruit condemnatum. Quod ubi comperit vir beatus, quanto studii ardore, quantoque zelo superno fuerit inflammatus, ut non hiemis asperitatem, non Alpium stridores attenderet vel frigora, non vitrea glacialis crustæ spicula protinus resolvenda, nec desuper gladii acuti similes expaverit aculeos dependentes, in frigoris terrore mortiferi

A mortiferi gelu concreto, velut vibratam dextram imitantes.

22 Verum ille inconcussa fidei radice constanter animatus, præsertim qui ad tantam voluntarie venerat paupertatem, ut pedibus iter aggredi et conficere non timeret, intrepidus urbem Romam, sine equo, sine h sagmario vel sago, omni difficultate superata, festinus intravit: Apostolorum Martyrumque occursum peracto, B. Leoni Papæ illico se præsentat; cum reverentia impendens obsequium, et cum humilitate deposcens, ut Ecclesiarum statum more solito ordinaret; astrueas aliquos apud Gallias publicam merito exepisse sententiam, et in Urbe sacris altaribus interesse. Rogat atque constringit, ut si suggestionem suam libenter exceptit, secreta jubeat emendare; se ad officia, non ad causam venisse; protestandi ordine, non accusandi, quæ sunt acta suggerere: porro autem si aliud velit, se non futurum esse molestum. Et quia tantorum virorum, præsertim jam ad supernam gratiam vocatorum, nec in narratione audeo iudicia ventilare; nec breviter tetigisse sufficere, quod solus tudos sustinuit, quod nequaquam minantes expavit, quod inquirentes edocuit, quod altercantes vicit, quod potentibus non cessit; quod in discrimine vite positus, communioni ejus, quem cum tantis viris damnaverat, conjungi nullatenus acquievit; quod custodibus appositis, hiemis rigore sæviante, quos ratione non flexerat, credidit i relinquendos. In civitatis recessu, licet corporali infirmitate fractus, tamen perfectione sanctus, et pietate promptissimus, totum se ad placandum tunc animum h S. Leonis inclinata humilitate convertit, misso primitus sancto Ravennio tunc Presbytero, postmodum proprio successore Deinde sanctum Nectarium, sanctumque Constantium præceptos Sacerdotes [ad eundem direxit].

23 Et quia quantum in hac causa dictaverit, huic operi nulla possum ratione connectere, Auxiliaris tunc Præfecti quæ fuerit sententia credidi inserendum, cujus hæc verba sunt: Sanctos Nectarium et Constantium Sacerdotes, cum beatitudinis tuæ parte venientes, digna admiratione suscepi. Cum his sæpius sum locutus de virtute animi atque constantia, contemptuque rerum humanarum, quo inter fragilitates nostras semper beatus es. Nam quid potest in hac corporea vita esse secundum, quæ cum sit misera, tamen non potest esse perpetua? Locutus sum etiam cum sancto Papa Leone. Hoc loco credo aliquantum animo perhorrescis: sed cum propositi tui tenax sis, et semper æqualis, nulloque commotionis felle rapiaris, sicut nullis extolleris illecebris gaudiorum, ita ego nec minimum quidem factum Beatitudinis tuæ arrogantia meum i contagione fuscari. Sed impatienter ferunt homines, si sic loquamur, quomodo nobis conscii sumus; aures præterea Romanorum quadam teneritudine plus trahuntur, in quo si se Sanctitas tua subinde dimittat, plurimum tu, nihil perditurus, acquiris. Da mihi hoc, et exiguas nubes parvæ mutationis serenitate compebre.

24 Talia percipiens, totum se orationi, prædicationi, operationi, velut incipiens, mancipavit, rigore districtus, miseratione propensus, largitione promptissimus. Non contentus quæ inveniebantur ingerere; nisi solatia consolationum, rivis fletuum cumulasset, unde Sanctus Edesius ita prosequitur m:

Vidi ego præventos fletu magis ubere fletus:
Quod dabat in nummis, cupiebat crescere votis.
O quam prompta viget miseratio, quam cita donis,
Gratia! Non etenim solum est ad munera largus,
Majores sed opes avida pietate ministrat.

ANNOTATA.

a Automata, inquit Baralis et transcribit Surius, sunt instrumenta mechanica, ita subtiliter constructa, ut sua sponte movéantur, seu verius moveri per se videantur. Ego tam subtilia hic non intelligo; sed grandes illas machinas, quas aqua aut vento moveri oculis quidem ipsis conspiciunt; automata tamen etiam vocamus, quia movendum nostrarum adminiculo non egent. Salinæ autem in Arelatensi diocesi multæ, sed potissimum in eo sinu sive lacu, quem Larinus aliique fluvii efficiunt, antequam aquas suas per geminum canalem mari miscant, vulgo dictum Mer le Martigue, Aquis sertis quam Arelato viciniorum. Sunt et aliæ salinæ Arelato propiores in Campis lapideis.

b Forte, facilis ad exitum: sed neque sic clarus est sensus: neque melius quid occurrit; nam cum dicitur turba inconvicta deceptaque, nescio quo id spectet, et suspicionem ingerit mutili contextus.

c MS. Reginæ, nunquam sinum lanamve: pejus ex Barali Surius, nunquam sinum lanamine concedens: sed si pro sinu legas linum, clarus est MS prioris sensus.

d Impressa Justitiæ, sed MS. Reginæ melius.

e Hic est S. Germanus Episcopus Antissiodorensis, cujus vario Actu illustrandi sunt ad 31 Julii. De utriusque congressu supra egimus.

f Chelidonius Episcopus Vesontionensis, tamquam irregularis, ut qui viduæ maritus fuisset, et capitalibus aliquando iudiciis præfuisset, Episcopatu dejectus est, in aliquo incerti loci concilio; quod habitum anno 444 tradunt Sarmodus et alii in Conciliorum tractatibus, sed solum ex hac Vita; ubi dubito, an loco intermptæ, legi non melius possit ter nuptæ.

g Ita MS. Reginæ, itaque malim legere, de Chelidonio ipsa dictum intelligens cum Sarmondo et aliis, ut scilicet ei dicatur objectum quod irregularis esset, adeoque non rite ordinatus. Baralis, præfecto; Surius, Projectum: sed Projecti Episcopi alia prorsus causa fuisse colligitur ex mox citanda Leonis epistola.

h Mule impressum Saginario: Sagmarius autem mulus seu equus sarcinarius est: et sic habet MS. Reginæ.

i S. Leo Papa, quod S. Hilarius non expectato iudicii exitu discesserit, offensus, indignationem missa ad Episcopos Viennensis provinciæ epistola declarat, in qua Chelidonius absolvitur, quod ei objecta non satis probata viderentur. Una Projectus Episcopus, cui ægrotanti alius fuerat substitutas, in integrum restituitur, et metropolitani potestas in provinciam Viennensem S. Hilario adimitur.

k Videtur postea plene satisfecisse S. Leoni in iis, quæ videbatur nimio zelo peccasse. Hinc S. Hilarium sanctæ memoriæ titulo honorat S. Leo in epistola 2 ad Episcopos Provinciæ de electione et consecratione Ravennii Episcopi Arelatensis. Acta S. Leonis dedimus XI Aprilis die ejus notali.

l Hic locus in editis misere truncatus, sic integre legitur in MS. Reginæ.

m Additur in editis, Poetice dicens, quod melius abest. Sequentes porro Edesii versus hic expressos vides, uti eos ex apicibus in membrana Reginæ signatis, visus est posse restituere sensui non incommodo Possimus: cum apud Baralium turbatissima sint omnia, dum sic ibi leguntur, non satis commode a Surio per nudam conjecturam correctæ.

Vidi ego præventam fletus magno ubere fletu.
Nam quod crevit nummis cupiebat crescere notis.
Quam prærupta viget miseratio! quam cita donis.
Gratia! nec solum fuerat ad munera largus,
Majores comitantur opes pietate ministra.

VIDE AD HANC
PAGINAM APP.
TOM. VII MAJI
NDT. 26.

F

AVCT. DO-
NORATO
EP. MASS.
prester Ro-
mam petiit
ad S. Leonem
Papam

h

B

i

k

eum sibi re-
conciliat,

C

l

consuetu mu-
nia peragit.

m

A

CAPUT IV.

*Morbis. Adhortatio ad suos. Obitus, sepultura.*Anno aetatis
48 laboribus
fractus,

Abstinendo ergo, operi insistendo, itinera pedibus conficiendo, ita se tenuavit, fatigavit, exhaust, ut vix quadragesimi octavi anni circulum adimpleret. Non enim virtutum celsa illa perfectio, quæ non solum locum, sed et condignam in cælis paraverat mansionem, moras diutius est passa terrenas; sed fidelis servus implens præceptum, desiderans promissum, corpus suum diversis ægritudinibus mancipavit, ut supernæ monetæ verum obryzum, ægritudinum calciculo excoctum, thesauris a recunderetur æternis. Ergo ubi infirmitate crescente, non virtus mentis, sed ipsa est corporis consumpta materies, quam alacri studio omnes exhortatione relevans, in proposito permanere, facunda et necessaria persuasionem coegerit, nequeo explicare. Igitur in ultimo ambiguo constitutus, accepit manifestæ revelationis non mediocre solatium; mens enim ad hoc in sopore laxata est, ut ei singularis præmii magnitudo patefacta virtutum suarum depingeret ornamenta: Videt se sacris interesse mysteriis, intuetur tunicæ Aaron quondam Pontificis tegmine decoratum, quod divina per Moysen jussione mira fuerat artis varietate contextum, duodecim gemmarum multiplici ac diverso splendore pectus ornari, ejusdemque numeri humeros fulgore vestiri, stola quoque dispari varietate micante membra circumdari, quam bysso, croco, hyacintho, radio coruscante, colore dissono, metallo pretioso, spiritualium manus docta decoravit artificum *b*.... tinniola *c* etiam commota gressibus incedentis, et intrinsecus malogranatis illisa ictibus, clarum personabant extrinsecus salutiferumque tinnitum. Cumque ita meritorum perennium donis, præmiis, atque muneribus se cerneret adornatum; humano affectu adjici sibi desuper vestimenta omni modo flagitabat: quod ubi didicit abnegari, videt filium suum sanctum Ravennium applicari ad divina mysteria consecranda, et intellexit sibi esse migrandum.

a
ager recitatur
visione orna-
menti Aaronis
sibi aptati,

B

h
c
et Ravennio
successori
traditi;

C

quo ejus per-
fectio in virtu-
te indicatur.

26 Quam beatus igitur, quamque inclytus pater, qui adhuc in seculo constitutus, illius veri Sacerdotis, quem in multiplici colorum varietate, non figura, sed meritorum veritas proprie decorabat, est præmium consecutus. Cur non ei monstraretur in tunicæ illius tegmine, quod in omni virtutum diversitate possederat? Cur non ei revelaretur in vestimenti illius pulchritudine, quod erat ei in stola perpetua compensandum? Quem enim decoraverat continentia mentis illæsæ, et in quo immaculatæ conscientie lucebat auctoritas, merito lamina auri fulgenti speculum verecundæ frontis ejus obtexerat: quem virtutum semper exaltarat principatus, digne pretiosorum lapidum textus ornabat. Cur non byssum circumdaret, quem zeli castitatis zona constrinxerat? Nam, ut verius loquar, principalis ejus lamina auctoritate fidei et ignea flamma rutilavit, gemmæ quoque omnium virtutum splendore sidereo micuerunt; rationale emicuit pectoris, fulsit elogium pietatis, justitiæ byssinum, continentie cingulum, prædicationis tinniolium, malogranata bonæ spei, opere et sermone jugiter sonnerunt. Cum ergo tanta ac tali esset consolatione relevatus atque perfusus; congregati ad solatium pariter et exemplum alacri sermone disseruit, ista omnes allocutionis voce compellans.

27 Vitæ curricula hucosque peregrinus: jam ad illud tremendum supernæ majestatis evocamur examen. Viam carnis hujus, et incertam vitam seculi præsentis ingressi, jussionibus parvum Creatoris;

Maji T. II.

ac servitutis propriæ peractis officiis, ad veram perennemque patriam prælata consolatione migrabimus. Militavimus huc usque spirituali militia; infidi corporis aculeos cilicii asperitate contudimus; abstinentiæ rigore ac vigiliarum lassitudine universa vitiorum certamina auxilio superavimus desuper implorato; cogitationum laqueos sancta meditatione dirupimus; occupati studiis doctrinæ cælestis, talentum perennitatis multitudini fidelium non cessavimus erogare; navigavimus per vitæ istius pelagus, et diversa, juvante Domino, virtutum mercimonia, cum fœnore usuræ salutiferæ, talenta Deo referenda percepinus; ad portum quietis, Domino gubernante, cœpimus propinquare, cum istius mundi principibus (cum quibus Apostolus describit bellum jure esse) confliximus, quod nulli deerit quicumque ad beatitudinem, cœlesti gratia præcedente et industria subsequente, voluerit pervenire. Absolutum me et liberatum ad Domini mei intuitum credo eodem propitiante venturum: ad ea [præmia] obtinenda, perseveranti cursu vobis sunt peragenda certamina.

28 Ille utique, qui se livore proprio perdidit; qui procul odoratur bellum; et ad vocem tubæ, quasi cuncti esse in sua debeant potestate, diutina antiquitate callidus, subtilitate dolosus, decipiendi assiduitate atque arte peritus, qui electis pascitur escis, et perfectorum perditione saginatur, pœnam propriam salutem reputat alienam, non mediocre æstimans solatium, si ad superna tendentes laqueis capiat peccatorum, et funibus perditionis, quos etiam Propheta suspirans dicebat Funes peccatorum circumplexi sunt me. Hic salutis humanæ inimicus cavendus est: huic, omnimodis repugnandum est et resistendum. Quomodo enim poterit incedere jam ligatus, vel audebit repugnare captivus? Habebit proculdubio in infernali pœna participem, quem tenuerit in seculi voluptate consortem. Hujus fortitudinem Dominus B. Job monstrans, ita dicit: Aurum *d* reputat velut lutum, [et fiduciam habet quod influat Jordanis in os ejus]. Quid nisi Sanctorum vitam velut lutum se æstimat calcaturam? proclamante Propheta, Erue de luto fœcis pedes meos. Jordanis autem fluente, quæ sunt, nisi baptismi sacramenta, quæ suo credidit impugnatione devoranda? Lutea compago antiquitatem potentiamque ejus non potest sine Dei gratia superare; tamen jugi certamine et indesinenti conflictu ejus sunt insidiæ tolerandæ. Spectator certaminis humani, quotidiani exercitii palestram placidus intuetur; videt ignita jacula dirigi, sed lacrymarum facit fonte restingui: cernit laqueos præparari, sed orantes eruit et plorantes, ut cum vera exultatione decantent, Oculi mei semper ad Dominum, quia ipse evellet de laqueo pedes meos; ut [pedes] liberi ad annuntiamdam pacem incipiant esse pretiosi. Et ideo quicquid in præsentem potest ab Auctoris amore separare, æstimandum est inimicum.

29 Si me humana non fallit illusio, grandis tempestas huic imminet civitati: non mediocris, sed satis gravis incumbit afflictio. Ad omnia contraria adversaque vos jugiter præparate, fidem Trinitatis immobiliter retinete, Scripturarum interiora penetrare, ut abyssum invocantes in voce cataractarum, id est, credentium, terras dono superno irrigare omnimodo non cessetis. Sit vestitus asperior, panis grossior, cibus durior: iter nihilominus conficiatur pedibus expeditis; necessitas subita perniciem novi laboris infert delicatis; quia ut exercitatio robustum, desidiosa reddit ignavum. Hac igitur adhortatione completa, jubet congregationem mœstam sacrificium vespertinæ laudationis offerre, et cibum consuetudinaria refectio percipere, dicens; Hora diei un-

D

AUCT. HO-
NORATO
EP. MASS.
In ultima
adhortatio-
ne suis se
exemplum
proponens,

E

VIDE AD HANC
PAGINAM APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 27 *
eos ad spiri-
talem pugnam
excitat:

Psal. 118

Job 40.
et 41

Psal. 39.

F

Psal. 24

prædicat urli
imminen-
tem tempe-
statem:et mortis
sux horam:

A decima, anima mea, de corporis domicilia liberata, ad supernum Iudicem festinabit. Cumque modulatione psalmodum solita officia Auctoris in laudibus offerri alacer percepisset, jam rediens atque commigrans, Voces, inquit, sanctæ, voces quæ ad aures pervenitis Auctoris, me quoque Domino commendate. Fratrum deinceps refectione completa, manu oculos atque os Crucis Dominicæ signo communiens, et in oratione persistens secutus, innumeris Sanctorum sacris choris occurrentibus, lætus gaudensque proficiscitur ad supernam patriam *e*.

e
Magno omnium luctu corpus defertur ad templum S. Stephani

30 Hinc jam quemadmodum sit universa civitas congregata, qualiter unusquisque, non patrem, aut matrem, vel unicum, sed omnium religiosorum atque orphanorum singularem fleverit genitorem, quis ut dignum est explicabit? Nullus a fletu, nullus cessavit a gemitu: parem cunctis luctum dilectio universalis induxerat, eratque velut seminarium lacrymarum generalis dolor omnium diligentium. Ubi basilicæ beati ac primi Martyris Stephani venerabile corpus illatum est, totius populi cum fletu vox una procedit; hæc, inquit, dies querelas injustæ imputationis perpetuo resecevit. Ut amplius quam in prædicatione sufficit non dicamus, fidelis populus, niivo ardore succensus, membra sancta, dum vult contingere, pene discerpit: [donec] studio congregationis effectum est, ut columnis ardentibus cereorum hinc et inde populos abigerent irruentes. Noctis vigiliis expeditis, cum mæstis solis claritas reputaretur obscura, ad exequias venerandas non solum fidelium, sed etiam Judæorum concurrant agmina copiosa. Omnium lacrymæ se superare certabant: deficiente voce, gemitus incresebant. Hebræam continentium linguam in exequiis honorandis audisse me recolo: nam nostros ita inæror obsederat, ut ab officio solito impatiens doloris inhiberit magnitudo. Demum antequam B. Genesii *f* basilicæ sanctum corpus inferrent, utriusque sexus tantus cum lacrymis datus est clamor, ut astra ipsa percussa vicarium de cælo reddiderint insolitum, et tonitruis comparandum fragore, cum sono rebeatum.

f
et delin. S. Genesii:

f
coopertorio in Reliquias descripto, sepelitur.

31 Hic iterum nova dilectio graviori fletu corda succendit. Sed dum singuli cupiunt fimbriam decerpere, corpusque contingere, Sancti *g* Basilii, tunc Presbyteri, nunc Pontificis summi, invenit industria, ut maximam partem coopertorii utraque manu descriptam, quo corpus ejus tegebatur, arriperet, et longius recedens, dividendo populis erogaret. Dum percipiendi studio letificat eos tanto munere, paululum retrahuntur a sepulchro: et sic corpus illud Angelico vultu venerabile atque decorum, ne iterum devotis redderetur obsequiis, clam est depositum in sepulchrum. Quod ubi populi intellexerunt esse tumultatum, tantum subito omnes clamorem cum gemitu proprio reddiderunt, ut tecta ipsius Basilicæ discussa corruere, et populos obruere putarentur. Vitæ illius memoria fit apud animos omnium pretiosa, et desiderium tam singularis Antistitis in laudem renascitur. Eodem tumultato, cum plausu cœpit doctrinæ illius recenseri memoria, cum gloria prædicari mundi contemptus, compunctionis affectus, lacrymarum fluvius, temporalitatis impetus, pietatis thesaurus, justitiæ culmen, temperantiæ moderamen. Quid plura? Civitas universa, quidquid sacramento confirmare voluisset, nomen ejusdem proferebat, astruens similem postmodum non futurum.

g
Virtus ejus elucescit in successoribus

32 Sed summum est, quod orante ipso, amor verus utrumque potuit habere auctarium. Nam non solum in *h* successoribus, sed adhuc in multorum Pontificum renasci non cessat augmentis; cum quibus dum laborem hic participat temporariis fructibus, sine dubio æternorum *i* completur gaudierum, sicut arbor paradisi fœcunda; et quid in præsent

h
i

offerat, et quid postmodum gignendo relinquat singulari prosperitatis fertilitate *k* procurare non desinit. Quancumque seu per ipsum nutu cœlesti, seu post ipsum Dei providentia, ordinati sunt ejus intercessione Sacerdotes respondere ejus eruditioni, doctrinæ, ac crescentibus meritis, gratia juvante contendunt. Felix qui non tantum propriæ civitati ex sua institutione providit, verum etiam diversa loca illuminare accensis fidei calore innumeris lampadibus, et super candelabrum ponere procuravit: ac sic in singulis ejus gratia concalescens, quotidianis profectibus generata renascitur: quia quidquid ex ejus institutione producit, ejusdem meritis computatur: capitis utique lucris adscribitur, quidquid membrorum uberrimo cultu percipitur. Pro omnibus sollicitus, in certamine vitæ istius constitutus, orationum solatia impendit, præsentiam visitationis attribuit, sanctæ castigationis vel increpationis innumera ac reverenda præcepta seminavit, spiritualis ac peritus agricola; nunc minitans et dolens, exultans et tristis, lætus et anxius, turbulentus et patiens, serenus atque terribilis, durus et placidus, remissus atque districtus; nunc suspirio gemens, sed cum gaudio uberes lacrymas fundens: de cujus pectoris exundanti fluvio et fonte caritatis irriguo, sic hausit unusquisque quod voluit ac potuit, ut nullum danimum largitas sancta sentiret, sed erogando cumulum potius fœerator thesauri cœlestis acceperit; quia hæc est natura munerum cœlestium, ut profusione sui in se jugiter crescat, et cum defecisse putatur, quasi semper incipiat; atque in minutionis paupertatem descendens, augmentum quoddam detrimento dispensator divinus semper obtineat.

k
et discipulis.

VIDE AD HANC PAG. APP. TOM. VII MAJI NOT. 28 *

33 O magna, præcelsa, ac singularis caterva gratiarum, quæ veneranda recordatione obtutibus præsentaris, beneficiis sentiris, profectibus nostris adhuc militare cognosceris: tot annorum spatiis evolutis, in tuorum filiorum renasci non cessas honoribus, atque reparatis juste perpetuisque laudum titulis honoratis, qui interpellaris et audis, pro supplicantes intercedens; conveniris, et reddis; constringeris, et ut postulata impetrentur exequeris; rogaris, et Deo præstante obtinere non desinis. Ecce laudis pretiosum titulum, post emeritæ sanctitatis excessum. Ecce caput laureis virentibus et Crucis stemmate coronatum, et fructu virtutum folioque contextum, quod non defluit in æternum. Ecce præconium, post obitum triumphalibus meritis præponendum. Jacet in sepulchro ejus corpus conditum, cujus precibus referantur regna cœlorum. In diversa virtutum culmina innovari tuorum non desistunt insignia meritorum. Cur anima tua non majora præstet, in paradisi beatitudine posita, quam in seculi certamine constituta, cujus virtutem ne signa proderent, oratio impetravit? Unicum pignus et decus Sacerdotii totius, cœlestis scientia thesauri, jugiter ex tuo corde manarunt: lucerna tua; fidei lumine splendens, etiam ceteros super Ecclesiæ candelabrum positos lucere concessit. Vocatus ab Auctore, ad laboris fructum et perenne refrigerium feliciter pervenisti. In illa beatissima Patriarcharum societate receptus, animæ tuæ singularia conspicis ornamenta, quæ ita creverunt divinæ gratiæ adjumento, ut pretiosis virtutum manibus perenniter conspicua decorentur; qui continentie puritate omnium Scripturarum thymiamate templum tui cordis ac corporis fragrare fecisti, et ut in eo Auctor requiesceret, perennis industriæ vigilantia præparasti; qui secreti amere animum quoque affectumque pavisti; qui cum psalmodum modulatione junxisti flumina lacrymarum; qui in decaehordo præceptorum moribus pariter et vocibus persultasti; qui vitæ institutione prædicasti, vias duras custodiendo; qui spiritualis organi cœlestis

E

quam auctor magnis laudibus extollit

F

A cœlestis harmoniæ suavisono cantu varia modulationis dulcedine concrepasti; qui sacrificio jejunii exteriorem hominem continens, vigiliarum assiduitate interiorem cursu strenuo oblectare non destitisti. Illud autem prætereundam esse non credidi, quia l... dum Campi m lapidei spatia peragrasti, pastores singulos unda baptismi regenerando baptizatos recte vivere docuisti.

34 Fac ergo quæsumus ut qui te ad Christum feliciter venisse, et sine fine te regnare cum illo gloriamur, tuis continuis precibus muniamur, interventu protegamur, et qua frueris cum Christo gloria fruamur n. Cum ergo tanti talisque viri testimonium merita ejus perhibuerint, digneque facta laudaverint; quia possibilitatis immemor, impulsu amoris incautus ad tantum præconium prosilivi, veniam sperare præsumpsi: ut in illo meritorum suorum præclaro fastigio constitutus, etiam pro me interpellare non cesset; illisque venerabilibus Patriarcharum cœtibus aggregatus, ad præsidium nostrum turbam piæ sodalitatis asciscat; obtinens, ut non actu meo, non ignavia contristetur: quo circa me ejus suffragium muniat, et suis patrociniis meritum Sacerdotis in illa examinatione tremenda faciat invenire, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Impressum*, calculo exortum thesaurus reconderetur æternus.

b *Omitto quæ sequuntur et sensum turbabant*, pretiosiora pulchritudinum, quam diximus, ornamenta, quæ Deo sunt auctore formata atque constructa.

c *Tinniola, pro tintinnabulis, alibi necdum legi: MS. Reginæ Tinnivola: quid sit, Tinnibula?*

d *Vulgata, Sternet sibi aurum quasi lutum: capite autem præcedenti invenitur locus qui hic librario festinanti excidit, quemque requiri indicant sequentia.*

e *Anno 449, ut supra dictum.*

f *De S. Genesii Martyris Arelatensis miraculis scripsit S. Hilarius sermonem, dandum 25 Augusti, die ejus natali.*

g *Basilius traditur dein factus Episcopus Aquensis urbis in Provincia,*

h *Successores fuerunt adhuc seculo 3 Ravennius, Leontius, et S. Æonius, qui colitur 30 Augusti.*

i *Impressum comparatur.*

k *Item procreare, intelligitur urbs Arelatensis, quod in ea Episcopus vixit et sancte obierit.*

l *Expunxi verba, ut ante Resurrectionis diem, quæ hic redundant, et nescio quo spectant.*

m *Campus-lapideus dicitur spatium illud petrosæ regionis, quod a Rhodano versus Orientem fere in quadrum extenditur, ubi in raris pascuis necesse fuit inveniri opiliones, Christiani fere cultus expertes; quos cætenus neglectos, curandos sibi Pastor zelosus susceperit.*

n *Hic finitur Vita in MS. Reginæ; reliquorum, quæ hic habes ex Barali, nec vota nec vestigium ibi extat, inquit Possinus. Hic auctor ostendit se esse Episcopum dum petit ut S. Hilarii patrociniis Episcopate meritum in se inveniat summus Judex, id est, vitam gradui tanto congruam.*

VINDICIÆ PRO S. HILARIO,

Semipelagianismi calumniose insimulato, ex Proдроmo velitari Brunonis Neusser,

contra discipulos Pseudo-Augustini Iprensensis.

Partis 2 Caput 4 cum adjunctis ex Cap. 9 Part. 1. et Cap. 8 Part. 2.

Hilarius Arelatensem, ingenio, doctrina, et vite

castimonia conspicuum, plerique historici alique scriptores justis elogiis et laudibus cumularunt. Hunc magnus Honoratus, primus Lerinensium fundator et institutor, tanti fecit, ut eum ceteris omnibus anteferet; imo ad eum Christo lucrandum, ab eremo in patriam, quam tantopere fastidierat, non dedignatus sit accedere. Fuit enim Honoratus illius popularis, imo et ipsi sanguine conjunctus; et in eo fidei, sicut et sanguinis venam quæsit: eumque, non per litteras modo, verum etiam, tanto per excursuum suum ambitu, ab insula, nimirum Lerinensi (cui se Hilarius, derelictis Episcopatus ejus principis, secreti amore, reddiderat) futuri præscius amovere satagit, ut ei juxta sepulcrum suum in amore civium patriam collocaret. Hæc ipsemet Hilarius in Sermone de vita et morte Beatissimi Honorati, apud Surium tomo 1 et Bollandum tomo 2 ad diem xvi Januarii. Tu vero doctissimum et sanctissimum hominem odio gratis habuisti; inter Semipelagianos connumerasti pag. 108 Historiæ Pelagianæ et alibi passim; Semipelagianæ scholæ magistrum appellasti pag. 161; eumque in quæstione de initio fidei ac dono ab Augustini sententia abhorruisse scripsisti pag. 108; item contra illius doctrinam sensisse pag. 109; in Cassiani partes transiisse et sententias defendisse pag. 107; imo præcipuum inter illos haberi, qui a S. Augustino discedentes Cassiani partes fovebant pag. 107; Augustini doctrinam acriter impugnasse pag. 108; Poema de providentia, quod extat inter opuscula Prosperi, adscribendum illi esse, cum illius auctorem Semipelagianum esse constet pag. 108; contra Augustinum cum Cassiano conspirasse pag. 108 et 137.

2 Cuncta hæc aliaque hujusmodi adversus Hilarium conguessisti, unius dumtaxat testis heterodoxi, nimirum Vossii, suspicione potius quam assertione fretus; et alterius longe peioris, Usserii scilicet, conjecturali sed vano testimonio: cui plus deferendum esse credidisti quam Adoni, qui in Martyrologio suo ad diem v Maji sic loquitur: *In Galliis, civitate Arelatensi, S. Hilarii Episcopi, magni, docti, et præclarissimi viri: qui paupertatis amator, et erga inopum provisionem, non solum mentis pietate sed et corporis sui labore sollicitus erat: nam pro reficiendis corporibus etiam rusticationem, contra vires suas, homo genere clarus et longe aliter educatus, exercuit. Sed nec in spiritalibus neglexit: nam et in docendo gratiam habuit, et absque personarum acceptione omnibus castigationem ingessit: inter sua vero opera, ingenio immortalis, ad multorum utilitatem, necessaria opere, Vitam S. Honorati decessoris sui composuit: non tamen, ut aliqui putant, ab eo sermone distinctam, cujus supra mentionem feci.*

3 Hæcine sunt hominis hæretici et Semipelagianæ scholæ magistri elogium? Tu ipse fateris pag. 168 et alibi, summam de illo apud omnes æstimationem et auctoritatem fuisse, eumque litterarum et sanctitatis gloria ceteris, Lerinensibus scilicet, superiorem pag. 107; adeoque Vincentio, Lupo, Maximo, Eucherio, cui ad stuporem placuisse, ultro agnoscis pag. 188. Densus antiquorum recentiorumque manipulus, qui a mille ducentis annis de Scriptoribus ecclesiasticis scripserunt, illius ingenium, doctrinam et sanctitatem mirificis laudibus celebravit. Imo tu ipse dicis, illum ex libertate Augustiniana sententiæ impugnandæ, a quibusdam illius ætatis Augustino doctiorem habitum fuisse: et ab Honorato Massiliensi, qui ejus Vitam scripsit, Livii ejusdam, inter poetas tunc satis insignis, dictum illud celebratum, *Si Augustinus post Hilarium fuisset, judicaretur inferior: subnectisque hoc epiphonema, Huic poetæ tantum fingere encomium licuit.* Cuncta hæc ad invidiam Hilario conciliandam: et inde forte, hoc elogio quasi

D
A. BRUN.
NEUSSER.
Virum doctissimum
et S. Honorato carissimum

auctor Historiæ Pelagianæ calumniatur ut Semipelagianum:

non obstante Adoni testimonio,

F

et communis Catholicorum scriptorum sensu,

l m

et devote invocat.

n

B

E

C

A quasi percussus et exacerbatus, icto fœdere cum Vossio, Usserio, Jansenio, huic sanctissimo Doctore acerrimum bellum indixisti.

A. DRUN.
NEUSSER.

4 Quod valuerit doctrina et ingenio, nullos negat: quod sanctissimam et castissimam vitam egerit, omnes scriptores, qui de illo faciunt mentionem, attestantur. Accedit quod in ecclesiasticas tabulas Martyrologii Romani est relatus, et festivo cultu die v Maji ejus memoria Arelate celebratur. Odiosa porro est omnis comparatio. Crede mihi, numquam se Hilarius Augustino præferendum esse duxit: numquam, ut dicis, Augustinianam sententiam impugnavit, idque ex nimia licentia et libertate, vir sane modestissimus si uspiam alias, mitissimus et patientissimus ut mox luculenter ostendam. Sanctissimi viri, qualem fuisse constat, hoc vano insolentioris superbiæ seu vanitatis studio abripi se non sinunt: imo putida censetur perpetua sui suorumque jactantia. Aliorum sanctitas nobis non prodest, nisi ad imitandum exemplo: nec parentum laudes liberos ornant vel juvant, nisi hi virtutes illorum amplectantur. Intelligenti pauca.

quasi Augustino petulanter adversatus sit:

II
cujus admiratorem fuisse scribit Prosper

B Jam vero videamus, quomodo probes, Hilarium hæreticum Semipelagianum fuisse. Ut dictis fidem facias, nullum auctorem, nisi acatholicum, appellas: sed inter Catholicos, ut probe tenes, contra heterodoxos hoc in genere merito excipimus. [Prosper, inquis, hoc habet. Prosper hoc habet? O pravum Prosperi interpretem! Hilarium Arelatensem semel dumtaxat Prosper appellat, *Sanctum Hilarium*, inquit Epist. ad August. *Spiritualium studiorum virum, Arelatensem Episcopum, sciat Beatitudo tua esse doctrinam; et de hoc quod in querelam trahit, nimirum de prædestinatione, jam pridem apud Sanctitatem tuam sensum suum per litteras velle conferre.* Admiratorem et sectatorem Augustini, idque in omnibus unica dumtaxat assertionem dempta, quæ videtur illi difficilis (ac proinde sensum suum super ea cum Augustino conferre per litteras statuit, eumque consulere) hunc vocas juratum Augustini et divinæ gratiæ hostem, et alterum Semipelagianorum ducem: ex his enim tantum Prosperi verbis accusationem contra Hilarium struis, eumque damnas, quem nullus unquam præter te damnavit.

V

esto in una ejus sententia hesitavit.

C Sed, inquis, *num eorum fuisse Prosper asserit, quas scilicet caligo illius opinionis obscurat.* Cujus, amabo te, opinionis? Qua prædestinatio Dei secundum præscientiam esse dicitur: nec in hac opinione obstinatum animum figit (quamquam optima est, si eam de prædestinatione ad gloriam intelligas) sed consulturum se dicit de hoc argumento Augustinum, et apud eum sensum per litteras collaturum: quod forte præstitisset, nisi Augustinum eodem fere anno Hippone a Wandalis strictissime obsessum, et post aliquot menses obsidionis tempore vita functum fuisse, accepisset. Sed, inquis, Hilarius illos errores sustinebat quos in dicta epistola Prosper Augustino refert. Hoc dicis, sed non probas, nec probabis unquam. In residuis Hilarii scriptis nihil prorsus habes quod sugillare valeas: nullum auctorem, vel antiquum vel recentiorum probe Catholicum proferre potes, qui hanc notam Hilario inusserit. Pudeat igitur sanctissimum, doctissimum, et ingeniosissimum Antistitem erroris et hæreseos insimulare, absque ulla penitus probatione, ex mera calumniandi voluntate.

VII
Fuit quidem a S. Leone Papa reprehensus:

7 Provocas ad Bellarminum, libro de Scriptoribus Ecclesiast. ubi hæc habet: *Ob nimiam superbiam reprehenditur a S. Leone Papa..... postea tamen resipuit, et multis virtutibus clarus sancto fine quievit.* Leo reprehendit Hilarium, in epistola ad Episcopos Provinciæ Viennensis. Hoc loco Hilarium non ex-

cuso. Legi possunt ea quæ illius Vitæ auctor, Honoratus Episcopus Massiliensis, hac de re scriptis mandavit: quorum fragmentum habes tom. 3 Conciliorum novæ editionis col. 1461 et 1462 in Concilio Vesontion. item in Notis postumis Sirmondi in epistolam S. Leonis, contentis Appendicæ ad dictum tomum col. 1591, etc., ubi multa invenies quæ pertinent ad mirabilem Hilarii sanctitatem dicendique libertatem, forte nimiam, quia S. Leoni displicuit: quem frustra placare, misso ad eum in recessu S. Ravennio, qui deinde illi successit, conatus est. At citra hujus causæ discussionem, quæ hujus loci non est, damnas illa omnia quæ supra ex Bellarmino exscripta sunt. Nimirum, Hilarium ob nimiam superbiam in dicta epistola reprehensum, idque acerbissimis verbis: vix enim ad correptionem Episcopi acerbiora excogitari possent. Accedit quod Hilarius de plebe aut fæce quispiam non erat, sed Archiepiscopus et Galliarum Primas, summa vir doctrina, eloquentia, sanctimonia, ingenio, cui post Augustinum vix alius par ea ætate fuit: nobili etiam sanguine ortus, et magni Honorati institutione ad perfectam virtutem formatus.

E
sed modestissime tulit increpationem

8 Ille igitur quantus erat, cum Leonem placare non potuisset, quamvis acerbissime ab eo in d. epistola correptus, ut dixi, imo et dignitate Metropolitanæ privatus, ejusque sententia contra Chelidonium abrogata, et Chelidonium restitutus; tanta humilitate, patientia, et observantia in Romanum Pontificem fuit, ut ne mutire quidem auditus sit. Poterat haud dubie aliqua saltem allegare ad sui defensionem. Poterat Synodi auctoritatem, integritatem, testium depositionem, et sanctorum Antistitem, qui d. Synodo interfuerant, ac præsertim S. Germani Antissiodorensis probatissimam fidem interponere. Nihil horum prorsus, et ne unum quidem vel minimæ expostulationis verbum ipsi unquam excidit. Vix scio an par huic extet tantæ humilitatis et patientiæ exemplum: quod longe pluris facio, quam alia multa virtutum decora, quæ d. Honoratus Massiliensis ei tribuit: unde jure hæc addidit Bellarminus: *postea tamen resipuit et virtutibus clarus sancto fine quievit*, nimirum anno ccccxlx. Hujus causæ merita non pondero, dicto Baronii contentus, excepto ex Append. ad 7 tomum edit. I Rom. pag. 1607. *Non mireris, inquit, lector, Romanum Pontificem Leonem adversus Mamertum adeo vehementer insurgere, virum sanctitate insignem: in his enim quæ contentiosi sunt fori, perfacile est quemque decipi. Persimile etiam S. Leoni accidit, qui in S. Hilarium, eadem fere ex causa, acerrime invecus est. Quis nesciat sæpe accidere ut falsis accusationibus et subreptionibus aures Pontificum repleantur: et, cum putant agere quod justum appareat, exagitent innocentem?*

forte non aq. uissimam:

F

9 Ex his autem validum argumentum duci potest, quo Hilarius Arelatensis ab omni prorsus erroris suspitione purgetur. Si enim vel minima laborasset, ut Leoni notissimus erat, ita prorsus, arrepta opportuna præsentique hujus disceptationis occasione, hoc ipsum Leo indignatus illi exprobrasset, instigante maxime Prospero, qui parum, ut fateris ultro, Hilario favebat. Non omisissent etiam Hilarii accusatores, ac præsertim Chelidonium et Projectus, hoc potentissimo argumento accusationem suam illustrare, tanti scilicet ponderis, adversus Episcopum, imo, si vera capis, Semipelagianorum coryphæum: sed de hoc argumento ne hilum quidem. Exprobratur superbia, præsumptio, crudelitas, scurrilitas, injustitia, temeritas, arrogantia, aliaque id genus bene multa, eaque sæpius in d. epistola, imo et in aliis a Vossio editis exaggerata: quæ (ut testatur Baronius, et Honoratus Massiliensis Episcopus Vitæ auctor luculentissimam fidem facit) falsissima sunt:

VIII
et ex illa ipsa clare ostenditur

fuisse quoad doctrinam inculpabilis imo nec suspectus.

sed

A sed de Semipelagianismi nota vel umbra ne minimus quidem apex. Perperam igitur Semipelagianismi notam Hilario affinxisti.

Sententia autem de prædestinatione ad gloriam de qua dubitavit

10 Visa quidem illi difficilis est Augustini sententia de prædestinatione ad gloriam, idque merito et jure, cum huc usque difficilis visa fuerit maximis etiam Theologis. Sunt enim qui gratuitam prædestinationem, tum ad gratiam tum ad gloriam, Augustino tribuant, ut dogma Catholicum, approbatum ab Ecclesia. Idem alii sentiunt, nimirum ut dogma Catholicum ab Augustino habitum fuisse, non tamen ab Ecclesia, quantum ad sententiam de gratuita prædestinatione ad gloriam. Idem alii putant; quamvis nolint prædestinationem gratuitam ad gloriam, rem fidei ab Augustino reputatam. Alii volunt Augustinum tenuisse prædestinationem gratuitam ad gratiam, et prædestinationem ad gloriam ex meritis gratiæ. Alii demum jurant, Augustinum in libris contra Semipelagianos tantum egisse de gratuita prædestinatione ad gratiam, eamque adstruxisse ut dogma fidei; de prædestinatione vero ad gloriam eo loco non egisse, utpote quæ ad rem illam, de qua disceptabatur, nullo modo pertineret. Unde vides, quam difficilis fuerit sententia Augustini, cum doctissimi Theologi (de primis eorum Scholarum capitibus loquor) probe illam discernere non potuerint. Quid mirum igitur, si difficilis Hilario visa fuerit: præsertim cum de illa dubitaret antequam Augustinus libros de prædestinatione Sanctorum edidisset, in quibus suam mentem de hac quæstione ut fusi, ita et clarius explanavit.

*B
revera intellectu difficilis fuit et est.*

11 Multa sunt alia, quamquam valde futilia, quibus ad probationem uteris, ut Semipelagianismi notam Hilario affingas. i Vixit aliquandiu inter monachos Lerinenses, qui Cassiani erroribus infecti fuerunt. ii. Cassiani amicus fuit, illius igitur doctrinæ particeps. iii. Faustum valde dilexit, imo et multo illum honore persecutus est, et forte illius syncellita fuit. iv. Propter Hilarium præsertim Cælestinus Papa gravissimam illam epistolam scripsit ad Episcopos Galliæ, Augustino scilicet iniquiores. v. Valde laudatur a Gennadio Massiliensi, suspecto scilicet homine et aperte faventi Semipelagianis. vi Fuit auctor Poematis de Providentia, in quo Semipelagianorum doctrina continetur. Abuter Lectoris patientia, dum paleas seu festucas contra Hilarium congero: hæc enim nullo negotio refelluntur. Quod enim Lerinenses Cassiani erroribus infectos fuisse, dicis pag. 107 et alibi, de unico Fausto antiquorum suspicio est, et testimonium extat. Deinde dato antecedente, nego consequentiam. Ex eo quippe quod Lerinensium aliqui Semipelagiani extiterint (quod tamen non damus) male infertur, Hilarium quoque Semipelagianum fuisse; cum æque inferri posset, Honoratum, Eucherium, Lupum, Maximum, et multos alios perspectæ sanctitatis viros eodem vitio eademque nota laborasse, quod tamen ibidem vereris adstruere; *Cum enim nulla Honorati, nec Maximi, nec Lupi scripta exteat (hæc sunt tua verba) nil sinistri de illis suspicari fas sit: turpe enim est, sanctos illos viros, quorum errata nullo certo testimonio constant, in depravatæ sententiæ suspicionem vocare.* Cur igitur sanctissimum illum Antistitem Hilarium? Ex ore tuo te judico.

*C
ut quod fuerit amicus Lertuensium,*

12 Alterum vero, quod opponis, æque facile solvitur. Cassiani amicus fuit. Unde hoc habes? Nunquam Hilarius Cassianum appellavit; numquam Cassianus Hilarium; ex quo saltem infero, intimæ necessitudinis vinculo adstritos non fuisse. Deinde amicus fuerit. Inde pessime deducis, erroris fuisse participem. Alioquin esset potius quod Honoratum, Eucherium, Leontium, Helladium, S. Castorem, aliosque, quibus Cassianus collationes suas

Cassiani,

aliaque opera inscripsit, in societatem erroris vocares: quos tamen ab hac suspitione liberasti. Quod vero dicis tertio loco, Faustum ab eo valde dilectum et magno affectum honore fuisse; primum apud antiquos non lego; secus alterum: cum scilicet eum Hilarius *inter se et Theodorum ac Maximum* Episcopos *compulit residere*, ut habet Honoratus Massiliensis in vita Hilarii Cap. 5. Sed inde male deducis Hilarium Fausti erroribus adhæsisse, cum eo tempore Faustus ne suspectus quidem haberetur. Alioquin vocandi essent in societatem erroris Theodorus, Maximus, Sidonius, Lupus, Eucherius, imo Leontius Episcopus Arelatensis, alique omnes Episcopi congregati in Synodo Arelatensi et Lugdunensi contra Lucidum, qui Fausti opera tamquam communi utriusque Synodi lingua et voce usi sunt, ad refellendas Prædestinatianorum blasphemias: quod numquam revera præstitissent, si Faustus eo tempore suspectus fuisset. Cum igitur Faustus eo tempore libros suos nondum scripsisset, quos scilicet post annum cccclxxv scripsit, mortuo jam a xxxv fere annis Hilario (etiam juxta tuæ Chronologiæ leges, pag. 168, 1 et 186, 2) pessime deducis Hilarium Semipelagianum fuisse, ex eo quod Fausti amicus fuerit. Ejusdem farinae est, quod opponitur quarto loco, nimirum propter Hilarium gravem illam Epistolam a Cælestino ad Episcopos Galliæ scriptam. Sine teste, nihil volo tale. Imo ex hac Epistola manifestum argumentum eliciam, eoque faciam palam, nulla Semipelagianismi suspitione Hilarium laborasse. Quod a Gennadio laudatus fuerit, non probat illum Semipelagianum fuisse. Quam multos enim laudavit hic auctor? Sed de Gennadio infra.

*D
A. BUCN.
NEOSSEU
et Fausti,*

13 Quod demum sexte et ultimo loco habes, Hilarium fuisse auctorem Poematis de Providentia, gratis omnino et sine teste hoc dicis: nullus enim antiquorum huic sententiæ suffragatur. Sed fingere ad libitum, tibi satis solenne est. Bellarminus quidem hæc habet; *Hic liber non videtur Prosperi, sed alicujus ex factione Gallorum, qui Semipelagiani sunt appellati: legat prudens Lector, et judicet.* Sed inde male deducis, Ergo Hilarii. Quasi vero ex particulari particulare sequatur. Scio quoque auctorem præfationis præfixæ editioni operum Prosperi, idem cum Bellarmino de prædicto Poemate sensisse, idque ex Joanne Hessels Doctore Lovaniensi, a quo forte Bellarminus hausit. Ut ut sit, illud Poema de Providentia, cujuscumque tandem sit, multiplici laude non caret: cum in eo et vena facile fluat, et nitidissimi versus passim occurrant, et elegantis ingenii lumina identidem ex versibus emicent, et summa pietas ubique fulgeat: quo fit, ut auctor Synodio, Paulino, Prospero aliisque illius seculi, uno dempto Claudiano, vix cedere cogatur. Tu legis, mi Lector, et judica, modo palatum tibi depravatatum non sit.

E

quod laudatur a Gennadio,

et scripsit poema de Providentia:

F

14 Quod vero ad doctrinam in eo contentam spectat, recte monet Bellarminus prudentem Lectorem, ut legat et judicet. Optime. Nescio, an prudens sim; lego tamen, et judico, omnia, quæ opponuntur, in sensu Catholico facile intelligi posse. Opponit tria Doctor ille Lovaniensis in dicta præfatione. i. Non plus gratiæ optimum quemque accipere a Deo, quam pessimum. ii. Sanctos Patres ex lege naturæ bonos fuisse. iii. A voluntate nostra præveniri auxilium Dei. Nullibi sane hæc. Vult enim tantum æqualem esse hominum conditionem, in beneficio creationis, animæ rationalis, luminis rationis a natura inditi, liberæ voluntatis, et forte gratiæ communis, seu generalis seu sufficientis, quæ nulli adulto deest. Unde hi versus, quibus homines hortatur, ut seipsos in seipsis scrutentur.

III

continet enim hoc doctrinam Catholicam:

Ite ipsi in vestræ penetrali mentis, et intus

Incisos

A *Incisos apices ac scripta volumina cordis
Inspicite, et genitum voliscum agnosceite legem;*
Legem scilicet naturalem, quam in tabulis cordis a natura, id est ab auctore naturæ scriptam gerimus; et rationis lumine, saltem in gravibus et in substantialibus juris naturæ, pravum a recto distinguimus. Signatum quippe est super nos lumen vultus tui: unde hæc statim subnectit:

*Nam quis erit, modo non pecus agri aut bellua ponti.
Qui vitis adeo stolidè oblectetur apertis,
Ut quod agit, velit ipse poti? Mendacia, fallax;
Furta, rapor; furiosum, atrox; hamicula, cruentum
Damnata, et in machum gladios distringit adulter.
Unus enim pater est cunctorum, et semine recti
Nemo caret, similisque omnes produxit origo.*

Tum paulo post:

*Ergo omnes una in vita cum lege creati
Venimus; et fibris gerimus, quæ condita libris.*

13 Nihil certe hic nisi Catholicum. Loquitur enim de beneficiis omnibus æque communi, creationis scilicet et luminis naturalis, nihil enim aliud intelligit illa voce, *semine recti*, nisi rationem ipsam naturalem, seu rationis lumen, quo scilicet in jure naturali, quoad substantialia, rectum a pravo discernimus; aut certe, si vis, hæc refer ad gratiam illam omnibus communem. Docet etiam, Deum velle omnes homines salvos fieri; quos enim homines, inquit, cujus generis, vel conditionis,

*Neglexit salvare Deus? vir, femina; servus,
Liber; Judæus, Græcus; Scythæ, Barbarus; omnes
In Christo sumus unum. Non persona potentis,
Aut Domini Regisve, prior; distantia nulla
Luminis unius speculi, nisi discrepet usus.
Nempe velut speculum mens est; quæ quo magis tersa
est,*

*Expoliente fide radiisque intenta supernis,
Hoc magis confessi resplendet imagine Christi.*

Vides, mi fallor, usum illum, hominis scilicet rectam operationem, esse a lumine, quod mens nostra veluti speculum cœlitus excipit; a supernis radiis, a fide, a Christi gratia. *Nempe salutis.*

*Nota via est, Christi cunctis reserante roastro,
Qui vocat, et secum nos deducturus, et in se.*

16 Agnosceat quidem liberum voluntatis arbitrium, quo anima gaudet, et cujus opera potest recte aut male agere. Illam tamen potentiam bene agendi, a Deo esse, fatetur ultre, his verbis, seu versibus, quibus docet, hominem in se habere

— discrimina rerum,
C *Jusque voluntatis, quo temperat arbitrium mens.
Si tamen uncipitis cæca inter prælia vitæ
Non de se tumeat; sed votis tuta modestis,
Inde putet totum posse, unde accepit et esse.*

Quid clarius? Sed accipe alia, ex quibus gratiam Christi mirifice commendat;

*En, homo, quanta tibi est gratis collata potestas.
Filius esse Dei, si vis, potes. Omnipotens te
Spiritus, umbratum Verbi virtute, creavit.
Nec te corporeo patrum de semine natum
Jam reputes; pereant captivæ exordia carnis;
Nil veteris conjunge novo. Non hic tibi mundus,
Non hæc vita data est; nulla hic tua, nec tuus ipse es.
Emptus enim es, pretiumque tui, te solvere fas est,
Qui potes; ut solvens sis ditior, et tibi crescant
Quæ dederis, cedatque tibi pars ipse Redemptor.*

Quid quæro aliud hæc sonant, nisi gratiam Christi? Agnosceat tamen libertatem hominis, qui cum divino instructus adjutorio possit bene agere, male tamen agit. Quamobrem vero? Quia vult. Nempe male agere, solius est liberæ voluntatis, non gratiæ. Sed audiamus Pootam nostrum Theologum;

*Et tamen, heu! rursus querulis homa garrula verbis
Bella moves, jaculisque tuis tua viscera figis,*

*Cur non sum bonus? Hoc non vis. Cur sum malus? D
Hoc vis,
Cur volo, quæ mala sunt; et cur quæ sunt bona,
nolo?
Liber es; et cum recta queas discernere pravis,
Deteriora legis.....*

Quid amabo in his carpendum; imo non laudandum?
17 Sed, inquires, æqualem in omnibus gratiam agnoscit, ut patet ex sequentibus.

— Nunquid non semine ab uno
*Venimus? aut alia est hominum natura bonorum?
Non aliter dives quam pauper nascitur. Unum est
Principium servis et Regibus. Optimus ille
Non plus accepit, quam pessimus. Æqua creantis
Mensura est.....*

Et hæc Doctor Lovaniensis perperam carpit, ut errori Pelagii consona. Loquitur enim de naturalibus, ut patet, quæ paria sunt in omnibus; et miror hie nodum in scirpo quæri. Alia quæ sequuntur de libertate, optimum etiam sensum habent.

*Cum mihi progenito ad vitam mandata salutis
Et cordi insinuet bonus auctor et auribus, ac me
Currentem mercede vocet, terrore morantem.....*

Quid porro illud est cordi a Deo insinuat, nisi gratia? quid auribus, nisi lex? quid merces et terror, nisi fide, spe, et sancto Dei timore in cordibus nostris operatur? Sed pergit.

*Hoc operis sectare boni, hoc fuge cautus iniqui:
Vita beata illo paritur, mors editur isto.
Coram adsunt, aqua servatrix, populator et ignis:
Ad quod vis extende manum, patet æqua facultas:
Quod Deus ipse suo nequicquam promeret ore,
Arbitrium nostrum si vis externa teneret.*

Id est cogeret. Hic enim agit contra inania Astrologorum commenta: dicit autem ad bonum et malum æquam potestatem esse; ad bonum quidem per gratiam, uti sæpius ante dixerat; ad malum vero, ex pravo arbitrii usu, ut statim disertis hisce verbis asserit:

*Verum, si quid obest virtuti animosque retardat;
Non superi pariunt ignes, nec ab æthere manat,
Sed nostris oritur de cordibus, ipsaque bellum
Libertas movet, et quotitur civilibus armis.*

His autem cacodæmonis impugnationem et malas artes accedere, statim agnoscit:

*Cumque hæc intus agi prospexit callidus hostis,
De studiis vestris vires capit.....*

18 Imo nihil in se beni, nimirum ex se, heminem habere, non semel canit;

*Nos, quibus in Christo sunt omnia, non capiunt res
Occidæ, quas nec nobiscum invenimus orti.*

Si omnia in Christo; posse igitur et velle. Excutiamus, inquit,

*Peccati servile jugum, ruptisque catenis,
In libertatem et Patriæ redeamus honorem.
Impia non oberunt cum sævo pacta tyranno (nimirum
peccato et Diabolo)
Captiva conscripta manu; resolvable Christo est
Hoc fœdus, quod jure potest subvertere justo,
Aversos revocans, et suscipiens conversos,
Sanguine quos proprio quæsiunt prodigus cemptos:
Si tamen Assertoris opem festina voluntas
Præveniat, fletu Dominum motura fidei.*

Hic statim Doctor Lovaniensis exclamat; Hoc Semipelagianum est; præveniri scilicet gratiam a voluntate. Itane vero, a voluntate sola? Ubinam hæc dicit? A voluntate; ita est; sed aversu prius a Deo per peccatum; et ab eodem Deo deinde revocata per gratiam; non enim aliter Deus a peccato revocat. *Aversos revocans*, inquit, et continuo rationem affert;

Nam nemo invitus somno quietus in alto (de adultis loquitur)

A. BRUN-
NEUSSER
quoad bene-
ficium crea-
tionis et gra-
tiæ omnibus
communis,

voluntatem
Dei omnes
salvos cu-
pientis,

bene agendi
potentiam
a gratia
pendentem,

male agen-
di libertatem,

arbitrii hu-
mani indiffe-
rentiam,

E

a vi externa
immunem,

F
nihil tamen
sine Christo
voluntatem
ad bonum

A *Fit salvus; nec vi petitur, qui sponte recessit.*

sed ejus
gratia coope-
rantem:

19. Ex his certe manifestum fit, adultum salvum a Deo fieri, non tamen invitum, nec vi, nec nihil quidpiam operantem cum Deo, id est, cum divina gratia. Qui enim a Deo sponte recessit, per peccatum; sponte quoque, per gratiam scilicet et revocante Deo, redeat, oportet;

Sic pulsata patent redeuntibus atria vitæ,
nimirum a Deo revocatis. Qui sane pulsant, petunt, quærunt, implorant (Deus quippe pulsantibus aperit) non tamen sine gratia pulsare dicuntur; ut enim pulsatur, antequam aperiatur; ita gratia pulsantem, prior est gratia aperiendi: illam autem Deus non pulsantibus largitur; alioquin daretur processus in infinitum. Victis denique per peccatum victoriam promittit, hac tamen lege,

— *si carne vetusta*

*Exuti, in Christi renovemur corpus, et omnem
Vincendi nobis vim de Victore petamus;*

Christo scilicet, a quo vim omnem accipimus.

Qui dum nostra suis sociat, jungit sua nostris;

Ut non humanis fidens homo, totus in illum

Se referat, sine quo non stant, qui stare videntur;

Et per quem sparsi coeunt, stratique resurgunt.

B Quid quæso inage catholicum? *Per quem, Sine quo non, Non fidens humanis, Nostra suis, Sua nostris sociat, Omnem vincendi vim, Totus in illum se referat.*

Quid amabo hæ voces significant, nisi hominem, nihil ex se solo posse, aut agere, ad salutem, peccati remissionem, victoriam de peccato etc. sed in his a Dei gratia totum absolute pendere. Adde communem gratiam, quam præter specialem illam hic Auctor agnoscit (uti et agnoscere debent omnes Catholici) nimirum sufficientem, sine qua intelligi nequit, quoniam pacto Christus pro omnibus mortuus sit; nequit, inquam, in proprio, litterali, et communi Doctorum Catholicorum sensu.

20 Ex quibus perspicuum fit, perperam huic auctori ab illo Doctore Lovaniensi crimen et nomen hæretici afflictum fuisse. Longe modestius Bellarminus, qui prudentem Lectorem monuit, ut legeret et judicaret. Fateor carmen illud caute legendum esse: ab æquo tamen lectore rei que dogmaticæ perito, ac præsertim illius partis, quæ ad divinam gratiam spectat; qui verba sensus Catholici patientia in Pelagianum sensum non detorqueat. Quare Baronius hoc poema cum aliis tribuere Prospero non dubitavit, tom. 6. anno Christi 451, pag. 136 editionis Romanæ: nec grandi crimini versum iri puto, sentire in hoc, imo et errare cum Baronio. Sed longius excurro, quam forte par esset. Auctorem porro hujus poematis indagare possemus ex Prologo illius, in quo fit mentio incursionis Wandalorum in Gallias, cædisque decennis, fumantis patriæ, maximæ inundationis, tot urbium dirutarum, et senis illius Episcopi, usta pulsi ab urbe, qui laceras oves exul ducebat; illius demum, cui hoc carmen inscribit, quem et poetam et exulem fuisse, ex eodem carmine constat, de quo ita fatur:

*Tu quoque pulvereus plaustra inter et arma Getarum,
Carpebas duram non sine fasce viam.*

Sed cum ad rem nostram non faciat, omitto; et cum nulla, etiam probabili, ratione fretus, Hilarium, ut alterum Semipelagianorum Coryphæum traduxeris (quidquid enim ad probationem adduxeris, omnino refutatum est) jam irrefragabilibus evincam argumentis, illum Semipelagianum non fuisse.

21 Primum argumentum ex eo duco, quod nullus penitus antiquorum sancto Episcopo Hilario hanc notam inussit; nullus, inquam, appellari potest. Quod enim ex Epistola Prosperi ad Augustinum, jam difflatum est; imo ibidem Prosper

est tamen
auctoris pos-
terioris.

Hilarium
suspectum
esse non posse
probat
silentium
antiquorum,

Sactum illum vocat, et Spiritualium studiorum virum. Absit autem, ut Prosper, vir prudentissimus et sanæ doctrinæ zelantissimus, Sanctum illum vocet, quem Pelagianis erroribus implicitum esse videret. ii. Hilarius sanctissimis et doctissimis Episcopis strictæ necessitudinis vineulo conjunctus fuit; Honorato scilicet, Eucherio, Germano, Lupo, aliisque bene multis; nunquam autem ab iis erroris monitus fuit; quod dubio procul omni sanctissimi viri facere non omisissent, nisi forte dicas, illos simili errore laborasse; quod tamen blasphemum dictu mihi esse videtur. iii. Romani etiam Pontifices pro officio, tanti nominis nec minoris auctoritatis virum, quem Pelagiano errore notatum fuisse scirent, dubio procul omni corripuissent, ac præ ceteris Leo Magnus, ipsi alioquin satis infensus, aut saltem acerbus. iv. Non caruit etiam hostibus Hilarius, qui eum apud Sedem Apostolicam accusarunt; si autem vel minima Pelagianismi suspicione laborasset, inde maximum accusationi pondus accessisset: alium autem ea de re silentium. Viennensis etiam ex hoc capite causæ suæ non parum momenti addidisset.

22. v. Ex recentioribus, qui hanc tetram notam Hilario inusserunt, primi fuerunt duo celebres hæretici, Vossius et Usserius, ex quibus tu ipse haustisti (quod certe tibi gloriæ non vertitur) haustit etiam alter, in annotatis marginalibus ad Martyrologium Romanum Cardinalis Baronii, nimirum ad nonas Maji, ubi scripsit, Hilarium Episcopum Arelatensem Massilienses aut Semipelagianos fovisse, contra S. Augustinum, ut *evidentissime*, inquit, *probat* auctor Antiquit. Eccles. Britann. pag. 248. Sed quo tandem argumento? Certe improbabilis, non evidente: eo scilicet quod tu ipse adeo exaggerasti, sed quod evidentissime dissolvimus. Potuit quippe Hilario, ut dixi, gratuita prædestinatio ad gloriam minus placere, inde certe Semipelagianus censendus non est. Mirum igitur mihi accidit, sanctum Episcopum, post mille ducentos annos, hæreseos insimulari, ex solo testimonio recentioris heterodoxi. Debuisses potius ipsum Martyrologii Romani textum, quam marginales notas consulere; in quo scilicet legisses Hilarium, doctrina et sanctitate conspicuum dici; unde necessario sequitur, Semipelagianum doctrina non fuisse.

23. vi. Ex cultu, eidem sancto Antistiti a populis exhibito jam a mcccxxv annis, plusquam manifestum fit, ne levissima quidem unquam illum pravi erroris suspicione laborasse: Ecclesia enim hæreticos non colit. Hinc ab omnibus, qui de illo jam functo mentionem fecerunt, Sanctus dictus est. Hinc cum singulari Adonis elogio, in Martyrologium relatus. vii. Ex auctore illius vitæ, nimirum Honorato Massiliensi (qui etiam vir sanctus fuit, et cui fides non nisi tenere valeat detrectari) quam castigatæ vitæ, quam rari exempli, quam sanæ et Catholicæ doctrinæ fuerit, clarissime constat. Hunc forte ut suspectum ejusdem erroris excipies. Recte. Fidem habes Usserio scriptori hæretico, de Hilario male scribenti; et sancto Episcopo, de illo bene scribenti, fidem detrectas. viii. Prosper, accerrimus Augustinianæ doctrinæ defensor, illorumque hostis quos Semipelagianos vocabant, sese continere non potuisset, in tanto præsertim disputationis æstu; eumque ad Cœlestinum, ad quem de aliis expostulavit, haud dubie detulisset: nemo certe hunc zelum in eo desideret; ex litteris autem Cœlestini constat, Presbyterus tantum ab eo delatos fuisse.

24 ix. In scriptis Hilarii hodiernum extantibus multa legimus, in commendationem divinæ gratiæ, quæ ab homine Semipelagiano scripta esse non possunt. Indico tantum aliqua [ex sermone de S. Ho-

E
nec satis est
contrarium
ab Usserio
dici,

cum ipse ab
Ecclesia co-
latur ut
Sanctus,
E

et in ejus
scriptis ni-
hil carpi
possit,

norato

A norate]. *Utile est, inquit, laudare defunctum, ut ad largitorem gratiæ Deum tota laus referatur*: gloriari ergo non possumus de rebus gestis, cum totam laudem inde ad Deum referre debeamus. *Servat Deo juvante baptismum, id est, gratiam baptismalem. Deo juvante per divinam gratiam. Christus eum assumebat; non alio modo nisi per gratiam. Servanda est Christo sumpta libertas, per Christi gratiam*; libertas, inquam, qua liberati sumus a peccato. *Dat Christus, in hac vita, disciplinæ studiis ornari*; donum igitur Dei est et gratia. *Nullo harum pueritia Honorati, Deo freta, id est, divino adjuterio, concutitur. Præterea, adstitit, inquit, suo Tironi Dominus; quid quæso est illud, adstitit? nisi, auxilio et collata ope juvit? Quanta, Domine dispensatio procurationis tuæ! id est, sollicitudinis, curæ, vocationis. Inspirans migrandi voluntatem; nemo hanc esse gratiam neget. Cooperante Christo omni adversitate superata*: Non ego, inquit Apostolus, sed gratia Dei mecum; nihil enim aliud est cooperari, quam cum alio simul operari.

25 *Diffusa in monasterio permanet Spiritus Dei gratia. Agitandum me illic et edomandum dextra Dei suscepti*; de se ipso loquitur; Dextera porro Dei gratiarum thesaures effundit. *Partes in me suas Christus exequitur* (per gratiam haud dubie) *et per misericordiam Dei mea contumacia subjugatur, invitante me pio Domino. Cuncta hæc nihil nisi gratiam sonant. Hinc ille statim: Gratias tibi ago, bone Jesu, qui dirupisti vincula mea, injecisti mihi vincula amoris tui: gratiæ aguntur pro beneficiis et donis. In corde Christus horum omnium fons habitavit, nimirum donorum et gratiarum, cui semper omne conversationis bonum* (Honoratum suum alloquitur) *adscripsisti; illud assidue tibi ac tuis ingerens, quid habes quod non accepisti? quid gloriaris, quasi non acceperis? Quid quæso aliud Paulus, quid aliud Augustinus, eximii diversæ gratiæ Præcones, dicere potuerunt? et hunc Semipelagianum et divinæ gratiæ hostem appellas? Agnovit haud dubie gratiam vocationis, et primæ illius bonæ voluntatis, et perseverantiæ in bono, ut perspicuum est ex dictis. Agnovit etiam prædestinationem gratuitam ad fidem, ut patet ex verbis supra excerptis. Quod tamen dubitarit de prædestinatione gratuita ad gloriam, non ea propter divinæ gratiæ hostis et Semipelagianus, ut temere adstruis, censendus est. Longe plura mihi dicenda essent, ad vindicandum sanctissimum Episcopum, cui per intolerabilem calumniam, in tua historia, tetram Hæretici notam inurere veluisti: sed hæc, iudice me, ad hunc finem satis esse videntur.*

C 26 Et vero quod sanctissimum illum Antistitem, quem tota suspexit antiquitas, quem antiqui scriptores summopere laudarunt, magnus Honoratus præ ceteris dilexit, Eucherius suspexit, Sidenius celebravit, populi solenni et publico cultu coluerunt, in hæreticorum album referas, una fretus duorum hæreticorum futilli atque inani conjectura, ita mirum mihi accidit et novum, ut vix oculis meis fidem haberem, dum hæc legerem in tua Historia. Tam certe mirum et novum, tam gravia, in re præsertim historica, sine teste adstruere; et innocentissimum hominem, elapsis jam ab ejus morte mcccxxv annis, in facie totius Ecclesiæ reum hæreticæ pravitatis facere; ut nihil unquam in judiciis tam anomalum et heteroclitum visum fuisse manifeste constet. Quam levi et inani ratiocinio tuam illam maledicam et calumniosam assertionem enitaris evincere, palam a me jam supra factum. Quod enim Lerinenses inter monachos vixerit; quod Eucherii, Lupi, Honorati, amicus fuerit; quod a Gennadio laudatus; hæc sane non modo non probant hæreticum fuisse, sed potius hominem sanctissimum et doctissimum extitisse, prorsus evincunt: nisi enim talis fuisset, tantis Episcopis placere non potuisset.

27 Sed, inquis, dubitavit de doctrina Augustini. Non ita: sed de uno dumtaxat doctrinæ capite, quod cum multis Augustini esse putavit, nimirum de gratuita prædestinatione ad gloriam, putavit, inquam, cum multis aliis, et tu etiam putas. Hæreticus igitur censendus est. Pessima, execranda, et detestanda consequentia. In eo semper parum sincere agis: conjungis enim et misces in unum atque confundis hæc duo, quæ tamen inter se plurimum discrepant, gratuitam scilicet prædestinationem ad fidem, ad vocationis gratiam, etc. et gratuitam prædestinationem ad gloriam. Primam tenuit Hilarius cum omnibus Catholicis; de altera dubitavit, quam etiam, cum multis iisque magni nominis Catholicis, nego ac rejicio; quamquam tibi vitio non vertam, quod eam teneas. Nec est quod aliquis (quem tu ipse hoc nomine sugillas) dicat, Hilarium cum Massiliensibus per ignorantiam errasse: quis enim Hilarium, ingeniosissimum et doctissimum hominem, ignorantiam insimulet? Non est etiam quod eum cum ceteris eximas culpæ, quod res, eo tempore, nondum definita fuisset, ac proinde secus sentire liceret; quod jam supra falsissimum esse, ostendi; imo hoc jam damnatum fuisse, asseris, ab Innocentio, Zezimo, Bonifacio, Cœlestino. Sed auctor fuit carminis de Providentia. Hoc jam supra negatum est: nec enim diligentissimus in hoc genere Gennadius, nec Honoratus Massiliensis id retinissent. Accedit, quod, si verum est (quod asserit Baronius supra citatus) in eo carmine mentionem fieri excursionis Attilæ in Gallias: cum hæc post annum ccccl contingerit, et Hilarius ex hac vita decesserit anno cccclxix juxta tuam chronologiam, certe fieri non potuit ut illius carminis esset auctor. Accedit etiam, quod carminis auctor aliqua contra Eutychetem habet, damnatum scilicet in Concilio Chalcedonensi celebrato anno ccccl, ex quo etiam sequitur, illius opusculi non fuisse auctorem. Præterquam quod satis luculenter supra ostendi, carmen illud in sensu Catholico intelligi, et in bene lumine facile collocari posse: ac proinde nec Prospero, nec Hilario indignum videri. Ex quibus omnibus Hilarius a tuis calumniis manet vindicatus.

28 Priusquam hoc argumentum dimittam, unum vel alterum adnote, quod in historia peccasti, cujus tamen non peritus modo, sed magnus restanator audire cupis. Dicis enim in historia pag. 168, S. Hilarii Episcopi Arelatensis patriam Arelatem fuisse. *Hilarius juvenis, inquis, Arelate a S. Honorato Abbate ad meliorem frugem revocatus fuit. Nimirum S. Honoratus in patriam se contulit, ut manifestum fit ex dicta vita S. Honorati, a S. Hilario descripta; Mei enim gratia, inquit cap. 5, patriam, quam fastidierat, non dedignatur accedere: nec refugit laborem tanti itineris. Et paulo post, Tum primum illam esse patriam, quam fugiendam esse dudum crediderat, agnovit. Eadem autem erat utriusque patria, imo uterque cognationis vincule conjunctus, ut constat ex his verbis Hilarii, quærens in me fidei* (de Honorato loquitur) *sicut sanguinis sui venam: eadem igitur utriusque Patria et Sanguis. Et vero quod eo tempore Hilarius in patria degeret, quo ad eum Honoratus se contulit, ut illum mundo ereptum, prædam suam, ut loquitur, educeret, et Christo lucraretur; testatur Eucherius de laude Eremitæ: Habuisti ducem inquit, et velut itineris tui prævium, quem deinde militiæ cælestis magistrum; eumque tunc secutus et parentes relinquens, parentem tamen sequebaris. Ibidem etiam scribit Hilarius cap. 6, Honoratum Arelatensibus ignotum fuisse; Sed unde illud quæso, quod tam e longinquo, tam ignotus expetitur? Arelatensibus compellat. Si autem Arelate illius patria fuisset, cum ortus esset ex nobilissima familia, usque ad Consulatus*

A. BRUN.
NEUSSER.In quibus
boni omnis
fontem Chris-
tum agnoscit.

B

VIII

Injuria igitur
eidem fit,dum vocatur
in suspicio-
nem hæresesD
quia dubitavit
de unico
puncto quod
non est fidei,E
vel auctor
fuit Carminis
quod revera
non fecit et
bonum est.Perperam
dicitur Arelate
natus,

F

qui fuit S.
Honorati
Arelatensi-
bus primum
ignoti con-
sulari,

A *latus nobilitatem propecta, et quem pene summum habet mundus honorem, ut habet cap. 1, haud dubie Arelatensibus ignotus minime fuisset.*

29 Illud autem quod sequitur ibidem dicto cap. 6, *Ille utique, qui cuncta dispensat; ille qui eum et patriæ suæ, quamdiu congruum videbat, indulisit; et per maria, et per terras, ad utilitatem videntium, hanc tantam cultoris sui gratiam circumegit; quæ patria illa esse satis intelligitur, in qua Deus illum, post conversionem, aliquamdiu reliquerat, antequam peregrinationi et navigationi se committeret. Præterea idem Hilarius cap. 8 his verbis, admonere satagebat, ut mihi juxta sepulchri sedem, in amore vestro, patriam collocaret; satis diserte ostendit, illam sibi patriam ante non fuisse Addo aliud, quod certe non minoris rectoris esse videtur; nimirum S. Lupum, ortum in Leucorum oppido, ut legimus in ejus vita ex antiquis MSS. codicibus exscripta apud Surium ad diem xxx Julii: Nobili autem in primis familia, duxerat in uxorem Pimeniolam, S. Hilarii Episcopi Arelatensis sororem, illustris memoriæ: ejusdem igitur patriæ ac provinciæ Hilarius, Lupus, Honoratus, imo et Vincentius Lerinensis Lupi germanus frater extiterunt: Leuci autem Mediomatricibus situ adhærebant, eorumque oppida erant Tullum et Nanceium, ut habet Cluverius lib. 2. Introd. cap. 12. Unde profecto est quod miremur, hominem in minimis etiam historiæ apicibus indagandis non tam accuratum, quam scrupulosum, in plano ita lapsum esse; præsertim cum ex eodem auctore vitæ S. Lupi, post Baronium, alia recte collegeris, ad Legationem Britannicam SS. Germani et Lupi, ad secessum Lupi ex insula Lerinensi, ad promotionem ejusdem, item Honorati et Hilarii, illiusque mortem pertinentia pag. 124, 1 et 2.*

30 Ex iisdem etiam recte colligere mihi videor, Lupum sub id tempus ex dicta insula secessisse, quo ex ea Honoratus ad Ecclesiæ Arelatensis Cathedram traductus est, cujus ductu et disciplina primum ibi annum Lupus egerat; capta forte inde secedendi occasione, quod amantissimus Pater ex insula discessisset. Illud porro accidit, ut dicis pag. 108. 2 sub finem anni ccccxxvi. Lupus vero deinde ad urbis Trecentis Episcopatum de improvviso raptus est (ita enim scribit ejus vitæ auctor) et exacto biennio, eum Germano Legationem Britannicam contra Pelagianos suscepit, ut ibidem habet; unde colligo, uno fere anno post Honorati promotionem, Lupum prozotum fuisse. Quia cum hæc Legatio sub finem Autumni anni ccccxxx suscepta fuerit, et biennium effluxisset ex quo Lupus assumptus fuerat, sequitur assumptum fuisse sub finem anni ccccxxvii. Honoratus autem sub finem anni ccccxxvi, ut diximus, assumptus est: uno igitur fere anno, antequam Lupus promoveretur. Male porro deducis pag. 161, 1. Epistolam Eucherii ad Hilarium de laude Eremi, datam fuisse anno ccccxxvi vel ineunte anno ccccxxvii, ex eo quod post reditum Hilarii ad insulam scripta fuerit. Nam [eo rediit solum] Hilarius post aliquot menses, puta sex aut septem, qui recte dici possunt Honorati Episcopatus principia, vel [etiam serius] quod longe verisimilius est; et etiamsi anno ccccxxviii [epistola illa] scripta fuisset vel sub finem anni ccccxxvii, a que in id tempus verba epistolæ quadrant.

31 Hæc porro a me dicta esse velim, non quod tanti intersit, sed ut constet, scrupulosum chronographum, qualem perpetuo te jactas, in plano etiam cespitare. Sed ut hæc forte per incogitatum errorem, ita pag. 192 per affectatam et inverecundam maledicentiam scripsisti, plerosque horum Episcoporum in Gallia cum Pelagianis sensisse, atque ea in disputatione; quæ de Prædestinatione agitabatur, Augustino

adversatos, ex Prospero colligi Ep. ad Aug. ubi ait, D *pauca perfectæ gratiæ amatores eidem adstipulatos. Prosperum appellasti, Prosperum audiamus. Multi [inquit] servorum Christi, qui in Massiliensi urbe consistunt, in Sanctitatis tuæ scriptis, quæ adversus Pelagianos hæreticos condidisti, contrarium putant Patrum opinionem et ecclesiastico sensui, quidquid in eis de vocatione electorum secundum Dei propositum disputasti. Presbyteros et Monachos haud dubie intelligit; tam claros scilicet, tamque egregios, in omnium virtutum studio viros, ut eos ibidem appellat, quorum est, ut ipsemet addit, apud alios magna de probitatis contemplatione reverentia; ibidem etiam Sanctos vocat, quibus se imparem esse, ultro fatetur, et ab iis vitæ meritis multum antecelli. Cuncta hæc in Monachos ac Presbyteros probe quadrant; Prosper enim, saltem eo tempore, ut tu ipse admittis, Laicus erat. Itaque multi, qui in Civitate Massiliensi consistunt [adversabantur Augustino. Esto.] Plerique igitur, id est, fere omnes, Galliarum Episcopi (qui convenerant in magnam Synodum, ut Beda vocat; et numerosam, ut Constantius Germani vitæ auctor scriptum reliquit) Semipelagiani extiterunt. Quis hujus consequentiæ vitium non videt, seu non ridet?*

32 Sed, inquis, Prosper ibidem asserit, eorum E aliquos summum Sacerdotii honorem nuper adeptos fuisse. Ita est; sed tam paucos, ut unum dumtaxat Hilarium Episcopum Arelatensem appellet. Demus hunc [S. Augustino adversatum] (quamquam Hilarium ab hac nota satis superque vindicavi) an propterea inde inferri potest, plerosque Galliarum Episcopos cum Semipelagianis sensisse? Stylum certe sustinere debueras, cum hæc scripsisti. Sed Vasquez, inquis, diserte hoc testatur. Nimirum elapsis acc. annis. Sed quo teste vel auctore? Versatissimus fuit, inquis, in Pelagianorum causa et historia. Esto. Illius testificatio, quantum ad factum post MCC annos, nisi testes authenticos appellet, nullius momenti est. Ceterum ut de Hilario tandem concludam, quanti faciendus sit, et quanti fieri debeat profundissima illius doctrina, summa vis ingenii, eloquentiæ, et faciendi, morum ac genii suavitas, castigatissimæ vitæ sanctimonia, vivendi austeritas, immensa caritas, inconcussa patientia, humilitas et mansuetudo, videri potest apud S. Honoratum Massiliensem Episcopum, Saussayum, et alios.

33 Antequam huic Capiti finem imponam, facere non possum quin Honoratum quoque Massiliensem, qui vitam S. Hilarii conscripsit vindicem a nota Semipelagianismi, quam huic quoque affinxisti pag. 187, 2 et seqq. ubi, hunc, inquis, in eodem cum Gennadio sententia fuisse existimo. Quamobrem vero? Quia hæc scribit in Vita Hilarii, cum ad meritum proprii percipiendum ex merito præmium beatus Pontifex vocaretur Honoratus. Hæc statim depravatûs stonachus in pus et venenum convertit: *Ut quid toties meritum, inquis, et quidem proprium, in eodem versu inculcot? nisi ut ex meritis prædestinatio divina suspendatur? Meriti certe proprii præmium, sed ex merito Christi: nec enim aliter intelligi potest: alioquin meritum proprium ex merito proprio, quod insanum dictum est. Cælestis autem gloria adultis datur in mercedem et præmium meritorum: et hoc est de fide. Quamquam merita nostra sunt Dei dona: tamen ex illius dono sunt merita nostra, quibus præmium rependitur. Quamvis autem Honoratus tenuit prædestinationem ad gloriam (nec enim aliam ex his verbis intelligere possumus) ex prævisis meritis esse, non propterea Semipelagianus censendus est. Imo illius doctrinam et fidem Catholicam esse necesse est, cujus integritatem Gelasius, zelantissimus Pontifex, rescripto suo probavit. Ceterum in Honorato*

F
CAP. VII
Num. 18.
Similiter a
Semipelagianis
suo excusatur
Honoratus Vi-
ta scriptor.

et sororius
S. Lupi Tullio
oriundi

an. 426
Trecentis
Episcopi
ordinati.

Male etiam
dicuntur
omnes fere
Episcopi
Galli Semi-
pelagianis
fuisse.

A duo tantum tibi displicuerunt; nimirum quod eum Gennadius impense laudaverit; et quod ipse Hilarius plus æquo, ut tibi videtur, laudibus extulerit; quasi hæc, quod certe ridiculum dictu est, Augustino detraherentur.

APPENDIX

De Hilario Prosperi socio in S. Augustini defensione.

Inter S. Augustini Epistolas una est numero octogesima nona, inscripta dilectissimo filio Hilario, qui reversus ex Africa, ubi Augustino fuerat familiariter usus (uti ex ipsiusmet Hilarii prægredienti epistola apparet) Augustini familiaribus, de Syracusano portu Hipponem reueantibus, litteras commiserat, cuius rogans suam imperitiam informari de eo, quod quidam Christiani apud Syracusas exponebant; dicentes posse hominem esse sine peccato, et mandata Dei facile custodire si velit; infantem non baptizatum morte præuentum non posse perire merito, quoniam sine peccato nascitur; aliaque similia, merum ac erudum Pelagianismum sonantia. Idem deinde cum remigrasset in Galliam, et comperisset Massiliæ vel aliis etiam locis in Gallia ventilari questiones super prædestinatione Sanctorum et Augustini circa eam doctrina; mar ad eum de omnibus accurate informandum, aliam scripsit epistolam, quæ non extat; sed extat pro ea ante librum S. Augustini longe posterior epistola tertia, quibusdam mutatis vel additis, prout tunc eorum definitio erat, qui illo solo excepto dicebant se Augustinum in factis et dictis omnibus admirari; quorum in hoc contradictio quomodo sit toleranda, ab ejus discretionem exquiri. Nolo autem, inquit, Sanctitas tua sic me arbitretur huic scribere, quasi de iis quæ nunc edidisti ego dubitem: sufficiat mihi pœna mea, quod a præsentis tuæ deliciis exulatus, ubi salubribus tuis uberibus nutrebar, non solum absentia tua crucior, verum etiam perveracia quorundam, qui non tantum manifesta respuunt, sed etiam non intellecta reprehendunt. Ex quibus apparet eum Augustini in Africa discipulum fuisse.

B 35 Suam vero in hoc tantum momenti negotio commendatam cupiens sollicitudinem, Quia, inquit, urgente latore, timui ne vel non omnia vel hæc ipsa minus digne, conscius mearum virium, possem digerere; egi cum viro, cum moribus tum eloquio et studio claro, ut quanta posset collecta suis litteris intimaret, quas conjunctas his destinare curavi: est enim talis qui etiam præter hanc necessitatem dignus tua notitia judicetur. His acceptis libros duos scripsit Augustinus, alteram de Prædestinatione Sanctorum, alteram de dono perseverantiæ: quorum initio, Vestrum, inquit, studium fraternamque dilectionem, filii carissimi, Prosper et Hilari, qua post tot libros de hac re atque epistolas meas adhuc me desideratis hinc scribere, tantum amo, quantum non possum dicere; et tantum me amare, quantum debeo, non audeo dicere. Hinc minime dubium nobis relinquitur, cujus et quales fuerint littere illæ, quas cum suis conjunctas destinare curavit Hilarius; maxime cum ipsius Prosperi de eodem argumento extet epistola, cujus in præmissis vindiciis frequens mentio, ubi præfatur se ipsi Augustino ignotum quidem facie.... aliquatenus tamen animo ac sermone compertum: Nam per sanctum fratrem meum, inquit, Leontium Diaconum misi epistolas et recepi: nunc autem Beatitudini tuæ scribere audeo, non solum salutationis ut tunc studio, sed etiam fidei qua Ecclesia vivit affectu.

C 36 Eorundam porro jam semel pro Augustino unitorum tantus fuit in causa sui Magistri zelus, ut, cum etiam eo mortuo non cessarent super ejus sententia con-

troversia; illi Romam profecti apud Cælestinum Papam querelas deposuerunt: quibus idem motus scripsit Venerio, Mario, Leontio, Auxanio, Arcadio, Philtatio (omnibus verosimiliter in Provincia Episcopis, uti erant eorum tres Venerius Massiliensis, Leontius, Forojuliensis et Arcadius Vincensis) et ceteris Galliæ Episcopis; ita post præfationem monens. Filii nostri præsententes, Prosper et Hilarius, quorum circa Deum nostrum sollicitudo laudanda est, tantum nescio quibus Presbyteris illic licere, qui dissensionem ecclesiasticæ studeant, sunt apud nos persecuti, ut indisciplinatas quæstiones vocantes in medium, pertinaciter eos dicant prædicare adversantia veritati. Hos autem cum corripit Papa jussisset, ut qui non tantum hæc erga viventem tentare audent, sed nituntur etiam quiescentium Fratrum memoriam dissipare, incipit laudare Augustinum, sanctæ recordationis virum: quem inquit tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos a meis semper prædecessoribus haberetur: et subinfert: Unde resistendum talibus, quos male crescere videmus, utique adversus doctrinam et æstimationem jam defuncti Augustini (alias enim nulla foret epistolæ totius connectio) prout prædicti Prosper et Hilarius præsententes exposuerant.

E 37 Fuit ergo doctrinæ Augustinianæ insignis zelator Hilarius iste: sed, quantum ex productis hactenus monumentis sciri potest, æque ac socius ejus Prosper, homo laicus, certe nondum Episcopus: alias enim non filius sed Frater ab Augustino et Cælestino compellaretur, et Prospero omnino præponeretur. Utrum autem postea factus idem ille sit Arelatensis Episcopus quæritur. Factum esse, creditum ab iis fuit, qui S. Augustini opera collegerunt: quia Hilarii Arelatensis titulum in MSS. præferbat epistola, prædictis duobus S. Augustini libris præfixa. Titulus is Baronio, Myræo, Rivo et heterodoxis quibusdam, a Labbeo nostro citatis, persuasit, Episcopum indicari; Bellarminus, Labbeus, Neusser distinguendos Hilarios duos judicarunt, isque jam erat eruditorum virorum communis sensus; donec priorem opinionem resuscitavit nuperrime amicus noster P. Franciscus Maceo, pluribus contra Pseudo-Augustini Iprensis sectarios certaminibus et victoriis orbi notus, in Commentatione Historico-polemica pro S. Vincentio Lirinensi, Semipelagianismi similiter insinulato, a suo illo famoso antagonista Historia Pelagianæ auctore. Ibi is cap. 15 conjecturis variis nititur verosimile reddere, S. Hilarium Arelatensem, primum a S. Honorato eruditum in Gallia, postea juvenem adhuc navigasse in Africam, ibique Augustinum audivisse: deinde penitentem certum facit, prædictas ad Augustinum epistolas datos esse ab eo tum privatam adhuc vitam agente; ideoque ex epistola Prosperi, ubi hic ejus mentionem facit, abolendum censet titulum Episcopi.

F 38 Etenim ordinatus est Arelatensis Episcopus Hilarius anno dumtaxat cccxxxix, mense Februario aut etiam serius: eodem autem anno in Africam irruerant Vandali, et omnibus pene occupatis, post victum Bonifacium Comitum cum exercitu, ipsi Hipponensi imminabant civitati; quæ et obsessa sequenti anno est, et tertio obsidionis mense in eam decidit infirmitatem Augustinus, ex qua etiam obiit xxxviii Augusti. Non erant igitur ea tempora quibus eos libros ille scribere potuerit, quos ad Prosperi atque Hilarii preces composuit, stylo per quam accurato et concinno (ut animo fuisse soluto appareat) et citra ullam tantæ calamitatis mentionem. Proinde quæ libros illos postulabant epistolæ, ex Gallia venerant anno saltem cccxxxviii aut etiam citius, cum adhuc S. Honoratus ecclesiæ Arelatensi præsideret. Est igitur error aliquis in epistola Prosperi: cujus locum, quatenus Hilarium videtur spectare, totum hic lubet transcribere: Credimus et speramus, non solum tenuitatem nostram disputationum tuarum præsidio roborandam, sed etiam ipsos, quos meritis atque honoribus claros,

Hilarius ab Africa reduz

uti ex Sicilia ad Augustinum scribens eum contra pelagianos excutiat;

ita deinde ex Gallia contra eorum reliquias,

adducto etiam ad scribendum Prosperi:

D et cum illa Romam ad Cælestinum profectis

pro tuendo Augustino defuncto,

licet h. mo laicus,

ab aliquibus cum Arelatensi Episcopo confusus,

et vetera scripta sunt Prosperi et Hilarii epistolæ

antequam Arelatensis ordinaretur Episcopus.

A claros, caligo istius opinionis obscurat, defæcatissimum lumen gratiæ recepturos. Nam unum eorum, præcipuæ auctoritatis et spiritualium studiorum virum, sanctum Hilarium Arelatensem Episcopum, sciat beatitudo tua admiratorem sectatoremque in aliis omnibus tuæ esse doctrinæ : et de hoc quod in querelam trahit, jam pridem apud sanctitatem tuam sensum suum per litteras velle conferre : sed quia utrum hoc facturum, aut quo fine facturum, incertum est, et omnium nostrum fatigatio in tuæ caritatis et scientiæ vigore sperat; adde eruditionem humilibus, adde increpationem superbis.

39 *Ab hoc loco si titulum Episcopi auferos, nihil obesse putat Macedo, quo minus hic loquatur Prosper, non tantum de eo qui postmodum Arelatensis Episcopus fuit, sed etiam de illo a quo rogatus fuit ad Augustinum scribere, quique Prosperi litteras una cum suis in Africam direxit. Rem autem concipit ita gestam, ut Hilarius primum in uno illo difficili puncto hæsitans, dubium suum declaraverit Prospero, significaveritque voluntatem scribendi ad Augustinum : postea autem, accepto aliquo Augustini responso, prorsus in ejus sententiam iverit; Prospero id ignorante, interimque motu propriascribente epistolam suam; cujus mittendæ dum commoditatem expectat, obtulerit illam Hilarius ad scribendum exhortans, quod eum jam fecisse nesciebat : itaque factum esse, ut in epistola Prosperi remanserit ambigua illa de Hilario sententia : et hæc Macedo nititur adminiculis ingeniose excogitatis verosimilia reddere. Concipere autem videtur Hilarium Arelatensem pro eo tempore ætatis plenæ virum; ut qui adolescens in Africa Augustinum audierit, et Syracusis in reditu constitutus eidem occasionem dederit contra Pelagianos scribendi (hoc autem anno ccccxi factum censet non immerito Baronius) et quod idem nunc inter Augustini æstimatores, sed una in causa de ipso querulus, fuerit auctoritatis præcipuæ et spiritualium studiorum; quin et ante ingressum in monasterium seculares gesserit dignitates : eo enim adducit Eucherii locum, in epistola ad Valerianum sic scribentis : Hilarius nuper, et in Italia nunc Antistes Petronius, ambo ex illa plenissima, ut aiunt, potestatis Sede, unus in Religionis, alter in Sacerdotii nomen ascendit : ex quibus forsitan verbis vir eruditus mihi que familiariter amicus Paulus Carolus Bosca, Ambrosianæ Mediolani Bibliothecæ Custos, in suspiciorem venit, quod Præfecturam Galliarum Hilarius gesserit.*

40 *De Petronii amplissima opud Theodosium juniorem dignitate Constantinopoli, priusquam Episcopus Bononiensis fieret, dicitur ad diem iv Octobris. Hilarii præcelsum stemma Vitæ auctor commendat; ex quo pronus ei haud dubie fuisset ad quosvis honores gradus, nisi spes ingentes pro Christo dimittere persuasisset S. Honoratus. Et hoc fortassis solum de eo indicatum Eucherius voluit : nec enim videtur adolescenti, annis viginti haud multum majori (si tamen hos attigerat, quando Honoratum ad Lerinensem eremum secutus est) tantæ amplitudinis gravitatisque munus commissum. Nam quando S. Honoratus, factus Arelatensis Episcopus, curam suam discipulum abstraxit ab eremo et secum duxit Arelatem, annorum dumtaxat erat Hilarius xxiv, utpote qui anno ccccxlx Episcopus moriens vir xlviii anni circulum vivendo expleverat : adeo ut, tempore ordinationis suæ Episcopalis, annum ut summum egerit xxvii. Et hunc dicemus, etiam antequam Episcopus esset, a Prospero appellari auctoritatis præcipuæ et spiritualium studiorum virum? Ignosceat nihil spero P. Macedo, quod in tempore scriptæ a Prospero epistolæ cum ipsa sentiens, et in præcitate quoad Hilarium loco vitium esse cum eodem judicans, vitium ipsum via commodiori corrigam, quam sit illa tot difficultatibus implicatu, quo unus idemque statuatur Hilarius; qui de Augustini sententia dubitans, ipsi scribere voluit; et qui*

postea de eadem nihil ambigens, solum sollicitus fuit ut ea aliis probaretur : dicomque, eo loco aut Hilarium irrepsisse pro Honorato, aut Arelatensem pro Narbonensi Hilario; alterutrum vitiose librario, et ex sua imperita conjectura locum, quem illustrare voluit, obscurante.

41 *Neque enim delendo Episcopi titulum salva sunt omnia, ut unus solus retineatur Hilarius, Prosperi in defendendo Augustino socius, idemque postea Episcopus Arelatensis. Ille enim Augustino jam mortuo, et quidem pridem, a Cælestino postponitur Prospero, tomquam adhuc laicus : cum tamen Arelatensis fuerit ante Augustini mortem ordinatus. Quod si dubitare velis, au illa Augustini commendatio, inter primum et secundum caput Cælestinianæ Epistolæ, sit authentica; eamque suspiceris atunde ascitam, una cum præfatione et Capitulis posterioribus undecim (quæ certo Cælestini non sunt, sed ut summum alienjus Gallicanæ Synodi ex Cælestini præscripto coactæ) hæc, inquam, si dubitans suspiceris; suspicioni quidem tali favore videbitur ipse contextus, absque ejus lucinæ interpositione optime coherens, et per ipsam factus hiulcus atque obscurus; atque ex hac parte expedit te, ut potuerit ante ordinationem Hilarii Arelatensis et Augustini mortem scripta fuisse Cælestini epistola : sed non officies ut de illo cum tali elegio scripsisse tunc credatur Prosper; multo minus ut initio nascentis Pelagianismi ad Augustinum de iisque audiverat Syracusis scripsisse in Africam dicatur is, qui juxta Baronii sententiam hoc fecit anno ccccxi, quando Hilarius noster decimum ætatis annum necdum attigerat. Et quontumvis hic aliquot annis serius crederetur Syracusis venisse ex Africa, epistolamque scripsisse : nunquam tamen adduci poterit ad ætatem, tantis rebus ali viro proponendis idoneam. Quod si is non fuit in Africa in ætate tam exigua adhuc secularis; multa minus ibi fuisse dicendus est Religiosus; qui ut semel degustavit solitudinis : Lerinensis delicias, adeo iis captus est, ut nec magistri quidem carissimi amore cohiberi potuerit, quo minus eo revolaret unde abstractus fuerat. Quid? quod Africanam commorationem, quæ salubribus Augustini uberibus nutriendum Hilarium adduxerat, non debuisset auctor Vitæ tacere, si ille revera sub ejus disciplina adolevisset; sicut se adolevisse profitetur Prosperi socius in scribendis ad Augustinum litteris.*

42 *Sed cur tricamur? Ipse hic Hilarius ab Arelatensi Episcopo liquido secerit sese in fine epistolæ, quando hæc scribit : S. Leontius Diaconus, cultor tuus, cum meis parentibus multum te salutatur : et infra : Sciat Sanctitas tua, fratrem meum, cujus maxime causa hinc discessimus, cum matrona sua, ex consensu, perfectam Deo continentiam devovisset. Habitabat ergo hic Hilarius in eadem in qua Leontius Diaconus, frater Prosperi, civitate; puta Arelatensi vel Massiliensi, unde frequens erat navigatio in Africam, et unde Leontius fratris sui Prosperi epistolas aliquando tulerat ad Augustinum, forsitan post celebrem illum Massiliensem conventum, pro ejus sententia planius exquirenda, illuc missus : in eademque civitate suos habebat parentes : quin et negotiorum temporalium causa ante annos multos fuerat profectus in Africam, et ibi concionantem Augustinum diutius audierat; egerat autem et fratris sui negotia, qui cum istuc ablegarat. Hæc vero omnia ut optime quadrant in hominem laicum, Arelate aut in vicinia ortum, genere non summo, forte annos quadraginta aut quinquaginta natum cum Augustino postremum scriberet; ita minime conveniunt ei, qui ibi fuit post Honoratum Episcopus, peregre sicut ille appulsus, genere nobilissimus, ætate juvenis, qui nec unam pedem scitur extulisse e Gallia, sororem autem habuit Pimeniolum, Lupu, postea Trecenti Episcopo, oriundo ex oppido Leucorum, nuptam : ut tunc ipsum quam S. Honoratum et Lupi fratrem Vincentium Lerinensem, credibile sit Leucorum regionis indigenas pariter*

D idque ante mortem S. Augustini

quem is in Africa adlisse non potuit.

E

Ab illo diversus Prosperi socius

F

patria etiam et genere diversissimus fuit.

ideo foret supervacua duplieis Hilarii distinctio,

nisi eam faceret necessariam minor ætas Arelatensis,

qui juvenis abductus Lerinum a S. Honorato

postea anno a. 27 factus est Episcopus,

A riter omnes fuisse; procul certe abfuisse a suis parentibus Hilorium, siquidem illi adhuc vivebant, quando ipse dimissa patria Honoratum secutus Lerinum sese contulit, aut Arelatem cum eodem Honorato migravit. Ut sit manet a Semipelagianismi nota liber Hilarius, Arelatensis Episcopus, qui vel Augustini honorem zelose curavit, etiam antequam esset Episcopus; vel eum ejus

obtrectoribus de hæresi suspectis nihil ostenditur habuisse commune, ac ne dubitasse quidem de Augustino eo in puncto, in quo merito hæsitabant alii; quomvis autem de eo dubitasse sciretur, non tamen propter hoc solum reus agi posset hæreseas, sed potius laudem mereretur, quam accepit a Maldonato viro docto, a quo dicitur, Homo miræ prudentiæ in sustinendo judicio.

DE SANCTO GERONTIO ARCHIEPISCOPO MEDIOLANENSI.

G. II.

SECCLO V

Cultus sacer.

B

C ultu Ecclesiastico prosequuntur Mediolanenses hoc die v Maji S. Gerontium Archiepiscopum suum: præscribunt eum antiqua Missalia, quæ habemus anno MDXXII et MDLX excusa, et Breviaria anni MDXXXIX, aliæque posteriora jussu S. Caroli Cardinalis Archiepiscopi edita: in quibus pro Lectione tertio istud Vitæ elogium datur: Geruntii Episcopi maximæ virtutes, cum exemplis modisque aliis, tum præcipue claruere propter barbarorum violentiam, qui sub Odoacro Rege Italiam ingressi, miserime sa vissimeque depopulabantur. Per eos immanes populus non solum omnis Ecclesiastica disciplina corrupta et dissoluta, sed etiam in pulcherrima urbis opera desævitum, urbs ipsa a fundamentis pene diruta fuit. Quæ cum a barbaris fierent, Geruntius semper acerrime obstiit. Qui sicut prudentia et humilitate sua recusaverat id munus, ita susceptum constantissime gessit, neque ulli unquam perversitati temporum hominumque succubuit. Cum sanctissime mortem occubisset, in basilica S. Simpliciani sepultus est. Hæc ibi: et est quarta Lectio ad illorum usum, qui in illa urbe et diocesi Romano ritu utuntur: quibus reliquum Officium ex Communi Pontificum et Confessorum desumendum sub ritu duplici præscribitur. Ejusdem S. Gerontii sacra memoria recolitur in Tabulis hodierni Martyrologii Romani, et apud Galesinum, Ferrarium in Catalogo Sanctorum Italiae, et alius rerum Mediolanensium scriptores.

Tempus Sedis, apud recentiores incertum,

C

2 De tempore Sedis non convenit inter auctores. In Catalogo Archiepiscoporum, edito inter Acta Synodalia diocæsana Ecclesiæ Mediolanensis a S. Carolo habita, hoc elogium profertur: S. Gerontius, civis Mediolanensis, Simplicio Pontifice, vii Kalendas Januarii invitatus creatus Archiepiscopus, magna cum humilitate suscepit id munus, et ætissimis Insubriæ temporibus sanctissime gessit annos vi. Obiit in Domino in Nonas Maji, sepultus in basilica S. Simpliciani. Hæc ibi. Acta S. Simplicii Papæ illustravimus ad diem 2 Martii, ostendimusque eum sedisse ab anno CCCCLXXVII usque ad annum CCCCLXXXIII, sed quibus ex hisce annis præfuerit Ecclesiæ Mediolanensi S. Gerontius, hinc non constat. Ferdinandus Ughellus in Archiepiscopis Mediolanensibus cum aliis statuit præfuisse a die XXVI Decembris anni CCCCLXVI usque ad CCCCLXXII: sed sic ante tempora regni Odoacri in Italia e vitu decessisset: et ideo quæ de eo hic traduntur, transferuntur ab Ughello ad S. Benignum successorem, cujus Acta danda sunt XX Novembris. Regnavit autem Odoacer, post suam in Italiam irruptionem, ab anno CCCCLXXVI usque ad annum CCCCLXXXIII. Ferrarius ex deductione temporum in præcedentibus Episcopis, sed non satis solida, ait, S. Gerontium Episcopatum administrasse ab anno CCCCLXXIII usque ad annum CCCCLXXXIX, et sic tertio anno regni Odoacri in Italia vitu fuisse sanctus.

3 Tanta auctorum discrepantia circa Episcoporum Mediolanensium chronologiam, hic et alibi passim natalu, fecit, ut habentes præ manibus exemplar antiqui Catalogi ex tribus variæ ætatis partibus ab annis circiter sexcentis collecti, totum judicaverimus examinandum

prius et illustrandum, quam aliquid certi possemus statuere de singulis. In hujus prima parte, minus quidem occurato quam sint ceteræ, minusquæ certa, magni tamen faciendæ propter prærogativam ætatis, ut quæ censerî possit ante finem seculi VI compilata; in prima, inquam, Catalogi parte sic legimus: Geruntius, sedit annos sex, depositus vii Maji: et diximus videri nobis originaliter scriptum fuisse dep. v. m. Maji, id est, v mensis Maji: deinde ad constituendum certos limites sexenni S. Geruntii Episcopatus, non invenimus certius fundamentum, quam in principio Laurentii, Episcopi post illum quarti, quod principium haberi non poterat ante annum CCCXCIX. Hinc autem sursum ascendendo ad Geruntium, per spatia tribus intermediis attributa, venimus ad annum CCCCLXXVIII, quo mortuus esset Geruntius, circa initium anni CCCCLXXII ordinatus. In decessare Geruntii Eusebio hoc unum habemus certum, quod ejus initium non possit differri ultra annum CCCCLII, quando jam Episcopus Epistolam scripsit S. Leoni Papæ: sed quia diuturnitas Sedis satis certo definiri nequit, propter errorem in numero annorum ipsi vel alicui antecessorum attributo; ideo censemus Geruntii ætatem potius ex successorum ætate metiendam.

ex veteri MS. catalogo certius definitur.

E

4 Josephus Ripamontius decade 1 Historiarum Ecclesiæ Mediolanensis lib. 7 assertit a S. Gerontio in basilica S. Simpliciani, in qua ipse sepultus est, conditos Marolum, Glycerium, Lazarum, cum obscuriorum antea tumulum essent nacti. Acta S. Lazari dedimus xi Februarii, et S. Maroli xxiii Aprilis, et S. Glycerii danda erunt xx Septembris. Memoratus ante Ughellus addit; nonnullos arbitrari, e nobilissime a Basilicapetri Mediolanensi, excellentium virorum in omni memoria feracissima, ortum habuisse Gerontium; secundum alios ex Burrea prænobili familia: quod gratis præsumptum, ut nulla solida in alterutrum partem auctoritate probatur, sic nec meretur operose refutari. De eodem Gerontio sequentes versus parvit Euvadii Episcopus Ticinensis.

Reliquæ aliorum translatae.

Ecclesiæ postquam parta est tibi sella, Gerunti,
Funera decessor non timuit moriens.
Te reparante redit, patitur sors pallida letum,
Vivit post obitum discipuli pretio.
Agricolis junctus coluisti germina Vitæ,
Nec serpens lolium pabula læta tulit.
Qui dedit in medium, quem lex jubet optima vitum:

Praconium Euvadii.

Emit terrenis fructibus ille polum.
Errorem mentis pressisti lege laborum;
Otia non passus, virtutibus veheris.

5 In ecclesiu S. Simpliciani traduntur asservari quinque sacra corpora Archiepiscoporum Mediolanensium, scilicet SS. Simpliciani, Benigni, Antonini, Gerontii et Ampelii; item S. Vigilii Episcopi Tridentini, et SS. Sisiunii, Martyrii, et Alexandri Martyrum, quorum Acta passionis datus xxix Maji. Horum omnium Corpora cum solennissima processione a S. Carolo Borromeo translato fuisse, anno MDLXXXII mense Junio, tradit Morigius in Sanctuario Mediolanensi pag. 153.

Translatio an. 1582

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 29 *

DE SS. TEUTERIA ET TUSCA

G. H.

VIRGINIBUS VERONÆ IN ITALIA

V MAJI-

Harum corpora in propria ecclesia,

Celebris apud Veronenses est SS. Teuteriæ et Tuscæ Virginum memoria, ob ecclesiam ipsarum nomini dicatam, in qua sacra illorum corpora adservari testis est Augustinus Valerius Episcopus Veronensis et S. R. E. Cardinalis, in Antiquis monumentis Ecclesiæ Veronensis, initio a Raphaelæ Bagata Archipresbytero Ecclesiæ sanctorum Apostolorum et Baptista Peretto Rectore Ecclesiæ S. Teuteriæ collectis, et ab ipso Valerio perextis, atque anno 1576 vulgatis. In hisce, ex Martyrologio Ordinis Fratrum Prædicatorum apud sanctimoniales S. Dominici, ad hunc v Maji ista leguntur: Veronæ SS. Teuteriæ filiæ Regis Angliæ, ac Tuscæ, sororis S. Proculi Episcopi Veronensis. Acta S. Proculi Episcopi dedimus xiii Martii, diximusque quo tempore floruerit incertum esse, et Onuphrium Panvinium lib. 4 Antiquitatum Veronensium cap. 7 fatiri, successionem Episcoporum, nimia jam vetustate majorumque fatali ignavia, tenebris vetustatis oppressam esse, optavimusque ut ex his tenebris aliquando eruerentur Acta SS. Teuteriæ et Tuscæ Virginum, quarum hæc censetur soror S. Proculi Episcopi: at Teuteria dicitur ex Britannia advenisse, atque cum S. Tusca vixisse, cujus natalis est dies v Maji. Quamvis autem natalis S. Tuscæ x Julii recurrat, Acta tamen utriusque, quia separari nequeunt, una hic dantur.

2 In Psalmista vetusto ex membranis, adservato in ecclesia sanctorum Apostolorum (cui ecclesia S. Teuteriæ et Tuscæ, quasi aliqua capella, est contigua) ista leguntur: Anno Domini septingentesimo quinquagesimo primo vivebat S. Anno Episcopus Veronensis, frater S. Mariæ Consolatricis, qui consecravit præsentem ecclesiam sanctarum Virginum Teuteriæ et Tuscæ et altare: et posuit corpora dictarum Virginum in dicta ecclesia in arca præsentis, et magnam indulgentiam dedit cum aliis quamplurimis. Cum autem sacra illa corpora, ut in dicto Psalmista trahitur, per plures annos latuissent, anno Domini mclxi die iv Julii, inventa fuerunt: et eodem anno, die xiv Septembris, eadem ecclesia iterum consecrata fuit. Baptista Perettus supra citatus, in libello quem sub annum 1588 de hisce Sanctis Virginibus seorsim edidit, et Sorori Angelæ Bevilacque Priorissæ monasterii S. Catharinæ Senensis dedicavit, cap. 5 agens de prædicta corporum inventione, ait reposita tunc fuisse in majorem marmoream arcam, quæ veluti ad hoc præparata ibidem stabat post majus altare: deinde vero festum inventionis solitum quotannis renovari cum hac Oratione. Omnipotens sempiternus Deus, qui hodierna die corpora Santarum tuarum Teuteriæ et Tuscæ fidelibus tuis cum gaudio inveniri tribuisti, da nobis et earum intercessionibus proficere et conversationis imitatione ad gaudia æterna pertingere. Ab eo autem tempore inductam consuetudinem credit idem Perettus, ut mulieres devotæ noctem, quæ festum S. Teuteriæ præcedit, pervigilem in orationibus agent intra ecclesiam: et alii plures eandem ceperint devote invocare, non sine multiplici fructu beneficiorum divinitus impetratorum: quorum aliqua inferius ex prædicto libello Latine reddentur.

3 Inter Episcopos Veronenses numeratur octogesimus sextus Boninerontus, anno mcccxcii electus, vita functus anno mcccxcviii, a quo Indulgentia xl dierum concessa fuit omnibus vere pœnitentibus et confessis, visitantibus ecclesiam sanctorum Apostolorum et SS. Teuteriæ et Tuscæ Virginum, in conse-

cratione ipsarum ecclesiarum, et in Exaltatione sanctæ Crucis usque ad festum S. Michaelis. Bonineronto successit Theobaldus Episcopus, mortuus anno mcccxxxii, a quo item Indulgentia xl dierum concessa fuit, uti et ob ejus successore Nicolao, qui usque ad mcccxxxvi vixit, aliisque addit etiam Indulgentias xl dierum, visitantibus ecclesiam dictarum sanctarum Virginum in quarta feria, sive quolibet die Mercurii, singularum hebdomadarum cujuslibet anni, et in ipsarum festivitibus. Vixit cum præcedentibus Episcopis Paganus Turrianus, adlectus Patriarcha Aquileiensis anno mcccxcix, vita functus anno mcccxxxii, qui prædictas Indulgentias xl dierum concessit in festivitibus sanctorum Apostolorum, et in solennitatibus beatissimæ Virginis Mariæ, et in festivitibus SS. Teuteriæ et Tuscæ Virginum, et per Octavas ipsarum festivitatum: idque constare dicitur ex tabulis antiquis, in membranis, in diversis locis ipsarum Ecclesiarum appensis.

4 Ita etiam constat, festum S. Teuteriæ hoc v Maji ex Martyrologio Veronensi ecclesiæ Cathedralis, ex libris antiquis ecclesiæ Sanctorum Apostolorum, et ecclesiæ S. Stephani, et ex libris et membranis ecclesiæ S. Laurentii, et S. Mariæ ad Faram, et S. Bartholomæi in mente. Festum vero S. Tuscæ Virginis celebrari die x Julii ex libris antiquis ecclesiæ sanctorum Apostolorum, et ex tabula lapidea inserta parieti e regione arcæ ipsarum Sanctarum. Particulares horum Virginum Reliquiæ conjunctim sunt in altaribus sanctissimæ Trinitatis, S. Jacobi, et S. Helenæ in dicta Apostolorum ecclesia, cum ea anno mxciv die xx Martii consecraretur ab Episcopa Adalardo, inquit Perettus eadem hæc latius deducens cap. 7 prædicti sui libelli: qui iisdem addit altare S. Vincentii in ecclesia S. Mariæ in Olavica, anno mcccxvi per Tebaldum Antistem consecratum. Idem ait solius S. Tuscæ Reliquias esse in altari S. Joannis de Beverara; nec non in ecclesia S. Pauli in Campo Martio: Reliquias vero solius S. Teuteriæ estatur asservari in ecclesiis S. Georgii in Braida: S. Firmi minoris et S. Zenonis. Fuit etiam nostris temporibus, inquit Valerius Augustinus Episcopus, erectum altare in honorem S. Teuteriæ Virginis in ecclesia S. Marthæ monialium S. Mariæ Magdalene in Campo Martio, a quibus ejus festum singulis annis solenniter celebratur, ad id multis vocatis Sacerdotibus, ob miraculum sanitatis repente anno mnliv recuperatæ a monacha ejusdem monasterii, de quo extant monumenta apud ipsas moniales. Hæc ibi, quæ omnia antiquum dictarum Virginum cultum Ecclesiasticum abunde confirmant: easque aliquamdiu vixisse ante annum mclii, qua S. Anno Episcopus illis et ecclesiam et altare consecrovit.

5 Duo suggeruntur temporum characteres, dum S. Teuteria ob Osgualdo, Angliæ Rege necdum Christiano, impudice appetita, et cum S. Tusca B. Proculi Verone Episcopi soror vixisse dicitur. Perettus in libello cap. 1 aucta priori suo sententia pro Osgualdo Rege, postmodum Christiano et Sancto, substituens alium, qui cum S. Lucia in Britannia vixerit obieritque gentilis, refert illas tempore Eleutherii Papæ: et Historia de Vitis quatuor primorum Episcoporum, edita anno 1602, ad annum Christi ccxxx: sed scire debebat Saxonicum nomen Regi Britanno minime convenire, ea saltem ætate. Panvinus loco supra indicato asserit Ordinem

Episcoporum in

anno 751 consecrata,

et an. 1160 innorata,

post inventionem sanctorum corporum 4 Julii:

data Indulgentiæ circa an. 1300,

et deinceps pluries:

E

festum S. Teuteriæ 5 Maji

S. Tuscæ 10 Julii.

Reliquiæ variis in templis:

F

altare in S. Magdaleneæ etc.

A Episcoporum Veronensium, usque ad annum Christi DCCCLX non esse continuatum: quis invicem successor fuerit incertum, tempora etiam quibus singuli vixerint obscurissima esse et incerta, ac proinde nuda nomina ordine alphabetico suggerit. Quibus etiam aliquorum Episcoporum nomina lateant, ac secundus istius nominis Proculus Episcopus vixerit septimo Christi seculo, quo Oswaldus sive Osgualdus Rex apud Anglos imperabat? In Vita metrica solum Tusca, Proculi soror sanctissima, celebratur, nulla Episcopalis dignitatis facta mentione, ut is potuerit esse vir eximi nominis, in quocumque demum statu floruerit. Jam primus Oswaldus Rex Angliæ occurrit, Ethelfridi, cognomento Feri, Regis Northumbriæ filius: qui juvenis exul apud Scotos, in hodierna Hibernia, fidem Christianam amplexus; et fratre Eanfrido occiso, regnavit ab anno DCXXXV; a Penda infideli Merciorum Rege anno DCXLII interceptus; coliturque Martyr die v Augusti. Verum num isti dicta impudicitia tribuenda sit, an alteri e regia familia Osgualdo sive Oswaldo, quis in tanta rerum obscuritate assequatur? His interim prænotatis Acta proferimus. Si modum attendas, quo immisrorum ob impuro proco satellitum manus dicitur evasisse in S. Tuscæ cella recepta; omnino cogeres
 1) opnari violentiæ istius auctorem aliquem Dynastam, in ipso Veronensis urbis territorio fuisse, qui lascivos oculos iniecerit in peregrinam puellam; nisi suspicari malis, Principi alicui Anglo circa Veronam iter agenti, et fortuita libidine in eam accenso, imputandum, quod necesse habuerit ad S. Tuscæ cellam confugere.

VITÆ COMPENDIUM

Ex collectione Augustini Valerii Episcopi Veronensis.

S. Teuteria Christi fidem amplexa,

Teuteria Virgo, stirpe quidem regia edita, sed parentibus Ethnicis, in Anglia nata est, quo tempore populus regni illius et vicinarum urbium pars maxima Gentilitatis errore adhuc detinebatur. Hæc, divinæ misericordiæ munere, Catholicæ fidei doctrina clam erudita, baptismum maxima eum devotione suscepit, in dies magis ac magis Christianis virtutibus proficiens: quæ cum ob egregiam formam ob Osgualdo Angliæ Rege impudice appeteretur, spretis ipsius et pollicitationibus et minis, divinitus monita patriam relinquens, Veronam profecta est. Ubi eum audisset S. Tuscam, beati Proculi tunc Veronæ Episcopi sororem, non longe extra muros antiquos ipsius urbis, in quadam cellula loci quasi deserti, vitam degere solitariam; ad eam sæpius accessit: et nacta occasionem, non sine miraculo ipsa etiam in cellulam ipsam intravit. Nam cum Regis a satellites, qui eam insequerentur, non longe adhuc essent; hujus rei divinitus admonita, oravit B. Tuscam, ut in cellulam reciperetur. Quo facto fenestella per quam ingressa fuerat, araneorum telis pertexta, nemini recentis latebræ suspicionem reliquit. Quare delusi Regis ministri in Angliam reversi sunt. Quod miraculum cernens B. Tusca, Teuteriæ permisit, ut secum ea in cellula reliquum vitæ degeret. Teuteria vero cum B. Tuscam, tamquam matrem, in omnibus illi obediens, veneraretur; opera etiam et assiduis precibus salutem Osgualdo Regi persecutori suo a Deo impetravit: nam ad fidem conversus Christianam vitam traduxit. Cum autem ambæ die noctuque vigiliis, jejuniis et orationibus Deo servirent; postremo B. Teuteria, gravi morbo correpta, sacrosanctis perceptis Sacramentis, cum pronuntiaret verbum, In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum; astantibus Angelis, migravit ad Dominum tertio Nonas Maji: b..... ejus corpus sepultum fuit eo in loco, ubi postea et corpus B.

Veronæ a S. Tusca admissa, a

ambæ sancte degunt et moruntur.

b

Tuscæ: quæ eodem anno sexto Idus Julii feliciter obiit, atque in eodem loco in earum honorem ecclesia extracta fuit: quam cum post plurimos annos S. Anno Veronæ Episcopus consecrasset, in ea illarum corpora in arca marmorea collocavit, miraculis elara.

ANNOTATA.

a Nullatenus nobis verasimile est, ipsum illum hic intelligendum, cujus causa discesserat virgo ex Anglia: alium esse oportet qui eam circa Veronam invenit.

b Inserta erant ista a nobis ommissa verba: Anno salutis CCXXVI, etiam reperta in inscriptione dictæ arcæ, quæ posita dicitur pro palla majoris altaris, ubi præter figuras ipsarum Virginum ex marmore insertas, hæc litteræ sunt incisæ Sancta Teuteria, stirpe regia edita, magnas sub Osgualdo Angliæ Rege (ibi enim nata est) persecutiones tulit: qui postmodum opera et orationibus Sanctæ Trevericæ ad Jesu Christi fidem conversus, sanctissimus Christianus evasit. Ea Veronam profecta, ad Sanctæ Tuscæ disciplinam (hæc S. Proculi Veronensis Episcopi soror erat) se transtulit, ubi ambæ Deo spiritum reddiderunt, diebus SS. Firmi et Rustici. anno Incarnati Verbi CCXXXVI. Cum autem in hoc tempus earum corpora humi condita mansissent, Reverendus in Christo Pater, Dominus Elias Episcopus Svellensis, pietate ductus, altius elevari curavit anno Christi MCCCXXVII. Hæc ibi: quæ etiam referuntur a Peretto cap. 7. Verum ea S. Proculi tempora, et hujus ad SS. Firmum et Rusticum accessum examinavimus XXIII Martii, et capiti seculo IV quadrare diximus. An vera hæc non debeant transferri ad Proculum juniorem, supra merito dubitavimus. Quomodo porro ope S. Aidani Lindisfarrensis Episcopi conversus Oswaldus Rex cum sua gente sit, narrat Beda lib. 3 cap. 6, et plenius tractabitur ad 31 Augusti, quo Sanctus iste colitur. S. Trevericæ nullam apud scriptores Anglos, antiquas aut novos, invenio mentionem. Cur Eliæ Svellensi tribuatur translatio, absque ulla mentione Veronensis tunc Episcopi Guidonis Memi, nesciremus, nisi Perittus cap. 7 doceret fuisse eum Veronensem Suffraganeum, et ipsius ecclesiæ Sanctarum Tuscæ atque Teuteriæ Rectorem.

VITA MERICA

Ex MS. ecclesiæ Apostolorum, a posteris ex-polita.

Beata Virgo, quæ nec audit impios.
 Nec est secuta Principem
 Ditissimum, sed corde perditissimum,
 Nolens ei se jungere.
 Sed mente pura cogitans leges Dei,
 Illasque constantissime
 Servans, amansque amore candidissimo,
 Et caritatis vulnere
 Christi ieta, gloriam ac opes nil æstimans,
 Jesum sibi delegerat
 Sponsum, morabaturque in hoc perpetuo
 Dulci ligata vinculo.
 Seu sol anhelis, cuncta lustrans lampade,
 Afflavit oriens equis;
 Vesper rubens seu sera tollit lumina,
 Terram soporeque irrigat;
 Osgualdus hanc, Rex Angliæ clarissimus,
 Amabat perditissime,
 Etata certantemque forma sideri,
 Pulcherrimamque corpore:
 Conatur hanc movere de statu suo
 Præclara dona pollicens,
 Et eredit integella pectora allicere
 Aurî sacris divitiis.

Jesum sponsum assumit:

spernit anorem Osgualdi Principis,

Sed

A Sed illa, pelagi immota ceu rupes, manet,
 Fragore magno concita
 Jactata circum et fluctibus latrantibus
 Quæ mole se tenet gravi;
 Scopuli fremunt et saxa circum spumea,
 Illisæque alga spargitur.
 Nam Virgo, sanctis et pudicis moribus
 Ornata, sprexit munera,
 Ipsumque sprexit, assis æstimans
 Unius et connubia,
 Et regna, et aulas, ac superba Principum
 Potentiorum limina,
 Cœlestis ardens ignibus purissimis
 Amoris, ac Christum inhians.
 Tunc Rex videns se despici a Teuteria,
 Insidias ei parat;
 Patremque cœpit prosequi suppliciis;
 Divinitus sed excita
 Veronæ ad alta tendit ipsa mœnia:
 Ut menta tota se Deo
 In servitum dedicaret, omnia
 Linquens secundo numine,
 In hospitalium per Alpinum juga
 Christum secuta pectore
 Fortissimo, non fracta rebus asperis.

B Mox Rex nefandus, barbaro
 Furore percitus, nefaria evomit:
 Et incitatus dæmone
 Veronam, ut illam quærerent quantocius,
 Misit severos nuntios.
 Tunc Tusca, Proculi soror sanctissima,
 Veronæ habens suburbium,
 Agebat omni a labe puram et candidam
 Vitam, optimum laudans Patrem.
 Perrexit ad quam passibus citissimis
 Virgo beata Cœlitum,
 Metuque territa has preces ex pectore
 Effudit: O salus mea,
 Benigne Cœlitum Pater, serva, obsecro,
 Opemque fer: nam barbarus
 Adurget unguibus, fame rabida furens,
 Et belluarum inmanium
 Instar, salutem et sanguinem meum hiantibus
 Sævi appetunt nunc faucibus.
 Audi precor me supplicem, o spes unica
 Certumque præsidium meum.
 Sic dixit, et fenestram in angustissimam
 Intravit ejus cellulæ:
 Quam mox araneæ tegunt tenuissimo
 Jussu Potentis stamine.

C Regisque nuntii, videntes hunc locum,
 Intrasse non hunc æstimant:
 Sed transeunt, in patriam et redeunt suam
 Fessi, nihil cum invenerint.
 Tu gloriosa Virgo, cœlum possidens,
 Cujus volat laus conspicua
 Ab Indo ad ultima Britannii littora;
 Serva tuo nos numine,
 Ope sospita cives, bona impetra omnia;
 Possimus ut summo Patre
 Et unico Nato frui perpetuo,
 Cum sempiterno Spiritu.

Hymnus ex eodem MS. codice.

Virgo cœlorum, patriæque nostræ
 Et decus clarum vigilansque custos,
 Quæ sacris tollis nitida inter astra
 Ossibus urbem.
 Huc ades, nostros miserans labores,
 Sive te cœli tenet aula, sive
 Accolæ gentes Athesis fatigant
 Te prece multa.

Sive divisi orbe vocant Britanni;
 (Diceris namque hisce oriunda terris,
 Vinculo æterno copulata amoris
 Cunctipotenti)
 Hoc ades, dum te canimus, sacello,
 Virgo cœlestis; tu dum quot annis
 Dicimus læti, redeunte certa
 Luce, trophæa.
 Cuncta sprexisti pretiosa Regis
 Dona, nec cepit Veneris voluptas,
 Fregit aut Bacchus vel opes amœnæ
 Pectora casta:
 Sed Deo semper tua dedicata
 Mens fruebatur dapibus supernis,
 Carnis et mundi superans furores
 Bellaque Satan.
 Quin duce et Turca latitans in arcta
 Cellula, miræ documenta linqvis,
 Clara virtutis, miseros juvasque
 Æthere cassa.
 Tu ferax vatum generosa tellus
 Clara Verona, ac opidus superba,
 Virginis tantæ decorata sacro
 Corpore gaude.
 Verba dicamus bona, festa venit
 Lux, ades quisquis, faveantque cuncti,
 Dent sacris aris pia thura, odores,
 Munera et Iuda.
 Diva cœlestes agitans choreas,
 Supplices audi, et docili juventæ
 Da bonam mentem, et placidam senectam
 Sospite cursu.
 Da tuis longam veneranda pacem
 Civibus, veros solidosque honores,
 Candidos mores, superique plenos
 Luminis haustus.
 Laus tibi cœli Pater atque Princeps,
 Lege qui certa moderaris orbem,
 Quem fides veri studiosa Trinum
 Credit et Unum.

MIRACULA

Ex Italico Baptistæ Peretti.

Sub Ezelino tyranno, qui aliquot annorum spatio
 violenter crudeliterque Veronæ imperavit, anno
 demum necis sublatus de medio, contigit ut bonus
 quidam civis cogere ad custodiendum Villafra-
 nçæ castrum, proprio impendio militatus, pro-
 ficisci. Grave id homini erat minime copioso; imo
 obærata, sic ut familiam ægre sustentaret. Cum
 ergo mœstus egrederetur, et per forum transiens
 oculos vertisset in ecclesiam Sanctorum Apostolo-
 rum; recordatus est beneficiorum, quæ multi se
 dicent per S. Teuteriæ intercessionem divinitus
 impetrasse. Ingreditur ergo festinus in ædem, eam-
 que ab arbitris tum forte vacuum reperiens, cor
 suum in oratione effundit cum lacrymis, in tanta sua
 suæque familiæ necessitate auxilium postulans a
 sancta Virgine. Cum ecce apparuit ipsi eadem, ve-
 nerabili specie, et candidissimis induta vestibus,
 diuque stupenti tandem dixit; pergeret alacriter
 itinere cœpto, exauditas esse preces ejus, ipsumque
 cito reversurum cum salute. Visionem minime vanam
 probavit eventus: exiguas enim facultates, unde
 utcumque sustentabatur familia, ita multiplicavit
 Deus, ut absentis uxor inde potuerit creditoribus
 solvere, et marito victum submittere, quamdiu in
 castris custodia mansit; satis tamen etiam ipsa ha-
 buerit ad suam et domus totius alimoniam: vir au-
 tem incolumis postea rediit.

2 Inter eas mulieres quæ pervigilium S. Teute-
 ria

exul Veronam fugit;

a S. Tusca adm'issa,

aranearum telis protegitur.

Imploratur ejus patrocinium.

D

E

Familia pauperis indigentia sub an 1259

F

S. Teuteria invocata succurrit

A riæ ex more in oratione agebant, advenit una filiam secum ducens, cui vultum omnino deformem reddiderat infirmitas quædam : hæc magnum impetrandæ gratiæ fiduciam præferens, Sacerdotem ecclesiæ istic præsentem rogavit, ut vultui puellæ admo- veret Reliquias Sanctæ. Quo impetrato et orationibus ex- pletis, redivit domum mater cum filia : quæ paulo post pristinæ formæ et sanitati restituta, sæpe visa est redire ad ecclesiam pro agendis de recepto be- neficio gratis.

*attactu re-
liquiarum
sanatur de-
formitas
faciei.*

*An. 1554 ap-
parens San-
cta,*

3 Anno Domini MDLIV, vivebat inter Virgines sanctimonialiales in monasterio Campi Martii Soror Ludovica : sed annis quinque misere conflictata cum febris, gravibus mirisque symptomatis sociata : cui licet medici levamen subinde adferrent aliquod, numquam tamen sanitatem reddere poterant. Tandem die 1 Martii sub auroram, alteri cuidam monachæ, quæ soror Magdalena dicebatur, aliquantulum infirmæ apparuit S. Teuteria ; jussitque mandaret Sorori Ludovicæ ut perseveraret orando, sibi que promitteret pervigilium sui festi cum jejunio agere, festum autem ipsum religiosius celebrare, ita subito convalituram. Paruit illa, et per infirmariam Soro- rem nuntiari fecit Ludovicæ, quid sibi dictam a Sancta esset. Jussa omnia cum accurate explevisset ægra, rediit ei color pristinus qui diffluxerat una cum viribus, ad totius monasterii stuporem, neque enim aut sentiebat ipsa aut aliæ in ea notare poterant ullum prioris infirmitatis vestigium.

*monacham in-
firmam facto
sibi voto sa-
nuandam pro-
mittit :*

*quod ita fa-
ctum testatus
monasterii
medicus,*

4 Paulo post factum miraculum venit Ludovicæ pater ad ecclesiam Sanctarum Virginum, ferens ut rogatus a filia fuerat, votivam e cera imaginem : eaque ante S. Teuteriæ statuam collocata, jussit de eadem celebrari Missam. Ego vero ad quem, utpote loci ipsius Rectorem, propius spectabat, de tota re doceri accuratius ; cum de conquirendis testimoniis cogitarem, inveni quod ipsius monasterii expertis- simus medicus D. Petrus Beroldus, hujus urbis honoratus civis, qui et oretenus mihi rem totam retulit, ad devotam piarum monacharum instantiam, manu sua propria eandem scripserit in libro perga- meno antiquo, continente Latino sermone descrip- tam ipsarum Sanctarum historiam, qui liber rubro operculo munitus a Sanctimonialibus custoditur, affirmans non nisi divino miraculo posse adscribi curationem tam subitam. Idem mihi confirmarunt duo Reverendi Sacerdotes, quibus commissa est illius monasterii cura, videlicet D. Petrus Bronzi, Rector ecclesiæ parochialis S. Cecilie, Confessarius ; et D. Michael Maconi, Capellanus : qui et addidit, Ludovicam, eodem quo sanata est matutino tempo- re, sacro Chitisi corpore reficiendam fuisse, propter grave, in quo videbatur esse, periculum mortis.

*item Confes-
sarius et Ca-
pellanus,*

5 Vulgata mox fuit tota urbe fama ejus quod ac- ciderat miraculi, cum sacræ illæ virgines identidem narrarent ac renarrarent rem gestam cunctis visita- tionis causa ad se venientibus. Quare Mag. Mat- thæus dal Buc, humanioris litteraturæ Professor egregius et Græcæ æque ac Latinæ peritus, cum ex ore ipsiusmet medici, pene lacrymantis præ affectus teneritudine, singula audivisset ; atque ad Reve- rendissimum Episcopum nostrum D. Aloysium Li- pomanum accedens, retulisset quæ audierat ; ipsi- que Episcopus respondisset ; Intellexi omnia, laude- tur Deus, quia verissima sunt, idem Professor coram omnibus scholaribus suis, me quoque præ- sente, explicuit gesta rei seriem, addiditque, ad fidem miraculo isti conciliandam, plurimum con- ferre testimonium Medici tam experti : qui secun- dum suæ artis disciplinam certissime poterat judi- care, quod quæ compererat facta in Ludovica, natu- ræ ordinem longe transcenderent.

*miraculum
etiam Epi-
scopus ap-
probat,*

6 Postmodum ipsæ monachæ, in illius miraculi memoriam perpetuam, pingi fecerunt in tabula effi- giem S. Teuteriæ ipsiusque Sororis Ludovicæ, pro reddita sanitate agentis gratias, et epigraphem rem gestam explicante, ejusque annum notante ac diem : in festo autem ipsius Sanctæ Missas aliquot jusse- runt celebrari : exindeque in hac devotione perse- verantes, supra unum altarium suorum depingi S. Teuteriam curaverunt. Porro cum anno MDLXXV, die 19 Februarii, una cum D. Raphaelo Bagata, Archi- presbytero prædictæ ecclesiæ et parochiæ sanctorum Apostolorum, circuiremus investigantes antiqua monumenta de Sanctis et Reliquiis hujus civitatis (quæ postea cum historiis collectis ab Illustrissimo et Reverendissimo Episcopo Angustino Valerio, tunc Episcopo, nunc Cardinali Veronensi, Latine impressa sunt) accessimus etiam ad monasterium Virginum in Campo Martio : ibique colloquentes cum Reverendissima Matre Abbatisa, a qua postu- labamus exhiberi nobis relationem miraculi, in libro prædicto descriptam ; invenimus ipsamnet esse, cui olim S. Teuteria apparuerat.

*D
de eodem ta-
bulam curant
pingi mona-
chæ,*

*quod auctori
narrat Abba-
tissa cui ap-
paruerat San-
cta,*

7 Hæc ergo, cum singula, ita ut supra dictum est, ex ordine retulisset ; addidit, quod præter fe- brem, qua laborabat infirma, memorabile imo horri- bile erat symptoma ejusdem, quo omnia illius mem- bra, etiam lingua, distorquebantur ; oculi vero pene videbantur emortui. Dicebat etiam, ventositatem tanta vexari eam solitam, ut ad quorundam ciborum usum magnam statim pateretur molestiam : cum vero sanata fuit, eam quoque penitus cessavisse, ita ut eosdem cibos jam absque difficultate usurpa- ret, in illum usque diem vivens sana et salva, no- mine Soror Ludovica de Schio : mortuam vero esse infirmariam, per quam ipsa nuntiarat mandatum Sanctæ, Camillam Veritadictam : sed multas adhuc superstites vivere illius temporis monachas, quarum aliquæ sibi nobiscum loquenti assisterent ; in quibus et Soror Ludovica ipsa : quæ suo deinde testimonio affirmavit vera esse, quæcumque narraverat Domi- na Abbatisa : ac denique ad plenam totius rei fidem, allatus nobis et exhibitus est liber, de quo supra.

*E
explicat gra-
via morbi il-
lius sympto-
mata.*

8 Nescio an adhuc servetur prædictus antiquus liber, cui testimonium suum medicus adscripsit : nam ejus testimonii exemplar inde transcriptum rogatus mittere R. P. Octavius Zenobrius, nostri Veronensis collegii Rector anno MDCLXXVI, pro eo submisit æque superius memoratam, et ad idem prorsus valiturum, epigraphem imaginis S. Teuteriæ, quæ adhuc legitur litteris admo- dum antiquis, et verbis expressa Italicis, sic Latine reddendis, Memoria sanitatis recuperatæ, quemad- modum notatum est a me Sorore Ludovica ex Sororibus D. Magdalene : quæ sui infirma annis quinque febris et melancholia, cum accidente assiderationis multum molestæ : neque unquam remedio aliquo a pluribus medicis curata, licet malum subinde non nihil relevaretur. Die autem primo Martii anni MDLIV, cum majori morbi labore fatigarer quam alias unquam, monita per revelationem, alteri cui- dam monachæ factam, vovi S. Teuteriæ jejunare ipsius vigiliam, ejusque festum celebrare, ac dein- cept ei semper esse devota. Et subito sanata fui ab omni mala dispositione quam patiebar, absque alio motu aut incursione naturali quæ appareat : quod nulli alteri causæ adscribi potest, quam divino au- xilio et vero miraculo. *Addit idem Rector, v Maji fieri processionem post cantatum, Te Deum, in ecclesia S. Marthæ ; festum autem S. Teuteriæ ab antiquis cum Octava celebratum fuisse.*

*Imagini
subscriptum
testimonium.*

F

DE SANCTO LEONE MONACHO ORDINIS S. BASILII,

G. H.

BOVÆ IN CALABRIA INFERIORE.

V MAJI.

Ferdinandus Ughellus tomo 1x *Italiae sacræ*, octurus de *Episcopis Bovensibus*, inter alia præfatur ista : Bova mediterranea est inferioris Calabriae antiqua civitas, sita in monte editissimo, præruptis saxis undique vallata, quinto a freto milliario, habitata familiis plus minus quadringentis, Est autem Bovensis civitas, cum vicino pago Africo Comitatus titulo, Archiepiscopo Rhegino in temporalibus subjecta. Ritu Græco in sacris usi sunt usque ad Gregorii XIII Pontificatum. Hic asservatur corpus B. Leonis, monachi S. Basilii ex Africo pago : cujus festum agunt tertio Nonas Maji. Quæ fere eadem de S. Leone habet Hieronymus Marafioti lib. 2 *Chronici Calabriae* folio 155. Quæ sic exornat

B *Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae ad hunc diem v Maji.*

Corpus in
Cathedrati.

2 Leo in Calabria ulteriore, in qua Brutii populi sunt, in agro Bovensi natus pieque a parentibus educatus, adolescens ordinem S. Basilii ingreditur, in quo eam vitæ normam secutus est, ut multam sanctitatis laudem sit adeptus, miraculis et vivens et mortuus coruscans : ob quæ non mediocrem apud suos cives venerationem obtinuit. Corpus ejus Bovæ in templo Cathedrali honorifice conditum hac die præcipue colitur. Hæc Ferrarius, qui eundem iterum celebrat in *Catalogo generali Sanctorum*, citatis tabulis *ecclesie Bovensis*. Meminit de eo et Paulus Regius de *Sanctis regni Neapolitani*. Reliqua latent : neque speres est plura obtinendi, nisi forte alicubi asservatur Vita Græce scripta : quam qui nobis submiserit, inserendam supplemento hujus mensis, bene de Sancto, bene de opere nostro, totaque posteritate merebitur.

elogium ex
Ferrario.

E

DE SANCTO LANDO MARTYRE HORTÆ IN ITALIA.

G. H.

FORTE
SEC. VIHortæ cul-
tus sacer,

Horta, Plinio Hortanum, urbs Hebruriae suburbicariae est, nunc Provinciae Patrimonii S. Petri dictæ, prope Tiberim fluvium, ubi Neram amnem recipit. Quia urbis hujus splendor paulatim defecit, Hortana ecclesia olim Episcopalis sub Eugenio Papa Quarto Castellanae civitatis Episcopati juncta est, Bulloque ea de re data anno 1437 est ab Ughello tomo 1 *Italiae in Episcopis Hortanis excusa*. Ferrarius in *Catalogo generali* hunc v Maji auspiciatur a memoria S. Landi, Martyris et Patroni Hortæ in Tuscia, allegatque Tabulas ecclesie Hortanae, cujus est Tutelaris, a qua Acta illius MSS. accepit ex libro, qui Fabrica Hortana nominatur, parte 4. Inde compendium dedit idem Ferrarius in *Catalogo Sanctorum Italiae*, quod hic damus et est hujusmodi.

compendium
Vitr.,
VIDE APP.
TOM VII MAJI
NOT. 30*

2 Landus, sanctorum Martyrum Valentini, Rutili, Florentini, Hilarii, et Felicissimæ (ut illius Acta habent) frater, adolescens Domitiano Imperatore Christianam religionem colebat : ad quam prædicando multos perducebat. Ex Germania in Italiam veniens, fratres suos apud Valerianam in specu latitantes invenit, quos baptizandos curavit. Digressus ab illis, apud Hortam prædicans, plures divinitus sanavit infirmos : verum ab hostibus fidei comprehensus, et ad Imperatorem perductus, varie sed frustra ut Deos coleret tentatus, usque adeo cæditur, donec sanguis toto corpore deflueret. Rursus præsentatus Imperatori, cum munera oblata contemneret et respueret, minas vero non formidaret ; ad templum Martis trahi jubetur, ut illi sacra faceret : sin minus interficeretur. Ductus eo oravit ad Christum ; vixque finem fecit orandi, cum templum illud statim corruens, multos ex sacerdotibus illius oppressit. Quamobrem exandens Imperator, Landum ad arborem alligari, laminisque ardentibus admotis exuri, genas abradi, et ad extremum capite truncari præcepit. Passus est apud Vadimonis lacum, juxta Bassanellum oppidum, quod ab Hortana P. M. abest, ubi adhuc S. Landi ædicula monstra-

ædicula ei
dicataCorpus in
ecclesia.

tur. Corpus vero in ecclesia parochiali ejusdem oppidi, ad quod plurimi, præsertim dolori capitis obnoxii, confluere solent, conditum est.

3 Hactenus Ferrarius, forsitan ex traditione vulgi ut plurimum collecta. Hinc etiam Ferrarius in *Annotatione* subjuncta hanc explicationem cum aliqua censura adjungit : Felicissima, inquit, cujus S. Landus frater fuisse hic perhibetur, ea est quæ Faleriæ, urbe excisa apud civitatem Castellanam, passa cum Graciliano. Valentinus autem et Hilarius videntur, qui Viterbii martyrio coronati traduntur : tametsi in horum Actis nulla sit Landi mentio, ac Valentinus et Hilarius sub Diocletiano et Maximiano passi sunt. Vereor, ne pro Diocletiano Imperatore, Domitiano scriptum fuerit, et pro ; Ex Græcia, Ex Germania positum. Si enim frater fuit SS. Valentini et Hilarii, illi ex Oriente venere, et sub Diocletiano Martyres effecti fuerunt. Hæc Ferrarius. Coluntur SS. Valentinus Presbyter et Hilarius Diaconus Martyres Viterbienses (quorum varia Acta habemus) die iii Novembris ; et S. Felicissima cum Gratiliano xii Augusti : et hi quatuor dicuntur conversi a S. Eutitio Presbytero et Martyre ; cui in diocesi Hortana dicata est Ecclesia, ubique colitur xv Maji. Ast ubi SS. Rutilius et Florentinus Martyres occubuerint aut coluntur, hactenus non potuimus scire. Nicolaus Brautius in *Martyrologio Portico* ad eorum omnium inter se fraternitatem ita alludit.

Fratres Sancti
plures
attributi cum
exigua veri
specie,
l'

Quinque coronandos fratres, prior ipse relinquens, Martyrio clarus Landus in astra migrat.

4 Si satis certo constaret eodem omnes floruisse tempore, suspicari possemus, fratres habitos, quia fraterno amore sese mutuo complexi fuerint. Sed scrupulum objicit nomen Landus, quod non tantum origine Germanicum est, sed omnino truncatum videtur pro umpliori talis terminationis composito, Rolandus aut alio simili, per consuetam Hebruscis propriarum nominum mutilationem. Quare non solum non recipio suspicionem Ferrarii, ne pro Græcia forte irreperit Germania : sed

nomen origi-
nem barbaram in-
dicat,

Maji T. II.

7 magis

AUCTORE G. II
ut sub barbaris passum verosimilius sit.

A magis moveor, ut a Longobardis aliisque barbaris Italia occupatoribus, pro fide Christiano passum, Hortæque colitum opiner. Nominis istius diminutivum Landucius in frequenti adhuc usu Hetruscorum est. Posset igitur ad seculum Christi VI referri, quo scimus alios plures sub Longobardis passos. Non fuisset fortassis difficile ex prædicto Fabricæ Hortanæ libro pleniora Acta obtinere : sed enim credimus exiguæ esse antiqui-

tatis, et quoad S. Landum multo etiam minoris fide esse colligimus, ex eo quod Ferrarius offert specimen. Quare, ea cura unissa, solum optamus, de præsentis sacri corporis statu ac veneratione plura nunciari; et recentiora, si quæ suppetunt, miracula, ad confirmandam soliditatem cultus, a majoribus ad posteros successive derivati.

NOT. 7
 VIDE APP.
 TOM. VII MAJI
 NOT. 31

DE SANCTO THEODORO

EPISCOPO BONONIENSI IN ITALIA.

O. II.

CIRCA ANNUM
 DXXI.

Cultus sacer.

Potestas ejus
 in monasteria.

Sacra hujus Episcopi memoria ad hunc V Maji in hodiernis Martyrologii Romani tabulis conservatur his verbis : Bononiæ S. Theodori Episcopi, meritis clari. Ferdinandus Ughellus tomo 2 Italia: sacræ in Bononiensibus Archiepiscopis hoc ei concinnavit elogium. S. Theodorus eandem Sedem Bononiensem obtinuit, cui Agapitus Pontifex in omnia monasteria, ecclesias, Presbyteros atque Clericos suæ diocesis potestatem asseruit. Fato functus est die quinta mensis Maji : quæ dies in honorem Sancti solennis habetur, sepultusque est apud S. Felicem. S. Agapitus Papa sedit decem mensibus et aliquot diebus partim anno DXXXV, partim anno sequenti. Colitur XX Septembris. Quæ hic monasteria diocesis Bononiensis subjecit S. Theodoro, ita enumerat Sigonius lib. 1 de Episcopis Bononiensibus, SS. Vitalis et Agricola in Arena, S. Proculi, SS. Felicis et Naboris, SS. Gervasii et Protasii, S. Stephani in Jerusalem, S. Joannis in monte Oliveti, S. Mariæ in monte Palense, S. Michaelis in fundo Paterno, S. Helenæ, et S. Barbatiani.

2 Antonius Paulus Mosini, parte 2 Bononiæ perstratæ in Episcopis Bononiensibus; asserit, S. Theodorum præfuisse ecclesiæ Bononiensi ab anno DXXX ad annum DL, ac sepultum fuisse in antiqua ecclesia Cathedrali, quæ est modo SS. Naboris et Felicis; et asservari etiamnum ante altare S. Francisco dicatum, et inde ad sex pedes in lapide dissito ista legi verba : Hic requiescit in pace Theodorus. Idem Masini in prior parte ad hunc V Maji asserit, dictam ecclesiam SS. Naboris et Felicis esse sanctimonialium; et chirothecas Pontificales asservari in ecclesia S. Mariæ apud Patres Serritas. Eundem hoc die celebrant Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia, Celsus Falconus lib. 1 Memoriarum Historicarum Ecclesiæ Bononiensis, Ludovicus Zuconus in suo de Sanctorum Vitis compendio, et Nicolaus Brantius in Martyrologio poetico : qui illud illi paravit distichon

tempus Sedis :

sepultura

VIDE APP.
 TOM. VII MAJI
 NOT. 32 *
 E

Summus in Abbates, sexum concessit et omnem,
 Pastori Pastor : jus bonus omne, bono.

DE S. JOANNE MONASTERIENSI

CAINONE IN DIOECESI TURONENSI.

G II.

SEculo VI.

Cultus

capella.

Solitarium
 vitam agens,

Caino, vulgo Chinon, oppidum diocesis Turonensis, versus Pictavensem tractum ad Vigennam fluvium, lencis septem a Salmurio in ortum, et quinque a Loduno distat. Extant officia propria ecclesiæ Collegiata Cainonensis, Salmuri anno MDCXIX excusa : sed absque mentione S. Joannis Monasteriensis. Verum in Kalendario præposito, manu adscripta habemus ista verba : V Joannis Monasteriensis Confessoris, non Pontificis, duplex : et hunc cultum confirmavit nobis Joannes Baptista de la Barre e Societate Jesu. Parisiis ul nos missis Lectionibus, quæ habentur de S. Joanne Monasteriensi in Officio Ecclesiæ Cainonensis, et in ejusdem Sancti Capella, spectantque ad hunc diem quintum Maji, prout eas inde acceptas, hic domus. Ex antiquo Breviario Turonensi excerpta habemus, in quibus etiam ad hunc V Maji Joannis Monasteriensis Confessoris memoria celebratur.

2 In oppido Cainonensi requiescit in ecclesia S. Maximi, hand procul ab ejusdem Sancti cancello, Joannes quidam Presbyter ; qui natione Brito, fide religiosus ac devotione fervens, ut vitam contemplativam beatius ageret, ab hominum se consuetudine et aspectu segregavit, et in propinqua silva se abdedit, ubi diu, vacans jejuniis, vigiliis et orationibus, habitavit. Postmodum juxta ipsam Cainonensis oppidi ecclesiam in vertice collis, oratorium cellulam in caverna rupis delegit : e qua se noctu propiciens, ad sepulcrum B. Maximi frequenter Domino supplicans, pervigil excubabat. Illic in parvo fundulo vi-

ridarium et lauros propria manu conservat, sub quarum umbra per diem sæpe legebat, sæpe ad proximorum consolationem scribebat, sæpe ad venientibus pro salute animarum prædicabat, sæpius in divinis contemplationibus versabatur, et laborantibus mira sanitatum et gratiarum beneficia, Deo auxiliante, ministrabat.

3 Hunc B. Radegundis Regina, dum ex aula Regis Clotharii secedens Pictavium versus iter arriperet, et per pagum Cainonensem transiret, invisit, fama sanctitatis ejus permota, et cum eo consolatoria de cœlestibus rebus colloquia miscuit : quem deinceps magno semper amore coluit, et in suis perturbationibus ejus consilia expetiit, ac ejusdem se precibus commendavit. Jussit etiam pretiosissimum ornamentum ponderis mille solidorum auri pmissi illi deferri, quo in Dei servitio ad ejus suffragium uteretur : ab eodem cilicium vicissim deposcens, quo regiarnum vestium loco tenellos artus laceraret; ac deprecans ut suis supplicationibus a Deo impetraret, quod nihil contra propositum suum sanctissimum ab ipso piissimo Rege marito pateretur. Postulationi ejus promptus auditor et efficax intercessor nec verbo nec effectu defuit. Nam post triduanum jejunium et preces continuas voce e cœlo dilapsa audivit, Securus esto, Joannes, de B. Radegunde, quia in suo sancto proposito sanctissime perseverabit : quod deinde rei probavit eventus.

4 Post obitum servi Dei accidit, ut ex illis arboribus,

F

visitur a S.
 Rade punde
 eique perse-
 verantium
 impetrat.

*Arbor arida
ab eo plan-
tata post
biennium
defoditur et
multiplicatur :*

*ipse mira-
culis claret :*

*optantur Acta
vetustiora :*

A ribus, quæ totum viridarium patulis ramis obumbrabant, una cum per vetustatem exaruisset, ex ea loci custos scamnum adaptaret, eoque jam per duos annos usus esset. Sed innox tactus, ut credere pium est, divina inspiratione; et corde compunctus, quod ad privatos et profanos usus arborem, tanti Sacerdotis manu plantatam, adhiberet; defossa humo scamnum sub terra reposuit. Mirum dictu! Lignum aridum, divino animatum vigori, novos emisit surculos, qui quotannis succrescentes, iis quæ circa tumulum S. Maximi ædificanda erant abunde sufficiebant. Merita viri sancti multis aliis signis Deus, sed præcipue morborum curationibus et dæmonum expulsionibus declaravit: propter quæ oratorium ejusdem, quod sub nomine B. Radegundis supra ecclesiam S. Maximi colitur, a vicinis populis magna frequentia et devotione visitatur.

§ Hactenus Lectiones, recentius ut apparet compositæ: quas licet Turonensis Episcopi auctoritate vulgatas minime dubitem; optarem tamen ea ipsa (si qua extant) documenta nancisci, quæ illis componendis materiam præbuerunt: simul etiam doceri, an aliquæ sancti corporis reliquæ aut olim in honore fuerint, aut supe-

rrior ævi vabiem in sacra omnia bacchatam effugerint, utque adhuc serrentur: denique causam cognominis, qua Monasteriensis appellatur. Colitur S. Radegundis, etiam Cainone, XII Augusti, quando ejus vitam duplicem dabimus, alteram a Fortunato Episcopo cœvo scriptam, alteram a socia Sanctimoniali Bandomina. Neutra mentionem facit S. Joannis, quamvis posterior meminere consilii, a Clothario Rege contra Sanctæ vatum suscepti, de eodem ad thorum suum reducenda, quod ut disturbaret rogatus per epistolam fuerit S. Germanus Parisiensis Episcopus. In Vita S. Juniani Abbatis, qui adhuc solitarius agens Regina eidem familiarissimus, eodem quo ipsa die colitur, mentio fit de cilicio, quod hæc ei misit, vicissim catenam illius sibi petens: ex qua opparet non oblusisse a moribus Sanctæ, quod hic dicitur de postulato ejus cilicio. Vixit autem hæc Sancta saltem usque ad annum DLIII, circa annum DXLIV separata a viro: et ante eam obierat S. Maximus, Canonensis ecclesiæ aque Patronus, qui colitur die XX Augusti: fuit enim S. Martini Turonensis discipulus; ex quibus colligitur, ætatem S. Joannis seculo VI adscribendam esse.

D
AUCTORE G. H.

vixit seculo
sexto.

NOT. 8

B

DE S. WALDRADA ABBATISSA METIS IN GALLIA BELGICA.

E

G. H.

CIRCA DCXX.

Vitam S. Waldradæ datus ex codice MS. cænobiis Corserdoncani, Ordinis Canonicorum Regularium in Brabantia, prope Turuhoutum oppidum: eamque contulimus cum alio MS.

Ultrajectina Ecclesiæ Cathedralis S. Martino sacræ, sed in hoc erat Vita aliquo modo contracta. Præfigimus Prologum ex codice MS. cænobii Rubæ-vallis, etiam Canonicorum Regularium prope Bruxellas, ubi continebatur in prima parte Hagiologiæ Brabantiarum, quod simul olim in regno Austrasiarum vixerint Metenses cum Brabantis. Forsan auctor hujus Prologi arbitratus est scribere vixisse S. Waldradam, sicuti evasit Auctor MS. Florarii Sanctorum: in quo ad hunc diem quintum Maji ista leguntur: In Francia depositio S. Waldradæ Virginis et Abbatissæ, de agnatione Carolidarum, quæ obitum suum divina revelatione præscivit Obiit anno salutis CCCCLXII. Hæc ibi, non absque variis mendis: cum, non seculo nouo, sed circa annum sexcentesimo floruerit, integro seculo ante tempora Caroli Martelli aut Caroli Magni Imperatoris.

C Aliquod Vitæ compendium edidit Meurissius, Episcopus Madaurensis, in Historia Episcoporum Ecclesiæ Metensis, in Pappolo XXVIII Episcopo, ubi ista sub finem addita: Egit hoc anno secundo Theoderici Francorum Regis, testamento ab eodem Rege et cunctis suis Principibus, Galliarum Pontificibus, optime firmato, et ita firmato decreto, ut si quis heredum aut parentum S. Waldradæ, ductus cupiditate, data Deo auferre tentaverit, legali decreto sua perdat, et quod aggredietur, nullo modo implere valeat. Hæc ibi: quæ desunt in Vita et ex ipsa testamento videntur adjuncta. Martino Childeberto Rege anno DCCVI ceperunt regnare filii ejus, Theodericus in Burgundia, et Theoderbertus apud Austrasios. Verum hoc a fratre anno DCCXII devicto et occisa, utrumque regnum obtinuit Theodericus, qui anno sequenti, cum secundum anuum apud Austrasios fuisset auspiciatus, Metis prostratio ventris mortuus est: quo tempore potuit S. Waldrada prædictum testamentum conscribere. Celebratur hoc itidem die quinto Maji memoria S. Waldradæ Virginis a Greveno in Auctario Usuardi, Canisio in Martyrologio Germanico, Ferrario in Catalogo generali, et Saus-

Tempus Vitæ
non seculo 9
sed 7.

testamentum
conditum an.
612,

sayo in Martyrologio Gallicano: cujus sunt ista verba: Metis depositio S. Waldradæ, Virginis et Abbatissæ, miraculis claræ. Quæ placæ eadem ante scripserat in Martyrologio Benedictino Menardus, et assentiuntur Dargunius et Mabillon, qui seculo 2 Benedictino aliquod ejus elogium profert. Sed opponit se iis monachus Benedictinus Dervensis, qui miracula S. Bercharii seculo X scripsit, et asseruit, fuisse Regulam sanctissimi Benedicti adhuc inauditam hominibus Francorum Imperii. Nolumus nos ista movere: Mabillon seculo 2 pag. 847 respondet, quod fæde hallucinatur auctor hoc loco. Sit ita sane: sed cum inter suos antiquiores invenit qui id crediderint, non miretur probationes requiri, ut quisquis Sanctus monachus post S. Benedictum vixerit, dicatur Benedictinus fuisse.

memoria in
fastis

etiam Be-
nedictinus.

PROLOGUS VITÆ

Ex codice MS. Rubæ-Vallis.

F

Non parum nostro congruit proposito, vitam annectere nobilissimæ Virginis Christi S. Waldradæ Abbatissæ, propter consanguinitatem seu affinitatem cum Brabantigenis sive Francigenis Principibus contractam. Hæc enim in diebus suis, velut totius sanctitatis speculum et exemplar, admodum emicuit. Nam paupertatem cum Apostolis omnia relinquentibus, uti sub paucis verbis notificabimus, plenissime fuit amplexata. Misericordiæ quoque operibus tam clara effulsit, ut ipsamet frequenter agens, pauperibus necessaria ministraret: qua de re nostra culpatur inertia, qui virtutes virtuosorum imitari non satagimus. Imitanda nobis virtuosa gesta sua Sancti reliquerunt in memoria; nos tamen segnes et pigri torpemus desidia. Accendamur proinde ad fervorem, et ad emendationem accingamur, Sanctæque Waldradæ spiritualia certamina. Tamquam carbones vastatores, quibus in dilectione Dei et proximi caleferi valeamus, ad ædificationem revolvamus.

Vita San-
ctorum imi-
tanda.

A

VITA

Ex MSS. Corsendoncano et Ultrajectino.

Temporibus Theoderici et Theodeberti Galliæ Regnum, B. Waldrada nobilissima, utpote dictis existens affinitate connexa, plurima sanctitate claruit. Venditis namque omnibus quæ habebat, ac pauperibus erogatis, sub perpetuæ voto castitatis Christi se servitio mancipavit. Porro tam sancte, caste, sobrie, et pie vivit, quod fama virtutum ejus ubique discurreret. Quo in tempore Eleutherius, Francorum Dux, S. Waldradæ consanguineus, monasterium monialium infra muros Mediomatricorum ædificavit, et amplis possessionibus dotavit. In quo B. Waldradam Christi ancillis præfecit Abbatissam. Quæ mirabiliter subditis verbo et exemplo ad amorem Dei jugiter invitare satagebat et incitare contendebat. Misericordiæ insuper insistens operibus, nunquam prætermisit, quin supervenientibus pauperibus aut victum aut vestitum liberalissimo corde tribueret. Prædia vero propria, quæ amplissima ex parentum suorum successione susceperat, monasterio suo, cui in officio præerat Abbatissa, quod in honore Beati Petri Apostolorum constructum ac dedicatum fuerat, munificentissime ac largissime delegavit.

2 Interea contigit, quod Eleutherius Dux præfatus, cum in ædificatione dicti monasterii ac larga et solerti provisione ancillarum Christi, inibi Deo serviturarum, patrimonium suum atque divitias exponeret; a propriis consanguineis, hoc nimis ægre ferentibus (causabantur enim sibi abiatum, quod a viro devoto fuerat divino servitio deputatum, pro eo quod in dictis bonis eidem post ejus decessum succedere speraverant) crudeliter est occisus, sicque proprio sanguine pro virtuoso opere laureatus Christi Martyr est effectus. Qua de re Beatissima Waldrada nimium dolens, quippe quæ tam fidam

procuratorem ut necessarium provisorem sibi ablatum tanto piaculo cernebat. De cetero totam spem suam constituit in Deum, protectorem et provisorem æternalem; cujus ope ac misericordia, et merito ac numero Conventus prædicti monasterii in omni prosperitate auctus est ac delatatus.

3 Procedente vero tempore, cum inibi ancillæ Christi in omni virtute ac spiritali exercitatione cursum præsentis vitæ peregissent; accidebat mirabile prodigium et a seculis inauditum in eodem loco. Nam dum quampiam harum sanctimonialium ex hac luce migrare contingeret ad requiem sempiternam, manus quædam dextera in fenestra, quæ maxima inter magnas in abside monasteriali apparebat et in medio constituta erat, soli morituræ se manifestavit. Qua conspecta, statim illa moribunda condignis comœdiis sibi necessariis præparare se curabat, confitendo et communicando; et post hæc benedictione B. Petri Apostoli expetita, concomitante sanctissima Waldrada cum omni Sororum suarum congregatione, ad locum usque sepulturæ, usque ad S. Symphoriani monasterium deducebatur (quoniam quidem ipsarum Dominarum monasterium dedicato cœmiterio carebat, sed pro tunc in nominato loco erat) illucque per se ipsam pedes ibat: ibique mausoleo præparato, quasi dormitura se collocabat; atque membris compositis spiritum Deo datori reddebat.

4 Beata vero Waldrada, cum plurimas ancillarum Christi præfato modo præmisisset ad vitam æternam; tandem ipsa, Spiritu sancto revelante, obitum suum instare præcivit: quem etiam superstitibus Sororibus revelare curavit. Et postremo, adveniente hora sui transitus, post plurima virtutum insignia, postque innumera Deo exhibita obsequia, et præstita proximo beneficia, cælos perpetuo victura conscendit. Corpus autem ejus in ipso monasterio, cujus Abbatissa fuerat prima, ante altare B. Agathæ Virginis est humatum: cujus festivitas recolitur tertio Nonas mensis Maji.

DE S. MAURONTO ABBATE,

BROYLI, MARCHIANIS, ET DUACI IN BELGIO.

G. H.

A. N. DCCI

Broyli constructum monasterium

Tria loca Belgii sunt celebria, habitatione, obitu, et asservatione Reliquiarum S. Mauronti. Primus est Broylus prædium, vulgo Bruel in oppido Merghem seu Mervilla dicto, quod viri aliqui eruditi censent Minariacum in Itinerario Antonini appellari. Situm ad in confinibus Artesiæ et Flandriæ, ad Lisam fluvium, inter Aeriam et Armenteriam. In hoc suo prædio Broylo construxit monasterium S. Maurontus, ibidemque monachis collectus præfuit, et S. Amatun exulem excepit, mortuum sepelivit, et postea ad novam ecclesiam a se constructam transferri honorifice curavit.

2 Alter locus est monasterium Marchianense, ad Scarpam fluvium, inter Duncum et Amandopolim; sepultura S. Rictrudis matris ejus, et dein ipsius Mauronti illustratus. Ibi anno ab Incarnatione Domini septingentesimo primo, anno quarto Childeberti Regis filii Theoderici, migravit ad Dominum, quarto Nonas Maji. Ita MS. Chronicon Marchianense, tempore Simonis Abbatis circa annum MCC scriptum, cap. 18.

3 Tertius locus Duacum, notissima urbs Gallio-Flandriæ, quæ S. Mauronti corpus in Ecclesia S. Amati collegiata ulservat. Auctor Miraculorum S. Rictrudis, qui ea circa annum MCLXVIII scribendo absolvit, lib. 2 num. 16 asserit, Reliquias S. Mauronti in

Marebianensi monasterio longo tempore quievisse; postea seu permittente seu volente Deo, furtim sublatis. et Duacum translatas fuisse. . . . De Reliquiis igitur B. Mauronti, ex parte maxima Duacum sublatis, conivente Deo et populo, statutum est, ut tertio Nonas Maji (quæ est dies depositionis ejus) ab universis sibi manentibus de eo memoria quotannis soleoniter representaretur. Cum autem annus revolutus eandem solennitatem reduceret, hæc a Sacerdotibus, qui populo præerant, in ecclesiis Dominica præcedente omnibus nuntiabatur: et interdicto publice servili opere, singuli die illo, sicut nunc quoque agitur, ad ecclesiam devote festinabant. Hæc dictus Auctor Miraculorum S. Rictrudis, addens, quomodo sutor contumaciter contemnens dictam solennitatem; manum cultello lædens inhabilem reddiderit, uti in dicta historia, ad XII Maji a nobis edenda, latius videri potest.

4 Acta S. Mauronti continentur in Vita S. Rictrudis, ab Hucbaldo monacho Elnonensi scripta et ad XII Maji danda: unde aliquam Synopsin Vitæ S. Mauronti damus, in aliquo MS. nostro ex vetustissimis libris ecclesiæ S. Amati transcriptam. Celebris ejus memoria inserta est antiquis Martyrologiis MSS. Atrebatensi ecclesiæ Cathedralis, Tornacensi S. Martini, et Læ-

D

et pluribus Sororibus ad cælum indicio manus apparentis promissis

E

ipsa quoque præmonita obit

et colitur 5 Maji.

F

et cultus celebris.

Vita edita:

Marchianis obitus.

Duaci corpus.

tiensi

A *tiansi in Auctario Bedæ et Flori; et in priore Levita appellatur; in aliis duobus, Abbas. In MS. Centulensi sive S. Richarii ista leguntur: Castro Duaco S. Mauronti Abbatis, viri genere et sanctitate spectabilis: qui legitur in baptismo sanctissimi Richarii filius. Ejusdem meminerunt Grevenus et Molanus in Additionibus Usuardi: item Molanus in Natalibus Sanctorum Belgi, Miræus in Fastis Belgicis, Galesinius, Saussayus, et in monasticis Wion, Dorguinus, Menardus, Bucelinus, cum quibus eundem Ordini Benedictino adscribit Mabillon.*

*Reliquiæ ali-
quæ in S.
Gisleni*

*Quercu-Cincti
et Atrebat,*

*ara et sta-
tua Duaci.*

§ *Est in Hannonia illustre Ordinis Benedictini monasterium, a suo conditore S. Gisleno jam cognominatum: cujus ascetæ gloriantur se habere Calvariam integram S. Mauronti Abbatis, Patroni tutelaris oppidi Duacensis, sumptuoso argenteo capite inaurato decoratam, item medietatem brachii illius. Aliquæ etiam ejus Reliquiæ sunt in ecclesia Quercu-Cinctensi, nunc milliari Duaco distante. Item de sepulcro S. Mauronti particulæ sunt Atrebat in ecclesia Cathedrali, uti ista omnia apud Rayssium in Hieroglyphylacio Belgico leguntur. At Duaci in collegiata S. Amati ecclesia est amplum et peregrinum sacellum, cum ara S. Mauronto ejusque parentibus sacra: in qua statua S. Mauronti, inter utriusque parentis statuas, media est; et ipse visitur habitu illustris, dextra sceptrum, læva ædem turritam gestans. Plurima de S. Mauronto collegit ediditque Joannes Buzelinus in sua Gallo-Flandria ejusque Annalibus, in quorum lib. 5, ex libro argenteo ecclesie S. Amati, tradit, anno MCCCXIX ab Atrebatensi Pontifice Alviso sacra D. Mauronti ossa in novam Duaci capsam fuisse translata, et inter alios adfuisse Aquicinctensem Abbatem Goswinum, et Casæ Dei Archimandritam. Miro tunc temporis ostento, vel patefacta S. Mauronti gloria, vel approbata obsequentium ejus honori pietas. Quippe visus est palam ab omnibus insignis variusque circulus, tamdiu coronæ modo cunctos obire, qui sancta manibus ossa tractabant, usque adeo dum ea thecæ imposuerunt. Hæc Buzelinus; qui ea eleganter auro et argento exornata, scribit lib. 2 Gallo-Flandriæ cap. 8.*

*Translatio
reliquiarum.*

sc

7

*S. Maurontus
in aula Regis
enutritus,*

C

a

*sponsalia
contracta
abrupit:*

A

Ex vetustissimis libris ecclesie Collegiatae S. Amati Duacensis, et alio MS. nostro.

B *Beati viri Mauronti pater Adalbaldu, Francigena nobilissimus fuit: mater vero ejusdem Rictrudis, de sublimioribus Wasconia originem duxit. Ambo itaque genere clari extiterunt, sed fide clarissimi. Maurontus etiam horum primogenitus, geminae nobilitatis eorum heres successit verissimus a Postquam vero ad viriles pervenit annos, Regali adhærens lateri, ut ejus posecebat nobilitas, continuis ipsius mancipatus obsequiis, vinculis etiam sponsalibus in-nexus est: sed citius carnalis amoris voluptuosos, in quibus pedem posuerat, compedes solvit; animarum Lucrifactore Amando Præsule ei suggerente spiritualis amoris suavitates, et æternæ jucunditatis dulcedines. Sed cum suæ mentis votum sanctæ retulisset matri, quod nequaquam suæ contubernio sponsæ vellet uti; illa metuens, ne forte per abruptos lasciviæ cursus, ut quorundam mos est juvenum, amplam et ad inferos ducentem deliberaret viam sequi; maxima animi molestia cœpit turbari: et per nuntium a sancto poposeit Amando, utpote mentium ægrotarum medico; quatenus ei subveniret in tanto periculo. Qui Martianas adveniens, lenibus et sibi notis verborum fomentis eam demulcens, pristinae in Deum reddidit alacritati.*

2 Acta deinde ab eodem Antistite Missarum ce-

lebritate solenni, cum et ipse Maurontus in præsentia astaret, sapredictus Antistites Amandus vidit apem vertem illius ter gyrantem. Et confestim secum notans et intelligens, quid portenderet! hujus signi præsagium, vocavit ad se Maurontum: et cœpit exhortari, ut celerius opere perficeret, quod olim mente conceperat, et quod ipse Præsul divino auspicio sibi revelatum fuisse cognoverat. Et quod exhortatus est ille, iste non distulit adimplere. Tunc sanctissimus Pontifex Amandus, juxta morem Ecclesiasticum benedicens eum, decisa capitis ejus coma, in Clericum totondit; et coronæ signum gestare fecit: per ea quæ agebantur exterior inueniens, quæ horum significatione servanda essent interius: scilicet ut summitas capitis denudata, secreta cordis omnia Deo nuda et aperta esse significet: et quidquid cogitatur vel agitur in occultis, oculis pateat cuncta cernentis. Aperuit ei etiam sacer Præsul et docuit, quod frequens capillorum resectio, malarum cogitationum superflua doceat frequenter esse rese-canda. Intimavit ei præterea, quod decus coronæ thiarum summi Sacerdotis, et Regalis diadema dignitatis exprimeret, ut per hoc nosset ad Regale se pertinere Sacerdotium et post expletam diversarum tentationum patientiam, se crederet percepturum æternæ vitæ coronam, a Deo diligentibus se reprimissam. Quod et idem vir Dei Maurontus, non solum ex salubri sacri hujus Præsulis traditione, sed etiam ex sanctæ Scripturæ suscipiens et memoriæ commendans lectione, semper studuit adimplere.

3 Factus namque postmodum Levita, eidem nomini, officio et conversatione condigna, curavit aptari: et (utpote clara editus prosapia) non tantum generis, sed etiam morum nobilitate præclarus, in aula Regis fulgebat: ita ut regis bullæ honoratus custodia, secretorum *b* Regis velut prudens notarius conscriberet edicta. Cui etiam, ad cumulandum sanctæ conversationis emolumentum, sanctum viri Amati addidit Deus collegium. Qui beatus vir electus, et ad Episcopatum urbis Senonensium sublimatus, eo tempore quo Rex Theodericus iniquam exercebat tyrannidem, de infidelitate apud ipsum falso accusatus est, et in Perona, Monasterio in oppido Viromanduorum sito, cui Sanctus præerat Abbas *c* Ultanus, subire jussus exilium. Deinde, post decessum B. Ultani, traditus est præfato Dei famulo Mauronto, ut eum custodiae manciparet in monasterio suo, quod secus Lisiam idem Maurontu nuper construxerat in suo qui Broylus dicitur territorio. Quo suscepto, ut religiosam ejus expertus est conversationem, utpote servando cœlesti thesauro, omnibus vitæ ejus diebus omnem famulandi exhibuit ei diligentiam, vitæ suæ et confratrum suorum pulcherrimum habens in eo speculum. Postquam vero sanctissimum exulem et Episcopum sibi amabilem Amatum Dominus ad cœlestem patriam, ex hac molestæ peregrinationis ærumna, Idibus Septembris assumpsit; sacrum corpus ejus S. Maurontus in possessione sua, honorifice sepelivit; et cuncta hereditatis suæ prædia per cartarum ille dedit instrumenta.

4 Imminente autem termino, quo idem Christi miles gloriosus, vocante Domino, militiæ suæ stipendia erat recepturus; contigit ut adiret Martianas, quas mater ejus sanctissima migrans ad Christum providentiæ suæ commiserat, visitaturus oviculas. Puto autem magis asserendum, Divina dispensatione id fuisse dispositum, ut videlicet quorum voluntates, non tantum carnalis, sed etiam spiritualis dilectio et sanctitas vitæ conjunxerat, corporum quoque naturale consortium locorum distantia non disjungeret. Provisa etenim a Domino ægritudine ibidem correptus, post expleta piæ administra-

D
*EX MSS.
post volatum
apis circa
caput*

*a S. Amando
tondetur in
Clericum:*

E

*ordinatus
Diaconus,*

*b
Regis secre-
tarius,*

*S. Amatum
custodiendum
accipit*

c

F

*et mortuum
s'petit.*

*Ipse moritur
Marchiantis.*

EX MSS. d e f
 A tionis munia, Tertio Nonas Maji (ut a sanctis Patri-
 bus scriptum reperitur) cum matre sua et *id* sorori-
 bus dormivit in Christo : cum quo perenni vivens
 vita, jugi letatur gloria *e*. Obsecramus te, Sanctis-
 sime Levita Christi, Mauronte, qui veluti micans
 coram Deo lucerna rutilas, tuis sanctissimis nobis
 subvenias flagitationibus : quatenus indulta venia
 flagitiorum, mereamur Christi adipisci consortium :
 qui vivit cum Genitore æterno, Spirituque almo,
 per immortalia seculorum secula. Amen *f*.

ANNOTATA.

a Mauronto S. Richarius pater spiritualis extitit, eumque per sacrum baptismum regeneravit : a quo infans in equo assumptus in magno periculo præcipitationis fuit, equo insaniente, sed incolumis matri redditus. Ita in *Vita S. Rictrudis* num. 7 et 15 *Hucboldus*, et in *Vita S. Richarii Alcuini* 26 Aprilis num. 9, quæ hic repetebantur in *MS.* sed consulto omisimus.

b Rex Theodericus ad se revocatum Maurontum et suum tradens anulum, fecit eum totius curiæ Cancellarium. Ita *MS. Chronicon Marchianense* cap. 8.

c S. Ultanus Abbas, colitur 1 Maji, quando de eo egimus.

d *Filiæ S. Rictrudis, et S. Mauronti sorores, nominantur B. Clotsendis 30 Junii, S. Eusebia 16 Martii, B. Adelsendis 24 Decembris colenda.*

e In *MS. codice nostro* subjungebatur miraculum de *Advocato, villam SS. Rictrudis et Mauronti sibi attribuate, misere pereunte; verum continetur in Historia Vitæ et miraculorum S. Rictrudis. num. 21.*

f Sepultus in Orientali parte juxta puteum, quem suis manibus fodisse traditur, et usque hodie puteus S. Mauronti vocatur. Ita idem *Chronicon* cap. 18. *Aqua dicti putei in ministerium sacrificii deputata erat, cuque agros laborantes scrofulis seu strumis, fuisse sanatos, late probatur lib. 1 Miraculorum S. Rictrudis cap. 21.*

COMMEMORATIO

Urbis Duacensæ per Sanctum servatæ.

C Agitur S. Mauronti Duaci vi Januarii commemoratio, ob servatam ea die urbem, illius potissimum beneficio. Qua de re ita scribit *Arnoldus Wion, ortu Duacensis, lib. 3. Ligni Vitæ* : Apud Duacum Flandriæ Commemoratio Sancti Mauronti Abbatis, ejusdem civitatis Patroni, quod hac die, ejus meritis et præsentia, liberati sint Duacenses a traditione Gasparis Colinæi, summi Gallorum Ammiralii, anno Domini m̄lvi. Cum enim ille hac nocte, in qua præcipue populus Flandricus ex antiqua consuetudine mero indulgere solet, urbem capere moliretur, quod omnes ebrios ac sopori deditos se inventorum putaret; apparuit S. Maurontus in somnis custodi ecclesiæ S. Amati (in qua sacrum ejus corpus quiescit) eique ut Matutini signum daret usque tertio præcepit. Quod cum facere recusaret, horam Matutini nondum advenisse asserens; ab eo coactus tandem perfecit. At cum Matutinum pulsare se crederet; campanæ ipsæ, non Matutini, sed armorum signa dabant. Quarum sonitu populus excitatus, ad mœnia cum festinatione armatus properans, ipsum Sanctum, veste monachali fulgida, liliis aureis respersa (sic enim depingitur) indutum, dextraque re-

Francus hostis, in pervigiliæ Regulum urbem occupaturus

Sancto signum campanarum danti jubente et in manibus apparente saluatur

gale sceptrum tenentem, ac mœnia circummeuntem, D claris oculis viderunt; eumque, donec populus excitaretur, urbem suam defendisse apertissime cognoverunt. Cujus beneficii gratia a Senatu Populoque Duacensi hac die Processiones solennes institutæ sunt, in quibus venerandæ ejus Reliquiæ, in capsula argentea reconditæ, maxima cum populi frequentia et devotione, ab ecclesiæ Canonicis reverenter deportantur.

6 Addit deinde prædictus auctor in notis, parentem suam Amatam Wion, urbis illius Procuratorem Generalem, primum ex omnibus mœnia conscendisse armatum, ac visionem illam mirabilem spectasse. Rem gestam ita narrat *Jouannes Buzelinus noster lib. II Annalium Gullo-flandriæ ad annum m̄lviij*. Nihil hostile animo Belgæ volebant, cum initio anni m̄lviij (m̄lvi ut *Wion*, quia tum adhuc a Paschate annum Belgæ ordiebatur) Archithalassus Franciæ Gaspar Colignius, nocturno belli furto Duacum ante lucem, ipso Regum festo, aggressus est. Spem conceperat, nocturnis computationibus cives altius iri sopitum, facilemque sibi per muros aditum fore, somno mersis omnibus. Verum res alio, quam speraverat, verit. Cum enim summo mane scalas muris applicuisset, repens ipsum metus absterruit, ac retro pedem referre compulit. Placet quibusdam, e rusticis hominibus nonnullos, pridie sub vesperum urbem ingressos, ac Senatum periculi monuisse : ideoque positis pro corona murorum vigilibus solito pluribus, et speculatore cymbalum e turri Prætoria pulsante, obviam itum insidiis.

7 Verius alii memorant, S. Mauronti opera servatum fuisse oppidum. Sub id enim tempus, quos suos ad mœnia Colignius ducebat, jamque ad conscensionem omnia diligenter ac tacite properabat; Beatum Maurontum, urbis Patronum, adhuc stertenti ecclesiæ Amatensis æditio per somnium se videndum delisse, ac tertium ut ære campano Matutinalis officii signum ederet monuisse. Cum is minime obsequeretur, ac nondum ciendæ nolæ tempus advenisse contenderet; hoc facere, quod jubebatur, Divum coegisse. Cum igitur æditus ex more campanam impellit, eam haud quaquam ita sonuisse, quasi Clerus ad officium divinum evocaretur, verum bellicum quidpiam increpuisse, ceu fieri solet, cum ad arma capienda trepidis in rebus e publica cives incitantur specula. Dum populus gravi incitatoque æris sonitu suscitatus sese induit, armaque corripit, Sanctum interim Maurontum, monachali et aureis conspersa liliis veste conspicuum, et regium manu sceptrum tenentem (quo scemate pingi solet) urbis mœnia obivisse diligenter, ac sua hæc præsentia sic defendisse, ut in ea hostium nullus evaserit : eum ab civibus, in aranis muros conscendentibus, tunc visum : hujusque primum aspectu lætatum fuisse urbis Procuratorem Amatam Wyonium : inde profluxisse anniversarias publicæ supplicationis ceremonias, quibus memoriam tanti beneficii Clerus, Senatus, ac populus, ipso Regum festo, magna cum voluptate celebrat.

8 Hujus rei ad externos quoque fama penetravit : nam in *Benedictino Calendario, Macconii edito anno 1622, hæc habentur* : vi Januarii Commemoratio S. Mauronti Abbatis, qui visus est veste monachali fulgida, liliis aureis respersa, dextraque regale sceptrum tenens, urbem Duacensem defendens ab inimicis. *Ferrarius quoque in generali Catalogo Sanctorum eodem die* : Duaci in Belgio S. Mauronti Abbatis.

opparitionem testatur qui vidit :

alii tamen aliter rem narrant E

sed prioris narrationibus fides annua commemoratione firmatur

F

quæ et fastis adscripta.

DE SANCTO ATHANASIO, ARCHIEPISCOPO CORINTHIORUM.

G. H.

SECULO X

Corinthus
sub Romano
Pontifice.

Corinthus, nobilissima olim et notissima Achaiae urbs, Archiepiscopali Sede illustris fuit: quam cum reliqua Achaia, Peloponneso, Epiro, Thessalia et Macedonia, juxta Notitiam Imperii Romani, fuisse in Illyrico Orientali, et cum eodem subfuisse Romano Pontifici, docent Leo Allatius lib. 1 de Consensione perpetua, Ecclesiarum Occidentalis et Orientalis cap. 9 et 10, Carolus a S. Paulo in Geographia sacra aliisque; et confirmatur ex Actis S. Lucae junioris, a nobis ad diem VII Februarii illustratis. In hisce cap. 6 dicitur Episcopus Corinthus, cum proficisceretur ad Romanum Pontificem, venisse ad tugurium dicti S. Lucae, obtulisse ramentum, e quibus (ne repulsa moleste ferretur) unicus nummus fuit acceptus; praeterea docuisse, quomodo in absentia Sacerdotis Corpus Christi absque tactu manuum sumeret idem Lucas: qui floruit saeculo Christi nono, quo etiam vixit S. Athanasius Archiepiscopus Corinthiorum, qui hoc V Maji recolitur in MS. Synaxario Claromontano Societatis Jesu Parisiis, hoc parvo elogio. Eadem die Commemoratio sancti Patris nostri Athanasii Episcopi Corinthiorum, qui obdormivit pie et sancte diebus Imperii Basilii et Constantini. Quae eadem, sed ad quartum Maji leguntur in Menais MSS. apud Petrum Franciscum Chiffletium Divione repertis. Indivisi Basilus et Constantinus fratres Porphyrogeniti, filii Romani Imperatoris regnarunt ab anno DCCCCLXXV simul per annos quinquaginta, scilicet Basilus usque ad annum MXXV, et Constantinus usque ad annum MXXVIII. Et haec de tempore Sede et cultu dicti Athanasii: qui in MS. Calendario Aquileiensi ad hunc diem videtur errore amanuensis scriptus Anastasius Episcopus et Confessor.

Cultus sacer
S. Athanasii:

tempus Sedis.

2 Godefridus Hermant, lib. II de Vita S. Athanasii Episcopi Alexandrini cap. 18, mentionem facit ecclesiae eidem Sancto in diocesi Turonensi dicatae, ubi ejus caput haberi credatur: quod, inquit, valde verosimile quidam existimant, cum locus spectaverit olim ad jura Comitum Anlegavensium, transmarinis expeditionibus celeberrimum. Verum consideranti corporis illius, quod Venetiis sine capite nunc incorruptum ostenditur, vividam integritatem: merito judicabit etiam de capite praesumi debere, quod ejusdem incorruptionis gratiam participavit: utroque nihil tale audiens de eo quod habetur in Gallia; de eo vero quod habere in Hispania dici intelligens, quod praeter caput etiam lingua imputris ibidem servetur; nobiscum sentiet huic potius quam illi tribuendam praerogativam, ut magni Athanasii esse videatur.

An caput in
diocesi Tu-
ronensi non
potius hu-
jus quamAlexandri
esse ecc-
dendum?

E

3 Quid autem si eodem tempore quo Petrus titulo S. Marcelli Diaconus Cardinalis S. R. E. ab Innocentio III Constantinopolim missus legatus, curavit corpus S. Dionysii Corinthiorum Episcopi mittendum Romam, tamquam ipsum esset Arcopagus; sic inventa ibidem aut alibi caput Athanasii Episcopi, simili errore ipse vel alius crediderit esse Alexandrini: itaque excitata tunc ea ecclesia sit? Nos de Dionysii Corinthii translatione in Galliam, anno MCCXV egimus ad ejus natalem diem VIII Aprilis: et ex ibi deductis poterit haec conjectura robur aliquod accipere.

DE SANCTO AVERTINO, DIACONO IN TERRITORIO TURONENSI.

D. P.

CIRCA AN.
MCLXX.
Nomen in
Martyrologiis,

Etractum ex antiquo Martyrologio Turonensi exhibet nobis, ad hunc diem V Maji, S. Avertinum Confessorem. Gregorius in Auctario Usuardi anno MDXV et MDXXI excuso, omisso loco cultus, ista habet: Item S. Avertini Diaconi et Confessoris. Secuti sunt Molanus in suis ad Usuardum Additionibus et Consius in Martyrologio Germanice edito. Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui non sunt in Martyrologio Romano, ista profert: In territorio Turonensi S. Avertini Diaconi, et in Notis addit: Extat apud Turones pagus cum ecclesia, de Sancti hujus nomine dictus. Demum Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani, Turonis, inquit, S. Avertini Diaconi, cui pagus et ecclesia eo in tractu sacra, perennem impendit venerationem. In Registro generali beneficiorum Archiepiscopus Turonensis anno MDCLXVIII excuso pag. 32 indicatur parochia de Venzay, alias de S. Avertino, ejus patronatus est penes Capitulum S. Martini, collatio penes Archiepiscopum, et annui reditus sunt MCC librarum. Quae omnia cum nobis venerationem sacram S. Avertini confirmarent, scripsi Turonus ad P. Guillelmum Quirinum, operis nostri promovendi studiosissimum; qui plura de eodem Sancto quaesiturns, continuo excurrit ad dictam Parochiam, uno milliari distantem ab urbe; ibique invenit, non sepulcrum Sancti, non ossa ad venerationem servata (haec

et ecclesia
Parochialis,in qua (jus
1111190)

enim omnia abstulisse et abolevisse videtur feralis ille Hugonottorum turbo, de quo II Aprilis post Acta S. Francisci de Paula dictum profertur) sed statuam venerationi propositam, et circum ea unanimes plurima, capita praesertim ex cera, eo quod doloribus capitis mitigandis potissimum invocetur.

2 Reperit ibidem Officium ejusdem Sancti antiquum in membrana descriptum, sed uno alterove folio evulso mutilum, ubi veta ejus in Lectionibus distributa sic legitur: Beatissimus Christi Confessor Avertinus, in majori Britannia, ex nobilibus valde ac religiosis parentibus ortus est, Beatissimi Martyris Thomae, Cantuariensis Archiepiscopi, discipulus: ejus diem Natalem celebrantes, dignum duximus, juxta morem Ecclesiasticum, ad Divinae majestatis laudem et ejusdem Sancti honorem ac nostram instructionem aliqua explicare, unde tot et tanta laudabilia, quae de eo undecumque occurrunt. Qui quidem Avertinus ad Sacerdotalem gradum, Domino disponente vocatus, ut irreprensibiliter ministerium imple-ret, ac primum in semet ipso probatus, Corporis et Sanguinis Domini sacramentum sibi ad meritum, et aliis ad remedium manducaret; corpus proprium, velut hostiam Deo viventem et placitam, mundo et vitis et concupiscentiis crucifixam, [orationum] armis et labiorum victimis jugiter immolabat. Post haec evulsa erant folia, ut videbatur duo, proximum au-tem

et Lectiones
propriae,
in quibusS. Thomae
Cantuar
discipulus

tem

A *tem hæc habebat.... ac debilium ad naturalia officia reformavit. Quid plura? Multos et innumerabiles variis infirmitatibus detentos per ipsius suffragia Dominus liberavit. Maxime vero capitis dolorem aut infirmitatem sustinentibus, templum gloriosi Confessoris devote visitantibus, ab ineuntibus temporibus usque nunc, idem D. N. Jesus Christus opitulari non desistit. Postquam autem placuit Altissimo ut egrederetur de hoc seculo, tertio Nonas Maji, quod est quinto die ejusdem mensis, sanctissima ejus anima recepta est in cœlum ab Angelis.*

3 *Inter prædicta fragmenta duo, notabantur Lectio II, III, IV, V (et verosimiliter etiam VI nisi folium desideraretur) sumenda ex Sermone S. Maximi Episcopi, eo credo (etsi id non expressit P. Quirinus) qui recitatur in commune Confessoris Pontificis hoc exordium: Beati Patris N. merita, jam in tuto posita, securi magnificemus: optime certe prænotatis fragmentis convenit contextus illius Sermonis, qui totus de miraculis spiritualibus ac corporalibus est, qualibus hic Sanctus claruisse indicatur. Sequebatur forsitan in deficientibus foliis Evangelium congruum, cum Homilia super eodem, per duas lectiones; ita ut ultima Lectio, sicut fuerat prima, esset iterum de Sancto propria; cujus proinde lineæ dumtaxat pauca videntur desiderari. Pro reliquis divini Officii partibus hæc insuper propria ibidem legantur:*

AD MAGNIFICAT PRO I VESPERIS ANTIPHONA.

Deus noster exaltat humiles, Avertini sic facit gloriam;
Per virtutes plures ac nobiles monstrans ejus magnificentiam:
Ægros sanat, confortat febiles, capitibus affert lætitiā;
Sic adjuvat infirmos debiles, impetrando de culpis veniam.

AD BENEDICTUS ANTIPHONA.

Avertine dum pandimus tuæ laudis magnalia,
Rependi nobis petimus tuæ precis suffragia.
Ergo tibi placentia sint quæ devoti canimus,
Et Deo sacrificia sint gratia quæ offerimus.

AD MAGNIFICAT PRO II VESPERIS.

Avertini solenniis exultent nostri spiritus,
Poscentes precibus piis ut nos adjuvet, cœlitus
Impetratis remediis, et nos liberet penitus
A capitis molestiis, quibus mundus est subditus.

ORATIO.

Aures pietatis tuæ quæsumus, Domine, supplicationibus nostris inclina: ut qui peccatorum nostrorum flagitiis percutimur, intercedente B. Avertino Confessore tuo, ab omnibus capitis, totius corporis,

et animæ doloribus, atque adversitatibus universis, D miserationis tuæ gratia liberemur.

4 *Statuo, quam exponi diximus, repræsentat Sanctum vestitum Dalmatica, ritu Diaconali, et talem fuisse indicant præcitati Fasti. Quod igitur in prima Lectione dicitur ad Sacerdotalem gradum vocatus, intentionem indicat cum qua ad sacros Ordines suscipiendos accessit; licet ad eorum præcipuum, quo aspirabat, non pervenerit, exilio primum, dein morte præventus in Galliæ partibus: qua pervenisse videtur anno MCLXIV, quando sanctus Archiepiscopus, ab irati Regis facie ex Anglia fugiens, illuc se recepit. Habemus magis istius Martyris Vitam, descriptam a variis. Una, quam ex monasterii San Gisleinii Manuscriptis accepimus, dicit, quod nocte fugam aggressus est, uno dumtaxat Fratre ferente solatium; et diebus delitescens et noctibus iter peragrans, post diem sextum decimum ad portum Sanwici pervenit: et cum potiores vectores non haberet ad manum, in fragili cymbula, a duobus Sacerdotibus trajectus fuit in Flandriam. Hic totus tanti Præsulis comitatus fuit; de quo loquens Joannes Episcopus, in ejusdem Sancti Vita, quam Reginæ Sueciæ MS. Codex nobis subministravit, paucis, inquit, comitatus Sanctissimum Papam Alexandrum III Senonis invenit: utique duobus jam dictis Sacerdotibus et uno illo Fratre. De hoc autem Joannes Exoniensis Episcopus, in prolixiori Vita ex ejusdem Reginæ Codice nobis descripta, testatur quod fuit de Ordine Sympringham. Ordo hic Canonicorum Regularium fuit sub Regula S. Augustini in Lincolmensi agro institutus, et ab Eugenio Papa III anno MCLXVI confirmatus, de quo pluribus IV Februarii ad Vitam Fundatoris S. Gilberti; plenam autem omnium Constitutionum, tam viros quam feminas concernentium, notitiam suppeditabit Tomus 2 Monastici Anglicani, a pag. 699 ad 791, et singulorum deinceps monasteriorum foundationes usque ad pag. 829, ubi etiam pag. 755 et 783 invenietur proprius Canonici Sempringhamensis et Monialis Gilbertinæ habitus.*

5 *Nomen Fratris illius, qui solus adhaesit Sancto, nemo expressit; ex eo autem quod apud Turonos celebratum jam novimus, datur justa causa conjectandi Avertinum appellatum fuisse; quem Archiepiscopi sui internuntium ad Pontificem, postquam is anno MCLXVI discesserat e Galliis, ultro citroque ire solutum, possumus suspicari; et tali aliqua occasione, priusquam anno MCLXX Thomas in Angliam reverteretur, vitæ suæ finem invenisse in illo diœcesis Turonensis vico, ibique tumultum claruisse miraculis. Qui quoniam pro justitia et libertate ecclesiastica septennio exulans secutus Archiepiscopum, ærumnis ejus plurimis multipliciter communicavit, contractaque verosimiliter ex iis et iterum laboribus invaleto obit, Confessoris titulo jure honoratur.*

Videtur venisse in Galliis an: 1164

solus cum 2 Sacerdotibus fugæ comes Sancto

E ex Ordine Sempringhamensi,

ærumnis exili et itinerum tuorum mortuus.

F

DE S. ANGELO MARTYRE PRESBYTERO EX ORDINE CARMELITARUM LEOCATÆ IN SICILIA.

CAPUT I.

S. Angeli patria, Martyrium et cultus sacer.

Joannes Grossi Tolosanus, Magister Generalis Carmelitarum ab anno MCCCXXXIX ad MCCCXXX, scripsit Viridarium sui Ordinis, in tres libros distinctum, cujus vetustissimum exemplar extat

MS. in bibliotheca Carmeli Francofurtensis, unde egraphum accurate excerptum olim ad nos misit Segerus Pauli, Carmelita Coloniensis, factaque cum editione Veneta anni MDVII collatione, testatus est MS. contextum multo integriorem esse impresso. Hujus Viridarii liber secundus agit de Sanctis aliquot dicti Ordinis, inter quos decimus fuit numeratus S. Angelus de Sicilia, Martyr Domini gloriosus, qui inter Fratres de monte

AUCTORE D. P. capitis dolori succurrere dicitur

propria item Antiphona

et Oratio.

ANNO MCCCXX
Elogium ex
Jo. Grosso

A monte Carmeli, ad regnum Siciliae primo applicantes, primatum tenebat. Iste Sanctus, dum fidem Christi in quadam domo oppidi Licate fervide praedicavit, infidelium gladiis impiorum occubuit: ubi in honorem Sancti Martyris constructa dedicataque fuit ecclesia, in qua ejus gloriosum corpus super magnum altare requiescit honeste, et in qua suis gloriosis meritis crebra fiunt miracula, et praesertim die v Maji, quem proprio sanguine dedicavit.

2 Post haec a Grosso scripta, Henricus quidam de S. Ursio, edidit Vicentiae anno mccccxciii Catalogum Sanctorum, collectum a Petro de Natalibus Episcopo Equilino, et postquam ad libri calcem pervenit, Visum est, inquit, nobis, haud fore inutile, quorundam Sanctorum gesta subnectere, quae ex eorum historiis, quam compendiose potuimus, auctorem hujus imitati, decerpimus. Ibi inter alia, de S. Angelo, ex iis quae tunc circumferebantur Vitis, ista scripsit: Angelus Martyr et Confessor, natione Siculus, in urbe Lycate ex generosa prosapia ortus, ab infantia Deo devote inserviens, jejuniis et orationibus vacans, habitum Carmeliticæ Religionis suscepit, in qua vitam maxima cum austeritate degens, eximius praedicator effectus est. Hunc, finita quadam praedicatione, Sancti Dominicus et Franciscus, audiente frequenti populo, in terra prostrati, mirum in modum venerati sunt: qui post longos amplexus B. Franciscus praedixit stigmata, et vicissim ipse Franciscus ei martyrium: quod utriusque adimpletum est vaticinium. Hic dum infidelibus Christum praedicasset, a Paganis tentus, letiferis carceribus mancipatus, et penis undique afflictus, tandem fronte gladio percussa, Deo vitae obtulit holocaustum, in Nonas Maji. Cujus corpus in ecclesia, ejus nomini dedicata, requiescit, miraculis decoratum.

3 Ita Henricus iste: cujus Praefationem omittentes qui dicto Equilini Catalogo recudendo manum recentius admoverunt, pro eaque substituentes haec verba, De Sanctis nuperrime canonizatis, persuaserunt iis, de quorum Sanctis subsequenter agebatur, tum ipsam appendicem esse Equilini, tum illius ævo factam fuisse istorum Sanctorum canonizationem. Inchoavit autem Petrus de Natalibus summo Sanctorum Catalogum anno mccccxix die S. Barnabæ, adhuc Plebanus SS. Apostolorum Venetiis, et absolvit anno mccccxxi jam creatus Episcopus Equilinus, quemadmodum ex MS. Codice D. Joannis Angeli Ducis ab Altaemps testatur Thadæus Domnolus, in tractatu de loco Martyrii S. Felicis Episcopi Spalatensis edito Venetiis 1620. Porro Lucas Castellius ex Ordine Praedicatorum, in fine sui Tractatus de certitudine gloriae Sanctorum Canonizationum, texens Catalogum eorum Justorum, qui publico ac solenni ritu ab ecclesia Romana Divorum albo adscripti fuere (quem catalogum Franciscus Vieton Minimus, ad finem opusculi similis de Canonizatione Sanctorum, Gallice reddidit) fallaci illo titulo deceptus, putavit Honorio III Angeli canonizationem adscribendam.

4 Joannes Balæus, in Catalogo Scriptorum Britannicæ Cent. 8 post §. 27, dicit de Pio Papa II, quod Angelum Carmelitam Martyrem canonizavit, sollicitatore Joanne Soretho, sed hoc de solâ Officii concessione, aut (ut nunc vocamus) beatificatione intelligendum esse bene monet Lezana ad annum mccccclix, eoque refert quod nomen scriptum inveniatur in Calendario anni mccccclxii et Breviario anni mccccxcv. Ut autem od plenam Canonizationem procederetur dicit idem Lezana ad an. 1220 num. 21 in Capitulo Generali Brixienâ anni mccccxxviii cautum esse, quod quilibet Provincialis, dum ad propria redierit, procuret summa cum diligentia a Regibus et a Principibus pro Canonizatione S. Angeli Martyris et Andreae. Idem negotium ut promoveat Nicolaum Audet Generalem Ordinis, anno mxxxvii urget Thomas Bellorosius, conclu-

Maji T. II

dens Epistolam Vitæ a se editæ subtextam. Neque deinceps aliud actum aut saltem peractum esse videtur, quam ut Officium proprium ex illa Vita acceptum, cum aliis itidem propriis, recitari permitteret sacra rituum Congregatio. Interim vero anno mccccxcviii decretum fuerit in Capitulo Generali Neunacensi Provinciae Narbonæ, quod per totum Ordinem in Vesperis et Matutinis fiat quotidie, nisi impedimentum evenerit, memoria de SS. Alberto et Angelo, ut scribit Lezana anno præcitato.

5 Quod ad Martyrologia attinet, commemoratio S. Angeli faciendâ præscribitur in antiquitus excuso Martyrologii Carmelitici supplemento, nec non in Additionibus ad Usuardum Coloniensium Carthusianorum et Joannis Molani, itemque in Martyrologiis Maurolyci, Galesinii, aliorumque recentiorum, memoriam S. Angeli v Maji recolentibus. Eorum tamen verba non judicamus hic proferenda, quia fides eis adhibenda vel neganda pendet a veritate aut falsitate ejus Vitæ, quæ sub nomine Enoch, velut testis oculati, atque post occisum Angelum Hierosolymitani Patriarchæ, scripta, fundamentum dedit elogiis ibi relatis. Vitam autem illam non esse dandam hoc loco, suadet expectatio magni libri de Sanctis Ordinis Carmelitici, quem pluribus ahinc annis sub prælo habet R. P. Daniel a Virgine Maria, et indies in lucem producendum promittit. Cum enim multis rationibus convinci nobis videamur, cum non esse talem qualem titulus præfert; et fieri possit ut dictus R. Pater, nostræ circa eam diffidentiae conscius, nonnulla in ejus vel declarationem vel defensionem paravit, quæ a nobis conveniunt citra præjudicium expendi; paratum de hoc argumento tractatum placuit hinc transferre usque in Appendicem hujus tomi, ubi ipsam forsitan integram dabimus.

6 Hac igitur tantisper omissa, ne currenti prælo moras faciat, primum hoc de cultu S. Angeli Caput concludo Romani Martyrologii hodierni verbis, tamquam signaculo et approbatione solenni ejus cultus, qui eatenus sancto Martyri privatim oc publice, citra Canonizationem Pontificiam, deferebatur: Leocate in Sicilia S. Angeli Presbyteri Ordinis Carmelitarum, qui ab hæreticis obdefensionem Catholicæ fidei est trucidatus. Præverat, ad crimen cædis Hæreticis ascribendum, Galesinius; incongruum ratus Paganorum mentionem facere pro eo tempore, quo pridem paganismus omnis extinctus, et e Sicilia tota exacti erant Saraceni. Serpebat autem seculo XIII per Italiam, a quoque et per Siciliam, colluvies quædam perditissimarum opinionum, a quorum sectatoribus occisus est in Italia, eodem fere tempore quo S. Angelus in Sicilia, S. Petrus ex Ordine Praedicatorum. Egimus de hæreticis illis ad dicti S. Petri Actu xxix Aprilis: eodem autem jure hæreticum dicti illi vocari potuerunt Pagani et Infideles ab auctoribus Vitæ S. Angeli; quo occisores S. Petri vocantur Manichæi.

7 Ad tempus martyrii quod attinet, passim jam creditur ex fide illius nobis necdum probatæ Vitæ accidisse anno mcccxx: sed in hoc numero errorem esse oportet, si non omnia finxit qui Vitam composuit, qualis ex MS. Vaticano vetustissimo habetur apud Benedictum Gouzonum inter Vitas Patrum Occidentis pag. 227 et seqq. Dicit enim pag. 232 col. 1 circa medium, quod fervens illa exhortatio ad penitentium, sub qua incestum suum publice fassus est mulier, cujus conversio causam Martyrio dedisse narratur, habita fuerit die Veneris, S. Marci, in Litania Majori. Atqui anno mcccxx (qui Bissextilis fuit et litteras Dominicales habuit E D) festum S. Marci concurrat cum die, non Veneris, sed Sabbati. Et hac forsitan causa motus Ategræus de Casanate, in Paradiso Carmelitici decoris, Statu 4 cap. 12, scribit, Angelum occisum esse anno mcccxxi, qui habebat solam litteram Dominicalem E, adeoque festum S. Marci in Sabbato. Sed quia S. Dominicus, quicum S. Angelus dicitur collocutus, obiit anno mcccxxi, neque ulla vel au-

8 ctortitas

D
AUCTORE D. P.

Nomen in
Martyrologiis.

Vita cur hic
omissa.

E

Qui cædis
auctores?

F

NOT. 9
quis annus
Martyrii?

et Appendicem
ad Petrum
de Natal.

B

ob cujus titulum
mutatum
Angelus
Canoniza-
tus putetur.

C

Cultus in
Ord. Car-
melitano,

Auctoritas vel ratio cogit S. Angelum in Italia tot omnis retinere, proximum prædictæ concurrentiæ annum videlicet MCCXXV mahi Passioni ejus assignare. Dicitur enim sub Honorio Pape III venisse e Terra-Sancta Angelus et in Sicilia obiisse : ille vero in toto suo decem annorum Pontificatu, ab anno MCCXXVI ad MCCXXVII, numquam in die Veneris festum S. Marci celebravit, nisi isto anno MCCXXV.

CAPUT II.

Honor sacro corpori habitus ; ecclesia illustrata et Carmelitis tradita : Patronatus Panorminatus.

In ipso, in qua mactatus fuerat, domo tumultatum fuisse S. Angelum Joanni Grosso credimus ; putamusque ab auctoribus cæcis flagitium suum occultare conatis, hoc extremum officium Martyri præstitum. Hujus autem gloriam voluit mundo notam facere Deus, atque ex sepulchri loco, et quasi ex ore sepulti, repente pulchrum lilium enasci fecit, quod quoties fuit incisum, statim renatum est : et hoc miraculo permoti incolæ illius oppidi, loco effoderunt : ubi inventum est sanctum corpus, mirifico fragrans odore, quod honorifice reposuerunt in arca honestissima. Ita Bellorosius in sua ad Nicolaum Audetum Generalem finali epistola, ibi certiore apud nos fidem habens, ubi non ex Vita sub Enochii suspecto nomine reperta, sed ex oliunde acceptis notitiis orditur de S. Angelo loqui. Expunctis igitur iis dumtaxat verbis, quibus sepulture locum in templo fuisse etiam hic indicat, prout ex illa Vita didicerat, cetera ut verosimilia amplectimur, et cum Grosso tenemus, refosso corpore et crebrescentibus miraculis factum esse, ut primum domus illa, in qua sacer sanguis effusus erat converteretur in oratorium ; ac tandem in honorem Sancti ibidem extrueretur dedicareturque ecclesia : non tamen cum oppellatione ipsius S. Angeli, nec dum canonizati (id enim ecclesiasticæ istius ævi disciplinæ fuisset contrarium) sed sub invocatione SS. Philippi et Jacobi, ut scilicet infra ipsius solennitatis annue recurrentis Octavam, haberi posset commemoratio Martyrii ibidem peracti. Vulgo tamen (ut alias simili incasu sæpe vidimus accidisse) S. Angeli ecclesia dicebatur, cujus corpus ibidem super summum altare requiescebat.

9 Elogium ejus Joannes Grossus his verbis concludit : Fons quidam in eodem scaturiens loco, in quo iste Martyr gloriosus sanguinem pro Christo impendit, singulis annis a primis Vesperis usque ad secundas inclusive oleum cunctis ministrat, quo qui ipso die v. Maji peruncti fuerint, meritis sancti Martyris, multis diversis gravati languoribus sanantur, ad laudem omnipotentis Dei et gloriam, cui honor sit et gloria in secula seculorum. Amen. Idem, sed de solius olei scaturigine inter utrasque Vesperas, scribit ad calcem Petri de Natalibus Henricus a S. Ursio. Thomas Bellorosius, in epistola plenius rem explicans, ita loquitur : Ex loco, ubi prius jacuerat corpus, fons vivus aquæ nitidissimæ et suavissimi odoris emanavit : ex ea vero parte, ubi caput Martyris requiescebat, cœpit fluere medicinalis olei liquor : ubi postea manu artificis aqua illa per gradus operis lapidei circumdata est, quæ tertio Nonas Maji, anniversario die Martyrii plus solito excrescit : et tunc etiam oleum effluit, incipiens pridie ab hora vespertina usque ad solis occasum diei sequentis, quod solertissime colligitur ad sanandos infirmos : multique ægroti illo die solenni descendunt per gradus fontis, loturi corpus eorum, implorantes Martyris auxilium ; et sensim, populo spectante, recipiunt sanitatem, præsertim hernici et paralytici.

10 Eadem ut legerentur vulgari quoque lingua Italice Hispanice, Gallice, fecerunt Bellorosiani libelli interpretes, Joannes Boptista della Rosa, Panormitanus

Canonice anno MCCCCXCVII, teste Lezana ; Leo Delicatus, in Horto Carmelitano, quem anno MDC excusum laudari invenio in MSS. Italicis Licata missis ad Provinciale Sebastianum Sessa ; Antonius Philippinus, Magister Generalis Ordinis, in Vita Romæ et Panormi impressa anno MDCLVI, ut ex iisdem MSS. didici ; Joannes Pintus de la Victoria, in sua Hierarchia Carmelitana Tract. 6, auctor, ut arbitror recens ; et Irenæus o S. Catharina, per quem Hispanus interpret nobis innotuit, quique descriptam a se Gallice Vitam Parisiis impressit anno MDCLI ; de aqua autem insuper habet, eam in vasculis, sigillo Magistratus Leocatensis accurate obsignatis, ad varias civitates provinciasque exportari, Dulacus autem Coria, in Chronica Carmelitarum lib. 10 cap. 5, ex testimoniis Joannis Ruber et Joannis Stephani Chyzotæ Generalium, ac Bartholomæi Ragusii et Alphi Matthioli Procuratorum Generalium, fatetur, cessante nunc olei fluxu, aquam dumtaxat emanare.

11 Rocchus Pyrrhus in Notitia Ecclesiæ Agrigentina pag. 242 Fonsille, inquit quem puteum S. Angeli appellant, divinitus oleum emanabat : ejus aquæ aliquando ebulliunt, aliquando et templi pavimentum abluunt, uti evenit anno MDCCXXV, peste in cives grassante. Quam exundantiam alias pluries observatam esse ex testium oculotorum fide tradunt prælaudata MSS. adduntque dictum puteum, dum staret ecclesia vetus, in ejus medietate fuisse : et aquam ordinarie, non quidem salsam, licet vicinissimum sit mare, sed tamen amaram esse ; verum in pervigilio festi sæpius observatum dici, quod facta esset suavissima. Quam traditionem divina bonitas comprobavit anno MDCLX, quando D. Raphael Sitajolus, Sacerdos secularis Leocatensis, cum in Vigilia Sancti, hora post solis occasum secunda, modicum illius aquæ degustasset, et saporem ejus mutatum cognovisset ; rem palam fecit omnibus ibidem præsentibus, qui continuo ejusdem dulcoris sumpserunt experimentum : nec antequam postero die, hora post occasum solis tertia, omnes ab ecclesia essent digressi, ad pristinum aqua rediit amarorem : quod omnium civium erga Sanctum devotionem haud modice inflammavit.

12 De ecclesia, quam supra S. Angeli sepulturam erectam fuisse diximus, et putamus a Gottofredo Agrigentino Episcopo consecratam, qui corpus e tumulo extulerit et supra altare collocaverit, post annum MDCLXV, de hac, inquam, ecclesia scribit Palæonydorus, quod eam Magister Joannes Soreth a Calixto III Pontifice Maximo in dominium Ordinis acquisivit, una cum ipso sancto corpore. Sed errare eum monent Caraelitæ Leocatenses, dicuntque in MSS. quod ecclesia illa ab immemorabili tempore Rectores habuit, qui demum appellati fuere Governatores Societatis sub titulo S. Angeli : et quod die quarto ac quinto Maji, in Vigilia et festo ejusdem S. Angeli, divina officia ibidem peragebantur a Sacerdotibus secularibus. Ceterum quia Ordo Carmeliticus ardentissimis votis aspirabat ad tanti thesauri possessionem, consensu et intercessionem Senatus Leocatensis tantum peractum est apud Clementem VIII, ut per Breve datum Ferrariæ xxv Junii MDXCVIII, de jure illius ecclesiæ Patribus Carmelitis transcribendo, transactum fuerit inter Episcopum Agrigentinum et Provinciale Carmelitarum ex una, Juratosque et Clerum atque Rectores dictæ Societatis ex altera parte, sub certis quibusdam capitulis, quæ mox sequenti anno die iv Maji, fuere per alterum Pontificium Breve Romæ confirmata. Nihilominus Provinciali et Priori hujus Conventus litigandum adhuc Romæ fuit, supra executionem dictorum capitulorum, cum Juratis præfatæ Societatis ; donec in favorem Ordinis duabus definitivis sententiis terminata lis est, dataque potestas Carmeliticis ineundi possessionem ecclesiæ, et conventum sibi juxta eam fabricandi, prout apparet ex Breve ejusdem

AUCTORE D. P.

Ex ore sepulti
Alia nascuntur,

B

locus convertitur in oratorium,

ac demum
in ecclesiam.

Fons S. Angeli miraculosus,

C

de eo auctorum
testimonia,et experientia
recentes

E

Locum obtinent
Carmelita
an. 1599,

F

A ejusdem Clementis Papæ, desuper dato Romæ ad S. Petrum anno MDCV, XXVIII Januarii; et ex litteris Vice-regiis executorialibus, obtentis Panormi uno fere anno post, die XIV Januarii.

et possessio-
nem incunt
1606.

13 Itum ergo in possessionem est die II Februarii, in festo Purificationis beatissimæ Virginis Mariæ, acceptante eam P. M. Angelo Alfonsi, Vicario Provinciali Provinciæ S. Angeli: qui ibidem primum Priorem instituit Fr. Sebastianum Syracusam, ex oppido Calatabellotta. Hic autem postquam conventum S. Angeli, magna cum approbatione minime vulgaris sanctitatis, spatio octo mensium et sedecim dierum rexisset; in cælum migravit XVIII Octobris, multa monumenta huic civitati relinquens mirabiliom signorum, tam in vita quam post obitum patrorum: de quibus sumpta est anno MDCXXIX informatio juridica, per D. Michaellem Tavoriniam, Vicarium et Delegatum in causa ex commissione Episcopi Agrigentini D. Francisci Trayna, de mandato sacræ Congregationis Cardinalium: cujus instrumenti originale exemplar servatur in archivio Notariorum de Fontibus, hujus civitatis: ossa autem prædicti Servi Dei clausa intra capsam, aureo frigio adornatam, custodiuntur in sacristia hujus conventus S. Angeli.

quorum pri-
mus Prior
vir sanctus

B 14 *Hactenus MS. Italici verba, Latine reddito quibus addo ex relatione D. Angelus Ruyz Presbyteri secularis, excepta XI Februarii anni MDCXXVI, quod dictus Pater Sebastianus, extrema correptus infirmitate, atque a medicis depositus, dixit ipsi Relatanti Domine Angele, scio quod nostræ Religioni devotissimus sis, ideoque per amorem Domini nostri obtestor, ut cervicali meo assistere cures, quando ex hac vita egrediar. Cum ergo, inquit Angelus, vespere obitum præcedente (obiit autem die Veneris tertia hora noctis) assisterem lecto, propter opinionem maximæ sanctitatis ejus, quem habueram Patrem spiritualem, et infirmus per singula momenta sensim deficeret; subito sensit impetum spiritus vehementis, tanquam turbini intrantis per fenestellam ipsius cellæ, inde prospectum in ecclesiam habentis: vidique prædictum Patrem Sebastianum, arrepta cruce ænea, quam solitus fuerat gestare de collo, ipsam versus fenestellam obvertere, et audivi quod fracta voce susurraret Hei mei hei mei Jesu, Maria, Angele. quæ res me vehementer conterruit, quæ tuebatur enim tota cella. Ad hunc autem fragorem, accurrere Patres Conventus, qui cubitum concesserant, quidque ei esset amanter requisierunt: quibus ipse clariori jam voce receptisque viribus dixit, invasum se fuisse ab assiliente multitudine dæmonum, sub forma ipsorum suorum subditorum, qui eum cœperint fustigare: se vero, diabolica illusionem cognita, Deo fidentem, vidisse gloriosam Virginem Mariam cum B. Angelo Martyre; ad quorum præsentiam disparuerint dæmones: et his dictis placide expiravit.*

S. Angelum
in morte
adjutorem
habere visus
est.

C 15 Porro fidelium erga S. Angelum devotio Leocatæ non substitit, sed ad alias quoque urbes se diffudit, in primis ad Panormitanam Metropolim, in qua cum anno MDCXXIV in festo S. Joannis Baptistæ mense Junio esset publicata pestilentia, tum alii multi beneficio S. Angeli sanati aut præservati sunt, tum imprimis Magister Nicolaus Bonellus civis Leocatenensis: qui contactum sese intelligens, ex febre ac vomitu eum dolore capitis duobusque sub ala sinistra panis, rem aperuit officialibus; ab iisque deportatus est ad Lazaretum, quod tunc erat in conclaviis de Zefonte dictis, juxta conventum S. Francisci de Paula. Ipse vero qui se Leocatensem unumque ex Confratribus S. Angeli meminerat, et de veteri ejus lignea arca particulam aliquam circumferebat; ad suam Sanctum spem recuperandæ sanitatis convertit, et cito sese sanum invenit. Eodem tempore in d. Lazaretum inductus est Mag. Baltasar de Scotia, Licatensis

Licatenses
duo in Panor-
mitano Laza-
reto sanantur
a peste

etiam ipse, peste afflatus: quem cum d. Nicolaus in certam servandæ vitæ fiduciam erexisset, si patrocínio S. Angeli se committeret, ex eo quod habebat particulam ei commodavit aliquam: et is cui jam anthrax pestilens sub axilla sinistra apparebat, citam consecutus est sanitatem. Ita juratus postea Nicolaus Leocatæ deposuit, in ordine testium, de quibus infra, xxviii. Ergo crescente indies Panormitanorum devotione erga S. Angelum, visus tandem dignus est qui inter Patronos urbis commemeretur, de quo in MSS. extat hujusmodi documentum.

16 Die IV Maji, Indictionis nonæ, MDCXXVI considerans Illustrissimus Senatus hujus felicis urbis Panormi, et præ oculis habens maxima miracula facta per S. Angelum Martyrem Ordinis Carmelitarum, et nonnulla beneficia per eum exhibita huic urbi Panormi; et præsertim quod apportasset quamdam imaginem Deiparæ, ad præsens in Metropoli Panormitana ecclesia conservatam et veneratam, (omitto cetera Panormi gesta, quia ex solius prætensi Enochii narratione accepta) ultra alia magna miracula per eundem Sanctum in toto orbe terrarum peracta; et præcipue quod in anno præterito civitatem Leocatæ liberavit a morbo contagioso; decrevit Illustrissimus Senatus, pro sua devotione erga dictum Sanctum, et ad instantiam adm. R. P. Mag. Salvatoris Vinci S. T. D. et Vice-Provincialis Ordinis Carmelitarum in hoc Siciliae regno et urbe Panormi, instantis et petentis tum apud Illustrissimum Dominum Cardinalem ab Aurea Archiepiscopum Panormitanum et Locumtenentem pro sua Catholica Majestate in hoc Siciliae regno, tum et apud Senatum ipsum, ut dictum S. Angelum in Patronum et Protectorem ipsius urbis acciperent, ut cum aliis Patronis jam electis per eundem Senatum, in hac potissima necessitate morbi contagiosi, in sui ipsius perpetuam tutelam, apud Deum intercedere dignetur.

hac occasione
Senatus
ejus urbis

17 Ideo Illustrissimus ipse Senatus, vi præsentis Actus, elegit et eligit atque nominavit et nominat in Patronum et Protectorem dictum S. Angelum, quem instantissime rogavit et rogat, ut dignetur pro ejus clementia, sub ejus patrocínio, protectione et tutela, urbem ipsam, ejusque cives et habitatores accipere, et pro eadem urbe apud Deum optimum maximum et apud Dominum nostrum Jesum Christum intercedere, pro liberatione mali contagiosi, ut penitus extinguatur et ad pristinam sanitatem reducatur, prout sperat. Statuit insuper Senatus ipse, quod, in signum hujusmodi protectionis et patrocínii ac devotionis, quolibet anno in perpetuum, in festo S. Angeli Patroni, celebrando in ecclesia D. Nicolai Ordinis Carmelitarum in Plano, vulgo dicto delli Bologni, fieri et dare debeat quatuor faces, rotulorum duorum pro qualibet face ceræ albæ, ad honorem et gloriam dicti S. Angeli Patroni, ad expensas Universitatis ipsius civitatis, de summa pecuniarum quas expendere potest quolibet anno, juxta formam capitulorum, pragmaticarum, et aliorum factorum et faciendorum. Unde, ut infrascriptum appareat, de mandato Illustrissimi D. Francisci Agliata et Paruta, Principis Villæ-Francæ et Ducis Sale, Pretoris hujus Urbis Panormi, Marci Antonii Gascone, D. Simonis Parisi Baronis Milocæ, Gasparis Agliata, D. Vincii Sandolina, et D. Caroli de Terzine, Juratorum Senatum representantium, oratenus mihi Andreæ Stanghetta factus est præsens Actus.

E

Patronis
suis adjungit
S. Angelum,

18 Huic se conformans Archiepiscopus IV Maji, edixit, ut omnes Ecclesiastici, tam seculares quam regulares, die V Maji de S. Angelo Officium facerent quotannis, ritu duplicis sine Octava, sicut de aliis Patronis. Existimo hoc Officium nihil differre ab eo, cui totus Carmelitarum Ordo in suis pro tempore censis et recensis

F
cum obliga-
tione annuæ
oblationis,

et officii du-
plicis in Ctero.

Breviarius

A *Brevioris ossuevit, nisi quantum forte proprius Ordinis ritus o communi Romano discrepat. Quare de illo nil quaero amplius: solum noto in usu fidelium laicorum fuisse, et forsitan adhuc esse, minus quoddam Officium aliquoties excusum, et demum anno MDCXX propositum cum hoc epistola.* Notarius Jacobus Murci, Leocatæ concivibus suis Salutem. Officium parvum Protectoris nostri S. Angeli Jerusalemiani Martyris Carmelitæ, cujus reliquiis decorari meruit civitas nostra dilectissima, per Fr. Simonem Saliba olim compositum, et jam impressum in officio B. Mariæ, juxta ritum Carmelitarum, in hoc folio, pro majori aptitudine recitandi, denuo imprimendum curavi: ut illud quotidie nos recitantes, magis devotio nostra augeatur, et ab ipso Martyre protegatur in cælis. Gratium accipite. Valete. Datum in eadem civitate, die III Nonas Maji, indictione III, MDCXX.

CAPUT III.

Translatio corporis ex veteri arca argentea in novam.

B *Una cum prælibatis Capite superiori MSS. venit in manus nostras, beneficio R. P. Donielis a Virgine Maria, Actus novæ Translationis celebratæ anno MDCXXIII, cujus tenor sic incipit, Inclytus Dei et Domini nostri Jesu Christi Sacerdos et Martyr Angelus Carmelita; otque post brevem ejus Vitæ, quæ sub Enoch nomine habetur synopsis, sic continuatur.* Vetustissima et notissima fama est, ex traditione antiquorum, tribus diebus consequentibus desuper sepulchrum S. Angeli ter virens liliū apparuisse, et innumerabilia miracula ejus meritis coruscasse. Ob id Leocatenses cives post triduum sacra ossa dissepelierunt: et statim aqua scaturivit ubi corpus erat, cujus super fontis aqua solebat oleum manere, quo liniti restaurabantur: illaque honorifice posuerunt in lignea arca, cooperta rubei coloris et frixo aureo decorata. Et sic nonnullis annis elapsis (usque ad annum scilicet MCCCCLXXXVI) posteri cives, devotione moti, sacras reliquias præactas translatarunt in arca argentea, foliis argenteis deauratis (erant illa limborum instar singulis in lateribus, tam arcæ quam operculi pyramidaliter assurgentis, prout delineatam arcam vidimus) in modum Crucis ornata, in qua huc usque manebant.

anno 1486
transfertur
in arcam
argenteam.
Vide ACP.
TOM. VII MAJI
NOT. 33.

Anno 1615
decernitur
ut alia splendidi-
or fabricetur,

C *20* Præsentibus vero cives, præ oculis habentes beneficia hodierna..... volentes in minori parte tali tantoque Martyri retribuere, ut ejus Reliquiæ majori honore et veneratione venerentur; decreverunt, jam sunt anni octo, præactam argenteam arcam, in qua præactum venerabile corpus requiescit, illustrare: ob eamque causam elegerunt in Deputatos hujusmodi fabricæ Franciscum Grugno, et Baldassarem Celestri et Prades, et in Depositarium argenti Joseph Serravilla, probos ac nobiles cives, ut patet per Actum celebratum IX Junii, XIII Indictione, MDCXXV. Et jam sunt annus et menses, Spiritus sancti gratia spirante, quidam Magister Lucius de Anizi, faber argentarius terræ Rugusæ, comitatus populorum civitatis Mohac, hujus Siciliæ regni, obtulit et se obligavit eandem argenteam arcam fabricare, ut in eisdem Actis legitur, Actum VI Decembris, V Indictione, MDCXXI; sicut illam domi ipsius de Serravilla fabricavit.

intra quam
anno 1623

21 Qua arca expedita, volentes cives ipsi translationem præactarum sanctarum Reliquiarum facere, devenerunt ad hæc, in quorum perpetua memoria et eorum pietatis effectum, in nomine D. N. Jesu Christi patefacimus, quod anno a salute mortalibus restituta MDCXXIII, Indictione VI, mense Majo, die vero V, feria VI ac festo ejusdem Martyris, hora

quasi XX, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris D. et Domini nostri Gregorii, divina providentia Papæ XV, anno ejusdem III, regnante Serenissimo, invictissimo ac Catholico Domino nostro, D. Philippo, Dei gratia Rege quarto Hispaniarum utriusque Siciliae, Jerusalem etc. feliciter amen, in nostrum Notarii testiumque infrascriptorum præsentia personaliter constituti, in venerabili ecclesia ejusdem Martyris, idem Franciscus Grugno, D. Antonius de Caro, D. Philippus Celestri, et Franciscus quondam Joseph de Averna, Magnifici Jurati hujus dilectissimæ civitatis Leocatæ, tamquam patres et primi Universitatis, cui soli competit jus Patronatus præactarum sanctarum Reliquiarum, nobis de nominibus et cognominibus cogniti, prompto animo ac rogationibus et piis supplicationibus, petierunt benedictionem a R. D. Michaeli Tavermina, cive ac Vicario hujus civitatis, cui fuit collata potestas hujusmodi translationis ab adm. Ill. ac Rev. D. Gabriele Salerno, S. T. D. Cathedralis ecclesiæ Agrigentinae Cantore et Vicario Generali Illustrissimi ac Reverend. D. Octavii Ridulfi, S. R. E. Cardinalis, Episcopi Agrigentini, nobis etiam de nomine et cognomine cognito, ibidem præsentem et præactam auctoritatem in spiritualibus benediciente, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

coram DD.
Vicariis,

22 Qua benedictione habita, fuit per R. D. Carelum Giliberto, I. V. D. Archipresbyterum hujus majoris Leocatensis ecclesiæ, intonatus hymnus, Deus tuorum militum. Et R. D. Angelus Ercolo, Capellanus dictæ ecclesiæ et Societatis dicti Martyris, et P. Mag. Fr. Angelus Gatti S. T. D. Carmelita, Prior sacri Conventus ejusdem Sancti, alique Sacerdotes seculares et regulares, induti paramentis ecclesiasticis, cantantes acceperunt veterem argenteam arcam ab altari majori, in quo posita fuerat, præterita die, vigilia festi, hora quasi XX ad Vesperas ante Officium. Qua hora, ipsa die in annis [præteritis], antiquiores cives assueverunt illam egredi a cancellis et clausuris ferreis sacri sacelli præactarum sanctarum Reliquiarum; eamque processionaliter, transeundo per ecclesiam S. Andreae, postea per viam quæ vocatur Arenas, in humeris portando, sub baldacchino, sub ara ad hoc erecto, in palco ligneo ornamentis insignito, in medio viæ quæ est prope cœmeterium præactæ majoris ecclesiæ, sub fenestras Sacerdotis secularis D. Joannis de Caro, et domo D. Didaci la Ferta, devote astantibus in circuli forma Presbyteris et Clericis dictæ Majoris ecclesiæ, Fratibus omnium Conventuum, ac Confratribus omnium Societatum et Confraternitatum hujus civitatis, ac numero copioso civium fere decem millia, ultra turbam plurimam quæ egressa fuerat ad diem festum hunc.

Clero, populoque

23 In quo quidem palco pie præsidebant spectabilis Capitaneus D. Garsia Sarmiento et Avigna, armorum Capitaneus; ac Magnificus Joannes Antonius Montagudo Capitaneus, Angelus de Accolla Præfectus; dictique Jurati civitatis ejusdem; ac circumcirca reverenter existentibus cereis accensis, Angelo Drege Governatore, Joseph Bruxia, et Joseph Bonello Consiliariis, et Joanne Martino Passaviti, Procuratore dictæ Societatis et ecclesiæ, Et dicta per eundem Archipresbyterum oratione, Præsta quæsumus omnipotens Deus, ut qui B. Angeli Martyris tui etc. prius Christi nomine invocato dictique Martyris implorato auxilio, fuit ab ipsis Vicario et Juratis ordinatum Mag. Philippo de Anizi, filio dicti Mag. Lucii ac eidem Joanni Martino uti artifice: qui prius flectentes genua, magna devotione, nudato capite, diligenter ferris instrumentis, ad hoc cum lacrymis exclamante populo Misericordia, eripuerunt a prædicta vetere arca landas argenteas,

et magistratus,

posita fuit
vetus arca,

an laminas
vel bandas?

A adeo quod Reliquiæ prædictæ minime videri possent ; illamque in prædictam novam, quæ in altari in mediocretorum Officialium Civitatis existebat, humiliter immiserunt. Qua sedule clausa, et clavis affixa, iustoque Actu in vulgari lingua clara voce edito, ibidem Archipresbyter intonavit bymnum dicens, Te Deum laudamus, psallentibus Clericis, pulsantibus campanis, tympanis et tubicinibus sonantibus, ac tonitruantibus igneis artificiis. Post hæc finita per ipsum Archipresbyterum oratione, Domine Jesu Christe Pastor bone, fuit incepta annua Processio, regium castrum versus, via solita et antiqua, sed conversa ; hoc est quæ prius viæ finis, nunc principium fuit.

24 Sed mirabilis Deus in Sanctis suis : quoniam in ipsa processione, meritis ejusdem Martyris, quatuor parvuli, ruptura infirmi, sanitatem acceperunt, videlicet Julius Spata, Joseph Zarbo, Angelus Vaccaro et Sebastianus Bono. Tandem applicando ad prædictam ecclesiam, dictam venerandam argenteam novam arcam collocaverunt in majori altari, pietate qua decet, ut ibi per octavam veneretur sicut mos est. Et facta est in hoc triumpho Martyris lætitia magna in populo, omnes dicentes ;

B Gaude Jerusalem sancta, Christi sanguine sacra :

Gaude civitas Leocate sancti Martyris ditata
Angeli Reliquiis.

unde tam ad instantiam dictæ civitatis dictorumque ejus civium quam aliorum quorum interest, intererit aut interesse poterit, factus est præsens Actus, suis die, loco, et tempore valiturus, præsentibus pro testibus, Sacerdote seculari D. Angelo Mamuxia. Cl. D. Michaeli Caci, Notario Antonio de Fragaro, I. V. D. Petro de Casi, Artium et Medicinæ Doct. D. Francisco Perconti, Alexandro Formica, D. Vincentio et D. Mario Serravilla fratribus filiis prædicti Joseph Serravilla, Joanne Baptista de Ognibene, Antonio de Caci, Alexandro Articalupo, Joanne Philippo Fontana, Joseph Collura quondam Francisci.

25 Facta, ut præscripsimus Translatione sancti ac venerabilis Corporis Martyris nostri Protectoris, ex communi consilio spiritualis et temporalis Curie prælibatæ Officialium, ad reædificandam ligneam arcam, in qua sacra ossa manebant, ob destructionem inveterati ligni, ad perpetuo servandas reliquias, civitatis dilectissimæ suorumque civium pietate, fuit perfecta nova lignea arca, rubeo raso intus ornata, variisque coloribus acu insignita, ingenio ac præstantibus manibus sanctimonialium Leocatensium sancti monasterii S. Mariæ succursus, Cisterciensium Ordinis D. Bernardi : in qua gloriosum corpus translatum fuit ex dicta vetere lignea arca, præterita nocte private in sacro sacello. Illud autem in ea inventum fuerat sic positum. Prius in medio arcæ erat tabula, quæ æstimaretur fundus arcæ, postea mantile e serico viridi, albo et rubeo coloribus lineato : exinde sacra ossa corporis sanctumque caput seu calvaria rupta, involuta in xilino seu bombace. Desuper quindecim nummulos æreos, regni Arragoniæ insigni impressos, et subtus nonnulla fragmenta et cineres gloriosi corporis, ac denique membranam contineri vidimus, his verbis scriptam.

26 Sit cuncto populo Christiano notum et manifestum, quod hodie die vii Augusti, quartæ Indictionis MCCCCLXXXVI, regnantibus Beatissimo summo Pontifice Innocentio Papa Quarto et Serenissimo Principe et Illustrissimo Domino nostro D. Ferdinando, inelyto Rege Castellæ, Arragonum, Legionis, Siciliae, Toleti, Valentiae, Portugalliae, Gallicie.

Majoricarum, Hispalis, Sardinie, Corsicæ, Murcie, Hierusalem, Algarbiæ, Algeziræ et Gibiltar, Comite Barcinonæ, Domino de Biscaya et de Medina, Duce Atbenarum et Neopatræ, Comite Rosolionis et Seritanie, Marchione Oristagnis, et Comite Goreani : existentibus Capitaneo armorum terræ Licatæ, magnifico et spectabili Gascerando de Caro, Domino castri Montis-clari ; et Capitaneo dictæ terræ, nobili Macciotta de Amato ; Præfecto, Petro Cannizano ; Juratis, nobili Moraclusio de Sotto, Berengario Seroria, Antonio Perconti, et Christophoro la Candarera : ad laudem sanctæ et individue Trinitatis, gloriam et honorem gloriosissimi Martyris S. Angeli Ordinis Carmelitarum, fuit gloriosissimum corpus translatum in præsentem arcam argentea per Vener. D. Leoaardum de Capransano, Canoicum Agrigentinum, ad hoc commissum per Vicarios Generales Reverendissimi in Christo Patris et Domini D. Joannis de Castro Episcopi Agrigentini, interventibus in eadem Translatione Venerabilibus Dominis, Joanne Gravina Vicario Terræ Licatæ et Presbytero, Gascerando Guglismotta Archipresbytero, et D. Antonio de Sotto Capellano et Beneficiali ecclesiæ S. Angeli : in qua Translatione intervenerunt etiam multi spectabiles, magifici et egregii viri Regni. Unde, ad laudem et gloriam atque honorem dicti gloriosissimi Sancti et futuram rei memoriam, dicti nobiles Officiales fieri fecerunt præsentem scripturam Translationis prædictæ, per manus mei Fr. Petri Bancellis Ordinis Minorum civitatis Majoricarum, et sigillo Universitatis prædictæ, et subscriptionis dicti D. Leonardi munimine roboratam : quæ est acta Licatæ anno, mensæ, die et Indictione præmissis, ante dictam ecclesiam domus Confratriæ, cujus Rectores sunt in præsentem Magnificus D. Angelus Gaetano, et nobilis Joannes de Anello ; et Gubernatores Magnif. D. Michael de Chilestro, et Antonius de Sotto ; Procuratores, Antonius de Saucto et Bernardus de Mundo.

Ego Dominus Leonardus de Capransano.

27 Et in dicta ornata arca eadem nocte positum fuit ; prius circumdata arca xilino corporali, fimbria fili albi fimbriato, iisdemque Reliquiis xilino novo involutis. Postea in angulo ipsius arcæ posita sunt dicta fragmenta et cineres, in serico velo violati coloris fimbriis aureis circumdato : exinde sacculus telæ albæ integer, dicto xilino vetere cum dicto mantile involuto plenus : postea desuper palmis octo panni serici Damasci viridis coloris, ac quantitate xilini novi, omnia sunt cooperta. Hinc est quod hodie xiv mensis ejusdem ac Dominica post Octavam festi prædicti, hora, indictione, millesimo, pontificatu ac regimine præmissis, notificamus qualiter a prædicta Martyris ecclesia egressa est Processio, loco Octavæ pro concursu populi die Dominico, solita et antiqua via, ut supra, ornata arca, ac pro decore Martyris monilibus aureis circumdata. Qua perventa ad dictum monasterium, idem Vicarius ut supra, delegatus ab ipso Vicario Generali dicti Cardinalis tit. S. Agnetis in Agona Agrigentini Episcopi, idemque Archipresbyter prædictis Sanctimonialibus lacrymantibus sacra ossa monstraverunt.

28 Subsecuta processione et in eodem loco prope cœmeterium applicata, ipsa arca subtenta est, et cum majori aptitudine posita in palco ligneo, dictis Officialibus genuflexis dictaque innumera fere civium et advenarum turba circum circa eo modo existente, aperta arca, observato ut in superiori Actu prædiximus officio, ipsi Vicarius et Archipresbyter lacrymantes et sacra ossa deosculantes genuflexi eadem demonstrarunt devoto populo, exclamanti sæpe

relata ad ecclesiam non sine miraculis.

Parata deinde nova etiam lignea,

aperitur vetus, et invenitur corpus,

cum instrumento de translatione anni 1486.

In novam transponuntur sacra ossa ;

qua processionaliter circumdata

ostenduntur populo,

A saepe saepius, Misericordia, summisque lacrymis dicenti :
AUCTORE D. P.

O forte scutum fidei, o praedicator optime,
 Christi sator eloquii o Angele carissime,
 Diram necem pertulisti,
 Dum incestum prohiberes,
 Pravos mores effugares
 Spiritum sic emisisti.

Pro tuis ora civibus.

*ac rursus
 argentea
 includuntur,*

29 Adoratione facta dictoque spectaculo peracto, dictam arcam, sindone munda involutam, ereptis tamen dictis monilibus aureis ab ea, immiserunt in praedicta argentea, quae in ipso paleo manebat, prius positis in medio earum dicta membrana aliisque tribus, una videlicet praesentis et superioris et duabus aliorum dictorum Actuum in superiori kalendatorum : arcasque praedictas praedicti argentarii clavis et vitibus ferreis fortiter simul affixerunt et cooperierunt, adeo quod sine violentia et earum destructione sacrum corpus praedictum minime in futurum videri possit. Quibus clausis et hymno Te Deum laudamus cum oratione dicto, subsequente processione, tandem applicata ad praedictam sancti Protectoris ecclesiam Jurati, praedictam venerandam arcam per annum in sacrario clausurunt, solitis ferreis et ligneis clausuris, ut mos est; gaudentes eives et dicentes, O fortunata aetas! o nos felices gentes! qui meruimus videre gloriosum corpus Angeli nostri.

B

*una cum
 Instrumentis
 desuper con-*
fectis.

30 Unde in futurum appareat etc. ut in superiori; praesentibus pro testibus Sacerdote seculare Don Joseph Bruione, Sacerdote seculare D. Jacobo Perconti, Sacerdote seculare D. Joseph lo Blundo, P. Fr. Bonaventura Bracuzzo Sacerdote Minorum Conventualium, P. Fr. Melchior Labizo Sacerdote Carmelita, Joanne Bapt. Formica Vice-portulano Oneratoris hujus civitatis; Hieronymo Formica, patre et filio, ac patre supradicti Alexandri Formica testis in Superiori; I. V. D. Joseph Bonello, Francisco de Millazzo, Petro Cosso, Didaco Graeco, Joseph Ricciardo quondam Gascerandi, et Nicolao Cavaleri. *Utrumque Actum subsignabat* D. Michael Tavormina Vicarius et delegatus ut supra: *et concludebat signo notariali* Jacobus Murci, Leocatae civitatis dilectissimae, Regia auctoritate per totum Siciliae regnum citra Pharum ejusque insulas coadjacentes, Judex ordinarius atque Notarius publicus. *Denique fulem pro eodem Notario facientibus Juratis quatuor ejusdem dilectissimae civitatis, supra num. 50 nominatis, utrumque Actum consignat* Antouius Malia, Regius magister Notarius, *addito consueta Universitatis Sigillo.*

C

CAPUT IV.

Institutio novae festivitatis pro die xvi Augusti.

Eadem qua suprapositum instrumentum fide ac certitudine authentica, a praedicto P. Daniele accepimus instrumentum alterum, biennio post confectum, huic quoque tractatui dignum adjungi, quod tale est: D. O. M. Innumera plane ac propinodum infinita sunt, quae ab universali rerum opifice humano generi, et praesertim Christianae republicae, quam vultus sui lumine (fidei dicimus) liberaliter insignivit, et collata sunt beneficia et conferuntur indies: ob quae nullum dubium quin ineffabilibus et perpetuis vinciamur nodis, pro gratiis ipsi reddendis. Ceterum praecipuum omnium, quo ab omnibus fere malis, peste, fame et bello nos hujus civitatis dilectissimae liberamur, procul dubio illud videtur esse, quod civitatem nostram sanctissimo Sacerdotis Virginis et Martyris Angeli Carmelita corpore, uti incomparabili

*Civitas
 Leocata
 multis tunc
 S. Angelo
 obstricta,*

thesauro, decorare dignatus est: cujus quidem ea fuit perpetuoque erit erga nos singularis protectio, ut tanto patrocinio suffulti, quam plurima evaserimus mala, quae caeteros infestarent....

32 Mittamus innumera miracula, quae sic annuente atque opitulante Dei gratia, tum vivens tum post mortem gloriose patravit: atque ad illud veniamus, quod ob sui magnitudinem nec silentio praetermitti, nec aequis laudibus celebrari potest: illud dicimus miraculum, quod his recentioribus huic civitati evidentissime demonstravit. Cum enim per plurimas hujus provinciae partes (sic volente Deo) ob nostra crimina letalis quidam atque infestissimus morbus..... circumquaque grassaretur; et jam mense Junio huc ad nos pestifera lues pervenisset, ac firmissimas radices et fundamenta, ut spectabamus, hac in civitate jecisset, adeo ut absque dubio in manu teterrimae mortis nos omnes esse pro certo duceremus; sanctissimus Dei Martyr nostras partes suscepit, nostraeque causae, licet immeritae, est praevallide patrocinatus. Invasit primo ingressu morbus ille pestifer eam civitatis partem, in qua sanctissimi Praeconis ecclesia sita est; eamque domum, quam inter alias Sancti societas possidebat. Quam rem indigne ferens (si ita fari liceat) sanctissimus Martyr, repente pro sua civitate validas effudit preces, ut credere fas est, ac radicitus omne virus eradicavit fugavitque funditus: sicut etiam ab innumeris malis suam ipsius civitatem indies liberat, atque divinae justitiae opus avertit. Et quia satis certos nos esse duximus, ejus precibus incolumes evasisse ac letiferam luem propulsatam esse; ne tantum beneficium ingrati dissimulemus ac merito eriminis arguamur, volumus ut a posteris, usque ad postremum orbis diem, tantum beneficium memoriae teneatur. Atque ideo, in virtute praesentis, vera confessione ac solenni testificatione id ipsum profitemur.

*et potissimum
 ob sedatam
 pestilentiam,*

E

*volens gratam
 se exhibere,*

33 Et cupientes utcumque gratos nos reddere, ob tam memorandum beneficium, sanctissimo Martyri juxta mortalium vires; festum, non die quinta Maji (ut moris est) sed sexta decima Augusti perpetuo agere (nimirum in memoriam eximii amoris immensique beneficii eo tempore nobis collati) ejusdemque templum, in quo jam sui corporis sepulcrum adest, amplificare statuimus et decrevimus. Quae res ut felicem habeat eventum atque efficacem; in nomine D. N. Jesu Christi notum facimus cuilibet hanc scripturam lecturo, qualiter anno a mundi reparatione MDCXXV, octava Indictione, mense Augusto die septima quae feria quinta est, hora quasi xxiii jamjam sole eubante (die quidem albo lapillo, ut aiebant, signando, festivitatis sancti Dei Confessoris Alberti ex Religione praedicti Martyris, hac dicimus die, qua Indictione IV anno a nativitate Christi MCCCCLXXXVI praedecessores nostri gloriosum corpus a veteri arca, serico induta panno, ad argenteam transtulere) tempore Pontificatus nostri in Christo Patris ac Domini Urbani divina providentia summi Pontificis, hoc nomine octavi, suae assumptionis anno secundo, regnante serenissimo invictissimo et Catholico Domino nostro D. Philippo, Dei gratia Rege hujus nominis quarto Hispaniarum, utriusque Siciliae, Hierosolymae et aliorum regnorum feliciter ut semper: Nos D. Franciscus Figueroa, Franciscus d'Averna filius qu. Joseph, et D. Hieronymus de Caro, tres spectabilium Juratorum hujus dilectissimae civitatis Leocatae, ut Patres Universitatis ad quam spectat jus Patronatus praedictarum Reliquiarum et festum, per infrascriptum Notarium nominibus et cognominibus noti, stante absentia infra civitatis territoria Nicolai Serravilla alterius Jurati

*anno 1625
 7 Augusti,*
 F

*consensu
 communi,*

A Jurati, coram magna parte hujus populi in prædicta ecclesia, et primum super hoc diligenti ac matura consideratione habita, cum voto et consilio D. Didaci de Giglia Regii Capitanei, et Francisci de Averna filii qu. Vincentii Præfecti et Syndici, nec non plurium nobilium et cordatorum hominum et civium præsentium, nemine discrepante, vi præsentis (reservata tamen, si necessitas cogeret et postularet ratio, Illustrissimi et Reverendissimi Episcopi Agrigentini benedictione, et Illustrissimi et Excellent. Proregis regni ejusque regii patrimonii licentia) transferimus sancti Protectoris nostri festum a die v Maji ad xvi Augusti.

instituit, ut quomodo antea celebrabatur festum 5 Maji cum nudinis et ludis,

34 Ita scilicet, ut quemadmodum hactenus quolibet anno mos fuit in festo S. Marci Evangelistæ publice notas fieri nudinas liberas a gabellarum obligatione, durantes usque ad prædictarum Reliquiarum ingressum; et quarta die Maji ad Vesperas excludere a seris ferreis sacelli dictum gloriosum corpus, asportando illud usque ad altare majus prædictæ ecclesiæ; et deinde die quinta sequente ejusdem mensis, quæ fuit dies gloriosæ mortis, mane, facta est sacra dictarum Reliquiarum processio, eademque die sub Vesperas, terra marique, bravium præcurrentibus datum est, et dictæ Reliquiæ per Octavam sequentem veneratæ sunt supra dictum altare majus: atque ultima die ejusdem Octavæ sero, facta est processio: et tandem eadem Reliquiæ in supradicto sacello inclusæ sunt. Post hanc memoriam tam gloriosi miraculi, liberationis patriæ a pestifera lue, iisdem et longe etiam majoribus dignioribus solennitatibus, quolibet anno perpetuum celebrari dictum festum præcipimus et mandamus, sumendo initium ab hodierna die usque in posterum tempus, cum nudinis liberis usque quo ingrediantur ad proprium sacellum prædictæ Reliquiæ, quod erit per totam festi Octavam et consequenter. Die xv mensis prædicti antequam Vesperæ incipiant egrediantur prædictæ Reliquiæ a sacello, et portentur super altare majus, celebretque utrasque festi Vesperas cum Missa Rev. Archipresbyter hujus matricis ecclesiæ seu Rev. Vicarius civitatis cum suis Clericis, juxta tenorem Brevis Apostolici ad hanc rem. Et eadem die, sive mane sive sero, juxta temporis opportunitatem, fieri debeat per totam civitatem, sicut fieri consuevit; sacra gloriosi corporis processio: et post Vesperas ipsomet die, curratur, ut mos est, ad prædictum bravium; et per totam

C Octavam venerentur dictæ Reliquiæ in altari majori; ac in die Octavæ fiat processio per consuetas civitatis vias. Et in fine dictæ processionis, jam repositis in proprio sacello Reliquiis, prædictus Archipresbyter seu Vicarius intonet Hymnum, Te Deum laudamus: quo completo sequatur Oratio, gratias agendo Deo optimo maximo et nostro glorioso Martyri, ob tantum nobis collatam beneficium. Quibus peractis concludantur consuetis seris, et serventur in proprio sacrario Reliquiæ.

et nihilominus servetur festum 5 Maji,

35 Volumus etiam ut quinta die Maji, quæ est propria sancti Martyris dies, perpetuo celebretur etiam festum: id est a vigesima quinta die Aprilis inchoetur antiqua devotio visitandi Reliquias, quæ durat usque ad quartum diem Maji vigiliam festi: qua die ante Vesperas egrediantur supradictæ Reliquiæ de sacello, et collocentur supra altare majus ejusdem templi: ubi per totam diem quintam Maji usque ad solis occasum commorentur, et postremo proprio loco seu sacello consuetis seris includantur. Et ita in perpetuum servari debeat ad unguem, non intendentes veterem consuetudinem in aliquo alterare: sed solum in hoc primo festo volumus ut prædictæ Reliquiæ excludantur e proprio sacrario die decima septima, quæ erit dies sabbati ante Vesperas;

ut in sequenti Dominico die, ob majus populorum commodum, præsentibus mane inveniantur. Et fiat prædicta processio per viam quæ ecclesiam circumcivit, atque iter faciat per templum S. Andreae et per viam quæ dicitur del Arco, et postremo collocentur Reliquiæ in majori altari matricis ecclesiæ, ubi solenne Missæ sacrum celebretur, atque in fine dicatur Hymnus, Te Deum laudamus, cum Oratione ut supra. Quæ Reliquiæ commorentur per totum diem in matrice ecclesia, et in sero sequatur dicta Processio, regium castrum versus, per consuetam et veterem viam, ordine tamen inverso; faciatque iter dicta Processio per viam quæ dicitur Bombardella, transeatque ante domum prædictam, in qua initium habuit pestis, ut ea loca sanctam a Sancto benedictionem assequantur: deinde procedat per plateam dictæ Bombardellæ, et per iter versus S. Salvatoris ecclesiam reducat ad proprium templum.

36 Hortantes omnes posteros et devotos cives, ut post hoc quolibet anno, majori qua potuerunt solennitate et gaudio, per totam Octavam tam gloriosi Patroni festum celebrare non desinant, ut jam nos in hoc primo festo initium damus: quæ omnia sunt in honorem Dei O. M. et sui prædicti Martyris atque in memoriam talis et tanti miraculi. Hortantes etiam ut omnes, toto corde, totoque conatu devotionis atque obsequiis tam gloriosi Martyris, ad ejus preces, opem ac patrocinium in suis necessitatibus advolent. Pollentes eis in Domino, quod sicut prædecessores nostri et nos, hujus Martyris intercessione, ab omnibus occurrentibus malis liberati sumus, ita et ipsi liberabuntur. Et semper pro hujus solennis festi principio lætum diem agamus, gratias agentes Deo ejusque Martyri, qui laudentur in perpetuas æternitates. Amen. Unde ut in futurum appareat, et tam ad instantiam dictæ civitatis dictorumque civium, quam aliorum quorum interest, intererit aut interesse poterit quomodolibet in futurum, factus est præsens Actus; suo die, loco et tempore valiturus: præsentibus pro testibus Sacerdote seculari D. Angelo Mamuxia, Sacerdote seculari D. Didaco la Ferla, I. V. D. Francisco Brissi, Archangelo d'Onolfo, Joanne Antonino de Caci, Petro Cosso, et Joanne Philippo Fontana. *Sequebatur ratificatio Nicolai Serrouilla Jurati tunc absentis et vni Augusti præsentis, cum subsignatione Jacobi Murcii Notarii ut supra, et Juratorum attestatione de illius notariati auctoritate die 1 Septembris.*

37 Ex his autem apparet civitatem Leocatensem sibi soli reservasse jus Patronatus, ut vocant, in sanctum corpus: in cujus etiam juris testimonium nemini voluit communicare claves tanti thesauri, quæ septem diversæ erant, et D. Bon-incontro Agrigentino Episcopo, ut habetur in MSS. unam earum postulanti, generose restitit, etiam in judicio coram Tribunali Monarchiæ regiæ, ubi secundum civitatem pronuntiata sententia est. Postmodum tamen, incertum an gratificandi studio an alia ex causa, Jurati ultro obtulerunt Episcopo unam ex tribus clavibus, quibus clauditur et aperitur cratis ferrea sacre arcæ prætenta; duabus aliis, itemque iis quatuor quæ ad operculum arcæ pertinent, pene se retentis; idque sub conditione, ne Episcopus eam unquam aut nullo casu possit negare, quacumque ex causa fuerit a Juratis requisitus.

38 Quod ad miracula attinet, ea ut credantur, statim a prima corporis sancti revelatione, fuisse frequentissima, testimonium omni exceptione majus habemus ab erectione ecclesiæ, et cultus perpetui solennitate, non aliud principium præ se ferentibus quam multitudinem beneficiorum divinitus acceptorum, et Sancti Martyris intercessionem a fidelibus ipsum invocantibus pie adscriptorum. Quod antiquiora nulla extent litteris consignata, excusant

D AUCTORE D. P. sed processio fiat in Augusto,

ad quam omnes invitantur.

E

F

Clarum una Episcopo Agrig. conceditur.

Miracula antiqua

A *excusant auctores sæpius citatorum MSS. per excidium et incendium urbis, anno MDLIII a Turcis Francisque factum, quo publicæ omnes privatæque scriptura perierunt. Thomas Bellorosius qui libellum suum vulgavit anno MDXXVII, totis viginti quatuor annis citius quam calamitas prænotata superveniret urbi; dum nullam talium librorum facit mentionem suspicari nos facit, quod ea jactura sit aliquanto antiquior. Dubitare interim de ea majorum diligentia non possumus; quandoquidem Arnoldus Bostius qui usque ad annum MCCCXCIX vivit, in Speculo historiali lib. 8 cap. 9 de Angelo agens, sic fuit: Quæ quotidie Deus in loco sepulturæ ejusdem Martyris miracula operatur, per oppidi Notarios in voluminibus magnis conduntur. Et in Codice MS. Conventus Mechliniensis, ubi inter alia Ordinis monumenta fol. 84 extat ipsius S. Angeli Vita, ista sub finem leguntur: Miracula quæ continue operatur Deus in loco suæ sepulturæ, per Notarios oppidi in magnis voluminibus ostenduntur scripta, nec valent faciliter recitari.*

seculo 16
describi so-
lebant nomina
curatorum:

39 *Est sane dolenda plurimum illorum jactura; posterarum tamen hoc seculo diligentio, novis excitata beneficis, eandem quadamtenus supplere studuit: nam, uti constabit ex tractatus sequentis num. 72, 97 et 103, circa annum MDC ino MDLXXV consuetudo fuit, in librum referendi eorum nomina et cognomina, qui se morbo aliquo per S. Angeli intercessionem levatos profitebantur. Sed hic liber licet adhuc in manibus fuerit, tunc cum magis authentice excepta sunt infra commemoranda miracula; et forte etiam nunc supersit, captus a Capellanis ecclesiæ S. Angeli, et ab Officialibus Sodalitatis continuatus; nemo tamen ex eo protulit aliquid, ob quod putemus operæ pretium requirere ejus exemplar, imo nemo hactenus est inventus, qui vel simpliciter eum nominavit. Pluris omnino faciendum est, quod, uti scribit Irenæus a S. Catharina, anno MDCXXV, VI et VII, ad instantiam Magistratus Leucatenensis et cum licentia Agrigentini Episcopi, per Officiales et Notarios publicos sumpta est et scriptis excepta informatio plus quam centum testium juratorum, qui fideliter deposuere magnum miraculosarum curationum numerum; ex certa scientia, habita per experientiam in personis vel propriis, vel sibi notissimis. Delibat deinde ea idem Irenæus ultimis Vitæ a se scriptæ capitibus. Nos beneficio sæpius laudati Danielis a Virgine Mariæ nacti ex conventu Transpontino Romæ ipsius originalis Processus authenticum exemplar, ex eo compilavimus sequentem tractatum; cujus accurata prolixitas argumento erit Patribus Carmelitis, nos cum de sacratissimi Ordinis ipsorum viris sanctis brevius egimus in Martio quam optabant ipsi, non nisi idoneæ materiæ defectu tam fuisse jejunos.*

an. 1625
et seqq. per
Notarium
multa col-
liguntur.

MIRACULA ET BENEFICIA

ex depositionibus juratorum testium
anno præcipue 1625 a 2 Octob. ad 25 Novem-
bris in publicas tabulas relatis,

Latine reddita aptiusque digesta.

Testes recepti et examinati per curiam spiritua-
lem hujus dilectissimæ civitatis Leocatae, et per me
Notarium Jacobum Murci, commissarium ad hæc
deputatum, et de ordine et mandato Illustris et adm.
Rev. Sacerdotis Don Joannis la Cartia, Canonici
Agrigentini, Visitatoris generalis Illustris et Reve-
rendissi. V. I. D. Don Corradi Bonincontro, Sa-
cerdotis Canonici Agrigentini, Abbatis Potentini et
Vicarii Generalis Diocesis Agrigentinae, Sede va-
cante, virtute litterarum datarum Agrigenti die XIX
Julii, VII Indict. MDCXXIV; ad petitionem et instan-
tiam spectabilium Don Francisci Figueroa, Francisci

Magistratum
rogatu

de Averna qu. Joseph, Nicolai Serravilla et Don D
Hieronymi de Caro, Juratorum, et Francisci de
Averna qu. Vincentii Præfecti et Syndici hujus præ-
dictæ civitatis, virtute memorialis ipsorum specta-
bilibum virorum, decretati per eundem Illustris et
adm. Rev. Visitatorem Generalem, quod recipian-
tur testes, die XXVIII mensis Augusti proxime præte-
riti, cum præsentia et interventu Reverendi Sacer-
dotis I. V. D. Don Julii Bennici, Vicarii foranei
hujus prædictæ civitatis, ac delegati ad infra ejus-
dem illustris et adm. Rev. Visitatoris Gen. virtute
Actus facti in Actis Curia prædictæ, die XXX ejus-
dem Augusti proxime præteriti; ac cum præsentia
et interventu Rev. Sacerdotis Don Andreae Lom-
bardo, Advocati Fiscalis d. Curia: et hoc ad veri-
ficandum infra pro majori Dei gloria, ejusque Sacer-
dotis, Virginis et Martyris, S. Angeli Carmelita,
Protectoris hujus præd. civitatis.

de licentia
Vicarii Agri-
gentini,

2 *Prædictæ litteræ, Memorialæ, et Actus publici describuntur integre in fronte ipsius Codicis: quæ non fuit operæ pretium describere, quia in substantia nihil continent, quam argumentum zeli ad promovendam devotionem erga Sanctum de civitate optime meritum, et communes hodierni temporis formulas in Curia Siculis usitatas. Potius ex Relatione prænominati Notarii (qui dic ultimo, ipse quoque ad testandum accessit) hæc pauca, magis ad præviam notitiam spectantia, accipe. Quia tempore pestis plurimi fuerunt, qui mediante Sancti intercessionem varia miracula, gratias et beneficia receperunt, ut eorum distinctior memoria ad posteros extet..... per me ad hoc deputatum prædicti testes usque ad centum fuerunt excepti; simul etiam ad resuscitandam memoriam antiquiorum miraculorum ac beneficiorum, quorum notitia perierat consumptis libris in quibus ipsa describi solebant. Qui quidem testes..... auditi fuerunt cum ea disquisitione et examinatione qualem requirit negotii gravitas: ut autem exactius fierent omnia, et maturius excuti testimonia possent, duo dumtaxat quavis die recepti ad testandum fuere. Decrevit præterea d. Reverendissimus Vicarius Generalis, et injungendo mandavit Officialibus Sodalitatis ipsius Sancti, ut quoties deinceps coram eis comparuissent personæ fide dignæ, asserentes se aliquod miraculum aut beneficium accepisse a Sancto, easdem revelarent Curia spirituali, ut de iis sumi et describi possent authentica testimonia post congruam et diligentem facti discussionem.*

E

occasione
pestis extinctæ

audiuntur
quotidie duo
testes usque
ad 100,

3 *Extat etiam hoc mandatum inter prædicta præliminaria ipsius Codicis MS. sub die 1 Septembris MDCXXV. Et sic auditi præter centum jam indicatos, alii undecim, intra diem IX Decembris jam dicti anni et diem XV Martii anni MDCXXVII. Pauci, inquit, respectu multitudinis, intra dies IV prius receptæ. Sed audi quid dicat Don Franciscus Attardo Mag. Notarius, curia Spiritualis Leocatae is qui die XV Septembris MDCXXV per Actum, in præliminariis Codicis MS. expressum, substituerat sibi Notarium Jacobum Murcium, ut qui capturæ testium prædictorum minimè posset per ipsum invigilare. Hic, inquam, ultimus testimonium dicens anno MDCXXVII die XV Martii, inter alia asseverat, quod si tamquam Magister Notarius prædictæ Curia voluisset describere omnia miracula et beneficia quæ quotidie divulgabantur, non potuisset aliis ejusdem Curia negotiis ex officio vacare. Si autem anno MDCXXV plura testimonia usque ad centum excepta fuere; id non ideo factum, quod aliis aonis abundaverint minus gratiæ per S. Angelum impetratæ; sed quod eo anno specialius obligatos eidem se agnoverint Jurati civitatis, ob depulsam superiori anno pestem, et istud suæ gratitudinis monumentum extare voluerint potestati.*

F
et postea
adhuc pauci
alii,

ceteris ob
minimam co-
piam rejectis.

4 *Porro Relationum seu Depositionum forma eadem omnibus*

A omnibus fuit, qualis infra ex primo apparebit; incipiendo o nota dici, Indictionis, et anni Christiani; in fine autem cujusque addebatur ad Marginem, Lecta sibi confirmavit: et sub ipsa relatione legebatur vel ipsum deponentis nomen, manu propria scriptum; vel alterius se subscribentis, pro et ex voluntate testium scribere necessarium. Ad Relationes vero quorundam Presbyterorum, aut alias litteratorum virorum, quorum non tantum mentem sed etiam ipsa verbo exprimebat Notarius, in principio ad marginem scriptum invenitur, Seipsum dictavit: fueruntque hi, testis I, II, XIII, XIV, XXIII, XXIV, XXXIII, XLII, et XLIV, extremus vero et CI ipse Notarius, addit, Scribendo dictavi. Idem vero ad finem totius codicis Romani, transcriptioni a se factæ hanc fidem adjecit, Ego Jacobus Muni, Leocatæ civitatis dilectissimæ, Apostolica auctoritate per totum orbem, Regia autem auctoritate per totum hujus Siciliae regnum citra Pharam ejusque insulas adjacentes, Judex ordinarius atque Notarius publicus, omnes præmissas testificationes recepi, scripsi, illasque exemplavi ex Originali penes me existente, easque extraxi in charta communi et non sigillata, ad instantiam Reverendissimi sacræ Theologiæ Doctoris Patris Magistri Fr. Theodori Stratii, totius Ordinis Carmelitarum Prioris Generalis, stante ejus exemptione mea manu hic me subscripsi, meoque solito et consueto sigillo signavi, in fidem et testimonium omnium et singulorum præmissorum, hodie I mensis Martii, VII Indictionis MDCXI. Sequitur subscriptio Juratorum Leocatensium, Alexandri Fornica, Franci Foglietta, Francisci Grugno, et Don Calcerandi de Caro, de legalitate d. Notarii fidem facientium; atque Senatus Panormitani, magno suo sigillo omnia confirmantis: nec non subscriptiones Fr. Seraphini a Jesu Maria Notarii Apostolici, et Fr. Ludovici Perez, anno MDCI. XXIII diebus VIII Junii et XXXI Augusti, asseverantium, concordare copiam cum originali existente in archivio Ordinis Fratrum Beatissimæ Virginis Mariæ de monte Carmelo in Conventu S. Mariæ Transpontinæ in urbe. Atque hæc est copia, quam missam in Belgium et nobis benigne communitum per R. P. Daaiem a Virgine Maria, dixi in fine præcedentis commentarii.

et ibi rursus exemplatæ?

et quomodo hic colliguntur?

B Res prolixa est, ac fere ducentas paginas minutæ scripturæ complet; quare vitandi fastidii causa excerpemus ex singulis relationibus, quod in una quaque præcipuum: est et si quid sæpius relatum o variis, ejus solius utrumque verbis, cujus præ ceteris vel dignitas personæ, vel scientiæ certitudo prærogativam mereri videbitur. Ordinem quoque non eum sequemur, quo auditi sunt singuli: sed res ipsas ab iisdem relatus in certa quadam digerentes capita, sic studebimus brevitati, ut ad auctoritatis firmitudinem desit nihil, neque abundet aliquid ad legentium nauseam. Quia vero a die captæ actionis, id est a die II Octobris, usque ad diem XXV Novembris inclusive, diebus fere singulis auditi duo sunt, non erit necessarium addere diem factæ relationis: hunc enim qui scire volet, facile assequetur, considerando quotus Testis esse dicatur is cujus verba exhibentur: idque valebat in primis centum Testibus: in reliquis undecim postea auditis, usque ad XV Martii anni a. prima actione secundi, quia par ratio non est, adscribetur dies. Quibus sic præmissis, veniamus ad rem, et principium sumamus ab ea peste quæ novi festi constituendi, amplificandæ ecclesiæ, et describendarum gratiarum occasio fuit: ita tamen, ut quando id solum curavere exceptores, ut quom vere singula referrentur didicerent, non autem qualitates evidentis miraculi discernere a gratia, ex testantis opinione Sancti meritis attributa; nos quoque censeamur in medio relinquere discrimen, altioris tribunalis sententiæ statuendum.

CAPUT I.

Leocatæ anno 1625 contagio serpere deprehenditur, Lazaretum instituitur, Sancti auxilium utiliter invocatur.

Relatio reverendi Sacerdotis I. V. D. Don Caroli Heriberto, Archipresbyteri venerabilis majoris ecclesiæ hujus dilectissimæ civitatis Leocatæ, ætatis annorum LXVIII in circa, hujus civitatis civis cogniti, facta eum juramento, tacto pectore more Sacerdotali, super infrascriptis et toto facto interroganti, dixit scire, qualiter a per merita gloriosi Virginiis et Martyris S. Angeli b.... Deus Dominus noster semper ostendit varia signa, beneficia et miracula, circa diversas personas eurgumenas, herniosas, aliosque incurabiliter laborantes, in processione, in festo, in Octava ipsius Sancti, aliisque anni temporibus; nec non in variis infirmis, qui aqua fontis, in loco ubi fuit sepultura existentis, loti, infinita receperunt beneficia: unde hæc civitas plurimum obligatur Deo et d. Sancto Martyri, quotidianis gratiis per ipsum adjuta ornataque c: ac specialiter tempore antiquæ pestilentiæ, quæ fuit anno MDCXXV aut circiter: quando hoc Siciliae regnum afflictissimum fuit contagioso illo morbo, adeo ut omnes fere civitates desolatæ fuerint, amissa majori civium suorum parte: nam qui luem in hac civitate contraxerunt, si cum aliarum urbium numerosissimis ægris conferantur, pauci admodum fuerunt: quod meritis S. Angeli omnes adscripserunt d.

7 Hoc autem novissimo tempore, quo rursus eodem flagello quasdam hujus regni civitates castigatas voluit Deus, puta Drepanum, Panormum, Castellum veteranum, Castrum-novum, Cambaratam; gliscentis mali nuntio commota hæc civitas, proxime præterito mense Junio hujus anni MDCXXV, conata est divinam placare justitiam, et indignationem avertere, per varias processiones, etiam nudis pedibus supplicantium et sacras Martyris sancti Reliquias circumferentium. Placuit nihilominus Deo permittere, ut ipso illo mense pestilentia accenderetur quasi per totam civitatem, burgum, et territorium circumjectum. Sed elevatam Dei manum S. Angelus sustinuit: malumque eodem pene tempore et patefactum et extinctum fuit: exindeque non tantum ab epidemia, sed et ab alio quovis vulgari morbo libera fuit civitas, magis quam unquam ante. Fuit autem communis omnium sensus, id esse adscribendum intercessioni illius Sancti, ad cujus ecclesiam omnis hujus civitatis populus recurrebat, cum vera et firma fide liberationis cito obtinendæ: sicut et obtinuit. Ejusmodi porro persuasio in eo fundatur, quod contagio primum exarserit in vico ecclesiæ ipsius Sancti, et in atrio quarundam domorum ad Societatem ipsius Sancti pertinentium: idque adeo vehementer, ut intra breve tempus omnes passim afflandi crederentur: sed, ut dictum, malum universum citissime dissipatum fuit per merita ipsius Sancti e.

8 Porro hæc dicit Relator prænominatus ex certa sua scientia; utpote qui per annos quadraginta tres hic substitit, et modo est Archipresbyter majoris ecclesiæ, atque in persona propria semper interfuit supplicationibus, quadraginta-horis, aliisque precibus pro publica civitatis necessitate indictis: item qui tempore contagionis prædictæ circumcivit ad audiendas confessiones infectorum, tam in lazareto quam per civitatem: commendando se Deo et S. Angelo, cujus intercessione se credit salvum permansisse: item qui lateris ac renum dolore tortus absque facultate solvendi urinam, aliisque infirmitatibus subinde afflictus, retulit sanitatem invo-

Horum de-positiones qua forma scriptæ,

qua fide transcriptæ et Romam missæ,

et ibi rursus exemplatæ?

et quomodo hic colliguntur?

a
b
S. Angelus Leocatæ civis miraculis

E
c
a peste semel

d
et iterum urbem liberat,

uli ex communi civium sensu
F

e
testatur Archipresbyter,

A cato Sancto : ac denique qui suis propriis oculis vidit miracula patrata, potissimum in translatione Reliquiarum, quas suis manibus extulit sigillatim omnes populoque monstravit, anno MDCXXIII, Indictionis VI, in festo ipsius Martyris die V Maji, die Veneris, hora circiter undecima, circa cœmeterium majoris ecclesiæ; et ibi cognovit beneficia ipso eodem tempore variis collata per intercessionem Sancti, cui semper sit gloria *f*. De causa scientiæ interrogatus dixit, scire prædicta per modum ut supra, quia interfuit, vidit et audivit : de loco et tempore dixit ut supra.

f 9 *Hactenus primus Testis, cujus totam relationem, unde specimen sumatur de forma reliquiarum, placuit verbotenus repræsentare. Modum quo Inventa et propagata contagio fuit, subitoque extincta, distinctius explicavit testis XLII, Don Horatius Contreras Sacerdos secularis, artium et medicinæ Doctor, depouens, quod cum pestis esset illata in urbem per puerum unum parochialem, qui habitabat in atrio *g* vici a S Angelo nominati, haud procul ab ipsa ejus ecclesia et patrimonio venerabilis societatis ad ejus honorem collectæ; parentes pueri, timore justitiæ et magistratum celaverunt genus infirmitatis, omne illius indicium medico subtrahentes; et ne quid suspitionis de sua demo darent, admittentes in eam reliquos sui atrii contubernales. Mortuo autem puero ex pestilentia, accersiverunt parochianos atque confratres, curando funeri operam daturos : quo factum ut non solum dilatatum sit malum, sed usque adeo invaluerit, ut ex toto atrii illius contubernio; in quo viginti animæ numerabantur, duo dumtaxat in vivis manserint : et ad alia quatuor aut quinque loca civitatis illico diffusum malum sit, quod mox agnatum est esse pestilens. Populus ergo ad implorandum Sancti auxilium ardentissima prece concurrat, decretumque inter alia est, ut unusquisque domum suam conspergeret aqua, ex benedicto fonte sancti Protectoris hausta : certa que gratia consecuta est supplicantes. Nemo enim extra contubernium istud extinctus peste est, quamvis in urbe et suburbio multos illa corripuisset : ex quibus tamen varii occultare malum, ne domestica sua supellex de more combureretur; et solum pestiferos anthraces lavabant aqua supradicta, illique evanescebant absque contagio aliorum, quod prorsus mirabile est, nec nullis humanis mediis adscribendum. Et hæc ipse seivit tamquam medicus, diligenter in ejusmodi accidentia pro publicæ salutis cura intendens et inquirens.*

B 10 *Addit testis XVI, Fr. Joannes Antonius Marchi, Sacerdos Carmelita, tunc et etiam nunc Sacrista in ecclesia ipsius Sancti.... quod tanta fuerit instantia accedentium ad Sanctum sibi suisque propitiandum, et aquam demde secum ferentium, ut neque cibo neque somno capiendo tempus inveniret, dum conabatur satisfacere omnibus tam qui aquam petebant, quam qui elemosynas pro Missis, oleum, ceram ferebant : de quorum pluribus postea intellexerit, quod occulte afflati, priusquam notarentur, salutem recuperaverint et extra suspicionem contagii manserint. Hujus rei multos testes consequenter videbimus : nunc videamus, quomodo malum quod clam gliscebat detectum fuerit, priusquam stragem faceret numerosiore. Dicit id nobis testis IV, Don Joseph Perconti, Sacerdos secularis.... tunc et nunc unus ex Sacellanis majoris ecclesiæ : qui rogatus venire ad audiendam in confessione uxorem Thofani Bellavia bis eam audiit, quoniam prima vice nimis febribus aggravata infirma, minus apta erat ei rei agendæ. Postridie vero vocatus fuit iterum ad similiter audiendam dictæ mulieris sororem : quando ex quibusdam signis deprehendit, non tantum unum eum-*

demque ambarum esse morbum, sed etiam in contagii suspicionem venit. Ergo, quoniam ædes illæ erant in vico ipsius Sancti, et in atrio spectante ad Sodales ipsius; ejusdem intercessionem se ardentem commendavit.

11 Cum autem infirmis prædictis extrema Viatici atque Olei sacri Sacramenta contolisset, vocatus est ad tertiam illarum sororem pariter infirmam a peccatis absolvendam : et pestilentis morbi certissima inveniens signa, rem totam detulit ad Doctorem Don Carolum Gulibertum Archipresbyterum et ad Juratos civitatis : qui una cum medicis diligenter omnia perquirentes, invenerunt infirmas istas peste teneri una cum ipso Thofano, palam se efferentibus panis, mali indicibus, in corporibus defunctorum. Omnino autem judicat, quod nisi ipsummet testem adjuvisset Sanctus, fuerit certissime malo illo correptus; non tantum quia a prædictis infirmis sparsum fuit malum ad multos, qui vix leviter cum illis tractaverant per urbem et territorium; sed maxime quia eo tempore sæpe et familiariter egit cum d. Thofano, sibi in domo sua repræsentante stipendia, quædam, ratione infirmorum quorundam ex peste mortuorum, in ecclesia tamen majori sepulcorum, priusquam de contagio quisquam suspicaretur aliquid.

12 *Ita pius iste Sacerdos, quem in deportandis ad præd. infirmos Sacramentis, et alia quædam circa ipsas operatus, Clericus Archangelus Bono, Testis LXV, dixit quod uxorem Thofani Bellavia ipsemet cum eodem Capellano ad sepulcrum in ecclesia S. Salvatoris eidandam sit comitatus : duabus autem aliis ibidem post ipsam mortuis, cum tota civitas ex suspitione et timore pestilentie conturbaretur, Officiales et Deputatos pro sanitate publica conservanda ordinasse, ut in domuncula quadam ipsius atrii collapsa sepelirentur. Postea id est XIII Junii Doctores Medici et Officiales judicaverunt mulieres istas peste extinctas fuisse : et quia ipse Testis propriis suis manibus sepelierat etiam Antoninam de Palermo, relictam quæ Frederici et socrum Thofani, in ipsa qua filia domo mortuam XXXI Maji (ipsa autem Antonina dicebatur litem contraxisse a Petro Balthasare suo nepote, qui eam attulerat ex oppido *h* Cambarrata) *i* conclusus intra domum suam fuit ab Officialibus : neque dubitabat ipse quin se quoque afflavisset contagio, utpote multo frequentius intimiusque versatum cum familia illa, quam alii plerique exinde correpti. Angebat etiam eum quod funem, quo usus fuerat in dimittendo infectæ mulieris sarcophago, applicuisset campanæ, per octavam sanctissimi Sacramenti pulsandæ; quodque per eandem octavam plurima paramenta ecclesiastica, ad varios Dominos pertinentia, tractasset; unde verebatur ne plurimis fuisset causa infectionis: Nilominus ad Dominam nostram Drepanitanam suam matrem, et S. Angelum patronum recurrens, quotidie non tantum ipse, sed et tota domus ejus, quadraginta dierum clausuram sine noxa absolvit.*

13 Cum jam dicta Antonina, prima letiferi morbi victima, priusquam ea se ægram sciret, pannos lineos ad mare laverat Angela Oclipinti, filia Beatricis, ancilla Francisci Grugno, testis LXXXIV; ipsamque deinde in concinnandis pannis adjuverat : quod sciens ipse testis, adscripsit beneficio S. Angelus conservationem domus suæ a contagio; eo quod in ipsa haberet, cum singulari devotione, integram unam tabulam, ex veteri Reliquiarum arca, quæ sibi tamquam uni ex Juratis obtigerat in earundem translatione.

14 *Si duo illi Testes salutem suam meritis S. Angelus jure acceptam, retulerunt, tanto majori jure id facere potuit testis XII, quanto evidentiori contrahendæ luis discrimini*

EX PROCESSU MS. Sancti opem etiam in se expertus.

g Pestis ultima per puerum illata prope ecclesiam S. Angeli

celata dispergitur,

revelata populi concursus auget ad Sanctum

revelatur autem per Sacerdotem,

qui morbum duas administrat,

et Sancto adscribit quod ipse non sit afflatus :

uti etiam ejus minister Clericus,

qui et mortuas sepelivit,

h
i
F
et cum infectis egit familiaris,

nec non ancilla quadam.

A *discrimini ultro se ex caritate objecit, Sancti fretus auxilio*, Augustinus Infrigola, ætatis annorum circiter LIII civis Leocatensis, qui dixit, quod cum proserpens morbus iudicatus fuisset vero pestis (id autem, quantum recordatur iudicatum est XIII Junii FERIA VI in festo S. Antonii Patavini) quidam de contagione suspecti, ex vico ecclesiæ Martyris gloriosi, et ex atrio domorum ad Societatem ipsius spectantium, ubi principium pestis habuit intra domum della Giarretta dictam juxta flumen; cum ipsa in domo per duos dies totidemque noctes servati fuissent, tandem per Officiales civitatis translati fuerunt ad diversoria *k* et ecclesiam S. Mariæ de Ritu, eo quod in prænominatâ domo nimis incommode degerent tam infirmi quam suspecti. Verum cum ibi utrique consisterent absque medicamentis et alicujus viri experti auxilio (nullus enim medicorum volebat ire ad locum Lazareto jam destinatum) decrevit ipse testis, quod et mandavit executioni, pro Dei amore et ex commiseratione civium suorum sic derelictorum, caput suum exponere et offerre spectabilibus Juratis et Deputatis pro sanitate, ad dicti loci ministerium regimenque: quippe qui chirurgicæ artis peritus ab annis circiter viginti in Barbaria et civitate Algerii mancipatus fuerat servitio Morati Rayz, ibique dictam artem exercuerat, maxime circa peste infectos: qui morbus in ea regione fuit frequens, idque non in civitate tantum sed etiam in trirēibus. Ea voluntas cum ab Officialibus ac civitate universa esset grataur suscepta; ipse, post usurpata in ecclesia majori Confessionis et Communionis Sacramenta, commendans Deo ac Dominae nostræ Monserratensi, S. Rocho, et specialius S. Angelo, tum se tum domum ac liberos suos; suscipiensque ab Officialibus necessaria ad victum, intravit in Lazaretum; infirmosque et suspectos omnes amanter complexus, cœpit non solum morbis mederi, sed etiam cuicumque alteri eorundem necessitati servire. Vidit autem neminem ipsorum esse, qui non haberet certam spem conservandæ vitæ, innixam patrocínio Mariæ Virginis, S. Rochi, Sanctique Angeli: quod eis minime fuit inutile: quia sequestratio ille felicissimum finem ac celerem habuit.

15 *Addit deinde stupendum prorsus, quod ibi contigisse vidit, miraculum. Sed ipsam nobis melius dicet, quæ experta est, testis XXVI Agatucia, mulier vidua, relicta quondam Viti Scollo, alias Rovetto, ætatis annorum LIV civis Leocatæ, narrans, qualiter filia sua Gratia, uxor Antonini Maji, deprehensa est morbo contagioso laborare; cumque tam ipsa cum dicta filia quam alii domestici sui deportata esset extra urbem in domum della Giarretta die xvi, ibidem die xiv mortua est Gratia atque sepulta, relinquens posthumam quatuordecim mensium filiolarum, Angelam nomine, adhuc lactentem. Eodem deinde die jussi sunt infirmi suspectique transire ad Lazaretum, uno ab urbe milliario in diversorio et ecclesia S. Mariæ de Ritu constitutum. Hic ipsa, nesciens qua ratione parvulam educaret, multis cum lacrymis recurrit ad auxilium divinum, implorans ipsum per Sanctorum omnium et maxime S. Angeli merita. Postero vero die quæ Dominica fuit, xv Junii hora vespertinâ, sensit madore quodam humectari mamillas; easque discooperiens vidit lacte stillantes: quod sibi in remedium præsentis necessitatis miraculose concessum intelligens (jam enim viginti tribus annis, ab obitu scilicet mariti sui, lacte carnerat, et menstruæ purgationes numquam fuerant sibi restrictæ) cœpit lactare parvulam et lactat etiam nunc, tam copiose, ut alteri infanti pariter lactando possit sufficere: ideoque non cessat quotidie gratias agere S. Angelo, qui hoc eis præstiterit,*

supra vitam, nihilo minori miraculo sibi parvulæque servatam, quia moriens Gratia sæpe fuerat eas amplexata.

16 *Miraculo attestatus est, ac supra naturæ ordinem prorsus factum censuit, testis XIII, Utriusque Juris Doctor Petrus de Calli; et testis Artium et Medicinæ Doctor Joseph de Raymundo; ambo professi notam sibi esse honestissimam d. mulieris famam. Testis vero XVIII, Artium et Medicinæ Doctor Franciscus Saffilla, insuper addidit, quod ipsum ejus lac consideraverit, inveneritque habere omnes veri lactis conditiones; quippe quod colore candidissimum, sapore dulcissimum, et consistentia proportionata præditum, vidit suis oculis profluere ex uberibus Agathæ, ea qua dictum est abundantia. Præter horum trium fuerat Lazareti Rector seu Gubernator deputatus a Magistratu, ideoque ex officio citius certiusque cognovit quæ gerebantur, testatur vero omnes istis conclusos spem firmam in D. Virginis atque B. Angeli auxilio locatam habuisse, Sacerdotibus secularibus ad id constitutis sua quot hebdomadis peccata confitendo; per quos ipse testis curaverit ibidem quovis sabbato decantari Litanias Marianas, cum invocatione S. Angeli ad finem earumdem.*

ANNOTATA.

a *Hoc principio, sed mutatis mutandis, omnia testimonia Latine scribuntur, reliquæ narrationes deinceps in originali Italice sunt.*

b *Omitto reliquos titulos identidem recurrentes totis his Actis, et pro parte ex putato Enocho sumptus, videlicet Jerusalemiani, ex regia stirpe Davidis, Sacerdotis Carmelitæ, Protectoris hujus civitatis Leocatæ, cujus Reliquiæ in arca argentea requiescunt intra ecclesiam, et locum sepulturæ ipsius sancti corporis.*

c *Ita in genere pars major Testium dixisse invenitur Acta legenti.*

d *Ejusdem pestilentis antiquæ mentionem faciunt testes alii nonnulli, et specialia quædam tunc acta referunt, quæ infra cap. 4 colligentur.*

e *Hæc eadem de peste posteriori magna pars testium reliquorum, partim iisdem partim similibus verbis, describit; ac nominatim Testis 2, 3, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 17, 18, 19.*

f *Hæc quoque communis omnium est et Latina clausula, numquam amplius hic iteranda.*

g *Italice Cortile: quod licet proprie significet unius majoris sen palatii impluvium, cui respondet Latina vox Atrium: quia tamen vox Italica aptatur collectioni domorum, circumcirca unam communem aream dispositurum, et una communi porta seclusarum a platea; ideo Latinam quoque vocem huic significationi, veniam præfatus, adapto, alia congruentiori voce destitutus: nisi quis angiportum dicere molit; quandoque etiam contubernium verti.*

h *Cambarata, in tabulis Camaranta, media inter Leocatam et Panoram, utrinque ad 50 p. m. et amplius dissita. Est et Camarana urbs nota ad mare, inter Leocatam et Paehinum promontorium.*

i *Italice Baragiato: ex quo colligas Siculis idem in usu esse quod Belgis, ut domus peste infectæ vel de eadem suspectæ, affixa ante portam barra velut claudantur: atque hoc modo illa vox identidem in his actis recurrit: quod si Latinum esset barra, potuisset inde duci barrare, et barratus.*

k *Italice Stanze, quod communiter significat cubiculum; hic autem pro donibus accipitur, aut publicis diversoriis; uti manifeste nobis apparuit ex num. 71, ubi de viatore agitur.*

D
EX PROCESSU
ME.

ingenti ac
testatissimo
S. Angeli
miraculo.

E

Infectis ad
lazaretum
abductis

k

ministerium
suum ultro
offert vir
peritus cu-
randæ pestis,

B

omnesque
invenit bene
animatos:

inter quos
annorum
34 onus

C

orbam matre
neptulam
lactare visa
est,

CAPUT II.

Ex primo infectorum contagio inficiuntur plures et a Sancto omnes juvantur.

Veram pestem fuisse, quæ Leocatenses cives ad invocandum instantius S. Angelum compulsi, satis constat ex prædictis: videamus quam eadem fuerit contagiosa, et quam efficax adversus eam auxilium tulerit Sanctus, consideremus. Franciscus la Rocca qu. Laurentii, die xxii Junii, una cum uxore Rosella et filiis inclusus ab Officialibus fuit domui suæ, in platea Quatuor-Angulorum dicta, eo quod occasione frugum suarum colligendarum, diebus aliquot fuisset conversatus in domo Thofani, in qua exordium pestis habuit, et cujus dominus in eadem cum omnibus domesticis extinctus extra civitatem humatus fuit. Cumque sexto post conclusionem domus suæ die Rosella uxor filium Angelum quadrimestrem infantem fasciis evolveret, invenit utrumque genu illius rubicundum ac vehementer tumidum: mox etiam duo panes apparuerunt in eodem corpusculo, febrisque vehementissima, quæ brevi eo adduxit parvulum, ut morti quam vitæ prior esset, neque jam amplius lac ullum sugeret. Sic dissolutum in gremio aliquamdiu tenens mulier, maritoque ostendens, nihil vel ipse vel illa dubitaverunt quin contagium puer traxisset. Quare nullam aliam de eo servando spem reliquam habentes, tanto majori cum fiducia recurrerunt ad suffragia S. Angeli imploranda, quanto devotius eidem prolem istam obtulerant ab ipso suæ nativitatis initio. Recordatus autem pater se habere frustillum veteris arcae lignæ, in qua Sancti ossa tam diu jacuerant, a compatre suo Jacobo Murci Notario acceptum; ipsum divisit bifariam, et utriusque filiioli genu cum lacrymis et Sancti invocatione applicuit: deinde per Mariam Sapio, nepotem suum, foris existentem, misit eleemosynam ad ecclesiam S. Angeli pro sacro cantando: denique sub horam vesperarum, cum iterum fasciis evolvisset puerum, cui mane dicta ligni frustilla applicuerant, invenerunt omni rubore, tumore, febris ac panis prorsus abstersis liberum; et Sancto gratias agere non cessant, cujus beneficio ab ea hora sanum filium esse gratulantur, quasi nihil unquam passus mali fuisset.

18 Antonella, uxor Mag. Jacobi de Mayo, testis xci, dicit scire, qualiter domi sua barrata fuerit ipsa cum marito ac filiis, propterea quod in domo Thofani Bella-via pestis esset manifestata; et juxta eam habitabat filius suus Antoninus de Mayo cum sua qu. uxore Gratia; et Marutia, similiter ipsius testis filia, cum suo qu. marito Didaco Scollo: ex quibus jam dicti Gratia et Didacus contagio obierunt, periclitabantur autem ceteri, qui æque ac illi multam habuerant cum infecta domo conversationem, ac specialiter ipsa testis: Etenim commodaverat Angelutiæ, uxori Thofani tunicam nigram: quam sibi redditam deinde induerat, neque dubitabat quin in suo quoque corpore manifestanda esset contagio, cum de prædictis mortibus audivit, et sursum deorsum ferri vidit civitatem propter formidinem pestilentiæ. Et vero eodem quo domus sua clausa est die, qui erat Mercurii et xi Junii, gravi correpta febris, papulam grandem vidit sibi in brachio dextro ebullivisse: sed verita ne in Lazaretum deportaretur ubi jam filia sua, gener, ac nepotes erant, ut melius potuit, occultavit malum: et ad S. Angeli patrocinium se convertens, lavit sese aqua fontis ejus, et subito febris caruit, ipsaque papula sanata est.

19 Similiter testis xxxviii Paulinus Lamendula, cum aliis Licatensibus exire jussus ab oppido Ra-

molia, propter pestem Licatæ grassantem, mox atque ad fontem urbis suæ venit, jussu Officialium una cum sociis conclusus fuit ad dies quatuor juxta ecclesiam D. Virginis de Gratia, et aliis viginti in domibus Mag. Francisci Pici extra urbem, juxta hortum conventus S. Francisci; quia tam ipse quam socii messuerant et conversati erant cum Antonino Mayo ex peste mortuo. Transactis autem diebus istis cum liberi dimissi essent ab Officialibus in suas quique domos, vix biduum in ea d. testis egerat quando febre cum dolore capitis sensit, duosque panos, erumpentes sub axilla sinistra, et post aurem dextram: unde se correptum agnoscens, damnum tamen sibi obventurum formidans si id palam faceret, de consilio uxoris tacere decrevit, sequæ, communi civium ceterorum exemplo, S. Angelo Martyri commendare; petitaque de fonte illius aqua panos abluit, et intra viginti quatuor horas sanum se ac liberum recognovit et benefactori suo Divo gratias retulit.

20 Angelus Bisco, testis lxxvi, ætatis annorum xxii in circa, dixit scire qualiter initio mensis Junii, cum in obsequio Dom. Francisci Fuigeroa constitutus, in quodam ejus prædio degeret in territorio hujus urbis, una cum aliis famulis fruges demessas invertens; fuerit ibi inter ceteros Jacobus Græcus, qui de magno circa inguina dolore querebatur, putabatque renovatam sibi, quam olim passus fuerat herniam: cui testis ipse; Videam, inquit, novi enim, utpote non ita pridem per D. Virginem Drepanitanam ab hernia curatus. Cum autem vidisset ac tetigisset, dixit: Apage, non est id hernia; et propter suspicionem pestis, tunc inter cives gliscentis, formidavit ne ea teneretur Jacobus: ad quem requirendum post paucos dies venit ipsius prædii procurator Franciscus de Gnelis; nuotiaverant enim de eo Deputatis sanitati tuendæ, quod pestilens anthrax in ipso appareret. Eodem vespere adfuit etiam Mag. Andreas lo Vasco, et ipsum testem transtulit ad burgum hujus civitatis juxta hortum S. Francisci; ubi cum aliis pariter inclusis manere jussus est, eo quod attigisset Jacobum, qui in Lazareto mortuus erat ex peste, quam contraxerat ex domo Thofani Bellavia, sub qua ipse in cavea quadam habitabat. Metuebat ergo jam d. testis ne se quoque lues illa afflasset, nec vanum esse metum probavit dies xvi Junii, quando post subitum frigus vehementi pervasus febris et capite dolens, cæpit provocari ad vomitum; quæ tamen non successit, sed dolor in sinistro inguine, in quo postridie tumor periculosus apparuit. Quare nihil dubitans quin peste teoeretur, et tamen seipsum formidans manifestare, cæpit invocare Deum, S. Rocchum et S. Calogerum, cujus tunc agebatur vigilia, ac potissimum S. Angelum: die autem xvii non solum liberum a febris se miratus est, sed etiam evanuisse anthracem, qui in mortem propinquam denuntiasset videbatur: ideoque multas S. Angelo gratias agens, post expletam clausuram sæpius visitavit ejus Reliquias, et Missam unam celebrandam curavit.

21 Don Angelus de Lahiso, Sacerdos secularis, ætatis annorum lvi, testis v, dixit scire, qualiter initio mensis Junii proxime præteriti, nolentibus Capellanis ecclesiæ majoris administrare Sacramenta infirmis in vico S. Angeli propter suspicionem pestis, vocatus ipse fuerit a Doctore Don Julio Bennici, Vicario hujus civitatis, ut vellet accedere et contentem audire Constantiam Gaeta de contagio suspectam, quandoquidem ipsum malum necdum erat a Medicis judicatum contagiosum. Ivit ergo ad domum, atrio supra nominato vicinam: ubi postquam Constantiæ confessionem excepisset, infirma manum ejus osculata est, dicens se cum mulieribus

item alius pestem occultans.

E alius ob pestiferam contactum sequestratus.

et erumpens in se malum occultans.

S. Angelum invocat et sanatur.

Sacerdos qui infectus extrinseca ministravit.

A de domo Thofani conversatam, vix dubitare quin peste laboraret, quando ipsos anthraces sentiret sub axillis. Ad hæc stomachante teste, atque querente quod id prius non indicasset; excusavit se id ansam non fuisse, ne forte confessio sibi negaretur. Postmodum perseverantibus Capellanis negare extrema infirmæ officia, coactus fuit ipse testis a Vicario istuc reverti: et quamvis omnem cautelam præservativam adhibuisset quam norat, non ita tamen cavere sibi potuit, quin appropinquaret quadamtenus infirmæ, indeque etiam ipse in maximam suspicionem veniret. Cum igitur palam innotuit, tam ipsam Constantiam, quam omnes de familia Thofani peste obiisse, et formidine contagii sus deque ageretur civitas universa, fuit ipse testis xiii Junii domui suæ inclusus: postero autem die seu xiv Junii sensit ardentissimam febrem cum dolore capitis gravi, erumpentibus consequenter ad inguina panis: ex quibus certus de contracta lue, subito convertit se ad invocandum auxilium S. Angeli cum firma spe recuperandæ salutis: petitaque ab ecclesia aqua fontis ejus, eadem se lavit vovitque aræ offerendæ sex rotulas: atque ita, beneficia ipsius, ut credit, Sancti, sanitatem cito impetravit.

correptus
etiam ipse

convalescit
usu d. aquæ,

22 Jacobella, relicta qu. Francisci Cavalierie testis LXI, dixit scire, qualiter initio mensis Junii proxime præteriti, domum rediens quidam suus filiolus, nomine Raphael, novem circiter annorum, indutus ordinis Carmelitani habitu, et scholaris Fr. Antonini Marchi Carmelite, questus ei sit de capitis dolore insolito: unde ipsa veniens in suspicionem contagii, postmodum intellexit, quod Fr. Raphael filius suus ex manibus Constantiæ Gaetæ, in ecclesia S. Angeli, recepisset semicinctium laneum, frusto casei circumvolutum, quod illa portabat conventui in elemosynam. Vovit ergo quod octiduo continuo nudis pedibus accederet ad visitandas Sancti Reliquias et offerendam tobaliam unam, quod et fecit: quia non tantum salvus sibi filius, sed et domus immunis ab ea vexatione mansit, quæ solet contagii suspectos consequi: cujus rei testem tabellam appendi etiam fecit in sacello dictarum Reliquiarum. *Quid autem in ecclesia prius actum fuerit, prolixim explicans d. Fr. Antoninus, testis xvi, addidit,* venisse Constantiam ad ipsummet testem ut confiteretur Fr. Gaspari Gallutio, Quoniam, inquebat, sentio me male habere, et caput doleo. Ipso autem negante dictum Fr. Gasparem esse in conventu, ac redire jubente, tradidisse Constantiam d. semicinctium cum caseo, quod ejus mandato carissimus sibi discipulus Raphael intro tulerit, exemptoque caseo, retulerit ad Constantiam. Postmodum autem non comparente amplius Raphaelæ, quævisisse in absentem, ac demum cessante contagione intellexisse ex domesticis, quod puero præter febrim ac vomitum nigræ plurimæ maculæ apparuerint in corpore, manifesta pestilentis mali indicia.

Alius cujus
ancilla in-
fecta et ad
Lazaretum
delata erat

23 Franciscus Perconti, qu. Mag. Jacobi, aromatiarius, testis LXII, dixit scire, qualiter primis Junii mensis diebus, cum susurraretur in populo de morbo contagioso, ingresso quarterium ecclesiæ S. Angeli, infirmata fuit Margarita Juvara ancilla sua: quam contagio afflatam suspiciens ipse, interrogavit quid doleret. Ipsa vero respondit, sentire se tumores duos alterum sub axilla dextera, alterum in inguine item dextro: tactu autem brachium ac frontem ægræ explorans, deprehendit maxima febre teneri. Quæ ab hero ulterius interrogata, quicum eo die locuta fuisset; respondit cum Constantia, ut ex ea quærerem, cur Vitus Gaeta (erat hic Constantiæ filius et ipsius famulus) non redivisset ex agro. Quare cum innotuit Constantiam, peste extinctam, jussu officialium sepultam esse extra urbem; et ipse testis

certus fuit infectam esse domum suam, ultro rem detulit Deputatis sui quarterii: quorum jussu ipse cum reliquis familiaribus domi conclusus, Margarita vero, in quam jam pene mentis impote maculæ lividæ pullulabant, certæ pestis indicia, delata est ad domum della Jarretta, circa vesperam diei xiv. quo ceteros quoque infectos transferri jusserant Officiales.

D
ex processu
ms.

24 Videns igitur d. testis in quam præsentis periculo sua totiusque familiæ suæ salus versaretur, se suosque commendavit Deo, B. Virgini Drepanitanæ, Sanctoque Angelo: cumque eodem vespere sentiret dolere sibi axillam sinistram, petiit Confessarium; venitque ad eum D. Antoninus Collura. Capellanus in parochiali æde S. Pauli; ipsiusque et uxoris ac reliquorum domesticorum confessiones excepit: venit etiam Notarius Jacobus Murci, cui testamentum æger dictavit; qui deinde tota ista nocte non dormivit ipse, aut quisquam de familia, partim ex timore, partim ex dolore morbi, cui accessit postridie febris, quam pestilentem esse monstrabat anthrax sub axilla sinistra formatus. Nihilominus requirentibus Officialibus quomodo haberent se domus istius inquilini, latere cupientes, atque ut melius poterant dissimulantes, responderunt, tunc quidem satis bene valere omnes: et Deputati acquiescentes responso, diviserunt in singulos frustillum quoddam veteris arcæ lignæ S. Angeli. Ipsi vero suam portionem sigillatim manducaverunt, votumque fecerunt de corpore ipsius nudis pedibus visitando, curandaque ibidem Missa solenni: eodemque instanti cessavit ipsi testi febris, et disparuit tumor. Deinde die xxi Junii, rursus testis prædictus utrinque ad axillas et inguina dolorem sensit cum aliqua febre: ideoque ad prænotatam devotionem recurrrens, toto cordis affectu renovavit prius votum: et postridie allevatus, deprehendit in locis prænominatis maturas quatuor pustulas, totidem acicularum capitibus similes, absque alia alteratione: atque cognovit, Deum, ejusque Matrem, et S. Angelum voluisse ei monstrare suum evidens periculum, ut deinceps pro beneficio tanto gratior esset ipse ac domestici sui

bis sanatur a
peste in se
apparente

E
per frustillum
ligni de arca;

25 Fuit inter hos Lucas Perconti, annorum viginti unius, frater Francisci prænominati, testis LXVII, qui dixit, quod eodem vespere quo in fraterna domo cum aliis conclusus fuit, post invocatum communibus votis Sanctum, dolorem sensit in utroque inguine: veritusque ne malum, fere semper mortale, in sua persona se proderet, non est ausus illud manifestare: sed allatis per Deputatos particulis veteris arcæ usus cum ceteris de domo, una earum sæpe signavit affecta membra: a quibus dolor omnis intra paucos dies abscessit: transit tamen ad axillam, cui similiter ipsum ligni frustillum applicans, rursus intra paucos dies cessit malum, revertitque ad inguina. Cum ergo omnibus pene horis expectaret ut in aliqua sui parte pestiferi anthraces erumperent, de visitanda nudis pedibus ecclesia votum fecit cum ceteris, exolvitque, nisi quod fuerit calceatus: quem defectum postea supplere curavit, in octava dierum ante festum novum xvi Augusti celebrandum, quando ad ecclesiæ amplificationem comportantibus certatim petras ipse se miscuit, et quantum valebant humeri ferra unam sustulit, ac deinde discalceatus rursus ad ecclesiam ivit, acturus sancto suo liberatori gratias.

uti etiam
ejus frater:

F

26 Caternutia, uxor Marci Pirrello, testis LXIII, dixit scire, qualiter ipsa cum socru sua Phrasia Pirrello, a Deputatis ad sanitatem tuendam conclusa fuerit domi suæ, propterea quod in domo dicti Perconti, atque signate cum d. Margareta essent familiaris conversatæ: eodemque tempore quodam vespere

et materis
cum ipsis
conversata
fuit.

EX PRO-
CESSU MS.

A pere ipsa testis deprehendit papulam nigram, ad magnitudinem tari, in manu sinistra filii sui quadrimi Angeli, ex voto ad Sanctum urbis Leocatae Protectorem facto jam tunc induti habitu ordinis Carmelitani; itemque tumorem sub axilla dextra cum gravissima febris et stupore capitis. Igitur tam proprio erga Sanctum affectu quam publico totius urbis ad ipsum recurrentis exemplo stimulante, petiit paucillum de oleo lampadis ante arcam Reliquiarum ardentis, eoque manum filii et axillam inunxit: neque cessavit ipsa et socrus sua, nocte illa tota, Sancti auxilium implorare, eo fructu ut postridie mane febris liberatus puer, neque tumorem praeferebat amplius, et siccam papulam exhiberet. Quarto post inde die ipsa testis dolorem cum tumore grandi sensit sub axilla dextra non sine febris. Curavit ergo ut socrus sua eodem oleo liniret locum mali: qui crepans intra triduum, sanam ipsam ex integro reliquit, ideoque acceptam Sancto gratiam referentes, cessante contagio, venerunt ambae ad ecclesiam S. Angeli, ibique duas Missas dicendas petiverunt, et totaliter unam devotissime obtulerunt. *Quae omnia Soror Euphasia Pirrello, Monialis Tertiaria Carmelitana, testis LXIV. suo testimonio confirmavit, nihil addens aut detrahens relationi suae nurus.*

oleo lampadis
unctus con-
valescit.dein etiam
ipsa:

B 27 Antoninus de Amato, testis LXXXVI, domui suae cum uxore Joannella inclusus fuerat, propterea quod versati fuerant in iis aedibus, in quibus ipsius testis socrus, Constantia Gaeta praedicta, deprehensa fuerat laborare ex peste, unde et mortua est. Expectabant ergo momenti singulis ut in sua quoque domo aperiret se malum: et in suum adiutorium invocabant Sanctum, tanto sollicitius, quanto ipsa Joannella vicinior erat partui, cum non modica sua et mariti consternatione, quod nulla obstetricum suam parturienti operam vellet commodare. Interim die v Julii sequentis venerunt mulieri dolores partus: in quibus deprehensa, ipsa ac vir suus, genibus in terram positus, invocavere Sanctum: petieruntque ut in ecclesia S. Angeli pulsaretur campana ad Ave-Maria, quemadmodum in hac civitate ad solatium parturientibus petendum fieri consuevit. Ad primum sonum campanae filium enixa est Joannella: quem quia clausa erat domus, nec ferri poterat baptizandus ad templum, baptizavit ipsa, eique posuit nomen Rochi-Angeli.

puerpera de
peste suspecta
juvatur:

28 Postea xx die Julii aperuit se ipsi testis sub axilla sinistra pestilens tumor, aliusque in brachio item sinistro, mollis tamen instar maximae papulae. Pestem ergo esse sentiens, neque audens clam omnino rem habere, eam declaravit Magistro Josepho de Gueli, domorum in suo vico clausarum custodi. Qui accersito ad se Balthasare Celestre et Prades, uno ex Deputatis ejusdem vici, consuluit cum eo quid facto opus foret: jam enim agebatur de promiscua conversatione civibus restituenda, eo quod nulla amplius crederetur infectio superesse. Tum, novi motus vitandi causa, decreverunt casum habendum secretum: ipse autem testis, digressis Officialibus, peti ex fonte Sancti aquam jussit, eaque se lavans votum fecit de visitanda nudis pedibus reliquiarum arca, et una uncia denariorum elemosynae nomine conferenda ad fabricam novae ecclesiae: ipsaque vespera sanum se sensit, et reversis ad cognitionem rei Deputatis, sanum se esse declaravit: gratiam quotidie una cum uxore referens Sancto, cui votum suum complevere, elapso conclusionis termino, filiumque tulere ad templum ut in eo supplerentur unctiones baptismales. *Haec ille quibus prorsus consona antea deposuerat praed. Deputatus Balthasar testis LXXXVIII.*

ejusque
maritus sa-
natur per
aquam.

C

CAPUT III.

Alii similiter infecti et liberati: item alii qui se infectos dissimulabant

Joseph de Labiso qu. Fei, testis LXXXVII, post festum S. Antonini Patavini exivit in aream suam extra civitatem, ubi eodem die circa vesperam primum vehementi frigore, tum acerrima febre correptum se sensit, sensusque capitis obtusos: quo in statu cum tota nocte jacisset, adfuit postridie ab ipsa urbe Thofannus Triona, dixitque praed. testi, quod publicata esset in urbe pestis, et Officialium jussu barrata ipsius testis domus, in qua ejus mater et uxor erant, haec Angeluzia, ista nominata Antonella, eo quod in vicina eis domo Antoninae de Palermo deprehensum esset malum. Transacto die in sinistro inguine panum ingentem invenit ager; et nihil jam dubitans quin pestilens esset morbus, propterea quod Antonina, domui suae exhibens lotricis ministerium, in eadem familiaris versata fuisset; dixit Thofano praenominato, se quoque simili lue teneri, idque jussit Deputatis sanitatis nuntiari. Mandarant hi ut se reciperet ad domum della Garretta, ubi reperit plures viros feminasque, similiter infectos aut infectionis suspectos; cum iisque sequenti Dominica ad designatum in hunc finem Lazaretum deductus est, mortuo quam viventi propior. Ergo in tali discrimine constitutum se videns, iteratis saepe precibus auxilium Dei, B. Virginis et S. Angeli invocavit: et quia devotae quaedam personae illuc miserant aquam de fonte S. Angeli, cum nonnullis frustulis veteris arcae; ipse testis iisdem saepe tetigit membra affecta, firmam habens vitae servandae fiduciam in meritis tam gloriosi Sancti. Vergebat nihilominus in pejus malum, quare, pro exiguo qui sibi adhuc supererat mentis usu, Augustinum Infrigola, qui suam Lazaretum operam ex caritate addixerat, rogavit ut Sancti nomen sibi identidem suggereret: quod dum utrimque devote agitur, die xvi praedicti Junii ruptus est anthrax, et morbo omni solutus subito aeger fuit.

Extra urbem
peste con-
tactusE
jamque in
Lazareto
morti proxi-
mussubito con-
valescit,quod ejus
uxori soli-
cita

F

per ipsum
S. Angelum
in somno
revelatur:

30 Interim Angelucciae uxori (prout ipsa retulit in ordine testium testis xxx) narratur extremum mariti discrimen, animam ut credebatur agentis: plangere proinde ipsa coepit, Deumque et Deiparam cum S. Angelo invocare. Id dum agit, luctu fessa, caput ad somnum qualemcumque composuit; visaque sibi est videre Fraterculum aliquem Carmelitani Ordinis, qui elemosynae nomine panem petebat, dicens, Domina, da elemosynam pro conventu S. Angeli. Cum ergo visa esset ei porrigere panem, quomodo solita est facere quot hebdomadis ipsa et socrus sua S. Angelo singulariter devotae; videbatur fraterculus ille mœroris in vultibus earum apparentis causam quaerere, et ab utraque responsum accipere, quod filius suus ac maritus Joseph, aut mortuus jam aut morti vicinissimus esset. Tum vero ille qui apparebat, solari eas visus est, dicens, Ne timueritis: nam per merita S. Angeli salvus evadet. In his experrecta a somno Angeluccia, consolatam se sensit: neque vanum fuisse solatium dies proxima, quae fuit Lunae et mensis Junii xvii, aperuit: transeuntes enim per domum illam Deputati pro sanitate tuenda, nuntiaverunt, Josephum, anthrace rupto, sanum aut saltem extra periculum esse.

quae etiam
ad purgandum
deinde do-
mum suam,

31 Postmodum die xxiv Junii cum dictae mulieres domum suam, in qua nulla contagio apparuerat, essent ex more purgaturae, atque ad faciendum lixivium a Deputatis ordinatum parata haberent omnia praeter aquam; nec tamen eum defectum audent indicare Deputatis, ne forte juberentur ad eam ex mari petendam domo egredi, quod honestatis causa

nimum

A nimium verecundabantur facere; speraverunt fieri posse ut aliquis eam ipsis bajularet: sed nemine quem ad hoc uterentur comparente, nimium confusæ sunt. Recordatæ autem domi suæ esse puteum, sic-cum quidem, sed ex quo præbere aquam sibi posset Sanctus suus Angelus, cujus imaginem domi habebant: coram ea ante puteum genuflexæ, cœperunt aquam postulare. Tum experturæ num suas preces exaudisset Sanctus, situlam demisere, eamque plenum reduxero aqua clarissima: iterumque tentantes viderunt ascendisse aquam in puteo ad altitudinem duorum palmorum et amplius. Rursum ergo flexis in terra genibus, egerunt Sancto suo Protectori gratias, et lixivium composuere: atque ut miraculo sibi fuisse succursum intelligerent clarius, cum post octo dies ad alias suas necessitates aquam haurire vellent, inventus est puteus, ut antea, usque ad fundum sicus. *Ita deposuit testis xxix, Antonella relicta quæ Phei de Labiso, cujus relationem prædicta Angelucia nurus ejus verbotonus confirmare professus, ea de somnio sibi oblato exposuit, quæ paulo ante descripsimus.*

32 Joseph Ferri quæ. Andreæ, ætatis annorum XLVII testis LXXXIII, dixit scire, qualiter circa finem Junii fuerit commemoratus in quadam sua vinea, sita in monte hujus urbis, cum tribus filiis, eo quod uxor sui Catarinella cum reliquis liberis domini esset inclusa, in atrio quod dicitur Mag. Pauli Ferisi in suburbio civitatis, in quo eodem atrio priori hebdomade fuerat deprehensa pestis, in personis Antonii Scarlata et uxoris ejus: qui eadem etiam obiere, et humati fuere in mediis agris, familiarem autem consuetudinem habuerant cum ipsius testis domesticis, tanquam cum vicinis. In vinea porro cum sic maneret, filiorum uni Antonino duodenni gravis febris cum capitis stupore supervenit, deinde etiam anthraces duo sub axillis apparuerunt. Quoniam igitur nihil dubitabat pater quin ea esset pestis, at-tenta priori cum infestis familiaritate, et quia periculi magnitudine commovebatur, recurrit ad opem S. Angeli devotissime implorandam: et coram illius imagine, quæ in eadem vinea erat sæpius genuflexus cum filiis, instabat supplicando, ut a malo illo liberaretur, votum addens curandi Missam: quod fecit, in civitatem rediens a vinea cum duobus filiis sanis. Mox autem ut eodem rediit, tertium, qui in vinea relictus fuerat æger, multo melius habere comperit ipsique anthraces cito disparuere, et puerum perfecte sanum reliquere.

33 Hieronymus lo Vasco, testis LXXX, circa finem mensis Junii morabatur in agro, quem habebat in vico Sabbuci intra districtum hujus civitatis. Ad hunc ibi juvandum Laurentius la Rocca, ipsius testis cognatus, misit famulum suum Antonium Scarlata: qui statim ac venit decumbere voluit, dicens se esse infirmum, neque utilem ad aliquid operis faciendum. Quia vero dies sabbatinus erat: ipsique testi conveniebat redire in urbem, d. Antonium, ambulare non valentem, post se accepit in equum suum demumque reduxit. Postera autem die cum revertisset ad agrum, et Antonium forsitan melius habere ac rediturum speraret; intellexit Antonii domum esse barratam eo quod ipsius uxor subito esset extincta peste, et ipse eodem morbo correptus in Lazaretum deportatus, ubi et mortuus est. Igitur nihil ambigens, quin ipse, qui propinquus fuerat infectioni, malignitatem veneni brevi in se experiretur, S. Angelum jugiter invocabat: et ne familiam suam inficeret, recessit in vineam suam existentem in Cicobriglio, urbani territorii vico. Iste cum summa cautela agenti et Sanctum imploranti, vicesimo suæ sequestrationis die supervenit febris, quam pestilentem esse indicabat dolor capitis cum vomitu. Nihilominus perrexit in Sancti patrocinio

confidere, et die postero quatuor mensuras tritici dimisit ad conventum, toto triduo vehementer ægro-tans. Post tertium autem diem cum redisset puer qui elemosynam pertulerat, prorsus sanum esse se miratus, gratias liberatori suo egit.

34 *Mirabile porro est, quod notat Frater Vincen-tius de Alatto, Sacerdos Carmelita, testis xxxvi, ab eorum nemine, qui Sancti beneficio sanitatem recuperarunt, ad alios pertigisse contagium: et ab eorundem suppellectili universa nemini quidquam noxæ provenisse: cum tamen multi fuerint qui illius conservandæ causa, cum alias debuisset igne comburi, suum aut domesticorum certum morbum ce-cultaverunt et ciam habuerunt: quorum jam nunc aliqua exempla vidimus, cetera hoc capite pergo colligere.*

35 Philippus de Sessa testis LXXXV, exeunte Junio metebat fruges in prædio Mariani Bennici, intra districtum hujus urbis, ibique accepit nuntium pestis in civitate revelatæ; mansit tamen usque ad penultimum diem mensis, qui fuit sabbati, et tunc rediit in domum suam quæ sita erat in atrio dicto Mag. Pauli Ferisi. Petero autem die inventa est uxor Antonini Scarlata peste laborare, ac deinde ipse etiam Antoninus, in eodem atrio domum habentes. Itaque quotquot ibi erant domus conclusæ fuerunt: nec multos post dies, mortuo jam Antonino ejusque uxore Francisbella, ipsius testis uxor, correpta eodem malo est, cujus indicium dabat maximus anthrax in secretioribus partibus, et papula in coxa dextra: duæ quoque illorum filiae, Angelutia triennis et Viandra quinquennis, toto corpore aspersæ lividis aut nigris maculis, capiteque dolentes, contagium se traxisse probabant. Metuentes ergo ad commune Lazaretum deportari, potius quam se indicarent, maluerunt S. Angelo suam salutem committere: editeque voto de visitatione reliquiarum nudis pedibus instituenda, omnes intra quatrimum redditæ sunt sanitati, nullo mali tanti vestigio in ipsarum corporibus relicto: ideoque sæpe positæ in terra genibus Sancto egerunt gratias, ac postea suo se exolverunt voto, una cum reliquis istius atrii in-quinis.

36 Mag. Tiberius Calcasola, testis xxvii, dixit scire qualiter xxxi Maji præteriti, circa horam xxii, audiens campanam oratorii Albatorum hujus civitatis, eoque tanquam unus de Confratribus accurrens, ut causam disceret; invenit alios Fratres occupa-tos induendis saccis, ad sepeliendam miseram quam-dam pauperulam, nomine Antoninam, quæ Frederici de Palermo, pro more istorum Sodalium, ejusmodi caritatis operibus se addicentium. Sumpsit ergo etiam ipse saccum: et quoniam ipsum testem contingebat portare sandapilam, ascendit per scalas domus, ac mortuæ corpus inter brachia deferens, ipsum ad ejusdem domus ostium composuit in fere-trum, aliis Fratribus adjuvantibus: pannoque Confraternitatis injecto, supposuit funeri effereudo humeros, et ad ecclesiam majorem detulit. Octavo post die vulgari cœpit fama per urbem, quod post Antoninam aliæ quatuor personæ essent in eadem domo extinctæ; ac denique xiii Junii judicatum est, pestilentia obiisse. Cœpit ergo timere ne in ipso quoque, qui d. corpus contrectaverat, transfusum esset malum. Sed quia ignota aliis persona sua erat, pro-pter saccum quo fuerat indutus, tacere decrevit, Deoque et S. Angelo se committere. Quia tamen habitabat in eadem domo qua suus cognatus Angelus Gattutus, de conversatione cum infectis aut suspec-tis convictus, cum eodem pariter inclusus fuit ab Officialibus, in horas singulas expectans apparitu-rum in se malum. Tandem die xxi mensis illud se prodidit per tumorem in inguine, febremque et capi-

D
EX PROCESSU
M.

ob nullo sic
sanatorum
supellectile
lues propa-
gatur

Integra fa-
milia ægra
et malum
celans

E

sanatur
voto facto
ad S. An-
gelum,

item alius
qui ex peste
mortuam
sepelierat,
F

indeque
haustam tuem
clam habebat.

aquam ne-
cessariam
ejusdem
miraculo
impetrat.

Vitandi conta-
gii causa fortis
morantis fi-
lius

corripitur et
sanatur invo-
cato S. Ange-
lo:

item alius qui
agrum famu-
lum in urbem
revertat:

A tis gravidi dolorem; nec tamen vel ipsis domesticis, infirmitatem aliquam in eo notantibus multumque interrogantibus, quidquam eorum quæ sentiebat aperuit; et consilii anceps, quia damnum ex revelatione secuturum prævidebat, spem omnem convertit ad S. Angelum, cujus favori conciliando per sacrificium Missæ in ejus æde accersivit compatrem suum Franciscum Traynito, et per ipsum transmisit constitutam ad id elemosynam: interim ipse domi cœpit rosarium sertum evolvere utcumque poterat. Vix autem ab ecclesia d. compater rediit, renuntiavitque curasse se ut Missa diceretur; cum ille sese allevatum sensit, panoque intra quartam horæ partem penitus evanescente, redditam sibi miraculo salutem gratus recognovit.

et tectus per lotum ab infecta indusium correptus:

37 Mag. Joannes Matthens Bertulini, testis LXXXI, die xxix Maji, nervos colli cum utroque humero rigescere sensit, ita ut caput ac collum commovere nequiret; eodemque vespere cœpit pati febrem cum obtusione capitis, ac die postero extulit se in collo ejus grandis papula: quæ cum persisteret et morbus augmentum caperet, sequenti hebdomada et initio Junii, cum pestis publicaretur corripuisse domum Antoninæ de Palermo et generi ejus Thofani, uxor ipsius testis Francischella dixit, se (quod eateus virum celaverat, ne malum augetet formidinemque incuteret) quam primum ipsum infirmari scivit ad auxilium S. Angeli recurrisse, ac petiisse tam de oleo lampadis quam de aqua fontis; eo quod d. Antonina lotrix sua fuisset, pannosque abluerat die Mercurii, immediate prius quam morbum vir sentiret, qui etiam de iisdem pannis indusium sumpserat. Et quamvis nondum propalato contagio fuerit in ecclesia majori sepulta Antonina, morientibus tamen reliquis ejusdem domesticis, cœpit murmurare populus, et id quod erat suspicari: quare non cessabat tacita invocare S. Angelum, nolens suæ suspicionis indicio contristare virum. Hic vero talia audiens, et papulam in collo remanentem cõsiderans, nihil dubitavit quin illa pestilenti læe ipse quoque correptus teneretur, eoque obnixius deprecatus est Sanctum ut sibi succurreret; quod et obtinuit, eoque nomine magnas deinceps gratias egit.

ut mulier agru post urbem jam purgatam.

38 Soror Euphrasia, monialis tertiaria Carmelitana, testis LXIV, asseveravit quod præterito Augusto, uno die post octavam novæ festivitatis, pro publicæ sanitatis recuperatione institutæ, ipsi non nihil febrile patienti cum obtusione capitis, prodierit in inguine dextro panus; quem illa pestilentem suspicata, propter conversationem quam pridem habuerat in domo Francisci Perconti, et cetera quæ domi suæ successerant, *relata num. 23 et seqq.* S. Angeli imploravit auxilium: atque ad ejus ecclesiam qua potuit ratione proreptans, cum adhuc publice prostarent Reliquiæ, quæ alias in majori altari servantur; post fusas pro salute recuperanda preces, porrexit rosarii sui globulos, arcæ argenteæ admovendos: et sumpta pauxilla aqua de fonte rediit domum, ubi anthracem pestiferum ipsa aqua lavit et rosario perfricuit: ac subito restaurari sibi vires sentiens, mirata est in momento oculi disparuisse panum illum, Sanctoque, ut debuit, acceptam retulit sanitatem.

CAPUT IV.

Leocatensium ob pestem sublata gratitudo miraculis honorata: antiquiora ipsius Sancti erga civitatem beneficia.

Beneficium agnosceus civitas,

Quotquot de prædicta peste, Leocatæ apparente, fecerunt mentionem, qui inter testes fuere plures, sed nominatim II, III, VII, VIII, IX, XIV, XVII, XVIII, et XIX, pro

miraculo habent, quod lucis ista, mox ut detecta fuit, D serpere desiit. Testis autem II Don Julius Bennici; Sacerdos, I. V. D. et Vicarius civitatis, notavit *expresse*, quod licet ii qui malo contacti fuerant ad sui curationem eguerint diebus aliquot, nihilominus omnino violente et altiori virtute suppressum extinctumque malum videatur. Ergo officii sui esse credit Civitas, ob tantum beneficium, quod compertum erat omnibus, *vices referre gratitudinis: et primo* Jacobo Marci Notario commiserunt Jurati, ut, pro suo erga Sanctum Martyrem affectu, ipsum miraculum perpetuæ posterorum memoriæ consignaret, prout hisce verbis fecit: D. O. M. anno partus Virginis MDCXXV Indictione VIII mense Junio, Dilectissima civitas protectione sui Martyris a mortifera peste defensa, incolumis fuit eruta: quod ut viva memoria posteris teneant, vera hic inscriptione profitetur, ejusdemque templam pro viribus amplificandum decrevit, ne tantum ac gloriosum miraculum reticens sceleris arguatur ut ingrata. Hic titulus in capella supra primam cratem positus est, ibique etiam nunc spectatur, *ut in sua relatione asserit ipsemet Notarius Jacobus.*

ejus monumentum pont curat,

40 Publicato autem consilio amplificandæ ecclesiæ, tantus mox omnium animos ardor incessit ut multi civium aut portarent ipsi aut ab aliis portari facerent grandes petras, d. fabricæ servituras, quemadmodum affirmavit Mag. Paulus lo Judici, testis LXXXIX: qui dum aliquando pro sua devotione una cum operariis assisteret ejusmodi devectioni, quæ festivissima erat (nam ramis frondibusque ornatos carros trahebant boves coronati, inter tibiarum, tympanorum ac fistularum modulatos sonos, contigit aliquando, ut intrante carro uno cum maxima quadam petra, dum ad portam usque ecclesiæ Hospitalis S. Jacobi venisset, puer octennis, filius Antonini Rosselli, Horatius nomine, animadverterit prosilire ex rota ipsius carri clavum: qui ad sublevandum procurrens cecidit, et supra collapsi sinistrum brachium transiit rota. Quo viso testis ipse ceterique clamarent Jesu, S. Angele, adjuva eum. Accurrentes autem et puerum sublevantes, brachium, quod comminutum credebant, invenerunt absque ulla læsione integrum, idque pro evidenti miraculo habuerunt.

et ecclesiam amplificandam decerni: E

41 Eodem circiter tempore et die VII Augusti, post communis conversationis usum civibus redditum, vulgatum etiam est decretum de nova festivitate die XVI ejusdem mensis tunc et deinceps celebranda: quo intermedio octiduo concursus populi, qui antea ad ecclesiam S. Angeli magnus fuerat, tantus extitit, ut proxime ad confusionem accederet, prout testatur Joseph de Labiso qu. Nicolai, testis LII, Festum scilicet, inquit ille, videbatur perpetuum, dum nobiles et ignobiles, viri ac feminae, magni ac parvi catervatim procederent, neque post Ave maria vespertinum liber erat per plateas transitus præ multitudine comitantium. Videre autem erat etiam matres simul infantem prolem brachiis, et humeris gestare lapidem, ipsosque parvulos suis manibus conferre lapillos ad ecclesiam, spectaculo tam devoto ut intuentibus faciles fluerent lacrymæ. Vidit autem tunc ipse testis vespere quondam puellam circiter triennem, cujus nomen ignorat, quæ dum petram a se allatam deponit, commotus cumulus grandiorum lapidum, plures ex iis supra parvulam effudit: in cujus auxilium mox ipse testis aliique circumstantes invocarunt nomen S. Angeli, ipsasque petras amoliti, invenerunt puellam prorsus illæsam.

hac occasione puer sub rota conterendus servatur:

fit magnus concursus

ad lapides certatim adferendos,

non sine miraculo:

42 Ipsa nova festivitas novis gratis miraculisque non corruit: nam de se ipso fatetur Pater Fr. Melchior Labiso Sacerdos Carmelita, testis VII quod ab annis quinque herniosus, ipso die S. Angelo se commendans, subitam corporis obtinuit integritatem. Fate-

instituitur nova festivitas,

A tur etiam de se V. I. D. Dominus Franciscus de Caro testis XLV, quod proximo præterita æstate adeo gravem incurrit infirmitatem, ut intra viginti quatuor horas quater omnino illa recurreret suumque patientem fatigaret. Negabat D. Horatius Contrera expertissimus medicus simile quid unquam a se visum, nec inveniebat remedium. Ita cum duobus fere mensibus decubisset æger, atque ad extremum vitæ discrimen esset adductus, adfuit dies XVI Augusti processioni destinata. Transeunte igitur domum suam sacrarum Reliquiarum area, ipse, ut melius potuit, sese in genua supra lectum erexit, conspectisque Reliquiis orare cœpit Deiparam Drepanitanam Sanctumque Angelum, ut sibi succurrerent. Exauditas preces dies sequens declaravit: nam consuetam infirmitas non modo non rediit stato tempore, sed neque deinceps amplius, eumque in plena sanitate reliquit.

sub qua sanatur incurabili morbo laborans,

ociduum subsequens festive agitur,

B aliquis tot novitatum auctor sciatur, qui tamen pie creditur fuisse Deus ipse atque Sanctus. Quod vero antea cœptum erat fieri, majori quoque cura fervore est continuatum, ut a pulsatō Ave-Maria usque in median noctem, cujuscumque ætatis, conditionis ac sexus homines, etiam matres cum lactentibus parvulis, comportarent lapides ad usum ampliandæ ecclesie, et quidem pedibus nudis plerique: alii ordinate ac processionaliter, alii mixtim cum luminaribus cantu et instrumentis musicis, choreas ducentes atque ludentes, et passim insonantes, Vivat Deus suaque Mater et S. Angelus protector noster. Fuerunt etiam qui grandissima saxa carris adveherent, cum eodem qui supra judicatus est apparatu: quorum unus

et iterum lapides convolvuntur ad fabricam

quæto miraculose servatus est quidam

C 44 Joseph Zirasi, qu. Jacobi, ætatis annorum XXVII, testis XXXVIII, a Domino suo Gasparo de Labiso qu. Sebastiani, jussus est cum alio famulo adducere ex agris boves quatuor, quos d. Gaspar dicebat se velle in deferendis lapidibus ad d. finem occupare. Huic ergo obedientes mandato ipse et socius, Didacus lo Russotto, cum bobus quatuor iverunt ad vineas qu. Michaelis de Labiso, carrosque duos totidem maximis saxis onerantes, ad locum ædificandi templi ea deposuerunt: dum autem exonerati revertuntur, et circa fontem civitatis transeunt, voluit testis aptare aliquid circa carros et boves; qui subito terrore consternati ceperunt currere, currendoque impingentes in Josephum, ad lapsum impulerunt, ita ut totæ per caput ipsius transirent, et mox alterius carri rotæ per tibiam, ipso dum caderet S. Angelum invocante. Qui nihilominus surrexit de terra, nec nisi eum in capite ac tibia modice perstrictam reperit, ideoque non dubitavit rem miraculo adscribere, cum eo casu contundi prorsus caput, tibia dissilire in partes, ipse vita privari certo debuerit.

sub rotas currentes lapsus.

Anno 1587 simili peste afflata civitas

45 Et hæc quidem hætenus circa pestem anni MDCXXV, aut ejus occasione gesta sunt: de peste vero anni MDCXXVII, de qua initio testabatur testis I, testati sunt alii videlicet, XVII, XXXII, XXXIV et XLIII, omnes ex communi populi sensu, adferentes eam solam rationem cur tunc pauci admodum morbo isto perierint, quod tota universim civitas effusus fuerit ad opem S. Angeli jugiter invocandam, cum firmissima spe liberationis festinare. Erat quidem tunc adhuc puer testis XXXII, Joseph Serrovira, tunc cum testimonium diceret anno-

Maji T. II

rum ætatis sexaginta in circa: vivam tamen conservavit memoriam ut ait: propter ea quæ tunc vidit et audivit ex suo quæ patre Nicolao, qui tunc erat unus ex spectabilibus Juratis et simul Deputatus ad sanitatem. Testis autem XXXIV, annorum ætatis octoginta octo in circa, Jacobus de Labiso, in causa specialis scientiæ addit, quod cum læs invasisset domum sui qu. patris Andreæ, isque propterea esset in ea conclusus: ac postea ipsum malum se aperuisset in quodam ipsius testis filiolo Josepho, trium annorum puero, qui familiaris conversatus erat in domo cujusdam sui avunculi; cumque in illo apparerent omnia vicine mortis signa ac livor per totum corpus diffusus; ipse et uxor sua Gesimunda, cum Benedicta eorum inancipio, genibus humi flexis cœperunt invocare S. Angelum, et puer in nictu oculi salutem recuperavit.

D EX PRO-CESSU MS. similem opem est experta

et miraculo sanatus est puer unus

46 Testis denique XLII Don Joseph Rametta, annorum quinquaginta octo in circa, Sacerdos secularis, dixit scire, qualiter octavo suæ ætatis anno pestis infecerit domum et familiam paternam: ex qua cum mortuus esset suus qu. pater Lucas Rametta, ægrotaretque soror sua Maria, fuit ipse una cura matre Angela aliisque fratribus deportatus extra urbem, conclususque intra quasdam cryptas ubi nunc est burgum; ubi ipsi testi eruperunt anthraces duo ad collum subtus auriculæ sinistram. Cumque venisset medicus, qui curam susceperat iactorum (erat is qu. Mag. Antonius Barbara) atque candenti ferro vellet letalem panem aperire; noluit id permittere filii compassioe mota genitrix, et deprecata est medicum, ut in crastinum usque diem differret curationem, se interim loco affecto applicaturam oleum ex lampade S. Angeli: venientibusque ad ipsam Antonino et Hieronymo de Orixi fratribus d. matris suæ, rogavit illa, ut, accepta quam intra aceti vasculum eis pergebant elemosyna, gratis scilicet tribus, emerent, unciam olei, ferrentque ad lampadem S. Angeli, et intinctum bombacem ad ipsam referreat, Volo enim, inquit, sperans quod eo facto ultro erepaturus sit paucus. Iverunt isti et fecerunt ut Angela soror sua imperaret; quæ filio, sicut conceperat, bombacem applicuit cum illius vesperi ad somnum componeret, mane autem facto inventus est testis, totus madens pure, quod ex anthrace aperto eruperat. Tum vero pia mulier Sancti meritis beneficium adscripsit, gratias ei sæpius agens, venientique cum ferro candente medico filium sanum et curatum exhibuit.

atque alter, cui condens ferrum parabat medicus.

E

47 Sunt et alia in quibus universam civitatem Leocatam sibi Sanctus obstrinxit: puta quod ab annis circiter viginti, ut deposuit Don Joseph Carletto, Sacerdos secularis ætatis annorum sexaginta quatuor, testis XIV, die XXII Septembris, cum circa tertiam manum imber vehemens cum maximo ventorum impetu totam commovisset civitatem: post longioris temporis moram cessavit quidem feralis tempestas, sed cum ruina pauperis ecclesie S. Angeli, cujus primum secundumque tectum turbo procellosus abstulit, violentia tanta, ut trabes tabulæque trans fluvium jactarentur: nec tamen extincta est lampas quæ supra sacras reliquias ardebat. Contigit autem ut una ex trabibus ab ecclesia sublatis caderet supra domum ipsius testis, quæ post tribunam tunc erat: quare miraculo visum est posse adscribi, tum specialiter quod domesticos omnes non oppresserit ruina, tum universim quod toti reliquæ lere civitati turbo feralis pepercerit: quasi damnatum omne in se recipiente Sancto, et sui tecti dissipatione redimere volente omnium cladem. Id quod agnoscens Protectori suo grata civitas, decrevit magnam pecuniæ summam impendere ad restaurationem ruinæ, contribuentibus

Turbo toti ubi exstulit futurus

sistitur in ecclesias Angeli et tectum, auferit,

EX PRO-
CESSU MS.salvo sub
ruinis militeet lampade
inextincta?Turcici
piratarum ac-
cessu prohibe-
ntur,alius a
Sancti templo
violando
abstinent,alius ab ipso
Sancto
apparente
terrentur.

A tribuentibus ad id circumjecti ruris populis, ac nominatim ipsius Sancti Societate. Atque hæc se scire ait ipse testis, quod ab annis circiter viginti septem ipsius ecclesie Capellanus fuerit, cum necdum ibi esset conventus Carmelitarum. *Eadem de procella, raptis trans flumen trabibus, tectoque collatis impensis reparato, dixit Franciscus Grugno, ætatis annorum XLV, testis LXXXIV; et addidit, quod eadem procella, in militum contubernio tugurium unum subruit, sub quo deprehensus Hispanus miles, seque commendans S. Angelo, vitam servavit; salvus eductus de rudibus, ad omnium qui confluerant stuporem maximum. De lampade vero inextincta, præter ipsam, etiam testimonium dedere Joannes Baptista Formica, ætatis annorum quinquaginta octo in circa, testis XXVIII, et Marens de Averna, ætatis annorum sexaginta quatuor, testis XCIX, tunc ipsius civitatis Juratus.*

48 *Valde etiam notabile est quod continet relatio Rever. Sacerdotis Secularis Don Angeli Royz, Delegati et generalis Procuratoris fiscalis per totam diocesis Agrigentinam, ætatis annorum quadraginta in circa, factu die XI mensis Februarii MDCCXXVI. Hic cum dixisset, quod in fuita S. Angeli miracula referre solebat suus qu. Pater Antonius Royz, qui si nunc viveret superaret ætatis annum centesimum decimum; Inter alia autem referebat, inquit, quod naves quædam Turcicæ sæpius maria ista ingrederentur, redacturæ in servitum quoscumque reperissent Christianos, sed non potuerint terram capere aut damnum quale moliebantur inferre. Accidit quoque anno MDLIII ut classis Turcica, fœderata classi Regis Franciæ in qua militabat Princeps Salernitanus, Regis Catholici majestati rebellis, portum ad Leocatam caperet; unde egressi in civitatem Turcæ omnia quidem alia templa violarunt aut combusserunt, ecclesiam autem S. Angeli non fuerunt ausi attingere, sed indemnem diuere; quamvis sacrarum ipsius Reliquiarum arca, provida Magistratum cura, subducta esset periculo, deportata ad quasdam ædes, a corda nigra nuncupatas, septimo ab urbe milliarie.*

49 Abducti autem in servitum tunc sunt cives aliqui, cum iisque pater ipsius testis, qui postmodum in libertatem asserti ac reversi in patriam, retulerunt, mancipatos se fuisse piraticis navibus ad hæc littora navigantibus prædæ causa, quibus præerat Rayz Adragutius, octodecim triremes probe armatas sub se habens, qui huc volens appellere contrariis ventis identidem fuit repulsus; tandemque remorum violentia canalem ingressus, noctu expedit tribunos aliquot cum scaphis, ut terram capeant istic ubi incustoditam invenirent. Hi vero repererunt in littore supra petram Fratrem Carmelitanum piscantem, sibi que dicentem, Quo tenditis, filii? non videtis quoniam tota civitas in armis est? digitumque intendens, Videte, inquit: et viderunt Turci totam civitatem velut facibus collucentem, cum magno strepitu armorum equorumque: ideoque in suas scaphas se receperunt: ac nihilominus ad civitatem propius accedentes, eadem viderunt audiveruntque distinctius. Sed et Fratrem Carmelitanum, qui cum erant locuti, inelamantem custodes murorum intellexerunt; ideoque proditos sese rati, trepide ad suam classem redire, singula nuntiantes duci suo Rayz. Hoc vero non semel sed sæpius accidit, uti referebat suus qu. pater, ipseque testis ex variis Leocatensibus audivit a Turcica captivitate elapsis.

CAPUT V.

De oleo et aqua ex loco sepulturæ scaturiente et pluribus etiam exteris sulutari, atque ad-jutis parturientibus.

Panlo autem nominati testis Don Angeli Ruyz longærus pater, qui sæpius fuerat Rector Confraternitatis, in ecclesia S. Angeli antiquitus conscriptæ, inter alia solebat commemorare, quod aliquando circa altare majus prædictæ ecclesiæ scaturierit oleum, quo omnis generis infirmitates curabantur; item quod sæpius soleret commoveri aqua fontis, ad quam commotionem quotquot concurrebant infirmi seseque abluabant, certam sanitatem soliti erant referre; quemadmodum, inquit ipse testis, etiam nunc quandoque accidit, cum maximo plurium ægrorum solatio. *Et de oleo quidem, Magister Angelus Mortillitto ætatis annorum centum unius, testis LVII, dixit scire, qualiter ante annos circiter septuaginta, ipsomet præsentem et qu. Don Jacobo Acomando ecclesiæ Capellano, illud effluerit, quemadmodum etiam fluxisse alias ipse testis in eadem ecclesia viderat, nec non adhaerentibus senioribus Leocatensibus. Tum vero ad famam ebullientis olei concurrissent multos infirmos, qui euncti salutem recipiebant; inter quos ipse testis recordatur fuisse puellam quinquennem, filiam Nicolai Schembri hortulani, cui latus unum exaruerat, quare in ipso loco se prenens unde oleum profluxerat, eoque suum latus unguens, confestim accepit sanitatem.*

51 *De miraculosa fontis commotione, testis prodcat is, qui mortua primo Priori P. Sebastiano, post Octobrem anni MDCCVI proximum Prioratum tenuit per quinquennium, Pater Fr. Vitus Gugliotta, Sacerdos Carmelita, ætatis annorum sexaginta unius in circa, in ardiur testium productorum IX. Asservavit hic, eam commotionem sui regiminis tempore accidisse, æque ac antea sæpius, et multos sanitatem recepisse. Similiter anno MDCCVI die VIII Aprilis, cum Priorem ageret Pater Fr. Melchior Labiso testis VIII, aqua commota est: ad eamque commotionem venit inter alios Angelus quidam Hernandez, privignus Antonini Infantini, utrisque pedibus aridus; qui eadem ablutus aqua, recepit libere gradiendi facultatem, fulera sua axillaria ad memoriam beneficii in ecclesia relinquens. Quod ipsum affirmat testis XV, max infra nominandus, qui præsens adfuit, fulera suscepit, eaque appendit in capella cum aliis, ubi pendent adhuc. Adolescentis infirmitas qualis fuerit optime explicabit ejus mater, testis LXXXVIII, nomine Paulella, annorum quinquaginta, olim uxor qu. Antonini Infantini, et ad præsens uxor Mag. Angeli Jacopinelli. Habebat ea ex primo marito Thoma Hernandez filium Angelum, tunc annorum tredecim adolescentem, qui ex vitrici sui qu. Infantini prædio revertens, ipso Infantino adhuc vivente, a cinctura deorsum paralyticus erat, dicens, quod talem se invenisset, mane a somno surgere velens. Nihil autem proficientibus quæ consulti medicis varia applicabant remediis, occurrit ad opem S. Angeli petendam; filium, quia ambulare non poterat, primum eo deferens; deinde adducens, aptatis ei per modum crociarum duobus baculis, quorum usu gressum aequaliter promovebat. Duravit ea calamitas mensem integrum et dies aliquot, non cessante matre Sanctum invocare et filium ipsius aqua lavare. Tandem intelligens commota aqua patrari miracula, detulit eo filium, et ejus sanitatem petiit tanto affectu quanto afflictissima mater poterat, neque de referenda gratia hæsitans. Non fuit tamen eo die sanatus æger, sed relatus die postero subitum toto corpore vigorem recepit, actisquo gratiis et baculis*

Oleum in
ecclesia S.
Angeli sæ-
pius scatu-
risseaffirmat te-
stis centena-
rius.

E

Fons S. An-
geli mira-
culose com-
matus post
an. 1606,

et an. 1616

F

quando per
eum sanatus
est juvenis
paralyticus.

A *lis in capella relictis, cum latante matre ketissimus abiit.*

et anno 1619

52 *Predicto anni mdcxvi motu attestatur etiam Pater Fr. Gaspar Gabulius testis x; sub quo postmodum Priore anno mdcxix die xvii Aprilis feria iv, rursus commota est eadem aqua, prout testatur tam ipse prænominatus Prior quam qui primus miraculi recursum observavit, tunc ecclesie Sacrista, Pater Fr. Michael Gentili, Sacerdos Carmelita, annorum xxviii, testis xv. Refert hic, quod dictis anno et die, mane surgens ut ecclesiam aperiret, quemadmodum consueverat, invenit aquam d. fontis vehementer commoveri, adeo ut maxima cum abundantia efflueret totamque ecclesiam humectaret. Invenit etiam lampadem, quæ juxta fontem accendi solet, quamque ipse pridie vesperi extinxerat, urnæque imposuerat, inde sublata suumque in locum demissam ardere: quod ei admirationem magnam attulit, cum potius isto in loco ebullientis aque aspergine extingui debuisset. Ergo stupore ac terrore plenus ascendit ad dormitorium, et vocavit Priorem, ipsi ac reliquis Fratribus narrans quæ acciderant. Qui cum pariter ad ecclesiam accurrissent, omniaque ut Sacrista narraverat comperissent; jussit Prior pulsari campanas, prout*

lampade per miraculum accensa

B *in simili aquæ istius motu fieri mos est: ad quem sonum factus est populi totius concursus ac spectabilium Juratorum, qui continuo jusserunt cantari solenne Sacrum, mortariola explodi, aliaque fieri in solennioribus festivitatibus solita. Hac autem occasione vidit ipse testis Paulillam uxorem Marci Gracina, quæ a multis anois spiritu immundo vexata, post horrendos clamores velut exanimis concidit in capella Reliquiarum: pauloque post surgens sanam esse se liberamque a dæmonis asseveravit, per intercessionem sancti Martyris: ac beneficii monumentum attulit tabellam, quam ipse testis in capella fixit.*

quando liberata est energumena

53 *Eadem de aqua et lampade, sua relatione asseruit præfatus Prior, addiditque miraculum ista occasione patratum in Laurea Palumba paralytica, de ea se inaudivisse dicens. Ex proprii scientia testis xxviii, Joannes Baptista Fermica annorum lviii, deposuit quod ipsam Lauream Palumbam vidit ante portam ecclesie, quæ asseverabat se fuisse paralyticam, et aqua ipsius fontis pridie commoti usam ad corpus ablendum, integre fuisse sanatam. Ipse autem de eadem aqua asserit quod multi eam hauriant, et devotionis ergo ad longinquas etiam regiones deferant. Idque*

et paralytica curata.

C *scit tamquam aliquando Juratus hujus urbis, cui sæpe contigit publico civitatis sigillo obsignare vascula; et tamquam vicariam portus Præfecturam pro ipsa civitate gerens, qui vidit multas naves, frugum assumendarum causa appulsas, ex eadem aqua implere vasa secumque auferre: item velut qui sæpius ex eadem aqua Panormum destinavit ad Don Aloysium Maestro-Antoni Equitem habitus S. Jacobi, et S. Angeli studioso cultori: qui ipsam maxima cum instantia postulabat, ipsique testi per litteras significavit, quamplurimos extitisse qui maxima ac prorsus singularia beneficia per aquæ istius lotionem impetrarint, potissimum tempore ultimæ pestilentie, quæ civitatem illam gravissime afflixit: et nominatim Marchionissam Gibellinam, ipsius D. Aloysii consanguineam proximam, cujus salus propter gravem oculorum infirmitatem a medicis desperata habebatur: jamque prorsus cæca erat, quando de d. nqua accepit a D. Aloysio simul et lucem: in cujus beneficii monumentum par oculorum argenteorum, quos sibi n. D. Aloysio missos, ad ecclesiam S. Angeli ipse testis detulit, coram arca reliquiarum fuisse apposum.*

Aqua ea copiose offertur a Juratis sigillata;

per eam cæca illuminatur,

54 *Similiter testis xvii, Joannes Jacobus la Scalia, ætatis annorum lxxv, inter alia tamquam qui sæpe*

fuerit Juratus, deponit, quod idem sigillandi obsequium in gratiam extraneorum haud raro impleverit, ac nominatim quando totius Ordinis Carmelitani Generalis eam gratiam postulavit a civitate, quæ ipse per quamdam navem quatuor vasa deferenda decrevit, quod et factum fuit ipso teste curante.

Neque ea res nova est aut hoc seculo primum fieri cæpta: nam testis xix Artium ac Medicinæ Doctor, Joseph de Raymundo, ætatis ænorum lxi completorum, dixit, quod cum ipse studiorum causa ante annos quadraginta versaretur in civitate Barcinonensi, seque dedisset in societatem quorundam Catalanorum; unus eorum, Joannes Grial uncupatus, dixit ipsi testi, Habetis in vestra civitate eximium Sanctum et miraculis illustrem, videlicet S. Angelum Martyrem Carmelitanum. Viditque eodem tempore istuc navem appellere, quæ assumptis Leocatæ frugibus, a Portus Præfecto plura vasa acceperat aquæ de fonte S. Angeli, sigillata a Juratis Leocatensibus, quæ cum aspersa esset super oculos cujusdam cæci, cœpit ille statim lucem aspicere: quidam etiam brachio mancus eodem remedio sanitatem obtinuit; factoque ad eandem participandam concursu infirmorum, grandia quam plurimis obtigerunt beneficia.

D
EX PRO-
CESSU MS.
mittitur ipsa
ad Generalem
Ordinis Strati-
tum,

eadem Barcinonæ multis prodest,

55 *Testis etiam xviii, Artium et Medicinæ Doctor Franciscus Safilla, ætatis annorum lx circa, oriundus civitatis Placentiæ.... Vidit ante ænos circiter xxx, Ragusinos aliquos institores, postquam frumento suas naves hic operassent, assumere secum vasa, ut dictum est, sigillata, eaque in suam regionem transferre. Sed audiendus imprimis testis xli Laurentius Burgius ætatis annorum xliii, oriundus insulæ Melitæ, civis Leocatæ cognitus, qui narravit, qualiter ab annis circiter duodecim, a prædicta insula ad civitatem Leocatam venerit Vincentius Vassallus, Melitensis, privignus sui qu. patris Benedicti Burgii, ipsi testi amicissimus: cum quo testis ipse de rebus et negotiis variis egit, iisque expeditis, congruum credidit amicum deducere ad ecclesiam S. Angeli; ubi, post adoratas Sancti reliquias, ostendit ei fontem in medio ecclesie existentem, dixitque eum istuc prodiisse, postquam inde sublatum esset S. Angeli corpus; multosque tam cives quam externos illius aquæ usu maximas gratias divinitus obtinuisse, et a quacumque infirmitate sanatos esse. Si ita est, inquit Vincentius, volo ex ea mecum deferre Melitam et experiri num per illam restituendus sit visus uxori meæ, jam a biennio cæcæ per quemdam defluxum supra oculos, in qua curanda medicorum omnium Melitensium frustra desudavit industria. Faceret sane subintulit Franciscus, eique manu propria implevit vasculum; et sic Melitam renavigatum dimisit.*

E
expetitur a
Ragusinis,

eandem auferens mercator Melitensis

56 *Post annum ab hinc unum et dimidium venit rursus Leocatam Vincentius, et ut primum se applicuit ad ipsius testis domum, Domine, inquit, Laurenti, eamus ad ecclesiam S. Angeli: volo enim ante ejus reliquias curare Sacrum celebrandum; quia dum uxoris meæ oculos, olim, ut nostis, cæcos, tertio aqua ea abluissem, quam te præbente hic mecum abstuli; lumen illa recepit, et æquum est me eo titulo gratum esse. Grandem sane et miraculosum Sanctum hic habetis. Dictum, factum. Curatur Missa, repatriat Vincentius. Hoc autem proxime elapso Majo, cum a Melita insula redivisset Mag. Georgius Gattus, eumque Laurentius de suo amico Vincentio interrogasset, respondissetque Georgius, optima valere seque hospitio ejus usum esse: Ergo, inquit, Laurentius hoc etiam mihi dicite, quomodo se habeant oculi uxoris ejus. Habet eos, retulit Georgius tam claros atque formosos quam ulla mulier totius insulæ, ipsaque mihi dixit cæcos prorsus fuisse, sed illuminatos*

uxoris suæ visum instauratum proficitur:

A illuminatos aqua S. Angeli, quam suus maritus Leocata attulerat. Cognovit itaque testis prænominatus omnino verum esse, quod sibi de sanatis uxoris suæ oculis dixerat Vincentius, et novas Deo ac Sancto ejus gratiarum retulit actiones. *Pari certitudine retulit testis sequens jamque supra nominatus*, Doctor Joseph de Raymundo, quod elapsis annis non plus quam quatuor, miserit in civitatem Terræ novæ ad suam sororem Margaritam Bonasiam, maligna febre laborantem, vasculum similis aquæ: quæ eo in potu usa, brevi tempore perfectam recepit sanitatem, absque eo quod d. sorori suæ remedium aliud ipse testis applicuisset.

57 *Notabile est autem hosce duos testes fuisse Medicinæ Doctores, qui non facile solent supernaturali gratiæ adscribere infirmorum curationes; Medicinæ etiam Doctor et simul Sacerdos fuit Don Horatius Contrera testis XLII, qui inter alia asseveravit, quod toto viginti quinque annorum tempore, quibus medicum professus Leocatæ vixit, in difficilioribus quibusque casibus, cum neque in arte sua neque in remediis spem haberet reliquam, solitum se iis quæ applicari jubebat remediis, modo de oleo lampadis, modo de aqua fontis admiscere aliquid, et infirmos hæc ratione plurimos servatos in vivis, cum sua aliorumque circumstantium admiratione, potius adjutorio Sancti quam applicitis medicinis eam gratiam adscribentium. Asseveravit etiam ipse testis, quod in multis malignis febribus, cum jam letale frigus, non solum extremos artus, sed totum occuparet corpus, immissis in os morientium aliquot guttis istius aquæ, rediisse eos ad vitalem calorem, ad loquelam pridem amissam, ac denique etiam ad sanitatem penitus desperatam. Asseveravit denique multas mulieres gravidas, quibus vel transversus in utero fœtus vel etiam præmortuus citius mortem promittebat quam partum, postquam aqua illa vel aspersæ essent vel lotæ, absque ulla sua noxa enixas esse aut viventem aut pridem fœtentem conceptum, præter omnem naturæ ordinem ac medicinæ rationem. Et hæc ipse scire dicit, ut qui artem suam exercendo, ipsa quæ dixit miracula suis tractarit manibus et oculis usurparit.*

58 *Cresceret in immensum hoc caput, si gratias omnes, per usum salutaris istius aquæ impetratas, hic vellem congerere; potius, quod ab oleo capit, etiam in oleo fuitur, et simul exemplum aliquod adjunctæ per S. Angelum puerperæ proponatur. Dabit hoc nobis Flavia ætatis annorum triginta in circa, uxor Matthei Recipito, testis LXXIX. Hæc mense Majo proxime præterito, ipso festo gloriosi Martyris, constituta in labore partus, in quo jam triduo perseverabat, cum sese jam jam liberandam crederet, emisit maximam copiam sanguinis, adeo ut brevi animam redditura crederetur: ideoque mandarunt medici, ut extrema ei Sacramenta ministrarentur. Ergo tam parturientem ipsa quam Baronissa de Monte-claro, tunc ibidem præsens aliæque circumstantes, Sanctum, cujus tunc festum agebatur et solennis circumducebatur processio, pariter cœperunt orare, ut hoc suo die succurreret afflictis. Tum Confessione peracta et Viatico sumpto, jussit Flavia de lampade, quæ ante sacras Reliquias ardere consuevit, oleum peti, quo allato et ad corpus admoto, prodiit continuo filius mortuus. Sed et hic voto ad Sanctum emisso post tres horas revixit, et sine mora baptizatus vocatus est Angelus, vivitque etiam nunc sanus et salvus. Puerpera vero, multum licet ex sanguinis amissione debilitata, post consuetos tamen dies surrexit de lecto, ad ecclesiam S. Angeli venit pro agendis Deo ac Sancto gratis, Missam ibidem cantari fecit, et tabellam beneficii impetrati testem appendit, quæ ibidem nunc quoque visitur.*

59 *His anno MDCXXV notatis addamus etiam, propter D argumenti identitatem, quod continet Relatio Clerici conjugati, Don Joannis Francisci Attardo, Mag. Notarii Curie Spiritualis Leocatæ, qui xv mensis Martii, MDCXXVII narravit, qualiter mense Februario proxime præteriti anni MDCXXVI, diem præcise non recordatur, gravida Armenia de Atarde et Averna uxor sua, ad dolores partus adducta, parere non potuit: quare domestici omnes atque imprimis reator ipse cœperunt beatissimam Virginem Mariam invocare, ut desideratum partum sibi largiretur. Aggravabantur nihilominus erueiatus, adeo ut præter extremum spiritum non expectaretur quidpiam. Aderant proinde obstetrices omnes ac medici civitatis, quorum commune judicium erat, per ea quæ se exterius prodebant signa, mortuum esse fœtum. Jam intumescere parturiens cœperat, et certo putabatur extinguenda: quare ipsa Armenia ejusque maritus et ceteri omnes converterunt sese ad S. Angelum, de cujus veteri arca servatum frustillum imposuerunt moribundæ: et, o miraculum! ipso instanti enixa est Armenia filium mortuum, exinde que cum familia universa ipsi Sancto devotissima vivit. Nunc quæ supersunt enarranda miracula aut beneficia incipimus in certas classes distribuere, ne materix similes absque ordine vagentur, inter dissimilis argumenti exempla dispersæ: quamvis dissimilia quoque in hoc fere convenient quod vel in Processione aut saltem in festo aliquo Sancti ipsius facta sint, vel adhibita aqua oleove, vel simplici Martyris gloriosi invocatione.*

CAPUT VI.

A periculis maris, piratarum ac fluviorum S. Angeli meritis eruti.

Johannes Jacobus la Scaglia, ætatis annorum LXXV, testis XVII, dixit, quod si vellet narrare beneficia et miracula, quæ processionibus publicis assistens vidit, tempus sibi omnino non sufficeret; unum præcipue relatu dignum sibi videri volebat, quod accidit ab annis circiter quadraginta, cum Jurati munere fungeretur. Cum ipse in die festo S. Angeli celocem conscendisset, celocibus aliis pro præmio certaturis signum cursus inchoandi daturus: supervenit navis, Messina, uti præferebat, adveniens, cujus vectores requirebant a dictis celocibus ipsoque Jurato, quid sibi vellet tantus in mari celocium numerus, tanta in littore spectantis populi multitudo. Quibus ipse nominatim respondit. Hodie est festum S. Angeli gloriosi, Protectoris nostræ hujus civitatis, cujus honori terra marique certamus, posito victoribus præmio; et his jam nunc ipse, tamquam Juratorum unus, signum dare veni. Illi autem de navi. Ergo verum est, inquiunt, quod nobis Dominus Nascen narravit. Ipso vero teste interrogante, quid illi inter se loquerentur; Domine, inquiunt, grande hodie miraculum contigit. Venientes enim Messina cum hac navi, quando solum aberamus a portu vestro ad quinquaginta passuum millia, circa auroram vidimus lignum supra quod erant personæ duæ: quibus propiores facti agnovimus carinam inversæ navis, indeque misellos ad nos recepimus, præsentique periculo vitæ exemimus.

61 Cœpimus deinde interrogare, quid eis accidisset: illi vero responderunt: Heri vesperi cum hac nostra navi solvimus Melita Leocatam versus, cumque ingressi essemus canale, et velum a torque remus, inversa est navis, et quotquot ea vehebantur, alius alio ligno nixus, natate ad littus tentaverunt, nescimus quo successu: nos autem natate nescientes carinæ adhæsimus, in eaque mansimus tota nocte usque modo; jamque eam cogitabamus dimittere, nosque committere Deo, et fortunæ: sed nostrum

EX PRO-
CESSU MS.

eadem sana-
tur febrici-
tans.

ipsam medi-
cinis suis
admiscens
quidam

morbos des-
peratissimos
curat:

testatur ad-
jutas par-
turientes:

oleo lampadis
adhibito

faciatur
partus des-
peratus,

et fœtus
mortuus
suscitatur.

alia juratur

per frustillum
de arca.

E

Circa annum
1585 festo
S. Angeli

F

supra cari-
nam inversa
navis perlehti-
tantes

u

invocato
Sancto

A nostrum unus, iste scilicet Dominus Nasca, Maneamus, inquit, frater, et fidamus S. Angelo glorioso, cujus hodie festum cum solenni reliquiarum translatione agitur Licatæ quo navigabamus : multa is quotidie miracula patrat, quemadmodum ego novi, sæpe multumque in ea civitate versatus : opitulabitur haud dubie etiam nobis. His dictis, vidimus album quid supra mare instar columbæ, quod versus nos veniebat; ipsam scilicet navem vestram, quæ quoad prope nos accessit continuavimus lacrymas, vota, et gemitus, S. Angelum invocando : atque ita nobis sperata salus per vos obvenit. His auditis jussit ipse testis ut d. Dominus Nasca cum socio in celocem suam transiret, datoque cursuris signo quod prestolabantur, revertit ad terram, exponens omni populo admirabilem istum casum, communemque lætitiã narratione ejusmodi vehementer exaggerans. Tum miseros naufragos jussit respectu Sancti vestiri de publico, et ad ecclesiam duci, ubi satiari non poterant osculando pavementum et gratias agendo. Dicit autem ipse testis, quod plurima alia de variis navibus, a periculo naufragii vel Turcorum erutis, posset recensere, nisi silentium sibi indicerent affixa parietibus sacelli anathemata manicarum, catenarum et tabellarum, ad perpetuam acceptorum beneficiorum memoriam.

servantur
medulmas.

B 62 Angelus de Accolla, *testis* xxv, recordatur quod ab annis circiter viginti quinque, celox Turcica, quinque milliariis procul ab hac urbe excensionem fecit, in quamdam stationem dictam b Joannis Gargani, in nocte festivitatis S. Angeli, ceperuntque captivos Licatenses duos, Franciscum de Labiso, alias lo Vecchio, et Franciscum Antonii, alias Patacca, in præsentiarum mortuos ambos: quos cum in suam traxissent celocem, sub initium diei inventi sunt supra hanc civitatem haud procul a c Longitore, sic dicto loco. Dum autem processionalis pompa duceretur, exaudiebatur scloporum fragor ex castello regio hujus urbis, ut solet : quo exciti Turci, a dictis Christianis scire voluerunt, quidnam in urbe ipsarum ageretur. Responderunt illi, festum agi S. Angeli Protectoris Leocatensium, miraculorum gloria illustris. Quibus Turci, Si miraculorum faciendorum virtutem haberet vester Sanctus, non utique vos a nobis capi permisisset. Econtra Christiani, Credimus, inquit, Deo et Sancto, quod non patientur nos in Barbariam abduci, sed brevi sinus a servitute liberandi. Sub hæc preterita civitate paulatim ad Nichilis littora accessit celox, cui supraventientes triremes Melitensium Syracensis profectorum, piratas ceperunt et prædictos duos Christianos asseruerunt in libertatem : qui subito cum scapha in littus expositi, festinaverunt ad templum sui liberatoris, ad referendas rite gratias : adhuc enim expositi stabant super altare Reliquiæ, quippe infra Octavam festivitatis, cum vix quatuor dies essent ab ipsorum captivitate elapsi. Et hæc narravit ipse testis, ut qui ea sæpius audierit ex ore dictorum captivorum. *Eadem prorsus narravit testis* lxx, Joseph de Labiso qu. Nicolai, tamquam proxime agnatus ipsi Francisco, ex quo rem sæpius audierit, et qui præsens fuerit cum ille et socius ejus excenderunt in terram, eosque pro agendis gratiis ad templum est comitatus.

b
Sancti die
Licatenses
duo a Tur-
cis capti,

c

non frustra
confidunt se
liberandos:

C 63 Patronus Joseph Bonfussuto, *testis* lvi, dixit, quod ab annis viginti quinque, die iv Decembris, in festo S. Barbaræ, ab hujus civitatis portu in mare ad tria milliaria cum aliis septem naviculariis egrediens causa eruende unius anchoræ, quam post se reliquerat navis qu. Patroni Francisci de Antoniis Licatensis, tempestate, jactata d.... Dumque hoc agens sub ortum solis totis conniterentur viribus, inversa est scapha : supra cujus carinam, ut melius

d

potuerunt recepit se ipse testis cum sociis, inter quos erat ipsemet de Antoniis, d. navis patronus. Cumque in taro præsentis mortis discrimine constituti auxilium S. Angeli implorarent, nec tamen per horas omnino quinque a quoquam adjuvarentur; tandem unus ex iis qui fodiendi causa in agros egrediuntur, dum extra civitatem venisset ad ecclesiam S. Mariæ gratiarum, prospexit eminus sic periclitantes : atque ad littus recurrens cives admonuit de ferendo auxilio; qui continuo expederunt scaphas duas, non tamen ita cito, quin priusquam ad illos accederent ipsæ, quinque horæ fere integræ effluxissent. Interim vero ipse testis cum aliis tribus, fidens quod terram possent natatu attingere se dimiserat in mare, aliis supra carinam remanentibus, sed frigore pene enectis. Dum ergo solvunt scaphæ a littore, natant illi : sed spiritu paulatim deficiente, d. testis, quem voce non poterat amplius, saltem mente invocabat Sanctum. Quo vires præstante, advavit tandem ad unam scapharum, uti et alii tres : alia vero scapha, paulo longius progrediens, excepit quatuor reliquos : omnes vero simul postquam terræ redditi corpora siccarant et calefecerant, ad agendas Sancto gratias iverunt in templum, ubi d. de Antoniis eleemosynam pro se et sociis obtulit.

64 Mag. Torchinus Titta, *testis* lvi, dixit quod ab annis circiter viginti, existens in navi quæ ligna vehebat ex Dirillensi e silva, ope S. Angeli evaserint Turcicam servitutem. Cum enim supervenisset quædam Turcarum piratica, coactique essent terram versus dirigere proram, nec eam sat cito tenere possent, omnes se projecerunt in mare, natatu evasuri. Secuti sunt pariter natantes post eos Turcæ; a quorum uno multum velociori comprehendendum se videns ipse testis, invocavit Sanctum : et converso in aliam partem hoste, liber evasit; nec non ab aliis periculis pluribus, in quibus Sancti suffragium petiit et impetravit.

65 Patronus Franciscus Guglielmotta, *testis* lv, dicit quod ab annis circiter octodecim, cum serviret in quadam navi pertinente ad Patronum Andream Grossum Licatensem jam defunctum, et die ii mensis Maji, quantum recordatur, hinc solvere vellent d. navem, onustam septuaginta quinque vasis vini, in Melitam insulam deportandi; exorta est a meridie tempestas. Et quoniam in isto littore subsistere diutius navis non poterat, necesse fuit transire versus Verduram : quo cum venissent, decrevit patronus navis ibi non subsistere, sed majoris securitatis ergo versus f Marsalam navigare. Ita prosequentes cursum suum Xiaccam superarant, sed caput S. Marci superare non poterant. Dum igitur conituntur violentius.... g inclinata in latum navis impleta est aquis, quare eam fundum mox petituram cognoscentes, ipse testis cum d. qu. Patrono aliisque naviculariis, qui omnes erant Licatenses, in memoriam reduxerunt S. Angelum, et maximis cum clamoribus eum ceperunt invocare. Interea exiit se navis, et ipsi egerere aquam certatim aggressi, brevi se omni periculo liberos gratulati sunt. Vespertine erat : mane autem facto et tempestate sedata pervenerunt Melitam, indeque huc reverterunt, et capto littore iverunt ad templum S. Angeli, offerentes ibidem facem ceream cum tabella gratiæ obtentæ monumento, quæ etiam nunc in capella pendere cernitur.

66 Dixit etiam quod illius anni proxime sequenti æstate, eadem in navi rediens Melita, cum jam in conspectu Mazarellorum h Nichilense sulcarent mare, supervenisse sibi de nocte duas Turcicas celoces : quæ cum bis impetum fecissent in navim, ipseque patronus cum suis intelligeret non posse se

D
IX PROCESSIO
MS.
septem nau-
te navi
eversa sub-
mergendi,

invocato
Sancto ad-
juvantur,

E

e
liberatur
navis capien-
dus a Turca

F
Navis inclina-
ta et non
submergenda
F

capturatur
vnturque :

h
eadem libera-
tur a Turcis :

EX PROCESSU MS
A vim ulteriorem repellere, sæpius se commendaverunt S. Angelo : cumque scelpos aliquot explosissent versus Turcas, ipsi alio se converterunt, dictamque navim dimiserunt indemne. Quare statim ac terram tenere, pro agendis suo liberatori gratiis ad ecclesiam ejus se conferentes, ennaverunt Missam decantari, et periculi superati testem tabellam ibidem dimiserunt, uti hodie videre est. Atque universim testis hic profitetur, se in quocumque maris periculo positum, invocato Sancto speratam opem semper retulisse. *Eidem attestatur supra nominatus Joseph Bonfossuto, utriusque periculi socius, et præmissam relationem verbotenus confirmat : secundi autem periculi particeps, testis LIV, idem etiam suæ relationi inseruit.*

1
k
stem alterius navis vectoris dato elabendi spatio.
B 67 Recordatur præterea jam dictus Joseph Bonfossuto, quod ab annis circiter duodecim Messina veniens Leocatam, tamquam epibata, in jam dicta navi Andreae Grossi, cum venisset ad sinum i Vindicari, in eo mari quod ab Avola cognominant nautæ Siculi; circa horam vigesimam secundam diei, inimicum navigium k majus versus ipsos cursum direxit, qui aliam navim Drepanitanam defensionis gratia conducebant. Vento autem vehementius aspirante, primum quidem navim Drepanitanam redegerunt hostes in potestatem suam; deinde ipsam, in qua d. testis cum jam nominato Patrone aliisque nauticis Leocatensibus ferebatur, non destiterunt persequi usque ad horam indicandæ salutationis Angelicæ : jamque præverterunt eandem, cum omnes auxilium S. Angelii cæperunt deprecari, atque ut a tam præsentis periculo eriperentur orare. Et ecce ventus posuit, adeo ut navigium inimicum uti velis ultra non posset : atque ita commoditas data periclitantibus est, ut dimissa navi omnes se in scapham conjicerent, remigandoque evaderent ex hostium freudentium manibus conspectuque : et sic ad ecclesiam S. Angelii pro gratiis de more agendis accesserunt, præter spem omnem humanam salvi.

l
Navis fracto malo et gubernaculo,
C 68 Patronus Joannes Dominicus Cavalcanti, oriundus civitatis Messanæ et civis Leocatensis, testis LVII, dixit quod ab annis circiter quinque, mense Novembri, cum navim suam onerasset viginti quinque vasis vinariis, hinc in Melitensem insulam debebendis ; et inde peracto negotio salvus reverteretur, vento utens prospero venit usque ad stationem S. Mariæ in insula del Gozo l. Quia vero tempestatem deteriore fieri notabat indeque discedere formidabat, moram ibi traxit per horas fere tres ad mediam usque noctem. Tandem tamen vela ventis dedit, et ad quindecim passuum millia proventus in mare, non potuit amplius ad prædictam insulam retrocedere, vehementius incumbentibus a meridie ventis et Siciliam versus compellentibus. Res erat periculi et laboris plenissima propter vehementiam sævientis procellæ, quæ majorem navis malam ruperat et armamenta m quædam abstulerat. Malus tamen, quamvis ruptus non cadebat, sustinente, eum S. Angelii favore, quem assiduis invocabant precibus. Quin etiam cum fracto paulum post gubernaculo proximi naufragio viderentur, ferebatur tamen versus Siciliam navis. Interim nautæ vectoresque, de vita sua actum rati, in signum animi pœnitentis, sua sibi invicem confitebantur peccata, uti hujusmodi hominibus frequens est, et tempestate ingravescente non cessabant S. Angelum invocare.

n
o 69 Hæc dum fiunt, adfuit oneraria n inimica mille salmarum, quæ minorem o Terranovanam suæ navis conductricem cœpit insequi : cumque eam egisset usque ad terram Siciliæ in mare Masarello- rum, ejus potiundæ spe deposita, revertit ad ipsam dicti testis navim. Ubi inter gemina ventorum ac

piratarum pericula deprehensi nautæ, et instantius adjutorium S. Angelii flagitantes, viderunt onerariam, quæ ipsos facillime poterat comprehendere, nullo intentato damno prætervehi; neque dubitarunt quin id miraculo deberent adscribere, quo inimicorum oculi fuerint obæcati, ne prædam eorum se positam viderent. Sæviebat tamen ut antea mare : sed non impedivit quo minus navis terram in Sicilia caperet infra Nihilim in mari p Samperiensi. Et tunc primum malus cum velis in mare decidit : egressus autem testis cum sociis, egerunt Sancto gratias ; ibique relinquentes navim suam jam prorsus inutilem, iter suum terra prosecuti, Leocatam venerunt, ac pluribus vicibus sanctas sui liberatoris reliquias devote visitarunt.

70 Mag. Horatius Raynel Melitensis, comparens utrimque evadit, Turcis non visa,
p
E
arcæ frustillo in mare missi :
71 Eodem anno mcccxxvi die vi mensis Martii, Marianus Lombardus, de civitate q Plateæ, modo hic Leocatæ repertus, ætatis annorum octuaginta in circa, dixit scire, qualiter die Mercurii proxime præterito die r præsentis mensis, venit ipse cum suo filio Petro ad sectionem r fluminis hujus urbis. Quia autem nox ingruebat et pluvialibus aquis intumuerat rivus, ita ut navigari non posset ; reduxit se ad diversoria Sabbuci, quatuor circiter milliariis dissita ab urbe. Ibi cum noctem transegissent, decreverunt pariter vado transire in quodam loco Trosus dicto. Quod executioni mandantes primum filius cum difficultate transiit, equus autem ipsius testis, filium secuturi, cum in medium fluminis alveum venisset, devians a calle pridem strato, cecidit, et cum eo sessor suus ; qui a tumentibus aquis mox abripi cœpit. Ergo suffocandum se ibi metuens, recordatus est quod ab ipsa civitate Platea, unde veniebat, inter alias merces secum ferret quasdam candelas ex cera alba, ad usum ecclesie S. Angelii Martyris : quem extemplo invocavit his verbis, S. Angele, adjuva me, quoniam candelas tuas porto. Ad hæc audita occurrit filius, eum in locum ubi profundum admodum flumen erat ; arreptumque patrem extraxit e periculo, violentia tanta, ut omnino agnoscat fieri non potuisse quod tantas vires filius suus haberet exereretque, nisi eas Sanctus ipse subministravit ; ideoque per ejus merita se liberatum agnovit servatumque in vivis, præcipue cum ipse et filius suus sint imperiti natandi.

q
r
F
mirabiliter eripitur:
72 R. D. Angelus Rayz (ex quo sequenti capite plura legentur) dixit, quod ante annos aliquam multos, in vigilia festivitatis ipsius gloriosi Sancti, puer quidam Michael nomine, filius Caroli de Labiso, decidit in fontem qui est in media ecclesia S. Angelii : et aquis

D
utrimque evadit, Turcis non visa,

tempestatem sedatur

E

arcæ frustillo in mare missi :

q

r
in trajectis fluvii submergendus

F

mirabiliter eripitur:

item puer in fontem Sancti lapsus.

tandiu

A tandem supernatauit, donec accurrerent alii, qui saluum et incolumem extraxere, dicentem, quod adstiterit sibi quidam monachus Carmelita, et manum pectori cadentis supponens prohibuerit ne mergeretur. Suat autem millena huiusmodi miracula ac beneficia, quæ ipse testis dicit a se cognita prætermitti: qui specialiter S. Angelo devotis plurimas miraculosas curationes collatas, potissimum in die Processionali, per se vidit ipse, ac deinde scripto notavit, circa surdos, cæcos, claudos, mutos, hermosos et energumenos, quoniam hæc cura ei demandata tunc erat. *Sed huiusmodi scripta non vidimus, eaque sola, quæ anno MDCXXV et deinceps legitime attestata fuerunt, pergitur consequenter per capita aliquot digerere et distinguere.*

ANNOTATA.

a Ita per conjecturam verti, quod lingua Sicula scriptum erat, Volendo noi fare il caro.

b *Idiotismo Siculo* Cala, quod nomen a verbo calar descendere, forte acceptum.

c *Ægraphi dubia scriptio facit ut hæream, Sorgitoris an Sorgitoris legi debent.*

B d *Tertus Siculus ita plenius habet, quale haveasferato da sorgitore per il mal tempo: quibus ad verbum explicandis suppetunt quidem conjectura, sed contrahere malui, ut certior explicatio habeatur ab alio, qui usum habeat vocabulorum et phrasium, apud Siculos nautas usitatarum.*

e *Dirillus fluvius in mare evolvitur circiter 24 p. m. infra Leocatam, in eodem litore magis ad ortum: huic fluvio, 10 circiter milliariis præcua mari, adjacet oppidum ejusdem nominis, atque ultra ipsum silva est.*

f *Marsala urbs Siciliæ, in Lilybæo promontorio: quæ autem hic notatur intermedia loca, desiderantur in tabula istius insulæ, hactenus defectuosissima. Interim satis nota est Sacca, antiquis Thermæ Seluntinorum, sub Episcopatu Agrigentino.*

g *In vulgari, e mettendo li borini a prua: quæ rursum sunt vocabula fæci nauticæ propria, a qua petenda eorum distinctior explicatio.*

h *Nichilis urbs, satis nota in hoc opere mense Aprilis, ubi die 4 dedimus Acta B. Gulielmi; nomen habet a Nichili fluvio; ad cuius ostium, priusquam Leocata veniens pertingas, occurrit vicus Mazarelle, notatus in tabulis circa ostium Ragusæ fluvii.*

C i *Vindicaris, in boreali promontorii Pachynæ angulo, in modum portus excavato sinui adjacet: inter Pachynum autem et Syracusas spectandum se præbet colles, Avolo dictus in tabulis, qui tractui isti nomen dat.*

k *In vulgari Siculo Bertone, quod ex vi augmentativæ terminationis majus navigium interpretari placuit: proprius rem explicent Siculi.*

l *Latine Insulam Gaudii dixeris: adjacet Melitæ ad occidentem, pene e regione Leocatæ, cui dictæ insulæ ad Meridiem sunt, cum modico in Orientem flexu, et intervallo milliarium circiter 60.*

m *Nominatim, il selivo, nobis necdum nota vox.*

n *In vulgari, ut supra Bertone.*

o *Terranova, in eodem Siciliæ latere quo Leocata, ab hac Pachynum versus distans 16 p. m.*

p *Samperiense mare hic dicitur, a vico S. Petri, vulgo Sampiero, prope ostium Nichilis prænominati.*

q *Platea, vulgo Piazza, pari fere intervallo 30 aut 60 milliarium a Leocata et monte Æthna distat, utrimque media.*

r *In vulgari la Giarretta del fiume: quod per conjecturam explicandum nobis fuit ex natura fluminis Salsæ, quarto supra Leocatam milliari in duo cornua se dividens, et velut poplitem flexum representantis. Francis certe poples jarrette dicitur, et terra ejusmodi*

flexu intercepta etiam in nostra Belgica lingua affinis D significationis vocabulo appellatur ham, id est, perna, EX PRO- per metaphoram scilicet: quidni similiter et Giar- CESSU MS. retta?

CAPUT VII.

A dæmonibus et bestiis ferocientibus liberati ope S. Angeli.

Mag. Angelus Martolitto, testis LVII, ætatis annorum centum unius, dicit quod ab annis circiter sexaginta, ipse aliique ex familia Mag. Pasqualis Galia deportaverit in ecclesiam S. Angeli filiam ipsius Pasqualis Palmam, a dæmonibus vexatam, quam multi Sacerdotes exorcizando frustra fuerant conati liberare. In hac ergo ecclesia cæpit immundos spiritus adjurare Don Franciscus Blondus, Sacerdos: cui non diu fuit laborandum: quia dæmones, aliquantulum reluctantes, cito confessi sunt non posse se diutius eo loco persistere, ubi esset corpus ejus Sancti, quem tantopere formidabant. Ergo in signum suæ egressionis jussi sunt tres lampades extinguere: quo facto d. Palma tunc et deinceps libera apparuit: resque ut miraculosa palam vulgata est. Eodem anno venit et alia mulier Jacobella nomine, uxor Angeli Lœurri: et ipsa qua in ecclesiam inducta est hora, post adjurationes nonnullas, mundata fuit quietaque, ac si nunquam impurum hospitem circumgestas-et. Circa eadem vero tempora Leocatam venit quidam Melitensis, Petrus appellatus, energumenus etiam ipse: qui aqua fontis S. Angeli se abluens, ipse a se dæmonem expulit; dumque eo egresso tantisper decumbit in media ecclesia sub majori fornice seque perfricat, sustulit eum de loco Jacobus Acommandus illius ecclesiæ Capellanus, et ex ipso loco ubi cubuerat Petrus oleum vidit scaturire, de quo vide initium captis 3.

74 Joannes Andreas Barberi, testis LIX, ætatis annorum quinquaginta quinque in circa, civis Leocatæ, recordatur quod ab annis circiter quadraginta venerit Leocatam miles quidam Hispanus (nomen memorie exiit) qui vexatus a dæmonibus et opem S. Angeli exoptans, intravit per majorem portam civitatis: sed querentem rectum iter versus ecclesiam, ita in gradu fixit dæmon, ut nullius quantumcumque robustæ manus possent illum e vestigio movere, scientem se duci ad Reliquias Sancti. Dum ergo sic obluatur, concurrunt populi multitudo maxima: et tunc velut flagello actus cæpit recta currere ad ecclesiam, is qui Leocatæ fuerat nunquam, nec viam interrogando didicerat. Secuta est eum multitudo non parva, in qua ipse etiam testis erat, et eum assecuti, invenerunt ante portam majorem ecclesiæ moliri ingressum. Interea advenit Don Tullius Cirami Presbyter, solitus exorcismos sacros super hujuscemodi pronuntiare: quem ut vidit energumenus, ultro in ecclesiam introivit, seque in Capella ante Reliquias Sancti collocavit ut mortuum. Cumque eum d. Sacerdos loqui compulisset per exorcismos, et dæmoniorum edici jussisset nomina, ipsaque egredi ex obsesso corpore, et egredientia lampades ac luminaria ecclesiæ extinguere, facta sunt quæ Sacerdos imperaverat, et miles apparuit prorsus liber, circumstantibus omnibus Dei misericordiam cœcordi clamore extollentibus.

75 Horatius Contrera, Testis XLII, Sacerdos medicus, de quo alibi, testatur quod toto quo artem professus est viginti quinque annorum tempore, viderit omni anno in die festo ipsius Sancti, quo plurimi et varii infirmi concurrunt, et per totam Octavam sanari multos eorum. Nominatim autem meminit cujusdam obsessi civis Leocatensis, adhuc viventis; cui domi propriæ sacros exorcismos imponebat

Circa an. 1565 liberantur puella,

mulier

E

et vir energumenus.

Circa 1585 miles Hispanus,

F

post 1600 civis Leocatensis

EX PRO-
CESSU MS.

A pendebat pius Sacerdos Don Leonardus Re, nihil dubitans quin vere a maligno teneretur, eo quod varia secreta sibi revelasset, et Latina loquens lingua diversos Evangelii textus allegaret, aliaque evidētia signa suæ calamitatis daret. Cumque dæmonem tandem loqui coactum suumque et sociorum nomina prodere, etiam ad dimittendum infelicem urgeret, respondit dæmon ad S. Angelum me deferte: nam illius, non tuo jussu egrediar. Adductus igitur eo miser est in festo SS. Philippi et Jacobi, sub quorum nominibus consecrata ea ecclesia fuit: ibique absque ulla vel patientis vel alterius cujusquam noxa egressi sunt dæmones, in signum discessus extinguendo septem lampades, coram frequenti multitudine, in qua ipse testis ac pater ejus fuit.

an. 1623
mulier Pa-
normitana,

76 Reverendus Pater Mag. Fr. Angelus Gatto, S. Theol. Doctor, Sacerdos Carmelita, testis centesimus, asserit, quod cum a biennio Panormi per Quadragesimam conciones haberet in ecclesia Conventus S. Mariæ de Monte Carmelo, a Mag. Joanne Conti Baullaro, cui tamquam uni ex confratribus Sodalitatis Panormitanæ S. Angeli obtigerat particula ex ligno veteris arcæ, quod Leocatensis Sodalitas Panormitanæ miserat, dictum sibi fuisse, quod ipse Mag. Joannes ejusdem particulae segmentum communicaverit cum quodam suo consanguineo, qui illud devote domum suam detulit. Vix autem domus limen attigerat, quando ejus uxor cœpit in consuetas sibifurias agi, multaque incongrua dicere ac facere: nihil ad hæc commotæ marito, qui pridem talia tolerabat, superbiæ et impotentiae muliebri ista imputans. Verum tandem alia longe diversa vociferationum istarum causa patuit, quando magis magisque insurgere visa mulier, Quod, inquit, istud est lignum quod infers in domum? ejice illud foras, neque enim ipsum patiar hic manere. Tunc enim vero obstupuit vir, certus uxori suæ non potuisse humanitus innotescere, quod secum tale quid haberet: quare jam suspicari incipiens notam illam mulieris perversitatem, non tam ipsius, quam diaboli ipsam possidentis esse, exorcizandam eam Sacerdotibus commisit: quibus agentibus, palam se confessus est dæmon, et per S. Angeli invocationem coactus egredi, muliere deinceps, pro sana se modeste gerente. Eadem confirmavit tribus mensibus post die 11 Martii auditus Joannes Antoninus de Caci, qui ipsum ex ore ejusdem Joannis Conti audivisse asseruit.

et juvenis
Panormo
Leocatam
adductus,

77 Relatio Rev. Sacerdotis D. Angeli Royz, facta XI Februarii MDCXXVI, ut supra dictum num. 48, primo loco nunc alia habet, quod cum ipse, qui pro officii munere commoratur in curia Episcopali Agrigentina, per Natalis Dominici festos dies ad hanc suam patriam excurrisset, venit ad se Mag. Vincentius della Villa Panormitanus, dixitque se habere nepotem, nomine Mag. Vincentium Palizzi, cui annis jam octo a dæmonibus vexato mederi non potuerant Sacerdotes et Exorcistæ Panormitani, quorum plures fatigaverat: circumductum etiam per varia Sancta loca hujus regni Siciliæ ad illustriorum Sanctorum Reliquias, æque frustra; tandem rursus Panormi in ecclesia S. Michaelis subjectum fuisse exorcismis una cum pluribus aliis energumenis. Horum aliqui tandem loqui coacti, de Vincentio dixerunt, omnino nusquam liberandum nisi Leocatæ ad invocationem S. Angeli Martyris: quare ipse della Villa testem hunc rogavit, ut ipse nepotem suum susciperet, utpote sicut audierat haud inexpertus adjurandorum dæmonum, et ejusmodi caritate sæpe cum miseris possessis usus. Nec recusavit ipse testis facere quod petebatur, solum condixit velle se ut ad ecclesiam S. Angeli adduceretur energumenus, ibique designarentur Religiosi duo, per quos esset legendis psalmis litaniisque juvandus.

78 Ergo primo die præsentis Februarii eadem Dominica, d. testis cum possesso se ad ecclesiam contulit, factaque ante Reliquias Sancti oratione, ad declinandam popularem turbam deportari eum jussit ad oratorium Sodalitatis, ubi prostat antiquissima sancti Martyris imago; ibique cœpit adjurare dæmonem atque constringere ut fateretur, quomodo illic esset ingressus, qua de causa, quo numero, ac demum absque patientis læsione discederet. Duriterant et protervi spiritus, nec ita facile cessuri loco; Sacerdote tamen exorcismos continuante, et loqui in nomine Jesu Nazareni Sanctique Angeli Martyris jubente, cum ventum esset ad illa verba, Deum qui te genuit dereliquisti; rugiens vociferansque spiritus principalis, dixit se Beelzelub nuncupari, et habere sub se quatuor spiritus, istis colligatos menstruo sanguine cujusdam meretricis Panormitanæ, quæ alteri meretrici invidebat amorem istius Palizzi. Cumque obsessum teneret Sacerdos sacra stola ligatum, petiit dæmon ut sibi induciæ darentur usque ad festum Sancti. Verum nullas concedere volens Sacerdos urgebat ut illico egrederetur, seque in ipsa quam tunc assumpserat forma exhiberet spectandum: et visus est energumenus continuo in formam teterrimæ bestię conversus, seque humi stravit proreptans serpentis instar, et querulis clamoribus inculcans, in nomine S. Angeli egrediendum sibi esse: idque cum rugitu ac mugitu tanto ut circumstantibus omnibus horrorem incuterent.

D
in quem ce-
lotypa mere-
trix dæmo-
nes immise-
rat,qui tandem
exorcismis
victi

E

79 Invocabant omnes Sancti nomen, dum energumenus suum in pedes Sacerdos erigit, obvertens eum versus imaginem sacram: sed hanc intueri non sustinens dæmon, detorquebat vultum oculosque patientis, eoque prorsus nigro atque tumente vociferabatur, Tu me expellis, tu me expellis. Aderant huic actioni Rever. Legum Doctor D. Julius Bonnici Vicarius foraneus, et Clericus D. Franciscus Attardus, cum tribus Fratribus de Societate S. Angeli: quibus non cessantibus congeminare preces et litanias, tandem Exorcista, moras increpans longiores, Exi, inquit, ab eo in nomine sancti Martyris. Cui dæmon cum ejulatu horribiliori respondit, Exeo: et multum spumantem, copiosoque per nares fluentem sanguine, et valde fatigatum, energumenus suum dimisit, cui postea toto octiduo adhuc fluebat sanguis de corpore, non sine dolore membrorum omnium velut reliquias adustionis sentientium. Denique rediens testis ad ipsum Palizzi, sanum eum ac liberum invenit, clamantem ac dicentem, Misericordia! S. Angele! Anima mea! misericordia! Rursum tamen deportati eum fecit ante Reliquias Sancti: ubi exorcismis iteratis, cum nullum veteris hostiis indicium cuiquam appareret, creditus is est absolute egressus; et populo gratias agente; ac Dei misericordiam et S. Angeli merita collaudante, pulsatae sunt campanæ, et cunctis maximo numero accurrentibus, publicata gratia per Sanctum obtenta. Suasit autem homini jam liberato d. testis ut habitum ipsius Sancti assumeret; eidemque de peccatis rite confessis postera die sacram impertiit Communionem, sub eo sacro, quod in gratiarum actionem cecinit Prior Conventus.

professi sunt
se expelli a
S. Angelo.

F

80 Hactenus de malignis spiritibus, homines per se ipsos torquentibus: addamus his exempla eorum, quos in evidens amittendæ vitæ adduxerunt periculum, stimulantem ferociam bestiarum, hominibus in adjumentum datarum. Lazarus de Rinaldis, ætatis annorum triginta sex in circa oriundus Insulæ Melitæ, civis Leocatæ cognitus, testis LXXXII, dixit scire qualiter ab annis circiter tribus, mense Maio in Octava S. Angeli, sibi profecto ad prædium Josephi Cavaleri, quod est in vico della Petrulla, ad hujus urbis territorium pertinente, traditus est a famulis de mandato

Servatur
vir farnis
tauri cornibus
pluries jactatus:

dato

A dato Josephi la Licata ingens taurus ad macellum ducendus, eo quod magna fecisset damna occidendo varia animalia. Ligatum ergo cum versus urbem minaret Lazarus, jamque ad portam novam ventum esset; convertit se taurus versus testem, eumque cornibus apprehensum in earem sustolit pluribus vicibus, semper eum in cornua sua recipiens. In hoc periculo constitutus, cum Jesu et Angeli nomen continuo inclamaret, idemque faceret accurrens undique in subsidium multitudo; dimisit ultra hominem taurus, tunc quidem semimortuum, sed intra paucos dies ita sanum ac robustum, ut non dubitavit speciali gratiæ adscribere servatam sibi vitam, et in monumentum rei tabellam appendere.

alius raptatus a vacca et in ipso raptu suffocandus,

81 Franciscus Provinzanus, ætatis annorum viginti quatuor incirca, *testis* LXXXIX, dixit, quod in fine Septembris annis præteriti, existens ipse in vico Sabbucorum intra hujus urbis territorium, ab Antonio de Xiculana ad ministeria ibidem in prædio obeunda conductus, voluit una cum dicto Xiculona quandam vaccam domare. Cumque ipse eam teneret cornibus, et d. Xiculona iisdem cornibus funem circumvolveret; illa in omnem se partem violenter torquens, et ipsum testem secum intricans, resistere diutius non valentem raptare per terram infeliciter cepit. Periclitari ergo se videns, quoniam implicitus erat funi, per suum collum et vaccæ cornua circumducto; et ipsa in effusum agebatur cursum; quem voce non poterat, propter fauces interclusas, animo invocavit S. Angelum, idem clamorosius faciente d. Xiculona. Statinque inmota stetit instar lapidis vacca, obstricto suo commoditatem præbens extricandi se, funemque a faucibus propemodum elisis removendi: quod miraculoso Deiparæ Virginis sanctique Martyris auxilio tribuens, gratias hoc nomine utrique retulit ac refert saepe.

tertius a cornibus ferocis juvenis

82 Joseph la Polcella, ætatis annorum quadraginta in circa, *auditus die xxiv Decembris* MDCXXV, dixit, quod ab annis circiter septem, mense Januario, ministranti sibi in prædio qu. Alexandri Patelari et terram colenti, accidit ut juvencorum aratro applicitorum unus, necdum satis domitus, violenter procurrens et alterum juvencom secum rapiens, converteretur in ipsum testem, ferocia tanta, ut cornu in latus ejus sinistrum inferens ipsum de cingulo appensum teneret. Quo in periculo maximis vocibus S. Angelum inclamanti, atque ut sibi opitularetur roganti, disrupta sunt ferrea cinguli sui vincula, et ipse in terram illæsus concidit. Quoniam autem non erat ruptum cinguli corium, vetus et fræcidum sæpiusque resartum, sed ferrea ipsius cingulis fibula: non dubitavit miraculo adscribere gratiam, ejusque testem tabellam appendere in capella S. Angeli. Idem asserit quod constitutus in vinea quadam suburbani territorii circa Xaccam, et volens aratro jungere vaccam unam, ab ea violenter se subducente impetitus fuerit, ita ut evadere nullo modo posset. Videns ergo recto cursu venientem ad se, invocavit sanctum Martyrem; tum inter vaccæ cornua comprehensus, sumpto insolito vigore, ipsa arripuit cornua, lateribus utrimque suis hærentia; apprehensamque iis vaccam tam violenter deprehendit in terram, ut ex ejus ore, telluri alliso, duo dentes exciderent. Tum vero dimittens eum vacca aufugit; et ipse, non suis viribus id actum credens, debitas gratias Sancto egit.

et vacca simili vestro acta.

CAPUT VIII.

Periculose lapsi, letaliter suucii, et alii moribundi adjuti per S. Angelum.

Utriusque Juris Doctor Orlandus de Orlandis, *Maji P. II.*

ætatis ann. LIV in circa, oriundus civitatis a Nari, et civis hujus civitatis Leocatæ, *testis* XXXIII, dixit, quod cum anno MDCXXXIII facta esset publice translatio Reliquiarum ex veteri in novam argenteam arcam, in concursu hominum fere decem millium, tam civium quam exterorum; adfuerit ibidem filius suus Joannes Baptista annorum circiter XII adolescens, utque pro sua devotione obtinuerit aliquid ex lignea arca, intra quam reliquiæ clausæ erant, quod deinde ex collo suo appendit. Cum autem die Martis sequenti idem Joannes Baptista, de mandato parentis, in suburbio hujus civitatis moraretur; decidit in profundam foveam, multis saxis inferre constrictam. Qui in ipso lapsu S. Angelum invocans, vidit monachulum Carmelitanum tendere subtus se pallium, seque eo exceptum sensit sine noxa deponi. Quare se in pedes erexit, ibique mansit, donec accurrentibus ad ejus clamores vicinis extractus est, narrans omnibus quomodo decidisset ac præservatus esset: pater vero illius, intellecto quod in persona filii acceperat beneficio, curavit eucharisticum sacrificium in ecclesia S. Angeli faciendum, coram se et filio qui salvatus fuerat.

D
EX PRO-
CESSU MARI
a
Habens de
lyno veteris
arcæ

in profundam
foveam in-
noxiæ labitur.

84 Pater Fr. Vincentius de Alatto, Sacerdos Carmelita, ætatis ann. LXVII, *testis* XXXVI, dicit, quod cum primum ecclesiam S. Angeli obtinisset et Ordo Carmelitanus anno MDCVI, ipseque inter primos Conventus novi religiosos sub Priore Fr. Sebastiano Syracusa piæ memoriæ numeraretur; accidit in Vigilia Apostolorum Petri et Pauli circa meridiem, quo die et hora natum se ipse testis affirmabat, ut volens lusciniæ cuidam in cavea appensæ ministrare, sedem quandam conscenderet; in ipso autem ascendendi nisi inversa cella, per altissimas scalas conventus, in præceps abiit, una cum ipso teste. Qui continuo S. Angeli recordatus, eumque invocans, cecidit tandem supra ligna quædam b acuta, quorum cuspides necessario debuissent corpus supra se labentis perfodere, et vitam eripere. Accurrit illico qui propius aberat Fr. Desiderius Barberi, et lapsum juvit ut assurgeret: assurrexit autem absque ulla vel lesione vel nota: nec ignarus cui vitam deberet, protinus ad Reliquias venerandas accessit; deinde casum suum in tabella expressum curavit publico exponendum in capella S. Angeli, ubi etiam nunc spectatur.

E
Carmelita
de scalis at-
tissimis
ruens in acu-
ta quædam
ligna

b

85 Patronus Joseph Bonfossuto, *alibi jam nominatus, testis* LVI, dixit quod ab annis circiter viginti quinque, die quodam circa horam decimam octavam, in littore circa portam veterem, intendens reparationi suæ scaphæ, cujus carinam reparabat Mag. Antoninus la Rocca: cum sub eadem ambo consisterent, mota subito scapha fuit, ipsosque obruit, ratos se omnino conterendos. Clamabant tamen singuli, S. Angele adjuva me; auditoque clamore accurrerunt plures, qui circa portam jam nominatam erant: magnoque molimine attollentes scapham, mirati sunt utrumque videre illæsum, quando vel solo pondere, sub quo integrum horæ quadrantem jacuerunt, debuerint prorsus fuisse contusi. Manifestum ergo miraculum ipse et d. Mag. Antoninus in sui conservatione agnoscentes, sine mora ad agendas Sancto gratias ejus templum petierunt.

nauegus
obrutus sub
opere suo
cum socio
navata.
F

86 Joseph la Carubba, *testis* XCII, ante annos fere septem, volens in monte hujus civitatis findere tria magna saxa sibi invicem coherencia ad gypsum conficiendam hac enim arte se sustentat, ita infeliciter rem peregit, medio saxo insistens, ut illa subito dissilientia, una cum ipso teste in præceps ferri maximo impetu cæperint. Qui nihil dubitans quin sub iis infallibiliter esset conterendus, Sancti tamen Angeli invocandi recordatus, ut ait; cepit illius nomen invocare, idemque faciebat ejus in opere so-

Latomus in
præceps ruens
cum ipsis
quæ finde-
bat saxis,

A cius Antoninus Bellia. Qui cum ejulata accurrens, et saxorum fragmina ut poterat amolens, sub quibus mortuum ac prorsus confractum reperitur se Josephum credebat; reperit eum sanum ac salvum, nisi quod coxarum una leviter esset perstricta; pileus autem quem habuerat in capite contusus et minutim diffractus erat. Ambo itaque in genua pariter provoluti, ipso in loco egerunt Sancto gratias, deinde ad ecclesiam ejus venerunt, idem prolixius luculentiusque facturū.

mulier cum fabio sub molari saxo conteraunda.

C
VIDE APP.
TOM VII MAJI
NOT. 35 *

B 87 Hentiona, uxor Angeli Smecca, *testis lxxii miraculo quod infra num. 120 refertur sonata a Sancto*, paucis postquam a lecto surrexerat diebus novum vitæ discrimen se incurrisse commemorat. Cum enim domum ejus venisset Mag. Marcus Cassato, ad molam quandam e manuariam acuendam; et superiorem petram altius suspensam pertica fulcivisset, metuens ipsa testis de successu, S. Angeli nomen invocavit. Et ecce ea adhuc loquente, rumpitur pertica, et supra ipsam ac d. Mag. Marcum cadere incipiebat grave saxum, cum certa ntriusque morte: sed invocato rursus Sancto hæsit lapis, in ipsius perticæ frusto suspensus: quod frustum nequaquam potuisset ferre istiusmodi pondus, nisi robustius, sed invisibile fulcrum supposuisset e caelo gloriosus Martyr. Quæ res dictam Hentionam, priori beneficio valde accensam, magis etiam inflammavit ad cultum amoremque tam benefici Tutelarīs.

Item cum equo onusto lapsus, in periculo præcipitii.

88 Joseph la Pulcella, *de quo num. 82*, dixit xxiv Decembris anni adhuc mxcxxv, quod ante menses circiter quatuor Panormum proficiscebatur eques, secum habens duas capsas plenas supellectilis argenteæ, spectantis ad Marcellionissam Campi-frauci, cumque esset vicinus dicto oppido, in quodam passu ubi grande præcipitium erat, cecidit ita onustus equus et sub eo ipse testis. Qui periculum intelligens, ut alias semper in re ancipiti, ita et tunc imploravit auxilium S. Angeli, erga quem speciali afficitur devotione: etenim si vel tantillum movisset se equus, necesse omnino erat utrumque provolvi in præcipitium. Virtute autem Sancti factum est ut tam equus quam Joseph in dextrum latus se conversos repererint, ipso teste ignorante quomodo id actum sit fieri potuerit; et tamquam de liberatione evidenter miraculosa gratias agente.

pueri tibia ex lapsu fracta

C 89 Medicinæ Doctor Don Horatius Contrera, *testis xlii*, dixit, quod ab annis viginti quinque suam professionem in hac urbe Leocata exercens, pro singulari quam ab infantia habuit erga S. Angelum devotionis affectu, semper et diligenter observaverit favores, gratias et miracula quæ per eum civitas ipsa recepit, ut de iis rogatus posset testimonium dicere: imprimis autem illud retulit, quod recordabatur, sollicite et ad perpetuam memoriam infingendam sibi narrare solitum suum qu. patrem Marianum Contrera, medicinæ Doctorem etiam ipsum. Videlicet, quod cum ipse testis annorum duotaxat quatuor aut quinque esset, infelici quodam lapsu fregerit utrumque os tibiæ dextræ; adeo ut pater suus, quantumvis haud mediocriter expertus, diffideret eum posse sanari absque remansura deformitate. Itaque priusquam filii curationem ordiretur, ut erga S. Angelum devotissimus, ipsum in ejus capellam deferri jussit: tum ipse eodem subsequens et magno cum planctu filii postulans sanitatem, audivit eum erupisse in clamorem: ideoque accurrens brachiis eum strinxit. Ita complexum dum tenet, obdormiscit filius, et audentior hoc inopinato successu pater, explorat filii sui tibiæ dexteram: eamque integerrimam inveniens, dubitansque ne forte doloris sensus suam confudisset memoriam, sinistræ quoque manum admovit, et æque sanam invenit, Itaque nihil dubitans de miraculo, exclama-

coram altari Sancti consolidatur.

D vit, Misericordia, et jussit pulsari campanas ecclesiæ, ut solent dum populus convocatur ad arma: quod hic est vulgandi miraculi signum. Deinde, cum communi totius civitatis gratulatione et stupore, domum rediit filium sanum; cui postea nunquam destitit insigne hoc beneficium identidem inculcare, ut devotionem Sancto efficeret.

puella idem passa.

90 Joannes Andreas Barbari, *testis lxx*, dixit, quod ab annis circiter novemdecim quadam sua decennis filia, nomine Beatrix, per scalas descendens ex alto cecidit, ita ut tibiæ dextræ ossa confringerentur. Quam cum ipse testis exhibuisset chirurgus qu. Francisco la Scalia, ille eum admiratione sua utramque fistulam ruptam inveniens, loco non uno; ipsam quidem tibiæ inter tabulas aretissime strinxit, ad eam curandam postredie rediturus: indicavit tamen puellam, si forte curaretur, mancam futuram reliqua omni vita. Id cum intelligerent parentes, multum devoti S. Angelo, una cum tota familia sua iverunt ad illius ecclesiam, coque curaverunt afferendam etiam filiam, inter brachia Laurentii Pisani, amici sui. Intransibus autem illis ecclesiam et aquam benedictam sumentibus, etiam puella petiit dimitti in pedes, ut per se ecclesiam ingrederetur. Prohibuit primum pater, postea conscientia ductus, et jam aliquid sua expectatione grandius sperare incipiens, permisit ut deponeretur in terram. Quæ mox suis pedibus ingredi cepit, tanquam nihil unquam mali passa: quod deinceps etiam potuit, dum die tota absque ullo prorsus impedimento ambulavit. Interim ad domum ipsius testis chirurgus rediit, et neminem inveniens, asserebat, nimis male ferisse eos, qui ita affectum corpus loco moverant. Magis autem obstupuit, quando idem testis ad ipsius domum filiam adduxit, ut probaretur an ultra aliquid curandum restaret. Tunc enim seipsum sæpius cruce signans, testatus est evidentissimum illud esse miraculum. Quapropter ipse testis, gratus esse volens, sacrum votivum decantari fecit.

in aditu ecclesie curatur.

91 *Congruam videtur his miraculis subjungere alios, ab hominibus vulneratos.* Francischella, uxor qu. Laurentii de Orlando et modo uxor Sargentii Salvatoris Sechi, ætatis annorum lvi, *Testis xxxv* dixit, qualiter ante annos triginta, vivente adhuc suo qu. priori marito, mense Majo infra octavam S. Angeli, ipsa, eidem tunc et nunc devotissima, una cum sorore sua Antoninella, uxore Jacobi Caruso, circa vigesimam quartam horam, sumptis palliis, egressa est domo ad visitandas Sancti Reliquias, supra majus altare in ecclesia per Octavam prostantes. Cum autem venissent ad arcem, quæ est ante ecclesiam majorem, dicit accessisse hominem sibi ignotum, qui ex improviso pugionem stringens, duo mortalia vulnera infixit humeris ejus, in nullo ab ea offensus aut læsus. Exclamavit autem continuo ipsa S. Angelum invocans; fugit percussor, accurrit populi multitudo, sanciamque ut melius potuerunt, soror et alii detulerunt in vicinam domum Bartholomæi Ramundi, Medici Chirurgi. Qui una cum filio Josepho Ramundi Doctore medico vulnera inspiciens et curare incipiens, dixit miserum morituram, quam primum peniculos vulnerarius tolleret, quod intra viginti quatuor horas faciendum erat; eo quod unum vulnus per alterum transibat. Ita curatam portarunt in domum propriam, et lecto imposuerunt, sæpe clamantem, S. Angele, adjuvame, quandoquidem innocens in hoc veni discrimen: quod etiam affirmabat civitas tota, dicens, errore factum, eo quod statura similis esset uxori ejus qui crimen fecerat, et similis coloris, viridis scilicet, tunicam induta sub pallio, unde pro illa accepta fuerit. Post horarum viginti quatuor spatium redierunt medici, inspectisque vulneribus pene sanam esse

duobus letalibus vulneribus sanata.

invocato Sancto consolidatur.

A esse dixerunt, quam statim morituram pronuntiarant: idque manifesto adscripserunt miraculo. Quare intra paucos dies lecto surgens ipsa testis, non distulit gratias Sancto agere in ecclesia sua, Missam ibi celebrari faciens, et in monumentum receptæ gratiæ affixam ferreis cratibus relinquens superiorem suæ tunice partem, eam scilicet in qua vulnera receperat. *Attestatur huic miraculo jam d. Doctor Medicus testis XIX: item testis XXIII, utriusque Juris Doctor Franciscus Bissi annorum XLVI, ex relatu sui qu. patris Jacobi Bissi, qui nunc si viveret esset annorum circiter XC.*

92 Mag. Petrus la Villa, oriundus urbis felicis Panormi et civis hujus dilectissimæ civitatis Leocatæ, ætatis annorum triginta incirca, die IV mensis Martii, anno MDCXXVII dixit, qualiter die XIV ejusdem mensis anno proxime præterito, die sabbati circa horam vigesimam, cum forte in sua fabri ferrarii officina, quam habet in burgo extra muros civitatis, suo intendens operi corrigere vellet suum quemdam famulum Paulum Gueli, uxoris fratrem, ad eumque castigandum progressus esset extra officinam; accurrit aliquis stricto gladio, prohibere volens ne juvenem percuteret; et priusquam testis ipsum conspiceret, gladium ventri ejus immersit ad sesquipedale sub umbilicum ex latere sinistro, eumque educere non valens reliquit in vulnere. Ita constitutus Petrus, quanta vi potuit, extrahere gladium conatus est, S. Angeli auxilium invocans; accurrit etiam socer suus Vincentius Gueli, sinistraque manu posita supra ventrem læsi, dextra ense eduxit nisu maximo, et cum sanguinis effusione copiosa. Porro prima cura vulnerato fuit, sibi tanquam Christiano prospicere per Sacramentum Confessionis, quam fecit D. Antonio Collura Sacerdoti. Accesserunt deinde medici, chirurgicus unus Joannes Baptista d'Ogni-bene et e physici duo Horatius Contrera atque Josephus Ramondi. Hi pariter judicaverunt nullam esse spem vitæ, ipsaque nocte hora secunda moriturum Petrum (qui, ut rebus suis prospiceret, id sibi diserte significari voluerat) prius autem quam expiraret, visu et præsentium cognitione privandum. Ipse ergo volens quam pientissime expendere modicum illud quod supererat vitæ spatium, petiit sibi afferri quam habebat domi suæ imaginem S. Angeli; nec non frustillum ejus ligni, quod sibi ex veteri Reliquiarum arca obtigerat; et illam adstringens pectori, ipsum etiam vulnere applicans, orabat Sanctum, ne tali morte sese extinguere pateretur. Postea cum hora a medicis definita adfuit, deficere visum et pejus se habere sentiens, excitabat ut potuit devotionis fervorem: tum viribus aliquantum resumptis, petiit dari sibi de aqua fontis. Mox datam illam, devote potavit: exindeque melius habens, celeriterque ad sanitatem proficiens, intra dies paucos omnino sanus comparuit in publico, debilis quidem ob tam copiose fusum sanguinem, sed sufficiens ad debitas gratiarum actiones, et acceptum beneficium legitimis tabulis voluit consignari.

93 Adde his alios naturali infirmitate moribundos. Balthasar Celestri et Prades, testis LXVII dixit, quod in translatione reliquiarum, nactus de ligno veteris arce partem, sumptam inde portiunculam misit ad civitatem Platensem, cognatæ suæ D. Elisabethæ Triona, Baronissæ de Azolina, relicte qu. Trojani de Triona: eo quod ipsa sibi significaverat, primo-genitum suum Joannem Franciscum, annorum duodecim puerum, in extremum vitæ periculo jacere et cito moriturum credi. Cum autem Leocata accepisset pium munus, ipsum aquæ immersit: eamque moribundo filio bibendam exhibens, simul cum ea sanitatem porrexit, prout ad ipsum testem scripsit primis ab accepto munere diebus. Exinde autem

morem sibi fecit quotannis in festo ipsius Sancti, ac præcipue in novo festo proxime præterito, mittere ad Reliquias Sancti honorandas facem unam ex cera alba.

94 Don Joseph Pereonti Sacerdos secularis, testis IV, dixit quod ante annos octo existens in civitate Nari, et ibi ex gravissima febre decumbens, sic ut omnino crederet diem vitæ suæ ultimum adesse; conversus ad invocandum Sanctum, Leocatam misit qui sibi adferret pallium de ipsius altari. Quod ubi corpori suo devote imposuit, depulsa febre sanus in momento fuit. *Testis etiam LIV, Turchinus Titta, de quo mox plura sequenti capite, dixit quod duabus vicibus ad extremum vitæ articulum adductus, sacroque oleo jam inunctus, intercessione ipsius Sancti fuit liberatus, fretus obsequiis quæ summa semper animi promptitudine ipsius ecclesiæ ministrando exhibuerat. In earum autem infirmitatum una ab annis circiter quatuordecim, quando mors sua damnosissima familiæ toti fuisset, misertus filiorum quos parvulos relinquebat, magna cum devotione se convertit ad Sanctum dicens, S. Angele, tu nosti quomodo tuæ ecclesiæ et Fraternitati inserviverim. Ipso autem instanti visus est sibi videre aliquem vestitum habitu Carmelitico, idque intra silvam seu desertum locum: videbatur autem ille ambulare, et identidem ipsum ægotantem respicere: in quo aspectu relevari morbum seque sanari sentiebat æger: uti revera fuit, et tunc et deinceps usque nunc, liber ab omni infirmitate. Anno quoque MDCXXVII, die IV mensis Martii, Joseph Mannara civis Leocatæ dixit, quod anno MDCVIII filio suo Angelo tunc bienni advenerit lepra, quæ sedecim mensium spatio illum exedens, ad ultimam vitæ metam adduxerat. Jam ipse testis et Angelutia uxor sepulcralem sindonem moribundo pararent, quando Angelutia prædicta, nequaquam oblita S. Angeli, adferri sibi jussit de aqua fontis; eaque aspersit filium; successu tam læto, ut oculos ille mox aperuerit, seque in momento sanum ac mundum exhibuerit. Ob cujus miraculi magnitudinem et evidentiam, cantata solennis Missa fuit, ipsis curantibus, et tabella beneficii testis in sacello affixa.*

95 Sed audivimus hic imprimis, qui post exceptas centum testium relationes, suam denique etiam ipsæ subjunxit Notarius Jacobus Murci, ætatis annorum XLI, cujus hæc post præstitum juramentum sunt verba: Dico scire, qualiter devotio, quam a pueritia habui erga meum et hujus dilectissimæ urbis sanctum Protectorem, me stimulat, ut æque ac alii exponam minimam aliquam partem eorum mirabilium, quæ dignatus est Dominus temporibus meis facere per intercessionem ipsius Sancti, quæque ego, indignus licet, curiose observare curavi. Atque ante alia narrare placet, quod cum mihi puero venisset gravissima quædam infirmitas, inique parente, Bartholomæus Murci et Joannella Gallo, videntes quod ad finem vitæ properarem, me devoverunt S. Angelo: et sic in vivis servatum in tanti beneficii memoriam induerunt habitu Carmelitano, quem me diebus aliquot gestavisse optime recordor. Nec prætermisero, quod quotiescumque in meis infirmitatibus aut tribulationibus sanctum ipsius Martyris nomen invocavi, semper obtinui auxilium et consolationem: ut cum ad mortem infirma jaceret Epiphania Murci et Caci soror mea, uxor qu. Michaelis Caci, cujus obitus mihi damnosissimus fuisset; votum pro ea Sancto feci, ejusque factus compos, tam pro vita illius quam pro damno quod evaseram, appendi in sacello tabellam, etiam hodie ibi spectandam. Similiter cum ante annos octodecim essem Panormi, inscribendus Ordini publicorum Notariorum, rursus ad portas mortis deductum me yidi ex gravi quo tenebar morbo:

D
EX PROCESSU
MB.

et Sacerdos
imposito sibi
pallio altaris,

alius bis ad
mortis arti-
culum ad-
ductus,

E

et puer lepra
consumptus.

Ipse notarius
prophetur
Sancto debere
bis vitam
suam
F

itemque so-
roris mori-
bundæ.

gladio per-
fossus

B

et a medicis
depositus

e

hausta San-
cti aqua ci-
to sanatur,

C

item puer
moribundus,

A morbo : sed voto me obstringens, quod Leocatam regressus nihil agerem prius quam ipsius Sancti Reliquias visitare, mox obtinui sanitatem; et ut promiseram, reversus feci.

EX PROCESSU
MS.

ANNOTATA.

a Narus, Agrigentinae diocesis oppidum in mediterraneis, distans Leocota versus Boream p. m. circiter 3.

b Vulgariter certi scerdi di legno, quid autem proprie hi sint, explicet Siculus aliquis.

c Item per conciare uu molino centimolo : verti, molam manuariam, ul est qua manibus circumagitur : grandior enim esse non potuit, cujus sarum vir unus sursum attrahere valuit : sed quid centimolo sit doceri adhuc cupio.

d Notantur in tabula, Villa-Franca haud procul a mari, inter Mazaram et Agrigentum; et Barra-Franca in Montanis ferme 30 p. m. distans Leocota: Campum Francum necdum reperi.

e Ita in omnibus hisce Actis Doctores medici vocantur Physici, quod scilicet ex scientia naturae praescribant quae cura adhibenda infirmis : qui autem manu exequentur curationem praescriptam, maxime vulnerariam, medici quidem dicuntur etiam ipsi, sed cum addito chirurgici. Hispani tacent vocem medicus, et physicos ac chirurgicos simpliciter nominant.

CAPUT IX.

De Herniosis per S. Angelum integritati suae restitutis.

A pueritiae solitus ecclesia S. Angeli ministrare,

a

b

Mag. Torchinus Titta, aetatis an. sexaginta in circa, testis LV, dixit, scire qualiter ab octavo suae aetatis anno manserit apud qu. Mag. Gregorium Bissi a costarium, artis discendae causa; qui Mag. Gregorius, si viveret, hodie esset ut minimum centum et octo annorum : erat autem unus ex officialibus Confraternitatis nunc b Societatis S. Angeli, idque erat frequentius pro sua erga Sanctum devotione; et etiam tunc quando officio liberabatur, impendebat se obsequio illius ecclesiae, eo magis quod ibi conventus non erat, ideoque ipsa post absolutas Missas claudebatur, et reliquo die clausa manebat, praeterquam in festis praecipuis anni et festivitate ipsius Sancti. Cum ergo numquam exponerentur Reliquiae S. Angeli, sive in jam dicta solennitate sive in aliis per annum occasionibus, quin d. Gregorius curam haberet ornandae ecclesiae, et, donec exposita stabat arca, custodiam illius una cum aliis Confratribus intenderet die ac nocte; cumque in his semper uteretur ministerio ipsius testis, qui etiam ipse Confratribus adscriptus erat; factum quoque est, ut a jam dicta aetate usque modo consecutus fuerit plurimorum quae per Sanctum patrabantur miraculorum, et gratiarum quas omnis conditionis aetatis ac sexus homines recepisse profitebantur : quarum nec ipse expers fuerit.

adeoque multorum miraculorum conscius,

sanatur a ruptura quam 5 annis passus erat:

97 Ruptus enim aetatis suae anno quarto, dum forte ut pueri solent saltare vellet, herniam illam toleravit usque ad annum aetatis decimum, semper auxilium Sancti deposcens. Accidit autem in Dominica Passionis mane, ut a d. qu. Gregorio missus fuerit in ecclesiam ad velandum Crucifixum, qui tunc supra arcum majorem ecclesiae ipsius visebatur, et modo est supra altare laterale. Itaque supra trabem illam sublimem ambulans et lapsum reformidans, eo magis quod se herniosum meminisset, Crucifixo et S. Angelo se commendavit, ipsoque instanti multum in loco laesionis dolorem sensit : sed in descensu sanum se reperit, absque ullo intestinorum defluen-

tium tumore : et perfectissime sanum esse judicaverunt medici, quotquot eum explorandi miraculi causa visitarunt, postquam gratiam in se factam revelavit ipsius ecclesiae Capellano, qui tum erat qu. Don Franciscus de Celestre : qui rem, ut sibi relata erat, atque ut in talibus solebat facere, descripsit in libro miraculorum S. Angeli. Et similiter idem testis, inter ceteros filios suos, duos habuit eadem herniae infirmitate laborantes : quibus sanitatem impetravit eos commendans Sancto, ita ut diu postea vixerint, ac postmodum, prout Deo visum est, alio morbi genere obierint.

Item duo ejus filii,

98 De eodem anteacto tempore, quo nondum ibi conventus Carmelitarum erat, narrat XLVI Notarius Antonius Streva, aetatis ann. LXXIV, quod mulier quaedam Lucia Aletta, monacha Carmelitana tertiaria, ante annos haud multo pauciores quam sexaginta, habitavit ad ipsum ecclesiae S. Angeli frontispicium, in quibusdam domunculis, nunc ad complanandam aream ante templum destructis; habens penes se nepotem septennem, nomine Angelum, filium qu. Lixi Barberi, qui gravissimam herniam patiebatur. Hic ante portam ecclesiae, pro illius temporis usu post Missas celebratas clausae, ludens, et per rimas pueriliter introspectans, vidit intra ecclesiam Carmelitanum Fratrem cum libro in manibus. Cucurrit ergo ad aviam, visum narraturus. Haec autem suspicata ipsum esse S. Angelum, eo tempore solitum istic aliquando conspici, Vade, inquit, et die S. Angelo, ut te sanum efficiat. Ivit puer, Sanctumque ut fuerat edoctus rogavit : qui mox ad ostii commissuram accedens, extendit brachium, ipsaque herniam manu strinxit tam fortiter, ut magna voce exclamarit puer, Ai me : deinde ad aviam suam recurrit : quae nepotem amplexa et sanum deprehendens, exclamare coepit, Misericordia. Accurrerunt ad voces illas e vicinia complures, et quia ipse testis cum suo qu. patre tunc habitabat in suis quibusdam aedibus post ecclesiam, accurrit etiam ipse : invenitque mulierem omnibus enarrantem quod in suo nepote acciderat miraculum, viditque sanum puerum quem antea saepe infirmum viderat.

item circa an. 1565 puer

E

apparente ei in ecclesia S. Angelo,

99 Paulo etiam hoc miraculo antiquis est, quod refert Mag. Angelus Mortilletto, annorum centum et unius, testis LVII, videlicet fluxisse annos septuaginta, quibus ipse jam grandior et filios habens, audivit pulsari campanas ecclesiae S. Angeli, uti moris erat quoties publicabatur miraculum aliquod, ibidem a S. Angelo patratum : quare cum multis aliis istuc properans, vidit ibi puerum septennem nomine Palmerium, de quo pueri pater, Mag. Angelus Jacopinellus Spatula ejusque uxor asserebant, quod eundem hernia laborantem saepius commendari S. Angelo; tunc autem cum d. puer una cum aliis coetaneis forte intra templum ipsum luderet, venisse quemdam in habitu Fratris Carmelitani, qui apprehensum brachio parvulum posuit supra altare majus, et membra male affecta sic tetigit, ut puer dolorem cogeretur ingenti clamore propalare. Ad has voces accurrisse socios, et alios quosdam; accurrisse etiam ipsos patrem ac matrem, et ex filio jam sano quid acciderat intellexisse : qui propterea gratias istic publice agebant, suspicantes Fratrem istum fuisse S. Angelum, solitum isto modo ibi saepius apparere et ejusmodi miracula perpetrare.

scilicet an. 1550 curatus erat ibidem ab eis

F

100 Pater Fr. Gaspar Galutius, Sacerdos Carmelitanus, annorum XLII, testis X, deposuit quod annos necdum tres natus, herniosus fuerit : sed cum Notarius Carolus et Angela parentes sui votum pro se fecissent Sancto, sanitatem receperit. Testis XXI D. Antonius Collura Sacerdos secularis, inter alia meminit; quod viderit puerum trium circiter annorum, filium Josephi Parlaturi, quem gravissime ruptum

Recentius sanatur pueri duo

A ruptum pater suus inter brachia portarat ad Reliquias S. Angeli, dum die ejus festo solita fieret processio : quem miraculo curatum judicantur medici, eundem ante et post acceptam gratiam considerantes, cum leto tetius populi, misericordiam ex more suclamantis, jubilo. Utriusque Juris Doctor Franciscus Bissi, *testis* XLIII, cum ante annos viginti Catanæ esset, visitavit reliquias S. Agathæ Virginis et Martyris. Dum autem ibi in oratione persistit, venit in spem quod meritis ipsius Sanctæ Sanctique Angeli sanari posset ab hernia gravissima quam patiebatur. Cum autem deinde Messinam tenderet, ut ibi se curandum chirurgis traderet; ipso e nave egressu sensit se sanum, nec dubitavit quin id utriusque Virginis et Martyris, Agathæ, inquam, et Angeli beneficii esset.

101. *Similiter testis* XXXIV Utriusque Juris Doctor Joseph Bonello, ætatis annorum XXXVIII in circa, pari modo ruptus ab annis triginta, sic ut absque vinculis lineis ferreisque incedere nequiret; dicit quod commendans se S. Angelo (prout sibi auctor erat pater suus, sæpe inculcans, Habe fiduciam in eo, et certus esto obtinendæ salutis) et in festo Majali processioni junctus; postquam ea ad planum regii castri venisset, sanum se esse miratus, in eadem sanitate perseverat etiam nunc: quapropter suus qu. pater et Missam in gratiarum actionem cantari, et vinculum quo stringebatur ipse testis appendi ad ferream cratem jussit. Joseph quoque Serrovira, *qui testis* XXXII fuit, non obstante quodam suo morbo, de quo infra, præsens sedebat supra suggestum, in quo sacræ Reliquiæ anno MDCXXIII ab arca eductæ popule exhibebantur: dixitque quod ibi existens, rogatus fuerit a quadam muliere, quæ virum Hispanum habebat in cohorte Capitanei Don Gracia Sarmiento et Acugna, tunc ad præsidium urbis constituta, ut filium suum, quem ei porrigebat, et in uno testicularum hernia carnosa dicebat laborare, adhaerere dictis Reliquiis osculandis. Quod cum fecisset, et in manibus Archipresbyteri elevatas Reliquias osculatus puer esset, reposuit parvulum intra brachia suæ matris, cujus æque ac viri nomen memoria excidit: et illa continuo protestata est, quod filium salvum recepisset.

102. I. V. D. Don Franciscus de Caro, *testis* XLIV, dicit quod in sua suorumque persona receperit multa per S. Angelum beneficia, ac specialiter in filio suo Josepho, qui anno MDCXIX, ætatis suæ fere tertio expleto, tam graviter utrimque disruptus est, ut sæpe atque ordinarie opus esset pedibus suspensum tenere parvulum, donec in locum suum reciderent intestina, quæ in scrotum descenderant. Hunc cum D. Horatio Contrera Doctori medico ostendisset, ordinavit ille ut vinculum puero fieret: quod quo stringebat melius teneras carnes, tanto eas sevidebat profundius, luctuoso sane parentibus spectaculo. Tandem cum nec hoc proficeret, negavit medicus aliud quam divinum haberi remedium posse. Appropinquante ergo quinta Maji, die ipsius Sancti festo, ipse testis et uxor sua D. Angela Orlandi, confessionis et communionis Sacramenta sumpserunt in ecclesia Sancti, pariter orantes ut suorum ac filioli sui misereri vellet: deinde ipso illo mane curaverunt infirmum filium juxta Reliquiarum arcam in processione portari, prout talibus moris est. Verum non modo non est sanatus puer, sed magis dilatata est hernia. Anno proxime sequente testis et uxor sua votum fecere, quod filium suum habitu Carmelitano vestirent, rursumque susceptis ipso festo Sacramentis, simili rursum modo curaverunt filium in processione circumduci: sed neque tunc exauditæ fuerunt preces, ingravescente semper hernia usque ad festum anni MDCXXI. Tum vero eadem quæ prius

fecere parentes, sed ne parvulo male verteret diei istius calor, voluerunt eum relinqui domi, in platea quæ nomen habet S. Mariæ de Itria, quia illac transitura erat pompa; sciebant enim quod potens esset Sanctus, si ita expediret, sanitatis beneficium impertiri quoecumque in loco. Cum ergo transiret supplicantium ordo, piique parentes ad fenestras positi Sanctum deprecarentur pro filio, livida facta est facies pueri ex subito singultu, qui pariter grandem vocem emisit; qua exciti accurrunt, et sanum inveniunt, sanatumque ostendunt prænominate medico. *Hactenus pueri pater Testis* XLIV, *cui ipsius quoque medici jam dicti relatio, quæ est in ordine* XLII, *per omnia concordat.*

103. Angelucia, uxor Alfii Grasso, *testis* LI, dicit quod ab annis duobus, videns filiam suam bimestrem, nomine Rosam, inselutum sinistro in inguine tumorem præferre, eam obtulerit medicis, qui responderunt herniosam esse: progressu autem temporis non longi eadem infantula membris omnibus debilis mollisque apparuit, quasi ossibus caruisset: et medici paralyticam esse dicebant. Opem ergo a S. Angelo petens ac sperans mater, identidem redibat ad ejus Reliquias visitandas: recurrente autem mense Majo proxime elapso, et Octava die ipsius festi (quando propter copiosam pluviam, quæ duci per urbem non potuerat processio, ducta per ecclesiam est) ipsa testis, quæ propter morbum suum dolenter admodum domi remanserat in die festo, filiulam detulit ad eandem ecclesiam. Ubi cum jam in locum suum reponeretur lipsanoteca sacra, et ipsa pro materno affectu Sancti postularet adiutorium, præ desiderio obtinendæ gratiæ contrectans filiæ infirma membra, deprehendit evanuisse tumorem. Quod lætanter aliis manifestans, accersitus est ab Officialibus urbis Joannes Baptista d'Ogni-bene Medicus chirurgus, ut exploraret an vere sanata esset puella; eoque tardante, accessit Doctor Joseph Raymundi Medicus physicus et chirurgicus: qui perfectam et miraculosam curationem fuisse asseruit: quapropter eo publicato, ab omni populo collaudata altis vocibus Dei misericordia est: et nomen cognomenque infantulæ a Jacobo Murci Notarie relatum in tabulas.

104. Hieronymus Liscanus de insula Sardinia, *testis* LII, dicit quod ab annis circiter decem, filium habuit Petrum nomine tunc triennem; cujus dextrum testiculum ipse et uxor sua Angelutia cum vidissent enormiter tumere, et Joannem Baptistam d'Ogni-bene ac Josephum Raymundi medicos consultuissent, illis judicantibus herniam esse, et vinculum puero aptare suadentibus; conficiendum illud ipse testis curavit, et puero quamvis renitenti violenter circumposuit: verum quia grandiasculum erat, minus congruebat. Id cum pater narrasset D. Angelo Oriolo, Capellano Societatis S. Angeli, Ito, inquit, in capellam Sancti, et ex plurimis quæ ibi appensa sunt sanatorum vinculis, alterum minus ac congruentius meo permissu accipe. Abiit ergo cum filio in ecclesiam, salutatoque primum et adorato Venerabili Sacramento, tum Reliquiis Sancti, monitus a patre filiolum genuflectere, propter tumorem testiculi non potuit: sed nec tempus erat aptum, factis jam tenebris, ad commutandum vinculum. Quare in crastinum rediit, fecit ut parvulus oscularetur antiquissimam tabellam, in qua pictus erat Sanctus, tunc quidem in ecclesia positam juxta portam conventus juxta fontem Sancti, nunc vero collocatam in oratorio Societatis S. Angeli. Paruit puer, pro ætate sua satis devote: quem deinde in lecto componendum inspiciens, vidit sublata inflammationem, et sic die postero filium ostendit medicis, qui sanum esse pronuntiaverant. Actis itaque

et Doctor
Juris unus,

rursum pueri
duo unus
in Processio-
ne an. 1595

alius in
translatione
an. 1623,

Puer in pro-
cessione bis
circumlatus
frustra

D
EX PRO-
CESSU MS-
tandem an
1621 sanus
efficitur,

et an. 1622
puella

E

post proces-
sionem diei
Octavæ,

et an. 1615
puer
1°

Sancti ima-
ginem oscu-
latus,

A itaque ex merito gratis, nihil simile postea sensit puer, sed intra biennium alia quadam ex infirmitate decessit.

EX PRO-
CESSU MS.

sub an. 1581
puer alius

in processione

c

D

108 Joannes Andreas Barberi annorum LV, testis LIX dixit, quod anno ætatis suæ decimo ex violentia quadam utrimque crepuerit; cumque eum Don Marcus Barberi, secularis Sacerdos et ipsius testis patruus, medicis ostendisset; dixerunt esse rupturam notabilem ac grandem. Tunc varia curatio ei adhibita est: tandem Medicinæ Doctor qu. Ferrantes Zammito vinculum ei fabricandum curavit valde strictum, nam tale magnitudo mali exigebat. Videns autem prædictus suus qu. patruus, quod puer ad sanitatem nihil proficeret; cœpit et ipse nepotem serio commendare S. Angelo, et parvulum idem ut pro se faceret admonere, sæpe etiam hac pro causa sacra faciens ante Reliquias. Ita mansit puer usque ad Majum sequentem, quando recurrente Sancti festo, cum ipsa processio, tali die circumduci cum reliquis solita, ad monacharum cœnobium de c Succursu dictum pervenisset; sensit ipse testis, qui sub feretro ambulabat supplicabundus, dirumpi vinculum: et manus loco antea male tumido admovens, nec ullum amplius tumorem inveniens, ostendit sese medico prænominato, tunc assistenti in processione, ut de iis quæ fieri dicebantur miraculis iudicium ferret: quo sanationem ipsius approbante et vulgante, exclamavit populus, Misericordia: nec tale quid amplius ipse testis passus est.

ANNOTATA.

a Retinui Siculam vocem, quia ejus significatum sola conjectura fortassis non assequor, Consturier Francis, Sartor est, an etiam Siculis Costoraro?

b Mutata forsitan fuerit appellatio, cum locum Carmelitæ obtinuerunt: sed quæ differentia Siculis sit inter Confraternita et Compagnia fateor mihi esse ignotum.

c Antiquissimum hoc esse Benedictinarum cœnobium, testatur Rocchus Pirrus: addit anno 1636 ad aliam ædem S. Andreæ translatus moniales sumptibus Josephi Serravillæ, ejus forte qui in his Actis nominatur num. 106 et 114. Josephæ Serrovira, vir omnino primarius et tunc sexagenarius.

CAPUT IX.

C

Aliæ similes herniosorum curationes, S. Angeli meritis adscriptæ.

Margarita la Chiara, relicta qu. Joannis Baptistæ Puloso, oriunda civitatis Politii et civis Leocateæ cognita, testis LX, dicit, die quodam, ante annos duos aut tres, filiam suam semestrem nomine Flaviam, quam supra brachium gestabat, subito ejulare præter modum cœpisse. Cum autem nulla ratione placari se sineret, dubitans de aliquo infortunio mater, et parvulæ corpus perlustrans, invenit magnum in umbilico tumorem: quem a ruptura esse, Joannes Baptista d'Ogni-bene chirurgus consultus indicavit. Adhibebantur remedia, sed proderant nihil. Quæ igitur sciebat ac viderat multos per S. Angelum a tali infirmitate liberatos, ad eundem sibi quoque recurrendum credidit: et recurrente processione annuæ die, minime neglexit illuc filiam suam deferre, juxta feretrum comitatura. Et tunc quidem speratam gratiam non obtinuit: sed in ea quæ octavo die agebatur processione similiter præsens,prehendit quod tumor ille periculosus evanisset, eamque ostendit prænominato chirurgo, tunc processionem ad examen sanandorum comitante: qui ubi

Curatur
puella rupta
in umbilico:

sanam esse parvulam pronuntiavit, gratulanter clamatum a populo est, in præsentia Vicarii Agrigentini, qui sanatam parvulam videre voluit: deinde nomen et cognomen ejus in librum miraculorum relatum est. Ita mater, cui attestatur, qui præsens aderat, tunc Urbis Præfectus Joseph Serrovira, testis xxxii, distinctius exprimens nomen Vicarii, quem fuisse ait Doctorem D. Alfonsum Servantium, Vicarium Generalem Cardinalis Octavii Rodulphi, Episcopi Agrigentini.

107 Balthasar Celestri et Prades testis lxxviii, cum ab annis circiter quindecim esset justitiæ Capitaneus in hac civitate, et equum suum exerceret; præ ea quam adhibuit vi sic ruptus est, ut dicat ex equo se debuisse descendere ac lecto decumbere. Postero autem curavit Missam unam dici, et de oleo lampadis ante Reliquias ardentis afferri pauxillum: quo cum sese unxisset, ante vesperam sanus fuit, et Sancto gratiam acceptam retulit. Testis etiam lxxxvi, Michael Gattuto qu. Leonardi, asseruit se habere nepotem, qui nunc agit tertium ætatis annum, Felicem nomine, et hunc a nativitate ruptum fuisse in dextro inguine: quem cum pueri mater filia sua Francischella, uxor qu. Josephi Zeraphi, commendasset S. Angelo, sabbatum toto uno anno jejunium vovens pro obtinenda filio sanitate, voti compotem se letata est mense Junio, exeunte ipso devotionis præfate anno, et cum omni familia gratias Sancto egit.

108 Angelus de Caci, annorum xxvi incirca testis lxxii dixit, quod prout ex relatu sui qu. patris Mag. Thomæ de Caci recordatur, cum esset in fasciis infans paucorum mensium, correptus fuit ea infirmitate testiculorum, quam herniam carnosam appellant medici, quæ nullam ei requiem indulgebat, præ magnitudine cruciatus ex enormi ipsorum testiculo rum inflatione: cui malo cum nullum sufficiens remedium post varia adhibita invenirent medici, visum est ipsius testis parentibus, ex quibus Francischella mater adhuc in vivis est, auxilium petere a Sancto hujus urbis Protectore, ejus ecclesiam frequenter devoteque visitando. Cumque ne sic quidem placeret Deo finem facere calamitatis, et ipse testis jam attigisset septimum ætatis annum, venit Leocatam expertissimus quidam medicus ex oppido a Burgii, dictus Antoninus Cupo: cui ut filium præsentarent parentes a suis quibusdam consanguineis sunt persuasi: consilium autem acceperunt ut castrari puerum facerent, hand dubie sic liberandum, Dura res parentibus visa est talem contra filium crudelitatem exercere, itaque ad spem in Sancto solo ponendam redierunt.

109 Non idem ipsi testi animus fuit: sed cum aliunde intellexisset quid medicus consulisset, decrevit illud quam posset occultius executioni mandare, patre suo ignorante. Cum ergo frequentaret scholas in novo Fratrum Carmelitarum conventu, cui præfectus erat Fr. Sebastianus Syracusa, ad disendas sub Fr. Ludovico Milazo litteras, cum hoc suo magistro egit de hoc negotio, Rem is cum Patre Sebastiano contulit: hic vero negavit morem puero hac in parte gerendum patre inconsulto, cum quo se acturum promisit: sic autem egit ut loco periculosæ sectionis, quam dissuadebat, consuleret oleo lampadis ante Reliquias ardentis ungere filium, certam ei sanitatem promittens, atque insuper dans eis partem rubei panni ex veteri argentææ arca factura. Exinde perseverante illo quotidie partes affectas unguere, eisque dictam particulam applicante, contigit intra paucos dies ut quidam suus frater Joannes Antoninus cubitum veniens, inveniret testem id ipsum agentem. Hic autem applicata manu cognoscere volens quo in statu res esset, nullum ut prius

D
coram Vicario
Agrigentino.

Capitaneus
Justitiæ her-
mosus:

et puer sic
natus:

E

item alius
herniam car-
nosam labo-
rans,

cui medicus
sectionem
suadebat,

F

quam ille
mulitans,

suadetur oleo
lampadis sese
unguere.

tumorem

A timorem sensit, magnaque voce exclamavit, Misericordia. Accurrerunt ad clamorem pater ac mater cum familia reliqua; cognitaque curatione miraculosa filii, totam illam noctem expenderunt agendis gratiis, magna cum impatientia praestolantes lucem: quae ubi orta est, apprehensum manu filium ad ecclesiam duxit pater, et P. Sebastiano sibi a se portam obvium illum exhibuit: qui prior eum allocutus, Credo, inquit venire te ut S. Angelo agas gratias, quia filio reddidit sanitatem. Id ipsum, repouit pater, acturus et tuae Reverentiae indicaturus, adveneram: subjungens curari se velle Missam solennem, et in gratulationis publicae signum *b* mortariolia aliquot suo sumptu explodi: quod et factum est. Deinceps non cessavit idem pater quoad vixit filium accepti beneficii commemorarere, et devotionem erga Sanctum eidem inculcare, narrando ordinem obtentae gratiae. Ita ille, quae omnia confirmavit Joannes Antonius de Caci, dictorum Andreae et Francisci Lombardo affinis, per uxorem quam habet, sororem illorum. Denique Capitaneus Vasca de Sayavedra Hispanus, de regno Castellae veteris, de terra S. Martini de Valdez, aetatis annorum LXXI, Regius Castellanus regii castri hujus civitatis, unus ex quatuor regii castris hujus regni Siciliae, die xxv Martii praenotati, dixit scire, quod ante anno octo filius suus Don Petrus, annorum tunc duodecim adolescens, equitans versus ecclesiam S. Mariae de Sambucis quarto ab hac urbe milliario, cum equum ferocientem satis regere non posset, et sibi magis quam illi vim faceret, ruptus fuit in dextro inguine ita vehementer, ut incurabile esse malum medici consulti responderint, ac nominatim Joannes Baptista d'Ogni bene: qui patri auctor fuit, ut humanis remediis desperatis adhiberet divina, ac filium S. Angelo commendaret. Cui consilio acquiescentes ipse testis et uxor ejus Catharina, et toto quadriennio, quo suus iste filius magnos ab infirmitate ista patiebatur cruciatus, suam continuantes devotionem, tandem exauditos se gavisi sunt. sanatumque filium praedicto chirurgo ostenderunt. Quo assentiente miraculosam curationem videri; curaverunt ipsi per eum qui tunc Prior conventui praerat, P. Mag. Fr. Angelum Gatto, fieri sollemnissimum sacrum, cum festivo campanarum sonitu et tormentorum boatu: ac postea eleemosynae nomine per Actum publicum cesserunt Societati ipsius Sancti, ad usum fabricae promovendae, scuta decem a Mag. Luca Pissi ejusdem sociis sibi debita. Et haec etiam confirmatu legitur in relatione ipsius jam d. Prioris, ultimi inter centum testes, in primo processu adductos.

D
EX PROCE-SU
MS.

item filius
Regi Ca-
stellani

E

et alterius
plu duo
cum filia
paralytica

F

secuto affectu desideratae curationis. Idemque postea die ii Martii anno mdcxxvi confirmavit Joannes Antonius de Caci, dictorum Andreae et Francisci Lombardo affinis, per uxorem quam habet, sororem illorum. Denique Capitaneus Vasca de Sayavedra Hispanus, de regno Castellae veteris, de terra S. Martini de Valdez, aetatis annorum LXXI, Regius Castellanus regii castri hujus civitatis, unus ex quatuor regii castris hujus regni Siciliae, die xxv Martii praenotati, dixit scire, quod ante anno octo filius suus Don Petrus, annorum tunc duodecim adolescens, equitans versus ecclesiam S. Mariae de Sambucis quarto ab hac urbe milliario, cum equum ferocientem satis regere non posset, et sibi magis quam illi vim faceret, ruptus fuit in dextro inguine ita vehementer, ut incurabile esse malum medici consulti responderint, ac nominatim Joannes Baptista d'Ogni bene: qui patri auctor fuit, ut humanis remediis desperatis adhiberet divina, ac filium S. Angelo commendaret. Cui consilio acquiescentes ipse testis et uxor ejus Catharina, et toto quadriennio, quo suus iste filius magnos ab infirmitate ista patiebatur cruciatus, suam continuantes devotionem, tandem exauditos se gavisi sunt. sanatumque filium praedicto chirurgo ostenderunt. Quo assentiente miraculosam curationem videri; curaverunt ipsi per eum qui tunc Prior conventui praerat, P. Mag. Fr. Angelum Gatto, fieri sollemnissimum sacrum, cum festivo campanarum sonitu et tormentorum boatu: ac postea eleemosynae nomine per Actum publicum cesserunt Societati ipsius Sancti, ad usum fabricae promovendae, scuta decem a Mag. Luca Pissi ejusdem sociis sibi debita. Et haec etiam confirmatu legitur in relatione ipsius jam d. Prioris, ultimi inter centum testes, in primo processu adductos.

113 Anno denique mdcxxvii die xi Martii, Antonius lo Judici publice testatus, quod ante quatuor annos filio suo Francisco qui nunc octennis est, eruperit ingens hernia in dextro inguine cum continuo gravissimoque cruciatu: item quod filia Angela, triennis puella, ab ipsa sua nativitate tam fuerit membris omnibus mollis ac debilis, ut non nisi maxima cum difficultate posset ambulare: quae deinde uno mense antequam haec describerentur de gradibus lapsa, toto corpore impotens facta est, et perpetuo sedere coacta: quin etiam, quod alter filiorum suorum, Joseph nomine, ad praesens novennis, ex utero matris herniosus prodiit in parte sinistra. Tam multiplex in tot liberis afflictio, ut ait ipse, vehemens in ipso atque uxore desiderium excitavit, in liberis ita defectuosis experiendi virtutem S. Angeli: quapropter jugiter ei supplicabant, ut calamitati suae succurreret. Tandem vero ante dies octo accipientes aquam de fonte, ex eaque balneum liberis suis parantes, postero die mane omnes sanos invenerunt. Quos cum inspiciendos exhibuissent chirurgo Joanni Baptista d'Ogni-bene, et hic perfecte sanatos esse asseruisset; eurrerunt illico cum ipsis ad ecclesiam: factamque sibi gratiam revelantes, curaverunt solenne Sacrum, cum festivo campanarum pulsu aliisque laetitiae signis, decantandum.

ANNOTATA.

a Burgium, p. m. circiter 5 distat Leocata, versus Drepanum euntibus

b In vulgari est Maschi, occurritque saepius. Sunt illi haud dubie genus aliquod igniariae machinae, licet vox in communi Italica lingua significet Masculos.

c Vulgo Camelloto, ex caprarum pilis confectus pannus. Imperiti, ab vocis corruptelam, aestimant Camellarum pilos esse: et sic etiam in nostro Belgio, pro keepershayr, dicitur kemels-hayr.

CAPUT

b

In Translatione sanatur unus

et alter puer,

rem unus ad fontem,

c
aliusque Sancto commendatus

110 Jacobus Bono qu. Joannis, aetatis ann. xxxv incirca, testis LXXIV, dixit, se habere inter alios filium unum jam quadrimum, nomine Sebastianum, qui primo aetatis suae anno in dextro inguine disruptus fuit, ingenti cum tumore protuberantibus intestinis: cui postquam frustra pater varia adhibuit remedia, cepit frequentius filium commendare Sancto: qui licet infans necdum perfecte formaret verba, quo tamen meliori poterat modo semper dicebat, eam ad ecclesiam S. Angeli. Ita abiit annus unus in tali infirmitate: postea autem in processione, quinta Maji ante biennium habita, cum translatione Reliquiarum ex veteri in novam argenteam arcam, post earundem publicam exhibitionem; cum ventum esset ad planitiem castri, examinati a medicis ibidem sunt infirmi, qui cum sanitatis recipiendae spe propiores arce procedebant, et puerum sanum esse invenerunt. Exclamavit ergo ipse testis, Misericordia; idemque faciente populo gratulabundo, filium suum stitit coram Notario Jacobi Murei, ut curati nomen atque cognomen in tabulas reciperet.

111 Laurentius Spata, testis LXXVI, de filio suo Julio jam septenni dixit, quod anno aetatis secundo factus herniosus ex parte sinistra, post quadam remedia incassum tentata, fuit a se atque a sua uxore Margaritha commendatus intercessioni S. Angeli, lotus aqua fontis, oleo lampadis ejus unctus, et in processionibus quandoque deportatus. Tandem ab annis duobus eum transferrentur solemniter Reliquiae, in ipsa regii castelli planitie visitatus est a medicis puer, inter ipsius testis eum ferentis brachia: et quasi nihil unquam laesus, repertus integer; ideoque post ketam Misericordiae conclamationem, ipsius quoque nomen et cognomen exceptum est a Notario praedicto, Maria Falcone, testis LXXVII, jurata affirmavit, quod ab annis circiter xxviii filium habuit nomine Andream, amorum tunc duorum et herniosum: quem cum ad ecclesiam S. Angeli sua quadam filia nomine Francischella duxisset, sanum integrumque reduxit admiranti matri: et rei geste modum requirenti respondit, Descendimus ambo intra fontem S. Angeli, ubi erat quidam Fratereulus Carmelitanus: qui herniam tetigit atque sanavit. In ejus beneficii compensationem suus qu. maritus Mag. Petrus Falcone, altari ipsius Sancti obtulit palliam ex capellotto c rubro cum limbis aureis.

112 Relatio D. Andreae Lombardo, post ipsius Notarii testis ultimi depositionem ipso xxv Novembris descripta, inter alia habet, quod cum frater suus Franciscus Lombardi, ante hos decem annos transactos octennis, gravem herniam pateretur, ab utriusque matre Laurea fuerit Sancto commendatus,

A

CAPUT XI

Calculi et vesicæ, dolores item et hydropisis curata per S. Angelum.

Joseph Serrovira, *testis xxxii* annorum LX incirca, dixit de suo quod patre Nicolao, qui si nunc viveret esset centum et quindecim annorum, quod anno ætatis suæ quadragesimo octavo occupatus stranguria, familiari sibi malo, accersierit ex oppido Castri-Joannis expertissimum medicum, cui nomen Joannes-Maria, cognomen memoria excidit: qui lenire malum per syringas conatus aliquoties, cum profecisset nihil, ad extremas angustias redactus erat æger et moriturus credebatur. Hic lecto decumbens, nocte quadam ex una assistentium sibi mulierum quæsit, quæ esset hora. Respondit illa, quartam circiter noctis esse. Quo dicto recordatus est æger illam ipsam esse horam qua paucis annis ante, scilicet molui die XI Julii, accersitus fuit a Capellano venerabilis ecclesiæ S. Angelii, ut se juvaret in salvanda argentea arca gloriosi corporis a manibus Turcarum et infidelium, qui sub initium diei ingressi in civitatem cœperant eam expilare: et tunc d. Nicolaus abstulerat arcam sacram in territorium Day-numeræ, loci ad hujus civitatis districtum pertinentis, ibique absconderat in quodam diversorio a Chorda nigra appellato. Itaque ad Sanctum conversus, magis corde quam voce, supplicavit eidem pro salute impetranda. Dixit autem postea, quod vix incepta oratione, vehementi paroxysmo corripit se senserit: deinde per virgam ejecerit quasi intestinum quoddam longitudine unius palmi, plenum pure et glærea tam fœtenti, ut vix quisquam subsistere in camera illa potuerit. Adveniente autem medico, et jubente ut urinam cieret æger, implevit matulam eadem materia. Quam ille considerans, pronuntiavit fieri naturaliter non potuisse, ut eam sic egeretur: quandoquidem farcimen illud non erat aliud, quam apostematis intra vesicam concreti pellicula, prout intus contenta materia demonstrabat. Ea autem egesta, subito sanitatem recepit æger, et usque ad octogesimum ætatis annum incolumis vixit.

113 Franciscus Turco, *testis xl*, dixit, quod ab annis circiter novem, filio suo Petro, tunc quin-quenni, acciderit infirmitas gravissima, facultatem reddendæ urinæ præpediens, qua diebus ac noctibus pene continuis plorabat et ejulabat puer: consulti autem medici respondebant, eum esse effectum calculi, unde nequiret puer nisi per sectionem liberari. Sensit ut debuit filii discrimen pater, nec in humanis ioveniens remedium, divina explorare proposuit, ad S. Angelii deprecationem recurrendo. Cum ergo sæpius puerum portasset ad ecclesiã ejus, ac præcipue quoties Reliquiæ foras educebantur (quod in festo ejus v Maji atque octava festivitatis die tunc fieri consueverat), nec tamen opem ullam experiretur, annum jam et medium durante malo; instare cœpit apud Sanctum tanto importunius, quanto diutius differebatur gratia. Tandem decrevit filium ungere oleo lampadis ante arcam ardentis; quod quidem cum ardentissima devotione fecit, nihilominus illa nocte plus etiam solito ejulavit puer. Mane autem surgens ipse testis, in eodem lecto, in quo jacebat parvulus, invenit calculum instar nuclei olivarum: sibi que persuadens hunc esse qui filium cruciaverat, ipsum ostendit medicis: qui eum agnoverunt esse talem qualem calculosi portare solent. Et firma atque constans exinde sanitas puerisatis clare ostendit, miraculose fuisse curatum: ideoque non cessat pater, post actas Sancto gratias, filio inculcare quotidie illius devotionem atque amorem.

116 Andreas Ferro, annorum *xxi*, *testis xc*, dixit, quod cum novennis esset, gravi infirmitate præpediente, urinam vel emitte omnino non poterat, vel non nisi per maximos cruciatus, quos lacrymæ et ejulatus testabantur. Quibus moti parentes ejus Angelus et Francischella, cum puerum totis tribus diebus in eo tormento vidissent, devoverunt ipsum Sancto hujus urbis Protectori: visitantesque ecclesiã ejus, ac de oleo lampadis ungentes filium, illius opem præstolabantur, post curatum insuper in ejus honorem sacrificium Missie. Et perrexit quidem plorare puer nihilo minus dolere relatus ab ecclesia, quam cum delatus eo fuerat: sed a parentibus advocatus chirurgus Antoninus Belguardus, cognovit malum esse a calculo, qui proximus egressui esset: sicut revera egressus ipsamet hora, nullo alio remedio adhibito, puerum ex integro sanum dimisit; ideoque non dubitarunt illi adscribere gratiam S. Angelii beneficiis, quem tam devote invocant, cum ex eo tempore nil tale amplius passus fuerit puer.

117 Rev. P. Fr. Paulus ab Alcamo, Prædicator ac Sacerdos Minorum Observantiæ S. Francisci, *testis, xciii*, dixit xvii Septembris, quod præterita hebdomade existenti sibi in suo hujus civitatis Conventu S. Mariæ de Jesu, senserit familiarem sibi infirmitatem, urinæ scilicet reddendæ difficultatem. Cumque in hoc suo labore ingravesceret dolor etiam usque ad spasmos, nec ullam in humanis remediis spem haberet, eo quod consuetos fines excederet dolor, tandem recordatus est S. Angelii: cui statim ac se commendavit dicens, S. Angele, libera me ab hoc cruciatu; urinam subito reddere cœpit, ejiciens calculum cum acutissimi doloris sensu: id quod beneficiis Sancti adscribens, gratanter declaravit ut tale, sperans abhinc deinceps liberum se eo malo futurum per d. Sancti intercessionem.

118 *Testis centesimus* Rev. P. Fr. Angelus Gatto, Sacerdos Carmelita, affirmavit, quod eo quadriennio, quo ipse fuit hujus Conventus Prior et per Quadragesimam concionabatur ad populum in ecclesia sua, nocte quadam invasus fuit intolerabili dolore primo ventris tum vesicæ: quo sic invalescente ut sibi videretur animam agere, nec in applicitis medicinis opem ullam inveniret: quia jam integram noctem transegerat, nec tamen urinæ quidpiam egerere potuerat; convertit se ad S. Angelum, per ejusdem religionis ac nominis communionem orans, sibi ut dignaretur succurrere: qua prece prolata, subito soluta ei urina est, et omni prorsus dolore liberum sese est miratus.

119 V. I. D. Cæsar Lazara ætatis annorum sexaginta circa, Regius Syndicus de urbe Panormi, in hac civitate degens, dixit die nono mensis Decembris, quod cum Novembri proxime præterito esset in civitate Nari, invasum se senserit a vehementissimo morbo, cum febris ardente et totius corporis labore summo, maxime propter urinam, quæ tota rubra inflammataque erat et sanguine mixta. Ita infirmus in hanc civitatem venit sui officii causa, intendens ante omnia visitare Reliquias S. Angelii: atque ad civitatem perveniens xxx die mensis, juxta fontem descendit ex equo, et sic cum aliis nobilibus pedes urbem ingredi voluit. Cum autem portæ appropinquaret, eadem egrediebatur pompa processionalis, quam nobiles isti dicebant a Leocatensibus institui, pro liberatione civitatis Agrigentiniæ a pestilentia. Mutanda ergo via fuit, atque ita casu factum est ut transeunda fuerit ipsa S. Angelii ecclesia: de qua requirens testis quænam esset, et nomen intelligens, summopere consolatum se sensit, et prædictos nobiles se deducentes rogavit, ut eum eorum bona gratia liceret sibi visitare reliquias d. Sancti. Annuentibus autem illis, post adoratum venerabile

honoratamque

Stranguria laborans

quo olim S. Angelii arcam a Turcis servavit,

eodem invocato ejicit purulentum apostema;

puer calculosus

urens oleo lampadis calculum ejicit.

D item puer

et Concionator Memorita

E

Priori Con. Carmelit. urina impedita solvitur.

F

Syndico Panormitano tollitur febris,

A honoratamque arcam, ductus ad fontem, qui dicebatur ipso erupisse loco, ubi olim fuerat sancti Martyris sepultura; ipse cum singulari devotionis insolite affectu ex eodem bibit, veniensque ad hospitium nec morbum nec febrem nec alterutrum reliquias sensit amplius, et urina clara deinceps ac sana apparuit: quare se agnoscit Sancto ipsi obligatissimum, eorum Hieronymo la Magnia et Petro Farone Actuariis suis, ac Basilio Stilla apparitore, laudem debitam Sancto reddens.

120 Quia autem febrium facta mentio est, nonnullos ab iis liberatos hic subjungamus. Hentiona, uxor Angeli Smecca, ætatis annorum LX in circa, testis LXXXIII, dixit die VII mensis Novembris, quod ab uno circiter mense pati cœperit febrem eum symptomate molestissima, qua per octiduum continuata, in pessimum statum se reductam sentiebat. Cum autem esset, sicut etiam nunc est, devotissima S. Angelo: sæpius ei se commendavit: et quodam vespere mandavit sibi haoriri de fonte, et sumi aliquid de oleo lampadis S. Angeli. Quam aquam oleumque sibi allata suo admovit corpori, tantoque impensius deprecata est Sanctum, quanto selicitius eandem devotionem inculcabat sibi medicus suus Doctor

B Franciscus Perconti. Quarta autem noctis hora obdormivit aliquantulum, et visa est sibi videre per somnium personam gravem, in ætate juvenili, cum pallio albo, galero, et scipione, tamquam peregrinum; qui ipsam in lecto inveniens re quirebat, quid ei esset? Videbatur autem respondere, multum se fatigatam esse hæc sua infirmitate, quod si adhuc semel ejusmodi symptoma pateretur, quale se dicebat proximo mane præstolari, haud dubie suffecturum ad mortem. Cui peregrinus, Ne metue, sed herbam hanc accipe et collo applica, neque id quod formidus recurret amplius. Noverat herbam ipsa testis, sed nomen prorsus e memoria excidit: volens autem ut sibi videbatur d. herbam accipere, experrecta est de somno, plena ingenti fiducia, quod is qui visus erat fuisset S. Angelus, cujus speciem ex ejus imaginibus cognoverat, et quod ab omni incommodo foret deinceps libera: uti revera liberam invenit rediens ad eam visitandam medicus, permisitque ut surgeret de lecto, postquam somnii seu visionis ordinem ex ipsa audierat. Huic relationi attestatus est, altera postquam res acciderat septimana, die XI Octobris, ipsemet medicus prænominatus, testis XX.

C 121 Balthasar Cælestri et Prades testis LXXIII, dixit significatum sibi a Marchionissa Sanctæ-crucis, in hoc regno commorante, D. Francisca Cælestri, quod applicando frustillum de ligno arcæ filię suæ Lueretiæ secundo genitæ, quæ febrî hectica laborabat, eandem restituerit sanitati: pro quo beneficio misit duas faces, quæ arserunt in majori ecclesia, sub oratione quadraginta horarum, istie coram reliquiis S. Angeli instituta, pro liberatione urbis Panormitarum a hæc contagiosa, quæ superiori anno mense Augusto istic detecta nuntiabatur. Joannes Antoninus de Caci die II mensis Martii anno MDCXXVI professus est quod affinis suus, frater uxoris, Franciscus Lombardus, progressu mense Januario in gravem delapsus febrem, periclitari cœperit de vita, ex medicorum judicio, timori quam spei propinquitatem judicantium: quare tam ipse testis quam socrus Laurea ac familia reliqua infirmum commendare Sancto, et magna cum devotione dederunt ei aliquoties absumendum frustillum de ligno veteris arcæ, et aquam de fonte bibendam. Quibus factum est, ut dissipante se maligno qui febrem causabat humore, eruperint ægro duæ ad collum parotides: et his intra breve tempus apertis, convalescit Franciscus; itaque sanus nunc vivit, ac si nihil incommodi passus fuisset. Dicendum porro etiam de hydrope

est aliquid: nam et hanc curasse Sanctus invenitur.

D 122 Melchiora, uxor Pauli Bella, ætatis ann. XLIII, testis XXII, dixit XII mensis Octobris, quod a duobus circiter mensibus toto corpore cœperit intumescere, medico Francisco Saffilla judicante malum ex inveterato ab annis quinque asthmate procedere, ac prorsus incurabilem esse hydropsim, cui levamen dumtaxat aliquod aperto ventre dari posse censebat, quod etiam facere destinabat. Crescente autem morbo, decrevit spes vitæ conservandæ: neque plus quam octo dies sunt, propter angustias quas patiebatur maximas, propinquam se morti ipsamet existimabat. Itaque præmissis Confessione et Communionem sacra, etiam extremam Unctionem suscepit de manu D. Antonini Collura, Capellani parochiæ S. Pauli sui que Patris spiritualis, per Paulum maritum accersiti: qui tali in statu ipsam dimisit, ut præter ultimum sepulturæ officium nihil ei crederet impendendum restare. Ergo eo se adductam videns ægra, S. Rosaliæ se commendavit, sed imprimis Virgini ac Martyri S. Angelo, ad cujus Conventum pro Missa dicenda ferri eleemosynam præcepit. Nocte proxima, postquam sæpius suo ventri imposuerat particulas de arca S. Angeli, et saxo sepulchrali S. Rosaliæ, obdormiscens aliquantulum sensit sibi ventrem constringi ab ipsis, ut videbatur, Sanctis Angelo et Rosalia, omniaque intestina commoveri. Ut autem evigilavit, seque sine tumore esse et morbo omni liberatam cognovit, filiam Philippam ad se vocans, miraculum in se factum narravit, tam sana et gracilis quam unquam antea; ipsiusque asthmatis reliquiis libera. Gratias porro egit liberatoribus suis Divis, et venientibus ad se postridie tam Medico quam Capellano prædictis stuporem movit tam miraculosa tamque repentina mutatio: qui etiam rem eandem suo confirmare juramento hic XXI, iste XVIII testis.

E 123 Pater Fr. Franciscus Galutius, Sacerdos Carmelita, testis X, dixit quod cum Prior esset P. Mag. Angelus Gatto, vidit peregrinum quemdam, cujus nomen sibi e memoria excidit, quamvis nomen ipse palam indicavit, hydrope laborantem: qui paucos ante dies egressus de hospitali S. Jacobi venit in ecclesiam S. Angeli. Cumque ingredi vellet illius fontem, prohibere id nitebatur ipse testis, ne quid turbarum oriretur. Illo tamen persistente, atque dicente, quod umino se deberet tam salutifera aqua explere; magnum ejus fervorem reveritus ipse testis, ingredi illum permisit. Postquam ergo ingressus bibit largiter, Jam, inquit, Pater, sanus sum, per Dei et S. Angeli gratiam: re ipsa vero sanum esse monstrabat subita gracilitas corporis, ad naturalem statum reducti: aderat et videbat, jam nominatus Prior Conventus.

F 124 Notarius Antoninus Strega, annorum LXXIV, testis XVI, dixit, quod ab annis circiter sexaginta, paulo ante et post, sæpe viderit Agathucciam puellam sedecennem, filiam Jacobi de Drepano, qui velut civis honoratus et opulentus habitabat in platea Pontis juxta castrum Regium. Dicta autem filia per defluxum humorum supra oculos facta erat omnino caeca, nihil proficientibus medicinis, quas magno impendio patris apprehenderat qu. Angelus de Glava, hujus urbis tunc expertissimus medicus: qui tandem ipsi Jacobo dixit, quando nulla jam spes humanitas supererat filię recuperandi visus, iret et S. Angeli invocaret auxilium. Paruit autem afflictus pater, et filiam suam Sancto devovens, curavit eam indui tunica habitus Carmelitici, et una dierum ipsam duxit in ecclesiam cum oblatione unius cerei. Vix autem portam attigerant, quando aperti sunt oculi Agathuccie, quos tanto tempore clausos habuerat; seque sanam videns, una cum patre clamare

D
EX PRO-
CESSU MS.
Item mulier
hydropica

Jam morti
proxima

E
per SS An-
gelum et
Rosaliam,

et peregrinus
similiter hy-
dropicus:

F

illuminatur
puella caeca,
An. 1565

S. Angeli
templum
aditus,

A cœpit, Misericordia. Concurrentibus vero ad eos clamores civibus, concurrat etiam ipse testis, viditque apertos Agathuecæ oculos, quos antea sæpe viderat clausos, atque ita particeps fuit lætitiæ, æque ac postea in multis aliis occasionibus publicatorum miraculorum: quorum monumenta cum extent palam in capella Sancti, superfluum credidit longiorem de his relationem texere.

125 Angelutia, uxor Philippi Io Nobili, *testis* XLVIII, dixit, quod suo cuidam ex sorore Antonella nepoti bimulo, nomine Mariano, filio qu. Philippi Monisteri, gravis supra oculos catharrus, in brevi tempore, tutam facultatem videndi oculo dextro, fere totam sinistro abstulit. Quam ille calamitatem cum biennio passus esset; denique mense Majo, ante duos et dimidium annos, Sacerdotibus Sancti reliquias in cœmeterio majori publice ostendentibus, ipsa testis porrexit rosarium suum sacris hpsanis admovendum, et admotum tanto majori cum devotione recepit, quanto magis desideraverat ipsas reliquias aliquando videre. Tom vero egressa ab urbe ad vicum Sabbucorum, ubi maritus suus Philippus una cum dicto nepote Mariano morabatur, præfatum rosarium seu coronam oculis pueri pluries admovit, dicens, Gloriosus S. Angelus lucem nobis donet: eodemque die rediit in urbem, maritum atque nepotem in suburbanis relinquens: qui etiam ipsi post octo dies advenerunt; et quidem Marianus tam clare videns, ac si nihil incommodi unquam in oculis habuisset, cum maximo ipsius testis stupore omniumque vicinorum; quorum nullus dubitavit, quin hoc esset evidens S. Angeli miraculum: cui proinde tam ab ipsa quam a marito nepoteque actæ sunt frequentes gratiæ de beneficio tam æstimabili.

CAPUT XII.

Cæci illuminati, curati paralytici, per invocationem S. Angeli.

Joannes Angelus la Cutrera, ætatis annorum quinquaginta in circa, oriundus civitatis Heracleæ, et civis Leocatae, *testis* XXXIX *auditus die XXI Octobris*, dixit quod ab annis circiter viginti, defluxio quædam, in oculum suum dextrum labens, illius lumen omne extinxerit: qua in orbitate mansit ipse totis quatuordecim annis, usque dum similis in alterum oculum descensus plenam advexit cæcitatem, non obstantibus remediis quantumcumque multis. Jam tribus annis ita cæcus fuerat, cum ante duos annos et medium mense Majo, in translatione corporis S. Angeli, intelligens Reliquias publice ostendi in cœmeterio ecclesiæ majoris, plurimum doluit quod tam religioso spectaculo privaretur, propter oculorum vitium domi suæ reclusus. Interim non negligenter invocabat Sanctum: dumque ipsius domum transiret pompa cum nova arca, ad ostium domus suæ accessit post illud supplicans. Tum vero visus sibi est confuse cernere transeuntem ordinem, ipsamque capsam velut umbras: quod cum dixisset uxori suæ Martiæ, respondit illa: Quin tu, marite, oculos lavas aqua ejus fontis, qui in media S. Angeli ecclesia est: vidi enim passim id facientes, multamque opem inde relatam profitentes cives exterosque. Forsitan etiam tibi ea ratione succurret Deus, quia magnam in Sancti meritis spem repositam habeo. Abi ergo, inquit testis, et de illa aqua affer quantocius. Abivit mulier ad ecclesiam, implevit aqua vasculum, marito attulit, et ipse per triduum ea se abluit: tertio autem die perfecte illuminatus, cœpit distinctissime videre res quascumque et personas: quapropter in genua provolutus, Deo et Sancto frequentes egit gratias: deinde ad ecclesiam se trans-

tulit, factamque sibi gratiam publice notam fecit, cum magno totius civitatis júbilo et suæ erga Sanctum devotionis augmento. *Ita ipse et de ipso etiam testis* n Don Julius Bennici Vicarius Leocatensis.

127 Francischella uxor Francisci Mangiameli *testis* LXX, dicit quod ab annis circiter quatuor euidam filiæ suæ, nomine Gratia, tunc annum primum ætatis vix egressæ, defluerit humor tam malignus in oculos, ut eorum lumen omne extingueret, ex iisque perpetuo sanguis stillaret. Accevit deinde super ipsos caro, pupillas cooperiens, tantosque gignens cruciatus, ut fere semper utrumque oculum palmulis applicatis obtegens aperto ore efularet. Adhibuit quidem remedia multa mater: sed nihil videbatur ad curationem proficere: quare ad Deiparæ Virginis et S. Angeli intercessionem apud Deum promerendam se convertens, hujusque ecclesiam silentem visitans, commendabat ipsi filiam suam, lavando ejus oculos aqua fontis in media ecclesia scaturientis. Jam duos annos cum dimidio egerat in hac ærumna infelix parvula, et in perpetuam cæca mansura putabatur: accedebat autem ad cæcitatem etiam membrorum imbecillitas tanta, ut quamvis sua ætas ipsam formando gressui maturam fecisset, nihil tamen facere posset minus. Tandem anno MCLXXIV, quodam sabato mensis Augusti hora Completorii, dum d. testis esset in ecclesia Sanctum invocans, et aqua ejus tingens, non tantum oculos et crura filiolæ sed totum ejus corpus, votumque faciens quod habitum Carmelitani Ordinis ei esset impositura; cœpit parvula ex illa hora ambulare et oculos aperire: neque multi dies abierunt quin esset integerrime sana. Quapropter gratam voluntatem cupiens demonstrare ipsa testis, ultra quotidianam actionem gratiarum, curavit varia Missæ sacrificia offerri; neque distulit votivo habitu parvulam induere. *Ita mater: cujus omnia ac singula verba sibi prælecta confirmare dixit pater puellæ Franciscus, testis* LXXI.

128 Martinus Cumbo, *testis* LXXXVIII, dixit, quod ante annum unum initio Decembris, pati cœperit defluxum supra oculos, quo tandem factus est plane cæcus, frustra adhibitis quibuscumque remediis. Recurrit ergo ad invocandos S. Luciam et S. Angelum Virgines ac Martyres, et ad hujus ecclesiam frequentem se duci faciebat ante Reliquias, et ante imaginem S. Luciae, quæ in eadem ecclesia colitur: curavit etiam ibidem Missam celebrari, ipsisque Sanctis geminam faciem ex cera vovit, si ei lucis usuram restituerent. In hoc autem statu perseverans usque ad quintum diem Maji proxime præteriti, cum Processio circumduceretur, etiam ipse se circa sanctas Reliquias portari fecit, magno affectu Sancti opem implorans. Nec frustra: durante processione cœpit paulatim lucem videre cum tanto successive incremento, ut die postero potuerit absque duce exire ad agrum suum colendum, quod ab initio dictæ infirmitatis facere nunquam potuerat, qui neque pedem extulerat urbe: nunc autem integerrimo visu fruitur, potissimum beneficio S. Angeli, quem specialius invocavit una cum S. Lucia, cui se pariter agnoscit obligatum.

129 Elisabettucia, uxor Francisci Gulino, *testis* XLIX *audita ejusdem mensis Octobris die XXVI*, dixit quod ante sex menses quædam filia sua Francischella, annorum septem puella, infirmari oculis cœpit: quibus non omisit ipsa testis ex medicorum consilio adhibere quæcumque suggerebantur remedia: sed frustra. Oravit ergo Deum et S. Angelum ut potius mortem indulgerent parvulæ, quam cæcam vivere paterentur: vixit tamen omnino cæca mensibus quatuor, usque dum accepit de aqua salutaris fontis: quæ sæpius puellæ faciem abluens, multam concipiebat fiduciam gratiæ obtinendæ: sicut et obtinuit.

Postero

EX PRO-
CESSU. MS.

et an. 1623
puer,

B
tactus rosario
reliquias ad-
moto,

C
item vir in
reliquiarum
Translatione
Sanctum in-
vocans

et oculos aqua
ejus lavans.

anno 1624
eadem aqua
sanata cæca

E
et paralytica
puella,

an. 1625
sanatur cæcus
in processione. 5 Maji

F

et mense
Augusto
cæca per
aquam:

A Postero enim die melius habere Francischella cœpit, et paulatim visum recuperare : itaque profecit ad sanitatem ut tertio die integre distinctissimeque cognoscere potuerit objecta quælibet, in eaque visus claritate usque hodie perseverat, cum magna consolatione matris, sancto Martyri propterea se devotissimam agnoscentis. *Hæc de cæcis : ad paralyticos transeo.*

130 Josephæ, uxor Francisci Bagarello, annorum decem et septem incirca, *testis xxviii*, dixit, quod ante duos annos sic infirmata sit ut nullum corporis membrum posset movere, nullumque in medicis sæpe consultis, variaque remedia applicantibus inveniret solatium; quin de die in diem ingravescente malo, quod esse paralysis dicebatur, funditus pessum iret valetudo sua, et lecto jugiter affixa teneretur. Contracta deinde etiam crura fuerunt artusque alii, cum tanta totius corporis defiguratione, ut omnibus spectantibus horrorem incuteret. Tandem ipsa et mater sua Hieronymella ad Deiparam Sanctumque Angelum recurrerunt. Cumque d. mater aquam de fonte Sancti petiisset, eaque filia membra lavisset, cœpit illa nonnihil commovere pedes artusque alios. Sentiens autem id esse initium speratæ gratiæ ac suæ devotionis fructum, voto se obligavit ipsa et mater sua, quod Missa solennem cantandam curarent. Vix duo præterierant dies, quin plene sanata in suæ matris comitatu ad ecclesiam iverit, suoque se voto exolverit, addita mortariolorum explosione et aliis publicis letitiæ ac gratitudinis argumentis. *Huic porro relationi similia dixerat etiam Don Joseph Carletto, secularis Sacerdos, testis xiv*, velut qui optime Josepham noverit, in juncta domni suæ domo habitantem, *sed ibi viri cognomen scribitur Zagarella fuisse.*

131 Antonius Græcus qu. Martini, *testis vi*, dixit, quod ante annos circiter x, filius suus Joseph tunc anniculus, idemque formosissimus et valentissimus pro ætate, quodam matutino tempore dum solveretur e fasciis inventus fuit ab uxore Antonella pueri matre membris omnibus mollis et fracidus instar pulmonis : sic autem infirmus mansit annis quatuor, ita ut loqui quidem sciret, ambulare autem non posset, sed solum stare fixus in loco; quod ipsum ut posset, et aliquam trunci instar haberet consistentiam, fasciis eum involvebat mater. Porro dierum una, solutis aliquando fasciis, ambulare cœpit tam expedite, quasi id pridem sapiusque fecisset. Quo spectaculo attonita roat: Et quomodo, inquit, fili, sanum te video? At ille : Hæc, inquit, nocte apparuit mihi quidam et dixit : Surge, ambula : ego sum S. Angelus. Huic ergo, cui sapius pro filii sanitate supplicaverant ipse et uxor sua, acceptum beneficium retulerunt : nam et aquam de fonte ejus soliti fuerant lavando puero adhibere, et cum eo inter brachia sublato comitari semper processionem Reliquiarum. Quia autem res acciderat diebus ipsam festum immediate prægressis, rursum secuti processionem, cum ea pervenisset ad planum Cunicellæ, coram omni populo prædicavere miraculum, exhibito palam filio sano. *Idem testatur, qui d. publicationi præsens fuit Don Angelus Oriolus, Sacerdos secularis, testis iii, expresse addens*, morem esse, ut certis locis subsistat ordo supplicantium, ad cognoscendum de gratiis quæ inter procedendum fiunt, aut antea factæ nuntiantur, populo ad singularium publicationem Dei misericordiam altis vocibus collaudante.

132 Calogerus Bravo, *testis xlv*, dixit, quod ante annos duos, mense circiter Novembri, privignus suus Franciscus Zirafi, annorum quatuordecim adolescens, domum fuit deportatus ex vinea, ad Caput-aquæ sita, et pertinente ad Doctorem Josephum Raimundi, cui serviebat; deportatus est autem mutus et mem-

bris omnibus captus. Huic curando non tantum medici, sed etiam Sacerdotes fuerunt adhibiti, propter suspicionem latentis in eo dæmonis. Verum cum utriusque proficerent nihil, plorabat pueri mater, uxor ipsius testis Francischella : quæ tertio hujus infirmitatis mense exacto, post multas ad Deum et Deiparam preces, tandem etiam ad S. Angeli suffragium exposcendum conversa, sumpsit aquam de fonte ipsius, et filio balneum inde paravit, cum quanta potuit devotione et auxilii impetrandi fiducia. Ipsa porro nocte lotionem factam secuta, experrectus puer, clamare cœpit, Adjuvate, adjuvate me : quia hic est Pater quidam : surgensque de lecto currere cœpit versus scalas. Per quas continuo ascendentes ipse testis et uxor sua, qui fuerant ad clamorem cursumque exciti, et videntes audientesque Franciscum recte loquentem et ambulantem, requisiverunt quid haberet : ipse vero respondit, quod collocatus in lecto viderit juxta vasculum, in quo lotus erat, Patrem quemdam Carmelitam, similem Priori Conventus S. Angeli, cujus se intuitus aspectu conterritus conatusque assurgere, sanum se invenerit, sicut revera erat et nunc est, ab omni prorsus infirmitate liber : quod ipse testis ejusque uxor minime dubio Sancti miraculo adscribentes, eidem gratias deberi professi sunt.

133 Angelucia, relicta qu. Notarii Petri Cavaleri, *testis xlvii*, annos, quantum recordatur, sedecim esse dicit, quod mortuo suo qu. marito, filiorum ex eo sibi relictorum unus, nomine Marius, undecim dumtaxat menses natus, cœpit membris contrahi, malo de die in diem augmentum sumente : ac denique toto corpore inutilis apparuit, quando ad eam venit ætatem qua pueri jam gressum consueverunt formare : erant enim brachia et crura distorta ac mollia, quare non nisi sedere poterat aut jacere. Ea re tristis ipsa testis, non defuit sibi, quin curando morbo tam miserabili medicos adhiberet et medicinas : sed nihil ea ratione proficiens, et altioris virtutis opus esse cognoscens, ad Deum Deiparamque Virginem et S. Angelum urbis Protectorem se convertit. Interim sextum ætatis annum attigerat puer, sæpe a matre ad ecclesiam eunte commendatus Sancto, sæpe lotus aqua ex ejus fonte sumpta : tunc vero commovere se ille aliquantum cœpit, et qualemcumque moliri incessum, ut melius poterat se sustentans : itaque nitens duobus baculis per se ad ecclesiam Sancti accessit : integraque salute mox ibi recepta, dimisit baculos, ac recta domum ambulavit ad matrem, viso miraculo effusam in actiones gratiarum. *Idem, prout ex ipso audierat Mario, brevius attigit testis xiv, D. Joseph Carletto superius nominatus.*

134 Antoninus Siculuna, *testis lxxv*, de filia sua Francischella dixit, quod ab ipsa nativitate membris omnibus mollis et fracida instar pulmonis fuerit, habens præterea magnum gibbum sub latere, neque dubitabatur quin omni vita maneret gressu privata, quare eam oportebat semper gestare brachiis. Cum autem duorum annorum jam esset, humana remedia desperans ipsius testis uxor Mattheola, ad divina quærenda applicuit animum, et S. Angelum cœpit invocare, ungens aliquando filiam suam oleo lampadis ejus et aqua fontis lavans. Postmodum ab anno uno circiter et dimidio puellam detulit ad ecclesiam, ibique adorato Sancto experiri cœpit an nondum parvula gradi posset. Cœpit autem illa ambulare, tanquam pridem id scivisset : et recte ambulans, domum est reducta a matre, multum sibi gratulante de Patrono tam propitio.

135 Michael Gattuto qu. Leonardi ætatis ann. xviii, *testis lxxxvi*, ante duos annos gravi, ut dixit, correptus infirmitate et lecto affixus est, contractis membris

D
EX PRO-
CESSU MS.

E

sanatur
contractus
et claudus
annis 4.

F

itemque
puella sic
nata et
gibbosa:

denique pater-
familias,

juvatur pa-
ralytica et
misere con-
tracta,

usu aquæ de
fonte,

B

item puer
membris
omnibus
dissolutus.

C

ad apparitionem
Sancti:

uti etiam
alius mutus
et omni motu
privatus:

A membris omninoque debilibus : quare totus mœstus ac multum plorans, eo quod nulla sibi prodessent remedia, invocabat jugiter Dei et S. Angeli auxilium. Eodem tempore uxor sua Agathucella et filii correpti sunt febribus : unde multo magis afflictus, eo- que impensius Sanctum orans, cœpit uti aqua ex fonte Sancti hausta, seque ea identidem conspergere aut lavare. Id ad accensam domus snæ candelam agens aliquando, circa horam sextam noctis cujusdam, diem Mercurii præcedentis, suasque ærumnas, et S. Angeli miracula cogitatione versans vigilantibus oculis vidisse ait Fraterculum quemdam Carmelitanum, annorum ut apparebat septem, et vultu jucundum ; qui supra lectum decumbentis transiens ipsum respexit, subitoque disparuit. Post tunc simili modo vidit alium ejusdem ordinis Fratrem, qui annos ætatis circiter viginti septem præferens, habebat macidulam faciem, barbulam flavam, staturam mediocrem : qui et ipse lectum transiens respexit infirmum. Hic vero se vigilare ac minime somnare cognoscens, in magnam erigitur spem consequendæ per S. Angelum, quem sibi apparuisse rebatur, sanitatis. Neque vana ea fuit : etenim sequenti die melius habens, quotidie proficere cœpit ad perfectam plenamque valetudinem : neque multi fluxere dies quin ad ecclesiam iret, pro salute reddita gratias relaturus.

CAPUT XIII.

*Reliquæ curationes et gratiæ S. Angeli inter-
cessioni attributæ.*

Joseph Serrovira, ætatis annorum sexaginta incirca, *testis xxxii.* post alia quæ est testatus, omnino credidit relatu dignum, quod anno mdcxxiii sibi contigit in Translatione Reliquiarum ex veteri in novam argenteam arcam. Cum enim tunc familiaris sibi eresipelas tibiæ unam repetiisset, uti pluries quovis anno solebat ; et tamen nullo modo committendum sibi crederet, ut actioni tam solenni tamque a cunctis desideratæ præsentiam suam subtraheret ; in cella, quia aliter ad publicum venire non poterat, efferri se jussit ad suggestum, unde ostendendæ populo Reliquiæ erant. Dumque id fieret, ipse se ferventissimis votis commendavit Sancto ; et auxilium ejus brevi expertus, non modo molestam illud malum cito depulsum tunc vidit ; sed illud etiam amplius non pertulit, liber ab eo usque nunc.

C 137 Philippus Cinciglione, *testis quinquagesimus*, dixit, quod xv die Septembris præteriti, filius suus Andreas, annorum viginti juvenis, propter infirmitatem oculorum rediit in urbem ex vinea sua, sita sub vico Durra in lujus civitatis territorio ; cumque sequenti mane curasset sibi minui sanguinem, ipso vespere defluxit in brachium, cujus vena aperta fuerat, humor malignus, ipsum cum tota manu enormiter tumefaciens, adeo ut nec digitum quidem commovere posset : accedebat dolor in eisdem partibus tantus cum convulsionibus et spasmo, ut tota nocte ejularet auxilium poscens. Quare ipsius testis uxor Paulella, verita, ne forte in paralysim converteretur malum tam vehemens, quandoquidem Doctor Josephus Ramundi, qui infirmum visitarat, suspicabatur simile quidpiam ; accepit quod penes se habebat gossypium, sacris Reliquiis tunc admotum, cum illæ ex una in alteram arcam transferrentur, ante annos duos et dimidium : item particulam de ligno veteris arcæ : et utrumque affecto brachio alligavit. Jussit etiam adferri sibi aquam ex fonte ejusdem Sancti eaque brachium et manum filii magna cum devotione et gratiæ obtinendæ fiducia abluit. Et ecce subito cessavit spasmus, brachiumque et manus, subsidente

tumore, intra horam unam non plenam redierunt ad statum naturalem : et eisdem jam utitur d. Andreas, quasi nihil unquam incommodi passus : quæ res totius familiæ devotionem erga Sanctum laud parum auxit.

138 Hieronymus Liscano, de insula Sardinia civis Leocatæ, *testis lxi.* dixit quod ab annis circiter quatuor Panormo veniens Leocatam, dum esset inter Raceluntum a et Narum, tantum subito sensit cruciatum in coxa dextera, ut eo sibi videtur moriturus : pervenit tamen sed magna cum difficultate in hanc urbem, verum non potuit per se ex equo descendere, sed auferendus ab aliis fuit : a quibus in lecto collocatum visitavit Doctor Franciscus Saffilla. Hic ischiadem esse ratus, mandavit venam aperiri in pede : malo autem ingravescente, nihil jam nisi mortem prospiciens infirmus, Confessarium petiit : tum S. Angeli recordatus, qui filio suo her-nioso fecerat gratiam nua. 104 relata ; eundem rogavit sibi quoque ut succurreret, vovens quod integro uno mense diebus singulis sanctas ejus reliquias in ipsius ecclesia visitaret. Vix votum nuncuparat, cum subito cessit cruciatus omnis, seque ita liberum ipse testis sensit, ac si nihil fuisset passus. Quare venienti chirurgus ad secandam venam permittere id noluit, asserens nihil jam opus esse, quando per S. Angelum integram receperat sospitatem : et de lecto exiliens properavit ad ecclesiam pro agendis gratiis : quod ab illo tempore usque modo facere non cessavit, saltem alternis diebus.

139 Franciscus Mangiameli, *testis lxxi.* annorum xxvi incirca, dixit, quod ante annos quatuor mense Decembri, prope festum Natalis Domini, rupta sibi fuit vena in pectore cum effusione copiosissimi sanguinis : adeo ut medici asseverarent ex illa infirmitate procul dubio moriturum, et quidem cito. Cum autem ipse testis erga S. Angelum devotissimus esset, pluries ab eo petiit ut in hoc discrimine se curandum susciperet. Non cessabat interim sanguinem spuere mense toto, eumque die quodam Januarii tam abundanter evomuit, ut omnis humani consilii vacuus de lecto surrexerit, seque ut potuit protraxerit in ecclesiam Sancti : ubi postquam bibisset de aqua fontis, ad orationem faciendam se composuit : et egresso ad altare Sacerdote instituit audire Missam ab eo dicendam, sanguinem interim spuens ut antea. Verum hoc facere cesavit quando ad Domini Corporis et Sanguinis consecrationem pervenit Sacerdos. Cum ergo reliquæ Missæ citra incommodum interfuisset, jam nihil de collata sibi sanitate dubitans, cœpit gratias agere ; et postea curavit tabellam, quæ in testimonium percepti beneficii conspicietur parieti capellæ affixa.

140 Franciscus Grugno, *testis lxxxiv.* asseruit se habere filiam novennem nomine Cassandram, quæ gravissimo et incurabili malo laboravit, quod vulgus morbum puerorum, medici b herpeten nuncupant : quæ postquam singulari cum devotione et fiducia inposuit sibi illam tabulam, quam ipse testis fuerat in divisione veteris arcæ consecutus, ut antea dictum, brevi recuperavit integram sanitatem, in qua hodieque perseverat. Joseph Riccobeni, *testis xcvi.* dixit die xviii Novembris, quod a diebus circiter octo, filia sua trimula, Angela nomine, vexata fuit defluxu tam maligno, ut lingua retracta, obtortum collum, restrictus nasus, oculique inversi et solam ostentantes albuginem, miserabile spectaculum intuentibus essent : quæ autem pauca loqui poterat inarticulata c fere erant. Proinde ipse testis et sua uxor Catharinella filiam devoverunt S. Angelo : postero autem die, ceteris membris curatis, solum collum obstipum apparuit. In quo Sancti beneficam virtutem testis ipse agnoscens, continuo ad ecclesiam abiit : actisque

pro

EX PRO-
CESSU MS.suis, uxoris
et liberorum
morbis mæs-
tus.apparente
Sancto.Curatur
frequens
eresipetas,brachium
post venam
incisam per-
iclitans,difficillima
ischias,

a

rupta in pe-
ctore vena,herpes in-
sanabilis

b

lingua, collum,
oculorum
distorsio,

c

A pro filia gratius, sumpsit aquam de fonte oleumque de lampade, et iis filia caput totum lavans et ungens, sequenti rursum die vidit sanam ex integro puellam : quam propterea ipse et uxor sua detulerunt ad ecclesiam, factum in ea miraculum professuri.

*copiosissima
scrofula,*

141 Maria, relicta qu. Mag. Petri Falcone, *testis* xcvi, dixit quod ab annis circiter sex, filia sua Antonia, tunc annorum duodecim, vexata fuerit scrofulis, maxima in copia circa collum emergentibus, et illud saepe enormiter inflantibus, cum ingenti ejus molestia. Quamvis autem idoneae medicinae adhiberentur, ingravescebat tamen malum, et praefocacionem tandem minabatur. Recurrerunt igitur mater et filia ad auxilium S. Angeli implorandum, frequentantes ecclesiam ejus, et male affectum collum fonte lavantes, atque ungentes oleo, de lampade ante arcam ardente sumpto. Tandem ante menses circiter sex dormienti Antoniae apparuit in somnis Carmelitarum Frater, aetate juvenis, facie candidus, modicum barbae habens, seque in scabelli proximo collocavit. Ipsa vero videbatur sibi coram eo tamquam coram S. Angelo genua flectere, et junctis manibus supplicare ut a d. infirmitate ipsam liberare vellet. Tum vero manum collo imposuisse, atque abutum parare videbatur : quem rursum, ut asserebat, appellans Antonia, postulabat sanitatem : ipse vero facto super eam signo Crucis disparuit in his expergefata puella mireque recreata, narravit matri suae somnium ; quod nonime vanum fore cum speraret utraque, utriusque spem comprobavit eventus : quia ab illa hora evanescere paulatim coeperunt scrofulae, et iis liberata intra dies paucos puella, libera deinceps mansit et manet.

crus distortum,

142 Elisabetha de Raymundo, *testis* xciv, filium habet Josephum nomine, qui modo septimum aetatis annum numerat : hic a sua nativitate crus dextrum ab ipso genu distortum habuit, quantumque proficiebat aetate, tantum deficiebat a recti gressus concinnitate. Ipsa tamen testis, de curatione mali agnati desperans, nullum ei adhibebat remedium : aliquando dumtaxat lavabat filium aqua, ex fonte S. Angeli sumpta. Dumque in hac devotione perseverat, et suam necessitatem Sancto commendat, die quodam ante annos circiter duos, vidit admiranda crus filii ad rectitudinem esse compositum : neque habuit alium cui ejusmodi beneficium acceptum ferret quam S. Angelum, cui fuerat devota.

*tibia ex fractura
mutilata,*

143 Rev. Pater Fr. Antonius Serravilla, Sacerdos Carmelita, aetatis annorum xlv incirca, Prior venerabilis Conventus Carmeli hujuscivitatis Leocatae, *testis* vii, postquam in genere testatus esset de promptissima S. Angeli ad suos Leocataenses jurandos voluntate, tot argumentis probata, ut enarrandis sigillatim miraculis non possit sufficere, dixit de sua sorore Francischella, quod postquam una tibiarum prorsus inutilis ei fuit reddita, ex lapsu de sublimi solario, unde dicta tibia duobus locis fracta erat, et ipsa per tres menses lecto decubuerat, movere se nequens ; tandem sese affectuose devovit S. Angelo : plenamque sanitatem et gradiendi expeditam facultatem ab eodem obtinuit, et in monumentum beneficii reliquit ecclesiae baculum sive crociam, quam sibi aptaverat, ad qualemcumque gressum jurandum.

*ulna desperata
exulcerata,*

144 P. Fr. Vitus Guglielmotta, Sacerdos Carmelita, aetatis ann. lxi, *testis* ix, mortuo primo Conventus Priore Fr. Sebastiano, ibidem Vicarius ac deinde ex Capituli ordinatione Prior declaratus, spatio annorum quinque officium se tenuisse dixit, vidisseque commoveri aquam fontis, ad quam multi tunc indemi concurrerint sanitatemque retulerint, atque inter alios uxor qu. Nicolai de Labiso quae tibiam habebat desperata exulceratam totam, eamque d. aqua ablvens sanam deinde habere professa est. Similiter

vidisse ait mulierem quaedam, cujus nomen memoria excidit, quae tunc morabatur in vicio ipsius ecclesiae, et totis septem annis fuerat inferne paralytica, et utroque crure impedita. Haec aliis mulieribus sustentantibus aliquando in ecclesiam venit tempore Missarum, ibique toto die mansit, cum lacrymis et orationibus salutem postulans. Cumque dato ad Salutationem Angelicam signo vespertino sacristanus vellet ecclesiam claudere, moneretque mulieres illas ut exirent, noluit infirma acquiescere, sed altris vocibus clamare cepit, S. Angele, non discedam hinc nisi desideratam gratiam obtinero. Vix autem verba protulerat, cum surrexit in pedes, ita sana ac si numquam fuisset infirmata, et domum laeta ac gaudens rediit.

145 P. Fr. Gaspar Galutius, Sacerdos Carmelita aetatis ann. xliii, Prior Conventus anno mdcxix, *testis* x, affirmavit quod tempore sui Prioratus, vidit Mag. Franciscum Bartelotta d. ulcitrarium civitatis Plateensis, serio se commendantem S. Angelo ; eo quod, ut aiebat, dolore quemdam internum patiebatur in crure circa ipsum os, qui non modo ipsum prohibebat sui officii exercitium, sed nullam eidem quietem permittebat, unde etiam notabiliter claudicabat ambulans. Ut autem intravit ad fontem S. Angeli eoque crus abluit, continuo sanum se professus est, ad laborem consuetum progressus, rectus et hilaris. Jacobus de Labiso, annorum lxxxviii incirca, *testis* xxxiv, vidit quemdam Antonium Morinellum, alias Peduzo e dictum, a vitio pedis quem habebat inversum unde et claudicabat, eivis ceteroqui satis opulentus et fortuna per quam commoda utens : qui cum saepius ad S. Angelum recurreret, vidit eum ipse testis recto pede ambulantem, jam sunt anni circiter quinquaginta ; solitus antea videre pedem ejus ordine contrario locatum, ut sursum appareret pars ea quae planta esse inferne debuisset.

146 Concludantur haec omnia commemoratione gratia cuidam reo sic impetratae, ut eo, praeter patrocinium Sancti, etiam commendetur ejus virtus, qui primus Leocataensi Conventus datus fuit Prior, Fr. Sebastianus Syracusa de Caltabellota, quam ejusdem Conventus tunc Supprior ac postea Prior, P. Fr. Vitus Guglielmotta, *testis* octavus in ordine testium, jam aliquoties supra nominatus exposuit narrans, quod die quodam invenit P. Sebastianum multum contorbatum : qui sibi quid novi accidisset quaerenti, exhibuit epistolam Dominæ Baronissæ Drepanitanæ, filiae suae spiritalis, orationibus ejus apud S. Angelum commendantis maritum, in Vicaria Panormitana captivum et capitis damnatum ; et addidit : Vale, Pater Supprior, neque omittas Deo et S. Angelo commendare afflictam illam Dominam, ut ipsorum auxilio obtineat marito quam desiderat indulgentiam. Neque minus fecit ipse quam commendarat alteri Fr. Sebastianus : sed totam sequentem noctem coram Reliquiis orando transegit in somnium, die autem postero ante easdem Reliquias sacrificavit, neque postea orare desiit, donec octavo acciperet litteras ejusdem Dominæ, agentis pro lato sibi auxilio gratias ; neque dubitantis quin vita, marito suo praeter spem indulgentiam, beneficium esset S. Angeli, id apud Deum promeriti ; ipsiusque Fr. Sebastiani, qui S. Angelum suis precibus inclinavit, ad hujusmodi favorem a Deo postulandum et impetrandum.

147 Licet nunc mihi iterum profiteri, quam alacri libentique animo hunc tot miraculorum ordinandorum et describendorum laborem susceperim, ut in iis respirarem tantisper a maiore, hactenus inconsolabili, quem antiquitatis Carmeliticae zelatores quidam ingesserant, pertrahendo invittissimum multisque modis deprecantem ad ingratis prorsus atque inamænam, quamque declinare

D
EX PROGRESSU
MS
paralysis
utriusque
cruris,

d
cruris dolor
uterius,

E

e
pes inversus,

Reus capitis
damnatus

F

et sancto
commendatus

et gratiam
impetrat

Hunc tractatum amicus
meo amico de
properatum,

A nare studio omni decreveram, discussionem earum auctoritatum, quibus suas pro ea præensiones fulcire nitentur. Itaque hanc tam optatam nactus levandi tædii occasionem, nullam ab Aprili, qui totum alias sibi me pascebat, passus sum mihi marum injici, donec in manus sumeretur Majus (uti testis mihi esse poterit is, qui MS. Italicum commodavit, R. P. Daniel a Virgine Maria) sed aliis curis omnibus sepositis, ipsas fere noctes impendi operi, illudque intra dies quatuordecim dicto Patri exhibui. Cum enim eodem tempore ad prælum daret Vita Sanctorum Ordinis per anni circulum digestas, jamque ad Aprilem impressio processisset; festinabam ut proxime ad idem prælum parato ipsius Majus inserendum offerrem laborem hunc meum, quo citius eo frueretur Ordo: et tam luculento experimento meum erga se tenerrimum affectum cognitum prius haberet, quam edito, quod vitari non poterat Aprili nostro, ob eam quam extorseram aliqui discussionem, æquioribus de me delationibus judiciisque aures animosque patesceret.

et jam olim ad prævenientes querelas oblatum sibi,

148 Gratanter accepit P. Daniel oblatum sibi munus, quod ipsa celeritas reddebat corius; dictitans integri anni spatium non satis sibi futurum ad similem collectionem faciendam. Quoniam tamen suum sibi opus in majorem quam animo destinarat molem crevererat, cupiebatque impressionem, ab anno LXX hujus seculi cæptam, saltem anno LXXIV absolere; maluit beneficii istius gratiam nostro Majus reservari integram: cujus interim, ut specimen aliquod exhiberet lectori, collectos in unum tractatus hujus titulos elaboratæ et jam jam imprimendæ S. Angeli Vitæ velle se subtexere significavit: quod sane non potui non habere acceptum. Sed spem meam fessellit illius operis progressus lentior, quo factum est, ut non modo prius in lucem venerit noster Aprilis, tunc tantum captus imprimi, sed ipsius etiam Majus impressio huc usque progrediretur, nec scire possim, an affectus, non ex nostra, sed ex ipsius parte mutati, ac etiam mutaverint locum illum, qui meum tunc æque ac nunc constantem amorem, quavis injuria et contumelia per prædictos zelatores illata inferendoque fortiozem, testatum faceret si prodiret talis, qualis primum impressus fuit. Quare ne id nesciat Ordo, quod scire ipsum tunc voluit dictus P. Daniel, et nunc removeri ab ejus notitiis nollem; cavere volui ejus rei mentionem hic inserendo.

gratum habere Patres Carmelita,

tamquam beneficium singulare

149 Addere etiam lubet ejusdem affectus testes et tunc mihi fuisse, et nunc esse posse P. Seraphinum a Jesu Maria, tunc Provinciæ negotia Romæ curantem; et P. Ludovicum Perez, ibidem ab eruditione non Theologica tantum sed et historica æstimatissimum: quorum primus cum descriptionem libri curasset, alter descriptis ad originale relegendis contulisset operam, et utriusque per litteras egissent gratias; uterque rescripsit XXIV Februarii anni MDCLXXIV. Posterior scilicet in hunc sensum: Binæ Paternitatis vestræ, P. Seraphino et mihi inscriptas, magna cum animi consolatione legi, nec minori rubore pondero. Pro simplici, etsi accurata, MS. Copiæ istuc missæ cum originali Leocatensi collatione mihi gratias refers, atque data opera epistolam, æque humanam ac piam, scribis: quibus igitur obsequiis me decet prosequi Patern. Vestram, dum promptissima eaque incomparabiliter majori opera, codicem ipsum MS. ex Siculo Latinum fecerit, et in publicam lucem aptarit? Huc revera mihi advocandum occurrit S. Angeli patrocini, cujus laudes et mirabilia, cum Paternitas vestra tanta sollicitudine suscipit evulganda, ejusdem gratiam digne promeretur, et præmium tam insignis operis ipsius precibus a Deo reportabit. Pergit deinde idem Pater ad alia quædam promittenda, quæ nondum

positam circa Ordinis sui Sanctos operam collaudantes;

accepi; licet etiam promissa a P. Seraphino per epistolam, quæ talis fuit. Non erat Paternitatis vestræ mihi gratias agere, pro exscripta et transmissa copia libri miraculorum S. Angeli: sed mei: qui semper me et memorem et gratum illi profitebor, quod tam ardenti studio evulgandis Sanctorum Ordinis nostri mirabilibus insudet. Habeo in nostra cella apographum authenticum primi processus informativi pro canonizatione S. Mariæ Magdaleneæ de Pazzis, quod describi curabo: et desideratam delineationem antiquæ imaginis S. Angeli asservatæ in oratorio Sodalitatis Leocatensis, fidei pictoris manu fieri, una cum testimonio ætatis ejusdem picturæ, ut pro viribus respondeam zelo vestræ Paternitatis; cui sicuti R. P. Heuschenio, immensas ago gratias pro tot laboribus exantlatis ad honorem Sanctorum Ordinis nostri, et ab eis utramque mercedem utriusque deprecari non omittam.

150 Ita illi, verbis non magis humanis, quam (ut credere juvat) sincero animo, fidem mihi et ipsa facientes, quod nullum vellent habere partem in amoris querelis, quibus Armamentarii Carmelitici auctor, contra Martium nostrum tenere usus, suorum implere aures animosque avertere conatus fuit, jam inde ob anno MDCLXIX. Ego quoque ut iis nihil me motum declararem, statim ob ipsa libri prædicti editione, duplicavi conatum bene merendi de Ordine universo, ac sigillatim de obrectationis illius auctoribus. Neque nunc, licet secunda ejusdem Armamentarii parte multo inhumanius habitus, idem facere cessa; adeo in hoc genere profusus, ut ad ter mille circiter florenorum pretium, in sacerorum errandorum stipendium ab amicis collatum, per Conventus Ordinis utriusque in Flandrabelgica Coloniensi, et Gallobelgica provinciis erogarim, quo tam nostros, quam alios sibi opportunos libros habere possent Patres Carmelita, plus unis illis hoc in genere favens, quam ceteris simul omnibus Ordinibus Mendicantium, pro eodem beneficio instantissime supplicantibus. Totius insuper bibliothecæ nostræ et reconditissimorum quorumque in nostro Musæo monumentorum usum, tamquam proprium semper et liberaliter concessi R. P. Danieli prædicta; eadem offerens etiam contra nos scripturo, et experturo num forte extuere ex iis posset aliquid quo nostras circa Ordinis historiam opiniones refelleret, solique studentes veritati certius eandem edoceret, quam ex antiquorum scriptis didicimus. Et si parva sunt ista, conabimur adjicere etiam majora; tantum ne quos habere possunt Patres isti honori suo amice faventes, suis opinationibus serviliter sperent invenire obnoxios: et cum pro his ipsi scripserunt quæcumque et quomodocumque voluerunt, patiantur etiam nos pro nobis rationem reddere; neque hic quidem verbis ac scriptis provocent ad responsionem, quam suo loco ac tempore in veritate et caritate paratam invenient; alibi vera occultis machinis ejusdem promendæ libertatem moliantur subvertere.

D EX PRO-
CESSU MS.

etiam post editum contra nos Armamentarium

E

quibus vicissim benefacere perreximus et pergemus,

F

ANNOTATA.

a Distant Narum et Racelnutum p. m. circiter 10.

b In vulgari est Upelesia, quod non sine scrupulo herpetem reddidi, eo quod hic morbus magis familiaris sit pueris: neque enim persuadere possum Epilepsiam intelligi.

c Ibidem parlava namfarusa, quod per conjecturam interpretari ausus sum.

d Vulgariter Matarazzaro.

e Id est Pedunculus.

SEXTA DIES MAJI.

SANCTI QUI PRIDIE NONAS MAJI COLUNTUR.

S anctus Evodius, Episcopus Antiochenus, Martyr.		S. Tironius,	S. Flavius,	Martyres.
S. Lucius Cyrenensis.		S. Matrona,	S. Macrobius,	
S. Justus, Episcopus Viennensis in Gal- lia, Martyr.		S. Citinus,	S. Marcellinus,	Mediolani.
S. Secundinus,	Martyres in Africa	S. Floricianus,	S. Maximus,	
S. Jacobus,		S. Hieraceus,	S. Bafroditus,	
S. Marianus,		S. Fortunatus,	S. Augustianus,	
S. Concordia,		S. Faustinus alter,	S. Niticus,	
S. Marina,		S. Gavinus,	Alii lxx	
S. Heliodorus,		S. Hierenus,	S. Gajanus tertius	
S. Saturninus,		S. Papalicus,	Socii xx et alii.	
S. Silvanus,		S. Primus,		
S. Victor,		S. Demetrius,		
S. Felix,		S. Danax,		
S. Victor,	S. Donatus,	Martyres, Constantinopoli honorati.		
S. Carisia,	S. Therinus,			
S. Aufidia,	S. Meseera,			
S. Juditha,	S. Barbatus,	Martyres, Tarenti in Italia.		
S. Emeria,	Et socii.			
S. Hedentus,	S. Mattheus,	apud Græcos.		
S. Fortuna,	S. Primus,			
S. Victoria,	S. Pachemius,	Arturi seu Vico- Julii in Aquitania.		
S. Prima,	S. Hilarion,			
S. Gajanus,	S. Mamas,	Episcopi Autissio- dori in Gallia.		
S. Valentina,	S. Patricius,			
S. Fortunata,	S. Gerontius,	Episcopus Imolensis. in Italia.		
S. Postumus,	S. Edentius,			
S. Faustinus,	S. Theodotus, Episcopus, Cyrenæ, in Cypro.	Sanctimonialis, Thosse in Helvetia, Ordinis Prædicatorum.		
S. Majoricus,	S. Valerius,			
S. Venustus,	S. Valerianus,	B. Prudentia Virgo, Ordinis Eremitarum S. Augustini, Novocomi apud Insubres.		
S. Massumus,	S. Aurelius, Episcopus Lindisfarnensis, in Anglia.			
S. Processa,	S. Joannes Damascenus, Confessor.			
S. Secundianus,	S. Petronax, Abbas et Instaurator Casinensis			
S. Importuna,	B. Bonizella Vidua, Trequandæ, in ditione Senensi.			
S. Quintianus,	B. Elisabetha Virgo, filia Regis Hungariæ, Sanctimonialis, Thosse in Helvetia, Ordinis Prædicatorum.			
S. Petrus,	B. Prudentia Virgo, Ordinis Eremitarum			
S. Tassus,	S. Augustini, Novocomi apud Insubres.			
S. Cassericius,				
S. Mapparicus,				
S. Ninna,				
S. Virtunia,				
S. Valeria,				

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Melioris, seu Metioris pueri. pro Christo decollati, memoria inserta Martyrologis Maurolyci, Felicii, Canisii, Greveni, et alteri Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso et MS. Coloniensi Carmelitarum, nulla alia loci aut temporis addita circumstantia. Forte est Melorus, qui et Melor, Melon, et Melior dicitur, cujus Acta dedimus in Januarii.

S. Parthenas Apostolus, ex septem primis Diaconis, indicatur in Menæis Græcis et Menologio Sireti. Nos cum Latinis de eo egimus in Januarii.

S. Quintus sive Cointus Thaumaturgus, sive Miraculorum effector, refertur in Menologio et Menæis Græcorum et apud Cytheræum. De eo egimus in Martii.

Gabrielis Archangeli festiva Commemoratio, Romæ in Collegio Gregoriano ordinis S. Benedicti, isto die anno 1632 unito Congregationi de propaganda fide. Nos de eo egimus in Martii.

S. Marianus Lector et Jacobus Diaconus referuntur a Rabano, tacitis eorum titulis, et indicatus martyrii Actis: quæ illustravimus in Aprilis.

S. Justini Natalis apud Vicum Partiniacum in Vasconia

- conia finibus refertur a Saussayo in supplemento posteriori: est idem de quo ipse ibidem et nos quoque egimus
1 Maji.
- B. Panacæa Virgo, a noverca percussa, et ex vulnere mortua, ut Martyr refertur in *Catalogo generali Ferrarii, et Gynecæo sacro Arturi du Monstier, et Menologio Virginum Laherii. Nos Acta ejus dedimus ad diem*
1 Maji.
- S. Florianus, memoratur in *MS. Casinensi. Suspiciatur esse, cujus Acta dedimus*
iv Maji.
- S. Venerius, Episcopus Mediolanensis, refertur in *Breviario Mediolanensi anni 1539, et in Missalibus anni 1522 et 1560: et videtur, huc a die quarta translatus, quod tum fieret officium de S. Godehardo. At modo in Breviario et Missali, jussu S. Caroli Borromæi editis, colitur*
iv Maji.
- S. Protogenes, Episcopus Carthensis in Mesopotamia, inscriptus est *Martyrologio Romano. Quia vero Acto illius et S. Eulogii Episcopi Edesseni coherent, ea simul dedimus*
v Maji.
- Brigidona et Maria interseruntur inter Martyres hujus diei in *Tambuctensi MS. necdum ab aliis indicatæ.*
- Joannes Gothus, Episcopus Gerundensis in Hispania, admirabilis sanctitatis et summæ doctrinæ vir, qui pro zelo Catholicæ fidei multas ab Arianis injurias passus est, ut Sanctus refertur in *Martyrologio Benedictino ab Arnolde Wion, indicante id fieri ex conjectura quadam, quod in quodam Calendario Germanico reperisset nomen Joannis Episcopi, quasi hic unicus esset Joannes Episcopus. Wionis conjecturam refert, sed ut minime securam rejicit, Rotericus da Cunha Archiepiscopus Ulisipponensis, Historiæ suæ parte 1 cap. 21 fusc de eodem Joanne ut Sancto agens. Trithemius quidem etiam Sanctissimum appellavit, sed ecclesiastici cultus ei tributum nullum uspiam apparet argumentum: multo minus ad hunc diem. Interim secuti Wionem sunt Dorganius, Menardus, Bucelinus, Ferrarius, Antonius a Purificatione, Tamoyus Salazar. Prudenter omisit Joannes Mabillon, qui ne quidem inter Prætermisos nomen annotavit. S. Isidorus de Scriptoribus Ecclesiasticis cap. 31 asserit, eum condidisse monasterium, quod nunc Biclaro dicitur, ubi congregata monachorum societate scripsit regulam ipsi monasterio profuturam, sed et cunctis Deum timentibus satis necessariam. Hanc Regulam necdum licuit videre. Tamoyus ex Isidoro, Maximo, aliisque aliqua Acta delibata edidit, quæ ibi videri possunt. Nos certiora monumenta de die natali ejusque veneratione expectamus.*
- Colmanus de Loch-echin, et alii LXX. memorantur in *MS. Tamlochtensi; de quibus nihil certi potuimus ossequi inter varios Colmanos, quorum aliquis Lannensis refertur xxx Martii apud Colganum, qui ibidem de aliis Colmanis agit.*
- Eadmerus seu Edmerus, Archiepiscopus S. Andreae in Scotia, ut Sanctus refertur in *Menologio Scotico Camerii. Thomas Dempsterus lib. 6 Histor. Eccl. Scotorum pag. 261 asserit claruisse anno mcccxi, et ex Cantuariensi D. Augusti cœnobio extractum, et Episcopum S. Andreae consecratum, ante annum absolutum abdicato Pontificatu monasterium rediisse, eumque honorat solum titulo Beati, plane autem eundem omittit in suo Menologio.*
- Adolphus, ex monacho Medehamstedensi, Archiepiscopus Eboracensis, qui simul Episcopatum Wigorniensem administravit, creatus anno 992 mortuus est anno 1002, hoc sexto Maji. *Lundat Malmesburiensis sanctum (ut perhibent) virum et reverendum, Hinc cum titulo Beati refertur a Menardo et Bucelino.*
- Adalvardus et Stephanus, sancti Episcopi et Martyres, Bircæ in Suecia, referuntur in *Catalogo generali Ferrarii, Joannes Magnus, in Historiam Pontificum Metropolitanæ ecclesiæ Upsalensis, Adalvardum secundo Episcopum, et a S. Anshario, primo tum Archiepiscopo Bremensi, missum statuit, et forte Upsaliæ adeptum martyrii coronam. Huic datum comitem individuum arbitratur Stephanum tertium Upsalensem Episcopum, in terris Hulsingorum (quorum primus et præcipuus Apostolus erat) martyrio coronatum. De eisdem agit idem Joannes Magnus lib. 17 Historiæ Sueconum cap. 15. Ferum miramus eorum memoriam non celebrari in antiquis Gestis Suecicis, Missali ante ducentos circo annos excuso, officiis propriis sæpe recasis. Hinc, dum certiora monumenta venerationis nanciscimur, lectorem ad jam indicatos libros remittimus.*
- Magna de Antino, Abbatissa Ancyrae in Galatia, ut Sancta proponitur in *Gynecæo sacro Arturi, ex Historia Lausiaca Palladii cap. 135, nomine proprio non indicato, et Carmelitico Ordini a quibusdam adscribitur. Nos certiora monumenta sacra venerationis requirimus.*
- Joannes, Abbas de Fontibus, vir simplex et justus et recedens a malo, consecratus est in Episcopum Eliensem Dominica Lætare ann. mcccxi id est viii Martii, obiit ann. mcccxxv. Ita *Westmonasteriensis. Addit Wion lib. 2 cap. 41 obiisse mense Junio. Quibus citatis cum titulo Sancti refertur in Martyrol. Anglicano anno mcccxi recuso, diciturque olim in ecclesia Cathedrali Elyensi ante altare S. Andreae sepultus. Quæ nobis non sufficiunt ut cultum Ecclesiasticum illi tributum arbitremur.*
- Everardus Abbas I in Halutenstram. Ita *Dempsterus in Menologio Scotico. Idem Histor. Eccles. pag. 266 statuit monasterium de Ulmo in Cambria Ordinis Cisterciensis, et Sanctum appellat, atque claruisse anno mclxx. Ex Dempsteri schedis Philippus Ferrarius eundem accepit.*
- Centum monachi Ordinis Cisterciensis ad hæreticis nostri temporis variis in locis pro fide occisi, referuntur ab *Henriquez, Bucelino et Saussayo; pridie autem hujus diei in Calendario Divionensi.*
- Henricus, relicta Prælatura, monachus Camberoni in Hannonia Ordinis Cisterciensis: cum titulo Beati refertur ab *Henriquez, Chalemoto et Bucelino: at Sanctæ memoriæ solum dicitur a Saussayo. Ejus conversio, sed tacito nomine, indicatur in speculo exemplorum: Nomen Henrici edidit Montalbo, eique tribuit Pontificatum Parisiensem; sed nullus Parisiis Henricus præfuit, de quo posset hic agi.*
- Bartholomæus Puccius, apud Montem-Politianum in Hetruria, vita exemplari ac miraculis illustris, ut Beatus inscriptus est *Martyrologio Franciscano Arturi. Agunt de eo post alios Waddinghus et Haroldus ad annum 1290, statuuntque inter viros sanctitate illustres, sed abstinent a titulo Beati.*
- Bartholomæus Genectaris } ordinis Minorum in
Franciscus Colis. } Minorica anno 1538
Agatha Marella Clarissa, } occisi, ut Beati indicantur in *Martyrol. Francisc. Arturi.*
- Elizabeth a Turris, Burgis in Hispania floruit circa ann. 1510 atque ab *Arturo in Martyr. Francis. et Gynecæo Beata appellatur, at Venerabilis in Menologio Virginum Laherii.*
- Felix Eugubina, Ordinis S. Augustini, mortua anno 1510 cum opinione sanctitatis, refertur a *Ludovico Jacobillo de Sanctis et Beatis Umbrinæ, et appellatur beata soror.*
- Catharina de Sena, professa in *Conventu Hispalensi Matræ Dei. Ordinis S. Dominici, imitata virtutes S. Catharinæ Senensis, magna cum opinione sanctitatis obiit anno mdcxvi hoc vi Maji tunc Dominica, celebri*

- celebri ob festivitatem dictæ S. Catharinae Senensis. Vita ejus descripsit Joannes Rachack sive de S. Maria lib. 2 Sanctimonialium Dominicanarum cap. 11, et ejusdem Vitæ compendium legitur in Anno sancto dicti Ordinis, ubi Beata soror compellatur.
- S. Placidus Presbyter Augustoduni, memoratur in MS. Luxoviensi et alio Reginae Succiae, item in Martyr. monasterii S. Savini apud Andream Saussayum in Martyrologio Gallicano pag. 1248, sed Episcopus appellatur. De eo nos agimus vii Maji.
- B. Philiberti Episcopi depositio Augustoduni ita MS. Salinensi S. Anatolii. Fuit unicus Philibertus Episcopus Aduensis, sed an. 1537 2 Kalendas Octobris mortuus, de quo iste longe antiquior codex non agit. Videtur nobis B. Placidus jam indicatus intelligi, uti dicemus vii Maji.
- S. Juvenalis Martyr, indicatur in aliquot Kalendaris MSS. Colitur vii Maji.
- Benedictus Episcopus memoratur in Auctario Greveai ad Usuardum. Videtur intelligi Benedictus Papa II, ubi alii relatus vii Maji.
- S. Petri Episcopi Tarentasiensis Canonizatio, facta anno 1193, indicatur in MS. Florario Sanctorum. Dies natalis est viii Maji.
- S. Palladius Episcopus, Euticus, Marcia, et Saturninus, memorantur in Martyrologio monasterii S. Savini in Farbiensi diocesi apud Saussayum post Martyrologium Gallicanum. Ex his tres ultimi referuntur viii Maji. At de Palladio nihil scimus, nisi sit S. Helladius Episcopus Autissiodorensis, etiam relatus eodem viii Maji.
- Job Propheta, vir patientissimus, celebratur hoc die a Graecis in Menæis et Menologiis. A Latinis vero x Maji.
- S. Pontii Passio notatur in antiquo Kalendario MS. Treverensi S. Maximini, suspicamus esse eum per quem Philippi Imperatores fidem Christianam sunt edocti: qui deinde Martyr obiit xiv Maji.
- S. Pachomius, Abbas in Ægypto, cum elogio inscriptus est Menologio Basilii Imperatoris, an idem, qui cum SS. Mamae et Hilarione infra refertur, ibi inquirimus. De S. Pachomio Abbate agemus xiv Maji.
- S. Regnisisidis seu Reginswindis, Virgo et Martyr in Lauffen, ad Neccarim fluvium in diocesi Herbi-polensi, dicitur in Actis sepulta pridie Nonarum Majorum, et refertur in MS. Usuardino aucto, quod spectavit ad Nicolaum Schechium Hagenojum. Verum in dicta diocesi colitur xv Julii.
- S. Ludovici Regis Francorum festum Translationis capitis e canobio S. Dionysii ad sacrosanctum sacellum Palatinum, celebratur feria quarta post Dominicam infra Octavam Ascensionis, et memoratur ad hunc diem in Martyrologio Gallicano Saussayi. De ea agetur ad ejus natalem xxv Augusti.
- S. Euthalia indicatur nudo nomine in Menæis et Menologio Sirleti. Videtur illa, quæ in eisdem latinis celebratur et in Martyrologio Romano xxvii Augusti.
- Matthæi Apostoli et Evangelistæ natalis in Perside memoratur in apographis Martyrologii Hieronymiani, Lucensi et Corbeiensi Parisiis excuso, imo et Epternacensi, nomine natalis omisso. Verum in Romano Martyrologio celebratur Translatio corporis Salernum et dies natalis xxi Septembris.
- Zabdas Hierosolymorum Episcopus, qui S. Mauricius et socios ejus Thebæos baptizavit et in fide Christi confirmavit, memoratur in MS. Florario Sanctorum. Constituitur is a Nicephoro xxxix Episcopus et dicitur x annis sedisse. Ast a Theodorico Pauli in MS. Chronico universalis habetur xxvii Patriarcha, et xxx annis in omni bonitate et patientia refertur migrasse ad Christum anno cxcvii et titulo Sancti honoratur et reliqua de S. Mauritio et sociis Thebæis lotius indicantur, quæ in prævio ad aliquem horum tomorum catalogo habebis, et ad illorum diem natalem poterat plenius examinari xxii Septembris.
- Petrus Prior monasterii de Alvastra in Ostrogothia, qui Revelationes S. Birgittæ scripsit, refertur cum titulo Beati a Chrysostomo Henriquez, eumque secutus Chalemoto et Bucelino. De eo agi poterit ad Vitam S. Birgittæ viii Octobris.
- SS. Andronicus et Athanasia memorantur in Menæis et Menol. Sirleti ac Kalendario Moscovitico, et verum, quando a Latinis referuntur iv Octobris.
- S. Theodoretus, Anthiochie passus, memoratur in Menæis et Menologio Græcorum et apud Maximimum Cytheræum. Est is Presbyter Antiochenus, alii Theodorus dictus, sub impio Juliano passus, et colitur potissimum xxiii Octobris.
- S. Dubricii Ep. Landavensis Translatio refertur in Martyrologio Anglicano prioris editionis, at in posteriori die xxix Maji. Celebratur autem ejus natalis in utraque editione et aliis iv Novembris.
- Venantius a Fabriano cum titulo Beati indicatur ab Artaro in Martyrol. Francis. Socius is fuit B. Jacobi a Marchia, in cujus Vita de eo agitur xxviii Novembris.
- Oderisius Cardinalis, et Abbas Casinensis, memoratur in MS. Kalendario Ordinis Benedictini Ab aliis refertur die quo mortuus dicitur ii Decembris.
- S. Stephani Protomartyris Translatio Corporis Romæ, tempore Pelagii Papæ primi, et Theodosii, Principis, quod sepultum est in ecclesia S. Laurentii extra muros et in ejus sepulchro. Ita MS. Strozionum et Martyrologium Florentinum anni 1486. Poterit de ea agi aut in Augusti aut xxvi Decembris.
- S. JOANNIS APOSTOLI ET EVANGELISTÆ, ante portam Latinam Romæ in ferventis olei dolium missi, solennitas celebratur in plurimis pervetustis Martyrologiis tam manu exaratis, quam typo excusis ex apographo Corbeiensi Hieronymiano; item apud Usuardum, Adonem, Nokecum et alios recentiores: et eadem solennitas continuatur hactenus in Officio ecclesiastico. Omnia accuratius erant explicanda ad diem sancti Evangelistæ natalem xxvii Decembris.
- S. Troadii memoria, inscripta hoc die magnis Græcorum Menæis, et Vitis Sanctorum Maximi Cytheræi, et Menologio Canisii. Is videtur Martyr Troadius esse sub Decio passus, qui in eisdem Menæis et apud Cytheræum etiam refertur ii Martii. Cui agonizanti, ut tum diximus, in spiritu adfuit S. Gregorius Thaumaturgus, et ad subeundum martyrium roboravit. De eo cum Martyrol. Romano agetur xxviii Decembris.

DE SANCTO EVODIO

EPISCOPO ANTIOCHENO MARTYRE.

G. H.

CIRCA ANNUM
LXVI
Cultus 6
Maji apud
Latinos,

Celebris est memoria S. Evodii variis diebus, *ast a Latinis potissimum, hoc vi die Maji colitur, quo ista ab Usuardo referuntur*: Antiochiæ S. Evodii, qui, ut B. Ignatius scribit, primus ibidem Episcopus ab Apostolis ordinatus est. Hic glorioso Martyrio apud eandem urbem vitam finivit. *Ado priorem partem ad hunc vi Maji profert; ast in pravio libello, de festiuitatibus Apostolorum eorumque discipulorum, ista habet*: Pridie Nonas Maji, Natalis S. Evodii, qui ab Apostolis Antiochiæ Episcopus ordinatus est, de quo B. Ignatius ad Antiochenam ecclesiam ea scribit: [Pauli et Petri facti estis discipuli, nolite perdere depositum, quod vobis commendauerunt. Mementote digne beatissimi Evodii Pastoris vestri, qui primus vobis ab Apostolis Antistes ordinatus est. Non confundamus Patrem, sed efficiamur digni filii et non adulterini.] Hic Martyr apud Anthiochiam urbem, cui præfuit, sepultus est. *Hæc Ado. Smilita habent cum plurimis Martyrologiis MSS. Notherus, Bellinus, Grevenus, Maurolgeus, Molanus, Galesinus, Canisius, aliique cum hodierno Martyrologio Romano, in quo hæc proponuntur*: Antiochiæ S. Evodii, qui, ut B. Ignatius ad Antiochenes scribit, primus ibidem a S. Petro Apostolo ordinatus Episcopus, glorioso martyrio vitam finivit. *De eodem agit Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 137, ubi errore typographico legitur pridie Kalendas Maji sepultus, cum ex adjunctis Sanctis constet legendum esse, pridie Nonas Maji.*

2 *Græci coniungunt SS. Onesiphorum et Evodiam, quem Εὐδοῖον appellant, et die xxix Aprilis sic habent. Hi e septuaginta fuerunt discipulis: quorum et Paulus ad alios scribens meminit. Ac Onesiphorus quidem Episcopus fuit Colophonis. Evodus autem a Petro in Sede Antiochena collocatus. Ambo denique non paucis periculis ac tentaminibus supe-*

apud Graecos 29 Aprilis,

ratis, multisque ad Christianam fidem conversis, etiam ipsi ad desideratum Dominum pervenerunt. *Quæ in Synaxario Chifletiano leguntur die præcedente. Rursus iidem apud eosdem Græcos die vii Septembris, hoc encomio celebrantur*: Eadem die memoria sanctorum Apostolorum Evodi et Onesiphori. Hic sanctus Apostolus Evodus, creatus in magna Antiochia post Petrum Episcopus, in epistolis B. Pauli memoratur; qui magnifice inter septuaginta discipulos excelluit, et præclarus verbi præco exitit.... Hic in choro Præconum verbi, cum Apostolo Onesiphoro, in cœlestibus degit tabernaculis. *Colitur S. Onesiphorus a Latinis et in Martyrologio Romano die vii Septembris. Hujus meminit S. Paulus 2 ad Timotheum cap. 1 et 4, at non S. Evodii, ut videatur ritiose scriptum Pauli pro Ignatii: aut certe auctor Menæi posset dici ad Epistolam S. Pauli ad Philippenses respexisse, ubi cap. 4 legisset Evodum, cum habeatur: Evodiam rogo et Sytychen deprecor idipsum sapere in Domino. De epistolis S. Ignatii, et ea quæ Philippis ad Antiochenos scripsit, egimus Kalendis Februarii ad ejus Vitam §. 6. In Synopsi discipulorum septuaginta, quæ sub nomine Dorothei et Hippolyti scripta traditur, etiam S. Evodius Episcopus Antiochenus refertur.*

et 7 Septembris:

3 *Constitutus est S. Evodius Episcopus, quando S. Petrus, anno a passione Christi duodecimo, relicta Antiochia, Selem Romæ collocavit: id autem contigisse anno æræ vulgaris quadagesimo diximus in Diatriba præliminari ad tomum primum Aprilis ante Catalogos veteres Romanorum Pontificum. At quo præcise anno fuerit Evodius glorioso martyrio coronatus non satis constat. Petrus de Natalibus id factum asserit sub persecutione Neronis, sub qua SS. Petrum et Paulum in citata Diatriba ostendimus passos anno xii Neronis prædicti, vulgaris autem æræ lxxv, nec videtur diu postea vixisse S. Evodius.*

Tempus Sedis

G. H.

DE SANCTO LUCIO CYRENENSI.

SECCLO I.

Memoria in
fastis

et Aclis Apo-
stolorum,

Memoria hujus Sancti celebratur apud plerisque Martyrologos, antiquos et recentiores. *Usuardum, Adonem, Nothorum, Bellinum, Grevenum, Maurolgeum, Molanum, Galesinum, Canisium, qui eum apud Cyrenem primum ab Apostolis ordinatum Episcopum asserunt. In Martyrologio Romano solum dicitur Cyrenæ S. Lucii Episcopi, quem in Actibus Apostolorum S. Lucas commemorat: scilicet sub initium copitis xiii, ubi ista legitur*: Erant in Ecclesia, quæ erat Antiochiæ, Prophetæ et Doctores, in quibus Barnabas et Simon qui vocabatur Niger, et Lucius Cyrenensis, et Manahen, qui erat Herodis Tetrarchæ collectaneus et Saulus. Ministrantibus autem illis Domino et jejulantibus, dixit illis Spiritus Sanctus: Segregate mihi Saulum et Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc jejunantes et orantes imponentesque eis manus, dimiserunt eos. *Et hæc fere solum de iis certa sunt.*

2 *Petrus de Natalibus Episcopus Equitinus lib. 4 Catalogi cap. 136 hoc elogium profert*: Lucius Episcopus Cyrenensis, de quo S. Lucas Actuum xiii

mentionem facit, a sanctis Apostolis primus apud Cyrenem Pontifex ordinatus est: quo officio prædicationis fidelissime peracto, sanctitate et doctrina conspicuus, quieuit in pace, pridie Nonas Maji, ut dicit Hieronymus in Martyrologio suo. *Verum non meminit Lucii S. Hieronymus, sed Ado et Usuardus, quorum videtur aliquod exemplar habuisse Petrus, S. Hieronymo adscriptum. Non etiam constat ex verbis S. Lucæ eum Episcopum fuisse, et varii interpretes opinantur, Cyrenensem appellari, qui Cyrenæ natus sit. Est autem Cyrene seu Cyrena urbs Episcopalis Pentapoleos in Libya, sub Ptolemaide metropoli et Patriarchatu Alexandrino; quæ nunc Cairoon dicitur, in regno Barcæ sita. In Synopsi lxx discipulorum, sub nomine Dorothei, dicitur Lucius Episcopus Laudicæ Syriæ: ast in ea quæ sub nomine Hippolyti extat, Episcopus Olympiadis sive Olympiæ urbis Elidis in Peloponneso. Videtur melius illi tribui posse titulus Doctoris et Prophetæ sub gratia novi Testamenti, uti is datur S. Manahen socio ejus xxiv Maji a Martyrologio Romano, item ab Usuardo, Adone, Nothero et aliis: ad quem diem reliqua explicamus.*

F

Ad fuerit
Episcopus
Cyrenensis?

DE SANCTO JUSTO MARTYRE

EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA.

G. H.

ANNO CLXXVIII

Memoria in
fastis 4 Maji

Memoria S. Justi Episcopi Viennensis ad diem
iv Maji celebratur, absque mentione mar-
tyrii, in Martyrologio Adonis apud Mosan-
drum: sed quasi ea lectio non esset satis
genuina, asterisco prenotatur nomen et a Rosweido ad
Appendicem rejicitur. Recensetur eodem modo in Mar-
tyrologio sub nomine Bedæ supposito, et in MS. Flo-
rario Sanctorum. At martyria coronatus recolitur in
Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno mccccxc excuso,
item in Auctario Grevni ad Usuardum. Quin etiam
tres in martyrio socii vitem adjunguntur ab au-
ctore Martyrologii Gallicani Saussayo, cum hoc prolixo
elogio.

et cum elogio
apud Saus-
sayum,

B

2 Viennæ S. Justi Episcopi et Martyris, qui
quintus ordioe a S. Crescente, quem Paulus Apo-
stolus illic primum Præsulem constituit, sedens,
hujus Ecclesie cunabula viscerali amore ac paterna
solicitudine fovit: et in magnis persecutionibus fi-
dem prædicans et astruens verbo et opere, illustris-
simus in Christi confessione refulsit. Unde et a S.
Pio Papa et Martyre Apostolicis rescriptis honori-
ari; quasique Gallicane ecclesie coryphæus, de re-
bus magnis regni Christi deque illi imminente mar-
tyrio, promeruit commoneferi. Demum ipse fidem
Christi dum strenue propagaret, gregemque Christi
undique lupis obsessum intrepide tueretur; violenter
e sua specula ejectus, longoque exilio maceratus
est. Sed cum forte epistolis oves desolatas confir-
maret, revocatus in urbem cum Severino, Exuperio
et Feliciano, primariis suis adjutoribus, omni fero-
citate impetitur. Verum in pietatis defensione ad
extremum spiritum perseverans, glorioso occubuit
martyrio, in persecutione quarta sub Antonino. Cujus
gloriosi Antistitis et inelytorum commilitonum
corpora, in Rhodani profluentem projecta, at e
fluctibus a pio viro erepta, in loco Brenione dicto
condita fuerunt: ubi inculta diu delituere, donec
tandem divina revelatione excitus B. Bernardus
Archiepiscopus Viennensis e latibulo eduxit, atque
condecanti honore inde translata, in S. Romani,
quam edificaverat, ecclesia reposuit. Sed amplioris
conciliandi splendoris studio, hinc etiam paulo
post elata, ad monasterium Romanum, quod
ad Isaram ipse extruxerat, exivit: in quo in
hunc diem gloriose asservantur, perpetuisque
coruscant divinæ virtutis et gloriæ monumen-
tis.

C

et 6 Maji
in MSS.
Viennensibus.

3 Hæc omnia Saussayus: quæ conabimur elucidare.
Ac primo de S. Crescente, quem Galatiæ alii adscri-
bunt, agendum erit xxvii Junii die ejus natali. Habe-
mus duo MSS. Martyrologia de Sanctis ecclesie
Viennensis; in his, uti etiam in Calendario veteris
Musalis refertur ad dictum vi Maji, et hoc in dictis
Martyrologiis habetur elogium: Pridie Nonas Maji,
Natale S. Justi Martyris, sexti Episcopi Viennoen-
sis, qui quo tempore Pius Papa primus Romæ se-
deret, accepit epistolam consolatoriam ab eo de sa-
cri Pallii (quod colobium Episcoporum vocat) dig-
nitate et fidei fervore. Exulatus tandem ipse a
Marco Aurelio, martyrio etiam sub eodem corona-
tus est, in quarta persecutione, postquam rexisset
Ecclesiam suam per annos triginta quinque. Quin
etiam Saussayus qui dixerat de die iv videtur modeste
retractare, dum iterum in Supplemento ad diem iii Au-
gusti sic scribit, Viennæ repositio S. Justi Episcopi
et Martyris, cujus natalis colitur die vi Maji. De

tempore quo selit S. Pius Papa, qui colitur xi Julii,
egimus in Tractatu de antiquis summis Pontificibus, et
in Vita S. Aniceti decessoris et S. Soleris successoris
xvii et xxii Aprilis, ostendimusque martyrio coronatum
sub M. Aurelio anno clxi. Ejus od S. Justum episto-
lam, ex archivo Viennensi erutam, hic accipe.

4 Pius Episcopus Fratri Justo Episcopo. Atha-
lus, epistolas Martyrum portans, ad nos venit: et
gaudium nobis ineffabile faciens de triumpho eor-
um, dixit nobis S. Verum, collegam nostrum, vi-
ctorem de mundi principe triumphasse: te vero
apud Senatoriam urbem Viennam ejus loco a Fra-
tribus Episcopum constitutum, et colobio Episcopo-
rum vestitum. Vide ut ministerium, quod accepisti,
in Domino impleas. Cura autem Sanctorum corpora,
sicut membra Dei: quemadmodum curaverunt Apo-
stoli Stephanum. Carceres Sanctorum visita, ne aliquis
te pescat in fide. Martyria sancta Spiritu sancto proba,
et ut perseverent in fide, incitator insiste. Presbyteri
et Diaconi, non ut majorem, sed ut ministerium
Christi te observent: plebs universa tua sanctitate
protegatur. Fratres nostri, quos per Athalum re-
cognosces, de tyranni sævitia jam liberati, requie-
scunt in Domino. Pastor Presbyter titulum condidit,
et digne in Domino obiit. Revelatum mihi esse
scias. Collega beatissime, citius me finem hujus vitæ
facturum. Unum flagito, in communione sta-
re, et mei ne obliviscaris. Salutat te Senatus pau-
per Christi, apud Romam constitutus. Saluta
omne collegium Fratrum, qui tecum sunt, in Do-
mino.

Epistola S.
Pii Papæ
ad S. Justum:

E

5 Hæc S. Pius, ut diximus, sub Marco Aurelio
martyrio coronatus anno clxi. Si ergo non pluribus
omnis citius fuerit S. Justus creatus Episcopus, non vi-
detur initium Sedis referendum ad tempora Hadriani
Imperatoris, ut fecit Ado in Chronico scribens: Hoc
itidem tempore, scilicet sub Hadriano, Justus Viennensis
ecclesie Episcopus illustrissimus in confessione
existit. At sub Antonino Pio, inquit, Viennensium
Episcopus Justus clarus habetur. Dein sub Marco
Antonino Vero, ita, Justus Viennensis Episcopus,
longo tempore exilio maceratus, Martyr gloriosus
efficitur. Nonnullis vero interpositis de sociis Martyri-
bus, a Saussayo adjunctis, ista habet: Severinus, Exu-
perius et Felicianus, parvo tempore ante, apud Vien-
nam martyrio coronati. Descripsimus ipsi Viennæ
anno mdclxii Catalogum Sanctorum Episcoporum
Viennensium, ex quo huc spectant ista: S. Justus E-
piscopus floruit temporibus Antonini Pii et Anto-
nini Minoris, scilicet M. Aurelii Veri, quo tempore
Irenæus Lugdunensis Episcopus adhuc Presbyter
habebatur. Hujus Justi tempore fertur persecutio
gravissima Christianorum fuisse: inter quos mar-
tyrio coronati sunt Severinus, Exuperius et Felicia-
nus; quorum corpora divina revelatione postmodum
reperita sunt. Hæc ibi, et melius Sedes S. Justi solum
attribuitur imperio Antonini Pii, et M. Aurelii An-
tonini Veri: proinde non sunt illi tribuendi anni tri-
ginta quinque. Qui precessit S. Verus Episcopus colit-
ur Kalendis Augusti, et S. Irenæus xxviii Junii.
Eusebius lib. 5 Historiæ Ecclesiasticæ in Prefatione
asserit, anno decimo septimo Imperii Antonini
Veri, id est anno Christi clxxvii, violentiorem motum
esse persecutionem: potissimum autem (uti cap. I
prosequitur) in Gallia, in qua duæ præ ceteris insig-
nes præstantesque urbium matres celebrantur Lug-
dunum

Tempus
Sedis apud
Adonem

F

et in MS.
Catalogocum sociis
Martyribus.

A dunum et Vienna. *Inter Lugdunenses Martyres fuerant SS. Epipodius et Alexander cum sociis quatuor ac triginta, de quibus egimus ad diem xxii Aprilis, ibique diximus S. Irenæum adhuc Presbyterum, ab aliquibus Martyribus per epistolam commendatum fuisse S. Eleutherio Papæ. In hac ergo persecutione, et forsitan anno sequenti CLXXVIII, passos Viennæ arbitramur Justum Episcopum et tres alios prænominatos.*

Translatio-
nes 3 Mar-
tyrum
absque men-
tione S. Justi.

6 Locus sepulturæ primus fuit Brenio, quem Joannes le Lièvre in *Antiquitatibus Viennensibus* asserit, prope oppidum S. Columbæ, e regione Viennæ, trans fluvium Rhodanum esse. Alter locus, translationi S. Justi adscriptus a Saussayo, sub nomine Monasterii Romani, est ecclesia S. Romani, non a S. Justo, sed a S. Bernardo Archiepiscopo ædificata et trium jam dictorum Martyrum corporibus beata: deque hac translatione Petrus de Natalibus lib. 10 *Catalogi* cap. 82 ista habet: Severinus, et socii ejus Exuperius et Felicianus, apud Viennam passi sunt xiii kalendas Decembris. Quorum corpora, post multa annorum curricula, ipsis revelantibus inventa, et a Pontifice urbis ipsius Clero ac populo honorifice sublata, in basilica S. Romani, quæ in ipsa civitate sita est, condigno honore tumulata sunt, ibique requiescunt.

B

Hæc ibi, quæ pro priore parte in MSS. Martyrologiis D Viennensibus referuntur, et S. Bernardus nominatur Pontifex, sed situs Ecclesiæ S. Romani non indicatur: dein additur; Postmodum idem Pontifex easdem reliquias transtulit ad suum Romanense monasterium. In Vita S. Bernardi ad xxiii Januarii a nobis edita num. 7 agitur de monasterio Romanensi constructo et ecclesia S. Petri, in quam trium Martyrum reliquias, scilicet Severini, Exuperii et Feliciani transtulit, reverenter. Quæ omnia ubique narrantur absque mentione S. Justi: ut videatur Saussayus ista non satis consideratè junxisse: qui dein ad xix Novembris de tribus istis Martyribus jam relata tradit, idque sine mentione S. Justi. Joannes le Lièvre asserit, a Christianis Viennensibus ad honorem S. Justi constructam fuisse ecclesiam in monte, ubi olim propugnaculum Crappum fuisset, eamque in Prioratum dein erectam, sed tandem in solitudinem redactam. Aliqua parochia S. Justi, tribus Viennæ leucis versus Septentrionem sita indicatur in mappis, uti et alia ad Rhodani defluentis dexteram ripam antequam hic ad oppidum, Pontem sancti Spiritus dictum, devolvatur. Sed quia plures in Gallia fuerunt Sancti Justi, non continuo asseveramus ab uno eodemque ea omnia loca fuisse compellata.

hujus eccle-
siæ.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS,

SECUNDIANO EPISCOPO, JACOBO, MARIANO, CONCORDIA, MARINA, HELIODORO, SATURNINO, SILVANO.

O. H.

VI MAJI

Martyres
VIII

Aniqua Martyrologii Hieronymiani apographa, Lucense et Blumianum, de hisce Martyribus loquuntur: In Africa natalis Sanctorum Secundiani Episcopi, Jacobi, Mariani, Concordiæ, Marinæ, Heliodori, Saturnini. In MS. Corbeiensis Parisiis excuso additur Silvani. In antiquissimo codice Epternacensi ista leguntur: In Africa Secundiani Episcopi et aliorum sex, Jacobi, Mariani, Concordi, Marinæ, Eleodori, Saturnini, nulla facta mentione Silvani, imò a numero sex Martyrum seclusi. Præterea loco Concordiæ et Heliodori scribitur Concordi et Eleodori. In MS. Romano Cardinalis Barberini sic habetur: In Africa S. Secundiani Episcopi Martyris. At loco Martyris legitur in MS. Trevirensi S. Maximini Marini, supra Mariani aut Marinæ. In MS. Tamtactensi referuntur nomina Secundiani, Jacobi, Saturnini, Mauriani, Heliodori, Concordii, Marinæ. Nudum nomen Secundiani invenitur in MSS. Cosinensi, Altempiano, Aquisgranensi, Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Lubbi. Ast In Africa Secundini scribitur in MSS. Richenaugiensi et Rhinoviensi. Secundini Episcopi in S. Sophia et Secundini Martyris celebratur memoria in MS. Be-

seorsim Sec-
undianus
Episcopus.

C

neventano, jam Vaticano, signato numero 5949. Mariani vero et Jacobi Martyrum meminerunt MSS. Trevirensis S. Martini, et Vallicellunum in Calendario præfixo ante opera S. Isidori Hispalensis: item Notkerus et Robanus, sed hic elogium addit ex Actis S. Mariani Lectoris et Jacobi Diaconi, Lambæ in Numidia passorum, quæ Acta illustravimus ad diem xxx Aprilis. In MSS. Centulensi S. Richarii, Leodiensi S. Lamberti et S. Laurentii, item in Adone MS. canobii Lobiensis, et alio MS. Martyrologio apud Christinam Reginam Sveciæ adservato, ista habentur: Eodem die sanctorum Martyrum Heliodori, Venusti, Postumi, Maximi, Niceti, cum aliis LXXII. Ex quibus solus Heliodorus huc spectat, reliqui referendi sunt ad classem sequentem. Interim in MS. Coloniasi Carmelitarum præponitur in Africa, quasi ibidem omnes essent passi: quod etiam hoc modo factum ab Usuardo: In Africa sanctorum Martyrum Heliodori, Venusti et aliorum septuaginta quinque. Verum Venustus, uti dixi, cum aliis spectat ad sequentem classem ubi nomina fere omnium referuntur. Interim Usuardum alii descriperunt.

VIDE APP.
T. VII MAJI
NOT. 30 *

Heliodorus
cum aliis ex
sequenti classe
Marianus et
Jacobus.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

VICTORE, FELICE, ITEM VICTORE, CARISIA, AUFIDIA, JUDITH, EMERIA, ITEM VICTORE, ACUTA, FAUSTINA, HILARIANO, VICTORIANA, SATURNINA, GAVINA, HEDENTO, FURTUNA, VICTORIA, PRIMA, GAIANO, VALENTINA, FORTUNATA, POSTUMO, FAUSTINO, MAJORICO, VENUSTO, MASSUNO, PROCESSA, SECUNDIANO, IMPORTUNA, QUINTIANO, PETRO, TASSO, CASSERICO, MAPPARICO, VENERIA, BONEFACIA, QUINTO, FLORIANA, VICTORINA, DEMORO, GAUDOLA, ITEM VICTORINA, CRISPINO, POSSINO, ITEM FELICE, DONATO, LABORO, MASILLO, GAIANO, FARERO, QUINTO, ROGATO, MAXENTIO, NINNA, VIRTUNIA, VALERIA, TIRONIO, MATRONA, CITINO, FLORIANO, HERENEO, FORTUNATO, FAUSTINO, GAVINO, HERINO, PAPPALICO, PRIMO, CASSO, SECUNDO, CELERINO, HEREMIA, FLAVIO, MACROBIO, MARCELLINO, MAXIMO, BAFRODITO, AUGUSTIANO, NITICO ET ALIIS LXV, ITEM GAIANO ET SOCIIS XX, ET ALIIS PLURIBUS, MEDIOLANI IN INUBRIA.

G. H.

SUB MA-
XIMIANO

B

Mediolani
populi mar-
tyrum:

S quartus Ambrosius, qui quarto Christi seculo floruit, Ecclesie Doctor et Episcopus Mediolanensis in sermone pro festo SS. Nazarii et Celsi Martyrum, asserit alias urbes exultare, si unius saltem Martyris reliquiis iuniantur. Ast urbem Mediolanensem possidere populos Martyrum; quos hic damus, aut certe aliquem insignem eorum numerum. Mediolanensis ergo hodie gaudeat terra, nutrix celestium militum, et tantorum parens fecunda virtutum: recte et ex debito a filiis parentis ecclesie horum beatorum Martyrum celebrantur insignia. Immensa enim Dei nostri pietas illorum merita nostra vult esse suffragia: simulquedum nobis fidem veram duro martyrii agone commendat, afflictionem precedentium, instructionem efficit posteriorum. Illos examinat, ut nos erudiat: illos conterit, ut nos acquirat: eorumque cruciatus, nostros vult esse profectus. Merito ergo eos colimus, qui periculis suis pognant, et nostris utilitatibus militant. *Hæc atque ad suos Mediolanenses S. Ambrosius. Tempus martyrii horum athletarum arbitramur, cum Maximianus Imperator Sedem sui Imperii Mediolani haberet. Nam, uti in Actis martyrii S. Victoris Mauri, ad diem vii Maji illustrandis, innotuit, regnante impio Maximiano Imperatore, in civitate Mediolanensi vigeat ingens persecutio Christianorum. Ex quibus ad hunc vi Maji in antiquissimo Martyrologio Hieronymiani apographo Epternacensi, ante mille propemodum annos caarato, sequentes referuntur hoc modo.*

C

Nomina in
MS. Epternacensi ex-
pressa

2 Mediolani, Victoris, Felicis, item Victoris, Calricie, Affiliae, Juthid, Emerie, item Victoris, Acute, Faustinae, Hilariam, Victoris, Saturninae, Gavinae, Hedenti, Furtunae, Victorie, Prima, Gaiani, Valentinae, Fortunatae, Postumi, Faustini, Majorici, Venusti Massuni, Processae, Secundiani, Importunae, Quintiani, Petri, Tassi, Casserici, Mapparici, Venerae, Bonefaciae, Quinti, Florianae, Victorinae, Demori, Gaudolae, item Victorinae, Crispini, Possini, item Felicis, Donati, Labori, Masillae, Gaiani, Fareri, item Quinti, Rogati, Maxenti, Ninnae, Virtuniae, Valeriae, Tironi, Matronae, Citini, Floriani, Herenei, Fortunati, Faustini, Gavini, Hereni, Pappalici, Primi, Secundi, Cassi, Celerini, Herenice, Flavi, Macrobi, Marcellini, Maximi, Bafroditi, Augustiniani, Nitici, et aliorum LXV, item Gaiani et aliorum XX. *En Syllabus Martyrum LXXIX, suis nominibus expressorum: de quibus, cum aliqua tamen varietate, agitur in aliis tribus apographis vsusdem Martyrologii Hieronymiani, scilicet Corbeiensi Parisiis excuso, Lucensi a Florentino edito, et MS. Blumiano.*

3 Ut autem varietas melius apparvat, ipsos Marty-

res in decades distribuimus. In prima decade, Calricia, Caricia et Carica scribitur; Affilia in aliis Aufidia est; uti et Juthid, Judith; et Faustina, in unico Faustinus. In secunda decade in MS. Corbeiensi leguntur nomina Helarianae, Victoriani, Saturnini, Gavini, Adenti, Primi. In quibus, Lucense et Blumianum cum Epternacensi conveniunt, tamen in duobus loco Victorinae habetur Victorinae; et loco Furtunae, in hisce est Fustunae, in Corbeiensi Fortunati; nisi hic transferatur ad tertiam decadem, ubi in Lucensi et Blumiano est Fortunati, supra in Epternacensi Fortunatae. At loco Postumi, Faustini, Importunae, in Corbeiensi habetur, Postumi, Justini, Importuni, et pro Massuni in aliis est Massini, Massi, Marsuni. In quarta decade Tassi, Casserici, in Corbeiensi est Tassieassirici unico vocabulo, ubi et deest Mapparicus, qui in aliis est Mappalicus. Loco Venerae in aliis tribus est Veneriae, et Bonefaciae, seu Bonifaciae, quod in Epternacensi videbatur dividi. Dein, loco Florianae et Victorinae, in solo Corbeiensi legitur Floriani et Victorini: et loco Demori in aliis legitur Domori, Doanli, et (quod valde ablutit) Memoriae. In quinta decade pro Gaudolae et Victorinae, in Corbeiensi habetur Gaudolae et Victorini; loco autem Possini legitur Possinni, Possisini et Possinae. Nomina Felicis et Donati desunt in aliis tribus codicibus. Pro Masillae, legitur Masillae et Masillae: et hic desinit MS. Blumianum. Fareri, Faseri, Saferi varie effertur. In sexta decade nomina Quinti et Rogati desunt in Corbeiensi: pro Ninnae et Virtunice etiam Ninnae et Virtunae scribitur: uti Tironi, Tironii et Tyroniae. Post Citini in Corbeiensi et Lucensi additur, cum sociis eorum et reliquis Sanctis: et dein, loco Floriani, habetur in Corbeiensi Florianae. In septima decade loco Hereni, in utroque alio est Herenti; uti et Cassi, Secundi, ordine mutato. In ultimo ordine Macrobi, Magrobi et Magropi scribitur, uti et Bafroditi, Bafrobiti et Bafrofiti: Augustiniani, Augustiniani et Agatiani. Pro Nitici in Lucensi habetur Niceti: et hisce socii adjuncti LXV, in Corbeiensi sunt LXXIII in Lucensi XLII. At memoria Gaiani et aliorum XX, in aliis habetur inter nomina Flaviani et Macrobiani: et sub finem in solo Corbeiensi ista reperiuntur, Item Gaiani cum aliis LXXII.

4 Sunt autem in Epternacensi Martyres centum sexaginta quatuor, tam anonymi octoginta quinque, quam septuaginta novem suis nominibus expressi. In MS. Corbeiensi sunt universim ducenti quadraginta duo, in Lucensi vero centum quadraginta novem: ad hos Codices proximè accedit MS. Martyrologium Reginae Sueciae, a Luca Holstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum laudatum, in quo ista habentur: Me-

collata cum
aliis 3 MSS.
E

F

Mentio aliquo-
rum in variis
Martyrologiis

diolano

A diolano Victoris, Felicis, cum aliis centum triginta tribus. At MSS. *Atrebatense et Tornacense*, Mediolano, inquit, natale SS. Victoris et Felicis. MS. *Ado Leodiensis S. Laurentii et MS. Florarium* ista habent: Mediolani Hilarioni, Victorioni, Saturnini, Victoris, Felicis. *Horum tres priores referuntur in MSS. Pragensi et Trevirensi S. Maximini*: Victorianus autem apud Wilsfordum in *Martyrologio Anglier scripto*. Alii duo Victor et Felix, qui omnium antesignani habentur, memorantur in MSS. *Augustano S. Udalrici, Aquisgronensi et Parisiensi Labbri, et apud Grevenum in Auctario Usuardi*. In MS. *Tantlactensi* exprimentur nomina Victoris, Felicis, Curicæ, Aufdicæ, Judith, Emericæ, Acutæ, Faustinae, Marcelli, Maximi, Augustini, Gaiani, cum aliis LXXX.

§ *Monimus in classe precedenti varios ex his Martyribus adjungi aliis, nullo expresso loco, et ita legi in MSS. Centulensi, Leodiensi, Lobisiensi, et alio Reginae Sueciæ*. Eodem die sanctorum Martyrum Heliodori, Venusti, Postami, Maximi, Niceti cum aliis LXXII. *Ex his omnes, uti jam diximus, huc spectant, præter Heliodorum, qui est Afris annumerandus: ipsis interim alios, ut Afros, jungi in MS Coloniensi Carmelitarum ibidem indicavimus: imo variato numero idem legi apud Usuardum his verbis: In Africa Sanctorum Martyrum Heliodori, Venusti et aliorum septuaginta quinque. Utrum Venustus cum reliquis ad hanc classem spectat. Secuti sunt passim recentiores: quod accurate volumus notare, ut possit ab aliis idem ulterius examinari, et sic veritas magis elucescat.*

D
Afr'is aliqui adjuncti

DE SS. DEMETRIO, DANACTE, DONATO, THERINO, MESEERA, BARBARO ET SOCIIS,

G. H.

MARTYRIBUS CONSTANTINOPOLI HONORATIS.

B *Antiqua Menæa MSS. quæ Mediolani in Bibliotheca Ambrosiana, et Taurini inter libros Ducis Sabaudia Instravimus, ad sextum Maji his verbis utuntur: Eadem die sanctorum Christi Martyrum Demetrii, Danactis, Donati, Therini, Meseeræ et sociorum ejus, Quibus in MS. Græca Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanae, quod Parisiis commodatum habemus ex collegio Cluromontano Societatis Jesu, ista adduntur: Celebritas festi eorum peragitur in martyrio, seu sacello illorum in Deutero, quæ est urbis Constantinopolitanæ regio sic dicta, quod in ea pro secunda vice regnare exorsus sit Imperatorum aliquis antea throno pulsus. In Menæis MSS. quæ Divione apud Petrum Franciscum Chiffletium observata reperimus, aliqua disticha adjunguntur. Ac prima de S. Demetrio, qui ibi Demetrium appellatur, tale habetur, ex quo telis occisus intelligitur.*

S. Demetrius telis occisus,

Βέλη, τὰ τερόσκουτα σάρκα κριπίως,
Δυμπίριων ἤγειτο βέλην κριπίων.

Quæ tela carnes icibus certis lædunt,
Tela puerorum Demetrium putabat.

Danax et 2 alii gladiis

Dein subjunguntur sancti Danax, Therianus, supra Therinus, et Mesirus, supra Meseera, qui gladiis cæsi coronantur, cum tali disticho.

Ἀποῶν ἀήκτων ἐκκεκομμένων κάρσας
Κεῖται Μεσίρος ἐν μέσῳ κάρσας δίχσας.

Capite minorum pugilum duorum jacet,
Sine capite medium Mesirus locum tenens.

Donatus telis,

Postea adjungitur S. Donatus telis confossus, et his versibus honoratur.

Ἄλλος ξένος τις ἤλιδ'μοι Δουάτος
Σαρκὸς προσέχων ἀκτύων δίχην βέλην.

Sol alius mihi est, sed mirus sol, Donatus, Infixa carni tela pro raliis habens. *Demum, qui pridie in Ambrosianis et Sabaudicis Menæis refertur, et die viii hujus Maji in MS. Synaxario adjungitur, S. Barbarus Martyr, gladio cæsus hoc disticho significatur.*

E
Barbarus gladio.

Τὸν κλίσει εἰ μὲν Βάρβαρος εἶ, γεννάδα
Οὐδ' ὁ τιμῶν σε βάρβαρος τὴν κροδίαν.

Nomine tu quidem es Barbarus: ast qui te colit
Ut forte atletam, mente barbarus non est.

Quod autem ultimus hic etiam ad reliquos spectet ex conclusione patet, dum indicatur celebritatem eorum peragi in eorum martyrio, in Deutero. Referuntur ad diem xxiii Aprilis SS. Glycerius, Donatus et Therinus Martyres, quos diximus videri a S. Georgio conversos, cum ipsoque illo die passos. Hinc die xxiv Aprilis coluntur SS. Eusebius, Neon, Leoutius, Longinus et alii quatuor Nicomediæ a S. Georgio conversi, et post varia tormenta sacratis capitibus obtruncati. Illis in duplici MS. Taurinensi adjunguntur Demetrius, Danamus, Donatus, Therinus, Nestamus, quos ibidem omisimus, si forte forent Demetrius, Danax, Donatus, Therinus et Meseera, hic in eodem Taurinensi codice relati: quod indicasse sufficit, quamdiu latent eorumdem Acta quæ aliquando extitisse, ex tam distincta martyrii a singulari tolerati notitia certum nobis fit. Non tamen eodem aut loca aut tempore passos omnes: sed potius a communi intra urbem Constantinopolitanam cultus loco, communem simul nactus venerationis annuar diem.

Aliqui ejusdem nominis relati 23 et 24 Aprilis.

DE SS. MATTHÆO ET PRIMO

G. II.

MARTYRIBUS TARENTI IN ITALIA.

Tarentum, antiquissima et nobilissima urbs et caput Hydruntinae Provinciae ditionis veterum Salentinorum, inter plures Sanctos habuit duos hos Martyres, vulgo minus notos: quos damus ex MS. *Martyrologio Adonis, olim apud Briciensis aucto, quod pertinet ad Ecclesiam Talonensem in Provincia, a nobis reperta inter codices MSS. Regiæ Sueciæ, ante annos ut minimum sexcentos conscripto. In hoc isto leguntur: Et eo die, in civitate Tarentina,*

sanctorum Matthæi et Primi. Uterque, sed loco non indicato, memoratur in MS. Martyrologio Ecclesiæ Aquisgrunensis et apud Grevenum in Auctario Usuardi, excuso anno MDCV et MDCXXI. Matthæus est in MS. Tantluctensi. Primi mentio fit in apographis Martyrologii Hieronymiani Epternucensi et Lucensi, statim post relatum Matthæum Apostolum et Evangelistam: ut vel ideo dubitari possit, an ab hoc alius sit statuendus Matthæus, Martyr et Socius Primi. Qua monitione præcaissa

A *præmissa eos hic proponimus, ulteriori examini ipsorummet Tarentinorum reliquentes indecisam questionem. Forsitan Tarentinæ historice scriptor novissimus Fr. Ambrosius de Tarento Augustinianus, de utroque vel alterutro eorum ulterius invenit quidpiam, quod Supplemento post faciendum inseri mereatur: nam ejus historiam necdum videre nobis licuit, neque cum ipso auctore vix bene captum ante hos paucos annos litterarum commercium prosequi; nulla alia ex parte ejus, qui prior nos appellatur causa verosimili appa-*

quam mortis, quæ veremur ne præmature subreptum vetuerit promissis suis nostrisque postulatis facere satis. Quod si horum Sanctorum, ut ad summum argumentum spectantium notitia nulla ad Ambrosium pervenit, et et ipse jam obiit, rogo ut ejus vice alius quispiam civium, nostrum hoc iudicio exercitatus, aliquid curæ et studii conferat in hanc disquisitionem, amplificaturam patriæ decore, et veterum Patronorum cultum posthinc restitueraturam, ad majorem Dei in Sanctis suis honorandi gloriam.

D
AUCTORE G. H.

VIDE APP.
IOM. VII MAJI
NOT 31 *

DE SS. PACHOMIO, HILARIONE, MAMANTE ET PATRICIO

APUD GRÆCOS.

D. P.

VI MAJI

Duplicia MSS. Græca Taurinensia Davis Sabaudia et alia Mediolanensia bibliothecæ Ambrosianæ, hoc vi Maji suggerunt memoriam sanctorum Patrum nostrorum Pachomii, Hilarionis et Mamantis. At Menæa Divianensia Petri Francisci Chifletii eos ita referunt: Sancti Mamas, Pachomius et Hilarion in pace quieverunt: et adduntur hi versus:

B *Ἡλιώνιο καὶ Παχόμιῳ Μάμας
Συνεκοιμήθησαν τῆς καλῆς ἐκδήμιον.
Cum Hilarione atque Pachomio Mamas
Migratione emigraverunt pulchra.*

Et mox subjungitur S. Patricius, nulla re addita, quem tamen aliis, hac præmissa monitione jungimus. Mamantem nisi Martyrem non noveramus hactenus: nunc vero habemus alterum, qui in pace quieverit, cumque suspicamus fuisse monachum, a quo ac socios ei junctos,

et ex Vitis-Patrum sen parte earum aliqua modo perditum olim acceptos; sicut sub illa phrasi multos, quos nunc ex isdem Vitis cognoscimus, in Synaxaria adscriptos existimamus. Magnum Pachomium, in Ægypto Abbatem, commemorabimus die XIV Maji, quando etiam laudatur in Menologio Basili Imperatoris, a ceteris vero Græcis die sequenti: Sancti autem Hilarionis Thaumaturgi memoria illustrata a nobis est XXVIII Martii, quamvis a Menæis excusis et Synaxario Claromontano referatur ad diem IV Maji. Sed vix audeamus suspicari eos esse qui hic notantur cum S. Mamante, nisi forte communis translatio aliqua illis obtigerit, que eos hac die inter sacra junctim commemorari fecerit: dum autem hujus rei nullum profertur iudicium, malumus unius monasterii seu lauræ incolus, eodemque loco sepultos opinari.

E

DE SS. GERONTIO ET EDENTIO

ATURI SEU VICO-JULII IN AQUITANIA.

D. P.

VI MAJI

Aturi olim
Vico Julii

Aturum sive urbs Aturensum Episcopalis, vulga Ayre, in regionis Aquitanicæ Novempopulana Provincia, a fluvio Ataro nomen accepit, cum olim Vico-Julium dicebatur. Ita namque Marcellus Episcopus civitatis Vico-Julienensis interfuit Synodo Agathensi anno DVI, et Rusticus Episcopus Vico-Julienensis Concilio Matisvicensi secundo AN. DLXXXV. Hoc in loco floruerunt olim SS. Gerontius et Edentius: quorum memoria conservatur adhuc diem VI Maji in antiquis MSS. Martyr. Atrebatensi Ecclesiæ Cathedralis, Tornacensi monasterii S. Martini, et Lertensi S. Lamberti his verbis: In Galliis Vico-Julii depositio S. Geronti Confessoris et Edentii. In Martyrol. MS. monasterii S. Sabini de Levitania, in agro Tarbiensi satis vicino, ista leguntur: Die V Maji in Galliis Vico Julii depositio S. Neronti Confessoris et Edentii: Ita credit Saussayus in Martyrologio Gallicano pag. 1248. Verum ipse Saussayus in Supplemento videtur errores emendasse, dum ista ad hunc VI Maji refert: Ipso die in Galliis Vico-Julii depositio SS. Gerontii Confessoris et Edentii. Collocantur deinde ab eodem Saussayo in Indice nominum Sanctorum Gerontius Confessor Vico Julii quam Edentius Confessor Vico-Julii. Nec plura de S. Edentio reperimus. Varu omisso Vico Julii nomine de S. Gerontio agunt, quem Confessorem in Gallia celebrant Apographum Martyrologii Hieronymiani Lucense, MS. Florarum et MS. Ado Leodiensis monasterii S. Laurentii. At pro Gallia legitur Gallæci, Galaenus, Galatia, in MSS. Blumiano et Corbeiensi ejusdem Martyrologii

Hieronymiani apographo et MS. Corbeiensi atque in Appendice Adonis. In MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus legitur in Africa, per errorem loci, ab aliis sanctis Martyribus hoc die in Africa passis desumpti.

2 In antiquissimo codice Martyrologii Hieronymiani, quem ante mille fere annos descriptum Epterna cesibus restitimus, S. Gerontius appellatur Presbyter: in MSS. Casinensi, Altempsiano et Trevirensi S. Maximini vocatur Episcopus: quod minus arbitramur. At nullo loco, ne quidem Gallia apposita, Geronus Confessor habetur in MS. Parisiensi Lubbi, et nudum nomen Gerontii in MSS. Tamlactensi atque Augustano S. Udalrici. Et hæc sunt quæ de dictis Sanctis habemus: quos non dubitamus illustres fidei Catholicæ propugnatores fuisse, et S. Gerontium, cui nomen Confessoris adscribitur, etiam plurima passum fuisse, ac tandem in pace quieverisse, idque primis æræ Christianæ seculis, cum post S. Matthæum Apostolum in antiquissimis apographis Martyrologii Hieronymiani, ante alios Martyres, legatur S. Gerontius.

3 Antonius Dadinus Altaserra, lib. 4 Rerum Aquitanicarum cap. II agit de missione S. Clari Episcopi in Gallias, circa finem seculi I, sub Anacleto Papa; quam missionem examinabimus ad I Junii, si interim ejusdem S. Clari vitam MS. nanciscamur. Huc autem spectat quod idem auctor, nescio an ex dicta vita, socios Evangelicæ prædicationis Claro jungat SS. Justinum, Severum, Gerontium cum aliis tribus: nulla facta mentione Edentii. De Justino egimus I hujus: Severus colitur I Augusti, et sui corporis deposito claritatem dedit

etiam Presbyter et Episcopus dictus.
F

an S. Clari socius I seculo?

SS. Gerontius et Edentius;

Ex his Gerontius Confessor;

A dedit ejusdem nominis oppido prope Aturum. De S. Gerontio ait *Altaserra*, Ejus corpus conditum ad Gertamum aatem haud procul Auscio, in eadem scilicet *Novempopulania*: Unde postea translatum in locum qui dicebatur *Sonvicus* in diocesi *Conseranensi*, nomen loco fecit vulgo *S. Gerons*. Ita ille, in eo, ut videtur, corrigendus, quod *SS. Severo et Gerontio Martyrii palmam appingat*: cum *S. Gerontium passim Confessorem faciant præcitata monumenta. Et hæc quidem etiam Vico Julii assignant Gerontium*: sed

non repugnaret quominus inde postea translatum corpus sit ad istum, qui nomen ejus nunc obtinet, locum: hic autem 30 et amplius leucis *Aturo* distans trans *Garumnam* versus *Pyrenæos*, adjacet oppido *S. Licerii*. Similiter nihil obstat quo minus pars aliqua notabilis sancti *Gerontii*, atque ac *S. Clari et sociarum aliorum eidem attributorum*, habeatur *Burdegala* in ecclesia parochiali *S. Eululix*, istic collocata a *Kurolo Magna*, uti ex veteri capellæ inscriptione diximus, ubi de *S. Justino*.

pars aliqua Burdegalæ.

G. II.

DE SANCTO THEODOTO

EPISCOPO CYRINIÆ IN CYPRO.

SUB CONSTANTINO

Elogium ex Menæis 6 Maji,

Inter urbes *Cypri* ad oram *Borealem* est *Cyrinia*, vulgo *Cerines*, antiquis *Ceramium* in alta rupis situm, ubi *S. Theodotus Episcopus plurima passus traditur in Menæis*, cum hoc elogio: Eadem die vi *Maji* certamen sacrosancti Martyris *Theodoti* Episcopi *Cyriniæ* in *Cypro*. Vixit is sub *Licinio Imperatore* et *Sabino Præside*, ad quem adductus boum nervis cæditur, deinde suspensus per omne corpus laceratur, tum in lecto ferreo igne candente extenditur. Postea in carcerem conjectus, cessante persecutione, decreto *Constantini Magni* a custodia liberatur, et cum duobus adhuc annis superfuisset, ad *Dominum* migravit ad gloriam et laudem *Dei*, qui illum gloriosum effecit. Hæc in dictis *Menæis*, quæ inde *Sirletus* ad suum *Menalogium* transtulit. Quo citato inscriptus est *Martyrologio Romano* hic verbis: In *Cypro* *S. Theodoti Episcopi Cyriniæ*, qui sub *Licinio Imperatore* gravissima passus, in pace tandem *Ecclesiæ* spiritum *Deo* reddidit. Ita *Romanum Martyrologium*.

2 Magis celebris videtur fuisse Festivitas ejus mense *Januario*; sive die *xvii*, quo refertur in dictis *Menæis*; sive *xix*, quo ejus encomium habet *Synaxarium MS. Claromontanum Societatis Jesu Parisiis*: item *MSS.*

*Menza Mediolanensis bibliothecæ Ambrosianæ, et Parisiensis Cardinalis Mazarini. Illud ex dicto Synaxario repetimus, quod ita Latine vertitur: Eadem die xix Januarii certamen sancti Martyris Theodoti, Episcopi urbis Cyriniæ in Cypro. Hic erat sub Licinio Imperatore et Sabino Præside insule Cypri. Verum ob confessionem fidei Christianæ ad Sabinum Præsidem adductus, taureis verberatur, deinde suspenditor ejusque carnes lacerantur. Tum extenditur in ignito lecto ferreo, a quo gratia Christi mirabiliter liberatur. Postea trajectis per pedes clavis currere cogebatur. Conjectus denique in carcerem permansit, usque dum persecutione finita, decreto Constantini Magni vinculis absolutus est, alteroquo post anno vita excessit. Celebritas festi peragitur in oratorio sanctissimæ et immaculatæ Deiparæ Dominae nostræ, loco qui *Harmatii* dicitur. Hæc ibi. Locus autem *Harmatii* vocatus, doctus erat *Harmatii Magistri*, qui *Domesticus* fuit *Zenonis*, et *Basilisci* exercitum ei prædedit. Quare ipsius *Zenonis* jussu interemptus est, cum per testulinem ascenderet ad tribunal *Hippodromi*. Ita *Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitanis* pag. 47 editionis *Luparæ*.*

et 17 et 19 Januarii ex MS. Synaxario.

E

NOT 10

DE SS. VALERIO ET VALERIANO

G. H.

EPISCOPIS AUTISSIODORI IN GALLIA.

SEC. IV.

Cultus in Brecciaris.

S. Valerianus condemnat Ep. Coloniensem.

Habemus voria antiqua *Breviaria Ecclesiæ Autissiodorensis*, a *Petro le Venier Pœnitentiario* dictæ *Ecclesiæ* transmissa: in quibus præscribitur aliqua veneratio *SS. Valerii et Valeriani Episcoporum et Confessorum*, et hæc recitatur *Oratio*: *Deus qui nos sanctorum Confessorum tuorum Valerii et Valeriani confessionibus gloriosis circumdatus et protegis, da nobis eorum imitatione proficere et intercessione gaudere. Valerius traditur tertius hujus Sedis Autissiodorensis Episcopus, et ejus successor Valerianus: qui adfuit anno cccxlvii Concilio Agrippinensi, et subscripsit depositioni Episcopi cujusdam, Christum Deum negantis: hæc autem ibidem ejus sententia indicatur: Valerianus Episcopus dixit, Etsi non omnes conseniores hic apud Agrippinam, Dei voluntate qui sumus adunati, convenissemus, soffererat a quinque Episcopis N.... blasphemum, quia Christum Deum negat, pro meritis suis sententiari eodem jure esse depositum. Nunc autem in præsentemajora cognovimus: multorum enim carorum laicorum subscriptione manifestum est, quia primordiale Dominum et Deum nostrum negat, cum per universos Prophetas manifestetur illum ante mundi*

constitutionem fuisse cum *Deo Patre omnipotente*, et quia omnes cecinerunt illum venturum et pati pro totius mundi salute, sicut ipse complevit. Quapropter *N.... falsus doctor*, qui nudum tantum hominem asserit *Christum*, recte omnium *Consacerdotum* voce damnatus est. Ideo consentio, ut si quis epistolas ipsius per *Catholicam Ecclesiam* attulerit, *communione* privetur, eundemque censeo juste esse depositum. Hæc ibi: ex quibus tempus, quo tam ipse, quam ejus decessor *Valerius* vixerint, assequimur.

2 *Philippus Labbe* tomo I *Novæ bibliothecæ MSS. Librorum* edidit *Historiam Episcoporum Autissiodorensium*, ubi tale elogium ejus sic legitur: *Caput III de S. Valerio. Valerius* sedit annos *xvii*. Fuit autem temporibus *Diocletiani* et *Maximiani, Caro* et *Carino* Consulibus, administrantibus apud urbem *Romam* dignitatem *Sacerdotii* *Caio*, *Marcellino* et *Marcello Præsulibus*, qui etiam ab *isdem tyrannis* martyrizati sunt: qui beatus *Vir* fideliter cursum vite peragens, ii *Nonas Maji* migravit ad *Christum*, et sepultus est apud montem *Antricum*, secus prædecessorem *S. Marcellianum Episcopum*. *Caput IV de S. Valeriano. Valerianus* natione *Gallus* sedit annos

Elogium ex Historia Epp. Autissiodor. S. Valeri,

et S. Valeriant.

A xxx. Fuit autem vir maximæ sanctitatis atque simplicitatis; sed hic Beatus, cum a progenitoribus S. Amatoris ad ejus nuptias veniret rogatus, videlicet ut utrosque sua benedictione sanctificaret; Dei nutu arrepto Sacramentorum libello, pro benedictione conjugali Leviticam eis imposuit. Hic etiam cum ceteris Coepiscopis, Severino scilicet Senonensi, Solenni Carnotensi, Camilliano Tricassinensi, Proncio Meldensi, Marcello Parisiacensi, S. Evurtium Aurelianorum ordinavit Episcopum. Fuit autem temporibus Melchiodis Pape sanctique Silvestri, sub Constantino Imperatore, Constantio et Volusiano Consulibus, qui plenus sanctitatis obiit pridie Nonas Maji, et sepultus est juxta predecessores suos in monte Autrico. *Hæc ex dicta Historiâ Episcoporum Autissiodorensium.*

S. Valerianus insignis Concionator.

3 *Vitam S. Amatoris, dein Episcopi Autissiodorensis, dedimus supra ipsis Calendis Maji: in qua dicitur S. Amator vir solertissimus, cujus in cælum animus jam tenebatur declivior, præceptis dominicis sibi a beatissimo Valeriano frequentius inculeatis; nam acclivis erat et pronus in sanctissimi Valeriani prædicationibus. Dein nonnullis interpositis de nuptiis S. Amatoris agitur et illa traduntur: Invitatur de more religiosorum ad introitum thalami illico Valerianus Episcopus, ut conjunctionis eorum auspiciis Dominicis invocationibus confirmaret. Qui dum appropians, libellum sacrarum precum dextera arripere, divino jam instinctu atque providentia perennis natura humane opificis, pro societatis coadunatione atque bono conjugali effundere preces cum vellet, sacro eos Levitarum dedicavit officio. Sed nullus astantium, quæ ab Episcopo gesta fuerant, nisi tantum hi, qui benedictionibus fruebantur, cognoscere potuerunt..... Peractis vero diebus celeberrimis nuptiarum, alacres atque concordés ad S. Eladium Episcopum, qui beatissimo Valeriano socii esserat, gressus Amator et Martha sponsa tendunt: et procidentes coram eo, votorumque suorum desideria depalantes, ille Clericum se fieri deposcebat, illa religiosarum numero sociari magis ac magis postulabat. *Hæc ibi. Colitur S. Eladius VIII Maji: at S. Marcellianus decessor S. Valerii XIII ejusdem mensis Maji, et primus omnium Episcopus S. Peregrinus Martyr, etiam hoc mense Majo, die XVI.**

S. Amatorem consecrat Levitum

Nomen utriusque in Fastis

4 *Memoria sacra horum Episcoporum inscripta est variis Martyrologiis. In MS. Leodiensi S. Lamberti ita leguntur: Autissiodoro depositio S. Valeriani Episcopi et Confessoris, et S. Valerii Episcopi. Eandem leguntur in MS. Florario, additurque S. Valerianum fuisse tertium post B. Peregrinum Episcopum. In MS. Adone canonii S. Laurentii apud Leodicenses de utraque agitur, et inseritur historia S. Amatoris supra relata. Quæ etiam habetur in illustri MS. Regniæ Succæ, forsitan apud Paldenses exarato et*

VI MAJI

Fornum-Cornelii urbs sub isto nomine antiquis scriptoribus notissima fuit, dein Imola dicta, in Emilia inter Bononiam et Faventiam sita, estque sub Metropoli Ravenna Episcopalis. *Perdimundus Ughellus tomo 2 Italiæ sacræ primos ejus Episcopos refert, S. Cornelium, circa annum cccc adlectum; S. Projectum, cui xxiii Septembris sacre est; et tertium S. Maurelium, quem ait vixisse anno dxxxii, coronatumque nobili martyrio esse, ignorarique tyrannum: ejus corpus asservari in Cathedrali cum Maji T. II.*

Tempus Scitis,

alio MS. canonii Lohensis; sed absque mentione S. Valerii. Ita solius S. Valeriani Episcopi depositio Autissiodori asseritur in antiquissimo Martyrologii Hieronymiani apographo Epternacensi, item in MS. Richenoriensi, et fastis Maurolyci et Felicii: et ad XXI Maji in MS. Florario. At contra solius Valerii Episcopi depositio Autissiodori inscripta est apographis Lucensi, Corbeicensi et Bboniano, et MSS. Trevirensi S. Maximini, Tornacensi S. Martini, item Martyrologiis Notheri, Greveni, Camisii, et alteri Coloniae et Lubecæ sub annum mccccxc excuso. *Hæc volumus accuratius describere, quod aliquis egregie doctus in antiquitate Burgundica arbitretur eundem Episcopum esse Valerianum et Valerium, quasi hoc nomen per contractionem esset scriptum.*

D AUCTORE G. P.

et seorsum S. Valeriani

et S. Valerii.

5 *Galesinius citato codice MS. sed valde imperfecto, ista edidit: Autissiodori in Gallia SS. Felicis et Valerii Martyrum. Quæ eadem Galesinio allegato habet Ferrarius. Verum Felix unus alterque hac die supra relatus est inter Mediolanenses Martyres, a quo S. Valerius Episcopus Autissiodorensis et Confessor est distinguendus. Valerianus memoratur in MS. Tam lactensi.*

Non est alius Valerius ibidem Martyr:

6 *De tempore quo sederit S. Valerius aut obierit nihil certi pronuntiare possumus quia potuit Sedes aliquot annis vacasse. Alia ratio est S. Valeriani, quia ex Vita S. Amatoris manifestum est post obitum S. Valeriani statim successisse S. Elodium, cujus obitum referemus ad annum cccclxiv. Consule dicta ad hujus et S. Amatoris Vitam. Quia vero traditur S. Valerianus sedisse triginta annis, saltem hi sumendi sunt ab anno circiter cccxxxiv usque ad dictum annum cccclxiv, et sic anno tertio Sedis suæ interfasset Concilio Coloniensi, et sedisset sub Imperatoribus Constantino ejusque filiis, Juliano apostata et Joviano; ejusque temporibus fuissent Pontifices Romani, Silvester saltem aliquomodo, Marcus, Julius, L. berius, Felix II, Damasus, et Siricus. De annis tam Pontificum quam Imperatorum, cum magna confusione temporum adjunctis in Historiâ Episcoporum Autissiodorensium, egimus ad Vitam S. Amatoris, acturi iterum ad Vitam S. Elodii. Si quis autem certiore viam ostenderit, eam libenter ingrediemur. In Coloniensi Concilio pro blasphemo abdicato, substitutum fuisse Episcopum Ephratam, orthodoxum plane, et in S. Athanasii historia laudatissimum senem, eoque nomine mox legatum a Sardicensi Synodo ad Constantium Imperatorem, nihil ambigimus: turpique errore factum putamus, ut illius nomen exceptum sit pro nomine decessoris, quod ut appellari indignum forte retinebatur: ideoque ipsum ex supra relata sententia expunximus, substituta littera N. nominis indefiniti signum: pluribus autem de hæc re agimus, die xiii Maji Cap. I de Vita S. Servatii, qui S. Athanasio presente blasphemum redarguerat, cum ille scilicet adhuc Treviris exularet.*

Tempus Sedis.

E

F

DE SANCTO MAURELIO

EPISCOPO IMOLENSI IN ITALIA.

G. II.

Reliquiis S. Projecti, quo has et illud translatum fuisse deinde scribit, ex eo quo prius servabatur loco, ab Episcopo Mainardino, max ut hic Sedem Imolensem obtinuit, forte circa annum mccc aut aliquanto serius. Testatur præterea idem Ughellus celebrari ejus testum vi Maji, et de eo agere Ferrarium. Cujus est absque mentione Martyrii istud elogium, citato officio ecclesie Imolensis.

2 *Maurelius civis Corneliensis (quæ civitas Imola nominatur hoc tempore) ad Episcopalem honorem*

Ante S. Projectum erectus, sic ecclesiam Imolensem administravit, ut vita functus, Sanctus ab ea ecclesia semper habitus sit et colatur. Ejus corpus in aede Cathedrali sub ara majore asservatur ex antiqua traditione. Acta tamen illius et tempus quo vixit haud sciri potest. *Annotat dein Ferrarius, legi ex tabulis ejusdem ecclesiae, ad sacrum usum confectis, corpus S. Maurelii in propria ara quiescere: eumque hac die uti urbis Protectorem coli. Idem Ferrarius, in Catalogo generali Sanctorum, iterum celebrat S.*

Corpus in altari.

Maurelium Episcopum Foro Cornelli in Æmilia, ejusdemque urbis Protectorem, *annotatque ejus mentionem fieri in officio dictae ecclesiae in Lectionibus S. Petri Chrysologi: Acta tamen ipsius excidisse. Colitur S. Petrus Chrysologus in Decembris. Bruttius Episcopus in Martyrologio Poetico sic eum celebrat:*

Addidit ad patrie civis, Pastoris amorem:
Quo sicut cives, sic et amavit oves.

D
cultus Pro-
tectoris.

DE SANCTA BENEDICTA

SANCTIMONIALI ROMÆ.

G.H.

VI MAJI

Cultus sacer.

In Tabulis Martyrologii Romani, ad hunc VI Maji, celebratur sacra memoria S. Benedictæ Virginis Romæ. De ea, uti annotat Barouius, S. Gregorius lib. 4 Dialogorum c. 13, ubi agit de S. Gallæ obitu, quam Benedicta post diem trigesimum (ut S. Petrus Apostolos prædixerat) secuta est ad coronam. *Credi S. Gallum obiisse VI Aprilis diximus inter Prætermisos ad dictum diem, de ea cum Martyrologio Romano ad diem V Octobris acturi. Rem totam aliquanto latius ex S. Gregorio accipe.*

2 Cum omnipotens Deus perennem jam mercedem reddere ejus, ut est Gallæ, laboribus decrevisset, cancri ulcere in mamilla percussa est. Nocturno autem tempore ante lectum ejus duo candelabra lucere consueverant: quia videlicet amica lucis, non solum spirituales, sed etiam corporales tenebras odio habebat. Quæ dum nocte quadam ex hac eadem jaceret infirmitate fatigata, vidit B. Petrum Apostolum inter utraque candelabra ante suum lectum constitisse; nec perterrita timuit, sed ex amore sumens audaciam exultavit, eique dixit: Quid est, Domine mi, dimissa sunt mihi peccata mea? Cui ille benignissimi ut est vultus, inclinato capite annuit, dicens: Dimissa: veni. Sed quia quamdam sanctimoniam feminam in eodem monasterio præceteris diligebat; illic Galla subjunxit: Rogo ut soror Benedicta mecum veniat. Cui ille respondit: Non, sed illa talis veniat tecum. Hæc vero, quam petis, die te erit trigesimo secutura. His itaque expletis, visio Apostoli assistentis et colloquentis ei ablata est.

C illa protinus cunctæ Congregationis accivit Matrem, eique quid viderit quidve audierit indicavit. Tertio autem die cum ea que jussa fuerat Sorore defuncta est. Illa vero quam ipsa deposcerat, die est trigesimo subsecuta. Quod factum nunc usque in eodem monasterio manet memorabile, sicque hoc a præcedentibus Matribus traditum, narrare illic solent subtiliter juniores, quæ nunc sunt sanctimoniales Virgines, ac si illo in tempore huic tam grandi miraculo et ipse adfuisse.

3 Hæc S. Gregorius, qui Benedictam sanctimo-

niam feminam appellat: at postea in eodem monasterio ait fuisse sanctimoniales Virgines, et talem fuisse S. Benedictam indicat in Martyrologio Romano: hujusque auctoritate inter Sanctas Virgines Romanas eam collocat Antonius Gallonius: qui addit Caput S. Benedictæ asservari Romæ in ecclesia sanctorum Apostolorum, nec sciri ubi corpus habeatur. Octavius Pancivolinus in Thesaurò Urbis Romæ, regione 7 ecclesia 7, agit de Ecclesia S. Catharinæ Virginis et Martyris, eamque asserit cum monasterio adjuncto a S. Galla fundatam prope ecclesiam S. Petri; at cujus ordinis fuerit non indicari a S. Gregorio. In archivio S. Petri dici ecclesiam S. Catharinæ, et monachas S. Benedicti appellari. Hinc inscripta est S. Benedicta Martyrologis Benedictinis Wionis, Dorguonii, Menardi, Bucelini, uti et Kalendario Mabillonis ad primum seculum Benedictinum. Idem Pancivolinus arbitratur corpora SS. Gallæ et Benedictæ adhuc latere in dicta S. Catharinæ ecclesia, aliquando elevanda et in altari more solito collocanda, et ita in *Indice Reliquiarum* tradit corpus S. Benedictæ servari in ecclesia S. Catharinæ de Burgo, caput apud sanctos Apostolos, et aliquas reliquias in aede S. Lucie in Silice: de qua agit, Regione 2 ecclesia 40.

4 Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ de ejus ortu, juventute, et ingressu in monasterium ista tradit: Benedicta Virgo, nobilis Romana, a teneris Christo Domino inserviendi ac illi virginitatis dicandæ desiderio flagrans, spretis pro Deo parentibus et facultatibus, in monasterio adolescentula adhuc se includit: in quo ita sancte vitam instituit, ut cælestis Virginum sponsus illam non multos post annos ad se acceperit. Hæc Ferrarius et fere ex citato Gallonio: qui per verosimilem conjecturam talia asserunt, reliqua ex S. Gregorio desumpserunt. Meminerunt ejusdem Arturus du Monstier in *Gynerxo sacro*, et Bruttius Episcopus in *Martyrologio Poetico*, aliique recentiores cum Curato Bartholomæo Piazza in *Sanctuario Romano*, asserente sacrum ejus caput exponi in Ecclesia Apostolorum.

Caput Romæ.

E

An ordinis
Benedictini?

Reliquiæ

Elogium
Ferrarii.

F

Dies obitus
S. Petro
apparente
indicatus
S. Gallæ.

G.H.

DE SANCTO EADBERTO

EPISCOPO LINDISFARNENSI IN ANGLIA.

ANNO DCCXCIII.

S. Cuibertus
succedit post
annum S.
Eadbertus,

Inter illustriores Angliæ Sanctos merito censei S. Cuthbertum Episcopum Lindisfarnensem, diximus ad ejus vitam, relatum die XX Martii, quo mortuus est anno DCLXXXVII. Obitum ejus et sepulturam eam retulisset Beda lib. 4 *Historiæ Ecclesiasticæ gentis Anglorum* cap. 29. ista subjungit: Quod cum

factum esset, Episcopatum Ecclesiæ illius anno uno servabat venerabilis Antistes Wilfridus, donec eligeretur, qui pro Cuthberto Antistes ordinari deberet. Ordinatus est autem post hæc Eadbertus, vir scientia Scripturarum divinarum simul et præceptorum cælestium observantia, et maxime elemosynarum

A. mosynarum operatione insignis, ita ut juxta legem omnibus annis decimam, non solum quadrupedum, verum etiam frugum omnia atque pomorum, nec non et vestimentorum partem pauperibus daret. *Hæc ibi Beda, qui in Vita S. Cuthberti cap. 11 num. 61 eundem Eadbertum, magnarum virtutum virum, et in Scripturis notabiliter eruditum fuisse, asserit: ac dein cap. 12 describit, quomodo corpus S. Cuthberti fuerit elevatum, cooperante S. Eadberto et hic vitam beato sine conclusit: quæ iude repetita sunt ejusmodi.*

doctrina et
elemosinis
excellens,

2 Volens autem latius monstrare Divina dispensatio, quanta in gloria vir sanctus post mortem viveret, cujus ante mortem vita sublimis, crebris etiam miraculorum patebat indicis; transactis sepulture ejus annis undecim, immisit in animos Fratrum, (ut tollerent ossa illius (quæ more mortuorum, consumpto jam et in pulverem redacto corpore reliquo, siccæ inveniendæ robantur) atque in levi arca recondita, in eodem quidem loco, sed supra pavementum dignæ venerationis gratia locarent. Quod dum sibi placuisse, Eadberto Antistiti suo, medio ferme Quadragesimæ tempore, referrent; annuit consilio eorum, jussitque ut die depositionis ejus, quæ est tertia decima Kalendarum Aprilium, hoc facere meminissent. Fecerunt autem ita: et aperientes sepulcrum, invenerunt corpus totum, quasi adhuc viveret, integrum; et flexibilis artuum compagibus, multo dormienti quam mortuo similis. Sed et vestimenta omnia, quibus indutum erat, non solum intemerata, verum etiam prisca novitate et claritudine miranda apparebant. Quod ubi viderunt Fratres, nimio mox timore et tremore sunt percussi, adeo ut vix aliquid loqui, vix auderent intueri miraculum, quod patebat; vix ipsi, quid agerent, nossent.

permittit cor-
pus S. Cudber-
ti elevati,

3 Extremam autem indumentorum ejus partem, pro ostendendo incorruptionis signo, tollentes (nam quæ carni illius proxima aderant, prorsus tangere timebant) festinarunt referre Antistiti, quod invenerant: qui tum forte in remotiore a monasterio loco, refluis undique maris fluctibus cineto, solitarii manebat. In hoc etenim semper Quadragesimæ tempus agere; in hoc quadraginta ante Dominicum natalem dies, in magna continentie, orationis et lacrymarum devotione, ducere consueverat: in quo etiam venerabilis prædecessor ejus Cuthbertus, priusquam Farne peteret, sicut et supra docuimus, aliquamdiu secretus Domino militaverat. Attulerunt autem et partem indumentorum, quæ corpus sanctum ambierant. Quæ cum ille et munera gratanter acciperet, et miracula libenter audiret (nam et ipsa indumenta, quasi Patris adhuc corpori circumdata, miro deosculabatur affectu) Nova, inquit, indumenta corpori pro his, quæ tulistis, circumdate; et sic reponite in thecam, quam parastis. Scio autem certissime, quia non diu vacuus remanebit locus, qui tanta celestis miraculi virtute consecratus est. Et beatus est multum, cui in eo sedem quiescendi Dominus, vere beatitudinis auctor atque largitor, concedere dignatur. Adjecitque mirando, quæ quondam versibus dixi, et ait:

Quis Domini expellet celestia munera dictis?

Vel paradisiacas quæ capit auris opes?

Dum pius infestis dirupto pondere leti,

Vivere siderea semper in arce dabit;

Mortua nunc tanto qui membra decorat honore,
Pulchraque perpetuæ pignora præstat opis.

Quamque beata domus, sub tanto quæ hospite
[fulges,

Nescia quæ navî, lumine leta micæ.

Nec tibi difficile, Omnipotens, mandare sub arvo,

Ne depasta voret funera labis edax,

Qui triduo servas cæti sub viscera Vatem,

Lucis iter pandens mortis ab ore, tuam:

et in quadæ
gesta subita-
rius,

accipit partem
vestis ejus,

ac victorem
laudat,

Qui ignibus in mediis insontia membra tueris;
Ne Hebræum lædat Chaldaea flamma decus:
Dena quater renovas per frigora plebis amictum,
Quæ Phariam fugiens, invia servat, humum:
Qui rediviva levem formas in membra favillam,
Cum tremet Angelicis mundus ab axe tubis.

Hæc et his similia plura ubi, multis cum lacrymis ac magna compunctione, Pontifex tremente lingua complevit; fecerunt Fratres, ut jusserat: et involutum novo amictu corpus, levique in theca reconditum, supra pavementum sanctuarii composuerunt.

4 Interea Deo dilectus antistes Eadbertus morbo corripitur acerbo: et crescente per dies multumque ingravescente ardore languoris, non multo post, id est pridie Nonas Majas, etiam ipse migravit ad Dominum: impetrato ab eo munere, quod diligentissime petierat; videlicet ut non repentina morte, sed longa excoctus ægritudine, transiret e corpore. Cujus corpus in sepulcro beati Patris Cuthberti ponentes, apposuerunt desuper arcam, in qua incorrupta ejusdem Patris membra locaverant, ubi nunc usque, si petentium fides exigat, miraculorum signa fieri non desinunt. Sed et indumenta, quæ sanctissimum corpus ejus vel vivum vel sepultum vestierant, a gratia curandi non vacant. *Hæc miracula S. Eadberti ab eodem S. Beda, in Vita S. Cuthberti carmine scripta, ita exponuntur:*

Morborem fugiunt labes, furor impius atri
Dæmonis absistit; vivensque solebat ut ante,
Signorum monstrare jubar, modo sic quoque pas-
[sim

Spargitur et functos virtus miranda per artus.

Creatus est Episcopus an. DCCLXXXVIII, mortuus an. MCCXXVIII, sepultus in Ecclesia Lindisfarneusi, quam S. Finanus ibidem Episcopus (teste eodem Beda lib. 3 cap. 25) more Scotorum, non de lapide, sed de robore secto composuit, atque arundine texit. Sed et Episcopus loci ipsius Eadbertus, ablata arundine, plumbi laminis eam totam et tectum et ipsos quoque parietes ejus cooperire curavit. Vitam S. Finiani illustravimus ad diem XVII Februarii.

5 In *Historia Ecclesie Dunelmensis* (quam sub nomine Simeonis Dunelmensis editam vindicavimus Turgoti, ad *Vitam S. Cuthberti* lib. 2 cap. 6, ob secundam Danorum depopulationem, dicitur an. DCCCLXXV corpus S. Cuthberti sublatum, et successorem ejus venerabilium Sacerdotum ossa veneranda, scilicet Eadberti, Eadfridi, et Ethelwoldi. Hæc tollentes, de locis in locum, euntes et redeuntes discurrerant per annos septem, teste Ricardo Dunelmensi lib. 2 cap. 1. Deinde in villam, nomine Crecam, venientes, ibi quatuor menses resederunt. Tandem vero redeuntes ad villam Kunkacestram, nunc Cestram vocant, devenerunt; ibique cum Reliquiis quieverunt, ab anno scilicet DCCCLXXXIII usque ad annum DCCCXCV. Postea anno DCCCXCV translata fuerunt eadem sancta corpora in Ripon monasterium: inde, post tres aut quatuor menses, Dunelmum. Denique anno MLV, die XXIV Augusti, dicta ossa reperta fuerunt in eodem loculo cum sacro corpore S. Cuthberti, et ab hæc remota seorsim fuerunt adservata, uti omnia hæc leguntur in *Historia Translationis S. Cuthberti in novam tumbam ann. 6. et ad XII Februarii in Vita supra indicati Episcopi Ethelwoldi.*

6 *Sacram memoriam S. Eadberti celebrant Gregeus et Molanus, in Additionibus ad Usuardum, cum MS Florario et hodierno Martyrologio Romano et Anglicano: item Mauvoles, Cansius, Menardus, Mihew, Buccellus et alii. Gelenus etiam refert: sed arbitratur eundem esse cum S. Egberto Presbytero, in insula Hygenti mortuo: cujus Acta dedimus XXIV Aprilis.*

D
AUCTORE G. H

moritur 6
Maji,

et claret
miraculis,

E

sepultus in
ecclesia ab
ipso plumbo
tectus;

sacra ossa ad
varia loca,

F

ac tandem
Dunelmum
translata

Memoria
in Fastis,

DE S. JOANNE DAMASCENO MONACHO ET PRESBYTERO APUD GRÆCOS.

D. P.

CIRCA AN°
DCCLXXXGræcis Fastis
adscriptus 29
Novembris,et 4 Decem-
bris,Latine
6 Maji

Egregium hunc virum, et tunc quoque cum in patria sua Damasco negotiis occuparetur temporalibus sacro doctrina et zelo religionis celebratum, ad omnem porro sanctitatis formam extulit celeberrima S. Sabia Laura, in Palæstina; de cujus alius alumnus Sanctis octum aliquoties a nobis est, cogitaturque deinceps, ad dies eorum memoriae sacros. Synaxarium, Basilii Imperatoris jussu collectum, et omnium quæ novimus eo in genere antiquissimum, memoriam illius refert ad diem XXIX Novembris: quo die eundem habuerunt et alia MSS. ex quibus Menologium suum compilavit Sirletus, quod extat ab Henrico Causino recensum. Cetera, quæ vidimus tam typis excusa quam manu scripta, diem xv Decembris Joanni adscribunt: quando in Menæis excusis colitur partitio cum S. Barbara diei officio, cum proprio Canone Sticharibusque et Contuens, in quibus valde laudatur Sanctus, ubi incomparabili sacrorum hymnorum pangendorum facultate, efficaci hæreseon convictivæ, et monasticæ exercitationis rigore. Grævus sequuntur Rutheni seu Moschi, atque ecclesie a Græcis sacrorum ritus postea mutata, quibus sese aptant Molanus in Additionibus ad Usuardum secunda seu Duacena Editionis, Causinus in editione altera Germanici Martyrologii, et Arnoldus Wion in Ligno vitæ, imitatus Trithemium, ac Joanne, tanquam Regulam Benedictinam professore, agentem inter illustres viros sui Ordinis.

2 Hoc idem usque ulteriori probatione fecit in Menologio Benedictino Gabriel Buerlius, sed ad præsentem dum vi Maji: quando Joannem Romani Martyrologii tabulis a se recognitis inseruit Baronius, cum insigni elogio. Et elogium quidem accepit e vita; diem, vel ex Manrolyco vel ex Molano privæ editionis: ante quos tamen alia quædam MSS. Latine, licet nobis necdum cognita, ad eundem diem debuerunt retulisse Joannem. Nam in Additionibus Carthusianorum Colonien-sium ad Usuardum anni 1521, sæpe sub nomine Greveni citatus, sic legitur: Constantinopoli depositio sanctæ memoriæ Joannis Damasceni, Doctoris egregii, nec minus vita et miraculis clari. Et hæc verba Molanus in prima, sicut dictum, anni 1564 Lovaniensi editione transcripsit, omisit in secunda Duacena anni 1583 Manrolyco anno 1564 primam editio, deinde 1570 et 1578 Venetis recensus: Constantinopoli S. Joannis Damasceni Presbyteri, moribus et doctrina clarissimi tempore Theodosii tertii, id est, Adramyteni, qui solvæziqua parte anni DCCXV regnavit quando nondum ceperat Joannes scriptis clarere. Videtur autem Manrolycus ea determinatione corrigere voluisse alius, qui ante ipsum, Theodosii senioris ætatem, id est secution Christi IV, Damasceno adscripserant.

3 Vita, quam habemus, et Græcæ etiam ex MS. Mediceo Regis Francie damus, antehac cum operibus Basilicæ excusam, auctorem præfuit Joannem Patriarcham Hierosolymitanum: qui argumento ex Arabica quodam ac simplicissima narratione accepto ipsum luculento et ornato stylo, duobus forte seculis post mortem Damasceni. Siquidem monumenta omnia excutiens, unde conatus sum Hierosolymitarum Patriarcharum seriem integrare, nullam invenit istius nominis, ante eum quem Europates asserit, sub anno Nicephori Phocæ ultimi, Christi DCCCLXIX, virum a Saracenis fuisse combustum. Nondum Constantinopoli innotuerat illa sic excusata Vita, fortasse nec composita quidem erat, quando sum jam cultum ibi habebat Damascenus et elogium in Synaxaris; utique ex aliis antiquioribus no-

titiis, et quidem ab Arabico contextu valde diversis, decerptum: quod in Basilii Imperatoris Synaxario MS. tale est, ad XXIX Novembris.

4 Hic fuit sub Imperio Leonis Isaurici et filii ejus Constantini, ex urbe Damasco, genere illustri, honorato et fideli: patrem autem habuit virtutis amantem: et eruditus est omni gentiliū disciplina, insuper etiam divinis litteris. Pro amore deinde Christi paternas divitias deserens, factus est monachus, una cum Cosma, eo cujus est multa mentio in poematis sacrarum festivitatum, magnæ præsertim hebdomadæ ante diem Paschæ. Joannes porro, suarum orationum efficaciam et demonstrationum e Scripturis desumptarum, Iconomachorum confudit hæresin; unde ab hæreticis Imperatoribus varie relegatus, et carceribus traditus, in pulchra confessione consummatus est, sepultusque a discipulo suo.

5 Hæc ibi: quibus prorsus similis invenit in aliis MSS. Sirletus, usque ad signum*: sed ceteris omisissis, sic concludit: Iconomachorum confundens hæresim, multa erudite et accurate scripta reliquit; in quibus omnium fere questionum solutio invenitur. Cum vero ad multam et laudabilem senectutem pervenisset, excessit e vita B. Joannes, ante Mansur appellatus, quo vocabulo et ipsius parentes appellabantur. Cum isto opul Sirletus elogio convenit, ad vi Maji, Synaxarium Collegii Claromontani Parisiis, nisi quod de Majumensi Cosmæ Episcopatu mentionem interserat, et in fine subjungat quædam de ejus poematis ac vita in pace consummata; quæ poterunt usui esse ad diem XIV Octobris.

6 Expunxit aliquis ex Claromontano, quæ ibi de cognomento habebantur scripta: sed ipsum egregie confirmat Suidas, hoc audito de poematis ejus elogio: Joannes Damascenus, cognomento Mansur, vir fuit eloquentissimus, nec ulli eorum, qui ipsius tempestate doctrinæ laude claruerunt, secundus. Opera ipsius perquam multa, et in primis erudita, tum in divinam scripturam Parallelorum collectanea, tum musici Canones, partim Iambico carmine conditi, partim oratione soluta. Floruit autem una cum eo Cosmas Hierosolymitanus, vir elegantissimo ingenio, musicamque spirans prorsus concinnam ac modulatam. Certe musici Canones Joannis et Cosmæ nullam adhuc comparisonem admiserunt, nec quoad hic mundus durabit, admittent.

7 Nominis porro significatum expouens Theophanes, ad secundum Copronymi annum, eadem occasione declaravit, quo rumpis hic fuerit animo in Joannem, dum adhuc in Palæstina degeret, sub barbaro Saracenorum dominatu quam in Christianorum Imperatorum terris securior. Cum enim mentionem intulisset Petri Majumeni Episcopi (qui Cosma videtur decessor fuisse) ab Arabibus ob vituperatum libere Mahometismum concisi: eum, inquit, orationum suarum encomiis sanctus Pater noster Joannes, qui recte Chrysorrhœas nuncupatur (propter efflorescentem in ipsius tam vita quam sermone gratiam spiritus, instar auri radiantem) quem etiam sacrilegus Imperator Constantinus quotannis solitus fuit subjicere anathemati, propter eminentem illius in recta fide doctrinam: et pro avito ejus nomine Μεττοδωρ, quod Redemptum significat, novum suæ ætatis doctorem, judaico prorsus ingenio, nuncupabat Μεττοδωρ, id est (sicut ex Pappia ostendit Meursius in Glossario) Scorti filium.

ex antiquiori
alia elogium
in Menologio
Basilii

et Sirleti

atque Menæis:

aliud ex
Suida.Cognomen
Mansur Redemptum
significansCopronymus
cu continetur
tam detorqueVita scripta
a Joanne
Patr. ante
an. 969ex schedis
Arabibus:

A 8 Non conterruit Joannem tyronni rabies, etiam jus clavium ecclesiasticorum sibi impie arrogantis, ut de eo se ulcisceretur, quem aliter non habebat in potestate. Quin, æque ac alii insignes monachi, in quibus et Stephanus Junior sociique fuerunt, xxviii Novembris commemorandi, accurrunt Constantinopolim aut certe in ejus viciniam etiam ipse, ubi maxime periclitabatur fides; futurus particeps periculatorum ne certaminum; quæ in Basili Imperatoris Menologio indicata, miraremur a Vitæ scriptore fuisse præterita, nisi hic profiteretur Arabica se monumenta secutum. Cum enim in his ea solum contineantur, quæ vel in patria secularis egerat vel monachus in Laura; de morte prorsus nihil videtur invenisse scriptor Græcus, unde nec diem, neque locum notavit.

9 Extremam certe vitæ peregre transexisse Joannem vel inde possumus confirmare, quodsi in Laura sua obiisset, et inter Sanctos illius loci Patres religiosiori ritu esset sepultus extra commune cæmeterium; non defuisset inter monachos ibidem degentes aliquis, qui totam ejus vitam æque prælixæ et accurate descripsisset, et pari eam lingue Græcæ elegantia, atque descripta ibi est Vita nepotis Stephani Sabaitæ, danda a nobis xlii Julii; qui anno dcccxcv ibidem obiit, et decimo ætatis suæ anno Christi dcccxlv, Lauram ingressus, haud paucos annos in ea vixit cum avunculo suo S. Joanne; et sicuti descriptum ibidem est Martyrium xx monachorum Martyrum, biennio post obitum jam dicti Stephani occisorum ab Arabibus, quod illustravimus die xx Martii.

10 Parvo sicut de extrema Joannis Damasceni ætate parum vel nihil prorsus scire Palæstini, inter quos Arabescriptam priorem ejus vitam Patriarcha Joannes reperit; ita nec Synaxariorum auctores Constantinopoli videntur cognita habuisse, quæ de calumnia ipsi per Leonem Isauram apud Saracenum Damasci Principem constructa sciverunt illi, quæque de insigni ejus obedientia narrabantur communi traditione inter monachos Sabaitas: in quorum Lauram etiam nunc monstratur ipsius cellula, non item sepulcrum. Hoc vero cum Constantinopoli nactum omnino arbitramur, sicuti Latina Martyrologia vetusta quadam habere et habuisse ostendimus: quæ sola etiam meminerunt miraculorum a vivente patretorum, sed in genere; et verum obitus diem videntur memoriæ consignasse.

11 Cur autem non potius id dico fecisse Græcos? Quia hi, in deligendo commemorationis annuæ die, videntur alium prorsus habuisse respectum. Nam qui diem xxix Novembris primi assumpserunt; ideo id fecisse videntur, quia prædie celebraverant S. Stephanum Juniores; et quia propter laudata ab hoc Joannis Damasceni opera ac zelum pro cultu sacrarum imaginum, congruum censuerunt hujus quoque memoriæ consequenter facere. Qui diem iv Decembris in usum receperunt et pro eo habebant ab ipso S. Joanne ordinatum Virginis ac Martyris Barbaræ officium, ac recitabant hujus encomium ab illo compositum; conveniens existimarunt utriusque cultum conjungere, composito, quod nondum factum erat, proprio Canone de ipso Joanne. Plane quemadmodum ii Martii, ante vitam S. Mariæ Ægyptiacæ, diximus plucuisse, ut in officio feriæ v Hebdomada v Quadragesimalis, quando illius Sanctæ vita a S. Andrea Cretensi Constantinopolim allata recitabatur, una cum magno Pœnitentiæ Canone per ipsum composito, misceretur dicto Canoni de S. Maria alter Canon de S. Andrea, licet proprium alius, uterque haberet sui cultus diem, hæc i Aprilis, iste xvii Octobris.

12 Adde quod Joannes, licet mortuus die vi Maji, nullum tamen eo die peculiarem habuerit cultum: quia corpus ipsius humiliter tumulatum, regnante adhuc Copronymi filio Leone Chazaro, paternæ impietatis æque ac regni herede, nunquam videtur fuisse elevatum de terra; deficientibus forte quæ ad faciendum suaderent mtraculis; cum tota Populi Constantinopolitani devotio,

restituta post paulum sub Irene et Constantino Imperatoribus orthodoxo imaginum cultu, ferretur erga S. Stephanum aliosque illustres pro earum defensione Martyres; quorum præfulgens splendor aliorum in eodem Confessorum lucem obfuscabat. Neque hoc per meram conjecturam dici existimet quispiam; sed legat in Menæis Canones diei iv, qui de S. Joanne sunt; invenietque nullam istic fieri mentionem corporis vel sepulture, aut miraculorum ejus invocatione putratorum, contra quam fieri notabit in aliorum Sanctorum Canonibus, quorum sepulcra in veneratione erant. Similiter nec in Claromontano Synaxario, ubi accurate notari solet quo urbis Constantinopolitanæ loco ejusque Sancti Synaxis celebretur, ratione corporis vel reliquiarum ejus; nihil tale legitur de S. Joanne, quem tamen Constantinopoli Latini adscribunt, idque ut arbitramur non ex vano.

13 Elogium quod illi Magna Menæa texunt, multo quam in Synaxario Basilii Imperatoris prolitius, his verbis concluditur: In senectæ uberi vitam finivit, cum eam ad annos quatuor supra centum produxisset. Hinc ego sic ordinaverim, ut circa annum dcccxxx martiris Joannes, defuncto quidem Copronymo; sed nequum pacata ecclesia, natus sit circa annum dclxxxvi; adeoque sub Leone Isaurico (qui regnavit ab anno dcccxvi ad dcccxli) annos notus erriter quadraginta, inter publicæ quam gerebat Damasci procuratoris negotia, cepit satagere pro cultu sacrarum imaginum, quem funditus eversum volebat impius ille; et fideles confirmare scriptis quaquaversum epistolis, eoque liberius arguere perfidum quo minus ejus iram timebat, longe extra ejusdem jurisdictionem positus. Passus deinde ab eo calumniam, et pro reddita sibi per Deciparam manu quæ fuerat prævisa, cum adoptivo fratre Cosma, ingressus Lauram S. Sabæ, annos ibi aliquot detinuit; usque dum rursum clarescere cepit conscribendis cum Cosma Canonibus sacris; et ab Joanne Hierosolymitano Patriarcha Cosmas quidem factus est, post Petrum Martyrem, Mujumæ Episcopus circa finem Leonis vel initia Copronymi; Joannes vero Presbyter ordinatus, idque haud purum aut unum dcccxxx: tunc enim ostendimus in Catalogo non amplius in vixisse Joannem Patriarcham, quem mortuum tamen Damascenus laudat ut suum magistrum, cujus sensa omni intime noverit, in epistola ante annum jam dictum scripta contra eos qui Petri Cnaphei hæresim suscitabant.

14 Patriarcha hoc mortuo, ad dulcedam suam inter Sabaitas solitudinem sese receperit Damascenus, ibique doctos eos libros scripserit, quorum vim ferre non valens Copronymus absentem primum anno cepit ferre anathemate; deinde propius congrredi nusum eritis carceribusque, in Basiliano menologio memoratis, muerunt: a quibus, eo mortuo, solutus, clam reverterit Constantinopolim; neque multo post vita excesserit, prius saltem quam imaginibus cultus suus et pæ orthodoxis redderetur, quibus sub Leone Chazaro quædam veluti indicæ obtigerant, mitigata quæ prius ferberat persecutione. Plura sperabamus de extremis Damasceni certaminibus dicere nos posse ex Oratione sapientissimi Cyprici Constantiniani Logothetæ Acropolitæ de S. Joanne Damasceno: quare eam ex Vaticano Codice transcribendam, et ab hummissimo Joanne Francisco de Rubis, Jurisconsulto Romano curavimus, Latine reddendam, quamvis prolitissimam, et nimia verositate diffluentem. Jamque ea interpretatio fere tota per veredarios erit successive allata, et pauca quæ restabant folia mox afferendo sperabantur, cum hæc postularentur ad prælum; quod tantisper remorari visum non est, cum in iis quæ jam ad munus venerant, nihil appareret præter modum puraphrasim Actorum vetustiorum, qua operis hujus molem augere operæ pretium non sit. Quod si vel in fine dictæ orationis inveniat aliquid de rebus a Sancto actis Constantinopoli, id in hujus toni Appendice proponemus

D
ALCTORE D. P.

et Constantino-
poli mo-
deste tumu-
latus

1142 annis
103, circa
an. 676
natus,

E

Presbyter
ordinatus
circa an. 740

mortuus
circa an. 781

F

Encomium a
Constantino
Logotheta
scriptum.

cujus furo-
re nihil
territus,

ausus est
Constantino-
polim acce-
dere:

quo factum
ut peregre
mortui vitam
non scripse-
rint Sabaitæ,

uti nec CP.
nota distin-
cte fuit ejus
Vita in Pa-
læstina.

cur Græci
eum potius
retulerint
ad 29 No-
vembris

vel 4 Decem-
bris

quam ad
6 Maji quo
videtur obi-
isse,

A mus. Nunc satis habemus lectorem remittere ad encomium S. Theodosii, Sanctimonialis et Martyris Constantinopolitanae, ab eodem Constantino compositum et xxix Moji illustratum; ubi pluribus agemus de auctore, qui seculo xiii exarante scripsit ac floruit: de Joanne autem sic exorsus est, τῷ Ἱωάννῃ τῷ λόγῳ, τῷ ἐκ Δρυαζαῶν τῷ ἐπιλόγῳ: Joanni orationem! Damasceno encomia? Quo igitur pacto in ipso lumine non torpebo, et priusquam ad certamen exar non aufugiam?

15 Interim ex supra dictis de tempore et loco, quibus hic Sanctus videtur obiisse; consequitur, nullam esse verosimilem causam, ob quam Barontus Maurolycum et Molanum suspectas habuerit, et pro Constantinopoli scribendum sibi putarit Damasci; cum neque mortuus ibi sit Sanctus, neque ul'o constet argumento quod Christiani, sub Saraceno jugo gementes, aut istic aut omnino in toto Oriente solliciti fuerint, de instituendo aliquo ejus cultu. Habes deinde unde corrigas Volaterranum, Bellovacensem, et Antoninum: qui Damasceni etatem ad Seniores Theodosium referentes, ausam dedecant Trithemio distinguendi duos Joannes Damascenos; alterum qui sub dicto Theodosio floruerit, ediditque libros de fide orthodoxa; alterum, qui pro imaginibus depugnavit. Liqueat enim ex cap. 10. lib. 3, ubi auctor meminit Petri Cnaphri, qui in quinta Synodo damnatus sub Justo nino est; et ex lib. 4, ubi contra Icolomachos disputat, istorum librorum auctori tantam veritas non continere, ut non potuerit esse idem qui etiam sub Coponymo scripsit.

16 Opera ejus novissime edidit ac recollectit Jacobus Billius, S. Michaelis in Eremito carobiarum, sarpinus deinde subjecta typis. His aliorum quoque auctorum scripta quaedam inserta, quorum partim ignorantur, partim indignantur nomina: in iis autem quae ipsius Damasceni nomine insigniuntur, putat Billius numerandam Barlaami ac Josaphati historiam, quam alii Joanni Simoni adscriptam voluit: quod ad eorum anniversarium diem xxvii Novembris examinare licet. Philippus quoque Labbe anno 1652 in lucem emisit Conspectum novae editionis omnium ejus operum in quatuor partes tributorum: sed ea editio hactenus lucem non vidit: cui quid novae rei accessuram fuerit licebit ex ipso Conspectu videre, ad quem lectorem remittit auctor in Dissertatione historica de scriptoribus ecclesiasticis. Ego ex Allatio hic addico addi iis posse, pro Vita S. Stephani Martyris (quae certa Damasceni non est, sed Metaphrastis, desumpta ex antiquiori alia, a Stephano Magno ecclesiae Divino composita; quam suo tempore in lucem efferemus) pro hac, inquam, Vita addi posse suggero, Sermonem de Gloriosa Christi Martyre Barbara, quem sub illius nomine, nescio ubi, reperit, ejusque vere esse censuit, vir in talium discrimine versatissimus, hoc principio: Ὑπέρευται μὲν ὁμοιομορφῶν; ἔπικρυε ἐγὼ μὲν ὁμοιομορφῶν ὁμοιομορφῶν.

17 Ast usdem operibus lauge maximam accessionem fieri posse ex Graecorum libris ecclesiasticis novemdecim, pridem Graece excusis apud Venetos, censet in suis Prolegomenis ad Marianam Graecorum pietatem noster Simon Waguerckius. Etenim praedictos libros (quos fere ex Hierosolymiticorum monasteriorum usu, a S. Sabba primitus ordinato, usurpant Graeci; quemadmodum eos a Saracenis abolitos S. Sophronius restituere exorsus, S. Joanni Damasceno reliquit opus, vel absolvendum, si inchoarat tantum, vel denuo restaurandum, si perfectum ab eo iterum abolerent barbari) Graecos, inquam, ecclesiasticarum Hymnodiarum libros sic restituit praedictus Damascenus, ut videatur ei tribui posse, quidquid de Sanctis aut Festis, etatem ejus praecedentibus, absque auctoris nomine, continent. Etenim Simeon Thessalonicensis, in Dialogo contra haereses apud Leonem Allatum, primum sic loquitur. S. P. N. Sabbas divinum officium in certum quendam Typum seu formam scriptam redegit, quam a SS. Euthymio et

Theoctisto per traditionem acceperat: hi perro a majoribus suis et Charitone praesertim Confessore desumpserunt. Haec vero divini Officii normam, a S. Sabba in litteras missam, cum ob irruptionem vastantium omnia barbarorum interisset, S. P. N. Sophronius, sanctae civitatis Patriarcha, studio laboreque suo restituit; ac post eum divinius et in rebus Theologicis acerrimus Joannes Damascenus renovavit, et denuo in litteras misit.

18 Ac paulo infra, praeterito Sophronio (veluti cujus labor vel ad perfectum nihil adduxerit vel penitus interierit) rursus ait, Typicum Hierosolymitanum, sacratissimum Sabbam et Theologum Damascenum pro nomothetis habet. Certe praedictus Waguerckius, ad primae saeculi finem (alias autem ab eo designatas necdum scimus prolixisse in lucem, auctoris morte verosimiliter interceptas) auctorem in dictis libris nominatorem et a se delibitorum tenens Catalogum, nihil reperit cujus causa S. Sophronium nominaret; sed post Theotocia sub nomine S. Sabbae producta, subiecit ea quae S. Joannem Damascenum auctorem habent numero septuaginta quinque: praeter alia quae forte ab eodem auctore sunt; sed, nomine per socordiam librarium praetermissa, ignorantur cujus sint.

19 Existimat porro Waguerckius, etiam ipsa de Sanctorum historia Breviaria Damasceni inventam et opus esse, quae quidem parte antiquiores etate ejus Sanctos amplectuntur, et Synaxarium proprie dictum constituunt: eoque allegat Aegidii Romani auctoritatem, in 3 Sent. quest. 4 art. 1 §. 2 num. 18 citantis S. Joannis Damasceni Martyrologium; quod aliud esse non potest, quam Synaxarium ab eo ordinatum, et ab aliis deinde variis accessionibus auctum; sicuti id, quo hodie adhuc Graeci utuntur, Typicum, S. Sabbae dicitur, a primo auctore; et quae sub Hieronymi atque Usuardi nominibus citantur Martyrologia eorumdem vere esse creduntur, licet variis ad calcem cujusque diei additionibus aucta. De Synaxarii institutione atque usu, vicem suppletis plurimum et grandium de Sanctorum vitis librorum, et catenus Occidentalis Ecclesiae Breviario de Sanctis ussimilandi, potius quam succinctioris styli Martyrologio, fuisse egimus ante mensem Martium, ex eo quod Basilii Porphyrogenetes colligi jussit, editum ad calcem primi nostri toni de Actis Sanctorum Martii: quibus addi posset, quod hic de ejus inventore Damasceno suggerimus, eoque credimus verosimile magis, quia Actorum et Martyriarum, sic compendio collectorum, nullam ante ejus tempora invenimus mentionem.

VITA

Auct. Joanne Patriarcha Jerosol.

Ex MS. Graeco Mediceo Regis Franciae, Interprete R. P. Antonio Francisco Destieu S. J.

CAPUT I.

Joannis patria et genus; patris erga captivos liberalis humanitas.

Consueverunt homines ad eorum gloriam, qui divinam in animis imaginem incontaminatam incorruptamque primigenia integritate servarunt, aut saepius etiam deformatam inquinatamque instaurarunt, simulacra corporum sacra effigiesque conficere. Sed quibus magnificentior cultus suppetit, eorum etiam manus divitiarum plena luculentiores pro amplitudine, et splendida adhibet materias, iisdemque ipsorum insculpunt lineamenta, ut qui hoc se pacto renur majore erga sanctos Viros honore defungi. Si ergo in imaginum artificium tantopere splendori student, quomodo satis decuerit res ab illis gestas commemorantem

D post Sophronium,

ipse plurimum Canonum scriptor,

E et forte primus Synaxarii auctor.

F

VIDE ALTA GRÆCA

Si Sancti pretiosus honorantur stultus

Quam male distinctus in duos sit.

Operum ejus editiones variae:

Us addi posset sermo de S. Barbara.

et multa ex ecclesiasticis Graecorum libris,

quos fere abolitos Joannes restauravit

A commemorantem neglecta atque informis oratio? Danda quidem rusticioribus venia, extemporali, ut possunt, oratione gesta eorum, qui Christo placuerunt, narrantibus: at vero iis, quibus facultas dicendi studio est comparata, nequaquam ignoscendum, si Sanctorum vitas levi, ut impetus tulit, manu scriptas deiecerint: ac Vitas præsertim virorum illorum, quibus Spiritus et vita spatium dedit invigilandi libris, quique doctrinæ adjumento tum mentem ab inscitia et oblivione, tum animam ab omni turbulento motu vindicarunt: qui insuper huic terrarum ambitui ornamentum attulerunt; qui omnium mentes elaboratis a se illustrant scriptis, non externæ dumtaxat sapientiæ illecebras habentibus, sed Paracleti etiam lumen affluenter vibrantibus.

2 Horum, et primos inter, unus est celebris ille Joannes, cui cognomen a Damasco civitate patria cum Viri illustris fama est inditum. Hic etenim non exigua firmamenti ecclesiastici extitit sidus; verum et maximum et splendidissimum, non modo in hæresis ubique diffusæ nocte lucens, at omnem etiam illius male sentientis caliginem emissis eloquentiæ suæ radiis dispellens. Nam fusa ubique terrarum nox erat, præclaras venerandarum imaginum obscurans formas. Erat sane profunda caligo, quam qui afferebat diffundeatque, non is de plebe quispiam fait, qui in aliqua scilicet orbis parte malum sereret; verum Romani Imperii sceptrum tenens, ipsos jam manu, ut sic loquar, orbis fines complectebatur: quo fiebat, ut multo quaquaversum spirans furore, atque ingenti impetu deturbans venerandas imagines, illarum itidem cultores, leonis ripientis ac rugientis instar, iste nomine et mente Leo partim dilaniaret, partim Orthodoxorum alios alio dispergeret rugitu suo, et in subterraneorum recessuum latebras compelleret, nullentque permulti cum leonibus habitare et draconibus quam cum ipso atque ipsius ministris commorari: alii vero metu percussi ad extremos procul terræ fines procurrerunt (Leo enim rugiet, et quis non pavebit?) atque ab ipso, tanquam a colubri profugerunt conspectu.

3 At vero hic vir, nomen a grætia, qua perfusus erat, consecutus, iracundia adversus solum serpentem æstuans (ut ad religionis studium virtutemque hæc illi verteretur iracundia) non e Thracia, quam tum temporis incolebat, ad Sarmatas; non ex urbe Byzantina, ad Herculeas columnas fuga se proripuit; sed nec de palatiis transiit ad solitudinem ob hujusce Leonis rugitum; verum Damasci prius, postmodum in Palesina degens, et in loco exercitatus solitario, adversus Leonem fortissime dimicabat, et cor illius ex tanto locorum intervallo, eloquentiæ armis, Paracleti igne fabricatis ac vitali induratis aqua, ceu tricuspidibus hastis fortissimus bellator mens transverberabat. Ceterum suo ista loco ornate magis explanabit oratio nostra: nisi fortasse æquum fuerit, quod sane non est, tanti viri vitam inconclite, ut se habet, ac lingua tantum ac litteris Arabicis scriptam negligere. Igitur exponendum mihi est e qua et quam nobili radice florentissimum hoc effloruerit germen, ac quænam tellus patria illud se protulisse gloriatur.

4 Ea est Damascena civitas. Ut enim ipsa multum de Paulo gloriatur, quem cælos aliquando conscensuram, prima vidit abjecta impietate ex Christi inimico Christi amatorem factum; ita jure meritoque plurimum gloriæ sibi sumit ab hoc viro, qui neque aliunde venit, neque ex alia religione ad rectam est traductus; sed quem ab ipsamet radice protulit; cuiusque ad pietatem magis, quam ad corporis habitudinem formas obstetricando, enutrientsque docendo, ob hoc germen suum magnifice sese et effert et exultat, majoremque hinc voluptatem cæpit, quam ex

ornamentis, quæ ad splendorem habet reliquis; sive anni temperiem dixeris, sive aquarum dulcium ac pellucidarum fluentia, quibus irrigatur multis. Neque vero optimorum fructuum copia urbem hanc usque adeo effert, ut pulchra hæc et nobilis ex ea arbor enata, quæ secundum decursus aquarum enutrita tempestivos Spiritus sancti edidit fractus, quorum aliqui perpetuo recondentes apud nos sunt, tam visu pulchri, quam gustu suaves, ac denique ejusmodi, ut eos, a quibus attinguntur ac delibantur, non solum voluptate afficiant; verum etiam saginent et augeant vescentes, eosque in viros spiritu perfectos evehant, et numeris omnibus absolvant. Ita Damascena civitas ob hunc suam partem in majore est gloria, quam ob alia omnia bona, et oblectamenta, quorum copia abundat.

5 Hæc igitur civitas est, quæ eum virum tulit. Progenitores autem habuit pios, quique in medio spinarum florem pietatis et christianæ scientiæ fragrantiam servarunt soli; soli christianum nomen, perinde atque præclaram hereditatem, nec ullius vi extorquendam retinuerunt, orthodoxa doctrina apud ipsos nihil depravata, ex quo tempore Agarenæ urbem ceperant. Inde illos virtus sua illustres fecit in medio impiorum, vel hostibus ipsis tantum virtutem reveritis; sen potius, quemadmodum Daniele ob edita pietatis specimina apud Assyrios, apud Ægyptios Josephum, illustravit Deus; ipsos in terra extera et hostili licet captivos, rerum arbitros ac Dominos constituens; eundem in modum Joannis majores, publicorum hic quoque negotiorum moderatores inter Saracenos esse fecit; atque hi etiam pii captivi impiis, in quorum venerant potestatem, imperarunt. O ingentia Dei miracula! o admirabiles calamitates! Nihil profecto virtute sublimius, nihil pietate præstantius est et excelsius. Ut enim vexilla in colle, aut potius ut in nocte lucerna, ut semen in Israele, ut in cinere scintille; sic genus progenitorum Joannis relictum Damasci fuit, ad profereudam conspicuam hanc faciem, quæ extremis terrarum prælucceret.

6 Tales itaque ei, quem laudandum suscepimus, extitere majores. At ipse pater, ut qui esset ex tam bona stirpe propagatus, pietate ceterisque virtutibus eos antecellere contendens, impensiores quoque Dei caritatem præ se tulit. Et sane consentaneum erat, ut viro tam claro et ad summum virtutis fastigium perventuro talis, quem propinquiorem habiturus erat, vitæ auctor obtingeret, qui suos etiam ipse progenitores splendore anteiret; ut continuato quasi quodam progressu recta et composita ratione strueretur in altum ascensus, atque ita; quæ magno huic ac celebri viro evenirent, divina de cælis providentia gubernari viderentur; quemadmodum et circa Joannem Baptistam contigit. Nam quoniam majore, quam Prophetæ priores, luce radiaturus erat, et, quod longe ante Sacerdotii prophetici dignitatem est, arcanum illud sacrum, Domini baptismum patraturus; a divina providentia procuratum est, ne de vulgi ordine, sed de Sacerdotali ut prodiret tribu, ac parentem haberet Prophetam. Pari modo et Joanni nostro divina providentia patrem dedit virum maxime et religiosum, et humanum. Etenim publicorum negotiorum administrationi tota ditone præfectus; cum propter multam suam virtutem, tum propter reliquum vitæ splendorem, divitiis, quibus florebat plurimum, non ad commessiones ac perpotationes præpostere sumptu abutebatur; sed quantum in auro illi esset, ceterisque bonis mobilibus, id ille redimendorum Christianorum captivorum pretium faciebat: quas autem rerum immobilium facultates per Judæam ac Palesinam habebat lucentissimas, redemptis Christianis, qui illis in locis selem sibi

magis eorum
vita culto
est ornanda
sermone,

imprimis
Joannis
Damasceeni

qui hæreson
noctem scrip-
tis suis
disperdit

sub Leone Ico-
nomacho,

et se genecrose
opponens.

Hic Damasci
ad summam
vitis gloriæ
natus fuit

D
VICT. JO.
JEROSOL.
EX MS. GR.

ex majoribus
appime
Christianis

a

B

et inter Sara-
ceos ipsos
honoratis

patre præ ce-
teris virtuti
dedito

F

et magnæ ergo
captivos
curdatis:

A sibi delegissent, elargiebatur ad quietem ac sufficiens vite subsidium; aliis sub cælo libero et pede soluto, quocumque esset collibitum, proficisci permittebat. Tam plena fuit humanitate hujus viri virtus. Etenim sic habuit multa, tamquam qui haberet nihil, suas Deo facultates noctu digne rependens.

7 Talis enim esset, non hospitalitatis, ut Abrahamus, sed humanitatis mercedem accepit, admirandam prolem, si non ex promissione, certe ex prænotione et præfinitione divina. Præsciebat siquidem Deus, qualis esset Joannes evasurus, quem proinde tali Viro præstituit oriundum filium *b*, ac præmium simul humanitatis demonstratæ erga eos, qui cum dura captivitate libertatem commutarant. Nascitur itaque ei puer hic egregius, et tenero adhuc corporeculo per spiritualis matris *c* regenerationem, suam obolem pater efficit lucis filium, rem executus non sane tunc faciliem quamque inter medias illas gentes non multi erant ausuri. Deinceps cura de filio patri fuit, non ut condisceret agitare equos, dextero hastam vibrare, ex arcu sagittam periclitissime collinando mittere; cum feris congregari, et mansuetudinem naturalem in bellinam mutare crudelitatem, uti multis haud raro evenit animo perturbatis, et furiosum quemdam immanemque in modum exilientibus. Ad has artes non querebatur a Joannis patre Chiron *d* alter, in montibus enutritus, ac cervorum medullis discipulum enutrientis; sed vir investigabatur omnis eruditionis genere excultus, omni præditus eloquentia, qui verbum bonum ex animi corde eructaret, ut filium, quoque summatibus cibis et epulis aleret. Hoc vero tam piæ desiderium Deus ipsi explevit, inventusque est a quaerente, qualis quaerebatur. Illi autem inveniendæ talis se fortuna obtulit.

ANNOTATA.

a Heracti an. 27, qui fuit Christi 633, captam a Saracenis Damascum, eorumque imperium stabilitum in Syria, scribit Theophanes. Christiani existimantes eos sibi a Sara uxore Abrahami nomen arrogare, cum essent ex Ismael filio Agar oriundi, Agarenos per contemptum dixerunt. Mihi verosimilius est, Saracenos dictos sua lingua, velut Dominos ovium, cum essent ex paterno instituto pastores eorum.

b Circa annum, ut arbitror, 676.

c Fontem baptismalem intellige, Græci Κολυμβήθραζ appellat.

d Chiron Centaurus dicitur commendatum sibi Achillem sic eduxisse in Thessaliæ montibus.

CAPUT II.

Joannis et Cosmæ egregius profectus sub magistro Cosmæ ex Italia adducto.

Damasceni barbari, facta, ut solebant, a excursionem versus maris oras, multam Christianorum hominum fecerant prædæ, et mare ingressi captivam in navibus turbam abduxerant: abductos autem in urbem partim venales emptoribus proponebant, partim gladio reservabant trucidandos. Horum in numero vir fuit monastica habitu, ortus ab Italia *b*, vomustus facie, venustiori autem animo, Cosmas *c* nomine, in cujus ore gravitas quadam elucebat, internam animi indicans habitudinem. Hujus ad pedes se abiciebant, qui ad necem trahebantur: hunc obsecrabant, ut sibi Deum redderet propitium, et scelerum veniam ab ejus facili erga homines voluntate precibus obtineret. Ipsi vero barbari observata reverentia, qua se morituri convertebant ad illum tanta morum gravitate virum, ad eum accedentes seiscitati sunt, qua esset in mundo usus dignitate,

quove inter Christianos honore splenderet? Respondit ille: Nullum sacrorum graduum ordinem attingi, inutilis autem Monachus sum, Philosophiam edoctus, non solum nostratam ac Deamicam, sed eam etiam quæ exteros sapientes habet auctores. Hæc simul dixit, abortivæ lacrymæ oculos impleverunt.

9 Non procul inde constiterat Joannis parens, et virum tam effuse illacrymantem contuitus, accedit, calamitatem verbis solaturus, et, inquit, Quare, o vir divine, defles orbis hujus amissionem, cui dudum jam renuntiasti; atque ut, ex veste ista conjicio, mortuus etiam es? Non hujus vitæ, reposuit Monachus, jacturam deploro: nam, quod ais, sum mundo mortuus. Hoc mihi dolet unice, quod humanas omnes disciplinas assectatus frustra fuerim, eis quasi fundamentum mihi substruens orbem, quem vocant, scientiarum. Rhetorica linguam exercui; dialecticis præceptis ac demonstrationibus eruditus sum; de moribus scire concessus sum, quantum *d* Stagirtes, quantum Aristonis *e* filias tradidere; rerum naturam omnem, quantum homini est satis, sperulando pervestigavi; arithmetice rationes didici; geometriam ad amissim teneo; concentus musicos et concordas numeros probe satis calleo; ad cæli motum et conversionem quæcumque pertinent, non neglexi, ut denique ex magnitudine et pulchritudine rerum creatarum parem pro captu meo Creatoris ipsius adipiscerer cognitionem. Etenim quisquis creatarum rerum cognitionem adeptus est certiore, is earum Auctorem et cognoscit certius, et propter admirabilitatem magis suspicit. Inde ad Theologiæ arcana progressus sum, tum ejus, quam tradiderunt Græci, tum illius, quæ est a Theologis nostris certissima ratione explicata. His ergo scientiis plenus nondum festinavi cuiquam in re tam utili dare partem habendam, et procreare filium patri philosophicis studiis responsurum. Ut enim plerique amant naturales liberos suscipere, generis hinc successionem permansuram rati: sic et qui Philosophiæ vacaverunt, gignere liberos per philosophicam institutionem optant, quo aurea Philosophorum gens in vivis perpetuo conservetur; ipsi vero, quod mirabilis sobolis istius auctores fuerint, immortalem gloriam consequantur. Proprium siquidem universim est benignæ naturæ, ut velit alios honorum quorum est dives facere participes: proinde talis qui non est, neque id vult, non is recte facit, sed maligne, quadam plenus superbia et invidentiâ; quandoquidem adduci non queat, ut alios, si quo abundat bono, impertiatur. Quapropter et quod habere videtur, auferetur ab eo, sicuti evenit servo talentum apud nummularios non collocanti. Ego igitur, qui bonam partem elegi, magnopere velim doctrinam mihi comparatam aliis tradere; vnto autem meo frustratus, ut fidelibus istis servis accensear, qui talenta apud alios collocata auxerunt altero tanto, nullo per Philosophiam genito filio, vita excedo sine prole: eoque miser, ut sic loquar, vultum, sicut vides, lacrymis fædo mæstum ac dejectum.

10 Hæc verba cum audisset is, qui talem thesaurum appetebat, respondit: Age, vir beate, animum ipse tuum solare, fortasse enim petitiones cordis tui dabit tibi Dominus. Hæc simul dixit Joannis pater, quam potuit citissimo ad Saracenorū Principem cucurrit, eique ad genua procidit, virum illum ornatissimum Cosmam sibi deprecans. Neque repulsam petitionis retulit, sed ingentis omnino pretii donum accepit Cosmam, quem in aedes suas abductum solari cœpit, et diuturna rerum durarum perpassione confectum recreare. Tum et hujusmodi quædam adjiciens: Non modo, inquit, in posterum liber es, verum etiam domus meæ socium et dominum juxta atque me esse te volo, meæque lætitiæ omnis et doloris

ARCT. 10
JEROSOL.
EX MS. GR.

qui filio isto
cubitus do-
natas,

b

c

eidem ins-
truyendo
magistrum

d

e

lacrymarum
intelligens pa-
ter Joannis,

d

e

quod scientias
nullo studio
acquisitas

E

nequid al-
teri com-
municasset:
F

a
Captum a
Saracenis
Cosmam mo-
nachum

b

c

inter addi-
ctos mortis

eundem a
Principi
impetrat

ris

et ei filium Joannem et Cosmam al-optivum commendat :

A ris participem. Unum autem hoc abs te peto, vir honorande, ut hunc nimirum filium naturalem meam, Joannem, ac insuper alterum istum tibi cognominem, quem Hierosolymis oriundum, et tenera ætate parentibus orbatum, in filium adoptavi spiritualem, omni tua scientia et Philosophia, sive externa sive ea qua Spiritus sancti gratia dignos imbuit, perquam diligentissime informes erudiasque. His auditis visus est Philosophus noster, equi instar violente vincula confringentis et campi spatia calcibus quatientis; aut instar sitibundæ cervæ et ad aquarum fontes cursu effusæ: dixisses pariter illum, ceu novum Midam, in magnos thesauros auri incidisse fortuito; tanta alacritate ad rem promptus suscipit adolescentes, fitque illorum magister.

qui cunctas ab eo disciplinas edocti

11 Tunc Joannem, veluti aquilam aë, sua animi indoles egregia, et studium per cælum volentem ferebant. Cosmam autem spiritu fratrem, studio condiscipulum, dixisses navim passis instar alarum velis per aquam ferri ventis secundis spirantibus, et puppim instantibus zephyris. Ita velocitate ingenii studique contentione abstrusior doctrina omnis illis est comparata, tum quæ in scribendo versatur, tum quæ in disserendo ac demonstrando. Morum interim disciplina mentem non excolebant solum, sed turbulentos etiam animæ motus pacabant, et quam acutos in solem aquila, tam illi oculos irretortos defigebant in rerum naturas verbis explicatas. Arithmeticas autem proportionales non minus feliciter sunt assecuti, quam vel *g* Pythagoras, vel *h* Diophantus ipse. Evaserunt quoque geometricarum demonstrationum ita periti, ut alii quidam Euclidæ, aut si qui fuerunt similes, existimarentur; poetica vero facultate tam eximii, quam doctis esse videntur propter divina quæ conscripsere carmina. Sed quantum in astronomicis esset Joannes, quamquam ipse pauca, de intervallis, stationibus, habitudinibus, recessuum æquabili ratione ad brevem rudiorum institutionem exararit, apparet luculente. Talis per omnia et Cosmas erat, cujus de laudibus orationem aliis relinquo; etenim est nostra laudum materia Joannes.

et specialiter in Theologicis Joannes,

12 Quis porro exactam in eo theologicorum placitorum scientiam non agnoscat et admiretur ex elementario ejus libro, quem si quis dixerit præceptis rectæ rationis omnibus perfectum, tabulasque Mosaicæ, non aberravit a vero. Sed hæc ad libri commendationem scio postea fuisse dicenda, non autem nunc: diximus tamen hic, in argumentum disciplinæ ab eo cultæ, ut intelligatur, quanta universam illam aggressus sit diligentia et eruditione; et quomodo, quod certe admirabilitatem habet, non elatus sit scientia et cognitione illa; quin potius ceu feracium arborum rami exuberante fructuum copia prægravati propendent in terram, sic et se dimittebat multiplici doctrinarum fructu sæcundus ille Joannes, non in humum quidem intuens, sed in profundissimum Philosophiæ pelagus; per quod quia humanis affectibus, quadam quasi navi ferebatur, optabat eam ab hoc mundo exonerare, ac corporeorum affectuum vestimentis prorsus exnere, atque ita nuda mente in mare se demergere et subire fundum, ut jacentem inibi reperiret magni pretii margaritam. Hoc illi cum in votis esset et in oculis, ad imum usque gurgitem descendebat, neque inflatus cognitione extollebatur, verum reconditionis scientiæ desiderio erat multum demissus. Sic autem intellectualis mentis ejus lampas abundabat humanæ eruditionis oleo, ut ad illius pariter, quam corporea materies non alit, accensum de cælo lumen eam admovere, totusque ignitus esse Joannes videretur.

13 Interea magister, in discipuli amorem merito adductus, ad pueri patrem accedens: En, inquit,

Maji T. II

quod cupiebas, id consecutus es: hi me pueri doctrina antecellunt: neque enim satis ipsis fuit magistrum æquasse, sed ingenii magnitudine conatusque numquam remissis, Deo autem præcipue sapientiæ donum ipsis adaugente, ad Philosophiæ altius quam ego, fastigium sunt evecti. Post hac utilis mea opera iis esse non potest; cujus merces ea mihi sit, ut per te licet in solitaria vitæ institutum concedere, inque eo supremam sapientiam prudenti consilio investigare. Nam, quam ante edoctus sum Philosophiam, ea me ad istam transmittit: duobus autem bonis ditescere beatius mihi est, et ad prius sapientiæ possessionem adjicere eam, quæ ab omni materia sejuncta est et cogitationem omnem superat, qualem nuda dumtaxat mens et omnino a corpore abstracta percipere potest. Gravis accidit Joannis parenti hic Philosophi sermo: ceterum retinere virum non potuit, ne maligne reddidisse videretur mercedem de instituto ad scientias filio. Dimisit igitur bona cum gratia Philosophum, instructum viatico in usus copiosissimo. Ille autem ad Lauram S. Sabæ in solitudinem perrexit, ubi ad mortem usque commoratus, ad summam sapientiam Deum ipsum decessit. Decessit et morte parens Joannis: Joannem vero Saracenus Princeps ad se vocans, eum primi Consilarii dignitate ornavit. Et recusabat ille quidem, cupiditate alio trahente: vi demum multa adactus repugnare jam non potuit amplius, atque ita majore cum potestate subrogatur parenti.

D
AUCT. IO
JEROSOL.
EX MS. GR.
patrique re-
stituuntur
a magistro

ad S. Sabæ
Lauram se
recipiente:

E
et Joannes
evatur Pro-
tosybulus.

ANNOTATA.

a Ad annum Justiniani Imper. 8, Christi 694, narrat Theophanes, quomodo Sarraceni (qui eatenus cum Romanis pacem habuerant, quam ad annos 30 duraturam petierant a Constantino Pogonato, circa annum Christi 678) ceperint omnes Romani Imperii partes habere infestas, et circa annum 699 etiam Africam occuparint. Ad hos ego annos spectare existimo excursionem dictam, cum Joannes ad 20 ætatis annum accederet; adeo ut necesse non habuerit primis litterarum rudimentis imbui, sed ad perfectam Philosophiæ ac Theologiæ scientiam ducem dumtaxat et institutorem requireret.

b Calabriam hic intelligo, quæ erat Græcis monachis plena.

c Menæa addunt, cognomine Asyncrites, id est, indifferens seu nihil dijudicans ab obedientiæ studio; vel incomparabilis, propter doctrinæ excellentiam.

d Stagiritis dictus Aristoteles, a Stagira patria, Macedoniæ urbe, Peripateticæ Philosophiæ Prin-
ceps.

e Plato, filius Aristonis, Academicorum auctor.

f Princeps seu Dux Arabum (Amerumnom ipsi vocant) ab anno 684 usque ad 706, fuit Abimelech, secundum Theophanem.

g Pythagoricam Philosophiam totam fuisse in scrutandis numerorum mysteriis, notum est.

h Diophantus Arithmeticus subtilissimus: cujus Algebram (ut nunc vocatur) comprehensam 13 libris, nectum ex Græco Latine redditus, servari in Vaticana testatur Gesnerus, in sua Bibliotheca.

i Parellelorum tres libros intelligo, præcipuum Joannis opus, et omnis doctrinæ moralis promptuarium, ut patet vel solos capitum titulos percurrenti.

k Protosymbolus Græcis, id est, Primus seu Præses Consilii.

l Valid, patri Abimelecho successit, Principatum tenuit usque ad an. 716, quando ei successit Suliman annis tribus, et post eum Umar annis 2, huic Isid annis 4, tum Isam annis 19 usque ad annum 743 juxta supra citatum Theophanem: et hi duo postremi erga Christianos satis æqui fuerunt: sub Isam vero omnino oportet

A oportet accidisse eam quæ capite sequenti refertur historiam.

CAPUT III.

Propter sacrarum imaginum defensionem calumniam passus, manum amittit: eademque miraculose recepta, munere Senatorio absolvi impetrat.

Leo tempore imperium Romanum gubernabat Leo Isauricus, quem adversus sacras imagines recteque sentientem Ecclesie eorum, perinde ac leonem rugientem ac rapientem, sensus agebat furor: nam illas absumebat igne bellicose rabiei suæ, at ipsos illarum cultores rapiens et perdens, tyrannicæ impietatis dentibus miserabiliter dilaniabat. Hæc postquam Joanni ad aures pervenerunt, Elia impetum ad tuenda sacra, et Baptiste cognominis sui liberam in reprehendendo confidentiam imitatus (quasi Spiritu sancto urgente intus eum, qui etiam ante unctionem destinatus fuerat impietati adversarius) sermonem eoque gladium spiritualem strinxit, ad belluini hominis dogma tamquam caput rescandum. Ad Orthodoxos itaque, quibus notus erat, pro venerandarum imaginum honore Epistolares a adhortationes mittebat, operose ostendens ac sapientissime, necessariam esse imaginum adorationem. Illos etiam hortabatur, ut similia commemorarent aliis, et Epistolas suas omnibus ostentarent; atque omni ratione novus veritatis defensor satagebat, ut veluti per orbem de manibus in manus piorum suæ litteræ irent, et sic recta doctrina confirmaretur. Denique Pauli exemplo conabatur orbem terrarum, si non pedibus, certe promulgata per Epistolas veritate peragrare.

15 Quæ ubi Leo Imperator cognovit, deditos suo errori quosdam accersens, quando jam impietatem suam configi non forebat, Joannis litteris eam aperte promulgantibus: jubet, specie religionis simulata, omni studio et per colloquii captationem, Joannis manu scriptam Epistolam captare. Quapropter isti impietatis protectores non destitit dolo dissimulato omnem movere lapidem, quodque jussi erant, perquirere, quoad inventam Epistolam Imperatori traderent in manus. Ille autem accitis notariorum suorum quibusdam, Epistolæ formam ad imitandum proponit, ut tam scripture notas, quam sententias locutionesque repræsentarent. Habuit paratam in id multorum operam: his mandat probrosus Imperator ille, ad se conscriberent velut a Joanne Epistolam, cujus hæc fuit sententia.

16 Imperator salve, Majestati tuæ hæc nomine gratulor, quod eadem utriusque nostrum sit fides. Benevolentiam ego cum veneratione debitam Imperatorie tuæ, qua super cetera attolleris, dignitati testificor, effecit ea siquidem, ut tibi significarem, urbem hanc nostram negligenter omnino custodiri, nullumque Agarenorum præsidium perexiguum esse ac infirmum. Quo circa, per Deum immortalem, miserere civitatis hujus, quam labore nullo occupabis, si ex improvise mittas strenuam militum manum, quæ aliorum iter simulat. Ego quoque ad hanc expeditionem nonnihil conferam, nam tota prope regio cum urbe ipsa in mea est potestate. Adornata hæc Epistola alteram impius ille pari malignitate Damascum scribit ad Saracenum Principem, quæ ita habebat: Quemadmodum pace nihil novi beatius, nihil fortunatius amicitia; sic pacis servare fœdera et laudabile ei Deo gratum arbitror. Ea propter omnium alia re hæc mihi est prior, inviolatam, quam tecum, vir nobilissime, sauxi, tueri pacis amicitiam; tametsi ad eam dissolvendam et frangendam versuto fidem, a quodam sub tuo imperio degentium

Christianorum clandestinis et crebris inciter litteris, D affirmantibus certo affuturum illum mihi ad urbem tuam manu capiendam, modo firmum exercitum eo misero. Quocirca unam ex Epistolis ab illo ad me missis remisi tibi, ut ea, de quibus ad te scribo, confirmem: simul ut intelligas, qua sim et quam integra in fœderibus fide; insuper ut noris malevolentiam ejus ac fraudulentiam, qui hæc ausus ad me est scribere.

17 Ambas eas Epistolas vir ille, ut nomine Leo, sic et serpens versutia, ad Barbarum mittit. Quibus hic acceptis Joannem ad se vocat, ac subdititiam ei Epistolam ostendit. Quam Joannes percurrens, litterarum formas suis similes esse confessus est; quæ vero iis continerentur, ea haud scire se omnino, neque sibi in mentem unquam venisse dixit. Non latuere scilicet legentem fraus atque insidiæ: ac Christi hostis Princeps ille, ad Joannis verba perinde se, ut aiunt, habuit ac asinus ad liram: obsurdit enim ad sincera atque veracia dicta, non item silentio pressit iniquum imperium; sed e vestigio abscindi jubet manum dexteram Joanni: breve autem tempus oranti ad pergandum crimen, et furorem impii erga se hominis enarrandum, abivit Barbarus, qui furore abreptus neque omnino se capiebat. Igitur præscissa est dextera illa, quæ robur quoddam per sua scripta indiderat recte de Deo sentientium animis: præscissa est illa dextera, quæ Dei hostes incessebat; et, quæ prius quando cultum imaginum calamo propugnabat, tincta fuit atramento, proprio ipsa jam tingitur sanguine. Excisam vero illam in sublimi, ut sic loquar, suspenderunt foro.

18 Quam primum tenebras reddidit vesper, tandemque furorem desedisse Tyranno Joannes putavit, ad eundem misit legationem supplicem in hæc verba: Incrudescunt dolores mei, jamque eo evaserunt, ut ferri non possint: neque acuta vis mali remittet, quamdiu amputata mihi manus in aere pendet: quare impera eam mihi ad beneficium reddi, ut eam terra condam, et dolor sævire desinat. Cessit statim precibus Tyrannus, dataque est viro justo manus sua. Qua is accepta in domesticum se oratorium recipit, ubi toto pronus corpore ante divinam Dei Genitricis imaginem, ac dextram rescissam nativæ commissuræ admovens, imo de pectore coepit obsecrare illam, tam miseris faciem, cum gemitibus lacrymisque exclamans: Domina, Mater, quæ Deum purissima genuisti, ecce propter imagines sacras hæc mihi manus amputata est dextera. Causam non ignoras furoris, quo Leo sævit: succurre sis ergo quam potes citissime, et manum sana. Illa dextera Excelsi, quæ ex te carnem sumpsit, intercedente te, virtutis suæ miracula patrat plurima: hanc igitur manum ad tuas preces illa sanet, o Deipara, ut tuas, quarum dederis materiam, laudes nativæ ex te filii compositis ad tantum numeris ea perscribat, operamque suam orthodoxo cultui commodet: potes etenim, quidquid lubet, Dei mater eum sis.

19 Hæc Joannes non sine lacrymis orans somno corripitur, et parentis Dei sacram imaginem videt oculos commiseratione et hilaritate plenos ad se convertisse, ac fari: En, tibi persanata est dextera: de cetero ne cessa, sed eam uti mihi modo pollicitus es, fac calamum esse scribæ velociter scribentis. Evigilans b igitur, qui sanatus erat, et manum abscissam mox curiose contemplanus, sanatamque illam videns, Spiritu exultavit in Deo salutari suo, et Dei Matre: quia fecit illi magna, qui potens est. Tum in pedes se erigens manus in cælum suas sustulit, cecinitque in id tempus bellissime conveniens; et tota nocte una cum familia universa gaudens, ad gratias

qui amputari dextram Joanni jubet,

E

quam receptam ille brachio applicans

petit sibi a Deipara restitui:

F

et hoc per visum impetrato,

b

Insaniens contra imagines Leo Isauricus

B a et zelum Joannis pro his non ferens,

conquisita aliqua ejus epistola,

finxit unam ut sibi ab eo scriptam,

et Principi Saraceno mittit:

*eucharisticos
hymnos cum
familia canit.*

A tias Deo agendas novum modulatus est canticum: Dextera tua, Domine, magnifice ad laudem tuam usa est potentia sua; dextera tua meam mihi avulsam manum restituit, et per eam franget hostes, qui venerandam tuam tuæque Matris non honorant imaginem. Tu mea quoque manu, non sine multiplici gloria tua, conteres adversarios imaginum discerptores. Ita nox ea dies illi, non autem nox erat, neque tenebræ, sed lumen. Atque ut paulo diversa ratione propheticanam vocem usurpem; vox erat mihi, non confusi, diem festum agentium, vox epulantium in viri justî tabernaculo.

*Quare ad
Principem
accersitus*

20 Hæc porro neque occulte, neque silentio acta sunt: verum mirificus ille sonus, et quasi ad numeros ducta succlamatio pertigit ad totam circum viciniam. Hinc continuo quidam ex Christi hostibus Saraceni ad Principem suum ierunt, asserentes Joanni nequaquam manum præscissam, sed alteri fortasse culpam servo, aut alicui sane de familia ministro, se per benevolentiam pro Domino dediti; eos vero, quibus præfectio erat imperata, pœnam prætio permutasse. Etenim Joannes, inquebant, domi considens ita canit, ita exultat, ut illum putes nuptias celebrare, epithalamiorumque hymenæorum excitare sonitum: quid quod et ejusmodi ketitiis ejus exultatio videtur major. Hoc nuntio allato accersitur Joannes: qui cum venisset, resectam dexteram jubetur ostendere. Ea autem ostensa, quædam sectionis lineola, Dei Matre rem ita comparante, se prodidit, et manifestum verissimæ mutilationis indicium. Ad hæc rogat Barbarus, quis eum medicus, quæ vulnere imposita medicamenta curassent. Joannes vero clara ingentique voce miraculum prædicans: Dominus, inquit, meus, omnipotens medicus, qui vim ac potentiam minime tardam ad preces habet.

*et miraculum
in se factum
contestans,*

*innocensque
declaratus*

21 Cui rursus Barbarus: Quantum igitur conjicio, quidquid passus es, o homo, passus es nullo tuo crimine: ceterum ignosce mihi, quod inconsculta contra rationem sententia illam tibi pœnam irrogavi: nunc autem pristinum munus administrans principem inter consiliarios nostros locum occupabis; neque enim posthac quidquam nisi te auctore faciemus. At ille in humum se abiciens, adoravit; pronusque jacens obtestabatur per diu, ut se alio concedere, aliamque et amabiliorem viam insistere sineret, ac sequi illum, qui dicit, Ego sum via. Barbarus contra secedendi facultatem abnebat, et erat videre duello, ut sic loquar, certantes Barbarum hunc et Justum illum: iste multum admitebatur Joannem retinere mundi vinculis impeditum; hic vi quadam admissis conabatur illa rumpere, angelicisque alis avolare. Ingens tunc prorsus patebat campus, in quo certaminis arbiter sedebat Christus, spectatores erant Angeli. Dixerit fortasse quispiam nec immerito, malis a sinistra genios animum Barbaro addidisse, simulque lenitatem ad demulcendum persuadendumque. Vicit tamen post multam contentionem duellator meus, et omnia ad persuadendum proposita ab adversario argumenta, tamquam puerilia tela contempsit, victorque excessit, caput illustri vitta redimitus; ac domum, unde mæsto antea vultu exierat, hilariori jam ingreditur aspectu.

*facultatem
impetunt se-
cedendi in
monasterium,*

e

*et bonis recte
distributis*

22 Supererat porro illi duas a Domino propositas sententias sequi, alteram, quæ facultates suas vendere, et pauperibus jubet distribuere; alteram, quæ domos etiam et agros, ceteraque omnia deserrere Domini causa imperat. Circa primam minime tardus fuit, ne fieret; circa secundam vero non sic egit, ut facultates suas temere relinquens, lites et contentiones inter consanguineos multas sereret, aliis aliud adeundæ, hereditatis jus obtendentibus: verum medius inter utrumque incedens, bona sua

partitus est in pauperes et captivos, in servos item suos, quos donavit libertate, in consanguineos, parte quoque sua divinis templis, consecrata. Igitur uti nudus de materno exiit utero, sic excessit e mundo, ceteris omnibus, præterquam veste necessaria, spoliatus. Talis Hierosolymam abiit, ubi adorata, quo par erat cultu, sacrorum locorum majestate, perinde ac divina siti flagrans cervus, in solitudinem concedens, divini Sabæ lauram attigit; habens non itineris tantum, sed et consilii sui comitem ac socium Cosmam, quem prius ejusdem educationis ac institutionis habuerat participem. Diceres illos esse sacrum par, quod simul ad Christi jugum curreret, ut illi colla subjicerent.

ANNOTATA.

a *Utinam epistolæ illæ extarent! interim pro iis esse possunt, quas habemus De imaginibus orationes tres.*

b *Carolus Bartolomeus Piazza, in Sanctuario seu Menologio Romano sub annum 1675 vulgato, ad hunc diem notat, in Capella Paulina, juxta Basilicam S. Mariæ majoris, inter alia Deiparæ magnalinæ hæc quoque historiarum coloribus eleganter expressam cerni; prout distinctius videre est apud Paulum de Angelis, in descriptione ejusdem Basilicæ, lib. II cap. 6. ubi in expressione ejusdem orientalis a latere dextro fenestræ fornicem illustrantis, Sanctus conspicitur truncum brachium porrigens, et sub eo hæc epigraphæ legitur: Reddidit truncum manum S. Joanni Damasceno, qua scribens pro imaginibus ejus pugnarat.*

c *Suffectus Joanni forsitan in eo munere est Theodorus Mansuris filius, ejus verosimiliter patruelis; barbaro hæc saltem gratiam facere volente, ut in familia tam pia continuaretur dimissa ab Joanne dignitas: sed minus felix iste fuit, siquidem Theophanes ait eum II anno Isauri, id est Christianæ ævæ an. 736, ad deserti regionem esse relegatum: quod ipsum forte Leonis machinatione factum est, etiam amicos Joannis persequente.*

NOT. II

CAPUT IV.

Monastica Joannis exercitatio. et sub austero sene perfecta obedientia.

Itaque Joannes, qui unus argumentum est scriptio- nis meæ, divinum illud ovile ingressus, pedibus ad- volvitur Pastoris, enixe orans unum se adderet ad alias gregis oves, ovem se aiens perditam, desertisque de montibus nunc primam ad Christum Pastorem reverti. Gavisus est ea re sacri gregis Pastor, et isto consilio beatum enim dixit: cumque propter vite splendorem et ingeni locupletem facultatem novitius ille uni e præcipuis senibus videretur tradendus, ut tali duce Dei viam intiniret; quem unum maxime omnibus virtutibus credebatur conspicuum, primam advocat, eique Joannem tradere satagit. At is renuit, causatus haud quaquam parem se esse regendo tam celebris doctrinæ viro. Dimittit senem hunc gregis Præfectus, atque post illum accersit alterum: secundus autem eadem cum primo causatur. Tertius quoque post hos adducitur, alique præter hos non pauci: sed una omnes voce deprecari cœperunt Joannis instituendi curam.

*Ceteris ejus
instituendæ
curam recu-
santibus,*

24 Post tam multos autem alios demum induci- tur senex, moribus simplex, sed multa doctrina præditus, qui prompto animo promptum accipiens Joan- nem, eum in suam cellam recipit. Ac primo in limine fundamentum illi substruit præclarum istud: ne quidquam suo arbitrato ageret; Deo autem sacrificaret sudores suos per orationis assiduæ contentio- nem, et lacrymando studeret eluere maculas vitæ prioris: nam Deus id demum sacrificium purum censet,

*docto eundem
seni traditur,*

AUCT. JO.
JEROSOL.
EX MS. GR.
qui ei præcep-
ta excolendi
spiritus

A censet, ac alio omni suffitu oderatus. Hoc primum iis de rebus præceptum fuit, quæ corporis adminiculo fiunt. Circa ea vero, quæ solius animi; monebat ne ullam menti reduceret imaginem, aut formas rerum non convenientium repræsentaret: eandem autem omni vano timore liberaret, ne multiplici disciplinarum efferretur cognitione, quasi iis, quæ didicerat, cuncta esset consecutus: neve appeteret visiones, aut rerum in obsenro positarum manifestationes: ne sua unius fiducia niti assuesceret; ut sibi videatur sine erroris periculo quidquam tenere, quoad usque mens ipsa secernatur a corpore: sed contra reputaret formidolosos esse ratiocinationes proprias, et cogitationes, quæ falli queant: studeret, ne mentem spargi pateretur, sed summa cura illum colligeret, ut hoc pacto divina luce perfunderetur ipsa, purgetur anima, corpus emundetur, ac denique corpus eum anima jungatur menti, ut triplex ea res, propter ipsam cum simplicissima Trinitate conjunctionem, evadat simplex; nec jam carne, neque anima, sed totus spiritu homo constet, duobus illis prioribus voluntatis inductione in tertium illud ac primum, mentem scilicet, transformatis.

et silentii
servandi
tradit.

25 Talem in modum filio pater, ac magister discipulo præcipiebat, hoc quoque adjiciens: Ne ad ullos miseris epistolam: ne quid prorsus externarum disciplinarum commemorares. Silentium prudenter tene: seis etenim istud nostrorum dumtaxat Philosophorum non esse præceptum, verum et Pythagoras ille Samius suis discipulis, arcana Philosophiæ discipulis, ad plures annos tenendum imperavit. Ne rectum arbitrare, etiam bona intempestive proloqui, idque te David doceat, dum ait: Silui a bonis. Quid autem hinc illi evenerit, audi: Concaluit, inquit, cor meum intra me: igne scilicet divini amoris, qui meditatione propheticiæ mentis suscitabatur. Hæc Joannem monebat senex, non scribens in aquis, non ferens in rupibus, sed in terra ferace.

Ps. 38. 3.

26 Multum temporis sic deinceps exegit Joannes per omne experimenti genus instituenti se certam in re quavis obedientiam præstans. Nulla ejus ad imperata detrectatio; nulla in ore querimonia; pensatio in animo erat nulla, qua magistri præcepta intus dijudicaret. Nempe hoc illi unum tanquam in intimis exscriptum tabulis, sic animo penitus insidebat, ut, quidquid ageret, quidquid agere, juberetur, id juxta Pauli consilium sine querimonia ac discussione effectum daret: nam quid eum recte facere juvat, cui in labiis sedeat, aut in corde delitescat aliquid queribundi murmuris, vel, quasi serpens, discussio nefaria? quando' rector evadet animus ita sentientis? quando' ulterius ad meliora provehetur? ideo qui tales sunt, frustra laborant nihil ad interiora proficientes.

Ille obediens
per omnia

27 Deinceps autem acriter obedientiæ pugnis pugilem suum exercens senex, quid non comminiscitur? Sportas, quas suis manibus contexere solebant multas colligens, occasione captata, inquit Joanni: Sportas, fili, si tota usquam Palæstina, Damasci magno venditari intellexi; et rebus, ut tute nosti, opus nobis est plurimis: quamobrem sportis illis omnibus, quam potes celerrime, collectis istuc ito; neque illas tantillo, quam a me jussus fueris, minoris vendito: simul pretium, quam par erat, duplo majus definit. Nihil is reposnit, neque jubentis discessit sermonem, obtemperare certus usque ad mortem. Levat in humeros onus, et quasi pedibus adde retibus parendi studium, ita Damascum proficiscitur centones indutus, squallore ac illuvie obsitus, qui se prius illic viderat splendore conspicuum. Ibi forum circuit sportas offerens venales; quas quoniam aestimabat magno, risum movebat, cunctorum cavil-

etiam sportas
nimio vendere
jussus

humiliter
paret.

lis atque injuriis objectus. Donec tandem ex iis unus, quos habuerat in famulatio, cum illustris ac clarus esset in civitate, contra stans, vultumque ejus ad animum revocans, virum ita aljectum ac pannosum, quis esset fuissetque olim, agnovit: et commiseratione tactus accessit, acsi eum ignoraret quem norat, et sportas pretio tanto emit, quantum flagitabatur. Hoc autem acceptor, viam Joannes repetit ad eum qui se miserat, atque victoris in morem alacri gradu revertit. strato humi hoste, inanis gloriæ ac superbiæ parente.

28 Forte e vicinis Joannis Monachus fuit, qui terrestrem peregrinationem cum cœlesti domicilio commutavit, atque ad Deum concesserat. Sanguine is habebat fratrem, qui calamitate victus, fraterni funeris acerbiter nequaquam poterat occultare. Quamobrem eum Joannes solabatur, quibus poterat verbis revocans a mœrore. At ille in luctu durans, Joannem flebiliter rogavit, ut sibi conscriberet carminis quidpiam ad luctum levandum excitandumque animum. Reverebatur Joannes Senis jussum, nec petitioni annuebat; ille vero non desistebat petere mœstus atque afflictus. Quidni enim, inquiebat, misereris animi dolentis? quidni tenue illi admoves medicamentum, quod dolorem sopiat? Corporum si esses medicus, ac mihi corpus pervasisset morbus, tu vero remedium mihi pro viribus non adhiberes male habenti et viam mortis ingredienti, nonne contempti neglectique mei pœnas Deo esses daturus? Nunc itaque dum pejus habentem me contemnis ac negligis, graviores pœnas daturus es. Senis imperium si extimescis, scito rem istam ita me arcana habiturum, ut nemo audiat. Flexus hoc sermone Joannes, de mortuo elegans carmen componit, quod omnium hactenus ore cantatur hoc principio: Humana omnia vanitas.

Epitaphium
rogatus
ponere

E
cum præter
scis præcep-
tum annuls-
set

29 Forte aberat a cella magister Joannis, qui interea carmen istud modulate succinebat intra cellam; cum Senex foris accurrens, canoramque illam excipiens vocem multa cum ira exclamat: Itane prima promissa exciderunt, et pro luctu ac mœrore delicias canendo captas, et gaudie diffusus sedes? Ille mox causam enarrat seni, obtenditque ejus, qui coegerat, luctum, ac pronum se humi sternens ignosci sibi postulat. At Senex uti rupes aut incus stetit, nihil supplicanti concedens, atque illum e vestigio ejecit cella. Hic admirabili viro occurrit statim primorum parentum inobedientia, eam propter e paradiso expulso- rum. Jamque non habens ubi consisteret; neque quo se verteret, impensius mœrebat eo, cui frater perierat, hæc apud animum suum dicens: Iste quidem fratrem amisit, at ego per inobedientiam animam meam perdi. Demum Senes alios accedens, quos virtute præ ceteris norat eximios, eosdem mittit ad Senem legatos, enixe oraturos, ut se pateret demulceri, et errati gratiam Joanni faceret. Iverunt igitur illi, et multum obtestabantur; ipse autem perinde ac statua nil movebatur precibus, neque discipulo faciebat potestatem redeundi ad cellam.

ideoque esset
ab illo
expulsus,

F

30 Tunc Monachorum istorum quispiam dixit: Posses ei, qui peccavit, aliud quidpiam imperare, quam ut privetur convictu tuo. Ille autem severo vultu; Hanc, inquit, legem Joanni dico, si vult inobedientiæ sibi veniam dari, omnem Lauræ ambitum pererret, suaque manu latrinas omnes purget in monachorum cellis. Hoc illi audito, cum recederent contracto submissoque præ mœrore vultu; multum admirantes inflexibilem Senis animum, occurrit iis Joannes; seque pro more inclinans de Patris adversum se sententia interrogat. Cui illi; non sine stupore se admirari Senis inclementiam, cujus responsum præ verecundia vix auderent exponere. At ipso ut illud patefaceret vehementer ac demisse contendeat.

pro editu
impetrando
jubetur purga-
re lacrimas:

A dente, tandem mœrentes turpem illam repurgationem edicunt. Ille vero ut intellexit, contra eorum spem omnem gavisus est; Facile prorsus, inquit, istuc mihi erit, quin etiam voluptati maximæ. Atque ad repurgationem imperatam illico provolans, cum quæsitis inventisque instrumentis adit cellam Senis in proximo commorantis, et eam ingrediens manus illas fœdare cœpit, quas multis sæpe aromatis habuerat delibutas, et sanatas a Christo dexteram (o magnam viri abjectionem!) luto stercoreque contaminat.

quod facere incipiens et laudatus

31 Quam primum vero audivit Senex tantam Joannis ad obtemperandum promptitudinem, ejusque sinceram et profundam, imò sublimem humilitatem, accurrens complexus est eum, implicitque se collo, manum; oculos, humeros deosculans: et qualem, exclamabat, beatæ obedientiæ pugilem ego in Christo genui? Verum Joannes ad has Senis voces plurimum erubescens, sese inclinabat in terram, et tamquam coram Deo se prostravisset, solum rigabat lacrymis: tantumque abest, ut ad paternas voces inflaretur, aut ad Senis laudes intumesceret, ut magis etiam se demitteret ac magis, atque animus illi doleret maxime. Ita scilicet eos, qui exercitatum habent intellectum, scimus sese ad sui commendationem abjicere, et laudibus propriis moleste affici, in Deum omnia conferentes. Filium pater interea ab humo excitat, et manu prehensens cellam suam cum gaudio subit. Dixisses, observato Joanne, eum in Paradisum voluptatis restitui postliminio; quique veterem Adamum non obediendo in se repræsenterat prius, nunc Christi novam rursus exhibere imaginem singulari illa obedientia.

magis se humiliat.

CAPUT V.

Litterarii labores Joannis, et felix ad Deum transitus.

Non multum post hæc intercessit temporis, cum Seni a per somnum se offert omnium celebrata laudibus, omnisque expers labis Virgo: Et fontem, ait, cur obturasti tam suaves latices emanaturum, tam limpidos, tam copiosos, tam dulces? Daturum aquam recreandis animis, ea, quæ de petra mirabiliter erupit in solitudine, præstantiorem; aquam cujus desiderio captus est David; aquam Samaritanæ a Christo promissam? Permite fontem fluere; fluet enim uberrime, et orbem pererrabit universum, ingentique fluctu hæreseon obducat maria, eaque in admirandam dulcedinem convertet. Qui sitiunt, ad aquam festinanter eant; et qui puræ vitæ carent argento, affectionibus suis, ad pretium distractis mercentur a Joanne epinionum et operum sinceram puritatem. Prophetica ille citharam, ille Davidicum apprehendit nablium; ille cantica canet nova, cantica Deo Domino: Moseos carmen vincet musicis suis modis, vincet Marise tripudium b: fabula dicentur inutiles Orphei cantus. Spiritalem ille cœlestemque intendet melodiam. Ille Cherubicos hymnos assectabitur, et cunctas ecclesias, filias scilicet cœlestis Jerusalem, juvenulas faciet tympanistras, quæ Deo carmen canant, ad Christi mortem et resurrectionem annuntiandam. Ille fidei dogmata c recte exponet, atque hæresis omnis tortuosam obliquitatem notabit infamia. Eructabit cor ejus verba bona, et Regis gesta nuntiabit omni admiratione majora.

u
Monitus a Deipara Senex ne prohiberet Joannem

c
sacra cantica componere,

b

c
jubet eum id libere agere,

33 Mane igitur Joannem advocat Senex, qui hæc arcana didicerat, atque ait: O Fili ad parendum Christi causa prompte, aperi os tuum, ut spiritum ducas; aut potius, quem in corde præcepisti, per os exhala. Sapientiam scilicet loquetur os tuum, quia

mentis multa meditatione exercuisti te. Aperi os tuum, non in parabolis, sed veritatibus: non in ænigmatis, sed dogmatibus. Loquere in auribus Jerusalem, videntis Deum pacificæ Ecclesiæ suæ, verba non vana, neque per auras diffluentia, sed quæ cordi Spiritus inscribit. Conscende in montem Sinai, montem visionum ac revelationum divinarum, ac sicuti in abyssum profundæ humilitatis demisisti te, ita nunc evade in ecclesiæ verticem. Prædica evangelizans Jerusalem, et in virtute exalta vocem tuam: gloriosa namque mihi dicta sunt de te a Domini nostri matre. Ignosce quidquid tibi a me obvenit impedi- menti, per ignorantiam enim feci.

34 Ab eo igitur tempore divinos cantus exorsus Joannes melliflua composuit carmina, quæ Ecclesiam exornarunt, Deoque fecerunt locum tabernaculi, in quo festa agitantium purus sonus auditur. Neque ista solummodo, verum et pro præcipuis festivitatis descripsit orationes et sacrum librum, d scriptamque, ut sic loquor, divina manu tabulam explanavit cum doctorum omnium indoctorumque non parvo solatio, tamquam januam ad subeunda mysteria Theologiæ ceterorumque veræ fidei dogmatum et speculationis atque scientiæ compendiosioris eorum, quæ sive sub intellectum, sive sub sensum cadunt. Quem quidem librum ego cælum dixerim, rectis demonstrationibus, tum a natura tum a Scriptura petitis, multumque ad eruditionem facientibus, velut astris collucens. Quocirca qui in istud cælum non intuetur, neque ejus oblectatus pulchritudine lucem inde accipit, aut cæcus is est, aut tenebris obsitus: nec illum infelicem dicere dubitem, quisquis ad divinum hunc splendorem caligat. Bene prolixus insuper libros de divinarum venerandarumque imaginum e commendabili adoratione rursus exaravit. Et quo ipse in se divinæ imaginis ab initio impressæ pulchritudinem finxerat augustiorem, eo sublimius atque ornatus scripsit de venerandis imaginibus.

D
AUCT JO.
JEROSOL
EX MS GR

qui non illis tantum sed et scriptis libris ecclesiam locupletat.

d

e

socio Cosma in omnibus utens.

f

g
Hoc Episcopo facto

ipse Presbyter ordinatur

35 In his laboribus adiutorem fraterno amore habuit, quem a Spiritu divino fratrem acceperat, Cosmam, Virum illum ornatissimum, suæque eloquentiæ, institutionis, exercitationis participem. Atque is ingeniose imitabatur Joannem suis ad spiritualia carmina studiis, ac suaves concentus cithara et voce succinuit Ecclesiæ, proprium corpus per affectionum compressionem, Deo tamquam tympanum aptans; totum quoque se velut Psalterium decachordum exhibens, dum quintuplicem corporis sensum, animique pares numero facultates arte magna sapienterque intendit. Tandem etiam Patriarchæ f Hierosolymitani manu Episcopus Majumæ y creatus, non sponte ac ultro, sed vi adactus, gregem, ut Deo gratum erat, præclare gubernavit; jamque in grandem ætatem provecus, ad patres suos, seu potius ad Deum, moriendo concessit.

36 Interim idem Hierosolymitanæ ecclesiæ moderator divinitus afflatus, Joannem accersit, eumque ordinavit, ut in cathedra Seniorum laudaret Deum. Is vero ad Lauram divini Sabæ in solitudinem regressus, propriumque, si fas est dicere nidulum subiens sublime volans aquila, nequaquam menti suæ objecit hoc Salomonis pronuntiatum, Presbyteros duplici afficiendos honore, sed in aliam partem contraque se, illud vertendo usurpavit dicens, animi demissionem altero tanto majorem Presbyteris procurandam, quam ante; altero tanto plus contendendum Presbyteris in sui exercitatione. Presbyteris duplicia perferenda certamina, non modo adversus corporis, sed et adversus animi affectiones occultas, etiam iis, qui sibi vacant, nisi eximia utantur prudentia; adeo ut internus etiam sordescat homo, nec id tamen sentiant. Hujusmodi vero affectus sunt,

et reversus ad Lauram insistit vitus et typhus.

dolus

AUCT. JO-
JEROSOL.
EX MS. GR.

A dolus; invidentia; falsa de rebus existimatio; occulta arrogantia; inanis gloriæ studium sub specie humilitatis; alienarum rerum curiosa scrutatio, ejus causa plurima mala se inferunt lingue; animi elatio, atque evagatio; morum vafrities; fastus corporis demissione dissimulatus; abstinentia cum Jeliciarum appetitu conjuncta; voluntatis suæ consecratio; amor vilis lucri; extra legis normam quesita vestis, unde cum fratribus discrepantia, et occulta superbie illecebra.

virtutibus
acquirendis

37 Hæc vitia radicitus evellere suo ex animo cum studeret Joannes, labores laboribus, animi cum primis, adjugebat: mentemque ipsam undequaque in se cogens, libros etiam, quos prius elaborarat, contractos recognoscebat, exornans, expoliens, castigans accuratissime dictionem, sententiam, numerum, constructionem; atque ubi elegantia efflorescebat nimis, et quasi ad luxuriam, prudenti judicio ad gravitatem reducebat, ne quid sen ostentationis, seu levitatis libri sui secum traherent. Sane qui quis in istius viri lucubrationes cum judicio incubuerit, speculationum sublimitatem et gravem orationis conspiciet ornatum. Nunc vero quis pietatis studium in orationibus illis non admiretur; et quomodo divitias sapientiæ suæ in universos large dividat? Etenim acceptum ingenii talentum non in duplum modo, sed et in decuplum auxit: plus ego ad numerum addere reformido, ne angelicos quoque terminos exaggeratione prætergressus videar: cum immodica dimataxat dicere, indecorum sit.

effluantibus
scriptis suis:

B

38 Suis etiam divinus ardor huc eum impulit, ut pro divinis legibus dimicans, primam quidem Damasco deinde ex Palestina impeteret contumeliosos venerandarum imaginum in ipsa Constantinopoli deturbatores. Inde magnæ illius Urbis alumnus, qui Martyrum primo cognominis, et, ut ille Christi causa, ita ipse propter ejus imaginem, lapidibus obrutus in cælum procurrat, cum librorum Joannis meminisset adversus impios pridem scriptorum, divinum virum ac Deo plenum illum appellavit: quamvis autem Episcopali unctione debitus numquam fuerit (nec enim dissimulanda est veritas) suspiciendus est tamen velut frontem martyrii corona redimitus: nam propter eximium zelum pietatis causa ea est adversus virum pium calumnia, ob quam ei manus resecta fuit.

in quibus
zelum laudat
S. Stephanus
M

C

39 Tali vitæ et exercitationis religiosæ peracto cursu, fide servata, imo et per libros propagata, et illustrata dogmatibus, atque in hæc usque tempora monumentis suis stabilita, defensa, vindicata, ad Christum dilectum suum properavit: neque illum jam in imagine contemplatur, aut adorat in figura; sed in faciem contuetur, spectans gloriæ beatæ Trinitatis. Ob has causas hunc pietatis pugilem, cultorem religiosæ vitæ, Ecclesiæ exornatorem, Veritatis ducem; hunc in certaminibus, exercitationibus, doctrina singularem omnino virum, ignorantium magistrum, rudium præceptorem, æquum erat condecorare laudibus, quam potuimus maximis; non quo tantillum gloriæ illi adderemus, verum ut nostri ipse vicissim sit memor in cælis, et nos etiamnum in terra degentes cœlesti illius impleamur gloria, quam David intra pectus filiæ regis, intra regium videlicet animum, testatur residere, dum

et tandem
vita functus
migrat in
cælum.

Ps. 44, 14

palmam ait: Omnis gloria filiæ regis ab intus.

40 Ignosce porro, o ter Beate, mihi que te præsta ardentissimum et perpetuum patronum coram Deo, quia præclarum hoc virtutum tuorum monumentum ab alio nomine, ut potui, simpliciter scriptum Arabica lingua et litteris consecutus ego, cui unum tecum nomen obtigit, in hunc sermonem curaverim vertere ad memoriam posterorum, cum amore tui, tum tuis impulsus visitationibus, imo et tuis, si ita loquendum est, mandatis: meque etiam effice Trinitatis adoratorem, matericæ expertem, spiritualem, totum secretum a corpore, totum abreptum in contemplationibus, totum consecratum in divini amoris holocaustum, quamquam etiam nunc in hoc corpore viventem; ut ab illo citra doloris sensum separatus, cum fiducia bona tecum Deo repræsenter, cui gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Menara rem sic referunt, quasi eidem Coenæ, qui in seculo Joannis præceptor fuerat (nam et hic, ut dictum, ad eandem Lauram se receperat, et forte adhuc in vivis erat) apparuisset Deipara, dicens, quamdiu adhuc sub præceptore Joannes erit? quin potius discipulo tuo præcipis ut exponat hymnos ad ejus gloriæ, qui ex me natus est sine semine, et gaudium eorum, qui me ex imo corde desiderant honorare?*

b *Huc spectant primi in ejus laudem Versiculi similes, οὐρανία προσευχαι: Quem te nominabo Sancte, Theologum Joannem, an David Psalterem? Cytharam spiritu resonantem, an tibiam pastoralem? Dum aures simul et mentem mulces; dum Ecclesiæ ordines omnes exhilaras mellifluis tuis vocibus. O qui fines orbis terrarum illuminas, ora ut salventur animæ nostræ. ii Quem te nominabo. Venerande Joannes et dulciloque? Tu astrum fulgentissimum, tu Trinitatis aquila illuminata, spirituales caligines virtute visiva pervadens; qui ineffabilibus divinitatis mysteriis initiatus, tamquam alter Moyses explicasti musicam tuam artem, ora ut salventur animæ nostræ. iii Quem te nominabo, semper hororande? Portitorem lucis, inclytum ducem, ministrum et spectatorem mysteriorum Dei, sidus illustrans Ecclesiam, lampadem fulgentem iis qui sedent in tenebris, an organum perquam sonorum aut fistulam suavissimam? ora ut salventur animæ nostræ. Similibus laudibus plenus quoque totus Canon est, et quæ de Sancto sunt aliæ divini officii partes in Menæis.*

c *Hinc octavæ Odes strophe prima sic ait: Luculenter scriptis libris redarguisti o Joannes, dissolutionem, Nestorii, Severi confusionem, (quorum hic scilicet unam in Christo noturam, iste personas duas adstruebat) amentiam docentium unam in eodem Christo voluntatem, et fidem de unica operatione ejusdem, orthodoxiæ splendor finibus omnibus refulgens. Et huc spectant ejus libri 4 de Orthodoxa fide.*

d *Iterum libros Parallelorum intellige.*

e *De Imaginibus tres, ut dixi, habemus orationes, cetera desiderantur.*

f *Joannes hic fuisse videtur, circa annum 740.*

g *Majoma urbs Palæstina ad mare, proxima Gazæ.*

h *Stephanus Junior, martyrium perpressus an. 767.*

D

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 32 *
unde eum
sibi propiti-
um auctor
precatur.

E

F

DE SANCTO PETRONACE

ABBATE ET INSTAURATORE CASINENSI.

G. H.

ANNO DCCLII

Ad Casinense
monasterium,
a Longobardis
destructum,

Casinense monasterium, antiquitate rerumque
ibi gestarum magnitudine clarum conditorem
suum reveretur S. Benedictum, et instaurato-
rem agnoscit S. Petronacem. Acta miracula-
que S. Benedicti late deduximus ad diem ejus natalem
XXI Martii, quo vita huc mortali functus est anno DCLIII,
pridie Dominicæ Passionis. Successerunt in monasterii
hujus regimine Constantinus, Simplicius, Vitalis, Bo-
nitus: quo presidente cum dictum monasterium a
Longobardis diriperetur, monachi Romam fugerunt.
codicem sanctæ Regulæ, quam B. Benedictus descri-
pserat, et quædam alia scripta, nec non et pondus
panis, vini quoque mensuram, et quicquid suppel-
tilis potuerunt surripere, deferentes: atque ex
concessione Pelagii Papæ, juxta Lateranense Pa-
triarchium, monasterium construxerunt: uti ista ex
capite 2 libri 1 Chronicæ Casinensis a Leone Marsicano
scripti contraximus. Est hic Pelagius II, in Summum
Pontificem assumptus mense Novembris anni DLXXVII,
mortuus in Februario anni DXC. Addit Leo, monaste-
rium Casinense per annos centum et triginta destruc-
tum permansisse: id est ab anno DXC usque ad an-
num DCCXX, dum, teste Paulo Diacono et monacho
Casinensi, lib. 6 de Gestis Longobardorum cap. 39,
Petronax, civis Brixianæ urbis, divino amore com-
punctus, Romam venit: hortatuque tunc Gregorii,
Apostolicæ Sedis Papæ, Casinum castrum petiit:
atque ad sacrum corpus beati Patris Benedicti per-
veniens, ibi cum aliquibus simplicibus viris, jam
ante residentibus, habitare cœpit: qui eundem ve-
nerabilem virum Petronacem sibi Seniore (id est
Abbatem) constituerunt. Hæc ibi. Papam illum fuisse
S. Gregorium secundum, diximus ad hujus Vitam die
XIII Februarii §. III Administrant is Romanam Eccle-
siam ab anno DCCXV ad annum DCCXXXI. Sub hoc Pon-
tificis circū annum DCCXX, Casinum venit Petronax:
S. Willibaldus, postea Episcopus Elystetensis, ut Acta
ejus VII Julii elucidanda habent, veniens ad S. Benedi-
ctum, hoc est, ad monasterium Casinense, ibi reperit pau-
cos monachos et Abbatem, nomine Petronacem, apud
quem per decem annos mansit: quibus exactis perre-
xit Romam, sedente summo Pontifice Gregorio III,
qui dicto Gregorio secundo successerat. Venit autem S.
Willibaldus circa annum DCCXXXIX aut sequentem, ut
latius diximus VII Februarii ad Vitam S. Richardi pa-
tris §. 2, et ad Vitam S. Gregorii Papæ secundi sub
finem §. 3. Porro S. Willibaldus in primo anno fuit
Cubicularius ecclesiæ, et in secundo Decanus erat in
monasterio: et postea per octo annos fuit portar-
ius in illo monasterio, quod stat supra in monte
valde excelso, et alios quatuor erat in alio monaste-
rio, quod infra stat juxta amnem Raphito. Utrum-
que monasterium late describit Leo lib. 1 cap. 31.
Nunc monasterium inferius non extat.

2 At quæ de horum monasteriorum constructione ha-
beant alii, inspiciamus. Paulus Diaconus capite supra
indicato ita scribit. Hic Petronax non post multum
tempus, cooperante divina misericordia, et suffra-
gantibus meritis B. Benedicti Patris, jamque evo-
lutis fere centum et decem annis, ex quo locus ille
habitatione hominum destitutus erat, multorum ibi
monachorum, nobilium et mediocrium, ad se concur-
rentium, Pater effectus, sub sanctæ Regulæ jugo,
et B. Benedicti institutione, reparatis habitaculis
cœpit vivere, atque hoc sanctum cœnobium in statum,

quo nunc cernitur, erexit. Hæc Paulus Diaconus:
cujus verba, hic supra relata, ita explicat Leo Ostiensis
lib. 1 cap. 4. Cum autem omnipotens Deus, præfa-
tum B. Benedicti cœnobium jam decrevisset mise-
ratione illa sua omnipotentissima restaurare, et
cœnobiolem institutionem, quæ inde principium
sumpserat, ex ejusdem Patris loco et per orbis cir-
culum propagare: contigit disponente Deo, ut Pe-
tronax, civis Brixianæ urbis, vir valde religiosus,
divino afflatus amore, Romam venisset: quem
Reverendissimus.... Papa Gregorius cœlitus inspi-
ratus admonuit, ut hoc Casinum castrum peteret;
atque monasterium B. Benedicti, quod jam per tot
annos destructum manserat, suo studio reconciliare
satageret. Quo annuente, mox idem venerabilis
Pontifex cum illo aliquantos de Lateranensi Congre-
gatione Fratres direxit, et alia quoque illi nonnulla
adjutoria contulit. Is ergo huc ad sacrum B. Benedi-
cti corpus perveniens, tam cum illis qui secum
venerant, quamque etiam cum aliquot simplicibus
viris, quos inibi jam pridem resedisse reperit, habi-
tare cœpit anno Domini septingentesimo ac vicesi-
mo: atque ab eisdem Fratribus in Abbatem prælatus,
cooperante Deo et B. Benedicti suffragantibus me-
ritis, constructis decenter habitaculis, ac multorum
ibi Fratrum congregatione statuta, sub regula sanctæ
doctrinæ vivere studuit. Hactenus Leo: in ejus
textum sciens quispium sed plene imperitus, inseruit,
Papam Gregorium fuisse tertium: quam vocem appo-
sitis punctis, utpote contra mentem auctoris intrusam,
omissimus: idque clarissime ex anno DCCXX appo-
sitione convincitur: et dicta vox deest apud Paulum Dia-
conum.

3 De aliis fabricæ adjutoribus ista addit idem Leo.
Quem, Petronacem videlicet, tres quidam nobiles viri
Beneventani, Paldo et Taso atque Tato germani
fratres, qui ante quindecim circiter annos monaste-
rium sancti Martyris Christi Vincentii, juxta or-
tum Vulturii fluminis, de propriis sumptibus con-
struere cœperant, cum essent potentes ac divites,
in ipso opere tam per semetipsos, quam per suos
usque ad restorationem loci hujus plurimum adju-
verunt. Hæc ibi. Vitam horum fratrum scripsit S.
Aubertus, ibidem Abbas fere coævus, cujus meminit
Paulus Diaconus. Refert autem ille S. Pallonem re-
gimen cœnobii suscepisse anno DCCVII, cum jam
biennio ante videatur captum construi monasterium. ut
sint quindecim circiter anni ante restauratum Casinum
anno DCCXX, quo S. Paldo vita functus est XI Octobris,
ad quem diem dicta Acta evant elucidanda. Huic succes-
sit S. Taso, anno DCCXXXIX die XI Januarii mortuus;
quibus tertius frater S. Tato substitutus, obiit XI De-
cebris anni DCCXXXIX. Nos Ferrarium secuti, quod
dicta Acta necdum haberemus, Tatonem loco Tasonis
retulimus ad XI Januarii, quod in Supplemento poterit
emendari. De S. Petronace ab his fratribus adjuto si-
lent Acta indicata, quod aliunde Leo potuit scivisse.
Præfatæ relationi ista subdit Leo: Hic ecclesiâ B.
Martini, quam parvulam reperit, sedecim ferme cu-
bitos auxit, ibidemque absidam efficiens in honore
Beate Mariæ semper Virginis et sanctorum Marty-
rum Faustini et Juvitæ, in ea altarium statuit, in quo
etiam et brachium unius illorum, quod secum de
Brixia portaverat, decenter recondidit. Acta varia
horum Martyrum illustravimus ad diem XV Februarii.

E

anno 720

adjutantibus
SS. Pallone,
Tasone et
Tatone,

F

natus S.
Petronax

a S. Gregorio
2 Papa

duplex mo-
nasterium
restaurat,

* alius triginta

et Abbas
multorum
monachorum
constituitur

A 4 Præfuit S. Petronax canobio Casinensi sub tribus Pontificibus Romanis eisque Sanctis, scilicet S. Gregorio II, S. Gregorio III, et S. Zacharia, qui ecclesiam administravit ab anno DCCLXI et initia Decembris, usque ad annum DCCLII et diem xv Martii, quo ejus Acta exornavimus. Hujus beneficia monasterio collata ita describit loco indicato Paulus Diaconus: Huic venerabili viro Petronaci in sequenti tempore Sacerdotum præcipuus et Deo dilectus Pontifex Zacharias plura adjutoria contulit, libros scilicet sanctæ Scripturæ et alia quoque, quæ ad utilitatem monasterii pertinent, insuper et Regulam, quam beatus Pater Benedictus suis sanctis manibus conscripsit, paternâ pietate concessit. Hæc Paulus et ex eo Leo, qui addit ista: Contulit etiam pondus libræ panis, et mensuram vini, quæ olim inde sub Longobardorum invasione, monachi fugientes secum Romam detulerant. Ab hoc etiam sanctissimo Papa prædictus Abbas privilegium primus accepit, ut hoc monasterium cum omnibus cellis sibi pertinentibus, ubicumque terrarum constructis, ob honorem ac reverentiam sancti simi Patris Benedicti, ab omnium Episcoporum ditione sit liberum, ita ut nullius juri subiaceat, nisi solius Romani Pontificis. Hæc ibi, ad quem locum

B 1; eruditissimas notas de qualitate et origine spiritualis jurisdictionis Casinensis adjungit Anglus de Nuce, ex Abbate Casinensi factus postea Archiepiscopus Rossanensis in Calabria.

Inter nobiles monachos, quos supra Paulus Diaconusasserit concurrisse, eminuit Carolomannus Dux Francorum, Pippini Regis frater, quem anno DCCLXVII Casinum secessisse et monachum effectum, habent Annales Fuldenses. Accessit et Ratchinus Rex Longobardorum, qui teste Leone cap. 8 dicti libri primi, ad hoc monasterium B. Benedicti perveniens, et sub regulari magisterio instituendum se tradens, post religiosam satis ac Deo placitam conversationem, ibidem vitæ finem sortitus est... Uxor vero illius nomine Tasia, et filia Ratruda, concedente et adjuvante præfato Abbate monasterium pnellarnm, non longo a Casino (fluvium hic intellige non montem) in loco qui Plumbariola vocatur, propriis sumptibus extruxerunt; multisque ditatum opibus, ibi sub magna cautela et districtione regulari vitam agentes, ultimum diem elauserunt. Hæc ibi Casinum etiam, ut disciplinam monasticam perfectius addicerent, se receperunt S. Willibaldus supra laudatus, et S. Sturmus primus Fuldensis Abbas a S. Bonifacio Casinum directus. Quibus adde aliquanto posteriorem tempore S. Luidgerum deinde Miniyardiordensem, seu Monasteriensem Episcopum, qui anno DCCLXXXIV pulsus e Frisia, Romam indeque ad Confessionem S. Benedicti concessit ad biennium, uti in Commentario de ejus Vita explicatum xxvi Martii. Cardinalis Baronius, cum secutus Sigebertum ad annum DCCLXVI, num. vii indicasset monasterium Casinense a Petronace restauratum, num. viii adit ista. Mirum dictu, quanta mox ex nova plantatione Petronacis fuerint propagata eo in loco germina monachorum, et aucta eorum examina instar apum, quæ ex turgescitibus

alveariis prodenntes, in diversa loca ad foetus D multiplicationem volaverint: uti a nobis ad quamplurimos hujus institutionis Sanctos tota hoc opere nostra est dicendum.

6 Tandem concludit Leo cap. 8 dicti libri primi, Petronacem præfuisse huic monasterio annis triginta duobus, defunctum esse u Nonas Maji, et sepultum in porticu juxta ecclesiam S. Martini. Dicti anni si completi sumantur, ab anna DCCLXX ad annum usque DCCLII erunt numerandi. Quo adhuc anno DCCLII Optatus, Petronacis successor, a Stephano II Papa (qui a die xxix Aprilis hujus anni Pontificatum susceperat) ad Regem Aistulphum, post septimum ab illius ordinatione mensem, destinatus est, sed eo non obstante potest Petronacis obitus in hunc diem vi Maji anni DCCLII incidisse. Natalem ejus celebrat Arnoldus Wion his verbis: Casini S. Petronacis Abbatis, qui Casinum monasterium post ejus primam eversionem, magnifice restitavit, et observantiam monasticam propagavit. Secuti Wionem Dorygnus, Menardus, Bucelinus in Fastis Benedictinis, Mabillon in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, Marcus Antonius Scipio in Elogiis Abbatum Casinensium: Ferrarius in Catalogo generali, qui omnes eum Sancti titulo honorant: uti etiam facit Bernardinus Fainus in Vita Italica a se composita et ad nos missa, in qua testatur S. Petronacem hac vi Maji in monasterio Casinensi Officio ecclesiastico sub ritu duplici coli.

7 Idem Faynus narrationis suæ exordium sumit, ab antiqua apud Brixianenses atque ac Romanos Petroniorum familia, quæ in agro Brixiano, octodecim circiter millibus ab urbe, possederit atque a se nominaverit Petroniacam, vulgo Pedergana: ubi Petronax exceperit aliquos e Cassinensium dispersione monachos, ferentes secum partem eæ sacro cruce S. Andree, in ejus honorem ipsis monasterium ædificavit. Quæ omnia in silentio antiquorum scriptorum nulimus indiseussa relinquere; cum nullæ sint incertiores conjectationes, quam quæ eæ nominum affinitate desumptæ, præsumunt adscribere homines illustres familiis certis, aut olim nobilibus aut nunc famosis, et familias locis, aut hæc illis assignare.

8 Existimem ego, si S. Petronacem funditorem habet monasterium istud S. Andree, id ab eo conditum, non ante, sed post restauratum Cassinum; idque etiam verosimilius æstimabo, si probatum fuerit, quod narrat idem Faynus, Petronacem anno DCCLXXXIX excurrisse Brixiam, invitatu S. Apollinaris Episcopi, et pro osse ex brachio S. Benedicti, quod assererat, quodque argenteo brachio operis Longobardici antiquissimique inclusum etiam nunc custoditur, et quatuordecim Martii honorandum proponitur, in Cathedralis ecclesiæ capella quadam sanctæ Cruci dicata; accepisse, die xiii Septembris, simile os ex brachia dextro S. Faustini. Ex hujus autem rei tam distincta notitia, quam vir sincerissimus debuit in monumentis dictæ ecclesiæ reperisse, magis etiam confirmaretur, quod Casinenses prætendunt, fidem de præsentiu sancti corporis in Cassino eo tempore minime controversam fuisse inter eos qui istuc tunc habitabant.

ARGUMENTO G. II. ar S. Zacharia Papa varia dona conferente

et exemptionem concedente.

Fuerunt sub eo monachi Carolomannus,

Ratchinus cum uxore et filia,

SS Willibaldus, Sturmus, Luidgerus, aliique.

S. Petronax vita functus anno 732

6 Maji inscriptus fastis,

et dicitur coli Officio ecclesiastico. E

In agro autem Brixiano ædificasse monasterium S. Andree

et attulisse Brixiam os S. Benedicti pro eo que accepisse unum S. Faustini F

DE B. BONIZELLA VIDUA

G. H.

TREQUANDÆ IN SENENSI DIOECESI.

AN. MCCC
Cultus 3 Do-
minica Maji,

Haud longe a diœcesis Senensis, ad Claniâs usque paludes procurrentis, Orientali termino Trequanda oppidum visitur, istic fere ubi fontes Umbronis fluvii emergunt, p. m. circiter 20 a metropoli. Hujus oppidi parochialis ecclesia B. Bonizellæ diem quotannis festum celebrat, populis ad sepulchralis aræ festum concurrantibus, uti ad vi Maji habent Fasti Senenses, ab Inthronatorum Academiam anno 1669 altera vice editi, et Eminentissimis Flavio ac Sigismundo Chisiis S. R. E. Cardinalibus dicati. De hac plura rogatus docere R. P. Sebastianus Conti, auctor elogii mox proponendi, respondit, festum agi Dominica tertia Maji: et supra, seu potius ultra altare, ad parietem Sacerdoti celebranti obversum, servari integrum ejus cadaver: ad cujus pedes jacet etiam B. Guido ejus nepos, corpusculo pariter integro, quemadmodum videre est per obductam fronti aræ crystallum, quando aperitur tabulatum, quo arca concluditur: quod quidem tabulatum elausum ut plurimum servatur tribus clavibus, penes oppidi Prætozem, Priorem Communitatis, et ecclesiæ Parochum remanentibus: in eodemque tabulo, positus hoc sæculo titulus legitur; Bonizella Trequandæ miraculorum fons: miracula tamen nulla ibidem scripta aut picta habentur, saltem quæ authentice probata sint. Ita ille per epistolam datam xxv Julii anno MDCLXXVI. Elogium, quod dixi, tale est.

corpus inte-
grum super
altari.

B

Acta flammis
absumpta:ex traditione
habetur, nobi-
liter natumobisse an.
1300et largitate
erga pauperes
recoluisse.

C

2 Flammæ, quæ anno MCCCXXXIV aut sequenti Aretini Episcopatus tabularium olim absumpserunt, meliori sane luce dignis Bonizellæ gestis, in commentarios ibi relatis, venerabundæ posteritatis admirationem orbarunt. Fama tamen, perpetuo tractu ad nos usque deducta, dubitare non sinit, eam, licet productam ex illustri Cacciacontium genere (qui videlicet titulo Comitum Scialengæ, Ascianum, Sinalongam, Foianum, Trequandam, Penoinum, aliaque oppida in Senensi ditone; nec pauca in Florentina, nomine Comitum Palazzoli et Fabricæ, jam pridem possederant) nihil tamen antiquius habuisse, quam heroica pietate assequi, ne suam nobilitatem generi deberet. Quare, post Naddum Piccolomineum conjugem illi morte sublatum, ad Belsederii pagum sese recipiens, vitæ reliquum, hoc est in annum usque MCCC, ipsius mortalitati supremum, ad Christianæ perfectionis exegit.

3 Quo enim, per mortalium illecebrarum fugam et corporis afflictationem, severior in seipsam, eo in egentes humanior, suos amplissimos redditus impendebat sublevandis ulcerosis ac mendicis, iisque sanctimonialibus quas premerent rei familiaris angustiae. Nimirum sapientissime provida, per pauperes, Dei nummularios, perituras divitias commutabat æternis: atque ita pecunia, sollicitum aliis bonum, ipsi tutissimum evasit et plane fruendum. Ceterum sanctimonialiæ, cui feralis, uti diximus, flammularum splendor oblivionis tenebras inducere visus est, admirabili vice ipsæ sepulchri umbræ lucem rependerunt gloriæ immortalis. Cum enim in Trequandensis templi extimo pariete, Bonizellæ cadaver, tribus appositis candidis marmoribus, conditum fuisset; ita denique sacrum thesaurum Superi publico bono detectum voluere.

4 Apes, per marmorum illorum, haud apprime coeuntium, spiramenta, ultro citroque sollicito dis-

Maji T. II

cursum commearum inspectæ, inclusi occulto alveari favi in spem aliquos excitant, et ad amovendos lapides induxerunt. Cum ecce Bonizellæ cadaver intuentur, in cibus obsequium apum studia fervebant, suæ videlicet obliatarum naturæ, mortuis ne floribus quidem, non modo corporibus, insidere exhorrescentis. Sed mortuum videri non poterat corpus illud, quod ab omni prorsus tabo exinsum, et nullo cæmentorum aut vetustatis situ obrutum, etiamnum sanctissimi animi integritatem spirabat. Et vero ad beatas manus ingeniosum examen confluerat. Quam bene! Si enim sedere in ore infantis Platonis, tunc etiam suavitatem illam prædulcis eloqui portendentem; quanto dignius Bonizellæ manum ambiarent, testes dulcedinis, quam ex illa longe amabilissimam liberalitas expressit in miseros? Quod autem tantæ pietatis suavitas ullo satis melle adumbrari nequibat, omissi sui nectaris officio, ceram inter sacras palmas dædalæ volucres confinxerunt in calicem, aræ mysteriis destinato persimilem. Ne scilicet dubitari posset, Dominum, cui per pauperum manus opes Bonizella erogaverat, hereditatis suæ sui que calicis partem fuisse potissimam. Animus certe, in tantam pietatem flecti cereus, qui posset aptius quam cera referri?

Apum per
sepulchri rimas
c omneantium
inductio,Invenitur
corpus in-
corruptum,E
manibus te-
neus ceram
calicem ab il-
lus confectum:ab eo decen-
tius repositoannulum
aurum detra-
hens mites

F

excitata
pauatur,sanatur eodem
restituto:incorruptæ
quoque illius
vestes et ve-
pos aræ con-
sepultus.

5 Cadaver, tam mire conspicuum, debitis cultibus exceptam, et loculo affabre constructo conditum, aliis aliisque prodigiis cœpit exinde clarescere; quemadmodum suspensæ ad ejus tumulum votivæ tabellæ soteria solventium, antiquitate notabiles, fidem faciunt. Illud inter cetera commemoratione dignissimum. Palantibus aliquando turmis per vicinos Trequandæ agros, nonnulli milites, templum ingressi et ligneam arcam intuentes, in edito collocatam, quid lateret scrutaturi, illam vi recluserunt. Ubi vero candidum Bonizellæ corpusculum invenerunt, ceterorum quidem oculos quidam pietatis sensus corripuit, at unius audacissimi obtutum longe magis aurum sollicitavit, quod gemma obsignatum emicabat e digito. Eum itaque annulum dum non veretur abripere, in ipso vestigio ereptam sibi oculorum, in crimine ducum, lucem indoluit; et videlicet sensit, plane cæcam esse cupiditatem. Verum sic ræcus scelus tandem suum dextræque violatæ potentiam vidit, et pœnitentiæ collyrio medicinam perditis oculis fecit. Nam statim atque ingemiscens, reposito annulo, veneratus est manum, virtutes pauperes, non scelera alere jam dudum solitam, recepto luminum usu convaluit: ut jam pro decantata Achillis hasta Bonizellæ annulum verissime suspicere liceat, validum sanitatis, non impertiendæ minus, quam propellendæ.

6 Præ hac tamen de auri sacra fame palinari vietoria, multo nobiliter cælestis heroïna gloriatur, quod temporis, avido dente cuncta absumentis, vires post tot jam sæcula perenni triumpho subigat, per sui corporis ipsorumque vestimentorum, quibus illud olim humatum fuit, integerrimum nitorem. Cujus intaminatæ formositas in partem admittitur consepultus illi parvulus nepos, pretiosa appendix, B. Guido, usitato jam sacri honoris titulo nuncupatus. Parum quippe Bonizellæ fuerat, vim corruptionis expertem suo retinere cadavere, quod rarum; nisi illam, quod plane rarissimum, in aliena quoque transmitteret.

AUCTORE G. II. **A** 7 *Hactenus* P. Sebastianus Conti Pistoriensis, nostræ Societatis Sacerdos, alter, post præ mem. P. Joannem Baptistam Ferrarium Senensem, *Factorum prædictorum auctor*, indicatus per præfixam elogio litteram C, sicut ea quæ Ferrarius composuit notat littera A. Suos enim illas duas insignes alumnos, ea quæ librum edi curavit Academia noluit propriis signare nominibus in proæmio, sed Academicis et inter solus Academicos notis, quibus huic Amœnum, istum solet nuncupare Compositum; nescio an satis profundo apud omnes usu; quando sic notitiæ posterorum subducere- tur, qui fuerint operis laudandi auctores, nisi eorum nomina aliunde mihi induciant, hic manifestanda iudicasse. Ceterum tam spectabilem Sanctitatem a Philippo Ferrario et Nicolao Brantio præteritam fuisse mirarer,

nisi tanta esset sacrorum hujusmodi pignorum per Ita-
liam copia, ut unius alteriusve scriptoris notitiam dili-
gentiamque necessario deberint multa latere, dum
non vacat vicatim singulas regiones percurrere: et
multi, ignorantia rerum vel incuria tardi, negligunt
indicare minus nobilium locorum proprios Tutelares.

8 *Causa referendi in fastis ad hunc vi Maji Boni-*
zellam necdum mihi innotuit: crediderim tali die mor-
tuam putari: tertiam tamen hujus mensis Dominicam
electam, aut pro majori populi commoditate, aut quia
tali Dominica facta sit solennis ad aram translutio:
cui licet ad pedes positus iustus Guido etiam Beatus
vocetur, nalmi tamen ejus nomen proponere in titulo,
cum speculem ob avia cultum nullum habeat: quare
nec inter Senenses Sanctos seorsim ab ea nominatur.

cur relata ab
hunc 6 diem?

DE B. ELISABETHA HUNGARA FILIA REGIS ANDREÆ III, ORDINIS PRÆDICATORUM, THOSÆ IN HELVETIA.

AN. MCCCXXXVIII
S. Elisabetha
vidua ex Ste-
phano fratre
pronuptis,
cum synonyma
cognata tum
ab utris
tum a Georgio
Eppio lauda-
ta
Vita ex Chro-
nico Thosano
accepta a
Mureri,
B *Postquam* Andrea II Hungarorum Regis filia, Landgravii Thuringiæ vidua, S. Elisabetha, virtutibus in vita et miraculis post mortem celeberrima, genus suum illustravit; plures in eadem familia Regia claruerunt ejusdem nominis heroides: inter quas duæ Ordinem et habitum S. Dominici amplexæ, commemorantur ab Ambrosio Targio in MSS. Latinis Mediolani servatis parte 3 et ex hoc apud Michælem Plodium lib. 1 §. 223 Italice: sed utrobique satis confuse. Distinctas de utraque egit Sigismundus Ferrarius, de Rebus Hungariæ Provinciæ parte 2 lib. 2 cap. 35 et sequentibus, deducta eorum genealogia linea, ostendens quod prædictæ S. Elisabethæ ex fratre quidem germana suo Bela proneptis fuerit soror Elisabetha, Stephani II filia, in monasterio insula S. Mariæ professa, quæ anno ætatis suæ xxv, Christi mcccxxv testimonium dicit de extrema sanctitate B. Margarete amite suæ, in eodem Ordine defunctæ, incertum quomodo postea superstes, quodque altera soror Elisabetha, ex alia sed non germano S. Elisabethæ fratre Stephano fuerit filia Andreæ III; verum ubi vixerit et quam sancte, omnino ignoravit; hoc solum de ea proferens, quod Fr. Georgius Eppius Himpinensis, in libro de personis utriusque sexus illustribus Ordinis Prædicatorum, sic scripsit. Elisabeth, filia Andreæ Regis Ungarorum illustrissimi, vita, religione, virtutibus, et miraculis præclarissima. Sicut enim lucerna splendens super candelabrum, ita hæc in congregatione Sororum singulariter radiavit exemplis eximie sanctitatis. Hæbat hanc gratiam, tam apud Deum quam apud Sorores, quam mirabantur valde, et intuebantur vultum ejus tamquam vultum Angeli stantis inter illas. Peracto demum laudabiliter vitæ suæ cursu, in pace in idipsum obdormivit, stolam immortalitatis accipiens a Domino Jesu Christo, sepultaque honorifice anno Domini mcccxxxvi.

2 *Cetera, quæ de hac Elisabetha ignorarunt auctores prænommati, in lucem protulit Henricus Murerus Lucernensis, Carthusiæ Ittengensis professus, in Helvetia Sancta, vitam ejus Germanicè reddens ex vulgari Helvetico, quo Thosani monasterii Chronicon quædam Sanctimonialis conscripsit. Chronicon in monasterio Wilensi S. Catharinæ, Abbatii S. Galli subjecto Murerus reperit; unde ipsum quoque rogatu meo petiit et impetravit Constantiensis nostri Collegii anno mdcclxxvii Rector R. P. Melchior Balthasar: et Mureri versionem cum ipso conferens, eam omnino fidelem attestatus, non existimavit operæ pretium, ipsum vulgarem con-*

textum transcribere, ad Latinam versionem ex eo im-
mediate curandam. Fuisset hoc quidem nostri operis
instituto congruentius, quo intellecto voluisset idem Pa-
ter interpretandi laborem in se suscipere, quia nemo
forte alius eum linguam aut characterem legere potuis-
set: sed graves quædam intercesserunt causas, ob quas
restitutus jam monasterio Wilensi codex haud facile
potuit postea repeti: quare acquiescendum hic mihi
fuit, et Mureri contextus, sub tam fideli teste probatus,
exhibendus Latine.

3 *Ab hoc, Sancta Elisabetha Virgo et Regina, ex*
usu perpetuo Thosani, in quo vixit, monasterii appel-
latur. Regina quidem dici vivens noluit, dicta est ta-
men constanter post mortem, ab aliis Thosanum mona-
sterium incolentibus aut visendi sepulcri causa eo adven-
tantibus, utpote Regis filia; nec Regina tantum, sed
Sancta Regina: manetque hic tumulo honos, etiam
apud hæreticos Zwingianos, qui monasterium Thosa-
num possident; ipsamque S. Elisabethæ tumbam, ex
vivo lapide structam, hæcenus servant inviolatam; cre-
duntque ejus corpus in eo contineri, nullo quod contra-
rium suadeat argumento in lapidibus apparente. Plura
venerationis antiquæ signa temporis edacitas et hære-
seon invulatio nobis invidit. Neque olim tantæ sancti-
tatis fama longe extra Helvetiam se diffudit, quo fa-
ctum ut ipsi Ordinis scriptores exteri de ea nihil fere
invidierint. Quare continet me intra titulum Beatæ,
quem facile probabit ipse hæreticorum hujus temporis
de ea sensus. Annum mortis notabo mcccxxxviii, Mu-
rerum secutus: qui anno mcccxcvii natam, ætatis anno
xiii professam, xli defunctam scripsit, certiori, ut cre-
dimus, auctoritate informatus

VITA

Ex Germanico Henrici Mureri.

CAPUT I.

*Regia Elisabethæ prosapia. Vitæ religiosæ ini-
tia.*

Circa annum Domini mcc, Hungariæ Rex præerat
Andreas, ejus nominis secundus: qui ex prima sua
uxore Gertrude, Bertholdi Meraniæ Ducis filia, sus-
tulit sanctam lateque celebrem Elisabetham, Thu-
ringiæ et Hassiæ Landgraviam, cujus in casta vidui-
tate consummata festus dies agitur xix Novembris.
Idem Andreas secundis nuptiis, cum Beatrice Aldo-
brandini

S Elisabethæ
puter An-
dras 2

et sepulcri
honor adhuc
superstes

F

A brandini Marchionis Estensis filia a contractis, obiit anno MCCXXVIII relicta uxore gravida : quæ in patriam regressa ibidem filium peperit, Stephanum nomine. Hic adultus conjugem accepit ex Veneta Maurocenorum nobilitate Thomassinam : quæ non solum iugentem ei dotem attulit, sed etiam filium heredem peperit, quem Stephanus a patris sui nomine voluit Andream dici. Huic cognomen Veneti adhaesit, quod apud Venetos natus et educatus, regionem illam singulariter dilexit, etiam postquam avitum regnum b obtinuit; quod patruelis suus Ladislaus amiserat anno MCCXC, propter insolentiam exosus suis, ideoque ab eis vita simul et principatu orbatus, succedente Andrea, quem diximus Tertio; qui Albæ coronatus, regnum laudabiliter tenuit; populoque et proceribus carus, insignibus contra inimicos victoriis illustravit.

2 Huic uxor obtigit Fenna nomine, nata Siciliae c Regina; eique filiolarum unicam peperit Budæ in Hungaria, quam a nomine Sanctæ suæ proamitæ Elisabetham in sacro baptismi salutaris lavacro dicere placuit, in omen futuræ virtutis, qua electam sibi sponsam ornaturus erat fidelis Deus. Ipso quo hæc nata est tempore, anno scilicet MCCXXVII, Budæ adfuit honestus quidam Constantiensis civis, Thosani cœnobii Defensor, qui duas ex filiabus suis nepotes in eodem habebat monasterio. Hic narravit quomodo ad argumentum et augmentum publicæ propter Principem natam lætitiæ, ex omnibus Budensis urbis turribus vini fontes fluxerunt, unde cuivis volenti ministrabatur gratis : quodque omnes simul campanæ pulsatæ fuerint, Principibus regni totaque nobilitate gratulandi causa ad aulam properantibus.

3 Mortua post aliquod ab inde tempus Fenna, Andreas Rex secundam accepit uxorem Agnetem, filiam Alberti Austriaci Romanorum Regis : quæ cum aliquamdiu in Hungaria vixisset, obtinuit a Domino suo Rege et marito, ut cum bona ejus gratia Elisabetham privignam ducere Viennam posset, ibi inter fratris sui liberos educandam. Postquam vero Andreas Rex anno MCCCI, sui regni XI, Budæ obiit, apud Fratres Minores sepultus : relicta ejus Agnes Proceribus persuasit, ut Elisabetha desponderetur Henrico d Duci Austriæ fratri suo, transcripta in ipsam dote propria, quæ ad trecenta Hungaricorum millia numerabatur. Sub hæc anno MCCCVIII

C i Maji apud Vindonissam castrum Helvetiæ ad Rusam, cæsus est Rex Albertus, pater Agnetis, a fratre suo filio e Joanne; cujus mortem ultura Regina cum sua privigna in Hungariam rediit : neque solum cum fratribus suis Austriæ Ducibus persecuta est reos cædis, sed eorum etiam viduas liberosque innoxios et consanguineos plerosque in mortem tradidit, terras autem et castella eorumdem incendiis populationibusque vastavit. Super quibus malis tantoque effuso sanguine graviter tandem compuncta Elisabeth est, nec minus Regina ejus noverca : communisque pœnitudinis consilio, restaurarunt Koninxfeldense monasterium. Sperabat autem Agnes futurum ut Elisabetha privigna induceret animum istic cum ipsa manere et statum religiosum amplecti : verum cum locus ei non satis placeret, permissum est ut in Suevia inter confœderatos eligeret cœnobium, in quo servire Deo et vitam finire vellet. Elisabeth autem declaravit, non aliud se velle ingredi quam Thosanum in Turgovia, prope Winterthurnam.

4 Annum ætatis agebat decimum tertium virgo regia, quando ante novæ ecclesiæ altare præcipuum, sacrum Prædicatorii Ordinis habitum prima sumpsit : quod altare postea dedicatum fuit in honorem Annuntiationis Marianæ Sanctæque Elisabeth Turin-

gorum Landgraviæ : cumque in eo habitu hebdomades quindecim absolvisset, in omni observantia, obedientia, et humilitate, qualem Ordinis rationes exigunt; mandavit Sororibus Domina Agnes, ut ipsam ad religiosam professionem susciperent. Cui cum vehementius instanti negare nihil Sorores possent, consenserunt tandem ut Professionem emitteret Elisabeth, prout libens volensque fecit. Cognito enim novercæ erga se animo, a quo non magnum posset sperare auxilium solatiumve, aversari mundum et fallaciam creaturarum cœpit generosius, suumque amorem omnem convertit ad Dominum et Salvatorem, cui se per vota religiosa obligabat.

5 Hic ei Regina Agnes magistram et instructricem præposuit Friburgensem quandam sanctimoniali ex Brisgovia, acceptam a monasterio S. Catherinæ in Wura / cognominato : quæ Busnangensi familia orta, erat Rudolphi Habsburgii ex sorore g neptis. Hæc cum severo admodum esset ingenio, haud parum dure Elisabetham tractabat, adeo ut Sorores ceteræ vehementer compaterentur puellæ. Eodem fere tempore beata mater et fundatrix monasterii Witichensis, Ordinis S. Francisci in Valle Kitzingensi, Luidgardis, Koninxfeldiam venit ad Hungarorum Reginam Agnetem, ut cum ea ageret de opportunis monasterio novo subsidiis confirmationeque Pontificia eidem impetranda : quæ cum apud Reginam mensæ assideret, sub ipsa refectione divino spiritu afflata cum lacrymis atque suspiriis dixit, eadem hora comburi monasterium suum. Ad quod Regina, si monasterium ardet, inquit, ego tibi monasterium erigam. Neque minus fecit quam dixit : evasit enim ad magnam amplitudinem Witikense h cœnobium, et sanctarum virginum numero auctum, stabilitum etiam est redditibus amplis, ex Pontano i in Exgovia oppido per jam dictæ Reginæ donationem percipiendis.

6 Non multum a memorata Elisabethæ professione temporis effluerat, quando Dux Austriæ Heoricus in has partes venit, eo consilio ut destinatum sibi pridem sponsam, uxorem acciperet. Cum igitur eandem præter opinionem suam videret, sacro velo præpropere donatam ac Deo consecratam; adeo vehementer excanduit, ut detractum e capite illius velum conculcarit pedibus; deinde ad blanditias conversus, nisus eidem est persuadere ut posthabita nova professione secum in Austriam rediret, sibi conjux esse vellet. Ad hæc responsura Elisabeth deliberandi spatium poposcit, rectaque ad ecclesiam se conferens prostravit corpus ante Venerabile Sacramentum, auxiliunquæ et vires petiit cum divinæ circa se voluntatis declaratione, unde cognosceret, quid agere, quid omittere deberet. Neque enim leve animo ejus offerrebat certamen, dum considerabat se patris sui esse heredem unicam, excusabilesque videri nuptias, cum quibus ipsa regni pacem stabiliret, ipsum sibi vindicando, pro quo alias existuræ k essent graves dissensiones et bella inter competitores cruenta.

7 Vehemens enimvero hic erat hostis fraudulentum insultus : fertior tamen intus urgebat gratia, per quam interius audiebat loquentem sibi Deum, intelligebatque voluntatis ejus esse, ut in arrepta semel vitæ religiosæ forma perseveraret, abjectis seculi pompis et deliciis omnibus; neque se pateretur a Sponso cœlesti ullatenus separari, sed æternam mercedem ab eo sibi præstandam expectaret. Inde deliquitum passa, quasi si anima jamjam esset separanda a corpore, multum per os naresque emisit sanguinem, et simul omnem secularem amorem a corde. Sibi autem reddita et ad Ducem reversa, negavit, quod Deo jam semel desponsa, datam ei fidem posset violare, propter amorem mortalis hominis :

D
EX GERM
MURERI.

ibique pro-
fessam

f
cognatæ suæ
instruendam
tradit.

g

E

h
i

Hæc ab Hen-
rico Austriæ
ad nuptias
solicitata,

F
post consul-
tum per pre-
ces Deum

k

vehementem-
que tactam

seipsam et
mundum
vincit.

quæ noverca
Agnes mona-
sterio desti-
nans,

volentem mo-
nasterio Tho-
sano offert,

per secundas
nuptias avus
Andræ 3

a

b

proarus hujus
B Elisabethæ

c

B
natæ au. 1297

in Alberti
Rom. Regis
aula educata

d
et filio Henri-
co in pueritia
desponsæ :

e

A minis : omninoque decretum sibi esse dixit, vitam finire in humili obedientia, paupertate voluntaria et castitate perpetua. Abiit his auditis indignabundus Dux : Elisabetha vero, post ejusmodi pugnam relataque victoriam, toto corde sese vertit ad sponsum suum Christum, virgineum suum corpus et florem ætatis eidem novo voto dedicans : quod annis deinceps viginti octo servavit in omni castimonia, ita ut nullum unquam verbum ab ejus ore prodiisse auditum sit quod ei vel minimum adversaretur ; nihilque ejusmodi ad aures oculosve admitteret, velut Angelo similis nihil haberet cum carne commune.

ANNOTATA.

a De hoc Andrew matrimonio fusc agit Boufinius initio lib. 9 Rerum Hungariae.

b Eodem Boufinia teste, matris insignia usurpavit potius quam patris, addita solum Crucis circulo, ut a ceteris Mauracenis dignoscatur.

c Filia verosimiliter Maufredi nothi, tyranni potius dicendi quam Regis, quem invita Apostolica Sede incubantem Sicilia, Carali Andegavensis milites an. 1266 tandem vita ac regno privarunt. Uxor huic fuit Beatrix, ex qua Constantiam natam Petro Aragonio junxit, ut partes suas firmaret an. 1262 : quidni eodem consilia filiam alteram, quomvis de ea alibi legamus nihil, Andrew Regi Hungariae?

d Fuit Henricus Alberti Regis filius, cognomento Placidus, solo titulo fratribus communi ex horum temporum usu Dux Austriae : rem enim et titulum gerebat primogenitus Fridericus, qui anno 1314 electus Imperator utrumque cessit tertio suo fratri Leopoldo : nam secundo genitus Rudolphus Bohemiae Rex anno 1308 obiit.

e De exde Alberti videndus Hagecius in Chronica Bohemiae ubi an. 1308 ubi complices nominantur Rudolphus Uratensis Comes et Utricus Palmensis : erat autem Joannes, filius Rudolphi Sueviae Ducis et Landgraviæ Alsatiæ, altero post Alberti eodem mense defuncti ; et profugus in Italiam factique pœnitens, anno 1313 Pisis monachus obiit.

f Ita appellari videtur Friburgense trans Thisam suburbium, in qua hoc monasterium situm est.

g Rodolpho Imperatori sorores duas assignat Buce-
linus tom. 1 Geneologica notitia Germaniæ, Elisabetham Friderico Comiti Zollerensi, et Bertham Othoni Baroni Ochsensteinia nuptas : habuit fortasse præter has alteram Busnangia familiae inuuptam : nobile certe et antiqua : nam inter eos qui equestribus Ludis sub Henrico 6 Norimbergæ celebratis an. 1198 interfuerunt, numeratur Baro Busnangius.

h Nulla hujus monasterii, quod mirum, natitia apud Waddingum, nec Luidgardis fundatricis apud Arturum.

i Pontanum oppidum vulgo Bruck, super Aram flavium, Basileensium ditioni ex Argovia se inferentem. Huic præxime adjacet Koninxfeldense sæpe naminatum monasterium, et ab hoc versus Orientem unius diei itinere distat Thosanum : leucis porro dumtaxat duabus a Pontano oppido distant Badena Argoviæ, quarum infra num. 10 fit mentio, et unde ad uvercam visendam dicitur Koninxfeldiam Elisabeth excurrisse. Ast ut Einsidlense monasterium adiret, excurrendum longe majori spatio in meridum fuit : abest enim Ponte hoc monasterium horis minimum viginti.

k Din quidem de successione certatum fuit inter Ladislum Transilvanum et Carolum Carali Regis Sicilia filium, uti fusc explicat Boufinius lib. 9 : sed eo tempore quo sanctimoniam professam erat Elisabetha circa an. 1310 solus sine æmulo regnabat Carolus ; neque in electitium Ungariae regnum jus ullum erat Elisabethæ, licet unicae patris suæ heredi. Dubitare tamen poterat Virgo de suæ professionis obligatione, quam su-

scoperat ætate non tantum immatura, sed ante legitimum D tempus probationis nondum expleta mense quarto ab assumpto habitu.

CAPUT II.

Religiosæ virtutes B. Elisabethæ, divinis favoribus muneratæ.

I Internam porro cordis animique munditiam diligenti servabat custodia, omnem actum ac cogitatum considerate disponens : neque tamen ideo minus frequenti utebatur confessione levium nostrarum atque defectuum : sed ad eam magna cum contritione attentioneque præparabatur, frequentius etiam quam præcipiebat Regula sacro sese sistens tribunali, patrique suo spirituali magno cum candore aperiens quidquid animum gravare videbatur. Accidit autem ut alius quispiam ejusdem Ordinis Confessarius Thomam veniret, Sororum auditorus Confessiones ; cui cum similiter ipsos internos suos cruciatus manifestaret, quæsit ille quænam esset ; et respondente virgine sese sororem Elisabetham a Buda vocari ; iste ut erat ingenio asper et moribus incultus : Digna es enimvero, inquit, ut laboribus exercitam et cruciabilem vitam agas, quæ ad hasce miserias a tam longinqua regione venisti. Tam insulsum insperatumque responsum animum ejus vehementer pupugit : quare a confessionali recta ad Chorum se conferens, ibi coram venerabili Sacramento cor suum effudit, et solamen petiit a Sponso cœlesti, quod apud sui Ordinis Confessarios non inveniebat. Ille vero postea intelligens ipsam esse Reginam, magna compunctus est pœnitentia quod adeo inhumaniter ipsam fuisset allocutus, suæque rusticitatis veniam ab eadem humiliter petiit et facile impetravit. Ad certiore porro internæ puritatis custodiam consueverat annis singulis multa cum præparatione, contritione et humilitate, quasi peccatricum omnium prima foret, generalem instituere confessionem : quod ejus exemplo cæteræ quoque sorores deinceps fecerunt.

9 Sancti Patris Dominici Regulam et Constitutiones observabat diligentissime et perfectissime, magna cum obedientia parens Prælati et Superioribus suis, juxta illud Bernardi, Perfecte spiritualis et obediens non præstolatur Prælati imperium, sed præparatam habet aurem auditui, linguam sermoni, pedem viæ, manum operi : seque intus excitat stimulatque ad Superioris jussu complenda. Vera humilitas et liberalis misericordia, perpetuas apud sanctam hanc Reginam habebant sedes : nullumque tam abjectum aut vile ministerium erat, quod non exequeretur promptissimo animo ; doleretque si ipsum sibi præceptum videret ab aliis, seque ut Reginam honorari : volebat enim pluri fieri quam ceteræ, aut in aliquo eximia haberi. Itaque Sorores ipsa præveniens præstolabatur in refectorio, cibos inferebat mensæ, referebatque ad culinam lances vacuas : cum autem ipsamet accumberet mensæ, volebat ut promiscue secum omnes, juniores æque ac seniores, ex eadem lance comederent ; quod si id aliqua excusaret præ reverentia, contemni sese existimabat.

10 Quæ totis viginti quatuor annis culinæ præfuit Soror testatur, quod numquam Elisabetha quæta sit de aliquo ciborum defectu, neque sibi vel sanæ vel ægræ passa sit ministrari quidpiam, quod non esset toti Conventui commune. Porro in Capitulo coram Domina Priorissa suas culpas ipsa quam humillime confitens, cunctis prælucebat humilitatis exemplo. Elucebat in eadem generosa beneficentia animusque erga afflictas aut ægras sorores compassionis plenissimus, cum aliarum cruciatus et dolores

Frequenter solita confiteri

inurbanum confessarium patienter sustinet.

Confitetur quotannis generaliter :

perfectæ obedientiæ

F

et humilitatis exemplo prælucl :

item temperantia,

misericordiar,

A. doleres æstimaret ut proprias, omnibus consilio et opere præsto esset, amanter inviseret, mediaque opportuna ad easdem sublevandas seclerter suggereret. Rare aut forte numquam ab ea discessit quispiam petito consilio et solatio vacuus, sive ex seculari esset seu ecclesiastico ordine: quando autem moerentes Sorores non poterat reipsa solari, faciebat id sermonibus exhortatoriis ad patientiam et caritate refertis.

paupertatis

11 Omnium tamen virtutum ejus præcipua videbatur religiosa paupertas, et veluti fundamentum ceterarum; cum non solum esset reipsa pauper, quam extreme necessaria quandoque deficiebant, sed nec habere quidquam vellet, qui perfectæ paupertatis gradus supremus est. Contigit aliquando, ut visitanti se novercæ, Dōminæ Agneti Reginae, ipsa occurreret Thosæ in tunica detrita laceraque: quod cum illa notasset, et amanter queribunda diceret; Numquid te pudet, filia carissima, isto in habitu circumire, quæ es Ungariæ Regis filia? nihil his mota Elisabeth suam amabat conservabatque paupertatem, gaudens quia Thosam monasterium non amplius haberet quam triginta solidos annui redditus. Sed accessit mox piorum quorundam ex Austria liberalitate, ex ipsius Elisabethæ intuitu, prædium Oeringense, frumenti molies quadraginta quoad illa viveret præstiturum. In cubicello ejus aliud videre non erat quam simplicem Crucifixum, nullo auro, nullo argento ornatum; saccumque stramineum cum vili oportorio lodicibusque, cetera vero utensilia plebeia et lignea, ipsam decencia et spirantia paupertatem. Verum quanto temporalibus rebus pauperius monasterium erat, tantum abundabat verioribus virtutum et sanctimeniæ opibus, quarum summa erat ipsa Regina, inter Sorores excellens velut Lucifer inter ceteras stellas.

in vestitu

et cella.

12 Fervor orationis tantus in ea erat, ut omnis pene illius actio, continua videretur oratio: in Choro tamen imprimis erat sedula et attentata ad cantum horarum septem Canonicarum, a quibus numquam abesse sustinuit, nec ægra quidem, nisi extrema necessitas invitam prohiberet. Sæpius autem inventa est intra ecclesiam raptata in spiritu, quandoque etiam ad cubiti altitudinem sublevata de terra, quandoque sic defecta viribus ut inter manus esset deportanda ad cellam. Huic tam attentæ orationi jungebat corporis macerandi nihilo remissius studium, quamvis eæ plerumque infirmo et debili uteretur, propter crebros ejus morbos: unde Sororibus suis magnæ erat admirationi, hinc æstimantibus, quam singulari gratia divinitus esset præventata. Sanctæ D. N. Jesu Christi passioni quotidie meditando afficiebatur tenerrime: ipso autem die Veneris sancto in illius honorem cum summæ humilitatis affectu, quadringentas faciebat inclinationes corporis, additis ad singulas orationibus piis, eodemque die neque vinum neque aquam gustabat. Similiter in Adventu Dominico consuetudinem sibi fecerat per eundem partiendi septies mille salutationes Angelicas cum totidem inclinationibus, in honorem ejus temporis, quo in castissimo Virginis Matris utero Salvator mansit. Cum autem transisset vigilia Nativitatis Dominicæ, circa Matutini officii tempus abdebat sese in secretum aliquem locum, ut millies Salutationem Angelicam iteraret, in honorem pueri recens nati, cum attentata mysterii tanti consideratione. Deiparam præterea tenerrime honorabat affectu, ejusque festivitates quam devotissime celebrabat, præsertim Annuntiationis diem, commemorans illius lucis gaudia et honorem.

*Orationis
fervore raptata
sæpe invenitur*

*Passionis et
Incarnationis
mysterii pie
afficitur,*

*solitudinis
studiosa,*

13 Si quando Sorores juniores accedebant Elisabetham, ut spiritualibus ejus exercitiis communicantes lenimen aliquod afferrent ejus dolibus et

cruciatibus; blande eas a se dimittens dicebat: Est mihi, Filiolæ, quod disponam in mundo altero, ut cum istuc advenero, inveniam ubi maneam: et hoc dicto ad orationem sese recipiebat. Die autem quadam accidit ut ex senioribus una Elisabetham quæreret, negotii alicujus cum ea communicandi causa: qua non inventa in monasterio, abiit ad chorum, ibique Sororem quamdam humi jacentem reperit ante imaginem B. Mariæ virginis: quam dum non agnoscebat considerat (erat autem ipsa Elisabetha) vidit eandem cubito uno elevari a terra. Aliquanto post visionem prædictam descendit venerabilis Regina ad prædictam Sororem, ibidem præstolantem; quæ una cum ipsa simul choro egrediens, eundem post se diligenter clausit, ita ut nemo ingredi vel egredi posset: ac paulo post eodem reliens cum lumine, et neminem in choro reperiens, firmiter credidit, raptus illius gratiam Elisabethæ factam fuisse, quando præter ipsam nulla istic fuerat.

D
EX GERM
MURERI.

*inter orandum
elevatur a
terra:*

14 Devota quædam Soror vidit aliquando per somnum beatam Reginam, et Sorores nonnullas e jusdem monasterii, quarum singule gestabant manibus lancem ligneam et Officii Mariani Matutinum recitabant: ad singula autem recitati Officii verba, decidebant ab ore earum in dictam lancem totidem margaritæ, quot verba pronuntiabantur: ab ore autem Elisabethæ ad verba singula prodibant grandiores uniones duo. Ex quo signe Soror illa cognovit, cum quanto majori attentione et devotione illa oraret. Solebat autem quavis nocte ad primum Matutini signum surgere, et Officii Mariani Matutinum recitare.

*ostenditur
gemmas ore
fundens,*

E

15 Diverso tempore obierant personæ duæ, quæ cum viverent B. Elisabethæ molestiam creaverant: hæc tribus Sanctimonialibus apparentes suppliciter rogarunt, ut suo nomine prostratæ in terram veniam poscerent ab Elisabetha, præter injurias eidem factas; eamque rogarent ut pro ipsis intercedens apud Deum, aditum eis ad gaudia æterna aperiret. Neque hic finis fuit: istarum enim animarum altera Sorori tertiæ denu apparuit, significavitque non posse se ad requiem ingredi, priusquam ab ipsamet Regina veniam petivisset. Cui cum Soror illa responderet id modo fieri non posse, eo quod Regina graviter ægrotaret, neque tunc pro ea posset orare; respondit anima; non ante tamen sese salvandam. Postea autem fassa Sorori isti Elisabeth ipsa est, quod sibi in choro orationem facienti anima illa apparuerit; ab eaque suppliciter auxilium postularit, per quod in æternam beatitudinem admitteretur.

*orat pro de-
functis a
quibus fuerat
injurias passa,*

F

16 Femina paupercula, haud procul Thosa habitans, annis totis quadraginta brachium manumque habuerat paralyti impeditam et nulli operi utilem. Post annos autem plurimos audivit vocem dicentem sibi: Vade ad Reginam Hungariæ, eamque rogas ut manum tuam tangat, ita sanitatem consequeris. Somnium id esse credidit mulier, nec magui fecit. Nocte postera vocem eandem distincte audivit dicentem, Vade ad Reginam Ungariæ. Tunc illa cœpit intra se cogitare quomodo in Ungariam itura esset, via tam longa et sibi ignota; neque enim sciebat Reginam Thosæ morari. Tertia igitur nocte iterum eadem vox insonuit dicens: Ito ad Reginam Hungariæ, quæ in Thosano cœnobio habitat: hæc te sanabit. Mane facta festinavit ad Thosam paupercula: et iis quæ sibi contigerant enarratis, petiit ad conspectum Reginae adduci. Hæc vero, ut erat ætate ac professione juvenis, mente humilis, expavit ad nuntium, virtute vacuum sese et tali gratia indignam asserens. Victa tamen Sororum intercedentium precibus ad mulierem accessit, ipsamque amplexa oravit Deum, ut pro magnitudine

*paralyticam
ad se devenit
missa in*

*amplexum
sanat.*

A tudine fidei quam præferbat eidem succurreret. Et ecce rediit ab brachium ac manum vigor pristinus : neque multum temporis abiit quin rediret curata integre mulier, offerens in gratiarum actionem monasterio reculas quasdam, suis manibus elaboratas.

incendium
aqua modicissima
restringit.

17 Quodam tempore pomarium monasterii ingressa Elisabeth cum una ex Sororibus, aeris captandi causa, et hac illicque obambulans, venit ad domunculam, ubi aque rosaceæ aliisque similibus distillandis fornacem accensam habebant ancillæ, ad varios usus infirmarum Sororum. Ipsam autem inspicientes domunculam, quæ tota lignea erat, viderunt in ea ardere omnia, neminemque adesse qui posset flammam restringere. Dixit ergo Soror Elisabethæ comes, Iho et auxilium restringendis flammis convocabo. Cui Elisabeth, prius, inquit, quam id feceris tota in cineres abierit domuncula : ipse feramus auxilium quod possumus. Nullum ibi tunc forte aderat idoneum aquæ hauriendæ vas : ergo semiustam ante pedes vannam, qui portandis carbonibus dumtaxat utilis erat, manibus corripit Regina, nequidquam oblectante Sorore, dicenteque impossibile esse ut perforatus vannus aquam teneret. Exiit nihilominus Elisabethæ fides, et fideliter credens quod nihil apud Deum impossibile sit, accessit ad aquam, eaque implevit pertusum vannam, ad domunculam attulit, et gliscentes flammam fide potius sua quam aqua illa tantilla restinxit.

B

CAPUT III.

Morbi patienter tolerati ab Elisabetha : pia mors, elevatio, miracula.

Explicandum præterea est quas eruces, infirmitates, atque dolores in vita sua sustinuerit Elisabetha : has enim ei Christus velut sponsalicias arrhas donavit, quibus eam sibi obstringeret fortius, et oculis suis efficeret gratiorem. In his numerari jure posset paupertas ab ea tolerata, totis illis viginti quatuor annis quibus in ordine vixit, cum in monasteriolo arctissima essent omnia, et qui auxilium ferre possent amici ac consanguinei procul : noverca autem Domina Agnes rigida et austera erga privignam, cuius hereditatem universam ab Andrea Rege relictam possidens, parum ex ea reliquerat filia, ipsi autem monasterio etiam minus usque post obitum Elisabethæ, sicut deinde intelligitur. Verum hæc prætermissa tolerantia jugis et perpetua materia, ad alia magis particularia transeo.

C

19 Haud diu post suam professionem Elisabeth in gravem morbum decidit : cui curando balnearum usum opportunissimum fore judicabant medici. Ergo cum bona Superiorum gratia Badenas in Argo viam ipsa, Sororibus quibusdam comitata abiit : indeque post expletum tempus balneationi præscriptum, Koninxfeldiam, ad visitandam novercam suam D. Agnetem, et aliquam ibidem recreationem capiendam. Et ostendit ei quidem D. Agnes thesaurus atque elenodia, a Rege Andrea sibi relicta : sed ex omnibus nihil privignæ donavit, ac prorsus vacnam remisit Badenas. Quæ deinde Tigurinum pagum ingressa ad Einsidlensēs seu Eremitas divertit, ubi tam a civitate quam a circumjecta nobilitate, regiam ejus personam venerante, multiplex honore est affecta. Hic respiravit illa primum a mœrore, in quam duritas novercalis ipsam conjecerat, præcipue autem in Einsidlensi Deiparæ sacello : ubi pro accepta divinitus consolatione gratias agens, sæpius fassa est, quod absque ea rursus in morbum fuerit relapsura.

20 Quatuor deinde annis a professione iterum

infirmitatem, incurrit Elisabetha, eamque gravem valde, et medicis (uti concorditer latebantur omnes) prorsus ignotam : quare ipsis de vita ejus desperantibus, et viribus indices deficientibus, opus fuit eam custodiri diligenter. Duravit autem hic morbus a die Pentecostes usque Novembrem et in festum proamitæ ejus S. Elisabethæ. Intra quod tempus cum eam non corporis tantum vires sed etiam intellectus destituisent, ipso Sanctorum omnium festo apparuit ei sancta Regina ac Vidua Elisabetha post Matutinas, confortans eam atque consolando promittens, quod post dies quatuordecim melius ipsi foret ; prius tamen multi adhuc cruciatus et dolores sustinendi essent. Deinde capiti neptis suæ manum imponens Sancta, dixit hæc parte sanandam eam, suisque sensibus restituendam : quod ita quidem factum est, sed totius corporis dolores anti magis magisque.

D
ad mortem
ægra

visitatur a
S Elisabetha

et subito
curatur

E

21 Tandem decima nona Novembris vi dolorum intolerabilium compulsa surrexit de strato, et cursim ad ecclesiam perrexit : ubi in choro ante altare deliquium patiens conceidit, magnamque curantibus eam Sororibus sollicitudinem attulit. Dum autem a Conventu decantarentur Vesperæ, convertit sese infirma, oculos velut a profundo somno expergiscens aperuit, seque omni dolore et cruciatu liberam sensit, nullo remanente morbi prioris indicio præter inbecillitatem quandam. Hanc tam insperatam curationem sui ipsamet Sancta præterita nocte ante Matutinas prædixerat, ei tertium apparens promittensque ipso suæ festivitatis die tempore Vesperarum relevandam a morbo, suis precibus intercedentibus. Tunc Regina balneum sibi parari jussit, seque deinde in lectulum collocari : ubi indies magis magisque convalescens, intra breve tempus ad chorum et refectorium descendere cum ceteris potuit atque Sororibus ministrare. Quamvis autem cessarit gravis ille morbus, et sanitas pro majori parte restituta sit ei ; reliquias tamen illius aliquas ad finem usque vite retinuit, ad quotidianæ patientiæ exercitium.

in illius festo.

Patitur qua-
drimio
tertianam

biennio do-
lores colicos
et paralyticos
F

22 Quarto ante beatum obitum anno advenit Elisabethæ febris quartana, quæ corporis ejus vires immedicabiliter attrivit : videbaturque D. N. Jesus Christus suos omnes dolores cruciatus et pœnas cum hac sua sponsa partiri velle, quemadmodum ipsa sæpius et ardentem postulaverat, cupiens ei conformari in omnibus, neque dubitans de patientiæ dono sibi per eundem communicando. Et vero tanta ei concessa est gratia ad omnia toleranda, ut nullum unquam pusillanimitatis aut tædii signum gestu aut verbo monstraverit. Extremis autem duobus annis magis emicuit patientiæ virtus, quando colicis doloribus vehementissimis afflicta, etiam membrorum omnibus facta est paralytica, adeo ut nulla in re ipsa se posset juvare, sed etiam ad cibum ac potum sumendum alieno ministerio infantis instar egeret. Paralyticam secuta præmortuorum membrorum corruptio, adeo ut plagis ulceribusque toto corpore oppleretur. Ita visitata cruciatuque dicebat ex intimo cordis affectu, Gratias tibi, Domine, quod ex tua voluntate membrum cunctis totiusque corporis usu privata sim : quemadmodum tu quoque in cruce fixus propter me, nullum membrorum tuorum potuisti movere.

biennio do-
lores colicos
et paralyticos
F

23 In hac tolerantia cum annum integrum transigisset Elisabeth, videbatur plerisque fieri ordine naturali non posse quin cito moreretur : interim vero contigit ut generis humani inimicus, per os energumeni loquens, fateri palam cogeretur, venerabilem Reginam singulariter a Deo electam fuisse, magnæque in cœlis gloriæ destinatam : tanti etiam esse meriti, ut in hora transitus sui Deum orando ingentem animarum prædam epurgatorii flammis ad

interim san-
ctitatem ejus
manifestat
energumenus

cœlum

Patienter
fert subtra-
ctam sibi a
noverca he-
reditatem,

seque ab ea
dimitti in-
donatam :

A cœlum traheret, cum magno totius Curiae supernæ gaudio. Placuit tamen Deo, ad gloriæ et coronæ quam ei parabat augmentum, ut dilecta sibi sponsa vitam adhuc uno anno produceret, inter cruciatus paralytici ac semiputridi corporis, cum magna tolerantia, humilitate et orationis instantia sustinendos. Quadam autem nocte cum torqueretur vehementius, et ambæ ad ejus custodiam deputatæ Sorores indormivissent, subito lux ingens in cubiculo apparuit: ad quam exterrita illa curatricem suam inclamavit; quæ agre expergefacta, rursus præ lassitudine longaque vigilia indormivit: quare nolens ei ulterius molesta esse humillima Elisabetha, quiescere eam sivit, expectans magno cum desiderio diem. Dum autem ita jaceret orationi intenta, quæ in cubiculo pendebat extincta lampas cœlitus accensa fuit, multoque clarius solito lumen dare cœpit: quo expergefacta curatrix obstupuit: non tamen ex infirma elicere valuit unde lumen esset, vel quis ipsum accendisset.

lampas apud decubentem extincta, cœlitus accenditur.

*salutato ex-
tracum vene-
rabilii*

24 Alia nocte cum similiter curatrix ejus lapsa esset in somnum, sensit se Elisabetha sanam ac viribus tantis donatam, ut e lecto surgere, vestes sumere, ad chorum abire potuerit et ibi aliquanto temporis spatio coram venerabili orare. Inde autem silenter rediens lecto se reposuit, nemine prorsus id observante aut sciente, donec id ipsamet indicavit: quid autem in ecclesia existenti fuerit revelatum noluit cuiquam indicare: sed secum id in sepulcrum intulit, neque amplius postea ad templum accessit. Appropinquante vero exitus sui tempore, integris adhuc sensibus utens, dixit: Nunc adest tempus, quo me convenit orando a Deo petere id quod communiter horrent homines, mortem scilicet qua ex hac valle lacrymarum transferat. Tunc extremis ecclesiæ Sacramentis muniri petiit: quibus singulari cum devotione et preparatione susceptis, peractoque Officio in talibus usitato, petiit aperiri fenestram, unde cœlum posset intueri; oculosque eo vertens, ita Deum alloqui cœpit.

*ad mortem
se componit,*

25 Domine Deus meus, Creator at Redemptor animæ meæ, idemque futurus remunerator, respice me oculis infinitæ misericordiæ tuæ hodie, meque in patriam cœlestem recipe ab hoc ærumnoso seculo per acerbissimam passionem ac mortem tuam: sic enim ab hoc mundo discedo, quod non recorder quemquam consanguineorum meorum vidisse, postquam ex regno paterno recessi. Deinde ad Priorisum totumque Conventum versa, gratias eis egit pro omni sibi exhibito honore, beneficentia, cura, et patientia in suis infirmitatibus. Rursumque internam suam orationem resumens, auxilii divini præsentiam tacito cordis clamore invocabat, dum quiescerent labia: atque ita animam reddidit Creatori die sexta Maji, ætatis suæ anno quadragesimo primo, annis omnino viginti octo in sacro Prædicatorum Ordine transactis. Fuerat cum sana esset statura spectabili corporis, adeo ut exterior species Regii stemmatis celsitudinem indicaret; non minus quam internam animi mansuetudinem et humilitatem, ingentem vero erga Deum caritatem, vitæ rigor et disciplina.

*Deoque ani-
mam commen-
dat*

*et reddidit 6
Maji.*

26 Postquam Regina sic feliciter e vita abiit, ingens exorta est lamentatio, non tantum apud Sorores et famulas, sed apud omnes quotquot aliquam ejus habebant notitiam. Deinde corpus defunctæ ex consuetudine Ordinis paratum sepulturæ, supra

*Noverca ad
sepulturam
venienti ap-
parit gloriosa.*

terram servatum est in loco sacro per octiduum, donec ejus noverca Regina Agnes Koninxfeldia Thosam adveniret cum multo comitatu. Qua ibidem constituta atque lugente, apparuit eidem B. Elisabeth ingenti cum splendore ac nive candidior, geminumque cubitum elata supra terram. Hanc speciem, non Regina tantum, sed etiam cubicularia ejus vidit: loquentis tamen vocem intelligere non potuit, quam sola percipiebat illa; sed quid sibi a privigna dictum esset revelare nolens, aiebat, quæ inter ipsas acta essent secum commoritura. Postera die mane post exequiale officium, multis cum circumstantium lacrymis, sepulturæ datum est corpus Regine Elisabethæ in ecclesia: Regina autem Agnes mœrens rediit Koninxfeldiam: ac deinde Thosano monasterio plurima beneficia atque subsidia contulit.

D
EX GERM
MORERI.

*Sepelitur oc-
tava die
corpus,*

27 Triginta hebdomadæ post sepulturam transierant, cum aliquibus visum est convenire, ut sublatum e terra Beate corpus et ligneo, exemptum loco supra terram altius elevaretur, in lapidea tumba, respectu eximie sanctitatis ejus et prosapiæ regniæ. Refòssum igitur ipsum est, poscentibusque Sororibus aut aperto sarcophago videre illud adhuc semel possent, visum est minime indulgendum, eo quod jam ante mortem fere consumptum, post eam crederetur penitus computruisse. Ast illæ, nihil ea ratione commotæ, viris digressis, ipsæmet apernere loculum, et consumptis vestimentis corpus Regine integerrimum reppererunt absque ullo ulcerum priorum vestigio, simulque etiam suavissimum perceperunt odorem: quo mirabiliter recreatæ, Deum magnifice collaudarunt. Translatum deinde sacrum corpus est in lapideam, uti dixi, tumbam aliquanto elevatam a terra: supraque ipsam erectæ quatuor Evangelistarum statuæ, quorum media utrinque spectantur Hungarici regni insignia, absque ulla sepulchrali inscriptione vel titulo.

*quod septi-
mo post mense
ref-issum,*

E

*reperitur
integrum et
transferitur.*

28 Porro brevitatis nobis propositæ memores tria hic dumtaxat attexam miracula, fidelis famulæ intercessionem concessa a Deo: quibus appareat, non tantum in vita, sed post mortem quoque signis et prodigiis claruisse B. Elisabetham. Thosanarum Sororum una, multis afflicta infirmitatibus, eo die qui juxta laudabilem Christianorum usum trigessimus ab ejus depositione recolebatur, supra modum aggravatam se sentiens, ad beatæ Regine tumulum adrepsit, certo confidens inde sibi auxilium proveniturum. Neque vana ea fiducia fuit: cum enim vovisset, si sanaretur, quotidie eundem tumulum per annum integrum visitare, ab omni infirmitate liberatam se fuisse testata est. Simili voto obstringens sese Sororum altera, febriliter laborans tertiana, quæ vires ei omnes attriverat; haut diu post a febre libera, pristinum corporis robur recepit. Tertia per somnium visa sibi inter cœnsidentes in choro Sorores consedissee, ibique videre ingredientes multos venerabiles viros superpelliceis et ornamentis Leviticis indutos, quorum medius venerabilior aspectu et habitu Episcopus librum gestabat: ex quo, postquam coram Venerabili Sacramento ante aram constitit, conversus ad Sorores legere cœpit vitam Beatæ Elisabethæ et mirabilia Dei opera circa eam, quomodo ea hic descripta sunt, aliaque plura prætermissa; itaque disparuit tota ea visio, ad confirmandam in audientibus sanctitatis minime vulgaris existimationem.

*Ad ejus
tumbam
sanantur
infirmae So-
rores duæ:*

F

*alta in vi-
sione audit
vitam legi.*

B. PRUDENTIA VIRGO

ORDINIS EREMITARUM S. AUGUSTINI.

D. P.

NOVOCOMI APUD INSUBRES.

ANNO MCDXCII.

Sancluarium seu Martyrologium Sanctæ Novocomensis ecclesiæ, tum MSS. Colicibus tum ex probatis auctoribus elaboratum, summa sedulitate Primi Aloysii de Tatis, Novocomensis Congregationis Somaschæ Theologi ac sacri Officii Consultoris, anno MDCLXXV in lucem prodit; nobisque benigne transmissum ab Auctore, et alia multa minime negligenda docuit, et hujus Beatæ primam nobis notitiam dedit, sub hoc elogio. Pridie Nonas Maji Novocomi in suburbio Vici apud moniales S. Marci, Ordinis B. Augustini B. Prudentiæ Virginis; quæ nobili nata genere avitam nobilitatem suis virtutibus reddidit illustriorem, Mediolani primum in asceterio S. Marthæ celestis Sponsi addicta obsequio, jussu Majorum mox transtulit se Novocomum, ut collectis ibi religiosis mulieribus præsideret easque moderaretur. Commissam sibi Prudentia prudētissime adimplevit provinciam: nam diuturna jurgia inter ascetrias ejusdem B. Marthæ Mediolani et D. Marci Comensis, magna dexteritate sedavit: et ecclesiam Deiparæ Virginis Elisabetham invisentis a fundamentis erexit. Denique fracta laboribus et meritis cumulata, postquam duos de quadraginta annos pientissime comobium suum gubernasset, ad præmium evolavit in cælum.

2 *Huic compendio vitæ ab illu actæ subjuagitur Annotatio, docens acceptum illud esse, ex antiquis hujus asceterii monumentis, in quibus passim miraculis eornescasse narratur: id quod plurimæ, inquit Auctor, etiam testantur tabellæ, quas ad illius tumulum fidelium pietas detulit ac suspendit, ob varia morborum genera B. Prudentiæ invocatione depulsa. Sed illud memorandum inter alia, quod cum in loculo jaceret exanimis, ultro sustulit se a feretro; et aliquandiu sic erecta, venerata est sanctissimum Christi Domini corpus. Fuit origine Mediolanensis ex antiqua Casatorum progenie, quæ B. Beatricem pariter nobis protulit, Franchini Ruschæ Comitissæ uxorem; consanguineam sane B. Beatricis fuisse B. Prudentiam credimus, sicut existit illi cœva. Obiit enim beata Virgo anno salutis MCCCXCII hac die; illa vero anno MCCCXC, XVI Martii, ut ait Donatus Bossius in Chronico Mediolanensi. De hac ne quidem inter prætermisissos nobis contigit facere mentionem, quod eam non invenerimus tali die Martyrologia Franciscano adscriptam. Defectum vero hic agnitum licet in Supplemento abunde compensare, maxime si ad ea quæ habet prædictum Novocomense Martyrologium (eo quod in jus civilitatis Comensis per matrimonium suum Beatricis transisse censatur) accesserit Mediolano distinctior notitia præsentis cultus, qualem de B. Prudentia ut suggereret præcitatus Primus Aloysius de Tatis, per litteras XXVI Octobris anno MDCLXXVII datas, sic respondit.*

3 *Cultus B. Prudentiæ est ab immemorabili ob crebra eaque insignia miracula, quæ ad illius tumulum patrata sunt. Præcipua fuere quæ adhuc picturata cernuntur in duplici tabella ligneâ. Nempe amentis qui nudus ad monasterium se contulerat; et a sorore Moniali B. Prudentiæ commendatus, illico pristinam mentis sanitatem recepit; et alterius ægroti, qui exhalaturus animam, statim ac a propinquis exorata est B. Prudentia in ejus subsidium, ipsa apparente liberatus est ab ægritudine. Ad qua-*

draginta alia beneficiorum monumenta B. Prudentiæ sepulcro affixa jam erant, quorum plurima hac nostra tempestate evanuerunt. Horum autem nullam fuisse conservatam in scriptis notitiam, eo magis dolendum, quo minus talia beneficia nunc sunt frequentia. Nam ecclesia sanctæ Mariæ ad Elisabeth, ubi jacent B. Prudentiæ exuvia, a Jacobo Minuntio Monialium dictarum Vicario sub Episcopo Lazaro Caraffino (odeoque post annum MDCCXXVI e veteri arca translata in honorificentiore loculum, non sine mira odoris insueti fragrantia circumstantes afflante; et ubi supra minorem aram præstat veneranda illius imago, cum eo omni qui Beatissimæ convenit apparatus; hæc, inquam, ecclesia omnibus olim patens, secus viam quæ ducit ad Helvetiorum ditionem, nunc clausa est intra septa monasterii; posquam scilicet ab hac ad alteram S. Marci chorum suum sanctimoniales transtulere: proinde cessante populi ad honorandus prædictæ Reliquiæ accursu, mirum non est cessare beneficia invocantibus conferenda. Quod si aliqua posthac contingat publicari miracula, in te cessione B. Prudentiæ attribuenda, ea libenter in hoc opus referemus, prout nobiscum communicata fuerint.

4 *Interim prænotata omnia eorum prælaudato auctore sanctæ affirmarunt adm. Reverenda Antonia Francisca de Gallis, jam tertiam hujus asceterii Priorissa; Sor. Julia Catharina a valle, bis eodem officio functa; et Sor. Francisca Magdalenæ de Bulziis; omnes Moniales professæ et seniores præfati monasterii: quæ ex suis scripturis, quas paucissimas habent de B. Prudentia, aliud nihil potuerunt elicere, quam quæ jam dedimus redacta in ordinem. Ad monasterium Mediolanense S. Marthæ quod attinet, de ea obiter dicimus ad XII Januarii, nihil esse unde constare possit, illud olim fundatum fuisse ex Prædicatorum institutione, adeoque non apparere quo fundamento Philippus Ferrarius in generali Catalogo Sanctorum, dicto Ordini adscripserit Beatam Veronicam de Binasco: nunc autem indubitanter addimus contra certo constare, quod ab initio ac deinceps semper Augustiniani instituti fuerit.*

5 *Etenim cum hic Ordo nuper instaret in sacra Rituum Congregatione, ut sibi concederetur illius Beatæ tamquam propriæ festum cum Officio agere, et Ferrarii aliorumque nonnullorum auctoritatem Promotor fidei objecisset: productum fuit diploma Gerardi Cardinalis Novocomensis, datum Mediolani in monasterio Clarevallis die III Decembris anno MCCCXLI; et Bulla Pii II, data Mantuæ XXIV Augusti anno MCCCCLV; quibus tum Pontifex tum Cardinalis Monialibus S. Marthæ concedentes, ut possint eligere Confessarium quemcumque voluerint, vocant illas Ordinis D. Augustini. Quæ ut certius cognoscerentur, sacra Congregatio dedit litteras ad Cardinalem Littam Archiepiscopum Mediolanensem, strictè jubens, ut omnia statim monumenta, in archivio monasterii S. Marthæ existentia, sedulo evolvens, diligentissime scrutaretur, sub quo Ordine fundatum fuerit monasterium, et si sub eodem continuo usque ad præsentia tempora perseverasset, nec ad alium unquam defecisset. Quæ omnia cum accurate Cardinalis prædictus perfecisset, invenit tandem monasterium S. Marthæ ortum habuisse anno Domini MCCCXIII, sub habitu et Regula S.P. Augustini*

NOT. 12
corpus et
imago in
altari,

Ortu Mediolanensis,

Comi defuncta,

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 33 *

miraculis
post mortem
claruit:

quod fuerit
ab initio
Regulam Au-
gustinianam
professa,

æque ac B.
Veronica de
Binasco,
E

constat exam-
inatis
MSS. monas-
terii S. Marthæ

quorum duo
testatiora
narrantur:

A Augustini, in eoque semper mansisse atque usque in præsens manere. His autem in forma authentica et probanti ad sacram Congregationem transmissis, mox ista omnem fidem, quam eatenus in Ferrario habuerat, longius exufflans, decretum benigne concessit recitandi Officium ac Missam celebrandi sub ritu Duplicis, de B. Veronica de Binasco, tamquam de vera Ordinis Augustiniani Beata.

6 *Hæc ad nos annos MDCLXXVII die II Februarii Ordinis istius Historiographus Aloysius Torellus; quæ, occasione oblata, libenter proponere hic volumus; ea præsertim sine ut pateat quam gratæ nobis accidant admonitiones eorum, qui nos de rebus suis, quatenus eas non plene cognitas habuimus amice siacereque movent. Addo ego quod ab annis sedecim Mediolano transeuntes, et dictum monasterium pro veneratione ipsius B. Veronicæ (cujus Vitam in Januario ediderat Henschenius) visitantes anno MDCLXII die XXIV Aprilis, tum alia*

quidquid contra scripserit de Veronica Ferrarius.

vidimus favorum dictæ Beatæ cœlitus collatorum monumenta, tua insigne Breviarium MS. quod eidem, eatenus litterarum ignaræ, easque ad recitationem Psalterii anno MCCCXCIV edocenda, attulisse dicebatur Angelus; idque accurate pervolventes, cognoscentesque omnino tale, quali tunc utebatur Ordo Augustinianus (hoc enim probabant propria de Sanctis Officia) non potuimus dubitare, quin ejus Ordinis illa fuerit, cujus Breviario usa est: magisque sumus confirmati in sententia, de fide prædicto Ferrario, sæpius deprehenso in talibus erroribus, non nimis facile habenda. Quod eos notare velim, qui contra quam in Aprili diximus VIII die, de cultu B. Alberti Patriarchæ Hierosolymitani, necdum a Vercellensi Ecclesia recepto (quod adhuc nuperrime nobis inde confirmatum est) prætulerunt, ipsosmet Vercellenses Canonicos falsitatis arguere, propter Ferrarium plus aliquid asserere visum ad diem XIII Septembris. Sed de hoc alibi plenius distinctiusque.

D
AUCTORE D. P.

SEPTIMA DIES MAJI.

SANCTI QUI NONIS MAJI COLUNTUR.

Sanctus Eovaldus, S. Sixtus, Martyres
prope Gerundam in Hispania
S. Flavius Ep.
S. Augustinus Ep.
S. Augustus seu Augu-
stinus, Martyres Nicome-
diæ.
S. Marcellinus,
S. Macrobius,
S. Euthicus sive Euly-
elius,
S. Celerinus, S. Arnasus,
S. Maximus, S. Donatus,
S. Victurus, S. Donatus
S. Potentella, S. Octavianus,
S. Abba, S. Donatus,
S. Faustina, S. Marinus,
Alii Plures, S. Navigus,
S. Augustinus Ep. S. Pulverus,
S. Victurus, S. Rogata,
S. Gaius, S. Victorius,
S. Anus, S. Muderus
S. Maximus, S. Fortunus,
S. Celerinus, S. Victurus,
S. Frontonus, S. Secundus,
S. Quintus, S. Celedonia sive
S. Flavia, S. Cecilius,
S. Martialis, S. Donata,
S. Privatianus, S. Saturninus,
S. Septimia, S. Donata,
S. Dexter, S. Navida,
S. Quinta, S. Fortunata,
S. Felix, S. Donatus,
S. Julius, S. Felix,
S. Crescentius, S. Victorius,
S. Gallienus, S. Processus,
S. Justinianus, S. Antonina,
S. Vitalicus, S. Sapida,
S. Rogatianus, S. Donata,
S. Lucella, S. Secundiana,
S. Honoratus, S. Donata,
S. Felicia, S. Martialis.

Martyres

in Africa.

S. Savina, S. Januarius,
S. Saltus, S. Tunidus,
sive Sullitus, S. Victurus,
S. Simplicius, S. Fortunatus,
S. Flavia, S. Crescentius,
S. Alexius, S. Germanus,
S. Catula, S. Avida,
S. Eulicia, S. Fortunatus,
S. Peculiaris, S. Rogata,
S. Germanus, S. Epaphroditus,
S. Rogata, S. Marcellinus,
S. Marcella, S. Florianus,
S. Odemaris, S. Palatinus,
S. Ercola, S. Faustinus Ep.
S. Saturnina, S. Euticus,
S. Primolus, Alii LXI
S. Castula, seu XLV.
S. Juvenalis Martyr.
S. Innocentius Episcopus Africanus, Cajetæ
in Italia.
S. Placidus seu Placitus Presbyter, Augusto-
duni in Gallia.
S. Mastidia Virgo, Trevis in Gallia.
S. Domitianus, Episcopus Trajectensis ad
Mosam.
S. Maurelius, Episcopus Martyr, Patronus
Ferrariæ in Italia.
S. Cerenicus seu Serenicus Diaconus, in Sa-
giensi Normanniæ diœcesi.
S. Joannes Beverlacensis, Archiepiscopus
Eboracensis, in Anglia.
S. Petrus, Episcopus Papiensis, in Italia.
S. Benedictus II Pontifex Romanus.
S. STANISLAUS, Episcopus Craeoviensis et
Martyr, in Polonia.
S. Albertus agricola, apud Bergomenses,
Cremone mortuus.
B. Villanus, Episcopus Eugubinus in Italia.
S. Reginaldus, { Eremitæ Calabri
S. Francus, { in Apulia.

Martyres

in Africa.

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Guilielmi Archiepiscopi Bituricensis
translatio colitur cum Octava, et dicitur ele-
vatio et repositio corporis in Martyrol.
Gall. Saussayi, et Menologio Buccelini Vitam
ejus dedimus x Januarii.
S. Godefridus, Comes Cappenbergensis et monachus,
uscriptus est Catalogo generali Ferrarii, citato
Martyrol. Canisii et monast. sed perperam. Fuit
Ordinis Præmonstratensis, cujus varia Acta illu-
stravimus xiii Januarii.
S. Euthymii Magni, Abbatis in Palaestina, transla-
tio reliquiarum et dedicatio ecclesiæ ejusdem, me-
moratur in ejus Vita num. 112 et 122 relata xx
Januarii.

S. Amandus, Episcopus Trajectensis, hoc die natu
traditur, ideoque ejushodie memoria agitur in Mar-
tyrologio MS. Monasterii S. Martini Tornaci, ut
diximus . vi Februarii.
S. Letardi Episcopi natalis refertur in MSS. Roma-
no Ducis Attempisii et alio nostro ante sexcentos annos
exarato, et quidem primo loco his verbis: Nonis
Maji. In Cantia monasterio Petri et Pauli, depo-
sitis Sancti Leothardi Episcopi et Confessoris.
Qui cum filia Regis Francorum, nomine Bertha,
in has partes directus est, ut sanctitatis exemplo
Christianæ religionis cultum, Pagano adhuc Regi
conjuncta, non mutaret. Maritus Berthæ fuit
S. Ethelbertus, Rex Cantianorum, a S. Augustino
tunc

VIDE APP.
T. VII MAJI
NOT 31

- tunc per S. Gregorium Mognum in Angliam misso ad fidem conversus : ad cuius Vitam xxiv Februarii elucidatam, quod natalem S. Letordi ignoravimus, hujus Vitam conjunximus, atque eum fuisse Episcopum Silvanectensem ostendimus. Si opera hæc aliquando recendantur, poterit ad hunc diem transferri Vita S. Letardi, quam interim lector reperiet dicto xxiv Februarii.
- S. Tarasii Episcopi Constantinopolitani memoria celebratur in MS. Florario. Vitam ejus illustravimus xxv Februarii.
- Crucis Christi apparitio, Hierosolymis facta, celebratur in Menologio Basilii Imperatoris et Menæis Græcis, et in Martyrologio Arabico-Egyptio. De ea egimus ad Vitam S. Cyrilli Episcopi Hierosolymitani, cujus tempore contigit, §. v, die xviii Martii.
- S. Gabrielis Archangeli festiva solemnitas in Ordine Benedictino indicatur in Menologio Bucelini. De eo egimus xxvi Martii.
- S. Dominus seu Domnio aut Domnus, Episcopus Salonensis et Martyr Spalati, inscriptus est Catalogo generali Ferrarii, diciturque una ex insulis Dionædis seu Tremitanis ab eo appellari San Domino, ejusque istic corpus adservari. De eo late egimus xi Aprilis.
- B. Stanislai de Operow, Ordinis S. Pauli in Polonia, in monasterio S. Mariæ Clari-montis, refertur a Martino Baronio in Epitome de Vitis Beatorum Poloniæ Patronorum, ordine decimus sextus: de quo intelleximus, ad ejus hæcenus incorruptum corpus, hac die, qui Sancto hujus nominis Episcopo ac Martyri festus est, magna populi frequentia concurrere; errore vulgari orto ex homonymia, quasi ut commune utriusque nomen sic et festum esset: cum juxta Baronium præcitatam obierit 22 Aprilis anno 1524. Qui dies cum nobis præterierit, potuissimus hodie de illo agere, si monasterii illius Superiores misissent nobis, ut rogati promiserant, Vitam ejus et miracula: his autem deficientibus differemus illum ad Supplementum operis, oramusque ut requisita aliquando mittantur pro xxii Aprilis.
- S. Georgii passio in civitate Diopoli, inscripta est antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, et nudum nomen in MS. Augustano et Labbano. Est Diopolis in Palæstina, ipsa urbs Ledda aut S. Georgii dicta, a Magno Georgio Martyre illud translato sed Nicomedie passo, cujus Acta dedimus xxiii Aprilis.
- S. Petri Martyris Ordinis Prædicatorum, translatio corporis memoratur in MS. Florario, et Greveni Auctario ad Usuardum. Item apud Galesinium (sed Vincentinum appellat) et in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso. Vitam ejus dedimus cum hac Translatione xxix Aprilis.
- Inventio sanctæ Crucis primo loco habetur in MS. Epternacensi. In quibusdam memoria ostensæ Crucis Constantino Imperatori, cum dicto, In hoc signo vinces, et potissimum in Menæis et Menologiis Græcorum. In aliis etiam indicatur memoria clavorum et lanceæ, imo et coronæ spinæ. De Inventione egimus iii Maji.
- SS. Neophytus Gaius et Gaianus Martyres indicantur in MSS. Menæis Chifletianis, uti deduximus iv Maji.
- S. Hilarius, Episcopus Arelatensis, est adscriptus perveustis Martyrologii Hieronymiani apographis Epternacensi et Lucensi: item Martyrologiis Arelatensi, Tornacensi, Lætiensi, et cum majore elogio aliis Regine Suevicæ et S. Cyriaci. Vitam ejus dedimus v Maji.
- S. Raphaelis Archangeli festum Cordubæ et alibi in Hispania celebrari tradit Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico, ubi indicantur varii dies, quibus alibi colitur.
- Quinque S. Mariæ Virginis Deiparæ gaudiorum festum celebratur in Auctario Molani ad Usuardum primæ editionis, et Martyrologio Germanico Canisii et Kalendario Mariano Balinghemii, qui addit alios dies quibus etiam illud festum celebratur. Agitur illud hodie Coloniae in proprio sacello a proprio sodalitate, et refertur a Gelenio.
- Ezeleidis Virginis in Anglia memoria habetur in Auctario Greveni ad Usuardum, et inde in Martyrologio Germanico Canisii, Catalogo Ferrarii, et Gynæceo Arturi. Nobis hæcenus incognita est.
- Breccanus de Eachdruim indicatur in MS. Tam-lachtensi. Colgano 20 Februarii ad Vitam S. Olcani num. 12 dicitur Brocanus, filius Senani Principis, coli in Echdruim 7 Maji, et refertur etiam a Mariano Gormano.
- Venantius, Theodosius, Ceranus et alii iii, Alone prope Uxamam passi sunt vii die Maji: ita ad annum 718 chronicon Houberti Benedictini, editum et illustratum a Fr. Gregorio de Argais, purum putum figmentum quantum quantum est in cujus subsidium evocatus S. Gregorius Episcopus Granatensis, in Catalogo Martyrum, per eundem Argais edito et explicato, auctor æque supposititius num. 61 ait, Alone Sancti Theodorus, Rusticus, Stephanus, Zoilus, Persa et Spiridion. Don Gaspar Ibaniez de Segovia et Peralta Marchio Agropolitonus, qui in prima parte Dissertationum suarum ecclesiasticarum pro defensione antiquorum titularium contra modernas fictiones, dextrinas detexit imposturas, horum quoque figmentorum pseudos natales explicabit in secunda, quæ versatur sub prælo: quod hic satis est indicasse.
- Joannis Papæ Natalis Romæ inscribitur MS. Martyrologio Trevirensi S. Maximini primo loco. Mortuus est anno 996 Romæ et hoc vii Maji, et in ecclesia S. Petri sepultus, Joannes Papa XVI, Baronio XV: sed non reperimus venerationem ecclesiasticam illi tributam. An alterius Papæ Joannis, cujus reliquiæ sint Treviris, festum intelligatur, non satis assequimur. Fuisse enim aliquas S. Joannis Papæ reliquias in ecclesia S. Maximini non indicatur in Medulla gestorum Trevirensium Joannis Eneu excusa anno 1517, in qua pag. 54 et 55 agitur de Reliquiis in dicta ecclesia adservatis, absque mentione ullius Joannis Papæ. In ecclesia autem Vaticana S. Petri recitatur hodie Officium de S. Benedicto II Papa, cujus etiam ibidem corpus adservatur, absque alterius commemoratione.
- S. Bazonis Confessoris depositio Lauduno Clavato, inscripta est MS. Martyrologio perveusto Remensis ecclesie SS. Timothei et Apollinaris, de quo alibi non meminimus aliquid a nobis lectum. Erit forsitan qui majorem notitiam suggeret. Est in Turonensi diocesi oppidum, Comitatus titulo insigne Mons-Bazonis dictum, sed ab alio, ut credo, non Sancto: imo Joannes Maun Latine scribens Historiam Turonensem, ubi agit de Archiepiscopo 82 Reginaldo de Mont-Bazon, perpetuo appellat Monte-baronium.
- S. Juvenalis, Episcopus Interamneusis. Item S. Juvenalis, Episcopus Confessor, scilicet Narniensis. Item S. Juvenalis Martyr, Episcopus Narniensis, et Juvenalis, Diaconus S. Alexandri Papæ, Martyr, a variis hoc die referuntur; de quibus agimus infra ad Memoriam S. Juvenalis Martyris, hoc die in Martyrologio Romano et aliis celebratam.
- Kieranus, qui et Mochuomocus et Lassara Virgo memorantur in Hibernico MS. Tam-lachtensi, de quibus, inter tot ejusdem nominis, difficile est judicare.
- Alphonsus Rex, Legione in Hispania, ut Sanctus memoratur a Ferrario in Catalogo generali. In pugna cum Saracenis interfectus est hoc die, anno

- 1027, et laudatur a Scriptoribus Hispanis, sed absque veneratione ecclesiastica.
- B. Benedicti elevatio corporis, extra urbem Panormitanam in cœnobio S. Mariæ-Jesu, indicatur a Cajetano in Martyrologio Siculo: at silet idem de eo in suis Sanctarum Siculorum Vitis.
- Gertrudis Duceissa Poloniæ, sanctimonialis in Zwifaltem, cum titulo Venerabilis memoriæ refertur a Bucelino.
- Adam, Abbas S. Mariæ de Trappa Ordinis Cisterciensis, in diœcesi Sagiensi Normanniæ, multis miraculis clarus, refertur cum titulo Beati ab Henríquez, Chulemoto, Bucelino, post Philippum Seguinum ab eis relatum, sed ejus verba absque titulo Beati citantur. Saussoyus ne quidem inter Pios recenset, neque ejus meminerunt Sammarthani tomo 4 Golliz Christianæ, ubi pag. 869 de Trappa monasterio agunt.
- Abbatissa prima Argensoliensis, Ordinis Cisterciensis, in diœcesi Campaniæ Catalaunensi, laudatur a Cantipratano lib. 2 Apum cap. 46 num. 5 et 6, quod difficillimas questiones absque litteratura noverit explicare, et pro Blanca Comitissa Campaniæ se morti obtulerit. In Kalendario Ordinis Cisterciensis Divone anno 1617, hoc die nominatur Eufrosina Abbatissa in Argensolio, eademque refertur ab Henríquez, Bucelino et Arturo du Monstier in Gynæceo sacro. At Manrique in Annalibus Cisterciensibus ad an. 1224 cap. 2 agit de prima Abbatissa Argensoliensi, et sub finem non probat ab Henríquez Eufrosinam vocatam; et quamvis ipsum referat, non satis audet ut verum affirmare. Prudenter amisit Chalemotus. At Sammarthani dictam Abbatissam appellant B. Idam Leodiensem, neque inter reliquas Abbatissas ulla reperitur Eufrosyna dicta. Primus forte illius sic appellandæ auctor, quia proprium nomen non noverat, ex lingua Græca tale assumpsit, quod ejus sapientiæ congruere posse judicavit.
- Gerlacus Abbas Milonicensis cœnobii in Bohemia, Ordinis Præmonstratensis, vitæ sanctimonialia, spiritu prophetico, et miraculis in vita et post obitum clarus, cum titulo Beati indicatur a Chrysostomo Vander Sterren in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis. Et ex eo a Joanne le Paige lib. 2 Bibliothecæ Præmonstratensis pag. 518 de quo alibi nihil reperimus. Accepimus nuper egregium opus P. Georgii Crugerii quod Sacros Bahemæ pulveres appellat, per menses diesque digestum, quo omnes quocumque nota, præsertim majoris vulgo Sanctitatis illustres, suo quique laudantur die: sed ad hunc 7 Maji nulla mentio Gerlaci. An alibi ejus meminerit auctor non possum dicere, quia opus illud oculis, id est, Indice, caret.
- Incolphus et Landolphus, Mandeburgii mortui alii Marpurgi aut Magdeburgi an. 1249, Ordinis Joannes de Taglia, in Corsica an. 1464, S. Franciscus, in India Occidentali, an. 1535, Antonicus Bereca, in territorio Viennensi an. 1565, Claudius Girardus, in territorio Viennensi an. 1565, Antonius de Bariales, in itinere Indico, Beati Angela Felix, Mediolani, anno 1447 in Martyrologio Franciscano Arturi, et Angela in hujus Gynæceo, nulla addita alicujus ecclesiastici cultus probatione: Diarium sacrum Mediolani excusum an. 1668 Angele istius non meminit.
- S. Victor Martyr Mediolani, celebratur in MS. antiquo Regiæ Sueciæ, et edito a Luca Holstenio in Animadversis ad Martyrologium Romanum. Vitam damus die quo obiit, viii Maji.
- S. Achaicus Martyr Constantinopoli refertur a Rabano, item a Greveno sed perperam inter Martyres Nicomedieases. Idem S. Acacius sive Acatius dicitur in Menæis et Menologiis Græcis. At Latinis fere Aghatius est et colitur viii Maji.
- S. Codratus seu Quadratus, Martyr in Bithynia cum sociis, refertur in Menæis excusis et Martyrol. Romano. Acta damus ix Maji.
- B. Fortus seu Fortius Eremita, apud Eugubinos, relato aliquo ejus epitaphio refertur a Ferrario. Acta ejus damus ix Maji.
- S. Dionysius, Episcopus Viennensis, indicatur in MS. Florario. Colitur in ecclesia Viennensi ix Maji.
- S. Gregorius, Episcopus Ostiensis, in Legatione Hispanica mortuus, indicatur a Ferrario: ab aliis, quando Acta ejus damus, ix Maji.
- S. Flavia Domitilla, Virgo Romana, post longum in insula Pontia exilium, Tarracinae martyrium passa, memoratur ab Usuardo, Adone et aliis. Ast Acta coherent cum Actis SS. Nerei et Achillei, et simul cum illis colitur xii Maji.
- S. Pachomius, Abbas in Ægypto, inscriptus est MS. Græco Synaxario Claromontano et Martyrologio MS. Arabico-Ægyptio, et MS. Kalendario Aquileiensi. Ejus Vita dabitur xiv Maji.
- S. Barbarus, Martyr et miles, refertur in scriptis additionibus Carthusiæ Bruzcellensis ad Usuardum. Videtur coli, uti ibidem indicatur, xiv Maji.
- S. Joannes Psychaita Confessor, ab iconomachis plurima passus, celebratur in Menæis Græcis. De eo acturi sumus xxv Maji.
- S. Apollinaris, Episcopi Ravennatum, dedicatio ecclesiæ Classensis, indicatur in Vita S. Maximiani Episcopi 22 Februarii num. 14. Colitur is sollemniter die xxiii Julii.
- S. Christinæ, Virginis et Martyris, translatio corporis Panormum, refertur in Martyrologio Siculo Cajetani, ejusque exemplo a Ferrario et Arturo. Historia translationis edita est ob eodem Cajetano tomo 2 de Vitis Sanctorum Siculorum, danda ad diem ejus natalem xxiv Julii.
- S. Jacobi, Apostoli et Hispaniarum Patroni, dedicatio novæ ecclesiæ Compostellanæ, facta anno 879, late ducitur a Tamayo Salazar in Martyrologio Hispanico, additurque ecclesiæ Valentiniæ dedicatio, cujus Sedes dicitur etiam a S. Jacobo erecta, de quibus agi posset ad festum S. Jacobi xxv Julii.
- Theodericus, Episcopus Cameracensis et Confessor, insertus est MS. Florario. Dies ejus natalis est, quando de eo agemus v Augusti.
- Beatissimæ Virginis Claræ de Monte-Falcone, Ordinis Eremitarum, festum excusum relatis verbis in Kalendario Missolis Venetiis anno 1487 impressi: cujus dies festus in ipso loco summa celebritate agitur et colitur xvii Augusti.
- Gisala, soror S. Henrici Imperatoris, Regina Hungariæ, uxor S. Stephani, mater S. Emerici Regum, cum titulo Sanctæ refertur a Ferrario in Catalogo generali et ab Arturo du Monstier in Gynæceo sacro; at cum titulo Beatæ a Dorganio et Bucelino, quia post obitum mariti fuit Abbatissa Ordinis Benedictini. Interim a Menardo solum Venerabilis appellatur, et a Radero proponitur in Bavaria pia. De ea agendum erit in Vita S. Stephani Regis et mariti xx Augusti.
- S. Maximæ, Virginis et Martyris, dies hic natalis indicatur in Actis MSS. sed plane fabulosus, interim dies translationis apud Carnotenses (licet de ea nihil in ejus Breviario aut Martyrologio Gallicano reperiatum) celebrari dicitur, quando (si quid certius cognoverimus) poterit de ea agi xxv Augusti.
- S. Joannis Baptistæ inventio sacri cerebri, in ecclesia de Nogento, Rotrodi in Gallia, signatur sub calcem Vitæ B. Bernardi Tironensis 14 Aprilis editæ,

editæ, de qua inventione poterit agi in festo Devollationis S. Joannis

xxix Augusti.

Herebertus, Episcopus Frisingensis, indicatur in *Menologio Scotico Camerarii* ut Sanctus, et citatur *Trithemius*, qui ejus meminit lib. 4 de *Viris illustribus* cap. 221, sed abstinet a titulo Sancti, et asserit claruisse anno DCCLXXV. Verum quia nullus apud *Wiguleium Hundium* inter *Frisengenses Episcopos* appellatur Herebertus, videtur intelligendus *Erimbertus*, frater et successor S. *Corbiniani*, in ejus *Vita* ejus mentio fit

viii Septembris.

SS. Taraci, Probi et Andronici depositio reliquiarum in ecclesia S. *Euthyrii*, refertur in hujus *Vita* 20 *Januarii* num. 122. Coluntur hi *Martyres* a *Græcis et Latinis*

xi Octobris.

S. *Martiai* depositio in *Sanctonico* indicatur in *MS. Martyrologio monasterii S. Savini in agro Tarbiensi* apud *Saussayum* pag. 1248. Plures de eo ogunt die sequenti. Est autem *Abbas et Presbyter monasterii Vertanensis*, coliturque

xxiv Octobris.

S. *Cælestis*, Episcopi *Metensis*, translatio annotatur, uti plenius dicitur ad diem ejus natalem

xiv Octobris.

S. *Donatiani* Episcopi translatio *Brugas* indicatur in scriptis additionibus *Carthusiæ Bruzelliensis* ad *Usuardum*: inscribitur etiam *Martyrologio Bruzelliensi* S. *Gudulæ*. Dies ejus natalis est

xiv Octobris.

S. *Eata*, ex *Abbate Mailbrosensi* Episcopus *Lindisfarnensis*, celebratur in *Menologio Scotico Dempsteri*. Ab *Anglis et aliis*

xxvi Octobris.

Franciscus, Fundator *Zampanensis* in *Calabria* ut Sanctus dicitur coli, in quidam epistola ad *ros Neapoli* olim data a b. m. P. *Beutillo*: de quo nunc requirentes pleniorē notitiā, cum *Zampanum Cusentia* vicina esse inveniremus, varias super ea re litteras dedimus, partim ad *Monasterium* si quod *Zampani* est, partim ad nostrum *Cusentia Collegium*: sed hactenus nihil responsi accepimus. Dubitamus autem an predictæ informationi non subsit error aliquis, invenio enim tum apud *Herreram Alphabeti Augustiniani* parte 1 pag. 227, tum apud *Ferdinandum Ughellum Italiae sacrae* tomo 9 col. 254. B. *Franciscum Zampanum Ordinis Eremitarum S. Augustini, Congregationis Zampanensis*, ejus corpus *Suberati* in *Calabria*, in *Augustinensium ecclesia* conditum fidelium devotione colitur: de quo vel a tero distinctius cupimus informari, saltem pro mense, quo *Augustinianus Eremita abiisse* dicitur

circa annum MDI videlicet pro mense et initio

Novembris.

S. *Nicolai* in *Barrensem urbem* translatio inscripta est *MS. Martyrologio Tornacensi* S. *Martini* aliis ix hujus, at dies natalis est

vi Decembris.

Venerabilis *Yolanda* in *Ducatu Luxemburgeasi*, in *Ordine S. Dominici*, refertur his verbis a *Francisco Lahier* in *Menologio Virginum* et hujus exemplo a *Dominico de Herne* in *omnosacro Prædicatorum vernacule* hic edito, addito cognomine *van Weenen*, quasi *Viennæ* in *Austria* nata esset, cum sit filia *Comitis Vianensis* in *Arduenna*. *Vitam* ejus ex *vetustis Teutonicis rythmis Latine redditam*, et *curiosissimis commentariis illustratam*, vulgavit *Alexander Wilthemius* an. 1674 et in *Annotationibus ad titulum libelli sui*, quo *Venerabilem dumtaxat appellat*, ita scribit: *Habitavit Lahierius annis aliquot in hoc Collegio Luxemburgeasi, rebus in Lotharingia turbatis: verum unde ista de Yolanda hauserit, nescio. Ego tale nihil iaveni (scilicet, ut verba Latine explicans Wilthemius interpretatur, in provincia nostra eo die coli atque in Ordine D. Dominici haberi Beatam) Yolande nomen in PP. Dominicanorum Martyrologio non comparet (ad cujus scribetur caltem adjectæ Sorores Beatæ Ordinis S. P. Dominici illa præterita) præterquam quod Yolanda obiit xvi Kal. Januarii, non Nonis Maji. Ceterum, quia Cantipratunus eam Beatissimam vocat, et sepulchralis lapis, quem in Propylæo ad tomum 2 Aprilis dedimus, representat animam ejus, dialectate instar Sanctarum ornatam, atque a Seraphinis altera manu incensantibus ad cælum subvectam; et ipsa Vita plena est eximie sanctitatis arguementis; videant posteri nostri, utrum eandem, ut edita a Wilthemio est, una cum rythmis unde eruta (egregium veteris Teutonismi specimen) dare velint cum titulo Venerabilis (uti alias nonnullas vitas dedimus) ad diem mortis prænominatum*

xvii Decembris.

S. *Dominicus*, Episcopus Confessor, refertur in *Kalendario Missulis Mediolanensis* anno 1560 excusi. Is videtur esse Episcopus *Brixiensis* inscriptus *Martyrologio Romano*

xx Decembris.

S. *Stephani Protomartyris* transitus in *Romam* signatur in *MS. Vaticano* num. 5949. Ast *Translatio corporis appellatur in Martyrologio Romano et aliis. De qua agi poterit aut die Inventionis*

iii Augusti.

aut die Natali

xxvi Decembris.

VIDE APP.
T. VII MAJI
NOT. 37 *

DE SS. EOVALDO ET SIXTO

MARTYRIBUS PROPE GERUNDAM IN HISPANIA.

SUB DACIANO

Acta antiqua

Acta SS. Eovaldi et Sixti, Martyrum, apud Gerundam, Hispania in Catalonia urbem Episcopalem, ex MS. Codice antiquo Hispanice translato edidit Antonius Vincentius Domenecus, in *Historia generali Sanctorum Cataloniae* ad hunc vii Maji: quorum transumptum se ex *Originali codice MS. pervetusto accepisse testatur Joannes Tamayo-Salazar* in suo *Martyrologio Hispanico*, unde eandem his verbis accipe.

2 Incipit in nomine Domini et Servatoris nostri Jesu Christi *Legenda Inventionis corporum SS. Eovaldi et Sixti, Martyrum Hispanorum*, qui passi sunt sub *Daciano Præsidente*, ut ab antiquis temporibus scripta est: quam in honorem Dei et gloriam Saactorum in hunc codicem transtulimus, ex antiquo *Gothico*, ne memoria excideret, et in futuris seculis,

ex codice
Gothico
transcripta

quod de veneratione illorum et miraculis accepimus, agnoscatur.

3 Tempore quo *Dacianus* crudeliter fideles in Hispania persequatur, et divi cruciatibus illorum vitas perdebat, multa *Sanctorum corpora Martyrum* in locis abditis a Christianis sepulta sunt, ut vix de eorum exuviis aliquid sciretur, nisi Deus illas, ad sui gloriam et fidei exaltationem, paulatim mirabiliter propalasset. Quod etiam evenit in *Inventione Corporum SS. Eovaldi et Sixti Martyrum Hispanorum*, quæ hoc ordine detegere dignatus est. Erat igitur in oppido *Celraa* quidam honoratus agricola, justus et timens Deum, qui inter alia virtutum insignia quotidie *Missam* devote audiebat. Evenit siquidem quod quadam nocte in somnis illi *Angelus* apparuit, et ei nominatim dixit: *Serve Dei*

Corpora in
abditis locis
sepulta.

ab Angelo
tautentur
agricolæ.

F

G. H.

C

A Deī accede ad vineam, quam in Valle-torta, juxta ecclesiam beatæ Virginis et Martyris Theclæ habes: et ibidem duo corpora invenies Sanctorum, qui martyrium passi sunt pro Jesu Christi fide, quæ propter Daciaui tyrannidem, illic fideles condiderunt.

Qui lumine
divino exci-
tatus,

4 His vocibus servus Dei stupefactus, et a somno excitatus, primo diluculo e lecto surgens, ut visionem nocturnam examinaret, ad ecclesiam properato devenit, sicut illi mos erat; et beatæ Virginis Mariæ Missam celebrari postulavit, ut Deus precibus suæ sanctissimæ Matris de insomni antecesserit veritate illum illuminaret. Nocte superveniente ad vineam accessit agricola, ubi orationi intendens, cum in illa per aliquantum temporis perseverasset; in uno ex vineæ angulis, super cumulum veprium et ruborum, tantum lucinis fulgorem vilit convescantis, ut convicinos agros et populos lux repletet cælestis. Qua visione letatus, gratias Deo egit, eo quod tale meruit prospicere lumen. Altera die mane facto, ut profusius revelationem exploraret, iterum ad ecclesiam devenit: et audita de Spiritu Sancto Missa, itidem de nocte in vineam repedavit, ubi secundo lumen intuitus, gratias Deo actis in domum se recepit. Demum tertio antelucano tempore ecclesiam ingreditur, et peracto per Presbyterum de Sanctissima Trinitate sacrificio, ad vineam nocte repedans, eadem lumina oculatus invenit: et redditis iterum Deo laudibus, in domum properavit: et ligone cum aliis ferramentis ad opus necessariis accepto, ad vineam devenit: et combustis vepribus et rubis, aggerem lapidem occupantibus, fodere oratione præveniente incepit: et non post multum temporis incidit in capsam ligneam, tali artificio et opere clausam, ut nulla scissura nosceretur. Qua extracta, et cum lacrymis et veneratione in plano vineæ posita, iterum foveam aperire studebat, quod et zelo devotionis accensus fecit, donec aliam similem capsam detexit.

2 Capsas
effodit:

has Episcopus
Gerundam
deferri curans

5 Quo thesauro invento, Clerico sacristæ oppidi de Celran omnia, prout evenerant, patefecit. Qui ad Episcopum Gerundensem accedens, eadem ut ab agricola acceperat, pro Sanctorum eidem manifestavit honore. Episcopus relata prudenter pensans, ad omnium inquisitionem devenit: qua facta ad locum Inventionis capsarum cum suæ ecclesiæ Capitulo, Clero et populo festinatus accessit: et acceptis reverenter capsis, illas cum hymnorum canticis et jubilationibus ad Gerundam remeare constituit. At cum ad rivulum, qui parochias oppidorum de Celran et Campdora determinat, Corpora Sanctorum detulissent, sic sunt immobilia facta, ut nequaquam eminus pergere visa sint. Hoc viso miraculo, Episcopus quia Dei voluntatem agnovit, Reliquias in ecclesia Celranensi deposuit. Quo facto præcepit, ut omnes tam ecclesiastici quam seculares a Deo peterent, ut illis suorum nomina manifestaret Sanctorum. Oratione ergo perfecta, unaquæque capsula per se aperta est, ita ut populus videret corpora sanctorum Martyrum: in quarum una S. EOVALDUS MARTYR, in alia S. SIXTUS MARTYR legebatur. Quibus perlectis, protinus per se, ut prius, capsæ sunt clausæ. Episcopus extrui præcepit duas aras, et

reperit im-
mobiles,

et agnoscens
nomina,

in 2 aris in
Celran col-
locat.

in unaquaque Corpus uniuscujusque Martyris devotione mirabili collocavit.

D

6 Horum inventio sanctorum Corporum statim per circumvicinos populos divulgata fuit: et extunc quotannis tam ingens incolarum concursus ad locum istum, quo capsæ cum Reliquiis sanctorum Martyrum depositæ sunt, fieri solet, ut vix tantam capiat ecclesiæ ambitus Celranensis peregrinorum catervam. Innumera sunt, quæ quotidie Deus sanctorum Martyrum suorum interventu dignatur operari miracula, præcipue S. Eovaldi meritis: cujus impetratio valde pro surditatis ægritudinibus et aurium doloribus valet, ut præbent tabulæ, juxta sarcophagum pendentes, veridica testimonia: quorum præcipua fuere sequentia. Quidam agricola et ejus uxor in die festo S. Eovaldi ad aream terere triticum properarunt, et licet totam consumpsissent diem terendo, nulla penitus grana extrahere potuerunt, quin potius surdi facti nihil audiebant. Sed voto facto ad sanctum Martyrem, et donis ad ejus sepulcrum missis, protinus receperunt auditum. Anno sequenti iste agricola cum bobus arare eodem incepit festo: et illico unus ex bobus in terram tanquam exanimis prosiliit. Quo viso agricola de observatione festivitatis S. Eovaldi votum emisit, et bovem sanum recepit. Fresca mulier sexagenaria, ex urbe Gerunda, auditum amiserat: et instante alia devota matrona, S. Eovaldo promisit se suam festivitatem celebraturam, et ad ejus sepulcrum cum donis ituram. Quod ut fecit, cum juxta Martyris aram pernoctaret, media nocte sonitu clavium ecclesiæ excitata, auditum accepit. Quidam paterfamilias, ex oppido de Villatenin, filiam bimam surdam habebat, quam S. Eovaldo obtulit, et voto facto in ejus ecclesia pernoctare et munera offerre promisit. Quod adimplevit, et illa nocte puerula galli cantum audivit, et patri manifestavit: ex quo liberata discessit. Agricola oppidi S. Columbæ de Fernes, cum tempestatem grandinum, messium ruinam minitantem, inspicerent; voverunt S. Eovaldo, quod si a periculo liberati, messium grana ejus interventu servarent; se ad suæ ecclesiæ ædificationem quotannis donarium oblaturus. Quo dicto tempestas evanuit, et agricolæ sua munera Deo et Martyri sanctissimo reddiderunt.

Clarent mi-
raculis,

a S. Eoval-
do variis
auditus
redditur,

E

et grando
periculosa
depellitur.

7 Hactenus illa Acta Latina, juxta Hispanicè extant apud Domenecum, hinc inde longiori phrasi exulta. Indicat ille S. Eovaldum in lingua vulgari Catalanica Sant-Hou appellari; eumque scorsim die xvii Julii celebrari, et nomen ejus et S. Sixti in Orationibus, tum in sacrificio Missæ quam in reliquo Officio ecclesiastico pronuntiar. Meminit horum Sanctorum ad hunc diem Ferrarius in Catalogo generali: At S. Sixti Tamayus ad xvii Julii et totam historiam Inventionis repetit, non satis sui memor, utpote qui ad hunc diem ex Domenecò dixerat festum S. Eovaldi etiam celebrari xvii Julii.

Colitur etiam
S. Eovaldus
17 Julii.

F

8 In eadem crudelissima persecutione Diocletiani et Maximiani passus est S. Narcissus Episcopus Gerundensis die xviii Martii, ubi latius de urbe Gerunda octum. Solum hic notandum videtur S. Eovaldi nomen ejusmodi esse, quod enim alienigenam credi faciat, Saronico aut Teutonico genere, ex his qui Romanæ militiæ adlecti, aut alia simili occasione in Hispaniam fortuito advennerunt.

DE SS. FLAVIO EPISCOPO, AUGUSTINO EPISCOPO, AUGUSTO SIVE AUGUSTINO, ITEM MARCELLINO, MACROBIO, EUTHEO SIVE EUTYCHIO,

MARTYRIBUS NICOMEDIÆ.

VII MAJI.
Cullus sacer
in Martyrologio Hieronymiano,

Hæc prima Martyrum classis est in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis : quæ in codice Epternacensi dividitur hoc modo : In Nicomedia natalis Flavi Episcopi, Augustini, item Agustini. Et alibi Marcellini, Macrobi, Euthei et trium fratrum. MS. Corbeieuse Parisiis et ususum ita habet : Nonis Maji. In Nicomedia natalis SS. Flavii Episcopi, Augustini Episcopi, item Augustini. Trium fratrum Marcellini Macrobi, Euthicii. MS. Lucense a Florentinio editum hæc eos varietate refert : In Nicomedia natalis SS. Flavi Episcopi, Augustini Episcopi, item Augustini. Trium fratrum Marcellini, Macrobi, Heutheri. Ita interposito disjunctivo puncto, separantur tres fratres a tribus primis, et adjunguntur tribus posterioribus in editione Parisiensi et Lucensi. MS. Blumentonum differt a Lucensi, quod tertius Augustinus sit per errorem intrusus, et ultimus appellatur Euthecius. In Martyrologio Rabani ista habentur : In Nicomedia natalis Flavii Episcopi et Frodisii : Macrobi, Augustini Episcopi. Apud Usuardum ista leguntur Nicomediæ passio sanctorum Martyrum Flavii, Augusti, et Augustini fratrum. Eodem leguntur apud Adonem et sequuntur posteriores Bellinus, Maurolycus, Galesinius et alii cum hodierno Martyrologio Romano. Notkerus ista tradit : Apud Nicomediam passio sanctorum Martyrum Flavii et Augustini, et trium fratrum Marcellini, Macrobi et Euthecii. Memoria S. Flavii Episcopi et Augustini Episcopi apud Nicomediam celebratur in MSS. Corbeieusi et Leodiensi S. Lamberti, et Trevirensi S. Maximini duplici, in quorum altero scribitur Augustinus, in altero additur et trium fratrum. In MSS. Richemovrensi et Rhinoviensi ista habentur : In Nicomedia Flavi Episcopi, Augustini, Macrobi. At loco ultimi in MSS. Vaticano S. Petri, Casinensi, et Altempsiano, adduntur nomina Marcellini, seu Marcelli et Maximi, sed hic ad sequentem classem spectat. In MS. Aquisgranensi hæc traduntur : In Nicomedia natalis Fratris alius Flavii Episcopi, Atrolisii, Macrobi, Augusti, Augustiniani et trium fratrum : et dein inter alios reperitur nomen Marcellini, qui huc spectat. At qui miscetur Afrodus, et apud Rabanum Frodisius, videtur in sequenti classe Epaphroditus dici. In MS. Pragensi, præter relatos ab Usuardo, fit mentio SS. Marcellini, Macrobi et Eutheii, uti duorum primorum apud Grevenum in Auctario Usuardi. MSS. Augustanum S. Udalrici, et Parisiense Labbei celebrant Flavium, Augustinum, Marcellinum, Macrobi, et Eutychem MS. Tamlaetense Flavium, Macrobi, Augustinum, Marcellinum, item Augustinum et tres fratres

2 Hæc latius deduximus, ut statueremus primo an omnes possint attribui Nicomediæ. Ita reperimus in undecim Martyrologis factum, ubi saltem ex tribus posterioribus aliqui conjunguntur : qui tres tamquam alibi

passi indicantur in antiquissimo MS. Epternacensi. Secundo dubitatur quinam sint dicendi fratres. Ab Usuardo, Adone et pluribus tres priores censentur fratres. In editione Parisiensi et Lucensi Martyrologii Hieronymiani et apud Notkeram tres posteriores censentur fratres. Interim in antiquissimis MSS. Epternacensi, Tamlaetensi et Trevirensi S. Maximini reliquis separantur, quasi præter Martyres sex nominatos, adhuc essent addendi tres fratres anonymi, quorum videtur ideo numerus exprimi. Retam incerta mulamus desuivire nihil, ideoque nec in titulo eorum meminimus. Tertia eque majoris momenti quæstio videtur, ut statuatur quarum Sedium fuerint Episcopi hi Martyres, Flavius et Augustinus. In MSS. Atrebatensi et Toruacensi dicitur, Natale S. Augustini Nicomediæ Episcopi. Verum in ceterorum antiquorum silentio dici potest, ex raris Sedibus solitos fuisse abduci Episcopos ad præcipuas urbes, ut istic martyrium subirent, exempli causa, Romanam, Nicomediam, Carthaginem, Alexandriam, Antiochiam, ut sæpius factum ex toto hoc opere nostro constat.

3 Hæc resolutione non contenti nuper Hispani aliquot, ad suas ditiones traxerunt similes Episcopos, et sic S. Flavium asserunt cognomento Antiochenum, virum Consularem, et Episcopum Illiberitanum, in Bætica Hispaniæ fuisse : qui dum cum fratribus ex Hispania in Asiam, gravium negotiorum causa, transfretaret, apud Nicomediam fidei confessione delatus, et in carcerem conjectus, per cruciatuum agones, Diocletiano jubente, una cum fratribus coronam martyrii coronam intrepidus agonista percepit. Ita nudaci calamo ad hunc diem Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico : et ne quis dubitare audeat, adducit in testimonium Adversaria Luitprandi, nuper scilicet excogitata, in quibus ista ex impressione Plantiniana anni MDCXL num. 17 leguntur : Nicomediæ passus est in persecutione Diocletiani S. Flavius Antiochenus, vir Consularis et Episcopus Illiberitanus : qui Concilio interfuit Illiberitano anno cccxix vel circiter : qui negotiorum gravium causa Nicomediam delatus, cum fratribus Augusto et Augustino, vii Maji martyrium passus est. Hæc ibi : et allegatur apud Tamayum Memoriale Sanctorum MS. ejusdem R. P. Fr. Petri a S. Cæcilio, in quo dicitur Hispanus origine, nobilis genere, Consulatum gessisse anno cclxxi, et anno cccx Episcopus Illiberitanus creatus : addit autem idem Tamayus, Augustum et Augustinum Presbyteros, Marcellinum, Macrobi, et Eutychem Diaconos ejus extitisse. Hæc ibi, quæ non merentur ulterius refutori ; quia similia figmentum alibi satis rejicimus. Fuit Flavius, Episcopus Illiberitanus, in Concilio Illiberitano : sed (ut accurate docet Garsias Loaisa) habito Æra cclxxii, id est anno Christi cccxxiv. Quomodo ergo potuit sub Diocletiano passus esse ? Plurimum volumus objicere.

qui tres fratres ?

An inter hos Flavius Episcopus Illiberitanus in Hispania ?

F

An omnes Nicomediæ passii ?

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

CELERINO, MAXIMO, VICTURO, POTENTEELLA, ALLA, FAUSTINA ET ALIIS PLURIBUS, ITEM AUGUSTINO EPISCOPO, VICTURO, GAIO, ANTO, MAXIMO, CELERINO, FRONTONO, QUINTO, FLAVIA, MARTIALE, PRIVATIANO, SEPTIMIA, DENTRO, QUINTA, ARNESO, DONATO, ITEM DONATO, OCTAVIANO, ITEM DONATO, MARINO, NAVIGO, PULVERO, ROGATA, VICTORIO, MUDERO, FORTUNO, VICTURO, SECUNDO, CELEDONIA, SIVE CECILO ET DONATA, SATURNINO, DONATA, NAVIDA, FORTUNATA, RELICE, JULIO, CRESCENTIO, GAL-LICO, JUSTINIANO, VITALICO, ROGATIANO, LUCELLA, HONORATO, FELICIA, SAVINA, SALTO SEU SULLITO, SIMPLICIO, FLAVIA, ALEXIO, CATULA, EUTICIA, PECULIARI, GERMANO, ROGATA, MARCELLA, ODEMARO, ERCOLA, SATURNINA, PRIMOLO, CASTULA, DONATO, FELICI, VICTORIO, PROCESSO, ANTONINA, SAPIDA, DONATA, SECUNDIANA, ITEM DONATA, MARTIALE, JANUARIO, TUNIDO, VICTURO, ITEM FORTUNATO, CRESCENTIO, GERMANO, AVIDA, FORTUNATO, ITEM ROGATA, EPAPHRODITO, MARCELLINO, FLORIANO, PALATINO, FAUSTINO EPISCOPO, EUTICO ET ALIIS LVI SEU XLV. E

G. II.

B

VII MAII

Prima turma

A Altera hæc est Martyrum classis, quæ purpurato sanguine in Africa est coronata : et forsân in duas turmas distinguenda : Harum prima est inscripta antiquis Hieronymiani Martyrologii apographis hoc modo in codice Epternacensi : In Africa Celerini, Maximi, Victuri, Pudentellæ, Allæ et aliorum multorum. In palæstra martyrii et duobus primis athletis consentiunt alii codices, sed tertio Victuro seu Victoro additur titulus Episcopi; et loco Pudentellæ scribitur Porentellæ, Potentellæ et Potentillæ : et deest nomen Allæ, forsân ex priori nomine detractum, et perperam iteratum. Apud Notkerum ejus loco habetur nomen Faustinae, et ita reliqui proponuntur : In Africa Celerini, Maximi, Victuri, Potentillæ, Faustinae et aliorum innumerabilium. In MS. Trevirensi S. Maximini memorantur In Africa Celerinus et Maximus. At palæstra omissa indicantur in MS. Tumlactensi Celerinus Maximus, Victorius, Pudentella Alla : et solus Celerinus in MSS. Pragensi, Augustano et Labbæano, item apud Grovenum et Canisium, sed hi Episcopum et Confessorem appellant : ita et Victurum seu Victorum statuunt Episcopum codices Corbeiensis, Lucensis et Blumianus.

C

secunda turma ex MS Epternacensi,

2 Altera turma ita late indicatur in antiquissimo Epternacensi apographo. Item Agustini, Victuri, Gai, Anti, item Maximi, Celerini, Fortuni, Quinti, Flavia, Martialis, Privatiani, Septimæ, Dextri, Quinti, Arnesi. Donati : item Donati, Octaviani : item Donati, Marini, Navigi, Pulveri, Rogatæ, Victuri, Muberi, Fortuni, Victuri, Secundi, Celedoniæ, Saturnini : item Donatæ, Navidæ, Fortunatæ, Felicis, Juli, Crescenti, Gallici, Justiniani, Vitalici, Rogatiani, Lucellæ, Honorati, Felicæ, Savinæ, Stulti, SImplici, Flaviæ, Alexi, Catulæ, Euticiæ, Peculiaris, Germanæ, Rogatæ, Marcellæ, Udemari, Stercolæ, Saturninæ, Primolæ, Castolæ, Donati, Felicis, Victori, Processi, Antoninæ, Sapidæ, Donatæ, Secundianæ : item Donatæ, Marcialis, Januari, Diuvi, Victuri, Tunidi : item Furtunati, Criscenti, Germani, Asidæ, Furtunati : item Rogatæ, Epaphroditii, Marcellini, Palatini, Faustini Episcopi, Eutici et aliorum LVI.

collato cum aliis MSS.

3 En Martyres octoginta quatuor suis nominibus expressi, quos per decades conferimus cum aliis Martyrologii Hieronymiani apographis, et nonnullos addimus. Reliquorum Antesignanus dicitur Augustinus Episcopus in MSS. Lucensi et Blumiano : qui vereor ne ex classe Nicomediensium Martyrum iteratus hic sit :

relinquo tamen ut inveni. Tum loco Victuri scribitur Victori in eisdem : Gai, Gagi, Gaiani et Gagianti, et tunc Anti nomen omittitur, æque ac nomen Furtuni, Frontini, aut Frontani; et cum Martiale deficit aliquamdiu MS. Blumianam. In secunda decade est nomen Septimæ, Septimæ et Septimæ; et loco Quinti est in aliis Quintæ, tum Arnesi, Ornesi et Amesii. Alter Donatus deest in Corbeiensis, et in eo legitur nomen Mariani, uti in Lucensi Octavianæ. In tertia decade sunt in Lucensi nomina Rogati, Mulieri, Victori. In Corbeiensis desunt nomina Muberi, Fortuni, et pro Victuri est Victorio et loco Celedoniæ in utroque legitur duplex nomen, Cecili, Donatæ. In quarta decade et deinceps orda immutatur, et loco Justiniani in Corbeiensis habetur nomen Justiani, et interponitur nomen Donati, qui supra in Corbeiensis defuerat. In quinta decade loco Stulti habetur Salti et Sulliti. In sexta decade valde variant nomina; et Germanæ, oliis est Germani; Marcellæ in Lucensi Maricellæ; et Udemari, Odemari et Odemaræ scribitur : item Stercola, aliis Ercola est : et Primola, Primolas : et Donatus Corbeiensis Donata. In septima decade pro nominibus Victori et Sapidæ, in Corbeiensis est Victuri et Sapi. Nomen Antoninæ in utroque deest, et pro Jannario in Corbeiensis est Januaria, et Donata deest in Lucensi. In octava decade loco Divi est in aliis (etiam Blumiano quod hinc resumitur) nomen Tunidi vel Tunnidi; et Victuriæ seu Victoriæ loco Victuri : et Avidæ loco Asidæ scribitur : et deest nomen Fortunati, et in Lucensi Rogatæ. Demum in ultimo ordine additur in aliis nomen Floriani seu Floridiani, et loco Eutici in Lucensi est Eustici. Subjunctus illis numerus Martyrum LVI, in aliis est XL aut XLV. Ex his in MS. Tumlactensi referuntur nomina Martialis, Frontonis, Quinti, Celerini, Privatini, Arnesii, Donati, item Donati, Gagini, Navigii, Pulunii, Octaviani, Flaviæ, Septimæ, Dextræ, Quintæ, Rogatæ, Felicitatis.

F

4 Qui hujus turmæ Afrorum Martyrum primus collocatur Augustinus refertur etiam in MS. Trevirensi S. Maximini : et Quintus in MS. Calendario ante opera S. Isidori Hispalensis reperto, et Antus in MS. Casinensi. Eum qui priori classi Frodisius et Afrodisius ab aliquibus adjicitur, hinc rejecimus; arbitrati posse esse eum qui hic Epaphroditus dicitur. Qui Martyribus Nicomediensibus in MSS. Vaticano S. Petri, Casinensi et Altempsiano additus est Maximus, etiam huc spectat.

aliqui in aliis fastis.

5 Quo hi Martyres tempore passi sunt non liquet.

Florentinius

An passi tempore S. Cypriani.
A Florentinius propendit in tempora S. Cypriani, cujus est illud in Exhortatione ad martyrium cap. xi. Exuberante postmodum copia virtutis et fidei, numerari

non possunt Martyres Christiani. Porro priori turmæ innumerabiles adjungit Notkerus, et sic honeste omisit posteriorem turmam.

DE S. JUVENALE MARTYRE

G. II.

*VII MAJI
Cultus sacer
in antiquis
fastis.*

Nomen hujus Sancti, ad hunc VII Maji et nonnullos alios dies relati, notissimum est, sed res ejus gestæ latent, ut ne quidem de loco et tempore, quibus floruerit, possit aliquid certi proferri. Usuardus in omnibus plane exemplaribus, manu exaratis et typo excusis, ista tradit: Eodem die S. Juvenalis Martyris. Quæ eadem habentur apud Bellinum, Molanum, Grevenum, in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno mccccxc excuso, et in hodierno Martyrologio Romano. Apud Adonem, tam in variis membranarum descriptum quem o Mosandro et Rosweido excusum, ea ita exprimitur: Natale S. Juvenalis Martyris. Beda hoc die vocat: sed quod sub ejus nomine excusum postea Martyrologium est, prædicta ex Adone refert. Notkerus quasi eadem habet hac phrasi, Nativitas S. Juvenalis Martyris. Et hæc ab Adone et Nothero primo loco referuntur: deique eo solo istum versum hoc die habet Wandelbertus:

Morte pia Nonas Juvenalis Sanctus honorat.
 Similia sunt in antiquis Fastis MSS. Trevirensibus S. Mozimini et S. Martini, Leodiensi S. Lamberti, ac Divioneusi Supplemento ad genuinum Martyrologium Bedæ, atque in MS. Florario Sanctorum: item apud Maurolycum, Felicium et alios recentiores. Hæc cum ubique sic haberentur, et nullus locus exprimeretur, videtur aliis data libertas hunc Martyrem suis ecclesiis attribuendi.

2 Marinus de Vipera in Catalogo Sanctorum, quos ecclesia Beneventana celebrat, arbitratur hunc Sanctum ibi sub ritu duplici coli secunda die Maji, et hoc elogium ejus profert: Juvenalis Martyr, ob miraculorum frequentiam insignis, Beneventi præsertim effulsit. Cum enim ipsa civitas mirum in modum pestilentia affligeretur, ejus intercessione et patrocinio libera et sana facta est. Ejus corpus in ipsamet civitate, intra augustum templum S. Soplhiæ, sub altari specialiter ei dicato asservatur, magnaque populi frequentia colitur: præsertim sexto Nonas Maji, qua die ejus festum Beneventi celebratur: ut ex gestis ipsius gloriosi Martyris, in eadem ecclesia habetur. Eumque esse fatemur, de quo Martyrologium Romanum sub die septima hujus mensis agit, et hunc diem Translationis esse credimus. Hæc Vipera, citato ad marginem MS. Martyrologio antiquo bibliothecæ Beneventanæ num. 178 signato, præter quod si habentur aliqua Beneventi alicujus S. Juvenalis gesta, optamus

*Corpus abentis
Juvenalis
Beneventi.*

Cultus 2 Maji.

C

ea nobiscum communicari, de eo seorsim acturis, ne disceptationes multiplicentur. Ad eundem diem secundum Maji nomen S. Juvenalis inscriptum est antiquo Martyrologio Reginae Suecicæ sæpius a nobis allegato. At die III Maji in MS. Romana Cardinalis Barberini sub finem additur: Alibi S. Juvenalis Martyris. Apud Grevenum etiam, post relatum S. Juvenalem Episcopum, ex Usuardo additur: Eodem die Juvenalis Martyris. At quinto die Maji in MS. Casinensi, inter alios Martyres, est nomen S. Juvenalis: et iterum sexto die refertur S. Juvenalis Martyr in quatuor MSS. Kalendaris nostris. Quæ omnia de S. Juvenale, ad hunc VII diem relata, videntur intelligenda.

3 Baronius in Notis Martyrologii ad diem III et hunc VII Maji, opinatur hujus meminisse S. Gregorium Homilia 27 in Evangelia, quasi S. Juvenalis Martyr esset Episcopus Narniensis, et in ea ecclesia sepultus. At Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae ad hunc VII Maji, de S. Juvenale Martyre Romano ista scribit: Hac die Juvenalis Martyr in Martyrologio Usuardi et Romano memoratur: quem Baronius opinatur Episcopum fuisse Narniensem, de quo S. Gregorius Papa Homilia 27 loquitur. Nos vero cum Narniæ nulla Juvenalis Martyris memoria extet, a Juvenali Episcopo et Confessore diversi; hunc potius Juvenalem Diaconum S. Alexandri Papæ credimus, de quo Petrus Galesinius in suo Martyrologio die III Maji agit, et antiqua MSS. citat. Verum ista Galesinii MSS. non mereri multam fidem sæpius ostendimus, et accurate discussimus acta S. Alexandri, absque ullo Juvenalis Diaconi mentione.

3 Maji,

5 et 6 Maji.

*E
An hic relatus
sit Episcopus
Narniensis*

*aut Diaconus
S. Alexandri
Papæ,*

*an Episcopus
Interamnensis?*

4 Idem Ferrarius in utroque Catalogo ad hunc VII Maji refert S. Juvenalem Episcopum Interamnensem: ex cujus Actis, si extarent, deprehenderetur num diversus esset a Juvenali Episcopo Narniensi. Huic S. Proculus Episcopus Interamnensis ejus nominis secundus, ecclesiam in colle, cui a Sancto Episcopo nomen est, in agro Interamnensi ædificavit. Hæc ille. In Missali Mediolanensi anno MXXII et Breviario anno MXXXIX excuso nulla fit mentio S. Juvenalis Episcopi et Confessoris die III Maji, sed ejus memoria translata est ad hunc VII Maji: quæ de S. Juvenali Narniensi sunt intelligenda. De quo satis egimus in Maji, ostendimusque nihil esse cur præter hunc unum alius ejusdem nominis Narniensis aut Interamnensis Episcopus statuatur.

F

DE S. PLACIDO SEU PLACITO

PRESBYTERO AUGUSTODUNI IN GALLIA.

G. H.

VII MAJI

S. Placidus

*ab aliquibus
habetur
Episcopus,*

Augustodunum, urbs Æduorum antiqua et celebris, ad Arotium fluvium, in hodierno Ducatu Burgundiæ, antiqua Sede Episcopati sub Archiepiscopatu Lugdunensi exornata, plurimos habet Sanctis adscriptos Episcopos; inter quos censendus sit S. Placidus, de quo hic agimus, merito dubitatur. Talis agnoscitur in MSS. Atrebatensi ecclesiæ Cathedralis, et Tornacensi S. Martini, et sub nomine Placiti opud Notkerum, et in MSS. Trevirensi S. Maximini, et Leodiensi duplici S. Lamberti et S. Maji T. II

Laurentii; item in Florario Sanctorum, et in Auctario Usuardi per Grevenum et Molanum in prima editione cum Canisio et Ferrario, in quibus ista verba habentur: Augustoduno B. Placidi seu Placiti Episcopi. Adit Galesinius, et Confessoris: et Saussayus, divinæ gratiæ dispensatoris egregii. Vere hisce omnibus obest, quod nullum Placidum seu Placitum Episcopum Æduensem, sive Augustodunensem agnoscant, Antonius Mouchiacenus, Demochares, Joannes Chenu, Claudius Robertus et Sammarthani: ut videatur antiquioribus

*metibus
Presbyter*

18 MSS.

AUCTORE G. II. MSS. credendum, qui Presbyterum appellant, uti sunt quatuor apographa Martyrologii Hieronymiani, etiam Epternacense ante mille propemodum annos exaratum, in quo ista habentur: Augustoduno depositio Placiti Presbyteri. MS. Corbeicense Parisiensis excusum, Lucense a Florentino editum, et MS. Blumianum, atque Rahanus in suo Martyrologio ista referunt: Augustiduno depositio Beati Placidi Presbyteri. Pridie hujus diei seu vi Maji, in MS. antiquo Reginae Sueciae plurimum ab Holstenio laudato, et in Martyrologio canonii Luxo-

viensis, idem clarins confirmatur his verbis: Augustiduno depositio B. Placidi Presbyteri, et Abbatis basilicæ S. Symphoriani Martyris. Colitur S. Symphorianus, Martyr Augustodunensis, xxii Augusti: basilicæ vero, sub ejus nomine existentis, meminit Fortunatus in Vita S. Germani Episcopi Parisiensis ad diem xxviii Maji illustranda: et num. 3 hunc asserit a Nectario Episcopo constitutum Abbatem ad S. Symphorianum. Num vero hanc dignitatem ante vel post S. Germanum obtinuerit S. Placidus, incertum est.

D
et Abbas S.
Symphoriani.

DE SANCTO INNOCENTIO

EPISCOPO AFRICANO CAJETÆ IN ITALIA.

D. P.

SEC. IV.

Cajeta, in laterali Latio et Formiano situ, antiquissima civitas et Episcopalis est: quæ hoc tempore annexa regno Neapolitano, Catholicum Regem Hispaniarum suum Principem reveretur: cujus ope arceque munitissima, reddita est inepugnabilis. In Cathedrali ecclesia requiescunt varia Sanctorum corpora: scilicet Erasmi, urbis hujus Patroni, cujus festum celebratur die secunda Junii; Marciani, Episcopi et Martyris, ad xiv diem ejusdem Junii referendi; Casti et Secundini, quorum natalis incidit in Kalendas Julii; Probi Episcopi et Martyris, ad vi Octobris memorandi; et ad hunc mensum Majum recolendi spectant, S. Innocentius hoc vii die. Euperia Virgo et Martyr die xvii, et Albina, titidem Virgo et Martyr, die xxvi: quorum omnium corpora ibidem requiescere, et festa solenni ritu peragi testatur Ferdinandus Ughellus tomo 1 Italiae sacrae in Cajetanis Episcopis. Nos de singulis suo tempore acturi, ex Legendario MS. Cajetano plerumque Acta obtinimus, procurante P. Antonio Beatillo Societatis Jesu, studiorum nostrorum amantissimo, cui promovendo thesaurum a se de Sanctis regni Neapolitani collectum liberaliter communicavit. Aliquod ejus compendium sed fabulosis, ut ait, rejectis, edidit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae; et hanc subjecit Annotationem: Hæc S. Innocentii historia accurata eget censura alicujus viri docti, qui omnibus diligenter inspectis, tempus quo vir in humanis fuit proderet, quæ Galilæa civitas, et quæ Justiniana sit. (tres enim hujus nominis urbes leguntur) explicaret. Hæc ille. Verum, unde opinatur editum a se compendium Vitæ apud viros doctos posse obtinere aliquod specimen verosimilitudinis, cum ipsam historiam, ex qua illud compendium est desumptum, asserat fabulosam? Præsertim igitur quam de ipsa, qualis videatur nobis, pronuntiemus aliquid, contextum ejus hic proponere placet, sub titulo Vitæ apocryphæ; utpote obscura multa, quædam etiam a verosimilitudine aliena continentem: tum vero nostras ad eam illustrandam conjecturas, et ad castigandam censuras proponemus, integrum de re toto judicium relinquentes Lectori. Ipsa sic habet.

Cajeta cum aliis Sanctorum corporibus est corpus S. Innocentii

B

et solennis cultus.

Acta MSS. quædam a Ferrario judicata:

quomodo hic proposita?

C

Dicitur quinque annis per Angelum ablatum a parentibus,

VITA APOCRYPHA

Ex Legendario MS. ecclesiæ Cajetanæ.

In diebus illis persecutio erat Christianorum: et dum natus fuisset Beatus Innocentius in Galilæa civitate, factus annorum quinque media nocte ablatum est ab Angelo a latere matris suæ, et ductus ad Sanctos Quadraginta, milliario trigesimo a parentibus suis. Tunc expergefata mater ejus, non invenit filium suum ad latus suum: et dicit ad virum suum Adrianum: Væ nobis! quomodo ablatum est filius noster a latere nostro? quid utile erit nobis esse in hac civitate? Primarius fructus noster ablatum est a nobis: exeamus de civitate ista, et mutemus aliam

Provinciam. Exeuntes portam civitatis Galilææ, pervenerunt in civitatem Justinianam in terra Africa, scrutantes per universa loca, quærentes B. Innocentium filium suum, simulque transmittentes B. Memoratium... quærendo B. Innocentium.

2 Beatus vero Innocentius, cum moratus fuisset in loco, quo portatus fuerat ab Angelo, annis viginti duobus, et factus fuisset annorum jam viginti septem; data est ei gratia a Deo sapientiæ et intellectus, et recordatus parentum suorum, ait intra se: Qui sunt parentes mei, vel cujus matris lac bibi, aut qualiter in hunc locum adductus sum ignoro. At recordatus Psalmi in loco ubi dicitur, qui ascendunt mare in navibus in aquis multis ad operandum operationem suam: ascendit in naviculam, et reversus est in civitatem Galilæam, requirens parentes suos. Et confitendo se esse Christianum, ductus est ad quemdam Proconsulem, nomine Anolinum, qui in ipsis diebus S. Crispinam Martyrem in vinculis detinebat, atque affligebat. Cumque audisset B. Innocentium, et cognovisset eum esse Christianum, cœpit eum sermonibus interrogare dicens: Unde venis? vel quo vadis? vel quem quæris? Cui B. Innocentius respondit, Parentes, quos habeo, non sunt terreni: verumtamen patrem et matrem, qui me carnaliter genuerunt, quomodo ab eis ablatum sum, vel ubi sunt, nescio: propter quod vado eos quærere, et ubi quæram, nescio, et si eos non invenero, sufficit Christum, quem confiteor, quotidie mecum habere. Pro quo sermone iratus est Anolinus Proconsul, et volebat eum terrere.

3 Quod cognoscens B. Innocentius, timore perterritus, eadem nocte ascendens in naviculam qua venerat, pervenit in Provinciam Africanam in civitatem, quæ vocatur Justiniana: ubi invenit parentes suos. Et moratus est in eadem civitate, ubi data est ei gratia a Deo et Domino Jesu Christo, et factus est Diaconus, in quo habitu fuit annos septem. Postmodum cum factus esset Episcopus, fuit in Episcopatus ordine per alios annos septem.

4 Deinde vero venit in Italiae Provinciam, in insula quæ vocatur Ænaria, in partibus Campaniæ constituta, milliario a civitate Neapoli decimo octavo, in quo loco morabantur quædam Dei famulæ moniales; quæ susceperunt eum cum magno gaudio in earum monasterium, et ibi moratus est diebus septem. Et egressus de ipsa insula, veniens in locum quæ vocatur Spelunca, ubi invenit B. Memoratium Diaconum suum, qui jam antecesserat eum cum omni familia sua, et gavisi sunt valde; et ingressi naviculam volebant ambulare in civitatem Terracinam, milliarium a Spelunca circa tertium decimum. Cumque jam appropinquasset Terracinam, subito datus est ventus validus, et cœpit eos fatigare; ita ut remi in manibus eorum rumperentur, et jactavit eos ventus in locum, quæ vocatur Capratia: in quo loco morati sunt dies quindecim.

adultus reversus in patriam,

E

Ps' 100, 2.

coram Proconsule fidem Christi professus.

In Justiniana urbe Africae ordinatus Diaconus dein Episcopus, F

venisse in insulam Ænariam, tum Speluncam et navigaturus Terracinam,

vento abactus Capratiam:

A 5 Audiens hæc Severianus nomine, qui tenebat primum locum in civitate Terracina, jussit Notario suo, ut tolleret septem paria boum et ambularet ad B. Innocentium, atque sub omni custodia cum omni familia sua et rebus, deportaret in civitatem Terracinam. Quos cum vidisset B. Innocentius sic armatos ad se venire; dixit ad Beatum Memoratianum, Pueri isti veniunt comprehendere nos. Dicit ei Beatus Memoratianus: Et ego jam video, sed ora, Domine mi, in Christi nomine, ut in nos non faciant, quod volunt. Beatus autem Innocentius flexis genibus cœpit orare dicens: Domine Deus, Pater omnipotens Domini nostri Jesu Christi, qui tecum vivit et regnat in seculorum secula, quem dignatus es per Prophetas nobis annuntiare venturum, ut nos tua passione liberaret de regione umbræ mortis, et redimeret nos de inimicorum insidiis, exaudi me servum tuum, in ista hora: ut homines isti, qui ad nos veniunt ad læsionem famulorum tuorum, ne permittantur quidquam contra nos operari, per Dominum nostrum. Cumque explicuisset orationem, Notarius appropinquavit cum militibus, et septem paribus boum. Cum autem apprehendissent B. Innocentium, subito datus est mugitus omnium boum illorum, et exspiraverunt omnes. Perterriti autem qui venerant, timore magno et fugati, reversi sunt in civitatem Terracinam, renuntiantes Severiano omnia quæ eis contigissent, et qualiter boves illorum exspirassent. Talis autem in eis timor et tremor datus est; ut non ultra præsumperit Severianus ad B. Innocentium mandare, nisi solum rogando ut oraret pro eo. Beatus autem Innocentius in ea hora, qua cinetus est a militibus, antequam timor in illis ostenderetur, oculos ad cælum levavit, dicens: Sicut cum gratia non potui ingredi hanc civitatem Terracinam, sed sicut inimicum me susceperunt; peto, ut qui in ea natus fuerit, homo ille non ibi valeat.

B 6 Postea vero, dum adhuc B. Innocentius in prædicto loco Capratia moraretur, erat ibi quidam pauper a nativitate sua egens victu, cui nomen erat Secundus: qui habebat unum oculum læsum, ac manum unam pedemque unum aridum: qui nequaquam victum inveniebat, nec alia facultas aderat, absque uno pari bucularum immacularum. Cui apparuit Angelus Domini in somno, dicens: Apprehende buculas, et vade ad B. Innocentiam: et quod tibi ab eo imperatum fuerit, fac. Exurgens mane homo ille ambulavit ad B. Innocentium, dixitque ei quæ in somnis viderat. Cui B. Innocentius dixit: Fac, quod tibi jussum est, et veni ad nos. Cui dicit homo ille: Domine, volo buculas apprehendere, sed nullatenus possum, quia neque zonam in capite acceperunt, neque jugum in cervice. Cui B. Innocentius dixit: Vade in nomine Domini Jesu Christi, cujus ego servus sum: apprehende vaccas has secure, et nullam tibi molestiam facient. Abiit homo ille aridus, et cum tanta mansuetudine apprehendit eas, ac si dies noctesque in fune stetissent, quas antea nec decem homines domum suam applicabant. Quas cum apprehendisset, jugum imponens super eas, ducit eas ad mare apud B. Innocentium. Qui cum vidisset eum, dixit: Deus et Dominus noster Jesus Christus rependat tibi pro nobis, et efficiaris salvus; ut qui in infantia tua habuisti male, modo bene recipias. Et juncto vehiculo imposuit super eas, quæ necessaria erant, et abiit ad locum, quem desiderabat, hoc est a fundo ad Palmam, passus plus minus octingentos. Homo ille reversus cum oratione ad domum suam, invenit omnia vasa plena tritico, oleo, et vino, cui ab ipso die reddita est salus in oculo, manu, pedeque: et tanta ei Deus ministrabat per orationem Beati Innocentii, ut usque ad mortem suam ei aliquid minus non fuerit.

7 Beatus autem Innocentius requievit in eodem loco cum Diacono suo Memoratiano, septimo die mensis Maji, ubi mirabilia per eos Dominus ostendit. Post multum vero tempus translatus est corpus B. Innocentii a civibus Cajetanis in civitatem Cajetam, et cum hymnis, et laudibus reconditum est in abdito sanctæ Mariæ Cajetanæ ecclesiæ: ubi ejus meritis et intercessionibus multa mirabilia fulgent, ad laudem Domini nostri Jesu Christi: qui cum patre, et Spiritu sancto vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

CONJECTURÆ ET CENSURÆ

In Vitam præcedentem.

Quod in tota ea, quæ de S. Innocentia habetur, historia inventu difficillimum visum Ferrario est; obviam plane habet solutionem, oculos reflectenti ad S. Crispinam, quæ cum in vinculis atlinebatur et affligebatur a Provinciæ Proconsule, ad eundem adductus S. Innocentius dicitur, fidemque professus. Nec enim ignobilis ea aut obscura est Martyr: sed apud S. Augustinum occasionibus variis locisque minimum quinque laudatur; ad diem v. Decembris, quo colitur, plenius et distinctius expendendis. Satis hic fuerit Adonem audire, ex illis hoc elogium ipsi texentem: in Africa apud Coloniam Thebestinam, natalis S. Crispine, quæ temporibus Diocletiani et Maximiani, cum sacrificare nolisset, jussu Anolini Proconsulis decollata est. En tempus, en locum quo referas cetera.

2 Nempe Thebesta, ut ipse in Lexico Geographico docet Ferrarius, urbs Africæ mediterranea et olim Episcopalis sub Archiepiscopo Carthaginensi. Huic ergo proxima, sed ad mare, fuerit Galilæa, Innocentii patria: nec procul inde etiam ad mare, sed in alia, puta Byzacena provincia, urbs Justiniana. Ignota, inquit, Africanis Conciliis atque historiis nomina, imo longe petita: nam Galilæam Palæstinæ regionem solam legitimus, Justinianam vero (quæ tamen urbs Episcopalis esse deberet) alibi plures, nullam in Africa. De Galilæa fatear: sed et hoc scio, plurima esse et fuisse in Africa ignotæ appellationis aut positionis oppida, imo et urbes. Carolus a S. Paulo in sua Geographia sacra ordine alphabetico proponit notitiam Episcopatum Sedium ultra centum et quinquaginta in Africa, quæ cui provinciæ sint adscribendæ ignoratur; inter notas autem certæque provinciæ adscriptas urbes, leges apud eundem Beneventum, Papiam, Neapolim, Parisium, Regium, Abidum, Sestum, Idam, Abderam, Hortam, similesque, imo Germaniam et Aquitaniam, non regiones, sed urbes; quas non minori cum admiratione aliquis minus peritus audiat nominari in Africa, quam Galilæam.

3 Ad Justinianam quod attinet, observo, omnes hoc nomine appellatas urbes ab restauratore Justiniano ut accepisse seculo vi, post ea Concilia celebrata, ex quibus nunc fere habemus Africanarum Sedium nomenclaturam, cum aliis antea dicerentur nominibus, sicut Byzantium primum dicebatur, quæ postea ab amplificatore suo dicta Constantinopolis. Testem de his locupletem et irrefragabilem habemus Procopium Cæsariensem, per omnes quos de Justiniani ædificiis scripsit sex libros, quorum ultimus ea solum tractat, quæ fecit in Africa, capite autem 4 narrat, quomodo in provincia Byzacena urbem maritimam Adrumetum, muris expoliatam a Mandolis, exindeque Maurorum incursionibus expositam, ille invenit; verum eadem muris maximis cincta, ac justo instructa præsidio, cives ab hostium quorumvis metu in securitatis fiduciam vindicavit. Quapropter, inquit Procopius et hanc etiam urbem hodie vocant Justinianam, servatori Principi solventes ejusmodi præmium, solaque nominis impositione gratum animum significantes

D
EX MS.
moritur 7
Maji:

translatus
Cajetam
claret mira-
culis.

Sub Diocle-
tiano et
Maximiano
vixit Inno-
centius

E

Galilæa in
Africa loco
maritimo,

F

deinde Adru-
meti post dic-
ta Justinia-
næ:

inlomit
boves vicu-
rassæ

vententes ad se
capiendum,

oratione ad
Deum fusa

procul abe-
gisse,

oculitem et
manum sa-
nasse,

A significantes : quippe nihil aliud, quo Imperatoris beneficentiam remunerentur, aut habent ipsi, aut ille exoptat. *Habemus ergo Justinianam, a tribus quas noverat Ferrarius, in Macedonia, Mæsia, Bithynia sitas, adeoque nihil huc facientes, diversam. Fuit autem Adrumetum urbs Episcopalis, in eaque anno cccxciv celebratum Concilium.*

¶ *Ut autem vitæ scriptor notum suo tempore urbis locum appellotionem usurpavit, pro ea quæ Diocletiani ævo nota erat; sic videtur etiam recentioris institutionis vocabulo usus, cum locum, trigesimo milliario a Galilæa, Innocentii patria, dissitum, vocavit ad Quadraginta, Martyres scilicet Sebastenos intelligens, ix Martii coli solitos, quorum sacri cineres, Constantini ac posterorum ejus temporibus, in variis orbis partes delati, pluribus etiam locis nomen fecere : quod et in Africa occidisse possumus credere. Præerat autem Byzacenæ Provinciæ Procurator; quem omnino credo in hoc Vita vocandum fuisse Anolinum, si exactiorem rei notitiam auctor habuisset : at vero Innocentium legens vel audiens a Severiano, primas Terracinae tenente passum molestiæ uliquid, non absurdum credidit, eadem in Africa adducere Innocentium, fidei professurum, quod nunc melius corrigetur.*

B Sancti porro peregrinitio in Italiam fugiendæ persecutionis causa, difficultatem non habet quoad locum per Vitæ auctorem expressa : suberant enim Provinciæ Africae Præfecto Prætorio Italiae, imo et ipsis Imperatoribus Augustis, qui Romæ potissimum debebant : hinc continua erat ex Africa in Italiam navigatio, in qua primum est Ænaria insula, passim ab antiquis descripta, nunc Ischia appellata. Notissima quoque ibidem est urbs Terracina, inter quam et Cajetam Spelunca, a Tacito, Suetonio et Strabone memorata, nunc Sperlonga dicta. Non procul inde Fundi, antiquissima civitas et Priammon Episcopalis est : unde de Capratia quod ibidem sit in territorio Terraciniensi, conjectura ferri potest : quid si hæc nunc Turris S. Anastasii appellatur? Inquirendum id viris eruditæ reliquimus ; quia volumus ad Caprariam insulam, inter Corsicam et Genuesim ditionem, confugere. Et hæc de locis in Vita hæc memoratis.

¶ *Jam quoad ad reliquum ejus seriem attinet : ea sic videtur ordinari posse, ut circa annum cclxxxvi natus, quinquennis raptus fuerit e paterna domo. Hoc quia ei in salutem cessit, crediderit auctor ab Angelo factum. Ab his deinde in quorum potestatem devenit dominis, ingenua pueri indole delectatis, traditis sit litteris sacris ac propriis instituentibus, eo in loco qui postea a Quadragesimo Martyribus nomen accepit; ibique per annos non solum duos, sed (prout ex conjectura correxi) viginti duos, ad omnem proficiens sapientiam, cum jam ægeret ætatis annorum, non septimum, sed vigesimum septimum parentes hactenus sibi ignotos querere aggressus, Gali-*

læam abierit, servente jam Diocletiani persecutione contra Christianos : ubi max tolis agnitus, ductusque Thebestam ad Anolinum, monus ejus evaserit veneritque Adrumetum : quo jam pridem parentes ejus migrarant. Hos vero istic divina quadam dispositione reperiens ibidem subsistere elegerit, et cessante per ultroneam Imperatorum obdicationem persecutione cooptatus sit in Cieram, cum suo quondam pædago Memoratio. Factus deinde ecclesiæ illius Diaconus, post annos septem in eo munere et gradu exactos, Episcopo urbis mortuo in Pontificatum successerit : in quo constitutus prædictum Memoratianum assumpsit in Diaconum suum : sic enim corrigo quod in egrapho nostro modo, datum, modo, dictum suum, perperam scribitur.

7 Quæ deinde causa jam Episcopo fuerit, ut Ecclesiæ sua dimisso migrare decerneret in Italiam, cum sua Episcopuli familia, quis possit divinare? Suspiciari si libeat ad Constantii usque tempora et orthodoxorum Episcoporum toto imperio vexationem pervenisse Innocentium; conjectare haud inconsequens fuerit, Ariano- rum violentiæ ecclesias occupantium ipsum cessisse eodem tempore, quo latere cogebatur S. Athanasius : præmissoque in navi cum famulio Memoratiano, in Ænariam primum insulam, deinde Speluncam appulisse, unde voluerit Terracinam navigare : sed vento validiori coactus exscenderit ad Capratiam, medio forsan inter Terracinam et Speluncam spatia, ibique substitit dies quindecim.

8 Interim vero de Catholici ex Africa Episcopi adventu monitus Severianus, eidem urbi a Constantio Imperatore Præfectus, homo Arianus (non enim gentilem fuisse, sed nec Catholicum, satis patet ex eo quod egit) vinctum eum adduci præceperit, submisso Notario cum septijugo plunstro, in quo adveherentur Terracinam ipse et socii. Bobus autem ad sancti viri orationem mortuis, territo Notario, et Severianum terrente, sic ut etiam precibus ejus se commentaret; ibidem Capratia dimissus fuerit quiete habitare : donec tam ipse quam B. Memoratianus ac ceteri morentur, miraculis clari, præsertim Episcopus Innocentius, cujus ibi cultus vii Maji perseveravit; donec loco per Saracenos desolato, ut alia plura, Cajetani cives excitati fuerunt, ad venerabile corpus in suam ecclesiam transferendum. Quamto ex eis quæ Capratia tradita sermone, vel saltem pieta scriptare fuerit, compilata etiam Vita hæc fuerit; cui post tantum corporis intervallum facile ignoscas circumstantiarum minus verisimilium aspersam aliquid, cum ea fere fortuito sit omnium Vitarum, quæ post plurimum seculorum lapsum scriptæ fuerit. Ferrarius in Catalogo generali, S. Innocentium Episcopum et Martyrem appellavit : sed ipse se in Catalogo Sanctorum Italiae corrigens, rectius asserit, Confessorem in Domino obdormivisse.

DE S. MASTIDIA VIRGINE TRECIS IN CAMPANIA GALLICA.

¶ *Inter illustres sanctitate feminas, quæ plures apud Trecentinos seu Trecenses in Campaniæ Gallia floruerunt, censeri debent Maura et Mastidia : illa vixit circa annum quadragesimum supra octingentesimum, et habuit Vitæ silæ scriptorem Prudentium Episcopum, auctorem plane coævum, qui S. Mauræ devotionem erga S. Mastidiam ita exponit : Nondum, frater Mauriti, a memoria mea elapsus est, quod te ministrante oculata fide cognovi. Expleta namque matutina synaxi, innuisti mihi ut Mauram aspicerem, arctius amplectentem et dulcius*

osculantem altare, ubi corpus beatæ Virginis Mastidiæ requiescit : sed et hora sexta a Pratribus decantata, ad pedem ejusdem altaris lacrymarum suarum rivulum ostendisti. *Hæc ibi. Colitur S. Maura xxi Septembris, at S. Mastidia hoc vii Mhji. Ex adductis verbis scimus corpus ejus publicæ venerationi seculo nono in altari ædis Cathedralis expositum fuisse, at quot seculis ante vixerit non constat. Nicolaus Des-Guerrois de Sanctis Trecensibus, ad seculum primum transfert, et Martyrem obisse statuit : sed non probat.*

2 Deplorat res ejus gestas non extare auctor Historiæ

educatus in loco qui postea appellatur ad Sanctos etc.

deinde ad Campaniæ littora migravit.

Vita tempus quomodo arduari possit?

Causa deserendi Episcopatus, potest fuisse Ariano- rum violentia,

ob quam et Terracina exclusus fuerit sub Imp Constantino.

F

tempus vitæ incertum.

corpus in altari sec 9

riæ

A *riæ inventi corporis et miraculorum, quæ asserit coram oculis suis mense Aprili omni millesimo septimo fuisse patrata. Edidit hanc historiam Nicolaus Camuzatus in Promptuario sacrarum Antiquitatum diæcesis Treccassinæ, quam nos ex illo desumptam damus. Meminit ejusdem Inventionis Monachus Autissiodorensis, Robertus nomine, in sua Chronologia istis verbis: Apud urbem Treccassinam, Præsulante Milone, in fundamento ecclesiæ ejusdem Sedis, inventum est cujusdam electæ Dei Virginis venerabile corpus, purpura integra involutum: invenerunt etiam nomen ipsius Masthida. Collocatum est ergo corpus hujus S. Masthidiæ Virginis, et in Treccensi Sede venerabiliter retinetur. Hæc ibi. Sammarthani in Episcopis Treccensibus de dicto Milone Episcopo XLVI ista habent: Milo benedictioni ecclesiæ S. Stephani Senonensis, factæ a Seguino Archipræsule anno DCCCCLXXXVIII, interest cum Roelno Nivernensi et Heriberto Autissiodorensi, apud Odorannum in Chronico. Quo tempore D. Mastidiæ corpus inventum est in ecclesia Treccensi, quam vetustate collapsam restituit, quibus similia habet monachus Autissiodorensis, Robertus dictus, ut post ex ejus supplemento patuit. Miloni successit Manasses, qui anno DCCCXCIII supremum diem explevisse dicitur. Ecclesiam autem Cathedralem restauratam in hisce Actis monasterium appellari asserit Camuzatus; quod adhuc id temporis Canonici cum suo Præsule tamquam monasticæ vitæ assertores, in commune juxta veterem institutionem viverent; idque factum addit usque ad tempora Philippi, qui Cathedram Episcopalem regendam suscepit anno MLXXXII, ubi plura in eam rem congeruntur, quæ ibi legi possunt.*

B *3 Festum inventionis colitur in prædicta ecclesia Treccensi die VII mensis Maji, frequenti tum civium tum eorum, qui finitima urbis loca inhabitant, undecumque confluentium concursu, eximio illud devotionis fervore celebrantium, qui etiam in eadem ecclesia totam noctem pervigilant: adeo ut plerique assiduis orationibus, quam medicorum ope non poterant, corporis sanitatem, intermedia Virgine et conciliatrice, obtineant. Hæc aliique dictus Camuzatus. Celebratur ad dictum VII Maji memoria S. Mastidiæ in Treccensibus Martyrologiis et MS. Carmelitani Ordinis, qui sum cultum in Breviariis et Martyrologiis ex consuetudine harum potissimum ditionum per B. Albertum Hierosolymitanum Patriarcham, ut alibi ostendimus, suscepit. Memoratur etiam S. Mastidia apud Grevenum et Molanum in Auctario Usaardi, Ferrarium in Catalago generali, Canisium in Martyrologio Germanico, et Saussayum in Martyrologio Gallicano. Ferrarius iterum citato Renato Benedicto de Virtus Sanctorum Gallæ, eandem refert ad diem quintum Maji.*

C *4 Scribit idem Camuzatus, thecam, qua sacrum Virginis corpus inclusum custoditur, olim argenteis laminis affabre et subtiliore artificio elaboratis, auri que celatura insculptis, extrinsecus obductam fuisse. quæ a Treccensi Episcopo anno MDCLVI die XX Maji reserata fuit, dictumque corpus ex ea eductum, super majus altare supradictæ ecclesiæ summa cum veneratione collocatum, ac extemplo in capsam repositum est. Quia vero ipsa corpus integrum, recto inter se ordine connexis et compactis membris, avulso tantum ab humeris capite, repertum est; inde complures suspicandi ansam arripuerunt, memoratam Virginem capite plexam, martyrii palmam obtinuisse. Hæc ibi. Saussoyus eadem ex causa scribit, corpus martyrii indicio, nempe purpureo collobio, conspicuum inventum; quod repetit ad diem XX Maji, ob reserationem thecæ isto die factam. Erat tunc Episcopus Renatus Breslæus, qui excitatus fuit illustri miraculo, quod dicto anno MDCLVI in festo S. Mastidiæ*

contigerat. Erat puer ecclesiæ S. Stephani choraulus, paralyti et omnium membrorum obstructione ultra quatuor menses misere vexatus, et ad corpus S. Mastidiæ delatus pristinam sanitatem subito assecutus. Quod miraculum legitime examinatum et approbatum est: de quo et reseratione thecæ, elatione et repositione corporis, publicum instrumentum seu processum verbalem confici curavit suo nomine dictus Episcopus Renatus, estque illud cum Vita S. Helenæ et hujus Mastidiæ Gallicæ excusum Treccis anno MDCLXXV.

5 *Adduntur in eodem libello tria alia miracula legitime approbata, quorum prius contigit anno MDCXIII, in honesta puella Loisia Leger, quæ habebat tibiam sinistram cum pede adro inflamatam, ut post varia remedia frustra adhibita, judicio medicorum et chirurgorum debuisset tibia abscindi. Quod renuens dicta puella permittente, confugit ad patrocinium S. Mastidiæ, et nocte ante festum S. Mastidiæ vigilans in Sacello ejus, subito sanata est, et ipso die cum sacrum S. Mastidiæ corpus per urbem in soleanni processione portaretur, dicta puella absque ullis fulcris atacris comitabatur. Alii duo miracula patrata sunt anno sequenti MDCXIV, quando dux claudæ fuerunt sanata, quarum altera, Edmera le Clercq vidua, biennio ex quadam in tibias deflutione non poterat absque fulcris incedere, sanata est sexta Maji in vigilia festi S. Mastidiæ: altera femina conjugata, nomine Francisca Patrois quæ ex afflictione rennum, et contusione nervorum etiam biennio absque fulcris non potuerat semet movere, sanitatem recuperavit die VII Maji postridie festi S. Mastidiæ. Horum miraculorum processus verbalis asservatur in Archivio Episcopi Treccensis.*

6 *In Registro beneficiorum diæcesis Treccensis ibidem anno MDCLXXII excusato assignantur duo Capellani altaris S. Mastidiæ, quorum constituendorum collatio spectat ad Episcopum, at fundatio refertur ad annum MDCXXXV apud Nicolaum Des-Guerrois: qui sub finem libri addit, anno MDCXXX Ludovicum XIII Regem Christianissimum cum Regina conjuge, Regina matre ac reliqua Curia, adfuisse Treccis, cisque tunc alias Sanctorum reliquias fuisse ostensas, et inter has aperta theca sacrum corpus S. Mastidiæ cujus pars aliqua Regiæ donata sit.*

HISTORIA INVENTI CORPORIS

Eruta ex MSS. a Nic. Camuzato.

Admiranda Sanctorum gesta describere, summi profectus credimus esse: dissimiles enim mentes hominum, dissimilationes exigunt modulationum. Quibusdam ad instruendum mellita tantum Patrum eloquentia sufficit, quibusdam vero etiam mirabilium per Sanctos gestorum relatio necessaria fit, quorum mores non repudiandos, sed pro modo suo quosque credimus esse tractandos. Unde S. Mastidiæ Deo dicatæ Virginis litteris mandare conamur actus, quos multis profuturos esse putamus. Hæc namque Virgo beata, quantis apud Deum valeat meritis, se visitantibus, affectibus monstrat mirabilissimis. Sed ejus vitam, quam ex præsentibus intelligimus virtutum copia falsisse plenam, cum desit, aut præ incuria priorum non descriptam, aut aliquo modo credimus periisse scriptam; idcirco prætereuntes dubia, referemus tantum ea, quæ nostris visibus fuerunt subjecta.

2 Milo vir reverendus, dum urbis Treccorum regeret Præsulatum, monasterium S. Petri Principis Apostolorum parietibus induxit majoribus dilatandum, et senioris ecclesiæ quoddam destruens altare, quod Corpus sacrosanctum Mastidiæ Virginis sciebat tegere, prius reperit tumulos Præsulum meritis et nomine famosorum: hinc perscrutando altius terræ solum, invenit tandem venerabilem prædictæ Virginis

D AUCTORE G. H. occasione paralytici subito sanati.

Sanatur puella tibus inflammatis affecta an. 1613

E et duæ feminae claudæ an. 1614.

fundatio 2 Capellanorum.

F Prologus Auctoris

a se visa narratis

Corpus expositum an. 1606

Festum inventionis 7 Maji

Canonici in commune viventes.

circa annum 983

sub Milone Episcopo,

Historia inventi corporis,

A ginis sarcophagum, in quo unus supradictorum recondiderat tanti corporis thesaurum, et quasi incubans servabat defossum. Aperiens ergo thecam, invenit sancti corporis gemmam, purpura involutam, ita scilicet omni corpore integram, ac si die præcedenti eandem subiisset speluncam: quam cum summo numerosi populi levantes honore, supra quamdam aram ejusdem deponunt ecclesie, ubi Virgo comparatione difficilis. sedem habuit diversorum annorum curriculum. Tandem vero majoris templi altaribus Deo dicatis, in parte septentrionali consecratum est altare in honore B. Baptistæ Joannis, juxta quod, cum magna innumerabilis populi honorificentia, Virgo prudentissima locatur Mastidia: ubi quanto virtutum fulgeat fulgore, nulli rhetorum admodum explicabile, in tantum se jam extollit virtutum acervus quotidie.

*juxta altare
S. Joannis
Bap. collo-
catur*

*Anno 1007 Fer-
6 Paschali*

B
*sanantur mu-
lier contracta,*

3 Anno denique ab Incarnatione Dominica millesimo septimo, cum gens Christianorum Dominicæ Resurrectionis potiretur gaudio, et Paschalis festi solennitatem corde celebraret devotissimo, gaudia gaudiis accumulavit Virgo beata nostris, quæ talibus prodidit indiciis. Feria sexta Paschalis hebdomadæ, cum sol in terris jubar roseum fulisset ignicomus, et terras illustrasset radiis fulgentibus; quædam mulier, cujus arida gravi torpebat læva veterno, a Ternodorensi venit pago; et ut oraculo didicerat, capsam Virginis subit, et palma qua vigebat pectus tundens, voces ad sidera lacrymosas mittere cœpit. Brachium namque ejus humor deseruerat, digitisque omnibus in medio palmæ fixis, pugnus aridus pectori adhæserat, nec qualibet vi a pectore avelli poterat. Hæc igitur longa trahens a pectore suspirio, Mastidiam ingeminat voce assidua. Nec mora: humor calori commixtus refovere cœpit artus, digitisque calentibus a pectore divelli pugnus, digitorumque se subrigere cœperunt artus, et pristinae sanitati totus redditus est humerus.

*puer incurvus
et repens,*

4 Hinc cum sol aureus se subveheret ad altiora, et ejusdem diei tertia jam incanduisset hora, more solito Fratres ecclesie S. Petri suburbana S. Remigii adeunt templa, Missarum inibi celebraturi solennia: ubi cum aliquandiu moras innecterent, contigit ut parentes ejusdem infantis ab urbe Senonica redeuntes Trecorum mœnia subirent. Puer vero, qui jam videbatur triennis, præ infirmitate corporis non poterat imitari gressus hominis, sed magis videbatur repere more quadrupedis vel serpentis; ad cœli autem culmen vix tantum erigere caput poterat, nam reliqua pars terræ inhærebat, longosque corpore tractus nitendo dabat, et ut serpens claudus vulnere se in sua membra plicabat. Hunc itaque cum parentes ante S. Mastidiæ inferrent præsentiam, meritis Virginis sanctæ mox sibi divinam senserunt adesse clementiam; nam cunabula longa relinquens pusillus, novellis plantis humum calcet rectus effectus. Stringitur in solidum quod fluxerat antea nervis, et miracula omnium astantium præbet ocellis.

*et alius
puer cæcus.*

5 Interea pater quidam cum filio, frontis lumine privato, cum Clericis suburbanum adierat templum: Clericorumque præveniens reditum, redivivo gressu sapedictæ Virginis revisit locum, mox solita usus Domini clementia: impetrante enim virgine Sancta, cæcatam pueri frontem tenebrarum deseruerunt nubila, fenestrasque reseratas lucis adierunt crepuscula: quorum fama totius urbis perlustravit loca, Clericorumque concitavit animum redeundi ad Principis Apostolorum limina.

*Dominica
in Albis*

6 His interim gestis, dies supervenit Dominica, quæ Octavis Paschæ habebatur prætitulata; cujus sub gallicinium, cum jam lucifer desereret oceanum, Fratresque ecclesie S. Petri partem celebrassent Matutinarum; mulier quædam, quæ eandem no-

ctem duxerat insomnem, tantam Virginis in se sensit propitiationem. Ejus namque tibiæ coxis adhæserant: popliteque curvo, sic se utrorumque nervi compaginaverant, ut verso usu, genibus, non plantis, terram calcaret: nec aliter quam manibus subnixâ saltu terram superans, alienis vectabatur vestigiis, id est, quibusdam in eundo innitebatur scabellis. Hæc igitur perseverans in orationibus, cum nocturnorum primus jam celebraretur actus, divinæ pietatis sic sibi sensit adesse munus. Primitus caro a carne separari, nervorumque ruga in longum cœpit enodari, moxque miris pallens modis (et ut adhuc testatur) angustia inestimabilis percussa doloris, vocibus totum implet locum lacrymosis, quæ illuc confluere cogent e diversis diversos locis, cunctisque videntibus capsam sancti Corporis manibus arripuit propriis, et quasi manu erigeretur sanctæ Virginis erecta adstitit artibus cunctis. Sic Dominicæ Resurrectionis hora, erectionis suæ mulier sensit dona. His ita peractis:

Jam prima novo spargebat lumine terras,
Tithoni croceum linquens aurora cubile;

7 Cum sic sæpe dictam virginem innovavit Dominus virtute. Quidam homo, jam fere terdenis annis sub mœnibus habebatur urbis, qui artibus omnibus dissolutis, Virginis semper inhærebat januis, et ab ingredientibus templum, se in sterquilinio torpentem confoveri crebat elemosynis: læva namque ejus vitali habebatur exhausta calore, et sic arida in modum arcus ad flexum flectebatur ulnæ: tota etiam pars sinistra corporis gravi torpebat paralyti, et sensu privata erat omni, fluxosque per artus, languida dimissis pendebant vincula nervis: quin etiam crurium et tibiæ nervi in rugam habebantur collecti, nec terram signare poterat gressu quolibet levi. Hunc igitur, ut cadaver jam pene sepeliendum, bis bina cervice referentes quidam, ut poposcerat, sub sanctæ Virginis ponunt tumbam. Tunc aliquantisper perseverans in oratione flebilis, extemplo donum medicinæ Dei sensit adesse sibi. Primitus lævam, quam et ariditate et curvatione diximus damnatam, gravi etsi percussus dolore, cœpit erigere. Hinc non longo interposito spatio, pars reliqua cœpit reviviscere. Longi cadaver temporis extinctos ad vitam erigit artus, et calle novo progrediens persona vetus, motis frequenter gressibus pulsabat solum, hinc currens lætus laudat Dominum. Talibus igitur miraculis accumulavit Dominus gaudia suæ resurrectionis. Nec lectorem, obsecro, fatua deterreat pagina, quæ etsi verborum horreat asperitate incomposita, tota tamen sensus mirabili nitet fragrantia; certi enim sumus rebus tantis nos magis honorem detrahere, quam magna magnis accumulare; sed interim cesset excusatio frivola, cum quæ sunt explicanda explicare tota non possit pagina.

8 His transactis, ejusdem hebdomadæ tertia superveniente feria, quæ xvii Kal. Maji eo anno fixit sedilia, cujus secundam cum jam vectis equis sol attingeret horam, mulier quædam, Tricassinorum orta in patria, a Senonarum partibus rediens, urbis Trecorum adiit mœnia: et hæc ita auribus erat obturata, sicque aurium ejus conceptacula habebantur obstrusa, ut nullius quamvis clarissima haurire posset verba. Sed cum sanctæ Virginis veniret ante præsentiam, fortuito Sacerdos quidam ad altare ejus psallebat Missam. Nec diu orationibus vacarat lacrymosis, ecce jam cæcas audire cœpit voces Sacerdotis: hinc auris diutissime surda, etiam tacitas cœpit haurire loquelas, ruptisque penetralibus omnes patuerunt fores. In crastinum autem mulier quædam, cujus frontis fenestras nox occupaverat cæca, ducatu filii sui functa, a Wauracensium patria,

D
*alia con-
tracta,*

*item paraly-
ticus,*
E

F

*15 Aprilis
muta mulier:*

*16 Aprilis
cæca:*

A tria, S. Mastidiæ venit visere templa: ubi cum aliquamdiu orationum funderet libamina, et diei secunda jam incanduisset hora, nocturna cœperunt recedere nubila, luce fugante perspicua. Lux ingrediens noctis crepuscula fecit discedere, atque diu clausæ reserantur sub fronte fenestræ.

17 Aprilis
inferiore
parte quasi
mortuus,

9 Die sequenti cum sol cœli contingeret centrum, ecce Dominus miraculo addidit miraculum: nam puerulus quidam gradiens curvus more quadrupedis, et tamen jam ferme septennis, parentum latus ulnis ante sepulcrum positus est sacrosanctæ Virginis. Nam ab inguine inferius ita membris omnibus erat emortuus, ut quasi cadaver semivivum tortuosos redderet flexus: nec humanos imitaretur gressus, sed serpere vel repere, ut serpens videbatur reptabundus. Hic itaque ante egregiæ Virginis depositus præsentiam, infundi sibi divinitus totius corporis mox sensit medicinam. Revisit obscœna primum calor vitalis inguina, hincque labitur ad inferiora; sicque incolomis adstat inferius, ut ante fuerat superius. Vix dum pro talibus cantica conticuerant laudum, et ecce sic Dominus ingeminat miraculum.

juvenis ha-
bens manum
aridam:

B 10 Juvenis, ut puto, annorum quindecim unus aderat adstantium, cujus dexteram ariditas exhaurerat manum; nec tantummodo pugnus aruerat, sed et digitorum summitas mediæ palmæ sic adhæserat, ut unguibus carni infixis, pugno semper armatus esse videretur exstantibus digitis. Hic, ut prætulimus, cum pro dietis plausus exaggeraret odarum, repente divinitus recompensationis inopinatæ percepit præmium. Ariditas namque, quæ sic excoxerat dextram torpentem, vitali fugante calore, fugam corripuit celere; unguis ab artu divelluntur noto, et erectionis diu optatæ digiti potiuntur dono; sicque merito sanctæ Virginis ex immobili redditur manus mobilis, et sibi donum sensit adesse, quod vix dum audebat sperare. Summatim omnia tangendo percurrimus, quoniam hujus itineris, ut creditur finis haberetur nullus; et sensu amplissima abbreviamus verbis, ne lectori fastidium generet pagina futilis. Nec tamen nova credat quisque nos finxisse subdole, quod non est, Christo loquimur teste. Scimus enim dolis apud insipientes esse locum, apud sapientes vero nil aliud esse quam ludum.

10 Aprilis

duæ puellæ
cæcæ,

C 11 Vix septima ipsius hebdomadis supervenit feria, quæ a die paschæ habebatur quinta decima, tantarumque citati quidam fama virtutum a diverso convenientes egregiæ Virginis adeunt tumultum: inter quos commigrantes quidam Trecassinorum, puellas duas, ut spero quinquennes, adducunt secum: quarum una, ut parentum testatur auctoritas, male prægnantis delapsa ventre parentis in lucem, sine luce ruit, ipsique prima dies primordia vitæ membrorum cum strage dedit: altera etiam similiter luminis, et si non a nativitate, diu tamen privata erat munere, et tam se quam parentes inaudito transverberaverat dolore: parentes diligentes unice, ante præsentiam adducunt Virginis almæ. Nec precibus diutinis aures pias onerarunt, cum subito hora tertia maximus ille dolor, gelidos qui strinxerat artus, mensura fuit lætitiæ. Nam lux indeficiens cœlestia lumine complens, meritis placatus dilectissimæ Virginis, inceptum supplevit opus jure creantis, fenestras frontium diu clausas patefecit, et jobar ignotum adesse jussit. Fulgent acies in vultibus claris, et instaurata suis micuerunt ora lucernis. Refutant ambæ parentum ducatus, seque clamant circumstantia claris penetrare visibus. Quæ voces dum parentum conceptæ sunt auribus, præ lætitia feriunt aurea sidera clamoribus, plausus lætitiæ per cuneos plebis et patrum geminatur, et maxime in cordibus parentum augmentatur.

12 Hinc non longo interposito spatio, acervum

superiorem tali accumulavit Dominus miraculo. D Homo quidam jam quaterdennis, Tullonensium scilicet partibus exortus, ita quadam parte corporis erat nervis contractus, ipsiusque virtute frustratus, ut alteri inniteretur totus. Nam crus et tibiam nervi sic constrinxerant in rugam, ut tibiam altera brevior nullo vestigio signare posset terram: hinc pedis columna sustentando vectabatur, illinc baculo innitebatur. Hic igitur primitus audiens miracula satis nova, quæ per sanctos suos Dominus operabatur urbe Senonica (nam eo tempore sublimi, ut æquum erat, efferebantur fama) nativos relinquens fines, ipsius urbis utcumque potuit aggressus est mœnia. Ubi cum aliquantis per moras innecteret, nec Domini, qui per alios quippe hanc fieri prædestinaverat medicinam sentiret; fama virtutum incomparabilis compulsus Virginis, ejus præsentiam adire studuit conatibus celerrimis. Nec mora cum diei partem in orationibus tenderet, et ab alto pectore suspiria trahens gemitum ingeminaret, hora nona se cœlitus respici cognovit, et cujus meritis fieret perpendit. Nam ante altare recubans præfatæ Virginis, vitalem calorem in emortuis refundi sensit membris: cœpit nervorum mortificatio pelli, et in pristinam virtutem reduci: sicque continuo vigeus omnibus apparuit membris, acsi nullius aliquando sensisset vestigia infirmitatis.

contractus,

E

13 His ita compositis, diem sequentem reduxit orbita solaris: qua die quidam juvenis, ab ipsa pueritia debilis, a partibus veniens Lingonicis, tumultum adiit incomparabilis Virginis. Is itaque parte sinistra corporis ita enervatus, sicque præ paralyti nervorum complexione habebatur privatus, ut nec aliqua movendi quidem adesset virtus: et cum jam nox occumberet Oceano atra, involvens terramque posumque umbra magna, jamque placidum capturi-
rent fessa soporem corpora, ad gementis respexit Dominus alta suspiria. Nam cum una illa longo gemitu tenderet, et Mastidiam crebris vocibus ingeminaret; precibus sanctæ Virginis, ut credimus, placatus Dominus sanitatis agro inupertivit munus. Redit peregrina virtus in membra deserta, nervorum dissolvitur ruga, et novo incessu nova signat vestigia: sicque ex illa hora omnes in ejus corpore et nervi ac membra solidata apparent, ut solutionis illius nulla ulterius signa remanerent.

paralyticus.

F

VISITATIO CAPSÆ ET MIRACULA RECENTIORA

Ex Processibus verbalibus Gallice excusis.

Renatus de Breslay, Dei permissu et sanctæ Apostolicæ Sedis Episcopus Trecensis in Campania, Consiliarius et Eleemosynarius Regius, omnibus præsentibus litteras visuris Salutem. Notum facimus quod anno 1 nostri Episcopatus, die sabathi in Vigilia Sanctissimæ Trinitatis, xx Maji, ab Incarnatione Domini anno mœvi, moti singulari devotione, fecimus aperturam capsæ sive arcæ in qua requiescit corpus S. Mastidiæ, ex sententia et consilio Capituli ecclesiæ nostræ, pro collocando ibidem præsentibus Processu verbali ad memoriam posteritatis et argumentum laudandi exaltandique divini Nominis, propter miraculum quod accidit in ecclesia nostra, et est tale.

Episcopus
Trecensis
Renatus
an 1606

2 Cum prædicto anno mœvi die vii Maji, festo ipsius S. Mastidiæ præsentibus essemus ad Matutinas, audivimus in d. nostra ecclesia grandem commotionem, quasi vehementer exultantis populi, qui magno numero confluerat: cujus novitatis causam diligenter sciscitati, intelleximus vociferari populum præ

dum 7 Maji
Matutinis
interest

A prae lætitia, propter recens factum miraculum in persona pueri adolescentuli, chorauli in œde S. Stephani, nomine Natalis, filii Nicolai Brenaudat, annorum circiter novem aut decem, oriundi ex oppido S. Basoli, vulgo Droup Saint Basle : qui jamjam enratus subito erat a paralyti et perelusione membrorum, qua fuerat quatuor mensibus detentus. His intellectis cupiens de rei veritate fieri certior, jussi ad me deduci prædictum puerum : qui interrogatus asseruit, quod a mensibus quatuor non potuerit pedibus suis uti iisve insistere : et quod auditis miraculis quæ fiunt singulis annis per merita S. Mastidiæ, rogaverit suum in musica arte instructorem Mag. Claudium Herluison, ut se portari faceret ad ecclesiam S. Petri, intra sacellum Salvatoris, ubi requiescit corpus S. Mastidiæ ; quatenus ibi sub ejus arca collocatus, noctem in precibus laudibusque cum populo ageret.

de sua curatione miraculosa testantem,

B Hinc ejus petitioni cum annuisset phonascus prænominatus, deportatum se aiebat in dictum sacellum ab ancilla ipsius heræ, ibique oravisse matrem suam ut sibi quæreret Sacerdotem, cui de peccatis confiteretur. Quæ cum adduxisset Mag. Ludovicum Dugard, ipsius sacelli Vicarium, eique confessus esset ; sensisse aiebat circa mediam noctem primo intensum frigus, deinde calorem tantum fuissem per omnia corporis membra, ut sibi ardere videretur : post quod relevatum se prorsus ac sanatum senserit. Quo per eum sic intellecto, statim misimus qui rogarent Præpositum et Subdecanum variosque Canonicos ecclesiæ S. Stephani, cum prædicto phonasco Herluison instructore choralium puerorum, ut nobis se sisterent : qui a nobis interrogati pro certo asseruerunt, quod præd. puer, suæ ecclesiæ choraulus, a tempore quatuor mensium et amplius usque nunc fuerit membris suis perelusus.

et alios morbi consolos,

item medicos factum miraculo adscribentes

4 Tali attestazione et certitudine nequaquam contenti, audivimus etiam Mag. Claudium Belin Doctorem medicum, Nicolaum Vivien Magistrum tonsorem et chirurgum, et Petrum Gentil Magistrum apothecarium civitatis Trecensis ; qui sicuti nobis relatam erat, curam impenderant prædicto puero. Et affirmarunt coram nobis in veritate, quod ante sanitatem adeo prompte et inopinate redditam, cognoverint et ex artis suæ præscriptis judicaverint, d. Natalem Brenaudat factum fuisse paralyti ; eoque adductum, ut omnino crediderint impossibile esse, ut absque divina operatione sanaretur, adeo cito et tempore tam exiguo, per quæcumque ei potuissent applicari medicamenta humana.

et ejus approbationem imponit arce

C 5 Eum ergo videntes adeo perfecte prompteque sanatum a præd. infirmitate, possumus certo judicare, et grandi miraculo talem casum adscribere. Quapropter egimus et agi jussimus Deo gratias : et de omnibus scribi jussimus Processum hunc verbalem, ad gloriam Dei et honorem S. Mastidiæ : sumpsimusque occasionem aperiendi præsentem capsam sive arcam, in qua corpus præd. Sanctæ requiescit : quod invenimus integrum, tribus sudariis involutum, ex sindone admodum candida uno, duobus, ex serico, primum rubro deinde nigro, supraque ipsum in charta pergamena scripturam bonæ memoriæ decessoris nostri Stephani de Givriaco Episcopi Trecensis, cum subscriptionibus aliorum : quam scripturam suo in loco reliquimus, cum intellexissemus quod ab hominum memoria prædicta capsam non fuisset reserata. *Sedit autem Stephanus iste ab anno mcccxcv usque ad annum mcccxxvi, adro ut totis clxxx annis arca illa clausa manserit, aut saltem nesciatur fuisse reclusa. Aliud miraculum, simili Processu attestatum, sic Latine legendum accipe.*

per annos 180 non reserata:

6 Anno mdcxiii die xxvii Maji, circa primam horam posmeridiem, Nos Renatus de Breslay, Consi-

liarius et Fleemosynarius ordinarius Regis, Episcopus Trecensis, rediens in hanc urbem a domo nostra Aquensi in Otha, dependente a nostro Episcopatu, propter relationem nobis factam per notabiles hujus urbis personas, tam ecclesiasticas quam laicas, de quodam miraculo quod fecerat S. Mastidia in vigilia sui festi, circa personam Ludovicæ Leger, filia quæ Claudii Leger et Franciscæ d'Aubeterre, natæ annos nudecim ; et propter zelum quem habemus ad promovendam Dei gloriam et cultus eidem deferendi augmentum, volentes ut ipsum miraculum omnibus innotesceret, de eoque Processus verbalis formaretur, fecimus ad certiore probacionem accersiri nobiles viros Blasium d'Aubeterre, annorum lvi ; Jacobum Senocq, annorum lviii, cives mercatores in hac urbe morantes ; ac Joannem Gautherot, Contrarellarium in domo Domini de Guisia, annorum circiter xlviii ; itaque honestas matronas, Bonaventuram Bruyer, uxorem Thomæ Charpentier Sergeantii similiter Trecis habitantem, annorum lxx ; Claudiam Hne, uxorem dicti Senocq annorum xlviii proamitam d. Ludovicæ Leger, Franciscam Senocq uxorem dicti Gautherot annorum xxix, Joannam Bardot uxorem dicti d'Aubeterre, annorum xlv ; Franciscam d'Aubeterre, viduam quæ Claudii Leger, et præd. Ludovicæ matrem ac filiam d. Blasii d'Aubeterre annorum xxxiv, et Barbaram Couillaude uxorem Andreæ Montagne, alias Parvi-Flandri nuncupati annorum lxxv.

D
Idem anno 1613

audit testes de contracta puella,

7 Hi porro et hæc omnes, post juramentum in ejusmodi casu requiri solitum, ac sigillatim præstitum, unanimiter dixerunt et declararunt, quod ab uno circiter anno d. Ludovicæ advenerit defluxio quædam in tibia et pedem sinistram : quæ augmentum sumens d. Ludovicam effecit ita debilem ut erecta stare non posset, ipsaque tibia ac pes ei adhærens per nervorum contractionem sic incurvata est, ut d. Ludovica eam nullatenus posset extendere. Quamvis autem d. Ludovica oblata fuerit pluribus chirurgis, ac nominatim Magistris Michaeli Michelin, Nicolao Vivien juniori, Jacobo Baubey, et Nicolao Bourgeois apothecario, ex quorum judicio ipsi fuerunt applicata medicamenta varia, nihil tamen solatii relatam ab iis fuerat : quapropter eorum unus, omnia frustra esse videns, censuit expedire ut tibia illa amputaretur : quod Ludovica nequaquam permittere voluit ; sed a Deo ejusque Sanctis, in quibus habebat fiduciam, morbi sui remedium se præstolari velle dixit.

E

cui frustra curata tibia rescandam censuerunt medicus,

8 Ergo duobus diebus ante festum S. Mastidiæ, ipsa Ludovica stitit se venerabili ac discreto viro Mag. Dionysio Latrecey, Doctori Theologo, Canonico ecclesiæ nostræ Trecensis et Curato S. Magdalene Trecensis, qui ipsius, ut rogabatur, confessionem excepit. Die autem sexta mensis prædicti declaravit puella animi sui propositum matri, eamque rogavit ut se deduceret ad agendum pervigilium in capella S. Mastidiæ, fundata in nostra d. ecclesia, ubi ejus corpus integrum requiescit. Quem in finem junxit ei mater sociam Sirettam Leger sororem suam, ipsisque se addidit præd. Senocq propatrus, in templo iis obviam factus. Habebat autem puella furcillas axillares, sese iisdem sustentatura nocte illa in d. capella, prout solent quotannis plures variis malis afflictis : qui idem Senocq nobis dixit, quod præd. suam proneptem commendavit d. Barbaræ Couillaude, quæ erat in d. capella cum suo marito prænominato, viro prorsus impotente, ad noctem quoque ibidem agendam.

F
sed cum ad arcam S. Mastidiæ pervigilat

9 Circa horam autem secundam post mediam noctem dicitur advenisse d. Ludovicæ magna debilitas, cujus casu exclamare illa cœperit. Quod audientes prædictæ Barbara et Siretta, propius illam inspexerint,

post animi deliquium subito curata.

A inspexerint, viderintque d. Ludovicam totam animo linqui : cui ut succurrerent eamque a deliquio revocarent vinum petierint ab assistentibus : quo post aliquot tempus sumpto sibi reddita puella, vociferari cœperit admodum male se torqueri : statim autem post liberata ab omni doloris sensu. dixerit, sibi bene jam esse : quemadmodum revera ille viderunt d. Ludovicam suis insistere pedibus, extensis ut prius et ad naturalem statum reductis. Quare quotquot ibidem aderant exclamarunt Miraculum, Miraculum, effusi in Dei et Sanctæ laudem ac gratiarum actionem. Postera vero die in processione, quæ dicitur a venerabilibus ecclesiæ nostræ Canonicis, et in qua circumfertur arca S. Mastidiæ, visa est Ludovica commode ambulans, abjectis forcillis, quemadmodum etiam nunc. Quæ omnia affirmarunt et subscribendo signarunt predicti deponentes Jacobus Senocq, Blasius d'Aubeterre, Claudia Hue, Gautherot, Joanna Bardot, Francisca d'Aubeterre, Francisca Senocq, et Bonaventura Bruyer.

10 Die vi Maji MDCXIV, factum est miraculum per S. Mastidiam in persona Adamatæ le Clerc, viduæ quæ Nicolai Courtois, Sergeantii et Notarii in Balivatu de Isles, annorum XLII : quæ sanata fuit per merita et intercessionem d. Sanctæ a fluxu qui in crura descenderat, adeo ut se juvare non posset nisi per forcillas subaxillares : eoque in statu manserat spatio annorum duorum, omnia media humanitus possibilia tentans ad recuperandam sanitatem, sed frustra. Miraculum porro in ea factum attestati sunt Claudius Bourgeois Apothecarius Treceis com-

morans, Joannes Corneveu chirurgus habitans Clariaci, Bonaventura Courtois Sergeantius in Marchionatu de Isles, Joannes Brunet molitor, Anna Courtois, Joanna David uxor Claudii Large manoperarii, Babella Tassin vidua quæ Collini Millon manoperarii, omnes commorantes in dicto loco Isles.

11 Die vii ejusdem mensis aliud miraculum accidit in personna Franciscæ Patrois, uxore Tossani Marchant, sartoris, commorante Treceis, annorum quinquaginta circiter, sanata a malo renum cum contusione nervorum, causata per excessum in sua persona commissos : qui in infirmitatem duobus integris annis patiens, et nullum ei remedium inveniens, cogebatur supra forcillas ambulare. Testes autem miraculi fuerunt præd. Marchant, Claudius Aubry sutor, Jacobus Benoit mercator, Dionysius Berthier cocus, honesta Matrona Joanna le Bey, filia Petri le Bey, Petrus Marchand sartor vir de Franciscæ, Maria Comefer uxor Stephani Prieur sartoris, Catharina Goguet, uxor Guilielmi Bourdon tapetiarii, et Joannes Marchand sartor, omnes commorantes Treceis. *Hactenus libellus impressus Gallicè, addens quod Processus verbales de duobus hisce ultimis miraculis inveniuntur in archivis ecclesiæ Treceis : proinde illic scripsimus, parati tum ipsos, tum alia quæcumque postea patratorem hactenus miraculorum monumenta in appendice hujus tomi dare, si ea mature impetraverimus ab iis quorum interest honorem hujus Sanctæ promovere.*

DE SANCTO DOMITIANO EPISCOPO TRAJECTENSI AD MOSAM.

CIRCA AN. DLX.

Cultus sacer
7 Maji,in antiquis
Breviariis,cum solemnibus
apud Hogen-
ses festivitatibus,

et fastis sacris:

stem 15 Junii

Trajectum urbs illustris est ad Mosam fluvium interfluentem, olim Sede Episcopali nobilitata, uti ad Vitam S. Servatii die XIII Maji latine explicamus. Post hunc aliosque Sanctos decimus eandem Sedem recit S. Domitianus, ibidem ex hac mortali ad immortalem vitam translatus hisce Novis Maji, quas S. Domitiano sacras celebrant Officio ecclesiastico Trajectenses, Tungrenses et Leodienses cum sua diocesi, uti antiqui Breviarii harum ecclesiarum, quæ varia habemus, attestantur : et quia urbs Lovaniensis olim parvit Episcopis Leodiensibus, etiam S. Domitiani officium præscribitur in quodam MS. Breviario ecclesiæ S. Petri. Præcipua autem festivitas eidem Sancto vigetur in urbe Hogenensi, Leodium inter et Namurcum sita, ubi primus Patronus habetur ob corpus eo delatum. Ibi enim instituitur cum sacro corpore per urbem publica processio, cui intersunt Governator, Consules cum reliquo Magistratu, item cives per suas cohortes distributi : cumque honestant plerique Ordines religiosi, et plurimi peregrini pedibus nudis, lineisque amicti, cæcos ardentem gestantes : et sic dictus dies, prohibito omni opere servili, peragitur.

2 Eodem vii Maji sacra memoria S. Domitiani recollitur in antiquis MSS. Martyrologiis Leodiensibus ecclesiæ Cathedralis S. Lamberti et monasterii S. Laurentii, ac MS. Florario Sanctorum. Item in Martyrologio Colonix et Lubecæ anno MCCCXL excuso, additionibusque Greveni et Molani ad Usuardum, quod secuti sunt Cantisius, Galesinius, Ghinius, Ferrarius, Saussayus, et iterum Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii, et Miræus in Fastis Belgicis. Alii dies ob sacri Corporis elevationem et translationem S. Domitiano dicuntur, tum vii Junii in MS. Florario, ubi additur annus MCLXXII, tum xv Junii, quo eum Molanus in

secunda editione additionum ad Usuardum retulit, et infra in Actis primis dicitur Hoyi celebrari. Cum reliquis porro Episcopis Trajectensibus fit ejus Commemoratio vi Februarii in ecclesia Trajectensi, ubi in Thesaurio Reliquiarum asservatur aliquis ejus digitus, et solet in Litaniis cum aliis Sanctis invocari, et hæc in festo ejus recitabatur Oratio : Deus, qui nos B. Domitiani Confessoris tui instantia ad agnitionem tui sancti nominis vocare dignatus es, concede propitius, ut ejus solennitatem colimus, ejus patrocinia sentiamus. Ast in aliis Breviariis ista præscribitur legenda : Misericordie tue nos, quesumus Domine, sancti Pontificis tui Domitiani pia commendet oratio : cujus hodie celebratur in tuo conspectu pretiosa confessio. Et hæc de ecclesiastico ejus cultu sufficiunt.

3 Vitam ejus duplicem datus, priorem ex cenobio Rubæ-vallis prope Brucellus, et Corsendoncano prope Turnhoutum, utroque Canonorum Regularium, quæ etiam extat apud Hogenenses, ex quo Prologum ab aliis omissum præponimus. Posteriorem Vitam reperimus ipsi in monasterio Leodiensi S. Laurentii Ordinis Benedictini, et contulimus cum iis quæ ab Agilio Leodiensi, monacho Rubæ-vallis conscripta sunt, et a Joanne Chapevillo in Gestis Pontificum Tungrensium, Trajectensium et Leodiensium tomo I et 2 vulgata : quibus subjungimus aliqua miracula ex codice Hogenensi, a Carolo Herpæo Societatis Jesu nobis submissa. Omnia autem hæc scripta fuerunt post translationem sacri corporis anno MCLXXXIII factam, id est ultra septingentos annos post annum DLX, circa quem traditur S. Domitianus obiisse.

EX GALLICO:

item aliâ.

E

G. II.

et 6 Fe-
bruarii.F
Orationes

Vita duplex

et historia
miraculorum.

A

VITA

Ex tribus codicibus MSS.

Prologus

Ad confirmandam fidei Catholicæ veritatem, in diversis terrarum nationibus, sub diversis temporibus, diversos divinæ religionis cultores et præclaros Doctores providentia et pietas superna elegit: ex quibus gloriosæ memoriæ B. Domitianum, plebs et patria Trajectensium Pontificem et Pastorem, sancta ecclesia Hoyensis Patronum, meritis præclarum accepit. Tanti ergo Patris [memoriæ], digni immenso landis præconio, plaudat Christo devota fidelium concio; quæ ipsius promerente patrocinio, desiderat cum Sanctis regno perfrui sempiterno. Digne namque laus et memoria hujus sancti viri ab hominibus frequentatur in terris, qui miraculorum signis coruscans, ab Angelis susceptus, cum Christo gloriatur in cœlis. Ad gloriam autem et laudem Regis omnium, et ad notitiam posterorum et consolationem fidelium, ejusdem venerabilis nostri Patroni vitam, virtutes et merita, secundum quod ex relatione testium veridicorum audivimus, et sacris scripturarum voluminibus descriptum invenimus, Deo cooperante et sermonem veritatis cœlesti gratia confirmante, prout possumus et valemus, legendis, lectionibus, litteris inserere desideramus.

de auctoritate hujus scripti.

B

2 Beatus Domitianus, in Galliæ partibus ex præclaris parentibus oriundus, cum misericordiæ operibus abundaret, fama sanctitatis ejus velocibus pennis cuncta pervolans occupavit. Tempore illo contigit, ut venerabili a Euchario ecclesiæ Trajectensis Episcopo defuncto, S. Domitianus, jam scientia, virtute, nec non et sanctitate celeberrimus, in eadem Sede populi ac Principum electione subrogaretur Episcopus: qui tamen præ nimia humilitate tantum honorem suscipere non consensit, quoad usque Domitius suam voluntatem super hoc ei divinitus revelavit. Factus ergo Episcopus non est facile dicere, quanta solitudine populum sibi creditum gubernabat, prædicationibus, eleemosynis etiam et ecclesiarum ædificationibus insistendo, ac Paganos (quorum copia adhuc in ejus parochia fuit) convertendo. Tanta autem virtute ac miraculorum gloria simul et admirabili doctrina resplenduit, quod non inveniretur ei similis in omnibus Galliæ provinciis. Quodam vero tempore, cum valida fame universa provincia visset oppressa; et pauperum populus nimia attenuaretur indigentia; videns sanctus Episcopus, ex nimia aeris siccitate, quasi nullam esse spem incolis de messa futura; divites, qui timore sterilitatis ad eleemosynarum largitione cessaverant, monuit et moneri præcepit, ut respectu divini amoris pauperes Christi reficerent ex sua annona; promittens omnibus, quod in messe proxime sequenti frugum et fructuum fieret abundantia. Populus sitem b Pontifici obedivit, et Pontifex Dominum exoravit: Dominus autem ad preces servi sui de cœlo dans benignitatem, aridam provinciam aquis pluviarum largius liquefecit; et terra germinans fructum suum, incolas et habitatores patriæ illius abundantiam messe refecit.

a Episcopus creatus

in fame publica

divites ad eleemosynas excitat,

b addicens messem abundantem:

d in Synodo Aurelianensi hæreticos confutat:

ecclesias et hospitalia erigi curat:

e Hoyenses fertur ab infestatione draconis liberasse, E

et fontem produxisse:

agros sanitati restituit:

F ad tumbam S. Servatii,

a Christo vocatus,

7 Maji in cœlum migravit:

ad resistendum hæreticis primus et solus electus, D divinitusque a Christo admonitus, omnem illam hæreticorum multitudinem sacræ Scripturæ testimoniis convicit et confudit, ita ut non esset adversarius qui ipsum torvo vultu respiceret, vel verbis ejus resisteret; sed plures ex eis pœnitentia ducti, ante pedes ejus provoluti veniam postularent: ceteros vero hæreticos, in sua malitia perdurantes, a consortio et conventu fidelium expellens, fecit a Principibus exilio relegari. In cundo autem ad præfatum Concilium, et redeundo, ac ibidem existendo beatus Pontifex Domitianus, ubicumque declinabat, fidem Christi annuntiando miraculis refulgebat. Regressus autem ad propriam parochiam, ecclesias in quibus locis non erant construi faciebat, et constructas consecrabat: hospitalia quoque in urbibus, ad colligendos et sustentandos pauperes, fieri procurabat, et omnibus oppressis et egentibus salutis remedium et pietatis beneficium largitus impendebat.

4 Accidit autem ut in terra Hoyensi multi homines ex quodam fonte infecto cujusdam ingentis et fœtidi e draconis putredine ægrotationes varias ac gravissimas paterentur, et bestię ac jumenta ex eodem bibentes subito morerentur: unde illius terræ incolæ, Sanctum, Patrem patriæ, invitantes ad eundem locum, supplicaverunt, ut eos ac eorum jumenta eriperet a tam miserabili damnatione. Sanctus autem Domitianus, misericordia motus, cum præfatis hominibus ad locum accessit, et oratione facta imperavit potenter ipsi draconi, ut recedens a loco illo nunquam de cetero homini vel creaturæ Dei, usui hominum necessariæ, vim haberet nocendi, atque aqua putrefacta ex draconis fœtore amplius non amitteret usum pocula tribuendi. Ad hoc præceptum viri sancti statim draco a fonte in abyssum descendens, nusquam comparuit; et aqua fonte desiccato ad superficiem terræ non ascendens, se obedienter sub terra conclusit. Beatus vero Præsul accipiens baculum Pastorem, fixit in solidam tellurem: et statim per gratiam cœlestem novum produxit de terra fontem potabilem et aquam salubrem, infirmis et variis doloribus sanitatis remedia conferentem. Post hæc cœpit ecclesiam B. Mariæ Hoyensis sæpius frequentare, vigiliis atque Missarum solenniis ibidem insistens, ubi etiam ægrotantes ex diversis regionibus ad se venientes sanitati restituebat, et defunctos de morte ad vitam ac perditos ad salutem de interitu revocabat. Tandem revelata est sancto Præsuli Domitiano, proxima corporis sui de hac vita resolutio, qui Sanctorum per circuitum visitans limina, ad tumbam B. Servatii pervenit, ubi convocatis ecclesiæ suæ Clericis et ceteris fidelibus, ac eis sermonem faciens, pacemque et communionem omnibus tribuens, omnes ut pro eo Deum deprecarentur admonuit; et remanens in ecclesia rogavit Dominum, ut ante suam exitum dignaretur eum sua dulcedine consolari. Facta autem oratione, lux immensa de superno cœli solio super eum emissa resplenduit, qua tota basilica refulgens, lucem mirificam ædilibus exhibuit: in qua luce vir sanctus vidit Dominum Jesum Christum, in medio Angelorum consistentem, et in Majestate paterna vocantem eum ad se atque dicentem: Euge serve bone et fidelis, quia in pauca fuisti fidelis, supra multa te constitutam, intra in gaudium Domini tui. Postea vero ea lux cœlestis paulatim evanuit; et Præsul gloriosus, visione Dominica consolatus, in exultatione mansit; ac tandem ibidem intra religiosorum Sacerdotum manus Nonis Maji ad cœlos migravit. Affuerunt illius transitui chori Angelorum hymnidici, qui animam ipsius cum gaudio et laudibus ad præmium et fontem gaudii detulerunt. Ex sacri autem corporis fragrantia, sanitas evenit ægrotis permaxima.

A 3 Convenit autem ad exequias sancti viri totius provinciae Clerus : et corpus sanctissimi , odorem dans suavissimum , cum innumerabili turba utriusque sexus hominum , a Trajecto in ecclesiam B. Mariæ Hoyensis oppidi deferunt tumulandum. Ad cuius tumulum tanta subsecuta sunt miracula , quod tempore Karoli Magni , ejusdem Imperatoris jussione missus Willigisus Coloniensis Præsul , sanctum corpus de terra effossum , et adhuc odorem spirans suavissimum , e terra evavit XVII Kal. Julii. Post hæc anno Domini MCLXXII Romanum Imperium regente Augusto Frederico , hujus nominis Imperatore primo , Radulphus LXII Leodiensis Ecclesiae Episcopus , numerando a B. Materno primo Tungrorum Pontifice , iterum transportavit corpus S. Domitiani in feretrum novum , argento et auro decoratum , vi Idus Junii. Sed tantum prima translatio , quæ facta fuit per Willigisum Coloniensem Archiepiscopum , in Hoyâ celebratur f.

Corpus Hoyi sepultum

elevatur 15 Junii,

iterum 7 Junii.

f

studii litteralibus et Christianæ devotionis sanctionibus imbuendus. Docibilis itaque juvenis , superna sibi providente clementia , gemina , humana videlicet et divina , claruit edoctus scientia. Delectationibus itaque præsentis vitæ posthabitis , adolescens idem spectabilis. fide devotus , conversatione Deo et hominibus amabilis , pernoctans in orationibus , sedulus permanens in vigiliis , corpus macerabat jejuniis : præclari autem sui virtute nominis in se a domans vitia mundi , et carneni prorsus spiritui inservire coegit , et in omni virtutum exercitio laudandus effulsit. Et licet juvenis esset ætate , habens cor devotum et senile , nihil in opere gessit vanum vel puerile ; sed in flore adolescentiæ virtutum fragrabat odore. Venerandus autem Dei famulus lasciviam mundi et gloriam cupiens fugere , præceptis Evangelicæ institutionis studuit inhærere : et sanctorum Patrum sequens benigne vestigia , festinabat sine intermissione ad sancta procedere Sanctorum officia , ut cum Christo posset in cælestibus gloria gloriari æterna.

A
EX MS.

a

ANNOTATA.

a Sacram memoriam S. Eucharii celebravit 27 Februarii , sed ob defectum Actorum non liquet , quo anno decesserit eique successerit S. Domitianus.

B b MS. Rubæ-Vallis , Dominum audivit.

c Sicut hoc et præcedenti seculo , quia Lutherus hæreseon auctor fuit , reliqui hæretici , licet ab eo plane discrepent , a variis omnes Lutherani appellantur ; ita olim , quia hæresis Ariana Ecclesiam perturbavit , reliquæ sub eo nomine sæpe censentur : uti hoc loco fuerunt damnata dogmata Eutychetis et Nestori : ex quibus Nestorius duas in Christo personas constituebat , et Eutyches cum unica persona unam adstruebat naturam.

d Est illud Aurelianense v habitum anno 38 Childeberti Regis , id est Christi 547 , aut ut alii 549 , in quo xv Episcopus reperitur Domitianus subscripsisse.

e Hujus draconis expulsi et fontis novi excitati mentio celebratur in Lectionibus propriis.

f Miracula hic subjuncta omittimus , infra accuratius referenda.

prædicatione Paganos convertit : E

b

ALIA VITA

Ex MS. codice Leodiensi monasterii S. Laurentii.

CAPUT I.

C Ortus , educatio , ac vita in Episcopatu acta.

Vicesimus Trajectensi Ecclesiae præsedid Episcopus , Sanctissimus Pater , B. Domitianus , vir per omnia laudandus. Hic in Galliae partibus ex honestis et secundum terreæ dignitatis gloriam altis et præclaris parentibus extitit procreatus. Cum autem hic felix infantulus sacro fonte baptismatis in Christo esset baptizandus , divino futurorum præsagio , quasi dominator vitiorum futurus , et domus Domini civis perenniter cum Angelis regnaturus , nomen accepit Domitianus. Regeneratus autem in Christo , parentum cura et diligentia honestissime nutriebatur , quoniam ab ipsis ferventissime fovebatur , et tenerime diligebatur. Dum vero a nutricis lacte foret segregatus , puer bonæ indolis esse incipiens , ad sacra ecclesiae limina cum parentibus aliquando perveniens , extensis manibus , flexis genibus supplicans , ad Dominum fudit preces , ut ad æternas posset pertingere mansiones. Parentibus autem ejus hoc videntibus , et talem in parvulo devotionem velut miraculum admirantibus , puer præcipuis Doctoribus et perfectis in divinis institutionibus traditur ,

Honesto loco natus,

metate et doctrina imbuitur :

2 In Dei ergo serviens opere , in benedictionibus dulcedinis est præventus ; nomenque Domini nostri Jesu Christi indoctis et incredulis prædicabat , diligentissime , prædicator electus. Gloriosus igitur agonista Domini Domitianus , sciens in diebus suis multas gentes in Galliarum provinciis , et præcipue in Aquitanicis regionibus , b Paganorum adhuc ritibus servientes , et a cultu Christianæ Religionis et fidei Catholicæ semita deviantes ; lorica fidei armatus , et tam contra spirituales nequitias , quam contra hominum malignantium persecutiones , galea salutis decenter munitus ; civitates et castella circumiens , verbi Domini semina cum benedictionum germine ubique semioavit fideliter , et documento deificæ veritatis homines , in tenebris et in umbra mortis sedentes , ad agnitionem veræ Deitatis convertit. Itaque ubicumque et quantumcumque poterat nomen Domini Jesu Christi exaltabat , idemque in Christi nomine spiritus immundos ex obsessis corporibus effugabat : surdis auditum , cæcis visum , claudis gressum , mutis loquelam restituebat ; universisque infirmantibus , ad se venientibus et gratiam pietatis petentibus , remedium salutis præstabat. Orphanorum , viduarum , oppressorumque omnium pius consolator , contra malignos spiritus et contra omnium persecutionum pressuras fortis extitit præliator. Quos autem ad Deum convertebat , ab omni peccato purgabat , et eos cibi carnis et spiritus reficiebat. Alacer quidem erat in exhortatione , dulcis et eloquens in sermone , simplex et pudicus in operatione , perfectus et veridicus in promissione , dilectus Deo et hominibus , totius gentis et patriæ fuit salus et decus.

3 Cum his itaque servus Dei Domitianus polleret virtutibus , fama sanctitatis ejus sepulta sub terra non latuit , sed velocibus pennis cuncta pervolans occupavit , qui qualiter evectus sit ad arcem Pontificatus , Aurelianensis Synodi ostendunt actus. Contigit autem Servatianæ civitati , ecclesiae Trajectensis Præsule venerabili memorie Euchario defuncto , Pastoris gubernatione nudari. Tunc conducta die Principibus terræ , tum Magnatibus tum Clero et populo prædictæ urbis in ecclesia B. Servatii congregatis , de Episcopi subrogatione tractaturis , Beatus Domitianus , in terrarum Provinciis scientia et virtute famosus et sanctitate celeberrimus , Spiritus sancti gratia præordinante , concordie electione Cleri et Principum in Pastorem eligitur , et voluntate unanimi utriusque sexus et ætatis populi ad Præsulatus fastigium postulatur. Florente itaque Christiana religione , Childeberti et Theodeberti Regis tempore , Aurelianensi Synodo legitur interfuisse.

F

optatus Episcopus Trajectensis,

c

A c Qualiter vero culmen attigerit summi Sacerdotii, ex verbis tam ipsius quam suorum Consacerdotum potest colligi, quæ in Synodo dicta sunt Aurelianensi. Nam quæ docebat ore, solerter adimplebat opere, ne forte prædicans aliis, reprobis efficeretur: quem quia diversarum Provinciarum Pontifices prudenter noverant, ecclesiasticis eum negotiis nullo modo abesse serebant. *d* Adfuit in hoc sacro Conventu Clerus Senatusque Trajectensis, postulans a Rege et principibus universis sibi Domitianum in Pastorem dari. Cumque diu rennisset, tandem precibus astantium victus preces fudit ad summam auctoritatem Pastorem, ut si Deo acceptum esset et placeret, suæque et fidelium saluti valeret, Dominus de cælo sua gratia suum placitum sibi divinitus revelaret. Dilectus autem Domini, indicio sibi de supernis ostenso, monetur jugum Domini leve et suave suscipere, et Dominicas oves a morsibus luporum ad cælestis vitæ pascua revocare.

4 Confortatus igitur a Domino, electioni factæ fidelium assensum præbuit; sanctæque regimen Ecclesie, ad laudem et salutem populi, humiliter et devote suscepit. Electus itaque a Clero et populo, *e* **B** Episcoporum qui convenerant et Principum universorum ipsiusque Regis Childeberti iudicio, prædia, castella et quæ Tongrensium ecclesie et civitatis erant beneficia, post destructionem ipsius a pluribus direpta, Trajectum ad Sedem suam concessum est transferre, in qua etiam Synodo per eum Dominus multa signa ostendit. Dicitur quod, dum disputaret contra hæreticos, qui ibi convenerant; terra in modum pulvinaris assurgens, ei sedilem præparavit. Contradicientibus et resistentibus verbis fidei hæreticis, cum contra fidem Catholicam aliquid falsitatis dicerent, B. Domitianus plenus Spiritu sancto, levabat manum suam contra ipsos hæreticos, et statim ipsi excæcebantur per divinam potentiam. Regressus vero ad Patriam, multis bonis suam ditavit ecclesiam. In civitate Tongrensium dirutæ incipiens deformitatem fastidire, B. Servatii sepulcrum in Trajecto cœpit frequentare. Divina siquidem operante virtute, quantalibet nivium defluxisset copia, tumulum B. Servatii, ut dicit Gregorius Turonorum Episcopus, nix non contingebat. Videres in circuitu cunctis nivibus operiri, nec tamen Sancti tumulum nivibus contigi. Operabatur illic et alia Christum miracula, ut probarentur in conspectu Dei pretiosa ejus sancti viri merita. Ob hoc et devotio fidelium, et frequentantis populi studium, ligneum atque parvum super sancta membra compegerunt oratorium: sed quia tanto viro non erat condignum, a vento rapiebatur aut ad terram sponte subruebatur.

5 Arvernaensis etiam Synodus ejus augmentatur presentia, mellifluoque sermonis roboratur sapientia:

In qua gemma fuit, quia Doctor eum decoravit. Cumque suis ovibus præberet pascua Sanctus, Doctrinæ verbis formam dabat et bonitatis, Exemplis operum retrahens a fauce luporum. Sed quidquid Pontifices statuebant conniventes, Domitianus erat qui vitæ verba serebat, Schismata rumpebat; veramque fidem retinebat. Urbs Arvernaensis sensit pia dogmata Patris, In Synodo ejus venit seditque vocatus, Opponens heresi Canones recta faciendi.

Singulis namque diebus, nisi gravi infirmitatis molestia debilitatus, Passionis Dominicæ mysteria celebrabat; suisque verbum vitæ, Dominum Jesum Christum, indesinenter et dulciter annuntiabat; et in divinis laudibus, die nocteque orationibus insistens, infatigabiliter permanebat. Laudem idem

hominum et mundi gloriam fugiebat: de omni bono sibi divinitus collocato, Creatori omnium gratiarum actiones cum debito laudis præmio referebat. Non est inventus virtute vel gratia illi similis, in universis Gallie Provinciis. Qui ad eum infirmitate vexatus vel peccamine obvolutus ob donum gratiæ veniebat, divino medicamento sanatus et ab omni peccatorum macula mundatus, salutem corporis et animæ recipiebat. Benignus ergo et misericors ad omnes gratiam a se petentes extitit, et nulli diviniæ salutis beneficium negavit.

6 Quodam igitur tempore, cum fame valida universalis provincia fuisset oppressa, et pauperum populus nimia victus attenuaretur indigentia, Pastor gregis sæpe dictus, audiens ex siccitate aeris maxima modicam esse spem terræ incolis de messe futura, plebem circumpositam attentius monuit et moneri præcepit cum omni diligentia, ut divino Creatoris amore, pauperes et egentes ex sua reficere dignaretur alimonia; promittens omnibus, quod in sequenti messe proxima per Dei gratiam frugum et fructuum fieret sufficienter abundantia, qua tota plebs lætificata, copiosa perciperet alimenta. His itaque a sancto Dei Pontifice præmissis, populus ejus obediens mandatis ejus, suis bonis sibi a Deo collocatis, victura et alimoniam plenius et diligentius nomine Deitatis contulit pauperibus et egenis, confidens de bonitate omnium Creatoris et credulitate sui Præsulis, Christi piissimi Confessoris. Sanctus autem Pontifex eum omni devotione fudit preces ex intimo corde ad Dominum, qui cuncta creavit et pascit ex nihilo, et quinque millia hominum ex quinque panibus hordeicis, et duobus piscibus satiavit abundantissime in deserto; ut ipse pietate solita terræ siccitatem ad fruges procreandas pluvia appetenti et utili irrigaret celerius de superno: ut populus ejus credulus de promisso, Deo gratias referens, fructu frugum gauderet et corporum alimento. Misericors autem Dominus, voluntatem timentium se faciens, et deprecationem eorum exaudiens, ad preces dilecti sui servi de cælo dans benignitatem, ariditatem perniciosam, aquis pluviarum uberibus liquificavit; et terra germinans fructum suum, incolæ et habitatores patriæ messe abundanti refecit. Populus autem cum suo Pastore iomensas Deo gratias retulit, et amplius quam prius solebat indigis victum et necessaria vitæ distribuit.

7 Ecclesias in quibus non erant locis construi faciebat, constructas ad laudem Dei et salutem fidelium consecrabat. Hospitalia in urbibus ad colligendos pauperes et sustentandos fieri postulabat: et omnibus oppressis et egentibus salutis remedium et pietatis beneficium largius impendebat. Potentes et divites ne pauperes opprimerent arguebat: pacis amator, inter discordes pacem et concordiam reformabat. Itaque hic sanctissimus vir Domini Domitianus secundum Evangelicam attestationem, lux est mundi vocatus: dum homines sedentes in tenebris perfidiæ, reduxit doctrinis et virtutibus ad lucem Dei vivi notitiæ. Sal etiam terræ probatur esse, qui gentes irrationabiles a veritatis ratione, conditas sale sapientiæ, gustabiles Deo perfecit Dominici sapientis perfectione. Operarius idem et Discipulus Evangelicæ institutionis, dum quotidie in vinea patri-familias laborem sustinens, perduxit ad Deum populum acquisitionis.

8 Accidit itaque ut in terminis Hoyensis provinciæ, in diebus sancti viri, multi ex fonte infecto ingentis et fœtidi draconis putredine, circummanentes homines ægrotationes varias et gravissimas paterentur, et jumenta et bestię ex eodem bibentes subito morerentur. Unde illius terræ incolæ, sanctum patrem patriæ et doctorem invitantes ad eum-

D
et operibus
misericordiæ:

in fame publi-
ca

addidit copio-
sam messem:
E

F
ecclesias et
hospitalia
construi curat:

FL MS.
C
in Aureli-
nensi Synodo
confirmatur:
d

degit Trajecto
upul septu-
cium S. Ser-
vati:

interest Syno-
dulo Arver-
nensi:

addictus
Passioni
Christi,

A dem locum, cum humili devotione supplicabant intime, ut divina dante bonitate, homines et jumenta eriperet et salvaret a tam miserabili damnatione. Clementissimus autem Prælati, condolens nimium Hoyensium miseriam, damno animalium et dolori, ad locum perveniens, fecit homines per pœnitentiam a peccatis mundari, et pro sua liberatione preces fundere divinæ Majestati. Quo facto imperavit Sanctus divina potentia draconi, ut recedens a loco de cetero nunquam homini vel creaturæ Dei, necessaria: hominum vitæ vel usui, vim haberet nocendi, et aqua putrefacta ex draconis fœtore amitteret usum hauriendi poculum. Ad hoc statim præceptum sancti viri draco, a fonte in abyssum descendens, nusquam comparuit: et aqua fonte designato ad superficiem terræ non ascendens, a sui usus confluxu se obediens sub terra retinuit.

Hoyenses fertur infestatione Draconis liberasse,

fontem produxisse.

9 Beatus vero Præsul, sciens aquam recentem ibidem populo ad potandum esse acceptabilem, accipiens baculum pastorem cum oratione fixit in solidam tellurem: et statim per gratiam cœlestem produxit de terro fontem potabilem, et aquam salubrem infirmis, et doloribus variis sanitatis remedia conferentem. Hoc facto plebs illius confinii Creatori omnium gratiarum actiones persolvit, et sancto Pastori suo reverentiam et honorem impendens, in omnibus sibi beneplacitis plenius obolivit. Hinc Sanctus Domini, ad venerationem gloriosæ Virginis Mariæ matris Domini et ad salutem incolarum [ædificatam] Hoyensium ecclesiam frequenter visitabat, et Missarum officiis precibusque, psalmorum melodis et nocturnalibus vigiliis insistens, hostiam Deo acceptabilem super mensam Dominicam immolabat. Inde populus illius provincie ipsum, adhuc in carne vivum, cœpit venerari ut Dominum et Pastorem piissimum animarum: quem post ejusdem transitum, superna gratia largiente, meruit in perpetuum habere tutorem plebis et patriæ Patronum.

B

ANNOTATA.

a *Varia ex his relictis referuntur, in magno Chronico Belgico; et in lectionibus Breuvarii dicitur, a pueritia strenuum se vitiorum domitorem exhibuisse, et tam morum ac virtutum claritate, quam humanarum divinarumque rerum scientia excelluisse.*

b *Videntur per Paganos intelligi hæretici. Nam Harigerus cap. 32 scribit eum sedisse, florente ubique Christiana religione.*

c *Sequentia leguntur in Annotationibus ab Harigerum cap. 32, ex Codice Auræ-Vallis transcripta.*

d *Aliqua hic subobscura sunt, ac videntur peracta in Aurelianensi 2 Concilio, quod habitum ante Arvernense, de quo agitur.*

e *Sequentia usque ad num. 4 iisdem verbis leguntur, Harigero addita ab Egidio Auræ-vallis monacho cap. 32, et dicuntur facta postquam Aurelianensi 3 Concilio adfuit Domitianus.*

f *Sequentia hujus numeri continentur in Annotatis ad dictum cap. 32. Est autem Arvernensis Synodus habita sub Theodeberto Rege Austrasiorum, vi Idus Novembris, post Consulatum Paulini Junioris anno Christi 535. Huic subscripsit Domitianus Episcopus ecclesiæ Tungrorum, quod est Trajectum, scilicet ecclesiæ quæ olim erat Tungrorum, tunc autem erat Trajectensis.*

CAPUT II.

Pius, obitus. Sepultura apud Hoyenses: miracula.

Cum igitur placuit Altissimo, B. Domitianum de præsentem educere seculo, et beatitudinis Sanctorum

conjungere gaudio, Spiritu sancto insinuante Paraclyto, revelata est ei proxima corporis sui de hac vita resolutio. Qui Sanctorum per circuitum devote visitans limina, precibus assiduis et eleemosynarum instantiis exorabat, ut bona consummatione a Sanctorum susceptus Angelorum collegio, præmio cum justis mereretur perfrui sempiterno. Ad tumbam autem sancti et piissimi Christi Confessoris veniens Servatii, implorabat ejusdem interventu gratiam et auxilium sibi adesse Altissimi, quando de ergastulo instantis vitæ exueretur et seculi. Convocatis itaque ecclesiæ suæ Fratribus et devotis suæ diocesis Sacerdotibus, ceterisque Christi fidelibus in ecclesia convenientibus, facta confessione, salutifera nostræ redemptionis celebrans Sacramenta, devotissime pane Christi vivifico et sanguine salutari permunitus, pacem et communionem dedit omnibus, et se universorum commendavit orationibus, humiliter ab eis opem postulans ad Dominum, jam de hoc seculo recessurus.

D
EX MS.

Ad tumbam S. Servatii

sacro viatico munitus,

11 Post hæc ad omnes locutus est verba salutaria mellifluæ prædicationis: commonens eos perseverare in fide perfecta et bonæ exercitio actionis. Dilecti ait fratres et filii, audite præcepta Altissimi, et nolite partem habere cum ministris diaboli, et sa'vi eritis in die ire districti judicii. Laborate ergo propriis manibus, et sicut Sancti libenter subvenite pauperibus, ut sitis divites cum Christo in regnis cœlestibus. His et aliis sermonibus cunctis ab ipso instructis, data benedictione, ut Pater et Pastor dulcissimus, oves devotas commisit gratiæ suæ Redemptoris; injunxitque eis ut corpus suum in ecclesia Hoyensi beatæ Virginis Mariæ, sicut ei Dominus ordinaverat, ecclesiasticæ traderent sepulturæ. Confessor autem sanctissimus, permanens in ecclesia, invocavit Patrem mente, ut ipsum consolari ante exitum sua dignaretur dulcedine: qui semper prope est omnibus se invocantibus in veritate.

E

disponit de sepultura:

12 Facta autem hac oratione, lux immensa de superno cœli solio super eum emissa resplenduit, quo tota basilica refulgens, lucem mirificam, fidem et gratiam fidelibus copiosam exhibuit. In luce igitur relictus hac cœlitus collata, pius Pater cum magna exultatione oculos erigens ad superna, vidit piissimum Regem Sanctorum Jesum Christum omnium Redemptorem, sedentem in medio Angelorum in Majestate Paterna, vocantem eum ad se cum misericordia, dicentem sibi hæc consolationis verba; Euge, serve bone et fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui; et percipe quod oculus non vidit, et auris non audivit, nec in cor hominis ascendit, quod Deus præparavit omni se perpetuo diligenti. Beatus es et bene tibi erit, quia cum Sanctis gaudebis, et cum Angelis in æternum immarcessibili gloria exultabis. Beati erunt, qui per te meo crediderunt nomini, beati qui tibi devoti impenderunt honorem obsequii. Veni, benedice Patris mei, et percipe regnum tibi præparatum ab initio seculi. His dictis lux cœlestis paulatim evanuit, et gloriosus Præsul lætificatus visione Dominica in exultatione permansit. Vixit autem in omni tempore vitæ suæ in timore Dei et virtutum reverentia, serviens Conditori suo in sanctitate et justitia sine querela. Bonum denique certamen certavit, fidem inviolabiliter servando, cursum consummavit, sicque felici consummatione inter religiosorum Sacerdotum manus, Nonis Maji de hac instabili vita, in cœlestibus cum Sanctis victurus, ad Dominum transmigravit. De morte igitur ad vitam, de mœrore ad lætitiã, de mundo pervenit ad gloriam. Affuerunt ejus transitui chori Angelorum hymnidici, qui animam ipsius cum laudibus detulerunt ad præmium gaudii.

a Christo visitatur

F

7 Maji ab Angelis in cœlum delucitur:

A 13 Archipresbyteri vero, ejusdem Patris filii carissimi, frequentantes et custodientes corpus Præsulis beatissimi, impendebant ei honorem debitum, cum orationibus et Psalmis exequiarum officii : sicque corpus sanctissimum, odorem eunctis adstantibus dans suavissimum, a Sacerdotibus religiosis, cum devoto Conventu civium et innumerabili turba utriusque sexus hominum, in ecclesia B. Mariæ Hoyensis oppidi defertur, tumulo commendandum. Percipientes autem Nobiles et Magnates provincie, sepulturam tanti Patris in ecclesia tam venerabili præparatam fore ; ex honore reverentiae convolantes undique cum nimia devotione, sui Pastoris et Dei Confessoris exequiis festinabant unanimiter interesse. Cumque hoc corpus sancti Patris venerabili jaceret in feretro, indutum vestibus Præsulatus, caput ornatum habens infula, manum Pastoralis circumdatam baculo, omnium advenientium naribus odor suavissimus est infusus. Multi vero devotione accensi, sanctitatem Patris sanctissimi agnoscentes, ex vestimentis ejus particulas pro reliquiis incidebant, alii rumpebant, nonnulli ungues manuum sive pedum ejus dum poterant decurtabant, quidam vero summitatem capillorum capitis præcidebant, et hæc omnia sibi quasi venerandas reliquias reservabant. Celebratis igitur Missarum solenniis, cum orationibus et psalmis sepulturæ officii congruis, corpus sacrum in sepulcro novo, ex lapide pretioso exciso, imponitur devotissime, fidelium Sacerdotum ministerio : sicque cum magna reverentia reconditur in loco sacro, tanto Sacerdoti dignissimo.

14 Clauso igitur post sepulturæ officium sepulcro, odor suavissimus procedens de corpuseculo, sanitatem corporum, et animarum contulit fidelium populo, cui plena erat fides et bona intentio. Audientes itaque sanctitatem viri sancti, variis doloribus oppressi ex longinquis sicut ex vicinis viculis infirmi, visitabant sacri tumbam corporis, gratiam et salutem animarum et corporum obtinentes. Venientes autem caeci ad venerationem corporis sacri, divina gratia largiente oculorum sunt lumine restaurati : surdi auditum ex sancti merito receperunt, muti usu lingue et vocis accepto læti ad propria redeunt : claudi et contracti membrorum nervis, cum fide Sanctum invocantes, collato sibi cœlitus gressus officio gradiebantur, et ab omnibus diversarum infirmitatum gravatis doloribus pestes pessime omnesque aegritudines repellebantur. Quidam etiam invidi, quia miracula a sancto Patre Domitiano fieri non credebant, et virtutum ejus insignia depravare volebant, nimio terrore repente percussi, S. Domitianum cum devotione laudabant, et coacti merita Sancti ubique potenter prædicabant. Omnis ecclesia congaudeat Hoyensi pro concessa gloria, nam potenter hunc illustrat divina gratia. O Domitiane, dulce languentium solamen, per tua merita, quæ comment tue dissolutionis deposita, quæ velut sol fulgebant in resurrectionis gloria, ibi colloce nos oves Judicis in dextera.

15 Obiit a circa annum Domini quingentesimum sexagesimum. Fuit etiam iste Pontifex summæ bonitatis, in eleemosyna promptus, in judiciis justus, in universa morum honestate excellentissimus, nullum despiciens ; sed omnes in bona voluntate complectens, omnes diligens, ipso quoque diligebatur ab omnibus. Et ut verbis Sigeberti monachi Gemblacensis, optimi historiographi, utar. Clarebant, inquit, sub Justiniano magno Imperatore, Cassiodorus Senator post monachus, Arator Poeta, Priscianus Grammaticus, Victor Capuanus qui cyclos Pascales scribens Victorii errores redarguit, Gregorius Lingonensis, Nicetus Trevirensis, et Beatus Domitianus Trajectensis Episcopus b : et in Gallia

arbor e, quæ sambucus dicitur, uvæ protulit. Hujus D viri sanctissimi sepulcrum, licet in ecclesia fuerit, ubi vel in quo loco locatum extitit, minime ab incolis scitur : unum inde pro vero dicere possumus, quod ecclesia multoties passa est ruinam tribulationum, Winidorum videlicet et Normannorum et Hungarorum et aliarum persecutionum, quæ toties locum illum et totam Leodiensem parochiam devastando oppresserunt : et sic potuit esse, ut sepulcrum B. Domitiani ab ipsis omnino deletum fuerit : vel forte erat in loco aliquo, ubi paries murorum deducendus erat ; et sic ignoratur ab omnibus d.

16 Nostris vero temporibus sex juvenes in aquis submersi, inter paucos annos in diversis festivitibus ejusdem suscitati sunt. Ex quibus aliqui sub molendinis molentibus pertransierunt, et per dimidium diem æstivo tempore in aqua jacuerunt : alii per duarum fere horarum spatium, alii per trium, alii a primo tempore æstatis usque ad vespas in aqua jacuerunt : de quibus postea aliquem vidimus. Cæci, claudi, surdi, muti, paralytici, phrenetici et dæmoniaci, quorum præ multitudine ignoramus numerum, in diversis festivitibus ejus recipiunt sospitatem usque in hodiernam diem. Multi etiam in diversis locis in carcerali custodia detenti, precibus et meritis B. Domitiani catenis diruptis liberati sunt : de quibus aliqua hic in medium proferre curavimus miracula. Quidam vir Tenmaci e in vinculis positus, B. Domitianum cum lacrymis cœpit interpellare, ut ejus meritis intervenientibus absolveretur, quia propter nimiam paupertatem, nulla spes erat ei redimendi, cui piissimus Confessor subsequenti nocte in somnis apparuit dicens : Ego sum Domitianus : surge et appone manum vinculis, et extrahere pedem : ne dubites, quia cedentibus ultro vinculis liberaberis. Cave etiam, ne cum liberatus fueris, revertaris per silvam quæ est juxta Halois, sed inferiori via redeas sub nemore, et a nullo capieris. Exprofactus autem a somno manum apposuit ad vincula, et mirabile dictu statim liberatus est, et Dei misericordiam et Beati Pontificis interventionem liberationi suæ attribuens, pro voto ferreas catenas attulit B. Domitiano.

17 Quidam negotiator, memoriam faciens Beati Pontificis et se ejus precibus commendans, incidit in latrones, a quibus spoliatus est ; sed Dei opitulante gratia, numquam sarcinam ejus dirumpere potuerunt : sed nec panem, quem super loculum B. Domitiani tetigerat, per triduum jejunantes comedere potuerunt : sicque se deliquisse cognoscentes, res proprias ei restituerunt. Juvenculus quidam juxta rotam cujusdam molendini dilapsus est in aquam : et statim B. Domitiani auxilium in corde depoposcit, quia verbis non poterat. Qui ab hora prima usque ad horam nonam in aqua subsistens, tandem repertus est : et cum mortuus exstimeretur ab omnibus, tandem cœpit respirare : quem beati Pontificis meritis et intercessionibus suscitatum non dubitamus. Sunt et alia plura miracula, quæ propter fastidium legentium hic omittentes, ab historia manum retrahamus.

ANNOTATA.

a Reliqua hujus numeri iterum eisdem verbis habentur in dictis Annotationibus ad Harigerum.

b Passim in MSS. et excisis exemplaribus Sigeberti ad annum 528 legitur, Nicetus Trevirensis et Domitianus Tungrensium florent, sequentibus omissis.

c Iterum apud Sigebertum ad annum 550 ista leguntur : Arboris quæ dicitur sambucus, flores, grana, et fructus, in flores, grana, et fructus vitis transformantur.

EX MS.

sepelitur Hoyi:

claret miracula:

amatus ab omnibus,

laudatur a Sigeberto:

b

c

d

6 submersi reviviscunt:

agri sanantur,

E captivi liberantur,

e

furto sublata restituntur.

F

A formantur. Imo habentur apud Miram tamquam Sigeberto adjecta.

d Reliqua usque ad finem capituli relata sunt ab Ægidio Aurex-vallis citato cap. 33.

e Teumiacum nusquam invenias, sed bene Fumiacum, vulgo Fumay, ad Mosam fluvium, locum etiam nunc munitum, unde pedestri breviori itinere Hoyum euntibus, ad transitum Bochi fluvii viam mediam intersecantis, pari fere utrimque quinque vel sex leucarum spatio, occurrit villa Halloy dicta. Sed an ibi silva, qualis hic mox vitanda monetur? Dubitare facit situs fluvialis. Potius igitur intelligerem alterum Haloy, alias Hayloys scriptum, et ad silvam notatum in chorographica Comitatus Namurcensis tabula, solis duobus leucis Hoyo distans, et prædictum a Fumiaco iter continuantibus fere transundum; directus autem, si quis veniat ex Chîney, castro solum quatuor leucis distante ab oppido Hoyensi: et pro hoc facit alius codex apud Chappavillum, in quo Ceomacuta legitur, facili depravatione ex Cenniaco: et eodem quadamtenus trahi potest Caimaticum, quod idem in alio codice invenisse dicit.

CAPUT III. a

B Translatio S. Domitiani et miracula dein patrata.

A Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo et septuagesimo tertio, regente Romanum Imperium b Frederico Augusto, Leodiensem ecclesiam gubernante c Radulpho Pontifice, Hoyenses Canonici S. Mariæ, adeuntes faciem memorati Pontificis, supplicaverunt, quatenus B. Domitianum in loculo argenteo, quod ei jam diu fabricatum extiterat, collocaret: quia valde eis inhonestum videbatur, cum apud Deum esset meritis excelsus, apud homines loco teneretur humili. Annuit Episcopus, et d decimo septimo Kalendas Julii se hoc facturum promisit. Omnibus itaque rebus rite ordinatis, memorato die Episcopus ad ecclesiam venit; orationem faciens, loculum aperuit; et sanctam margaritam, quæ intus latebat, omnibus in palam permissum est videre; et mox ab ipso Pontifice in locello argenteo recondita est honorifice. Quibus expletis, Sacerdotes albis induti, propriis humeris sanctissimum corpus a terra levaverunt, et extra ecclesiam detulerunt, Clericis psallentibus atque subsequenteribus cum civibus et feminis qui manibus cereos ferebant, nam omnibus erat una devotio, par erat exultatio, in proximo eorum visitatio.

C 19 Postquam vero sanctissimum corpus ejus reconditum est in ecclesia, Episcopus Missam celebravit: atque inter ipsa sancta mysteria non defuit intercessio S. Domitiani. Nam mulier quædam unicam habens filiam, quæ novem mensibus decursis nunquam lumen cœli viderat, ante corpus beati Pontificis assistebat, atque in hunc modum eum interpellabat: O Domitiane, Confessor Domini pretiose, natæ meæ lumen restitue: eam tuo famulatu tradam omnibus diebus vitæ suæ. Scio vere et certissime scio, quod quæcumque petieris a Domino impetrabis. Quid amplius? mulier Domitianum interpellabat, et Domitianus precibus suis puellæ lumen restituit. Stupentibus qui aderant, præibat exultans, viam carpeas, et viæ decem ulterius non requirens. Concito cursu Sacerdotes qui aderant Episcopo puellam adduxerunt, et quod Deus visitavit plebem suam per merita B. Domitiani intimaverunt. Qui Deo gratias reddidit, et ut Te Deum Laudamus ab omnibus cantaretur præcepit.

20 Quibus expletis in proximo affuit visitatio B. Domitiani. Nam mulier quædam, quæ jam per annos sex a paralysi tenta fuerat, et sub loculo re-

sidebat, a custodibus flores poposcit, et accepit, nervos tetigit, et mox huc atque illuc deambulavit. Alia quoque mulier habens spiritum infirmitatis, quæ incurvata erat per annos plurimos, et manum dexteram erigere non poterat, ad sanctum accessit feretrum cum lacrymis, et manu super loculum tendit, et ab ægritudine qua laborabat liberata est. Dum hæc et similia agerentur, fama qua nihil velocius per singulos discurrens, memorati confessoris miracula e divulgavit. Concitabatur tota civitas, et ad tam mirabile spectaculum [currebat] omnis sexus et ætas, et omnes infirmi variis doloribus detenti, tam in grabatis quam in vehiculis allati sunt. Inter quos mulier altera, quæ a paralysi curvata erat per annos novem, quia per se non poterat ab aliis, allata est. Mira res, nam mox ut loculum B. Domitiani tetigit, erecta est et sibi restituta. Cumque hujus rei et supradictorum fama percresceret, quidam Engelbertus nomine, cepit derogare Sancto, et aduentibus ecclesiam insultare. Mox mirum in modum divinitus correptus cepit æstuare, et destitutis corporis membris et viribus in terra volutari. Tandem se deliquisse profitens, et a Sacerdote absolutionem postulans, os suum et pectus percutiens, a vexatione absolutus est.

21 Tempore Radulphi, tricesimi tertii Episcopi Leodiensis, post f concremationem ecclesiæ S. Lamberti, quæ accidit anno Domini Millesimo centesimo octogesimo quinto, cum pro restauranda ejusdem B. Lamberti ecclesia undique convenirent de toto Episcopatu processiones ad offerendum; contigit B. Domitiani feretrum ibi cum omni frequentia populi de Hoyo apportari: senserunt et intellexerunt qui affuerunt g quomodo feretrum B. Lamberti et feretrum B. Domitiani sese invicem quodam sonoro strepitu salutaverunt. Cum igitur plurimi utriusque sexus, ex his qui de Huyo advenerant, offerendam suam consummassent, et reverti citius cum suo Sancto accelerarent: non potuit feretrum B. Domitiani moveri, donec omnes qui cum ipso venerant suam oblationem fecissent. Post hoc ejus oblatione completa, Hoyenses putantes sibi Sanctum suum velle remanere, cum lacrymis et gemitibus oratione completa, iterum applicantes manum feretro Sancti, eum facillime sustulerunt, et cum laudibus et lætitia celerrime revertebatur.

22 Factum est autem cum ascendere inciperent publicum montem qui junctus est civitati Leodiensi, antequam ad cœnobium Regularium Canonicorum S. Ægidii, quod in ipso monte continetur venirent; femina quædam de Leodio, jam per septennium cæca, audito B. Domitiani adventu ecurrit, et feretrum ambabus manibus tenuit. Quam cum amovere vellent circumstantes, juravit quod non recederet, quousque lumen reciperet. Illico per meritum B. Domitiani lumen recepit, et sic læta ad propria remavit. Et sic Hoyenses B. Domitianum cum gaudio magno reportaverunt ad propria. Factum est autem hoc miraculum in vico S. Christophori, sicut nobis retulerunt duo viri Religiosi de Ordine Cisterciensi, qui ibi præsentibus fuerunt: et scimus quia verum est testimonium eorum.

ANNOTATA.

a Quæ hoc capite continentur, descripsit Ægidius Aurex-vallis tomo 2 Gestorum Pontificum Leodiensium, et quæ num. hoc et sequenti habentur referuntur cap. 51, reliqua cap. 55.

b Hic est Fredericus Barbarossa, sive Ænobarbus, Aquisgrani coronatus anno 1152, Romæ a Pontifice an. 1155, mortuus anno 1190.

D
EX MS

incurvata,

e

paralytica,

energumenus
alganniens;

E

f
ad corpus
delatum
Leodium
anno 1185

g

et facta obla-
tione relatum,

F

cæca illumi-
natur.

c

Corpus eleva-
tur anno 1173:

sanantur
cæca,

paralytica,

A *c Radulphus creatus Episcopus on. 1167, mortuus an. 1191.*

d Idem dies excusus est apud Ægidium. In superiori relatione et alio de Miraculis scripto, dicitur vi Idus Junii id factum.

e MSS. multiplicabat.

f Concrematio traditur contigisse anno 1183 aliis 1185, iv Kal. Maji, die Translationis corporis S. Lamberti. Ita Ægidius cap. 53.

g Lambertus Pater apud Chapcovillum ista scribit: Anno 1188 Hoyenses corpus S. Domitiani ob reverentiam S. Lamberti Martyris sumunt, et Leodium navigio auferunt: quod Leodienses Clerici a Montepublico suscipientes, cum maxima devotione per portam S. Martini cum crucibus et vexillis et multorum Sanctorum Reliquiis in occursum S. Lamberti deferunt. Inde revertentes in ecclesia B. Mariæ Virginis utrumque deponunt. Et Rudolphus Episcopus festum S. Domitiani celebrari jussit.

ALIA MIRACULA.

Ex MS. Hoyensi.

Prologus B Ad illustranda B. Domitiani merita, quæ Dominus per eum Miracula operatus est, a die Translationis usque nunc, paucis absolvere decrevimus. Miracula autem, sicut dicit Apostolus, in signum data sunt non fidelibus sed infidelibus, et diversos in diversis habent effectus. Sicut enim idem Apostolus dicit, quod Deus prædestinavit, hos et vocavit: Vocat autem flagellis alios: unde per Salomonem * dicitur, flagellat Dominus omnem filium quem recipit. Ideo et ipsum Paulum percussit, ut sanaret, dejecit ut erigeret, cæcavit ut illuminaret. Alios spiritus illustratione vocat, alios miraculis: sed unde prædestinati proficiunt, reprobi exæcantur. Nam illud quod filiis Israel tempore Moysis fuit ad remedium, Pharaoni et Ægyptiis contigit ad supplicium: ille cum populo suo demersus est in mare, filii Israel a servitute liberati. Itaque, sicut nos credimus et speramus, per Beati Antistitis Domitiani merita fideles et devoti proficient, reprobi vero et detractores tabescent. Nunc ergo ad ædificationem bonorum, quæ Deus per eum operatur miracula, sicut nos ipsi partem vidimus, partim ab aliis, qui viderunt, accepimus, compendiose absolvamus.

a C 2 a Mulier quædam, quæ dissolutione membrorum laborabat, et pedibus tunc temporis insistere non valebat, nocte quasi in extasi posita videbat mulierem quandam, pretiosis indutam vestibus, ad Corpus B. Domitiani accedere, dixitque ei: Surge, et porrigere manum deposcentibus. Nec multum temporis interfuit, quo liberata, sed non nisi transactis octo diebus fides est ei adhibita. Contigit etiam quædam, quæ numquam ambulaverat, gressum recepisse, et ad altare beatæ Dei Genitricis, sine auxilio alicujus processisse, et gratias Deo et Genitrici ejus inde cum B. Domitiano retulisse. Tunc etiam contigit quædam puellulam, quæ duobus annis curvata in terram, erigi non poterat, plenarie liberatam esse. Accidit etiam eos qui usum loquendi numquam habuerant, intercessione beati Pontificis suscepisse. Duæ etiam quæ caduco morbo laborabant, liberatae sunt. Duo hydropia curati sunt.

3 Quidam etiam Nivellensis, auditis miraculis B. Domitiani, ore profitens ad salutem, corde credens ad justitiam, promisit se iturum ad limina Beati, si ei gressus restitueretur. Et statim recepit, quod optabat. Quidam de *b* Bordines; qui duobus annis et tribus mensibus in lecto decubuerat, facto voto veniendi ad limina B. Mariæ, statim recepit sanitatem. Duæ mulieres, quæ usum manuum para-

lysi amiserant, nec digitos poterant extendere, una eademque hora convaluerunt. Mulier etiam de Rupe, e castello Comitis Namurcensis, quæ per sex annos in lecto decubuerat, nec poterat pedibus insistere, pristinam recepit sanitatem. Alia mulier, quæ simili ægritudine laborabat, vovit B. Domitiano unicam vaccam, quæ fuerat indomita, nec duci poterat: et recepit sanitatem, et vacca præcurrens ductores suos præibat, quasi nullo ductore indigeret.

4 Quidam miles de *d* Ouce, facto voto veniendi ad oratorium B. Domitiani, tentare cœpit, si progredi posset: et paulatim resumptis viribus usque Hoyum pervenit: sed quia debitas gratiarum actiones non retulit, iterum sicut prius ægrotavit, donec divina aspirante clementia, ad invocationem B. Domitiani perfecte convaluit. In eadem villa parvulus quidam, qui numquam ambulaverat, consolidatis plantis ejus, sanitatem recepit. Mulier etiam quædam, quæ quidquid in cibo et potu sumpserat, statim evomebat, opitulatione beati Confessoris curata est. Puerulus, qui usum videndi per duos menses in uno oculo amiserat, ad corpus beati Pontificis matre duce venit, obdormivit, expergefactus visum recepit.

5 Tria signa, in una puella perpetrata sunt: visum recepit; quæ prius muta fuerat, locuta est; ambulandi vires recepit. Quidam Conversus de *e* Cornelio monte, qui auditum amiserat, dum ad limina B. Domitiani properaret, adhuc in itinere positus, quod optabat, recepit *f*. Quidam de parva *g* Andana, qui per tres hebdomadas nihil penitus comederat, votum fecit veniendi ad corpus beati Pontificis, si aliquatenus convalesceret: mox quam optavit salutem, recepit. Alius de *h* Viset, curia Episcopi, qui novem annis ægritudine laboraverat, in momento curatus est. Mulier quædam de *i* Falais usum membrorum, quem amiserat, recepit. Similiter puerulus quidam de *k* Anicin vires recepit gradiendi. Quidam de Nelin, qui maxima ægritudine laborabat, et sibi et Domino suo Godefrido de *l* Han legitime traditus est, in festo B. Domitiani denarium daturus. Eadem conditione juvenulus quidam B. Domitiano ab eodem Domino traditus est, qui mutus erat.

6 Mulier quædam, quæ fistula laborabat in tantum ut medici desperarent, et manum apponere recusarent, a prædicta ægritudine in momento convaluit. Quidam ad pascha boves deducens, modica aura afflatus, statim in terram decidit, et alienis manibus ad domum reductus (insanus enim putabatur) tribus diebus nihil omnino comedit. Tandem ad prædictum Pontificem confugiens, et veniam deprecans, optatum beneficium impetravit. Quædam puella, quæ unum latus amiserat, pene et ejusdem partis oculum, a cæcitate et lateris dolore pariter liberata est. Quidam de familia Domini Henrici de Lacia, turbine concussus, vires corporis amisit: sed intercessione prædicti Pontificis sanitatem recepit. Quidam etiam de *m* Floreffia, qui manum aperire non poterat, et uno pede debilis erat, in momento redditus est incolumis. Mulier quædam de Gimmel, quæ de equa ceciderat, et septem annis et eo amplius in lecto decubuerat, auditis magnalibus B. Domitiani paulatim convaluit; et prius alienis innitens manibus, pristinae sanitati est restituta. Mulier de Vilier, quæ nec surgere poterat nec progredi, viso beatis Pontificis loculo, perfecte convaluit.

7 Sed quia in singulis immorari tædiosum est, succincte cetera proferamus. Mulier quædam filiolum suum noluit communicare in aqua, quæ de reliquiis Sanctorum defluerat pro ægrotantibus; cum ad ejus elationem reprimendam puer cœpit infirmari: quod

D

c

d

et alii totidem

E

item multi
caeci surdi
ac claudi

e

fg

h

i

k

l

rursus aliis
morbis la-
lorantes,

F

m

alii denique
plures juven-
tur.

A quod mater videns agnovit culpam suam, se deliquisse profitens, et sic filio sanitatem impetravit. Alius quidam parvulus, semimortuus adductus, statim convalescit. Mulier quædam, quæ per tres annos vires ambulandi amiserat, monita in somnis venire ad corpus beati Pontificis, fidem adhibens, curata est. Similiter quidam de Hotton a diuturna ægri- tudine sanatus est, et ex tunc cœpit pauperibus ministrare o.

ANNOTATA.

a Priora miracula jam num. 12 et 13 eisdem verbis narrata omittimus. At quæ hoc numero referuntur, erant priori Vitæ adjuncta, sed ibi omissa.

b Bordines, duobus circiter Leucis Hoyo distat ad Occidentem, in confinio Namurcensis et Leodiensis di- tions, trans Mehaniam fluvium.

c Illud forsitan Castellum, quod ad orientalem Mosæ ripam, una supra Namurcum leuca, in rupe extructum exhibet chorographica tabula.

d Ouce, in eadem tabula Ouhe, proxima Hoyo trans Mosam villa.

e Mons-Cornelii prope Leodium, in quo Ordinis Præmonstratensis Abbatia olim, nunc Carthusianorum monasterium: de his plura vide v Aprilis ad Vitam S. Julianæ, Corneliensis hinc dictæ.

f Duo priora erant etiam priori Vitæ adjuncta cum

hac clausula: multa autem et quasi in numerabilia ad feretrum Beatissimi Domitiani subsecuta sunt post ejus Translationem miracula, quæ brevitatis causa hic scripta non sunt.

g Andana vulgo Anden Abbatia, per S. Beggam fundata, duobus supra Hoyo leucis: hinc propinquum Andenalle, forma diminutiva, unde hic Parva Andana dicitur.

h Viset, locus utcumque muvitus in orientali Mosæ ripa, inter Leodium et Trajectum via fere mediæ.

i Falais duobus Hoyo leucis in occasum distat, ad alteram Mehaniam ripam.

k Anicia, an recte scriptum nescio, uti nec de aliis quibusdam locis, forte extra Namurcensem Comitatum quærendis, quod non lubuit admodum aperose indagare: hujus finibus trans Bochum prænominatum proximam est Achin.

l Han, castrum ad Sabini, supra Namurcum duobus leucis; a quo distinguuntur Han supra-Lescam, et Franc-han sive liberum.

m Floreffia, ubi Ordinis Præmonstratensis Abbatia sed in tabulis Topographicis istarum ac vicinarum partium insignis, inter Han et Namurcum, ad ripam labis meridionalem.

n In margine egraphi scriptum vel Hurion: neutrum invenio.

o Sequebatur de mercatore, qui in latrones inciderat, relatum in 2 Vita num. 16.

DE S. MAURELIO EPISC. MART.

PATRONO FERRARIÆ IN ITALIA.

CAPUT I.

Vicohabentinæ Sedis origo et translatio ad S. Georgii ecclesiam Ferrariæ.

Ferraria urbs (de cujus origine multi multa, nec sine fabulis) priusquam eo consisteret loco, ubi hodieque amplissima visitur, ad Septemtrionalem scilicet ripam minoris Padi (Volumensem Padum vulgo nuncupant) olim aut tota aut majori parte suo ad alteram dicti fluminis ripam stetit, ubi hodieque nominatur parochia S. Georgii, quæ Ferrarola dicta invenitur seculo XIII; cum scilicet ædibus ecclesiisque majori ex parte translatis una cum Ferrariæ nomine, qui restabat vicus diminutive sic dici cœpit, quasi parva Ferraria, quæ et vetus Ferraria vocari potuisset. Hic certe primitus constituta est Sedes Episcopalis, quod quando et quomodo factum sit, quoniam haud parum ad hunc locum facit, resque implicatissima est, lubet per antiqua vetustatis exoleta vestigia indagare conjectando; non tam ut propriam ea de re ipse firmam sententiam, quam ut moneam partium istarum eruditos homines plura quærere, quibus inventis sternatur via ad evitandas sublebras, scriptorum præcedentium diligentia necdum complanatas. Ravennatem ecclesiam sub Valentiniano Imperatore auctam esse Archiepiscopali dignitate apud omnes fere pro indubitato habetur; sed quod eo profertur jam dicti Imperatoris privilegium, uti apud Ferdinandum Ughellum extat tom. 2 col. 331, Baronio aliisque merito de suppositione est suspectum: multis certe modis interpolatum esse, et quidem ineptissimis, nemo dubitaverit, qui aliquam habet vetustatis cognitionem.

2 Solidius raulto id videtur probari ex S. Petri Chrysologi serm. 175 de Marcellino Episcopo Vicohabentino et S. Mariæ et virginis partu, cujus hoc Maji T. II

initium. Omnium quidem rerum primordia sunt dura, sed duriora sunt primordia generantis. Sancta Ecclesia Ravennas, ut primum pareret, viam fecit, angores pertulit, sensit dolores: et hoc egit, Fratres, ut ordinem partus divini toto veritatis tramite custodiret. Cum autem divini partus ordinem eura fuisse ostendisset, ut exente edicto Cæsaris in Bethleem quasi in via de Virgine nasceretur Christus: Edicto, inquit, Cæsaris Paganus Dominus obtemperaturus occurrit, et decreto B. Petri, decreto Principis Christiani (quod de institutione Archiepiscopatus, non sine contradictione quorundam accepta, putem esse intelligendum) servus adhuc aliquis obsistit? Verum, pergit Chrysologus, quia neque prospera adversis, neque gaudiis miscenda sunt tristitia his omissis hodierni germinis lætitiæ prosequamur. Habeat modo natus, qui primus natus est, primogeniti reverentiam, teneat et honorem. Marcellinus hodie vernaculi partus totum rapuit et conquisivit affectum. Circumstant filii, adsunt propinqui, cognatio tota concurrat, familia exultat omnis, ipsa penetralia domus tripudiant et lætantur; quia videre oculis, suscipere manibus hodie primum genitricis partum sobolemque meruerunt. Ex his liquido patere existimo, quomodo uti primus Marcellinus fuit, quem ecclesia Ravennas, Archiepiscopi deinceps jure plurium subjectarum Ecclesiarum mater per Episcopales ordinationes futura, Episcopum ex se genuit, ita primus fuerit S. Petrus Chrysologus et non alius, qui Pontificio Imperialique decreto eam acceperit potestatem. Acceperit autem sub S. Leone Magno Pontifice et Valentiniano Imperatore circa annum Domini ccccl; qui antea a Leonis decessore S. Sixto III simplicem Episcopi titulum potestatemque acceperat.

3 Marcellini successores omnes in obscuro latent; nullius eorum subscriptione in Conciliis quinto sextoque seculo aut etiam septimo habitis opparente, nisi is qui

SEC. VII.

Ante institutionem Episcopatus Ferrariensis

Cathedra Vicohabentinæ existens

a S. Petro Chrysologo i Ravennatium Archiepiscopo

acceperit Episcopum Marcellinum circa annum 450.

A in Lateranensi sub Martino Papa anno DCXLIX notatur
 AUCTORE D. P. Joannes Vico-Sabinas Episcopus legi debeat Vico-
 habenas, quæ videtur esse opinio Rubei lib. 4 Hist.
 Ravennatum. Est autem hoc eo verosimilius, quod
 Vico-Sabinensis Episcopatus nullum usquam sit vesti-
 gium reperire: qui autem ætate S. Petri Chrysologi
 dicebantur Vico-haventini, potuerunt Vico-habenas
 mitigata nonnihil voce dicti fuisse. Ut ut sit, non diu
 post prædictum Lateranense Concilium mansit Vico-
 habentia Cathedra: sed ad eam quam dixi veterem
 Ferrariam, posteris Ferrarolam, translata ea est.
 Translationis auctorem Vitalianum Papam fuisse vol-
 unt Ferrarienses, qui anno DCLVII sedere cepit. Cou-
 sum fuisse suspicor Mauri Ravennatis Archiepiscopi,
 addicta sibi Exarchi Imperatorii potentia subnixi, de-
 fectionem a Romanæ Sedis obedientia, eo insolentia
 progressam, ut ad causam Romæ dicendam citatus, ipse
 Romanum Pontificem præsumperit ad suum tribunal
 judicandum citare: mansitque in ea obstinatione usque
 ad mortem, ut throni sic et defecti successorem anno
 DCLXXII nactus Reparatum: qui cum cito resipisset, a
 Vituliani successore Adeodato non alia lege veniam im-
 petravil et gratiam, quam ut Mauri nomen expungeret
 e diptychis. Interim factum videtur ut Vico-habenas

B seu Vico-habentinus Episcopus, Archiepiscopi sui exe-
 cratus superbiam, Romam se contulerit; atque ab jurato
 ecclesiasticæ unitatis hoste recederet longius, Sedis Fer-
 rariam transferendæ petiverit acceperitque facultatem.
 Ferrariam autem ideo delegerit, quod ad Vico-habenti-
 nam diocesim pertinens, sed a Longobardis possessa,
 esset extra potestatem Exarchi Ravennatis. Hoc vero
 ne gratis dictum putetur, consideret lector jam inde a
 tempore S. Gregorii Papæ, Longobardorum regnum
 adeo late in Italia potuisse, ut universa hæc, exceptis
 Roma atque Ravenna, cum locis ad eas spectantibus,
 ad Alpinis montibus Regium usque Calabriae, illis
 pareret: sicut ait Baronius ad an. 591 numero 41.

4 Patet hujus rei veritas ex terminis Comitatus Pe-
 rusini, per illos tunc instituti, Hortum usque promotis;
 quam ipsam, licet trans Tiberim positam, et solis 24
 p. m. Roma distantem, possedisse Longobardos scimus
 ex Paulo Diacono lib. 4 cap. 7. Nihil igitur miram di-
 cimus, cum asserimus, Ferrariam, a Ravenna distan-
 tem saltem 40 p. m., in Padi ripa contra Imperatorios
 detentam ac munitam ab iis fuisse, imo tunc extitisse
 caput totius Comitatus contra Exarchos Ravennates.
 Sicut autem iidem Lombardi omnino usque ad ipsa Ro-
 mana mania habebant incursionibus suis infesta, cum
 extrema plerorumque circa lacorum desolatione; ita
 etiam Vico-habentia potest ab iisdem credi depopulata.
 Quare si cui minus placet transferendæ Sedis causa in
 Mauri Archiepiscopi rebellionem collata; poterit ab
 ipsismet Longobardis, pro majori parte tunc Christi-
 anis, causam sumere, opinando, quod ipsimet æquum esse
 censuerint, Ferrariensis Comitatus a se constituti Epi-
 scopum, non alibi quam Ferrariæ residere: itaque fa-
 ctum esse ut Vitulianus Papa, ipsis ita volentibus,
 Marinum, a se constitutum Episcopum ordinaarit,
 Ferrariæ Sedem habiturum. Huic ex ipsomet gente
 successerit Oldradus, a nonnullis perquam mole repo-
 situs ad tempora S. Silvestri Papæ, ob aliis creditus
 primus sub eodem Vitaliano Ferrariensis Episcopus, et
 S. Maurelii ejus causa hæc examinantur, decessor.

5 De Marino certe, fueritne unquam Ferrariæ Epi-
 scopus, nulla satis solida auctoritate probatur. Nam
 quod de Ferrariensis Episcopatus institutione extat do-
 cumentum tom. 2 Ughelli col. 546, ipsemet indicat
 supposititium videri multis, et pro tali videtur habere.
 Satis profecto est vel initium legere, ut ita sentias: ip-
 sum ergo accipe. Jubente Vitelliano, servo servorum
 Dei, atque Constantino Romanorum Imperatore
 Augusto, exiit edictum Romanum, ut describeretur,
 qualiter post destructionem nostræ Vicunveria ec-

clesiæ, quæ de jure B. Petri Apostoli fuit, petitioni- D
 bus precibusque Clericorum et laicorum infra Du-
 catum nostrum Ferrariæ, in ipsa videlicet Massa-
 Babylonia, quæ vocatur Ferraria, quæ de patrimonio
 sanctæ nostræ Romanæ ecclesiæ est et B. Petri, in
 ipsa eadem Massa alteram fundavimus et eam au-
 ximus et ædificavimus ecclesiam, ad honorem Dei
 omnipotentis et Martyris S. Georgii, atque in Epi-
 scopatum consecravimus, ad jus et dominium S. R.
 E. et B. Petri: et in dominio et potestate seu cura
 et gubernatione sua constituimus atque subjuga-
 mus: et in ea quemdam Episcopum ex Romanis,
 Marinum scilicet, virum religiosum, justum et ho-
 nestum, ac venerabilem, et ex nobili genere natum,
 ex auctoritate B. Petri et nostra, cum Cardinalibus
 scilicet et Episcopis nostræ Romanæ civitatis, in
 ipsa sancta ecclesia Ferrariensi, ad Episcopalem
 effectum elegimus, investivimus et consecravimus
 etc. Cæcus est qui non videat tot pene indicia impos-
 turæ quod verba, atque hoc totum figmentum conditum
 esse postquam S. Petri patrimonium, quod vocant, con-
 stitutum esset, adroque pluribus post extinctum regnum
 Longobardorum seculis, per Æmiliam atque Flami-
 niam: superfluum igitur fuerit expendere singula.

6 Quidquid autem sit de tempore quo condita est ec-
 clesia S. Georgii (fieri enim potest ut ea appellatio aut
 antiquior aut recentior multo sit) eidem indita videtur
 esse, postquam illuc allatum est brachium S. Georgii,
 quod nunc in nova cathedrali servatur, quæ SS. Geo-
 rgio et Maurelio sacra est. Sunt quidem qui eas Reli-
 quas seculo XII ineunte primum allatas credant, a
 Roberto Flandriæ Comite: sed hac ostendetur infra er-
 roneum esse: antiquius autem istic esse S. Georgii pa-
 trocinium (cujus hand facile aliud inivum assignaveris)
 probat Henrici Imperatoris diploma apud Ughellum
 tom. 2 col. 564; quod anno MXXIV signatum, jura sua
 libertatesque confirmat Canonicis Sanctæ Ferrariensis
 ecclesiæ, in honorem S. Georgii constructæ; ad cu-
 jus tunc pertinebat omnis illa terra, quæ inter duo flu-
 mina usque ad Comactienses agras, seu verius paludes
 protensa, dicitur Polesinum S. Georgii. Similis con-
 firmatio facta deinde anno MLXXVIII ab Alexandro Papa
 II per Bullam quæ extat col. 568, inscripta Everardo
 Archipresbytero, Romano Archidiacono, et reliquis
 Canonicis sanctæ Ferrariensis ecclesiæ: non ninatur-
 que inter alia ecclesia S. Stephani in Burgo Ferrar-
 riæ (ubi Burgum vocari vides quæ nunc ipsa est civi-
 tas), insuper etiam medietas decimationis plebis S.
 Georgii in Episcopo, medietasque omnium rerum
 quæ pro animabus fidelium defunctorum eidem ec-
 clesiæ relinquuntur etc.

7 Translata postea per Landulfum Episcopum ca-
 thedra, sub annum MCXXXV, translata quoque saltem
 pro parte Canonici sunt, cum iisdem juribus; uti pro-
 batur per Bullam Adriani IV, anno MCLVII, et Alexan-
 dri III, anno MCLXXIX eisdem verbis eadem rerum et
 decimationis medietatem exprimentes. Altera medietas
 videtur pertinuisse ad Episcopum: ita tamen ut Pres-
 bytero Curato Canonicisque ibidem relinquendis, ad
 parochiæ curam et ecclesiæ ministerium, congrua portio
 relinqueretur. Pennottus enim lib. 2 cap. 22 num. 1
 allegat privilegium, quod anno MCXLI die XI Maji, Grif-
 fus Episcopus, Landulfi successor immediatus, pro
 animæ suæ decessorumque et successorum in Epi-
 scopio Ferrariensi salute scribit, Hugoni Sacerdoti
 et Joanni subdiacono Transpadanæ S. Georgii eccle-
 siæ Subdiaconis, in qua Ferrariensis Episcopatus
 Sedes olim viguit.

8 Interim surrexerat et egregie propagari cæperat
 Canonicorum Regularium Lateranensium institutum,
 quo in jam dictam S. Georgii ecclesiam recepto, Gra-
 vendinus Ferrariensis Electus, Ugncio Præpositus,
 aliique Canonici Ferrarienses, irrevocabiliter tradide-
 rant

ibidem sedisse
 videtur an.
 649 Joannes,
 male Vico-
 Sabinas di-
 ctus:

post quem
 translata Fer-
 rariam Sedes,

idque vel ad
 declinandam
 Mauri Ra-
 vennatis
 tyrannidem,

vel Longobar-
 dis ejus pos-
 sessoribus ita
 volentibus

non obstante
 foundationis
 bulla, certo
 supposititia:

E
 Translata
 est autem
 ad ecclesiam
 S. Georgii ve-
 terem,

F
 anno iudem
 1135 ad no-
 vam Ca-
 thedralem,

manentibus
 in veteri
 primam Ca-
 nonicis ali-
 quot

deinde eodem
 inducis
 Lateranen-
 Regularibus,

A runt Bruno, Canonico S. Georgii de Ferrarola præsentis, ac nomine ecclesiæ et Canonice præfati S. Georgii de Ferrarola recipienti, totam et integram decimationem quæ ad sacristiam *Cathedralis Ferrariensis* pertinebat, vel pertinuerat, vel dari debuerat de possessionibus positis in Plebatu prædictæ ecclesiæ S. Georgii de ultra Pado. Actum anno MCCXXXVII, et postea ab Innocentio IV confirmatum fuit Nonis Julii anno Pontificatus x Christi MCCLIII rescribente Priori et Conventui S. Georgii de Ferrarola ordinis S. Augustini Ferrariensis apud Ughellum col. 576. Exinde, inquit Pennottus, stetisse in ecclesia eadem Canonicos Regulares ostendunt litteræ Benedicti Papæ XII Abbati S. Petri in Cælo-aureo Papiæ et Priori ejusdem ecclesiæ S. Georgii de Ferrarola directæ anno MCCCLXIX. Sed et de anno MCCCLXII Canonici monasteriorum S. Jacobi Cellie-volanæ, et S. Laurentii in Cæsarea apud Ravennam invicem unitorum, capite destituti, in illorum Priorem Canonice elegerunt Antonium Canonicum S. Georgii de Ferrarola ejusdem Ordinis S. Augustini, quorum electionem confirmavit Innocentius VI, per suas datas Avenione anno x sui Pontificatus.

ac denique
an. 1411
monachis
Olivetanis.

B 9 Postea cum dicta ecclesia esset cuidam Petro Diacono Card. tit. S. Angeli commendata ac post illius obitum eidam Jordano Episcopo Albanensi, Canonici Regulares illam omnino deseruerunt : quam Joannes Papa hujus nominis XIII, instante Nicolao Ferrariæ Marchione, Monachis Olivetanis univit, per suas datas Bononiæ de mense Septembri anno MCCCCXI : qui cum ecclesiam restaurandam curassent, fuit ea anno MDLXXIX die XVIII Novembris a Filiatio Raverella Archiepiscopo Ravennate solenniter consecrata, uti ex instrumento Joannis Emilianii cognovisse se scribit Marcus Antonius Guorini, in compendio *Historico Ferrariensis historię*, sub annum MOCXXI vulgato, post annos XXIV quam Don Michael-Angelus Olivetanus Italice publicaverat vitam S. Maurelii Episcopi Martyris, Protectoris et Defensoris civitatis Ferrariensis, in forma dialogi inter Monachum et Peregrinum, tanquam Christianæ humilitatis speculum. Hic autem est ille Sanctus de cujus Vita tam MS. quam typis excusa, pronuntiat Ferrarius in *Catalogo generali*, quod multa egeat censura : quare etiam necessarium censuimus totam sapius nominatæ ecclesiæ originem et fortunam recensere, ut intelligi queant, quæ de hoc Sancto offeruntur, explicanda ab enormibus quibus sunt implicata figmentis.

CAPUT II.

C S. Maurelii in ecclesia S. Georgii novissima inventio, translatio, cultus, miracula.

U t a notioribus certioribusque ad alia obscuriora paulatim ascendamus, age initium duamus ab ultima sacri corporis inventione et translatione, quam sic describit Michael Angelus pag. 53. Anno MCCCCXIX, cum in Cathedra S. Petri Martinus Papa III præsideret, Romanum vero Imperium Sigismundus, Ferrariensis civitatis Dominum Nicolaus III Marchio Atestinus obtinerent, inveniendorum transferendorumque sanctorum corporum Maurelii et Alberti hæc occasio sese obtulit. Jacebant hæc gemmæ imo thesauri, in quodam sepulcro intra cryptam seu paradisum (sic enim in multis locis appellatur) instar sacelli conformatam, sub tribuna majoris altaris. Et erat quidem locus iste primum satis aptus orationi : sed cum humilis esset ac subterraneus, processu temporis totus humidus, obscurus, desolatusque frequentari desierat, ac pene venerat in oblivionem ; sive propter crebra quæ supervenerant bella aliosve casus, sive propter exiguam istorum temporum devotionem. Ut ut fuerit, aperiens Deus cataractas cæli

An. 1419
post magnam
exundationem
fluvii

tantum aquarum infudit terris, ut egressis ripas fluminibus non solum valles inundarentur, sed arborum quoque cacumina propemodum obtegerentur. Tali in necessitate recursum a Ferrariensibus ad Deum est suumque S. Maurelium, per cujus intercessionem et merita diminuta paulatim sunt aquæ. Tunc monachi nostri, qui non ita pridem locum obtinuerant, considerantes quod sanctæ Reliquiæ tenerentur in prædicta spelunca, neglectæ vulgo et inhonoratæ ; meritoque formidantes, ne totæ in pulveres tandem abirent, a superinfusis identidem aquis consummendæ ; statuerunt eas inde efferendas ipsaque in ecclesia alte locandas, ubi extra periculum ejusmodi deinceps esse possent : quod tamen aggredi non præsumserunt nisi cum consensu Illustrissimi Domini Marchionis ac Reverendissimi Petri Bojardi tunc Ferrariensis Episcopi.

D
AUCTORE D. P.
quæ in humida
crypta periclitabantur
Reliquiæ

11 Laudavit uterque consilium pium : et de eorum sententia lectus est dies VII Maji, ipsi S. Maurelio sacer, ad rem peragendam ; invitato in id Religioso omni ac seculari Clero, ut congruo cum apparatu processionaliter adesse vellent. Ipso autem die ex oriente, qualem oriri conveniebat in tali tamque læta festivitate, Reverendissimus noster Pontificaliter indutus, cum clero Religiosisque omnibus convenerunt in ecclesiam Cathedralem : qui, cum ab ecclesia essent ordinate egressi, ne nimia quæ sensim confluerat multitudo, et major quam area capere posset, festivitatem ipsam funestaret, non paucorum certo certius obtendorum exitio ; providit Deus, mutata subito cæli facie, et effuso in terras nimbo densissimo, tanta cum vehementia ventorum, ut unusquisque cogereetur, dimissa vacua area viisque ad eam ducentibus, sese alio recipere. Illustrissimus Marchio cum Baronibus atque Equitibus suis, nec non Episcopus cum Patriarcha Roberti, multisque Religiosis et bona populi parte, propere reverterunt in ecclesiam ; ibique substituerunt, donec cessante pluvia ordinari denuo pompa posset. Ea ad quatuor millia hominum numeravit : unde colligas, quanta futura fuisset, quamque difficulter promovenda, nisi cælum ipsum innumeros alios cedere loco fecisset.

7 Maji serena
primum dein
pluvio die,

12 Hac igitur, inter sacrorum hymnorum cantus, perveniente extra portam civitatis, obviam processere Patres nostri : simulque omnes, quos adesse conveniebat, summa cum reverentia ingressi sunt in cryptam : et aperientes sepulcrum invenerunt in eo duas capsulas plumbeas, ulnam unam longas, quarum quæ ad dexteram posita hoc titulo desuper inscripta erat, HIC EST CORPUS SANCTI MAURELII EPISCOPI FERRARIENSIS ET MARTYRI ; altera sequentibus insigniebatur verbis, HIC EST CORPUS SIVE OSSA BEATI ALBERTI EPISCOPI FERRARIENSIS ET CONFESSORIS. Tunc omnes in genua prostrati adoravere sacras reliquias, et peractis debitis ceremoniis sigillatim sustulere capsam utramque, magna voce cantantes, Ecce Sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo et inventus est justus. Ita detulerunt illas ad majus altare, ante quod sacrum Missæ officium sollemnissime celebratum a Reverendissimo D. Episcopo fuit. Ex eo autem tempore cessaverunt aquæ, neque exinde regionem inundavere usque in præsentem diem, quanvis subinde contigerit turgere copiosis undis flumen, magnamque stragem minitari. Recordor autem accidisse temporibus meis, ut in tali formidine sacra S. Maurelii manus efferretur ad pontem : eaque signatæ aquæ magno cum fremitu recurrerent ad mare, ac populum præsentem liberarent formidine. Sed redeo ad seriem narrationis propositæ.

E

(quod Providentiæ effectus fuit)

nominebus
S. Maurelii
et B. Alberti
notatæ

F

deferuntur
ad altare,

13 Vulgatus quaquaversum rumor inventionis prædictæ brevi tantam excivit hominum multitudinem,

inde ad sacristiam

A nem, adorare, videre, tangere cupientium; ut discrimen considerantes monachi, ne minime parës sustinendæ multitudini, haud satis arcere a sacro thesauro possent pie rapaces manus; ipsum recluserunt in quoddam archivium intra sacristiam, donec novum sepulcrum fabricaretur. Verum increbrescente in vulgus rumore, quod sancta corpora aliorum auferre molirentur Patres, parum abfuit quin impetu facto effringerent ostium sacristiæ. Quare curatum celeriter est, ut altare ligneum instar arcæ majoris fabricaretur, quæ superne aperienda collocaretur in medio templo, in capella, quæ tunc sub nomine Divæ Virginis censebatur; ibique incluserunt prædictas capsas, prius omni populo palam monstratas; cunctis certatim caput inclinantibus, manus brachiaque tollentibus in cœlum, percutientibus pectus, magna voce clamantibus, Succurru nobis, Miserere nobis. Exinde vero tantum multa facta miracula sunt, ut iis exponendis non sufficiam. Tacere tamen non possum rem prorsus novam et admirabilem. In eodem unde sacralipsana extracta primum fuerant loco, scaturiro cœpit fons aquæ pulcherrimæ, sapidissimæque, nec non saluberrimæ iis qui ad medelam variarum infirmitatum illuc descendunt, ipsam vel in potum haustam sumpturi, vel in lavacrum aspersionemve acceptam intusuri corporibus suis: ex quorum ingenti numero nescensulo paucos, nominatim descriptos.

Fons in loco prioris sacristiæ,

pluribus salutem potum vel adspersionem præstat.

14 Mulier quædam familiæ perquam honestæ, nomine Seregaita, annos jam duos ferens inutiles nervorum attractione manus, easque præmissa oratione istie lavans, subito sanas recepit. Alia, Lucia nuncupata, famula adm. Illustris D. Ugotionis de Contrariis, deconalem unius brachii dolorem ægre ferens, eo quod ipso uti non posset, remedium diu optatum in eodem lavaero reperit. Jacobus quidam Bononiensis pictor, eandem aquam ori suo admoveans, liberatus est a malo fastidioso atque ingrato, quod ipsam cibi necessariam sumptionem difficilem ei odiosamque reddebat. Filiolus Bon Joannis de Lavazolæ pedem ferebat ulcerosum tortumque, cui nullum remedium inveniabant medici: sed mater pueri, audita populari devotione circa prædictam aquam, eodem occurrit: et primum calidis ipsa suffusa lacrymis, opem postulavit filio; tum salutari lactice pedem lavit, sanumque mirata subito est. Alius juvenulus, Joannes nomine, filius Pauli de Montaguana, uno oculorum per quamdam infirmitatem privatus, eadem aspergine amissum lumen recuperavit. Idem beneficium inde retulit Patavina puella, nomine Floriga, quæ triennium utriusque oculi caruerat lumine. Totidem annis contractum brachium gestaverat territorii Bononiensis mulier, nuncupata Bartholomæa, totumque contusum plagis a ferocenti marito acceptis: et altera ex Seminensi vico, quæ elephantiasi laborabat, similiter ferebat brachium longo tempore infirmum et ulcerosum: utraq; autem a dictis infirmitatibus sanata fuit usu istius aquæ.

15 His usque ad pag. 60 relatus a Michaeli-Angelo addendum puto, quod idem antea pag. 26 scripserat, ad probandum Maurelianæ præsentis virtutem pro defensione illius loci, quem corpori sui thesauro voluit locupletatum: verba auctoris Latine redidita hæc sunt. Memini ex senioribus nostris audivisse, atque etiam in veteri quodam pergamento legisse, quomodo sub Leone Papa X, propter timores aliquos bellicos, succisum utroque in latere fuerit campanile ecclesiæ nostræ, ad eam qui hortos respicit angulum; suppositæque ad molem susunendam machinæ, quæ iogrue ne cessitate successæ, deficientibus ea parte fulcris, facerent ipsam corruere in terram. Verum quidam ex nostris P. Fr. Philippus nomine, ab ætate Senior

Conspicue ecclesie ab eo servatum creditur

cognominatus, ad distinctionem a synonymo suo juniore, magnæ vir integritatis et ferventissimus amator S. Maurelii (cujus corpus et altare atque sacellum curans ex officio, ibidem non solum dies, sed noctes quandoque in oratione ducere erat solitus) divina, ut credibile est, inspiratione motus, Ducem adiit, Alfonsum scilicet primum; dixitque, Deum precibus S. Maurelii conciliandum, et servaturum satis locum illum. Fidem verba invenere: sublatis machinis restaurati sunt muri, prout etiam nunc ad oculum discernitur: et usque hodie turris illa consistit illæsa. Aiunt etiam iidem Seniores, quod cum ex pluribus turribus auferrentur campana æra majora (credo ad conficienda exinde tormenta bellica) atque etiam ad maximam nostram campanam ventum esset, exclamasse prædictum bonum senem; Dimitte, dimitte illam: nec enim utilis vobis esse poterit, quia est campana S. Maurelii. Perrexerunt nihilominus fabri mandata exequi, ipsamque ad castrum pertraxere; ubi cum aliæ similes campanæ omnes, secundo aut tertio mallei ictu diffringerentur; hæc nostra, etiam octies deciesque percussa, remansit integra. Quæ miraculo admoniti operarum Præfecti vetuerunt illam ultra attingi, ornatamque floribus et coronatam, velut triumphali pompa, revexere victricem. Unde tanta erga illam reverentia affici cœperunt accolæ, ut quoties tempestatem periculosam minatur cœlum, huc certatim accurrant, pulsaturi campuam S. Maurelii, cujus sono dissipari procellas omnino confidunt, resque ipsa demonstrat.

uti et campana utilis contra tempestates,

16 Ita Michael Angelus, qui cum scriberet S. Maurelii vitam, ejus corpus depositum erat, intra æneum monumentum; et corpus B. Bernardi similiter quiescebat sub altari capellæ alterius. Rem distinctius explicans Marcus Antonius Guarini docet, monumentum illud conspici ad dexteram altaris majoris intraque ipsum claudi arculam argenteam. Corpus autem B. Bernardi dicit esse ad sinistram altaris ejusdem intra sepulcrum, ex candido marmore eleganter sculptum auroque illum. Deinde capellam S. Maurelii totam ait elegantissime historiata ipsius Sancti gestis et miraculis, per Joannem Baptistam Benvenuti cognomine Hortulanum. Unde et ex prænotato Michaelis Angeli loco intelligitur, ex utraque majoris altaris latere esse proprium cujusque sacellum, et in hoc ejus monumentum. Credibile est tunc cum restaurata, prout supra diximus, ecclesia fuit anno MCCCCLXXIX, in eum quem designavimus modum ordinatum altare capellasque et monumenta; ipsa deinde uno minimum post seculo taliter tanque sumptuose fuisse adornata: ex quo etiam tempore, dicto jam auro monumento a parte interiori leguntur hæc inscripta verba, Divi Maurelii Martyris et Episcopi veneranda ossa, cujus divinitatem frequens votorum reus testatur indies: in posteriori autem hæc, Patres Olivetani, ære proprio et piorum, posuere. Displicuit autem, nec immerito, titulus Divinitatis, in alieno plene sensu quam vulgus capiat usurpatus; quare expungere eum a Romanorum Pontificum aliquo jussi monachi sunt, uti ex Marco-Antonio colligitur; visum deinde Sanctæ Sedi est, hoc posse dissimulari; cum monachi non incommode vocem eam explicarent, et forte ab ejus mutatione scandalum aliquod in vulgo metuerent. Addit idem Auctor, Joannem Fontanum Ferrariensem Episcopum, ab anno MDXC usque ad MDXXI, solitum quotannis fuisse die XII Maji, ad Sancti festivitatem eo loco celebrandam, procedere sollemnissimam pompam, tota in equis nobilitate comitatum.

utrumque corpus modo est in propriis sacellis.

17 Hactenus fere processerat præsum, et hoc ipsum folium jam erat sub manu typothetarum; cum a P. Heractio Cristanelli, Collegii nostri Ferrariensis nunc Ministro, jam alias de hoc opere cum danda esset B. Ursulinæ Parmensis Vita bene merito, cujus diligentiam

Vitu recentissime edita

A *tiam in transcribendis antiquioribus S. Maurelii Actis frustratus eventus fuerat, spoliato aut excusso (ut hæc calamitosa belli tempora ferunt) tabellario, novos accepimus litteras, indicium jacturæ illius ferentes, et pro solatio aliquo Vitam S. Maurelii, novo Francii Benedetti stylo Italice expressam, cui titulus, Rex Mesopotamiæ et sacer Pastor Ferrariæ, in hac ipsa urbe apud Marestos impressum anno MDCLXVII. Quamvis enim quod substantiam solo exquisitæ locutionis cultu ea differat ab aliis; conatus tamen auctor de recentioribus miraculis oddere quidquid potuit indagando assequi, eorum paucitate spem plura accipiendi nobis abstulit. Vitæ huius, post dedicatorem, inscriptam Marchioni Francisco Estensi Tussoni, Ferrariensium apud Alexandrum VII Oratori, hæc de eo Oratio præmittitur: Deus, qui, B. Maurelium Pontificem tuum, hoste devicto per martyrii palmam, ad supernæ contemplationis gloriam pervenire fecisti; tribue quæsumus, ut qui protectionis tuæ gratiam quærimus, ejus piis intercedentibus meritis petitionis nostræ salutarem consequamur effectum. Ad privatamne duatizat Ferrariensium devotionem foreadam hæc concinnata Oratio sit, an etiam in publicum ecclesiasticæ Officii usui adducta, nescimus, neque nunc vacat examinare. Ad gratias autem supra relatis posteriores in fine opusculi sui descendens idem auctor, has recenset.*

18 Anno MDCCXXX civitatis totius imprimisque residentia suæ protectorem se esse monstravit Sanctus. Afflaverat pestilens contagio civitatem, quæ ne ab ægyptis proscriberet ad sanos, illis extra frequentium popularem semotis assignatum pro Lazareto erat monasterium S. Georgii. Jamque ei rei curandæ præfect., occupato amplissimi refectorii monastici spatio, ut illud adhuc spatiose majorisque turbae capax redderent, pertundi jubebant parietem, cui Balthasaris Regis cæna ultima insculpta erat eleganti scalpello Thomæ Laureti Siculi, vulgo dicti Neapolitani. Sed annum admoventibus operi, adeo constanter se opposuerunt qui adhuc ibidem resident Religiosi, indignando, lamentando, iram Sanctorum intentando: ut superandum consilio putarint: creditumque fuit S. Maurelio intercedente factum esse, ut restincta cito quæ primum accendi coeperat, pestilentia, non modo cessavit ruinæ deliberatæ periculum; sed etiam locus ipse manserit immunis a sordibus, quibus erat pro salute publica destinatus. Similiter anno MDCCXXXIX, cum fluviorum Rex Eridanus, irota fronte contra urbem invecus, perniciem ei sub audis suis minaretur; hinc Clerus civitatis cum brachio S. Maurelii, inde cum ejusdem manu Georgiani suburbii incolæ monachi, tumentibus fluctibus sese objiciebant, alternis supplicabundi: coque officio factum putatur, ut aqua aperto alibi exitu, versus oppidum Zocca dictum, per silvas valesque sese effulerint, abripientes secum quod portabant periculum. Anno denique MDCLIX, cum Laurentius Fiaschi, monasterii jam dicti Oeconomus, in proximo, qui Decima appellatur, loco trituræ faciendæ conductas operas jumentaque haberet, subito inhorruit cælum, imbriferis ab omni parte gravidum nubibus. Igitur Reverendiss. Abbas tunc regens, D. Hyacinthus Bonuossa, differendum suadebat opus, ob præsens damni alius secuturi periculum. Contra Oeconomus, magna in Sanctum impulsus fiducia, jubet initium facere triturationi, vovens Missæ sacrificium super ea altari offerendum, sub quo sacra D. Maurelii ossa quiescunt. Et ecce, disruptis quæ turbidum conceptum diutius portare nequibant nubibus, tantum quidem circumcirca effusum est aquorum, ut viæ publicæ in torrentes conversæ mox viderentur: ipsum tamen locum, in qua triturabatur, nec leviter quidem asperserunt, cum maxima admiratione eorum omnium, ad quos miraculi tam manifesti notitia pervenit.

CAPUT III.

Legenda apocrypha et fabulosa de Vita et prima translatione S. Maurelii.

Beatus ille Albertus Ferrarivasis Episcopus, cujus factum mentio et plenior faciendâ est natali ejus die XIV Augusti, obiit anno MDCLXXIV, atque ut scribit Ughellus col. 381 sepultus est in S. Georgii templo contra S. Maurelii Martyris sepulcrum. prout testamento suo caverat, executorem ejus instituens Priorem loci D. Augustinum Lateranensem: sed cum miracula nonnulla etiam ad ejus invocationem celebrarentur, apparet ex prædictis elevatum de terra fuisse corpus annorum subsequentium aliquo, eodem forsitan XIII quo obiit seculo: quando visum fuit Priori ac Fratribus de veteri sepulcro elevare ossa S. Maurelii; et utrisque reconduendis in novum communemque tumulum, faciendas curare geminas ejusdem formæ ex plumbo arcas, eodem inscriptis stylo. Nunc paulatim ad antiquiora progressuri, quærimus quæ ratione Ferrariam ollata et in S. Georgii templo condita sint S. Maurelii sacra pignora.

20 Habebant Patres Olivetani, teste Michoel-Angelo pag. 44, Vitam Sancti Latine scriptam; quam credimus post institutum Canonorum Regularium in ecclesiam S. Georgii introductum, ab aliquo Congregationis Lateranensis Canonico primo compositam; quamque, velut primum fontem omnium exinde scriptorum et editorum, conati sumus adipisci, variis eam in rem literis ad nostri Ferrariensis collegii Patres directis; qui suis quidem partibus non defuerunt: sed transcriptum exemplar perit in via. In hac dicebatur Sanctus aliquis Imperator sacrum corpus advexisse, quis autem is fuerit reticebatur. Fortassis etiam ibidem taceatur, unde et quando illud advectum sit. Et de tempore quidem hactenus controversitur inter Ferrarienses, æque ac de noctore translationis prænotatæ. De loco vero aut Michael-Angelus in variis ipsius civitatis Chronicis legi, quod venerabilis muneris auctor, existens in civitate Edessa in Mesopotamia nocte quadam a parente S. Maurilio monitus sit, ab urbe, quæ brevi esset infidelibus subjicienda, corpus ejus transferre in Italiam; indicata parte et latere dextro templi, ad ejus parietem sub parvulae crucis indicio esset invenendum. Quo refosso, indeque ablato, cum ipsum Romam deferre proposuisset is cui facta revelatio prior erat; altera vice apparuisse Sanctum, monuisseque ut in Adriaticum sinum flecteret navigationem, ostiumque Padi Volanense subiens, depositum piæ Ferrariam veheret in S. Georgii Martyris templum, tunc quidem ab urbis muris exclusum, olim tamen illius sedem Episcopalem.

21 Prosequitur deinde idem Michael-Angelus narrare miracula, dictam translationem comitata aut subsequuta, hoc tenore: In, ipso sacri corporis adventu puer quidam, Joannes nomine, ex conferta sequepremente turba de ponte in Padum ceciderat, jamque non de vita solum sed et desepultura filii desperabant parentes, cum biduo toto quæsitum a piscatoribus corpus non appareret. Tandem ad S. Maurelii intercessionem facto recursum, conspectum est illud supra aquam, frigidum ac lividum totum: deportatum autem ante sacrum altare rubescere atque moveri cœpit; et puer, tamquam resuscitatus a soano, interrogantibus quid sibi contigisset, respondit, ipso quo cadebat momento apparuisse sibi venerandi vultus virum, cui vestis alba et mitra in capite, atque promississe quod post biduum salvus esset restituendus parentibus suis. Legitur etiam quod Sacerdos quidam, Bartholomæus nuncupatus, et in oppido Voghieræ habitans, molesta arthritide annis totis septem afflictas manuum pedesque dolebat, usu utrorumque

Post ossa S. Maurelii et B. Bernardi sec. 13 translata,

Scripta Vita Latina S. Maurelii, quam desideramus.

Corpus dicitur advectum Edessa ab aliquo Imperatore,

non sine miraculis Ferrariæ secutis:

in qua narratur restincta pestilentia,

cohibita exundatio Padi,

pluvia a loco trituræ prohibita.

A utrorumque privatus : qui monitus in somno, ut ad
AUCTORE D. P. sacras S. Aurelii reliquias sanandum se confideret,
 illuc se deportari fecit : momentoque temporis, so-
 lutis manuum ac pedum nodis, nervisque suo statui
 restitutis, sanatum se sentiens, vestes poposcit sa-
 crificales; nec prius discessit, quam Missa in gratia-
 rum actionem completa, factam sibi gratiam pro
 concione enuntiasset. Legitur etiam quod nobilis
 quædam Bononiensis, Margarita nomine, viro de-
 sponsa, a cingulo deorsum paralytica facta ex gravi
 morbo; cum ad ecclesiam S. Georgii Ferrariæ
 magnum esse populorum concursum, propter fre-
 quentia miracula, narraret fama; eodem a matre
 sua deportata est : cumque simul ambæ ante al-
 tare orarent, sanitatem recuperavit infirma; ideo-
 que consolatissima mater, varia ibidem dona reli-
 quit.

*Ast Edessa
 nunquam
 Paganos
 habuit a
 tempore
 Apostolorum,*

22 *His miraculis promptis fidem quis adhiberit,
 quam translationi ea chronicis præcitatæ acceptæ. Nam
 quod ad Edessam attinet, ubi S. Aurelius patre Pa-
 gano et Mesopotamiæ Rege natus, ac deinde a fratre
 similiter Pagano occisus, et clam tumultus fugitur (qua
 de re infra) gloriobatur illa, teste Wilhelmo Tyrrio lib.
 4 cap. 2, quod in ea quam ab initio et temporibus
 B Apostolorum susceperat sub Abagaro Rege fidei sincerit
 te perseverans,..... solaque inter omnes illius
 regionis urbes illibata ab infidelibus, qui circum-
 positas jam pridem occupaverant provincias, nec
 subjugata fuerat, nec alterius professionis quem-
 quam pertulerat habitatorem. Cum autem anno
 mxcvii fama Comes Balduni (frater hic erat Godfridi
 Bullonii) cum caereitu Christianorum ad Euphratem us-
 que progressi illuc esset delata; eique se cum Regulo
 suo, homine Græco, tradidissent cives, ut jugum execu-
 terent Saracenorum (qui exterius in urbibus finitimis
 et præsidii confinibus habitantes, tantas eis infere-
 bant molestias, ut egredi urbem non liceret, nec sua
 exterius procurare negotia; licet tributa et vectiga-
 lia annuatim solverent, vineasque et agros pene con-
 tinuis exactionibus compulsi redimerent) mansit urbs
 sub imperio Latiorum usque ad annum mxcvii, quando
 Sanguinus Turcorum Assyriam obtinentium Rex, ipsum
 multoconstititum oppugnavit expugnavitque, civibus ad in-
 terfectionem delictis. Ad illud autem usque tempus nul-
 lus Regum, necum Imperatorum Occidentalium mare
 transierat belli sacri causa; solus Constantinopolitanus
 Joannes Comnenus, anno mcccci in Cilicium usque pe-
 netravit, Euphratem autem nunquam trajecit, ut credi
 possit Edessam vidisse.*

*prius autem
 capta a Tur-
 cis est quam
 factu dicitur
 esse translatio,*

*adscripta
 an 1106,
 et Henrico
 tertio*

*aut Roberto
 Flandro,*

23 Atqui Ferrariensium Chronicæ, a Michael-Angelo allegata pag. 42, consentiunt, translationem factam
 anno mxcvi; quo tempore Romanum quidem Imperium te-
 netat Henricus istius nominis tertius, Rex Germaniæ
 quartus; sed nec ipse nec alius istius nominis mare trans-
 iit in terræ sanctæ auxilium. Quare nec Ferrariam
 transulisse corpus S. Aurelii potuit : frustra que ri-
 xantur de Henrico Ferrariensibus, tertione an quarto vel
 quinto debeant tantum bonum. Frustratiam Michael-Angelus
 conjecturas innectit de Imperatore Conrado, Hen-
 ricæ V nepote, vel S. Ludovico Rege Franciæ, qui diu post
 amissam Edessam illuc transmiserunt. Quod autem sug-
 gerit de Roberto Flandriæ Comite, ex primis Terræ
 sanctæ conquisitoribus iuu, qui S. Georgii brachium,
 quo Ferrarienses gloriantur, attulit, et Comitissæ Mat-
 thildæ donavit, hoc autem corpus similiter attulisse po-
 tuerit, non multa plus verosimilitudinis habet. Nec enim
 usquam apud Guilielmum Tyrrium, res a Roberto ge-
 stas satis accurate persequentem, ullum ejus trans Eup-
 hratem vestigium extat : et ipse anno mxcv revertens in
 Flandriam, neque Adriaticum mare navigasse scitur,
 aut Italiam omnino attingisse, neque Mathildæ Comi-
 tissæ donasse potuit brachium prædictum, quod ab eo
 Aquicinctensi in Flandria monasterio traditum fuisse

constat; adeo ut si quam ejus partem Roberti munere D
 habuit Mathilda, eam debeat accepisse per internuntios,
 alia quavis occasione ex Palæstina aut Flandria ad sese
 a Comite præfeto directos.

24 Ut autem dictæ translationis historia convestita
 est personarum ac locorum circumstantiis, nullam cum
 veri similitudine affinitatem habentibus; ita multo ab-
 surdiores sunt ex quibus implicatur et obscuratur Vita :
 cujus hoc compendium esset. Aurelius, Edessæ in
 Mesopotamia, patre Theobaldo ejus provinciæ Rege
 Pagano natus, fidem nihilominus Christi edoctus,
 xviii ætatis anno regnum a patre secum communi-
 catum regere cepit : et tunc primum sibi natos fra-
 tres, Hippolytum et Rivallum, eadem secum religione
 imbuit. Post octo autem regiminis annos, pertæsus
 seculi, patri ac fratribus valefecit; et fama Theo-
 philii Smyrnenis Episcopi allectus, ad eum se con-
 tulit, quo tempore civitas illa turbabatur a Severino
 hæresiarcha, Christi divinitatem negante. Itaque
 ordinatum a se Presbyterum Aurelium Romam mit-
 tendum decernit Theophilus : quo iter ingresso,
 Severinus hæresiarcha fulmine repentino extingui-
 tur, ne suo ingressu templum polluat cathedrale. E
 Aurelius hoc audito nuntio, dum Smyrnam vela
 revolve jubet, tempestate compulsus usque Ostiam,
 Romam porro perrexit, dum istuc, mortuo Oldrado
 Ferrariensi Episcopo, alium a Joanne Papa IV pe-
 tituri adessent Ferrariensium legati, anno dcccxxvi.
 Papa autem cœlesti admonitus oraculo, Episcopum
 Aurelium iisdem consecrari voluit : qui primo suo
 in urbem Ferrariensem ingressu, puellam a nativi-
 tate caecam illuminavit. Post annos autem octo
 agnitus est ab Edessenis, ipsum ubique quærentibus,
 propterea quod mortuo Theobaldo Rivallus fratrem
 majorem interfecisset, regnumque totum ad idola-
 latriam retraheret; eosdemque ad res restaurandas
 secutus, a perfido fratre et increpationis impati-
 ente, regni etiam amissionem metuente, conjectus in car-
 cerem cruciatusque, ac demum (ne tumultus oriretur
 in populo) clam plexus est capite; et a Christianis
 qui supererant tumultus latuerit usque ad tempus
 translationis suæ in Italiam.

*Synopsis Vi-
 tæ nihilo
 minus fa-
 bulosæ,*

25 Hæc summa fabulæ proluxioris. Ubi primum, contra
 perpetuam Edessenorum traditionem, Reges in ip-
 sorum urbe Paganos vides; et quidem non Syriacis
 Græcisve aut saltem Latinis nominibus, sed Longobar-
 dicis, Theobaldum atque Rivallum. Deinde noto Fer-
 variensibus Episcopos dici sub Joanne IV, annis saltem
 triginta prius, quam Ferrarienses ipsi credant Episco-
 putum apud se constitutum, quippe qui ejus unctorem
 faciunt Papam Vitalianum; ut de ætate ipsius Joannis
 Papæ IV taceam, cum anno dcccxxvi male composita,
 qui non ante annum dcccxi Pontifex scitur ordinatus
 fuisse. Quid porro de Severino, apud Smyrnenes hæ-
 resiarcha, et orthodoxo eorumdem Episcopo Theophilo
 dicam? Utique aliud nihil, nisi fidelioribus opus esse
 monumentis, ut in rerum natura extitisse credantur,
 quam sit Vita tot titulis rejicienda. Quam autem ille
 docuisse prætenditur hæresim, ea aut Ariana aut Pho-
 tiniana fuisset, pridem notu et damnata utraque. Notus
 est in historia ecclesiastica Severus ille, Monachus in
 Syria, ac dein Pseudo-Episcopus Antiochenus, sub
 Anastasio Imperatore hæretico, Chalcedonensis Synodi
 adversarius pro Eutychniana impietate, propriis quibus-
 dam erroribus admixto : qui circa annum dccciii pluri-
 mas in Oriente turbas excitavit, et ejus sectatores
 usque in Asiam minorem urbemque Smyrnensem potue-
 runt penetrasse. Damnavit eos una cum sociis Ace-
 phalis et Eutychnianis Vigilus Papa, anno dcccxi, fren-
 dente nequidquam earum sanctiæ Justiniani Imperatoris
 conjugis, uti S. Gregorius lib. 2 Ep. 36 nos docet.
 Anno etiam dcccxi Paulum, e Severianæ sectæ Prin-
 cipibus unum, in Armenia ab Heraclio Imperatore con-
 futatum

*uti indicis
 nonnullis
 ostenditur.*

F

A futatum, legere est apud Baronium. Huic similis ali- quis eodem seculo potuit etiam Smyrnensi Episcopo fa- cessivisse negotium : sed, ut dixi, nihil nisi conjecturæ incertæ possunt super vitâ tam fabulosa fundari.

CAPUT IV.

De patria, Episcopatu, martyrio, translatione S. Maurelii verosimiliores conjecturæ.

Talis cum sit *Legenda S. Maurelii, saltem Italica* (nam Latinam, ut dixi, videre necdum nobis contigit, verosimile est tamen Italianam ex eadem sumptam esse) cumque Michael-Angeles pag. 42 agnoscat in Archivio Ferrariensis Ecclesiæ non inveniri antiqua de Episcopi- bus ejus urbis monumenta; eaque credi omnino peris- se incendio, quod vetus Episcopium ante translationem factam sub Landulfo consumpserit; de S. Maurelio cer- tiora quærentibus, quid tandem certum sperari poterit? Certum, fateor, omnino nihil. Si tamen in hoc defectu lubet conjecturas sectari, mihi duplex occurrit, veri sal- tem similitudinem habens : Lector alterutram eligat, aut suggerat meliorem. Primum ergo mihi incidit su- spicari, S. Maurelium, non ex Mesopotamia advectum, sed ex Romano Clero Presbyterum, sub Joanne Papa IV legatum fuisse Smyrnæ, ad Theophilum Episcopum, de Severiana hæresi apud suos gliscente conquestum : inde autem reversum Romam, sub id tempus quo Vico- habentiæ erat instituentus Episcopus, eidem Ecclesiæ fuisse præfectum anno DCXLII. Cum autem Maurus, Ravennatum Archiepiscopus, anno DCXLVIII creatus, Romanæ Sedi obedientiam, nequere, eamque substra- ctionem Vitalianus Papa persequeretur; fieri potuit ut Romanæ unionis studiosus Maurelius, suaserit persua- seritque longius a Ravenna transferri Vicohabitinam Cathedralam. Dicitur ergo Ferrariensis Episcopus, in ipso Sedis transferendæ conatu occisus sit a Raven- natium emissariis, eaque factum ut susceptum in Ferrariensi sede Oldradum primum Ferrariensem Episcopum nominarint aliqui, idque tenere volentes alii et tamen Ferrariensibus Episcopis annuere Mau- rilium, hunc illi dixerunt successi se : alii vero utriusque etiam Marimum præposuerint suppositio Vitaliani in- strumento persuasi; donec veniret Marcus Antonius Guarini, qui Oldradum et Maurelium Ferrariensibus ereptos Vicohabitinis relinqueret. Quod si ita occisi Maurelii corpus fuerit in aliqua circa Idissam fluviorum ecclesia tumulatum, nomem hoc occasione dederit Edessam in Mesopotamia comminiscendi. Deinde a S. Henrico Im- peratore, istic forte transitum habente, postquam Romæ fuerat coronatus anno MXIV; adductum sit ad Ferrariensem S. Georgii ecclesiam.

27 Hæc prima mihi occurrit conjectura; quæ si mi- nus placet (quia Legendam ejus de quo agimus Sancti non tam corrigit in paucis aliquibus circumstantiis, quam totam fere ejus substantiam, velut gratis excogitatum, immutat) eu tibi alteram, ipsi Legendæ pressius inhæ- rentem. Constat ex Paulo Diacono, Perusinum Ducatum seu Comitatum, jam inde ab hujus seculi initio toto- rum complexum Umbriam, atque ac Ducatum Spoletanum sub Longobardis fuisse cum reliqua usque ad Al- pes Italia. Constat etiam, eosdem Longobardos non simul omnes ad fidem Christianam esse traductos, statim ac eam Rex suus Agilulphus est amplectens; post hujus tamen conversionem, benigne usos habitantibus inter se Christianis, iisque et ecclesias suas et Episcopos permi- sisse. Quod igitur velat inter hujus nationis Duces seu Comites, fuisse aliquem Theobaldum, urbium unum præ- fectum; qui paganus licet ipse, non ægre tamen tulerit et subditos suos plerosque effici Christianos, et filios quo- que in eadem religione adolescere? Horum autem senior Maurelius, usque ad XXIV annum ætatis apud patrem manens, gubernationis curas sustinuerit; videns deinde familiam stabilitam duobus egregie indolis fratribus,

Hippolyto et Rivallo, seculo valescere et religionis causa in Terram sanctam proficisci voluerit; unde rever- tens et Smyrnæ appulsus. Episcopo ejus urbis (Theo- philo forsan dicto) adhæserit et sacris sub eo institutis litterisque instructus, Presbyterique dignatus ordine, eidem haud inutilem operam contra hæreticos Severia- nos navavit : post aliquantos vero annos reversurus in patriam, cum ad aliquem ditionis Lombardiæ portum in littore Hetrusco navigationem dirigeret, tempestate compulsus Ostiam, non illibenter illic excederit Apo- stolica veneraturus limina, cum Romanæ ecclesiæ Joannes, non IV, sed V præsideret, anno DCLXXXVI ordi- natus, et unico dumtaxat anno Pontifex : a quo simili fere modo petentibus Episcopum Ferrariensibus datus ipse sit, quo ante ducentos et plures annos Ravennatibus de- signatus a Sixto III est S. Petrus Chrysologus; eique Ecclesiæ octo annis præfuerit, jam maturæ vir ætatis, et circa annum DCXXX natus.

28 Patriam si requiras, haud difficulter in Perusi- no, quem supra nominavi, Comitatu invenies; modo animum advertas ad Interamnam. Latino nomine eam- dem quæ Græco diceretur Mesopotamia : Græcum au- tem præ Latino usurpare malens sciolum quispiam, alios temere secutos trans mare transque Euphratem ovehere suaserit Maurelii natales; ibique Theobaldum Regem in regia civitate Edessa fingere : quem satius fuerat Ducem Comitatum in Italia relinquere. Hic autem e vivis excesserit, cum Ferrarienses Maurelius jam Epi- scopus regeret : post cujus mortem succedentem in pa- ternam ditione seniore fratriem, cum junior Rivallus expulset e vita, et ad avitas reversus impietates bonis omnibus offendiculo ac dolori esset; rogatus Maurelius sit, ut suam patriæ indulgeret præsentiam. Junioris fra- tris, cui olim ultro cesserat, refrænaturus insolentiam : quod cum annuisset, Interamnamque accessisset anno DCXCIV, primum comiter exceptus a Rivallo, deinde ab eodem monitionis impatiente clam sublatus de medio; a fidelibus eo loci sepultus sit, ubi Henricorum aliquis Roma rediens, corpus revelante id Sancto invenit, trans- tulitque Ferrariam. Eum ego S. Henricum fuisse non tantum ideo libentius dixero, quod Sanctum Imperato- rem vocet *Legenda*, et annum MXIV assignet Rossius, quo is coronatus Romæ fuit; sed etiam quia sic inter dictam translationem et Legendæ a Regularibus scriptæ tempus, intercederet spatium plurimum annorum, per quos non solum Sancti vita ac passio, sed etiam ipsius Trans- lationis accuratior distinctiorque notitia potuerit obscu- rari; maxime superveniente incendio aliquo, quo meli- ora Episcopii Ferrariensis monumenta deflagrarunt.

29 Ast, inquit Marcus Antonius Guarini, in com- pendio *Historiæ Ferrariensis* sub annum 1621 *Italire*, et eo Latine Ferdinandus Ughellus anno 1647 in Epi- scopio Ferrariensibus, Marini successores sic nune- rant : Andreas anno DCLXXVIII, Justinus DCLXXX, Joannes DCLXXII, quem Privilegiis gratisque pro- secuti sunt Adrianus primus Leoque tertius Ponti- fices Maximi DCCXCVII; Andreas DCCXXXIV, qui Mantuano concilio assedit, in his autem nullus Ol- drado, nullus Maurelio locus.

30 Lego hæc omnia; et Synodi quidem Mantuane, anno DCCCXXVIII jussu Eugenii Papæ convocatæ, ad controversias Gradensis et Aquileiensis Ecclesiarum, multis annis ventilatas, terminandas coram Legatis Pontificiis Benedicto Episcopo et Leone Diacono Bi- bliothecario, meminuit Hippolytus Donesmundi : quem in Episcopis Mantuanis transcripsit Ughellus, sed in Aquileiensibus id ipsum corrigens, eo quod Eugenius citius obierit, scribi jubet annum DCCCXXII. Hadriani et Leo- nis privilegia vellem Marcus Antonius in medium pro- tulisset : quanto autem certius eorum veritatem proba- verint Ferrarienses, quod opto; tanto evidentius facient nullum esse Episcoporum catalogum, in quo a morte Vitaliani Papæ, usque ad initium Hadriani, id est per solidos

D
AUCTORE D. P.

in reditu ex
Terra san-
ctu Smyrnæ
substiterit,

et a Joanne
5 ordi-
natus Epi-
scopus,

E
et ad fra-
trem Rival-
lum Inte-
ramnam
prefectus

ibi pro justi-
tia occisus?

indeque
Ferrariam
translatus a
S. Henrico?

F

ubi fuerat
post statutam
istæ Sedem
Episcopus

Quid si
Romanus
natione

et an. 642
factus Epis
Vicohaben.

propter Ra-
vennense
schisma et
translatam
Sedem occi-
sus sit an.
670?

et circa Edes-
sam sepultus?

aut potius
natione
Longobar-
dus

patre Theo-
baldo paga-
no, in Um-
bria natus,

A *solidos centum annos, præter Marinum duo tantum nominantur Episcopi: qui autem ipsis assignantur anni DCLXXVIII et DCLXXX, nullis stabiliantur documentis, ut possint ex mera conjectura adscripti ab aliquo sciolo videri. Demum autem recte notatos esse: successerit ergo Marino circa annum DCLXX instituto Andreas, Andreae Justinus, huic Oldradus, Oldrado Maurelius, omnes*

intra XXIV annos vita functi; et relinquitur hiatus annorum LXXXVIII usque ad Joannem: quod spatium fortassis implere possent Andreas et Justinus, si post Oldradum et Maurelium sedisse affirmarentur seculo Christi VIII; idque adhuc commodius facerent, si Oldradus concipiatur non decessor sed successor Maurerelii.

DE S. SERENICO SEU SINERICO

DIACONO IN SAGIENSI NONMANNIÆ DIOECESI.

G. H.

SUB FINEM SE-
CULI VII
Cultus sacer
7 Maji.

Sagium, urbs Episcopalis Normanniæ inferioris, celebrat hoc VII Maji in tota sua diocesi festum S. Serenici aut Sirenici officio ecclesiastico novem ut vocant Lectionem, cumque Sagienses in Litaniis inter Confessores, post SS. Silvestrum et Gregorium, tertio loco invocant, deinde alios viginti subjungunt, Martinum, Ambrosium, Augustinum, Hieronymum, etc. Eundem inscripsit Martyrologio Gallicano Saussayus his verbis: In territorio Sagiensi S. Cerenici Abbatis et Confessoris, qui tempore Mileardi Sagiensium Episcopi sacram Christo militiam aggregavit, cœnobiumque construxit: in quo cum religioso cœtu multa puritate ac devotione Domino serviens, vitæ cursu beate peracto, Sancto fine quievit. Joannes Bondonnetus in *Historia Episcoporum Cenomanorum, in suis ad Vitam S. Domnoli Episcopi Notationibus, asserit plurimas ecclesias ad honorem et memoriam S. Cerenici esse consecratas, inter quas eminuit illa, quæ illi dicata fuit, et parochia ab eo denominata, quæ in Mappis Geographicis S. Celerin dicitur: ubi monasterium in confinis Episcopatum Sagiensium et Cenomanensium, ad confluentes Sartulæ in Sartam infra Alençonium, super excelsa præruptaque rupe construxit. Etiam in antiquo Calendario Brvviarii Cenomanensium proponitur.*

Ecclesie illi
dicata:

VIDE APP.
T. VII MAJI
NOT. 38 *

Castrum S.
Cerenici,

2 Ordericus Vitalis lib. 3 *Historiæ ecclesiasticæ pag. 464 asserit Dominum Goisfredum de Meduana, Willelmo Baroni Geroji filio, castrum S. Serenici super Sartam crexisse, tempore Guilielmi secundi Ducis Normanniæ, qui postea Rex Angliæ fuit. Cessit dein castrum S. Serenici Roberto fratri dicti Willelmi Baronis, qui illud cum circumjacente provincia diu tenuit: eique Guilielmus Dux Adeluidem consobrinam suam in conjugium dedit, et magnis ortis simultatibus inter Normannos et Andegavenses, castrum S. Serenici contra Guilielmum Ducem tenuit, ibique anno ejusdem Ducis xxv obsessus et mortuus est. Hæc ibi Ordericus, qui lib. 8 pag. 674 late de ipso Castro, ejusque occasione, de sanctitate Cerenici agit. Robertus ergo dicti Roberti filius anno MLXXXVIII a Roberto II Duce Normanniæ hoc castrum jure requirit, quod pater suus omni vita sua hereditario jure possedit, tenuit, et istie obiit. Tunc Robertus Dux ista puscentibus facile annuit, et Roberto Geroio castellum S. Serenici reddidit. Ille vero fere xxxvi annis postmodum tenuit, muris et vallis zetisque munivit, et moriens Guillermo et Roberto filiis suis dereliquit.*

muris et val-
lis munitum:

3 *Habitatoribus hujus municipii quies et pax pene semper defuit: finitimique Cenomanenses seu Normanni insistunt. Scopulosum montem anfractus Sartæ fluminis ex tribus partibus ambit: in quo S. Cerenicus, venerandus Confessor, tempore Milehardi Sagiensium Pontificis habitavit. Ibi monachis cœnobium fundavit, cum glorioso cœtu Domino militante, vitæque cursu beate peracto, Nonis Maji feliciter ad Dominum migravit. Denique Carolo Sim-*

plice regnante, dum Hastings Danus cum Gentilium phalange Neustriam depopulatus est, sanctum corpus a fidelibus in Castrum-Theoderici translatum est, et dispersis monachis monasterium destructum. Succedenti vero tempore incolarum facta est mutatio. Sanguinarij prædones, ibi speluncam latronum condiderunt, ubi sub regimine S. Cerenici contemptores mundi modeste conversati sunt, et in ordine monachico jugum Domini finetenus gesserunt. Centum quadraginta, ut fertur, sub præfato Archimandrita cultores ibidem in vinea Domini Sabaoth laboraverunt, quorum lapidea sepulera palam adventantibus intra basilicam et in circuitu ejus testimonio sunt, cujus meriti et reverentiæ homines ibi requiescant. Scelesti ergo habitatores multa infortunia merito perpassi sunt, et cædibus ac combustionibus multimodisque pressuris ac dejectionibus frequenter afflicti sunt. Hæc ibi.

Corpus inde
translatum
in Castrum
Theoderici:

E
fuerunt sub eo
140 monachi:

4 *Interim brachium S. Cerenici aut ibidem remanserunt, aut potius relatum fuit. Nam teste eodem Orderico pag. 706 Sagienses monachi anno MXXIV brachium S. Cerenici de ecclesia tulerunt, et in S. Martini cœnobium reverenter tulerunt. Nam reliqua pars corporis ejus in Castello Theoderici, super Maternam fluvium servatur, et a Gallis celebri devotione veneranter excolitur. Hæc omnia Ordericus Vitalis, Uticensis in eadem Normannia monachus, qui historiam suam ad annum MCXLI, quo vivebat, deduxit. Extat etiamnum apud Sagienses monasterium S. Martini valde antiquum, circa annum MLX reformatum, antequam brachium S. Cerenici eo delatum fuit. At Castrum Theoderici, vulgo Chasteau-Thiery, oppidum est opulentum supra Meldas, ad Matronum fluvium in Campania superiore, quo olim corpus S. Cerenici delatum etiamnum adhuc esse trudit Bondonnetus, supra relatus. Saussayus asserit festum ejus cum magna solennitate celebrari in Castro Theoderici IV Maji, et corpus ejus ibidem in ecclesia cœnobitica ipsius arcis celebrari. Est igitur hic omnino alius ab eo, cujus corpus in Armoricis apud Parochiam de Guicsezni creditur quiescisse, uti dictum VI Martii: nam et si Eritonibus 2 pro r usurpantibus idem sit Sezni, quod alius forte esset Serni, et istud pro Serenico illi usurpassent, nulla tamen pars Vitæ suadet aut ibi obiisse Sanctum hunc, aut post mortem eo fuisse translatum quod olim suspicabamur: manet tamen adhuc verosimile Guicsezniensibus non aliam fuisse causam credendi quod suus Patronus fuerit Sagiensium Episcopus, quam quia ejus nomen confuderint cum hoc Sagiensi Abbate.*

brachium
delatum
Sagium.

F

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 39 *

5 *Tempus quo S. Cerenicus in suo apud Sagienses cœnobio habitavit, assignatur illud, quo Milehardus Sagiensium Ecclesiam Episcopus regebat, quod pluribus videtur fuisse circa annum quinquagesimum, aut sexagesimum supra quingentesimum. Decessorem autem Milehardus habuisse dicitur Passivum, qui interfuit Concilii Aurelianensibus secundo, tertio, quarto et quinto, ut videretur iste vixisse fere usque ad annum DL.*

num vixerit
seculo 6?

At

A *At successor ab auctoribus eisdem nominatur Leudebaldus, qui Concilio Turonensi secundo subscripsit anno DLXVII. Ita de Milebardo sentiunt Joannes Chenu, Claudius Robertus, et Sammarthani in suis de Sagiensi Episcopatu Catalogis. His prævit Ægidius Bry Dominus de la Clergerie in Senatu Parisiensi Advocatus, qui cum Historia Comitum Porticensium et Comitum et Ducum Alençoniorum edidit anno MDCXX Catalogum Episcoporum Sagiensium. Joannes Boudonnetus, in Vita Episcoporum Cenomaniensium, asserit in Vita SS. Innocenti et Domnoli, Milehardum successisse Passiro, et sub isto venisse S. Cerenicum, eique assentitur Carolus le Cointe in Annalibus Francorum ad annum 537 num. 39 et ad annum 565 num. 15, ubi conatur probare eum absque ratione tabulis Benedictinis adscribi, quod cum Boudonneto fecerat Menardus. Sed de tempore Vitæ aliter sentiendum arbitramur.*

6 *Joannes Mabillon, in Actis Sanctorum Ordinis S. Benedicti, S. Cerenicum integro seculo junorem facit, eumque scribit e vita excessisse circa annum DCLXIX, et quam subjicimus Vitam S. Serenici, profert ex MS. codice Abbatæ S. Martini, Sagiensis, scriptamque ait ab auctore anonymo ante seculum IX. Eandem Vitam, sed aliquantulum contractam, descripsimus ex MS. codice Beelfortii, excerptam ex vetusto MS. Ecclesiæ ejus nomini dicatæ apud Alnetum in diocesi Baiocensi, ubi monasterium est Ordinis Cisterciensis. Parisiis anno MDCLXII apud Patres Fullienses, inter schedas R. P. Joannis a S. Martino, qui dicto anno e vita discesserat, reperimus eodem cæordio dictam S. Cerenici Vitam ex eodem MS. ecclesiæ apud Alnetum transcriptam: alium præterea ex Officio proprio, missam a R. D. Jacobo Bourdon ecclesiæ S. Cerenici Rectore ad dictum Joannem a S. Martino; quam nobis descripsimus cum Vita S. Serenedi fratris, illi transmissa, ex libro vetere MS. ecclesiæ Parochialis dicatæ de Salvia, in deserto diocesis Cenomaniensis, Decaniæ de Brunolmio, ad exemplum Notarii attestatione munitum: cujus prior pars continet eandem serè cum Vita S. Cerenici fratris. Vitam aliquam ejusdem S. Cerenici, ex alio MS. ecclesiæ S. Mauriti Andegavensis, habuit et in Notis allegat Mabillon. Colitur autem S. Serenedus XXI Julii.*

7 *Notu temporum, quibus hi fratres in Gallias venerunt, indicatur in Bathilda Regina, cujus vitæ Sanctitas et ad ejus sepulcrum patrata miracula innuuntur. Fuit ea uxor Chlodovei II Regis, filii Dagoberti primi, eoque mortuo cum filio Chlothario III aliquamdiu regnavit. Varia ejus Acta illustravimus ad diem XXVI Januarii, et in hæc maritus illi assignatur Chlotharius Rex Christianissimus, pro quo Mabillon Chlodoveum vult substitui. Vita in Lectiones distributa ex officio proprio his verbis incipit: Circa annos sexcentos et quadraginta sex, tempore qua Chlotarius secundus et beatæ memoriæ mater ejus Bathildes Gallis ac Francis præsidebant, sancti Fratres germani Cerenicus et Cerenodus Galliam subeuntes etc. Regnavit autem Chlotharius iste ab anno DCLVI usque ad annum DCLXX, ut alibi demonstramus.*

8 *Interim apud Mabillon num. 16 legitur. Templum quod S. Cerenicus cœpit instruere, Mileharinus postea studiose complevit: ubi Mileharinus videtur esse, qui apud Ordericum appellatur Milehardus, ac proinde non vixisset seculo Christi sexto, uti scripserunt supra citati Bry, Chenu, Robertus, Sammarthani, Boudonnetus, et le Cointe, qui omnes ante annum MDCXX sua scripta ediderunt. Usi aliquando fuimus MS. codice membrano Christianæ Regiæ Sveciæ, numero 322 signato, in quo post Chronica Eusebii, Hieronymi, Prosperii et Sigeberti, erant catalogi Archiepiscoporum Rotomagensium, eique subditorum Episcoporum Abrincensium, Constantiensium, Baiocensium, Ebvoicensium, et Sagiensium, et quod huc spectat, hi numerantur Episcopi primi Sa-*

gienses, Sigisboldus, S. Latunius, S. Landricus, Hylus, Hubertus, S. Aunobertus, S. Lotharius, Milebardus. S. Hildebrandus, S. Ravenerus, S. Frogenius, S. Godegrandus, Rodobertus, Hugo, Benedictus, Regenfridus etc. Omisso Passivo, quem Demochares incepte post Godegrannum rejecit, et retinuit priores eodem ordine, quo eos ex MS. codice retulimus: et sic post Aunobertum leguntur Lotharius et Mileardus. Colitur S. Aunobertus XVI Maji, et interfuit Concilio Rotomagensi sub S. Ausberto anno DCCXII ut ad hujus Vitam diximus IX Februarii cap. VI, adeoque Mileardus aliis. Milehardus, Mileharinus, Milebardus, vixisset seculo sequenti, quando templum a S. Serenico cœptum extrui, post ejus obitum studiose complevit. Si autem iste venerit in Gallias tempore Chlotharii III cum S. Bathilde matre regnantis, et in matura ætate defunctus fuerit, potuit attingisse finem seculi septimi, sive annum Christi septingentesimum, atque ita omnia accurate cohærent.

9 *Quod supra citati Boudonnetus et le Cointe magnam amicitiam fuisse inter SS. Leonardum Abbatem Vaudoperræ et Cerenicum scribant, neque in hujus Vita, neque etiam in Vita S. Leonardi, danda XV Octobris, legitur: sed in hac multa sunt de S. Domnolo, qui moribundo adfuit: quæ infra ad XVI Maji ante hujus Vitam referimus, unde scimus, ultra centum annos ante S. Serenici tempora, vixisse dictum S. Leonardum,*

VITA

Ex variis MSS. et editione Mabillonii.

CAPUT I.

Studia in patria. Iter Romam, dein in Gallia usque ad ultimum secessum.

Fuerunt duo strenui viri, quantum ad seculi attinet dignitatem, generositatis splendore, præclaris parentibus, orti ex urbe Spoletana: quæ ipsius provinciæ caput ac metropolis habetur, ita ut ab hac circumquaque provincia derivatum sumat vocabulum: quorum alter Serenicus, alter dictus est Serenedus. Hi ergo a primævo sui temporis ortu, statim ut in tenerrima ætate sagax cœpit crescere sensus, utpote a nobili prosapia editi, a parentibus ad sacras litteras imbuendum præceptoribus sunt commissi. A quibus acuto urgente ingenio, spirituque introrsus corda docente, infra modici spatium temporis, mira sub celeritate in divinis litteris Christianæque Religionis norma atque Apostolicæ fidei doctrina mirifice sunt imbuti.

2 *Ut vero temporum succedentibus spatiis molli adolescere ætas, et litterarum, exuberante peritia, prudentior in ipsis cœpit succrescere sensus; non sunt priorum Magistrorum documento contenti, sed proprio fervente studio, per patulos Scripturarum campos latius evagantes, Sanctorum Patrum Orthodoxorum scripta simul et exempla solerti indagine perscrutari studuerunt: feceruntque sibi, in morem apis florigeræ, ex diversorum Patrum opusculis, velut e diversis frondium flosculis, mellifluos favos, quos quotidie salubriter edentes, aliosque reficientes, mentis ardorem cœlestis patriæ dulcedine satiabant.*

3 *Porro postea quam ad viriles perventum est annos, et perspicui habitus, quod olim attentata perceperant aure, luce clarius nosse cœperunt; illo cooperante, qui discipulis ait: Petite, et accipietis; quod in Scripturarum compererant exercitio, ardenti complere nisi sunt studio: totoque mentis conamine his quæ perceperant operam dantes, strenue solliciteque Christi servitio se mancipare studuerunt*

Vita unde hic edita.

Adventus in Gallias sub S. Bathilde Regina.

et Chlothario 3 ejus filio.

Tempus Milehardi Episcopi ex MSS.

D AUCTORE G. H.

rejeta amicitia cum S. Leonardo Vaudopereusi.

E

Serenicus et Serenedus Spoletini litteris imbuuntur:

F

Patrum lectioni vacant:

EX MSS.
pie viventes,
de relinquen-
dis parentibus
cogitant.

Mat. 10. 37.

Ibid. 19. 29.

A runt. Cumque quotidie sensim de virtute proficerent in virtutem, et in divinis compleandis monitis infatigabili persisterent constantia mentis, seque semper ad altiora paullatim præcepta solerti transferrent vigilantia, auremque cordis sedulo divinis accommodarent jussibus; audiivi B. Serenicus (cujus ætas adultior, et sensu, ceu prioris, erat præstantior) Evangelicam intonare tubam, si quis amat patrem aut matrem super me, non est me dignus. Et illud: Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, aut fratres, aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, et vitam æternam possidebit. Hoc ergo vir beatus præceptum, non amenti aut spissa terra suscipiens, surdave aure audiens, sed corde optime aureque patenti semina Divini complectens verbi, quod auditu didicit, opportunitate comperta opere complevit. Denique cum secum hoc mente revolveret, germanum, quem magis spirituali quam carnali fraternitate in omnibus fidum socium adsciverat, salutifero compellare cœpit hortatu, quatenus opere compleverit quod in Evangelio Domino docente compererat. Et hoc qualiter implere possent ignorantes, ad solita præsidia concurrentes, id est orationum studia, Dominum totis nisibus exorant, ut quid inde sibi placitum foret, eis misericorditer pandere dignaretur.

Romam
petunt.

B 4 Et quoniam in humanis actibus, quibus religioni divinæ militari videtur, frequenter cœlesti contrahitur voluntati; idcirco quod juri voto conceperant, utrum salutare esset, orationibus elucidari deposcunt. Siquidem precibus Deo fuis, tandem Angelo revelante divinitus per somnium monentur, ut propria relicta domo agrisque paternis, provinciæque obli-
C ti, Romam petant: in qua altaribus Petri Apostolorum Principis ad tempus famulaturi, ibi in sacris orationibus vigiliarumque excubiis ac reliquis cœlesti conversatione dignis actibus tamdiu inservituri, quo usque, quid sibi foret denuo agendum, divina dispositio indicasset. Siquidem hac revelatione comperta valde alacres effecti, maxime quod suæ petitioni superna gratia dedisset assensum, monita quæ per somnium viderant, ocius expergefati implere satagunt. Urbe namque qua fuerant orti spreta, parentumque ac propinquorum cura postposita, furtim arva fugientes parentum, concito calle cursu Romam euntes, Petri invisere certant limina. Ad quæ cum ventum esset, a Summo Pontifice omni-
C que sunt suscepti, ubi per aliquot annos jejuniis et orationibus vigiliarumque observationibus intenti, per arctam viam, quæ ad cœlos ducit, incedentes, exemplaque patientiæ et humilitatis, pudicitiae et sobrietatis præbeantes, maxima veneratione a plurimis habebantur intantum, *a* ut post modicos dies elapsos Papa Romanus ob gratiam sanctitatis septimum Cardinalem beatum Serenicum Diaconum ordinaret.

a
ordinantur
Diaconi:

B Interea vir sanctus tanti honoris gloriam, ob vitæ meritum a plurimis sibi impensam, ægre ferebat. Enimvero baratrum elationis incidere metuens, mundi pompas toto mentis studio effugere conabatur: et quoniam jam pridem fragilem mundi gloriam, forti animo calcare deliberaverat, valde cavere cepit, ne in hoc quod spreverat denuo laboretur: videlicet, ne sub specie religionis, hunc amor adstringeret mundanæ gloriationis. Quippe noverat, ut vir sagax, simplicitatem habens columbæ, nec carens astutia serpentis, quæ fuerit versuta hostis callidi commenta: qui non solum quosdam per aperta seculi tentat negotia, sed etiam per ipsum sanctitatis habitum fortia fidelium studet evertere corda. Quamobrem cum fratre de hoc sæpius mutua cœpit habere colloquia, exhortans quatenus super his Divi-

nam appeterent clementiam, et arctam, quam professi fuerant, minime desererent viam. Inter hæc Angelus Domini jamdicto viro in somnis apparuit, eundemque alloquens inquit: Serenice, quid est quod agis? effectum tuæ perforce voluntatis, pro quo patrem et matrem, agrosque patrios reliquisti. Non te isthic Dominus diutius præcepit immorari, sed aliorsum properare indicit. Namque cum pro ejus amore caros omiseris propinquos, non te hic penes eosdem manere oportet, sed in Occiduas multo longius secedere partes, quo eorum prorsus oblitus, in contemplatione divina liberius aciem mentis suspendere queas. Quod ergo orsus es, necesse est ut fortis athleta ad victoriæ finem usque perducas. Equidem non inchoanti, sed perseveranti præmia pollicentur. Quam revelationem Christi miles comperiens, et fratrem alloqueas, Divina jussa intimat.

6 Haud mora, Divina monita facessunt, urbemque qua deguerant, sub celeri festinatione relinquunt, ad loca sibi divinitus præparata ocissime properantes. Romana vero mœnia relinquentes, et Italiæ loca procul ab urbe posita peragrantes, tandem cum ingenti labore, Italiæ fine permeato, colle fosso, Alpium nivosos cœperunt tangere colles: quibus difficili meatu transitis, postremo Galliarum uberes multo sudore quæsitas ingressi sunt limites. Lustrum quoque integrum in urbe morati sunt, quo pacto, ut supra relatam est, visione Angelica in somnis moniti, urbem excedentes, Galliæ terminos penetrarunt. Plures vero orationis studio Galliæ peragrarunt urbes, Sanctorum visitantes sepulcra: non id agentes vagæ mentis impulsu, aut gyrovago levitatis imperatu, sed Christi amore, atque Angelice revelationis ducente vocatu: namque qui quantum pro nomine Christi longius discedebant de solo proprio, tantum merebantur viciniore fieri cœlo.

7 Multorum ergo illustrantes Sanctorum loca, Christo præduce, diœcesim devenere Cenomannicam, ad vicum qui dicitur *b* Salica: qui vicus erat loci situ salubris, solique opulentia fertilis, in montis vertice positus, et pro hoc a viantibus longe conspicuus. Igitur illuc adventantes, aliquamdiu simul morati sunt. Sed cum Dominus ex gemina lampade gemina disposuisset illuminare loca, necnon et duas provincias decorare; B. Serenicus tam fertile repudians solum, parcius atque solitarium perquirere deliberat; scilicet hominum frequentiam fugere, et solitariam cœlesti contemplatione dignam cupiens deducere vitam. Hac autem secum deliberatione habita, germanum amabili affatus eloquio, et benedictionem cum lacrymis fundens, In cœlesti patria nos, inquit, mereamur indeficienti visu cernere.

8 Assumpto igitur secum quodam puerulo, nomine Flavardo, *c* Oximensis diœcesim petiit. Serenicus itaque remansit Salica, cum summo amore locum amplectens, tamquam enim sibi a Domino destinatum: ubi per longa temporis curricula multis emicuit virtutibus, ut in ipsis Gestis plene legitur, donec consummato temporis cursu terræ corpus reddidit, et spiritum plurimis exornatum virtutibus cœlo intulit. Vir quidem venerabilis Serenicus Christo ducatum ferente, cum Flavardo discipulo suo, quem de sacri Baptismatis (ut fertur) unda levaverat, Oximensis diœcesim petens, venit ad locum quemdam super Sartæ fluvium, qui ex omni parte sui sinuoso fluminis ambitur excursu, diversarumque hinc et inde prominentibus asperatur [rupium] scopulis, et nisi ex uno tantum latere præpedientibus montium difficultatibus fere constat inaccessus. Tempore igitur illo Callis et Francis Rex præerat Christianissimus vir Chlotharius, atque in Divini cultus religione valde strenuus. Hujus *d* inhærebat thal-

D
honoris im-
patientes
Romam de-
serunt An-
gelico monitu.

Galliam
adeunt:

E

Cenomannos
petunt:
b

F

c
Serenicus in
pagum Oxim-
ensem se-
cedit:

d

quam

A quam circum Divinum amorem parilis voti accenderit ardor, atque egregiæ sanctitatis ad alta suspenderit amor : cuius sepulcrum a fidelibus digna celebratione frequentatur, ejusque meritis multimodæ sanitates infirmantibus Christo largiente donantur.

ANNOTATA.

a In Vita S. Serenedi fratris hæc ita leguntur, ut post modicum tempus elapsum idem Papa ob gratiam religionis utrumque ordinaret Romanæ ecclesiæ Cardinales. Quæ fere eadem haberi in altero MS. codice testatur Mabillon, omisso verbo septimum aut septimos, quod forson cum voce Cardinalem posteriori intruserunt. Videtur eorum adventus in Urbem referendus ad tempora S. Vitaliani Papæ, cujus Acta dedimus xxvii Januarii. Nomen Cardinalis, si quod tunc fuit, post annum millesimum Christi in dignitatem evasit.

b Salica sive Saluca in deserto vulgo Saulge, in Decanatu Brunolonia, vulgo de Brullon ad Ervom fluvium, qui deinde prope Sabolium in Sartam defluit.

B c Sirmondus in Notis ad Concilium Aurelianense, asserit, famam esse Oximi olim Episcopalem Cathedralis fuisse, atque inde postea Saios translata, et hodie Oximensis pagi caput sub Sagiensi esse Episcopo : in dicto etiam Concilio dici, Litaredum Episcopum de Uxuma, aut ex civitate Uxoma, inde ergo hic Oximensis diœcesis adhuc diceretur. In lectionibus propriis legitur, Oximensis pagus, et sic diœcesis pro pago seu territorio etiam sumitur. Est autem Oximum oppidum, vulgo Hiesmes, quatuor leucas a Sagio versus Bovenm dissitum.

d Imo potius videtur legendum, hujus inhærebat regimini dignissima mater beatæ memoriæ Bathildis, ut supra ex lectionibus propriis diximus.

CAPUT II.

Reliqua vita in secessu peracta. Obitus, miracula.

Cumque vir beatus ad jam dictum venisset locum, descendens ad radices montis, sub cujusdam arboris morabatur arbusculo. Arbor vero eadem modico distabat a flumine intervallo : intelligensque locum sibi divinitus destinatum, magnas omnipotenti Domino cum memorato discipulo laudes retulit, qui in se sperantes numquam deserit, et de sua misericordia præsumentes incassum non spernit. More autem suo Cursum illius horæ quæ tunc erat, explere diurnum : quo expleto, dataque benedictione, surgens ab oratione, vidit in dextera parte sub cujusdam saxi prærupto, distillantem fontis profluere rivos, qui fons illic numquam ante profluxerat ; sed illius meritis datus hucusque perpete cursu fertur in alveum, aptumque sitientibus tribuit haustum. Quod Dei famulus cernens, oculos et manum ad cælum erigens, ait : Gratias tibi ago, Domine Jesu, qui tuorum non es oblitus servorum, et in misericordia tua confidentibus gratuita pietate non desinis misereri : qui etiam es memor mei, et per diversa gradientem custodisti, et Angelum tuum hucusque prævium præstitisti, qui me ab omnibus te jubente eripuit, et ad locum tua mihi electione dispositum inoffenso calle perduxit a. Denique locum a quo fons defluerat, et illum ad quem vir beatus transire disposuerat, fluvius ingenti dirimebat excursu, qui tempore eodem aquarum collectis discursibus, alluvione ingenti riparum alveos impleverat, quapropter viantibus vada negabat ; nam et omni tempore tanti gurgitis illic profunditate diffunditur, et præ aqua-

rum altitudine maxime peditantibus invadabilis habebatur.

10 Interea fluvium transire cupiens, nimis austeritatis æstuabat ardore, scilicet qualiter id quod mente conceperat, exequendo perficere posset : nam neque navis aliqua præ oculis aderat, neque alia facultas fluminis transeundi uspiam apparebat. Mensis ergo aciem ad cælos erigens, orationisque preces effundens, signum Crucis aquis dedit, et fluminis alveum in dextram lævamque divisit : sicque Crucis evector munimime flumen transivit, et ad locum optatum Domino ducente pervenit. Dic rogo, numquid tu sensilis amnis, cum Jordanica in te innovasti miracula, Arcam Testamenti Israeliticamque innumeram multitudinem adventasse comperisti? An et Helizæum cum Helizæ pallio tuos gurgites [dividentem], dominique ac magistri requirentem vestigia in littore vidisti? Vere his majus aliquid sensisti, dum per vivificæ Crucis vexillum in gremium latus discissus, Christi famulo per tuum pelagus invium iter pervium præbuisti.

11 Ceterum Flavardus ejus discipulus, ejusmodi novitate percussus, dum Magistri vestigiis stupidus insistit, librum quem ferebat, velut sui immemor, in aquam cadere permisit. Quod factum postea cognoscens, vehementer expavit ; illicoque in Magistrum respiciens, vultus rubore mentis indicavit angorem. Quem Pater respiciens facili rubore perfusum, statim illius animi intellexit mœrorem, tantique causas examinans doloris, ait : Quis mœror, o fili, solitos in corpore mutavit vultus? quæque mentem molestia urget interius? At ille continuo ad pedes illius corruens, corde timido voceque singultuosa, cum ingenti mœrore respondit : Pater, librum illum, quem mecum detuli, casu quodam nescius in flumine reliqui. Tum ille vultu placido mœrentem intuens discipulum, inquit : Omnem, fili, mentis omite mœrorem, sollicitosque hac pro re pone dolores : liber ille pro quo tristaris sub Christi custodia positus, nobis tempore suo representabitur salvus. Novem namque annis saxorum densitate vallatus in aquarum latuit fluentis, et postea sancto viro illæsus est redditus.

12 Deinde in loco eodem, ad quem primum de amne egressus est, quamdam erexit cellulam, in qua primum velut sub modico tugurio cœpit hospitari b. Latuit itaque ibi per quædam curricula temporum, donec volitante fama illius rumor circumquaque excrescere, et tam de vicino, quam de longinquo fidelium cœpit ad illum turba confluere. Nempe etsi tantum latere voluisset, tamen non potuit : quippe necessarium erat, ut alienas tenebras in lucem transferret. Plures vero religiosi ac strenui cernentes, certatim ad illum concurrere, et de bonis suis flagranti amore optima quæque deferre cœperunt. Iis vero omnibus ad se confluentibus, et fragilis mundi quæque poterat munuscula et cælestis doctrinæ dabat documenta, solerter præcavens, ne aliquis ad se veniens sine spirituali ædificatione ad propria remearet. Sedulo namque secum illud revolvebat, quod Dominus sanctis prædicationibus ait : Vos estis lux mundi ; et illud : Vos estis sal terræ. Quocirca omni studio satagebat, ne quisquam peccatorum tenebris obvolutus, absque veritatis lumine a se unquam recederet obscurus ; aut aliquis doctrina Ecclesiastica ineruditus, sine sapientiæ condimento regrederetur insulsus ; et unicuique, prout posse videbat, cælestis dona fluenti libentissime tribuebat. Ceterum multi illius secuti monita, terrena respuerunt patrimonialia : et calcantes pro Christi nomine caduci oblectamenta mundi, hujus adhærendo monitis cælibe vita sunt contenti.

13 Interea multorum elapsis annorum curriculis, dum

D
EX MSS.
amnis aquas
signo Crucis
dividit :

librum in
aquis relictum
rectipendendum
prædict.
E

Cella extracta
multos ad se
trahit.

b

F

Matth. 5

Sub arbore
moratus,

fontem cæli-
tus mere-
tur :

C

a

A dum quædam mulier abluendarum vestium causa properasset ad fluvium, introrsus inspiciens, librum, de quo supra meminimus, innocue inter undas jacere conspexit : quem cum summo gaudio arripuit, et festina celeritate ad virum Dei detulit. Ipse denique librum videns, magnas omnipotenti Deo gratias retulit, quod illum per tot annorum spatia, inter undarum discrimina, ab omni læsione custodivit. Namque idem liber revolutus, sic ab omni aquarum læsura repertus est salvus, tamquam non in undis, sed in scriniis mansisset inclusus. Denique ipse codex nunc usque in ipsius Basilica custoditur : et quod hæc littera gestum narrat, ipse cunctis se inventibus ostensione evidenti affirmat.

EX MSS.
codicem amissum recuperat :

orationi et
sacra lectioni
vacat :

B Post hæc tollere vir Domini mentem ad altiora, gradatimque virtutum subire cepit argumenta : et quoniam jam de sua certus extiterat, pro aliorum salute precibus assiduis Dominum exorabat. Equidem ipsius summum studium fuerat, quotiescumque ab oratione vel animarum exhortatione vacabat, sanctarum rimari profunda Scripturarum, veterisque ac novi convenientiam inspicere Testamenti, subtilique scrutari contemplatione, qualiter in novo veraciter factum constat, quod in illo sub figurarum obscuritatibus clausum latebat, et juxta illud Psalmographi, in lege meditans die ac nocte, infatigabiliter aut in orationum studio, aut in Scripturarum morabatur exercitio.

Psal. 1.

sedulus in
Divinis
officiis,

c

15 In orationis autem studio tantus illum fervor accenderat, ut absque peculiari supplicatione Romanum seu Gallicanum, necnon et sanctorum Patrum Benedicti seu Columbani et Cursum horis singulis Domino decantaret. Congruum enim illi visum fuerat, ut horum officia Christo persolveret, quorum virtutum actus jamdudum in mentis arce locaverat : ut quos ardua imitatione studuerat sequi, in officiorum solenniis conaretur imitari. Nam quia humilitatis gratia Sacerdotalem gradum suscipere renuebat, ipsum quod acceperat Diaconatus officium quotidie sollicitus Domino exhibebat. Per singulos enim dies sacris altaribus Sacerdotique ministrando adstans, oblationes Domino pectore casto menteque devota offerre studebat.

templum
construit :

d

injurias tolerat patienter :

C

16 Denique collatis sibi fidelium donariis discipulorumque fultus suffragiis, in B. Martini Antistitis honorem nobile cœpit instruere templum, quod d Mileharius Saiorum Episcopus, ab eo partim constructum, postea studiose complevit. Inter cetera namque virtutum insignia patientiæ bonum illius non mediocri fortitudine reboraverat mentem, quatenus nulli ob contumeliæ livorem ultionis redderet talionem : et si forte quisquam sibi aliqua adversa irrogasset, hunc non ut hostem odiis insequeretur, sed velut carissimum fratrem leni mentis affectu venerabatur. At si quispiam de rebus amissis sibi a fidelibus irrogatis aliquod damnum indicans nuntiasset, statim pectore tranquillo illam beati Job sententiam animo revolvebat : Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est : sit nomen Domini benedictum. Siquidem ejus mens semper cœlestibus intenta, terrena cum amore possidere nequiverat : quapropter hæc amittens, ab arce suæ contemplationis aliquo dolore impacta minime deciderat. Si autem quilibet iracundiæ litigio percussi ad eum accederent, exhortatione ejus audita concordia pace ad propria remeabant.

Job 1.

omnibus
munificus.

17 Caritatis quoque officia, etiam in rebus transitoriis, omnibus ad se venientibus tam liberaliter exhibebat, ut quidquid habere poterat, in hospitem usus expenderet, adeo ut nullum a se recedere sine aliquo munusculo permitteret. Nec erat ei in suscipiendocum hospitem exceptione personarum discretio, studiose cavens, qualiter hæc Jacobus reprehendit

dat Apostolus : sed omnes æquali amplectens affectu, Divinum in his potius quam humanum attendebat honorem. Præterea in caritate locuples, in abstinentia strenuus, in tribulatione fortis, in peccantibus misericors, in eloquiis cautus, in vigiliis attentus, in corporis munditia castissimus, in cibi et potus perceptione sobrius, atque in corporea pulchritudinis specie erat venustus. Multos etiam variis languoribus addictos, ac corporea tabe pressos, per orationum suffragia reddidit illæsos ; febriumque diversarum ab his æstuatione depulsa, eosdem ad propria lætantes remisit tuguria.

claret miraculis :

18 Cumque per multa temporis spatia in hujusmodi laboribus excrevisset, jamque perfectus in eis atque maturæ ætatis fuisset ; cumque etiam tantos ejus labores Divina gratia remunerari censeret ; molestia tactus corporea, suum obitum his qui secum erant et discipulis, proinde mœstis ac flentibus, indicavit : quos ut bene facerent sacris monitis exhortatus, in pace relinquens, deinde Christi munitus mysterio, Nonas Maji, Angelicis vectus conscendit ad astra catervis. Sepultus est autem in eadem ecclesia B. Martini quam ipse fundaverat, quæ nunc in ipsius etiam honore, id est B. Serenici, dedicata consistit : ubi sub altari hæcenus cernitur ejus sepulchræ veneranda memoria, et fiunt ibi super infirmos ejus meritis sanitarum remedia. Est enim idem venerabilis ac metuendus locus, in quo videntur sæpe Divinæ revelationes ac prodigia, ac in ejus malefactorum ultionum crebra miracula.

morbo tactus
moritur

e

7 Maji

E

19 Nam post beati viri decessum, multorum etiam temporum elapsis curriculis, cum f Carolus Rex Francorum, vallatus multitudine militum, partes peteret Occiduas, devenit ad quoddam castrum, quod situm est in pago Cenomannico, haud longe a prædicti Sancti cœnobio. Cumque militaris expeditio cunctam circumquaque vastaret viciniam, etiam hujus Sancti monasterium depopulata est per violentiam : nam plures eorum sacram irumpentes ædem, multa inibi illicita exercuerunt, non verentes Divinæ ultionis vindictam, nec S. Serenici perpendentes merita, quem tanto munere Divina jam sublimaverat gratia. Sed cum superna dispositio horum proterviam censuisset sternere ; ac sancti viri meritum, ejus locus tam irreverenter a perfidis calcabatur, longe lateque divulgare ; apes quæ circumaderant, agmine facto claustrisque relictis, adeo in eosdem sacrilegos furentes irruerunt, ut et his penitus fugie subsidium adimerent, et de montis supercilio per saxorum prærupta in alvei profunda præcipitarent. Nempe talis ibi tunc inerat ruina, ut ruentium per diversa petrarum acumina dissecarent corpora, et altus fluvii gurges inimo convulsa rotaret cadavera. At si quispiam excipientis casu quolibet valuisset evadere silicis discrimina, illico ab ingenti fluminis absorptus vorabatur unda : siquidem tanta ex his tunc illic fertur ruisse caterva, ut multa post tempora, ceu aiunt incolæ, decrecentibus aquis, in unda fluminis viderentur ossa, cum jam multa præterierint tempora, et hæc cadavera per diversa locorum spatia exuberans detulerit unda. His igitur hujusmodi voragine multatis, tantus tremor reliquam invasit multitudinem, quatenus de eodem exercitu nullus deinceps aliquam præsumpsisset inferre contumeliam in his, quæ ad sancti viri jura pertinere videbantur.

Monasterii
ejus violatores
per apes
puniantur,

17

20 Posthæc vero anni curriculo evoluta, advenit Serenici solennitas. Cumque more solito ad hanc popularis conflueret multitudo, pluresque cum religionis metu sanctum studerent venerari locum ; affuerunt inter reliquos, ceu lolium inter frumenta, duo viri rebelles, moribus incompressi, levitateque instabiles, qui loci religione postposita, ante ipsius Basilicæ

item irreligiosi.

A silicæ ostia herbas atrii suos equos depascere dimiserunt. Qui protinus insolito furore agitati, quamvis ferrea forent compede nexi, ab alto tamen montis vertice per saxorum prona labentes, in profunda fluminis sunt præcipitati, atque meritis B. Serenici ad alterius ripæ crepidinem pervenerunt illæsi. Quod miraculum multitudo quæ aderat cernens vulgi, in sui Sancti meritis potentiam cœpit laudare Christi. Ergo et nos idcirco hoc factum credimus, ut et hi qui proterve egerant a tali ausu deinceps resipiscerent, altiusque in locis sacratis Divinam potentiam metuerent: et qui aderant, S. Serenici cernentes merita, eundem locum religiosius venerando excoherant, atque in Sanctis suis ubique Deum operantem profusius collaudarent. Enimvero posthæc in loco eodem quanti per ejusdem Sancti merita damnosi, cæci, surdi, claudi, variisque languoribus affligti curati sunt, non est *g* memoriæ commendatum nec litteris exaratum: usu enim suo etiam ipsa miracula cernentibus vilberant. Hæc autem modo compendii gratia e pluribus pauca sufficiat tetigisse, atque, ut imperatum est, quæ scripta comperimus, legentium memoriæ fideli narratione prolusisse *h*.

ANNOTATA.

B *a* In lectionibus propriis ista interponuntur: De ipso utique fonte quoddam dicitur mirum, quod et ob

Sancti meritum et ejus castitatis indicium creditur *D* evenire. Nam si quædam femina erininosæ ad suscipiendam aquam de canali, per quod fons defluit, hydriam submittant, continuo fons ipse rivulum suum continet: unde oportet, ut alia femina munda eadem supponat, quatenus impleatur. Hoc si non cunctis nec semper eis acciderit, novimus tamen quasdam, quibus hæc contumelia dicitur advenisse. *Hæc ibi, quæ in altero Auctore etiam reperit Mabillon.*

b Additur in eisdem Lectionibus: grabato lapideo macerando carnem incubans.

c Mabillon annotat Cursum sive officium Romanum, quod in rebus divinis adhibetur, Pippini dumtaxat principatu receptum fuisse, quasi hæc a posteris explicationis causa adjecta essent.

d De tempore Sedis Mileharii, circa aut post annum 700, supra egimus.

e Discipulos sub eo 140 fuisse, supra ex Orderico Vitali diximus.

f Forte, inquit Mabillon, Carolus Martellus, cum adversus Saracenos Turonos profectus est: sed is per abusum Rex appellatur.

g Hinc liquet alia antiquiora Acta extitisse, quæ adhuc desiderantur.

h De translato corpore ad Castrum-Theoderici, et brachio in urbem Sagienseam, supra egimus.

DE S. JOANNE BEVERLACENSI

ARCHIEPISCOPO EBORACENSI.

G. II.

ANNO DCCXXI

Beverlacum, oppidum amplum et perfrequens Cambdeno, situm est in parte Orientali Ducatus Eboracensis, vulgo East-Riding, haud procul ab Hallow fluvio, qui aliquot inde leucis in æstuarium Humbri fluminis dilabitur. Ea ditto Bedæ appellatur Deirwaud, id est Silva Deirorum. Ibi S. Joannes, de quo hic agimus reperit ecclesiam parochialem, S. Joanni Evangelistæ sacram. Acquisitis bujus loci situ et dominio, prædictam ecclesiam sanctam in monasterium convertit et monachis assignavit. Presbyterium, id est chorum ecclesie, ibi construxit, habente Priore ecclesie S. Joannis locum in navi ecclesie. Fabricavit ad Australem prædictæ ecclesie oratorium S. Martini, ubi postea moniales collocavit. Associavit monasteriis istis septem Presbyteros et totidem Clericos in navi ecclesie S. Joannis. Acquisivit suis monasteriis manerium de Ridings. Ex tunc construxit ecclesiam S. Nicolai in fundo domini sui. Quæ omnia ex Collectaneis Lelandi indicantur tomo primo Monastici Anglicani pagina 170, ubi repræsentantur sculpta ipsius Beverlacensis monasterii structura, et facies occidentalis ecclesie conventualis. Huc se contulit S. Joannes, cum senio gravatus, sese Archiepiscopatu Eboracensi abdicasset; et tandem hoc VII Maji anno Christi DCCXXI sanctam animam Christo tradidit, miraculis in vita et post obitum clarus.

2 De virtutibus rebusque gestis S. Joannis pluribus locis agit venerabilis Beda, potissimum lib. 3 Historiæ ecclesiasticæ gentis Anglorum cap. 2 et sequentibus. At postea res ejus gestas in unum volumen collegit Folcardus, ecclesie Sanctæ Trinitatis Cantuarie monachus, ad precem et instantiam Aldredi Archiepiscopi Eboracensis: ut titulus Actis hisce præfixus indicat. Videtur hæc scripsisse, cum S. Eduardus Confessor Rex præsesset Angliæ, mortuus anno MCVI: a cujus conjuge Editha Regina, ob commendationem Aldredi Archiepiscopi, se adjutum in monasterii sui desolatione commemorat in Præfatione ad hanc Vitam, quam damus ex MS. Anglicano, nobis Muelovipoli submissam a Re-

verendo Domino Leandro Pricharto, monacho Benedictino. In citato Monastico Anglicano pag. 169 indicatur quod Folcardus Cantuariensis scripsit vitam D. Joannis Archiepiscopi Eboracensis, non tamen dicitur Folcardus Archiepiscopus Cantuariensis, ut dicta verba interpretatur Joannes Mabillon, et corrigi, cumque asserit monachum Bertinianum initio seculi XI in Anglia degisse. Verum Folcardus hic Bertinianus, altero Cantuariensi aliquanto junior fuisse videtur, evocatus in Angliam a Gulielmo Rege, et præpositus Tornciensi canobio, quod cum fere XVI annis (absque benedictione, Abbatis vices supplendo) rexisse testatur Ordericus Vitalis lib. II Ecclesiasticæ historiæ ad annum 1108 quod initium est XII, non vero XI seculi. Subjungit Mabillon aliquam vitam S. Joannis, ex MS. Legendæ monasterii S. Gildasii de Nemore acceptam, opinatus esse scriptam a Folcardo monacho Bertiniano. Verum ea solum est aliquod compendium, ex majori Vita, quam damus, excerptum. Aliud, sed magis contractum, habemus in antiquo pergamento, ab Henrico Martindoniensi seculo XII conscriptum. Alia ejus Vita, anno MXXVI excusa, extat in Legendæ Anglicanæ Joannis Capgravi. Quibus omnibus omissis, subjungimus Miracula illustra, a quatuor diversis auctoribus et fere testibus oculatis conscripta, a Ludovico Leandro Pricharto submissa. Horum primus appellatur Willielmus Koccellus, ac primo attingit tempora Gulielmi Conquestoris Regis, ut videatur sub finem seculi XI aut initium sequentis scripsisse: sequentium auctorum nomina non indicantur. Qui ex his proxima miracula conscripsit, meminit Stephani Regis, anno MXXXVI coronam regiam adepti et ultimorum Thurstani Archiepiscopi temporum, qui anno MCVI obiisse dicitur. At tertius auctor indicat miracula intra quinque annos patrati. Quartus meminit generalis interdicti, cui Angliæ sub Joanne Rege subjecta fuit, ac videtur sub Henrico III ultima miracula adjunxisse.

3 Extat inter decem Scriptores Historiæ Anglicanæ, Londini anno MDCLII excusus, Chronicon Thomæ Stubbs

datatur ex MS
Anglicano.
VIDE APP.
TOM VII MAJI
NOT. 40

F
Miracula
auctorum.

Beverlaci
monasterium
constructum,

obitus S
Joannis

Vita scripta
post Bedam

a Folcardo
Cantuariensi

sive

A *sive Stubei Dominicani, xiv seculo scriptum de Actibus Pontificum Eboracensium, in quo columna 1691 et sequenti continentur Acta S. Joannis Archiepiscopi, et sub finem ista leguntur: Secessit in monasterium suum, quod apud Beverlacum fundaverat: ibique miraculorum gloria insignis, Nonis Maji feliciter vitam finivit. Sepultus est ibi in ecclesia, ex tunc usque nunc semper gloriosis non cessat publicari virtutibus. Deinde in Alfrico Archiepiscopo, qui præfuit dictæ ecclesiæ ab anno MXXIII usque ad annum MLI, hæc scribit: Iste capsam, auro et argento et lapidibus pretiosis opere incomparabili, apud Beverlacum fabricari fecit; et elevatum de sepulcro ligneo, mirabili artificio insculpto, pretiosum corpus gloriosi Patris S. Joannis Archiepiscopi, cum ingenti Cleri plebisque exultatione, multis additis Reliquiis, in eam honorificentissime collocavit. Ipse etiam a quodam divite, nomine Forceo, pecunia sua acquisivit ecclesiæ S. Joannis terram apud Milletune et apud Holm, et quinque bovatas apud Fredichtorp, cum pecunia et hominibus in ea. Hæc ibi. Est autem bovata terræ quantum bos unus colat. Contigit autem hæc translatio xxv Octobris anno MXXIV: et solenni cultu dictum diem, æque ac diem hunc natalem, celebratum fuisse, constat ex relatione miraculorum: et apud Auctorem secundum num. 13 dicitur femina, septem annis contracta, in una solennitatum ipsius, quæ Translatio corporis sancti nominatur, scriptore cum aliis psalente, sanata. Alii iterum Translatio anno MCCCVII facta traditur in Monastico Anglicano.*

25 Octobris
anni 1044.

ob victoriam
25 Octobris
an. 1415
obtentam,

festum utroque
die in provin-
cia Cantua-
riensi cele-
bratum.

B *4 Eduardus Maitheo agit de priori Translatione ad dictum diem xxv Octobris, et illud memorandum inserit: Anno Christi MCCCXV invictissimus Rex Henricus, ejus nominis quintus, eo ipso die, ejus Translationi sacro, nimirum viii Kalendarum Novembris, id est xxv Octobris, celebrem illam victoriam, in loco qui Angicourt appellatur, contra Gallos obtinuit: quam sanctissimo huic Pontifici ascribens, in Angliam reversus, tam depositionis seu natalis, quam translationis ipsius festa per totam provinciam Cantuariensem (nam in Eboracensi, ut videtur, antea celebrabantur) solenniter celebranda curavit. Extat sane in Constitutionibus Provincialibus Angliæ, titulo de Feriis, Henrici Chicheley Archiepiscopi Cantuariensis in Synodo Provinciali, quæ anno Christi MCCCXVI habita est, hæc de re decretum, cujus exordium est, Anglicanæ Ecclesiæ. Paulo autem inferius hæc habentur verba: De Fratrum nostrorum et Cleri in præsentem Concilio præsentium voluntatibus et assensu, et nihilominus ad Christianissimi Principis et Regis nostri (Henrici quinti) instantiam specialem, sanctissimi Confessoris et Pontificis Joannis de Beverlaco memoriam ubique per nostram provinciam votivis et devotis affectibus duximus exaltandam. Statuimus igitur etc. Statuit, ut retulimus, de duobus illius festis celebrandis. In posteriore vero hujus decreti partem, quæ ad Translationis ejus festum spectat, hoc modo scribit Doctissimus vir Guillelmus Linwede, ista die (xxv mensis Decembris) qui tunc accidebat die Veneris, fuit bellum de Agincourt in Picardia anno MCCCXV, ob cujus victoriosum exitum dictus Rex Henricus Quintus procuravit per Ecclesiam Anglicanam sic ordinari, prout hic habetur: et sic non solum hoc festum numerari potest inter ferias solennes, sed etiam repentinas etc. Hæc ipse. Videat igitur lector non solum præcedentibus seculis, sed in his etiam ultimis, beatissimum Antistitem Joannem de Beverlaco Regibus Angliæ in bellis adfuisse. Huc usque Eduardus Maitheo.*

Antiqua memoria in sacris Fastis.

C *5 In pervetusto Missali, in canotio Gemmeticensi ad servato, et circa annum millesimum exorato, præscribitur ad diem vii Maji festum S. Joannis Episcopi in Beverlaco. Habemus antiquum Martyrologium in An-*

D *glia conscriptum, in quo hisce Nonis Maji, primo loco collocatur depositio S. Leothardi Episcopi Cantuariæ defuncti, et mox subjunguntur ista: Et natale S. Joannis Eboracensis Archiepiscopi. In Martyrologio Coloniæ et Lubecæ anno MCCCXC excuso ista habentur: Beverlaci natale S. Joannis Episcopi et Confessoris Eboracensis. Sequuntur hos auctor Florarii MS. Grevenus, Molanus, Canisius, Galasinius, cum hodierno Martyrologio Romano, item cum Anglicano et variis monasticis, quorum varii referunt ejus Translationem ad diem xxv Octobris. In Breviario secundum usum ecclesiæ Sarum anno MCCCXCIX excuso, ad hunc vii Maji præscribitur in Kalendario, ut præcipua festa solent, rubro caractere festum S. Joannis de Beverlaco, cum regimine chori, ubi propositæ Lectiones continent compendium vitæ, et additur hæc oratio: Deus qui præsentem diem B. Joannis, Confessoris tui atque Pontificis, migratione consecrasti; da Ecclesiæ tuæ digne de ejus solennitate gaudere, ut apud tuam misericordiam exemplis ejus adjuremur et meritis. In Breviario Sarisburiensi anno MMLVII excuso præscribitur etiam ad diem xxv Octobris sacra ejus solennitatis memoria. In quibusdam Fastis MSS. aliqua ejus notitia ad diem xvii Januarii, et xxviii Aprilis habetur, uti tunc inter Prætermisos observavimus.*

E *6 His deductis accipimus historiam et Antiquitates universitatis Oxoniensis anno MDCLXXIV Oxonia excusas, auctore, ut ex Præfatione collymimus, Antonio Woodo, et ex his pag. xi contentis, ubi de Scholarum Oxoniæ, ipsis Britannorum et Saxonum temporibus, scilicet ante Regem Alvedum florentium, vindictis agitur, ista describimus: Primo itaque, inquit, cum Sancto Joanne de Beverlaco auspicabor, anno circiter DCCXX, diem obeunte; quem ingenuis apud Oxonienses Artibus operam dedisse, scripta antiqua haud paucæ prodiderunt: depictis etiam fenestrarum indiciis, lucem hæc in re copiosam affudentibus. Scriptor enim, qui florebat anno MCCCXXIII in ejusdem Beverlacen-sis Vita (cujus initium, Antiquioribus Britonum sola etc.) Harphamæ inter populos Deiræ natum, annos autem vernantes apud cœnobium S. Hildæ in studiis collocasse perhibet: primumque ex Anglis Doctoris vel Magistri gradu ornatum fuisse. Erat autem, inquit ille, Doctor ejus Theodorus alienigena, qui in Oxonia summum conscendit apicem etc. Quod et Lelandus ex Auctore anonymo retulit de Beverlaco, dictoque ejus loci Sancto, opere trifariam partito, scribente: quem ego quidem Gulielmum quemdam Asketellum fuisse arbitror, qui regnante Edoardo II eandem sibi materiam sumpsit, ediditque libros pariter tripartitos: multa, ut opinor e Deiracensi aliisque trans Humbrum bibliothecis edoctus: cujus regionis monachi, cum Angliam Dani ubique persultarent. Historias suas et antiquitates variis perpetim cladibus summa industria eripuerunt. Huc accedunt Sacristæ Beverlacen-sis, a prædicto etiam Asketello memorati, verba, Sanctum Joannem de Beverlaco primum in Artibus Magistrum apud Oxonienses extitisse memorantis. Quæ egregie etiam confirmantur ab ipsius Beverlacen-sis imagine, in sinistro bibliothecæ Sarisburiensis latere, fenestram olim sextam decorante, imo nescio an ibidem etiamnum comparante, hæc inscriptione: Doctor Sanctus Joannes de Beverlaco fuit primus Magister Artium liberalium in Oxonia... Poteram etiam alia proferre testimonia, iis quæ de Beverlacen-si adducta sunt communiendis perquam accommoda... Sed me alio rapit succincta destinati operis brevis. Hæc ibi: et pag. 12 sub finem definit, Oxonii his annis generalia quæ vocant studia floruisse, aut Academiam Artium et scientiarum Professoribus, gradumque aliquorum distinctionibus instructam fuisse, cum Sanctus Jannes de Beverlaco Magistri ibidem gradum capessiverit.*

Ejus Magisterium in Artibus apud Oxonienses:

F

A 7 *Idem auctor libro 2 Historiæ et Antiquitatum Universitatis Oxoniensis pag. 61, agens de Scriptoribus ante recreatam ab Alfredo Academiam, primo loco collocat S. Joannem de Beverlaco; deque illo scribit addendum, quod cum in media ecclesiæ Beverlacensis collegiæ parte, terram contumulantæ mulierculæ effoderet ædituus XIV Septembris anno MOCXLIV, hypogæum retexit lateritium, inque eo oculos binos reperit: quorum alter pulveres continebat, alteri vero ossa humana includebantur, his porro verbis eorum uni inscriptis: Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo octogesimo octavo combusta fuit hæc ecclesia in mense Septembris, in sequente nocte post festum S. Matthæi Apostoli; et in anno millesimo centesimo nonagesimo septimo, octavo Idus Martii, facta fuit inquisitio Reliquiarum B. Joannis in hoc loco: et inventa sunt hæc ossa in orientali parte sepulcri, et hic recondita: et pulvis cæmento mistus ibidem inventus est et receditus.*

Aliquæ Reliquiæ in ecclesiâ Beverlacensi inventæ.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 41 *

VITA

Auctore Folcardo Cantuariensi monacho.

Ex MS. Anglicano a Leandro Pricharto transmissa.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 42 *

PROLOGUS.

Lucernæ ardenti et lucenti in caliginoso loco, Anglorum Archipræsuli a Aldredo, minimus devotorum ejus Frater Folcardus salutem cum fideli famulatu. In præcepto servitutis tuæ, mi reverentissime Pater et Domine, necesse est parvitati meæ memorari, non solam veterum amicitiarum et frequentis beneficii, verum etiam (quod his pluris est) auctoritatis tuæ, qua inter homines es Christus Dei. Tanta quippe cœlestium charismatum prærogativa suffultus, pondus habes præcepti: nude et gravius quoque imminet judicium resistenti. Et cum hæc pusillanimitatem meam persuadeant parere jussioni tuæ; plurimum succurrit memoria ejus misericordiæ, quam nobis fecisti fideli hæc commendatione.

a
Desideranti
Archiepiscopo
obedit,

2 Turbato siquidem fluctuantis *b* Cœnobii mei pelago, gementibusque pene cunctis carissimis pignoribus monasterii, quod is, qui pastoris et medici locum occupaverat, in languente ovicula non culpæ pressuram, sed veterem familiaris odii insequeretur jacturam; et cum collatis totis animi sui viribus consociam ovem ab irruente (proh dolor) nimis familiari lupo non conaretur tneri, sed perperam comparato potentatu seculari exturbatos nos e curina monasteriali fluctibus immitteret ponti; jamque irruentibus vicissim et involentibus undis, cum interitus solimmodo immineret, nec alla spes emergendi esset; hæc tandem velut maris stella pio illuxit fulgore, naufragumque suum porta recepit miserationis suæ, et doloribus vulneram adhuc hiantium et recentium compassa, materno conductu tibi velut sagaci medico misit curandum et consolandum pro tempore, secuta scilicet fideli Deo femina exemplum illius electi Samaritani, qui vulnerato, a latronibus et a Sacerdote et Levita neglecto, miserans appropinquavit, sancium vino lavit, oleo fovit, pietate alligavit, stabulario sub promissione mercedis curandum commisit. Utque tantam pietatem omnis nascat posteritas, *c* Reginam dico fuisse, quæ hæc fecerit, cujus probitates nullius umquam quantumlibet disertis rhetoris facunda evolvit loquacitas: quam idecirco divinitus adjunctam regio credimus lateri, ut tanta ejus invigilantis industriæ solertia emolumentam provideatur præsentis regni.

b
ejus commendatione per
Reginam adjunctus in desolatione sui monasterii

c

NOT. 13

3 Ut autem superius relicta repetam; consolatio-

ne et medela tui, mi amantissime Pater, clauduntur quidem vulnera, sed e vicino quorundam lividorum clara insidiantia perhorresco jacula. Verum multum respiro sub potestate patronæ, quin et sub commendationis tuæ constitutus tutela; nec per Dei gratiam timendum est quod te tutore vel rectore nos ulla, quantumlibet minax et insidians, obruat procella. Nam semper, Domini præcedente gratia, sperabo sub umbra alarum tuarum, donec transeat iniquitas omnium insidiarum. Sed hæc hactenus. Ad pondus autem imperii tui vertatur sermo meus, qui ex consequentia sui hoc necessario paucis prælibabit, quibus incrementis divini famulatus Sancta Eboracensis Ecclesia tui Præsulatus [tempore] pristinam rusticitatem excusserit; et in Dei laudibus, rudi novitate tuis doctrinis commonita, decenter adoleverit. Hoc divinitus coronæ tuæ dixerim adlauctum, quod Clerus a secularium hactenus usitata veste indiscretus, nunc in veste nuptiali laudes celebrat Dei, et talaribus tunicis conventum celebrat Synodi; itemque nimis neglectum in elemosynis et pauperum oblationibus opus exercet misericordiæ, et quod memoriam fidelium defunctorum assidua eis inculcasti commendatione. Quod dico, non ut laqueum adulationis tibi injiciam, sed potius (si dicendum a me est) ut ad talia accendam: quæ utique necessario te Deo debere cognoscis ex suscepto munere prælationis, cum imposita dignitate honoris.

D
AUCTORE G. H.

laudat eum a
reformato
Clero,

E

4 In hoc quoque dignum successorem præcedentium Sanctorum tui Sedis Præsulum te præbes, cum eorum actus et vitam celebrare et litteris commendare sedulus studes. Unde et accidit, ut Responsoriis Sanctissimi Joannis te jubente compositis pro modulo parvitatatis meæ, præciperes ad ejus Vitam inchoandam stylum vertere: quod opus certe tanto magis cognoscitur difficile et arduum, quanto magis fuerit notum. In nomine ergo Domini tu remigium subige, vela pande, cursum nostrum Deo committe. Eo gratiam suam precibus tuis accommodante, ripam attingentes, feliciter arenam calcabimus littoris, securi nec solliciti de tumultuantibus æquoris canibus, qui tanto acutius in latratu cristas erigunt, tanto imbecilliores eos natura prodit *d*.

ejusque jussu
post Responsoria
Vitam scribendam
suscipit.

d

ANNOTATA.

a Aldredus ex Episcopo Wigorniensis, in Nativitate Christi anno 1060 electus Archiepiscopus ex Romæ consecratus.

b Cœnobium SS. Trinitatis Cantuariæ fuerat ante a Danis combustum; postmodum cœnobium Christi dictum.

c Regina Editha, uxor S. Eduardi Confessoris, de qua ad hujus Vitam egimus 5 Januarii. In gulphus Croylandensis ejus pietatem, castitatem, doctrinam, aliasque virtutes deprædicat.

d Hoc quasi Prologo finito subditur in MS. per nodum rubricæ. Hic redit Fr. Folcardus ad propositum suum de S. Joanne: ex quo colligas ceteras rubricas, per modum titularum capitalium consequenter interjectas, non esse auctoris sed transcriptoris: quas tamen, pro antiquitatis veneratione hic voluimus subiungere continua serie, nisi eas deprehendissemus satis temere descriptas fuisse, uti mox post num. 8 apparebit.

CAPUT I.

Studia, conciones. Episcopatus Hagulstadensis. Archiepiscopatus Eboracensis. Miracula.

Æterna compatiens Dei misratio, mundo succurrens perditio, per incarnatam suum Filium, antiquum damnationis humanæ dissolvit judicium: ut sicut

Post Christi
adventum

EX VSS.

A sicut per transgredientem Adam eramus filii mortis et inferni; sic per Christum Jesum, Dei et Virginis unigenitum, restitueremur filii vite in hereditatem cœlestis regni. Per hunc conregnantem sibi in cœlis, et hominibus cohabitantem in terris, divinum dispositionis suae reseravit mysterium; in quanta scilicet misericordia salvare decrevisset Deus filios hominum, cum ad eos vivificandos in mortem tradiderit unicum filium suum. Accepta siquidem injuria illate contumeliæ, hac in contemptoribus suis usus est lege misericordiae, ut ubi superabundavit culpa, ibi miserationum ejus largiora redundarent exempla. Confirmatis itaque discipulis suis, doctoribus nostris, per divinarum præceptorum dogmata; omnem pene jam mundum, a sui denominatione, sub Christiano prætitulavit nomine; penetraruntque verba eorum fines et angulos terrarum, unde et pervenit fides ad notitiam omnium linguarum. Ut enim fidei Patrum tradita est relatione, jandudum fide illuminatis finibus totius Galliae, serius perlatum est verbum Dei ad hanc insulam Britanniae. Quae secuta exemplum illius Evangelici junioris filii, qui primo repugnans jubenti patri, postea vero penitentia ductus acrius perstitit in excolendis fructibus vineae Patris sui; eo cepit devotius in suscepta religione proficere, quo se vidit ad fidem Christi tardius venisse.

fides promulgata per orbem

serius in Britannia,

VIDE APD. TOM. VII MAJI NOT. 13 ubi inter Sanctos effulsit Joannes.

a sub S. Theodoro

apud S. Eلفledam degit,

æcellit in prædicatione

et sanctitate vita;

Joan. 14. 12

NOT. 13 inter discipulos instruit S. Bedam;

6 Cœpit jam hinc Christi propitia bonitas in tribulis dulces fructus procreare, in rubo decoras uvas multiplicare, et novellæ gentis suæ stirpem Sanctorum filiorum prole fecundare. Ergo inter cetera, rudi Britanniae divinitus tunc collata luminaria, ad depellendas veterum errorum tenebras clarius a Deo accensa, effulsit hic beatus puer Joannes, velut matutina stella: qui ab ipso nominis initio in Christi initiatus gratia, gloriosus Dei miles finetenus in Christi perstitit militia. Subduxit primo manum ferulæ a Theodori Archiepiscopi Cantiae, cujus doctrinis ac cura erat institutus: a summo Doctore summum conscendit apicem philosophiæ. Hujus excellentiæ evocatus gratia in monasterio Streveshalensi aliquantisper detinetur diebus ab Elfreda Abbatisa. Sed clemens Deus tantum lumen non passus diu modico includi locello, eductum de modii latibulo imposuit candelabro, ut omnibus luceret ingredientibus in sua domo.

7 Exiens ergo inde, fraterna commonitus caritate, rudibus adhuc Anglorum populis verbum Dei cœpit evangelizare. Divina autem affatim præditus largitione, facundus rhetor erat in verborum digna effusione: præhebat etiam sancta vita competentem favorem assiduae prædicationi, cum a semita audite institutionis nusquam diverteret exhibitum exemplum in se conversationis. Comitabatur præterea virtus Dei virtutem verbi sui, et sanabantur per eum quique infirmi, ut et in hoc fidei servo suo promissio firmaretur Christi, Signa, inquit, quæ ego facio et vos facietis, et majora horum facietis. Tanta autem ditatus gratia Divinitatis, acceptum talentum Domini sui vario multiplicat tœnore, ut in gaudium Domini sui læta intraret vocatione.

8 Litterarum enim affluentibus imbutus copia, in docendis discipulis suis solerti instabat vigilantia; inter quos Bedam, qui inter Doctores Ecclesiæ clarus habetur, caro affectu præ capacitatis suæ vigore amplectebatur; quem secutus industrius tirunculus, a tanto pædago affluenter imbutus, et in exponendis Evangelicis, et in historicis rebus digerendis magnus enituit; et in historicis rebus digerendis magnis subtilissimis, inditam Britannicæ gentis hebitudinem purgavit, scriptorumque suorum dignitatem Romanæ Sedis acquisita auctoritate nobilitavit; quodque his majus est, servata innocentia vitæ, Deo fideliter studuit finetenus placere: ut cum san-

cto sanctus esset, et cum electo Magistro suo Sanctissimo Joanne in electione discipulatus Christi permaneret. Succedente etiam tempore, quem a primis sacrorum graduum ordinibus Deo mancipaverat, Sacerdotii dignitate hunc Bedam, cum aliis quibusdam suæ institutionis viris, dignos Deo adjutores promovit; ut tanto tenacius Christo vite suæ adhererent, quanto strictius complexi palmites ejus essent. Verum quia horum aliquorum memoria reliquæ vitæ, ex necessitate rerum convenientium, fuit inserenda, redeamus nunc ad acceptæ narrationis gesta evolvenda c.

6 Regnante inclito Anglorum Rege d Aldfrido, excedente humanis rebus felicis vitæ c Eata Episcopo, eunctorum votis poscentibus, maxime vero nutu Dei agente, hic dilectus Dei in ejus successit Episcopatu: unctusque in Christum Domini, opera auxit pietatis et fidei, competentia utique tanto ordini et divinæ dignitati, quæ licet omnia enarrare nequeamus pro numero sui, saltem ad aliqua explicanda accingamur, ad honorem et gloriam Domini, quæ utique veridicis tradita agnovimus testibus, et potissimum a f Beato Brithtuno: qui primo ejus erat Diaconus, et postea ejus dono et consecratione monasterio ab eo funditus constructo, quod Beverley dicitur, Abbas præfuit dignissimus.

10 Dedicaverat idem dilectus Deo Præsul ecclesiam in honorem Beati Michaelis Archangeli, in villula dicta Carneshoc, non longe a defluente amne Tynæ fluvii g. Hic frequenter, et maxime Quadragesimali tempore, quod a populari frequentia locus remotior erat, in jejuniis et orationibus et eleemosynarum largitionibus intentus Sanctus Joannes manebat; ubi cum quodam tempore turbam pauperum, solito suo more consolandam, jussisset introduci; convenit inter eos quidam miserabilis formæ vir. Nam et mutus erat a nativitate, et adeo h obscœnus lurida capitis sæditate, ut præoccupato a tinea toto circulo capitis, pro pilis horrebat raris et hirsutis quasi porcorum setis: quem sanctus Episcopus bene noverat, quia ad eleemosynam suam inter alios pauperes eum frequenter viderat. Tandem ergo dilectam Deo animam talis facies miseræ altius pungens, clementius tetigit; injectaque manu, ut erat benignissimus, mento pauperem comprehendit, i benexit, et in Dei nomine ut loqueretur præcepit. Præcedit Episcopus litteras quasdam et verba dicendo: ille qui mutus erat, soluto linguæ officio, subsequitur eadem ex ore Episcopi loquendo. Tandem post verba paulatim invadit orationis sententias, prout Præsul exigebat sanctitas. Fugatur etiam ab illo omnis illa horrida capitis contagio, vestiturque capillorum ornatu erispo et nigro; sicque consolatis reliquis pauperibus simplici alimonia, ille per Sancti Joannis merita redit ditatus multiplici miserationum Dei copia k.

11 Post hæc ergo B. Wilfridus Episcopus, qui longo tempore ab Episcopatu suo ejectus fuit a Romano Concilio et a Domino Papa Agathone Epistola accepta in patriam revenit, et Episcopatum Hagulstadensis ecclesiæ cum Synodali Concilio recepit, et Sanctus Joannes in Eboraco civitate Episcopatum accepit, et annis triginta tribus nobiliter tenuit.

12 Alio quoque tempore, cum inter faceret Sanctus Dei, pervenit ad vicum qui l Yatadini dicitur, ubi tunc erat Monasterium ancillarum Christi, quibus præerat Hereburgis dicta Abbatisa, mulier fide plena, et tunc ob adventum viri Dei cum filiabus suis in Christo valde jucundata. Refert ergo illico pia Mater cum luctu, conquerens sancto Præsuli, m consororem quamdam magna corporis ægritudine deprimi, nec aliquam spem vitæ ejus haberi. Precatur suppliciter ut eam dignaretur visitare: dicitque se in Dei pietate et ejus meritis multum confidere, quod

D et ad Sacerdotium promovit:

c

d

e

ordinatus Episcopus Hagulstadensis,

f

E

in ecclesia S. Michaelis quadragesimam peragit, //

h

scubioso muto loquenti dul

i

et sanitatem: F

k

fit Archiep. Eboracen.

l

m

brachium ob sectam Luna venam intumescens

A quod ei melius proveniret ex impositione manus suæ. Requirit beatus Pontifex causam morbi, discitque ab Abbatissa illam in quarta luna sanguinem minuisse; turbatoque corporis statu, brachium ejus miserabiliter intumuisse. Protestatur hoc comperto esse factum imprudentius, memoratque se a B. Theodoro Archiepiscopo magistro suo audisse, cum puer esset et ejus discipulus, periculosissimam esse in quarta luna imminutionem sanguinis, et non oportere hujusmodi curationes exercere in teneriori crescentis lunæ ætate, vel recenter erumpente fluentis pelagi rheumate. Victus tandem lacrymis atque precibus mœrentis Abbatissæ et consororum, infirmantis feminae intrat cubiculum: visoque nimio tumore brachii, signum opponit Crucis, prælibatque Deo intentius thura puræ orationis, consolatusque jacentem egreditur e domo. Sed cum languente femina effeacx permanet benedictio, et omnis illa cum recedente Episcopo recedit inflatio. Vix Sanctus conederat ad cibum, et Capnurgis (sic enim vocabatur) ad ejus Diaconum Brithunum, suum mittit nuntium, petens ut illi suum præstaret colloquium. Petita ille Episcopi benedictione cum iret, illam jam sanam obviam habet, discitque medelam curationis provenisse sibi per orationem Pontificis.

signo Crucis sanat:

VIDE APP. TOM VII MAJI NOT. 44'

n et dedicata ecclesia in Burton,

clanicam aqua benedicta,

B Post hæc vixit sana longo tempore, jucunda frequentans relatione curationem sibi a beato Præsule impensam.

13 Invitatus quoque hic Deo electus Pontifex ad dedicandam ecclesiam *n* villæ, quæ australis Burton dicitur, officii sui non instrenuus executor, accessit et dedicavit: perfectisque ut mos est omnibus, ad propria redire voluit. Is vero, cujus villa erat, qui eum invitaverat, precibus humillimis cum suis instat ut domum ejus intrare, et ex ejus obsequio prandium dignaretur suscipere. Cui cum Sanctus Dei Joannes diceret, magis Episcopum decere ad monasterium redire, et Deo in suis pauperibus servire, quam per domos divitum convivari; promissis sub hac gratia eleemosynis pluribus, et maxime a B. Brithuno idem pollicente persuasus, assensum tandem præbuit poscentibus.

o in alia dedicatione moribundum

14 Mater familias autem uxor ejus qui eum invitaverat, gravi corporis invaletudine distinebatur, ita ut plus tribus septimanis lecto decumbens periclitaretur. Quo comperto vir Dei, verus medicus animarum et corporum, de aquis ad dedicandam ecclesiam consecratis jussit eam potari; et ubi morbi dolor accius urgebat, ex eadem aqua rigari. Quo facto omnis morbus subito fugatur, et illa in novum sanitatis vigorem reparatur. Surgit mulier continuo, parat se ornatu suo, ingrediensque petit benedictionem, et convivantibus læta exhibet servitutem, tantanque valetudinem sibi collatam cunctis innotuit, ut pio Præsuli secumque sedentibus in potu fidelis pincerna serviens, nec semel ut quiesceret recederet. Videte quæso in Beato Joanne hic impletum, quod Christus promisit suis: Opera quæ ego facio et vos facietis. Ille Dominus noster domum intravit, socrum Petri febricitantem invenit, febres depulit, illamque sibi ministrare præcepit. Uterque unum et simile faciunt opus; sed ibi absque servo Dominus; hic vero per Dominum et cum Domino fidelis et prudens servus.

noster medicus, qui pressuris gravibus antidotis occurreret validioribus: visisque ex more funereis apparatus, magnus orator totus intro fertur ad cœlestia, et rogata obtinuit. Ad præceptum mox conversus, velociter eum sanari et surgere jussit, moxque recessit. Ille fugato morbo redditus vitæ, paululum hæsit stupens, utrum esset idem ipse. Caro ad vitam reparata cœpit exigere vitalia; mittit ad prandentem Dominum, petitque, ut aliquid sibi mittat ad bibendum. Exultant omnes, quod is petit bibere, de cujus paulo ante sollicitabantur funere. Porrigit illico inclitus Præsul calicem vini, jubetque sitibundam sitim ex eo refocillare. Quo hausto ille acceptis indumentis vestitur, ad convivantes ingreditur, et quia jam diu non manducaverat esurire se fatetur, et escam postulat. Lætari solenniter videres omnes convivas pro consocio reddito vitæ, venerari sanctum Dei virum mundo tanta clarificatum sanctitate, laudantes Dominum procul dubio, qui talia in suo Joanne favore operatur propitio.

D
EX MSS.

ANNOTATA.

a Colitur S. Theodorus 16 Septembris. Is Romæ consecratus venit Cantuariam anno 669, mortuus an. 690. Thomas Stubs osserit ab eo, ob excellentem in Scripturis ingenii vivacitatem, Joannem, id est Gratum Dei, appellatum. De eo plura infra num. 15 referuntur.

b Vitam S. Elfredæ illustravimus ad diem 8 Februarii, ubi num. 60 hæc S. Joannis ibi residentia ex Thoma Stubs adducitur, Bedu lib. 4 cap. 23 asserit, ex hoc monasterio Streneshalensi prodiisse quinque Episcopos, et hos omnes singularis meriti et sanctitatis viros: inter quos numeratur Joannes.

c Hic interponebatur iste titulus: Qualiter S. Joannes electus est in Archiepiscopum Eboracensis ecclesiæ. Verum quæ sub initio referuntur, pertinent ad ejus Episcopatum Hagulstadensem: et ejus Episcopatus Eboracensis erat perperam infra num. 14 insertus, et inde hic sub finem relatus.

d Hic est Alfridus nothus seu junior, a seniore Alfrido fratre apud Malmesburiensem et alios non distinctus, qui successit Eyfrido fratri, anno 684 circa Pentecosten occiso. Consule Ricardum Priorem Hagulstadensem cap. 10.

e S. Eatu, teste eodem Ricardo, mortuus est anno 685, inscriptus Fastis Anglicanis ad diem 26 Octobris.

f Bedu lib. 5 cap. 2 sequentia habet, quæ, inquit, dicere solet vir reverendissimus et veracissimus Berthun, Diaconus quondam ejus, nunc autem Abbas monasterii, quod vocatur Indera-vuda, id est insula Deirorum. Pro his in Vita *n* Mabillone edita legitur: Nunc autem Abbas monasterii, quod Beverlick dicitur. In Monasterii Anglicani tomo 1 pag. 170 dicitur obiisse Brithunus primus Abbas Beverlaccensis Idibus Maji anno Domini 733 et sepultus juxta S. Joannem. Hujus Vitam illustramus 15 Maji.

g Addit Bedu, non longe ab Hagulstadensi ecclesia, id est unius ferme miliarii et dimidii spatio. Videtur a Thoma Stubs, Arneshange dicit, id est Mons aquilæ.

h Bedu: Scabiem tantum et furfures habebat in capite, ut nihil nunquam capillorum ei in superiore parte capitis nasci valeret: tantum in circuitu horridi crines stare videbantur.

i Bedu. Signum sanctæ Crucis lingue impressit. ubi et reliqua accuratius profert.

k Hæc ad num. 25 perperam translata culpa amanuensium, reposuimus, uti et habet Vita apud Mabillonem. Ricardus anno uno solum et forte non integro Hagulstadensi ecclesiæ præfuisse asserit. Factus erga esset Archiepiscopus Eboracensis anno 686. Scilicet,

EX MSS.

A *ut Beda ait lib. 5 cap. 5.* Cum Wilfridus in Episcopatum esset Hagulstadensis ecclesie receptus, est idem Joannes defuncto Bosa Episcopus pro eo Eboraci constitutus. *Vitam B. Bosæ dedimus ix Martii, quando cum dicto anno 686 obiisse diximus. Vitam S. Wilfridi illustravimus ad diem 24 Aprilis.*

I Yatadin, *Beda Vetadum aut Wetadum in Vita apud Mabillonem Humedatum.*

VIDE APP.
TOM. VII MAII
NOT. 45, *

m *Beda dicitur, filia carnalis Abbatissæ.*

n *Beda cap. 4 villa a monasterio Beverlaco duorum fere millium spatio separata. Eidem Comes Puch dictus, cujus filia Yolfrida, monialis facta apud Beverlic, obiit 3 Idus Martii anno Domini 742; cujus ossa sepulta sunt Beverlaci. Puch cum filia delit manerium de Valkingione. Ita Vita S. Joannis in Monastico Anglicano.*

o *Beda cap. 5 Addi dicitur, ubi eadem narrantur.*

CAPUT II.

Alia miracula ante et post obitum. Tempus Sedis et mortis.

Post Syno-
dum

Magnificavit Dominus illum in conspectu Regum, et in conventu Principum ostendit illius gloriam et meritum. Regali edicto conveniunt Primates regni: convenit etiam cum aliis et hic vir Dei. Adfuit quoque et ipse a Osredus Rex, vir religionis et fidei: et communi tractatu fidelium ordinationes ibi constituunt multarum rerum utilium. Nam et injuriæ ibi corriguntur, leges Dei sanciantur, pacis æquitas firmatur, res ecclesiarum et monasteriorum Regis munimine corroborantur. Quibus feliciter statutis, Dominus Archiepiscopus, Dei gratia et nomine et officio Joannes, Regem cum suis ad mensam suam invitat: gratifice obedit, ut decebat, comitatusque Proceribus suis discumbens ad nutum assedit Pontificis, utiturque cum carnalibus epulis celestium monitis. Quibus cunctis affluenter reffectis, audite quæso cordibus intentis, audite et hic operationem Dominicam, videte et hic assertionem Evangelicam: Opera quæ ego facio et vos facietis. Implete, ait S. Joannes pincernis suis, implete tres hydrias, unam vino, aliam mulso, tertiam cervisia.

Regem Os-
redum ex-
cipit con-
vivo:

ibi tres hy-
dria ab eo
benedictæ

manent in-
exhaustæ:

apparentem
supra oran-
tem colum-
bæ speciem

17 Quibus impletis usque ad summum, Joannes, qui et gratia Dei, extensa manu benedixit et propinari præcepit. Hauriunt pincernæ crescentia hydriarum fluente fecundis calicibus, et per lætos convivas propinando redeunt frequentius: hauriunt inexhauste, nihilque in hydriis apparet toties hausisse; nam semper redundant ad summum usque. Potantes ipsi stupent renovato nectare, quodque bibunt mirantur crescere, et placita dulcedine et mirabili cœlesti exundatione. In hujus potus crescenti valentia recolite nuptias in Cana Galilee: nam ibi Architrachus vinum bonum esse pronuntiat. In exundatione autem hydriarum trium, mementote Domini convivii, quo quinque millia hominum et eo amplius satiavit, et considerate in vestris cordibus, quid per Joannem suum operatur Dominus suus. Legitur ibi quia viso signo vini crediderunt in Jesum sui discipuli: hic quoque Rex Osredus Principesque sui experti sunt, viso hoc signo, esse in Joanne suo gratiam Dei: veneratusque Dei hominem, vocat ad se ejus pincernam, Brithredum nomine; lætusque regia jucunditate; Optime, inquit præfecisti in servitute tua: nam et optimo petu et mirabili a Domino tuo relecti sumus affluenter, sanctitateque Sancti lætificati quam vidimus, discedere nunc habemus cum ejus gratia.

18 Audite, quæso, adhuc Dominum in exemplo sui mirificantem Joannem suum, exhibentemque novum sanctitatis ejus indicium, Si quando in Metro- poli Eboraco, Archiepiscopatus scilicet sui Sede, eum

contigisset morari, amplectebatur valde Basilicam Sancti Michaelis Archangeli, ibique excubias celebrabat soliti operis sui: contigua enim erat mansioni suæ. Unde accidit quadam vice ut eo latenter agente inibi illas orationes suas, visibiliter cernendam se in specie candentis columbæ illi præberet Spiritus sancti majestas, flammeo splendore corusca, supra caput orantis Episcopi Sedis suæ gloriam [ponere] dignata. Deus æterne et benignissime, de quamundo corde processerunt orationes illæ, quæ sancti Spiritus præsentiam obtinere: illam inquam, eandem, quæ in Jesu filio Dei baptizato apparuit in Jordane! Quam placitæ ascenderunt in conspectum Divinitatis, fidelibus etiam perlata internuntiis, quæ tantum referunt effectum virtutis! Irradiat ergo per quæque foramina et fenestras basilicæ illa immensa claritas majestatis inclusæ, acsi relicto æthere sol illuc commigrasset, splendoremque suum in ejus loci angustias inclusisset. Utque rei veritatem digna prosequamur laudum novitate, vere includebatur ibi sol justitiæ Deus, in suo inclusus Joanne, illuminans eum gratia Spiritus sancti, nec eum ullo errore permittens obtenebrari.

19 Cuncti hoc videntes stupent, ut de re insolita, miranturque quæ esse possint illa luminaria, unde tot lucis radii tanto lucent splendore tantaque emicarent claritate. Accessit tandem b Sigga ejus Diaconus, pessuloque soluto aperit ostium, participatque gloriam visionis. Videt Sanctum Pontificem, intentis in cælum luminibus erectisque manibus, in conspectu Dei effluentem sicut aquam animam suam, et in ejus capite columbam super nivem candidam. Cujus viso candenti splendore Diaconus velut decoctus, facie contracta in rugas, tota cute pœnas excepit temeritatis illatæ. Sensit Sanctus Dei Diaconum participem visionis: et quamvis irritatus, habitum tamen non exiit mansuetæ intentionis. Accitum ergo ad se tactu emaculat dexteræ, compositaque in pristinum decorem facie obsecrat, protestatur, adjurat, ne quoad ipse in hac vita viveret visionem illam alicui mortalium detegeret. Audistis Dominum Jesum, post gloriam divinitatis suæ ostensam in monte Petro Jacobo et Joanni, descendantibus illis commendantem taciturnitatem, donec filius hominis resurrectione sua mortem calcaret, et vitam mortuis repararet. Videtis et hic Joannem imitatore Domini sui, testem divinæ glorificationis suæ quasi mercede conducere, precibus alligare, ut visa conticeret, donec hoc mortale exueret et beatæ immortalitatis gloriam indueret. Dubitandum ergo non est, quin hic Sanctus Dei magnæ puritatis fuerit in conspectu Dei in cœlis, qui tantæ claritatis compos factus sit coram hominibus in terris.

20 Habuit etiam et alium testem signorum, quæ per eum propitia gessit Divinitas; c Herebaldum scilicet Tenemuthenensis cœnobii, qui ejus discipulus a puero et doctrina erat imbutus, comesque commaneus individuus. Testabatur hic sæpius, se bene etiam per seipsum comperisse, hunc S. Joannem vere esse sanctissimæ vitæ; qui inter alia multis infirmis præstita beneficia, ipsum de morte reduxerit, et subitæ sospitati condonaverit. Dicebat semel contigisse conviantem cum suis hunc earum Dei hominem devenire in planioris viæ grata spatia, cujus jucunda plantie delectati juvenes, militari consuetudine precantur hunc Dominum suum, ut liceat eis equos suos in eodem probare inoffenso campi æquore. Quod cum primo vir Dei pro levitate ducens, denegaret; tandem petendo instantibus, Agite, inquit, ad libitum: Herebaldus vero maneat mecum. Quod ille audiens juvenili cœpit tristari levitate, quia recenter datum ab Episcopo equum, cui insedebat, volebat probare.

et locum
mirabiliter
illustratum

E
b
curiose ob-
servans
Diaconus
punitur,

et sanatus
lacere rem-
jubetur:

F

c
Herebaldus
discipulus

A 21 Tandem ergo cum laxis frænis omnis campus discurrentibus perstreperet; Herebaldus, ac si invitus et quasi incitatum equum retinere non posset, reclamante Episcopo evolat, volucrumque cornipedem laxioribus frænis ad cursum concitat. Testari solebat idem Herebaldus, se tunc audisse ab Episcopo post tergum clamante: Male, inquit, agis discedens a me, et hoc modo cognosces. Vix finita comminatione viri Sancti equus labitur Herebaldi: excussusque Herebaldus super ingens saxum, ruina decidit præcipiti, capite confringitur, interioribus discinditur, debilisque manu et pollice redditur. Turbati omnes eo concurrunt, relictis equis ad terram prosiliunt: sed is qui colliditur magis videtur absque sensu quam sapere, inagis putatur mori quam vivere. Tenditur super moribundum papilio, et ejus causa per spatiosum aquor cujusque frequentatur obumbratio. Dolent omnes cucurrisse, sed nesciebant quid de cursu providisset Deus ipse.

22 Sanctus autem Dei de ruina mœret specialiter dilecti discipuli, compositisque saccis in tentorio insomnem noctem ducit, propitiumque Dominum inobedienti suo propitiari precibus et lacrymis convenit. Et valde mane ad debilitatum carum ingreditur: primum oratur, et deinde dulci affectu ex nomine compellatur Herebaldus. Et mirum in modum, cum a præcedentis diei hora septima usque ad illud mane quasi exanimis jacuerit, a Sancto Dei vocatus, quasi de gravi somno excitatus, oculos aperit, et in virum Dei intendit. Interrogat pius Doctor utrum agnoscat colloquentem sibi, moxque respondet ægrotus voce lacrymabili: Tu es, inquit, Joannes Episcopus dilectissimus Dominus meus. Et ipse, Putasne, inquit, ex instanti periculo cum vita posse evadere. Scio et credo, inquit ille, si per preces tuas hoc mihi Deus annuerit. Quid plura? Imponit præsul Dei manus confracto capiti, sacratas aquas debilitato irrorat corpori; Deum invocans cernuus illi inspirat, deinde Cruce signat, et subitam medelam Deus præstat. Hoc sæpius idem ipse referebat postea longo vivens tempore: maturiorque ætate, factus est Abbas vigilantissimus eo in loco, ubi pelagus influit Tina fluvius; unde et Tinemuta idem dicitur.

23 Referebat etiam venerabilis vitæ Abbas ille, cujus supra meminimus, quod quadam vice hic Sanctus Dei Joannes Beverlacense monasterium adierit, duabus causis poscentibus: ut scilicet gregem Dei inibi commorantem in obsequio Dei commonefaceret salutis suæ, et ut in temporalis substantiæ administratione nihil illis abesset, quo minus divinis intenderent. Ibi cunctis manifestum dedit prompta Dei largitio, quantæ integritatis præconio apud se extiterit hic suus magnus servus. Paraverat idem venerabilis Abbas balneum jam defesso ex instanti senio præsul. Quo post longius protractas ex more suo psalmodiarum et orationum celebrationes abluto, postulat Abbas ut cellarium ingrediatur, et quæ Deus ibi in usus servorum suorum præstiterat, benedicere dignaretur. Quibus ad votum Abbatis impletis fessus senex consedit; quem Abbas humiliter consultit, utrum post balneum aliquantulum vini degustare velit. At ille placido vultu dicit sibi placere, si ad manum possit sibi venire. Detulerat autem pridie quidam mercator a civitate eidem Abbati flassconem vini: quem lætus suscipiens, in cellarario reponi jusserat ad opus ejusdem sanctissimi viri.

24 Accersitur Brithredus pincerna, jubeturque ut vinum propinet Episcopo in vitrea phiala. Qui dum festinus paret jubenti, properantius agens ex affectu obsequii, incautius reliquit dependentem in pariete prædictum flassconem vini: qui ex alto corruens per medium rumpitur, ita ut in duas partes divideretur. Sed quia is, cui potus ille servabatur, vas electæ

integritatis Deo erat, nil mirum quod ipse Deus potum illum in partibus vasis divisis conservaret. Nam hinc inde semota pars a parte stabat, vinumque in se quasi congelatum liquorem vel solidam crystallum continebat. A cujus ruentis sonitu permotus idem pincerna Brithredus currit intro, invenitque quod ibi actum erat divinitus. Sed quia hujus rei relationem ingrati sciebat ei cujus agebatur meritis, accersitum quemdam Fratrem, Plechelmum nomine, introducit ad visionem rei insuetæ et mirabilis, ut testimonium haberet in tempore relationis. Suscipiunt ergo illud in alio vase, gratias agentes Deo, qui talia operatur in S. Joanne complacito vase inhabitationis suæ.

25 Multa quidem et alia signa per eundem Dominus operatus est. Quotquot enim vestimentum ejus cum fide tangebant, omnium infirmitatum suarum celerem sibi sanitatem advenisse gaudebant. Dum autem quadam die ad Sanctum Joannem Episcopum multa conveniret turba, ut sacri Chrismatis unctionem acciperet, quemdam juvenem mortuum inter alios sacri Chrismatis unctione linivit, et sic de morte ad vitam rediit. Similiter et dæmonem ab homine quodam expulit; insanos et infirmos semper sanavit, ubicumque eos invenit; sed et tempestatum habebat potestatem per sancti Spiritus vigorem.

26 Nec mirum si graciosus apud Dominum et homines hic electus Dei Joannes extiterit, ntpote qui a magistro et doctore clarissimo et inter Theologos facundissimo sufficienter edoctus sit, Theodoro scilicet Cantuariensi Archiepiscopo, de quo Sanctus Beda refert in Ecclesiastica Anglorum historia: Erat, inquit, tempore Ceddæ Episcopi Romæ quidam monachus, nomine Theodorus, natus Tharsi in Cilicia, vir et seculari et divina litteratura Græce, et Latine, et Hebraice sufficienter instructus, probus moribus, et ætate venerandus, qui ordinatus a Vitaliano Papa Britanniam missus est, et venit ad ecclesiam suam Cantuariæ, secundo postquam consecratus est anno. Hic etiam Theodorus in suam suscepit disciplinam quam plures de regione Britannica, inter quos quemdam habebat magnæ sanctitatis discipulum, nomine Joannem, quem postmodum vidimus Archipræsulem metropolitice ecclesiæ B. Petri Eboracensis tempore Alfridi regis ordinatus, quem Dominus Jesus Christus tantum dilexit, ut ei in columbina specie Spiritum sanctum divina celebranti transmiserit. Fuit autem Theodorus in Archiepiscopatu Cantuariensi per annos viginti et unum, menses tres, dies viginti et sex, et sic migravit ad Christum. Joannes vero multos quoque Diaconatus ordine et Presbyterii sanctificavit honore, de quorum collegio Sanctus extitit Beda, qui multa Apostolicæ fidei scripsit utilia. Ipse etiam Joannes habebat quemdam magnæ sanctitatis Diaconum, nomine Brithianum, quem in monasterio suo, quod Beverley dicitur, Abbatem sanctimonialis vitæ constituit. Idem vero Joannes Episcopus omnes ad se venientes ad viam veritatis convertit, et pro grege sibi commisso et omni populo Christiano jugiter et sine intermissione oravit.

27 Mansit autem in Episcopatu hic Christi athleta Joannes et triginta tribus annis, octo mensibus, et tredecim diebus, et postea cum jam Episcopatum præ majore senectute circuire non posset, suo Sacerdote Wilfrido cum totius populi electione Pontificatum commisit Eboracensem, et ipse cum consilio S. Brithuni Abbatis sui Beverlacum petiit, et ibi diu in Dei servitute persistens, Nonis Maji vitam feliciter finivit: et sic ad cœlestia regna conscendens, sepultus est in porticu S. Joannis Evangelistæ, in monasterio suo, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo

D
EX MSS.

d
Ejusdem alla
miracula.

E

Laudatur
Joannes a
sui magistri
S. Theodori

F
et discipulo-
rum sancti-
tate.

g
Relicto Epi-
scopatu, Re-
verlaci obit
an. 721

f
g

alabente
equo excussus
in saxum

et moribun-
dus a Sancto
sanatur:

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 46 *

reduci a bal-
neo adserva-
tum vinum,

fracta lage-
na consistit
in effusum.

A *EX MSS.* tingentesimo vicesimo primo. In eodem autem loco ubi sepultus est, per ejus merita infirmi sanantur, dæmones effugantur, cæci illuminantur, surdis aures reserantur, mutis verba reparantur, claudis vestigia condonantur, cuncta genera dolorum effugantur, ejusque interventu crimina nostra delentur, et gaudia cœlica conceduntur, præstante illo, cui cuncta famulantur *h.*

h
Sanantur energumenus febricitans
28 Dominus et salvator noster Jesus Christus multa miracula per dilectum suum Joannem operatus est. Quorum primum hoc est : accidit quodam tempore, ut quidam ardore febrium oppressus ad sanctum ipsius sepulcrum pervenerit, ac sensu alienatus, dum ibi diu devolveretur, tandem spiritus malignus ab ipso fugatus est. Qui et integræ sanitati per S. Joannis merita restitutus, assumpto baculo suo, ad propriam domum perrexit : atque ipsum postea numquam eadem infirmitates invaserunt.

i
et Sacerdos a S. Joanne ordinatus
29 In quodam postea tempore Abbas Brithunus invitavit Abbatem *i* de Swina in anniversario die S. Joannis ad Beverley, habentem secum illuc quemdam Presbyterum, nomine Druchwald, qui et tanta infirmitate detinebatur, ut vix illuc ire poterat. Item postea cum Abbas de Swina domum redire proposuit, rogatu suo Brithunus Abbas ipsum infirmum Presbyterum, donec incolumis fieret, in custodia recepit, et maxime propter invocationem nominis S. Joannis atque amorem. Cum quo et ipse Abbas de Swina quemdam Diaconum suum, qui vocabatur Adde, quatenus proeuraretur attentius, reliquerat : cui enimvero Abbas Brithunus Wlverd Presbyterum addiderat, ut ipse infirmanti Presbytero omnia in procurando necessaria famularetur. Tunc autem qui infirmabatur Sacerdos rogabat ipsum Brithunum Abbatem, ut corpus suum si obisset inibi in cœmeterio illo sepeliri permetteret : quia ipse Sanctus Episcopus, inquit, se antea ad Sacerdotalem promoverat gradum. Quod postquam impetraverat eidem ipse Presbyter gratias prece supplicii atque devota persolvit.

gravissimo morbo detentus.
30 Insequenti vero nocte in tantum aggravabatur infirmitate, quod cum vivus minime putabatur posse transire. Mane autem facto ipse Abbas venit ad ipsum, dicens ei : Credo cito melius te fore futurum, si allatus fuisses ad monasterium, in quo sunt multæ reliquiæ sanctorum Martyrum. Hoc idem quoque [ait] se credere ipsum : et contestans continuo, post horam tertiam allatus est in ipsum monasterium, ipsi etiam Deo grates referens, quia in ipsum vivus meruit introire. Et cum intentius ante altare S. Joannis Evangelistæ orasset, inde ad sepulcrum ipse progressus est, supplicii eum prece deprecans, quatenus sibi in infirmitate sua erga suum medicum dignaretur auxiliari. Ac sæpius gratia impetrandi commemorata, quam erga Deum habebat, inde progrediens monasterium S. Martini, quod in se continebat multas quoque Sanctorum Martyrum reliquias, ingressus est. Quarum igitur impressione ut signum Sanctæ Crucis fronti suæ intentum est, ac eo regresso ad tumulum sancti Confessoris, continuo ab ipsa infirmitate qua detinebatur curatus est : et postea sanus et incolumis domum rediens, hoc ipsum miraculum, quod in se factum fuerat cum ingenti lætitia sæpe et multum solebat referre.

sanctimonialis contracta
31 Quodam etiam tempore contigit quandam Sanctimoniam de Esecb, cujus manus contractæ erant, membraque universa in valetudine detinebantur, ad Sancti Confessoris tumulum devenisse, ac sui universi languoris sine mora curationem inibi recepisse, per intercessionem ipsius Sancti Confessoris. Sanitate igitur recepta, ipsa multis hominibus

in eodem die quo curata est propinando ministravit : D et in ea postea sanitate multis vixerat annis. Et hæc per intercessionem hujus Sancti Confessoris fiebant, ad laudem et honorem Creatoris nostri Jesu Christi, qui vivit et regnat Deus per omnia secula seculorum.

ANNOTATA.

a Osredus regnavit ab anno 705 usque ad annum 716, qua belli infortunio interemptus est.

b S. Sigga, Diaconus S. Joannis, dicitur in *Monastico Anglicano*.

c *Beda hæc refert cap. 6 et Herebaldus, inquit, tunc in Clero illius conversatus, nunc in monasterio, quod est juxta ostium Tini fluminis, Abbatis jure præest, uti hic sub finem dicitur.*

d *Hic interponebatur laus discipulorum quam transferimus ad finem numeri sequi. et electio ad Eboracensem Archiepiscopatum, quam dedimus suo loco num 11.*

e *In Episcopatu utroque, sive ab ordinatione in Episcopum.*

f *Hic est S. Wilfridus junior, cujus Vitam dedimus 27 Aprilis.*

g *Beda ibique Deo digna conversatione complevit, omissa particula diu, pro qua substituunt Thomas Stubs et Auctor Vitæ S. Brithuni quatuor annos. Ricardus annos tres asserit : at non integros duos reperimus. Nam Eata mortua anno 688, et forte 26 Octobris, etiamsi paucis solum diebus interjectis fuerit ordinatus Episcopus, et in illa administratione permanserit annos 33, menses octo, dies 13, antequam relicta Sede migravit Beverlacum, pervenitur ad annum 719, et mensem Julium et ultra octavam diem : unde ad hunc diem VII Maji anni 721 vix decem menses ultra annum possunt superesse : quod sufficit ut dicatur ibi adhuc diu perstitisse.*

h *Quæ sequuntur miracula. ut ex novo apparet exordio, aliunde adjecta sunt.*

i *Abbatæ Swinensis in agro Eboracensi mentio celebratur in Monastico Anglicano pag. 1026, cui ex hoc loco ejus antiquitas adstruitur, cum hæc contigerint ante annum 733, quo Brithunus Abbas obiit.*

ALIA MIRACULA

Auctore Willelmo Kecallo, Clerico Beverlacensi. Ex eodem MS.

PROOEMIUM.

Dominis amicis suis, Christo præposito et Magistro Jesu, Ethal et Thur, Willelmus, B. Joannis Clericorum minimus, salutem, cum totius bonæ voluntatis affectu. Ex multo tempore quædam B. Joannis miracula, quæ præsens vidi, vel veridicis agnovi comprobata testibus, memoria desideraveram commendare ; ex intimo cupiens tanti tamque beati Patris miraculorum insignia circumquaque divulgari, ne sub modio tecta laterent, vel temporum labilitate omnimodis incognita transirent. Timens vero ne præsumptionis arguerer, si coram sapientioribus ad sapientis officium qualiscumque dictator accederem, a diu desiderato retraxi manus officio. Sunt enim quam plures, qui reprehensionis jaculo simplicium facta confodiunt, et venenosæ detractionis invidia tabescentes, aliorum laudabiliter gestis derogare contendunt : ad redarguendam quorumlibet vitam satis curiosi, sed tamen ad sui correptionem desidiosi, ad blasphemie contumeliam prompti alterius dicta nulla laude prosecuturi : in quorum consilium non veniat anima mea, et in cœtu illorum non sit gloria mea. Licet vero rhetoricæ perorationis verba non habeam, quibus tanti Patris facta

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT 47 *

F

Miracula scribit,

seposita obtrectatorum contumelia,

A facta Ciceroniano digna stylo commemorem; hinc debitæ servitutis obligatus obsequio, hinc mutuæ dilectionis obsequium dare volens imperio, vestræ benignitatis dispositionibus supplex obtempero. Existimo enim caritatis vestræ dulcedinem ad hoc opusculum mihi maxime profuturam; cum minus doctum, solo dilectionis instinctu ad scribendum compellitis, et ad unum subeundum meam imbecillitatem discernitis, vestra quadamtenus sustentandum prudentia, et solerti perficiendum eloquentia.

2 Sed ne videar, si non obtemperavero, vestrum offendere dilectionis affectum, misericordia præeunte Divina, et beatissimi Joannis, de quo sermo fiet, subsequente gratia, injuncto caritatis vinculo, libens colla submitto. More itaque navigantium cybaram fragilem fluctibus inducam; nec sublime carbasa tendens, humili fultus remigio, juxta placata suleabo littora; ne in altum prorumpens navicula, procellosi maris subruatur fluctibus, et incauta Charybdis absorbeatur voragine, quæ tutius sedato vehetur littoris in margine. Ne igitur humilitatis meæ devotione desit adminiculum, egregius Pater Joannes et clemens Patronus noster, opus suum suo corroboret patrocinio, animumque scribentis æquo gubernet moderamine; et ne per devia vagando a tramite veritatis exorbitet, ipse docendo laboris adsit exordio, ipse regendo, laudis suæ præconia concedat sine terminare felici. Si quid vero verborum meorum serie incomptum, vel rudi paratum stylo, vestra senserit solertia; scriptiois insolentia corporisque langnor, cum non minima mentis, quibus graviter afficior, excuset molestia; quam citius deliniri spero largiflua viri Dei clementia, si ægro-tantis mens pro posse laboraverit in illius propaganda laudis et exultationis gloria. *Hactenus Prologus, ubi Ethal et Thur videntur dimidiatis tantum nominibus in principio scribi, integrè forsàn scribendi Ethalredus et Thurstinus.*

CAPUT I.

Invasores puniti. Pluvia impetrata. Cæcus illuminatus. Amens monstruosus anatus. Suspendendus poenitens liberatus.

Postquam Anglorum regnum a Willelmo Normanorum Duci, militi quidem strenuissimo et egregio viro, volente vel permittente Dei dispositione, bello subjugatum est, devicto *b* Rege, et totius regni fere superatis Primatibus et interfectis; potita victoria, Princeps memoratus Angliæ adeptus est gubernacula et non multo post evoluto temporis intervallo a bonæ memoriæ Aldredo, venerabili Eboracæ Metropolis Archipræsule, *c* sceptro sublimatus Regio, regni Diadema suscepit. Hinc vigilantia cura et militaris exercitii studio, quo erat præditus, post bellici tumultus sævitiam reformandæ pacis laboribus insudavit, ut restituto Rege et Primoribus sibi pacificatis, pacificaretur et regnum, et totius patriæ populus redintegrato pacis fœdere unius Principis subjugaretur imperio. Invidiosa vero venenosi serpentis instigante nequitia, quæ destruedæ pacis, et concordia fœtoribus suis vires a primordio callida subministravit versutia, plebs Aquilonalis Provinciæ: (quoniam ab Aquilone pandetur omne malum) barbaræ nationis feritate vasana, novi Principis dispositionibus renuit mancipari; ex infausta Primorum consuetudine, tumultus magis quam pacis, secordia libentius quam concordia, cupiens exercita cædibus insistere. Doluit discreta Principis mansuetudo super indiscreta plebis animositate; et quam pacis unitati nulla teneritate valuit subjicere, hostili devastatione decrevit exterminare, ne partis illius

contagio contaminaretur regni totius integritas.

4 Congregata igitur non minima multitudo populi, Rex gravem commotus in iram, ad Eboracum usque pervenit, eamque violenta bellantium expugnavit audacia, funditusque devastavit *d* incendii sævitia, non sine magna civium strage, quibus præclaræ civitatis regebatur opulentia. Deinde voti compos, locum, sed non propositum mutans; per adjacentes pertransiit Provincias, et Regali edicto feroci præcepit exercitui, ut castra, villas, et vicos eum omni habitatore suo, ferro, flamma, fame persequerentur; nec prius ab incepto desisterent, donec jam devictæ plebis residuum hostili pessumdaretur exterminio, et a facie totius regionis eorum deinceps deleteretur memoria, qui primo Regalia parvipenderent instituta. Hujus tempestatis sæviente procella, ab homine usque ad pecus, periit quicumque repertus est a civitate Eboracensi usque ad maris Orientalis confinia præter illos qui ad ecclesiam B. Joannis Beverlacensis, quasi ad azylum, confugerant. Præcedentium namque Regum temporibus, maxime *e* Adelstani Regis Anglorum egregii, largiflua libertate, pro pacis tuitione prætaxata, celebris habebatur ecclesia; unde et ab incolis frequentabatur sæpius et honorabatur attentius.

5 Cumque fama divulgante, inter hostes publicaretur desolatæ plebis multitudinem ibi pacis habere refugium (Regis enim et exercitus sui haud procul inde tentoria habebantur) quidam cæca cupiditate percussi, et infrunitæ rapacitatis sollicitudinibus assueti, Beverlacum petierunt, cupientes inermis populi spolia sæva crudelitate diripere; ingressique villam, cum neminem nequitia suæ resistentem invenirent, intus avaritia, foris armorum virtute furentes, ad septa cœmeterii, quo territa populi multitudo tutius conflexerat, ausu nefario progrediuntur. Inter quos Primicerius erat *f* Turstinus (sic vocabatur nomen ejus) quemdam spoliare volens irrui in miserum, quam celerius ad munimina pacis tendentem; abstracto quo erat præcinctus gladio, per medium plebis attonitæ super emissarium furens insequitur. Sed quia fugientem extra ecclesiam impedire nequaquam poterat, non dedit honorem Deo, sed jamjamque Dei miseratione evadentem intra valvas ecclesie usque subsequitur.

6 Fit subito trepidantis populi cursus, cum clamore B. Joannis soliti protectoris sui subsidium unanimiter implorantis. Nec mora: pauperum suorum miserantis Dei miserta est propitiatio, et in pacis violatorem Dei ulciscens subsecuta est ultio. Qui enim paulo ante ferocitatis frendebat furiis, equo quo residebat attonitus horruit; et facie jam deformi post tergum versa, manibus pedibusque tortis, velut monstrum informe, cunctorum qui aderant in se admirantium ora convertit. Plebs itaque lætabunda multimodas prorupit in laudes; et in beati Sacerdotis sui Joannis virtutibus, Salvatoris omnipotentiam, unanimi voce magnificabant. Stupefactum vero milites, qui simul advenerant, per Sanctum Antistitem perpetrata Dei videntes magnalia, projectis quibus induebantur armis, sævitiaque mentis mitigata, qui prius ad diripienda grassabantur, ad viri Dei suffragia impetranda convertuntur: deinde cum summa festinatione ad exercitum revertentes, erroris sui crimeu Regis sollicitudini patefaciunt. Cognita virtute Sancti Confessoris Rex non mediocriter contristatus est super infortunio dilecti sui militis: verensque ne de suis supradictis consimiles in similem laberentur offensam, quod deliquerat imprudens militaris audacia, Regia providit pacificare prudentia.

7 Accersitis igitur ad se sapientioribus ecclesie præmemorata

adductus
obligatione
et caritate

et fretus
patrocinio
S. Joannis.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 48 *

Willelmus
Conquistor
potius Angliæ

Nordhumbros
resistentes
aggressus,

D
EX MS.

Eboracum
expugnat,
d

et cuncta
vastari
comburique
circumqua-
que permittit:

E

ad Beverlacum
diripiendum
milites acce-
dunt,

sed Turstinus
duktoris

F

facie post
tergum versa
emendatur:

A prae-memoratae viris, sanctitatis insignia praelecti Sacerdotis Dei diligenter illis narrantibus didicit; qualiterque Beverlacen-sis ecclesia, nobilium temporibus Regum, excellentiae et libertatis honoribus fuerat sublimata, solerter investigavit: et ne praecedentium Patrum munificentia impar existeret; quaecumque principum liberalitate vel primorum quorumlibet pia devotione praefatae fuerant ecclesiae collata, Regiae Majestatis nutu corroboravit, et auctoritate sigilli sui firmavit. Praeterea manu largiflua pre-memoratam donariis decoravit ecclesiam, et *g* possessionibus amplificavit: quatenus beati Confessoris suffragantibus meritis, suarum culparum sequeretur veniam, et post temporum curricula celeberrimae suae donationis haberetur memoria. Porro ne ferocis exercitus sui in civitate, sicut solet, firma pacis dissolveretur constantia; procul inde figi tentoria praecipit prudens Principis providentia. Legati vero admirantes tanti viri benignitatem et sermonum humilitatem, cum gaudio reversi sunt; oblatisque Deo beneficiis, quae a Rege suscepta et suspensa, Cleri populi-que corda confirmaverunt: et cujus nuper imperii formidabant potentiam; nunc supplices pro illius prosperitate Salvatoris flagitabant clementiam. Fiebat interea pro supradicti militis excessu supplicantis familiae frequens oratio; quem jam seminecem salutifero correctionis verbera castigatum, cum sapius ante sepulcrum viri Dei deferrent, divinae propitiationis respexit miseratio; propulsoque languore per merita Sancti Pontificis, non post multos dies pristinae restituitur incolumitati. Qui sospitate recuperata, reversus ad propria, non est oblitus quin rediret et daret gloriam Deo; et dum vitales carperet auras, munus, quasi capitis sui tributum, liberatori suo Joanni, beneficii memor accepti, quolibet anno solite persolveret.

et Turstinus pristina restituitur sanitati.

VIDE APP. TOM. VII MAII NOT. 49.
In summa terra siccitate

ad instantiam Canoniorum Eboracensium

in annuo festo corpus S. Joannis circumfertur;

B 8 Attendat caritas vestra, et pie devotionis affectu percipiat, quam excellentis meriti fuerit apud Deum Sanctus iste: qui non solum qualibet oppressos animi corporisque molestia, solita depellit misericordia; verum etiam aeris incommoditates prosperantur illius intercessionis gratia. Quodam namque tempore peccatis filiorum hominum exigentibus, intemperati solis ardor tantus terrae superficiem torrebat, tantaque siccitas aeris imminerebat; ut fructuum segetumque species omnes pene frustrarentur, et per totum verni temporis spatium nulla pluviarum effusione terra longo solis ardore combusta foecundaretur: unde penitus defectis humoribus rimarum crepedine circumquaque dehiscens, transcuntium iter impediabat; et languentibus herbis pascua pecoribus deficiebant. Cumque populus omni consolatione remota, irae Dei comminantis taedio languesceret, nec aliquod urgentis infortunii remedium exspectaret; quidam viri religiosi, Eboracensis ecclesiae Canonici, communi Fratrum devotione ad impetranda B. Joannis sapius probata suffragia Beverlacum venerunt; ut illius meritis perurgente propulsa calamitate, luctuosa cunctorum querimonia commune verteretur in gaudium. Et quoniam sancti Pontificis dies solennis instabat, affectu supplicii rogant, et rogando benigne collaudant, ut beati viri corpus circa ecclesiam, licet tali die non consuevissent, honore debito deferretur; quatenus duplicato tantae solennitatis gaudio coadjuvante, plebis augmentaretur devotio. Complacuit universis pia virorum sollicitudo; et communiter amplectuntur illorum vota, temporis aërum periculis profutura. Praeparatis igitur omnibus prout diei dignitas exigebat, beati corporis sarcinam piis subeuntes humeris, Clerus laetabunda voce, plebs summa cum devotione, utrique cum non mini-

ma cordis contritione, progrediuntur. Tanta quippe serenitas in aere perlucebat, ut nulla prorsus nubium vestigia per omnem caeli ambitum apparent.

9 Jam modicum processerant, cum subito parvula nubes, imbriferis concita ventis, visa est: quae crescens, et sinus in latum extendens, mirabili festinatione praecedentem obfuscavit serenitatem, et solis irradiantem obtenebravit faciem. Mirantur universi qui aderant, subitanam temporis immutationem; nec haesitantes, quin esset immutatio dextrae Excelsi, altitudinem caeli lacrymosis attingunt clamoribus, et summi Judicis iram sancti Pontificis opitulatione assiduis avertunt precibus. Cum jam partes ecclesiae Orientales transissent; mirabile dictu, tanta [facta] est [pluviae] inundatio, ut antequam regrederentur, ornamenta quibus festive Clerus decorabatur, et cunctorum comitantium vestes largifluis destillarent imbribus: nullum tamen deteriorationis signum in ecclesiasticis apparuit indumentis: [nec cessavit] Dei manus a salutifero pluviarum stillicidio, nec Sanctus a solito sustentationis patrociniis, quoadusque terrae sitientis ariditas aquis redundaret uberibus. O inenarrabilis Divinae consolationis propitiatio! o admirabilis et pia sancti Sacerdotis apud Deum impetratio! qui dum summo Sacerdoti supplicantis populi precum odoramenta libat, aeris fugatur austeritas, et redi-viva frugum inopinata redit fertilitas; elementorumque intemperie modificata, corporum animorumque successit optata prosperitas. In hujus digne memorandi perpetratione miraculi beatum Pontificem, alterum reputatum Eliam, qui priscis Patrum temporibus, inspirationis Divinae prophetia propitius, apud Deum precibus obtinuit, ut eliminata prolixi temporis siccitate, qua populus jacebat, caelum pluviam, et terra fructuum fertilitatem tribueret: quod prodigium, pro sui magnitudine celeberrimum, universalis praedicat Ecclesia. Hic autem Israelita, sub temporibus gratiae, Dei gratia plenus, Dominici gregis oves non dissimili vexatas morbo, simili sanavit orationis antidoto: cujus die petitioni caelum per caeli Dominatorem obedi-vit in pluvia, terra vero paruit in redditione fructifera.

10 Crescebat quotidie viri Dei miraculum fama celebris, qua ejus circumquaque colebatur memoria: unde non solum vicini, verum et de remotis terrarum partibus quam plures, corporis animaeque remedia postulantibus, ad ipsius assidue confluebant ecclesiam. Inter quos puerulus quidam septennis allatus est de pago Hagulstaden-si, qui a nativitate caecus lumen reciperet. Parentes tamen caeci, dulci quadam familiaritate Sanctum Domini Joannem confidenter amplectebantur, quem multis referentibus cognoverant, qualiter de eodem pago puerum a nativitate mutum, et ulcerosa deformem tinea, sanaverit, dum Hagulstaden-si praesideret, sicut Anglorum refert h. Historia. Hoc pie devotionis affectu parens uterque, cum non minima populi multitudine, Beverlacum venientes; ante sepulcrum, quo beati viri corpus prius humatum fuerat, caecum suum, in magna mentis contritione, non sine lacrymarum effusione, statuerunt; ut a sinu matris avulsus, a fonte misericordiae Christo sospitatis hauriret remedium. Cumque caecus flendo vociferaret, et vociferando brachia matri, ut susciperetur, extenderet; materque pro filii salute animam suam, quasi aquam, curam Deo et Joanne simplex effunderet; caecus lacrymosis ejulans sermonibus prosternitur, ac deinde in admiratione omnium lugentes ocelli sereno vestiuntur lumine; sicque saper filium refulgente gratia Dei omnipotentis, materna misericorditer

et subito visa nubes pluviam abundantem dedu

E et secuta est frugum fertilitas.

F Puer septennis a nativitate caecus,

h

parentibus ad sepulcrum orantibus, illuminatur

A diter suppleantur vota, eliminata prorsus qua detinebatur pro filio mœstitia.

mirantibus omnibus similem per hoc Christo Joannem.

11 Fit subito concursus hominum, et non minima populi admirantis circumstante corona, ad inconsueta sibi obstupescunt magnalia, Deique Salvatoris unanimiter collaudant, per dilectum sibi Pontificem perpetrata, tantæ virtutis insignia. Obstupescerat puer ad omnia, novo suscepto lumine : mirabatur populus, pro inusitati operis magnitudine : jucundabatur mater gaudio inæstimabili, pro dilecti filii sui divinitus impetrata salute : omnes communi devotione Deum universitatis Conditorem mirificum prædicabant in beato Confessore suo Joanne. Audistis, Evangelica veritate testante, quod a seculo non fuerat auditum, hominem videlicet a natiuitate cæcum a Domino illuminatum fuisse. Audite nostro quoque tempore virum prudentem, imitatorem Domini sui, per Dominum, similiter vexatum debilitate puerum sanasse : unde liquido patet, eum in terris fidelem verbi Dei dispensatorem effulsisse, Domini-que præceptis fideliter obtemperasse, et vitiorum persecutorem perpetuæque vitæ Doctorem exitisse; cum post mortem, meritis illius suffragantibus, membra lethali sopore sepulta vitali fruuntur aura, debilibus salus optata restauratur, mœsti consolaminis remedio relevantur, indeficientia æternæ vitæ præmia per eum a Domino impetrantur, cujus ineffabiliter jucunda quam desideraverat fruuntur præsentia cum electis, cœlesti residens gratulabundus convivio, festivo et interminabili ditatus gaudio, pro suis impetraturus quidquid petierit a Rege, cui digne servivit, æterno.

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT 50 *

12 Accidit quoque, non multi temporis intervallo transacto, ut quidam de Scotia oriundus, Guillo nomine, recuperandæ salutis gratia ad præfatam viri conveniret ecclesiam. Hic per aliquot dies ante Sancti solennitatem, quo populus quoque anno venire consueverat, divinæ miserationis gratiam exspectans, quam pluribus risui, universis ostentatui habebatur. Erat autem in interiore homine ut exterior enuntiabat, totius expers prudentiæ; puerilibus vero, non puer per omnia, intendens lusbis; ita ut insensati capitis homo ab hominibus æstimaretur, nulli tamen nisi sibi nocuus. In forme vero corpus sibi condecencia gestabat membra, caput turpe et magnum, collum gracile, femora, crura, pedes velut pueri prodigiose retorta, officioque suo penitus carentia; infelicem videlicet et infructuosam corporis sarcinam, quæ numquam usui, semper oneri a primævo tempore sibi extiterat : et quoniam pauper erat et alienigena, libentius ab incolis vitæ dabantur necessaria, quam si foret indigena; desiderantibus et pia prece Deum exorantibus, ut horribili illa deformitate propulsa, per merita Sancti sui, miseri membra humanæ pulchritudini perficerentur conformia. Adveniente vero solennitatis die, in parte secretiori pernoctavit perditus miser ille, ne a multitudine plebis innumera, quæ [more] solito confluerat, debilis opprimeretur.

Juvenis corpore monstruosus et mente factus,

C 13 Cumque Clerus nocturnis insisteret jubilationibus, cœpit informis anxiis vexari cruciatibus, et furibundis clamare vocibus. Accurrit itaque pars Cleri, relictis quibus intendebat chori modulationibus; janjamque irrupentis populi non sine labore pacificavit instantiam, donec facturæ suæ jam miserantis Dei viderent et collaudarent misericordiam et gloriam. Dum autem miserabilis homo, tantæ vexationis impatiens, hinc et inde velut amens volutaretur; et a circumstantibus instanter pro illo gemebundæ preces ad Deum funderentur; res miranda! nervorum contractus quibusdam audientibus extenditur, membrorumque compago dissoluta consolida-

inter varios Cruciatos subito sanatur,

tur : virtus inopinata succedit, directa corpori membra conformantur, fitque de moribundo sanus, de insensato sapiens, de vili et paulo ante despecto carus, de monstruoso formosus : sicque spatio brevi temporis evoluta, corporis animique congrua potius est validitudo : et quoniam multis notus erat, dum debilitaretur, fama salvationis ejus celeberrima procul diffundebatur. Unde quam plures, qui orationis causa ad sæpe dictam Sancti Dei veniebant ecclesiam; hunc videre, ejusque colloquio frui desiderabant; cum admiratione aspicientes juvenem jam formosum, quem sæpius viderant debilem et insensatum. O pia misericordia tua, Deus! qui percutis et sanas, vulneras et misericorditer mederis; qui formam humanæ complexionis pulcherrimam, culpis nostræ mortalitatis exigentibus, in deformitatem labi permittis; deinde imperscrutabili tua dispensatione, ad cordis nostri compunctionem et morum meliorationem, mirabili virtutis tuæ magnitudine, in pristinæ pulchritudinis naturam reducis; quatenus mentis nostræ duritia recludatur, ac potius per hæc humanæ reformationis miracula convertamur ad te, Domine, quem in omnibus creaturis tuis ita pium conspicimus, et tamen ab iniquitatibus, quæ supergressæ sunt capita nostra, nequaquam recipiscimus. Desideras vitæ nostræ perfectionem, et eam male vivendo confundimus : vocas, et non audimus : elamas, et aures intelligentiæ obturamus : mones, et contemnimus : doces, et despicias : jubes, et non obtemperamus : ad ostium cordis nostri pie pulsas, et non aperimus : tonas, et nequaquam expavescimus : minaris, et parvipendimus : paterno misereris affectu, et miserationum tuarum quæ a seculo sunt immemores, transituri temporis hujus et penitus perituri sollicitudinibus occupamur, non satis considerantes quoniam unum est necessarium.

D
A. WILL.
KECELLO
EX MS.

ad excitandam hominum socordiam.

14 Operæ pretium est, [quando] interioris hominis jucundæ recreationi exterioris quoque morum saluberrima [jungitur] reformatio, inenarrabilia Divinæ magnificentia opera sedulo contemplari; et miserationum ejus et misericordiarum, quæ a seculo sunt, assidue reminisci : quæ maximæ sub temporibus gratiæ Dei Filius longe lateque dignatus est operari, ad laudem et gloriam nominis sui et Sanctorum suorum exaltationem et honorem, qui pro talento sibi credito fideliter multiplicato, Domini sui feliciter fruuntur gaudio, in cœlesti civium supernorum contubernio. Homo quidam, ab adolescentia sua, vel ex quo boni et mali discretionem habere potuit, oblitus Dei Creatoris sui, derelictaque via justitiæ et veritatis semita, diabolo et servitio ejus, furando, rapiendo, et alia plura quæ recitare longissimum patrando, tota mentis intentione adhærere studuit. Qui tandem in servitio debitoris sui, videlicet Diaboli a quo humana fragilitas numquam satis tuta consistit, captus et religatus est : et quoniam manifestum est illum a pueritia filium iniquitatis esse, clamant omnes qui aderant, hunc ipsum iniquitatis filium justo judicio debere crucis tormenta sustinere. Constitutum est etiam tempus pœnæ, videlicet dies crastina; et quanto supplicii tempus erat propinquius, tanto reus maleficii vinculis et compedibus constrictus est acrius : et, ne pœnam sibi præparatam aliquo modo posset effugere, datus est illis in custodiam, quos antea delectabatur spoliare.

E

Homo a puero flagitiosus,

F

ideoque suspendendus,

15 Sed Deus, cujus medicina numquam fallitur, cujus auxilium justa petentibus non denegatur, a cujus misericordia nemo nisi infidelis excluditur, non passus est suam imaginem ab humani generis insidiatore condemnari. Media etenim noctis silentio, postquam custodum somnus laxaverat artus, cæcitatatis illius aliquantisper aperti sunt oculi; cœpitque

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 51 *

que

A WILL.
KECELLO
EX MS.
penitens invo-
cat S. Jo-
annem,

A que cum lacrymis a Deo flagitare præsidiū. Recor-
datusque sancti Confessoris Joannis, in cujus paro-
chia pœnam sui criminis, videlicet crucem, die cra-
stina persolaturus erat; erecto sursum vultu (nam
geminas arcebant vincula palmas) dixit: Languen-
tium curator Joannes, si verus Christi servus es, si
vera sunt quæ de magnitudine tuæ virtutis audi-
vi; mihi miserrimo, quamvis sero pœnitenti, succurre,
et de confinio hujus tam inopinatæ mortis tua inter-
cessione eripe: et ego deinceps Diabolo et servitio
ejus non solum abrenuntio, verum etiam malorum
abstinentiam te auxiliante polliceor. Nulla in me-
dium mora, vincula brachiorum omnia dissolvuntur;
et quoniam manus fideles ministræ sunt membrorum
totius corporis, credendum est has idcirco a Deo pri-
mitus fuisse dissolutas, ut cetera membra quæ sub-
sequuntur dissolverentur per illas. Videns veru
homo, invocato nomine Dei Sanctique sui Joannis,
manus suas, quæ ad tergum religatæ fuerant, to-
tumque corpus suum a vinculis absolutum esse;
cum magna admiratione surrexit, ac per medios cir-
cumjacentes hostes discessit. Qui egressus ad
templum famuli Dei (quod inde non minus quam per
duodecim milliaria distabat) per obscuras tenebras
iter direxit; sicque illucente die ad ecclesiam desi-
deratam pervenit. Mox introgressus, ante sepulcrum
viri Dei projectis suis compedibus et vinculis, gratias
agens, narravit ecclesiæ servitoribus, universisque
aliis audire desiderantibus, qualiter de confinio
mortis, illo suffragante, liberatus esset. Qui dum
per aliquot dies cum Canonicis ecclesiæ moraretur,
interventu dilecti Dei Joannis, de raptore pacificus,
et de lupo effectus est agnus. Et quoniam exigenti-
bus peccatis pœnam crucis invitus debuit sustinere;
pro peccatis suis [Crucem] i Dei, signum videlicet
pœnitentiæ, bajulat spontanea voluntate.

et vinculis ul-
tro solutis
evadit:

et in pœniten-
tia vitam
ducit.

ANNOTATA.

a Hic est Guilielmus Normannus, Conquestor
dictus.

b Haroldus Godwini Comitis, ex Canuti 2 sorore
nepos, mortuo S. Eduardo Confessore 3 Januarii anni
1066 regnum arripuerat, et post regni menses 9 et dies
totidem 22 Octobris in prælio occubuit.

c Festo Nativitatis Christi, tunc feria 2, coronatus
est. De Aldredo supra actum est.

d Contigisse hoc incendium anno 1068 19 Septemb.
testantur Dunelmensis et alii.

e De hac Adelstani erga S. Joannem devotione et
pietate infra a sequentium miraculorum auctore agi-
tur.

f In Monastico Anglicano pag. 171 ista leguntur:
Thurstinus miles Guilielmi primi insecutus est vete-
ranum in ecclesia Beverlacensi stricto gladio, et ibi
miserrime morbo correptus est. In MS. Chronico
Rudulphi Cestrensis, quod penes nos est, ista ad an.
1068 habentur: Ibi Regis miles vindictam incurrit,
fracto collo equi sui et facie propria retorta.

g In Monastico ista habentur: Guilielmus primus
dedit Siglesthorn ecclesiæ Beverlacensi, et præcepit
ne ejus exercitus ecclesiam Beverlacensem læde-
rent.

h Id supra refertur a Folcardo num. 6.

i Crucem cam intelligo, quæ in processionibus aliis-
que sacris functionibus præfertur Clero, per laicum ec-
clesiæ ministrum.

CAPUT II.

Apoplexia curata. Libido carnis restincta.
Muto loquela reddita. Naufragi adjuti.

Cum autem sancti Pontificis mira laudum præco-

nia per circumjacentes divulgarentur provincias, D
Hiberniensis quidam, lingua disertus et eloquens, ea
fama motus, de regione sua Beverlacum venire dis-
posuit. Ipse etenim per totum corpus apoplexia
gravi tactus, adeo infirmabatur, ut se quoquam di-
movere non valeret, nisi ministrantium subveniretur
adminiculo. Præparatis igitur omnibus, quæ lan-
guentis debilitati et itineris longitudini congruebant;
vehiculo ponitur homo; et bajulantium et traben-
tium manibus non sine magna difficultate Beverla-
cum usque perductus est. Hujus in adventu sanctæ
Ascensionis Domini dies sollemnis imminebat, quæ ab
incolis festivius feriabatur; quoniam eo die Reliquiæ
Sancti, post peractum tantæ sollemnitatis consonum
processionis officium, ad introitum ecclesiæ susten-
tari honorifice solebant, donec Clerus et populus
humili devotione transisset. Et cum id ageretur,
prædictus æger, solito sustentationis vehiculo inter
alios allatus, seorsum juxta Reliquias sancti Confes-
soris se poni præcepit, ut, cum maxima quæ con-
fluxerat turba transisset, adipiscendæ sospitatis
gratia miser transiret. Et quoniam artificiali verbo-
rum composito perspicuus inventor fuerat; Sanctum
Dei, velut corporaliter viventem videret, multimodis
et satis facundis eloquiis, ex intimo tamen profusis, E
ut sui miseretur exorans, alloqui cœpit; et nunc se
alienigenam a remotis mundi partibus adventantem,
nunc itineris asperitatem et nimiam prolixitatem,
nunc corporis sui incommoditatem prætendebat; fi-
ducialiter non sine lacrymis postulans, ne spei suæ
magnitudo frustraretur, sed tantæ ægrotationis suæ
illo interveniente remedio potiretur.

15 Hujus verborum affluentia circumstantium in
se convertit ora, qui ad salutis ejus impetrationem
pietatis affecti dulcedine unanimiter conversi sunt.
Post hæc subeunte populi non minima multitudine,
præfatus æger se sub feretro in vehiculo jussit de-
ferri, ut ultimus transiret: quem ut umbra capselli,
in quo sanctum corpus ferebatur, olumbravit; cœpit
paulatim convalescere, turba hominum circum-
stante, et cum admiratione aspiciente. Nec mora,
quidam apprehensa jam convalescentis ægri manu,
levi ducatu illum per medium ecclesiæ et Chori, po-
pulo et Clero refertum, ad altare perduxere, gau-
dendo non mediocriter. Miratur homo, corpus suum
in se vile, et languoris longanimitate prostratum,
subito pedum insolito regimine sustentari et regi: et
quoniam ex insperato convaluit, et spem salutis jam
desperatæ promeruit, Deum in operibus dilecti sui
Joannis benedixit, et quales potuit utrique in resti-
tutione insperatæ sospitatis gratias egit. Audivimus, F
Fratres, Luca Evangelista in Actibus Apostolorum
referente, qualiter per beatum Apostolorum Princi-
pem Petrum Hierosolymis ab utero matris claudo
divinitus restituta sit sanitas, quod miraculum in
facie universalis Ecclesiæ pro magnitudine sua cele-
bre prædicatur. Vidimus et nos, circa jam senes-
centis mundi tempora, hominem, non tantum pedum
sustentamento carentem, sed totius corporis sospi-
tate fere destitutum, in introitu portarum ecclesiæ,
solita Dei præeunte misericordia, per successorem
Apostolorum sibi dilectum Joannem, a longo in quo
jacuerat languore liberatum. Cujus famosa notitia
miraculi, non solum in Eboracensi provincia, verum
et celebris habetur in Hiberniensium patria.

16 Sanctus et præcipua veneratione dignus Con-
fessor iste Joannes, non solum exterioris hominis
cujuslibet imbecillitatis incommoda, et diversarum
ægritudinum genera, divino depellebat adminiculo;
verum etiam quorundam mentibus diabolicæ machi-
nationis illusionibus compressis et penitus desolatis,
malitiosi dæmonis propulsata versutia, piæ conso-
lationis remedia pietatis amator impendebat. De
multis

Hibernus toto
corpore apo-
plectitur,

juxta Reli-
quias positus,
invocat
Sanctum;

et ab umbra
capsæ sanatur.

A multis igitur unum producamus in medium, præfati Pontificis ope mirabiliter a dæmoniæ perversionis actibus liberatum; et quod ab ejus oris indicio sæpius accepimus, ad laudem Dei Omnipotentis et Sancti sui, ad memoriam reducere satagamus. Scholasticus quidam ejusdem temporis intervallo Beverlacum petiit, copiens ibidem, quoniam locus ille Clericorum abundabat copia, scholasticæ disciplinæ studium regere, qui unanimi devotione a Prælati ejusdem Ecclesiæ susceptus est. Hic quoniam litteraria pollebat disciplina, et quia morum honestate nobilitabatur, placuit mox omnibus illius conversatio, quoniam humilis et benigna: placuit artis peritia, quoniam dulci et sollicita exercitatione jucunda que severitate condita. Regebat itaque scholarum frequentiam exterius, et Chori curam concorditer moderabatur interius, in utroque non segnis provisor, sed officialis egregius. Sed quid inter homines placitum est Deo omnium Salvatori, quod non displiceat humani generis nefando insidiatori? vel quid virtutis habet humanæ excellentiæ dignitas, cui venenoso corde non invidet dæmonis virulenta et versata calliditas?

Scholasticus
Beverlacensis
omnibus carus,

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 52 *

17 Præfati itaque Doctoris morum piæ solitudini fraudulenter insidias inimicus obtendit, et incautum solito more suo, non ad decipiendum piger, illaqueavit. Injecit enim juvenis ille oculos in cujusdam formosæ virginis faciem, mox et eam cœpit juvenili dilectione concupiscere: crevit quotidie male cœpta suggestio, et voluntati multimodas vires administrans, adimplendæ voluptatis facinus cor hominis nequiter illexit, si facultas virtusque desiderio suppeteret. Hinc timor et verecundia, hinc ferentis et inconsueti amoris lascivia jara interius ægrotantis pertingebant præcordia. Occultabat jam miser effectus homo cæci furoris libidinem, qui quanto occultior tanto ad nocendum perniciosior. Cœpit illico rigor disciplinæ scholasticæ mollescere, fervorque studii litteralis tepescere, putaresque hominem non minima infirmitate languescere, cujus pallor et fœda macies juvenilem dehonestaverat faciem. Quid faceret, vel quod potissimum infortunio tanto solamen existeret, penitus ignorabat; quoniam jam sui ipsius incompos, imminentis pœnæ vel mortis periculum utrinque formidabat: aut enim spiritui fornicationis, cujus furis agitabatur interius, obtemperaret, et efficeretur sicut equus et mulus, quibus non est intellectus; aut fornicationem fugiens, quam totius immunditiæ suggestor quibuscumque ad Deum advolantibus exitiale punit offendiculum, corporalis detrimenti pœnam, vel potius irrevocabilis vitæ finem lacrymabilem, nequaquam evaderet.

B ardore libidinis accensus,

C eoque tabescens,

tandem confugiens ad S. Joannem,

18 Non pertulit Divinæ propitiationis misericordia hominem interiorem, imagini sui ipsius impressum, fraude diabolica circumventum et atrociter vulneratum, ulterius fatigari, ne penitus pessumdaretur. Divino itaque commonitus instinctu, interius exteriusque non mediocriter ægrotans, ad petendum medici suffragium, quasi ad auxilium confugit, Beatissimum videlicet Joannem; qui divina potentia potens, quam plures quarumlibet infirmitatum incommodis obsessos, a suis ægreditudinibus, illo presente et administrante, potenter eriperat: et ut commodius virum Dei exoraret, et ab illo, medio salutiferæ orationis antidotum tantæ ægreditudini congruum impetraret; post peractam Matutinalis officii psalmodiam, mure solito discedente Clero, in choro solus remansit, quatenus ibidem secretis Omnipotentis Deo, per servum suum, se diabolica suggestionem circumventum, et usque ad animam dæmonis fraude ustenderet vulneratum. Projecit se illico coram altari, lumentisque cordis cruciatibusque cre-

berrimis quibus poterat anxius incumbens; velut aquam misericordie Deo effudit animam suam, ut viri Dei ad quem confugerat mediante misericordia, reatus sui et languoris consequeretur allevamen. Tanta fuit orationis intimæ prolixitas, tantaque lacrymarum de fonte cordis ubertim profluentis abundantia, ut inter orandum gemendumque afflictionibus indulgens et suspiriis, totus in illis deficeret.

19 Commota sunt paternæ pietatis viscera sancta contritione pœnitentis et veniam postulantis filii, et pie pulsantis ægroti vulnera verus animarum et corporum Medicus oleo misericordiæ refocillare non distulit. Finitis itaque precibus et singultibus lacrymosis, cum ab oratione surrexisset, mirabile dictu! et languoribus et dæmoniæ deceptionis, quibus opprimebatur, laqueis dissolutis, nulla in medium mora, divinum sensit juvamen, et totius molestiæ diu perpressæ piæ et efficax levamen. Propulsa etenim utriusque hominis qua definebatur mœstitia, spiritualis et ketabunda subseruta est exhilaratio: æstus quoque cordis letiferi, misericordis medicinæ salutifero rore perfusi, penitus consumuntur. Convaleuit ægrotus, de cœlo suscepta medela, Sanctissimi Joannis solita subveniente gratia: lætatur et exultat homo, pristinæ jam redditus sanitati, qui paulo ante moribundos, omnem recuperandæ salutis utriusque spem amiserat. Refriguit mox calor pestilens, a spiritu fornicationis et immunditiæ circa vitalia succensus; raudatoque per compunctionis lacrymas cordis domicilio, quasi a gravi somno languentis reviviscit animus, Divinæ visitationis lumine perlustratus, ac salutifera sancti Spiritus invocatione delibutus. Mirabantur qui aderant tam subitæ meliorationis medelam: ignorantes quod in tribulatione sua Deum invocaverat, qui eum in contritione cordis humiliati de templo sancto suo exaudierit, et laqueis mortis præoccupatum per mirifici Pontificis merita potenter eriperit.

D
A WILL.
KECELLO
EX MS.

Inter preces
et lacrymas
sanatur:

20 Eodem quippe tempore negotiator quidam, in Eboracensi manens civitate, habebat filium, intimæ dilectionis affectu non mediocriter patri carum, quoniam, ipso jam pubescentis ævi tempore, vita moresque pueri non minimum futuræ probitatis prætendebant indicium. Erat satis capacis ingenii, et docilitatis (in quantum ætas illius tenerrima permittebat) insignis; unde litteratoriæ exercitationis laud segnis puerulus iter cœperat, et de die in diem ad paternæ jucunditatis et lætitiæ solamen proficiebat. Sed que mundi hujus prosperitatis commolitas, quam in aliqua non subsequatur calamitatis adversitas? queve tantæ jucunditatis serenitas, quam in hoc vitæ salo saltem fuetenus non obfuscet amara perturbatæ mentis obscuritas? Præfatus siquidem puer utriusque parenti inæstimabiliter lamentabilis causa contigit; ut paulatim linguæ privaretur officio et in termino mutus efficeretur. Condoluit itaque, et usque ad animam contristatus est, super inopinata dilecti filii contritione, paternæ dilectionis affectus; et quanto filii calamitas celerior, tanto patris animus ad consulandum maturior. Quærit circumquaque paternæ sollicitudo, si quid muto prodesset filio: sed nihil proficit. Laborat medicorum intentio, diversa conficiunt medicamentorum pigmenta; sed absque ullo ægrotantis remedio vel medela. Non enim poterat humana manus vel cura proficere, nec peritorum quorumlibet medentium noverat scientia muto restituere, quod Divina dispensatio ad reformandum et mirifice sanandum reservaverat ineffabili et admirandæ virtuti suæ. Evoluta temporis spatio, cœpit aliquantisper paternus dolor deliniri pro vita sibi reddita pueri; sed ad plenum nequaquam poterat consolari de longa et incurabili taciturnitate dilecti filii sui. Frustratis igitur universis

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 53 *

E

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 53 *

egregius
puer,

F

mutus factus,

post medicinas
frustra
adhibitas

A medicinarum curationibus filiorum hominum, placuit piæ patris sollicitudini Divinum pro filio sibi dilecto indeficienter flagitare subsidium.

A. WILL.
KECELIO
EX MS.

a patre Be-
verlacum
ducitur.

21 Et quoniam innumera miraculorum insignia apud Beverlacum per Beatum Joannem perpetrata multorum testificatione indiciorum cognoverat; non supersedit pater, nec diu dilatavit, quod multorum hortatu proposuerat; imo quantocius fiducialiter, non sine pia mentis devotione, dulci comitatus filio, ad dilectum Dei Joannem iter arripuit. Cum autem una cum multis qui ad festivitatem circumquaque confluxerant, in ecclesia simul pernoctassent pater et filius, et pro filii curatione universorum Conditori Deo, coram dilecto sibi Joanne, pietatis preces pater effunderet; cœpit coram assidentibus, sicut consueverat cum filio colloqui, quoniam puer, licet linguæ moderamine destitutus, alloquentium verba patulo advertibat auditu, et in quibus poterat libens Patris parebat imperio. Sed dum pater attenderet, ut manus indicio solito more suo filius patri innueret; et signis, quia verbis non poterat, cordis secreta reseraret; in admiratione multorum puer patri pro signis mox consueta protulit verba, solvunturque diu clausa linguæ repagula; restituantur solita Dei misericordia linguæ dudum amissa gubernacula; per sancti

loquelam
recipit.

B Pontificis sui suffragia. Obstupuit illico patris animus, et ultra quam credi potest admirans, totus in lacrymas, non doloris, sed gaudii; non mœroris, sed exultationis, liquefactus est. Non poterat satiari pater in diu desiderata verborum affluentia, desiderabatque filium audire loquentem, quem per prolixi temporis spatium graviter sustinuerat tacentem. Patris fides et firma mentis devotio intercessit, ut loqueretur filius: inopinata filii tam repentina curatio continuum et insolabilem mentis languorem a paterno penitus propulsavit animo. Accurrit, quæ aderat, non modica plebs: admirantur admiratione digna Dei per Sanctum suum perpetrata magnalia. Clerus quoque, viso quod factum fuerat, miraculo, hymnisonis concrepat laudibus. His itaque mirifice gestis, cum ad civitatem gratulabundus pater, adpta filii sospitate reverteretur, et qualiter [res acta] esset, per adjacentem divulgaretur provinciam; universi gratias agentes Deo, congratulati sunt ei; quoniam Divina propitiatio magnificaverat misericordiam suam cum illo. Et quoties ordinem rei desiderantibus audire referebat filius, sibi divinitus restituta, qua diu destitutus fuerat loquela, duplicata patris lætitia est.

22 Quidam Eboracæ civitatis negotiatores, quoque anno semel devotionis causa Beati Joannis ecclesiam consueverant visitare; quoniam inter diversa et satis periculosa mundi et maxime maris discrimina, invocato nomine ejus, efficax et pium sæpius sensere solatium. Præparatis igitur omnibus ad navigationem pertinentibus, magna pars civium præfata civitatis navem diversis oneratam mercibus ascendunt, ventoque flante secundo, consuetum iter maris arripiunt, ad Scotiam usque properantes. Sed velut humana prosperitas, sic et aeris serenitas multoties sicut umbra transit, et nihil rerum mundanarum diu durat, nec in eodem statu permanet. Aeris mox commoditas, qua læti nautæ pacata æquora sulcabant, cœpit ingravescere: deinde nubes imbriferæ serenam cœli obfuscant faciem, furentis ventus turbinis extensa discindit vela: nimiam maris conturbationem terribilis subsequitur tempestas: truces fluctuum flatibus concitæ moles, fragilia navis latera hinc et inde serviliter concutunt: nunc vela jam fere discissa pendulas videntur tangere nubes; modo maris ima carinam formidabant attingere: quassata malus simul et carbasa sævientibus undarum impulsionebus dejiciuntur; sola spes

Mercatoris
Eboracensis
tempestate
agitati,

periclitantium erat in gubernatore: sed tempestatis urgente procella franguntur gubernacula, navisque remigio aliisque armamentis penitus destituta, multis exponitur æstuantis pelagi fluctibus. Fit subito dolor lacrymabilis, hinc timor et mentis defectio, hinc luctus et gravis lamentatio: undique malum, undique mœror; nihil superest nisi mortis imago. Repugnant miserandi nautæ pro posse sævientibus undis; sed invalescentibus tempestatum turbinibus superati deficiunt, mortisque timore tabescentes, nullamque salutis vel solatii spem habentes, ad sæpius probata beati Confessoris subsidia unanimiter convertuntur. Vociferantes ergo, gembundis aera replent clamoribus: voces fessasque manus ad sidera tollunt, et Beati Joannis nomen in necessitatibus et periculis, et non tantum sibi, sed et quam pluribus [exposcunt] votum multoties ingeminantes.

23 Non distulit pius misericordiarum pater et totius consolationis Deus, oppressis et in tanta tribulatione laborantibus manum misericordiæ porrigere. Elegit itaque summi Patris clementia de misericordia sua præsumentibus, et in se toto corde sperantibus, potius misereri, quam irasci: quos diu passus est calamitate conteri, paternæ dispensationis remedio voluit consolari. Sedata enim horrenda ventorum commotione, fluctuumque furore pacificato, aeris illico subsecuta est temperies; faciesque cœli, prius imbriferis obfuscata nubibus, nunc solis illustrata radiis, serena refulsit. Congratulabantur ultra quam credi potest nautæ de tam subita et inopinata dextræ Excelsi mutatione, ignorantes penitus qualiter solita Dei præeunte clementia, per Sancti Antistitis sui Joannis suffragia evasissent miseraudæ mortis supplicia. Et ut dignum admiratione miraculum pluribus insinuaretur, modus misericordiæ et liberationis sub silentio non absconditur.

invocato S.
Joanne ob-
tinent mala-
ciam.

24 De nautis unus, furente tempestatis procella, ferventis pelagi motus mirabiles nimis ægre ferens, prostratus in medio, et velut in extasi positus, sui ipsius incompas, moribundus occubuerat. Hic cessante maris aerisque perturbatione, quasi de gravi somno expergefactus, nautas admirantes sic alloquitur: Ne dubitetis, inquit, Fratres et consodales mei, de jam transactæ tribulationis angustiis, per Dei gratiam, nos in præsentijam liberari. Non enim ut sæpissimæ solet, fortuito casu contigit, tam prospera et jucunda post tot labores turbinis marisque pacificatio; sed Dei miserantis est, quam cernitis super afflictione filiorum suorum misericordia clemens et benigna miseratio. Dum enim paulo ante corporis sensibus alienatis quasi mortuus occumberem; videbatur mihi terribilium turba adesse daemonum, qui ad subversionem et interitum [navis] ad quod venerant, impie properantes, horribiliter intendebant. Subsequitur illico venerandæ stature persona viri, candentibus refulgens indumentis habitu, vultu Pontificis: qui baculo pastoralis quem tenebat, protervum ad perniciem hominum adstantium catervam malignorum interrupit spirituum: eamque per navis medium persequens, imperavit discedere, et a nostro penitus propulsavit consortio. Sed ut verborum meorum veritas certitudinis aliqujus indicio comprobetur; invenietis anchoram recenti funiculo subnixam, quem præfatus Pater attulit, disruptis paulo ante tempestatum furore quibus anchora sustentabatur funibus.

E

VIDE APP.
FOM. VII MAI
NOT. 51.

post quam
nautarum
unus vidisset
in extasi

25 Audita visionis serie obstupescunt nautæ; et ultra quam credi potest admirantes, sermonibus fidem adhibere contemnunt, donec evidentissimæ manifestationis veritas admirabilem viri visionem confirmaret, ipsaque res omnem a cordibus adstantium dubitationis nebulam eliminaret. Quibus cognitis, extollunt mox continuas ad sidera laudes, omniumque

F

daemones et
navi expelli
a Sancto:

et anchoram
novo funiculo
religari.

A omniumque Salvatori Deo jam manifesto liberatorique suo Joanni grates non cessant solvere multiplices. Præparatis iterum navis armamentis carbasa tendunt, et ad iter inceptum se quisque succincte præparat; sicque leviter spirantibus auris, prospere quo intenderant navigantes, Scotiæ litus attingunt: deinde mercimonii sui perpetrato negotio navigationem maturantes, vela vertunt ad patriam: sibi que jam famulatrices ad votum requoreas persuleantes undas, felici cursu diu desiderati portus brevi delabuntur ad littora. Non multo post, semota dilatione, Beverlacum usque festinantes, precum vota Deo Sanctoque suo Joanni sanctæ devotionis affectu persolvunt. Accersitis denique Fratribus ecclesiæ, quod inter navigandum acciderat, qualiter suffragantibus beati Pontificis orationibus et meritis a naufragii periculis diræque mortis faucibus solita Salvatoris clementia liberati essent, seriatim in communi proferunt audientia: funiculumque, quem secum ad tanti miraculi manifestationem attulerant, Clero plebique non mediocriter admirantibus ostendunt. Obstupescunt qui aderant ad inauditam tanti eventus novitatem, admirantes quod sævientibus pelagi turbinibus anchoræ præmaxima moles tam subtili posset sustentari funiculo. Considerantes vero Deum in creaturis suis mirabilem, ad incomprehensibilem illius omnipotentiam, mirificamque Sancti Pontificis sui Joannis potentiam unanimiter laudandam et extollendam convertuntur: qui solus terræ marisque potestatibus imperat et dominatur, motum fluctuum ejus mitigat, et mirabiliter coerces: cui semper sit laus, honor, imperium, pax perpes, et omnis gloria, per infinita seculorum secula. Amen.

ALIA MIRACULA

Auctore ut plurimum teste oculato.

PROŒMIUM.

Cum multa miracula referantur acta Beverlaci, per merita S. Joannis Confessoris inibi quiescentis, miror tam strenuos Clericos nequaquam litteris commendasse, quæ vel viderunt, vel a fidelibus visa referri audierunt, præter Willelmum, qui et Kecellus dictus est, qui quedam ex miraculis præfati Confessoris [retulit], eminentiora videlicet et illi magis agnita, quamvis pauca ex magna copia quæ ibi fiunt. Utpote homo sagax et industrio ingenio, maluit pauciora certissime nota describere, quam aliorum relatu aliquid temere diffinire. Nam post Normannorum in Angliam adventum, aliqua miracula, a comprovincialibus evidentissime scita, generationi futuræ et successoribus suis piæ studuit contradere memoriæ. Ego vero, dissimilis illius et longe inferior, tamen a pueritia tam scholaribus quam divinis litteris institutus, circumquaque perscrutans: nusquam reperio hujus Sancti miracula scripto denotata, cum sint nobis innumerabilia; præter ea quæ præfatus Willelmus descripsit, et vel negligenter sunt prætermissa, aut si scripta, nil manet cognitum. Mihi vero inest animus, si possim, ea quæ vel novi, vel vidi, aut a fidelibus viris relata certissime didici, chartulæ memoriter commendare. Et nequaquam omnia exprimere enitar; cum tot et tanta referantur, quod si aliquis audita singillatim miracula pariter et visa scripto vellet prosequi, enorme volumen videretur componere. Ego vero hoc devitans, quasi patentem silvam ingrediens, ex multis arboribus paucos ramiculos decerpens, sic et multis mirifice gestis pauca retexo, ut posterī nostri sciant etiam nostris temporibus S. Joannem miraculorum gloria admodum floruisse. Et quamvis ex

relatione multorum memoria firma habeatur; tamen scriptis commendata magis firmant et acunt memoriā. Illud vero insigne factum de Rege Adelstano, nostro operi volo apponere, sicut a Parentibus nostris et a comprovincialibus senioribus veraci relatu didici: quia nusquam illud scriptum reperi. Hoc etiam summo opere eflagito, quod nullus existimet me amore sui vel gratia laudis captandæ aliqua finxisse; sed quæ vera, a quam pluribus adhuc existentibus agnita, simplici stylo digerere.

CAPUT I.

Victoria Regi Adelstano concessa Mutis loquela data. Captivi liberati.

Regnante inelyto Rege a Adelstano, viro Catholico, qui monarchiam totius Angliæ tenuit, b Scotorum Rex cum suis transito fluvio, quod dividit Anglorum Regnum a Scotia, cœpit depopulari villas, homines exterminare, agros deprædari; et, ut verum fatear, totam regionem in exterminium conabatur deducere in Septemtrionali parte Angliæ. Quod fama evolante cum præfatus Adelstanus comperisset; congregato exercitu statuit quam citius cum armata manu ei occurrere: provisisque itineri necessariis propositum carpebat iter. Cumque in Provinciam Lincolnensem devenisset, quidam ovantes, tam pauperes quam mediocres, sibi c obvii facti sunt. Ille vero interrogans eos, quæ esset causa tanti gaudii, vel unde venirent; responderunt, quod de Beverlaco venirent, ubi sanctus Confessor Joannes quosdam ex eis, variis oppressos infirmitatibus, gratia Dei sanos effecerat; et hæc erat causa tantæ lætitiæ. Et inde progrediens, iterum alios catervatim venientes obvios habuit: inquisivit, unde venirent; illi vero responderunt quod de Beverlaco, ubi quosdam ex eis mutos vel claudos, caecos vel surdos, mira Dei potentia, sanctus Dei Confessor sanaverat.

3 Cumque Rex hunc venerandum Confessorem, in tanta veneratione habitum, per Deum tanta operari valuisse comperiret, habito consilio cum suis, dixit se debere talem Patronum adire, ut sibi in instanti negotio subveniret: transmisitque suum exercitum per Occidentalem regionem versus Eboracum, quatenus eum ibi præstolarentur. Ipse vero transito flumine Humbriæ venit Beverlacum; procumbensque in oratione in ecclesia coram altari, in præsentia Reliquiarum venerandi Confessoris, devoto animo prolixius orabat: surgensque deinde ab oratione, coram adstantibus tam Clericis quam laicis et auscultantibus, talem orationem exorsus est, dicens: O gloriose Confessor Joannes, qui tot virtutibus coruscas, ut fama refert; precor te, quatenus mihi subvenire digneris per intercessionem tuam in instanti negotio, ut inimicorum infestationem pernoxiam te patrocinante exsuperare queam. Et continuo extrahens d cultellum suum de vagina, posuit super altare, dicens: Ecce vadium meum coram te pono, quod te auxiliante vita comite rediens recipiam; ita tamen quod ecclesiam tuam honorificabo, et reditibus augebo, si Dei nutu tuoque suffragio hostes debellare quivero. Custodes vero ecclesiæ qui aderant, suggererunt ei, ut signum aliquod inde secum in monumentum asportaret: et fecit quoddam vexillum sibi de eadem ecclesia præferri, cunsignansque se ad suum exercitum reversus est. Cumque Scoti audissent Anglorum exercitum adventare, non sunt ausi eos in finibus eorum expectare, nec campestri bello eis resistere: sed transfretaverunt flumen, quod dicitur Scotorum vadum, ut inter proprios terminos securius se in bello ad resistendum

D
A. TESTE
OCUPATO
EX MS.

quem funiculum postea Beverlacum defecit

a
b

Adelstanus
Rex Scotis
restitutus

E

discit miracula Beverlaci patrata,

Miraculis a
Kecello descriptis

qui eo veniens
auxilium implorat,
F

addit auctor
a se visa
aut a viris
fide dignis
accepta.

et vexillo
assumpto

A resistendum parare possent. Rex vero cum omni exercitu Anglorum cum ad flumen pervenisset, didicit Scotos transisse; et præcepit suis supra ripam fluminis sua tentoria figi, ibique aliquantulum pausare.

A. TESTE
OCULATO
EX MS.
Scotos trans
flumen re-
gressos,

a S. Joanne
monitus,

invadit

e
et victis
tributum
imponit:

f
silicem gla-
dio scindit:

Beverlacum
regressus,

pacem ibi per
milliarium
circumquaque
tenendam
constituit:

4 Subsequenti nocte, quiescentibus cunctis cum suo Rege, talis visio eidem Regi apparuit, ceteris dormientibus et omnino ignorantibus. Videbatur enim ei quod quidam Pontificali habitu indutus coram se assisteret, sibi que diceret: Adelstane Rex, fac tuos in crastino præparari, ut transeant flumen istud ad bellandum contra Scotos. Cumque interrogaret Rex, quisnam esset, qui talia ediceret: respondit qui astabat, quod ipse esset Joannes, cujus precibus expetierat se protegi, cum Beverlaci in ejusdem ecclesia oraret. Subinde statim intulit: Noli timere cum exercitu transire armato; nam debellabis eos: hoc enim tibi nuntiare veni. Mane itaque facto curavit Rex suis visionem patefacere, et de victoria certificare. Qui lætantes, animati sunt ad certamen, transfretavere flumen, Scotosque invenerunt cum suo Rege paratos ad resistendum: commissoque gravi prælio [non solum] multi ex Scotis ruerunt, verum etiam ipsorum Rex aufugit ad totius Regni confusionem. Quo viso Rex Anglorum lætus effectus, gratias egit Deo venerandoque Confessori, videlicet Joanni suo intercessori, totumque regnum e continuo suo subjugavit imperio, circueiens et perlustrans cunctas vicinas illius terræ provincias. [Convocavit deinde] Principes et Præpositos Urbium, indicens eis tributa, quæ sibi suisque successoribus, scilicet Anglorum Regibus, ex debito persolverent: insulas etiam adjacentes atque vicinas sibi servire compulit; et tamdiu in illis partibus demoratus est, quod jam tres anni finirentur.

5 Jamque revertens per loca marina juxta Dumbur, et videns scopulos promioere, astitit, taliaque suspirans eloquia protulit, dicens: si Deus interveniente B. Joanne mihi aliquod signum evidens facere promitteret; quatenus tam succedentes quam præsentis cognoscere possent Scotiam Anglorum Regno jure subjugari, utpote devictam ab Adelstano Rege, sibi que successoribus tributa omni tempore persolvere: non immerito gratias illi devote agerem. Et extrahens gladium de vagina, f percussit in silicem, quæ eadem hora adeo penetrabilis, Dei virtute agente, luit gladio, quasi lapis butyrum esset vel mollis glarea: quia lapis ad ictum gladii ita cavatur, ut mensura ulnæ longitudini possit coaptari; et usque ad præsentem diem evidens signum patet, quod Scoti ab Anglicis devicti sunt ac subjugati, monumento tali evidenter cunctis adeuntibus demonstrante. Quo signo viso divinitus, quantas gratiarum actiones, quot laudum præconia Rex cum suis Deo Sanctoque Joanni extulit, non est nostræ æstimationis posse declarare.

6 Deinde cum magno tripudio in Angliam remeans, non immemor beneficii cœlitus sibi collati, e vestigio Beverlacum adiit: et in præsentia Reliquiarum humiliter se prostravit, gratias agens Deo Sanctoque Joanni Patrono suo, cujus meritis tanta beneficia ei præstita fuerant. Et offerens arma sua aliaque donaria, instituit pacem S. Joannis ab omnibus tenendam, quam infringere nulla ratione nullo tempore cuiquam dignitati vel personæ liceat; fecitque milliarium assignari ad hanc pacem tenendam, metamque constituit ad spinam prægrandem, quæ ultra Melescrost sita, in via quæ tendit Eboracum: quo loco nunc crux lapidea posita cernitur, ut qui hanc pacem in aliquo vel erga aliquem violare præsumperit, octo libras argenti ecclesiæ prædicti Confessoris pro emendatione persolveret: qui

vero infra tres cruces lapideas, mirifico sculptas et ad introitum Beverlaci tunc ab eodem Rege erectas, hanc pacem violaverit, viginti quatuor libras exsolveret: et qui infra cœmeterium ecclesiæ ipsius infregerit pacem; septuaginta duas libras pro satisfactione dare compelleretur: qui autem infra corpus ecclesiæ posterioris temerario ausu pacem violare præsumperit, triplicatas libras argenti prædictas pro emendatione persolvere judicaretur: et qui infra arcus supra introitum cancelli positos maligno ausu Sanctissimi Confessoris pacem violaverit, absque emendatione terrenæ possessionis vel pecuniæ esset judicatus (ut qui tale nefas tamque profanum in præsentia Reliquiarum tam venerandi Confessoris ausus sit committere) soliusque Dei miserationi atque judicio committendus, sit judicandus, sicut enormis languor immensa curatione indiget.

7 Præterea assignavit Rex redditus eidem ecclesiæ, ad servientium Clericorum sustentamentum; quo liberalius et quietius Deo et S. Joanni deservirent. Et quidem coloni illius provincie Hesterasda, id est, quod exigebatur ad pabulum equorum Regis, singulis annis solebant Regis Præfectis reddere; videlicet de unaquaque carruca, id est, ad cultum et vomerem, quatuor travas de suis frugibus; et talis redditus inter vectigalia Regia computabatur, et exigebatur a regione illa, quæ clauditur ex uno latere flumine Derewente, et altero Humbre flumine, ex tertio latere mari Septemtrionali vel Orientali. Hæc quidem provincia antiquitus Deira vocabatur. Totum jam descriptum redditum S. Joanni ecclesiæque illius servientibus in perpetuam elemosynam, liberam atque ab omni exactione quietam, contulit et dedit, Regioque g edicto corroboravit ac scripto. Et jam omnibus rite peractis, rediit cum suis ad Regis civitates, contestans sæpe sanctum Confessorem Joannem præcipuum Patronum Angliæ regni.

8 Tempore quo Præsulatum Eboracensem regerat h Gerardus, vir magnæ eloquentiæ et præstantissimæ scientiæ; in primo adventu ejus in Beverlacum, ad primam Missam quam in ecclesia Sancti Joannis Confessoris quadam solenni die celebravit, accidit quod quidam juvenis de Curia ejusdem Pontificis adfuit, qui mutus et surdus a sua nativitate fuerat. Cumque hymnus Angelicus, scilicet Gloria in excelsis, inciperetur; mox mutus eminus cum laicis consistens, verba protulit; et qui nunquam antea loqui potuerat, jam tam Angliæ quam Franciæ loqui incipiebat, cunctis qui astabant obstupescens et pie admirantibus. Quod statim nuntiatum est Archiepiscopo ad altare, qui prosequens divinum officium, usque dum Evangelium perlegeretur, et continuo de Presbyterio descendens, venit ad introitum cancelli, ut populum commonefaceret; et de perpetrato miraculo tali modo exorsus est, dicens: Considerate filii, quam sit nobis pius Patronus, quam efficax erga Deum in impetracione; qui tale miraculum Deo volente nobis ostendit.

9 Cumque prolongaretur sermo vitali commotione, progressus est quidam Anglicus in medium, nobilis genere, disertus sermone, in medioque conventu Archiepiscopum tali affamine convenit: o Domine, ne putes nos admirari, quasi novis prodigiis, de hoc miraculo perpetrato; sed [scias] nos per se et unoquoque anno signis et prodigiis hujuscemodi mirabilibus recreari solitos per B. Joannem: quin potius ipse sanctum venerari et collaudare debes, qui istum tecum huc adductum a tantis incommodis liberavit: et quandoquidem tibi hoc præstitum est per beatum Confessorem Joannem, videas, ne temere præsumas aliquando erga suos,

et redditus
assignat:

E

g

h
celebrante
Archiepiscopo

mutus et
surdus a
nativitate
sanatur:
f

qua occasione
monetur libere
Archiepiscopus
ut loco
favere:

A qui gratia venerationis illius et amoris, nec non pacis securitatisque causa ad ejus confugerunt alas, mansionisque locum hic perceperunt. Sic iste Pontifex quidem potuit commoneri; sed monita prosequi contempsit: nam ut fertur, nimis austerus exstitit; et ideo tam a Clericis quam a laicis parum diligebatur, ut in fine claruit funereisque illius exequiis. Præfatus vero juvenis, miseratione Dei meritisque sancti Confessoris curatus, numquam inde postea voluit recedere, sed mansit haud longe a monasterio, juxta lacum defluentem extra cœmeterium, officio pistorio degens sæpe sustentans. Hunc vero grandævum, habentem uxorem et liberos, etiam ego puer scholaris vidi, et optime novi, et audiui frequenter loquentem, et expresse et expedite ut, ceteri hominum; solitusque fuerat junioribus secum consedentibus vel adstantibus referre, qualiter sibi a nativitate surdo et muto Dominus per B. Joannem auditum et loquelam præstiterit: vixitque usque ad ultima *i* Turtini Archiepiscopi tempora, benedicens Deum et Sanctum Joannem.

et qui mutus fuerat ibidem manet auctori notus.

Mutus quinquennis loquelam accepit,

B In ea autem quæ ad S. Joannem pertinet, erat quidam rusticus simplex, legitime uxorem sortitus, ex qua liberos procreavit; inter quos quidam puerulus ei natus est, elegans quidem forma; sed incommoditate despicibilis. Nam cum ætas exigebat, ut verbula effari deberet; nequaquam valuit verbum aliquod promereri: sed perpetua taciturnitate damnatum jam hunc parentes astruebant; quia nec bimus, nec trimus aliquid loqui poterat, verum etiam non quadrimus. Parentes autem ipsius inæstimabili tristitia affecti, quid agerent omnino ignorantes, et reminiscentes quanta mirabilia Dominus ostendere dignatur Beverlaci per merita S. Joannis: adduxerunt secum puerum ad ecclesiam jam dicti Confessoris, devote supplicantes; ut Sanctus inibi advocatus Dei miseratione mœrorem suum permixtum moderari dignaretur. Et sæpe redentes domum cum puero, quia longe illinc mansione distabant; tamen festivis diebus ecclesiæ solennibus illum eum sæpius reduxerunt, impetrare volentes mœroris pergrandis consolationem. Tandem pius Confessor parentum vota complevit, puero loquelam condonans ad laudem et gloriam Dei; qui cor contritum et humiliatum non spernit. Unde parentes multum gavis, ovantes ad propria remearunt, qui prius mœrore affecti illinc recesserant. Notumque factum est hoc miraculum omnibus habitantibus Walketunam vicinisque villulis; qualiter puer quinquennis, a nativitate mutus, loquelam per B. Joannem suscepit: verum etiam multis Beverlaci manentibus cognitum extat. Hunc vero adolescentem, et pene *k* virum, egomet vidi sæpissime; agnovique ejus matrem, nec non et fratres: solitusque fuit mihi hæc enarrare, aliisque sæpe secum consistentibus vel consistentibus: nam postea civilibus artibus edoctus in Beverlaco mansit, collaudans Deum in beneficiis sibi collatis per B. Joannem Patronum suum.

k scriptori optime cognitus

l Stephano Rege imperante

11 Eo tempore quo *l* Stephanus Rex Anglorum regnum obtinebat, multa infortunia ac calamitates Angliam oppresserunt: et sive hæc evenerunt ob perjurium, quo Optimates et pene omnes regni Comites ac Proceres, summique Pontifices rei tenebantur; seu ob castigationem vitiorum et superbiam divitiarum, quibus illius temporis homines nimium pollebant; multis adhuc manet incognitum. Etiam tunc pax a terra recesserat, ut vix aliquis

pacem fidemque promissam proximo tenere vellet: D verum etiam alienigenarum per omnes Angliæ fines tanta multitudo excreverat, ut indigenas terræque colonos ad quod vellent compellere possent. Fecerunt Primates terræ castella sibi construi, milites aggregari, sagittarios conduci; ut pios impii comprimerent, spoliarent, et more milvorum rapacitate insatiabili ad castra dæmoniacæ, videlicet oppida sua, vicinorum aliorum victum atque pecunias attraherent et coacervarent. Ea tempestate contigerat, quod Robertus de Stutevilla, vir strenuus et militari virtute probatissimus, quemdam Clericum, scilicet filium cujusdam civis Lincolnensis coeperat, eumque in custodiam miserat in oppido, quod Cotingham vocitabatur, et distat a Beverlaco fere tribus milliariis. Præfatus vero Clericus ibi vinculis contritus, a custodibus diligentissime custodiebatur: invocans divinum auxilium, Sanctique Joannis præsidium, quo se a custodia impiorum immunem liberarent.

Clericus carcere inclusus Cotinghami,

a S. Joanne apparente

12 Cumque sæpius minis afficerent eum, qui potestate præerant, ejusque parentibus mandarent, quod tormentis eum variis cruciarent, nisi festinantius eum ad suum arbitrium redimerent; Confessor gloriosus Joannes contumaciam iniquorum aspernans, innocentem vitam approbans, Clericum exaudivit deprecantem, eumque tantummodo liberavit. Nocte quadam quiescentibus quam pluribus ejusdem oppidi, somno cogente, videbatur Clerico quiescenti, et aliquantum somni prælibanti, quod quidam vir, quasi esset Pontifex, ei adstare juberetque, ut assurgeret et abiret. Cumque Clericus responderet, se nequaquam hoc facere posse, utpote annulis ferreis per ambas tibias constrictum, et carcere firmiter obserato inclusum; Pontifex jam expergefatum monuit, ne trepidaret; sed se solutum conspiceret: animalvertitque Clericus unum de annulis a tibia raptum fuisse: et colligavit illum cum altera tibia pannis interpositis, ut expeditius Deo favente procedere posset: jussitque Sacerdos Dei ut quantocius se sequeretur, omni timore postposito, et ad monasterium suum Beverlaci se liberando confugeret. Miroque modo, sicuti de Petro Apostolo legimus, quem Angelus eduxit de carcere ibi janna carceris eis pervia fuit, ceteraque claustra reserata, custodibus somno depressis, Angelo præcedente; ita et hic, B. Joanne præeunte viamque demonstrante, captivum suum educendo, omnia ad votum evenerunt. Nam egressi custodiam, deinde palatium, postea immensitates aggerum et spatiosos lacus trans-euntes [ibant] fide magis quam via pergentes; videbaturque captivo, quod pauante eo protendebatur ad difficiles transitus. Post hæc transierunt per nemus Pontifice præmonstrante viam, aliquando plaustro præeunte. Tandem per loca palustria gradiens, sicuti situs loci se habet, festinando versus Beverlacum, plantæ pedum ipsius, pellisque interior acutis calcantiis *m* frutetisque pungentibus ita terebratæ sunt, quasi aculeis ferreis nimium compungerentur.

altero tibi vinculo soluto eductus,

Act. 12.

per vias invias

12

m

13 Jam vero crepusculo insistente appropinquavit monasterio, aspexitque casam, quam intravit, ut se calefaceret; algor quippe nimius eum compresserat, quod vix progredi poterat. Refocillatus vero per ignem et calore corporis recepto, statim monasterium adiit jam die illucescente, apertasque valvas Basilicæ prædicti Confessoris reperit; custodibus ecclesiæ jam evigilantibus, et interrogantibus quisnam esset, vel qua de causa illuc confugerat. Statimque exposuit eis ordinem rei, et qualiter B. Joannes eum de carcere eduxerit, liberumque ad suum monasterium confugere jusserit. Tunc et annulus, qui restabat, a tibia decidit, illis cernentibus

Beverlacum venit,

et in ecclesia altero tibi vinculo decedente

et

A TESTE
OCCLATO
EX MS.

*oblatis com-
pedibus ali-
quantum ibi
manet.*

A et multum gratulantibus de tali eventu : monstra-
tumque est omni populo et Clero de perpetrato mi-
raculo, qui omnes in laudem Dei proruperunt, et
bynnum psallebant Domino, qui facit mirabilia
magna per servum suum Joannem, sæpe clarifica-
tum miraculis. Continuo Clericus qui captivus fuerat
jam per beatum Confessorem liberatus, obtulit an-
nulos ferreos ad altare : qui suspensi sunt ibi, et
multo circuli ferrei, nec non et compedes suspendun-
tur, scilicet ab utroque latere sepulcri viri Dei
Joannis. Sacrista ejusdem ecclesie tunc temporis
fuit Alveredus bonæ memoriæ, senex Ecclesiastica
institutione sagax : hic misertus calamitatis illius
Clerici, videns plantas pedum ejus nimium fuis-
se contritas ac tumidas, adhibuit fomenta medica-
minis, pedulesque *n* illi dari jussit, ne a superiori
calcamento pedes læderentur ; quibus usus est,
quandiu in ecclesia mansit, usque dum industria
Cleri restitutus est suis. Hæc mihi retulerunt, qui et
ipsum viderunt, et hæc ab ipso referri cum jura-
mento coram multis presentibus frequenter audie-
runt.

*Clericus alius
ibidem ca-
ptivus,*

*et a S. Joanne
vinculis
solutus exiens,*

14 Similiter in præfato castello quidam Clericus,
Sampson nomine, in custodiam positus fuerat. Sug-
gestum est Domino Roberto a custodibus, quid de eo
esset agendum : ille vero jussit eos mandare paren-
tibus ipsius Clerici, quod nisi citius eum redimerent,
dentes a capite ejus evellerentur, vel aliquod ejus
membrum de corpore abscissum eis proculdubio
mitteretur. Juvenis inde multum pavidus, super hoc
divinum efflagitabat auxilium, nec non S. Joannis
patrocinium. Joannes autem qui est refugium mise-
rorum per Anglicos fines, preces humilis deprecantis
exaudivit, eumque de manibus iniquorum mise-
ricorditer liberavit. Nam nocte quadam apparuit ei
venerandus Confessor Joannes, Pontificalem gerens
habitum, præcipiens ut surgeret, et ad monasterium
suum apud Beverlacum quam citius confugeret. Cui
statim Clericus respondit, se nequaquam hoc posse
facere ; utpote ferreis vinculis eum alio in custodia
firmiter constrictum. Et ille : Ne formides ; jam
enim solutus es. Ille vero animadvertens circulum
ferreum a pede viri cum quo constrictus fuerat de-
cidisse, seque ab eo solutum esse ; colligavit sursum
annulum illum (nam alter sibi adhærebat) expedi-
tumque se faciens ad pergendum, relictoque con-
captivo sopore presso, exivit continuo procedens et
exiliens, Deo volente, usque dum foris castellum
venerat.

*ab insequen-
tibus non
agnoscitur*

C 15 Jamque diescente vigiles ejusdem oppidi diem
præcinebant, ipso audiente et aufugiente. Statim en-
stodes compererunt captivum defuisse, conclama-
bant, undique Clericum de custodia evasisse : præ-
ceptumque est illis, ut equis quantocius eum
insequerentur, et circumquaque quærerent, quo modo
eum reperire possent. Ille vero, suffragante vene-
rabili Confessore ejusque conductore, qui nequaquam
permisit eum iterum tradi manui impiorum, a
quorum potestate jam eum liberaverat, sollicitus
carpebat iter. Jamque circa horam primam appro-
pinquaverat Beverlaco, cum quidam miles equo
advolans consecutus est eum, minime agnoscens
eum, quamvis ipse esset qui querebatur : interro-
gavitque eum, si hujusmodi Clericum quoquam præ-
cedere vel aufugere videret : qui respondit minime
vidisse. O res mira et laude digna ! et possumus hoc
conferre Sodomitis, qui domum Loth ut infringe-
rent, fores domus quæsierunt : sed percussit eos
Dominus cæcitate, quod circueuntes domum ac pal-
pantes, ostium invenire nequiverunt : non inamerito
ut qui interius excæcati fuerant ad flagitium perpe-
trandum, lumen exterius amitterent. Sic et istos
Dei miseratione excæcavit malitia eorum, ne capti-

vum agnoscerent, cui injuste machinabantur mala. D
Cumque captivus videret insequentes appropinquare,
divertit alias ; transcendens aggerem lacuseircueun-
tis villam : sicque venit ad cæmeterium, ubi inve-
nit hostes sibi oppositos, observantes si quoquam
eum contueri possent, ut raperent, si extra cæme-
terium inventus fuisset. Sed ad ipsum introitum cæ-
meterii positos hostes sic pertransiit ille, ut nec tunc
quidem ab eis agnosceretur, agnoscens ut pridie
quidem ab eis agnosceretur, agnoscens ut pridie
adversarios. Qui cum ad ecclesiam veniret ; pacem
S. Joannis advocans, susceptus est, ut omnes illuc
confugientes pietatis pacisque gremio confoventur.
Obtulitque ad altare vincula sua ferrea, gratias
agens liberatori suo Joanni : sed et Clerus et populus
in laudem Dei, continuo proruperunt excelsa voce
conjugilantes gloriam Dei et S. Joannis meritum.
Suspensa sunt ejus vincula cum reliquis captivorum
vinculis et compedibus, qui multoties liberati ad
Sancti præsentis confugere pacem. Quid plura ? pro-
lixius tempus me detineret, si singulas captivorum
per merita S. Joannis liberationes annotare vellem ;
vel quos ego vidi, vel de quibus mihi retulerunt, qui
et ipsi illos viderunt, et simili modo liberatos cer-
tissime noverunt. Nam quot de Castello Drifeld, ac
de ceteris munitionibus vel custodia captivi, per
merita nec non per invocationem S. Joannis, educti
referuntur, fastidiosum est enarrare.

*et ad altare
vincula offert,*

*uti et plu-
res alii.*
E

ANNOTATA.

a Adelstanus sive Athelstanus *Eodwardo sive Eduar-
do seniori patri, anno 924 mortuo, successit ; mortuus
anno 940 feria 4 28 Octobris.*

b Constantinus III traditur regnasse ab anno 904
et anno 937 prælio victus fugisse, ac regnum adhuc an-
nis quatuor tenuisse, tum monachus factus annos quin-
que vixisse, uti dictum 6 Martii ad Vitam S. Cadroe
num. 20, ubi *Malmesburiensem refutavimus, asseren-
tem quod eo prælio Constantinus occubuerit, qui hic
etiam solum dicitur fugisse.*

c *Hos illi obvios describit Ethelredus, Abbas Rie-
vallis, in Geneologia Regum Angliæ, inter Scriptores
antiquos Historiæ Anglicanæ Londini editos, ubi co-
lumnâ 357 sequentia, sed alia phrasi referuntur.*

d *Eadem de accessu Regis, et cultello relicto præ-
tor dictum Ethelredum, habent Joannes Brompton col.
838 ; et Scotiam videtur auctor Anglus intelligere,
victoriæ fructum.*

e *Regnum Cambriæ, quod per hanc victoriæ ad F
Anglos rediit : ipsam tamen enormiter augens, ut fieri
inter amulas gentes consuevit.*

f *De hac Silicis scissione agunt dictus Brompton, et
Henricus de Knyghton col. 2485 ubi hanc victoriæ
etiam S. Joanni adscribit.*

g *Illud edictum, totum rythmo Anglo-Saxonico
scriptum, est editum in Monastico Anglicano pag.
171.*

h *Gerardus sive Girardus, ex Episcopo Herefor-
diensi Archiepiscopus creatus anno 1101 mortuus 21
Maji anni 1108.*

i *Alias Thurstanus, post Thomam Gerardi succes-
sorem designatus an. 1119, abdicavit se ultro, et mox
obiit an. 1140.*

k *Ecgraphum Urbem, quod correxi.*

l *Stephanus regnavit ab anno 1136 ad an. 1154.*

m *Ecgraphum Calonicanis fruteritibusque.*

n *Pedules intelliguntur socci lanei seu linei.*

CAPUT II.

Sanitus collata contractis, mutis, cæco, amentis, aliis ægris. Periculum naufragii submotum.

Puella contracta, manibus et genibus reptans sanatur.

Quodam tempore contigit, quod quædam puella membris contracta, flexisque poplitibus nervorum tracta, ad Beverlacum adducta fuerat: hæc quia nequaquam pedibus incedere valuit, reptando manibus et genibus, ut poterat, se promovit. Quadam die cum domum redirem, interrogaverunt me mei parentes, si ego agnoscerem puellam membris contractam, solitam ostiatim mendicare. Quibus cum responderem me illam minime agnovisse, mirabantur quod non sit a me agnita, cum optime agnosceretur a quam pluribus utriusque sexus: dixeruntque illam sibi bene cognitam et familiarem, sibi sæpe solitam colloqui, suaque incommoda humiliter enarrare. Cumque ego interrogarem, quid actum esset de ea; responderunt, quod quadam die cum redirent de monasterio, viderunt præfatam puellam stantem, et lavantem se in lacu defluente extra cœmeterium.

B Et cum hæsitarent, an illa esset, quæ prius fuerat contracta; interrogaverunt eam veritatem rei. Quæ respondit, se puellam fuisse illam, quæ prius membris contracta fuerat, et ostiatim mendicare aliquamdiu, ut plures viderant, solebat. Asserebat se erectam et sanam factam Dei gratia et S. Joannis meritis, ut recte incedere sufficienter, posset. Tunc illi extulerunt caput, benedicentes Deum Sanctumque Joannem collaudantes, per quem nobis tot miracula declarantur.

17 Accidit quadam vice, quod quidam pœnitens adveniret in Beverlacum orationis gratia, qui de Galliæ partibus veniens, S. Andreæ apud Scotiam adierat: et inde redeundo S. Joannis suffragium exostulare disposuit. Cumque in ecclesia ejusdem orare intentius devotus procumberet, in Septentrio-nali parte ante Crucem, pergrande rumpitur ferum, quo ipse fuerat colligatus circa renes, ita ut quidam aliquantulum in ecclesia remoti sonitum ferri rumpentis audirent: statimque qui audierunt, adfuerunt, videntes circulum ferreum quasi circulum ruptum, et ab eo dilapsum. Et cum interrogaretur quisnam esset; noluit vir parum quid loqui: sed Sacerdoti se velle hoc revelare asseruit. Factum est ita, et ostendit Sacerdoti prius, deinde

C Capitulo quis esset; et qua de causa ferro ligatus fuisset, ita dicens: Ego quidem multum deliqui; nam ira commotus odioque fraterno, quemdam fratrem gladio percussi. Episcopus vero meus, ad quem spectat de flagitiis dijudicare et facinora punire, convenit me, pœnitentiamque mihi injunxit, præcepit me eodem ferro colligari, quo fratrem percusseram, ad nudam carnem firmiter renibus adhærente, et peregrinando Sanctorum suffragia, ut vagum et profugum, gemebundum exquirere: et jam unus annus peractus est mihi in pœnitentia, cum ferrum hoc ruptum est de corpore meo, Dei miseratione ac meritis Sancti in præsentis quiescentis ecclesia. Tunc omnes qui aderant, hoc audientes, nimio gaudio exhilarati, unanimiter benedicebant Deum, qui tot signis tantisque miraculis glorificat Sanctam suam Joannem; hymnumque statim concinebant, conjubilantes votis in confessione; scripseruntque Episcopo, de cujus diœcesi hic pœniteos fuerat, qualiter solutus sit a vinculo ferri in ecclesia S. Joannis Beverlaci, divina gratia et meritis ejusdem Confessoris. Hunc ipsemet etiam vidi; et tunc quidem fuit in eadem ecclesia, quando circulus ferreus rumpere-

Circulus ferreus pœnitentis ultro ruptus decidit.

scriptore presente,

tur de ejus corpore: videbaturque mihi magna simplicitatis vir ille fuisse.

10 Quidam rusticus erat in provincia a Norwicensi, magno languore depressus, maxime in una tibia, quod nequaquam recte incedere, sed claudicando, baculoque se sustentando iter vix capere valebat. Et cum Sanctorum loca frequenter orationis gratia visitasset; nullatenus per aliquem illorum restitutus est sanitati. Nec mirum. Providit enim Deus illum per aliquem Sanctorum, in remotioribus Angliæ finibus constitutum, a sua infirmitate curari; mystice declarans, quanta virtute præcellerat, qui quod ceteri facere non valebant, absque mora tribuere hic comprobaretur. Audierat namque hic infirmus, fama evolante, quanta mirabilia operatur Deus per B. Joannem Confessorem, Beverlaci quiescentem: et cœpit invocare nomen ejus, ingemiscens et exostulans, ut infirmitati suæ subvenire dignaretur; ut a tam longa ægrotudine sua intercessione liberari posset. Cumque aliquamdiu persisteret in tali supplicatione, languor cœpit decrescere, pristinæque sanitati ex integro tibia ejus restituta est. Qui virtute resumpta, meiorum officio perfecte potitus, statim proposuit Sanctum Joannem se adire velle: cereumque parari sibi fecit, ad modum et quantitatem tibiæ cum ipso pede: iterque versus Beverlacum quantocius arripuit.

19 Cumque ad ecclesiam prædicti Confessoris venisset, ad orationem se prostravit, preces fudit, et pro sanitate sibi collata Deo Sanctoque Joanni grates quam maximas retulit, obtulitque cereum secum deportatum miræ magnitudinis, lumine accensum, in præsentia Reliquiarum viri Dei super altare; referens universo Clero et populo, qualiter per invocationem nominis venerandi Confessoris Joannis, in provincia sua constitutus, sanus fuerat effectus. Cuotique qui aderant hæc audientes, glorificaverunt Deum, qui tot virtutibus Patronum suum Joannem longe lateque declarat; hymnumque jubilationis Deo Clerici resonabant, ut mos est illius ecclesiæ in impetratione alicujus evidentis miraculi. Hunc virum etiam ipse vidi, et audivi hæc eadem narrare, sicut et multi alii: vidimusque ipsum longo post tempore singulis annis semel in anno illuc cum oblationibus suis, verum etiam et aliorum qui per eum illuc transierant, adventare; gratumque officiis ac muneribus, tam suis quam aliis, sedulum exhibere obsequium: ejusque exemplo multi comprovinciales, videntes virtutem tam efficacem in prædicto Confessore vigere, invocato nomine ejus et auxilio in suis infirmitatibus frequenter curabantur; virumque istum, bajulum suarum oblationum et intercessorem, ad Sanctum Dei per singulos annos prope- rantem, constituere.

20 Vir quidam fuit in villa, quæ Bylebi vocatur, habens filium sibi admodum carum, qui puerili adhuc tætebatur ætate, nimisque puerilibus jocos deditus, solivagus cum aliqua puella, solito more per virgulta remotius ludere solebat. Qui cura frequenter corriperetur a parentibus, ne tam remote a comitatu humano jocos deberet; furtim egressus est quadam die, æstimans se invenire puellam per virgulta incedere, ut sibi videbatur: et inde lætus effectus cucurrit post eam, ut eam comprehenderet; sed nequivit multa fatigatus circuitione. Per moram meridianam videbantur ei plurima accensa luminaria per arbores, phantastico videlicet igne, ut postea claruit. Nam multum eam persequens puer ut teneret, non valuit; sed dæmoniaco figmento diu delusus, tandem evanuit quæ puella videbatur, nec erat, sed spiritus nequam: puerque remansit mutus. Regressus vero domum nequaquam valuit aliquod verbum effari, qui antea satis eloquens puer habebatur. Verum

D
A TESTE
OCULATO
EX MS.
a
Rusticus
Norwicensis

invocato S.
Joanne a
languore ti-
biæ liberatur

E

qui cereum
offerens, co-
ram scripto-
re miraculum
narravit:

alii ægri
sanati.

F

Puer diabo-
lica illusio-
ne mutus
medio anno,

A rum parentes inæstimabili tristitia affecti, quid consilii habere queant, ignorant : nam remedium nulum, nisi divinum vel Sanctorum Dei, sibi subvenire posse certissime sciunt.

21 Et jam fere per spatium dimidii anni sic permansit puer mutus. Cum parentes ejus reminiscuntur mirabilium, quæ Beverlaci fiunt per merita Sancti Joannis, quem præcipuum habent refugium Anglicorum finium incolæ; adducunt illum ad monasterium ejus, ibique expetunt Sancti Joannis præsidium, humili deprecatione, nec non corde contrito : ut quemadmodum multis infirmantibus, multorumque incommodis sæpissime per merita sua subvenit, sic et istius pueri incommodo mederi dignaretur. Cunque ad refectorem essent [digressi] puerque solus ibi remansisset, obdormivit aliquantisper; semperque videbatur ei per somnum, quod quidam in candido habitu sibi adstaret, orique suo manum imprimeret; deinde eam per mentum et guttur dimittendo multum asperè compresserit, ita ut evigilaret puer : viditque etiam aliquantulum illum recedentem. Deinde pater adveniens, invenit filium suum jam loqui posse, quem mutum antea deplanxerat multum anxie : multumque cum suis gavisus, grates Deo sanctoque Confessori quam

B maximas retulit : omnesque qui hoc audierunt, glorificaverunt Deum Sanctumque ejus, toties clarificatum miraculis. Pater vero puerum fecit litteris erudiri, eumque ibi manere præcepit : vidimusque illum, et audivimus expresse loqui, tam Anglicæ quam Francicæ, multo post tempore : solitusque fuerat mihi pluribusque aliis hoc enarrare, commemorans beneficia sibi a S. Joanne collata : fuitque postea acquisitor eleemosynarum Hospitali domni Beverlaci, ejusque nomen erat Willelmus, agnomento *b* Pater-noster.

22 Quædam annus fuit Beverlaci membris contracta, flexisque poplitibus, nervis contractis, inclinata; et per septem annos et eo amplius, non nisi genibus manibusve suppositis, se promovere ququam poterat; et hoc non nisi æstivali tempore, nam in hiemali lutesce viâ impedimento fuere : sed bonæ mulieres vicinitatis caritatisque officio eleemosynas ei transmittere, vel apud se reficere solebant. Cunque recogitaret quanta beneficia operetur Deus erga infirmantes, vel talia incommoda patientes; relarguit seipsam, quod tandem distulit adire sanctum Confessorem, salutis suæ recuperandæ gratia; et in una solennitatum ipsius, quæ Translatio corporis Sancti nominatur, rogavit unam ancillam, ut se ad monasterium Dei Confessoris deferret; sed abnuvit illa, nisi mercede conductoretur. Quod et factum est : deditque ei mulier pulvinar suum capitale pro mercede, ut se ad monasterium deferret. Cunque in ecclesiam delata esset, fleuit, oravit expansis manibus, suppliciter invocavit sancti Antistitis præsidium, quatenus a tam diutina infirmitate saltem tunc liberaretur : totaque nocte ejulans vel orationi vacans, tandem cum Clerici nocturnam solennitatem, ut concedet, cauerent; relaxantur nervi, tibiæ extenduntur, erectaque mulier stetit supra pedes, cunctis admirantibus qui aderant, vel de ea audierant. Et quia desueta jam longo tempore fuerat propriis pedibus incedere, sumpto baculo pergere cœpit, et in Choroni, nobis psallentibus et eam contemplantibus, intrare, et ante Presbyterium altaris se prosternere, gratias agere Deo suoque Patrone Joanni. Inquirunt Clerici, quænam esset; et si rei veritas ita esset, ut illa retulerat : aderantque quam plurimi tam viri quam mulieres, qui eam antea noverant; adtestatique sunt se eam vidisse annis quam pluribus contractam membrorum compagine, genibusque seu manibus reptare solitam. Monstra-

C tumque est Clero et populo, in illa solennitate coadunato, de hoc miraculo tam subito perpetrato : nam sero advecta fuerat; et in eadem nocte post galli cantum curata et erecta est. Tunc Clerici simul cum laicis hymnum Deo canebant, vocis confessione et cordis exultatione, qui toties sanctum suum Joannem clarificat miraculis.

23 Accidit in Quadragesimali tempore subsequente, quod quædam mulier in *c* Lindisseya provincia tradita erat viro; sed infra parvi temporis spatium excæcata est : unde ejus parentes multum contristati, quod subito lumine sit privata. Illa vero spe visus recipiendi resumpta, dixit se velle adire Beverlacum, et a Sancto Joanne expetere lumen sibi ademptum restitui. Adductaque est a patre suo illuc in ipsa Dominica die mediæ Quadragesimæ. Cunque orationi intentius aliquamdiu vacarent, et gloriosi Confessoris suffragium expeterent; lumen, quod amiserat, statim mulier in ipsa die, antequam Missa solenniter celebrari inciperetur, circa horam tertiam recuperavit, multis hominibus tunc præsentibus et hoc cernentibus, utpote solenni die. Quod statim declaratum est Clero et populo, qui unanimiter laudaverunt Deum, in sancto suo Joanne toties clarificatum miraculis. Et [eram] tunc quidem in ecclesia cum mulier recepit visum.

24 Homo quidam fuerat in Episcopatu Lincolnensi, de provincia quæ Kestevena vocitatur, qui S. Andream adire proposuit. Sed antequam flumen Humbræ transiret, amens effectus projecit vestimenta nummosque similiter. Ad Beverlacum quantocius insania ductus cucurrit : cumque in ecclesiam deveniret, clamoris vocibus in ipsa solennitate depositionis S. Joannis, quæ Nonis Maji celebratur, omnes qui aderant concitavit : eosque, qui divinum officium celebrabant vociferatione multimoda persæpe impediēbat; nec potuit minis verberibusque cohiberi, ut intelligere posses dæmoniacum furorem in illo exerceri, non rusticanae simplicitatis sensum. Nam aliquando clamores ex ore captivi extolluntur, quandoque rhythmica verba proferuntur : ut non simplicis hominis naturam, sed diabolicam amentiam propalari scires. Quid multa? Per septem dies tali agitabatur insania : octava demum nocte sopore comprimitur, quiete refovetur. Mane vero surrexit homo sanus, ac si numquam amentia vel insania vexaretur, simplicitate pristina recuperata. Lætantur cuncti qui aderant vel hoc audierant, laudantes Deum in mirabilibus, quæ meritis sancti Confessoris sui Joannis facit. Hic vero jam sanus effectus, rediit ubi vestem nummosque reliquerat : omissumque repetebat iter versus S. Andream apud Scotiam, vidimusque eum inde reversum in sanitate percepta diu vigere, et frequenter ecclesiam jam dicti Confessoris, pro sanitatis suæ recuperatione, condigne revisere.

25 Quidam rusticus fuit præterea in Lindisseya, qui tanto timore per omnia fere membra obsessus fuit, ut per duodecim hebdomadas de grabato, quo jacuit, per se resurgere nequivit. Nam caput, oculos, vultum, manus, pedes, membraque etiam pudenda ita tumor immoderatus occupaverat; ut magis informe monstrum, quam humana forma conspiceretur. Cunque nulla spes salutis recuperandæ de eo esset, consultum est ei a sapientibus mulieribus suffragium alicujus Sanctorum sorte expetere, si quo modo Deus per aliquem illorum sibi subvenire dignaretur : ceciditque sors evidentem, quæ B. Joanni assignabatur; eique statim votum orationis et oblationis destinabatur gemitibus intimi affectus. Convaluit statim miserabilis homo, tumore decrescente quotidie : et infra ipsam septimanam venit ad Beverlacum, sancto Confessori gratias agens, oblationem

A. TESTE
OCULATO
EX MSS.

ad sepulcrum
S. Joannis eo
apparente lo-
quelam
recipit,

ut indicavit
scriptori.

Vetula 7 an-
nis contracta.

in festo Tran-
slationis dela-
ta Bever-
lacum

erigitur
in pedes,

et miraculum
solenniter
publicatur :

D

c
circa visum
recuperat:

E

Sanatur
corruptus
furore dæ-
moniaci,

F

scriptori
notus :

3 mensibus
decumbens
ex tumore
totius corporis,

A oblationem suam deferens, vota persolvens : retulitque mihi in ecclesia se ita curatum fuisse, ut jam dictum est, laxa pelle adhuc apparente ex tumore præcedente : benedixitque Deum, nec non sanctum Confessorem Joannem, et ad propria deinde remeavit.

26 Quaedam puella fuit Beverlaci, quæ mihi consanguinitatis propinquitate valde conjuncta fuerat, cui inerat animus in peregrinationem ire, videlicet ad S. Jacobum et ad S. Petrum orationis gratia. Cumque rediret per Galliæ partes voto jam peracto, cœpit brachium ejus dextrum in tantum intumescere et dolore nimio fatigari, quod instita brachium ad collum suspenderetur, et neque nocte pausare, neque die se reficere facile valuit, importunitate languoris adhuc instante. Et cum plurimos super tali infortunio consuleret, adhibuit fomenta diversorum medicaminum et consilia : sed nihil profecit. Cumque diu molestaretur tali ægritudine, dictum est ei a quibusdam se facile curari non posse, quia guttam fistulam in brachio ejus succrescere æstimabant; et ideo necessarium et utile ei fore dicebant, natale solum quantocius expetere; si forte ex aeris temperie, quo in adolescentia nutrita fuerat et adolevit, curari posset. Sicque factum est, rediitque in Angliam, dolorem continuum brachii tumidi secum deferens. Et jam vix pergere parum quid valuit : appetitum etiam comedendi, nimietate doloris urgente, pene jam totum amisit. Expetiit Sanctorum etiam loca curationis gratia, nihil proficiens : nimietate languoris jam victa, viribusque corporis destituta, ultra progredi non valuit; in villa, quæ sita est inter Londonias et *d* S. Eadmundum, languore defessa grabato decumbere necessario compellebatur. Cumque sola sederet, miseriam suam deplorans, patriæ suæ parentumque recordans, reminiscitur tandem quæ S. Joannes Confessor Beverlaci requiescens languentibus ac debilibus exhibet. Suspiriis crebris invocatur ejus clementiam, ut levamen tantæ ægritudinis sibi conferre dignaretur, vel numquam repatriare se velle affirmabat. Et cum tali supplicationi aliquamdiu vacaret, quamvis in remotiori provincia constituta, impetravit quod petiit. Nam quæ per septem hebdomadas tanto dolore vexabatur; continuo levamen sensit, sanitatemque perfecte consecuta est, iter aperiens redeundi domum : retulitque mihi postea domi qualiter sit curata, pro invocatione nominis prædicti Confessoris.

27 Referebat similiter hæc eadem mihi de quadam puella, scilicet sodali sua, quæ secum pariter ierat ad *e* S. Andream apud Scotiam; sed inde redeundo intumuerat tibia ejus cum pede, dolore nimio oppressa. Cumque per aliquot dies languor ingravesceret, acri cœpit dolore fatigari, quod nequam progredi se posse dicebat; fessaque resedit, conquerens multum quod ignorabat quomodo Beverlacum redire posset, debilitate doloreque intolerabili vexata. Redarguit vero eam multum sodalis ejus, quod nollet in villa proxima tali ægritudine depressa aliquantulum quiescere; si forte dolor aliquantulum desisteret, et tumor decrescere posset. Et cum aliquamdiu in collibus, a qualibet villa remotis, pariter ambæ mœstitia depressæ consedissent, adveoit quidam viator onere nimio defessus, residens juxta illas, multum conquerentes qualiter Beverlacum redire valerent. Quibus ille animando intulit, dicens : Forti animo estote; jam enim Beverlaco approximatis, ecclesiamque venerandi Confessoris jam prospicere potestis. Illæ vero erigentes se ad videndum, ut videre ejus Basilicæ turrim, prostraverunt se in orationem simul cum viatore sibi associato, rogantes ut infirmanti sorori sanctus Confessor Joannes medelam tribuere dignaretur. Statinque

Maji T. II.

sensit infirma levamen doloris et tumoris; ita ut iter continuo arriperet cum sociis, perfecte sanitatem consecuta. In crastino autem Beverlacum usque pervenit, sanaque deinceps omni tempore permansit : Novique eam et antea et postea, simplicitate modestam, castimonia insignem.

28 Villula quedam est, distans a Beverlaco quasi quindecim milliariis, vocabulo Cotum, in qua vir quidam aliquantulum dives, sed hospitalitate ac bona fama strenuus habebatur. Et quia solent plerumque justis ac modestis infortunia multoties contingere; Salomone attestante qui dicit : Sunt justi, quibus multa eveniunt, quasi impiorum facta fecissent; similiter et huic viro, de quo præfati sumus, incommodum maximum accidit; videlicet oculorum suorum excæcatio : nec non ejus uxor adeo infatuata est, quod nec sane sapere a quam pluribus judicaretur. Cumque per triennium tam miserabili calamitate ambo comprimerentur; per visionem apparuit viro venerandus Confessor Joannes, dicens, ut ad Beverlacum venirent, et in ecclesia sua vigiliis et orationibus insisterent. Quod cum devote adimplerent ambo, visus statim redditur viro, mulier mente sana remeavit ad propria, et per omnia [sani facti sunt], benedicentes Deum, et S. Joannem omni tempore collaudantes, pro beneficiis sibi collatis.

29 Quodam tempore accidit, quod quedam navis, in Apulia diversarum nationum hominibus onerata, quos Hierosolymis deportare debuerat, jam ventis adversantibus fatigari, retroque redire sæpius compelli [videretur]. Cumque frequenter tam sinistris flatibus impedirentur, invocant multoties suffragia Sanctorum diversarum regionum, vota que ventis ut prosperum cursum arripere possent, callide reparantes armamenta navis, carbasa suspendentes, artificiose omnia componentes, ut vada transmarina tutius remeare possent. Sed illis navigantibus ventus contrarius exstitit, navemque fere periclitantem fluctibus ingenti scopulo pene illisit; et cum periculum sibi imminere ex improvviso cernerent, pavidi et gementes, menteque consternati, quid agerent prorsus ignari : tandem unus surgens in medio, qui Anglicus fuerat natione, contestans Angham unum Sanctum præcipuum Patronum ejusdemque gentis maximum solamen continere, videlicet venerandum Confessorem Joannem Beverlaci quiescentem; quem si fide devota suppliciter invocarent, votumque ei facerent, auxilium sibi provenire quantocius sentirent. Similiter et ceteri, qui ex Anglia ibi aderant, attestati sunt, Sanctum jam nominatum multis miseria depressis frequenter beneficia præstitisse. Statinque primus oblationem protulit, ceteris similiter offerentibus ac invocantibus S. Joannem in auxilium; ut ipso tutante imminens periculum evadere possent.

30 Mira res! ut fertur de nautis, quondam in maris periculo S. Nicolaum invocantibus, quod statim tempestas cessavit; sic et in præsentis facti accidit. Nam ventus et fretum continuo pacificantur, prosperoque portui sunt illati. Qua de causa multum exhilarati, summa cum devotione Sanctum Dei laude persecuti sunt dignissima : emeruntque ex collecta pecunia oblationem sericum pannum speciosum, et transmiserunt venerabili Confessori, suo videlicet Liberatori, per præfatum unum ejusdem Sancti præconem gratissimum. Retulitque nobis idem vir reversus, de quo jam prædiximus; sericumque pannum, nobis cernentibus, coram Reliquiis S. Joannis ad laudem ejus allatum obtulit, cunctis collaudantibus Deum in sancto suo Joanne, totis clarificato miraculis. Non est nostræ facultatis vel propositi singillatim enarrare, quoties in mari Sep-

D
A. TESTE
OCULATO
EX MS.

triennio cæcus ejusque uxor amens;

EccI. 9, 11

E

Proficiscentes Hierosolymam

invocato S. Joanne,

F

liberantur a naufragio,

et sericum pannum ad Reliquias transmittunt.

A. TESTE
OCULATO
EX MS.

A temtrionali vel f Siculo liberati referantur homines a pericalis mortis, per invocationem nominis jam dicti Confessoris. Nam jam paginæ metam ponimus, nec diutius mentem meam juvat hujuscemodi gesta retexere : quia tædet animam meam vitæ meæ. Video namque impios prævalere adversus pios, iniquos deprimere justos : elati florent ; humiles despectui habentur : et jam secundum Prophetiam olim prolatam, homines veritatem non loquuntur. et veritas in platea sternitur. Item, Salomon dicit : Vidi impios ita securos, quasi justorum opera fecissent ; ac per hoc patet finem seculi non multum distare. Nam secundam Evangelii veritatem, jam abundat iniquitas, et multorum caritas refrigescit. Nos vero hujus Sancti miracula atque præconia ex parte jam executi pro modulo nostro spontaneo, rogamus, ut ejus meritis ac interventu liberati a præsentis seculo nequam, veniam consequamur peccaminum, vitamque adipiscamur æternam, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat per omnia secula seculorum. Amen.

Auctoris epilogus.

Isa. 59, 12
Eccl. 8, 14
Matt. 14, 12

ANNOTATA.

B a Norwicum urbs præcipua est Norfolkia ad Gariem fluvium, qui inde dilabens in Oceanum Germanicum effluit.

b Erant hæc verba inducta et quasi deleta.

c Lindissega, ditio Comitatus Lincolnensis.

d Fanum S. Edmundi. Vulgo Emund-Bury, a S. Edmundo Rege per Danos acciso : cujus dies natalis incidit in 20 Novembris.

e Fanum S. Andreae, urbs Scotiae, Sede Archiepiscopali et Academia clara, in Fife provincia.

f MS. Cichico.

ALIA MIRACULA

Auctore tertio, etiam in pluribus teste oculato.

Multitudo signorum, quæ per beatum Confessorem Joannem operantur, compellit memoriæ tradere ; quæ vel a fidelibus viris didici, seu ipsemet vidi : ne segnitiae vitio redarguar, si sub silentio abscondam. Quædam mulier Beverlacum adierat, manum habens aridam cum brachio dependente et emortuo, nimirum paralysi dissoluto : quæ officio brachii omnino destituta, orationibus continuis instabat, ut venerandus Confessor Joannes brachium sibi restitueret sanum. Cujus miseriæ Deus subvenit, et per merita præfati Confessoris optatam tribuit effectum : visaque est ab omnibus qui aderant manam elevare, brachium agitare, gaudio inæstimabili repleti, pro collata sibi brachii sanitate.

Curantur
paralytica,

C 2 Fuit etiam quædam alia mulier, cujus lacertus complicatus manusque adhærens humero, quasi a nativitate concreta erat. Hæc B. Joannem adiit, petitionibus pulsans, cordis contritione gemens, ut solvi a tam monstruosa colligatione mereretur. Sed Deus, qui cor contritam et humiliatum non spernit, eam mirabiliter et pie curavit : cæpitque manum continuo extendere, et digitos singillatim separare, leviterque omnino agitare, quasi aliud brachium suum : qua ex re illa multum jocundata, multique alii, collaadabant Deum in sancto Confessore suo mirabilem.

contracta,

3 Quædam similiter mulier amens effecta, de Hemigbruc, finibus constricta, Beverlacum usque deducta a suis fuerat : quæ si cuiquam manus injicere poterat, discerpebat, laniabat, nisi citius a manibus ejus avelleretur : aliquando vero insaniam ducta fatue loquebatur : quandoque autem gemebunda divinum invocabat auxilium Sanctique Joannis præsi-

furibundus,

diam. Quid multa? Ibi diebus ac noctibus, miseris D fatigata verberibus et ejulatus persistebat. Consuluit etiam, tam illa quam filius ejus Sacerdotes ecclesiae ut pro illa orarent, et benedicerent. Respondi etiam ego inter alios, quatenus perseverarent in petendo Divinam miserationem : et rogatum est pro ea tam a Clero quam a populo miseris ejus condolendo. Tandem sana mente effecta, laudabat et benedicebat Deum, cum omnibus qui aderant, qui tanta beneficia pro meritis Sancti sui petentibus præstat : et quæ finibus colligata adducta fuerat, jam omni nexu soluta recessit ad propria.

4 Referebat mihi præterea Willelmus, Custos venerandæ Crucis, se vidisse pueram fere septuennem ita curvum, quod se erigere sursum nequaquam posset. Et cum in Nativitate S. Joannis Baptistæ illac a parentibus adductus fuisset cæpit nocte in ecclesia se volutare huc et illac. Cumque aliquamdiu torqueretur fractum est os spinæ dorsi ejus multis audientibus, quasi lignum siccum impetu frangeretur : et erexit se puer super pedes divinitus curatus ; erectoque vultu incedens, obtulit lucernam accensam ante Crucem. Unde tam parentes quam adstantes glorificaverunt Deum Sanctamque Joannem, cujus meritis tanta beneficia hominibus præstantur.

puer incurvatus,

5 Fuit etiam quædam mulier Beverlaci, juvenis ætate, cui ingens infortunium acciderat, videlicet cæcitas ocalorum per multos annos. Hanc egentem diu conspeximus, et per villam duci a parva puellula sua : multique compatiebantur illi, propter juvenilem ætatem ac calamitatem quæ eam oppresserat. Frequentabat hæc sæpe monasterium, orans et ex-postulans a Deo Sanctoque Joanne, quatenus sibi misererentur, suisque miseriis subvenirent. Tandem exaudita est, recuperavitque visam oculorum miseratione divina meritis sanctissimi Confessoris, longoque post tempore vivens, labore proprio desudans, sibi que vitæ necessaria acquirens, et pro salute sibi collata Deo Sanctoque Joanni gratias agens multiplices.

E abquot annis circa.

6 Præterea evenit in quadam villa, quæ septentrionalis Burtonia vocitatur ; quod opus novum consummaretur in ecclesie fabrica, quæ et dedicata est in honore S. Joannis Archipræsulis, in cujus etiam possessione fundata est. Et ut consuetudo est, quod anniversarius dies quoquo anno agatur sollemnis ; accidit in quadam solennitate hujusmodi, nocturnis laudibus et hymnis completis, Clerum et populum de ecclesia discedere ; ostiumque obseratum est, juvenibus atque puellis sive pueris ludentibus ac jocantibus et choreas ducentibus per cœmeterii viridem plantiæ. Cum subito lux cœlitus emissa [apparuit] super eandem basilicam, adinstar solis resplendens, a cœli fastigio, quasi columna refulgens : ut circumquaque provincia illuminaretur, et villarum longe lateque discerni possent, aliarumque plurimarum : tantusque calor ex illo lumine cœlesti provenit, ut qui aderant præsentibus nimio æstu afficerentur, quasi ab æstivo die. Quia ex re datur intelligi, venerabilem Confessorem Joannem cœlestis civitatis vere constare civem, cujus domus ei ab hominibus designata tanta claritudine cœlesti illustretur.

Narratur ecclesia ejus cœlesti lumine illustrata,

F

7 Quidam etiam Presbyter, Ingalfus nomine, ad Dei servitium multum devotus, post nocturnam synaxim solitus psalmos secrete psallere aliis Clericis quiescentibus ; quadam nocte cum tali hora psalmodiæ secretius insisteret coram sancta Cruce, et lucerna jam deficeret ad psalterium quod in manibus habebatur ; indoluit multum se non posse solitum opus perficere lumine deficiente. Cumque orationi incumberet, quædam manus manui suæ candelam sufficientem inseruit. Cumque respiceret, quisnam lucernam

ad orationem perficiendam candelam cœlestis oblata,

A lucernam manui suæ imposuisset, vidit quemdam albo indutum amictu versus chorum tendere : et cogitavit, quod ipse S. Joannes hic esset, seu aliquis sanctorum quorum Reliquiæ ibi continentur. Nec mirum : nam nos invenimus in sanctorum scriptis, Justorum animas illa loca frequenter visere, ubi Reliquiæ eorum conservantur; nec non Angelicos spiritus sacrorum locorum incolis frequentius patrocinari.

campanæ de nocte ultro sonantes :

8 Retulit etiam nobis quidam Canonicus ecclesiæ S. Joannis; quod quadam nocte solenni, illo dormiente in stratu, audirentur campanæ ecclesiæ ab illo, quasi pulsantes ad nocturnam synaxim : et surgens, tetendit ad ecclesiam adhuc signis pulsantibus, invenitque ostia aperta : introivit statim, æstimans Clericos adesse divinum officium celebraturos. Cumque neminem invenisset introivit in chorum : nullum adfuisse reperit : processit parumper : custodes ecclesiæ dormientes invenit. Mirante illo multum de tali eventu, descendit in inferiorem partem ecclesiæ, stetitque coram altari S. Martini, posteaque resedit ibi, diu excogitans et exhorrens pro tali eventu. Post aliquantulum temporis spatium clausurunt se festinanter universa ostia ecclesiæ,

ostia aperta et clausa :

B pariter nullo præsentem aut impellente, quæ prins pervia fuerant. Sequenti die enarravit quæ acciderant, et quali horrore depressus fuerat. His auditis similiter retulit quidam Custos cryptæ interioris, Umfridus nomine, quod eadem nocte vidit Processionem festivalem circa monasterium procedere Clericorum, Sacerdotum, Episcoporum aliorum quam plurimorum, Reginamque coronatam venerabiliter simul incedere : cumque ter circuissent ecclesiam, disparuerunt. Unde colligitur sanctorum animas loca sacra invisere, in quibus eorum Reliquiæ continentur. Reginam vero tam honorifice conductam quam possumus verius autumare, nisi illam de qua per Prophetam Dominus dicit : Astitit Regina a dextris in vestitu deaurato circumdata varietate, videlicet Sancta Dei Genitrix Virgo, quæ Regina cæli vere nominatur, et cum voluerit, et cum quibus, sanctorum loca sæpe sua præsentia illustrat? Nisi aliquibus dubium videatur Beverlacense monasterium sacrum locum esse, utpote a tam sancto viro fundatum, scilicet Confessore Joanne et Beato Brithuno Abbate.

processio Sanctorum cum Deipara facta :

Psal. 44. 10

Pestis animalium sublata voto facto.

9 Non est mirandum, sanctum Confessorem Joannem multa commoda præstitisse hominibus : nam etiam mutis animalibus commoda sanitatis frequenter præstat. Sæpe etenim contingit, quod pestis mortalitatis animalia et pecudes obtinet; sed incolæ provinciarum circumjacentium munimen solent obtinere, quando vovent S. Joanni de armento suo aliquod animal tali peste depressum ad liberationem ceterorum; solentque continuo convalescere, pestisque inde aufugere, hominibus vota apud Beverlacum Patrono suo sancto Confessori Joanni persolventibus. Hæc nobis solent attestari, qui et hæc experti sunt, et noverunt hujusmodi vota multis profuisse.

MIRACULA ULTIMA

Seculo xiii in eodem codice descripta.

CAPUT I.

Mortuus suscitatus, contractus curatus, cæci illuminati.

Cum ad fidei corroborationem et Christianæ Religionis incrementum, crebra inter fideles ab Omnipotente Deo fiant miracula; timendum est, ne ingratitude arguantur et negligentia, qui ea per-

transierunt conticendo sub arcano silentii, quæ ad Creatoris laudem et ad fidelium utilitatem, in propatulo merentur et exigunt prædicari. Confitetur namque Psalmista se non abscondisse Dei justitiam in corde suo, non celasse misericordiam et veritatem suam a concilio multo. Ex quo plane colligitur, quod non sit abscondenda divina misericordia, non reticenda divinæ miserationis opera, verum ad laudem et honorem nominis suis devote publicanda. Cum igitur Dominus frequenti miraculorum ostensione et seipsum clarificet, et sanctum Confessorem suum Joannem mirificare non cesset; quædam illorum proferre libet in medium, et paginæ commendata ad memoriam transfundere posterorum. Ad universorum namque enarrationem quæ divinitus gesta sunt, intra spatium quinquenne, fateor imperitiam locutionis meæ nequaquam sufficere. Animandos sane spero ad cultum divinum, et ad sanctum Confessorem obnixius venerandum, qui ad audienda quæ per ipsum gesta sunt miracula, patulum converterint auditum, et diligentem adhibuerint intellectum. Verumtamen in præsentem narrationem nec sermonem expectent accuratum, nec pomposas verborum phaleras, quibus obfusari rennit nudæ veritatis amica simplicitas. Non est enim in hujuscemodi eloquio, vel inani gloriæ, vel temporali inhiandum emolumento; juxta illud quod legitur in Levitico : Qui dederit de semine suo idolo Moloch, morte morietur, et lapidabit eum omnis populus terræ. Sed hoc hætenus.

D
EX MS.
Psal. 39, 21
Miracula ad Dei gloriam et Sancti honorem proferenda.

E

Lev. 20, 2

2 Contigit, ut tempore quodam æstivo, intra septa Polyandria ecclesiæ B. Joannis ex parte Aquilonari, larvatorum (ut assolet) et veris et actu fieret repræsentatio b Dominicæ Resurrectionis. Confluebat eo copiosa utriusque sexus multitudo, variis inducta votis, delectationis videlicet seu admirationis causa, vel sancto proposito excitandæ devotionis. Cum vero, præ densa vulgi astante corona, pluribus, et præcipuè statura pusillis, desideratus minime pateret accessus; introierunt plurimi in ecclesiam; ut vel orarent, vel picturas inspicerent, vel per aliquod genus recreationis et solatii pro hoc die tædium evitarent. Ingressi igitur ecclesiæ limina; adolescentuli quidam, casu fortuito ostium quoddam repererunt semiapertum, quo per gradus ascenditur ad superiora murorum. Eo accurrentes levitate puerili, gradatim insuper murales ascendebant basilicæ testudines, ea ut reor intentione, ut per altas turriculorum fenestras, seu si qua vitrearum fenestrarum essent foramina, liberius personarum et habitus et gestus respicerent. et earumdem dialogos auditu faciliiori adverterent; Zacheum in hoc imitantes, qui cum esset statura pusillus, ut videret Jesum, arborem ascendit sycomorum. Sed ecce intimatum est matriculariis c, quod agebatur ab adolescentulis: qui nimirum verentes ne puerorum indiscretio, desiderio videndi personas, quarum officio prætaxata transigebatur repræsentatio, fenestras vitreas perforaret, vel aliquo modo detereret, illos insequerentur cursu pernici; ipsosque temeritatis argutos, alapis gravioribus expalatos coegerunt reverti.

a

b

In repræsentatione Dominicæ resurrectionis,

puer cum atus testudinem templi ascendit,

F

c

3 Quidam vero puerorum, pœna sociorum conspecta, in insequentium manus formidans incidere, superiores secessit in partes, quoadusque deveniret cursu prærapido ultra crucem magnam, tunc temporis collocatam in altaris B. Martini confinio. Ibi vero stans et deorsum aspiciens, quadrato cuidam lapidi pedem imposuit incautus: qui a muro solutus et decusus, non sine fragore magno super lapideum decidit pavementum; et, non obstante duritia, in infinitas partes est comminutus. Adolescentulus vero suo destitutus fulcimine, horrendo stupore percussus, solotenus corruit, et ibi per aliquantum temporis

ex alto lapsus exanimis jacuit,

EX MS.

A temporis articulum exanimis jacuit et mortuo similimus. Circumstabant plurimi graviter suspirantes, de casu tali miserabiliter ingemiscentes, dolores suos lacrymarum exuberantia protestantes. Parentes ejus ejulabant, laniabant capillos, clamorem et ululatam crebris interrompebant singultibus: ignorantibus, quia in brevi divina dispensatione tristitia in gaudium, ploratus in risum esset convertendus. Non passus namque Deus ecclesiam, in sui et Confessoris honore dedicatam, quasi cæde humana pollui; sed volens eam majoris in posterum auctoritatis haberi, volens etiam testimonium perhibere veritatis, illi quæ interim fiebat suæ Resurrectionis representationi; in omnium qui aderant conspectu adolescentulum, qui mortuus credebatur, erexit incolumem, adeo ut nec aliquam in toto corpore suo esset perpendere læsionem. Factum est ergo, ut qui præ populi multitudinem extra ecclesiam representationi non poterant interesse; mirabilius viderent Resurrectionis indicium intra corpus ecclesiæ; et non tantum Resurrectionis, sed Passionis Dominicæ Per decisionem namque lapidis, sine manu decidit a muro, plane indicabatur sine admixtione virili ex Virgine Dominica Incarnatio: per utriusque casum, scilicet et lapidis et pueri, significabatur Passio ejusdem hominis et Dei. Verumtamen lapis cadendo contractus typum gessit arietis occisi, adolescens vero typum Isaac permanentis illæsi. Unde cujus Passionis secundario humanitatem signum fuit ruina, ejus etiam Resurrectionis secundum Divinitatem signum extitit erectio miraculosa.

et incolumis
surrexit:

B

4 Erat Beverlaci adolescentulus duodennis, mulieris pauperulæ filius, qui gravi licet curabili incumbente morbo, diu decubuerat in lecto languoris: cui processu temporis evanescenti, successerat alius gravior et incurabilis. Ex chronico namque languore adeo fuerat exanimatus, ut ossibus adhæreret pellis consumptis carnibus: in tantum exhaustus et extenuatus macie, ut vix humanaungeretur effigie: cutis crispabatur in rugas: hiradinis in modum exurgentis incumbens languor, ossium exsuxerat medullas: erant et tibiæ et cruscula gracilitate *d* Todina gradiendi usibus inepta penitus et iautiha: nervi tibiæ colligantes et femora per exinanitionem erant ita contracti, ut non possent poplices aperiri; tibiæ a cruribus, pedes a natibus per extensionem nequirent separari: erant et pedes distorti, ac si essent *e* opilionis pedum: recurvati pedum articali, in modam curvaturarum unci ferrei. Si quando necesse habuit in matris *f* tetige mutare locum; manibus et genibus quasi pedibus quatuor innitebatur, in modum quadrupelam. Consueverat mater pauperula, uterino suo compassa et ejus condolens miseriæ, ipsum humeris impositum, festis præcipue diebus, ad S. Joannis ecclesiam deportare, eum juxta tumbam collocando, donec ipsum completo reportaret officio: supererat enim ut solummodo divinum expectaret adjutorium, cum jam invalisset hæc pestis per triennium.

Adolescens
triennio
omnibus
membris
contractus,

*d**e**f*

C

5 Abjiciens igitur funditus spem curationis humanæ, confisa est in Domino, non in homine, non dubitans quin qui quatrivannum suscitavit defunctum, poterat et triennem erigere contractum. Cum jam in die depositionis beati Confessoris ipsum ad ecclesiam ex more detulisset et collocasset ad tumbam, divinam obnixius invocavit clementiam, ut filio suo dignaretur conferre medelam: Confessori supplicavit devotissime, ut pro sui intercederet filii sospitate. Oravit mater pro filio: pro se oravit et filius lacrymis perfusus uberibus. Exaudivit autem eos Pater misericordiarum et Deus totius consolationis in sua invocatione, qui prope est omnibus invocantibus eum in veritate: "omnibus" potuit eis deesse

in festo S.
Joannis
sanatur,

D Dominus adjutor, pro quibus intervenit tantus intercessor. Volens ergo Dominus urgentis solennitatis diem, ostensione miraculi memorabilius solennem, et in posterum solennius haberi memorabilem; adstantibus universis qui ad horas Matotinas convenerant, morbum quo laboraverat adolescentulus mirabiliter effugavit, et eum erexit incolumem. Relaxatis nervis extensæ sunt tibiæ, rectificati sunt flexus poplitum: pedibus qui distorti fuerant, incendi reparatur officium. Erectus igitur et pedibus innixus, vultum attollebat ad cælum, quem paulo ante ad terram habuerat defixum: in speciem restitutus est humanam, qui antea in mota suo effigiem repræsenterat belluinam: in suæ tamen erectionis initio vicinæ pyramidis usus est *g* appodiamento: ad modum pueri, postello *b* innixi et humum pene signantis mento. Adhærens tumbæ, deambulavit a latere; et eam gyro circuiens, suam præsentavit valentiam, diffidens adhuc viribus propter longam gradiendi insolentiam. Vires tandem suas expertus, assumpta confidentia, a tumba se amovit, et solo naturali pedum adjutus fulcimento, ante et retro, dextrorsum et sinistrorsum deambulavit.

g
h
deambulans
per templum,

E

6 Cum denique cantu hymnidico pulsatis campanis, ad altare duceretur a Clero; aliud annexit Dominus virtutis indicium præscripto miraculo. Cum eoim flexis procidisset genibus ante altare, laudans Dominam in multitudine virtutis suæ: nec haberet quid offerret Domino, qui misericordiam fecerat cum ipso; ecce, qui dederat ut posset incedere, donavit et quod sibi posset offerre. Laudabilem offerendi consuetudinem sua confirmavit auctoritate; quamvis secundum Psalmistam, super vitulum novellum, cornua producentem et ungalas, placeat Domino laus cum cantico et magnificatio cum laude. Assensam namque eadem hora jacentem conspexit ex opposito super tapetum, in gradu supremo ante altare evolutum et extensam; quem manu extensa acceptum exurgens offerebat ad aram. Celebratis divinis domum reversa est mater cum filio gaudens, et hilariter eum habens in reditu præcessorem; quem paulo ante tristis et mœrens, ad ecclesiam detulerat humeris suis insidentem.

Psal. 32 68

et assensam in
terra inventum
offert.

7 Anno revoluto, cum urgeret ejusdem dies solennitatis, suspensio, ut decuit, opere quolibet servili, mana transigendo laicali, satagebat Clerus in ecclesia, omni qua potuit diligentia, Deum vel Sanctum debitis officiis venerari. Sed erat fossor quidam in villa Beverlaci, animo irreverenti et infructuoso: qui nihilominus instante solennitatis die operi fossorio præsumebat insistere. Hic a quadam scrobe sua effodit argillam; vel cupiditate lucelli cum non egeret illectus, vel forte angustia rei familiaris inductus: cum tamen mendicare quam peccare tunc temporis extitisset honestius. Decuit igitur, ut unius pœna a vesana populus cohiberetur audacia. Oportuit, ut manifestis indicibus patefieret virtus sancti Confessoris. Factum est ergo, ut in ipso conatu operis adesset ultio tam præsumptionis temerariæ, quam præsumptuosæ temeritatis. Clanserunt namque se ocalorum ejusdem palpebræ, et ita sibi invicem cohærebant quasi glutino conviscatæ, ut nisi pilorum prominentia extremitates et locum conjunctionis indicasset, potius continuæ fuisse viderentur quam contigæ. Repentino casu stupefactus, abjecta scrobe manus apposuit, ut cilia divideret; sed facilius partes rupisset continuas, quam palpebras dissociasset conclusas. Quid plura! qui paulo ante visum habuerat acutum et perspicuum; se jam doluit ocalorum lumine destitutum. Necesse igitur habuit ut illum haberet tutorem et advocatum, quem prius offeaderat per contemptum: restabat ut qui inflixerat supplicium, supplicanti præstaret auxilium;

In festo
S. Joannis fos-
sioni vacans

palpebris
clausis fit
cæcus:

A lium ; et qui pœnam intulerat ad correptionem, curam afferret ad suæ virtutis ostensionem. Ducebatur igitur ad sancti Confessoris ecclesiam, superposita manu læva ductoris humero, dextram subeunte baculo. Priusquam humiliaretur, deliquit : multiplicatae sunt infirmitates ejus, et postea acceleravit : ostendens se Sacerdotibus, quod publice commiserat, publice confessus est : et injuncta sibi quæ decuit pœnitentia, ibidem per octo dies jugi vigilabat jejuniorum acerbitate, invictamque non relaxabat spiritum ab oratione. Obstructus est meatus et via lacrymarum : sed quod per oculos exire non potuit : per poros partium adjacentium in modum suloris erupit.

8 Decursis jam octo diebus apparuit ei in somnis de nocte vir quidam, reverendi admodum vultus, statura procerus, ætate maturus, habitu Pontificali iadutus : qui ipsam manu dextera apprehensam et erectum, passu incedens pomposo, circa ambitum duxit ecclesiæ, educens eum ad ostium, quod Aquilonem est respiciens; et processione finita, ad locum quo eum apprehenderat, mansuete reducens. Apposita deinde manu ad Oxellum *i*; sudore, qui illis in partibus evaporare solet, ob vicinitatem cordis et caloris abundantiam, oculos ejus perunxit; et eum obdormire præcipiens, evanuit. Quo facto, cum jam expergefactus a somno evigilasset; oculos, qui paulo ante palpebrarum objectu obstructi fuerant, aperuit: et visum se recepisse gavisus, adstantibus universis Deum et Sanctum una cum ipso laudantibus in operibus suis, quod ei in somnis acciderat ex ordiæ revelavit. Ecce hic adimpletur, quod pollicitus est Dominus discipulis suis : Exspuens in terram Dominus lutum fecit, quo linivit oculos cæci nati; et visum non præhabitu miraculose restituit. Sed cæcus natus illuminatus a Domino in nullo peccaverat; imo nec parentes ejus, propter quod cæcus nasceretur; sed ut manifestaretur gloria Dei in illo : cæcus iste, Confessoris mysterio illuminatus, pœnam sibi inflictam meruerat delinquendo, cui, cum peccati sufficienter pœnituisset, erepto visu divinitus restituto, relaxata est pœna; ut Dominus glorificaretur, et Confessoris agnosceretur potentia.

9 Erat vir quidam in partibus *h* Eliensibus, longo tempore visus beneficio destitutus. Hic non cessavit Sanctorum adeundo limina totam perambulare regionem, visum sibi confidens divinitus restituendum per alicujus eorum interventionem. Vagatis igitur diversis regionibus finibus, cum votum nondum esset assecutus; inspiratum est ei divinitus ut adiret Beverlacum, ibi *B*. Joannis postularet patrocinium. Nulla vel brevis intercessit mora, et iter suum arripuit omni qua potuit festinantia, modico contentus viatico, innixus baculo præambulo, et ei ducatum præstante quodam adolescentulo. Erat ei spes firma, fiducia constans, nulla dubietas suspensa, quod qui monuit querere, *l* suam ei virtutem erogando clarificaretur; qui inspirare voluit indigo, ut ipsius præsidium postularet. Hanc intellexit propositi constantiam, hanc vidit humani generis inimicus confidentiam : vidit, inquam, et invidit : invidit nimirum servo, qui ante ruinam invidit, et Domino, cum sedem suam poære disponderet in Aquilone, ut similis esset Altissimo; invidit et patri protoplasto, cum ipsum seducendo eiceret de paradiso. Nitebatur igitur miselli invidus impedire processum, ne clarificaretur Sanctus ei invidiosus, per illud quod in ipso futuram cognovit miraculum. Antiqua processit caliditate, nullam sibi videns de novo excogitandam

magis in hoc casu competere. Antiquitus namque in serpentina specie gustum pomi vetiti primitus persuasit Evæ, quam novit fragilem : Adam non ausus aggredi, quem vidit robustiorem; in femina prætentavit dolium, per quam pateret ei accessus ad virum. Similiter et hic, visa cæci constantia, personaliter non ausus est insurgere, ut a cœpto desisteret itinere; sed ductoris sui fragilitate notata, ipsum invasit, per ipsum cœptum iter impedire proposuit.

10 Suggestit igitur ei cogitationum malarum intentor, non immissor; ut cum tempus et locum videret opportunum, ab eo clam recederet, ut vestes suas, nec non et suum furtive asportaret viaticum. Quod et factum est. Nam cum cæcus ipse nocte quadam; labore fessus et longo fatigatus itinere, gravi somno premeretur, surrexit ipsius ductor imo seductor, et abiit collectis sarcinulis, asportans cum viatico quidquid alicujus reperit valoris. Quo cum evigilasset comperto, more doluit humano : spei tamen adjutorio dolorem ita temperavit, quod a proposito, desperatione victus, nequaquam resiliit. Novit enim quod non sit aptus Dei regno, qui manum mittens ad aratrum respicit retro; quod non sit dignus palma, cui odiosa est pugna palmæ præambula. Quæsito igitur quomodolibet alio ductore, et ei qui recesserat substituto, iter continuavit inceptum, quousque ad locum pervenit desideratum. Accedens ad ecclesiam Sancti, ibidem corpus maceravit jejuniis, ab oculis effundens lacrymas ad aquæ modum a fontis fundo scaturientis. Aures divinæ clementiæ devotarum precum pulsabat instantia; ut visum, quo erat ipse destitutus, ei misericorditer restitueret : beato Confessori supplicare non destitit; ut sua intercessione sibi a Domino salutem impetrare satageret. Audierat deinde ab Apostolo, quoniam multum valet assidua justæ deprecatio : orationi didicerat anaexam esse misericordiam, secundum illud Psalmistæ. Benedictus Deus qui non amovit orationem meam et misericordiam suam a me. Cum igitur nocte quadam, lacrymarum unda perfusus creberrima, genuum flexione et orationum continuatione jaceret fatigatus; poscente quietem animalium debilitate virtutum, paulisper cœpit obdormiscere. Apparuit autem ei in somnis reverenda quædam persona, pontificalibus vestimentis induta, quæ accedens ad eum, quasi penna anserina, mielli; purissimo intincta, oculos ejus linivit : et mox recedens, ipsamque de percipienda sospitate certificans, requiescere præcepit. Non multum post evigilans qui cæcus fuerat, imminente diluculo, erecto capite, per fenestras vitreas lucis auroram vidit rutilare; et visum perspicacem se sensit recepisse per sancti Confessoris beneficium, cujus instanter poposcerat adminiculum. Laudans ergo et benedicens Dominum, lucernam accensam sub modio non posuit; sed super candelabrum, in audientia Cleri et totius populi, quod ei acciderat, seriatim duxit exponendum. Dumque temporis moram fecisset, in ecclesia Deum et Confessorem de sospitate laudans percepta, tandem cum gratiarum actione reversus est ad propria.

ANNOTATA.

a Polyandrum, dicitur cœmeterium, a multitudine ibi conditorum.

b Ejusmodi repræsentationes Dominicorum mysteriorum, quædam adhuc in Belgio loca servant in propriis eorum festivitibus, uti *Haltz Deiparæ* in Hanonia, et alibi.

c Matricularii, appellantur *Æditui*, qui matriculam id est catalogum rerum et personarum ad ecclesiam spectantium servant.

pœnitens octo dies agit in ecclesia.

cui Sanctus, oculos sudore ungens,

Joan. 9. 6 visum restituit.

h cæcus longo tempore, Beverlacum tendens,

l ab adolescente via ductore, diabolica suggestionem decepto.

D
EX MS.

de nocte rebus suis spoliatu:

E
ab alio ad-jutus illuc pervenit,

Jac. 5. 16

Psal. 65. 11

et a Sancto apparente illuminatur.

17

A d Gracilitas Todina, unde aut quomodo dicatur, non capio.

e MS. Epilionum pedes, quod nec sensum nec comparationem habet.

f Tetix videtur pro tecto seu tugurio accipi.

g Appodiammentum ab appodiare, fulcire, sustentare.

h Plostellum, diminutivum a Plaustro, pro eo hic sumitur vehiculo, cui axillarum tenus innexi pueri, prohibentur a lapsu, dum interim illud corporis vixu protrudentes formare gressum discunt.

i Axillam haud dubie intelligit quæ Truonice dicitur Óxel.

k Elia sive Elium, in Comitatu Cantabrigiensi ad Grantum, celebre olim monasterium, cui dein Sedes Episcopalis accessit.

l MS. suum in virtutibus erogando : exiderunt forte verba aliqua.

CAPUT II.

Beverlacum ab invasoribus defensum : tumba caelesti lumine illustrata a ruina protecti.

B Cessante universali a interdicto, cui per longum tempus subjacuit Anglicana regio, factum est, ut inter Regem et regni Magnates gravis et insedabilis b oriretur dissentio. Magnates enim pro majori parte a Regia exigebant Majestate libertates quasdam et privilegia, sibi (ut asserebant) debita ex antiqua et approbata regni consuetudine. Ipsi perseveranter suæ institerunt exactioni : sed eos exaudire Regiæ non placuit Majestati. Rationabilis igitur postulationis, sicut eis videbatur, multoties irrationabilem perpassi repulsam, novum consilium duxerunt cogitandum. Convenientes ergo unanimiter conjuraverunt, ut impeterent Regem, quem suæ exactioni toties constitit se exhibuisse rebellem : a fidelitate tamen, quam Regi sub juramento præstiterant, se in ipsius presentia prius absolvent, quam contra eum arma bellando gestarent. Cum igitur dicta conjuratio Regis innotuisset audientiae, cum suis deliberavit domesticis, quanam posset industria eorum viribus resistere. Tandem maligno suorum familiarium acquiescens consilio, nuntios in partes destinavit transmarinas, qui inde sibi strennos in subsidium adducerent bellatores. Convenerunt igitur undequaque ad ejus mandatum alienigenæ et malefactores, eo animosius, quo eos pollicebatur stipendiis amplis donandos, regiisque ditandos muneribus. Horum tyrannidem inermes quidam et imbecilles Angligenæ formidantes, nec non et alii viri strenni viam mediam eligentes, ut nec parti Regiæ, nec parti adhererent adversæ; hinc ad castrorum tutamina, hinc ad secessum quorumcumque latibula, hinc ad cænobiornum locorumque religiosorum præsidia, relictis domibus et agris, cum uxoribus et pueris, cum sua se transtulerunt familia : parvipendebant enim jacturam totius possessionis suæ, dummodo corporalia supplicia exquisitaque tormenta, quæ aliis didicerunt illata, quoquo modo possent evitare. Quia vero villam Beverlaci privilegiatam noverant a diebus antiquis, confugerunt eo ex partibus adjacentibus plurimi, Dei confisi præsidio et sancti Confessoris.

12 Advenerunt illuc una cum aliis milites ejusdem Magnatis vicini, scilicet Comitum, ei nolentes contra Barones adherere, et partem Regiam cum ipso fovere; ibique perendinaverunt sub Dei et Sancti protectione. Comes super hoc indignatus, et militum suorum inibi moleste ferens receptionem; Canonicis, Ballivis et Burgensibus communiter de-

dit in mandatis, ut hostes et seductores, quos (ut asserebat) penes se receptaverant, omni dilatione prætermittenda a villa propulsos excluderent, nec eos diutius ibidem receptaculum habere permetterent. His insuper mandatis terribiles adjecit comminationes, constanter asseverans, quod nisi obtemperarent mandatis, eos in manu valida invaderet; villamque totam in cinerem et favillam redigeret. Sed quamvis ex his comminatoriis irruere posset in viros constantes tremor et formido; ipsi nihilominus qui mandata susceperant, divino fidentes adminiculo, et Patroni suis sancti, quod sæpius experti fuerant, certi patrocinio, eo magis permanserunt intrepidi, quod mandatum quod acceperant, nullo sciebant rationis firmamento muniri. Inuito autem consilio ei dederunt in responsis, quod nec homines suos, nec alios quoslibet, qui eo tamquam ad azylum confugerent, a villa, sicut nec a corpore ecclesiæ, seducerent : ne eo ipso privilegia sua mererentur amittere, si sibi ab antiquis diebus indulta abuti præsumerent libertate. Quo audito, Comes non modico furore accensus, lucri avidus, et more lupino ad rapinam paratus, nec non satellitum tam equitum quam peditum armata stipatus multitudine, castra illico movit; [et villam] Beverlaci cujus inhabitatores sibi rebelles cognoverat, evertere proposuit.

13 Cum autem audisset quod ex Orientali parte, propter fractionem pontis Hullæ fluvii, nequaquam liberum haberet accessum : ex parte Aquilonali in villam destinavit irruere, ubi nullum obstitit officulum. Non patuit ei accessus ab Oriente, et merito : cum in Sancti sui domesticis expugnare niteretur Orientem ex alto. Ad Aquilonem divertit, existens a patre diabolo, qui sedem ponere disposuit in Aquilone : unde et prophetatum est, malum esse parandum omnibus habitatoribus terræ. Cumque non longe a villa, per spatium scilicet octo milliarium, cum suo hospitaretur exercitu, crastina illucescente aurora illum invasurus; humilitatis amator Dominus, qui propria virtute colla calcet superbiorum atque sublimium, imminenti periculo celere opposuit remedium. Nam cum post cœnam Comes et sui commitiones ex more suo colliderent, et faces accensas in alterutrum projicerent; decidit ex improviso facula quædam super pedem Comitum, quæ pedi adhærens, nequaquam inde excuti, nequaquam inde a festinantibus ministris tanta celeritate potuit amoveri, quin eum ita reliquisset cauteriatum, ut vix eum terræ valeret affigere : inde crastino ascensus equum, vix contingere posset e scansilis orbiculum. Perterritus igitur omine tristi et auspicio infelici, de prudentum virorum consilio a proposita destitit præsumptione : poenæ magis formidine, quam virtutis revocatus amore. Ecce hic miraculum satis illi consimile, quod accidit auras carpente sancto Confessore. Nunc enim iste, præsumens irruere in peculiarem populum Sancti, ustus est in pede : tunc ustus est Diaconus suus in facie, temere se ingerens ut particeps esset visionis suæ, dum ei appareret oranti Spiritus sanctus in columbina specie.

14 Erat eodem tempore vir alius, magnus et potens, quo nullus in regno major, nullus in totius regionis ambitu potentior. Accesserunt ad eum, cognita ejus potentia et tyrannide, ut dicebatur, quidam mentis malignæ, indemnitate Beverlaci moleste ferentes, et ex eorum successibus marcescentes invidia suggillante : quibus damna sua viderentur leviora, si vel omnibus, vel saltem vicinis essent communia, videretur eis sua læsio mitior et tolerabilior, si aliis consimilis indigeretur vel gravior. Hi, inquam, se offerentes illius potentis conspectui, constanter asseverabant, Beverlacenses præ aliis Regiæ Majestati esse rebelles; Regis et regni, libertatum et

D
ex quibus
suos milites
repscens
Comes

E

locum armatus aggreditur,

Jerem. 1. 14

sed pede adusto impeditur.

F

s

Abus a magnatibus

contra Beverlacenses inclatus ab invictis,

et

EX MS.

a
b
Bello inter Regem et Optimates ardente

c
neutra partis aliquot

ad Beverlacense azylum confugiunt :

A et privilegiorum suorum obtentu, infestos esse proditores : in cujus rei argumentum allegabant, quia in villa Beverlacensi jugis erat inimicorum Regis receptatio; ibidem recondebantur eorundem thesauri inextricabiles; quod alios, injurias, contumelias, et damna plurima perpressos, ipsi soli redderent indemnes. Ut autem efficacior esset ipsorum instigatio, protestabantur sub juramento, quod si ipse in persona eo vellet accedere, vel saltem commilitones et servientes suos in manu robusta eo destinare, tantam ibi obtineret pecuniæ, auri et argenti abundantiam, qua adjutus universitatem hostium suorum trepidam redderet et confusam. Id ipsum ei intimabant et sui familiares, insatiabili desiderio quæstui et lucro inhiantes : ad idem instigabat prædictus, nondum sufficiente pœna correptus; per alium exequi volens et perficere, quod per se nec ausus est adimplere.

qui eorum
exterminium
intra octi-
duum jurarat;

B 15 Horum crebris et repetitis persuasionibus adque scens Magnas prætaxatus, concepit in animo et protestatus est in propatulo, quod Beverlacensium seditionem non relinqueret ulterius impunitam, quodque per supplicium eis infligendum aliorum coerceret audaciam. Puniendi etiam modum non reliquit indeterminatum, acerbiter ioferendi supplicii sub silentio non sustinuit occultari; jurejurando namque confirmavit, quod in propria persona eos impeteret; quod nihil penes eos inveniri posset pecuniæ, quam eis relinqueret; quod domus combustibiles traderet incendio, lapidea ædificia multiplici dirueret machinamento; quosdam captivitate mancipandos ergastulo [traderet] carceris tenebrosi; quod non relinqueret lapidem in ipsius ecclesiæ fabrica, eo quod hostibus suis ostia præbuisset aperta. Comminationum suarum seriem fine conclusit terribili dicens, quod ante dierum octo decursum Beverlacum tali traderet exterminio tantæque desolationi, quod viso loco deserto in posterum diceretur a transeuntibus, hæc fuit villa Beverlaci. Audientes hæc Beverlacenses, conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos. Qualis igitur fuit et quam clamosa pusillanimum lamentatio, quanta propter votam comminantis tyrannidem feminei sexus formido, quam larga inter mulieres lacrymarum effusio, non est nostræ facultatis evolvere.

ipsis in Deum
ac Sanctum
fidentibus,

C 16 Viri autem et maturiores ætate viriliter se gerentes, et saniori utentes consilio, sub vultus constantia nitebantur, ut decuit, timorem prudenter dissimulare; ne eo ipso hostes suos hilares redderent et jucundos, si eos deprehenderent turpiter timore confusos. Certum erat [non ita] hanc emanasse comminationem ab homine, quin careret effectu; non esse impossibile comminantem mutare propositum, qui de rerum numero esset mutabilium. Notum erat Jonam a Domino missum prophetasse Ninivitis, intra quadraginta dies esse Niniven subvertendam; cum tamen competentem egissent pœnitentiam, pii Conditoris indignatione remissa, non fuisse subversam. Si ergo Dominus manum revocavit ultionis conditionaliter intentatæ, cum eos qui deliquerant vidisset pœnitentes; quanto magis illos perdi non sineret, quos in ea qua conturbantur parte penitus novit innocentes. Confisi sunt se eadem facilitate hujus posse potentis malitiam effingere, qua a supra dicti Comitibus insulta liberatos se noverant Dei virtute, et patrocinantis Confessoris opere. Meditabantur ergo quilibet intra se, Si Dominus salus mea, quem timebo? Si Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo? Clamaverunt igitur ad Dominum, et salvi facti sunt: in Deo speraverunt, et non sunt confusi. Infra namque spatii brevitatem, infra modici temporis angustiam, quam dictus Magnas Beverlacensium subversioni temerario præfixerat ansu,

morte cita
extinguitur.

D contigit ut subita correptus ægritudine, repente miserabiliter exspiraret interitu; justo Dei judicio rueret ipse, qui eos cogitaverat destruere; diem clauderet extremum, qui aliis minitaverat exterminium. Tantam igitur gratiam tantumque favorem populo Beverlacensi in suis et sancti Confessoris meritis dignatus est Dominus impendere, ut in toto tam diræ persecutionis tempore nulla incursione turbarentur hostili, qua certum erat fere universas urbes Angliæ turbari; fere nullus inveniretur, qui ei injuriari auderet, vel si esset qui hoc attentaret, nltio gravis festina non deesset.

D
EX MS.

17 Non est, ut arbitror, sub silentio prætereundum notabile quoddam, quod ad tumbam Sancti diebus illis accidit miraculum. Cum namque tempus urgeret Quadragesimale, compertum est primitus a quibusdam ecclesiæ ministris in crepusculo serotino, ab ipso mausoleo immensæ claritatis eradiare fulgorem eo in loco, ubi columnæ marmoreæ illud sustinentes superpositum, super lapidem pyramidis fundabantur inferiorem. Videbatur autem lumen erumpens, per columnas ascendendo, primitus emicare; deinde se in latum diffundens, miro fulgore totum spatium, duobus lapidibus columnarum adjutorio interceptum, illustrare. Advocabant sibi alios rei hujus compertores; ut essent ejusdem visionis participes, qui et perhibere possent testimonium veritatis, cum congruum adesset tempus revelationis. Idem lumen, quod viderant primi, viderunt et ipsi: nec erat lumen apparens momentaneum; sed quasi per horam unam continuatum. Non potuit, sed nec debuit res ista tam miraculosa subteriri: tanta meruit lucerna poni super candelabrum, non sub modio recondi. Factum est igitur ut publicaretur istud, relatu et testificatione eorum qui intererant ecclesiæ ministrorum, quorum ex subsequentibus verum constitit fuisse testimonium. Convenerunt enim hora, qua lumen antea apparuerat, ad ecclesiam plurimi, oculata fide desiderantes rei veritatem experiri. Datum est autem plurimum, imo fere omnium qui aderant, devotioni, singulis diebus, per duarum hebdomadarum spatium vel amplius, lumen modo prædicto renitens intueri. Erant tamen plerique, qui [licet] cum aliis, lumen ipsum manifeste intuentibus, visus aciem ad tumbam converterent; ad ejus tamen virtutem, quasi oculis suis ne viderent obscuratis, penetrare non possent: quibus credibile est, fidem sinceram internamque defuisse devotionem, et ob hoc in oculos exteriores tantam irruisse caliginem. Non transiit igitur ad videndam coruscationem luminis eorum visus, aliquo interveniente spiritali et invisibili offendiculo; sicut legitur, quod opposita nube non transit oratio: quemadmodum etiam legitur in Evangelio, quod oculi discipulorum euntium in Emmaus, cum appareret eis Dominus in via tenebantur ne eum agnoscerent: quia nimirum talem se exhibuit eis in corpore, qualis apud eos habebatur in mente.

E
Lumen ad
tumbam
apparere vi-
sum multis
et saepe,

quod quidam
solum obscure
vident,

F 18 Erant alii, quibus licet datum esset lumen ipsam evidenter conspiciere, erronea tamen laborarent et illuderentur opinione. Æstimabant enim lumen dictum, per reverberationem luminis cujusdam cerei, ante feretrum indeficienter ardentis in pelvi, ad corpus marmorei mausolei perpolitum et planum ibidem irradiare; et secundum flammæ ejusdem cerei scintillationem, visum ad lapidem per columnas ascendere. Ad hujus igitur tollendam erroris scrupulum, ad hanc admovendam ambiguitatem, ut indubitanter constaret lumen tumbæ ex cerei lumine nulatenus sumpsisse originem, claudiet pessulo obserari jussa sunt ostia duo, unum chori et aliud pulpiti, quæ tumbæ intererant et cereo, per quorum medium videri posset aer medius fuisse immutatus et luminis ad tumbam facta fuisse reverberatio. Clausis ergo

alii rever-
berationi
attribuunt,

A ergo, ut jussum fuerat, et obseratis duobus ostiis, nihilominus in uno etiam soluto evidentius visum est ad tumbam lumen coruscare præfulgidum: cum majus nimirum superveniens luminare minus obfuscare soleat, et ei afferre minoramentum. Aperto igitur patuit indicio, ab illa vera luce, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, ortum habuisse lumen, quod ibidem apparuerat. Clarificavit autem merito lux ista Beatum Joannem; cui in mortalitate positum non fuit vanum surgere ante lucem: super quem adhuc superstitem signatum erat lumen vultus Dominici, id est lumen gratiæ, qua reformatur imago Dei in homine ad ejus similitudinem condito superiori virtuti animæ impressum fuerat, id est rationi; qui et lucerna a Domino erat illuminata; cum officium gereret Prædicatoris; in qua fuit lux, id est cognitio, quæ lucet in homine tamquam in fictili vase; unde dicit Apostolus: Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus.

19 Erat eodem tempore, in medio crucis ipsius basilicæ, præcelsa quædam d turre exstructa, admirabilis pulchritudinis et immensæ; adeo ut in eo se jactitaret virtus et subtilitas artis cæmentariæ. Processum erat eatenus in ipsius turris fabrica, ut completum esset opus lapideum; hoc solum totius superesset consummationi, ut superponeretur tectum e lapidei operis, proportionatæ celsitudinis. Artifices qui præerant operi, non tantum quantum oporteret circumspicere; non tam prudentes, quam in arte sua subtiles: magis invigilabant decori, quam fortitudini; magis delectationi, quam commodo stabilitatis. Qui cum columnas quatuor erigerent cardinales, velut totius supercollocandæ molis fulcimina; eas subtiliter, quamvis non firmiter, inserebant operi antiquo, eorum more qui pannum novum assuunt inveterato. Unde factum est, ut nec bases, nec stylos columnarum illius efficerent firmitudinis, ut sustinere sufficerent molem immensam tam admirabilis et tantæ arduitatis: quarum debilitas quamvis in processu operis satis posset adverti per hiatus et rimas partium, per columnarum quarundam marinorearum fissuram in longum a base usque ad epistylum; ab operis tamen incepti nequaquam arbitrabantur continuatione desistendum: cum tamen certum sit, paratum esse ad ruinam illud ædificium, quod super debile collocatur fundamentum. Quanto igitur lapidum ampliorem superponebant cumulum, tanto magis accelerabant turris præcipitium: eo immensiores factæ sunt stylosum et basium rimæ, quo plus eos præsumperunt onerare.

20 Tandem factum est, ut, metu imminentis ruinæ, tam Cleri quam plebis desisteret pars magna ab ingressu ecclesiæ. Sacerdotes nihilominus et Levitæ, et alii qui ex injuncto sibi officio ad eorum frequentandum erant astricti; horis statutis et debitis eo convenerunt, ut divinis vacarent obsequiis. Confisi sunt, quod non permetteret eos obrui, vel morte subitanea aliquatenus præoccupari; cui totis viribus, pura mente, interna devotione satagebant famulari. Non diffidebant de Confessoris sancti subsidio, cujus Reliquiæ in eo, qui præsens erat, continebantur inclusæ locello. Patefecit autem, qui sequebatur eventus, quod ejus Confessoris est miserator Dominus. Nam cum circa mensis Octobris initium media nocte surgendum esset ad confitendum Domino, ac nocturnum officium de more celebrandum in choro: quidam Sacerdotum, qui Deo, ut reor, disponente jacens in lecto, partem noctis transactam præter morem solitum duxerat insomnem; diurnitate jacendi et dormiendi etiam impotentia fastiditus surgens, etiam adiit matricularios: quos reperit dormientes, a somno suscitavit, eosque ut pulsarent induxit; cum superesset adhuc quasi unius horæ spatium, ut eis

signum surgendi et pulsandi præberet horoscopium. D Cum igitur congregato ad ecclesiam Clero nocturna decantaretur synaxis, corruit non longe a decantantibus lapidum pars magna de turri: quorum audito fragore omnes nimirum magno sunt timore perculsi. Summa igitur festinantia se transferebant a stallis suis, et inceptum continuabant officium, stantes ad alterutrum latus altaris. Non multo post auditus est alius fragor priore major, lapidum plurimorum iterum de turri corruentium; ac si præmissa levi quadam et simplici admonitione ut recederent, sequeretur edictum peremptorium, cui contumaciter supersedentibus minitaretur supplicium.

21 Relicto igitur choro, locum tutiorem, magis a turri distantem, arbitrabantur adeundum, et transeuntes sub pendente ruina descenderunt in ecclesiæ naviculam: ubi consistentes a latere frontium, ad finem usque ceptum perduxerunt Officium. Vix completo Officio ad domos suas, licet satis vicinas ecclesiæ, pervenerant; et ecce tota turris fundo tenus collapsa, partes adjacentes secum trahens ad casum, vehementem dedit fragorem, in auribus humanis horrendum. Advertere licet in hoc eventu quam admiranda fuerit gratia Salvatoris, quantæ fuerit efficacitæ virtus sancti Confessoris. Disponente namque Domino, partes suas interponente Sancto, turri ruituræ provisum est illud tempus ruinæ, quo turbæ laicali læsio nulla posset inferri. Cum ministris ecclesiæ facta est admiranda dispensatio, cum et præter morem consuetam horam surgendi prævenirent, et bipartitus lapidum casus, præconatus vicem gerens, eis persuasisset, ut alio se transferrent. Indultum erat etiam ipsis, qui intra septa ecclesiæ recubuerunt, matriculariis, dum ut amoverent thoralia sua, transferrent stratoria; eis nulla ingereretur læsio corporalis. Deventum erat igitur adhuc, ut Orientalem partem naviculæ ipsius ecclesiæ in chorum oporteret accommodari, altare vero supra tumbam erigi, feretrumque ultra medium tumbæ directe collocari. Quod cum factum esset, satis efficaci conjectura deprehensum est, quod lumen ad tumbam dicendum est aperuisse, et eum portendisse qui futurus erat eventum: quod scilicet corpus sancti Confessoris ad locum illum fuisset referendum, a quo fuerat ante translatum. Per hujus igitur sancti Confessoris merita, decurso præsentis vitæ stadio, nobis annuatur bravium permansurum, ab eo qui vivit et regnat Deus per infinita secula seculorum. Amen. f

ANNOTATA.

a Totam Angliam et Walliam generali interdicto subjectam fuisse in vigilia Annuntiationis B. Mariæ an. 1208 sub Joanne Rege, tradunt Westmonasteriensis et alii. Est autem illud edictum relaxatum 3 Junii anno 1214.

b Contigithæc dissensio anno 1215 et 1216.

c Scansile, alii Staffan aut Stapedam vocant.

d Hæc erat turris excelsa lapidea, quam Kinsium Archiepiscopus (qui præfuit ab anno 1050 ad 22 Decembris anni 1060) ad ecclesiam S. Joannis apud Beverlacum adjecisse, et in ea duo præcipua signa posuisse, et ipsam ecclesiam libris et ornamentis ornasse, tradit Thomas Stubbs col. 1700.

e Ecgraphum addit ligneum, quod expungo, quia ex tota sequenti narratione apparet agi de lapideo opere.

f Hisce subjungo miraculum, a Joanne Capgravio in sua Legenda relatam his verbis: Anno Domini mcccxx de tumba S. Joannis oleum emanare, usque in horam diei sequentis tertiam, non cessavit; et multos cæcos inde linitos, meritis viri sancti, visum recipere fecit. Hoc in festo S. Bernardi contigisse affirmat Harpsfeldius.

A. TESTE
OCULARIO
EX MS.
sed hos falli
certiori pu-
tuit experi-
mento.

2 Cor. 4, 7

d
Dum veteri
turri novus
vertex incon-
sulte additur.

e
ruinamque
prænantiant
columnarum
rimæ,

C
perseverans
in Officio
Clerus

nocturnum
officium una
hora inchoat,

et gemino
lapidum lapsu
monitus,

subducitur
ruinæ mox
secuta,

E

et ferebro
ad tumbam
relato mira-
culose lucis
patescit mini-
sterium.

F

DE SANCTO PETRO

EPISCOPO PAPIENSI IN ITALIA.

G. H.

CIRCA DCCXX-
VIII
Cultus.

Tabula hodierna Martyrologii Romani hoc VII Maji celebrant S. Petrum, Episcopum Papiæ. Celebrant eundem Galesinius in suo Martyrologio, et cum aliquo elogio Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae. Sed potissimum ejus ævo proximus Paulus Diaconus, Warnefredi Longobardi filius, lib. 6 de Gestis Longobardorum cap. 58 sive totius historię ultimo, ubi ista habet.

Elogium ex
Paulo Dia-
cono.

2 Eo quoque tempore floruit vita vel actibus Ticinensis ecclesię Episcopus Petrus: qui quia Regis erat consanguineus, ab Ariperto quondam Rege apud Spoletum exilio erat retrusus. Huic, beati Martyris Sabini ecclesiam frequentanti, idem venerabilis Martyr prænuntiavit, quod Episcopus apud Ticinum futurus esset. Qui postea cum id fuisset factum, basilicam eidem beato Martyri Sabino in solio proprio, B apud eandem civitatem, construxit. Hic, inter reliquas optime vitę quas habuit virtutes, etiam virginitatis flore decoratus emittit: cujus nos aliquod miraculum, quod posteriori tempore gestum est, in loco proprio ponemus. Hęc Paulus Diaconus, qui an posterioris temporis gesta scribendo attigerit, nescimus: ea certa quę extat historia illuc usque non pertingit. Antiquissimo huic scriptori adjungimus recentissimum Jazzenem Baptistam de Gasparis, qui edidit tacito suo nomine, et nobis anno MDCXII Papię existentibus donavit. Breviarium Vitę Sanctorum Ticinensis Ecclesię Episcoporum, quorum natalem diem ab eadem sancta Ticinensi Ecclesia sub ritu duplici celebrari in Præfatione indicat, et de S. Petro primo, xxxvi Episcopo Ticini, diuturna inquisitione ex pluribus scriptoribus collegit sequentia.

officium
sub ritu
duplici.Erut colit
S. Sabini

3 Petrus primus, Papiensis, regali Longobardorum genere natus, sanguine Bojus, adolescens Ariperto secundo Longobardorum Regi in suspicionem venit: a quo et in Etruriam relegatus, patientissime exiliæ annas in Aretino agro sustinuit. Ibi in monticuli dorso consecratum divo Martyri Sabino frequentabat templum. Quare subtrahens se ab hominum consortio, totum se contemplationi et spiritus devotioni dedidit. Aliquando Martyris Sabini apparitionibus recreatus, tandem ab eodem se futurum Papiensem Episcopum admonetur. Illibatę observantissimus castimonię, innocentiam assecutus est et gratiam: nam Ariperto defuncto anno septingentesimo decimo sexto, eodemque anno successore Asprando Petri consobriño ex humanis sublato, Luitprandus regali sceptro auctus fuit, ejusdem Petri consanguineus: a quo admirabili civitatis plausu ab exilio in patriam revocatus, juxta S. Sabini prænuntium Ticinensis Episcopus creatus, basilicas duas, alteram Ticini, alteram vero prope mœnia eidem Martyri Sabino ædificavit, quas et maximis muneribus auxit. Hujus sancti viri, nondum Episcopatum gerentis, opera et hortatu, anno septingentesimo vigesimo sexto in S. Armentarii Pontificatu, idem Luitprandus Rex de Sardinia insula corpus S. Augustini, Catholicę Ecclesię luminis, magno pretio redemptum, Papiam transferendum curavit. Tranquillitatis Romanę ecclesię insignis amator, solerti studio suasit, ut idem Rex ex hoste fieret religionis Christianę fautor, Romanique Pontificis in primis studiosus. Quamplurimos infideles Principes, bello captos, sacra unda intinxit. Ceterum cum per tredecim annos Episcopatum religio-

eidem æver-
sus basilicas
construit:obit ann.
Episcopatus
13.

Maji T. II

sissime gessisset, Nonis Maji morte præreptus est, anno septingentesimo quadragesimo tertio, miraculis clarus. Ejus corpus, in S. Joannis de Palude, sive (ut nunc dicitur) in Burgo, collocatum, summa veneratione habetur.

4 Hactenus illa Acta, in quibus S. Petrus relegatus dicitur in agrum Etrurię Aretinum: quod sequuntur Stephanus Breventanus, Bernardus Succus, Jacobus Gualta, aliique Historię Papiensis scriptores, asserentes ibidem oppidulum, fama conspicuum, vulgo appellari montem S. Sabini: quem oppidani ut suum Patronum colunt VII Decembris, arbitantes fuisse Episcopum Clusinum et Martyrem. Eodem autem die etiam colitur S. Sabinus, Episcopus Spoletinus et Martyr: et ab aliis unus idemque habetur, cui a S. Petro Episcopo Ticinensi templum constructum ferri, tradit ad dictum dum Ferrarius. Paulus Diaconus ait, hunc apud Spoletum exilio retrusum. Forsan Ducatum Longobardorum Spoletinum intelligit, cui inclusę videntur urbes Perusina et Aretina cum suis territoriis. Reliqua ad Acta S. Sabini erunt excutienda. Quot autem basilicas S. Sabino erexit S. Petrus, non satis convenit inter auctores. Paulus Diaconus meminit unum in solio proprio (fortassis in solo) apud Papiensem civitatem constructę: Adit Jacobus Gualta, prope mœnia et Ticinum fluvium ab Orientali parte, que postea anno MXXV, Francisco Gallorum Rege eandem urbem magno exercitu obsidentę, eversa fuit. Ughellus tomo I Italię sacrę in Papiensibus Episcopis ait, eidem templum erectum in platea, cui S. Sabini nomen factum: et ita basilicas duas S. Sabino ædificatas tradit supra Joannes Baptista de Gasparis.

Quis ille
S. Sabinus?

E

ubi basilicę
ei constructę?

5 Epitaphium sepulcri ejus ex Juno Grutero in dicto Breviario recusum, est hujusmodi.

Epitaphium
sepulcri.

Candida funereo sculpuntur marmore gesta:

Sed non est flendus qui jacet in tumulo.

Lugeat infaustus, qui nescit vivere Christo,

Post mortem carum tartara quem retinent.

Hic Vates Domini, mundo quia corpore vixit,

Admixtus gaudet cętib; Angelicis.

Claruit hic meritis Petrus Antistes honestis,

Norma Sacerdotum, columen eximium.

Munificus, constans, solers, prudensque, modestus,

Qui innumeris semper pollet ubique bonis.

Inclitus prosapia, Regumque stemmata tangens:

Nobilis eloquio, moribus nobilior.

Iste peregrina maceratus denique vita,

Bis quinque annis exulat innocuus.

Esuriemque sitim patitur, dum et frigora corpus,

Spe, virtute, fide spiritus auctus erat.

Sed repetens genitale solum, pia munia gessit,

Præfuit ecclesię; rexit ovile Dei.

Iste sacras Domini condens liberaliter aulas,

Ditavit propriis optime cępitibus.

Sublimis, humilis, mediocris, dives, egenus,

Occubuit Pastor noster en egregius.

Planctibus immensum clamantibus flete dolorem:

Lux patrię occubuit, lex, honor atque decus.

O venerande Pater, Pastor bone, magne Sacerdos,

Forma pudicitię, o Pater eximie:

Mutasti patriam, linquens consortia nostra,

Nos tantum gemitus retinent, te gaudia cęli.

Expletis decem mortali in corpore lustris,

Quatuor his junctis vixisti firmiter annis.

F

AUCTORE G. H. ejusdem aetas.

A 6 Quod ad chronologiam attinet, ea ex Longobardorum gestis, cum Epitaphio collatis, ordinanda est. Sciendum ergo quod Cuniberto Rege, sub annum DCCVI mortuo, succedens filiolus ejus Lintbertus; octavo post patris obitum mense, una cum suo tutore Asprando, expulsus a Raguniberto, Taurinensium Duce, vacuum eodem anno intasoris morte regnum frustra recuperare conatus e manibus filii Ariperti, victus apud Ticinum et comprehensus sit, Asprando fuga elapso, ac tandem in Bajoarium se recipiente. Hac occasione Petrus in exilium actus, non prius in patriam revertit, quam regnum obtinuit Asprandus: quod anno demum Ariperti derimo factum scribitur, nec male in annum Christi DCCXVIII confertur. Fortasse tamen non male Bernardus Saccus restitutionem Petri Luitprando attribuit, quia pater ejus Asprandus menses solam tres in regno vixit. At quanto post hæc tempore privatus vixerit Petrus incompertum est; si tamen annis tredecim gessisse Episcopatum probetur, ex anno vitæ LIV quo obiit, et eo quam par est habuisse ætate, annorum ut minimum XXIV quando pulsus in exilium est, facile conficiamus huic plures quam quinque vel sex annos fluxisse a reditu, quin factus Episcopus sit, adeoque ultra annum Christi DCCXXVIII vitam eidem ætate prorogari posse.

D 7 Addit de Gasparis, quod, gesto tredecim annis Episcopatu, in summum Pontificem electus, sed morte præreptus sit: quod quia alius nemo dixit, nec video fundamento nitatur, expungere ob elogio malui, et hic notare. Neque enim post Gregorii II mortem, qui anno DCCXXV ordinatus, obiit DCCXXXI; neque post excessum Gregorii III, qui post illum decem annis sedit, ea erunt tempora, ut ex Longobardis, a quibus tunc maxime vexabantur Romani, Pontificem sibi vellent eligere; multo minus appareat verosimile, quod Romanus Clerus, Episcopatum Sedium translationes semper arersata qua licuit, ipsa sibi exemplum ejus rei primum statuere voluerit in hoc Petro, quod post sesqui seculum primo visum in Formoso, antea Portuensi Episcopo, tantas Romæ tragædias excitavit, quantas Pontificum historia post ejus mortem narrot. Porro dum considero, quomodo anno MCCCCLXXXIV exente Petrus Episcopus Papiensis, Ottonis Imperatoris Cancellarius, ad Pontificatum assumptus, et Joannes dictus sit ejus nominis XIV, post octo in eo munere menses in Castro S. Angeli sume enectus XX Augusti; cogor vereri, ne similitudine nominis abreptus de Gasparis, adscripserit Petro hujus nominis Primo, quod de tertio ejus appellationis Papiensi Episcopo legerat.

B

E

DE SANCTO BENEDICTO II PONTIFICE ROMANO.

D. P.

ANNO
DCLXXXVCultus sacræ
die 7 Maji,

Officio ecclesiastico sub ritu duplici hoc VII Maji, Romæ in sacrosancta Basilica Vaticana S. Petri Apostoli, celebratur festum S. Benedicti II Papæ, cujus sacrum corpus in dicta basilica adservatur. Omnia in dicto Officio præscribuntur de Communi, cum Gloria et Credo in Missa, et Officium de S. Stanislao transfertur in proximum diem non impeditum. Ejus sacra memoria est in hoberno Martyrologio Romano his verbis: Romæ S. Benedicti Papæ et Confessoris, et in Notis indicatur, hunc esse secundum hujus nominis, Juniorem dictum. Vacat hoc die Martyrologium Bedæ genuinum: proinde huic suppositum est id in quo fit mentio S. Benedicti. Ad MS. Martyrologium Usuardi in Alsatia auctum, sub finem hujus elogium est appositum: Ipso die Romæ depositio S. Benedicti Papæ secundi, qui ab ineunte ætate sua militavit in ecclesia, et semper paupertatis amator extitit: constitutiones edidit, et in pace obiit sub Constantino quarto. Similia leguntur, et quidem primo loco, in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso; item apud Notherum, auctorem Florarii MS. Molanum in prima editione Additionum ad Usuardum, Galesinium, Canisium, Ghinium in Natalibus Sanctorum Canonorum, Bucelinum in Menologio Benedictino et alios. At postridie, sive die octava Maji, memoratur a Greveno in Additionibus ad Usuardum, a Maurolgeo etiam et Felicio. Iterum die VI Maji aliquis Benedictus Episcopus indicatur apud dictum Grevenum, quod arbitramur huic Papæ Benedicto tribuendum.

perperam
credito die
mortis;

2 Acta aliqua hujus Pontificis edidit Anastasius Bibliothecarius, in sua Historia de Vitis Romanorum Pontificum: eaque damus collata cum MSS. Gestis summorum Pontificum ad Martinum V deductis, auctore Jacobo Zeno Patricio Veneto, dein Episcopo Feltrensi et Patavino. Ex iisdem Vitis Luitprandus, Abbo, Platina, alique sua desumpserunt. In his sepultus dicitur sub die VIII Idus Maji, quo cum fastis aliquibus adscriptum esse annotavimus; quod alii sic videntur intellexisse, quasi consequens foret, eum pridie aut biduo ante defunctum esse; ideoque ad diem VII aut VI Maji ejus memoriam retulisse. Ego occasione Historiæ Pon-

tificiæ, ab hæreticorum calumniis vindicatae per P. Cornelium Hazaert, et nuper Belyica nostra lingua vulgatae, ut viro, confutandis heterodoxis pridem optime de Ecclesia merito, explanarem chronologice in hoc argumento difficultates; et istam Historiæ Ecclesiasticæ basim, toti nostro operi necessario substernendam, semel solide collocatam haberem; non modo eam partem, quæ ante præcedentem Aprilem ad lucem veterum Catalogorum, usque ad Bonifacium II habetur digesta, recognoscendam sumpsit: sed reliquam etiam Pontificiam Historiam, similium Catalogorum aliorumque veterum monumentorum subsidia, ordinandam. Hoc autem agens liquidissimo deprehendi, Baronio aliisque maximas offusus esse tenebras ex eo, quod ex die depositionis sive solennium exequiarum, qui plerumque solus notatur in Catalogis et apud Anastasium, Pontificum tempora metienda putarint; cum plurimum sæpe, non tantum dierum sed et hebdomadam, quandoque etiam mensium intervallo discrepaverint dies mortis a diebus depositionis seu exequiarum solennium.

unde in tem-
pore Sedis or-
dinando irre-
psit error

3 Istac ergo regula tam fallaci deposita, conatus sum per aliam viam in veram temporum cognitionem devenire; notatoque Pontificum aliquorum certo indubitabilique initio ac fine, tentavi an per spatia annorum mensium utque dierum ejusque Pontificatui assignata, et per descripta ab Anastasio aliisque Interpontificia, aliqua posset chronotaxis ordinari, quæ tunc denum bona et vera censeretur, quando cum irrefragabilibus istis quos inveneram quorundam Pontificatum terminis undequaque congrueret. Hoc autem ita successisse mihi puto, ut omnibus fere Pontificiorum Interpontificiorumque limitibus salvis, quos antiqui nobis præstituerunt, in quam paucissimis mutandum quidpiam concludere videar: cum alii alia gradientes via, in singulis fere existiment latere errores, neque ullis quamvis consentientibus Catalogorum numeris stari posse.

quod alia via
certius deter-
minatur,

4 Erit fortassis cum ad hunc modum digesta Romanorum Pontificum ad nos usque Chronologica series, ante aliquem hujus operis mensem, tota legetur: nunc indico difficultatem ordinandi Pontificatum, de quo agimus, oriri ex præcedentis Pontificatus perplexitate tan-

et explicatis
que decessoris
tempus intri-
cabant diffi-
cultatibus,

ta,

A *ta, ut Labbeus noster in nova Conciliorum editione factatur, in tota Pontificum Romanorum serie vix quidquam, in prisca recentisque memoria scriptoribus, occurrere intricatius, initio, gestis atque obitu Leonis Papæ II. Hæc ego ut extricare, exercitatione ad dictum Pontificatum singulari, ostendi, difficultates omnes e medio tolli simplici duarum chronotaxon conversione, sic ut prædictus Leo (qui legitur post Sedis vacantis annum 1, menses VII, dies V, sedisse menses X dies XVII) dicatur ordinatus post menses X dies XVII Sedis vacantis, et præfuisse Ecclesie annum 1 menses VII dies V. Tuli ratione post Agathonem, 1 Decembris anni DCLXXXI mortuum, salemnibus autem exequiis honoratum anno sequenti die XX Februarii, quando colitur; ordinatus fuerit S. Leo, anno DCLXXXII, XIX Octobris in Dominica, et obierit XXIII Maji anno DCLXXXIV. Proinde nihil obstat, quo minus acceperit jam Pontifex Divalem Imperatoris, scriptam XIII Decembris Indictione XI, adeoque anno DCLXXXII exeunte; et ejusdem temporibus, die XXI Aprilis Indictionis ejusdem XI, post Cenam Domini, quæ tunc in talem diem cadebat, acciderit ingens illa eclipsis cujus meminit Anastasius; et denique litterarum ab eo ad Toletanam Synodum missarum bajiulus, in Hispaniam appulsus mensi Decembri exeuntis anni DCLXXXIII vel Januario proxime sequentis, ipso adhuc vivente illis tradiderit, ut supponunt Acta Synodi XIV, exeuntis XVIII Kalendas Decembris Æra DCCXXII id est anno Christi DCLXXXIV, quod super negotio iis litteris commendato usque tunc convenire distulerit, propter recens ante solutam synodum et rigentem hiemem.*

B *Post Leonis mortem, uno dumtaxat mense vacasse Sedem scribit Baronius, et quidem allegato Anastasio, cujus tamen exemplaria omnia constanter habent menses XI dies XXII: causam autem tam diuturnæ vacationis, ut alie defuerint, facile est rejicere in grandem Imperatoris Constantini Pogonati ætatem, expediendis negotiis minus habilem, et jam tum fortassis eo morbo depressam, quo et obiit, intra decimum quintum mensem ab obitu Leonis Papæ. Interim Benedictus, juxta jam positos calculos, et Interpontificii spatium ab Anastasia definitum, ordinatus fuerit XIV Maji anni DCLXXXV, in Dominica (quod nescio an aliquis ante me observavit passim practicum, et in nostra chronologia vix unquam fallit nisi opparenti ex causa) cumque sederit, juxta eundem Anastasium, menses X dies XII, consequens erit ut obierit die XXV Martii, anni DCLXXXVI, in Lateranensi ecclesia tantisper depositus, donec in Vaticano pararetur locus, quo primum mense Majo translatum corpus ex Anastasio intelligitur. Ex hinc porro optime sequitur Pontificatus Joannis V, et præcedentis Sedis chronologiam confirmat. Cum enim hæc incasse dicatur menses II dies XV, ordinatus Joannes fuerit eodem anno X Junii, quæ tunc recte Dominica fuit: et per annum I dies XI, qui ejus Sedi attribuuntur, pervenerit usque ad XX Junii anni DCLXXXVI, quod contra Baronianum Chronotaxin, qua præcedenti anno obiisse statuitur, certum facit Divalis a Justiniano Imperatore vel Joannem data XIII Kalendas Martias, anno ejus II, Indictione XV.*

C *6 Epitaphium S. Benedicti dedit Paulus de Angelis, in suis Notis ad Basilicam veterem Vaticanam a Romano Canonico descriptam, quod est hujusmodi. Magna tuis, Benedicte Pater, monumenta relinquis, Virtutum titulos, o decus atque dolor! Fulguris in speciem mentis splendore coruscas, Plura sed exiguo tempore cæpta fluunt. Cuncta Sacerdotum præstantia innuma complens: Et quo quisque bono claruit unus habes. Quippe quod a parvo meritis radiantibus auctus, Jure Patrum solium Pontificale foves, Non hoc ambitio rapti tibi præstat honoris: Indolis est fructus, quam comitatur honos.*

Et quia solerter Christi regis agmina Pastor.

Percipe salvati præmia celsa gregis.

7 Lucas Holsteinus, in *Animadversis ad Romanum Martyrologium pro mensibus Aprili, Majo et Junio, variis locis allegat vetus Kalendarium, Romæ in claustris Prioratus Melitensis in monte Aventino in pariete depictum, ex eoque ad VII Kal. Maji hæc verba refert: Liberii Papæ, Benedicti Papæ: et in pervetusto Barberinæ Bibliothecæ Martyrologio legitur eosdem hæc modo conjunctos, ad eandem diem, Romæ S. Liberii Papæ, qui est XXXI; et Benedicti Papæ, qui est LXXXI. Est quidem erratum in numeris, cum Liberius ordine XXXVII sit, Benedictus, LXXXIII; apparet tamen satis hunc illius nominis secundum intelligi, non primum, qui fuit solum LXIV. Ex ista autem utriusque sic pariter notata commemoratione, aliud statuere nihil possumus, quam quod tali mense ac die facta fuerit communis aliqua utriusque translatio, fortassis a S. Sergio Papa, post annos XVI succedente, cujus stylum, ex epitaphio Ceadwallæ Regis cognoscendum, haud male refert istud, quod Benedicto scriptum exhibuimus. Sed et S. Paschalis Papa et Sergius junior, in curandis hujusmodi translationibus et epitaphiis conscribendis, studium haud mediocre posuisse inveniuntur.*

VITA

Ex Anastasio Bibliothecario.

Benedictus Junior, natione Romanus, ex patre Joanne sedit menses a decem, dies duodecim. Hic ab ineunte ætate sua b Ecclesie militavit, atque se sic in divinis Scripturis et cantilena a puerili ætate et in Presbyterii dignitate exhibuit, ut decet virum suo nomine dignum: in quo vere supernæ benedictionis gratia redundavit, et nomine pariter et operibus, ut dignus ad Pontificii regimen perveniret. c Fuit autem paupertatis amator, humilis, mansuetus, pius, benignus, patiens et omnibus compassionem habens atque manum largissimam. Hic ecclesiam B. Petri Apostoli, sed et B. Laurentii Martyris, quæ appellatur d Lucinæ, restauravit. Itemque in ecclesia e B. Valentini via Flaminia fecit coopertorium super altare, cum clavis et f fistellis, et in circuitu g Palerium chrysoclavum pretiosissimum: similiter et in ecclesia B. Mariæ ad Martyres aliud coopertorium porphyreticum cum cruce et h gemmulis, quatuor chrysoclavos et in circuitu Palerium de holoserico pulcherrimum: nec non et in titulo supra-scripto Lucinæ alium coopertorium ornatum holoserico. Fecit autem calices aureos ministeriales duos, pendentes singulos libras singulas. Hic suscepit divales jussiones Clementissimi Constantini magni Principis ad venerabilem Clerum et populum atque felicissimum exercitum Romanæ civitatis, per quas concessit, ut persona qui electus fuerit ad Sedem Apostolicam, e vestigio absque tarditate ordinetur. Hic una cum Clero et exercitu suscepit i Mallones capillorum Domni k Justiniani et Heracli filiorum Clementissimi Principis, simul et jussionem, per quam significat eosdem capillos direxisse. Hujus temporibus apparuit stella, noctu juxta l Vergilias; per diem cælo sereno, inter Nativitatem Domini et Theophaniam, omnimodo obumbrata, veluti luna sub nube. Itemque mense Februario, post natale S. Valentini, in die ab occasu exiit stella meridie, et in partes Orientis declinavit. Post hæc mons m Bebius, qui est in Campania, mense Martio eructavit per diem, et omnia loca circumquaque præ pulvere cineris illius exterminata sunt. Clerum videlicet diversis ordinibus in die sancto Paschæ honoribus ampliavit. Qui e vestigio in infirmitatem incidit, et post dies aliquot defunctus est.

D
ACTORE D. P.

Translatio
25 Aprilis.

E

n

b

Ob Sanctam
vitam electus,

e

restaurat
et exornat
ecclesias:

d

e

f

g

h

F

gratus Con-
stantino
Imperatori,

i k

l

m

pie mortuus.

est.

post inter-
pontificium
m. 10 d. 22

Benedictus
ordinatus
14 Maji 685

obierit 25
Martii 686

et successerit
Joannes
10 Junii.

Illius Epi-
taphium.

A, ANASTASIO
BIBLIOT.
R
a

A est. Hic dimisit omni Clero, monasteriis, diaconiae, et mansionariis auri libras triginta. Fecit autem Episcopos per diversa loca numero *n* duodecim. Qui etiam sepultus est ad B. Petrum Apostolum, sub die octava *a* Idus Maji : et cessavit Episcopatus menses duos, dies quindecim.

ANNOTATA.

a In margine ex uno MS. notatum menses 8 dies 17. De iis supra actum.

b Bucelinus ut S. Benedictum Benedictinis adscriberet, ita immutat, monasticæ vitæ consecratus, quod alibi non legimus.

c Hæc perioribus accuratius deducta ex MS. Zeni, et variis lectionibus MSS.

d Est hæc ecclesia S. Laurentii in Lucina Regione 3 seu Compi-Martii, a S. Sixto III, quam Valentinianus Augustus ei concesserat, S. Laurentio sacra, ornata titulo Cardinalitio, in qua et habetur statio feria 6 post Dominicam 3 Quadragesimæ.

e De S. Valentino et hac ecclesia late egimus die ejus natali 14 Februarii.

f Hic varia lectio est, fastellis, fistellis, infistellis, et clavis infiscellis : quid si clathris et fenestellis legas. Quod autem hic dicitur coopertorium, alibi sæpe vocatur ciborium, ex eo forsitan, quod ibidem olim asservaretur verus animarum fidelium cibus, sacra, inquam, Eucharistia, quæ, ubi tale ciborium supra altare extractum non erat, supra illud oppendebatur ex aliqua

elegantis operis hierotheca. Recte autem vocatur etiam D Coopertorium, quia columnis sustentatum totum altaris spatium operit; ejusmodi opera in Romanis basilicis multa videre est, suis peribolis clathrisque instructa, in quibus nunc fere osservantur hierothecæ Reliquiariæ.

g MS. Perlargum : malo Palergium, et credo mutatione unius litteræ esse diminutivum a Parergo, quod Græcis est alicujus operis covollarium, auctarium, vel ornamentum super additum, diminutive *παρέργιον*, nisi vocem hybrida motis esse ex Latina Palla, et Græco *ἔργον*.

h MSS. gamulas, seu ganulas et clavos quatuor abroclavos.

i Mallones, id est cirrhus seu capillos capitum attensos. Est Græcis *μαλλὸς* lana, vellus, coma dimissa : unde augmentativum Mallonis juxta Italicæ linguæ idiotismum adhuc vigentem : et in Gallias quoque propagatum.

k Justinianus II patri successit, ab præcisis postea naribus Rhinothmetus dictus.

l Vergiliæ seu Pleiades, septem stellæ in genu Tauri.

m Ita passim scribitur Bebius, seu Bobeus, Zeno Bolnus, ac videtur mos Vesuvius intelligi : Besbius forte pro ejus temporis dialecto per contractionem dictus, notus eruptione ignis : et hunc intellexit Platina.

n Zenus et alia manuscripta viginti duos.

o Zenus et alia tria Anastasii MSS. sub die Idus Maji, quæ esset 15.

D. P.

DE S. STANISLAO MARTYRE EPISCOPO CRACOVIENSI IN POLONIA

ANNO
MLXXIXEncomium
Baronii

C Cardinalis Baronius, in Annalibus Ecclesiasticis ad annum MLXXIX sub finem, ista scribit : Ad coronidem præsentis anni apponimus coronam et purpuram sanctissimi Martyris Stanislai, Cracoviensis Episcopi : qui in spiritu et virtute Eliæ redarguentis Achab, et Joannis Baptistæ corripientis Herodem, dum arguit Boleslaum enormiter delinquentem, et non auditur ; et iterum corripit, et contemnitur ; atque rursus increpat, et despicitur ; sententia excommunicationis eum affici. Quam ob causam ab ipso Rege, dum in altari esset Deo Missæ sacrificium offerens, crudelissime cæsus, octava mensis Maji martyrii palmam est consecutus : plurimisque miraculis tum vivens quam mortuus illustratus, Cujus res præclare gestas, et martyrium præclarius obitum, ex antiquioribus monumentis Joannes Longinus in Polonica historia scripsit : qui et seorsum ejusdem gloriosissimi Martyris Vitam copiosissime elaboratam, Ecclesiæ legendam tradidit. Ipsum vero ritu solenni Innocentius Quartus Romanus Pontifex publicè colendum indixit. Hæc Baronius : a quo citatus Joannes Longinus sive Dlugossus, Canonicus Cracoviensis, scripsit Historiam Polonicam in duodecim libros divisam : cujus sex priores libri, auctoritate et sumptibus Herbulti Dobromiski, anno MDXV extant vulgati. At ne reliqui libri imprimantur prohibent Poloni, arbitrati in hisce plurima regni sui secreta prædi.

Joannes Longinus scripsit
Historiam Polonicam,et Vitam
S. Stanislai.

2 Habemus autem dictam historiam usque ad annum MCCXL excusam, in qua omnia quæ circa S. Stanislavum gesta sunt satis indicantur, et a nobis in Annotationibus referuntur ad ipsam Vitam : quam idem Joannes Longinus seu Dlugossus tribus libris seu tractatibus copiosissime elaborasse dicitur supra a Cardinale Baronio, qui in Notis ad Martyrologium ait illam reperiri apud

Surium. Verum hic præfatur, ob nimiam prolixitatem, mutato fere stylo, a se illam in compendium esse redactam. Damus nos integram et primogenio stylo, Cracoviæ impressam anno MDXI, cujus priorem partem quæ res in vita gestas et gloriosum martyrium continet, habemus ex ipso, unde facta videtur impressio, libro pergamento excerptam, et sigillo venerabilis Capituli ecclesiæ Cathedralis Cracoviensis communiam, descriptionem suo sumptu curante adm. R. D. Joanne Dobzycki. Canonico Scarbimiriensi et ecclesiæ Archiepiscopalis B. V. Mariæ Pœnitentiario ; eique subscripsit Thomas Hykoroski, auctoritate Apostolica Aetorum venerabilis Capituli ecclesiæ Cathedralis Cracoviensis Notarius et Secretarius. Hanc cum impressa conferentes, in eaque notantes eadem fere omnia scripturam, transpositionum, omissionum menda quæ in illo inveniuntur, eorum causam cogimur referre, in styli nimium diffluentis luxuriam ; qua in primo tractatu præsertim usus auctor, librarius, quos non exercitatissimos habuit, difficilem fecit transcriptionem ; ideoque optabile foret inveniri alicubi ipsiusmet Longini autographum exemplar, vel aliud ejus manu emendatum. Interim, exemplaris melioris defectu, curavimus ipsi per conjecturam supplere hiantes periodos, distortas ad sanum sensum dirigere, mendosas castigare, salvis tamen verbis ac stylo, quem hac necessaria et levicula correctione, non videmur nos immutasse ; illibenter alias tantillum quoque discedere soliti ab originalibus. Extare eandem Vitam MS. in folio Suednicii in Silesia in collegio societatis Jesu, scripsit nobis Fratistavia P Theodorus Moretus, ejusdem Societatis nostræ Sacerdos, et variis libris eruditus editis notus : aliud exemplar MS. in bibliotheca Domus Professæ extare Cracoviæ significavit P. Niclaus Cichovius, ante aliquot annos æque ac prior Vita sanctus. Hac porro

A porro vita jam prælo parata, pervenit ad nos prælaudati Joannis Dobrzycki cura, ejusdem anno MDCCLXVI recensæ exemplum, Decus Polonorum titulo præferens; cujus curator adm. R. D. Stanislaus Dobielowicz Decanus Chodoliensis, Parochus Opoliensis, singulis capitulis summam præfixit compendium, et Latini idiomatis asperitatem nonnihil castigavit: addiditque miracula quæ in tabulis ecclesiæ Piotraviniensis reperta: quæ inde nos ad finem damus, æque libenter daturi etiam illa quæ Cracoviæ vel ad sacras ejus reliquias vel in loco cædis haud dubie patrata sunt etiam hoc seculo multa, si descripta reperirentur.

3 Quam præclarus vir fuerit scriptor dictæ historię et Vitæ S. Stanislai, ipse ejus calamus clare indicat lectori, et Santwoges de Czeckel, Præpositus monasterii Cladawensis, Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini, cui hanc Vitam inscripserat, in suo responso sub finem libri tertii adjuncto, auctorem summe prædicat a doctrina et virtute, eumque ait excelluisse in castitate et eloquentia. Vita ejusdem extat late deducta ante ejus Historiam Polonicam, ex qua pauca decerpo. Sbigneus Cardinalis, Episcopus Cracoviensis, cum inter suos familiares adscivit; eique per annos duos et viginti credidit curam universarum suarum facultatum, ac tandem suo testamento executorem præfecit: hujus consilio Ducatum Severiensem emit, et suis in Episcopatu successoribus reliquit: ut dictus etiam Sbigneus Cardinalatum acceptaret, et Romæ et in Polonia peregit. Variis monasteria construxit: Fratres S. Pauli Eremitæ induxit in ecclesiam Rupellensem, in qua S. Stanislaus martyrio coronatus: Canonicis Regularibus procuravit Ksobucensem S. Martini ecclesiam, aliud vero cœnobium obtinuit Ordini Cisterciensi; B. Joannem de Capistrano Ordinis Minorum attraxit in Poloniam, ut hæc miraculis ejus illustraretur. Legationes plures pro Rege Casimiro obivit: matrimonium ejus cum Elisabetha Alberti Austriaci consecit: Mariæburgum Regi emit, a quo missus bellum civile sopivit: pacis condiciones inter Magistrum Generalem Prussiæ et Regem concepit, et conscriptas tradidit utrique parti eas probanti. Institutionem denique filiarum Regionum suscepit, ut late deductum ante Vitam S. Casimiri ad diem quartum Martii. Hic ergo Auctor est, qui anno Domini MCCCCLXV exacto studio a se elaboratam Vitam S. Stanislai edidit, usus antiquis monumentis, sed (ut scribit citatus Santwoges de Czeckel) nebulose truncateque per vetustiores conscriptis. Interim ipse Longinus præfatur, id munus a præcis scriptoribus neque imprudenter neque ineleganter præoccupatum fuisse, se autem ex multis insigniora scripturum, et locos insigniores velle attingere, quos vel de ipsius historiis vel de aliorum relatione indicatos cognovit. Demum sub finem Prologi ait, se operis hujus laborem assumpsisse, pro amplitudine laudis Redemptoris ac Conditoris nostri Dei, pro declaranda et illustranda vita S. Stanislai, pro ædificatione proximi, et pro capessenda merendaque vita perenni. Quem et nos inter tot labores ultimum studiorum finem assumpsimus.

4 Baronius in Notis ad Martyrologium scribit, se nonnulla accepisse de eodem sanctissimo Martyre ex veteribus monumentis Polonorum ecclesiæ, a Stanislao Reschio S. S. E. Protonotario. Accepimus et nos varia alia Acta breviora ex variis veteribus monumentis collecta; uti et Prosam seu Sequentiam ex per vetusto Cracoviensi Missali ad diem VIII Maji in die Natali, et XXVII Septembris in festo Translationis recitare solitam. Ex his omnibus præfigimus nunc scriptum breve, ut lector paucis addiscat, quæ dein latissime deducantur, maxime quia nonnullæ circumstantiæ ibi relatæ, non reperiuntur in Vita a Longino deducta, ut possit videri ex præcis esse scriptis quorum ipse meminuit, aut certe ex antiquis monumentis desumptum.

Eruit illud e latebris nobisque transmisit anno MDCCLXI noster P. Joannes Gamaus, cujus magnam hoc in genere solertiam ac diligentiam sæpe contigit in hoc opere laudari: ejusdemque beneficio accepimus vetus illud exemplar impressum, cujus supra meminimus.

5 Memoria ejus ad diem VIII Maji, quo Mar yr obiit, refertur in MS. Martyrologio ecclesiæ Pragensis his verbis: In Cracovia S. Stanislai Episcopi et Martyris, qui a Duce Poloniæ frustatim jussus est dividi, sed aquilarum custodia a Domino servatus, reintegrari meruit. Hunc canonizavit Innocentius Papa quartus Assisii, in loco Fratrum Minorum. Quo itidem VIII die ejus festum refertur in MS. Florario Sanctorum, et in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excuso: item apud Grevenum, Molanum, Canisium et alios. At postmodum Clemens VIII anno MDV voluit ubique ejus festum sub ritu duplici officio Ecclesiastica celebrari, et quod dies octavus solemnitati apparitionis S. Michaelis Archangeli esset datus, et novus festivo cultu S. Gregorii Nazianzeni impeditus; præcepit festum S. Stanislai agi hoc VII Maji, ad quem diem primo loco inscriptus est Martyrologio Romano, ac vita ejus variis Legendis sive Historiis Sanctorum inserta. Eundem inscripsit Natalibus Sanctorum Canonicorum Constantinus Ghinius, et Menologia Benedictino Gabriel Bucerius, nam quamvis, inquit, noster professione non esset, voto tamen fuit. In Actis lego, ei subivisse cupidinem arietioris alicujus religionis ingrediendæ, talem autem eo tempore solifere profitebantur Benedictini, in aliquot ramis distincti. Toto regno Poloniæ colitur festum S. Stanislai die VIII Maji cum octava, solemnitate apparitionis S. Michaelis in diem X Maji translata; et præterea ad diem XXVII Septembris, celebratur sub ritu duplici festum translationis ad ecclesiam Cathedralis, quod etiam indicatur in MS. Florario Sanctorum, et in Auctario Greveni ad Usuardum aliorumque fastis. Alia ejus memoria inscripta est ad diem XI Aprilis, in dicto MS. Florario et Auctario Greveni et Molani primæ editionis, item apud Galesium, Canisium, Ferratum, uti tunc inter Prætermisos indicavimus.

6 Demum res gestas S. Stanislai ejusque martyrium breviter attingunt aut tractant fusius historici passim omnes potissimum Scriptores Rerum Polonicarum, quales sunt Martinus Cromerus, Matthias de Michovia, Jolocus Ludovici Decius, Alexander Guagninus, Cleonius Junius, et alii recentiores. Ex omnibus autem, tum antiquis quam novis, nemo est, qui unum mortuus in dubium revocet, quin fuerit Christianæ AERE MDCCLXIX, et dies Maji VIII: sed dum additur in Vita, tum MS. quam impressa, parte I num. 136, consummatus Sanctus, cum annum prope quinquagesimum ageret, octo annis Pontificali administrato Sacerdotio, primum quidem non passimus integros hos annos accipere, cum num. 25 dicatur decessor Lambertus obiisse vigesima quinta die mensis Novembris, anno Domini millesimo septuagesimo primo, et pro sufficiens novo Pontifice comitorum dies secunda Februarii dicta, utique anni sequentis MDCCLXII, ex quo rursus tantum temporis detrahendum, quantum opus fuit petendo Roma et referendo in Poloniam decreto Confirmationis Pontificiæ, antequam consecraretur novus Episcopus: adeo ut ea consecratio, ut multum ad eam fuerit properatum, vix potuerit paucis hebdomadis præcedere dictam diem Maji, et sic solum haberetur anno MDCCLXIX inchoatus a paucis tempore annis Episcopatus octavus.

7 Cromerus libro 4 de rebus Polonorum, occisum Sanctum assertit, cum vix triennium Episcopus fuisset: neque hæc efficaciter evellit triennalis mortuus, a quo, dum viveret, emptus erat fundus, calamitæ in Sanctum postea cusæ occasio. Potuit enim hic esse emptus, cum Episcopatum Stanislaus pro Lamberto administraret,

D
AUCTORE D. P.

Memoria
die 8 Maji,

7 Maji,

E

17 Septemb

et 11 Apr.

Mentio apud
alios scripto-
res.

F

Chronologia
Idæ apud
Longinum
iniquitate
et non tem-
pus Sedis,

vir erimæ
virtutis et
doctrinæ,

carus Car-
dinati
Sbigneo,

et Casimiro
Regi:

usus variis
antiquis
monumentis:

tunc Vitæ
antiquior
synopsis præ-
ponitur.

A
 AUCTORE D. I. administraret, ejus ut nunc vocamus Vicarius generalis : et sic fortassis computantur octo anni a MLXXI inchoati, post quem Lambertus adhuc vixerit usque ad annum seculi istius LXXV; tam vero obierit, eique successus sit Stanislaus circa finem Maji MLXXXI, atque ita moriens non impleverit annum Episcopatus III, ejusdem tamen administrati octavam egerit. Altera in opinione Crommeri difficultas est, quod cum post reditum Boleslai ex Russia, qui ad annum MLXXVI videtur pertinere, universa feminarum generi infestissimus ipse fuerit, quia earum causa desertus ab exercitu amiserat fructum victoriae suae; adeo ut adulteras, adempta prole dominaverit ad eam catulos suis uberibus lactandos; videatur incredibile, tam severam femineae libidinis ultorem, ut brutis animalibus commiscere se quam mulieribus maluerit, quemadmodum late deducit Longinus; potuisse Christinum, marito vi raptam, adeo insano amore deperire, uti describit ipse Crommerus; dum hac ipsa de causa increpitum a Stanislaio Regem, ad instruendum ei calumniam inductum narrat; incredibilius autem, quod consequens jure Crommerum foret, ne miraculo quidem resuscitati mortui fuisse aliquatenus emendatum. Dici tamen etiam ad hoc potest, justo Dei judicio permissum esse, ut, qui raga libidini cum suo exercitu indulgens in Russia, causam dederat matronali incontinentiae in Polonia; et postea plus aequo severus illis ultor, cum humani generis contumeliis, fuerat; prolaberetur ipsemet in adulterium turpissimum, in roque et aliis gravissimis flagitiis obstinate perseverans, cum structa in sanctum monitorem calumnia miraculo tanto fuisset eversa, non confusus salubriter, sed actus in rabiam, crudelitatem plusquam ferinum exercebat. Ceterum antiqua Synopsis vitae verosimiliorem nobis facit, dum ei consonat, ordinem narrationis quem sequitur Longinus, diuturnius Sedis tempus requirens, ut adulterium Boleslai et suscitatio mortui per Stanislaum, Kijoriensem expeditionem praecesserit, successerit autem eidem barbara in desertorem militem et adulterum se ipsum infirmiore crudelitas, cum abominabili veneris brutalis usu, quo conatus fuerit Stanislaus primas monitiones, quas secuta mortui suscitatio olim fecerat non prorsus inanes, cum gravioribus censurae ecclesiasticae minis iterare.

Alia difficultas circa aetatem Sancti,

B
 C
 8 Majorem apud Longinum difficultatem habet, quod num. 27 dicatur Sanctus ordinatus Episcopus annum vitae agens sextum et tricesimum; et quod num. 14 legatur natus regnante apud Polonos Rege Miecislao primo, anno regni sui tertio, ab ortu vero Salvatoris nostri millesimo trigesimo. Quae omnia inter se pugnant. Et quidem quoad annum III Miecislai, compositum enim anno MXXX Christi, constat novam esse repugnantiam, cum his quae de Regis illius initiis scribit ipse Longinus alique in historia Polonica, dum Boleslaum Miecislai patrem mortuum statuit anno MXXXV tertia Aprilis, et filium coronatum proximo festo Pentecostes in urbe Gnesnensi, utque ab Archiepiscopo Hippolyto, quem dicit anno MXXXVII vita functum. Quod igitur ad annum aetatis XXXVI attinet, hunc egisse credo cum Sacerdos ordinatus cepit concionari. Sic enim primam ejus aetatem distingui posse existimo, ut natus anno seculi istius xxx, Gnesnam ad Philosophica studia se contulerit circa annum aetatis xx; inde post tres quatuorve annos profectus Parisios, post exactum in Jure Canonico et studiis Theologiae septennium, redierit in Poloniam circa annum seculi lxi, aetatis xxxi; ubi Lambertus, creato recens Episcopo Cracoviensi, insinuat, ab eo per omnes sacrarum Ordinum gradus promotus, deinde et adlectus sit Canonicis illius Ecclesiae. Haec autem omnia non satis distincte notata inveniens Longinus, nescio qua numerorum inter se componendorum negligentia chronologiam confudit: nec enim excogitari potest ratio, qua errores tanti in libellos refundatur, primo fortassis excepta, ubi annus Miecislai tertius,

non nisi per conjecturam tollenda.

loco quinti, compositus est cum anno Christianae aerae MXXX, quod potest cyfræ obscurius a Longino erratae, et perperam postea lectae catusaque, vitio imputari.

9 Neque in istis tantum, quae jam attigimus, locis deprehendimus Longinum infelicem fuisse chronologorum calculorum subductorem: sed et in canonizationis negotio similiter hallucinatum invenimus, rerum ordine perturbato. Tertio Legatos ivisse ad Pontificem constat, qui prima vice apud Lugdunum invenerunt Innocentium quartum, impetraruntque ut causae in Polonia cognoscendae nominaret Commissarios, Gnesnensem ac Wratislaviensem Episcopos cum Abbate Lubenensi. His commissione sua perfunctis, redierunt Legati; et Pontificem, anno 1251 hebdomade Paschali in Italiam reversum nec amplius inde egressurum, invenerunt Perusii; ubi nova rei conficiendae injecta mora, assumpserunt secum Fr. Jacobum Weltrensem, denno singula recogniturum cum praedictis Commissariis, juxta Commissionis suae litteras datas Perusii XII Kal. Junii, anno Pontificatus IX, Christi MCCM. Denique illo etiam sua commissione perfuncto, reditum tertio ad Sedem Apostolicam a Legatis, Fr. Jacobum comitantibus; peractaque causa est XV Kal. Octobris, Pontificatus anno XI, Christi MCCLIII.

10 Hic rerum ordo patet ex Apostolicis litteris, a Longino ipsoproductis; qui interim secundum legationem postponit missioni Fr. Jacobi in Poloniam; eoque commissione sua defuncto, pro secunda vice missos Legatos ait etiam tunc invenisse Papam apud Lugdunum; addens nondum enim Gallias liquerat; eoque novas moras nectente et jubente, vult in Polonia novum institutum fuisse examina, idque tertium vacat. Tria sane examina libenter admiserim: sed ita ut primum factum sit per Episcopum et Clerum Cracoviensem, cujus acta secum ferentes Lugdunum Legati, Commissarios Apostolicos impetrarint: secundum ab his peractum sit et obtutum Perusii: tertium a Fr. Jacobo institutum, quo affirmante rite acta a Commissariis fuisse omnia, novaque documenta adferente, secuta Canonizatio sit, sic ut nullum aliud examen fuerit post Jacobi ad Papam regressum in Polonia factum. Ceterum praedicti errores Longini, historiam scribere professo non facile ignoscendi, nihil detrahunt ipsarum rerum certitudini; quarum substantia accepta ex dictorum examinum Actis omni fide dignissimis; indicandi tamen Lectori fuerunt, ne ex inopinato deprehensi, ancipitem etiam ad alia redderent.

11 Canonizationis solemnitate Assisii peracta in Nativitate B. Mariae VIII Septembris, decreta est corporis elevatio et facta per quam honorifica. Fuerat illud ex suburbana S. Michaelis ecclesia, anno MLXXXVIII die XXVII Septembris, translata ad Cracoviensem ecclesiam Cathedrali, tunc S. Wenceslao Martyri sacra, nunc ipsius S. Stanislai nomine insignem, repositamque in tumbam, qualis describitur lib. 2 cap. 1. Ast ubi reversus in Poloniam nuntiis illuxit dies VIII Maji, qua festum ex Decreto Pontificio prima vice celebrandum erat (nec enim video causam, quae verosimile faciat, dilatam rem usque in annum MCCLV) sacra ossa elevata de tumba, et cum viris ecclesiis fuerunt communicata. Unde et insignia duo frustra Pragae allata sunt, uti scribitur in Diario Reliquiarum Pragensium: cujus auctor, pleniorum de his notitiam mittere rogatus, ex Anonymi Pragensis Canonici MS. Codice haec verba attulit; Eodem anno (nempe MCCLV) procurante Episcopo Nicolao, allatae sunt Reliquiae S. Stanislai Martyris de Krakovia XI Kal. Novembris, et receptae in ecclesia Pragensium processione solenni. Plura tamen quam ibi nunc servantur, allata Pragae frustra sunt: etenim urbs Pilsnensis, in eadem Bohemia post Pragae praecipua et semper Catholica, cum anno MCCCXXXIV in sexto S. Stanislai die VIII Maji, fuisset a gravi et diuturna Thaboritarum obsidione liberata; petiit et impetravit a Capitulo Pragensi de ejusdem Sancti Reliquiis partem

Tertia circa Legationes pro Canonizatione

ex Apostolicis litteris explicanda. E

Elevatio corporis anno 1251 in Cathedrali: F

Reliquiae Pragae et Pilsnae.

A *partem insignem, et exinde eam religiose servat, uti nobis nuperrime scripsit Reverendiss. Decanus, Samandriensis Episcopus, auctor præcitati Diarii, nec non grandioris operis sub titulo Martis Moravici nunc primum editi, ubi lib. 3 cap. 4 Pilsnensis obsidionis historiam proponit, addens quod ad hoc usque tempus manet apud Pilsnenses liberata: hoc modo urbis solennis memoria, et dies festus anniversarius, nempe Iominicus diei octavæ Maji proximus, protractis solemnibus tota illa septimana usque ad feriam vi. Ex eodem S. Stanislai corpore, ut ait idem in præcitato Diario, Dens donatus est Imperatori Carolo IV Cracoviæ, a Casimiro III Rege Poloniæ, anno MCCCXXIII, et dignus: horum autem causa, in Calendario Pragensis Ecclesiæ anni 1578, notatur festum in diem 9 transferendum: quod usque ad mutationem, a Clemente VIII factum, servatum.*

cultus feræ
6 in loco
primæ sepulture

B *12 Præcipua interim sancti corporis pars Cracoviæ movit in prædicta basilica, asservaturque inclusa tumbarum argentæ, quam sex Angeli ex eodem metallo sustinent, ut ait, in descriptione Cracoviæ Georgius Braunius, orbis totius urbes præcipuas tabulis æneis expressas proponens, et illius templi magnificentiam explicans, cui Clerici LXXX, Canonici XXX, Prælati VI cum Suffraganeo deserviunt, quod ad plenorem historiæ intellectum proderit observasse. Ipsa porro S. Michaelis ecclesia, in qua patrata cædes fuit, nihilominus frequenter mutato nomine dicta rupella S. Stanislai. Est enim ut describit Longinus in editione rupella, in plano consurgens, fabricata: quæ nescio quomodo plerumque in libro 3 vocatur Rumpellam vel in Rumpella: et num. 35 dicitur ea per annum a populo hebdomadatim visitari solita quavis feria sexta, quod Cathedralis, intra urbem claudatur, sitaque sit in sublimi monte, difficilem ex eo parte ascensum habente. Ea autem ecclesia, tum extra urbem, nunc includitur Casimiræ, a Casimiro Rege anno MCCCXLVI fundatæ, et solo flumine Vistula divisæ ab ea urbis Cracoviensis parte, quæ arci subjecta Stradomia dicitur.*

SYNOPSIS VITÆ

Ex antiquo MS. eruta a P. Joanne Gamans.

C **S**tanislaus Scepanovius Polonus, de nobili Prusorum familia, patre Velislao, matre Bogna, piis et locupletibus parentibus natus est. Hi, cum multis annis steriles essent, ad Deum omnis fecunditatis auctorem confugiunt, ut pro sua benigna voluntate illis liberos dare vellet; pacti voto, se quidquid id esset, quod ex illis nasceretur, ipsi soli ejusque cultui sanctissimo addicturos. Ad trigesimum tamen propemodum annum eorum desideria differebantur: unde, cum conjicerent, id Deum nolle, quod illi summo opere vellent; voluntatem suam divinæ voluntati subjicientes, omnem curam et sollicitudinem a carne et sanguine, ad fructus spirituales transferunt.

2 Ecce vero adest præsens, et nec opinatus quidem, sine magna matris molestia, partus: crescit, non magis corporis, quam animi viribus: modestus, pudicus, ad omne genus doctrinæ et pietatis propensus puer. Quod dum parentes vident, votis suis et pueri ingenio deesse nolunt. Gneznam illum, et Regni et litterarum tunc sedem, mittunt. Sed non diu hic nidus tantum potuit continere ingenium. Luteam igitur, Parisiorum urbem, studiis litterarum ex antiquo celebrem, mittitur. Illic se totum cum aliis studiis, tum præcipue theologiæ ac juri Canonico tradit.

3 Redit domum, tamquam ex mercatura mercator bonus; integris suis, pietate, modestia, castitate, sinceritate; quæsitis multis, excellenti doctrina, rerum gerendarum dexteritate summa. Fama ejus per-

motus Lambertus Episcopus Cracoviensis, vir pius, juvenem, reluctantem magis quam se ingerentem, ad sacros Ordines pertrahit. Sacerdotem primum, post Canonicum, ac Prædicatorem Cracoviensem facit. Sic Stanislaus, tamquam fecunda et pretiosa planta, in uberius solum translata, uberrimos fructus reddere cœpit; in omnibus seipsum præbens exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in gravitate, verbum sanum et irreprehensibile; ut ii, qui ex adverso essent, vererentur, nihil habentes dicere malum de illo. Quod dum Lambertus, senio et ætate confectus, in illo videt, ipsum universæ Ecclesiæ, atque adeo domui suæ, tamquam alterum Josephum, præfuit.

4 Moritur plenus dierum Lambertus: in cujus locum a sacro Collegio, universo populo expetente, sufficitur Stanislaus. Ponitur lucerna ardens super candelabrum, ut luceat in dextera Domini. Cunctatur multum fortis athleta, nec ita facile in stadium ingreditur. Horret onus Angelicis etiam humeris formidandum: vicit tamen caritas: vicit voluntas, voluntati Dei ac majorum parere assueta. Ingressus fortissimus miles in arenam, ex qua non nisi victor morte decessurus erat: induit loricae justitiæ et caritatis, calceat pedes suos præparatione Evangelii pacis. In omnibus sumens scutum fidei, in quo possit omnia tela nequissimi ignea extinguere; galeam salutis et gladium spiritus, quod est verbum Dei accipit; per omnem orationem et obsecrationem orans omni tempore in spiritu, et in ipso vigilans, in omni instantia et obsecratione pro omnibus Sanctis.

5 Sic armatus, primum circa se omnia diligenter videt, ne quid apertum aut superfluum sit, quo ab hoste teneri, et in quo vulnus infligi possit: domus deinde suæ semitas omnes considerat, ne a latronibus suffodiatur, ne ab inimico homine succendatur. Quam eandem domum, pauperum ac hospitiū diversorium facit: orphanos et viduas conscribi jubet, ut cuique panem frangat in tempore suo. Circumit annis singulis omnes diocesis suæ partes, non solum altarium aut sacræ suppellectilis munditiam videns, sed multa magis ipsorum Sacerdotum, qui altaribus inserviunt, vitam et integritatem examinans, ut sancta sancte administrant: nec ut ipsi soli sancti sint, qui portant vasa Domini, sed domui etiam suæ atque universæ familiæ bene præsent. In quo omni studio suo patientia fuit singulari: quoniam Deus non posuit eum in iram, sed in acquisitionem salutis.

6 Videbat et invidebat inimicus salutis nostræ indies novam sibi prædam eripi, nova gaudia in cælestibus excitari: aulas igitur et palatia Regis, uti assolet, petit: negotia ac pericula Stanislao nequit. Regnabat tunc in Polonia Boleslaus, a virtutibus bellicis appellatus Audax, Rex a principio pius et patriæ amans, sed ingentes viri virtutes ingentia æquabant vitia. Erat animus ad aggredienda pericula magnus, erat constantia in bellis persequendis laboribusque tolerandis incredibilis: sed ex altera parte fuit crudelitas summa, avaritia non ferenda, animus impotens ac rebus secundis insolens, ante autem omnia in quamque fœdissimam libidinem plane effusus. Dolebat Sanctus Antistes, tantas virtutes tot tantisque vitiis contaminari. Regem igitur aggredi, illumque officii commonere constituit.

7 Emerat forte D. Stanislaus a Petro, nobili viro, rus ad ripam Vistulæ, in agro Lublinensis tractus, non sibi, nec suis, sed Ecclesiæ. Moritur Petrus prius quam venditio in tabulas publicas relata fuisset. Sumit hinc ansam nocendi Boleslaus, Petri nepotes hortatur, ut Stanislaum in jus ad suum tribunal vocent. Vocatur in jus Pontifex: sistit se ad Soletium

D
XX MS.

Sacerdos et
Canonicus
concionando
magnum fru-
ctum facit.

ordinatus
Episcopus

E
institit ver-
bo Dei.

juvat pau-
peres.

visitat dioc-
cesim et
Sacerdotum
vitam:

F

Regem inter
præclara
facinora op-
pleri vitus
do et

ut rus a se em-
ptum legitime
ostendat

VIDE APP.
TON. VII MAJI
NOT 55

Pius et diu
sterilibus
parentibus
natus,

Gnezna et
Parisii scienti-
is eruditus,

A Soletium, ubi tum sub papilionibus, more majorum, dabat Rex magna judicia. Jubetur titulum exhibere ruris possessi. Provocat ille ad testimonia, sed nemo audet, Rege prohibente. Tunc sanctus Pontifex, omni auxilio humano ac testimonio destitutus, in hanc vocem mœstus prorumpit : Quoniam, inquit, diminute sunt veritates a filiis hominum ; de terra veritas oriatur, et justitia de cœlo prospiciat. In nomine Jesu Christi, cui servo, et cujus ecclesiam tueor, recipio, me ab hinc tertio die, ipsum Petrum vivum, testem veritatis et æquitatis causæ meæ, ad hoc tribunal adducturum.

8 Venit Petravinum, in orationes et jejunia se totum cum suis effundit : tertio demum die ad templum S. Thomæ, ubi Petrus fuit sepultus, pergit ; Deum, summum et primum veritatis vindicem, genibus flexis invocat ; ac testem innocentie suæ cum Susanna appellat : Petrum deinde in nomine ejusdem Dei omnipotentis compellat ; Exi, inquit, foras Petre, ac sepulta a vivis veritati, mortuus de sepulcro perhibe testimonium. Prodit ille triennalis mortuus : stupor et admiratio invalidit omnes. dextra apprehensum ad tribunal Regis, ita ut pollicitus fuerat, adducit Antistes. Exanimatur Rex : stupet totum tribunal : nemo loquitur verbum, donec ipse Petrus : Ego sum, inquit, ille Petrus, qui testimonium veritatis redditurus, ex quietis sedibus venio huc. Huic egorsus meum justo pretio vendidi et addixi : Regem deinde ac nepotes increpat, qui sancto viro absque causa negotium facessant. Victa et coacta malitia, secundum veritatem sententiam fert.

9 Abducit ab judicio suum testem Antistes : quærit ex illo, nunquid, vel pœnitentiæ causa, vitam sibi prorogari velit. Quod cum ille negasset, jam scilicet se majorem partem pœnarum in purgatorio exolvisse, nec iterum periculis ac procellis mundi ac peccati se committere velle, confidere se precibus sancti Dei a reliquiis pœnarum liberatam iri ; deducit illum ad locum quietis : quem ubi primum attigit, expiravit. Interrogabant multi Petrum, de rebus alterius seculi : sed ille nihil cuiquam respondebat, præter illud : Habetis Moysen et Prophetas : non ad evangelizandum, sed ad testificandum missus sum, Audiverant hoc vicinæ gentes et gavisæ sunt, quia magnificavit Dominus misericordiam suam : et gratias agebant Deo, qui tantam potestatem dedit in hominibus. Confirmavit ea res Polonorum animos in fide, Russicis erroribus per septennium inquinatos : nomenque gentis illustravit ubique, sed et vicinarum gentium corda ad Dominum Deum convertit.

10 Considerant aliquantisper Regis iræ, quæ tamen postea facile exarserunt. Fecerat expeditionem Rex contra Russiæ Duces : quibus victis ac profligatis, Kioviaque capta, ipse cum milite suo, urbis auctoritate ac deliciis capitur. Interim militum conjuges, longioris moræ pertæsæ, pro maritis servos accipiunt. Milites re cognita, relicto Rege domum properant. Primum in illos ipsos tanquam desertores, deinde etiam in uxores ipsorum, Rex immani crudelitate animadvertit. Præterea rapina ac libidine nefanda se contaminat. Non ferendum hoc putavit bonos Pastor : certamen tertium cum Rege iniquo ingreditur : semel et iterum ad eum venit, a crudelitæteque debortatur ; ut ex oculo suo trabem prius, deinde festucam ex oculis aliorum eruat, monet : nisi faciat, se illum excommunicatum minatur. Dum nihil proficeret, dumque videret joco ac risu accipi omnia, die sacro Domini ad altare Regem excommunicat. Periculit ea res animum Regis et exacerbavit ; ita ut nil amplius, nisi de vita ac sanguine Stanislai cogitare videretur.

11 Peragebat rem sacram D. Stanislaus octavo Idus Maji in sacello Cracoviæ subarbano, S. Michae-

lis dicto. Qua re cognita tyrannus, audacissimum quemque ex militibus ad interficiendum Dei Sacerdotem destinat. Qui ubi ad locum designandæ cædis perveniunt, stupescere incipiunt, alii cæcotire, cadere retro ceteri. Significabantur hæc a Clero D. Stanislao ; sed ille suos nihil timere jubet : pro Rege Deum deprecatur : se et suum ovile eidem commendat. Rex ubi morari suos videt, alios et alios mittit, qui manum Excelsi Episcopo adesse renuntiant. Arripit ipse gladium, ac veluti feras Cain sanguinem justi Abel persequitur ; eademque omnia, quæ milites pertulerant, in se experitur. Peracta demum re sacra, ubi Deus ipse permisit, vulnere letali caput Martyris proscindit, cerebrôque ejus parietem respergit. Male inchoatum opus Regis, improbi ministri deterius perficiunt : corpus Sancti de templo extrahunt, in partes septuaginta duas discidunt, atque canibus avibusque devorandum projiciunt : nefando demum opere perfecto, abeunt.

12 Non tulit Deus militis sui corpus diu abjectum ac infame jacere : adest cœlestis custodia aquilarum, quæ corpus disjectum, dum se Clerus colligit, custodiant. Post biduum recipit animos Clerus, terrore ac timore dispersus, sui que Episcopi membra honorifice componit. Effecit omnipotentia Dei, ut ita simul concreverent, ac si nunquam divulsa fuissent. Digitus unus dederat ; sed ne istum quidem diu latere passus est ille, qui custodit ossa Sanctorum saorum. Lacerna eum cœlestis, in vicinam piscinam conjectum, a pisceque devoratum demonstrat. Collectum ac concretum corpus, in vestibulo ejusdem sacelli, magna pietate ac reverentia collocatur. Sic Stanislaus octavo Episcopatus sui anno, martyrio coronatur, vitamque mortalem pro immortali commutat.

13 Ecce enim Stanislaus computatus est inter filios Dei, et inter Sanctos sors illius est. Honorificavit eum Pater æternus, qui in cœlis est : centuplum accepit in hac vita, et vitam æternam possedit. Nam qui vivas cæcis viam demonstrabat, mortuos cæcos illuminat : qui vivus unam solum mortuum, magna nostri orbis admiratione, a mortuis excitavit, mortuos plures de sorte mortis sustulit : qui vivus ferro Boleslai cessit, mortuus universos exercitus, atque acies integras, piorum Regum Patronus et adjutor gentisque suæ amator, fugat. Itaque cum locus ille, ubi depositus fuit, populi frequentiam, quæ illuc opis causa confugiebat, continere non posset ; Lambertus hujus nominis tertius, successor ejus, et Princeps Vladislaus, divinis visionibus admoniti, ossa Sancti, odorem suavissimum spirantia, sancte ac reverenter in primariam templum Cracoviense, S. Venceslai tum dictam, transferunt. Sic suo altari Pontifex, Cathedræ Doctor, templo Episcopus, populo Pastor, post decennium restituitur.

14 Post centum tandem et septuaginta annos, excitat Dominus spiritum Prandotæ Episcopi Cracoviensis, viri Sancti ; Boleslai item Ducis, cum sua conjuge Kinga, femina castissima. Qui miraculis sancti Episcopi collectis, et fide publica, tamquam igni probatis, legatos ad Innocentium Quartum Summum Pontificem mittunt : atque ut tantum virum in numerum Sanctorum referre velit, diligenter precantur. Fit consultatio Assisii, ubi tum forte erat Summus Pontifex. Inter alios tum unus adversabatur causæ Divi Stanislai Reniholdus Cardinalis Ostiensis, vir primæ auctoritatis. Incidit hic in gravem et letalem morbum : cui in somnis apparet Divus Stanislaus ; indigne illum facere docet, qui Dei resistat voluntati. Excitatur senex, Divo se commendat, convalescit, causam antea oppognatam tuetur. Fit summus consensus omnium : Episcopus sanctus inter Martyres refertur.

a quo ad altare post sacrificium Missæ occiditur :

corpus in partes 72 discissum,

ab aquila custoditum redintegratur :

E

clarum miraculis,

transferitur ad ecclesiam Cathedralem,

F

ab Innocentio IV :

post Cardinalem Ostiensem sanatum,

A **15** Contigerat, Deo ita ordinante, inter ipsam rem et mortuum resuscitatum. sacram, ut mortuus adolescens a matre in illud templum D. Francisci dictum deduceretur. Pontifex Deum supplex precatur, ut novo miraculo factum suum confirmet: erigit se subito adolescens: fitingens lætitia omnium. Summus Pontifex pro suggestu gratias Deo agit: Martyrem luculentissima oratione celebrat: diem viii Idus Maji memoria ejus solennem assignat. Redeunt legati cum ingenti lætitia, annuntiantes quanta Deus fecit cum Martyre suo. Prandota Episcopus ossa Sancti ex pulvere terræ sublevat, eaque pro more solito in altari condit, Boleslao Rege pudico ac Regina pudicissima, ceterisque Episcopis ac Ducibus regni et vicinarum Provinciarum assistentibus. Et factum est in die illa gaudium magnum: benedixitque Dominus novissimis Stanislai, magis quam principio ejus.

Sanctis ad-
scribitur:

saera ossa
altari im-
ponuntur.

VITA

Auctore Joanne Longino seu Dlugosso, Canonicum Cracoviensi.

EPISTOLA DEDICATORIA.

B **E**xcellentis et Venerando Patri, Domino Sandiwogio de Ezechel, Artium, et sacrae Theologiae Magistro, monasteriis et domus Canonicorum Regularium Ordinis Sancti Augustini in a Clodawa Gneznensis Diocesis Praeposito, Domino et Patri colendissimo Joannes Longini, Canonicus Cracoviensis, tuus, et qui tecum una Christo militant, servorum Dei servus, salutem plurimam dicit, et beatitudinem contemplari æternam. Subierat, superioribus diebus animum, Venerande Pater, idque frequenter pene assidua meditatione pectus decoquebat, et ingentem scribendi ingerebat pruritum, ut in decus et gloriam Praesulis Sanctissimi Cracoviensis Stanislai, Polonorum Protomartyris, aliquid litterarum conficerem. Id cum neque per ætatem et ingenium, neque per tempestates tum publicas tum privatas facere liceret: tandem repugnantem animum, divina fretus miseratione, quæ piis conatibus deesse numquam consuevit, labori subegi: opusque, utinam tam diserte et accurate, quam officiose, domestica scheda edidi: neminem esse Sanctorum ratus, cui aliquando patria nostra, vel pro opere vel officio, vel pro vita et martyrio plus deberet; cujus tanta ac talis extabat virtus, divinis freta solatiis, ut molestias cujuslibet asperioris fortunæ et excelsioris potentia, pro honore Dei, pro religione orthodoxa, pro salute ac libertate Polonici populi, despiceret, et pietatis zelum in arduo temporum articulo, monstraret, inexpugnatam animam in fide et religione conservans: quam sane rem non alienis auspiciis, non externis suffragiis, sed Dei tantummodo praesidiis, et suo martyrio confecit.

Dantur res
praclarissime
gesta et mar-
tyrio finita:

et miracula
secuta, cum
Canoniza-
tione:

2 Vitam autem Sancti describere non contentus, etiam prodigia ad invocationem sui nominis, postquam felici cruore damnatus est, gesta; item et Canonizationis suae Bullas Apostolicas praesenti operi inserui; ut munus cumulatus et tibi et legentibus elargirer; simul quoque rem dignam judicans, quæ proprii operis narrationem habere mereretur. Et quamvis ejus martyrii dignitas multo major sit, quam vel a me describi, vel ingenio meo comprehendendi possit; adnitar tamen pro viribus, ne quid a me omissum iri, quod ad rem pertinere rebar, contingat. Hoc quoque apud te et quoslibet legentes praefari de Sancto nostro liceat, neminem ex Pontificibus Polonicae Ecclesiae pro fide et justitia, neminem pro libertate et religione, et priscorum et nostra memoria, fortius pugnasse; neminem insu-

Maji T. II

per inter Sanctos extitisse, qui pro suo merito a nostra linguae hominibus sit amplius colendus, magis amandus, magisque in deliciis et admiratione habendus.

D
AUCT. JO.
LONGINO.

3 Versanti autem mihi animo, et multum diuque tacita cogitatione reputanti, cuinam libellum, de Vita Sancti editum et pulchrorum plenum varietate facinorum, dedicarem; ad Te, cujus apud regionis nostrae populos maximum est in doctrina et religione nomen; ad Te, jam pridem veteranum Christi militem, quondam vero meum contubernalem, me tamen et ingenii et oris [facundia] b atque doctrina ceterisque hujus generis artibus longe praestantem, animum verti. Tibi, viro omnium humanissimo et optime de me merito, qualiscumque hic labor noster dedicandus erat: ut esset penes te perpetui amoris nostri monumentum: invenies enim in opere praesenti plurima, et jucunda cognita, et scitu necessaria. Tu Pierii vir spiritus, et sacra atque humana colens studia, et quem, pace ceterorum, Jubar Polonicum appellare ausim, inter multos animo occurrebas meo: quem quoque in religionem nostram et in doctrinam, et in magnarum rerum cognitionem observandissimum cupidissimumque esse cognovi. Non alium quam te praesentis muneris gratiorem ratus, quod et Sancto, quo de nunc agimus, propensio- rem cultum exhibeas, et aliquid cum illo habeas commune, gestorum quoque illius et vitae æmulator existas; animo dudum invisceratus meo, quero religione et benevolentia praecoccupasti. Denique familiaritate tua tractus, quam mihi peperit tua dignatio et fides mea, lucubrationes meas et labores, (quorum te non tam primarium inspectorem esse volui quam censorem) nasquam filentius quam in tuis auribus et oculis depono, c tuoque optimo atque gravissimo judicio opus nostrum probatum vel infirmatum iri confido.

b
offeruntur
Praeposito
Clodawensi

4 Hoc enim a te unum quam maxime exactum iri velim, ut libelli praesentis (quem venula mei, qualecumque illud est, scaturivit ingenii) labes et asperitas tua linetur industria, imbuatur eloquentia, adornetur doctrina. Tum quoque primum aliis visendus et legendus praebetur; tuoque fultus favore, tum deinam prodeat in publicum. Nam quod tu probaveris, ab reliquis quoque comprobatum iri, et omnibus suffectorum confido: nec quilibet reprehendet, quod tu comprobabis. Suscipe itaque, Vir clarissime, a me praesentem scripturam, et libenter examina; tuae quoque integritatis et doctrinae adjectiones et detractones adhibens, tuis laboribus eam purga, et quidquid illud sit, quod prudentiae tuae lyceos oculos offendat, aut aliorum sit offensurum, lima tuae correctionis rescinde, eloquentiaeque tuae peritia imperitiae meae errata dissolve, styli quoque deficientis supple defectum. Benigniores siquidem opus nostrum habiturum autumno reprehensores, lectores, et interpretes, si a te illud cognoverint censuratum. Pro sua siquidem dignitate series totius vitae Sancti nostri, a me diligentius scrupulosiusque investigata, plus aliquanto crevit quam meum ferret ingenium, nobiliter etiam quam meum sit oneratura. Proinde vivaci illo tuo, ut sic dixerim, sulphure. si quid incompletum, si quid superfluum, si quid minus tersum, si quid tepide aut remisse a jejuno et abortiente ingenio genitum repereris; concrema, et novo tuo carmine quod squallidum fuerit demulce: aut, si id expedire videris, penitus abrade; non mediocrem mihi gratiaro praestiturus, si errata mea faciliore vena d correxeris; et quæ insipida atque arentia sunt, ubertate tuae eloquentiae conduxeris in virorem. Neque enim alia lege, alia fiducia libellum praesentem, humilitatis meae tenuissimo exaratum sensu, tibi dedico, tibi adscribo; nisi quia illum, non

E

c

ejusque cen-
suræ subji-
ciuntur.

F

d

AUCT. JO-
LONGINO.
e

A prius quam a te limatum, tersum et censuratum, tuoque iudicio comprobatum, e ceteris legendum et publicandum reor, plaris iudicium tuum quam cujuscumque existimans: ut, si forte vitiosi sermones aliquos offenderint, auctore neglecto, singuli defectus, deformitates, et vitia in te recidant censorem.

ANNOTATA.

a Clodawa sita est in Calissiensis Palatinatu, inter Warthum fluvium a meridie et confinia Cuiavia versus Septentrionem, et inter Operawam ab Oriente, et Caninum ab Occidente. Ac Canonicos Regulares Congregationis Lateranensis ad Ecclesiam Clodawensem post liminio reductos, et Ecclesiam illam in Collegiatam erectam ab Alberto Justrembeeia Archiepiscopo Gnesensi 35, scribit in serie Archiepiscoporum Damalevicius Canonicus Regularis.

b Impressum, ingenio et oris atque doctrina: quod atque nonnulla (nam Epistolam et Prologum non habemus descriptum) ex conjectura correxi.

c Locus hic, duarum linearum inter se conversione, deformatus erat.

d Ibidem, venia.

e Item, Comprobandum.

B

LIBER I.

Res gestæ et martyrium S. Stanislai.

PROLOGUS.

Si tanta foret mihi styli virtus, et ea scribendi facultas infusa a Superis, seu natura comparata vel arte, quantus scribendi ardor; dudum, virorum illustrium precii et desiderio, viri quos unquam Polonia genuit sanctissimi, Stanislai, Cracoviensis Episcopi, et Polonorum Protomartyris, vitam et gesta a me conscribi expetentium, morem gessissem. Sed deterrebar hinc scribendi imperitia, illinc magnitudine rei. Noveram insuper munus id, a priscis Scriptoribus, neque imprudenter, neque iaeleganter, præoccupatum fuisse: propter quod adhiberi in rem cultius erigendam, alterum virum crassioris a Minervæ gestiebam; cui et feracius ingenium, et amplior dicendi peritia, majusque scribendi artificium contigisset; qui narrationi egregiæ justum decus imponeret, et singula operum suorum atque virtutum merita exquisitori depromeret eloquii venustate. Ne, si parum ornate parumque cumulate atque inconcinne vita a me Sancti descripta fuerit; operi inconsulte assumpte succumbens, imperitis dicendi videri dignisque reprehensione judicaret, qui nequiverim molem suscepti oneris sustinere, suadet enim noster Seneca, dum res proferuntur eximiae, earum quoque majestati cultum sermonis adjuungi: innuens res suapte excellentes, scribentium industria (quod et in plerisque extrinsecis licet intueri operibus) et amplius posse extolli et magis celebres reddi. Non enim vita Sancti nostri, pro sua excellentia et dignitate, usitato genere scribendi contenta est: sed exigit genus dicendi rarum, excellens atque politum.

a pluribus omissis seligere insigniorum proponit auctor

6 Impetu post hæc non jam rogantium, sed pro suo enjusque in me jure et officio, aut exigentium aut jubentium, validiori coarctatus, laborem scribendi assumpsi: scripturus ex multis insigniora, plurimis quoque omissis, ne legentibus fastidio sim, locos illustriores satis ratus attingere, quos vel de ipsius historiis vel de aliorum relatione indicatos cognovi, et quos Sancti nostri dignitati vel honori, proximorum vero saluti conducere arbitrabar; sperans imperitiæ meæ culpas, singulos, qui hæc nostra

legerint, æquis auribus luros, dum inconditum sermonem proferri sentient, non ex meo arbitrato et ingenio, sed ex præcipientium auctoritate. Neque enim me ea doctrinæ et scribendi arte præditum esse scio, ut cultius me atque ornatius, vitam viri sancti, quam ceteri scripsere, confecisse arbitrer. Recensenti enim et pertractanti mihi vires ingenioli mei, sentio quam jejunos mihi et aridus videor, ut ipsa tenuitate deterreri debuerim ab officio scriptitandi: sciens omnia ultra vires ausa collisum iri. Sed ut in Sanctum devotionem depromam, et in patriam cui me omnia debere non inficior, demonstram caritatem; jussioni quoque et expectationi respondeam plurimorum, malens ex obedientia judicari parum prudens, quam ex denegatione cautelosus et sapiens b [adscribeadum accedo]; non priscam et probatam illam dicendi suavitatem et eloquentiam, sed rudem ac simplicem representaturus. Illius propitiatione adeptum mihi iri confidens præsidia, qui obedientiam victimis prætulit, et non acquiescere recta monentibus crimen sapere ariolandi dictavit.

D plurimum voluntati et utilitati serviens,

7 Provocaturum insuper me reor præsentis opere plurimos ingenue eruditos, qui elegantius probabiliusque Vitam Sancti mandare litteris poterunt, et cum sua amplissima laude in hoc genere scribendi versari; dignum et pernecessarium existimans, atletam nostrum plures et memorabiles virtutum suarum sortiri c præcones. Is quoque respectus permovit pellexitque me, ad ea, quæ dudum de viro sancto explanata sunt ab aliis, aliquam adjectionis materiam conferre, [quod sperare possem eandem vitam] doctorum et eruditorum virorum ingeniis (quorum alma parens nostra Cracoviensis Universitas, munere divino, ferax est) nostro excitandorum calcari, politorem illustrioremque dante Domino evasuram. Eam enim et artis cujuslibet et rei constat esse naturam, ut plerumque prima vel primis proxima hebetiora rudioraque d sint, sequentia vero posteris plurima vel conferentibus vel in melius transmutantibus, et gratiora et cultiora: quod et vulgarioribus amnis contingit, quorum denominationis magnitudinem, non ex fonte exiguo et tenui, sed ex aquarum influentium augmentato spectari oportet. Satis itaque erit et mihi ruditer aliqua de Sancto nostro excellentiora scripsisse, et non materiæ tantummodo sed et irritamenti specimen aliis indidisse. Erit fortasse et non inamœnum, altero schemate Sancti explicare vitam, ut varietate tegminis, speciem lætiorum intuentibus præseferat: hoc enim vel maximo modo, ad factorum et laudum viri sancti depromendum splendorem, præconem aliquem spero accessurum, qui vite illius et gestorum mirificam præstantiam pari verborum exæquet venustate, et illius clarissima facinora, apud aures singulorum suavitate eloquii diffundat; majorem voluptatem, ipso oratu dicendi, in legentium audientiumque pectore pariturus.

b

E

c

d

d optausque ut eadem elegantiori stylo ab alio scribantur,

F

8 Vita enim Sancti quo plenius disertiusque describitur, tanto magis in pectoribus legentium et audientium dulcoratur, et animos mortalium superni muneris suavitate reficit et oblectat. Quis enim neget operum quantumcumque sublimium decus, sive virtutem spectes theologicam sive heroicam, per scripturæ nitorem amplius inclarescere? Inde quoque constat nonnullos summos viros, quo clariores evaderent, pro gestis suorum operum scribendis aut statuis locandis, peritiores quosque vel adhibuisse vel desiderasse. Ad Sanctorum quoque ampliorem felicitatem et gloriam credimus accedere, si suarum rerum et operum disertos sortiantur scriptores: quod in B. Paulo primo eremita, Paula, et Hilariione, quorum Vitam B. Hieronymus; item in B. Martino Turonensi, cujus Vitam Severus Gallicas;

ut delictent et præsint magis

item

A item in B. Nicolao Myrarum Episcopo, cujus vitam Simon cognomento Metaphrastes et Leonardus Venetus artificioso edidere eloquio, pluribusque aliis tam Græcis quam Latinis, experimur scriptoribus : qui operum et virtutum a Sanctis editarum effigiem, admirandis ingeniis accurate cogitateque reliquerunt expressam et politam, et evidentibus persuasionum suarum stimulis laudibusque celebratam, effecerunt feliciter et arctius imitandam, cum vitæ splendori lux quoque et venustas responderet sermonis. Majorem siquidem delectationem legentibus, sermone ad gratiam instructo, lepidus Scriptor et expeditus inseret, quam aridus et rusticanus. Quod in populari quoque contingere perspicuum est declamatione, in qua facetum et peritum plus posse nemo dubitat, quam rudem; quod facetus maximam habeat capiendi et oblectandi animos, fletus quoque et singultus eliciendi vim; rudis vero fastidio esse soleat, nonnumquam et contemptui.

9 Mei vero si quis rationem habendam duxerit, in partem benigniorem iudicium ventilando convertat, atque eam de me sententiam a me rogatus concipiat, nihil me pro captanda terrena et populari aura, nihil pro retinenda aut producenda fama, sed pro amplitudine laudis Redemptoris et Conditoris nostri Dei, pro declaranda et illustranda Vita viri Sancti Stanislai, pro ædificatione proximi, et pro capescenda merendaque vita perenni, operis hujus laborem assumpsisse; eo quidem arbitrato et pacto, ut legentibus doctrinæ et imitationis exemplar; mihi vero peccatori, ad dicendum scribendumque rudi et ignaro, conscientia insuper delictorum remordente gravato, suffragio et precatu viri Sancti, cujus Vitam scripturus sum, retributio sempiterna et immarcescibilis, pro caduca (quam respuo, quaque me abduco) per gratiam Remuneratoris æterni proveniat; ratus laborem nostrum, et si non dicendi satiatis et peritis, at saltem a litterarum sapore jejunis, suffecturam. Et dum ardua hæc, meisque viribus majora moliri aggredior, opem deprecabor divinam, ut quo ascendere mea hebetudo non possit, cœlesti suffragio adjutus transmigram.

ANNOTATA.

a *Quamvis hac phrasi passim in sequiorem partem utantur scriptores Latini; in meliorem tamen a Longino accipi apparet infra num. 13, ubi simili sensu a Pingui Minerva laudatur S. Stanislaus.*

b *Deest hoc aut simile quidpiam : quidquid porro sic [inclusum videbis deinceps, id sicuti in aliis hactenus, explendi sensus causa adjectum sciat lector.*

c *Expungo, ut superfluum, debuisse.*

d *Item, habita.*

CAPUT I.

Pietas parentum. Ortus. educatio, et prima studia S. Stanislai.

Notam facturus Dominus filiis hominum potentiam suam, et pro suæ pietatis abundantia fidelibus suis insperata bona largiturus, mirificæ fortitudinis viros, in consummationem Sanctorum, in ædificationem corporis sui mystici, diversis temporibus suscitavit: ut per illos fidei et religionis orthodoxæ, insatatem et confirmationem credentium, illuminationem gentium, exterminationem schismatum et errorum veritas sidere inclaresceret fulgentior matutina. Inter alios autem, seculo vergente in senium, habitantibus in regione Boreali Polonis, fidem Christi dudum idololatriæ aut erroribus deditas habentibus, B. Stan-

slaus, ex eorum gente et genere exortus, velut sidus rutilum, animam sortitus divinis virtutibus adornatam, præluxit; et caligantia sui temporis secula fulgoris sui lampade illustravit: qui et in mortali conversatione militans, et deinde in cœlesti hierarchia triumphans, prodigiis coruscavit stupendis. Potenti vero miraculorum et operum virtute, quanti sit fueritque meriti, ab eo, in quem omnes curas cogitationesque suas verterat, quem casto et fideli pectore mundoque corde super omnia dilexerat, est declaratum. Contulit enim illi virtutum Dominus, non apud Polonos solum, sed in universo Catholico orbe, nominis claritatem.

11 Fuit autem beato viro Stanislao origo ex Polonorum gente et ex Cracoviensi provincia, et natale solum de vico Sczepanow, duobus milliariis ab oppido a Bochnia, in quo sales effodiuntur, a Cracovia vero septem milliariis sito; ex se quidem obscuro, sed viri sancti ortu dignificato vulgatoque. Parentes, pro conditione carnis et seculi, nobiles illi fuere atque præstantissimi, atque tali filio digni. Pater ejus Wielislaus pro armis et nobilitatis insignibus, crucem candidam unam super b dimidiam, in campo rubeo, deferens pro insigni, non tam nobilitate pollens [erat] generis, quam virtutum splendore: vir ex militari ordine et equestri, et qui inter omnes domus et familiæ suæ contribules, primarius et præcipuus habebatur: sed et inter alios Polonorum Proceres, morum et virtutum jubare militarisque rei gloria eminebat. Mater ejus Bogna, femina et ipsa genere ingenua, sed pudicitia magis decore nobilis, de raris religiosa femina, clara et celebris inter feminas suæ regionis sui que temporis habebatur. Utrique hospitalitatis egenorum, pupillorum et peregrinorum, omniumque miserabilium et indigentium personarum cura fuit in pretio: uterque jejuniorum et abstinentiarum consecrator, quotidie in virtute et merito uterque exercitatione crescebat. quotidie uterque in singulos necessitatem patientes substantiam pro viribus erogabat: uterque probitati, modestiæ, frugalitati; ceterisque id genus animi ornamentis enixius navabat operam: uterque jejuniis, vigiliis, et reliqua sancti propositi austeritate corpus affligebat: uterque, studiosus tam præceptorum quam consiliorum divinatorum observator: amplam [utrique] domini patrimonium, ferax census et plusquam mediocris substantia, generi respondens et conditioni; sed qui universus in pauperes, prompta et fervida liberalitate effundebatur.

12 Dum autem rariora per id tempus apud Polonos forent templa et sacra Superum, Wielislaus in hereditate sua Sczepanow, provida consorte Bogna et suggerente et instigante, templum fabricat; dotemque ex censu paterno non degenerem, a ministris percipiendam, illi donat, disponens B. Mariæ Magdalænæ dicari templum, ad quam uterque conjugum miro devotionis ferebatur ardore; largiens insuper templo vestes nobiles, et vasa argento et auro fulgentia, ceteraque quibus res divina expleri solet. Templi vero Sacerdotibus et ministris, omnem suorum prædiorum et omnium nascentium, quæ humus et pecus gignit, fidelem de omni substantia decimationem seligens, ex singulis [offerebat] potiora; quo præstantem in Deum mentem præstantibus etiam muneribus testaretur, et maledictionis Cain sententia evitata, benedictionis Abel impertite, sibi quoque impertiendæ, aptior foret atque capacior. Utrouque insuper conjugum eleemosynis et piis ac misericordium actionibus navante operam, etiam ab utroque templi fores et limina nocte et interdum terebantur; miroque devotionis amore orationibus et obsecrationibus vacabant, non solum pro tempore quo Sacerdos rem divinam exequabatur, sed etiam pro aliis horis

D
AUCT. JO.
LONGIN.

a
in vico Sczepanow provincie Cracoviensis,

b
patre Wielislaao,
E

matre Bogna,

qui dedit
abstinentiæ et
eleemosynis.

F
ecclesiam
construunt,

decimas
omnium
officiunt:

Ejus pura
intentio.

S. Stanislaus in
Polonia ortus,

et

A et temporibus, quæ sibi ad id singulariter deputant : certantes alter prævenire alterum, et vincere mora et diuturnitate; in mandatis et ceremoniis Christianæ legis adimplendis, adeo religiosi, adeo sinceri, ut eorum vita et conversatio ceteris admirationi fieret, veluti quæ a monastica differret parum *c*.

c
Ab his ad
30 annum
conjugii
sterilibus

nascitur 26
Juli absque
matris dolore

B 13 Floentibus autem ad vota rebus, sterilitatis opprobrio Wielislaus et Bogna angebantur, quod nullo donati stirpis hereditario successore forent decessuri. Non ob id tamen quidquam de obsequio in Deum et Sanctos ejus, aut de officio in egenos et qualibet necessitate gravatos remiserant, [sed] uno anima eodemque devotionis et caritatis tenore in Deum et proximum usi, fœconditatem sibi præstari votis plurimis deposcebant, prolem nascitorum obsequio et sorti Dei mancipaturi. Annus jam eorum conjugii tricesimus extendebatur, et tam proprio quam alieno arbitrio, quod ætas utriusque in occiduum foret proclivis, nullum se de cetero rebantur pignus suscepturos : cum Dei providentia et munere, clausos mirabiliter aperiente uteros, se sensit Bogna concepisse et uterum gestare. Singulas tamen voluptates et delicias, quibus se dudum pro Christi nomine abdicaverat, etiam tunc perosa, et tam victu quam vestitu castigato et simplici contenta, dum post lustratos meridionali tempore greges in ædem ex propinquo nemore reverteretur, ad puteum, haud longe ab habitaculo suo inter quercus et dumeta consistentem, filium pulcherrimum, nullo obstetricis interveniente suffragio, septimo Kalendas Augusti, in ævo jam maturato et senescenti, effudit; atque in fonte ad quem parturierat lotum, domum læta et incolumis retulit; nullum dolorem, nullam debilitatem in partu juxta ac post partum experta. Ad ecclesiam deinde S. Mariæ Magdalensæ, pro collato infante et partus dono, gratias divinæ majestati in lacrymarum ubertate referens, enixum fonte Baptismatis, patre Wielislao coram præsentem, regenerat, et nomine cooptato Stanislaum vocat, non sine evidenti præsigio, et nominis hujus et vocabuli significato : quod infans tunc exortus perpetuam foret et vulgatam nominis sui *d* laudem, apud præsentem et posterum, in militanti et triumphanti Hierusalem adepturus.

d
cum gaudio
omnium et
præsigio fu-
tutorum,

C 14 Movit partus tam prodigiosus novi et dudum exoptati filii, non parentes modo, diuturna sterilitatis confusione exemptos; sed et singulos per circuitum vicinos : quibus non tantummodo gratulatio, sed ingens admiratio fuit injecta, matronam alioqui provecioris ætatis, quam rebantur, pro dierum et annorum proclivitate, quibus processerat, infecundam, supra æstimationem humanam generasse. Quapropter et filium exortum, jam tunc maximum futurum ominabantur; redigendum ad meritum et numerum sanctissimorum et magnorum virorum, Joannis Baptistæ, Isaac, Jacob, Joseph et Samson, qui et ipsi parentes habuere, utero quidem steriles, sed virtute fœcundos : rebusque magnis et præclaris ab eo gerendis illum destinabant, Polonico generi grande solatium comparaturum, et ad prodesse illi exortum (cum a natura ita comparatum sit, ut magna et diu duratura soleant tardius nasci) felicemque dixere patriam, quæ tam celebrem infantem dextro sidere produxisset; felices parentes, quorum semine satus erat; felicia tempora, quibus servatus foret; felicissimum magistratum cui præsideret. Natus est autem Stanislaus regnante apud Polonos Rege Mięczislao primo, anno regni sui [decimo] tertio, abortu vero Salvatoris nostri Christi millesimo tricesimo [septimo] *e*.

e

15 Partu ex voto supra spem suam Wielislaus et Bogna potiti, quo superno largitori gratiora re-

penderent obsequia, perpetua se castitatis et abstinentiæ lege devinciunt, et cœlibem ex tunc se devotent servaturos vitam : quod quidem Sanctæ intentionis propositum, scrupulosa ab eis usque in diem mortis fuit observantia custoditum. Agebat adhuc Stanislaus in cunabulis, et maternis alebatur papillis; pater tamen illius Wielislaus, spiritu actus divino, frequenter illum in cunis agentem adiens, et fascias quibus amiciebatur ex pectusculo detrahens, visu illud et amplexu velut Spiritus sancti habitaculum demulcebat. Sancta autem et religiosa natura nec in puero quidem latuit. Teneriori enim infantia perfunctus, sæpe compertus est molle stratum, in quod parentum indulgentia collocabatur, deseruisse, et in nuda humo aut palearum stramento quietis residuum exegisse; admirante parente utroque eam suam indolem et sine monitore conceptam religionem, ad quam formandam atque effingendam omnes cogitationes, omnes curæ, atque vigiliæ eorum erant conversæ.

16 Quam primum deinde patiebatur ætas, litteris tradi erudiri quæ puerum artibus liberalibus (quo facilius ad majora suum exercitaretur ingenium) uterque parens jussit : in quibus ediscendis apparuit, illum docile ingenium sortitum esse, cupidum litterarum et præproperum, et quod spem non mediocre eruditoribus ingerebat; memoriam ad hæc tenacem, quæ illos ad puerum operosius imbuendum pertrahebat : mores vero sui modesti, culti, verecundi et ingenui, ab omni lascivia : omnium denique ludorum, quibus ætas puerilis implicari solet, schemate abhorrentes, elucere visi. Tantum insuper in gestibus moribusque et singulis actionibus pudorem, tantam in sermone et vultu modestiam servasse spectatus est et inclinationem ad virtutem, ut nec joco nec risui indulsisse effusius notaretur : ac multos propterea graves viros ad sui amorem et admirationem pelliceret. Quietis et refectionis castigata apud illum tempora, in quibus parco et tenui, tam somno, quam cibo contentus, cetera in litteris percipiendis expendebat : si quid vero supererat temporis, in oratione absumptum. In ea quoque ætate, quamvis puerili et tenera, constat illum miserationi et pietati operam dedisse. Miserationis ergo vulganda in egenos, quæcumque per licentiam seniorum habere poterat, illis largiebatur : erogaturus universa, nisi pædagogorum sententia sibi formidabili vetaretur. Naturæ adolescens per omnia moderatæ et pudoris ingenui, sobolesque generosa et nobilis, in officiis Angelicis collocanda. Hæcerant Stanislaus rudimenta, hic ludus infantis, hæc a tenero religionis et pietatis indicia : tantarumque virtutum fervor, divina ad-

F 17 Postea vero quam adolescentiam pertingens, gratia altioris capessendæ doctrinæ, Scholas Gneznenses aditurus (quod eo tempore feracius illic studium, et eruditio copiosior haberetur) in villagium Borowno pervenisset, et balnea pro militibus villæ adaptata ingressus corpus curare et abluere pergeret; a supervenientibus militibus, et graviter se ab eo, quod injussu eorum balnea ingredi ausus foret, injuria affectos querentibus, fustibus in corpore nudo cæsus, et contumeliose ejectus est. Patienti autem animo et absque omni murmure et querela verberationem hujusmodi et ludibrium perferens, in campum vicinum egressus, ibi paululum subtitit : et in saxo (quod etiam in diem hodiernum ostenditur) genua figens, veniam dari his, qui illum tam inhumane ceciderant, precabatur : et quantæ adolescens patientiæ foret, quantæ in proximum caritatis, ea deprecatione non inexpressum reliquit. Sed mirum in modum ultionum Dominus, designare volens quantum sibi verberatio impia Stanislaus famuli sui displicuerit,

D
a parentibus
continentiam
ex voto ser-
vantibus

invenitur
puer in paleis
aut humi
cubans:

E
sortitus in-
genium et
memoriam
felicem,

mores
ingenuos,

et benignos
in pauperes:

Gneznam
studiorum
causa pergens,

pro se verberantibus orat,

A *quos tamen Deus punit.* cuerit, milites eorumque stirpem tibiaram gravi ulcere percussit; et campum in quo Dei famulus orationem effuderat, sterilitatis confusione (quam in plura annorum centena scitus est tolerasse) damnavit, nullo germine licet sereretur producto. Campo exinde nomen inditum est, Popowa-gorajd est Sacerdotalis mons, quod illic in hodiernum diem perseverat. Tanta insuper modestia adolescentiam composuit, ut in juvenili ætate auctoritatem obtineret senum: omnesque lascivias, omnia blandimenta corporis, quæ illa ætas secum fert, perhorrens atque devitans, dabat expectationem non exiguæ futuræ de se probitatis.

ANNOTATA.

a Bochnia civitas quinque milliaribus Cracovia distat, ubi sal glaciei simile grandibus massis effoditur. Ita Guagninus. Salis hujus metalla inventa esse anno 1282 ait Cromerus lib. 9, est autem Bochnia versus Orientem et Sandomiriensem terram respectu Cracovix trans Vistulam: in cujus vicino oppido Sczapanow, loco Sancti natali, sepultam Bognam die 13 Junii, anni 1069 scribit Martinus Baronius, in Vitis Beatorum Poloniæ Patronorum, hanc 24 collocans cum titulo Beatæ: de cultu si quis docuerit certiora, juvabit nos pro ista die.

b Joannes Carsareus in Vitis Archiepiscoporum et Episcoporum ecclesiæ Cracoviensis, quas brevi trium distichorum epigrammate, cum breviori chronologica epigraphæ repræsentat, exhibet singulorum gentilitias tesseras: quæ Stanislo est Crux, e dextro latere duo prodendens brachia, ejusdem longitudinis; e sinistro unum, quod supremo dexteri lateris respondet.

c Impressum hinc incipit numerare caput 1, quod in MS. melius scribitur: et sic deinceps utrobique discrepat numeratio Caputum.

d Nemo interpretationem fortuitam existimet, ex allusione ad nomⁱⁿ laudis: nam frequens illa Polonicorum nominum terminatio, laudem et gloriam ipsa gentis lingua significat.

e Boleslao Rege mortuo die 3 Aprilis anno 1025, Mieczislaus filius coronatus Guesnæ in festo Pentecostes, adeoque 27 Maji, nam Pascha fuit tunc 8 Aprilis: proinde 26 Julii anno 1030 Christi, cadebat in annum regni ipsius non tertium, sed quintum.

CAPUT II.

Studia Parisiis peracta. Canonicatus, Sacerdotium, Conciones. Diæcesis pro Episcopo administrata.

C *Parisios profectus,*
 A *a*
 E *septennium Juri Canonico et Theologiæ studet,* tatem ephæborum Stanislaus transgressus, dum juventutis tempora attingisset, et in trivio exercitior doctiorque evasisset; cum summo studendi flagraret desiderio, studia Galliarum (quæ assertionem plurimorum florentissima intellexit) aleandi cupido illum cœpit: et parentibus cognatisque a nequaquam prohibentibus, sed quod tanto itineri et operi atque diuturniori moræ sufficeret viaticum liberaliter conferentibus, Parisios Galliarum urbem se contulit, atque in divino et canonico Jure eruditioni tam sedulo institit, tanta discendi flagrans cupiditate, ut nihil prætermitteret, quod ad institutionem summi futuri viri pertinere videretur, ex his artibus et doctrinis, quæ illum ad summæ perfectionis normam erudirent. Et cum varia forent genera discendi, in quibus multa cum laude posset versari; præclarissimam tamen Theologiæ seu Philosophiæ divinæ scientiam elegit, mundanamque Philosophiam in divinam commutavit. Mirifica in verbis suavitas, in factis vero comitate condita gra-

vitas conspiciebatur. Omnia sua opera ad optimam et salubrem redigere conatus partem, dubitare plurimos coegit, ex mediana Polonia, an ex Gallia ortus fuerit. Studiis exercitatus Parisiensibus, moribus insuper ingenuis et gravibus institutus, mature ad perfectæ frugem virtutis conscendit; illamque non per partes sed totam simul comprehendit, bonis moribus et institutis celebribus, non minus quam litteris oblectatus; ad rem maxime pertinere intelligens, ut celebris per utraque, artes videlicet et virtutes, evaderet; obstrepentes sibi voluptates carnales, quam longissime effugans; serenum habens ac virgineum animum, tranquillum, pacificum.

19 Erat ei sapientia summa supra ætatis concessa mensuram; et priusquam viri perfecti adeptus foret tempus, jam in illo singularis tam prudentiæ quam doctrinæ lampas scintillabat. Modestiam, humilitatem, probitatem, castitatem, temperantiam, pietatem ceterasque virtutes, socias sibi et familiares effecerat. Animus insuper et contra avaritiam, et carnis mundique petulantiam nitidus et invictus, venerem ac cæci stimulos amoris, quorum difficilis est evitatio, in potestate habuit. Nihili pendens humanam gloriam et passionibus animæ viriliter resistens; carnem quoque, ne lascivire inciperet, et calentes ætatis flammæ jejuniorum frigore et carnis maceratione curavit restringere, custodiens illam ab omni illecebra, et ab omni feminarum contubernio et contagione; perpetuam eligens et custodiens castitatem, et in corpore mortali cœlestium æmulationis naturam. Inde, propter has et alias multas animi sui egregias virtutes, pluribus bonis et doctis viris anabilem se præstiterat.

20 Sollicitabatur plurimorum gravium virorum ex schola Parisiensi admonitione, quorum sibi familiaritatem probitate et virtute pepererat, quatenus se Juris Canonici aut Theologiæ Doctoratu insigniri pateretur. At ille conatus amicorum, fascis sibi Magisterii ingerentium, ex humilitate declinans, non indigere conditionem suam Cathedra Doctorali respondebat, sufficere sibi ratus, si doctus magis quam Doctor evasisset. Subibat ei in animum, dum Parisiis versaretur, Religionis alicujus arctioris ingrediendæ cupido, et Evangelicæ perfectionis doctrina in pectore ejus jugi meditatione insederat, ut sublimium magistratum et honorum, quos sibi in patria proventuros haud dubitabat, calcatis stimulis, et omnibus terrenis relictis, nudum Redemptorem nudus redemptus sequeretur. Sed hunc ipsius conceptum, ne ab eo perficeretur, majori illum certamini, quam quod in cœnobio solitum est, Dominus reservans, avertit.

21 Septennio in Parisiensibus scholis Stanislaus in summa discendi solitudine exacto, haud indignam secum bibliothecam referens, in Poloniam rediit; et amborum parentum morte in hereditate locupletis se videns relictam, omnem substantiam in pauperes Christi et turbas inopum (fovens pauperes ultra sui mensuram) pia et liberali erogatione distribuit; expeditis absque sarcinis terrenis Domino serviturus. Nondum siquidem omnem propositum assumendæ Religionis a se relegaverat, et quemnam modum ad melius vivendum assumeret, assidua perplexitate distinebatur: cum intertum illi privata et cœnobitica vita appareret securior, interdum vero oculere acceptum talentum, et sibi tantummodo, aliis neglectis, profectum conferre, non satis saluiferum neque ampli meriti videbatur opus.

22 Præsidebat eo tempore Cracoviensi Cathedræ Lampertus, qui et Zula (qui b Aarone Archiepiscopo Cracoviensi succedens, petereque insignia Archiepiscopalia negligens, Sedem Cracoviensem ex Archiepiscopali in Episcopalem detraxit) spectatæ virtutis

D
AUG. JO.
LONGINO.

virtutibus
acquærendis
interca

ac carni
domandæ
intutus.

E

Doctoris ti-
tulo ornari
recusans,

de statu mo-
nastico de-
liberat.

F

Reversus in
patriam
parentibus
mortuis bo-
na in pau-
peres distri-
buit:

b

AUG. JO.
LONGINO

A tutis Pontifex, et raræ in Deum vir religionis, comis atque frugi : cujus tunc spectata et celebris in omni Polonica Ecclesia habebatur opinio, fidei altitudine, et pietatis fastigio. Hic Stanislaum, distantum ambigua colluctatione de ineundo vitæ genere, et nutantia trahentem desideria, ad se accersit (plurimum enim vitæ et doctrinæ illi didicerat inesse fulgorem, et ad expellendas quashbet necessitates et causas solertem, et pinguis Minervæ, purique ac detersi animi jam tunc vernantem virtute) quem ad assumendum Ecclesiastici Status ordinem pellicit, et in Ecclesia Cracoviensi creat et constituit Canonicum *c*, magni illum, ut erat, pretii virum, in præsens et futurum, instinctu divino agnoscens.

a Lamperto
Episcopo
Cracoviensi
creatur Ca-
nonicus,

c

*et Sacerdos
ordinatus,
concoiones
utiles habet :*

23 Cumque ab eodem Episcopo monente et exhortante Sacerdotalibus initiatus esset sacris, ita in ordine militans, quemadmodum et religio nostra et susceptum prescribat munus, omnes Sacerdotes sua mansuetudine vincebat. Prædicandi deinde curam diocesi et Ecclesiæ Cracoviensi suscepit; ubi suavitate eloqui gravissima plurimos mortalium in amorem Dei accendit; cum doctrinam suam, vitæ nitore et mundioris conversationis exemplo ornatam, universis proponeret imitandam. Spectabatur siquidem in eo mitis et humilis animus, modestus, quietus atque purus, ad domanda sola vitia erectus; quem nec arrogantia unquam extulit, neque indignatio præcipitavit. Magni amoris in Deum et proximum specimen, et perfectæ virtutis et misericordiæ in pauperes indicium præsetulit. Cupiditatibus [intendens] reprimendis, et sapientiæ profectui capessendo nocte et die abstinentiæ se loris constringens, et indesinenter divinorum librorum lectioni inhærens, corpus jejuniis et jugi meditatione, vigilia et exercitio torquebat, gloriosisque pro Christo sudoribus sese exercere jugiter satagebat. Qui cum talis esset, studebat tamen magis ignorari quam dignosci.

*in omni
virtute ex-
cellit.*

B

24 Et quoniam Lampertus Episcopus, fracta jam et fessa ætate, et corpore invalidum se noverat; Stanislaum sibi succedere deligebat, ut senectutis et debilitatis otio fruere non posset: Sed Stanislaus ad consentiendum nullo pacto poterat induci. Cæpebat Zula Cracoviensis Antistes ex Stanislai vita et doctrina et merito voluptatem maximam, ex exultatione adeo ingenti afficiebatur ut nemo magis; videns electionis suæ judicio spem uberrimam respondisse, et Stanislai nomen et famam per præclaras artes et studia propensum fieri. Fiebat ad illum ex universo Polonia regno frequens tam Ecclesiasticorum quam secularium concursus, vel erudiri in casibus ambiguis expetentium, vel suis conscientis consuli deprecantium; quos ille ut erat a natura facilis et lenis, benigne exceptos sua institutione et doctrina reficiebat, insitum a natura prudentiam cum doctrina habens concretam, et gloriosum habens a Deo præstitum spiritum et excelsum, et benignum ingenium atque clemens. Fide et spe plenus animus, bonis operibus assidue pascabatur omnem simulationem dissimulationemque perosus, simplex fuit et pectoris aperti, solam veritatem habens in æstimatione et in cultu. Assidue lectioni aut prædicationi verbi Dei, aut causarum expeditioni, quæ apud illum confluentiam, quamdam fecerat, intentus, tempus per socordiam diffluere non sinebat. Videns denique Zula, qui et Lampertus, Cracoviensis Episcopus, se grandiori ævo ornatum esse, curam omnem regendæ diocesis in eum convertit, illamque sibi committit; in qua ita versatus est, ut quæcumque negotia per se provida deliberatione discuteret, et mirandum se cunctis non ex factis tantum sed ex verbis præberet, consiliis erudiens atque curans audientes.

*optatur a
Lamberto
successor,*

C

*ac pro eo
diocesim
administat.*

ANNOTATA.

a MS. et impressum nequidquam, contra quam sensus manifestus exigat.

b Aaron ex Abbate Tinecensi creatus Archiepiscopus anno 1046, mortuus est anno 1059 die 15 Maji : dein sub finem anni 1060 (ut vult Longinus) aut initio sequentis 1061, Lambertus ordinatur.

c Prius Sacerdotem factum, deinde Canonicum supra in Synopsi legimus.

CAPUT III.

Episcopatus Cracoviensis assumptus, et in eo virtutes eximie.

Lamperto tandem Cracoviensi Episcopo, pro conditione mortali, vigesima quinta die mensis Novembris, anno Domini mille-imo a septuagesimo primo, morte absumpto, et apud Cracoviensem Ecclesiam tumulato, de sufficiendo novo Pontifice comitorum dies secunda Februarii dicta est. Ad quam cum Prælatorum Canonicorumque Cracoviensium frequentior ordo confluisset, in omniumque pectoribus eadem inspirationis voluntas versaretur idemque sensus, neminem Stanislaum Sczapanowski Pontificio digniorem; obibat ipse singulorum domos et januas, et se illo culmine longa persuasione ostendebat indignum. Sed mirum in modum incredibilis multitudo, non solum ex Cracoviensi urbe, sed insuper ex vicinis oppidis et vicis plebanorum, militarium, civium, et agrestium, quasi ex composito et signo dato acceptoque, ad suffragia ferenda convenit. Una enim voluntas, idem votum, compar et conformis vociferatio et acclamatio, Stanislaum Cracoviensi dignissimum Episcopatu, felicem fore ecclesiam, felicem civitatem, felicem populum, tam inclito Pastore, et celebrem tam insigni et glorioso Sacerdote. Incredibili deinde cupidine omnium suffragiis Stanislaus Sczapanowski, vir virtutis atque doctrinæ exploratæ, verus Israelita in quo dolus non fuit, secundum cor Domini electus, et vas electionis admirabile, eloquio et sapientia pollens, nec non peritus lege divina et humana eruditus, opibus celebris et rerum magnarum assidua praxi atque usu excolitus, Episcopus declaratur : qui honos ante eum habitus est nemini.

a
Lamberto
Episcopo
mortuo,

E

*concordibus
votis eligitur
Stanislaus,*

26 Verum ille, ut erat vir miram redolens mansuetudinem et humilitatem, prece et assidua instantia rogatus, pluribus diebus de consentiendo reluctabat, asserens se tanto honore et onere indignum, nec imbecillitati suæ fascies Pontificalis dignitatis convenire : alium vegetioribus lacertis vegetiorisque ingenii viram quærentem, cui Magistratum tam sublimem et tam difficili tempore mandarent : se illorum postulationi et summo Sacerdotio videri sibi immeritum, nec conceptis spebus respondurum. Multa vi precum obsecrationumque, multis supplicationum fletibus, magno cum labore a viris insignibus et ornatis-imis, pertinaciter contentibus tandem expugnatus, pavens ac trepens, vi quidem caritatis impulsus, officium Pontificale suscepit (licet magno desiderio delitescere in quiete flagravisset) et electioni suæ profundo satis et reverendo pudore, vix tandem præbuit assensum; ne ordinationi divinæ videretur refragari, quæ per tot ora et suffragia humana sibi innotescebat.

F
*diu se indi-
gnum pro-
fessus,*

*tandem præ-
bet assensum :*

26 Summoque Pontifice Alexandro Papa *b* secundo (cui conditio Stanislai non litteris tantum Boleslai *c* Polonorum Regis, Cleri et populi, sed relatione multorum fuerat patefacta) confirmatus, et ejus jussione in Episcopum consecratus; principatum Cracoviensis

b
c
*ab Alexandro
II confirmatus,
consecratur :*

A Cracoviensis Ecclesiæ et jugum Domini, superbis quidem grave, humilibus vero collis leve, in dilectione Dei pasturus sibi creditum gregem, suscepit. Annum vitæ agens *d* sextum et tricesimum sola probitate et virtute, solo vitæ merito, sola vocatione divina et humana, clarissimam inter Polonicæ Ecclesiæ Cathedras Sedem, in urbe urbium Polonicarum Cracovia, est Pontificatum sortitus; tunc quidem Cleri, populi et omni vulgari voce, Apostolico insuper decreto, destinatus Pontifex; sed morum, sed virtutum, sed jurium et omnium ceremoniarum Pontificalium a juventute peritissimus observator; tunc quidem Pontificum unctione visibili consecratus, sed dudum Spiritus sancti charismate invisibili uberrime perfusus; tunc in summum Sacerdotium ab hominibus evertus, sed dudum ex utero matris suæ a Christo Domino, qui illum sibi vas electionis præviderat futurum, Polonico gregi Pastor prædestinatus. Obtulit tunc ad altare panem et vinum, Melchisedec Sacerdotis morem æmulatus; haud multo post tempore sui corporis vivam hostiam, pro Poloni populi salute et libertate, in odorem suavissimum oblaturus. Humanam autem electionem tunc de Stanislao factam ostendit Deus,

B ut procedente sermone narrabimus, suæ congruam voluntati, mirabilem illum, fortem, et egregium declarans Pastorem. Ea autem tunc Stanislai ad Pontificale culmen evectio, et tam transacta quam subsequens vitæ conversatio, quantum a modernæ ætatis plerisque Episcopis differat, nemo est qui non sciat, quorum si vitam, si conditiones, si mores, si denique eorum ambitiosos et pravos ingressus rimatus fueris: reperies profecto non zelo Dei aut lucri animarum, non propriæ, non proximi salutis profectu in officium Pontificale adduci, sed locupletatione ampliori et substantia, velut ad negotium, provocari.

28 Pontificalem ordinem et sarcinam Stanislaus Cracoviensis Episcopus adeptus, veræ humilitatis virtutem eo ascensu non deposuit, sed vitam omnem suam omnesque mores atque actiones acriori custodia et castigatione, arctioribus quoque continentiæ vinculis constrinxit, et in religiosorum formam redegit. In virum quoque subito mutatus divinum, ad amorem cœlestium, calcatis terrenis, assidue dirigens affectum, vera et perfecta cœlestium cupidine tenebatur; sciens et sibi et cuilibet alteri, Præsularem eminentiam gerenti, necessitatem impositam, Apostolicam vitam æmulandi, et supra omnes monachorum sortem professos excellendi: ridiculosum imo periculosum ratus, non sequi eos conversatione et merito, quos sequebatur ordine et dignitate; et Pontificali culmini non adicere vitæ sublimioris perfectionem. Ex nova insuper dignitatis accessione ardentior quoque, mens ad rectam atque exquisitam vivendi normam accedebat. Spiritui itaque carnem subjecturus, cilicina toga illam vestit, qua in die mortis amiciebatur, Carnem [itaque] suam cum vitis et concupiscentiis crucifigebat, sciens non aliter a se posse carnis incentiva et fallacias dæmonis superatum iri, nisi prius domita carne seipsum erudiret; ut carne attenuata parsimoniis, et spiritus efficeretur robustior, et grex sibi commendatus magis institueretur exemplo quam voce. Nihil sibi præstantius, nihil officiosius ducens, quam sequi, per omnes conatus et studia perque omnem vitam, Salvatoris veneranda vestigia.

29 Nihil insuper habebat vel magis proprium vel magis usitatum, quam viros bonos consilio juvare vel auxilio; cor suum et mentem ab affectibus relegans terrenis, et supernis illud omni nisu et conatu coaptans. In eleemosynarum largitione adeo fervidus, adeo profusus, ut ædes illius egenorum et lan-

guidorum forent multitudine refertæ: mater [enim] boni operis misratio et pietas etiam a puero cum illo mansit. Super omnes quoque egenos et pupillos, viduas et miseros, misericordiæ illius opera fundebantur. Cæcorum erat baculus, indigentium refectio, oppressorum refugium, lugentium solamen; omnemque substantiam aut indigentibus et ecclesiarum fabricis distribuens, aut in esurientium visceribus recondens, pecuniam Domini sui fidei dispensatione fœneratus, cœlestium divitiarum sanctam conquirebat usuram. In omni virtutum genere perfectionem adeptus, spe magnus, fide firmus, humilitate insignis, castitate celebris, abstinentia admirabilis effulsit; in quo lucebat humilitas ultima, mansuetudo ineffabilis, misratio immensa, conversatione discreta justoque libramine divitum juxta ac pauperum tractans causas atque judicia: ad quorum sinceriores decisionem, si quid difficilius judicandum occurrisset, Prælatos et Canonicos Ecclesiæ suæ, doctrina et usu peritiores, adhibebat; semper se exhibens humilem, semper benignum, semper mitem, semper modestum, semper dulcem, semper amabilem, et ab omni parte uno et eodem tenore suaviter spirantem.

30 Singularum Ecclesiarum, sibi et suæ diœcesi subjectarum, parochias, non per Archidiaconos et substitutas personas, sed personaliter quotannis obibat, scrupulosa indagine singula et in ministris Sacerdotibusque, et in plebibus perlustrans; et singulos excessus, deformitates et vitia, benigna sedulitate corrigens, extirpans et ad recta transformans; et id quam maxime providens atque præcavens, ne Sacerdotio et cura animarum fungentes, feminarum amplexibus et contuberniis fœdarentur; sed pudicam et religiosam agerent vitam, apud oculos Divinæ Majestatis nitidam, et in conspectu hominum exemplarem; sciens facile Deum transgressionibus populi ignosciturum, et indignationem suam aversurum, si sacrificium illi et pro peccatis populi hostias offerentium grati forent vultus. Vulgares vero popularesque assidua doctrina, exhortatione et exemplo ad fidei firmitatem, ad religionis et caritatis augmentum, ad virtutes bonosque mores sectandos, ad animi cultum jugiter retinendum concitabat.

31 Summa illi integritas, summa gravitas, summa vitæ moderatio, singularis quoque et cauteosa ad omnem sermonem accommodata ratio, ut nihil unquam proferret vel leve, vel non plenum, vel non dignum summæ honestatis viro: humanitatem tam civilem, tam benignam in singulos effundens, ut omnium videretur communis parens; ad hoc unum incumbens, ad hoc lucubrans, ut prodesset quam plurimis. Quidquid otii a publicis privatisque negotiis superesset, id totum aut obsecrationibus, aut Sacrarum litterarum conferebat lectioni. Die noctuque in orationibus vacans, magnam de se castis mentibus dabat ædificationem. Animus illi in consulendo, in judicando, in decernendo liber ab omni ambitione, [ab omni] cupiditate vel livore vacuus et purus: omnium enim mortalium cupidinem de sede sui pectoris eliminaverat. Cura illi præcipua ac familiaris fuit oppressorum causas suscipere ac tueri; solitus ferre oppresso refugium, defensionem infirmo, præsidium quantalibet calamitate concluso.

32 Vestis illius simplex atque neglecta, omnem excludens fastum atque nitorem, ad modestiæ composita cultum, et quæ contemptibilitatem apud rudes et ignaros tantummodo excluderet modestiam servans in vultu, et in incessu caritatem, et gravitatem in sermone, et tenuitatem simplicitatenique in vestibus, quarum luxu atque splendore nostræ ætatis Pontifices, atque eorum exemplo inferioris ordinis Sacerdotes, adeo præsumptuose uti video, ut quodlibet

D
AUG. JO.
LONGINO.

et in omni
genere virtu-
tis eximius,

E
parochias
per se visitat:

castitatem
Sacerdotum
curat:

benignus in
singulos,

F

vestit et sim-
pliciter usus

ante a Deo
electus

Ad summam
perfectio-
nem tendit:

culo re-
stituit, et
carnem spi-
ritui subji-
cit.

largus in
eleemosynis
dandis:

ACT. 10.
LONGINO
non ut alii
et sacerdotes,
fastuoso
et vario,

A libet purpuræ, pellium, et indumentorum genus, quod vix in laicis tolerabile foret, non fastidiant. Vestitum enim querunt et deferunt, qui extollat magis quam contegat; non qui frigus a corpore arceat, sed qui per mollitiem et calorem luxuriet. Quibus vestibus Levitarum genus et Pontificale amittitur, et contumeliam sapit in Deum, et impietatem in animam, oblitus, ut reor, ultionis Divinæ, de Tullo Hostilio sumptæ: qui licet et Rex et Gentilis, omnibus quoque nostræ Christianæ religionis expers, cultibusque idolorum deditus, quoniam primus purpuram inter mortales induerat, e fulmine ictus cum omni domo flagratius interit; tam horrendo deletus fulmine, ut nec supremus honos ei a Romanis persolvi posset, cælesti flamma in eam conditionem reductus, ut eosdem penates et regiam et sepulcrum haberet: oblitus et divitis epulonis, quem veritas Evangelica, quoniam bysso et purpura indutus epulabatur splendide, perpetuis cruciatibus apud inferos deputatum commemorat: oblitus et Apostolorum, in quorum successerunt locum, apud quos et in vestitu et in habitu nihil poterat notari nitidum, nihil molle, nihil nubile, nihil accuratum. Itaque magis conveniret ut viri Ecclesiastici ad cultum animæ quam corporis intenderent, et conarentur illam assidue facere pulchriorem: cum et in veteri lege, quamvis crassius et carnaliter tunc quodam modo humanum erudiretur genus, vestium ornatus etiam secularibus fuerit interdicitus.

præter exem-
plum Aposto-
lorum:

B

moribus op-
tims ornatus

33 Sed a narrationis digressus semita meipsum revocabo, et ad Stanislaum nostrum, de quo mihi præsens stylus susceptus est, redeo. Mores suæ virtutis plena, mira humilitate, mansuetudine, pietate, benignitate, ad omnem normam Evangelicæ perfectionis et doctrinæ compositi, quibus facile in sui corporis templo Spiritui sancto diversorium jucundum effecerat. Spectabaturque in eo grata benignitas, accepta humilitas, conversatio mansueta, vita nitida, et tam in verbis quam factis gravitas, mirifica condita comitate. Morem insuper Beati Silvestri Romani Pontificis imitatus, omnium viduarum suæ diœcesis habebat nomina conscripta, quibus et aliis quos egestate noverat premi, liberaliter et pro modo facultatum subveniebat; erga inopum et egenorum provisionem non solum mentis pietate, sed etiam corporis labore sollicitus: in quorum refectioe frequentius illum constabat, exclusis servitorum officiis, propriis manibus singula cibi et potus necessaria illis administrasse, nuditates quoque eorum novo amictu texisse, panem egenis propriis articulis fregisse, ollas eorum et calices diluisse, in lavando pedum officio sæpe numero administrasse, Vulgarem Pontificum Poloniae, ædificantium Sion in sanguinibus, et in cognatos, fratres, consanguineos ac nepotes ditandos patrimonium profundentium Jesu Christi, detestatus, viam exquisitiorem et perfectiorem deligebat, et Pontificales introitus in egenorum et viduarum sumptus expendebat, paupertati illorum consulebat et pudori: pleræque enim ex illis clandestina egestate eligeabant affligi, quam publice stipem emendicando confundi.

pauperes juvat

C

ad vigilat
toti diœcesi:

34 Ad omnium denique hominum, in sua diœcesi consistentium, curam, salutem, et custodiam vigilantem se ac pastoraliter exercebat: et circa gregis sibi commissi custodiam sollicitis excubiis superintendens, id agebat, id providebat, id summopere curabat, id operosis exequatur conatibus, ut pius quisque et religiosus ad ampliorem virtutis cresceret segetem, et lapsus aut obstinatus ad regiam revocaretur aulam; dispensationem amplissimæ dignitatis, et longe lateque patentis diœcesis rationem, non tantum pro rebus actis, sed etiam pro neglectis et omissis, a justissimo Judice, qui nequit falli,

assidue commemorans sibi imminere. Geminarum D alarum volatum tenens, et puritate mentis ferebatur per contemplationem in Deum, et onere non deprimebatur secularium curarum, a cunctis terrenis animo intimo suspensus contagiis. In executione autem Pontificalis officii sic virtus divina illi visa est astitisse, ut non in provincia solum Polonica, sed in circumvicinis regionibus clarus et celebris haberetur; virtutum suarum aromata odore gratisimo per loca quam plurima diffundens, et tanquam cedrus Libani in Ecclesiæ paradiso plantatus, altitudine contemplationis erectus, virtutum odore suavis, famæ sinceritate penitus impetrabilis: ob quæ officia singularis illi a popularibus juxta ac Proceribus exhibebatur honos, qualem ante eum assecutus est nemo.

virtutum
fama celebris.

ANNOTATA.

a In sententia Cromeri esset legendus annus 1075, positus autem crederetur hoc loco annus 1071, quia tunc Lambertus in Stanislaum rejecerit onus Episcopalis administrationis.

b Sedit Alexander II ab anno 1061 ad 1073: quare si triennio durarat Episcopus sicut Stanislaus, dici deberet perperam hic assumptam ejus nomen, pro nomine successoris Georgii VII, qui usque ad 86 seculi istius annum sedit.

E

c Obierat anno 1058, 28 Novembris Rex Casimirus Mieczislai filius, eique filius suus hic Boleslaus II successerat statim a morte Patris, vivente adhuc Aarone Archiepiscopo Cracoviensi, post cujus mortem Sedes vacavit biennio, propter dissidia factionum, teste Cromero.

d Annus hic vitæ 36 nequaquam convenit cum anno ætatis circiter 50 quo passus est, multo minus cum triennio solum gesti, aut octennio administrati Episcopatus. Existimo ætatem, qua susceptum Sacerdotium, applicatam ei, qua ordinatus fuit Episcopus.

e Aliam hujus necis causam adfert Livius, quod Numam imitari volens et sacra quædam occulta Jovi Elicio conatus facere, id non omnino rite egerit, eoque Jovem irritavit: qui scilicet magicorum conatum, si quid exerris, fructus est.

f Ambiguum erat, in MS. æque ac in impresso, an caulam, prima littera semicrasa.

CAPUT IV.

Fortitudo in adversis ferendis et admonendo F Rege de effrænata ejus libidine.

Ad ignoscendum injurias, et ad tolerandum [erat] facillimus. Nam cum quodam tempore ab uno suæ diœcesis militum Joanne de Brzesznicza, ad benedictionis munus Ecclesiæ suæ in a Brzesznicza irpendendum, in præfatum villarium sacrationis opus expleturus advenisset; ab eodem milite, jus hospitii violante, per injuriam inde pulsus et ejectus est, nonnullis familiaribus et servitoribus suis tyrannice verberatis et cæsis: et quasi nihil injuriæ perpessus, tota alacritate in vicium, qui haetenus Pustynia dicitur, contendit; et noctis primas tenebras in fame, secundas vero in oratione, cum Sacerdotibus et familiaribus suis in prato villæ vicinæ exegit, hac tantum modo voce pro ignominiosa sua exclusione et impropertis convitiisque quibus illum Joannes miles affecerat (imponendo illi quod ex patre sortis tenuis, et picem braxare et tractare soliti ortus foret) contentus; Quando, inquit, Domine, destinato loco impendere benedictionem non sum admissus, tu huic in quo consisto benedictionem largiaris.

Ad delicta tionem
Ecclesiæ
invitatus

u

et contumeliose rejectus.

A largiariis. Abinde loco nomen datum, appellationem Sancti-prati in hunc usque diem sortito. Altero quoque die Joanne milite illuc adveniente, et reatum suum profundo proficiente pudore; clementer et facile, pacifici pectoris levitate, violationis suæ et suorum dederus, singulasque injurias ignovit: et cum satis superque foret injuriam remittere, adjecit etiam caritatem, aïens se contumeliis et impropriis non moveri ad injuriam, sed magis firmari ad caritatem. Villagium enim Brzesznica, a quo postridie contumeliose exclusus fuerat, repetens; et clementiæ potius, quam alicujus læsionis signa monstrans; opus dedicationis explevit, ac injuriam beneficio rependit; sciens sibi a conditione et sanctitate Pontificalis ordinis gloriam impositam esse ignoscendi.

*eodem redit
memor
injurie,*

*eoque miratur
ut in loco re-
ceptionis con-
dito ecclesia*

36 Sed nec tam clari facinoris, quod et miles in Pontificem, et Pontifex in militem egit, obliterari potuit conditio: locus enim, in quem se Sanctus, posteaquam ex Brzesznica ejectus fuerat, cum suis receperat, gratia divina non caruit, sed pluribus prodigiis ad invocationem nominis viri Sancti effulsit. In diebus quoque nostris majori veneratione frequentari cœptus est; dum illum fidelium devotio, b Zbignei Cardinalis et Episcopi Cracoviensis permisit, superadificata in honorem et titulum Martyris ecclesia contexit, ad quam Christi fidelium multitudo in utroque Pontificis festo concurrere solet, varia Martyris experta beneficia. Si quis autem Stanislai clementiam et facilitatem, et in predicto opere et in plurimis aliis, quotiens vel injuriabatur vel violabatur, cum moderni temporis moribus velit conferre; altum profecto sequestrum inter utraque reperiet: in quo Pontifices, si quando vel levi colliduntur offensa, non se solum quod et ipsum quoque monstruosum est, præbent inexorabiles; sed omnium generum, contra eos qui deliquerant, ultores. Stanislai nostri decus amplissimum est, quod majora benignitatis et clementiæ, quam justitiæ et rigoris maluit monumenta reliquisse.

b

*miraculis
coruscaret.*

37 Dum itaque Stanislaus Cracoviensis Episcopus, cœlestem in terris exercens vitam, Pontifex, totus virgineus, et ab incentivæ carnis illecebris alienus, vigilantem et indefessa cura, supra gregis sibi commissi custodiam, et erga omnem Sacerdotii curam, diebus ac noctibus desudaret; et non in verbo tantum perfectæ doctrinæ, verum etiam in opere consummatæ disciplinæ virum se per omnia fide, scientia et virtutibus Apostolicum demonstrasset; tale habens verbum qualem et vitam, ita ut nec doctrina deesset actioni, nec actio doctrinæ, sed

*Clarus virute
et doctrina,
magnos fructus facit:*

C paribus passibus quæ doceret ageret, atque in caritate radicatus palmites sacræ doctrinæ longe lateque diffunderet; vita et facundia sua erudiens plurimos, et converti faciens ad Dominum transgressores; et cum multos doceret verbis, plures attamen fornabat exemplis, nihil imperans aliis quod non prius ipse a se exegisset. Dum insuper introitus sui Episcopatus circumspicione provida ad ubertatem altiore redigisset, veteribusque fundis novis per coemptionem adjecisset, et in summa quiete onera sui Pontificatus administraret; non tulit humani generis hostis infestus, neque tranquillitatem Ecclesiasticam lætis crescere successibus, neque Stanislai Pontificis virtutes et studia absque livore versari: sed adversus illum persecutionem suscitavit, cruciatu ingenti decoctus, quod vir Dei Stanislaus vitam per omnia sectatus Apostolicam, multas et optimas in suorum subditorum pectoribus virtutes seruerat; in nonnullis vero deformitates vitiorum et mores depravatos coercuerat; plures insuper ad religiose sancteque vivendum in statu utroque, Ecclesiastico videlicet et seculari, formaverat exemplis. De qua

*non absque
persecutione.*

Maji T. II.

quidem adversitate agemus in sequentibus, postquam explicaverimus aliqua, sine quibus ordo narrandorum ad liquidum non posset dignosci.

38 Præerat ea tempestate apud Polonos rerum summæ (ut in superioribus abunde tetigimus) Boleslaus Polonorum Rex, paterna, avita et proavita successione lineali et directa regnum adeptus, hujus quidem nominis secundus, sed in ordine, ex quo Polonorum res ad Regum jura beneficio Othonis Imperatoris tertiæ conversæ sunt, quartus Rex; vir dexteritate singularis et raræ, propagandæ patriæ et belli studiosus, rei quoque militaris, armorum et equitandi peritus: qui propitia usus fortuna, quæcumque incepta ejus mirifice secundante, clara et insignia facinora ediderat: qui c Pannoniorum Ruthenorumque populos, sibi et regno suo conterminos, aliquot præliis fuderat; castris quoque exuens, opima spolia aut in milites distribuerat, aut in patriam retulerat: qui Pannonicos d Duces Gey-zam, Vladislavum et Lampertum, propinqua sibi cognatione vinctos, et a Salomone Hunnorum Rege ob invidiam dominationis pulsos, benigna humanitate apud se in Polonia fotos, in sedes suas præsentia corporali et armata manu restituerat, et inter eos atque Salomonem Regem æquis conditionibus pacem dictaverat: qui monasterium in Mogilna diocesis Gneznensis et de Ordine S. Benedicti, amplam dotem illi largiens, e fundaverat. Qui Zaslavum, Kijoviæ et Russiæ Ducem, a Wysroslo Polocensium Duce ex Kijoviensi sede deturbatum, traducto usque in Kijoviam Polonico exercitu, sedi suæ et fortunis omnibus reddiderat: in quo etsi lucebant virtutes, non vulgares sed Regiæ, ingens in primis, ut præscripsimus, liberalitas, qua adeo excelluit, ut in largitionis genere omnes ante se non tantum Reges, sed etiam Principes Polonorum facile evinceret; usu armorum strenuus, velox corpore et ingenio vafer, laboris ultra fidem patiens. Cibi et potus, naturalis et finitus illi modus: frigoris juxta atque inedia patientia, etiam in quovis gregario milite admiranda: commiseratio et humanitas in advenas et calamitosos, gravitas insuper et magnanimitas perrara, quærentium et adeuntium se facilitas.

D
AUG. 10:
LONGINO:

*Boleslaus 2
Rex strenuus
in bello*

c

d

E

e

et liberalis,

et humanus,

39 Ilas tamen virtutes vitis obscurabat, crudelitatis videlicet et tyrannide, innocentium expilatione, fastu et superbia, lascivia atque lubricitate, supra ceteros siquidem homines in venerem sumptuosus et effusus, in virgines continentes et matronas male temperatus, delictorum accerrimus punitor. Carnis illum ac libidinis constabat esse sectatorem: præbebat et assentatoribus credulas aures, et præcipitem se interdum in suppliciiis præstandis agebat ad iracundiæ furores; virtutum et vitiorum permutationem faciens, donec virtutes in vitia deflecteret. Sed Regis, quo de nunc agimus, non est institutum singula in utramque partem exequi facinora, memorans ea alio in loco me largius f perscripsisse, præsertim cum ad alia assumpti operis exequenda liceat potius vacare negotia.

*sed crudelis,
lascivus et
alio vitis
irretitus,*

F

f

40 Annus jam sextus g in Pontificio Stanislai Cracoviensis tendebatur, dum Regnum Polonicum et in Religione Christiana floreret, et in sua republica amplitudinem diffunderet; [quando] invidia et ardor satanæ, prosperitatis ejus cursum præcipitaturus, illud suis flexuosis callisque ingeniis impetere turbareque aggressus est: et quo perniciosius ruinam illi texeret nocendi artifex et subdolos hostis, a vertice orsus, facilius inferiora quassaturus, Regem Boleslavum in Cracoviensem Episcopum Stanislavum varios per mæandros concitavit. Præfatus siquidem Boleslaus Polonorum Rex, in rerum omnium abundantia indulgentius Regia educatus in

*g
incitatur in S.
Stanislavum:*

AUCT. JO.
LONGINO
ruens in aper-
tam libidinem,

A aula, et successuum felicitate elatus, lætisque ad voluntatem suam fluentibus rebus modum non imponens, ad explendas suas libidines proclivior et intemperantior ferebatur. Uxore siquidem parum contentus legitima, ad virgines et matronas ingenuas, et quarum illum speciositas capiebat et forma, animum iniecit: frequentiusque turpi earum et olido usus contubernio, prostitutas et incestatas reliquit. Et primum quidem hæc clam agens, oculere suæ lubricitatis facinora, atque celatum iri conabatur: nondum siquidem omnem pudorem a se visus erat relegasse. Deinde labe carnalitatibus gravidatus et usu, nec uno genere libidinis contentus, assiduis gradibus ferebatur in præceptis. Divinitate quoque neglecta, quæ illi famosas victorias contulerat, et humana reverentia repudiata, gressus suos per licentiæ campos divaricans, celebravit cum utraque sequestrum.

h
tacentibus
aliis,

41 Nutabant Poloni Pontifices, nutabant Regii Confessores, nutabant et amici et corporis Regii custodes: sed et ipse quoque Polonicæ Ecclesiæ vertex et Primas Gnezniensis h Metropolitanius iisdem nutibus, iisdem nodis tenebatur. Omnium quidem pervaserat pectora pavor, et pari atque uno de reprehendendo Rege distinebantur respectu: ne videlicet aut temporalitates amitterentur, aut tyrannicæ crudelitatis experirentur cruciatus. Quæ itaque singuli Pontifices, varia acti trepidatione vel causa, proloqui recusarent; solus Stanislaus aperte in Regem, desidias molles et marcida luxu otia sectantem, et in reliquos suæ libidinis et factionum ministros, promovebat. Solus Stanislaus Cracoviensis Episcopus, utriusque considerationis obice calcato, Evangelicum in Rege exequi, iræ intrepidus, pergit præceptum: et Rege in thalami secreto convento, omnibusque arbitris exclusis, in quam fœdum, in quam spurcicum vitium Rex prolapsus sit, quantæ et quales de illo per omnes omnium ordinum homines sugillationes serantur, quibus quoque Rex carpatur maledictis atque execrationibus, edicit: rogans et obtestans ut impetum effrænatae libidinis coherceret, ut passiones comprimeret, et vase proprii matrimonii usus, ceterorum puritatem et nitorem non incrustaret: sin secus agere pergat, sciat se et Divinitati facturam contumeliam, hominibus quoque non ferendam injuriam, et tam se quam regnum suum transactaque trophæa dedecoratarum. Recordaretur beneficiorum Dei multiplicium, per quæ ab humili sorte ad præsentem gloriam atque substantiam provenisset, neque se Deo præstaret ingratum.

magna cum
caritate:

42 Quod si Divinis non moveretur, decus saltem regni illis contaminandum vitis conspiceret, et cum summa sibi præstari vellet, convenire ut summa omnia ipse quoque de se præstet. Se et salute, et honore, et caritate Regis tractum, in admonendo eo, ceteris mussitantibus, priores partes assumpsisse, præter amorem ingenitum, etiam officii sui Pontificalis necessitudine constrictum. Proinde attenderet Rex, ad quam lubricum callem prolapsus sit; se ipsum ex illa depravatione revocet, et salutem utriusque hominis sui ipsemet consulat, priusquam Divina feriat ultione. Solere scelus hoc animabus juxta atque corporibus perniciem inferre, neque illic desinere quo cœperit; sed multas comites et ministras contrahere vitiositates, præcipitemque casum reperire: quæ omnia evidentibus veteris Testamenti, nonnullis quoque tempore Gratia confirmabat exemplis.

qui eadem
dissimulate
respondet,

43 Rex, etsi bilem haud exiguum mente hausisset, conditione tamen Pontificis, a quo admoneretur, revocata in memoriam, sciens Stanislaum venerandis pollere actionibus, et sanctitatis et reli-

gionis fulgore insignem, et justitiæ præcipuum cultorem, nec suis terroribus cessurum; iram omnem compressit, et fucatis quibusdam excusationibus adductis, facinus suum adumbrare contendit: et Episcopo benigne pro tempore (quamvis constabat illum alia animo gessisse atque voluisse) respondit. Quibus iterum Episcopus replicaturus, quæcumque Rex in sui purgationem dixerat refellit, atque in mansuetudine spiritus verba facit, animam Regis, si illis acquiescendum duxisset, salvatura.

44 Quamvis autem viro Dei Stanislao Cracoviensi Episcopo, se benignitate paterna admonenti, servaverit Boleslaus Polonorum Rex reverentiam et honestatem, et nondum illum aliquo gravi violaverit verbo, sed nec inclementi quidem compellaverit, non tam Pontificalis in eo reveritus status dignitatem, quam religionis et vitæ præminentiam quam etiam constat sæpe feras et bestias, rationis cuiuslibet expertes, nutu Dei admiratis et veneratas esse) omnes tamen illum saluberrimæ, posteaquam Stanislaus ab eo discedebat, correctiones destituebant: sed et si quando ex reprehensione Pontificali aliqua contritionis in mente regia oriebatur seges, ea tamen citius delectatione carnali dissipabatur: subibatque nonnunquam animum, suapte superbum, gravis cholera et indignatio, quod tam denso et rigido fuerit obrutus pro sua astinatione ab eo sermone, et præ ceteris omnibus silentibus Stanislao Episcopo admonitionis munus sibi vendicaverit, et parum maturam reprehensionem occupaverit; nec excellentiæ, nec potentia Regiæ rationem habuerit, propter quam sibi Rex multo graviora licitum iri credebatur. His quoque querelis et hac indignatione neque tacitus quidem utebatur, sed amicorum quoque et custodum corporis aures illius fatigabat, solita vanitate purpuratis timorem suum augmentibus, et mulcentibus quam æquius extenuare debuerant indignationem. Ex quibus omnibus in Stanislao Episcopo, nubilo indignationis male exagitatus, recrudescere animus Regis: in venerari quoque magis vitam facibus libidinis urebatur, potiore habens salute et honore iram et suæ illecebram voluptatis: libidinis quippe factus servus, pietatem custodire non potuit.

et postea
magis illi
indignatur,

E

libidine ab-
reptus.

ANNOTATA.

a In tabulis Bretnicza, ad Warthæ fluvii orientalem ripam leucis fere 34 Cracovia distans versu Boream, unde trans eundem fluvium Occidentem versus abest Busenin, quod hic forte Pustynia dicitur.

b Sbiguens Olesnicus, ordinatus Episcopus anno 1423, Cardinalis titulo SS. Aquilæ et Priscæ, ab Eugenio 4 creatus anno 1429; mortuus anno 1455. Ducatum Severiensem pro Ecclesia Cracoviensi comparavit: unde et ipse et successores fuerunt Duces Severienses.

c Hæc bella late describuntur ab ipso Longino, ad annum 1072, item a Cromero et aliis rerum Polonicarum scriptoribus.

d Fuert Reges Hungariæ Andreas ejusque frater Bela, dein Salomon Andreæ filius, ac tum in Poloniam fugerunt tres Belæ filii, Geysla, post Salomonem Rex Hungariæ, tum frater ejus successor S. Ladislaus, Martyrologio Romano ad 27 Junii adscriptus, quando hæc erunt accuratius deducenda.

e Circa annum 1079, inquit citatus supra Damalevicus.

f Scilicet in Historia Polonica, de qua supra actum.

g Aut saltem in administratione Episcopali: si gradum ipsum, ut Crommerus ait, viz triennio tenuit.

h Infra nominandus Petrus.

A

CAPUT V.

Ob conjugatam a Rege vi raptam, aliis Episcopis tacentibus, acris admonitio S. Stanislai.

Erat ea tempestate militi Mscislawo de Bozemno, in ora partium terræ a Siradiensis, uxor, Christina nomine, raram habens corporis formam, et quæ ceteras feminas facile decore anteiret. Ad formæ vero efficaciam etiam mores blandi, fecundia quoque gracilis accesserant, quibus plures mortales se aspicientes et adeuntes, velut quodam hamo, arripiebat. Cum itaque ad notitiam quoque Boleslai Poloniæ Regis, vulgata mulieris pulchritudo, plurimorum testimonio lenocinante, perlata foret; videndi illam, et quæ fama detulerat coram experiendi, Regi subrepsit minime sobria cupido. Quæsita itaque causæ temporisque opportunitate et reperta, mulierem adit: cujus illico pulchritudine et alloquii suavitate captus et venenatus est, mulierisque victus miraculo; libidoque Regis, parum jam suas cupiditates frænantis, rursus se erigens majoribus flammis æstuebat. Expugnare quoque mulieris pudicitiam adortus, æstimans illam suam formam et pulchritudinem, more ingeni muliebris, facile licitaturam, largitione illam primum auri gemmarumque et unioinum, quibus flagrare muliebris conditionis solet ambitio, itemque promissis variis et terroribus, aliisque ejusce generis blandimentis, conatur perfringere: sed singulis, quibus facinoris explendi gratia superjaciebatur sollicitudo et impensa, recidentibus ad irritum. Miles siquidem Mscislaus, non ignavis exquisitis donationibus et ingeniis uxoris Christianæ pudicitiam prostitutam quæri, ad custodiam et conservationem illius curam quoque omnem et sollicitudinem, honestati suæ et conjugis liberorumque communi prospecturus, intenderat.

46 Verum cum Rex in dies majori pungeretur aculeo libidinis, amore defœneratus mulieris; et explere illum non nisi vi desperaret; potentia pro jure usus, mittit militem et clientum haud contemnendam catervam, qui ædem, in qua mulier domicilium habere consueverat, irrumpentes, mulierem a legitimo viro, indignitatem et magnitudinem injuriæ nequidquam querenti et ejulanti, abstrahunt, et in Regiam perducunt. Quam Rex, non secus quam libidinoso et lubrico homini conveniens erat, avida voluptate excipiens, illam ex tunc et de cetero suis profanis amplexibus, et incestuosa pactione conjunxit, et pro concubina usus etiam prolem ex illa suscepit.

47 Flagitium autem et raptus et incestuosi concubitus, quod Rex patrauerat, ultionis Divinæ verberare solidiori mulctatum est, postquam humano nequivit feriri aut rescindi. Omnem enim sobolem, ex hujusmodi adulterino connubio susceptam, quam Rex agrorum et villarum possessionibus locupletatum iri moliebatur, tremor primum membrorum in virili ætate, torvi quoque nasi deformitas, deinde alienatio sensus et dementia mentis, dum senior obvenisset ætas, occupabat: eratque hic morbus per justitiam Dei inflictus, non iis tantum qui tunc per incestuosam commixtionem geniti sunt, sed et universis qui stirpem hujusmodi parte ex aliqua contigisset, hereditarius per omnes successiones, posteaquam Rex scelere se hujusmodi inquinaverat, usque ad nostra tempora derivatus: ut satis stupenda et pertimescenda sit Divinæ justitiæ animaversio, quam non per generationes tantum, sed et ætates, in detestationem Regii criminis videmus produci et continuari. Sed et non parum incommodi

atque infelicitatis Boleslaus Rex, quod non repente iniquitas sua punita fuerit, videtur consecutus: cum ex protelatione vindictæ majorem sibi statuebat perficiendæ locum transgressionis et in Deum audaciæ; adulteria impudentius exercens, et [immemor] consequendæ ultionis Divinæ, quam nemo mortaliū scitus est contumacia et improbo ausu, sed humiliatione et penititudine, evasisse.

48 Movit singulos Polonorum Proceres facinoris, in rapta et incestata militis Mscislai consorte Christina, per Regem admissi indignitas: clandestinisque querelarum ingeminationibus, cum nec mussitare quidem tyrannide Regis constricti audent, magnitudinem injuriæ deprecabant; veriti immanitatem execrandæ regalis libidinis ad se suasque natas, conjuges et affines, nisi restricta et inhibita aliquo antidoto fuerit, quandoque penetraturam, et similia Regem in se ansurum. Fungebatur ea tempestate in Gneznensi Ecclesia Metropolitanæ dignitate et Pontificali Sacerdotio *b* Petrus, qui Stephano, immediato suo prædecessore diem obeunte, ad regimen Ecclesiæ Gneznensis fuerat surrogatus; vir in sacris eruditus litteris, et tam religione quam vita et conversatione insignis; sub tranquillitatis quidem tempore, gubernandi peritus, ingruente vero tempestate, parum animi, parum resistentiæ habiturus. Is etsi non a Proceribus solum, sed a plerisque Ecclesiasticis et timoratis viris, quorum pectora zelus Dei tetigerat, frequenti monitione urgeretur, quoniam primam Sedem apud Polonicam Ecclesiam sortitus foret, principalius quoque illum videatur deprecere reprehensio illa: propterea quod in diocesi sua crimen raptus commissum foret, primus quoque in aciem prodiret, et Boleslai Regis facinori suam reprehensionem resistentiamque primus opponeret; jura quoque conjugalia profanatum iri non sineret. Verum etsi Archiepiscopus Petrus, monitoribus suis assensus foret, cunctatorem tamen se magis, quam reprehensorem, animum pavore ob-sidente, egit.

49 Præerat et tunc *c* Wratislaviensi plebi et urbi Episcopus Petrus, apud quem Boleslaus Rex magis peculiarem sibi, et assiduam mansionem et sedem delegerat. Regebat Posnaniensem *d* Thomas, *e* Wladislaviensem Honoldus, Plocensem *f* Lupus, *g* Chelmensem Martinus, *h* Lubucensem Laurentius, *i* Camenecensem Stephanus Ecclesias: qui et ipsi rogati, ut vires suas et operas ad corripiendum Regem navarent, publicoque facinori obviam irent; nihilo se plus animi suo Metropolitanæ in scelere rescindendo habere demonstrarunt, tyrannidis non se ausi exponere pelago, periculorum veriti discrimina; in huncque agonem et in eam palæstram solum Stanislauum Cracoviensem Episcopum destinabant; in unoque illo omne correptionis robur locabant. Illum esse unum, quem Regem constabat revereri, et erga quem se Rex indulgentius gerere consuevisset; illi et fervoris, et religionis, et animi ad reprehensionis munus in Rege implendum satis esse: in illum non ausurum Regem quidquam triste committere; in ceteros, si reprehendere pergant, gravi tyrantide et sævitia debacchaturum. Erat enim Stanislaus Episcopus idoneus ad pudorem incutiendum et avertendum Regem a pravis actionibus, cum esset sermonibus castis et consiliis sapientibus insignis, operibus quoque gloriosis admirandus, et nonævo minus quam moribus senex, atque Sacerdotis officio. Non erat enim apud singulos incognitum, quam Stanislaus Episcopus præclaro genere ortus fuerit, quam subtilis et vehemens instructor, quam providus consiliarius, quam justus Index, quam castus Presbyter, quam sanctus et amabilis Episcopus, quam verax et incorruptus reprehensor.

D
AUCT. JO.
LONGINO

Eum mone-
re recusant
Archiepiscopus
Gnesnensis

E

c
d e
f g
h i
et alii 7
Episcopi:

onus hoc in
S. Stanislauum
reiciunt, .

ut maxime
aptum:

a
Matronam
conjugatam

frustra conatus
pellucere
ad scelus

vi militari
raptam,

pro concubina
habet:

caelesti vindicta in
prolem adulterinam
transfusa.

AUCT. JO.
LONGINO
Hic a plu-
ribus rogatus,

A 50 Singulis Polonicæ Ecclesiæ Episcopis corripere Regem mussitantibus, et superimposita ori manu, et obturato linguæ fistulo, labiorum suorum januas taciturnitate et metu concludentibus, extrema denique sibi imminere pro reprehensione portendentibus, in Stanislauum Cracoviensem Episcopum omnium omnis fiducia versa est: qui castimonia sui ac puritate vitæ, cœlestisque conversationis gloria, singularique doctrinâ, sapientia et fide, operibusque sanctis, velut luminare magnum suo splendore universam Poloniam irradiabat. Nec sustinuit Præsul ille celeberrimus plurimorum Ecclesiastici et secularis ordinis virorum, ob eam rem se aduentium, ingestas frequenti numero preces: sed universali flagitatione et consensu sibi id muneris officium intelligens delegatum, licet infusum in se odium Regis sensit, ad explendum illud intrepidus se accinxit. Obsecrationibus tamen in Deum et sacrificiorum holocaustis primùm utendum ratus, plures dies atque noctes in illis absumpsit; in oratione meliora credens consistere arma quam in virtute: deprecans et Regem adulterino incestu solvi, et sibi ea reprehensionis verba, quæ in salutem Regis et compunctionem verterentur, præstari. Helic itaque Prophetæ et Joannis Baptistæ æmulum tam constantiam quam virtutem; sciensque ea se necessitate ex Officio Pontificali constrictum, ut non peccantes modo, sed et peccare gestientes debeat colibere; virtutis Apostolicæ sectatus mensuram, *k* Regem adit, et personis de statu utroque in rem adhibitis, alieni cubiculis in Rege incestum reprehendit, verbaque in hunc modum apud Regem facit.

post preces
et sacrificia

k
Regem adit:

exponit sceleris enormitatem,

scandalum
subditorum

B 51 Cum olim te Rex plerasque transgressiones tuas et carnales illecebras, quibus Majestatis tuæ vehementer obscurabatur culmen, deponere et thorum tuum loris constringere pudicitiae exhortarer; maxima me ceperat fiducia ex tuæ modestæ responsionis respectu injecta, singula, pro quibus a me argutus es, prona emendaturum devotione, et in frugem vitæ nitidioris atque pudicæ evasurum. Nunc, quod non sine acerbitate spiritus commemoro, video te prioribus malis gravius adjecisse facinus; et impios concubitus, rapta militi Mscislao consorte, Regali gravitate prorsus abjecta, miscuisse; nefandæque solvisse viscus libidinis, quam te ego arbitrabar, ut tuo, et nostro communi pudori consultum foret, opportune oppressurum. Age, si tu, omnium nostrum Rex et summi Regis in terris imago, in hac tam obscœna vitia provolveris; quem subditorum tuorum pigebit ea non sectari? cum hæc sit populorum omnium natura; ut quidquid a Præsidibus agi viderint, in id sint et ipsi præcipientes et proclivi. Iter cœnosum, quo graderis, laqueis refertum est, tribulisque consertum; in exitiale tibi discrimen, nisi te revocaveris, adjecturum.

C 52 Ingemisce itaque o Rex, et facinus tuum assiduo comploratu dilue, et raptam viro suo redde, atque zona continentiae lumbos constringe; ne divinam et humanam contra te provocas censuram; ne cum his, qui in barathrum unde nunquam exscendent lapsi sunt, æternum mereare consortium. Talis profecto, rapiendo et incestando sponsam alterius, turpitude, apud te excellentiae tantæ Regem, quemadmodum nec nominari debuit, multiplici tam re quam exemplo, pro inde secuta et secutura deformitate, pensata; sic nec a me, quem speculatorem, licet immeritum, tuæ domus tuæque personæ atque status Dominus constituit, poterit sileri: quoniam si denuntiatio mea, ut a via tua perversa Deoque et hominibus odibili revertaris, quieverit: sanguinem tuum scio, juxta Scripturæ testimonium, de meis manibus requirendum. Sed non solum Pontificalis officii debitum ad te admonendum me impulit, quin-

perniciem
regul,

imo et caritatis sinceritas, et tuæ salutis tuique D honoris peculiaris sollicitudo me contraxit, ne in eo peccandi genere, te irreprehensum iri sinerem, ex quo tam tibi quam Regno tuo singularem perniciem imminere prospiciebam.

53 Nulla enim est de virtutibus tuis, o Rex, propter quam sis a Deo magnificandus, et in qua tu gloriari æque possis, quam continentia atque temperantia libidinum. Nullum scelus æque tibi, propter quod sis deprimendus, fœdius carnali luxu. Summo itaque opere cave, ne multa bona et pulcherrimam animæ tuæ speciem uno vitio deformes, et actiones tuas meritorias una prævaricatione corumpas, speciosa regiminis tui exterminaturus principia. Nemo est, credo mihi, ex militibus et subditis tuis, qui tranquillus scelus tuum ferat, qui in te probra non spargat, qui per te jus conjugale, jus Catholicum, imo gentium jus violatum non queratur: unius militis injuriam suam omnes ducunt. Non est tuæ magnitudinis subditos opprimere, flagitiis diffluere venereis, inquinari sordibus adulterinis. Linque, quæso, hæc turpia et obscœna, etiam in villi et barbaro homine detestanda, insidiosam luxuriam, blandum malum. Cor tuum et corpus a tot illecebris castifica, dignaque pœnitundine iram Dei præveniens, ultioni quoque te subtrahere futuræ. Incremento prosperitatis continuæ regnum tuum et solium diffusurus, virtutibus potius, quæ excellentiæ tuæ congruunt, incumbe: quæ possint te et statum tuum in salutem et honestatem dirigere, et utriusque hominis in profectum [tendere]. Quod si perseverandum duxeris in scelere, scito me habiturum rationem et mei muneris et tui criminis, gladium quoque contra te coercitionis Ecclesiasticæ exerciturum.

ipsiusmet
infamiam,

E
denique mi-
natur cen-
suram Ec-
clesiasticam.

54 His et pluribus aliis dum a Præsule Stanislao Rex Boleslaus benigne et nobiliter commonitus fuisset, in præcipientem iram actus, nihil comiter, nihil modeste respondit: sed vehementiæ inflatus spiritu, spirans ferocia, et furenti persimilis, ferocius quam Regem conveniebat in virum Dei reprehensorem suum invectus est. Pluribus quoque impropertiis usus, rusticano illum et humili ortum genere, et tam Sacerdotio quam Pontificio astruebat indignum, multiplici quoque et vana sua temeritate meritum qui ex Præsulatu in bestiarum et serofarum detruderetur pasturam, percepturus illic eruditionem, quis metus, quæ reverentia, qui honos Regibus debeat impendi; ad terrendum quoque a simili temeritate ceteros documentum existeret. Hæc Regi tam voce quam vultu minaci depromenti, Stanislaus, ab amore veræ caritatis recedere etiam læsus nesciens, in admonendo Rege, motu quolibet circumscripto, constans perstitit, et pectus patientiæ clypeo coarctans, tumida elatione inflato Regi loqui, nobili illa sua qua pollebat facundia, adjecit.

Ad quæ com-
moto Regi et
minanti.

F
leniter re-
spondens

55 Cave, inquit, o Rex, ne in pertinaciam et obstinationem convellas reprehensionem meam: ea quæ tuæ salutis et quæ mei juris sunt, imo et quæ amoris, ingessi tibi, abunde, ut spero, circa te et salutis et honoris decus observans. Accuratori erga te reprehensione quam ceteros usus sum, et forsitan rigidiori, quod salutem tuam juxta ac perniciem cum multorum tibi parentium video esse conjunctam. Etenim cum in singulis hominibus insidiosa luxuries turpis sit, in summi tamen imperii administratione, qua præses, turpissima; de malo, non in te solum, sed in plures grassante, tecum loquor, remediaque ingero; gratulaturus saluti tuæ et publicæ, si acieveris; si minus, meæ: itidem obsecrans, ut benignitatem Divinam non irrites, et depravata melioribus officiis superes, Novi. fateor, tui culminis eminentiam, a singulis tuis subditis.

docet nihil a
se dictum

preter reve-
rentiam Regi
debitam;

A a me quoque et colendam et honorandam esse. Novi, plane, quid Tuæ et Regiæ debeatur veneratinni, nec in iis exequendis aliquid a me reor vel diminutum tibi, vel præreptum. Verum Apostolica, qua præditus sum potestas, superior multis gradibus Regia censenda, et a te procul dubio æstimanda est. Et, si utriusque ingenue nosse velis efficaciam et virtutem, quanto lunaris splendor erga solare iubar, et plumbi species erga auri fulgorem habetur inferior, tantum Regia dignitas est, si ad Apostolicam justa comparatione illam referas. Nihil est itaque quod de me juste queri possis, superni Rectoris, cujus incomprehensibilis est sapientia, id geritur ordinatione, ut Reges et Principes et quantumcumque personæ sublimes præceptis et imperiis Pontificum, etiam de obscura sorte ortis, auscultent. Tu quidem, si Regiam tuam conditionem attendis, si Deum metuis, si homines vereris, si qua salutis moveris cura, multum mihi debes, quod veriora potius quam speciosa, salutem primum deinde honorem tuum servantia, audire ex me cœpisti, diuturnius imperium, fidelius obsequium, placatiorem Deum, secundoiores successus, feliciorum consummationem, si monitis meis parueris, habiturus.

B 56 Et quamvis æquis auribus Pontifex Stanislaus, velut communis libertatis et iurium conjugalium acerrimus vindex, fuisset auditus; ejus quoque cohortatio cum immenso omnium favore; et non assensionis modo, sed et vocis expressione, foret a circumstantibus excepta, ut prudentiam suam mirarentur plurimi, probarent universi; Regis tamen animum, lubrica voluptate obsessum, et erga sua bona parum providum, parum cautum, movere et ad meliorem mentem protrahere non poterat. Qui ex thalamo, apud quem consederat, præcipiti motu, odii et rancoris succensus igne, se evolvens; et tam sapienter, tam benigne incantantis illum Episcopi Stanislai ampliores voces, in morem aspidis surdæ, abhorrescens, exilit; se gravi et enormi læsum a Stanislao Episcopo querens dedecore, et jure jurando contestans se, quam primum de Stanislao Episcopo, omni conatu et nisu ultionem sumpturum. Omnibus itaque modis quærere calumniarum et gravaminum machinas adversus eum parabat: ex iraque Regia in Episcopum concepta, etiam insultatio in illum maligna serpere cœpit invidorum.

ANNOTATA.

C a Siradia civitas lignea cum arce murata ad Wartham fluvium, cujus terra seu provincia olim secundo genitis Regum attributa erat: est modo Palatinatus in majore Polonia, versus minorem Poloniam inter Cracoviam et Guesnam, sed huic quam illi duplo pro-pior.

b Stephano anno 1058 die 7 Martii defuncto successerat Petrus, et sedit annos 35, mortuus 19 Augusti anni 1092. Rege Boleslao petente promotus.

c Wratislavia urbs Silesiæ, cujus Episcopus novus Petrus sedit ab anno 1072, usque ad annum 1091.

d Imo Theodorus dicitur in Historia Longini et in Vitis Episcoporum Posnaniensium, ab ipso etiam Longino conscriptis et sub ejus nomine editis anno 1604, ac sedit ab anno 1065 ad annum 1087: ut dubitari possit, sint ne hæc a manu ipsius Longini.

e Wladislavia, urbs Cuiaviæ ad Vistulam fluvium: cujus Episcopi Crusnicensis dicti, Episcopus vero, non Honoldus, sed Andreas dicitur a Longino in Historia, creatus anno 1055 et post annos Sedis 25 mortuus anno 1081.

f Imo Marcus appellatur a Longino in Historia, et

a Stanislao Lubnenski Episcopo Plocensi in historia Episcoporum Plocensium, ubi eum excusat ab hac Regis admonitione. Præfuit dictæ Sedi annos 19, creatus anno 1067, mortuus anno 1087 die 8 Augusti. Urbs Plocensis est in Muzovia sita.

g Chelmensis Sedes duplex, alia ad fluentia Vistulæ, alia in Russia nigra, Cramstoviam translata metu Tartarorum: de utraque agit Longinus inter civitates Poloniæ.

h Lubucensis Sedes prope Francofurtum ad Oderam, quæ tunc suberat Polonis, nunc Marchioni Brandeburgico, sed Sedes Furstenwaldium, ad Sprem fluvium sitam, est postea translata.

i Camenecensis Sedes videtur esse, quæ in Podolia situ nuper est a Turcis occupata. Alia est Camiuenis in Pomerania, sub Gnesuensi Metropoli.

k Hæc referuntur a Longino in Historia ad ann. 1074.

CAPUT VI.

Ob villam Piotrawin emptam, evocatur e tumulo venditor, a triennio mortuus.

E xquirenti Boleslao Regi, et assidua tam consultatione quam indagine enim purpuratis suis et custodibus corporis investiganti, quouam modo et ordine de Stanislao Cracoviensi Episcopo atrocior quam pro merito caperetur vindicta; cum nulla satis digna propositi exequendi coaptari posset, quamvis plures proponerentur viæ (nihil quippe in Stanislao Episcopum, pro vite sanctimonia et conversationis integritate morumque norma, objectum iri poterat) dum veris illum Rex, velut caste et innocenter singula agentem, non posse se gravare desperaret iudiciis, calumniis utendum ratus est: et Regis persona deposita hostisque induta, nodum querens in scirpo, omnifarie illum gravare constituit. Hoc autem animo et cogitatione Regi volventi, et propositum suum executioni mandare æstuanti, levis quidem occasio, sed quam Rex non secus quam grandem accepit, oblata est.

58 Stanislaus siquidem Episcopus, sui Episcopatus Cracoviensis ampliaturus introitus, et talentum acceptum justo fœnore relaturus in lucrum, ut ab æterno Rege, a quo hæc dispensanda acceperat, velut fidelis servus mereretur commendari, et decadi urbium præferri; villam Piotrawin, ad undas fluminis a Viskæ, et infra suæ terminos diœcesis, in regione quæ a veteribus Zavichostensis, a modernis Lublincensis appellatur sitam, apud Petrum militem, villæ ejusdem unicum heredem, pro certa argenti quantitate, plenarie illi persoluta, in perpetuum sortem Ecclesiæ Cracoviensi coemerat: contractui quoque et emptioni atque satisfactioni (ne inficiari vel calumniari a quoquam aut in dubium revocari quomodolibet posset) testes legitimos et omnem celebritatem, qua hereditatum emptio et resignatio apud Polonos ea tempestate gerebatur, adhibuerat: in villæ quoque a se tunc emptæ missus fuit Regia auctoritate possessionem, quam etiam triennio jam prope elapso scitus erat pacifice et absque omni cuiuslibet personæ inpetitione possedissee.

59 Verum quia Petrus Miles præfatus, post venditionem villæ hujusmodi et contractum cum Stanislao Episcopo initum, brevi tempore vivens, diem obierat, et apud Ecclesiam Parochialem, in Piotrawin sub honore S. Thomæ Apostoli fundatam, acceperat sepulturam; nepotes ejus germanos Petrum, Jacobum et Sulislaum, ad quos præfatæ villæ Piotrawin, si illam patruus eorum Petrus miles venditione perpetua non alienasset, devolvenda fuerat successio,

D
AUCT. JO.
LONGINO

E
Ree spirans
vindicam
in S. Sta-
nislao,

a
ad villam
ab eo legitime
emptam
k

et triennio
possessam,

calumniose
repetendam
incutit nepo-
tes venditoris,

ipse videat ut
debitam Epi-
scopo servans
obediat moni-
tis:

sed frustra
omnia,

A successio, ad impetendum Stanislaum Episcopum pro villa Piotrawin. spondens illis facilem victoriam
 b pellicit Rex, et coarctat: rem vulgatam et notissimam in contentionem adduci præcipiens, justitiam Stanislai Episcopi et suæ Cracoviensis Ecclesiæ, auctoritate et suffragio regio, oppressurus: offerens se singulos testes, ex quibus Stanislai pendeat victoria, a ferendi testimonii officio deterriturum: et omni ope atque suffragio pro dejiciendo Stanislao Episcopo ex villa Piotrawin, et in eorum traducenda proprietatem, adinsum. Amore villæ et lucri illecebra diviti Petrus, Jacobus et Sulislaus, nepotes Petri Militis, in rem calumniosam et injustitiæ plenam consentiunt, et se Episcopum Stanislaum pro villa Piotrawin devovent vexaturos. Ab eo itaque tempore Petrus, Jacobus et Sulislaus, nepotes Petri Militis, et suam expleturi avaritiam, et Regis odio morem gesturi, Stanislao Cracoviensi Episcopo injustam litem pro villa Piotrawin movent, ad Regium tribunal illum pertrahunt, diemque dicunt; asseverantes illum villam Piotrawin, successione legitima ad eos devolutam, fide mala possidere; calumniosis commentis et Regia tyrannide terram venditam a sorte Cracoviensis Ecclesiæ per nefas abstracturi. Ex quo manifeste conjici potest, et Regem et Petri Militis nepotes præfatos terrenos et passionatos extitisse, et de terra per iniquitatem agere; et omnipotentis Dei justitiam, quæ de cælis venit, et calumniam proximo inferre, resque illius non appetere vetuit, ignorare.

60 Appetebat judicii generalis dies, quod Colloquii nomine apud Polonos appellari solet, in quo Stanislaus Cracoviensis Episcopus pro hereditate Piotrawin conventus, parere; et nepotibus Petri Militis Jacobo, Petro, et Sulislao enim vexantibus, respondere apud Tribunalia Regia debuerat. Neque enim fas est decisorium Colloquii generalis terminum vel subducere vel negligere, cujus tanta apud illos habetur quædam sacrosancta auctoritas et potestas, ut a definitiva Colloquiali, quantumcumque iniqua et injusta, licitum non sit cuiquam provocare; abscissoque in singulis judiciis genere jus Polonicum causas tractare et decidere consuevit. Mos denique vetusto tempore apud illos servatus obtinuerat, ut Colloquiorum judicia, quæ non nulli vocant Magna, non in urbibus aut vicis, sed in pratis, quæ silvas et undas haberent proximas, gererentur; quatenus magnæ multitudini, quæ illuc ad petendum jura conveniebat, et sub papilionibus aut tabernaculis, pluribus diebus et donec expeditio omnium causarum proveniret, degere cogebatur, pro ignium alimento, et equo et pecore pascendo suppeditatam haberet materiam. Solus denique Rex aut Princeps præsidebat judicio, solus litigantium decidebat causas, cujus arbitria pro legibus erant. Dudum tamen is mos abolitus est, Polonis mitiora ac civiliora ingenia, leges quoque municipales in scriptum redactas, quibus regulantur judicia, sortitis, et colloquialia et quævis alia judicia ex campis et arbustis in urbes redacta. Sed hæc hactenus de Polonorum judiciis, nunc ad rem nostram, gratia cujus hæc scripsimus, redeamus.

61 Boleslaus itaque Polonorum Rex, hunc prisicum morem servatus pro celebrando generali Colloquiali judicio, silvam pratis plenam, de prope arcem Regium et oppidum e Solec sitam, insulæ formam habentem (duo enim fluvii Visla et d Crampa et nonnullæ lacunæ illam ambiunt) delegit; locum ad expediendum judiciorum munus et opportunum et idoneum, germen et ligna abunde suppeditaturum. In hunc quoque et vicinarum regionum Milites, et quoslibet judicia deposcentes, jussit convenire. Coactus est Stanislaus Cracoviensis Episcopus ad idem

illud judicium accedere: proxima enim est loco villa Piotrawin, pro qua impetebatur, alveo tantummodo fluminis Vislæ, qui in illa ora aquas inflatiores vomit, et modico terrestris spatio a tribunalibus secreta. Venit itaque illuc vir rectus et simplex, omnium, quæ contra eum Regis calliditas fabricaverat, commentorum ignarus; sperans et ex patula justitia, et testium deductione, qui ad rem plane recognoscendam se sibi sponderant fore morigeros, facilem triumphum de impetitoribus relaturum. Præsidebat in eo judicio Boleslaus Rex personali præsentia, non enim illius generis judicium, alium quam Principem admittebat pro Præsidente, quæ potestas hactenus in Palatinos provinciarum, qui Principum et funguntur et honorantur vice, est translata.

62 Instaurato denique judicio, et Purpuratorum ordine in dextra lævaque Regis consistente, causa primum Stanislai Cracoviensis Episcopi agi cœpta est. Cumque actores per querelam deponerent, Stanislaum Episcopum villam Piotrawin, morte Petri Militis, patrum eorum germani, ad se jure hereditario devolutam, injuste occupasse, petentes illum ab illius possessione amoveri et sibi illam velut legitimis heredibus reddi; Stanislaus Episcopus respondendo, venditionem et emptionem legitime cum Petro Milite, dum adhuc viveret, celebratam, plenamque satisfactionem aris conventi opposuit. Actoribus denique et venditionem et emptionem constanter inficiantibus, obtulit se Stanislaus Episcopus, contractum testibus idoneis et omni exceptione majoribus probaturum: in eamque sententiam decreto Regis facile admissus, testes apud Tribunalia Regis recitat; et se illos, postquam ab actoribus nihil contra objectum foret, obligat producturum. At testes de ferendo testimonio a Stanislao Episcopo sollicitati, adversari illico requisitionem Episcopalem et suam responsionem inficiatum iri cœperunt. Metus siquidem Regius illos constrinxerat: passurosque extrema, si profiteri veritatem ausi forent (ita enim deauntiatum ipsis erat) verebantur. Prolixa denique apud illos et quemlibet eorum Stanislaus Episcopus prece et persuasione usus, formidineria quæ pectora eorum semel pervaserat excutere non potuit. Quid, quæso, hi in dolore pœnarum fecissent, qui veritatem absconderunt propter solas minas verborum.

63 Vergebat in occiduum dies, et totius causæ Episcopalis periclitatio prope horam, nisi testes consignati prodicerentur, imminabat. Cœperat et adversarios Episcopi haud tenuis vincendi fiducia, et exultare jam de obtento triumpho videbantur: eademque Regem hilaritas habebat, quam et gestu præferre visus est et vultu. Cumque causa præter spem procederet, et malignitatis calumnia potius, quam juris et justitiæ æquitas valisset: Stanislaus Episcopus, Militibus, qui suæ justissimæ causæ laturus se testimonium sponderant, nequidquam imploratis, cœretatum se et causam suam periclitatum iri videns, quid ageret, quod consilium caperet, quem Patronum imploraret, quibusve viis et ingeniis nodos et casses impietatis sibi instructos dissolveret, parum in prospectu habebat: ancipiti quoque tractatu apud se fluctuans, usque ad vultus suffusionem notabatur ab intuentibus mutatus. Fidei tamen et spei sublimitate vicens, quæ nec tum illi defuit, ad solita arma se convertit: et orationi aliquanto tempore incumbens, omnem suam fiduciam ad Divinum jecit præsidium; non dubitans se et causam suam calumniosis nexibus suffragio cœlesti absolutum iri.

64 Tandem Spiritu sancto, qui in suo castissimo purissimoque pectore assiduum sibi domicilium extruxerat

accusatus de iniqua possessione,

E

describitur a testibus:

F

ergo humano subsidio destitutus,

ad divinum confugit:

a quibus Stanislaus ad Tribunal Regium estatus,

ubi solus Rex causas decidit,

c

d

pater comparet,

A truxerat, inspiratus; solerti vel potius Divina ratione tum novam et incredibilem, in suæ causæ defensionem, polliceri ausus est, miraculi stuporisque plenissimam, plus forsitan ex imbecillitate credentium apud posteros admirationis habituram, quam fidei ad præsentiam Regis et ejus Tribunalia. Dum vel testes nominatos producere, vel sententiam contra se proferri audire urgeretur, lætus et Divinum nescio quid in vultu præferens et magnitudinem fidei, accessit; fiduciaque veritatis coarctans pectus, his verbis Regem et universum suum concilium convenit. Quandoquidem, inquit, nihil opis, nihil præsidii in viventibus est; quando apud filios hominum pro justitia impietas, pro veritate iniquitas, pro rectitudine successit calumniandi malignitas; ego me ad æquissimum Judicem Deum, cujus rectitudo justitiæ nec terrore cujusquam poterit averti, nec subtilitate calumniarum caligari, convertam; veritatemque, in terris conculcatam et oppressam, mihi e cælo præstari petam; et quod non poteram a vivis testibus, mutuabo a mortuis; et Petrum Militem, principalem villæ meæ Piotrawin venditorem, quamvis ante triennium ex conditione viventium subtractum, pro clarificanda causæ meæ justitiâ, me post triduum producturum obligo; cessurus ex causa nisi produxero; veritatis testimonium mutuaturus ab inferis, postquam inter vivos, ex pavore nebula humanis sensibus superfusa, deperisset; confidens causam meam, livore depravatam humano, superne et erigi posse et illustrari.

65 Stupentibus cunctis, et stupore ingenti attonitis mentibus, et admirantibus tam audacis animi, vel (ut verius loquar) tam perfectæ fidei virtutem, impossibilitate denique obligationis discussa, res fere apud universos in risum versa est, nec ulla facti hujus deferebatur fides; existimantibus illis, ut erat, Episcopum Stanislaum parum possibilem rem et difficillimam, pro certa et comperta, spondisse: pluribusque cachinnationibus et floccificationibus Episcopum, non secus quam delirum, et mente ac cerebro parum sanum, incessere. Plerique tamen ex illis, magis sensati magisque religiosi, rursus admirari et considerare cœperunt, nec Stanislaum Episcopum pro morum suorum gravitate fallere, aut quidcumque agere leviter consuesse, nec quod implere non posset oblaturum tam solenni stipulatione fuisse. Hærebant itaque, et inter spem metumque consternatos gerentes animos, in quem finem promissio Stanislai Episcopi casura foret, qualis quoque oblationis hujusmodi consummatio fieret, varios inter se cedendo sermones, tertium operiebantur diem. Rex etenim Boleslaus, oblationis impossibilitate pensata, et quo justiore contra Episcopum, conditione non extante, sententiam proferret, inducias, quas Stanislaus Episcopus petierat, in triduum concessit; existimans cadaver Petri Militis, qui, ut præmisimus, jam diem obierat, temporis emenso curriculo, vivificari non posse.

66 Trium dierum, ad statuendum principalem venditorem Petrum Militem, impetratis induciis, Stanislaus Episcopus, cum Clericis et paucis quibusdam laicis, a Concilio digrediens, in Piotrawin se contulit, villam centum passibus vel citra a judicii distantem loco: et triduanum suis omnibus indicens jejunium; ipse quoque sacrificiis, cilicina veste ad carnem indutus, cum Canonicis et Sacerdotibus per diem incumbebat; perniox vero ad altare prostratus, per juges obsecrationes Deum sibi et Ecclesiæ suæ efficiebat, per multos lacrymarum imbres, defensorem: ratus contra impetuosos furores Regis, et ad implendum quod sponderat, non alia tela et præsidia efficaciora: rogans et obsecrans ut converteretur spiritus mortui, et Petrus Miles dudum mor-

tuus, redderetur homo vivens: certissimam quoque gestans spem, divinam virtutem et gratiam, in tam angustiis et (ut communis habebat assertio) desperatis rebus, se et causam suam atque Ecclesiæ suæ, quoquomodo non deserturam: persuadens Clero suo, pavido et vacillanti, non ea modo quæ roganda assumpserant, sed iis majora, si fidem instar grani sinapis habuerint, facile apud clementiam Divinam obtenturos: nutare enim illum viderat propter excellentiam sponsonis.

67 Adveniente tandem die Stanislaus Episcopus, Divina re ex more peracta, præsentem populi et non nullorum militarium multitudinem, quæ ad contemplandum, quibus actionibus uteretur et in quem exitum sponso sua evasura foret, confluerat; ad mausoleum Petri Militis, cum ministrorum sacri Ordinis et turbarum frequentia, processionali Clericorum ordine illum præcedente et subsequente, Pontificali veste amictus accessit. Et primum illud sabulo solvi, et donec ad cadaver Petri Militis triennio putrescens penetratum foret, nudari et aperiri jussit. Quo detecto, cadaver Petri Militis offendit, tabido situ, nervis defluentibus, carne et cute dissoluta, in cineres et pulverem fere redactum: et nisi recentes testes, qui illum sepelierant, qui justa funeri persolverant, affluxissent; nisi nota fuisset omnibus Petri Militis ante triennium celebrata sepultura; nisi singularis illi, et nulli alteri cum illo communis, adaptata fuisset tumba; nemo illic cadaver Petri Militis quiescere recognovisset. Sed omnibus claro testimonio illic Petrum sepultum fuisse declarantibus; Stanislaus Pontifex, cum fiducia elevato ad Deum animo, positus genibus procumbens; orationem ad omnipotentem Dominum, quem jam sibi familiarem et suæ causæ propitiaturum præsenarat, rigato vultu fletibus, defixis in cælum luminibus, hæc verba profudit.

69 Clementissime et misericordissime omnium Deus, Domine Jesu Christe, cui omnia subjiciuntur et vivunt, et cujus virtute cuncta ex nihilo condita subsistunt; qui chirographum letale humani generis aboliturus, de cælo descendens ad terras, Archisynagogi filiam, adolescentem viduæ filium, et quatri-duanum fœtentem Lazarum verbo virtutis tuæ revocasti ad vitam, et credentibus crediturisque in te fidelibus, parem et majorem virtutem te largitarum verbo nunquam variabili spondidisti; aspice de excelso solio gloriæ tuæ, ad preces, gemitus, et fletus supplicum tuorum: et multiplici benignitate tua, quam etiam præstare soles immeritis, concede, ut Petrus Miles, laturus testimonium justitiæ et veritatis, a mortuis consurgat, et verax testis assistat; atque causam Ecclesiæ meæ, quam in tuo nomine defendendam suscepi, revocatus tuæ brachio potentie humana: illustret atque a malignitate vindicet humana: ut promissa tua verificentur in cunctis generationibus et nationibus, et nomen tui magnum et tremendum glorificetur in secula.

70 Cumque ab universo Clero et populorum cœtu responsum esset, Amen; ad tumulum accedens, cadaver Petri Militis contingens, ait: In nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, et in virtute Benedictæ et individuæ Trinitatis, jubeo tibi, Petre, ut consurgas de pulvere, exurgas a mortuis; ferasque veritati, a filiis hominum prostitutæ et desertæ, testimonium: quatenus augeatur fides credentium, et corripatur improba temeritas oppugnantium veritatem. Exaudivit autem Dominus labia sancta, annuens precibus prodeuntibus a lingua immaculata, et confirmavit Stanislai Episcopi obligationem et precem, et operibus illum sibi amabilem et gloriosum ostendit. Nulla dilatio intervenit, nulla mora dissolutum retinuit ad vocem Pontificis, in nomine Domini

D
AUCT. 10.
LONGINO
confortat
Clerum:

cum solenni
processione
ad tumulum
accedit:

jubet detegi
cadaver:

E

indeque post
preces suas,

F

Petrum evocat
in nomine Tri-
nitatis

et Petrum e
sepulcro te-
stem adducere
prountit,

cum risu
adversario-
rum,

cum admira-
tione aliorum,

post triduum
impensum je-
junio

AUCT. JO.
LONGINO

A Domini Jesu Christi jubentis; et spiritus in corpus et ossa rediit, et virtus Divina cinerem in carnem redegit; et redivivum corpus, ex terrena ariditate, membrorum lineamentis compositum succrevit; Petrusque Miles, separata ante triennium mente, animatus, quasi e levissimo somno, corpore ut ante integro consurgens, et ex monumento egrediens, vivus constitit; primusque apud Polonos Stanislai Episcopi Cracoviensis virtutem et sanctitatem, in eam diem latentem, insignivit; et quanti meriti apud Deum extiterit, prior omnium ei testimonium tulit.

e
et resuscitatum dicitur ad altare,

f
dein ad Concilium regnum.

71 Cui vir Deus Stanislaus manum porrigens, stupente astantium multitudine, ac magna vociferatione opera Dei efferens, primum ad Altare Majus, celebrans in eo amplissimas gratiarum actiones; deinde ad Concilium Reginum, multitudine illum frequenti prosequente, chlamyde circum amictum deduxit: sponsonemque suam, non verbo tenus, sed opere monstravit: et tam Regem quam Satrapas suae sponsonis spectatores effecit, quos irrisores pertulerat. Neque Boleslaus Rex in credulitatem resuscitationis Petri, relatione Militum qui circa suscitationem constiterant adduci [potuit], nisi viso Petro Milite: et non satis auribus credens, oculis judicium permisit. Ad quem videndum omnis multitudo, quae ex insigni miraculo stuporem et admirationem induerat, ex papilionibus et stativis, opibus etiam quibuslibet desertis, certatim effusa confluit; incredibili visendi Petri Militis studio excita: et quod potuit in redivivum hominem intuitum omnem defigens, novae visionis novique miraculi perfruebatur voluptate.

ANNOTATA.

a Is est Vistula, Polonis Wixel seu Weissel, cui adjacet in mappis Piotrawin, infra Sandomiriam et Zawichostum, cui olim adscripto, nunc Lublinski inclusa territorio ad dextram ripam fluminis sita.

b Longinus in Historia ad annum 1074 Rege mandante, et suam illis operam praestante.

c Solecz infra villam sive oppidum Piotrawin, ad sinistram ripam Vistulae.

d Longinus lib. 1 Historiae, Krempae, inquit, fons ex paludibus villae Rzeszow, ostia circa oppidum Soliec.

C e MS. et impressum addit et Materiam, quod vel redindat, vel aliis vocibus deficientibus sensum non habet.

f Ibidem in Deum.

CAPUT VII.

Resuscitatus affirmata venditione ad tumultum reducitur: expenditur ipsius miraculi certitudo et exempli utilitas.

Consistens autem Stanislaus Episcopus ad Regis tribunalia, cum teste suo Petro Milite, in hunc modum ad Regem, Militibus corona illum circumstantibus, et ad Proceres verba facit. En, inquit, Principalem venditorem villae Piotrawin Petrum, o Rex, sisto: en adest vivus, non praestigiis, sed virtute Divina; ex mortuis, testimonium laturus veritati, consurgere jussus. Personam suam universis qui adsunt notissimam fore non ambigo, ante triennium vobiscum conversatam. Nemo illum aut spiritum aut phantasma esse existimet, veri et vivi hominis carnem, ossa, visum et quoslibet sensus habentem. Haec est effigies et imago, quod faciliter et in promptu a quolibet addubitante poterit convinci. Hunc ego

Petrus ob-
latus Regi

testem perpetuae venditionis, et evictorem impediti menti mihi per livorem moti, pono.

73 Aliquale post haec in tabernaculo Regis aliorum alios intuentium silentium fuit: famosissimum enim miraculi genus, tam Regi Boleslao quam suis Proceribus, grandem et stuporem et horrorem iniecerat: quo percussi, taciti et elingues, neque proloqui quidquam nec mussitare ausi residebant. Res etenim tam miranda, quam insperata; nec unquam apud Polonos visa, Divina tantummodo administrata ope, cuactos in quandam extasim verterat. Rex quoque et sui Satrapae, admiratione perciti, diu aliquanto tenere silentium. Rupto tandem silentio Petrus Miles in haec prorupit verba. Ego, inquit, ad jussionem Divinam, et ad preces viri beati, Stanislai Cracoviensis Episcopi, suscitatus ab inferis, ad tuum tribunal, o Rex, testis et evictor venio; clara et aperta voce profitens et contestans, villam Piotrawin, quondam patrimonium meum, me viro beato, Stanislao Cracoviensi Episcopo, et suae Ecclesiae, legitimo et perpetuo contractu vendidisse; et argentum, de quo inter me et virum beatum, Stanislauum Episcopum, coavenerat, ad integrum tulisse; et nepotes meos, Petrum, Jacobum et Sulislauum, nihil juris, nihil proprietatis, nihil devolutionis in villagio illo habuisse, ac virum Dei Stanislauum Episcopum per scelus et iniquitatem vexasse.

cum suis
attonito et
senti,

testatur ven-
dicionem a
se factam;

E

74 Ad nepotes deinde suos, Petrum, Jacobum et Sulislauum atque consanguineos reliquos, qui a testificando per terrorem Regis desciverant, conversus; Quis furor, inquit? quis ausus eam in vobis dementiam peperit, ut vos, calumniando, vos, veritatem occulendo; gravi vos utrimque contaminaaretis scelere, et viro Dei imponeretis necessitatem, suo precatu me ab inferis revocandi. Curate itaque facinus vestrum digna poenitentia diluere, priusquam per justitiam Dei in cruciatus terribilissimos, vobis propterea praeparatos, quos vobis a me visos denuntio, recidatis: praedicens insuper utrisque, nisi de his malis quae in Sanctum Dei egerant, dignam poenitentiam et satisfactionem agerent, quod ultra teternum incendium egestatem, ipsi et genus eorum, in praesenti vita nullatenus forent evasuri. Nihil ad ea nepotes et consanguinei Petri Militis respondere ausi, praevagationis suae facinus silentio profitebantur: ab astante vero multitudine murmur inconditum et dissonum consurgens, virum Dei Stanislauum injuste vexationem perpessum fuisse denotans, impetitores ejus probris quatiebat; meruisse illos affirmans, ut poena in calumniatores edita multarentur, documentum praesumptae calumniae futuros.

arguit nepo-
tes et testes,

F

75 Rex interea Boleslaus, spiritu, quem formido incluserat, utcumque resumpto, et clarissimo et evidenti accepto testimonio, miraculi insuper magnitudine admonitus, tum et veritatis et justitiae Stanislai Episcopi ad liquidum conscius, diffinitivam pro Stanislao Episcopo ac sua Cracoviensi Ecclesia, non sine tamen grandi mentis suae amaritudine et molestia, pronuntiat: et quem frustra noverat accusari divino primiva et stupendo miraculo, deinde humano judicio ingemiscebat absolvi. Nec causam Pontificis, quam instruxerat perdere, audebat condemnare; auctoritatis Pontificalis deterritus pondere, et rari magnificique prodigii percussus virtute, ac ipsum in praefatae villae Piotrawin, summo tam suo quam omnium aliorum assidentium consensu et judicatu, reponere jubet possessionem, quae Ecclesiae Cracoviensi etiam in hunc diem proprietate perdurat. Impetebatur autem Petrus Miles plurimorum, sibi magis dum viveret familiaritate aut necessitate aliqua conjunctorum, quaestiuiculis et interrogationibus: ad quas parco et castigato sermone, et

Villam a Rege
adjudicatur
Stanislao.

non

A non nisi permissu viri Dei Stanislai, respondebat; injussu vero illius respondebat sibi fas non esse quidquam referre: atque sub hoc modo variarum quæstionum nodos, vel dicendo quæ in rem erant, vel tacendo, absolvit.

Hic resuscitatum reducit ad tumulum,

76 Ventilato in hunc, quem præmisimus, modum iudicio et victoria de actoribus per gloriosum testimonium Petri Militis relata, Stanislaus Cracoviensis Episcopus, vir sacerrimus, in Piotrawin a tribunalibus redit; et comitante illum omnium Polonorum, quæ ad iudicia expedienda convenerat, multitudine (ita ut etiam nepotes Petri Militis, Petrus, Jacobus et Sulislaus, ceteri quoque illorum adjuutores, qui Episcopum Stanislauum pro villæ Piotrawin proprietate impelierant, ex accusatoribus veneratores effecti, sequerentur, et Rex pene solus in tabernaculo desertus remaneret) testem suum et evictorem Petrum Militem, ad ecclesiam S. Thomæ in Piotrawin, terræ illum redditurus et inferis, reducit; quem priusquam ad sepulcri sui locum faceret reingressum, hujuscemodi convenit sermone: Vis, inquit, Petre, spatium hujus terrenæ vitæ in aliquot annos prolatandæ, aut aliquod aliud munus tibi gratum a Domino meo Jesu Christo, precibus meis conferri? Cui Miles, Non hanc, inquit, vitam, quam morti magis quam vitæ [similem] me, qui utramque expertus sum, convenit æstimare, Pater sancte; sed eam, in qua beati felicesque visione Benedictæ Trinitatis fruuntur, omni conatu expetere. Quamobrem pernite me, quæso, inferos repetere, apud quos, etsi justissima lege Dei, pro expiandis reatibus meis triennio jam acto meritis cruciatus pertulerim, linquere tamen illos et pœnis subduci deputatis, atque in consortium cœlicolarum non post longum tempus transvehi propitiatione me spero Divina: unum supplicatu tuaque intercessione mihi præstari deosco, ut tempus absterisionis et purgatorii, qualecumque et quantumcumque illud est, aut in totum tuo precatu submoveas, aut si id Divina justitia et mea scelera vetant, rescissius efficias; gratissimum munus in alterius impetratione, quamvis primum gratius foret, mihi præstiturus.

non cupientem in vita manere,

B 77 Annuente Stanislao votis suis, et se pro illius liberatione obsecrationes, hostias, et libamina oblaturum jugi et fidei sacrificio pullicente; reintravit Petrus Miles sepulcrum. Quo loco animam corpore exhalante, Stanislaus Episcopus, cum Clero et populo ei adsistente, psalmis et orationibus ex traditione Catholica devotissime super commendatione animæ persolutis; tumulum Petri Militis, jacto sabulo, ex more composuit: qui apud nos in diem hodiernum, administrandæ justitiæ, et omni passioni et favori universæque actioni mortali præferendæ, sempiternus custos perseverat. In eo siquidem, tam rarissimo quam stupendo miraculo cognitum est, quantum favorem Deus fidei religionis suæ tribuat, et quantum probatur justa amare, et prava execrari iudicia; dum triennem mortuum, ad referendum utriusque stipendia [meritorum] imperavit consurgere: quatenus ex mortuis vivi discerent, quantam debeant causis justis, ne calumniatum iri eas contingat, providentiam et cautelam adhibere. Dexterâ siquidem Domini celeberrimam tunc ostendit virtutem, et sui favoris accommodavit auxilium in re grandi et difficili, a qua humanam credulitatem videbat abhorreere; clarificans et futuræ resurrectionis articulum, et ejusdem resurrectionis ostendens virorem, et conterens ambitionem fortis suo nomini dicatæ impetitorum. Illustrata insuper est eo ipso prodigio nostræ Christianæ religionis, nostræ justitiæ, nostri cultus atque fidei purissima credulitas; et per partialem unius individui ex mortuis resurrectionem, futuræ

sed a pœnis purgatorii liberari,

C utili ad multa exemplo,

nostræ resurrectionis, quam fide credula profiteamur, præmonstrata sunt trophæa, et Catholica veritas effectu visibili prægustata.

78 Quæ autem de resuscitatione trienniali Petri Militis a me narrantur, non in obscuro gesta sunt, sed in publico, sed in propatulo, et in magnæ multitudinis, tam Ecclesiasticorum quam secularium, qui hæc nobis tradiderunt, virorum conspectu; testibus etiam solennibus et omni exceptione majoribus, dum viri sancti Canonizationis tractaretur negotium, apud examinatores explanata; universaque Polonica Ecclesia huic adstipulatur veritati. Adstipulantur loca, in quibus et resuscitatio Petri Militis et iudicium Regium agebantur: quæ usque in hæc tempora, velut magnitudinem miraculi testantia, multum venerationis retinent, et frequenti populorum celebrantur concursu: quorum alterum beatæ memoriæ Zbigniens Cardinalis et Episcopus Cracoviensis muro coctili, alterum fabrica lignea, super ædificatis pulcherrimis ecclesiis, insignivit. Adstipulatur et Petri Militis sepulcrum, cui Cardinalis ipse ex simili muro capellam superimposuit. Adstipulatur et Catholica Ecclesia, quæ in generali a Basiliensi Concilio, contra quartum Hussitarum hæreseos articulum, de temporalitate bonorum ab Ecclesia rescindenda disputans, vivificationem et resuscitationem hujusmodi insigniter commemorat; eoque inter alia ut maximo usa argumento, quod B. Stanislaus Episcopus Cracoviensis, occupationem villagii Ecclesiastici prohibiturus, triennem mortuum resuscitatum duxit in testem, dogma illud pestiferum cum suis jugulavit assertoribus.

D
AUGT. JO.
LONGINO

cujus veritas eluxit ex testibus,

locis 3 postea honoratis,

ex approbatione Ecclesiæ.

a

E

79 Ex eo autem tempore et deinceps beati viri Stanislai nomen magnæ virtutis, non apud Polonos solum, sed et in vicinis regionibus haberi coeptum est; et veri Apostolici Seminis, ut erat, germen ab universis reputari; Deique omnipotentis clementia, ex suo opere, in grandem admirationem verti, qui tanto miraculo, nulli alteri mortalium concessio, Stanislauum Episcopum voluit esse conspicuum. Erat enim in ore omnium ac sermone Stanislai, summas in eum laudes accumulantium, qui validum vitæ et dogmatis sui per resuscitationem Petri acceperant argumentum; neque alius nobilior, neque celebrior inter Pontifices illo censebatur: nemoque ex gravibus et eruditis viris erat, qui magnitudinem et calorem fidei, quæ in Stanislao tunc proluxit, magna laude non extulerit, qui illum assiduis sermonibus non celebraverit: adeo ut magno domi forisque habitus præconio, vere vir sanctus, vere Apostolicus, vere Divinus, vere in sermone juxta atque opere potens, putaretur? Quid enim pro illo tempore apud Polonicam Ecclesiam mirabilius, quid sublimius, quid insignius, quid magnificentius Stanislao Cracoviensi Episcopo? qui hominem, triennium ante resolutum, tabe confectum, in cineres redactum, quod mortalium pectora non solum non credere, sed nec suspicari poterant, conditionis quodammodo suæ oblitus, se in testem producturum astruxit: ea nimirum fretus fide, quasi in potestate sua et arbitrio vita et mors consistent; et crederet se perficere per fidem, quod homines nullatenus assensuros sciebat per credulitatem: cui penetrabiles fuerunt inferi, claustra Acherontica pervia, qui quantæ fuerit sublimitatis, quantæ innocentiae, quanti meriti, tum primum, quamvis diu in sua simplicitate et humilitate latebat, ostendit. Plurima insuper alia per illum miracula constat operatum Deum, subjiciendo illi dæmones et variarum passionum condonando sanitates.

Auctum insigniter Stanislai nomen hoc miraculo,

F

quod censeri debet factum

80 Solet autem a nonnullis modernis, fidem fluxam et ambiguum habentibus, et qui discredunt omnia in virtute Dei possibile esse credentibus, mi-

non tam boni temporalis servandi causa

ACT. JO.
LONGINO

A raculi, a beato viro Stanislao in Petri Militis triennio in funere jacentis resuscitatione editi, magnitudo in dubium revocari: ad quam vacillationem ex diuturnitate moventur temporis et raritate exempli, cum nullus vel saltem rarus Sanctorum, legatur tam inveterati temporis mortuo vitam dedisse: et causa propter quam tam mirandi prodigii concederetur effectus, minus ardua et sufficiens, et quæ cum fidei causis (quas illustrare insolitis dignatur Divinitas miraculis) nihil habeat commune, sed ad temporalium conservationem pertinere videatur. Verum facile hæ eorum oppositiones refelli, frangi, et sicari possunt. Non enim propter unius villæ (ut hi letargico sensu garrere non verentur) præservationem; sed in magnum fidei sanctæ et religionis orthodoxæ, quam Polonorum gens, Ruthenorum et Barbarorum artibus septennio imbuta, fastidire et ostentui habere cœperat, augmentum et robur sempiternum: ut Poloni, qui numquam in se et majoribus signa viderant, in semel cœpta fide, viso tanto miraculo, in suam etiam posteritatem viridi semper memoria traducendo [confirmarentur. Nam] Divina propitiatio, præsentis et futuræ eorum imbecillitati, ne in aliquas superstitiones, hæreses et schismata laberentur, benigna providentia consulens, creditur stupendum et insolitum miraculum beato viro Stanislao (quem in vita et post mortem æque magnis insignem universo orbi demonstrare disponebat) quasi quemdam suæ futuræ glorificationis arrhabonem concessisse. Sed nec diuturnitas temporis triennalis et miraculi, ut aiunt, sine exemplo patrati, eos potest movere magnitudo. Deus quippe noster et Dominus Jesus Christus, qui primus ad immortalitatem corpus suum excitavit, resurrectionis hominum in *b* communi exemplum tribuit; apud quem nihil interest, nuncne vel in die novissimo totum corpus hominis, per elementa diffusum aut disseminatum, non uni amplius aliquid, sed in mensuram suam resurgat.

quam in
augmentum
fidei

et specimen
generalis re-
surrectionis.

b

Idem aliis
exemplis
confirmatur.

c

81 Ad quam cunctationem, vel verius incredulitatem, jugulandam amputandamque, duo similia exhibebimus miracula: quæ sane ingrati et increduli cujuslibet perfidiam solvere possunt, adinoneque, corpora lapsa et in morte resoluta resurgere. Imperator Romanus Trajanus, Gentilis ipse et barbarus, sanguinis insuper Christiani effusor, fideique Catholicæ et Religionis nostræ persecutor acerrimus et hostis, ad Beatissimi Gregorii *c* Papæ Romani preces, propter unius virtutis insigne, videlicet justitiæ contra filium ipsius Trajani querulanti viduæ administrationem, non post triennium solum, sed annis plusquam quadringentis mortuus, [cujus] corpus quoque per singula membra putrefactum, et usque ad pulverem, sola lingua excepta, redactum [erat], legitur suscitatus.

d

82 Caput insuper humanum integrum, ut Petrus *d* de Palude scribit, Viennæ Galliarum Civitate a fodientibus altius [subtus] terram repertum, quoniam in qualibet parte nervis et ossibus nudatum, labia tamen retinebant carnea et rubra, mysterium lataus habere creditum, ad Episcopum loci perlatum, et ejusnam caput foret, quave causa in omnibus locis et cuti et carne spoliatum labia tantummodo carnea et punicea retineret, per Episcopum adjuratum; se esse et fuisse unius Sarraceni, in fide Pseudo-Mahumeti mortui, caput respondit; et quoniam in gente sua dum viveret, judicis officio fungeretur, numquam quoque de labiis suis iniquum judicium prodidisset, carnem roseam in labiis, Divina miseratio, cui semper justitiæ cultus fuit placidissimum obsequium, quoadusque in nomine sanctæ benedictæque Trinitatis baptizaretur, donavit retinere. Quo audito Viennensis Episcopus, aquam

afferri jubens, caput Sarraceni, taliter Divina propitiatione loquentis, in Patris et Filii et Spiritus sancti nomine baptizavit, e vestigioque baptismo percepto in cineres una cum labiis, ut sermonibus sui evidens proveniret efficacia, solutum est.

83 Ex quibus et pluribus *e* aliis vulgata experientia compertum est, quod diligentibus Deum singula pervia sunt, singula facillima, nullumque miraculum nullumque beneficium virtute Divina præstandum putari debet incredulum. Sed quid mirum et incredibile apud fidelium mentes censi debet, si resurrectionem, quam in se Redemptor noster ostendit; in Petro quoque Milite post triennium monstravit, in genere humano illam universaliter in fine seculi (quod credula fide didicimus, et firmissime credimus) monstraturus? Neque enim Deus, qui transiturus ad Patrem potestatem majora signa, quam quæ ipse egerat, sequacibus suis operandi contradidit, aut fidei virtutem in Pontificis pectore vigentem negligere voluit, aut justitiam a calumnia pessumdari tulit.

ANNOTATA.

a Captum Concilium Basileense 19 Julii anno 1431, et aliquot annis duravit. *E*

b Impressum et MS. resurrectionis Domini in commune esse tribuit.

c Acta duplicia S. Gregorii illustravimus ad diem 12 Martii, et in utrisque agit de Trajano, sed aliter atque in hoc loco. Consule caput 5 prioris Vitæ et nostras ad illud annotationes. Fuit autem hic aliqua transpositione verborum restituendus sensus, alias intricatissimus.

d Petrus de Palude, Ordinis Patrum Prædicatorum, floruit circa annum 1320, et plures libros scripsit, quos indicat Antonius Senensis in bibliotheca, quorum varios habemus: sed re absque certis circumstantiis temporis et libri singularis indicata, difficile est eruere ulteriorem scientiam.

e Alia certo plura, testatiora certioraque, quam sunt ista, suscitatorum mortuorum exempla licebit in Sanctorum Vitis, hoc opere collectis et colligendis, legere. Eandem autem de Petro suscitato historiam narrant, Matthias de Michovia lib. 2 Rerum Polonicarum cap. 19, Martinus Cromerus lib. 4, et passim alii.

CAPUT VIII.

F

Regia scelera pessime multiplicata admonitione iterata corripit Stanislaus.

Quieverat post tempore aliquanto Regius contra Stanislaum furor: Rex quippe magnitudinis miraculi, a viro beato in resuscitatione Petri Militis ostensi, deterritus; et ferociam et choleram, dudum adversus Episcopum conceptam, coactus est deponere, nec in virum Dei meditari extrema sinebatur. Verum hostis humani generis, pacis æmulus, zizanix seminator, quietem Regni Polonici et statum ejus quassaturus, nova commenta turbationum conflavit. Siquidem tempore procedente, cum Boleslaus Rex contra Wschewoldum Kijoviensem Principem et ceteros Russiæ Duces arma *a* sumpsisset, et post res feliciter et victorose ab eo in Russia gestas, metropolim Russiæ *b* Kijoviam cum universis copiis adiisset, atque illic in omni rerum abundantia (Ruthenorum siquidem Duces et Procures officiis certando tam obsequia quam munera intenderant) *c* bibernasset; militari disciplina sensim labante, postquam ab externis feriatum foret præliis, in animo quoque Regis maxima rerum commutatio incessit, quæ illi et militibus pestiferum luxum infudit. Universus enim

CAP. XIX

a

b

dum post
subactam
Kijoviam,

c

Polonorum

cum suis Proceribus
 A Polonorum exercitus in varias voluptates, libidines et vitia solutus, scortis, comessionibus, unguentis et balneis invacabat; omnesque status et ordines facinus luxu et intemperantiæ pervaserat. vitiis quoque Ruthenorum victor Polonorum exercitus capi se et vinci sinebat. Neque luxuriæ blandum malum mediocres et infimos, sed et ipsos quoque Proceres Polonorum primores comprehenderat; nam et ipsi quoque, *d* formositate mulierum regionis illius capti, etiam earum consuetudine detinebantur.

libidini indulget Rex lubricus:
 85 Rex insuper Polonorum Boleslaus, illecebratus ex prioribus adulteriis, super omnia mala quæ egerat, ad tantæ dissolutionis veniens cumulum, affluere deliciis, et in lascivias, non permissas tantum, sed et prohibitas solvi, et Sodomorum Gomorræorumque genti configurari cœpit; atque in abominandum perditionis gurgitem se immergens, et fœdissimum vitium, cum jumentis, quasi permissæ voluptates parum illi sufficerent, miscbatur. Et cum antea petulanter ageret in occulto, abominandum luxum suum, laxatis habenis impudentiæ, publicare non erubuit in aperto. Satius itaque fuerat neque victoriam de Ruthenis tolisse, neque illorum regiones subjugasse, quam a vitiis eorum, quos armis vicerat, victum esse.

ob nuntiatam uxorum et filiarum incontinentiam,
 B Non tulit autem ultor omnium scelerum Dens Boleslai Regis et sui exercitus prævaricationes et impietates: sed justissima vicissitudine animadversionem suam pro illis immisit, bellandique secundos successus, domestica interpellavit seditio. Conjuges namque, sorores, et filię Procerum et militum Poloniæ, audientes maritos suos in consuetudinem Ruthenicarum mulierum prolapsos esse, alios diem obiisse, alios in conflictibus desideratos fuisse; longa insuper expectatione eorum fessæ, pellicatus crimen altero crimine ultoræ, omni reverentia matrimoniali abjecta, propriis servis conjugalem pudicitiam prostituunt, et perinde ac si mariti eorum irredituri forent, ipsis nubunt; et majorum ornamenta, fortunas et opes in illos conferunt: ceterarumque mulierum pudicitia persuasionem et violentia expugnabatur. Id malum dum frequenti nuntio apud aures exercitus Polonici percrebuisset; magnus illico dolor in pectoribus exortus singulorum, primum in fremitum et indignationem, deinde in quamdam furiam illos vertit. Non secus etenim quam lymphatici, per tabernacula ad alterutrum discurrentes, suas calamitates acerbitate ingenti querebantur, adeuntesque Regem missionem precabantur; denuntiantes se rupturos imperium, ni sibi acquietum foret. Manabat opinio quovis major relatu, et a perterritis sollicitisque omnia credebantur quæ timebantur. Serpebat quoque assidue dolor et indignatio Militum, quoniam tristibus nuntiis rumor, supra verum singula extollens, quotidie gravius aliquid adfingebat. Itaque nulla militari disciplina poterant, sed nec castigatione Ducum in castris contineri: sed injussu Regis, eo in hostili terra deserto, major pars exercitus in propria concito gradu defluxit; et partim arte et ingenio, partim vi aperta servos et adulteros opprimens, de illis supplicia accepit; quasdam etiam feminas capite dannavit.

major pars exercitus diffuit;
 C Truculentior post hæc furor Boleslai Regis, habitu novæ fortunæ et novi quod in Russia ingenii quæsierat coortus, nihil pensi, nihil habens moderati, et in milites et in feminas sævire cœpit, quod se deserto milites ab eo diffugerant; asperisque moribus superbiam et crudelitatem non ferendam conjunxit. Unde, non secus quam in transfugas, in illos animadvertit; et nonnullos, qui transfugiendi principium fecerant, capite plectit; alios in carcerem trudit, aliorum bona publicat. Mulieres, quibus

sævit ille in fugitivos,
Itemque in mulieres,
 miserati mariti peperceraut, singulari crudelitatis genere muletat: quibus, abjecto fœtu servili, catellos ad papillas, stupra servilia ultum iri satagens, applicat; indignas eas aiens lactare prolem humanam, sed caninam, quæ humanitatis oblitæ illicitos concubitus legitimis prætulerant. Nec juvenili parcens et infanti ætati, crudeliter et absque miserationis pietate rem exequèbatur. In suos denique quam in hostes factus perniciosior, conditionem matronalem nova et plusquam inhumana pœnæ adinventionedeturpans, inexorabilem se matronalis errati et violatæ pudicitæ acrem punitorem præstabat. Nec in una tantum ora, sed per omne Regnum diligenti nequitia, quæ Regis truculentia excogitaverat, gerebantur.

D
 AUCT. JO:
 LONGINO
et Infantes,
per totum regnum,
 88 Hæc cum per se detestabilia forent, omnibus tamen detestandis actionibus nihil detestabilius geri poterat, nisi quod Boleslaus Poloniæ Rex usurpatum in Russia brutalem contra naturam usum auxisse, non remisisse videbatur. quem præsentis et transactæ fortunæ inflatum tumore, justitiæ et rectitudinis ceperat oblivio; lætisque et ad voluntatem suam fluentibus rebus modum non interponenti [animo nequaquam occurrebat, se] majus et perniciosius periculum a teterrimo Sodomæ vitio, quam a circumvicinis hostibus habiturum; qui suam horridam et olidissimam libidinem in brutorum amorem examplabat, animum a bellicis artibus ad sordida quæque et nefanda traducens: majoremque ex tunc habere cœpit voluptatis rationem, quam honestatis aut virtutis.

E
 89 Postquam itaque Boleslaus Rex Polonorum, cupiditates suas palam solvens, naturæ lege contempta, in illicitæ libidinis vias et passiones miserabiliter prorumpens, egregia facinora sua in vetitam lasciviam superbiamque non ferendam vertisset; Pontifici Cracoviensi Stanislao, jam dudum, ob vitæ integritatem candide, virtuose et innocenter traductam, in cœlestem et divinum transformato viram, ampliandæ et sanctitatis et promerendæ martyrii Laureolæ seges et materia præbita: quatenus per prælium cum Rege ineundum, et cruciatus ab eo inferendos, perinile atque aurum in fornace ventilandus, probaretur. Qui virtutum suarum aromata odore gratissimo, non in ea tantummodo cui præfuerat diæresi, sed in universa Polonica Ecclesia, et per loca plurima jamjamque diffuderat. Singula autem quæ in Regis Boleslai reprehensionem administranda erant maturato perfecturus opere; Gneznensi Metropolitano Petro primas reprehensionis partes in Regem relinquebat.

F
 90 Verum Regiæ tyrannidi atque in dies serpenti truculentie, ex omnibus Polonicis Pontificibus, qui tunc numero novem fuere, refragatus est nullus; aliquantotempore tempore, Archiepiscopali dignitati deferens, a Rege corrigendo abstinendum duxit. Dum vero vidisset illum segni indulgentia et metu Regia dissimulare facinora, Regem vero turpissimis voluptatibus magis magisque inservire: reprehensionis officium per negligentiam Antistitis Gneznensis Petri ad se devolutum intelligens, non amplius tolerandum putavit; sed gregis et sui et ceterarum Ecclesiarum Polonicarum incommoditates strenuus Pastor exclusurus, consurrexit, et virum se per omnia Apostolicum egit. Veritus ne Divinæ justitiæ, si diutius dissimularet Regia facinora et populorum oppressiones, in se sententiam exciperet; et si in defendenda religione et veritate, in liberando oppresso, in tollendu obscœnissimo scelere, [remissius ageret,] et desertorem se constitueret et proditorem, totius regni partes ipsius decretis sciens turbatas. Præcelsum quidem et arduum illud periculisque interlitum reprehensionis iter, a debili animo et fide clauda

D
 AUCT. JO:
 LONGINO

et Infantes,

per totum regnum,

ipse brutali libidine detestandus,

E

S. Stanislau, Archiepiscopo, correctionem non adhibente,

F

officium istud sibi incumbere intelligens,

adiri

AUCT. JO.
LONGINO

A adiri non poterat; magnaue, sublimi, et robusta res illa indigebat anima: novitenim Conditor noster quando persecutionis procellam consurgere permit-
tat; et juxta ineffabilem suæ benignitatis provi-
dentiam, sub eodem tempore Stanislaum Pontificem
et oriri et in sede Pontificali Cracoviensi præsidere
disposuit, pro defensione imbecillium animose certa-
turum.

Regem in dies
ad pejora pro-
labentem

91 Jam quidem Boleslaus Rex, relegata a se æqui-
tate, justitia, clementia, atque pudore, corruptæ
viæ tramitem incedens, singulis statibus se onerosum
præstiterat; opprimens divites, pauperes concul-
cans, humilians nobiles, et aggravans populares,
frequentes subvectiones exigens, et tributa gravia
imponens, bonaque colonorum et fruges superba
jactantia aut corripuens aut depascens. In id quoque
vanitatis atque dementiae pervenerat, ut se adeun-
tibus responsa, non nisi per nuntios et interpretes,
daret. Ita debacchabatur in tyrannidem, ut speciem
quidem Religionis Christianæ servare videretur.
Dedignatur jam de simplicibus cogitare transgressio-
nibus, grandia quæque et in Deum et homines
molitur. In quamdam quoque desperationem et con-
temptum veniens, et quasi se ex integro præcipitio
tradens, nulli se inferiorem in flagitiis patiebatur,
B pravisque cupidinibus ad perniciosam libidinem de-
fluebat pessumdatum Oculis mentis et corporis in
nefarias libidinis velitæ turpitudines defigens, per-
niciosus vexabatur affectibus. Secundis effrænatus
rebus, naturæ, dignitatis, et excellentiæ suæ oblitus,
ad irroganda supplicia vehemens et præceps esse
cøperat, ut plerisque inaudito mulctaret exitio. Inter
ipsa autem crudelitatis Regiæ facinora, nulla erat
muliebris infirmitatis miseratio, nullus teneræ et
infantis ætatis respectus: sed sæva et assidua, per-
lictores et Præfectos a Rege constitutos, in puerperas
et lactantes executionis decreta edebantur; ex
quibus omnibus numerus ærumnas suas apud Sta-
nislaum Episcopum deponentium, et ipsum pro sua
salute interpellantium, multiplicabatur.

nec ullum
modum
flagitii
ponentem,ex boni publici
ac privati zelo

C 92 Stanislaus itaque Cracoviensis Episcopus, im-
pietatem Regiam videns in divinam et humanam
grassari offensam; et per campos mortales, et per
itinera, sibi et regno perniciem et labem perpetuam
allatura, Regem discurrere; tantam videns assidue
malorum labem tanta quotidie flagitia cumulari, sic
omnia confusa, sic omnia resoluta, ut tabo pessimo
viderentur languidata, regios insuper motus et fa-
ctiones ad majora sensim progressos et progressuros
fore; considerans insuper in reprehendendo Rege,
in libertate Ecclesiastica, in jure divino et humano
defendendo, Comitum se habere neminem; ad Re-
gem personaliter, purus et fervens Regiæ salutis
amator, non minore spiritu iterum accedit; et ex-
hortatione primum illum benigna, deinde reprehen-
sione increpat mansueta; animum Regium, ex
fortuna et rerum licentia lumentem, simplici repre-
hensione et placida sperans se sanaturum, obsecrans
et obtestans, ut obscœnissimam venerem, naturæ
hostem relinqueret; ut tam terribilem facinore se de
cetero non contaminaret; ut motus suos clementiæ
virtutem moderaretur et prosterneret; ut matronarum
execrandam contumeliam et catulorum lactationem,
contra jus fasque impositam, rescinderet: ut tribu-
torum impositionem et subvectionum exactionem
dissolveret; ut in subditos mansuetudinem potius
exerceret, quam iram; ut Dei leges et naturæ pari-
ter jura non temeraret; ut male conceptum retra-
ctaret decretum, ut substantias, quas pervim abstu-
lerat, reformaret universis; et ne se cœlestibus, in
se supra modum fluentibus, beneficiis demonstraret
ingratum.

benigne pri-
mum monet;

93 His et pluribus aliis ab Episcopo Stanislao,

clementi et mitissimo alloquio, Boleslaus Rex nobi-
liter commonitus, obstinata primum contentione
suam de catulis institutionem defendit; asserens
prostitutionem conjugalem, non ea tantummodo quæ
inferebatur pœna, sed sæviori et rigidiore mulctan-
dam fore, et se tramitem punitiois non excessisse.
Verum Stanislao Episcopo replicante, et punitioem
Regiam crudelitatem barbaricam continere disse-
rente, et ni submoveatur nullo pacto se eam tolera-
tarum confirmante; atque frequentius ostendente
quantum Regis flagitia divinam exacerbent Majesta-
tem; mox in bilem immensam, ut se habet Regum
conditio, agi cœpit; fastuque Regio atque ita exasper-
atus, sanæ mentis inops, salubria atque meliora
sentire non potuit. Reprehensionibus siquidem tam
rigidis admoneri insuetus, indignior sibi Antistitis
oratio visa est, quam per Regias excipi deberet au-
res; veritati quoque audiendæ insolens, vitiiis tan-
tum suis et voluptatibus favens et erga bona sua,
erga regnum, erga rempublicam parum cautus, pa-
rum providus; ita, furore, vehementia, atque su-
perbia, pessimis consultoribus utebatur. Multa tunc
quoque, et suæ Regiæ et Pontificali dignitatis obli-
tus, in Stanislaum Episcopum ore procaci effudit
improperia et maledicta; plura effusus, nisi Sta-
nislaus Episcopus, miram de se spirans mansuetu-
dinem et patientiam, furoris ejus aculeos hebetasset,
cedens sæpe numero regio tam livori quam furori,
sperans se facile superbam et accensam mentem
sua humilitate et modestia sanaturum.

D
tum durius
increpatsurdum ad
omnia

E

94 In deterius deinde assidue processit res, cœ-
cisque ausibus in exitialia abrupta grassabatur Re-
gis impietas, et regiæ omnes actiones aut in am-
pliolem tyrannidem versæ, aut in turpitudines abo-
minandas appulsæ. Passionumque suarum alligatus
vinetusque ferebatur infelicitate; nihilque pudoris,
nihil pœnitentiæ admonitus capiebat, variis alligans
animam vinculis, et undique illi congregans nubes
corporalium voluptatum. Nempe in iram proclivis
ac libidinem, fœdis voluptatibus dederat manus:
et magnitudo ut reor rerum, et earum ad potiores
quasque felicitates conversio, occasionem præstitit
et subministravit causam, quod Rex ad tam impias
et scelestas actiones conversus est, sive mortifero
ex luxu inductus, sive ingenio, sive fato maligno, a
summo ad infimum velocius quam ascenderat relap-
surus.

et prosperis
infatum,

F 95 Videns siquidem Boleslaus Rex, non statim
se pro suis facinoribus a Deo misericordiæ percelli,
sed suarum prævaricationum multiplicium differri
ultionem; recrudescere amplius induratus, et se
non sentiens mortuum, in perniciem suam et Regni,
fœdissimis in Deum et homines prævaricationibus,
grassabatur. Nihil pro salute et honestate sua pensi,
nihil justis aut legitimi habere; sed omnium statuum
officia et Ordines confundere, humanitatem et cle-
mentiam in tyrannidem vertere, et spurcitiis Sodo-
miticis indulgere; constabatque virtutem, in prin-
cipio regnandi ostensam, simulaticiam et non veram
fuisse, tectaque vitia, diu latere non potuisse. In
tanta siquidem flagitiorum et scelerum fœce, in tanto
impuritate cœno versabatur; tanta quoque illum
status, officii, et dignitatis cepit oblivio; ut jumen-
tum cui se miscere insueverat, pannis sericeis cete-
risque purpuratis ornamentis vestiret; et de sævitia,
qua lac humanum canibus, prole tenera abjecta, su-
gendum præbuerat; qua tributis et subvectionibus
divites juxta ac pauperes gravaverat, nihil remitte-
ret. Nec satietas, neque consilium, nec reprehensio,
nec metus modum ullum aut finem tot tantisque
malis impositura videbatur. Contumeliam quoque
Divinitati facturus id agebat, ut patratis sceleribus
nova adjiceret, et pro pessimis pejora auderet: app-
parebatque

seque in
deteriora
devolventem.

A parebatque nullum sub sole fœdiorem tramitem posse Polonis et eorum regioni contingere, Rege eorum teterrimo facinore, ipsis vero asperrimo gravamine involutis.

*Quare com-
motus vehe-
mentius,*

96 Episcopus itaque Cracoviensis Stanislaus, docte virtutum celebris et fidei merito insignis; etsi in omni sua vita, quam in eam diem omni laude cumulatam produxerat, tam religiosissime quam scrupulose, Deum omnipotentem ejusque legem coluerit; impietate tamen Regis conspecta, et sub oppressionis fœcæ regnum Polonicum videns detrusum, pietati et fidei suæ calcari adjecit: eaque conditione se in Cracoviensem Pontificatum provisione superna evectorum ratus, ut primum omnes acerbitates, deinde omnes cruciatus, ipsam denique crudelissimam mortem, pro Dei sui lege et populi sibi commissi salute perferret, sua passione suoque felici cruore plebem Polonicam in libertatem et salutem vindicaturus: tot tantisque Regiis flagitiis obviam ire parat. Regias itaque prævaricationes et vitia animadvertens grassari in Deum; et statum decusque regni Polonici, per illa labefactum iri; Apostolici viri opus et fidem præstitit, et libera contumacia, altoque et invicto animo ad extremum usus, aliis per metum diffugientibus, pro justitia et veritate sua stare decrevit: nullumque trepidationis signum præseferens, quin etiam vultum lætificum ostendens, ad Regem obstinatum in auctoritate libera increpationis progressus, magna tunc Militum ac Procerum stipatum caterva, novo reprehensionis genere in illum usurus accecit; et Pontifice digna constantia magnifice concionatur apud Regem; salvationisque suæ cupidus, non pœnæ, plenus religioso pietatis affectu, illum hujuscemodi convenit alloqui.

*Iterum ad
Regem ac-
cedit:*

B

97 Quamvis, inquit, noverim te, o Rex, saluberrima mea monita, tibi pridem a me prona caritate ingesta, obturata audisse aure; et gravi oneratum ira, gravibus etiam me contumeliis et impropriis insectasse; omnium tamen illorum facile oblitus, et salutis atque honestatis tuæ caritate, officii quoque mei debito incensus; ad te iterum venio, videns sciensque te in passiones desideriorum demersum, scelerum magnitudinem aggravasse: maloque tibi meam reprehensionem displicere, quam veritatis et justitiæ causam deserere. Tu quidem, Rex, antiqui hostis concitatus virulentia, naturæ ordine transmutato et perverso, naturæ quoque indulgentiæ præterita, brutis quæ sua tempora et jura custodiunt, immundiorum te præstitisti; quibus te præfert enormitas excessus in reatu (feræ enim hunc informem ignorant luxum) gloriam Regiam confusionis dedecorans opprobrio, et gentis Polonicæ inficiens nobilitatem.

*Inrepans
libidinem
ejus brutitatem,*

C

98 Tu prostituta justitia, per quam a misericorde omnium Patre Deo noveras te pro omni tempore regimini in prosperis dirigi et in benedictionibus ampliari, inaudito et inusitato apud secula sævitæ genere, feminas puerperas canibus sugendas præbes; humanæque sortis tenorem et redemptione Jesu Christi nobilitatæ decus per caninos morsus contaminans, dignitatem humanam confundere atque viliorum bestiis reddere conaris. Tu opibus et introitibus Regiis inutiliter in usus profanos distractis, alienis fundis injicis avaras manus. Tu subjectorum lacrymis et ærumnis non moveris. Tu eorum substantias devoras, et per frequentes subvectiones fortunas quasque et suppellectilem demoliris; abjectoque prævaricationis metu pravæ te spei, quasi hæc scelera facile tibi debeant ignosci, laqueis irretitis, Divinæ ultionis pœnas, quæ te propter hoc manent, putans posse convelli. Quousque fœdas animam tuam, et præcipitas eam in interitum suum? claudens tibi immanitate transgressionum portam

*sævitiem
in mulieres,*

rapacitatem,

impietatem:

regni cœlestis; ex quibus omnibus, quam profanus et impius in Religionem Divinam extiteris, tu ipse considera. Ferales sunt hi ausus, non Regii; barbari mores, non Christiani: et tibi et Regno tuo, nisi illos correxeris, dispendium et ruinam allaturi.

D
AUGT. JO.
LONGINO

99 Noli te solum putare Regem, sed hominem; noli tantummodo contemplari solium tuum et imperium, vix in crastinum velut putrem fumum duraturum, sed naturam quoque et conditinnem mortalitatis tuæ considera. Ejusdem enim naturæ, ejusdem et conditionis, qualem et ipse retines, scito te hominibus imperare: qui sorte mortalitatis a quocumque rusticano homine non differs: qui, etsi singularitate præstas culminis, aequalitatem tamen attende conditionis. Desine imaginem Dei atque plasma tuis detestandis jussionibus crudeliter atque sævissime impetere: irritas enim Creatorem, dum illius execrabili exemplo attingis imaginem, ad parem severitatem obstricturus cœli Dominum contra te, quia ipse nunc præcellis pariles et conservos. Nec ideo illum existimes a te inoffensum, quia nondum expertus es iratum; severum sensurus judicem, si me benignum spreveris monitorem. Desine olidissimo sodomix vitio uti: contumeliã enim infers Altissimo et hostem naturæ te constituis. Destruis corripisque in tuo corpore Dei formatum templum, a Deo, ni destiteris, destruendus: quoniam tantæ deformitates facinorum, non visi virgam ultionum et æternum operiuntur incendium.

*revocat
cum ad
respectum
humanæ
naturæ,*

E

100 Non confidas in excellentia regia, neque in amictu purpureo, æqualium hominum Princeps et conservus: unum omnium Dominum, Regem et Creatorem, crede, tibi et cuilibet alteri, æque pro merito et demerito, responsurum: qui tui regni protector tuæque salutis auxiliator est; per quem tibi tanta virtus, tanta felicitas, tale denique imperium, tributa sint, ut regna et externa dominia possideres, et gentes in circuitu subjugares. Custodire te autem paternæ pietatis hereditatem, clementiæ quoque et commiserationis præclarã rationem habere convenit, et rerum successu non corrumpi atque insolescere; cum ille et pietate et religione colendo Deum, amissum recuperasset Regnum, evicisset Tyrannos, et tam Deo quam hominibus amabilem se præbisset. Attendere insuper, et assidua rimari velis meditatione, quod ex illustrissima stirpe satus sis, et per utrumque parentem celebris te contingat propago: quod jure primogenituræ prælatus fratribus, sublimatus diademate et regni gubernatione, quod locum non inter fratres tantummodo, sed inter omnes Sclavonicæ linguæ Principes, obtines celsiorem.

*beneficiorum
a Deo collato-
rum*

*ipsi et patri
ejus,*

F

101 Tantis itaque et tam sublimibus beneficiis diligenter apprehensis, te deprecor, te moneo, te obtestor, tum per ipsum Deum, cui omne sordet iniquum, tum per Religionem orthodoxam, tum per decus tuum Regium, per denique Regnum tuum Polonicum, quod tuæ majestatis est pretiosa hereditas; ut operibus tuis execrandis non irrites, non exacerbés Deum: sed in ejus præceptis atque lege absque offensione incedas; nec gladium, quem principaliter a Domino in defensionem innocentum accepisti, in tyrannidem convertas: sed colas justitiam et æquitatem diligas, pietatem singulis præstes, ad quod te præcipue hominibus naturæ tuæ participibus intelligas prælatum; ut non solum in hujus caducæ vitæ, sed insuper in æterno possis honore clarêscere; et quo altiorem te statum præ filiis hominum favore et nutu Divino conscendisse aspicias, eo devotiora obsequia et puriora opera exhibeas conferenti. Qui enim te benigne condidit, benignissime salvare cupit; iram in te irretractabiliter effusus, si converti renueris.

*dignitatis
et officii sui,*

A 102 Respice queso qualem de te facis presentem et futuræ tetati fabulam, quantaque ad præcipitia luxuriæ de te erescit in ceteros auctoritas, quantum scandalum, quanta perniciēs. Nec libidinosius obsceniusque, quam hominem et Regem convenit, corpus attractes: sed pro singulis sceleribus profer lacrymas, et pœnitudinē te confusione involve, omnem vitiorum tuorum aruginem concrema, minacem sententiam Domini et ultriciæ flammaram perpetui cruciatus evasurus incendia. Et si lege tam humana quam divina non moveris, saltem naturæ religione movearis, cujus gratia et bestias ligat, et belluas censurat. Momentaneæ insuper tuæ voluptati, primum orbitatem et regni perniciem exterminiumque, deinde perpetuos cruciatus et pœnas non dubites responsura; a terreno primum regno, deinde a cœlesti, nisi resipueris, justo Dei iudicio hereditate excludendus, atque cum Gomorrhitis et Sodomitis in sulphuris judicandus examine.

103 Si vero a facinoribus desistendo, pœnitentia, satisfactione et fletu commissa dilueris; diuturnas successiones, et res florentes, atque æternas lucidissimasque sedes, tibi et tuæ posteritati, fidelis verusque sponsor repromitto; paratus pro anima tua ponere animam meam. Nec erit tibi, si ad integrum resipueris, tarda salubritas: majus emendationis meritum, pro superabundantia culpæ, in te et in tuos benignitate Divina experturus: benedictionis quoque a me pollicitæ assero te et tuum fore genus compotem, si quæ salubriter moneo impletum iri contendas. Sin aliter ire pergis, nimis iniqua vicissitudine respondes Domino, qua tibi super gentes et regna terreni imperiū concessit principatum. Nam etsi in presentiarum sanus, integer, et validus sis, et tot tantorumque Rex Dominorum, opibus, potentia, existimatione certe non in postremis: hæc tamen omnia ad consequendam futuram beatitudinem, nisi pietate, contritione et satisfactione Deum tibi placatum feceris, existima prorsus nihil profutura. Et si te hæc omnia non moverint, saltem tribunal illud Christi terrificum, cui te astare oportet, moveat; resipisce, revertere, conversionisque viam celeribus præoccupata vestigiis.

ANNOTATA.

a Anno, inquit Longinus in Historia, 1075, quem sequitur Crommerus: sed quæ narrata sunt hactenus de Regis libidine, monitione Stanislai, Petri suscitatio-
C ne posterora fuit expeditione hac, qua præcipue vult Regem depravatam fuisse.

b Kijovia, nobilissima ad Borysthenem fluvium civitas Ucraniæ caput, in cujus ditioribus Cosacci dominantur: quam fame et peste tunc expugnatam describit Longinus in Historia.

c Anno 1076, inquit idem in Historia.

d Peninus ibidem speciosas et lascivas fuisse, et earum pulchritudine tam Regem quam Polonorum milites captos, addit.

e Sequentia ad annum 1077 et 1078 traduntur in Historia et passim referuntur a scriptoribus aliis, Martino Cromero lib. 4, Matthia de Michovia lib. 2 cap. 20, Judoco Ludovico Decio de vetustatibus Polonorum, Alexandro Guaguino in Boleslao Audace, Clemente Janisio in suo poemate, et aliis.

CAPUT IX.

Utterior conatus in emendationem Regis. Orationes. pœnitentiæ pro ejus salute assumptæ. Addita excommunicatio cum periculo vitæ.

Supervacanea visa est optime ac salubriter monen-

tis Stanislai Pontificis oratio, quando tam Regis, quam nonnullorum suorum Procerum ac Militum, iram et temeritatem ejus mulcentium, proclivior fuerat ad deteriora quæque consensus, quo sibi et regno proprio maturum parabat acnectebat exitum. Insani quoque et præcipitis capitis Rex et obstinati animi, ea omnia quæ salubriter ingerebantur calcabat, et inlibratam voluntatem ad sana Stanislai consilia gerens, ad omnia quæ furor, temeritas, ira et indignatio suggerebant, mentem verterat; ex admonitione paterna magis efferatus, neque aliquid salubris remedi seri poterat in anima confusionis plena, quam peccatorum multitudo contexerat. Maligno siquidem peccatori, nunc tyrannidi dedito, nunc cædibus et severitate in matronas occupato, nunc inquinato spurciciis nefandæ libidinis, nulla salutaris admonitio insidere poterat. Nulla illud paterna et clemens reprehensio emollebat; in Pontificemque Stanislauum furoris facibus amplius ignescebat. In hunc siquidem, quem prædiximus, modum animosum, ut Pontifici et viro Apostolico par erat, Stanislao Regem admonente, obsecrante, et objurgante, Boleslaus Rex, iracundiæ suæ fræna laxans pervicaciorum furorem in Episcopum effudit; increpitus ab eo, et contumeliis atque terroribus et ceteris id genus improperiis obrutus, denuntiatione insuper addita, ut, ni desisteret mature, se nosset periturum.

105 At S. Stanislaus, vir Deo plenus, impavidus dum maledictis incesseretur atque constantior, mansit durato animo atque obfirmato, ad singula pro Christi nomine et plebis Poloniæ libertate perpetienda. Pauci faciens siquidem terrores Regios, non subsiluit, neque ut mercenarius ovibus desertis fugit; sed acrior constitit, nequaquam mortis interminatione perterritus, animamque suam ingenue et magnanimiter ad passiones quaslibet subeundas composuit. Omnes enim suas curas spes atque cogitationes, non ad caducam, sed ad æternam vitam producendam consequendamque verterat. Itaque laceratus fortiosem se præstitit, omnium terrorum, omnium acerbitatum atque suppliciorum contemptor: et perfecta caritate prædictus, proculque mittens timorem, flammam sævientis in Rege iracundiæ, mansuetæ mentis placabilitate extincturus, hortari atque monere iterum Regem Christiani pectoris infatigata constantia sustinuit, ut pro commissis pœnitentiam gereret, ut pro sceleribus fieret, et ultrices pœnarum flammam, quæ illum maneret, lacrymarum ubertate constringeret, prædicens sibi, ni resipisceret, luminare suum oportere extinguui, sortem et gladium felicitatis suæ retundi, et singulas suas actiones teterrimo funestari piaculo; nec speraret surrectura aliquando, dum semel corruerint. Hæc autem non tam sibi quam omnibus Regibus et Principibus Poloniæ, visus est mihi veracissime prædixisse.

106 Præmissa autem et plurima alia, ad commovendum et reprehendendum Regem, dicens, confidentia simul et lætitia replebatur, ita ut alacritatem vultus ejus, responsionum et reprehensionum constantiam, turba Procerum et Militum, quæ circa Regem aderat stupore ingenti miraretur: plurimorum insuper efferebatur tacita licet laude, quod unus inter Polonicos Pontifices extaret, qui quod rectum, justum et salutare fuerat providere, et constanter Regi prædicere, atque pro populo Polonico et ejus injuria prodire in aciem auderet, velut acerrimus defensor justitiæ, reipublicæ propugnator strenuus, portus quoque et scopulus omnium injuste afflictorum. Movisset correctio Pontificalis etiam saxeum pectus: Rex tamen Boleslaus saxo durior, ferro rigidior, non movebatur.

107 Considerans denique Stanislaus Episcopus, quod

ACT. 10.
LONGINO
PRÆSENTIS
INFAMIE

et secutiæ
vitæ alter-
num felicitis
vel infelicitis:

respicenti
prospera
omnia spondet

D
Excandescen-
tem ad moni-
ta Regem

E

nihil refor-
midans urget
ad pœnitentiam

F

cum stupore
audientium:

A quod Boleslaus Rex in omnium correctionum contemptum veniens, ita videbatur a se et reprehensionis Pontificalis disciplinam, et timorem Dei, et hominum reverentiam repulisse, ut clavum pertinaciæ assumens, nec stimulo urgeretur conscientiae, nec pudore confunderetur infamiae, neque penis gelentibus sibi a se denunciatis terreretur; rigidiori animadversionis genere in Regem usus verba facit. Quando, inquit, profundo tenacique facinorum limo demersus et infixus, perverse prorsus et nefarie grassaris in Deum, qui te per prospera extulit, qui per varia munera glorificavit, qui beneficiis auxit plurimis, cum te illius exhibes et desertorem et offensorem, eum sua beneficia multiplicia ducis in irritum, cum jura conjugalia prostituis, affligis Regnum, obscenam sectaris venerem, non corpus tantummodo et spiritum, sed ipsarum etiam aurarum spiramina foedantem, sceleribusque et oppressionibus nullum modum penis; scias me de cetero non comminationibus, sed praeceptis; non reprehensione, sed censura, tecum acturum; et gladio Ecclesiastico exerto, tuas sceleratas actiones, postquam aliter rescindi nequeunt, coerciturum.

*minatur
censuram.*

108 Incanduit iis auditis ingenti cholera Rex, eum neque Deus, neque facinus meliora illum sentire permetterent, et fremitu in Episcopum, quasi manus illi illaturus edito, terroribus, ut moris est illi potestati, et contumeliosis impropriis agit; bilem quoque et ultionem spirare coepit, et ni desisteret interitum sibi sciret propediem eventurum; flagrabat dudum etiam tunc in Beatissimo Stanislao Martyre gloriosus ardor: quapropter saturatus opprobriis, alteram percutientis praebat maxillam; et intrepidus absque ulla animi perturbatione, superno illustratus lumine, contumelias exprobrationum et denuntiatae mortis opprobrium libero fastidio irridens, haec sibi minitanti Regi respondebat. Atque utinam propitiatur mihi Deus, et quamvis immeritum dignificet, tribuatque corporis mei munus in holocaustum acceptae victimae sibi offerri. Quamvis autem Regis in Pontificem scaturiret ira, nemo tamen apparitorum, sed nec ex militum quae Regem circumfundebat turba, ausus tunc est facto aut verbo obsistere, aut reprehensiones Pontificales refellere, aut aliquam illi contumeliam vel violatiouis injuriam inferre.

*et se ad
martyrium
paratum
asserit:*

*Paucis
quibusdam
Regem
placere
conatis,*

109 Quinimo et nonnullorum Procerum Consiliariorumque, paucorum tamen, Stanislao discedente, impetitus est Rex admonitione atque prece, ut reprehensionem Praesularem, non secus quam oraculo demissam divino, in pectus animumque demitteret, et pietatem Agni Coelestis facinoribus suis de cetero non irritaret; et non tam sibi, quam Regno, liberis quoque et subditis justiori ordine prospiceret. Verum invidens fortuna domitori vicinarum gentium Regi, ipsum et in suum et Regni Polonici coarabat exitium. Salubres enim monitus modestis et timoratis viris ingredientibus, malignorum prevalens suggestio praevalet, et Regem suapte furentem, ad quaeque improba in Episcopum meditanda incedens, facile recta et vera momentium consilium exsufflavit. Difficillimum quippe erat Patrem benigne admonentem audire, et sanam suam et aliorum eruditionem inserere in obsessum grandi facinore caput, quod et propria iniquitas animi efferabat in illo, et oleum inpinguabat perverse suadentium consultorum. Non ob id tamen Stanislai zelus et studium quievit, sed obstinacius nihilque de rigore remittens, uniformi in corripiendo Rege duravit proposito: et quo poterat patientiae thorace munitus, impietati Regiae reluctabatur.

*pluribus ex-
acerbantibus,*

110 Deliberantem post haec Stanislaum Episcopum, quo ordine et processu deinceps in Boleslaum

Regem fungeretur, et secum super his varia volentem, nonnullorum Ecclesiasticorum virorum Ecclesiae Cracoviensis obsecratio adoritur, ut tyrannidem declinaret Regiam, ut coeptam severitatem reprehensionis remitteret, ut sibi pareeret, ut Ecclesiae et plebi sibi commissae et ex morte sua viduandae eonsuleret, furoremque Regis leniendum magis quam exagitandum censeret. Sed ille, velut vas electionis a Domino dudum praevius, hujusmodi precibus inflammator, et ad animum martyrii et in Regis salutem et in plebis Polonicae libertatem alacrior fervidiorque reddebatur. Tantus[enim inerat] illi justitiae et veri amor, tantum mali odium, ut periculi omnis interim oblivisceretur; nec ullius rei ampliori desiderio quam fundendi sanguinis, quam percipiendi martyrii tenebatur: id nocte atque interdium meditabatur: haec sua assidua cum viris Ecclesiasticis consultatio, haec ad Deum profunda deprecatio, ut mori sibi pro suo nomine et honore tribueret; nulloque terrore nullaque persuasione de sententia justae honestique poterat avelli; manebat in adversis potentior, mansuetudine et conversationis puritate ornatus.

D
AUCT. JO.
LONGINO

*suadet Stanis-
lao Cterus ut
cum eo
dissimulet:*

*sed ipse
martyrii
cupidus,*

111 In tantum autem desiderium exardescerebat martyrii, ut insectari ipsam mortem et cupere videretur, subinferens, non aliter libertatem Ecclesiae et Plebis Polonicae, nisi per necem suam proventuram; nec secus zizaniarum semina, quae pullulasse noscuntur, radicibus posse evelli; nec oves a lupinis morsibus liberari; Mea, inquiens, vita, omnibus in speculo posita est, qui si paulum titubavero aut reprehensionem meam remisero, turpem fugam inisse, turpi casu cecidisse jactabor, desertorque gregis mei videbor non pastor, Divinum iudicium, si praesenti contra tyrannidem Regis pro plebis injuria non stetero, non evitaturus. Gressus itaque suos in semitis legis Divinae plena soliditate perficiens, et ad Regis terrores immobilis perseverans, non est passus sua immobilia vestigia commoveri, ad omnem casum durable et firmum ostentans propositum.

E

*perseverat
in proposito:*

112 Ad obsecrationes deinde et supplicationes conversus, nonnumquam integras noctis elucubrationes, per fletus et suspiria veniam Regi deprecando, absumebat; sacratas et puras manus levans ad Dominum pro reprobato et reprobando Rege; non secus quam Samuel quondam pro Saule interpellabat. Atque pro illius conversione, suam et Regni Polonici ruinam aversurus, paternis exeruciatus affectibus, frequentius sanctissimi sacrificii adolevit incensum, et immolavit lacrymabiliter vitulos labiorum. Et quanto Regis truculentiam sensit fortius consurgere et impetus ejus lascivire, tanto clementem Deum, sedatorem supremum, totus profusis miserationum visceribus, sibi illum conabatur efficere propitium et placatum; jugiter et assidue, diurnis orationibus et noctibus pervigiliis, pro illo et ipsius conversione omnipotenti Deo effundens fontes ac flumina lacrymarum. Dum siquidem transgressionis et pertinaciae Regiae meminit, dum facinus suum librat, dum regni ruinam et reipublicae deformitatem exinde venturam recogitat, resolvebatur in viriles et Pontifice dignas lacrymas; quas illi ex caritatis affluentia, compassionis magnitudo excutiebat; plurimarumque lacrymarum rore vestimenta et locum orationis compluens, facinus Regium supplicabat abstersum iri: frequentiusque ad imaginem Crucifixi conversus, mcerore plenus et humentibus oculis obsecrabat, ut afflictorum tangeretur miseris, et pro Regis non ultionem sumeret delictis, sed utriusque propitia benignitate praestaret levamen.

*interimque
precibus et
lacrymis pro
Rege insistens*

F

113 Obsecrationi autem abstinentiam addidit, et corpus

AUGUST. JO.
LONGINO.
illius congressum
declinat

A corpus jejunio atque cilicina zona affligens, etiam conversationem suam Regi subtraxit: et congressus illius atque communionem fugiens, omnifarieque ab eo se et suis sequestrans, assiduis complorationibus, uberrimis lacrymarum suarum fontibus, et jugibus deprecationibus indulgebat ac plangebatur; si forte Regem obstinatum possit a suis avertere forefactis, et sibi suo supplicatu conversionem et propitiationem impetrare Divinam; fortis et diligens utrobique Pastor, mediator admirabilis; dum et contra scævientem Regem, defensionem pro grege et universo Polonico populo; et contra peccantem, justam reprehensionem opponeret; ac pro utrisque orationis et Sacrificii virtute assidue interpelleret.

ac tandem
post omnia
remedia
frustra ad-
hibita,

114 Verum cum oppressionum acerbarum redundatio amplior in dies foret, nec Rex videretur, aut illis finem positurus, aut obscœnitates vitiorum suorum relicturus; Stanislaus Episcopus, non ultra enuctandum nec mansuetudine agendum, factoque, non consulto in tam evidenti periculo opus esse ratus; illa flagitia, illos furores, illos acervos facinorum, illas turpitudines non ferens tanto majorem cepit adhibere rigoris Apostolici in Regem operam, quanto duriori vexatione videbat Regis invalescere in subitios truententam oppressionem; et nefariam suam venerem, tam occasione quam exemplo, in dedecus Dei et in perniciem subditorum diffundi. Ex gradibus insuper Regiæ culpæ, ordinem quoque Stanislaus Pontifex auxit censuræ. Sic enim ad extrema dedecorum et nequitie prolapsæ res erant, uti nequamquam a Pontifice diutius sine offensa Dei et fidei, sive ruina et detrimento religionis et regni, ferri possent. Manum [igitur] missurus ad fortia, et gladium vibraturus, ex adverso consurgens pro Domo Domini, in aciem verus miles prodiit; poneque animam suam pro grege suo Pastor vigilantissimus non dubitavit. Itaque in singulis normam Evangelicæ et Apostolicæ doctrinæ custodiens, Boleslaum Poloniæ Regem, dudum verbotenus a se commonitum, excommunicat; mandatque excommunicatum a suis subditis vitari, deinde in illum majores profert sententias; ad extremum anathemate eum ferit, Ecclesiæ illi prohibens ingressum, germen pestiferum falce Apostolica succisurus.

Regem ex-
communicat:

qui Ideo in
furorem
agitur,

115 At Boleslaus Rex asperrime passus correptorem, et ferocem se agens, et adversus omne remedium, quod medicinali censura ab Episcopo ingerebatur, contumacem; ex eo tempore gravissimo furore barbaroque odio in Stanislaum Episcopum, pietatis et justitiæ defensorem, intumescens; rapido cursu fertur in præceps, ut illum crudeliori quo posset mortis genere consumendum, voluntate plena atque consummata destinaret; qui furor suarum vesanarum actionum atque libidinum eum in hunc usque torrentem suæ præcipitavit insanie, ut puram se a contagione spurcitiarum execrabiliū [fore] æstimaret, si virum Dei et reprehensorem suum Stanislaum Episcopum gladio sustulisset: et satagens sua oculere facinora, hoc egit ut cunctis fierent vulgaria. Sed quamvis sæpe numero multifarias illi tetendisset instaurassetque insidias, protegente tamen ipsam Altissimo, omnia pericula, omnes laqueos, omnia supplicia ad quæ destinabatur evasit; qui non Regiis terroribus sibi frequentius denunciatis, nec Ecclesiasticorum virorum persuasionibus, fugam; nec amicorum blandimentis, Regiam reconciliationem sibi suadentibus; a sui status rectitudine et firmi propositi poterat averti: neque variis persecutionibus decoctus exustusque flamma, in viriditatis suæ constantia quomodolibet consumi: sed inter universa discrimina veritatis asser-

multa frustra
molitur
in Sanctum

tor atque justitiæ propugnator, religionis et fidei Christianæ tramitem, oppressoram et gravatorum causam non reliquit, æquanimiter suscepturus quidquid furentis Regis excogitavisset insaniam: forte quoque et solidum retinens pectus, nulla tentatione sterni potuit.

116 Contra tot machinas persecutionis invicta constantia stetit; æquanimitate infracta opponens contra tyrannideam Regis reprehensionem Apostolicam, et contra horrendum facinus purissimam vitam. Æterna quippe magnopere appetens, vires ex adversitate sumebat; et crescente pugna, gloriosior sibi non ambigebat proventuram victoriam. Gerens insuper in Pontificali et Apostolico pectore suaviter et voluptatem admirabilem, si contigisset sibi pro Dei honore atque Religione, pro plebis injuria atque oppressionem; felici errore damnari. Adversusque vitia Regia sensim invalescentia, ab omnibus desertus solus stetit; et ne Regem et Regnum, ne Rempublicam pessumdaret, quantummodo uno obstari poterat capite, pronus et intrepidus restitit; nihil omitens, quod a vigilantissimo Pastore pro salute Regis et gregis opponi par fuerat: immenso caritatis ardore sua demonstrans flagrare viscera, cum et pro expiando Regis delicto supplicii exæstaret precum et sacrificiorum incendio; et pro libertate populi Polonici carnem suam devoveret supplicio.

forti con-
stantia ob-
armatum;

117 Gladium Ecclesiæ, qui ad salutem tantummodo percutere solitus est, Boleslaus Poloniæ Rex contemnens velut stipulam; et tanta stultitia tantaque crassitudine tenebrarum mentem suam excæcans, ut gladio suo materiali et potentia sui roboris existimaret jura divina atque humana se pro libito exterminaturum; divinis se assidue ingerebat Officiis; Stanislaum Episcopo ipsius deplangente cæcitate, et suo assiduo supplicatu pro ejus conversione obsecrante; ad cetera insuper mala id quæsiuit patravitque dedecoris, ut, quo velut hostis naturæ abutebatur, jumentum cultioribus mandaret purpuris contegi, et in opprobrium et contumeliam Stanislaui Episcopi, per itinera publica, quo illum transire contingebat, secum duci; ante fores quoque Ecclesiarum, dum se Rex scelestus atque anathemate damnatus misceret Divinis, in ludibrium Dei et in spectatum humanum ostentari: neque illum pudor a turpitudine, metus a periculo, aut ratio avocarunt a furore.

cum Rex
contemptim
Divinis
adesset,

et suum jumentum
circumdu-
ceret,

118 Vidit Stanislaus et doluit, et contremuerunt renes ejus, et accensus est furor ejus secundum judicium legis; Apostolicæque gratiæ illustratus radiis, non tulit utrumque: cum res suapte pessima et detestanda, peiori etiam exemplo edebatur: seil pro tam discriminosis casibus, pro tam detestandis excessibus, zelus non immerito viri beati accensus est, et ignis in suæ meditationis anxietatibus exardescens: et sileri ab Ecclesiis rem divinam, sub omni tempore quo Rex adesset, jussit; et ex jumento amictum omnem, ad revelandam Regis ignominiam, discerpens; nares illius et omnem oris promuscidem propriis manibus amputavit; jumentumque ex se ipso deforme deformius reddidit, calorem et paritatem in Religionem Dei eo ipso opere demonstrans.

F
jubet Sanctus
cessari a
sacris,

et ipse uari-
bus jumentum
mutitat:

119 Præsumptionis id opus plerique non zeli, non religionis, non sapientiæ judicabant: Stanislauique Episcopi criminabantur virtutem, appellabantque temeritatem et insolentiam, culpantes vehementer illum, qui Regem suapte furentem in periculum sui irritare contendisset; ceteris, quos rector justiorque sensus habebat, et Pontificalis et Christiani pectoris in Stanislaum efferentibus et admirantibus fidem et virtutem: qui grandem vim dilectionis

cum vario
variorum
sensu.

A dilectionis obtinens in Deum, grandem in proximum, omnibus Regiis calcatis terroribus, adversus peccatum oblectatus usque ad mortem, nihil esse monstraverit imperiosius caritate, [cujus] efficax studium et studiosum affectum, tanquam fidelis præco et fortis athleta, verbo, exemplo et opere in discriminoso tempore prosecutus; pietatis et religionis atque zeli sui seminibus utilem vindemiavit fructum, dum illum zelus Christi reddidit clariorem.

*secedit deinde
ob iram Regis*

120 Auxit illico hæc res ferocem Regis insaniam, auxit insolentiam, et lividum indignationis virus in Stanislaum Episcopum effundens, præpropere conato Pontificem obtruncare perrexerat, nisi Stanislaus interim Episcopus, plus amicorum et virorum Ecclesiasticorum quam suo studio servatus, in loca occultiora secedens, furorem illius declinasset. Consilium deinde Rex agitabat, et secum et cum aliis: nec nocte nec interdiu ferias agere poterat, plenior aliquanto furorum irarumque quam ante fuerat propter interdicti in eum lati notam. Et jumenti mutilatione ad ampliorem bilem illum accendente, diesque ac noctes desiderio enecandi Episcopi torquebatur. Non deerat ea molienti perniciose Purpuratorum suorum assentatio, Polonicae genti innata, Principum opes et mentes impetuosius quam hostilis furor depravare et pervertere solita. Erant et ex Militum ordine plures numero, qui Regis truculentiam non modo nullis averterent remediis, sed et insuper mollibus alerent adulationum venenis. Non deerant qui et Regis benevolentia et Stanislaus odio, spe quoque alicujus Magistratus et Domini potiundi commoti, ampliores flammam tererent.

*instigatione
optimatum
auctam,*

*ab eoque ad
necem de-
stinatur,*

*paucis fru-
stra disna-
dentibus,*

121 Ex quibus Rex ira et temeritate vehementi impulsus, nec sua et Regni pericula prospicere, nec Stanislaus Episcopi fidelem et salutarem reprehensionem justa voluit astimatione pensare; nihil pendens supplicia, ipsum et generationem suam pro scelere magnitudine punitura; parum sibi, parum Regno, parum genti Polonicae, parum liberis quos jam sustulerat providens, nec satis animo a densissima ira obæcato metiens, quo se usque effusura foret scelere patranda immanitas; tantos sibi spiritus, tantam arrogantiam sumens, tantisque infremebat suæ indignationis moribus, ut divinas juxta ac humanas leges in sua arbitraretur potestate consistere. Sed nec deerant Consiliarii fideles, perpanci tamen et rari, qui Regem a proposito in necem Episcopi destinato averterent, obsecrando ne usque ad parricidium grassari perseveraret, et regalem dexteram Pontificali sanguine pollueret; suaderentque ne salutem, tum suam tum communem, ira faceret potiore: sed animus libidine et passione oppressus cæcatusque, justis rectique neque capax, neque tenax esse poterat; mentique Regiæ, jam ira effervescenti, nihil recte persuasionis poterat succurrere.

CAPUT X.

Cædes S. Stanislaus a Rege perpetrata.

Destinatus sorti suæ Boleslaus Rex, nullis sanis consiliis, nullis persuasionibus, nullis denique terroribus, a nece viro sancto Episcopo Stanislaus inferenda, poterat abduci: sed inconsulto primum iracundiæ ardore, deinde furia vel potius dæmoniaco suggestu stimulatus, ad impiam et nefariam cædem animum intendit; sæviorque ignibus Æthnæ furor illius, atque ultionis desiderio incensam flammam rutilans, rationem cum Militibus, proposito suo faventibus, de interficiendo Pontifice Stanislaus, habere cœpit: et quanto celsior hactenus dignitate Regia, operante Ecclesia, refulsit; tanto in eam

*Furore Ro-
gis per au-
licis ucto,*

Maji T. II

crudeliori animadversione desæviit, vires potentiae suæ adversus illam, nefanda mentis perversitate convertens, acuendo in interitum sui sponsi gladium, quem ab ipsa contra suum vibrandum susceperat inimicum. Nec quales fluctus, qualesque tempestates facinus illud cieret funderetque quidquam pensi constat illum et suos nefarios Milites, utpote qui nec oculos nec animam haberent, considerasse: cæcæque obstinatio atque tumor et rabies quædam Regis et Militum pervaserat animos, eorumque mentes et pectora in Episcopali trucidatione coarcebat; in eam dementiam prolapsa Rege, ut Pontifice Stanislaus, a quo pro suis flagitiis reprehendebatur, enecato, et facinora sua latere, et pro arbitrio suo singula crederet sibi successura. Ad explendum itaque facinus dudum meditatam, dies, tempus et locus opportuna quærebantur: adeo enim ulciscendi libidine cæcus in præceps transversusque est visus agitari, ut honeste et ex re sua, an secus id fecerit, minime cogitaret; acerbos fructus et infelicia germina ex illo parricidii opere, sibi et suæ posteritati atque genti, relaturus.

D
AUCT. JO:
LONGINO

*tempus et
locus cædi
quæritur.*

123 Est autem haud longe a Cracoviensi urbe Ecclesia, ex petra alba rotunde in editiore rupella in plano consurgente fabricata, et S. Michaelis Archangeli omniumque Angelorum nomini dedicata, modico laeo in latere uno ambita: apud quam quondam Poloni, priusquam ad jura Christianitatis conversi forent, idolis suis profano cultu reddebant sacrificia et incensa. In hanc Stanislaus Episcopus, qui dudum patiendi et moriendi pro fide, pro religione, pro veritate, affectum induerat; pro Regis conversione et suo populique Polonici peccato sacrificaturus, non Regem veritus, non mortis sibi denuntiatae formidine pressus, tertio idus Maji, in quintam tunc cadente feriam, constantibus cum Clericis, communionem vitaturus anathematizati Regis, descendit; ratus se illic, velut in loco abstracto, quiete rem divinam expleturum. Non latuit ea res Regem, singulos gressus et diverticula Stanislaus Episcopi per suos satellites explorantem, opportunitatem itaque occidendi Episcopi provenisse gavivus, militibus suo proposito faventibus, densiori [numero] quam solitus fuerat, se subsequi jussis, illuc ad nefariam explendam cædem, ad sævum peragendum facinus, et insignem crudelitatis occupaturus titulum, primus apud Polonos et inter Polonicos Reges execrandi auctor exempli, insanæ cujusdam temeritatis plenus, justissimam Stanislaus Episcopi reprehensionem ulturus ferro, cum militum caterva, ad unum parricidii facinus conformi crudelitate exequendum ire pergit, eximia bona sua uno deformaturus vitio. Festinabat autem ad locum rapidis passibus, metuens virum Dei Stanislaus per fugam, comperto suo adventu, de ecclesia S. Michaelis evasurum: eoque adveniens, locum per milites corona circumagi et observari diligentius, de Stanislaus Episcopo effugere liceret, jubet.

*Foris in
Ecclesia S
Michaelis
E*

*Stanislaus
Missam
celebrans,*

F
*a Rege ejusque
militibus cingitur*

124 Quamvis autem Stanislaus Episcopus cohortem adversum se convenisse, denuntiantibus sibi Sacerdotibus, agnovisset; quamvis terribiles fremitus stridoresque tam gladiatorum quam armorum sensisset; oculos tamen in sublime erectos tenuit, nullum trepidationis signum dedit, nihil suscipiendæ passionis asperitate trepidans, intelligensque diem advenisse, quæ voluntatem probare operis effectu exigebat. Nihil frementium militum cohortem horrere, nihilque ex vultu hilari notatus est mutasse: sed virtute animi sui et constantia fidei securus, et omnis pavoris expers, probatior et magnificentior ex eo reddebatur: rabiemque Regis et militum suorum, cruentosque et impendentes gladios contemnens, fidei et justitiæ probatissimum se Confessorem

*absque timore
securus,*

A expressit : [ostenditque in se plus posse amorem Christi quam cruciatus Tyranni, et de sola ovium suarum et persecutorum salute sollicitus, elevatis in cœlum oculis, vultu denique imperterrito ac satis beato, orationem fundens, constantiam patiendi, et Polonico populo et suis percussoribus veniam, gregique suo divinæ miserationis tutelam impendi precabatur, dicens :

125 Deus omnium clementissime conditor et Redemptor, coram quo omnia vivunt, cuius nutu omnia diriguntur, cuius beneficio animæ omnium pro tuo nomine morientium mutantur in melius ; benedico te, qui me in hanc horam et in hanc passionem perducere dignatus es, ut particeps existerem passionis et calicis Christi tui. Glorifico te per unicum filium tuum, æternum Deum et verum Pontificem, Dominum Jesum Christum, cuius passionis et intercessionis et merito te quæso, te deprecor, ut pro tuo nomine, honore atque justitia, pro tua religione et populi Polonici libertate, duratum et patientem conferas animum ad quælibet tormenta toleranda : donec et populo Polonico indulgentiam, ovibus vero meis, ino tuis, totæ propitiationis tutelam, nec Regis aut suorum satellitum ignorantiam imputes ad peccatum. Ea oratione expleta, Missarum solennia Pontificalibus indutus, tremante omnium ministrorum qui illi assistebat ordine, prosequabatur. Post peracta sacrificia, vir Dei, actionis innocentis virtute fortissimus, aliud extemplo sacrificium, aliud quoque holocaustum, proprii videlicet corporis hostiam, et vivæ mentis constantiam justissimam, ad pœnam persecutorum traditurus, corpus etiam ad omnes cruciatus preferendos coarmabat.

126 Continuit se Rex, Divino nutu correptus, donec sacrificia Missæ per Stanislaum solverentur. Sed ut erat ferox natura et omnis moræ impatientis, conterritus ira, accensus furore, et quadam rabie vexatus, mittit tandem milites, qui Stanislaum Episcopum, etiam sacrificantem, interimant. Afluit illico virtus Divina, potentiam dexteræ suæ manifestans. Ad conspectum siquidem Pontificis, cohors armata et ad occidendum missa, posteaquam ecclesiam ingredi ausa est, expalluit, tremantibus quoque artubus et genibus, animi vero magna et repentina formidine, et qualem Deus impietatis auctoribus immittere solet, consternata, dum virum Dei strictis ensibus nititur contingere, cecidit, magnum edens corporum et armorum fragorem. [Tum] retrorsum reptantium more ex ecclesia evoluta, a Boleslao Rege, quod vacua redisset, castigata; et inclementi jussione, quatenus iterum factum exqueretur mandata; resumpto ferro et spiritu, facinus etiam resumptura; ædem sacram reintrat, facinusque peragere commissum adorta, arietator vice altera præceps in terram. Quam ab ecclesia cepto irritò reversam Boleslaus Rex, velut meticulosam, corripit : inerepat quoque atroci verborum virtute, duplici ingressu neglectam necem Pontificis inatrarare. Movebatur [autem] omnis illa cohors, sed metu regio tam indignationem, quam meticulositatem superne immissam premebat.

127 Adhuc autem vesanientibus tam Rege quam militibus, et nequaquam divina longanimitate correptis, dum ecclesiam jussa Regis expleturi milites introissent, obriguerunt universi ; et non secus quam mortui ad extremum allidebantur in terram resupini, vehementiorique quam prius ictu sternebantur : nec virum beatum contingentes, tertio jam terrore correpti, de ecclesia viritim prosiliunt, et imbelles dexteras suas ad irrogandam necem Stanislaeo Episcopo ; seque, divina virtute Stanislaum Episcopum protegente, tertio prostratos, obrutos et terrefactos tyranno denuntiant ; quatenus non militari parrici-

dium expleatur manu, sed Regia, et publici potius quam privati munere officii. Quorsum hæc ? nisi ut per signum visibile, cui sororum in horto Oliveti et in captivitate Christi provenerat, mirificaturus Dominus Sanctum suum, patulo inelaresceret, quia non cum imperat Tyrannus trucidamur, sed cum probaverit ipse corripimur : et ut futurus Martyr, per similem qui Christo acciderat casum, amplissimo glorificaretur honore, qui silendo et orando armatos suos occisores inermis ipse itidem atque tertio in terram straverat. Indignum insuper, ut reor, providentia judicabat suprema, ut Christus Domini, futuro dignificandus martyrio, a quoquam prius quam a Rege, qui et ipse Christus Domini erat, deberet contingi. Divinitas quoque primitias patricidii, soli Regi (quod palam licebat ex trino militum casu intelligi) reservabat.

128 Sed redeo ad id unde digressus fueram. Boleslaus Rex, nihil horum [auditu] quæ a militibus denuntiabantur motus, nimietate iracundiæ succensus, et furiis stimulatus ultricibus, ac nefandorum suorum scelerum vexatus aculeis, virtutis insuper divinæ oblitus, et diabolicis tenebris obcæcatus ; divinum quoque, quod illi miræ miserationis modo per triplicem militum casum, lapsum ejus aversurus, Deus patenter ostenderat, interdictum non advertens ; reputans militum casum triplicem vel quibusdam accidisse præstigiis, aut milites pavore consternatos, correptos et stratos se finxisse ; minaci et pleno furoris vultu objurgat illos et corripit, dicens : O ! degeneres et ignavi ; feminæ, non viri ; pusillanimes, non milites : tanto pavore et trepidatione vos percussos intueor, ut plures numero unum Presbyterum inermem armati de ecclesia trahere, et meas graves injurias in eo ultum iri pertimescatis ? Sic aïens, ut erat nimium vehemens feroxque natura, dæmoniacis instigatus suggestibus, et fundendi sanguinis avidus ; quamvis, ut præmisimus, interdicatoriam in Christum Domini sæviendi, per trinam suorum militum retrorsum aversionem, accepisset : exerit gladium, sibi et cuilibet alteri Regi, non ad irrogandas sed ad propulandas injurias et neces innoxias, a superna potestate attributam ; novo et inaudito genere carnificii usus, et tam ingenti furoris æstu actus, ut ne sibi quidem, donec Pontifex rem Divinam expleret, præstolandum duxerit.

129 In ecclesiam ergo, quam ab aliorum tyrannide in coronatione sua tutandam jurejurando se devoverat, cum turba carnificum, militem Christi Stanislaum occisurus, insilit ; Episcopum Stanislaum, qui benignior quam justior zelando suam salutem, erga illum apparuit, acriter inclamans : probrosis ipsum sectatur contumeliis : templumque in quo Spiritus sanctus pernox et perdius habitaverat, violat : et non loco, non tempore, non ordine Pontificali et Apostolico deterritus, non Divinam, non Sanctorum præsentem veritatem Majestatem, exuta prorsus humanitatis mansuetudine ; Beatissimo Pontifici Stanislaeo, Missarum solennia consummantem, gladium sancti capitis vertici, profundius quam valuit, immersit ; sanctumque verticem dirupit ; et Pontificalem cruorem recentibus sacrificiis permiscens, virum Dei Stanislaum, Polonicæ Ecclesiæ lucernam, impius Rex et sceleratus, veniam sibi et suis satellitibus deprecantem, prosternit, interimit et extinguit ; et patricida impius, dignum Deo Martyrem consecrat, sponsum in gremio sponsæ, pastorem in ovili, patrem in filiæ amplexibus, et filium in maternis pene perimens et obruncans visceribus, hædum in matris lacte decoquens, et terram cruore sanguinis Pontificalis inebrians, sceleratus sanctum, tyrannus Præsulem, castum incestus, purum lubricus

AUCT. JO.
LONGINO

orationem
fundit,

pro inter-
fectoibus
orat,

ac Missam
absolvit :

contra quem
immissi mi-
lites,

semel iterum-
que retroacti

C

etiam tertio
prosternuntur,

similiter ut
Christo olim
acciderat.

Rex furore
succensus

E

exerit gladio
ipse in eccle-
siam irruit.

F

eunque S.
Stanislai
Missam con-
summantis
oculicis im-
mergit :

A 130 Perimere autem Sanctum Dei non contentus, etiam contumeliam et ludibrium adjicit in extinctum; et in corpore beato, adhuc in pavimento palpitante, ut sanguis sanguinem tangeret, et abysus abyssum invocaret, omnem ante quæsitæ prohibitatis gloriam impietatis scelere obfuscans, addens in defunctum gravem contumeliam, nasum et genas orisque partes, quo deformius redderetur, manu propria amputavit. Id enim sibi cæso Antistite carnifex primum assumpserat agendum, ut in ultionem jumentum, cui vir Dei Stanislaus, zelo animam suam accendens, nares et labrum absciderat; ipse quoque in eisdem humanis partibus Stanislao Præsuli incisionem inferret; et per mutilationem corporis Apostolici, corpori bestiali, suos plusquam bestiales abusus fovendi, parentaret: posuitque maculam in gloria sua, et cruore innocuo baltheum Regium obfuscavit.

*occisi nasum,
genas, labia
amputat,*

131 Perpetraverit licet ferox tyrannus, cum suo satellite, quod decreverat; nondum tamen pectus cædis avidum quietari potuit, parvaque hæc atque exigua Regi impio, que occidendo virum Dei et occisum deformando, mutilandoque jam præegerat, vilebantur; nec est expletus nece Pontificali cruentus animus et mens impia: postquam enim sustulerat vivum quem odisset, ejus tamen cadaver persequebatur. Cadaver Sancti foras Ecclesiam extrahit, et concidendum militibus tradit. Stabat siquidem ante fores ecclesiæ cohors armata militum, cædis Regiæ spectatrix potius, trino suo casu ad id permota, quam adjutrix; visura quoque in quem finem improbi ausus Regii reciderent. Verum Regia impunitate conspecta, priorem quasi pusillanimitatem a Rege illis exprobratam detersuri, in corpus Sancti examine a Rege illis objectum; certatim mucronibus et pugionibus sæviunt crudelissime, in illum barbarorum ritu degrassati: et quod in vivum potentia superna prohibiti non potuerant; in mortuum, unus alterum præveniando et impediendo, creberrimos ictus edunt: ut unusquisque eorum summi sibi delicti loco duceret, nisi aliquid singularis sævitiei in Sanctum intulisset: quatenus Rege sævum opus cujuslibet prospectante, is in favore Regio haberetur potior, qui crudelius in Sanctum impigisset.

*et militibus
objicit cadaver
a se ab ecclesia
extractum,*

132 Unde factum est, ut amputata ea dextera, qua frequenter panem et vinum in corpus et sanguinem Christi convertendum signaverat, et capite detruncato, Coronam quam in clericalis Religionis indicium ad imitationem Apostolorum Principis deferebat, a reliqua parte capitis strictis gladiis amputarint: non attendentes, quod et in caput ejus et in manus unguentum effusum fuerat sacratissimæ unctionis. Fas, et lex, et pudor, et reverentia, Pontifex, et templum, et omnia jura divina et humana, Rege agente, Rege jubente atque præsentem, tum profanata, tum confusa: corpus etiam viri Dei minutatim in mille conciderunt particulas, ut a membro quolibet singularem se exigere voluisse pœnam Rex decerneret, et tot mortibus, quot concisionibus virum Dei plectendum censuisset; quasi vellent et quod mactaverant manducare, et exponere quod ceperant tam impia concisione venale: existimante Rege et suis satellitibus, Pontificis sancti memoriam e terra et viventium memoria tolli, si illum in tot patres concidissent. Sed ea res longe aliter, quam Rex ratus erat, evenit. Nam dum nomen ejus e terra eradere satagit, omnium seculorum memoriæ illum, altius quam excidere possit, infixit. Et cum tam atrox atque tyrannicum in Stanislao Episcopum pepigisset carnificium, ab Archidiacono tamen et Canonicis, ceterisque sacri Ordinis qui Pontifici ministraverant viris, manus continuit.

*amputata
dextra et corona
capitis,*

*in mille particulas
discedendum;*

*quas, Clerum
intactum
dimittens,*

133 Perierat jam in Stanislao Episcopo humanæ conditionis cognitio: et non solum quis fuisset, sed et quid esset, naturæ figura erepta, tormentorum et concisionum crudelitas, ne agnosci posset, abstulerat. Jacebat siquidem corpus exanime, confossum, sauciatum, scissum: cervix abscissa, cerebrum divulsus, candida olim membra cruore oblita et luto deformia: in Rege tamen feri et barbari mores mansuere nequiverunt. Ipse siquidem rabie solita intumescens, neque crudeliori carnificio se satiatum declarans, membra concisa in varia et remotius porrecta loca spargi, et in terram effundi, et ut a bestiis, feris, canibus, vulturibus, corvis, ceterisque sanguipetis alitibus devorarentur, jubet projici et exponi; positurus morticina ejus escas volatilibus cæli, et terræ bestiis carnes ejus; nesciens et delirans, quid hac corporis sancti ageret concisione et dissectione. Regnum suum Polonicum concidebat, et exteris nationibus velut sanguipetis ad devorandum delendumque spargebat, se quoque et genus suum per hujusmodi insaniam, Regio fulgore et diademate privabat: et credens concisione et projectione hujusmodi, sæva et abominabili, Sancto Dei struere ignominiam; gradum illi struxit in amplio gloriificationem.

D
AUCT. JO.
LONGINO
dispergi
mandat

134 Milites mox, Regespectante, jussa perficiunt, et corporis sacri partes per circuitum dispergunt, et in corpus humanum humanitate amissa sæviunt: idque quam maxima cura, imperante Rege, provident, ut per jactus hujusmodi, in remotiora quoque loca artus sacri divellerentur: quo effectum est, ut [dum] omnia membra Sancti; omnes artus, quos gladii impiorum et frameæ satellitum disciderant; omnia ossa cum nervis, quæ ferrum sulcaverat, separatim, et longa a se distantia jacerent projecta; unius digiti articulus in stagnum, ecclesiæ apud quam hæc agebantur proximum, decidens, a pisce glutiretur.

E
*ex eis digitus
unus piscibus
cedit.*

135 Ad Regiam deinde, nefanda et recenti cæde Sacerdotali madens Boleslaus Rex, cum cohorte militum reversus, heroicum facinus exsolvisse apud milites gloriabatur. Astabat Procerum et militum satellitumque turba, assentationum, qui Regibus domesticus esse consuevit morbus, ingerens laudes. Heu miseros quanta caligo cæcat! Recte consultum, rectissime factum esse asseverant, consolabanturque certatim Regem, ut quisquis maxime poterat; facinusque suum stultis nutriebant præconiis; parricidiumque et facinus Regium, quo Pontificali sanguine impias fœdavit manus, non extenuant tantummodo, sed commendant, laudando quod objurgare debuerant: nihil temere, nihil truculenter aut inhumane, nihil acerbe aut tyrannice; sed juste irritatum, et quæ diutius quam transgressionis moles exigebat, differebatur ira, in Episcopali nece Regem commisisse, ut ingenia humana sunt, ad illius cui assentantur levandam culpam: nimio plus facunda quinquino Stanislao Episcopum dignum et justu cæsum fuisse insurrant exemplo. Quibus Rex delinitus sermonibus, et eorum assentatione, rectum se egisse opus existimans; ædem Pontificalem et Sacerdotum familiariumque suorum domesticorum fortunas, militari irruptione expilari mandavit; assidue cæco pectore investigans, si quid ultra inferre posset in eum, qui jam hujus vitæ limen excesserat; uno parricidii sui perverso opere bis impius, bisque profanus, qui et reprehensorem suum salutaria monita ingerentem non erubuit, et Pontificem rem Divinam tractantem trucidavit.

F
*Inde reversus
in aulam adulatoribus suis*

*Episcopium
diripiendum
concedit.*

A

AUCT. JO.
LONGINO

CAPUT XI.

*Gloria S. Stanislai inter Martyres coronati.
Corpus miraculose redintegratum.*Occisus anno
ætatis 49 Epi-
scopatus 8,

In hunc modum sanctæ memoriæ Stanislaus, Cracoviensis Episcopus, cui ab incunabilis fidei et religionis inerat vigor, vitæ merito dudum Martyr, velut electus aries ex magno grege assumptus, acceptabile holocaustum offerens omnipotenti Deo; palmam gloriæ æternæ, quæ causam Dei intrepide agentibus impenditur, consecutus; sanguinis palman illustrissimam occupavit, glorifico et glorioso Martyrio. humanis quidem manibus, sed ferina mente; sub Gregorio Papa septimo, dum annum prope quinquagesimum ageret, consummatus; et per mortem præmia mortalitatis, octo annis Pontificali in Cracoviensi Ecclesia administrato Sacerdotio, adeptus: si mors appellanda est, quæ vivendi dedit initium. In hunc modum gratissima Deo victima litata est, verus ipse Sacerdos Dei et hostia, sanguinis sui profusione Christum victorem victor secutus ad cælum. In hunc modum suis tantummodo viribus constans Episcopus, et de Rege potentissimo multarumque gentium et nationum victore et de sua armata militia triumphavit: Pontificatumque suum Domino nostro Jesu Christo, nobilissimi sui sanguinis effusione sacratum, reddidit. In hunc modum maximo certamine sublimique robustate martyrium confecit, qui quod defuit passioni Christi, juxta quod de se testatur Apostolus, insigni suo et mirifico martyrio noscitur in suo corpore supplevisse.

inter Martyres
in celo
suscipitur;

137 Anima ejus beata, tot ictibus et tormentis carnificum, tot cruciatibus et pressuris a corpore exclusa, volatu celeri ad propria remeavit; benedictæ speculum Trinitatis, pro sui martyrii singulari merito, profundissima acie visura; et inter primos Martyrum ordines, splendidissimum atque amplissimum locum perceptura; ministerio Angelico, adventum ejus universa Hierarchia cælesti honorante, in æthereas cælorum et sempiternas, unde illi origo fuit, invecta est mansiones; in concilium beatorum spirituum, et in regnum Dei cum insigni triumpho recepta; consociata Hierarchicis splendoribus, Divinæ majestatis effecta perpetua contemplatrix, ad sacras januas et in thalamum cælestem cum splendore admirabili atque corusco accepta, et in colloquium familiare Dei admissa, ac in participium hereditatis æternæ suscepta. Ex ejus occisione sonus valde canorus prodiit, qui universum orbem Catholicum ad ora in Conditoris laudem solvenda protulit, et corda orthodoxorum in ejus amorem excitavit.

et a Christo
coronatus,

138 Non temere, sed religiose atque pie crediderim, quod Stanislao Episcopo ex bello infestissimo, ex pugna crudelissima, cruore oblito et in mille partes conciso, de Rege potentissimo et suo exercitu triumphum et palmam referenti, Christus Dominus, qui agonem suum lætus spectaverat, qui præliantem adjuverat, cum omni beatarum animarum occurrit caterva; et militem suum blandissime compellans, mirificis extollebat præconiis, coronam variis floribus contextam, velut victori magno, agones suos præmio æterno remunerans, offerebat: apud cujus Majestatem Vir Dei Stanislaus ea poterat uti querela: Videsne qualia patiuntur, o Verbum Dei, reprehensores criminum nefandorum? Ecce enim Boleslaus, Polonorum Rex, increpationem meam non ferens, Petri Militis post triennium ab inferis revocatione, et casu trino suorum militum, me occidere jussu suo venientium, tuæ insuper Majestatis præsentia nequidquam deterritus, ausu sacrilego me ad aram corripuit; et corpus concidens in frusta, feris

devorandum, discersit. Cui querelæ Christus Dominus, tale præsumi potest dedisse responsum: Vidi te tamen, vidi agonem tuum: nec spectator solum aderam, sed adjutor: et quoniam pro meo nomine non exhorruisti prælium, victorem et Martyrem universo orbi, Polonis vero Proto-martyrem et Patronum magnificentum, te decerno: corpus tuum novis radiis et luminaribus cælestibus illustratum, absque cicatricum nota reintegro: Angelorum illi deputo custoditam; triplicata te laureola adorno, virgineo corpore referente de hoste triumphum.

Luctus occultus bonorum,

139 Occisione beati viri Stanislai Episcopi, tam crudeliter et tyrannice secuta, in graves lacrymas et lamenta primum, deinde ad immensam exultationem et gaudium universa Cracoviensis provocata est mater Ecclesia. Gauderet siquidem propter confessionem et constantiam sui Pontificis, quod tam fortissimum de se agonem præstiterit: flebat propter viduationem, quod tam speciosum et decorum præ filiis hominum sponsum sibi dolebat ablatum; gemitque et in gemitu suo ac suspiriis per singulas noctes lectum lacrymis rigabat, erantque juges lacrymæ in maxillis ejus. Hoc insuper ad gemitum ejus accesserat luctificum, quod nemo reperiebatur ea tempestate, tam arcto sanguinis aut familiaritatis vinculo, tam sancto atque solenni officio Stanislao Episcopo conjunctus; sed nec ex viris Ecclesiasticis aliquis tanto zelo et caritate impletus, qui aut publice luctum edere, aut justa funeri solvere, aut corpus sacrum recolligere, et in Ecclesiam majorem, imo nec in quamcumque inferre, aut liberam vocem emittere auderet. Singuli metuebant, singuli erubescabant, singuli execrabantur solennitatem luctus implere; nemoque matire ausus est, præterquam in angulis et tenebris in timore; quoniam hoc sibi totum Regius vindicaverat terror, pœnali edicto prohibens, ne cui corpus beatum colligere aut humare liceret, et quos luctu affecerat lugere non sinebat. Singulos vetabat mœrere, neque publico neque privato officio [permitteret] curare corpus Sanctum: periisse illud existimans, quod pro Christi nomine crudelis mucro consumpserat: maximumque luminare etiam post mortem exterminare conabatur, gestiens grandi animi æstu, sacros artus et carnes Pontificis, a feris, alitibus, et canibus devoratum iri.

E
etiam sepul-
turæ officio
prohibitorum,

140 Ad levandum insuper facinus Regis, ampla in Sanctum a Proceribus et satellitibus suis, non conscientie impietate compunctis, nec effectu pirricidii mitigatis, facinora adulterina, mendaciorum commenta congesta sunt, et Pontificis occisioni inique insultatum: graviæque in illum crimina, ut viri Sancti obscuraretur nomen, viperino ore objecta. Et dum vera criminationis causa non suberat, calumniosis illum conati fuscare figmentis, maligna in eum cœperant sarcire mendacia; et in solatium perpetrati facinoris, falsis criminationibus vitam infuscare conati sunt Sanctissimi Pontificis, concinnatis virum Dei satagentes fœdare opprobriis. Quod ut facilius proveniret, et in credulitatem humanam defigi posset, verisimilia vitiorum nomina Stanislai virtutibus calumniatores objectabant. Pervertere quoque sancta ejus opera, aut, si id minus procederet, fuscare æmula sanctitatis iniquitas contendebat, figmentorum funiculo et faceti sermonis argumento; eumque non Præsulem, sed pressorem; spiculatorem, non speculatorem; mercenarium, non sponsum; lupum non Pastorem; non mentium, sed renem scrutatorem; aliaque multa, quæ solent calumniatores et invidi jactare, voto nequitie, procaci ore et in convitia semper armato obganniendo, calumniosis detrahentium labiis, et venenosus ad inventionibus factionum, appellabant; multifariisque captionibus nitebantur Stanislai sanctitatem incessere,

F
dum Stanislai fama mendaciter proscinditur, et denigratur,

A incessere, et contradere facinus Regium oblivioni, non Regem tantummodo sed et ipsos dedecorans.

141 Hæc quæque criminationum figmenta divulgare Rex Boleslaus jusserat, tam in dictis quam in factis æstimationem ejus laudemque subruere satagens, et penitus exterminatum iri. Cujus omnis ad hoc tendebat intentio, ut viri Sancti opinionem violaret famamque dejiceret; invidens decertatori veritatis et justitiæ, in appellatione Martyrii pariter et honoris adeo ut foret Stanislai nomen: omnium salibus aspersum, omnium ludibrium jocusque mensarum. At non magnus ille Divinæ providentiæ oculus quiescit in longum, et mentiens sibi imprudentia, viri sancti operationes et merita fuscare nequivit, neque celebrem illius valuit dehonestare agonem; cujus lux tanto lucidius emicuit, quanto illum humanus conatus et manu et lingua fuscare et extinguere laboravit studiosius. Postea enim quam nihil reliquum apud homines rebus Stanislai Episcopi superesse visum, omnipotentis Dei providentiæ imbecilles hominum mentes periclitari desperatione extrema passa non est. Continuo enim Dominus, post peracta certamina, post expletum agonem, mirificari cœpit Sanctum suum: et quidquid in ejus ignominiam et dedecus impius Rex decreverat, in augmentum copiosæ laudis convertit; dissolvens tyrannidis suæ machinam, et labia loquentium dolos et falsitates confundens.

142 Cum enim altera post occisionem beati viri Stanislai illuxisset dies, et Boleslaus Polonorum Rex, sui que satellites et milites, et sceleris in Pontificem Sanctum patrati consortes, ceterique qui eorum assentabantur facinori, corpus beatum, a se conscissum et dispersum, credidissent a feris, alitibus et bestiis consumptum; e quatuor mundi partibus, quatuor raræ formæ raræque magnitudinis visæ sunt advolasse aquilæ, divaricatos custodituræ artus: quæ passionis et artum corporis beati loca circumgyrando sublimius, et singulari curiositate, vultures, corvos, ceterasque bestias et alites a contactu sacri corporis abigebant. Visæ insuper a quibusdam viris timoratis et devotis, nocte occisionem Martyris insequente, miræ rutilantiæ cælestes radii in universas conscissi corporis partes descendisse, et fulgorem suum diei subsequentis dilucenti conjunxisse: totque in singulis locis supernæ luxerunt lampades, quot sacri corporis disjectæ fuerant partes. Evidenti signo demonstrante Altissimo, tot militem suum dignificasse coronis, quot illum mortibus tyranni truculentia, quantum in se fuerat, destinasset. Tunc quoque iniquitas os suum primum contraxit, cum sanctitatem Stanislai Episcopi cælestibus declarari miraculis agnovit: ut sanctum illum, justum, atque Deo carum, cœlicæ tunc clamarent lampades; dum malignorum illum, etiam extinctum, insectarentur contumeliosæ cavillationes.

143 Triduo itaque hæc prodigia, non rumore solum vulgata, sed frequenti visione a fidelibus conspicua, et in admirationem et religionem versa, nonnullis devotis Patribus, Ecclesiæ Cracoviensis Prælati et Canonicis plerisque, laicis quoque numero quidem paucis, sed fide integris, et religione multis, injecerunt curam, dederuntque ausum, ut partes sacri corporis recolligerent, et justa conderent sepultura. Nihil itaque Regis atrocitate et edicto deterriti, ad locum passionis pedetentim et pavide accedentes, partes corporis quas funestus satelles reliquerat, variis locis dispersas, et usque in eorum adventum ab aquilis scrupulosius custoditas, accurate recolligere, ac diligenti providentiâ laniata membra et ossa, et in rosæ liliorumque morem candentia et rubentia, pretiosissimis gemmis cæriora, et omni probabiliora auro, apto et congruenti ordine conjungendo, in speciem symmetriæ a qua

recisa videbantur, corpus lacerum componere gestiunt.

144 Mirandis succedunt mirabiliora. Stupendum dictu, sed superno artificio et æterno suorum athletarum remuneratori facillimum. Subito corpus sacrum cœlesti medicamine in singulis partibus solidissime, abque omni cicatricum nota, reintegratum conspiciunt. Itaque longe contra quam Rex impius cogitaverat cessit; et illud ipsum corpus, in mille divaricatum partes, et rictibus ferarum ad devorandum expositum, Angelico custoditum ministerio, et in primam speciem (quod vix ab infidelibus credi potest) Divino restitutum est artificio: ut crudelis concisio magis illi contulisse videretur medelam, quam pœnam: apparuitque corpus Martyris Dei Stanislai integrum et instauratum, omnibus mirandum, omnibus venerandum. Quis enim non stupeat? quis non miraretur, corpus mille sectionibus lacerum, ad solidi corporis revertisse unionem? Quis non expavesceret? membra singula, multifarie divaricata, non vi pigmentorum, non sollicitudine amicorum, sed cœlesti virtute sua loca et proportionem repetisse, et omnibus cicatricibus vacua esse.

145 Tunc enim supernus Medicus, de corpore sui athleteæ, quidquid minacissimus Rex truncaverat, quidquid cruentus carnifex intulerat, delevit, abstersit: tunc contumeliis et impropriis militariibus sufficienter respondit corporis sacri absque cicatricum nota reintegratio, et aquillarum custodia, et lampadum frequens ad bustum Sancti Dei descensus; et Sanctum Dei ab omni fuscamento vindicavit: ut in singulis illi glorificationis magnæ et excelsæ responderet claritas, qui tam horrendam mortem et concisionem, pro fide, pro justitia, pro veritate pertulerat. Tam suavis denique jacentis et reintegrati odor fragrabat corporis, et tam immensus, ut omnes eo complerentur.

146 Cujus rei tam benigno spectaculo exhilarati fideles, minus cunctanter corpus sacrum ad ecclesiam S. Michaelis de Rupella, in qua Sanctus martyr pertulerat (Regis enim Boleslai sævitia, etiam tunc illud vetabat in ecclesiam majorem inferri) cum debito honore et summa omnium, qui huic officio adesse meruerant, alacritate deferunt: ac ante fores ecclesiæ, in propatulo et sub dio, tyrannidem Regis et ejectionem sacri corporis veriti, sine luctu, sine comploratu, sine ceremoniis vili sepulchro inferunt, et in tumba aromate referta ex more recondunt; et quam reintegrationem in sancto corpore perviderant, reversi ab officio funeris, cunctis stupentibus enarrant. Quæ quidem species sepulturæ, in partem formidinis et terroris divini, magis non prohibita, quam concessa est.

147 Ex tot beati corporis frustis, unus notabatur manus dextre defuisse ex indice articulus, in proximum lacum projectus: sed et hunc quoque requirendum atque reperiendum divina monstravit miseratio. Piscem enim illum, qui glutierat, quocumque se nando verteret superni luminis candor quidam et supra eminens prodebat: itaque facile a nantis captus, adhibito in viscera scrutiniio, articulus quoque qui desiderabatur repertus, et cetero corpori appositus, magnitudinem anxit apud singulos miraculi. Sed et lacus prædicti undis, ex contactu sacri corporis, singularis propitiatione divina ab eo tempore attributa est potestas, ut ægritudinum variarum sanent passiones: et si quando ad usus adhibeantur humanos, inficiunt illos potius, quam expleant; declarantes se illi aptas de cetero non esse, et quodammodo naturam suam mutavisse: quod dante Domino in sequentibus latius nos credimus explicaturos.

D
AUCT. 10.
LONGINO
miraculose
inter se
ununtur,

E
nulla relicta
notâ immâ
nis lauræ
i r dnteg
rato corpore:

sepelitur in
Ecclesia S.
Michaelis.

cum attento
digi i in pisce
reperio,

qui etiam
equis quibus
injectedas
salubres fecit.

AUCT. JO.
LONGINO
Ex hinc ce-
lebrari cor-
pit Sanctus

A 148 Hæc erat pompa sancti funeris, hæc sepul-
tura pletatis, Angelico primum ministerio, deinde
de humano procurata, omnium Regiarum pomparum
in sumptu et officio celebrior. Prodibant jam tunc
de novo pugile fidei nova gaudia, triumphalia inno-
tescebant signa, vox fusi intonabat sanguinis, in-
cliti martyrii sui clangebat tuba, terra suavis asper-
sionem non silebat cruoris, regio Polonica nobili
prædita bellatore resonabat; certa fidei præferens
judicia, et dignissima sacramentorum monumenta.
Propter quod lætati sunt cæli et terra, grandis Ma-
tri Ecclesiæ causa accessit lætitiæ, multiplex illi
materia jucunditatis provenit. Habet unde Altissimi
nomini novum decantet canticum, unde immensæ
laudis hymnum Deo referat, unde lætis animis ju-
cundetur, unde Conditori debitas concinat gratiarum
actiones.

Miraculis
clarus,

149 Varios Sanctos variis legimus a clementissi-
mo Deo miraculis et virtutibus, pro suis actionibus
et meritis, illustratos fuisse. Hujus autem viri sane-
ctissimi Stanislai Cracoviensis Episcopi et in vita et
in morte sanctitas et meritum tot prodigiis et osten-
tis declarata et illustrata est, ut pene hominum cre-
dulitatem excedant. Quis enim non miretur virum
beatum, post triennales cineres, Petrum Militem
suscitasse? et Boleslai Regis milites, ad mactandum
virum Dei destinatos, ter retrorsum corruisse? cum
et Lazarus, a Christo Domino nostro resuscitatus,
tantummodo quatrimum extiterit, et Judas Isca-
rioths, cum Judæis Jesum Christum Dominum
nostrum comprehensus, semel tantummodo re-
trorsum ceciderit. Quis non miretur pretium raræ
virginitatis illum in omni vita mente et corpore
custodisse? Quis insuper non stupeat corporis sacri
in mille dissecti partes, Angelorum verius quam
aquilarum ministerio, a quolibet ferarum contactu
nocte et interdum custoditas, supernis insuper lumi-
naribus irradiatas fulsisse? et sanctum corpus, tam
frequentibus concisionibus lacerum, perfectam rein-
tegrationem etiam sine nota cicatricum resumpsisse?
Si quidem quamvis una et eadem fides Sanctos Dei
universos in passione exercuerit, diverso tamen tam
meritorum quam gloriarum genere unumquemque
comprobavit victorem.

virtutibus
eximus,

150 Hic est itaque Martyr insignis et celeberrimus;
qui cum in corpore mortali sidus luxisset vi-
ventibus matutinum, nunc hesperus fulget vita
functus mortuis: qui cum fide, misericordia, studio,
vigilantia, atque omnibus institutionibus religionis
Christianæ supra pene homines vixisset, perfectus
in verbo et in omni eruditione, omnes adversitates
et injurias intimidas et securus, tyrannidem quoque
impavida mente perpetuens, etiam super ceteros
Sanctos clarescere meruit multiplicibus prodigiis.
Hic est qui in omni vita sua vir vitæ Angelicæ existi-
tit, et tam mente quam corpore integram virginita-
tem gerens, Virgo usque ad consummationem mar-
tyrii permanens, et pro Dei et Ecclesiæ et populi
injuria, ceteris Episcopis provinciæ Polonicæ dissimulanti-
bus, omnium alio rem vicem et negligentiam
superlaturus, in aciem discriminis se ponens,
et usque ad mortem pro veritate et justitia agoni-
zans, tam sublimibus ab omnipotenti Deo meruit
mirificari prodigiis.

virgo et
martyr

151 Unde non immerito universa Catholica Ec-
clesia, per orbem terrarum diffusa, in ipsius amplis-
simam decantat laudem

Verus solis radius, medicus cœlestis,

Meritorum Martyris auctor est et testis.

In splendore corporis castitatem, signans;

Quod integrum reddit, amorem designans.

cujus corpus
Deo curæ
fuit,

O virum magnifice humilem, et humiliter excel-
sum! qui suæ gentis floitantem puppim inter hosti-

les scopulos agens, fluctibus non poterat superari D
adversis. Quis hunc mortuum, imo vero quis non
viventem dicere audebit? quem Deus primum in
terra vivere voluit vitæ raritate insignem, deinde
cœlestibus glorioso triumpho invexit: et immensam
illi paraturus gloriam, permisit illum invadi, exce-
rebrari, mutilari, concidi, omnia membra scindi,
discindi, feris devoranda exponi: et cum omnibus
putaretur, deletus, repente et præter omnium spem
vis omnipotentis inclauit, et quantum gratum
esset sui corporis holocaustum, pariter illuxit:
nam corpus omne minutatim concisum, omni nota
cicatricum vacuum restituit. Angelicas deputavit
laceri corpori custodias: ad bustum suum cœlestes
fulgere lampades fecit: ad invocationem nominis
sui variorum morborum genera et plurimas sanavit
agritudines.

152 O quam felix Pontifex! qui pro una tempo-
rali vita, eademque brevi et incerta, ac mille sem-
per casibus exposita, duas, ut ita dixerim, in æter-
nitate præclaræ virtutis coronas adeptus est: unam
videlicet in triumphanti Jerusalem, alteram in mili-
tanti; altissimis in utraque inscriptus nominibus
(quia illius virtutes et trophæa cum omni perenni-
tate apud mortales laudabuntur) æternam suorum
operum præconium in omnes generationes, et inter
cœlestes Spiritus Seraphicum locum habiturus: no-
bilis vivendo, sed moriendo nobilior. Sanctimoniam
autem suæ ex miris et rarissimis effectibus notari
potuit et deprehendi magnitudo. Nisi enim in cœlo
inter primores et beatissimos Sanctos viveret, nisi
singulari merito et celebri martyrio excelleret;
neque corporis sui absque cicatricum nota; neque
corporis jam excarnificati felgor, sole lucentior at-
que splendidior; neque miræ rutilantiæ lampades,
supra artus concisos refulgentes; neque aquilarum
cœlestium munimina; neque languidorum ad sui
nominis invocationem frequens et assidua medela;
neque insolita prodigia, quibus vir vere Apostoli-
cus, vere sanctissimus, a Christo Domino declara-
tus est, pervenissent.

et anima
duplici
trumpfo
honorata.

153 Exæquatus vir Dei Stanislaus est (quemadmo-
dum perspicacissima tam credulitate quam conjectu-
ra, teneri potest) maximo inter natos mulierum
Joanni Baptistæ: qui fere totum, quod de Joanne
predicatur, habuit cum illo commune. Nam uterque
ex sterili et diu concluso utero progenitus, uterque
virgo, et uterque veritatis præco et assertor, uter-
que incestarum libidinum et illicitorum connubio-
rum in Rege reprehensor, uterque venturæ iræ
annuntiator, uterque prophetico pollens spiritu, F
uterque sanguinis pro Dei lege, justitia et ve-
ritate effusor, uterque stupendorum miraculorum
patrator, uterque heroicis virtutibus et sanctita-
te coruscans, uterque in cœlesti gloria sidus irra-
dians, uterque tribus sertatus aureolis. Esto Joannes
soli Jesu Christi testimonio declaratus est, Stani-
slaus miraculorum congerie stupenda: Joannis ossa
ab hæreticis contumeliata, disjecta, exusta; Stanislai
corpus a Boleslao Rege et Militibus suis, viris Be-
lial, mille concisionibus lacerum, feris et bestiis ad
devorandum expositum. Illius index ab igne non
poterat amburi, hujus a pisce non poterat consumi

S. Joanni
Baptistæ
comparatus,

154 Vere itaque beatissimus, vere gloriosissimus,
vere excellentissimus Stanislaus noster habendus,
et per ora omnium Christi fidelium, præcipue tamen
suæ nationis Polonorum efferendus, et accurato ho-
nore atque cultu prosequendus est: qui vivens variis
proluxit virtutibus, moriens innumeris et cœlo effel-
sit prodigiis: in diem quoque præsentem assidua
operando apud Polonos miracula, refulget passio-
ne sua et meritis, prædicans omnibus virtutem pietatis.
O ter quaterque beatus præsentibus et subsequenti-
bus

et omnibus
praesertim
Polonos ve-
nerandus

A bus suffragiis gloriarum: cui pro justitia et religione gloriosissime contigit oppetere, et insigne suae fidei religionis atque virtutis relinquere testamentum posteris, non atramento scriptum, sed sanguine; non tabella, sed corpore; non paucis, sed universis profuturum! Jam enim in tuto est, ne pae adiri a quoquam sublimi potest: jam, tribunalia cuncta transgressus, omnium mortalium minas ac truces vulnus spernit: et in cineribus sui martyrii quiescens, novissimam tubam ad resurgendum in gloriam sempiternam per corpus glorificandum expectat sopitus. Qui mortuus credebatur, in meliorem vitam translatus est: cujus memoriae et nominis eradicatio de terra quaerebatur, securus quiescit: nemo est qui illum de cetero exterreat; cujus saerato et triumphali munere et sanguinis fusione, non Cracoviensis tantummodo, sed universa Polonica nobilitata est Ecclesia, et suo felici martyrio magnifice insignita.

155 Recte itaque Sanctum nostrum aliquid plus dixerim quam Martyrem, qui a Militibus, primo, secundo, et tertio saerarium ingredientibus, ter martyrium quantum in ipso erat pertulit: qui truncatus capite et cerebro per pavementum consperso, nasi et laborum abscissionem toleravit: qui denique ad extremum mille lacer frustulis, martyri palmam rarissimam accepit, dum concisus non interiit, sed redintegratus effulsit: qui cum putaretur consumptus, et Lucifer exortus est, et quasi meridianus incaudit fulgor, eo certiora assecutus praemia, quo pro veritate, fide et justitia acriora toleravit tormenta. Quapropter justior veriorque praebita est nobis, provida dispensatione Altissimi, de occisione Sancti Dei materia laetandi quam dolendi. Nullum siquidem [credo], nec ejus nec superioris (quod admirabilius reor) nec postea decursae aetatis Pontificem in Polonia Stanislao comparandum fuisse, aut sanctiorem in vita, aut in religione, aut ordine, aut probatiorem in defendenda justitia et veritate, in reprehendendo Rege, in avertenda et repellenda oppressione, in colenda et manu tenenda religione. Vir mansuetissimus et constantissimus; fortissimus vir, generosi et alti spiritus, dignus quem aggrediretur adversitas; aequae in alios saevitura nostrae et cujuslibet alterius aetatis Pontifices, si aequae reperiret qualitate. Non enim mollia meriti documenta visa est virtus unquam constituisse: nec tuta et inertia scita est, sed ardua, sed periculosa sectari.

C CAPUT XII.

Anathema in Regem et occisores latum: Interdicto et variis calamitatibus subjectum regnum.

Varia post haec et diversa in diebus, occisionem Beati Stanislai subsequentibus, facies in pectoribus hominum nascebatur. Rex quippe Boleslaus et sui Purpurati, hi praesertim qui se nefanda caede viri sancti inquinaverant, facinus suum (ut illi moris potestati est) multifarie levare atque tenuare conabantur: a viris econtra Ecclesiasticis et timoratis mors Sancti perindigne accepta lataque est, et frequentius verbis querelisque liberioribus indultum: probris insuper plurimorum Rex insectatur, quod Princeps, alioquin Christiano insignitus caractere, honore regio et dignitate praeditus, tam enorme, tam tetrum et immane facinus occupasset: ex quo Regis infensio in plerosque secuta est, non latens neque obscura. Animi ceterorum, passiones suas metu Regis comprimentium, ineffabili perfundebantur mœnore, dum tyrannidem in Sanctum commissam nec audire sine cordis amaritudine, nec auditam reco-

lere sine grandi execratione et tristitia valerent. D

157 Provenerunt interim necem Sancti vindicta et vindictam portententia quam plurima. Nam noctibus assiduis sepulcrum beati viri Stanislai supernorum luminarium et lampadum illustrabatur fulgore, quod non a devotis tantummodo et religiosis viris, sed passim quibuslibet ipsisque carnificibus licebat cerni. Dum insuper lugubris nuntius occisionis viri Dei ad Summum Pontificem a Gregorium septimum perlatus esset, diu res pro ambigua habita est, discredentibus Papa et Cardinalibus, Christum Domini a Christo caesum fore. Postea vero quam facinus horrendum, tum litteris tum relatione ac testimonio plurimorum, confirmatum est; in flebilem lamentationem Summus Pontifex ruens, et quo rigore quave animadversione Boleslai Regis et suorum Militum tam atrox et barbarum scelus plectendum foret, deliberans; tandem Regem Boleslaum, Milites occisores viri beati, et omnes, et alios, quorum favore consilio, assensu, mandato fuerat occisus, auctoritate Dei omnipotentis anathematizat.

158 Deinde Gneznensi Archiepiscopo Petro et universis Ecclesiae Poloniae Episcopis dedit in mandatis, quatenus, in execrationem et poenam patrati per Regem et Milites parricidii, interdictum per universam Gneznensem observarent provinciam: et tam Rex Boleslaus quam Milites sceleris participes et conscii, diebus Dominicis et festivis pulsatis campanis et candelis accensis publice et solemniter nominatim et expresse denunciarentur interdicti et anathematizati: universum quoque regnum Poloniae interdicto subjectum generali: sic quod praeter baptismum parvulorum et poenitentias morientium, nullum in ecclesiis et parochiis provinciae Gneznensis Ecclesiasticum aut divinum officium celebraretur, nec decedentium corpora traderentur sepulturae. A Rege quoque Boleslao et militibus occisoribus, sed et a familiis eorum, nihil reciperetur in oblationem, nihil in eleemosynam admitteretur, nec illis aliquid impenderetur Sacramentum, praeter baptismum puerorum et poenitentiam laborantibus in extremis. Eandem quoque restrictionem in singulis locis, ad quae extra provinciam Gneznensem Rex et occisores ceteri et conscii devenirent, mandabat quamdiu illic praesentes morarentur observari.

159 Regem insuper Boleslaum et Poloniae Regnum omni honore, dignitate et excellentia Regali privavit: atque omnes Principes, Barones, Vasallos, subditos, ab ejus subjectione et ditione absolvens, obedientiam et subjectionem solitam sibi exhiberi vetuit. Filiis insuper et nepotibus, heredibus et posteris Militum, qui Sanctum occiderant, et qui auxilium, consilium vel assensum in facinus patrandum praestiterant, assensum ad quaelibet tam Ecclesiastica quam mundana beneficia, officia, dignitates, honores, quatenus in paterni criminis memoria assiduo rubore fabescerent, usque in quartam generationem interdixit, et beneficiis, officiis, honoribus, dignitatibus privavit habitis et habendis. Inhibens eidem Archiepiscopo Gneznensi Petro et suis Episcopis Poloniae, ne aliquem cujuscumque gradus, praerogativae aut status in Poloniae Regem coronare et inungere audeant, Sede Apostolica inconsulta.

160 Petrus autem Gneznensis Archiepiscopus et omnes Polonicae Ecclesiae Antistites, mandatis Apostolicis exceptis, etsi grandia et amara juberentur, tyrannidem quoque Regis Boleslai et Militum haberent in formidine et respectu, ne quid gravius in corpora eorum aut fortunas solita severitate consumerent: mandatum tamen Apostolicum praevicari non ausi, interdictum et anathema Apostolicum publicant; et Ecclesiis singulis obseratis, divinarum laudum organa, non sine suo, Cleri quoque et populi

D
AUCT. JO
LONGINO
*Luminaria ad
sepulcrum ar-
dere videntur,*

u

a Gregorio
XII Rex et
occisores
anathemate
feruntur,

et regnum
subicitur
interdicto:
E

F
sublato Regni
titulo, compli-
ces ad 4 gene-
rationem irre-
gulares decla-
rantur:

quibus execu-
tioni mandatis

ejus gloriosis-
simo martyrio

merito col-
lantibus.

Variis varie
sentientibus
marentibus
plerisque

AUCT. JO.
LONGINO*facta etiam
de statu fu-
turo Poloniae
revelatione,**oborta passim
punitudo de
Episcopo
occiso,**et indignatio
in Regem**ejusque mi-
nistros.**Rex contem-
uens inter-
dictum,*

A puli Polonici ejulatu, suspendunt. Regem quoque Boleslaum et Milites, necis viri beati participes et consortes, denuntiant publice et per nomina excommunicatos, anathematizatos, et interdictos. Revelatum praeterea fuit nonnullis devotis et religiosis viris, per divinum et patulum oraculum, pro admissio in virum Dei Stanislaum per Boleslaum Regem suum et suos Milites facinore, Poloniae regnum et provincias ei subjectas in tot divisionum monstra: cindendum fore, quot Boleslaus Rex per se et Milites corpus sacrum dimembrasset, et post aliquanta secula, post Polonorum humiliationem et contritionem, placato et propitiato Deo, in morem Praesulis Sancti, omni cujuslibet cicatricis nota vacui, reintegrandum. Cujus quidem oraculi denuntiationem nunc notitiae humanae praestitam, et processu dierum verificatam, succedens aetas vidit: nostra quoque experitur et videt; et futura, praestante Christo Domino, est visura.

161 His itaque et quam pluribus aliis eventibus, Regis et Militum patrati parricidii aestimatio coepit refelli, et in pectoribus eorum, quantumcumque obstinatis et saxeis, quaedam poenitudo suboriri: viros vero Ecclesiasticos, et praesertim Ecclesiae Cracoviensis Praelatos, Canonicos et ministros, et pro facinoris inmanitate, et quod sibi Pontificem sanctum et divinum dolebant adeptum, pro praesentis atque futurae ultionis significatione, longa tristitia detinuit. Tum quoque primum liberioribus querelis, multis quoque lamentis, multo dolore ac gemitu enecatio viri Dei prosecuta est, non in Cracoviensi tantummodo diocesi, sed et in universo Polonico regno. Tunc quoque et in Regem Boleslaum, et Milites necis conscios plura maledicta, convitia et impropria deprompta, et saevitia eorum multifarie accusata: quae Regem et Milites, velut furens et audaciam rememorantes sceleris, gravi poenitudinis aculeo decoquebant; ominati more ingenii humani, non ad longum Dei judicia, quae parricidiali scelere promeruerant, quietura: secretaque jam mentis poena urebat; commemoratioque reatus fiebat unicuique supplicium.

162 Et quamvis de variis domibus, generibus et familiis varii numerabantur Milites caedem viri sancti cum Rege una peregissee; inmanitas quoque sceleris singulos, qui aderant, Regis obligaret ministros et Satrapas; parricidii tamen summa magis coarguit. Milites de quatuor familiis et generationibus, qui ampliorem in illo parricidii facinore gessisse ferantur principatum; videlicet [ferentes] Labarum cum cruce in campo caelestino; item fluvium Sczenewa cum cruce; et qui ab ipsis scissi sunt [ferentes] simplicem fluvium sine cruce in campo rubeo, qui se Druszyna appellant; item strepam in campo rubeo, pro insigni deferentes: quorum successio et progenies in hanc diem apud Poloniam perdurat. In hos] frequentiora probra spargebantur, in hos quoque cumulatoria congerebantur convitia: quasi hi, et feralioribus et magis praeproperis dextris in necem Sancti crudelius ceteris grassati forent; et animum Regis, suapte furentem et incensum, ad maturandum facinus incendissent.

163 Anathemate, quo per Gregorium Papam Boleslaus Poloniae Rex pro parricidii scelere damnatus fuerat, levipenso et neglecto, privationem quoque regni, et interdicti Ecclesiastici ignominiam nihil pendens, Regem se integro gessit triennio; constringens singulos suis parere imperiis, et quaerens se et regnum suum perculsum parum justo anathemate, neque pro occisione unius Episcopi, pro sua temeritate et culpa occisi, tot poenis fore mulcendum, plures causas ad sceleris patrocinium praetendens. Quod quidem triennalis temporis spatium reor beni-

gnitatem divinam Regi, ut poeniteret et converteretur, propria longanimitate condonasse, et mira suae pietatis propitiatione vivendi tempora in triennium produxisse. Obstinatus [tamen] in sua pertinacia Rex (quamvis Petrus Archiepiscopus Gneznensis et ceteri omnes Polonici Pontifices, placandam Sedem Apostolicam, et nuntiis solemnibus destinatis per convenientem expiationem satis faciendum sceleri persuaderent) dorsum praebat verberanti; indignum et turpe sibi ducens ad percutientem et admonentem se, atque salutem suam desiderantem converti: percussusque non doluit, et attritus renuit accipere disciplinam: existimans se non casurum in ullum periculum, nec ab aliqua calamitate oppressum iri; singulas suas actiones casui et temeritati permittens, et nihil salutarium consiliorum aut concipiens aut admittens: ut nemo dubitaret illum propter facinus parricidii, quo se inquinaverat, omni qua ante pollebat prudentia et industria, omni denique recto sanoque sensu exutum ferre. Recognitionem quippe et expiationem delicti prohibebat felicitatis suae quondam magnitudo et potestas imperii.

164 [Fuerat Rex] laudis et sapientiae quaestu, ante perpetrata facinora, opulentus; post vero omnium reprehensionum ictibus expositus: ejus nomine ante nihil nobiliter, nihil sonantius; parricidio vero commisso, nihil naucius, nihil ignobiliter: inter sceptrum et diademata quondam floridus, nunc apud proprios et externos deformis; a felicitate quoque fortunae, cujus cursum in eam diem plenis velis tenuerat, in abyssum decidens infortunii et ruinae: et partarum rerum cumulum, quibus avitam paternamque gloriam vel transcenderat vel aequaverat, unius facinoris patratione dissolvens, et aeternas sibi maculas inurens, quos reliqua vita non potuit diluere.

165 Quamvis autem Boleslao Regi anathematis et interdicti censurae forent admodum molestae, magis tamen descensu luminarium et lampadum ad bustum viri Dei, et prodigiis curationibusque ad invocationem sui nominis provenientibus, offendebatur: confictum vero rumorem super his ad se delatum ratus, et an vetus commentitiusve foret experturus, in specula arcis Cracoviensis conscendens, luminaria superna et lampades descendere, et corpori sacro venerationem impendere claro visu deprehendens, et Sanctum probris lacessere destitit, et sibi vehementius pro admissio in eum parricidio, nolem sui facinoris tum primum recognoscens, timere coepit: praesertim cum et contemptus suorum, in eum diem gliscens, affligeret militum, et execratio non ignota exterorum, cui vel solus luminarium vel lampadum caelestium conspectus sufficere debebat ad emolendum cor saxeam et obstinatum.

166 Prioribus quidem diebus, et propria spe illum mulcente et militum assentatione, tenue se in occisione Episcopi reputabat crimen admisisse: parvamque occisionis, minorem ultionis, nullam futuri temporis in suis consiliis, tam sibi quam regno suo perpetuam perniciem et dedecus allaturis, visus est rationem habuisse. At cum processu temporis videret, contra ac ipse ratus, providentia divina suum Sanctum prodigiis mirificante, animos militum et subditorum a se alienatos, se quoque invidiosorem et contemptiorem fore, [velut qui] furore immoderato ferebatur; tum demum, in locum irae successit aestimatio, licet sera; tum quoque sentire et intelligere coepit, quantum virum, quantum Sanctum, quam sibi et regno utilem, et suae salutis zelatorem, privato etiam sibi officio venerandum, crudeli carnificio extinxisset, et rerum a se magnifice gestarum decus corrupisset. Jam si-

D
*et monita
Episcoporum,**omni priori
gloria excidit:
E**Expertus
dein descen-
sum luminari-
um et lam-
padarum,*

F

*et alia mira-
la fieri.**paulatim
comparatur,*

quidem

A quidem Rex exoneratus ira, post quam is quem oderat esse desiisset; livore in commiserationem transmutato, magnitudinem facinoris sera æstimatione recensere cœpit; et nunc personam occisi, nunc causam occidendi scrupulosius rimatus, anxietate mentis et spiritus torquebatur: subibatque vehemens et pœnitudo et acerbitas animum, quod virum sanctum et cœlestem, suæ salutis sui que honoris servatorem et custodem, non vera tantummodo sed et utilia sibi ingerentem, detestabili carnificis ministerio trucidasset: nec trucidare contentus, ictibus minutissimis excarnificatum confecisset. Nec in Rege solo tantummodo, sed et in Procerum Militumque suorum pectoribus eadem commiseratio, dispulsa invidia et metu sub orto, postquam Sanctum viderant mirificis signis clarescere, versabatur: moreque vitii potius quam ingenii humani, futura intelligentes, transacta operosius rimabantur: quia per facinus in Sanctum admissum, omnem suam gloriam et pacem, omnem posteritatem, omnem denique una simul æstimationem corruisse [cognoscebant].

uti et proceres ejus;

qui nimium a seipso diversus,

167 Satis itaque dolendum, imo et defendendum esse Boleslaum Regem, tam [a seipso] fuisse diversum, ut in ea parte qua trophea de plurimis gentibus et regionibus, a se aut devictis aut sub jugum missis, ceterisque rebus, quas mortales primas ducunt, et de pecuniæ contemptu de liberalitate eximia in omnes, disciplina quoque militari retulisse gessisseque scribitur, neminem inter Reges Poloniae habeat aequalem: in ea vero parte, in qua se impura et obscœnissima libidine polluit, qua matronis parturientibus catulos pignoribus abjectis adhibuit, qua provinciales multiplici tributo gravavit, qua correptionem salutarem contempsit, qua Sanctum Dei Stanislaum obruncavit, nemo in deformiores pravitates videatur prolapsus, nemo amplius a Deo reprobatus, nemo justiori odio suorum insectatus. Non aliæ autem res pepererunt furores, in Deum ac homines grassantes, quam nimia felicitas, opes ingentes atque divitiæ, quibus satius foret caruisse. His enim concitatus peregrinos et barbaros mores induit, his in prohibitas et damnatas voluptates defluxit, his inescatus nullis salobribus monitis, ne libitis uteretur pro licitis, se circumagi pertulit; his postremo in Christum Dominum sceleratas manus egit, his nobile regnum fœdavit et disperdidit, sævoque scelere universum regni Poloniae decus confudit.

non tantum sibi suisque

sed toti regno gravi sime nocuit,

C 168 Etenim quidquid priscorum Regum atque Principum virtute partum et ordinatum fuerat, eo solo parricidio corrumpit depravatum; perniciesque regni ex ipso Rege, unde minus expectabatur, erupit; incertum relinquens, in Deum ac religionem ejus sceleratior [Rex fuerit], an in patriam, quam illo tetro facinore prostituit, pessumdedit, violavit, et gloriam ejus decerpit et evertit; et faciem fœdam ac luctuosam, longo tempore arsuram, in rempublicam Polonorum et genus suum injecit. Ab eo siquidem tempore turbo tenebrosus regnum Polonicum involvit, et frigore horridæ tempestatis adeo illud quassavit, ut splendore regni amisso, in varia dissensionum monstra prolapsum, mutua cæde, hostili invasione, Principum multiplicatione, sibi neceretur interitum. Unica enim illa Stanislaei Episcopi necatione, Polonicum regnum, omne decus suum, quæsitum et querendam, in plures ætates et generationes amiserat. Ob id siquidem uni cum parricidii in Sanctum Dei scelus, arbitror Deum aversatum gentem Polonicam et regnum, et non collisionum tantummodo et cædium civilium opprobrium, justo suo judicio, illam mulctasse, sed et honoris diademate supra b annos ducentos ex eo tem-

pore privavisse; regnique eorum principatus et dominia externis nationibus et finitimis Principibus, in usurpationem et direptionem, tradidisse.

169 Sed et regio honore, quem tanti temporis mora subduxerat Polonis, restituta; in semen regium furor indignationis divinæ comprobatus est non quiescere: dum, tribus tantummodo Principibus, videlicet c Premislao d Wladislao, et e Kazimiro, stirpem et originem Regum vetustorum Poloniæ ducentibus, in regno Polonico regnare permittitur (licet Premislaus breviusculo et pene usurpato regnaverit tempore) extero semini regnandi super illud usque in diem hanc potestatem concessit. Et licet ad vacans per mortem f Ludowici primi, ex dono Franciæ orti, regnum Gemovithus Mazoviæ Dux, item post annos sexaginta ad vacans ex morte g Wladislai tertii (qui dimicando cum Turcis anno ortus Christi Millesimo quadringentesimo quadragésimo quarto glorioso martyrio occubuit) regnum Boleslaus Mazoviæ Dux, concordi Ecclesiasticorum et secularium voto, fuissent electi et designati, et dies pro utriusque coronatione apud Cracoviensem ecclesiam et urbem dictæ: in utriusque tamen locum, stupenda divinæ dispensationis voluntate, utrunque reprobante et regio censeute indignum throno, exteris Principes Lithvanici generis h suffecti, quasi nondum ad plenum sacro Sancti Stanislaei Pontificis sanguini fuisset tam diuturna priorum et naturalium Principum exclusione parentatum. Divina quoque majestas, quæ se Polonorum genti per restitutionem Regii diadematis propitiam et placitam exhibuit: Principibus tamen Polonicis, nondum se in ira indignationis suæ, adversus illos pro occisione viri beati Stanislaei et aliis forefactis conceptæ, monstrat quietatam: progenies si quidem continuata est et continuoator in Ducibus: verum in Regibus, Deo permittente, discontinuationem accepit.

D
AUCT. 10.
LONGINO
quod exter-
nis Princi-
pibus deinde
traditum est.

c d e

f

g

E

h

ANNOTATA.

a Acta S. Gregorii VII *Jamnis xxv Maji, a quo has censuras adhuc anno 1079 latus, scribunt Longinus in Historia, Cromerus et alii.*

b *Cromerus lib. II, annis 215 Regis nomen omis- sum ait.*

c Premislaus seu Præmilus 26 Junii anno 1295 coronatus est, occisus die Cinerum anni sequentis.

d Vladislans Locticus, coronatus anno 1296, die 23 Aprilis, pulsus a Wladislao Bohemo, iterum regnum recepit, mortuus anno 1333, 10 Martii. Ab hoc autem velut nominis sui primo, utique post tituli Regii instaurationem, numerantur synonymi Reges post eum.

e Casimirus cognomento Magnus, coronatus 25 Aprilis dicti anni 1333, mortuus 5 Novembris anni 1370.

f Ludovicus habuit abavum Carolum Regem Siciliæ, fratrem S. Ludovici Regis Francorum avum Carolum Martellum, et patrem Carolum II ombos Reges Hungariæ: successit dicto Casimiro avuncula suo, mortuus 1382. Post hujus obitum regnum variis petiverunt, sed tandem obtinuit Jagello Dux Lithuaniz anno 1386, dictus in baptismo Wladislans, infra lib. 3 num. 21 dictus secundus.

g Wladislans III, Jagellonis filius, regnavit ab anno 1434 ad annum hic expressum 1444. Diem natalem, quo occisus est, hactenus non reperimus.

h Horum primus est Casimirus tertius, anno 1447 in festa S. Joannis Baptistæ coronatus, pater S. Camisii, ad cujus Vitam iv Martii hujus progenies deducitur.

A

CAPUT XIII.

Interitus Boleslai Regis. Successio fratris et aliorum absque titulo Regis.

Tertius jam, postea quam vir sacer Cracoviensis Episcopus Stanislaus ab impio Rege Boleslao occisus fuerat, decurrebat annus, per omne tamen tempus illud nulla studia generari visa sunt providendi aut succedendi in Cracoviensem, qui ex morte beati viri vacabat, Episcopatum. Nemo enim tam claro, tam sancto, tam glorificato audebat succedere Præsuli. Nonnullos respectus avertebat Regis, qui enim virum sævum et necibus præparatum apud suos animos destinabant: ceteros civile et intestinum bellum propediem exoriturum econturbabat. Accedebat et summi Pontificis Gregori septimi, gravitatem apertam redolens reitentia, qua apud Cracoviensem Sedem aliam negabat ordinari Episcopum: et Clero ac populo Cracoviensi, suffici sibi Antistitem frequentius expostulanti, inexorabilem se exhibebat. Omnium prædictorum major fuerat apud singulos anxietas interdicti per univrsam Poloniæ regnum observatio, quæ pectora uniuscujusque gravi decoquebat mœnore, et in Regis Boleslai improperium et convicta accendebat, qui Pontificali sanguine pollutus, divinam et humanam contra se et genus suum vociferabatur censuram conflavisse.

B

171 Sed et Regem Boleslaum secreta mentis, nunquam sciens quiescere, prosequeretur pœna: solaque reatus sui recordatio sibi ipsi extabat supplicium: dum assidua meditatione rimaret et recoleret, quam brevi illo, et (ut sibi blandiebatur) nihil ultionis habituro carnificio, non solum sibi sed et posteritati progenieque suæ dedecus innexisset; et reprobationis decretum, quo gloria regni omnis decidit, in posteros transfudisset. Conscientia itaque in sceleratum obstrepente, non quietem, non cibum, non somnum ad libitum capere poterat; quin per sæporem furis commissi parricidii, conscientie suæ stimulis et pœnarum impendentium speciebus agitabatur sua secum scelera reputans: neque ex amicorum persuasionibus et consiliis, meliora illam quam que mente hauserat sperare jubentium, poterat [accipere] lenimen; neque conscientiam sceleris, quamquam militum et amicorum confirmaretur solatio, deponere: quoniam vitiorum ab eo patratorum altior illi sensus insederat. Ex fornicationibus quippe in adulteria, post in damnatam venerem execrabilis vitii sodomitici, ab hoc consequenter in parricidium, et ad extremum in contemptum et quandam desperationem, gravissimo præcipitatus collapsu, ostendit vitia connexa esse: et ad unius inquinacionem, nisi celeri diluatur pœnitudinæ, cetera ocius superventura.

C

172 His vitiis Boleslaus Rex sibimet gradum struxit in præceps: his lux regni Polonici velut nube atra obscurata, primum ab eo depulsa, deinde ad extremum exterminata est, et omnis suæ quondam claritatis et excellentiæ, omnis majestatis et potentiæ, omnis tyrannidis et munificentia machina dissoluta. Felix quoque et viridis tam suus quam regni sui olim status et conditio, dum cuncta illi ex sententia cederent, ad magni opprobrii et improperii specimen devoluta. Cum et pleræque Ruthenicales provincie ab eo subjugatæ, jugo subjectionis abjecto, tributa illi et consueta negarent vectigalia; et a propriis Proceribus dietim in illum serperet odium et contemptus. Ut enim se habet vulgi maxime militaris mobilitas, compunctio de patrato scelere creverat: et Rex factus erat invisus suis omnibus,

in quorum pectoribus parricidii scelus divino nutu D recruderat: tumultuarique regnum cœpit, resque publice in salo discordique actione et ordine versari. Nemo siquidem ex Primoribus Baronum et Procerum reperiebatur, præter paucos criminis participes, qui Regem aspiceret, quin ingemisceret; nemo forte, qui non suum execraretur principatum; nemo, qui interitum illi et mortem non imprecaretur. Singuli illum quasi pestem et infelix auspicium oderant, vitabant, fugiebant, detestabantur. Adeo insuper odium et Procerum et Popularium efferbnerat, ut plurimi in suam necem aut captivitatem conjurarent: non aliter se Regii diadematis decus et insigne, non aliter divinorum relaxationem, non aliter denique divinæ ultionis sensim gliscentem aversionem, quam eo perempto aut capto, rati obtenturos.

173 Intelligens itaque Boleslaus Rex, impia et scelerata facta sua neque Superos neque homines laturus, et ob scelus parricidii in Sanctum commissi veloci se vindicta peti; et gravissimo omnium suorum judicio se opprimendum damnandumque, mœnore fortissimo et acerbissimo quassabatur. Subibat quoque mentem considerationemque suam, hinc divinæ ultionis judicium, peccata in plures generationes visitantis, hinc metus pœnarum; illinc facinoris in sanctum patrati recordatio, illinc divina et humana persecutio, quæ illum adeo vexabat decoquebatque, ut a mœnore et conscientie verme pene videretur ad interitum confectus. Sæpe apud amicorum aures confessus, exagitari se parricidiali specie et umbris ac phantasmatis furiarum. Tunc male [non] crediti, frequenter spreti, et sero probati viri beati Stanislai consilii eum memoria subiit. Tunc scelus impium, truculenta invidia, malevolentia inaudita, quibus in necem viri Beati Stanislai grassatus est, oculis suis mentalibus et corporalibus, non sine gravissimo et pœnali conflictu, observabantur. Tunc primum apud amicorum aures profiteri cœpit, per nefandum et execrabile parricidii scelus a se paratum, non quietis sed turbulentissimi motus, non pacis sed belli, non amplitudinis sed egestatis, seminarium jecisse; et se primum, deinde genus suum et patriam, regio diademate et excellentia spoliasset; eladibusque miserabilibus, justo Dei judicio ob necem viri Dei exorituris, Polonorum regiones pessumdasse, periculosum errorem sibi et patriæ, et qui de omnibus vitæ suæ et annis et actibus omnem gloriam decerpserat, clamitans admisisse. Tunc vir alioquin magnanimus, qui se in bellis et certaminibus fortem et vegetum præstiterat, pavore consternabatur ingenti; hinc divini judicii, illinc livoris humani ultionem jam adesse jamque instare reformidans; non tamen se ad pœnitentiam lacrymarum reflectebat, quæ illi propitium ac placabilem effecisset Deum, si vel post necem Pontificis sapere potuisset.

174 Horridam tempestatem pro parricidii scelere Boleslaus Polonorum Rex videns adversum se esse coortam, mentem ejus recordatione facinororum intus assidue excruciante, contemptum suum et livorem intelligens assidue auctam, et se Provincialibus invisum, ac dura nimis sorte constrictum iri; conversationisque suæ confusionem perpendens, quid sceleris admisisset secum ipse reputans, parricidium gerebat in oculis, perturbationem in animo; et indignatio quod innocentem peremisset in miseracionem vertebatur. Urebant siquidem anxiam mentem varia undique convitia, omne genus probri: non somnus oculis, non quies animo poterat obtingere: ægra præcordia assiduo dolore et gemitu altis quoque suspiriis coquebantur. Verba interdum Rex spirabat ferocia, mens tamen sua ex conscientia pavida spectabatur. Lucem præsentem et vitam perosus, et injucundum

omnibusque
exosum in-
telligens,

et ultionis
a Dei im-
minentis
metu cons-
ternatus,

E

se peccasse
agnoscat,

non tamen
ad pœnitentiam:

et rerum
suarum des-
peracione
agitatus

Sede Cracoviensi tertium annum vacante,

Rex nullum animo quietem capiens,

seque domi ac foris contemptum

A injucundum trahens ad singula spiritum, conspectum et presentiam eorum, qui in suam cladem conjuraverant, machinationesque evitaturus, justissimo et maximo civium odio quam primum satisfactorius, profundo insuper ad extremum instigatus pudore; Pannonicam adoriri fugam, non ex contritione sceleris, sed declinandi turbinis exorti et exorturi gratia, decrevit. Illam enim regionem et fugæ suæ et sorti, in quam detrusus fuerat, arbitrabatur amplius congruere.

*clam Polonia
deserta*

175 Congesta itaque auri gravi quantitate, filium duodennem Myeczslauum, qui ceteris fato assumptis unicus illi restabat, Borzywojum filium Mstæ ceterosque omnes, qui secum una Sanctum Dei Stanislaum excarnificaverant, secum ducens; extrema illis suo discessu, si apud Poloniam reliqueret, veritus inferri; relicto regno, relicta patria, relicto diademate, relicta tyrannide et uxore, impietatis conscientia perurgente in fugam versus; exilium sibi met, doloris stimulante magnitudine, coactus est inferre: velut is qui in caritate Procerum nihil fiducia reponens, per destitutionem militum jaculis aut venenis se peti formidabat conjuratorum; Celerissimo itaque et clandestino cursu, majestate Regia servili veste obumbrata ne a conjuratis deprehenderetur, et oculos tenens lacrymis suffusos, animum suum increpans, qui illum in tam nefarium ausum sævi parricidii impexit; relicta Cracovia, quasi effugio elusus Deum, mente consternatus et alienato similis, Pannonicam adortus fugam, ad sanctissimum Wladislaum Hungariæ Regem, affinem et alumnum suum divertens, suscepturus illic suum fatum pervenit; a quo magno honore exceptus est, et aliquanto tempore et sanguinis et hospitii præstiti ac præstandi ac vicissitudinis jure (Boleslai enim Regis potentiis, impensis ac brachio in paternam hereditatem se profitebatur restitutum) justo favore tractatus est.

176 Magnitudinem autem sceleris sui apud S. Wladislaum Hungariæ Regem et suos Proceres extenuare conatus, multa et varia Sancto Lei impingens facinora, jure illum a se cæsum deducebat. Qui tamen omnium iuspectorem Deum, neque sermonibus ad diluendum facinus, quantumcumque vafre compositis, neque Pannonica secessione et latebra potuit effugere: sed dignas præsumptione sua accepit pœnas, dum illum finis comprehendit insperatus et exitiosus. Excellentiam enim suam Regiam in Wladislai Hungariæ Regis et suorum Procerum æstimatione, propterea quod exul esset et parricida, clandestina submurmuratione in suum interdum penetrante auditum, diminutam non ferens; et tam suorum quam exterorum contemptu et fastidio calcatus, conscientia insuper verine amplius quam dum apud Poloniam ageret excruciatas (ex Rege quippe factus exul, ex divite inops, ex glorioso contemptus) non facilis ei erat toleratu illa mutatio, velut qui ad id rudis et inexercitatus habebatur. Secundo igitur anno sui exilii subito languore correptus, et in amentiam versus, alpes, silvas, nemora atque invia loca alia, congressus perosus humanos, et diguo jam conventus parricidii sui pretio, maturam jam flagitii sui ultionem subiturus, delirando petens, et in illis discurrens: a propriis canibus, illum tantummodo comitantibus, dum fessus et anhelus animam morte repentina exhalasset, comestus et devoratus, teterrimo illo supplicio affectus, impiam vitam digna morte finivit; et quoniam salubriter monentem audire contempsit, juxta Job vaticinium stultitia consummatus interiit, dignumque moribus factisque suis exitium vitæ invenit, et impiis et malis operibus pares adeptus est eventus: dignus ea pœna, qui fidem sacrilegio, pietatem parricidio, pudicitiam

*ubi contemptum sui non
ferens,*

*in amentia
labitur et
mortuus a
suis canibus
devoratur,*

incestu violaverat; Divinitate hanc sibi pro impietate sua congrue et justissime infligente vicissitudinem atque pœnam.

177 Qui enim S. Stanislaum extinguere, et memoriam ejus de terra delere decreverat; extinctus et deletus est. Qui illum exiliare tentaverat; is sibi exilium coactus est inferre, et in amentiam versus turpi morte interire. Et qui Sanctum convitiis et probris incesserat, ipse diris execrationibus, in vita et in morte insectatus est. Et qui corpus sacrum, minutation concisum, feris et alitibus vorandum jactaverat; ipse propriorum canum rictibus discerptus, ipsorum pabulum et esca fuit. Et quidquid tyrannidis, crudelitatis et ignominia sancto intulerat, id sibi illatum, cum admiratione et tremore universorum hominum, opera Dei recto judicio rimantium, præsens agnoscens ætas et postera. Tunc lux impii extincta est, et flamma ignis ejus splendere desiit; qui a consilio maligno præcipitatus tam horrendum exitum invenit, ubique territus, ubique stupefactus, ubique spretus, ubique contemptus, denotans magnitudinem patrati in Sanctum Dei facinoris. Nec ulla retributio subtilior, districtior, atque æquior illi poterat impendi.

178 Itaque Boleslaus Rex Poloniæ, voluptatibus et illecebris carnis, ipsi etiam damnata veneri, supra cetera flagitia atque dedecora ab eo patrata, aliisque passionibus carnis et spiritus indulgens, omnem suam et regni sui celebritatem simul cum vita amisit: et præcipiti gradiens via, acerbos comprehendit exitus; [fuitque ejus] cadaver esca volatilium et devoratio canum. Stanislai Pontificis spectata usque ad crudelissimam concisionem tum fides, tum constantia, gloriam sempiternam sub omni perennitate habitura laudabitur. Boleslaus Rex, in dedecus teterrimum provolutus, acceptam a majoribus lucem in denissimas tenebras convertit; cujus nomen et omne regium semen, exterminante illud Deo, disperiit. Stanislai agon et virtus omnium seculorum memoria infixæ, terra pelagoque, ab universali effertur, veneratur, admiratur et cantatur ecclesia.

179 O! quam satius contigisset tanto Regi, si ante parricidium, et suam et regni perniciem aversatus, vita excessisset; feliciora etiam post fata et cineres officia et munera sortiturus! In alpebus enim atque silvis, in quibus per divinam ultionem interiit, nulla plangentium tantum ac talem Regem conspiciantur servorum agmina, nulla militum aut clientum pompa, nulla amicorum, nulla astantium aut custodum corporis turba, nulla matronarum aut virginum cohors, nullum sepulturæ pretium, nullus splendor funeris: tantaque, justissimo Deo permitte, damnatus est ignominia, ut negato illi etiam cujuslibet terræ profanæ locello, in canum ventribus sepeliretur: non aromatibus conditus aut regio Mausoleo, sed stercore et factore obrutus. Quam fæde, quam turpiter vixerit; tempus, locus, conditio tam mortis quam sepulturæ efficacissime monstravit. Nam justo censore Deo, per quæ scelestus ipse Rex peccavit, per eadem torquetur. Quia enim canes, ad sugendum lac humanum ac torquendum ubera feminarum, [admoveri] ex sua feritate præcepit, et infantulos a matrum papillis, ad canicularum lactationem, appendi faucibus mingentium ad parietem lacessitus, a feris sicut fera consumeretur comestus. Scrupulosa denique diligentia notandum est, quanti labores, quot conatus, quanti sumptus et sudores uno parricidio ceciderint percussis, et una transgressione Rex præcipitatus et regnum.

180 At Boleslaus Rex maximo Regibus, Principibus, et Proceribus Poloniæ esse debet documento,

D
AUCT. JO:
LONGINO.

*dignum
admisso in
Sanctum
scelere exitum
sortitus,*

E

*dum Stanislai
nomen ubique
laudatur:*

F

*ac ne sepulchri quidem
honore dignatus,*

AUCT. JO. LONGINO. ad exemplum Poloniæ Regum et Principum:

A ne successibus et potentia rerum ad nutum eorum fluentium superbiant; sed se humiles et remissos præsentent: nec propter decus generis aut sanguinis, aut partas victorias, insolentius se gerant; sed cum tremore divinam de se operiantur sententiam, in quem finem aut invidiam sit evasura eorum felicitas: ne assentationibus satellitum, iras eorum mulcentium, insolecant: ne in transgressionum suarum justos reprehensores aliquo nubilo concitentur: ne in fundendo Sacerdotali sanguine præpropere et fervido utantur ingenio; ex ruina Boleslai Regis intellecturi, imperia et potentiam omnem, quinimo et sensum, prævaricatione in Deum facile amitti, impletionem vero scitorum Dei servari.

181 Boleslao Rege assumpto, graviora in illum prioribus tam Procerum quam popularium jactabantur judicia: gravem illum et crudelem fuisse: superbe et inique imperitantem, tyrannum magis quam Regem, tributis gravasse regionem; cutulis matronas affecisse, libidine naturam violasse. Mortis et casus ejus formidinem simul et fidem consors regia induens, miserabiliter deplorare cœpit, se ad hos fecunditatis et vitæ fructus reservatam, ut probis mariti oneratas gestaret aures, et in viridi ætate illius privata consortio, nec supremum officium solvere illi potuisset. Feruntur nonnulli, ex morte quæ Boleslao Regi tam non vulgari accidit casu, fabulæ, ad nostra usque tempora derivatæ, locum fecisse; quæ astruebat illum apud silvas Pannonicas vivum esse, et ob atrocitatem sceleris in Sanctum commissi, vultures et alites sanguipetas carnes suas, quæ per dies exerescerent, per noctem devorare, et absumptas renasci; et post expiationem sceleris tandem in Polonium reversurum, et in ea regnaturum fore. Non solum autem in Boleslao Poloniæ Regem, sed et in milites suos, parricidii consultores et participes, divina desæviebat vindicta. Vario enim et cruento mortis genere, pro sceleris parricidialis magnitudinæ, pro demeritorum gravitate, consumebantur. Progeniem insuper eorum multifariis languoribus, casibus, infortuniis, passionibus divina insectata est ira: pro quorum exemplo maxime divinum numen formidandum est aliis, qui contra jus fasque agere non verentur.

182 Successit Boleslao, Polonorum Regi memorato et parricidæ, post turpem suam et domus suæ labem, ex parricidio, fuga et morte turpissimæ contractam, a Wladislaus germanus suus, cognominatus Hermannus, natu minor, et qui regno, duobus natu majoribus Kasimiro et Ottone immatura morte absumptis, unicus restabat, tam in regnum Poloniæ, quam in omnes Principatus Polonicos et Dominia. Benedictionis tamen et diadematis honore caruit, nec se Regem Poloniæ titulare et nominare dignatus, tantummodo se Dominum et heredem regni Poloniæ (quod et nos in suis originalibus litteris vidimus) appellabat; Gæznensi Archiepiscopo, propter prohibitionem summi Pontificis, sibi et stirpi suæ unctionis et consecrationis suæ regni munus impendere denegante, tanquam decus regnum et fasces illius homini, non provinciæ, tributæ fuissent. Ex quo tempore scissa fuit in plures Principes, per longam seriem, Regni Polonici et dominationis ejus hereditas.

183 Principatum nutem regni Poloniæ Wladislaus Dux universorum approbatione sortitus, cum esset vir raræ et spectatæ devotionis et religionis in Deum et Ecclesiam; et ex casu præcipiti germani sui Poloniæ Regis Boleslai plurimum sibi et statui suo metuens; officia quæque in fidem et religionem Christianam intenderat; primum id agendum curavit, ut interdictum Ecclesiasticum, ob necem beati Pontificis Stanislai positum, quæ in eam premebatur

diem a regno Poloniæ; et a Cracoviensi Ecclesia, nemine tam dignissimo Patri Stanislao in tot rerum fluctuationibus succedere auso, orbitas et viduitas, tolleretur. Et quia interdicti censura ex Sedis Apostolicæ auctoritate provenerat, nuntios solennes, Ecclesiasticos et seculares, Romam ad Gregorium VII transmittit. Quorum assiduis precibus Gregorius VII expugnatus, cum et Boleslao, Regem Poloniæ, sancti viri occisorem, pro comperto accepisset de Poloniæ regno in exilium ad Pannonias abiisse, et illic in amentiam versum interiisse, et fratrem suum Wladislaum in Principatus et dominia regni Poloniæ successisse; et interdictum, hactenus in Polonica Ecclesia continuatum, sustulit; ac b Lamper-

184 Rediit non multo post c Mieczslaus Dux, filius Boleslai Poloniæ Regis, cum Baronibus et Proceribus Poloniæ: qui una simul cum Rege patriati in Sanctum Dei facinoris conscii, Pannoniam exulatum ierant; per Wladislaum Poloniæ Ducem, patruum germanum, ne in contumeliam et vituperium Regii seminis, stipe aliena cum Militibus illum sequentibus vivere congeretur, in Poloniam ad nativas sedes revocatus, cum d uxore, ex principibus Russiæ accepta. Verum et propter vegetius ingenium, quo illum jam tum scintillare plures notaverant, et propter prolem suscipiendam, maligna æmulatio primorum Poloniæ, eorum præsertim qui in patris sui necem conspiraverunt, verentium paternas injurias in se aut suis filiis ultum iri, veneno clara immisso adolescentem in primævo ætatis flore e sustulit, et quasi quoddam futurarum zizaniarum germen eradica-

185 At Wladislaus Dux, cognomento Hermannus, universi regni Polonici monarchiam est sortitus: sub cujus et f filiorum nepotumque regimine brevi permutata est totius regni Polonici facies, disturbantibus et seindentibus regnum Polonicum Principibus, non propagantibus, sed gravibus exactionibus, dationibus, et tributis illud prementibus; Civilia quoque bella, non externa gerentibus; et propter egestatem subsecutam, fines regni, qui a vicinis Principibus occupabantur, tueri nequaquam valentibus; ut in locum fecundæ segetis ac lætæ vineæ, squallens et olidus campus consurrexisse notaretur; Polonorum insuper regio, ab honestissimo et excelso regni dignitatis fastigio, in bassum et tenuem locum decideret, a jure Regum conversa in Ducum jura, quæ annis plusquam ducentis, non sine gravi

bellorum

D
b
et Episcopum Cracoviæ constituit.

c
Mieczslaus filius Boleslai in Poloniam revocatur.

E
d
veneno extinguitur.

e

f
et cum eo progenies Boleslai,

Job. 18. 19

f

ac decor regni

petit interdictum tolli

sub Ducibus per
200 annos
afflicti:

A bellorum civilium et schismatum atque alienationum stridore, dedecora pertulit; multoque disparem statum et qualificationem sub Ducibus quam sub Regibus, monarchiam suam sciendentibus et euervantibus, sortita est. Ego vero cum ob necem viri beati Stanislai regnum Polonicum regio fulgore spoliata, fascēs diadematis illi detractas, cladibus civilibus involutum, et in varia principatum et divisionum monstra scissum, plures provincias a corpore suo usurpatas, et omne suum decus atque robur elanguisse, conspicio; in eam dubitationem compulsus redigor, prævaricatione tantummodo regia, an etiam populi Polonici facinore hæc ipsa mala, quæ in annos prope ducentos duraverant, accidissent: sed, si verum fateri volumus, et Regis et populi scelus ad inferendam ultionem Divinitatem coegit.

cui tantum
restituto

186 Nos itaque qui prisca tempora, quibus Polonorum regnum variis atterebatur collidebaturque jactationibus, non vidimus; sed miseratione divina in tempora meliora, sub quibus reintegrationis regni Polonici magna ex parte provenit, incilimus. Præsulem nostrum dignissimum Stanislauum, omnibus virtutum munis præstantem, veneremur. Cujus etsi victoriosum agonem universus orthodoxæ religionis populus supplicii devotione concelebrat; insuperabilem tamen ejus pro fide, pro religione, pro libertate patiendi constantiam lætior Polonia miratur, veneratur et honorat: cui est exultantius in ejus martyrio gloriandum, per cuius intercessionem et merita reintegrationis ipsa provenit, et in futurum creditur plenius preventura. Ejus mores, vitam, conversationem, religionem, constantiam, patientiam et omnia per totum (quoadusque nobis per gratiam Altissimi conceditur) sequamur vestigia, ut ejus intercessione et suffragio ad civium supernorum consortium mereamur pertingere: quod nobis ex merito suæ passionis concedere dignetur, Deo Patri per omnia et in omnibus coæternus, consubstantialis et coequalis, Jesus Christus, cum eodem Patre et Spiritu sancto unus Deus, æternaliter regnans, per secula benedictus. Amen.

S. Stanislaus
honorandus
inprimis

B

et imitandus.

ANNOTATA.

Quæ de funesto Boleslai exitu num. 184 dicuntur, et pathetice exaggerantur deinde, cum nemine conscia acta dicantur, aliud fortassis fundamentum non habent, quam quod venatum egressus infelix, ibidem locarum non comparuit amplius. Quare non prorsus rejicienda videntur, quæ de eo mitiora narrant Carinthii, apud Georgium Crugerum in Triumphis Majalibus Regum Bohemiarum an. 1669 Litomislæ editis, dicentes, Boleslaum Vilicum in Carinthiis, ad monasterium Benedictinum, errandum devenisse: in eo receptum, quia ignorabatur quis esset, multos annos in rigida poenitentia absumpsisse: imminente per se jam morte, exagitantibus conscientiam angustiis, Regem se denique et facti sui seriem Abbati Fratribusque revelasse, ac sic in spe bona propitii æterni Judicis ad immortales abivisse. Relatores ejusmodi eventui addunt insuper, sua memoria, ibidem Vilaci lapideam sepulchralem extitisse, ex quo inspex quicumque hæc legere atque addiscere potuerit. Hæc si vera sunt, ut esse optimus, haud mediocriter exaggerabunt meritum gloriosi Martyris Stanislai apud Deum, qui desperatissimi hominis salutem, pro qua tantum in vita laboravit, sanguinis sui respectu impetravit post mortem.

Traditio de
funerali Boleslai poenitentia apud Carinthios.

C

a Wladislaus Hermannus præfuit regno annis 20, ab anno 1082, ad annum 1102, quo obiit die 5 Junii. Ita Longinus in Historia.

b Lampertus creatus eodem adhuc anno 1082, mortuus 25 Novembris 1101. Ita idem Longinus.

c Anno 1084, inquit idem Longinus, reversus, et

cum eo Berzywen filius Mstæ, Slibutus, Dobrogilius, Paulus, Zema, Odolan, et Andreas, ceterique omnes Milites, qui cum Boleslao Rege in Hungariam effugerant.

D
AUCT. JO.
LONGINO

d Eudoxia, soror Swantopolki, Kioviensis Ducis, nupta anno 1088.

e Anno 1089.

f Filii Wladislai Hermannii fuerunt Boleslaus 4 legitimus heres, et Sbigneus naturalis, cui cessit Mazovia et Plocko. At Boleslao anno 1139 mortuo, relictii filii quinque: et inter quatuor seniores regnum in quatuor partes divisum. Quæ singulis portio regni assignata, apud Longinum legi potest ad dictum annum 1139.

LIBER II

Miracula post translationem corporis patrata.

PROLOGUS.

Vita beatissimi Martyris et Præsulis Stanislai, jejuno et tenui ingenio, utcumque per propitiationem divinam contextæ series et ordo tam dicendorum quam promissorum exigit, ut sequentium suum felicem agonem miraculorum ordiamur initium. Hoc tamen in exordio dicendi præfari mihi liceat, quod non omnia Sancti miracula (maturius enim tempus quam res me desereret) describere in animo est: sed tantummodo vulgatiore et insigniora, et quæ ad nostram pervenere notionem. Plurima enim extabant, et tam numerum quam fidem excedentia, quæ sub integro martyrium suum secuto provenerunt decennio: sed ornamini illorum, tam magnitudinem stupendam quam progressum et qualitatem, partim metus tyranni Boleslai Poloniæ Regis, dum triennio apud Polonos viro sancto occiso imperabat, subduxit: partim succedentis Principis Wladislai, germani Regis Boleslai, prohibitio caligine oblivionis involvit: nemine [miracula] viri beati, quæ ad invocationem sui nominis frequenti et assidua iteratione proveniebant, audente efferre et publicare; sed nec annotare et in succedentem ætatem transmittere. Vir enim Dei Stanislaus, vivens mortuusque, suarum virtutum merito universis mirabundus effulsit, assiduis clarescens prodigiis: quæ etsi fuscare obscurareque maligne hominum improborum, et horum præcipue qui illum trucidaverant, conaretur improbitas; id tamen unum neque contaminare, aut sigillare, neque contenebrare, neque obruere et contegere valuit oblivione, quod sub toto illo integro decennio, passionem Sancti secuto, ad sepulchrum ejus continuis noctibus, superna, sanctitatem eximiam Pontificis beati testantia, descendebant luminaria, et cælestes ad tumbam illius fulsere lampades. Videbatur et Stanislaus a pluribus devotis et religiosi viris, nocte et interdiu ad sepulchrum illius excubantibus in ecclesia S. Michaelis, ad ejus fores fuerat tumultus, collucentibus lampadibus, et universam ecclesiam luce mirabili illustrantibus, ad aram Pontificalibus indutus stare atque hominibus qui convenerant benedictionis munus impendere. Videbatur etiam cum duobus venerabilium personarum choris, corona illum circumstantibus, Psalmos decantare Davidicos, et dulcem diffundere harmoniam. Cineres vero aut lapilli, ex ejus sepulchro ad ægros delati, plena conferebant languentibus sanitatis remedia.

E
Miracula
decennio
primo post
martyrium
patrata,

in quibus
apparitio
luminum
ad sepulchrum,

F

ipsiusque
sancti intra
Ecclesiam:

2 Poterat autem beatissimi Stanislai, sub annis paucis mortem suam secutis, compendiosa et facilis prevenire canonizatio. Quippe cui Petri Militis, post triennium in testem producti, ab inferis resuscitatio; et martyrium martyriique causa, corporisque minutatim dismembrati redintegratio, quamlibet excludens

ob quæ aliaque
statim poterat canonizari.

AL CT. JO:
LONGINO

A dens cicatricem : aquilarum nocte et interdium corporis sui partes, ne qua per feras avelleretur, custodientium triduarum tutela : lampadum insuper et caelestium luminarium decennalis fulgor, amplissimam et uberrimam sanctitatis abunde praebebant materiam ; res omnes per eam tempestatem apud Polonos notissimae atque vulgares, et quae universali frequentique testimonio apud summi Pontificis aures poterant fulciri. Verum tam dignissimi Martyris canonizatio, et dum recenti saturiret martyrio, et dum ex post stupendo fulgeret prodigio, Principibus Poloniae prohibentibus fuit impedita : unde nec scriptores annalium Poloniae audebant ad liquidum, sed nec complexive, causam martyrii viri beati inserere, occultando facinus regum de damnata venere et nefaria jumentum abusione : ne videlicet futurarum soliorum tam generi quam nobilitati iungeretur ignominia ; et in genealogia turpis maculae elogium, ipsam etiam successionem Principum vehementer commaculans et deturpans poneretur. Ita vir Dei, non vivens tantummodo, sed et mortuus, Principum Poloniae hostilitates et odia perferebat ; sepulchroque et a rebus humanis absumpto, etiam atrox livor et invidia parabatur.

Inter Principes obstiterunt, etiam scribi cunctantes :

B 3 Verum ager Dominicus, sanguine Stanislai Episcopi quasi grano purissimo satus, Poloniae Principibus et quibuslibet Potestatibus terrenis nequaquam aversantibus aut prohibentibus, in frugem et messem amplissimam consurrexit ; et fecundissima virtutum, meritorum, et prodigiorum sobole ex tuae germinavit uberrime, et nunc germinat, propitio Deo in finem usque seculi germinaturus. Et ejus Rex unus Poloniae persecutus est sanguinem, hodie singuli Reges, Principes et Optimates Polonici peculiari se illius patrocinio prosperari, adjuvari et dirigi deposcunt. Sed compara, si libet, quorumcumque Imperatorum, Regum, et heroum aut trophaea aut triumphales arcus aut funereas pompas, quantumcumque magnificis, sive sumptibus, sive signis et tabulis, sive plausibus aut complorationibus tractatas ; magis tamen celebrem, magis famosam, insignem atque diuturnam Stanislai funeris pompam reperies. Quem non per homines neque per simultaneas laudes, neque per plures et circumscriptos dies ; sed per Angelos et justissima praeconia annorum plurimorum ; non per cereos, opere apum effectos, sed per superna luminaria et Angelorum atque caelestium lampadum coruscos descensus, integro honorificatum credimus decennio.

ruberrimum illa nihilominus

Sanctum pro Regibus gloriosum fecerunt.

C

CAPUT I.

Apparitiones nonnullis factae : Translatio corporis ad Ecclesiam Cathedralen.

N on destitit post haec dextera Altissimi mirificare Sanctum suum : sed illum contra sententiam humanam efferre coepit. Decennio siquidem elapso, dum ad tumulum suum femina religiosa et nobilis Swanthoslava frequentes sub profundis noctibus ageret excubias, et beatissimi Stanislai pro suis et aliorum necessitatibus explendis imploraret merita, et solveret per juges obsecrationes vota ; altius illi devotioni intendenti sopor quidam, inter quietem et vigiliam medius, irrepit diluculo : et quasi in extasim quamdam rapta, visa sibi est ecclesiam S. Michaelis ad Rupellaro, multo coruscante lumine, introisse : sub eademque ingressione hora B. Stanislai Episcopum, Pontificali ornato amictum, venerabilium personarum ordinibus illum ambientibus illique assistentibus et suffragia ferentibus, rem divinam ad altare solenni officio agentem adspexisse ; et tam principio solennitatis et mysterio-

Interim pro muliere conspectus Sanctus Messam celebrare,

rum, quae a viro beato agebantur, quam fini affuisse. Quae cum peracta forent, femina illa accedere propius, et omnia metum quo opprimebatur deponere jussa ; necnon se ex pavore recolligens, in tam venerandi cultus accessit conspectum. Apud quam veerandus ille Antistes, ceteris qui assistebant tam forma quam cultu et veneratione angustior, pluribus verbis questus est ; quare Polonorum et praesertim virorum Ecclesiasticorum Cracoviensis Ecclesiae praesidentium, desidia et neglectu, tanti temporis spatio corpus suum vilis pulveris tegetur latibulo, afferens id tam illorum quam suae sorti non convenire. Modestissimae quoque querelae, suo patefacto nomine, quis videlicet et qualis foret, mandata adiecit : Ego sum, inquit, Stanislai, Cracoviensis Episcopus, a te, filia, in hanc diem devote et religiose cultus : cujus rei merito et gratia te mandatorum meorum nuntiam judicavi dignam. Vade itaque, filia, et successori meo Cracoviensi Episcopo Lamperto et Canonicis Fratribus meis denuncia, ne me et corpus meum amplius delitescere, ossaque mea in pulverulento tegmine consistere patiantur sub dio : sed illud dehinc in Cracoviensem ecclesiam satagant, quo plus Deo venerationis, mortalibus vero beneficiorum accedat, transferre. Tuo fideli oraculo nobilis et religiosae feminae Swianskoslawae, Lampertus Episcopus et Praelati Canonice Cracovienses, apud aures eorum denunciati, permoti ; cui praeterea facilem credulitatem praestiterant, quod illi plurimorum aliorum, sororiae referentium, adstipularentur testimonia ; Principe regni Wladislao Duce primum consulto et permittente, transferri corpus sacrum decernunt Solennitate quoque translationis instituta, et pluribus diebus publicata, sacri corporis busto reserato, quod mirandam dum detegeretur spirabat odoris fragrantiam, corpus sacrum et venerabile, singulare orbis terrarum ornamentum, cum laudibus et lacrymis de terra levavit : et honestissimae arce impositum, sub frequentia numerosi qui ex agris et urbibus confluerat populi, sarcinam sacram Episcopo et Canonicis bajulantibus, quinto Kalendas Octobris, anno Domini a millesimo octuagesimo octavo transferunt, et in templo majori et Cathedrali, in arce Cracoviensi sito, quod apud Polonos ornatissimum et maximum ea tempestate habebatur, b S. Wenceslai Martyris nomini primarie dicatum, cum omni debito honore et reverentia, et in ejusdem templi medio, pulcherrimo de petra fabricato sarcophago, et lamina aurea desuper contexto, quae passionis beati viri per insculptas imagines denotabat seriero, recondunt. Cui et hos versus pro Epigrammate aureis litteris inscriptos adjiciunt :

Tumba Stanislai cineres tegit ista Beati :

Regis Boleslai quia non favit impietati.

Martyrio meritas caeli ingravavit ad aedes :

Felix cui Deitas merces, cui sidera sedes.

Ab eo autem translationis tempore, propter egregia et stupenda Stanislai Episcopi virtutum et prodigiorum facinora, Cracoviensis Cathedralis Basilica, titulo prisco apud vulgares magna ex parte abolito, in Stanislai nomen et titulum transit ; et B. Wenceslai nomen supprimens, plus Stanislai quam sui martyrii felici illustrata cruore, plura de eo, per oculos, non per aures : cognovit et assidue cognoscit ; eumque colere, mirari et venerari coepit. Quem et beatus Martyr Wenceslaus, pro illa largissima, quae inter beatas animas, aeterno aetate et contemplatione Majestatis divinae fruentes, viget, caritate, velut hospitem suum honoraturus, illi videtur cessisse hospitio ; gloriarum, per quas Stanislai in vita, in morte, et post refulsit, non invidus declarator.

2 Ne autem a malevolis et invidis, maligna interpretatione

D de sui neglectu queritur,

et corpus transferri jubet ad Cathedralen,

E

prout factum 27 Septemb. anno 1088,

a

b

erecto Mausoleo,

F

unde nunc S. Stanislai ecclesia dicitur.

A pretatione facta, sancti viri sigillantibus miracula, in vita et in morte, et sub decennio mortem suam secuto, patrata, carpi possent, velut phantastica; et gloria splendorque sanctitatis suae crederentur post lapsum decemii defluxisse; pietas Agni caelestis athletam suum in universorum glorificatura pectoribus, et quanti foret meriti quantaeque sanctitatis ostensura, sua de viro beato Stanislao; posteaquam Ecclesiae Cracoviensi gloria corporis sui sacri illata est, successione frequenti continuavit prodigia, non sinens illa processu temporis apud aestimationem mortalium extenuatione minorari. Et quoniam Polonorum conditio divinatorum beneficiorum, quae illi per suffragium Stanislai Martyris plus solito sub ea tempestate praestabatur, ingrata, plurima Sancti miracula, non appendendo, non anuotando quae celebrantur, oblivioni contradidit; pauca de multis quae sparsa in pluribus locis colligere poteramus, ante et post canonizationem gesta, in Christi fidelium solatium subjiciemus.

ejusque
miraculis
illustratur:

qui campanis
noctu dicantur
pulsatis

I ad Ecclesiam Cracoviensem campanarum. Quarum sonitu Damianus Decanus, Joannes Praepositus, Benedictus Scholasticus, ceterique Praelati et Canonici Cracoviensis Ecclesiae, quoniam et domicilia et mansionem in arce Cracoviensi in id temporis habuerant, cum arx et urbs longo inter se distarent sequestrationis intervallo, flumine etiam Vistula intermedio, a quiete expergefacti, et musitata pulsationis novitate excitati, ad ecclesiam concurrunt; novitatem pulsationis, quid contineret causae vel mysterii, quasituri. Verum cum ostia ecclesiae clausa et repagulis obfirmata offendissent, major illis cupido perquirendi insolitam campanarum pulsationem incessit, et tam valvarum frequenti verberatione quam vocibus clamorosis, custodibus ecclesiae, qui Sanctuarii apud Polonos nuncupari soliti sunt, advocatis, (in sorteo enim ecclesiae et in illius ministerium, largitione Regum et Principum, ab omni servitute, dacia, onere et tributo deputati liberioresque facti, sanctuario Domini perpetua successione servituri, nomen Sanctuariorum sunt sortiti) causam ab illis pulsationis intempestivae exquirunt. Ex quibus etsi omnes accersiti constitissent, duo tamen, senio et aetate graves, qui ceteris quiescentibus et corpora curantibus in oratione devota peragebant excubias, Pyotrek videlicet et Gronasza, Praelatis et Canonicis serpiolosius rem sciscitantibus respondent in hunc modum: Nihil, inquam, novum et non usurpatum, Patres spectabiles, testimonis nos admisisse. Neque enim nos, neque socii nostri campanas sonavimus: verum pro certo et comperto vobis exponimus, quod nostris corporeis vidimus oculis, beatissimum Stanislavum Episcopum, assistente sibi venerabilium personarum corona et ordine, ad altare majus astantem, rem divinam sub nostro aspectu perficere: dumque perficeretur, campanas singulas, absque nostro et omni humano usu atque adminiculo, per seipsas pulsare. Qua satisfactione a Sanctuariis accepta, nansquisque in stuporem et admirationem versus, celebrata in Deum uberrimis fletibus gratiarum actione, in suum cubile rediit. Sed et in sequentibus diebus praefatus Magister Benedictus Scholasticus, vita et opinione vir celebris, dum pernox in ecclesia consisteret; et officium matutinale longe ante praevenire solitus, vitulos labiorum suorum in magno devotionis ardore Deo offerret; frequenti conspectu, cum his quos nominavimus et aliis pluribus Sanctuariis, videre promeruit B. Stanislavum, Pontificali velatum ami-

a sanctuarii
sui custodibus

corruptus
est Missam
celebrare:

et benedi-
ctionem
impartiri.

cto, cum multitudine illum circumdante beatarum animarum et caelestium spirituum, et divina pertractantem mysteria, et singula ecclesiae altaria, collucentibus variis quocumque se concio illa beata verteret lampadibus et cereis, circumgyrantem, benedictionisque munus impendentem. Sed tempus ne admonet, ut ad referendum eos, qui ab inferis a morte ad vitam, mentis et invocatione Sancti nostri, redditi sunt; et qui ab innumeris morborum generibus, in quibus medicorum ars nequicquam sudaverat, celeri facilitate ad invocationem sui nominis curati et in integrum restituti sunt, accedamus.

D
AUGT. JO
LONGINO

ANNOTATA.

Ubi liber hic in totidem dividatur capita, quot describuntur miracula, superfluum vultur, ipsorum initia notare in margine, sicut in libro priori factum.

a In *Historia Longini* refert Translationem ad annum 1089.

b S. *Wenceslaus Dux Bohemae* anno 938 occisus colitur 28 Septembris.

CAPUT II.

E

Mortui sex ad vitam resuscitati.

Cum apud urbem Cracoviensem, Richardi, in eadem urbe incolatum habentis, conjunx Christina, quarta die mensis Maji, duos infantes, masculinum unum, femellam alteram uno partu vivos effudisset; altero die mas, antequam fonte baptismatis renatus foret, diem obiit; et utrumque parentem gravi mœnore, non carnis, sed animae mortem deplangentium, confecit. Pater autem pueri Richardus, de damno, non caduca, sed vitae aeternae rescindendo sollicitus, sepulchrum B. Stanislai magna fide fretus adiit, et uberrimis lacrymis importunaque prece B. Stanislavum, quatenus filiolum suum, pro percipienda tantummodo baptismatis gratia, sua intercessione in vitam redderet, supplex invocabat: eaque spe impletus, exanimem et omnibus membris rigentem filium sepeliri vetuit: et ab hora matutinali usque ad horam Tertiarum mortuum jacere permisit. Quo vix vota precesque solvente, puer defunctus revixit, atque in ecclesiam S. Mariae relatus, sacro fonte ablatus, et usque in diem alterum vivens, tandem animam exhalavit: magnoque et geminato solatio parentibus fuit, qui et ex mortuo acceperant vivum, et ex filio irae meritis S. Stanislai salutis aeternae consortium et heredem, filiationem consecutum adoptionis divinae, ad salutem et ad voluntatem abunde meritis S. Stanislai exauditi.

Resuscit
infans sine
baptismo
mortuus.

donec bap-
tizetur,

F

4 Corruptus languore gravi Witkerns, filius Wenceslai Militis, de Polukarczicze heredis, cum in die B. Martini Confessoris antelucano tempore infirmari coepisset; invalescente aegritudine, circa ortum solis, altero die vis morbi, non proficientibus omnibus quae ingerebantur remediis, extinguit aegrotum. Cumque ad persolvendum justa funeri longe propeque positi iavitarentur cognati; placuit usque in eorum adventum insepultum cadaver servari. Quem morem apud singulos Polonicos Milites etiam videmus in hodiernum durasse; quo earorum suorum cadavera, sub amicorum et consanguineorum conventu, coram timent. Tardius autem cognatis advenientibus, genitrix defuncti, Stbroislawia nomine, et pro morbo quo et ipsa sub idem tempus vexabatur, et pro morbo cari filii sub ejus oculis extincti vehementius afflicta; de inferiori coenaculo, in quo cadaver jacebat filii exanimis se jussit, ne conspectus cadaveris ingemineret suapte grandem dolorem, in aliam habitationem conferri: atque illic universis

jamjam
sepelietur.

A universis ministris exclusis, lacrymoso ejulatu et gemitu, Sanctum invocare cœpit Stanislaus : et pro sua liberatione, et pro vita filio reddenda, vovens se sanctum Dei et ejus sepulcrum hostiis, oblationibus, et largitione multiplici (si eam voti compotem efficeret) honoraturam. Cum vero et oratione vehementius effusa fatigata et morbo, sub solis occasum sopore pressa sterteret potius quam dormiret; vir quidam canus et reverendus illi apparuit; et blande eam alloquens dixit : O mulier anxiosa et afflicta, certa sis orationem tuam clementem Deum audivisse, et lacrymam tuam vidisse : suffragiis vero et meritis B. Stanislai, Pontificis gloriosi et Martyris, quidquid petieras obtentum esse, et proinde hac nocte et tu ipsa a morbo liberaberis, et filium viventem videbis : speciale votum Sancto, in cujus die infirmari cœpit filius, ultra ea quæ jam devoveras, præstitura. Lætior quam credi potest ea visione Sthronislawa effecta, cunctis qui ad funerandum filium convenerant illam enarrat : et in cœnaculum, quo defuncti corpus reliquerat, reducta, capillum simplicem, qui ex tumulo B. Stanislai sumptus fuerat, pectori defuncti filii adhibuit : beatoque Martino, (quoniam in ejus die filii ægrotudo provenerat) votum vovit. Agebantur itaque supra funus tam parentum quam universorum, qui convenerant diligentes, sub nocte illa exentib; et unusquisque visionis oraculum, an impleri contingeret, scrupulosius operiebatur. Tandem in primo galli cantu, mortuus oculos, cunctis stupentibus et invocantibus, aperuit, et denno clausit : comque tertia vice aperiens oculos oscitasset aliquoties, universis per fletus et suspiria Stanislaum beatum glorificantibus et invocantibus, defunctus ad plenum spiritum; mater vero ejus Sthronislawa, bonam valetudinem ad integrum resumpsit : vota que et gratiæ in diebus subsequentibus, B. Stanislaio ad sepulcrum illius et ordine multiplices, a parentibus et resuscitato, sub frequenti hominum et copiosa multitudine, persoluta sunt.

item juvenis Hungarus,

5 Gradienti ex Pannoniis in Poloniam quæstus gratia Petro Hungaro, et in villam Mislaweczicze in ædem Woyaszonis declinanti cum familia et consorte, filius ejus vocatus Polech, die Lonæ ante Palmarum Dominicam, inuenso cœpit languore vexari. In die quoque octavo, morbo urgente, rebus absumitur humanis : jacebatque ab hora Tertiarum usque in meridiem insepultus. Parente autem utroque inconsolabiliter filium per fletus et lamenta lugente, ad sui hospitis Woyasz salubrem instructionem et instinctum, Beatissimus pro resuscitatione cadaveris suppliciter a parentibus exoratur Stanislaus. Quibus vix orationem finientibus, ut miserationum Dominus famuli sui Stanislai merita longe lateque, non apud Polonos tantummodo, sed etiam apud Pannonios diffunderet, filius mortuus consurgit : et perfectæ tam sanitatis quam vitæ adeptus robur, perfectius quam credi humana æstimatione poterat deambulare cœpit. Moxque et incontinenti cum parentibus una Cracoviam ad tumulum B. Stanislai veniens, votis, quæ pro illius resuscitatione parentes emisserant, redditis, magnam Sancti glorificationem de vita ei collata habuit. In Pannonias deinde reversi, B. Stanislai in regione illa sanctitatem divulgant. Cœperunt ex tunc catervatim Pannonii suum frequentare sepulcrum cum oblatione solenni, et variis oneratos passionibus in Cracoviam ad illum circumferre, et plenam ad ejus invocationem suorum languidorum percipere curationem.

hinc genti illi coll' cepit Sanctus,

6 Andreas Miles, nobilis viri Damiani filius, diœcesis Wrathislaviensis Armiger, de una villa suæ ditionis in alteram cum familia, pignoribus et omni suppellectili transiturus, Oderam fluvium, plus tunc solito undis inflatum, necesse habebat (medius

enim hereditates suas interfluebat) transire. Nutricem itaque suorum duorum natorum, cum filio annum unum habente, et filia quadriennali, jubet superare flumen. Cumque nauclerus, nutrice et pueris scaphæ impositis, per flumen minaret navem; ad medium fluvii undarum vorticibus acta navis, in truncum arboris impulsâ, tam nauclerum quam nutricem cum duobus pueris evertit, et aquis illisit. Ob periclitationem autem natorum, parentibus in ripa eminens prospectantibus ingens acerbitas inceserat : vilebant enim natos periclitatione inevitabili ab undis confundi, et nulla illis humana ope succursum iri. In flebiles itaque ejulatu tam ipsi quam alii, qui coram aderant versi, altioribus fletibus quam vocibus Beatum pro salute naufragantium interpellabant Stanislaum, offerentes se illi varia soluturos. Ad B. Stanislai invocationem nauclerus natando mortis supereminens evasit periculum : Infantulo vero et quæ illum complectebatur brachiis nutricei, per nonnullos mortalium in navibus accurrentes, succursum est : puellula vero, cum aquarum impetu ferretur in præceps, clamor ingens stantium in ripa et vociferantium, O B. Stanislae salva illum, sublatus est. Tumentibus tamen undis suffocatur, et scrupulosa nautarum diligentia, ad jactum unius sagittæ anne eam deferente, reperta ex aquis extrahitur, et refertur extincta in litus. Tum vero per alia navigia ad corpus defunctæ puellulæ accurrentibus parentibus, nova vociferatio, novus gemitus attollitur. Sancto quoque Stanislaio novis lacrymis, novis votis pro puellæ resuscitatione supplicatur, Parentibus autem et multitudine hominum sexus utriusque, quæ ad id spectaculum ex vicis vicinis convenerat, orationi et votis instantibus, aqua multa de corpore suffocato erupit, oscitandoque oculos aperuit, et ad plenum revixit; cum ab hora diei prima usque ad horam tertiarum mortua et suffocata jacuisset : sanaque et incolumis ad sepulcrum B. Stanislai in Cracoviam, quemadmodum parentes voto solenni devoverant, adducta, beneficium resuscitationis suæ, quam per se non poterat, ore parentum cunctis vulgavit.

7 Trium annorum puerulus, apud oppidum maritimum Gdansk Wladislaviensis diœcesis, ubi Vistula ostio uno Oceano illabitur æquori, cum cœtaneis suis in ponte ante arcem Gdanensem ludens, infausto casu ex ponte in prædicti fluminis Vistulæ præcipitatio aquas : et antequam illi posset humano adjutorio succurri, immensitate suffocatus undarum, ad profunda amnis descendit. Diutius vero a nauticis hominibus, et tam uandi quam nauclerandi periculis quæsitus, et non nisi post longi decursum temporis cum difficultate sub undis repertus, ad pontem, ex quo in aquas corruerat, refertur defunctus : et ex mora diurnitateque temporis lividatus, in corpore universo tumefactus et inflatus; nullum vitæ restituendæ præferebat signum. Quod ubi nuntiatum miseris foret parentibus, uterquo in flebilem gemitum ruens, universos Gdaneuses et ad commiserationem et ad concursum commovit, et in locum ad quem puer suffocatus jacuerat deluxit. Erat etiam tunc apud Pomeranos (unius enim Principis, quemadmodum ceteræ Polonorum regiones, continebantur imperio) Stanislai celebre nomen, quia illum terra pelagoque varia beneficia invocantibus certo certius præstitisse, didicerant. Quapropter conformi voce et voto, quasi imperatos et instructos crederes, seu (quod ego magis reor) inspiratos, a singulis Beati invocatur patrociniū Stanislai, et magnalia illius interpellantur. Universis denique qui confluerant pro pueri resuscitatione lacrymas effluentibus, et sedula devotaque prece vota Stanislaio solventibus; quatenus et parentibus pueri doloris acerbitatem adineret,

D

Eversa navis commendati S. Stanislaio

liberantur a morte:

E

puella submersa suscitatur.

item puerulus prope Dantscum in Vistula suffocatus.

F

A adimeret, et universo qui convenerat populo suæ consolationis gratiam præstaret; subito de cadavere snfforati aqua erupit, et puero trahente oscitationes et suspiria, tam livor quam tumor a corpore defuncti dilabi sensim cœpit. Tunc itaque cœtus ipse, spe impletus optima, puras et sacratas Stanislai preces ad gratiam exauditionis ratus pertigisse, clamorem (ut in tali re fieri consuevit) sustulit. Conclamantibus autem omnibus qui aderant Jesu Christi potentiam, et Pontificis gloriosi Stanislai merita devotissime implorantibus, puer, veluti gravi sopore expergefactus, oculos aperuit: et a parentibus ceterisque adstantibus, certatim ad eum ruentibus, in pedes erectus, et quasi nimio defatigatus labore, constitit: et omnibus videntibus illum, post tam diurnam mortem resuscitatum, fuit miraculo; deinde in ædem paternam turba civitatis illum prosequente deductus, incolumis ex ea die, parente utroque solvente vota, permansit. Quamvis autem, ut præfati sumus, Stanislai nomen dudum fuisset apud Pomeranos insigne et celebre; ex hujus tamen quod referimus evidèntia prodigii, omnium mortalium, in pelago et in continenti habitantium, pectora ad admirandum et ad venerandum se, et implorandum in singulis necessitatibus casibusque, terra et æquore emergentibus, suffragia commovit et pertraxit Stanislaus: cujus sanctitatis magnitudo, plurimorum aliorum signorum sublimitate, apud oceanum Sarmaticum ex tunc refulsit.

B 8 Martino, Nicolao, et Philippo laicis, ad limina beatissimi Stanislai, ob singularem devotionem, propter eximia a se de illo audita miracula et merita conceptam, in cordis simplicitate et alacritate gradientibus, et silvam Przegina ingressis, duo latrones prædandi gratia, ex latibulis nemoris, cum armis et sagittis ex improvise irruentes, ipsos invadunt. Et Martino quidem ac Nicolao ex pavore diffugientibus, solus Philippus (quoniam velut audacior ceteris, nihil invasione latronum deterritus, opponebat resistantiam) duobus contra unum prævalentibus, capitur et ad interiora silvæ trahebatur, liberius in devio deprædandus. Suffocari autem se, et graviter a latronibus videns constringi, ratus etiam sibi extrema imminere, corde suo, quamvis anxiato et afflicto, devotus quo poterat beatum cœpit invocare Stanislauum; commendans se illi atque obsecrans, ne sui nominis peregrinum, veneratorem devotum, opprimat et excarnificari permitteret. Ad quam precem

C illico se de latronum manibus ereptum sentiens, majori fiducia et animo latronibus non deferentibus miraculo, sed in illum denuo manus injicere molientibus, resistens, cum illis dimicabat. Qui etsi contra unum egregie prævalere cœpisset, ab altero tamen periculum socii repulso invasus, et per mucronis vehementem ictum guttur illi et cervicem præcidente percussus, defluxit in terram moribundus. Non rebus deinde tantummodo, sed et amictu a prædonibus despoliatum corpus, nudum et truncum jacebat humo: sed B. Stanislaus nec tunc quidem famulum suum deseruit extinctum, quin, ut morituro videbatur, personaliter accedens, et vim pigmentorum adhibens, cervicis et gulæ reintegravit scissuram, et velut a somno imperavit consurgere dormientem. Qui subito expergefactus, et se nudum et exspoliatum reperiens, gratiarum actionibus immensis B. Stanislauum, vivificantem suum magnificabat celebrabatque: continuatque itinere socios suos Martinum et Nicolaum prope Cracoviam consecutus, et deinde Cracoviam [ingressus] nudo corpore, cicatrices tantummodo reintegratæ gulæ et cervicis præferens, magnum de se tam miraculum quam spectaculum præbuit. Narrans quoque apud ecclesiam Cracoviensem, quanta illi Deus per merita B. Stani-

slai ostendisset magnalia, et qualiter enecatam et extinctum revocasset ad vitam; omnium præsentium animos et pectora devotione implebit mirabili, nonnullorum vero ora et oculos lacrymis suffusos reliquit.

CAPUT III.

Cæci sex patrocínio S. Stanislai, visum recipiunt.

Sacerdos Wrathislaviensis urbis et diœcesis, Joannes nomine, Almanus lingua et natione, assidua gravatus ægitudine, lumine oculorum privatus, visum adeo amiserat, ut ne passum unum incedere valeret absque puero, ad dirigendum gressus suos deputato. Cui nocte una in abstracto loco quiescenti, et de sua cæcitate varia trahenti suspiria, variosque suæ desolationis et miseræ volventi cogitatus, etiam sententia Evangelica amplioem illi acerbitatem ingerente occurrebat, quod fodere non valeret et mendicare erubesceret. Inter illas autem cogitationes, sibi vicissim succedentes, dum in soporem versus foret; homo canus et reverenda facie per visum illi apparuit, dicens: Compatior, serve Dei, mendicitati et desolationi tuæ: pro qua rescindenda salubri consilio utaris meo, et te tuas beatissimo Stanislao necessitates devovens, sepulcrum illius quam primum adire coram festines: interim vero omnem pecuniam, ad crumenam tuam reperiendam, per primum peregrinum qui occurrerit in oblationem Sancto fiendam transmittito. Sed Joanne Sacerdote respondente, et per animam suam jusjurandum interponente, nullam se pecuniam, de qua oblatio facienda foret, habere; quærere illum jussit, certo certius reperturum. Presbyter itaque magno exhilaratus gaudio, diluculo consurgens, socio suo et conspbytero Matthæo, quod sibi per visum monstratum ex ordine fuerat, recitat: et quisnam Sanctus foret B. Stanislaus, quantæ sanctitatis, quantique meriti (ignotus enim sibi in eam diem fuerat) inquit. Quo respondente, Sanctum Dei Stanislauum Cracoviensem fuisse Episcopum, et pro lege Dei, justitia, atque veritate ab impio Rege Polonorum Boleslao cæsum, sanctitate et suffragiis miro modo insignem fore; Joannes cæcus, visionis religione et sanctitate Stanislai Martyris adductus, ad credendum animum appulit, hisque verbis ad Matthæum socium ut cœpit; Quamvis, inquit, habeam conperitum, nullam me possidere pecuniam, pariturus tamen mandato oraculi, in peram manum mitto, reperiendam pecuniam S. Stanislao per nuntium oblaturus. Et continuo bursæ manum intingens, duos argenteos nummos proferebat. Sub cujus temporis articulo, oculos per annos plures clausos et cæcos aperiens, et homines circumstantes et nummos quos insperate ex mærsupio protulerat prospectans, in jubilationis ac laudis canticum voce magna prorupit, dicens: Benedictus omnipotens Deus et Martyr ejus Stanislaus Pontifex beatissimus, cujus beneficio profiteor hodierna die, cæcitatatis tenebris effugatis, oculos meos apertos et illuminatos esse. Jam etenim et qualitatem nummorum, imaginemque et superscriptionem qua incharactati sunt, conpicio. Expressitque signum imaginum et superscriptionem. Ad Ecclesiam deinde rejecto ductore accurrens, debitas gratias clementi Deo et suo Martyri B. Stanislao redditurus, peregrinum, Beati Stanislai limina petentem et ad fores Ecclesiæ orantem, offendit. Quem illico conveniens, duos illos quos repererat nummos potestati ejus contradidit, Beato Stanislao offerendos; devovens se propediem peregrinum subsecuturum. Puerum itaque, cujus ductu utebatur, remittens parentibus,

D
AUCT. JO.
LONGINO

Cæcus et pauper
per Sacerdos

per visum
monitus
inveniendos
in vacua
pera nummos
offerre Sancto,

ipsum invenit et
visum recipit

cum augmento
cultus apud
Pomeranos:

a latronibus
gula et gutturo
re præciso,

apparente
B. Stanislao
sana'ur

AUCT. JO. LONGINO
 atque Cracoviam venit:

A bus, magnalia Dei et B. Stanislai ipsis et quibusvis aliis narraturum, comparato pro itinere viatico, in Cracoviam cursum arripuit; et concito gradu, et visione integra perfunctus, ad tumulum Beati Martyris Stanislai perveniens, omnem suæ illuminationis gratiam, meritis et gratia B. Stanislai sibi præstitam, apud omnium audientium aures publice propalavit: persolutisque votis, in penates lætus rediit, oculorum votiva integritate usque ad diem mortis incolumis.

infans absque oculis natus et ulcerosus

10 Jaroslai Chelm consors, Gothusia nomine, filium ulcerosum et cæcum effundens, dolore contristabatur vehementi, pro partu languido et prodigioso, idemque Jaroslaium maritum habebat dolor. Nullæ enim infanti erant sedes oculorum, nulla signa: tractus tantummodo quidam subtilis et exiguus inter palpebras medius apparebat; capitis autem et universi corporis cutis ulcerosa, sanguinem sanie mixtum emittebat. Cum autem die altero infans ad ecclesiam delatus, unda baptismatis fuisset insignitus; Presbyter loci, et cæcitate et ulcerositate pœnali pœri conspecta, parentibus et cognatis illius salutaris persuasione consuluit: ut in honorem B. Stanislai, triduo acto jejunio, ipsius pro sanitate infantis frequenti obsecratione patrocinium precarentur. Quibus id quod Presbyter suggesserat cum omni devotione et humilitate (nil quippe parentibus, improprio illo se solvi æstuantibus, arduum aut difficile videbatur) exequentibus: dum jam altera hebdomada ab ortu pueri transacta foret, nova oculorum acies apparuit: novaque et venusta cutis, quolibet ulcerositate repulsa, infantem contexit: pro quo solennes hostiæ a parentibus ad tumulum B. Stanislai fieri peractæ.

sanatur:

item Virgo nobilis

11 Virgo Osanna, quam lingua Polonica Offkam intulatur, ætate duodeennis et genere nobilis, nata Martini Militis in Boyscherry heredis et Agnetis consortis, ex Kathiboriensi districtu et diocesi Cracoviensi, oculorum dolere per unius anni spatium cruciabatur immenso: adeoque fortissimo dolore decoquebatur, ut conquassatis et disruptis palpebris ad extremum miserabiliter cæcata, nec sedes quidem priscorum in ea adnotari poterant oculorum. Quæ dum cæcitatibus suæ annis aliquot molestias simul et improprium protulisset, ac parentes ejus pro diuturna et irreparabili filiae cæcitate, multiplici anxietate confecti, assidue instando orationi et elemosynarum largitioni, intenderent: misericordia Domini, perseveranter illam invocantibus se propitiam exhibens, pectora eorum, ad invocandum pro filia suæ sanitate beatissimi sui athletæ Stanislai beneficia et merita, divinitatis suæ animavit rere. Qui cum inspirationi parendo cælesti, præfatam Osannam filiam suam, cum flebili devotione et constanti fiducia, beato Martyri Stanislao devovissent, cum hostiatum oblationibus ad suum representandum sepulcrum; mox et in continenti prædicta Virgo Osanna, per magnifici suffragatoris Stanislai Episcopi merita, et a caligine diuturnæ cæcitatibus exempta est, et novos oculorum tam sedes quam radios et palpebras sortita. Ad ecclesiam quoque Cracoviensem et B. Stanislai sepulcrum, cum oblatione solenni a parentibus præsentata, mirifica in se B. Stanislai opera tam conspectu præconabatur quam voce.

et puella pluribus annis cæca:

12 Cineri civis Cracoviensis et Amlethæ mulieris Margareta filia, grandis oculorum lippitudine, ab ipso quo effusa est in lucem materno utero, assidue vexata; inflatos et sanguinolentos habebat oculos, et capitis patiens ardorem, rarius somnum capiebat. Sexto demum a nativitate anno cæcata, dum in annos postmodum plures cæcitas tenderetur, morbi insuper et languoris magnitudo variis medicaminibus,

quæ parentum cura adhibebat, non posset dispelli; non molestia tantummodo, sed et salutis desperatio tam sibi quam parentibus cœpit intendi: mater tandem Amletha, pro filia sollicita, quam viderat ab omni humano relevamine fore neglectam, ad B. Stanislai se totam vertit præsidium: et vota plurima Sancto devovens, et in abstinentiis orationibusque Divinitati se humilians, ad ecclesiam Cracoviensem et ad sepulcrum B. Stanislai filiam cæcam sub sua chlamyde ducens, cum forti accedit fiducia. Candelas deinde quas detulerat accendens, ceteraque vota cum oblationibus solvens, formamque oculorum per ceram effigiatam ad sepulcrum B. Stanislai suspendens, cum lamentis et suspiriis filia curationem a Sancto Dei Stanislao enixius precabatur; docens filiam Margaretam, ut ipsa quoque preces pro sua salute ingeminando devotior consisteret. Utriusque autem supplicatione per Martyris sui Stanislai merita Dominus propitiatus, necessitati eorum solita pietate respondit. Nam dum ecclesiam orationibus et votis solutis fuissent egressi, continuo filia, annis pluribus cæca, præsidio divino et beatissimi Stanislai merito se sentiens sanam, ex chlamyde materna se evolvit; et solis radios intuens, ac sine ductore incedens, matrem stupentem lætantemque præire cœpit. In diem deinde venientes, dum refectionem sumerent, filia parentibus suam perfectiorem jam tunc et integram sanitatem indicavit: et ex illa die cæcitate evadens, usque in diem mortis bona oculorum valetudine perfuncta, Sanctum Dei Stanislaium, suæ cæcitatibus curatorem, assiduis laudibus benedixit.

13 Biennio integro gravissimum oculorum dolorem mulier Solotha nomine passa, cæcitate contraxit ex languore, potentia visiva ad extremum contenebrata. Quæ cum immensa ex huiusmodi cæcitate, propter molestiam parentum, cæcitate suam æquo gravius ferentium, affligeretur anxietate, et nullum suæ acerbitalibus reperiret lenimen; tota se ad B. Stanislaium convertit: genitriceque sua præsentata ad sepulcrum B. Stanislai se ituram, et oblationem suæ sanctitati se præstituram devovens, etiam S. Stanislaium pro omni vitæ suæ tempore se reverituram, ac illi omnem devotionem et famulatum impensuram astrinxit. Sub hoc itaque voto ad sepulcrum viri Dei ad Cracoviensem ecclesiam deducta, soluto voto quod devoverat, ad lumen dudum amissum rediit: ac domum reversa, integra oculorum perfruens visione, quoslibet labores et servilia opera peragebat.

14 Rinardus de Cizyschanowicze Dominicellus et Armiger Cracoviensis diocesis, morem nonnullorum militarium Poloniae, celebritates dierum sanctorum modica lance appendentium, secutus, in festo S. Michaelis Archangeli, neglecta re divina, ad quam peragendum campanæ ecclesiæ ejusdem villæ in Cizyschanowicze sonuerant, canibus acceptis et urso in campos se contulit venatum. Quem redeuntem verberatio divina illico, pro contempta religione et festo violato, afflixit. In languorem siquidem tam capitis quam oculorum decidens, diebus quindecim dolore horribili torquebatur. Languore insuper vehementer ingravescente, dexter oculus ejus ex orbe suo magnitudine doloris evulsus, et in faciem defluens, visibiliter dependebat. Sinister insuper ex eodem languore crepuit: et utroque amisso, fuit præfatus Rinardus perpetua luminis visione cæcatus. Fratrem itaque et sororem germanis forti inductione suadentibus, voto solenni se et suam gravissimam devoveret B. Stanislao necessitatem, fiducialiter se speravit illius præsidio sanaturum. Sororem itaque ad manum illum trahente et præbente ducatum, ad Cracoviensem ecclesiam ad sepulcrum viri beati perveniens, diutius illic in oratione persistens, fluentibus lacrymis cruore oblitis, auxilium sanctissimi

item alia mulier,

F Armiger denique ob neglectum festum S. Michaelis visu privatus.

A sanctissimi Stanislai sibi impendi precabatur. Cum autem votis et precibus solutis consurrexisset ab oratione, et oculus dependens dexter in suum locum retractus et revinctus est, et sinister qui crepuerat ad integrum sanatus: perfectamque sanitatem ex tunc nactus, usque in diem mortis nullius rupturæ aut deformitatis signum apud oculos ejus apparuit.

CAPUT IV.

Curata apostemata, paralysis, epilepsia.

Voyslaus laicus, a peste epidemiæ invasus, gravi apostemate in gutture erumpente vexabatur: et in-gravescente morbi magnitudine, per dies aliquot nec cibum nec potum sumere, nec quidquam aliud poterat constringente apostemate glutire. De cujus vita cum et ipsum et cognatos ac domesticos ejus desperatio incessisset; agonizanti, jam et moribundo candela accensa ad manus ingesta est, quasi evestigio expiraturus. Tandem ei per visum vir venerandus in veste candida apparens, illum monuit, ut celerius quo posset ad Cracoviensem ecclesiam consurgeret, et a Troyano ejusdem ecclesiæ Custode ostensionem tumbæ S. Stanislai expeteret, plenam liberationem ab impendenti morte ea venerata et deosculata accepturus. Verum cum aeger a morbo conclusus nullum sermonem fari posset, mente se et cogitatione devovet predictæ admonitioni pariturum: et continuo apostemate disrupto, Voyslaus a limine mortis se ereptum beneficio S. Stanislai cognoscens, quarto demum die ad Cracoviensem ecclesiam et ad sepulchrum sanctum perveniens, et Troyano Custodi pluribusque aliis quæ secum acta fuerant exposuit, et beatissimo Stanislao liberatori suo per preces et oblationes gratias egit.

16 Oppoliensi Principi Wladislao viro illustri, ad colloquium in Cracoviam cum Duce Boleslao Cracoviensi celebrandum festinanter pergenti, ne diem de quo convenerat negligeret, horridum apostema in femore sub una nocte emersit: quod illum adeo pavidum effecit atque tristem, ut cæpto itinere omisso redire in Oppoliam, extremis suis provisurus, disponeret. Qui cum in mœrore et anxietate hujusmodi constitutus, sopori se et somno dedisset; vox ad illum per visionem insonnit: quæ confidere eum bene jubet, brevi hoc periculo liberatum iri, modo spem suam jactet in Domino, et sepulchrum beatissimi Cracoviensis Episcopi Stanislai illius intercessione curandus adeat. Qui expergefatus, in votum, beato viro Dei quam primum ab eo solvendum, prorupit, invocans beatissimum Stanislaurum: et continuo apostema de pede suo evulsum disperiit. Cicatrix tamen locum apostematis ostendens, diutius in suo corpore, nullum tamen ingerens dolorem, remansit. Qui in Cracoviam adveniens, et vota beato viro ad summum sepulchrum solvens, quam subito quamque magnifice a beato viro curatus fuerit, apud plurimos divulgavit.

17 Juthka femina, consors Nicolai de Coszmajow, diœcesis Cracoviensis et Parochiæ de Luborziczka, vehementi dolore post partum invasa, a die vicesima prima Maji usque ad diem primam Octobris, assidue nocte et interdium torquebatur; et paralysis deinde percussa, manus sinistrae et pedis usu et officio fuerat penitus destituta. Cui tam desperatæ, quassatæ et afflictæ, vir quidam reverendus, albo superpellicio indutus, per visum apparuit; atque consolatione blanda præmissa, illi dixit: Accipe, filia, salubre consilium, quod a me tibi proponitur, ut eamni humano medicamine in nullo tibi profuturo omisso; totam te in præsidium beati Pontificis et Martyris Stanislai committas, suo beneficio sanitatis

perfectioris curationem acceptura. Hac itaque visione mulier admonita, totam se voto flebili et solenni beatissimo devovet Stanislæ, sepulchrum suum visitatione corporali et eblatione honoratura. Quam primum autem hujusmodi votum effudisset, manum et pedem, quæ per paralysis fuerunt emortua, distendit; et utriusque integro usu et officio percepto, vota quæ sponderat, apud ecclesiam Cracoviensem et tumbam S. Stanislai, persolvit.

18 Filia hominis rustici Nyewglasch, Agnes nomine, parochiæ de Jasszet Cracoviensis diœcesis, ætate septennis, in corpore universo paralytica erat et in singulis membris contracta, os habens discurvum et retortum, oculos pari passu distractos et retortos, pedes divaricatos, manus vero et cetera membra assiduum patientia tremorem. Tanta insuper membris singulis inerat deformitas, quod nullum membrum suum officium satis retinere, sed omnia ex suis locis et compaginibus discessisse videbantur. Miseratione itaque parentum, suæ afflictionis conditionem gementium, ad ecclesiam parochialem in Jasszel delata, et B. Stanislao Martyri fiducia-liter devota, post benedictionem quam Sacerdos ecclesiæ cum invocatione nominis S. Stanislai super ægram legendo expleverat, etiam corpus tortuosum et languidum panniculo sericeo, cui ossa B. Stanislai consueverunt includi, contigit et consignavit. Cuiusque consignationem hujusmodi et contactum tribus diebus ingeminasset; tertia demum consignatione finita, Agnes in seipsum versa, in sinum matrem caput reclinans dormire cepit. Sub hac quoque dormitione domum a parentibus relata, priusquam ædem propriam contingeret, in omnibus membris sanam illam conspicimus et incolumem; et in laudes Jesu Christi et sui Martyris Stanislai ora solvunt: atque in crastinam diem gressu perfecto per se ipsam gradiens, ad ecclesia in Jasszet perveniens, et magnalia sibi per præsidium B. Stanislai [facta] universo populo ostendens, magnæ fuit singulis, qui illius languoris varietatem ante perviderant, et admirationi et stupori.

19 Mater familias Catharina, femina ex Skarbmiria, subito in paralyticam decidens aegritudinem, gravi dolore torquebatur: adeo insuper languor paralyticus apud illam invaluerat, ut vi doloris os ejus usque ad aurem retortum permaneret plurimo tempore, præbens videntibus de se spectaculum monstruosum. Ad quæ omnia etiam dolor ingens capitis, miro modo eam ex cruciatis accedebat. Paralyti vere adeo constricta manebat, ut etiam pedum et manuum usus ei negaretur. Quibus malis mulier oppressa, pro festivitate S. Floriani Cracoviam adducta ad sepulchrum B. Stanislai, de cujus stupendis miraculis perdocta erat, manibus famulantium invecata est; et prona atque supplex biduo orans, non consequabatur sanitatem. Nihil tamen de Dei benignitate et meritis B. Stanislai diffidens, supplicationem suam in tertiam diem producebat. Itaque die illa, contritionis ardore repleta, fletibus magis quam precibus cepit pro sui curatione beatissimum interpellare Stanislaurum. Cujus beneficio et merito confestim omni torvitate oris in suum locum remeante, et omnis capitis aegritudo salsata est, et omnis infirmitas ex tunc deinceps disparsa. Præfata quoque mulier Catharina, ab omni paralysis curata, sanitati de præmortuis membris restituta, pedibus in Skarbmiriam reversa, miraculum suum ipsa circumtulit.

20 Vithkerus Theutonius, civis Cracoviensis, dum duos filios gravibus aegritudinibus refertos haberet, mente et spiritu assiduo dolore de filiorum passionibus affligebatur. Alter enim, cui Gerardus nomen erat, quadriennis, gravissima paralysis; alter Richoldus, sexennis, durissima epilepsia vexabatur:

ampliores

D
AUCT. JO.
LONGINO

alia cum
contractio-
ne totius
corporis

Sanatur
pestilens
apostema in
gutturis mor-
ribundi,

et Princi-
pi Oppo-
liensi in
femore,

paralysis si-
nistræ ma-
nus et pedis,

F
tertia cum
oris distor-
sione, ma-
nuumque
et pedum im-
pedimento:

Item puer
paralyticus
omnis fere
sensu priva-
tus,

AUCT. JO.
LONGINO

A ampliores tamen paralyticus parenti ingesserat angustias quam epilepticus, qui per intervalla cruciatus excipiens, nonnumquam sanitate potiebatur; paralyticus vero, assiduam passionem perferens, nedum loquendi vel ambulandi, sed et tangendi usu penitus amisso, non secus quam truncus aridus alieno ministerio volutabatur. Stomachi insuper correptus dolore, et omni appetitu prostrato, per viginti duos dies omnem cibum et potum perosus, lympham tantummodo interdum, quam in panno lineo sugebat, leviter reficiebatur. Contristatus itaque Vithkerus pater, et pro passione vehementi et pro morte quae imminere filii, in ecclesiam majorem Cracoviensem decurrens, sanctissimum magna vociferatione coepit invocare Stanislaum: libera, inquit, Praesul beatissime Stanislae a mortis tormento et languoris, et vim tuae sanctitatis tam mihi miserando et miserabili patri quam moribundo filio meo impende: quem plena fide ad bustum tuum me cum argento, fertorem appendente, representaturum devoceo. Dum voti et supplicationis sermonem Vithkerus complevisset, domum reversus, Gerardum filium offendit loquentem et ambulantiem, quem reliquerat moribundum, mutum et elinguem. In ampliorem itaque erectus fiduciam, unius filii gravi morbo laborantis sanitate obtenta; hac eadem meliora de altero coepit sperare, novoque voto et nova supplicatione illi a beatissimo Stanislao incolumitatem deposcere. Exaudivit autem elementissimus Deus precem ejus; et per merita electi sui Martyris Stanislai, etiam Richoldum de morbo epileptico, quem per singulos dies ter nonnumquam et quater cadendo pertulerat, adeo plenissime absolvit, ut ne vestigium prioris aegritudinis in eo remaneret. Utriusque autem filii liberationem consecutum se, alacritate et gratitudine immensa, Vithkerus testari coepit: nam ad sepulcrum B. Stanislai cum conjugate et liberis sanatis pergens, munus quod devoerat Sancto Dei obtulit, illiusque mirificum in se et filios demonstratum solamen vulgavit: et in domum reversus, amicis et necessariis corrogatis, grande convivium super filiorum incolumitate exhibuit.

ejusque frater epilepticus:

B

caecitas depulsa,

curantur oculi extincti

21 Vloceborius, Cracoviensis dioecesis Armiger, in oculorum dolorem incidens, in id gravaminis atque caecitatis pervenerat, ut orbes oculorum ejus, morbostringente eversi; carnem tantummodo rubeam habere viderentur, in locum virtutis visivae succedentes. Qui dum mentis angustia, pro caecitate quae sibi acciderat, urgeretur; ad ecclesiam majorem Cracoviensem; et ad sepulcrum beatissimi Stanislai se conduci, annulo quoque ejus loca oculorum primum signari, deinde aqua in annulo intincta ea lavari obtinuit: et continuo, rubedine sensim discedente, perfectam oculorum sanitatem excepit: desiderium quoque cibi et potus, quod dolor oculorum immensus prostraverat, eadem die resumpsit.

et vermibus scaturientes

22 Przibislawa virgo, filia Kigheri civis Cracoviensis, oculorum dolorem passa, fortius et vehementius in oculo sinistro coepit torqueri. Cumque dolor assidue invaderet, etiam vermium multitudo, per corruptionem humorum procreata, sensibilibus ejus passionem ingeminans, coepit apparere. Qui cum nullo humano ingenio vel arte, quoniam in abscondita palpebrarum dum quaererentur diffugiebant, possent evelli; et perpetuae caecitatis periculum feminae praefatae immineret; a parentibus in templum et ad sepulcrum B. Stanislai deferretur, qui pro filiae curatione Sanctum Dei supplicii devotione interpellabant. Uno autem ex ministris ecclesiae Cracoviensis oculum ulcerosum, cum lapillo de sepulcro S. Stanislai sumpto, contingente, vermium multitudo quasi imperata, discessit. Sequenti vero die, cum unus tantummodo grossus vermibus appare-

ret, et is etiam se diffugiendo sub palpebram comprehendi non sineret; ad invocationem S. Stanislai disparuit, et puella integre sanitatis visum recuperavit.

item epileptici duo:

23 Boguslaus de Pelgizimowicze, nobilis, habuit filium quadriennemem, nomine Nicolaum, qui epileptico morbo gravatus, spumans et per terram volutans, adeo passione vexabatur, ut frequentius animam aestimabatur exhalasse. Illic crebrescentibus beati viri Stanislai miraculis, praefatum Nicolaum filium ad tumbam ejus detulit: et quam primum illam osculando contigit, ab eo tempore et deinceps usque ad diem mortis suae, perfectam liberationem accepit.

24 Boguslaus de Brodzina villa, Miles, alter a priori, assidua et ingenti torquebatur afflictione, pro filio suo Damiano, quod a morbo epileptico tam frequenter et assidue vexaretur, ut vicibus decem per diem gravem illius, cunctis videntibus et horrentibus, sentiret invasionem. Cumque morbus sensim invalescens in annum cum dimidio tenderetur, et tam pater pueri quam universi cognati et familiares ejus ex officio afflicterentur; plenam de meritis beatissimi Stanislai fiduciam concipiens, puerum ad sepulcrum beati viri cum oblatione solenni detulit, devovens se pro sanitate filii hostiam annuam, agrum unum de suis gregibus, ecclesiae Cracoviensi, in qua ossa Sancti Dei Stanislai requiescunt, largiturum. Cumque orationem et votum pro incolumitate filii persolvisset; Nicolaus puer a morbo diuturno, quo assidue detinebatur et vexabatur, solutus est.

apostema periculosum gutturis.

25 Martinus de Morawicza, vir de ordine Militari, gravi languore correptus, apostema gravissimum quod in gutture emergerat, habere coepit; quod primum illi loquendi, deinde edendi acferens, etiam respirandi et spiritum attrahendi potestatem ademit. Ad portam itaque mortis se intelligens devenisse, quoniam suffocatio sua plerisque vicibus et ab ipso et ab astantibus liquido notabatur perventura, annulum B. Stanislai ex Cracovia, magna prece magnoque conatu impetravit ad domum suam afferri. Audierat enim vocem per visum sibi dicentem, ut fiducialem faceret ad pitrocinium beatissimi Stanislai recursum, magnifico ejus suffragio apprimere curandus. Cum itaque annulus Pontificis beati, domum suam a ministris Cracoviensis ecclesiae solenniter delatus, et signaculo ejus locus gutturis et apostematis fuisset benedictus; continuo apostema dimidiatum et ruptum est: et languidus, quemadmodum ei per visum monstratum fuerat, ad plenam incolumitatem rediit.

F

CAPUT V.

Varii moribundi, amentes et alii adjuti.

Ex eodem villagio Morawicza, quod paullo ante perstrinximus, Goslaus Miles ortus, gravi et diuturna, a die videlicet S. Michaelis Archangeli ad Parasceven, aegritudine vexabatur. Cum itaque tam suo quam omnium aliorum judicio, prope diem atque prope horam migraturus hinc crederetur; ad conjugis suae fidelem suasionem, beatissimum coepit pro sua incolumitate interpellare Stanislaum, devovens se ejus limina cum oblatione solenni, quam primum id ei per infirmitatem liceret, visitaturum. Qua pollicitatione emissa, sensim dudum languidas vires coepit resumere: et tandem, baculo debiles adhuc artus sustentans, votum impleturus ad sepulcrum beati viri venit: ubi ex integro testatus est se esse sanatum.

Moribundorum pericula depulsa unius ex longo morbo,

27 Ejusdem parocbiae de Morawicza femina, genere

D
AUCT. JO.
LONGINOalterius ex
gravi lan-
guore,

A nere Theutica, Gertrudis nomine, filium suum, habentem ætatem annorum circiter trium, Martinum; videns ex assiduo et gravi languore moriturum; beatissimo illum Stanislao, qua potest amplioris mentis devotione, devovens; ad tumbam ejus cum filio in ulnis gestato, quam celerius poterat properavit. Cumque votum quod promiserat et orationem solvisset; e vestigio puer ab infirmitate, qua definebatur, solutus est: quem mater ovans, et Sanctum Dei Stanislao in omnium auribus mirificans, domum retulit incolumem.

tertiū item
ex tumore
gutturis,

28 Andreas Miles, ex Proschowicze heres, carnem gutturosam et inflatam assidue excrescentem, per humores peccantes genitam, in guttore consecutus; tædio primum et dedecore, ad extremum vero periculo vitæ (neque enim ea stringente edere illi aut potare licebat) afficiebatur: nonnunquam insuper vitales spiritus in eo dolor morbi adeo coarctabat, ut prorsus nulla ei de cetero vivendi spes relicta foret, nullo medicorum audente ei ferre antidotum.

Cum extrema itaque ageretur desperatione, beneficia beatissimi Stanislai in plurimos collata commemorans, cepit fide et spe plenus suæ sanctitatis conclamare, utcumque poterat, solatia; devovens se ejus sepulcrum et limina visitaturum. Et mox ad invocationem hujusmodi gravedo omnis qua detinebatur amota, visitatione sepulcri viri Sancti peracta, etiam omnis tumor et gutturositas disparuit.

ac dein ex
ulcere

29 Inciderat idem Miles Andreas de Proschowicze, de quo immediate narravimus, in gravem aliam infirmitatem, ex qua illi apostema et morbus letalis, qui anthrax appellabatur, erupit, omnem medicorum artem et medicamentorum vim pervincens. Qui ad solitum remedium, dum gravi morbi affligeretur cruciati, faciens recursum, se totaliter beatissimo devovet Stanislao; pollicens se ejus sepulcrum, cum consorte sua, pedestri visitaturum fatiga. Et continuo, nocte votum insequente, mortale quod hominem necaturum verebatur apostema, non sine multorum hujus rei consessorum admiratione, disparuit; et æger lætatus omnem se sanitatem adeptum, votum devotissime explevit.

quarti ex gravi
agritudine

30 Vir nobilis, Sznil de Moravia, gravem incidens ægritudinem; passionis ejus, passim repente adversa valetudine, adeo affligebatur molestius, ut pedis dextri officio penitus remaneret privatus. Quapropter acerbitate doloris permotus, et de vita omnino desperans, condito sub præsentia Principis sui et militarium vicinorum testamento, exhalaturus animam propediem videbatur. De propitiatione tamen divina et suffragio beatissimi Stanislai fiduciam singularem concipiens, seipsum intercessione sua curandum beatissimo devovet Stanislao, pedem quoque aridum vel potius emoriturum ejus annulo obtinet benedici. Quo facto cura pedis illico, cunctis qui aderant stupentibus, secuta est: et ipse sepulcrum viri sancti adiens, et vota solvens, ad perfectam, de qua desperaverat, rediit sanitatem.

et quinti
ex capitis
universi
monstruosa
mutacione;

31 Grandi et horribili Catharina, uxor Militis Petri de Kadzmicze, premebatur infirmitate: tumor siquidem ingens, tam caput illius quam cetera oris niembra vexando, adeo pervaserat, ut humani vultus species in ea non posset tumore obnubilante dignosci. Nasi tantummodo simitas modice tantum ex facie prominebat; cute faciei, juxta ac si oleo prolita foret, resplendente: sed et caput et facies tetro livore obducta erant: aures insuper tumor niger fuscaverat, ut inspectantibus se moveret quemdam sua monstruositate horrorem. Et quamvis pro illius curatione longa et assidua physicorum desudasset industria; nullus tamen impensæ a medicis operæ respondebat effectus; quapropter a medicis deserta, nocte insequenti moritura credebatur. Maritum de-

inde ejus, Petrum Militem, non jam de vita temporali, sed æterea consortis suæ cura cœpit; anxiatumque vehementer, quod Confessione nondum peracta et absque salutifero Viatico (atrumque enim adhiberi tumor horrendus veterat) foret decessura. Itaque sub intempesta nocte consurgens, et consortem suam beatissimo Stanislao fiducialiter devovens, Cracoviam properabat: ubi a Decano et ceteris Prælati atque Canonicis, Cracoviensem Presbyterum cum annulo beati viri Stanislai transmitti in domum suam petivit. Qui dum illuc propere et in diluculo attigisset, mulierem ægrotam signaculo primum annuli benedixit, de aqua deinde annulo præfato intincta loca turgida atque tumescientia linire cœpit: et continuo tumor sensim dehiscere, et femina languens usum loquendi habere, universis stupentibus, cœpit: mox quoque et Confessionis et sacræ Eucharistiæ [sacramenta] a Fratre Martino de Ordine Prædicatorum, veluti munus sibi gratissimum et necessarium percipiens, post dies paucos reliquis tam humoris quam languoris ad integrum extitit liberata.

32 Preduogius Armiger, Bohemus lingua et natione, cum duobus suæ conditionis hominibus versus Pragam agebat iter. Qui dum haud longe per spatium medi milliaris distaret a Praga, tempestas validissima, ex omni parte coorta, imbrem, grandinem, et fulgura frequentius solito producebat. Cujus periculum præfatus Preduogius cum comitibus itineris vitaturus, subter unam quercum viciniorem declinavit. Quo illic consistente, vis fulminis, tertiam arboris partem a summo usque deorsum perfundens, unum ex comitibus Preduogii enecavit, alterum in capillis exussit, et caput canis eos concomitantis quasi acutissimo præcidit gladio: Preduogium vero, suo terrifico ictu, surdum, mutum et delirum reddidit. Quem cognati et noti, eadem via faciendo iter, ad Pragam deferunt seminecem. Is cum Præge in ecclesia S. Galli positus, nocte quadam sorori se dedisset, vir quidam venerandus, et qui Pontificali- bus amiciebatur indumentis, per quietem illi apparuit, dicens ei: Ego volo te benedicere: deinde legit super illum Evangelium, Initium S. Evangelii secundum Joannem. In principio erat verbum. Quo expleto dixit ægro: Surge et vade in Cracoviam ciliciatus et nudipes ad sepulcrum B. Stanislai: et quinquena in abstinentia jejunii illic exacta continuo liberaberis. Æger autem hunc, qui sibi apparuerat, putans ex Sacerdotibus Pragensibus fore, interrogavit eum, dicens: Quis es Domine, et quo nomine vocitaris? Ad quem Sanctus Dei, Ego sum, inquit, Stanislaus Cracoviensis Episcopus, tuæ infirmitatis consolator et medicus. Ad quam vocem mox somno et visione solutus, et usum plene audiendi et recte loquendi atque intelligendi sibi restitutum gaudens, Sanctum Dei Stanislao in conspectu omnium Pragensium cœpit mirificare. Ad Cracoviensem deinde urbem in cilicio et discalciatus adiens, cuncta quæ sibi per visionem fuerant imperata; cum omni devotione implevit; perfectam, super omni quæ ei acciderat lesione, consecutus beneficio Martyris Stanislai sanitatem.

E
ex fulmine
surdus, mutus
et delirus,apparuit
S. Stanislao
sanatur:

F

33 Anne puellæ, filiæ Jacobi hominis rusticani, corpus primum languor, deinde linguam inflatura quædam, ex languore gliscens, invaserat: adeo insuper tumoris magnitudo in lingua invalescebat, ut præ grossitudine inflationis linguam intra fauces non posset inferre. Cum vero singula quæ adhibebantur antidota nullum producerent profectum; parentes puellæ, a vicinis persuasi, cum magna devotione et lacrymarum effusione, filiam et ipsius curam devovet beatissimo Stanislao: et continuo, ad emissionem voti et sancti Martyris Dei Stanislai invocationem,

curantur
inflatura
linguæ,

A tionem, et ægritudo corporis et tumor linguæ disperiit.

34 Margareta, femina nobilis, consors Joannis Militis de Koslow, dum uno partu geminos filios effulisset, unus eorum Joannes appellatus perfecta sortitus membra, parem perfectionem fratri, qui Martinus cognominatus, quemadmodum in partu geminorum frequentius obvenit, abstulerat. Cuius enim toto non habebat corpore: propter quem defectum, sine quadam abominatione et horrore, et quod amplius et admirabilius est, sine mortis periculo nusquam poterat attingi. Quam molestiam parentes illius, quoniam illi humanitas succurri non posse videbatur, evasuri, ad divinum [auxilium] se totaliter et beatissimi Stanislai convertunt, puerumque tam monstruosum Sancto Dei devoverunt Stanislao. Qui mirum in modum, parentibus et cognatis orationem facientibus et vota emittentibus, efficaciter pelle, quam sibi natura negaverat vestitus est, et de improbitate atque morte merito B. Stanislai vindicatus.

35 Stanislaus puer, nobilium parentum Pauli et Ianae de Zlothnky filius, miserabili ab annis pueritiae suae, imo pene ab ipso ortu, torquebatur infirmitate: venter siquidem diuturno computrescens, omnia viscera et intestina detexerat nudata. Nascebatur tamen et succedebat quotidie in putredinis locum quodam caro, in pelliculæ modum; quæ subito et eadem qua producebatur die computrescens, per singulos dies gigni et decidere videbatur: ampliore provero, per huiusmodi vicissitudinem, inferens torturam Parentes tandem ejus, varia anxietate de salute filii fatigati, intelligentes illi corporali suffragio remediari non posse, animalverentes insuper beatissimum Stanislauum uberrima mortalibus beneficia largiri: praefatum puerum, quem sub nomine ejus baptizari fecerant, cum omni devotione et fletibus immensis, utrumque poterant deferunt ad tumbam Beati Stanislai: neque enim sine periculo portari is poterat, qui pene per omnia momenta moriturum se pronuntiabat. Cum itaque parentes ejus supplices et devoti ad sepulcrum Sancti pro filii salvatione tam vocibus quam fletibus per triduum interpellarent, et viscera pueri miserabiliter putrefacta atque nudata, per aquam in annulo Beati Stanislai intinctam die quolibet lavarentur, tertio demum die nova cutis novaque caro, non jam putribilis, sed sana, continua et concreta erupit, quæ puerum ab omni deinceps reddidit incolumem cruciatu et passione. Qui processu temporis in annos ampliores perveniens, ordinem Minorum Beati Francisci assumens, vitam illic laudabiliter consummavit.

36 Rusticus quidam, simplicis ingenii vir, uniusque filii pater, Radoslaus de Scothinky, anxius valde, quod filius suus praefatus, Petrus nomine, ab ægritudine correptus, etiam obmutuerat, tribusque hebdomadis permansit mutus; sed et tædio rapiabatur immenso, die nocteque consurgens manus tenentium et custodientium se evadere, et in silvas ac nemora effugere nitabatur. Genitor itaque suus Radoslaus, de salute filii sui sollicitus, et salubri usus consilio, suadentium sibi, quatenus filium suum beatissimo devoveret Stanislao, et curam illius Sancto promitteret, properavit Cracoviam cum filio: et pro ejus incolumitate, oblatione ad sepulcrum viri sancti facta, Martyrem Dei Stanislauum supplex interpellabat. Dum autem oratione et votis consummatis, aeger filius annulo Sancti Dei consignatus esset; et aquam, in qua idem annulus tinctus fuerat, potasset; statim, remoto omni linguæ obstaculo, in perfectam et articulatam erupit vocem; fugitque ab eo omnis ægritudo et tædiosa molestia corporalis.

37 Martinus de Lantkowicze, gravem infirmitatem incidens, octavo demum die efficitur furiosus: qui ne homines ceteros læderet, fune forti ligabatur. Cumque per dies quindecim continua fuisset agitata insania, sexto decimo die de lucido intervallo aliquid captavit. Sub cujus spatii intervallo, totum se ad beatissimi Stanislai praesidium convertens, liberari se a tam grandi pernicie precabatur, devovens se sepulcrum Sancti quam primum visitandum: deducitur tandem per custodes in Cracoviam ad sepulcrum Martyris sancti catenatus et vinctus, ne in lesionem cujusquam prorumperet, quatuorque diebus et totidem noctibus, vigiliis circa agentibus custodibus, ad sepulcrum Sancti consistit: et cum sub conticinio quartæ noctis a sopore oppressus obdormisset, apparuit ei per visum beatissimus Stanislaus, venerando Pontificis vestitu amictus, dicens ei: Veni mecum, et continuo liberaberis. Qui somno expergefactus surrexit, et gradu concito ecclesiam magno nisu egredi tentavit: custodibus tamen illum detinentibus, egredi non valuit. Quos corripiens ait: Dimitte me, quoniam Sanctus Stanislaus, visibiliter mihi apprensus, secum me venire, et de ecclesia egredi imperavit. Custodibus vero verba huiusmodi visa sunt diliramenta: quapropter illum in arctiori custodia ad priorem locum reductum habere cœperunt. Dum denique altera vice obdormisset, vidit per quietem duos viros venerandos venire ad se, atque monendo dicere: Veni nobiscum, quoniam ductu nostro ad beatissimum poteris pervenire Stanislauum: videbaturque aegro quod ad hæc verba consurgeret, et cum illis viris pergeret. A illis ducentibus, ecclesiam Sancti Andreae, apud quam nunc Moniales Ordinis Sanctæ Claræ consistunt, ingressus, Sanctum Stanislauum, casula indutum et librum tenentem apertum, reperit: qui et dixit ei: Tunc es ille, qui afflictione furoris agitaris? Qui cum se illum respondisset: Sta, inquit, paulisper expecta et videbis. Ad hanc vocem aegro inspectante, cœperunt venire ex diversis statibus quam plurimi sibi noti, variis furoribus agitati, qui et diversis poenis atque cruciatibus affligebantur. Sanctus vero Stanislaus, ad furiosum Martinum conversus, ait: Scisne qui et quales hi sunt, qui sub tot tormentis te vidente adveniunt? Quo se ignorare respondente: Isti sunt, inquit, Polonorum genus, qui falsa testimonia perhibent; nonnulli vero qui injusta decernunt iudicia; nonnulli qui iniquas leges condunt; nonnulli qui humiliores opprimunt, spoliunt, concutiunt; nonnulli qui ventri, gulæ, libidini et ebrietati inserviunt; nonnulli qui aliorum negotia fraudulenter et dolose tractant; nonnulli qui substantias orphanorum, pupillorum, egenorum, et viduarum devorant; nonnulli quos superbia erigit, avaritia tabelacit, voluptas dilatat, malitia angustat, ira inflammat, discordia separat, invidia exulcerat, luxuria inquinans necat: et propter hæc et alia facinora, taliter, quemadmodum tibi monstratum est, torquentur; a quibus omnibus tu de cetero te contineas, ne deteriori languorem incidas. Sed et eos quos in tormentis vidisti commoneas, ut poenitentia acta a pravitatibus suis et impietatibus resiliant, poenas eis preparatas evasuri. Tu vero mea intercessione, ad quam fiducialiter recurristi, te ex hac hora scias esse sanandum. Post hæc verba aeger a somno solutus, evigilans, et de hiis quæ viderat per quietem secum volvens, cuncta ex ordine quæ viderat, quæque a Beato Stanislao audierat, in facie Cracoviensis Ecclesiæ, et sub audientia universæ, quæ confluebat plebis, enarravit. Ab omni denique solutus insania et furore, integra ex tunc et deinceps potiebatur sanitate, magnalia Dei in Sancto Martyre Stanislao magnificans.

D
furiosus deductus ad sepulcrum

primum visus sibi a S. Stanislao evocari,

E

deinde in visione ad illum ductus,

et exhibitos sibi peccatores varios

F

ad poenitentiam monere jussus sanatur,

vect. 10.
LONGINO

Infans absque cute natus,

pueri venter computrescens,

B

mutus et rãdus,

C

A 38 Adolescens Petrus, cognominatus Pyetrzcz, de Villa Nye-zyth, a dæmonio arreptus, furore continuo dæmone plenus agitabatur. Qui etsi clausus in domo vinculis ferreis, nunquam ad columnam lapideam in domo stantem alligaretur; teris tamen omnibus disruptis (tanta fortitudo infirmæ ætati inerat) quam octo homines vix de loco suo movere possent, conquassaret et de terra evelleret. Quotiens vero adducebatur in ecclesiam ligatus, corripiebatur verbere, quoniam non aliter a prolatione turpium et scurrilium sermonum poterat inhiberi. Subitis insuper angebatur, concutiebaturque terroribus, qui illi per dæmones ingerebantur. Quæsitus autem cur tam assidua rotaretur formidine, respondebat occurrere sibi, in forma pecorum et pecudum, et in quolibet alio ferarum genere, dæmonia, omnigenis modis sibi minitantiæ ad nocendum. Is cum, diem una ante ecclesiam omnium Sanctorum in Cracovia ligatus consisteret; a multitudine Cleri et populi, illum circumstante et orationem pro illo fundente, admoneretur rogabaturque, ut nomen beatissimi Stanislai, dæmonibus tremendum et formidabile invocaret, futurum enim per Dei propitiationem, ut nominis sui invocatione dæmones deterriti, ipsum linquerent.

B Ad quam persuasionem cœpit adolescens potius liberius exclamare. Quare per vincula et ferramenta ligatus torqueor, cum plenam liberationem in hac ipsa hora sim consecutus? Et cum de modo et ordine tam insolitæ liberationis a circumstantibus scrupulosa indagine quæreretur, respondit: Sanctus Stanislus, Cracoviensis Episcopus, in montem valde excelsum me assumens, et omnia dæmonia me vexantia abigens, quatenus abirent neque unquam mihi nocerent, imperavit: ad cuius jussionem omnis ille tenebrarum cœtus discedens me reliquit. Absolvens insuper me beatissimus Sanislus, Cracoviensis Episcopus, a vinculis, hæc dixit mihi: Ego sum Stanislus, Cracoviensis Episcopus, liberator tuus: Deo gratias age: et vade sub mea benedictione in pace. Solutus est illico, postea quam hæc circumstantibus retulerat; cum præter hæc etiam sana mens in eo jam fuisset perspecta: et ecclesiam ingressus gratiarum actiones in Deum primum, deinde in Sanctum suum concionabatur Stanislauum. Facta post hæc suorum erimum apud Sacerdotem confessione, sacratissimum percepit Viaticum: atque ex illa hora, plena in annos plures et tempora patiebatur sanitate.

C 39 Paulus, filius Joannis Militis de Ulina, quindecim annos ætatis annu, gravem amentiam contraxit: adeo delirans et insaniens, ut singulos notos juxta ac ignotos verberibus cæderet, et tam factis quam verbis furiosum se et dementem monstraret. Super cuius clementia pater ejus Joannes Miles magna actus molestia et turbatione, quid ageret, aut quibus modis salutem filio, non proficientibus quæ ingerebantur medicinis, quæreret, penitus in desperationem quamdam versus, ignorabat. Tandem Prandotha Cracoviensi Episcopo admonente, filium beatissimo devovet Stanislao, et illum ad tumbam ipsius cum oblatione solenni deducit in ecclesiam Cracoviensem. Qui cum, post orationem a patre et circumstantibus factam, aquam annulo Pontificis gloriosi Stanislai tinctam gustavisset; repente omnem exiit dementiam et furorem: cum omni integritate tam mentis quam corporis, sospes domum, patre nimio gaudio exultante, repetiit.

40 Vir quidam, Syedlec nomine, singularem in Sanctum Dei Sanislauum monstraturus devotionem, sponte se devovet, Sancto Dei vaccam cum vitulo oblaturum. Verum cum sororem germanam Agneatham visitando egentem videret, voto quod in Sanctum Dei lubiis distinctis in plurimorum audientia

devoerat variato; vaccam cum vitulo sorori potius, egestate laboranti succursurus, in animo dare firmavit: existimans, se salubrius atque perfectius opus patraturum. Verum cum ex sororis domo de danda sibi vacca et vitulo certificatus procederet, cæcitate subita percussus, etiam mentis alienationem sibi succedere persensit. Quo malo deterritus, accessito Sacerdote, facinus, quod in Sanctum violando votum et manus retractando commiserat, confessione et pœnitentia expiavit: pollicens se de cetero cautius quod devoerat impleturum: et continuo, Sacerdote præsentem, tam visum quam sensum resumpsit. Ad sepulcrum quoque Beati Stanislai cum consanguineo suo Paulo, non assumpto quod devoerat munere, proficisci cœpit. Sed cum in itinere positus iterum se sensisset turbari, et a dementia invadi; ad propria Paulo consanguineo eum delucente reversus, vaccam cum vitulo accipiens, et in Cracoviam deducens Beato Stanislao obtulit, quemadmodum devoerat; ab omni ægritudine et turbatione mentis et spiritus ex tunc et deinceps quietatus: documenta non inultæ perfidiæ futurus, ne quis violando vota, Deo et Sanctis ejus propria præsumptione illudat.

41 Nicolaus, filius Wlostiborii Militis, annum agens ætatis sextum, a subita ægritudine correptus, tam gutturis quam capitis et pectoris vicia inflatura onustus, a parentibus et familia velut moribundus defebatur. Dissolutionem autem illius pater pro caritate naturali aversurus, in Cracoviam illum quadriga ad sepulcrum Beati Stanislai deducit: qui quam primum salutarem aquæ liquorem, annulo beati Pontificis tinctum, bibendo contigit; illico omnis illa inflatura capitis, pectoris et gutturis, et vis omnis pestiferi apostematis elanguescens, cunctis qui aderant stupentibus, disparuit: et puer, patre præsentem et illacrymante, plenam convalescentiam accepit.

42 Vitus, ecclesiæ Sancti Floriani extra muros Cracovienses Præpositus, in parte media capitis sinistra gravi dolore percussus, tam vehementissimo affligebatur languore, ut omni loquela per quadri-duum amissa, neque cibum neque potum sub illo quadriduo capere valens, consummari propediem formidaret. Quarto demum die, verba frangens potius quam proloquens, suppliciter expetit annulum Beati Stanislai ad se deferri. Quem cum singulari devotione et reverentia excipiens, locum doloris per illum attractabat; et continuo sensit magnitudinem diminui doloris. Sed et de aqua, annulo Sancti tincta, partem aliquam sorbens, et locum doloris liniens, partem reliquam conservari mandavit. Cum autem insequenti die, pari morbo dolore invalescente vexaretur, aquæ conservatiæ residuum utcumque poterat sorbuit; et repentina fuga omnis dolor, qui illum ad mortem utique attriverat, abscessit.

CAPUT VI.

Varii ægri sanati: alii a submersione et incendio liberati.

Crzisanus de Pyotkowicze, vir ruricola, in duram atque gravem decidit ægritudinem, quæ illum diebus pluribus neque cibum neque potum capere sinens, etiam doloris magnitudine effecerat cæcutientem. Qui in tam difficiles acerbitates et molestias se videns prolapsus, visitandi sepulcrum beatissimi Stanislai, et curam suæ sanitatis sibi committendi, desiderio agi cœpit: continuoque Sancto Dei se devovit, pollicens se ejus limina quam primum adi-turum. Verum eum id, ob necessitatem quæ illi contigerat, per se nullatenus explere valeret; Stephanus, vicinus et compater suus, obnixius ab

D
AUCT. JO.
LONGINO
in cæcitate
et amentiam
lapsus,

eadem soluto sanatur:

E
item moribundus ex inflatura corporis,

et alius ex hemiparalia.

F

Sanantur ex ægritudine et dolore excrucians,

a dæmonibus
obsessus

per S. Stanisloum liberatur.

uti et dementis

gustata aqua annulo S. Stanislai tincta:

factum ei votum retractans,

AUCT. JO.
LONGINO

A eo interpellatus, ipsum jumento suo impositum Cracoviam, et deinde ad sepulcrum Sancti Dei Stanislai deduxit: ubi cum fiducia et lacrymis orans, a cæcitate primum solutus, etiam a dolore et morbo, qui eum pervaserat, meruit ad integram liberari, plenam sanitatem ex tunc ac de cetero consecutus.

ex longo morbo muta,

44 Anastasia, Petri Slawkoviensis civis filia, tertium ætatis annum supergressa, gravi cœpit in Epiphaniarum Domini die agrotare infirmitate. Qua sensim invalescente in Ramis-Palmarum usum loquendi amittens, usque ad diem Inventionis sanctæ Crucis muta permansit et elinguis: adeoque continuo dolore urgebatur, ut parentibus ejus nulla spes salutis ipsius foret relicta. Qui longa illius agritudine anxii, beatissimo eam devoverunt Stanislao; quadringaque impositum [assumentes], versus Cracoviam iter arripiunt: sed vix dimidio milliari exacto, vinculum linguæ ejus solutum est, et loqui recte cœpit. Cum vero sequenti die ad tumbam viri sancti a parentibus, vota et orationes pro ea suppliciter solventibus, producta fuisset; sub omnium qui aderant oculis integram accepit, beneficio beatissimi Stanislai, sanitatem.

B et illam malo gutturis affecta,

45 Jawitha, consors Buguslai de Chelm, ab infirmitate subita et gravi, guttur illius assidua vexatione stringente, invasa sex hebdomadas cibum, non nisi cum magna difficultate et gravedine, capiebat. Igitur Deo se et beatissimo devovit Stanislao; tandemque ad sepulcrum illius pedestri itinere, juxta voti qualitatem, perveniens, ad sui sancti nominis invocationem, repentinam et perfectam liberationem est consecuta.

puella virginitatem amissam dissimulans

46 Ursula de Cracovia, Theotonici generis femina, nubilis et adulta, cuidam adolescenti virginitatem suam prostituens, virginem tamen se privatim et publice gerebat; existimans per similitudinem hujusmodi facinus suum homines ignoraturus, non recogitans, Deo omne quod simulatur aut fingitur displicere. Hac aliquando, festo solenni Pentecostes imminente, ad ecclesiam majorem Cracoviensem, cum genitrice sua sceleris sui conscia, limina Beati Stanislai visitatura, processit. Et dum ad pedem montis attingissent, Ursula quæ hactenus ob fervoris æstum caput velatum habuerat, matre monente ut ecclesiam velato capite introiret, materno consilio neglecto, velum amovit; et sertum gestans in capite, ecclesiam majorem ingressa, sepulchro beatissimi Martyris Stanislai appropinquavit. Cumque in oratione procumbens, caput in terram paululum reclinasset, sertum illi ex capite decidit. Quæ eo resumpto surgens, crines adornare et sertum vertici reimponere conata, universam capitis comam detraxit; et omni casarie nudata decalvataque, non secus quam si acutissima nonacula rasa foret, in conspectu omni multitudinis apparuit. Quo tali confusionis opprobrio videns se pro sua temeritate ad sepulcrum viri sancti deprehensam: contritione, ei tunc per preces et merita Sancti Stanislai inspirata, suadente, et facinus suum publice in totius populi audientia proclamare non erubuit; et ad sacerdotem accedens absolutionemque suscipiens, digna pœnitentia scelus suum expiavit; per confessionis ignominiam, meritis et interventu beatissimi Stanislai, ad salutaris compunctionis et pœnitentiæ fructum perducta atque stabilita.

in accessu ad sepulcrum

subito calvitiam punitur et fletur peccatum,

per confessionem expiatur.

Venetias tendens navis

47 Tendentibus ad limina BB. Petri et Pauli in urbem Romanam, Comite Fanussio, viro nobili, filio Jaroslai, cum nepote suo germano Petro, Henrici fratris filio, et aliis quampluribus; Petrus Polonus, Clericus, Bononiam consequendæ Canonicalis scientiæ gratia aditurus, societati illorum comes individuus accessit, deferens secum beatissimi Stanislai

reliquias, cum supplicii devotione, pro sui itineris securitate consequenda, a Prælatibus et a Canonicis Cracoviensibus impetratas. Prospero autem usi successu ad Aquilegiam pervenientes, conducta navi, multorum aliorum consortium sortiti, pelago in Venetias navigant. Tempestatis autem periculum, quod ex evidenti conjectura, propter aeris et temporis intemperiem venturum reformidabant, vitaturi; alto mari neglecto, ne fluctibus et procellis obruerentur, juxta littus ad quinque vel sex sagittarum tractus navigationem suam peragebant. Cumque de prope civitatem Carniolam adnavigassent, subita tempestate coorta, in extremum vitæ discrimen delati, reducere navem ad littus et aridam maximo conatu maximoque nisu æstnabant. Verum mari magis ac magis intumescente, oblectantibus fluctibus omnes conatus humani recidebant in irritum. Adeo autem undarum vorticibus gravidata jam extabat navis, licet frequenti ejectione undæ certatim ex illa effunderentur; ut singulis in navi existentibus aqua ad genua ascendisset. Per validas deinde obrepenteque procellas clavo et antenna confractis, suffocationis exitum subituri pavidi et trementes operiebantur. In desperationem itaque omnes versi, varios Sanctos pro varietate regionum: alii videlicet Sanctum Jacobum, alii Sanctum Nicolaum, alii Sanctum Martinum, Poloni vero Beatissimum proclamabant Stanislauum. Tum Petrus Clericus, prælatibus in publicum quas secum deferebat Beati Stanislai reliquiis, ceteros omnes bono animo esse jubet: En, inquit, nobiscum præsens est, cujus invocamus præsidia confidit tantum: non sinet nos ultimum naufragium experiri. Ad quam cohortationem cum omnes mentes, extrema desperatione perterritas fractasque, in spem meliorem erexissent; clamor omnium tollitur in cælum, et ceteris Sanctis omissis, solius Pontificis et Martyris gloriosissimi Stanislai patrocinium ab omnibus expetitur. Sub cujus supplicationis momento, una procella, ceteris grossior atque eminentior, repentino flatu adveniens, navem in altum sustulit, et pene in ictu oculi in quoddam vicinum arundinetum projecit. Eversa autem navi, quamvis omnes terram contigissent, nemo tamen ex illis fuerat desideratus: sed salvi et incolumes cum rebus et personis, singuli in undas, aliqui usque ad pectus, aliqui ad brachia, aliqui collo tenas persistebant. Sedata autem tempestate et navi relecta, dum prosperiore navigatione Venetiarum urbem pervenissent, virtus divina et sui Martyris Sancti Stanislai meritum ab universis in commune divulgata extollebatur: pro comperto tunc habitum est quod Sanctus Dei Stanislaus Martyr, potenti sua intercessione et merito, non in terris solum, sed in undis atque in pelago; non in una tantummodo Polonorum gente et natione, sed in universis mundi nationibus et climatibus, suam clementiam suaque suffragia mortalibus se invocantibus monstravisset. Beneficiorum quoque Martyris, etiam ipsa jumentorum et brutorum corpora expertia non sunt, quod insequens declarabit prodigium.

D

et in tempestate periclitans,

E

prælatibus Sancti Reliquiis

ad littus omnibus salvis eicitur.

F

Inter plures ad S. Stanislauum peregrinantes

48 Honoraturi Sanctum Dei Stanislauum, et ejus limina visitaturi, cum jam de sanctitate illius et prodigiis atque miraculis stupendis, assidue crebrescentibus, celeberrima per universam regionem Polonicam et ejus vicinam haberetur opinio; nonnulli homines de Laciciensis et Mazoviensis regionibus utriusque sexus, glomeratim catervatimque Cracoviam pergebant: inter quos unus Matthæus nomine, facietior ceteris habebatur, curiositate suarum facetiarum ceteros homines provocans in risum. Qui et equum habebat monoculum, qui victualia et sarcinas, sub peregrinationis tempore, pro ipso Matthæo

A thæo et comitibus sui itineris advehebat. Cum itaque una simul pergerent, et jocosis facetiis ad levandum viagi laborem relatione vicaria uterentur; ampliorem illis facietiarum oportunitatem mero, de quo plus solito ea die hauserant, subministrante, præfatus Matthæus, ceteris loquacior et facetior, hujusmodi deliramentorum facetiis in Sanctum Dei Stanislaum uti pergit. Quid admirationis, inquit, est et prodigii, si sanctus Martyr noster Stanislaus, in curia Domini et in potentias ejus cum triumphali palma ingressus, hominibus mortalibus ratione tamen utentibus, ipsum pro variis suis necessitatibus et morbis curandis interpellantibus, visum, auditum, gressum et alia innumera beneficia soleat rogatus conferre? Quanto vero celebrius foret miraculum suæque sanctimonie amplius indicium, si in bruta quoque animalia, poscendi et supplicandi virtutem non habentia, prodigiorum suorum efficaciam extendens, sub præsentis tempore equo meo monoculo tribueret oculum amissum; prodigioque hujusmodi deslararet se beneficium etiam non petenti posse conferre, qui solitus est non nisi supplicanti atque petenti beneficium præstare. Cumque hujusmodi ingeminaret blasphemias: et arguentibus eum de tam inconcinnis facetiis, ceteris suis contribulibus, vaniloquus et illotus sermo ab ejus ore non posset per correctionem fraternam explodi: oculus illico ejus crepuit, equus vero oculum, quem dudum amiserat, habere integrum cœpit. Stupore deinde cunctos pervadente, mœror etiam et anxietas et confusio omnium pectora occupat, super socio tam subita animadversione percusso. Celebratur insuper per ora omnium divinæ potentie, et sui Martyris Stanislai admirabilis magnitudo: quæ prodigioso moderatioris temperamento, dum blasphemio oculum auferret, jumento donaret. Tum demum Matthæus, cæcitate hujusmodi vexatus, intellexit se non facetias, sed blasphemias in Deum et Sanctum ejus Stanislaum protulisse; et reatus sui magnitudinem recognoscere cœpit. Quapropter ad sepulcrum Martyris Dei Stanislai Cracoviam perveniens, in animo humiliato et contrito de scelere suo facta per prius confessione poenitentiam agens, fletibus illud et assidua ad sepulcrum Sancti Dei Stanislai supplicatione explebat: donec miserationum Dominus, per suffragium Martyris sui Stanislai, illum respiciens, oculum, quem blasphemando amiserat, consolidando instaurasset: utriusque oculi præstando poenitenti visionem, ut in suorum misericordiarum multiplicatione, quemadmodum David cecinerat, hominem salvaret et jumentum.

quidam optat
sancti vir-
tutem etiam
in equo suo
monoculo
probari.

B
et ipse oculo
amittit,
equus accipit;

sed poenitens
recipit.

C
In bello
Prutenico,

Miles ab in-
fania S.
Stanislaus
devoius,

veniens, incendere illam et conflagrare igni a ceteris admoneretur. Quorum jussionem executurus, diu satis hærendo investigabat, sollicitus quonam modo curiam ipsam, undique conclusam et obseratam, introiret. Tandem per scrupulosam explorationem porticum unam, satis angustam, bassam et declivem adeo, ut ex equo descendere cogere, offendens, penetralia curiæ irrupit, et locis aliquot flammam subiecit. Verum cum incendium illud, correptis omnibus in circuitu, latius manasset, Andream etiam Militem, parte ab omni circumdatum, inclusit: et cum evadendi omnis adempta foret atque effugiendi potestas, jam in suum etiam auctorem sæviebat. Sed nec comites sui, qui circumstabant ab extra, ad eripiendum eum de flammarum medio aliquam navam operam, existimantes eum de mediis ignibus dudum exiisse. Itaque sub tam periculoso necessitatis vel potius mortis imminentis articulo detrusus, cum videret se a flammarum peti voragine, a comitibus quoque, clamorem si quem ederet percipere non valentibus, nullius ferendi solatii spes restaret; ad Patroni sui beatissimi Stanislai præsidium, in flammarum positus medio, se totus convertit, sciens fidentisque quod beatissimus Stanislaus, devotionem suam secutos et in se sperantes nunquam deseruit; sed pio et forti præsidio ubilibet illos protexit. Gravibus itaque suspiriis ad Deum ingemiscens precabatur, se per beatissimi Stanislai intercessionem et suffragia ab imminente flammarum exitio ereptum iri. Nec mora Beatissimus Stanislaus affuit, et fideli famulo suo, hinc inde quo gradum figeret anxie prospectanti, ferens auxilium, flammarum globos divisit, evadendique potestatem fecit. Ipse siquidem Andreas, dum advertisset, quod nusquam alias notare poterat, flammam in camerae modum contra porticum qua intraverat divisam, fore præparatum sibi effugium per merita beatissimi Stanislai intelligens, ad porticum illam accedens; et eam latam et spatiosam in portæ modum, ut sibi videbatur, et quam paulo ante aretam et angustam noverat, reperiens, equo insidendo [per eandem] que tamen paulo ante sessorem equitem non capiebat, illæsus et omnis exustionis expers exivit. A comitibus autem, de incolumitate sua et evasione magna stupentibus et orantibus admiratione, cum ingenti hilaritate exceptus; mirificum beatissimi Stanislai solatium, quod illi in flammis mediis invocatus præstiterat, et quonam modo incolumitatem illi donaverat, in omnium auribus recitavit. Quapropter in amoris et devotionem beatissimi Stanislai Martyris omnium, qui hæc audiere, concitata sunt corda: magnificabaturque ab universis Dei in Martyre suo Stanislao potentia, per cujus suffragia et merita, tam naufragiorum quam incendiorum a fidelibus suis averterentur pericula; et Sanctus ipse magnus in cælo, magnus in terra, magnus in undis, magnus in flammis, semper et ubique habitus fuerit clarus, mirificus, potens et insignis.

D
AUCT. JO.
LONGINO.
dum jussus
curiam hos-
titem incendi

flammis in-
volutus,

E
illius patro-
cinio illæsus
evadit.

F

CAPUT VII.

Variæ apparitiones S. Stanislai, potissimum de procuranda Canonizatione et corporis elevatione.

Palatinus Cracoviensis a Fulko, quem lingua Polonica Pelkam appellat, cum gravi infirmitate correptus in grabato decumberet; stertenti illi potius quam dormienti, vir venerandus in ornamento Pontificali apparuit, et trementem consolans ac bono animo esse jubens, ait illi: Ego sum Stanislaus Cracoviensis Episcopus, cujus meritis te non dubites sanatum: dic universis, quaslibet necessi-

a
Palatinus
Cracov. æger

AUCT. JO.
LONGINO
tertio in
visione a
S. Stanislao
confortatus

convalescit
ejusque filius
moribundus
sanatur:

Falslao
militi agra

apparens
Vislaus Ep.
Crac. de
fructus

ob neglectam
Canoniza-
tionem et
elevationem
corporis
puniti se
indicat

A tates sustinentibus, ut fiducialiter curæ mere se permittant, mea quoque suffragia invocent; et sepulchrum visitent, orantium necessitudinum suarum votivam consolationem mea intercessione recepturi. Cum autem aeger ea visione perfunctus evigilasset, et de his quæ viderat stupens secum tacitus volveret; in dormitionem priorem relapsus, tandem secundo parem priori habuit visionem; et expergefactus, et in ampliorem admirationem versus, quid sibi tam prior quam secunda vellet visio vario mentis discursu pertractabat. Iterum tertio idem Pontifex sibi apparet monuit hominem bene de se sperare, et sanitatem consecutum ceteros quoque ejusdem spei esse juberet. Qui evigilans et se integræ sanitati restitutum dignoscens, præconem se viri Dei constituens, magnifica ejus in universos suffragia cœpit efferre. Processu denique temporis cum filius ejus Peznan graviter langueret, et medicorum judicio in mortem destinatus foret; pater ejus Fulko Palatinus, serius admonitionis sibi factæ per visum recordatus, cum fletibus et lamento filium jam agentem agonem beatissimo cœpit devovere Stanislao, cum magna fiducia suppliciter interpellans, ut quod sibi triplici pollicitatione firmaverat in aegro suo et jam moribundo exequeretur filio. Ad quam vocem filius oculos aperiens et patrem fletibus madentem videns: Quid, inquit, pater mi, de beatissimo mihi narras Stanislao? At ille: Voveo te, inquit, fili mi, B. Stanislao et tuæ salutis curam suæ sanctitati committo: sperans te ejus meritis sanandum. Tum aeger: Salubrem, inquit, rem licet tardiuscule egisti, pater, precibus enim beatissimi viri Stanislai et tibi sum redditus et vitæ. Jube ergo me quam celerius ad sepulchrum suum deduci, pleniorum illic liberationem continuo adepturum. Tum Fulko Palatinus, grandi solutus mœnore, gratiarum actiones in Deum et sanctum suum Stanislauum cum omni domo et familia sua resonabat. Et quoniam nox intempesta, quæ filius poposcerat fieri prohibebat, diluculo erumpente, filium in Cracoviam ad sepulchrum beatissimi Stanislai cum oblatione solenni deduxit: ubi flenti, oranti, et ejulanti, propitiatio divina filio suo Peznan, ad invocationem sui dilecti Martyris, pleniorum incolomitatem est largita.

51 *b* Vislao Cracoviensi Episcopo, qui annis duodecim Sedi eidem præfuerat, obeunte, Prandotha de Byalaczow in ejus locum substituto, Falslaus Miles, gravissima aegritudine tempore diuturno oppressus, eam per quietem habuit visionem. Videbatur siquidem sibi, quod in cujusdam celeberrima festi die, ad agendum rem divinam, apud majorem Cracoviensem ecclesiam, majores pulsarentur campanæ: et aeger ipse, ut solennitati quoque tam festivæ interesset, ad ecclesiam prædictam gradu concito properaret. Qui ad pedem montis positus Vislaum Cracoviensem Episcopum, pridem absumptum, rubro et Pontificali indumento se spoliante offendit. Quo viso grandis illi admiratio incessit, cogitareque tacitas cœpit, quid causæ existeret quod Episcopus se Pontificali nudaret amicta, et parum rite solennitas illius diei, Episcopo rem divinam non agente; posset expleri. Ad quem ea admiratione distentum Vislaus Episcopus conversos, quasi ejus ad liquidum cogitationes cognovisset; Supervacua inquit, admiratione percelleris: arceor enim ab hujus, quam olim administrabam, ecclesiæ ingressu; quoniam per annos duodecim, quibus illi præfui, corpus beatissimi Stanislai Cracoviensis Episcopi jacere in terræ pulvere permisi, operam insuper meam pro illius canonizatione navare neglexi. En, ut desidiosus et segnis, de Pontificalibus induviis expolior, et ab ingressu ecclesiæ abigor.

Tu vero a me rogatus ad Prandotham, Cracoviensem Episcopum modernum et successorem meum immediatum, perge: meisque verbis illum admone, quatenus meo deterritus damno, et ossa beatissimi Stanislai honesto in armario vino lota recondat; et pro canonizatione ejusdem toto conatu totoque nisu promptus et supplex incumbat. Falslao vero respondente: non dabit, inquit, fidem relationi tuo nomine a me perferendæ Prandotha Episcopus. Ad quem Vislaus: Adjungas, inquit, et hoc illi, quod probaturus sum et credet. Si, inquit, auscultaveris, si debita intentione et horrendam quam pertulit beatissimus Stanislaus mortem et causam martyrii, pro qua ab impio Rege mille frustulis cæsus est, libraveris; facile, quæ implenda decerno, exequeris. Et si meis rogationibus, et avisamentis non flecteris, saltem prodigiorum magnitudine, quæ per Sanctum suum in omnes ægros et necessitatem patientes affatim operatur Dominus, movearis. Sed et hoc in documentum assume: quod si annulus saus in plurimis operatus est sanitatum virtutem, quid putas, quid censes ossa illius, postquam de terra levabuntur, operatura? His dictis, cum tam efficax visio disparuisset, sanitas etiam illico plena atque perfecta Falslaum est consecuta. Quæ etsi majorem efficaciam præstitisset visioni, Falslaus tamen quod sibi ab Vislao Episcopo injunctum fuerat denunciare Prandothæ Episcopo mandatum neglexit. Quapropter post tres hebdomadas, quibus sanus incedebat, in aegritudinem relapsus est recidivivam. In qua dum, singulorum æstimatione moriturus, in extasim pervenisset; vidit virum superpellicio vestitum, super se stantem, seque cum quadam indignatione objurgantem atque dicentem: Quare te præstitisti mandatorum, quæ a me acceperas, et quorum impletionis gratia salutem quæsieras, neglectorem? Merito itaque præsentem verberare affligeris; ampliori, si contumax perstiteris, verberandus. Ad banc vocem Falslaus, pallore quamvis nimio, quem ex vultu terrifico admonentis et objurgantis se personæ contraxerat, refertus, a grabato repente consurgens, adaptari sellarique sibi equum familiaribus imperavit, innuens se ad Episcopum Prandotham ex templo profecturum, quibus inter spem et metum positus, quippe qui vix adduci poterant Dominum suum competentem mentis et salubritatis esse, jussaque perficientibus; equum præparatum, plena jam potius sanitate, descendens, ad Prandotham Episcopum venit: et visionem quam viderat fideliter ex ordine denunciata, etiam et pœnam, quam pro negligentia irrogatam pertulerat, enarravit.

52 Adeleydis, matrona Theotonici generis et religiosa et devota, anno integro a gravi febre vexata, membra illius et vitalia assidue et excruciante et depascente, cum in grabato suo, de vita desperans, sub nocte media anxia decumbens jaceret; et ceteris omnibus qui in domo fuerant somno gravatis, sola filia illius, de matris aegritudine sollicita, vigilaret; matrona quædam sibi ignota, et numquam alias visa, facie et vultu veneranda, per ostium habitaculi, in quo agra jacebat visa, admonuit eam, proprio nomine compellans et dicens: Consurge, Adeleyda, et ad sepulchrum beatissimi Stanislai perge, meritis suis et suffragio bonam valetudinem perceptura. Denuntiabis autem Trojano, Cracoviensis ecclesiæ Custodi, ut Prandotham, Cracoviensem Episcopum admoneat, ne ossa viri sanctissimi Stanislai ulterius in sabulo delitescere permittat, sed vino et aqua abluta, in vase mundo recondat: quod si jussionem meam præsentem neglectam a te iri contigerit, scias te a cruciatibus quos pateris solvi non posse. Ad hanc vocem et visionem expergefactus, prona ex grabato consurgens, tam filiæ quam cunctis aliis in domo secum

de coque
curanda
jubet moneri
successorem.

E
Inde sanatur
aeger sed jussa
exequi ne-
pligens,

relabitur:
iterumque
sanatus

ea complet.

Matrona
fabricians

de promo-
tenda cor-
poris eleva-
tionis semel

A secum una commorantibus visionem edicit. Quamprimum denique subsequens dies illuxit, Cracoviam petens, sepulcrum Sancti Dei Stanislai adiit, et pro sua liberatione, supplices ad Deum fudit preces. Eam tamen denuntiationem, quæ Trojano custodi patefenda erat, matronali pudore suppressit: quapropter juxta oraculi visionem sanitate potiri non valuit. In sequenti vero nocte, dum solito maturius consurgens, filia dormiente, in oratione persisteret; videt virum venerabilem ante se consistentem atque in lingua Theutonica sibi imperantem atque dicentem: Vade, inquit, Adleyda, Cracoviam, et ad Trojanum custodem Cracoviensem, juxta jussionem prioris oraculi, quod per matronam tibi nocte quæ præcessit monstratum est, mandata mea defer: quatenus admonitum habeat Pandotham Episcopum, ut ossibus meis levatis de pulvere, et vino lotis et aqua, vasi mundo ea includat. Tu vero ad sepulcrum meum Cracoviam quanto celerius adi, et signaculo annuli mei benedicta illico consequeris sanitatem. Quod dum altera die explevisset, geminatamque visionem et admonitionem, quam viderat et audierat, apud Trojanum custodem Cracoviensem ex ordine enarrasset, annulo insuper Sancti Dei Stanislai fuisset signata; perfecte et integre continuo bonæ valetudini se sentiens reparatam, Sanctum Dei Stanislauum, suæ salutis auctorem, multifariis cœpit mirificare atque efferre præconiis.

B

53 Omissa ceterorum miraculorum, quæ restabant, multitudine; ne longius progressus fastidio sim lectori, præsertim cum etiam inserenda pleraque in sequentibus, necessarium arbitror quæ Canonizationem Sancti Dei sunt secuta, unum tantummodo pro conclusione subijciam. c Swyanthoslaus, oppidi Episcopalis Slawkow civis, arte coriarius, vir simplex et rectus, ac in Deum raræ devotionis, et in eleemosynarum largitione profusus; operi quidem suæ artis interdum vacans, noctis vero spatia in orationibus assumens; cum æstivo tempore antelucanam horam præveniens, in suæ ædis superiori cœnaculo oraret juxta morem, in civitatis prædictæ ultra pontem et fluvium Przenischa, qui civitatem præterfluit, situata [parte] copiosam et pœne innumerabilem populi de sexu utroque multitudinem videre cœpit. Suspiciatusque hunc hostilem esse exercitum et hostilia illico attentaturum (variosiquidem hominum genere erat refertus) subito et ingenti contentebatur pavore, tam sibi quam suæ civitati metuens, et quod imminere periculum crediderat

C magnopere perhorrescens. Tenebat autem inter illos medius editiorem locum vir unus, Pontificali amictu insignis, canicie reverendus et vultu; Clericorum stipatus multitudine, candidis superpelliciis et stolis indutus: Sed et quamplurimi viri religiosi et spectabiles, quibus et feminæ fuerant permixtæ, latera ejus frequentiter ambiebant: universæ præterea et innumerabilis illius multitudinis ora in solum Pontificem notabat conversa, quæ etiam, se ad illius benedictionem excipiendam supplex et precliva in genna humiliabat. Pontifex enim prædictus, ex eminentiori loco prospectans, omnem illam populorum sese comitantium multitudinem, manu sua contra quatuor mundi partes, videlicet Orientem, Occidentem, Austrum et Septemtrionem; in sublime extensa, frequenti et multiplicata sanctificabat benedictione. Qua impensa, omnis illa multitudo processionabiliter ordinata, vexillis quamplurimis et ferentariis præcedentibus, Episcopo consistente in medio, pontem et fluvium, de quibus præmisimus, transgressa versus civitatem, et ecclesiam Slawkovicensem visa est incessisse; quamplurima et innumerabili populi de statu vario et permiscuo multitudine, et præcedente Episcopum et insequente, uno

ore, et una psallente et concinante voce: Benedictus qui venit in nomine Domini. Cum autem omnis illa processio longo spatio tenderetur, et Episcopus contra cœnaculum, in quo Swyanthoslaus coriarius oraverat, pervenisset; retraxit se Swyanthoslaus prædictus intra cœnaculi columnam, et per rimam quamdam quæ agebantur contemplans, Pontificis præfati amplissimum splendorem et gloriam tacitus secum et stupens mirabatur. Et continuo vir unus ex illa cohorte, canis cæsarie et vultu venustus, qui et ipse stola candida amiciebatur, ex processione interim quasi ex composita presserat gradum, divertens Swyanthoslai coriarii domui appropinquans, ipsum in extasi et stupore positum evocat; et nomine proprio compellat: quare inquit, Swyanthoslae exagitaris stupore et admiratione? noli denique latere, noli te suppressere; amici venimus, non hostes; præstituri beneficia, non hostilia irrogaturi. Swyanthoslae vero stupente magis ad sermonem qui secum loquebatur viri, et nec proloqui, sed nec hiscere quidem (subito enim obriguerat tremore) audente, interrogare vir ille Swyanthoslae de reliquis perguit. Scis, inquit, Swyanthoslae quis est Pontifex iste tibi monstratus, et quæ sunt populorum quas aspicias catervæ, Pontificem præcedentes, aut subsequentes? Quo se ignorare respondente, atque dicente (jam enim paullulum se ex metu collegerat) Nescio, inquit, Domine, Iste est, inquit, beatissimus Cracoviensis Antistes Stanislauus, in conspectu Domini Dei et omnium supernorum civium Martyr magnificus, Polonorum Protector, Advocatus et Patronus, et omnium se pro suis necessitatibus interpellantium Suffragator mirificus. Tam frequens vero et tam innumera, quam conspicias, populorum multitudo, quæ virum Dei præcedendo et subsequendo concomitatur, et in suum decus modulatur laudes; Christiana gens est, precibus et meritis Præsulis sanctissimi Stanislai salvata et salvanda. Imposuit deinde his dictis illi præceptum, dicens: Tu, inquit, de visione, quæ tibi monstrata est gratias referens Deo, qui te revelatione præsentis censuit dignum, perge Cracoviam: et Fratri Vincentio de Prædicatorum Ordine, quem in ecclesia Sanctæ Trinitatis sui Ordinis, ad columnam sedentem et auditioni confessionum vacantem reperies, post confessionem a te quoque primum peragendam, universa hæc quæ vidisti, quæque a me audisti, ex ordine referas. Insuper et hæc illi annuntiabis, quod præter hunc quem vidisti virum Sanctissimum Cracoviensem Episcopum, sunt alii sex in Polonorum ecclesia Sancti, quorum mors in conspectu Domini censetur celebris et gloriosa. B. Stanislao in sanctitate et merito non inferiores, per propitiationem divinam suo tempore senescenti, et in occidentum vergenti seculo, plurimisque vitiis depravato et depravando, ad suscitandam in mortalibus, quæ tunc amplius refrigescet, caritatem et in salutem omnium populorum, Gentis vero Polonicæ gloriam et consolationem, revelandi. Quibus expletis, vir ille cum Swanthoslao conferens, et omnis illa sanctarum animarum processio, a conspectu suo subtracta, evanuit. Qui mira dulcedine spectaculi hujusmodi perfusus, eadem die Cracoviam perveniens, Fratri Vincentio, quem in loco sibi designato compererat, cuncta ex ordine, quæ viderat et audierat, fideliter enarravit d.

ANNOTATA.

a Ita etiam Fulco sive Pelca, fuit Episcopus Cracoviensis ab anno 1186 ad annum 1207: ex cujus familia hic Palatinus potuit fuisse.

b Vislaus seu Vislimirus, sedit ab anno 1239 ad annum

D
AUCT. JO.
LONGINO

ut illi indicat
alius votam
rem explicans
E

simulque
significans
seu alios in
Polonia esse
Sanctos,
suo tempore
revelandos.
F

iterumque
sanatur:

c

viro pio
oranti

in visione
apparet
processio
solemnis

in cujus
medio S.
Stanislauus,

d

A *ounum 1242, qui notatur nimium addictus consanguineis fuisse.*

AUCT. JO.
LONGINO

B. Suentoslaus postea in
xpe B. V.
mansionarius,

crucifixi
alioquo
honoratus,

novo Carmelitarum
conventui
varios libros
donat.

et sancte moritur 1489. 15
Aprilis.

c Swyantoslaus, alias Swentoslaus : de hoc egimus inter prætermisissos ad 13 Aprilis, promissimusque ejus Vitæ partem reliquam subjiciendam hoc loco, ubi anterior pars tota habetur : ea (ut Cracovia nobis est missa) post prædicta omnia, talis est : Postea domum reversus, totam possessionem suam quam habuit vendidit, et pauperibus ex Dei amore elargitus est ; ac iterato Cracoviam pergens, ad ecclesiam B. V. Mariæ, in Circulo Cracoviensi sitam, primum Clericus, post Mansionarius, demum, propter sinceritatem et fidem in exequendis intentionibus fidelium, Testamentorum executor factus, pro simplicitate sua in omnibus laboriosus, in ornamentis ecclesiæ procurandis sollicitus, officium sibi commissum cum magna humilitate et pietate quoad vixit exequabatur. Orationi suæ locum præcipue delectum habuit ante altare patientis in Cruce Domini, ad dextrum latus altaris sanctissimi Corporis Christi, in eodem templo B. Mariæ Virginis, ubi nudis genibus, etiam hyeme media, flexus et pernox orabat ; et plurima iam sibi quam aliis a Deo impetrabat : ita ut multi, quibus sanctitas illius perspecta fuerat, semetipsos atque omnia bona sua dispositioni illius plene committerent. Fertur eadem imago patientis in cruce Domini nocte quadam eidem locuta fuisse, Suentoslae cur silet ecclesia? Ex qua occasione post aliquot annos ab obitu Beati, Petrus, Salomon, et Nicolaus frater ejus, viri Consulares urbis Cracoviensis, apud quos Suentoslaus diversabatur, foundationem aliquot milium fecerunt pro Psalteristis, qui die ac nocte incessanter Psalterium canendi in eadem ecclesia obligationem habent : Hanc foundationem executâ est Anna Glinka, eorundem fundatorum germana soror, atque hæc fundatio cum effectu huc usque, etiam aucta, durat. Ad eam vero imaginem Christi Crucifixi nunc erecta est Confraternitas Salvatoris, ad animarum e purgatorio liberandarum curam intenta. Tale moderamen et abstinentiam sermonis toto vitæ suæ tempore sibi injunxerat Suentoslaus, ut perpetuum silentium servare videretur, quamubrem et Silentarius vocabatur ; existimans apud Deum non postremam sibi fore mercedem, si incauto sermone neminem offenderet. Et quamvis exiguos eoque fere mendico servientes haberet proventus ; nihilominus post novam foundationem Conventus Patrum Carmelitarum ad ædes B. Mariæ Virginis in arenis, non exigui momenti libros et argenteum calicem ad eundem conventum comparavit. Extant adhuc cum subscriptione manus ejus libri, ut Scala cœli Fr. Joannis Junioris ordinis S. Dominici, et Conciones anni totius auctore Fr. Joanne Grytzik Ordinis S. Francisci, cum initiis Epistolarum et Evangeliorum : quos libros testamenti vigore donavit eidem Conventui : alios præterea libros, in quibus Speculum Vincentii, Bibliothecæ templi Parochialis addixit. Beatus suo tempore postea Suentoslaus, pluribus Dei donis cumulatus, honorum operum diurnique plenus, et multis pro nomine Jesu laboribus perfunctus, in spe vitæ æternæ, ut bonus operarius, cum eximie sanctitatis nota, felici fine quievit, et in Choro templi B. Mariæ Virginis in circulo Cracoviensi honorifice sepultus est, anno 1489 die 15 Aprilis. Unde cœli civibus aggregatus, plara nunc quam cum viveret impetrare Dei dona supplicantis potest. *Hactenus Vita illa, cui alia quædam Suentoslai visio circa sepulturam B. Michaelis Gedroci insertur ; quæ in hujus Vita, ad 4 Maji jam impressa est, ubi etiam nominantur ejusdem temporis Sancti viri, quibuscum Suentoslaus spirituales amicitiam coluit. Si porro B. Suentoslaum istum Patres Carmelitarum sui Ordinis Tertiariis vellent adnumeratum, argu-*

mento sumpto ex ipsius pia erga suum Conventum affectu ; nemo ut puto contradiceret.

LIBER III

De canonizatione B. Stanislai, et miraculis postea patris.

PROLOGUS.

De principali tertia, Canonizationis Sancti Dei Stanislai difficultate, postquam duabus aliis propitiatione divina defungi me contigit, scripturus, bonitatis divinæ clemens providaque ordinatio, ut illam vehementius solito stupere et admirarer, menti incescit : quæ in id tempus, quo dilecti Martyris sui Stanislai canonizationem consummari perficique decreverat, et Pontificem Cracoviensem et Principem, rarior et singularibus virtutibus refertos viros, servavit : quorum alter a Prandotha fide, caritate et religione plenus, et magnitudine virtutum egregius ; alter b Boleslaus, Lesthonis Albi filius, circa quem tunc rerum summa Polonicarum et monarchia consistebat, pudicitia et religione insignis, habebantur. Accessit et Boleslai Principis consors c Cunegundis, Hungariæ Regis Belæ filia, maternæ progeniei a sorore germana d S. Hedwigis Poloniæ Ducissæ, S. Elizabeth neptis germanæ, illustrissima propago, virginitatis altitudine, quam in connubio maritali incontaminatam servaverat, et stupendis quæ in vita et in morte, in defunctorum resuscitatione et in languentium curatione egerat, miraculis præpollens, nihilo avia sua B. Hedwigi et matertera sua B. Elizabeth sanctitate inferior ; eo vel solum parum felix, quod Principatum apud Polonos sortita, eorum desidia et neglectu canonizationis glorificatione hucusque insignita non est, quamvis in eam usque diem singularibus clarescat miraculis : quæ et ipsa pro canonizatione sancti Dei Stanislai omnes suas Ducales facultates, magnifico et liberali spiritu, effundebat. Accessit insuper et vir venerandus Jacobus de Skarzeschow, etsi genere originarius et statura pusillus, virtute tamen et doctrina ingenuus et magnus, utriusque juris Doctor, Cracoviensis Decanus, et Wrathislaviensis Canonicus : qui eloquentiam et doctrinam singularem, quibus pollebat, sed et labores sumptusque suos ad id unum converterat, quatenus Sancti Dei Stanislai canonizationis glorificatio proveniret, omnibus calcatis, quæ ingerebantur tam adversitatibus quam difficultatibus, animosus et principalis inter nuntios cooperator. Accesserunt et alii nonnulli, viri, tam religione quam probitate insignes, qui suas usque ad felicem canonizationis consummationem navabant operas, quorum nomina in progressu narrationis subjiciemus. Accessit postremo et universus Clerus Cracoviensis diocesis, qui pro canonizationis negotio votive expediendo, et de singulis beneficiis certam quòtam contribuendo, liberaliter impendebat. Verum prosecuturus propositum, ad materiam principalem redeo.

Pro Canonizatione adlaborarunt

a
Prandotha
Episcopus,
b
Boleslaus
Princeps,

c
ejus uxor
B. Cunegundis,
E

d

Jacobus de
Skarzeschow
Decanus
et alii,

F

ANNOTATA.

a Prandota Bialaczovius, consecratus Episcopus 25 Maji anno 1242, mortuus anno 1266 die 21 Septembris. Ad quem diem dicitur aliquem cultum habere, missu quadam Vitæ Epitome, et promissa sunt ampliora quædam.

b Boleslaus 4, natus anno 1221, a Vladislao Duce adoptatus anno 1228, vixit ad annum 1279.

c Cunegundis Vitam seorsim scripsit Lujin us, dandam 24 Julii, in qua ejus pro Canonizatione adhibita

A *bita opera describitur. Eam Italice edidit Ranuccius Picus Romæ anno 1633.*

d *Cohuntur S. Hedwigis 15 Octobris, et S. Elisabetha 19 Novemb. quarum varia Acta habemus, sua tempore illustranda.*

CAPUT I.

Legationes pro Canonizatione ad Summum Pontificem destinatæ. Examina repetita. Remora illustri miraculo sublata.

Crebrerentibus magnificis et stupendis prodigiis, quæ elementia Salvatoris omnium Dei per beatissimi Pontificis Stanislai merita gloriosa, in Cracoviensi ecclesia et aliis quamplurimis locis, ad sui nominis invocationem operabatur; Boleslaus Pudens, Polonorum Princeps et Monarcha, et Prandotha Cracoviensium Antistes, ferventis ambo, ut præmisimus, devotionis viri in Deum, nuntios suos ac totius regni Polonici et Ecclesiæ, Magistrum videlicet Jacobum de Skarzeschow, Decretorum Doctorem, Decanum Cracoviensem superius nominatum; et Magistrum Gerardum, Canonicum Cracoviensem, in Lugdunum civitatem Galliarum, ad Innocentium Papam IV, anno Domini millesimo ducesimo quinquagesimo transmittunt, miracula Sancti Dei exposituros. Quæ etsi summo Pontifici Innocentio in facie Consistorii publici, per Magistri Jacobi de Skarzeschow Decani Cracoviensis organum, graviter et diserte fuissent enarrata, sanctitatis suæ et suscepti Martyrii non tam validissima quam certissima indicia; Summus tamen Pontifex gravitatem, in rebus similibus a Sede Apostolica custodiri solitam, observans, a Archiepiscopo Gneznensi, b Vratislaviensi Episcopo et Abbati de c Lubens examen miraculorum B. Stanislai per litteras speciales mandat et remittit: jubens illis singulariter atque injungens, quatenus propter diuturnam et longævam earum rerum, quæ de passione et martyrio B. Stanislai ferebantur, protelationem, Militem quemdam centenarium, Bedka hic erat, cum omni diligentia et solitudine examinare curarent: qui etsi S. Stanislau non noverit, eos tamen qui illum noverant et viderant, pro comperto sciebatur novisse. Illisque referentibus se vite B. Stanislai puritatem et conversationem, innocenter et religiose per omne ævum traductam, nec non ordinem et causam martyrii, miracula insuper in morte et vita patrata plenarie didicisse; etsi juxta mandati Apostolici directam eis formam procedendo, scrupulosum super singulis articulis, per Promotores negotii productis, egissent examen, et præfate Innocentio Papæ de omnibus, quæ per eos cognita fuerant, plenam per scripta fecissent fidem: Papa tamen Innocentius, rem cogniturus et producturus ad liquidum, Jacobum Weltrensem, Fratrem Ordinis Minorum, virum et religionis raræ et doctrinæ, Poloniam transmittit; ad inspicendum personas testium productorum, et præsertim ad inquirendum a duobus veteranis et centenariis hominibus, in actis prioribus descriptis, qui dicebantur ab aliquibus accepisse, qui Sanctum noverunt eundem, et de ipsius honesta et clara conversatione audiverunt, et ad palpandum omnia testium productorum legalitatem; inquisiturum quoque si Cracoviensis diocesis paganis et schismaticis Rutbenis sit confinis: necnon et videndum scripturas, libros, chronicas, et annalia, sanctitatem et martyrium Beati viri testantia, ex archivis publicis tam Regiæ quam Ecclesiæ assumenda. Cujus commissionis exstat tale exemplar.

3 Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio Fratri Jacobo Weltrensi, Ordinis Fratrum Minorum, salutem et Apostolicam benedictionem: Licet venerabili olim Fratre nostro Episcopo Cracoviensi, et dilectis filiis, Capitulo et Clero civitatis Cracoviensis et diocesis, suis nobis litteris intimantibus [intelligentes], quod mirabilis Deus in sanctis suis piæ memoriæ Stanislao Episcopo Cracoviensi tot et tantis dat coruscare miraculis, ut illius sanctitas apertis indiciis comprobetur, et ipsius inter alios Sanctos non invocari suffragia sit indignum; venerabilibus Fratribus nostris Archiepiscopo Gneznensi, Episcopo Vrathislaviensi, dilecto filio Abbati de Lubens Ordinis Cisterciensis Vrathislaviensis diocesis, dederimus nostris litteris in mandatis, ut adscitis sibi viris religiosis et Deum timentibus, de virtute morum et veritate signorum, operibus videlicet et miraculis, diligentissime inquirentes, quæ invenirent nobis suis litteris fideliter intumarent; ipsisque in negotio hujusmodi precedentibus et rescribentibus nobis, nos fidem adhibeamus ut convenit processui eorundem. Quia tamen in tanto negotio, gravitate et maturitate prævia est procedendum, te ad partes transmittentes easdem, auctoritate Apostolica discretioni tuæ [vigore] presentium in virtute obedientiæ districte injungimus, ut a dictis Inquisitoribus, si superstites et presentes in provincia fuerint, an sic processerint, sicut sub ipsorum sigillis recepimus, perscruteris; et ipsorum actuum exempla ad majorem certitudinem tecum portes; faciens presentari tibi eos qui dicuntur fuisse a diversis infirmitatibus liberati, quos et quot potueris; ac illos duos centenarios, si superstites fuerint, de quibus mentio est in actis vel eorum alterum: qui dicuntur ab aliquibus accepisse qui Sanctum noverant eundem, et de ipsius clara et honesta conversatione, dum viverent, audiverunt: inquisiturus ab ipsis, an ita sit, et inspecturus nihilominus devotionem populi et famam communem super martyrio et causa martyrii nec non et sanctitate ipsius. Inquiras insuper utrum Cracoviensis diocesis paganis et Rutbenis Schismaticis sit confinis, ut per hoc ex iporum confinio lucrum provenire valeat animarum. Ad hoc librum Chronicarum, quoad capitulum pertinens ad negotium præfatum, ex archivo Ducis Poloniæ editum, et etiam librum Annalium et epitaphium considera diligenter: et his summam sub obtestatione juramenti, ubi tibi visum fuerit, coram prioribus Inquisitoribus præstiti, plenius intellectis; si aliqui testes super prioribus vel novis articulis tibi fuerint presentati, eos juratos secundum formam recipiendorum testium prudenter recipias et diligenter examinare procures: et sic instructus ad nos, ut per te super his instruamur plenius, revertaris. Datum Perusii septimo Kalendas Junii, Pontificatus nostri anno nono.

4 Commissariis Apostolicis Gneznensi Archiepiscopo Fulkone, et Vrathislaviensi Episcopo Thoma, et Abbate Lubenensi, et Fratre Jacobo Weltrensi Ordinis Minorum, singula eis commissa, cum debita gravitate et maturitate exacta, in facto Canonizationis B. Stanislai expellentibus, et universa quæ compererant redigentibus in scriptum publicum et solenne, priores hujus negotii nuntii, qui dudum in patriam fuerant reversi, videlicet Magister Jacobus de Scharzeschow Decanus, et Magister Gerardus Canonicus Cracoviensis, canonizationem B. Stanislai apud præfatum Innocentium Quartum sollicitaturi, ad curiam Romanam per Prandotham Episcopum Cracoviensem et Capitulum sumptibus datis provisi, altera e vice transmittuntur. Et quo res ipsa facilius transigi et obtineri posset; nuntiis præfatis nonnulli Fratres Prædicatores et Minores, de domo et monasterio Cracoviensi, in litteris divinis eruditi et zelum Dei habentes, adjuncti sunt. Qui Papa Innocentio apud Lugdunum, nondum enim Gallias liquerat, offenso, etsi grandia miracula stupendaque

D
AUCT JO.
LONGINO

E

F

anno 1202

nona Legatio ad Pontificem destinata.

G

H

pendaque

Innocentius
IV, revelatione
pro Canonizatione
anno
1250 accepta,

B

a

b

c

norum
examen
committit
2 Episcopis
et Abbati,

et inspectio-
nem Jacobo
Weltrensi
Minorita,

cum hisce
litteris misso
in Poloniam,

A pendaque opera, ordinem insuper et causam Martyrii beati viri Dei Stanislai, coram Papa Innocentio et cœtu Cardinalium, in Consistorio publico, organis propriis diserte atque splendide enuntiassent, examen insuper testium per Commissarios Apostolicos factum et in scriptis redactum ostendissent; sollicitudine quoque et vigilia ingenti, primum quidem summum Pontificem Innocentium IV, deinde singulos Cardinalium, præcipue tamen *g* Joannem Cajetanum tituli S. Nicolai in carcere Tulliano Diaconum Cardinalem, causæ prædictæ Commissarium ad videndum dicta examina testium specialiter deputatum, de consummando canonizationis munere frequentius obeundo vexarent; nonnullis tamen Cardinalibus, propter vetustatem et longinquitatem temporis, de veritate tam martyrii quam miraculorum hæsitantibus, majoraque et lucidiora experimenta sanctitatis B. Stanislai deposcentibus; nuntii in Poloniam redire jussi, nova mandata Apostolica Commissariis prioribus Apostolicis afferebant: quibus mandabatur ut scrupulosius vitam, genus, ordinem et causam martyrii, prodigia, sanctitatem et meritum beatissimi Stanislai, et ab iis quos jam examinaverant et ab aliis investigarent, ac per nova scripta et testimonia Sedem facerent Apostolicam de singulis certiozem. Ea difficultas ntrum consulto ingesta fuerit, ut veritas de sanctitate Martyris, patesceret ad liquidum; an ut solet Romana industria, ad res aliquas honestius repellendas difficultates injicere, huic quoque difficultatem præfatam injecerit, incertum habemus.

injuncta mora remittitur:

novo examine accurate facto

mittitur an. 1253 legatio tertia

cum testibus miraculorum:

B Nihil hac dilatione vir excellens atque optimus, Prandotha Cracoviensis Episcopus, factus sequior, quæ forte alium a proseguendo desperare cogisset, sed plenus fervore atque zelo, et priores testes et plures alios novos; Betham tamen præcipue, Militem centenarium, apud Commissarios Apostolicos induxit: et altiori indagine ipsos examinari, dictaque eorum procuravit conscribi, et anni dimidium in conficiendo hujusmodi examinationis negotio, singula per se curans et adiens, absumpsit. Triplicato examine super vita, causa, et ordine martyrii, et magnificis et famosis miraculis, aliisque omnibus, quæ ad consummationem canonizationis viri beatissimi Stanislai Cracoviensis Episcopi conducere visa sunt, juste et rite expeditis; priores nuntii Magister Jacobus de Skarzeschouw Decanus, et Magister Gerardus, qui et Gostinimus appellabatur, Canonicus Cracoviensis, cum Fratribus Prædicatoribus et Minoribus; per Prandotham Episcopum et Capitulum Cracoviense, sumptibus qui negotio abunde sufficerent provisi; ad summum Pontificem Innocentium IV, qui novem *h* annis apud Gallias exactis Italiam redierat, vice tertia anno Domini millesimo ducentesimo quinquagesimo tertio proficiscuntur. Hunc cum in Pernsiorum *i* urbe offendissent, novum illi de vita, martyrio et miraculis B. Stanislai exhibent examen: nova omnium Pontificum ac Principum Poloniæ regionis atque Ecclesiæ, sanctitatem viri testantia, offerunt scripta; et pro illorum ampliori firmitate etiam testes insignes, et qualibet exceptione majores, vivos et presentes producunt; in quibus aut per merita beatissimi Stanislai collata fuere miracula, aut qui eos quibus conferebantur viderant et noverant a pluribus languoribus illos detinentibus bonæ valetudini restitutos. In quorum depositionibus clarissime constabat, quam Sanctus Dei multis claustra linguarum invocatus aperuit, et post horrificum vocis inarticulata mugitum, vinculo nodatæ linguæ disrupto, ex ore obserato sensibilis et rectus sermo processit; quod cæcus recepit lumen; et quod quas violentus dolor, nube crassi humoris obscurans, ex orbium sede rapuerat luciferas gemmas, orbibus in-

tegravit: quod multos morte stratos ad vitam restituit, quod lepræ maculam a pluribus depulit, quod epilepticis, paralyticis, et contractis plenam valetudinem contulit; cui elementa videbantur famulata: ad cujus invocationem frequenter incendium restinctum est, pelagus et undarum stridor, aerearum quoque potestatum fragor quievit: ad cujus jussionem inferus militem Petrum, quem triennio captivum detinuerat, solvit.

6 Jam plures dies nuntii Cracovienses, sollicitando quæ in rem viderant necessaria, exegerant: jam illis spes optima de negotii expeditione a Papa et Cardinalibus promissa affulserat; et veluti omnibus difficultatibus ac impedimento cum obstaculis defuncti et laborum suorum fructum gloriosum propediem, de quo illos Joannes Cajetanus Cardinalis Commissarius certiores fecerat, percepturi, felicem exitum negotii, læti atque alacres operiebatur; cum subito, eodem Joanne Cajetano Cardinali referente, audiunt rem claram et certam nullaque fuscâ caligine (de quo Cardinalis ipse stomachans grandi commovebatur admiratione) ad ambiguum et infectum recidisse, Reginaldo *k* Episcopo et Cardinali Ostiensi; qui [postmodum] Innocentio IV assumpto in Cathedram succedens, Alexander vocitabatur, viro magnæ gravitatis et prudentiæ, cui et reliquis Patrum conscriptorum cœtus, auctoritatem illius non proprium judicium secutus, assentiebatur, canonizationi viri Dei Stanislai, propter diuturnitatem et moram temporis a die martyrii sui effluxi, perseveranter obsistente: et indignum atque incredibile astruente, ut claritas tam illustri martyrii et tam insignis sanctitatis, si vera et non simulata existeret, tanto tempore Sedem Apostolicam et universalem Ecclesiam latuisset. Commissarium itaque suum Joannem Cajetanum Cardinalem nuntiis Cracoviensis Ecclesiæ, magna turbatione et anxietate percussis, quid facto opus foret, consultantibus; inspiratus ipse et indignitate repulsæ permotus, licet ut postea referre solebat fortuito se loqui credens, respondit, non argumento humani testimonii, sed ad stipulationem divinæ virtutis rem indigere. Quapropter necesse, inquit, habet Sanctus vester Stanislaus, post tot quæ eum egisse compertum est prodigia, unum finale, si canonizationem suam perfici velit, operari miraculum, ut discordes in unam et conformem sententiam impellat. Sic etenim qui obsistunt Domini, si novo et prodigioso signo (cum singula alia, quasi vetustate abolevisent, in dubium revocent) ad consensum poterunt induci. Ita Athletæ gloriosissimo Stanislao, qui, pro fide, pro religione, pro veritate quam maximis viribus et infinitis sudoribus certaverat, qui innumeras plagas cæsus atque mactatus pertulerat; qui vitam suam totam virtutibus devoverat; quique vitam suam fortibus factis et sanctis ac stupendis prodigiis condecorarat, justissima canonizatio injuste et indigne negabatur: quamvis et vitæ sanctitas, et martyrii veritas, et prodigiorum multiplicitas efficacissimum præstruerent ordinem sanctitati. Quid agerent nuntii Cracoviensis Ecclesiæ et Procuratores negotii electi Dei Stanislai? quo gradu verterent; quem Patronum adirent, cujus suffragia implorarent; singulis quodammodo per sententiam Reginaldi Cardinalis, a tam solenni probationum genere, in ambiguitatem aversis? Quid insuper ad consummationem operis adderent, quo summus Pontifex et Cardinales moveri in canonizationem sancti Dei possent?

7 Restabat unum, et deseri se a Christo et beatissimo Martyre suo Stanislao, pro illius Ecclesia et veritate passo, non posse tenacissime confiderent: qui ideo Martyris sui gloriosi Stanislai canonizationis gloriam indifficultari permisit, ut eam illustriorem

et res quæ jam perfecta credebatur

k per Reginaldum Cardinalem

retardatur,

novo miraculo requisito,

F

quod in ipsomet moribundo

rem

A et gloriosum Cracoviensem Antistitem canonizat, et Sanctum in conspectu Dei et hominum denuntians Sanctorum ascribit tam numero quam catalogo: mandans *b* festum ejus et natalis sui diem octavo idus Maji, quo die felici cruore consummatus est, ab universa Catholica Ecclesia, inter præclaras Martyrum festivitates, solenniter et cum debita veneratione quotannis celebrari: decernens diem illum, omnibus Regibus, Pontificibus, Principibus, optimatibus, nobilibus, ordinibus, dignitatibus, et universorum Polonorum generi fore solennem et festivum. Præsentibus autem omnibus annui unum et dies quadraginta de indulgentiarum thesauro largitus est. Orationem insuper de præfato Stanislao, tangens in ea ipsius sanctitatis gloriosa merita, edidit, et per se publice pronuntiavit: quæ incipit: *c* Populum tuum quæsumus Domine intercedente B. Stanislao.

14 Non destitit denique omnipotentis Dei providentia, dum canonizationis perageretur opus, mirificare dilectum suum Stanislauum beatissimum. Nam in ipso canonizationis et pronuntiationis suæ articulo, Innocentio Papa consistente adhuc in cathedra, vexillum de rubro colore et puniceo contextum, Pontificalem personam habens pro insigni, in alto pendens, Angelico gestatum ministerio, *d* apparuit, a pluribus Christi fidelibus, quibus id clementia divina revelare voluit, non sine admiratione conspectum, rubro colore sanguinis effusionem significans, et Pontificali persona beatissimum Stanislauum aperitissime figurans. Fabricata insuper est, et in beatissimi Stanislai decus et gloriam, et in illius canonizationis reminiscendam perennem, in latere et intra ecclesiam S. Francisci, in editiori loco, pendularis *e* capella, a nobis aliquoties frequentata atque visa, in qua suum gloriosum martyrium extat desculptum. Omnibus autem rite perfectis, cantico Te Deum laudamus a summo Pontifice inchoato, et a Clero universo ad finem expleto, facta est et generalis candelarum in homines utriusque sexus qui convenerant distributio *f*, adeo liberalis et prodiga, ut illius modi liberalitatem singuli testarentur se nullo unquam tempore vidisse, sed nec ab ætate defluxa audisse. In hunc modum vere beatissimus Polonorum Patronus et Cracoviensis Antistes, qui septuaginta quinque et centum annis absque canonizationis honore delinuerat, non tam summi Pontificis et universalis Ecclesiæ judicio, quam cœlesti demonstratione et signo, inter sanctas animas et divinitatis participes translatus est: in hunc modum inter celsissima sidera, in firmamento cœlesti lucentia, annumeratus: id hunc modum inter homines divinos relatus: in quorum omnium evidentiam plenior, etiam canonizationis litterarum quas Cracoviensis retinet ecclesia, exemplar, quod est tale, inseruimus.

15 Innocentius Episcopus, servus servorum Dei, Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Gneznensi et ejus Suffraganeis, salutem et Apostolicam benedictionem. Olim a Gentilium oculis tenebrarum detersa caligine, et ab eorum cordibus infidelitatis gelidæ hieme secedente, vernalis ex eo successit amœnitas, redolentium florum venustate decora, quod Ecclesiæ prius desertæ ac sterili filii, devotione præcipui, vallo quoque constantiæ præmuniti, nascuntur: qui ut flores primævi et diffusam spirant suavitate odoris, et uberius per Dei gratiam fructum sibi proferunt honestatis: sicut filiorum sibi multitudine proveniente innumera, sui que tentorii loco a mari usque ad mare dilatato, infra ipsius invaluit terminos vox turturis, gemitus ac doloris, dum sæva mutescens crudelitas tyrannorum, idolis exterminio traditis, ad lamenta penitentiae, suffragante illo ejus stupenda sunt opera, mirifice se convertit. Gaudeat itaque ob hoc ipsa Ecclesia, quod probrosæ de-

trimenta sterilitatis abjiceos, salubris incrementa fertilitatis susceperit; ac nuptiali fœdere nunc illi gratiosa conjungitur, a quo priusquam esset assumpta de Gentibus invenerat se desertam. Lætetur igitur, et æmulæ suæ, de terrestri etiam ejectæ Hierusalem, Synagogæ videlicet, dudum sibi hujusmodi sterilitatis incommoda impingenti, secura respondeat, quod jam suæ prolis fecunditate cœlestis muri Hierusalem cicatrix obducitur; et quæ antiqui habitatores vacua domicilia reliquerunt, ipsa suæ universitatis illustrabit præsentia, felici postmodum perfectione sui atque integritate gaudens. Porro ne hujusmodi exuberante lætitia quispiam in valle miseriæ, morientium terra, requiem posset sibi polliceri continuam, cujus vita est adversus inimicorum ingruentia bella, exterorum castra, militia super terram; ac ne prædicta Ecclesia, quæ mater est cunctorum fidelium, maternæ conditionis experta existeret; si solitas, præsertim in partu quorundam filiorum suorum, matrum parientium molestias non subiret: interdum instauretur quodammodo sibi adversitas opportuna.

16 Sicut in passione piæ memoriæ B. Stanislai Cracoviensis Episcopi, cujus meritis præfata refulget Ecclesia, patuit evidenter. Cum enim idem in sortem Pontificalis ministerii digne vocatus a Domino, super gregis sibi commissi custodiam prudenter vigilaret; hostium sagaciter exploravit insidias, malignantium anticipavit consilia; æmulative nostri deprehendens laqueos, ipsius caute retiacula dissolvebat. Hinc nempe pro suis ovibus cor suum tradiderat ad vigilandum diluculo, ut si quem gravi forte deprehenderet tentatione concussum, mox ubere consolationis adhibito eum erigeret desolatum; et quem in bono proficientem adverteret, eum gratulationis ubere protinus confortaret, ut non minus per hoc deficientibus quam proficientibus subditis, se claris indicis ostenderet esse matrem. Verum cum non sine internæ mentis angustia Regem Polonorum, nomine Boleslaum, in tantis horrendis voluptatibus subjici, carnis quoque nefandis illicebis cerneret enervari; ut in passiones ignominie traditus, et inhumanis contumeliis afficiens corpus suum, mulierum mamillis, avulsis propriis exinde liberis, catulos apponeret miserabiliter educandos; ne execrandam fovere malitiam et iniquitati ejusdem Regis videretur, præfatus Pontifex per dissimulationem favere; postquam ipsum a præmissis flagitiis sedula et paterna correctione revocare non potuit, in ipsum consulte medicinalem Petri gladium exeruit, in spiritu lenitatis sperans; ut percussus dolens, ad percutientem se in humilitate reliret, Dominum exercituum suppliciter requirendo. Sed ipse indurato corde medicinam exhorrens, et increpationem abominans disciplinæ, imo malleum velut stipulam reputans, non solum nulla penitentiæ se correxit, verum etiam ad peiora in suæ damnationis cumulum provocatus, juxta aram, non ordini, non loco, nec tempori deferens, jussit Pontificalibus indutum Antistitem per suos satellites diris corporis cruciatibus deputari: sed quotiens ipsi in eum irruere tentant, totiens compuncti, totiens mansuescunt prostrati. Et tunc idem Rex, suæ inserviens impetuosis tyrannidi, manus in eum convertit sacrilegas: sponsum o gremio sponsæ, pastorem abstrahit de ovili, patrem inter filiarum amplexus; et filium in visceribus pene obtruncavit maternis; faciens irritatus atrocitate ferali, ipsius, prohi dolor! corpus inhumaniter in frusta concidi, velut singulis membrorum partibus pœnæ inflictio deberetur.

17 Sed ille, apud quem patientia pauperum non peribit in finem, non solum rutilantibus hujusmodi sacratissimi corporis partes splendoribus illustra-

D
AUCT. JO.
LONGINO

dolore per-
mixtam esse

E
ostendit in
S. Stanislao

qui Episcoporum optime administrans

F
a Rege incorrigibili
ideoque excommunicato

crudeliter
occisus concisusque,

b
Sanctumque
declarat
Stanislauum

c
quo tempore
vexillum
imagine
ejus insigni-
tum apparet:

d
illi capella
struitur,

e
et cum distributione
candelarum
finitur
ceremonia.

Papa deinde
per epistolam
ad Gneznensem
Archiep.

latitiam
Ecclesiæ de
florum
copia,

A vit; verum etiam ipsum, nullo in eo cicatricis apparente vestigio, integritati restituens, aquilarum suarum praesidio, miraculose a ferarum morsibus praeservavit. Gustato denique ob zelum justitiae calice accerrimae passionis, cum ab eodem tyranno totaliter putaretur consumptus, ecce ut lucifer oritur, et quasi meridionalis fulgor in firmamento consurgit: propter quod ejus faciem in suis necessitatibus nonnulli devotissime deprecantur. Ipse quidem defossus, securus dormit, requiescit, et non est qui ipsum jam exterreat (Nec mirum quia civitatem illam honoris et gloriae coronae insignitus inhabitat, ubi est mansio secunda, populus sine murmure, ac patria totum id continens quod delectat) Verum ne militans Ecclesia de tali et tanto Patrono, sic atrociter sibi subtracto, inconsolabiliter quasi gemitus singultuosos emitteret si beneficiorum ipsius affluentia eam non contingeret, sapientius delectabiliter irrigari; ecce gloriosus in Sanctis suis Dominus, volens ejusdem Patris plenitudinem gloriae iudiciis exprimere manifestis, et praestolanti Ecclesiae grata conferre super hoc recreationis remedia, tot et tantis fecit ipsum famosis miraculis conascere: de quibus facta nobis et Fratibus nostris, prout debuit, per testes idoneos plena fides exstitit. Qui ejus inter Sanctos ceteros implorare subsidium, reputavimus merito non indignum: nam mortuis vita, lumen caecis, auditus surdis, verbum mutis, claudis gressus, epilepticis cerebri robur, et daemoniacis, immundis ab eis ejectis spiritibus, corporum requies ad ejus invocationem nominis, caelesti dextra subito conferantur: propter quod ne hujusmodi rutilantem lucernam sub modio periculose abscondi contingeret: quam idem Dominus tot mirificis signis recte disposuit super Ecclesiae candelabrum honorifice collocari, praesertim cum ex hoc ignorantium Deum propellantur tenebrae confundatur perversorum haeticorum dogma, et fidelium beata credulitas augeatur: eorumdem Fratrum nec non Praelatorum tunc apud Sedem Apostolicam existentium communicato consilio praedictum B. Stanislai Episcopum digne Sanctorum catalogo duximus adscribendum. Quocirca universitati vestrae per Apostolica scripta districte precipiendo mandamus, quatenus octavo Idus Maji, die videlicet quo mortis absolutus vinculo, victurus perenniter ad fontem supernae prodiit voluptatis; festum ejusdem, prout miranda ipsius meritorum magnitudo exigit, celebretis et faciatis solemniter celebrari: ut id vobis de thesauris caelestibus ejus pia intercessione proveniat, quod ipse praestante Domino percipisse dignoscitur, et possidere perpetuo gloriatur. Ceterum ut universitati fidelium invisibilis aulae consequendi delicias, ex concessa nobis desuper propitiante Domino potestate, sit facultas: quinimo et ut nomen exaltetur Altissimi, sponte suam venerabilem sepulturam fidelium procuremus accessibus frequentari: omnibus vere poenitentibus et confessis, qui ad dictam sepulturam, in memorato festo et usque ad octavas ipsius causa devotionis accesserint, annuatim ipsius suffragia petitori, de omnipotentis Dei misericordia et BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, unum annum et quadraginta dies; accedentibus vero annis singulis ad praedictum sepulchrum infra ejusdem festi quindenam, quadraginta dies de injuncta sibi poenitentia misericorditer relaxamus. Datum Assisii, quindecimo Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno undecimo.

18 Innocentius Episcopus servus servorum Dei Venerabilibus fratribus, Patriarchis, Archiepiscopis et Episcopis et dilectis filiis nobilibus viris, Ducibus Poloniae, Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Archiepiscopis ac aliis Ecclesiarum

Praelatis, ad quos litterarum istarum pervenerint, salutem D et Apostolicam benedictionem. Olim a Gentilium oculis tenebrarum detersa caligine etc. g B. Stanislai Episcopum dignum Sanctorum catalogo duximus adscribendum. Cum itaque, et in alibi, in vestris praecipue partibus, praefatus B. Stanislaus medicus sit effectus aegrotis quam pluribus, prout eorum causa languoris exegerat, pigmenta suavitalis et unctiones conficiens sanitatis, velut ipsius meritis a variis curati morbis protestantur publice, et rei evidentia manifestat; nobilitatem et universitatem vestram rogamus, monemus, et hortamur attente, quatenus, juxta verbum Sapientis, vos ad honorem medici sedulis exhortationibus iocitantis, sic ipsius Sancti festum honorificentia debita studiosius venerari curetis, quo et in prosperitatis statu conservari possitis incolumes, et ab imminentibus pestibus, si (quod absit) secundum hominem utrumque ingrue- rit, ejus patrocinio liberari. Datum Assisii quinto decimo Kalendas Octobris, Pontificatus nostri anno undecimo.

ANNOTATA.

a Hujus mortui resuscitati meminerunt supra citati Bzovius, Cromerus et alii. E

b Memini in similibus actibus alius a me observatum, non esse mandatum absolute intelligendum de celebratione festi (quomodo enim id nunquam esset reductum ad usum extra Poloniam?) sed de festo ab iis qui ipsum voluerint celebrare, faciendo tali die. Vide 3 Aprilis, in Vita S. Richardi Episcopi Cicestrensis libro 2 num. 27, bullam quae ejus Canonizationem promulgat Urbanus IV anno 1262.

c Pro hac oratione usurpat nunc Romana Ecclesia eandem, quom pro S. Thoma Cantuariensi, sub minus vocula diversitate: Deus pro cujus Ecclesia gloriosus Pontifex Thomas, * Deus pro cujus honore gloriosus Pontifex Stanislaus gladiis impiorum occubuit, concede propitius ut omnes qui ejus implorant auxilium, petitionis suae salutarem consequantur effectum.

d Forte eo miraculo praebitum exemplum, ejusmodi vexillum exponendi in canonizatione novorum Sanctorum, prout hodie etiam observatur.

e De hac capella an adhuc exatet interrogatus R. P. Fr. Maria Angeli de Assisio Conventualis, olim Minister Provincialis in Umbria et Guardianus ac Regens Assisii, nunc vero haud procul ab ecclesia S. Mariae Angelorum in monasterio Rivi-torti, respondit: extare in templo inferiori in pulvito oblongo ad id constructo, ibidemque conspici picturas duas, quarum una Martyrium Sancti altera miraculum mortui suscitati representat. F

f Ut tunc fuerit usitata cerimonia, ejus tamen nec vestigium vel apud scriptores vel in hodierno usu invenio.

g Omitto quae verbotenus eadem habentur in priori epistola usque ad clausulam. Quo circa universitati vestrae per Apostolica scripta districte praecipiendo mandamus: quae dum alia et solum exhortatoria hic ponitur, apparet praecipuum celebrandi festi ad solam Guesnensem Provinciam, eique subjectos Episcopatus pertinere.

CAPUT III.

Sacra ossa elevantur: equus mortuus resuscitatur.

Cracoviensis Ecclesiae Nuntius, videlicet Magistro Jacobo de Skarzeschow Decano et Gerardo Canonico Cracoviensi, cum Fratribus et Praedicatoribus et Minoribus,

AUCT. JO. LONGINO a Deo illustratus, miraculosa conservatione corporis

frequentibusque miraculis

Sanctorum Catalogo inscribi meruit,

festo anno honorantur

dicto anno 1253.

Eadem fere Pont fec scribit ad alios Polonos.

g

Eccli. 38.

E

F

u

Legati litteras Canonizationis adferentes, processione publica excipiuntur :

A Minoribus, ex curia Romana redeuntibus, et litteras Canonizationis secum ferentibus, Cracoviensem urbem ingressuris, omnis plebs effusa est. Prandotha quoque Cracoviensis Episcopus et universus Clerus, cum processione omnium urbis Cracoviensis Ecclesiarum honorifice illos excepit. Digni prorsus quibus honos ille, velut athletic et triumphatoribus, ac longo peregrinationis labore fessis, publicum insuper commodum referentibus, impenderetur. Felicissimi certe, quibus labor ille et præmiorum fructus, in eorum dies et tempora servatus, obtigit : sempiterna insuper memoria apud Polonos dignissimi, qui tot difficultates evicerant, tot impedimenta solverant, et labores passionesque conculcarant.

Ad diem 3 Maji

b

20 Ad levandum autem ossa beatissimi Stanislai de tumulo, ad præconizandum in Polonica Ecclesia ejus canonizationem, octavum diem Maji, quo festum ejusdem a Pontifice Romano celebrari sancitum est, Prandotha Episcopus indixit : et per universam Polonorum regionem vicinasque provincias prædicari et vulgari ordinavit. Quo quidem die adveniente, ex omnibus Polonorum oris, sed et ex Hungariæ regno, tanta multitudo plebis in Cracoviensem urbem convenit, ut homines advenas urbs tanta non caperet; sed et in campis pratisque gregatim turbæ starent. Confluxerant insuper, ad hujusmodi solennitatem elevationis ossium Sanctorum explendam, plures ex Polonicis Sedibus, videlicet Fulko Gnesznensis Archiepiscopus, Opizo Abbas de Meszano Apostolicus Nuntius, Prandotha Cracoviensis, Thomas Vratislaviensis, Wolmirus Wladislaviensis, c Boguslaus Poznaniensis, d Andreas Plocensis, e Gervardus Ruthenorum, f Vitus Lithuanorum Episcopi. Item Abbates, Præpositi, Derani, ceterique Prælati et Canonici, ac Ecclesiarum Parochialium Rectores, et universi religiosi ex Cracoviensi civitate et diocesi et aliarum Poloniæ Ecclesiarum. Culmensis vero, Lubucensis t Camyeniensis Episcopus occupatio retraxerat. Co venerantque g Principes Polonorum, videlicet Bolelaus Pudicus, Cracoviensis et Sandomiriensis Dux et Polonorum monarcha, Przemislaus majoris Polonie et Poznaniensis, Casimirus Cuyaviensis et Lanciciensis, Semovithus Mazoviæ, et Wladislaus Oppoliensis Duces. Sub quorum præsentia et populi multitudine infinita, ossa viri S. Stanislai ex tumulo, prope portam meridionalem in ecclesia Cracoviensi existente, a Pontificibus qui convenerant vino lota et levata sunt; et populo plaudente atque vociferante, patrociniumque Sanctorum implorante, ostensa; ac deinde in ecclesias Cathedralis, conventuales et collegiatis, aliasque principales portio illorum, capite, brachiis, pectore et aliis insignioribus apud Cracoviensem Ecclesiam cum cineribus sacri corporis remanentibus, distributa. Ecclesiæ tamen Gnesnensi, quo et in hanc diem gloriatur, Sancti Pontificis cessit annulus, titulum illius et vultum præferens, rarum et venerabile insigne.

Ab Episcopis 8 cum Nuntio Apostolico,

c

d

e

coram Rege et Ducibus

g

relevantur sacra ossa S. Stanislai,

C Ex eo autem et deinceps tempore, in omni Polonica Ecclesia et in singulis ejus diocesis, in plerisque urbibus, oppidis, castris, villis atque vicis, plures numero parochiales, conventuales atque collegiatae ecclesiæ, altaria, præbendæ in honorem, titulum atque decus beatissimi Stanislai fundatæ, dotatae et erectæ sunt, et usque in præsens fundantur et eriguntur. In ætate quoque, quæ nostram paullum præcessit, dum Lithuaniam et Samogitiam gentes, opera Wladislai h secundi Polonorum Regis ad jura Christianitatis ab idololatriæ cultibus conversæ forent, Cathedralis ecclesia apud Vilnam in Lithuania i beatissimo Stanislao dicata est, atque in universo Poloniæ regno et provinciis illi subjectis maximum et celeberrimum est Stanislai nomen,

varia templa et altaria ad ejus honorem eriguntur,

et Cathedralis Vilnae.

i

maximusque illi honos et cultus ab universis deferitur.

22 Populis diversarum regionum, linguarum atque nationum utriusque sexus ad celebritates natalitii B. Stanislai (quoniam longe lateque posteaquam canonizatus, sanctitatis suæ vulgata fuerat sublimitas, celebrisque apud universos habebatur) in Cracoviam pergentibus, frequenti concursu nomen et tumulum honoraturis; contigit inter alios Stephanum de Hungaria, virum urbanum, qui singulari fide, devotione ac religione in Sanctum Dei Stanislai ferebatur, cum conjuge et tenellis pueris omni que domus suæ familia, ad liminæ ejusdem beati Martyris proficisci, quadriga et equo uno imbellem puerorum ætatem, sarcinas quoque et victualia ceteraque subvehentem : quam Stephanus ipse pedestri itinere cum conjuge, expeditus ipse et liber, præcedebat. Quo in alpibus qui Poloniam a Pannoniis determinant constituto, et jam fines Polonicos contingente, equus k quadrigam vehens, in terram prolapsus, subita morte est extinctus : quem auriga ejus decoriavit, et pelle humeris super imposita velocius quo poterat herum suum sequebatur. Quo consecuto (fatigatus enim ex itinere Stephanus, quadrigam opperiendo, cum conjuge juxta viam residebat) dum equum extinctum et quadrigam a se apud alpes relictam nuntiasset, gravis turbatio atque moeror hominem incessit, non tam quod damnum perceperit, quam quia pignora et sarcinas cum victualibus, in quem conferret locum, non inveniebat; ferre vero humeris, durum atque onerosum judicabat. Atque in hunc modum fluctuantem vario æstu mentis, et plusquam ex medio itinere in penates proprios reverti disponentem, sagax et provida femina uxor illius, salubri usa consilio, consolans ab inceptis cessare coegit, dicens : Non erit, inquit, hoc tibi et mihi, Domine mi, ut contribulibus nostris ad solennitatem beatissimi Stanislai lætis animis currentibus, nos propter unius equi mortem abeamus retrorsum; et nos ipsos bono præsentis atque futuro privemus, pudorem a contribulibus habituri. Si enim alius modus deerit, saltem sarcinis et victualibus relictis, pueros feremus in humeris; beatissimo Stanislao, si nos fatigatum iri et subsistere contigerit, illos commendaturi. Ad bonam mentem sermonibus conjugis suæ vir fidelis reductus, dum itinere resumpto, cum pueris una simul et auriga, pellem equinam in palo gestantem, pergerent, et de equi sui subita extinctione sermonem in longum extraxissent; equum solivagum hinnientem et per dumeta discurrentem ex abrupto conspiciunt. Quem et per colorem et corporis dispositionem atque hinnitum mulier illico agnoscens, virum suum alloquens : Compertum, inquit, pro veritate habeo, quod is equus aut noster est, aut talis qui nostrum omnibus exprimit lineamentis. Quam Stephanus irridens, ait : Quam stulta, inquit, æstimatione deciperis, et quædam phantastica somnia meditaris, ut equum nostrum credas vivum currere, ejus nos ex mortuo cadavere detractam pellem certum est gestare; atque ad aurigam pellem indice demonstraturus aspexit. Quam cum non reperisset, quoniam pellis evasisset, aurigam indagare cœpit. Tum et auriga ad baculum, quo pellem gestabat, versus, satis secum quis pellem tulisset, aut quomodo decidisset ex baculo mirabatur. Requisitus deinde a Stephano, an equum qui ad se venerat, agnosceret, satis quid responderet hesitabat; sciens se equum, tam moribundum quam mortuum, prope alpes reliquisse, et pellem detractam ex cadavere attulisse : quo tamen pellis evanuerit aut quomodo de manibus suis delapsa sit, nulla ratione poterat suspicari. Admirationis itaque et dubitationis

D
AUCT JO.
LONGINO
inter occurrentes ex
Hungaria,

h
veniens patri-familias,

E
equus, vehiculum post eum trahens, mortuus nuntiatur allata ejus pelle,

sed iter captum iuhitominus prosequenti,

i

ulm equus occurrit eadem pelle resumpta

A tationis causa satis diu inter se certatim ventilata, ad equum (qui et ipse dominos suos, a quibus alitus fuerat, visus recognoscere, se illis familiarius iungebat) propius accedunt, et recentibus stigmatibus atque incisuris, sanguine etiam interlitis, quas aurigæ pellem cadaveri detrahens culter confecerat, conspexit, eum ingenti admiratione suum esse recognoscentes, exclamant: In veritate hic equus noster est: in veritate beatissimi Stanislai meritum maximum est, qui etiam ea quæ nec quidem optare ansi essemus, contulit non rogatus, exhibens se suis devotis famulis in quibuslibet eorum necessitatibus mirificum adiutorem, qui equo nostro et vitam reddidit et pellem: qui etiam in iumentorum resurrectione potens, et in miraculis clemens ac propitius voluit agnoscere. Comprehenso itaque equo et infrenato, ad locum in quo quadriga relicta fuerat revertuntur: cadavere quoque equi nusquam repperit, quod illic se auriga sciebat pelle vacuum dimisisse. Quadrigam junctam equo convehunt, et tam pignoribus quam omni sua suppellectili in quadrigam reimpositis, Cracoviam læti et alacres adveniunt; votisque ad sepulcrum beatissimi Stanislai cum magna devotione persolutis, equum a B. Stanislao mirabiliter vivificatum, recentibus cauteriatum stigmatibus, universis ostendunt; et quanta illis beatissimus Stanislaus præstiterit magnalia, coram cunctis in propatulo edicunt. In memoriam quoque tam insoliti prodigii, equum cera effigiatum ad sepulcrum beatissimi Stanislai relinquentes, in penates suos ovantes reversi, apud universos Pannonios, quam potenter, quam elementer et propitius beatissimus Stanislaus Cracoviensis Episcopus suis supplicibus ferat solatia, celebri sermone vulgarunt; sermonem ipsorum equo vivificato, et cicatricibus insignito recentibus, confirmante.

ANNOTATA.

a Frater Boguslaus, *Supprior conventus Cracoviensis SS. Trinitatis Ordinis Prædicatorum, appellatur a Bzovio supra citato.*

b *Nulla est excogitabilis causa, ob quam solemnitas, tam expetita omnibus ultra proximum a canonizatione Majum dilata fuerit: quare potius dixerim erratum aliquod obrepsisse auctori, circa præsentis Elevationi Episcopos, quam eam in annum 1253 rejiciam.*

c Boguslaus Posnaniensis, *Longino eidem in Vitis Posnaniensium Episcoporum Bugiphalus dicitur: sed hoc levius. Gravius ungit quod ejus decessorem Petrum in eisdem Vitis dicat abiisse 11 Maji 1254, et ordinatum Bugiphalum anno sequenti 1255 in Dominica Reminiscere, adeoque 21 Februarii, nam Pascha agebatur 28 Martii. Quid si anno citius mortuus Petrus, Boguslaus consecratus sit? Sed et hic obturbat Wlominus Wladislaviensis, qui inter ordinatores Boguphali nominatur Michael: an huic dicemus fuisse binominem?*

d Andreas II Plocensis, *etiam adfuit Boguslai seu Boguphali consecrationi. Hunc electum fuisse pridie Nativitatis S. Joannis Baptistæ, idest 24 Junii anno 1254, scribit Stanislaus Lubieuski Episcopus Plocensis. Quid si etiam hic anno uno citius dicatur ordinatus?*

e Bzovio Gerardus, *qui Ordinis Prædicatorum, ex Provinciali Polonia: jussi Gregorii IX ordinatus est primus Episcopus Ruthenorum, data Bulla Pontificia vi Kalendas Martii anno 6 Pontificatus, Christi 1232.*

f Vitus, *ejusdem Ordinis Prædicatorum primus Episcopus Lithuanorum, aano 1252 ordinatus, vitæ sanctitate et miraculis clarus, consule Bzovium ad dictum annum 1252 num. 2 et an. 1254 num. 8, et Vitam S. Hyacinthi ad diem 16 Augusti.*

g *Eosdem Principes enumerat Cromerus dicto libro 9.*

h *Jagello hic fuit, ex Lithuania Duce ethnico anno 1386 factus Rex Polonia:, et in baptismo dictus Wladislaus: cujus conversionem secuta gens ejus universa et Samagitarum natio, ipsomet Jagellone interpretis Apostolici vicem agente pro linguæ ignavis Sacerdotibus, anno 1413, quia ab illo divicta, fidem ejus suscipere professæ est, uti scribit Cromerus lib. 18.*

i *Albertus Wink Koialowicz, parte 1 Historiæ Lithuania: sub finem, ait, ecclesiam fabricatam esse a Gnesnensi Archiepiscopo Bodzenta, in area arcis infimæ, quo loco Pekunas vulgo, fulminum Præses, perpetuo igne curabatur.*

k *Quadriga hic generice sumitur pro vehiculo seu carro, etiam unius equi.*

CAPUT IV.

Varia miracula ab anno mcccxxx, ad annum mcccxli patrata.

Anno Domini millesimo quadringentesimo a tricesimo, in oppido Byecz b Cracoviensis diocesis, Joannis pistoris filiolam biennem curru oneratus calcavit. Cui cum læsio ad mortem sufficeret, imo nedum sibi, sed etiam homini, cujus ossa et artus plena consolidatione ganderent; infantulus jam animam ructans ad limina Sancti devovetur Stanislai in Rupellam Kasimiria:, et sanitati insperatæ restituitur. Quæ septennis cum viva oblatione ad tumbam S. Stanislai per parentes præsentata, singulis videntibus et audientibus admirationem et venerationem Sancti Dei Stanislai ingenerat.

24 Anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo quinto, Thomek de majori Polonia, de villa Crinow, vir rusticus, infirmitate corporis pressus, animam, cogente languore, exhalabat: cui quicquies recidivante agonem agenti, ingerebatur lumen accensum. Morbo tandem naturam superante, exanimis prosternitur, et mortuus, ut erat, ab astantibus cognatis et amicis deploratur. Cum autem ad sepeliendum funus se amici disponerent, defuncti frater germanus precibus prohibebat sepulturam, dicens: Rogate quæso mecum misericordem Dominum, et beatam Martyrem Stanislaum, ut hi nepotes mei, filii fratris defuncti, manu illos ostentans, modo non relinquuntur orphani. Ego enim meos vix nutrire sufficio: quomodo horum orphanorum educationi intendam? Et cum ejulatu suo cunctos adstantes ad lacrymas provocasset, omnibus orantibus et in orationibus per unius horæ spatium perseverantibus, qui mortuus fuerat, revixit: et resumpto spiritu dixit, se quemdam virum venerabilem, Sacerdotii dignitate præditum, versus Prussiam conduxisse, et pro salario ductus litteram quamdam et duos grossos recepisse. Qui fuit et verisimiliter sibi videbatur beatus Pontifex Stanislaus, qui e ipsum ab inferis ad hoc seculum ad pœnitentiam perficiendam reduxit. Aguntur itaque in commune ab universis laudes Deo altissimo, et beatissimi Stanislai miracula in auribus omnium diffunduntur suffragia, quia et extincto vitam contulit, et mœrore viventes absolvit: vivificationis autem suæ Thomas præconium in Cracoviam usque præsentialiter deferens, et sui liberatoris sepulcrum ad majorem ecclesiam adiit, et vota illi supplex persolvit.

25 Uxor nobilis Peleze de Gorka, de terra Sirdiensi Gnezniensis diocesis, in partu laborans, partu edito moritur suffocata: et dum veste lineæ ad sepeliendum induta fuisset, vir astans cum ingenti ploratu exacerbabat, ejulans atque dicens: Heu me miserum! quis hos, dirigens in pueros oculos, fovebit

AUCT. JO.
LONGINO

decoriationis
sux cruenta
signa servans:

pro quo cerea
equi figura
offertur.

D

a
b

E
Anno 1430
sanatur
puella obri-
ta a curru,

Anno 1435

mortuus
suscitatur,

F

3

et mulier
extincta in
puerperio

A fovebit pupillos? quis hunc educabit modo natum infantulum? Flete quæso mecum, et flentes petite Deum et gloriosum Martyreum Stanislaum, ut miseratus, non mei, sed horum pupillorum, et hujus vix nati infantuli, consorti meæ spatium obtineat vivendi. Qui cum flexis genibus et in terram procumbentes flentes orarent: ecce mulier, quamvis jam omnino emortua et extincta, in qua penitus nullum vitæ vestigium patebat, quasi de somno suscitata suspirat: et viri diligentiam collaudans, se meritis B. Stanislai sanatum et vitæ redditam exclamat: et usque ad ejus limina simul cum infantulo gratias actura perveniens, stupendum suæ resuscitationis a beatissimo Stanislao in se collatum beneficium et apud majorem Cracoviensem Ecclesiam, et apud *d* Rupellam cunctis in comune vulgavit.

d
e
e
præmature
partu editus
infans ad
baptismum
vixit

26 Anno Domini millesimo quadringentesimo trigesimo quinto, uxor Matthiæ sartoris, Zakwapen dicti, de Lanciecia, *e* prægnans, gravibus insuper febribus graviter æstuans, adeo his fatigata est, quod longe ante aptum tempus pariendi, tribus et amplius mensibus, infantulum vix spirantem abortivit. Quod pater ipsius anxius intelligens, cum lacrymis genibus flexis ad Dominum orat, et S. Stanislaum deprecatur, ut infantulum genitum, imo verius abortum, non sinat mori antequam fonte regeneretur baptismatis: in quo si preces suas viderit exaudiri, spondet propria in persona beati limina visitare Stanislai. Vix orationem compleverat, et infantulum quamvis nedum immaturus, sed (ut dictum est) forte eodem die *f* vivificatus, integram adipiscitur sanitatem: et non secus quam si perfectum tempus nascendi complevisset, licet nimis parvæ et insolitæ qualitatis et staturæ, ad baptizandum defertur, et baptizatus usque ad alterum diem vixit: et demum spiritum exhalans in vitam renatus est sempiternam.

f
anno 1436
ejus frater
moribundus
sanatur,

27 Anno sequenti millesimo quadringentesimo tricesimo sexto, eidem Matthiæ alius puer graviter infirmatur: cujus in tantum infirmitas invaluit, ut animam a corpore videretur exhalasse. Quod cernens, amantudinibus pater repletus, genibus positus, lacrymis fusus, Dominum exorat, et Sancti Stanislai implorat patrocinia, ut vita restituatur defuncto; devovens se S. Stanislai limina visitaturum. Quo orante, infantulus quasi de somno excitatus, et parvo facto intervallo sanus a parentibus excipitur, vota que et præconia in Sanctum Dei Stanislaum persolvuntur. Cujusdam mulieris de Cracovia filiola sexennis infirmabatur, ad mortem. Itaque qui astabant, mortis sibi imminere periculum suspicati, ter candelam extinctam rekindunt, tot vicibus autumantes ipsam moribundam. Mater vero plorans et lugens, ipsam promittit sistere coram Deo apud ecclesiam S. Stanislai in Rupella: ad cujus voti emissionem non solum moribunda reviviscit, sed et in plenam atque perfectam sanitatem consurgens, matri quidem mærorem abstulit; astantibus vero stuporem vehementem ingressit. Cujusdam mulieris maritus, dum infirmitate invalescente moreretur, mulier anxia et vidualitatis pertimescens orbitatem, de mariti sanitate sollicita, ipsum visitare limina beatissimi Stanislai Martyris cum viva oblatione devovet, missam de B. Stanislao celebrari ordinare promittens. Mox voto omisso, nec ad complendum incepto, vir reviviscit, et pristinae post modici temporis intervallum restituitur sanitati.

item alia
moribunda,

C
28 Anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo octavo, in vigilia Petri ad vincula, in civitate Cracoviensi, Agnes uxor Thomæ Szrinsky sutoris, filiolum in *g* tina more solito abluebat. Quo loco et de lavaero deposito, reclinans eum in stramentis, sola etiam paullulum ad quiescendum, cum

et vir moribundus

Anno 1438
infantulus
submersus

g

hora meridiei esset, caput inclinavit. Et cum sopore sensus ligante fortiter obdormisset; puerulus, utcumque de stramentis reptans, margines tinæ, in qua lavabatur apprehendit, et tandem in eam capite deorsum et pedibus sursum elatis incidit; et in quibus aquis lavabatur, est submersus. Evigilans autem mater, et puerum in stramentis juxta se non repertiens; autumans, quod eum ancilla pueri gerula exceptum bajularet, viceversa obdormivit, et priori somno longiorem fecit. Cumque a somno surgens, et hinc inde domum deambulans, nihil sinistra de puero suspicata, aquas de tina effundere jussisset; puerulum aquis immersum, et jam ad modum panni nigri propter sanguinis coagulationem denigratum, et omnino mortuum videns; præ dolore anxia fere labens mortua, vix vocem attollere, sed nec verba exprimere valuit. Ad quam cum vicinæ mulieres concurrissent, et infantulum jam mortuum, jam extinctum, jam gelidum palpiterent; illa paulisper ad se reversa, cum ingenti fletu et ejulatu S. Stanislaum pro sui consolatione acclamavit, et ne patiatur eam tam graviter delinquere, et ex parte viri sui prædicti minas quas metuebat incurrere, deprecatur: et ut puerulum resuscitari et spiritum ejus ipsius visceribus reinfundi obtineat, supplicat; pollicens se cum puerulo ejus limina visitaturam.

D
AUG. 10.
LONGINO

29 Ad quam illico vocitationem et supplicem S. Stanislai invocationem, puerulus, pro mortuo ab universis habitus et extinctus, cujus etiam corpusculum jam riguerat, colorem pristinum recipere, et illum tetrum mortiferumque colorem deponere; et tandem quasi modicillum sub pectoris loco respirare visus est. Surgens igitur anxia mater cum aliis mulieribus, puerulo arrepto ad ecclesiam S. Stanislai in Rupellam, velut si quis a facie bestię fugiat, cucurrit; et puerulo in ara beatæ Virginis posito, cœpit pristinas orationes repetere. Tandem puer cœpit amplius et notabilius respirare, et cum Te Deum Laudamus solenniter ibidem cantaretur, puer oculos aperuit, et quasi de somno evigilans caput volutare cœpit. Vix canticum Te Deum laudatus cum antiphona Salve Regina finitur, et puer [sanus], si unquam ita visus fuit, reperitur et incolumis in demum reportatur. Quod etsi cuiquam non videatur miraculum, quod puer prædictus breviter in aquis existens revixit, utpote qui nondum plene extinctus fuit: sed in hoc non mirari nemo potest, quod tantam et perfectam sanitatem meritis S. Stanislai fuit assecutus. Cumque in senibus et robustis hominibus hoc videamus, si aliqua corripiantur corporis molestia, ut puta si jugulantur, vel si aliqui violento immerguntur, quamvis sint non multum morti vicini, tamen propter corporis violentam perturbationem, fiunt aliquando diu infirmi: hic autem infantulus, quamvis tenellus corpore, quamvis paucillus viribus, post illam tamen suffocationem, statim sanitatis plenam reportavit meritis S. Stanislai recuperationem.

E

ad volum ma-
tris reviviscit

30 Quia Deus omnipotens omnia a seculo mirabilia per se et Sanctos propter hoc facit, ut misericordiam et potentiam suam hominibus innotesceret, ut per hoc ab omnibus laudetur; ideo præcepit, ut mirabilia quæ ipse operatur hominibus prædicentur et publicentur. Dicit enim per Prophetam Psalmo centesimo sexto: Confiteantur Domino misericordię ejus et mirabilia ejus filiis hominum: qui Versus in eodem Psalmo quater repetitur. Post quodlibet enim beneficium, miraculose filiis Israel præstitum, quæ ibi enumerantur, Versus ille ingeminatur: et ad quartam repetitionem dicitur; Exaltent eum in ecclesia plebis et in cathedra seniorum laudent eum. Deus enim non aliam a nobis laudem postulat. Unde dicitur in psalmo: Si esuriero,

F

riero,

A riero, non dicam tibi: meus enim est orbis et plenitudo ejus. Et infra, immola Deo sacrificium laudis et redde Altissimo vota tua. Unde, ut laudem suam in nobis augetet, Sanctis suis, quorum corpora et reliquiae nobiscum sunt, multa prodigiosa mirabilia facere concessit. Certum enim in ecclesia S. Stanislai de Rupella, feria tertia *h* proxima ante festum B. Margaretae anno Domini millesimo quadringentesimo accidit miraculum, relatione et laudatione dignissimum; propter quod Deus in Sancto suo Martyre Stanislao digne glorificandus est, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia ejus. In oppido Szywieczy Cracoviensis diocesis, laici cujusdam Petri in Nyemyecykye, Wyepze dicti, filius circiter tredecim annorum, mirabilem, inauditam et admodum gravem incidit infirmitatem, talem videlicet, quod usum videndi, loquendi pariter et ambulandi amisit; talique aegritudine constrictus est, ut nec aliquod membrum corporis sui movere potuit: imo nec in indibulas aut linguam, ut saltem ad sustentationem miseræ vitæ suæ edulium sibi porrectum masticaret; unde plus mortuus quam vivus intuentibus se apparebat. Spiritus vitalis dumtaxat palpitate in pectore deprehendebatur. Et cum languor protensior grassaretur in dies, parentes eum non aliter fovere poterant, nisi quod tenuissimo quoque sorbucillo ipsius labia perfundebant; quod tamen vix poterat deglutire. Sic igitur non dicam semimortuus, sed modicillum quidem vivus, a festo *k* S. Martini usque in diem patrati miraculi jacebat immobilis. Propter infirmitatis igitur prolixitatem et membrorum teneritudinem, pedes ac manus ac omnia membra corporis, omnino arida, contracta ac inutilia ad officia sua, per omnia retinebat.

31 Parentes igitur ejus hac acerba plaga afflicti, quid agerent, quo medelæ, quo edulii genere languentem reficerent, quid in illum amplius conferrent, ignorabant: qui nec extenuatus poterat judicio humano vivere, nec propter spiritus tenuissimi argumentum in pectore palpitantis tumulari. Quapropter mortem, cui vicinissimus erat, quam vitam ejus appetebant. Et cum in longum processissent dies, ille, qui suo ægrotum reservabat sanandum præsidio, illis inspiravit, ut eum ad limina S. Stanislai vocerent deferendum. Quod quam primum fecerunt, illico gratuita Dei pietas, et id quod optabant dextram fecit, et optatis adjecit potiora. Puer etenim,

C ad voti emissionem per parentes facti, oculos, a principio infirmitatis clausos et interim nunquam apertos, aperuit. Quo ipso viso miraculo, de pluri misericordia Domini et patrocinio S. Stanislai confidentes, ægrotum currui imponendo Cracoviam sunt profecti. Venientes itaque ad ecclesiam S. Stanislai in Rupellam, illa quæ gesta erant cum puero Presbyteris ecclesiæ pronuntiant, postulantes sibi reliquias S. Stanislai exhiberi. Cœperunt deinde lacrymosis vocibus, pro sua consolatione et infirmi curatione ulteriori, Dominum et S. Stanislauum deprecari. Postquam igitur infirmo puero, ut prius jacenti fere exanimi, dumtaxat officio oculorum utenti, reliquiae prædictæ ori junctæ fuissent: protinus vinculum lingue ejus solutum est, et usum loquendi pristinum recepit. Pater igitur pueri, indicibili gaudio repletus, Presbyteros ut Missas de S. Stanislao dicerent obsecrat. Et cum adhuc Missarum officia agerentur, puer in omnibus membris sanus apparuit, et membra illa arida et contracta in pristinum rediere sanitatem. Itaque finitis Missis et gratiarum actionibus cum gaudio inestimabili Deo et S. Stanislao exhibitis, puer sanus quasi in momento effectus cum parentibus ad propria redierunt. Cujus sanatio non minus videbatur mirabilis illis, qui eum parum ante viderant, quam mortui suscitatio: qui non nisi uno

D gradu a morte jam distabat. Pro isto igitur magnifico Dei beneficio et gloria S. Stanislai, qua eum Dominus coram nobis sic coronare dignatus est, ut ad invocationem sui nominis tactumque reliquiarum suarum tam vicinus morti mirabiliter subito curaretur, Deum glorificemus; ut etiam perennis sæ gloriæ meritis ejusdem participes nos efficiat Christus, per secula benedictus. Amen.

32 Anno Domini millesimo quadringentesimo quadragesimo, accidit non minus mirandum miraculum quam laudandum Dei beneficium, et beatissimi Martyris Stanislai extollendum digne patrocinium Eugenio Papa IV concilium Ferrariæ agente, Joannes Pnyowsky et Clemens Nawoyowsky canonici Cracovienses, dum ex Ferraria ob pestem, quæ omnem Italiam occupaverat, [Venetias migrare velent] ascensis apud Frankolinum *l* in Pado, alias Eridano, navibus, in oppidum Kluscham dittonis Venetorum perveniunt, illicque subsistere sunt coacti: October enim, cujus sub tempore navigabant, plures ventos exciverat. Longa dein mansione apud Kluscham fatigati, patronum navis, propter notorium et superimpendens, quod illis, velut peritus tam navigandi quam ventorum, denuntiabat periculum, navigationem abnuentem, ad Judicem loci protractum, navigare compellunt. Cuique versus Venetias navigaturi altiora pelagi ingressi fuissent, mare subito, quemadmodum patronus denuntiaverat, cœpit intumescere: naves quoque plures numero, quæ transfretabant mare Venetorum, in conspectu eorum a vi tempestatis confractæ absorbentur. Orta siquidem immanissima tempestate, omnes mortis periculis involvuntur; et quia mare furens indevotum devotizare compellit; hujus hi, hujus isti, illius illi Sanctorum suffragia altisonis vocibus implorabant. Cum ergo conspectus diræ mortis ante omnium oculos obversaretur, præfati Joannes Pnyowsky et Clemens Nawoyowsky Canonici Cracovienses ceterique qui cum illis transfretabant Poloni, Beatum cœperunt acclamare Stanislauum. Ad ipsum igitur vota et voces in altum attollunt, et ne suffocentur ab undis, majoribus fleibus quam vocibus interpellant. Mira res, relatu creditive dignissima! Illam navim in qua nomen Beati Stanislai resonat, fluctus maris mergere nequeunt, ceteris ratibus, cum in eis contentis omnibus, prorsus absorptis: sedantur deinde ad supplicem Sancti Stanislai invocationem fluctus, in placidam auram mare turbatum redit, pelagus a suo furore conquiescit, gratiæ Deo et Sancto ejus Stanislao ab universis in commune referuntur. Eia, Poloni, magnum vobis beneficium divinitus e caelo erogatum est, ut vos vester Stanislauus trans maria transque freta semper subsequitur, et more gallinæ pulligeræ invocatus, ab omnibus periculis, alis suorum beneficiorum vos protegit, utcumque etiam indevote invocatus.

33 Anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo quinto, die duodecima mensis Maji, quædam muliercula, in flagranti crimine deprehensa, in civitate Cracoviensi Judici præsentatur, accusatur, convincitur, et jure municipali ultimo plectenda supplicio adjudicatur aquis *m* suffocanda, manibus a tergo ligatis, de regali ponte per apparitorem præcipitanda in flumen Vislam, statuitur. Quæ visa beatissimi Martyris Stanislai in Rupella ecclesia, tacitis innurmurans labellulis, sincera se Martyri devotione commendat, et Patroni flagitat sibi adesse præsidium. Postquam igitur, saxo collo illius appenso, in flumen præcipitatur de ponte; affuit illi piissimi Patris præsidium. Neinpe neque manuum suffulta officio, neque saxi obstante pondere, more ligni natatilis, superficie gaudet fluentis. Unda igitur pulsa littori applicuit, imo verius beatissimi Pontificis au-

xilio

AVCT JO
LONGINO
Psal. 49, 12
et 14

h
Anno. 1440

*Puer visu
loquela ac
motu pri-
vatus,*

1

*solumque
palpitans et
modicum
sorbittans*

B

k

*invocato S.
Stanislao oculos
aperit*

*et Reliquiarum
attactu
loquetam
receptus,*

*Missæ dictæ
plene con-
valescit.*

Anno 1440

l

E

*navis in
Veneto mari
periclitans,*

*submersis
alio liberatur.*

F

*Anno 1445
ad submersi-
onem dam-
nata,*

m

*et saxo appen-
sio in
Visulam
præcipitata,*

A xilio supportata : quam spiculator, ne suæ imperitiæ imputetur, per littus hinc inde discurrrens, fuste aquis aliquoties profundare satagebat. Cum itaque fere per quatuor stadia ipsam ne enatet persequitur; non humanam agilitatem secum sed divinam agi intelligens pietatem, tum etiam quia ab hominibus huic spectaculo satis grandi astantibus arectur et corripitur, ne ultra condignum unum peccatum pluries puniatur in idipsum, sed divino potius et beatissimi Martyris ejus Stanislai applaudat miraculo; ab ipso beato Martyre, si conatu improbo collatum mulieri beneficium impedire perseveraverit, ferendus; eam libere ripam sinit petere. Quæ mox ut desita est prohiberi, sine omni difficultate ripam petit: et adhuc manibus, ut prius, a tergo ligatis, et saxo collo appenso, ad ecclesiam beatissimi Martyris Stanislai proficiscitur in Rupellam: ab omni populo, qui ad spectaculum hujusmodi confluerat, prosecuta: et gestum rei ordinem, simul et sui voti tenorem Presbyteris ejusdem ecclesiae, coram multo astante et illacrymante populo, aperit: et saxum prædictum, in memoriam suæ liberationis perpetuam, ad sepulcrum ejusdem beatissimi Martyris appendit.

ligatis manibus pedibusque

evadit salva:

puella de curru lapsa et a rotis suffocata

u

sacrilati redditur:

infans primum ab aqua bullienti

B 34 Sane si juste pro suis excessibus castigatis benignissimus Pater Stanislaus affert præsidia, quanto magis his, quos aut casuum importunitas, aut infirmitatum premit necessitas? Unde eodem anno, de mense Augusto, non minus fama dignum in u Vysliciensi oppido accidit miraculum. Quidam etenim ejusdem oppidi incolæ, dum horreis inferret annonas, sui laboris annua præmia, curru segetibus onusto filiolum fere septennem unposuit: solus autem jumentis regendis operam dabat. Curru vero improvise agitato, puella de plastro prolabitur, et rotarum vi gula jacuit suffocata. Quam lacrymosa mater in calle mortuam reperiens, sicut leona catulis amissis, in voces flebiles et lacrymosas prorupit. Cujus clamori dum maritus consternatus accurrit, et filiam extinctam jugulatamque reperit, ambo inestimabilibus fletibus quatiuntur; attollunt voces in altum, concurrunt viciniorum agrorum segetum messeres, et quid agatur clare intueatur: palpitant et attractant tenellum corpusculum, et nusquam spiritus argumentis deprehensis, casus sui infausti et mæroris assiduo comploratu deplangunt discrimen. Tandem angustiis agitati frequentibus, illabatur mentibus ipsorum piissimi Patris Stanislai eunctis oppressis promptum præsidium; et animis ipsorum vocibusque concordibus cernue beatissimi Martyris deprecant patri cinium; et corpus defunctæ, quamvis exanime, gestandum ad limina sua pollicentur. Et quia gratius accipitur, quod multiplicatis precibus obtinetur; post non mediocri temporis spatium, puellula insperatæ reddita est sanitati. Quo viso parentes pristinas superant gaudiis lacrymas; et nullo intercepto temporis intervallo, simul omnes cum senata, imo verius resuscitata filiola, Cracoviam petunt. Et in majorem ecclesiam accedentes, gratias beatissimo Martyri Stanislao peragunt; rei gestæ ordinem pandunt, et in evidentem memoriam facti, camisiam, in qua ingulata fuit puellula, ad sepulcrum ejus appendunt.

C 35 Cujusdam mulieris infantulus, lavaero bullienti casualiter in corpore nudo perfusus, continuo expiraturus credebatur: quem cum certis votis mater ejus Sancto devovisset Stanislao, taliter scilicet quod per integrum anni spatium feriam sextam, qua scilicet limina Sancti Stanislai in Rupella a populo visitantur, in pane et aqua debeat jejuna, et cum ipso infantulo ecclesiam Sancti Stanislai in Rupella cum lumine visitare. Voto facto puerulus prompte cœpit convalescere: sed quoniam mulieres,

quæ promptæ sunt ad votandum, tardæ fiunt ad explendum; eo pacto cum eadem mulier illud votum explere negligeret, et aliquam lin ad Sanctum Stanislauum ire prætermitteret, interim idem infantulus ad prunas ardentes capite inapegit, et matri ingeminatur dolor ex altero periculo filii morihundi. Sed quia, juxta Gregorii sententiam, mala quæ nos hic premunt ad Deum nos ire compellunt; novo dolore vexata, et recordata [in pœnam] prioris voti omissi alteram similem molestiam in eodem filio accidisse, compuncta promittit se votum impleturam. Nec amplius morata, singula quæ devoveret facere cœpit effectu. Quo facto et infantulus sanitatem recuperat, et periculorum de cetero evasit incursionem.

36 Filia decennis Catharina viduæ de Zakrzewo ante Kazimiriam, pondere raparum humeris appenso Cracoviam ivit, et inundatione aquarum pontes transcendente, naviculam conscendit. Cum autem nauta illam cymba vehens per Vislam, alii nautæ in simili procedente navigio obviasset; unusque alteri cedere nolens, alter in alterum cymbis inapegissent; istius navicula fluctibus impulsæ vertitur, et ipse et puella periclitantur. Sed nauta cujusdam beneficio ligni natatilis salvus naufragium evasit. Juvenula autem, pondere quod humeris alligatum habebat pressa, sub aquis immersa suffocatur. Hæc alia mulier dum staret in ripa prospectans, et ancillam periclitantem videns, ipsam ad Sancti Stanislai limina cum viva oblatione transitoriam devovet et promittit, et præ horrore videndæ mortis oculos in terram dejecit: et post erecta vidit viceversa ancillam de aquis emersam simul cum pondere humeris appendente: et tandem muliere preces ad Sanctum Stanislauum profundente, puella patrio cinis S. Stanislai de periclitatione et periculo mortis libera evasit.

37 Petri dicti Franczek, cerdonis circa portam sutorum in Cracovia, infans, octo ab ortu suo habens dies, gravi infirmitate corripitur, et tandem una cum matre ex partu periclitata absuntitur. Sic fructus ventris matri mortem attulit, et patri viroque superstiti dolorem coris et genitum duplicavit. Tamen magis de filii quam uxoris morte anxius, cœpit de vita filio reddenda esse sollicitus. Quapropter suasu amicorum Sancti Stanislai præsidium sedulius invocabat: infantulumque defunctum ad Sanctum Stanislauum in Rupellam supplex devovet. Quo facto, omnibus cernentibus puer revixit, nec pristina infirmitatis vestigium aliquod in eo apparuit. Jovenis quidam casu submergitur: et cum sub aquis per unius fere horæ intervallum gerneret, mente, licet non ore, Sanctum deprecatur Stanislauum, ut sibi auxilium ferat. Et mox invocatione facta enatat, et sanus cum candela sibi commensurata ad ecclesiam Sancti Stanislai in Rupellam venit, in Sanctum Stanislauum pro sua liberatione gratiarum celebrans voce sonora actiones. Gregorius, Sandomiriensis civitatis Notarius, vir jam in senium proclivus, quamvis claros visus fuerat oculos habuisse: caligo tamen quædam illis se superinfundens, exiguum illi videndi reliquerat potestatem, nec sperabat sibi alicujus remedii beneficium prefuturum, cum senibus vix aliqua remedia naturalia possint suffragari: utpote quorum jam natura fatigata, non de facili alicujus medicamenti suscipit juvenem. Unde ad remedia divina conversus, devovet beato Martyri Stanislao certa obsequia impendere, si se senserit in visu consolari. Sed non expectato voti effectu, quod vovit sincere adimplet: quasdam scilicet orationes, peregrinationes et jejunia per anni circulum continuat, ut promisit. Fine anni votivi approximante, cœpit visus beneficium recuperare: et ipso plene nondum lapso, plenum visus sanitatem resumpsit.

D
VICT. JO.
LONGINO

deinde ab igne lapsus ad mortem, salveatur:

item puella viceversa cymba submergentia,

E

infans octiduanus,

juvenis hora una mergens,

F

o
senex circulations,

integrum visum recipit.

A 38 Anno Domini millesimo quadringentesimo tricesimo sexto, uxor Matthiæ Kyecher, Barbara nomine, Theonica de *p* Theschin, lumine oculorum per sex mensium spatium orbata, ad Sanctum Stanislaum devota, beneficium visus illico recuperavit. Dorothea, uxor piscatoris de Cracovia, tam gravi morbo et infirmitate corporis corripitur, quod morbus in sincipite invalescens, utriusque oculum ipsius de locis naturalibus excussit et evulsit. et usque supra genas dependere coegit, quod fuit et inspectui abominabile et auditui horrendum. Quo viso physici, de remedio diffisi, consulebant globos oculares, sic insolito more et longæva distantia a situ suo dependentes, rescindendos; et malle semel cadere, quam semper et abominabiliter ac cum ingenti dolore pendere. Sed anxia mulier, saniori freta consilio, omnipotenti Deo et Sancto se devovet Stanislaio: si bique Missam cum luminaribus in Rupella legendam disponi promittit. Vix voto completo, globi oculares in situm suum et in orbem quos deseruerant redeunt; et mulier plene officio potitur videndi. Quæ, ut plerique faciunt, oblita beneficii, proerastinabat implere votum. Postmodum malis et variis molestiis pulsata, votum perfecit: quo perfecto ab omnibus molestiis se sensit supportatam. Unde sedule petivit hæc plebi publice nuntiari, et gloriosa beatissimi Stanislai magnalia in se magnifice collata et experta vulgari.

ANNOTATA.

a Cum uictor hoc ipso tempore vixerit, ante annum forsitan 1400 natus, apparere maximam fulem deberi eis quæ consequenter narrant, utpote ipsius ecclesie in qua testata miracula fuisse Canonici, fortasse jam tunc cum narratum hic miraculum contigit aut non multo post.

b Byecz, ad Wyslukum fluvium, leucis circiter 13 ad Orientem Cracovia dissitum oppidum.

c Impressum, quem ipse: quod ad Sanctum Stanislaum si referatur, ineptissimum faceret sensum.

d Georgius Braunius, Cusimiriam Cracoviae junctam describens, visitur, inquit, ibidem quoque Sancti Stanislai ecclesia, in rupe edita, quæ hebdomadatim feria vi a populo devotionis causa visitatur: olim Sancti Michaeli sacra, in qua occisus Sanctus. Itaque Rupellam scribendum puto: sed farte populari usu factum, ut sapius Rumpella pronuntietur: ita certe sæpius scriptum hic impressumque reperio, minus sæpe Rupellam: posteriori tamen modo, utpote facilius intelligibili exteris, uti in præsentis editione malui.

e Lancicia caput unius ex tribus Palatinatibus, majorem inter et minorem Poloniam mediis, ad 40 leucas distat Cracovia versus Boream.

f Hinc liquet quod supra ambiguum videbatur, trimestrem non semestrem hunc partem fuisse: de quorum aliorumque abortuum, nulla vitalis motus signa præferentium, baptismo, sub conditione usurpando, eruditum libellum scripsit Hieronymus Florentinus, Sacerdos Congregationis Matris Dei Lucæ, ab ejus fratre Francisco Maria sapius nobis memorato parisi eruditio- nis opusculo physico confirmatus, hoc præcipue argumento, quod ut recens extinctæ vitæ ambigua sunt et fallacia signa, sic etiam nondum captæ: proinde non debeat minus consilium videri in tali casu (qui semper ambiguus esse præsumitur) baptizare sub conditione quam in alio absolvere.

g Tina vas ligneum, victorio opere compactum ex assulis.

h Anno 1440 Bissextili, litteris Dominicalibus C B, festum Sanctæ Margarethæ (quod istis in regionibus tunc agebatur 13 Julii) cadebat in Feriam 4, ideoque miraculum factum est pridie.

i Siwiecz, ad Kossorabam fluvium, qui leucis 8 inde

ad Boream Vistulæ se immergit, et 16 circiter leucis Cracovia distat.

k Existimo festum Translationis intelligi, quod agitur 4 Julii: nam primarium, quod in 11 Novembris cadit, longius aberat, quam ut in tali statu usque ad 12 Julii vixisse puer credatur.

l Francolinum, proxima Ferrariæ statio navium ad Padum, intervallo horarum duarum ab urbe versus Boream agros Ferrarienses secantem: a cujus ostio distat Chioggia, hic Kluscha dicta, leucis 20, et hinc Venetiæ bis tantum absunt.

m Supplicium hoc usitatum in mulieribus, partus suos oqua suffocasse convictis.

n Vislicza ad Nidam fluvium, paucis infra ipsam leucis se Vistulæ miscentem, distat Cracovia 20 fere leucis.

o Sandomiria, ad Vistulam 40 leucis a Cracovia versus Orientem, ubi ille recepto a meridie Sano in Boream flectitur.

p Teczyn oppidum, ex 8 leucarum intervallo Cracoviam ab Occidente respiciens.

CAPUT V.

Alia miracula ab anno MCCCCXLI ad MCCCCCLX facta.

Anno Domini millesimo quadringentesimo quadragésimo primo, de mense Majo, Petrus Hisperk vulgariter dictus, mercator de Cracovia civitate, homo natu et ætate grandævus, et facultatum copiis non mediocriter abundans; volens finem vitæ suæ bonis operibus prævenire, et de bonis a Deo sibi collatis expeditam facere rationem; facultates suas liberaliter in pios usus ac fabricas ecclesiarum dispensabat. Hic ad ecclesiam S. Stanislai in Rupella ductore prævio veniens (jam enim tum etiam præ dolore caligatis oculis sine duce incedere non valebat) cum Rectore illius ecclesiæ Magistro Jacobo Parkoschi de Zorawicze, decretorum Doctore conferebat, qualiter etiam illi ecclesiæ de bonis suis aliqua impartiretur. Unde primum pro construenda a capella in dextera parte ecclesiæ prædictæ, cujus fundamenta tunc jaciebantur, decem marcas dare spondit. Demum de aliquibus bonis immobilibus, pro dicta ecclesia, ut suscitaretur, dictum Rectorem hortatus est. Qui cum his definitis a sæpe dicto Rectore ecclesiæ discessisset, et versus lacum S. Stanislai gradatim descenderet; cæpit cum S. Stanislaio mente tenuis pactare dicens: S. Stanislae, si vis ut ista, quæ præconcepi pro tuo honore, opere compleam, me etiam paullulum redde consolatum, et ut aliquantulum in visu convalescam succurro. Vix talem conceptum apud se finiverat, et mox insperatum lumen oculorum illi restituitur: et, ut asserere solitus erat, ac si de aliquo obscuro loco ad serenam lucem gressus fuisset, illuminatur. Hujus igitur beneficii non ingratus, ut promiserat decem marcas pecuniæ illico ecclesiæ in Rupella dedit. Et demum pro nonaginta marcis molendinum in villa Episcopali dicta Blonye pro dicta ecclesia comparavit.

40 In Lelovia, oppido terræ Cracoviensis, filius Advocati quatuor ferme annorum, nimio dolore oculorum torquebatur. In die autem S. Stanislai Advocatus præfatus, cum uxore et familia sua discumbens, cum venisset sibi in memoriâ solennitas B. Stanislai, et præsertim frequentia hominum utriusque sexus, quæ illo die in frequenti et numerosa multitudine concurrat ad ecclesiam Sancti Stanislai, suspirans ait: Quanta solennitas, quantusque concursus hominum nunc est ad tumbam beatissimi Martyris S. Stanislai in b Rupellam! Et verso sermone ad Beatum Stanislaum dixit: O gloriose Mar-

AUCT. JO. LONGINO item cæca sex mensibus,

P oculi defluentes in genas

suis scilicet restituuntur.

Anno 1441

senex cacutiens

a et liberalis in fabricam S. Stanislai

illuminatur:

Item puer quadrinus,

b

tyr

A tyr S. Stanislæ, nos etiam mœstos in prole nostra consolari dignare. Cum hæc dixisset, filiolus ille, fere cæcus, de angulo in quo delitescerat, perfecte sanus in visu processit, dicens; Date etiam mihi manducare; ut quid mei obliti estis? Parentes igitur videntes filium sanum, quem omnino videbant cæcutientem, meritis B. Stanislai judicantes hunc esse illuminatum, illico ad limina ejus cum puerulo sunt profecti. Venientes igitur in Rupellam prædictum Dei beneficium enarrarunt, laudes Deo et Sancto Stanislao referentes, postulantes hæc populo publicè prædicari. Michael dictus Gothisnam, Canonicus S. Mariæ Sandomiriensis, gravi infirmitate oculorum percellitur, se convalescere humanitus desperans, imò perpetuo cæcari metuens: ad Sanctum Stanislauum deprecandum se convertit, votumque visitandi ejus ecclesiam in Rupellam devovit: mox voto emisso cœpit convalescere, et votum perficiens plenam sanitatem reportavit: petens hanc gratiam per Sanctum Stanislauum sibi factam publicè præconizari.

et Sando-
miriensis
Canonicus:

annos 14
ore hians
vomibunda

B 41 Accidit præterea in ipsa Cracoviensi civitate non minus insolitum miraculum: in quo non mediocre piissimi Patris Stanislai apparet beneficium. Matrona notabilis Barbara, uxor Stanstrichar, civis Cracoviensis civitatis, gravissimis tenebatur diutissime afflicta languorum incommodis, sic videlicet quod plerumque ore hians putabat sibi vomitandi opprobrium imminere: et cum extento collo et ore hians prosterneretur, nonnisi quiddam aquei liquoris, ad unius urnæ continentiam, ex ore ipsius defluebat. Quæ cum multorum tam civitatis quam finitimarum physicos consularet, et jam magnam partem substantiæ suæ in medicos erogasset; nullo comperto remedio, ordine præpostero ad Sanctorum remedia se convertit; et multorum Sanctorum multis attritis liminibus, fere quatuordecim annis nullum suæ calamitatis sensit juvamentum. Porro in se reversa, seipsam alloquebatur: O me miseram et tam excerebratam feminam! Exterorum Sanctorum sancta peto auxilia; numquid deest Cracoviæ Sanctus, cujus ope mea possit sanari ægritudo? Corde igitur fido beatissimi Martyris Stanislai supplicat auxiliium, et Rupellam profecta, die veneris Missam in honorem ipsius postulat celebrari. Qua cum devotione audita, et Reliquiis devotissime osculatis domum redibat, et (sicut moris est locum illum visitantibus) in reditu lacum, in quem projectæ fuerant partes et membra Præsulis gloriosi, accessit: et ut aquam lacus confidenter potavit, mox sensibilibus sanitatem sibi redditam et infirmitatem fugatam agnovit. Illi nempe aquæ tunc potatæ a præcordiis ejus patentissime diuturna et concreta cessit infirmitas, modo quo quis manu in tibia humorem quempiam abstergeret. Quæ beneficii, a Sancto Stanislao sibi post longævam vexationem præstiti, non immemor; casulam cum integro apparatu, et pallium altaris de pannis purpureis cum palliis consecratis contulit, deinceps a dicta infirmitate se attestans ad liquidum liberatam.

Reliquiis
osculatis, et
aqua potata
sanatur:

C 42 Barbara de Cracovia uxor Nicolai, dum periclitatur in partu, ad Sanctum Stanislauum votum emisit, et continuo salubriter, et sine periculo partum protulit: quæ et seipsam ad sepulchrum beati Martyris Stanislai defatigans, et infantem editum deferens, quantum periculum beneficio Martyris Dei evitaverit, apud cunctos edixit. Petrus, Procurator Magistrorum Artistarum collegii de Igolomia, graviter et usque ad mortem infirmatus, postquam ad Sanctum Stanislauum in Rupellam ire, Missamque de eo legi ordinare devovisset, continuo pristinæ redditus est sanitati. Dorothea, uxor Joannis Sthalthar, de Cracovia, tribus annis cum dimidio ægra

Juuantur
parturiens,

ad mortem
reger,

et triennio
clauca,

jacuit immobilis: et postquam Sancti Stanislai in Rupellam visitaturam limina devovit, surgens prout vovit, meritis Sancti Stanislai obtinuit ab omni languore sanari.

D
AUCT. 10.
LONGINO

43 Vir insignis et generosus, Andreas de Lubino Wladislaviensis diocesis, Thesaurarius regni Poloniæ, et Capitaneus terræ e Dobrinensis, in quadam gravem infirmitatem incidit, quam Deo propitio et per operam medicorum evasit. Cum autem convalesceret, causa recreationis ad venandum ursos (cum esset vir magnæ audaciæ et agilitatis, et hujusmodi sævarum ferarum peritus venationis) cum familiaribus suis saltus et nemora petiit. Cumque ursum insequitur, crepusculo instante equus, cui insidebat, obice cujusdam trunci gravissime cecidit, et inessor admodum collisus, semivivus inter manus familiarium in domum referebatur. Recidivam itaque in pristinam ægritudinem passus, adeo in brevi tempore ab illa oppressus est, quod medici de ejus vita desperantes, amicis ejus tunc ei assistentibus, propediem eum denuntiarent moriturum: ipse deinceps cognoscens viribus se destitui, vidensque se vicinissimum morti, præcipit extra cubiculum foras ad conspectum totius familiæ suæ, cujus non parvam copiam habuit, se efferrî. Et cum elatus fuisset cœpit domui suæ providendo, unumquemque servientium pro servitiis juxta exigentiam meritorum d salariare. Propter quod familiares lacrymis perfusi, in altum voces attollunt, dicentes: Orabimus Deum et Sanctum ejus Martyrem Stanislauum (celebre enim erat nomen et patrocinium in tota domo ejus S. Stanislai, unde et primogenitus ejus et unicum heres hoc nomine appellatus est) quod tibi adhuc spatium vitæ concedere dignabuntur. Erat autem hoc præcipuum mortis vicinæ indicium, quia per unius noctis moram ad quantitatem unius urnæ sanguinem excreabat: qui fluxus sanguinis nulla ope medicorum poterat vel inhiberi vel restringi: nullum etiam cibum aut potum poterat continere, sed mox sumptum evomebat. Cernens igitur Miles ipse humanum sibi deesse auxilium, ad omnipotentis Dei et Sancti Stanislai se convertit postulandum suffragium. Accersita igitur conjuge sua Pyotheuscha, Venit, inquit, mihi in mentem, videturque bonum vovere me limina S. Stanislai in Rupellam visitaturum: et quatuordecim invitis aliquibus votis me obligo, levitatem vota emittentium vitaturus; de Dei tamen omnipotentis pietate et Sancti Stanislai suffragio confusus, ad S. Stanislauum in Rupellam, cujus parum ante præeministis, si suis suffragiis vitam mihi reservata fuerit, iturum me promitto. Quam primum igitur prædictum votum ore cum sincera et devota intentione expressit, mox convalescentiam sensit tam patulam et insignem, quod illo toto die a mane usque ad vesperam solummodo ter sanguinem excreavit: cum alias milesies per diem et tantumdem per noctem screare non satis sibi foret. Sequenti autem die tantum bis et tertio [sanguinem excreans] plenam convalescentiam sensit. Quapropter non post multos dies Cracoviam iter arripuit, unumque milliare itinere pedestri conficiens, et in Rupellam ad limina S. Stanislai veniens, cum laude et gratiarum actione S. Stanislai votum, prout voverat, persolvit. Sed non immemor de beneficio, nec de gratia ingratus, beneficium beneficio et gratiam benedictione studuit compensare; ac septem lapides e ceræ obtulit S. Stanislao cum affectu.

Thesaurarius
regni,
c

ex venatione
et lapsu semi-
vivi relatus,

E

d

et ob sangui-
nis vomitum
cibum res-
piciens,

F

voto facto
convalescit:

e

f
sanatur
paralyticus,

44 Nicolaus dictus Ogonck, oppidanus de fZathor, tactus infirmitate gravi in pedibus, quatuor mensibus et amplius totius corporis destitutus viribus, de lecto se movere non poterat, imo in lectulo de latere in latus alterum volutare: propter quod dorsum, in

AUCT. 10.
LONGINO.

A quo supinatus jacuit, ex diuturna quiete erat quasi cute nudatum. Tali miseria pressus, ad implorandum S. Stanislaum se convertit, et visitaturum ejus sepulcrum in Rupellam cum cereo sibi commensurabili se repromittit. Facto voto illico convalescere cœpit, et brevi tempore sanus effectus, quod voverat fideliter adimplevit. Joannes Hephtarz, de Cracovia, graviter infirmus languebat; adeoque languor presserat, quod medici qui eum in cura habebant, de ejus vita desperabant. Qui intelligens medicos terrestres in curando se deficere, ad medicum caelestem fiducialiter convertit, S. Stanislaum postulans devotius, ut apud Deum sibi tempus penitentiae obtinere dignaretur: ejusque monumentum in Rupella, majori quo poterat affectu, visitaturum se devovet. Voto expresso, continuo sensit se consolatum: et surgens alacer, votum persolvit; petens illud prodigium in eo factum omnibus prædicari. Mulier quaedam de civitate Cracovia, a dæmonio vexabatur; non sic quidem quod turbaretur in sensibus, sed sic eam spiritus exagitabat immundus, quod nec comedere nec dormire eam sinebat: quod illa amare ferens, et processu temporis plus se vexari metuens, pro auxilio ad beatissimum recurrit confidenter Stanislaum, ejus limina in Rupella tota devotione se devovens visitaturam: Quo facto a dæmonio se protinus sensit liberatam, ut amplius ipsius nulla sentiret nocimenta.

et ex morbo
diutino
desperatus,

a dæmone
vexata li-
beratur:

tres febricitantes
curantur:

45 Marcus, civis Cracoviensis, febris quatuor, ac physicorum prætermisissis suffragiis, ad sanctissimi Patris Stanislai se patrocinia convertit: et non incassum. Quamprimum enim votum visitandi limina ejus in Rupella fideliter emisit, illico febris refrigeratum et penitus absolutum se persensit: atque illico voto suo satisfaciens ecclesiam de Rupella adiit, et Sanctum Dei vicinis et oblationibus honoravit. Infantulus Mathæi dicti Kyecker et Barbaræ conjugis, de Teschin, quam in humeris ad S. Stanislai limina tunc attulerant, gravibus febris per medium annum pulsabatur: quem similiter, postquam ad limina S. Stanislai devoverunt, omnis febris et dolor illius protinus effugata disparuit. Magdalena, mulier de Cracovia, gravissima febre corripitur; ipsaque invalescente in tantum infirmitate attrita est, quod per diem naturalem exanimis jacuit. Tandem vero ad se paululam reversa, ad ecclesiam Sancti Stanislai in Rupellam ituram, et Missam de B. Virgine ordinaturam dici, repromisit: et illico a febris se liberatam gavisam est.

anno 1477
per latrones
transitus
iis incou-
spicuis
reditur,

C 46 Anno Domini millesimo quadringentesimo quinquagesimo septimo; die decima octava mensis Aprilis, Joannes dictus Czech, civis de Cracovia, cum familia sua stipatus, equestris per viam transiret; et nonnulli præda vivere assueti homines, libe hæresis Bohemice sive Wyclephisticæ infecti, in frequenti equitatu publicum iter obsidissent; (quibus jam ita propinquus ipse erat, ut eorum manus nullatenus posset evadere) ipse tandem omni ope humana destitutus, pro auxilio ad Deum omnipotentem et ad S. Stanislaum refugit; promittens in persona propria ipsius limina visitare, si periculum imminentis mortis evadere posset. Necdum voto finito equum calcariis stimulans; per medium ipsorum transivit securus. Ipse autem cæcitate, sicut olim Gomorrhitæ in vallatione domus Loth, percussus, ipsum per medium turnæ ipsorum transeuntem non viderunt: unum dumtaxat familiarem suum, sequentem cum equo, apprehenderunt. Et multis insuper aliis periculis, meritis S. Stanislai, se præfatus Joannes Czech pluries asseruit liberatum. Homo quidam in Czastochorram pergere proficiscens, a latronibus impetitur: qui Sancti implorans auxilia Stanislai, quamvis ad gloriosæ Virginis honorem

altus ab
hostibus li-
beratur.

peregrinaretur, Sancti tamen Stanislai præsidium præsensit. Nam mirabiliter de manibus latronum sospes, rebus et persona salvus evasit: et ad S. Stanislaum in Rupellam veniens, hoc publice prædicandum petivit.

47 Nicolaus Wangi, Armiger terræ Lanciciensis, in Hungaria serviens, in castro dicto Cunrathowkamyen gravissima infirmitate in femoribus et pedibus percussus, juxta ac podagricus, ab aliis ferebatur: neque enim ambulare, imo neque in equo aut curru equitare valebat. Tandem postquam humana conspexit sibi deesse juvamina, sapins adhibita, ad Deum et ad Sanctum ejus Martyrem Stanislaum pro auxilio suorum defectuum se convertit; et pedestri itinere promittit sua limina, si habere gressus officium posset, visitare. Vix verbo voto emisso, convalescere se sentit. Sed nec integram sanitatem expectans, de loco facti voti iter arripit, et in via constitutus sancti Martyris beneficio plenam sanitatem reportat. Insuper in ipso itinere multa pericula latronum et bestiarum, Martyri glorioso se devovens, impulsatus evasit, cum enim a villa Jablonkow versus Poloniam ex Pannoniis transiret, cum esset homo annosus et deserti restaret latitudo, non poterat uno die ipsius amplitudinem superare: et cum sole occumbente quiescere in ipsa vasta solitudine cogere; adest ursus insolitæ magnitudinis, de quo fama illius vicinæ volebat multos jam homines devorasse. Quo viso ille, cum nec fugæ nec defensionis adesset facultas, se Deo et Sancto commendat Stanislao: quo facto ursus mansuefactus, omni feritate et rabie deposita, præfatum Nicolaum Wangi aliquoties circumiens et inspiciens, quasi divina prohibitus potentia, clamans et rugiens, profunda eremi petiit; et ille sopore bono noctem finivit, tanto majores in Deum et Sanctum suum Stanislaum gratiarum actiones celebrans, quanto ex majoribus periculis beatissimi Stanislai præsidio se providerat erutum.

Podagricus

ex voto
sanatus,

evadit peri-
cula latro-
num, et
bestiarum.

E

48 Francisci, oppidani de Grodek, diœcesis g Lepolensis, filiola, quatuor integris et continuis annis in pedibus contracta, non poterat se aliquatenus movere, sed velut truncus aliorum manibus in lectuloolvebatur. Postquam autem ad B. Stanislaum ipsam ducendam Franciscus parens promississet, protinus surrexit et perfecte ambulare cœpit. Laurentius filius Brunar, textoris de Kazimiria, epilepsi sternitur: sed parentibus pro eo votum S. Stanislai voverunt continuo liberatur. Martinus dictus Mol, monetarius de Cracovia, apostemate in superiori parte oculi dexteri adeo gravatus decumbebat, quod metuebat sibi imminere cæcitatæ periculum. Qui postquam S. Stanislaum in Rupella se visitaturum devovit, et apostematis periculum evasit, et quod promiserat fideliter adimplens, postulavit hæc publice prædicari.

g
Sanatur
contracta,

epilepticus,
l^r
apostemat-
icus:

49 Joannes, civis de h Liblim, Cracoviam ad nudinas proficiscens, cum in Vigilia S. Stanislai, aliis comitibus sui itineris jejunantibus; ipse præter necessitatem carnibus, quamvis aliis abundaret ad esum, uteretur; mox in carne sua percutitur, et corrosione pedis maxima vexatur. Adeo insuper dolor invalescebat, ut æger mori magis quam vivere æstaret. Tum menti ejus illabatur, quod propter irreverentiam S. Stanislao exhibitam sic torqueretur. Continuo S. Stanislao votum vovit ejus ecclesiam cum candela visitaturum, et per amplius ejus Vigiliam jejunaturum. Vix voto verbis expresso, convalescentiam sensit, et brevi temporis spatio interjecto, sanus cum sociis iter inceptum continuans, et in ecclesiam descendens, oblatione solenni, quemadmodum devoverat, ad tumbam Martyris facta, et ipse correctus est, et aliis post futuris [exemplum factus],

h
tydium
Sancti sper-
nens, inflr-
matur,

et punitens
convalescit.

A factus], ne quem aut suæ temeritatis involvat demerentia, aut vana mobilitas inutili levitate compellat Martyris illudere Vigiliæ.

50 Mulier quædam de Kazimiria, de parochia S. Stanislai, bonæ famæ et honestæ conversationis, ad S. Stanislauum cum marito suo satis devota; habuit famulam, noviter de villa sibi adductam. Pyethnam nomine: cui quadam vice, volens vestes lineas lavare, præcepit ut pro aqua ad Vislam iret. Quæ quia novitia erat, nesciens qua itur ad fluvium, ivit ad lacum S. Stanislai, et haustam aquam dominæ attulit. Domina autem, nihil de aqua S. Stanislai suspicata, smigmata in aquam comminuit, et igni appropinquavit coquenda. Cum vellet autem prædictas vestes abluere, inspecta olla vidit multitudinem cicadarum in ea: et ex visione territa, accersivit quemdam Nicolaum dictum Kaym, Cathedralium scriptorem, qui tunc apud eam morabatur, dicens; Forsan tu cicadas in lebetem miseris? Qui ait: Nequaquam, sed videte ne forte hæc aqua de lacu S. Stanislai sit, et quod S. Stanislaus sic te terruerit. Vocat domina servam, quærit unde aquam hauserit: quæ respondit de illa piscina quæ habebat salices ad littora, et domum sublimem proximam: ecclesiam S. Stanislai, cum esset mulier agrestis, significans. Sine mora mulier, olla simul cum cicadis accepta, ad lacum S. Stanislai cum tota familia sua pergit: et ollam cum cicadis in aquam lacus vertit. Mira res! Quam cito enim illæ cicadæ aquæ lacus admixtæ sunt, amplius nulla cicada apparuit. Quod cum vidissent astantes, Deum et S. Stanislauum glorificaverunt; postulantes sibi ignosci, quod non ex industria, sed per ignorantiam in ejus sanctitatem deliquissent.

51 Aliud quoque in aqua ejusdem lacus accidit miraculum. Vir grandævus, Joannes nomine, cognomento Glatky, civis Kazimiriensis, braxabat cervisiam in domo sua: et cum aqua ad consummandum opus defecisset, familiari suo præcepit, ut juncto curru equis vas aquæ de lacu S. Stanislai, pro consummando labore prædicto, tantocius adduceret. Et servus, jussa domini complens, ingressus cum curru in lacum, aqua vas replens, equis ascensis minabat eos: sed nulla ratione equi progredi de loco poterant, nec currum trahere, donec aqua de vase totaliter emissa est. His et pluribus aliis miraculis voluit S. Stanislaus aquam lacus prædicti, in qua partes corporis sui aliquando projectæ erant, honorare; multaque beneficia et gratias sanitatum per ejus intinctionem diversis hominibus conferre.

ANNOTATA.

a Sunt in ista ecclesia capellæ nunc 23, ut testatur Braunius.

b Locum scilicet prioris sepulturæ, cujus honor, etiam ablato corpore, perseverabat.

c Dobrinum, oppidum Poloniæ Majoris ad ripam Vistulæ Borealem, medium inter Vladislaviam et Plocensem urbem

d Impressum Solariari, quod correxi. Salarium enim conductitorum merces annua dicitur, unde verbum, Italia, Hispanis, Francis commune.

e Lapis apud nos Antuerpiæ appendi pondo sex, in Flandria quatuor: plus forte aut minus in Polonia.

f Zathor, sex leucis supra Cracoviam, Silesiam versus, una fere leuca distans a meridionali ripa Vistulæ.

g Leopoli, Germanis Lemburg, Russiæ rubræ metropolis, Cracovia ad Orientem distat leucis minimum 80, et 12 leucis inde versus Boream ad Bugelum fluvium est oppidum Grodek; diversum ab alio ejusdem

nominis, ad eundem fluvium in Podlachia ad fines Mazoviæ.

h Lublinum, Poloniæ civitas magnæ, hodie procul a finibus Russiæ, pari fere quo Leopoli a Cracovia intervallo hinc et inde distans versus Boream, ut quasi triangulum constituere hæc tres urbes videantur.

CAPUT VI.

Miracula duo an. M^{CCCLXIV} patrata. Conclusio operis.

Prodigiis, quæ ante et post canonizationem gloriosi Stanislai Cracoviensis Antistitis superiori tempore provenerant descriptis, et iis quæ in nostram venire astatem; ea quoque quæ recentior et novissime acta sunt subjiciam; quatenus virtus Altissimi et meritum beatissimi Stanislai posset et in ætates posteras, et in generationes singulas dignosci: qui non solum apud præscam operabatur, sed etiam apud præsentem operatur astatem, apud quoque futuram (dummodo credentium et adorantium illum fidem vacillatum iri non contigerit) operaturus. Duo itaque prodigia, anno transacto gesta et claudendo operi congrua, depromam.

53 Leopoliensis civis et Consul Joannis Langno, arte pellificis, consors Hedwigis, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quarto, ad nondinas, quæ Cracovia pro die passionis S. Stanislai octava mensis Maji agi solitæ sunt, ex Leopoli proficisceretur. Quæ dum curru, mercibus variarum a manierum onusto vecta, puellam novennem Barharam habens in suo Comitatu, ad fluvium Wyssloka eregione oppidi b Pylszno, audis tunc plus solito inflatum, pervenisset; navibus, quæ illam trans flumen deveherent, non repertis, sursum per ripas fluminis ascendebat, rata se in superioribus navigia apud Yaworze villam offensuram. Gradienti autem illi per altum littus juxta flumen, suspicio ex conjectura evidenti versari sub oculis cœpit, ne littus altum, ex gravedine currus et fluctuum humectatione violandum, currum ageret in præceps. Corripit itaque aurigam, et secedere jubet ex littore, atque imminentis periculi declinare discrimen. Quo jussioni parente negligente, dum jam prope villam Yaworze ventum esset, rumpitur littus; et currus terra delincente actus in profundum, ab aquarum sorbetur gurgitibus, et universa quæ continebantur per undarum vortices occupantur. In ipso autem diversionis articulo, matrona prædicta Hedwigis beatissimum cœpit invocare Stanislauum; cujus illi repentino suffragio subventum est. Ad littusenim absque omni defensione depulsa, suffocationis periculum evitavit. Concurrentibus autem ad succurrendum et ad spectandum hominibus plurimis, mersarum mercium; sed et pecuniarum, quarum non modicam secum detulerat quantitatem, recollectio horis aliquot, per viros ad id pretio comparatos, Hedwige inspectante agebatur.

54 Cumque rerum magis notabilium ereptio provenisset, et Hedwigis præfata, omnibus rebus in currum impositis, iter vellet resumere; tum primum mentem et memoriam subiit, filiolum Barbaram secum una aquis dimersam deesse: cujus hactenus pavor ingens, quo fuerat ex magnitudine tam periculi quam damni correpta, non siverat eam aliquam rationem habuisse, quatenus providisset illam tempestive inquiri. In fletus itaque lamenta et ejulatus ruens, altis suspiriis et fletibus altos clamores emittens, astantem multitudinem in sui commiserationem impellebat. Illius autem qui sibi periclitanti subvenerat, qui illam ex profundo pelagi eripuerat, qui mortis imminentis periculum depulerat, se totam et filiam

Aqua ex lacu S. Stanislai haustu repletur cicadis,

quæ eadem relata disparent,

eadem vas repletum extrahi inde nequit

D
AUCT. JO.
LONGINO

E

Anno 1464

a

b

Mulier cum filia et mercibus ea ripa in flumen devoluta.

F

salva evadit et merces recipit

pro filia quoque sanctum invocans

A filiam dignationi committens et pietati, magna vociferatione in littore consistens, et locum suffocationis prospectans, implorabat suffragia; semiplenum ingeminaus se consecutum a viro beato Stanislao beneficium, si filiolarum suarum, dimidium animæ suæ, suffocatum et sibi abreptum iri contigisset. In hac itaque anxietate et tam flebili mœre posita, dum singuli astantes viri et feminae suaderent, de funerando et reperiendo, magis quam de vivificando corpore filiolarum rationem habendam fore, atque in partes inferiores fluminis, pro conquirendo cadavere, in quas illud ex tam longa mora suspicabantur defluxisse, accurrendum; misera sola mater a loco, ad quem naufragium provenerat, oculos non amovebat; filiamque ex nomine vocans, meritum et suffragium beatissimi Stanislai (erat enim cor ejus fide et spe plenum) interpellabat; infelicissimam se mulierem commemorans, si, se salvata, filia interisset.

quam alii
submersam
credebant,

supra fluctus
incolumem
videt,

B

55 Nec mora. conspicitur in superficie undarum, ubi periclitata fuerat, filiam vivam et incolumem ex mediis fluctibus erupisse; atque velut immobilem, cursu annis veloci nequidquam impediante, consistere. Et illico grandi exilarata gaudio, voces in aera tollens, sanctum Dei Stanislau benedicit, glorificat et extollit; felicemque se et beatam filiae vivificatione et plusquam a morte suscitatione, proficitur. Quam per nautas in cymbis in aridam relatam, maternis complexibus excipiens, et in Cracoviensem majorem ecclesiam ingressa, quanta et quam mirifica clementia Salvatoris per merita beatissimi Stanislai præstiterit beneficia, apud universorum audientiam enarrat: filiam quoque vitæ restitutam pristinae, quo efficacior foret suæ narrationis et prodigii series, ostendit. Impetrat deinde a Sacerdotibus et Vicariis ecclesiae, ad sepulcrum beatissimi Stanislai, solennem voce sonora de Sancto Dei agi Missam: sub qua plures insignes accendi et ardere procuravit cereos, atque in Sancti decus suæque et filiae stupendæ ereptionis et vivificationis memoriam, auro manus implens, peregit suam ad altare oblationem; geminoque gaudio læta, in propria rediit.

exceptamque
Sancto cum
oblationibus
sistit.

c
Infans a
matre dormiente
oppressus

C

56 Consors Catharina Mathiæ ruricolæ, prope magnam Oppathow Cracoviensis diœcesis, sub ejusdem anni tempore et mense Augusto, filiolum, quem paucis ante mensibus pepererat, videt extinctum: dormiens quippe sabbato in noctem sequentem diei Dominicae, usquequo animam exhalaret, illum oppresserat. Cujus morte suppressa, et tam a viri sui quam cujuslibet alterius notitia celata, beatissimo illum Stanislao devovens, in Cracoviam, quæ duabus diebus ab Oppathovia magna distat, cadaver extincti filii in humeris bajulans, profecta est, ea certitudine freta atque fiducia, filium ad vitam, quamprimum sepulcrum B. Stanislai contingeret, rediturum. Assumpta sunt in ea peregrinatione quinque dies, et pueri oppressi corpusculum, sub processu tot dierum, gelidatum jam riguerat; unamque tantummodo anum habebat in comitiva, quæ illam in ferendo funere vicaria sustentabat vicissitudine: admonebaturque præfata femina ab omnibus, in quorum hospitia declinabat, ut cadavere filii sepulto domum remearet. Non tamen femina, merito et suffragio beati viri fidens, a prosequendo itinere poterat averti. Vir in super ejus magna correptus anxietate distenebatur, quod uxorem suam, in jussu suo atque scitu abeunte, crediderat ad alterius illicitos concubitus in aliquam longinquam regionem divertisse.

et itinere
quinque
dierum delatus
Cracoviam

in conspectu
vobis revisit.

57 Cum itaque mulier onere funeris filii subsarcinata, Cracoviam, feria quinta et die sexta postquam filium jugulaverat, appropinquare coepisset; quamprimum civitas Cracoviensis ab ea est conspecta, puer quem de humeris in brachia retulerat, pri-

um oscitavit, et deinde muliere in genua procumbente cum fletibus, puero etiam in terram deposito, levem fletum edidit; ad extremum, matre cum fletibus orante, revixit. Quem in Cracoviam ad ecclesiam majorem deferens, et ante sepulcrum S. Stanislai, mirandam in resurrectione tam diuturno tempore emortui filii sibi præstitam pietatem evocatis prædicavit. Peregrinatione expleta, muliere cum filio vivo et incolumi ad penates proprios revertente, universæ quidem oræ illi gaudium, tum viro suo exultatio immensa, et de reversione uxoris et vivificatione filii, affulsit. Multa sunt præterea quæ in expulsionem dæmonum, instaurationem claudorum, sanitate febrium et languidorum, suscitationem mortuorum, illuminationem cæcorum ceterisque infirmitatibus, in universorum Polonorum regno, per Sanctum suum, ad gloriam et honorem nominis sui, Deus operari non desistit. Quapropter et basilica Sancti, in cantu Psalmorum et hymnorum, qui illic jugi modulatione, nocte et interdiu decantantur, a præclarissimo Vladislao secundo Poloniæ Rege adornata est. Sepulcrum pulcherrimo opere ex argento: auro nobilitato fabricatum, et testa d. sacra auro mundissimo contexta est.

Cetera
perstringens
auctor

d

58 Hæc sunt, vir spectabilis et venerande, beatissimi nostri ac fortissimi militis et Martyris Christi Stanislai Cracoviensis Episcopi, complexive a me conscripta, vitæ et meritorum miracula: quibus sua glorificatio apud terrenos homines ostensa est, quibus ad ferendum mortalibus suffragia prompte una ac libenter invocatus accurrit. Quantum vero apud Superos et Cœlestes consecutus sit, aedum mea sed nec cujuscumque eruditissimi oratoris lingua deprimi, nec sensu percipi potest, qui per fœda et horrenda tormenta, pro fide, pro justitia, pro pietate, pro libertate populi totius Polonici, pro spe futuri seculi, pro caritate Christi tolerata, mirabilem pertulit agonem. Quæ si scrupulose, quemadmodum in ceteris assoles, digesseris, lustraveris, rimaveris; reperies profecto in Sancto nostro Stanislao vitam Angelicam et admirabilem, martyrii ordinem crudelem et horribilem, canonizationis seriem impeditam et difficilem: atque ex his intelliges, virtutis ejus coronam stupenda nimis et memorabilia habere præconia: quibus Sanctus ipse stupendus et mirabilis, omnium quoque studiis ubique celebrandus effulsit: ipsisque recensitis divini ignis incensus ardore, in Redemptoris nostri Jesu Christi et in Sancti nostri Stanislai amorem pectus concitabis: miraberisque divini consilii tam providentiam quam altitudinem, non tam pro mirificando Sancto suo, quam pro salvando genere humano præstitam, qua et nasci apud Polonos tale germen voluit, nascenti uberem gratiam infudit, patienti robor ad vincendum præstitit, nexus et obices canonizationis dissolvit, Quorsum hæc? nisi ut universis orthodoxæ fidei cultoribus, singularius tamen Polonis, donaretur Patronus de Superis, ea glorificatione præditus, eo munere dignificatus, eo merito in omne ævum futurus, quod terminari nullo unquam tempore, nulla oblivione deleri posset, perennem memoriam, post vitam castam religiose ac sancte tractatam, sortitus, ad propitiandam divitiarum gratiam, ad vincendam carnis petulantiam, mundi blandiciem, dæmonis vafriem, et ad consequendam suo merito atque suffragiis beatitudinem sempiternam: quam tibi et universis, Christi Jesu insignitis caractere et redemptis sanguine, concedat ipse Christus Dominus, in omne ævum benedictus, Amen.

E
opus suum
rursus offert
ei cui inscripserat.

gratulus
Patronum
Polonis a
Deo datum,
f

59 Vale felix, sospes, et alacer, et sæpius pro me interpelles, orationum tuarum suffragiis quam maxime indigente, et variis peccatorum sordibus inquinato; oratione tua impetraturus mihi resolutionem facinorum

ejusque
preces petit.

A facinorum et multitudinem lacrymarum. Equidem, ut te ad amorem Sancti nostri amplius incenderem, ut in gazophylacium Domini aliis grassus saccos et conferta marsupia fundentibus, duo æra minuta mitterem, in quibus illius Evangelicæ viduæ laudata est devotio; ut jussa majorum meorum capescerem, et præterea meæ erga te devotionis, venerationis, observantiæ, fidei documentum aliquod ederem, mei ingenioli mearumque partium munus, rude quidem, incomptum ac tenue (fateor) ac te tuisque auribus parum dignum, libenter tamen atque impigre sum executus. Iterum vale Datum Cracoviæ, pridie Kalendas Julias, anno Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo quinto.

ANNOTATA.

a Maneries hic dici videntur, quomodo Franci, Itali, Hispani dicunt Manieres, Maneras, modos, formas.

b Pilzno leucis circiter 30 distat Cracovia, infra quod oppidum Wyszlocha fluvius spatium leucarum 8 versus Boream emetens, Vistulæ infunditur.

c Opathowiec 20 leucis infra Cracoviam, ad borealem ripam Vistulæ.

B d Testa, id est, Caput, Franci et Italici notu vox.

CAPUT VII.

Responsum Præpositi Clodaviensis de hac Vita huic oblata.

Laudata
Vita perfectius quam
usque tunc
scripta

Spectabili venerandoque Dictatori, Domino Joanni Longino, Canonico Cracoviensi, Præceptori suo præcelebri, Frater Santhko de Ezechel, monasterii B. Ægidii Clodaviensis Clericorum Regularium inutilis servus, et, id quod est semper, tuus; Jesum Christum Dominum nostrum salutis nostræ spem nactum iri nobis et cunctis fidelibus in vita Beatorum. Accuratissimum tuæ dignationis animum, præclare vir, magis dixerim officiosum in animo laborem, omnia vincentem, appetio, et ultra priscorum nostrique seculi ætates appendo: quo nobile tuum inflexisti ingenium, ut peculiare beatissimi Patroni nostri, Protomartyris et Episcopi Cracoviensis Stanislai, specimen, atque excellentissimæ sanctitatis suæ culmen, ne dum ordinatissimo comptoque stylo ejusdem Patris clarissimi vitam, nubilose truncateque per vetustiores conscriptam, sed ex parentum traduce, utriusque ex nomine, quod necessarium est et singulare, temporis supputationem in ejusdem

C Patroni conceptione, nativitate, in scholis observatione, virili progressu usque ad martyrii consummationem, canonizationisque gloriam, aureo et gravi dictamine, conguessisti verissime, per indaginem exactissimi laboris et studii tui. Quod quia ex indole bona Deus optimus tuæ menti præstitit singulari dono, ideo non te, cui datum est parumper, laudatum ire cupio; et sicut decet, nihil homini laudis tribuam: sed totum Deo, a quo bonum est omne, impendam. Cum Regius dicat Propheta: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo de gloriam. Idem beatus affirmat Apostolus: Quid habes quod non acceperis? si accepisti quid gloriaris? Et iterum: Unusquisque proprium habet donum ex Deo, qui dividit singulis prout vult.

61 Tibi singulariter inter cœtaneos tuos docile ingenium cum studiositate donavit virtutum; ut in tenera, quam novi, ætate tua, inter maturos observatus viros, cresceres semper moribus et meritis. Convenit in te satius flos ætatis et maturitas mentis, ut æquo gradu eloquentia tua et conscientia pariter incederent. Accessit etiam oris veritati castitas animi, ut ab ore tuo canasemper manarent verba, cursusque annorum usque ad hos canos laudis tibi et honoris procura-

Psal. 113
1 Cor. 4, 7

laudat auctorem a virtute

ret augmentum ex Dei dono, unde virtutum omnium sumitur manifesta cognitio. Hinc sapientia veritatis, et quidquid boni potest esse radicatur: ut ad omnia reddatur homo habilis, quem imbuunt clementia cœlestis. Hæc te resplendere fecit æqualem actionis merito et dictionis eloquio; ac specialius tuam inclinavit mentem, ut oratoriam colendo diligeres artem, quæ utique apud veteranos Chaldæos, Hebræos et Latinos litterarum omnium humanarum est ornamentum. Quidquid enim in qualibet disciplina concipitur, ab oratoria sub decore profertur. Reperiat quamvis magna Philosophus, quid proderit scire si laudabiliter non possit extollere? Naturalis est invenire, sed facundi oratoris et dictatoris decenter construere. Sola hæc est præcellens sapientiæ divinæ nobilitas, ut non fucatis egeat verbis, cum sit de Deo, qui est lux et beatitudo æterna, cui nihil decoris adjici potest; aliæ vero scientiæ humanæ oratorum purpureo indigent lepore, subjectorum variabilium ratione. In hac te censeo arte sub nostris præclarum ævis, ut et suaviter scias persuadere, animosque audientium orando possis mulcere. Verum existimo inter egregios nostri dictatores seculi tu ipse haberis, qui toto nisu de Italia, ubi Latina est ipsius scientiæ scaturigo, plures libros in eadem magno pretio congregasti, nec usque modo desistis colligere: unde ex tuo dictatu in his ferme oris omnes hauriunt, tuisque vasis ditescunt.

62 Sane ruditati meæ hunc per te de Vita beatissimi Patris nostri Stanislai editum disertissime libellum, dignatus es dedicare: meque labrascum, nedum lectorem, magis rigidum per omnia delegisti censorem, ut meo limatus censuratusque scalpello, sic sic prodiret in patulum, invisendus aliis et legendus, talique lance libratus staret firmus aut infirmus. Gravissimam mihi, vir gratissime, imponis molem: excedit meas fragiles hoc onus vires, meoque sternit humi humeros. Ex triplici capite metuo hoc pondus assumere: plus satago, nisi me tua inviscerata caritas constringeret, refugere. Primo ex præfationis tuæ altissimis laudibus, in me, favillam, cinerem, fimum, et nihil, congestis, quibus virom Pierii spiritus et jubar Polonicum me compellas; et alia multa, meæ fragilitati dissona, congeninas, Pudit me has videre et legere Camænas, quarum canore non cupio pasci, sed Cruce Jesu Christi, in qua cum Apostolo decet gloriari. Mihi magis de me credas, quod ex et in me hoc non invenio, quo sic evecus sum per te, præconium. Tædet me pudetque aliquid boni de me credere, cum ex me nil honesti possim cogitare, quid dicere, aut agere? Vellem tua pace præscriptas in Præfatione epistolari laudes abradi, si potest fieri. Tamen est quod faciam: non me credam qualem putas (quoniam non mea censeo id ratio, quod de me tua cecinit laudatio) hoc solum sentio, hoc certum percipio, me abs te cordialiter diligi, subque teneris circiter a quinquaginta sex annis amari. Hoc indicatum diu glutinum nescit habere modum: plus addicit amico, quam valeat merito: magis laudat, quam virtutibus exerescat. Sed ne sim tuæ dilectioni ingratus, et in me temerarius; non mihi restat nisi diligenti me sincere reciprocom amorem rependere, tuisque votis me totum offerre, quod non parum esse debes appendere. Siquidem offero quem ardentissime diligis, et si [non] qualem me tua laudatione prætuleris, eum tamen pro quo, ut talis esse merear, Deum deprecari.

63 Secundo rationabili modernorum more auctorum, qui nova compilantes opera, reverendis consueverunt Pontificibus aut prælucidis in Theologia Magistris vel Doctoribus aliis encæniare: cum apud hos status duos novæ editionis confirmandæ aut infirmandæ

D
AUG. 10.
LONGINO

et eloquentia.

13

Deinde excusat censuram sibi de-mandatam,

cupiens evadere ab ejus opere suis solum laudes,

17

ab excessu matu per annos 56 auctoris profectus:

dein censuram spectare aut ad Episcopos Mat 28, 18

infirmandæ

ACT 10.
LONGINO
Luc. 10, 18
et Theolo-
gia Magi-
stros,

2 Tim. 3, 16

quod ipse
factus non
sit propter
inutiles ex-
pensas

quis negat
se posse pro-
barr

L. 5. l. 1 c. 2

eo quod mo-
dum exce-
dant:

A infirmantiae consistat auctoritas. Episcoporum su-
premae est dignitatis ex summo culmine, quo ho-
noravit eos Dominus noster Jesus Christus, dicens :
Quaecumque alligaveritis super terram, erunt ligata
in caelis; et qui vos audivit, me audit; et qui vos
spernit me spernit. Sed ad Magistros in Theologia
aut alterius facultatis Professores attinet doctrinali
ac scolastica determinatione veritatem definire fal-
sitate demonstrare, prout docet Apostolus,
omnis scriptura divinitus inspirata utilis est ad do-
cendum, ad arguendum et corripendum. Illic appel-
latur Magistralis apex, quem non attigi, quamvis
aliquando concupivi; hunc ascendissem vocatus,
nisi excessiva ab eo gradu me repulissent impensa,
ut autumo doctrinae Theologorum contraria, singu-
lariter huic praeepto Jesu Christi, diliges proximum
sicut teipsum. Possent siquidem de illis superfluis
in eo gradu festis, plures caeci, claudi et aliae mi-
serabiles personae pasci, maxime nobiles pupillae
virgines maritali. Parisius didici in Theologorum
scholis, ubi Sententias legi, nec ultra gradum ali-
quem in sacra pagina suscepi, nullum actum apud
Theologos indifferentem esse, sed omnem merito-
rium aut demeritorium existere. Vellem libenter
scire, sub quo virtutis contineatur genere tantas
expensas, de sexaginta marcis vel pluribus, in fa-
libus graduationibus ficere.

B 64 Non sigillo graduationes hujuscemodi, quas
omni veneror honore, praesertim in sacra Scriptura :
quin eandem praekonizo, quae, ut credo, ex instinctu
Spiritus sancti sunt introductae; cum legerim Ori-
genem in homiliis super Genesim geminate id de-
ducere; quod ab initio legis naturae Patres fuere,
qui in tabernaculis cultum unius Dei docuerunt, et
adolescentulos praecipue de moribus imbuerunt. Ii
majores ac Magistri vocabantur. Deinde in Moysi
lege erant Doctores, Legis-periti, Scribae et Phari-
saei: nam et beatus Apostolus gloriatur, se ad pedes
Gamalielis legem Moysi et Prophetas didicisse, ut
armatus spiritualibus telis postea doceret confiden-
ter. Non tamen legimus de tantis impendiis in
assecutione talium graduationum, et expensis, quae
pauperibus et doctis viris promotionem in praes-
criptis facultatibus praecidunt, divitibus vero mi-
nus peritis adaperiunt. Satis est apud me mirabile,
quod uno die in his gradibus tantas effusum iri con-
tingat expensas, quae pluribus sufficerent annis.
Scio Clementinam de Magistris in Cap. Cum sit ni-
mis, quae limitat ne ultra tria millia Thuronensium
in solennitate Magisterii aut Doctoratus aliquis ex-
pendat. Thuronis, ubi haec cuditur moneta, mansi,
cujus mihi et Parisius valorem expertus fui, sic
quod centum Thuronenses aequipolleant coronae auri
de Francia, nec exerescerent nisi ad triginta Hun-
garicales. Non multum haec gravarent expensae ho-
mines etiam mediocres. Postquam de Parisiensi
studio rediit honorare reverendam matrem nostram
universitatem Cracoviensem, volui ut in ea, tam-
quam primava genitrice mea, hujusce in Theologia
fascies susceperem. Superinde Patribus tum con-
scriptis meam aperui mentem, non tantas et super-
fluas velle me facere expensas, pro quibus delibera-
veram quadraginta Hungaricales impendere, et alios
quadraginta pauperibus dispensare, ut proximum
diligere sicut meipsum. Ludicrum id praefatis vi-
sum est Patribus, et imputatum fuit meae parcitati:
quam culpam libenter sustinui, malens in hominum
incidere iudicium quam divinum; et ad tempus per-
peti pudorem, ne in perpetuam pessum iri contin-
geret confusionem, propter bonorum Ecclesiae deor-
dinatum dispensationem; et pro dignificatione propria
amplas facere et superfluas expensas, et pro pau-
perum sustentatione vix duos vel minus impendere

florenos: Cum Dominus in Evangelio praecipiat: D
Quod superest, date pauperibus, et omnia munda Luc 11, 41
sunt vobis.

65 Tertio propter acrimoniam qua me stringis,
cum dentibus invidorum et detrahentium exponis
in calce praefationis tuae, ubi ais: Et si forte vitiosi
sermone aliquos offenderint auctore neglecto, sin-
guli defectus, deformitates et vitia in te decidant
censorem. Magis caritati arbitror consonare, hoc
fune angustiore auctorem cum censore; ut levius sit par-
titum onus portare, quia vae homini soli, si ceci-
derit non habet sublevantem: melius est duos esse
quam unum: ideo facilius est duobus quam uni sar-
cinam hanc ferre, mordentiumque dentes et unguis
excipere: quibus meus ad vellendum genas expo-
naui, et pro caritate tua, qua cordialiter flagro, in
et pro te faciem meam ab increpantibus et conspuen-
tibus non avertam. Ex causa veritatis, in praefato
libello lucentis, quam plures pro meo ingenii captu
[partes] recensui, et in statera rationis utcumque
libravi: verum profiteor tria veritatem dicendi ge-
nera apud oratores esse: primum humile, quod
communi sermone veritatis incedit: alterum me-
diocre, quod nec magnitudine tumescit nec parvitate
tenuatur, sed inter utrumque positum propria ve-
nustate ditatur: tertium est summum, quod per-
suasionibus altis et rationibus summis elevatur. Hoc
triplici veritatis funiculo, qui difficulter rumpitur,
ipsum scriptioma libelli de vita beatissimi Stanislai
per te textum est fortissimum. Humili siquidem in
ipsius sacratissimi Patris conceptione, nativitate,
conversatione morum, et per totam ejus vitam, pro-
cedit verissime: inde virtutibus in medio consistenti-
bus, martyrii victoria ditatur: proinde perenni
gloria in caelesti curia et in militante Ecclesia per
variae suae sanctitatis miracula est sublimatus. Et
si, ut praescripsi, ex auctoritate qua careo ipsum
libellum autenticare non valeo; sufficiat eundem
probatum iri, et ab omnibus lectitari ex contenta in
eo veritate; ut praesentis libelli veritas sit ipsa praec-
cellens auctoritas, siue qua veritate nec est neque
valet esse Pontificum aut Magistrorum auctoritas.
Contra tamen detrahentium labra, sacratissimi
Patris Stanislai patrocinia et orationum clypeos
opponemus: magisque valebit duplicata caritas,
quam invidorum et sugillantium mordacitas. Nec
invidorum laudes affectemus, aut ipsorum vituperia
pavescamus: sed ipsis in patientia nostra respon-
deamus, ut suas manducent severias

66 Hilari corde pro maximo munere hunc libel-
lum suscipio, pro glorificatione beatissimi Patris
Stanislai et praedicatione ad populum declamanda;
pro mea salute, fratrum aedificatione, ac devotione
utriusque sexus fidelium: qui meritis sanctissimi
Praesulis gratiam divinam, remissionem peccatorum
et vitam aeternam merebuntur, tecum omnes: spero
gratum id opus fore ac utile toti Polonorum Eccle-
siae, posterisque magna veneratione dignum: et si
moderni ex parte lacessituri sunt, sed cito cessabunt.
Gratia Domini nostri Jesu Christi longo a te teneatur
aero, et tuis laboribus praemia reddat aeterna,
meritis egregii patroni nostri Stanislai, cujus laudi
et praconiis satagisti. Orationes meas cum Fra-
tribus meis tuae caritati recomendo. Datum in
caenobio Clodaviensi, in die B. Aegidii Confessoris
gloriosi, ac ejusdem caenobii patroni magnifici; alias
die Lunae, prima mensis Septembris, anno gratiae
millesimo quadringentesimo sexagesimo sexto.

denique non
vult solus
sustinere
invidiam:

addit tamen
nullam ti-
mendam

E

ei libello qui
per omnes
veritatem
dicendi mo-
dos excellit.

F

Interim
gratanter
suscepit et
pro'at obla-
tum munus.

A

CAPUT VIII.

Miracula de novo addita.

Barthossius quidam, Vincentii Volha filius, oppidani de *a* Przeseslaw, laicus Cracoviensis diœcesis, viridis ætatis homo, habens citra triginta annos, orlatus parentibus, et substantiam paternam videns esse tenuem, in obsequiis Dominorum cœpit versari. Tandem uberoiorem quæstum consecuturus, ad Russiam ivit, et in oppido Snyathyn *b* Camenezensis diœcesis, apud Dominam Elizabeth Zakrzowska relictam Zawyschy, conductus mercede cœpit manere in obsequiis. Quæ videns illum sibi fidelem, volensque fidiorem efficere, et eum apud se diutius tenere, mulierem quamdam, quam ipse credebat solutam, Katharinam nomine, quæ tamen habebat alterum virum Martinum Clericum, qui ab ea divagabatur, etiam in obsequiis suis constitutam, sibi conciliavit in uxorem, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo *c* [secundo] sub tempore carnisprævi. Indignata est ob hoc altera mulier vehementer, Helena, consors Vincentii oppidani de Snyathyn; quæ filiam suam Dorotheam virginem magnopere gestiebat ei dare in uxorem, de quo jam inter dictum Barthossium et præfatam Helenam aliqui tractatus familiares præcesserant. Volens ergo dictum Barthossium ab uxore ea die ducta sequestrare, et odiosam illi facere, et de filia suæ Dorotheæ ductione inamorare; præfato Barthossio, jam cum sponsa nova in lecto cubante, ollam cum poculo venenato attulit, fingens et mendaciter asserens, quod Dominæ suæ Elizabeth Zakrzowska pro bona nocte illud sibi poculum transmisisset, mandans ut illud totaliter ebiberet; sibi que illud per fenestram, quoniam jam fores cubiculi clausæ erant, porrexit. At miser homo et simplex, nullum dolum, nullum venenum suspicatus: poculum, ut jussus erat, ebibens, statim sensit se veneno infectum: horripilationes enim et tremores per omnia membra rigide et dolorose discurrebant: ab illaque hora, annis sex continuis, mense quolibet graviter infirmabatur.

68 Deductus autem in Leopolum, a quodam medico Italo non poterat curari. Sed nec nobilis matrona Anna Hunowska, consors nobilis Derslai Hunowsky, qua eum contemplatione divina anno medio variis herbis et pigmentis curabat, poterat sibi in aliquo prodesse. Tandem ingravescente infirmitate, dum ubique sperneretur, et mortalibus fastidiosus esset; ab avunculo germano Stanislao Schidlowsky, oppidano de Thyezin, in castrum *d* Sobyen deductus, a nobili Domino Joanne Sobyensky, officium *e* Portolanæ precario obtinuit. In quo constitutus, anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo octavo, feria quarta, *f* in die S. Martini, in stuba communi inter promiscuam turbam familiarium jacens, magnis et insolitis doloribus cruciabatur, adeo ut prope animam exhalaret. Videns autem se in tanto periculo et cruciati constitutum, elementissimo Deo et genitrici suæ et beatissimo Stanislao Cracoviensi Episcopo, cum lacrymis et devotione, se cœpit totum devovere; invocans præfatum beatissimum Stanislauum, et cum magnis suspiriis reprimittens, quod si eum liberaret de periculo ægritudinis illius et mortis imminenti, vellet ad limina sua personaliter pedestri itinere pergere; et cereum unum, ad staturæ suæ proportionem longum, ad sepulcrum beatissimi Stanislai offerre; et tres Missas, pro honore beatissimi Stanislai legi ordinare. Affuit illico divina clementia, et ejus Martyris et beatissimi Stanislai magni-

ficum præsidium misero et languido homini: et in caliginosa stuba nocte constitutus, post emissum votum, magnum cœpit vomitum habere. Accensa autem candelabra, et familiaribus qui secum cubabant excitatis, vidit molem magnam et quantitatem veneni, et duodecim vermes vivos, albos in corpore, et robeos in capite, ad modum vermium qui in agris, quando ager vomere sulcatur, reperiuntur, et qui in Polonico Panozwe vocantur, se evomuisse.

69 Mirabantur stupore ingenti confamiliares sui, quod tantam in se habens vim et vermium et veneni, non foisset ille homo subito et dudum extinctus; et illico clementia Salvatoris et Martyris ejus beatissimi Stanislai cœperunt resonare magnalia, et in laudes ejus prorumpere. Ab illo tempore cœpit præfatus Barthossius resumere vires, per sex annos a veneno valido et concreto debilitatus: quibus resumptis, utcumque poterat, debiles artus baculo regente sustentaturus, feria quinta die S. Joannis ad portam Latinam, venit Cracoviam ad sepulcrum beatissimi Stanislai, et se illic cum cereo a se devoto et tribus Missis representavit, votumque persolvit; recognoscens coram multitudine Cleri et populi, se beneficio beatissimi Stanislai fuisse et esse sanatum. In itinere autem, ex Sobyen illi Cracoviam pergenti, et ex debilitate corporis breves passus brevique milliarum facienti, beatissimus Stanislaus vice geminata per quietem apparuit, confortans et confirmans eum, ut cœptum iter absque metu et desperatione ad limina sua continuaret; interrogans illum, si se nosset. Quo respondente, ignorasse se, quis esset; dixit: Ego sum Stanislaus, Cracoviensis Episcopus: perge iter tuum, et de sanitate integra meo suffragio esto securus; pollicens se præsidio suo sibi viressuum præbiturum. De quibus omnibus glorificatur clementis imus Deus, et intemerata Mater ejus, et magnificus Intercessor et Patronus Polonorum beatissimus Stanislaus, qui quotidie in regno Poloniæ mirifica præstat subsidia omnibus illum fideliter invocantibus, qui et nobis obtineat omnibus apud Christum Dominum propitiationem et salutem æternam, qui est Deus gloriosus per secula benedictus. Amen.

70 Anno Domini millesimo quadringentesimo septuagesimo quinto, in Decembris quarta die ante nativitatem Christi, cum nivibus profundis usque ad gena prementibus, nulla suspicio hostilis haberetur, dum omne solum a multitudine nivium impervium foret; venit in Cziliam exercitus magnus Turcorum, et depopulatus est magnam partem Slawomiæ, conterminatam Cziliæ, et abduxit decem millia hominum Christianorum utriusque sexus, occisis impuberibus, et substantiam magnam mortalium, nemo enim propter profunditatem nivium suspicabatur illos pro tempore illo venturos, et ideo reperientes homines incautos et dormientes tulerunt illos et omnem illorum substantiam: inter quos ceperunt etiam Martinum Ginach, sutorem et consortem suam Ursulam, sororem Magistri Georgii, Petri Medicinæ Doctoris in oppido Raczoch, prope oppidum Cziliæ, et abdoxerunt utrumque in Turciam. Ex compedibus autem et nimio frigore utriusque pes unus computriverat: et præfatus Martinus, dolore nimio vexatus, amplius gressus figere et ambulare non valebat; præfata Ursula utcumque illi ministrante.

70 Præfatus autem Magister Georgius ob captivitatem germanæ et viri sui Martini magnis doloribus anxius, cœpit de eorum liberatione mente et animo, cum opere non posset, esse sollicitus. Cœpit quoque non tam precibus quam fletibus et lamentis beatissimum invocare Stanislauum, Pontificem et Martyrem Cracoviensem: cujus illi amor et devotio,

D
AUCT. JO.
LONGINO*evomit venenum et 12 vermes,**et in itinere Cracoviensis a Sancto apparente confortatur.*An. 1475
*a Turcis in Slavoaniam irruentibus**maritus cum uxore captus,**pro quibus a fratre multieris invocatus S. Stanislaus**Dominæ suæ fidelis famulus**anno 1472 uxore ducta veneno potatus,**ex eoque quot mensibus incurabiliter aegrotans**et an. 1478 mori visus,**invocato S. Stanislao*

ARCT 10.
LONGINO

A cum adhuc adolescens in studio Cracoviensi observaretur, propter singulare martyrium et stupenda miracula et prodigia inhæserat : quem et ante longe proprius, et tunc pro omni tempore in peculiarem sibi elegerat Patronum et Defensorem : cujus etiam ope, protectione et suffragio credebatur se de faucibus Turcorum (cum tunc in Slavonia ut ceteri securus, de *h* prædictis Turcis in villa Czaretesz prope monasterium Carthusiensium Pletarioch consisteret) ereptum : et tam sororem præfatam Ursulam quam virum ejus Martinum beatissimo devovebat Stanislao, curam illorum et liberationem sibi in totum devovens et committens. Unde et in pluribus basilicis et monasteriis, in decus et honorem beatissimi Stanislai, et erogabat frequentes in egenos elemosynas, et Missas quam plurimas per viros devotos et religiosos disponebat celebrari : pluribus viris ejus irridentibus devotionem, et asserentibus ejus labores penitus cassos et inanes, propter formam et decorem sororis suæ Ursule (decora enim erat) quam Turci, etiam si auro penderetur, non sinerent redimi et in patriam reduci. Perseverat Magister Georgius in pio proposito suo, et fide magna Sanctum invocabat Stanislauum, irrisionesque humanas contemnebat, dicens : Credo in Deum meum, precibus beatissimi Stanislai, sororem meam et generum meum liberari.

eodem in precibus perseverante

apparet captivæ

72 Post annum autem medium, fidei tam præclara divina pietas, ad intercessionem sui Martyris, respondit. Et dum præfatus Magister Georgius in cœnobio Fratrum de tertia regula S. Francisci circa Ratisionam, dictum Kelham, in magna abstinentia pro liberatione sororis et mariti sui consistens se maceraret, et pro edulio quotidiano [sumens] undam juram et panem grossum, juxta illius cœnobia quotidianam observantiam, beatissimum invocando Stanislauum consisteret, præfata Ursula quiescenti beatissimus Stanislauus per visum apparuit. Surge, inquit, et excitato viro tuo Martino, revertimini in patriam, patrocinio meo ex præsentis calamitate et captivitate evasuri. Paruit illa dicto, et viro excitato rogabat ut irent juxta visionem et jussionem. Sed cum vir contradiceret, et se claudum et impotentem ad surgendum et ad ambulandum allegaret ; Surge, inquit mulier, et procede, a me sustentandus et duendus usque ad flumen *i* magnum, quod superandum erat. Annuit ille motus oraculi religione, et surgens ægre procedebat, uxore illum utrumque sustentante. Cumque, licet Turcis illos insequentibus, salvi et incolumes pervenissent ad flumen, et navigia transfretare volentibus deessent, flumen quoque propter profunditatem alvei vadari non posset ; trunco uno casualiter offenso, virum conjunx imposuit, et corulo arrepto flumen superavit remigando. Quos etsi novi recentesque Turci, fluvio navibus transito, fugassent : beatissimo tamen Stanislao illos protegente, salvi et incolumes usque ad patriam, non sine admiratione omnium mortalium, pervenerunt. Cujus beneficii ipse Magister Georgius memor in Cracoviam venit, et oblationem beatissimo Stanislao juxta votum quod voverat devotissime persolvit ; a quo ego Joannes Dlugosch omnia hæc ex narratione sua personaliter accepi.

eumque cum marito salvam reducit :

libri furto ablati recuperantur.

k

73 Idem Magister libros insignes decem octo, sibi furto ablatos, furem per novem provincias et annum integrum insequendo, periculis et intercessione beatissimi Stanislai, quem invocabat, usque ad unum rehabuit. *k*

ANNOTATA.

a Przewoz ad Wysslocham oppidum, una alterave leuca supra ejus in Vistulom procurrentis ostium, in ripa Occidentali.

b Sniatyn supra Dniestrum, distat Leopoli fere 40 leucis ad Euronotum ; ultra quom intervallo 18 leucarum ad Eorum situm est Kaminiak, Palatinatus a se dicti caput, nunc a Turcis occupatum.

c Ita suppleendum numerum, in impressis omissum, ostendit annus 1478 infra, a quo solam sex anni infirmitatis numerantur

d Sobyen plus quam 20 leucis Leopoli distat, Occidentem versus ad Sanum fluvium.

e *A* Portula officium Portulaniæ dicitur, Janitorem seu Ostiarium Latine diceremus qui eo fungitur.

f Anno 1478 littera Dominicali *D*, festum S. Martini, quod 11 ogitur, decidit in feriam 4 : et rursus anno 1479 littera Dominicali *C*, festum S. Joannis ante Portam Latinam seu 6 Maji in feriam 3 : unde apparet, quom jure positus sit pro initio mali, ante 6 annos inchoati, annus 1672.

g Inter Stirorum et Windorum Marchias, Slavoniæ hodiernæ proximus est Cilleiensis Comitatus, cujus caput Cillegy, hic Czilia, ad duorum fluminum confluentes, qui inde junctim emensi leucas circiter 6 Austrum versus, in Saviu sese exonerant.

h Impressum de prope Turcos.

i Danubium non absurde hic cogitabis.

k Hactenus Joannes Longinus, paulo utique ante mortem, quam anno 1480 obiit : post quem utram alius perrexisset scribere, quæ multa et magna deinceps contigisse non dubitamus.

MIRACULA RECENTIOBA

Ex tabulis et votis factis in ecclesia Piotravienſi.

Impressa Cracoviæ anno MDCLXVI.

Piotravienſis ecclesia seu capella, infra Sandomiriam posita ad Vistulam fluvium, uti supra dictum, quid miraculi intra se factum sit, legendum offert ex titulo in fronteposito, qui sic habet. Hic triennis cadaveris ossa magni ad vocem Sacerdotis, natura orbique admirantibus, vivificata resurgunt ; Christique patrimonium testimonio vindicantur. Heu ! quisquis es, qui facultates altarium sacrilege rapis, detines, usurpas ; specta, redde, cave. Subjungiuntur titulo auctor qui fuit Stanislaus Gawarski, Decanus Plocensis, Canonicus Cracoviensis, Secretarius Regius, hujus Ecclesiæ Rector. Existimo nostra ætate hunc titulum positum : cum miracula ceperunt clarescere eo in loco, quom antiquitus in reverentione habitum par est credere. Ubi autem recentius reſtoreſcente Polonorum pietate restauratum sacellum exornatumque est ; exornatum quoque ibidem fuit Petri militis sepulcrum, ejusque marmori incisum quod sequitur epitaphium :

Titulus ecclesiæ,

F

2 D. O. M. Petro de Piotravini Equiti, bis mortuo. Hospes, cæli venerare civem, quem vitæ noxas, beatitudinis requiem retardantes, apud inferos triennio purgantem, sanctus Antistes Stanislaus ab umbris revocavit ; carneque iterato circumvolutum, legitimæ possessionis testem sacrilegis usurpatoribus opposuit. Miraris miraculum ? Quinimo animarum immortalitatem, corporum resurrectionem, flammam inquinamenta purgantes, possessionum Ecclesiæ jus sacrosanctum, denique Stanislai Præsulis venerandi, Numine cooperante talia patrantis, sanctimoniam, disce, mirare. Simon Koludzki, Præpositus Gnezniensis, Custos Plocensis, Canonicus Cracoviensis, Vladislaviensis, Ecclesiæ Piotravienſis Rector, S. R. M. Secretarius etc. A. D. MDCXL.

et in hac epitaphium Petri Militis;

3 Totam rei gestæ seriem prolixius in Vita cap. 7, brevius in Historia ad annum MDCXXV scripsit Longinus, utrobique dicens, quod resuscitatus Petrus nepotibus suis, nisi condignam pœnitentiam egerint, dira tormentorum

cum attestatione pœnitentia perjurorum nepotum posteritatem secuta,

A mentorum supplicia sit comminatus, et quod ultra æternum incendium egestatem ipsi et genus eorum in præsentī vita non essent evasuri. Alibi tamen in nondum editis videtur idem Longinus, de temporali pœna loqui, velut absolute prænnuntiati secuto effectu ad sua usque tempora. Sic enim super columnam templi ibidem scriptum legitur. Viator, siste, lege, mirare. Joannes Dlugoslus Canonicus Cracoviensis, nominatus Archiepiscopus Leopoliensis, gravis et probatæ fidei rerum Polonicarum Scriptor, narrat rem admirandam, quæ per omnes ætatum series, ad illius usque tempora perpetuo observata est. Ex omni posteritate Petri de Piotravini (quorum invisā Deo avaritia patrum post triennalem quietem vitæ restitui fecit) nullum extitisse adhuc, qui aliqua in Republica dignitate honoreque insignitus; quive ulla mediocri honorum affluentia a fortuna dotatus spectaretur, prout iis Patrus ipse redivivus minatus est et prædixit. Rus eorum gentilitium Janiszewo, ejusdem inculis familiæ ita semper refertum manet, ut colonis agrariis non sit locus. Ipsi se Nobiles proprio sudore sustentant, nec tamen evadunt locupletiores. Id nos quoque, hoc reliquo post Dlugossum temporum tractu, ex hominibus ejusdem gentis longævis, observata ab sese patrumque narrata recolentibus, indagatōne accurata didicimus. Quod sane, in tot emergendi per virtutem modis viisque, Nobili in hac Patria stirpi nulli propemodum usu venit. En quanti constat rerum Deo dicatarum injusta usurpatio? Jam sospes abi, et rumina.

et miraculo-
rum quibus
sanata

4 Multæ in eadem ecclesia seu potius capella, votivæ tabulæ, miraculorum ad S. Stanislai invocationem patrorum, ex quibus sequenti anno MDCLXV collecta habentur post Vitum nuperrime Cracoviæ impressam: unde hic consequenter accipe, iis adnotatis annis quos ibi legitur, licet cyfræ (pro quibus Latinos numeros scripsimus) aliquando errore typothetarum depravati videantur: nihil tamen præsumimus ex conjectura corrigere: forte enim non curavit collector miracula illa juxta annorum seriem ordinare tum exacte, quin bis vel ter ordinem istum mutavit. Collector autem iste idem, qui Vitæ edendæ auctor, patescit ex conclusione quæ suæ Opelesiensis parocix collatum in avertenda peste beneficium gratis agnoscit, tamquam fructum supplicationis ad vicinam Piotravinensem capellam institutæ. Et hanc possumus opinari causam, cur omissis quæ æque addi verosimiliter potuissent S. Stanislai miraculis, Cracoviæ patris in ecclesia vel Cathedrali vel Rupellensi patris, aut in aliis eidem sancto sacris per Poloniam; ea sola collegerit quæ Piotravini testata reperit.

C
febris maligna

5 Nicolaus Skarszewski febris maligna prorsus ad mortis limina adducitur; quapropter humana ope destitutus, visitat ædes Piotravinensis ecclesiæ, atque supplex ad inclitum Martyrem procidens, votum vovet, et pristinam recuperat valetudinem. Hujus rei extat tabula in illa ædicula posita, anno Domini MDCVII. Stanislaus Horski, ex districtu Lubinensi nobilis, per undecim et amplius annos, dolores intolerabiles pedum tolerabat, adeo ut sine fuleris incedere non posset. Moxta mater, eum ad sacellum adducit Divi Stanislai in Piotravini, voto concepto. Ergo ope Divi Stanislai, omnes corporis et pedum dolores, simul cum fuleris suis in illa ædicula sacrata reliquit, an. Dom. MDCX. Illustris et adm. Reverendus Andreas Tarlo de Sczekarzowice, Canonicus Cracoviensis, Decanus Opatoviensis, in gravissima febris sanitatem recipiens votum reddit, gratias agens Deo, simul et Martyri Poloniæ, anno Dom. MDCXV. Nicolai Komorka, laboriosi in villa Piotravini, filia nomine Marina, per tres hebdomadas continue maligna febris tenebatur, ac pene demortua jacens, oblata per Presbyterum ecclesiæ Piotravinensi sancti Martyris patrocinio, ad sanitatem reducta est an. MDCXX.

et dolor
pedum,

Maji T. II

6 Adm. Reverendus Erasmus Kretkowski, Cracoviensis, Vratislaviensis, Zarnoviensis etc. Canonicus, in partes Cujaviæ Prussicæ profectus, confidens in Domino et inclito Stanislao Martyre, crebriores et vehementiores autumnalium ventorum flatus sentiens, ægre Petravium appulit. Divo Tutelari votum vovit, ut reliquum itineris ope illius faustum cœlitus sortiretur. Rediit felix, et pestilentiam omnem, quæ tunc grassabatur, superavit, atque supplex Divo Stanislao gratias egit, A. D. MDCXX. Simon Stanislaus (quod nomen est sortitus in confirmatione) Stargorski, gratissimus hoc nomine in isto Sacramento accepta, usus eo velut clypeo quodam, quo in adversis omnia mala, morbos, pericula retunderet, votum vovit, A. D. MDCXXV. Magnificus Zbigneus, Vexillifer Lublinensis, de Siennio Sienieski, mœstus de filio nomine Joanne, quem taurus rediens de pasenis cornu immaniter ictum, inflicto in costa diro vulnere, humi prosternens semivivum reliquerat; S. Stanislai Martyris opem implorat, votumque nuncupat: nec vanis precibus; filius enim puer novennis, illico convalescit, Piotravini in loco sacro sistitur, et votum reddit, A. D. MDCXXII. Adm. Rev. Stanislaus Garwaski, Canonicus Cracoviensis, Decanus Plocensis etc. voti compos factus, gratiam agnoscens, in multis et magnis promissis stat, et vota reddit, quibus se obstrinxerat A. D. MDCXXII.

D)
EX IMPRESSO.
aversa pericula

vulnus a
tauro inflit-
ctum,

E

7 Albertus Ziolko, cocus Perillustris Rev. D. Stanislai Garvaski, Canonici Cracoviensis, maligna febris eaque continua correptus, pœne ratione destitutus, suasu Perillustris Domini sui, confugit ad patrocinium Divi Stanislai in oppido Bozæciv. convalescit, ædes has visitat Piotravinensis ecclesiæ, penitentia præmissa sacram Synaxim recipit, et Divo gratias immensas agit pro recepta sanitate, A. D. MDCXXII. Joseph Strzemeski de Strzemeli Nobilis, captivus ductus ad triremes ab immanissimo Turca, humana prope ope destitutus, catenis tum pedibus, tum corpori ad pectus impositis, Divo Tutelari se commendat, ædes sacras Piotravinenses visitaturus, et votum redditurus. Subito catenæ de pedibus et pectore ceciderunt. Patetur hoc in loco sacro, ex tam difficili itinere et longo, mirabili ratione se transmigrasse; atque non alia, nisi quod opem implorasset Divi Stanislai. Cui gratias persolvit in ædicula illa sacra constitutus A. D. MDCXXIII. Reverendus Laurentius Babecki, Vicarius Casimiriensis, actu Presbyter, hanc tabulam appendit in ecclesia Piotravinensi. Dum periclitor de vita, Præsulis poseo merita: claudus gressum recuperō, salutis dona refero, A. D. MDCXXIV. Paulus Wielicki, lethali vulnere accepto ab inimicis, rediit domum peste infectam, confugit ad Tutelarem suum sanctum Stanislaum, ab utroque liberatur, et reddit tabulam vitæ servatæ testem, A. D. MDCXXIV.

curata fe-
bris,

captivus li-
beratus,

alii in peri-
culo vitæ
adjuti:

F

8 Sophia Ligiazianka de Bobrkow, paralysi infecta, et pene tota debilitata, incedere etiam cum adjumento fuleris non potuit; visionem habuit, qua admonita, ut ad ædes sacras Piotravinenses confugeret, et divo Stanislao se commendaret; confugit, restituta sanitati votum reddit, A. D. MDCXXIV. Stephanus Chobrcynski de Laziska, ex districtu Lublinensi, gravi dolore interno, et maligna febre in itinere detentus, ita ut nec loco se movere posset; uti Paracianus ad Præsulem divum Stanislaum et Pastorem suum sese confert; subito convalescit, et domum rediens nudis pedibus votum reddit, et gratias agit pro tanto beneficio, A. D. MDCXXIV. Joannes Kolucki, variis jactatus ventis et procellis, Gedanum navigans confugit ad patrocinium S. Stanislai Patroni Poloniæ: ejus ductu felix domum propriam, postea Petrovinum repetit, gratias persolvit Divo Tutelari, et tabulam votivam posuit, A. D. MDCXXV.

sanata para-
lysis

et febris:

adjuti na-
vigantes,

A Andreas Radolinski districtus Chelmensis, Vistula Dantiscum cogitans navigare, ædes Piotravinienses invisit, ubi se suaque bona tutelæ S. Stanislai Martyris totaliter committit, supplicat præterea ut domum incolumis repetat. Vix Vistulæ se committit, en procella insurgit, venti naufragium vehementissimi minantur. Eo igitur in periculo maximo constitutus dum esset, præsertim cum scaphæ, quæ in ejus comitatu quatuor erant, submersæ fuissent, aliæ post tergum sequentes scaphæ sexaginta suffocatae aquis; nautæ duodecim velum in illo casu deprimere non valebant, illo solus Divo implorante hoc præstitit. Igitur supplex pro tanto beneficio, Petravini Divo Tutelari tabulam appendit, A. D. MDCXXV.

9 Albertus de Wawrzynczyce, mente captus, surdus, viribus destitutus, absque cibo et potu per aliquot dies in lecto detentus, horam mortis expectabat. Propinqui et vicini ejus, videntes articulum mortis, offerunt eum ad adiculam sacram, et ecce subito surgit, sistitur; et sanus votum reddit, A. D. MDCXXV. Gregorius Stalinski, Vicarius et actu Presbyter ecclesiæ Piotraviniensis, torturis viscerum acerbissimis discruciacubatur in dies ac dies vehementius, neque remedium aliud sperabat, imo nec petebat, nisi a vicina morte. Ne tamen impenitens decederet, languidus colligit vires, facturus periculum ultimi ante supremam diem sacrificii peragendi. Is dum confitetur, subit mentem religiosa cogitatio, et dixit: Cur non me supplex confero ad Stanislai Præsulis opem? an non tot prodigia, in hoc sacrario, tot beneficia, tot gratiæ etc. Accedit tremende ad tremendum Sacrificium: profusis lacrymis, corde contrito, et feliciter continuat: nam in cubiculum reverso ulens rumpitur, in secretis illius penetratis latebris; continuo per consuetos nature meatus vis ingens prorumpit virulenti humoris, ac illum omni prorsus dolore, languore, molestia, periculoque liberat. Quisquis ingreditur adiculam, legat in tabula ejus. O beneficium! o miraculum! Lege, viator: et si ope opus tibi est, meo exemplo spera, ora, ingemisco: si pie posces, nosces. A. D. MDCXXV.

10 Stanislaus Paczanovius, ecclesiæ Piotraviniensis, Commendatarius, oculorum lippitudine molesta et gravi per annos complures afflicus, omnique propemodum visus acie sensim destitutus, post medicorum inefficaces curationes, contulit se ad adiculam sacram, profusis lacrymis et corde contrito consequitur beneficium, hæc in tabula exarans. Tuo Præsul inclite beneficio, jam video divo artificio. A. D. MDCXXV. Sanislaus Bartkowski de Kobelno Nobilis, febrî quartana et morbo hydropico per aliquot annos laborans, non sine magno sumptu et impensis, pæne exhaustus crumena, confugit ad patrocinium sancti Patroni sui: in momento sanus, visitat sacram illam adiculam, gratias agens pro tanto beneficio Divo Stanislao, A. D. Generosi Adami Drzewicki de Drzewica, Georgius filius dysenteria cruenta exhaustus, et omni pene vigore vitali destitutus, dum in clamantibus afflictis parentibus ad Divum Tutelarem sistitur in loco sacro, illico ab ipso mortis limine extrahitur, et prodigiose convalescit, A. D. MDCXXVI.

11 Thomas Brozek de villa Biszca, uno distante lapide ab oppido Tarnograd, silvarum custos, Græcæ fidei unitæ Romanæ, et in omnibus devotissimus, a biennio energumenus, a dæmone continuoos cruciatus, molestias, dolores immensos, maxime vero crescente et decrecente luna passus; cum spiritus immundus in dies et horas submergere eum tentaret, nec tamen tamen posset (prævaluit nihilominus supra fratrem ejus, Alexium nomine, ante aliquot annos, cum eum aquis submersit) nec solum noceret energumeno, sed etiam pecoribus et domesticis avi-

bus, in singulos menses aliquid de illis stragulans; D sequenti vero anno factum est. in somnis apparuit ei vir gravis, stola oblonga candida indutus, nuncupatus [Petrus, dicens] se esse de Piotravina, et monens eum, ut si vellet quantocius a dæmone liberari, visitet locum sanctum. Evigilans hæc uxori lætissimus nuntiat, et quærit a vicinis de villa Piotravina. Illico expeditur cognatus ejus, ut visitet locum sanctum, et offerat energumenum Divi patrocino: quem etiam occupaverat malus genius; sed post factam Confessionem et peractam pœnitentiam dignam, in eodem loco sacro dimisit liberum. Re cognita, quod et ipse sit liberatus a dæmone; lætus arripit viam, et feliciter visitat adiculam; in eaque post confessionem et pœnitentiam sacra Synaxi percepta, in præsentia multorum Presbyterorum liberatus a dæmone, supplex gratias egit, et hac tabula votiva testatus est A. D. MDCXXVI.

12 Elizabetha Skulzińska, matrona nobilis, intimos dolores cordis et cruciatus maximos in singulas horas tolerans, medicorum consilio et ope nullatenus adjuvari potuit. Ergo adjutorio humano destituta, ad inclitum confugit Martyrem, locum sacrum visitat, in loco preces fundit et suspiria, pro tanto obtento beneficio. Divo igitur grata tabulam argenteam posuit A. D. MDCXXVI. Valentini Golay, laboriosi in Piotravina, Sebastianus filius, animam agens; suasu Presbyteri loci illius, cum eum devovet mater loco illi sacro et applicat, confestim ad vitam redit A. D. MDCXXVI. Hedwigis Grzywaczówna, de oppido Piotrkow, obsessa a cacodæmone, per malitiam et immissionem sagarum, magnos et incredibiles cruciatus passa, contulit se ad asylum hoc sacri Tutelaris; et liberata gratias egit, atque tabula scripta arce allixa, beneficium testata est A. D. MDCXXVII. Barbaram Sitkowna, ætatis provecæ mulierem, cum valetudinaria esset, assiduus dolor ossium ita cruciabat, ut nec se movere loco posset, quos dolores fere per triennium tolerabat, ita ut non vitam, sed mortem expectaret. Ægram visitans Presbyter, suadet ut locum sanctum visitet, et offerat se divo Tutelari: Sistitur, re divina peracta incolumis domum redit, vovet insuper relicto loco patrio, in hoc se mansuram tam miraculoso usque ad fata A. D. MDCXXVII.

13 Albertus Kostka, de villa Wszadlo, paralyticus, qui nec se movere poterat, nec loqui, persuasione Presbyteri Alberti Stasikowic, qui tunc venerat ad disponendam animam ejus, cum illum Sacramentis munire non posset, confugiens ad ædem sacram, o mirum et verum! relicto grabato sanitatem consecutus, affert tabellam testem beneficii A. D. MDCXXVIII. Nobilis quædam matrona, cujus nomen tacetur, veniens pro solennitate Martyris Piotravini, in pervigilio horis vespertinis dum adest, perdidit anulum matrimonialem. Mœsta inquirat ipsamet, jubet et suos inquirere. Frustra: non invenitur. Sacerdos monet, ut rem perditam Divo Stanislao commendet; illa attamen quærere, et vocem illam edere; Non crederem vere Stanislaum esse Sauctum, si non reperero anulum perditum. Postridie matutina adesse festinat, eundo ad ecclesiam in frequenti turba hominum, videt aliquid intra sordes et pulverem splendescere: sistit gressum, pulverem versat, et invenit anulum miraculose; ubi pervenit ad ecclesiam, gratiarum actionem solennem pronuntiavit, et hoc beneficium icuncula expressit A. D. MDCXXVIII. Simon Rozeberski, Medicinæ Doctor, cum ex apertissimo naufragii discrimine, Sancti Stanislai (quem periclitans invocaverat) ope, una cum sua conjuge, præter omnem expectationem, incolumis evasisset; voti reus, Divo liberatori illud exolvit A. D. MDCXXVIII.

EX IMPRESSO.

moribundi duo,

B

oculis lippus,

hydropicus,

dysentericus,

energumenus,

cardalgien

E moribundus,

malificata,

ægra ad mortem,

paralyticus, F

recuperatur amissus anulus,

evadit naufragium.

A 14 Sophia Chanska, variis et incurabilibus morbis per triennium oppressa, ubi locum hunc sacrum adiit, et hunc inclitum Martyrem invocavit, die eodem ad sanitatem redit A. D. MDCXXXVIII. Marina nomine, Filia Laurentii Cichoz, de villa Kamien, letaliter lecto affixa manebat; quam, ut primum pene in ultima fati linea degentem, parentes ad sacellum Sancti Stanislai obtulere, magna cum omnium admiratione ad vitam rediit. Id beneficium tabella præfert A. D. MDCXXXVIII. Jacobus, filius Laurentii Jambecki, Palatinus Podlachiae, cum proximus morti esset, ubi oblati sunt a mæstis parentibus ad templum Piotravinese, statim post votum conceptum, puer prodigiose convalescit. Eam sancti Martyris tutelam, imagine testati sunt parentes A. D. MDCXXXIX. In Generosi Stanislai Sezuecki villa Harbow, pestis vehemens grassabatur; dum vota nuncupata Divum Stanislauum, pestis cessat, et ille votum exolvit, icone appensa testificans A. D. MDCXXXIX. Reverendus a Chodel, Joannes Pisarkowic, Canonicus Lublinensis, Parochus in Ostrow, in gravi tribulatione constitutus, majoris discriminis vim veritus, cum transiret prope Piotravinum, Divum sibi Stanislauum in causa Patronum voto facto supplex assumit, vaditque. Vix elapso triduo, et ecce omnes illas angustias, mirabiliter evadit, inque reditu, vota inclito Liberatori suo sacris operatus reddit Piotravini, tabellamque, perpetuæ accepti beneficii memoriæ obsidem, ponit A. D. MDCXXXIX.

B 15 Marianna Myszkowska forte cum sterilis esset, dum in sterilitate concepit, veniens ad locum sacrum, ad quem se devoverat, gratias D. Martyri agit, A. D. MDCXXXIX. Andreas Nawski, ex oculis laborans, cum ad visum reducitur, invocato auxilio sancti Martyris, ei in loco gratias persolvit A. D. MDCXXXIX. Stanislaus Bytlewski, cum oculorum lippitudine laboraret, et alios dolores toleraret per multa tempora, suasu amicorum ad hunc locum sacrum ire cogitat, continuoque recipit sanitatem oculorum. Veniens ergo tabulam votivam appendit, et hoc beneficium carmine vernaculo complexus est A. D. MDCXXXIX. Catharina Zielinska, cum de duobus filiis Abrahamo et Andrea, in morbo popularum jacentibus, desperasset: offert ad sacellum Stanislai Sancti illos, et illico convalescunt. A. D. MDCXXXIX. Adamus Zablocki, civis Solecensis, dum redit Petrovino post peractam solennitatem S. Stanislai cum uxore sua et infantula Anna, fortuito in reditu ad saxum curus alliditur, omnes ad terram prosternuntur, sed maxime puella; cui ille lapsus vitam adimere jam parabat, mox enim animam exhalare jam videbatur. Moti celebritate sanctitatis S. Stanislai et loci miraculose, parentes mæsti, puellam ad locum sanctum offerunt: et ecce oculos puella aperire, sese movere, signa vitæ edere. Supervenientes igitur parentes ad locum sanctum, agentes gratias imaginem in æde sacrata, hoc beneficium representantem, posuerunt. A. D. MDCXXXIX.

C 16 Sub tempestatem tacta fuit fulmine puella, Catharina nomine, filia Generosi Lezynski, et Isabellæ. Caput, faciem, pectus illi adusserat; mutam, cæcam effecerat, et vix non exanguem. Perterrita mater familiam inclamat, ut quantoque genibus, positis orationem Dominicam simul cum illa recitent, eamque B. Virgini et S. Stanislao commendent. Et ecce eadem hora puella reviviscit, et tamquam a somno excitatur. Miraculum imago appensa ibidem ostendit an. D. MDCXXXI. Laurentius Starzewski, Custos ecclesie Cathedralis Cracoviensis, Canonicus Calissiensis, S. Stanislauum Patronum, munere tribunalitio cum sanitate perfunctus, pietatis et cultus symbolo, scilicet imagine oblata, honoravit. an. D. MDCXXXI. Catharina Skrzyńska, dum inadver-

tenter in volam manus cultrum illidit, igne sacro æstuat; a medicis desperata, cogitur aut illo igne sacro manum ardentem abscindere; aut penitus sensim mori. Animosa inclamat sanctum Martyrem, Piotravinum ire destinat, et tam manu quam reliquo corpore toto convalescit an. D. MDCXXXI. Christina, uxor Stanislai Wstępien de Wronow, febrim ardentissimam æstuans, dubia de incolumitate sua, totam se commendat S. Stanislao. En dum dormit, videt per quietem virum gravem indutum candide, qui manu ejus apprehensa, hæc ei narrat: Ego sum Petrus quem resuscitavit S. Stanislaus, maneo in sacello Piotravinensi; mori delueras, sed meritis S. Stanislai sanitate donaberis, dummodo sacellum prædictum visites. Maritus ejus prædicta verba audit, ipsam postea ea de re interrogavit. Quare nihil ambo morati viam instituunt Piotravinum, et beneficium hoc imagine expressum ibidem relinquunt an. D. MDCXXXI.

17 Catharina, filiola Sophiæ Smarzewiczka, vix dum nata per annum unum et medium, variis morbis vexabatur. Superveniente persona gravi quadam, quæ suaderet ædiculæ Piotravinensis limina visitare, dum promittunt parentes, et voto sese adstringunt, postea et ipsam ædem visitant, puella convalescit. Hoc ipsum tabula votiva testatur an. D. MDCXXXII. Barbara Maciejowska, Priorissa Monialium S. Francisci Conventus Drzewicensis, dum ægrum pedem a pueritia sua habet, eumque sanare non potest ullis medicamentis. Lublinum discedens in negotiis sui Cœnobii, divertit ad locum Divo Martyri dedicatum Piotravinum: vota offert. eodem in loco audiens sacrum Missæ sacrificium (quod ad ejus intentionem petebat) sensit quasi ventum quemdam de pede suo procedere, et dolores cessare. Supplex egit gratias, et tabellam sacello dedicavit anno D. MDCXXXII. Sophia Zarembina, dum atrocissima febre, per duas hebdomadas detinetur, in uno pedum graves dolores patiens, decretum mortis expectabat. Ubi suum hunc morbum S. Stanislao commendat, et ad ædiculam Piotravinensem ire cogitat, ibique ad hanc intentionem Sacramentis muniri vult, mox eodem die ad sanitatem revertitur. Hoc factum tabula appensa loquitur A. D. MDCXXXII. Gabriel Podhorodinski, ex districtu Chelmensi, Eques, gravi et maligno implicatus morbo jacebat, jamque exigua in spe trahebat animam. Cum peropportune ab affine suo de sacra æde Piotravinensi fit certior. Ad eam itaque votum facit, et ope Divi Stanislai pristinae sanitati restituitur. Hoc tabula appensa declarat an. D. MDCXXXII.

18 Sophia Kosowska filiam suam Evam, cum annum unum et medium habentem, variis et longis morbis exercitata, de villa Janiszow Piotravinum attulisset, ea mente, ut filiola aut vitam in hoc loco miraculose impetraret; aut si posset, ut primum moreretur, terræ mandaret, uti loci ejus Parœciana; posuit illam in sepulchro Divi Petri, dato illi cereo accenso, tamquam agonizanti: et interea Missam votivam de sancto Stanislao, mæsta pro filiola offerebat. Vix medium Sacra illa tenuere; ecce puella attollere sese propria vi, lætum intueri, manus in altum elevare, et verbo uno ut dicam, a limine mortis reduci. Totum hoc in tabella exaratum an. D. MDCXXXIV. Vetulus ecclesie adolescens, nomine Felix, re pauper, plusquam septuagenarius, ob restitutam divinitus valetudinem, eruenta et contumaci dysenteria exhanstam, icuncula appensa Divum Stanislauum veneratus est an. D. MDCXXXVI. Joannes, filius Remigiani Kielzewski, febrim atrocissimam conflictatus, vix quidpiam de cibis per dies decem et aliquot degustans, animam propemodum agebat. Sed postquam ab afflictis parentibus ad sacram hanc Piotravinensem

D
EX IMPRESSO:
sanantur
ignis sacer,

ardens febris,

variis morbi,

E
pedis infirmitas,

vehemens febris,

gravis morbus,

F

variis morbi,

dysenteria,

mortalis febris.

sanantur
extremi
morbi,

avertitur
grandis
mali metus,

curantur
varia infirmitates,

ex lapsu
moribunda,

fulmine tacta,

A. Piotravinensem ædiculam oblatus esset, miraculose
EX IMPRESSO. convalescit an. D. MDCXXXIX.

19 Dorothea Chrostowska, de oppido Casimiriensi, dum in itinere cum puella, menses duodecim habente, e curru labitur ad terram, puellum opprimit, et mortuum invenit. Domum tamen revertitur, et mariti furias experta, suoque magis materno dolore contabescens, mortuum puellum ad ædem Piotravinensem destinat, et tota se in preces dat. Vix veta illa emittit; puer reviviscit, qui pene per horam integram mortuus erat. Gratitude ergo Piotravinum veniens, votum offert an. D. MDCXLII. Annæ Branekka, Palatinatus Podlassiæ, dum filiolus annos ætatis suæ octo habens, pueriliter ludit; in puteum nimis profundum lapsus, submergitur. Cui cum, tanquam jam mortuo et jacenti sine anima per horas septem, locus pararetur; mæsta mater animo volvit ædiculam Piotravinensem, et cogitat quomodo solenne sit S. Stanislao etiam mortuis vitam dare. Ferventes igitur preces fundit, et ingenti fiducia freta, opem implorat S. Martyris. O mirabilem Deum in Sanctis! Vix illa mater pro demortuo filio suspiria et vota emiserat, puer a morte revertitur, loquitur, patrem salutatur, matrem salutatur; quem etiam vivum mater in hunc locum adduxit, primum Regi cui omnia vivunt gratias actura, postea Divo Stanislao. Tota rei series in tabella descripta an. D. MDCXLIII.

alius in puteum lapsus:

B. 20 Stanislaus Kolucki, gravi febris quartanæ paroxysmo vexatus, ab inimicis suis vulneratus, et pro mortuo derelictus, præ letalibus illis vulneribus loqui non valens, a medicis derelinquebatur. Quando eum consors ejus ad hoc sacellum offert, convalescit cum multerum admiratione. Id ipsum in tabella expressum an. D. MDCXLVI. Teresia Munkowska, gravi apostemate in gutture facto laborans, dum letaliter decumbit, et interea visitare sacram capellam S. Stanislai voto se obstringit, liberatur a morbo. Est hujus rei index tabula an. D. MDCXLVII. Joannes, famulus incolæ cujusdam Piotravinensis, voto non exoluto quod in morbo voverat, dum ad incidenda ligna ad silvas proficiscitur, paralysi tangitur in toto corpore. Presbyter Viaticum sacram ei moribundo administrans, consilium dat, ut voto facto quantocius eo se liberet; pœnitentiamque pro commissa negligentia agat. Quod dum promittit, die eodem miraculose recuperat valetudinem, et die altero ipsemet geniculatim ædiculam illam sacram obambulat, et gratias refert Divo Martyri. Testis hujus tabella quam appendit an. D. MDCXLVIII. Catharina Zorawkowa, ex oppido Casimiriensi, dum sancti Martyris hanc capellam visitat, a variis morbis et a calamitatibus liberatur, et insuper a doloribus dentium, quos sanare medici nequiverunt; gratias agit, et tabulam conscriptam hec miraculo ibidem relinquit an. D. MDCI.

curantur letalia vulnera,

apostema

paralysis,

dolor dentium,

et pedum:

juvantur periclitans,

visu debilis.

coloris albi Pontificaliter induti apparentis, A. D. MDCLVIII. Heluigis Pekoslawska, Castellani Raddomiensis, dum gravi oppressa morbo diu jacet, viam instituere promittit ad ædem Piotravinensem, et subito convalescit. Quod auxilium sibi præstitum a sancto Martyre in tabula appensa metris Polonicis expressit, A. D. MDCCLIX. Quædam Magistra curiæ Magnificæ Dominæ Opalinskæ Marschallæ, dum in certo suo infortunio opem D. Stanislai experitur, ipsamet præsens in ædícula Piotravinensi vota sua exsolvit, ibidemque reliquit et tabulam A. D. MDCCLX. Joachimus Szwaederski, in certis suis afflictionibus et molestiis, dum consolationem recipit, auxiliante divo Martyre, ad quem vota fecerat, memor beneficii, tabulam argenteam ecclesiæ illi obtulit, A. D. MDCCLXI.

morbo oppressa,

graviter mærentes:

avertitur periculum submersions

E

22 Illustris et Magnificus Dominus Georgius de Konary Slupecki, Castellanus Lublinensis, die ipso S. Stanislai parum adfuit, quin naufragium pateretur. Jam pene a voragine absorbebatur, penes villam Szkuciska. Illo pene in puncto mortis, dum invocat auxilium S. Stanislai Patroni Poloniæ, mirabiliter trahitur vestibibus penes naviculam, a reliquis residentibus in navi, usque ad ipsam ripam Vistulæ, illoque in littore vovet, se quotannis pro qualibet festivitate S. Stanislai Piotravinum venturum. Agnoscens beneficium tantum sancti hujus Præsulis, nihil moratus, una cum Pastore suo, Adm. Rev. Stanislao Debielovic, Decano Chodeliensi, Parocho Opoliensi, audite Missæ sacrificio, in illa capella sacra ab eodem celebrata, vota exolvit A. D. MDCCLXI. Ego Stanislaus Dobielowic, Parochus Opoliensis, Decanus Chodeliensis, recognosco et relinquo posteritati magnum hoc miraculum, et beneficium præstitum a sancto Præsule Stanislao, quod incolæ et parœciani ecclesiæ Opoliensis agnoverunt ab anno MDCXLIII usque ad præsentem annum MDCCLV quod ubique locorum crebrius pestilentia cum sævirent; quodque majus, cum tanquam ad asylum, ad oppidum Opoliense confugerent, nobiles et cives Lublinenses, etiam perfidi Judæi, sua commercia circumquaque habentes; voto facto ad capellam sacram Piotravinensem, uno et altero lapide a nobis distantem, incedentes processionaliter, cum Fratibus sacratissimi Rosarii, imagine Deiparæ portata, effigieque S. Stanislai, oblatione facta, vexilli, argenteæ tabulæ, et aliorum donariorum, a mortis limine evasimus. Quis etiam invasor Regni nostri Sueciæ Rex Principesque Transilvaniæ, præmissis Cosacis, nihil nobis nocuere, neque flamma, neque gladio, vastatis et redactis in cinerem in circuitu villis et oppidis, O miraculum! o beneficium! o prodigium! Incolæ oppidi Opolæ semper prædicant, suamque illi ædiculæ sacratæ Piotravinensi incolunitatem, fortunam, vitam debent.

et pestis.

F

ALIA

Ex libro tabellarum votivarum ad sepulcrum.

Tabella argentea, in qua imago S. Stanislai est cum tali inscriptione. Anno D. MDCXXXIX VI mensis Septembris, Nicolaus Jaslowichi de Sriniana posuit.

Voto facto evaditur mortis periculum,

Ex Ducis imperio Scythicas progressus in oras,

Et cepi atque dedi corpora multa neci;

Interea a multis oppressus millibus unus,

Cum paucis pugnans fertiter excipior.

Liber at evasi, dum Divo huic munero vota;

I nunc, et Divum numina adesse nega.

24 Cor argenteum cum hac inscriptione: Divo Stanislao vota solvo, laudes ago, publice recognosco me non frustrari optato: in te confido, me tibi commendo,

obtinetur gratia
et sanitas moribundo :
recuperatur smolenscum.

A mendo, opem ferre in adversis obnixè precando, Tabella cum inscriptione Sophia de Tulstein Herbutozna Czarhowska, Castellana Miedyricensis, unici filii sui gravissimo morbo depositi, at interessione S. Stanislai. ad cujus tumulum peregrinationem voverat, sanati, beneficium retulit : cujus memoriam in ecclesia S. Stanislai reliquit, anno mncn. Castrum Smolensk argenteum cum tali inscriptione : Divo Stanislao potentissimo Consolatori, Nicolaus Secundus Radzivil, Palatinus Vilnensis et magni Ducatus Lituaniæ Cancellarius, pro recuperatione arvis Smolensk, dolis Muscovitæ interceptæ, ex voto posuit.

liberatur captiva apud Moschos.

25 Tabella cum descriptione beneficii tali : In nomine Domini Amen. Magnifica D. Barbara de Dubsko, Tartowa, Capitanea Sochacoviensis, precibus amicorum inducta, ut sororem suam desponsatam uxorem Duci Moschorum Demetrio in Moschoviam deduceret. Ubi Moschorum fraude, trucidato ipso Duce et Polonis compluribus, ipsa quoque in eodem periculo existens diuque captiva detenta, vovit ad D. Stanislai sepulcrum peregrinationem si liberaretur. Liberata, votum exolvit facta, anno mdcxii, viii Januarii.

convalescit moribundus,

B 26 Anno Domini mdcxiii viii Maji, Thomas Piechowicz, parvulus semivivus, per intercessionem S. Stanislai, ad ejus sepulcrum allatus, revixit et

convaleuit : in cujus rei laudem et gratiarum actionem, votum per Nob. Stanislaum Piechowicz parentem oblatum est. Nobilis D. Abrahamus Mosler, Ratiborensis Silesita, ex gravissimo dolore pedum æger, jamque desertus a medicis, voto ad S. Stanislaum facto, repente sanatus, votum ipse ad sepulcrum Sancti exolvit, anno mdcclxix i Junii. Illustriss. Dominus... Polanowski, cohortium regiarum Præfectus, S. Stanislaum sibi in Patronum specialem elegit, ejusque patrocinium in periculosissimis expeditionibus semper incolumis expertus, morboque gravissimo ejusdem intercessione levatus, beneficium recognovit : ipse, ad ejus sepulcrum frameam suam, auro onustam, aureos centum quinquaginta valentem, appendit mdcclxxvi, xxvi Martii.

27 Thomas Nybowshi, Apostolicus et Actorum Reverend. Capituli Cracoviensis Notarius et Secretarius, hac sui nominis subscriptione transmissum a R. P. Balthasare Wiele Wieyski, Domus nostræ Professor Cracoviensis Præposito : Non sine querela adversus ejus ecclesiæ Officiales, quos, inquit xxix Maji scribens, in hoc opere incurios adverti. Constat enim mihi non defuisse nec desesse quod notarent ac notent : sed eorum negligentia, multa hujus Sancti beneficia plurimis exhibita, oblivione sepulta esse.

D
EX IMPRESSO.

dolor pedum
sanatur,

gravia pericula et
morbus propulsantur.

Plura per negligentiam
latent.

E

DE S. ALBERTO AGRICOLA

APUD BERGOMENSES CREMONÆ MORTUO.

G. II.

ANNO MCXC.
Cultus sacer.

Celebris est memoria S. Alberti agricolæ opul scriptores Bergomeuses et Cremonenses. Nam locus natalis vitæ ab eo in terra susceptæ est territorium Bergomense, et in hoc pagus Ogna in valle Seriana, haud procul ab oppido Clusonio versus fluvium Serium. Ast locus natalis vitæ mortalis depositæ, et immortalis adeptæ, est urbs Cremona ad dexteram Padis fluminis ripam : in qua sacrum ejus corpus asservatur in ecclesia S. Mathiæ, ejusque ad honorem est erectum altare, et hoc vii Maji festum ejus celebratur : quod die ex decreto, inter statuta anno mcccclxxxix facta, duorum cereorum oblatio a Civitate ad ejus altare fieri solet, ne præterea Communitas bajulorum istorum qui vinis transferendis sese impendunt, quia hunc Sanctum sibi Protectorem elegit, ejus festum solennius celebrat, quando horum officiales convivio alios excipiunt, et dotem distribuunt pauperioribus puellis hujus suæ Communitatis : uti exponit in Diario Cremonensi Josephus Breseianus civis Cremonensis. Ex Reliquiis donatum est Ognæ incolis ejus brachium, et ob crebra miracula templum in valle Seriana excitatum. Natalem ejus hoc die celebrant Galesinius in suo Martyrologio, et Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum et alio Sanctorum Italiæ, qui allegat Tabulas Ecclesiæ Cremonensis, et Vitineam Bergomensis, quam anno mdlm vulgavit Bartholomæus de Peregrinis Presbyter Bergomensis, in qua parte 2, cum cap. 16 imo et sequentibus egisset de S. Alberto Bergomensi et Abbate Pontidensi, cujus festum colitur Kalendis Septembris ; cap. 24 de hoc Sancto Alberto ista tradit.

Compendium vitæ.

2 Non indignos etiam labores in hac Vineâ contulit alter Divus Albertus, non alicui Fratrum religioni addictus, sed fidelis Christianus, oriundus ex villa Ogna, sita in valle Seriana. Iste hac in Vineâ non solum operatus est spiritualiter, sed etiam corporaliter. Cum enim colonus esset, agricola agros in nomine summi Dei excolebat, atque redditibus, post se suamque uxorem, pauperes, debiles, viduas,

orphanos, infirmos et peregrinos sustentabat : qui post multos labores ac peregrinationes defunctus est Cremonæ, miraculis clarus, anno salutis nostræ mcxc, die vero vii Maji, et in æde S. Mathiæ sepultus est, præsentè Divo Homobono, cive dignissimo Cremonensi. Hæc ex ejus historia ascripta in libro 10 de Antiquitatibus et gestis Divorum Bergomensium capite 4. Superfuit S. Homobonus civis Cremonensis, usque ad annum mcxcvii, quo vita functus est xiii Novembris : in cujus Vita ab Hieronymo Tromboni edita cap. 24 fit mentio S. Alberti. Ast Historia scripta de Antiquitatibus et gestis Divorum Bergomensium citatur par. 1 cap. 1 ad Vitam S. Barnabæ, et adscribitur Marco Antonio Benulio, cujus opus postea expolivit et auvit Joannes Antonius Guarnerius Canonicus Bergomensis : sed quod hic Sanctus esset Cremonæ mortuus, ejus Vitam omisit in editione Bergomensi anni mdlxxxiv.

3 Marius Mutius, inter Vitas Sanctorum et Beatorum Bergomensium Italice anno mdcxiv et mdcxxi eas et recusas, par. 2 edidit Vitam S. Alberti agricolæ Ogniensis, sed quæ a Bartholomæo de Peregrinis succiuncte traduntur, a Mutio παραρρητορικῶς exponuntur. Describuntur locus natalis, inter asperos montes et in paupere pago Ogna ; educatio pia, inter labores agriculturæ ; diligentia audiendi diebus Dominicis et festis sacrificium Missæ, oblique divina officia, nec non percipiendi sacros fructus ex concionibus et lectione piorum librorum et aliis spiritualibus exercitiis. Præterea, cum in matrimonio liberos non genuisset, laudantur ejus elemosynæ, et ideo ab uxore illatæ molestiæ, exque patienter toleratæ, ejusque constans liberalitas celestibus miraculis remunerata ; quod scilicet cibi ad pauperes delati, sint in ejus vultibus divinitus reperti. Adduntur ejus peregrinationes ad urbem Romanam : in quibus cum deficeret viaticum necessarium labore manuum suarum victum conquirebat, ejusque partem in pauperes distribuerebat. Nec defuit singularis assistentia divina.

A Mario Mutio
describuntur
conversatio
pia,

elemosynæ,

in peregrinatione
Romani
miraculum,

Cum

A Cum enim cum aliis messoribus fenum secaret, ea quod alios plurimum superaret, hi invidia tacti, incudem inter fenum collocarunt, ut acies falcis obtunderetur: ut dum hic in ueniuanda falce impediretur, ipsi opus suum promoverent; S. Albertus, hujus fraudis ignarus, ipsam incudem instar floris alicujus per medium secuit, et absque falcis lésione prægigit opus suum: quo viso alii menses in stuporem rupti, ac summo pudore affecti fuerunt. Indicatur ibidem ejus in Urbe modestia et pietas erga Reliquos sacras, et potissimum gloriosorum Principum Ecclesiam; et caritas erga pauperes in hospitali infirmos, quos ad patientiam, Confessionem peccatorum, et emendationem vitæ incitabat. Quin etiam Compustellam abierit, et corpus S. Jacobi uisitarit, vix dubitatur.

pietas Romæ
et Compustellæ:

transitus
Padis,

4 Postea proponitur reditus versus patriam suam; quando, quod Padus fluvius intumesceret, et quod illi nauulum deesset non posset navigio transvchi; palliolum super aquas exponit, et facto Crucis signo, summa in Deum fiduciam fretus, absque ullo periculo in alteram ripam pervenit. Quod miraculum intuenti aliqui Eremita, sanctitatemque viri admirati, ut eum ut virum sanctum honorarent, accesserunt; sed prohibiti fuerunt, et rogati ne se vivo illud aliis narrarent. Cremonæ ejus cum S. Hamolono familiaris conversatio laudatur, ubi sæpe ad ejus prædium invitatus et ut aliquod dignius officium oblatum suscipere interpellatus; moluit in humiliori servitio consistere, suamque operam in vino deferendo impendit. Contigit autem, cum quodam tempore vinum ad quamdam puellam portaret, ut poculo confracto vinum effunderetur. Tunc vir Dei Albertus, acceptas partes

Cremonæ
ultima gesta,

B

poculi conjunxit, et vinum quod quasi congelatum erat, poculo impositum detulit ad ades præfixas. Demum in morbum ultimum delapsus, animam confessione omnium reatum expiavit. Cumque Sacerdos differret sacrum cum Viatico munire, visa est candidissima columba (quam pie credebant esse Spiritum sanctum) e caelo cum maximo splendore descendere, et rostro suo particula soceræ Hostiæ porrigere S. Alberto, ejusque ori imponere, et sic piissime spiritum Creatori reddidit anno MCCC, quouda omnes urbis illius campanæ absque ullius hominis opera ultro sonuerunt, et excitantur cives ut honestam illi procurarent sepulturam, et ingressi ecclesiam S. Mathiæ viderunt pavimentum sublatum, et fossam, ministerio Angelorum, ut pie creditur, sacro huic corpori præparatam, ibique solennissimo appocatu fuit depositum et hactenus quiescit: ubi plurimorum miraculorum evidentissimum testimonium perhibent anathemata ibidem appensa.

D
AUCTOR G. II.
morbus,

obitus,

sepultura.

5 Hæc omnia Marius Mutius: quæ retulimus ut inde Lector maxime Cremonensis discernat, quænam magis certa ipsi approbent. Porro Peregrinus Merula, in Sanctuario Cremonensi anno MDCXXVII Cremonæ excuso pag. 121, res gestas S. Alberti paucis exponit, citato potissimum Bartholomæo de Peregrinis in Vineâ Bergamensi: additque huic ægro administrata sanctissima Sacramenta a Parocho sancti sepulcri, eumque a Joanne XXI summo Pontifice ob miracula tum in vita quam post mortem potrata, fuisse in numerum Sanctorum relatum. Præfuit dictus Joannes Ecclesiæ solum XVII mensibus et totidem diebus, scilicet a XIII Septembris anni MCLXXXVI usque ad XXI Maji anni sequentis.

A Peregrino
Merula in-
dicatur Ca-
nonizatio.

E

DE BEATO VILLANO

EPISCOPO EUGUBINO IN ITALIA.

O. II.

ANNO MCCXX.

Celebrem memoriam B. Villani ad hunc VII Maji Ferrarins, in Catalogo generati Sanctorum et alio Sanctorum Italiæ, Ferdinandus Ughellus Tomo Italiæ sacra in Episcopis Eugubinis, et Lutoricus Jacobillus in Vita Sanctorum et Beatorum Umbriæ, etiam ad hunc VII Maji: ubi asserit ejus nomini in Cathedrali ecclesia dicatum altare, sub quo corpus ejus hactenus integrum in devoto sepulcro est depositum cum subjecta inscriptione, Divo Villano, Ecclesiæ Eugubinae Præsuli, egregia bonitate, mira temperantia, singularique integritate prædito. Anno ab orbe redempto MCCXXX vera fruitur vita, annos LXX natus. Et hæc de ejus vita scribunt dictus Jacobillus aliique nominati, citatis variis monumentis MSS.

Cultus sacer.

C

2 Ex nobili prosapia Eugubii natus, et in disciplina Christiana a parentibus suis fuit enutritus: ab ipsa pueritia addictus abstinentiæ et assidue ferventique orationi, postulans a Deo pacem et concordiam suorum concivium: a quo plurimam gratiam obtinuit. Commoratus aliquo tempore in monasterio S. Crucis Fontis Avellani in diocesi Eugubina, a bonis monachis variis sanctis virtutibus est exornatus. Cumque inter eos excelleret, ob vitam irreprehensibilem et mores singulares; anno MCCVI, mortuo Alberno Episcopo Eugubino, ex fama Sanctitatis electus est Episcopus patriæ suæ, et ab Innocentio III Papa confirmatus. Affectu sincerissimo ferebatur erga pauperes, eisque largas eleemosynas distribuebat; mox pater pauperum et orphanorum voce omnium habitus. Fuit continentia et temperantia admirabilis, ceterasque virtutes illustriores Christianas coluit quam qui maxime. Anno MCCXII inter alios quinque Episcopos interfuit translationi corporis S. Ruffini, Episcopi et Martyris, Assisii die tertia Augusti factæ.

ortus, edu-
catio.

Acta in
Episcopatu

Unus etiam ex septem Episcopis Umbriæ fuit, quibus indulgentiæ plenariæ perpetuæ a Christo concessæ ecclesiæ S. Mariæ de Angelis, quam Portiunculam vocant, publicatio demandata est. Erant alii Episcopi Guido II Assisiensis, Joannes Conti Perusinus, Benedictus Spoletinus, Ægidius Fulginiensis, Bonifacius Tuderinus, et Pelagius Nucerinus. Erexit Eugubii pro pauperibus ægris nosocomium sancti Spiritus: quod postea sanctimonialium monasterium fuit. Anno vero MCCXXVI construxit sub regula S. Benedicti Eugubii monasterium S. Mariæ, Pelagium dictum. Anno dein sequente MCCXXVII erexit secundum Ordinem S. Claræ monasterium S. Angeli de Callis cognominatum. Ejus etiam auctoritate constructa fuit ecclesia S. Bartholomæi, in Abbatia Campo dicta. Præterea B. Villani intuitu Gregorius IX Papa, Alberto Priori ecclesiæ Sedis Episcopalis B. Mariani Fratrisque, confirmavit omnia jura bonaque iisdem concessa, dato diplomate Pernsii per manus M. Marini S. R. E. Vicecancellarii, xv Kalendas Februarii, Indictione II, Incarnationis Dominicæ anno MCCXXIX, Pontificatus vero Gregorii Papæ IX anno III. Quo etiam anno B. Villanus civitatis suæ parochias divisit et singulas suis limitibus distinxit. Inter varia miracula, quibus Deus merita ejus manifestavit, e prædicto saxo vivum ac largissimum fontem elicit prope Carbonanum, hactenus fontem B. Villani dictum. Cum annos quinque et viginti gregem suum pavisset egregius Pastor, annos tum natus septuaginta, migravit ad cælestia pascua, a Christo supremo Pastore et Domino universorum exceptus, die VII Maji anno MCCXXX, sepultus in ecclesia Cathedrali, ibidem in magna populi Eugubini veneratione hactenus habitus.

F
pia loca
erectu:

fons eluctus:

obitus.

DE

DE SS. REGINALDO ET FRANCO

G. II.

EREMITIS CALABRIS IN APULIA.

Hieronymus *Marafiotus Polistiurnsis, Ordinis Minorum, libro 5 Chronici et Antiquitatis Calabriae fol. 307 indicat Sanctos in Calabria natos, inter quos memorantur S. Franco Eremita et S. Rinaldus Eremita, sed quis fuerit natalis eorum locus, ignorari dicitur. David Romæus in Indice Divorum, qui nati vel humati sunt in Neopolitano regno, aliquando majorem lucem confert pag. 401 sub finem, ubi de Sanctis Calabriae ista scribit; Hilarius, Nicolaus Græcus, Reginaldus, Francus, Falcus, cum tribus aliis sociis, quorum nomina ignoramus, viri solitarii Calabri, qui e sua Calabria profecti, Pontifice Maximo Eugenio IV, in Frentanos Samnitum eandem vitam solitariam egerunt in valle Aventana, in loco qui vocatur Plata, prope Casulam et Lamam; et in eadem provincia venerantur, Nicolaus Vardagrare VII Idus Sextiles, Reginaldus Falasconi. Nonis Maji, Francus Francoville eodem die, Falcus Palenæ. Hæc ibi.*

2 *Adjungatur testis tertius, Gabriel Barrinæ Franciscanus lib. 1 de Antiquitate et situ Calabriae, qui in Italia illustrata cum aliis auctoribus editis, columna 1024 hanc notitiam suggerit. Nuper, inquit, octo eremitarum Calabrorum, qui eodem tempore fuere, apud me fama percrebuit. Quorum nomina sunt hæc, Hilario, Nicolaus Græcus (non modo enim ab oppidis vicisque, verum etiam a regionibus nomina sumuntur, manantque ad posteros) Rinaldus, Franchus, Falcus, aliorum trium nomina me latent. Horum magister et ductor fuit Hilario, qui cum septem aliis ex Calabria abiens, in Samnium contendit, atque in valle Aventina in Frentanis, in loco cui Plata est nomen; secundum Casulam et Lamam, castella con-sedit: ibique eremiticam vitam degentes Deo servierunt. Mortuo autem Hilarione, unoquoque eorum ob humilitatem aliis præesse renuente, convenerunt, ut singuli lancem suam ligneam in fontem conjicerent, et is, in cujus lancem piscis ingrederetur, aliorum gubernacula suscepisset. Lancibus autem, prius tamen exorato Deo, in fontem coniectis, protinus Dei nutu piscis in lancem Nicolai subiit: tum ille Dei*

numen agnoscens, regendi alios munus obivit. Excessit e vita centum annos agens Eugenio quarto Pontifice. Ejus corpus Vardagrelæ jacet, miraculis fulgens: ejus festum agitur septimo Idus Augusti. Corpus B. Rinaldi quiescit Falascoli: ejus festum agitur Nonis Maji. Corpus B. Franchi jacet Francavillæ: ejus festum agitur eodem die. Corpus B. Falci jacet Palenæ. Hæc Antiphona a Sacerdotibus illis canitur.

O proles Calabriae, splendor septem siderum,
Novum Vardagrelæ decus, nobile depositum;
Fer jubar gratiæ, Christi beneficium,
Ne breve veniæ tempus inane defluat.

3 *Eadem fere habet Joannes Vincentus Ciarlantus lib. 5 Memoriae historicae Samnii cap. 3, ubi asserit Platam sitam ad ripam fluminis Aventini, qui in Aprutium citeriore illapsus in Sangrum, cum hoc effluit in mare Adriaticum, ubi in Geographicis mappis, ad latus dextram fluminis Aventini, exhibetur Lama, ad sinistram Casoli, atque inde palæstra aquoscitur, in qua hi eremite, ut scribit Ciarlantus, vitam valde austeram cum tanta puritate egerunt, ut apparerint veri imitatores antiquorum sanctorum Patrum Ægyptiorum. Erant namque unanimes in vera humilitate cordis, fervidi in oratione, et ardentes in caritate: erga se ipsos severi, erga alios benevoli; et quod præcipuum est, vivebant plane a rebus secularibus abstracti, quemadmodum a veris eremitis requiritur. At quod spectat ad duos, quorum solennitas hoc die celebratur, asserit Ciarlantus sacra ossa S. Rinaldi seu Reginaldi adhuc asservari in ecclesia castelli, Falasiose dicti, ejusque festum et in hoc VII Maji et præterea XXVIII Augusti celebrari. At pretiosum corpus S. Franci possideri in ecclesia Francavillana, ejusque festum celebrari et hoc VII Maji, et V Decembris, cum magno circum degentium populorum concursu. Festum denique S. Falci celebrari XII Januarii, et Dominica prima post Assumptionem Deiparæ Virginis. Meminit ad hunc diem S. Franci eremite Ferrarius in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiae.*

Corpora in
veneratione.Palæstra
cictulum
in Aprutio.
EMemoria
apud Ma-
rafiotum
Romæum,

1:

Barrinæ.

OCTAVA DIES MAJI.

SANCTI QUI VIII IDUS MAJI COLUNTUR.

S anctus Aurelianus, Episcopus Lemo-		S. Secunda,	S. Antiquus,	} poli,
vicensis, in Aquitania.		S. Victor,	S. Nina alia,	
S. Victor Maurus, Martyr Mediola-		S. Faustinus,	S. Saturus,	} Martyres in Africa.
ni.		S. Cithinus,	S. Nicoma,	
S. Agathius, sive	S. Militus,	S. Zaderus,		
Acacius	S. Felicia,	S. Euticus,		
S. Maximus,	S. Maxima,	S. Fortunatus,	} Martyres in Ægy-	
S. Anthes,	S. Daliva,	S. Saturninus,		} pto.
S. Arestinus,	S. Tumanus,	S. Marcia,		
S. Marinus,	S. Entidius,	S. Victor,		
S. Tampus,	S. Secundina,	S. Stephanus seu	} Martyres in Ægy-	
S. Stereita,	S. Datica,	Stephana.		} pto.
S. Rogata,	S. Gundinus,	S. Januarius,		
S. Victuria,	S. Tertulus,	Sanctorum militum cohors integra, mar-		
S. Fiorida,	S. Coelestinus,	tyrio coronata.		
S. Florida alia,	S. Faustinus,	S. Helladius sive Eladius, Episcopus Autis-		
S. Lucius,	S. Cencrius,	siodorensis in Gallia.		
S. Donata,	S. Barachus,	S. Gibrianus Presbyter, in diœcesi Cata-		
S. Victor,	S. Seddinus,	launensi et Remensi.		
S. Flavia,	S. Niria,	S. Desideratus, Episcopus Bituricensis, in		
S. Joannes,	S. Tidus,	Gallia.		
S. Nina,	S. Mittunus,	S. Tarasius Thaumaturgus, in Lycaonia.		
S. Castus,	S. Siricus,	S. Meles Hymnographus, apud Græcos.		
S. Gaius,	S. Rogatus,	S. Metron Presbyter, Veronæ in Italia.		
S. Furius,	S. Saturnina,	S. Godon, Episcopus Metensis, ad Mosellam.		
S. Maximus,	S. Glandiosa,	B. Iduberga sive Itta, Sanctimonialis sub S.		
S. Victor,	S. Vitalis,	Gertrude filia, Nivellis in Brabantia.		
S. Julia,	S. Cæcilia,	S. Wiro, Episcopus Ruremundæ in Gelria.		
S. Felix,	S. Januaria,	S. Petrus Archiepiscopus Tarentasiensis Or-		
S. Marcianus,	S. Galla,	dinis Cisterciensis, Bellavalle in Burgundia.		
S. Famosa,	S. Senerus,	S. Amatus, Patronus Salodecti in Italia.		
S. Honestâ,	S. Rogata,	B. Bernardus Ordinis Prædicatorum cum		
S. Niger,	S. Matrona,	duobus Parvulis Santirenæ in Lusitania.		
S. Baptizius,	S. Augustina,	B. Angelus Ordinis Camaldulensis, Martyr		
S. Rusticus,	S. Saturninus,	Massacii.		
S. Processus,	S. Rufus,			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Blasii, Episcopi et Martyris, Translatio reliquiarum Cruilbecam, uti diximus ad ejus Vitam num. 30, die in Febr. SS. Indractus, Dominica et socii, Martyres in Anglia, suggeruntur in MSS. Altempsiano et Tambluchtensi; et in Martyrologio Anglicano Wilfordi, de iis egimus ad diem v Februarii. S. Odrannus, auriga S. Patricii, ad hanc diem describitur a Colgano ad Vitam S. Patricii pag. 50 col. 1. Vitam ejus dedimus xix Februarii. S. Barbarus Martyr indicatur in MS. Græco Synaxario Claromontano. De eo cum aliis adjunctis egimus vi Maji. S. Benedictus II Papa memoratur proprio loco in MS. Vaticano S. Petri, item a Greveno et Maurolyco. Acta ejus dedimus vii Maji. S. Stanislaus Episcopus Cracoviensis hoc die Martyr

obit et colitur in Polonia, sed in Ecclesie Romanæ Breviario

vii Maji.

Scanysolacus, Episcopus et Martyr in Gorgonia, memoratur in Usuardo aucto in Alsatia, et in pergamenæ exarato. Vix possumus dubitare quin sit jam memoratus Stanislaus in Cracovia, nominibus citiose exaratis.

Salvia, Maria, Eupia, Synclitica, Lucius, Cessus, Lucentius et alii decem aliis Martyribus, maxime Byzantinis infra referendis, interseruntur, et forsitan loco aliorum Martyrum, uti infra innuimus.

Hilarion Episcopus Gallus colitur Scalasti in Calabria: cujus ibi brachium servatur. Ita indicavit P. Beatillus. Fuerunt in Gallia plures Episcopi inter Sanctos relati Hilarii dicti, ut Pictaviensis, Arelatensis, Tolosanus, Vesontionensis, Mimatensis, Carcassonensis, sed nullus Hilarion: cujus nomen

VIDE APP. TOM.
VII MAJI
NOT. 56*

nomen pro Hilario videtur scriptum. Ast cujus Sedis Episcopus accipiendus is qui colitur in Calabria sit, ex nudis verbis supra indicatis colligi nequit.

Franca sive Franda, Promptia et Possenna referuntur ab Arturo du Monstier in *Gynecæa sacro et Laherio in Menologio Virginum, et Saussayo in Martyrologio Gallicano, in elogio S. Gibriani fratris, qui hac die colitur: in cujus Actis fit harum mentio, neque aliud de earum cultu uspiam legimus.*

Odranus Episcopus et Communus de Teghunc Feudchain sive de domo filii Fianthaim, indicantur in MS. Tamlochensi, nec reperimus quæ addamus.

Sergius Amalphanus, monachus Casinensis, cui dicitur Deipara Virgo moribundo apparuisse, cum titulo Beati indicatur a Bucelino in *Menologio Benedictino.*

Gerwinobardus, Abbas S. Lupi, cum titulo Sancti refertur in quodam *Kalendario Ordinis Benedictini non antiquo: de quo alibi nihil legimus.*

Galerius, Conversus Ordinis Cisterciensis in Clara-Valle cum titulo Beati refertur ab Henriquez, Challemoto, Bucelino. At Pii annumeratur a Saussayo.

Scherus, fundator monasterii Calmosiaci in Lotharingia, mortuus anno MCCCXVII, cum titulo Beati indicatur a Ferrario, quem inde et cum titulo Sancti retulit Saussayus in *Supplemento Martyrologii sui. Fuit sane vir sanctus, multisque de eo agit Joannes Ruer id antiquitatibus Vosagi parte 3 lib. 3 toto, ac demum hoc ejus epitaphium subjungit, Anno ab Incarnatione Domini MCCCXXVIII VIII Idus Maji obiit piæ memoriæ Dominus Scherus, Abbas primus et fundator hujus cœnobii et S. Leonis Tulli. Quæ nullum ejus ibi cultum indicant, nec omisisset notare diligentissimus auctor Sancti vel Beati titulum, si hunc ei dari invenisset.*

Joannes a Stronconio, Ordinis Minorum Ministri generalis Vicarius, Regularis Observantiæ fautor egregius, anno 1418 Luceriæ in Apulia hoc die clarus meritis et miraculis mortuus, refertur a Jacobillo inter Sanctos et Beatos Umbria, Arturo in *Martyrologio Franciscano cum titulo Beati, uti et ab aliis per eum citatis, Walingus etiam in Indice Beatorum eum habet, in textu autem abstinuit a titulo Beati, contentus referre cor post centum annos integrum repertum, et vacum illuminatum. Gonzaga de origine Scrophicæ Religionis agens de Conventu S. Salvatoris Luceriæ, asserit quod eundem mirum in modum exornant incogniti cujusdam Patris ossa, sub summo altari asservata, cujus lingua recentissima adhuc perseverat, ad cujus loculum plurima contingunt miracula. Viderint illius Conventus Fratres an hæc forte spectent dictum Joannem: nobisque suggerunt siquid vel de eo ultra habent, vel de B. Francisco a Luceria laico cui Arturus diem VI Octobris adscripsit, ut de utroque possimus tunc simul agere, si dies is aliquo ejus cultu insignis habetur.*

Ven. Petrus Georgius Odeschalcus Comensis, Episcopus primum Alexandrinus, deinde Viglebaniensis in Insubria, cum ea sanctitatis opinione hoc die obiit an. 1620 ut pro beatificatione agatur in Romana Curia. Vitam scripsit, quæ extat apud heredes Joannes Bupt. Sali, in Cathedrali Comensi Canonicus, illiusque dum viveret Secretarius. Ita nos docuit primus Aloysius de Tuttis, qui qua de causa ejus non meminit in suo *Martyrologio Novocomensi, eadem nobis quaque persuasit, hic solum nomen cognoscendum proponere, dum expectatur sententia S. D. N. Innocentii XI ex Odeschalca familia assumpti.*

Bernardinus de Bustis in Insubria an. 1480 }
Franciscus de Villa prope Cordubam an. 1545 } nis
Maria a Corbya in Burgundia an. 1499 } Mi-
Maji T. II.

norum referuntur cum titulo Beati ab Arturo in *Martyrol. Franciscano, et Maria in ejusdem Gynecæo et Laherii Menologia Virginum.*

Isabella de Bovadilla, dicta de Jesu, nobilissima, sanctimonialis Ordinis S. Dominici Vallis-Oleti in Hispania, cum magna sanctitatis opinione mortua anno MDLXXIII, laudatur cum illustri elogio a Joanne Lopez porte 3 cop. 49, et a Joanne Rechac de S. Maria tomo 2 lib. 1 cap. 7; et in *Anno sancto hujus Ordinis, cum titulo Beatæ Sororis.*

S. Priscus, Episcopus primus Nuceriæ Paganorum, refertur a Ferrario in utroque Catalogo. De eo agimus die sequenti

ix Maji.

S. Dionysius, Episcopus Viennensis, memoratur in variis *Martyrologiis: alibi vero ad proximam diem, quo colitur in ecclesia Viennensi*

ix Maji.

S. Cataldus, Episcopus Tarentinus, hoc die creditur obiisse, refertur in variis fastis, et habet cultum Tarenti; at præcipuum ob *Inventionem et Translationem corporis, die quo est in Martyrol. Romano*

x Maji.

B. Aloysius Rabatha vel Ravida Carmelita, a Rocho Pyrrho in *Notitia ecclesia Mozarenensis dicitur obiisse hoc die: de eo agemus, quando fastis Ordinis adscriptum invenimus,*

xi Maji.

Aglæ, quæ peccaverat cum S. Bonifacio, postea apud Tarsum Martyre, et ipsa pœnitens, cum titulo Sanctæ indicatur in *Gynecæo sacro Arturi du Monstier. Ejus Acta habentur in Actis dicti Bonifocii*

xiv Maji.

Chinedrita cujus animam S. Dunstanus filius conspexit in cœlis, cum titulo Beatæ refertur in eodem *Gynecæo sacro. Ejus Acta habentur in Vita S. Dunstani*

xix Maji.

S. Joannis, primi Abbatis monasterii Parmensis S. Joannis Evangelistæ, translatio memoratur a *Miane, Dorganio, Menardo, Bucelino, Ferrario. Ejus natalis celebratur*

xxii Maji.

S. Chlodulphus, Episcopus Metensis, una cum decessore S. Godone, hoc die refertur apud *Meurissum et Saussayum. At Martyrologio Romano inscriptus est ad diem*

viii Junii.

S. Himerius, Confessor et Patronus in civitate et diocesi Cremonensi, coli jussus ex præcepto seu consuetudine votove, indicatur in *Decreto Synodi Cremonensis anno 1599 celebratæ. Verum in Sanctuario Cremonensi a Peregrino Merula anno 1627 edito, et Diario Cremonensi a Josepho Bresciano an. 1638 vulgato, nulla ad hunc diem fit mentio S. Himerii, sed præscribitur, ejus solemnitas celebranda ad diem XIX Octobris. Putatur esse Episcopus Ameriensis, de qua cum Martyrologio Romano agemus xvii Junii.*

B. Mariæ Oigniacensis memoria, ob primum suum ad illud cœnobium ibidem adventum servatur, teste *Molano ad diem, quo colitur*

xxiii Junii.

Elladius, Episcopus Nivernensis, recolitur in *MS. Florario Sanctorum. Forte est Eoladius, cum S. Itherio relatus a Saussayo in Supplemento viii Julii.*

SS. Nabor, et Felix cum SS. Januario et Marino, in Africa decollati, referuntur in *MS. Florentino Caroli Strozæ, et alio Bibliothecæ Medicæ, et Martyrologia excuso Florentiæ anno 1486, in Martyrologiis autem Usuardi, Adonis, Notheri et aliis x Julii.*

S. Arsenius Magnus, qui ex aula Theodosii Imperatoris in Ægyptum decessit, encomiis debitis hodie extollitur a Græcis, et Arabo-Ægyptiis, ast a Latinis xix Julii.

S. MICHAELIS Archangeli apparitio in Monte Gargano celebratur *Officio Ecclesiastico in sub ritu duplici in Breviario Romana, et variis fastis est inscripta. Verum celeberrima est ejusdem Archangeli*

36 memoria

- memoria, quando ipsius nomine in monte Gargano dedicata fuit Ecclesia : itaque commodius omnia simul dabuntur xxix Septembris.
- S. Languidæ Virginis, e S. Ursulae sodalitie, exceptio Tornaci apud Patres Cruciferos, memoratur. *Poterit cum reliquis Ursulanis de ea agi* xxi Octobris.
- Macarius, Eremita et Confessor in fine orbis juxta Paradisum, *inscriptus est Auctario Greveni ad Usuardum. Est is Macarius Romanus, a pluribus relatus die, quando historia merito suspecta poterit examinari,* xxiii Octobris.
- S. Martinus, Presbyter et Abbas Vertanensis monasterii, *memoratur a Nothero et quumturius MS. additurque in variis in Sanctonico, aut etiam Cenonico. De situ monasterii Vertani seu Vertavi egimus 13 Januarii ad Vitam S. Fiventii Presbyteri cap. 3 litt. b Vitam S. Martini dabimus die ejus natali, quando anno 389 obiisse traditur,* xxiv Octobris.
- Benignus, ut Sanctus indicatur in *Menologio Scotico Cunevari, et additur de eo agi in Vita S. Livini Scoti, scilicet* xii Novembris.
- S. Andreae Apostoli, } *translatio corporum Con-*
S. Lucae Evangelista, } *stantinopolim, memo-*
S. Timothei Ep. Ephesini, } *ratur a Galesimo. De*
- ea egimus ad Vitam S. Timothei xxiv Januarii, et iterum agendum erit ad Acta S. Lucae xviii Octobris, et ad Martyrium S. Andreae Apostoli xxx Novembris.*
- S. Gentiani Martyris translatio corporis, in Corbeia monasterio *celebratur sub ritu duplici apud Corbeiensis, inscriptus eorum Martyrologio, uti etiam in Centulensi S. Richarii et Parisiensi S. Germani de Pratis. Dies natalis est* xi Decembris.
- B. Francus, Conversus Ordinis Carmelitani, Senis, *venerationem habuit per indultum Clementis P. Pontificis Dominica prima Maji, dem translatum ad secundam Dominicam Maji, atque ideo constitueramus hoc die Acta ejus, quæ ipsi in Italia descripsimus, dare. Verum quia in Breviario Carmelitarum an. MDCLXXII. inter Officia noviter a Clemente X concessa; colitur sub ritu duplici minori, per totum Ordinem die xvii Decembris, scilicet festo ab xi Decembris, quo obiit translato: nos quoque ejus Acta seposuimus, danda dicto* xvii Decembris.
- S. Joannis Apostoli et Evangelistæ, ob manna seu cineres ex sepulcro ejus defluentes, memoria *celebratur a Grecis et Arabo-Egyptiis. Quod erit latius discutiendum ad diem ejus natalem xxvii Decembris.*

DE SANCTO AURELIANO

EPISCOPO LEMOVICENSI IN AQUITANIA.

Lemovicum urbs Aquitanix primæ Episcopalis, habuit S. Martialem fidei Christianæ præconem, et primum Episcopum : cujus Acta erunt illustranda ad diem xxx Junii. Hujus urbis Episcoporum nomina et gesta conscripsit Bernardus Guidonis, ex Ordine Prædicatorum Episcopus Lodevensis, a Philippo Labbe in *Collectione rerum Aquitanicarum edita: in quibus agitur cap. 1 de S. Martiale, ibidemque ista adduntur: Porro gesta ipsius præclara ac felicem exitum conscripsit B. Aurelianus, qui vidit, audivit, ac præsens fuit, dum gesta majori ex parte fuerunt: quem idem sanctissimus Martialis a mortuis suscitavit, ac postea successorem suum adhuc vivens in carne ordinavit. De vita S. Martialis infra agemus: interim ex cap. 2 ista prosequimur cum Bernardo, qui ait, quod B. Aurelianus, a S. Martiale, adhuc Paganus ac Pontifex idolorum, a mortuis suscitatus, et ab eodem Episcopus postea delectus, obiit decimo quinto Kalendas Decembris, ac sepultus est in monasterio S. Martialis in ecclesia S. Petri, nunc vero jacet in ecclesia B. Cessatoris extra muros urbis Lemovicensis. Hæc ibi: Additum diem xv Kalendas Decembris in Epternacensi Martyrologio Hieronymiani apographo ista leguntur, sub finem addita: In Galliis Aureliani Episcopi et Confessoris. Verum mendum ibidem esse, quod Bernardus Guidonis alique assumpserunt, colligimus ex aliis tribus ejusdem Martyrologii Hieronymiani apographis, in quibus hæc ita exprimuntur: In Gallia civitate Aurelianis, depositio Aniani Episcopi et Confessoris. Hoc ergo errore detecto, cum Ecclesia Lemovicensi natalem ejus celebramus viii Maji, quando sub ritu duplici ibidem colitur; et hæc de Vita ejus præscribitur recitanda Lectia.*

2 Aurelianus et Andreas, apud Lemovicos ethnicæ superstitionis Pontifices, B. Martialem Christum prædicantem flagris cæsum, cum Alpiniano et Austricliniano, in obscurum carcerem conjecerunt. Quem cum clarissima lux, divinitus affusa, postridie

collustrasset, et fores ad preces sanctissimi Apostoli sponte patuissent; ingenti terræ motu totam civitatem quatiente, aere horribili tonitru personante, Aurelianus et Andreas icti fulmine perierunt. Tanta rei novitate permoti, sese ad Christi fidem adjungere plerique, quorum exemplum secuti prævaricatores alii, ubi viderunt de cælo tactos, precibus B. Martialis a mortuis excitatos. Ex eo tempore Aurelianus et Andreas, ex vasis contumeliæ vasa honoris effecti, sese sanctissimo Apostolo commiserunt formandos: ex cujus ductu ante actæ vitæ commissa expiarunt, in precibus assilui, semel in die pane et aqua contenti. Miraculorum gloria maxime florere cœpit Aurelianus, quibus cum ejus sanctitatem testari videret B. Martialis, accedente litterarum peritia, et prædicandi verbi divini facultate, eum sibi successorem designavit. Præclare ergo et laudabiliter administrata per quindecim annos Lemovicensi Ecclesia, migravit in cælum, cujus corpus pridie Nonas Maji prope sepulcrum B. Martialis conditum est. *Hæc ibi; Verum hic dies octavus Maji non pridie sed postridie Nonas Maji scribendus est.*

3 *In eodem Breviario Lemovicensi ad diem xv Februarii festum revelationis S. Aureliani Episcopi et Confessoris sub ritu duplici celebratur, et in secundo Nocturno quarta Lectia recitatur hujusmodi. Aureliani Lemovicensis Episcopi corpus prope sepulcrum B. Martialis primo conditum est: ubi cum non inveniretur, quoque in sequentibus temporibus illatum esset ignoraretur; oblitterata rei memoria, ad annum millesimum trecentessimum decimum quintum repertum est in æde S. Cessatoris sacra. Quod cum rescivisset Reginaldus Antistes, eo cum sacra pompa processit: habitoque ad effusam populi multitudinem de S. Aureliani laudibus sermone, Reliquias ejus super altare S. Cessatoris, decimo quinto Kalendas Martii, honorificentissime collocavit: unde postmodum in sacellum, ejusdem Sancti nomine dedicatum, in urbem translatae sunt. Hæc ibi. Prædic-*

Festum revelationis 15 Februarii

an. 1315

Sacellum illi arectum.

G. H.

Nov. obiit 17 Novembris,

sed 8 Maji.

Elogium ex Breviario Lemovic.

A ctus S. Cessator floruit tempore Caroli Martelli, et colitur sub ritu duplici in Ecclesia Lemovicensi xv Novembris. At memoratus Reginaldus, cognomine de la Porte, ordinatus traditur Episcopus Lemovicensis anno mccciv, qui adjuncto secum Collegio Ecclesie Lemovicensis, ac diversorum monasteriorum Abbatibus et Religiosis, corpus Aureliani Lemovicensis Præsulis anno mcccv, die xv Kalendarum Martii relevavit cum summa devotione, et in capsam propriam transtulit: quam postea super altare ecclesie S. Cessatoris decentissime collocavit, postea Archiepiscopus Bituricensis electus anno mcccvi. Ita ex Chronico S. Martialis Sammarthani in Episcopis Lemovicensibus. Ferrarius in Catalogo generali celebrat ad dictum xv Februarii memoriam S. Aureliani, quam revelationem ejus appellat Saussoyus.

4 Estat Vita S. Martialis, a Carmelita Beauzamis subjuncta Vitis Apostolorum, quæ sub Abbatibus Babytonici nomine circumferuntur, et est illa ejusdem cum hisce farinæ: cujus fabulas aliquot profert Joannes Hessels

Theologus Lovaniensis, et post eum Franciscus Bosquetus in Historiarum Ecclesie Gallicanæ par. 2 pag. 33 et sequentibus, qui dictæ S. Martialis Vitæ auctorem, imperitam Theologum et supinum historicum appellat. Quicumque, inquit, ille fuerit, antiquitatem et fidem captavit his verbis, quibus finem imposuit, ac si Aurelianus Martialis discipulus et successor ipse seripsisset, his inquam verbis: Ego vero Aurelianus, licet non omnia cognoverim, quæ, antequam ab ipso sacri baptismatis unda regenerari meruerim, plane didicerim; tamen postquam ab illo ab inferni claustris liberatus, superis sum vitæ redditus, quæque audire relatu ac videre potui visu, rejicere minime curavi. Hæc ibi: ad quæ alludens Bernardus Guidonis, asserit Aurelianus conscripsisse, qui vidit, audivit ac præsens fuit. Addit Bosquetus Vitam S. Martialis, quæ ab Aureliano scripta dicitur, non amplius extare. Rationes ejus lector poterit consulere, et nos ad Vitam S. Martialis accuratius eas poterimus examinare.

D
AUCTORE G. II
An et qualis ab eo scripta sit Vita S. Martialis.

DE S. VICTORE MAURO

MARTYRE MEDIOLANI.

C eleberrima est apud omnes Latinos memoria S. Victoris Mauri militis, Mediolani in Insurbria martyrio coronati. Antiqua quatuor apographa Martyrologii Hieronymiani hunc viii Maji auspiciantur hoc modo: viii Idus Maji, Mediolani Victoris. Adstipulantur vetustiora Martyrologia, Richenangiense prope Constantiam, Augustanum S. Adalrici, Vaticanum Ecclesie S. Petri, Divionense, Atrebatense, atque: in quorum aliquibus ista leguntur: Mediolani S. Victoris Martyris, capite cæsi. Usuardus hoc eum elogio exornat: viii Idus Maji, Mediolani natalis S. Victoris Martyris, qui a primæva ætate Christianus, cum esset in castris Imperialibus miles, compellente Maximiano ut sacrificaret, in confessione Domini fortissime perseverans, primo graviter fustibus cæsus, sed Deo protegente doloris expers; dein liquenti plumbo perfusus, sed nihil penitus læsus: novissime gloriosi martyrii cursum capitis abscissione complevit. Similia aut etiam longiora ex Actis desumpta encomia habent in suis Martyrologiis Rabanus, Ado, Notkerus et alii posteriores cum hodierno Martyrologio Romano. At pridie ejus solennitas celebratur in antiquo MS. Regine Suevicæ, a Luca Holstemo in Animadversis ad Martyrol. Romanum edito, his verbis: Nonis Maji Mediolani natalis S. Victoris Martyris, cujus passio ibidem celebratur. Altera eaque solennis veneratio pridie Idus Maji, seu xiv die dicti Maji recurrit, quando a S. Materno Episcopo Mediolanensi sacrum ejus corpus fuisse sepultum infra in Actis dicitur: et hoc festum translationis indicatur in antiquo Missali anni mxxxii, et Breviario anni mxxxix, item a Galesinio, Molano et Ferrario: item sub nomine Mauri cum longo encomio in Viola Sanctorum, Hagenoæ anno 1508 excusa, et in MS. Florario. At sequenti die xv Maji, quæ est Octava, iterum Victor Martyr Mediolani refertur in quatuor antiquis apographis Martyrologii Hieronymiani, et alio MS. Regine Suevicæ de quo supra. Verum an ibi de eodem Victore, an de alio diverso agatur, nobis est incertum, uti dicto die inter Prætermittos annotamus.

2 Plures sunt in urbe et diocesi Mediolanensi S. Victori dicatæ ecclesie: harum præcipua potest censeri ecclesia S. Victoris, ad corpus dicta, quod in ea sacrum ejus corpus adservetur. Hæc, centum et amplius passibus distans ab ecclesia Ambrosiana, fuit olim

Portiana dicta, et aliquamdiu Metropolitana. Ibi sepultus est Arnulphus istius nominis secundus Archiepiscopus Mediolanensis, ab Arciaco cognominatus, qui sedit ab anno undemillesimo, usque ad unum decimum nonum supra millesimum, et novam ecclesiam S. Victoris ad Corpus construxit, cum monasterio Ordinis Benedictini; sed hæc Abbatia in Commendam postmodum data, ac tandem anno mcvii ad Patres Olivetanos translata est, a quibus anno mdix cæpta est extrui nova ecclesia, ad quam corpora SS. Victoris Martyris et S. Satyri fratris S. Ambrosii translata fuerunt anno mdlxxvi: qua de re accurate agens Joannes Petrus Puricellus, in Monumentis Ambrosianæ basilicæ cop. 19. Cum, inquit, monachi Olivetani sanctum Cardinalem Archiepiscopumque Carolum Borromæum rogassent, ut per se vel per alium sacras lustraret Reliquias, quæ in veteri extarent basilica, quæve inde in recentem transferendæ forent; Carolus ipse tandem illic affuit die Veneris vigesima Julii mensis, atque sic in publico Documento, sexta inde die confecto (quo universa hujus Reliquiarum Visitationis ac deinde Translationis Repositionisque acta ex ordine recensentur) scriptum invenimus, quod et nos inde transcribimus.

3 Ad præsentiam Illustrissimi et Reverendissimi D. D. Caroli, tituli S. Præxedis Presbyteri Cardinalis, sub altari majori ecclesie S. Victoris fuit inventa marmorea quædam capsula, sex lapidibus sibi mutuo cohærentibus laminis plumbeis constructa: in qua fuerunt reperta Corpora gloriosissimorum Sanctorum Victoris Martyris et Satyri Confessoris, disjuncta inter se dilucido intervallo. Corpus enim S. Satyri erat a læva S. Victoris, ejusdemque capiti innitebatur lapis lateritius (signum maximæ antiquitatis) in quo scripta legebantur hæc verba, videlicet S. SATIR. A dextra vero S. Satyri erat situm corpus S. Victoris, habens innixum omnino in omnibus similem lapidem lateritium supradicto: in quo legebantur hæc verba, videlicet S. VICTOR, quorum litteræ V et T erant scriptæ modo retrogrado. Et hæc omnia præsentibus multum Reverendis Dominis, Rodulpho de Cruce Primicerio Ecclesie majoris Mediolani, Joanne Francisco a Basilica Petri Ordinario præfatæ Ecclesie, ambobus habitantibus in Canonica: Petro Galesinio Protonotario Apostolico,

cum monasterio Benedictino, nunc Olivetano:

Corpus S. Victoris anni 1576 translatum.

Capsa reliquiarum.

ANNO CCCLIII

Memoria in sacris fastis S. Maji,

7 Maji,

14 Maji,

et 15 Maji,

Ecclesia S. Victoris ad Corpus.

B

G. H.

E

F

A stolico, Abbate S. Ambrosii Majoris Mediolani, Priore ejusdem Ecclesiæ, et Abbate S. Victoris. *Hæc ibi. Dicitur Galesinius in Notis ad suum Martyrologium et diem vii Maji, ubi de S. Victore agit, testatur se huic Translationi interfuisse. Postmodum, uti docet idem Puricellus, utrumque Caput, tam Victoris quam Satyri, anno Christi supra millesimum sexcentiesimum secundo, die Martii vigesima tertia, coram basilicæ Metropolitanæ tunc Decano Antonio Seneca et aliis, solemniter extraxerunt ex arca, in qua Sanctus ille Carolus olim reposuerat, et in duobus argenteis capitibus collocarunt, ut inter sacras gestari processiones, populoque ad venerationem certis diebus exponi possent. Qua de re publicum etiam extat instrumentum, tunc temporis a Jacobo Antonio Cerruto, Curie Archiepiscopalis Notario, confectum.*

4 Hæc Puricellus, qui inde concludit S. Victoris Martyris, quod apud Volaterranos adservatur, non esse hujus Martyris Mediolanensis, licet id Raphoel Volaterranus lib. 20 Anthropologiæ scripserit sub initium seculi xvi, et post eum Lucas Alemannus creatus anno mdcxviii Volaterranus Episcopus affirmavit, curoveritque lapidi marmoreo ad altaris majoris lævam erecto insculpi. Egimus in Februarii de S. Candido Martyre Romano, cujus corpus Volaterræ adservatur, et una indicavimus insigne scriptum publica auctoritate de omnibus Reliquiis confectum fuisse et ad nos missum: in quo exhibetur antiquissimum monumentum in sacrario asservatum, quo indicatur dedicata ecclesia a Callisto II Papa anno mccc die xx Maji, et sub finem ista adduntur: Insuper Papa Ecclesiæ et Clero populoque Volaterrano caput devotissimum, auro ornatum, invictissimi Martyris S. Victoris dono dedit: qui a Clero et populo in Protectorem civitatis et Patronum humiliter susceptus est. Hæc ibi: quæ latius ex Volaterrano et aliis deducit Ughellus lib. 1 Italix sacræ in Episcopis Volaterranis, et schema ipsius calvarix sculptum exhibet: et iterum Puricellus in Dissertatione Mazariana cap. 46 num. 20. Quia vero nullius mensis Sancti a nobis eduntur, quin inter illos sint decem, duodecim, sedecim aut plures Martyres, Victoris nomine oppellati, præter alios Victorios, Victorinos, Victorianos nominatos, arbitramur alicujus Sancti Victoris caput, aliæque ejus ossa a Callisto Papa Roma submissa aut coram donata. Adeo ut prudenter a Volaterranis ad ejusmodi venerationem assumptus non sit dies vii Maji, quo S. Victor Mediolani coronatus est, sed xiii Maji, quo alter Victor potuit Martyr obisse: et talis datur a nobis Victor cum aliis Martyribus coronatus dicto xiii Maji Polentix, et quidem (ut ibi dicimus) in Piceno inter Maceratam et Septempedam. Quid autem si xiii Maji assumptus fuerit, quod eo die sit acceptum n sacrum caput et publicæ venerationi expositum? Tunc potius arbitremur eas esse Reliquias alicujus Sancti Romæ passi. Ita et nos Antwerpæ, in ecclesia Domus Professæ Societatis Jesu habemus corpus S. Victoris Martyris Romani, et pro ejus veneratione elegimus Dominicum post festum S. Martini Episcopi Turonensis. Sed hæc decisioni Volaterranorum relinquimus, et ad ecclesias S. Victori dicatas revertimur.

B *est Volaterræ etiam caput S. Victoris M.*

C *sed alibi forte coronati.*

D *5 Altera igitur est ecclesia S. Victoris, ad Cœlum aureum olim dicta, nunc S. Satyri appellatur, basilicæ Ambrosianæ vicina, a qua vix deus passus distat, et in ea basilica est altare S. Victoris ad Cœlum aureum. Præterea teste laudato supra Puricello, ejusdem S. Victoris, tamquam Tutelaris ac Præsidis, effigies ibi ceruitur adhuc antiquissima, musivo elaborata opere, in ipsius ecclesiæ fastigio ac vertice, concamerato et auro circumquaque fulgenti. Quocirca ex ejusmodi fastigio ac vertice aurato profecta videtur ea ipsa S. Victoris ad Cœlum aureum appellatio. Ceterum effigies ipsa hunc prorsus in modum se ha-*

bet. Tam dextra quam sinistra manu separatim Crucem gestat, grandioribus inscriptam in transversa parte characteribus. Dextræ quidem sic est inscriptum PANE GRATIÆ, sinistræ vero sic, FAUSTIN. adestque sic etiam sinistra tentus manu liber adaperus, et inscriptus VICTOR, ne dubitare quispiam posset, cujus Sancti ea foret effigies. Hæc ibi Puricellus, et post aliquot paginas addit, ejusdem Victoris Caput sibi Ambrosianos monachos vindicare, sed majori tamen parte mancum: et hoc forte facilius cum Ecclesiæ Volaterranensis credulitate componi posse. S. Ambrosius in sermone pro festo SS. Nazarii et Celsi Martyrum asserit, urbem Mediolanensem possidere populos Martyrum: ex his ad vi Maji dedimus syllabum Martyrum lxxix suis nominibus expressorum, et inter hos tres Victores appellatos, iterum xiv Maji daturi quatuor Martyres, et horum coryphæum Victorrem, Mediolani coronatos. Quidni aliquod horum caput opud Ambrosianos monachos in veneratione arbitremur esse? Sed et hanc controversiam inter sese ipsi dirimant Mediolanenses.

E *6 Duas alias basilicas indicat idem Puricellus adhuc extantes, nam S. Victoris ad Uinum, alterum S. Victoris ad Theatrum appellatam. Dicitur infra in Actis S. Victor ductus ad silvulam, quæ ad Ulmos appellatur, ubi viridarium habebat Imperator, et ibi decollatus. At cum ante S. Victor fugisset, inventus est in stabulo ante theatrum. Hinc ad perpetuam S. Victoris memoriam, ibidem illi erectæ fuerunt ecclesiæ. Paulus Morigius in Sanctuario Mediolanensi pag. 140 describit ecclesiam S. Victoris ad theatrum, asseritque inter varias Reliquias, aliquas etiam S. Victoris ibidem asservari. Illustravimus præterea ad diem xiii Februarii vitam SS. Haymonis et Veremundi fratrum, qui in venatione ab apris discerpendi, conspicati summo in colle ædem constructam dicatamque S. Victori Mauro, qui Mediolani lauream martyrii adeptus, multis in ea diœcesi templis honoratur; voverunt se ibidem monasterium ædificaturos, illudque Virginibus Ordinis Benedictini extruxerunt et dotarunt, in Meda vico diœcesis Mediolanensis. Meminit quoque dictus Morigius pag. 237 Ecclesiæ Collegiæ S. Victoris constructæ in antiquo oppido Varesio. Et hæc abunde sufficiunt, ut cultus et veneratio antiqua pro certo habeatur: quibus adjici possunt quæ infra subjicimus Actis ex S. Gregorio Episcopo Turonensi desumpta.*

F *7 Quo autem tempore S. Victor passus sit, et qua fide scripto Passionis historia, paucis proponendum. Acta habent regnante Maximiano Imperatore, in civitate Mediolanensi fuisse ingentem persecutionem Christianorum, scilicet ut supra diximus quando ea urbs teste S. Ambrosio possedit populos Martyrum. Fuit is Maximianus Herculeus qui cum Diocletiano imperavit, et Mediolani ut plurimum vixit, urbis ambitum ampliavit ac muro circumdedit, palatium duabus turribus sublime fecit: præterea statuas, signa, columnas passim erigendo simillimam Romæ efficere studuit: uti tradit Tristanus Calchus lib. 1 Historiæ Mediolanensis sub finem. Persequendis porro Christianis adfuit Maximiano similis farina Consiliarius Anolinus, homo in sanguine Christianorum effundendo ferocissimus, cujus crudelitatem explicant Acta SS. Naboris et Felicis xii Julii Laude Pompeia occisorum, atque SS. Firmi et Rustici Veranæ ix Augusti coronatorum: quorum Acta sic incipiunt: Regnante impiissimo Imperatore in civitate Mediolanensi, facta est persecutio ingens Christianorum etc. Plura de Anolino indicavimus xxiii Martii ad vitam S. Proculi Episcopi Veronensis num. 6. Idem Anolinus in torquendo S. Victore, dum Mediolani præsens adesset Maximianus, partem præcipuam egit. Neque hic difficultas est aliqua: verum ut res acta credatur eodem quo*

in qua etiam caput S. Victoris.

forte alterius Mediolani passi:

alia S. Victoris ecclesia

Passus est S. Victor sub Maximiano Herculeo,

et Anolino Consiliario

A ipse Maximianus obiit anno, quod ex Actis sequitur, adcoque anno post abdicationem ab eodem Imperium sexto non eo et difficultate.

Acta testis
oculati au-
ctoritatem
præferentia.

8 Acta illa ex antiquis monumentis ante ducentos circiter annos edidit Bonnus Mombritius Mediolanensis, et inscripsit Cicho Simonetæ Ducum Mediolanensium Secretario. Eandem uobis descripsimus ex codice MS. bibliothecæ Casinensis litteris Longobardicis exarata, item ex codice perantiquo Treverensi Imperialis monasterii S. Maximini, et reperimus in MS. Christianæ Reginae Sueciæ num. xiii signato. Eadem subavit nobis Petrus Franciscus Chiffletius ex MS. eruta, sed contracta. Eadem edidit Laurentius Surius, sed stylo hinc inde nonnullis expalito: eorundem compendiam extat in Breviario Mediolanensi juxta institutionem S. Ambrosii anno MDXXXIX excuso, in quo tres Lectiones ex hac Vita contractæ præscribuntur, hoc vii Maji, quo passus est, ad Matutinum recitandæ Præclarum etiam ex eisdem acceptum elogium insertum est Missali Mediolanensi anno MDXXII excuso, quod in Præfatione Missæ solet recitari. Hæc omnia eo faciunt ut intelligatur, illa, quæ dixi, Passionis Acta, passim, et sine scrupula recepta fuisse. Neque de veritate martyrii dubitandum existimo: verum tamen ut ipsa Acta tam antiqua ac sincera sint, quam videri facit periodus ultima; in qua postquam narratum est, quomodo Anolinus exceptores Palotti adjuvarit, ut unusquisque proferret quascumque habebat de Victoris martyrio chartas vel schedas, easque fecerit uicendi ante se; sic deinde legitur: Tunc et ego Maximianus, notarius Maximiani Imperatoris, Christianus ab infantia mea, juravi per Paganismum eorum: et tamen per noctem cum luminaribus in Hippodromo Circi scripsi hæc, prout memoria potui retinere, quia ibi manebam: et adjuravi, ut si quis inveniret scripturam hanc, Christiano viro non negaret. Hæc omnia ego Maximianus oculis meis vidi, Deo teste et sancta Trinitate.

9 Scripsisset ergo ea Acta, non tantum oculatus testis, sed etiam scripsisset recenti memoria, durante adhuc persecutione: scriptum vero suum non ausus per se ipsum tradere Christiano homini, reliquisset in publico temere abjectum. Quid enim temerarium magis quam ubi tot idololatras forent; qui illud citius decerpturni videbantur, quam ex scriptoris voto Christianis tradituri, sperare futurum, ut in horum manus illud veniret? Quid incredibilius, quam quod nocturno isti ac furtivo scripto auctor ipse suum apponeret nomen, et latere volens, cuiusque illud inventuro vellet innotescere, cum manifesto vitæ suæ periculo? ejus tamen servanda causa impium juramentum a se conceptum fatetur, adeo erat in Christi fide profutenda languidus. Quomodo igitur suspecto non sit cautela tam parum cauta?

Talia non sunt

10 Nihilominus me movet, quod Paganorum Deos, et Paganismum videam nominari: nunquam enim credam ita scripturam fuisse aliquem qui Maximiani tempore vixerit. Jacobus Gothofredi ad Codicis Theodosiani librum 16 tit. 10 de Paganis, antiquissimum talis nominis mentionem, quam hactenus potuerit invenire, refert ad initia Valentiniani et Valentis sive annum Christi cccxv. et nullas dubitat quin ea phrasim originem habuerit a Christianis, ita contemptim appellare idololatras exorsis, postquam eorum superstitione per Christum Imperatores proscripserunt ex urbibus ad pagos abiit: quod ab illo erudite discussum videre lector poterit. Mihi non videtur nullis opus ad id profundum, quod ipsum nomen quasi per se loquitur. Neque enim quo modo Gentiles atque Ethnicos dixerunt Christiani, voce ab initio Ecclesiarum usurvata, sic et Paganos dictos putet, quasi deficiente Latinitate Pagus dictum sit totum Imperium Romanum, et in eo sensu appellata sit Pagana religio, quæ passim ab omnibus ubique tenebatur. Quod autem strictiori ac magis Latina notatione, Paganus dicti sunt, tanquam rustici et agrestes, vel ex hoc

sed cum jam
idololatras vo-
carentur
Pagani

florente
Christia-
nismo
scripta:

probare possumus, quod in nostrâ Teutonica lingua nullam a majoribus acceperimus vocem quæ illi Latinæ respondeat, quam cui vilis ista et pleba contemptus significatio subsit, quando idololatras appellamus Heydenen, a nomine Heyle, quod nobis etiam nunc notat campum, et quidem incultum, eo quod extra communis habitacionis loca, ad illa quasi deserta relegati forent, ubi superstitiones avitas utcumque exercebant.

D
AUCTORE G. II.

11 Quisquis igitur ille fuit, qui vel primus hæc Acta ex majorum traditione composuit, vel antiquitus scripta interpolavit; qua parte maximam eis voluit conciliare auctoritatem oculati testimonii, hoc eis detraxit etiam simplicem bonæ fidei prærogativam, dum fraude usus comperitur. Quare nec jam audeamus ei temporis notæ fidere, quam faceret Sanctus, Maximiano nuntiari jubens, quia hoc anno morietur: Nam fidei tam vacillantis auctoritate parum verisimile fit, hominem, quamvis Christianis iustissimum, eo tempore vacantis illis potuisse vacare, quo totus intendere debuisset stultitendo, quod temerario usu resurre præsumebat Imperio, in ipso rei agendæ conatu oppressus extinctusque. Itaque feralem illam persecutionem, ejus aliorum plurimorum Sanctorum Acta meminerunt, et in qua S. Victor triumphavit (nulla habita ratione istorum sic temere adjectorum verborum) referam ad ultimum Diocletiani et Maximiani correptionum annum, Christi ccciii, quo præsens Mediolani Maximianus crudeli præfuit carnificinæ. Non etiam magni facium quod tyranno dicitur comminatus Sanctus, quod cum mortuus fuerit nulla enim capiet sepultura, nisi ei tibi frangantur: quia tale nihil ubi lego, sed bene apud Eusebium ad calcem lib. 8, quod laqueo vitam abruptit, juxta quoddam dæmonum vaticinium, hujusmodi supplicio merito affectus ob quamplurima quæ admiserat scelera; idque Mussilæ, quo profugerat, Maxentio III solo Consule, ut scribit Idatius, id est anno Christi cccc.

fide non
optima,

ideoque non
persuadent
rem actam
an. 310

E

ACTA MARTYRII

Ex Codicibus MSS. et Mombritio.

Regnante impio Maximiano Imperatore, in civitate Mediolanensi erat persecutio ingens Christianorum. Erat autem ibi quidam miles, Maurus genere, nomine Victor, notissimus Imperatori. Tunc renuntiaverunt Ministri Imperatori dicentes: Domine Clementissime Imperator, Victor Maurus, Christianus effectus, blasphemavit deos nostros, et dicit eos dæmonia esse. Tunc indignatus Imperator jussit eum comprehendi et ad se perducere: cui et dixit: Victor miles noster, quid tibi deesse existimasti, ut te Christianum fecisses? Victor respondit: Non ego nuper Christianus effectus sum, sed ab ineunte ætate mea. Maximianus Imperator dixit Ergo, ut assersis manifeste, Christianus es? Victor respondit: Ego manifeste Christianus sum, et Christum Jesum filium Dei vivi de Maria Virgine natum adoro, et credo corde, et ore laudare non cesso. Tunc Maximianus Imperator, ira repletus, jussit eum in carcerem mitti juxta Circum, qua itur ad portam Ticinensem, et diligenter custodiri, dicens ad eum: Vade Victor, tracta tecum qualiter possis evadere tormenta horrida, quæ te fortiter laniabunt, si sacrificare nolueris. Missus itaque in carcerem fecit ibi dies sex, et jussit Imperator ut neque panem neque aquam darent ei. Septima autem die jussit sibi Maximianus Imperator tribunal in hippodromo Circi parari, et jussit adduci S. Victorem, et ait ad eum: Quid est Victor, quid tractasti circa salutem tuam? S. Victor respondit: Salus mea et virtus mea Christus est: cujus spiritum nutritior, quem in visceribus meis accepi.

Coram Im-
peratore fi-
dem profes-
sus

in carcere
melius tor-
quetur:

2 Tunc Maximianus Imperator, ira repletus, jussit

- EX MSS. ^a *fastibus caeditur :*
- Psal. 95 ^b *spernit honores et munera :*
- Evang. 2°
- A jussit fustes afferri, et in conspectu suo enro extendi et caedi, et tres terniones transire et clamare ei : Sacrifica diis, quos Imperator et omnes adorant. Cumque fuisset cæsus, jussit eum erigi : cui et dixit : Victor, audi consilium meum, et accede et deservi diis istis : quia nemo melius potest deservire eis quam tu, præsertim cum sis canis decoratus. S. Victor respondit : Beatus David Rex et Propheta docet dicens : Omnes dii gentium dæmonia sunt, Deus autem noster cælos fecit : si ergo ab initio dæmones appellantur, ^b quomodo eos adorabo ? Tunc Maximianus Imperator dixit ei : Ecce do tibi honorem Magistri militum, et aurum et argentum multum, et ministeria et possessiones, tantum immola diis istis, quos nos colimus. Victor respondit : jam dixi, et iterum dicam : non sacrificabo dæmoniis, sed Deo sacrificium laudis me ipsam offero : quia scriptum est, omnis sacrificans dæmoniis et non Deus, eradicabitur. Anolinus Consiliarius Imperatoris dixit : Victor, promissi sunt tibi honores a clementissimo Imperatore : quare non sacrificas diis, quos Imperator adorat, et quibus cervicem suam flectit ? S. Victor respondit : Ego præmia a vobis promissa non accipio : sed a Deo meo quotidie accipio fortitudinem.
- B 3 Tunc iratus Maximianus Imperator jussit eum iterum in carcere mitti ad portam, quæ dicitur Romana ; et ibi custodiri a militibus. Cuius ibi esset diebus tribus, jussit eum de carcere educi, et dixit ad eum Imperator : Victor, immola diis istis, quos deus esse vera divinitas comprobavit. S. Victor respondit : Ego diis paganorum non immolo : turpe est enim mihi ut quod in baptismatis sanctificatione percepi, a te homine corruptibili et in omni necessitate constituto coactus deseram. Non facio fac quod facturus es : quia ego scio quod fortior te est qui pugnatio pro me. Tunc Maximianus Imperator, et Anolinus Consiliarius ejus, jusserunt fustes afferri ^d et extendi eum, et quinque terniones transire, et clamare ei, Sacrifica diis quos Imperator et omnes adorant. Tunc S. Victor, cum esset in pœnis positus, dolores non sentiebat : sed sic oravit ad Dominum dicens : Domine Jesu Christe, cujus annona quotidie nutrior, Rex meus et Deus meas, adjuva me in pœnis istis positum. Tunc Maximianus Imperator dixit ei : Victor coosule sanguini tuo, et immola diis istis, quos omnes adorant. Nam per deos et per salutem meam et statum reipublicæ, ^e quia nisi sacrificaveris, e diversis te faciam pœnis spiritum exhalare. Et ne speres quia si a me punitus fueris, ut te Christiani servum meum sibi Martyrem faciant : sed ibi te jactari jubeo, ubi nunquam corpus tuum inveniri possit. S. Victor respondit : Non sacrifico : fac quod tibi videtur : non de servo tuo facies sicut dixisti, sed de servo Christi. Tunc indignatus Maximianus Imperator, quod sic ei respondisset, jussit eum in carcerem mitti iterum ad portam quæ dicitur Romana, et pedes ejus in cippo extendi.
- C 4 Cumque ibi esset reclusus, misit ad eum Anolinus Consiliarius Imperatoris dicens : Ite, dicite Victori. Homo, male desperasti de vita tua, ^f consule sanguini tuo, et ne amplius ad iracundiam provocas Imperatorem : audi consilium meum et sacrificica diis nostris, et pete ab Imperatore qualem volueris honorem : nam per deos et per salutem Imperatoris multa tibi tormenta præparantur. S. Victor respondit ad illos qui venerant ad eum : Ite, dicite Anolino. Ego diis Paganorum non immolo, quia docet nos Scriptura, confundantur omnes qui adorant idola et qui gloriantur in simulachris suis. Ego autem Deum vivum et verum adoro, ut non confundar in æternum. Cumque renuntiatum fuisset Anolino, renuntiatum est et Imperatori : et irati sunt D valde. Altera autem die jussit Imperator Maximianus educi eum de carcere, et dixit ei Anolinus : Victor, tantum obduratum est cor tuum, ut ^g non audias Imperatoris jussa et sacrificica ? S. Victor respondit : Non sacrifico diis immundis et sine sensu. Tunc Imperator jussit omnia genera tormentorum ante eum offerri, et ait ad eum : Vides, Victor, quanta tormenta te expectant, si non sacrificaveris ? S. Victor respondit : Ista tormenta, quæ tu mihi inferre vis, nihil sunt : sed a Deo meo majora tibi præparabuntur in illa die justi judicii. Tunc Maximianus Imperator, indigne ferens hoc, quod eum aperte blasphemasset, jussit plumbum adduci et eliquari, et totum corpus ejus perfundi. Et cum perfunderetur, sic oravit ad Dominum, dicens : Domine Jesu Christe, pro cujus nomine hæc sustineo, adjuva me et libera me, sicut liberasti tres pueros immaculatos de medio camini ignis ardentis, et confudisti tyrannum ; ita mitte nunc et libera servum tuum, ut erubescat Maximianus cum satellitibus suis. Et statim adfuit Angelus Domini, qui plumbum ita frigidum fecit, quasi aquam de fonte levatam, et non est combustum corpus ejus in ulla parte. Tunc expandens manus suas B. Victor, benedixit Dominum, dicens : Benedico te, Christe Jesu, fili Dei vivi, quia dignatus es misereri servo tuo, et misisti Angelum tuum Sanctum, qui et plumbum refrigeravit, et plagas, quas in me exercuit impius Maximianus, unguento tuæ misericordiæ unxit. Tunc Maximianus cœpit in stupore esse et omnes qui aderant, eo quod non combustum fuisset corpus ejus. Tunc S. Victor dixit : Gratias tibi ago, Domine Deus, pater Domini nostri Jesu Christi, qui et plumbum refrigerasti, et tormenta horrida me vincere fecisti, ne facias me obsecro ^h superari ab hominibus istis.
- 5 Tunc Maximianus Imperator jussit ut duceretur ad portam quæ dicitur Vercellina : et dum expectarent quæ juberet Imperator, repausaverunt ibi. Tunc milites qui custodiebant S. Victorem soporati sunt : et exurgens S. Victor fugit et abscondit se in stabulo ante theatrum. Tunc exurgentes milites secuti sunt eum, et inventientes unam mulierculam interrogaverunt eam, dicentes : Non vidisti huc hominem canum excisa veste ire ? Respondit mulier, et dixit : Vidi huc hominem canum excisa veste fugero. Sequentes vero milites per viam quæ vocatur stabuli, pervenerunt ante theatrum ; et intrantes ^F in stabulum, invenerunt S. Victorem abscondum ante capita equorum. Tunc milites ^k injuriantes eum eduxerunt foras. Audiens hæc Maximianus quod S. Victor fugisset, indignatus est militibus suis, jussitque aliis militibus ut educeretur foras civitatem, ad hortum qui vocabitur Philippi. Ipse autem Imperator deambulans in hippodromo circi, misit ad eum ^l cursores dicens : Ite, dicite Victori : desperasti de vita tua, et non vis sacrificare : per deos si non sacrificaveris, faciam te capitalem subire sententiam. Quibus S. Victor respondit : Ite, dicite Imperatori vestro, quod facturus es fac celerius, quia ego desidero percipere mercedem meam a Deo meo, propter quem ista patior, quia tempus est : si tamen illi placeat, qui mihi dedit animam et spiritum. Tunc Maximianus Imperator jussit vocari ^m scurriones, et jussit eis ut duceretur ad silvulam quæ ad ⁿ Ulmos vocatur, ubi viridarum habebat Imperator, et ibi decollaretur. Et cum duceretur S. Victor, dixit militibus, qui eum ducebant : Dicite Imperatori Maximiano, quia hoc anno ^o morietur, et cum mortuus fuerit nulla eum capiet sepultura, nisi ei tibie frangantur. Et cum hæc dixisset pervenerunt ad locum, et fecit orationem dicens : Gratias ^{capite ple-} ^{ctitur.} ^{gasti} ^{absque ulla} ^{lassione:} ^{plumbo li-} ^{quato per-} ^{funditur,} ^{et damnatus} ^{ad mortem} ^m ⁿ ^o

A gasti a Sanctis tuis concivibus meis *p* Nabore et Felice. Benedico te et gratias tibi ago in omnia secula seculorum. Amen. Completa vero oratione amputatum est caput ejus ab scurrone.

*Corpus a
bestiis as-
servatum*

6 Tunc jussit Imperator, ut nemo sepeliret corpus ejus, ut a bestiis devoraretur. Et post dies sex misit Imperator Quæstorem suum cum militibus, ut videret si jam a bestiis aut a serpentibus devoratum fuisset. Euntes autem invenerunt corpus ejus intactum, et in nulla parte contaminatum, et duas bestias, unam ad caput et aliam ad pedes, custodientes corpus S. Victoris : et revertentes nuntiaverunt Imperatori. Tunc jussit Imperator ut sepeliretur corpus ejus. Postquam vero permissum est ut sepeliretur corpus Martyris, abiit Sanctus et beatissimus Vir *q* Maternus Episcopus, et invenit duas bestias, unam ad caput et aliam ad pedes custodientes corpus ejus, et ipsum quasi eadem hora fuisset decollatus. At bestiae, ubi viderunt S. Maternum Episcopum, dederunt locum; et tandiu ibi steterunt, quamdiu fuisset levatum corpus ejus : quod involventes in lintheaminibus, perduxerunt non longe ab ipsa silvula, et sepelierunt in pace. Tunc Anolinus Consiliarius jussit comprehendi omnes exceptores qui erant in palatio, et fecit eos jurare per Deos suos, ut si quis haberet aliquam chartam vel scedam nemo illam celaret. Tunc juraverunt omnes per deos et per salutem Imperatoris quod nemo illam celaret, et allatis omnibus chartis, fecit eas Anolinus incendi ante se ab scurrone : quod factum valde placuit Imperatori. *r* Decollatus est autem S. Victor Octavo Idus Majas, et sepultus est a S. Materno Episcopo pridie Idus Majas, regnante Domino nostro Jesu Christo cum Patre et Spiritu sancto, per omnia secula seculorum Amen.

*sepelitur o
s Materno
Episcopo.*

B

r

ANNOTATA.

a Ita MSS. cum *Mombritio*. At *Surius* his omissis ista habet : Præcone sic clamante.

b *MS. Casinense*, Quomodo eis sacrificabo?

c *Surius*, Vires et robur.

d *Idem* : Extensumque Martyrem verberari eique acclamari : Sacrifica etc.

e *Mombritius* : Faciam te ad omnium hominum experimentum devenire.

f *Idem*, Consule senectuti tuæ.

C g *MS. S. Maximini*, ut non obedias Imperatoris jussis : ubi *Mombr.* jussioni,

h *Idem MS. et Mombr.* Me tentari a diis istis.

i *MS. Casinense*. Ante capita equorum. *Mombr.* In amphitheatri stabulo *Ibidem* deum erectam fuisse ecclesiam S. Victoris ad theatrum supra diximus.

k *Momb.* exprobantes ei.

l *MS. Casin.* Consules.

m *MS. S. Maxim.* spiculatorem. *Surius* carnifices.

n *Ibidem* ecclesiam S. Victoris ad Ulmum constructam fuisse supra diximus.

o *De morte Maximini et hoc loco, supra egimus.*

p SS. Nabor et Felix sub eodem Maximiano Imp. et Anolino Consiliario possunt laude Pompeii : at corpora eorum Mediolani deposita. Coluntur 12 Julii.

q Colitur S. Maternus Ep. 18 Julii.

r *Sequebantur verba in prævio Commentario num. 8 relata, quasi ipsius scriptoris, quæ manifestam contentiam imposturam hic merebantur expungi : ultima autem illa particula : Hæc omnia ego etc. deest apud Mombritium.*

ANALECTA

Ex S. Gregorio Episcopo Turonensi lib. 1
Miraculorum cap. 45.

Magnificatur apud Mediolanensem urbem Victor inclitus Martyr, quod sapius victos ab ergastulis dissolvat, captivosque liberos abire permittat. Igitur quodam tempore Apollinaris cum Victorio Duce Italianam petiit, quem amant apud urbem Romam interceptum : et Apollinarem incolæ loci quasi captivum retinebant, dicentes : Non videbis patriam tuam, sed dignas, ut satelles tuos, pœnas exsolvas. Hæc autem comminati miserunt eum in exilium apud urbem Mediolanensem. Factum est autem ut adveniente festivitate S. Victoris, convenientibus populis et hic vigiliis interesset (sub libera enim custodia absolutus attendebatur) prostratusque coram sepulchro S. Victoris, cum impensius orare cœpisset, ut eum virtus Martyris ab hoc exilio liberaret; circa medium noctis egressus ab aede, audivit unum de egenis loquentem ad alium et dicentem : Quid putas, o compauper, quæ sit virtus hujus Martyris? Verum dico, nec fallor, quia in hac nocte quisquis captivus domino per fugam dilabitur, absolutus in patria accedit, nec amplius ultra reperietur. Hæc Apollinaris verba, quasi aspiciam ex Dei nutu missum, accipiens, iterum atque iterum provolutus ad tumulum Martyris, orat ut virtute ejus adjutus absque impedimento possit abscedere. Maxque vocato puero equum sterni præcepit, dicens : Hodie absolvendi sumus a vinculo istius custodiæ. Et ascendentes Alpium juga, congeronum completa multitudine, ita pertransierunt ut a nullo interrogarentur quo tenderent vel unde venirent. Manifestumque est eos presidio beati Martyris ab hac ærumna salvatos.

*Ejus inter-
cessione ca-
ptivi libera-
ti.*
E

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

AGATHIO MILITE, MAXIMO PRESBYTERO, ANTHE DIACONO, ARESTINO, MARINO, TAMPO, STERCITA, ROGATA, VICTURIA, FLORIDA, ITEM FLORIDA, LUCIO, DONATA, VICTORE, FLAVIA, JOANNE, NINA, CASTO, GAIO, FURIO, MAXIMO, ITEM VICTORE, JULIA, FELICE, MARCIANO, FAMOSA, HONESTA, NIGRO, BAPTIZIO, RUSTICO, PROCESSO, SECUNDA, MILITO, FELICIA, MAXIMA, DATIVA, TUNIANO, EUTIDIO, SECUNDOLA, DATICA, GUNDINO, TERTULO, COELESTINO, FAUSTINO, CENERIO, BARACHIO, SIDDINO, ITEM NINA, TIDO, MITTUNO, SIRICO, ROGATO, BACCIRO, GADDERO, BEREUSO, DONATA, SPICO, ROGATO, SATURNINA, GAUDIOSA, VITALE, CÆCILIA, JANUARIA, GALLA, SENERO, ROGATA, MATRONA, AUGUSTINA, ITEM SATURNINO, RUFO, VICTORE, FAUSTINO, CITHINO, ZADERO, ANTIQUO, ITEM NINA, SATURO, NICOMA,

BISANTII, NUC CONSTANTINOPOLI.

§. *De Martyrologia deducta,*

ANNO CCCLIII.

Byzantii coronati fuerunt hi Martyres, in urbe antiqua postmodum Constantinopoli dicta, quod esset a Constantino Magno instaurata et plurimum aucta; ac deinde Sedes Imperatorum Græcorum, uti nunc regia Turcorum. Primo nomina omnium Martyrum recensemus, dein de S. Agathio. Duce et Antesignano, per quem alii videntur conversi, seorsim agemus; et tam ejus Acta, quam ecclesias illi Constantinopoli erectas, et sacras Reliquias variis in locis adseruatas recensere. Antiqua Martyrologii Hieronymiani apographa proponunt eorum nomina: et hoc modo MS. Colbertense Parisiensis exensum: Constantinopoli Agathi militis, Maximi Presbyteri, Antis Diaconi, Arestini, Marini, Tampi, Victuriæ, Stertiæ, Agatæ, Floridæ, Luci, Donati, Victoris, Flavie, Joannis, Ninæ, Casti, Gai, Fori, Maximi, Felicis, Martiani, Famosæ, Honestæ, Nigri, Baptizii, Rustici, Processi, Secundi, Militi, Feliciæ, Maximæ, Dativæ, Tunianæ, Secundolæ, Dativæ, Gundini, Tertuli, Cœlestini, Faustini, Januari, item Victoris, Zetulæ, Scilæ, Fortuni, Rogati, Faustini, Cenerii, Barachi, Siddini, item Ninæ, Tidi, Mattuni, Syrici, Rogati, Donatæ, Bacci, item Gadderi, Breuri, Donatæ, Spici, Rogati, Saturnini, Gaudiosæ, Vitalis, Cæcilie, Gallæ, Jannariæ, Seneri, Rogati, Matronicæ, Augusticæ, Saturnini, Rufi, Faustini, Victoris, Cittini, Zederi, Antiqui, item Ninæ, Saturni.

2 Referuntur etiam, sed cum nonnulla varietate in aliis ejusdem Martyrologii apographis: quare, ad majorem claritatem, dictos Martyres dividimus in aliquot decades. Ac primo Agathi scribitur in Epternacensi, et loco Antis, in aliis Anthi et Anthosi, et loco Arestini etiam in prædicto MS. Arestini, Stertiæ etiam Sterciæ et Stercitiæ. Loco Agatæ, aliis est Rogatæ: et nomen Victuriæ in Lucensi scribitur Victuriæ: cui Florida altera adjungitur in Epternacensi. In secunda decade loco Donati in Epternacensi est Donatæ, et pro Ninæ in Lucensi Ninæ scribitur, quod nomen cum octo

sequentibus deest in MS. Blumiano, uti nomen Casti deest in Epternacensi. Gai aliis est Gagi, uti loco Fori scribitur Furi; et ab aliis adjunguntur nomina Victoris et Julice, quorum primum infra in quinta decade reperitur. In tertia decade, loco Martiani et Famosæ, in Epternacensi est Martialis et Famosæ; et Baptizius aliis est Bapticus et Battacus. Loco Processi et Secundi est in Epternacensi Processæ; et in reliquis Secundæ. In quarta decade loco Tunionæ, Dativæ et Faustini; est in reliquis Tuniani, Daticæ et Faustini. Interponitur etiam in Epternacensi, nomen Eutidi, et pro Secundolæ scribitur Secandolæ; uti loco Tertuli et Cœlestini est in Blumiano Tertulæ, et in Lucensi Cœlestinæ; Gundinus quoque aliis est Gundonus et Guddinus. In quinta decade loco Cenerii legitur Ceneri et Cineri; et pro Baracho est in Epternacensi Barasus, in quo desunt nomina Jannarii, Zetulæ, Sciolæ (aliis Stialæ et Aialæ) item Fortuni (aliis Fortunæ et Fortunii) ac præterea Rogati et Faustini. In sexta decade loco Tidi in Lucensi est Sidi, et deest in Epternacensi; et loco Bacci legitur Bacciri et Baccui: et pro Donatæ et Gadderi in Lucensi est Donati et Garderi; et loco Breuri, est bis Berensi et semel Hereusi. In septima decade pro nomine Saturnini est in Epternacensi nomen Saturninæ, et Gaudiosa etiam scribitur Gladiosa et bis Gaudiosa, et pro Senero etiam semel Serena et loca Matronicæ semel Matronida et his Matrona invenitur. Id octava classe loco Augusticia semel est Augustina et bis Augustina et pro Rufo, Cittino, Antiquo in Epternacensi est Rubus, Cithinus, Antiqua; Saturus autem deest in aliis apographis.

3 Hactenus dedimus quæ in antiquis Martyrologii Hieronymiani codicibus reperimus: ad numerum Sanctorum jam relatorum alludit Notkerus his verbis: Constantinopoli Agathi militis et aliorum valde multorum. Idem Agathius et Maximus nullo indicato loco memorantur in MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbæi. At Maximus Presbyter Nicomedie adscribitur in MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi, et in Auctario Greveni ad Usuardum. In MS. Tamla-

ctensi

Nomina
Martyrum,cum aliqua
varietate
relata.

A ctensi indicantur nomina Arestini, Marini, Tampli, Stertitiæ, Rogatæ, Victoriæ, Floridæ, Lucii, Donati, Joannis, Ninæ, Flaviæ, Juliæ, Famosæ, Procesæ, Secundæ, Feliciæ, Maximæ, Tertuli, Donati, Rustici, Marciani, Baptizi, Rustici, Januarii, Eutidi, Secundikæ, Casti : Item Victoriani, Dati, Odroni, aliis Victoriæ, Dativæ, Gundoni. Adde forsitan pro aliis inserta nomina Mariæ, Salviæ, Eppiæ, Syncitica, Cessi, Zuci, Laurentii, et aliorum decem. *Vetussum MS. Regiæ Suevicæ ab Holstenio laudatum ista habet* : Constantinopoli Maximi Presbyteri, Antos Diaconi et aliorum multorum. Apud prædictum Grevenum S. Achæicus, ad diem vii Maji inter Martyres etiam Nicomedienses collocatur, quem S. Agathium hunc militem, Constantinopoli passum, esse arbitramur, uti ad dictum diem habet Rabanus, qui etiam Achæicum appellat.

tempus
Martyrii.

4 Eginus xxiii Aprilis de S. Georgio, primo, ut arbitramur, decimæ persecutionis Martyre, quæ persecutio eodem mense Aprili, Paschali tempore, effervescente cepit sub Diocletiano et Maximiano, anno Christi cccm : ostendimusque ex Eusebio, eam crevisse per gradus quosdam, ita ut primis edictis circa x aut xii diem mensis propositis supervenerint alia aliaque, quorum postrema initio Maji debuerunt fuisse promulgata, si juxta hæc processum Byzanti est, uti insinuunt Acta omnium Principum Acacii, et hic una cum ceteris passionis suæ agonem complevit die viii Maji Non alia autem videtur ratio fuisse simul omnes cum co referendi in Martyrologiis, quam quod eodem loco et die quo ille, pro fide Christi obierint. Scilicet, cum augusti nimium essent etiam capacissimi carceres crescenti indies multitudi, tertius edictis promulgatum est, Eusebio teste, ut carceribus inclusi, siquidem sacrificassent, libere abire sinerentur; si vero id rennerent, tormentis gravissimis cruciarentur. Atque hic est tertius ille turbo quem sub Maximiano, Diocletiani genero adversum Dei servos motum auunt Acta, ut in omni urbe si quis esset qui nollet Deorum culturæ obedire, sine remissione aliqua omnibus suppliciis ac tormentis subiceretur. Edicta autem quibus id jubebatur, in iisdem Actis tribuuntur nominatim Maximiano : quia hunc spectabat dispositio Occidentis, cui tunc adhuc accensebatur Byzantium, utpote ad Thraciam Europæ prænam regionem pertinens.

§ u. Acta martyrii S. Agathii. Peculiaris veneratio apud Græcos et Latinos. Templum Constantinopoli. Reliquiæ variis in locis.

Acta Latina
a Sirloto
translata,

et Græci
eduntur

ex MS. Cryptæ
Ferratæ.

C Acta S. Agathii sive Acacii edidit Aloysius Lipomannus tomo 7 de Vitis Sanctorum Patrum par. 2 pag. 158, Græce reperta in monasterio Cryptæ-Ferratæ Ordinis S. Basilii, ab urbe Roma duodecim milliaribus distante, et a Guilielmo Sirloto Latine reddita; ac dein a Laurentio Surio ad hunc diem viii Maji recusa. Quæ nos hic ad Græci contextus fidem exacta emendataque damus, ita ut nova versio videri possit : ipsa deinde Græca, ex more jam probato, daturi ad eandem hujus tomi secundi, prout reperimus in Bibliotheca Vaticana, in quam ex dicta Cryptæ-Ferratæ sunt translata Codices isti. Auctor passim a Lipomano, Surio et alius censetur Simeon Metaphrastes, errore olim communi, quo omnia Græce de Actis Sanctorum scripta illi uni attribuebantur. Verum jam alius sensus vivorum eruditorum est cum Leone Allatio, qui de Simeonum scriptis aliter pronuntiavit, neque inter hujus opera censet hanc S. Acacii Vitam, quam transcripserunt monachi Cryptæ-Ferratæ ex antiquis Græcorum monumentis. Transcripserunt, inquam, non composuerunt, alias non omissuri translationem corporis Scylluceum, cujus occasione Acta ipsa, ut olim habebantur Constantinopoli scripta, in Italiam delata esse pro certo tenemus.

Maji T. II

6 Sunt illa non tantum antiquiora multo ipsis monasterii illius primordiis, cujus fundator S. Nilus seculo x exarante floruit, Metaphrasti fere coævus : sed, quantum conjectura possumus assequi, Constantini Magni avo scripta, ex fide Actorum Proconsularium, non minus graviter quam eleganter, adeoque acceptione omni dignissima. Secuti eadem sunt Synaxariorum auctores : unde in antiquissimo omnium quod Basilii Imperatoris nomen præfert, ad diem septimum Maji hoc elogium profertur. Achæius, Christi Martyr, fuit sub Maximiano Imperatore, ex regione Cappadociæ, militiam exercens in Scholarum cohorte. Verum tamquam Christianus detectus, comprehensus fuit, et adductus ad regionis Præfectum, ac coram ipso Christum professus, plurimis affectus est verberibus. Deinde ad alium Præsidentem dimissus, ac evinctus una cum aliis captivis adductus fuit Byzantium : flagrisque crudelibus et tortuosis lignis toto corpore cæsus, detrusus fuit in carcerem : ubi illico accurrentes e caelo Angeli, sospitem incolumemque ipsum reddiderunt. Ac cum omnes, qui in carcere erant, eum tam repente sanitati restitutum conspicerent, Christianam etiam fidem ipsi amplexi sunt, ac proinde capite truncati fuerunt. Deinde Acathius e carcere eductus, atque ad alium Præsidentem denuo remissus, rursusque pluribus tormentis exercuciatus; capite abscissus fuit, et ipsius corpus depositum fuit in loco, qui dicitur Staurium. Hæc ibi. Aliud elogium habetur in MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, spectante ad Collegium Charomontanum Societatis Jesu Parisiis, et est hujusmodi. Die vii Maji : Certamen S. Acacii Martyris. Hic erat sub Maximiano Imperatore et Cappadocia oriundus, et e cohorte militum legionis Martiæ : qui ductus ad Firmum Præsidentem, et nomen Christi professus, plurima ab ipso tormenta sustinuit. Missus est deinde ad Bibianum alium Præsidentem, qui eundem cum aliis captivis Byzantium duci jussit : ubi flagris cæsus et tormento distractus, in carcerem detruditur ; in quo ab Angelis detersis plagis curatus est. Postea ad Falcilianum alium Præsidentem transmissus est, cujus mandato capite plectitur. Peragitur illius celebritas in sancto ipsius templo seu martyrio, quod est in Heptascale, et simul celebratur dedicatio ipsius Ecclesiæ. Similia extant in Menais MSS. et excusis et Græco Anthologio, sed perperam dicitur coli in Pascholo.

7 Codinus de Originibus Constantinopolitanis pag. 58 ita scribit : Constantinus Magnus ædificavit Ecclesiam veterem S. Irenæ, et templum S. Sophiæ oblongum, et S. Agathonicum et S. Acacium, cognominatum Heptascalem, sive ad septem gradus. Iterum Codinus pag. 39 sub finem S. Procopium, inquit, in Chelone, et S. Acacium Heptascalem condidit B. Constantinus Magnus : posteriori vero primus nomen imposuit Justinianus, S. Sophiæ conditor Iterum de alia ejus ecclesia Codinus pag. 54 ita habet : Ecclesiam S. Acacii, dictam Chaream, ædificavit frater Narsætis Patricii, tempore Justini et Procopiæ.

8 Procopius lib. I de Edificiis Justiniani Imperatoris. Quis, inquit, Acacii templum silentio prætereat, quod ille cum ruinosum esset, disjecit, restituitque a fundamento, mirifice ampliavit? Ipsum utique sustinent columnæ candoris eximii. Solum utique constratum est marmore : unde tantus proficiscitur splendor, ut toti templo infusa nix videatur. Præstructæ sunt porticus duæ, quarum altera columnata est, altera ad forum vergit. Hæc ibi. At postmodum Basilium Macedo Imperator, uti in ejusdem Imperatoris Historia Codrenus narrat pag. 588, Acacii quoque Martyris in Heptascale splendide restituit. Mirum est quod Nicephorus Callistus lib. 13 Historiæ Ecclesiasticæ cap. 38 ita refert : Ædes, inquit, quædam

D
AUCTORE G. H.

Eorum compendium ex Menologio Basilii Imp.

E

et MS. Synaxario.

Ecclesia a Constantino Magno constructa, F

alia a fratre Narsætis.

Prior a Justiniano præstratum

dein a Basilio Macedone restaurata,

AUCTORE C. H. in altera nux arbor in ejus honorem servata.

A Constantinopoli est maxima et pulcherrima. *Καπλαύ*, hoc est Nucem, eam incolæ nominant, quod in ea media nux arbor spectaculum non contemnendum stetit : ex qua arbore Acacium Martyrem suspensum, martyrium summa complevisse ferunt. Imo ut verberibus et plagis conficeretur, arbitramur suspensum, ac dein extra urbem capite plerum.

Elogium Martyrol. Romani,

urbis Perinthus,

et Scyllacium.

9 *Baronus in Martyrologio Romano ad hunc vii Maji istud et eloyium concinnavit* : Constantinopoli S. Acathii Centurionis, qui in persecutione Diocletiani et Maximiani a Firmo Tribuno delatus, quod Christianus esset, et a Bibiano Judice Perinthi sævissime tortus, Byzantii demum a Flaccino Proconsule capitis damnatus est. Cujus corpus ad Scyllacium litus divinitus postea delatum, ibi honorifice asservatur. *Hæc ibi, quæ pluribus ex Actis Martyrii explicantur in Catalogo Sanctorum Italiae. Est Perinthus, etiam Heraclea dicta, urbs Thraciæ, dein Archiepiscopalis facta, cum porta in ora Propontidis, sexaginta circiter passuum millia Byzantio in Africum distans. Ejus utrum gloriosum corpus possidet, ac patrocinio gaudet Scyllacium urbs Calabriae ceterioris, Episcopalis sub Rhegna Metropoli, ab Ughello tomo 9 Italiae sacra illustrata : ubi in Ecclesia Cathedrali Dei-pare Virginis sacra asserit asseriari corpus S. Agathii, qui ibidem Offitio novem Lectionum colitur die vii Maji, et omnia recitantur de eodem unius Martyris, præter Orationem et Lectiones secundi Nocturni, Romæ typis Jacobi Mascardi, Superiorum permissu anno mxcvi excusas, in quibus dicitur gladio percussus octavo Idus Maji, sed festus dies Nonis Maji solemniter celebrari. Quod arbitramur factum propter festum Apparitionis S. Michaelis, solemniter in illis regionibus die vii Maji celebrari solitum.*

Translatio corporis Scyllacium.

Oratio.

Reliquiæ in Hispania unde acceptæ.

10 *Lectiones sumuntur de Actis martyrii, præter aliquam partem scilicet lectionis, in qua ista recitantur* : Ejus sanctum corpus Christiani in loco, qui Staurius dicitur, sepeliverunt. Quod multo post tempore, cum ab infidelibus ea loca invadentibus, plumbea inclusum theca, in mare projectum esset, ad Scyllacium litus divinitus appulsum, et ab incolis collectum, in Cathedrali ipsorum Ecclesia conditum fuit : ubi a totius Calabriae populis magno in honore habetur et sancti Martyris dies festus Nonis Maji solemniter celebratur. *Dein præscribitur hæc Oratio* : Deus, qui Beatum Agathum Martyrem tuum, Scyllacensium Patronum esse voluisti ; concede quesumus, ut ejus festivitate gaudemus, etiam patrocinio sublevemur. *Tamays de Salazar eandem sanctum Martyrem Hispanica suo Martyrologio inseruit, occasione Reliquiarum sub isto nomine Abule et Conchæ asservatarum, quasi ex Scyllacio in Hispaniam essent deportatæ : et relatæ compendio Actis, Circa Reliquias, inquit, in ecclesia Abulensi in oratorio Illustrissimi ac Reverendissimi D. D. Sancti Davila et Toledo Episcopi Placentini nihil dubium, ut ex autographo auctoritate ordinaria transsumpto apud me liquet. Quatenus ad caput in ecclesia Conchensi, auctores sunt M. Egidius Gonzales Davila in Theatro ecclesiastico tomo 1 fol. 441 ; et Joannes Paulus Martyr Rizus in Hist. Conchensi parte 2 cap. 1 fol. 109, ubi referens reliquias illius Cathedralis ecclesiæ, prosequitur : Habet etiam caput integrum S. Acathii, in medio corpore argenteo inclusum, auro et coloribus delineato. Opera pretium foret discere, quæ certitudine has reliquias Scyllacio in Hispaniam delatas asserat Tamays ; nam si Roma vel aliunde acceptæ, præsumendum esset quod ulterius sint quam Byzantini Martyris, de quo agimus.*

VIDE APPE. TOM. VI. MAJI NOT. II.

ACTA MARTYRII

Ex MS. Græco Cryptæ Ferratæ translata.

CAPUT I.

Professio constans fidei Christianæ. Verbera illata.

Cum tertio honorum omnium hostis, et omni ex parte improbissimus draco diabolus, adversus Dei servos turbinem commovisset, a sub Maximiano Diocletiani genero, et ipsius satanæ filio ac propugnatore ; statim impia ejus edicta per omnes regiones missa sunt. Edictis autem illis id præcipiebatur, ut in omni urbe, si quis esset qui nollet ad deorum culturam accedere, sine remissione aliqua omnibus suppliciis ac tormentis subjiceretur. Edicta vero ipsa omni terrore et regalibus minis æ periculis referta erant. Ad hæc et exercitus Duribus præceptum fuit, ut si quis e militibus Imperatoris edicto, quod ad deorum, vel ad dæmonum potius, culturam pertineret, non obediret, ille vinculis adstrictus, tribunalibus ad supplicia perferenda traderetur.

2 Tempore illo S. Acacii Martyris facta efflorescunt : qui re ipsa nomen suum comprobavit, cum nihil omnino malorum dæmonum particeps fuerit, neque quidquam egerit quod cum malitiosi diaboli machinis conveniret. Hic sanctissimus fuit genere Cappadox, et conditione quidem miles, at proposito et voluntate, Christi athleta : itaque et genus, et ordinis dignitatem exornavit. Ejus factum hoc modo se habuit : Cum Firmus quidam militaris ordinis esset Tribunus eorum, qui Romanorum lingua b Martesii, Græcorum vero Arieji dicebantur, et sub eo Tribuno Centurio esset Acacius, Firmus ipse singulos milites ad se accersitos tentabat, ut quem animum quisque haberet, experiri ac sciri posset. Cumque multos partim assentationibus, partim minis ad idolorum superstitionem atque interitum allexisset, posteaquam Tribuni tentatio ad Acacium pervenit, tunc beatus ille clara voce : Christianus, inquit, ego natus fui : itaque Christianos et sum, et ero, Domino meo Jesu Christo hoc approbante : nam et ex parentibus, et ex majoribus Christianis natus sum. Hoc cum ille dixisset, et Firmus tertio eum tentaret, ac modo gravibus minis, modo promissis ingentibus promptam animi alacritatem et constantiam ejus debilitare, et illum ad se trahere conaretur ; ita constans et immobilis in Christi confessione beatus ille perstitit, ut deinceps Firmus coactus fuerit, prout edicto regio jubebatur, virum sanctum Acacium vinculis adstrictum, ad Bibianum quemdam mittere, qui totius exercitus imperium administrabat.

3 Cum igitur hic pro tribunali sederet, et eos interrogaturus esset, qui Dei confessionem profitebantur, Antoninus c Commentariensis ad Bibianum hæc detulit : Prædie hujus diei, Bibiane Præses, Firmus, eorum qui Martesii dicuntur tribunatum gerens, Acacium Centurionem vinctum misit ad potestatem tuam, quippe qui Dominorum nostrorum et invictorum Augustorum edicto parere noluerit, eo quod Christianorum religionem sequatur. Diligenter quoque causam ipsius ad te scripsit. Bibianus tunc dixit : Recitentur, quæ ad me scripta sunt ab optimo viro Firmo Tribuno. Recitata autem sunt, quæ scripta erant in hanc sententiam. Flavius d Firmus Bibiano Duci salutem : Acacium Centurionem, sub me Tribuno militarem, multumque a nobis partim illecebris, partim promissis, partim etiam minis provocatum, ut a Christianorum secta discederet ;

D

VIDE ACTA GRÆCA

Cruelia edicta

a

E

specuens Acacius Cappadox Centurio

b

F

Christi fidem constanter profitetur :

c

ad Bibianum supplicis afflictus mittitur

d

cum

A cum se Christianum esse asseveraret, et in ea confessione constanter permaneret: ego, invictorum ac triumphantium Imperatorum nostrorum jussis obediens, vinctum ad te misi, qui tormentis ac suppliciis subijci debet, ut legibus ipsis obediat.

4 Hac epistola recitata, Bibianus dixit: Adducatur Acacius, quem e Officium dicit. Adest ille, inquit Antoninus Commentariorum Praefectus. Acacius vero tunc illic stetit ridenti vultu: quæ res futurum ejus viri gaudium figurabat. Judex igitur illi dixit: Quodnam tibi nomen est? Respondit ille: Optabile et mihi et toti generi meo nomen est a Christo derivatum: illud vero, quo humano uso appellor, Acacius est. Ad hæc Judex: Quare, inquit, Acacius nominatus, ut ipse dicis, malus nunc es, non obediens edictis Imperatorum? Hoc enim significant, quæ nobis a Firmo Tribuno scripta sunt. Tum Acacius: Captivus sermonibus tecum agis, o Judex: Verum ego tibi affirmo ob eam rem justius me Acacium nominari, quod nolim dæmonum istorum sanguinem vorantium malitiæ particeps fieri, neque cum Gentilibus communicare, qui talibus obtemperant. At Judex dixit: Undenam tu es, qui tam temerario sermone te jactas? Quorsum, inquit Acacius, de patria me interrogas? Cui Judex: Quoniam rerum usum habemus, et patriarum mores recte novimus, propterea hoc a te quæsivi, ut pro ejus patriæ, ex qua tu es moribus ac dignitate me in hac quæstione præstem. Tum Acacius: Genere, inquit, Achivus sum, in Cappadocia vero natus: quo loco cum parentes mei habitarent, ad exercitum veni, ubi et multos ex meis commilitonibus ante me Christi Martyres fuisse accepi: quin etiam vicinos et æquales meos, tales fuisse cognovi: quibus et gratiam post ipsorum mortem a Deo ipso impartitam vidimus. Illos igitur sequi malui, quam eas, quas vos leges dicitis, cum humanæ illæ sint, et una cum hominibus post vitæ hujus excessum corrumpantur.

5 Ad hæc Judex: Ne putes mediocres cruciatus tibi parandos esse: etenim ista patria tua nugacitas et mira temeritas hoc exoptulat. Ne igitur hæc patiaris, abjice omnes istas cogitationes, et Imperatorum legibus obtempera, deorum cultui serviens, quorum nutu omnium victores ac rectores Augusti rerum potiuntur: nos etiam et tribunal hoc nostrum reverere, neque putes te omnium esse prudentissimum, temeritate ista importuna nunc abutentem, et in homine illo, quem pænis secundum legem decretis subjectum fuisse aiunt, spes tuas collocantem. Erras, inquit Acacius, o Judex, gravissimis satanæ fallaciis deceptus: non enim propter eorum deorum, quos tu dicis, cultum Imperio Cæsares Augusti potiuntur, sed benigni Dei omnia gubernantis concessionem hoc efficitur. Quod autem dicis, in homine condemnato (ut ipse ais) me spem collocasse, scito Jesum Dominum nostrum hominem nostri causa factum, in mundum hunc venisse, ut nobis salutem daret: qui cum idem esset verus Deus, mira quadam et immensa providentia humanam suscepit naturam, et eam in se habuit. Id vero tu neque cognoscere, neque audire poteris, nisi prius te ipsum fidei Christianæ accommodaveris. Cum enim natura, ut dixi, esset verus Deus, et Verbum a Patre non divisum, sed cum illo semper coæternum, propriis, quibus ipse voluit, temporibus nostræ salutis opus perfecit; et a satanæ ipsius, qui ab initio nobis inviderat, condemnatione ac servitute nos liberavit.

6 Ad hæc Judex dixit: Si Imperatores ipsi contra eum faciant, cur et illos non punit Christus iste tuus, qui, ut ipse dicis, humanam naturam nostri causa suscepit? Facile enim Imperatores punire potest, si est Deus vere potes: s. Ex hoc ipso, inquit

Acacius, eum ac ejus bonitatem et potentiam cognoscere potes, quod cum injuriæ illi fiant, non statim pœnas vobis refert: sed diutius expectat, ut vos Gentiles pœniteat, qui cultum et venerationem, Deo congruentem, dæmonibus affertis: ad hæc et servorum, qui ei grati sunt, electionem ac progressum hoc modo complere vult: ideoque hæc providentia utitur. Nam si statim vobis pœnam inferre vellet, et vos ipsi in perpetuum periissetis, et ipsius servi manifesti non fierent: quin etiam gratiæ ipsius potentia otiosa permansisset. Quomodo enim Dominus noster gloriose laudari posset, nisi diuturna in vestris sceleribus puniendis patientia uteretur? Nunc vero hæc ita fieri permittit, ut et vos, qui non respicitis, sed diuturnam ipsius patientiam respicientes in vestra savitia persistitis, et ab eo magis magisque desciscentes ad interitum properatis, vestra culpa condemnemini: et nos, qui ejus imperium agnovimus perpetuo cum illo vivamus. Quinetiam ipsius gloria in illis hominibus manifestior fiet, qui scelera sua recognoscentes, vitam emendaverint.

7 Tunc Bibianus: Litteras forsitan didicisti, ob idque sic diserte respondes? Nam per deos ipsos sermonem rationi consentaneum habuisti, ut hominum salutem sub Dei potentia esse ostenderes. Ex hoc ipso, inquit Acacius, Dei omnium dominatoris potentiam et gratiam agnoscere potes, quod cum non didicerim litteras illas, quæ vobis valde optabiles videntur; nisi tantum pauca quædam ad divinarum litterarum lectionem necessaria; ipse Deus pro nobis miserabilibus suis servis respondet, facitque ut ab omnibus hominibus, quin etiam ut et a vobis ipsis, qui eruditi estis, laudemur. Nam et ab initio cum dispensationis divinæ opus perficeret, et suum ipsius regnum orbi terrarum prædicandum curaret, non hominibus genere aut divitiis, orationisve aut litterarum facultate præstantibus, ad Evangelii sui prædicationem, sed piscatoribus et publicanis, ac pauperibus quibusdam usus est. Hoc autem fecit, ut ejus potentia, quæ mentem omnem exuperat, cognosceretur, sancto ac divino Spiritu ejus discipulos adjuvante.

8 Post hæc Judex: Omittens ego, quod opportune mihi faciendum est, tecum nugor qui talia disseris. Tu scis Imperatorum edicta, omni terrore plena, vobis proposita esse, ut vos Christiani homines vel sacrificetis et deos ipsos colatis, in omnibus rebus vos illis subjicientes, atque eo modo honores ab illis reportetis; vel, si sacrificare nolueritis, condemnemini, et supplicis ac pœnis subjiciamini. Velim igitur dicas, num diis ipsis sacrifices et legibus obtemperes, an te id facturum neges. Respondit Acacius, Sæpe et a Firmo interrogatus, Christianum me esse confessus sum. Quod ergo dixi, iterum dico, me Christianum esse, et impuris dæmonibus non sacrificare. Ego, inquit Judex, etiam nunc aetatem istam tuam misericordia prosequor: video enim te non amplius quam viginti quinque annos natum. Quinetiam militarem dignitatem reveritus, nolui te statim tormentis subijcere: at si diutius in ista tua insania persistes, coges me inevitabilibus tormentis te subijcere. Ad hæc Acacius: Quod volo facere, non stultum, sed valde prudens et Deo gratum opus est, ut eum qui me creavit, et ad hunc usque diem providentia sua prosectus est, non deseram: illum, inquam, ipsum, qui solus est verus Deus. Quomodo, inquit Judex, dixisti solum esse verum Deum, cum dicas Christum Dei filium esse? Omnino enim necesse est, ut si Filius est, et Patri par sit: et ita non unus, sed duo sint dii. Cum igitur et ipsi duos deos dicatis, quare nunc unum Deum profers? Cogis enim me tecum nugari, cum ista tu nunc absurda et inconcinna dicas.

D
EX MS.
GRÆCO

responsum
a Judice
laudatum,
ut se a Deo
edoctum:
E

idem constanter
profiteretur:

F

f
ab hoc in-
terrogatus
de nomine
et patria.

Judicis er-
rorem re-
prehendit,

et docet cur
Christus per-
mittat ty-
rannos diu
impune vivere
in Christianos.

A 9 Tum Acacius : Ego credo, et in Jesu, qui sub Pontio Pilato crucifixus fuit, spero futurum, ut mihi per sanctum ejus Spiritum sermonis facultas suggeratur, qua interrogationi tuæ respondere, et quæstionem tuam explicare possim. Non vulgaris enim quæstio hæc est, quare cum duos nominemus, unum Deum a nobis coli profiteamur. Dico igitur tibi et Spiritum sanctum a Patre et Filio esse inseparabilem, ac tres quidem personas esse in tribus appellationibus, sed unam tamen horum nominam potentiam esse ac divinitatem. Unum autem dicimus Deum, habentem et Verbum et Spiritum sanctum. Absurdissimum enim esset, Deum sine Verbo et sine vitali Spiritu dicere. Idque exemplo tibi ostendam, ad hanc ipsam rem explicandam accommodato, quatenus humanæ facultatis conditio patitur. Quem admodum Imperator, qui nunc est, quem tu Dominum, ego vero hominem dico, et majori judicio subjectum, et filius ejus (quorum qui pater est, Maximianus dicitur, filius autem Maxentius appellatur) duo quidem illi sunt, sed ipsorum tamen naturæ, humanæ, inquam, conditionis ratio una est, Imperiumque patris et filii unum et inseparabile (honoratur enim filius per patrem, et pater per filium) eodem modo et Deus consideratur : nam cum divina Patris, Verbi, et Spiritus sancti essentia, una eademque sit immutabilis, propterea unus et vere Deus est, qui a nobis colitur.

10 Ad hæc Judex : Sepe, inquit, te hortatus sum, ut ad rem propositam redeas ; at tu istis tuis sermonibus, nullam tibi utilitatem afferentibus, studes me a proposito abducere. Fac igitur, quod ipse dico, et sacrificium offeras ; ac patrios deos agnoscas, per quos omnia hæc constiterunt : duntaxat enim tibi peperi. Cui Acacius : Ne putes, terroribus istis me periculum iri. En habes corpus meum ad flagella excipienda paratissimum : utere illo, ut libet : mentem vero et animi mei propositum neque tu, neque Imperator tuus, neque dæmonum tuorum præsentia unquam pervertere, et ad scelus compellere poterit. Tunc illi Judex : Ergo, quando tu ita vis, omnino necesse est verberibus ac tormentis te subjicere, et Imperatoris edictum exequi : nam fieri non potest, ut tali questionis subjectus, sic redeas, judicium nostrum illudens. Tunc Præses furore percitus, et Officinam *h* affatus : Figite, inquit, quatuor palos *i*, et in illis Acacium alligate, crudisque nervis ipsius utrasque partes terga et ventrem verberate, ut discat talia non nugari, neque putet se aliquid scire, cum nihil sciât. Videamus an ipsius Deus auxilium ei afferat : ejusque mens ac propositum, quam firmum et immutabile sit, experiamur. Cum igitur Acacius palis illis alligatus esset, et ejus utraque partes *k* verberarentur, hanc solam vocem ille emittebat : Christe, opem feras mihi humili servo tuo : Domine Deus, ne me derelinquas. Cum vero mutati essent *l* sex qui illum verberabant, et ejus sanguis in terram abui : diffunderetur, totumque corpus vulneribus acerbis laniatum esset ; Judex ipse, cum miserabiles illas plagas videret, et Martyris mentem ac voluntatem constantem atque immobilem esse animadverteret : Num, inquit, nunc sacrificabis ? Itane miser dici, quam amicus Imperatorum esse malaisti ?

11 Ad hæc dixit Acacius : Nequaquam ego sacrifico : habeo enim Dominum meum Jesum Christum opem mihi ferentem : itaque istis tuis cruciatibus robustiorem ac promptiorem me reddidisti. Hactenus enim tormentorum expectatio aliqua ex parte cogitationes meas perturbabat : cum vero vis illata est, et hæc pati cœpi, per Jesum Christum mihi potentiam suggerentem, robustissimus factus sum, et ad omnia tormenta suscipienda paratissimus, Deo ipso

sine dabitatione aliqua confusus, Tum Judex : Ista, inquit, dicis, quoniam majora tormenta tibi non intuli. Sed ego temeritatem istam tuam dejiciam : eo enim, quod hactenus tibi peperi, audacem, ut dicis, te reddidi. Cui Acacius : Fac celerrime quicquid vis. Quos enim cruciatus mihi afferre cogitas, illi utilitatem mihi afferent : et quo majora tormenta adhibebis, eo majorem Domini mei gratiam invitus mihi conciliabis. Hæc, inquit Judex, loqueris, quoniam corpus tuum nondum verberibus laceratum est. Tum Acacius : Jam dixi, ut faceres, quicquid vis : non enim impuris dæmonibus sacrifico, neque voluntati tuæ aut patris tui satanæ morem gero. His auditis, Judex commotus dixit : Plumbeis massis *m* ejus maxillas contundite, ne iste nostra diuturna in eum patientia temerario modo abutatur. Post hæc Acacius : En factum est, quod voluisti, neque quidquam amplius profecisti : non enim malæ artes tuæ meam in Christum caritatem superabunt. Sacrifica, inquit Judex, et ab imminentibus reliquis tormentis liber esto. Respondit Acacius : Numquam (ut dixi) sacrificabo : tantum enim imminentes cruciatus despicio, quantum et antecedentes non curavi, Deo ipso mihi animos suggerente.

12 Ad hæc Judex : Quomodo, inquit, tu miles atque illiteratus, ita causam tuam agis ? Cui Acacius : Putasne propriâ virtute nos hæc respondere ? Minime, inquam, nos hæc facimus : sed Iocnplēs et sanctus Dei Spiritus servis suis liberam orationem et patientiam suppeditat, illis providens, quemadmodum Salvator ipse discipulos suos docuit, cum sic dixit : Quando vos tradiderint Principibus propter nomen meum, ne solliciti sitis, quomodo, aut quid loquamini : dabitur enim vobis in illa hora, quid dicatis : non enim vos estis qui loquamini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Antoninus Commentariensis dixit sancto Martyri : Et quænam tibi, miser, utilitas futura est, si de talibus rebus admonitus persuaderi non vis, ac postea gravioribus tormentis adductus, Imperatorum edicto parebis ? Abi, et te ipsum admoneas, inquit Acacius : nam si neque Præsidentem ipsum, neque minas illius, neque cruciatus in me illatos, Dei ope adjutus, curavi ; putasne me talem esse, qui te audiam ? Tum Judex ministris dixit : Acacium impium hominem, olim militem, in carcere interiore, in tripartitum *n* cipulum compingentes, gravibus catenis ejus collum ac totum corpus circumdate, sequentis diei judicio reservandum : neque a suæ gentis hominibus illam videri permittite, ne forte ab ipsis beatus prædicetur, et ad futuras quæstiones constantior inveniatur. Ductus igitur fait B. Acacius in carcerem, tum præterita confessione, quam professus fuerat, tum futuris bonis, quæ a Deo vero accepturus erat, valde lætus : mansitque in carcere in urbe Perintho septem dies.

ANNOTATA.

a *Surius perperam* Maximino.

b *Sirletus vertit* Martii, *neq. male, si clymon spectes* : præstat tamen retinere nomen, prout in usu fuisse scribitur.

c *Commentaria, his temporibus dicebantur* Carceres, *hinc* Commentariensis, *est* Carceris Præfectus : *pro quo Sirletus male accepit* Scribam, *deceptus veteri atque primaria vocis* Commentarii *significatione. Mor tamen num. 4, veluti ambiguus, Commentariorum Præfectum nominat.*

d *Lipomannus, et hunc secutus Surius, Flaccus Firmus* : in *Græco clare est* Φλάσιος ; *videtur autem non tam prænominis quam tituli instar usurpari, quomodo*

EX MS. GRÆCO. explicat Personarum Trinitatem in substantiæ unitate:

ad patientiam acerbis

h i

crudelissime verberatur,

k

ex ipsis prænominibus robustior factus,

maxillas caditur plumbeis massis, m

E a Spiritu sancto edoctum se asservit loqui :

Math. 10.

n

l'

ducitur in carcerem lætus.

A modo apud Francos olim Vir illustris. Sic ad Acto S. Heliconidis 28 Maji notamus, Justinum Proconsulem dici Flaviu.

vel pendent : cui od majorem cruciatum hic adduntur catenæ ferreae et graves.

D
EX MS.
GRÆCO

CAPUT II.

Byzantii facta : Conversio multorum : Angelorum visitatio et medela. Dira flagellatio et capitis abscissio.

e Sirletus, qui Firmum Tribunalum, initio legerat Τυξαρχοῦντα et infra Τυξέζαρχον ordini militari seu legioni praefectum : hic ipsum intelligens, Tribunalum vertit. Græce est ἡ τῶξίς : eo modo quo in Latine scriptis Actis identidem recurrit Officium, et significantur ministri tribunalis ipsius, in quibus et Commentoriensis Antoninus, quem verba Bibiani spectant, non Firmum Tribunalum. Sic infra num. 10 dicitur Juxta πρὸς τὸν τῶξιν loqui, dum lictores alloquitur.

Interea Bibianus accepit litteras a Flaccino a, ut Byzantium se praeceperet : jussit autem et eos, qui erant in carcere, illum sequi. Beatus igitur Martyr Acacius, et vulnerum timore et corporis labore afflicto, ad hæc et illis multis ferreis catenis gravatus, militumque in via urgentium importunitate, et itineris lassitudine, ac ciborum inopia, denique notorum hominum, e quibus neminem videre permittebatur, absentia valde mærens, et de vita ipsa desperans, cum et alii vincti eum sequerentur, et carnifices urgerent; petiit a carnificibus, ut orandi Dei potestatem illi facerent. Cum igitur quodam in loco stetisset, ita Deum precatus est : Gloria sit tibi, Deus, qui pro tua elementia in eos misericordem te præbes, qui diligunt nomen tuum Gloria, inquam, tibi sit, qui et me in peccatis viventem, ad hanc sortem tuam vocasti. Gloria tibi, Jesu, qui nostræ carnis infirmitatem novisti : et ut tormenta fortiter ferrem, patientiam mihi præbueris. Quoniam igitur vides, mi Domine, multis malis me oppressum, ita ut anima ipsa e corpore meo excessura videatur ; tu ipse, Domine, mitte Angelum, qui me b curet, et ab angustiis, quibus opprimor, me sanet : ac velis mihi hoc concedere, ut quacumque ratione, per Judicis sententiam, martyrium compleam, et apud te sim. Cum ita Deum oraret, vox e nube demissa est (erat enim aer ipse nubibus confusus) Esto, Acaci, robustus et fortis. Vox autem illa fuit ita clara, ut carnifices et alii vincti eam audientes admirarentur, ac dicerent : Numquid et nubes loquuntur? An unquam tale quid auditum est, ut nunc ipsi audivimus? Et de ea re ambigebant.

a
abducitur
Byzantium

In Vinere
orans
E

b

divinitus
confirmatur :

f Allusio est ad nomen Acacii, a voce τῶξίς, malus, per a privativum (ut vocant) derivatum.

g Sirletus, explicationis causa, ut credo, gratiam signorum.

h Sirletus cohortem, forte quia in Evangeliiis tribus ad Christi Passionem legerat advocatam cohortem : Verum ea ubique in Græco vocatur, non τῶξίς, sed σπιῖρα.

i Cum Latinam notissimam vocem Palos, servet scriptor Græcus, mirum cur Sirletus πάλους verterit vectes : usitatissima autem hæc erat Romani eculei forma, ut ad quatuor humi defixos palos, ejus qui flagris laniandus erat extendere corpus : quod et Græci dicunt εἰς τέσσαρες εἰλίνας. Hinc in vulgarem nostram Belgicam linguam, per Galliam Gallica veteri terminatione fluxit vox, Paleye, quasi Latine Palata dicta fuerit ejusmodi machina, in qua suspensi flagellabantur rei. Sed et a palis, quibus vetus Aborigenum simplicitas in antiquo Latio suorum Regum domos circumsepibat, dicta Palatia nullus dubito, licet reconditam magis nominis rationem in Pallade aut Pallante querant anatores fabularum. Extendebatur autem inter ejusmodi palas sublimis a terra reus, prorsus aut supinus, pro ut ventrem vel dorsum flagellandus erat : nam quod hic jubetur S. Acacius in utrisque partibus verberari, non simul sed successive faciendum intelligas. Gallonius de instr. mentis Martyriorum, hujus torturæ formam exprimit fol. 59. Latini scriptores eculei nomine etiam hic utuntur, dicuntque in eculeo suspensos aut flagellatos reos : cum alias eculeus proprie sit lignum instar scamni longum, supra quod extenditur reus per trochlea, utrinque versatus, quod genus in nostra lingua apte vocatur Rek-bank, quasi scamnum extensorium.

k Ita expresse textus Græcus. Sirletus tamen solum scribit terga undique verberata, non satis fortasse capiens torturæ jam descriptæ rationem ac modum.

l Sirletus, Cum vero sex carnifices vicissim ipsum verberarent : nec hoc satis apte : Græca enim phrasid innuit primis senis, qui eum ex una parte flagellabant, successisse alios totidem, qui conversum verberarent ex altera.

m Græce Μολυβδίσσι, Sirletus vertit laminis : atqui hæc porum aptæ, et ad talem usum minus tractabiles sunt : cum autem vox Græca per se indifferens sit ad quodvis plumbeum instrumentum, in hoc casu aptius dicentur Massæ plumbeæ, quæ scilicet manu comprehensæ usum eundem poterant præstare ad comminandas maxillas, quem præstitissent saxa sic apprehensa. Saxa autem ora marillasque Martyrum contuendi solita sapius leges.

n Sirletus tribus lignis alligatum custodite : Græce εἰς τρία κεντήματα τοῦ ξύλου βάλοντες, ubi τὸ ξύλον recte appellabitur Cippus, et ejus τρία κεντήματα, id est tres puncturæ, apte intelligentur tres ejus partes, sic ordinatæ, ut inter primam humo defixam eique superimpositam secundam constringantur tibie, pedibus foras extantibus ; inter secundam vero eique superimpositam tertiam, ardentur cubiti extantibus manibus : reliquum vero corpus ex altera cippi parte extans sedeat

14 Multi vero ex iis, qui vincti ducebantur, cum hæc audissent, in Dei filium crediderunt : et ad Martyris pedes se abicientes, eum rogarunt, ut Christianæ fidei doctrinam ipsis exponeret. Tunc igitur Martyr Acacius, una cum illis iter faciens ; Ego, inquit, pulum temporis miles fui, sed apud Sacerdotes educatus, quin etiam genus e Sacerdotibus ducens, memini audire ipsos hæc docentes, quemadmodum Deus ipse, cum homini, qui e Paradiso exciderat, salutem dare, et ab inferis eum educere vellet, misit in hunc mundum coeternum Verbum suum. Veniens igitur filius Dei, carnem suscepit ex sancta Virgine Maria, et figura apprensus ut homo, crucem sustinuit, ut Adami, qui Deo non obediverat, peccatum per crucis lignum emendaret, et condemnationis remissionem ei condonaret, ipse pro nobis noster Dominus debitum solvens : nam eo quod in cruce fixus fuit, chirographum, quod contra nos erat, discidit, et peccatum dissolvit, et propria morte delevit mortem, et inferos expoliavit, omnemque diaboli potestatem confudit atque infirmavit. Cumque totum diaboli exercitum profligasset, portasque æreas confregisset, ac vectes ferreos contrivisset, tertio die e mortuis resurgens, humano generi resurgendi facultatem præbuit, ut omnes omnibus futuris seculis viveremus : hic enim mundus ad breve tempus manet, et nihil est. Hæc omnia cum illi audivissent, ad Christi fidem conversi sunt.

prebent
Christum
conceptivus

F

convertit eos
ad Christum :

15 Postridie vero noctis tempore eo in loco, in quo erant, viderunt quosdam splendida veste indutos, et militari habitu ornatos cum Acacio ipso loquentes

A quentes. Quidam autem ex his, qui eos viderant, existimabant Acacii commilitones atque amicos esse, qui metuentes Imperatorem, noctis tempore Acacium viserent. Alii vero visionem aliquam divinam eum fuisse dicebant. Cum autem postea nocte Byzantium venissent, et simul in unam domum coniecti essent; rursus viderunt eosdem Angelos cum Acacio loquentes, et vulnera, quæ erant in illius corpore, aqua ferventi abluentes, eumque curantes: ita ut omnes, qui et tunc et superiore nocte illos viderant, dicerent, vere sanctorum Angelorum visionem Martyri oblatam fuisse. Postridie vero cum Martyr in carcerem interiorum coniectus, et Judicis jussu ligno ac ferreis vinculis ligatus fuisset, alique vincti in exteriori carcere servarentur; rursus multa lumina nocte accensa apud Martyrem ipsum et viros viderunt alios, e vinculis eum solventes atque curantes, alios vero cibum ipsi afferentes: idque cum sæpius vidissent, carceris custodem adduxerunt, ut ipse quoque propriis oculis factum videns, de re illa certior fieret. Eam rem cum custos e carceris visam obstupisset, multis amicis narravit.

B 16 Præses vero septimo die postquam Ryzantium venit, Martyrem ad se duci jubens; Vocetur, inquit, Acacius, impiæ Galileorum religionis patronus. Cui Antoninus Commentariensis: En præsto est ille quem quaris. Cum igitur ante tribunal Martyr constitisset, ejusque vultum hilarem, velut Angeli alienius aspectum, Præses vidisset, obstupuit: sperabat enim futurum, ut tum vulneribus corporis, tum vinculorum ærumnis, ac ciborum penuria corpore consumptum, et de via multa fessum videret. Cum igitur aliter se habentem vidisset, ejus pulchritudinem atque hilaritatem sic admiratus est, ut Officio diceret: An non vobis, milites pessimi, præcepî, ut hominem istum in interiorum carcerem coniectum in cippo tripartito arctaretis, ferreisque et gravissimis ac multis vinculis ejus collum et totum corpus constringeretis, ita ut ipsius florens atas iis hinc minibus angeretur ac languesceret, neque sine-retis aliquem ipsum visere, nisi qui cibum illi afferret? Quomodo igitur ipsum, velut athleticam quemdam, pinguem factum video: quin etiam longe pulchriorem ac venustiorum, quam antea fuerat? Tum Antoninus Commentariensis, Per tuam, inquit, virtutem, ita factum est, ut jussisti: in omnes enim ærumnas illas, quas dixisti, coniectus, et ex urbe Perintho lucusque per totam viam ferreis vinculis adstrictus fuit. Quod si amplitudini tuæ visum fuerit vincula ipsa ferrea videre, eaque ponderare, en illa hic sunt. Nam usque ad hoc tribunal homo iste his ferreis vinculis exutus non fuit. Quære a carceris custode minas adhibens, et vide, an ita illi jussum sit, quemadmodum tu præcepisti.

C 17 Tum Judex: Veniat, inquit, huc custos carceris. Tum venisset ille, Judex ita eum interrogavit: Quare, scelestissime, facere noluit, quod jussus es, sed ita nutritum atque instauratum istum ad nos duxisti, quasi bellator quidam futurus nobis adesset? Ad hæc Acacius: Mea, inquit, pugnandi virtus e cælo a vero illo certaminis Præfecto Jesu Christo servata est, qui et robur mihi attulit: Dominus enim meus ita curat servos suos solo verbo. Tum Judex: Confringere ejus dentes, ut non loquatur, nisi cum interrogatus fuerit. Iterum autem custodem carceris interrogans: Quidnam, inquit, scelestissime, respondes? Tum Cassius custos carceris respondit: Per tuam amplitudinem juro, executum me fuisse quæcumque tu jussisti, et insuper atia mala his addidisse: sed fuere alii, stipatores ejus, ut sciunt omnes, qui una cum ipso vincti erant. Quod si rem aliter se habere cognoveris, en caput meum præsto

est: potestatem habes: quæso facias quidquid vis. Videbamus enim sæpius quosdam veste splendida ornatos milites, quorum alios velut advocatos *d*, alios tamquam medicos æstimabamus, aliosque qui una cum ipso versabantur, quique ejus vulnera curabant, et diligenter abstergebant, multisque cibariis propositis, una cum eo vesebantur. Hæc omnia homines, qui ex urbe Perintho una cum eo vincti ducti sunt, tum in via, tum hic cum sæpius vidissent, mihi retulerunt: ita ut ego, cum ipsis non crederem, et verum scire cuperem, meis oculis videns id cognoverim. Si quando autem cum hæc improvisus spectarem, soluta ostii catena ingredi ad eum volebam, et querere, undenam illuc ingressi essent, aut quinam forent illi, quos una cum ipso vidissem; sæpius ad eum ingressus, neque quemquam illorum neque quidquam e propositis bonis videbam; sed hunc solum ligno alligatum, preces ad Deum fundentem, et divinam gloriam laudantem, interdum vero dormientem, Tum Judex: Pecunias, inquit, ab Acacii consanguineis accepisti, ob idque judicium vis eludere. Ac statim furore percitus, plumbatis e ejus terga pulsari jussit. Qui cum cruciaretur, vociferans dicebat: Quæso Judex, ut si res aliter se habet, quam dixi, me interficias. Tum ille. Veneficum igitur hominem hunc esse affirmas? Cui carceris custos: Ego, inquit, quod vidi, dico, neque scio, veneficusne sit, an non.

18 Hæc cum beatus Acacius audiret, illorum stultitiam irridebat, quamvis fractis esset maxillis. Itaque Judex ipse rursus furore accensus, Acacio dixit: Tunc venisti, ut nos derideres, præstigiis ac veneficiis tuis confisus? Ego, inquit Acacius, non rideo, quod vestra pernicie gaudeam: immo sempiternam vestram condemnationem multum doleo: vos autem ipsi vestram vitam irridetis, qui verum illum Deum cæli et terræ, maris et omnium quæ in eis sunt effectorem dereliquistis, et lapides ipsos adoratis. Tum Judex ei dixit: Ne putes ista tua constantia me victum iri: non sinam te vivere, nisi diis sacrifices, et invictorum Imperatorum edictis obedias. Cui Acacius: Si timerem minas tuas, statim tibi obtemperans, fecissem quod jubes: quoniam vero sententia mea melior est quam tua, minas istas nihil timeo: fac quod lubet.

19 Tunc Judex furore percitus, Sacrificasne, inquit, an adhuc pergis insanire? Respondit Acacius: Tu pergis id facere, qui homines a quibus nihil mali commissum est, neque aliquid in te peccatum fuit, sic injuste consumis. Hæc cum audisset Judex, jussit lora ovilla afferri, et ejus terga ac ventrem verberari. Mutatis autem decem viris qui eum verberabant, Martyr inter tormenta clamabat: Christe, adjuva humilem servum tuum. Iratus autem Judex, jussit ventrem amplius verberari. Beatus autem Martyr vehementer dolens voce magna dixit: Domine Jesu Christe, adjuva servum tuum. Acacium Hoc cum ab eo dictum fuisset, statim vox de cælo venit, ac dixit: Ne timeas, Acaci, sed esto bono animo: decet enim te cum patribus tuis esse, et cælo versantem oblectari, eo quod nunc nominis mei confessionem profitearis. Cum hæc vox audita esset, homines illi qui Martyrem verberabant, torpescerent obstupuerunt, neque manus ipsas amplius movere poterant, ita ut Judex ipse ambigeret, et furore accensus, sanctum illum Martyrem Acacium ad majora judicia, hoc est, ad Flaccinum Proconsulem Europæ *g* mitteret, qui et relationem talem ad eum scripsit: Admirabili et maximo Judicis Flaccino Proconsuli, Bibianus reverendissimus *h* Catholicus salutem: Accacium impiæ Christianorum religionis patronum, a Firmo Martellorum Tribuno ad me missum, neque volentem iis parere quæ ab invictis Imperatoribus

D
testatur ille
Angelica vi-
sitatione
confortatum,
d

et ideo cru-
deliter
cæditur.
e

E

Dein Mar-
tyr ipse

scitibus fla-
gellatur,
F

f
et celesti
voce con-
fortatus,

ad Procon-
sulem Thra-
cie mittitur

g

h

EX MS.
GRÆCO
ab angelis
sanatur:

et recreatur:

c
quem ita
vegetum
miratus Ju-
dex

de eo custo-
dem inter-
rogat:

Sancto sile-
re jusso

A Imperatoribus nostris præcepta sunt, cum viginti diebus ante ad me missum acceperim, et vehementer de ipso inquisiverim, nihil amplius profeci : propositi enim sui tenax est. Quoniam vero potestas tua plus timoris asferre potest, propterea hominem hunc, quem hactenus ex iudicii forma i castigavi, cum actis, quæ de illo a me composita sunt, ad te misi intelligens huc advenisse Claritatem tuam.

condemnat-
tur morti :

20 Cum igitur Flaccinus has literas accepisset, jussit Martyrem in carcere quidem concludi, sed servari tamen sine vinculis, et remota custodia illa tam arcti. Uxorem enim Christianam Flaccinus habebat, a qua rogatus et jurejurando clam adstrictus fuerat, ut qui propter Christi fidem ab ipso inquirerebantur, non diu neque multum ab eo cruciarentur. Jussit igitur Flaccinus post quinque dies Acacium Martyrem ad se duci, et ejus acta recitari, quæ Bibianus confecerat. Quibus recitatis, inquisitionis, quæ a Bibiano facta fuerat, ansteritatem et Martyris constantiam stabilemque confessionem, et miracula facta cognovit : Bibianumque accusavit, quod non celeriter eum interfecerat, sed tam exquisite adversus militarem hominem se gesserat : jussitque Martyris caput abscindi ante urbem Byzantium, ita pronuntiatis : Acacium, Galileorum adjutorem, et nostrorum Imperatorum trophæis insignium desertorem, qui operam dedit, ut quamprimum vitæ suæ finem talem videret, sicut quæstiones de eo factæ docuerunt : hunc, inquam, hominem, legibus non obedientem, tribunal nostrum jubet gladio perenti, et capite privari.

B Postea vero quam beatus Acacius vocativus suæ opus jamjam perficiendum cognovit, Spiritu sancto ita decernente, clamans sic ait : Quam multis linguis te laudare vellem, Christe, dux vitæ et fili Dei, quoniam ita misericors et benignus es in me peccatis obnoxium, qui et tali sorte me dignatus fuisti ! Cumque ductus fuisset extra urbem Byzantium in eum locum, ubi martyrium obeundum illi erat, rogavit carnifices, ut paulisper Dei orandi facultatem ei concederent. Itaque positus in terra genitilis, has preces ad Deum misit : Gloria tibi Deus, et immensæ tuæ magnificentiæ convenit laudatio, qui sic gloriosum in nobis peccatorum onere gravatis te ostendis. Quo enim majora beneficia nobis largiris, et quo magis iniquitates nostras remittis, eo abundantius benignitatis tuæ gloria reluet. Benedictum sit nomen gloriæ tuæ, quod ita faciendum probasti, ut in Filio tuo unigenito et Spiritu sancto hominem ipsum honorares, et nunc me tantis beneficiis indignum propter bonitatem tuam ad talem gloriam invitasti, non propter mea opera. Benedico igitur tibi, Domine Deus sanctus Israel, cum unigenito Filio tuo, et sancto Spiritu, quoniam tua est gloria, tuus honor, nunc et semper, et in secula seculorum. Amen Hæc cum dixisset, gladio percussus fuit, et capite truncatus. Itaque martyrium perfecit sanctus Acacius octavo Idus Majas, id est octavo mensis Maji, juxta Græcos k vero decimo quinto kalendas Maji, Imperatore Maximiano. Eius autem corpus viri pii ac religiosi collegerunt, et omni studio ac diligentia funus ipsius curaverunt eo in loco qui Staurion appellatur, regnante Domino nostro Jesu Christo : cui gloria sit et Imperium in secula seculorum. Amen.

extra Byzantium ductus

et factus ad Deum precibus

C

k capite ple-
ctitur 8
Maji ;
in Staurio
sepelitur.

ANNOTATA.

a Flaccinus hic infra dicitur Proconsul Europæ id est Thraciæ : cujus pars una Europa, Provinciæ Proconsularis titulo gaulens, Romania postmodum dicta, antiquitus nomen fecit uni ex tribus orbis habitati parti-

bus : sicut et et Asia, et Africa quarum proprie sumptuarum multo restrictior appellatio est.

Γ
D X MS
GR. E. CO

b Ita recte Siretius explicuit vim vocis Græcæ Τριμε-
λῶδες, non facile invenienda apud antiquos, sed compositæ, ut apparet, ex ἕγω habeo, eaque radice unde usurpatur τριμελής cura, studium.

c Græce Ἰσπιλάριος, de qua voce jam alibi actum : idem mox δεσμοφύλαξ dicitur, estque quasi Subenstos seu Vicarius Præfecti carceris, ad cujus officium spectabat traditos sibi a Commentariensi visitare quotidie, eorumque vincula inspicere, ne quis quovis ingenio elaberetur.

d Græce Σχολαστῶδες, quos Patronos causarum demonstrat fuisse Meursius in Glossario : itaque intellexit Siretius, quando Urbanos viros vertit : at in eo quod alios Medis quibusdam similes legis apud Lipomannum et ex hoc apud Surium, sphalma, non interpretus, sed amanuensis intelligis, cui syllaba excedit, ut pro Medicis scriberet Medis, quod Lipomannum sefellit.

e Siretius minus apte plumbeis virgis : erunt a tem plumbeatae, vel fustes plumbo præmuniti, vel lora plumbeis sphaerulis appensis gravata. Græce μολυβέτι, sicuti supra μολυβέτι : nam et μολυβός est μολυβός dicitur.

f Nescio quid in mentem veaverit Sireto, ut μολυβέτι verteret virgas querneas : Μῆλον malum seu pomum esse scio : et hinc oportuisset adjectivum formare, si de virgis fuisset sermo : sed cum de talibus virgis nihil usquam legatur, et arbor ista nihil specialis commoditatis habeat ad ejusmodi usum, debemus intelligere μολυβέτι dici aut μολυβέτι, a μῆλον, ovis, vel capella, quomodo Ταυρέτι Taureæ dicuntur ex tauro seu bubulo corvo confectæ senticæ.

E

g Siretius explicationis gratia, Thraciæ vertit.

h Catholicus, moeris, non tantum ecclesiastici, sed etiam forensis titulus est, ab universalitate juris, ad omnes alienius regionis urbes se extendentis, sumptum. Sic Constantinus Magnus in Epistola ad Cecilianum literas se dedisse ait πρὸς Οὐρσῶν τῶν δεσποτέρων Κεθολικῶν τῆς Ἀφρικῆς. Sic Faustinum Catholicum S. Athanasius ad Solitarios commemorat Cataphronco Ægypti Præfecto in Alexandriæ Ecclesiæ vocatione uljanctum. Est igitur Proconsuli seu Præfecto subordinatus Catholicus, qualis apud nos appellatur Procurator generalis. Quare non satis probare possum Glossas Latino grævas apud Meursium, ubi Κεθολικῶς vertitur Consularis. Nihil autem horum intellexit Siretius quando vertit Bibianus Imperatorum devotissimus.

i Totam hanc periodum misere laxavit Sireti, non satis ad singula attenti interpretatio, quam apud Lipomannum et Surium vide.

F

k Hanc Romanorum et Græcorum differentiam in sua versione exprimere neglexit Siretius, an quia metuebatur ne kalendæ Græcæ risum moverent ? Istis certe seculis nihil in Græcia usitatius erat, quam Romanis mensium nominibus et Romana eorumdem divisione per Nonas, Idus, et Kalendas uti : sed id non eadem fecisse ratione Græcos, qua faciebant Romani ex hoc loco liquet. Hujus autem diversitatis non aliu fuit ratio quam diversa apud utrosque mensium mensura, cum diversa, intercalendi ratione conjuncta. Romanis nempe, sine ullo ad lunæ cursum respectu ita partientibus menses, ut conficiendo dies 365 annum solis cursum ferue æquarent ; utcumque sufficiebat, ad supplendum quod deerat, triennis singulis unum diem intercalare mense Februario. Græcorum menses lunares, dierum alterius 30 et 29, quia simul sumpti dies dimittunt faciebant 354, neque commodum erat intercalare quotannis dies undecim, inventus jam olim ab ipsis erant octennalis circulus, intra quem ternis vicibus post Februarium usumebatur mensis ἑμβολισμῶς sive interjectitiis. Per hunc vero fiebat, ut vulgus Græcorum suis sic intercalatis annis aptantes Romanorum mensium nomina, a Romana ratione necessario deficerent ; et quanto propius

EX MS.
GRÆCO.

A pius accedebant ad tempus quo facienda erat mensis unius sive 30 dierum intercalatio, tanto pauciores dies numerarent quam numerabant Romani. Cum igitur anno de quo agimus 303 dicuntur Græci numerasse xv kalendas Maji, quando Romani jam numerabant viii Idus Maji, quæ est differentia 21 dierum, apparet proximum annum 304 addita mensis unius Embolismo augendam fuisse. Hac etiam ratione factum credo, quod cum anni ejusdem 303 Pascha, circa quod primum publicata edicta, caderet in 18 Aprilis, Eusebius dicat, tam in Chionico quam in Historiâ, fuisse Græcis mensis Dystri, qui respondet Martio Romanorum: quin scilicet idem dies qui Romanis tunc nominabatur xiv

Kalendas Maji vel 18 Aprilis, appellabatur Græcis D in Kalendas Aprilis sive 30 Martii, crescente per singulos menses discrepantia, donec eo sequenti anno ad aliquam reduceretur æqualitatem, per intercalationem exabolismi mœnstrui sive dierum 30. Atque hæc in gratiam minus eruditi lectoris ita ruditer explicuisse sufficit: nam hujus loci non est istiusmodi calculos scrupulosus subducere, hæc enim foret opus integri commentarii, qui eruditus non desunt; ex insque sciunt plerosque Græcos ad octennalem circulum junxisse circulum novem decennalem Melonis, ad sarciendos utcumque circuli prioris defectus, et annorum curricula commode ordiunda.

DE SS. MARTYRIBUS AFRIS

EUTICO, FORTUNATO, SATURNINO, MARCIA.

G. II.

VIII MAJI

Post relictum primo loco S. Victorem Martyrem Mediolanensem, de hisce agitur in antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, et in vetustissimo Epternacensi ista leguntur: In Africa Eutici, Fortunati, Saturnini, Marcie. In aliis tribus apographis dicit palæstro Africa, et in Lucensi ista habentur: Mediolano Victoris, de quo actum est, Eutici, Marcie, Fortunati, Saturnini. Ast in MS. Blumiano legitur Martiæ, quod nomen non potuit integre legi in MS. Corbeïensi Palæstram martyrii Africam ipsis confirmat MS. Richenoviense, ubi inter hos et Victorem Mediolani passum alia interponuntur hæc incito. Mediolani S. Victoris Martyris, et in Nicomedia Maximi Presbyteri. Africa Eutici, Fortunati, Saturnini. Præterea in Actis S. Victoris, nulla

horum fit mentio, proinde nihil est quod suadent huic jungendos, quos in primæ antiquitatis exemplari seunctos invenimus. In pervetusto codice S. Savini de Levitania, apud Saussayum in Martyrologii Gallicani excerptis pag. 1248 ista leguntur ad diem vi hujus mensis. Eodem die S. Pallachii Episcopi, Eutici et Marcie, Saturnini. Ex his Palladius, ulius Palladius, et Palatius; est Helladins sive Eladius, Episcopus Autissiodorensis, infra etiam hoc die referendus. At qui relictis ibidem tribus ab aliis additur Fortunatus, legitur in MS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbei, cum Eutyehio sive Eutyehio, qui supra Euticus appellatur, quibus in Augustano jungitur Saturninus. In MS. Taulactensi apud Hibernos, omisso Eutico, leguntur nomina Fortunati, Saturnini et Marcie.

DE SS. MARTYRIBUS ÆGYPTIIS

VICTORE, STEPHANO SEU STEPHANA, JANUARIO.

G. II.

VIII MAJI.

SS. Victor et
Stephana.aliis Ste-
phanus.

Relatis Martyribus Byzantinis sive Constanti-nopolitanis, hi dua celebrantur in pervetustis Martyrologii Hieronymiani apographis, sed cum aliqua diversitate. Nam codices Epternacensis, Lucensis et Blumianus ita habent: In Ægypto Victoris, Stephani. Quo etiam modo legitur apud Nonkerum. At Corbeïense apographum Parisiis excusum: In Ægypto Victoris, Stephani, Januarii. Ultimum, ab omnibus aliis prætermisum, illi codici soli debemus. In pervetusto codice Regiæ Sueciæ, ab Holstenio plurimum laudato, sic legitur: In Ægypto Victoris, Stephani. Quo etiam ordine idem nominantur in MS. Trevirensi S. Maximini. Verum ordine immutato ista in Usuardi exemplaribus excusis et manuscriptis habentur: Apud Ægyptum Sanctorum Ste-

phani et Victoris. Eadem sunt in MSS. Centulensi S. Richardi, Bruxellensi S. Gaddæ, apud Bellinum, Mourolycum, Felicinum, Cunisium aliosque. Galesinius ex Usuardo et suo MS. sæpissime oberrante, ista habet: In Ægypto beatorum Martyrum Stephani, Victoris et Belladii: quem ultimum appellat Ferrarius Hella-dium, a Petro de Natalibus etiam adjunctum prioribus: sed is est aliis Eladius Episcopus Autissiodorensis, de quo mox agimus.

In MS. Martyrologio Trevirensi S. Martini profer-tur S. Corona Virgo, eaque etiam inscripta Kalendario MS. Breviarii, et forsitan S. Stephana intelligitur. Sed sæpius Victor et Corona Martyres occurrunt, uti infra xiv Maji iterum dicemus, imo et loco Coronæ etiam Stephana et Stephanides subinde legitur.

An Corona
eadem quæ
Stephana?

DE INTEGRA COHORTE MILITUM

G. II.

MARTYRIO CORONATORUM.

Sæpius fuerunt milites in fide Christi profitemda alacres, eamque sanguine effuso confirmarunt. Ex his aliqui referuntur in MSS. Menæis, quæ Divisione apud Petrum Franciscum Chifletinum adservantur, atque ita indicantur ad hunc diem viii Maji. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ Ὀλόκληρος σπεῖρα στρατιωτῶν ζῆφει τελειοῦνται. Eadem die integra chorus militum, qui gladio percussi vitam finierunt. Dein adjungitur

hoc distichon, alludens ad Prætoriam Pilati cohortem, cujus Evangelistæ meminerunt, Matthæus cap. 27, Marcus cap. 15, et Joannes cap. 18.

Χριστοφέρουσα σπεῖρα τέμνεται ζῆφει,
Χριστοκτόνουσαν σπεῖραν οὐ μιμουμένη.

Christum ferens percutitur gladio cohors.

Illam haud secuta quæ neci Christum dedit.

DE S. HELLADIO SIVE FLADIO

EPISCOPO AUTISSIODORENSI IN GALLIA.

G. H.

CIRCA CCC
LXXXVII

Veneratio,

Epitome vitæ,

Brevitaria antiqua urbis et diœcesis Autissiodorensis in Gallia indicant generationem S. Eladii, sive Helladii, Episcopi sui, ad hunc viii Maji, et præscribunt tres lectiones cum classico, sive ut alia habent, cum Te Deum laudamus : sed omnia recitantur de Comuni Pontificis et Confessoris. Aliqua ejus gesta referuntur in Historia Episcoporum Autissiodorensium a Philippo Labbe tomo I Novæ bibliothecæ manuscriptorum edita, et sunt ista. Caput V de Eladio. Eladius sedit annos xxiii. Fuit autem tempore Constantii et Constantini filiorum Constantini, sub Marco, Julio atque Liberio Romanis Pontificibus. Hic beatissimus Pontifex dum verbo et exemplo multos ad Christum converteret, ad eum S. Amator simul et Martha, jam ejus spiritalis soror effecta, concurrunt, ac procedentes coram eo, votorum suorum desideria pandunt, sicque ille se Clericum fieri deposcebat. Tunc Antistes considerans atque contemplanus Dei eos amore frui, et propter ejusce dilectionem velle secularem habitum commutare, utrisque impigre paruit, illum criminibus exonerans, illam castimonialium coetui devotissime jungens ac socians : et hic, plenus sanctitate et virtutibus, ut in gestis ejusdem S. Amatoris legimus, corpus terræ, animum cœlo transmisit sub die viii Iduum Majarum, et sepultus est secus prædecessores suos in monte Autrico. *Hæc ibi.* Quorum pleraque eisdem verbis continentur in Vita S. Amatoris successoris, edita supra ad diem primum hujus mensis Maji : additurque adhortatio ejus ad S. Amatorem et sponsam ejus Murtham, quæ ibidem videri potest.

2 Sacra ejus memoria inscripta est quatuor antiquis

Martyrologii Hieronymiani apographis hoc modo : *Nomen in Autissiodoro depositio Eladii Episcopi. In MS. Corbeicensi Purisii excuso scribitur Heladii, apud alios etiam Elladii et Helladii, et quod nomen magis ablutit, subinde Palladii, Pallachii et Palati : nisi quis malit tunc intelligere S. Palladium, xxi Episcopum Autissiodorensium, de quo ad diem x Aprilis egimus. Omittimus alios Martyrologos recensere, qui cum hodierno Martyrologio Romano ejus sanctam venerationem recolunt, aut nonnulla ex supra relato encomio addunt. Ejusdem etiam meminerunt Demochares, Chenu, Claudius Robertus, et Sammarthani in suis Catalogis Episcoporum Autissiodorensium.*

3 Tempus Sedis videtur optime colligi posse ex Actis S. Amatoris successoris, mortui anno ccccviii, cum sedisset annis triginta, mense uno, diebus quinque, proinde ordinati anno cccclxxxviii, in felici seditione populorum, post obitum S. Eladii concordia voce petitionum S. Amatoris Episcopi, ut saltem Eladius possit censei obiisse anno cccclxxxvii. Assignantur autem illi anni xxiii, quibus Ecclesiam Autissiodorensis regit, ut videatur consecratus Episcopus circa annum cccclxiv. Ostendimus autem ad Vitam S. Amatoris, in Historia memorata Episcoporum Autissiodorensium, annos Imperatorum et Pontificum cum mirabili anticipatione adjunctos : quibus proinde neglectis dicendum erit, quod S. Eladius sedit, non sub filiis Constantini Magni, aut successoribus Juliano et Joviniano, sed sub Valentiniano, Gratiano, Valentiniano II et Theodosio Magno, et his ultimis imperantibus mortuus sit. Consultat lector dicta ad Vitam S. Valeriani decessoris vii Maji.

Nomen in

sacris fastis,

Tempus Sedis.

E

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 62.

DE S. GIBRIANO PRESBYTEBO

IN DIOECESI CATALAUNENSI ET REMENSI.

G. H.

CIRCA
LCCCIS
Acta vitæ
et translationum;

Illustre est in urbe Remensi Archimonasterium Regale S. Remigii, ubi in summo altari, aureo ut vocunt, asservatur venerabile corpus S. Gibriani Presbyteri, cujus sacræ depositionis solennitas celebratur octavo Idus Majas, uti Acta antiquiora indicant : quæ ex codice dicti monasterii accepto damus, seculo nono conscripta. Ea tamquam sincera allegat Flodoardus Presbyter in Historia Remensi seculo decimo exarata : ex cujus libro tertio et capite ix subjungimus Historiam translationis ex diœcesi Catalaunensi ad vicum Balbicum, et inde Remos ad jam dictum monasterium S. Remigii. Alia est sacri corporis in novam capsam anno mxciv translata historia, cum variis miraculis libris tribus comprehensa : quorum meminit Camerarius libro 3 de Scotorum pietate ad hunc diem. Pro ea historia impetranda, multam operam posuimus, necdum secundo effecta, impeditis bello commerciis : quo per pacem jamjam ut putant componendum cessante, speramus dictorum librorum exemplar transcriptum prius nos consecuturos, quam hujus mensis absolatur impressio : ipsos igitur ad calcem hujus tomi requirat lector ; si autem ibi non reperiat, respiciet in futuro operis supplemento.

2 Compendium Actorum antiquiorum habemus ex peculiari Breviario dicti Archimonasterii S. Remigii : Maji T. II

aliud elogium extat in Breviario Remensi anno mdcxxx excuso, ex quo constat hoc viii Maji de eo præscribi officium Ecclesiasticum sub ritu simplici sive trium Lectionum, et hoc per totam diœcesin recitandum. In præclaro codice MS. Martyrologii Usuardi, quo usus est Molanus, ista ab hoc edita continentur : Remis depositio S. Gibriani Confessoris, in ecclesia S. Remigii quiescentis. In MS. Remensi SS. Timothei et Apollinaris celebratur sub hac formula : In pago Catalaunico depositio S. Gibriani Presbyteri et Confessoris. Memoratur etiam in MS. Usuardo Huguevicensi et MS. Florario Sanctorum, item apud Grevenum, Canisium, Saussayum, Ferrarium, et in Catalogis Sanctorum Hiberniæ et Scotiæ. Festa translationum celebrantur xvi Aprilis apud Saussayum et Ferrarium, et xxvii Septembris in citato MS. Usuardo et Florario Sanctorum. Simon Martin in Reliquiis sacris deserti aliqua ejus Acta Gallice edidit.

3 Venisse in Franciam S. Gibranium, Chlodoveo primo Rege Christiano atque S. Remigio Remorum Episcopo, legitur in citato Breviario Remensi : consentit Sigebertus Gemblacensis, aut certe ejus interpolator, ad annum dxi ita scribens : Gibranium Scotus, cum fratribus et sororibus in Gallia peregrinatus, urbem Remensem et vita et morte sua illustrat.

Cultus sacer.
in Breviariis
et Martyro-
logis.

F

Tempus vitæ et
miraculorum.

A *Anonymus conditor Auctarii Gemblacensis ad annum MCLV quo corpus in novam thecam translatum est, ista scribit : Remis in cœnobio B. Remigii S. Gibrianus Scotus multis claret virtutibus, et multo populi concursu frequentatur. Num vero venerit ex hodierna Scotia, quæ Britanniarum pars est; an ex Hibernia, quom Beda Scotorum patriam vocat, magnum certamen est inter dictarum regionum viros eruditos. Flodoardus et Breviarum Remense tradunt ex Hibernia venisse. Acta antiquiora et Breviarium monasterii S. Remigii vacant insulam Hiberniam, in qua est Scotia. Pulchrum est Sanctos suos a Gentilibus suis prædicari : utriusque eorum virtutes imitari : utriusque rei subservit scribere cujus patriæ fuerint, roque excusabilis redditur contentio, quæ hæc ex causa subinde nascitur inter homines pias, modo ea absint vitia, in quæ facilis est ex contentione prolapsus, præsertim pervercio. Ab hac autem nescio an satis absint, qui negant primis de cœnosculis Hiberniam, aut solum aut præcipuam, nomine Scotiæ intellectam fuisse ; quamvis Scoti utrobique nominentur æquali jure et usu : Flodoardus autem scripsit et floruit sæculo X, adeoque dubium esse non potest, utri parti magis faveret ejus auctoritas, etsi non expresse Hiberniam, sicuti facit, sed Scotiam nominasset.*

VIDE APP.
TOM VII MAJ
NOT. 63 *

B

VITA

ET MIRACULA.

Ex MS. Codice Remensi monasterii S. Remigii.

a
Venit ex
Hibernia in
Gallias

cum 6 fra-
tribus et 3
sororibus :

b c d e
f

g h

C
degit in vico
Costa

Tit. 2. 12

ad aditulum
supra sepul-
crum con-
structum ;

Eo a tempore quando fidelium mentes, divinæ inspirationis gratia illustratæ, ad supernam anhælabant patriam; desiderantes longe lateque peregrinari in mundo, quo liberius animo, secretius possent vivere Christo; egressi sunt septem fratres tresque sorores, ob amorem Christi, de Hibernia insula, in qua est Scotia, relicta domo et familia, omnique cognatione sua, secuti beati Abrahamæ Patriarchæ exemplum: quorum quarumque hæc fuerunt vocabula: Gibrianus *b*, Helanus, *c* Tresanus, *d* Germanus, Veranus, *e* Abranus, Petranus; *f* Francela, Pomptia, Poseinna. Venerunt autem pariter in hanc Galliæ Provinciam super flumen *g* Maternam peregrinandi gratia, eligentes sibi singuli super eundem fluvium ad habitandum opportuna loca, et ad visitandum semet mutuo contigua: in quibus etiam locis, post vitæ terminum, a Christi cultoribus eorum sacra humata fuerunt corpora. Quorum primus, Confessor Christi præcipuus pariterque Sacerdos eximius, elegit sibi consistorii locum ad habitandum in quodam vico, nunc a Paganis funditus everso, cui nomen vetus erat Cosla, super rivulum ejusdem nominis sito: ubi Deo favente plurimis annorum curriculis, sobrie, juste, et pie vivens, juxta Apostoli præceptum, ut fortis athleta bono certamine viriliter et infatigabiliter usque ad vitæ exitum certavit contra serpentem antiquum.

2 Post hujus vero vitæ decessum corpus ejus sacrum a Christi fidelibus religiose fuit humatum in quodam monticulo, juxta aggregere publicum: ad cuius videlicet monticuli radices sinistrorsum influit præfatus fluvius in Maternæ alveum. Processu denique temporis ædificata a Christicolis ædícula supra tumulam sacri corporis, tum miraculorum signis ibidem sæpius divinitus ostensis, tum majori dilectione erga locum Sancti fidelium mentibus accensus, cœperunt mutuo se cohortantes eundem locum frequentius adire causa orationis ac devotionis. Ad hujus postmodum sacræ depositionis solennitatem, quæ

celebratur octavo Idus Majas, consueverat circumquaque venire singulis annis maxima populi frequentia, deferens secum devotissime sua vota quæ voverat; ibique in Dei laudibus nocte excubans tota, celebratoque tandem Missarum officio, unusquisque ad propria remeabat cum gaudio: ubi etiam ad ostensionem meritorum viri Dei plurimæ virtutes divinitus sunt operatæ, quæ propter scriptorum negligentiam, et imperitorum desidiam, penitus oblivioni sunt traditæ. Modernis autem temporibus, quæ eo loci miracula gesta divinitus sint, sicut quorundam majorum relatu comperimus, paucis intimare studuimus, seire cupientibus.

3 Tempore quidem i Caroli Regis, postea vero longe post, secundi de suo nomine Imperantis, filii videlicet Ludovici Imperatoris, *k* Erchanrai vero in urbe Catalaunni Præsulatus fascēs tenentis, accessit quædam mulier ad præfati Sancti ecclesiam de Vico Receio, super flumen Maternam sito, nomine Richildis, luminibus diei privata geminis; quæ fisa meritis et intercessionibus prædicti Confessoris Christi sanari, devote venit cum sui voti iunere: moxque ut ad sepulchrum ejus, causa devotionis ac recuperandæ salutis, propinquavit; superna propitiante clementia, Matutinali expleto officio, illico lumini restituta est pristino. Expleto denique biennio, post peractum superius miraculum, non defuit misericordia Dei, quin aliud huic adderet ad ostensionem meritorum sanctissimi viri: nam similiter quædam mulier, nomine Erlefreda de vico Matusgo, in principio Maternæ fluminis sito, duobus æque orbata luminibus, insuper et totis nervorum dissoluta com pagibus; cum ad sepulchrum Sancti aliorum fuisset deportata manibus, ipsa die qua illo fuit advecta, Dei virtute Sanctique intercessione, ad vesperum pristinis luminibus est restituta: et quæ paulo ante aliorum manibus fuerat delata, suis vestigiis ad propria cum ingenti gaudio est regressa. Evoluta siquidem postea quinquennio, nec minus ad præfati Sancti tumulam, quædam femina de vico Luventio, nomine Grinaara, quæ anno integro graviter fuerat contracta manu dextra atque arida, meritis et intercessionibus Sancti sanari confisa est ab infirmitate sua: cunq̄ue diutius sibi affore præsidium sanitatis, pro qua venerat, præstolaretur intacte; tandem ad vesperascente, divina virtute ab omni est resoluta debilitate. Post hoc denique miraculum, plurimis succedentibus annis, venit quædam mulier de pago Hasbanico nomine Gertrudis, dextro privata lumine mensibus binis, cupiens atque desiderans visere Richildem amitam suam, paulo superius ab infirmitate oculorum sanatam. Cumque sæpius ab ea famam virtutum B. Gibriani audisset, qualiterve ad ejus sepulchrum, ipsius meritis lumen oculorum recepisset; protinus cum ingenti clamore lacrymas fundens, votum vovit Deo Saactoque Gibriano, candelam tantæ magnitudinis se facturam, qua totum in circuitu sui circumcingeret caput: quæ postquam votum suum complevit, et ad sepulchrum Sancti posuit; e vestigio pristino lumini reddita fuit, et ad propria cum gaudio remeavit.

4 Cum ergo temporibus l Odonis Regis Francorum, plurimæ fierent circumquaque m strages Christianorum, crudelitate Danorum; multa que passim incendia agerentur tam ecclesiarum quam villarum; capta omnino et deflagrata a Paganis civitate Catalaunni, cum maximo templo n beatissimi Stephani Protomartyris; tunc quoque et ipsa ecclesiola præfati Sancti pariter cremata est ab illis, salvo dumtaxat ejusdem Sancti corpore, utpote in sepulchro sub ima tellure latente. Post hujus quoque combustionem ecclesiæ, contigit sæpius a transeuntibus per iter publicum audiri eo in loco voces suaviter canentium; quin

D
concurritur
In die depo-
sitionis, et
miracula
fiunt:

i

k
sanantur
cæca,

E

item cæca
et para-
lytica,

contracta
manu,

item altero
oculo cæca,
E

l

m
in ecclesiola
combusta:

n

voces canentium
audite et
lumina visa.

quin

A quin etiam et custodibus mœnium Cathalannensium referentibus, multis crebro videri noctu luminaria clare ardentia. Quid autem aliud hoc præsignabat ; nisi quia eoloci lucerna sub terræ modio latebat : ipse enim erat lucerna ibidem absconsa, quam Christus Dominus [honoravit] tantis ac talibus miraculorum suspiciis; inibi evidentissime ostensis; quæque supra candelabrum Ecclesiæ de terræ visceribus exponenda erat; sicut non post multum temporis rei probavit eventus.

ANNOTATA.

a Chlodoveo I regnante et baptizato circa an. 500, ut supra dictum.

b S. Helanus colitur 7 Octobris, etiam Martyrologio Romano inscriptus.

c S. Tresani Vitam dedimus 7 Februarii.

d Germannus et Veranus referuntur a Ferrario et Saussayo 3 Decembris.

e Abranus et Petranus, an et quo die colantur, necdum legimus.

f Fracla, aliis Fracla et Franda, item Promptia et Possenna referuntur hoc die ab Arturo du Monsiter in *Gynexæo sacro et Lahero in Menologio Virginum, occasione S. Gibriani hoc die relati. Promptia et Possenna inscripta sunt Menologio Scotico Camerarii ad diem 3 Januarii, uti tunc inter Prætermisissos monuimus.*

g Materna, hinc Gallice Marne, antiquis Matrona, fluvius in Bassinia regione ortus, attulit duas urbes Episcopales, Catalaunensem et Meldensem, et supra Parisias in Sequanam illabitur.

h In Breviar. Remensi dicuntur a S. Remigio, peregrinorum patre, humaniter ac benigne excepti.

i Hic est Carolus Calvus, qui a morte Ludovici Pii patris, in divisione regnorum anno 840, obtinuit regnum Francorum Occidentale, dein anno 875 coronatus Romæ 35 Decemb. Imperator. In Breviario monasterii S. Remigii his omissis legitur : Tempore Ludovici Balbi Caroli Calvi Regis filii, qui illi anno 877 successit : sed ex Sedè Erchanrai corrigitur error.

k Erchanraus fuit Synodi Carisiacæ Legatus ad Ludovicum Regem Germaniæ anno 848, iterum e Synodo Metensi an. 859, quo etiam interfuit Concilio apud Saponarias, et an 860 Concilio apud Tusicem, et an. 866 Suessionensi 3, et an. 867 Tricassino. Successit Lupo 2, qui Suessionensi 2 Concilio adfuit anno 853.

C Subscripsit etiam privilegia Odonis Episcopi Bellovacensis, non anno Caroli Calvi 35, ut citatur apud Sammarthanos, sed anno ejus 15 aut simili ante annum 19, quo sedebat Erchanraus : cui anno 868 mortuo successit Willebertus, qui erat annus 29 regni dicti Caroli Calvi.

l Odo, atiquibus Eudes, regnavit ab anno 888 usque ad an. 898.

m In Chronico Besuensi notatur annus 891.

n Est etiamnum Ecclesia Cathedralis dicata S. Stephano.

o In Breviario monasterii S. Remigii ista conclusio additur : Erutum autem postea corpus de visceribus terræ. Remos in ecclesiam S. Remigii translatum est : ubi hodie summo honore habetur.

HISTORIA TRANSLATIONIS

Auctore Flodoardo lib. 3. cap. 9.

Temporibus a Fulconis Archiepiscopi Remensis, delata sunt ad ecclesiam B. Remigii membra S. Gibriani a pago Catalaunensi, ubi peregrinatus fuisse noscitur et humatus. Advenerant siquidem in hanc provinciam septem fratres ab Hibernia, peregrinatio-

a
S. Gibriani in
Gallia pie
mortuus,

nis ob amorem Christi gratia, hic scilicet Gibrianus, Helanus, Tresanus, Germanus, Veranus, Abranus, Petranus, cum tribus sororibus suis Francla, Promptia, Possenna, eligentes sibi super fluvium nomine Matronam opportuna degendi loca. Quorum hic Gibrianus sanctus Sacerdos quemdam vicum elegit ad habitandum, Cosla vocatum, ubi plurimis annorum curriculum sobrie, juste, et pie vivens, usque ad exitum vitæ, bonum studuit certamen certare. Cujus corpus primo juxta publicum fertur aggerem fuisse sepultum : ubi postea supra tumbam ipsius est oratorii ædicula constructa, ob insignia scilicet quædam miraculorum ibidem manifestata : ad quam confluere populi solita fuerat frequentia, maxime cum depositionis ejusdem celebrarentur festa.

2 Multa namque inibi sanitatum tribuebantur remedia : ex quibus quædam habentur descripta, sed plurima celantur ignota. Tres tamen mulieres b nominibus adscriptis ibidem notantur illuminatæ. Cuiusdam præterea nomine Grimoart manus cum integra est sanitate restituta. Tempore denique Regis Odonis, grassante Normannorum crudelitate, terrasque Francorum vastante, hujus Sancti ecclesiola igne cremata est cum aliis multis ejusdem pagi. Post ejus combustionem sæpius audita feruntur voces psallentium personarum non apparentium : luminaria tamen quædam noctibus inibi videbantur ardentia.

3 Cumque fama hujusmodi virtutum circumquaque percrebuisse, superno ductus amore Sanctique veneratione, Hadericus religiosus Comes, accessit ad Rodoardum, Episcopum Ecclesiæ Catalaunicæ, obnixè flagitans, ut quia locus ille, ubi hoc sacrum corpus sub dio jacebat, funditus erat destructus; daret ei licentiam illud transferendi, ubi devotius et venerabilius servari valuisset. Qui dum diu persistens in precibus, tandem suæ petitionis obtinisset effectum; vocato nauta fertur ei navem dedisse eo tempore, ut noctu ante galli cantum ad oram fluminis ejus præstolaretur adventum. Cumque statuto noctis tempore viri tres cum quodam Sacerdote adessent fluvii ripæ, missi ab hoc Comite; nauta defuit, nave ulteriori defixa fluminis oræ. His quoque viris adventum navigeri diu præstolantibus et vicissim clamantibus, cum nemo eis responderet; dolore percussi corruunt in terram proni, devote precantes ut, si Deo placitum foret corpus illius Sancti de loco eodem transferri, aliquibus id eis dignaretur ostendere signis. Moxque navis soluta divina virtute nexu quo tenebatur affixa, ripæ qua expectabatur mirabiliter accidit appulsa : quod admirando perspicientes, et maximas Deo gratias referentes, ascendunt navem, de voluntate Dei securiores effecti. Accedentesque ad locum sepulcri, de aperto saxo in quo sacra membra jacebant sarcophago, reverenter elevant, transponentes hæc in præparato ad id opus noviter scrinio; sicque cum ingenti gaudio remeantes ad navem, traeseunt celeriter flumen; hoc pignus cum laudibus deferentes ad vicum Balbiacum, ubi per triennium constat honorabiliter conservatum.

4 Post hæc ad ecclesiam B. Remigii honorifice est delatum, et custodi ecclesiæ devote commissum, juxtaque sepulcrum hujus sanctissimi Patris honorifice collocatum. Post biennium præfatus Comes cum uxore sua Herisinde Domum Fulconem Præsulem humiliter expetiit, postulans ut ei locum sepulturæ concederet in dextera hujus ecclesiæ parte, juxta ostium cryptæ : quo impetrato, et altari statuto, atque argenteo decore cooperto, illic decenter hæc venerabilia deponuntur membra.

5 Denique postquam a præfato sepulturæ suæ sublata

b
miraculis
illustratur:

e
corpus ut
transferatur
navis ulro
accedit,

elevatum
Balbiacum
deferunt,

inde ad ec-
clesiam S.
Remigii,

eo S. Verano invocata cæca illuminantur.

A sublata sunt loco, quædam mulier cæca, Eretrudis nomine, illo candelam deferens, accessit impetraudæ causa medelæ. At comperto sacrum corpus inde sublatum penitus esse; nimio angore affecta cœpit flendo conqueri, cur Sanctus hic Domini abinde se permisisset auferri, et cur de-ernisset vicinos, quibus beneficia solitus erat præbere divina. Subveniri ergo sibi gemitibus exposcens, visum sibi est proficisci debere ad vicum Matusgum, ubi frater ejus Sanctus quiescebat Veranus. Ad cujus sepulcrum candelam ponens, seseque in oratione prosternens, cœpit flendo utrumque invocare fratrem. Dumque Sancti nomen crebro repetit Gibriani, cœpit caligo albuginis ab oculis ejus abrumpi, sicque divina propitiantio pietate prisco redonatur lumine.

ANNOTATA.

D
EX MS.

a Fulco, ex Abbate S. Bertini Sithivensi et S. Vedasti Atrebatensi, creatus Archiepiscopus Remensis anno 882, occisus an. 900 die 17 Junii, quo ejus memoria celebratur.

b Ea in indicata historia habentur.

c Willeberto Episcopo Catalannensi supra indicato successit Berno, qui an 878 subscripsit Synodo 2 Tricassinæ. Huic s. brogatus Rodoardus habuit successorem Mancionem, qui anno 900 interfuit consecrationi Herivei in Archiepiscopum Remensem, post obitum dicti Fulconis.

NOT. 15
VIDE APP.
TOM. VII MAIL,
NOT. 65^a

DE SANCTO DESIDERATO

EPISCOPO BITURICENSI IN GALLIA.

G. II.

ANN. DL.

B
Cultus sacer,

Quinq; Ecclesiæ Bituricensis Episcopi coluntur mense Mayo Sanctis adscripti: ex quibus S. Desideratus inter propria aivcesis Bituricensis refertur ad hunc viii Maji. Ejus festum peragitur officio Ecclesiastico novem Lectionum: ad quem diem in MS. Usuardo Reginæ Surciæ ista leguntur: In agro Biturico depositio S. Desiderati, Episcopi et Confessoris. Alius est S. Desideratus, Arvernensis in Gallia Episcopus, cujus Acta dedimus xi Februarii, cui ad eundem diem adjunxit S. Desideratum Episcopum Bituricensem Constantinus Ghinius in Natalibus Sanctorum Canonicorum. At Ferrarius eum refert ad diem xiii Maji. Interfuit hic S. Desideratus Concilio Aurelianensi v, habito anno DCLVII, et Arvernensi ii anno DCLIX, mortuus forsan anno sequenti die Dominica, in quam tunc incidit dies viii Maji. Cyclo solis xxii, littera Dominicali B. Extat a Philippo Labbe editum Patriarchium Bituricense ab anonymo scriptore, seculo præcedente concinnatum, in quo capite 23 ista leguntur: Vigésimus tertius præfuit S. Desideratus: cujus gesta quidam Abbas Bovienensis Ecclesiæ simplici sermone ad posterum transmissit, quæ juxta vetus exemplar, mendis fideliter eruderatis, subjecimus: ex quo et nos hic damus. Saussayus in Martyrologio Gallicano, Jaunes Chenu, Claudius Robertus, et Sammarthani in Archiepiscopis Bituricensibus sua elogia inde formarunt. Aliquod ejus compendium ex vetustissimo Bituricensis Ecclesiæ Breviario ad diem viii Maji, dedit prædictus Labbe pag. 366, in quo eadem, quæ hic sunt, exprimuntur verba. Bovienensis porro Abbatia, unde Vita prodit, non alia videtur accipienda, quam quæ vulgariter le Bœuf, id est, Bos, nuncupatur, intra tertiam a civitate Lemovicensi leucam. Hanc Ordinis Cisterciensis esse, et anno MXXXIII acceptis Dalona Religiosis fundatam, scribunt Sammarthani, et forte minus recte nominant Bulium, ac Bubium scribere voluerunt.

VIDE APP.
TOM. VII MAIL
NOT 66^a
annus obitus,

Vita scripta.

C

VITA

Auctore Abbate Bovienensi.

Ab Auctore Patriarchii Bituricensis exornata.

a
Illustri familia prognatus,
b

Temporibus Chlotharii a Principis, tenente illo sceptrum regni Francorum Suesionico oppido, quinque milliariis distante ab ipsa civitate nuncupato b Sauciaco, hi tres venerabiles viri, Desiderius, Deodatus et Desideratus, patre Angino viro illustrissimo,

matre vero Agia femina generosissima procreati E adeo fuere circa Dei cultum et pia opera studiosi, ut cuncta quæ possidebant in diversis necessitatibus hospitem, pauperum, peregrinorum, et monachorum liberaliter impenderent. Erant autem fidei integritate puri, longanimitatis spe floridi, sapientiæ luce conspicabiles, caritatis non fictæ gratia insignes: in quorum domo, non, ut assolet in quorundam secularium conviviiis, mimorum vel histrionum carmina fœda, sed Evangelica et Apostolica sive Prophetica personabant oracula; illum diem ducentes solennem, quo aliquem verbi divini præconem hospitio suscipere meruissent. Primogenitus itaque Desiderius monasticam vitam eligens, martyrio tandem ob fidei Christianæ defensionem c coronatus est: Deodatus vero, thesaurorum regalium summus et fidelis procurator effectus, quamvis in seculi dignitatibus positus fuisset, religiosam tamen vitam ducebat, justus, timoratus, amabilis, pius, prudens, largus ac profusus in eleemosynis erogandis. Et hic nocte, dum orationibus invigilaret, ab annulis, qui ob bonitatem et clementiam ejus ei invidabant, necatus est.

a piis parentibus educatus,

c
habuit fratres
Desiderium et
Deodatum
Martyres.

d
Factus Referendarius
Regis,
f

eum hortatur
ad virtutes
regias amplectendas.

2 Sanctus autem Desideratus Auricularii officium in aula Regis sortitus ad edicta Regalia d signanda, quorum ipse conscriptor erat, sigillum vel anulum Regis custodiebat. Erat enim sensu providus, eloquio dulcis, vultu decorus, et ante omnia in caritate Christi bene fundatus. Denique intantum Regi et Optimatibus cunctis efficiebatur gratus et amabilis, ut ad illius nutum cuncta gererentur Palatina negotia, et ejus consilium tam Rex ipse quam cuncti Magnates tamquam divinum oraculum exciperent. Denique assidue Regem hortabatur, ut Regem Christum, omnium Conditorem ac Redemptorem, sine quo nullus justus regnat, diligendo, timendo, cunctisque ejus mandatis obediendo, coleret; subjectorum populorum se socium magis quam dominum æstimaret; subditis parceret, superbos debellaret, fines imperii defenderet, et ad abundantiorum Christi Ecclesiæ pacem dilatare contenderet; flagitiosas personas, utpote fures, homicidas, hæreticos maxime, a regno detruderet: admonens sanctorum locorum præ omnibus curam gerere, renovandorum vel construendorum cœnobiorum operibus studiose insistere; peregrinis, pauperibus, orphanis, omnibusque necessitatibus pie subvenire: dicens justum esse et Deo acceptum, ut cunctorum sibi subjectorum necessitatibus compateretur. At gloriosissimus Rex Chlotharius, hujus nominis primus, monitis

A monitis viri Dei libenter aurem accommodabat : quamobrem cunctis hostibus fortior extitit, et omnibus Regibus, qui se præcesserant, felicior fuit.

3 Beatus igitur Desideratus inter hæc, licet in palatio Regis sub tegmine militari stare videretur, potius tamen monachus quam laicus ab omnibus noscebatur. Nam sæpissime vestibis ornatus pretiosus, et aureo præcinctus baltheo foris apparuit, sed interior ejus habitus cilicium asperrimum fuit. Persistebat in orationibus, in jejuniis, in hospitum susceptione; terrenam patriam ut exul incolebat, caelestem vero ut patriam diligebat. hæc, inquam, utebatur ut exul, ad illam tendebat ut civis. Porro ipse meditabatur incessanter, quomodo cunctis seculi dignitatibus relictis se soli Deo militaturum in monasterii claustris offerret. Siquidem Rex et cuncti Optimates ei plurimum resistebant, dicentes eum potius plurimorum utilitati debere consulere, quam suæ particulari satisfacere devotioni. Itaque vir Deo plenus, videns se ratione pariter et Regia auctoritate adstrictum (sciebat enim scriptum, omnibus Potestatibus sublimioribus subditi estote; et, Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo) ab hac intentione ad tempus ardentem animum finxit tepuisse. Sed qualis intus erat, exterior actio evidentius monstrabat. Adhærebat autem illis, quos fidei puritas et morum sanctitas commendabat. Hæreticos vero perhorrescens, eos gravi odio persequabatur. Nam quemdam gravi dogmatis assertorem missum ex Asia, qui Ædunorum civitatem pestifero doctrinæ suæ veneno infecerat detexit, et confutatum de regno expulit. Simomacam etiam labem, quæ Arvernensium et Biturigensium, nec non totius pene Aquitanie fines polluerat, auxilio Regis et verbo sanctæ prædicationis eliminavit.

4 Interea defuncto e B. Archadio, urbis Bituricæ Archiepiscopo veneratione digno, S. Desideratus, tam Regis quam Principum, Cleri ac populi favore, suffragio, electione, ad subeundum pondus Pontificatus compellitur. Quo quidem suscepto, cum in Sede prima Aquitanie aliquamdiu resedisset, et gravem ob causam Hispaniarum fines ingressus, comperisset eandem regionem ab * annis septem rore cæli et pluvie stillicidio penitus caruisse; oratione fusa ad Deum, apertionem cæli et imbrium effusionem a Domino largam obtinuit, subsequente fructuum, arborum et terræ nascentium ubertate maxima. In quo nimirum facto morem S. Eliæ Prophetæ, ejus ipse in multis extitit sedulus imitator, tenuisse invenitur: quo orante cælum (quod fuerat peccatis hominum exigentibus clausum ne plueret annos tres et menses sex) dedit pluviam et terra fractam suam. Denique iste sanctissimus Præsul, non virginitatem Eliæ solum, sed et zelum in peccantes imitatus, Reges et Potentes frequenter liberrima increpatione redarguit. Ipsum vero nullius terrores, nullius blandimenta a rectitudinis tramite abducere potuerunt.

5 Confœderato igitur populo Hispaniarum et magnifice confortato in fide, verbo et miraculo, cum ad Sedem suam revertens, per Andegavensem diocesium iter ageret; pauper quidam (cujus manu lignum, quo contra præceptum Ecclesiæ molam farinariam rotare Die Dominico præsumerat, tam stricte hærebat, ut nullatenus avelli posset) procidens ad vestigia ejus, miseriam suam peccatumque miserabiliter confessus, rogabat ut Dei servus sui misereri dignaretur. Nec mora, ubi Pater sanctus homini huic benedictionis munus impendit, manum illius sanavit, ac eam e vestigio pristinae consuetudini deservire concessit: ita dumtaxat ut Dominicis diebus et festis Sanctorum solemnibus ab opere servili abstineret, ecclesiam frequentaret, orationi vacaret,

verbum salutis audiret, communionemque sanctam interdum devote suscipere mereretur.

6 Non multo post vir quidam genere haud ignobili gloriosus, abunde dives, apud Bituricas tam adversa valetudine tenebatur, ut jam exanimis effectus a multis crederetur. Siquidem ut ipse postea referebat, in extasi positus multa inferni supplicia est contemplatus: cui tandem apparens sancta Virgo Eubalia dixit, quod si in eodem, quo ipse æger jacebat loco, cœnobium monialium construere vellet; mox accepta benedictione sancti Patriarchæ Desiderati, non solum morbo erueretur, verum etiam vita ejus ad vigesimum usque annum inde protuleretur. Spondit itaque quæcumque petebantur se libenter facturum: sicque illa visione ab oculis ejus disparente, ad se reversus, multis et assiduis precibus petita et obtenta sui Pontificis benedictione, e vestigio est omni morbo liberatus. Huic tam grandi spectaculo Rex Chlotharius, et multi alii affuerunt, Dei omnipotentiam admirantes, et amicum Christi B. Desideratum insigniter probantes, perfectæ laudis amplissimum ei testimonium reddiderunt.

7 His ita se habentibus, venerabilis Pater Desideratus Romam caput orbis proficisci disposuit. Quo cum pervenisset, prostratus se singulis memoris sanctorum Apostolorum et Martyrum, sic incumbens sedulæ prece, sic compunctione cordis et rerum caelestium contemplatione penitus obruebatur, ut ubicumque in oratione jacuisset, flumine lacrymarum irrigaret pavementum. Quo sane effectum est, ut ipsi ad B. Petrum psallenti atque dicenti hunc versum, Exultabunt Sancti in gloria, responsum sit divinitus, Laetabuntur in cubilibus suis. Perfectis autem orationibus pro se et totius Ecclesiæ militantis pace, ad sepulera beatorum Apostolorum; venerabilis senex, divina revelatione admonitus, ut ad propriam Sedem reverteretur, acceptis plurimorum Sanctorum Reliquiis, tandem prospero itinere redditur suæ civitati, Rege nimium exultante; ac cunctis Optimatibus eum universo Clero et populo magnifice Deo gratias agentibus, quod eorum Pontificem et Patriarchiam summum eisdem incolumem restituisset.

8 Tunc quidem perlatum est ad eum, Pictavos et Andegavenses, quos iens in Italiam optime confœderatos reliquerat, sursus instigante diabolo inter se magna contrarietate dissidere; ac utrumque populum omnia etiamque concertationes in invicem hostiliter exercere. Mox erupit in lacrymas pius Pastor, suspiria misit ad cælos; et invocato pacis auctore Deo, sese concordie arbitrum fecit, temperavit litem, pacem composuit. Alio quoque tempore vir Dei audito quod Saxones atque Austrenses in apertas iras et contumelias adversum se ambo prorupissent, cupiens etiam inter eos conciliare pacem, illuc multis itineribus Deo ducente pervenit. Cum autem esset Colonie, quemdam ex nobiliori genere virum, bonis quidem moribus innutritum, sed beneficio recte elocutionis jam undecim annis privatum, clementi valde atque benigno affectu intuens, extensa dextra signum Crucis capiti ejus impressit: ejus benedictionis virtutem, ut ille persensit, illico usum loquendi recepit.

6 Inde vero optimus efficacissimusque pacis arbiter, memoratis provinciis ad concordie studium revocatis, cum f per Neustriam iter conficiens. Verdunensem civitatem intrasset; ecce eidem, apud sanctæ Dei Genitricis Mariæ oratorium precibus humiliter procumbenti, oblata est mulier, dire a dæmonio vexata. Tum ille, qui snapte natura adeo pius et clemens erat, ut nil ab eo præter propensam misericordiam expectaretur; afflictæ mulieri non potuit non condolere. Quid igitur? Oratione præmissa

D
AUCT. AB.
BOYEN.
morbuudum
a S. Entaha
ad se n is-
sum sanat:

E
Romam
profectus
pie sacra
loca obit

divinitus mo-
nitus redit

pacem conciliat
inter Pictavos et Andegavenses.

Uem Saxones
inter et
Austros.

F

loquam
perfectam
reddit civi
Coloniensi:

f
energumenam liberat
Virduni:

ipse omni
genere virtu-
tam exor-
natus.

Rom. 13, 11
Mat 22, 21

B
persequitur
hæreticos

et Simomacos:

e
creatur Epi-
scopus Biturici-
censis:

* credo
mensibus in
Hispania post
longam siccita-
tem impetrat
pluviam:

C
manum mole
adherentem
curat:

A præmissa obsessæ mulieris caput sacratis manibus fortiter strinxit, donec hoste fugato eam penitus liberam et optime valentem dimisit.

EX MS.
interest Synodo Aurelianensis:

g h

i

k

l

10 Interea Rex Childebertus Ecclesiarum Præsules jussit apud urbem Aurelianensem, ob quintam Synodum illie celebrandam, convenire quinto Kalendarum Novembris g.... Ubi sanctus h Patriarcha Desideratus cum consilio aliorum i quadraginta quatuor venerabilium Episcoporum, anathematizavit et condemnavit nefariam k sectam Eutyphetis et Nestorii. Inter cetera quæ etiam illie ordinata sunt, hic extat articulus: l Si quis de Provincialibus Episcopis a Metropolitano suo ad Concilium intra suam provinciam fuerit evocatus, et præter evidentem infirmitatem ad Concilium venire distulerit, atque de Synodali conventu, antequam de cunctis concludant, sine consensu Concilii ipsius discedere fortasse præsumpserit, sicut et præcedentibus regulis statutum est, sex mensibus a Missarum officio suspendatur etc.

m

Anciens.
Episcopum
adulterii
convictum

B

11 Eo tempore m Forbuis, homo fastuosus, arrogans, voluptuarius, Anciensium, qui nunc Podiani dicuntur, Ecclesiam tenebat. Illic cujusdam pulchræ mulieris captus pravis cupidinibus, deprehensus atque convictus est adulterii crimen, quo nullus vitii alienjus rumor spurcius olet, cum ea perpetrasset. Quamobrem apud Sanctum Patriarcham Desideratum graviter accusabatur. Vir autem Domini sciens quam fedum sit, hominem, ad summa divinaque provectorum, turpiter supplicem esse scorto putidissimo; flens amarissime, illius ruinam deplorabat. Tamen ne sibi culpæ verteretur, si tam grave delictum in suo Suffraganeo punire dissimularet; re solerti indagine vestigata, inventa et confessa, eundem Forbium hoc modo Episcopatu abdicavit. Si quidem vices suas cuidam dilecto et fideli socio suo, nomine n Flaviano, magnæ sanctitatis viro, ob ætatis provectoræ impotentiam commisit, ut ad civitatem Podium accedens, dictum Forbium ab administratione Pastoralis regimini dejiceret, utpote hominem multo dedecore commaculatum, et Pontificalis apicis honore prorsus indignum. Quod ut vir ille, omni virtutum genere instructissimus, ad effectum rite perduxit, jam revertens diem clausit extremum.

n

deponit per
Flavianum Vicarium suum,

C

et hoc mortuo etiam ipse moritur.

12 Cujus morte audita Sanctus Pater Desideratus contristatus, et ex tot itinerum fatigatione confractus, prope ingressum diocesis suæ morbo febrili ad desperationem usque medicorum laborare cepit. Itaque lecto decubans, convocatis Episcopatus sui Majoribus ac Senioribus, monitis etiam salutaribus præmissis, infuso sibi sancto Spiritu, prædixit se die Dominica proxima sanctam Deo animam redditurum. Quod et ita rei probavit eventus. Nam ipso, quem sibi fore ultimum prophetando

designavit, die videlicet octavo Idus Maji, nono D Episcopatus sui anno, magnis clarus virtutibus, feliciter obdormivit in Domino, sanctissimum quidem spiritum Deo reddens, terris vero pretiosum corporis thesaurum relinquens. o

o

ANNOTATA.

a Chlotharius a morte Chlodovei sive anno 510 regnavit usque ad an. 562.

b Sauciacum vulgo Saussy versus Laudunum.

c Nullam hactenus Desiderii out Deotati memoriam in sacris Fastis reperimus.

d Inducitur officium Referendarii sive Cancellarii: quales fuerunt sub Chlothario Baudinus, ex Referendario Episcopus Turonensis; et Charigisilus, meritis S. Martini a paralysi liberatus: cujus meminit Greg. Turonensis libro de Miraculis S. Martini cap. 25, uti Baudini sub finem libri ultimi historiae Francorum.

e Mortuus est S. Arcadius Kalendis Augusti, quo die colitur.

f Imo versus Neustriam, quia Virduunum erdt penes Austrasios.

g Habita illa Synodus anno regni 38, id est Christi 547: hic autem erat adscriptus annus 552, et forte ab Auctore Patriarchii Bituricensis.

h Post Episcopos Lugdunensem, Avelatensem, Viennensem et Trevirenses subscribit his verbis, Desideratus in Christi nomine Episcopus Ecclesiæ Bituricæ. Nomen Patriarchæ intrusum videtur a dicto Auctore Patriarchii, qui illud affectat.

i Imo 50 Episcopi, et 20 Presbyteri, ab aliis Episcopis submissi, subscripserunt.

k Hæc condemnatio continetur canone 1.

l Est hic canon 18.

m Sammarthani Fortium nominant: omittunt eum Joannes Chenu et Claudius Robertus.

n Idem Sammarthani Fortio succedere faciunt Flavianum: sed apparet hunc Biturigibus relictum Vicarium, licet ad eum sensum absolvendum exciderit aliquid, simile iis quæ substitimus verbis:

o Addehantur ista sub finem. Floruit ab anno 545 ad annum 554 temporibus Vigiliæ Papæ, imperante Justiniano, et regnantibus in Francia Theodeberto, Childeberto atque Chlothario primo. Quod glossema est Auctoris Patriarchii, ut cum Actis aliorum Pontificum conveniret. Floruit autem Episcopus ab anno 541 ad annum 550, quo mortuus est die Dominica, 8 Maji. Quod autem dictus Auctor in assignando tempore Sedis Episcoporum sæpius plurimum aberret, optime apparet ad diem xxii Maji in Actis S. Aigulfi, cui solum annum unum et menses aliquot attribuit, cum sederit annos xxvi, et aliquamdiu ante obierit, quam eum ad Episcopatum adducat.

VIDE APP.
TOM. VII. MAJI
NOT. 67*

E

F

DE S. TARASIO THAUMATURGO

IN LYCAONIA.

Vari Sancti, qui sub Patriarchatu Constantinopolitano floruerunt, illustrantur in MS. Græco Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanæ, quod Parisiis ex Collegio Claromontano Societatis JESU commodatum habemus: et inter hosce ad hunc viii diem Maji est S. Tarasius, de quo ista parva traduntur: Eadem die memoria Sancti Patris nostri et Thaumaturgi Tarasii, qui in Lycaonia floruit. In Menæis excusis et opud Maximum Cytherorum Episcopum ad diem ix Martii memoratur S. Tarasius

nudo nomine, quem tum arbitrati fuimus forte esse S. Tarasium Archiepiscopum Constantinopolitanum, de quo egimus xxv Februarii, quod hujus Tarasii non haberemus ullam notitiam: at modo de hoc Thaumaturgo ibidem potius agi opinamur. Est Lycaonia regio Asiæ minoris, cujus Metropolis est Iconium, habens sub se alias urbes Episcopales novemdecim, quas post alios enumerat Carolus a S. Paulo in Geographia sacra.

DE SANCTO MELE

HYMNOGRAPHO APUD GRÆCOS.

Magna Græca MSS. quæ Divisione in Collegio Societatis Jesu apud Petrum Franciscum Chisletium invenimus, hunc nobis Sanctum protulerunt, ad vii Maji his verbis: Ὁ ἅγιος Μέλης ὁ Ὑμνοποιὸς ἐν εἰρήνῃ τελευτᾷ. Eadem die Sanctus Meles Hymnographus in pace decessit. Dein adjungitur hoc distichon:

Ἐσχάτω Μέλιν Ὑμνοποιὸν ἐκ βίου

Ὑμνεῖν λόγοις δικαίων, ὡς ἐμὸς λόγος.

Melen migrantem Hymnographum ex hac vita, Laudare rythmis convenit, ut est hic meus.

Hymnos porro, quos Sanctus hic Meles composuit, de

rebus sacris ac piis fuisse nullus ambigo: inter eos tamen quibus Græcorum ornantur Menæa, non facile invenies aliquem qui nomen illius, ut auctoris præferat. Sed nec inter Cænonum Tropæiorumque auctores septuaginta circiter, quos nominat Leo Allatius pag. 81 Dissertationis primæ de Ecclesiasticis Græcorum libris, recensetur ille quo magis optandum ut inveniatur alius ejusdem Leonis tractatus de Melodis Græcorum, in Diatriba de Georgijs ab ipsomet indicatus, aliquid forsitan lucis daturus circa hunc nobis tum ignotum Sanctum.

DE SANCTO METRONE

PRESBYTERO VERONÆ IN ITALIA.

VIII MAJI.

Corpus et
Cultus sacer.

Memoria S. Metronis celebratur Veronæ in Martyrologio Ecclesie Cathedralis die vii Maji his verbis: In Verona S. Metronis Confessoris: cujus corpus requiescit in ecclesia S. Vitalis, ubi ipse vitam beatam longo tempore cum magna abstinence deduxit. Eodem die Grevenus in Auctario Usuardi, anno mxxv et mxxxi excuso, meminit Metronis Confessoris Veronæ quiescentis. Addit Canisius in Martyrologio Germanico, fuisse virum severæ poenitentiae. Ferrarius, in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiae, eundem ad hunc vii Maji, celebrat, quo enim vita functum infra in Actis asseritur. At postridie seu vii Idus Maji, decessisse tradit Petrus de Natalibus lib. 4 Catalogi cap. 147, et sequuntur Maurolycus et Felivius in suis Martyrologiis. Verum ob festum S. Michaelis Archangeli, die vii Maji, celebrari solitum, officium Ecclesiasticum de S. Metrone transferri in diem x Maji observat Ferrarius: die autem xiii Maji, refertur in MS. Usuardo in Alsatia aucto. Vitam ejus haberi in Lictionario antiquo Ecclesie Cathedralis tradit Augustinus Valerius Episcopus Veronensis de Sanctis suæ Urbis, et hanc pag. 36 publicavit.

2 Metronis Presbyteri et Confessoris, natione Germani, corpus Veronæ in templo S. Vitalis Martyris conditum, summa veneratione colitur. Is poenitentiam sibi ab Episcopo Veronensi impositam, ob incestum cum filia, priusquam esset Clericus, inscienter tamen admissum, libenti animo accepit: ut scilicet compedibus ferreis vinciretur, et in Athesim fluvium clavis projiceretur: nec antea illius culpæ labe dignoscereetur esse mundatus, quam illa clavis reperiretur. Clavis non multos post annos in capti piscis ventriculo reperta est, et ita compedibus solutus fuit. Metro autem cum precibus Episcopi sacris ordinibus esset initiatus, humanam gloriam fugiens, in solitudinem se recepit: in qua vita functus, ad cœlestem patriam evolavit octavo Idus Maji, miraculis clarus. Optandos compedes, quibus a vinculis peccatorum vir sanctus est liberatus, eique licet exclamare: Dirupisti, Domine, vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis. Sancti viri corpus, de illo disceptantibus inter se Veronensi et Mantuano Episcopo, plaustro impositum, bobus indomitis nemine regente, Veronam in templum S. Vitalis Mar-

tyris delatum est. Hæc ibi, quæ eadem referuntur a Joanne Francisco Tinto lib. 5 Nobilitatis Veronensis cap. 7 et ab ante memorato Ferrario. At Petrus de Natalibus loco indicato cum hoc elogio exornat. Metron Confessor Veronæ colitur, in ecclesia S. Vitalis sepultus: de quo fertur quod illuc Peregrinus advenit, sed unde venerit aut quo loco exortus fuerit ignoratur. Ibiq; existens novum poenitentiae modum adinvenit. Nam lapidi magno, compede in cruce posita, mediante se afflixit, clavemque compedis in flumen Athesis projecit: hoc sibi signum proponens, quod quodcumque clavem reperire contingeret, ab omnibus peccatis se absolutum cognosceret. Post plures itaque annos, appropinquate die vocationis ejus, piscis capitur, in cujus ventre clavis illa reperitur, animam jam sanctificatam designans, et corporis dissolutionem instantem prænuntians: quæ post dies modicos facta est vii Idus Maji. Hæc ibi: quæ fere eadem in MS. Rubæ-Fallis habentur. Compendium ex utraque relatione habet M. Marulus Spalatensis lib. 4 Dictorum factorumque memorabilium cap. 10. Quibus ista ex Augustino Valerio addimus.

3 Habet sacellum et altare in dicta ecclesia S. Vitalis, titulo S. Metronis, dotatum a Georgio Aleagro anno Domini mccccxxvi, ut in ejus testamento manu Christophori Avogarii die xxviii Maji in cujus palla est ejus imago vestibus Sacerdotalibus induta. In pariete etiam ipsius sacelli ad meridiem extabat pictura antiqua, quæ docebat, quomodo sanctum corpus ejus, Sacerdotalibus vestibus indutum, ab Episcopo cum Clero et populo Veronam advectum fuisset in plaustro. Hæc pictura nostris temporibus deleta fuit, dum ipse paries dealbaretur. Ostenduntur adhuc in ipsa ecclesia S. Vitalis catena et lapis cui alligatus fuit S. Metro, dum poenitentiam perageret. In consecratione altaris S. Helenæ, ecclesie sanctorum Apostolorum, repositæ etiam fuerunt Reliquiæ S. Metronis Confessoris. Ex Psalmista vetusto dictæ ecclesie. In ecclesia seu monasterio S. Georgii in Prayda et S. Thomæ, inter Reliquias, quæ ibi asservantur, sunt etiam Reliquiæ S. Metronis. Hæc Augustinus Valerius, At quo claruerit tempore S. Metro, nulla monumenta tradunt. De S. Vitale egimus xxvii Aprilis.

aliud ex
Petro de
Natalibus:

F

sacellum et
altare.catena et
lapis:Reliquiæ
alibi.VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT 68 *Vita com-
pendium ex
Augustino
Valerio,

DE SANCTO GODONE

EPISCOPO METENSI.

G. II.

CIRCA
AN. DCL.Memoria in
Fastis.

Ecclēsia Metensis celebrat plurimos Episcopos, Sanctorum albo adscriptos, de quorum Actis pauca admodum ad rotitiam posteriorum devenerunt. Ex horum numero censendus est S. Godo: de quo ad hunc viii Maji, in MS. Florario Sanctorum ista leguntur: Apud Metim depositio S. Godonis, ejusdem urbis Episcopi et Confessoris. Cliruit anno salutis dclxxvii. Meurissius in Historiā Episcoporum Metensium ista, ex Martyrologio Ecclesie Metensis, ad hunc diem producit: Metis sanctorum Confessorum pariterque Pontificum Godonis atque Glodulphi: quibus Saussayus in Martyrologio Gallicano hæc addit. Qui vicibus alternis huic Ecclesie presidentes, ut pari Christi amore ovile sibi commissum curaverunt, sic exacte fideliter pastoralis sollicitudinis eodem præmio meruerunt a celesti ipso munerario cum Beatis coronari. Quæ de omnibus Episcopis Sanctis dici possunt. Colitur S. Clodulphus viii Junii ad hunc diem Martyrologio Romano inscriptus. Meurissius tempus Sedis S. Godonis assignat annorum octo, ab anno dclv usque ad annum dclxii. Verum multo citius arbitramur eum in Episcopatu vixisse.

B
Tempus Sedis

2 Decessor ejus fuit S. Goericus, qui corpus S. Arnulphi etiam Metensis Episcopi circa annum dclxxxviii e Vosago Metas transtulit: at quamdiu postea vixerit non constat. Colitur xix Septembris. Successor vero S. Godonis fuit jam memoratus Clodulphus, ad quem a S. Remaeto Episcopo Trajectensi Metas missus fuit S. Trudo anno dcl aut proxime sequenti: proinde S. Godonem, qui inter hos duos a Paulo Warnefrido et reliquis scriptoribus collocatur, opinamur ab anno dclxii usque ad annum dcl Episcopatu præfuisse: quo etiam tempore, antequam S. Remaetus esset in Episcopum Trajectensem electus, S. Sigebertus Rex Francorum fundavit monasterium Casarouguindunense in ditone Luxemburgensi, cum consilio magnificorum Apostolicorum Cuniberti Archiepiscopi Colonienensis et Godonis Episcopi Metensis. Ipsum diploma datus ad Vitam S. Sigeberti Kalendis Februarii pag. 234. Adimus hisce ex Meurisse, sacrum hujus corpus in ecclesia S. Symphoriani et ab initio depositum fuisse et etiamnum haberi.

Fuit Consti-
tarius S. Si-
geberti Regis:sepultus in
ecclesia S.
Symphoriani.

E

DE B. IDUBERGA SIVE ITTA,

SANCTIMONIALI SUB S. GERTRUDE FILIA,

NIVELLIS IN BRABANTIA.

G. II.

ANNO
DCLII.Epitome Vitæ
ex Actis S. Ger-
trudis filie,

Sanctissimæ Virginis Gertrudis, Abbatissæ Nivellensis in Brabantia, Vitam dedimus xvii Martii auctore coarvo, Clerico aut Presbytero domestico. Fuerat ea prognata patre B. Pippino Duce et Majore-Domus Regum Austrasiæ, et matre B. Iduberga sive Itta. Illius Acta illustravimus ad diem xxi Februarii, et potissimum ex Vita dictæ filie Gertrudis: hujus ad hunc viii Maji datur, primo proferimus quæ de ea citatus auctor coarvus habet in Vita jam dictæ filie Gertrudis, et sunt ejusmodi.

C
quæ a matre
Itta edocta,

2 Cum esset in domo parentum sancta Dei puella Gertrudis, serus pedes beatæ memoriæ Genitricis suæ Ittæ, die ac nocte verbo et sapientia meditabatur, Deoque cara et hominibus amata, super suas coætaneas crescebat. Hoc primum electionis suæ in Christi servitio initium fuit... quia oblatum a Rege Dagoberto sponsum... respuit cum juramento, et dixit: Quia nec illum nec alium terrenum, nisi Christum Dominum, volo habere sponsum... et ad suam se convertit genitricem. Et ex illa die parentes ejus cognoverunt, a quali Rege adamata fuerat. Post annos vero quatuordecim, cum pater ejus Pippinus de hac luce migrasset, matrem in viduitate secuta est, eique in obsequio atque Dei mandatis sobrie et caste serviebat. Cumque quotidie supra-dicta mater familias, tam de se quam de sua orphana filia, quid esset factura cogitaret; adveniens vir Dei Amandus Episcopus ad domum suam, verbum Dei prædicans ex Domini jussione, rogabat; ut monasterium sibi suæque filie Dei famulæ Gertrudi et Christi familiæ construeret. Quæ statim ut intellexit ignote rei notitiam ad salutem animarum pertinentem, sacrum velamen accepit, et semetipsam

const. et ab
eodem ex ro-
gatu S.
Amandi
monasteriosacrum ve-
lum accepit.

Deo tradidit et omnia quæ habebat. Sed hostis hu-
mani generis et instigator, qui ab initio bonis operi-
bus invidus est, ad resistendum pravorum corda
firmabat, ut ab his, qui ad Dei voluntatem faciendam
eam adjuvare debuerant, non parvam sustineret ten-
tationem. Quales injurias vel ignobilitates et penur-
rias pro nomine Christi supra-dicta famula Dei cum
filia sua perpessa est, scribere longum est, si per
singula narrentur. Sed hoc tantum, quod ob devo-
tionem et desiderium quod habebat in se divinum,
ut raptores animarum filiam suam ad illecebras hu-
jus mundi ac voluptates per vim non raperent, fer-
rum tonsoris arripuit, et capillos sanctæ puellæ
adinstar coronæ abscidit... Deinde misericors Deus
et adjutor in tribulationibus, ipsos adversarios ad
pæcis concordiam revocavit. Cessarunt jurgia, pars
diaboli victa est. Mater vero familias Itta, filiam
suam Dei electam Gertrudem Sacerdotibus Domini
tradidit, ad accipiendum sacrum velamen cum soda-
libus suis, et sancto gregi cœnobarum Christo or-
dinante præesse constituit.... His itaque omnibus
juxta divinum ordinem dispositis, plena dierum et
perfecta ætate, exemplum boni operis posteris re-
linquens, soboles habens et ex eis videns nepotes,
plus minus sexagesimo ætatis suæ anno memo-
riæ beatæ Itta, post obitum viri clarissimi Pip-
pini Domini sui anno duodecimo, Deo et Angelis spi-
ritum commendans, migravit ad Dominum, et in Ni-
viallæ monasterio, sub tegmine B. Petri Apostoli
honorifice traditur sepulturæ.

Eadem filie
comam ab-
scidit,

F

eamque
monasterio
præfecit:et sancte
mortua

3 Hæc ex dicta S. Gertrudis Vita, ibique et passim in MSS. codicibus hujus Vitæ appellatur Itta, in MS. aliquo Reginæ Sueciæ dicitur Ittaberga, hinc aliis Iduberga vocatur.

habuit nepotes
ex Majore do-
mus Gri-
moaldo

A vocatur. Soboles autem præterea habuit Grimoaldum et S. Beggam : illum vidit mariti sui B. Pippini successorem, Majorem-Domus S. Sigeberti Regis Austrasiorum, et ex eo Childebertum nepotem, postmodum infelici eventu in Regnum Austrasiæ intrusum : et Wulfedrudem, postea in locum filix suæ Abbatissam, nepotem suam. At S. Begga, nupta Ausigiso Duci, peperit Pippinum Herstallium patrem Caroli Martelli, ex quo prognati Pippinus Rex Francorum, Carolus Magnus Imperator, alique Carolingicæ stirpis Reges et Principes. Ut autem ætas et anni omnium conferantur cum *Ara vulgata*, indicamus ex annis Dagoberti Regis omnia dependere : et quia in computa nostro correcto ostendimus dictum Dagobertum e vita migrasse XIX Januarii, anni DCXXXVIII, consequenter arbitramur Idubergam in hanc lucem circa annum DCXII exortam, eique filiam S. Gertrudem anno DCXXV aut sequente natam fuisse, ut quæ ante obitum dicti Regis Dagoberti annos nata duodecim censetur nubilis fuisse. At B. Pippinus anno III Chlodovei II, Christi DCXI mortuus, reliquit B. Idubergam viduam, quæ teste Sigeberto Gemblucensi in *Chronico*, anno quinto Chlodovei, (is nobis est annus DCXII) instinctu S. Amandi se et sua Deo devovens, monasterium Niviale fundavit, eique filiam suam Gertrudem, Deo dignam Virginem, præfecit : ac demum post obitum Pippini anno duodecimo, quem completum censemus, Iduberga migravit ad Dominum anno DCLII, ætatis suæ sexagesimo. Ipsam autem S. Gertrudem tricesimo et tertio ætatis suæ anno, etiam completo, die Dominica XVI kalendas Aprilis, Deo desideratum reddidisse spiritum, Acto testantur. Is nobis est annus DCLIX, quando cyclo Lunæ XIV, Solis XXIV littera Dominicali F, dies XVII Martii convenit in Dominicam tertiam Quadragesimæ, ac postea Pascha celebratum fuit die XIV Aprilis. At S. Begga extructura monasterium, venit Nivellas anno trigesimo tertio post obitum B. Gertrudis, anno scilicet DCXCI, quæ anno secundo perfectis omnibus migravit ad Dominum XIX Decembris anni DCXCIII. Et hæc ad Vitam tam B. Pippini quam S. Gertrudis in Notationibus et Commentario prævio cupimus ita corrigi : uti antehac monuimus in fine *Exergesis Præliminaris* ante tomum 3 Aprilis.

4 *Alia est Vita S. Gertrudis, libris tribus seculo XI aut XII conscripta, quæ nobis minus placuit, et ideo ad XVII Martii omisso, curioso lectore remisso ad Josephum Geidolphum a Ryckel Abbatem S. Gertrudis Lovanii, qui hanc Vitam typis Lovaniensibus anno MDCCXXXII vulgavit. Ex hisce Actis Vitam B. Pippini dedimus XXI Februarii, quæ ibidem continetur tribus primis capitibus, quibus subjunguntur quatuor capita de Vita B. Ittæ sive Idubergæ. In his de loco natali ejus ista leguntur : Venerabilis Itta extitit ex clarissima nobilitate Aquitanicæ oriunda, sicut ex possessionum ejus traditione ad nos facta indubitate cognoscimus. Quas quidem per multa tempora, quamdiu pax viguit, Ecclesia Nivelleasis tenuit, multamque pecuniam inde per annos singulos exactores ejus referre solebant. Sed demum, ingravescente bellorum tumultu, quia res longe remota erat, et sine legatorum periculo adiri non poterat, paulatim negligi cepit, donec tandem in jus alienum cessit. Hæc ibi. Stephanus Abbas Leodiensis ad S. Jacobum scripsit seculo XII Vitam S. Modoaldi Episcopi Trevirensis, ad diem XII Maji illustrandam : in qua dictus Episcopus traditur refulsisse ex inclitya Aquitanorum prosapia, cujus soror fuit Itta nomine, mulier admodum venerabilis ac Deo devota, in fide et bonis operibus clarissimo Duci Pippino matrimonio juncta, cui in honorem sanctæ Trinitatis tres summa dignos memoria liberos edidit, et sunt Grimoaldus et duæ sorores Gertrudis et Begga ; dein stem-*

ma posterorum ab hac procedentium fusc deducitur, uti ibidem legi potest. Fuit eidem S. Modoaldo, adroque et B. Idubergæ, soror S. Seyera, Abbatissa monasterii super ripam Mosellæ, a S. Modoaldo in honorem S. Symphoriani constructi : quæ colitur XX Julii, tabulis Martyrologii Romani inscripta.

5 *Aliam Vitam habemus ex codice MS. Rubicæ-valis prope Bruxellas ex prima parte Hagiologii Brabantinorum : quæ eadem extat in monasterio Corsendoncano prope Turnhoutum in secunda parte diversarum Legendarum. Eiusdemque partem quamdam accepimus ex MS. Nivellensi in novem lectiones distributam, cujus meminit Molanus in Natulibus Sanctorum Belgii ad hunc VIII Maji, odiditque se Nivellæ inquisivisse, sed ab omnibus ignorabatur, an aliquando in Officio Ecclesiæ lectæ fuerint, an tantum ad privatum usum conscriptæ. Nos quia tam dictam Vitam, quam indicatas lectiones non satis dignis relatu reperimus, eas omnino omittimus. Sub finem Vitæ unde ipsæ sunt sumptæ, dicitur Nivellis pausare Pippinum, cum religiosa conjuge ac filia sanctissima, in distinctis tamen feretris. Vidimus ipsi tumbras Pippini et Idubergæ retro post summum altare collocatas : quas tempore Rogationum honorifice circumferri monuit Molanus, titulo Beatæ exornans Idubergam. Verum in suis ad Usuardum additionibus Commemorationem Idubergæ appellat. Meminerunt ejusdem Miræus in Fastis Belgicis, Gelenus in Fastis Coloniensibus, et Fiscu in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, eamque Beatam honoris causa indigetunt ; quod et nos facimus. Interim jam indicatæ Vitæ præponitur hic titulus : Transitus S. Idubergæ viduæ sororis S. Modoaldi Archiepiscopi Trevirensis et matris sanctissime Gertrudis, et in MS. Nivellensi in titulo præfigitur Vita S. Idubergæ Virginis, id est Sanctimonialis. In Martyrologio Romano, Gallicè cum adjunctis Belgii Sanctis Leodi anno MDCCXIV edito, celebratur S. Iduberga sive Itta, mater SS. Gertrudis et Beggæ.*

6 *Trithemius lib. 3 de Viris illustribus Ordinis S. Benedicti cap. 110 S. Ittam monialem cum suo elogio refert. Trithemium secuti Wion, Dorganus, Menardus, Bucelinus, titulo Sanctæ honorant, uti etiam Mabillon in Calendario seculi 2 Benedictini : qui reliqua refert in Vita S. Gertrudis filix, ubi nobis aliquantulum irascitur, quia cum dixissemus hanc referri a Wione, Dorganio, Menardo, Bucelino in suis Martyrologiis Benedictinis, etiam addidimus eam Officio Ecclesiastico coli apud Canonicos Regulares Lateranenses et Windeshemienses, et in Ordine universo Carmelitarum, ac fere per omnes provincias et dioceses Germanicas, licet tamen rejecerimus, ut fabulosam, narrationem de ejus in Germaniam fuga, et sciamus seculo XI Lucæ captam Congregationem Canonicorum Regularium, qui deinde Lateranenses dicti fuerunt. Cur autem irascitur ? An idem continuo esse putat olicnjus Sancti in Ordine quopiam indicare cultum ; et suffragari opinantibus ipsum talis Ordinis fuisse professum ? Profecto tunc æque ab aliis argui mereremur ; quod auctoribus, S. Gertrudem facientibus Benedictinam, nihil opposuerimus, cum habeamus Breviarium monasticum auctoritate Pauli V recognitum pro omnibus sub regula S. P. Benedicti militantibus ; item aliud diu ante editum, sed absque omni S. Gertrudis mentione, quod tunc nolimus indicare, quia non ubique dicendum sunt omnia, quæ singulis contendunt inter se partibus minus faveant ; maxime quando totius controversiæ ultima decisio ab altiori ac generaliori pendet principio, at ubi discussio vel discutendo, vel nobis hæcenus ambiguo, quale est et m-pus assumptæ in variis antiquis monasteriis Regule Benedictinæ præsertim iis quæ S. Amandus in Belgio extruxit.*

D
AUCTORE G. H.
et S. Severæ
Abbatissæ.

Alia Vita
rejecit :

tumba B.
Idubergæ
circumfertur,
E

ea passim
Beata habetur,

aut etiam
Sancta,

et sic Benedictinis
fastis
adscribitur.

F

et S. Begga,

ipsa vitro vidua
an. 640

obit sexagenaria
an. 652,

dicuntur ex
Aquitania
oriunda,

fuisse soror
S. Modoaldi
Ep. Trevirensis,

DE S. WIRONE EPISCOPO

RUREMUNDÆ IN GELRIA.

COMMENTARIUS PRÆVIUS JOANNIS BOLLANDI.

§ I. S. Wironis in Monte S. Odiliæ habitatio, Natalis. Vita a quo Scripta.

SEC. VII

Supra Ruramundam urbem Belgii,

Rura fluvius Belgii (nam alius est ejusdem nominis trans Rhenum) ad ipsa prope confinia oritur provinciarum Lauburgensis ac Juliacensis, hujusque partem magnum permeat, ac tandem Mosam amni miscetur ad Ruramundam Gelriæ urbem: cui urbi inde nomen factum, quasi Ruræ ostium, sive os dicas, est enim mond lingua Teutonice os, etiam fluviorum, non solum hominum, ita Teneramonda, Flandriæ oppidum, ad quod Tenera sese in Scaldum evolvit, atque inferius Rupelmonda arx, Rupelæ in eundem Scaldum defluentis ostio objecta: ita Eginonda, Urmonda aliaque loca consimili figura appellata. Est autem Ruramonda ad dextram Ruræ Mosæque ripam, in ipsis utriusque confluentibus edificata, circa annum MCCXXXI cincta muris ab Ottone III Gelriæ Comite, a quo et Arnheimum, Horderwirum, Bommelia, Wageningen, ejusdem provincie oppida septem mibus narrantur. Aliud castra Ruramondæ drens additum, cum parentum nostrorum memoriam solio est Episcopali ornato, nam antea Leodiensi erat Antistiti subjecta.

mons S. Odilæ,

S. Wironis et sociorum habitatione sacratus:

templi adhuc extant ruinae,

2 Leuicū unū ultius Ruramonda, ad lævam ejusdem Ruræ ripam, pagus visitur, qui olim S. Petri mons, nunc S. Odiliæ appellatur. Eum locum remotum a mundi negotiis, Pippinus Rex Francorum B. Wironi (ut infra in hujus Vita dicitur) concessit ad manendum, quo liberius cum suis inibi cælestes caperet fructus... in quo oratorium S. Mariæ semper Virginis Deique Genitricis honori constructum et consecratum est, nec non S. Petri monasterium decori operis artificio constructum ex lapidibus, quod perdurat in præsens. Illic S. Wiro Episcopus, cum S. Plechelmo Episcopo, et S. Otgero Diacono extremam partem ætatis sancte peregit. Mausit eo loco deinceps cultui numinis dicatorum hominum congregatio, de qua Joannes Cappelanus in Vita ejusdem S. Wironis, de eodem S. Odiliæ monte loquens, ubi quondam ait, erat Præpositura et Collegium Canonicorum, quod nunc translatum est in dictum oppidum Roremundam. Tunc factum arbitror, quod Molanus in Natalibus SS. Belgii scribit ad x Septembris, ubi de S. Odgero agit: Postea Domini Sancti sepulchri, inquit, sibi monasterium acceperunt. Agit de Congregatione Canonicorum Domini sepulchri Jerusalemiana Gabriel Pennoitus, in Historia Canonicorum regularium lib. 2 cap. 67, ubi varias ejus Congregationis Ecclesias numerat, interque eas XIX Ruremundensem in Geldria prope dictam civitatem. Porro in Monte S. Odilæ extant etiamnum ruinae templi, et quatuor in eo altarium, ac loca ubi statuæ trium illorum Cultum steterunt. Sed vel belli tempestate fugatis arcolis, vel avaritia inopiave eorum, ad quos sarta tecta templi spectabant, sensim labefactata sunt ædificia, quæ usque adeo non restorantur, ut etiam saxa distraherentur, ne Apostolorum ejus regionis illud extet consequenti ætate monumentum, tanti olim æstimatum ut potentissimi Reges Ludovicus Germaniæ et Carolus Calvus Franciæ, de ea nominatim in divisione regni Lothoriensis stipulati reperiantur, ut infra dicitur.

3 Coluntur tamen Sancti illi tres per totam diocesim

Ruramondensem officio duplici, ut vocant. Ac S. Wironi quidem dicatus est dies decimus Maji: et duorum sociorum (sicut seorsim uliis diebus colantur) fit tamen etiam eo die memoria in divini Officii antiphonis et hymnis, quæ operæ pretium videtur etiam hic recitare.

Hymnus ergo ad primas Vesperas ita habet:

Wironis pietas Præsulis inclyti,
Plechelmi, parilis quem decorat gradus,
Otgerique fides nos sacra commonent.

Laudum promere cantica.

Qui tres, tergemini præsidio Dei,
Diversis Britonum progeniti locis,
Quæ mundus celebrat despiciunt bona,
Ut cælum sibi comparent.

Invitos Scotia destinat infalis:

Sacram confugiunt ad Cathedralam Petri,
Sed mandante Papa tandem hierarchicis
Sublimantur honoribus.

Otgero Comite, nobile Galliæ
Regnum, vivifica cum cruce, permeant:
Gentilem fidei lumine Gelriam
Pippino irradiant Duce.

Tamquam tres oleæ fructiferae nimis,
Tanquam mixta rosæ candida liliæ,
Virtutum variis semper odoribus

Mentes Geldrigenum replent.

Hinc Sanctæ Triadi sit decus ac honor,
Gignenti, Genito, Spiritui sacro:
Sint grati tribus his semper Apostolis

Ruræ fluminis accolæ, Amen.

Antiphona ad Magnificat: O Rex altissime, in Sanctis tuis vere mirabilis, qui Sanctos Wironem, Plechelimum et Otgerum, post sanctæ peregrinationis cursum, ad montem cælestibus studiis aptum, fidei duces nobis destinasti, veram adherentes pacem, et illuminantes patriam; eorum quæsumus precibus adjuvemur in cælis, quorum Reliquias pio amore veneramur in terris.

4 Ad Laudes hic canitur Hymnus:

Gesta Wironis chorus et Plechelmi
Præsulum cantet memoranda: fidum
His et Otgeri celebris Levitæ
Jungat amorem.

Ut sacræ primi fugerent honores
Infulæ, Romam e Scotia profecti,
Vertices Papæ sed inauguranti
Denique subdunt.

Urbe dimissi, socio Levita
Galliam lustrant, subiguntque Christo
Geldriam, fixa Cruce, comminutus
Gentis idolis.

Incolunt celsam, vacuumque curis
Seculi montem Odiliæ, beatis
Angelis vita similes, Deique
Perpete laude.

Galliæ Princeps avet hic Pippinus
Annue, exutus soleas, Wironi
Consciæ mentis reserare morsus
Atque reatus.

His fidem Geldri referant Magistris,
Hos apud Numen celebrent Patronos:
Ut det æterna Deus his, quiete

Consociari.

S. Wiro co-
titur 10
Maji:de eo Hym-
nus ad
Vesperas,

E

F
et Laudes,

Hinc

A Hinc Deo Patri decus, ac pereennis
Filio laus, Spirituique sancto,
Et pius Divos colat hos quotannis
Accola Ruræ, Amen.

ejus et so-
ciorum lau-
des in variis
Antiphonis:

5 Qui ad primas Vesperas, idem ad secundas et ad Matutinas cantatur hymnus. Antiphona vero ad Magnificat in secundis Vesperis hæc: O Confessores sancti, Wiro, Plechelme et Otgere, qui certaminis et laboris cursum, fidei et spei juncti zelo, hic consuminastis, et in regno cœlorum gloriæ consortio copulati, assidue assisitit Dominum, intercedite pro nobis. *Alia ad Laudes Antiphona eorundem, elogia continent. Sed præcipue octavum Responsorium in Matutinis, quod ita habet: Cives Apostolorum et domestici Dei, Wiro, Plechelme et Otgere, qui attulistis facem et illuminastis patriam, dantes pacem gentibus, et liberantes populum Domini; audite preces supplicum, vitæ æternæ nobis poscentes præmia, qui fertis in dextris manipulos justitiæ, in gaudio metentes quæ seminastis in lacrymis. Qui attulistis etc. Idem Responsorium recitatur in festo Inventionis et elevationis ossium SS. Wironis, Plechelmi et Otgeri, quod semper celebratur feria tertia post festum sanctissimæ Trinitatis, ut infra dicitur, atque iidem canuntur Hymni: uti et festo S. Plechelmi xxvi Julii, et S. Otgeri x Septembris.*

colitur alibi
8 Maji,

B 6 Licet porro decimo die Maji anniversaria S. Wironis celebritas in Ruræmondensi diocesi agatur, non tamen eo die migravit e vita, sed octavo: quo in Ultrajectino, Darentriensi, Groningensi Episcopatibus illius agitur commemoratio, ejusque plurima meminerunt eo die Martyrologia. Et quidem quod Colonix excusum fuit anno 1490 ita habet: Eodem die B. Wironis Episcopi et Confessoris. Cui consentiunt multa Belgarum Ecclesiarum manu exarata Martyrologia, quorum contextus est qui vulgatus Usuardi, sed varie multis locis interpolatus. MS. Ecclesie S. Mariae Ultrajecti ita habet: Trajecti Wironis Confessoris. MS. monasterii S. Martini Treviris et alia quædam: Trajecto Wironis Episc. et Conf. Hermannus Greven Carthusianus in additionibus ad Usuardi Martyrologium excusis Colonix anno 1515 et dein 1521: In Trajecto inferiori B. Wironis Ep. Deirorum et Conf. Quod Deirorum Episcopum vocat, hausit ex Pseudamarcellino, ut infra dicemus. MS. Florarium: Eodem die depositio S. Wironis Ep. et Conf. anno salutis DCCLII De ejus ætate infra agemus Joannes Molanus Doctor Lovaniensis in auctario ad Usuardum: Eodem die Wironis Episcopi et Conf. cujus reliquie habentur in Ecclesia Trajectensi. Quomodo ejus Reliquie sint Ultrajectum translatae, post dicitur. Joannem Wilsonum in Martyrologii Anglicani duplici editione fefellit ambigua vox Trajecti, us cum sint hujus Sancti Ultrajectum, quod est inferius Trajectum translatae reliquie, Trajecti ad Mosam sive Maestrichti, ut vulgo oppellatur, quiescere scribat in Ecclesia Cathedrali; quæ quidem illic extitit vivente S. Wirone, sed paullo post thronus Episcopalis Leodium est translatus; Reliquie autem multo post ad Ultrajectensem Ecclesiam deportatae sunt. In Romani Martyrologii tabulis ejus hoc ipso die ita consignatur memoria: In Scotia S. Wironis Episcopi. In Scotia certe natus, et Episcopatum adeptus fuit, sed hoc dimisso in Galliam Belgicam venit, et quem ante diximus, montem jam S. Odiliae dictum incoluit, templo deinde ac monasterio ornatum, ac demum sui corporis thesauro ditatum.

Vita S. Wi-
ronis antiqua,

7 Vitam S. Wironis edidit Laurentius Surius Carthusianus ante centum circiter annos, ex quodam, ut ait, egregio MS. codice descriptam, sed in gratiam lectoris mutato stylo. Recitat ex hac Vita quædam Baronius to. 8 Annalium ad an. 631 num. 8 et seqq. Brevem Vitæ ejusdem epitomen contexit Molanus in Natalibus SS. Belgii, cui illa subjecit: Hæc est sum-

ma historiæ ejus, quam sacra vetustas ad posterorum notitiam transmisit. Antiquam sane esse eam historiæ illud argumento est, quod nusquam mentionem faciat Collegii Canonorum ex monte S. Odiliae Ruræmondam translati. Non tamen ejus auctorem fuisse ipsius Sancti temporibus omnino vicinum, inde conjicere est, quod monasterium S. Petri dicat perdurare in præsens, usque ad scriptoris nempe ætatem, qui proinde non nisi longo tempore post mortem S. Wironis videtur vixisse. At quis ille fuerit nos latet. Risum fortassis non nemini moveat, quod a Thoma Dempstero historiæ Ecclesiasticæ gentis Scotorum lib. 16 cap. 1467, quod de S. Wirone agit, scriptum est in hæc verba: Molanus in Natalibus SS. Belgii. Anonymus apud Surium to. 3 die 8 Maji. Sed is est Gaufridus Abbas, qui jussu Lucii Pontificis Vitam ipsius Inculenter et veraciter descripsit, in cujus limine sic habet: Scotia fertilis sanctorum Virorum insula etc. Nimis profecto festine, aut potius oscitanter, ista scripsit Dempsterus. Legerat apud Molanum, non in Natalibus SS. Belgii, sed in Auctario ad Usuardum, ista: In territorio Bisuntino, monasterio Bellæ-vallis, S. Petri Ep. et Conf. Eodem die Wironis Ep. et Conf. ad deinde Annotatione 4: Petri Episcopi Tarentisæ Vitam scripsit Gaufridus Abbas Altæ-cumbæ, jussu Abbatis Cisterciensis et Claræ vallensis, quibus Lucius Papa injunxerat, ut Vitam ejus conscribi curarent. Est a Surio excusa. Hactenus Molanus. Quam vero ista nihil ad S. Wironem spectant! Et erant apud Surium in ipso titulo Vita S. Petri eodem expressa. Sed ut antem Lucius III Papa a xxx Augusti MCLXXXI, ad xxv Novembris MCLXXXV, cum obiisset S. Petrus anno MLXXI, die viii Maji.

D
AUCTORE J. B.
ab anonymo
scripta.

non Gau-
frido Abba-
te, ut inepte
quidam:

8 Quam porro Surius mutato stylo edidit S. Wironis Vitam, nos primigenia phrasi scriptam nacti sumus, ex schedis Wilhelmi Lindani, primi Ruræmondensium Episcopi; itaque hic damus collatam cum MS. codice monasterii Hubergensis Helthemitarum in Brabantia. Hanc qui perolverit curiosus lector, is minime Surio ossentietur, in titulo admonenti, utrum hæc integra sit historia, an potius integræ historiæ epitome, incertum se habere. Nam qui epitomas concinnant, ii plerumque phrasi utuntur stricta ac recisa, ut amplam etiam materiam in arctum contrahere velle videantur. Ast huic auctori diffusa est et laciniis multis minime necessariis dispensa oratio. Eatenus tamen dici fortassis hæc epitome posset, quod de rebus plurimis a S. Wirone gestis vix paucula capita, multis licet verbis, exponat: ut non videatur de iis majorum secutus scripta, sed exilia fortassis pittacia, quæ in monasterio montis S. Odiliae extabant, compilasse; et quæ tum adhuc fama tenebantur, congestisse; atque vel sic (quod ipse in Prefatione fatetur) Vitam Sancti carptim expedivisse, pauca de multis particulando.

E

non est ma-
joris histo-
riæ epitome

9 Vitæ hujus epitome videatur potius dici illa posse, quam Surius huic inde circumcisam vulgavit. Sed illa succinctior quam ante annos cc in Legenda Sanctorum Angliæ edidit Joannes Capgravius Augustinianus. Relata hæc postea est in tomum de historiis Sanctorum Colonix anno MCCCCLXXXIII, et Lavanii biennio post excusum, quem Molanus in Auctario ad Usuardum xxv Julii, Legendæ tomum secundum appellat, quasi nimirum historia Lombardica, sive Legenda Aurea, primus Legendæ tomus sit. Ita enim habet Annotation. 5. S. Magnerici Vita excusa est, saltem ex parte, Legendæ tomo 2 cum poemate Fortunati de eodem Episcopo: habetur ea Vita folio 98 hujus Legendæ. Aliud compendium Vitæ S. Wironis et sociorum confecit Joannes Gerbrandus a Leulis Carmelita, circa annum mii in Chronico Belgico lib. 2 cap. 16.

Alia breviora
ejus Vitæ:

10 Nihil horum scriptorum legisse videtur Joannes Trithemius, qui libro 3 de viris illustrib. Ord. S. Benedicti cop. 263 ita de S. Wirone scribit: Wiro ex monacho

elogium ex
Trithemio,

Auctore J. B. A monacho Episcopus in Anglia, vir sanctus et Deo dilectus, Episcopatum deseruisse dicitur, nescio ob quam causam : creditur autem quod propter populi cervicem durissimam, qui nec verbis nec exemplis ab iniquitate sua poterat averti. Unde Vir sanctus, ne tempus inutiliter expenderet, venit postea in Germaniam : ubi in quodam cœnobio S. Petri monasticis disciplinis se submisit, et Abbatis officium non recusavit. Cujus festum agitur vi Id. Maji. *Paucis verbis multi insunt errores : quæ unde hauserit non video, nisi forsitan unicum illud de Episcopatu in Anglia gesta, ex commentitia Vita S. Swiberti, quam fabulator quispiam sub nomine S. Marcellini protulit. At non tamen ille aliusve monachum antea fuisse asserit : non Episcopatum deseruisse propter populi perveraciam, non in cœnobio S. Petri disciplinis monasticis se subjecisse : non Abbatem factum. Sed singula expendere oportet. Quæ Sancto patri fuerit? qua in gente Episcopatus? an monachus, et quidem ordinis S. Benedicti antea, ac post rursus fuerit? quo tempore vixerit? quod postremum non attingit Trithemius.*

sed corrigendum in multis.

§ II. S. Wironis patria et Episcopatus. An ante hunc aut post monachus fuerit? et cujus Pippini fuerit Confessarius.

B *Primum ergo Scotia, ubi Sanctorum Patrum insula, stellarum numeris Sanctorum cœquans patrocinia, eum protulit, ut in Vita num. 2 dicitur. Consentiant jam citati Capgravius et Gerbrandus a Lendis, ac ceteri recentiores, Joannes Wilsonus in Martyrologio Anglicano, in Germanico Conistus, Constantinus Ghinius in Natalib. SS. Canoniorum, Miræus in Fastis Belgicis, Molanus in Natalib. Sanctorum Belgii, Petrus Galesinus in Martyrologio, ubi insigni eum ornat elogio. Willibrordus Boschartius cœnobii Tungerloensis Ord. Præmonstratensis Canonicus, in libro de primis veteris Frisicæ Apostolis, dissertatione 83 ita de patria S. Wironis pronuntiat : Wiro oriundus erat ex veteri Scotia; quæ nunc dicitur Hibernia : ibi egit, ibi in Episcopum est electus, inde Romam ivit consecrandus, inde reversus in Gallias transivit. Surius, Molanus, Miræus, Officium Ecclesiæ Ruræmundensis. Quid hi? an Scotiæ veteris, sive Hiberniæ, meminere? Ne per umbram quidem. In Galliam hanc nostram Belgicam, sive Germaniam secundam; venit cum sociis Wiro ex Scotia. Non inficior a S. Beda lib. 1 Ecclesiast. histor. gentis Anglor. cap. 1 scribi, Hiberniam proprie patriam Scotorum esse : ac de Hibernia quosdam Scotorum egressos, vel amicitia vel ferro sibimet inter Pietos, in septentrionalibus Britannia insulæ partibus habitantes, sedes, quas hactenus habent, vindicasse. Non inde tamen consequens videtur, ut quoties Sanctus aliquis Scotus appellatur, aut e Scotia oriundus, continuo Hibernus habeatur : neque e diverso, ut in ea regione quæ sola ad hoc tempus Scotiæ nomen retinet, natus censeatur, quia Scotus vocetur, si aliunde evidens fiat, prognatum alitumque in Hibernia, quæ et ipsa ab eodem Beda Scotia dicitur lib. 3 cap. 19. ubi narrat. S. Furseum ab ipsa insula patria discessisse, et per Britones in provinciam Anglorum devenisse : cum tamen quæ hodie Scotia nuncupatur, in eadem sit insula, in qua Britones Anglique.*

Gente Scotus fuit :

an ex Hibernia,

Scotorum patria

etiam Scotia dicta?

an potius ex hodierna Scotia?

duo posteriores ex Hibernia oriundi fuerint; nam et S. D. Patricium agnoscunt suum Apostolum Scoti, et apud se natum prædicant : Sanctus vero Columba Pictos Septentrionales, qui non exiguum hodiernæ Scotiæ partem tenebant, fidei mysteriis imbuunt, inque insula Hy, ab Rege Brudeo sibi donata, celeberrimum illud monasterium, quod Columkilli vocarunt, ædificavit. S. Cuthbertus cujus fuerit dissimulat Beda in accuratissima ejus Vita : altera quoque a Cypriano edita, etsi in Hibernia natam affirmat, tamen apud Columbam Episcopum Dunkeldensem educatum tradit : ex Beda saltem constat, in Mailrosensi cœnobio, quod sub Anglorum tunc imperio, nunc Scotorum est, monasticam vitam esse implexum.

13 Cujus vero gentis Episcopum fuisse eum statuimus? Qui S. Swiberti Vitam sub S. Marcellini nomine composuit, ut ad diem primum Martii fuisse probatum, narrat, aut comminiscitur potius, habitam Ultrajecti synodum, cui præsedere S. Willibrordus, cum S. Swiberto, interfuerint plures alii Sancti, quos enumerat: Erant autem inquit, eo tempore in eadem primitiva Ecclesia Trajectensi Apostolici Pontifices et Canonici, egregii prædicatores, qui S. Swibertum Episcopum cum SS. Ewaldis sequentes, constanter Christum gentibus prædicaverunt : utpote S. Winfridus Sacerdos... Similiter S. Wiro Episcopus Deirorum. S. Plechelmus Episcopus de Massa-candida, vel secundum Bedam Candida-Casa. S. Orgerus Levita etc. Qui Deiri olim fuerint, dicendum. Erat Nordanhumborum regnum in duos divisum populos ac regna duo, Deirorum et Berniciorum : hi a Tina fluminis ostio ad fretum usque Scoticum porrigebantur, illi ceteriora a Tina ad Humbram æstuarium tenebant. Meminit sæpe regni utriusque Beda, ac diserte lib. 9 cap. 14, ubi cum retulisset S. Oswinum provinciæ Deirorum septem annis præfuisse, de Oswio fratre S. Oswaldi ista subnectit : Sed nec cum eo ille qui ceteram Transhumbrane gentis partem ab Aquilone, id est, Berniciorum provinciam regebat, habere pacem potuit.

Non fuit Episcopus Deirorum

E

in Northumbria;

14 Ast eo tempore, quo fingitur ille Synodus celebrata, Deirorum genti præerat Episcopus, non S. Wiro, sed S. Joannes Beverlacensis, cujus Vita datur vii Moji. Nam S. Wilfrido Cathedra Eboracensi dejecto sub annum DCLXXVIII, ut dictum est XXIV Aprilis, ad ejus Vitam, duo in locum ejus substituti Episcopi, qui Northanhumborum genti præessent : Bosa videlicet, qui Deirorum; et Eata, qui Berniciorum provinciam gubernaret : ac Bosa quidem Eboraci, Eata in Hagulstadensi sive Lindisfarnensi Ecclesia Cathedram habuit Episcopalem. Ordinati sunt autem Eboraci ambo ab Archiepiscopo Cantuariensi Theodoro. Principio autem regni Alfridi (qui Eyfrido fratri anno DCLXXXV, die Kal. Juniarum XIII, sabbato, ut alibi ex Florentio Wigorniensis retulimus, a Pictis occiso, in regnum Northumbriæ successerat) Eatu mortuo, Hagulsladensis Episcopus ordinatus est S. Joannes Beverlacensis. Anno vero sequenti, cum in patriam revenisset S. Wilfridus, et Archiepiscopatu suo dimisso (ut inter alios scribit Joannes Bromton in Chronico Regum Northumbriæ) Episcopatum prædicti B. Joannis Hagulstadensis Ecclesiæ cum synodali concilio recepisset; idem B. Joannes in Eboracensi civitate Episcopatum accepit, quem annis XXXIII gubernavit. Obiit S. Wilfridus anno DCCIX, XXIV Aprilis. S. Joannes an. DCCXXI, VII Maji : cui successit Wilfridus junior, huic Egbertus, Eadberti Regis frater, qui anno DCCXXVI, X Kal. Janu. decessit. Et ab hoc fabulatur Marcellinus SS. Willibrordum et socios in Frisiam missos, cum vix natus is fuerit, quando hi expeditionem illam Apostolicam aggressi sunt, a S. Egberto Abbate missi. Cum igitur præter jam memoratos alius nullus ea tempestate Antistes genti Deirorum præfuerit

nam tunc alii isthic erant :

F

A fuerit, manifestum est hallucinari Pseudomacellinum.

15 Quis autem non intelligat frustra illi in Anglia Episcopatum quæri, quem patriæ suæ Episcopum extitisse Vitæ ejus scriptor affirmet, patriam vero illi Scotiam fuisse? Quæ tamen Scotiæ civitas ea alumna, ac dein Præsule, gavisâ sit, non liquet. Thomas Dempsterus in Menologio Scotico ita de ea ad viii Maji scribit: Dumblani Wironis Archiepiscopi, ut tunc moris erat, nulli certæ Sedi alligati, qui etiam ab infantia miraculis emicuit, Pipini Regis Confessarius. Hoc de munere post paullo videbitis. Sed si nulli erat Sedi alligatus, cur eum patriæ suæ plebs applausu, Clerus vocis in júbilo, omnis et ætas laudibus attollens suscepit, Episcopaliq; Cathedræ præposuit; quæ nulla erat? Quomoda paullo ante dicitur, Ecclesia illius patriæ, hominem exuente Pastore, pastoralis curæ solatio destituta, si proprium nunquam Pastorem illa habuerat? Et Dumblano cur præcipue tribuitur? An ibi natus? Quo auctore id constat? Non ibi certe mortuus. An ergo Episcopus? Nolim enim Archiepiscopum vocare cum Dempstero, cum duos solum habuisse Scotia thronos Episcopales legatur, et longo forsitan post S. Wironis ætatem tempore, S. Andrea et Glasneusum. Est parva Dumblanum civitas Caledoniæ, haud longe

B tamen a Fortha æstuario ac Romuæ quondam dominationis limite, ad Teith sivi Taich flumen situ. Sed hæc ævo Divi Wironis Episcopo curebat, si Scotis historicis fidem habemus: nam Hector Boetius lib. 12 fol. 264, Joannes Lestæus lib. 6, Buchananus lib. 7, a Davide 1, qui circa annum mxxxi regni Scotiæ gubernacula suscepit, quatuor navas Sedes Episcopales institutas scribant, Rossensem, Dunkeldensem, Brekinensem, Dumblanensem. De Dunkeldensi tamen ambigent, qui in S. Cuthberti Vita u Cupgravo edita, a S. Columba Dunkeldensi Episcopo educatum cum suis legerint: quam tamen fidem ea mereatur Vita alibi quærimus. Secutus Dempsterum Ferrarius in generali Catalogo SS. ista scribit: Dumblani S. Wironis Episcopi. Atque ab ea Wirone, qui eodem die inscriptus est Martyrologio Romano, diversa credidit, ut patet, qui se Catalogum contexere scribit eorum Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt.

16 David Camerarius lib. 7 de Scotorum pietate, S. Wironem (ita enim appellat) ait, dignum inventum, qui Glascuensem regeret Cathedram, in Episcopum electus. Est Glascua, sivi Glasqua (ut 1 tomo Januarii, ad diem 13 pag. 818 diximus) urbs olim regni Cambrensis, dein Scotiæ Archiepiscopalis ad Cluydam flumen. Cujus urbis (ut Georgius Condu lib. 1 de duplici statu religionis apud Scotos, pag. 28 testatur) primus Antistes fuit S. Kentigernus, post mortem ob insignia sanctitatis indicia Patronus et Tutelaris, qui, ut Joannes Istacor lib. 2 de gestis Scotor. cap. 7, ibidem quiescit: in cujus honore templum Glascuense fundatum est, nulli templo in Scotia aornatu, aut in Canonicorum multitudine et præbendis pinguis secundum. Agit de ea urbe Cambdenus in descriptione Britannicæ pag. 696. Deditur xiii Januarii Vitam ejusdem S. Kentigerni quem Radulphus Episcopus Cantuariensis in epistola ad Callistum Papam contra Thurstium Eboracensem Cantu-gernum appellat. Sed quo auctore didicit Camerarius S. Wironem Episcopum Glascuensem fuisse? aut cur eum auctorem non nominat. Citat certe alios plures, sed præpe eadem fide, qua superius gentilis ejus Dempsterus Molanum, nempe Stephanum Abbatem in Vita S. Modoaldi libro 1 cap. 2 et 34. Damas infra xii Maji eam S. Modoaldi Ep. Trevirensis Vitam, a Stephano Abbate monasterii S. Jacobi Leodiî conscriptam circiter mc annum Christi. At nullo in ea mentio est S. Wironis, neque apud Surium capita sunt in libro prima xxxiv, sed solum xiv. Meminit quidem ille auctor Pipini Ducis, qui sororius erat S. Modoaldi,

lib. 1 cap. 2 et 3, et lib. 2 cap. 3. Sed non ideo quia D quidam existimant S. Wironem huic Pipino familiaritatem fuisse, consequens est, ut ubi de hoc fit sermo, continuo de S. Wirone illata mentio censeatur.

17 Fuisse S. Wironem monachum scripsit primus fortassis num. 10 etatus Trithemius: sed non probat, nec plura ibidem alia, quale illud quod in Anglia Episcopum ait fuisse, quod a Pseudo-Macellino descripsit, et uos prolixe jam refutavimus. Contrarium errorem erat Arnoldus Wion lib. 3 Ligni Vitæ in Annot. ad viii Maji, dum affirmat, fuisse ex monacho ejusdem cœnobii in Anglia Episcopum Scotiæ. Et hi quidem non cujusvis instituti monachum, sed Benedictinum fuisse valent, uti et Hugo Menardus, Benedictus Doryanius a S. Joanne, Gabriel Bucelinus, quem peculiari argumento mox refellemus. Nihil de monachili professione traditur in Vita: nedum quod eam dimisso Episcopatu denuo fuerit complexus, atque Abbas factus, sive, in cœnobio S. Petri in Germania, ut Trithemius, sive, ut Wion, S. Mariæ in monte Petri, qui nunc S. Odiliæ vocatur: seu denique, ut Bucelinus, in Monte S. Petri ipsemet insigne cœnobium excitavit, et basilicam Deiparæ, suæ Ordinisque præcipuæ Tutelaris, honori dedicavit. Inuit perspicue Vitæ ejus historia, non fuisse ei a Pipino monasterium donatum, sed locum antea incultum, remotum a mundi negotiis: in quo oratorium S. Mariæ semper Virgini Deique Genitricis honore constructum et consecratum est, nec non S. Petri monasterium. Quæ duo etsi credibile videri possit ipsius S. Wironis studio fuisse edificata, ab eoque consecrata; non tamen id omnino est exploratum, cum potuerit utrumque post ejus decessum, cum locus miraculis illustraretur, esse a piis hominibus procuratum. Non potuit tamen, sive ipsiusmet Sancti ac sociorum industria, seu Ducis Pippini liberalitate, non aliqua construi, in qua sacris operarentur, vicula sive oratorium; non etiam domus, in qua habitaret, et eos exciperent, qui institutionis gratia, aut Sacramentorum percipiendorum, aut valetudinis per eos divinitus recuperandæ, illuc constuebant mortales. Atque ex ejusmodi convenarum turba paulatim cœtum coaluisse religiosorum hominum reor: ejusmodi autem hi disciplinam ac regulam observarint, an Scoticorum monachorum, sive Hygenium, sive aliarum, an S. Benedicti, an denique Canonicorum seu Clericorum, qui saltem ultimis seculis locum illum incoluerunt; hactenus in incerto apud antiquiores scriptores relictum.

18 Nunc atas inquirenda S. Wironis, cujus duo potissimum nobis occurrunt characteres: primus quod F Pippino Duci Francorum familiaris fuerit: alter quod S. Cuthberti imitator: atque unus alterum explicat. Tres omnia fuerunt Pippini, quorum singulos S. Wironem amice usos quidam scriptores trahunt. Primus fuit SS. Gertrudis et Beggæ parens, præcipua in regno Austrasiæ dignitate sub tribus Francorum Regibus, Clotario II, Dagoberto I, et S. Sigeberto, functus; cujus Pippini Vitam edidimus ad diem xxi Februarii. Hunc scribit Cardinalis Baronius to. 8 Annal. ad an 631 num. 8, ob pœnitentiæ signum, discalceatum consuevisse sua S. Wironi confiteri peccata. At longe posteriorem B. Pippino fuisse S. Wironem, ad illius Vitam §. 4 nu. 49 ostendimus, quod hic S. Cuthbertum imitandum sibi proposuisse dicitur: cum tamen moriente Pippino adhuc puer fuerit S. Cuthbertus, qui sexto post anno, nimirum Christi DCI, cum oves pasceret, animam viderit S. Aidani Episcopi ab Angliis in eolum deduci, ac tunc monasticam ipse vitam complexus admodum adhuc adolescens, obierit anno DCI,XXXVII, haudquam propecta ætate. Unde conficio, cum migravit e vita Pippinus, vir adhuc natum fuisse S. Wironem.

19 Eum forte scapulum evitare voluit Gabriel Bucelinus, cum in Menologio Benedictino scripsit, S. Wironem

sed in patria Scotia?

an Dumblani?

an incertæ Sedis?

an Glascuensis?

incertum an antea monachus

monasterium non videtur ei a Pippino datum, E

sed ab eo ejusve causa edificatum.

F Non fuit S. Wiro E. Pippini æqualis

vix natum cum ille moreretur:

A nem post annum septingentesimum floruisse, annis circiter xx post S. Cuthberti obitum, ut proinde S. Cuthberti Vitam legisse potuerit a monacho Lindisfarnensi scriptam, cum Alfridus Rex Northumbriæ pacifice regnaret, qui tamen anno dccv obiit. Potuit quoque, si post annum dcc floruit S. Wiro, S. Cuthberti quæ imitaretur exempla et spectasse coram, antequam in Galliam veniret, et aliorum relatione didicisse. Sed dum ab illa, quem dixi, scopulo vela retorquet Burelinus, si tamen consulto id facit; ad alium alliditur, quem multo intentius vitatum cupiat. Scribit enim Wironem Episcopum ordinatum ab Honorio Pontifice Maximo, primo nimirum ejus nominis, qui ab anno dccxxvi ad dccxxxviii Ecclesiæ præfuit. Non quæro, quis auctor lxx annos gesti Episcopatus Wironi assignet, quot u tempore Honorii Papæ usque post septingentesimum Christi annum fluxisse necesse est. Sed qui potuit, antequam fieret Episcopus, monachus fuisse Benedictinus, ante annum saltem dccxxxviii, quo decessit Honorius? cum S. Wilfridus, apud Willielmum Malmesburiensem lib. 3 de gestis Pontificum Anglorum affirmet, se primum fuisse qui verum Pascha in Northumbria Scotis ejectis docuerit, qui sanctissimi Benedicti regulam a monachis observari jussisset. Obiit S. Wilfridus anno dccix. Episcopatus suscepti xlv. Si antea non erat in Northumbria recepta S. Benedicti regula; minus etiam in Scotorum ditone, e qua qui apud Anglos annis xxx Episcopatum gesserunt, et monasteria instituerant, viri utloquar religiosi, ita u ritibus Romanis abhorrebant, ut ne errorem quidem circa computum cycli Paschalis deducere se paterentur. Quod ergo illud fuit monasterium, in quo ante Episcopatum regulam Benedictinam professus est S. Wiro? Non negamus tamen hanc eum profiteri potuisse, cum serius rium vizisse opinemur: ut cum Vitæ ejus scriptor omnino de monachica professione verbum nullum fecerit, nos quoque in neutram partem quidquam statuimus.

20 Baronius quoque alibi sententiam de S. Wironis ætate mutavit: nam in notis ad Martyrologium, floruisse scribit circa annum Christi dcccl, ut et Constantinus Ghinius: MS. Florarium circa dcccli: Thomas Dempsterus in historia Ecclesiast. gentis Scotor. lib. 19, anno dccclvii; atque in Menologio Scotico, fuisse Regis Pippini Confessarium, qui tunc nempe Rex erat Francorum. Sed non optima rursus fide Constantium Felicum citat, quasi hæc in Ephemeridibus scripsit: S. Wiro Episcopus Scot. Pippini Regis Confessarius. At scripsit, venisse in Franciam sub Pipino Prorege, ac vitam solitariam elegisse, atque ab eo deinde in consiliarium et Confessarium cooptatum. Congruit Vita, qua diserte Francorum Ducem appellat Pippinum, a quo susceptus ac majestice honoratus est S. Wiro. Quamquam in Vita S. Plechelmi Rex Francorum appellatur, qui Regibus ipsis imperabat, uti deinde filius ejus Martellus. Fuit ergo Dux, quem ante retulimus. B. Pippinus: Dux nem fuit, et majori longe potentia pollens, Pippinus Herstattus, illius Pippini nepos, avus Pippini Regis. Sed eum credit Baronius, postquam ex Alpaide pellice Carolum Martellum suscepit, plane aversum a pietate ac rebus divinis animum habuisse, ut neque ad virum Sanctum cui peccata confiteretur, et tanta præsertim submissione ac reverentia, ventitasse videretur. Imposuerunt enim Baronio Acta S. Switherti, quæ in Annot. ad Martyrol. 1 Martii fidelissime scripta censet; cum sint fallacissimis narrationibus consuta. Neque enim Pippinus vel legitimam conjugem Pletrudem unquam repudiavit, vel ita obstinavit in flegitio animam, ut non multa pie ageret, et locis sacris largiretur, etiam ultimis vitæ annis, eadem præsentente et consentiente Pletrude. Imo ad illud ejus adulterium, sed confessione et pœnitentia expiatum, respexisse auctor videtur: cum illum ait solitum fuisse S.

neque ab Honorio ordinatus:

neque ante Benedictinus monachus in Scotia:

non fuit Pippini Regis Confessarius post an. 750,

sed Pippini Herstattus,

qui licet aliquando in adulterium lapsus:

plus tamen fuit, etiam postea,

S. Wironi solitus confiteri discalceatus,

Wironi lubrica lapsus humani detegere, nec dignatum gratia confessionis discalceatum eum adire, ejusque oris imperio prompte parere. Minime ergo dubium nobis videtur, de hac Pippino ista esse accipienda: quod et Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad marginem annotavit. Et multo ante Joannes Gerbrandus a Leulis, cum Chron. Belgici lib. 2 cap. 13 de S. Willebrorda, Radbobo Frisonum Rege, et hoc ipso Pippino Francorum Duce egisset, sequens caput ita exorsus est: Porro temporibus Pippini sæpe dicti Ducis Francorum, claruit... S. Wiro, ex Scotia oriundus etc.

21 Quod porro hic S. Wironi, idem S. Plechelmo in ejus Vita tribuitur, his verbis: Pippinus, Francorum Rex incomparandus, in tanta veneratione eum habebat, ut singulis annis initiante Quadragesimali tempore de suo palatio descendens, nudis pedibus, regali deposita purpura, ad præfatum locum, quem Sanctus Domini famulus tenuit, ire properaret, et cum eo inivit consilium quomodo regni gubernacula secundum Domini voluntatem gubernaret, et sanctæ Fidei magnitudinem in seipso suisque subjectis adaugeret. Ibi quoque cum summo Sacerdote Domini confessione criminum facta, et accepta pœnitentia, de humanitatis parte deflet contracta. Hoc nimirum est, quod Vita S. Wironis scriptor vocat, lubrica lapsus humani detegere. An ergo promiscue nunc Wironi, nunc Plechelmo confitebatur Pippinus? An potius cum alia loca disseminandæ Fidei, ac pietatis opud neophytos fovendæ gratia udisset, si tunc ad ædem Montis S. Petri Dux venisset, illo non reperto, Plechelmo confitebatur? an fortassis S. Wiro ante Pippinum et S. Plechelimum e vita migravit, et qui illi confiteri consueverat Dux, eodem ratione modoque deinceps S. Plechelmo confessus est?

22 Dempsterus, qui nullum fere oriundum e Scotia Sanctum non illustrum editis libris facit, de Wirone ita habet: Scripsit, Ordinationes Ecclesiæ suæ lib. 1, Epistolas ad Pipinum Regem lib. 1, Ad Fratres Odiliæ lib. 1. Ubi eos libros Dempsterus vidit, vel a quopiam citatos legit?

§. III. S. Wironis reliquiæ Ultrajectum et Ruræmundam translate.

De S. Wironis sepultura ista traduntur infra in illius Vita: Ad exequias beati viri religiosorum turba non modica virorum, fletu gemituque laborans advenit: motus affluentis populi Patris abscessum condoluit, quem cives superni landis in jubilo ferunt in ardua, cœtui jungendum Angelico. Sanctum vero corpus infra parietes præfati Oratorii S. Mariæ a Dei fidelibus, cum hymnis et psalmodum concentibus, condignæ sepulturæ traditur. Nec defuisse supernorum agmina tumulo dubitatur, cum peregrinus humani olfactus odor miræ fragrantia a cunctis astantibus hauritur.

24 De reliquiis S. Wironis Ultrajectum postea translate, ista leguntur in Breviario Ultrajectino viii Maji Lect. ix: Cujus (Wironis) corpus, miraculis clarum, sepultum est in monte S. Petri juxta Ruræmondam. Postea tamen præcipua Reliquiarum ejus pars, per Canonicos Trajectenses (qui in monte illo, declinantes Nordmannorum vastationem, cum Antistite suo Hungero, aliquamdiu resederant) translate est ad Episcopalem Sedem Ultrajectensem, ubi etiam in veneratione habetur. De eadem translatione Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ita scribit: Præcipuam tamen portionem reliquiarum S. Wironis, Archiepiscopalis ecclesia Trajectensis sibi asseribit. Occupato enim a Nordmannis Trajecto, Hungerus Antistes, cum paucis Canonicis, anxie Prumiam dif fugit. Quorum præsentia Lotharius Rex motus, contulit

et quandoque S. Plechelmo.

E

an S. Wiro libros ediderit?

F S. Wiro honorifice sepultus.

pars magna reliquiarum delata Ultrajectum

A contulit ei monasterium montis Odiliæ, ut in eo Danorum incursione liberi, divini Nominis cultum celebrarent.

seculo 9,

quo Frisia
a Norman-
nis vastata,

25 *Eam Trajectensis Ecclesiæ vastationem contigisse scribit Joannes de Beka anno Christi MCCCLVI. Sæpius quidem ante eum annam Frision et Bataviam immanis illa natio vastavit. Nam, ut habent Annales Bertiniani anno MCCCLVI piratæ Danorum Fresiam adeuntes, accepto pro libitu censu, pugnando quoque victores effecti, tota pene provincia potiuntur. Anno MCCCLVII, Emporium quod Dorastadum dicitur, et insulam Batavorum occupant atque obtinent. Anno MCCCL Rorich nepos Herioldi, qui nuper a Lothario defecerat, assumptis Nortmannorum exercitibus, cum multitudine navium, Fresiam et Batavorum insulam, aliaque vicina loca per Rhenum et Vahalem devastat. Quem Lotharius cum comprimere nequirit, in fidem recipit, eique Dorastadum et alios Comitatus largitur. Anno MCCCLI, piratæ Danorum Fresiam et Batavos populantur. Anno MCCCLII, Normanni cœli navibus Fresiam adeunt, acceptisque multis, prout ipsi statuerant, ad alia divertunt. Eodem anno, Godefridus Herioldi Dani filius, conrogata manu valida, Fresiam cum multitudine navium aggreditur. Ast anno MCCCLIV Dani, intestino inter se prælio duicantes, adeo tridui concertatione obstinatissima bacchati sunt, ut Orico Rege et ceteris cum eo interfectis Regibus, pene omnis nobilitas interierit. Anno MCCCLV Lotharius totam Fresiam filio suo Lothario donat. Unde Roric et Godefridus patriam, id est, Daniam, repediunt, spe potestatis Regiæ nanciscendæ. Sed eodem anno Roric et Godefridus, nequaquam ardentibus sibi successibus, Dorastado se continent, et parte maxima Fresiæ potiuntur. Consentunt ut plurimum ceteri unnales.*

ejusque Me-
tropolis Ul-
trajectum:

26 *Quo tamen anno Ultrajectam, quod erat Frisiæ caput, vastatum sit ab iisdem barbaris, non facile est assequi. Anno certe MCCCLVI nihil hostile moliti memorantur. Unde quidam suspicantur, a Lothario Augusto, non ab ejus filio Lothario Rege monasterium illud Hungero Antistiti datum. Obiit autem Lotharius Imperator, Ludovici Pii filius, Caroli Magni nepos, die XXIX Septembris, anno MCCCLV. Filii illi frater Ludovicus II Imperator, cui pater Italiam dedit; Lotharius, cui Lotharingiam; Carolus, cui Provinciam. Sed quocumque anno clades illa Ultrajecto illata sit, satis liquet, non facile potuisse in pristinum formam restitui eam urbem Ecclesiamque, anniversariis ulis barbaricæ incursionis procellis circumsonantibus: ut proinde mirum minime sit, Hungerum, seu ex recenti calamitate elapsam, seu jam diu Sedes utcumque quietas, ubi saltem divina posset, quærentem, uno demum MCCCLVII ad Regem Lotharium, cui Lotharingia Frisiaque obtigerat, confugisse. Nam die secundo Januarii, Indictione VI, anno regni Lotharii tertio, qui erat Christi MCCCLVIII (quippe qui anno MCCCLV inierat regnum) donatum est illi ab eodem Rege Montis S. Odiliæ monasterium: cujus donationis tabulas recitat Wilhelmus Heda, in historia Episcoporum Ultrajectensium, quas et hic promere operæ pretium videtur. Ita ergo habent.*

quare Lo-
tharius Rex
anno 858

27 *In nomine omnipotentis Dei et Domini nostri Jesu Christi, Lotharius divina præveniente gratia Rex. Si locis divino cultui mancipatis quippiam muneris confirmamus, id nobis præcul dubio ad æternam beatitudinem nanciscendam adfuturum esse confidimus. Igitur comperiat omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ, et nostrorum, præsentium scilicet et futurorum, industria: Quia ex relatu Goutharii, sacri palatii nostri, summi Capellani, et Hungarii, venerabilium Episcoporum, didicimus quod Trajectensis Ecclesia, quæ in honore Christi Confessoris Martini constructa esse cognoscitur, barbarica imminente nequitia, pene destructa et ad nihilum redacta sit;*

Hungero E-
pisc. et Cano-
nicis profugis

Canonicique olim in ea Domino militantes, passim per diversa loca quidam dispersi, quidam etiam interempti sunt. Hac denique incumbente maxima necessitate, deprecati sunt Celsitudinem nostram, ut memoratæ sanctæ Sedi, intra regnum nostrum, quietum et pacificum locum, ad consolationem et refugium Canonicorum, tribueremus. Quorum saluberrimis et sincerissimis suggestionibus, pro amore Domini Protectoris nostri, ob emolumentum etiam ac remedium animæ avi nostri Ludowici, et piæ memoriæ genitoris nostri Lotharii, quondam Augustorum, nec non genitricis nostræ Hermingardæ; seu pro salute nostra et regni stabilitate, libentissimum præbentes assensum, hos Clementiæ nostræ apices fieri jussimus, per quos in pago Maso, super fluvium Ruræ, monasterium in honore S. Petri constructum quod Bergh nuncupatur, ad præfatam Sedem Trajectensem, sub omni integritate tradimus, et per omnia tempora, ad consolationem et tutamentum Rectorum ejusdem Sedis vel Cleri famulaturum, concedimus; qualiter præsignati servi Dei, nostra percepta liberali munificentia, eos Domini misericordiam pro nostra ac prædecessorum nostrorum salute liberius exorare delectet. Et ut hæc nostræ traditionis seu prælati largitio per futura tempora inviolabilis perseveret, manu propria eam subterfirmavimus, et annuli nostri impressione assignari jussimus. Signum Lotharii gloriosi Regis, Daniel Notarius recognovi, scripsi et subscripsi. Data IV Nonas Januarii, anno, Christo propitio, regni D. Lotharii gloriosissimi Regis tertio, Indictione sexta. Actum Præmia monasterio in Dei nomine feliciter. Amen. *Hactenus diploma.*

D
AUCTORE J. B

donavit
monasterium
S. Hieronis,

E

28 *Quod monasterium illud S. Petri, Bergh, ait nuncupari, id etiamnum usus accurarum habet, ut pagum illum ac monasterii templique locum Bergh sive Montem vocent: qui tamen accuratius loquuntur Sint-Odilie-bergh id est, Sanctæ-Odilie-mons, sive Odilia-mons: mendose apud Capgrarium, et in secunda parte Legendæ antea citata, Mons Odulæ vocatur. Quum tamen ob causam S. Odilie mons vocetur, nondum camperi. S. Odilia alibi celebre nomen, præsertim in Alsatia, ubi vixit. An hæc translata aliqua ejus sint reliquæ, an alia causa ejus invaluerit cultus, hæud scio. Quod vero in pago Maso situs is locus esse dicitur, alibi monimus, tractum omnem, qui a Trajecto superiore usque ad Batavam secundum Mosam amnem utrinque longissime protenditur, olim appellatum fuisse Masau (pro quo hic est Maso) Masegau, Maseland, Mosanga, Mosavum, sive Mosariorum pagum vel Comitatum. Erat autem duplex, ut in divisione regni hujus ipsius Lotharii inter ejus patrum, Carolum et Ludovicum, hæc Germaniæ, illum Franciæ Reges, anno MCCCLXX facta videre est apud Miræum in Codice donationum cap. 20, ubi singulis assignatur Masau subterior, et Masau superior, de ista parte, Carolo videlicet, quod ad levum Mosæ latus jacet; Ludovico, quod ad dextrum. Ratio nominis est, quod qui fluvius Latine Mosa dicitur, Francis Meuse, Leodiensibus u Viseto uppido usque supra Dianantum Mouse, ad Lutinam nomen propius accedente vocabulo; is a Teutonibus infra Visetum usque ad Oceanum Mase, sive Maes appellatur. In ea ipsa divisione post quinque Episcopales urbes, Ludovico tribuuntur abbatia Suestre, et Berch. Est Suestre, vulgo Susteren, nobilitum Virginum Canonicarum monasterium, paulo amplius duabus leucis a Bergh, sive Odilia-monte distans, a S. Willebrordo ædificatum, de quo ita scribit Theofridus in ejus Vita: Idei munificus Princeps Pippinus, sub chirographi conscriptione anno quarto regni Dagoberti, VI Nonas Martii, tradidit illi villam, in pago Mosariorum sitam, et a præterfluentis fluvii nomine Suestram nuncupatam. Tribus circiter leucis ab eodem loco Berch, oppidum est Gangelt*

Berg dictum,

situm in pago
Maso,

f

sive Masau,

A Gangelt ditionis Juliacensis, quod in pago quoque Mosano situm scribit Einarodus lib. 4 de miraculis SS. Marcellini et Petri, his verbis: Est enim fundus regius in pago Mosavo, octo circiter leucis ab Aquensi vico disparatus. Gangluden habitatores appellant. Vocabulum autem Pagus, et olim a Cæsare ac Tacito, et passim a mediæ ætatis scriptoribus, non pro vico rusticano, ut nunc, sed pro districtu aliquo, plures ejusmodi rivos, aut oppida, atque etiam urbes, et latius terræ spatium complectente: unde Gallica vox pays profuerit. Quare pagus Maso, seu Masau, est ditio Masæ acjunctæ; et utramque vocem Teutonicum Maseland exponit.

29 Sed ad S. Wironis reliquias styllum referamus. Earum pars, ut ex Molano didimus, ab Hungero Antistite et Canonicis, domum postliminio revertentibus, Ultrajectum asportata videtur. Mirans tamen in Fastis Belgicis, ex propriis Officiis Ecclesiarum Ruræmondensis, ita scribit: Cujus Wironis venerandum corpus in ecclesiam Ultrajectensem translatum (Danis et Nortmannis eam devastantibus) Canonici illinc profligati, ad dictum S. Petri montem, favente Lothario Rege, reverterunt: ubi multis et cœlestibus miraculis illustrare fuit. Verum unde ista hauserit Henricus Cuychius Ruræmundensis Episcopus, cujus auctoritate Officia illa concinnata editaque anno MDCIX fuerunt, haud conicio. Altera multo probabilior narratio videtur, Hungero partem earum secum asportasse, Canonicis Berghensis monasterii haud quaquam repugnare ausis.

30 Pars est tamen isthæ relicta, proque integro corpore diviceps forte habita, ut variis locis aliorum Sanctorum corpora asservari in vulgus creduntur, quamvis pars solum aliqua corporum extet. Neque palam fortassis omni populo hic constitit, partem alienatam esse. Certe scriptor Vitæ S. Wironis id videtur ignorasse, aut dissimulasse, cum ita scripsit: Ad cujus sepulchrum deinde plurima sanitatum præstantur beneficia: nec inconsolatus abit adhuc hodie, qui digne celebrans ejus patrocinia, Divinam implorat gratiam [petens] sibi sua remitti piacula, præstante Domino etc.

31 Quæ parro hic supererant reliquæ, cum collegium Canoniarum Ruræmondam migravit, eo quoque translatae sunt, et in videri SS. Petri et Pauli, quæ dein Sancti Spiritus est nuncupata, ac postea Cathedra Pontifici ornata, deposita; atque singulari Numinis providentia servatae fuerunt, ne ab sacrilegis militibus Wlphelmi Nussorii Principis Arausionensis, cum is Ruræmondam anno MDLXXII, die XXIII Julii, quinto assultu cepisset, indignis modis violarentur; cum tabulam summi altaris, in cujus erant basi recandita, evertissent. Sunt ex post annos viginti et duos repertæ: festumque Inventionis et Elevationis quotannis ritu duplici celebratur, Quo de Inventione et festo ista in officiis propriis annotantur. Festum Inventionis et Elevationis ossium, SS. Wironis, Plechelmi et Otgeri: quod celebrandum est semper feria tertia post festum Sanctissimæ Trinitatis, SS. Wironis et Plechelmi Episcoporum et Otgeri Diaconi ossa, ante Iconoclastarum rabiem, in excavata basi tabulæ summi altaris Cathedralis Ecclesiæ sancti Spiritus Ruræmundensis, in ligna theca, cum vetusta hac inscriptione, PARTES RELIQUIARUM SS. WIRONIS, PLECHELMI, ET OTGERI, conservatae fuerunt. Quæ tempore Iconomachiae anni MDLXXI*, hæreticis altaris tabulam evertentibus, ipsamque basim intactam relinquentibus, singulari Dei providentia ab hæreticorum furore defensa sunt. Anno vero MDCIV, quo tempore ejusdem altaris basis renovabatur, ibidem reperta, et postea honorifice elevata sunt. Ad cujus rei et horum Diœcesis hujus Patronorum religiosam memoriam, duplex hoc secundæ classis festum est institutum, feria tertia post sacro-sanctæ Trinitatis festum semper celebrandum.

C

inventa
an. 1594,

* imo 1572

32 At quæ Ultrajectum erant asportate Reliquiæ, D eas postmodum, eorundam Nortmannorum metu, desodi aliterve oculi oportuit. Quod ita factum, ut latebrarum, in quas oblita erant, omnino interciderit memoria: donec Baldrici XV Episcopi tempore, quo et Otto I Augustus imperabat, divina revelatione, ut Wilhelmus Heda scribit repertæ sunt. De qua Inventione Joannes de Beka ista ante Hedam tradidit: Insuper et idem Episcopus corpora SS. Werenfridi, Lebuni, Plechelmi, Wironis, Otgeri, Odulphi ac Radbofi, per mysticam revelationem adinvenit: de quibus sanctis Patronis Trajectensem ecclesiam gloriosius adornavit. Idem Baldricus Episcopus Reliquias S. Plechelmi transtulit Oldensalium, uti latius ad ejus Vitam dicendum.

VITA AUCTORE ANONYMO.

Ex Schedis Wilhelmi Lindani Episcopi Ruræmondensis.

Sanctorum Patrum memoriam dictis ac scriptis excolere, condignis laudum vocibus extollere, ipsum laudare qui in Sanctis suis est mirabilis [quin conveniat, est] nemo qui dubitat: cum luce clarius pateat, eundem laudis ac sanctitatis auctorem esse, per quem, et in quo quicquid sanctum est sanctificatur, nec sanctum esse aliquid sine eo, nec laude dignum quamquam Christianum, oportet credere. Quapropter nos Vitam vitæque cursum B. Wironis aggressi carptim expedita, pauca de multis particulando: ipsi suæ sanctitatis auctori Christo non diffidius placere, quodcumque quis condignum ejus memoriæ satagit agere: Ducem vero regnantem non offendit, qui triumphanti militis post victoriam applaudit.

2 Igitur Scotia, uber Sanctorum Patrum insula, stellarum numeris Sanctorum cœquans patrocinia, multis ad salutem protulit a Wironem, nec tamen ab infinis in prosapia parentum natalibus. Qui mox lacte matris sublatus, gemellis sophiæ traditur educandus uberibus. Sed quid necesse est plura prosequi? Sub scholæ ferulis rorem ebibit supernum, ante annos curam virilem gerens et animum. Adhuc immaturus ævi majorum exempla discriminans, quadam præfiguratione præsagii sibi, quod in futuro futurus erat. Crevit autem ætate, sed præfloruit in animo nullis unquam cor implicans illecebris, nec pedem semel innixum gradibus virtutum, retraxit ab incepto: parvipendens terrena, totoque nisu graviter anhelans ad cœlestia. His, licet in paucis, non satis dictum puto de tantæ sanctitatis adolescentulo; tamen parcendum verbis, cum utendum sit paucis, ne fastidium incultus sermo legentibus inferat, cum ad id opus nec sermo nec hora redundant: nam res verba stylumque præponderat. b Ast ut non potestatis, sed oneris, plurima cum paucis ad unguem perducere; ita decori est lectori pauca dictis, plura sensu percipere: nec in his meritum fides excedit.

3 Sanctus autem adolescens Wyro, ætate, sanctitate, Canonicorum graduum ordine, proficiens indies, et in annos succrescens, et florens ante Deum ut palma, ut cedrus in domo Domini multiplicatus, vir Deo amabilis et hominibus effectus est; atque mox opere protulit in lucem, quod jam puer clam mortalibus, palam secretorum inspectori sedula prælibavit intentione. Nescit itaque cœptis cedere, nec habenas voti relaxare: nun frangitur in adversis, non prosperis extollitur: sacris non fatigatur vigiliis, paseitur orationibus, jejuniis hilarescit, nec una rerum sententia mutat locum propositi. Sanctos etenim Patres cum cordis obtutu præposuit sibi per plures, præsertim hos admiranda meritorum virtutumque

D Reliquiæ
aliæ Ultra-
jecti inventæ
seculo 10.

an reliquæ
Ultrajecti
in Bergh
relicte?

aliqua potius
ibi relictæ,

factaque ad
eas miracula:

Ruræmondam
a talæ:

PRÆFATIO.

E

S. Wyro
Scotus,

a

litteras
puer discit,

jam tum
gravis et
sanctus:

F

h

adolescens
constans
in bene cœ-
ptis,

A tumque magnitudine præcellentes, *c* Patricium, Cuthbertum, Columbam, patriæ *d* columnas, terræ lucernas; eorum exemplis cupiens imitari, religionemque sanctimoniam anhelans æmulari. Nec solum cessat pedetentim imitari, quin etiam captus amore divino cursum capessat peregrinandi sedulo: sed eventus rerum tempus et locum differt a eundi *e*. Nec id divinitus factum errat a fide: noctes perendinat psalmodiis, æquat dies jejuniorum victimis, sibi solatio [ut sint] Sanctorum invitans patrocina, semperque cœlica pervigil implorans subsidia: ne forsitan iniquæ partis irretiretur laqueo, aut ne aliquo votum prosequi carnis impediretur impedimento.

4 Nec longe post Ecclesia illius patriæ, hominem exeunte Pastore, Pastoralis curæ solatio destituitur: moxque concordie cunctorum voce Wiro Pastoris officio destinatur: unaque fremit populis cum Clero, non alium cœlitus exposci, neque alium acciri debere cognatæ gentis patrocino. Sanctus vero Wiro, perituri honoris non avidus, humilitatis robore persistens, reclamat, se potius discipulum dicere, quam magistrum existere. Moris erat apud incolam ejusdem insulæ, primo Pastorem inter eos eligere, tum electum Romam dirigere, Apostolicis manibus ordinandum, ordinatumque Sedem et plebem revisere. Non assensit fidelis plebs diu reluctanti Wironi, sed potius eum, licet invitum, eligendo compellit votis assensum non denegare. Tum nactus locum et tempus patriam evadendi, piæ peregrinationis amore, urgentis populi pro tempore paruit voluntati: se tamen coram Deo longe aliter habebat in mente, nec spe frustrabatur inani. Quid plura? Romam tendens, non moratur iter arripere: non ambitu terrenæ dignitatis, sed desiderio diu desideratæ peregrinationis. Fitque comes / Plechelmus Sacerdos viæ votique, virtute venerabilis, non majoris ævi, nec multo minoris meriti. Erat autem illis anima et cor unum in omnibus. Beatus quoque Wiro, tali comitante socio, dum partes Anglorum peragraret, divinitus adiungitur *g* Othgerus levita, flagrantisque cœlestium dulcedine postponens terrena, beati viri se subjecit patrocino. Securius iter, quod jam sibi velle præceperat Sanctus, virtutum aggrediens, undosa freta maris, Christo duce, prospero cursu transmensus est.

5 Romam vero, quo pergere tendunt, cœptum iter prosequentes, Christo duce perveniunt. Limina sanctorum Apostolorum Petri et Pauli labris premunt impressis, marmor pavimenti lacrymis irrigant, precibus et votis altaria sollicitant, cœlo preces transmittunt, loca Sanctorum crebro frequentant: auditur servorum Christi gemitus et petitio, nec ab exauditu divino vel paulisper excluditur. Quod quærunt, posse, perficere divinitus illis non negatur. Nam et Petrus cœli claviger cœlum aperit eorum suspiriis. Dominus autem Apostolicus his ita compertis, B. Wironem ad se jussit accersiri. Nec mora: sanctus vir aderat propere, unum cum irremotis comitibus. Quem, ut coram venit, *h* Papa perspiciebat in vultu, quod erat in corde persensit: moxque ruens in amplexum, labatur in osculo sancto, non sine lacrymis, utpote commotis non delendæ pietatis visceribus. Tandem modesto sermone potiti; Papa prior exorsus, nomen et patriam, cursumque propositi requirit in ordine. Sanctus autem vir, ut os or falsi tenaxque veri, legationis summam primo reflexens per ordinem, post sui voluntatis affectum tantæ sanctitatis viro denudans ad integrum, pedibus obvolutus, multis supplicationibus supplex exortit assensum. At Dominus Apostolicus non flecitur hujusmodi petitionibus; et malens populo Dei profectum providere, nec non fidelium electioni satisfacere, licet invitum diuque reluctatum, Episcopali eum sublimavit ordine. Quin et Plechelmum itineris socium eodem protinovit honore: eosque sibi copula supernæ dilectionis vinxit in amplexum fraternæ caritatis: et Sanctorum patrociniis ditatos, muneribus honoratos, direxit in patriam; suæ auctoritatis præcepto Beatum Wironem contestans, ne priusquam ad sua rediret peregrinandi cursum usque quaque tentaret.

6 Vir autem sanctus præcepto obtemperans; inde revertendo Alpium juga superat, procellosi maris freta transmetiens et nil sinistri per diversa viarum tolerando, multis ad gaudium pervenit in propria. Quem plebs applausu, Clerus vocis in jubilo, omnis sexus et ætas populi laudibus attollens suscepit, Episcopali que Cathedræ mox omnium unanimitas præponit. Qui positus in Sede bonorum dierum claruit magnitudine, moribus, et exemplis effectus insignis, vitæ cursum coequans doctrinis, non segniter spargendo vitæ semina populis. Nil tamen animum mutans ab incepto, clam hominibus, palam Deo, peregrinationis æstu anhelabat sedulo. Quid plura? Christi gratia, cujus inhiabat amori, diu non differt illi tempus et eventum evadendi. Adhibitis ergo sibi comitibus irremotis, Plechelmo videlicet ejusdem honoris, vitæ, votique compote, et Odgero religionis vitæ Diacono, parvi pendens blandimenta parentum, delicias opum, popularis gloriæ fluxum; iter arripuit duce Christo quod jam tener in annis adoptavit in animo. Qui diversa regionum peragrans confinia, mare pervenit Gallicum: ubi navim ascendens, impetus tempestuosi vadi dextro cursu transuleando citeriori lætus admodum applicuit littori. Jam etenim ut portum tetigit, post tergum maris periculum respiciens, Deo gratias reddidit, quod jam evaserat naufragium mundi, impingendo limen exilii, procellas pelagi comparans animæ naufragiis; littoris soliditatem, quietis æternæ tranquillitati. Accingitur viarum labori, nec certus in quam tenderet partem, securus tamen de Deo, sibi non deesse ductus auxilium, qui sperantes in se non deserit usquequaque. Nec plus exul exultat in reditu longo fessus, postliminio fructus optatis parentum amplexibus quam vir: lectus suorum eluctatus adulationibus, incertis gavisus est exilii subjacere laboribus. Maluit enim inter alienos pauper et modicus haberi, quam inter suos dives et gloriosus computari.

7 Inde regressus (nec via fallit euntem) Franciæ dirigitur in partes. Cumque i Pippinus Dux Francorum narrante fama didicit, tales viros infra regni sui terminos peregrinari velle, totamque patriam illorum illustrasse sanctimonia; gaudio repletus, eos ad se venire fecit propere. Quos advertantes cum honore suscipiens, auditaque causa itineris, B. Wironem max inter suos *k* timoratum cunctisque venerandum locavit, ejusque sanctitati se cum suis committens, cum summa veneratione ut patronum excoluit. Locum namque remotum a mundi negotiis, Dux ipse præfatus, providens in futurum, B. Wironi concessit ad manendum, quo liberius cum suis inibi cœlestes caperet fructus: qui locus ore vulgi *l* Mons Petri dictus *m*, in quo oratorium S. Mariæ semper Virginis Dei que Genitricis honore constructum et consecratum est, nec non S. Petri monasterium decori operis artificio constructum ex lapidibus, quod perdurat in præsens. Igitur vir sanctus diu desideratum adeptus locum adit, se suosque multis imitandos exhibuit, jam opere non moratus implere, quod a flore juventutis exercuit mentis intentione: non oculum voluptati, non aurem ludibrio, non animum accommodans levitati, semper se gravitatis anchora morumque rexit et honestatis

D
EX MS

a suis lætenter excipitur.

Relicto Episcopatu,
E

navigat in Galliam:

F
ad Pippinum Ducem accersitus

Montem S. Petri incolendum accipit:

l
m

in quo cum suis sanctissime vivit:

A catena. Christus in corde, Christus in orā: nec aliud præter Christum diligens, quotidie se cordis in ara Christo mactavit, vigiliis perseverando, orationibus insistendo, jejuniis incedendo; pauper rebus, dives meritorum divitiis, fortis adversus vitia, facilis ad veniam, sibi parcus, dapsilis n omnibus. Humilitatis caritatisque vigorem quis ambigat in his prædictis omnibus exuberare? Doctrinis et exemplis populum illuxit, multis virtutum insignibus effulsit; se terris invidebat, celo totus inhiabat, diademate sanctæ Crucis galeatus, tumultuantis fortunæ nescius impetum formidare, hostis antiqui machinamenta gnarus exsuperare, sublitis et sociis tramitem vitæ meritis et exemplis laud segnis exhibere, manum medico gravatis peccati morbis non piguit adhibere; dauni potius deflexus aliena quam sua.

a Duce in
Confessorium
adoptatur,

8 Tantæ etiam venerationis apud præfatum Francorum Ducem habebatur, quod ut præsubem animæ et tutorem vitæ, ob sanctitatis insignie, inter suos eum venerabatur. Nam solitus erat illi lubrica lapsus humani detegere: nec dedignatus est gratia confessionis disalceatus eum adire, ejusque oris imperio prompte parere. Consultis etiam natu majorum interesse sæpius accitur, quandoquidem habilis consilio, nec futilis eloquio, non personam accipiens sed rerum veritatem palam facere non destitit. Numquam livida bilis frontem contraxit in rugam ob indignantis cujusquam livorem. Soli Deo tantum maluit placere, quam adulatrici linguæ obnoxius assentire. Per hæc et his majora vir sanctus inter homines conversando, nequaquam mutans rigorem propositi, fit grandævus ætate, sed major in virtute; gravis in annis, sed gravior in meritis. Nam se non poenitet exilii, petitorium patriam: nec pudet laboris exacti, quiete fructurum æterna. Fatisit in senio, sed convalescit in anno: metam habet in prompto diu spe desideratam: terminus finitur dolorum, gaudium instat præmiorum.

a Consti-
tutum,

B

Senex

9 Aderat enim tempus miserendi, quo Dominus militem emeritum remunerare disposuit: ut accitus a Superis, æternæ felicitatis intraret palatium, non moriturus, sed mutandus in melius: quia pretiosa est in conspectu Domini mors Sanctorum. Modica febrium vi correptus, carnis extasim mutans in ortu vitæ, felicem cælo reddidit animam, sinibus Abrahæ per manus Angelorum transferendam. Ad exequias beati viri turba non modica religiosorum virorum, fletu genitque laborans, advenit: motus affluentis populi Patris abscissum condoluit, quem cives superni, laudis in júbilo fuerunt in ardua cœtui jungendum Angelico. Sanctum vero corpus infra parietes præfati oratorii S. Mariæ a Dei fidelibus cum hymnis et Psalmorum concentibus condignæ sepulturæ traditur. Nec defuisse supernorum agmina tumulo dubitatur, cum peregrinus humani olfactus odor miræ fragrantæ a cunctis astantibus hauritur. Celebratur autem ejus festivitas o tavo Idus Maji. Ad ejus ergo sepulcrum deinde plurima sanitarum præstantur beneficia. nec inconsolatus abit adhuc hodie, qui digne celebrans ejus patrocinia, divinam implorat gratiam, et sibi sua [petit] remitti piacula, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui regnat et gloriatur cum Deo Patre sanctoque Spiritu, per secula. Amen.

febre moritur,

et sepultus
claret mira-
culis.

C

Cuthbertus Ep. 20 Martii, Columba Abbas 6 Junii. D

d Sur, columbas.

e *Deest id Surio, nec satis liquet quid sibi velit, cum nihil diffivile creditu præcedat.*

f *Colitur S. Plechelmus Ep. 15 Julii: in diocesi Ruræmundensi 26 ejusdem.*

g S. Othgerus *Diaconus colitur 10 Sept.*

h *Hunc conjicio S. Sergium fuisse, qui et S. Wilbrordum Episcopum ordinavit, seditque ab anno 687 usque ad 701. Gabriel Bucelinus, et Joannes Spottiswoodus censent ab Honorio I consecratum S. Wironem, quod in prolegomenis refutarimus.*

i *Supra ostendimus maxime credibile videri, hunc Pippinum Herstallum fuisse, Caroli Martelli patrem, Pippini Regis avum, nepotem B. Pippini, itidem Ducis.*

k *Honoratum, legi debere, censet quidam.*

l *Bergh appellatur in diplomate Lotharii Regis, anno 858 dato, quod supra recitavimus: vulgo nunc S. Odiliæ mons, sive Odilie-bergh: Capgravo Mons Odulæ.*

m *Capgravius hæc alio transfert, ita scribens: Et S. Wyronis corpus translatum est in Trajecto, in quo oratorium in sanctæ Dei Genitricis honore est constructum et consecratum, necnon S. Petri monasterium. Surius cum Lindani Episcopi MS. censent.*

n *Δαψιλῆς, largus, benignus, multa fundens.*

TRANSLATIO ECCLESIE COLLEGIATÆ

Ex Monte S. Odiliæ in urbem Ruræmundani.

Ex Archivio Ruræmundensis Ecclesiæ ab Adriano d' Abreu Rectore Collegii Ruræmundensis Societatis Jesu submissa

In nomine Dei. Amen. Nos a Reinaldus, Dei gratia Dux Geldriæ et Comes Zutphanæ, universis præsentem paginam inspecturis, salutem in Christo et rei gestæ cognoscere veritatem. Coram nostra presentia Comitatu venerabiles et discreti viri, Canonici ecclesiæ Collegiatæ Montis Odiliæ Leodiensis diocesis, lacrymabiliter sunt conquesti, quod cum dicta sua ecclesia in nostro Ducatu ac Dominio de Montfort sit, in loco deserto, nemoroso, et solitario situata, ibidemque et in locis circumjacentibus, sæpius et quasi continue, consueverunt discordiæ et guerræ graves suboriri. Verum etiam quod plures malitiosi prædones, nocturni et occulti, Deum et ecclesiam præ oculis non habentes, dictis Canonicis et eorum bonis insinuantes, per rapinas, furta, incendia nocturna, diffidationes, deprædationes, invasionesque quam plurimas et alia pericula gravia, ipsos invaserint, et adhuc occulte et hostiliter invadere nituntur minus juste. Quapropter dicti Canonici, hujusmodi pericula et defectus bonorum temporalium, quibus a malignorum incursibus sæpius sunt prædati, amplius sufferre non valentes, motu justo et legitimo cogente, qui merito cadere possit in quemlibet virum constantem, ad oppidum nostrum Ruræmundense, tamquam ad locum defensionis et refugii, eflugerunt; et ad Capellam sancti Spiritus, infra dictum oppidum sitam, apud quam est locus aptus et sufficiens pro domibus claustralibus, et aliis necessariis procurandis, suum Collegium transferri desiderant, ut divinus cultus, qui propter pericula præfacta sæpius est diminutus et frequenter diminuitur, augeri valeat, et ipsi Canonici in pacis tranquillitate et mentis devotione Domino valeant famulari, nostrum consensum et assensum ad dictam translationem faciendam, tamquam ab eorum Domino temporalis, humillimis precibus postulaverunt.

a
Reinaldus
Dux Geldriæ

f
a Canonici
bellorum et
præsonum
domina multa
passis rogatus

cum locum
Ruræmundæ

ANNOTATA.

a Ita MS. Lindani; et Capgravius promiscue nunc Wironem, nunc Wyronem scribunt; plerique alii Wironem.

b Absunt ista a Surio, usque ad num. 3.

c Coluntur hi Sancti, Patricius Ep. 17 Martii,

concedit :

A 2 Nos igitur præmissis dictis Canonicis illata ad mentis aciem dirigentes, et eorum humilibus precibus et evidentibus necessitatibus compati paterna affectione volentes, ad præmissam translationem faciendam sæpelicis Canonicis nostrum consensum, et assensum, et favorem in Dei nomine conferre volumus : et propter præmemorata pericula et divini cultus augmentum, aliasque causas rationabiles : et justas, nobis ab eisdem expressas, nostri sigilli munimine conferimus, et libera voluntate in Dei nomine duximus impertiri. Datum anno Domini MCCCLXI ipsa die B. Gertrudis Virginis. *Hæc translatio etiam confirmato est per Eduardum b de Geldria, Dominum teuparalem in Montfort per diploma ejusdem fere tenoris, prout præcedens, datum anno MCCCLXI die tertia mensis Aprilis. Deinde confirmata est o Magistratu et Oppido Ruræmundensi, adhibitis libertatibus decretalibus, aliis Canonicis a jure debitis, et consuetis, juribus Domini Ducis Geldriæ dictæque Civitatis per omnia salvis et illibatis : et desuper confectæ fuerunt litteræ ejusdem ferme tenoris, prout præcedentes anno Domini MCCCLXI die xx Aprilis. Eadem deinde confirmata fuit per Episcopum Ultrajectensem et Præpositum dictæ Ecclesiæ Montis Odiliæ, per diploma ut sequitur.*

b
consentiente
Domino de
Montfort,
urbe Ruræmundensi,

c

B 3 Joannes c Dei gratia Episcopus Ultrajectensis, nec non Hugo Vustinck Canonicus Trajectensis ac Præpositus montis Odiliæ Leodiensis Diœcesis, universis et singulis presentes litteras inspecturis facimus manifestum, quod nos, de consensu Capituli ecclesiæ nostræ Trajectensis, Translationi Ecclesiæ Montis Odiliæ Collegiatæ Leodiensis diœcesis, ad oppidum Ruræmundense ejusdem diœcesis, et ad Capellam S. Spiritus ibidem per Reverendiss. in Christo Patrem D. Engelbertum Episcopum Leodiensem factæ aut faciendæ, ex certis et legitimis causis, dictum Rev. Patrem et nos moventibus, nostrum consensum adhibuimus, prout et assensum in his præsentibus consentimus, sub modo et forma infra scriptis. Imprimis, quod ad nos Episcopum Trajectensem prædictum, et nostros in perpetuum successores, Præposituræ dicti loci de Ruræmundesen Capellæ ibidem, et ad nos Præpositum et nostros qui pro tempore fuerunt successores Canonicatum et præbendarum omnium et singularium, aliorumque beneficiorum ejusdem Capellæ pro tempore vacantium, provisio et collatio pertinebit, et pertinere debeat pleno jure, pro ut hactenus ad nos pertinuit et pertinere consuevit in loco Montis-Odiliæ prælibato : et quod privilegia quæcumque, præsertim donatio Montis-Odiliæ prædicti, a Christianissimo Imperatore Lothario facta Ecclesiæ nostræ Trajectensis, Ecclesiæ Montis Odiliæ prædictis et nobis competentia, salva et in suo robore permaneant, perpetuis temporibus duratura : et quod omnibus et singulis hujusmodi privilegiis, libertatibus, statutis et consuetudinibus et aliis juribus universis, nobis in loco Montis-Odiliæ communiter vel divisim competentibus utamur, et uti, frui liceat pacifice et quiete in oppido Ruræmundensi prælibato, salvo nobis jure nostro ecclesiæ in loco Montis-Odiliæ sæpe dictis. In cujus rei testimonium nos Episcopus Trajectensis, nec non Hugo Vustinck Præpositus Montis-Odiliæ prædicti, sigilla nostra præsentibus duximus apponenda. Datum anno Domini MCCCLXI, mensis Aprilis die xx. *Deinde accessit confirmatio per Episcopum Leodiensem uti Ordinarium, prout sequitur.*

d
Episcopo
Leodiensi

4 In nomine Domini. Amen. Universis præsentem paginam inspecturis, Engelbertus d Dei gratia Ecclesiæ Leodiensis Episcopus, salutem in eo, qui de terris ascensus ad eolum pacem nobis reliquit. Etiam inter curas innumeras, quibus ex nostri Pontificalis officii debito assidue perurgemur, illa potissimum insidet cordi nostro, ut Ecclesiæ nostræ

vigilantiæ commissæ debitis non fraudentur obsequiis, et earum personæ cultui deputatæ divino, pacis tranquillitate vigeant. Scimus enim quod non nisi pacis in tempore bene colitur pacis Auctor. Pridem igitur nobis in Christo dilecti Capitulum singularisque Canonici ecclesiæ S. Petri montis-Odiliæ, nostræ diœcesis, auditui nostro reserarunt, quod dicta eorum ecclesia in loco deserto, nemoroso, et ab hominibus remoto, omnique carente defensionis præsidio situata; ac illius Canonici ad divinum officium in ea peragendum ordinati, per malignorum prædonum sive raptorum Dei timorem non habentium incursus, a multis retroactis temporibus facta sacrilegia, incendia, depredationes, nocturnos egressus, rapinas, diffidationes et invasiones corporum et bonorum, aliaque grandia pericula et varia dispendia sæpius sustinuerint, et de die in diem miserabiliter patiantur : adeo quod ipsa ecclesia calicibus, ornamentis perpotius privata, ipsiusque Canonici plerumque bonis suis spoliati fuerint; nonnumquam etiam propter diffidationes, invasiones, et insultus eis factos in ipso loco habitare, et de suis habitationibus ab ecclesia plurimum distantibus ad ecclesiam ipsam pro divinis in ea celebrandis accedere, ob mortis et cruciatus corporis periculum evitandum ac suorum corporum metum, qui in quemlibet virum constantem non immerito cadere poterat et potest, nequaquam ausi fuerint, prout nec etiam audent in præsentem. Propter que dicta ecclesia pluries hactenus divinis Officiis defraudata extitit, ad de die in diem defraudatur.

D
EX MS.

*attenta
gravitate
periculorum
in loco
priori,*

5 Verum cum invalescentibus, pacis æmulo procurante in partibus Ducatus Geldriæ, in quo dicta ecclesia consistit, plus solito guerris et discordiis, locus et tempus pacis dictis Canonicis ad serviendum in ipsa ecclesia Domino virtutum, nequaquam provenire speretur; Nobis humiliter supplicarunt, quatenus dictam ipsorum ecclesiam ac ipsos, et eorum Collegium, ad oppidum Ruræmundense præfatæ nostræ diœcesis, ipsi ecclesiæ satis vicinum plurimumque populosum, murorum, mœnium, et turrium præsidio circumdatum, a nobis et ecclesia nostra Leodiensi descendens in feudum, et ad capellam sancti Spiritus in eodem oppido constructam, circa quam domos claustrales ædificare, et habere, ac pacifice cessantibus dictis rapinis et insultibus habitare, nec non pacis Auctori servire secure poterant, transferre; dictamque Capellam eisdem tradere et assignare, et in Ecclesiam Collegiatam erigere et constituere dignaremur; præsertim cum ad hoc accederent voluntas et consensus Venerabilis viri Præpositi ejusdem Ecclesiæ montis Odiliæ, Canonicatum et præbendarum ipsius Ecclesiæ Ordinarii Collatoris, ac venerabilis Patris Domini Trajectensis Episcopi, ad quem spectat Præposituræ ipsius Collatio, nec non Illustris Principis Domini Reinaldi Dei gratia Geldriæ Ducis, sub et in ejus jurisdictione locus uterque constitit, et nobilis Eduardi fratris ejus, consanguineorum nostrorum; et insuper honesti viri Godefredi de Elmpt, Investiti parochialis ecclesiæ Ruræmundensis ipsius capelle Patroni, in cujus parochia dicta capella consistit, Reverendissimique in Christo Patris ac Domini D. R. de Ursinis, divina providentia S. Adriani Diaconi Cardinalis et Archidiaconi de Campina in ecclesia nostra Leodiensi, in cujus Archidiaconatu eadem Capella situatur. Nos autem super his eum debita maturitate procedere volentes, de præmissis inquiri fecimus diligenter veritatem, et per inquisitionem eandem invenimus, suggesta nobis pro parte dictorum Capituli et Canonicorum fuisse vera.

E

*assensu habentium
interesse,*

F

6 Volentes igitur ecclesiam ipsam Collegiatam ac personas illius a memoratis tribulationibus, persecutionibus,

*et Ruræmundensis loci
aptitudine,*

A tionibus, et oppressionibus intolerabilibus stipare; ac in loco pacis, in quo Domino devotum valeant impendere famulatum, collocare; [et certiores redditi] de ipsius loci, ad quem se transferre desiderant, idoneitate, ac bona devotione, quam populus ipsius oppidi erga Deum et sanctam ejus Ecclesiam [habent]; Capitulum, Canonicos, Collegium, et Præposituram Montis-Odilie, cum omnibus privilegiis, juribus, honoribus, bonis, decimis, et rebus aliis ad eos et dictam ipsorum Ecclesiam quomodolibet spectantibus, de consilio et assensu Ven. Capituli nostri Leodiensis, nec non de Dominorum Trajectensis Episcopi, Ducis Eduardi, Præpositi, Archidiaconi et Investiti prædictorum, ac honorabilium virorum, Judicis, Scabinorum, Magistrorum-civium, Consulium, totiusque Civitatis dicti oppidi Ruremundensis speciali assensu, in Dei nomine, auctoritate nostra ordinaria, ad ipsum oppidum Ruremundense et Capellam sancti Spiritus in illo sitam transferimus; ipsamque Capellam cum suis juribus et pertinentiis universis ex nunc dictis Præposito et Capitulo donamus, et eandem in collegiatam ecclesiam erigimus, facimus, et constituimus: statuantes ut dicti Canonici ex nunc in ipsa ecclesia sancti Spiritus conventualiter ac perpetualiter horas Canonicas nocturnas et diurnas ac cetera divina officia celebrent, residentiamque faciant in ea personalem, prout hactenus in ipsa ecclesia Montis-Odilie facere tenebantur et consueverunt; ac domos claustrales circa eam sibi procurent seu ædificent, in quibus ipsi Canonici eorumque successores, incolarum dicti oppidi protecti munimine, valeant, tamquam in tabernaculo fiducie et pulchritudine pacis et opulenta requie, perpetuis temporibus habitare.

*ad erectionem
claustris
collegialis,*

B 7 Damus insuper dicto Capitulo et Canonicis, per nos, ut præmittitur, translatis liberam facultatem, licentiam, et auctoritatem, reliquias, ornamenta, libros, calices, campanas, altaria, sedesque chorales sive stalla Chori et res alias dictæ ecclesie Montis Odilie, spirituales et temporales, de quibus ipsis expedire videbitur, ad dictam ecclesiam sancti Spiritus transferendi; ac ipsam ecclesiam sancti Spiritus, si et cum opus fuerit, augmentandi, et contra illam cæmeterium construendi, consecrarique faciendi, ac in ipsa Capella et oppido Ruremundensi, quantum ad personas Collegii eorundem, utendi omnibus et singulis juribus, libertatibus, franchisiis, privilegiis, immunitatibus et consuetudinibus, licitis et honestis, quibus hactenus in dicta ecclesia Montis-Odilie usi sunt et gavis. Eisdemque Canonicis et Capitulo vi horum concedimus in dicta ecclesia sancti Spiritus et ejus cæmeterio sepulturam, salvo semper jure parochialis ecclesie, a qua corpora sepelenda continget assumi. Decernimus insuper domos claustrales antedictas, postquam ad habitationem ipsorum Canonicorum fuerint perpetuo deputate, illa libertate gaudere, qua gaudent domus claustrales Canonicorum ecclesiarum Collegiatarum nostræ diocesis.

*sub hisdem
quibus ante
privilegiis
et juribus*

*absque cu-
jusquam
præjudicio;*

C 8 Et ut hæc præsens nostra translatio nemini paret præjudicium, sed unicuique jura sua conserventur illæsa, volumus et ordinamus, quod collatio Præposituræ Ecclesie prædictæ sancti Spiritus, quæ hactenus ecclesia Montis-Odilie dicebatur, et Canonicis ecclesie Trajectensis, per Dominum Trajectensem pro tempore existentem, dumtaxat assignari consuevit, ad ipsum Dominum Trajectensem Episcopum pertineat; et Canonicis Trajectensibus dumtaxat per eum, quoties vacaverit, conferatur: quodque Præpositus ipsius ecclesie sancti Spiritus, Canonicatum et Præbendarum, per nos de ipsa ecclesia Montis Odilie ad dictam ecclesiam sancti Spiritus translatarum, Patronus et Collator permaneat,

ac omnimodum jus habeat in dicta ecclesia sancti Spiritus, quod hactenus in ipsa ecclesia Montis-Odilie habere consueverat, donatione loci Montis-Odilie a Divæ memoriæ Lothario Romanorum Imperatore ecclesie Trajectensi facta, cum ceteris juribus, libertatibus, privilegiis, exemptionibus, statutis et consuetudinibus eidem ecclesie Trajectensi in ipsa ecclesia Montis-Odilie tempore translationis hujusmodi competentibus, de quibus legitime constare poterit, ipsi ecclesie Trajectensi perpetuo salvis remanentibus et illæsis: nobisque placet, quod illis, quantum jura patientur, sine nostro et Ecclesie nostræ Leodiensis præjudicio, in ipsa ecclesia sancti Spiritus uti valeant, quemadmodum illi in dicta ecclesia Montis Odilie ante præsentem translationem utebantur.

D 9 Præterea, ne dicta ecclesia S. Petri Montis-Odilie, ac capella B. Mariæ ipsi contigua, desolata penitus remaneant, ac divinis omnino defraudentur officiis: volumus et ordinamus, quod in ipsis ecclesia et capella præfatis hi remaneant Sacerdotes, videlicet, Investitus ejusdem ecclesie parochialis ac capellanus Altaris B. Catharinæ, nec non altaris B. Mariæ Magdalene, in ipsis ecclesia et capella Montis-Odilie situatorum, una cum Matriculario ipsius ecclesie parochialis: quodque ipsis ecclesiasticis Montis-Odilie omnia ministrent dicti Canonici, quæ ante præsentem translationem eisdem ministrare tenebantur et consueverunt.

*ita tamen
ut priori loco
maneant
ministri
quatuor,*

E 10 Per præsentem autem translationem, donationem, concessionem, ordinationem, constitutionem, voluntatem, ac erectionem, non intendimus in aliquo juri et jurisdictioni nobis et Ecclesie nostræ, in ipsis ecclesiis Montis-Odilie ac sancti Spiritus, nec non personis earum antea competentibus, quin imo nec dicto Domino Archidiacono quoad institutionem et admissionem Capellani, qui in dicta ecclesia sancti Spiritus ante præsentem translationem existebat, perceptionemque fructuum beneficii ejusdem tempore vacationis illius provenientium hactenus sibi competentes, in aliquo præjudicare: quin imo volumus, quod nobis et nostris successoribus Episcopis ac Ecclesie Leodiensi, nec non quoad præmissa specialiter reservata dicto Domino Archidiacono jura nostra et ipsius Archidiaconi perpetuo intacta permaneant et conserventur illæsa, ipsius Capituli per nos translatis juribus, privilegiis, jurisdictionibus, et consuetudinibus in eisdem ecclesiis ac ipsorum personis, quoad omnia et singula alia, nihilominus semper salvis. Ordinamus insuper, quod dictus Capellanus ipsius ecclesie sancti Spiritus cum dictis Canonicis horas Canonicas nocturnas et diurnas continuo frequentare decantareque teneatur, illisque subsit et pareat in licitis et honestis, ac cum illis distributiones quotidianas percipiat, veluti dicti Capellani Montis Odilie facere ac subesse consueverunt.

*et salvetur
jus Episcopi
et Archidiaconi
Leodiensis,*

F 11 Nulli ergo horum præsentium sive futurorum liceat præmissis in aliquo contraire. Si quis autem ausu temerario hæc attentare præsumperit, indignationem sancti Spiritus ac beatæ intemeratæque Virginis Mariæ, Beatique Lamberti Martyris, cujus sumus in regimine Leodiensis Ecclesie licet immeriti successores, ad quorum laudem, gloriam et honorem præmissa fecimus, ac nostram poterit procul dubio formidare. Quidquid insuper in contrarium actum fuerit, irritum decernimus et inane. In quorum omnium testimonium, robur, et munimen, litteris præsentibus sigillum nostrum duximus appendendum. Et nos Vice-decanus, Archidiaconus, et Capitulum Leodiense præmissa de nostro consilio et assensu salubriter facta et ordinata fuisse protestamur, ac eisdem nostrum consensum sive præsentiam impertimur. In quorum testimonium ipsis litteris sigilla

*Leodiensi
Capitulo
singula con-
flu mane.*

A sigilla nostra duximus apponenda. Datum anno Dominicæ nativitatis MCCCLXI, Mensis Maji die duodecima. Porro dicta ecclesiâ sancti Spiritus Ruræmundæ ex Collegiata facta est Cathedralis anno MCLXIX mensis Maji die XI, quando Reverendiss. Dominus Wilhelmus Damasi Lindanus, primus Ruræmundensis Episcopus, ad Residentiam venit, nunc vero ad ædem S. Christophori translata Sedes Episcopalis est.

ANNOTATA.

a Hic est Reinaldus 3, cujus avus Reinaldus I in Hoeringano prælio captus, jus suum Limburgense cessit Joanni primo, Duci Brabantie: at pater Reinaldus 2 a Ludovico Buvaro Imperatore creatus est primus Dux Gelrie, cui anno 1343 successit Reinaldus 3, mortuus anno 1371.

b Eduardus, frater Reinaldi 3, qui hunc dicto an. 1361, 25 Maji in bello victum, detinuit raptum: ambo obierunt anno 1371, et in eis defecit familia Nasavia Ducum Gelrie.

c Joannes Verneuburgensis, 48 Episcopus, sedit ab 8 die Septembris 1364 usque ad 23 Junii 1371, quo subito extinctus fuit.

d Engelbertus de Marca per Clementem VI Papam anno 1345 Avenione Episcopus Leodiensis constitutus, et anno 1363 ad Archiepiscopatum Coloniensem erectus est.

e Reinaldus de Ursinis, a Clemente VI creatus anno 1360 Cardinalis, mortuus Avenione 6 Junii an. 1374, sepultus ad Minores.

DE SANCTO PETRO EX ORD. CISTERCIENSI ARCHIEP. TARENTASIENSI, BELLA-VALLE IN BURGUNDIA.

G.H.

Illustravit Ordinem Cisterciensem, imo Ecclesiam universam, S. Petrus, ex dicto Ordine ad Archiepiscopatum Tarentasiensem assumptus; utque, uti ex anno obitus ejus mox referendo constat, natus est anno MCI; cum dictus Ordo in solo monasterio Cisterciensi radices ageret, ut suos ramos postmodum extenderet, per quatuor primarias filias quæ ex eo processerunt, videlicet Abbatia de Firmitate anno MCXIII, ac sequenti Pontigniacum, tum anno MCXV Claravallis et Morimundus. Ab his inter proxime constructa cænobia fuit Bona-vallis, anno MCXVIII, in qua S. Petrus vitum monasticam auspicatus, anno ejusdem seculi XXII, ac dem Abbatis primus Stamedii in diocesi Tarentasiensi anno XXXII creatus, ordinatus demum est Archiepiscopus Tarentasiensis anno XLII dicti seculi duodecimi. Est Tarentasia seu Tarantasia provincie Ducatus Sabaudie et urbs Episcopalis, hodie Mostier seu monasterium in Tarentasia, inter Alpes Grujas ad Ortum, Maurianam ad Meridiem, Sabaudiam propriam ad Occasum, et Fossiniacum tractum ad Bream. Urbs ipsa situ ad Isaram fluvium, habet Ecclesiam Metropolitanam S. Petro dicatam, et duas sibi subjectas Sedes Suffraganeas urbium scilicet Sedunensis et Augustæ Prætorie. Rexit hanc suam Sedem et diocesim S. Petrus annos triginta tres ab anno dicto MXLI usque ad an. MXXV: quo arbitramur e vita hac mortali ad æternam et cælestem vii Maji migrasse.

2 Annus obitus ab aliis traditur MCLXXI aut MCLXXIV, quo ultimo anno Robertus de Monte, qui tunc florebat, in Appendice ad Chronicon Sigeberti, ista de S. Petro peructa scribit: Archiepiscopus Tarentasie, qui fuerat monachus de Ordine Cisterciensi, per quem in nostris temporibus in exhibitione miraculorum Deus benedicatur, cum Abbate Cisterciensi Alexandro, missus a Domino Papa venit ad Regem Francorum, pro reformanda pace inter Regem Angliæ Henricum et filium ejus Regem juniorem; sed impediens hominum peccatis, parum profecit. Hæc ibi. Fervebant tum maxime bella; sed postea circa festum S. Michaelis dicti anni pax provenit. Interim ut Robertus præcedentibus subjungit, Circa Pascha dicti anni MCLXXIV Ricardus, Electus Cantuariensis, a Papa Alexandro sacratus est Anagninæ: Rogerium, Electum Batensem socium ejus, sacravit Archiepiscopus Tarentasie. Hic Rogerius, aliis Reginaldus, post consecrationem Richardi Roma scripsit Henrico Regi Angliæ de rebus peractis, qui a Godwino in Bathoniensibus dicitur consecratus in oppido S. Joannis in

Sabaudia; et bene: sed perperam additur per Richardum Cantuariensem Archiepiscopum actum, quod S. Petrus Archiepiscopus Tarentasiensis præstiterat: id vero ante mensem Majum dicti anni MCLXXIV non potuit peractum fuisse. Proinde morbus et obitus non potuit dicto mense istius anni contigisse in monasterio Belle vallis, in Burgundiæ Comitatu et diocesi Vesontionensi, sed ad annum sequentem necessario differendus est. Est inter alia dictæ Burgundiæ cænobia aliquod de Civitate dictum, ex memorata Bella-valle prognatum; in quo servatum MS. asserit, in S. Petri transitu fuisse annum millesimum centesimum septuagesimum quintum. Sammarthani asserunt, Ebrardum LXI Archiepiscopum Vesontionensem interfuisse funeri S. Petri Tarentasiensis Archiepiscopi, vita defuncti in monasterio Bella vallis anno MCLXXV, ut fidem facit epitaphium, testaturque Gauridus Abbas in Vita MS. Idem confirmant dicti Sammarthani in Archiepiscopis Tarentasiensibus in S. Petro, xxxiv Archiepiscopo et hoc ejus epitaphium addunt.

Stirpe Viennensis fuit, Abbas Stamediensis, Maximus Alpensis Præsul Tarantasiensis, Anno milleno centeno septuageno Quinto transivit, ad cælos Petrus et ivit.

3 Alii primùm ultimi versus verbum immutarunt, et pro Quinto posuerunt Primo, quod nullo modo fieri potest: quo tamen modo excusum est in Vita ejus opud Laurentium Surium, et plurimi seculi fuerunt, et inter illos Angelus Maurique tomo 1 et 2 Annalium Cisterciensium digessit hoc modo annos nativitatibus, ingressus in Ordinem Cisterciensem, susceptæ Abbatie atque Archiepiscopatus Tarentasiensis. Verum in 3 tomo cognovit se aberrasse, et annum obitus non asseruit, ut prius fecerat, fuisse MCLXXI, sed progressus est ad annum MCLXXIV, qui etiam notatur in MS. Monasteriensi Vita. Verum ut ostendimus, tum mense Majo consecravit Reginaldum Episcopum Bathoniensem: quem locum omittens Maurique, solum priorem adducit de legatione S. Petri pro pace componenda. Addit, in Chronico Egidii de Roia monachi Dunensis tradi, anno MCLXXIV S. Petrum obiisse. Erat inter Annales Rerum Belgicarum, a Francisco Swertio editos, dictum Chronicon ex MS. Dunensi ab Andrea Schotto erutum, in quo nulla S. Petri fit mentio. Tertio loco allegat Gauridum in Vita num. 22 asserentem, quod Petrus Longi-vadi altare in memoria S. Bernardi dedicavit, ac proinde post hujus Canonizationem superfuerit. Illam autem factam fuisse XVIII Januarii anni

ANNO
MCLXXV.Natus an.
1102.monachus
1122.Abbas 1132,
Archiepiscopus 1142.mortuus 1175
8 Maiicum fuisset
an. 1174
pro pace
missus.et Batho-
niensem
Episcopum
consecrasset.Annus 1175
morti tri-
butus in
Vita MS.

et epitaphio:

F

aliorum sen-
sas rejectusde morte obita
an. 1171

A MCLXXIV late probat cap. 1; ac dein cap. 2 ostendit, basilicam Claravallensem dedicatam fuisse xv Octobris et sequenti anno in Capitulo Generali susceptum cantum de S. Bernardo, quando potius ultaria illi erecto fuisse arbitramur. Erat autem Longum-vadum filia Claravallis in diocesi etiam Lingonensi, quo potuit Petrus venisse aliquamdiu ante obitum suum, et inde Bellam-vallem delectus in itinere æger, ac dein mortuus ibidem fuisse. Dicto anno MCLXXIV S. Petrus dedicavit sacellum novum in castro Mont-morenciano, quatuor a Lutetia leucis in Boream, deprecante illum Burchardo I Montmorencio ejusque conjuge Laureta, uti in dicta familie Genealogica historia scribit Andreas du Chesne lib. 2 pag. 114, ubi longo ordine deducuntur qui tunc adfuerunt vni Ecclesiastici aliique illustres, et in Probationibus pag. 55 diploma inseritur, in quo amore Dei et precibus Domini Petri, venerabilis Archiepiscopi Tarentasiensis, eleemosyna concessa fuit ecclesie S. Victoris: cui diplomati appensa fuerunt duo sigilla, primum Petri Archiepiscopi Tarentasiensis, secundum dicti Burchardi Montmorencii, quod solum subnecta figura expressum exhibetur.

EX VS.
quo altare
ad honorem
S. Bernardi
consecravit

et sacellum
in castro
Mont morenciano.

Eduntur litte-
ra ad Papam
missa

et altæ:

Vna scripta
2 libris,

alia collectio
miraculorum,

Bulla Cano-
nizationis

festam trans-
lationis 10
septembr.

B Cum S. Petrus, sicut in vita, ita post obitum clareret miraculis, institerunt Cistercienses apud Alexandrum III, et dein apud Lucium III, ut Sanctorum albo inscriberetur. Litteras generalis Capituli Cisterciensis, Ludovici Regis Francorum, et Abbatis Morimundi hactenus ineditas, nobis a Petro Francisco Chiffletio submissas, cum serie Miraculorum tam in ritu quam mox post obitum patrum. Mandavit autem Lucius III conscribi Vitam ejus et miracula: quod Mandatum, et litteras Abbatum ad Gaufridum, et hujus responsum, hactenus etiam inedita, præponimus Vitæ, quam dictus Gaufridus Abbas Altæcumbæ, in Geruvensi diocesi anno MXXXIII constructæ, duobus libris conscripsit; quamque Bernardus Cisterciensis Abbas curavit offerri, Lucio III Pontifici, sed prius quam eum suscipere posset vita functo, scilicet anno MCLXXXV: unde semper intra annos decem ab obitu S. Petri fuisse conscriptam. Illam damus ex dicto MS. monasterii de Caritate, et alio MS. Monasteriensi in Westphalia, quam eruit Joannes Gamansius noster, extantem etiam in tertio MS. Longipontani canobii Ordinis Cisterciensis in diocesi Succionensi. Prioris MS. duplex habemus egraphum, alterum jam inde ab anno 1641 curatum a P. Joanne Gamans; alterum anno 1623 a Joanne Jacobo Chiffletio donatum Amplissimo D. Auberto Mirro Decano Antuerpiensi, et ab ejus dignissimo herede utque Nepote Illustriss. et Reverendiss. Auberto vanden Eeden nobis traditum, ipso quo Antuerpiensis Episcopus consecratus est anno 1677. Subjungimus Miracula, prout statim ab obitu fuerunt collecta, quæ unum cum primis litteris Petrus Franciscus Chiffletius submisit. Ac tandem concludimus cum Bulla Canonizationis Cælestini III Pontificis, et litteris ad eandem præviis ex MS. Monasteriensi. Ex quibus omnibus solus liber primus Vitæ a Surio excusus, hactenus innotuerat.

5 Concesserat Cælestinus, x Maji anno MXXCI, ut veneranda memoria singulis annis tertio Idus Septembris solemniter celebraretur, quo gloriosum corpus fuerat de sepulchro levatum. Verum id videtur anno sequenti in Capitulo generali ad monasterium Bellæ-Vallis constitutum, et ab aliis die hoc viii Maji festum celebratum. Verba Capituli sunt ista: Quarto Idus Septembris, in territorio Bisuntinensi in monasterio Bellæ-vallis S. Petri Episcopi et Confessoris officium sicut in festo S. Malachiæ agatur. Ita Maurique ad dictum annum MXXII cap. 3 num. 4. Ad quem diem apud Bellam ista leguntur, Eodem die S. Petri Archiepiscopi, qui multis virtutibus et miraculis claruit. Quæ inde desumpta habent Molanus in Auctario Usuardi, Maurolycus, Felicius, Canisius, quæque om-

nino arbitramur de S. Petro Archiepiscopo Tarentasiensi intelligenda. Interim Galesinius ad eundem diem ista scribit: Compostellæ S. Petri Episcopi et Confessoris. Hinc Galesinii et Molani verbis perperam conjunctis in hodierno Martyrologio Romano sic legitur: Compostellæ S. Petri Episcopi, qui multis virtutibus et miraculis claruit. Ad quæ Baronius in Notis citat Tabulas Compostellanas, ex quibus Molanus in Additionibus ad Usuardum et alii. Habemus Festam propria diocesis Compostellanæ anno MXXCVI excusa, sed plene absque ulla S. Petri mentione: et Molanus descripsit verba Bellini. Interim et Hispani recentiores et Martyrologi Benedictini eundem referunt, censentes esse Petrum qui seculo x floruit, centum et pluribus annis antequam Sedes illa in Metropolitana sive Archiepiscopalem erigeretur. Sed hæc accuratius erunt ad dictum x Septembris discutienda. Advertendum vero a Cælestino non statui quarto Idus, sed tertio Idus Septembris memoriam translationis celebrandam: quæ ad dictum xi Septembris recollitur in MS. Florario Sanctorum, et apud Ferrarium in Catalogo generali, ex Tabulis Ecclesiæ Tarentasiensis et Augustæ Prætorix.

6 Adit loco citato Maurique: Porro de hac eadem festivitate non multo post, tribus successivis Capitulis, tria alia decreta prodire: alterum de ejusdem Festi translatione post quadriennium, idque ad præceptum Summi Ecclesiæ Præsulis; et duo alia subsequentibus annis, cum idem Festum jam celebraretur per totum Ordinem, atque omnes Ecclesiæ ejus certarent, quænam devotius in Patrem sibi adscisceret, quæ religiosius coleret, quem primum post Bernardum Parentem Cisterciensem et Orbis lumen non dubitabant. Hæc Maurique, qui ad annum MCLXXIV cap. 4 num. 7 ait, dictum Cælestinum Papam anno MXXCVI statuisse, ut festum viii Maji, scilicet die obitus, celebraretur: quo die ejus sacra memoria inscripta est pluribus MSS. in Gallia, Belgio, Germania et Bohemia, præferentibus nomen Usuardi, sed auctis: item per Geruvum et Molanum Auctario ejusdem Usuardi, et Martyrologio Colonix et Lubecæ anno MCCCXC excuso, in hæc fere verba: In territorio Bisuntino, monasterio Bellæ-Vallis, Natalis S. Petri Episcopi Tarentasiensis Ecclesiæ et Confessoris, Ordinis Cisterciensis: qui multis miraculis et virtutibus clarus quievit in pace. Secuti passim recentiores cum Martyrologio Romano et Gallicano varisque monasticis. Demum Maurique num. 8 de sacris Reliquiis ista habet: Brachium illius dextrum Cistercium habet. Corporis frustra plures alias ecclesias per orbem distant, dubium quando obtenta: reliqua Bellam-Valllem beatam faciunt thesauro indeficienti, quia cælesti; adeoque non minuendo, licet diviso.

EPISTOLÆ AD OBTINENDAM

CANONIZATIONEM

1 Gener. Capituli Cisterc. ad Papam Alexandrum.

Reverendissimo Patri et Domino a Alexandro. Dei gratia Summo Pontifici, Frater Alexander b, Cisterciensis dictus Abbas, totumque generale Capitulum, omnimodam reverentiam et devotas orationes. Auditum est circumquaque et celebri sermone vulgatum, quantum divina majestas Dominum Petrum, quondam Tarentasiensem Episcopum, inagnificaverit, quantisque miraculis et in vita et post mortem sanctitatis ejus gloria mundo innotuerit: præcipue vero in Bella-Valle, ubi corpus ejus requiescit, effulserunt signa: et domus illa ex sepultura ejus persensit divinam erga se misericordiam multiplicatam. Hinc est quod Abbatis Bellevallensis aliorumque Abbatum, qui virtutem miraculorum

a
b

Rogatur Papa
pro Canonizatione

ab Abbatibus
Cisterciensibus,

et 11 Sept.

E

cultus 8 Maji,

F
Reliquix.

ejus

A ejus in se experti sunt, precibus commoniti, Paternitati vestræ suggerere et supplicare curavimus, ut cujus sanctitatem divina declarant miracula, Sanctorum Catalogo connumerari faciatis:

ii *Regis Francorum ad eundem.*

Domino et Patri suo digne Reverendo Alexandro, Dei gratia Sanctæ universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Ludovicus e eadem gratia Francorum Rex, salutem et debiti exhibitionem honoris. Requisierunt nos amici et Fratres nostri, Abbates de Ordine Cisterciensi, communi voto et petitione, quod Paternitati vestræ supplicavimus pro Petro, quondam venerabili Tarentasiensi Archiepiscopo, in catalogo Sanctorum ponendo. Asserunt enim quod, sicut in vita sua crebris miraculorum indicii suum declaravit meritum, ut longe lateque sonus ejus diffunderetur; ita et post mortem suam, vitæ ipsius insignia crebre centia miracula protestantur. Unde tantorum virorum testimonio fidem adhibentes, tantique viri glorificationem prædicari desiderantes, Benignitatem vestram rogare decrevimus, quatenus in catalogo Sanctorum Confessorum ponat eum vestra discretio.

B iii *Abbatis Morimundi ad eundem.*

Reverendo Patri et Domino Alexandro Dei gratia summo Pontifici, Frater Henricus, pauperum in Morimundo dictus Abbas, humilem subjectionem cum devotis orationibus. Ad memoriam vobis, Pater piissime, reducimus, quod Illustris Rex Francorum et totum Cistercii generale Capitulum cum aliis Religiosis personis, quanta devotione potuerunt, Serenitati vestræ supplicarunt, ut Dominum Petrum Tarentasiensem Archiepiscopum, vivum in vita sua signis et virtutibus coruscantem, et post mortem nihilominus miraculis et prodigiis refulgentem, ad laudem et gloriam Dei et ædificationem Christiani populi, in catalogo Sanctorum adscribi juberetis. Nam ut de ceteris taceam, quæ post mortem ejus Deus operatus est, miraculis, in meipso signum expertus sum mirificum. Præterito etenim anno in civitate Herbipolensi positus, tanta et tam gravi infirmitate oppressus fui, ut omnium membrorum officio destitutus, sensu quoque et omni memoria carens, ad extrema perductus sim. Flebant omnes Abbates, monachi, et conversi, qui mecum venerant, et vicinum animæ exitum expectabant; cum ecce duo de Fratribus, recolentes quod sancti viri tunicam, qua usus fuerat, mecum haberem (consveti enim pro devotione, quam erga Sanctum habebam, tunicam illam mecum circumferre) festinanter pectori meo, in qua sola corporis parte vitalis adhuc spiritus esse videbatur, eam superjecerunt. Cujus tactu (sicut tres Abbates et duodecim monachi et plures conversi testificantur) in momento in ictu oculi, membrorum omnium officium et memoriam funditus perditam recepi: et ita infra duas horas ad plenum convalui, quod eodem die equitasset, si socii permisissent. Sequenti tamen die sanus et incolumis aggressus sum ire. Hujus et aliorum plurimorum miraculorum consideratione inducti, ad consolationem Ordinis nostri humillime rogamus, quatenus precibus Regis et totius Ordinis paterna pietate susceptis, nobis et Fratri nostro lateri præsentium, quem loco nostri ad pedes Majestatis vestræ reliquimus, gaudium super prædicti gloriosi Præsulis canonizatione facere dignemini e.

ANNOTATA.

a Alexander 3 sedit ab anno 1159 usque ad annum

1181, cujus sedis anno 15 mortuus est S. Petrus. D

b Alexandre 7, Abbas Cisterciensis factus anno EX

1166 varia pro ordine ab Alexandro Papa impetrat indulta anno 1169, ab eodem Papa cum S. Petro missus ad Ludovicum Regem anno 1174 ante Pascha, pro reformanda pace inter Regem Angliæ Henricum et filium ejus juniorem Regem, cujus partes Ludovicus protegebat. Mortuo eodem anno S. Petro, superfuisse traditur usque ad diem 29 Julii cum sequentis 1175 apud Manrique cap. 3 num. 1: fatetur tamen aliquos differre, incertum qua probanda conjectura. An differri cogant miracula tunc una Romam missa, inquirant alii. Successit Guilielmus, mortuus xi Jannarii anni 1179, cui successit Petrus, de quo infra.

c Hic est Ludovicus 7, passim junior dictus, qui patre Ludovico Crasso viro fuerat inauguratus, quo anno 1137 mortuo rexit usque ad an. 1180. Nomen ejus per litteram L, uti Papa per litteram A, et Abbatum per litteras A et H, more istius ævi signabantur, quæ maluimus in gratiam lectoris integre exprimere.

d Henricus 2, præfuit Morimundo ab anno 1168 usque ad an. 1178. Fuit autem Bella-vallis prima Morimundi filia.

e Sequebatur miraculorum series paucis descripta, una Romam missa, sed displicuit Lucio 3 Papæ Alexandri successori, qui mandavit Vitam conscribi, quam modo subjungimus, dicta miraculorum serie in ultimum locum rejecta: quod similiter facimus, ne etiam lectori displiceamus. E

MANDATUM SEDIS APOSTOLICÆ

De scribenda Vita et miraculis Beati Petri Tarentasiensis Archiepiscopi.

Lucius a Episcopus servorum Dei, dilectis filius b Petro Cisterciensi c et Petro Clarevallensi Abbatibus, salutem et Apostolicam benedictionem. Piæ sinceritatis caritatis, qua in visceribus Jesu Christi universitatem Ordinis vestri amplexamur, promptos nos efficit et paratos, ut quidquid a nobis pro ejusdem Ordinis honore et conservatione requiritur, in quantum cum Deo et ratione fieri potest, effectum apud nos utilem sortiatur. Dilectos igitur filios nostros d Bella-vallis et Altecumbæ Abbates, ad Sedem Apostolicam venientes, paterna benignitate recepimus: et petitioni, quam nobis super canonizando piæ memoriæ Petro, quondam Tarentasiensi Archiepiscopo, ex parte prædicti Ordinis attulerunt, placidum præbuissemus assensum, nisi quædam temporis et rerum incommoditas facultatem nobis ad præsens postulati operis denegasset. Præterea, licet in remotas et exterarum regionum piæ conversationis ejus fama processerit, ita ut neque nos neque Fratres nostri de ejus ullatenus meritis dubitemus; nihil tamen de miraculis et conversatione ipsius aliquibus fuerat litteris annotatum, per quod aliqua nobis fieret eorum quæ gesserat certitudo. Decrevimus ergo, Fratrum nostrorum communicato consilio, in tempus aliud postulata differre, sperantes quod dabitur Ecclesiæ Dei opportuna facultas, vel temporis commoditas melioris, ut et vos convenientius possitis vestra super hoc vota proponere, et prædicta mater vestra Romana Ecclesia honorificentius valeat quod petitis indulgere. Interim vero volumus et mandamus, ut de actibus et conversatione memorati Archiepiscopi, ea quæ certa sunt in scriptis redigi faciatis: ut cum tempus opportunum advenerit, habeat Ecclesia Dei ex representatione gestorum ejus certam et indubitabilem firmitatem, cui ad concedendum quod petitur cum maturioris moderamine consilii securius et fiducialius

a
b c
Lucius Papa pro canonizatione interpellatus,

d

F

jubet Acta ejus conscribi.

Rege Francia

d
et Abbate Morimundensi

intercessione
S. Petri u
morte liberato

C

A fiducialius innitatur. Datum Anagninæ quinto idus Decembris.

EX MS.

Litteræ Domini Petri Atrebatensis Electi et Petri Abbatis Claravallensis ad Gaufridum Ab. de expletione mandati Apostolici.

2 Venerabili Amico suo Gaufrido, Altæcumbæ Abbati, Petrus humilis Atrebatensis Electus, et Petrus Clarevallensis Abbas, salutem et uberem sinceræ dilectionis affectum. Sicut ex litteris Apostolicæ Majestatis licet agnoscere, idem Dominus noster nobis injunxit, ut de actibus et conversatione felicis memoriæ Domini Petri Tarentasiensis Archiepiscopi diligenter inquiri, et ea in scriptis redigi faciamus. Quod mandatum tanto magis duximus amplectendum, quanto certius de eodem Patre sancto ore et Spiritu profitemur, quod Ecclesia quoque fidelium protestatur, dilectum Deo et hominibus virum, dum adhuc viveret, meritis pariter et miraculis effulsisse; cujus virtutum signis nec vitæ finis finem imposuisse certissime perhibetur. Invenimus etiam scriptum, a venerabili quodam Abbate de ejus vita et actibus compositum et collectum: conversatus enim cum eo idem Abbas multis diebus, et obsequiis ejus fideliter serviens, quod vidit et audivit tunc memoriæ, postmodum litteris commendavit. Nonnulla quoque Bellæ-vallenses Fratres in schedulis annotasse noscuntur, ex his quæ post felicissimum ejus transitum mirabiliter per eum gesta certis indiciis probaverunt. Quia vero decet et expedit ut Apostolicis ac Romanæ Ecclesiæ obtutibus exhibenda ad normam et formam congruam redigantur, elegimus ad hoc opus commendabilem sollicitudinem vestram; rogantes attentius et benigne mandantes, quatenus manum sedulam adhibere curetis, sicut commodius ad honorem Dei et multorum ædificationem noveritis expellere.

id imponitur Gaufrido Abbati,

B

Rescriptum ejusdem ad eosdem.

3 Reverendis in Christo Patribus Domino Petro, ex Cisterciensi Abbate Ecclesiæ Atrebatensis Electo, et Domino Petro, Sacræ Matris nostræ Clarevallensis Abbati, Frater Gaufridus de Altacumba, minimum id quod est. Utinam cordibus vestris arbor aspirasset internus, validioribus humeris onus grave, et reverendum opus imponere digniori. Sanctissimi Patris nostri Benedicti vitam Beati Papæ Gregorii merita simul et eloquia satis illustrent: Magnum illum Martinum Severus Sulpitius, et nostri temporis gloria Sanctus Bernardus Malachiam suum dignis extulere præconiis. Sic in Sanctorum actibus lectitandis, auctorum sanctitas et facundia apud homines addit plurimum gratiæ et favoris; quorum mihi neutrum suppetere, ipsi scitis. Angariam tamen passus a vobis, necesse habeo de virtute obedientiæ, præsertim de beati viri, cujus vitam scribere jussus adorior, opitulatione præsumere. Nam et sua ipsius dignatio, quam indigno mihi pluribus annis exhibuit, specialem exigit ut redhibeam, si non dignam tantis meritis eloquentiam, vel simplicem et vulgarem qualemcumque loquelam. Nec sine ea conditione scabrosam vobis paginam credidi suggerendam; ut si forte dignam vel correctione discretio vestra, et eorum quibus placebit hoc examen communicare, consuerit, vestro perinde studio corrigatur. Alioqui vestrum in me judicium errasse experti non dissimuletis; nec committere alteri pigeat quod commississe pœnitebit inertis.

qui mandatum admittit sub correctione aliorum.

C

ANNOTATA.

a *Sedit Lucius 3 ab 30 Augusti anni 1181 usque ad 25 Novembris anni 1185.*

b *Petrus constitutus anno 1179, quo interfuit Concilio Lateranensi 3, inchoato 2 Martii, dein circa annum 1183 creatus Episcopus Atrebatensis.*

c *Petrus Abbas Claravallensis factus anno 1179, sancte mortuus die 29 Octobris anni 1186. Monoculus dictus et Igniacensis.*

d *Altacumbensis Abbas fuit Gaufridus Vitæ scriptor: at nomen Abbatis Bellæ-vallis non proditur.*

VITA

Auctore Gaufrido Abbate Altæcumbæ teste oculato.

PROLOGUS.

Ut a verbis Apostoli præfatiuncula nostra sumat initium, Christus Jesus heri et hodie, ipse et in æternum: et quemadmodum nullis retro generationibus sine testimonio semetipsum reliquisse cognoscitur; nec nostro credendus est tempore in hac sibi parte deesse. Nec solum sibi vel nunc reliquit Heliam, cujus thesaurus charismatum nulla distributione minuitur; cujus opes gratiæ spiritualis, sicut defectum nesciunt, ita nec detrimentum. Sanctus olim Hieronymus causabatur contemporaneos suos sic ingenia quasi vina probare, quibus videlicet gratia ex vetustate succrescit. Quid putas diceret, si videret, merita quasi vina probari? Viventium tamen eatenus prædicari virtutes proverbialis doctrina prohibuit. Quod non modo cavere necesse est, ob humanæ conditionis incertum; sed propter illud quoque poeticum; quia

Hebr. 13
Semper
Sanctos alios
quos habet
Christus

E

Præfat. in
Pentateuchum

Pascitur in vivis livor, post fata quiescit.

Novit Dominus qui sint ejus, et stellas suas distribuit in signa et tempora, et dies et annos. Nemo itaque dixerit: Jam non est Propheta, et nos non cognoscet amplius. Et veritati contraria est talis opinio, et inimica saluti: necessitatem patientibus subtrahit opportuna suffragia; et proficientibus ingerit, ex perfectionis desperatione, teporem. Necdum nobis supervenisse credenda est admissura serotina vel conceptus extremus. Necdum cessat luctator Jacob strenuus et fidelis Varias imponere virgas aquarum canalibus, id est scripturarum codicibus, vel (quia aquæ sunt populi) decursibus transientium generationum virgas ex populis, unde suavia ad refrigerium conficiuntur unguenta, misericordiæ viros in populis commendantes; virgas ex platanis, quarum solita pulchritudo et levigata planities ædificiis parant gratiam et decorem, ut religiosorum hominum irreprehensibilis sanctitudo, probabilibus domum Dei ædificet et illustret exemplis; virgas ex amygdalis, ex tertio ordine Prælatorum, quarum utinam singula quæque die altera, post præsentem scilicet vitam, ut illa quondam Aaronica, fecundior ceteris innotescat! Utinam frondes proferrat ad obumbrandum reis, utilius quam ex foliis ficuum perizomata primi texere parentes! utinam flores gratiæ et devotionis exhibeat, quibus interim fulciantur amore languentes! utinam producant amygdala, id est nuces, longas videlicet non breves, fructum qui non transeat, fructum salutis et satietatis æternæ: quamvis et aliter intelligere liceat et referre frondes ad verba doctrinæ, flores ad exempla vitæ, summum etiam fructum ad orationis effectum. Denique huic virgæ, quam suæ generationis hominibus divino exhibitam munere propositi nostri est posteris etiam redhibere, tam excellenter affluit, in eleemosynarum exercitiis unctio misericordiæ, in conversatione sua monastica solidus nitor et puritas disciplinæ, in prælacionis officio fecunditas multiplicis gratiæ, ut difficile dixerim inter populeas potius, an plataneas, vel amygdalinas

fidelibus
propositis ad
exemplum

Gen. 30

F

varis virgis
Jacob
similes.

A dalinas debeat reputari. Sic nimirum vixisse eum, et cuilibet eorundem trium velat specialiter fuisse deditam constat; ut transeuntem ex hoc mundo ad Patrem omnes viri misericordiae, omnes filii disciplinae, omnes etiam sponsae Domini fideles et strenui paranymphii, ad sua certatim mœnia merito rapuisse credantur, sibi quique proprium vendicantes. De quibus singulis vel pauca quaedam, religiosorum Fratrum testimoniis comprobata, sequens narratio comprehendit: quantum scriptori inscio tanti Pontificis merita gloriosa contulerent.

LIBER I.

Res gestae et miracula usque ad mortem.

Titulos Capitum qui MSS. interseruntur, ipsis Capitibus in totidem numerorum paragraphos commutatis, hic seorsim accipe.

- D** De parentibus ejus.
2 De conversione beati viri.
3 De electione ipsius in Abbatem Stamedii.
4 De electione B. Petri in Tarentasiensem Archiepiscopum.
B **5** De vita et praedicationis instantia postquam factus est Archiepiscopus.
6 De emendatione Ecclesiae suae et morum Clericorum et fidei administratione.
7 De pio furto panum, quos in sacco suo, dum sederet ad mensam, ad erogandum pauperibus abscondit.
8 Quomodo valida hieme Alpem gravissimam pertransiens, unica quam habebat tunica se exiit, et aniculam seminudam ex ea vestivit.
9 De tribus xenodochiis, quae extra suam provinciam aedificavit.
10 De altera mulierecula, quam ut superiorem vestivit tunica sua, pro qua ex frigore pene mortuus est.
11 De femina miserabili, quam pie visitavit, et dum iret in Galliam centum libras pauperibus erogavit, ita quod nec unum solidum domi attulit.
12 Quomodo apud S. Eugendum tanta fecit miracula, ut vix dinumerari, nedam scribi valeant.
13 De tribus incarceratis, quibus absens, visibiliter adfuit, et mirabiliter eos eduxit de carcere et liberavit.
14 Quomodo ex una perna porcina et modica viciarum quantitate plura hominum millia pavit, sicut Dominus in Evangelio legitur fecisse.
C **15** Quomodo ad exemplum Christi omnem potestatem et honorem Episcopatus fastidians et fugiens, pauper et exul diu latuit, et tandem ad Episcopatum reductus est.
16 Quomodo patrem suum et matrem et fratrem, et nonnullas virgines seu viduas sui generis, ad conversionem adduxit.
17 Quomodo potens fuit sedare causas et inimicitias, et ad pacem revocare discordes.
18 De prodigio, vel potius praestigio, acuum seu sudium, a quo mulierem inferratam mirabiliter liberavit.
19 Quomodo nobilissimus Romanorum Imperator Fredericus, etiam schismaticis resistentem eum in magna veneratione habuit, orationi ejus humiliter se commendans.
20 Quomodo Imperatorem monitis compescuit, et Heribertum schismaticum, sicut Moses Amalech, orationibus delevit.
21 Quod a Domino Papa Alexandro honorifice susceptus est, et quidam persequens eum in reditu, terribiter a Deo multatus est.

Maji T. II

- 22** De miraculis, quae fecit vir beatus in cœnobio Longivadi.
23 De muliere, quae scyphum ligneum rapuit.
24 De energumeno.
25 De uxore Praepositi Barrii, et viro claudo.
26 De caeco quem noluit illuminare.
27 De tribus surdis, quorum unus mutus erat: et de monacho caeco.
28 De miraculis, quae fecit in Alsatia apud Ruppheum, cum Missarum solennia celebraret.
29 De tribus epilepticis mulieribus, quas apud Crucillas curavit.
30 De alia epileptica, apud Agne-villare, et homine epileptico.
31 De puero qui ambulare non poterat, et muliere quae parere non poterat, et alia caeca.
32 Quomodo equos quos habebat, vendere volebat, et pretium eorum dare pauperibus, sed aliter Deo disponente factum est.
33 De filio cujusdam militis caeco.
34 Quomodo claudam a nativitate filiam cujusdam Praepositi Regis Francorum sanavit.
35 De filio viduae muto a nativitate.
36 De miraculo quo glorificavit Deus Sanctum suam in conspectu duorum Regum et multorum Principum.
37 De milite Regis Anglorum, cui lumen unius oculi amissum restituit.
38 De miraculis quae fecit apud Gisortium, et in Edora monasterio et in Brueria.
39 De sacramento numeri annorum administrationis ejus in Pontificatu, et de obitu ipsius, et de tempore vitae ejus.

CAPUT I.

Ortus, educatio, studia. Vita monastica, gradus Abbatis et Archiepiscopi.

Venerabilis ejus Petri parentes praedium proprium in Viennensi incoluere diœcesi, quod postmodum idem ipse, priori mutato nomine, S. Mauriti nuncupavit. Illic ex justis suis laboribus, victu mediocri vitam sobriam transigebant; secundum praesens seculum humiles, sed erga pauperes elemosinis et compassione, erga viros religiosos obsequiis et affectione devoti, apud Deum ingenui et sublimes. Eo tempore Cisterciensis vinea monasterii jam fructificans, ad illas etiam partes dilatavit palmites suos, quos Reverendissimus Archiepiscopus a Guido, in summum Pontificem Calixtum secundum, mutatione dexterae Excelsi postmodum assumendus, feliciter plantavit in monasterio Bonavallis, ubi fidelium multitudinem, beneficiis abundanter satis rigavit, et ad benedictionem suam dedit Dominus incrementum. *b* Hujus cœnobii primus Abbas Joannes, multiplici praeditus sanctitate, Pontifex demum *c* factus est Valentinus, et maxime post gloriosum ab hac vita discessum miraculis claruit quam multiplicibus et immensis. Parentes quoque praedicti Petri, a primordiis monasterii, multimoda eum devotione colebant: quorum primogenitus, Lambertus nomine, litterarum studio traditus, in puerili erudiebatur aetate: *d* Petrus vero secundus natus, officio fuerat alteri deputatus: fraterna tamen amulatione, vel potius inspiratione divina, ipse quoque ad eadem studia vehementius aspirans, proficiebat eatenus unctioe saeculis quam eruditione magistrali, ut mirari inciperent qui videbant, puerum litteras rapientem amplius discere quam doceri. Nec ingenio memoria, immo neutri gratia defuit. Denique Psalmos omnes Davidicos sic apprehendit, sic tenuit, ut anno primo corpleteos una die Psalmos psalleret

41 universos.

Petrus natus honestis parentibus;

F a

b c

d cum fratre seniore applicatur studiis:

A universos. Præventus in benedictionibus dulcedinis a pueritia, grandinsulam sibi induit gravitatem; lectionis amator, ludorum fugitans, quibus illa consuevit ætas potissimum delectari. Ex eo tempore jam legitima liberorum procuracione completa, vitam in seculo Eremiticam præoccupare parentes, abstinentiæ dare operam, a conjugii opere penitus abstinere, et amplius solito elemosynas exercere cœperunt. Deputaverant molliora fulera pauperibus, ipsi in palea recubantes: et cum tota domus xenodochium videretur, assignata erat pauperibus et peregrinis propria cella seorsum. Religiosos non modo suscipere, sed expetere satagebant; maxime vero Carthusiensibus et Benevallensibus, in quibus maxime complacere, congrua ferre cibaria; et salutis consilia ab eisdem non modo sibi sectanda, sed pluribus communicanda referre: pacem habere cum hominibus, pacem omnibus suadere et ad pacem revocare discordes, injuriam patientibus open ferre, et opportune arguere, quos licuit, inferentes. Cilicio pater utebatur ad carnem, quod sub vestibus sibi congruis occultabat. Ambo pariter magis ac magis innocentiam conservare, sectari justitiam, regere pietatem, in fide et operibus bonis liberos educare: filii Clericis nulla volebant ecclesiastica bona vel beneficia tribui, licet adhuc in seculo constitutis, quod vix solent etiam religiosi prætervitare parentes.

2 Jam Petrus junior, nam et ejus genitor ipso nomine vocabatur, Apostoli perinde cultor officiosus et assiduus amator, Pythagoricæ litteræ hivium et ambiguum adolescentiæ tempus attigerat: jam pro ætate et religione sua profecerat in ea quidem litterali doctrina, quæ competere videbatur utrique: et fructum potius conscientie eligens quam infantis scientiæ folia vana sectari; suadente Abbate Joanne, ad quem pater propter hoc ipsum, sed alia occasione accedere eum fecerat, prædicto Bonævallis cœnobio e sese contulit, ibi se offerens Deo sub regula et Abbate fideliter servitutum. Votum vovit, et votum solvit; supplicem Deo et miserentem animæ suæ, corpori durum castigatorem, Prælati obedientissimum, humilem cunctis Fratribus; cunctis amabilem, nec multo post etiam utilem, imitabilem, venerabilem, raptim p tuis quam paulatim proficiendo, incipiens exhibere. Jam tunc firmiter locabantur in eo sublimium solida fundamenta virtutum, et radices deorsum mittebant, sursum fructificaturas germina gratiarum. Lambertum quoque germanum suum ab eodem suæ conversionis initio secum traxit. Qui nimirum et ipse laudabiliter conversatus, in cœnobio, quod Chasiriacum dicitur, Abbatibus officio strenue functus est, et in eo defunctus, Nec longe post quam Petrus noster tirocinii tempus expleverat; Reverendissimus Abbas Joannes, intelligens quoniam vas electionis est iste, per diversos eum gradus ad officia diversa promovit, semper se ipso inveniens quanto perfectiorem tanto humiliorum.

3 Interea f tempus affuit ut novus eligeretur Abbas, cum novo Fratrum examine in novo g Stamedii monasterio ordinandus: dicitur vero Stamedium quasi Stans medium, quod circa eundem locum provincie duæ et duo conveniunt Comitatus. Votis communibus et Abbatibus Joannis arbitrio Petrus eligitur, ut supra illam petram fundaret Dominus et ædificaret illam Ecclesiam. Ad locum mittitur arduum, locum aridum, locum arctum, et quod magis incommodum videbatur, juxta publicum stratam pene jugiter a multitudine commeantium frequentatam. Sic certamen forte fortiori datum, ut vinceret, et sciret quam sit fortior omnium sapientia. Quantis humanitatem jejunos hospes exhibuit! quantos se-

minudos algens ipse vestivit! Inter excelsas rupium D fauces, sicut cernere est, sibi suisque cœnobium, xenodochium aliis construebat. Sed exteriora gravamina parvipendens, secum gravius luctabatur, admirans quod tale officium sibi Dominus et tantum nomen permisisset imponi; nullum sese æstimans, nullum profitens, nullum gereus. Obsequiis potius quam injuriis movebatur, pedes ivit ad longius posita tuguriola Fratrum, et ad remotos in Alpibus reptitabat agellos. Pane arido et aqua gravi, incondito et vix salso olere vescebatur. Dedit tamen Dominus benedictionem et illustratus est ædificiis, donatus pascuis, agris, vineis. Locus licet remotus, et unde ad monasterium non sine multo labore vel nunc queant cibaria qualiacumque deferri; nihilominus etiam humanitatis et compassionis erga pauperes et peregrinos hæreditariam gratiam ejusdem cœnobii Fratribus dereliquit, ut celebris hodieque fama pronuntiat, Stamediensis super multos abundantiores, magis humanos, amplius liberales. Jam tunc panis et casei frusta circumferens, in sinu miserabilium personarum, dum occurrerent, abscondebatur; quod in Episcopatu magis exercuit; sociis etiam suis onera pia communicans. Si prandendum foret iter agenti, ut fit aliquando; diverticula declinabat, juxta callem residens publicum, ut mensa ejus etiam tunc cum pauperibus foret ac peregrinis; ibi tantor acceptior quanto pauperior vel infirmior hospes adventabat. Providerat autem Dominus ultimum congruam hinc viti, et aliis in eadem tunc fructificantibus regione, illustrem principem et bonorum memoria dignum Marchionem Italiæ Sabaudie et Mauriennæ Comitem h Amedeum; hic devotus admodum, viro Dei præter alia beneficia, horreum quoque cum vineis, quod Montem-melioratum vocant, ejus cœnobio contulit; ut infra arduos montes haberet quo diverteret, quando eum, in quo sibi plurimum complacere, consilii gratia accerseret. Jam mundo ceperat innotescere, jam lucere in operibus suis, ut glorificaretur Pater cœlestis in eo, cujus cor ardens erat in semetipso ex ignito eloquio sapientiæ, de qua legitur, quoniam cum simplicibus sermocinatio ejus. Ad meditandum enim cum Isaac Patriarcha egrediebatur in agrum, et sapientiam concupiscens mandata servabat, ut daret illam Dominus sibi, et intelligeret in mandatis, piæ deditus actioni, sacræ contemplationis obtentu.

4 Interea videns eum Rebecca, vultum operuit, et desilivit de camelo. Siquidem Tarentasiensis Ecclesia, virum sibi a Deo præparatum et prædestinatum considerans, ab Idrachele quodam, moribus magis quam nomine barbaro, de priori errore confusa recessit. Ille enim prædictam Ecclesiam nequiter occupaverat, nequius detinuerat, ambitiose ingrediens et perniciose progrediens, ut pravo inchoata principio similis exitus consummaret. Hunc præcesserat cum reverentia nominandus alter i Petrus, ex Abbate primi monasterii quod ex Cistercio prodit, Firmitas nomen illi, et ex eodem ordine ad Pontificium primus assumptus: vir Deo dignus, in vita sua optimis præditus studiis, et post obitum suum, sicut aiunt, pluribus ægrotantibus, usque hodie fideliter accedentibus ad memoriam suam conferens sanitatem. Hunc secutus est Hydræ soboles Idrachel supradictus, sed temporis serie, non imitatione virtutis. Quod enim ille correxit in moribus, quod acquisivit in possessionibus, quod ecclesiasticis addidit ornamentis; iste corrupit, distraxit, dilapidavit in brevi. Propter hæc et his similia arbor inutilis, Apostolica falce præcisa, et Dominus Petrus Stamediensis ad regimen Ecclesiæ Tarentasiensis electus est, ceterorum omnium votis convenientibus, sed non suis. Nullatenus enim potuit ad consensum

PER GAU-
PRID. AD.
EX MSS.

illisque
sanctissimam
vitam a-
gentibus,

ingreditur
cœnobium
Bonævallis
cum fratre.

f
g
Ordinatus
Abbas Sta-
mediensis,

cœnobium
et xenodo-
chium con-
struit:

liberalis in
pauperes et
peregrinos:

E

donatur hor-
reo et vi-
neis ab Ame-
deo Sabau-
deo:

F
post Petrum

et Idrache-
len,

creatur Archiepiscopus,
A consensum electionis induci, donec conventum Cisterciensis Capituli generalis, ejusdem ecclesie Clerici præstolantes, illic eum intercepere, ut subterfugium deinceps non haberet. Inibi auctoritate totius Ordinis est oppressus, maxime vero S. Bernardi Claræ-vallensis, cui reverentiam semper exhibuit singularem, et Venerabilium Patrum suorum Cisterciensis et Bonæ-vallensis Abbatum; ab his angariatus, et manualiter Clericis assignatus, obtemperavit invitus.

et eundemque vitæ tenorem servat:
B Sic promotus est in *k* Tarentasiensem Archiepiscopum Venerabilis Petrus, sed parum motus a forma vitæ in qua fuerat conversatus: mansit habitus humilis, victus tenuis, somnus brevis. Si meliusculam vestem quæcumque persona contulit, non longam fecit cum ea moram, ad alterum transtulit possessorem. Victus ejus panis cibarius, cum legumine et talibus erat oloribus, ut ex eadem olla ministraretur egenis, nisi quod melius condita frequenter illis præcipiebat offerri. Id dico quod mihi sæpius datum est experiri. Ad Romanam cum eo Curiam aliquando sum profectus, et quia jejulantibus nobis pauperes prius prandere voluit, et iterum atque iterum supervenientibus erogari, pluries accidebat in superfusa aqua et jure secundo vix modicum oleris aut leguminis inveniri. Et licet mihi plurimum Sanctus ille deferret indigno, sæpius tamen, cum sua prius cibaria supervenientibus porrexisset vel clamitantibus misisset egenis, nostra quoque tollebat quasi murmuranti, sed, ut satis cognoverat, super hujuscemodi rapina potius congratulanti. Pro vigilis prolixioribus monasterii, a quibus se deplorabat avulsam, secretis orationibus insistebat. Opera manuum, labore compensabat itinerum; sed et manus impositionis, id est Confirmationis, non modo infantum, sed et personarum cujuscumque ætatis, ubique ad eum undique confluentium, aliquando de mane usque ad crepusculum noctis et ultra. Disciplinam silentii, prædicationis instantia redimebat: subtilioribus tamen eloquiis animum minus apponens, personis potius aliis imponebat, quoties disertis auditoribus competere talia viderentur. Ipse magis doctrinam simplicium sectabatur, studens eruditioni, consolationi, exhortationi, obsecrationi; et, quamvis minus libenter et minus frequenter, interdum tamen increpationi. Volebat enim et ipse quinque verba magis in sensu, quam in lingua decem millia loqui. De mandatis Dei crudiebat ignaros, et fidei Sacramenta, ad discussionem minus idoneis, sermonibus paucis involuta tradebat; quemadmodum olim filii Caath utensilia tabernaculi non licuit, nisi tecta, deferre. Consolabatur magnifice pœnitentes, non solum in locutione communi, sed multo magis in colloquutione secreta. Flere ipse cum flentibus, et prevenire minus adhuc sua crimina quam sua discrimina sentientes; monitis excitare viam salutis ingressos, nunc parata fidelibus præmia, nunc priorum exempla proponens; obsecrare devotionis capaces animos, divinam erga homines caritatem affectuose commendans, et commemorans beneficia, vel singulariter aliquibus personis exhibita, vel communiter universis. Improbos etiam durius arguens increpabat: horrorem malitiæ, flagitiorum maculas execrans, et futura velut sub oculis ponens supplicia, terribili prosecutione depicta. In colloquiis etiam familiaribus, quemadmodum ventus aquilo dissipat nubes, sic verba detractoria, noxia, otiosa, non modo facie tristi, sed reprehensione congrua præcedebat. Sed ut verborum fructus ex operibus innotescat, ad ea deinceps accedendum.

sedulus in confirmatione conferenda,

concionibus habentis,

et vitis eradicandis;

ANNOTATA.

D
 PER GAG-
 FRID. AB.
 EX MSS.

a Guido factus Archiepiscopus anno 1083, creatus Papa an. 1119, mortuus 1124.

b Bona-vallis extracta est anno 1118, et 21 cepti Ordinis Cisterciensis.

c Joannes Valentinus Episcopus factus anno 1138, mortuus anno 1145, 21 Martii, quo die in Supplemento de eo agendum erit, si nanciscamur Vitam ejus citatam a Manrique ad an. 1145.

d Petrus, natus circa an. 1102.

e Circa an. 1122, anno 6 edificata Bonæ-vallis.

f Annus scilicet circiter 1132. Prævenit eum ad quadriennium Manrique, subsequitur ad biennium Carolus de Visch, in Chronologia monasteriorum sub junctæ Bibliothecæ Cisterciensi.

g Stamedium in faucibus Alpium et diœcesi Tarentasiensi.

h Hic est Amedeus 3, qui patri suo Humberto II successit anno 1103, mortuus anno 1149. Consule Historiam Sabaudicam Guichenonis, asserentis hanc donationem factam anno 1132.

i Petrus Abbas Firmitatis creatus anno 1117, Archiepiscopus Tarentasiensis anno 1124, mortuus anno 1132. Ita Manrique, inscriptus Menologio Henriquez ad diem 29 Junii.

k Anno circiter 1142, et præfuit 33 annos usque ad annum 1175.

CAPUT II.

Clerus reformatus: Ecclesiæ decor procuratus: Pauperibus subventum: Miracula facta.

In ecclesia sua residens novus Pontifex, invenit quod vehementer doluit, negligenter fieri in eo opus Dei, ut non tam remuneratio præstolanda, quam maledictio metuenda videretur. In moribus Clericorum non satis ei placuit, quod nec Deo credidit complacere. Episcopi et Clericorum incultæ vel ruinosa domus, pristinos habitatores negligentiae arguebant. Parochiales ecclesias et decimationes diœcesis ex magna parte viri potentes laici, vel ab eis alii possessione sacrilegi detinebant; Sacerdotum vita minus probabilis, et sibi ipsis plurimum noxia, et perniciosa plebibus existebat. His et hujusmodi rebus intendit et superintendit Episcopus, suum sibi nomen interpretans, orationi insistit devotione sedulus et circumspexit impendit: super omnibus tamen confusus magis orationi quam industrie propriæ vel labori. Denique quod vix aggrediendum fuerat, vix sperandum, de ecclesia sua magnos et nobiles viros amovit Clericos seculares, et pro eis Regulares Canonicos introduxit; neutrum sibi imputans, sed divinæ sapientiæ fortiter et suaviter omnia disponenti, sine gravi scandalo, opus utrumque perfecit. Ordinatos quoque Canonicos in disciplina morum diligentibus instituens, egit ut divina officia dignius ac honestius celebrarent, et ut eorum conversatio regularis et opinio acceptabilis ad salutaria studia ceteros quosque tam Clericos quam laicos excitaret. Cum quibus intrans et exiens fidelis Antistes, psallebat in choro: in clastro vel capitulo residens, de spiritualibus studiis sive etiam temporalibus conferebat agendis, quemadmodum magister discipulos erudit, nutrit, et fovet parvulos suos. Nec solum providit eis ad tempus, sed in posterum quoque de redditibus Episcopi non modicam contulit portionem, ut merito simul et numero Clerus Domino serviens augetur: et suæ tamen domui restituit ampliora

Intendit emendationi Cleri

et Sacerdotum.

F

reditus Ecclesiæ auget.

A pliora, præsertim ex Parochiarum stipendiis et ex decimis, quas de manibus Tyrannorum per censuram Ecclesiasticam potenter eripuit, vel liberaliter pecuniarum collocatione redemit. Ceteros etiam Sacerdotes et corripuit et correxit. Ecclesias necessariis utensilibus, palliis, libris et vestibus competenter ornavit; nullam pene Capellam in toto Episcopatu sine argenteo calice dereliquit. Ubi aliam comperit non suppetere facultatem (siquidem valde inops est regio) ex singulis domibus ova singula per hebdomadam colligi et venditari fecit, donec ad pretium calicis pervenirent. Pecunias non reposuit, avaritiæ idola detestatus: annonas annonas esse, et suis annis voluit deservire: debita grandia non contraxit, nec qualibet occasione servus fieri voluit scelerantis, sua semper meliocritate contentus. Comites religiosos et paucos, in sua præsertim diœcesi circumducens, Ecclesiis noluit fieri onerosus: hospites suos obsecrans, ut quod minus in familia vel equitaturis consumerent, Fratribus suis, qui nusquam illi deerant, pauperibus erogare non pigeret. Cathedralis basilicam textis lapidibus, caput et campanaria plumbo operuit: quam multipliciter pro qualitate provincie decoratam ornamentis etiam competentibus illustravit, exteriorem quoque decorem, ut decuit, domus Dei diligens et procurans. Suas et Clericorum domus vel renovavit vel novas condidit, non admirationem intuentium captans, sed moderata inhabitantium commoditate et mediocri amœnitate contentus.

7 Specialis siquidem cura extitit Præsuli et sollicitudo permaxima, super egenis et ægris utriusque sexus et enjuscunq̄ ætatis. Domus ejus omni tempore xenodochium fuit, maxime tamen ante messem mensibus tribus, cum maxime solent, illis præsertim in montibus, illis in rupibus, alimenta deficere. Singulis annis statuerat agapen fieri generalem, et quotidie multitudinem undique concurrentium pane refici et pulmento. Nihilominus quoque per universam diœcesin suam, invalidos et desperata ægritudine decubantes studiose perquirens, in victu et vestitu necessaria providebat; per seipsum quos poterat et per fideles nuntios sæpius visitans, et erga eorum curam ex contingentibus nihil omittens. Quibus cubicula propria vel suorum solatia deerant, dabat operam ut personis committerentur fidelibus et devotis, apud quos humanitatem eis idoneam faceret exhiberi. Ipse quoque quacumque pergeret, tanta liberalitate, tanta affectione curam gerebat hujusmodi miserabilium personarum, ut nummos, cibos et vestimenta non postulanti in importunitas extorqueret, sed caritas ultro porrigeret. Pluris etiam a stimulat occasione sibi præstitam miserendi, quam exhibitum a se quodlibet beneficium indigenti. Quoties ejus munera lacrymæ prævenierunt, ut pietatis adeps holocausto Pontificis non deesset! Furabatur quæ sua erant, etiam quæ suorum, vel sibi adeo familiarium, ut certus foret in suo eis damno fore complaciturum. Est mecum Frater, qui in sua ei adolescentia notus extitit et acceptus; eo didici referente, quod apud matronam aliquam devotissimam, velut altera sibi Martha ministrante recubans, panes abscondit in sacculo quem ferebat. Advertit mulier, et panes alios atque alios frangens atque declinans, dabat opportunitatem, donec sacculus impleretur. Surgitur jam a mensa, sed pietatis furtum Episcopus ferre non prævalet, astantem denique tunc secularem quem prædixi, postea monachum, in consensum operis hujus asciscens, inmit ut cadentem sacculum clam suscipiens asportaret; Suscepit, tulit, et resignavit jam sedenti super humile animal suum.

8 Alpem quoque gravissimam, cui nomen a Columna Jovis, tempore hiemis pertransibat: occurrit

ei ancilla seminuda, debilis, algens, et lacrymis usquequaque respersa. Videns Sacerdos, immo Samarites, non transiit, sed substitit et convenit socios dicens: En mater mea. Nec sine singultu et lacrymis compassionis adjeit: Me miserum, perit frigore mater mea, quid faciemus ei? Si dederimus nummos, nihil proderunt morienti. Quis vestrum potest sibi subtrahere unde possit ista protrahere vitam? Quæsivit et non invenit, quod omnes sibi in periculo positi viderentur, vix a facie frigoris subsistentes: liberno siquidem, sicut prædixi, tempore loca pessima pertransibant, ubi frigus vix tolerabile invenitur æstivo: sic non fuit qui faceret bonum, non fuit usque ad unum. Dissimulante eo jussi præcedunt ceteri, ipse non sequitur, sed substitit: descendit, unicam exiit tunicam, qua super cilicium induebatur: et cucullam resumens, miserabilem induit feminam et procedit: attamen pedes graditur viam difficilem, inter frigoris et laboris molestias constitutus.

9 In eadem Alpe tam gravi xenodochium inops ac pene nullum reperiens, efficacem adhibuit operam et impensam, ut aedificiis dilatatum, prædiis et animalibus locuples, transeuntium necessitati subsidia opportuna ministraret. Sic in monte qui merito dicitur Læsonis, licet extra provinciam suam constituto, viam vix commeabilem multo labore rupibus scissis ex magna parte correxerit, et hospitalem in eo domum cum Fratribus religiosis instituit. Tertium in b Jurensibus locis xenodochium ordinavit, ut non solum præteritas ejus elemosynas enarret Sanctorum Ecclesia, sed in futurum sentiat et præsentis.

10 Altera hieme nimis horrida similiter supradictæ mulierculam, in una tantum veste linea tremulam et c lacernosam, idem Sanctus invenit; huic miserulæ etiam, alio non occurrente solatio quod impenderet, non sine corporis sui periculo, similiter vestem propriam occulte sibi detractam tradidit, et celerius declinare præcepit. Ipse vero pro ea diutius aliguit, expalluit et tremuit, et ignorantibus suis, inter eos dissimulans, incommodum pariter et periculum, toleravit. Ventum est ad hospitium, et intuitus eum Frater expavit, et, Heu, inquit, Pater bone, quid accidit? Considerans denique frigoris acerbitate confectum, et inveniens sub cuculla tunicam non habere; suam tradidit illi, et operuit eum pannis in lecto collocatum, ibi demum refocillatus recaluit, et surrexit. Ipso Fratre narrante hoc didici, et quod sequitur alterum pietatis opus cum virtutibus etiam multis, quibus præsens interfuit et diligentius exploravit, prius enim annis ejus obsequiis deservivit.

11 In regione Provincie per d Nemausense territorium Pater sanctus iter agebat, in cujus obviam puer seminudus, immo etiam semivivus exiit ex tugurio vili, et intuitus eum interius se recepit. Intelligens itaque vir misericors oblatam sibi divinitus misericordie facultatem, puerum sequitur, intrat tugurium, miseram et miserabilem invenit feminam, ægritudine et inedia laborantem. In palea modica recubabat, uno tecta panniculo, non tam vilis pretii, quam nullius. Universa suppellex olla una non grandis erat, lacrymæ verba præveniunt. Accedit tamen, alloquitur, audit septimam diem esse ex quo panem misella non novit. Ibi suis ille non parcens, vestes alias atque alias tollit: vestit feminam, vestit et puerum, pecuniamque sufficientem ad totius mensis victualia coemenda largitur. Desacratissimo Patriarcha Joanne Eleemosynario legimus, multas ei pecunias quam frequenter oblatas et ab eo quam liberaliter resignatas esse pauperibus. Qui maxime illud Cantici Canticorum, Dilectus meus mihi et ego illi, factis

PER GAU-
FRID. AB.
EX MSS.

ecclesias
ornat et
domos Cle-
ricorum:

benignus
erga pau-
peres,

pro quibus
et panes
suffurabatur a
suis:

D
anum in
frigore se-
minudam
vestit:

3 xenodochia
construit:

E

b

c
a'teri nudæ
tunicam
largitus fr-
get ipse:

F

d
teritx simi-
liter egenti
succurrit.

Cant. 2

A factis implebat: quod ex ministris ejus quidam post ipsius transitum non est veritus dicere de eo: Sic sic, tu mittendo, et ego dispergendo; Videbimus vero quis vincat. Sic noster quoque eleemosynator canalem sese exhibuit, influentem jugiter aquam jugiter refundentem, nil retinentem de plenitudine sua. Descendens eo aliquando ad partes Galliae religiosus quidam frater, œconomus Episcopi, per nuntium supplicans postulabat, aliquatenus sibi quoque super quibusdam agendis anxio subveniri, et de his quæ tribuerentur aliquam reservari benedictionem. Subrisit Pontifex ad hoc verbum, propositum gerens aliud, aliam voluntatem. Ipso tamen denique firmiter asseverante cognovi, per cujus manum pecunia pene tota transivit, quod erogatis in eodem itinere duobus millibus solidorum, ne unum quidem reservavit, ne unum misit vel attulit ad domum suam.

2000 solidorum in distribuere distribuit:

In monasterio S. Eugendi

e

B 12 Undique jam ad eum et ubique confluere cœperat innumerabilis et intolerabilis multitudo, animarum et corporum remedia quæritans, tangi postulans, flagitans benedicti. Interea causa extitit ut in e monasterio S. Eugendi in locis Jurensibus moram faceret mensibus duobus et ultra, ubi tantas per eum præsitas sanitates regio tota cognovit, ut incredibilibus turba concurrens, ac si jurata foret in ejus necem, non modo comprimeret, sed opprimeret imbecilem. Vix tandem locus idoneus potuit inveniri, fuitque turris basilicæ S. Eugendi per duas hinc inde cochleas ascendenda. Illic posita sedes, lignis fortioribus circumseptæ, ut solam manus impositionem, vel auditum et responsa perciperent, qui per alteram seriatim cochleam ascendentes, per alteram exinde descendebant, ut nec illi nec sibi invicem possent esse molesti. Tam multis inibi cæcis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis gressum, et incommodis variis laborantibus desiderata remedia contulit, ut difficile quis dimunerare, vel scribenda servare potuerit signa virtutum, quibus in servo suo glorificatus est Deus; omnes tamen ad sacram S. Eugendi memoriam transmittēbat, ut gratiarum actiones Deo et venerabili solverent Confessori suo S. Eugendo. Inter crebras adventantium multitudines honorabilis quædam matrona prægnans, super minus equum quietum, minus domitum properabat. Offendens equus in via et exacerbatus, ad mulieris ruinam graviter fremere et calcitrare cœpit atrociter circa eam: adhærentem denique carui interulam multis in locis pedibus scindens nihil nocuit, nomen Præsulis invocantem. Cui demum exhibita, gratias egit, periculum referens quod evaserat; et ostendens omnibus vestem laceratam, corpus illæsum.

innumeris sanitatem confert,

f et tres viros e carcere educit:

C

13 Affuerunt quoque tres viri de civitate f Lausanna, sub obtestatione divini nominis firmiter asserentes, verbum dignum memoria, dignum reverentia, dignum admiratione, sed in ore trium testium stare debet. Clausos siquidem in ergastulo perhibebant aliquamdiu sese fuisse detentos. Interim cœpit in civitate illa virtutum, quas per B. Petrum Episcopum Dominus actitabat, celebris fama crebrescere: ad ejus nominis invocationem fideli supplicatione conversi sunt, ejus sibi meritis præstolantes divinitus subveniri. Contigit igitur die clara custodes suos ludere alea ante ostium carceris obseratum, illos clausos et compeditos interius lamentari suæ calamitatis ærumnas. Adest interea Pontifex invocatus, solvit compeditos, manum porrigit, ostium aperit, jubet ut exeant. Sic manifestus apparens, viros extrahit et educit: et cum nulla foret opportunitas divertendi, sequentes prævium ducem suum, super tabulas quibus ludebant, inter medios transire custodes. Nec mirum si videri ab hostibus præsentibus ipsi non poterant, qui sic videre sibi videbantur absentem. Nec ab eis Pontifex ante disparuit,

quam evasisse pericula et ad locum sese cognoscerent pervenisse securum. Unde etiam voto sese obligantes, non gustavere cibum, donec ad sui præsentiam liberatoris accederent, nova et mira Dei magnalia prædicantes.

14 Verumtamen, sicut multis innotuit, locus ille admodum sterilis est, et nihilominus gravis accessu, ut cibaria ex se vix proferat, vix aliunde recipiat: compatiens proinde vir misericors multitudini confluenti, quæ a domo vel diœcesi sua per fideles nuntios poterat obtinere, quidquid ab adventantibus suscipiebat oblatum, in cibos pauperum erogabat. Accidit autem ut die quadam sabbati, propter aeris intemperiem ad venundandum convehere victualia solitis negaretur accessus, et ministri suggererent nullam penitus facultatem, consilium nullum suppeteret, ut instante Dominica posset refectio consueta pauperibus exhiberi. Erant enim plura millia, et una tantum porcina sibi perna, cum modica viciarum quantitate remanserat, ut totum simul scilicet caperet olla una, grandis quidem, sed quid hæc inter tantos? Imperat tamen, ut quod possunt hoc faciant; quod habent hoc præbeant, quandoquidem spes nulla suppeteret aut facultas ampliora quærendi. Mane facto cocta cibaria, et in atrium introducta pauperum multitudo, cui viderentur præparata posse sufficere. Refectis illis, cum adhuc escæ suppeterent, alii introducti, et ipsi itidem saturatis mirabantur quod eibus adhuc superesset: nec prius cessavere, quam dies cum escis similiter et pauperum numerositas deficeret. Nec mihi fateor mirum videri debet lectorem meum non mediocri super hoc admiratione moveri. Alioquin si sic factum credere quis detrectet, sic creditum non discedat. Viderint autem cui potius sit credendum, præjudicio suæ negationis, an illorum assertioni, qui præsentibus fuerunt, viderunt oculis, manibus tractaverunt? Sed transeundum nobis ad alia, ne super miserationibus hujus viri misericordie parturire incipiat copia congesta fastidium.

D PER GAUFRIUM AB. EX MS.

pascit multa millia perna una et modicis leguminibus.

E

ANNOTATA.

a Columna Jovis vulgo Monte Jove. Gallis Mont-Jou, aliter le grand S. Bernart, antiquis Mons Peninus, inter Sedunum ad Borcam et Augustam Prætoriam ad meridiem.

b Jura mons Helveticos separans a Sequanis, populo Comitatus Burgundiæ, hinc Jurata loca ibidem montana sunt.

c MS. Caritatis, et Suius, lacrymosam.

d Nemausus est colonia et urbs antiqua Gallie Narbonensis, in hodierna Occitania, Episcopalis sub Archiepiscopatu Arelatensi in Provincia, cui idco tribuitur.

e Construxit illud S. Romanus primus Abbas, unde etiam Romanum dicebatur, hujus Vitam dedimus 28 Februarii. Huic frater erat et successor S. Lupicinus, a nobis relatus ad 21 Martii. Horum discipulus S. Eugendus cujus Acto ad Kalendas Januarii illustrata sunt. Nunc ibi visitur celeberrimum S. Claudii monasterium, eique oppidum adjunctum, uti ad 6 Junii latius explicabitur.

f Lausanna urbs in Helvetiis, sub pago Bernensi hoc tempore tota hæretica; idco Seles Episcopalis Friburgum Helvetiæ translata est.

CAPUT III.

E fuga ad Sedem Archiepiscopalem reductus, maleficium tollit et schismaticis resistit.

Cœpit inter hæc vir fidelis, ad tantum sibi a tot et tantis exhibitum favorem, pavere et tædere: cœpit contristari

PER GAUFRED.
AB EX MSS.
Mundi fa-
vores per-
tinescens,

a
latet in
cœnobio
Germanico

cum tactu
suorum:

a juvene
proditus,

reducitur
ad Archi-
episcopatum

A contristari et mœstus esse : cœpit talia meditari, taliter convenire seipsum : Quid est quod actitas ? Nullum tibi lucrum lucrari mundum, et animæ tuæ facere detrimentum. O doxa o doxa ! inflatio aurium ! quam perniciosè miseris, cum quibus ludis, illudis ? risui tuo dicerem, si non deciperem, Quid frustra deciperis ? immo quid decipis ? in errorem inducis quos beatificas, illudis quos elevas, dejicis quos exaltas. His et hujusmodi longe affectuosius et efficacius, quam nostra queat imperitia capere vel effari, futurum judicium, dijudicando seipsum, præveniens et declinans, quasi de novo statuit mundum fugere, sibi gravius imminentem. Per vias ergo difficiles, per loca potius invia, sub medio noctis silentio, cum uno tantum comite, ceteris ignorantibus, exiit, fugiens seculum et ipsius honores. Perveniens denique ad cœnobium quoddam sui Cisterciensis ordinis, in a Germania constitutum, ubi quodammodo sordus esset et mutus, nec intelligens ceterorum verba, nec intellectus ab eis quamdiu licuit, inter eos intrans et exiens, ut simplex Monachus habitavit; mutaverat enim in via socios unum post alterum, occasione quæsita, donec haberet cui esset ignotus. Quis illas cogitet ferias, illud gaudium, illam solennitatem ? sabbatizabat Deo juxta desiderium cordis sui, et in suo sibi sabbato complacebat. Sed interim ille sic maneat, qui bonum est hic esse : ad eos potius redeundum, quos clandestinus desolatus et vehementer affligit abscessus. Mane facto cum minime conspiceret, repleti sunt domestici ejus stupore et extasi, in eo quod contigerat illis. Quæsitus in cubiculo nec inventus quem merito diligebant, per ecclesias, per vicos et plateas quæritur, et minime reperitur; passim interrogant occurrentes, et non est qui indicet, qui viderit eum, et qui audierit verbum quodcumque de eo; non est qui dicat, Descendit dilectus in hortum aromatum, ut pascatur deliciis spiritualibus, et gratissima sibi cœlestium colligat lilia gaudiorum. Egreditur sermo in populum quod recesserit Pastor bonus, lumen oculorum suorum dereliquerit eos, et sublatus sit in quo erat thesaurus suus et eor suum. Solennis illa frequentia in mororem, et universa devotio vertitur in lamentum. Exeunt qui perquirant, circumcunt regionem, ad loca etiam remotiora procedunt. Sed quis unam in toto orbe reperiet personam, tam studiose foventem latebras, et secreta captantem ? Verumtamen disponente eo a cujus facie in immensitate creaturæ nullus absconditur, inventus est, agnitus est, tandem aliquando ecclesiæ suæ redditus est, reductus est ad suos. Siquidem inter ceteros undique quærantibus juvenis quidam, quem a puero ipse nutriverat, ad monasterium illud adveniens, egredientibus Fratribus ad laborem, dum singulos intuetur, in eum repente injecit oculos, et agnitum protinus apprehendit, tenuit et exclamavit. Mirari omnes, et nomine ejus audito conqueri, quod lucerna sub molio tamdiu latitasset Sacris ejus vestigiis congregatio tota prostermitur, et sibi postulat indulgeri, quod nullam ei reverentiam exhibuisset ignara; flebant singuli, et dignis magnificabant præconiis obedientiæ ejus et humilitatis exempla. Flebat ipse præ ceteris quod indignus foret frui diutius jucunditate concessa, et gustatam dulcedinem sapientiæ magis esuriens, magis sitiens, retraheretur ad negotiosæ vitæ pericula et labores. Auditum est in terra illa et celebri sermone vulgatum, quod apparuit vir Propheta, potens in opere et sermone. Iterum turba ruit et irruit, iterum fit concursus molestior, ab uberibus desiderate quietis avulso. Jam vero enarrari non potest, et superfluum est conari, quanta devotione et exultatione universæ terræ, tamquam redivivus suis apparuit, sicut discipuli viso Domino sunt ga-

visi : nec minus uberes, etsi magis breves lacrymas succedens gaudium, quam præcedens mœstitia parturivit.

16 Prius quam vir Sanctus officio fungeretur Abbatis, utrumque parentem de seculo nequam eripuit : fratrem vero Andream juniorem se, ad Jesum Petrum trahens, recompensavit quodammodo, quod Petrum primum, adhuc Simonem, ad eundem præveniens Frater ejus Andreas adduxit. Hic itaque patrem in Bona-valle constituit, matrem vero in collegio sanctimonialium feminarum collocavit, in loco qui dicitur S. Pauli, pro facultate sui sexus et supra, Cisterciensis ordinis æmulantium instituta : cui adhuc novellæ plantationi, ad fundatoris instantiam et præceptum Abbatis sui, senior Petrus pluribus annis profuit magis quam profuit. Ad ejusdem tamen disciplinæ cœnobium, quod Bitumen vocant, ad liniendam videlicet arcam intus et foris, in virginibus corpore et spiritu sanctis, eandem postea filius matrem transtulit cum sorore, quæ ipsius cœnobii multo tempore fideliter et utiliter curam gessit; ubi nonnullas etiam alias sui generis virgines et viduas idem Sanctus ordinavit. Proximus est Stamedio et Tarentasiensi diœcesi locus, cui proinde sicut ceteris quoque religiosis beneficia plurima sedulus impendebat. Scribi fecerat libros B. Augustini super Psalmos, et nulli adhuc ecclesiæ deputaverat, sed sudabat elemosyna in manu ejus. Præsulebat vero b Maurianensi ecclesiæ magni meriti Bernardus Episcopus, sicut in ea potissimum regione fecunda virorum paupertas, plures sibi pene contemporaneos insignes edidit Sacerdotes, Sanctum videlicet c Hugonem Granopolitanum, d Joannem Valentinum, e Isindionem Diensem, f Airdum et Bernardum Maurianenses, nostrum hunc Tarentasiensem Petrum g, Anthelmum Bellicensem, super cujus tumulum dum sepeliretur divinitus ignis lapsus accendit lampades, super eundem locum coram signo Crucis appensas. Accedens sane prædictus Bernardus Maurianensis Episcopus ad Bitumen suæ diœcesis monasterium, confitenti sibi suas offensiones, ut sæpius actitabat, genitrici Venerabilis Petri Tarentasiensis Episcopi, injunxit hujusmodi pœnitentiæ formam, ut supra memoratos B. Augustini libros suis donari Sororibus impetraret. Post breve tempus Archiepiscopus affuit, et accedens ad eum mater interrogabat eum, an necesse sit peccatoribus injunctam sibi pœnitentiam adimplere. Respondenti, Utique; Supplicat ut misereatur animæ matris sui, cui suus hujusmodi pœnitentiam Præsul injunxit. Sic eosdem sibi collatos codices ejusdem cœnobii Virgines, ob memoriam largitoris, carius amplectuntur. Utrumque vero parentem, dies suos in senectute bona et religiosa conversatione feliciter consummantem, devotus admodum in officiis omnibus ecclesiasticis, sed in hujusmodi devotissimus sepelivit; quibus juxta mandatum Domini honorem debitum vivis exhibuit et defunctis.

17 Beatitudinum causas et præmia in Evangelico Veritas sermone commendans, inter cetera ait : Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur. Quod huic sacro Præsuli exercitium seu meritum quia non defuit, sine ulla ambiguitate asserimus, quod in Spiritu adoptionis filii Dei nomen hereditavit. Implacabiles siquidem inimicitias et odia inveterata frequenter extinxit, gravia admodum bella conspexit : reconciliações inter maximos Principes, Domino cooperante, et sermonem ejus confirmante sequentibus signis, effecit. Inter principem suum Comitem Humbertum et k Hildefonsum Comitem Tolosanum, in regione Gratianopolitana eo tempore dominantem, non sine multis incendiis et homicidiis guerram diutius agitatam multo labore sedavit.

Cujus

D
matr cum
aliis con-
sanguineis,

scriptos a se
libros Au-
gustini donat:
E

b

c d
e f

g

F

Matth. 5
inimicitias et
bella tollit:

k

A Cujus occasione negotii ad illustrem Anglorum Regem *l* Henricum vehementer desideratus accessit, et tam reverenter exceptus est, ut excedere modum omnem humanum devotio videretur. In ipso quoque itinere divina per eum virtus miraculum singulare perfecit : quod diligentius prosequi reor operæ pretium fore.

18 Sancti Symphoriani dicitur castrum Luglunensis Ecclesiæ, paucis ab urbe leucis distans, ubi vir fidelis et religiosorum officiosus sedulusque susceptor, magnæ conversationis pariter et opinionis, Abbatem ad hospitium suum aliquando quasi vim faciendo pertraxit. Huic juvenula erat filia, miserabili incommoditate laborans; egerat enim mulier quædam malefica, per nequitiam invidiæ socrus inducta, ut languore tabesceret desperato, nec viri sui præsentiam nec aspectus ullatenus toleraret. Affectione muliebri genitrix persuasa, ut Satanas Satanam ejiceret, famosum quemdam maleficum accersivit. Adfuit, exploravit, agnovit; et juvenulam asserens *m* inferratam, terit arborum cortices, pocula verbis et herbis infecta propinat; mordet etiam dentibus propriis brachium miseræ mulieris. Res mira, res nova, res hactenus mandita, ni fallor. Ab illo quidem languore convalescit, sed interdum velut ex corde procedere sentiens acus cruciatur atrociter, donec per morsuram brachii, quam nulla cicatrix obduxerat, acus educeret vis occulta. Crudele remedium, sed hujusmodi congruebat auctori.

Plures jam in hunc modum quam triginta acus per temporum intervalla prodierant, quædam, ut vulgo dicitur, *n* excapsate, quædam admittendis idonea filis foramina præferentes. Interea prædictus Abbas ad domum ubi hæc actabantur advenit. Celebris est persona, ejus et hoc opus et alia non indigna admiratione narrantur, sed parcendum adhuc superstiti et nomen credidi reticendum. Huic pater anxius miserabilem exuliet filiam, nec sine lacrymis lugubrem explicat tragædiam. Eadem hora fit fides dictis, et sentiens acum mulier gemebunda deplorat. Jam pervenerat ad foramen, solitus jam præcesserat cruor, jam cœperat apparere, jam particula acus exierat, et accedens unus ex Fratribus laicis idemque Abbati deserviens cruentam extrahit, annis pluribus ad testimonium conservandam. Orat Abbas, et locum vulneris tangens, in virtute fidei pollicetur nec ferrum ultra nec chalybem exinde processurum. Factum est : sed mutata materia est, malitia necdum prorsus extincta. Cæperunt lignei sudes parvuli, quales vulgo *o* brocas appellant, ex

C quercino robore vel fraxinei, pro ferreis acubus egredi, grossiores spinis et modice longiores : nec unius tamen omnes, sicut nec acus fuerant, longitudinis vel grossitudinis erant. Sedecim jam in hunc modum infra annum et paucos menses ex muliere ligna prodierant. Affuit demum Reverendus Petrus Antistes, cui divinitus fuerat [reservata] tanti miraculi plenitudo. Offeritur mulier Missarum solennia celebranti, sicut præceperat vespere præcedenti. Eadem hora septimum decimum ex muliebri carne lignum egreditur, quod sub oculis omnium Capellanus extrahit. Confitentem itaque mulierem Præsul absolvit, et sacram ei tradens Eucharistiam ab omni deinceps cujuscunque materiæ progressu jubet esse securam. Sic ab omnibus jam præstigiis liberata, adhæsit viro suo liberos procreando, et, ut dicitur, hodieque superstes, virtutem prædicat quam in se feliciter meruit experiri. Petrus de Fraxineto dicitur pater, notus et honoratus inter convivaneos suos : ut si quem dubium novitas tanta reddiderit, probare forsitan liceat, quod credere detrectant.

19 In diebus ejusdem Præsulis vicinas provincias

et Romani Imperii ex maxima parte Ecclesias *p* Schismatica rabies occupavit. Solus ipse ex Metropolitanis, vel prope solus regionum illarum, et schismaticis palam restitit, et immunis perstitit in ecclesia sua. Sed et plurimos ex circumpositis revocavit ad Catholicam unitatem, vicinas undique provincias libere penetrans, libere prædicans Cleris et populis plenis auctoritate sermonibus, improbos et obstinatos hæreticæ arguens pravitatis. Nihilominus tamen devotis eum colebat officiis Imperator, non minori ei reverentia obsequens quam sævitia Catholicos persequens ceteros circumquaque. Nec deerant qui indignarentur, qui causarentur, qui conarentur animum Principis adversus eum potius exacerbare dicentes; Quid sibi vult, Imperator bone, quod actitas? Numquid non destruere est causam tuam, sic colere, sic honorare eum, qui sic impugnat, qui sic impetit eam? Ille nos detestatur, nos execratur, hæreticos nos denuntiat, nos anathematizat : et tu ut Angelum Dei suscipis eum, publice et privatim ejus prædicas sanctitatem? His et hujusmodi verbis quantum audebant, crebro pulsabant arlete robur Imperatorii pectoris filii diffidentiae, filii scelerati. Cui suggestioni *q* Herbertus quidam Chrysopolitana incubator Ecclesie præ ceteris insistebat, iterum atque iterum a-severans, non satis sese mirari posse, quibus ille præstigiis tanta præditum ratione taliter dementasset. Multos enim Archiepiscopos, Episcopos, et Abbates etiam quondam sibi carissimos, pro eadem causa idem Imperator in exilium egerat; Cisterciensis Ordinis Fratrum non modo personas aliquas, sed numerosa collegia, ab eodem Herberto vel similibus (si quos tamen similes habuit) suis extrudi cœnobii non prohibuerat : et hujus unius se suffragiis tam devote quam suppliciter commendavit. Perfertur etiam quod eidem nequissimo, monita pessima suggerenti, dignum memoria, dignum dederit *s* admiratione responsum; Si hominibus, ut merentur, contrarium me exhibeo; tu ne velis ut evidenter opponere me incipiam Deo.

20 Extat in diœcesi Chrysopolitana cœnobium quod *t* Bethania nominatur. Illo venturum Tarentasiensem Archiepiscopum Herbertus audiens, præmisit nuntians eadem die sese venturum. Expavit Abbas et cum multa anxietate in occursum prope-rans viri Sancti, ignorare sese quid ageret causabatur. Cui ille; Angulus, ait nobis quantuluscunque sufficet, ne turberis. Verumtamen divina pro eo ultio militavit : et ægritudine præoccupatus apostata, quod disposuerat non implevit. Exinde vir beatus ad Imperatorem accessit, in civitate Chrysopoli constitutum, ubi etiam ab oppressione Catholicorum, maxime religiosorum, quantum potuit ejus animum revocavit; Regis iram, similem rugitui leonino, monitis simul et intercessione compescens. Convenit autem solita devotione populus civitatis ad eum, et innumera multitudo etiam de vicinis locis undique confluit, quibus inter cetera de prædicto hæretico verbum faciens, nec ipsius malitiam veritus, nec potentiam Imperatoris, per quem erat intrusus, Orationem indixit omnibus generalem, ut manus Domini acceleraret ab illius tyrannide ecclesiam liberare, vel mutando hominem, vel necando; ut converteretur ad pœnitentiam, vel de medio tolleretur. Oratum est, et infra quatuor vel quinque dies miseram idem schismaticum annum exhalavit. Accidit tamen ut interea visitatus a Venerabili Bellavallis Abbate ad primum gratulari videretur adventum; conventus autem de confessione peccatorum et admonitus de pœnitentia pugillum strinxit; et applicans ori suo, buccinabat in eo : post modicum vero, deponens manam quam strinxerat, ore canebat. Erubuit Abbas quod non posset aliud obtinere responsum :

D
PER GAU-
FRID. AB.
EX MS.
*Schismaticos
aversatur,*

*et tamen
Frederico
Imp. carus
manet,*

E
q

t
*cumque
Catholicis et
Religiosis me-
tiores facti,*

F

*extincto
præcepto
schismatis
incentore,*

*sanat mu-
herem a
malefico male-
curatam*

*ex cujus bra-
chio acus*

*et sudes
prodibunt.*

PER GAFFRID-
AB. EX MS.

A responsum: et agnoscens iudicium Dei, non sine multa confusione recessit. Necdum vir sanctus a civitate exierat, et jam in plaustro boum cadaver Heriberti efferebatur, infaustum clamante populo et dicente. Benedictus Deus qui tradidit impium.

Catholicos
confirmat:

21 Idem quoque vir Sanctus, a Catholico Papa Reverendissimo Alexandro Tertio accersitus, per Italiam et Tusciam magnifice consolabatur Catholicos, et schismaticorum facies ignominia et confusione replebat, cum in ipsis urbibus, ubi Pseudo episcopi præsiderent, palam et publice eandem hæresin condemnaret, universo populo devotissimis illum obsequiis prosequente, immo etiam signis variis confirmante sermonem. Nec personæ alteri Summus Pontifex tantum honorem exhibuit, nec Romana Ecclesia eo tempore Episcoporum aliquem sic admirata est, sic reverita est, sic complexata: soli respiciebant ad manus ejus, ut munera consequerentur, egeni. Nam spiritualis gratiam benedictionis omnes pariter affectabant. Et quemalmodum multa tempora per Burgundiam et Lotharingiam actitaret, per regiones Italiae, Tusciae et Campagniae in adventu, in statu, in reditu suo celeberrimæ sanctitatis ejus auctoritas, in conscientiis propriis coram Deo fiduciam maximam, coram hominibus reverentiam et constantiam præbens Catholicis, Schismaticos nihilominus confundebat intus et foris. Ausus est tamen tyrannus quidam persequi redeuntis personam, eum injuriis afficere cogitans, et de equitaturis circiter quinque vel suppellecti tenuissima facere prædam. Cujus inter currendum ruit equus in præceps, et fracto crure solo decubuit. Expavit homo, et in se rediens, gratias egit pro damnatione quam meruit: et reputans se potius fuisse multandum, non minori devotione processit ad prosequendum et obsequendum, quam furor prius ad persequendum fuerat animatus. Secutus denique, et tunc primum consecutus eum, pedibus ejus advolvitur, humiliter satisfacit: nec satis illi est quidquid fecit, misericordiæ ejus attribuens quod pro sessore equus oecubuit.

a persequen-
te divinitus
punito libe-
ratur.

ANNOTATA.

- a Fuga S. Petri refertur a Manrique ad annum 1155, et jam pridem erant in vicariore Germania Ordinis monasteria, Lucella in diocesi Basileensi ab an. 1124, eratque filia Belle-vallis, uti et Parisiense in diocesi eadem ab anno 1138; Salomonis-villa, vulgo Salmonswyler prope Uberlungam in diocesi Constantiensi ab anno 1137, in qua etiam sunt Aurora et S. Urbani cœnobîa ab annis 1138 et 1148. Erant et plura in diocesis Argentoratensi, Spirensi, Eystettensi et Augustana, quæ satis enumerantur a scriptoribus Ordinibus.
- b Mauriana provincia et urbs Sabaudia, hæc nunc S. Jean de Maurienne appellatur: distat 10 leucis a monte Cinesio, et 14 a Chamberio.
- c S. Hugonis Gratianopolitani Acta illustravimus ad Kalendas Aprilis.
- d Hic est Joannes prius Abbas Bonæ-vallis, qui S. Petrum ad Ordinem et professionem admisit, et Abbatem Stamedii constituit, de quo supra actum.
- e Ismidio, Isendio, Ismodo, vel Isinio Episcopus Diensis, Sancti titulo honoratur a Sammarthanis, et Joanne Columbo in Episcopis Diensibus, et dicitur sedisse anno 1099 et 1113 et forte usque ad an. 1120, mortuus 7 Octobris.
- f Airardus ex Priore Carthusiæ Portarum Episcopus anno 1145, mortuus an. 1167, cui tunc Bernardus successit.
- g S. Anthelmus ex 7 Generali Carthusiano Episcopus an. 1163, colitur 26 Junii.

- h MS. Caritatis et Surius, fructum.
- i Humbertus 3 successit patri Amedeo 3, anno 1149, mortuus an. 1188.
- k Fuit Hildephonsus sive Alphonsus Comes Tolosanus, mortuus anno 1148, eique successit filius Raymondus 3. Verum alter filius Talliferus. Comes S. Ægidii, ob limites habuit bella cum dicto Humberto, qui hic nomine patris appellatur Hildephonsus. Consule Sabaudiam Guichenoni, qui bellum hoc refert ad annum 1168.
- l Hic est Henricus 2, primi ex filia nepos: regnavit ab anno 1155 usque ad an. 1189.
- m Inferrata, gravata ferro, per beneficium in corpus immisso.
- n Excapsatæ, fortossis excapitatæ, nisi locus foraminis capsâ dicatur.
- o Brocæ, sulcs acutæ, Gallis broche veru est.
- p Alexandro 3 anno 1159 in Pontificem electo, a duobus Cardinalibus assumptus est Octavianus, qui se Victorem 3 nominavit, quem fovit Fredericus Imperator, eique alii adhæserunt. Fuit Fredericus Barbarossa electus anno 1152, coronatus Romæ an. 1155, post varias excommunicationes mortuus an. 1190.
- q Humberto Archiepiscopo Chrysopolitano, id est Vesontionensi, mortuo intrusus videtur Herbertus schismaticus, si tamen a dicto Humberto sit distinguendus.
- r MS. Monaster. familiarissimos.
- s Idem, annuntiatiene.
- t Betaria Ordinis Cisterciensis, filia Morimundi, constructa anno 1133.

CAPUT IV.

Illustria Variis locis patrata Miracula.

In cœnobio positus a Longivadi morem gerere teneor carissimis mihi fratribus et Abbati. Inde est quod stylum revocans a propositis, quæ multorum mihi multum credibili testimonio suggerentur, inserenda putavi. Ex petitione Lingonensis Episcopi et Venerabilis Abbatis ac totius congregationis instantia ad Longivadi prædictum Monasterium, ut in memoria S. Bernardi b Clarævallensis novum dedicaret altare, et cœmeterium benediceret, vir beatus accessit. Summo etenim expectabatur votis, a quibuscumque ejus præsentia poterat obtineri, et accersebatur undique, et undique traheretur ad celebranda ejusmodi sacramenta. Affuit certa die Pontifex expectatus, et multitudo tanta convenit, ut negarent viri grandes et grandævi similem uspiam se vidisse. Veruntamen affuit tentator, opportunitate inventa eridam persuadens argenteam furari Crucem, modici quidem ponderis, sed particulam ligni Domini continentem. Advertitur a Fratribus sacrilegium, et sacro Præsuli sine dilatione suggeritur. Nec cunctatur anathematizare sacrilegum, in virtute Christi præcipiens, ne prius liceat homini monasterii fines egredi, quam restituerit signum Crucis; firmiter contestatus quod nullatenus posset efferri. Perstitit tamen improbus usque in diem alteram, donec Episcopus recessisset. Sed nec tunc egredi potuit, nisi reddita prius Cruce; et altari sacro, ubi inveniretur, imposita.

23 Viderat mulier scyphum ligneum, concupiverat visum, tulerat et absconderat concupitum, absconditum aspertabat infelix. Nec mora, punitur in oculis, per quorum fenestras mors introiverat. Expetit unum de Fratribus, necdum penitus, sed pene cæca: vasculum profert, cum satisfactione restituit, et ultricem criminis caliginem mox evadit. Sic accedens unusquispiam ad monasterii janitorem, coram eo cucullam, quam male tulerat, in hæc verba projecit:

D

E

a
Fures ad
restituenda
ablata ora-
tionis compellit

b

F

A projecit : Tolle tibi cappam hanc manigatam, quam frequenter attentans efferre non potui, nescio qua virtute prohibitus.

sanat ener-
gumenum,

24 Phreneticum juvenem vel potius energumenum, sicut creditum est et credibile erat, plurimi bajulabant, a die jam septima nec sumentem cibum, nec verbum aliquod proferentem. Jussus quiescere, jussus loqui, in neutro obtemperat Sacerdoti : at ille sub pectore pulsat hominem, contra dæmonem indignatus, Nec mora, per fluxum ventris obscœnum, ut jussum est, alter dæmonum exiit, alter mansit, ita quod miserum non omnino talis egressio liberavit. Nec moram fecit Episcopus propter populum comprimentem : sed cum foris staret, introivit oratorium : ubi rursus exhibito juveni manus imposuit, et odoris dirissimi vomitu repurgatus, ad modicum requievit ; ac deinceps loqui cœpit, cibum sumpsit, et officia reliqua sanæ mentis implevit. Item in eisdem basilica monasterii jam tribus annis surdum et mutum filium mater offerens viro Dei, ad ipsius benedictionem sine mora loquentem libere, libere audientem gratulabunda recepit.

surdum et
mutum,

c

d

sterilem fe-
minam,

claudum.

Furaci risum,

gulosum elemo-
synam
negat :

25 Monasterium c Albæ ripæ a proximo fluvio nomen accepit. Hujus vicinum oppidum d Barium nuncupatur, cujus Præpositi uxor sterilis cohabitabat annis quindecim viro suo. Adveniente demum Archiepiscopo, lacrymabiliter obsecrabat, ut auferret opprobrium sterilitatis ab ea. Cui solita pietate compassus, post orationem et conceptum promisit et partum. Conceptit itaque mulier et peperit filium, et juxta verbum Episcopi Joannes est nomen illius. Siquidem adhuc hodie mater et filius ambo superstites, ambo testes veritatis existunt. Claudum etiam virum, nec suis pedibus accedentem, sed oblatum in manibus alienis, ibidem Sanctus erexit, et ea sibi nunc usque gratia perseverat, ut libere gradiatur.

26 Interea cæcus clamans ad eum ut illuminaretur orabat. Cui ille : Noli magnopere desiderare ut videas, vacares latrociniis si videres. Quod de homine sibi prorsus ignoto, non ab homine neque per hominem, sed Spiritu sancto suggerente cognovit. Qui licet non videat, quantum valet, in latrociniis hodie perseverat. Oblationes fidelium in ecclesia quadam inter Missarum solennia sacra suscipiens distribuebat egenis, more suo restituens plura pauperibus quam offerrent. Interea quidam improbus vehementer instabat, et sæpius rediens nihil poterat obtinere, solus referens solam ab oblatione repulsam. Et dum

C sese famelicum cibariis carere clamitaret, chlamyde revoluta placentam integram, quam ferebat, Sanctus ostendit, dicens : Hanc comede et ab hujusmodi petitione desiste. De cujus vita et pessimis actibus corripuens hominem, tanta proposuit, ut mirarentur qui aderant et cognoverant eum, quod non esset opus ut quis testimonium ei perhiberet.

e
curat tres
surdos,

cæcum,

graciter
lasciam,

27 In dedicatione oratorii de e Busceria, quod est cœnobium Cisterciensis Ordinis in Eduensi diœcesi constitutum, puer annorum circiter novem surdus et mutus ad orationem viri Dei et manus impositionem, auditum pariter et loquelam recepit. Dno etiam fratres, alter surdus, alter surdus et mutus, ab eisdem incommodis ambo sunt liberati. Sed et Monachus ejusdem monasterii, per annos septem oculos [habens] opertos albugine et omnino cæcus, audivit, Ne timeas, fili, in proximo est ut a Domino cureris. Et factum est ita : si quidem infra dies viginti adventit Clericus, qui eandem detraxit albuginem, et deinceps clare vidit.

28 Alsatia dicitur regio prope Rhenum, populosos admodum vicos habens. Hanc ingressus Pontifex aliquando reverendus, in villa, cui f Rupheium nomen est, Missarum solennia celebrabat. Cui mulier est oblata, ex gravi præcipitio juncturis ossium dissi-

patis, per annos circiter novem vix duobus baculis sustentata procedens. Post orationem et manus impositionem modicum substitit, et virtutem sentiens exclamavit. Nec mora : baculos in sublime porrectos bajulans, incolumis facta est, et libere gradiebatur Populus quoque vociferans Kyrie eleison, suspensis inter lampades baculis Dominum collaudabat. Ibi etiam duo claudi protinus sunt erecti ; prior ad tactum ejus ; posterior, priusquam obtinere posset accessum, in medio plebis divina benedictione præventus est. Post oblationem Hostiæ salutaris, sacer vere Sacerdos oblatum sibi per signum Crucis cæcum illuminavit, oculos ejus liniens ex aqua aspersionis digitorum suorum. Ex relatione Stamediensis Abbatis accepi, quod aliquando Patrem sanctum familiari suggestionem conveniens ait illi : Nonnullos movet, Pater sancte, ut comperi, quod ita passim et incautanter super ægros manus imponis : arbitrantur enim et asserunt, quod ab olim tempora miraculosa transierint. Cui tale dedit Sanctus ille solita benignitate responsum : Multorum jam non modo caritas refrigescit, sed et fides etiam infirmatur. Exigit proinde velut de novo rigari miraculis, foveri beneficiis fides marcida, fides ægra.

D
PER GAUFRID.
AB EX MSS.

2 claudos,

allum cæcum,

26 Crusilla oppidum est Comitum Gebennensis, ubi vir sanctus, cum ipso Comite et compluribus ex eadem regione personis, super quibusdam negotiis conferebat. Ibi tres epilepticæ mulieres, miserabiliter corruentes, altera quidem post alteram palpitabant et elidebantur in terra. Ad supplicationem astantium super singulas orationem fecit, et incautanter erectas restituit sanitati. Quanto miserior et miserabilior talis aegritudo videretur, tanto specialior viro misericordiæ adversus eam efficacia suppetebat, ut multos ab ea curaverit, etiam quos non vidit ; et vix persona aliqua, post impositionem manus ejus, eandem miseriam sit experta.

E
epilepticas
mulieres 4,

20 Est locus in Alsatia, cui nomen est Agneville, ubi signatam epilepticam sub celeritate pertransiit : et tam crudeliter misera vexabatur, ut continuo videretur animam reddituram. Commisertus Pontifex et mulierculam erigens, in aurem ejus submissa voce dicebat : Necessè est ut egrediaris ab ea. Sanata est ergo mulier ab illa hora, et deinceps nil tale perpessa est. Contigit altera vice, Missarum solennia celebrante viro Dei, vexatum hominem epilepticum exclamare. Compassus ille, et vice sua Capellanum dirigens sumum, erigi illum præcepit et sanari. Quod utrumque effectui mancipatum est ipsa hora.

etram unum,

F

31 Visitavit Sanctus aliquando monasterium Belle vallis, in abundantia suavitatis et gratiæ, et devotum sibi congregationem sua benedictione laticans, oblatum etiam puerum, qui languore corporis diuturno debilitatus, et maxime pedum destitutus erat officio, orando et manus imponendo sanavit : ut libere gradiens exultaret, videntibus etiam ceteris gaudia sua communicans. Mulier prægnans, cum parienti tempus adesset, periclitabatur decem diebus parturiens, nec obliviscebatur pressuræ nullo gaudio succedente. Erat ei vicinus et notus Abbas quidam, cinctorium Præsulis cum multa veneratione custodiens. Accersitur itaque ; tam miserabili necessitate comperta, prædictum cingulum protulit ; et ut undum exinde tangeret uterum, persuasit. Factum est : et vix exierat ille cubiculum, cum subito mulier est enixa, a periculo et cruciatu penitus liberata. Non transeamus cœnobium g Bullionis, ne causari incipiant Fratres illi, quod contra morem ejus quem scribinus videamur humiles aspernari. Gratanter visitabat et ipsos amicos pauperum, nec medioeriter ei in edificiis mediocribus complerebat : apud quos etiam sicut firmiter asseverant, per signum

puerum lan-
guentem :

decimo die
parturientem,

g

cæcum.

A Crucis mulierem caecam illuminavit collyrio sputi sui.

PER GAU-
FRID AB.
EX MSS.

ANNOTATA.

a Longum-Vadum Longuay Ordinis Cisterciensis in diocesi Lingonensi, filia Clara-vallis, constructum anno 1149.

b S. Bernardus ab Alexandro 3 Sanctis adscriptus 18 Januarii, et ut probat Manrique anno 1174: alii citius id factum arbitrantur, quod poterit ad ejus Vitam 20 Augusti accuratius examinari. Post Canonizationem altare illi est consecratum, ut supra dictum.

c Alba ripa Ordinis Cisterciensis constructa anno 1136, filia Clara-vallis prope fontem Albae fluvii.

d Barium ad Albulam sive Albam, Bar sur Aube dictum.

e Busceria hae a Ducibus Burgundiae extracta est anno 1130. Adhuc diocesis Eduensis ut est Augustodunensis, quae alia est Busseria etiam Ordinis Cisterciensis in diocesi Andegavensi, constructa anno sequenti 1131.

f Ruffernia in abo tractatu Rufeincum, vulgo Ruffach, alia Rubea propter Mulhustum.

B g Bullium, seu Bullion, alia Boyium, Galliae le Bouf est Ordinis Cisterciensis in Vasconia et diocesi Lectorensi, ex linea Pontignacensi constructa anno 1127. Sed praeter hoc est Bullium seu Bullio pauper in Burgundia et diocesi Versoutouensi, ex linea Clara-vallis anno 1147 fundatum, quod hic videtur intelligi.

VIDE APP.
TOM VII MAJI
NOT. 69.

CAPUT V.

Accessus ad Reges Franciae et Angliae pro pace miraculis illustratus: pius obitus.

Joan. 15
De equis
vendendis
deliberans

Quanto magis virum Dei mundus prosequeretur obsequiis, preconis attollebat; tanto magis metuebat ipse quod legerat. Si de mundo essetis, mundus quod summum erat deligeret. Cœpit ergo cum viris perfectionibus spiritualibus collationis habere tractatum, ut huius fore existimans, pauculos quos habebat equos venditari et pretium dari pauperibus, ut pedes gradiens, quod consumere illi cum suis custodibus consueverant, misericordiae magis operibus deputaret. Feissetque voto satis, nisi suggestio rationalis et confestim occurrens necessitas obstisset. Siquidem persuasum est ei, in sua quidem provincia id observare posse; sed excipiendum ab huiusmodi professione propositi, ut solito animalium uteretur vehiculo, si remotas adire provincias pro causa inevitabili cogeretur. Nec sine divino nutu exceptionem huiusmodi sacro Præsuli persuasit vir eximius et inter amicos carissimus, tunc Alta-cumbæ, postmodum Clara-vallis Abbas Henricus a, nunc Albanensis Episcopus, inter insignes columnas Romanae Ecclesiae loco celebri constitutus. Adhuc enim sermo manebat in ejusdem deliberationis ambiguitate suspensus; et ecce nuntius Domini Papæ, ecce litteræ, ecce mandatum, ut ad Reges Francorum et Anglorum sibi reconciliandos vir sanctus, sub quanta poterit celeritate festinet; ex quorum inimicitis ecclesiarum destructio, depopulatio regionum, et innumerabilis strages hominum procedebat; nec videbatur aliud præstolandum, quam quod dicitur, fortis iniegit in fortem et ambo pariter corruerunt. Hujus necessitatis intuitus et Apostolicæ auctoritatis reverentia, cui in omnibus et per omnia semper obtemperavit, Præsulem sanctum descendere fecit in Gallias. Ingressus itaque monasterium Senonen-

a
jubetur pacem
conciliare
inter Reges:

sis diocesis, quod Pluriacum b nuncupatur, et in eo circa spatium mensis unius infirmitate detentus, plurimis tamen ægrotis beneficia præstitit sanatum. Et cum maximus undique et ubique ad eum concursus fieret populorum, Nolite, ait Sanctus ad Fratres de victualium distributione moveri: dabit Dominus horreis vestris benedictionem, ut cognoscatis ejus virtutem, qui pro beneplacito suo multiplicat, quæ pro sui nominis gloria erogantur. Sic audisse, sic credidisse, sic experimento sese probasse testati sunt, per quorum manus conficiebantur panes et distribuebantur; ut cum vix viderentur duplicati posse sufficere, minor solito numerus abundaret. Semel siquidem hebdomada coquebant minus in cli-bano, quam ceteris mensibus ante solebant.

33 Miles quidam regionis illius, impetrandæ benedictionis obtentu et signorum gratia, ad hominem Dei multos concurrere videns, compassus est filio non videnti. Optat ut ejus suffragantibus meritis videns fiat ex cæco, qui suis ut verebatur promerentibus culpæ cæcus factus est ex vidente. Cæcum itaque filium Miles extulit de domo sua, sed Pruliacensi cœnobio intulit jam videntem. Obvius enim factus est vir fidelis eunti, panem referens a beato Præsule benedictum. Nec moras tulit, magnanimus in fide factus: sed de mica panis collyrium novum conficiens, oculos filii cum divini nominis et ejusdem Præsulis invocatione linivit. Cooperantibus ergo sibi virtute fidei et benedictionis effectu, ad huc tunc primam sacri collyrii aperti sunt oculi ejus, et vidit et gavisus est se videre. Sic gratulandus illuminatum filium pater ostendit, quem speravit illuminandum fore; et qui veniebat pro filio rogaturus, pervenit gratiarum potius actiones redditurus.

34 Corobolium c dicitur oppidum Regis Franciæ, quod Sequana fluvius alluit, in Parisiensi diocesi constitutum. Hujus Præpositi grandis erat non solum gratia apud Dominum summam, sed in palatio locus, quem in occursum Præsulis sancti mittere studuit Rex devotus; præcipiens non solum humanitatis officia, sed debitam reverentiam a suis omnibus ei in locis omnibus quantum pateretur impendi. Sic in oppido supradicto humilis servus Christi de mandato Regis in regia domo d suscipitur. Nec poterat uspiam, licet debili, præ multitudine concurrentium, necessaria requies exhiberi. Erat autem spiritus fortis, spiritus promptus in infirma carne, et ætate jam pigra. Eidem sane Præposito clauda a navitate filia jam quinquennis, sicut apparuisse videtur, sic nata fuerat, ad gloriam Domini et servi fidelis honorem. Cujus sacris oblata vestigiis, post orationem et manus impositionem erecta est: et novos faciens gressus, pedibus suis ambulavit, pro ætate magnificans Deum, et suo gratias referens erectori. Sic devotos hospites exhilaravit dupliciter hospes bonus, nec modo subiit admiratio pro virtute, sed familiaris gaudium pro persona. Transeamus Parisiensium: vota permaxima, concursus intolerabiles, et molestos cui exhibebantur honores. Exspectant Reges, exspectant Principes, multitudo incredibilis præstolatur, pro verbo pacis et adventu tanti Præsulis, juxta Calvum montem e in confinio Franciæ et Normanniæ congregata: in cujus occursum non tam currit quam advolat Rex Anglorum f, et ad conspectum longius positi equo desilit, immo ruit: amplectitur pedes, cappam detrabit, undique laceratam, undique decurtatam; nec particulas tollit, ut ceteri consueverant, quamvis grave et ægre ferret Antistes. In hoc solo nil sua sibi auctoritas potuit suffragari, nil prohibitio, nil indignationis ostensio, nil intentatio maledicti. Causari Fratres qui simul venerant, et dicere; (Si quidem animum Regis exploratum sic volebant)

cæcum illu-
minat,

E

c
Præpositi sibi
a Rege
Franciæ ob-
viam missi

d

F
filiam clau-
dam sanat:

a Rege An-
glorum re-
verenter
salutatur,

e

f

A volebant) Inter regias gazas semicinctia vetusta quid facient? Quibus ille tale dedit, non sine multorum attentione, responsum. Aliter vobis loquendum fuerat, si sciretis de ipsius cingulo quod præteritis annis accepi, quantis ægrotantibus remedia, quanta provenerint beneficia sanitarum.

35 Circa eadem loca considerat Archiepiscopus cum personis magnis, habens de reformanda pace tractatum. Et ecce vidua pauper, suum magis et filie suæ incommodum sentiens, quam Regum inimicitias vel pericula reputans vel negotium regionum; increpantibus aliis, aliis prohibentibus irruit, mutam a nativitate filiam secum trahens. Nec in tanta frequentia personam humilem Archiepiscopus aspernatur, non altum sapiens nec in alto. Inclinator ad supplicem: et oratione præmissa infusum proprio sputo pollicem mittit in os puellæ, linguæ ejus et labiis imprimens signum Crucis. Sic præcipiente eo verba quæcumque prædiceret, post eum similiter resonabat, sic deinceps est locuta, sic loquens reddita est matri suæ. Nec mora, vicissitudinem matri redhibens altera filia, claudam attulit in asello: cujus ille renes et debilia membra consignans, in partem secedere fecit, et divinam misericordiam præstolari.

B Post paululum, filia suadente ut ascenderet asinum et rediret, Mina, ait, potius asinum, Mina et præcede. Sic præcessit ille, et sanata illa secuta est, multis cum multa admiratione prosequentibus eam.

36 Altera die cum Rege Francorum Ludovico et Anglorum juniore Rege et Flandrensi *g* Comite, multis nudique circumstantibus, super eodem negotio pro quo venerat familiariter conferebat. Interim mater filii jam duodennis, sed ab annis septem eadem mater cæci, ad cuneum illum cum filio supplex et gemebunda pervenit. Videns autem vir sanctus quod a ministris Regum miseræ mulierculæ negaretur accessus, ab eisdem potius eam sibi cum filio præcipit exhiberi. Cujus necessitate comperta, tenens pueri crinem et misericorditer blandiens, quid optaret interrogabat. Cui ille, Domine ut videam. Protulit nummum Pontifex, et in manum pueri dedit illum. Intinctis etiam digitis in salivam oris sui, super oculos ejus et verticem capitis sui signum Crucis edidit, et paulisper oravit. Intuebantur Reges cum ceteris, et mirabantur invicem colloquentes, invicem conquirentes, an locus foret quod vir Dei serius actitabat. Interea cœpit puer paulatim visum recipere, cœpit nummum quem tenebat, cœpit homines intueri, cœpit gratulabundus et laudans dicere matri suæ; Video mater, video; video homines et omnia quæ circumstant. Ad hæc illa, velut ad altare sacrosanctum, conversa ad Præsulem, flexis genibus, porrectis manibus, et directis in cælum oculis, orationi studiosius insistebat. Auditum est et comperit quod visum cæcus recepit. Ipse quoque Francorum Rex, diligentius inquisita et cognita certius veritate, non dissimulavit, flexo genu, virtutem in puero adorare divinam; caput ejus oculosque deosculans, et honorans oblatione propria manum ejus. Nec mirum, quia mira devotio in ceteris etiam secuta est tanti Regis exemplum, tantum miraculum prosecta.

37 Advenit interea caput *h* jejunii Quadragesimalis, et in cœnobio Mortui-maris *i* officium illud solenne reverendissimus celebravit Antistes. Imposuit etiam Cineres benedictos capiti Regis Angliæ et Francorum, qui propter hoc ad monasterium illud advenerant ipso die. Ceterum Miles quidam, ante multum tempus balistæ jaculo in tempore vulneratus, et ex tunc altero oculo nihil penitus videns, cum multa precum instantia postulabat ejus restitutionem. Excusare cœpit vir Dei, et gravius solito homini dissuadere, ne supra vires suas vel merita

sua exigeret tale aliquid ab humilitate sua. Institit tamen et perstitit, nulla dissuasione desperans, sed magnanimior factus in fide. Itaque tangitur, bene dicitur, et emittitur præstolaturus misericordiam Dei. Exiit, expectavit, advertit, et paulatim luce reddita utroque vidit oculo sicut olim. Festinavit quoque ad Regem, gaudium suum Domino suo sine dilatione communicans. Sermo procedit in publicum: et opus bonum polchrius elucescit, in commune deductum; et multarum denique personis facierum devota resonat et solennis gratiarum actio et vox laudis.

38 Quod devotus Frater Hugo *k* de Acrivilla monachus Cisterciensis, licet ignorans ipsam mihi in manibus esse materiam, præsentialiter suggerit, nullatenus decet omitti. Nempe astruit fidem religiositas hominis non ignota, et præsertim credibilitas veracissima, et credibilis veracitas testimonii ejus etiam in conversione seculari. Dum venisset Archiepiscopus ad oppidum primum Normanniæ quod Gisortium *l* nuncupatur, prædictus Hugo, sub Rege Francorum militans, a janitoribus et custodibus oppidi vix impetravit ingressum. Hora eadem vidit oblatum Archiepiscopo puerum ab imminente mortis articulo liberari, fluxu siquidem narium totus videbatur corporis ejus cruor exhaustus, ut vix vitalis calor aut coloris aliquid appareret in eo. Sic non erat vox neque sensus, non motus aliquis, nisi quantum movebatur a suis. Oravit homo Dei super exanguem puerum, cui solum superesse videbatur sepulcrum, et ex sputo suo tetigit labi vix tenuiter respirantis. Nec mora apparuit labia, aperit oculos, et tandem redivivus apparuit in momento. In pigo Parisiensi, cœnobio cuiusdam *m* Edera nomen dedit; ubi multæ sanctimoniales habitant mulieres. Ibi quoque per beatum Præsulem duobus reddidit Dominus surdis auditum, et viro media corporis parte præmortuo, aridæ manus et pedis restituit sospitatem. Alta quoque *n* Brueria monasterium dicitur alterum, religiosi admodum ordinis Fontis Ebrardi, ducentas circiter sanctimoniales feminas Domino devotissimas habens. Illic alie penitentes in ergastulo præteriti temporis commissa deplorant, alie virgines implorant in thalamo Sponsi sui gratiam, modis omnibus contententes, ut sive præsentis sive absentes placeant ei. Ad petitionem ergo Regiæ Francorum visitavit ancillas Christi merito desiderabilis et plurimum desideratus Antistes; ubi etiam novam consecravit altare, et ibidem per signum Crucis cæcam illuminavit.

39 Tricesimum tertium annum, partem videlicet tertiam *o* numerorum quæ leva continet, in Pontificatu vir beatus implebit; et a partibus ei duabus reliquis parcens, filium dextræ transferre disponebat ad dextram divina vocatio. Nam et numerum ipsum creditur consecrasse Salvatoris *p* ætas in carne. Accedentem igitur ad cœnobium Bellæ-vallis, in Chrysopolitana diocesi constitutum, ardor febrim violentus invasit, et juxta vicum proximum, quod Domini *q* Martini dicitur, aliquantulum requievit. Ubi postmodum ab incolis signum Crucis erectum, et fideliter quam plurimis implorantibus ægris præstita prædicantur remedia sanitarum. Perveniente demum Antistite sacro ad monasterium, Congregatio omnis exultavit in gaudio, et per loca vicina de ipsius adventu celebris admodum et jucunda fama percrebuit. Egritudine tamen ejus audita, qui multorum ægritudines suis orationibus depellebat, metus ingens et horror subiit, omnes pariter occupans intus et foris. Quos, supra vires jamjamque deficientis corpusculi, animus consolabatur invictus, solitæ benignitatis et hilaritatis gratiam singulis exhibens, suam dissimulans ipse frixuram: cujus semper omnis

D
PER GAU-
FRID. AB-
EX MSS.

k
sanat fluxum
sanguinis e
naribus:

E

m
2 surdos,
paralyticum

n

et cæcam:

F

o

p

febri oppres-
sus,

q

loquelam
mutæ donat,

claudam
sanat:

g
in conspectu
2 Regum
cæcum illu-
minat:

h
i
item altero
oculo cæcum:

PER GAU-
FRID. AB.
EX MSS.
7

5
et Sacra-
mentis mu-
nitus obiit:

t
sepultus co-
ram altari
xl. an. 73.

v

x

A nis actio, omnis affectio, vita tota, et ipse totus humilitas et devotio, totus caritas et compassio fuit. Interea solennitas Exaltationis *v* sanctæ Crucis advenit, in qua Dominus disposuerat ejusdem Crucis fidelissimum adorantem, ferventissimum amatorem, præconem sedulum exaltare: in qua etiam tricesimus tertius annus a susceptione electionis impletus est, ut dies nulla superexeresceret, nulla deesset. Et forsan minus id fuerat attendendum, nisi quod Salvator quoque, ut quidam sapiunt, ipsum similiter numerum a conceptione *s* ad passionem usque complevit. Prævenerat autem Dominicis Sacramentis exitum præmunire, quorum fuerat multo tempore devotissimus executor. Omnibus tandem rite completis, in medio psallentium et orantium filiorum, quibus paternæ benedictionis hereditatem legaverat locupletem, feliciter est appositus ad Patres suos. Ad quem multæ prius ecclesiasticæ pariter et seculares personæ, humiles et honorabiles, ex eadem regione convenerant: sed ad ejus præsertim exequias numerosior, si tamen etiam numerabilis, multitudo concurrat. Excubias ergo pervigiles, circa sacratissimum corpus diebus noctibusque duabus in psalmis et canticis spiritalibus celebrantes, tertio demum die ab Archiepiscopo Chrysopolitano *t*, per ipsius opem et operam jam Catholico, cum Abbatibus plurimis, coram sacro altari, in honorem Beatæ Mariæ semper Virginis dedicato, sepultus corpore, virtutibus vivere comprobatur. Et quidem annos natus ferme viginti ad monasterium sese contulit Bonæ-vallis, ubi circiter decem annos, et tantumdem in Stamedio consummavit. Additis triginta tribus in Episcopatu completis, ad septuaginta tres numerus annorum vitæ ejus assurgit. In cujus transitu annus erat Millesimus centesimus septuagesimus *v* quintus ab Incarnatione Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto, unus est super omnia Deus, benedictus in secula. Amen *x*.

ANNOTATA.

a Henricus adhuc imberbis, sed moribus et sapientia canos præferens sensus, anno 1160 creatus est Abbas Altaxumbæ, ut Claræ-vallis anno 1177, et Episcopus Cardinalis Albaensis anno 1179, mortuus anno 1188.

b Pluriacum, vulgo Prully, infra num. 25 in historia miraculorum Prulhe, anno 1118 fundatum a Theobaldo Comite Campaniæ et matre ejus Adela, Infante Angliæ.

c Corobolium, vulgo Corbeil, in Insula, ut vocant, Franciæ.

d Anno 1174 S. Petrum cum Abbate Cisterciensi venisse ad Regem Francorum tradit Robertus de Monte, in Appendice ad Sigbertum.

e Calvus-mons aptissime distinguitur ab aliis locis hujus nominis. Est autem in Vexino Francico inter Bellonacum et Meduntam. Vicina Normanniâ suberat Angliis.

f Hic est Henricus junior Henrici 2 filius, etiam in Regem anno 1172 coronatus, et gener Ludovici 7 Francorum Regis, ob ductam in uxorem hujus filiam Margaritam, tunc etiam coronatam, cui contra patrem insurgenti anno 1173 opem præstitit socer ejus Ludovicus 7.

g Hic erat Philippus Alsatius, per uxorem Margaritam etiam Comes Ffrromanduensis, et præfuit Ffrandriæ ab anno 1168 ad annum 1191.

h Dicto anno 1174 dies Cinerum occurrit 6 Febr. quia Pascha erat 24 Martii.

i Mortuum-mare Ordinis Cisterciensis, in silva Normanniæ Leonina, ab Heurico primo Rege Angliæ anno 1136 constructum est.

k Hugo de Acrivilla aliis Acervilla, Acenuilla et Crivilla.

l Gisortium seu Gisorium et Cæsortium.

m Edera sanctimonialium canobium Ordinis Benedictini, fundatum an. 1138. Consule Sammarthanos, Irrya forte Liria infra in Historia miraculorum num. 14 vocatur, quod non valde abluat a nomine Gallico Lierre.

n Alta-Brueria sive Brugeria, concedente Rege Francorum locum, 8 leucis distantem Parisiis, constructa a B. Roberto de Arbrissello; Ordinis Fontis-Ebraldi fundator: uti late dictum die hujus natali 25 Februarii, ubi in Vita 2 cap. 2 de hujus canobii origine agitur.

o Annus 33, tertia fere pars anni centesimi. Solebant autem antiqui numeros omnes usque ad centesimum certa quadam lege positionis digitorum lævæ seu sinistra manus signare: ac tunc numerum de sinistra transferere ad dexteram. Hinc vulgatum illud Juvenalis Sat. 10 de Nestore, qui ad centum ætatis annos pervenerat,

Atque suos jam dextra computat annos.

p Natus Christus annos 33 et menses tres, in Cruce pro salute generis humani mortuus est, idque duobus Geminis Consulibus, anno Æræ vulgato 29, uti alibi docuimus.

q Gallice Dom Martin, prope Mont-miray in confinis Ducatus Burgundici.

r Surio Inventionis solennitas, occurrit 3 Maji: quæ et prima Exaltatio dicitur.

s Eodem die 25 Martii et Annuntiatio ad Deiparam facta seu Conceptio Christi, et ejusdem passio facta recolitur in nostro opere: sed annus complebatur 34.

t Ebrardus Archiepiscopus Vesontionensis, creatus anno 1171, vita functus an. 1179.

v Annus quartus est in MS. Monasteriensi, et in Compendio Vitæ Ultrajectino S. Salvatoris, at quintus notatur in MS. Caritatis: quem etiam habent Sammarthani. Surio est annus primus, quod nullo modo subsistere potest ut supra diximus.

x Adjectur apud Surium. Octavo Idus Maji dies natalis ejus: tertio Idus Septembris Translatio ejus.

LIBER II.

Miracula postobitum patrata.

Capitula hujus libri ista interserebantur, quæ hic indicasse sufficit, quorum locis numeros more nostro signamus.

1 De incendiis extinctis, et juvene cæcato et se-ne cæco.

2 De cæca muliere, quæ in Suevia per beatum virum illuminata est.

3 De ægroto moriente.

4 De muliere surda, et viro surdo, et puero pupillo.

5 De muliere quartanis laborante.

6 De vacca quæ pro lacte dabat sanguinem.

7 De monacho febricitante.

8 De puero mente capto.

9 De alio furibundo.

10 De puero qui in conspectu totius conventus Bellæ-vallis curatus est.

11 De muliere, quæ utriusque manus officium amisit, et altera similiter.

12 De monacho a gravi dolore capitis liberato, et multis aliis signis.

l Sacerdos Domini Petrus Tarentasiensis, præfulgidum decus Ecclesiæ, ad Dominum in Bonavallæ conversus, in Bella demum Valle est assumptus ab eo. Ambarum vallium Deus est Dominus, et speciali abundat

Ad invocacionem S. Petri et reliquias

A abundat utraque frumento. In illa initiatus vir sanctus ad tyrocinium, primitias obtulit suas: in illa miles emeritus requievit decimis solutis. Neque enim ut videntur fortasse nonnulli super inane pinxit aut pictus est; sed fundatus in bonitate, decorem et pulchritudinem superduxit, immo superaccepit: quia gratiam et gloriam dedit illi Dominus. Ad cuius exequias sepulturæ innumerae undique multitudo convenit, lacrymabiliter plangens orbem suo sole fraudatum, nonnihil tamen consolationis ex presentia corporis ejus admittens. Inter cetera quoque devotionis obsequia aromaticas circa feretrum herbas asperserant, quas nonnulli eadem fide, jam Pontifice tumulato, ob ipsius memoriam asportarunt. Nec longe post in vico quodam proximo vehemens ignis exarsit, ædificia plurima consumens. Currit populus ad contrarium elementum: sed, mirantibus omnibus, aut nihil aqua aut parum multa succurrit. In ejusmodi necessitatis articulo unus quispiam recordatus, herbam tulit quam repositam honorifice conservabat: ipsam elevans in signum Crucis flammis opposuit, et incendium protinus conquievit. Sic invocato nomine Viri Dei modicum fœnum validis flammis prævaluit, quod uberius aqua non potuit. Simile in ipso cœnobio Bellæ-vallis aliquid factum est, ut a facie mitræ ejus et panni linei, qui circa caput jacentis in feretro fuerat, flamma fugeret, quæ in domum quamdam vehementer exarserat, non modica parte consumpta. Pinus a dicitur villa diœcesis Bisuntinæ, ubi juvenis quidam per novem annos gravi admodum ægritudine jacuit occupatus, oculorum etiam lumen prorsus amisso. Audiens demum famam virtutum viri Dei, ad tumulum ejus duce puero properat, pene exanimis corpore, sed animatus fide. Devotis precibus, gemitibus, fletibus instat, et misericordem Patronum habens, misericordiam impetrat: visum recipit, obtinet sanitatem. Quia certis horis propter Ordinis disciplinam difficilius admittebantur ægroti; senex cæcus ex multo tempore, dum reficerent Fratres, multis precibus impetravit accessum. Quibus ex more ad actionem introeuntibus gratiarum, necdum oratione finita, recepto lumine, qui fuerat cæcus, exclamat, et altera jam in commuoe procedit occasio gratiarum actionis et laudis. Gratulabundus regreditur, qui gemebundus advenerat: et ad solutionem annui census, dum vixerit, voti promissione se obligans, ducem suum prævius ipse reducit.

Incendia extinguuntur,

B In vicinia monasterii pauper homo quidam moriens beato Præsuli vaccam testamento legavit. At uxor viduata marito, ultra tempus a viro sibi constitutum, videlicet quindecim dies, vaccam retinere præsumpsit. Cui ex tunc ad mulctram veniens, animal sic retentum duobus ab uberibus lac, ab aliis vero duobus pro lacte sanguinem dedit. Expavit mulier et plurimis transactis jam diebus, primum quidem vicinis mulieribus, postmodum vero ipsarum consilio suo Presbytero sui sacrilegii secretius innotuit ultionem. Ad petitionem quoque mulieris ipse Presbyter in ecclesia orationem iudixit, ut de fructu vaccæ, solitum pauperulæ victum pietas restituere dignaretur divina. Sed aliud illa promerente, hujusmodi deprecatio nihil profecit. Unde etiam Presbytero suadente et ipsa pavescente muliercula, vacca monasterio eadem, et eidem redditur deinceps usus lactis; ipso cui assignata est Fratre laico propriis manibus id comprobante: quæ vacca postea in monasterio pluribus annis conservata, abundantem fructum dedit.

a

illuminantur
2 cæci,

C et cæca una:

2 In remotis Suaviæ partibus, Abbas cœnobii quod Caisen dicitur, ex cuculla B. Petri semicinctia quædam honorifica devotione ferebat. Compassus est igitur nobili mulieri, continuis eam tenebris cernens, et perpetua cæcitate multata, præmii boni, quod summo legitur placuisse bono, participatione carere. Applicuit proinde ejus oculis sacra pignora, et de tanti viri monuit intercessione præsumere. Credidit mulier, speravit, oravit, impetravit, et visum recepit.

b sanantur moribundus,

3 Alterius quoque Prior cœnobii, quod incolæ sua lingua b Frivesberch vocant, reliquias similes ex cuculla ejusdem Præsulis tanto amplectebatur gaudio, ut cum B. Hieronymo Cræsi opes sibi videretur habere. Contigit autem eum dormire in quadam domo, ubi moribundus jacebat, immo jactabatur ægrotus. Jam voce carens, manus et pedes vel corpus omne miserabili volutatione rotabat, ut solum, exitum animæ præstolarentur astantes. Excitatus Prior, prædictis semicinctiis pectus et collum tetigit, ultimum ut videbatur jam spiritum trahentis. Qui protinus voce recepta gratias Deo reddidit, et ab omni membrorum collisione quievit.

3 surdi,

4 In villa Cromari per quinquennium pene mulier penitus surda manebat. Comperit tamen ex aliqui-

bus signis, ut accidere solet ejusmodi surdis, in Bella-valle per beatum Pontificem varia fieri signa virtutum. Accedens ergo ad januam monasterii ingredi siquidem non licebat, multis supplicationibus impetravit ut mitra ejus afferretur ad eam. Ad cuius tactum sine mora auditum fide promeruit, quæ sine auditu prius obtinuerat fidem. Vir quoque surdus, dum oraret ad tumulum ejus, exauditus est, et incunctanter audivit. Ex e Nanceio oppido pupillus quidam, gravissima tunc valetudine, et ab annis tribus impenetrabili aurium, surditate laborans, sacratissimum ejus sepulcrum expetiit: et eadem die ab utroque liberatus incommodo, rediit gratulabundus et laudans.

FER GAV
FRID. AB
LX MSS.

c

5 Mulier quædam, civis Bisuntina quartanæ febris incommodo vehementer atlicta linguebat. Dedit operam, et de sacris reliquiis beati Præsulis corrigiolam unam obtinuit: fide plena suscepit, applicuit sibi, ægritudinem prorsus evasit.

laborans
quartana,

6 In vicinia monasterii pauper homo quidam moriens beato Præsuli vaccam testamento legavit. At uxor viduata marito, ultra tempus a viro sibi constitutum, videlicet quindecim dies, vaccam retinere præsumpsit. Cui ex tunc ad mulctram veniens, animal sic retentum duobus ab uberibus lac, ab aliis vero duobus pro lacte sanguinem dedit. Expavit mulier et plurimis transactis jam diebus, primum quidem vicinis mulieribus, postmodum vero ipsarum consilio suo Presbytero sui sacrilegii secretius innotuit ultionem. Ad petitionem quoque mulieris ipse Presbyter in ecclesia orationem iudixit, ut de fructu vaccæ, solitum pauperulæ victum pietas restituere dignaretur divina. Sed aliud illa promerente, hujusmodi deprecatio nihil profecit. Unde etiam Presbytero suadente et ipsa pavescente muliercula, vacca monasterio eadem, et eidem redditur deinceps usus lactis; ipso cui assignata est Fratre laico propriis manibus id comprobante: quæ vacca postea in monasterio pluribus annis conservata, abundantem fructum dedit.

vacca pro
lacte sanguinem
præbens,
E

7 In ipso quoque cœnobio Bellæ-vallis, quotidiano typo febricitans, longo tempore quidam monachus et Levita sic jacebat, ut inciperet desperare de vita. Cui in brevi requie interpolationis modicæ somnato, visio talis apparuit, Colloquentium multitudinem sibi visus est audire, et interrogans quid audiret, hujusmodi responsum accepit. S. Petrus in auditorio Fratres alloquitur congregatos. Surgit, properat, supplicat Præsuli, ut benedictionem obtineat, et prope jam desperatam corporis sanitatem. Et benedicatur, tangitur, redire præcipitur: et evigilans sanus deinceps et incolumis invenitur.

febris quotidiana,

8 Apud oppidum Fontinetum d puer quidam mente captus, quicquid occurreret discerpere manibus seu pedibus dentibus nitebatur. In patrem quoque vel matrem supra vires in furore fremebat. Hæsitantes illi quid agerent, votum vovent ut offerant puerum S. Petro. Nec mora æquanimiorem factum, ad sepulcrum pater introductum, cum multa supplicatione exhibuit; et incolumem penitus non minore cum exultatione reduxit.

F

d
puer amens,

9 Alter simili vexatus insaniam sanitatem non simili facilitate recepit. Hic apparente sibi illusionem phantastica dæmonis, amens effectus est; utrum a dæmone correptus incertum. Vix aliquando duris nexibus poterat cobiberi nec somnum capiens, vocibus perstrepebat horrendis. Interdum velut choreis mulierum plaudebat manibus, et nihilominus deplorabatur a suis ipse cachiinnans. Adductus ad monasterium et ad tumulum S. Petri aliquoties introductus, cum post biduum nihil melius videretur habere, tædio pater affectus et infirmatus fide, ut recederet cædens urgebat invitum: dixit enim, Quia non

alius furibundus,

PER GAC-
FRID. AB.
EX MSS.

A non revertar domum nisi sanitate recepta. Qui de manibus abducentium violenter sese proripiens, ad monasterium recurrit, semel et secundo id faciens, nec proficiens: tertio jam coactus exire et a suis expositus, dum vagabundus erraret, consecutus est sanitatem, et juxta verbum suum incolumis et bonæ mentis reversus est in domum suam.

e
continua
capitis agi-
tatione ve-
ratus,

10 In villa quæ Macherias e vocatur, puer egenus hospitium quæritabat. Transiens pontem nocturno jam tempore in aquam ruit, et quasi nigrum hominem sese excipientem sibi visus videre, vehementer expavit. Incidit ergo miserabilem exinde passionem, ut incessanter collum et caput agitans, nec dormiens ab hujusmodi commotione cessaret. Vix buccellam ori dum comederet applicabat. Sic longum tempus in vicinia Bella-vallis exegit, et in ipso demum monasterio dies paucos. In die sancto Parasceve, dum Dominicæ passionis hora solenne celebraretur Officium; juxta tumulum sacri Præsulis terribiliter vexabatur. Compatientibus omnibus qui videbant, sed eo magis subveniente qui minime videbatur, divina miseratione curatus est ipsa hora; et multo lacrymarum imbre perfusus, mira devotione tumulum deosculabatur Antistitis. Adhuc tamen nocte

B Dominicæ Resurrectionis ad cujusdam tactum evigilans, minori solito cœpit agitatione moveri: sed recurrens ad Sanctum, omnem deinceps ejusmodi passionem prorsus evasit.

f
digiti in
palmam re-
flecti:

11 Mulier de Chamborniaco f per triennium manserat impos mentis. Obliguerant digiti omnes et in palmam reflexi immobiles persistebant. Accedenti demum ad januam monasterii, mitram beati Pontificis et supradictum sudarium, quod in feretro fuerat super caput ejus, die una et altera, multis precibus exoratus senior monachus, qui reverenter custodiebat, exhibuit; involvit manum, strinxit et contrectavit jam sæpius, nec erat sensus aut motus. Demum, quasi vim faciens, singulos cœpit trahere digitos, et paulatim flectere renitentes. Crevit fides ex iudicio et initio misericordiæ: cumque jam indicem erexisset, trahit et ceteros: solus pollex immobilis perseverat. Flevere omnes qui aderant præ gaudio, præ timore; et ne pietatis opus maneat imperfectum, pectora tundentes clamavere dicentes: Deus, Deus, perfice opus tuum. Vix avulsus demum pollex a palma dirigitur et movetur. Sic tota manus cum digitis iterum vivificata, libere jam movetur et officio restituitur suo. Alterius etiam mulieris in villa g de Rupibus utriusque manus similiter, imo graviter magis, recurvi digiti, palmas penetrantibus unguium incrementis, ad nullum servire usum, sed ad cruciatum potius cœperant horribilem deservire. Consilio Sacerdotis sui voto sese obtulit huic beato Pontifici, sedulis precibus suffragium ejus efflagitans: cujus meritis arida jam a cubitis brachia, cum manibus et digitis, sanitatem et usum pristinum recepere.

dolor capitis

h
et dentium,

5 epileptici,

12 Præ dolore capitis usu somni et cibi Frater quidam ex monachis Belle-vallensibus per aliquot dies pene caruerat. Cum vero super beati Præsulis mitram, sacro altari impositam, caput languidum reclinasset; modico mox sopore depressus est, et ab eodem incommodo liberatus. Apud vicum Regneiacum h, decem jam hebdomadibus capitis et dolore dentium vexatus homo, cœpit eatenus insanire, ut ingressus fluvium immergere aquis vellet et præfocare seipsum. Miserante Deo affuit qui eriperet, et suggereret memoriam beati Confessoris expetere, et patienter ibidem ipsius expectare respectum. Acquievit, adiit, oravit, et incolumis remeavit ad sua. Juvencula quædam ex oppido Rayo ad monasterium veniens, per mitram sæpe dictam epilepsiæ morbum, quo crudeliter vexabatur, evasit.

Sic matrona quædam cum ex dæmonis illusionem D usum vocis amisisset, et prædicto morbo quotidie vexaretur, eodem remedio et ab illa miseria penitus liberata est, et loquelam recepit. In territorio Divisionensi epilepticum filium huic beato Præsuli offerendum promissere parentes: quem ex ea hora ab hujusmodi passione prorsus immunem, cum multa postmodum gratiarum actione, ut voverant, adduxerunt. Epilepticus alter, ex Jusseio oppido, eidem sancto Præsuli ipse se obtulit et similiter meruit liberari. Continuis tribus mensibus homo de Capella, juxta Luxovium monasterium constituta, sic eodem cruciabatur incommodo, ut ad minus novies inter diem affligeretur et noctem. Etiam hic ad sepulcrum sancti Confessoris orationibus instans, exauditus est, et nil tale ultra perpessus.

13 Cierenceium dicitur vicus regionis illius, ubi quidam per biennium et ultra dolore crurium ve-
E
2 paralytici,
menter afflictus, sæpe etiam sedens aut jacens miserabiles edere cogebatur ejulatus et fletus. Conatus est tamen expetere Sancti hujus memoriam, pedetentim gradiens et subsistens. Necdum pervenerat; et præventus in benedictione dulcedinis, exiit claudus, et ambulabat, laudans Penam et referens gratias servo ejus. Viro cuidam, ex Byerna juxta i Ausun, ab anno uno nervi femoris in ægritudine emarcuerant, ut deorsum ab illa parte præmortuus, nusquam progredi vel ad modicum conaretur, nisi duobus binc inde baculis sustentatus. Sic accedens ad Præsulis sacri venerabile monumentum, et cum multis lacrymis orans, liberum deinceps gressum et stature pristinam rectitudinem impetravit: incurvato siquidem pectore curvus erigi non valebat. In Vercellis oppido, diebus multis alter decubans in grabato, surgere penitus non valebat, nec ad requisita nature et tibiam cum pede emortuam si quando vertere voluisset, ac si truncum manu baculo movebat. Inspirante Deo ut B. Petro plena fidei devotione se redderet, votum vovit, et in eadem hora convaleuit, jam tunc moveri incipiens; et infra dies circiter quatuor pedibus suis Sanctum expetiit; apud quem plenius reparatus, ad propria deinceps sanus et incolumis remeavit.

cruribus do-
lens

insanus,

F

14 Juvenis de Calido-fonte, cum vidua matre et fratre jurgatus, contumeliis eos gravibus lacessivit. Nec mora luit pœnas effrænæ linguæ, sicut visum est traditus Sathanæ, ut disceret non blasphemare. Insaniens vehementer ligatur a proximis et vicinis, et trahitur ad monasterium. Aspersione aqua benedicta saltus validos dedit, et clamores edidit et rugitus. Ecclesiam ingredi modis omnibus renuebat et reluctabatur. Coactus tamen et violenter introductus a multis, orantibus illis ab insania liberatus, et a vinculis absolutus, aliquamdiu perstitit in gratiarum actione devotus. Lusajus vocatur ab incolis locus, a paucis a monasterio milliaribus distans. Ibi parvulum jam triennem sæpius attentaverant erudire ad loquendum parentes, nec persuadere poterant ut responderet aliquando verbum unum. Itaque suam omnem industriam ad nihilum posse sufficere perpenderentes, communi deliberatione et definito consilio decreverunt, ut S. Petro mutus a nativitate puerulus offerretur. Voverunt votum, et sine mora loqui didicit pro ætate, in brevi quoque præteriti temporis damna resarciens. Nec ingratus pater, quod voverat fidei devotione persolvit, puerum afferens atque offerens Præsuli glorioso, ad huiusmodi Dei et illius honorem, annuntians omnibus factam erga eum misericordiam et virtutem. Villare l dicitur oppidum, ubi filium ægrotantem, cum visus esset ad extrema jam devenisse, et non esset vox neque sensus, quasi mortuum pater anxius cum assistentibus aliis deplorabat. Qui remedium aliud non in-
l
moribundus.

a nativitate
mutus,

l
moribundus.

veniens

A veniens, hunc Beato Petro supplici devotione et devota supplicatione obtulit, sive jam mortuum, sicut tunc credidit, ut suscitaretur; sive moribundum, ut sanaretur. Factum est, et eadem hora aperti sunt oculi ejus, aperta sunt labia ut videret et loqueretur. Sic redditum sanitati, Patrono suo pater gratulabundus exhibuit, suscitatum potius asserens, quam sanatum *m.*

ANNOTATA.

a Pinus trans Monsclayum oppidum et Lunionem fluvium 4 leucarum intervallo distat Vesontione.

b An Frietberg, alias Aurora, filia Bellæ vallis? est constructa an. 1138.

c Nancey in tabulis minis recte Mancey, cis dictum Lunionem spatio leucarum 3 ab urbe.

d Fontinetum oppidum, celebre apud antiquos, quod Lotharius Imperator prope illud cum fratribus suis Carolo Colvo et Ludovico Rege Germaniæ infeliciter pugnavit, uti Nithardus lib. I. Auctor Miraculorum S. Genulphi 17 Januarii, aliique referunt.

e Macheriæ vulgo Masieres ul Lupiam, Occidentem versus ad 3 leucas.

B f In historia miraculorum infra num. 4 Chambornay.

g Villa de rupibus in eadem historia Roches, ad fines fere Campaniæ.

h Regnejaum esse credo quod vulgo Rigny, prope Graynis.

i Auxon oppidum ad Sequanam, in confiniis Ducatus et Comitatus Burgundici, inter quod et Dolam medius jacet vicus Vearnæ.

k Vereellæ hæc distant 6 leucis Vesontione versus Austrum.

l Villare oppidum super Lupiam, in mappis Villa, distat ab urbe leucis 4.

m Huc usque MS. Longi-pontamon.

APPENDIX

Miraculum illustre liberatæ a morte mulieris.

Tempore illo quo Sanctus Domini, vivens adhuc in carne, Cisalpinam aridam divini sermonis imbribus irrigabat, ad urbem Bisuntinam devenit ibique confluentibus turbis quadam sexta feria per totam diem divini verbi semina cum spe fructus copiosissime dispersit. Sequenti vero die Sabbati urbem egressus, velut apis argumentosa requiem non habens, sed omnes in visceribus Jesu Christi cupiens [complecti], ad quoddam oppidum Cusanciam accessit, ibique tota illa die et Dominica sequenti, omnibus circumquaque concurrentibus, et ardenti desiderio salutaris aquas doctrinæ sitientibus, verbum Domini prædicavit. Die autem Sabbati qua Bisuntinam urbem vir sanctus reliquerat, res admodum miraculosa, et beati Præsulis merita supra modum magnificans, in eadem urbe contigit. Civis etenim quidam Bisuntinus, spiritu zelotipiæ contra uxorem suam graviter commotus, sic eam aggreditur pertentare. Imperat siquidem ei ut igne celerius accenso aquam abluendis capitibus præparatam calefaceret, quatenus ei ipsa caput sum more solito lavaret, reliquam autem domus familiam foras egredi jubet, ut quasi secretius, sepulto familiari strepitu, lavaretur. O perversa antiqui serpentis versutia! Sed plerumque fit ut unde fideles ad interitum pertrahere molitur, inde salutis occasionem eis ministrare vel nolens inveniatur.

16 Homo igitur ille, diabolico deceptus instinctu, egressis omnibus ostiisque firmiter obstratis, uxorem suam arripuit et eam humi prosternens, sicam perlongissimam fulgurantem et acutam educit, et ejus

gutturi terribiliter applicat et adjungit. Tunc verbis talibus increpitans, super miseram indieto cum minis silentio fulminabat: En, inquit, seductrix et adultera, quæ meam meique generis honestatem fornicationis et adulterii nævo maculasti, quæ maritalis thori venerabilem castimoniam probro tuæ libidinis violasti. Sed ecce vindex iniquitatum tuarum gladius, cultrumque istum statim in gutturi tuo interiora transjiciam, si non opprobrii tui secreta nimis execranda mihi detexeris, et adulterum illum qui me natalesque meos adeo debonestavit, ipso nomine feceris manifestum. Tunc mulier, timore correpta nimio, manibus expensis veniam deprecatur, et quem accuset, cujusve nomen proferat se nescire penitus profitetur. At ille e contra, adulterium asseverans et minas ingeminans; Nisi, inquit, cito ad inquisita responderis, meis jugulata manibus, ut digna es, interibis. Illa vero cum jurejurando in excusatione criminis perseverat, et cujuslibet judicii examinatione, quamlibet gravi, fidem verbis se facturam instantissime pollicetur. At ille haud movebatur; sed impetu reale semper cuncta ministrante, respiciens forte tripodem ferreum, super quem vas aquæ igni appositum bulliebat; Si, inquit, ferrum istud ita candens et ignitum nudis manibus a loco suo usque ad ostium illæsa portaveris, et iterum sine interpositione loco suo restitueris, habebō te sicut desideras excusatam. Si autem signum aliquod alicujus usturæ comparuerit, meis manibus damnationis sententiam sustinebis. Annuit illa, et ambo pariter surrexerunt.

17 Tunc mulier, paululum intra se deliberans, dixit viro suo: Obsecro te per Dei misericordiam, ut mihi tantillum spatii concedas, quo Sacerdotem meum huc adducere valeam: qui mihi per signum sanctæ Crucis judicii mei præsentem sententiam benedicat. Tum ille: Scio, inquit, quod tempus redimas, ut si Sacerdotis copiam habere potueris, ei flagitiosos excessus tuos confitearis, et sic a judicii periculo per virtutem Confessionis salva fias. Sed non sic, impia, non sic. Aut in instanti absque tegetia persona jam dictam judicii examinationem subibis, aut sine dilatione percussa peribis. Igitur miseranda mulier, inesse sibi angustias undique considerans, graviter ingemiscens, suspiria ducit ab alto pectore; et ad memoriam reducens hesternam prædicationem beati viri, cum lacrymarum imbre in tam inopinatæ necessitatis articulo, ita eum invocat adiutorem: Glorioso, inquit, Confessor et Pontifex Petre, sicut vera sunt, quæ per sancti oris tui ministerium hesterno die nostris in auribus sonuerunt, et sicut invocantibus te in veritate cum Dei auxilio tua semper adesse bonitas consuevit; ita mihi peccatrici tuam in hac hora præstendas auxilium, et judicii mei tam severam examinationem, licet absens corpore præsens tamen spiritu, benedicere digneris; et vitam meam de viri mei manibus liberare. O fides prævalida! o fiducia mirabilis! sic enim viri Dei nomine invocato, et quasi sub ejus persona signo sanctæ Crucis, in nomine Domini super tripodem facto, brachiis exserta, manibus expedita, et armis fidei viriliter præcincta, ambos tripodis igniti pedes, utraque manu confidenter arripit, et passibus incedens gravibus et modestis ad ostium pervenit, et cum eadem gravitate reversa ante forni tripede non deposito astitit dicens: Ecce mandatū tuum implevi, idipsum parata, si volueris iterare. Cui maritus: Sufficit mihi, inquit, depone jam ferrum, ut et manus tuas videam. Deponit illa, et manus ostendit incredulo. Mira res et stupore dignissima vehementi. Ita matrona venerabilis illæsa apparuit, acsi numquam ignitum aliquid tetigisset.

18 Expavit homo stupore vehementi, et incredulitati

D
PER GAU-
FRID. AB.
EX MSS.

E

jussa tripodem
ignitum
in manibus
portare,

F
illum invocato
S. Petro fert
illæsa:

cum esset
Vesontionæ et
Constantiæ
concionatus

C

mulier a
marito ut
adultera
occidenda,

PEB GAUFRIU
AB. EX MSS.

quo facto
ille cum
uxore ad
Sanctum
abiit.

ab eoque
sciente om-
nia ventam
pult.

A litatis errore deposito, pedibus innocentis provolvitur, et ut sibi ignoscat humiliter deprecatur. Cui illa, Nullatenus, inquit, sicut postulas ignoscam; nisi in instanti disposueris, qualiter liberatori meo, gratiarum actiones valeam deportare. Nihil enim penitus cibi vel potus me percepturam devoveo, donec ad sanctissimum virum Tarentasiensem Archiepiscopum pervenero, qui me hodie de mortis angustia, per spiritalem sui presentiam liberavit. Tunc exhilaratus homo ait ad uxorem suam: Immo et meipsum ad referendas gratias sanctum virum tecum ad reoportet, qui meipsum et peccatorem ab effusione tui sanguinis tam miraculosa misericordia liberavit? Statimque peractis ad iter omnibus necessariis, ambo pariter viam aggrediuntur, et die Dominico Cusanciam ingrediuntur. Vir autem Domini, circumfluentibus turbis verbum Dei tota die illa disseminans, in agro Dominico portaverat pondus diei et aestus, et ideo thalamum secretiorem ad refocillandos debiles artus seorsum eligens, ministris praeceperat, ne cui ad ipsum sine sua licentia pateret ingressus. Civis ergo ille cum uxore sua illic perveniens, stat ad ostium et pulsatur; sed ab ostiario pulsanti minime aperitur. Sanctus autem Pontifex, qui nimirum rei gestae in spiritu praesens extiterat, illos advenisse protinus cognovit, et eis velociter fecit aperiri, omnesque alios qui sibi assistebant foras egredi praecepit. Ingressus igitur homo cum uxore sua omnibus exclusis, ostio quoque clauso, pedibus Sacerdotis advolvitur. Quem cum lacrymis veniam flagitantem, et jam sui itineris causas proferre parantem, talibus increpationum verbis alloquitur. Scio, inquit, scio vir bone, nec me latet ausus tuae desperationis. Sed o! genimen vipereum, fili mortis, perditionis heres, quomodo introivit in te sathanas, et in cor tuum misit, ut imaginem Dei in ipsa carne tua destruere attentares. Et nisi invocatus cum Dei adjutorio affuissim, et iudicium ejus cum signo Crucis in spiritu benedixissem, forsitan iniquitatem quam conceperas peperisisses. Nunc ergo penitentiam age, et ambo deinceps in amoris vinculo conjugalis, tanquam duo in carne una, perseverate, et regnum caelorum misericordiae operibus comparate. Praeterea in virtute obedientiae et peccatorum vestrorum remissione vobis injungo, et sub anathemate praecipio, quatenus rem gestam penes vos, quoad vixeris, sepultam teneatis, nec cum alicui personae penitus praesumatis revelare, quoadusque de corpore mortis hujus fuero liberatus. Suscipientes igitur cum manuum impositione hujusmodi interdictum, gratias beato Praesuli referentes, et ejus orationi se devotissime commendantes, ad propria cum ingenti gaudio repedarunt. Sicque praesens miraculum longo post silentio tegentes, tandem post beati viri transitum pluribus sanctae conversationis et boni testimonii monachis et Fratibus Bellae-vallis miraculi ipsius ordinem revelarunt.

HISTORIA MIRACULORUM

Post obitum collecta: et Alexandro III ac Lucio III Summis Pontificibus oblata.

Cum B. Petrus Tarentasiensis Archiepiscopus, Bellam-vallem venisset, ad explenda quaedam monasterii ejusdem negotia, commonitus litteris a Domino Alexandro Papa, ibidemque feliciter in Domino quiescisset; coeperunt ad sepulcrum ejus undique confluere numerosae hominum catervae sexus utriusque. Sed viris quidem facilis praebebatur accessus ad monumentum, mulieres vero ante caenobii fores vota solvebant orationum. Non enim permittebantur ingredi, propter statuta Ordinis, [septa] monasterii.

Prologue ad
miracula

Omnes qui cura indigebant, curationum pariter suffragia deposcebant. Credebant etenim quod vir sanctus, si adhuc cum esset in corpore et peregrinaretur a Domino, potuit sanitatis opem multis conferre; nullo magis id posset, peregrinus jam a corpore factus, et praesens ad Dominum. Nec fefellit haec credulitas: nam revera sic erat. Quae in vivente fuerat, vivebat in mortuo gratia sanitarum. Probatum est hoc sapienter, et probatur validissimis testibus, ipsis videlicet curationum effectibus, quarum nonnullas subter descripsimus.

CAPUT I.

Miracula post mortem patrata.

In Saevia mulier nobilis oculorum lumen ingruente perdidit infirmitate, sed ad tactum reliquiarum cucullae gloriosi Praesulis Petri, quas Abbas de u Caypsen, a Bella-vallensibus acceptas, illo advenerat, iterum recipere meruit. In Episcopatu Lausaniensi quidam tam intolerabili corporis dolore oppressus vexabatur, ut amissa voce, manus et pedes vel potius omne corpus rotans, haec et illac jaectaret, et jamjamque spiritum emittere putaretur. Contigit autem Priorem de b Frinispero eodem in hospitio positum dormire. Excitatus itaque festinanter accurrit, et de reliquiis cucullae beati viri Petri pectus et collum aegrotantis tetigit. Qui mox ab illa membrorum jactatione et dolore liberatus, quietus mansit, voceque confestim sibi reddita, Deo gratias retulit. Item alio in loco alter acutam agritudinem perpeusus adeo fuerat, ut jam penitus deficeret, et mors esse videretur in januis. Verum desperato divinum meritis beati Patris Petri celerius adfuit auxilium. Nam praedictus Prior praetergrediens, ad eum divertit, et de semicinctis cucullae sacri Pontificis tetigit et abiit. Post dies vero septem regrediens, cum putaret illum jam mortuum et sepultum, reperit sanum c.

3 Cum Bellam-vallem Pater sanctus transiens, in confinio villae quae Dominus Martinus dicitur de equo descendens pausasset, eo quod praenimia agritudine equitare non posset; post discessum ejus incolae locum quo jacuerat notaverunt, positis ibi Crucibus et lapidum maceria. Procedente vero tempore et viro beato jam defuncto, plures obsessi variis infirmitatibus ad ipsum locum currere coeperunt, et ibidem sporati et quiescentes ab imminentibus passionibus liberari, quod usque hodie dicitur. Parum scilicet erat si praesentiliter et per ipsum sanctissimum Confessor miracula fecisset, nisi et loca ubi accubuerat vel vestes quibus usus fuerat vel quas tetigerat sanctificarentur, ad sanitatem conferendam cum fidei devotione supplicantibus.

4 Mulier de Masuli Gysnaris nomine, capitis infirmitate laborans, lumen oculorum pene perdidit. Cui cum ad portam caenobii monachus, custos sepulchri Praesulis gloriosi, de mitra ejusdem et sudario, hoc est mappula quo sacratissima facies dnm feretro jaceret fuerat operata, tetigisset caput et oculos; sanitatem recipere et acute videre promeruit, sicut ipsa eadem postmodum gaudens aperuit. In territorio Buntino villam constat esse sitam, Hinx vocatam. In hac juvenis aegritudinis languore, novem, sicut ferebatur, annis oppressus jacuerat. Denique caecus factus, germano praeeunte et dirigente gressus ejus, sepulcrum S. Petri, corpore quidem debilis, sed fide fortis expetiit. Cumque orasset, abiens cepit modicum videre. Sed reversus denno diutius et devotissime supplicans, meritis Pontificis lumen oculorum plenius obtinere meruit: fuitque deinceps sine ductore viam carpens et viae ducem ulterius non

D

Cæca illuminatur:
a moribus convalescit,

E

Item ab a,

c

quo loco pausarat?

agri sanantur.

F

ex dolore capitis fere caecus:

et 2 caeci illuminantur:

non

A non requirens. Exposito autem ab ipso rei gestæ ordine coram Abbate, qui viderunt et audierunt, omnes glorificaverunt Deum. Ferebatur autem beatus Pontifex et alteri coidam, cum orasset ad monumentum suum, lamen restituisse, sed quis esset vel unde non potuit reperiri.

5 Item linguæ officio mense integro destitutum se esse dolebat homo, de villa nomine Asson. Erat autem jam epilecticus, et cadebat multoties; ita ut in die semel, et interdum sæpius pateretur. Animatus spe recuperandæ salutis, triduo juxta tumulum Sancti, expectans expectavit misericordiam Dei, sed non frustra. Nam ecce die quarta cœpit loqui qui venerat mutus. Quod videntes quidam milites, qui noverant eum, dicebant: Anodo bene debemus credere in Deum, quia videmus mirabilia ejus. Sed reversus homo ad suos post aliquos dies amisso iterum eloquio, nescimus quo Dei judicio, recueurit ad sepulcrum. Multis autem pro eo, et ipso pro seipso insistentibus orationi, apertum est os ejus, et loquebatur benedicens Dominum. Cumque abisset, iterum ligata est lingua ejus ne loqueretur, et iterum recurrens ad nota Sancti præsidia iterum soluta est. Epilepsiam porro non est passus, ex quo primum venit ad sacri memoriam Pontificis. Qui beatus Pontifex dum adhuc viveret, contra hujusmodi infirmitatem, tantam dictus est habuisse virtutem, ut nullum fere ea vexatum contingeret, qui non vel statim vel post aliquos dies perfecte convaluerit.

6 Mulier de villa Comarii, per quinquenniū circiter tempus surda penitus, accessit ad monasterium. At ubi Pontificis mitram sudariumne monachus capiti illius admovens imposuit, positus est pariter et auditas per voluntatem Dei in ejus antea surdis auribus. Nam ex tunc clare audivit, quæ prius nihil velut insensibile quid audiebat. Quod filio ejus Licelino Converso teste dictum sit, cui illa, gratias agens Domino, narravit. Eodem modo et mulier altera de oppido Treua, quæ dextræ partis capitis longo tempore sustinuerat et sustinebat dolorem, adeo vehementem, quod pars ipsa cum maxilla tota inflata erat, et auris auditum funditus amiserat; ad mitræ tactum et beati Præsulis interventum sana facta est. Sanata est et alia per Pontificem eundem similiter ab infirmitate gulæ vel rigida inflatione, quæ sub mento multis accidit. Et hæc mulier de villa Domini Petri. Quidam itidem Clericus, cum vehementissimo dolore capitis æstuans pene insaniret, de osculatis sepulchro et mitra Sancti suoque impressa capiti, dolore caruit incontinenti. Juvencula quædam de Rayo epilepsia laborabat: quam cum Prior monasterii de mitra vel sudario Pontificis tangens signasset, opitulatione Confessoris incolumis facta est.

7 Dicamus et aliud, quo Præsolem gloriosum in minimis miracula gloriosius operatum monstremus. Cum, sicut superius transitum *d* ejus describentes diximus, sacrum corpus illius in presbyterio ante altare beatæ semper virginis Mariæ positum, a Fratribus psalmis hymnis et canticis spiritualibus summa cum devotione intentis custodiretur, herbas suave olentes quidam afferentes circa ipsum sparserunt. Quo ibidem Episcopali honorificentia tumulato, secularium qui convenerant copiosa multitudo in presbyterium irruit, et de ipsis herbis, prout quisque voluit qui potuit, sibi pro benedictione accepit. Sequenti vero tempore, in villa quadam æcensu ignis domum invasit: quem cum præsentem, nec aqua nec alio modo valeret extinguere, jamque per se periculo desperarent occurri posse, currens quidam ramusculo supra scriptarum herbarum, quem cum reverentia custodiebat, ignem semel sæpiusque signavit: et extinctus est, Domino coope-

Muji T. II

rante fidei hominis et Præsulis sanctitati. Tale quid et apud Bellam-vallem scimus factum. Nam cum ignis pervasisset domum, totisque jam habenis grassaretur incendium, de mitra beati Pontificis ex averso signatum, nequaquam ulterius excrevit, sed paulatim potius deficere cœpit, sicut testati sunt qui viderunt præsentem, et hoc ipsum sollicitius notantes.

8 Laicus frater, unius grangiarum monasterii magister, exiit seminare semen triticeum in agro suo. Sed dum diutius seminat, ad finem ruris et sationis propinquavit. Considerans autem quantum seminis adhuc haberet, quantumque terræ usque terminum agri seminandum restaret, ut comperit pro certo quod semen non sufficeret, exclamavit: O si Deus et S. Petrus Bellevallensis vellent; de hoc exiguo semine totum quod restat bene seminarem. Dixit et quod restabat usque ad finem agri totum, sicut optaverat, abundanter seminando consummavit, et de semine præter spem et desiderium solum superfuit. Ita qui facit mirabilia Deus antiquum quinquæ panum miraculum suum, in opere simili per famulum suum repræsentavit.

9 Abbas reverendus Belle vallensis oculi dolore cœpit argeri. Quo adeo ingravescente, ut et visum penitus amittere formidaret, æstuabat plurimum, nesciens quod remedium adhiberet. Sano vero oculo interdum clauso vel manu tecto, tentabat si dolentis aspectus res sibi longius propiusve objectas videre posset. Et ecce confestim quasi densa nobis occurrebat, quam ut ulteriora videns cognosceret, penetrare non poterat. Forte tunc ad Bisuntinam civitatem equitans properabat, in sinu portans unum ex cochlearibus corneis, cum quibus vir Dei dum viveret manducare solebat. Ascendit in animum, fide suggerente: ut eo tangeret oculum. Tetigit, et eadem hora dolor caligoque minui incipientes, ante lucis occasum omnimodis abscesserunt. Quidam habens propositum visitare Confessoris sepulcrum, iter arripuit. Et die quadam de nocte consurgens, egressus hospitio, vidit et expavit immiti gelu canescentem terræ superficiem inhoruisse. Calceamentis carebat. Quid faceret? Qui venderet non erat, multo minus qui daret. Manere ibi, non erat consilii. Hoc potius unum et solum restabat consilium, ut cœptam viam quoquomodo posset explicaret. Confortatus ergo animo, nudis pedibus ad Sancti monumentum pervenit, et frigus non sensit.

10 Febre continua sæpe numero correptus quidam monasterii monachus et levita, lecto decubuerat. Qui processu temporis, et die noctuque pene continua vexatione febris, ad hoc tandem perductus est, ut convalescendi spe sublata, mortem in januis esse proclamaret. Et ille quidem sic. Ceterum Deus qui disponit omnia suaviter, alium finem longeque faciliorem, meritis Pontificis, ægritudini ejus imposuit, et aliter. Nam cum febris sicut consueverat die quadam matutinis horis, post vexationem gravissimam longissimamque, breve respirandi spatium indulsisset afflicto: sopore depressus, audivit quasi tumultum multorum colloquentium ad invicem. Sciscitanti autem quid vel qui essent, responsum est Dominum Petrum Archiepiscopum sedere in auditorio, et monachos coram eo. Ibo ait ad eum et ego. Genibus autem flexis stanti coram se, et tu, inquit, Pontifex, quid quæris? Respondit, Domine, benedictionem vestram, qua non mediocriter indigeo; et sanitatem, quia vehementer infirmor. At ille elevata sancta manu benedicens, sed et alapam in faciem illi dans, Modo, ait, vade. Qui evigilans a somno, febribus omnino fugatis (neque enim eas deinceps pertulit) largiente Domino perfecte convaluit.

11 Accessit autem ad sepulcrum beatissimi viri

43 et

D
EX MS.
et mitra ejus
signata:

triticeum sub
manu semi-
nantis non
deficit:

evanescit ocu-
li dolor et ca-
ligo tactu co-
chlearis,
E

frigus in
gelu non
sentitur,

F
febris
sublata per
visionem:

mutus ter
loquelam
recipit:

sanantur 2
surda

inflatio gulæ,

dolor capitis,

epilepsia.

il
Incendia
extinguuntur
herbis a se-
pulchro abla-
tis,

A et surdus, homo provectæ ætatis : et hic erat de Masnili, nomine Rugaut. Orante vero eo et B. Petro intercedente, exaudit Dominus, et surdus audit. Et adductus ante Priorem et Fratres, quod vere audiret loquens cum astantibus, et interrogantibus respondens probavit. Apud Vilar mulier ægrotabat, pertus habens inflatum et vultum : diebus quoque aliquot jam osu carnerat. Una etiam nocte circa ipsam jam fuerat vigilatum. Rogavit filios ut eam perducerent ad monasterium priusquam moreretur. Illis dicentibus hoc non aliter posse fieri, nisi junctis bobus vehiculo portaretur. Respondit, confortata fide et devotione : Bene pedibus ibo. Et veniens a filiis hinc inde sustentata, postquam viri Dei reliquias reverenter adoravit, orationemque complevit, ante portam medicum conquevit. Revertens vero, cum haud procul esset a monasterio, sanitati restituta est. Prior de Frinispes, Bella-valle positus, precibus impetravit dari sibi modicum quid de cuculla viri Dei. Quod cum reverentia deferens in terram Teutonicam, divisit in fimbrias aliquas duabus mulieribus et viro eundem feblicitantibus, et liberati sunt a febribus suis, sicut idem Prior postea testificatus est : liberatus est et quidam a dolore lateris.

B 12 Conventus monachorum, in una diebus post prandium surgens a mensa, ecclesiam, gratiarum actiones completurus, intravit. Invenit ibi cæcum hominem, flexis genibus ad sancti monumentum orantem, qui puero ducente dum pranderent advenerat. Necdum debitas lumbes finierant, cum ecce ille subito depulsis veteribus tenebris diem vidit : et exclamans in Dei et beati Confessoris gloriam, Video, inquit, Video. Statimque quidam secularium, qui propter astabat, volens probare quod inelamaverat, Quot sunt, ait, nummi super tumulum? Dixit ille : Sex, et verum dixit. Finitis gratiis, gaudentes pariter et jurantes accurrerunt et congraverunt circa ipsum. Qui vultu lacrymis infuso ad eos converso, Ego, ait, lumen oculorum olim perditum modo precibus S. Petri recipere merui. Denique puer in præsentiarum est, quo præeunte et manum porrigente, venit. Et circumspiciens, cum non videret eum, cesserat autem loco, cum quibusdam timore territis postquam conventus introiit, Ubi es, ait, ubi es? Quo astante, Videtis, inquit, istum? Hic dux mens et prævius meus. Post hæc votum vovens et annum censum statuens, egressus est, sui ductor factus. Erat autem de villa Vilar in partibus Luxoviensis cœnobii sita. Apud Pontinetum puer parvulus arreptus a demone est, ut ex his quæ faciebat facile fuit advertere. Nam quidquid sibi occurrebat, manibus dentibusque quantum prævalebat et sinebatur, discerpebat. In patrem quoque furibundus fremebat et matrem. Quo obstupefacti parentes, et animo nimium consternati, consilium tandem inierunt, ut ipsum Deo et S. Petro Belle-vallensi redderent. Factum est et ex illa hora satis constitit puerum mansuetum demone pulso. Adductumque confestim ad piissimi Præsulis memoriam, pater dans gloriam Deo, lætaturus incolumem reduxit ad propria.

C 13 Mulier Bisuntina, a quartanis febribus oppido vexata deficiebat. Cui cum Abbas Bellæ vallensis, exoratus ab illa precibus immensis, ut sibi de rebus vel reliquiis sacri Pontificis aliquid mitteret, corrigiam quamdam misisset ; opitulatione illius, cuius optatas reliquias acceperat, sana facta est : Juvenis quidam de Mesnili, nomine Estu, sani detrimentum sensus incurrit. A parentibus itaque ad hominis Dei tumulum perductus, manus ob insaniam quandoque ligatas habens, diem noctemque ducebat pervigilem, fatua jugiter loquens, aliquando etiam vocibus immensis personans. Interdum quasi mulierum cho-

reis interesset ludens manibus plandebat : ad incultationem tamen circumstantium, S. Petrum vel ceteros Sanctos sæpius invocabat. Præterea dicebat quod non regrederetur in domum suam donec sanus esset. De quo, sicut ferebatur, utrum etiam phreneticus fuerit, affirmare non audeo. Cum autem parentes ejus post unam et alteram diem vidissent eum deteriorari potius quam meliorari, fide infirmati, traherant illum manibus non sine verberibus, quo venerant redeuntibus. At ille propriens se de medio eorum, regressus est ad monasterium. Quem secutus unus altera die similiter compellebat ire. Qui nihilominus se excutiens ad cœnobium recurrit. Sequenti vero luce itidem vi magna foras extra portam missus est, quoniam oneri et gravi dolori spectantibus existebat ejus infirmitas, et indigebat jugi custodia. Qui cœpit abire solus et errabundus. Misertus vero Deus illius eadem die, priusquam venisset domum, reddidit illi pristinum sensum. Non mireris lector quod imminente hora liberationis, imminebat ei acrior vis doloris, cum simile quid factum etiam in Evangelio didiceris.

14 Mulier de Chambornay toto triennii tempore manum sinistram gestabat curvam et inopotentem. Pollex enim ceterique digiti in palmam reflexi penitus obriguerant et persistebant immobiles. Subnixâ fide cucurrit ad auxilium Sancti. Involvit senior manum contractam mitra vel sulario Pontificis, sed prima die et vice nihil efficit. Involvit iterum die sequenti, contracta cum ipso sudario imprimit et comprimit undique, tentat si velint aut patiantur digiti retrorsum converti : apprehensum indicem pedetentim levat, renitentem tamen et quasi reclamantem. Crescit fides, initio jam et iudicio sumpto misericordie Dei. Post hoc similiter erigitur secundus, et in eundem modum tertius et quartus : gaudium et exultatio. Restat pollex : non relinquatur, sequitur alios et ipse. Apprehensus tamen levare renuit, persistens immobilis. Flere cuncti qui averterant et pectora tundere, ne forte qui huc usque auxiliatus est Dominus, hic terminum miserationi suæ præfixerit, et progredi nolit. Et conversi adorationem, Deus, aiunt, perfice quod cœpisti. Et armatus fide Monachus, pollicem involutum sudario a palma fortiter separans, sursum erigit. Et continuo mulier cœpit manum movere, claudens et aperiens deinceps, prout volebat, digitos quosque. Quidam artifex de Trecensi civitate, peritus artis fusoriæ, juxta fornacem suam igne succensam obdormierat. Et subito expergefactus opus suum dissipatum et consumptum advertit, et præ pavore et dolore sensum perdidit. Hic accedens ad S. Petrum, cum reclinato capite super ejus monumentum paululum quievisset, ipso eodem perhibente salvus factus est. Porro prius ad e S. Thomam perrexerat, sed gloriosus Martyr glorioso Confessori Petro sanandum servaverat.

15 Dixi jam plura, non tamen omnia. Nunc unum submittam, quod meo quidem iudicio præfertur superioribus, non quia sit majus, sed quia tam evidens et illustre, ut illo evidentius quærere magis profecto videatur esse dementiae. Quidam orphanus puerulus de Munt, apud villam Mayserias, quam pons medius hinc inde separans dividit, nocte Natalis Domini miserabilis et querulus hospitium quærebat, sed qui miseretur non erat. Lustrata vero quadam parte villæ, tendens ad aliam, de ponte cecidit in aquam, visusque est sibi videre nigrum hominem, sed dum caderet excipientem. Qua ex re nimium perterritus, caput horribiliter agitare tunc incipiens, deinceps non destitit. Contorquebat collum pauperulus, et nunc ad lævam nunc ad dexteram tremulum caput inclinans, incessanter commovens agitabat : noctes diesque tanto sub tormento continua-

EX MS.
sanantur
surdus

et mulier
moribunda,

3 feblicitantes

cæcus illu-
minatur,

liberatu
energumena,

laborans
quartana,

et juvenis
insanus :

E
curantur
digiti in ma-
nus reflexi.

F

e

amentia
continua capi-
tis et colli
agitatio.

bat :

A bat : et quod visu horribile est, etiam dormiens ab illa agitatione nequaquam cessabat. Comedere volens vix aliquid in os valebat mittere : nam dum perpetuo vultus movetur, quod inferre moliebatur, impactum in maxillam dextram vel sinistram cadebat sæpissime. Quocumque ibat, omnium in se convertebat aspectum. Quis eum vidit nec doluit ? quis innocentem puerulum tali pœnæ subditum non expavit ? Venit tandem Bellam-vallem feria tertia ante Pascha, fuitque sub oculis omnium intrans et exiens ad beati Confessoris sepulchrum. Die vero Parasceves, dum solenne Crucis officium celebraretur, et adesset hominum multitudo copiosa, intravit ecclesiam, sicut heri et nudius tertius caput agitans ; et respexit illum Dominus. Qui divinam in se miserationem sentiens, flexis genibus devotissime tumulum Præsulis gloriosi deosculabatur, pectus tundens et lacrymis uberrime fluens. Et mox omni capitis deformi motu sedato, quietus stetit videntibus multis, et flentibus præ gaudio. Verum inexplebilis diaboli malitia tentavit adhuc vexare puerulum : nam sanctissima nocte Resurrectionis Christi, immisso timore ad contactum cujusdam qui secum cubabat, puer caput iterum cœpit agitare, minus tamen quam olim solebat. Sed cum dies illuxisset, currens ad Sancti tumulum, in momento curatus est, nihilque tale postea pertulit.

et dolor
capitis :

nummus
offerendus
reperitur :

sanantur
surdus,

e dolore den-
tium despe-
ratus,

C
2 epileptici,

f
et epileptica,

16 Monasterii monachus flexis genibus languidum caput super beati Confessoris mitram, in altari positam, reclinavit orans : et modico depressus sopore liberatus est a maximo capitis dolore, quo urgente diutius caruerat somni usu et esu. Vir quidam pauperimus de Munces, ad beati Præsulis memoriam cum parvulo filio veniebat, non habens quippiam quod offerret : unde moestus nimium rogabat Altissimum, ut sibi quod posset offerre tribueret. Cumque simul pergerent, puer reperit in via nummum, quem magnifice letantes cum gratiarum actione obtulerunt ad Sancti monumentum.

17 Item quidam pupillus et mendicus de Nance oppido, ad Sancti sepulchrum ægrotus et per triennium surdus venit : ac eadem die sanitatem omnimodam pariterque acutissimum auditum recepit. Apud Rigneyacum tanto quidam dentium capitisque dolore decem hebdomadibus vexabatur, ut pene insaniret, velletque se aquis præfocare, die quadam ingressus fluvium maligni spiritus instinctu. Cernens autem hoc quidam notus ejus, ingressus festinanter post eum, eduxit illum, monuitque ad B. Petri memoriam pergere, et Domini misericordiam patienter expectare. Quod cum fecisset, opitulatione Confessoris sanus, seipso teste, factus est. In territorio Divionensi parentes infantulum epilepticum S. Petro reddiderunt, et immunem deinceps ab illa passione vixisse gavisi sunt. Attulerunt etiam illum ad monumentum Sancti, sicut voverant, gratias reddituri. Similiter quidam de oppido Jusseiaco, et ipse nihilominus epilepticus, glorioso Pontifici se reddidit, et sanitati restitui promeruit.

18 In villa Curbry mulier, post editum partum, tam immensis tamque acerbis doloribus novem continuis diebus cruciabatur, quod nemo quid aliud quam ipsam animam jamjamque eflare præstolaretur, et id diutius differri stupori haberetur. Suggestente autem quodam Religioso, ut Deo et B. Petro Bella-vallensi sese redderet, forsitan propitiaretur illi Deus ; audivit et fecit : statimque ejus anima, carne soluta, dolore caruit f. Hoc ita gestum, ipsius feminæ marito, qui infantulum ad Sancti sepulchrum attulerat, lacrymabiliter referente, cognitum est. Stabat aliquando monachus ante fores monasterii, tenens mitram sudariumque beati viri. Cumque tangens signasset puellam epilepticam, quæ ibidem su-

bito cadens volutabatur spumans et palpitans, lætatus est eam convaluisse meritis Pontificis et interventione.

19 Apud g Currence homo dolore crurinum vehementissimo duobus et amplius annis sæpissime fatigabatur in tantum, ut immensis clamoribus ejularet et vix posset ingredi velegredi, etiam cum dolor aliquantulum quievisset. Deliberavit ad viri Dei venire memoriam, si sibi facultatem pietas divina largiri dignaretur. Egressus ergo paulatimque convalescens, priusquam Sancti sepulchrum attigisset, sanus et gaudens ad sua reversus est. Mulier quædam de Roches, a cubitis usque ad summitates manuum paralyti tam graviter percussa est, ut unguis digitorum contractorum in palmas infingerentur, seque confestim morituram putaret ; sed cum Sacerdotis sui consilio beato Pontifici se reddidisset, ab infirmitate liberata est. Monasterii Frater laicus ad vineam putandam perrexit, sed præ dolore brachii sarmentum præcidere non valebat. Habebat sane panni lanei modicum, quod olim cilicio viri Dei fuerat assutum, ad ejusdem cilicii oras in latere sibi invicem copulandas. Quo ubi tetigit undique brachium, lætus et incolumis exerevit deinceps opus suum. Idem eodem modo postea liberatus est a dolore dentium. Tempus jam et locus nos admonent ut, sicut prologum scribentes diximus, aliqua de his quæ dum viveret gessit ponamus.

D
EX MS.

curantur
podagra,
g

paralysis,

dolor brachii.

E

ANNOTATA.

a Caypsen, alius Caisen et Caysen, supra lib. 2 num. 2.

b Supra num. 3 Frivesberg, ac videri Frietberge, alius Auroram dici insinuavimus.

c Hoc loco et alias sæpius tituli præfigebantur, quos omisimus.

d Hæc de descriptione transitus, hactenus non habentur.

e Hic est S. Thomas Archiepiscopus Cantuariensis, anno 1170 martyrio coronatus, ac tum pluribus miraculis clarus, anno 1173 Sanctorum Canonis inscriptus.

f Quia nullum hic evidens apparet miraculum, ideo alibi merito hæc gratia omittitur.

g Supra num. 13 Cierenceium scribitur.

CAPUT II.

Miracula a S. Petro adhuc vivo patrata.

Beatus Pontifex Petrus apud Rufeiacum, villam celebrem et magnam in Alsatia, celebrans Missarum solennia, lecto Evangelio, ante altare resedit, offerentium suscepturus oblationes. Et ecce adducunt ei mulierem, quæ ante novem circiter annos ad terram lapsa, juncturae femoris ossibus dislocatis, nisi cum crocis et aliquo sustentante non valebat incedere. Cumque ab eo tacta fuisset, pertransit : et adhuc posita in cominus, repente se erexit, baculos quibus sustentabatur sursum levans, dicensque se sanam esse. Ad hanc vocem multitudo vociferans Kyrieleyson canere cœperunt, baculos illos ad funem lampadis in altum suspendentes.

21 Et facto brevi intervallo adducunt iterum quemdam, qui ab annis novem vel amplius languore oppressus a mbulare nequaquam poterat, nisi baculis sustentaretur, vel potius ab aliquibus portaretur : qui eodem modo et loco quo et mulier sanatus est. Cum autem Sanctus canonem Missæ diceret, adveniens contractus, quem nec tetigerat nec viderat, sanitati restitutus est. Porro post perceptionem Sacramentorum et expiationem digitorum, tetigit oculos cæci et lumen recepit. Apud Anniwyrrey oblata

F

Sub ejus Missa
sanantur ex
lapsu clauda,

alios claudus,

contractus,

cæcus,

A oblata est ei mulier epileptica : quam postquam tangens signavit, conversus est ut abiret. Sed subito mulier cadens tam graviter vexata est, ut spiritum quantocius emittere videretur. Et accipiens eam vir Dei et stringens inter brachia sua, voce submissa dicebat : Necessè est te exire ab ea. Et sana facta est mulier ab illa die et in reliquum. Transeunte eo aliquando per villulam d' Chanas, muliereula quædam contracta manibus, et pedibus repens in modum pecudis, egressa e domo, clamabat post eum ut sui miseretur. Cumque longius processisset, hortantibus nimirum qui secum erant ne subsisteret, Male, inquit, fecimus, quod ita præterivimus pauperulam illam. Reversus ergo orans tetigit eam et erexit in pedes, statimque recessit. Quæ iterum cœpit ire post eum clamans ut subsisteret : vir autem Dei videns eam jam recto gradu incedentem celerius abscessit. Cum venisset aliquando Bellam-vallem, visitaturus Fratres in abundantia suavitatis et benedictionibus dulcedinis, puerum diuturno languore debilitatum, et pedem quam maxime officio destitutum, tam evidenti lætificavit curationis remedio, ut multitudo præsens eundem puerum gaudentem cerneret, huc et illuc euntem et redeuntem sine cujusquam adminiculo. Orta est aliquando dissensio inter Regem Franciæ Lodovicum et Regem Angliæ : ad quam sedandam, cum vir Dei perrexisset, in Episcopatu Parisiacensi accessit ad eum Præpositus de Corbol, rogaturus pro quinquenni filia quæ nunquam ambulaverat. Quam cum beatus Pontifex tetigisset ac benedixisset, incessum pedum adeptum fuisse pater agnovit cum magna exultatione.

22 Castellanus quidam vir nobilis, Otto nomine, toto triennii tempore epilepsia fatigatus, cadebat sæpius : sed opitulatione beati viri apud Parisios sanatus, ipsum postea diebus multis prosequens veneratus est. Cum autem colloquium super concordia Regum juxta Gysor agigaretur, quidam genuflexo ante eum rogabat, loquendi officium concedi parvulæ quatuor annorum, quæ a die sui ortus illud ad usque tempus muta omnimodis erat. Motus ergo Sanctus pietate simul et precibus, digito suo cum saliva in os infantis illato, signum Crucis in lingua ipsius impressit, et ut loqueretur imperavit. Quæ statim cœpit loqui, et patrem matremque vel cetera quæque, sicut et Sanctus dicebat, nominare. Et conversus Pontifex ad patrem, Accipe, ait, filiam tuam et vade ; Deo volente bene amodo loquetur. Ibidem mulier contracta, filio deducente, venit ad eum sedens in asino. At ubi sanctus super eam orans solito tetigit membra debilia, illaque eo loci modicum quiescens pansavit ; Ait filius : Eia, mater, ascende asinum, et eamus. Cui illa, Nequaquam, inquit, sed mina potius asinum et præcede, ego tentabo an valeam incedere. Præcessit itaque ille cum asino, et illa pedibus suis confestim secuta est.

23 In crastino eodem in loco cum sederet, circum-sedentibus hand procul superius nominato Rege Franciæ, Regeque Henrico juniore Angliæ, nec non Comite Flandrensi et multitudine copiosa, mulier filium duodecim annorum, qui ab annis septem præcedentibus lumen oculorum penitus perdiderat, adducens ad eum, per medias turbas irrupere nitebatur. Sed cum a quibusdam repelleretur ; et hoc vir Dei conspiceret, Sinite, ait, eam ad me venire. Et advoluta pedibus ejus, pro filio cum lacrymis exorabat. Vir autem Sanctus apprehenso crine capitis pueri, quasi jocans loquebatur cum illo, Quid vis, inquiens, ut, faciam tibi ? At ille, Domine, ait, ut videam. Et Sanctus intincto pollice in saliva oris sui, super utrumque oculum illius et vorticem signum Crucis imprimens oravit. Dansque illi nummum, præcepit matri ut abiret, dicens, quia videbit cum

Deo placuerit ; cum interim Rex et ceteri, considerantes quæ faciebat, an luderet mirantes, ad invicem loquerentur. Mulier ergo cum filio remota aliquantulum, versa facie ad Sanctum flexis genibus erectisque manibus in cœlum devotissime orationi insistebat. Et subito puero cœpit primo nummum, quem a beato viro acceperat, deinde cetera propius longiusque posita videre : et clamans ait ad matrem : Mater, video nummum, video homines, video omnia. Ad has voces Rex et multitudo attoniti surgentes accurrunt : ipsamque rei veritatem diligenter inquirentes, a matre et filio ex ordine cognoverunt. Non est dedignata regia majestas, ad honorem Dei Pontificisque gloriosi, ad pedes ejus qui cæcus fuerat, sed jam videbat, humiliari. Nam genu flexo ante eum, et oculos ejus caputque deosculans, et oblatione sua manu propria eum honorare dignatus est, et post eum in eundem modum ceteri. Et ita huic veteribus tenebris carere, cœlique deinceps contigit perfrui splendore.

24 Post hæc venit ad illustre cœnobium quod Mortuum-mare dicitur, locuturus cum Henrico seniore Rege Angliæ, qui illuc multorum frequentia Magnatum stipatus advenerat. Venit Miles de Militibus Regis, inclinatur genibus Præsulis sacri, rogat oculi lumen sibi restitui, quod olim in tempore jaculo balistæ percussus amiserat. At Sanctus, Noli, inquit, frater, noli hoc a me rustico et paupere peccatoreque homine exigere. Non est hoc mere virtutis aut meriti. Grandiora postulas quam facere queat parvitas mea. Hujusmodi verbis Miles auditis, a prece non desistebat : quin potius fide succensus, benedictionis et sanitatis remedium vehementius flagitabat. Victus itaque Pontifex pius, digito Crucis signum super ejus oculum faciens oransque, Vade, ait, potens est Deus desiderium animæ tuæ tibi tribuere, si bonum in oculis ejus fuerit. Qui egressus et claudens oculum sanum, experiebatur an ex altero videre posset. Ecce autem per Dei gratiam aspectus acie reparata, visus integritatem recepit, ingres-usque cum festinatione ad Regem, in letitia et exultatione quod factum est narravit. Audiens Rex et aulici gavisii sunt et glorificaverant Deum, qui suis in Sanctis gloriosus, operatur mirabilia magna solus. In monasterio sanctimonialium, quod

Irryæ vocatur, oblatis sunt et duo parvuli annorum circiter sex, qui nocturno tempore caliginem patientes oculorum videre nihil poterant. Rogabatur autem ut eis manus imponens benediceret et oraret. Quod cum fecisset, introducti in oratorium pueri, accensam candelam nocturnis horis viderunt, et aliàs res ab illo tempore sicut alii homines. Vir autem corporis una ex parte contractus, aridam scilicet manum habens et aridum pedem, post contactum et orationem Sancti, sanitati mox eodem in loco restitutus est. Hi autem tres una hora, alter post alterum curati sunt. sanctimonialibus per singulos hymnum Deo canentibus in vociferatione.

25 Miles, cum filio cæco de longinqua regione ad sanctum virum properans, obvium habuit in itinere hominem, qui ab ipso revertens panem ab eo benedictum ferebat. Cujus cum micæ aliquas dari sibi precibus obtinisset, fidespem concipiens, filii oculos in modum Crucis consignans, ex eis tetigit ut videret ; et vidit et gavisus est. Perveniens autem ad beatum Pontificem, apud Pruythe Cisterciensis ordinis cœnobium tunc temporis ægotantem, quam et qualiter Deus operatus est salutem in filio narravit, et omnis plebs ut audivit dedit laudem Deo. Mulier prægnans, imminente tempore pariendi solenni, ob difficultatem parturitionis periclitari cœpit. Diebus enim decem parturiens parere non poterat. Mandavit Abbati de b Fundrayday, ut jamjamque morituram

altero oculo cæcus,

E

* an Leria, hiedera ?
2 pueri caligantes

F

e' contractus:

cæcus apposito pane benedicto,

parturiens apposito cingulo.

b

A morituram visitans, orationibus tueri dignaretur. Perrexit itaque efficacissimo fretus remedio, funiculo, cingulo videlicet beati viri Petri, quod ab olim non irreverenter custodiens habebat. Hoc ubi male parturiens ad nuda corporis accincta est, Abbate foras exeunte, puerpera sine mora et sine periculo enixa est.

26 Vir Religiosus Froncherius, sancti Patris Conversus, febres tertianas tribus accessionibus ipso ignorante perpressus fuerat. Quartæ autem accessionis die iter agentes, cum substitisset in nemore, indicavit quia invaletudine fatigatus fuisset, et adhuc post modicum fatigari formidaret. Cui pater sanctus: Modicæ fidei, quare non indicaveras mihi? Stetitque flexis genibus ante eum. Cujus capiti confestim pius Pater manus imponens, oravit: et reddita sanitate, ægritudinem illam ad eum ulterius accedere non permisit. Prædicti Fratris equus oppressus infirmitate et ut ferebatur in rabiem versus, erecto et iterum demisso capite, ore terram quasi mordere volens, feriebat, et etiam ire non poterat. Fratrem ergo dicente ad Patrem sanctum, Reddite mihi equum, quia in obsequio vestro perdidit eum; motus pietate Fratris, pollicæ signum Crucis in fronte equi et per cætera membra impressit, et sanatus est secundum illud quod scriptum est, Homines et jumenta salvabis Domine. In territorio Gebennensi, apud oppidum Crusilh, mulier epileptica eadens palpitabat in terra. Quod cernens Comes terræ, rogabat Pontificem, qui forte non longe aberat, ut subveniret oppressæ. Respondens autem, Quid, ait, possum ego illi facere? Domine, inquit, imponite illi manum, et orate. Surgens ergo, aure mulieris apprehensa, elevavit eam, percutiensque palma modice in faciem ejus, sanam Domino miserante reliquit. Et confestim altera cecidit et vexabatur; quam similiter venerabilis Pontifex elevans sanitati restituit. Cecidit autem post hanc et tertia, sed eodem modo quo et priores incolumitatem consecuta est.

27 Apud S. Symphorianum, quod est castrum in Archiepiscopatu Lugdunensi, puella quædam nobilis, maleficis, ut creditur, artibus circumventa, gravem corporis incurrit ægritudinem. Cui medicus adhibitus, post medicamina et arcana quædam carmina, cutem brachii ejus momordit, sicque ibidem vesica orta est. Miram rem relaturus sum, et monstrum a seculis inauditum et invisum. De loco vesicæ, quæ post dies paucos maturescens rupta est, acus ferreæ cœperunt exire. Accidit autem ut Abbas Bonæ-vallis, vir bonus et sanctus, ad castellum illud veniret. Cui cum puellam amici præsentassent, narrantes quanto qualique discrimini subjaceret, precibus immensis obtinuerunt, ut celebrata Missa, et Confessione puellæ audita, Viaticum ei tamquam celerius morituræ traderet. Quo peracto, locum vulneris signo Crucis muniens, dixit quod inde non egrederetur amplius nec ferrum nec chalybs. Et factum est secundum verbum oris ejus, cum jam decem et septem acus exissent. Verumtamen illo quo venerat regresso, festucæ et aculei lignei, longi ut acus vel sentium spinæ, de brachio puellæ exibant; donec tempore sequenti venerabilis Pontifex Petrus cum prædicto Abbate iter agens illuc Domino disponente divertit: et rogaverunt pro ea. Discooperto autem brachio puellæ, Capellanus sanctissimi Præsulis videns unum ex superius dictis aculeis in vulnere, accessit et extraxit eum, videntibus Pontifice et his qui aderant. Orans ergo Pontifex, regram tetigit, et benedixit. Et loquente in eo spiritu veritatis, quo illustratus etiam occulta hominum, et a suis corporalibus obtutibus abscondita quandoque videbat, dixit; quia non exhibunt amodo ex ea festucæ, aut aliquid ligneum. Et ita ab illa hora, sanitate omnimo-

dis reparata, stupendam fustium et festucarum emissionem ex ea penitus exclusit, maleficis potenti virtute superatis. Annulum suum vir beatus aliquando perdiderat: quem diutius quæsitum, sed minime repertum, post dies aliquot, cum essent in diversorio, inopinate invenerunt intra vestes ejus cum duplicarentur, quas tamen nec ipse plicaverat, nec cum plicarentur affuerat.

28 Prior Loci Crescentis c. cum apud Basileam periculosissima infirmitate, quæ hominem respirare non sinit, et vocatur pleuresis, detineretur; nammo, quem Sanctus Domini benedixerat, manum illam in qua patiebatur tetigit, et continuo dolor conquievit. Venit aliquando ad locum quemdam nomine Bulionem, et mulieri cæcæ, quæ ad eum operem imploratura accesserat, tangendo lumen restituit. Unus item ex ejus servitoribus, dolore et inflatione pedis longo tempore detentus, adeo ut claudicans incederet, tactu ejus et benedictione remedium optatæ sanitatis adeptus est.

29 Hæc interim, quæ partim ipsi vidimus, partim fidelibus viris referentibus didicimus, ad honorem sacri Pontificis et ostensionem sanctitatis ejus, veraci stylo digesta sufficiant, donec et cetera quæ fecit et facit, cum cognoverimus, describamus. Multa enim sunt, sed adhuc ea ignoramus: quamquam ex illis quæ nobis comperta erant plura omiserimus, nam his paucis audientes et legentes satis intellecturos credimus, nisi nimia incredulitas aures ipsorum et oculos clauserit, quanti meriti vir beatus sit, quantæque gloriæ apud Deum et homines. Porro nos aliud etiam majus his et firmiter judicium sanctitatis illius habentes, laudabilem scilicet conversationem ejus, in vera multaque humilitate et caritate, quibus mirabiliter resplenduit radicatum et fundatum; firmissime tenemus, et nullo modo dubitamus etiamsi nunquam miracula fecisset ipsum supernorum civium cœtibus aggregatum, gloria et honore a Deo coronatum esse, ita ut confidamus illum non tantum Confessorem sed et Martyrum præmium obtinere Sanctorum, quem prædicabili sanctimonia vitæ et confessionis ordine longum constat duxisse martyrium. Non enim solum effusio sanguinis in confessione reputatur, sed devotæ quoque mentis servitus immaculata quotidianum martyrium est, sicut Sancti Hieronymus et Gregorius aperte testantur. His omnibus pie consideratis, considera quoque pariter precamur et tu Sancta Romana Ecclesia, quæ hactenus filios et adjutores tuos digne pro meritis coronasti, quid etiam huic Confessori Dei B. Petro debeas, qui sub te et pro te magna fecit et multa sustinuit.

30 Quia vero diximus superius quod virum sanctum etiam occulta hominum quandoque non latebant, unum quo id manifestius fiat ponamus. Erat aliquando in medio populorum, suscipiens et illica distribuens, ut consueverat, oblationes offerentium. Ad quem quidam accedens aliquid sibi dari precabatur. Sed cum Sanctus renueret, et precator improbus diutius et impertinenter insisteret; injectis vir beatus manibus, pallium illius panemque azymum, quem sub veste ferebat, apprehendit, eique dixit: hoc comede. Ceterum quod vis, ut elemosynas pauperibus erogandas tollam tibi que tribuam, minime ego faciam. Moneo vero quatenus vitam tuam corrigas, quia malignus et nequam hactenus exististi, et nocuisti quibus potuisti. Hæc cum dixisset, mirati sunt qui aderant et qui noverant hominem illum, quomodo vir Dei vel de pane vel de vita illius, quod veracissime dixerat, cognovisset, cum a nemine id antea didicisset.

D
EX MS.
annulus re-
peritur:

c
curantur
pleurisis,

cæcitas,

dolor pedis:

Præ cunctis
tamen miracu-
lis habenda

E

ejus vita
perfecta,

F

etiam spiri-
tu prophetiæ
ornata.

vexatus
febri ter-
tiana,

equus æger
et rabidus:

Psal 35, 7
3 epileptica:

mulier per
maleficium
tabescens,

et ex bra-
chio acus

festucasque
emittens.

A

EX MS.

ANNOTATA.

- a *Libro 1 superioris Vitæ num. 38 Edera appellatur.*
 b *Non invenio hujus nominis Abbatiam : in Vita autem num. 35 solum dictus, Abbas notus.*
 c *Locus crescens, alias Trium Regum dictus in diocesi Vesonionensi, fundatus an. 1134.*

APPENDIX

Alia miracula post mortem patrata.

Puer creditus mortuus convalescit :

Vir quidam de Vilar ad hominis Dei sepulcrum cum parvulo filio venit dicens, quia hic filius meus mortuus fuerat, sed S. Petrus eum mihi restituit. Cum enim idem puer ægrotaret adeo ut ab omnibus diceretur mortuus, imo quod vel de salute ejus omnino desperatum esset, vel quod rebus humanis excessisse putaretur, aut etiam fortassis vere excessisset (quod magis pater affirmare videbatur) redditus est a patre Confessori pio, moxque locutus eum patre gratia Dei convaluit de infirmitate. Similiter quidam de Vesulio, qui anno uno tanto fuerat oppressus langore, quod nec ambulare, nec etiam de lecto valebat surgere, Beato Pontifici se devovit : cujus opem celeriter in sua salute sentiens, votum suum et gratiarum actiones redditurus, ejus sepulcrum beneficii accepti non immemor devotus expetiit.

sanantur anno integro languidus,

13

32 Mater familias gravi infirmitate et dæmonis vexatione linguæ officio privata sedebat. Erat autem etiam epileptica, et singulis diebus cadens patiebatur. Quam ubi monachus de mitra et sudario Pontificis signans tetigit, et loquelam recuperavit et caducum morbum evasit. Liberata est et altera similiter ab epileptiæ invaletudine. Vir item quidam de Capella juxta Luxovium sæpedicta ægritudine epileptica adeo frequenter et immaniter cruciabatur, ut quotidie ad minus novies caderet, et vexaretur. Ubi autem ad Sancti sepulcrum ingressus oravit, ægritudinem illam ulterius non pertulit : sed incolumis factus ad propria cum gaudio post biduum remeavit. Juvenis quidam de Calido-fonte, viduam matrem fratremque jurgiis contumeliosis lacessens, traditus statim et oppressus a dæmonio est, ut offrenatæ linguæ pœnas lucret, et disceret non blasphemare. Ligatus itaque a vicinis et parentibus, et ad cœnobium adductus, ecclesiam miser volebat ingredi : haud dubium quin dæmone retrahente, dans saltus magnos et clamores, cum aqua benedicta aspergeretur. A comitantibus tamen vi intronissus ad beati Pontificis monumentum, liberatus est confestim a dæmonio, et a vinculis solutus gratias egit Deo. Apud Lusans erat quidam puerulus mutus a nativitate, vitæ quippe jam pluribus annis exactis humani eloquii vocem aliquam emitte-
 re, quantavis parentum sagacitate vel industria delinitus, non poterat. Redditus vero postmodum cum voto Deo et S. Petro, resoluta linguæ vinculo, cepit continuo sicut ceteri parvuli loqui. Quo delectatus pater miraculo, attulit illum ad beati Præsulis memoriam, et quod in eo factum est manifestavit ad Dei gloriam. Ecce autem accessit ad sepulcrum viri Dei et alter homo de Bierna juxta Ausun, habens infirmitatem ab anno uno, et erat inclinatus, nec nisi cum crocis ambulare poterat : siquidem pars una corporis ejus, pes scilicet et crus cum tibia, stupida et sine sensu facta fuerant, sicut ipse etiam sub invocatione divini timoris adjuratus dicebat. Cumque ingenti cum gemitu et fletu orasset, recuperato stupidorum sensu membrorum, staturaque pariter erecta gaudens, recessit ad sua.

muta et epileptica,

2 epileptici,

energumenus,

C

mutus a nativitate,

languidus et contractus,

Alios itidem de Vercellis oppido, ægritudine diebus multis oppressus jacebat, ita quod nequaquam egredi vel ad requisita naturæ valeret, sed in cubiculo sub-
 tus se floxu ventris, urgente necessitate, relevaretur. Tibia enim ejus cum pede mortua erat et sine sensu : quam si quando se in partem quamlibet vertere voluisset, manu vel baculo veluti truncum versans jactabat. Inspirante autem Deo, B. Petro se reddens devovit, et statim convalescens de lecto surgere cepit ; postque dies paucissimos ad Sancti tumulum pedibus suis venit ; ibique valetudine plenius reparata ad domum suam rediit. Mirabilis Deus in Sanctis suis.

D
 alius contractus.

ALIÆ EPISTOLÆ

Pro impetranda Canonizatione

Ex MS. Monasteriensi in Westphalia

1 *Abbatibus Cisterciensis et Abbatum Capituli Generalis, quas miserunt Domino Papæ Lucio, sed obiit antequam ei præsentarentur.*

Beatissimo Patri ac Domino a Amantissimo Lucio, Dei gratia summo Pontifici, frater b Bernardus Cisterciensis et humilis Abbatum Conventus in Capitulo congregatus, perseverantem in sua voluntate famulatum. Sanctissimæ vestre Serenitati quantas possumus gratiarum reddimus actiones, quod piæ recordationis affectu vitam Patris nostri felicis memoriæ Domini Petri Tarentasiensis Archiepiscopi, cum virtutibus per eum factis, Apostolica vestra præcepit auctoritas litteris commendari, Vestre Beatitudini et reverendissimis Dominis Episcopis et Cardinalibus Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ offerendam. Quod devoto filio vestro, venerabili Fratri nostro Gaufrido Altecumbæ Abbati impositum ; secundum datam sibi a Domino gratiam efficaciter est completum. Exhibitas enim sibi chartas, a viris religiosi conscriptas, super his que præsentibus viderant et audierant testimonium perlibentibus veritati, et que ab aliis fidelibus certa testificatione comperta, in unum redigere compendiosa narratione curavit. Inde est quod a vestra Dignatione exiguitas nostra humili supplicatione deposcit, quatenus quod de mandato vestro factum cognoscitur, et ad multorum ædificationem, vestra etiam auctoritate, cum ejusdem Archiepiscopi Canonizatione multis moltum desiderabili, confirmetur.

a
 b

E
 Missa supra-dicta Vita, petunt Cistercienses Canonizationem a Lucio 3.

11 *Abbatibus Cisterciensis et Abbatum generalis Capituli ad Dominum Cælestinum Papam tertium.*

F

Amantissima Patri et Domino c Cælestino, Dei gratia Summo Pontifici, Frater d Wilhelmus dictus Abbas Cisterciensis, et humilis Abbatum Conventus Capituli generalis humilem obedientiam et devotam. Cum de vobis post Deum, Pater Sancte, pendeat anchora spei nostræ, multoties scribimus vobis pro multorum et nostra necessitate : sed ecce nunc, pro multorum utilitate et ædificatione, precibus et scriptis insistimus, vestre Majestatis pedibus provoluti, corde et animo, mente et spiritu devoti penitus vestræ Dignationi, et obsecramus pro Christo, ut manus sedula vestræ misericordiæ erigat in sublime lucernam, que quodammodo latet sub modio ; reponat reverenter ut decet in horreo publico, meritis Ecclesiæ quæ peregrinatur in terris, commodabile granum tritici : quod sine dubio pullulavit de radice frumenti nobilissimi, quod de cælo venit in valle benedictionis, ut panis inde fieret de cælo cælestis. Sed quid multis? Pretiosa gleba pretiosi corporis felicis recordationis Domini Petri Tarentasiensis quondam Archiepiscopi, abscondita jacet in domo

c
 d
 et iterum a Cælestino 3

A domo Bellæ-vallis. Iste est qui non verbo tantum et lingua, sed opere et veritate, pacem et sanctimoniam secutus est : et a Christo vocatus in partem sollicitudinis, evangelizavit pacem his qui prope et his qui longe. Denique, sicut ex libro vitæ ipsius, quem vobis misimus, et ex certo multorum testimonio comprobatur, fecit vir Dei mirabilia in vita sua : fecit quam plurima et post obitum suum. Pro canonizando tanto ac tali viro fiducialiter vestræ Sanctitati quam humiliter possumus supplicamus, supplicii postulatione rogantes, ut memores verbi in quo nobis spem dederunt Prædecessores vestri, invocato divinæ cooperationis auxilio ponatis prædictum in numero Sanctorum : quatenus eum sanctificans Sanctus Sanctorum : largam remunerationem propter hoc nobis offerat in æternum.

III *Prioris et Fratrum Ordinis Cisterciensis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus.*

Certum est, et ab initio seculi per varias ætates probatum, quod divina pietas glorificantes se glorificat, hic et in futuro, tam meritis quam honore. Nos igitur petentibus Fratribus Bellæ-vallis, quæ de beatæ memoriæ Petro quondam Tarentasiensi novimus, discretioni Vestræ Sublimitatis intimare curavimus. Verum ille Deo et hominibus gratus, et inter suos contemporaneos meriti singularis, domus nostræ familiarissimus fuit, adeo ut eam in hac parte nulli ceterarum, etsi de ordine suo, computaret esse secundam. Adventus ejus exultatio nobis erat, visitatio edificatio, vita exemplum ; ita specialiter singulorum atque omnium totus erat : ita per omnia et apud nos et foris auctoritatis et gratiæ plenum se noverat exhibere, ut non tam sibi natus quam aliis videretur. Nihilominus tamen sibi ipsi diligenter intendens, quam liberalis et hilaris in elemosyna, quam profusus in compassione, quam denique benignus et affabilis in colloquio fuit, vix aut nunquam nostro posset explicari eloquio. Habuerunt certe alii sui temporis virtutum gratias cum ipso non mediocres, ipse tamen in humanitate et erga pauperes caritate supra ceteros omnes emicuit. Qui cum tanta polleret meritorum [gratia], profundam tamen et indesinentem humilitatem induerat, in se revera illud expertus, Quia humilibus Deus dat gratiam. Ultra vires nostras est tanti Patris mores, vitam, sanctitatem exprimere. Quia igitur credimus Dominos et Fratres nostros Cistercienses super eo non nisi justa et bona a Sede Apostolica postulare, rogamus humiliter ut petitioni eorum dignemini clementer annuere, et coram Domino Papa partes eorum fovere.

IV *Domino Papa Celestino et ejus Cardinalibus Gunterii Prioris et universi Conventus Ecclesiæ Tarentasiensis.*

Fideles et omni acceptione dignas vobis, Patres sanctissime, preces expandere dignum putavimus, quod dudum quidem facere debueramus. Bonæ memoriæ Dominus Petrus, Ecclesiæ nostræ quondam Archiepiscopus, tantis dum adhuc viveret splenduit meritis, virtutibus enituit, coruscavit miraculis ; tantisque post felicem suum transitum felicius cum Sanctis se vivere virtutum probat beneficiis, ut quod jam olim super hoc tacuimus merito torporis et negligentiae arguamur. Aures igitur Paternitatis vestræ sollicitamus, quatenus eum sine dubietate canonizandum decernatis. Quamvis enim humano non egeat testimonio, qui testimonium habet hominæ majus ; innumeri tamen apud nos sunt, qui ejus meritorum, operum, miraculorum, testimonium præbent Clerus

et populus ; et hi præcipue qui claræ sunt et spectabilis opiaionis.

V *Ad eundem Papam e Walbertus Augustensis Episcopus.*

Quod scimus, dicimus : et quod vidimus, fideliter perhibemus. Novit Majestas vestra et universi fideles Christi, quod cum vir Dei Dominus Petrus Tarentasiensis Archiepiscopus, tempore schismatis summum Pontificem Alexandrum et Curiam visitare disponderet, nosque in proposito itinere ei assisteremus ; non sine favore multo Italianum ingressus est, et occurrentibus sibi Marchionibus, Comitibus et cunctis nobilibus terræ Vercellis hospitatus, invenit civitatem penitus commotam a minimo usque ad maximum. Nam ibi erant inexorabiles discordiæ, bellumque intestinum, et plus quam civile : unusquisque accinctus gladio paratus erat ad effundendum sanguinem proximi sui : nullus reperiebatur, cum ad hoc multi laborarent, qui ibi pacem reformare posset. Cumque vir Dei dedicationem ejusdam Ecclesiæ ex more peregisset, cepit rogare quæ pacis sunt, memor illius verbi, Beati pedes pacem portantes. Sicque annuente Deo ad instantiam prædicationis ejus tota seditio conquievit, et in melius reformata fuit, ut omnis livoris scrupulus a cordibus singulorum removeretur, et firma pax patriæ redderetur, et omnes Deum benedicerent, et hæc pacem meritis hominis Dei attribuerent. Ipsa autem pacis confederatio totam illum diem occupatam detinuit, ita quod sine Missarum solenniis Ecclesiæ consecratio peracta fuit. Inde egrediens cum a turbis undique premeretur, fama ejus longe lateque crebrescente, Papiam devenit. Cumque divina in Ecclesia B. Michaelis solenniter celebraret, et populus civitatis undique conveniret, in ipsa populi densitate mulier quædam, diabolico spiritu ducta, marsupium ejusdam rustici in ecclesia latenter abscondit, et ipsum cum denariis in sinum suum misit. Verum cum super his rusticus lacrymabiliter viro Dei conqueretur, ille plurimum consternatus, et furtum detestatus, oculos ad cælos levavit. Ceterum divina providentia quæ nil impunitum relinquit, et arcana in lucem aperit, ipsam mulierem eccitate percussit : ita quod cum egredi ecclesiam undique attentaret, et multæ ibi essent januæ apertæ, intrinsecus lustrando et gyrando quasi demens et aliena exire non valebat. Denudato igitur furto et restituto, confessa est coram omnibus, quod virtute viri Dei, egressus ecclesiæ penitus ei denegabatur. Postmodum vir Dei Bononiam veniens, a cunctis civibus honorifice susceptus est. Porro Joannes Bononiensis Episcopus gravi dolore capitis laborans, virum Dei, ut caput suum palparet et benediceret, studiosius rogavit, et ad tactum ejus festinatum sensit remedium, sicut pluribus ipse Joannes confessus est. In eadem civitate, in ecclesia S. Felicis, monachus senex officio oculorum fere per septennium destitutus erat : quem alii monachi Fratres sui ad virum Dei adducentes, et instanter orantes ut manum ei imponeret ; homo Dei aliquantulum commotus et consternatus ad instantiam precum ipsorum, propria saliva oculos ipsius senis in modum Crucis delinivit, sicque ad propriam domum remisit. Mox facta cum vir Dei Missarum solennia in civitate ageret, memorati monachi dictum senem restituto lumine, cum grandi strepitu et caterva cleri et populi, in ecclesiam adducunt, Deo et homini Dei super his copiosas grates referentes. In argumentum autem restituti luminis ipsum monachum, clare et bene legentem etiam gracilem scripturam, vidimus. Illud autem non prætermittendum censuimus, quod cum a nobilibus

Eidem scribuntur ab Episcopo Augustensi miracula

sedati belli intestini Vercellis,

furti detecti Papiæ.

cephalalgicæ curatæ.

et cæci illuminati Bononiæ.

et S. R. E. Cardinalibus.

Jac. A. G.

Idem petunt Tarentasenses.

EX MSS.

A libus et potentibus terræ stiparetur, et propensius honoraretur, ne in culmine positus vitium elationis et arrogantiae incurreret; opportunitate captata, seorsim recedebat; et in terram cum lacrymis orando prostratus, conditionem et originem suam, et miseriam hominis ad memoriam revocabat, et cum plurima humilitate, foris dissimulata cordis contritione, revertebatur.

ANNOTATA.

a *Ascriptum erat, Lucium III, antequam hæ litteræ presentarentur, obiisse, quod contigit 25 Novembris anno 1185, scilicet anno 10 post obitum S. Petri. Successerunt Urbanus III eodem anno, Gregorius VIII an. 1187 Clemens III an. 1188 apud quos nihil scitur actum, forte quia paucio tempore sederunt.*

b Bernardus, successit Petro, in Episcopum Atrabatensem electa, de quo supra actum, anno 1183.

c Cælestinus III electus 14 Aprilis anni 1191, martuus 8 Januarii anni 1198.

d *Supra indicimus more istius ævi nomina Abbatum per A et H loco Alexandri et Henrici fuisse nata, ita et hic. potuit per G sive W factum fuisse, et quia Bernardo Abbati successit Guilielmus sive Wilhelmus, hujus nomen oppositum esse, sed hunc ejusque successorem Petrum mortuos fuisse, eisque subrogatum Guidonem a Clemente 3 anno 1190 Cardinalem creatum tradit Maurique ad an. 1183 cap. 1 num. 4. Fasset nihil certi constare de tempore quo dicti Abbates fuerunt. Quid si etiam ipse ordo Abbatum fuerit immutatus? et dicto Guidoni Cardinali creato successerit Guilielmus, et aliquot annis rexerit, cui Guido secundus subrogatus est, qui anno 1199 ab Alphonso Rege evocatus in Hispaniam venit, et postea anno 1202 factus Episcopus Cardinalis Prænestinus, a priori Guidone a pluribus non est distinctus? Quid si eodem modo varia apud Maurique ab Abbate Cisterciensi peracta, et nullius nomine expresso lecta, sint tributa dicto Guidoni, et sint a Wilhelmo facta? Ita hoc instrumentum hactenus ineditum in suo vigore consisteret, quod ipsi Ordini Cisterciensi discutiendum relinquimus.*

e Walbertus sive Walpertus, Episcopus Augustæ Prætoriae sub Archiepiscopo Tarentasiensi, sedit anno 1186, cui successor Germanus, non anno 1189, ut numeris inversis apud Ughellum et alios legitur, sed anno 1198 præfuisse dicendus.

f Joannes hujus nominis V Banoniensis Episcopus ab anno 1161 ad 1188.

C BULLA CANONIZATIONIS

Cælestinus Papa III universis Prælati Ecclesiarum super Canonizatione S. Petri Tarentasiensis Archiepiscopi, et confirmatione libri vitæ ipsius, et miraculorum et ejusdem annua solemnitate.

Cælestinus
PP. III

Cælestinus Episcopus, Servus servorum Dei, venerabilibus Fratribus, Archiepiscopis, Episcopis, et dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, et ceteris Ecclesiarum Prælati, salutem et Apostolicam benedictionem. Divinæ laudis gloriam circa sacratissimam Sanctorum memoriam universis mortalibus admirandam, tam singulariter quam communiter assiduis præconiis; sed præcipue diebus memorialibus seu festivis solennitatibus extollendam, universitatis Conditor invisibilis, quibusdam visibilibus signis, veluti quibusdam fulgoribus seu tonitruis, per diversa, non tamen adversa, sed potius consona Scripturæ sacræ testimonia manifestat, edocet et confirmat; dum de ipso, qui est sine fine laudabilis, et in omnibus suis operibus admirabilis, voce Davidica nuntiat, Laudate Dominum in Sanctis ejus. Et illa:

Mirabilis Deus in Sanctis suis. Et de ipsis Sanctis sub quadam admiratione Prophetico sermone proponitur: Qui sunt isti qui ut nubes volant? etc. Et cum sit idem optimus et infinitus, innumerabiles volens habere de quibus debeat collaudari, sicuti ab æterno secundum suæ potentiae divitias ordinavit, Sanctis Sanctos aggregat et adjungit, ut innuitur in ipsius laudis abundantiam redundare dum dicit; Laudate eum secundum multitudinem magnitudinis ejus. Quod autem in Sanctis quasi specialiter se laudabilem exhibet, et in eis mirabilis invenitur, in ipsorum doctrina fructifera et operatione salubri miracula concedendo, et eorum numerum augmentando; ad nostram procul dubio, si diligenter velimus attendere, noscitur pertinere salutem. Et tanto majori devotione debemus cognoscere, quod in servis suis ad nostræ salutis augmentum omnipotens Deus operatur, prout in similibus Patres nostri commendabiliter et pie fecisse noscuntur, quanto major fructus indubitauer creditur affuturus.

Sane intelleximus ex quodam rescripto felieis recordationis Lucii Papæ prædecessoris nostri, quod ab eo per duos Abbates Ordinis Cisterciensis, viros providos et discretos, et in sancta religione probatos, humiliter et instanter ex parte ipsius Ordinis fuerit postulatum, ut beatæ recordationis Petrum quendam Tarentasiensem Archiepiscopum canonizare deberet. Qui petitioni sibi porrectæ placitum præbisset assensum, nisi quædam temporum et rerum incommoditas facultatem tunc postulati operis denegasset. Nec de ipsius ullatenus meritis dubitavit: sed nihil eo tempore de miraculis et conversatione ipsius aliquibus fuerat litteris annotatum: et deicit Fratrem postulato communitatis consilio differre, mandans ut de actibus et conversatione memorati Patris, ea quæ certa essent interim redigerentur in scriptis; ut cum tempus opportunum adesset, Ecclesia Dei certam et indubitabilem firmitatem haberet, cui circa ea quæ petita fuerant concedenda securus et fiducialibus posset inniti. Quoniam ergo, juxta jam dictum præfati Prædecessoris nostri mandatum, ea quæ Beatus ille vir virtutibus emicans gessit in vita; et miracula, quæ Deus per ipsum post ipsius obitum operatus est, collecta sunt fideliter et redacta in scriptum, quod multorum testimonio commendatum reddimus comprobatum; Cum de his per magnas et honestas personas, ut decebat fieri, simul redditi certiores, supradictæ petitioni nobis, quamquam immeritis, in Sede Apostolica residentibus, item ad Romanam Ecclesiam destinatæ, præbentes assensum; non tam pro supradicti Ordinis reverentia, cui libenter acquiescere disposuimus in omnibus piis et justis postulationibus; quam pro gloria Domini dilatanda; jam dictum memorabilem virum, de communi Fratrum meorum consilio, canonizavimus, et canonizatum universæ Ecclesiæ Dei per scripta Sedis Apostolicæ nuntiamus. Statuentes ut in universis ecclesiis seu monasteriis vestris, ipsius gloriosi Sancti, videlicet Petri quondam Tarentasiensis Archiepiscopi, veneranda memoria singulis annis, tertio Idus Septembris, quo gloriosum corpus ejus fuit de sepulchro cum pia devotione levatum, solenniter celebretur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum Sexto Idus Maji. Pontificatus nostri anno primo, Incarnationis vero Dominicæ Anno millesimo centesimo nonagesimo primo.

D
Psal 50. 1
et 87. 36.ad majorem
Dei gloriampost lectam
jussu Lucii
3 scriptam
Vitan,
ES. Petrum
canonizans

F

indulget ut
festum trans-
lationis ce-
lebretrur.

A *In eundem modum, paucis immutatis vel additis, scriptum est Abbati et Conventui Bellæ-vallis, similiter et universis Abbatibus Ord. Cisterc.*

Cœlestinus Episcopus, servus servorum Dei, dilectis filiis Abbati et Conventui Bellæ-vallis salutem et Apostolicam benedictionem. Divinæ laudis gloriam circa sacratissimam Sanctorum memoriam universis mortalibus admirandam etc. *Sicut supra usque statuente ut in vestro et in universis vestri Ordinis monasteriis ipsius gloriosi, Sancti videlicet Petri, quondam Tarentasiensis Archiepiscopi veneranda memoria singulis annis tertio Idus Septembris, quo gloriosum corpus ejus fuit de sepulchro cum pia*

devotione levatum solenniter celebretur. Adhæc cum divina misericordia vobis tantam concesserit gratiam, ut jam dictum pretiosum corpus in vestro monasterio requiescat; Universitatem vestram attente monemus et propensius exhortamur, ut ad ipsius pretiosi Sancti memoriam solenniter celebrandam usque adeo unanimiter intendatis, quod omnipotens Dominus in vestris actibus honoretur, et ex illius imitatione vobis æterni præmii cumulus augeatur, Ita quod auctore Domino manifeste possit agnosci, qualiter succus illius sanctæ radicis atque doctrina in ramorum fructibus maneat et servetur. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sexto Idus Maji. Pontificatus nostri anno primo.

D
PER GAU-
FRID. AB:
EX MSS.
idem altera
Bulla con-
firmatur.

DE BEATO AMATO

D. P.

SALUDECIUM IN AGRO ITALIÆ ARIMINENSIS.

CIRCA AN.
MCC.

B **S**aludecium oppidum est agri Ariminensis, intra montis Apennini radices ad xv millia passuum distans, Saludez vulgo dictum. Quo in loco S. Amatus vixit et obiit, locique Tutelariorum habetur, relatus a Ferrario in Catalogo generali his verbis: Saludecii in Emilia S. Amati Confessoris. *Vitam ejus credebant, qui vivebant initio seculi xv. seniores loci, ibidem olim scriptam existisse, una cum ejus miraculis, sed confligente sacristia (cujus incendii annus non proditur) cum aliis scripturis fuisse exustam. Seculo certe jam dicto finiente testatur illius ecclesie Archiepiscopus Jacobus Antonius Modesti, flammurarum vestigium conspici potuisse in trabibus tectoque majoris capellæ, etiam tunc semiustus: additque Mag. Sebastianum Sericum (cui amita sua D. Bartholomæa Modesti, sui quondam patris Mag. Sebastiani soror, juncta matrimonio fuerat) eandem ex traditione et seniorum relatu renovandam suscepisse, in gratum Magistri Francisci Modesti, sui item patris, cui propositum fuerat eandem vitam versu Heroico reddere. Hac autem ex causa factum videtur, quod cum auctor jussisset transcribi reponendam in arca ipsius sancti corporis, moras nectente Poeta illo aut etiam morte prævento, ipsum Serici autographum hæsit inter Francisci schedas jam inde ab anno MDXCIII, quo ipsi illud missum erat, usque ad MDXCVIII, quo idem reperit prædictus utriusque nepos Jacobus Antonius, dedicatum Episcopo Ariminensi Simoni Bonadies. Hic autem anno MDXI factus Episcopus obierat ipso anno MDXVIII, IV Idus Januarii uti scribit Ughellus: et verosimile est aliquanto prius vitam scriptam, quam Venetus ad prædictum Mag. Franciscum transcribenda mittretur, uti habet addita ad caeteram Epistolam, data V Idus Junii, anni ejusdem. Inventam porro Italice mox reddidit ipse Jacobus Antonius, et sequenti anno MDXCIX imprimendam curavit Arimini: ubi rursus prælo subjecta fuit anno MDCC. unde eam habemus. Sed longe plaris facimus ipsius latinæ Vitæ fidelissimum et antiquum exemplum anno MDCLX accepisse ab Ariminensis Collegii nostri Rectore Francisco Vin. Fuit enim auctor, uti ex stylo apparet, revera qualem suus nepos laudat, vir magni judicii, singularis doctrinæ et exemplaris vitæ: cujus scriptum si nactus fuisset Ferrarius, qui ex Italica dumtaxat vita elogium huc Breve texuit, invenisset haud obscuram ejus quo hic vixit temporis demonstrationem, quam Italicus interpretes velut minus necessariam neglexit. Per maximam enim verosimilitudinem probat auctor noster, beati viri exitum circa annum MCC accidisse. Quæ porro ad cultum antiquum et hodiernum explican-*

dum attinent, tam clare in Vita explicantur omnia, ut pluribus de eo præfari non sit opus.

E

EPISTOLA DEDICATORIA

Sebastianus Sericus Saludeciensis Reverendo in Christo Patri, Domino Simoni Bonadies, Episcopo Ariminensi S. D.

Singularis tua, præstantissimus Pater, in omnes humanitas, amorque in patriam nostram præcipuus, quotidie adigunt me, ut, si quod meæ in te benevolentiae argumentum vigiliis laboribusque meis edere possim, nihil prætermittam. Sed diu multumque dubitanti, quoniam demum scriptorum genere mihi præstantiam tuam liceret demereri: obtulit sese Beati Amati historia, quam post reditum nostrum in patriam crassiore stylo de industria nuper composui: Sanctorum siquidem res gestæ simplici et tuis quadam veritate, quam verborum fastu ac lenocinio exornantur. Rem igitur magis gratam me tibi facturum existimavi, quam si quod profanum carmen aut Xenophontis Paralipomenon (quod adolescens exercendi ingenii causa e Græco in Latinum converti) nomini tuo dicassem. Tametsi eloquentissimi viri rerum Græcarum, quas Thucydides Atheniensis morte præventus omisit, historia adeo varia multiplexque reperitur, ut facundissimum quemque interpretem possit exercere. Nam cum sanctissimos mores tuos, antiquamque in primitiva, ut ita dixerim, Ecclesia Episcoporum vivendi normam, nescio quo fato extinctam, in te uno nostris temporibus in lucem revocatam considero; ab his quæ a vitæ tuæ institutis minime abhorrent, veluti epulis delicatiori stomacho magis convenientibus auspicandum duxi; ut eis tanquam domesticis invitatus, ad cetera fortassis, et ea quidem ab ingenio tuo, omni doctrina atque eruditione ornatissimo, non aliena, promptiore animo possis accedere. Accipe igitur, præstantissime Pater, munusculum hoc, sempiternum me in te observantiæ, tuæque in patriam meam benevolentiae testimonium: incipiatque B. Amati Vita sub clarissimo nomine tuo, tam nostri temporis hominibus, quam deinceps posteris innotescere. Vale, Saludeciensesque tuos, qua solitus es, humanitate prosequere.

Cur hanc et
Vitam effe-
rat prius

quam Xeno-
phontis Pa-
ralipomena
olim a se
Latinitati
donata.
F

ex majorum
relatu re-
stauratur
ante annum
1518,

et Italice
vires editur
an. 1599.

Latina ex
autographo
datur

A

A. SEBAST.
SERICO
EX MS.
Rerum præ-
teritarum
memoria
incertior
primum,

PROLOGUS.

Cum litterarum usus inter mortales nondum esset repertus, memoria rerum gestarum, ad bene beateque vivendum maxime necessaria, non facile servabatur. Quippe qui ceteris longioris ætatis beneficio anteirent, partim quæ ipsi juniores ab aliis ejusdem fortunæ hominibus acceperant, partim quæ ipsimet vidissent, posteris commemorabant. Hinc fiebat ut unus quisque nimio earum affectu aut bis quæ acciderant multa et quidem falsa adderent, aut (ut plerumque hominum sunt ingenia) [majorum facta] tamquam ab eorum studiis abhorrentia, pro incertis audientibus exponerent. Sed postquam humano generi præclarum munus litterarum divinitus traditum est; cuperent homines, quas sibi majores recensuissent res gestas litterarum monumentis fidelius demandare. Nam quæ diuturniora futura sunt multisque seculis duratura, selectiori studio majorique industria confici solent, eo maxime quod sincerum posteritatis sunt iudicium subitura. Cumque viderentur qui facta aliorum copiose scriberent, non meliorem gloriam consecuti, scriptorum ingens copia emanavit. Alii siquidem Regum aut populorum cum domi tum foris præclara facta scribere adorsi, non modo eos quorum facta dictis exenti sunt; verum etiam dicendi copia atque orationis venustate seipsum immortales effecerunt. Fœre nonnulli qui vitam et mores Philosophorum, potius quam res bellicas, complecti maluerunt; rati se eo scribendi genere, quod totum ad vitæ institutionem pertineret, communi utilitati posse magis consulere: idque non injuria. Exerantur enim homines, nati ad virtutem capessendam, præstantissimorum virorum exemplis: nemoque est, nisi vitis perditus, qui dum aliquid recte factum legit, aut præclare gesta alicujus audit, non laudet, non extollat, non admiretur, denique sibi pro viribus imitanda non proponat: unde Marcus Tullius Cicero, historiam vitæ magistram non immerito appellat.

3 Verum is mihi demum hoc scribendi negotio recte ut videtur, qui Sanctorum Dei vitam et mores illustrare conatur. Regum enim et gentium multæ et præclarissimæ res gestæ a scriptoribus memorantur; sed nonnullorum inspicere est ebrietates, aliorum monstruosas libidines, inauditam multorum feritatem; ita ut si optima eorum instituta imitari cupias, multitudine vitiorum gravissime offenderis: solent siquidem Regum magnas virtutes maxima vitia plerumque comitari. Quid de Philosophorum vita et moribus dicam, quos tantopere suspicit et admiratur antiquitas? Illi etenim, ut populorum et multitudinis imperitæ laudationes ineptas et plausus aucuparentur, divitias, quibus aliquando abundarent, velut earum contemptores, inutiliter contempserunt: sicut Crates ille Thebanus, homo quondam ditissimus, cum ad philosophandum Athenas pergeret, magnum auri pondus abiecit, inquam, se non posse et virtutes et divitias simul possidere. Alius cum Ephesi quosdam ditissimos juvenes, ejus sapientiæ sectatores, ut coram populo in contemptum divitiarum pretiosissimas gemmas frangerent, impulisset; manûs gloriæ et vanissimæ jactantiæ ab Joanne Evangelista merito fuit reprehensus; deinde cum divina ope in pristinum statum fractas gemmas Apostolus Dei rede-gisset, ingenti miraculo motus, relictis gentiliis præstigiis veram summum omnium Conditoris religionem amplexus est.

4 At Sancti Dei, non projectis ob inanem gloriam divitiis, sed illis pauperibus erogatis; non suffarcinati auro (ut Hieronymi verbis utar) Christum pauperem secuti, per fidem, ut Paulus inquit, vicerunt

regna, adepti sunt repromissiones, obturaverunt ora leonum, extinxerunt impetum ignis, effugerunt aciem gladii, convalescerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exterorum: et cum per omnia manserint incorrupti, nobis iter ad illam æternitatis sedem, quam Dominus noster diligentibus se præparavit, aperuerunt. Quidnam igitur humano generi melius, quid utilius dici aut excogitari potest? quid etiam memoratis dignius mandari litteris? quid, quod magis posteritati consulat; habemus, quam Sanctorum doctrinam, institutionem, persecutiones et miracula?

5 Igitur operæ pretium me facturum existimavi, vitam B. Amati, qui jam multorum annorum miraculis refulget, pro viribus recensere. Nam cum sanctissimum illius corpus apud nos in D. Blasii ecclesia, pro loci facultate, summa veneratione custodiatur: indignum prope fuit usque ad nostram ætatem inventum fuisse neminem, qui sanctissimi viri memoriam litteris, vel saltem rudibus, illustraret: præsertim cum ejus meritis atque apud Deum intercessione, patriam nostram multa evasisse pericula pro certo habeatur: tametsi parentum ævo ipsius vitæ historiam litteris mandatam, ut pleraque alia ecclesiæ nostræ, incendio absumptam multi asserant. Scio rem me aggressum perdifficilem ac multorum reprehensionibus obnoxiam, quia nihil certi adsit quod sequi valeam. Nam cum exploratum sit prope annum trecentimum abiisse, ex quo B. Amatus in humanis fuisse comperitur, nullaque extent de ipso monumenta, dicet aliquis, Quis tam levis futurus qui aliquid de viro illo, licet sanctissimo, homini nostræ ætatis asserenti credendum fore arbitretur? Is si animo voluet quæ a principio præfati sumus, et quoniam pacto memoria rerum gestarum, in primo vitæ mortalium exordio, per quamdam successionem servata est, velut per hominum manus ad posterum demandata; profecto laborem nostrum non improbat, qui a majoribus nostris accepta, et nobis pueris sæpius memorata, de sanctissimo viro, litteris mandare studemus: ad quod accensi sumus, quia ejus suffragium nobis in laboribus nostris maximisque periculis non defuisse sæpenumero experti sumus. Sacris deinde litteris traditum est, Non recedet memoria justi, et nomen ejus requiretur a generatione in generationem. Sed jam ad institutum nostrum accedamus.

Titulos Capitum, quibus distinguebatur hæc Vita, dum eam nos more nostro partimur, hic descriptos accipe.

- C**APUT I Ex qua patria B. Amatus ortus fuisse perhibetur.
- II De tempore vitæ ipsius B. Amati et quibus annis natus dicatur.
 - III Quibus parentibus et ex qua familia natus dicatur.
 - IV De domicilio et victu et cultu corporis ipsius.
 - V De ludibrio quod perpessus est partim a suis, partim ab alienis.
 - VI De persecutione ejus et infamia illi falso irrogata.
 - VII De nonnullis aliis ejus miraculis et signis sanctitatem ipsius manifestam facientibus.
 - VIII De ejus itineribus et peregrinationibus, deque eorum causa.
 - IX De statura ejus.
 - X De morte et sepultura ejus.
 - XI De miraculis quæ post ejus mortem apparuerunt.
 - XII De translatione corporis ipsius in templum D. Blasii ubi in ejus honore sacellum extractum est.

D
Heb. 11 33Id quidem in
S. Amato
difficile.E
perditis in-
cendio mo-
numentis,non tamen
omnino negli-
gendum.

EccI. 39, 13

F

per inventas
publica bono
litteras cer-
tior haberi
capit,et Regum ac
Philoso-
phorum Vitæ
scribi:quæ ut
multum ad
mores forman-
dos prosint,magis tamen
Vitæ Sancto-
rum.

- A XIII De variis ejus miraculis, diversis temporibus celebratis, prout a majoribus relata fuere.
 XIV De nonnullis miraculis, quæ nostra ætate et memoria fuere.

CAPUT I.

B. Amati patria, genus, vitæ rigor : contemptus, tolerantia, et innocentia.

Saludeciensem natione fuisse B. Amatam, inter omnes, quos unquam de ipso audivi loquentes, satis constat. Est enim Saludecium oppidum in Flaminia provincia in collibus, inter Crustronium et Isaurum fluvios situm, a mari supere passuum circiter quinque millia distans, saluberrimo cælo atque satis ubere solo præditum, a salute Decii ut quidam nostri temporis Vates non ignobilis (cujus nomen ideo subitico, ne meis nimium videar favere, cum propediem ætas nostra miris illum sit laudibus profectura) suo carmine elegantissimo expressit, derivatum. Nam cum Publius Decius Consul adversus Umbros et Sannites bellum gereret, in quo patris vestigia secutus demum se pro patria devovit; ad id loci cum parte copiarum delatus, ab impetu Cisalpinorum Gallorum, qui Umbris et Hetruscis auxilio venerant, se atque exercitum incolumem servavit. Sunt etiam qui dicant, a Decio Bruto, ibi diutius contra Antonianos satellites defenso, nomen inditum fuisse : qui cum Marcum Antonium, patriæ hostem judicatum, jussu Senatus insequeretur; a legionibus suis derelictus, tandem in hostium potestatem devenit, jussuque Antonii a Capeno Sequano fuit interemptus. Alii asserunt universam eam regionem olim fuisse saltus et pascua familiae Deciorum, inde Saludecium, quasi Saltus-Decii dictum. Mihi in tam variis hominum de hac re sententiis libet affirmare, a Decii omnino oppidum fuisse nominatum, sive quia domestica illius familiae ibi fuerint monumenta, sive quocumque alio modo acciderit ut ab eis nomen ejusmodi fuerit sortitum. Illud vero præ ceteris observari, quod in Saludeciensi agro, et præsertim in campestribus locis, plures Deciorum repertas imagines, ex diverso ære conflatas, inspexi. Sed de hac re pluribus fortasse quam necesse fuit. Itaque ad B. Amati vitam explicandam revertamur, et primum quibus temporibus vixerit enarremus.

7 Anno salutis nostræ ducesimo supra millesimum in humanis B. Amatam fuisse, conjectare libet : certi siquidem quod sequi valeam nihil habeo; præterquam quod adhuc puer Joannem Jacobi Augustini, avum meum maternum, sæpius memorantem audivi, quod ipsi in eadem ætate existenti (centesimum enim quartum complevit annum) Sanctes Ferri, avus ejus, vir annosissimus, narravit, habuisse aviam maternam senio confectam, que diceret se adolescentulam matrem habuisse, cujus avia viderat B. Amatam, eo tempore quo Saludecium oppidum in monte, ubi nunc ecclesia D. Blasii vetustissima inspicitur, situm erat; multaque referebat ipsius viventis miracula, et mira quæ post mortem ejus apparuerant signa. Quod autem ibi oppidum conditum aliquando fuerit, titulus in primis ecclesiæ, in hanc nostram præsentem translatus, satis docet, et vicus juxta montem illum positus, qui adhuc vulgo suburbium vetus nuncupatur. Itaque si Sanctis Ferri longissimam ætatem, deinde aviæ ipsius, simul cum matris, cujus avia B. Amati vixit temporibus, annos connumeret; postmodum avi mei senectutem, nostra ætate pene incredibilem, contempleris; annum fere trecesimum, quo vir sanctissimus onera carnis deposuit, æhisse reperies. In hancque sententiam facilius trahor, quod quædam tabellionum docu-

menta, supra ducesimum annum reperta, et a me lecta, agrorum Xenodochii B. Amati, dum in eis latera citantur, apertissimam faciunt mentionem : ex quibus beatissimi viri memoria tunc temporis apparet fuisse inveterata.

8 Honestissimis parentibus pro oppidi fortuna ortum fuisse, satis constat. Audivi quosdam asserere ex Marchinorum, alios ex Ronchorum familia natum : sed illud mihi, ut pleraque alia, semper incertum fuit. Verum inter omnes, a quibus beatissimi viri memoriam accepimus, convenit, parentes habuisse in hoc oppido primarios, qui ceteris opibus non inferiores fuere. Patris nomen haud mihi exploratum est : matri Sanctæ, deinde diminuto vocabulo, ut moris est in his regionibus, Sanctæciæ nomen fuisse, perhibent quidam. Fratrem habuit natu grandiolem, Hieronymum vocitatum. is cerdo fuit : sororem vero, Claram nomine, que vite sanctimonia fratrem imitata perpetuam Deo vovit virginitatem. Is puer amisso patre, sub matris, mox fratris tutela et cura permansit. Frater uxorem, satis pro loci facultate opulentam acceperat. Ea se cum sororem parvulam ad Hieronymum maritum traduxit, eo siquidem animo, ut B. Amato, cum ad legitimam ætatem ambo pervenissent, uxorem adjungeret.

9 Sed is adolescens effictus animum alio adjecebat : quippe orationibus et crebris jejniis intentus, calcatis hujus mundi illecebris, totum se religioni tradidit ; ut de eo quod Sapientie xxxix Capite scriptum est dici possit. Justus cor suum tradidit ad vigilandum diluculo, ad Dominum qui fecit illum, et in conspectu Altissimi deprecabatur : aperiet os suum in oratione, et pro delictis suis deprecabatur. Ille factum est ut cum nuptias sororis aversantem fratris uxor animadverteret, B. Amatam implacabili odio persequeretur, eumque in dies (ut sunt mulierum ingenia) apud Hieronymum maritum inertie ac discordiæ accusaret. Nec Hieronymi mores sanctissimo viro satis placebant, qui æternæ salutis immemor, opibus congregandis tantummodo studebat. Morum siquidem similitudo amicitiam, dissimilitudo odium plerumque parere consuevit. Itaque quo liberius Deo serviret, simul odio domestico cederet, a fratre secessit.

10 Divisis cum fratre opibus paternis, domicilium, quod postmodum xenodochium B. Amati seu Hospitale dictum est, sibi constituit. Sunt qui dicunt paternam fuisse domum, que sibi in divisione hereditatis obtigit. Alii tradunt post reditum ex Galicia ultimum (nam quater ad D. Jacobi Apostoli ædem profectus est) domunculam illum edificasse penes Orcearium montem, quo magis pauperibus excipiendis esset exposita, in frequentissima via sitam. Ibi igitur adhuc juvenis et in viridi ætate constitutus, victum opera locando quaritans, quod ex agris percipiebat id totum quotulie pauperibus elau erogabat : cum interim maximis jejniis et crebris vigiliis corpus maceraret alligeretque. Nam inter cetera carnibus perpetuo abstinuisse memoratur, oleibus fere et herbarum radicibus vesci semper solitus. Quin etiam ut carnis incendia extingueret, averteretque libidinis stimulos, flagello ferreo, quod adhuc in ejus arca inspicitur, hoc quasi tercia, qua Dominus noster Jesus Christus pro nostra omniumque salute a Judæis atrocissime verberatus est, seipsum cedebat, memoriam Dominicæ passionis, ut animo, ita corpore secum gerens. Semel in die, toto fere vite ejus tempore, et id post horam nonam, cibum sumere consuevit. Cultu corporis asperiore intrinsecus, quo magis quid animo versaretur homines lateret, usus est, interiore quidem tunica cilicio intertexta, intrinseca vero ex parte viliori, quo monastice

D
A. SEBAST.
SERICO
EX MS.

parentibus
honestis

quibus in
pueritia
orbatus

E

paratus sibi
a fratris uxore
nuptias
aversatur:

ideoque ab
illis discedens,

F
austera
et laboriosa
sanctam vitam
orditur:

victu ac vestitu
rudi contentus

saludecii situs

et nomenclatura.

Ibi circa
an. 1200
natus Amatus

C

A. SEBAST.
SERICO
EX MS.

et pro fatuo
habitus.
Rom. 12, 1

Sap. 5, 3

A sticæ professionis religiosissimi viri utantur, et ea usque ad talos deducta induebatur. Superna erat vestimentum, utrimque a dextris et sinistris apertum, quod pallii vicem gerens, tunicam exteriorē ad pedes usque tegebat.

11 Cum igitur B. Amatus, juxta illud documentum Apostoli, exhibuisset corpus suum, hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium suum; et nollet conformari huic seculo; ab ejus amatoribus ludibrio haberi cœpit, ita ut fere ab omnibus fatuus existimaretur. Quos enim mundus odit eos pariter negligit et ridiculos facit, divina attestante Scriptura, dum de Sanctis Dei in alia vita existentibus loquitur: Hi sunt quos in derisum habuimus aliquando, et quorum vitam insaniam reputavimus. Auxerat hanc populi opinionem fratris quotidianus sermo, nec non uxoris ipsius procax lingua, de sancto viro adhuc juvene obloquentium. Ea siquidem (ut leve est muliebri ingenium, et ad deridendum maxime proclive) inter cetera ludibria quæ quotidie in ipsum meditabatur, Pissentunega vocitare illum consuevit, ex longiore vestimento, quo usum fuisse diximus, novam derisionem commenta. Inde ceteri mulierem imitati, multos annos nullo alio nomine sanctum virum nuncupaverunt. At ille, qui ab ineunte ætate D. N. Jesum Christum induerat, ineptæ multitudinis derisiones incredibili patientia tolerabat, ita ut plerique a principio valde mirarentur et obstupescerent; sed postmodum, cum maledictis et derisionibus hominum nihil moveretur, stupori atque insipientiæ adscriberent. Mansit itaque aliquot annos cum hac vulgi opinione, jejuniis et orationibus serviens Deo die ac nocte.

B

CAPUT II.

Sanctitas et innocentia B. Amati cœlitus declarata: peregrinatio, obitus.

Sanctitas ejus
revelatur
Sap. 15, 6

Sed diutius viri sanctitas latere non potuit, nec passus est Deus optimus maximusque servum suum a stolidissimis hominibus longiori tempore contemni: sed exaltavit illum (sicut in Sapientiæ libro scriptum est) apud proximos suos, et nomine æterno hereditavit illum Dominus Deus noster. Nam cum forte quodam die cum plerisque agrum coleret (solutus siquidem erat, ut supra dixi, operam locare, unde sibi victum compararet, erogatis fructibus, quos ex paternis agris percipiebat, Christi pauperibus) sumpsissetque cibum hora nona, ut consueverat; ad Deo gratias agendum seorsim ab aliis profectus est. Ibi cum diutius præter solitum moraretur, agri Dominus filium suum, adhuc in tenera ætate constitutum, misit, ut quidnam rerum Sanctus Dei ageret intneretur. Is postquam ad locum accessit, sylvulam illam, ubi B. Amatus orationi vacabat, ingenti splendore circumfusam aspexit, nec non elatum in sublime a terra orantem animadvertit. Quem vir Dei cum vidisset rei novitate obstupentem, paratumque ad ceteros cursum arripere, ut visionem illam patefaceret; blando sermone ab incepto revocavit, rogans atque obtestans ut nemini diceret, multo quippe majora esse quam Deus diligentibus præparasset. Cumque ista loqueretur, auditus est ab adolescente suavissimus Angelorum cantus, laudantium ac benedicientium Deum. Tunc ambo ad agriculturæ opus reversi sunt. Dissimulavit tunc adolescens, ut Sancto Dei gratificaretur, quod conspexerat. Sed paulo post parentibus suis quæ viderat ipse clam exposuit: qui et ipsi, ut sunt hominum mores et ingenia, multis rem istam disseminarunt.

13 Postquam illa vulgi opinio de sancti viri insipientia mentibus hominum paulatim excessit, divina

quidem, cujus nutu cuncta reguntur, disponente D providentia, et jam fere omnibus sanctitas ejus erat manifesta; ecce humana pravitas aliud invenit, quo viri Dei sanctissimum nomen aliquo modo macularetur. Nam cum soror ipsius, Clara nomine, religiosissima mulier et ipsa expectans regnum Dei, fraternam domum quotidie frequentaret, exorta est suspicio ne cum fratre male versaretur: deinde rumor ingens excitatus, quem auxerat Hieronymus frater, et uxoris ejus procacissima lingua. Prosequerentur enim implacabili odio, ut supra diximus, ab initio B. Amatum, paulo post et sororem, fratris vestigia eam sequi cernentes: quos secuti populares fere omnes et vicini, ex diuturna commoratione suspicati, rem pro certo affirmabant. Nec defuerunt delatores, qui Sanctum Dei ad oppidi Præfectum deferrent, falsoque incestus eos accusarent. Nec mirum: inquit enim Apostolus ad Timotheum, Omnes qui volunt pie vivere in Christo Jesu persecutionem patiuntur.

ejusdem ad-
ducti in suspi-
cionem stupri
cum sorore

2 Tim 3, 12

14 Præfectus igitur hæc iniqua accusatione ad se delata, publicum nuntium, ad citandum Sanctum Dei, prope misit. Sed in fraude circumvenientium affuit illi Deus, et honestum fecit illum, et mendaces (sicut scriptum est Sapientiæ Capite x) ostendit qui maculaverunt eum, et dedit illi claritatem æternam Dominus Deus noster. Nam cum nuntius domum pervenisset; forte B. Amatus, nescio quo profectus, domum reversus est. Cum interim nuntius domi operiebatur, erat fere hora tertia, et sol radios ex quadam fenestra per opaca domus [transmittens] trabis speciem efficiebat, [eique] suberat discus, super quem vir Dei pallium ponere solitus fuerat: quod tunc, de nuntio nihil cogitans, vir Dei cum apposuisset, remansit in sublime radiis solaribus detentum. Cujus rei miraculo motus nuntius, ad Præfectum prope rediit; rem omnem, uti gesta fuerat; exponit. Interim delata re Sancto Dei quod ad Præfectum accerseretur; memor præcepti Principis Apostolorum, quod est, subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus tamquam ab eo missis ad vindictam male factorum, laudem vero honorum; nulla interposita mora ad Præfectum accedit, quidnam ab se vellet petiturus. Præfectus ubi eum vidit, jam paulo ante de miraculo per nuntium certior factus, eum benigne allocutus, fingens se in aliud tempus quod quaereret differre, a se dimisit.

et ad Præfe-
ctum delati
innocentia

E

probatum pal-
lio ad solis
radium
appenso.

2 Pet. 2, 13

15 Et jam certissima de hominis sanctitate opinio penes universum populum aderat, augebaturque indies variis ac certissimis argumentis: qui enim cum eo versabatur, nihil nisi sanctum, nihil nisi quod cælestia superet ab ejus ore hauriebat, illud quod in Psalmo legitur secutus. Docebo iniquos vias tuas et impii ad te convertentur. Forte die quadam Dominica, in diluculo, redeunti ab oratione, cui quotidie absque ulla interpellatione incumberebat, factus est illi obviam adolescens: a quo salutatus cum condisset, ipsum interrogavit, quonam gentium tenderet; iretne ad agendas gratias Deo, juxta illud, Adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo; fastus est ingenue adolescens errorem suum, se missum a patre ad agrum inspiciendum ne a pecoribus devastaretur: Cui Sanctus Dei respondens, Inspice, inquit, a sinistra deorsum in subjectam vallem; videsne illos deambulantes, agrosque illos ambientes. Tum ille unum tantum se videre, ait; eratque oppidanus satis dives, qui avaritia inductus, quamprimum domo exhibat campos visere solebat, Dominici illius præcepti immemor, Primum quærite regnum Dei. Tum B. Amatus, Ascende, ait, paulisper, ascende humeros meos, ut quam magna sit Dei in impios justitia inspicias. Cumque in sublime elatus esset

Ps. 50, 15

Ps. 5, 8
Ostendit diei
dominica
avarum con-
templorem

Mat. 6, 33

cœlesti super
orantem
lumine,

et Angelico
cantu:

A esset adolescens, exanimatus clamare cœpit, et rogare et obtestari ut se deponeret, se non posse turpissimæ belluæ aspectum sustinere. Videbat siquidem alatam belluam, funiculo uaribus avari illius alligato, per universos agri angulos eum trahere. Itaque depositum confestim humi adolescentem, valde perterritum, hortari cœpit, bono ut esset animo in Deo confidens : illum esse humani generis hostem, qui aversos a Dei caritate ad terrena homines, in sua potestate, divina id permittente justitia, victos duceret : iret ipse, et singulis diebus, sin minus saltem diebus festis Deo dicatis, antequam ad alia diverteret negotia, Deo optimo preces porrigeret : ipsum eo die quo il fecisset a diabolicis insidiis et malorum dæmonum invidia tutissimum fore. Itaque indies majora miracula et prodigia edebantur.

*torrentem
periculose
erudiantem*

16 Cum Arimino domum rediret, pervenissetque ad Crustumium torrentem, (est enim Crustumium torrens, vulgares Concham appellant, labens ex Apennino per Feretri-montem, in Adriaticum mare decurrens : qui quo magis ad planitiem accedit eo latiori alveo defertur, montanis imbribus adeo excrecens, ut transeuntes plerumque inundatio aquarum de improvviso opprimat : multique nostra memoria in medio alveo deprehensi, aquarum vorticibus absorpti tuere) eo cum vir Dei pervenisset, undique aquis circumventus, confestim ad auxilium divinum confugit. Nam signo salutiferæ Crucis sibi facto, pallium super aquas extendit : mox genibus flexis in eo procumbens, ad alteram ripam incolumis evasit, ita ut aquis ne pallium quidem aspersum esset. Aderat accolarum ingens multitudo, qui ad ripas ad spectandum inundationes propius accedere soliti, primo timore imminentis periculi percussi, paulo post ingenti miraculo obstupere, et in finitimis rem istam, uti gesta fuerat, divulgant.

*strato super
eum pallio
transit :*

*rapas ipso quo
severat die
legi jubet :*

17 Item dum quadam die rapas sereret, revocatus domum propter pauperum Christi adventum, quos excipere hospitio solebat : cum quæreret quid eis in cibum præbere posset, sorori ut in hortum ad legenda olera pergeret jussit. Soror ei nihil aliud in hortulo esse quam rapas, quas ipse eodem die severat, respondit. Cui Sanctus Dei. Potens est, inquit, Deus, qui populum suum Israel annos quadraginta in deserto manna, id est, cœlesti cibo pavit, et aquam ex durissimo silice turbæ sitienti eduxit ; rapas eodem temporis momento satas producere : iret, et quidquid summi Dei nutu inveniret, secum afferret. Illa confestim rediens, rapas eximie magnitudinis, in horto, ubi paulo ante vir Dei severat, repertas, attulit. Qua ex re hospites et advenæ illi, non mediocriter excitati, miraculum illud divulgarunt.

*a S. Jacobo
quartum
reduz*

18 Disseminata per universam regionem viri Dei sanctitate, primo admirationi, postmodum magno honori cunctis haberi cœpit : inde crebris hominum visitationibus quotidie agitabatur. Confluebant ad ipsum non populares modo, sed ex locis finitimis ingens multitudo. Itaque sanctorum Patrum vestigia secutus, qui ad vitandos ambitionis stimulos in magnas solitudines secesserunt, longis itineribus in remotissimas regiones profectus est, et præsertim ad D. Jacobi Apostoli sedem quater perrexit. Cunque jam quinto esset iturus, e medio itinere ab Angelo revocatum domum ferunt rediisse. Sunt qui dicunt, ut supra diximus, post ultimam peregrinationem hospitium Christi pauperibus apud Orcearium montem, juxta viam publicam, ubi agillum habuit paternum, juxta edificasse, quod adhuc auctoris nomen servat, Hospitale B. Amati nominatum ; et nostra ætate divitiis, pro loci facultate, satis auctum, ad excipiendos pauperes expositum est.

*hospitale
fundat :*

19 Grandi potius statura quam mediocri fuisse,

ex ejus corporis inspectione licet nobis intueri. Vultu oblongo et facie protensa mansuetudinem et quamdam humilitatem præ se ferenti, venerando ac venerando aspectu, ut a natura ad probitatem compositus videretur. Anno ætatis suæ sexagesimo fere sexto, ut ex factura totius corporis atque ex canicie inspicitur, e vita decessit, testamenta, quo pauperes Christi heredes instituit, condito : sepultusque est in aede D. Blasii vetustissima, sub fornice, post altare quod primum ingredientibus templum occurrit : seu quia id sepulcrum avitum fuit, aut quia tunc homines, certissimam sanctitatis ipsius opinionem habentes, locum illum sepulturæ, ut augustiorem, delegerunt.

CAPUT III.

B. Amati miracula post mortem.

Sepultus annos quatuor ibi permansit, cum interim multi ad ejus sepulcrum accedentes, a variis languoribus, et iisdem gravissimis, sanarentur. Soror, quam diximus, fraterna secuta vestigia, quæ Deo perpetuam virginitatem voverat, cursu vitæ functa, sepelienda in fratris monumento destinatur. Detegitur sepulcrum ut illud cadaver inferatur : quo aperto universum templum fragrantissimo odore repletum est. Inde B. Amati corpus cunctis accedentibus inspicendum apparuit. Sunt qui dicant, et pro certo a majoribus meis accepi, nullo id procurante, campanas, quæ prope templum erant, diutius insonuisse. Universis præ miraculo stupentibus, ex universa regione ingens fit concursus : multique ægri, sanctissimi corporis tactu, confestim sanati sunt. Præfecti Ariminensium, auctis ingentibus miraculis, continuo nuntios mittunt, jubentes corpus illud Ariminum deferri, nec satis tuto poterant per Saludecienses tunc prohiberi. Cum igitur summa devotione corpus in arca conditum, super vehiculum, uti commodius a jumentis traheretur, esset impositum ; confestim jumenta, cum Ariminum ducerentur, in transversum ire cœperunt ; nec ullo pacto, ut eo tenderent, stimulis aut verberibus poterant compelli : unde nuntii, religione moti ab incepto destiterunt.

*Post annos
4 relectum
corpus
miraculis
illustratur :*

B

*pro quo missi
Arimino legati
cum ipsum
non possent,*

21 Audiui quoque (quod an verum sit, affirmare non ausim : potens est tamen summus Opifex per servos suos multo majora edere miracula, juxta illud Propheticum, Nimis honorati sunt amici tui, Deus, nimis confortatus est principatus eorum) quod cum totum corpus Ariminum se transferre non posse cernerent, pollicem dextere manus abscissum secum asportarunt : cumque Ariminum pervenissent, remque ut gesta fuerat exponerent, pollicem tantum secum tulisse dixerunt, ne civitas Ariminensis sanctissimi viri reliquiis prorsus careret : cumque ad eum ostendendum se accingarent, diu in loculis quæsitum, nusquam repertum fuisse. Cunctis præ miraculo stupentibus, ad visendum sanctissimum corpus nuntii publicæ sunt missi, qui digitum ad propriam manum reversum invenerunt, ut abscissi pollicis ne vestigium quidem appareret. Hæc nobis adolescentibus a plerisque senioribus et iisdem prudentissimis memorata, atque pro certo recensita fuere : additumque annos fere centum abiisse, quibus sacrum ecclesiæ nostræ incendio conflagravit : quo factum est ut historia sanctissimi viri, sicut multa alia, absumpta fuerit.

*Ps. 138. 17
saltem pol-
licem se-
cum ferunt,
f*

sed frustra.

22 Condito paulo post in hoc colle Saludeciensi oppido, quod antea ubi nunc D. Blasii vetustissima aedes visitur situm fuerat, titulo quoque ecclesiæ in hanc præsentem nostram pariter translato ; sacellum peculiare in medio templo ædificatum est, eique dicatum

*Proprium ei
sacellum
conditur*

A. SEBAST.
SERICO
EX MS.

A dicatum, ubi summa cum veneratione corpus conditum adhuc conspicitur. Adeoque locus ille venerationi habitus est. ut Principes quidam hujus oppidi, ex nobili Cecolinorum familia in eo locum sibi sepulturæ delegerint: quorum sepulcrum nostra memoria satis honorifice extractum, ob quorundam temeritatem atque inscitiam in sacelli reparatione valde imprudenter dirutum fuit, optimorumque Principum memoria posteritati sublata. Quæ ideo scripsimus, ut quam magno honori locus ille, ubi sanctissimi viri corpus asservatur, ea tempestate habitus sit, dignoscatur.

ubi miraculis claret,

sagitta caput transfursum sanat,

23 Multa ipsius memorantur miracula, quæ si singula recensere cuperem vix modus reperiretur: quædam tamen mihi nunc succurrentia commemorare in animo est. Dum essem adolescentulus andivi ab hominibus fide dignis, quendam militem, qui forte in libernis hic morabatur, a nonnullis qui eum execrabili odio prosequabantur, graviter vulneratum, et inter cetera vulnera caput a sincipite ad occiput usque sagitta balista emissa fuisse transfursum. Cumque omnes ipsius saluti diffiderent (quippe cui cerebrum, vitale membrum, foret lesum) ipse B. Amato se commendans, ac pro sua incoluntate nescio quid vovens, paucos post dies incoluntis evasit.

energumenam liberat,

B 24 Narravit mihi puero existenti sæpius mater, fuisse quandam de nostratibus mulierem, cujus nomen, ne ejus domus injuria afficeretur silentio prætereundum duxi, solitum per dilucida intervalla demonum illusiones pati, atque adeo graviter aliquando fuisse vexatam, ut vix a domesticis suis posset coerceri. Illa cum esset B. Amati devotissima, antequam prorsus a demonibus infestaretur, suis inclamabat ut se ad arcam B. Amato continuo ducerent, ibi requiem invenire. Itaque a suis sæpius fuisse ductam: nec non ipsa intempesta nocte, cum se vexari cereret, eo accurrebat, clamitans, B. Amate mihi succurre. Cumque hoc crebrius fecisset, fuisse liberatam: solitum deinde ipsam dicere, se B. Amati intercessionibus fuisse a demonibus derelictam.

hostem ab oppido diripiendo avertit,

25 Cum superiori ætate regio ista armis infestaretur, et pleraque oppida circumjacentia quotidie diriperentur, Nicolao Picenino, qui alter Mars tunc ferebatur, Mediolani Ducis copias ductante, essetque Zabuletum ab ejusdem Ducis militibus direptum; noctu idem exercitus Saludecium versus movit, eo consilio ut idem oppidum prædæ militibus traderet, præmissis quod fieri solet exploratoribus, qui an oppidum custodiretur inspicerent. Factus est illis obviam homo grandis staturæ, qui in viam compositi excubare videbatur. Illi ut viderunt hominem ita inventum citato gradu ad oppidum tendere, retro ad eos quam primum redire, nuntiantes oppidum quam diligentissime custodiri: ita re infecta alio Piceninus cum exercitu se contulit. Postea vero, cum id per finitimos multis Saludeciensium fuisset expositum, pro certo creditum B. Amatam fuisse, qui tunc oppidi curam habuisset: quippe tunc nulli vigiles neque publice neque privatim fuerant constituti. Fœdus siquidem et amicitia Maiestatum Principibus cum Mediolani Duce tunc fuerat, tutosque tunc fore oppidani sibi persuaserant. Sed paulo post diversis temporibus, cum belli suspicio vigeret, et noctu vigiles per muros disponendi, andivi sæpe numero repertum hominem, albis vestibus indutum; ceteris dormientibus prope oppidi muros deambulantem: quem Præfectus tunc oppidi, qui vigilias circumire solebat, diu ut agnosceret insectatus, cum prope ecclesiam ventum esset, ab ejus oculis evanuisse.

pro eo conspectus excubare:

talista pilam avertit,

26 Narravit nonnullis, me adhuc puero audiente, avunculus meus magnus, se vidisse quemdam, qui

tormenti hellici, quod vulgo arcumbusum appellant D periculum facere tentaret, apposita prope murum ecclesiæ, ubi arca B. Amati sita est, satis temere tabula, ut in eam ictus dirigeretur; incusantibus vero eum nonnullis, ne eo abi corpus B. Amati esset jacularetur, respondisse ferunt, nihil sibi cum B. Amato; admissa igne, pilam ferream retro murum ad arcam ubi nunc Prætorium est abiisse. Ibi que inventam: quæ res magnam mentibus hominum religionem [incussit].

pestilentiam coercet:

27 Andreas Porcellius Sextinas, Sacerdos venerandus, Nicolai Sextinatis hujus ecclesiæ optimi quondam Rectoris nepos, nuper mihi ab eo sciscitante, quare octavo Idus Maji supplicationes simulque honorificentissima illa oblatio publice fieret (neque enim verosimile videbatur, ob templi consecrationem, cujus eo die memoria celebratur, tot ac tam ampla pro oppidi facultate perferri) exposuit se ab eodem Nicolao andivisse, quod anno Domini mccccxviii, cum universam hanc regionem morbi vis invasisset, quot dieque homines fere innumerabiles perirent, oppidanos suavis ipsius Nicolai ad arcam B. Amati simul cum eo ducere populatim accessisse, fuisseque preces ut pestilentia vis desisteret. Quibus peractis continuo pestis cessavit: in ejusque rei memoriam supplicationes oblationesque publicæ singulis annis, eo die quo templum sacratum est, decretæ.

E

28 Ego, cum adhuc puer essem, memini me vidisse Sacerdotem quemdam, nomine Dom Joannem Factoris, morbo gravissimo laborantem. Is erat ulceribus plenus, adeo ut ingentem e corpore factorem emitteret. Cumque a domesticis ob agritudinis atrocitatem pene esset derelictus, ad B. Amati suffragium recurrens, pristinae valetudini statim fuit restitutus. Cumque omnes mirarentur, sæpius illum prædicantem andivi, se B. Amati ope fuisse liberatum. Exposuit insuper nobis Dominicus Ambrosii, omnibus oppidanis nostræ ætatis satis notus, Joannem ejus uxorem, quartana febris laborantem, vovisse nescio quid B. Amato, et statim convalescere. Narravit mihi Antonius Francisci, ab oppidulo Inferni oriundus, mihi præter amicitiam etiam spirituali necessitudine conjunctus, se filium habuisse gravissime ægrotantem, qui urinæ difficultate tenebatur, adeo quod vix per intervalla trium dierum, et illud exiguum, æquam emitteret. Tandem ad auxilium B. Amati cum se convertisset, cruciatibus maximis in urina emittenda fuisse liberatum.

sanat fortis ulceribus plenum,

quartana laborantem,

et dysuria.

F

EPILOGUS

29 Hæc sunt quæ de B. Amati vita, deque ejus miraculis explicanda litterisque mandanda existavi. Ceterum nemini mirum videri debet, me adeo pauca inter tot fere innumerabilia miracula recensuisse, quorum memoria superiorum nostri templi Antistitum culpa fere intercudit, qui avaritiæ studentes, oblationibus tantummodo capiendis intenti, quæ ad cultum servandamque beatissimi viri memoriam pertinent hactenus neglexere.

cetera latent.

EPISTOLA.

Sebastianus Sericus Saludeciensis.

P. Francisco Modesto Conterraneo S. D.

30 Historiam B. Amati, tantopere efflagitatum, tandem ad te mitto. Eam legens et perlegens, duplex et judicis et auctoris officium sustineas velim; neque enim vereor te materiæ et scriptoris amore aliquo modo deceptum iri, tametsi benevole satis eam miris laudibus apud fratrem tuum (ut mihi ipse retulit) fueris prosecutus. Cupio ipsam elegantissimo

Petit hunc vitam Sancto corpori in arca apponendum describi:

A tissimo carmine tuo, quod de laudibus sanctissimi viri compositum abs te audio, si expedire tibi videbitur, adjungi atque associari. et per aliquem istic Venetiis præstantissimum scriptorem in membranis transcribi, redactamque in codicem quam ornatissimum ad nos transmitti: quem communi utriusque nostrum sumptu exornatum, sempiternum nostræ in sanctissimum virum devotionis monumentum dicandum, ac in ipsius arca reponendum quam diligentissime curabimus. Vale ex Saludecio v Idus Junii MDXVII.

*ejus trans-
scriptæ fi-
des.*

31 Supradicta extraxi ad verbum ex propriis originalibus ego D. Vincentius Sanctinus Ariminensis, die S. Blasii MDXVII, quæ mihi per famulum suum misit R. D. Archipresbyter Saludeciensis, post discessum a dicto loco et visitationem corporis ipsiusmet B. Amati, D. Protasio Ferrarino Canonico nostro et mihi ostensi, in reversione ad monasterium post pensiones perceptas a Monte Gordulfiensi, die xx Januarii supradicti anni MDXVII. Asserunt quoque Saludecienses, ut præfatus Reverendus mihi tunc dixit, quod in translatione corporis B. Amati, dum in ecclesia deportari deberet, et ipse bulbucus unâ cum aliis se intromisit, fixo prius in terra stimulo ante ipsam ecclesiam: quem cum deinde accipere vellet, non facile obtinuit, eo quia produxerat radices: et stupefactus sine eo recessit, qui et in ulmum arborem magnam crevit, ut vidi ego ipse.

*Patratum
in corporis
translatione
miraculum*

B

32 *Hactenus egraphum antiquum, nobis Arimini donatum: qui autem transcribendi copiam fecit Archipresbyter, in sua Italica translatione usserat idem quod supra de stimulo, in ulmum succrescente; additque id factum quando corpus sanctum erat carro impositum, ut Ariminum auferretur. Verum si corpus petierunt Ariminenses quarto post Beati mortem anno, quando primum ejus in veteri ecclesia sepulchrum fuit reseratum, non potuit tunc accidisse hoc miraculum: quandoquidem prædicta ulmus conspicitur ante ecclesiam, non veterem, sed novam: malim igitur illud referre ad tempus translationis in hanc ab illa. Alterum quod idem Interpres Italicus de suo addit, recentioris memoriæ est, et certiori testimonio cognitum, hic autem mirime præmittendum: ipsum suis verbis, sed Latine redditus, audimus.*

*de ulmo
nato ex sti-
mulo hu-
bulci.*

33 D. Franciscus Modestus, patruus meus bonæ

memoriæ meusque antecessor, duos habuit Sacellanos, qui cum die quodam corpus B. Amati e sua produxissent capsâ pulverum excutiendorum causa, ipsunque super altare constituissent; peracto diligenter quod intenderant opere, sed parum reverenter, utpote qui superpellicea induere nec lumen curarant accensum adhibere; ipsam adeo ponderosum experti sunt, ut non potuerint in arcam reponere, quantumcumque adniterentur. Ad quam novitatem primum stetero consternati, deinde juniore ex iis venit in mentem, ideo id forsitan ipsis accidere, quia sine congrua reverentia sacrum corpus tractare præsumperunt. Itaque confestim regressi in sacristiam, sumptis ibidem lineis et luminaribus, redierunt ad altare, et ante illud genuflexi Sanctum humiliter rogaverunt, pateretur sese ab iis reponi. Qua oratione finita, levissimum invenere corpus ac fere experts ponderis: quemadmodum mihi retulit unus eorum adhuc vivens Arimini, nomine D. Antonius Cecci, Parochus S. Mariæ in curte.

34 Porro cum Saludeciensis populus (uti scribit idem in dedicatoria ad Episcopum Ariminiensem, qui, erat Julius Cæsar Sahcinus, ab anno MDXCI usque ad MDCLV Ecclesiæ illi præsidens) cum, inquam, Saludeciensis populus maximo pridem desiderio teneretur, ad Sacellum honorificum sancto suo Protectori fabricandum; neque tamen citra aliena subsidia viderent se id posse mandare effectui, potissimum e tempore, quo attenuatæ multum erant ejusque facultates, propter incredibilem belli apparatus, recuperanda Ferraria factum a Sanctiss. D. N. Clemente Papa VIII, in hieme anni MDXCVII jam proxime elapsi, supplices acciderunt Illustri admodum ac Reverendissimo jam nominato, ut cum bona illi venia liceret sibi, id quod usibus hospitalis necessariis supererat, impendere fabricæ novi sacelli. Quo benigne impetrato, jacta sunt mense Oct. bris anni ejusdem: et sequenti mox Aprile die x cæpta fabricari capella, ad culmen perducta est die xxiii Maji: in qua congrue adornantia laboratum deinde est, impensis in id partim elemosynis gratuitis, partim superabundantibus Hospitali fructibus eorum fundorum, qui uti ex patrimonio Beati processerant, ita ad ipsius honorem congrue impendi videbantur.

D

A. SEBAST. SERICO EX MS. corpus immobile reditum non sul reverenter id tractantibus:

E

un. 15a conditum novum sacellum.

B. BERNARDUS ORD. PRÆDICAT.

D. P.

C

CUM DUOBUS PARVULIS

F

SCALABI SEU SANTIRENÆ IN LUSITANIA

Caturi ad XIV hujus mensis Maji Vitam B. Ægidii Scallabitani, Ordinis Prædicatorum, qualis ex veteribus MSS. Latinis collecta fuit ab Andrea Resendio, et in lucem edita a Stephano Sampaço, ambobus ejusdem Ordinis Professoribus Lusitanis; cum expurgenda judicassetis episodica plura, nihil ad rem nostram facientia, post num. 17 exemimus etiam illa, quibus narrationis seriem interpolat Resendius, rogatus de B. Bernardo verbum addere; idque eo libentius, quod cum ad hunc diem inscriptus legatur Hagiologio Lusitano Cardosi, et publicum in Santirenensis conventus ecclesia cultum habeat, ut ex infra dicendis constabit, de eo agendum hic nobis proposuerimus, quamvis proprius dies obitus (qui Ascensionis Domini fuit) nequeat præcise definire, quia nescitur annus quo res contigit, variis varium notantibus. Translatio quidem Corporum, de qua infra facta anno MDLXXVII, contigit die XIV Januarii, et sic

POST AN. HECLIV. Horum mentio in Vita B. Ægidii,

inscribitur prædicto Hagiologio; sed et mensis iste nobis jam præterit, et dies annua festivitate non colitur. Ipsam igitur historiam hic accipe, ex Antonii Senensis Chronica ad annum MCL sic descriptam.

2 Ad hanc puto decadem vel ad aliquam e vicinis referri debet Fr. Bernardus, vir vitæ inculpatæ et probatissimæ, qui in Portugallia in Conventu Santirenensi agens Sacristam, puerulos aliquot, nostræ Religionis habitum gestantes, post Missarum peracta mysteria, informabat litteris et moribus. Qui ex domibus maternis jentacula ferentes, postquam Missis aliquot inservierant, consueverant ad unam capellam in eadem ecclesia divertere et jentaculum ibi sumere. Porro in ea erat in altari ibi posito beatæ Virginis imago, et in sinu ejus parvulus Jesus, qui semper parvulorum humilitate delectatur et simplicitate: qui e sinu matris descendens cum illis jentaculum faciebat. Postquam id aliquot vicibus fecit,

relatio felicitis obitus in Chronico Ant. Senen

A fecit, parvuli queruli rem ad magistrum deferunt, narrantes quod ille parvulus ad eorum jentaculum semper descendebat, et nihil in symbolum apportabat. Prudens ac religiosus Pater, re ista ab ore innocentium percepta, eos instruxit, ut si ille iterum more solito ad eos descenderet, eum sic alloquerentur: En, Domine, tu semper nobiscum comedis et nihil symboli conferre consuevisti ad jentaculum, invita ergo nos et magistrum nostrum semel in domo Patris tui. Et sic illi instructi efficiunt, cum parvulus Jesus more solito ad eos descendit: qui eorum petitioni annuens, diem certum designavit quo illi præstaret, et erat dies Ascensionis Domini, jamjam instans. Id mox illi referunt Magistro, qui se præparans, ut cœlesti interesset convivio, illa die mature se ad celebrandum disposuit; parvulis eisdem illi ministrantibus: et Sacrificio peracto omnes tres illi simul vivere desierunt, et omnes tres simul eodem fuere reconditi tumulo: et aliquanto tempore postmodum elapso, eorum corpora fuerunt ex humili loco ad altiorem translata, et reposita in uno sepulcro, quæ Capella Regum dici consuevit. Et miraculosa hæc historia, fuit super idem sepulcrum depicta: et per traditionem quamdam, ab antiquis acceptam, fama ad hæc nostra tempora pervenit.

B 3 Eadem hinc transcribere Auctor speculi exemplorum, Bulingham in Calendario Mariano, Bovius in Annalibus et plures alii. Post Regulam vero S. Augustini et Constitutiones Ordinis Prædicatorum, impressas Romæ an. mxcv, inter viros Sanctitate insignes, sub titulo Beatorum Confessorum Ordinis, vigesimus tertius ponitur Fr. Bernardus, in conventu Santareni Lusitaniæ: qui insigni miraculo cum duobus puerulis, quos litteris moribusque infirmabat, a Jesu Christo ad cœleste convivium invitatus, ipso sacro die Ascensionis Domini, post Missæ celebrationem placide obiens, cum eisdem pueris meruit æternas delicias degustare. Resendius paucis rem perstringens, imo generali quadam phrasi involvens, cum prævia quadam revelatione ad Christum feliciter evocatus dicitur, subjungit: Quando autem cœnobarum Conventus post refectionem pro gratiarum actione ad ecclesiam redibat, magistrum sacris vestibus indutum, cum Acolythis illis innocentissimis, prope altare in Domino dormientes offenderunt. Est autem credibile, aut Bernardum, priusquam ad aram accederet extremum suum peccata confessum, quid audisset a pueris quidque speraret indicasse Confessario; vel ipsos pueros puerili simplicitate eadem quæ magistro, domi quoque suis narrasse parentibus; indeque rescitam fuisse tatius rei seriem, ut potuerit supra parietem, in ipsa calcis litura depingi, et per ora posteriorum vulgari.

C 4 Prædictus Resendius paulo ante, Bernardum hunc ait fuisse, S. Bernardo Clare vallensi Abbati, ut cognominem, ita columbina simplicitate, morum innocentia, et virginali puritate non dissimilem; natione autem Vasconem ex Morlanensi oppido: quem B. P. Ægidius, cum Provinciam Hispaniam regeret, ad monasticam disciplinam relicta sponsa deduxit prius; et denique a Casaraugustano cœnobia ad Scallabitanum transtulit: ubi tandem et obiit, et sepultus est, multis editis clarus et insignis miraculis. Quæ verba, quasi de alio dicta quam de eo, de cujus obitu et translatione, unum de illo verbum superaddendo, max. idem prosequitur ea quæ partim jam diximus partim sumus dicturi; alterum hinc Bernardum Vasconem sibi fingit auctor præcitati indiculi Beatorum, eumque nominat trigesimo secundo loco. In eodem lapidem videtur impigisse Cardosus, cum ab isto Bernardo distinguit synonymum alium, in eodem conventu miraculis clarum, et centum annis posteriorem. Franciscus autem Diagus in Chronica Ordinis Prædicatorum Provinciæ Arragoniæ lib. 2 cap. 43 totam istam

historiam mutatis circumstantiis quibusdam ad Majoricam transfert, narratque puerulum, Ordinis novitium, solitum imaginem B. V. Mariæ, filium in sinu tenentis, pie contemplari, miratumque quod Jesulo suo nunquam daret ubera, infantili simplicitate obtulisse sui dimensi portiunculam: quod cum sedule et constanter facere perseveraret, invitatum ultrò a Jesulo ut proxima Dominica ad domum patris sui pransum veniret: excusante autem puero nefas sibi esse claustrum egredi absque licentia Magistri, et hoc jubente ut se quoque venire Jesusulus juberet, simul ambos in Dominica obisse. Hæc protixius ille, auctorem citans Magistrum Sorium, existimansque historiam hanc spectare ad annum circiter mcccxlvi, quia eo anno, maximo mortulium parte sublata per pestem, necesse fuerit recipere ad Novitium, etiam pueros. Verum existimo rem, cujus alia non extat in Majorica notitia, eadem ratione illuc translata, cum notabili (ut fit) circumstantiarum alteratione, quæ miraculum testatissimum gallinacei a B. Ægidio suscitati, in agro Scallabitano, in libro de Vitis-Fraturum tribuitur anonymo cuidam in eadem Majorica.

5 Nempe quod sibi contigerat, id velut de alio retulerat Ægidius, ex cujus ore ipsum ibi narratur; tacito etiam loco, ne miraculi auctor cognosceretur. Similiter fortassis alius, cui vel divinitus aut ex prævia Bernardi Confessione innoverat, quæ ratione et occasione is cum discipulis obisset; id ipsum cupiens in Arragonia narrare, locum tulerit, rem dixisse contentus: quam haud satis fidelis memoriæ commendatam, varie narrando alteraverint Arragones; et ex duobus pueris, habitu Ordinis vestitis, fecerint unum Novitium, idque in Majorica insula; sicut Galli, apud quos de gallinaceo narratum erat, ad eundem insulam factum id retulere. Fortassis etiam longo post rem gestam tempore, alteratam per plurimum ora historiam acceperunt Arragones seculo xv aut serius; cum ipsa acciderit non admodum diu post mortem B. Ægidii anno mcccxlvi defuncti: huic enim supervivisse Bernardum constat ex Vita Ægidii num. 46, ubi dicitur audivisse visionem, cuidam pio viro ipsa qua ille obiit horum oblatam. Atque ex hoc loco errasse convincuntur qui Bernardi obitum ad annum mcccxlvi aut etiam xl retulere; et Antonii Senensis conjecturam ad duas minimum decades aberrasse.

6 Vigesimo et nono post anno, inquit Bovius corpora eorundem refossa, candida admodum atque incorrupta reperta sunt. Id si ex antiquo auctore acceptum, credi omnino metetur; sed verior ne Translatio facta anno 1577 et in Chronica Antonii Senensis per merum typographicum sphalma adscripta anno 1277, occasionem dederit Bzovio annos xxix numerandi: Antonius certe Senensis solum dicit aliquanto tempore postmodum refossa et translata fuisse corpora: deinde sub nota an. 1277 eadem narrat omnia, quæ Resendius in Vita Ægidii, ex eoque Cardosus referunt, iisdem pene verbis, pro anno 1577. Hoc ergo correcto, Antonii verba hæc sunt. Tandem anno Domini 1577 (ubi vocula tandem, immediate subjuncta post famam ad hæc nostra tempora, id est annum 1585, quo sua Antonius edebat, perlutam, dictum correctionem haud obscure probat) Tandem, inquit, cum in eodem loco, quo tale erat sepulcrum, portamquamdam oporteret aperiri; inventæ sunt horum sacrorum corporum Reliquiæ: et quidem parvulorum uno superfectæ linteamine, predicti vero Patris eorum Magistri alio. Quod vero easdem omnes illorum trium Reliquias simul cooperiebat linteamen, adeo candidum, integrum, et incorruptum fuit repertum, quasi a paucis diebus ante fuisset ibi positum. Audi nunc Resendum; Anno vero 1577, inquit, cum in eodem pariete, in quo hic Divus Pater Bernardus cum discipulis erat a seculo inmemorabili sepultus, necesse esset portam quamdam construere; sacræ illorum Reliquiæ, non sine magna

D an res eadem acciderit in Majorica?

E et quomodo illuc translatum quod pertinebat ad Lusitaniam?

F Translatio post annos 29 a prima sepultura,

G altera an. 1577,

Elogium inter Beatos Ordinis.

An ab eo diversus Bernardus Vasco?

A magna prospectantium devotione, sunt repertæ. Magistri cineres sacri in quodam seorsim linteamine erant appositæ, Innocentium vero illorum in alio simili; carne virginea in aliqua ossium parte ita coruscante nivea sindonis mundicie, ut resurrectionis immortalis in jam mortuo cadavere speciem præberet.

Ad Notariati
descripta:

7 Hujus rei fama, inquit progrediens Antonius, mox per civitatem spargitur; accurrit mox ad rem stupendam universus populus, et quæ erga hos Beatos habebatur devotio et memoria augetur. Et instrumentum publicum ad posterorum memoriam, hæc omnia, per testes prius sacramento adstrictos examinata, scripto traduntur. Vereor ne hoc instrumentum, si tamen adhuc superest, usque difficulter inveniri possit ac MSS. antiqua, ex quibus B. Ægidii vitam et miracula Resendus accepit, nolo proinde in iis operose petendis iterum tempus perdere; viderint ii, quorum interest talia servare melius, et cum ad communem Ordinis honorem exiguntur diligentius requirere: hic mihi satis erit, donec illud ultro submitatur, indicare quod Cardoso in Commentario ad VIII Maji expresse alleget memorias relictas a Magistris Fr. Hieronymo de Padilia, Fr. Nicolao Diaz, Fr. Georgio Vogado, et Fr. Simone da Luz, testium per litteras virtutesque satis qualificatorum. Addit item, in hac translatione corpora Magistri et duorum puerorum composita fuisse intra statuas ligneas inauratas usque ad cingulum perducta; easque conser-

vari in proprio altari in altera templi cruciformis ala, una cum ipsius Domini Jesu imagine. Caput autem B. Bernardi conservatur in aula Brigantina, obtentum per instantissimas preces a D. Catharina, filia Infantis D. Eduardi et matre Ducis D. Theodosii.

D
AUCTORE D. P.

8 Idem porro Cardoso ad diem XIV Januarii prædictæ translationis memoriam referens, scribit ex aperto sepulcro suavissimum prodixisse odorem, præsentibus Fr. Michaeli a Rosario Priore conventus, Vicario Generali Sanctirenensi, et duobus Notariis; coram quibus excepta inde ossa processionaliter delata sunt ad altare majus; deinde admonito de re tota D. Georgio de Almeida Archiepiscopo Olisiponensi, præparatas fuisse statuas supra indicatas, intra quas reposita sacra lipsana sunt, approbante et personaliter assistente præfato Archiepiscopo. Ex eoque tempore illa a devoto populo visitari, præsertim in festis Paschalibus; invocarique in terris eos quos tanta cum gloria Deus coronavit in cælis.

refertur 14
Januarii,

9 Interim eorundem præcipuæ memoriæ in sua Hagiologio recolende elegit Cardoso diem VIII Maji; quod mihi suspicionem ingerit, factam esse non eodem sed proximo post inventionem anno, videlicet MDLXXVIII. Tunc enim cyclo solis 19, lunæ 2 littera Dominicali E, celebratum fuit Pascha XXX Mortii, atque adeo Ascensionis festum VIII Maji: quod non contigit ab anno MCCXXXV toto reliquo seculo XIII, ut non potuerit anni mortualis ratio habita fuisse in isto die signando.

8 Maji anno
1578 videntur
venerationi
exposita ossa.
E

DE BEATO ANGELO

G. H.

MARTYRE ORDINIS CAMALDULENSIS MASSACII IN ITALIA.

ANNO
MCCCC
LVIII

Sacra Camaldulensis Eremita sita est intra fines diocesis Aretinæ, in vertice celeberrimi montis Apennini, interque altissimos colles, quibus dicitur Uetruria ab Emilia provincia separari. Nos cum diutius Florentiæ moraremur, anno MDCI XII mense Januario accessimus ad hosce Camaldulenses Eremitas, nec mirati fuimus Sacram-eremum appellari, cum ipsi Eremitæ nobis visi sint in sua solitudine vitam vere sanctam cum summa humanitate spirare, sicuti et Majores eorum, magis solliciti ut ipsi vitam sancte peragerent, quam ut Sanctorum aut Beatorum Ordinis res præclare gestas aut eorum miracula posteris scripto relinquerent. Hinc est quod illorum Acta non nisi jejune possimus plerumque edere; qui tamen id minus putamus esse mirandum in Eremitis uni contemplationi ex instituto addictis. Ab ejusdem nominis Monachis (nam Monachos quoque et numero quidem copiosiores, sacer iste Ordo habet, per nobiles Abbatis partitos) potius expectandum fuerat ut ea opera navaretur posteritati. Sed hi etiam vel pauca de isto scripserunt argumento, vel quam aliis dare voluerunt scribendo vitam, non potuerunt suis impetrare scriptis contra temporis omnia deterrentis injurias. Eo igitur pluris faciendi nunc a nobis sunt, qui sparsas hinc inde memorias colligere studuerunt; in quibus Augustinus Florentinus Monachus Camaldulensis: qui de B. Angelo, Massacii Martyre, parte secunda Historiarum Camaldulensium lib. 3 cap. 30, hæc nobis protulit.

Acta ab Augu-
stino Floren-
tino scripta.

Tempus
martyrii,

2 Anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo octavo, illustravit felici transitu suo templum S. Mariæ de Serra, extra Massacium, Beatus Angelus, ibi monachus: qui cum Berlotanæ sectæ extirpandæ quasi auctor vehementi sua prædicatione fuisset,

a quibusdam sceleratis propterea occisus fuit. Ad cujus tumulum Deus Optimus Maximus miracula multa ostendere dignatus est in ipsa ecclesia, quæ nunc ex ejus nomine Sancti Angeli dicitur. Cujus rei gratia, eo inter Sanctos Ordinis relato, carmen istud in sepulcro ad notissimam aram fuit sculptum, imperiti artis metricæ Auctoris.

miracuta,
ecclesia,

Virgo sacra, Filio Patrique, corona donata,
In cælis assistens, sit tibi cura nostri.

F

Gemma monachorum arca jacet Angelus ista.
Hæc Augustinus Florentinus. At Thomas de Minis ejusdem Ordinis, in Catalogo Sanctorum et Beatorum totius Ordinis Camaldulensis, Florentiæ anno MOCVI exenso, ista scribit: B. Angelus de Massacio Martyr, concionator insignis, occisus ab hæreticis anno Domini MCCCXVIII: et sepultus est in ecclesia suo nomine dicata. Similia habet Archangelus Hustivillius, in Romualdina sive Eremitica Camaldulensis Ordinis historia, Parisiis anno MDCXXXI impressa.

memoria
apud alios,

3 Ast diligentissimus in conquærentis Actis Sanctorum Ordinis Camaldulensis et ad nos transmittendis R. D. Andreas Valerianus Camaldulensis, cum esset Abbas S. Laurentii Massacii, sic nobis scripsit: De B. Angelo (qui nunc Italice communiter dicitur dal Massaccio) præter ea quæ habet Florentinus 2 pag. 145 addam aliqua. Ecclesia, quæ etiam nunc ab omnibus dicitur S. Angeli, distat ab hoc meo monasterio Massacii milliare. Ejus corpus jacet sub altari majori, illudque invisi transacta hebdomada. Celebratur ejus festum die VII Maji, concurrentibus vicinis populis. Transferendum est ad hoc templum S. Laurentii, collocandumque sub altari majori, ex diversis marmoreis lapillis perpolitus affabre facto,

corpus sub
altari,

festum 8 Maji.

AUCTORE G. II.
*Translatio
 designata,*

*cum corpo-
 ribus SS.
 Tiburtii et
 Fortunæ.*

A quod propterea vacuum relictum est. Fiet autem Deo dante eius translatio ad mensem Maji anno MDCLXIV. Aderit tunc ad solennem translationem Eminentissimus Cardinalis Cybo, pietate, zelo, vigilantia, et summa integritate eximie præfulgens, optimus Æsii Episcopus, fervido concionum verbo et exemplo pascens Christi gregem. Una cum præfati Angeli corpore transferentur etiam sacra corpora S. Tiburtii Martyris et S. Fortunæ Virginis et Martyris, ex cœmeterio Priscillæ Via Salaria et Calisti Romæ desumpta, et hinc translata, collocanda sub eadem ara majori. In meis ædibus habeo prædicta Corpora S. Tiburtii et S. Fortunæ in capsulis obsignatis, item et tabulas marmoreas, quarum in una ita sculptum est TIBURTUS, ante et post quod nomen est palma. In altera vero sic, FORTUNIA, post quod nomen est columba, in cujus ore ramus est.

Habemus et eorum authenticas Romæ in monasterio S. Romualdi, quas prædicto tempore

secum feret noster Procurator generalis Urbis.

D

4 *Hæc Abbas Valdemarius, qui in adjunctis litteris addixerat se post translationem factam omnia transmissurum: quæ cum non adferrentur, eundem promissi memorem fecimus per litteras: sed pro ea Visitatoris generalis munus obeunte Faventiæque absente, rescripsit Reverendiss. D. Michael, Angelus Ferraccius, Abbas S. Laurentii Massacii, die xxviii Maji MDCCLXXVII Translationem quidem destinatum tunc, sed nondum factam esse, Eminentissimo Cardinali Cybo Æsienses infulas transferente in consanguineum suum Illustriss. ac Reverendiss. Laurentium Cybo, vigilantissimum etiam ipsum optimumque Pastorem, animarum zelo, prudentia, integritate præfulgentem. Dictum autem Æsium urbs Episcopalis, sub qua Massacum, est urbs Piceni inter Senogalliam et Fabrianum, in quo est corpus Sancti Romualdi Fundatoris Ordinis Camaldulensis, de quo egimus VII Februarii.*

NONA DIES MAJI.

SANCTI QUI VII IDUS MAJI COLUNTUR.

Sanctus Hermas, Episcopus Philippen-
sis.
S. Priscus, Patronus Nuceriæ Pagano-
rum, in Italia.
S. Dionysius, Episcopus Viennensis, in Gallia.
S. Codratus seu
 Quadratus, { Martyres Nicome-
S. Saturinnus, { diæ et vicinis locis.
S. Rufinus, et socii,
S. Quirillus,
S. Quiadeus seu
 Gindeus, { Martyres Axiopoli
S. Zenon, { in Bulgaria.
S. Aphrodisius,
S. Secundus, { Martyres Tarsi in
S. Firmus, { Cilicia.
S. Ephenicus,
S. Castus, { Martyres Mediola-
S. Pollimius, { ni in Insubria.

Sancti cccx Martyres in Perside.
S. Beatus, Vindocini in diocesi Galliarum
Carnotensi.
S. GREGORIUS Nazianzenus, Archiepiscopus
Constantinopolitanus.
S. Tudinus, Abbas Corisopiti in Britannia
Armorica.
S. Luminosa, Virgo Papiæ in Italia.
S. Gerontius, Episcopus Ficoelensis, Martyr,
Patronus Callii in Italia.
S. Fortis, crenita sanctæ Crucis montis
Avellani, in Umbria.
S. Gregorius, Episcopus Ostiensis, in Lega-
tione Hispanica mortuus.
B. Nicolaus Albergatus, S. R. E. Cardinalis et
Episcopus Bononiensis, ex Ordine Carthu-
siano.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 66 *
VITA B. BENIN-
CASÆ EXSTAT
IN APP.
NOT. 70 *

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Timothei natale Constantinopoli. Ita 4
apographa Martyrologii Hieronymiani et alia,
quæ persuaderent hunc esse aliquem ex antiquis
Martyribus Byzantinis, quales plurimos præce-
denti die dedimus: nisi Ado cum variis MSS. adde-
ret ista: Quando ab Epheso sacra ejus ossa delata
sunt; et Notherus non natalem diem sed translatio-
nem appellaret, de qua egimus ad ejus Vitam xxiv
Januarii.
S. Tryphænæ certamen indicatur his solis verbis in
MS. Synaxario, et Menæis Ambrosianis et Tauri-
nensibus. Videtur esse, quæ Cyzici in Hellesponto
passa est, et a nobis relata xxxv Januarii.
SS. Faustini et Jovitæ Translatio in civitate Brixia,
facta a Domino Ramperto, ejusdem civitatis Epi-
scopo, anno dcccxlvi. Ita Ado MS. Reginæ Sue-
ciæ et MS. Martyrologium Brixense. Acta horum
Martyrum illustravimus xv Februarii.
S. Herculani Episcopi Perusini et Martyris Transla-
tio celebratur, sub ritu primæ classis, teste Ferrario;
Vitam dedimus i Martii.
S. Hermannus, Confessor in Germania, indicatur in
Catalogo generali Ferrarii, citato Martyrologio Ca-
nisi, qui non habet vii Idus Maji, sed vii Idus Apri-
lis; et est B. Hermannus Joseph, cujus Acta de-
dimus ad diem vii Aprilis.
S. Macarii Episcopi Antiocheni, et Gandavi mortui,
elevatio corporis indicatur in variis MSS. et aliis
Martyrologiis, uti diximus ad diem ejus natalem x Ap.
Petrus Conversus in Clara-valle, memoratur in Ka-
lendario Divionensi, et cum titulo Beati a Chalemoto,
ab aliis etiam sequenti die x Aprilis.
S. Wilfridi secundi, Episcopi Eboracensis, Comme-
moratio inscripta est Martyrologio Menardi et Bu-
celini. Acta ejus dedimus xxix Aprilis.
S. Antoninus, Episcopus Florentinus, Ordinis Præ-
dicatorum, memoratur a Ferrario ex tabulis ecclesiæ
Florentinæ. Vitam dedimus. ii Maji.

S. Flavii Martyris natalis indicatur in MS. Casinensi.
Est aliquis Flavius, inter Martyres Mediolanenses,
vi Maji et alius Flavius, Episcopus Martyr Nico-
mediæ, vii Maji.
S. Stanislaus, Episcopus Cracoviensis, memoratur
in Florario MS. Vitam dedimus vii Maji.
S. Victor Martyr indicatur in Calendario 2 et 4 Ca-
puano, apud Michaellem Monachum. Celebratur in
Breviario Capuano anni 1489 S. Victor Martyr
Mediolani: cujus Vitam dedimus viii Maji.
S. Metro, Presbyter Veronæ, inscriptus est Martyro-
logiis Maurolyci et Felicii: quo etiam obiisse tradi-
tur apud Petrum de Natalibus. De eo egimus die
præcedenti viii Maji.
S. Raphaelis Archangeli memoria celebratur a Mau-
rolyco, supra die vii hujus in Martyrologio Hispa-
nico Tamayi Salazar, ab aliis ad alios dies ejus fe-
stum rejicitur.
Corinthia Virgo et Marina Matrona Romana sugge-
runtur in Auctario Greveni ad Usuardum, et ex eo
in Martyrologio Germanico Canisi: de illis apud
antiquiores hactenus nihil legimus.
Mariam et Franciscam, venerabiles in Ordine S.
Francisci Beatas haberi, scribit Laherius in Me-
nologio Virginum, sed quales fuerint, aut quando et
ubi vixerint silet.
Banbhanus seu Bauuanus Sapiens celebratur in MS.
Tumlachtensiet aliis Hibernicis Martyrologiis, inquit
Colganus in Notis ad Vitam tripartitam S. Patricii
num. 67, arbitrans hunc fuisse cognatum S. Patricii,
et dici Dei Prophetam fidelem.
Sanctanus de Kill-da Leas, } memorantur in di-
Da-Breccocus de Tuain Draco, } cto MS. Tumlach-
Lam-ruadus, } tensi, de quibus
Ken-marus, } nihil certi alibi re-
 } perire hactenus potuimus.
Nicolaus Culdeus, unus ex primis Ecclesiæ Scotiæ
Episcopis,

- Episcopis, passus martyrium anno cxcvi, ejus sacrum corpus repertum anno mclxii, vi Idus Maji. *Uti pluribus scribit Dempsterus lib. 13 Hist. Eccles. Scotorum pag. 501, et meminit hoc die in Menologio. In Breviario Aberdonensi celebratur festum Translationis S. Andreae Apostoli et S. Nicolai Episcopi et Confessoris, cum Martyrologio Romano et aliis. Hinc dubium nascitur an inde sumpta occasio comminiscendi Scotum Nicolaum, de quo alibi nihil reperimus, præter ea pauca quæ a Dempstero habuit Ferrarius, fidei prorsus ambiguae, uti est totus Dempsterus, multa ex suo cerebro confurrisse convictus.*
- Petrus, filius Alphonsi Regis Lusitaniæ, monachus Ordinis Cisterciensis Alcobaciæ factus, cum titulo Beati refertur ab Henriquez et Bucelino: at piæ memoriæ a Chalemoto appellatur.
- Gerardus, monachus Villarii in Brabantia, Ordinis Cisterciensis, cum titulo Beati indicatur ab isdem Henriquez et Bucelino: a Saussayo vero Pii adscribitur, omittitur a Chalemoto.
- Elburga Virgo, filia Eduardi Senioris Regis Anglorum et sanctimonialis Wintoniæ, cum titulo Sanctæ indicatur in MS. Kalendario Benedictino. Laudatur a Joanne Brompton col. 931 sub finem. Alus Elfluda dicitur, et sanctimonialis in Rumseia: ut sanctam coli alibi nondum legimus.
- Joannes Tentialbene, Ordinis Minorum in agro Tuderino apud S. Illuminatam, miraculis ante et post obitum clarus, refertur a Jacobillo de Sanctis et Beatis Umbriæ, et Arturo in Martyrol. Francisc. cum titulo Beati, de quo oguat varii ab illis citati, et novissime Waddingus, qui anno 1232 num. 24 virtutes laudant, sed abstinet a dicto Beati titulo.
- Philippus Asculanus Auximi in Picenno anno 1459
- Rodericus a Belusio in Hispania, anno 1539,
- Joanna Cacchon vidua, in territorio Legionensi,
- Olalia Gomezia tertiaria, anno 1583, tur ab Arturo ut Beati.
- Catbarina Calabrex, Tertiaria Ordinis S. Dominici, cum magna opinione sanctitatis mortua est anno mdcxiv, postridie Ascensionis Domini ix Maji Girundæ in Majorica insula, et titulo Beatæ honoratur a Joanne Rechac sive de S. Maria, qui aliquot capitibus ejus vitam et mortem describit quod de miraculis nihil certi potuerat scire. Liberius etiam in Martyrologio Virginis ejus Vitum habet.
- S. Barbatii Martyris passio indicatur in Martyrologio primo Capuano apud Michaellem Monachum. At de eo necdum aliquid reperimus.
- SS. Epimachus et Gordianus celebrantur a Græcis et nonnullis Latinis, addito Primolo. Quæ omnia damnus. x Maji.
- SS. Quartus et Quintus celebrantur Officio Ecclesiastico in antiquo Breviario Capuano, et in Kalendariis Capuanis apud Michaellem Monachum. De iis cum Martyrol. Rom et aliis agimus x Maji.
- S. Gangulphi Martyr hoc die coli ab Ecclesia Ultrajectina, consuevit, ut monet Galesinius, et patet ex variis Martyrologiis et Kalendariis ac breviario ecclesiæ Ultrajectinæ. De eo agimus. xi Maji.
- S. Pachomius Abbas memoratur in MS Paris. Labbei: ab aliis xiv Maji.
- Dioeletianus et Sisinnius Martyres indicantur in MS. Trevirensi S. Martini. Aliis xv Maji.
- Adalgarius, Episcopus Bremensis, cum titulo Sancti refertur a Wione, Menardo, Bucelino, et iterum, quando inter Prætermisos de eo agimus. xv Maji.
- Nicolaus Episcopus in figurato Moschorum Kalendario expressus, si non est indigenarum aliquis, de quo certiora discere cuperemus, potest censeri Constantinopolitanus Patriarcha, a multis relatus xv aut xvi Maji.
- S. Brandani Episcopi et Confessoris translatio inserta est additionibus scriptis Carthusiæ Bruxellensis ad Grevenum. Colitur xvi Maji.
- S. Symmetrius Martyr, ejus corpus Landeriaci in silva-Arduenna quiescit, celebratur a Ferrario, Gelenio, Saussayo, uti latius deducimus ad diem xxvi Maji.
- Joannes, Apostolus Bavarorum, et Apostolus Saltzburgensium, ut Sanctus proponitur a Camerario in Menologio Scotico, et citantur Wion, Trithemius et alii. Trithemius lib. 4 cap. 105, et ex hoc Wion lib. 2 Ligni Vitæ cap. 31 refert, Joannem Anglum, ex Wintschelensi monacho creatum a S. Bonifacio primum Archiepiscopum Soltzburgensem, et mortuum anno mcliv. Verum nec Scotum facit, nec Sanctis adscriptum indicat, neque hoc die mortuum. De eo agi a nobis poterit ad Vitam Sancti Bonifacii v Junii.
- S. Esaias Prepheta solenni officio colitur a Græcis Arabo-Ægyptiis et Ruthenis. Verum a Latinis v Julii.
- S. Timothei Patriarchæ ῥοδισμός notatur hodie in MSS. Synaxariis Mediolanensibus, Turinensibus et Claromontano: ubi primum non satis intelligimus, quid sit ὁ ῥοδισμός hic indicatus. Etsi enim appareat verbale esse ἀπὸ τοῦ ῥοδίσειν, quod est instar rosæ redolere vel rubere: non tamen apparet ratio nominis et solum datur occasio conjectandi, hoc die in ecclesia aliqua consecrari et distribui consuevisse rosas (quod tamen oporteret aliunde confirmari distinctius) idque fieri vel ex institutione vel ad memorium S. Timothei Patriarchæ. Ast de hoc ipso nihilo levior est quæstio. Patriarchalis Sedes, quæ Timotheos habuerit et hic intelligi posset, nulla occurrit nobis præter Alexandrinam: in qua S. Athanasii post fratrem Petrum successor Timotheus, qui Macedonium in Synodo Constantinopolitana damnavit, mense Abibi dicitur obuisse, juxta Historiam Patriarcharum Alexandrinorum editam ab Abrahamo Eccheleni; festum autem ejus notatur in Kalendario quodam Coptico apud Seldenum libro de Synedrüs Hebræorum ad xxx diem istius mensis. Quare, si quid plenioris lucis posthac offeratur, poterit id usui esse ad diem, quem cum die xxx Abibi prædictus Seldenus componit, scilicet xxiv Julii. Nam qui in eodem Coptico ad diem vii mensis Musri, seu xxxi Julii, notatur ut Sanctus est, Timotheus Ælurus, impij Dioscori impiissimus sectator, et post eum loco S. Proterii in Sedem Alexandrinam violenter ingressus, eum Sanctum dicere nihilo magis fas sit, quam ipsum Dioscorum, qui tamen eidem Coptico ad diem vii mensis Thoth, cum iv die nostri Septembris compositum, proponitur. Et hæc res facit ut Kalendario isti securam fidem dare nequamus, nisi ex purioribus aliis Coptarum apud Seldenum Fastis vel Græcorum Synaxariis accedant adnuncula probando vero et orthodoxo alicujus ibidem relati cultui.
- S. Christophorus Martyr similiter colitur a Græcis et Arabo-Ægyptiis: a Latinis xxv Julii.
- SS. Aquilina et Callinica Martyres, a S. Christophoro conversæ, et subulis enectæ, occasione S. Christophori hoc die relatæ memorantur in MSS. Menæis Dionensibus: de quibus poterit commodius agi ad Vitam S. Christophori xxv Julii.
- SS. Sophiæ et Fidei, Spei et Caritatis filiarum translatio in Alsatiam refertur in Breviario Argentmensi, anno 1478 excuso. De ea agetur ad illarum diem natalem i Augusti.
- Joanna, mater S. Dominici, fundatoris Ordinis Prædicatorum, celebratur cum titulo Beatæ ab Arturo du

- du Monstier in *Gyneceo sacro*. *Poterit de ea agi ad Vitam S. Dominici* iv Augusti.
- B. Hippolyti festivitas *indicatur in MS. Vaticano S. Petri, et ablitur in MS. Usuardo Reginæ Sveciæ et alio Parisiensi S. Victoris*, quando sacratissimum corpus ejus translatum est in monasterium S. Salvatoris. *Dies ejus natalis est* xiii Augusti.
- S. Firminus, Episcopus et Confessor, *memoratur in MS. Pragensi: at S. Firmini, Episcopi Translatio in MS. Coloniensi S. Mariæ ad Gradus. Verum quis iste sit non indicatur. Est is in Martyrologio S. Maximini Firminus Episcopus Metensis, et colitur* xviii Augusti.
- S. Justus, Episcopus Toletanus, *indicatur a Wione, asserente se ex conjectura hac die reposuisse, Secuti Dorganus, Menardus, Bucelinus, item Ghinius et Ferrarius. At Tamayus Salazar cum aliis* iii Septembris.
- S. Remacli, Episcopi Trajectensis, *commemoratio annotatur in Collectaneis quibusdam Benedictinis. Colitur* iii Septembris.
- Elizabeth, Abbatissa Tabanensis monasterii, Ordinis Benedictini in Hispania, *cum titulo Beatæ memoratur in Gyneceo sacro Arturi du Monstier. Fuit soror S. Columbæ Virginis et Martyris, in cujus Actis memoratur, ac poterit, si quid de ejus veneratione constabit, agi de utraque simul* xvii Septemb.
- S. Hieronymi, Doctoris Ecclesiæ, *Translatio corporis, ex Bethlehem Judæ Romam ad basilicam S. Mariæ ad præsepe, inscripta es. Martyrologio Romano et variis aliis. Colitur is* xxx Septemb.
- Frontonis, Episcopi et Confessoris, *memoria inserta est additombus scriptis Carthusiæ Bruzelliensis ad Grevenum. Et additur: alibi vii Kalendas Junii. Sed neutro die aliquid habemus; forsitan voluit auctor dicere, alibi viii Kalendas Novembris. Nam S. Fronto Episcopus Petragoricensis colitur et refertur* in *Martyrologiis* xxv Octobris.
- S. Judas Apostolus *indicatur in Calendario Ægyptiaco Seldeni. Colitur* xxviii Octobris.
- Mombolus, Abbas Latiniaci in diocesi Parisiensi, *refertur a Wione, Dorganio, Ferrario, et in Calendario Hibernico. Ab iisdem et plerisque aliis,* xviii Novembris.
- Brendanus Birrensis seu de Birra *indicatur in MS. Tamachtensi, scilicet monasterii Birraui in Hiberniæ mediterraneo positi fundator, quem anno dlxiv quidam, alii anno dlxxi mortem obiisse referunt, teste Usurio pag. 955, cujus obitum S. Columbæ, in Iona insula agenti, statim innotuisse tradit in hujus Vita Adamnanus. Colganus ad Vitam S. Ædi 28 Februarii notatione 6 scribit Brendannum coli* xxix Novembris.
- SS. Andreæ Apostoli, et Lucæ Evangelistæ *Translatio Constantinopolim, una cum corpore S. Timothei, de quo jam egimus; inscripta est Martyrologiis Usuardi, Bellini, Maurolyci et aliis cujus hodierno Romano. Colitur S. Lucas xviii Octobris, et S. Andreas Apostolus, cujus Translationis festum in Aberdonensi Breviario recolitur,* xxx Novemb.
- S. Nicolai Episcopi *Translatio corporis, ex Myra civitate Lyciæ Barium urbem Apuliæ, inscripta est Martyrologio Romano et variis aliis. De qua agendum die ejus natali* vi Decembris.
- SS. Joannis, Andreæ, et Thomæ Apostolorum aliqua solennitas *Mediolani, in basilica ad portam Romanam, indicatur in Lucensi et Corbeiensi opographis Martyrologii Hieronymiani, et MS. Tamachtensi, uti infra ad Martyres Mediolanenses observamus. De S. Andrea jam egimus. At S. Thomas colitur* xxi Decembris.
- et S. Joannes Apostolus et Evangelista *xxvii Decembris.*

DE SANCTO HERMA

EPISCOPO PHILIPPENSI.

G. H.

SECVLO I

Memoria
apud S.
Paulum,in Marty-
rologiis La-
tiniis

et Græcis.

Sanctus Apostolus Paulus in sua ad Romanos epistola, capite xvi, quod est ultimum, ut solet in clausulis suarum epistolarum, varios amicos commendat et salutatur, versu xiv ita scribens: Salutate Asyncritum, Phlegontem, Hermam, Patrobam, Hermen, et qui cum eis sunt fratres. Ex his Martyrologio Romano inscripti sunt Asyncritus et Phlegon ad diem viii Aprilis, Patrobas ad iv Novembris, et Hermas ad hunc ix Maji; omittiturque Hermes ultimo loco positus; quem in Græcis ad viii Aprilis Asyncrito et Phlegonti adjunctum etiam retulimus. De hoc autem S. Herma ad hunc ix Maji scribit Usuardus: Romæ natalis S. Hermæ, cujus Apostolus Paulus ad Romanos scribens meminit: Illic digne semetipsum Deo sacrificavit, acceptabilisque Deo hostia factus, virtutibus clarissime fundatus, cæli regna petivit. Quæ eundem confirmantur in Martyrologio Romano, et passim apud alios Martyrologos leguntur. Ado de illo agit in libello de festivitibus Apostolorum illorumque discipulorum, et multa de ejus scriptis ex S. Hieronymo, ut mox dicetur, adjungit. Græci eundem celebrant ad diem viii Martii in Menseis excusis et manuscriptis et Synaxariis hac fere phrasi. Eadem die memoria sancti Apostoli Hermæ, cujus meminit Apostolus Paulus in sua ad Romanos epistola: et additur hoc distichon,

Ἐρμῆ θανόντι τῷ μαθητῇ Κυρίου
Ἐρμαῖον ἔμπροσθεν ἐκ λόγων διαγλύφων.

Spirituale lucrum ex sermonibus diversis Orienti Hermæ, Domini discipulo, obtigit. Allusio fit ad ejus libros et ad nomen quod cum Mercurii nomine commune habet, unde et lucrum Græce dicitur, sicut apud veteres Belgas idem Mercurius, Won, dicebatur, et feria hebdomada quarta ab eo appellabatur Wonsdagh, nomine sumpto a præterito imperfecto verbi winnen lucrari, ik won lucrabar.

2 S. Hieronymus, libro de scriptoribus Ecclesiasticis cap. 10 ista tradit: Hermam, cujus Apostolus Paulus scribens ad Romanos meminit, asserunt esse auctorem libri, qui appellatur Pastor, et apud quasdam Græcæ Ecclesiæ etiam publice legitur. Re vera utilis liber, multique de eo scriptorum veterum usurparunt testimonia, sed apud Latinos pene est ignotus. Inter veteres scriptores est Origenes, qui varia ejus testimonia profert, et lib. 10 Commentariorum in caput 16 S. Pauli ad Romanos, Puto, inquit, quod Hermas iste sit scriptor libelli illius qui Pastor appellatur: quæ scriptura valde mihi utilis videtur, et ut puto divinitus inspirata. Idem lib. 1 περὶ ἀρχῶν cap. 3 ex libello qui Pastoralis dicitur, quem Hermas scripsit, citat illi verba. Primo omnium crede, quia uauus est Deus, qui omnia creavit atque composuit, qui, cum nihil esset prius, fecit omnia, qui est omnia capiens, ipse vero a nemine capitur. Quod est mandatum libelli 2, et quæ in visione 2 libelli primi referuntur de mandato a Pastore facto scribendi duos libellos refert idem

F

de scriptis
ejus testi-
monia S.
Hieronymi,

Origenis,

Auctore G. H. **A** idem Origenes lib. 4 *περὶ ἀρχῶν* cap. 2, Et dabis, inquit, unum Clementi, et unum Graptæ: et Grapte quidem commoneat viduas et orphanos; Clemens vero mittat per omnes civitates quæ foris sunt: tu vero annuntiabis Presbyteris Ecclesiæ. Ex quibus de tempore quo hi libelli fuerunt conscripti, satis constat. Omitto alia testimonia ejusdem Origenis, uti etiam S. Athanasii Episcopi Alexandrini, Eusebii et Theodreti, quæ a Margarino de la Bigne collecta ante S. Hermæ libellos in Bibliotheca Patrum sunt excusa. Addi his posset Vita S. Genesivæ edita a nobis ad diem in Januarii, ubi ipsa num. 15 dicitur, habuisse eas, quas Hermas in libro suo descripsit individuas comites, quæ ita nominantur: Fides, Abstinencia, Patientia, Magnanimitas, Simplicitas, Innocentia, Concordia, Caritas, Disciplina, Castitas, Veritas et Prudentia. Hæ fuerunt indissociabiles et indivisæ Genesivæ. Ceterum quamvis varia ex dictis libellis apud quasdam Græcorum ecclesias legi solita fuerint; inter sacras tamen et canonicas Scripturas non habendos constat, sed potius inter apocryphas: quemadmodum olim censuit

D Gelasius Romanus Pontifex in decreto de Scripturis canonicis et apocryphis. Consule Bellarminum et Labbeum de Scriptoribus Ecclesiasticis.

3 Diximus supra S. Patrobam referri IV Novembris, cui tunc ad dictam diem in Menologio Basilii Imperatoris adjungitur S. Hermas, et dicitur Episcopus Philippopoleos, seu Philippensium, ubi traditur in Catalogis, Hippolyto Martyri et Dorotheo adscriptis, etiam Episcopus fuisse. Alius ab hoc discipulo S. Pauli est Hermes S. Pii Pontificis Romani frater, cui Augustus in habitu pastoris etiam apparuit, præcepitque ut sanctum Pascha die Dominica celebraretur: de quo mandato eum librum conscripsisse indicatur in antiquis Catalogis Pontificum a nobis ante tomum I Aprilis editis, item apud Anastasium Bibliothecarium et alios in Vita S. Pii Pontificis. Verum dictum ejus librum excidisse observant Lubbe aliique. Hunc Hermetem ad Kalendaras Martii retulit auctor Florarii MS. et tunc a nobis huc remissus est, quod ab aliis non satis distingueretur. Verum si alius venerationis dies non occurrat, poterit adhuc de eo agi XI Julii cum S. Pio fratre.

Episcopatus Philippensis:

alius ab eo Hermes frater Pii Papæ.

DE SANCTO PRISCO

NUCERIE PAGANORUM IN ITALIA.

B **G. H.** **N**uceria, clara et vetusta Picentinorum urbs, passim ab antiquis, Livio, Cicerone, Tacito aliisque laudata, a posteris Paganorum dicta, forsitan quod Saraceni, e Sicilia exacti, sub Frederico II Imperatore in ea habitarent: alii alius causas proferant; isto saltem cognominis ab alia Nuceria, Umbriæ urbe, distinguitur. Posita est in ea Campaniæ antiquæ parte, quæ nunc Principatus citerior appellatur, apud montem Hirpinorum ultra Sarnum fluvium, inter Neapolim et Salernum, cui vicinior est, eique ut metropoli subsunt Episcopi Nucerni. Tutelaris Patronus est S. Priscus, creditus loci primus Episcopus, cui Cathedralis est dicata, sed quo tempore vixerit non satis constat. Sub Nerone Imperatore in ea martyrio coronati sunt SS. Felix et Constantius, quorum dies agitur XIII Kalendas Octobris in Martyrologio Romano: quod argumentum est, fidem Christianam tunc in ea fuisse susceptam. Ferdinandus Ughellus tomo VII Italiæ sacræ, in Episcopis Nuceriæ Paganorum, de S. Prisco ista habet: S. Priscus, primus hujus Ecclesiæ Episcopus, censetur sub Nerone martyrio coronatus, ejus dies festus agitur IX Maji in Martyrologio Romano, de quo Baronius in Notis, estque Divus tutelaris. Verum in hodiernis tabulis Martyrologii Romani nulla hujus Prisci fit mentio: sed bene relatorum supra SS. Felicis et Constantii, istis sub Nerone passorum. Secundus hujus Nuceriæ Episcopus statuitur ab Ughello Primerius, ad quem S. Gregorius Magnus direxit epistolam 47 libr. 2 Registri: et adhuc dubitat num fuerit Episcopus Nucernus in Umbria. Sed esto huic Nuceriæ relinquatur, quale seculorum quinque spatium interfuit, quo nullus Episcopus ibidem sciatur sedisse? Videtur proinde ex mera conjectura dici S. Priscus sub Nerone passus. Meminit ejusdem David Romæus de Divis regni Neapolitani pag. 400 hisce paucis verbis: Priscus Pontifex Nuceriæ 71 Idus Maji.

2 Antonius Beatillus Societatis Jesu Neapoli ad nos misit Vitam S. Prisei, Episcopi Civitatis Nuceriæ, extractam ex quodam veteri Lectionario S. Matthæi de Salerno: additque fuisse etiam Neapoli exeusam. Sed forte intelligit Italice translata a Paulo Regio, Neapoli anno MDCXXXVII impressam; a quo auctor Latinus appellatur Frater Lucius Baldinus. Hujus Vitæ compendium ex Paulo Regio edidit Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ ad diem VIII Maji: ubi in Annotatione miratur tempus, quo vixit, non fuisse expressum, neque Pontificem apud quem accusatus fuit nominatum. Hæc enim prætermissa historiam solent suspectam reddere, maxime si inverisimilia contineat. Hæc ille.

3 Videtur autem Frater ille Lucius Bandinus id astute cavisse, ne quæ a se conficta tam libere effudit, non tantum inverisimilia sed plane commentitia censeantur. Proinde prudenter abstinuit Ughellus ab omni mentione hujus Vitæ Lotine scriptæ et Italice etiam translata, et forsitan loco Martyrologii Romani et Notarum Baronii, voluit indicare Catalogum Ferrarii ejusque Annotationem. Nos Acta illa non judicamus prælo digna et ab opere nostro submovenus forsitan mille annis post obitum Sancti collecta. Mememus tamen cum Ferrario sanctitatem Prisci Episcopi in dubium revocari non debere, cum illum Ecclesia Nucerna miraculis illustrem semper veneratu fuerit ut Patronum tutelarem, eique Ecclesiam Cathedralis dicarit. Idem Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, eundem Priscum retulit ad diem VIII Maji: verum movit supra laudatus Beatillus, eum coli septimo Idus seu die IX Maji, uti etiam supra indicarunt Ughellus et Romæus: et Paulus Regius in summuorio Vitæ præposito, asserit etiam die IX Maji in pace requievisse.

Vita Latina et Italica.

F

DE SANCTO DIONYSIO

EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA.

G. H.

Tres consequentes dies in variis sacris fastis habent assignatum sibi cultum ac venerationem S. Dionysii Episcopi Viennensis. Ac primo ad vii Maji, eum recolat MS. Florarum Sanctorum. Verum Martyrologium sub nomine Bedæ suppositum, eoque citato hodiernum Romanum, die vii Maji ista habet: Viennæ S. Dionysii Episcopi et Confessoris. Quo etiam die memoria ejus recolitur in MS. Martyrologio Bruxellensis Ecclesiæ primariæ S. Gudulæ; item in excuso anno mcccxc Coloniæ et Lutecæ, et in Auctario Greveni ad Usuardam in quibus ista leguntur: Apud Viennam B. Dionysii, ejusdem urbis sexti Episcopi et Confessoris, præclarissimi in miraculis et in doctrina viri. Eandem leguntur in Martyrologio Germanico Canisii. Eundem refert Molanus in Auctario Usuardi in secunda et tertia editione. Apud Galesinium hæc indicantur: Viennæ S. Dionysii, Episcopi et Confessoris: qui B. Irenæi Episcopi Lugdunensis æqualis, in Episcopali munere eluxit omni cœlesti virtute.

2 At die nono Maji memoria ejus præscribitur in Appendice Adonis et in Antiquo Calendario Viennensis Missalis aut Breviarii, et in hoc excuso sub annum mxxxii, quod habemus, omnia præscribuntur de Comuni Confessoris et Pontificis. Quo etiam nono Maji apud Saussayum hoc elogium continetur. Viennæ S. Dionysii Episcopi et Confessoris, qui Apostolicæ vicinus ætati, Justi illustrissimi Christi præconis ea in Sede successor, in salutis scientia eruditissimus, ac omni Episcopali ornato, cœlesti utique præstans virtute, copiose instructus illuxit; undique vero cum Christiana religio ejusque assertores omnibus machinis impeterentur, vigilantissimus commissæ sibi naviculæ proreta, frementes impietatis procellas, admirabili cum fidei vigore, tum animi constantia, tum incredibili labore superavit: deinde felici remigatione in salutis portum ratem sartam, tectam, mercesque, nempe animas sibi creditas, salvas deduxit ac provexit: sicque demum vita et munere optime defunctus, æternæ accepit remunerationis lauream. Hæc Saussayus, in quibus multa, de quocumque illustri Episcopo dici apta, pluris æstinanda si ab auctore cœvo et teste oculato proferrentur. De memorato ejus successore S. Justo egimus vi Maji, atque ostendimus eum martyrio coronatum sub Marco Aurelio Vero, anno clxxviii. In antiquo Catalogo Sanctorum Episcoporum Viennensium, quem ipsi anno m̄clxii Viennæ descripsimus, hæc indicantur. S. Dionysius præclarissimus doctrina vir, qui floruit temporibus Marci Aurelii, Veri et Commodi. Successit hic patri suo anno clxxx, et ipse strangulatus anno cxci, accepitque proximo anno successores P. Helvium Pertinacem, Didium Julianum, et Lucium Septimium Severum, qui diu regnavit. Ado Episcopus Viennensis in Chronico ista habet sub Lucio Antonino Commodo: Dionysius, discipulorum Christi auditor, Viennensem Ecclesiam regabat. Et sub Helio Pertinace ista scribit, Dionysius, sicut diximus, Viennensis Episcopus eruditissimus floruit. Ac deinde sub Severo scribit floruisse S. Paracodem, Episcopum Viennensem, S. Dionysii successorem, cujus natalem celebravimus ad ipsas Kalendas Januarii.

3 In Martyrologio, quod ad usum Ecclesiæ Viennensis, si approbaretur, scripsit Joannes le Lievre, hoc elogium exponitur ad diem ix Maji: Natale S. Dionysii Martyris et Confessoris, septimi Archiepiscopi Viennensis, natione Græci, discipulorum Christi auditoris: qui cum vir esset singularis doctrinæ eximieque sanctitatis, tempore Commodi Imperatoris vixit in regimine suæ Ecclesiæ, ab anno clxxvii usque ad annum cxcvii, ad quem B. Victor Papa anno cxvii de celebratione Paschæ rescripsit, prout fuerat definitum in Concilio Alexandrino, præsentate B. Irenæo tunc Presbytero Ecclesiæ Lugdunensis, ut per totam Galliam idem Dionysius, tamquam Primas, sic promulgaret. Similem prorsus epistolam idem Victor Papa S. Paracodæ ejusdem Dionysii successoris rescripsit, tamquam Galliæ Primate. Tandem Dionysius noster martyrio coronatus est sub Septimo Imperatore, postquam Ecclesiam suam rexisset annis xxiii, quem S. Eleutherius Papa translulit in numerum Sanctorum Martyrum et Pontificum.

4 Hæc ibi, quæ non facile singula probantur, quumvis eadem fere in suo libro excuso proferat. Quomodo enim S. Eleutherius, cujus nominis solum unicus Pontifex fuit, potuit eum in numerum Sanctorum referre, qui decessor S. Victoris Papæ fuit, et secundum dictum auctorem necessario foret ante S. Dionysium mortuus? Quomodo constat eum martyrio coronatum, quem Viennensis Ecclesia solita fuit venerari officio Ecclesiastico Confessoris Pontificis, et confirmant Martyrologia allegata, nec meminit etiam martyrii Ado in Chronico? Quomodo rexisset Ecclesiam viginti tribus annis, cum dicatur ab eodem auctore præfuisse ab anno clxxvii usque ad annum cxcvii? S. Irenæum, hic Presbyterum in excensis Episcopum facit: et rectius. Sed de Concilio Alexandrino, sub Victore habito, nulla alibi fit mentio. Præterea secundum colculum antiquorum Pontificum, alibi a nobis probatum, S. Victor præfuit Ecclesiæ ab anno clxxxvi usque ad ann. cxcvii. Non ergo anno cxcvii rescripsit S. Dionysio de celebratione Paschæ, qui de eadem re quoque scripsit ad successorem ejus S. Paracodam, cujus aliqua Acta delimus ad Kalendas Januarii cum dicta Epistola, hoc exordium habente: Collega noster Dionysius dormiens te nobis socium in Ecclesia Christi reliquit: et quæ de Pascha celebrando præscribit, cupit ab eo doceri per Ecclesias sibi commissas, nulla ullius per Gallias Primatus facta mentione. Altera vero Epistola apud Joannem a Boscho, qui eas in Bibliotheca Floriacensi edidit, non est inscripta Dionysio, sed Desiderio Viennensi Episcopo, quem dictus a Boscho sedisse statuit inter Justum et Dionysium; ne proinde ambo non longo tempore præfuisent. Errorem in titulum irrepsisse scribit Joannes le Lievre, quod hoc tempore non reperitur sedisse Desiderius in Catalogis Episcoporum Viennensium: sed forsitan imperfectis, et in quibus facilius potuit Desiderius omitteri, quod Sanctis non esset adscriptus. Hinc ipsam Epistolam, cum apud dictos auctores et in novis Conciliis legi possit, omittimus huc transcribere.

et elogio Joannis le Lievre

E

hic discussio.

F An aliquis fuerit tunc Desiderius Episcopus?

CIRCA AN-
CAC.Cultus sacer
7 et 8
Maji,

et 9 Maji,

cum enco-
mio Saus-
sayi,

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CODRATO SEU QUADRATO, SATURNINO, RUFFINO ET SOCIIS,

G. H.

NICOMEDIE ET VICINIS LOCIS.

SUB VA-
LERIANO
Elogium ex
Menol. Ba-
siliis Imp.

Memoria sancti hujus Martyris Codrati sive Quadrati et sociorum celebratur hoc ix Maji, quibus in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, hujusmodi elogium textitur: Codratus Christi Martyr fuit sub Imperio Decii et Valeriani in urbe Nicomedia. Verum quod Christi fidem profiteretur, ab ethnicis una cum suis sociis comprehensus est, et vinctus Proconsuli civitatis traditus: quo cum de fide esset interrogatus, Christum est magna cum fiducia professus. Quare dejectus in terram, aridis boum nervis cæsus est: cumque humum sanguine suo irrigasset, in carcerem conjectus, Deinde Nicæam abductus, a Proconsule denum est tormentis subjectus. Cum vero nonnulli tormenta extimescerent, atque idolis sacrificare pararent, eos, timorem Dei inculcans, in Christi fide obfirmavit: quos Proconsul in ignem projici et comburi mandavit. Postquam autem Codratus ex urbe in urbem circumductus, eas omnes sanguine suo consecrasset, tandem Hermopolim pervenit, ibique fuit capite truncatus. *Hæc in dicto Basilii Imperatoris Menologio. Quæ eodem ix Maji, latius explicantur in MS Græco Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitane, in Collegio Claromontano Societatis Jesu Parisiis adservato, his verbis.*

2 Certamen sancti Martyris Codrati et sociorum ejus. Illic cum suis sociis erat temporibus Decii et Valeriani Imperatorum in urbe Nicomedia. Ast propter Christi adductus fuit ad Perinium Proconsulem: et interrogatus, Christum confessus est. Tunc expansus, boum nervis adeo cæsus est, ut sanguine suo compleret humum: ac sic nudus carceri injectus super testulas, ejusque pectus lapide gravatum. Abductus dein in urbem Nicænam, atrocibusque est tormentis cruciatus: interim ibi multos in Christo credere fecit, e quibus alii capite truncati sunt, alii in ignem conjecti. Sanctus vero vi tractus, templum idolorum ingressus, omnia in eo simulacra comminuit: ideo in eculeo suspensus ac laceratus est, et sic flagellis de urbe in urbem cruciatus, venit Apameam, ubi sacco inclusus atrociter cæsus est. Deinde quod Cæsaream iter faceret Proconsul, et ipse eo ductus est, et rursus nervis boum percussus: ubi Saturnillus et Rufinus Christum confessi, post atrocissima tormenta capite truncati sunt. Deinde profecto Apolloniadem impio Proconsule, et S. Codratus vinctus eo abductus est: ubi illum expertus est valde severum; qui muriam et acetum inter se confusa jussit vulnibus infundi, plagasque ciliciis confricari, et latera candenti ferro ustulari. Cumque inde Proconsul Rhundaca et Hermopolim se transferret, neque Codratum inducere posset ut sacrificaret, in ardente craticula extensum, pice et oleo desuper perfundi jussit. At videns scelestus Proconsul eum ab igne non comburi, decretum tulit ut gladio periret: quo cæsus martyrii coronam subivit. Festiva solennitas ejus peragitur prope Xerocircum. *Huc usque Synaxarium.*

3 In MS. Chifletiano sub initium aliqua sic latius exponantur: Ad Perrhinium Proconsulem adducti, fuerunt singuli interrogati patriam, genus et nomen. S. Codratus respondit: Christiani nominamur: hoc

enim nomen nobis est admiratione plenum. Si verocupis scire mansiones et actiones nostras, servi sumus Christi, et civitatem pro patria habemus supernam Hierosolimam. Ubi vero Sanctum hunc neque minis neque promissis flecti posse vidit Proconsul, sed vi verborum eluctari, et idola vituperare: ira repletus jussit eum extendi, et virgis cædi etc. *Hæc autem elogiorum diversitas reperta in Synaxariis, multos defectus quadamtenus supplementibus, omnino persuadet extitisse olim, quæ orbe etiam nunc olicubi lateant, prolixiora Martyrii Acta, unde singuli auctores Synaxariorum diversa illa elogio deciperunt, alii alii, sed inter se nequaquam pugnancia, describentes: nisi quod in MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ et Taurinensibus Ducis Sabaudicæ referuntur præfata tormenta omnibus illata Nicomediæ. In Menæis excusis etiam die ix Maji, indicuntur memoria sancti Martyris Codrati et sociorum ejus. Ast elogium aliquod refertur die vii Maji: quo die Sirletus in suo Menologio indicat nomen Quadrati, adjungitque S. Acacio, cuius Acta dedimus vii Maji. Eodem vii Maji, Galesinius celebrat S. Codratum Martyrem, aliquo elogio ex Græcis adjuncto. Denique eodem die ista in hodierno Martyrologio Romano habentur: Ibidem Nicomediæ S. Quadrati Martyris, qui in persecutione Decii sæpius ad tormenta repetitus, demum capite truncatus est*

4 Loca cruciatibus S. Codrati nobilitata primo nominantur Nicomedia et Nicæa, Metropoles Bithyniæ celebres et notissimæ; tum Apamea, Cæsarea et Apollonias, urbes in eadem Bithynia Episcopales. Dein ductus est Rhundaca et Hermopolim, uti in Synaxario hæc loca appellantur, sive Hermopolim, in Menologio Basilii, aut Eremopolim in MS. Chifletiano, aut denique in Menæis excusis ῥυδᾶκας (apud Maximum Cytheræum ἰρῶδᾶκας) et Hermopolim. Quæ ibidem arbitramur in Bithynia aut ejus vicinia fuisse; ne cogamur Hermopolim in Isauria sub Patriarchatu Antiocheno urbem Episcopalem assignare, quia Consularis provincia Pontica in Notitia Imperii saltem continebat Galatiam et Bithyniam: extra quæ ditiones non videtur Proconsul Perinius aliquam jurisdictionem exercuisse. Quod autem propriam Constantinopoli festivitatem habeat, argumentum præbet cogitandi corpus S. Codrati aut reliquias corporis aliquas illuc allatas fuisse: qua tamen parte urbis Xerocircus fuerit hactenus non comperi, sed bene eadem ratione ibidem dicta loca Xerolophi, Xerocepii et Xeroceami, apud Codinum in Originibus, a Græco Ξῆρος siccus, aridus: videor autem mihi in eodem Claromontano Synaxario etiam Xerocercum legisse: nihilominus dubito an forte non sit corrupte sic scriptum nomen pro Nylocerco, quod est portarum urbis una, sic dicta quia propter aquarum copiam et crebram maris inundationem fundanda fuerit supra palos roboreos teste Codino.

5 Tempus martyrii assignatur sub Imperio Decii et Valeriani, id est in persecutione a Decio cæpta, et ad tempora Valeriani continuata, in qua hi Martyres sunt cæsi. E sociis Martyribus suis nominibus expressi, sunt Saturninus et Rufinus, Cæsareæ passi. In Menæis excusis omittuntur Cæsarea et aliæ urbes, et dicuntur Nicææ securi percussi, et appellantur Saturninus

et aliis,

E

et 7 Maji
in excusis
Menæis et
Martyrol.
Romano.

Loca passionis

F

et cultus.

Tempus
martyrii.et socii.
nus

MS. Syna-
xario,

MS. Chif-
letiano,

A nus et Rufus. In Menæis Chrestianis seorsim ad diem IX Maji referuntur sancti Martyres Rufinus et Satorninus gladio percussi, quod etiam indicatur disticho.

Δυσὶν συνάθλων πρὸς τομῆν τολμῶν ξίφος
Ἰσορόπει σοι τῷ ζυγοστάτῃ, Λόγε.
Audens duorum gladius in pugilum necem,
Facit ut æquales, libripens Christe, æstimes.

D

DE SANCTIS MARTYRIBUS

QUIRILLO, QUINDEO SEU GINDEO, ET ZENONE

G.H.

AXIOPOLI IN BULGARIA.

IX MAJI

Passio Axio-
poli

Axiopolis urbs antiqua Mysiæ inferioris, in hodierna Bulgaria, ad dexteram ripam Danubii, qui inde olim Ister appellari solebat, nobis aliquos Martyres hoc die et sequenti propositos genuit. Ab his antiqua Martyrologi Hieronymiani apographa quatuor præsentem ita auspicantur: septimo Idus Maji in Axio poli Quirilli, Quindei, Zenonis. Idem referuntur a Rabano, Notkero, et in Martyrologio sub nomine Bedæ excuso item in MSS. Trevirensi S. Maximini, Aquisgranensi, et alio Reginæ Sueciæ ab Holstenio laudato, sed loco Quindei legitur Gindei, et Zeindei: quo omisso reliqua habentur in MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi: at solus Quirillus est in MSS. Atempiano et alio Corbeiensi, item Atrebatensi et Tornacensi. Omissa palæstra martyrii referuntur omnes, in MSS. Augustano, Lobbeano, Tamtactensi et Auctario Greveni ad Usuardum. Quirillus vero cum Zenone memoratur in MS. Pragensi, in aliis solus Quirillus aut solus Zenon. Galesinius asserit in Notationibus, apud Bedam hæc nomina corrupte lægi: quo tamen citato, et MS. suo, ista scribit: Romæ beatorum Martyrum Quirilli, Zenonis et Timothei. Convincitur ille codex MS. Galesinii con-

tinuis scatere erroribus, quo facilius certiusque dignoscere ab aliis, ab eodem Galesinio superadditis proprias secuto conjecturos, si ipse Codex adhuc extaret, non Romæ, atque ad manus nostras veniret, aut aliquod ejus apographum. Habemus in sedecim illustribus codicibus hos tres, Quirillum, Quindeum sive Gindeum, et Zenonem passos esse Axio poli: et Timotheum hoc die referri, quod sacra ejus ossa Epheso sint delata Constantino-polim, uti inter Prætermisissos et in alios dies rejectos observamus. Romæ mentionem nusquam invenimus. Interim Galesinium sequitur Ferrarius, omissis Rabano et Notkero, quos alius solebat allegare. Utrum ab his sint diversi Martyres, qui sequenti die referuntur etiam Axio poli passi, ibidem inquirimus. In Martyrologio S. Savini de Levitania, relato in adjunctis Saussayi ad Martyrologium Gallicanum pagina 1248, ad diem VIII Aprilis ista habeatur: In Axio poli natale SS. Cyrilli, Quidei et Zenonis, quo priorum omnium pro Axio poli suffragia confirmantur. Nudum nomen S. Quirilli martyris, insertum est Kalendario antiqui Breviarii MS. quod habemus, ut videtur in usu fuisse ad patres Rheni.

non Romæ,

E

relati etiam
8 Aprilis.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

APHRODISIO, JOCUNDO ET FIRMO

G. H.

TARSI IN CILICIA.

IX MAJI

Apographum Martyrologii Hieronymiani Corbeïense. Parisiis excusum, secundo loco celebrat hos Martyres istis verbis: Tarso Ciliciæ Afrodisi, Jocundi, Firmi: sed alia triu apographa, Epternacense, Lucense et Blumianum omittunt duos socios Jocundum et Firmum: quod itidem faciunt Notkerus, Rabanus, Auctor Martyrologii sub nomine Bedæ excusi cum MSS. Richenoviensi, Patriciano

Neapoli descripto, et alio Reginæ Sueciæ. At sine palæstra refertur S. Aphrodisius in MSS. Aquisgranensi, Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei, et Tamtactensi, uti, in Auctario Greveni ad Usuardum, et die præcedenti vii Moji in Martyrologio S. Savini de Levitania, apud Sanssayum in adjunctis ad Martyrologium Gallicanum pag. 1248.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

EPHENICO, CASTO ET POLLIMIO

MEDIOLANI IN INSUBRIA.

IX MAJI

Procedimus cum apographis Martyrologii Hieronymiani, ex quibus ad diem VI Maji protulimus magnam classem athletarum Mediolani passorum, et die præcedenti vii hujus dedimus celeberrimum Martyrem S. Victorem etiam Mediolani coronatum: ei ad hunc diem addimus alterum, cujus antiquissimum Epternacense apographum ita paucis meminit: Mediolano Ephenicus. In MS. Tamtactensi Ephenicus refertur. In apographis Luceusi et Corbeiensi duplici, Maji T. II

alia prorsus referuntur hoc modo: Mediolano Apostolorum Joannis, Andreæ et Thomæ in basilica ad portam Romanam. Indicatur hæc Apostolorum festivitas ob horum reliquias in MS. Tamtactensi. Extra hanc portam a S. Ambrosio inventum corpus, S. Nazarii Martyris, tradit ad sequentem diem in suo Martyrologio Galesinius. Forte dicta basilica ad eam portam fuit dictis Apostolis dicata, aut aliqua eorum reliquiarum ibidem olim adservabantur. Loco horum Apostolorum adjungi-

A mus S. Euphenico alios duas Martyres, Castum et Pollimium quos exhibent antiqua Mediolanensis Missalia, excusa anno MDXXII et anno MDLX, et Breviarium titulem Mediolanense excusum anno MDXXXIX. Hi cum etsi non censeantur forsani Mediolani martyrio coronati, ibidem tamen ut martyres celebrantur. Joannes Petrus Puricellus in monumentis Mediolanensibus Ambrasianæ basilicæ cap. 19 allegat MS. Codicem pergameum

Gualvanci Flammæ, quo Sanctorum corpora in ista D civitate jacentia recensentur: ubi ista leguntur. Festum Sanctorum Confessorum et Levitarum Casti et Pollimii die nona Maji. Jacent ad S. Victorem. Et addit Puricellus ad Cœlum aureum. De S. Victore et ejus Ecclesiis egimus VIII Maji. At qui hic Confessores dicuntur, habentur Martyres in dictis Missalibus et Breviariis.

DE SANCTIS TRECENTIS ET DECEM

G.H.

MARTYRIBUS IN PERSIDE.

IX MAJI

Omnia passim Martyrologia Latina celebrant hos Sanctos Martyres in Perside coronatos, et sunt imprimis quatuor apographa Martyrologii Hieronymiani, tum quæ ediderunt Usuardus, Ada, Notkerus, Bellinus cum plerisque et cum optimæ notæ MSS. justis ac Martyrologio hodierno Romano: B et hac fere ubique phrasi. In Perside Sanctorum trecentorum et decem Martyrum. Auctor Martyrologii sub nomine Bedæ excusi numerum auget ad quadringentos, facili librarii lapsu decimanam notam in centenariam convertentis. Simile σφάδρα reperimus in aliquo MS. in quo CCX Martyres notabantur. Wandelbertus hoc eos versu honorat.

Ter centum radiant septenis Idibus nou Martyrio, denique simul decorante Beato.

In MS. Tam lactensi est memoria S. Beati, de quo infra, et aliorum CCXIII: alibi, et aliorum Martyrum XXXIII. Quo vero tempore et martis genere compleverint agonem, nullus prodit: et cum plurimæ apud Persas in Christianos motæ fuerint persecutiones, difficile est discernere. Florentinus conjicit oculos in Saporem Regem Persarum, quod plurimi sub eo ob fidem Christi fuerint martyrio coronati.

DE SANCTO BEATO

G.H.

VINDOCINI IN DIOECESI CARNOTENSI.

IX MAJI

Nonnulla circa S. Beatum difficultia apparent, ut dubitari possit unus an plures statuendi sint. Nos clare, quis sensus antiquorum reperiatur, indicabimus. Prima memoria fit in quatuor Martyrologii Hieronymiani vetustis apographis sed ad varios dies, sub finem patissimum in Gallia et Anglia auctis. Ex his antiquissimum est Epternacense, ante mille prope annos exaratum. In quo sub finem ista leguntur: Et alibi Beati Confessoris: in aliis tribus, scilicet Corbeiensis, Lucensis et Bluniana, ista habentur, Natalis S. Beati Confessoris. At MSS. Richenoviense prope Constantiam in Suevia, Pragense Ecclesiæ Cathedralis, Augustinum S. Udoltrici et Parisiense Labbei, solum Beati Confessoris meminerunt, qui in MS. Trevirensi S. Martini dicitur Beatus Presbyter. En antiqui cultus illustra vestigia, ut nullus locus indicatur. Primus Rabanus in suo Martyrologio ista tradit: Romæ natale S. Beati Confessoris. Rabanum descripsit auctor Martyrologii sub nomine Bedæ suppositi, et hunc Galsinius. At MSS. Atrebatense Ecclesiæ Cathedralis, Bruzellense ecclesiæ S. Gudulæ, et Tornacense monasterii S. Martini, ista conjungunt: Romæ natalis Sanctorum Beati Confessoris et S. Primoli. In his errorem irrepsisse ex adjuncto Primolo qui Romæ passus et S. Beato immediate præponitur in citatis quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis, colligitur ex MS. Epternacensi: ubi inter Primolum et Beatum expresse ponitur, et alibi: quod idem est ac si diceretur, non Romæ. Locus autem ille in veterrimo Martyrologio Reginæ Suevicæ signato num. 313 ita indicatur: In territorio Carnotinæ civitatis castro Vindocino, natalis S. Beati Confessoris. Eadem inde extracta habet Lucas Halstenius in Animadversis ad Martyrologium Romanum, Usuardus vero: Castro Vindocino depositio S. Beati Confessoris. Eadem aut

similia habent Bellinus, Grevenus, Malanus, Muurolycus, Felicius, Canisius, Saussayus, cum hodierno Martyrologio Romana.

2 In MS. Adone canobii S. Laurentii apud Leodienses additur, ejus Acta haberi. Hæc multiplicia habemus, sed primæ notæ ac fidei nulla: quæ autem habemus solumiter se stylo differunt. Quare ea dumtaxat damus quæ putamus aliis antiquiora, a P. Joanne Gamans transcripta ex insigni Passionali pergameum Bodecensis canobii, Ordinis Canonicorum Regularium S. Augustini in Westphalia et diocesi Paderbornensi, collata cum alio codice MS. Ecclesiæ Sancti Salvatoris. Alia, majori aliquantum cultu verborum exornata et ferme in duplum extensa, habemus ex quatuor MSS. codicibus, scilicet quæ ipsi descripsimus ex codice MS. supra indicatæ Reginæ signato num. 863, item Parisiis ex MSS. codicibus duobus asservatis apud Patres Fullienses, inter collectanea R. P. Joannis a S. Martino, quarum prius exemplar cavebat Prologo; alterum erat in Lectiones novem distinctum, et loco Beati præferebat nomen Siviardi. Quartum exemplar, nobis submissum fuit Rotomago a R. D. Francisco Pommerajo Religioso Benedictino. His autem quatuor exemplaribus inter se collatis, paraveramus prælo Vitum secundum, eo consilio, quo in Januaria ac Februario usi aliquoties, de his Sanctis, quorum nullam habebamus Vitam auctoritate et antiquitate præcipuam, plures notæ inferioris ac fidei, solo fere stylo differentes dedimus, ut liberu lectori maneret electio. Sed quia usu deprehendimus multorum esse judicium, quod parum utiliter multiplicentur ea Vitæ, quarum vel unam legere nimium sit, optantibus ut certiora ac sola primæ fidei Acta in hoc opere proposita haberentur; abstinendum illius editione censuimus, et ad notas referendum si quid in aliis occurreret singulare. Ab alterutra porro Vita desumptæ sunt Lectiones

Acta varia solo stylo diversa pluries reperta

Cultus antiquus,

C

non Romæ

sed Vindocino tribuendus.

A *ex vetusto MS. Breviario, nobis a P. Joanne Wallon olim Rotomago submissæ: alia item compendia quæ extant tum in Breviario Carnotensi anno MDCXXXIII excusa, tum in officiis propriis Ecclesiæ Constantiensis in Suevia, in his ipsis legitur corpus ejus in castro Vindecino sepulture traditum. Scilicet, ut etiam habet Breviarium Carnotense, cum in crypta castello Vindecinensi propinqua reliquam vitam trans-egisset; et conspirant, quas diximus, Vitæ omnes.*

Parochia,

3 *Esse in diœcesi Carnotensi et Deconatu Vindocinensi pagum et parochiam S. Beati, spectantem ad patrocinium Abbatis Vindocinensis, testatur Registrum beneficiorum diœcesis Carnotensis excusum anno MDCXLVIII. Est autem ibidem Abbatia, sanctissimæ Trinitati dicata, Ordinis S. Benedicti, in qua asservari brachium S. Beati argento inclusum, indicavit nobis ante laudatus Pommerajus Benedictinus. Et hæc omnia confirmant S. Beatum in dicta diœcesi Carnotensi et viciniis urbis Vindocini, vulgo Vendosme, vitam pie peractam sancto sine conclusisse, et ibidem antiquam venerationem obtinuisse.*

Reliquiæ:

Quo seculo
floruerit ?

4 *At modo quo ibidem tempore floruerit indagandum. Acta infra danda habent inter alios viros Apostolicos a S. Petro Apostolo electum, instructum et in Gallias missum fuisse. Interim memoratus Pommerajus, cum illu ad nos mitteret Acta, in litteris adjunctis indicat, se arbitrari floruisse quarto aut quinto Christi seculo. Profecto aliquis scrupulus injicitur ex lectionibus Bremarii Carnotensis, quod in eis nulla mentio fiat aut urbis Romana, aut S. Petri, aut Pontificum Romanorum, cum ex hac missione S. Beati per S. Petrum facta accedere possit summa dictæ diœcesi dignitas excellentique. In Breviario Constantiensi traditur missus a Romano Pontifice in Galliam, disseminandi Evangelii causa. Quid ergo dicendum ad dicta Acta? Forte viderentur alicui scripta ex picturis ad honorem S. Beati formati, in quibus indicantur missio ab aliquo Pontifice facta, appictis clavibus potestatem solvendi et ligandi significantibus, et mox ex solo antiquitatis amore, quo passim homines flagrant in promovendis fidei susceptæ primordiis, præsumpserit aliquis illum Pontificem fuisse S. Petrum Apostolum. Consule Franciscum Bosquetum, qui similia tradit in libro historiarum Ecclesiæ Galliconæ: quorum aliqua insinnavimus xxii Martii, ad Vitam S. Pauli Episcopi Narbonensis. Nos ista eruditus apud Carnotenses et Vindocinenses viris ulterius discutienda relinquimus.*

C 5 *Alterum, et forte magis dubium, adscriptum est S. Beato, quasi non minus illi atque S. Georgio fuerit pugnandum cum Dracone aut genti aliquo serpente, quem debuerit ex antro seu crypta pelleret. S. Georgii Acta elucidavimus ad diem xxiii Aprilis, et § III late ostendimus pugnam illi afflictam occasione imaginum, quæ simili modo exprimebant victoriam illius, idololatria destructa reportatam de diabolo infernali dracone: quod et hic videtur posse credi, et ideo de serpente aut dracone nihil tradi in excusis Lectionibus, imo et in antiquo Lectionario MS. uti infra ad priora Acta annotamus.*

et qualis
illi cum dracone pugna.Alius S. Beatus
apud
Treviros.

6 *Prope Confluentiam urbem ditionis Trevirensis, ubi Mosella in Rhenum delabitur, esse montem S. Beati, ubi Carthusiani habitant, reperimus annotatum ad miracula S. Servatii die xiii Maji num. 34, cujus delatum eo corpus dicitur, quasi salutans dictum Beatum, tertio se inclinavisse. Collitur xii Maji, S. Modoaldus Archiepiscopus Trevirensis, cujus corpus est anno mcvii ad monasterium Helmwardenhusen translatum, una cum dente et parte costæ S. Beati Confessoris, Treviris obtentis a duabus Deo devotis feminis, in ecclesia B. Mariæ inclusis, uti ibidem in Historia Translationis num. 16 legitur. Joannes Eneu et Joannes Scheckmannus in Epitome seu Medulla Gestorum Trevirensium anno mxxvii excusa pag. 57,*

referunt sacras Reliquias monasterii S. Mariæ ad Martyres juxta litus Mosellæ, et inter alia ista habent: Digitus S. Beati Confessoris, qui et corpore hic pausat. Verum Confluentiæ apud Carthusianos esse sepultum, indicatur in Martyrologio Colonia et Lubecæ anno 1490 excuso, item apud Canisium. Molanum aliosque: sed ad diem xxvi Julii: eumque cum fratre suo Bantone vixisse in Vogeso, indicatur in Vita S. Magnerici Episcopi Trevirorum xxv Julii. Consule Broweri Annales Trevirenses libro 7 num. 32: et ex his omnibus confice Confluentinum istum Beatum, ab illo Vindocinensi diversum esse.

D
AUCTORE G. H.

VITA

Ex MSS. Bodecensi et Ultrajectino.

In diebus illis, quando Provinciæ plurimæ bellicis studiis inserviebant, Aquitania simul ac tota Germania publicis erroribus insudabat, et tota gentiliū numerositas idolorum vanitate subjacebat; factum est per divinæ reparationis providentiam, ut ad revocandos populos a sua dementia, plurimi athletæ, armati pietate et fide, a S. Petro Apostolo abire Roma in omnes fines orbis terræ dirigerentur: qui seminario doctrinæ Dei Gentes vocarent ad gratiam, quatenus de credentium turba quotidie accrescens Christi persultaret Ecclesia. Inter quos extitit vir Dei, Beatus nomine et opere, magnus et præstans religione, genere nobilis, sed nobilior atque sublimior fide; forma decorus, sapientia præditus, opibus locuples, sed gratia Dei prædives. Hic non duplici corde sed supplici veniens ad conversionem, substantiam suam ex parte pauperibus tribuit, ex parte Ecclesiæ ac fratribus divisit, et nihil sibi præter simplex indumentum retinuit, timens illud Ananiæ et Saphiræ exemplum vel supplicium, maxime illud quod Dominus in Evangelio ait: Qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non poterit meus esse discipulus. Sic ergo mundo nudus et expeditus, Christi vero armis et virtutibus indutus, a B. Petro ad prædicationem missus, peregrinationem in Galliam a traditur suscepisse lætus; ut qui inter notos venerabatur maximus, inter ignotos putaretur mendicus; illud in se recognoscens, quod Dominus pauperibus atque humilibus suis repromittit, dicens: Beati pauperes spiritu quoniam ipsi possidebunt terram.

Inter alios
viros
Apostolicos

E

S. Beatus
rebus suis
in pauperes
distribuit,

Luc. 14, 33

a
in Gallia
prædicat:Matth. 5, 3
F

2 *Arrepto itaque prædicationis itinere, non defuit ei verbum veritatis in semine, nec fructus in operatione, nec messis in retributione. Nam ad quascumque gentes venit prædicando verbum Dei conversionis eorum plurimum meruit a Domino percipere fructum. b Signis vero et virtutibus in omnibus erat clarificatus, ut quoscumque morbosos aut languidos attrectaret c ejus medicabilis dextera, salutem ac sanitatem illis conferret ex divina misericordia. Nec mirum, tantæ enim erat continentiæ, innocentiæ atque munditiæ, ut non ei videretur esse absolum, quod in Psalmo quotidie ruminabat canticum, Innocens manibus et mundo corde, qui non accepit in vano animam suam. Jam enim carne præmorta, mente indesinenter desiderabat cælestia; orationumque carmina sine cessatione personabant ejus labia. Nec minus operabatur servile opus manibus, ut haberet unde tribueret necessitatem patientibus, præbens exemplum ceteris, ut non reruserit quotidianum opus laboris. Perficiebat manibus opus in junco, nec minuebat opus oris in Psalmo: tenebat fiscellas, et pro victu quotidiano commutans illas, imitabatur antiquorum monachorum exempla, et Apostoli præceptum observabat cum diligentia, qui*

laborat
manibus:

A ut pigros et desides excitaret, Qui non laborat, ait, non manducet. D

Thess. 3, 8

plurimos
convertit
ad fidem :

3 Ardebat ei fides in pectore, et religionis dignitas coruscabat in facie. Regenerabat per lavaerum turbas, et ab errore gentilitatis removebat ingentes catervas. Nam per ejus precationem et divinam inspirationem, ipsi adoratores idolorum destruebant templa simulacrorum et profanabant ritum sacrificiorum suorum, confitentes atque observare cupientes veram religionem Christianorum. Ubicumque enim vir Domini S. Beatus Presbyter manebat, nullo modo diu latere poterat, quia lumen super candelabrum positum erat : siquidem pro quotidianis ejus virtutibus summo honore venerabatur ac amabatur ab omnibus. Si quando vero concedebat parum oculis somnum, defessa membra projiciebat super humum et solum cilicium : de cibo autem et potu non est necesse dicendum, cum tantæ fuerit abstinentiæ, ut multi etiam post mortem ejus continentiae sumentes exemplum, virtutum suarum ac signorum consequerentur effectum. Unum Comitem *d* parvulum habebat S. Beatus in consortio secum, cui strenuo atque continuo impendebat servitium, adeo ut calceamenta ei saepe detraheret et dilectionem puræ ac sinceræ caritatis ipsi impenderet ; cibum jejuno procuraret, et jejunium suum infatigabiliter per triduum protraheret nec tamen severior inde maneret.

parcus in
somno, et victu :

d

B

Namnetibus
multum
proficit :

e

4 Cumque tam glorioso bonorum operum fructu per innumeras discurreret provincias, divertit in civitatem *e* Namnetum, sitam supra Ligerim fluvium, ubi a paucis Christianis exceptus est hospitio et honoratus more peregrino. Commoratus ibidem tempore parvo, succendebat corda cunctorum ex divino eloquio : loquebatur enim et exhortabatur omnes audientes de Patriarcharum principatu, de Prophetarum sacro numero, de Apostolorum choro, de Martyrum exercitu glorioso, de Confessorum præmio, de claritate Virginitatis, inter quas B. Maria Dei genitrix obtinet principatum. Instruebat itaque animos fidelium, proponens eis exempla Sanctorum omnium, accendens corda eorum ad consortium supercælestium virtutum, concludens sermonem ultimum de novem ordinibus Angelorum et de beatitudine animarum sanctarum, super quos regnat solus Christus, qui est Sanctorum Sanctus, cui est cum Patre et Spiritu sancto honor et gloria in secula seculorum. Amen. Post hæc cum plurimos ibidem haberet solidatos ad Dei cultum, per quos sanctæ Ecclesiæ confirmaretur religionis institutum ; cœpit inquirere ab omnibus secretiorem ac remotiorem ab hominibus locum, ubi sola contemplatione pasceretur divina. Cumque curiose a navigantibus investigaret hujusmodi negotium, audivit a naucleris de Vendonense oppido carum sibi nuntium, esse videlicet cavernam excisam in lapide remotiore quodam, non longe *f* a castro Ledo, ad radices montis, desuper nemore contacto. At ille cum humilitate supplicavit nauclero, ut facultas ei daretur pertransire cum eis. Qui cum posceret ab eo naulum seu viaticum, ille protulit Sacramentorum libellum, unde divinum solebat celebrare ministerium, quando Domino sacrosanctum immolabat sacrificium. Quem nauclerus cum cognovisset nihil amplius nisi solum indumentum habere, noluit ab eo aliquid accipere.

et audito pro-
pe Vindoci-
num esse
antrum ido-
neum sibi,
f

C

5 Ascendentes ergo navim, ita dirigente Domino prosperum cursum habebant, ut dicerent inter se mutuo nautæ, se numquam tam prospere navigasse. Aspirabat enim eis tenuis aura, undaque famulabatur placida, unde una omnes qui in navi erant Deo gratias referebant, dicentes, Nunc certe cognoscimus, hunc Dei vere esse servum, cui aqua divinitus

eo navigat,

præbet famulatum, nec non et flamina ventorum subsidii præbent adminiculum. Sic ergo Sanctus Domini Beatus, beatum gerens semper animum, prospero itinere, mediante Domino, optatum pervenit ad locum. Videns itaque speluncam in lapide cavato, remotam ab omni lucis consortio, silvarum densitate contactam, gaudebat nimis super ipsam Tradunt autem hoc de eodem loco commanentes hand procul ab inde homines, serpentem ibi miræ magnitudinis aliquando habitaculum illud possedissee, qui in eadem regione magnum excidium, tam in hominibus quam in jumentis, fertur perpetrasse : quem vir Domini, divino fretus auxilio, cum exterminasset, atque locum illum a sordibus illius ac fœtoribus emundasset, quasi in ergastulo sese retrusit in antrum, propter Dominum et propter regnum cælorum ; ut impleret, illud Propheticum, ls. 33, 16 Habitavit in excelsis petræ firmissimæ, ponens in sublimitate montis nidum suum et cum bestiis cubile suum : et iterum alius Propheta dicit : Iste in excelsis habitabit, munimenta saxorum sublimitas ejus : Regem in decore suo videbit. Radicibus herbarum sustentabat corpus : et si quando sumebat panem aridum, summum dicebat esse convivium.

serpenteque
amoto ibi so-
litaris degit

E

6 In hoc ergo loco, vir Domini asperam et distretam vitam ducendo permansit, et usque ad decrepitam ætatem conscendit, signis divinis atque virtutibus honoratus, donec ab ipsius Domini vocatione elementer est visitatus *h*. Tunc felix illa anima, ad cælorum gloriose transmigravit regna, et in eodem specu, sanctum ejus corpusculum a religiosis viris honorifice est sepultum : ut ipsa caverna, quem habuerat hospitem vivum, haberet et defunctum, et fieret salus plurimorum languentium *i*.

ac sancte obit.
h

i
ibidem sepelitur
Aleffia
Virgo.

7 Post hæc peracto longo spatio, Aleffia quædam femina, ab infantia Christo consecrata, nobili fulgens ex genere, nobilior manens præclara virginitate, religionis suæ famam longe lateque habebat dispersam. Hæc dum suppleret vitæ terminum, suis familiaribus hoc edidit præceptum, ut sepelirent suum corpusculum juxta Beatum Presbyterum : ut uno in loco honorifice servarentur in tumulo, quos unius fidei religio socios fecerat in cælo. Ex *k* eo igitur tempore, Deo omnipotente mediante, quotidie ibidem in populo signa et miracula fiunt sine numero, sanitatem recipientibus infirmis, consolationem oppressis, et omnimodam salutem fidelibus universis, per Christum Dominum nostrum, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen. F

k

ANNOTATA.

a *Alia Vita*, Aquitanicæ partibus divertit.

b *MS. Ultraject. interponit* : Et de hoc magis lætabatur Sanctus, quod nec peram secum habebat in usibus. Signis vero etc.

c *Idem MS.* consequens erat virtus continuata.

d *Breviarium vetus* Ilam appellatum ait.

e *Lectionarium Parisense* habet civitatem Cenomanicam : ubi melius alia Namneticam.

f *Ita MS. Ultraject. at Bodecense* Leolaco. *Alia vita* super ipsum Ledii alveum decurrentis. *Est autem* Ledius, teste *Papira Massona de fluminibus Gallicæ*, idem qui olim verosimiliter Loid vernacule dictus, nunc vulgi abusu appellatur et scribitur communi cum Ligeri nomine Loir, Vendocinum præterfluens. *Hic supra Andegavim Sartæ junctus, mox in Meduanam, deinde in Ligerim influit* : unde apparet navigationis, hic obscurius indicatæ, ratio.

g *Breviarium vetus, post narratam draconis expulsionem, hæc subjungit.* Ante hoc tempus paucos paganos ab Jaci idoli cultu converterat : sed ubi ejus miraculi increbuit fama, cœpit apud Vindocinates in pretio

A pretio haberi, et ejus doctrina majoris fieri. Frequenter adibat urbem ut Christum Dominum doceret; magis movebat sanctimonia quam sermonis magnificentia. A fidelibus nihil acceptabat: sed herbis et radicibus victitabat: post triduum quandoque tantum illos cibos sumebat. In diebus solennibus solum, si qui fideles offerrent, panem accipiebat, eumque in summis deliciis habens manducabat. Vinum nullum attingebat, nisi si quando sacrosancta mysteria usurparet: nullum potum præter aquam noverat. Insomnes noctes ducebat in cinere et cilicio. *Quæ autem hic de vitæ asperitate exaggerantur, ex Vita alia sumpta sunt.*

h *Idem Breviarium conformiter ad sensum alterius Vitæ:* Antequam inoreretur levissima febre correptus est, qua vires ejus paulatim minuente, de lectulo, ubi in principio morbi fuerat compositus, in cinerem et cilicium dimisit se: ubi inter Angelicas cœlestis militiæ turmas, quæ et auditæ et visæ sunt de cœlo descendere, animam placidissime efflavit septimo Idus Majas.

i *Ibidem additur ex eadem Vita,* ubi virtutes ex eo tempore succrescere et miracula coruscare cœperunt: quorum fama cum longe dimanasset, plurimi ex diversis locis convenerunt, ubi sanitatem quam quærebant recuperarunt.

k *Ibidem,* Sancta Alesia, Virgo Deo dicata et signis inclyta.

l *MS. Ultrajectinum sub finem iste habet:* Et suppleretur de hoc dictum Apostoli, Honorabile conubium et immaculatus thorus. Non enim unus ex se: sed per amorum merita, mediante Domino, quotidie ibi fulgurant signa sine numero: sed maxime credendum est pro honore S. Beati, qui peregrinam pro amore Domini finivit vitam in seculo, præstante Domino nostro &c.

APPENDIX

De veneratione S. Beati apud Helvetios: et num alius Beatus fidem Christi illis annuntiarit.

C **G**eorgius Carnefelt Carthusianus Coloniensis lib. 4 de *Vitis Eremitarum cap. 1* proponit S. Beatum virum Apostolicum, et ista scribit: Incidi in Vitam hujus Sancti, quæ antiquum refert characterem, et a Daniele Agricola fuit publicata anno Domini MDXI Basileæ. Ex hac breviter narrabo. Prædicante S. Barnaba in Scotiæ Britannicæque partibus, Suetonium adolescens Christo credit, et baptizatus vocatur Beatus: deinde Romam venit, et a S. Petro Apostolo mittitur ad Helvetios convertendos. Fecit ille opus suum annis aliquot strenue, et post amore solitariae vitæ inflammatus, in eremum secessit; draconem interfecit, obiitque feliciter anno Christi cxi, circiter ætatis xc. Et puto eundem esse, de quo Martyrologium Romanum ix Maji, Molanus, Canisius, alique. *Et in margine collocantur ista verba:* In castro Vindecino depositio S. Beati Confessoris. *Hanc Vitam, opera Joannis Grothausen Societatis Jesu Presbyteri, ex Carthusia Coloniensi descriptam obtinimus, ac primo omnium incipimus ad præteritum parare, dein alia Acta, de quibus supra egimus, capimus lustrare; ac mox veriti fuimus aliquid fraudis subesse, quod nonnullis additis et mutatis eadem res narraretur. Collegimus ergo omnia monumenta antiquitatum, et nusquam ante annum millesimam et quinquagesimum reperimus aliquod vestigium Apostolatus S. Beati apud Helvetios. Tandem vero incidimus in luculentos Rerum Germanicarum commentarios, anno MDXXXI in lucem emissos ac dein recensos, industria Beati Rhenani, anno MCCCCLXXXV Selestadii nati et anno MDXLVII Argentorati defuncti. Hic*

pro suo Patrono, cujus nomen gerebat, sollicitus, lib. 3 pag. 161 prioris editionis anni 1531, aut pag. 172 posterioris editionis anni 1551 hanc observationem notatu dignam adfert: Quidam superioribus annis, quem adhuc audio superesse, Beatum, anachoretam Helveticum, ut vulgus prædicat, Suetonium fuisse vocatum affinxit, illius vitam describens, et socium habuisse, cui nomen esset Achate. Adii hominem, quæsiturus undenam illud assereret: putabam enim hæc illum absque auctore non dicere. Sed audi impudentiam. Propterea, inquit, addidi Suetonium fuisse vocatum, quod legerem e Suedia prodiisse: et quia Æneæ Virgiliano filius Achates semper adhæsit, ideo sodalem illius hoc nomine donavi, alioquin anonymum futurum. Et tamen hæc historia, si ita vocare libet, non solum picta est in templis ac scripta, sed etiam typis excusa. *Hæc Beatus Rhenanus. Interea dicta Vita a Daniele Agricola vulgata fidem obtinuit apud posteros, ac primo quem auctor dixerat Rhenano e Suedia prodiisse, in Vita asserit adolescentem nomine Suetonium a S. Barnaba conversum et in baptismo Beatum appellatum; cum dictus Barnabas Anglorum Scoticasque provincias peragraret. Et forsitan auctor rogatus, quare eum, quem alii civem Romanum dixerunt, scripserit in Anglia, cujus tunc necdum nata appellatio erat, aut Scotia conversum et baptizatum a S. Barnaba; respondisset, ut sub initium aliquid diversum diceret ab aliis auctoribus, quos describebat: deinde S. Lucium Rheturum Vicinarum Apostolum e Britannia venisse: et assumptum Barnabam, quod S. Aristobalus (cujus Acta dedimus xv Martii) dicatur frater S. Barnabæ, et Evangelium in Britannia promulgasse. Quasi vero inde sequeretur S. Barnabam etiam in Britanniam profectum fuisse.*

2 *Dempsterus lib. 2 Historiæ Ecclesiasticæ gentis Scotorum cap. 159 eum Scotum facit, et non Suetonium sed Setonium appellatum, quod extet adhuc nobilissimum et excellentissimum Setoniorum stemma. Verum cujus fidei sit in rebus suis Scotis Dempsterus, notum est viris eruditis. Unum miramur, quod non protulerit aliquos ab eo conscriptos libros, ut passim de aliis Scotis fingit. Dempsterum rejicit Michael Alfordus in Annalibus Ecclesiæ Britannicæ ad an. 59 num. 10, 11 et 12, asseritque Suetonium, nobilis viri filium in Britannia, conversum ad fidem a primis hujus insulæ prædicatoribus, et post baptismum Beatum dictum, Romanque ad S. Petrum missum: ac primo citatur Rhenanus, sed ab ipso non lectus, quia plane contrarium ab eo duri verba ejus relata indicant. Alii quorum verba Alfordus profert, sunt Henricus Pantaleon et Petrus Merseus Cratepolius, sed hi Romæ baptizatum tradunt, et sunt auctores recentiores, et Pantaleon homo acatholicus edidit Prosopographiam Heroum anno MDLXV, in cujus prima parte pag. 114 de S. Beato agit: Cratepolius suum libellum de Sanctis Germaniæ conscripsit anno MDXCI. Alius est Franciscus Guillimannus de Rebus Helvetiorum editus anno MDXCVIII, qui lib. 1 cap. 15 arbitratur a S. Petro in Britanniam profecto conversum Suetonium, ejusque socium Achatem, et in Helvetiam missos. Nihil magis ad fidem faciendam conducunt Joannes Stumpfius lib. 7 Rerum Helveticarum cap. 122. Eisengrenius centuria 2 par. 5, distinct. 2, et Georgius Wicelius lib. 5 cap. 38, qui scripserunt post annum MDL aut etiam MDLX, et unus ex aliis sua sumpserunt, quæ tandem omnia in Vitam S. Beati a Daniele Agricola vulgatam resolvuntur: unde etiam potissimum Vitam S. Beati Germanice scriptam in Helvetia sacra anno MDCXLVIII edita desumpsit Henricus Murerus, qui etiam Suetonium primo appellatum asserit, ac seorsim Vitam adjungit Achatis, quem etiam sanctum Anachoretam et Confessorem vocat, sed mullet eos Romæ aut Mediolani a S. Barnaba instructos. Verum qualia sunt, sufficiebant, ut in*

Martyrologio

D
ALCIORIO G. II
cujus auctor fassus est finisse nomen ejus prius Suetonium

et socii Achatem,

quidni etiam finxerit in Anglia aut Scotia a S. Barnaba conversum? E

Dempsterus mullet Setonium dictum,

alii aut ab aliis in Britannia

F
aut Romæ baptizatum.

Aliqua Vita S. Beati publicata anno 1511.

A Martyrologio Anglicano Joannis Wilsoni nomen S. Beati, quia alius deerat, collocaretur ad hunc IX Maji, ubi dicitur a S. Lino Pontifice Sacerdos consecratus. Sed eheu! satis est: progrediamur ad reliqua Sancto huic officia.

in Actis omnibus dicuntur eadem de elemosinis, indumento,

et fucellis contentis:

at loco Vindocin Vindonissa,

ejusque primus Episcopus, nuper traditus est

3 In aliis supra allatis Actis dicitur Roma in Gallias mittendus distribuere possessiones suas in pauperes et ecclesias, hoc tradit Agricola eum fecisse in Anglia aut Scotia, antequam inde discederet Romam ad S. Petrum. Laudamus prudentium scriptoris, quod memor fuerit sui figmenti. Imo quia in aliis Actis dicitur simplex indumentum retinuisse; addit Agricola omnibus denudatum præter cilicium ad nudum corpus, simplicumque ac pile desuper retinuisse indumentum. Dein dicitur a S. Petro instructus, post alias Ordines susceptos Sacerdos ordinatus, verbum Dei miraculis confirmasse, atque humilis in oculis suis multos convertisse. Quæ ultima in Galliis patrata in Actis aliis traduntur, cum in illis missus esset, sed loco Galliarum et maxime Aquitaniam, collocantur Helvetiam, et dein eadem ubique traduntur, scilicet eam e sententiâ Pauli, Qui non laborat, non manducet, e labore manuum victitasse, et fucellas sciipens contexuisse et quia in prioribus dicitur venisse ad Numneticam urbem, super fluvium Ligerim sitam, ingeniose asseritur apud Agricolam, ad vallem Interlacensem in superioribus Helvetiorum finibus divertisse ad flumen Acrum, unde ingeniose alii interpretantur vallem illam Interlacensem esse inter Arubum et Russum, ubi pagus Windisch situs est, olim Vindonissa urbs Episcopalis, unde Sedes Constantiam translata fuit. Ulterius tradunt hanc Vindonissam in Martyrologiis dici castrum Vindocinum. An etiam possent adungere situm in territorio civitatis Carnotensæ, in qua urbs Gallis Vendome dicitur? Martyrologus Anglicanus ita incipit: At Vendome in Helvetia the deposition of S. Beatus Confessor. Sed quis talem inscitiam non respueret?

4 In Chronico Episcopatus Constantiensis ad annum usque MDCVII deducto, et a Joanne Pistorio edito, primus Vindonissæ Episcopus constituitur S. Beatus, et secuti sunt Buccelinus, parte I Germaniæ sacræ anno MDCV excensæ, et Jacobus Merck in Chronico Episcoporum Constantiensium Germanice anno MDCXXVII edito. Verum nulla dignitatis Episcopalis ipsi collatæ mentio habetur in ullis Actis, etiam ab Agricola editis. Gaspar autem Bruselinus, in Episcopis Germaniæ anno MDLXIX excusis, hos solum Episcopos Vindonissenses enumerat: Paternum, Landonem, Maxentium, Bubuleum, Grammatium, et Maximum seu Maximinum, qui primus Constantiensis Episcopus habetur. Habemus Breviaria

Ecclesiæ Constantiensis, jussu Christophori Episcopi D recognito, et Lugduni anno MOLXI excusa, et denuo auctoritate Martii Sitici Episcopi et S. R. E. Cardinalis recognita ac Dilingæ anno MDLXXV recusa, sed absque omni S. Beati notitia. Verum in Officiis propriis ejusdem Ecclesiæ Constantiensis, ab aliquot annis excusis, celebratur, rque atque in Carnotensi Breviario sub ritu Confessoris non Pontificis et Antiphona assignatur, Simulabo eum, et Oratio pro Constantiensibus prima de Communi, Deus qui nos S. Beati Confessoris etc. at pro Carnotensi secunda de Communi, Adesto Domine supplicationibus.

5 Sed hisce rejectis progrediamur ad reliqua S. Beati Acta, in quibus dicitur anhelasse ad vitam anachoreticam, et cum non haberet nisi librum Sacramentorum, quo inter sacrificandum uteretur, benigne a nauta susceptus et gratis trajectus, cum summa tranquillitate et nautæ admiratione. Hæc omnibus Actis communia sunt. Ast in prioribus Actis et Martyrologiis dicitur navigasse ab urbe Namnetensi per Ligerim, roque relicto venisse Vendocinum Castrum diocesis Carnotensis supra Lædum fluvium. Apud Agricolam vero dicitur, trans lacum navigasse usque ad montis radicem, ac dein quæ paucioribus de ingenti serpente aut dracone in prioribus Actis indicantur, latissime describuntur apud Agricolam: et colutus Draconis per verem in imagine apud Murerum exprimitur: quo simbolo nihil aliud iuvni, quam idololatricam cum dæmone devictam, supra ostendimus. In autro S. Beatum in magna abstinentia et herbis agrestibus, et pane arido victitasse, ac demum in senectute bona sancte obiisse, et in sua crypta sepultum claruisse miraculis, omnia Acta habent. Apud Agricolam ab Achate socio suo, cui id commendarat, sepulturæ traditus asseritur. Ab aliis annus obitus assignatur centesimus decimus et locus habitationis et sepulturæ non procul a lacu Thunensi sub oppido Under-Seven: ubi cella S. Beati dicitur esse, ubi et puer ab alto lapsus et gravi contritione læsus traditur apud Agricolam anno MDXI sanatus.

6 Addit Murerus aliqua S. Beati ossa, quod hæresis istæ prævaleret, inde anno MDLIV Lucernam fuisse translata. Buccelinus in Sacratio Benedictino ad hunc IX Maji, scribit brachium S. Beati Helvetiorum Apostoli in Einsidlen esse. Quidam omnes istæ Reliquiæ Vindocino, vulgo Vendome, aut Treviris translata, dederint occasionem tertii hujus S. Beati comminiscendi? nos hæc cum omni reverentia ad ulteriorem et securiorem notitiam discutienda proponimus, nihil detractum Helvetiis volentes, si aliquem sibi Beatum Apostolum uliunde certius probare possint.

eadem de vita anachoretica,

sed locis mutatis

E item de dracone pulso

abstinentia et obitu dicuntur.

Reliquiæ Lucernæ et alibi.

cujus sint Beati? F

DE S. GREGORIO THEOLOGO ARCHIEPISCOPO CONSTANTINOPOLITANO NAZIANZI IN CAPPADOCIA.

§. I Vita ab ipsomet scripta, alia a Cæsare Baronio collecta: alia ab aliis edita: cultus apud Græcos et Latinos.

AN CCCXCI

At te ipsius Carmen de Vita sua prosa redditum,

Effulsit seculo Christi quarto clarissimum totius Ecclesiæ sidus, S. Gregorius, ob singularem veram divinarum doctrinam cognomento Theologus, qui nono ante mortem anno, ut maledicorum ora obstrueret, de sua ipsius vita prolixum et egregium Carmen scripsit. Hoc dum non solum Latine reddere, sed simili etiam metro adstringere voluerunt interpretes, primum ea amiserunt unde præcipua laus interpreti nascitur, claritatem scilicet et nativæ

expressionis germanitatem; nec tamen consequi poterunt, ut saltem Poetæ viderentur. Quare cum scriptio ista plerumque eorum, quæ post de Gregorio scripta sunt, basis sit ac fundamentum; omnino curandum nobis duximus, novam ejus paraphrasin: quam liberiori deductam stylo, daremus primo loco, nisi animadvertissemus, in isto Poemate multa omitti, multa obiter duntaxat attingi, quæ ad plenam Vitæ historiam, tum ex aliis ejus scriptis tum ex antiquorum auctorum monumentis addi poterant. Hujusmodi igitur collectionem aliis omnibus præmittendam judicantes, cogitabamus eam per nos ipsos conficere, illo plane stylo ac modo quo compilavimus Acta S. Athanasii Archiepiscopi Alexandrini,

A *drini, ad diem secundum hujus mensis Maji edita, sed hoc cogitantibus oblata opportune est a Reverendis Patribus Congregationis Romane Oratorii Vita S. Gregorii Nazianzeni per Cæsarem Baronium, postea S. R. E. Cardinalem, ex ejus operibus summa cura et diligentia concinnata. Quam oblationem ubi gratissimo animo acceptavimus; exemplum eleganter descriptum cum orchetypo autographo Baronii exacte contulit Petrus Possinus, Societatis Jesu vir eruditissimus, et nostrorum studiorum sanctorum singularis. Baronius in Epilogo asserit sincerissimam veritatem, quam unice profitetur, esse in hoc suo scripto ejusmodi, ut vix alicui in eo concedat, ipsumque S. Gregorio offert ut primitias lucubrationum suarum. Dedicavit autem Gregorio XIII Pontifici Maximo, occasione magnifici sacelli, quod is in Ecclesia Vaticana S. Gregorio Nazianzeno erexerat, et sacri hujus Corporis thesauro locupletarat.*

datur Vita a Baronio e Sancti scriptis collecta,

hactenus inedita ob varia impedimenta,

2 Quare opusculum hoc suum typis non vulgarit Baronius, in causa fuisse videntur varia impedimenta; quorum primum colligo ex ipsis Annalibus ad an. 389, num. 22, ubi hanc descriptionem appellat res Gregorii Nazianzeni in prima editione productas; addique prætermisissimum, quod plane ignorabat ab eo conditum testamentum. Dum ad hoc comparandum et prælo aptandum, omnium Baronius adjicit, memoratus Gregorius XIII de Martyrologio Romano reformando serio cogitavit, eamque provinciam viris doctissimis demandavit: quam, impellente potissimum Gulielmo Cardinale Sireto, Baronius suscepit, perfecitque, quoad ipsum auctoritate jussuque ejusdem Pontificis editum est præposito Brevis Apostolico signato XIV Januarii, anno MDLXXXIV, Pontificatus XII. Idem deinde, S. Philippo Nerio jubente, accuratissimis notationibus illustravit, Summoque Pontifici Sixto V dicavit. Inter hosce labores cura perficiendi Vitam S. Gregorii Nazianzeni seposita fuerat, et quod Gregorius XIII, cui inscripserat, esset vita functus, visa est seponenda et inserenda Annalibus Ecclesiasticis, quorum tomum primum eidem Sixto V auctor inscripsit. Ex hac autem Vita S. Gregorii Nazianzeni jam ante exarata constabit, quam verum fuerit, quod idem Baronius in Dedicatione Martyrologii, eidem Sixto V scripsit, se tunc magnam ætatis partem contrivisse, non solum in pervulgatis historicis legendis, sed sanctorum Patrum scriptis et monumentis pervolvendis et perscrutandis. Et vero nisi hoc fecisset, quomodo potuisset inserere Martyrologia tot prætoros heroes, qui contra Arianos aliosque hæreticos decertarant; quorum illustre nomen latebat, eratque sacra memoria e tenebris ad claram lucem proferenda. Admirare lector accuratam Baronii doctrinam in hac Vita elucescentem, quam more nostro interpolamus Annotationis nostris, illustramus synopsis marginali, et in capita numerosque distinguimus. Post hanc vero datus novam paraphrasin prædicti Carminis, cui non erit opus addere operosas Annotationes; cum ea fere omnia quæ discussione vel illustratione egerent, illustrata discussaque habeantur ad Vitam.

3 Lubet autem hoc loco indicare aliquot præcipuos Sanctos, dicto Martyrologio Romano inscriptos, quorum in hac Vita fit mentio, quibusum vixit S. Gregorius, eorum sanctitate excitatus ad virtutis studium, aut ipse eis factus ad illam magister. Primi omnium se offerunt ejus sanctissimi parentes, scilicet S. Gregorius Episcopus Nazianzenus, et S. Nonna: quorum ille ad ipsas Kalendas Januarii a nobis præpositus, ista ad diem V Augusti recolenda. Qui patrem baptizavit ac postea Episcopum consecravit, fuit S. Leontius, Episcopus Cæsareensis in Cappadocia, XIII Januarii relictus. Proximi censeudi S. Cæsarius frater, et S. Gorgonia soror: fratri dicatus XXV Februarii, et sorori IX Decembris. Post hos consanguineos primus est S. Basilius, a studiis Atheniensibus usque ad obitum intimus Grego-

Martyrol. Rom inscripti parentes,

frater et soror,

S. Basilius,

rii amicus: ideo ut pars magna rerum ab illo gestarum inter Acta S. Gregorii sit memoranda, uti hujus res miscentur in illius Vita, ad diem XIV Junii edenda. Accedunt S. Basilii frater S. Gregorius Episcopus Nyssenus, et soror S. Macrina Virgo, quibus dicuntur dies IX Martii et XIX Julii. Alii sunt SS. Paulus et Evagrius Episcopi Constantinopolitani, quorum ille sub Constantio Imperatore Arianorum insidiis crudeliter fuit strangulatus VII Junii, iste sub Valente exul migravit VI Martii. S. Athanasius Episcopus Alexandrinus II Maji, quem oratione sua honoravit. S. Euphysius Martyr Cæsareæ in Cappadocia sub Juliano, IX Aprilis. S. Eusebius Episcopus Vercellensis sub Constantio exul, I Augusti. S. Eusebius Episcopus Samosatensis sub Valente exul, a S. Gregorio confortatus, XXI Junii. S. Amphilocheus Episcopus Iconiensis, illius in eremo socius, XXIII Novembris. S. Enlogius Episcopus Edessenus, V Maji. S. Damasus Papa, XI Decembris. Denique S. Hieronymus, XXX Septembris, quem magistro S. Gregorio gloriari infra num. 70 ostenditur.

4 Floruit seculo Christi decimo Gregorius Presbyter, cujus extat oratio de Laudibus Nazianzeni, sed in qua notavit Baronius quedam parum cum historiae veritate consentanea; nonnulla tamen etiam hinc accepit. Satis autem ea nunc habetur, utpote præfixa ante ipsa opera S. Nazianzeni, a Jacobo Billio edita tam Græce quam Latine ipso Billio interprete: est etiam Latine inter opera Surenana recusa; ut sine scrupulo possit hic omitti. Inter Græcos varii scripserunt encomia de S. Gregorio Theologo: inter quos est Theodorus Metochita Genicus Logotheta, sive ex ærarii publici munere magnus Logotheta, sub Andronico Palæologo seniore, seculo Christi XIII, cujus encomii meminit Allatius de Simeonum scriptis pag. 103. Aliud et satis longum encomium, in relationem sacrarum Reliquiarum S. Gregorii descripsimus Taurini in Bibliotheca Ducis Sabaudicæ, ex tomo cui titulus Βίον διεφύρατον ἀγίου α fol. 327 et in fine damus. Quia autem huic Sancto simulque Sanctis Basilio et Joanni Chrysostomo commune festum, ad diem XXX Januarii institutum, celeberrimum apud Græcos fuit, et etiam nunc est; hinc factum ut communia quoque tribus illis encomia a præcipuis quibusque oratoribus conscripta fuerint. Talia plura composuit Joannes Metropolita Euchaitarum. Tale aliquod habemus a Jacobo Pontano Latine redditum: alia duo citantur a dicto Allatio pag. 103 et 112: alia ab hoc indicantur scripta in Matthæo Camoriota pag. 88, et a Philotheo Patriarcha Constantinopolitano pag. 112. Sed hæc omnia remittimus ad Vitam S. Basilii, qui uti ante alios e vita discessit, ita fere primo loco numeratur.

5 At præcipuum opus Græcos S. Gregorii festum agitur XXV Januarii: ad quem diem hoc elogium refertur in Menologio Basilii Imperatoris. Gregorius Theologus magnus, in Cappadocia Nazianzi Gregorio et Nonna oraculo natus, floruit Constantio Constantini Magni filio Imperatore, vixitque ad Theodosii Majoris tempora. Hic summo disciplinarum omnium scientiæ comprehendendæ desiderio flagrans, Cæsaream primum, deinde Alexandriam, postremo Athenas concessit: cui toto animo constitutum iter tenenti, magnus stimulus accessit concertationis cum Basilio Magno. Quo factum est, ut dum alter alterum vincere et superare gloriose contenderet; uterque ad exitum sibi propositum pervenerit, atque omnibus artibus et disciplinis oppido instructus, in patriam suam redierit. Quare Sasimorum Episcopus Gregorius factus est: deinde in urbe Nazianzena ingravescens jam senectute patris munus, docendo et sacra faciendo, studiose subiit et implevit. Post hæc Byzantium profectus, orthodoxorum animos in recta adversus Arianam hæresim fide confirmavit: atque

D AUCTORE D. P.

et alii plurimi, quibuscum vixit.

Omittitur Vita a Gregorio Presb. sec. 10 scripta, E.

et varia Græcorum encomia,

quorum aliqua de SS. Basilio, Gregorio et Chrysostomo. F.

Elogium ex Martyrol. Basilii Imp. 25. Januar.

A atque etiam ejusdem urbis Patriarcha renuntiatus est. Sed non multo post, allata consilii sui causa, se Patriarchatu abdicavit: atque in villam suam se recipiens, honestissimo otio vitam exegit. *Hæc ibi. Similia aliqua habentur in perretusto MS. Synaxario Ecclesiæ Constantinopolitanae pertinente ad Collegium Parisiense Societatis Jesu: ubi post indicatam Translationem sacri corporis ex Cappadocia Constantinopolim, (de qua re, deque translatione Romam peculiaris dabitur in fine tractatus) et depositionem ejus in famosissimorum sanctorum Apostolorum Ecclesia additur, quod sollemnitas ejus etiam celebratur in sanctissima magna ecclesia, et in Martyrio in Embolis Domnini. Hæc ibi, et fere eadem leguntur in Menæis MSS. et exensis.*

Cultus apud Latinos,

potissimum 9 Maji.

VIDE APP. TOM VII MAJI NOT. 67*

6 Apud Latinos similiter diebus variis recolitur memoria S. Gregorii Nazianzeni, videlicet in MSS. Trevirensi S. Martini et Ultrajectino die XI Jannarii, apud Petrum de Natalibus lib. 2, cap. 69, Maurolycum et alios die XIII Jannarii: iterum in dicto MS. Trevirensi S. Martini et alio monasterii S. Maximini XXIX Martii, quo ut Doctor ecclesiæ, sub ritu duplici, Officio ecclesiastico festum ejus celebratur, et longa encomia apud Adonem, Usuardum, Notherum aliosque Martyrologos referuntur. In hodierno Martyrologio Romano ista recitantur: Nazianzi natalis B. Gregorii Episcopi, ob singularem divinarum rerum doctrinam cognomento Theologi: qui collapsam Constantinopoli Catholicam fidem restituit, hæresesque insurgentes compressit. De triplici translatione Corporis sacri infra post Vitam agetur.

§ II Chronologia vitæ S. Gregorii expensa et innovata.

Ex locis quibusdam negliger latinè redditis

In ordinando vitæ a S. Gregorio ductæ tempore, annisque ætatis definiendis, res apud Auctorem nostrum est implicatissima. Etenim rem hanc ex ipsomet Sancto, ut par erat, certissimo ætatis suæ teste, exquirere volens; sed Græcæ imperitus linguæ, non aliter ejus sensa intelligere valens, quam ut erant Latine reddita ab interpretibus, istic ut plurimum minime curiosus, ubi eos maxime scrupulosos esse oportuisset (quemadmodum in tractatu de S. Athanasio Vita notatum est sæpius) primo omnium impugit in versum ejus de Vita sua, quo indicare eum faciebat interpres, quod

Annum ætatis agebat jam trigesimum,

creditur auno 355 fuisse tricenuarius,

C Quando Athenis digrediente Basilio, subsistere coactus est, ad Rhetoricam ibidem (uti id intelligit Baronius) publice profitendam. Hoc autem cum factum esse constaret post annum Christi CCCLV, quo Julianus studiorum causa Athenas appulit, ibidem a SS. Basilio et Gregorio cognitus; consequens esse videbatur, ut Gregorius natus fuerit post concilium Nicenum, celebratum anno CCCXXV. Idemque rursus poterat confirmari ex Oratione Gregorii in laudem Basilii, ubi Sanctus juxta interpretationem Latinam de se suoque Basilio videtur sic dicere: Domum reversi, scilicet ab Athenis, juris nostri quamprimum efficiamur, atque ex imberbibus inter viros censemur, fortius ac virilius ad Philosophiam adscendentes: quæ vix de tricenario dici possunt, nedum de eo qui annis pluribus eam ætatem sit prætergressus.

imo imberbis,

8 Multo autem adhuc efficacius minor illa hoc tempore Gregorii ætas probatur, si notus est patre ejus non tantum jam Christiano, contra quam communiter Græci in Menæis et Synaxariis asserunt (fuit autem baptizatus a S. Leontio ad Concilium Nicenum proficiscenti) sed etiam jam Sacerdote vel Episcopo (quod non potest ante annum CCCXXVIII factus concipi: id autem sequitur ex his Latinis ejus ad filium verbis:

aut etiam patre jam Episcopo natus,

Nondum tot annos in vita explesti tua, Quot ipse sacro jam consumpsi in munere.

D

Atqui hoc ultimum absurdissimum est, cum Nazianzeni discipulus Hieronymus lib. I adversus Jovinianum dicat; Certe confiteris, non posse esse Episcopum, qui in Episcopatu filios faciat: alioquin si deprehensus, non quasi vir tenebitur, sed quasi adulter damnabitur: proinde et filii sic procreati censebuntur spurii. Id autem si vere dici potuisset de Nazianzeno, quomodo ei non exprobrassent Ariani, qui tot alia longe minutiore objecerunt? Quod si dixeris Gregorium fuisse parentibus suis filiorum ultimum; et ante patris Ordinationem conceptum, ea peracta prodiisse in lucem: primo quidem repugnabis communi Græcorum opinioni in Synaxariis expressæ, deinde gratis feceris Cæsarium fratrem Gregorio seniore. Baronius igitur, ne quid tale coqueretur admittere, moluit verba patris, ætatem filii cum sui Sacerdotii annis componentis, non nisi hyperbolice dicta judicare.

quod omnino dici non potest.

9 Verum si singula expendantur recte, uti Græcæ a Gregorio ipso sunt scripta; in his ex quibus prædicta deducuntur locis, ne unum quidem invenies fundandæ prænotatæ Chronologiæ sufficientem. Ut enim ab ultimo illo incipiam, quo redux Atheis videtur dicere, se tum primum ex imberbibus inter viros censeri cæptum: longe diversus illius est sensus. Sic enim habet: 'Ως δ' οὖν ἐπανήκαμεν, μικρὰ τῷ κόσμῳ καὶ τῇ σικκνῇ χριστιάζομενοι, καὶ ὁσόν τόν τῶν πολλῶν πῆθον ἀφωσιώσασθαι (οὐ γάρ αὐτοί γε εἴχομεν θεατρικῶς οὐδ' ἐπιδεικτικῶς) τὰ χρίστα ἐγενόμεθα ἡμῶν αὐτῶν, καὶ τελούμεν εἰς ἀνδρας ἐκ ἀγενείων, ἀνδρικώτερον τῇ φιλοσοφίᾳ προσβαίνοντες. Hæc autem sic verto: Ut igitur domum revertimus, qui aliquantulum mundo ac scenæ servieramus, quantum scilicet satis erat ut aliorum plurium obsequeremur cupiditati (neque enim ipsemet ad theatralem ostentationem propendebamus) continuo facti sumus juris nostri, et tamquam ex imberbibus facti viri, ad philosophandum nos contulimus generosius. Metaphorata sane hujus loci, quam addita particula tamquam signavi, manifestam facit pars ejus prior, qua se et Basilium tunc primum sui juris factos dicit: quod uti non vult ipse de legoli emancipatione intelligi, sed de figurata, qua mundo servire coacti fuerant: sit nec quod ex imberbibus dicat factos viros, debet cum respectu ad ætatem accipi, sed referri ad animum: qui tunc primum viriliter erigi cæpit ac roborari, cum seposito aliis placenti studio, quod imperfectorum est, ad verum solidamque virtutem, quæ est virorum perfectorum, conatum suum intenderunt.

Explicantur ergo ipsa Græci textus loca,

E

et 1, metaphora ab ætatis mutatione sumpta,

10 Jam quod ad trigesimum annum attinet, cum discessu ab Athenis compositum, gratis præsumitur signari annus ætatis, ubi annus studii, acquirendæ eloquentiæ Athenis imprensi, multo congruentius potest intelligi. Ipsos Græcos versus accipe:

Καὶ γὰρ πολὺς περὶ τοῦ τῶν ἡμετέριον χρόνος, Ἡδὴ τριακοστὸν σχεδὸν μοι τοῦτ' ἦν ἔτος.

quæ sic sonant, Etenim longum tempus impenderam eloquentiæ exercendæ: eratque is annus mihi ferme trigesimus: scilicet in hoc studio: alias enim quomodo trigessimus annorum octo vel decem (nec enim plures tunc numerare posses, si solum erat tricenuarius) longum dixisset ad eam exercitationem, cui plurimi totam dicabant vitam, neque vel extrema ætate oratoriæ artis perfectionem se assecutos credebant? Esset autem hic sensus etiam clarior: si pro τοῦτ' ἦν, hic erat, legas τοῦδ' ἦν hujus rei, id est, studii, agebatur mihi annus fere trigesimus: Consonat his Gregorius Presbyter in Vita Sancti, expresse affirmans, quod Athenis in patriam suam reverterit τριακοστὸν ἡδὴ ἔτος πληρούσας cum trigesimum annum explevisset: non enim hic finit, neque addit, ἐν βίῳ in vita, sed ἐν τοῖς μαθήμασιν, in disciplinarum artibus pertractandis.

F

2 indicatur annus 20 studii rhetorice,

11 Denique verba patris Gregorii ad filium, quæ neminem

A neminem non torserunt, modica correctione adhibita, facile videntur adduci posse ad sensum ab historia et ætatis majoris ratione non alienum; si, ubi nunc in editis legitur,

Ὅπω Ἰωσούτων ἐκμετέτρικας βίον,
"Ὅσος δὲ ἄλλ' ἐθυσίων ἐμοὶ χρόνος.

si, inquam, versum ultimum ab auctore sic conscriptum credamus,

"Ὅσος δὲ ἄλλ' ἐθυσίων ἐμοὶ χρόνος.

tuar namque Latine reddi hoc modo deberent :

Ætas peracta tam longa nondum est tibi,

Quot Btesiarum transiit tempus mihi.

Cum enim antiquitus haud notarentur ii, quos nunc usurpamus, accentus ac spiritus; facillimum fuit, ut male conjuncta vel aliter divisa inveniens verba librarius aliquis, quasi esset διὰ λέξεων vel διὰ λέξε τρισίων, nullumque ea sic conjunctis vel divisis sensum capiens, θυσίων substituerit, et pluribus post se dederit aberrandi occasionem. Nec inepte (ut forsitan alicui videbitur) dixerit sitio pater, quod nondum ad suam ætatem pervenit. Agebatur namque de administratione Episcopus Nazianzenensis suscipienda, a qua excusari petens filius, mortuus ut Suidas ait nonagenarius, ad octo annos tum natus LXXII, ætatem merito excusabat suam, quam magis conveniret sibi ac Deo deinceps servare vacuam : sed majori jure respondet pene centenarius pater, quod multum adhuc absit ab senio suo; cum autem patrem sepelisset, cujus mors in ipsis conspiciebatur januis, tum demum excusabilem fore ejus secessum, interim tantillam moram concederet seni, quam non posset salva pietate negare. Explicationi huic favent qui præcedunt ac sequuntur versus, itaque solvitur alias insolubilis nodus.

12 Etenim cum illa statim post Episcopalem filii consecrationem id est anno CCCLXXI intelligatur dixisse pater; non fuisset filius multo major quadragenario juxta istam lectionem : qui tamen in Carmine de rebus suis, quod ante id tempus, non diu post Cæsaris fratris et Gorgoniæ sororis mortem compositum fuit, ita queritur :

Jam caput albescit canis, rugosaque membra
Tristis ad occasum vitæ mihi prona feruntur.

Neque præmaturam forte canitiem intelligas, sicuti interpretes metro serviens præmaturam ejus senectutem in eodem carmine paulo post dixit : non enim hac habet textus Græcus, solum indicat quod γρηπὸν πάλῳ, molestus scilicet temporalium quas ante descripsit curarum conflictus, ipsum, quietioris vitæ impotentem cupidum, καὶ τὰ γρηπὰς ἔζησε præcipitaverit in senium, non

C quacumque sed veluti extremum : ideo enim addit Καὶ γρηπὸν ποτὶ γρηπῶν, et propendo in terram, quod siticerniorum est. Carnum autem istud revera compositum esse antequam priora ista diceret Pater decrepitis, evidenter patet, ex ipso ejus argumento, quod est perpessus catenas ærumnas queri. Nonnam ergo tunc eam incurerat qua invitus creatus est Episcopus, et quam postea supra omnes alios sensit et deploravit, hic autem nec verbo quidem attingit. Porro qui tunc canis et incurvus erat (quod in septuagenario senæ non mirum, in viro quadragenario portentosum fuisset) decennio post, cum mirbo prohiberetur Olympium Præsidentem per se accedere vis civibus veniam oraturus, eundem appellans per Epistolam 172 merito his verbis utitur : Moveat te nostra canities, que te jam ante hæc et quidem per sæpe movit. Simili modo Oratione 17 pro civibus supplicanti, apud eundem, vel potius alium ejus decessorem; Num tibi, inquit, supplicis libelli loco canities hæc toleranda erit atque annorum numerus? Quot hi aut que illa? si anni CCCXXVI aut etiam serius notus Gregorius? Patris canities et anni, inquit Billius. Scio Baronium indicere aliquos qui ad Valentis tempora hæc spectare crediderunt : sed hos ipse manifesti arguit erroris, cum tota oratio, qua Præfecturæ spectat, alloquatur hominem Christianissimum sincerumque

Maji T. II

cultorem Trinitatis, qualibus ante Theodosium nullis commissa provinciæ Orientalium præfectura. Suam ergo propriam caniciem intelligit, suorum annorum allegat numerum talem utique qui præcipue debeat miserationem movere. Talem autem habebis, si credas Suidæ, ut jam diximus, asserenti, quod S. Gregorius Nazianzenus ætatis annum nonagesimum fuerit prætervectus cum moreretur, XIII vel XIV Theodosii Imperatoris anno, Christi CCCLXXXIX.

13 Age igitur, et secundum hunc calculum, qui omnium certissimus nobis videtur, ætatem ejus ordinautes, eam cum parentum ætate comparemus. Pater, sicut in Oratione XIX ait filius, obiit cum annos ferme centum vixisset, ex eis que egisset in Sacerdotio quinque et quadraginta, completos circa annum Christi CCCLXXIII. Rerum enim deinde secularum series non permittit, ut postea vixerit. Factus igitur Episcopus est circa annum CCCXXVII, annos natus LV : totidem autem fere annos tunc habuit uxor ejus S. Nonna, utpote quam filius asserit marito suo non solum ἑμὸν γυναικα conjugem, sed et ἑμὸν γυναικα coætaneam fuisse : ἴσον πολλοῦτε καὶ ἄλλοι, moribus et canicie æqualem. Atqui primogenitus ex eo conjugio creditur S. Gregorius, quomodo ergo credi potest circa idem tempus ille natus esse? nisi vel quinquagenarios parentes fuisse dicas cum jungerentur matrimonio, quod saltem de matre verosimile non est : vel prolem iis demum concessam post longam annorum circiter triginta expectationem. Hoc vero tam insolens tamque prodigiosum, in quo veteri Sarræ, Abrahami conjugis, tam similis S. Nonna fuisset, quæ parere cepisset quinquagenaria, quomodo tacitum prætermisisset filius, tantam hic effundendi sui materiam habiturus, pro ea oratione qua parentes laudavit, multo longe minutiora expendens? Fuerit igitur circa annum Christi CCLXXV natus S. Gregorius pater, et ætatis anno circiter XXIV ex supparis ætatis uxore Nonna genuerit Gregorium. Hic autem, post primos liberalium disciplinarum flores in Palæstina Ægyptoque haud negligenter decerptos, per annos septem vel octo, circo annum seculi et ætatis suæ circiter XXVII Alexandria navigari Athenas, Himerium Præresiumque Sophistas auditurus post annos (deinde aliquot, cum fervor ætatis nondum longus, uno in loco moras poteretur) discesserit in Syriam, Libanii Sophistæ celebri fama allectus; atque ex itinere Nazianzo transiens, baptismum suscepit. Apicem denique eloquentiæ adeptus redierit Athenas, ubi S. Basilium reperit eique ibidem adhaesit usque post annum CCCLV; quando digressi in suam ambo patriam, toti ceperant ad summam Christianæ perfectionis coniti, cujus merito Basilus factus anno CCCLXX Casariensis Episcopus, anno LXXII amicum suum Gregorium, pridem Presbyterum, ordinavit Episcopum Suisimorum. Qui patris decrepiti exinde vices gerens in regenda Ecclesia Nazianzena, anno demique CCCLXXXI, tumultotis ante septennium patre ac matre, electus Episcopus Constantinopolitanus, grandem ætatem illic attulerit; eoque promptius abdicavit omnes, quonia prolixius eret eum ad quietam in patria mortem obveniam respectare, quam ad novis in aliena regione eademque turbatissimum labores.

D AUCTORE D. P

qui ex parentibus circa an. 275 natis,

E recte dicitur procreatus ante annum 300

ab an. 327 ad 356 vacasse eloquentiæ exercitiæ

F

NOT 16

§. III Baptismus S. Gregorii et exercitatio apud Basilium in Ponto.

Tempus suscepti a Sancto Baptismi Gregorius Presbyter et qui encomium Translationis seculo X scripsit auctor, videntur differre post reditum Athenas, adeoque post annum CCCLV. Sed familiare est Gregorio illi (quum saltem pro oculis encomiastes posterior habuit) verum ordinem potius quam temporam spectanti, etiam disjuncta conjungere, imo et rem pluribus vicibus iteratam velut unam ejusdem temporis actionem repræsentare. Sic plures Gregorii secessus in Pontum, de quibus mox in-

videtur baptizatus in patria a patre

3 declarantur verba patris

extremum senium suum proponentis filio,

tunc etiam seni accuro et cano

A *fra, tractat per modum unius : et fugam initam post susceptum reluctanti anima Presbyteratum, non distinguit ab alia quam novennio post cepit ne ordinaretur Episcopus. Itaque hoc solum ex auctore illo tenco, in patria ab Episcopo patre baptizatum fuisse Gregorium : cui enim potius hoc deferreret officium? Occasionem dimissis Athenis recurrendi Nazianzum, non est opus longe quaerere; cum dicat Sozomenus lib. 6 cap. 16, quod tam ipse quam Basilus, cum adhuc adolescentes essent, Himerio et Proaeresio, sophistis id temporis praestantissimis, se in disciplinam tradiderunt Athenis, postea autem Antiochia Libanio Syro : tandem vero, et sophistarum arte et caesusum dictione postposita, totos se transtulerunt ad studium Christianae perfectionis et litterarum sacrarum. Non fuit igitur, ex quo Athenas venit adulescens Gregorius, tam iis officus, qui eodem famosissimos quosque magistros audiendi impetu, quo Caesaream primum, deinde Alexandriam deseruerat, etiam excurreret Antiochiam; hac autem occasione nihil promius fuit quam ut Nazianzo transiret, susceptum patriae Episcopatum gratulaturus patri, quibus et baptismum de manibus ejus suscepturus?*

quanto Athenis Antiochiam transiit ad Libanium,

postea autem Athenas reversus,

ibidem excepisse Basilium.

Fuerit igitur baptizatus circa an. 328 aut 3.9

B *15 Quirres, An cum socio Basilio? Nulla sane nos cogit auctoritas credere, eodem ordine eodemque tempore ambos eisdem magistris dedisse operam; nec ulla scriptorum suorum parte Gregorius innuit, aut Caesaream aut Antiochiam cognitum sibi Basilium fuisse : quomodo autem id tacere potuisset, si cum habuisset in tot locis non tantum disciplinarum discendarum, sed et itinerum ea causa susceptorum sorium? Igitur mihi verosimilius est, Casarem studuisse Basilium, cum Alexandriam, Athenis et Antiochia Gregorius ageret; Antiochiam autem venisse, cum hic Athenas redisset. Hoc autem si cui videtur absimile vero, propterea quod Gregorius de Laudibus Basilii, hunc Caesarea Athenas immediate deducit, nulla facta Antiochia mentione; cogitet is, quod durantibus Antiochia toto anno cccxi terrae motibus, Libanius transierit Caesaream, ibique Basilium jam minime tranem in disciplinam acceperit, ac deinde Athenas transmiserit. Interim ex dictis consequens mihi fit, quod Sancti Gregorius et Basilii non nisi in virili aetate invicem se cognoverint Athenis, Libanio forsitan communi utriusque magistro hinc illum commendante. Conjecturae istae suffragatur Gregorius, quando opera sua factum narrat, ut Basilium, Athenas veniens, haberetur eximius a ludicra illi probatione, qua moris erat novos discipulos excipi; quod illis necitende amicitiae principium fuit. Hinc enim praesumi potest, minime uerua Athenis tunc fuisse Gregorium, qui tantu ibi jam pollebat auctoritate, ut tum usuetum gratium Basilio potuerit impetrare; hic autem attingisse tunc temporis debuit talem aetatis ac doctrinae gradum, qui mereretur adeo praeter morem a consueta vexatione eximi, intercedente ad hoc Gregorio.*

C *16 Baptismus igitur Gregorii, qui juxta jam dicta hujus et Basilii conjunctionem notabili praecessisset tempore, non die differri posset post Gregorii patris ordinationem in Nazianzenum Episcopum, quae anno circiter cccxxviii putatur contigisse, cum filius aetatis annum xxviii in nostra sententia transisset. Praecessit autem Baptismum junioris Gregorii ut verosimiliter maturavit, periculum geminum, in quo constitutus, nulla re magis anxiebat, quam quod mori timeret inexpectatus. Primum cum Alexandria navigavit Athenas, totis viginti diebus ac noctibus tempestate jactatus, quando sero sese Christo devovit, ceteris fortassis inter studiorum promovendorum fervores de capessenda religione ambiguus. Alterum cum tota Hellas gravi terrae motu contremuit, et ruentibus passim domibus effugium nullum certum pateret. Baronius fumosum hic terrae motum intelligit, anni cccxli quo Orientales potissimum partes concussae, et Antiochia quidem integro uno anno Godefridus Hermant, ex vulgari opinione cum Baronio sen-*

tiens, Gregorium, cum Athenis ultimo excessit anno ccclvi, dumtaxat egisse aetatis annum fere trigessimum; et videns de aliquo terrae motu loqui Sanctum, qui accidit quando ipse jam Athenis studebat; nimium vero ab surdum credens asseverare, quod Gregorius Athenis fuerit aetatis annum xv agens, quem constat prius Caesareae et Alexandriae dedisse operam eloquentiae; suggerit alium terrae motum anni ccclv; quo Dyrrachium corruit. Sed quam uterque annus adducendo Athenas Gregorio, in ipsorum sententia, est praeproperus; tam est serus in nostra; qui sic cogremur dicere, post tempestatem et rotum praedictum, dilatam Gregorio baptismum fuisse ultra annos xv aut xx, annumque aetatis xl aut etiam xlv. Praeterea gratis assumitur quod terrae motus, qui Orientem potissimum concussit, in Occidente (huc enim respectu Constantiopolitae, urbis regiae, spectat Hellas) adeo vehemens fuerit, ut ejus voluerit meminisse Sanctus, nulla facta mentione Antiochia, quae ipsum tam celebrem historicis fecit. Itaque alium hic ego quemdam, qui Helladem proprie concusserit circa annum cccxxviii, indicari existimo. Frequentiores certe terrae motus hoc seculo extitisse, dum Arianorum motibus toto concuteretur Ecclesia, verosimile fuit Ephrem Syrus, cum in praemio ad lib. 2 de Vita Patrum ait: Terra tremiscens a facie Domini sub pedibus nostris commovetur... urbes integrae absorptae sunt, et loca ab ira Domini desolata

17 Restat de Pontica Gregorii solitudine verbum addere. Rufinus annos ei tredecim assignat, Baronius vix septem annos invenire se fatetur. Gregorius Presbyter ita loqui videtur quasi ea solitudo continua fuerit, nulloque in patriam reditu interpolata. Ego varios secessus ex ipsomet Sancto sic discrimina ordinoque, ut ad Basilium, qui anno ccclvi vel vii in Pontum se receperat, adjunxerit se Gregorius anno mox sequenti; eo tamen animo quem indicat Epist. 5, ut partim cum ipso foret in Ponto, partim ipsum secum haberet Nazianzi; quod ultimum cum a Basilio non impetraret, et senectutem suam allegans pater filium instantissime revocaret, solus Nazianzum redierit Gregorius, anno ccclix aut sequenti. Ordinatus deinde anno cccclxii contra suam voluntatem Sacerdos festo Nativitatis, Epiphaniae aut Luminum; pra dolore violentiae sibi factae profugerit ad amicum, adhuc in sua versantem solitudine; cujus regustata dulcedine aliquantulum recreatus, rursus in Paschate rediit ad parentes ecclesiamque peruenit. Deinde cum Basilium jam Presbyter, propter subortas cum Eusebio Caesariensi Episcopo similitates, Pontum repetisset, eoque invitasset Gregorium; excusaverit hic matris suae, paulo post sanatum miraculose maritum graviter agrotantis morbum; qua non minor miraculo relevata, continuo, ut promiserat, ad amicum recaravit anno cccclxiii; cum eodemque elaboraverit pulcherrimas illas duns contra Julianum invectivas, agens ibi aetatem reliquam et sequentis anni initium; sic ut ante festum Luminum revertens, dixerit eam quae extit de illa die orationem, licet Joannes non esset, ex deserto tamen veniens, ut ibidem praefatur; et cum patre suo reconciliavit dissidentes ab eo propter Arminensis fidei signationem monachos. Anno deinde ccclxvii in Pontum rursus abiit Gregorius, non ibi commoraturus, sed Basilium vel Eusebium, jam sua opera ei placatum, rediturus Caesaream; qui compositis Ecclesiae illius rebus, potuit sequenti anno redisse in Pontum, ad revisenda monasteria ista a se constituta, et socium itineris habuisse Gregorium; si verum est, quod in hujus Vita scribit alter Gregorius, quod mors fratris Caesarii coegerit eum festinato regredi Nazianzum, ad senes et afflictissimos parentes consolandos. Mors enim eu anno ccclxviii accidit: post quem annum nullam ejus alium secessum novimus, nisi eum quem suscepit impatiens contentionum, quibus implicitum sese vidit anno ccclxxi consecutus Episcopus Sastmorum, quando rursum

D post terrae motum in Gracia,

diversum a terrae motu in Asia an. 310 notatum.

E

In Pontum excessit,

primum per 3 aut 4 annos:

deinde ad brevis tempus secul

F

denique

imo tertio

A rursum fugitivus excurrit in montem, quem libenter credam Ponticum illum, eundem in quo ante hac Basilii vixerat et discipulos suos reliquerat.

S. Basilii
S. Gregorii
coetaneus.

18 Videntur porro ii quos secutus est Rufinus, Basilii anachoresim, ab ejus Athenis discessu usque ad ejus Episcopatum aestimasse, itaque annos tredecim numerasse, ab anno ccclvii ad ccclxx: licet eos non continuos in eremo egerit: Gregorii autem secessus famosus et celebris, ponendus est antequam ordinaretur Sacerdos, nec ultra tres quatuorve annos extendendus. De aetate porro Basilii (ut hoc obiter attingam) censeo cum aliis, Gregorio fuisse coetaneum: sed ut hunc, sic et illum venisse in lucem ante annum ccc: ac proinde vere de eo scribere potuisse Gregorium anno ccclxvii Casariensi Eusebio Ep. 26 eum esse et vita et sermone et canicie omnium quos noverat praestantissimum: quod de annorum duntaxat xl viro, qualem pro eo tempore cum hactenus fecerunt alii, non apte diceretur: et sic anno ccclxxxix moriens Basilii fuerit ut minimum octogenarius, quem vigesimo post anno ad meliorem vitam subsequens frater ejus, ut arbitramur, junior S. Gregorius Nyssenus, etiam ipse grandævus valde cum moreretur, potuit habuisse fratrem, sicut et appellavit, magistrum. Haec autem omnia tractanda magis ex professo erunt, et pluribus adminiculis roboranda, ad ipsius S. Basilii Vitam xiv Junii.

Cur Notæ
a nobis ad
Vitam additæ.

19 His ita positis, quæ commodiori alia via oblata haud difficulter dimitemus, necesse erit nobis præter editum proprium Sancti de vita sua carmen, etiam ad Vitam a Baronio collectam notis aliquas nostras adjicere, solva viri diligentissimi reverentia: cui semper suus manebit apud posteros honos, quod primus in difficile argumentum ingressus nobis aliisque viam straverit, quam principio asperiores, detractis additisque nonnullis vel aliter explicatis, facile fuerit hinc inde planiorem reddere. In istis autem notis conabimur ipsarum exhibitione locorum ea præcipue illustrare puncta et confirmare, quæ hoc ultimo paragrapho asseruimus de baptismo et secessu S. Gregorii. Ad alia distinctius explicanda, libenter fatemur nos multum adjutos Vita SS. Basilii et Gregorii, simili quo antea Vita S. Athanasii prodierat stylo, edita Gallice quæ allegat ex S. Gregorio locis editione Parisina Morelli, curata anno mdcix, quam et nos subinde citabimus in Notis, adscripto (ut ille facit, et supra in S. Athanasio fecimus) paginarum numero: quamvis Baronius in suo MS. ac deinde in Annalibus plerumque vultur editione Leunklariana, Basileæ sub annum mclxxii curata: quod convenit lectorem non ignorare: sicuti et quod veterem plerumque allegat versionem, in qua volumus nobis aliquando licere, ut versus quosdam subinde revocavimus propius ad verborum Græcorum sensum, ubi Latina nimium videbantur obscura alio de-torta.

VITA

Auctore Casare Baronio

Collecta ex ipsomet S. Gregorio et optimis quibusque scriptoribus Ecclesiasticis.

EPISTOLA DEDICATORIA.

Beatissimo Patri Gregorio xiii Pontifici Maximo.

Cum multa, ad Dei gloriam et Christianæ Reipublicæ utilitatem, a te, Pater Beatissime, pie et præclare gesta sunt; tum illustre inter cetera ad posteritatis memoriam monumentum erit et pietatis et magnificentiæ tuæ, nobilissimum sacellum Gregorianum, templi instar; quod magna impensa

Occasione
sacelli S.
Gregorio
Nazianze-
no erecti,

extractum, opere magifico summoque artificio exornatum; omnium in se oculos animosque mirabiliter convertit. In eo tu, Gregori Pontifex Optime, non sine Divini muoeris afflatu, sacra Gregorii Naziaozeni Episcopi Constantinopolitani, viri sanctissimi et eloquentissimi; ossa, quæ jam diu humili et obscuro loco latuerant, collocasti. Vidimus enim totam urbem incredibili gaudio exultantem, eum solenni supplicatione indicta, maxima totius populi omniumque ordinum frequentia ac veneratione, sanctum illud corpus efferretur. Cum tu, Pater Sancte, lacrynis obortis sacras illas Reliquias veneratus atque complexus, tamquam hospitem clarissimum in ædem amplissimam propriis manibus induxisti; ut jam lucerna illa Orientis, ardens et lucens, non sub modio delitescat, sed in pulcherrimo atque ornatissimo basilicæ Vaticanæ loco, hoc est in religionis domicilio et terrarum orbis teatro, tamquam in ingenti quodam candelabro, colluceat.

2 Ex ea tam ingenti Reliquiarum translatione et collocatione factum est, Pater Beatissime, ut multi, ad Sancti hujus memoriam colendam vehementius inflammati, ejus res gestas vitamque cognoscere percuperent; e quorum numero nonnulli amici sæpius ea de re mecum egerunt; rogaveruntque impensius, ut onus hoc susceperem. Quibus cum responderem, non esse hoc imbecillitatis meæ; tum extare orationem Gregorii Presbyteri de laudibus Nazianzeni; non accipiebant excusationem meam: Gregorium vero Presbyterum aiebant, non tam vitam quam laudationem conscripsisse; multa itidem ab eo ommissa, multa brevius quam par erat, nonnulla alieno loco narrata, quædam etiam parum cum historice veritate consentanea. Quid multa? Pervicerunt, et perpulerunt. Itaque non tam volens quam obediens opus magnum aggressus, vitam Gregorii Nazianzeni scribere institui. Conatus sum autem, etsi rudis plane artifex, egregias illas Gregoriani sacelli picturas aliquo modo imitari. Ut enim ibi pictor eximius ex tessellis et lapillis, miro artificio musivo opere compositis et coagmentatis, cum aliorum quorundam Ecclesiæ Doctorum, tum Gregorii nostri effigiem venustissime expressit; ita ego, ex ipsius Nazianzeni potissimum scriptis, quæ ille de seipso variis in locis, alio currens, aliud agens obiter scripsit, aut etiam data opera commemorat, selecta fragmenta, tamquam gemmas et lapillos, accurate collegi: quos, servato temporum ordine, suis locis collocavi, et quasi inter se conglutinavi; ut ex iis, velut ex splendidissimis coloribus, vivam viri admirabilis, non tam corporis quam animi imaginem, si non omnino expressam, saltem adumbratam haberemus. Neque enim diffiteor multa adhuc desiderari posse: et nos fortasse aliquando opus diligentius perpoliemus, præsertim si quam plurima Gregorii carmina, et alia quædam ex vetustis codicibus nondum edita ad manus nostras, ut speramus, pervenerint.

3 Interea, Pater Beatissime, hilari vultu pro tua summa benignitate Gregorium tuum accipe, sic enim appellare illum licet: et dum in Tusculano a gravissimis curis animum paulisper reficis, hunc si placeat suburbano rusticationis urbanissimum comitem adhibe, cujus interdum suavi et sancto colloquio pomeridianis horis jucundissime perfruaris.

CÆSAR BARONIUS.

Soranus Presbyter.

D
AUCTORE D. P.

et sacri
Corporis in
illud trans-
lati.

E
Incitatus
Baronius,

ejus Vitam
componit

ex ejus po-
tissimum
scriptis,

F

et offert
Gregorio
xiii.

A

CAPUT II.

*Patria, parentes, educatio, castitatis amor
visione roboratus.*

Gregorius hic noster, Nazianzenus dictus, quod Nazianzi a ortus sit. Erat enim Nazianzum civitas in Provincia Cappadociae, quam Pontum *b* appellabant, sub Metropoli Cæsareensi, de qua sic ipse.

[Parve mihi longe carissime, patria tellus.]

Cum autem postea Cappadocia in duas provincias esset divisa, Pontus *c* secunda Cappadocia est appellata. Porro Nazianzi nomen adeo obscurum fuit, ut nullus antiquorum ejus meminerit. Alio tamen nomine Diocesaream invenimus nuncupatam : ipse enim ait de se ipso agens,

[Quem parva feraci
Cappadocum in terra tulit urbs Diocesarensis] :
et alibi,

[Parvæ quidem urbis hoc Diocesareæ cives sumus] :

idemque ad Olympium scribens, suam patriam esse dicit Diocesaream : quod quidem nomen antiquis optime notum fuit. Sicut enim Cæsarea, ejus provinciae Metropolis, Mazaca dicebatur ; ita etiam Nazianzum Diocesarea dictum fuit. Erat tamen adeo exigua civitas, ut Ariani, adversus quos acre certamen susceperat, patriæ ignobilitatem eidem consueverint exprobrare, prout his illorum verbis Gregorius ipse significat : [Parva tibi, inquis, est civitas, ac ne civitas quidem, *d* sed aridus locus, inimœnus, et infrequens] etc. Quam tamen licet murorum ambitu perexiguam, nihilominus percelebrem esse, amplissimamque fidei meritis profitetur ; quam ob causam modo Noe arcam, modo Bethlehem appellare consuevit, ut cum de parente sic loquitur. [Effecit ut nova Hierusalem, ac secunda quædam arca super aquas delata, quemadmodum ea magna illius Noe secundique mundi parentis, hæc Ecclesia diceretur. Quippe quæ in illa animarum illuvie, quæ tum omnia passim obruebat, ac importunis hæreticorum insultibus, sublimis et incolumis enataret : quantoque aliis numero cedebat, tanto iisdem splendore, et gloria superior esset ; idque ipsi accideret, quod Bethlehem accidisse videmus, quam

nulla res prohibuit, quo minus et parva esset civitas, ac totius terræ metropolis, utpote Christi, orbis conditoris victorisque, parens et nutrix]. Hæc Gregorius, alludens eo nimirum, quod dum totus Oriens confligaret hæreticorum incendio, nullum tamen illuc impietas accessum habuisset, sed incorrupta fuerit illie Catholica fides servata.

§ Habuit Gregorius ejusdem nominis patrem, Gentilem *e* olim hominem, inde Christianum atque Episcopum, ac sanctitate clarum, de quo hæc ipse : [ille, ut patriam, genus, corporis dotes, externum splendorem, ceteraque, quibus gloriari mortales solent, ad encomiorum leges remittam, atque ab his, quæ nobis prima sunt, maximeque propria, initium dicendi faciam, radicis nequaquam egregiæ, nec ad pietatem commode natæ, nec in domo Dei plantatæ, surculus extitit (prius enim postremorum fiducia non erubescit) quin potius admodum præposteræ, ac portentosa, ex duabus rebus valde contrariis, nimirum Gentili errore, atque Legali vanitate conflata

f] Hæc Gregorius de Gregorio patre : qui eodem anno, quo ex toto pene Christiano orbe ad sacrosanctum Nicænum Concilium Episcopi convenirent, a S. Leontio Cæsareensi Episcopo, pietate et eruditione clarissimo, sacro baptismate initiatur, Paolino et Julino Coss. anno a Christo Domino, secundum

recentiorum supputationem, trecentesimo vicesimo quinto. Textit egregie idem Gregorius rei gestæ seriem, quomodo scilicet cum esset optimis moribus imbutus, præventus est a Domino in benedictionibus dulcedinis, in hunc modum per visum. [Putabat se, inquit, quod numquam fecerat, quamvis uxor in oratione frequens esset, ex Davidis Psalmis eam partem canere, Lætatus sum in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Novus erat et inusitatus hic cantus : simulque cum cantu cupiditas ingreditur. Quod ubi mulier uxor, scilicet Christiana femina ac pietate quidem insignis, intellexit, voti jam composita facta, oblatam occasionem arripit, visionem hanc in jucundissimam partem interpretans, beneficii magnitudinem animi lætitia declarans, salutemque adurgens, ne quid, quod vocationi obstarat, intercederet, negotiumque, in quod tanto studio incumberebat, abrumperet] etc.

6 Totius gestæ rei prolixè historiam narrat de ejus baptismo, quo initiatus est a S. Leontio, cum Nicæam ille venturus, transiit Nazianzo ; quodque idem sanctus Sacerdos, cum mystica verba illa, quibus confertur sacramentum Baptismi, esset dicturus ; errore, haud scitur quomodo, lapsus, edidit alia diversa *g*, quibus Clerici initiantur Sacerdotio ? Cum idem Leontius, divino afflatus spiritu *h*, non errorem, sed prophetiam fuisse, divinamque esse sententiam novit ; ut quem tunc faceret Christianum, creare etiam postea deberet Episcopum. Obsequens igitur spiritui, tunc illum sacro baptismate illustravit, post aliquot autem annos, cum decessisset ejus civitatis primus Episcopus, eundem Nazianzenum secundum ordinavit Antistitem. Insigne miraculum, quod divinitus factum est, cum ille baptizatus exiret ex aquis, Gregorius narrat his verbis : [Egressum ex aqua lux et gloria circumfulsit, et nonnullis quidem perspicua : qui tum miraculum apud se continebant, idcirco referre non ausi, quod unusquisque visionem hanc sibi obtigisse crederet : sed aliquanto post illud inter se dissimulaverunt]. Hæc ipse. Factus inde secundum præcedentes de se prophetias Episcopus, sedit annos quadraginta quinque, ac ferme centenarius ex hac vita migravit.

7 Mater autem Gregorii dicta est Nonna, egregiæ pietatis mulier : per quam secundum Apostolum vir infidelis ad fidem perductus est : de qua hæc ipse : [Mater autem jam olim et ab ipsius proavis Deo consecrata, pietatem instar necessarie hereditatis, non ad se tantummodo, sed ad liberos quoque deducens, ex sanctis primitiis vere sancta conspersio fuit] etc. Appellat eandem piæ sanctitatis excellentia Saram, in eoque super eam commendat ; quod illa pio viro, hæc infideli conjuncta ; per virum illa, vir autem per istam æque pietatem excoluit. Cumque incomparabiles animi ejus virtutes prædicet, effusam ejus in pauperes largitatem commendat ; ad hæcque adeo comparatam, [ut si licuisset, ut ait, se suosque filios eam ob causam distraxisset ; sicque ea arte sua, se suosque in Deum, quem præ ceteris omnibus diligebat, immenso amore transfunderet]. Recesasset assidue illius ad Deum preces, nocturnas vigilias, crebra jejunia, contemptum muliebris ornatus, jure silentium in ecclesia, in rebus locisque sanctis religiosissimam observantiam : adeo ut Ecclesiæ pavementum conspuere, et sacræ Mensæ terga vertere illi fuerit religioni. Ex his minimis, ut aiunt, ex anguibus Leonem, cetera conjectare facile erit. Et quod est fortis mulieris illustre præconium, quod de paucis vix dici fas sit, ad res adversas perferendas, sic erat composita, ut semper invicta permanserit : adeo ut in ejusmodi casibus non more femineo in lectum, sed in gratiarum actionem ejus vox prima

ibidem

Ps 121, 1
ad fidem
somnia excitatus,

et baptizatus a S. Leontio

E

g
h

In fun. pa.

postea fuit
Episcopus
Nazianz.

Mater
Nonna
1 Cor. 7. 14

in laud
Gorgoniæ
et de vita
P

In fun. pa.

sancta femina,

in adversis
invicta :

semper

Patria Nazianzum,
a
b

De suis ærumnis
c

etiam Diocesarea dicta,

De suis calamit.

Ad Hellen.

Ep. 46.

Hier. de scrip. eccl. in Basil.

Or. 1 in Ar.
d

in funere patris, -

ob fidei constantiam comparatur cum arca

et Bethlehemo.

C

Pater etiam Gregorius appellatus, In fun. pa.

olim Gentilis ex matre Judæa,

f

qui anno 325,

A semper eruperit. Hæc, et alia multa pientissimus filius de sanctissima matre prædicat.

Hujus precibus a Deo obtentus S. Gregorius.

8 Hæc beata, religiosissimas illas æmulata mulieres, quæ uteri sui partum obtentum precibus Deo dicarunt; supplicationibus crebris apud Deum agit, ut masculinam prolem concipiat, quam, ut Anna Samuelem, Deo offerat. Hæc enim de matre Gregorius scribit his versibus:

[— Me vovit ab ipso
Cara tibi genitrix utero, cum mascula proles
Ut esset cupiens, his Annæ vocibus usa est.
Da mihi, da puerum, summi regnator Olympi,
Ædibus inque tuis omnes tibi serviet annos.
Dixerat; et precibus flexus de nocte parenti
Designans nomen pueri, prolesque secuta est].

De reb. suis

Porro non tantum nascituri pueri nomen, sed et formam ipsam ejusdem præmonstratam fuisse, idem his versibus narrat:

[In somnio umbra visa ejus, quod posceret.
Etenim mea ipsi forma perspicuo astitit,
Itidemque nomen nocte cognoscit meum.

De vita sua.

natus patre nondum Christiano,

9 Nascitur Gregorius ex repromissione Divina matris votis obtentus, patre nondum Christiano, ut ex ea oratione, quam Gregorius in funere patris habuit, aliisque certis rationibus facile cognosci potest. Unde non nisi hyperbolice dictum accipias, quod idem Gregorius ex persona parentis, impellentis eum ad suscipiendum munus Episcopale, sic ait.

[Nondum tot annos in vita explesti tua,

Quot ipse sacro jam consumpsi in munere i].

Annal. 371 et 102

De vita sua.

Idque clarius apparebit, cum annorum Gregorii filii rationem inferius subducemus. [Peperit et venter ille aureus (utar verbis Hieronymi) duos alios filios, k Cæsarium et Gorgoniam, prolem sanctam tantaque matre dignissimam]. Cum jam Gregorius eam pueritæ transisset ætatem, quam rationis dicunt expertem, jamque suæ voluntatis arbitrium libere recta ratione inciperet moderari, Deo jam offerendus a matre; instillabat ipsa illi divinæ scripturæ exempla, quibus significaret parentum vota, quibus caros Deo filios obtulerunt, Abrahamque historiam et Isaac, Annæ et Samuelis, atque alia ejusmodi, sicque est affata puerulum cum obtulit illum Deo:

[Nate, ego te vivum Christo, carissime, munus Offero, quo matris votum, promissaque firmes;
Quæ te concepì precibus: quæque optimus, ut sis
Et vita eximius, flagrantibus expeto votis.
Hoc genitricis erat votum: cui protinus ipse

De reb. suis et de vita sua.

C Cedendum, in tenera quamvis ætate, putavi] etc.

10 Optimis interim moribus imbuebatur, crescensque ætate simul læ sapientia, divinus quidam incessit animum ejus ardor servandæ pudicitiae, quem cœleste quoddam visum sibi ostensum magis magisque stabilivit solidavitque, quod ipse describit his verbis. [Deinde, inquit, per nocturnum visum castioris vitæ amore me Dominus inflammasvit, quod commemoratione dignum censeo. Arrigite aures, quicumque pietatis studio conflagratis; qui autem profanis animis estis, eas sermoni obstruite. Puer eram, nec admodum puer, verum ea ætate, qua virtutum ac vitiorum imagines in animo inscribuntur: mens enim nondum firmam et solidam cogitationum formam habet; sed alienis primum institutis et moribus informatur. Et quidem parentes mei eam haud quaquam malis coloribus depingebant, nimirum ad optimum quodque virtutis genus me erudientes: eximia enim illi et omnibus hominibus admirabili virtutum laude florebant, cordibus animisque pietatem colebant, ac non minus morum integritate quam senectute atque annis humanæ vitæ modum excedebant]. Et Paulo post: [Ab his novus, ac rudis animus meus effectus est, caseique recentis iustar quasi formam statim accepit. At mihi in somnis aliquando

l et servandæ pudicitiae amorem concipit; De reb. suis

exemplo et monitis parentum,

hujusmodi quoddam videre visus sum, ex quo facile in virginitatis amorem exarsi.

D AUCTOR. CÆS. BAR

11 Virgines duæ in propinquo stabant, candidis vestibus indutæ, ambæ formosæ atque ejusdem ætatis, ambæ incomptæ atque inornatæ, ac proinde ornate (ornatus enim contemptus mulieribus elegantiam decusque conciliat) non auro. Non hyacintho collum earum decorabatur, non sericæ illis vestes, non tenui, ac molli lino contextæ erant, non fucis inbuti oculi sublucebant, neque quidquam eorum quæ libidinis sciendæ artifices in mulierum formis excogitarunt: non flavæ comæ humeris diffuse cum lenissima aura collidebant: quin potius egregiæ vestes zona substringebantur, seque ad talos usque demittebat. Ad hæc ipsæ velo non modo caput, sed genas quoque ipsas obtexerant, oculosque ipsos in terram defixos tenebant: quin utrique non parum honestatis afferebat oris verecundia, ruboreque tincta facies, quantum quidem trans earum vela mihi prospicere licebat: atque insuper ut rosa folliculis, sic utriusque labra silentio premebantur, quarum ex aspectu mira quadam voluptate perfusus sum: sic enim mihi persuadebam, eas humana conditione multo majores atque augustiores esse. Hæc porro, quoniam in aspectu sui exhilaratum senserunt, erga me quoque benevolentia affectæ, me proinde ac filium suum amplecti cœperunt. Percontantique mihi, quoniam essent et unde venissent; altera, Castitatem sibi nomen esse dixit; altera, Temperantiam: quæ Christo Regi assistentes; cœlestium Virginum pulchritudine delectarentur. Atque ad me conversæ: Age, inquebant, fili, mentibus nostris mentem tuam, et faciebus faciem junge. Ita futurum est, ut eximio quodam et singulari splendore præditum in cœlum feramus, ac juxta immortalis Trinitatis fulgorem collocemus. Hæc oratione habita per cœlum forebantur, oculisque ipse volantes insequerbar; sed hæc non nisi in somnis mihi conspicuæ erant.

et visione duarum puellarum cum modesto habitu

hæc altera Castitas, altera Temperantia appellata:

12 Diu vero animus meus gravi hujusmodi ac præclaro noctis simulacro, candidæque virginitatis imagine oblectabatur. At mihi jam tum earum sermo in mente colligebatur, cum virtutum ac vitiorum cognitio hominibus vere planeque imprimitur: ac mens cupiditati ducem se præbebat, nocturnæque visionis pulchritudo obscurior aliquanto cerebatur. Quemadmodum autem occulta quædam ignis scintilla, depascens stipulam aridam, statim collucet, flammaque exigua in magnum deinde incendium crescit; sic ego cum nocturno visu incensus essem, confestim amor splenduit, atque in omnium oculis emicuit, utpote qui in intimis animi recessibus occultari jam non posset. Primum itaque cum his hominibus vitæ consuetudinem contraxi, qui matrimonii vincula fugerunt, seque a mundi contagione abripuerunt, ut Christum Regem animi pennis sequantur, hinc non sine magna gloria potem effequentes. Hos ego singulari amore, ac toto pectore complectens, spei cœlestis duces habebam; ac postea a me grave matrimonii jugum submovi, ad excelsam videlicet eorum, qui perpetua virginitate florent, classem ordinemque aspirans: cœlestes enim omnes naturæ, conjugii perturbationumque animi expertes, vivunt] etc. *m* Additque hæc inferius: [Ergo amoris desideriique stimulis incitatus, co tendebam, nec vestigium in terra figere jam sustinebam, mihi-que idem accidebat, quod his, qui lactis vel mellis dulcedinem quoquo modo gustarunt; sic enim ipse, degustata illius chori suavitate, nullo jam modo adduci poteram, ut ad acerbum illum cibum, hoc est, pestiferum animæ vitium, quod in hac vita nascitur, accederem. Non jam convivia, quæ juvenili ætati curæ esse solent; non mollis vestis, non delicata coma, non turpium atque obscenorum verborum in-

hæc magis accensus

continentiam professis se adiungit

m

venustus

A venustus lepos, non petulantes risus, non inimici carnis astus mihi arridebant; quin etiam scopulos et montes, et hinnientes equos, canumque venaticorum greges aliis missos feci; excussaque omni hujus vitæ beatitudine, temperantiæ ac frugalitati collum subjeci: quæ quidem mei curam gerebant, me amabant, me ad amplissimam gloriam provehebant, me denique in Christi manibus accurate collocabant]. Hæc Gregorius de suæ vitæ institutis.

Nazianzo, quæ Romano nomine est Diocæsaria, dicitur in Ep. 49 ad prænominatum Olympium scripta, quod urbem Imperator condidit, tempus constituit, et longa annorum series conservavit: quæ de loco arida et infrequenti dici non possent.

e Synacarium Claromontanum MS. et Menæ excusa ad 25 Januarii de utroque parente indifferenter dicunt, quod prius quam filium genuissent, idola per ignorantiam colebant: sed ipse S. Gregorius matrem ob eam nota vindicat: quin et patrem (quem in Carm. de rebus suis dicit fuisse Oleastrum dum sub idolis viveret; et de cujus idolis etiam meminit in oratione de laudibus sororis Gorgoniæ) non fuisse omnino idololatram patet ex consequentibus. Idem de conditione familiarum patris ait ad Cæsarium fratrem scribens Ep. 17, Facultates nostræ procul dubio ad vitam ingenue honesteque ducendam sufficiunt, homini non nimis inexplibili.

f Id quomodo in Hypsistariis, quorum sectam profitebatur Gregorius pater, se habuerit, pergens explicare Gregorius filius: Gentilis quidem erroris ait idola et sacrificia rejicientes, ignem et lucernas colunt; legalis autem vanitatis sablatum, et jejunam quamdam a nonnullis cibis abstinendam venerantes, circumcisionem aspernantur: atque humiles et abjecti homines Hypsistariorum (ἀπὸ τοῦ Ὑψίστου, Altissimo) nomen sibi tribuunt, quia solus Omnipotens ab ipsis adoratus. Hermant existimat multum similitudinem eos habuisse cum Massilianis, de quibus Epiphanius hæc. 80, et postea subortis Calicolis Africæ, de quibus Augustinus Epist. 163 et Codex Theodosianus l. 43 de hæreticis et l. 19 de Judæis Calicolis et Samaritanis.

g Gravis hic et plane inexcusabilis fuisset error, contraque Sacramenti substantiam, quod nescio unde Auctori nostro obrepit: ipsius verba Gregorii audiamus. Miraculum porro, quod hic quoque divina gratia editum est, si retinero, magnam profecto ipsi gratiæ injuriam fecero: hujus porro testes sunt non pauci. Spirituale quoddam erratum sinceræ disciplinae magistri admittunt, idque quod futurum erat gratia præsignat, ac Sacerdotii forma cum Catechesi miscetur. Id autem quomodo? An perperam commutatis verbis? Nequaquam. Sed in genu inclinatus catecheseos forma imbnitur, uti solebant initiandi Sacerdotio, cum baptizandi catechesim præviam stantes exciperent: quæ fuit exigua nullius momenti circumstantiæ commutatio, quavis ipsa ritus in utroque Sacramento diversitas mysterio non careat, quod vult a Niceta explicatum.

h Gregorius nulla facta speciali mentione Leontii, hoc solum ait, quod multi qui aderant, non solum sublimiorum, sed etiam ad sagacitatem humilliorum, laud obscuris signis confirmati, quod futurum erat prædixerint.

i Jam diximus non esse hic apprehendendam hyperbolen, sed syllabam unam in Græco corrigendam, ut verus sensus habeatur.

k Cæsarium fuisse Gregorio juniorem, non tantum convincit cupido proles masculæ in matre, fervens usque ad vota Deo faciendâ, cum utero gestaret Gregorium: sed etiam quod ait in Carm. de rebus suis, quod ipsum Gregorium Cæsarius instar chari habuit timuitque parentis. De Gorgonia sorore, senioræ an junior Gregorio fuerit, non est facile definire: potuit certe primo partu nata femina, in matre acuisse desuterium proles masculæ. Quia tamen post Cæsarium obiisse videtur, adeoque post an. 369, idque non humanorum plena dierum, quos ne ipsa quidem exoptabat, ut in ejus encomio dicit frater: sed, ut idem ait in funere Patris, æque ac frater Cæsarius ὄρασις καὶ τῷ ἔξῃ ἐπιτίθειος florens adhuc et quam vivere conveniebat; credere possumus intra 50 ac 60 ætatis annum excessisse, adeoque vel natu minimum fuisse, vel inter Gregorium et Cæsarium mediam.

ANNOTATA.

a Nicetas in Comm. super Orat. 15 ejusdem S. Gregorii, ex Billii versione, dicitur Arianus, ipsius S. Gregorii natalitius pagus, situs in regione Tiberina, quam suburbariam Nazianzo succenseri censet Hermant, quia, ipsa grandine vastata, Nazianzanos ad penitentiam oratione illa hortatur Gregorius, ut quos ea calamitas propius spectaret. Hausta sunt hæc ex Collat. 5 Synodi v, ubi Euphrantus Episcopus Thyaneusis, Arianus quidem prædium est, inquit unde ortus fuit Gregorius, sub Nazianzo constitutus: quod non video cur debeat ad nativitatem referri, cum sufficiat, si ex illo suæ possessionis prædia Gregorii pater aut avus in ipsam Nazianzeam civitatem migravit, ibique Gregorium filium peperit mater: unde eodem Gregorio scribens Theodorus Mopsuestenus, in Arianis, inquit, tuis celebramus annivalem sanctis Martyribus honorem. Præterea Arianus non prædium fuisse videtur, sed pagus, in quo prædium Gregorii habuit, utque a quodam Rhegino emptum, cum forte mediæ ætatis jam esset Gregorius.

b Nemo, quod sciam, ullam Cappadociæ partem appellavit Pontum: nec appellare potuit: cum ipse per se provinciam, imo duas provincias constituerit sub Amaseno et Neocæsariensi Metropoli: quemadmodum ex altera parte ad mare mediterraneum duplex erat Pamphylia, inter quam et Pontum mediterranea jacebat Cappadocia, ætate Nazianzeni bisariam, postea autem trifariam divisa a Justiniano Imp. a quo Cappadociæ tripartite Metropolis constituta Mociensis, dicta est eandem Justinianopolis Errandi causam, et Pontum cum Cappadocia confundendi Baronio præbuit meptissima versio. Ponte mihi longe carissime, patria tellus cum Græce sit.

Γῆλα γῆλα καὶ Πόντε, πάτερ, πέδον ἀλλοδαπῆς γῆς.
Tellus cara et Ponte, patriæ et aliene terræ solum. Ubi clare patet condistingui inter se utramque regionem, et uti πάτερ, πέδον appellatur γῆλα γῆλα, sic τὸ ἀλλοδαπῆς referri ad Pontum: quemadmodum in sequenti mox C versus distinguuntur.

Καὶ νεότερος πολὺς τε, Juventus et senectus:
— πτερόεντες μῦθοι... καὶ ὅς τε κέκεννεν ἄρα φωνεῖόν,
Leves fabulæ et quos Spiritus genuit sermones;
Καὶ πόλεις σκῆπτροί τε, urbes et deserta.
Quæ omnia per elegantem outithesim inter se comparata appellat initio Carminis Sanctus, tamquam totius vitæ suæ testes; sed difficile fuerit Latino versu singula sic reddere, ut eadem maneat elegantia: hæc igitur perdidit interpres dum sectatur illum; et rem totum vehementer obscuravit, ut facile patebit consideranti, et Græcum textum cum versione Latina conferenti.

c Allegatur in margiæ Epist. 50, ubi, nulla facta mentione Ponti, solum dicitur, Nazianzum a jure Cæsariensis Metropolis translutam esse ad jus Thyaneusis: sic enim Saæctus scribens Olympio, qui Præfecti munerem defunctus abibat: Perimus; proditi sumus: facti sumus secunda Cappadocia, qui primæ dignitatem a te consecuti eramus.

d Hæc objicientes, non Nazianzum, quæ, ut parva esset, civitas tamen sine controversia erat; sed Sasima respiciebant, ignobilem viciniam, quibus Episcopus factus erat Gregorius, utque mox addita epitheta probant. De

AT C TOR
C.F.S. BAH.
reutans il-
lecebras et
contrar.as.

l. 2 p. 645
Arianus
pagus S
Gregorii

Pontus
provincia
diversa a
Cappadocia

l. 2 p. 76.

l. 1 p. 811

Sasima vicus

D
Nazianzus
civitas,
l. p. 809

parentum
ejus conditio.

l. 2 p. 93
l. 1 p. 178
l. 1 p. 780

l. 1 p. 289

E

l. 1 p. 294

Catechesis
baptizandi
audiunt
stantes;
ordinandi,
flexis ge-
nibus.

l. 2 713,

F

Cæsari et
Gregorii
ætas
l. 2 p. 35

l. 1 p. 188

t. I p. 188
educatio
pia Gre-
gorii.

A 1 In carm. de rebus suis.
At mea spes genitrix meliorum corde fovebat,
Cum te natorum donavit parte suorum.
Namque manus etiam divinis sedula libris
Lustrabat... Sacras scripturas tenris manibus
tractandas exhibendo, ex iisque narrando aut præle-
gendo historiam Abrahami, Isaacum filium immolare
parati, sicut eodem loco fusius describit.

m Ex singulari illo, quem tunc animo hausit, casti-
tatis amore condita postmodum ob eo sunt illa insignia
cuius poenata, quibus Laudes virginitatis et Præcepta
ad Virgines continentur.

CAPUT II.

Studia Cæsareæ Palæstinæ, Alexandriæ et
Athenis peracta. Varia discrimina vitæ de-
pulsæ.

Quod item spectat ad studia litterarum, licet nil
antiquius habuerit sacris litteris, quo tamen consilio
sibi externas etiam comparaverit, scribit his versi-
bus.

B [Libros amabam queis loquimur cum Deo
Viros amabam quotquot essent optimi.
et paulo post.
Erant genæ imberbes mihi : erga litteras
Flagrabam amore magno. Namque litteris
Veris volebam ferre per falsas opem :
Factare quos se non possent, aliud nihil
Quicumque callent præter eloquentiam
Vanam, in sonis tantum sitam atque gutture ;
Nec illigarer nexibus sophismatum.
Illud quidem nunquam sul lit animum meum,
Ut antelerrem doctrinæ quidquam sacræ.]

Cum itaque avido animo vivoque ingenio cunctas,
quæ in patria erant, hausisset litteras; avidius si-
tiens, ut etiam externas investigaret induxit animum :
ac primum ea de causa petit Cæsaream Palæstinæ.
Illustres enim erant scholæ illæ ac florentissime, in
quibus ex Christianis olim Origenes, Pamphilus
Martyr, Eusebius, aliique doctissimi viri professi fue-
rant; his autem temporibus, Gregorius (ut aucter
est Hieronymus) Thespesium Rhetorem habuit præ-
ceptorem. At Cæsarius ejus germanus, eadem ex
causa Alexandriam profectus est, ut idem Gregorius
testatur, his verbis : [Ego oratoricæ artis amore in-
flammatu in Palæstinæ Academiis tum florentibus
pedem fixi; Cæsarius autem Alexandriam perrexit,
urbem tunc, et hoc tempore doctrinarum omnium
officinam non falso æstimatam]. Hæc Gregorius.

C 14 Porro non tantum Gregorius, sed et Basilus
eadem ex causa, licet non una simul, Cæsaream
contendit, ut idem scribit his verbis : [Cæsaream, a
ut ejus urbis scholarum particeps esset, celeriter
contendit. Hanc, inquam, eximiam civitatem, et nos-
tram (nam meorum quoque studiorum dux et ma-
gistra extitit) non minus litterarum atque doctrinæ,
quam urbium quibus præest et dominatur, Metro-
polim : quam si quis doctrinæ palma spoliaverit, rem
omnium pulcherrimam ipsique maxime propriam
eripnerit. Nam cum aliæ civitates aliis ornamentis
vel antiquis vel novis gloriantur, prout opinor vel
historiis vel rebus quibuscumque visendis ornate
sunt ; hanc contra, ut arma vel tragœdias notæ que-
dam atque insignia, sic litterarum gloria nobilitat
illustremque reddit]. Et post alia hæc item de Ba-
silio. [Hinc, inquit, Byzantium, urbem totius Orientis
principatum tenentem excellentissimam enim Ora-
toribus philosophisque florebat, quorum brevi opti-
ma quæque ingenii celeritate ac magnitudine collegit,
atque inde Athenas, hoc est litterarum domicilium,
a Deo atque inexplebili eademque laudanda doctrinæ

cupiditate mittitur; Athenas, inquam mihi vere au-
reas, ac si cuiquam alii bonorum parentes : nam illæ
hominem, non illum quidem ante ignotum, sed ta-
men notiozem reddiderunt]. Existimo enim Cæsareæ
Palæstinæ enim novisse, non tamen ejus se ami-
citiæ insinuasse. b

B Post hæc Gregorius majora sapiens, Alexan-
driam cogitat. Erant illic, ut modo vidimus, scienti-
arum omnium refertissima promptuaria. Illustra-
rant olim scholas illas Clemens, Origenes, Ammo-
nius, ac demum Didymus Alexandrinus reddidit ce-
lebrioribus, a quibus quem Hieronymus jam senescens, quid
adhuc disceret, invenit, et ex magistro discipulum
profiteri libentissime acquievit. Erat noster Grego-
rius, licet olim ex voto oblatu Deo, adhuc tamen
catechumenus. Inoleverat enim illis temporibus im-
probandus usus, ut quodam pietatis prætextu quam
plures Christi ætatem, et quo baptizatus est tempus
expectarent ut sacro initiarentur baptizate, quam
quidem abusionem, ut antiquis Ecclesiæ moribus
ipsisque Apostolicis traditionibus adversantem, et
jacturam non modicam inferentem, cum ipse Grege-
rius postmodum, tum Basilus ac Gregorius Nyssenus
gravissimis orationibus insectati ab Ecclesia Dei
auferre conati sunt. Alexandriam itaque proficiscens,
nactus illic Cæsarium fratrem, cum eo vixit; qui
sicut ante illic accesserat, ita et postremus recessit,
et non nisi, ut suo loco dicetur inferius, cum Gre-
gorius jam recessisset Athenis. Cum itaque Grego-
rius Cæsarienses scientiarum fontes, ac rivos Ale-
xandrinus hausisset; majori animi ardore sitit Athe-
narum lumina, ac more impatiens, non expectato
opportuno navigationis tempore, improvide se mari
credidit, ut ipse his versibus monstrat, cum discrim-
men in quod incidit narrat.

[Saltem calori quod adolescentem accidit,
Inordinato qui feruntur impetu,
Ceu pullus animi plenus ad cursum exilit,
Id accidit mihi. Nam alieno tempore,
Quo non suevit esse tranquillum mare,
Sed excitari fluctus a c Tauro solent,
Loquuntur ut docti, cum prudens navigat
Nemo temere. Tunc Alexandriam deserens,
Doctrinæ ubi studiorum flores carpseram ;
Conscendo navim, et Græciæ Pontum seco
Præter Cyprium]. etc.

Describit eam maris tempestatem, quam et alibi re-
fert his verbis.

C 16 [Cum Alexandria per mare Parthenium d in
Græciam navigarem, navigabam in tempesta pro-
sus anni parte, animo ita perpellente, in navi Ægi-
nana; nam id vel maxime impulit, quod in nautas
mihi familiares incidissem; Cum inquam, navigarem,
paululumque processissemus, tam atrox tempestat
exorta est, ut non multas pares meminissent qui
mecum vehebantur. e Hic omnibus mortis timore
perculsis, ipse anima mortem gravius pertimesce-
bam : i periculum enim miser veneram, ne baptismo
non initiatus e vita discederem, spiritualem aquam
inter exitiosas et mortiferas desiderans : ac proinde
clamabam, obsecrabam, spatium quoddam temporis
expetebam f. Conclamabant etiam, in communi licet
vitæ discrimine, qui simul navigabant, et quidem
gravius, ut quidam e familiaribus meis ac necessa-
riis, benigni videlicet hospites et humanitate præ-
diti, atque ex periculis hoc doctrinæ assecuti, ut alio-
rum calamitate moverentur. In hoc malo, quo tum
eram, parentes quoque versabantur, per noctis visum
in periculi partem venientes : atque e terra opem
ferebant, vim fluctuum precibus velut excantantes,
quemalmodum postea, subducta temporis ratione,
domum reversi cognovimus : quod etiam nobis sa-
lutaris somnus indicavit, cum tandem aliquando eum,
remittente

D
ACTOR
CÆS. BAR.

b
dein Alex-
andriæ
studet :

Hier.ep. 65

adhuc Ca-
techume-
nus :

E

naviga-
tus Athe-
nis, tempe-
state quat-
tur.

c

f
d
in fav. pa

e
i
et territus
periculo mo-
riendi sine
baptismo

f

procella ad
parentum
preces se-
data

De vita
sua.

Amore ad-
piscendæ
scientiæ,

Cæsaream
Palæstinæ
adit:

Hier. de
scrip. ec-
cles.

in laud.
Cæs.

in laud.
Basil

ut etiam
S. Basilium
fecisse lo-
mutur

- A remittente nonnihil tempestate, cepissemus. Furiam mihi tenere videbar, truculentum quiddam intuentem, periculumque minitantem : hanc enim nobis, perspicue depictam nox proponebat. Alius ex vectoribus (puer is erat mei studiosissimus et amantissimus, meaque causa vehementer anxius) cum eo statu essem, matrem meam sibi videre videbatur, quæ mare ingressa, navim prehensam haud magno labore ad terram protraheret. Fidemque faciebat hæc visio. Tranquillabatur enim mare, statimque citra magnam vexationem Rhodum appulimus. Hujus periculi donum extitimus, ut enim nos Deo vivimus, si discrimen effugeremus, ita periculo liberati, nos ipsos obtulimus]. Hæc Gregorius, qui eandem maris tempestatem iterum egregio metro cecinit.
- 17 Quod autem ait se periculo liberatum, ex voto statim se Deo obtulisse, haud aliud putamus idesse, quam quod baptismum tantopere expetitur sit assecutus. Haud enim assentimur Gregorio Presbytero, cum dicit illud distulisse adhuc usque ad tricesimum ætatis annum *g*, cum Athenis est reversus in patriam; ex his enim quæ hic ipse refert, et quæ Athenis sunt subsecuta, ubi nna cum Basilio vivens perfectissimi Christiani specimen edidit, prorsus contrarium persuademur. Non tantum Gregorius sacro baptisinate initiatur, sed et infideles omnes, qui in eadem erant navi, Dei benignitate servati, Christianam Religionem ex animo sunt amplexati, ut his versibus idem testatur.
- [Accessit etiam voto illud lucrum meo : Non quidquid esset in navi mortalium, Id omne Christi fidei mox nomen dedit, Divinitus salutem nacti duplicem.] etc.
- Hæc cum agens de rebus suis carmine exacte referat, addidit Deo referens gratias *h* de acceptis beneficiis, alia gravissima pericula, in quæ alias incidisset, sed Dei ope servatus esset his versibus :
- [Non cum lata gravi quateretur Græcia motu, Ulla nec auxilii jam spes aliunde pateret; At tremor horribilis gelidos invaserat artus, Nondum etenim sacro baptisinate pectus habebam Imbutum, quando trahitur lustralibus undis Gratia.] etc.
- 18 Hunc illum puto famosissimum terræmotum, qui factus est anno quarto *i* Constantii Imperatoris, ut auctor est Hieronymus in Chronico, de quo plura Ephrem Syrus et Historici Græcorum scripsere. Rursus autem, cum faucibus ægotans, ac pene suffocatus, ope divina est liberatus, ibidem sic describit.
- [Non mihi cum fauces quondam vis aspera morbi Implesset valido flatu, sævoque dolore Opprimeret, vitæque vias auræque meatus].
- Addit et illud, cum incaute oculum pungens lumine privandus esset, nisi Deus intervenisset. Sicque rem gestam describit :
- [Non etiam tunc, cum male sana vimina mente Intorquens, oculi punxi temerarius hircum, Cum subitus cruor effluxit luxque occidit omnis : Nec prius aggredior manibus transmittere sacrum Spirituale Deo, lacrymis quam noxa soluta est].
- Reddidit ejusmodi percussio vultum Gregorii non nihil inelegantem. Ariani etenim dieteris suis vultum invenustum eidem exprobrare consueverunt, ut suo loco dicitur.
- 19 Gregorius tot periculis liber, licet olim a matre Deo fuisset oblitus, seque iterum *l* per Baptismo Deo dedisset, nihilominus arctiori quodam in jurisjurandi formam voto concepto, severissimis legibus iisdemque inviolabilibus se Deo devinxit. Extat adhuc ejusmodi jusjurandum hæc verbis conscriptum. [Verbum ipsum juravi qui mihi maximus est Deus, principium ex principio, ex Patre genitus,
- exemplaris sui imago, ejusdemque cum Patre uaturæ, qui e cælo ad mortales venit. Verbum, inquam, ipsum juravi, me nec sublimem illum et sempiternam mentem hostili mente et cogitatione, nec Verbum alieno atque inimico sermone projecturum. Si temporum nutum secutus, sanctissimum Trinitatis nomen incidero : si excelsi cujuspiam throni cupiditate aliquando exarsero, aut aliis bujusmodi cupiditate flagrantibus suppetias tulero, si hominum potius opem atque adjumentum, quam Dei præsidium quæsiero, imbecilli fragilique rupi vitæ meæ rudentes alligans; si vel in secundis rebus superbo, atque insolenti, vel rursus in adversis et gravibus demisso abjectoque animo fuero; si in disceptandis controversiis ab æquitatis norma deflexero; si supersticiosos et arrogantes homines piis viris pluris fecero; si vel malorum tranquillitatem, vel honorum scopulos tempestatemque perspicieus, dextrum propterea iter tenere destitero; si livore infectum pectus habuero; si vel ex nefariorum hominum calamitate risum mihi finxero, perinde atque ipse extra casum aleam positus; si ira obrutus animus corruerit; si effrenato impetu lingua cucurrerit; si impudico animo mulierem aspexero; si quemquam immerito odero; si injuriam mihi ab inimico illatam, vel occulte vel aperte, vindicavero; si pauperis manum a domo mea inanem remisero; si animæ divini verbi siti confectæ cupiditatem frustratus fuero; siquid, inquam, horum adiuvero, non equidem recuso, quin exorabilem se Christus aliis præbeat : mihi vero labores omnes, quos ab ineunte ætate ad extremam usque senectutem tulero, cassos irritosque reddat. His legibus vitam meam obstrinxi. Quod si mihi votis meis potiri liceat, tibi Deus immortalis gratia habenda erit.] Hactenus votum ac jusjurandum Gregorii, cum tamen in ceteris injuratus semper *m* vixerit, ut ipse de se scribit.
- 20 Jam autem maris periculo liberatus, ut vidimus, perelegantem et accommodatam iter agenti conscripsit precationem, cujus est exordium *n* [In te quiescimus Verbum Dei, cum domi manemus]. etc. At jam tandem ejus sequamur iter : Solvens Rhodo Ærinam venit : Ægina enim navi vehebatur, inde Athenas diutius expetitas se contulit; cum etenim rerum omnium Christi causa *o* jacturam fecisset, Athenarum tantummodo tenebatur desiderio. Uade ipse aliquando,
- [Sola meum ardenti pectus stimulavit amore Doctrina, Argolicæ quam gloria gentis Athenæ Quæsivere mihi, solisque occasus et ortus : In qua multum operæ posui, multumque laboris Per longum tempus subii : sed et hanc quoque Christi
- Ante pedes humilem pronamque jacere *p* coegi.] Docebat Athenis his Constantii Imperatoris temporibus Anatolius clarissimus Orator, Constantio Augusto percarus, qui eum Romam vocavit, atque Præfectura Prætorij insignivit. Profitebatur illic etiam Diophantes Arabs, fama celebris; Proæresius etiam, qui ob dicendi facundiam in Gallias primum, inde Romam ab eodem Constantio missus, illic ex Senatus consulto donatus est statua, ejusmodi inscriptione nobilitata, Regina rerum Roma Regi eloquentiæ. Hunc, quem ut gentilem hominem sibi vendicat Eunnapius Sardonius, fuisse Christianum, nonnulla est conjectura. Nam cum scribat Hieronymus hunc, lege data a Juliano ne Christiani liberalium artium Doctores essent; cum specialiter Julianus, ut Christianos doceret ei concederet, scholam sponte deseruit. Adjuvant hæc, quæ etiam Eunnapius tradit, Proæresium sententia Juliani fuisse remotum a lectione : quod quidem minime decreturus fuisse Julianus videtur, nisi fuisset Christianus,
- cum

AP. TOLE
CES. BAR.

appellit
Rhodum.

De vita
sua.

De rebus
suis.

g

et fidem
Christi cum
aliis periculis
suis ex
voto ample-
xus,

h

iterum ser-
vatur a pe-
riculis terræ
motus,
De reb
suis.

i

Ephr. in
proem. 1
2 de vitis
SS. Patrum

Socr. 1 2
Sox. 1: 3. c. 5
augur,
et occulta-
tis;

h

jurejurando
se Deo ar-
ctius devin-
xit:

Carni. 17.

D

E

m

De vita sua.

n

Athenas
venit,

o

De reb. suis
F

p

palæstrum
eruditorum
hominum.

in Chron.
an. 2. Jul.

A cum aliqui fuerit ille Ethnicorum Philosophorum studiosissimus. Docebat iisdem temporibus Athenis Musonius, quem idem Apostata cessare iussit. Addit Zozomenus, Gregorium et Basilium nactos esse præceptores Hymerium q et Libanium : de Libanio id ipsum fatetur Basilus.

ANNOTATA.

a Existimat Hermant, Cæsaream Cappadociæ intelligi hoc loco : in eaque ambos primas artes didicisse, ac mutuo uovisse. De Gregorio primum videtur indicare Gregorius Presbyter in Vita, quando ait eum Cæsareæ primum, dein in Pulkestina studuisse.

b Gratis hoc existimare videtur Baronius; imo ex Gregorii ea de re silentio consequi puto, quod primum Athenis mutuo se cognoverint : est umbo in alterutra aut etiam utraque Cæsarea easdem magistros audiverint: dici enim potest quod diverso tempore : patria certe videtur Basilus, studiorum causa, multo serius egressus quam Gregorius.

c Græce velut in parenthesis
Ταύρου τὴν οὐρανὸν οὐκ ἀνίδουόν φασί

Oi ταῦτα δεῖνοί. ——— Tauri caudam non sine periculo esse dicunt, qui talia callent : ubi Bilius notat, Hibernum Tauri ortum intelligi, qui est circa medium Novembrem.

d Mare Parthenium dici eam Mediterranei partem, quæ Asiam inter et Africam est, testatur Macrobius in somnium Scipionis.

e Tempus, quo illa tempestas duravit, in Carm. de rebus suis ita exprimit :

Noctibus hic demis ego his totidemque diebus,
Supplice voce rogans Numen cœleste, jacebam
Ad puppim exanimis.

f At quomodo ei non incidit tali in casu, ut baptismum preteret a rectorum quopiam? multos enim ex eis Christianos fuisse persuadent hi versus :

Omnes ad unum fletibus genas rigant,
Junctisque Christum voce gemebunda vocant,
Illi quoque Deum qui nesciebant prius.

Respondet ei ulite Hermant in annotat. validitatem baptismi per laicos collati tunc adhuc non satis notam fuisse Græcis, ac ne Latins quidem omnibus : nam præterquam quod S. Basilus in libris contra Eunomium alicubi dicat, eos qui extra Ecclesiam essent baptizati, puta ab hæreticis, habendos similes iis quos laici baptizant, et per Ecclesiæ baptismum purificandos) etiam S. Sartyrus S. Ambrosii frater, naufragium imminens natando evasurus, ab iis qui baptizati secum habebant Eucharistiam, ipsam ovario involutam accepisse narratur, licet nec dum perfectioribus initiatus mysteriis; postquam autem enatavit, ea quam colla gerebat susten-

C tantate, Dei ecclesiam requisivisse, ut mysteria æterna cognosceret : quibus indicari videtur tunc adhuc Catechumenum, postea petivisse baptismum, non autem in illa tam urgente necessitate, quia in navi perreunt Christiani qui erant, laici erant. Concilium quoque Elabritanum an 324 Can. 38 statuit, Peregre navigantes, aut si ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem, non quemlibet, sed qui lavacrum suum integrum habet, id est nullo mortali peccato inquinatus sit, aut saltem non excommunicatus, nec sit bigamus, baptizare in necessitatis casu positum Catechumenum.

g Ita Baronius, ex sua scilicet sententia, omnium gratias exprimit : cum Gregorius agit de anno studiorum, ut ante dictum. Nos neque ad finem commemorationis Athenensis baptismum dilatum fuisse putamus : neque statim susceptum post naufragii periculum ; sed post alterum vite discrimen a terra mota : Sanctum tamen omnium crederi trigosimum ætatis attingisse cum baptizaretur.

h Non hoc agit loco isto Sanctus : sed, ut explicet Maji T. II

graudem suam mæorem et afflictionem in morte fratris Cæsarii, dicit se non ita graviter fuisse conturbatum animo, neque cum mergi timuit, ut jam dictum, neque cum passus est tria sequentia vitæ discrimina, quæ ordine temporis singula referri, nihil ambigimus.

i Annus h Constantii inchoatur in Septembri anni 349, proinde recte Hermant censet, terræ motum a Baronio indicatum potius ad 341 pertinere. Verum de alio quodam priori terræmotu, qui ante decennium Græciam concusserit hæc intelligimus.

k Hoc scilicet innuit cum tunc saltem Presbyterum : in eaque fortuito casu apprehendisse vratum, Non secus atque ille qui cædis crimine dextram Polluit ———

l Imo prius per votum Christianæ professionis, annis aliquot ante susceptum baptismum.

m Ita ipse, explicans qua ratione an. 381 promiserit non exire Constantinopoli, citra juramentum tamen :

Ne sic quidem juro : haud enim mihi contigit Jurare (paulo ut gloriæ summo in Deo)

Lostratus ex quo gratia sum Spiritus.

Gregorius in Vita, cum baptizatum dixisset reversum in patriam, addit, quod tunc legem sibi indixit numquam jurandi, quamdiu in hac vita versaretur. Votum appellet qui volet : sed hoc pro illo tempore satis sit, et abunde satis. Nam ὅρκος καὶ ἐπαγγελία δι' ὄρκου (ut habet titulus) Juramenta et promissiones juramento firmatæ, quos continet Carmen distichis expressum (quod soluta oratione hic exhibet Baronius Latino deceptus titulo, ut crederet esse Injurandum Gregorii) aliud non sunt, quam ludus Poeticus, ea continens omnia, quæ sine scrupulo jurare possit homo Christianus et perfectionis studiosus. Quod si jurejurando hujusmodi revera sese aliquando obstrinxit Gregorius, id cur ad ejus referatur baptismum, et non ad longe posteriora tempora, causa nulla esset.

n Nescio ubi hanc præcationem inter opera ejus reperiam.

o Patriam ille quidem et parentes dimiserat ad tempus, aliud quod sciam nihil : sed an Christi causa et non potius amore perfectioris eloquentiæ ?

p Tum scilicet, cum dimissis Athenis totum se ad vitam spiritualem convertit, jam ætate provector. Nota autem πῶλον χρόνον longum tempus, quod eloquentiæ excolendæ impensum a se dicit, haud sane intellegens paucos illos annos, qui anteunum vitæ 30 alius artibus fuerunt impensi.

q Sozomeni verba dedimus in Comm. prævio nam. 14 Sunt autem fere sumpta ex Socrate lib 4 cap. 21 : addit autem Socrates, quod Antiochiæ in dicendi facultate ad summum venerunt. Non tamen credimus eodem ambos tempore Libanum audivisse ; sed Gregorium prius, deinde Basilium : quanto autem tempore singuli, non definimus : Gregorius forte minus aîu quam Basilus.

CAPUT III.

Intima cum S. Basilio amicitia. Præsigium de Juliano : Discessus Athenis : Accessus S. Cæsarii fratris.

P ost aliquot temporis spatium ab adventu Gregorii Athenar, Basilus, quem Cæsarea Palestinae Constantinopolim litterarum studio profectum diximus, inde Athenas se contulit. Quibus humanitatis officii gentilem suam Gregorius suscepit, vix credi potest : nam non tantum inter suos intimos adnumeravit, sed et contubernalem habere voluit : quem non tantum communis patria, sed patria studia, mores consimiles sociabant, arctissimoque amoris vinculo vinciebant. Venienti quamprimum affluit, insultantibusque in eum Armenis discipulis, ac captiosis quibusdam

D
ACCTOR.
CÆS. BAR.

t 2 p. 18
Votum S.
Gregorii
post bap-
tismum

E
t. 2. p. 92.

F

Amicitiam
cum S. Basilio
contrahit:

de laude
Basilii

9
Ep. 126.

Baptismus
a laico col-
latus, an
lim omnibus
probatus?

A lore versantur]. Basilium enim non nihil incusat, quod ab amicis vinci non potuit, ac demum hæc addit. [Res profecto antequam contigisset, incredibilis: quippe quasi contingeret unum bifariam secari, atque utramque partem emori; aut boves quosdam collactareos, et conjugatos disjungi, lugubre quoddam utrimque alterum alterius causa iugiones, nec separationem ferentes]. Hæc de recessu Basilii Gregorius.

26 Siquis curiosius causam profectionis Basilii velit perquirere, inveniet fortasse quod miretur. Talis enim tantaque erat viri eruditio, quod de eo idem Gregorius affirmat, ut Athenarum scholæ illi inopes admodum visæ sint et jejunæ, fama que tantum celebres: sæpiusque ingemere ea de causa consuevit, dolens nimirum se non reperisse Athenis quod fama vulgarat: moerentemque hominem Gregorius vix valuit consolari, et aliquamdiu retinere. Atque ita discendi cupidissimus, recedens Athenis, ad Eustachium philosophorum celeberrimum se contulit, ut ejus litteræ ad illum datæ testantur, cum ait [Reliqueram Athenas philosophiæ tuæ celebritate permotus, contemptis his quæ illic magni aestimantur]. Numquam recedentis amici Gregorii memoriam delevit oblivio, quæ in eo ad senectutem usque recessus ac viridis perseveravit: sæpius illud repetens, O amicitia contubernium! o caræ Athenæ! o vitæ pie sancteque instituendæ jacta olim initia! et alia hujusmodi. Dederant enim sibi dexteræ de abdicando se ab mundi actibus, et eremo incolenda ut divinæ contemplationi vacarent. Id quidem his versibus refert Gregorius, cum aliquando alia ex causa queritur de Basilio.

[Hæc vero Athenæ, hæc sunt studia eloquentiæ Communia, hæc vita acta in contubernio, Eadem in ambobus mens hæc unica est? Miraculo quæ erat Græcis: dexteræ hæc datæ, De deserendo mundo ut e coleremus Deum?]

27 Erat tunc Gregorius annum ætatis agens f trigesimum, cum timentes Athenienses, ne ob vim ingentem amoris Basilium recedentem consecraretur, ut eum Athenis retinerent, iulerant consilium, ut eidem inter Doctores locum darent; præficerentque scholæ Rhetoricæ facultatis: cogunt invitum cathedram Professoris g ascendere, et e sublimi throno publice profiteri. Hæc etenim ipse his versibus refert:

(Diu namque studiis eloquii vacaveram
Ibatque his annus ferme in his trigesimus h.
Tum cognitum est a ioe, quis esset sodalium
In nos amor, quæ de nobis opinio.
Jam tempus aderat, aderat et multus labor,
Amplexibus verbisque de obitu tristibus
Utendum erat magno cum ardore pectoris.
Ac Basilio quidem vix vi, verumtamen
Cessere, declaranti causas itineris:
At lachryma mihi manat etiam modo,
Turbationis cum recordantur illico.
Omnes me circumstabant illico,
Noti, doctoresque, aequales, hospites:
Ac me querelis, obstestationibus,
Vi detinebant, nam jubebant hoc amor,
Et mordicus; cum dimissuros dicerent
Non inde quovis modo. Nec enim decet,
Aiunt, Athenas te optimas amittere.
Volunt meam me denique eloquentiam
Ipsis probare: flectunt. Quercus sola tot
Fmisset adversata verbis, lacrymis.

28 Hæc Gregorius: qui tamen nec his diutius valuit retineri compedibus: omnia enim absque Basilio sibi tetra et injucunda sunt visa, ad illam anhelanti vitam tranquillam, quam una simul ducere in solitudine pacti erant. De suo enim desiderio ad

Basilium redeundi hæc ipse aliquando: [Nec tamen in longum mihi producta est hæc calamitas: nec enim diutius miserandus conspici, nostræque disjunctionis rationem omnibus reddere sustinui. Sed non ita multo tempore postea Athenis commoratus, præ animi desiderio equum illum Homericum imitator, perfractis eorum a quibus tenebar vinculis, campos pedibus pulso, atque ad sodalem meum impetu feror]. Hæc ille, qui et alibi in eandem sententiam his versibus.

Quamobrem Athenis cum mansissem non diu,

Subduco me furtim prope, atque in patriam eo.

Arguantur erroris ex his omnibus ea, quæ scribit Rufinus dum ait: Gregorium subduxisse Basilium e Doctoris cathedra, manuque injecta secum in monasterium perduxisse. Nam Basilium primum, ac inde Gregorium Athenis recessisse, exploratum satis habetur.

29 Recedens Athenis Gregorius, reversurus in patriam pedestri itinere, venit Constantinopolim: eodemque tempore Cæsarius ejus Germanus Alexandria reliens, illic opportune appulit: de quo hæc ipse. [Ecce, inquit, Dea, qui justas preces addit, et parentum erga benignos filios amorem honore complectitur, ita impellente, neque ex consilio, neque ex constituto, alter ab Alexandria, alter e Græcia; alter mari, alter pedibus, eodem tempore in eandem civitatem appulimus, hæc enim erat Byzantium, in qua Cæsarius brevi tantam gloriam est assecutus, ut publici honores nobileque matrimonium, et Senatoria dignitas ei oblata fuerit, communique decreto a Magno Imperatore per legatos petatum sit, ut vellet Principem Urbem, viro eruditionis eloquentiæque principe, ornari atque honestari; si tamen illi curæ esset, ut vere primaria esset, nomineque suo digna, atque ad ceteras ipsius laudes hoc accedere, ut Cæsario et medico et rive decoraretur, quamvis alioqui præter ceterorum splendorem viris tam in Philosophia, quam in aliis generibus artium exitiis abundet. Sed de hac re satis.]

30 [Illud autem, quod tum contigit, quamvis aliis fortuito accidisse videretur, cujus modi multa fert casus in rebus humanis; apud pios autem homines perspicue constabat, nulli alteri eam rem adscribendam esse, quam Deo dilectis parentibus, ad unius voti summam explendam, filios tum terra tum mari in unum colligentibus. Age ut hanc quidem Cæsarii laudem prætereamus, quæ quamvis aliis fortasse parva, nec commemoratione digna, mihi tamen et tunc et nunc quoque præclarissima visa est, si modo laudem meretur fraternus amor, neque unquam inter primos collocare desinam, quoties mihi de illius rebus narratio instituta fuerit. Nam in his, quos diximus, honoribus cum eum civitas retineret, negaretque se illi illa ratione potestatem discedendi esse facturam; ego tamen, cujus auctoritatem Cæsarius omnibus in rebus plurimi faciebat, in contrarium niterer, ut nec parentes suo voto, nec patria debito sibi officio, nec denique ego desiderio meo frustrarer; itineris socium comitemque se mihi adiunxit: meque, non urbibus solum et populis, non honoribus et proventibus, qui multi ad eum undique partim confluebant, partim in spe atque expectatione erant; verum propemodum ipsi quoque Imperatori ejusque edictis ante posuit. Hinc ego omnem honorum gloriæque cupiditatem, quasi gravem quemdam Dominum morbumque permolestum excutiens, philosophari vitæque mæ rationes ad supernam vitam accommodare constitui: nam antiquior hujus vitæ cupiditas fuit quam vita ipsa. Cæsarius autem, cum doctrinæ suæ primitias i patriæ consecrasset, dignamque laboribus admirationem sui commovisset; postea gloriæ studio, procurandique, ut mihi persuadebat

D
AUCTORE
CÆS. BAR
in laud.
Basil.

de vita sua
lib. 2 c. 9

et Constanti-
nopolim,
transiens

E

pro eo reti-
nendo fru-
stra labo-
rantibus
civibus,

F

secum ad
parentes
deducit.

Ep. 165
cum eodem
deinceps
animo con-
junctus
manet

De vita sua

c
l
post quem
agre retentus
Athenis,

g
de vita sua

h

C

etiam ipse
discedit.

AUCTORE
CÆS. BAR.

A suadebat, publici commodi causa, in aulam se contulit, et si nobis haud admodum gratum ex animique sententia id fuit : me eteum apud vos purgabo, quoniam sublimius præstantiusque est in infimo ordine apud Deum collocari, quam apud terrenum Imperatorem honoris primitias tenere : tamen est huiusmodi, ut merito reprehendi nequeat.] Hæc ille.

ANNOTATA.

Tironum in
academiis
vezatio.

a *Ordinem rerum, ab ipso Gregorio in laudatione Basilii servatum, commutat auctor, primum enim fuit, Atheniensium Scholurum hospitem subducere usitate istic erga novos discipulos ludificationi, cujus ritum ac morem ibidem lege accurate expressum; et simile quid in Europæis quoque Academiis servari videas erga tirones, quos Galatas vocant : deinde videns Gregorius in Armeniis, qui, tumquam Athenis commorati diutius, temere lacescebant Basilium et ab eo facile confutabantur, periclitari quodammodo æstimationem dilectarum sibi Athenarum, ipsis capit auxiliari contra Basilium: sed mox, experientia solidioris doctrinæ, quam responsa ejus præferebant, captus, totus illius factus est.*

b *Dr Gyge ejusque annulo, cujus conversione sese reddidit inconspicuum, lege Ciceronem lib. 3 de Officiis.*

Molionide.

c *Nicetas ad hunc locum, notat Molionidas, a matre Molione, vocare Gregorium; quos Homerus, ab Actore putre, Actorionas dixit; geminos corporibus et artibus fratres : arguit autem Nonnum, qui Gregorii verba aptavit Oto et Ephialtæ gigantibus, de quibus nil tale in fabulis.*

d *Recte, si necem Galli spectes, qui an. 351 nuncupatus Casur, quarto Imperii sui anno exenute Ptolæ in Istria occisus est : cum autem posterior huc cæde sit profectio Juliani Athenas, consequens est ut eo solam venerit an. 355. Quo eodem vel potius sequenti Athenis excessere Sancti.*

e *Hæc verba Baronio persuaserunt, prius baptizatum fuisse Gregorium quam Athenas veniret. Nos duplicem adventum in eam urbem distinximus.*

f *Ex nostro utem calculo quinquagesimus sextus.*

Eloquentia
principatus
oblatas
Gregorio.
t. 2. p. 5.

g *Ita Baronius intelligit et explicat sequentes versus : Volunt me meam denique eloquentiam*

Ipsis probare, — alia versio : Ac simul facundie

Mihi principatum calculis spondent suis.

Et hoc magis ad Græci textus sensum :

Ὡς δὲ λόγων δῖισοντες ψήφου κράτος.

C *Tanquam ex cominni suffragio daturi eloquentiæ principatum : ubi vides solum promitti eloquentiæ principatum : qui utrum intelligi debeat de publica cathedra, ut intellexit Baronius, satis incertum est.*

h Hosce duos versiculos, ab aliis male, ut reor, de spatio ætatis intellectos, ut Græco redderem sensui, mutandos putavi, alias retinens eam versionem quam Baronius secutus est, licet non semper optimam. Si tibi tale quid occurrat iterum, eodem in corrigenda veteri versione usus libertate.

Cæsarii
fratris ætas
et studia.

i *Si annis decem aut pluribus Gregorio junior fuit Cæsarius, nemini videbitur mirum, has vocari primitias doctrinæ, ad annum ætatis quadragesimum et ultra longo studio exultæ. Num et hodie moris in Italia est, ut Medicinæ tirones, non statim ac Licentiæ gradum in Academiis adepti sunt, ad publicum artis exercitium prosiliant : sed veteranos longaque experientia instructos comitantur, ex eorumque præscripto apud eos quibus visum est xyros manent assidui symptomata crisesque sigillatim unnotantes, ut venturo postmodum principali medico rationem reddant, ex ejusque super illis sententia suum ipsi iudicium de iisdem forment. Quidam credamus, Cæsarium quoque (qui non soli Medicinæ, sed etiam Eloquentiæ tantam dederat operam, ut*

in utraque tenere videretur principatum) non nisi ætate D proveciorem, exercere artem aggressum esse?

CAPUT IV.

Vita aliquamdiu Nazianzi peracta : schisma sublutum. Ejus et S. Basilii sacerdotium. Auxilia parentibus ægris præstita.

Reversus in patriam Gregorius, aliquamdiu illic invitus retentus est, et sicut nec Basilio, ita nec ipsi facultas data est secedendi in solitudinem; ait enim: [Domum reversi, cum mundo ac scenæ non nihil in-servissemus hartens, scilicet ut multorum hominum desiderio utcumque satisfacereimus (nam ipsi quidem ab ambitione, et Theatrica quadam ingenii ostentatione abhorrebamus) ad nos ipsos quam primum rediimus : ac veluti ex imberbibus facti viri perfecti, cœpimus virilius jam ad Philosophiam progredi, non jam corpore (haud enim permittebat livor) sed desiderio et amore conjuncti. Ille enim a Cæsariensi civitate, ut alter quispiam conditor et conservator, retinetur : ac deinde, quoniam non me a fruebatur, necessarias quasdam peregrinationes, minimeque a propositæ Philosophiæ scopo alienas b inivit. At me, et parentis pietas, et senilis ætatis curatio, et incursantes calamitates, at illi consortio abstractum tenuerunt, haud recte quidem et juste, sed tamen tennerunt. At haud scio, an mihi hinc quoque omnis vitæ difficultas asperitasque fluxerit, per quam incommodum ac salebrosum ad Philosophiam iter habuerim, nec cupiditate mea animique proposito satis dignum; sed rerum quidem nostrarum status, quo Dei voluntas fuerit, feratur.] Hæc ipse.

in laude
Basilii car.
de vita sua.

Nazianzi
ob pietatem
in parentes
dilectus

a

b

E

32 *Cum autem pietas in parentes Gregorium retinisset Nazianzi præter institutum, ad idque eum coegisset patris jussum; sic vitam instituit, ut media quadam, ut ipse ait, via incedens, cum actioni contemplationi vacaret. De his idem hæc interdum.*

actioni et
contempla-
tioni vacat:

[Horum senectam (nam quid est magis pium....)

Meis fovebam sedulis pro viribus :

Hanc fulciebam, commodum ut mihi redderem

Senium, senectam languidam ipsorum fovens,

Namque ita metimus uti sementem fecimus.]

de vita sua

Et paulo post :

[Verumtamen magis eram c solitarius,

Quamvis viderer inter homines degere.

Est solitudo namque morum, haud corporum].

c

Unde tunc temporis sæpenumero accidit, ut auctor est Gregorius Presbyter, ut Christum quoque perspicue in somnis nocturna que, ut Scriptura loquitur, meditatione intueretur eamque puritatis mercedem ferret, de qua scriptura loquitur, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

F

Job 33, 5
Mat. 5, 8

33 *Adstitit suo parenti Episcopo Gregorius, cum adversus Arianos strenue decertaret. Erat tunc luctuosissimum tempus illud, cum Eusebio et Hypatio Coss. celebratis, in oriente Seleuciana, et in occidente Ariminensi Synodis, ab Arianis (est is annus Domini, secundum recentiorum supputationem, trecentessimus quinquagesimus nonus) ingens clades Catholicæ Ecclesiæ secuta est, utar verbis Hieronymi, ingemuitque orbis, et Arianum se esse miratus est : de qua etiam hic Gregorius. [Ego vero, inquit, terræmotum hunc nostra tempestate coortum, nullo eorum, qui jam extiterunt, inferiorem esse existimo, per quem omnes monasticæ philosophiæ sectatores Dei timore præditi, et ante tempus in cœlis civium numero fungentes, a nobis dimoverentur]. etc. Revera Catholicæ fidei terræmotus dicendus, quo solidæ templi columnæ prostratæ, vel saltem loco motæ atque inclinatæ sunt, siquidem etiam nolentes seducti sunt. Erat enim ea fallacia et dolus Ariano-*

Arianis præ-
textu Arimi-
nensis synodi

adv Lucif.
In laud.
Athian.

rum

*multos ad
ὁμοούσιου
signationem
seducentibus :*

*In laud.
Athana-*

A rum, ut ὁμοούσιον subscribendum ac profitendum traderent, unius litterule mutatione magnam sensus diversitatem adducentes : Filium nimirum non ejusdem cum Patre substantiæ, quod ὁμοούσιον significat; sed similis substantiæ dicerent ὁμοούσιον, hoc est, consimilem Patri filium, et non consubstantialem predicarent. [Erat autem, inquit Gregorius, in promptu atramentum, et calumniator a tergo. Ea res permultos e nobis, invictos alioqui viros, in fraudem impulit; qui quamvis mente nequaquam prolapsi fuerint, transversi tamen subscriptione acti sunt, ac cum illis utroque nomine sceleratis consenserunt; at si non flammæ, fumi quidem certe participes fuerunt: quod quidem ipse multis lacrymis prosecutus sum].

*In suu. pat.
deceptus etiam
Gregorius
pater,*

B 34 Hæc Gregorius, qui et alibi hæc de Patre: [Cum inquit eo tempore a ferventiore Ecclesiæ parte ob eam causam seditio in nos excitata est, quod litteris quibusdam subdolisque verbis in pravam societatem lurtim protracti fuissimus, solus illæsum cor habere, nec animam simul cum atramento fœdasse creditus *d* est; tanetsi per animi simplicitatem abreptus fuisset, dolumque doli expers minime vitavisset. Quin etiam solus, aut certe primus, eos qui a nobis ob pietatis zelum dissidebant, et sibi et ceteris reconciliavit, postremos a nobis separatos *e* et primos reversos, cum ob ejus reverentiam, tum dogmatis puritatem *f*. Ita gravis Ecclesiarum jactatio tempestasque sedata est, ac procella in auram redacta, orationibus consiliisque illius (liceat mihi audacter dicere) fracta atque sublata; nobis interim et pietatis sociis et actionis, qui cum in omni honesto negotio eum adjuvaremus, ac velut cursim assectaremur, tamen hic quoque Dei beneficio multo maximam laboris studiique partem impendimus]. Hæc ipse, in oratione habita in funere patris, ubi post multa hæc in eandem sententiam. [Haud disparis zeli ea illius correctio fuit, qua se hæreticis opposuit, cum impii Imperatoris *g* copiis suffulti, expeditionem adversum nos susceperunt: ut nos quoque in potestatem acceptori, aliis quoque adjuncturi, jam ferme omnibus in servitute redactis. Nam hic quoque non parvo nobis adjumento fuit, tum per se ipse, tum per nos etiam fortasse, quos velut non ignavos et degeneres catulos in illos, tanquam in sævissimas bestias, immittebat, ad pietatem nimirum exercens] Hæc ibi.

d

e
f
g

h

i

k

B 35 Laboravit plurimum, ut monachos, quos diximus, a communione divisos, reintegraret. Mirum in modum enim illorum causa angebatur, unde ipse; [Hinc ego mœrens et tristis incedebam, ob eamque causam pariter cetera vitæ oblectamenta, sermonem quoque ipsum abjeci: quoniam clarissimi homines calcitrarunt, atque in me non jam ora sua, sed terga verterunt, et ovile facti sunt pastore ipso liberius, ne dicam audacius et petulantius *h*]. etc. Res tandem ex sententia accidit, ut Gregorius non tantum monachos, sed et Episcopos ad Ecclesiæ unitatem reduceret: quando ea de causa egregiam habuit orationem *i*, cujus est exordium [Linguam meam solvit alacritas] ubi de proventu laborum suorum; [Cum granum, inquit, amissem, spicas recepi: oves lugens *k*, pastores insuper lucratus sum] etc. Hæc autem omnia facta putamus, cum ex humanis sublato Constantio Imperatore, Arianorum patre, Julianus cepisset Imperium: quo rescindente edicta Constantii adversus Orthodoxos edita, Episcopi occidentales exules liberati sunt. Fuerunt hi inter alios celebriores Eusebius Vercellensis et Lucifer Calaritanus, qui legibus Constantii exulabant in Oriente: hi etenim ad restituendos lapsos Episcopos orientales legatione functi sunt: eorundem meminit et Gregorius, dum ait: [Aderant quidem Episcopi ex

D Occidente, qui Orthodoxos omnes ad suas partes trahebant]. etc. Hæcque facta sunt anno primo Imperii Juliani, Mamertino et Nevitta Cons. anno a Christo trecentesimo sexagesimo secundo.

36 Quo etiam tempore cum Julianus imperaret, homo a Christiana Religione apostata, Cæsarium Gregorii germanum habuit inter principes, eumque ob spectatissimam eruditionem ac mores sibi conciliare, atque ad impietatis suæ partes blanditiis avlescere conatus est, eidem quem publici Thesauri custodiam credidit. Cum autem Gregorius hæc rescisset, atque apostatæ dolosas artes perspectas haberet, sicque illum hisce illecebris fratri blandiri, ut in impietatis barathrum secum abriperet, extemplo gravissimam eamque objurgatoriam ad Cæsarium dedit Epistolam, quæ sic incipit. [Magnopere tua causa erubimus] etc. His acceptis litteris, Cæsarius e vestigio sancto fratri morem gerens, abdicat se a Magistratu, et in patriam parat reditum. Tulit hoc indignissime perfidus Imperator, accersitumque hominem conatus est dimovere a proposito blandimentis primum, doctrina deinde, disserens cum eo de fide Christiana. Cumque in his omnibus se vinci ab eo conspiceret, minis aggreditur virum; auctoritateque Imperatoria eum conatur infringere, qui invicto constantique animo his omnibus superior, ea confessione clarissimus victor, his auctus trophæis, in patriam rediit, majores divitias æstimans thesauro Ægypti improprium Christi. De quo hæc Gregorius *c*: [Se ad nos recepit exul beatus et victor incognitus, atque ob ignominiam clarior quam ob pristinam gloriam nominisque splendorem. Hanc ego victoriam magna illius potentia, et sublimi purpura, et insigni diademate, longe superiorem excelsoioremque esse censeo] etc.

37 Inter hæc autem Gregorius, reddito jam parentibus Cæsario, qui illorum curam gereret, ac domestica curaret, expetitam diu cogitat solitudinem. Pater autem aliis adhuc vinculis eum conatur retinere, utque suo lateri assideret, creat Presbyterum, invitum licet. Quam autem molesto animo Gregorius id tulerit, declarat his versibus:

[Hoc animo eram, cum turba me ingens excipit.
Nam me pater, , quamvis nosset plane meam
Sententiam (qua causa motus nescio,
Paterni amoris forsane benevolentia:
Potentiæ nam junctus est vehementis amor)
Ut vinculis me spiritus constringeret,
Bonique me participem faceret maximi,
Vi permovens folio secundo collocat.]

Subdit enim se ea occasione fugisse in solitudinem: quod tamen non continuo licuit, ut constat ex his, quæ dicemus inferius. Eodem plane tempore Basilus, et ipse invitus ordinatus est Presbyter: ad quem Gregorius epistolam scribens hæc ait. [At tu quoque captus es, quemadmodum nos quoque, qui hæc scribimus, quandoquidem in Presbyterorum ordinem inviti adscripti sumus] et in fine: [quoniam autem factum est, ferendum mihi videtur; et praesertim propter hanc tempestatem, multas nobis hæreticorum linguas invehentem. Nec eorum, qui fidem nobis habuerunt, spes fallenda, nec superior vita nostra dedecoranda]. Hæc Gregorius ad Basilium. Itaque in hunc modum Presbyter ordinatus, in ea Sacerdotali functione talem se exhibuit, ut nihil sibi esset antiquius, quam sacrosanctum sacrificium puro corde ac sincera mente Deo offerre, Unde in carmine de rebus suis hæc ipse:

[Nec prius aggredior manibus transmittere sacrum
Spirituale Deo, lacrymis quam noxa soluta est:
Non etenim impuro tutum est contingere purum,
Non magis quam hippos oculos obvertere soli.]

*S. Cæsarium
fatiem ab
antu Julia-
ni Apost.
avocat:
Ep. 17.*

E

*In laud.
Cæsarii*

*ord natur
Presbyter
invitus licet.*

F
I
*sicut etiam
S. Basilus,
Ep. 11
de vita
sua*

*Or. 12.
ad commu-
nionem etiam
monachos
reducit filius.*

h

i

k
anno 362

A VICTORE
C. ES. BAN
cujus causa
apud Euse-
bium Casari-
ensem la-
borat:

A 38 Iisdem autem Juliani temporibus, mortuo Episcopo Casariensi Metropolitano provinciae Cappadociae, Eusebius nobilis civis, adhuc catechumenus, creatur Episcopus. Is autem, licet morum honestate clarus et pietate insignis, tamen quorundam pravorum hominum studio, Basilii glorie invidentium, graves adversus eum exercuit simultates, cujus rei causa optimorum quorumque ac praecipue monachorum in se odium concitavit: resque adeo in immensum crevit, ut se abrumpere ab Episcopi communione *m* statuerent. Cum Basilius, pacis filius, non quaerens quae sua sunt, ut his mederetur, mox se clam ab his abstrahens, secessit in Ponticam solitudinem. Indigne tulit Gregorius ejusmodi Eusebii studia in Basilium, et licet ab eo obsequiis ac blanditiis multis ad amicitiam invitaretur, contempsit, atque ad eum rescribens, haec libere locutus est: [Tu vero, dum eo contempto, nos honore prosequeris, perinde mihi facere videris, ut si quis minus viri caput altera manu demulceat, altera mala feriat; aut etiam convulsis fundamentis domus, parietes pingat, et externas partes exornet.] *n* Hanc Gregorii libertatem Eusebius cum indigne tulisset, rursus Gregorius ad eum scripsit epistolam *o*, ac majori fiducia admonuit.

B
P
matri aegro-
tanti subvenit:

B 39 Cum autem iisdem ex *p* causis Basilium cretum petisset, Gregorius licet animo praecessisset, corpore tamen adhuc ad modicum spatium temporis retentus est. Matris enim aegritudo in causa fuit, quo minus tam cito ad Basilium convolarit. Cum autem a Basilio vocaretur, haec ad ipsum post multa rescripsit. [Assidemus Dominae matri, gravi jam pridem morbo laboranti. Quod nisi eam ancipiti vitae statu deserturi simus, tua praesentia, mihi crede, non carebimus, tantum tuis precibus partim illius valetudini, partim itineri nostro succurre]. Haec Gregorius ad Basilium. Convaluit sancta mater inspecto ab ea qua detinebatur aegritudine, idque filii piensissimi meritis, ut quoddam visum illi divinitus ostensum docuit. Rem gestam sic narrat Gregorius, ac primum de morbo. [Hanc morbus invadit, fortem aliqui feminam ac generosam, atque omni vitae tempore commoda valetudine usam. In multis autem doloribus nihil eam perinde discrucialat atque inedia, qua multos jam dies periculose afflictabatur, et hujus mali remedium nullum inveniebat].

C
ac visus ei
in somnio
sonitatem
contulisse,
q

C 40 [Quomodo autem eam Deus aluit? visum est ipsi me, quem carissimum habebat (neque enim quemquam alium nostrum, ne in somnis quidem, praeferebat) noctu repente supervenientem cum canistro candidissimisque panibus, pro more meo *q* benedictis atque signatis, eam aluisse, sicque convaluisse, viresque collegisse: ac nocturnae visioni respondet veritas. Ab eo enim tempore ad se rediit, spemque meliorem concepit, quemadmodum perspicuo ac dilucido argumento declaratum est. Hanc cum postero die, ad eam matutino ingressus, primum solito hilariorum vidissem, deinde haec consueta, ut se noctu habuisset, et num qua re opus haberet, percunctatus essem; tunc respondit illa inconvictanter et tranquillo vultu: Nate, nutriti, et postea interrogas, equid valeo? Simulque nutu mihi ancillae significabant ne contradicerem, sed prompte responsum hoc acciperem, ne patefacta rei veritate, moerore frangeretur]. Haec Gregorius assistens matri, qui et alias patri etiam periculosissimo morbo laboranti praesto fuit: eumque precibus incolumitati restituit, miraculoque tributum est, ut quo die moriturus putabatur, erat is dies in ecclesia celebris, eodem validus consurgens, synaxim publicam cum populo celebraret. *r*

ita et patrem
aegrum pre-
cibus sanum
effecit.

ANNOTATA.

a *Invisisse per litteras videt ex Gregorii Ep. 5.* Promissis non steti, fateor: quippe jam inde ab Athenis illiusque loci amicitia et animorum connectione (nec enim aptius verbum occurrit) facturam me receperam ut tecum philosopharer. Fidem autem fefelli, haud sponte ac libenter: verum quod lex legem superavit, ea nimirum lex quae parentes colere jubet, legem sodalitatis ac familiaritatis. *Quam durum tamen hanc expertus sit legem, cui obsequi adeo videbatur, aequum prolixè describit Sauctus in carm. de rebus suis ita caucus:*

— Officium nobis laudabile noxam

Attulit, infans (tumque haluit res optima finem,
Difficiles etenim curae densoque ruentes
Agmine, rodentes animum resolutaque membra,
Me totum in terram, de qua mortale creatum
Est genus, assidue volvunt miscereque fatigant.
Nam primum imperio famulos constringere qualis
Exitii laqueus? Dominos odisse feroces
Quis solitum, ast mites pede conculcare protervo.
Altera jam sequitur patriorum cura honorum,
Quodque mihi est humeris semper perferre necesse
Casareum pondus, vocemque tributa legentis...
Tum circa turbas animum jactare forenses,
Lætibis atque dies miseris impendere tolos,
Oppositisque graves dictis miscere tumultus,
Ac legum implicitum laqueis mala plurima ferre.

Curae vel
fastidii
Gregorio
graves.

b *Peregrinationes has ita Basilius indicat Ep. 79.*

Optabam dari aliquem ex fratribus, cui istud vitae, a rebus terrenis abstracta, genus arrideret: quicum una profundum hujus vitae pelagus superare liceret, inveni autem multos apud Alexandriam, nec paucos apud reliquam Aegyptum, deinde et alios in Palaestina et Coelesyria et Mesopotamia, quorum admiratus sum tum in vitae ratione temperantiam, tum in laboribus obcundis tolerantiam: ad quorum obstupui precandi vigorem et constantiam, cum observarem quo pacto nec somno victi, nec aliqua alia naturae necessitate deflexi, sublimem semper et invictum animi sensum, in fame ac siti, in frigore et nuditate, servarent; nec corporis rationem habentes ipsi, nec ab aliis aliquid illi curae impedi sustinentes; sed quasi in aliena carne degerent, ipso opere ostendentes, quid sit in rebus hujus vitae peregrinatio esse, et conversationem in caelo habere. *Peregrinationibus autem his successit commoratio aliqua Caesarea in Cappadocia patria sua: ubi Lector ordinatus ab Episcopo, ut videtur, Dianio, non passus est sese magis implicari; sed ad optatam sibi solitudinem aspirans, totus in hoc erat, ut promissam solitariae vitae societatem cum Gregorio auspicaretur. Testatur id ejus Epist. 19 sic exordiens, Ego scribente mihi fratre Gregorio (postea Nysseno Episcopo) tibi jam pridem in votis fuisse ut meo colloquio fruere, imo addente, id tibi jam ipsi quoque certum esse; illud quidem aegre credo, propterea quod toties decipior; istud vero et negotiis distractus expectare non potui. In Pontum ut redeam aliquando (ubi scilicet fuerot sub amitu sua S. Macrina Neocaesarea educatus) vel praesens me cogit necessitas, imposita per eos qui ad altiores in ecclesia gradus protrahere conabantur: cui loco redditus, Deo bene volente vagari desinam. Solitudinem deinde, qualem votis omnibus semper optarat, amantissimum suoque proposito aptissimam multis describit, tandem sic Gregorium alloquens: Nunc igitur intelligis, quantum periculum mihi accersere voluerim, qui talem locum cum Tiberina, quae baratrum est orbis, commutare contenderim? Unde apparet propositum Basilio fuisse, ut Gregorio suaderet saltem in Tiberinum regionem secedere, ubi Arianus erat: id vero cum non impetras-*

E
Peregrina-
tiones Basili,

F
et secessus
in Pontum,

A set, felicitati duxisse, quod abiisset in Pontum. Nec dubito quin in principio sui adventus Cæsaream, aliquando Arianzum excurreret Basilius ad visendum amicum : apud quem quam efficax fuerit illa Ponticæ solitudinis laudatio haud diu post ipso secessu confirmavit Gregorius, de quo sequenti capite plura, ordinem non temporis sed Baroniana: narrationis sequentes.

c Crediderim hoc potissimum fuisse postquam a Basilio ex Ponto rediit, parentum caritate retractus, quam præcipuam anachoresin Nazianzenem putamus ad hæc tempora conferendam, potius quam differentiam post Sacerdotium susceptum, quamvis aliquoties deinde adhuc recurreret in Pontum Sanctus, uti supra dictum. Videtur autem prima ista vice non cum alia intentione abiisse in Pontum, quam ipse explicat, prælaudatam Epistolam 5 sic fulens : Fidei fesselli haud sponte, ... non autem prorsus fallam, siquidem hoc gratum tibi futurum est : partim enim nos tecum erimus, partim ipse nobiscum esse quæso ne graveris, ut omnia sint communia et æqualis amicitia : sic enim fiet ut nec parentes morore afficiamus et te fruamur.

d Quid? An etiam invictus ille orthodoxie pugil Nazianzenus abreptum in fraudem se fatetur, nec saltem meruit æque ut pater excusari? Respondet Nicetas ejus commentator, humanitati ac pietati datum videri, quod de culpa velut communi loquatur; dum autem solum excusat patrem, indicare se non subscripsisse, adeoque nec externa actione errasse. Nota autem culpam subscriptionis paternæ, quæ simplicitati tribuebatur, præcipue derivatum in filium, quod cum patre, ut videbatur lapsa, communionem retineret, nec ab ea sese, ut ferrent ceteri alii, separaret.

e Hos ultimo separatos ac primo reversos, monachorum ad Nazianzenam diocesim spectantium asserit Ordinem fuisse Nicetas, et mox patebit. Qui autem priores se separarunt et serius redierant ad unitatem, intelligendi sunt aliarum diocesum monachi fuisse, præsertim ii qui cum S. Basilio a Dianio Cæsariensi eadem ex causa se separarunt

f Quam moderate Gregorius pater, et qui ejus communioni inhærebat filius, in causa se gesserint; quam etiam ipsi adversarii de recta eorum intentione ac fide bene senserint; explicat filius orat. 19 his verbis. In hanc fraudem ultimi prolapsi, primi erecti sumus. Quod in morbum incidimus, communis naturæ est et humanæ infirmitatis : quod cito depulimus, divinæ gratiæ : quæ melius, quam optabamus aut alii futurum sperabant, causam nostram disceptavit. Nam et nos data præcisæ partis capita (id est eos quos monachi sibi curarunt præter canonum Ordinem ab aliis Episcopis ordinandos Presbyteros, ne illos a Gregorio cogercntur accipere) velut pro pietate atque ad recte doctrinæ laborantis subsidium designata, cum gratia suscepimus; nec ut hostes defugimus : verum ut fratres, qui non improbe, sed fraterne pro paterna hereditate nonnihil contenderent, amplexi sumus : atque ut illos inimicitia nomine haudquam laudavimus, ita rursus eorum zelum comprobavimus. ... consilium adversum nos initum propter charitatem dissimulantes. ... Et vos rursus monachos, ad concordiam cum suo Episcopo reversos, alloquitur) abjecta sinistra ea suspitione, quam scriptum illud afferre potuit, ad spiritum recurristis : atque ut simplicitatem nostram, ob eum sensum quem verba præferrebant, minime probastis; ita impietatem nobis nunquam objecistis, perspectum videlicet habentes, Trinitatem apud nos firmam et innotam non minus quam naturam manere. ... Atque huc, vidente etiam ipso dissidio, mutuo de nobis quandoque prædicabamus : ... propterea quod nobis, etiam dissidentibus, eadem de fide sententia suberat : illudque nobis consilii eramus, nos in veritatis negotio minime inter nos dissentire.

g Valentem intelligi monet Nicetas : et recte : nam qui sub Constantio Gregorium patrem aggressi fuerant, non armis sed fraude usi, subscriptionem Arminensis Synodi, ut vidimus, impetrarunt, non rejecti fuerunt. Quomodo igitur, ut in eandem sententiam prolata hæc allegantur, quæ de re prorsus alia sunt? Nempe quatenus indicant, patrem filio ducem ad fortiter agendum fuisse, ac vicissim adjutum a filio.

h Hic locus est ex Oratione mox citanda : in cujus initio ingentes monachorum laudes expendens easque omnes doloris sui fuisse augmentum argumentumque declarans, in hæc et alia his similia prorumpit.

i Est ex oratio 12, in præsentia patris habita, ut præfert titulus quam una et altera quoque de pace secuta est.

k Quidam ex his, inquit Nicetas, qui recesserant, in Episcoporum ordinem postea evecti erant; et sic ea verba intellexit Baronius. Sed forte soli intelliguntur Presbyteri illi, quos ordinandos curaverant monachi, ut haberent, a quibus Deum verbum sibi predicaretur, pastores, ab hæreticorum contagio impollutos : quorum subductionem, suam se accessionem fecisse gloriatur Sanctus, aucto scilicet hac occasione Presbyterorum in Nazianzenam diocesi univo.

l Quasi vero post Presbyteratum semel dimittat ad Basiliam se receperit Gregorius : Certe, quod statim fugerit, dicere cogit auctoritas ipsius Gregorii : sic enim queritur de vi sibi facta :

Quæ mihi tyrannis tam gravis menti fuit
(Hanc rem vocare non enim possum secus :
Ignoscat autem sancta meus quæso id mihi)
Ut mox sodales deserens, patriam et patrem,
Cæu sævo asili spiculo puncti boves,
In Pontum abirem, pellerem ut curas graves
Luctusque, amici melleo amplexu fruens,
Degebat istis maximo qui cum Deo.

Græce ἀφροσύνη, statim, raptim : et hæc ipsam fugæ præcipitationem graphice explicat similitudo boum, astro actorum. Quare nihil hic dubitandum de secessu. Ad hunc autem applicat Nicetas exordium Orationis 41 in Pascha et suam tarditatem; ubi primum indicans haud levia idcirco contra se murmura extitisse, Dicimus, inquit, his etiam qui nos oderunt, nedum his qui propter caritatem et benevolentiam aliquid fecerunt vel passi sunt : resurrectioni omnia condonemus : veniam alii aliis demus, tum ego qui laudabilem vim perpeccatus sum, tum vos qui laudabilem vim attulistis, si quid est quod mihi tarditatis causa succenseatis. ... Mysterium mixit me; mysterio paulisper cessi, ut meipsum inspicerem; cum mysterio etiam simul introco, præclarum timiditatis imbecillitatisque meæ adjutorem diem hunc mihi asciscens. Ad quæ verba Nicetas notat, quod Sanctus expeunero mysterii nomen festo tribuere solet; velut si deat, In die festo Sacerdos factus sum (fortasse Natalis Christi) et in die festo secessi (Luminum fortassis) et in festo die redii, Pascuatis scilicet. Habuit deinde præloxi orationem quæ est in ordine prima, diciturque Apologeticus, in quo causas reddit quare in Pontum fugerit, postea quam Presbyter creatus fuisset, ac rursus Nazianzum reliquit : ita autem fuit. Quid longiori oratione opus est? Habetis nos, o pastores et compastores : habes, o grex sancte, ac Christo Principe pastorum digne : habes, o pater, ad omnia victum, magisque ad Christi leges quam externas tunc potestati subiectum : obedientiam habes, benedictionem redde.

m Ita plearius Nazianzenus de laudibus Basilio, satius ducens similitatis causas et modum silentio dissimulare; humani tamen aliquid passum Eusebium indicat. puta ex eo quod major esset Basilio quam sui in dicendo auctoritas, quippe hominis in rebus spiritualibus exercitissimi, quarum ipse adhuc vulis erat.

D
- PUTOR.
CLES BAR

Presbyteri
ex monachis.

E
t 2 p 6

Fuga Na
zianzeni
postquam
ordinatus
est Presbyter.

t. 1 p. 673

F
t 2 p 1091
opusque ex-
cusato.

t. 1 p 1
P. 1

t 1 p. 336
Eusebii Ep
simultus
cum Basilio,

subscriptio
fidei Ari-
minensis,

B

t. 1 p. 197
mod. ratio
utrusque
Gregorii in
schismate.

C

t. p. 781
hujus alos,

A n *Est ea Epistola 20 in ordine : in qua dum Nazianzenus Basilium laudat velut Sacerdotem, quem et vita, et sermone, et canicie, omnium quos noverat, præstantissimum esse cognosceret, quis credat illum tunc, id est anno 363, nondum fuisse quadragenarium? et non potius, uti nos dicimus, sexagenario majorem?*

illi servata
a Nazianzeno
reverentia.

o Indicatur Ep. 169 qua assertit se non contumeliose potius atque insolenter (sicut Eusebius querebatur) quam spiritualiter ac philosophice atque ut consentaneum erat scripsisse. Sed tantum ob est ut in hac majore filium eum admoneat, ut etiam quasi famulus ad plagas paratus nihil repugnare se dicat, speret tamen ab ejus benignitate aliquid amicæ libertatis sibi concedendum, quæ viro magnanimo gratior esse debet quam inimicorum blandities. Sequenti autem Ep. 170 etiam humiliter agit, fateturque se aliquantum liberris confidentiusque locutam, ut conceptum animo maiorem leniret, statim tamen succubuisse seque regulæ subjicisse affirmat : idque vel ipsius temporis causa facere debuisse (motus a Valente suscitatos innuens) et auxilium suum qualecunque offerenda ad eum se venturam dicit.

Basilii propter
eum fuga.

B *p Basilins, Ep. 141 Cæsarensibus inscripta, fatetur fugisse se et fugiendi potissimam causam fuisse, quod subito veluti percussus ictu, putâ inopinatu sui Episcopi abalienatione, animum non habuerit in potestate, ut solent repentino fragore consternunt. Nunc autem, inquit, quoniam per gratiam Dei, nostri facti sumus compotes, organum profundum puteumque benedictum adepti Gregorium, os illud Christi dico; parumper hanc morulam indulgete. Hæc igitur fuerint tertiæ vires, quibus aliquantum temporis simul illi vixerint in solitudine Pontica.*

q Erga jam Presbyter erat filius, et patris vicem in ecclesiasticis obibat ministeriis, quando hic morbus matrem invasit. Recte igitur ad hoc tempus posterioris in Pontum invitationis refertur hæc epistola 4 : cum sequens ß nullam materni morbi faciens mentionem ad perirem ante Sacerdotium videntur potius referenda. Hermant priorem scriptam putat ad Basilium, cum is jam esset Episcopus, et amicum non in Pontum, sed Cæsaream iuraret : sed cum semel tantum ægrotasse S. Nonnam admittat, idque factum constet paulo post morbum mariti, nulla apparet causa differendi usque ad ultimum ante eorum mortem triennium

t. 1 p. 305

v Fatetur filius Gregorius se cum sua Maria, id est sorore Gorgonia, et reliquo Clero fuisse preces pro patre, in die Paschæ tantum non deposito; et egrum, ipso tempore offerendi sacrificii, tantum subito virium recepisse ut celebrare potuerit, deinde plene convalescere : nihil tamen addit, unde sciamus ejus potissimum precibus impetratam ægro sanitatem : Miraculo tamen rem attribuit, vi et illud quod aliquanto post in matre contigit, et jam narratum est.

CAPUT V.

Vita in eremo cum S. Basilio peracta. Institutum vivendi horum et aliorum arctum.

Illis solutus nexibus, quam primum secessit in Pontum ad Basilium. Sed antequam rem ulterius prosequamur, quid de profectioe Gregorii in solitudine alii scripserint, perpendamus. At primum quod scribit Rufinus, Gregorium Basilium, abstractum e Cathedra profectis, secum duxisse in monasterium; id quidem a veritate esse alienum, litteræ Basilii vocantis Gregorium in solitudinem, et aliæ Gregorii ad eum redite, seque excusantis declarant. Si autem post Basilium Gregorius se contulit in Ponticam solitudinem; jam constat non ante Imperium Juliani id fecisse; siquidem nec Basilium prius accessit, nisi post electionem Eusebii Episcopi sui præde-

ib. 2 c. 9
Secedit in
eremum post
S. Basilium,

cessoris, quem Juliani tempore fuisse electum ex eodem Gregorio apparet. Ex quibus sane redarguuntur hi, inter quos videtur Gregorius Presbyter, qui putarunt Constantii temporibus Gregorium Ponticam Eremum incoluisse cum Basilio a

D

42 Abdicat se Gregorius non tantum a secularibus negotiis omnibus, quibus jam olim nuntium remiserat, sed et a secularibus litteris, tot sudoribus Athenis partis; seque totum sacris voluminibus dedit, iis quæ aliquando prægustarat in ea solitudine plenissime fruiturus. De his ipse. [Omnia, inquit, ei qui me in sortem accepit atque servavit dono dedi, opes, famam, nominisque splendorem, bonam valetudinem, litteras ipsas; ex quibus dumtaxat hoc commodi tuli, ut eas aspernarer, et aliquid haberem cui Christum antefereim. At suavia mihi extiterunt oracula Dei, non secus ac favi mellis; et sapientiæ addixi vocem meam, aliaque etiam adjunxi : nempe iræ moderari, linguam refrænare, oculum coercere, ventrem regere, gloriamque humi manentem calcare. Insipienter hoc, sed tamen dicam. His rebus nequaquam inferior fui quam quivis e vulgo] etc. Rursum de divinis litteris hæc ibidem. [Ego in divinis oraculis evolvendis mentis puritatem collegi; ex sacris nimirum litteris spiritum exprimens, quarum lectio hæc mihi præstitit, ut amaram profanorum librorum (qui antea fucata et non nisi fictis coloribus inducta pulchritudine animum meum demulcebant) salsuginem expuerem.] Hæc ipse.

abdicat secularia studia,

Orat. 1

et commoditates;

E et solum divina oracula contulit :

hand procul a sella S. Basilii degens,

Epist. 12

43 Licet eandem Ponticam solitudinem Gregorius ac Basilium simul incolerent, degebant tamen singuli in singulis cellulis separatis, ita tamen inter se distantes, ut non incommoda sæpius conventendi daretur facultas. Id etenim ex Gregorii Epistola, quam tunc in eremo agens ad Amphilochium, in eadem solitudine philosophantem, scripsit, facile potest intelligi. Nam excepturus aliquando Basilium, olera ad se mitti rogat, aitque : [Ne graveris itaque ad nos olera mittere plurima et pulcherrima, aut quantum certe poteris, nam exigua quoque pauperibus magna sunt : quandoquidem magnum etiam Basilium cœna excipimus, quem cave, ne quemadmodum saturum philosophantem expertus es, etiam indignabundum experiaris.] Hæc joco Gregorius. Qualis autem fuerit ejus habitatio atque victus, ex his etiam assequimur, quæ idem ad Basilium, postquam inde recesserant, ludens scribit his verbis : [Quoniam quæ jocando ad te scripsimus, æquo animo fers, ea quoque quæ deinceps sequuntur adjiciemus, ex Homero autem initium ducetur : Hunc age, progrediens interdum concine quæso ornatum; tugurium vel tecto, vel januis carens, focum ignis et fumi expertem, parietes igne exiccatos, ne lati guttis impetantur. Hic vivinus Tantali similes eademque pœna muletati, nimirum in aquis sitientes, miserandas illas epulas et jejunas, ad quas e Cappadocia, non tamquam ad lotophagorum paupertatem, sed veluti ad Alcinoi mensam, nos novi et ærumnosi naufragi vocati sumus. Memini enim panes illos et juscula, sic enim nominabantur, semperque memnero, dentibus circa fragmenta collabescentibus, ac postea erectis, velut e cœno retractis : quæ tu sublimius, magis tragice amplificabis, propriis calamitatibus videlicet orationis magnitudinem tibi suppeditantibus. Quibus nisi magna illa, et pauperum vere studiosa, mater tua nos quam celerrime liberasset, nobisque tempestate jactatis velut portus extitisset; jam pridem apud superos esse deissemus, fidei Ponticæ nomine non majorem laudem consequentes, quam miserationem moventes.]

Epist. 17 describit hujus cellam pauperum, l'

et cibum tenuem.

44 Hæc licet joco Gregorius, seria tamen veraque describit. Quanta etenim vite austeritate cum ipse tum ceteri monachorum eandem solitudinem incolentium

Carin. 37 alimurque monachorum austeritatem;

A incolentium vixerint, ex his, quæ de sibi subjectis monachis ad Helleninum scribit, satis apparet, cum ait [Ipsi enim partim in antris solitariisque, et ad terram stratis rudibusque cubilibus delectantur: a domibus abhorrent, cognatamque cælestis sapientiæ quietem amplectuntur: partim ferreis compedibus sese excruciant, ut vitium una cum corpore conficiant: alii rursus ferarum ritu parvis angustisque domibus inclusi, ne mortalis quidem eujuspiam vul-tum aspiciunt, ac sæpe etiam totos viginti dies totidemque noctes a cibo abstinent, dimidiaque ex parte Christi jejunium imitantur, utque non nihil ipse gloriosi prædicem, quidam illorum, mei gregis ovis erat, hinc parvo quodam oppido egressus. Sunt in super qui garrulam linguam quasi vinculis quibusdam astringunt, labiaque silentio comprimunt, summæque illi Menti laudis sacrificium sola mente offerunt. Est etiam qui annos integros in templo stans puras ad Deum manus expanderit, nec quod vix cuiquam fidem facturum est, vel tantillum obdormierit sed vivi lapidis instar Christo defixus steterit, ac velut obriguerit. Huic porro exigui cibi reliquias vicinus corvus impertiebat, panemque integrum, si duo forte essent, afferebat. Quin etiam quo tempore Christus salutifero illo supplicio perfunctus mortale reliquit, inventus est quidam, qui hinc ad divinum montem ascenderet, ibique et sermone, et mente, et membris immotus stans, ventis nivibusque jactaretur; nec quamquam alioqui complures pii viri eum circumstarent, ab eodemque obumbe contenderent, ut aliquam sui corporis rationem haberet, precibus tamen illis moveretur; sed Christum Regem fortissime consortis (ut dici solet) manibus retineret].

45 Hæc Gregorius ad Helleninum tributorem exæquatorem: ad Julianum etiam, eodem fungentem magistratu, eadem scribit, ea nimirum occasione, quod Julianus Apostata monachos sub tributo redegerat; eos etenim rogat, ut cum iisdem pauperibus monachis mitius agerent. Alibi etiam de Ponticis monachis agit his verbis: [Plerique sub ferreis vinculis ingemiscunt, alii rursus pro cibo cineres habent, sunt quibus potus lacrymis temperatur: alii hibernis nivibus impetiti, quadraginta dies totidemque noctes, velut arbores quedam perstant, corde nempe e terra migrantes, Deumque solum in mente habentes, nec deest, qui labia sua vinculis premat, linguæque frænum injiciat, qui tamen haudquaquam ad omnia constrictam linguam ac fræno compressam habet, solis quippe Dei laudibus illam solvit, non aliter ac viva cithara a Spiritu sancto pulsata. Nam quid de his dicam, qui caput suum Christo consecrarunt, piique voti causa intonsum servant? Quid eos denique commemorem, qui oculos claudunt, et aures velut pessulo quodam obduunt, ne aculeus quispiam mortis furtim irrepat? At hæc medicamenta carni hosti meo propino]. Hæc Gregorius, qui et hæc alibi fusius: [Carnem meam ætatis flore lascivientem et æstuantem multis ac crebris laboribus attrivi, ventris satietatem vicinamque rabiem sustuli, oculos temperantiæ adjumento palpebris infixi, iram abrui; membra devinxi, risum deploravi, omnia Christo cesserunt, priora omnia conciderunt. Terra mihi lectus fuit, asperrima vestis membra contexit: pervigilia etiam et lacrymarum imbres adhibui: interdum labori humeros subjunxi; hymnis tota nocte concinendis corpus instar statuæ defixi: nullam omnino humanam voluptatem nec in animum quidem et cogitationem admittens, atque hoc quondam mihi vitæ institutum erat]. Hæc ipse c.

46 De Gregorii atque Basilii studiis, cum essent in Ponto, hæc scribit Rufinus: [Basilium Ponti urbes et rura circumiens, desideres gentis illius animos

et parum de spe futura sollicitos, stimulare verbis et prædicatione succendere, callumque ab illis negligentia cœpit abolere; subegitque, abjectis inanum rerum et secularium curis, suimet notitiam recipere, in unum coire, monasteria construere, psalmis et hymnis et orationibus docuit vacare, pauperum curam gerere, eisque habitacula honesta et quæ ad victum necessaria sunt præbere; Virgines instituire, pudicam castamque vitam omnibus pene desiderabilem facere. Ita brevi permutata est provinciæ facies, ut in arido et squallido campo videretur seges fœcunda et læta vineta succrevisse. Gregorius vero bonum semen non patiebatur aut super spinas jacere, aut inter saxa dispergere: sed bonam terram cordis sui jugi cultu et exercitiis indesinentibus excolebat, et multo amplius in semetipso hic, quam ille in ceteris proficiebat. Suscipere ille quaeruntiantes seculo deferebant ad pedes suos, et dividere ut quisque eguisset, curam gerebat: iste nihil habendi et omnia possidendi contentus sacramento, erga solas sapientiæ divitias avarus et multum cupidus inbærebat. Ille coire plures in unum, et sibi invicem in necessariis habere solitudinem docebat: hic sui exemplo, quod erat absolutum, cunctis sermone Apostolico prædicatione. Ego autem volo vos esse sine solitudine. Ille delinquentibus misericordia condolere, et a delicto revocare: hic per divini eloquii gratiam delinquendi incitamenta prævenire, nec sinere labi eum, qui difficulter erigeretur elisus. Ille in fide purus, hic in prædicatione liberior. Ille Deo humilis, hic et hominibus erat. Ille arrogantes contemptu, hic ratione vincebat. Sic in utroque diversa gratia unum opus perfectionis explebat.]

47 Hæc licet dicat Rufinus de privatis cujusque studiis, constat tamen Gregorium una cum eo col-laborasse in constituendis regulis monachorum, eundemque se catenis actuose vitæ pauperibus mancipasse. Idem ipse enim inde aliquando abstractus, ea se perdidisse ingemiscens, hæc ait: [Quis mihi dabit ut pristinorum dierum afflictionem, in quibus tecum jucundissime vixi, vel mensem unum ferre liceat? quoniam res tristes, quæ sponte feruntur, coactis deliciis potiores habentur. Quis dabit mihi psalmodias illas, et vigiliis, et ad precandum recessus, vitamque illam quasi spiritualem et incorporalem? quis Fratrum, qui a te in pietate instituntur et in sublime eriguntur unanimitatem dabit et concordiam? quis virtutis certamen et acumen, quod præscriptis modis et canonibus stabiliebamus? quis divinorum oraculorum exercitium, inque illis cum spiritus moderamine inventam lucem? Aut, ut minora ac leviora dicam, quis dabit quotidianas illas et manuaris operas? quis lignorum findendorum, comportandorum, ac componendorum laborem et lapidinas? quis consitiones, et irrigationes plantarum? quis platinum illam auream, Xerxis platano præstantiorem, in qua non Rex mollis et enervatus, sed monachus allictus et debilitatus? quam ego plantavi, Apollo rigavit, hoc est tua excellentia, Deus autem in honorem nostri provexit.] Hæc Gregorius. Cum crebris interim suorum litteris Basilium Cæsaream recocaretur, vide quam prætexat excusationem. [Nunc, inquit, quoniam per gratiam Dei voti nostri pro viribus facti sumus compotes, organum benedictum puteumque profundum adepti, Gregorium, os illud dico Christi; parumper nobis, obsecro, parumper hanc morulam indulgete, quam non ad hoc petimus ut urbium sectemur delicias, sed ut fruamur Sanctorum convictu.] Hæc Basilium cum inopportune accerseretur a suis. Sed et Gregorius crebris patris jussionibus revocatur postea Nazianzum.

48 Moritur interim Julianus Imperator, ipso jam

49 quartum

D
AUCTORE
CÆS. BAR-
exercitatio
Gregorii
atque Basili-
li a Rufino
narrata,

E
I Cor. 7, 32

accuratius
ab ipso S.
Gregorio
descripta:

F

revocantur
ambo

in cubili.

silentio,

vigiliis,

etiam in
monte sub
dio,

Orat. 9

Carm. 1

et aliis pæ-
nitentis;

Carm 54

h

inter quos
suam quo-
que vitam
asperrimam
indicat.

c

Lib. 2. c 9

AUCTOR.
CÆS. BAR.
2 *invecti-
vas scribit in
Julianum
mortuum.*

A quartum et Salustio Promoto Coss. anno a Christo Domino trecentesimo sexagesimo tertio, subrogatusque est in ejus locum Jovianus; quando noster Gregorius, duas illas celeberrimas invectivas orationes adversus ipsum conscripsit, quasi nobilissimum æternumque titulum Christianæ victoriæ de impietate prostrata. Ubi ea, quæ adversum se atque Basilium patronus impietatis moliebatur, declarat his verbis in fine secundæ invectivæ: [Hæc a Basilio et Gregorio habes, conatum tuorum adversariis atque hostibus, quemadmodum et ipse arbitraberis, et aliis persuadebas, minis tuis videlicet nos ornans et concelebrans, acriusque ad pietatem acuens, quos et vita et doctrina et mutua animorum concordia claros et nobiles jam inde a Græcia cognoscens, honore Cyclopeo officiebas, postremosque ad persecutionem servabas; ac fortasse, velut triumphale quoddam donum, dæmonibus offerre proponebas, si te a Perside redeuntem suscepissent; aut etiam in barathrum tuum abripere sperabat, multam opinione falsus; neque enim adolescentibus illis ignaviores sumus, qui in flammis rore perfusi sunt, et belluas per fidem vicerunt. Postremo tandem [Hanc, inquit, a nobis sempiternæ ignominie columnam habes, Herculeis columnis illis sublimiorem atque insigniorem. Ille enim uno duntaxat loco fixæ, iis solis qui illuc perrexerunt conspicuæ sunt: hæc autem fieri non potest, quin et viva et agitabilis omnibus innotescat: quam futurum quoque tempus, mihi crede, suscipiet, te tuaque scelera proscindente, ceterosque omnes erudientem et componentem, ne eadem audacia adversus Deum efferantur, ne alioqui eadem crimina perpetrantes iisdem quoque pœnis mulcentur. Hæc ibi Gregorius, qui orationes illas, in eremo cum esset, una cum Basilio elaboravit.

B

ANNOTATA.

a *Imo probandus: sed distinguendus etiam primus eremi incolatus, qui electionem Eusebii et Basilii ordinationem præcessit, a secunda, qui eum secutus est: et post priorem, utpote potiorem ac diuturniorem, scriptæ videntur jocosæ inter utrumque epistolæ, aliæque infra ottingenda de ousteritate vitæ ibi a Sanctis ductæ: quæ Baronius ad hoc caput contulit.*

b *Hunc rursus luctam possum se fatetur alibi cum jam canus esset: itaque ætatis florem hic intelligas oportet, cum respectu ad extremam senectutem, in qua istud de se Sanctus scripsit post annos 20, octogenario major, anno 382.*

C

c *His addo quæ, ut sibi ab initio familiaria, narrat in Carm. de rebus suis, ubi cum declarasset quam nihili faceret voluptates, divitias etc. quæ vulgo solent magni fieri, sic inquit.*

— Mibi cordi

Est panis rigidus: mihi grata obsonia præbet
Sal purum; simplexque et nullo instructa labore
Mensa; dein latices mihi sobria pocula fundunt.
Hæc mihi divitiæ, Christusque ad sidera mentem
Celsa vehens —

CAPUT VI.

Res ecclesiasticæ curatæ. Eusebius Cæsariensis et Gregorius Nyssenensis contra Arianos excitati. Obitus fratris et sororis.

Sequenti autem anno, Juliano et Varroniano Coss. defuncto Imperatore Joviano, Valentinianus cœpit Imperium, qui Valentem fratrem sibi collegam ascivit, eique Orientalis Imperii habenas credidit; qui Arianae perfidiæ favens, adversus Catholicos concitavit turbas. Fuit id in causa ut Pater Gregorii

Sub Valentiniano et Valente Imperatoribus,

vehementius ageret, ut filium ab eremo revocaret: D erat enim jam longo senio hebetior, et ut subveniendis laboribus impar cum precibus urgebat, ut pater jussis, ac denique ut Episcopus cogebat imperio. Licet autem diutius surdo (ut aiunt) fabulam ingessisset, flexit tandem, coegit extorsitque ab invito, revocatque filium Nazianzum. Qui reversus in patriam, habuit egregiam illam orationem, quæ inscribitur Apologeticus: qua cum primum sui recessus in solitudinem reddidit rationem, mox autem pennis quibusdam sublevatus, de Sacerdotio curaque Pastoralis sublimi quodam modo philosophatur. Dixit tunc etiam præclaram eam orationem, cujus est titulus, In sancta lumina, qua adversus Gentilium ritus deosque, invehitur. Rationem ejus rei inde deducimus, cum se ex solitudine venire a testatur: [Animi voluptatem tenere nequeo, divino fervore rapior, propemodum Joannis instar, faustum nuntium profero, non quidem ut ille Præcursor, ceterum a solitudine veniens]. etc.

Nazianzum reversus.

a
Orat. 39

50 Cum autem res Catholicæ Ecclesiæ in discrimine positas esse videret, Arianis sibi omnia vindicantibus, favore ac patrocinio Valentis Imperatoris, Gregorius egregium facinus meditatur. Quo enim provinciæ Cappadociæ consultum esset, in primis optat, depositis simultatibus in Eusebii Metropolitanæ amicitiam insinuari, quo duce liberius in campum prodeat. Extat de his ejusdem Gregorii ad illum b epistola. Id cum egregie perfecisset, Basilium quoque strenuum commilitonem ex solitudinis otio in arenam certaminis educere conatus est: eaque primum usus est arte, ut eidem Eusebium conciliaret; ac componendæ inter eos pacis sequester accederet; agens in primis a. ud Eusebium, ut cladi imminente consuleret (erat enim Catholicus, fideique Catholicæ cupidissimus, licet ad pugnam invalidus) atque ut Basilium validum pugilem e Ponto Cæsaream accerseret.

componit simultates inter Basilium et Eusebium Cæsariensem.

E

b

51 Inter hæc etiam egit apud Basilium litteris, rogans eum, ut Eusebio se vocanti morem gereret, aitque: [Tempus jam est ut prudens consilium ineamus, tolerantiorque laude floreamus, nosque ita comparemus, ut nec quisquam animi magnitudine præstantior nobis appareat, nec multi nostri labores et sudores temporis puncto collabantur et evanescent. Cui hæc scribam quæris? Deo carissimus Episcopus noster Eusebius (sic enim nobis deinceps sentiendum et scribendum est) animo erga nos est admodum amico, et ad simultates deponendas propenso, ac tempore veluti igne ferrum emollitur; litterasque etiam deprecatrices ad te missurus est, quemadmodum et ipse nobis significavit, et multi ipsius animum perspicue cognitum habeates nobis fidem faciunt. Quem antevertamus quæso, vel ad eum venientes; vel, quia rectius est, prius scribentes, ac deinde ad eum nos conferentes; ne postea nos pudeat, si victi fuerimus, cum vincere licuerit, præclare videlicet et philosophice cedendo, id quod plerique a nobis exposcunt. Mihi itaque obsequere, ac veni tum ob hanc causam, tum propter tempus. Quandoquidem hæretici conjuratis animis Ecclesiam percursant, partimque jam adsunt ac turbas movent, partim (ut fama jactatur) affuturi sunt, ac periculum est, ne veritatis doctrina convulsa distrahatur, nisi primo quoque tempore Bezeleelis spiritus excitetur, hoc est sapientis hujusmodi disputationum et dogmatum architecti. Quod si tibi operæ pretium esse videtur, ut ego adsim, et hæc ministrem, tibi que me comitem itineris adjungam, nec hoc quidem munus diffugiemus.

et ex hujus voluntate illi reditum suadet primo per epistolam,

F

52 Hæc ad Basilium Gregorius; qui quidem neque his contentus ad eum in Pontum accedens, ea functus est pacis legatione. Quem cum ad se venientem

deinde coram felici successu.

tem

A tem Basilus inspexisset, mox cessit, seque illi dedit, atque una simul in patriam sunt reversi. Hæc etenim ipse his verbis refert: [Nee longa quidem ad hoc oratio comparanda fuit, ut ad nos se conferret, nobisque adjuncto esset: verum simul atque me legatione fungentem aspexit (erat enim utriusque nostrum commune hoc certamen, ut qui fidei defensores ac patroni designati essemus) statim legationi cessit, ac spiritualibus rationibus se cum optime sapientissimeque distinguens, aliud simultatis tempus est (siquid tamen ejusmodi affectui indulgendum esset) nempe securitatis et tranquillitatis; aliud autem longanimitatis ac patientiæ, nempe necessitatis et periculorum tempus. Hoc, inquam, secum reputans, confestim e Ponto nobiscum excedit, atque erga periclitantem veritatem zelo exæstuat, utroque suppetias nobis affert, totumque se matri ecclesiæ tradit.] prosequitur pluribus enarrare Basilii erga Eusebium studia, et Eusebii erga illum paternam caritatem et sollicitudinem, officiaque inter se mutuo collata. c

in laud. Basil.

c
S. Gregorium Nyssenum a studiis profanis ad sacra rediecit.

53 Non tantum fuit enarratio Gregorio Basilium educere e Pontica solitudine ad arenam certaminis, sed et illius germanum Gregorium Nyssenum Episcopum, adhuc externis litteris velut compedibus quibusdam detentum, ad sacras litteras jam intermissas revocare. Non enim passus est nobilissimi ingenii hominem apud alienam diutius detineri, et mollem delicatumque militem reddi illecebris eloquentiæ. Illum itaque paterne redarguens litteris, sic alloquitur: [Quid enim tibi accidit, vir sapientissime, quidque te ipsum offendisti, ut sacris et duleibus libris, quos quondam populo lectitabas (non enim hoc audiens crubescas) calcatis atque projectis, aut etiam ad fumum suspensis, non secus ac navium gubernaculis et lignibus hyemis tempore, salsos et amarulentos in manu sumpseris, ac Rhetor vocari quam Christianus malueris? Nos contra hoc potius quam illud: eoque nomine maximam Deo habeo gratiam. Nequaquam quæso, o quondam præstantissime, ne diutius animo ita effusus sis. Verum serius quidem, sed tamen aliquando respisce, atque ad te redi: teque piis hominibus ac fide præditis purga, et Deo atque altaribus et mysteriis, a quibus procul te amovisti, restitue]. His quidem monitis non tantum eum sacris litteris prorsus extorrem revocavit, sed et ad cienda prælia adversus classes Arianorum aliorumque hæreticorum reddidit fortissimum militem, immo et ceterorum antesignanum, ut qui ob debellatos fidei hostes exilium sibi velut triumphum gloriæ victorie comparavit, qui et postea ex Synodo Antiochena, ad erigendas collapsas Orientales Ecclesias legatione functus est, aliosque innumeros labores exantlavit: quorum omnium qui auctorem dixerit nostrum Gregorium, haudquaquam a veritatis scopo aberravit.

Ep. 43.

et contra Arianos inflammat:

secedit subinde in Tiberinas partes.

Greg. Ep. 67. 8 et 9 Basil. 22 23 34 et 25

sub patre suo plurimum prodest Ecclesiæ Nazianzenæ,

54 Etsi semel Gregorius atque Basilus e Pontica eremo in civitates abstracti sunt, nunquam tamen oblivisci vel penitus intermittere valuerunt dulcissimæ vitæ illius consuetudinem. Unde Gregorius Arianorum rus paternum, positum in Tiberina regione, locum natalitium, sæpe se contulit; et Basilus suos invisurus monachos, redibat ad relictas Ponti solitudines. Ad hæc spectant jocoæ illæ epistolæ Gregorii et Basilii utroque citroque date. Nimirum alterius laudantis suam Tiberinam, ac postulantem Ponti silvas, alterius vero invehantis in Tiberinam, et celebrantis Ponticæ solitudines, et ad eas Gregorium iterum invitantis. Verum neutris ipsorum longas moras in illis ducere licuit, ob urgentia negotia ecclesiastica.

55 Quantum autem Gregorius noster, assilens Patri Episcopo, Ecclesiæ Nazianzenæ profuerit, vix quis mente facile assequatur: e tenui licet agello,

uberrimos tamen fructus retulit. Ipse enim ad Hellenium scribens, Hæc ait: [Me Christus excellentissimo omnium honore cumulavit, utpote ejus munere hoc mihi concessum est, ut multorum hominum pietatis laude florentium corona gloriari queam. Et certe vera est illa vetus pollicitatio, quæ se facturum promittit, ut gratiam suam parvis et abjectis hominibus impertiretur: quamobrem non immerito exigua hæc mea civitas Bethlehem est nuncupata. Ut enim antiquior illa ex Christi natalitate nominis celebritatem accepit, sic nostra ab amicis Dei maximum splendorem est consecuta]. etc. Enumerat egregios quosdam pietate et sanctitate viros, qui videbantur esse columnæ, illorumque præclaras virtutes recenset, quæ omnia, ne nimia prolixitate feramur, omittimus recensere. Addit autem et se ejusdem Ecclesiæ sacris Virginibus loqui his verbis: [Mihi quidem etsi parvus est hujusmodi mulierum numerus, cœlestibus tamen pulcherrimisque Christi sideribus adeo gestio et exulto, ut pro paucis his meis de virtutis præstantia cum multo pluribus in contentionem venire non dubitem]. etc. Recenset et ceterorum examina cœlitum, seque adeo tenui esse divitem agello, ut non sit qui aliorum invideret latifundis.

D
AUCROR.
CÆS. BAR.

viros mulieresque ad sanctitatem instituens,

56 Accessit adhuc etiam quod, ut sapiens architectus totus ferit ut templa spiritualia non manufacta Deo erigeret atque dicaret; non tamen neglexit una cum Patre Basilicam amplissimam excitare: quæ quam augusta, quam venusta, ac fabrefacta fuerit, ipse describit his verbis. [Opus sane memorandum et prædicandum, magnitudine permulta, pulchritudine cuncta propemodum antecellens: nam et octo æquilateralis rectis in se occurrit, et columnarum et porticum elegantia per laquearium in altum assurgit, et quidem ejusmodi picturis est ornatum, ut non nisi ipsi naturæ concedat. Quid? quod superno cœli splendore collustratur, uberrimisque lucis fontibus spectantium oculis irradiat, ut veræ lucis domicilium. Ad bæc eximiæ materiæ spatiis æquiangularibus utrimque positis, plurimum loci intermedii complectentibus, cingitur; ac præterea portarum et atriorum venustate præluet, accedentesque pro ul invitât. Nondum de externo ornatu loquor, de lapidum quadratorum atque in trinam conjunctionem aptatorum pulchritudine et magnitudine, quorum alii marmorei sunt, nimirum qui in basibus et capitibus quibus anguli intercipiuntur, collocati sunt; alii patrii quidem illi, non tamen exoticis inferiores. Nondum de variis et multiplicibus zonis, a fundamentis ad verticem usque protensis atque intextis, cujus ea est altitudo, ut spectatorem lædat visum circumscribens. Quam modo tanti temporis opificium, tantique laboris et industriæ, tam brevi sermone ob oculos ponere?] etc. Scribens idem ad Olympium, se illud extraxisse, omneque ad illud exornandum studium adhibuisse, profiteretur.

E

in fun. pat. construct amplissimam basilicam,

57 His autem Valentis Imperatoris temporibus Casarius frater, qui Questuræ amplissimo munere fungebatur, ex hac vita migravit. De ejus obitu nequaquam assentimur Gregorio Presbytero, dum illius mortem refert ad tempora Constantii Imperatoris d. Qui enim fieri potest, ut ille tunc obierit, quem scimus in Juliani aula militasse, illique ob Christianam Religionem adversatum esse, et Confessorem egregium in patriam redisse? Constat etiam Valentiniano atque Valenti fuisse acceptissimum, adeo quod scribit Gregorius, ut contentio fuerit inter eos quis sibi Casarium vindicaret, ac muneribus devinceret. Contigisse videtur ille Casarii obitus anno sexto e Valentis Imperatoris, nam anno quinto, Valentiniano et Valente secundum Coss. contigit famosissimus ille terremotus, quo, ut scribit Hieronymus

F

Epi. 49.

d
Propter obitum S. Casarii fratris.

in laud. Casarii.

e

AUCTORE
CÆS. BAR.

Epi. 26

in varias
molestias
incidit.

A in Chronico eo anno, Nicæa in Bithynia funditus eversa est, ubi illic degens Cæsarius, ope divina (ut Gregorius auctor est) tantæ cladi superfuit, quando ad eum scribens Epistolam, ad mundi contemptum hortatur. Non post multum tempus ab ea clade idem morbo arreptus ex humanis excessit. Laudavit eum luculenta oratione Gregorius coram patre et matre; qua etiam testatur, Cæsarium fratrem sæpe sibi ostensum per visum, clarum, insignem, et sublimem.

58 Ejus obitu Gregorius in varias molestias incidens, cum ecclesiastica tantum negotia hactenus curasset, cogitur etiam domesticorum, immo et publicorum curam subire. Nam cum ille eo tempore Quæsturæ munere fungeretur, bonaque sua in pauperes eroganda reliquisset; mox curiales illi harpagones, Briarei manus habentes, ea expilantes in proprios usus converterunt, ut Gregorius de his queritur scribens ad Sophronium Præfectum et in Carm. de vita sua his versibus:

[Nimirum Quæstor erat, Quæsturæ tempore
Moritur, simul se turba commovet canum
Contra facultates relictas mortui.

f Famuli, hospites, amici, lacerant omnia f:
Nam quis ruente quercu, ligna non colligit?

B Haud multum spatium temporis intercessit, et Gorgonia g sôror ex hac vita decessit; cujus egregia facta laudatissimamque vitam idem pro concione laudavit.

ANNOTATA.

a Jam diximus, sæpius ad solitudinem ivisse indeque rediisse Sanctum; et Apologeticum quidem habitum tempore Paschali, cum factus primum Sacerdos, esset retractus a fuga: hanc vero credimus esse habitam sequenti anno, cum Basilio, qui Cæsaream aufugerat, iterum visitato revertisset.

b Est ea 170, haud diu ut apparet post præcedentem 169, adeaque nec diu scripta post liberiores admonitionem, quæ est 20. uti jam supra dixi: unde apparet, quod licet simultates illæ caperint ab anno 363, vix tamen ante annum 366 isdem se implicaverit Nazianzenus; isque ipsius temporis causa, quo dividi animos propugnatorum veritatis quia importunissimum erat, monuit quidem Eusebium, sed mox ut sensit eum epistolæ libertatem ferre ægrius, secundam tertiamque adjecit qua se ei purgaret reuiveturque,

c Omittimus hoc loco paragraphum, quo Baronius Rufinum arguit de 13 annis, Ponticæ Basilii ac Gregorii solitudinis adscriptis, qui nec septem quidem esse potuerunt: quia de his jam ante actum abunde est.

d Nihil tale invenias apud hunc scriptorem: solum igitur id eum velle ex eo infert Baronius, quod occasione oblata agendi de Ordinatione Gregorii inviti in Presbyterum, addat fugisse ne Episcopus fieret, et martino Cæsaria enactum reverti: deinde incipiens narrare ejusdem Gregori contra Arianos labores deflectat sermonem ad Julianum, non temporis ordinem sed rerum sequens. In hoc ipso tamen nonnihil esse confusionis libenter concessero, eo quod plures secessiones Sancti conflentur in unum, quod etiam Baronius fecit; et fuga Episcopatus declinandi ergo suscepta, Presbyterali ordinatione posterior fuit novem annis.

e Christi 369, uti pluribus deductum 25 Januarii quando colitur.

f Sane cum in carmine de rebus suis eas explicasset, quæ, uti ad cap. 4 indicavimus ipsum fatigabant, curas temporales, ex paternæ familiæ regimine sibi incumbentes, ab eo tempore quo apud ipsos manere consenserat pictatis intuitu, sic progreditur,

Verum hæc perferri possint, ast acrius illa
Lædunt, et gravius faciunt in pectore vulnus,

Quæ tulimus (fratrem postquam mors dira peremit Cæsarium) atque etiam post hæc jam ferre time-

D
Anxietas
Gregorii de
salute sua,
ob curas
seculares.

mus.
Illum itaque lugens, exponit quanta amittendæ salutis æternæ solitudine angeretur, privatus internæ cum Deo conversationis suavitate, et præterita, in quibus aliquando deprehensus exhorruit, vitæ discrimina rememorans, nihil hujusmodi unquam se passum profiteretur ac patiebatur tunc.

g Quod Gorgonia non obierit ante Cæsarium suadet ex eo, quod illa occasione non laudetur parentum generosus animus in ejus morte ferenda. At ne in laudatione quidem Gorgoniæ, inquit, meminit Cæsarii. Ita est: sed hanc laudationem fuisse ut fuit illa, coram parentibus habitam, qua occasione meminisse prioris funeris oportuisset, unde probas? Non tibi maritum defunctæ, non filias appellat. Quid igitur? Non videtur illa omnino publice recitata fuisse: sed prior, post recitationem ad usum posterorum descriptæ subjuncta, veluti supplementum ejus vel additamentum: sic enim defunctam alloquens in epilogo ait: Suscipe etiam orationem hanc meam, quam Cæsario ante quam tibi, tibi vero post ipsum reddimus: plane ac si communis utriusque hæc esset laudatio, Cæsarii quidem prius recitata, postea autem subjunctis Gorgoniæ laudibus ratenus suppleto, quatenus illius dumtaxat virtutes erant speciatim ad-

Gorgoniæ
post Cæsarium
defunctæ enco-
mium.

E

CAPUT VII.

Episcopatus S. Basilii promotus, fama ejusdem propugnata. Exules confortati.

Moritur etiam his temporibus Eusebius Episcopus Cæsariæ in cujus locum Basilius successit. Fuit is annus sextus Valentiniani, et [Valentis Imperatorum, Valentiniano puero, et Aurelio Victore Coss. a Christo autem, ut recentiores supputant, annus trecentessimus sexagesimus nonus. Ne autem hæc temere abque ratione posita videantur (cum præsertim auctor ille, quisquis fuerit, vitæ Basilii, qui Amphibochii nomine fertur, dicat Basilium vita functum anno quinto Valentis Imperatoris) certam de his omnibus reddimus rationem. Hieronymus, qui iisdem temporibus vixit, mortuum esse Basilium dicit Gratiano Imperatore. Gregorius Nyssenus ejus germanus in ea Epistola, quam scripsit ad Olympium de vita Macrinæ sororis, illum ex humanis sublatum dicit ante novem menses a Concilio illo a Antiocheno, quod post Valentis obitum est celebratum: cumque tam ipse quam etiam Gregorius noster affirmet sedisse Basilium annos octo, immo et nonum inchoasse itidem Gregorius Nyssenus scribat, necesse erit affirmare, hoc anno Eusebium diem obiisse, Basilium vero sequenti anno esse subrogatum Episcopum. Hæc idcirco de Basilii Sedis tempore disseruisse oportuit, quo res gestæ Gregorii de quo agimus, magis certæ exploratæque ratione temporum habeantur.

Eusebio Epi-
scopo Casa-
riensi an.
369 defuncto.

F

a
In episcop
Basilii.

Epistolæ
Gregorii ad
Eusebium
Cæsariæ.Gregorius
Vita scrip-
tor explicatus
t. 2. p. 32

b

A hendi æmulis ansam præberet, ea excursionem absti-
nuit, ut reddita ad eum litteræ *c* significat. Abs-
sens tamen nomine Patris sui *d* Episcopi litteris egit
apud Cæsareenses, ut Basilium eligerent Episco-
pum, qui ceteris omnibus sanctitate et eruditione
facile anteibat. At ne exciperent de Basilii male
affecta valetudine, hæc addidit, [quod si quisquam
illius infirmitatem sententiæ suæ præfexit, non athle-
tam creatis, sed Doctorem]. Hæc et alia Gregorius,
laborans pro electione Basilii. Quid tandem? Vice-
runt Gregorii studia. Tum et ejus pater Gregorius,
ejusdem provinciæ Episcopus, quo Basilii electioni
suffragaretur, mira alacritate Cæsaream proficisci-
tur, homo alioqui fractus senio et ægritudine debi-
litatus: qui tamen nequaquam veritus labores itine-
ris, vehiculo velut mortuus feretro impositus, hila-
ris ac jucundus illo *e* pervenit. Dedit et tunc
litteras Gregorius ad S. Eusebium Episcopum Samo-
satensem, qui eadem ex causa Cæsaream *f* adven-
tarat, ad quem inter alia: [Patrem quidem tum
suo tum nostro nomine habes, præclarum omni vitæ
canticæque venerandæ finem impositurum, nimirum
præsentem hanc pro Ecclesia dimissionem dirempturum] etc. Eligitur Basilium, a patre Gregorii
ungitur, eaque unctione et ipse qui unxit vegetior
ac robustior factus est, ac bonæ valetudini restitutus.

61 Electo Basilio Cæsariensi, Gregorius Chri-
stianæ modestiæ consulens, impetus animi, quibus
ad eum invisendum agebatur, repressit, litterisque
tantum adgavisus, se continuit Nazianzi: postea
tandem ad eum Cæsaream se contulit. Quæ omnia
idem ipse perbelle his verbis enarrat. [Cum omnes
in hac animi opinione versarentur, me statim fac-
torem ut summa cum animi voluptate ad eum ac-
currerem (id quod fortasse alius quispiam fecisset)
cum eoque imperium potius partirem, quam proximi-
mam auctoritatem haberem, idque ex amicitia
nostra conjectarent: ego tamen cum in omnibus
rebus arrogantiam suspicionem, siquis alius, fugiens,
et temporis illius invidiam vitans; simul etiam quod
negotia illius adhuc turgere et perturbari viderem,
cupiditati meæ irænam injeci, domique me continui,
quo nomine quidem ille mecum exostulabat, ceterum
veniam concessit. Postea cum venissem, atque
eadem de causa Cathedræ *g* honorem insigniorem-
que inter Presbyteros sedem repudiassem, non
modo mecum hoc factum non accusavit, sed vehe-
menter etiam, ut debuit, comprobavit; atque a
nonnullis, qui rationis ipsius ignari erant fastus in-
simulari maluit, quam aliquid facere, quod rationi
consiliique suis adversaretur]. Apud ipsum ma-
nens Gregorius, sublimem illam de amore paupe-
rum habuit orationem. Promptuarium quoddam
pietatis, leprosororum hospitale, ita appellat Grego-
rius, Basilium erexit, cujus occasione, ut cujusque
annum erga pauperes excitaret redderetque propen-
sionem, ornatissimam illam dixit orationem, qua
velut quodam pietatis classico non tantum divites ac
nobiles quosque ad illorum amorem movit, ut sua
bona in opus illud large profunderent; sed et se
ipsos in illorum obsequium manciparent, duces
sequentes Basilium, persuasit. De Basilio enim
ipse testatur, consuevisse pauperibus ministrare
lintheo præinctum, Christum imitatum cum lavit
pedes Apostolorum, leprososque osculari atque
complecti.

62 Sequenti autem anno, *h* Gratiano Augusto
iterum et Probo Coss. Valens Imperator, compo-
sitis rebus Gothorum, ad Catholicam fidem impu-
gnandam vertit vires, deditque rescriptum, ut
Episcopi Constantii temporibus abdicati, ac ite-
rum restituti, denuo Sedibus exturbarentur. Quo

quidem rescripto cum multi Sancti Orthodoxi Epi-
scopi Sedibus pellerentur, inter alios etiam celeberrimus
ille Eusebius Episcopus Samosatensis, Sede
abductus, in Thraciam mittitur; et inter barbaros,
quibus pars provinciæ cesserat, relegatur: quem
noster Gregorius Ep. 28 est consolatus. Idem Va-
lens Imperator ut Basilium exturbaret, recedens
Nicomedia, profecturus Antiochiam, transiens per
Cappadociam, divertit Cæsaream. Egregium Basili-
um certamen, nobile trophæum, quod retulit de de-
victo et expugnato Imperatore, qui eum Sede pel-
lere conatus fuerat, cum ipse Gregorius ac ceteri
Græcorum scriptorum perpetuis monumentis te-
stata reliquerint, supervacaneum putamus hic cun-
cta referre, ea tantum in medium adducemus, quæ
ad nostrum Gregorium spectare videntur. Qui de
his agens, hæc de Basilii consilio suæque opera: [Cum
temporis angustiis premeremur, hunc ipse rationem
inibat, ut sibi quidem verbi dispensationem, nobis
autem, quos ob nominis obscuritatem nemo accusa-
turus patriæ ejecturus esset, loquendi libertatem
committebat; atque ita Evangelium nostrum firmum
validumque erat, auxilio utriusque suffultum].
Hæc ipse.

63 Ex his quidem intueri licet, qui qualesque
Gregorii labores fuerint, qui in eo certamine diffi-
ciliora periculosioraque subierit onera, dum cominus
conserens manus cum hostibus, acrius in se illorum
odium excitavit. Interfuit idem etiam his difficillimis
certaminibus, tum a Præfecto primum, tum inde a
Valente Imperatore adversus Basilium excitatis.
[Tunc, inquit, nos prompti et alacres victoris latus
cingebamus] cum scilicet ad Imperatorem ingrede-
retur *i* vel egreleretur, fidus comes semper assi-
stens. Postea autem Gregorius Nyssenus etiam
eadem persecutione Valentis ab Ecclesia ejicitur, ut
ipse scribit in epistola ad Olympium de actis S. Ma-
crinæ, et Basilius epist. 10. Ad hunc etiam extra
Sedem vagantem noster Gregorius epistolam 34
scripsit. Ita tamen assidebat Gregorius Basilio, ut
Nazianzense Ecclesiæ, cui pater senio confectus
præerat, curam non dimitteret. Modo itaque
Nazianzi, modo Cæsareæ, ut rei occasio postulabat,
apud alterum illorum agebat. Partis quibusdam Ba-
silium convenerat cum Gregorio, ut bonam anni
partem simul *k* traducerent. At si quando Grego-
rius mora distineretur, eum litteris provocabat,
atque rogabat confestim adesse, adversusque in-
gruentes hæreticos suppetias ferre, ut ejusdem Ba-
silius litteræ *l* declarant.

64 Accidit aliquando, ut Basilius quibusdam ad-
versariorum falsis calumniis perstringeretur, quibus
quam vehementi animo se Gregorius opposuerit,
ejusdem ad Basilium tunc scripta Epistola indicat
his verbis: [Convivium celebrabatur, cui non pauci
illustres viri intererant, nobisque amicitia conjun-
cti, atque inter eos vir qui pietatis nomen habitum-
que præseferbat. Nondum computari ceptum erat,
cum, ut in conviviis accidere solet, de nobis sermo
excitatur, instar alienius cujusdam adventitiæ rei in
medium propositæ. Omnibus porro virtutes tuas
magnifice prædicantibus, nosque etiam iisdem vitæ
studiis deditos adjungentibus, amicitiamque nostram
et Athenas commemorantibus, grave quoddam fa-
cinus hic philosophus edidit. Quidnam hoc, inquit
admodum furiose exclamans, o viri! quam insigniter
vos mendaces et assentatores estis. De spiritu
quidem laudentur viri illi, si ita lubet: nec ipse
quidem contradico. Ceterum quod maximum est,
non illis concedam: Orthodoxiæ nomine frustra lau-
datur Basilius, frustra Gregorius. Ille quia verita-
tem suis disputationibus prodit: hic quia tolerantia
sua prodicionis socium se præbet. Hic ego Unde
hæc

D
AUCTORE
C. ES. BAR.

in laud. Basil.

Valenti pro
Basilio
resistit:

E

jurat senem
paterem:

h

refut. jactam
in eum calum-
niam

c
Epist. 21.
d
ut S. Basi-
lius eligatur
allaborat
Gregorius:
Epist. 23.

e
in fun. pat.
f

differt tamen
ad illum
accedere:

in laud. Basil.

et honorem
ab eo oblatum
recusat:
g

orationem
habet de amo-
re pauperum:
C

in laud. Basil.

h
exulem S.
Eusebium
Samosat.
solatur,

A hæc, o homo vane, atque amentia nove Dathan et Abiron? Unde nobis dogmatum pronulgator venis? Quomodo tantarum rerum iudicem te facis? Tum ille. Ex Euphrysiانا m Synodo, inquit, venio, ejus rei teste: sic enim revera erat. Illic Basilium Magnum audi de Patre quidem ac de Filio optime ac præstantissime, atque ut vix quisquam alius facile queat, disserentem; Spiritum sanctum autem convellentem ac disjcientem, ac similitudinem quandam adjiciebat a fluviis petitam, qui rupes cursim prætervientes arenosa loca excavant. Tum vero me inquit, Tu autem, inquit, o vir egregie, num jam perspicuis verbis Spiritum sanctum Deum esse doces? Cuique ex meis et meo monasterio aliquis, ut in frequentissimo cœtu, Deum esse diceret, ac deinde subinferret, pervulgatum id esse de Spiritu; rursus ille: Quisque, inquit, lucernam sub modio abscondens? n hic vero fidei doctrinam obscure ostendit ac velut obumbrat, nec veritatem libere proficitur, politice magis quam pie aures inplens, dicendique facultate versutiam tegens]. etc. Subdit deinde de Basilio magis se quam de seipso sollicitum multis visum esse se ac illum excusare, tamen suam excusationem astantibus visam esse frigidam, nec Basilio dignam, ut qui ad astruendum Spiritus sancti Divinitatem, usus esset ambigua voce.

APERTOR. CES. BAS.

m

quasi de Spiritu sancto non recte sensisset,

n

in laud Basil.

que tam pulchras de eo libros scripsit,

Basil. ep. 33

et coram ipso Cæsare in aurium vocato

juratus asseruit cum esse Patri et Filio consubstantiatem,

65 Hæc ibi pluribus Gregorius: qui et alibi illud fuisse adversariorum consilium pandit, ut ea arte Basilium e solio exturbarent. Sedemque illius occuparent. [Quorum insidias Basilium ut eluderet, aliis quibusdam verbis e Scripturis positis, testimoniis minime dubiis, eandem vim habentibus, necessariisque argumentis adversarios ita comprimbat, ut nullo modo repugnare aut in contrarium uti possent; sed, que maxima disputationis et ingenii vis est, propriis vocibus astringerentur: quemadmodum libro, quem de hoc edidit, perspicue ostendit; in qua conscribendo, uberrima Spiritus sancti gratia perfusus vir admirabilis, se ipsum quodammodo superavit, et calumniam quasi ex pyxide Spiritus movit: etc.] Hæc Gregorius, Est enim hic ille locupletissimus commentarius, quem de Spiritu sancto scripsit ad Amphilochim. Idemque et alios adversus Eunoianum de Spiritu sancti Divinitate libros edidit: ea persecutione non nihil Basilium fatigatus, Gregorium rogat, ut ex condicto Cæsaream se conferret o. Quantum porro detulerit Basilium Gregorio ex tunc scripta epistola facile declaratur; ubi et hæc verba.

C 66 [Tu, inquit, si ita videtur sycophantas valere sine, nostrisque precibus adductus, nos præsentem certamine laborantes adjuva; simulque cum eo qui adversus nos pugnat manus consere. Nam si vel solum conspectus fueris, ejus impetum infringes, eosque qui ad patrias res evertendas instructi sunt, fundes et dissipabis: perspicuum videlicet ipsis faciens, te cœtus nostri ducem futurum, atque omne os injustum hominum iniqua loquentium obstructurum. Quod si contigerit res ipse declarabunt; quis ille erit, qui te ad præclara negotia sequetur, qui rursus claudiet, ac veritatis doctrinam ignavia prodat] etc. His acceptis litteris, contulit se Gregorius Cæsaream, quando Basilium apud eum se etiam de ea re juramento purgavit. Ique ipse Gregorius in ea oratione, quam habuit in laude Basilii, testatur his verbis. [Quid alioqui melius quam quivis alii Spiritum sanctum Deum nosset, cum ex eo præcipue constat quod hoc sæpe de loco superiori, quoad per tempus licebat, prædicavit, et privatim apud eos, a quibus interrogabatur, haud cunctanter confessus est; tum vero in suis apud me sermonibus apertius id ostendit (neque enim quidquam unquam, cum de his rebus mecum loqueretur, animo tectum occultumque habuit) non simpliciter hoc affirmans,

sed quod antea ipsi perraro accidit, sibi rem omnium maxime horrendam imprecatus, nempe ut ab ipso Spiritu sancto excideret, nisi cum Patre et Filio et Spiritum ut consubstantialem et æqualem, coleret]. Hæc Gregorius.

D

ANNOTATA.

a Concilium Antiochenum mense Septembri celebratum, ex isto loco colligitur: cum Basilius obierit 1 Jovuarii. Aliunde scitur ipsum esse habitum post mortem Valentis, qui perierat 9 Augusti anno 378. Non potuit autem haberi mense mox sequenti, ergo habitum est anno sequenti 379. Supra istos tamen, quos in Occidente notos dixi Chorepiscopos seu Decanos Christianitatis, eximium hoc habuere Chorepiscopi Orientales, quod Lectores Exorcistas, Subdiaconos ordinare his liceret, sicut apud nos Abbatibus quibusdam licet: fortassis autem ut hi sic et isti in suis functionibus usurpabant Episcopalia quædam. Sed de his satis: cum amplius aliquid oblatum Gregorio fuisse dixerimus, quam Chorepiscopis in una diocesi pluribus competere ostendimus; cum in singulis non nisi unicus Archipresbyter sit.

b Nescio unde hæc fugam accepit Baronius, cujus nullum usquam apparet vestigium: contra apparet ex mox citanda epistola ipsum Cæsaream mansisse et quidem priusquam mors Eusebii vulgaretur, vocasse ad se Gregorium, ea forte consilio ut Episcopum eligendum curaret: quod ne ille præsentens excusaret, vocationis consum præterruit morbum suum. Egrotare inquit Gregorius, te fluxisti, atque extremam spiritum ducere, enjereque nos ultimum alloqui. Quod verum esse existimus Gregorius, ad iter se accinxit

E

An metu Episcopatus fugerit Basilus?

l. 1 p. 784

c Significavit ille quod non venerit, volens cautum æstimationi ipsius Basilii, ne de eo scilicet amuli suspicarentur, quod unicuique accessivisset eo sine ut per ipsum crederetur ad Episcopatum: quod Basilium non vidisse miratur Gregorius, in eoque prudentiam ejus requirit. Posteaquam, inquit, Episcopus ad urbem concurrere intellexi, profertionis consilium abrapi, demicarique cœpi quod non perspexisses, quid honestum esset; nec improborum linguis occurrendum putasses, que simplicissimo cuique celerrime calumniam struant. Concludit porro, non modo suam nequas præsentiam, sed ipsimet etiam fugam ab ejusmodi tumultibus suadens.

ab eo se vocatum improbat Gregorius.

d Gregorius puter ex more vocatus a Clero Cæsareensi, ut veniret ad consultationem de eligendo Episcopo, cum senectute ac morbo detineretur, scripsit per filium, proponens eis Basilium, tamquam omnium aptissimum: deinde cum ab Episcopis, Cæsareæ jam collectis, rursus esset invitatus ea forma que satis indicaret nihil minus quam ejus præsentiam optari; his quoque scribi fecit in eandem sententiam. Filius autem nihil hic suo egit arbitrato: qui haud dubio vocationem ei optabat a turbis, sicut ipse sibi: quod Basilium vicissim non facere miratus erat in epistola præcitata, cum ipsis inter se et vita et propositum et cetera communia sint omnia, ita ab initio conjunctis a Deo. Græce ὁπῶς τὰ πρότερον συνέσχεσθε; ubi notandus interpretis lapsus, qui præjudicio occupatus, τὰ πρότερον vertit, a prima veritate: cum solum notetur initium contractæ amicitie.

F interim pro eo jussu paratis

e Apparet diuturnam ac difficilem eam deliberationem fuisse, propter studia eorum qui vivebant hæreticis, et Basilium omni modo cupiebant exclusum. Causam autem, que centenaria proximam senem a lectulo abstruxit in iter, indicat filius in funere Patris, quoniam electionem canonicam esse oportebat, et unus ex eorum numero qui Episcopum proclamaturi erant, desideraretur. Quod suspicionem ingerit, suffragium eatenus librata stetisse, ut nisi suum præseus suffragium ferret

eo tandem etiam profecti. l. 1 p. 311

A ferret pro Basilio (nam absens consilium duntaxat dare potuerat) non procederet electio. Certe non pro solu consecratione eum requisitum apparet ex verbis mox adjunctis negotium administrat, ad conflictum se parat (quæ utique electionem spectant) in thronum collocat.

Scribit epistolam ad Eusebium Samosat.

f Ipsius Gregorii patris adhortatione excitatum venisse Eusebium censet Hermant, eoque adducit Epistolam ad ipsum directam per Eustachium Diaconum, quæ hæcenus inter Basilianas quarta numeratur, velut a Basilio ad Gregorium scripta: revera autem alterius est, et quidem Episcopi admodum senis atque a Clero Casuriensi vehementer rogati, ut in ea dimicatione ecclesiam Metropolitanam non destituit, quique oculos a se coniectos in Basiliam haud obscure indicat: adeo ut ea epistola revera nemini possit aptius tribui quam Gregorio patri, ad aliquem externorum Episcoporum, quos ea causa Casaream advenisse indicat Gregorius in laude Basili pluraliter loquens; sed haud dubie vel solum, vel præcipue intelligens Eusebium istum, Comagenæ in Syrio regionis Metropolitanam; ut ad hunc scriptam epistolam esse haud vana sit conjectura: scripserit autem eam, uti ceteris, filius nomine patris.

t 1 p: 332

Chorepiscopi Græcorum quales?

g Videtur alicui posset Basilius Gregorio obtulisse, ut suus esset Syncellus seu Protosyncellus, uti postea cæperunt dici, quos Latini cum jure successionis institutos Coadjutores vocant. Sed vix adducor ut credam ejusmodi usum in ecclesia jam tum fuisse. Archipresbyterum credo eum facere voluit. Habuit quidem Metropolis Casareensis, cum ad eam erectus est Basilius, Chorepiscopos sub se quingentos: sed hos cave ne accipias, quales vulgariori nunc usu vocamus Episcopos suffraganeos, qui subtitulo alicujus ecclesie in partibus infidelium constitutæ, ad hoc ordinantur, ut alteri Episcopo subserviant in functionibus episcopalibus obvenendis, puta Ordinationibus faciendis. Non enim ita dicebantur, quod ordinatione Episcopali essent dignati (puto enim Cappadoces illos ut summum fuisse Presbyteros) sed ἀπὸ τοῦ ἐπισκοπεῖν τὰς γῆρας, quod rurales ecclesias Episcopi vice inspiciendus curandasque haberent partitas inter se, quomodo plures in Europa dioceses in Archidiaconatus varios dividuntur, sic dictos quod singulis præsit unus ex Archidiaconis, quos et Chorepiscopos dicit, testis est Sigebertus in Chronico: nos in Belgio vocamus Decanatus rurales, et qui eis præsunt, Decanos Christianitatis. Tales autem fuisse Cappadoces illos, liquere videtur ex i. so eorum in unica Provincia numero: cum in tota Cappadocia vix plures essent Episcopi quam 15 aut 16: singulis autem talis, quales apud nos Suffraganei sunt quarundam principalium Ecclesiarum, sufficisset unus; si talem habere seculi istius usus tulisset.

C

h Id est, anno 271.

Valentis accessus ad Basilium:

1 p. 351

i Quod ultra ad Valentem ingressus Basilius sit, nusquam legimus: Valens in hujus presentiam et Catholicorum ecclesiam bis se intulit, primum in the Epiphaniæ dum concionantem audivit, et vertigine impeditus est ad oblationem iri volens: rursus alia vice, quando intra velum in illius conspectum colloquiumque (quod jam pridem expetebat) venit: et huic colloquio interfuisse se Gregorius dicit.

lugus cum Nazianzenc. no pactum.

k Pacta talia non invenimus: solum invenio id Basilio propositum a Gregorio epist. 5, cujus verba dedimus ad cap 4 Annot. b: et ea putamus alio prorsus tempore atque occasione scripta diu ante Basili Episcopatum.

l Videtur indicari Epist. 33 Basili, ubi sic queritur de amico: Si et secundum nostra olim pacta et secundum eam quam jam debemus ecclesie curam et sollicitudinem (nempe Gregorio jam Episcopo scribit) sæpius per annum convenissemus, januam calumniatoribus non aperuissemus. Quia autem Basilius nescio quo venire voluerat Gregorius, respondet concludens: Si propter ecclesias convenire nos voles, pa-

ratus sum quocumque vocaveris accurrere: si vero ut sycophantias refutem ac dissolvam, jam de iis respondere non vacat, contemuenti scilicet ea quæ privatim in suam personam jactata Gregorii animum non nihil conturbant.

D
ΑΥΤΟΝ.
L. ES. BAR.

m Grace Έξ τῆς κατ' Εὐψύχιον συνόδου τοῦ μάρτυρος. Ubi quia librario mendo scriptus est articulus τοῦ, loco pronominis τοῦτου, interpretes Latini, ambigens quo referret vocem μάρτυρος, quam genus masculinum, ad Εὐψύχιον; casus autem genitivus, ad vocem συνόδου referre suadebat; ipsam geminavit, sic reddens: Ex Eupsychie Martyris Synodo nunc venio, eamque dicti mei testem habeo. Synodus ergo ipsa μάρτυς id est testis esse hic dicitur: de Eupsychie difficile est divinare, indicetarne aliquis, juxta cujus convocationem aut institutionem conventus is fuerit habitus, disputandi vel disserendi causa; an locus sic ab eo nominatus in quo vel juxta quem ille habitus. Primum magis videtur conforme textui: sic κατὰ Μάρτυρον, κατὰ Φύσιν legimus. Merito etiam suspicaberis de Sancti alicujus, ac verosimiliter Martyris ecclesia agi: et talis Casareæ in Cappadocia passus sub Hadriano colitur 7 Septembris. Est quidem et alius ejusdem nominis sub Juliano occisus, quia fortune templum everterat: de quo locum huic intelligit in Scholiis Bellius, et nos de eo egimus 9 Aprilis: verum huic tam cito aut omnino aliquando erectam fuisse ecclesiam, mihi non persuaserim.

Synodus Eupsychie.

S. Eupsychie Martyr

B

n Ita scilicet accusabat calumniator ille etiam Gregorium, uti a principio utrumque dixerat in fide suspectum: quod non assecutus interpretes, totum intervortit sensum; quem claritati suæ comitus reddere Græcum ipsum textum sic legi: ἡ δὲ ὁμολογία, ἡ ἠσχυρία, ἐστὶν ἐν τῷ μέλει, καὶ τὸ φανερόν ἐστὶν τὸ Πνεῦμα θεοῦ οὐκ ἐστὶν: (ubi ommissa interrogatione, male videbatur calumniator Gregorium arguere, quasi hoc claris verbis doceret; cum interrogando contrarium innuat) καὶ ἡ ἰσχυρία ἐστὶν ἐν τῷ μόνῳ, ὡς συνόδη πολλοῦ ἀποστόλων, θεολογῶσαντος, εἴτε ἐπιπέποντος, τῷ Πνεύματι τοῦτο τὸ περιβόητον τότε (subintellige ἐκείνου ἐστὶν) μέλει τίνος etc. Interpretes autem vitium ratus in his κατ' ἐμὸν μόνῳ καὶ τῷ ἐμῷ, suspicatus est legi debere unica voce ἀπὸ μόνου, et sic vertit: simulque vocem quandam meam commemoravit, cum ego in frequentissimo cœtu de Divinitate verba faciens, pervulgatum illud de Spiritu sancto interlocutus essem, Quousque lucernam sub modio abscondemus? ille autem etc. Ubi non viduas reprehensionis materiam, nec quidquam Græco contextui congruum. Huic similis porro est reliqua epistolæ illius versio: utique difficile est ad verum auctoris sensum redire, cum quis exerrare interpretando cepit, confusa totius argumenti quod tractatur forma: nobis satis fuit ea quæ hic allegantur carrigere.

t. 1 p. 180
Locus de Gregorio et Basilio fide suspecta emendatus.

F

o Imo contra (licet id expresse non habeat epistola Gregorii de illa disputatione ad Basiliam directæ per Hellenium, sed solum petat ab eo doceri quousque in disputatione de Spiritu sancti divinitate progredi, quasque voces usurpare et quousque epiphania uti conveniat.) contra inquam videtur Gregorius, saltem oretenus, per interuentium suum Hellenium rogasse, ut ipse Nazianzum dignaretur excurrere, calumniatorem ipse confutaturus per se; quod ut jam vidimus facere recusavit Basilius, tanti non faciens sycophantiam: ipsum vero Gregorium irritavit Casaream, ubi hæreticus quidam negotium ipsi et Ecclesie facessabat, forsitan aliquis ex Valentis ministris, ut res turbidus etiam militari manu instructus; sicut supra num. 34 vididimus Gregorio patri accusasse Nazianzum.

illorum ea de causa incitatio mutua
1 p. 190

A

AUCTORE
CÆS. BAR.

CAPUT VIII.

*Episcopus Sasimorum post acrem tergiversationem ordinatus Gregorius.*In laud.
Basili.
Inter Epi-
scoporum et
Basibi dis-
cordias

His malis accessit [fœdum atque admodum ignominiosum civile bellum, inter Episcopos Catholicos provinciarum Cappadociarum; quorum plures ægro animo erant in Basilium: idque, ut idem Gregorius scribit, tribus ex causis; quarum prima erat, quod, inquit, in fidei negotio cum eonequaquam consentiebant, nisi quantum illis ipsi cogente multitudine necessario faciendum erat. Alia, quod dolorem ex ipsius electione conceptum nondum penitus ex animis eiecerint. Postrema, quod se longe multumque ab eo gloria superari acerbissime ferrent, tametsi id confiteri turpissimum erat. Oborta est, et alia quædam simultas, quæ hæc omnia exulceravit. Nam cum patria nostra in duas Provincias et Metropoles divisa esset, et multa ex prioris novæ Metropoli a Jungereotur, ea de causa inter illos dissidium excitatum est] etc. Erat autem novæ Metropolis Tyana, caput, cujus Episcopus Anthimus dicebatur; qui licet se Catholicum esse profiteretur, tamen nullius frugi vir erat, et ad inferendas molestias Catholicis optimus architectus. Hic etenim ecclesiarum redditus extra Metropolim summi positos, ad Basilii paræciam pertinentes *a*, sibi usurpare studebat, et quo minus jure pollebat, eo magis armorum vi more prædonis, grassatoria manu, aliena incessabat. His accessit quod Tyansensem Ecclesiam, cui præerat, de quo sæpius conquestus Basilius, asylum fecerat hæreticorum.

68 Basilius autem cum ollam succensam videret a facie Aquilonis, suæ Metropoli consulturus, adversus ejusmodi bellum munitionem statuere, murumque et antemurale firmare cogitans, novas in Metropolis finibus sedes Episcopales erexit. Inter quas fuerunt Sasima, ignobilis quidem locus *b*, agasonibus illac transeuntibus tantum pervius, cui Gregorium nostrum præficere Episcopum induxit in animum. Laudat ejusmodi Basilii consilium de novis Sedibus erigendis Gregorius, cum ait. [Basilius dissidium illud in Ecclesiæ lucrum emolumentumque convertit, ex eaque calamitate ingentem traxit utilitatem, patriam nimirum pluribus Sedibus communiens, ex quo tres præclarissimæ res sunt secutæ: nam et animarum cura major suscepta est, et quælibet civitas proventus suos habuit, et bellum hac ratione compressum et extinctum est]. Hæc Gregorius, qui tamen contentiosissime restitit, ne Sasimis præficeretur Episcopus, passusque est humani aliquid adversus Basilium: cujus de ea re consilium nunquam laudavit, nec quovis longioris temporis spatio, ut ipse fatetur, conceptum de ea re mœrorem potuit evacuare: quia inde velut a quodam amaritudinis fonte, cunctæ quæ, postea sunt secutæ calamitates, sint deductæ. Licet idem aliquando Basilii mentem excenset, hominis nimirum cuncta ad spiritum referentis, nullamque antecorum rationem habentis, cum quod Deo gratum putaret implere satageret.

69 Cum itaque Gregorius solida animi firmitate resisteret, Basilius familiari fiducia eum rusticum, insulsum, et ab amicitia abhorrentem appellat: ad quem rescribens Gregorius, quæ de ea re esset aliorum sententia primum ingerens, hæc ait: [Objiciunt tibi alii neglectum atque contemptum, quod nos, posteaquam nostra opera usus fueris, velut sordidissima vasa et instrumenta projeceris; aut velut admnicula ea quæ fornibus supponuntur, quæ, simul atque structura formata est et compacta, deduci so-

lent ac pro nihilo haberi. Hæc de his, quæ ab aliis **D** jactarentur: quid autem ipse prætextat, declarat his verbis. [Ego quid animi habeam explicabo. Nec mihi propterea irascaris. Dicam enim, quæ flagranti ardore prolocutus sum; neque usque adeo vel ira æstuans, vel eo quod contigerat percussus et attonitus, ut ratio se subduceret, aut quid dicerem ignorarem. Non arma comparabo, nec rei militaris artem discam, quam prius non didici, cum hujusmodi rei commodius tempus esse videbatur, omnibus videlicet arma inducentibus, et furiose inter se congregentibus; nec Martino Anthimum certamine excipiam, quamvis alioqui immaturum bellatorem; nimirum ipse rei bellicæ ignarus vulneribusque magis expositus. Quin tu potius cum eo bellum gere] etc. Hæc ideo Gregorius, quod (ut diximus) Anthimus armorum manu sibi cuncta vindicare studebat. Rursus autem ad eundem Basilium, ignaviam sibi exprobrantem, hæc rescribit. [Desidiam et ineptiam nobis objicis, quia Sasima tua recusavimus, nec Episcopatus cupiditate incitamus, vobis, non secus atque esca canibus in medio projecta, mutuis animis inter vos grassantibus: mihi vero maximi negotii loco est otium] etc.

70 His, aliisque ejusdem argumenti acceptis a Gregorio litteris, Basilius ratus se ab eo sperni, subindignans ad eum rescripsit. At Gregorius, quanti eum ipse faciat, feceritque semper, ostendit: philosophiæ tamen otium prætextit, quo minus illi obsequatur: est ejusmodi Epistola, non suo tamen loco et ordine posita, inter alias. [Quomodo exigua nobis, et aspernanda tua sunt, vir divine et sacrosanctæ? Quid nam hoc effugit verbum dentalia septa? aut quomodo hoc dicere ausus es? Ut ipse quoque audacter aliquid dicam: quomodo vel animus eo perripit, vel atramentum scripsit, vel charta excepit? O studia! o Athenæ! et virtutes et litterarii sudores! Me enim litteris tuis pene tragicum facis. Utrum nos an te ipsum ignoras? Tu, inquam, Orbis oculus, magna vox et tuba, doctrineque aula regia? Tuane Gregorio parva sunt? Quid igitur aliud quispiam admiretur eorum quæ in terra sunt, nisi te Gregorius. Unum ver in anni partibus, unus sol in sideribus, unum eorum omnia complexu suo coercens, una vox tua de omnibus triumphans; si modo satis idoneus sum, qui de ejusmodi rebus judicium feram, nec mihi amor imposturam facit, quod non existimo. Quod si hoc nomine succenses, quod non te digna admiratione prosequimur, omnibus quoque mortalibus succenses oportet: neque enim aliquis satis digne te laudavit aut laudaturus est, præter te tuamque in dicendo sublimitatem; siquidem fieri posset, ut quis laudes suas predicaret, idque ferret orationum lex. Quod si contemptum tui nobis objicis, quin prius insaniam? At te illud excruciat, quod philosophamur. Liceat mihi cum tua bona venia dicere: hoc unum doctrina quoque tua et eruditione sublimius est et præstantius]. Hæc Gregorius ad Basilium.

71 Cum autem eo modo Gregorium Basilio adversantem persensisset Anthimus, idoneam eam ratus occasionem, qua Gregorium ab illo divelleret, in suasque partes abduceret, continuo Nazianzum proficiscitur, ut cum eo tractet. At Gregorius illum advenientem, ut par erat, sic est aversatus, ut re infecta abire coegerit, idque ad Basilium scripsit in hunc modum: [Ut autem rem brevi declarem, fortissimus Anthimus ad nos cum Episcopis quibusdam venit, sive ut patrem meum viseret (nam id quoque præseferbat) sive ut ageret quod egit. Cumque multis modis animum pertentasset, paræcias commemorans, et Sasimas paludes, et nostram ordinationem *c*, nunc blande nos alloquens, nunc precibus contendens

quam quod
cum Anthi-
mo bellum
notebat:

Epist. 32.

E

quod in sui
contemptum
referenti
Basilio
Ep. 10.ostendit quan-
ti ipsum
faciat'.

F

et quomodo
refutavit
Anthimum
solicitantem.

Ep. 33.

c

et novo
Metropoli
Anthimo
insolentius
agente.

a

b
rogat ille
Gregorium
ut Sasimis
fiat Episco-
pus:
In laud.
Basilihis conten-
tiose resistit,Ep. 31.
non tam
quia locus
humilis
erat,

A contendens, nunc minitans, nunc expostulans, nunc laudans, nunc vituperans, variisque orationis circulis, strophis, et ambagibus utens, tamquam is solus nobis intuendus esset novaque Metropolis, utpote magnitudine amplitudineque superior; Quid, inquam, civitatem nostram *d* circumscribis, cum ipsi Ecclesiam quoque faciamus, utpote Ecclesiarum vere et ut olim Matrem? Postremo negotio infecto discessit, crebris spiritibus interruptis Basilismum nobis, quasi Philippismum quemdam objiciens]. Hæc Gregorius ad Basilium de congressu cum Anthimo; cum ille indignans recessisset, ac paludes Sasinas invasisset *e*, probrisque atque contumeliis refertam Epistolam ad Gregorium conscripsisset, de quibus omnibus ipse item reddidit Basilium certiores *f*.

ANNOTATA.

a *Huc videtur spectare Ep. 23 Nazianzeni ad Basilium hoc principio*: Audio te a recenti rerum novatione turbari: et nunc vel maxime existimo futurum ut Basilium mens cognoscatur, et ea quam per omne tempus collegisti sapientia patefiat..... Quod si ita tibi videtur, ipse quoque adero: fortasse quidem et consilii quoque tibi aliquid impertiam.... proculdubio autem ut utilitatem ipse capiam, patientiæque in ferendis contumeliis socium me tibi præbeam.

b *Operæ præteritum fuerit videre quomodo eum describat Nazianzenus in Cerm. de Vita sua.*

c *Si ordinationem Episcopalem intelligas, esset hæc historia posteriori referenda loco: potius dixerim Presbyteralem, per quam Nazianzenæ obstrictus Ecclesiæ, cum hæc jam esset Cappadociæ secundæ attributa, consequens videbatur ut ejus novo Metropolitanæ Tyanensi subjectus quoque censeretur Nazianzenus. Inter ea autem quæ pro se allegabat Anthimus, videtur fuisse divisio paræciarum, Tyanæe subjiciens non tantum Nazianzum sed et Sasinas paludes, a Sasimorum vicinia unncupatas, quarum prætextu ipsa quoque Sasima sibi vindicare voluerit Anthimus.*

d *Cæsaream intelligo, quam negotiæ præ Tyanis contemnendam, utpote Metropolim etiam ipsam, et quidem antiquiorem: sub qua ecclesiam Nazianzenam retinere volebat uterque Gregorius: quod tamen eis non successisse apparet ex Synodo v ad cap. 1 allegata, ubi ipsa Nazianzus dicitur Tyanensi subjecta.*

e *Hæc post ordinationem Nazianzeni facta vult Hermant; putatque Epistolam Basilii, qua Gregorio ignaviam objiciebat (prout ex responso vidimus in finem. 69) eo spectare, quod Gregorium urgeret Basilium ut vim vi repelleret. Sed si Epistolam 33 apud Gregorium ad finem usque legis, satis intelliges ipsam, adeoque et ea quæ ab ipsa attinguntur omnia, esse ordinatione Gregorii priora. Pergit enim ab acceptando Episcopatu excusare se, et petere ut sibi aliarum omnium rerum loco quietem concedat: imo dehortatur, ne propter mulas ab Anthimo inter angustias viarum interceptas, velit splendidi illis Sasimis Metropolitanam urbem privare, erigendo eas in Episcopatum. Finiens autem, cum quadam veluti ironia, Tu quidem, inquit, viriliter age et confortare, omniaque ad tuam ipsius gloriam, quemadmodum fluvii torrentes, trahe; nec amicitiam nec vitæ consuetudinem ac familiaritatem virtute ac pietate priorem habens, nec quæ ex his rebus hominum opinio de te futura sit quidquam curans, sed ani dumtaxat spiritui te addicens. Nos vero ex amicitia tua id dumtaxat lucri capiemus, ut amicus post hæc minime fidamus, nec Deo quidquam præferamus.*

f *Totus rei gestæ ordo ex Epistola 33 talis habetur. Nazianzum venit Anthimus, itaque ut jam dictum recessit confusus. Deinde Synodalem vocationem ad nos cuderunt, inquit, scilicet Gregorium citantes Tyanum,*

idque vel ut causa negatæ subjectionis dicturum, vel ut in consilium de rebus communibus adhibendum; revera autem ea comparitione de se facturum suspicionem, quod Tyanensi Metropoli subjectum se agnosceret. Quid autem Gregorius? Me vero, inquit, contra pugnante contumeliâque nobis fieri contendente, secundo loco postularunt. ut hortatu meo et rogatu consultationem de his rebus haberetis: id quod ego, ne quod prius moliebantur fieret (id est, ne ad apertam vim prosilirent) me recepi facturum; rem omnem arbitrii vestri faciens, an eos congregari velitis, et ubi, et quando. Sed sequitur hoc Gregorii officium interpretatus est Basilium, quasi ea suggestionem declarasset se ejus adversario favere: quare ei se purgatum cupiens Gregorius, subdit: quod quidem hominis erat, non contumelia, sed honore vos afficientis. Id autem ut magis probem, inquit, ipsam epistolam vobis perlegam, quam Anthimus cum paludes, nobis prohibentibus et comminantibus, invasisset, ad nos misit, contumeliis et probris nos proscindens, ac velut triumphum adversum nos, ut victos canens. Quam autem causam habet, ut cum tua causa in illius offensionem incurramus, tibi rursus displiceamus velut illi faventes? Quibus expositis sic concludit Epistolam Gregorius, vicissim de Basilio conquerens, velut illa ejus suspicionem et querelam contumeliâ ab eo passus. Hæc porro cognita tibi prius esse oportuit, vir admirande, ac neque tum, cum scilicet comperisses aliquid revera in favorem Anthimi a me factum, contumelia nos afficere, si nihil aliud (id est, si non veterem et notum amicum) certe ut Presbyteram. Non dixit, ut Episcopum: quia hoc scilicet nondum erat Gregorius.

CAPUT IX.

Secessus in eremum. Reditus ad patrem. Hujus et matris obitus. Ecclesiæ administratio.

Persistens Basilus in sententia, ut Gregorium præficeret Sasimis, non visus est sibi amplius absens litteris rem agere; sed coram eam convenire decrevit, sicque proficiscitur Nazianzum: adnitensque simul cum Basilio Gregorius pater: illum, invitum licet, Sasimorum Episcopum creant, unguunt, induunt podere, et thirâ caput ornant: cum ipse apologeticam eam habuit orationem, cujus est exordium: [Super me rursus unctio et spiritus, et rursus ego lugens et tristis incedo]: et alia multa: secundam eam unctionem appellam respectu primæ, quando initiatus est Presbyterio. Habuit insuper et præclaram orationem illam, cujus est principium: [Nihil senectute fortias, nihil amicitia venerabilius. Ab his ad vos ductus sum ego vincetus in Christo, non catenis ferreis, sed tenacissimis spiritus vinculis constrictus]. Et post alia multa: [Amicitia me subegit, et patris canities in potestatem me redegit] etc. cantatque palinodiam de his quæ dixerat in Basilium. Adventit et Gregorius Nyssenus tunc Nazianzum, in cujus adventu illam dixit orationem, cujus est titulus, Ad Gregorium Nyssenum: in qua de Basilio, atque Gregorio, hæc ait: [Horum alter nos auxit, latentesve in medium perduxit; alter hanc causam huc veniendi habuit, ut nos consolaretur].

73 Licet autem Gregorius patri morem gerens, et Basilio vim inferenti cessisset, ut Sasimorum crearetur Episcopus, numquam tamen e corde conceptam inærorem exhaurire potuit a. Immo cum nullum sibi ad eam Sedem capessendam b accessum patere viderat (omnia enim ut vidimus, Anthimus Tyanensis Episcopus armata militia tueatur) quid facit? Amatam diuque optatam solitudinem repetit, proficiscensque scripsit ad Bosporium, c qui eundem

D
AUCTORE
CÆS. BAR.

contentio
pro eodem
inter Cæsareensem et
Tyanensem.

t. 1. p. 798

E

Per vim
ordinationis
Gregorius,

F

revocat in
Basilium dic-
ta aspertus:

Sasimis ab
Anthimo
occipatis
secedit in
eremum,
a
b

t. 1 p. 788

t. 2 p. 7

Anthimi
Tyan. jus in
Gregorium.

Sosimensis
Episcopatus
erectio im-
probata:

t. 1 p. 796

t. 1. p. 797

AUCTORE
G.ES. BAR.

A cum Basilio funem traxerat, aperiens animi sui consilium. Fuit Bosporius Episcopus Coloniae Cappadociae, qui interfuit Concilio Oecumenico Constantino-politano, subscripsitque, ad quem hæc habet : [Jam secundo a vobis supplantatus, atque deceptus sum. Quid dicam nosti. Ac quidem si juste, odoretur a vobis Deus odorem suavitatis; sin autem injuste, hanc vobis noxam Deus condonet, quandoquidem injurias acceptas ferre debemus. Ceterum cum apud vos est voluntatis vestrae potestas, sic meæ quoque penes me est. Non ultra gravis vobis erit morosus Gregorius *d* : ad Deum secedam, qui solus purus est, et a fraude alienus; in me *e* ipsum colligor. Hæc mihi ipse consului. Bis in eundem lapidem impingere, vecordibus paræmia tribuit]. Hæc ad Bosporium Gregorius *f*, cui tamen non licuit diutius optata frui solitudine : nam importunis rursus patris precibus jussisque Nazianzum revocatur. Hæc etenim de fuga sua, de patris nisibus, ac reditu Nazianzum idem his versibus describit.

74 [Erat mearum breviter hic rerum status; Cervix jugo se, non animus, submiserat : Quid proferam? Dolorem, qui mecum tibi, Totum indicabo. Rursus stimulos sentio, Rursus *g* fuga me et cursu in montem *h* confero, Furtimque dulcem vitam ago, delicias meas. Sed absque lucro : non enim constans eram In hac fuga. Nimirum in cunctis tolerans, Hæc parte vincor : Patris iram non fero. Ocepit is magno primum conamine Me Sasimis deingere *i*. Ut non successit hoc, Aliud capessit : sic loco maneam infima, Sed collaborans (grandior nam ætas senem Gravabat) ut levarem eum molestiis. Manusque tendens dum meam barbam simul Capessit, ad me vocibus o quibus utitur! Te te rogat pater, fili carissime, Juvenem senex rogat, servum suum Natura herus, adeoque legi duplici. Aurum, lapillos, argentum non postulo, Agrosve, fili; non quæ delicata sunt. Cupio Aaroni Samuelique proximum Te facere : semper adstes ut coram Deo. Es in potestate illius, qui te dedit. Ne denega, ut propitius sit verus tibi Pater. Preces honestæ, a *t* saltem patriæ. Ætas peracta tam longa nondum est tibi, Quot præterivit tempus annorum mihi. Concede tandem hoc, alius vel me sepeliat. Inobedientiæ hanc pœnam statuo tibi, Da tempus hoc exiguum reliquis meis : Exinde pro libitu tuo tibi consule. Postquam audissem hæc, et animus jam paululum Ex mœstitia emersisset, ut de nube sol, Quid fit? Malorum qui meorum erat exitus? Me ipsum cohortabat : nihil esse incommodi, Si in parte patris hac facerem voto satis : Nam illud haud me invitum adstringere poterit, Quem nulla prorsus hic jam promissa obligant. Sic me reduxit ad meos victum metus.]

75 Hæc Gregorius : qui et ad Bosporium, qui ad eum objurgatorias *k* de fuga ipsius litteras dederat rescribens inter alia hæc ait : [Tuae pietati hæc denuntio nos manus dare et cedere, atque Ecclesiae curam Deo dante pro virili nostra sine cunctatione suscepturos esse : quandoquidem hoc contenditis; ac præsertim urgente hac tempestate, propter imminuentem, ut ipse scribis, adversariorum incurSIONEM : humileque hoc corpus Deo commodaturos esse quoad durabit, vicesque nostræ fuerint, ne nos oneremus, atque obruamur a vobis damnati, tum variis universi Cleri nos opprimētis querelis, et lamentationibus et clamoribus impetiti, atque eccle-

siam neglectam cernentes, ac permultorum etiam D animum offendentes et vulnerantes, tanquam Ecclesiae negotia nihili faciamus, ac denique ne diutius vos in nostri contemptione laboretis, idque facimus precum vestrarum auxilio suffulti, siquidem etiam tu (ut ais et res ipsa demonstrat) Ecclesiae præesse gravaris : præstat enim his curis quam istis immori]. Hæc Gregorius. Qui ea lege vicariam præfecturam Nazianzenæ Ecclesiae, patre eugente, suscepit, ut tantummodo his teneretur nexibus obligatus, dum pater superstes esset : eo autem ex humanis sublato, liberum sibi esse voluit quo vellet abire.

76 Reversus tunc Nazianzum apologeticam aliam habuit orationem, quæ sic incipit : [Os meum aperui, et attraxi spiritum] etc. Ubi inter alia hæc suos contestans, alloquitur : [Nunc quidem cum præclaro parente curam hanc suscipere non recuso, velut magnæ aquilæ et altissime volanti pullus non incommode a propinquo advolans : postea vero pennam meam Spiritui, quo volet, quomodo volet, ferendam dabo : nec quisquam erit qui me cogere aut aliorum traducere possit cum eo consultantem]. Et in fine. [Hæc habui viri Nazianzeni, quæ simplici animo, benevolentia pleno, ad vos dicerem. Habetis occultum animi mei consilium.] Accidit post hæc, quod in humanis accidere solet, et quod Evangelica Veritas monuit, nullum Prophetarum esse sine honore nisi in patria sua, ut Nazianzeni, qui tantopere Gregorium absentem exoptassent, jam presentem despicerent, infrequentesque ad ejus conciones convenirent. Qua de re ipse pernotus, non nihil exposulans, eum habuit *l* orationem, cujus est exordium : [Quid nam hoc fratres et amici, quod tam lente et segniter ad sermonem nostrum audiendum acceditis; cum præsertim in vi inferenda nobisque ab arce nostra extrahendis, hoc est solitudine, ita prompti et alacres fuistis] et alia multa ejus generis.

77 Ex hac Gregorii prefectura, qua admittente Patrecuram administrandæ ecclesiae Nazianzenæ suscepit, nonnulli arbitrati sunt, ipsum Nazianzenæ Ecclesiae esse ordinatum Episcopum : adeoque id pervulgatum fuit, et de ea re fama increbuit, ut non tantum Gregorius Presbyter *m* in encomio id affirmet, sed et ejus discipulus S. Hieronymus illum primum Sasimorum, deinde Nazianzenum esse ordinatum Episcopum dicat; quod et absque aliqua dubitatione ceteri affirmarunt, ut Socrates, Rufinus, Sozomenus. *n* et alii omnes; immo et ejus adversarii id ei dabant crimini, qui et eum ob contumeliam Triepiscopum appellabant, eum jam Sedis Constantino-politanae fuisset electus Episcopus. His omnibus adversari temerarium videretur, nisi rem ipsam aliter se habere ipsiusmet Gregorii certissimo testimonio exploratissimum haberetur. Sed ante hæc nosse debemus Nicænos *o* Canones adversari, quo minus quis viventi subrogetur Episcopus : quam quidem ecclesiasticam sanctionem Augustinus, qui Valerio viventi substitutus est, se aliquando ignorasse ingemuit. Hanc quidem sacram regulam illibatam servavit noster Gregorius, qui, ut vidimus, ad tempus tantum, donec pater viveret, eam Ecclesiam curandam suscepit, sicque et contestatus est publice. Qui et postmodum, dum de substituendo aliquem patri ageret, hæc scribit ad Gregorium Nyssenum. [Inter omnes etenim constat me non Nazianzi, sed Sasimorum Antistitem creatum fuisse; tametsi patris reverentia, et eorum qui supplices apud me contenderunt, ad breve tempus præfecturam quasi hospites acceperimus] etc. Hæc Gregorius postquam Constantinopoli profectus in patriam rediit, ut patet iofertus. Eadem ad Philagium *p* postea scripsit.

postea sui
juris futurus :

Orat. ad
patrem

E

Apolog. 2

hinc perperam
creditus fuisse
etiam

m
Episcopus
Nazianzenus,

F

cum solum
fuisset vicarius

Epist. 42
aut adm-
nistrator

p

A 78 Moritur interea q Gregorius pater, Episcopus Nazianzenus, cum sedisset annis quadraginta quinque, ætatis autem fere centenarius. Interfuit ejus funeri S. Basilius, eoque præsentem in patris laudem Gregorius præ claram habuit orationem. Supererat et sancta mater Nonna, quam præsentem eadem oratione pluribus est consolatus, tamen haud post multum temporis spatium supervixisse r videtur ex his, quæ scribit in carmine de vita sua : ubi et quid post parentum obitum egerit, docet his versibus.

De vita sua
s
[Postquam parentes vita excessissent mei... Jamque ipse liber factus essem incommodè, Ecclesiam non amplius attingi, mihi creditam, Ut nec vel unicum sacrum obtulerim Deo, Precesque populo junxerim saltem semel, Vel Clericorum imponerem alicui manus. Sed quod preceatu supplicii quidam pii Multum obsecrarent, per Deum et per quæ meus Inferret abitus damna, curam perbrevein (Haud diffitebor) patriæ ut externæ gerens, Non desinebam obnuntiare Episcopis, Magnique id ipsum muneris petere loco, Ut civitati ponerent Episcopum ; Verum quod esset indicans, me Ecclesiæ Nulli obligatum publico præconio. Deinde quod dudum mecum decreverim Fugitare amicos pariter atque negotia... Cum non parerent : ob amorem partim mei Me detinentes, partim ob insolentiam ; Primum Seleuciam fuga me recipio, Domicilium laudatæ Virginis Theclæ. Fortassis, inquam, sic obtemperaverint, Tandemque fessi deligent Antistitem. Nec tempus exiguum t sane hic exegimus. At posteaquam reversus ad clades meas, Non reperi expectati prorsus aliquid boni : At, quod putabam me effugisse, negotii Velut ex composito vim quamdam u vel maximam.

petit ut alius Episcopus Naziansi præficiatur,
idque non impetrat. Seleuciam fugit.
t
u

fecisse quod de eo scribit Gregorius in Vita : quod eum Sasimeusis stationis incommoda sibi insuperabilia prospiceret, ad ægrotorum domicilium confugit, ministerio suo paternaque oratione morbi difficultatem gravitatemque eis leniens ; ac philosophandi tempus illud sibi esse constituit. Meminit deinde Gregorius fugæ, quam simul ac constitutus Episcopus fuit animo feratur designasse : sed de ea actu secuta nihil habet, dubitari tamen non sinunt sequentes Gregorii versus.

h Vix dubitem quin hic intelligatur mons ille Ponticus, a Basilio in Ep. 19 tam proluxè laudatus et descriptus ; in quo cum ipso antea vixerat.

i Græce Ἐπιδοῦσαι, quod vulgo dicitur installare, investire.

k Objurgatorias fuisse apporet : sic enim exorditur responsum Gregorius. Arbitrari mihi proiis quæ præcesserant a vobis excusationem deberi ; ita simplex ego antiquo more, si non et stolidus sum. Quoriam autem objurgandi finem non facitis, sed ad priora certamina quidpiam semper adjicitis... hæc quidem Deo noscenda ac judicanda relinquimus... tuæ autem pietati denuntio, nos manus dare etc. Quod objurgatio propter fugam fuerit, non comperio et quoniam iteratorum aliquoties certamina meminit, quibus tandem celens regendam Ecclesiam suscipiat, nullus dubito, quin si Ecclesiæ Nazianzenæ regimen hæc respiciant, post mortem patris scripta Epistola sit : magis tamen censeo respici curam Constantinopolitanæ Ecclesiæ, de qua suscepta eyimus capite sequenti.

l Non video quare velit Hermant hanc orationem jam olim habitam fuisse, cum post Presbyteratum susceptum fugiens Nazianzum esset retractus ; multo minus cur prius habitam velut quam diceretur tunc sermo Apologeticus de fuga : cum in hæc posteriora tempora magis apte quadret.

m Credo hoc dici propter titulum, Vita S. P. N. Gregorii Theologi, Episcopi Nazianzeni : nam in ipso encomio nil invenio, unde circa Episcopatum ejus auctor errasse probetur : titulus autem excusari potest, sive quod auctoris non sit, sive quod conformis communiori usui, Gregorium, ut ubi aliis synonymis distinguitur, Nazianzenum appellanti a patria et illius Ecclesiæ administratione : quamvis gloriosiori cognomine in Ecclesiis Theologus diceretur : quod ipsi cum Joanne Evangelista soli fuisse commune, opportune notat Gregorius Presbyter.

n Rufinus lib. 12 cap. 9, Socrates lib. 7 cap. 35, Sozomenus lib. 6 cap. 17.

o Canonem 8 intellige, et quæ huc respicit Augustini Epistolam 10.

p Est ea Epistola 65, sed quam ad alia longe tempora referendam, postquam Constantiupoli rediisset Sanctus, pars prima docet, et ipse Baronius infra num. 136 agnoscit.

q Anno Christi 372 Baronius hanc mortem adscribit in Annalibus num. 62 Hermant verosimilins differt ad an. 373, ut inter baptismum et ordinationem majus temporis spatium inveniat. Idem putat, quod licet colatur Sanctus in Januario, obierit tamen mense Martio vel Aprili : cujus opinionis fundamentum quod habent necdum comperi.

r Idem Hermant obiisse S. Nonnam putat, vel hoc ipso anno mense Augusto, quo colitur ; vel saltem anno sequenti 374, quando Seleuciam abiit Sanctus.

s Interpretatio nova Billii Sasimensem Ecclesiam, hic nominat, eo forte quod apud Gregorium in Vita sic legerit : Ferunt autem eum nec oblationem, nec ordinationem, nec quidquam aliud eorum, quæ apud Episcopos in more et institutione posita sunt, peregisse. Verum de Nazianzena Ecclesia in carmine agnitis clarum est : ab ejus enim onere exsolutum se per mortem patris putabat : cura Sasimensi, numquam se credidit

D
AUCTORE
CÆS. BAR.

l p 777
suscipit ecclesiæ administrationem Gregorius.

E

an ab auctore Vita dictus Episcopus Nazianzenus ?

F

Parentum ejus obitus,

post quem administrationem Sanctus abdicat.

ANNOTATA.

a Apparet hoc ex carmine de Vita sua, quod composuit anno circiter decimo, post hanc sibi ab amico factam injuriam, quam proluxissime eum exaggerans, nec ipsam quidem ejus intentionem satis excusans.

b Audi querulos illius versus, quibus post exposita loci ac temporis incommoda, ita lectorem alloquitur.

Quid facere, quæso per Deum par hic erat ?
Retinere Sedem ? tam graves ferre impetus ?
Telis feriri ? sordido immergi luto ?
Nec habere senium in quo reponere locum
Ab aede per vim semper expulsam mea ?
Nec habere panem pauperi quem frangere ;
Sortitus inopes ipse pauperior oves ?

c Hanc epistolam ego multo post scriptam existimo, idque ex ipso ejus exordio certum esse persuadeor, quo jambis supplantatum se dicit. Primum scilicet cum factus fuit Episcopus Sasimorum : secundo cum parente mortuo coactus fuisset retinere administrationem Nazianzeni Episcopatus, donec alterum Episcopum substituerent, quod brevi feriendum promiserant. Nisi potius omnia referre malis ad supplantationem, quam passus post hæc Constantinopoli est.

d Græce οὐκ ἔτι βάρυς ὑμῖν ἔσται Τριγύριος ὁ βάρυς, ubi nescio cur mutatum quidpiam velut Billius, et per insipidum repetitionem legi οὐ βάρυς.

e Fecit hoc non redeundo ad solitudinem (uti hic supponit Baronius) sed Seleuciam recipiendo se, ut infra dicitur.

f Sed, ut dixi, diu post : quare quæ ad fugam in solitudinem spectant certius ex sequentibus disce.

g Nihil prohibet quo minus ante fugam id credatur

A *credidit obligatum, quod non esset ad consuetam Cleri et plebis illius postulationem ordinatus.*

AUCTOR.
CÆS. DAR.

t *Existimat Hermant usque ad annum 379 Seleucizæ mansisse Gregorium : nihil certe est quod cogat citius eum reducere.*

Immotus
ad preces:

v *Ea negotia quæ fuerint ex Epistolis posseimus haud dubie desinere, si eo tempore moris fuisset familiares Epistolas notare nominibus Consulium vel annis Imperatorum : nunc divinare non lubet. Gregorius Presbyter in Vita addit, quod tametsi plebs cum lacrymis ipsum obsecraret, verosimiliter ut saus fieri Episcopus vellet, precibus tamen minime flectitur : sed firmus et immobilis manet, non secus ac quereus ventorum impetos inconcussa excipiens.*

CAPUT X.

Post obitum S. Basilii Constantinopolim evocatus Gregorius, refutandis hæreticis Theologi nomen acquirit.

B **A**d cumulum afflictionum Gregorii accessit morbus, itemque amantissimi Basilii obitus, de quo hic ad Eudoxium scribit : [Queris quo statu res nostræ sint ? Admodum acerbo. Basilium non habeo ; Cæsarium non habeo, fratrem meum secundum carnem et spiritum ; Pater meus et Mater mea dereliquerunt me, ut cum Davide loquar : corpus adversa valetudine laborat, senectus caput premit, curæ aliæ aliis intextuntur ; incursant negotia, infidi amici, Ecclesiæ res pastore et gubernatore carent, pereunt bona, nuda et aperta sunt mala, navigatio in nocte, fax nusquam, Christus dormit. Quid faciam ? Una mihi malorum depulsio mors. At res alterius vitæ mihi formidolosæ sunt, ex hujus vitæ rebus conjecturam ducenti]. Hæc Gregorius : qui et de Basilii obitu Gregorium Nyssenum ejus fratrem consolatus est litteris his : [Hoc quoque ærumnosæ huic vitæ reliquum erat, ut Basilii mortem audirem, sanctæque illius animæ peregrinationem : qua a nobis peregre profectus est, ut præsens sit apud Dominum, utpote toto vitæ curriculo hoc munus meditatus. Mihi quoque præter alia hoc quoque ereptum est, quod etiamnum gravi et periculoso morbo laborem, ut etsanctum cinerem exosculer, ubique præsto sim convenientibus muneribus perfungenti, communibusque amicis nostris consolationem adhibeam. Nam Ecclesiæ solitudinem intueri, ejusmodi gloria detonsæ et spoliatæ, atque ejusmodi corona excussæ, tam grave est, ut nec oculis spectari, nec auribus concipi possit a cordatis utique et prudentibus viris. Tu vero, quamquam et amici multi et sermones ad consolationem tibi, tamen a nullo perinde mihi solatium capere posse videris, quam a te ipso illiusque recordatione ; quippe qui aliis quoque omnibus philosophiæ exemplum fueritis, ac velut amassis quædam spiritualis, tam moderationis in rebus secundis, quam tolerantia in rebus adversis : quandoquidem duo hæc novit philosophia, nimirum et prosperitate modeste uti, et calamitatem honeste ferre. Atque hæc a nobis ad præstantiam tuam scripta sunt. Me vero hæc scribentem quod tempus, quæ ratio consolabitur, prætertuam societatem et congressionem : quam beatus ille vir pro omnibus rebus nobis reliquit ? ut virtutes illius in te, quasi in pulchro et perspicuo speculo intuentes, illum quoque habere existimemus].

Epist. 40.

Multis ipse
malis pressus,

Epist. 37.

in morte S.
Basilii con-
solatur S.
Gregorium
Nyssenum,

panegyrim
de vita ejus
scribit,

80 Hæc Gregorius ad Gregorium Nyssenum : idemque, cum de infirmitate, qua detinebatur, aliquantulum allevatus esset, nobilissimam illam panegyrim in laudem Basilii conscripsit, qua vitam ejus exacte monumentis perpetuis consignavit. Testatur idem de Basilio sæpe per visum sibi apparente at-

que monente, cum ait, [Nunc quoque ab eo admo-
neor, et per nocturna visa castigor, si quando ab officio recessero]. Hæc ipse. a Quod autem spectat ad tempus mortis Basilii, iterum dicimus hallucinari plane auctorem illum vitæ Basilii, qui Ampbilochius falso inscribitur, cum ait Basilium anno quinto Valentis Imperatoris ex hac vita migrasse. S. Hieronymus testatur ipsum vita functum. Imperante Gratiano, cum scilicet extincto b Valente solus Gratianus, tam Occidentalis, quam Orientalis, moderaretur habenas Imperii, nondum ascito sibi Collega Theodosio, Coss. Valente sextum et Valentiniano juniore iterum, anno a Christo trecentesimo septuagesimo octavo, secundum recentiorum veriorum supputationem. His assentiuntur, quæ scribit Gregorius Nyssenus ad Olympium monachum, tum ante novem menses a Concilio Antiocheno, quod statim c post Valentis Imperatoris occubitus est celebratum, ex vita migrasse. Mentio habetur ejusdem Antiocheni in Synodica Concilii Constantinopolitani ad Damasum Papam et alios Occidentales Episcopos.

81 Cum autem in eadem Synodo præcipui quidam Orthodoxi Episcopi legarentur ad restituendas collapsas Orientales Ecclesias ; inter eos Gregorius Nyssenus et Eusebius d Samosatensis, ad illud munus obeundum delecti sunt ; et Gregorius noster, ejusdem Synodi decreto, jubetur proficisci eadem ex causa Constantinopolim. Ipse enim testatur, se non sponte, sed ab Episcoporum Synodo illud fuisse amandatum ; accersitum insuper ab Orthodoxis, qui erant Constantinopoli, cum ait : [Huic orationi testimonio sum ego ipse, qui hæc dico. Cum supra res adspectabiles positus essem, ac mente cum solis intellectibilibus versarer, abjecta gloria, possessionibus, spe, doctrina, delicias ex eo ipso capiens, quod delicias nullas sectarer, et exiguo pane contentus, jucundam vitam agerem, ab omni petulantia liber ; præter omnem spem a bonis his abreptum me quispiam longe abduxit. Et quis ille fuerit, dicere non habeo ; Divinus e ne spiritus, an peccata mea, ut elationis pœnas darem. Hoc quidem manifestum est, impulsisse me huc Pastorum conventum et populum recte sentientem, qui tamen necdum amplius et copiosus erat]. Hæc ibi Gregorius, qui et alibi ; [Sic contulit me huc non volens, sed a viris cogentibus deceptus, ut Verbi Dei patronus essem]. Et in oratione, quam habuit tunc ad Arianos, hæc habet : [Ego parvulus ille, obscura et ignobili patria natus, ad vos accessi, idque non ultro nec me ipsum offerens, ut moris est hodie plerisque, qui ad Ecclesiæ gubernacula temere prosiliunt ; sed accitus ac vi compulsus, ac timori spirituique obsecutus. Quod si falsa loquor, hoc mihi pro sceleris pœna imprecor, ut diutius hic belli molestias incassum sustineam, nec quemquam errore liberem, se voti sui compotes fiant, qui animæ meæ sterilitatem imprecantur]. Hæc Gregorius de ratione adventus sui.

82 Quoniam autem potissimum tempore (quo rerum omnium certa ratio habeatur) Constantinopolim venerit, diligenter investigare operæ pretium ducimus. Est quidem ejus rei non levis difficultas, ex diversis diversorum sententiis. Gregorius Presbyter in encomio, quo texit vitam Gregorii, duodecim annis ipsum commemoratum esse Constantinopoli scribit. Rursus autem Nicephorus Episcopus in Chronico, eum annis duodecim præfuisse Constantinopolitanæ ecclesiæ tradit. Horum sententia dicere opus esset. Gregorium illuc accessisse anno sexto f Valentiniani et Valentis Imperatorum. Nam peracta Synodo œcumenica Constantinopolitana, anno tertio g Theodosii Imper. Syagrio et Euchario Coss. inde recessisse constat h. His quidem cuncta quæ, superius

E

a

b

mortui post
obitum
Valentis.

c

E

d

A Synodo
exhortatus,
Constantinopolim
abit,

Carm. de
Episcopis

e

in auxilium
bonorum

De vita
sua.

F

non an. 369

f

g

h

A superius diximus, adversantur : Rufinus autem, qui iisdem temporibus vixit, aperte profitetur, Gregorium reddita pace Ecclesie Constantinopolim ad Ecclesiam docendam venisse : quam quidem pacem non nisi ultimo anno Valentis Imperatoris, quando, ut ait Hieronymus, Valens sera pœnitentia orthodoxos ab exilio revocavit, vel quando proxime ex hac vita sublatus est, restitutam esse, nullus ignorat. His accedit ipsius Gregorii de ea re certissimum testimonium, dum in carmine de Episcopis hæc ait, eos contestans : [Quid improbum, quid vobis contrarium, quid noxium vel verbis protuli, vel re designavi toto hoc triennio?] etc. Ex quibus omnibus certum et exploratum habetur, non ante Valentis obitum, ipsum profectum esse Constantinopolim, sed anno sequenti Antonio Gallo et Olybrio Coss. qui numeratur a recentioribus annus a Christo trecentessimus septuagesimus nonus.

83 Erat tunc ille miserandus status Ecclesie Constantinopolitanæ, ut fides Catholica, Arianorum furore concussa, ac pariter excussa videretur. Jam antea imperante Constantio dispersis fugatisque Orthodoxis ac cæsis, Pauloque Catholico Episcopo tot exiliis fatigato ac demum laqueo suffocato, cunctas sibi Ecclesias vindicaverant Ariani. Valente Imperatore denique ipsoque Ariano et Arianorum patre, Evagrius Episcopus agit in exilium, ac Clerici qui erant Catholici, ejusdem Principis jussu in mari incensa navi cremantur. Vix tandem pauci aliqui, qui clanculum sanctissimam Trinitatem colerent, remanserant; iique, quamvis reddita pace Ecclesie, caput erigere non præsumebant; cum adeo Adrianorum factio invalisset, ut pacis etiam tempore in orthodoxos turbas cierent, insolenterque se in eos efferrent; vixque tandem, ne orthodoxos infestarent, Imperatoris edictis militibusque valuerint cohiberi. Ejusmodi erat facies illius Ecclesie, cum noster Gregorius, ut illi suppetias ferret, ad eam se contulit *i*. Veniens itaque Constantiopolim a cognatis quibusdam suis hospitio excipitur. De quo ipse hæc ait : [Domus quædam pia, amore Dei flagrans, non secus atque Heliseum Sinaitidis domus rescillavit, hominum corporis spiritusque cognatione mecum conjunctorum, ac singulari pietate præditorum : apud quos hic populus compactus est, cum furtim orthodoxam fidem, persecutionibus vexatam atque afflictam, hauriret, nequaquam libere et sine periculo. Reddat illi Dominus in die retributionis].

C Hæc Gregorius.

84 Fuit hic ille locus exiguus, quem ob restitutam in eo fidem Catholicam, Anastasiam appellavit. Haud enim assentimus Gregorio Presbytero, qui Anastasiam illam antea appellatam ecclesiam putat; ab Arianis autem derelictam, in contemptum habitam ob loci angustiam *k*. Nam illam fuisse domum privatam, et ab effectu, quod collapsa fides illis excitata est, dictam esse Anastasiam, ipse Gregorius sæpe testatur : Ut inter alia. [Illa, inquit, primum Dei verbum, quod prius in radicibus manebat, ad supremum montis cacumen evexit, ob idque Anastasie nomen adepta est; Anastasia, inquam, illa, laboriosæ manus meæ insigne opus] *l* et alibi. [Valle, inquit, Anastasia, nomen a pietate habens : tu enim nobis fidem adhuc conceptam excitasti]. Hæc Gregorius, qui eandem ob angustos loci ambitus Bethlelem dicere consuevit. Eamdem Ecclesiam auctam ac Dei Genitrici dicatam fuisse tradit Sozomenus his verbis : Tenebat autem illic adhuc Arianos sectatores ecclesias, quibus præerat Demophilus : Gregorius vero Nazianzenus præsidebat iis, qui Trinitatem Consubstantialtem profitebantur. Is in exigua quadam cellula cœtum suum colligebat, quæ per quosdam suæ fidei homines tum ipsis, tum iis,

qui consimilem Religionem amplectebantur, in domum precatoriam constructa erat. Sed eadem postea templum urbis effecta est præ ceteris illustre : estque non solum structure elegantia et majestate, sed evidenti quoque Divinæ apparitionis utilitate conspicuum. Etenim divina vis manifeste hic apprensus, tum per se tum per somnium, sæpe multis, qui et morbis et variis rerum casibus affligebantur, opem tulit : creditum autem est hanc esse sacram Virginem Mariam Christi Matrem, sic enim apparet *m*. Porro hanc ecclesiam Anastasiam appellabant, quod nomen Resurrectionem significat; ob id, ut ego quidem puto, quod Niceni Concilii dogma, Constantinopoli per diversum docentium potentiam collapsum jam, atque ut ita dicam inter mortuum, per Gregorii prædicationem hic resuscitatum sit, atque revixerit; seu potius (ut a quibusdam audivi, qui se rem veram referre asserebant) quod congregato ad concionem populo, gravis mulier e sublimi porticu delapsa, hic expiravit, eademque factis super ipsa communibus omnium precibus, revixerit, et una cum foetu salvata sit. Itaque ex miraculo divinitus edito, deinceps istam appellationem locus ille sortitus fuerit.] Hactenus Sozomenus.

85 Erant ibi olim Gregorii tempore ob loci angustiam, tabulata sursam erecta, porticum instar constructa, in quibus femine stantes audirent verbum Dei : unde idem alibi : [Sanctæ Virgines una cum gravibus matronis e sublimi tecto castissimas sermonibus meis aures inclinabant:] etc. ex ea enim sublimitate illam putamus collapsam esse mulierem, cujus meminit Sozomenus. Vaticinatus est autem de domuncula illa Gregorius, semel futurum esse, ut in augustissimam basilicam cresceret quod impletum est per opulentissimum virum Marcianum *n*, qui patrimonium suum ad opus illud erogavit, Presbyter ordinatus et sanctitate celebris, de quo miranda feruntur. At quoniam ejusdem nominis fuit Martyr insignis Anastasia dicta, cujus reliquæ, ut scribit Theodorus Lector, in eandem Basilicam sunt allatæ, et in ejus natali die *o* ea basilica est dedicata; factum est ut ibidem eadem Martyr præcipue coleretur.

86 Hæc jam satis de Anastasia : jam ad Gregorium redeamus, qui tam angusto foramine, periunde ac si in latissimo campo, sic adversus fidei hostes certabat, ut amplissima de illis trophea erexerit. Ibi etenim, ut expertissimus miles, uno rotatu gladii, circumcirca positos hæreticos, Arianos, Macedonianos, Photinianos, Marcellianos, Sabellianos Apollinarianos, ac Novatianos, perurgebat, profligabatque. His etenim e portis inferi eductis legionibus, et Constantinopoli velut in stativis collocatis, antiquus hostis fidem Catholicam oppugnabat. Erant manus ejus contra omnes, ac manus omnium contra eum, sicque exaltata sunt opera Dei, ut unus non tantum mille fugaret, sed et decem millia. Extat adhuc appensus in ecclesia pallio involutus post Ephod gladius ille, quo noster Corypheus manu fortis Philistinorum turmas in fugam vertit. Extant, inquam, sublimes orationes illæ Gregorii, pretiosissima Dei Ecclesie suppellectilia, quibus prædictas hæreses oppugnavit, inter quas illæ celebriores habentur, quæ de Theologia sunt inscriptæ: quibus sicut quinque mysticis lapidibus limpidissimis illis armatus David, parta victoria meruit fausta acclamatione decem millia sibi dari; ita ipse, prostrato hoste Catholice fidei, nomen sibi Theologi comparavit : quod licet commune sit multis, ipsi tamen præcipue debitum, Dei Ecclesia, velut quoddam triumphale nomen atque egregium ornamentum peculiariter tribuere ei consuevit.

87 Jam autem ejus res gestas Constantinopoli prosequamur

Rufin. hist. lib. 2. c. 9. sed post pacem Ecclesie datam

anno 379,

ubi omnia tenentibus Arianis,

i in Maximum. a cognatis hospitio excipitur,

quod conversum in oratorium Anastasiam appellat, *k*

ad 150 Episcopos

lib. 7. c. 5.

D AUCTOR CÆS. BAS. cujus loco ampla deinde surrexit Basilica

m cum memoria suscitata ibidem femine,

E in somn.

a S. Marciano Presb.

n

in collect. lib. 2 illatis illuc Reliquis S. Anastasie: *o*

ibi contra omnes hæreses pugnavit Sanctus, *f*

casque instar Davidis expugnans,

nomen Theologi promeretur,

A prosequamur, critque jucundissimum non tantum nobilissima ejus acta recensere, sed etiam cogitata in medium adducere. Cum etenim res Arianorum florescentes conspiceret, Catholicorum autem prorsus dejectas atque prostratas, hisce tamen se cogitationibus solabatur. [Hi, inquit, mecum cogitans aiebam : domos habent, nos inquilini sumus : hi templa, nos Deum, idque præterea, quod Dei vivi templa sumus, victimæ vivæ, holocausta spiritualia, sacrificia perfecta, Dii denique Trinitatis adoratæ beneficio. Hi vulgus habent, nos Angelos ; hi temeritatem et audaciam, nos fidem ; hi minas, nos preces et orationes ; hi feriendi insolentiam, nos patientiam ; hi aurum et argentum, nos purgantur fidei doctrinam. Fecisti tibi, ut cum Scriptura loquar, duplices, et triplices contignationes, domum fenestris distinctam, at hæc fide mea nondum sublimiora sunt, cælisve, ad quos excelsus feror. At mihi grex exiguus ; sed ad præcipitia non fertur : at augusta mihi caula ; sed interim lupis inaccessa, et latrones non admittens, atque ejusmodi, ut nec a furibus, nec ab extraneis transcendendi queat. Nec dubito quin eam quoque aliquando latiore prospecturus sim. Multum enim ex his, qui nunc in luporum numero sunt, a me inter oves recensebuntur, ac fortasse etiam inter pastores. Hæc mihi specialiter annuntiat Pastor ille bonus, propter quem ego animam meam pro ovibus pono.] p Hæc Gregorius mente revolvens ac futura prævidens, haud falsus vates inventus est.

e In carmine de vita sua, divino Spiritui siue hæsitatione rem tribuit :

Ad hos — paucos scilicet Constantinopoli fideles,
Me misit almus spiritus, ἢ χάρις τοῦ πνεύματος,
f An. Chr. 369. g An 381.

h Huic suæ sententiæ inhærens Gregorius Presb. de Nazianzeni professione sic scribit, eam susceptam. Basilio, luminari illo magno, faces subdente atque ad spiritualia certamina ipsum, Gregorium, inungente : quod videtur ille sumpsisse ex præcitate de Basilii laudibus loco, ubi Gregorius, excusans quod causa fidei peregre abfuert, idcirco serius ad laudandum Basilium accesserit ; addit, quod hoc non videtur ἀπὸ γνῶμης, præter mentem, generoso isti veritatis pugilli accidisse, qui nihil ita spiravit ac veram et totius mundi salvificam doctrinam. Ceterum patuit hoc etiam commode dici de Basilio jam a vivis sublato, quod susceptam peregrinationem et tardiorē ob id laudationem gratum habeat vel e cælis.

Quomodo is probavit perfectionem C. P. Gregorii,

i Inter eos qui ad suscipiendam Ecclesiæ Constantinopolitanæ curam coegerint Gregorium, Hermant fuisse putat supra laudatum Bosporium, Episcopum Coloniensem in Cappadocia ; cujus epistolas, huc verosimiliter spectantes, alieno tempore productas jam habes superius. item Theodorum quemdam, recentem factum Episcopum : huic certe in hunc modum scripsit, cum de ejus depositione Constantinopoli ageretur. Ego recessi ab ecclesia quæ Nazianzi est, neque ut negligens Dei, neque ut despiciens parvum ovile (absit enim ut id patiatur animus philosophicus) sed primum quidem ut nullo præconio tali obligatus ; secundo quia imbecillitate consumptus, et quod ejusmodi curis non videbar sufficere, quæ de recessu Seleuciam intelligo : postquam autem vos id gravate ferre monstrabatis, factum coarguentes ; nec ipse jam ferrebam vociferationes omnium ad me factas, quia difficile tempus minabatur adventum inimicorum in publicum damnus totius Ecclesiæ ; tandem victus succubui, cum gravi damno corporis, animæ fortassis incommodo non magno. Tradidi humile hoc corpus Ecclesiæ, quoad usque usui esse poterit ; optabilius esse existimans quidlibet perpeti carnaliter, quam spiritualiter percelli et percellere multos. Est quidem in Græco ἐπιτίδιον tradit, sed quod præteritum tempus spectet scribentis intentio, patet ex eo quod ea epistola indicat Theodoro infamiam, qua, inquit, affecti sumus a Dominis Episcopis per quorundam suffragia, ad res quidem constituendas conspirantium, sed nos repellentium.

quo animo dimissa Nazianzena administratio, E

k Testes citat Gregorius eos qui antiquum illud templum viderunt. Sed hi de loci angustius testari potuerunt, non item ipsum fuisse locis sacris annumeratum ante adventum S. Gregorii : sic enim loquitur oratione 28 : Resocillavit nos, non secus ac Elisæum domus Sunamitidis, quædam pia domus hominum, corporis spiritusque cognatione mihi conjunctorum, apud quos hic quoque populus compactus est, cum adhuc furtim nec sine periculo coleret pietatem. Hoc autem ubi etiam publice iis jacere licuit, tum scilicet primum laratus non nihil locus est, et Anastasia vetus constructa.

Constantinopolitana acceptata:

F Anastasiæ aedes exigua :

l Supta sunt hæc ex Carm. 9 cui titulus, Somnium de Anastasia, quam Constantinopoli funavit. Hanc sibi diu noctuque observantem in illo poemate describit, lugens noviter fundatam ecclesiam, quam nunc, inquit, alius possidet, fructum laborum meorum.

t. 1 p. 484

m Græce τούτῳ γὰρ ἐπιγράφεται : quod Christophorus, nescio quo raptus, vertit, in cujus honorem templum constructum conspicitur.

n Vitam S. Marciani Presb. dedimus 9 Januarii, ubi hæc quadamtenus illustravimus : non tamen explicuimus quomodo potuerit eam Basilicam sic condidisse prælaudatus

S. Marciani Presb. actas.

ANNOTATA.

a Hanc panegyricum habuit Gregorius tertio vel potius quarto post obitum Basilii anno : excusans enim in exordio tarditatem hujus officii, in veræ doctrinæ periclitantis negotio, inquit, interim occupati fuimus pulchre coacti et propter Deum ἵσως ἐκδιῆμι, tantum non extranei effecti, scilicet a Cappadocia : quod nescio quomodo intelligi possit nisi de triennio, quod in fidei causa Constantinopoli egit Gregorius. Nam in Antiochæno Concilio si præsens fuit, nulla vi compulsus eo accessit : ad professionem autem Constantinopolitanam coactam sese importunitate supplicantium ubique significat. Scripsit præterea in Magnum Basilium epicedia seu epitaphia, quæ inter curia eius locum 64 habent, in quorum fine dicit se ejus cineri offerre anagrammationem duodevada, quod urseio an alio spectet : nam carmen prædictum omnino viginti sex distichis constat.

b Extinctus est Valens an. 378, die 9 Aug. post quem obiit Basilus 1 Jan. atque adeo initio an. 379, uti ostendimus ad vitam S. Petri fratris 9 Januarii num. 9. Idem ubiobiscum sentit Labbe in Synopsi Chronologica : qui proinde debuisset in novissima Conciliorum editione corrigere Binius, circa annum Concilii Antiochæni, 9 mensibus post Basilii obitum celebrati, et tamen anno 377 adscripti, duplici errore.

c Imò, ut ex jam dictis patet, integro anno post : Favet Socrates lib. 5 cap. 4, quando post narratam electionem Theodosii, quæ facta est 16 Januarii 379 primum incipit loqui de isto concilio. Binius cum legisset in Baronio quod Valens anno 377 Antiochiam exiens (factum id in fine Septembris) exules orthodoxos revocasset, eidem anno adscripsit Concilium, quasi tunc esset habitum ; non advertens quod ipsum sic præcessisset mortem Basilii, quem ipse saltem cum Baronio mortuum ponit initio anni 378.

d Quod reversus ab exilio Eusebius varios ordinavit Episcopos, habemus apud Theodoretum lib. 5 cap. 4 : quod id fecerit ex auctoritate sibi data in Synodo Antiochæna, nusquam inventur, nec est verosimile : multo minus ex ullo capite probatur id de Gregorio Nysseno : qui solum dicit ei conventu se interfuisse.

AUCTOR. CÆS. BAR.

Orat. ad Arianos.

contra adversariorum potentiam causæ bonitate validus.

Gregorii Naz. Eulogium in S Basilium,

epicedia,

et annus mortis,

ac post habitum Concilii Antiochæni

A *prælaudatus Sanctus, qui ultra an. 458 vixit; et illius ut conditi meminisse Sozomenus, qui historiam suam dedicavit Theodosio Juniori, nec ultra annum 430 vitam protraxit. Insolubilem hanc nodum esse Heraant credidit: sed observo S. Marciano creditum fuisse Sacerdotum admodum juveni, quodque mortuis rator parentibus caperit in opera pia expendere opes sibi ab eis relictas: primum autem fuit Anastasia constructio. Quare, si Marcianus hic grandævus obierit, puta 70 vel 80 annos natus (quod Vita, per Sergium coævum scripta et in supplementum Januarii reservata, habet, potuit Basilicam istam edificasse circa annum 425, annos natus 30 vel 40; et qui dedicationi ejus interfuerunt Imperatores, dicentur fuisse non Leo et Verina, uti Bollanda nostro tunc visum; sed Theodosius Junior, ejusque uxor Eudocia, ac soror Pulcheria. Itaque libertatem sumpsimus delendi ex Baronii contextu ea verba, quibus prædictionem S. Gregori impletam fuisse scripserat Imperante Marciano Augusto. Nam quod hujus tempore, ut est post annum 450, floruisse dicatur, id eo pertinere arbitror, quod sub extremos hujus Imperatoris ac vitæ suæ annos primum factus sit magnæ ecclesiæ Oeconomus, qui catenus in S. Anastasia exercuerat Sacerdotales functiones, diu ante, ut ex vita colligitur, et in juventute sua ordinatus Presbyter. De quo plura vide 15 Maji ad Acto S. Isidori Martyris, cujus reliquias transtulit ad ædem S. Irenæ a sese ceptam edificari.*

o S. Anastasia colitur a Græcis 22 Decembris, a Latinis 25: his proprium diem servantibus; ipsis, ut liberum habeant Natalem Domini, cum anticipantibus.

p Hermant addit etiam virtutem signorum, eo quod Curm. 60 de se fateatur, quod inclinantium se capitibus manus imponens, etiam morborum medicus vocaretur: et iterum Curm. 61, quod prolato Christi nomine saepe demones eieverit: quare ejus humilitati adscribit, quod dicat se pro eloquentia usurum fuisse muta fide contra hæreticos, si, tanquam Apostolorum unus, pacandæ loco habuisset gratiam miraculorum. Verum, quod tempora suæ apud Constantinopolim commorationis intellexerit Sanctus, quando curatorum morborum et demoniorum expulsoꝝ meminit, facilius præsumitur, quam probatur.

CAPUT XI.

C *Arianorum injuriæ toleratæ, pervicacia superata a modestissimo in omnibus Gregorio: hujus discipulus S. Hieronymus.*

Iustans Gregorius verbo doctrinæ, cum indies magis magisque proficeret, eo acius in se odium Arianorum concitavit; qui primum illum spernentes ac in derisum habentes, scommatibus atque dieteriis illudabant sancto viro exprobrabantque quod peregrinus, quod ignota ac parva oriundus civitate, quod asperioribus indneretur vestimentis. Addebant rusticitatem, vultus inelegantiam a, meretriciam dicendi artem; sic enim admirabilem ejus eloquentiam appellabant deridebantque. Hinc contemptus et derisio: furor deinde arma ministrat. Nam ut olim Judæi in Stephanum, sic illi, cum non possent resistere sapientiæ et spiritui qui loquebatur, stridentibus dentibus in eum, tulerunt lapides, quos jecerunt in eum. Cuncta hæc pluribus refert ipse Gregorius, vel cum pro concione Arianos alloquitur, vel Constantinopoli recessurus suis ad memoriam revocat, ut cum ait, [Filioli depositum queso, custodite, mementote lapidationum mearum.] Et alibi: [Domine ne statuas illis hoc peccatum, dicebam: nam opportuna Stephani verba in mentem venerunt, et nunc eadem vota facimus; maledicimur, et benedicimus;

persecutionem patimur, et sustinemus; blasphemamur, et obsecramus.] Hæc ibi. Rursus etiam in carmine de vita sua his versibus:

[In multa, cum venissem, incommoda incidi.
Efferbuit primum contra me civitas,
Quasi qui Deos plures pro uno introducerem.
et paulo post.

Non jam recensebo lapides, epulas meas, b
Quos non petiisse recta me solum queror;
Nec adsecutos, falso ut cæsus dicerer.]

89 Post hæc autem hæreticorum calumniis, ut reus cædis, judicio postulatur; atque vinctus, ad Ethnicæ Prætoris tribunal, causam dicturus, adducitur, cum ille innocens, sic effatur: [Propter nomen tuum Christe, etsi ambulavero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniam tu mecum es.] Illi assistens, intrepide detectis adversariorum calumniis, liber abire jubetur. Hæc ipse Gregorius his versibus:

[Post ut reus cædis dedor Prætoribus,
Sublime quid vultu præferentibus,
Queis una lex propo-sita erat plebis favor.
His trador, laud ullo perpetrato malo
Nec cogitato, ut discipulum Christi decet.
Et astitit mihi advocatus optimus
Christus, pat' ocinio suo me sublevans:
Inter Leones qui servare suos potest, E
Roremque facere ex igne, ut juvenes recreet,
Totumque in ædem vertere precatoriam;
Hic me ad tribunal ethnicum c ornat gloria.]

90 Sic novit Gregorius non maledicta pro maledictis reddere, sed pro malo bonum cumulate rependens, ea denique arte quamplurimos sibi subjecit. Cum aliquando de fide Catholica cum hostibus fidei agendum esset, id placido animo, a jurgiis temperans, mira quadam urbanitate et lepore eos demulcens, agere consuevit. De his enim opportuna se offerente occasione, coram Patribus in Synodo œcumenica consistentibus agens, sic ait: [Vultis aliquid elatius adjiciam? Videte adversarias linguas posita feritate mutescentes; et eos, qui Divinitati bellum indixerunt, nihil jam turbarum nobis facessentes: id quoque spiritus, id quoque nostræ agriculturæ est. Non enim inscite et inerudite docemus, neque adversarios convitiis et contumeliis incessimus, quemadmodum plerique faciunt, non cum dogmate, sed cum dogmatis assertoribus confligentes, ac rationum et argumentorum infirmitates maledictis interdum contegentes; non aliter ac sepias ante se atramentum vomere aiunt, ut piscatores effugiant. Verum nos pro Christo bellum gerere perspicio argumento declaramus, dum secundum illum pacificum et elementem Christum, ac infirmitates nostras portantem, dimicamus] etc. Habuit idem in eo genere in-ignem orationem, cujus est inscriptio, De moderatione in disputatione servanda.

91 De his agens in Carmine de vita sua, hæc ait, cum de conversis hæreticis loquitur:

[Hæreticus ullus non erat tam pervicax,
Ut non suas ad verba nostra inllecteret
Aures? Capiebat hos vis magna dogmatum,
At mitigabat illos morum placiditas.
Nec enim docens probris ac hostilibus
Verbis, sed uti commodis consueveram,
Potius dolens, quam terrens; haud superbiens
Ob res caducas et vanas, quidam ut solent.
Oratio et imperium comu une nihil habent.
Inscitiam non propugnabam audacia:
Sed loquebar mansuete atque commode,
Sermonis æterni ut patronum par est,
Qui mitis atque clemens in nos neminem
Terret. Adeoque verum illud quod dicitur,
Longe optimum esse vincti quam vincere.

Persuasione

qui potuit
circa an.
425 strux-
isse novam
Anastasiam,

et post 450
factus OE-
conomus
ultra 471
vixisse.

t. 2 p. 150
Virtus miracu-
lorum in S.
Gregorio.
p. 142

Dieteriis
primum
hæreticorum

a

deinde et
lapidibus
impetitus,

ad 150 E-
piscopos

D
AGCTORE
CÆS. BAR.

Greg. Pres:
vinctus de-
nique ad
tribunal
ductus,
De vita sua.

E

e
modesta et
evidenti
confutatio-
ne tandem
superior
evadit:

ad 150 Epi-
scopos.

F

ipsosque hære-
ticos Recto

A Persuasione acquiratur si quis Deo.

Hujusmodi in talibus prescripta erant meis.]

92 Hæc in his quæ spectant ad dogmata : in eo autem dicendi genere, quod versatur circa morum institutionem, sic compositus erat, ut quæ prodes- sent audientibus, illorum auribus ingereret; unde hoc ipse ibidem.

[Rursus institutionis hanc mihi alteram Legem magna tuleram cum sapientia Pietatis, ut non hanc unam scirem viam, Facilem ac malam, linguæ pruritum garrulæ.]

et infra.

[Sed commonerem ut exercerent in Dei Se lege, alendo pauperes et hospites, Morbis medendo, in hymnis celebrando Deum, In precibus, in gemitibus, lacrymis, humi Cubando, sensibus cohibendis, ac gulæ, Risus, et iræ, et laborum modestia; In carne comprimenda spiritus ope.]

Ac post alia ejusmodi impertitur dicendi disciplinam aureis hisce carminibus.

[Si cupidus es dicendi, sique fervidus, Vereris ac ne pereat frustra oratio;

B (Humanum id est, faveo nihilominus tibi) Loquere, sed in timore; nec seiper quidem, Nec cuncta, nec ubique, non quosvis apud; Sed quando, quantum, ad quos, ubi loquaris, vide. Quoddam esse rerum tempus audis omnium.] etc.

Ex prædictis autem non levi conjectura ducimur, Gregorium non tantum illas dogmaticas sublimius se extollentes scripsisse orationes, sed etiam paræneticas quamplurimas, quas excidisse dolemus *d*. Ejus generis est illa, cujus est titulus, De amore pauperum : ex qua quidem facile potest intelligi, quales fuerint illius vires in eo dicendi genere.

93 Porro fama doctrinæ illius non valuit, illius licet amplissimæ civitatis, limitibus contineri, sed longe lateque diffunditur, et ad Hieronymum in ere- mo Syriæ commorantem pervenit. Cum, licet adeo eruditus esset divinis litteris, ut tum alii tum etiam Damasus Papa eum sæpe consuleret; tamen tanti hominis audito præconio, se Constantinopolim contulit; nec erubuit qui Orbem doceret, profiteri inter Gregorii Nazianzeni discipulos; immo eo nomine, ut regalibus quibusdam insignibus ac præclarissimo quodam ornamento, gloriari consuevit. Adversus Rufinum aliquando agens de Gregorio nostro, inquit, [Ego ego Magistro glorior et exulto]. Et alibi, eum- dem suum præceptorem, et catechistam appellat : et rursus de ipso agens, se eo explicante didicisse Scripturas affirmat. Qui quidem non obliviosus auditor factus est, sed quod ab eo semel accepit, tenaci memoria custodivit, ut non tantum gravia serioque dicta, sed et jocosa urbano lepore conspersa, enim unquam præterierint; ut illud quod refert his verbis. [Præceptor quondam meus Gregorius Nazianzenus, rogatus a me, ut exponeret quid sibi vellet in Luca *δευτερόπρωτον* e eleganter lusit: Dorebo te, inquit, super hac re in Ecclesia, in qua mihi omni populo acclamante, cogaris invitus scire quod nescis; aut si certe solus tacueris, solus ab omnibus stultitiæ condemnaberis Sic de jocis. Porro ejus doctrinam ea ferri sublimitate demonstrat, ut non tantum Græcos ac Latinos excellat, sed nec apud hos facile sit invenire qui illa ita assequi valeat. ut Latinitati reddere valeat. Ea de causa idem in Rufinum his verbis invehitur; [Cur, inquit, scribere aliqua ausus es, et virum disertissimum Gregorium pari eloquii splendore transferre? Unde tibi tanta verborum copia, scientiarum lumen, translationum varietas?] etc. Tanto Magistro duce Hieronymus obscurissimam visionem illam Isaïæ de Seraphim exponere tentavit, ut in Commentariis in Isaïam te-

C

statur his verbis : De hac visione ante annos circiter triginta, cum essem Constantinopoli, et apud virum eloqueatissimum Gregorium Nazianzenum, tum ejus Urbis Episcopum sanctum, Scripturarum studiis erudirer, scio me brevem dictasse subitumque tractatum, ut experimentum caperem mei ingenioli, et amicis jubentibus obedirem.] Hæc ipse, qui tractatum illum misit ad Damasum.

94 Permansisse videtur Hieronymus Constanti- nopoli usque ad Synodum œcumenicam ibi celebra- tam anno tertio Theodosii Imperatoris, Syagrio et Enchario Coss. quando Gregorius Nyssenus, ea de causa illuc veniens, libros quos adversus Eunomium scripserat, legit Gregorio atque Hieronymo, ut de Nysseno agens in Catalogo idem Hieronymus testa- tur. Quantum autem tanto Magistro profecerit ille, Ennodii Ticinensis hæc est sententia scribentis ad Faustum, [Hieronymus noster, nisi præceptorem suum Gregorium diceret, illo melior conseretur : sed illi applicanda sunt bona nominatim, a quo sump- sisse videntur originem.] Hæc ille. Qua item animi submissione divinas Scripturas interpretaretur, ut se longe illis inferiorem, quo minus cuncta assequi posset, libenter profiteretur, sunt argumento ea, que de ipso idem S. Hieronymus scribit in Commen- tariis Epistolæ ad Ephesios, dum explicans illa ver- ba, Sacramentum hoc magnum est, dico in Christo et in Ecclesia, hæc ait : [Gregorius Nazianzenus vir valde eloquens, et in Scripturis apprime eruditus, cum de hoc mecum tractaret loco, solebat dicere : Vide quantum istius Capituli sacramentum sit, ut Apostolus in Christo illud et in Ecclesia interpre- tans, non ita se asserat, ut Testimonii postulabat dignitas, expressisse, sed quodam modo dixerit; Scio quia locus iste ineffabilibus plenus est sacra- mentis, et divinum cor quærat interpretis.] Hæc Hieronymus de Gregorio.

95 Fuit laudatissimus inter Gregorii discipulos Evagrius Ponticus, ejus Diaconus; felicissimus qui- dem, si tanti Patris vestigia semper assectatus esset : sed ab eo recedens, ac in Ægyptum proficiscens, Bidymo nimis addictus, in Origenismum lapsus, factus est sectæ illius acerrimus propugnator; quem semper Hieronymus suis coloribus pingit, et meritis titulis notat. Scribit Palladius cap. 23 hunc Le- torem olim S. Basilii, secutum esse post illius obitu- rum Gregorium Constantinopolim venientem, ab eodemque ordinatum esse Diaconum, qui iade re- cedens commendavit illum Nectario Episcopo suc- cessori. Causam autem cur Evagrius recesserit Con- stantinopoli, scribant Sozomenus atque Nicephorus. Hallucinator tamen Socrates, cum ait, Gregorium nostrum una cum eo profectum esse in Ægyptum. Nam cum se ab Episcopatu abdicasset, reversum in patriam, ibi tandem spiritum Deo reddidisse, nec alio profectum esse, luce clarius constat.

ANNOTATA.

a *Singula distincte prosequitur orat. 27, nec obti- viscitur objectam sibi membrorum contractionem ab ætate et morbo : ætatem utique in nostra sententia au- norum 80 tunc habens : juxta alios vero nequidem annu- rum 53, quod notatu dignum videtur.*

b *Monachos ac pauperes fuisse, qui hæc sibi inju- riam intulerint, Sanctus asserit, ad amicum ea gravius commotum scribens Ep. 81. Gravia sunt, inquit, et gravissima quæ contigerunt : quis enim inficiat eas? Nimirum et contumeliam altaribus illatam esse, et conturbata mysteria; et nos, inter sacra quibus ope- ra dabatur, et eos qui saxis nos impetebant, inter- jectos, adversus lapidum jactus medicinam a Deo petiisse; virginum pudorem in oblivionem venisse; monachorum*

simili man- suetudine mores in- stituit.

Eum habuisse Magistrum gloriatur S. Hieronymus,

Ad Pam- mach. Epi. 51 et de scriptor.

Ad Nepot. c

Ad Pam- machium

D
AUCTOR.
CAS. BAR.
In obscuris
Scriptura
locis inter-
pretandis,

Epist. 142:

usque ad
an 381

modestiam
ejus demirans
E

Eundem
Magistrum
habuit Eva-
grius
Ponticus
postea in
Origenismum
lapsus.

F
lib. 6. c. 30.
lib. 11 c. 41.
lib. 3 c. 18.

t. 1 p. 368

t. 1 p. 830
Lapidatoris
S. Gregorii
qui?

A monachorum modestiam, pauperum calamitatem, quos animorum austeritas misericordia quoque pri-
 varat. *Illi nimirum conglomerati vim intulerant : ad
 quam instructi et mutuo se cohortati fuisse videntur in
 choro ecclesie ipsius magne : sic enim loquitur Orat.*
 49. *tumulto illo sedato : Chorus ille diaboli propugna-
 culum erat : hic exercitum sibi construxerat, ac de-
 fensores et satellites suos in eo collocarat : hinc
 pravus furiarum exercitus adversus Ecclesiam de-
 baccchatus est ; sic enim ut feminas illas appellem
 adducor, quæ supra naturam ad malum viriles se
 præbebant. Deinde cum rei gestæ speciem aliquam ob-
 jecturus auditoribus, repræsentasset sibi picturam bac-
 chantium Menadum, hujusmodi, inquit, noctis illius
 narrationes sunt. Feminæ, in sexus sui dedecus ac
 probrum cognitæ, consuetam atque usitam inter
 feminas modestiam abjicientes, per mediam urbem
 ponipam agebant, manus saxis scutorum loco ar-
 mantes, atque extra divina septa profectæ, in sacra
 cathedra Corybantem suum collocarunt. Ac deinde
 crapula et vinum, atque ex locis colendæ pietati
 consecratis panes, et nox, et promiscua conversatio,
 cunctaque ea quæ Apostolus dicere vetat, his verbis
 utens. Quæ occulte ab iis fiunt turpe est dicere. Quis
 enim exacte verbis complecti queat ignem, lapides,
 cædes, vulnera? quonam modo sacrarum ædium cul-
 tores radicibus evertere contenderunt? quonam modo
 media in urbe quemdam veritatis zelo flagrantem
 fustibus confecerunt, cujus veram cædem patrata
 cædis opinio prohibuit? *Hæc omnia existimat Hermant
 commissa esse in Anastasia Gregorii, irrumpentibus in
 eam Arianis, ipsa nocte Paschali, quæ anno 379 cade-
 bat in 29 Aprilis : remittit autem ad annot. 1 in cap.
 26 lib. 8 quasi ibi redditurus asserti sui rationem. Sed
 deficientibus ad calcem, nescio quo casu vel qui ex causa
 annotationibus omnibus inter cap. 25 et 33 illius libri 8
 ponendis, non possumus scire, quo usus sit, ad paschale
 tempus designandum, fundamento.**

B

C

d *Hermant lib. 8 cap. 29, inter orationes, a S. Gre-
 gorio Constantinopoli habitus, numerat encomia SS. Cy-
 priani et Athanasii. Sed quod S. Cyprianum (est hic
 non Carthaginensis Episcopus, sed ex mago Martyr,
 passus Nicomediæ cum Justina Virgine, et colitur a
 Græcis 2 Oct. a Latinis 26 Sept.) quod inquam Cy-
 prianum Nazianzi laudavit Sanctus, a forensi recrea-
 tione et thermarum suburbanarum usu reversus, ceuset
 illius commentator Nicetas, satisque congruit exordio,
 nec invenies in reliqua oratione quod contrarium suadeat.
 De Athanasio res aliter habet : profitetur enim se di-
 cere in ea civitate, quam vix etiam multa virtutis
 exempla servare possint : quippe quæ, ut circos et
 theatra, ita res quoque divinas pro ludo habeat :
 plane sicut alibi loquitur de Constantinopoli Orat. 14 ;
 tanquam ea civitate, cui serium studium est, ut aliud
 quidpiam, ita res divinas ludo habere ; quæque potius
 riserit præclarum aliquid et laude dignum, quam ut
 ridiculum aliquid non derisum prætereat.*

e *Sabbatum secundo-primum Lucæ 6, id est (juxta
 Scaligerum, quem sequitur Tirinus noster) primum a
 die secundo Azymorum : ab hoc enim die numeranda
 erant septem Sabbata seu hebdomadæ usque ad Pente-
 costen. Videtur autem Basilii Hieronymum docturus
 fuisse exemplo Dominicarum, quæ numerantur post Pas-
 cha, prima, secunda, tertia etc.*

f *Hermant libro 8 cap. 25 negat sufficiens fundamen-
 tum haberi ad Evagrium annumerandum discipulis S.
 Gregorii et fol. 565 col. 2 Annot. 2 dubitandi rationem
 allegat, quod citatus a Baronio Palladius, licet juxta
 editionem Venetam nominet Gregorium Nazianzenum :
 juxta editionem Rosweidi, Græco textui Veneto opponen-
 tis Græcam Parisiense exemplar, nominet Nyssenum,
 et quidem addat, frater Episcopi cui datur inter Apo-
 stolos honor, id est S. Basilii : quod deest in Veneto.
 Certæ ergo Socratis et Sozomeni auctoritati, opponitur
 auctoritas Palladii, senioris quidem, sed incerta. Ratio-
 nes quasdam utrinque expensas vide sis apud Roswei-
 dum Annot. 136 in Palladium et prædictum Hermant.
 Deest etiam in MS. Veneto, quod post discessum S.
 Basilii Gregorius Evagrium sibi assumpserit.*

CAPUT XII.

*Electio ad Episcopatum Constantinopolitanum.
 Maximi intrusi fraudes et ejectio.*

I *nter hæc autem Theodosius Imperator, jam delibellatis hostibus, ac Imperio stabilito, et ab Acholio Episcopo Thessalonicensi Catholico in fide Catholica baptizatus, eidemque faveus, unam ab omnibus sanxit servandam esse fidem, quam Damasus Romæ et Petrus Alexandria prædicarent : spectatissima erat enim fides ipsorum, alterius unum ut Petri Apostoli successoris ; alterius vero qui successerat Athanasio ac multa pro fide Catholica servanda passus esset. Data est ejusmodi Sanctio Gratiano quinto, et Theodosio AA. Coss. anno a Christo Domino, secundum prædictorum supputationem, trecentesimo octogesimo. Rebus Catholicorum mutatis in melius, deligitur Gregorius a suis Constantinopolitanus Episcopus, seu nomine tenus tantum, cum adhuc Arianis potirentur cunibus ecclesiis, et Theodosius Imperator ageret Thessalonicæ. Verum, cujus præcipua videbatur auctoritas, Petrus Episcopus Alexandrinus, per litteras assensum præbuit, ut idem Gregorius in carnine de vita sua testatur his verbis :*

[Qui Petrus idem illorum Pastorum arbiter,
 Nuper quidem nos præfecit per litteras :
 (Quas esse sane haud supposititias,
 Vel fraude subreptas, docere ipsæ queunt)
 Institutionisque symbolis honoravit]

Quam ægre autem sui tandem electioni acquieverit his verbis testatur in ea oratione, quam in Maxi-

l. 1 p. 725

quam violenta eorum irruptio in Anastasium?

quis ejus exitus?

l. 1. p. 811

p. 139

post dissidia Catholicorum pro doctrina Apollinarii

p. 208

habita CP. oratio 14:

encomia SS. Cypriani et Athanasii.

D
AUCTOR:
C.ES. BAR.E
Evagrius an
Gregorii
discipulus?Theodosio
baptizato,

F

electus Epi-
scopus CP.
assensu Petri
Alexandrini,

A mum habuit. [Quid, inquit, animi compressio, quid illæ imprecationes, quas adversus nos ipsos publice concepinus? quid illæ lacrymæ, quas tum multas profudimus, ut vobis etiam misericordia digni videremur, quamvis pene nos aversantibus, propter constantiam qua Præsulatum recensabamus.] *a*

97 Ariani autem, diuturna rerum prosperitate, adeo numero aucti atque superbia erant elati, ut legem Imperatoris contemnerent: tantumque abfuit, ut ex legis constituto Catholicam fidem reciperent, ut etiam magis magisque in Catholicos illius professores insultarent: addideruntque scelus sceleri, ut Catholicum quemdam senem, olim ob fidem Catholicam exulem, nuper autem restitutum, lapidibus impetentes occidissent, Gregorius autem non tantum de occisoribus penas non quæsit, sed etiam apud Prætores agens, multis precibus illos morte multandos exemit, aliaque in eos contulit beneficia, modestissime usus temporis hujus prosperitate, prout ipse pro concione sequenti die in hunc modum ipsos Arianos alloquitur: [Hominem meum posco, quem hesternam die trucidastis, senem, inquam, illum Abrahamicum patrem, quem ab exilio redeuntem atque huc appellentem, media die, media urbe saxis excepistis? At nos (nisi hoc dictum, grave et invidiosum est, obtruncatores etiam ipsos deprecatione nostra periculo liberavimus) et inferius. [Et quid ex hac temporis insolentia æmulatus sum? Idque cum talia exempla præ oculis posita haberem, quibus etiam remotis, a vitio tamen abstinere difficile atque arduum est et rari exempli. De quibus ecclesiis vobiscum contendimus? de quibus pecuniis? præsertim cum utraque re ipsi affluatis, utriusque tamen nos inopia premimur. Equid Imperatoris edictum, a vobis contemptum et pro nihilo habitum, ardenti zelo persecuti sumus:] Hæc Gregorius. Qui dum fidei hostes officii devincere satagit, Catholicorum incurrit invidiam; quod scilicet multa mala cum passi essent ab Arianis tam diuturno temporis spatio, rebus tunc in melius commutatis, nulla jam pœna illos teneret, quos Gregorius etiam beneficiis prosequeretur. Horum de ea re querelas recenset in ea oratione, quam postmodum habuit coram centum quinquaginta Episcopis in Synodo congregatis. Ad hos autem erat unica et tanto viro digna responsio. [Mihi, inquit, adversus eos, qui injuriam intulerunt, satis gravis pœna est referendæ injuriæ potestas.] Hæc Gregorius noster, qui licet virtutibus omnibus perfectissimus haberetur, mansuetudine tamen cunctis excellentissime videtur.

B

C 98 Fuerunt hæc scintillæ quædam dissensionis, quæ impostore quodam suppnente ligna, in incendium immensum creverunt. Res sic se habuit. Maximus quidam Alexandrinus, componendarum fraudum egregius architectus, olim philosophus, secta Cynicus et Herculis sacrificus, facturus ex pietate proventum, quasi larva quadam ad decipiendum composita, Christianam Religionem professus, venit Constantinopolim, corporis habitu, baculo, pallio, barba, et coma proluxa ostentans philosophum, verbis autem esse Christianum, Martyrem filium, seque Martyrem profitetur; ut qui Catholicæ fidei causa verberibus cæsum, et in Oasim vastam illam solitudinem se relegatum fuisse mentiretur, cum revera ob fœdissima scelera in exilium missus esset, ut Gregorius bis versibus refert.

[Et majus illud exilium ob fœdissima Scelera, Dei se causa ferre dixerat.]

Hunc itaque tot ornamentis ac mentitis titulis exornatum, Constantinopolim appellentem, Gregorius humanissime excepit; estque veneratus ut Martyrem in quo Christi stigmata elucerent; et, ut par erat, tamquam athletam, nobilem auctum coronis, pro concione laudavit. Dixit enim in laudem ejus egregiam

illam orationem, quam postea, ut testatur S. Hieronymus, in laude Heronis falso titulo inscriptam legimus. Hunc alio tunc proficiscentem, ut ejusdem peroratio docet, his officiis exornatum rogavit Gregorius, ut rursus Constantinopolim se conferret. Venit tunc Maximus in Italiam, ac Mediolanum ad Gratianum Imperatorem se contulit, cui, ut auctor est S. Hieronymus insignem librum adversus Arianos conscriptum tradidit. Reversus inde Constantinopolim a Gregorio iterum gratisime excipitur, amantissime habetur, inter intimos adnumeratur, et officiis cumulatur, non tamen (ut putat Gregorius Presbyter) in Clerum ascribitur *b*, et sacris ordinibus initiatur. Tunc enim primum comam proluxam deposuit, cum Episcopus a suis ordinatus.

99 Jam homo nequissimus, quod diu mente conceperat, parere satagit, ut intrudat se in Sedem Constantinopolitanam. Avertit paulatim nonnullos a Gregorio, quos sciebat prædicta ex causa nonnihil ab eo alienatos. Molitur studia, componit fraudes, parat dolos; invenitque mox, ut aiunt, patella operculum. Rem gestam ex integro describit ipse Gregorius proluxæ satis in carmine de vita sua, quam nos hic strictim referimus. Fuerunt vafri hominis adeo dolosæ artes, ut Petrum Alexandrinum Episcopum, virum quidem laudatissimum, a Gregorio divelleret, et in sententiam suam captivum abduceret: ut qui antea datis litteris (ut vidimus) Gregorii electioni consensisset, mox mutata sententia, *c* Maximus Constantinopolitanæ Sede præficere omnibus viribus laboraret, ea de causa illuc mittens Ægyptios Episcopos, qui Episcopatum illi decernerent. Licet illi aliam adventus causam prætexerent, nimirum ut frumentum Alexandrinum, quolibet anno pendi solitum Imperatori, ex more redderent; revera, tamen, ut Maximi causam agerent, ut idem Gregorius pluribus docet. Fuerunt hi Amon, Apamon, Arpocras, *d* Sirodon, et alii, quos idem recenset. Appellentes Constantinopolim, quia Catholici erant, vitantes Arianorum communionem, ad Gregorium accesserunt; a quo benigne suscepti, et Catholica comunione more majorum dignati sunt. Quin etiam idem Gregorius eisdem pro concione laudavit, retexens laudes Athanasii et Petri *e* Alexandrinorum Episcoporum, ac totius Ecclesiæ Ægyptiorum præconia; ac de ipsorum sincera fide, quod Arianos vitassent, hæc ait: [Non vos promiscuæ multitudini immiscuistis, neque hominum numero pietatem definitivistis, nec miscellaneum vulgus potius esse sustinistis, quam populus Dei verbo purgatus. Verum postquam Cæsari quæ sunt Cæsaris, ut par erat, contulistis; Deo quoque, quæ sunt Dei, attribuistis; illi nempe vecligal, huic timorem; ac nutrito cibus vestris populo, ipsi quoque cibi accipiendi causa ad nos perrexistis: nam et ipsi frumentum erogamus, ac frumento quidem vestro longe præstantius. Venite, comedite panem meum, et bibite vinum quod miscui vobis]. etc. Hæc Gregorius, cum accepit eos ad communionem, quos, loco fratrum, hostes infestissimos expertus est.

100 Hos omnes auro corruptos Maximus sibi conjunxerat, unde Gregorius de his agens, his versibus eleganter ludit:

[Superare cuncta vinum aiebat quispiam,
Alter mulieres, veritatem tertius;
Auro potestatem sed ipse maximam
Tribuissem, facile quod commutat omnia.

Ingentem enim auri vim a quodam Presbytero, qui ex Nasso in insula Constantinopolim venerat, ad emendas tabulas marmoris Proconesii pro usu suæ ecclesiæ, sibi Maximus comparaverat: ut idem Gregorius his versibus declarat.

Videamus

AUCTORE
CÆSAR
inveletus ac-
quiescit.
I p. 483

a

Arianos ob
eandem com-
prehensus
liberat:

ad Arianos.

cum invidia
Catholicorum.

Maximi
Alexandri
mendacis
deceptus,

de vita sua.

D
exceptum
pro concione
laudat:

b

Ille seducto
Petro Alex-
andrino,

E

c
per missos
ex Ægypto
Episcopos

d

(quos ipsos
exceperat
laudatque
Gregorius)

F

facturo au-
ro e marm-
poribus.

A [Videamus id congegesserit unde aurum canis. Advenerat de Nasso quidam senior hic, Aurum suæ secum ferens ecclesiæ, Quo Proconesii emeret tabulas marmoris. Hunc blandiendo devictum adjungit sibi, Miserumque magnis spebus constrictum tenens (Namque improbi cito copulantur improbis) Auro potitur administro ad omnia] etc.

quavis ab occupata nocte ecclesia,

Dum hæc ille ordiretur, Gregorius in morbum incidit. Opportunam hanc ille nactus occasionem, noctu una cum suis ecclesiam occupat, ut ab illis in ea ordinaretur Episcopus. Rem gestam Gregorius refert his versibus :

[Nox forte erat, cum me ægrotante, ceu lupi, Furtim subitoque caulam ingressi, plurimis Mercede jam conductis f a toto grege, Poterant qui Alexandrinos facile incendere (Jungere se illi certe cum reliquo grege)

Tonsum g locare in solium conantur Canem] etc.

Canem dicit Maximum, eo quod Cynicus philosophus fuisset, et proluxa coma eundem habitum batenus ostentaret.

101. Re tam nefaria comperta, non tantum optimi quique Orthodoxorum, sed et Ariani homines execrandum detestati sunt facinus; raptimque frequenti consursu properant ad ecclesiam: in opus incumbentes deprehendunt peregrinos Episcopos: in eos conclamant, deturbantque. Tum illi furori cedentes, se subducunt; ac in privatam domum ingredientes, illic clanculum scelus inchoatum absolvunt, finemque imponunt fabulæ: hæcque his versibus describit Gregorius :

[Quid multa dicam? A nobis abripiunt statim Sese, dolentes jam non successisse rem: Et ne scelesti ac improbi frustra forent, Finem inchoatæ pergunt addere fabulæ. Namque in Choraulæ sordida domuncula Graves Deoque cari collecti viri, Mox cum quibusdam, qui de populo ejecti erant, Canem nequissimum pastorem insigniunt, Tonsum haud coactione, sed sponte sua: Etenim canis paratus ad majora erat. Tunc facta sectio nutritorum diu Cinnorum. Etc.]

Sic male ordinatus Maximus sed in schismate, Cathedram erigens contra Cathedram, functiones quoque Episcopales exercuit: nam et aliquos ordinavit, quos postea Sancta synodus œcumenica, anno sequenti celebrata, deposuit.

102 Post hæc autem Gregorius ægritudine liber, cum ad vires corporis instaurandas in villam quamdam ad mare positam h recessisset, illic aliquantulum philosophatus, Constantinopolim repetit; ubi flagrantia adversariorum studia conspicatus, in Maximum luculentam habuit invectivam. Appellat eam Hieronymus, librum, vituperationem Maximi continentem i. Ea oratione cum primum in schismaticos invehatur, luget deinde Ecclesiæ membra disjecta; demum, quo animo se ad has perferendas molestias comparavit, hæc philosophatus ostendit. [Tantum, abest, ut quidquam humanarum ac præsentium rerum acerbum ac formidolosum existimem; ut me ipsum missum faciens, alios lugeam, qui mihi molestiam exhibuerunt: membra olim Christi, membra mihi cara, etsi nunc corrupta; membra hujus gregis] et alia plura. Luget et Petri lapsum. [Nihil, ait, propius factum est, quam ut Petrus k etiam me abjuraret; ac fortasse nec flet amare, ut peccato medeatur]. Hæc ille, qui adeo adversariorum vires fregit, ut Maximus pelleretur ex Urbe. Qui Thessalonicam ad Theodosium se contulit, ut ejus auctoritate firmaretur in Sede: sed ab eo vehementi indignatione ac formidabilibus minis ejectus, regreditur

curat se alibi ordinandum Episcopum C. P.

sed superatus eloquentia Gregorii h

alias modeste injuriam ferentis,

primo Thessalonicam k

Alexandriam, ubi negotium facit dicto Petro ejus civitatis Episcopo, eumque exulum manipulo conducto aggreditur, cogitque in angustum, petens ut vel optatam Sedem faciat adipisci, vel cedat Thronum suum. Sed affuit extemplo Prætor manu militari, qui nebulonem Alexandria pellit l. Hæc omnia Gregorius carmine cecinit in vita sua. Addit Theodoretus, hunc Maximum Appollinaris hæresi addictum fuisse.

103 Non præterimus in his turbis, adversus Gregorium concitatis, S. Damasum Romanum Episcopum Gregorio litteris favisse adversus Maximum, idque ex ejusdem Damasi litteris testatur Nicolaus primus Romanus Pontifex, dum ad Michaellem Imperatorem scribens, hæc ait: [Nonne Maximus, postquam a Damaso Papa, sicut ejus ad diversos Epistolæ indicant, laboratum est, Constantinopoli pulsus est? etc. m Conjectura ducimur, S. Hieronymum, qui his temporibus Constantinopoli apud Gregorium morabatur, apud Damasum pro Gregorio laborasse, illumque a quo mirifice diligebatur in Maximum n concitasse. Moritur his temporibus Petrus o Alexandrinus, in Gregorium parum æquus, in cujus locum subrogatur Timotheus; qui anno sequenti adfuit Concilio œcumenico Constantinopolitano. Huic, et non Petro, tribuit Theodoretus ordinationem Maximi, perperam factam. Verum querelæ Gregorii, non nisi in Petrum dictæ habentur.

D AUCTORE CES. BARDEINDE Alexandriam fugit,

lib. 1. c. 8 S. Damaso ejus ejectionem probante.

m

n o

lib. 1. c. 8 E

ANNOTATA.

a Fortassis hæc potius ad violentiam suam installationem spectant, quam sua auctoritate fecit postea populus: electio autem præcedens non debuit ita vehementer commovere Sanctum: quippe quæ majori auctoritati probanda reservabatur.

b Summum, quod ex Sancti ipsius scriptis habetur, est, quod eum ad sacros Ordines videatur invitasse, cum dixit: Ades dum ad sacra hæc et mensam hanc mysticam; atque ad me, qui per hæc sacrum deificationis munus obeo, propius accede. Sed etiam hoc satis explicari potest de Eucharistia, ad quam jam baptizatum confirmatumque invitabat.

l. 1 p. 110

c Causam mutata in Petro sententiæ suspicatur Hermant, vel affectum erga communem sibi cum Maximo patriam fuisse; vel metum ne Constantinopolitana Sedes, quam sub Catholico Principe resurrectionem spes erat, Gregorio merito et doctrina eam illustrantibus, etiam supra suam elevaretur. Gregorius Presbyter pecunia corruptum indicat: sed tacente id Sancto, non audemus virum, alias egregium, novo hoc crimine gravare. Ut ut sit, non levem hoc facti gloriæ suæ maculam inussit Petrus; et quamvis penituisse credibile sit, digne tamen ad eam expurgandam pertulit ipse, quod alteri procurabat malum.

Petri Alexandrini punia levitas. F

d In Græco et Latini Billii versione sunt, Ammon, Apammon, Harpocras, Stippas, Rhodon, Anubis, Hermanubis, in quorum nomina ludens Sanctus, Deos Ægypti appellat. Hermant dubitat an Episcopi fuerint: distinguit enim duplices Missos: sed hujus distinctionis nullum in ipsius Sancti verbis reperitur fundamentum: quod cum ipse Hermant agnoscat, non est huic scrupulo immorandum. Episcopi certe fuerant, qui missi sunt ad Maximum consecrandum.

l. 2 p. 14

e Est ea Oratio 28, cui titulus in Ægyptiorum adventum: quam cur aliqui velint post Maximi ordinationem dictam nulla appareat ratio, cum absurdissimum sit vel cogitare, quod tam prolixo laudatio Petri, potuerit ex Nazianzeni ore proficisci, post tam insignem injuriam ab eo illatam sibi et Ecclesiæ.

f Quis horum in scelere princeps fuerit ita declaravit Sanctus:

Primus

A Primus erat horum Belial, quondam Angelus, Secuadus autem Presbyter nostri gregis, Magis ipse mente barbarus quam corpore: Qui spretus a me, læsus haud unquam prius, Primas honoris ac throni verum obtinens, Odium scelestum ac perfidum in me parturit.

g Græce Κείρι προθυμοῦν· εἰς καθέδραν.

Tondere parant ad cathedram. Non ergo propositum ipsis fuit, comam ei intonsam serrare, præter formam Ordinis Clericalis, nednm Episcopalis: quod tamen videtur S. Damasus credidisse, cum in Epistola ad Achilium, de qua infra, ait, eos qui ex Ægypto venerant errorem suum condemnasse; ut amputatis ejus postea capillis, qui non recte fuerat ordinatus, et jacturam capitis sustineret, et quod ambierat esse non posset, quem scilicet ipsa sua coma faceret alias nec Christianum esse, sed speciem idoli in habitu Philosophi Cynici. De coma, forsitan adhuc intonsa cum præpropere ordinaretur Maximus, fama erat apud Macedones, et sic res perscripta Damosa fuerit: sed in talibus certius creditur Gregorio.

B h Mirum fortasse alicui videbitur, quod voluerit Sanctus discedere ab urbe, rebus inter orthodoxos in ea sic turbatis: sed animus ejus, turbarum fugientissimus, facit ut induci poterit ad sperandum, quod etiam absente se componerentur omnia, cum Maximi ordinationem etiam Ariani improbarent.

invectiva
in Maximum
non extat.

i Hic liber omnino non videtur extare amplius: certe talis non est, licet pro tali Baronius habeat, Oratio 28, in seipsum ex agro revertentem, post ea quæ circa Maximum facta erant: nusquam enim hic Maximum insectatur, nusquam ejus ut adhuc in urbe versantis meminit: sed solum ea tractat quæ hic indicat Baronius. Excesserat ergo jam ab urbe Maximus, cum in illam revertit Gregorius.

k An aliquem vero nomine Petrum hæc verba spectent, an potius alium ex carissimis Gregorii (quomodo supra Belial vocatur alius) valde ambigo: Petrus certe Alexandrinus haud dubio lapsu desciverat a Gregorio: et de iis salis videtur esse sermo, qui Constantinopoli præsentibus aderant, amici infidi aut meticulosi. Sed neque jam dictum Presbyterum commode intellexeris.

C l Neque tamen etiam tunc conquievit Maximus, sed in Italiam se contulit, ibique sub Ambrosio Episcopo Mediolanensi collecta Episcoporum Italicorum Synodo ita imposuit, ut in ejus favorem Imperatori scripserint idem Ambrosius et Cocpiscopi sui: rursusque scribentes vi ex alia simili sequentis anni Synodo, faterentur ordinationem ejus se tunc probavisse, nec adhuc videre quomodo possit irritari, nisi in urbe Roma conveniente Occidentalium Orientaliumque Concilio super ipsius et Nectarii ordinatione: nam de Gregorio jam antea judicarent, nequaquam eum secundum traditionem Patrum Constantinopolitanæ Ecclesiæ sibi Sacerdotium vindicare: sed ut illos deciperit, Damasum Papam decipere non potuit, forte nec tentavit: unde postea altum de Maximo in historia silentium.

m Recte notat Hermant in hoc falli Nicolaum: prius enim Maximus urbe a populo pulsus erat, imo et ab ipso quem adierat Imperatore repudiatus, quam his de rebus informaretur Damasus; ex ejus ad Ascolum epistolis, nuper editis ab Holstenio in Collectione Romana, constat, de Maximo primum innotuisse Damaso, cum jam ageretur de habenda Constantinopoli Concilio, pro ordinando ejus urbis Catholica Episcopo, super quo rescribit Acholio, Euridico, Severo, Uranio, Philippo et Joanni Episcopis Macedoniæ, quorum de Maximo litteras acceperat.

n Conjectura hæc admodum incerta est: nam Hieronymus in lib. de scriptoribus Ecclesiasticis, non videtur valde adversatus Maximo, cujus ordinationem in Episcopum sic notat, ut ordinationis istius vitium nullatenus attingat.

o De Petri apud Ægyptios cultu egimus in Vita S. D Athanasii cap. 33, 2 Maji.

CAPUT XIII.

Constantinopoli manere coactus, a Theodosio Inp. Catholico inducitur in summæ ædis possessionem: a populo expetitur in Episcopum.

Licet autem Maximus ejectus esset, nihilominus, qui ejus studia secuti erant, in Gregorium eo acerbins a sæviebant; cum ipse tum, ne sui causa Catholici inter se foedo schismate divisi essent, abdicare se cupiens, ac recedere in solitudinem, orationem b ad populum de ea re habuit, qua movit omnibus luctum, excitavit clamorem: rogant, vimque faciunt, ut remaneat. Hæc enim Gregorius in Carmine de Vita sua sic describit.

[Omnes amici aderant nobis, simul Custodia me cingebant clandestina, Et exeunti aderant et redeunti domum. Nostri interim hostes hanc pugnam cum cernerent, Nostro dissidio interiturum Verbum Dei Existimabant. Hæc videns, cum non pati Possem (negare non lubet) committo quid Sapiente non dignum viro, sed simplice. Puppia, quod aiunt, cœpi retro impellere: Sed imperite: nemo namque id senserat, Abiturientis ni patris ex pectore Hanc extudisset prægravis vocem dolor. Servate totam Trinitatem, filiiis Quam concupitis tradidi largus pater. Simul laborum quos tuli estote memores Hæc verba postquam populus audiit, animi Exclamat inæpotens quidam: cuucti simul Surgunt (apum velut fumi vis excitat Examen) omnesque exclamando iusaniunt; Viri, feminæque, juvenes, virginae, Pueri, senes, ignobiles, ac nobiles, Et præsides, et quidam emeriti milites. Fervebat ira et desiderio quilibet, Iratus hosti, pastorem desiderans] etc.

105 Cum nec clamoribus Gregorius flecteretur; aliam illi ineunt rationem. Precibus obnixis, luctuque ac lamationibus agunt, contestantur omnia peritura si recedat, et labores omnes exantlatos reddivacuos. Anastasiam ingerunt oculis, pretiosum fidei thesaurum. Ad hæc omnia ille mutus in medio eorum consistere, nesciens quo pacto has voces compesceret, nec tamen flectebatur, ut quod peterent, polliceretur. Cum vero jam in his querelis consumptus dies deficeret, quomodo tandem flexus est, ut remaneret, his item versibus docet.

[Jam urgebat æstus, et sudabant corpora, Voces metus causa emittebant feminæ, Ilæque maximæ si quæ matres forent; Pueri ejulabant: deficiebat jam dies, Non se cessuros dejerabant singuli, Etiam si in æde sacra moriendum foret. Prohi! quale verbum ex ore cujusdam exiit: Cur tum mihi non obturatæ aures erant? Tu Triaitatem ipsam tecum ejicies, ait. Tandem metuens, ne quid oriretur hinc mali, Non jurejurando (injuratus ipse sum, Ut in Deo vel paulum quid glorier, Ablutus ex quo gratia sum Spiritus) Promitto (sed verbis, quibus facerent fidem Mores) venirent donec quidam Episcopi, Id quod e ferebatur, manere me velle.]

106 Hæc Gregorius, qui interim consuetis orationibus populum docere non destitit. Cum autem hic status rerum foret, Theodosius Imperator Thesolonica

a
De relinquen-
da Sede CP.

b

E

coram populo
verbum sibi
passus elabi,

ad eorum
clamores

et obstata-
tiones diu
inmotus,
F

De vita sua.

tandem se
mansurum
addicit.

c

A salonica venit Constantinopolim, eodem anno *d* quo ipse una cum Gratiano Consul adscriptus est: ac primum omnium Demophilum Arianorum Episcopum ad se accersit, eumque pluribus monuit, ut hæresi abdicata una cum suis Catholicam fidem profiteretur, alioqui omnes ecclesiis, quas occuparant, esse pellendos: at ille obstinatissime refragatur, ac se subduxit ab urbe. Sic de eo Socrates atque Sozomenus. Post hæc autem Gregorium nostrum convenit, datque templum illud præcipuum in urbe, quod Ariani jam annis quadraginta occupaverant. Congressum hunc autem Theodosii Imperatoris cum Gregorio idem ipse his versibus modestissime describit:

[Ut ergo lætus venit ad lætissimos;
Quo me quidem congressu primo exceperit
Honore, quæ benigne utrimque dicta sint,
Quid quæso dicam? turpe fuerit scilicet,
Me talem, animo esse elato propter talia,
Præter Deum mirari nihil debeo *e*.
Tandem, Dat (inquit) hoc templum per nos Deus
Tibi, tuisque maximis laboribus.
Vocem incredibilem, effecta res donec foret!
Nâm sic et Urbs, et hominum fervens impetus
Id temporis revera comparata erant.
Ut non viderentur cessuri (insuave quid
Si maxime eveniret) jure de suo:
Quod si vis adhiberetur, iram se brevem
In nos vomituros, quod facile esset vincere.
Hæc ille: mista in me lætitia cum metu
Cor palpitabat intus, etc.]

107 Quomodo autem idem Theodosius Imperator Gregorium in templum adduxerit, idem ipse declarat his versibus: Jucundius hæc lector ab ipso, quam a quovis alio, qui ea tractent, accipiet.

[Jam tempus instabat, magnique exercitus
Per vim obtinebant fanum, instructis ensibus
Et populus adversabatur totus tumens,
Arena ceu maris, vel fluctus, vel nives.
Inter preces miscens iram, iratus mihi.
At Imperatori precando supplicans
Plenæ viæ, domi, plateæ, loca omnia,
Tabulata secunda, tertia, spectantibus
Viris, mulieribus, pueris, senioribus;
Inter gemitus, rugitus, atque lacrymas.
Nimirum imago urbis per vim captæ erat.
At ego, gregis dux ille perquam strenuus,
Et in hoc quidem soluto simul et debili
Parumque respirante adhuc corpuseculo,
Ibam Imperantem medius atque exercitum,
Sursum respectaus atque fretus spe bona,
Donec venio in templum, quo pacto nescio].

108 Quid autem tunc acciderit prodigiosum, quod Ariani primum non nihil attulit fiducia, postea autem cessit in Catholicorum lætitiâ, idem scribit carminibus.

[Quodnam ergo miraculum? Tu prædica liber,
Ne posteris sit tanta ignota gratia.
Aurora erat, quedamque nox invaserat
Urbem, tegente nube solis circulum:
Quæ res ei non conveniebat tempori.
Celebritates publicæ in primis dies
Poscunt serenos. Atque hoc maxime hostibus
Jucundum erat, quasi adversaretur Deus
Negotio: nos tacitus mordebat dolor.
At postea quam ego, et Majestas purpuræ
Una sacros intra cancellos ivimus,
Sublataque mistim ab omnibus laudatio est
Dei, secutus clamor, manuum extensio:
Tum splenduit rursus adeo solis jubar,
Jam nube dissipata maudato Dei,
Ut omnis ædes sacra fulgeret statim,
Quæ visa fuit esse tristior prius:

Veterisque scenæ induere cuncti imaginem,
Quam texit olim fulgor ipsius Dei,
Vultus serenabantur, et mentes simul.
109 Cumque hoc munita jam foret fiducia
Spectaculo, poscebat clamore omnium;
Ac si esset unum hoc in præsentia
Ut impetraret princeps atque maximum
Hoc munus urbs a Majestate principe,
Nobis daretur ut solium urbis principis:
Hoc principes viri petunt, hoc subditi,
Cunctis idem plane desiderantibus,
Hoc feminae rogant magnis clamoribus,
Pene amplius quam conveniret sexui.
Erat hoc tonitru ingentem sonum verberans.
Tandem meo quodam Collega assurgere
Jusso (mibi enim tantum vocis haud erat,
Metu simul percusso et plane languido)
Compello eos aliena lingua interprete:
Cohibete clamorem, cohibete nunc obsecro:
Nam poscit hoc tempus, ut agamus gratias:
At illa posthac majora exequenda sunt.
Hæc dicta populus magno excepit murmure:
(Placere nam moderatio cunctis solet)
Et abiit Imperator hæc ipsa comprobans.
Hic illius conventus exitus fuit;
Hæc parte qui nos terruit tantummodo,
Quod unus ensis nudatus, rursum fuit
Reconditus plebisque fracta audaciâ.] *f*

110 Hæc Gregorius. Quod autem habet de exerto gladio hic subobscurè *g*: fuit hic sicarius quidam, qui Gregorium occidendi consilium cœperat; tentavit facinus; sed divina quadam virtute impeditus, perficere quod erat meditatus non valuit. Verum postea pœnitentia ductus, idem sponte supplex a Gregorio veniam postulavit: ut autem res se habuerit, idem in hunc modum describit:

[Aliquando eram domi, morbo premente me:
(Nanque adversis concurrens cum laboribus)
Hæ nostræ deliciae, ut videtur invidis.
Sic comparatis rebus, e populo meas
Quidam ingrediuntur aedes; cumque his quispiam
Juvens, coma longa, habitu tristis, pallidus.
Hic ipse cum converterem de lectulo
Paulum pedes, ut consuevere terrii;
Ille Deoque ac Principi actis gratiis
Ut mens ferebat maximis, quod hunc diem
Utriusque dono cernerent, atque in meam
Laudem elocuti quidpiam, domo simul
Abeunt. At ille pedibus adfixis meis
Tacendo supplicabat, percitus metu.
Cumque ipse, quis, vel unde, vel quid posceret.
Inquirerem; ipse grandiores edere
Solummodo ejulatus, gemere, plorare, ac manus
Stringere, mihique lacrymas excutere.
Qui raptus inde cum fuit vi (non enim
Verba audiisset) aliquis e præsentibus;
Tuus homicida, te licet texit Deus,
Se sistit ultro, conscientia sui
Huc sceleris actus, et reum se confitens:
En lacrymas præbet pro pretio sanguinis.
Hæc ille: verbis ipse fractus talibus
Emitto vocem, qua illum culpa libero:
Serves te Deus: me servatum commode
Tecum agere, magnum existimare haud convenit.
Meum te facinus hoc effecit: tu vide
Ut te Deoque ac me posthac digne geras]

111 Hæc vulgata per urbem multorum animum erga Gregorium bene affectum reddidere. At rursum vero invidorum detractio non leve iterum in ipsum conflatum est odium, oscitantiam redarguentium, quod vasa sacra, quæ multa erant ac ingentis pretii jam olim apud Quæstores deposita, ipse non repeteret *h*. At quidem nullam rationem ipse reperat

D
ACTOR.
C.ES. BAR.

qui mor
commun
voce postu-
latus Epi-
scopus,

monet nunc
potius va-
candum
gratis Deo
agendis:

E

f

g

etiam sica-
rius qui ad
ejus eadem
paratus ad-
venerat,

F

ab eo veniam
ul'ro petit et
facile inpe-
trat.

De vita sua.

h

Theodosius
urbem in-
gressus pul-
so Demo-
philo Ariano
Episc.

De vita sua.

Gregorio et
orthodoxis
dat majorem
ecclesiam.

eumque illuc
cum exer-
citu inducit,

caelo, quod
antea nubi-
lum fuerat,

velut per
miraculum se-
renato ad ejus
ingressum;

A rerat de his in Ecclesiasticis monumentis, nec apud prædictos magistratus; eratque opus summi laboris, nec præsentis otii, quod facile expediri potuisset; cum præsertim ad reducendos devios, ad uniendo divisos, et in his quæ ad jura templi spectant, Gregorius totus esset.

ANNOTATA.

a Factum id potissimum per absentiam Gregorii, qui in agrum secesserat, passim autem putatur secessisse valetudinis causa, post aliquem morbum. Imo Hermant existimat, hunc cum esse in quem scripsit Carmen 60, inter alia sic quærens.

Non satis istud erat quod me premat ægra senectus.]

Quæ Siculis gravior dicitur esse jugis;

Ni me etiam morbus laceret, rediensque quotannis
In miseram talem debile corpus agat?

Certe in hoc morbo fatetur nihil sibi esse gravius, quam pusillorum scandalum ex piorum incommodis, quasi nulla sit eorum merces apud Deum, sed casu aguntur omnia. Verum existimo gratis omnino morbum istum ad hæc referri tempora, quibus longe graviora damna,

B Constantinopolitanae ecclesiae exinde emergentia, meruisse distinctus attingi et sentiri. Ut ut sit, rediens ab agro habuit Orationem 28, de qua supra: in qua cum exposuisset affectum erga sui amantem gregem, reciproce ferventem, de factionibus ita loquitur. Jam quoque timorem mihi injiciunt canes (Maximum intelligit pro vindicanda sibi Sede Thessalonicam profectum) per vim in pastorum classem irrumpentes idque (quod absurdum valde est) cum ad pastoralis muneris administrationem nihil omnino aliud contulerint, quam quod comam, cui ornandæ et alendæ turpiter studuerant, raserunt: qui nec in canum ordine remanserunt, nec pastores facti sunt, nisi ut lanient et dispergant, atque aliorum labores infringant... Ac proinde ne nunc quidem insolentius se efferant, qui canes adversus gregem concitarunt; nec oviculam quidem unam proferre possunt quam adduxerint aut conservarint... atque improbitati suæ finem imponentes, adorent et precidant et plorent coram Domino qui fecit eos, et quorum salus necdum deplorata est adjungantur gregi. Hoc ut persuadeat ita loquitur circa finem: O membra, olim Christi; membra mihi cara, etsi nunc corrupta; membra hujus gregis, quem, prius fere etiam quam collecti essetis, prodidistis! Quomodo distracti estis ac distraxistis quasi boves teneris vinculis soluti? quomodo altare adversus altare erexistis? quomodo repente in desolationem ac vastitatem facti estis? quomodo et ipsi per hanc sectionem morte affecti estis et nobis dolorem inussistis? quomodo simplicitate pastorum (Ægyptios Episcopos notari censeo) ad gregis dissolutionem abusi estis? non enim eos ob imperitiam reprehendam, sed vestram improbitatem accusabo... O Trinitas sancta... utinam tu hos nobis restituas, hactenus a nobis diremptos, ut per ipsam disjunctionem ad concordiam et pacis studium erudiantur.

b Orationem quidem bis appellat interpret: et hoc patitur vox Græca ἑρμηνεύς, seorsim sumpta: sed sensus requirit, ut de paucis verbis, et quidem non meditato prolatis, Sanctum dicamus agere: veterem igitur Leuclarii versionem correxi, meliorem Billii interpretationem secutus.

c Intelligitur fama de convocando Constantinopolim Concilio sparsa. Hermant totam pro retinendo Sancto contentionem populi, ponit ante ejus secessum in agrum.

d Annus is fuit 380, sed jam vergens ad finem: sic enim scribit Socrates lib. 5 cap. 6. Paucis post

baptismum diebus, a morbo recreatus, Imperator D Constantinopolim movet viii kal. Decembris, Gratiano jam quintum Consule eoque ipso Theodosio primo.

e Idem Socrates lib. 5 cap. 7 ita loquitur. Eodem tempore Gregorius ab urbe Nazianzo translatus intra urbem Regiam in exiguo oratorio conventus agebat..... omnium sui temporis religiosissimus æque ac facundissimus: qui quosdam ob id murmurare intelligens, eo quod esset peregrinus; Imperatoris adventum avidè amplexus, Constantinopoli morari ulterius recusavit. Hæc verba ita accipit Hermant, quasi recedendi facultatem ab Imperatore postulasse Sanctus primo illo congressu dicitur. Sed apparet Socratem, multa transilientem, de ea recusatione loqui, quæ facta in Concilio est: proinde ejus verba huc trahi non debere.

f Fuere templi annis totis 40 ab Arianis possessa, ab anno scilicet 329, quo Sede Constantinopolitana pulsus fuerat S. Paulus substituto in ejus locum Eusebio antea Nicomediensi. Restitutionem templorum secuta est Oratio 48, cujus, velut in nova et insperata lætitia, hujusmodi ex abrupto exordium: Quid tantum dici potest, quantum oculis usurpare licet? Quæ oratio cum iis bonis, quæ conpiciuntur, comparanda est? En oculis nostris incredibile spectaculum proponitur, quod videre quidem sæpe cupivimus, præstantior autem voto erat hæc cupiditas. Rursum hic Martyrum honores, multo jam ante tempore neglecti: rursus Sacerdotum Dei concursus, rursus tripudia et spirituales festivitates. Frequens hic conventus ad festum diem agendum, non ad arma et prælia promptus et paratus. O ingens miraculum! Arma e manibus projecta sunt, soluta acies, belli cura abjicitur. Martyres autem, quibus hactenus hoc confectum gratulatur Sanctus, videntur fuisse, SS. Eustratius, Auxentius, Eugenius, Mardarius et Orestes, in Armenia quidem sub Diocletiano passi, Constantinopolim autem translati verosimiliter sub Constantino magno: agitur enim eorum festivitas (ut in Synaxario Cluromontano legimus ad eorum diem 13 Decembris) in venerabili Apostolico sancti ac celeberrimi Apostoli Joannis, juxta sanctissimam magnam ecclesiam, in qua dictam esse orationem æstimamus: mox enim aggreditur Sanctus præsentia cum præteritis comparare, et rememorari funestæ illius noctis, quando ipso in choro constructa acies monachorum mulierumque insanientiam irrupit in Anastasiam, uti ad caput 11 supra deductum est. In eadem magna ecclesia celeberrimoque concursu etiam hæreticorum dictam esse Orationem 38 in Natalem Salvatoris, ac postea alteram 39 in sancta lumina Epiphaniarum censet Hermant: pari jure addi possent etiam Oratione 40 in Sanctum Baptisma, postridie Epiphaniarum habita. Sed hoc divinare est, dum nullum in iis apparet argumentum, quo Constantinopoli adscribantur, nedum huic tam insperatæ commutationis temporis. Majori cum fundamento videtur dici posse Constantinopoli habita Oratione 26; quæ est de moderatione in disputationibus servanda, et quod non sit ejusvis hominis nec ejusvis temporis de Deo disputare. Dicta est autem illa Martyrum quorundam festo: et argumentum tractat admodum congruum huic temporis, sic finiens: Si mihi obtemperandum duxeritis, juvenes et senes, præfecti et subditi, monachi et conjugati, supervacaneas et inutiles ostentationes valere jubebitis etc. Quo indicatur ad ingentem omnium ætatis, conditionis et ordinis multitudinem locutum tunc Sanctum.

g Ita primum Baronius: in Annalibus autem hæc recognoscens, judicavit hunc ensem, qui fuit in templo strictus, cum sicarii sequentis facta nihil habere commune. Itaque versus prædictos sic explicat num. 14 ad. an. 380 quasi ob nimiam compressionem confusione nemque

ACCUR.
C. ES. IVA.

Morbus S.
Gregorii.

t. 1 p. 174
qui Maximi
factionem in
vital ad poenitentiam.

p. 415

E
t. 1 p. 725

Explicatur
festo SS-
Martyrum:

varia ora-
tiones CP.
habita.

F

t. 1 p. 442

p. 463

A nemque prementium, ad terrorem evaginatus ensis fuerit: *quidni potius ad coerendum unum alterumve de plebe, insolentius aliquid dicentem facientemve et ad alios terrendos? cum dicatur ex ensis evaginatione plebis fracta audacia.*

In Statim post narratum factum præcedens, hujus quidem rei excusationem proponit, satis iudicans nonnullis eum moderationem minus probari: sed quod ingens ea causa fuerit contra Sanctum commotio animorum, non invenio.

CAPUT XIV.

In thronum invitatus collocatus Gregorius Testamentum suum condit.

Cum hæc geruntur Constantinopoli, Episcopi illi, quos fama adventuros Constantinopolim ferebat, adsunt. Fuerunt Episcopi Orientales, non pauci numero: quorum omnium celeberrimus aderat Meletius a Episcopus Antiochenus, Confessione clarus, qui contra Arianos, tempore Constantii Imperatoris ac inde Valentis, pro fide Catholica strenue decertaverat, ac ob eam causam iterum in exilium missus fuerat, immensosque labores eadem ex causa tulerat.

B Ille, inquam, Meletius venit una cum ceteris Episcopis Constantinopolim, ut Gregorium Nazianzenum locaret in Throno, ut ut Gregorii Nysseni utar verbis, sponsum conjungeret sponsæ. Tunc etiam advenit ipse Gregorius Nyssenus, qui (ut diximus, libros quos contra Eunonium b elaboraverat, legit Gregorio Nazianzeno atque Hieronymo, apud eum tunc Constantinopoli commoranti. Quid tandem? Collocant hi omnes Gregorium, invitum licet, in Throno, firmant ejus Sedem, qui una tantum spe ductus, nimirum ut ea ratione ad componendas res Ecclesiarum sequester optimus esset, illis acquievit, ac se locari in Sede passus est. Hæc enim omnia idem ipse concinne describit in hunc modum.

113 Omnes enim Orientales (Ægyptum c excipe) Antistites, adusque Romam illam alteram, Ex intimis telluris ac maris angulis, (Quibus Dei mandatis impulsus haud scio) Cœunt, mihi stabilituri Sedem sacram, In quibus erat Princeps unus, piissimus, Simplex, mala sine fraude, plenus numine, Cernens placidum, fidens animi, ac simul prudens, Etiam intuentes excolens in spiritu. Quis quæso nesciat, quem nostra vox notet, Ecclesiæ Antiochenis illum Præsidentem? Qui erat reapse, quod audiebat nomine; Mores habebat, atque nomen melleum: Qui multa toleravit sanctum ob spiritum, Ab externa pulsus aliquando potentia: Qui certaminibus expolivit gratiam Illustribus suam. Hi me in Sede collocant Clamantem atque gementem: sed una causa tamen Minus repugnantem; Tu Verbum testis es. Quænam illa? Non fas veritatem abscondere. Rebar stolidi persuasione pectoris, Hujus si solus possem Imperium consequi, Instar ducis Chorearum, qui Choros duos Utrunque medius ipsos apte collocat, Illum quidem hic, alium istic, fieri ut solet; Sic me reconciliaturum adversarios].

Hæc et alia Gregorius, causam declarans, cur tandem Ecclesiasticæ pacis componendæ ergo, illis acquievisset.

114 Ejusmodi discordia erat exorta occasione schismatis Ecclesiæ Antiochenæ, in qua (ut prætereamus Antistites hæreticos) duo Episcopi Catholicis præerant, quorum alter Meletius, quem dixi-

mus, erat; alter vero Paulinus: Appollinaristas autem Vitalis regebat. Horum causa S. Hieronymus, ambiguus aliquando quocum communicare deberet, abstinnit se ab omnibus, donec Damasum Romanum Pontificem consuleret, ad quem cum scriberet, hæc habuit inter alia. [Non novum Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit, hoc est: Qui Christi non est, Antichristi est.] Hæc Hieronymus: qui ad eundem iteratis litteris agens, testatur quod hi omnes Damasum se adherere profiterentur, cum ait: [ego interea clamito, Siquis Cathedræ Petri jungitur, meus est. Meletius, Vitalis, atque Paulinus tibi hæerere se dicunt] Hactenus de his ille. Porro, ut advenit, aliis aliorum studia sectantibus, ea occasione totus pene Christianus Catholicus orbis schismate divisus est. Ægyptii ac Macedones, et alii, Paulini amplexantes communionem, Meletium respuebunt; ceteri autem Orientales, communicantes Meletio, Paulinum aversabantur. Hujus itaque schismatis conciliandi gratia Gregorius, ut ait, hac una causa passus est tandem in throno se locari.

115 Sublimatus in Thronum Gregorius, mox adversariorum ferentium sensit aculeos: quique erant illi infensi, sive hæreticorum sive Catholicorum, quos a se Maximi schisma divulserat, quorum animos tanta Gregorii gloria livore offuderat exacerbantque, in ipsum obloqui, obstrepere, declamare, ac in vulgus spargere non cessant, ipsum gloriæ cupidum eam Cathedram concupisse, ejusque adipiscendæ gratia Constantinopolim se contulisse, ac longo ambitu tandem adeptum esse. Tunc ipse pro concione de ea re agendum sibi censens, orationem illam præclaram habuit, cujus est titulus: De se ipso et ad eos qui ipsum Cathedram Constantinopolitanam affectare dicebant: *Ubi collaudato populi erga se studio, volens ostendere quam longe absit ut ejus favorem adulando studuerit demereri: [Hoc, inquit, ex novo illo facinore perspicuum factum est, quod circa me nuper edidistis: cum vos, qui plebs estis, zelo et ira flagrantes, clamantem et ingemiscentem in hac Sede collocastis, quam tyrannicam an Archiepiscopalem dicere debeam, incertum habeo: sed collocatis etiam tamen, propter vim amoris erga me vestri jus fasque violantes. Quo quidem tempore nonnullis eorum, qui vehementius in eam rem incumbabant, adeo graviter succensuimus, ut amore in odium mutato, a nobis pedem confestim retulerint]. Et post multa, se ab illis vocatum ac vi adactum accessisse refert.*

116 Quo item fuerit animo cum advenit, his verbis testatum rehqvit: [Si humanum, inquit, aliquid abjectumque cogitans atque banc Cathedram affectans, aut huc primum cum senecta hæc cana atque his membris, vitæ diuturnitate et morbo rugatis atque contractis, venissem; aut nunc has ignominias ferrem; profecto cælum et terram (quibus testibus attestari moris erat) erubescerem; erubescerem et Cathedram hanc, et sacrum hunc cœtum, sanctamque hanc et vere sanctam coagmentatam plebem, adversus quam tot sceleratorum hominum copiarum aciem instruxerunt, ut priusquam conjuncta sit dissolvatur, et priusquam in lucem prodeat extinguatur, jam secundum Christum formari incipiens. Ad hæc laborum meorum et ærummarum me iuderet, et asperæ hujus vestis, et secessus in solitudinem quam familiarem semper habuimus; vitæ item facilis et expeditæ et mensie frugalis ac simplicis, avium vita haud multo inferioris. In gratiam etiam cum veritate redeant, qui me alienæ uxoris cupiditate flagrasse dicunt, cum ne propriam quidem habere voluerim] etc. et in alia oratione, quam [Synodo habuit coram centum quinquaginta Episcopis;] Si, inquit, Principatus aut sublimium Thronorum

D
AUCTOR E
CLES BAR.

Epi 58.

alias a desiderando throno illo, E

d

in quem a plebe fuerat violente et præter leges impositus, e

f

longe alius nissimus uti antea

f
et postea est protestatus

a
A SS. Meletio, Nysseno et aliis in Throno collocari se patitur.

b
Nyssen. in summe Meletii.

c
De vita sua

sperans eo se aptiorem fore componendis dussidit

ex schismate Antiocheno pullulantibus,

A norum amore flagravi. aut peccatorum aulas calcare gestii, numquam aliud quidpiam splendoris amplitudinisque mihi contingat; aut si quid contigerit, confestim illud projiciam et amittam] *g*.

AUCTORE
C. ES. BAR

Et non am-
plus Na-
zianzum
revisurus

117 Hæc Gregorius, qui sibi, Ecclesie Constantinopolitane indissolubiliter, ut opinabatur, adstricto, nullam spem reliquam esse credens redeundi Nazianzum, ibique de rebus suis ultimum disponendi, coram amicioribus nonnullis Episcopis Testamentum condidit; quod merito divinum appellavit Joannes, Lector et Notarius Sanctissimæ Ecclesie Nazianzenæ, qui ipsum *h* [ex archetypo exemplari in eadem Ecclesia asservato, in quo et propriæ manus subscriptiones, [extant, tam ipsius quam testium qui subscripserunt,] exscripsit et edidit. Latuit illud hactenus inter Brissonii, viri sane valde periti, Formulas *i* Græce editum: ubi cum illud haberi me omnisset Marcus Antonius Massa Salernitanus I. C. quo cum ob illius doctrinam variamque eruditionem cum pietate conjunctam domestica mihi consuetudo intercedit, omnium fere librorum angulos exploratos habens, sed mendosum veheinenter et mutilum; muneris autem mei esse illud, si fortasse minime probaretur, confutare disertis rationibus; rem contuli cum Jacobo Sirmondo *k*, mei studiosissimo, Societatis Jesu Professore, omnium plane litterarum genere excultissimo: qui infatigabili studio penetralia quæque bibliothecæ Vaticanæ perlustrans, invenit tandem in duobus antiquis codicibus ejusmodi testamentum: quod contulit, emendavit, atque Latinitati primus omnium tradidit, sicut hic habes descriptum.

h

i

13

h

testamentum
condit an.
380, 31 Maji.

m

juxta dis-
positionem
antea factam
Nazianzi,

110 [Flavio Eucherio et Flavio Evagrio Viris Clarissimis Coss. pridie kalendas Junias Gregorius Episcopus Catholicæ Constantinopolis Ecclesie, vivens ac prudens, sanoque judicio et integris animi sensibus condidi hoc testamentum: quod quidem jubeo et volo in quovis foro et quomodolibet ratum ac firmum esse. Jam enim mentem meam declaravi *m* omnemque meam substantiam Catholicæ Nazianzi Ecclesie consecravi, ad pauperum qui sub eadem sunt Ecclesie ministerium. Qua etiam de causa tres juxta hanc meam voluntatem, alendis pauperibus Curatores institui; Marcellum, Diaconum, et monachum; Gregorium, item Diaconum, qui fuit e familia mea; et Eustathium monachum, qui et ipse fuit e domo mea. Nunc vero eundem animum retinens erga sanctam Ecclesiam Nazianzenam, eodem persto in proposito. Cum igitur contigerit me ex vita discedere, heres meus esto prædictus Gregorius, Diaconus et Monachus, domesticus quondam meus, quem pridem manu misi; ex universa substantia mea, mobili et immobili, ubicumque ea mihi sita est. Ceteri omnes exheredes mihi sunt. Ita quidem ut ipse meam omnem substantiam, mobilem et immobilem, sanctæ Catholicæ Nazianzi Ecclesie restituat, nihil penitus subducens, præterquam quæ hoc testamento quibusdam privatim reliquero, legati aut fidei commissi gratia: sed omnia ut prædixi diligenter servet Ecclesie, Dei timorem præ oculis habens, sciensque jam a me decretum, uti omnia mea illius Ecclesie pauperum ministerio cedant, in eamque rem se institutum heredem, ut per ipsum Ecclesie omnia sine fraude conserventur.

in favorem
pauperum,

C

legans sui
testamenti
curatoribus

119 Servos quoscumque vel mea voluntate vel beatissimorum parentum meorum mandato manumisi, hos omnes nunc etiam liberos manere volo, et peculia sua ipsis absque ullo impedimento firma permanere. Volo præterea, heredem meum Gregorium Diaconum, una cum Eustathio monacho, ambos olim e domo mea, possidere prædium Arianzenum, quod ex Regini bonis ad nos pervenit: gregales veru equas et oves, quotquot jam ipsis præsens dari

jussi, quarumque proprietatem ipsis ac dominium tradidi, has ipsis quietas manere volo jure domini. Per præceptionem item Gregorium, Diaconum et heredem meum, qui mihi fideliter ministravit, privato jure Domini habere volo aureos numero quinquaginta. Russianæ, Virgini *n* venerandæ propinquæ meæ, certa quædam in annos singulos dari jussit, unde liberaliter vivat: quæ quidem omnia eidem, quemadmodum præscripsi, volo ac jubeo quotannis sine mora præstari. De habitatione autem, tum quidem nihil propterea statui, quod nescirem ubinam ipsa degere mallet: nunc vero et hoc volo, quocumque ipsa loco elegerit, parari ei domum ingenuæ congruentem, ad honestam Virginis habitationem: quam utique domum sine interpellatione habeat ipsa in usum fructum quoad vixerit, postea vero restituet Ecclesie. Addi præterea eidem volo puellas duas, quas ipsa delegerit: hoc nimirum pacto ut cum ea morentur puellæ usque dum vivet: et si quidem illi ita visum fuerit, liceat ipsi libertate eas donare; sin minus, et illæ quoque ad Ecclesiam pertineant.

D
Arianzenum
p ædium,

n

Russianæ
virgini do-
mum quoad
vivet,

120 Theophilum puerum qui mecum manet, jam manu misi: volo autem ei nunc etiam dari, legati nomine, nummos quinque. Eupraxium vero ejus fratrem, liberum esse volo, eique legati nomine dari nummos quinque. Volo præterea Theodosium, notarium meum, liberum esse, eique legati nomine dari aureos nummos quinque: Alypianam, filiam meam dulcissimam (ceterarum enim Eugeniæ et Nonnæ exigua ratio ducenda est, ut quarum vita reprehensione non vacat) veniam mihi dare volo quod nihil possum ipsi relinquere: quippe qui omnia jam pauperibus destinavi; aut potius beatissimis parentibus, qui ita polliciti erant, obsecutus sum: quorum voluntatem irritam reddere nec sanctum nec tutum arbitror. Quæcumque tamen ex beati fratris mei Cæsarii rebus, in veste serica aut linea aut lana aut o burichaliis supersunt, hæc ad ipsius liberos pertinere volo: et nulla in re, ipsam vel sorores ejus molestas esse vel heredi meo vel Ecclesie. Meletius, gener meus, sciat se prædium Apenzinsenium, quod ex Euphemii rebus est, malo fide possidere: de quo quidem et jam antea scripsi sæpius Euphemio, ignaviæ eum condemnans nisi sua recuperaret. Et nunc testor omnes Magistratus et qui sub Magistratu sunt, injuriam fieri Euphemio: [oportet enim prædium Euphemio restitui.

Alypianæ
nepti spolia
defuncti
Cæsarii:

E

o

affinis sui
injustitiam
declarat,

121 Emptionem fundi Canotalorum reverendissimo filio Episcopo Amphiloquio redintegrari volo. Constat enim ex chartis nostris, idque sciunt omnes, quod et solutus fuerit contractus, et pretium receperim, proprietatemque ac dominium possessionis jam pridem reddiderim. Evagrio Diacono, qui multorum mecum laborum et curarum particeps, in multis suam mihi benevolentiam commendavit, gratiam habeo coram Deo et coram hominibus. Ac majora quidem ipsi Deus retribuet: ne vero parva etiam amoris symbola prætermittamus, volo ei dari *p* camasum unum, tunicam unam, pallia duo, aureos nummos triginta. Similiter dulcissimo Condiacono nostro Theodulo dari volo camasum unum, tunicas duas ex iis quæ sunt in patria, aureos viginti expatriæ item rationibus. Elaphio notario, qui et benemeratus est, et quo tempore fuit in obsequio belle nos refocillavit, dari volo camasum unum, tunicas duas, pallia tria, sigillionem *q*, in patria *m* mos aureos viginti.

et emptio-
nis cujusdam
cassationem:

F

domesticis
suis pauca
donat

p

122 Hoc meum testamentum ratum ac firmum esse volo in omni judicio et quomodocumque. Quod si tamquam testamentum vim non *r* habuerit; tamquam voluntatem ipsum seu codicillum *s* valere volo. Qui vero ipsum evertere tentaverit, rationem reddet

et testa-
mentum
concludens

r

s

A reddet in die iudicii et pœnam sustinebit.

In nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

Gregorius, Episcopus Catholicæ Constantinopolis Ecclesiæ, regei testamentum; et omnia probans subscripsi manu mea, et vim obtinere volo ac jubeo.

Amphilochius t, Episcopus Catholicæ Iconii Ecclesiæ, interfui testamento Reverendissimi Episcopi Gregorii: et eo rogante subscripsi manu mea.

Optianus v Episcopus Catholicæ Antiochenæ Ecclesiæ interfui, cum Reverendissimus Episcopus Gregorius testamentum suum, ut supra scriptum est, disponeret, et eo rogante subscripsi manu mea.

Theodosius, Episcopus Catholicæ x Idæ Ecclesiæ, præsens testamento Reverendissimi Episcopi Gregorii, et ab eo rogatus, subscripsi manu mea.

[Theodolus, Episcopus sanctæ Catholicæ Apamæ y Ecclesiæ, præsens etc.

Hilarius, Episcopus Catholicæ Isauriæ Ecclesiæ, præsens etc.

Themistius, Episcopus sanctæ Catholicæ Hadriænopolis z Ecclesiæ, præsens etc.

Cledonius, Presbyter Catholicæ Iconii Ecclesiæ, præsens etc.

B Joannes, Sanctissimæ Nazianzi Ecclesie Lector et Notarius, exemplum divini testamenti, quod in sanctissima Ecclesia mea reconditum est, sancti et illustris ac Theologi Gregorii exscripsi et edidi.]

ANNOTATA.

a De S. Meletio et Antiochæno schismate, plene actum a nobis ad 12 Februarii.

b Libros Nysseni contra Eunomiam, quos ordine perquam turbato habemus impressos, suo naturali ordini restituendos monstravimus ad 9 Martii, § 2. Commentarii historici de eorum auctore.

c Existimat Hermant nec vocatos quidem fuisse, quod suspecti essent, ne causa Maximi, per suos illegitime ordinati, turbarent potius quam promoverent ordinationem Constantinopolitani Episcopi, quæ imprimis facienda erat. Verosimilius existimo venire contempsisse, eo quod eorum fere scirent fore Concilium, qui Meletio contra Paulinum favebant: Timotheum unum Alexandrinum, cum unico solo Oxyrinchite Episcopo, in iter deinde dedisse sese, non tam ut totam suam nationem representaret in Synodo, quam ut, si ordinandus esset alius a Maximo Constantinopolitanus Episcopus, id non fieret ab alio quam a se cum sui juris præjudicio; sed tempestate vel alio casu retardatum non comparuisse ad conditum amicum. Tum vero Meletium, suam hanc occasionem ratum, et ipsa verosimiliter fama motum quæ attulerat Ægyptios non comparituros, urssisse instituisseque, ut et quando jam ii omnes aderant qui adfuturi sperabantur (nam Demophilus Macedoninus, cum suis ex circumjuncta Constantinopolitana urbi Thracia Episcopis 30 secessionem fecerat, professus Arianam se fidem malle quam Consubstantialem Patri Filium asserere) ut, inquam sine mora Gregorius, jam pridem postulatus a populo, imo ut infra apparebit ab eodem in Thronum violente elatus, rite constitueretur Episcopus: ne forte superveniens vacante adhuc Sede Alexandrinus (quem solum cum socio esse in viam tulisse etiam fama potuerat) primas in Concilio prætenderet, ut principali suæ Sedi debitas, a qua prætensione excluderetur per maturam Constantinopolitani Episcopi ordinationem. Cumque in hanc sententiam facile adduxisset ceteros, qui jam convenerant undique ad Synodum (quam existimem indictam fuisse in diem circiter 20 Maji) ante omnia actum esse ut cogeretur Gregorius Sedem istam admittere.

d Existimare videtur Baronius quod hæc Oratio habita sit, postquam in Thronum ab Episcopis fuit erectus Gregorius. Verosimilius existimo cum Hermant, habitam vntea; alias enim non omisisset allegare vim sibi ab Episcopis illatam. Habita est autem in plenissimo consensu præsentis Imperatore, aulicis et magistratibus, quos ultima orationis pars sigillatim admonet officii; adeoque habita est in magna ecclesia. Habita etiam est ex ipsa Cathedra Episcopali: quam saltem ut Vicarius occupabat, donec proprium Episcopum Patres ad Concilium convenientes instituerent.

e In Carmine de vita sua non meminit Sanctus hujus violentiæ; eoque difficilius est statuere, quo tempore præcise ipsa ei sit facta. Hermant censet quod paucis post restitutionem ecclesiarum diebus: quam non ferentes Arianæ, non ita potuerunt præsentis in urbe Imperatoris reverentiæ coerceri, quin multa acerbe et contumeliose in Gregorium dicerent facerentque. His autem moticivis, non expectato Episcoporum qui convocabantur adventu, præoccuparunt ipsum installare: quod quia præter Canones erat, tamquam momenti nullius videtur Sanctus in dicto Carmine transiisse. Sit igitur hæc res facta mense Februario aut Martio; oratio vero habita mense Aprili, cum propinquitas adventantium ad urbem Episcoporum magis acere poterat invidorum linguas, metuentium ne populare factum illi ratum haberent, eoque conabantur Gregorium de ambitione infamare. Certe non ante Majum videtur e Syria potuisse adesse Meletius, multo minus alii ex remotioribus etiam partibus acciti: præcessisse enim debuit Indictio Concilii, quæ vir ante finem Januarii cogitanda est esse facta: quia credibile est prius fuisse publicatum edictum, 10 Januarii die dictatum, de templis toto Imperio in potestatem Orthodoxorum reddendis. Si autem ad mensem Majum addas Junium et initium Julii, ejus die 9 legitur data Synodica ad Imperatorem, ipsius Concilii acta (quæ non extant) concludens, invenies justum rebus omnibus gerendis spatium. Ast, inquit, S. Meletius, qui paulo post inthronisatum Gregorium durante Concilio obiit, creditur defunctus xii die Februarii quo colitur. Respondeo, nequaquam mirum esse, si peregre mortuo S. Meletio fuerit festum annuum institutum Antiochiæ, non eo die quo Constantinopoli moriens vir Sanctus,

hinc Angelorum raptus ad cœtum fuit: aut quæ Deductione civitatis totius, Tunc maxime dolentis, ut deceus erat, Ecclesiam devectus est ad propriam, Thesaurus ingens intelligentibus:

imo nec eo, quo fuit Antiochiæ exceptus (nam uti exportatus Constantinopoli fuit statim a morte, sicut ex Nazianzeni versibus citatis et rebus post narratis colligitur, ita credibile est quam festinantissime potuit de vectam per iter, quod sive terra seu mari sumas unius alteriusve dumtaxat hebdomadæ fuit) sed altero quo ad Ordinationem Flaviani Antiochiam convenerunt Episcopi: quos verosimile est dilatus euenus exequias viri Sancti quam solennissimas egisse, et constituisse, ut hic anniversaria commemoratione recoleretur. Flaviani MS. collector S. Meletii nomen refert 10 Junii; utinam sciretur quo auctore? hic enim si antiquus foret, rix dubitarem affirmare eo die vel mortuum Constantinopoli vel saltem Antiochiæ relatum eum fuisse: tunc certe potuit, nec potuit facile multo citius scripsisse id contigisse. Nec obest quod in subscriptionibus post Canones, Imperatori oblatos per Epistolam datam 9 Julii ut diximus, invenitur primus Provinciæ Cælesyriæ subscriptus Meletius Antiochenus: non enim genuinæ sunt istæ subscriptiones nec in debita forma, sed nuda nomenclatura esse videtur ex Actis collecta, quorum initio Meletius interfuit: aut certe Meletii nomen librarius aliquis ex suo adjecit iudicio, existimans per errorem fuisse omissum.

f Nazianzenam intelligo, sæpe oblatam semper recusatam: nam Sasima, pro quibus fuit ordinatus Gregorius,

D AUCTOR: CES. BAR. Oratio de non ambita Sede CP. quando habita?

violenta in thronum collocatio per plebem,

E

comprobata ab Episcopis in Majo:

nec enim obiit S. Meletius in Februario

F

sed tunc celebrata ejus exequiæ sunt a Synodo Antiochena,

subsignat ipsi

t

v

et post eum testes 7.

x

y

z

Cur ordinando Gregorio non adfuerint Ægypti?

A rius, non videntur a Gregorio unquam pro Ecclesia æstimari, nec propriam suam voluisse dicere eam, ad quam nunquam fuit vocatus a populo. Si quis tamen Sasimensem intelligere malit, per me licet.

AUCTORE CÆS. BAR.

Testamentum unde et cur hic insertum?

g Hactenus Baronius in prima hujus vitæ editione (uti ipse appellat in *Annalibus* an 389 num. 22, licet solum intelligat hoc manuscriptum suum inter amicos communicatum) hactenus, inquam Nazianzeni res promoverrat Baronius, et consequenter Concilii C. P. ucta ac cetera Sancti ad mortem usque gesta perteruerunt nulla facta mentione Testamenti: Quis enim, inquit, illud extare aut aliquam ejus rationem habendam esse putasset, quod tot rerum atque scriptorum ejusdem Gregorii accuratissimos exploratores præterisset; vel si noverunt, tamen visi sunt penitus, tamquam commentitium, contempsisse? Cum autem idem Baronius in secunda ejusdem vitæ editione, id est in *Annalibus*, ipsum dignum censuerit quod eidem subnecteret, accurateque defenderet: ego hoc ejus iudicium secutus, plane ex mente ejus factarum me credidi, si ipsum proprio insererem loco, simul cum commentatione eodem spectante, quæ nobis constituet Caput 15.

h Titulus M.S. Græci, uti editus in Appendice operum tomi i extat, hic erat: Exemplum testamenti S. Gregorii Theologi, descriptum ex archetypo etc. prout [] inclusa verba sequuntur.

B

prima ejus editio apud Brissonium:

i Barnabas Brissonius, Regii Consistorii Consiliarius et Parisiensis Senatus Præses, de formulis et solemnibus populi Romani verbis libros 8 edidit Parisiis anno 1582, quos habemus Francofurti recensos an. 1592, ubi lib. 7 circa medium et pagina apud nos 680, ipsum Græcum habetur ex membranæ, et quidem aliis quam quæ in Vaticana Sirmundus reperit: nam in titulo legebatur μετεργάζει ἐκ τοῦ ἀρχαιόπου τοῦ συγγραμμένου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ Ναζιανζοῦ, descriptum est ex archetypo quod jacet in ecclesia Nazianzi. Est autem verosimile quod in Francia membranæ sint, quas vidit Brissonius.

k Addiderat his Baronius, Parisiensi: quod omisi ex mente auctoris, qui alibi certius edoctus Arvernum patria Sirmundum fuisse, erratum correxit.

l Scriptum quidem a Sirmundo Januariæ, et sic a Baronio et Billio est editum, quia sic in uno M.S. legebatur: ne tamen in ipso principio lector offenderetur, veram lectionem adhibere maluimus. Alibi nomen mensis deerat. Verosimile est in originali scriptum πρόμιας καὶ ἀνδῶν Ἰουλ. quod alius legerit Ἰαν. et extenderit Ἰανουαρίων pro Ἰουλίων. Nihil enim usitatius antiquis quam truncare nomina mensium: et in Vita S. Athanasii num. 161. Simili errore vidimus Januariam pro Junio obrepsisse in Epistola Julii Papæ Græca.

quo mense conditum?

C

aliud antea factum Nazianzi:

m Quamdiu ante suum Constantinopolim discessum id fecerit Sanctus, non constat: verisimile mihi est, pro magno ejus erga pauperes amore, quod id fecerit statim post obitum parentum, reservato sibi duntaxat Arianzeno prædiolo, quod hic suo instituto heredi et socio Eustathio legat.

n Russianam hanc, ex tam plena reverentiæ appellatione, colligas grandævam valde fuisse.

o Βουρίτης Buricus, equus est Isidoro, Paulino et aliis; hinc βουρίθλια in Chronico Alexandrino stragula equestris, hic autem forsitan sumuntur pro quavis stragula veste.

p Camasus apud Isidorum in Glossis Amfimalus vertitur, et in Græco barbaris apud Meursiam explicatar Chlamys ad hiemem vel pluviam, μάνδυσμα χειμωνιακόν.

q Σερλίον, melius forte Σιγγλίον scriberetur: Latine Singiliones dixere, quasi Singuliones, quod essent ex singulo, sive simplei, non autem ex duplicato panno confectæ vestes, Græce ἀπλοῖδες dicebantur.

r Intellige ex defectu alicujus solemnitatis a lege requisitæ.

s Codicillis scribendus nullæ solemnitates requirun-

tur: et hos tamen valere lex jussit, ut extremæ hominum voluntati quocumque in casu contum foret.

D

t Amicitia præsertim jure, et quod vicinum Cappadociæ in Lycæonia Episcopatum haberet, hunc et tres alios lectos testes arbitrator: adhibentur autem testes septem, tot enim lex requirebat, unde in testamento Bertichranii Cenomaneusis Episcopi apud Brissonium pag. 683. Ut lex edocet, septem virorum honestorum subscriptionibus et sigillis credidi muniendam.

testes omnes partim ex Lycæonia partim ex Pisidia:

u In subscriptionibus Concilii, Optimus: intelligitur autem, ut ex iisdem subscriptionibus patet, Antiochia Pisidiæ Metropolis, illoque ejus Episcopus primus ponitur inter illius Provinciæ Episcopos.

x In subscriptionibus Hydensis, in Provinciâ Lycæoniæ. Sic et in Chalcedonensi Synodo Rufus Hydæ subscribitur: ejusdemque provinciæ e. t. testis quintus Hilaris Isauricæ sive Isarentis, in subscriptionibus Ilvarius vel Illyrius.

y Apameam Pisidiæ intelligo potius quam Bithyniæ, et in eo qui sequitur Themistio Hadrianopolim similiter Pisidiæ potius quam Thraciæ; ut ex solis duabus provinciis intelligantur testes adhibiti, prout illi commune forsitan et Episcopo Constantinopolitano vicinum hospitium habebant.

E

z Hæc clausula ad testamentum non pertinet, uti nec titulus: unde nec in Brissonii codice inveniebatur. Non est autem facile divinare, quamdiu post testamenti scripturam transcriptura hoc ejus exemplum sit.

CAPUT XV.

Testamenti hujus veritas defensa et illustrata.

Jam vero nostrarum partium esse scimus, ut his quam exacte percognitis num hæc in omnibus inveniantur veritati consentanea disquiramus, elucidemusque obductum veluti rubigine monumentum. Esse quidem ipsum germanum Gregorii Theologi testamentum sunt multa quæ persuadeant. Verum quoniam ipsa prima ejus inspectione longe refugere possit animus ut id audire velit, nedum asserere, ipsum Gregorium filias habuisse atque generum, de hoc ipso primum jure agendum erit Etenim nihil est ut vel in leve discrimen possit adduci Gregorii, quem suis ipse sæpe scriptis profitetur, cultus virginitatis, quam par est ut ante omnia apertissime demonstratam atque probatam, sartam tectam in omnibus relinquamus. Nihil quidem magis certum atque exploratum ex omnibus Gregorii rebus gestis videri potest, quam ipsum perpetuam coluisse virginitatem, testante id ipso quam sæpissime, cum in senectute confectus ærumnis, sese ejus, tamquam rei præclaræ memoria consolans, cygnæis modulibus sæpe concinuit, ut illud imprimis prosa redditum: [Corpore virgo sum: an autem etiam animo haud certum habeo]. Profitetur hoc etiam in Carmine, ubi conqueritur de calamitatibus suis: itemque in Carm. de Virginitate, et in Præceptis ad Virgines. Rursum in Carmine de vita sua, et eo qui inscribitur de rebus suis, ubi hos habet versus:

Germanum esse hoc testamentum

non prohibet testatissima Sancti virginitas.

[Non me connubium strinxit, nec fluxio vitæ] et inferius.

[Nec mea femineo maduerunt membra liquore]. Insuper cum rursus animæ suæ calamitates deplorat, visionem sibi divinitus ostensam recenset, qua permotus fuerit a puero ut se virginem perpetuo conservaret. Id ipsum etiam affirmat, cum invehitur in hypocritas monachos, nec non in Epitaphio de seipso. Ut plane nihil in Gregorio firmiter atque tutius quam perpetuæ virginitatis cultus absque ulla dubitatione affirmari penitus possit.

124 Servata igitur et in omnibus comprobata Gregorii virginitate, jam nebulam illam, quæ de filiabus

quia ille filios et filias saepe nominat, spirituales scilicet,

A filiabus et genero ex testamento contracta videtur, ex ipsiusmet Gregorii scriptis, dimoveamus omnino. Quod igitur ad nominatas in testamento filias spectat, illud ingerimus : Si omnes quas ipse Gregorius suis scriptis filias vel filios nominat, ex conjugate esse susceptos velimus asserere; erit profecto, ut plusquam quingentos, ut ita dicam, ex Gregorio genitos esse liberos affirmare cogamur. Verum ad spiritualem generationem eos omnes esse referendos, ne longe petatur exemplum, habemus in eodem Testamento, ab ipso Gregorio nominatum filium suum Amphilochem Episcopum, utpote ætate juniorem. Nam in Epist. ad Cæsarium de eo scripta, [Ipse, inquit, manu mea carissimum filium nostrum, Amphilochem offero : virum probitatis nomine usque adeo nobilem (etiam præterquam ætas ferat) ut ipse, qui et senex et Sacerdos et amicus vester sum, præclare mecum agi existimaturus sim; si eam hominum existimationem obtinerem]. Hæc ipse. Sic igitur nihil est ut cogamur asserere, quas nominat filias, eas a Gregorio ex uxore susceptas : verum dicendum potius, eas illius fuisse neptes. Etenim quam potissimum laudat, spretis ceteris, Alypianam, eo gradu tum ipsam tum reliquas duas sorores Gregorio junctas fuisse, ex ipsius Gregorii Epistolis certo certius intelligere possumus.

et sic Alypianam neptem suam filiam vocat

B

125 Reperitur quidem Alypiana ista ipsi Gregorio fuisse ex sorore Gorgonia neptis, nuptaque insigni viro Nicobulo, ex quibus ortus est Nicobulus junior, cujus nomine ad ejus patrem extat Gregorii carmen, nec non aliud patris nomine ad ipsum filium redditum, et aliæ complures Epistolæ, ut inter ceteras quæ signatur in Billiana novissima editione num. 135, cujus hæc est inscriptio ex Græco reddita exemplari, qua ipsius Epistolæ argumentum ponitur verbis istis : [Eidem Nicobulo, Alypianæ ipsius uxori, Gorgoniæ Gregorii sororis filiae, corporis staturam exprobranti]. Hæc in Epistolæ a inscriptione. Sed quid ista sibi velint ex ipsi accipere licet Epistola, quæ cum perbrevis et lepida valde sit, hic integram describemus : sic enim se habet : [Alypianam apud nos cavillis incessis, ut parvam et tua proceritate indignam, o magne et vaste ac gigante tum forma tum robore. Nunc demum intelligo, animum mensuræ subjici et virtutem expendi, ac rupes margaritis præstantiores esse, corvosque luscinii augustiores. Tu vero magnitudine tua et cubitis frnere, nec Aloidis b illis ullo modo inferiorem te præbe : equum enim ducit, et hastam vibras, et feræ tibi curæ sunt : ipsa autem nihil operis patrat, nec magni roboris est radium ferre, colum tenere, ac telæ assidere :

id enim feminarum decus est.

Quod si hoc quoque adjicias, etiam orationis causa humi curvam esse, ac per ingentes mentis agitationes perpetnam cum Deo consuetudinem habere; quid hic de tua sublimitate corporisque mensura te jactabis? Vide tempestivum silentium, loquentem audi, quam incompta sit animadvertente, quam ut femina fortis ac strenua, quas rei domesticæ utilitates afferat, quam viri amans sit. At tum illud Laconis dices : Certe animus in mensuram minime cadit : atque externum hominem oculos conjectos in internum habere oportet. Si hæc ad hunc modum consideres, jocari desines, eamque ut parvam deridere, tuumque conjugium faustum ac felix judicabis]. Hactenus Gregorius ad maritum Alypianæ Nicobulum.

cum magna laude Alypianæ,

126 Consentanea his plane sunt quæ de eadem Alypiana idem Gregorius habet in testamento, cum mulierem frugis sibi ob id carissimam prædicat, despectis duabus ejus sororibus, Eugenia atque Nonna, referente nomen aviæ, longe tamen disparibus moribus prædicta. Aliquod plane nefas ab eis

admissum et publice cognitum ac decantatum oportuit, ut ipse Gregorius publicis tabulis eas ita indecoris notis inustas reliquerit. Sic et S. Hieronymus sororem suam virginem, lapsam fuisse, sed ad poenitentiam revocatam, Epistola scripta ad Chromatium et collegas, posteris notum reddidit. Hæc qui considerat, non adeo mirabitur de Gregorio Nazianzeno, et multo minus si legerit quæ de lapsu Gordianæ virginis, amitæ suæ, S. Gregorius Papa ad populum pro concione recensuit. Ut plane videas, sanctos viros despexisse penitus etiam propinquos, quos seiscitis Deo minime esse caros; sed laudare tantum solitos Deo acceptos, secundum illud de viro justo dictum a David : Ad nihilum deductus est in conspectu ejus malignus; timentes autem Dominum glorificat. Quod vero ex parentum voluntatis præscripto bona omnia jubebantur, non in affines, sed in pauperes erogari, cum nihil esset quod caræ Alypianæ nepti Gregorius legare posset : ejus tamen filiis dulces dari præcepit Cæsarii fratris exuvias, diutius apud se retentas, velut cara pignora germani amanatissimi, qui jam pridem ex hac vita discesserat.

127 Jam igitur de Gregorii ex conjugio filiabus omni dubitationis amoto penitus scrupulo, de Meletio qui in testamento gener nominatur, solvendus est nodus, quo Gregorius obligatus conjugio videatur. Vox quidem illa, quæ ex Græco Latine reddita Gener est, in Græco codice legitur *Γαμῆρος* : cujus quidem nominis etsi frequentior usus est ut generum exprimat; significare tamen posse interdum affinem quemlibet, qui glossemata Græca elucidant absque controversia profitentur. Imo apud Latinos idem in voce Generi loquendi usus obtinuit. Et ut alios prætermittamus, habes apud Justinum historicum, generum ab eo dici virum sororis. Quamobrem nullo pacto adstringimur ut Gregorius Meletium generum nominarit voce illa, sed affinem potius significare voluisse exploratissimum satis redditur ex ipsius repetitis sæpius testificationibus, quibus perpetua ejus virginitas, absque ulla vel levissima saltem dubitatione, monstratur.

128 Posse insuper et de Theodulo Episcopo Apameæ, qui subscribitur testis, illud objici, quod reperitur eo anno, non Theodulus, sed Joannes Apameæ Episcopus subscriptus Œcumenicæ Synodo, Constantinopoli eodem anno habitæ. Verum ostenditur ejusmodi objectionem nullius prorsus esse momenti. Etenim præter Apameam, quæ in Syria est, cujus dictus Joannes Antistes, fuerunt tres aliæ ejusdem nominis civitates, nimirum prima quæ in Bithynia fuit, ad oram maritimam inter Rhynlaci et Ascanii ostia, cujus meminere Stephanus et Ptolomæus : secunda in d Phrygia, ad Marsiæ fluminis ostia, ubi ipse Meandro conjungitur, cujus meminerunt Plinius et ex Græcis Strabo, quam post Ephesum clarissimam omnium Asiæ urbium prædicant, in qua celeberrimum esse soleret emporium. Sed et præter hanc aliam fuisse Apameam, Parthorum civitatem affirmant. Sic igitur non arctamur, ut licet constet tempore Concilii Constantinopolitani Apameæ Syriæ præfuisse Joannem, non potuerit Theodulus alicujus ex reliquis tribus e Apameis fuisse Episcopus, unde nullius momenti ea esse reperitur objectio.

129 Ceterum quod ad mensem et diem ejus anni, in eodem testamento descriptos, pertinet, posset etiam aliquis objicere, neque Gregorium, neque Episcopos qui subscripserunt, tam diu post absolutam ante quinque vel sex menses Synodum esse commoratos Constantinopoli : neque post abdicacionem ejus vocatum amplius fuisse Gregorium Constantinopolitanum Episcopum, ut ponitur in testamento. Ad hæc vero primum illud jure dici posse videtur ;

D
AUCTORE
CÆS. BAR.
Ep. 43.

hom. 38 in
Evang

Psal. 14, 4

quarum uni
junctus
Meletius,

E

gener id est
affinis dicitur.

Solvuntur
objectiones
ex subscrip-
tione Theo-
duli Apa-
mæ Episc

F

d

e

ex mense in
uno MS.
male notato.

Nicobuli
senioris
uxorem

a

b

de qua inco-
sa Sancti
ad ipsum
Epistola

cum magna
laude Aly-
pianæ,

sororum et
ejus repre-
hensione

A videtur; Quis adeo durus est et severus iudex, qui in re adeo antiqua non concedat testamentum ipsum aliquem pulverem contraxisse mendorum, qui sit excutiendus? Quamobrem si velimus, post absolutum Concilium et post abdicationem Sedis illud ipsum testamentum fuisse a Gregorio nuncupatum, tunc plane accidisse videtur, ut Joannes ille, qui ex archivo Ecclesiae Nazianzenae ipsum in lucem prodidit testamentum, cum illud exscriberet, et Gregorium simpliciter nominatum Episcopum legeret, honoris causa addiderit, Constantinopolitanum; et quidem *f* bona fide, quod sciret eo anno ipsum praefuisse eidem Constantinopolitanae Ecclesiae. Verum illi sententiae magis inhaere, ut prope tempus Concilii ejusmodi a Gregorio fuerit conditum testamentum; atque dicendum esse in mensem potius irrepisisse errorem. Etenim nec in codice quem nactus est Brissonius, nec in altero e duobus Vaticanis nomen mensis expressum erat: in quo et potuit accidisse ut errore librariorum *Ἰαννουαρίων* scriptum fuerit pro *Ἰουλίων*.

B 130 Ut autem opiner paulo ante Concilium ejusmodi esse a Gregorio conditum testamentum, illud persuadet *g*, quod ea oratione quam tunc Constantinopoli in Maximum habuit, inter alia suis se cunctis jam privasse bonis ostendit his verbis, [Paupertatem objicient? Quid ego audio? Meas opes et copias? Atque utinam et pannos hosce exuere possem, ut hujus vitae spinas nudus percurrerem! Utinam et gravem hanc tunicam, quam celerrime abjicerem, ut leviozem acciperem!] et inferius: [Sed pecunias eripient? Quas tandem? Si meas: quin eadem opera pennas quoque excidant, quibus cinctus non sum.] Haec ipse: quibus quidem se jam bona cuncta abdicasse significat. Sunt autem adhuc complura alia, ex ejusdem Gregorii scriptis adducenda, quibus demonstrari contingat, idem ipsum testamentum esse Gregorii. Imprimis vero quod quae in ea mira erga pauperes sollicitudo monstratur, eadem in omnibus ejus scriptis expressa conspicitur. Quod enim in testamento pauperibus posthabuerit affines, cum ita a parentibus fidei commissariam accepisset hereditatem, testatur ipse de matre sua in oratione habita in funere patris, adeo erga pauperes fuisse amore propensam, ut dicere soleret, se ipsam, si licuisset, et filios, ad alendos pauperes distracturam fuisse. Ipse vero non fundos tantum et domos in pauperes erogavit: sed et libros in eorum usum convertit. Cum enim Adamantius Rhetor amicus, Gregorium aliquando rogaret dari sibi libros rhetoricae facultatis, misit ipse quidem illos Gregorius, sed pretium illorum petiit, scripta ad eum epistola, ubi ad finem ista facete admòdum; [Quod si minime Philosophicum esse videtur librorum pretium postulare; tu mihi pecuniam solve, objectionem autem tuam solvent pauperes.]

C 131 Haec ipse, ex quibus vides immensam ejus ergo pauperes curam. Sed et videre est in ipsius Gregorii scriptis ejusdem testamenti, quo pauperibus sua cuncta reliquit, haberi saltem tacitam mentionem. Etenim ad hoc ipsum visus est allusisse, cum post discessum Constantinopoli scribens ad Constantinopolitanos Sacerdotes et populum, ista habet in fine: [Haec verba Gregorii sunt, quem aluit Cappadocia; quippe se facultatibus omnibus suis ornavit, ut eas Christo offerat.] Insuper in Carmine de seipso, post reditum ex urbe Constantinopolitana de suarum rerum abdicatione agens, hunc habet versum:

[Cessi invita aliis mente, libente aliis]

D Plane duplicem Constantinopoli a se factam rerum abdicationem insinuans: invito animo alteram, nimirum cum Sedem reliquit; alteram cum pauperibus cuncta sua testamento donavit. *h* Est et Carmen ad Julianum Tributorum Exaequatorem, quo Ecclesiam Nazianzenam commendat, in qua ad pauperum usum se omnia sua erogasse testatur: quae quidem bona, cum ab ipso Juliano describerentur ad vectigalia solvenda, ut mitius agat rogans, haec de Nazianzena Ecclesia inter alia habet: [Moveat tua, inquit, domus, quae miseros homines omni benignitatis genere complecti consuevit. Moveant te quoque, o amice, opes meae, quas ego crucis ferendae causa pauperibus erogavi.] et paulo post: [Opes meae sunt, sed tua est descriptio: cura igitur ut erga pauperes alendos mercedem eandem uterque consequamur. En vides lector, ex his omnibus non solum ostendi ipsius Gregorii testamentum, sed idem executioni mandatum perspicue declarari; cum quae ipse reliquisset Ecclesiae, illa jam possideret. Meminit et aliis in locis de abdicatione a se facta omnium divitiarum, retento sibi, ut ipse ait, ubi degeret parvulo tantum horto eum fonte. Testatur id quidem ipse, cum in monachos quosdam hypocritas juste invehitur.

E 132 Sunt et alia praeterea plura, quae ejusdem testamenti germanitatem insinuant, ut cum in eo Evagrium Diaconum adeo commendat, cui et recensita superius legata reliquit. Hunc quis non videt fuisse Evagrium Ponticum, qui cum eo vixit Constantinopoli, laudatissimum tunc illum quidem, de quo suo loco pluribus agitur? Insuper Euphemius, qui in hoc eodem testamento nominatur, is esse potuit, cujus meminit in Epistola ad Alypium, de cujus etiam nuptiis agit in Epistola ad Theodosium. Nec praeterimus de Rhegino, cujus meminit in testamento, quod nihil prohibet quin ille esse possit, quem inter familiares adnumerat in Carmine ad Hellenium. Sed ex Episcoporum quoque subscriptionibus intellige ejusdem testamenti sinceritatem. Nam praeter Amphilo-chium, qui sequitur ordine Optimus Episcopus Antiochenus, ipse est cujus mentio fit in lege Theodosii hoc anno post Concilium data. Et quis nesciat, qui ultimo loco subscriptus habetur Cledonius Presbyter, illum esse quem adeo mirifice laudat in eodem Carmine ad Hellenium? *i* Sed et prudens rerum antiquarum scrutator, sinceritatem scripti hujus intelliget ex vocibus vestimentorum ibi nominatorum, quae ob nimiam antiquitatem inter exoticas abierunt; ut ille Camosa atque Singillion. Sed de Singillione apud Trebellium Pollionem in Claudio facta mentio reperitur.

F 133 Jam habes, lector, Gregorii testamentum, non solum e carie et tinea erutum, sed ab objectionibus vindicatum illustratumque scholiis, et redditum omni, puto, ex parte probatum: egregium plane quod plurimi facias monumentum, ab aliis, si qui ante viderunt, fortasse spreto, quod, veluti in obducto situ numismate, ipsa in eo Gregorii imago minime cerneretur expressa, imo reddere videretur effigiem hominis conjugio obligati: sed eo exterso diligenter et perpurgato, ipsissimam ibi eusam Gregorii intueris imaginem. Haec jam satis: quae si minus opportuna videntur, caro monitori atque etiam exactori Massae accepta ferat; cui ut morem geram hic etiam adjicimus, veluti corollarium, de propinquis ejusdem Gregorii perbreve descriptionem.

AUCTOR.
CÆS. BAH.

D
Carm. 48

h

Confirmatur ipsum ex magna Sancti caritate erga pauperes, g

confirmant et personæ ibi nominatæ,

Epp. 149, 114.

quibus etiam librorum pretia,

i
et antiquæ voces, F

et substantiam omnem impendisse profitur,

et deductio familiæ Gregorianæ.

A

S. GREGORIUS Ep. Naz. ————— S. NONNA ejus UXOR.

D

S. GREGORIUS Tb. S. GORCONIA ————— Vitalianus. S. CÆSARIUS.

Petrus. Phocas. Alypiana. ————— Nicobulus. Eugenia. Nonna.
alterutra nupta Meletio.

Nicobulus Junior

Hæc quidem ex ipsius Gregorii scriptis perspicua satis redduntur cuilibet recte intuenti. Nam de Vitaliano, quod vir fuerit Gorgoniae sororis, et genitos ex eo nominatos superius liberos, invenies in carmine filiorum ad ipsum Vitalianum inscripto, junctis his quæ de Gorgonia & suis locis superius dicta sunt. De conjugio autem Alypianæ cum Nicobulo satis nuper recitata Epistola, ad ipsum scripta, declarat: ex eis vero Nicobulum juniorem genitum carmina ejusdem Gregorii, tum patris tum filii nomine edita, aperte satis docent, et aliæ insuper Epistolæ ad Nicobulum scriptæ, vel in quibus de Nicobulo mentio habetur.

B

ANNOTATA.

a A quacunque manu hoc Epistolæ argumentum sit, non est certe a manu ipsius Gregorii: videtur autem explicationis causa additum ab eo qui prior Epistolas has collegit: uti et ante alias paucas quasdam Epistolas factum.

b Alcidæ, apud Poetas noti, Othus et Ephialtes, filii Alcei gigantis.

c Hanc notationem haud dubie suggestit Sirmundus, æque ac sequentem de nomine mensis vitiatum: uti vel ex eo patet, quod tamquam orthographiæ Græcæ imperitus Ἰεροσολίμων et Ἰουδαίας scripserit Baronius, ubi Ἰεροσολίμων et Ἰουδαίας scilicet Κωνσταντινῶν dictarat Sirmundus: sed hoc ex auctoris mente correximus.

d Veteres Episcopatum notitiæ, quas sequimur, Pisidiæ provinciæ sub Antiochena metropoli hanc Apameam adscribunt. Sumit igitur hic Phrygiam Baronius latiori in significatione.

e De tertia Parthorum Apamea non videtur hic cogitari posse.

f Bonæ fidei, id est, simplicitati nimirum, condonari ea additio forsitan posset in alio; in Notario non item.

C Præstat igitur mendum librarium fortuitum agnoscere, quam aliquid a Notario de industria adlitum.

g Quæ sequitur probatio nihil videtur facere pro testamento: si quidem salvari potest locus iste per eam dominii publicationem, quam ante hæc Nazianzi fecerat Sanctus. Revèra autem sic explicari debet: nam Oratio 27, quæ hic allegatur, habita est antequam ab Episcopis in Sedem esset collocatus Gregorius, uti jam diximus ad caput præcedens.

h Si ipsum Gregorium attentius legas, dices fortasse ipsum nihil libentius reliquisse quam Sedem Episcopalem; solam Anastasiam et quos ibi in Christo genuerat filios, invitum dimisisse.

i De hoc enimvero vehementer dubito, et Iconiensem illum Presbyterum non libenter disjuugo ab Amphilochio: dum enim ambo hi Constantinopoli agerent, alius Nazianzi manebat Cledonius, ut ego quidem existimo, tamquam Gregorii ad tempus absentis Vicarius, idemque in Epistola ad Hellenium laudatus, cujus pro ecclesia Nazianzena sollicitudinem caput 18 probabit.

k Gorgoniam, liberorum primam facere videtur Baronius; et sane ad hoc cogit eum tot generationum series, ut Gregorius, in ejus sententiâ anno dumtaxat 325 aut sequenti natus, anno 380 habuerit ex sororis filia pronepotes; et eorum quidem primogenitum Nicobulum

viderit, cum Constantinopoli redisset, adultum, idoneumque ut cum eo in sua Arianzena solitudine philosopharetur. At in nostra nihil impedit quo minus vel ultimam natu Gorgoniam facias: quæ licet anno 335 dumtaxat Alypianam peperisset, potuit hæc justam nuptiis expectasse ætatem, et reverso Constantinopoli patris commodore filiam, philosophiæ capax, alienum a nuptiis, solius rhetorices amore captum, qualem ipsam propatru sui versus describunt.

CAPUT XVI.

Frustra pro Ecclesiæ Antiochenæ pace laborans Gregorius partium incurrit invidiam, ejusque institutionem in dubium vocantibus nonnullis ipse ultro se addicat.

E

Postquam conditum erat, quod retulimus testamentum, accesserunt et ceteri qui fuerant acciti ad Synodum Episcopi: in qua statutis ac firmatis his quæ ad fidem Catholicam pertinent, damnatisque hæresibus et promulgato fidei symbolo, quo divinitas Spiritus sancti certa firmataque haberetur; mox de his quæ spectant ad Ecclesiæ Catholicæ pacem et disciplinam inter se Episcopi agunt; ac primum declinant, Maximum Cynicum, qui Constantinopolitanam Sedem invaserat, neque fuisse, neque esse Episcopum, eosdemque censeri eos, qui ab eo ordinati essent. a Dum hæc et alia ejusmodi tractarentur, Meletius Episcopus Antiochenus ex hac vita migravit, cum laborasset et ipse plurimum, pro pace concilianda. Cum autem nonnulli, seditioni operam dantes, de alio subrogando in ejus locum tractarent; videns Gregorius hanc non esse viam pacis ineundæ, sed majoris sciende discordiæ, de ea re coram omnibus sententiam dicens, gravissimum habuit orationem; illud persuadere nitens, ut paci omnes consulerent; eamque unam crederent patere viam ad eam consequendam, si ab electione successoris Meletii abstinerent; sinerentque Paulinum, jam senio gravatum, absque alio Collega solum sedere; fore interim ut ille ex hac vita decederet, tuncque more majorum Episcopum alium esse subrogandum, qui Antiochenam præsit Ecclesiæ. Hæc Gregorii Nazianzeni sententiâ: quam iambicis scriptam accipe.

134 [Habeat Thronum, qui præfuit illi baccenus. Incomodi quid fuerit, si paulo amplius Hunc lugeamus prisca consuetudine? Tandem rei vel ipsa datura est exitum Senecta. Cunctis atque ex æquo propositus, Necessarius et optimus ille terminus: Abibit is quo jam dudum cupiverat, Dans spiritum Deo, qui dederat hunc prius: Et inde nos, votis consentientibus Totius populi sapientumque Præsulum, Alium præficiemus ope sancti Spiritus. Hæc una sedandi mali fuerit via. Nam vel alienos uniemus nobis, (Siquidem alienus Occidens est a nobis) Vel restat alterna, ut uniatur Civitas Populusque, tantus longo fessus tempore. Sit finis bujus tempestatis obsecro.]

a
Post obitum
S. Meleti.

b
gravi oratione
suadet

c
ut Paulinus
in Antiochena
Sede solus
relinquatur:

AUCTORE
CÆS. BAR.

A Hæc et alia id genus Gregorius in eandem sententiam, quæ quam æqui, quam boni consulens, quam denique esset necessaria, probavit exitus: nam grave schisma, quod tunc ea ratione absque dubio sedatum fuisset, cum gravi jactura totius Ecclesiæ ad Innocentii Papæ tempora perduravit; qui agens cum Alexandro, tunc Antiocheno Episcopo, ejus componendæ pacis fuit egregius Auctor. Cum hanc perutilem sententiam Gregorius diceret, et quo magis magisque rem tanti ponderis animis illorum insinuaret ingereretque; etiam se solio cedere magis paratum esse, quam absque remedio Catholicam Dei Ecclesiam scissam intueri, palmam est contestatus his verbis:

Nobis at expertem solii concedite
Vitam, a periculo immunem, quamquam ingloriam
Degam loco, malorum ubi solitudo sit.
Nam potius hoc; quam si permixtus proximis
Nec flectere alios pro nutu meo queam,
Nec usui esse auctoritate perdita] etc.

135 Hanc cum sententiam Gregorius in Synodo dixisset, adversati sunt ei juvenes Episcopi factiosi, quorum non exiguus videbatur esse numerus. Horum autem conatum idem sic describit apposite.

[Atque hæcenus nos. Aliunde alii clamitant,
Velut coacta graculorum natio
Juvenumque turba, ex officina adhuc recens,
Ut turbo verrens pulverem, ut contrarii
Venti, quibus rationem nolit reddere
Vir quispiam perfectus numinis metu,
Inepta garrientibus; velut solent
Vespæ, in faciem subito aliis involantibus;
Atque his parebat Concilium venerabile;
Tantum aberat ut castigaret juvenculos.] etc.

Quin insuper rogant amici Gregorium ceteris assentiri: quod ille perhorrescens, se abdicandi consilium secum iniit, perfecitque quantum licuit. De his etiam ipse in hunc modum.

[Quid necesse est dicere verbis qualibus
Canos amici tentaverint hos optimi,
Cum prima mihi tribuerent, atque poscerent.
Quid candide, proh! a Gregorio candido,
Et candidi hominis in consensu cum malis?
Nimirum ad omnia, ut ipsis adjutor forem.
Quo pacto ad omnia? Quis hoc concepit animo,
Ut multitudo vincat non Gnatus Dei?
Prius fluat sursum natura fontium,
Partem feratur ignis in contrariam,
Quam de salute quidquam prodidero mea.
Atque hinc de medio me cœpi subducere,
Ipsis etiam mox commutatis ædibus;
Ecclesiæ extrahens me de negotiis,
Longe a malis sermonibus et conventibus.]

136 Cum itaque e Synodo sic recessisset Gregorius, illi omnes qui aderant, de eligendo successore Meletii Episcopi Antiocheni nuper defuncti rogant sententias, communique omnium suffragio, eligunt Flavianum Episcopum Antiochenum: de cuius electione ceterisque rebus gestis in Synodo, postmodum dederunt litteras ad Damasum Pontificem aliosque Episcopos, quas recitat Theodoretus *b*. Cum eo modo, quo diximus Gregorius se quodammodo abdicasset; rursus suorum querelis exagitur, ut remaneret enixius postulantis: hæcque ipse describit his versibus:

[Licet gement propter me, nobis dediti
E populo maxime, ne dicam de omnibus,
Clamando, supplicando, tollendo ad Deum
Manus, et obtestando, deplorando jam
Ceum mortuum; Proh miseriam! proh lacrymas!
Qui ferre potuissem hæc! qua mente denique?
Tun' deseres segetem (appellati sic sumus)
Tuam exigua olim, nunc messem sat uberem?

Ad advenam populum, qui nunc partim ad fores
Tuas stat, est queis aperienda janua;
Partim intus est, partim venatur et alios,
Cuinam objicies? quis fœtum educabit tuum?
Saltem tuis hoc quæso des laboribus.
Da reliquum tuæ nobis vitæ ac Deo.
Donet sepulcro corpus hæc ædes tuum.

Hæc commovebant; continebam me tamen.]

Hæc Gregorius de Populi erga se studiis: superadditur autem et nova occasio, qua quidem impellitur se penitus abdicare.

137 Advenerunt ad componendas res Ecclesiæ acciti Ægyptii Episcopi ac Macedones. Ii primum negotium facessunt electoribus Gregorii, quod minus legitime illum elegissent. Agit de eorum adventu Gregorius his verbis.

[Non multo post tandem me liberat Deus.
Venere subito qui vocati fuerant,
In pace constituenda quo ferrent opem.
Ægyptiique Macedonesque Præsules,
Leges Dei qui tractant et mysteria,
Auram occidentalem afflantes et asperam]. *Et infra*
[Non ut mihi ægre facerent, aut solium darent
Aliis meum: nequaquam: sed negotium
Facessent his qui me designaverant:
Ut persuadebant judiciis clandestinis,
Non jam ferendas esse illorum injurias,
Et pristinas et editas item recens] Hæc ille.

138 Quænam hæc essent, quæ hi adversus eos, qui Gregorium Nazianzenum in Sede locaverant, prætenderent, enarrare operæ pretium ducimus. Cum Sedes Alexandrina, prima post Romanam, primumque locum teneret in Oriente, ordinationem Episcopi Constantinopolitani ad se pertinere jure contendebat, immeritoque illam sibi usurpasse Antiochenum Episcopum arguebat. Sane quidem id, ut jure debitum, videmus factum in ordinatione sancti Joannis Chrysostomi, ejusdem Ecclesiæ Episcopi; quando requisitum et pene extortum videmus consensum Theophili Episcopi Alexandrini, ut tradunt Socrates, Sozomenus, atque Palladius. Hæc illi in Ordinatos, licet et aliqui detrahentes Gregorio, illum trium Sedium esse Episcopum falso insimulabant, ac Triepiscopum hoc dicitio illudentes appellabant, nimirum Sasimorum, Nazianzi, ac Constantinopolis unum hominem Episcopum esse jactantes. Sed quam id mendaciter, norunt omnes: Nam Sasimorum Sedem, a Basilio noviter institutam, sibi ut propriam vendicavit Anthimus Metropolitanus secundæ Cappadociæ, Ecclesiæ Tyanensis Episcopus, ut superius vidimus. Nazianzænæ autem Ecclesiæ numquam titulum habuit, quem semper respuit, etsi Patri seni adjutor astiterit; quod ipse ad Gregorium Nyssenum scribens egregie profitetur sicque ut apparet: qui Triepiscopus injuria dicebatur, unius tantum Sedis, Constantinopolitanæ videlicet, Episcopus erat. Exagitavit etiam Ægyptiorum et Macedonum Episcoporum animos (ut ait Gregorius) recens injuria, electio novi Episcopi Antiocheni in locum Meletii; quem illi spernentes, Paulino communicabant: quod ipsum, ut vidimus, Gregorius vehementissime improbatum factum, et ne fieret antea gravi oratione obstiterat.

139 Hæc erant causæ prædictorum Episcoporum, adversus Orientales acerrime decertantium. His occurrere festinans Gregorius, tertiam ordine positam orationem *c* de Pace habuit; qua cum recensisset ingentes clades ob dissidia receptas, atque altercantium studia objurgasset; hæc de se ipso, ceterisque qui paci consulere: [Quicumque autem paci student, mediosque se profitentur, ab utrisque male muletantur: utpote qui contemptui sunt, vel etiam bello lacessuntur. A qua parte cum et ipsi hodierno die

id ni fiat
petit ab Episcopo
absoluta,

obsistentibus
nihilominus
junioribus

ipsumque
Gregorium
solicitantibus
amicis.

Meletio
sufficitur
Flavianus:

populus
Gregorium
obtestatur
ut maneat:

Episcopi ex
Ægypto ex
Macedonia
appulsi

E
ut Orientalibus ægre
faciant

factam ab
eis Gregorii
ordinationem
carpunt:

Epist. 42.

qui pacis inter
ipsum conciliandæ
studens,

c

A die stemus, qui hæc reprehendimus, ac propterea Cathedram certaminis et invidiæ pleni accepimus, haud mirandum erit si ab utrisque laceremur et proculcemur, et post multos nostros sudores et ærumnas de medio submoveamus, ut sublato omni obice et interstitio, cominus atque omni animorum ardore sese mutuo convulnerent.] Hæc et alia multa Gregorius : qui desperatis rebus cum jam ea occasione se pene abdicasset, his modo superadditis turbis, ac sui causâ concitatis dissidiis, ne scissam semel Ecclesiam occasione schismatis Antiocheni, rursus graviore jactura afficeret; Concilium Episcoporum ingrediens, concordem esse debere inter se admonet, sequæ paratum esse dissidii causam auferre cum suæ Sedis dispendio, atque non secus ac Jonas subiturum periculum, modo ceteri tempestate jactari desinerent. Rem gestam hisce versibus describit.

et ideo in-
gratus
utrisque,

hac occasione
arrepita

140 [Ego hactenus ceu equus constrictus vinculis, Licet malisque morboque afflictissimus, Semper pruritus sentiebam intus pedum, Et hinciebam victus servilem in modum, Tam pascua exoptans quam solitudinem. At mota sunt postquam quæ diximus modo, Abrumpo vincula, occasionemque cupide (Nec enim aulicos unquam poteris flectere, Inquam ipse mecum) oblatam abripio protinus, Tam commodam mihi. In medium progressus hinc, Hæc proloquor : Viri, quos collegit Deus, Ut quid capiatis consilii grati Deo, Mei negotii posterior cura sit. Refert parum (conventum si spectemus hunc) Quid de me fiat, etiam si frustra efferat. Vos majus ad quiddam nunc animos tollite. Estote concordem, animi cohereant. Quousque ridemur, velut implacabiles, Quique hoc sciant unum, spirare prælia? Alacriter socias dexterâs conjungite. At esse Jonam me vatem lubens volo. Do memetipsum pro salute navigii, Quamquam procellæ non origo hujus fiem. Nos forte sublato demergite in mare : Me cetus excipiet ex luce fluctibus Aliquis : sit hoc vestræ initium concordie].

141 Hæc et alia hujusmodi Gregorius : qui et ornatissimam de his omnibus coram illis centum quinquinta Patribus habuit orationem, qua ultimum Vale dixit illis. Est sane hujusmodi, quæ sicis oculis legi non possit, digna quidem quæ his integra intexeretur, nisi brevitati consuleremus. Eo usus est dicendi argumento, quo olim Samuel populum, et Paulus Ephesios est contestatus. Rationem reddit de rebus a se gestis. Primum, quam perditæ et desperatæ res essent Constantinopolitanæ Ecclesiæ, cum se illuc contulit, quales modo relinquit, ob oculos ponit : quanta sit passus a fidei hostibus adducit in medium : labores suos cunctos recensens ; bona autem omnia illic parta dono datis Patribus, hæc inter alia conversus ad populum locutus est : [Vocati estis sancti, populus peculiaris et eximius, regale sacerdotium funiculus Domini fortissimus, e gutta fluvius, e scintilla flamma sublimis et in cælum tendens, et grano sinapis arbor tantæ magnitudinis ut aves in ea requiescant. Hos vobis largimur cari Pastores et Collegæ : hos vobis offerimus] etc. Quam pulchra enim et quam decora esset tunc ejus Ecclesiæ facies, optime velut coloribus quibusdam, representat ; dum sacrorum ministrorum classes, virginum sanctarum examina, et populi totius conventus recenset, eorumque virtutes enarrat ; et quod spectat ad Catholicæ fidei professionem, quantæ omnes fuerint constantiæ et firmitatis, hæc addit : [Unum idque breve fidei doctrinæque nostræ argumentum,

Oratione-
que in Con-
cilio habita
d

rerum a se
Constanti-
nopoli ge-
starum pro
Ecclesia ra-
tionem reddi

ac velut in columna insculptam omnibusque notum est. Hic populos adeo verus atque sincerus Trinitatis est adorator, ut ab hac potius vita divelli se passurus sit, quam horum trium aliquid a Trinitate disjungat] etc.

142 Hæc demum se abdicans verba locutus est. [Quid igitur? quid dico? Non enim gratuitus virtutis sum cultor, nec in eam virtutis magnitudinem perveni : laborum meorum præmium date. Quid tandem? Non quod nonnulli fortasse ex his, qui ad quodvis supplicandum facile adducuntur, existimant; sed quod mihi tuto postulare licet. Diuturnis laboribus inae levate, et in quietem vindicate. Moveat vos hæc canities, flectat hospitii et peregrinationis ratio. Alium subrogate, qui pro nobis hostiliter prematur, qui puris sit manibus, qui voce non tarda et inerudita, qui ita animo comparatus, ut omnibus in rebus vobis obsequi curasque Ecclesiæ fere possit; quandoquidem tales præsertim hoc tempus efflagitat. At mihi, cernitis, quomodo corpus hoc se habeat; nimirum et tempore et morbo et labore confectum. Quid vobis timido et ignavo senes opus est, atque in dies singulos, ut ita loquar, moriente, non corpore tantum, sed curis etiam atque ærumnis, qui vix quoque hæc vobis loquor]. Postea calumnias in se latas, cunctis spectandas proponens, hæc ait : [Non ultra ferre queo facilitatem animi atque clementiam, criminis loco, mihi objici. Non ultra cum dogmatibus et cum invidia pugnare queo, cum hostibus et cum sociis].

D
AUCTORE
CES. BAR.
et pro merce-
de petit in
pace dimitti,

utpote senio
et morbis
debilitatus,
E

143 Et post multa id genus enarrata addit. [Quam hæc quoque fortasse nobis exprobraverint (jam enim exprobrarunt) quod nec mensa lauta et opipara; nec augusta veste utimur; nec magnifice in publicum prodimus; nec eos, a quibus convenimur, fastuose excipimus. Nesciebam scilicet nobis cum Consulibus et Præfectis clarissimisque bellis Ducibus, qui tot opibus copiisque circumfluunt, et quo sua projiciant non habent, æmulationem et certamen esse; dandamque esse operam, ut et nobis pauperum bonis ad luxum et delicias abutentibus, venter undique comprimatur, et necessaria in res superflua effundantur, atque altaria ipsa ructibus nostris contaminarentur. Nesciebam nos equis insignibus et lascivis ferri, sellisque et curribus magnifice attulli, ac cum fastu et pompa deduci, velutque poppymis demulceri oportere; atque omnes nobis perinde ac bellis de via decedere, et in utramque viæ partem scindi ac distrahi, aut etiam tantam præeuntium turbam esse, ut procul conspicuus sit noster incessus. Si hæc gravia vobis et acerba fuerint, præterierunt; hanc injuriam nobis condonate : Antistitem alium, qui multitudini placeat, create; mihi autem solitudinem date, rusticam vitam et Deum, cui soli per frugalitatem, tenuens victum cultumque placebimus. Quid dicitis? Num vos his verbis flexivus, causamque obtinimus? an vero ad vestros animos permovendos firmiter nobis adhibenda est oratio? Vos per Trinitatem ipsam, quam profiteamur et colimus, per communem spem nostram atque hujus populi augmentum obtestor. Hoc mihi beneficium date, cum precibus nos obligate. Hoc mihi sit dimissionis præconium. Missionis mihi libellam date, quemadmodum militibus Imperatores solent; ac si quidem vestra voluntas tulerit, cum favore et præclaro elogio et testimonio, ut honori meo consulatur; sin minus, utcumque vobis libuerit, non altercabor, quandiu Deus rerum nostrarum statum spectabit.]

ipsoque in-
stituto vitæ
ad aulicæ et
seculi mores
ineptus.

F

144 Hæc et alia Gregorius : at perorans et valefaciens omnibus, sic ait, ad Ecclesiam suam primum conversus : [Vale Anastasia, nomen a pietate habens : Tu enim fidem adhuc contemptam excitasti.

Valedicit
ecclesiis
Constanti-
nopolitanis,

Vale,

AUCTORE
CÆS. BAR.

A Vale, inquam, communis victoriæ sedes, nova Silo, in qua primo arcem fiximus, quadraginta annis circumactam in deserto atque inerrantem. Tu quoque o magnum hoc templum et nobile, nova hereditas; quod magnitudinem, quam nunc habes, ab orthodoxa doctrina accepisti; quodque nos, cum primum Jebus esses, Hierusalem effecimus. Vosque aliæ domus sacræ huic dignitate proximæ, aliæ aliam quamdam urbis partem complectentes, quasi vincula quædam et compages, ac propinqua loca vendicantes; quas cum hac corporis imbecillitate, non nos, sed Dei gratia nobiscum, iis qui pro perditis et desperatis habebantur, implevit. Valete Apostoli *e*, præclara colonia, certaminis mei magistri, etsi minus sæpe festa vestra celebravi, fortasse Pauli vestri satanam ad utilitatem meam in corpore meo circumferens, ob quem nunc a vobis digredior et secedo. Vale Cathedra, invidiosum hoc et periculosum fastigium, Pontificum Concilium, Sacerdotum non minus majestate quam ætate ornatorum, et quicumque tandem alii circa sacrosanctam mensam Deo ministratis, atque ad appropinquantem Deum appropinquatis. Valete Nazaræorum chori, psalmodiarum concentus, stationes nocturnæ, virginum gravitas et sanctimonia, mulierum ordo atque ornatus, viduarum atque orphanorum coetus, pauperum oculi in Deum et nos intuentes. Valete domus hospitales, et Christi amantes, infirmitatisque meæ adjuatrices].

Episcopis
et ordinibus
sacris,

145 Valete sermonum meorum amatores, et cursus et concursiones, et calami tam perspicui quam occulti, atque hujus suggesti cancelli a multitudine compressi, hominum audiendi studio sese mutuo protrudentium. Valete Imperatores, et aulae Imperiales, atque omnes Imperatoris famuli et cubicularii, si quidem Imperatori fideles, haud certum habeo; Deo certe magna ex parte *f* infidi, manibus plaudite, acuta voce clamate, Rhetorem vestrum in sublime tollite. Siluit, vobis improba et garrula, lingua; non tamen omnino silebit: pugnabit enim manu et atramento: certe in præsentia consulimus. Vale magna civitas, Christi amore prædita, vera enim testabor, etsi non secundum scientiam hic zelus est: benigniores nos disjunctio reddidit. Ad veritatem accedite: ad meliorem frugem tandem aliquando vos convertite: facite ut Deum studiosius quam pro vestro more colatis. Non enim turpe est mutari et respiscere, sed malo hærrere perniciosum.

consuetis
auditoribus
suis,

urbique toti

C Vale Oriens et Occidens, pro quibus et a quibus oppugnamur. Testis illic est, qui peccatos nos reddet, si nonnulli secessionem meam imitentur: non enim Dei quoque jacturam facient, qui Thronis cesserint, sed supernam cathedram habebunt, his multo sublimiorem et tutiorem. Præter omnia, et ante omnia clamabo, Valete Angeli, hujus Ecclesiæ præsides, meæque præsentis et peregrinationis. Vale Trinitas, meditatio mea et decus meum: his velim serveris, et hos serves, meum hunc populum (mens enim est, et si aliter gubernemur) atque andiam te quotidie extolli et crescere, tum quoad fidei doctrinam, tum quoad vitæ integritatem. Filioli, depositum queso custodite: mementote lapidationum mearum. Gratia Domini nostri Jesu Christi sit cum omnibus vobis. Amen.] Hæc tenus ultima Gregorii oratio ad Episcopos et populum circumstantem.

omnibus
commendans
sanum de
Trinitate
doctrinam,

146 Quæ autem post hac sunt secuta, idem in carmine de vita sua hæc habet metro conscripta.

itaque lætus
et dolens
discidit.

[Hæc diximus. Nutabant illi. Ego exeo,
Mærore commisto quodam cum gaudio,
Gaudens quietis *g* quod obtigisset gratia,
Dolens ob meam de populo solitudinem,
Quis non doleat *h* orbetur si liberis?
Sic ipse gessi me, illi norunt ac Deus,

g
h

An plura non clandestina *i* intercesserint,
Quam apertæ corruptelæ juvenum atque scopuli
Et insidiæ. Alii hæc narrent, tacebo ego.]

147 Quid autem postea egerit cum Theodosio Imperatore idem etiam sic describit.

Sic gesta sunt, hæc. Quid vero cum Principe?
Num flexo corpore attigi illius manum?
Num supplicii usus ad ipsum oratione sum?
Num quos amicorum e numero obligavimus,
Et maxime Magistratus caros mihi?
Aurumve profudi, quod plurimum potest,
Dejectus ut Thronum ne talem amitterem?
Alicorum ea sunt, qui versuti sunt nimis.

Theodosium
adit,

At ipse recta cursitans ad Purpuram,
Præsentibus multis et hæc spectantibus;
Etiam ipse quoddam (non) beneficium peto
Tua, Imperator, a larga potentia.
Non mi aurum poseo, non tabulas pictas volo,
Neque tegumenta quædam mensæ mysticæ,
Non ut meis quem de cognatis evelas,
Vel adsit ut tibi, Regnum præstantissime:
Hæc sunt aliorum, parva qui quærent sibi,
Majoribus equidem me dignum censeo.

Detur mihi unum, invidiæ ut cedam paululum.
Venerari cupimus solia, at longe dissita.

Sat omnibus amicisque invisus fui,
Dum nil aliud possum intueri quam Deum:

Ab his respoce tu: caram concordiam,
Tandem arma deponant jussu tuo,
Si vel Dei vel supplicii nolunt metu.

Statuas trophaeum hoc incruenti præli,
Qui barbarorum contudisti audaciam,
Hoc postulant (canos simul ostendo meos,
Et quos labores impendissem Deo)

Illi qui tulerunt tot mundi causa mala.

Scis, sponte me huic non esse præfectum loco.

Hæc excipiebat Imperator cum suis

Non absque plausu. Quod volo conceditur.]

et liberari
impetrat.

Erat enim Theodosius erga Gregorium propensiori animo, nam et illum sæpe Regia mensa excipere consuevit: qua tandem caruisse Gregorius, summo perere gavisus est. Unde ait: [Non jam Imperatori, ut prius, contubernalis erit Gregorius, ventri suo non nihil gratificans; atque inter medios epulones, tristis et tacitus accumbens, ægreque anhelitum ducens, et servilem in modum edens.]

Carm 10

148 His peractis Gregorius, antequam discederet, totus fuit ut moerentes consolaretur filios, lugentes orbari parente; ipsos denique quotquot erant, sanctissimos Episcopos, consternatos ex tam insperata abdicatione Collegæ. Erant enim cum ceteris congregati Gregorius Nyssenus, Amphilocheus Iconiensis, Eulogius Edessenus, Helladius Cæsariensis, Otreius Melitenus, et alii, qui prædictæ Synodo interfuerunt ac subscripserunt. Quid autem fecerint hi, cum audissent Imperatorem ratam habuisse Gregorii abdicationem, idem refert his versibus.

Abdicationem
ejus a gre
ferunt qui-
dam, et
discedunt.

F

[Plerique enim animadverso consilio, statim
Sese fuga proripiunt, tamquam a fulmine,
Complosis manibus, obturatis auribus.

Ut ne suis ipsi oculis unquam cernerent

Alium, throno esset qui locatus in meo.]

Hæc Gregorius. Qui autem remanserunt Episcopi, cum de subrogando alium in loco Gregorii mutuo dissiderent, aliis alii faventibus; tandem cum nulla esset spes concordia, ut in eandem omnes coirent sententiam; placuit ut scriptis multorum nominibus Imperatori deferretur, quem vellet ex notatis eligere. Erat ultimo loco in schedula conscriptus *k* Nectarius, adhuc Cathecumenus Expræfectus, nuper enim gesserat præfecturam Urbanam. Hunc ceteris post habitis, Theodosius Imperator *l* elegit. Ratum id habuit *m* Synodus, et tam de his, quam ceteris in

Ceteri Ne-
ctarium
Episcopum
ordinunt.*k**l**m*

Concilio

A Concilio pertractatis, scripserunt litteras Synodales ad Damasum *n* et alios Catholicos Episcopos.

ANNOTATA.

a *Hic quidem ordo rerum in Concilio nectarum indicatur ex Concilii istius Canonibus qui extant: sed ex titulo eisdem et Synodice vel Theodosium præfixæ apparet, primo de pace Ecclesiarum, deinde de fide actum esse: ex quo enim tempore, inquit Episcopi ad Imperatorem, juxta litteras tuæ Pietatis Constantino- poli convenimus, primum quidem mutuam inter nos concordiam renovavimus: deinde vero breves etiam pronuntiavimus definitiones, quibus et Patrum qui Nicaeæ congregati fuerunt fidem confirmavimus, et quæ adversus eam ortæ sunt perversas hæreses ac pravas opiniones extrema cum execratione ac detestatione reprobavimus: præterea etiam ad recte constituendum et ordinandum statum et disciplinam Ecclesiarum certos Canones statuimus. Sed quinam hæc? Illi scilicet centum quinquaginta, qui conven- runt vii Idus Julias, ut habet titulus; scilicet post de- positionem Nazianzeni et Nectarii ordinationem, plu- rimumque ex eis qui antea adfuerunt secessionem, Mace- donum imprimis, quorum nec unus quidem Canonibus subscriptus invenitur. Adeo ut omnino videantur omnia mensis Maji ac Junii acta, quæ contentionibus tota fue- rant impensa, veluti profecto ab acephalis nullum adhuc caput habentibus, pro nihilo æstimata fuisse: ideoque alto suppressam silentio Gregorii tam ordinationem quam abdicationem. Porro Aegyptii non videntur plures advenisse quam duo, nec enim plures subscripserunt; nec, si advenissent, apparet casus, cur Metropolita suo Constantinopoli delecto, domum illi suam sese priva- tum recipere ante finem Synodi: quod autem serius advenissent non videtur congrue referri in defectum voca- tionis (nec enim mensis unius aut trium hebdomada- rum spatium vocari et adesse potuerint, et si potuerint, cur advenissent tam pauci) sed ob aliquam ut prælibavi- mus causam domi vel in via morati sunt diutius. Ex Macedonia, ad Occidentem pertinente, non tantum ex- tra ordinem vocatum, sed expectatum Thessalonicensem Acholium priusquam aliquid definiretur, satis indicat Concilium Italicum, ad Imperatorem sic scribens: Ne- que indignum videtur Auguste, ut qui Constantinopoli sederunt in Synodo Romanæ Ecclesiæ finitimorumque et Italicorum Episcoporum debeant subire tractatum, qui unius Acholii Episcopi ita expectandum putave- rint iudicium, ut de Occidentalibus partibus Con- stantinopolim evocandum putarent. Evocandi ejus causam putem fuisse in Theodosio, ei *n* quo fuerat bapti- zatus tantum tribuente, ut crederet ab eo componi posse Orientalium indices magis magisque gliscentes discor- dias. Acholius autem, coacta comprovincialium suorum Synodo, de eo quod factum erat ac porro faciendum restaret commonefaciendam consulendamque censens Apostolicam Sedem, dum præstolatur responsum, non potuit ad diem condictam adesse: videtur autem non solus, sed cum sociis aliquot advenisse: advenitque eo animo ut sequeretur instructionem præscriptam a Da- maso per Epistolam, cujus supra ad cap. 12 facta men- tio. In hac Pontifex cum intrusionem Maximi detesta- tus, ejus dejectionem collaudasset; De cetero, inquit, commoneo Sanctitatem vestram, ut quia cognovi dispositum esse Constantinopoli Concilium fieri de- bere, sinceritas vestra det operam, quemadmodum prædictæ civitatis Episcopus eligatur, qui nullam habeat reprehensionem: ut Deo propitio, cum integra pax Catholicorum fuerit confirmata, nullæ deinceps dissensiones in Ecclesia oriantur.... Illud præterea commoneo Dilectionem vestram, ne patiamini aliquem contra statuta majorum nostro- rum de civitate alia ad aliam transduci, et deserere*

Maji T. II

plebem sibi commissam, et ad alium populum per ambitionem transire. Tunc enim conteutiones oriun- tur, tunc schismata graviora occipiunt; cum et illi qui amiserint Sacerdotem, sine dolore animi esse non possunt; et illi qui alterius civitatis acceperint Episcopum, etiam gaudeant, invidiosum sibi in- telligunt fore sub alieno se agere Sacerdote. Unde colligitur Acholium et socios, cum de Maximo scripse- runt, etiam scripsisse de Gregorio, quem Episcopum Nazianzenum, uti fere appellabatur, sic et esse crede- bant, quemque ad Constantinopolitanum Episcopatum postulari audiebant, quid sibi de eo faciendum esset re- quirentes. Hæc est igitur Occidentalis aura, quam spirabant Macedones, quamque et Aegyptiis, jam aliunde commotis, inspirabant, gravem Gregorio ejusque ordinatoribus, quibus supervenisse videntur mensis Junii initio, cum post Gregorii ordinationem una fortassis alterave hebdomada jam esset elapsa. Nec enim diuturnius spatium nobis opus est, qui non admit- timus Acholium vocatum non fuisse nisi post inchoatio- nem Concilii; sed serius venientem fuisse ad definitio- nes expectatum: qui tamen ut vidit post ultroneam cessionem Gregorii in electione alterius nihil minus actum, quam quod Romæ probandum si ret; et Pau- linum non recipi ad Antiochenam ecclesiam, uti noverat velle Damasum; discessit cum suis ideoque non inveni- tur Canonibus subscriptus. Quid autem de aliis, per Achaiam, Thessaliam, Epirum ac Daciam, ceterasque Occiduos provincias Episcopis dicemus? Non adfuisse: sed nec vocatum quemquam. Orientem certe, qui ad suam ordinationem confluit, adeoque solus ad Conci- lium vocatus fuit, cum secunda Roma id est Constan- tinopoli terminat Gregorius, loco citato supra num. 113. Ultra Constantinopolim autem nemo Canonibus subscriptus legitur nisi e vicinis et Constantinopolitano Primatu attributis provinciis, scilicet Scythiæ et Mysiæ (rectius Mœsiæ) atque Hemimonte: quibus addere possis Europam Thraciæ. Nam qui notatur Provinciæ Spaniæ Agrius Immontinensis, perperam omnino scriptus videtur, et melius alibi Ymimontis; quod ut diximus, non civitatis, sed provinciæ, ad Constantinopoli- tani jus pertinentis nomen esse videtur; et Spaniæ nomen nescio quo casu vel errore intrusum: nisi forte Paulum in Europa Thraciæ ad Bosphorum, Constan- tinopoli proxima civitas, occasionem dedit duabus duo- rum Episcoporum subscriptionibus in unum conflandis, cum sic scriptum forte sed extritum fuerit.

- Provinciae Europæ
- N. Panii
- Provinciae Hemimontis
- Agrius.

quod autem ex jam dictis quatuor provinciis sex duntaxat Episcopi numerentur, attribuendum secessioni *n* Demophilo factæ; cui ceteri eorumdem provinciarum ut cupiti suo adhererunt, in hæresi et schismate pertinaces. Hæc, ut ad historiam de qua agimus notitiam per magni facientia, visum est simul hoc loco deducere.

b Ita est, Epistolam hanc recitat Theodoretus lib. 3 cap. 9, sed præsens Concilium, quod inter OEcumenica numeratur, non distinguens ab altero, post annum habito rursus Constantinopoli, cujus fit hic infra mentio cap. 18. Itaque dum priori videtur describere Episto- lam quæ scripta est a posteriori, aberrandi occasionem Baronio aliisque dedit circa hanc Epistolam, quasi nunc scriptam. Alter Baronii hic notandus error est, quod electionem Flaviani inter causas depositi a Gre- gorio Episcopatus referat; cum ea tamen secuta sit electionem Nectarii, adeoque et abdicationem Gregorii. De Epistola quod dixi, ex ipsamet patet, scriptam esse postquam de rebus Constantinopoli gestis edoctus ab Acholio Damasus, ad Concilium in Italia celebrandum Orientales Episcopos vocasset: qui difficile istis sibi negotium fore prævidentes, breviter temporis, viæ

33 longitudinem,

D
AUCTORE
CÆS. BAR.
tamquam
non rite or-
dinato:

E

cur pauci ex
finitimis
CP. provin-
ciis adfue-
rint.

F

Flavianus
post Grego-
rii abdicatio-
nem pro
Antiochia
designatus,

Acta in
Concilio
CP.

a die 9 Ju-
lii ab Epi-
scopis 150

in quibus
cur solum
duo Aegy-
ptii?

Acholius
ex Macedo-
nia vocatus
extra Ordinem
et ex-
spectatus,

cum suis
Gregorio
adversatur

A longitudinem, Ecclesiarum suarum recenter ab Arianis receptarum necessitates excusare maluerunt, et Constantinopolim, prout fecerunt, demum convenire; unde hanc scripserunt Epistolam, nunc primum reddentes rationem eorum quæ in priori Concilio ac deinceps egerant. Quod post Nectarium ordinatum electus sit Flavianus, apparet ex Epistola Concilii Italici præcitata; ubi tumquam de rebus, non per Synodicas litteras, sed solo relato et fama cognitis, queruntur, quod Meletio defuncto, Paulino superstite (quem in communionem Romana mansisse, consortia a majoribus inoffense ducta testantur) contra fas atque ordinem ecclesiasticum, in locum Meletii, non tam subrogatus, quam superpositus asseritur alius: atque hoc factum allegatur consensione et consilio Nectarii, ejus ordinatio, inquit, quem ordinem habuerit non videmus. Imo Hermant, licet electionem Flaviani Constantinopoli propositam a Concilio, et a Nectario approbatam agnoscat: quia tamen non erat Episcoporum eligere Episcopum Antiochenum, sed a Clero populoque electum ordinare; putat negotium in eodem hasisse statu, usque dum Episcopi Syriæ ad suos revertissent Ecclesias; indeque eos venisse Antiochiam, et peractis Meletii funebribus (quod sequenti anno die XII Februarii factum existimamus) expetitur ab omnibus seve Flavianum, utpote diu notum probatumque et a Constantinopolitano Concilio commendatum, cumque ordinasse. Quod Socratis, Theodoretii atque Sozomeni narrationibus satis est conforme: nec repugnat Epistola Synodica, quo iterum ut dixi Constantinopolim convenientes Orientales, Regiæ urbi præfectum Nectarium, Antiochiæ institutum Flavianum, Hierosolymis confirmatum Cyrillum nuntiant: non quasi simul hæc facta omnia in priori conventu fuerint, sed quia ex in istis deliberatorum facta sunt successive suis singula locis, per eos respective Episcopos quorum jus id erat, quique et tunc priori et nunc posteriori Constantinopolitana Synodo interfuerunt et intererant fore omnes.

c Est ea in ceterorum numero oratio 14: de pace quidem, sed neque ad Episcopos, verum ad populum, occasione Episcoporum inter se discordium, etiam dissidentem ἐπὶ τῆ γενόμενῃ τῷ λαῷ φιλονεικίᾳ περὶ ἐπισκόπων τῶν διεσπέρητων πρὸς ἀλλήλους, ut habet titulus; neque hoc tempore habita, cum per Theodosii victorias de Gotthis, Hunnis atque Alanis Imperio Romano parva erat securitas; sed cum fuso casoque a Gotthis Valente, vernebantur et audiebantur, patriæ funditus eversæ, innumerabiles copię cadentes, terra sanguinis mole laborans, extera natio alienam regionem velut suam percursans ac populans..... ob vigentem adversus Trinitatem impietatem; adeoque ipsa hieme anni 379, cum adhuc in sua Anastasia contineretur Gregorius, non tam mærens quia occupatæ ecclesiæ ab Arianis erant; quam quia ad litigium, propter Apollinaris periculosam doctrinam exortum inter orthodoxos, etiam illud accedebat, quod qui a Deo salute donati sumus, inquit, hominum causa bellum gerimus, tantumque in nobis contendendi studium exuberat, ut ipsum quoque aliorum ambitionibus commodemus, ac pro alienis thronis proprias inimicitias suscipiamus, in una re duo gravissima peccata committentes, dum unum et eorum ambitionem inflammamus, et ipsi vitiose nostræ affectioni hoc adminiculum accipimus..... Ideirco vetera Christianorum dissidia et dispendia silentur, nova comico more sugillantur: comœdia enim est hostibus fidei et Ecclesiæ mea tragœdia est. Ideirco non parum ecclesiis detrahimus, diffluente ab iis auditore, ac scenæ adjungimus; idque in hujusmodi civitate, cui serinum studium est, ut aliud quidpiam, res divinas ludæ habere. Quæ quam indigna, quam incommoda sint expositurus, exorditur a pacis nomine, quam tunc populo ex more dedit et recepit; haud sciens an sin-

ceram ab omnibus spirituque dignam vocem. Ceterum quia poëti studens, addit mirandum laud fore, si proculcetur ab utraque dissidentium parte, ac tandem etiam submoveatur de melio, hinc occasionem videtur accepisse Baronius, ut aliter quam res ipsa patitur de tempore et occasione habitæ orationis sentiret; sed reflectenda cogitatio erit ad ordinationem Maximi, ideo institutam ut Gregorius amoveretur a Cathedra, non sua quidem adhuc, sed commendata sibi donec aliter provideretur.

d Est ea oratio 31, quam præcessit congressus cum Imperatore, sine cujus licentia non potuisse hanc tam solemnem abhincutionem facere: congressus autem iste inferius invenitur.

e Templum Apostolorum intelligit, primum post magnam Ecclesiam: in quod Constantius SS. Andrea, Lucæ et Timothei reliquias transtulerat.

f Utpote Ariani plerique.

g Gaudium hoc exprimit Carmen 10, videns sibi non amplius litigandum, tricandumque in Syrodis, ubi di-versu sentientes instar grum unserumque strepunt: sic autem concludit.

Quod si Christicolun est crimen grave linquere plebem t. 2 p 81.

Viderit hæc, quæ me depulit urbe cohors....

Opto ego sint ipsius curæ, quæ grata Tonanti: E

Sin mala, sint aures hinc procul opto meæ.

h Hic affectus peperit Carmen 9 quod vocatur Somnium de Anastasia: quam cum in sopore sibi visam protulit descripsisset, suumque ex ejus amissione dolorem, sic finit.

Gregorii hic luctus, mæsta dum mente requirit, illum qua pepulit livor, Anastasiam.

i Claudestina hæc ubi videtur apertius sugillare. Nec enim tantum in Carm. 12 ideo contendendum inter se odia incurrisse inquit, quia p. 79

— neutri volui me adjungere parti,

Nec quidquam Domino præposuisse meo: p. 85.

Peccatumque meum est, peccata aliena quod odi, sed in Carm. Iombico 1 quod est de seipso adversus invidios, cum quisisset num quis vel fictam dejectionis suæ causam proferre posset, subjungit:

O Christe, taciti quidpiam audax esferam,

Fortasse petitur Spiritus; aperte loquar,

Iterumque dicam, Spiritus, tanquam Deus.

unde apparet de propensione in Macedonianam hæresim suspectos Gregorio fuisse plures, qui Spiritus quidem divinitatem non negabant; ita palam tamen eandem prædicari, ut faciebat Gregorius, ferre non poterant. Certi major pars eorum erat qui sub Valente Arianis assumpti, juvenes aulici et indisciplinati, ad novi Imperatoris Catholici gratiam mutare fidem elegerant, quam venalem habebant: quos egregie describit et perstringit Carmen Sancti de Episcopis, quod hactenus dumtaxat Latine ac prosa redditum habemus.

k Sozomenus lib. 7 Cap. 8 imputat Episcopo Antiocheno, quod Diodoro Tarseusi gratificaturus, commendatum sibi ab eo Nectarium dignum habuerit, cujus nomen ceteris adderet. Ubi Optimum ex Antiochia Pissidiæ intelligi, nam Flavianus pro Antiochia Syria dicitur post Nectarium esse electus.

Nectarii electio ut Sedem CP

l Imperatori forsitan pulchrum visum, quod a se lectus Urbis Præfectus summo ejusdem Sacerdotio aptus judicaretur, cum alias, ut virtus forsitan non deesset, doctrinam isti muneri parem non haberet: ut tamen quadamteus instrueretur, impetravit a Diodoro Tarsensi Cyriacum Episcopum Adanensem: quam parum autem profecerit ex eo colligas, quod in gravissima cum hæreticis causa, Novatianos adhibuerit consultores, ut testatur ipse ejus laudator Sozomenus lib. 7 cap. 12. Successu quidem non malo, sed tamen eatenus pudendo. Cetera non malus Episcopus fuit Nectarius, quare ejus ac Flaviani Antiocheni nomen inter Sanctos relatum u Græci s

AUCTORE CÆS. BAR.

imo et post ordinationem Nectarri,

deinde Antiochiæ electus

et ordinatus

Hu: non spectat Orati 14,

1 p. 211 diu ante habita, licet ob causam ejusdem dissidi etiam in populo gliscen-tis.

A *Græcis reperitur, ut communi utrumque commemoratione Constantinopoli recolatur ad 27 Septembris, in Synaxario MS. Collegii Claromontani et altero Chiffletiano. Flavianus autem, excepto quod Romana Ecclesia ordinationem ejus nunquam approbavit, laudatissimus per omnia extitit.*

m *Factum id esse ante mensem Augustum, patet ex lege Theodosiana, in Kal. lata, qua iis tradi ecclesias julei, quos constabit in Trinitatis professione sociatos esse communionem Nectarii, Episcopi Constantinopolitanae Ecclesiae etc.*

n *Jam datus Epistolam illam primum scriptam esse a sequentis anni Synodo, cum jam Antiochiæ ordinatus esset Flavianus. Interim pro Nectario præcesserat ad Damasum ipsius Imperatoris legatio, cujus meminit Bonifacius Pape, omni's circiter 40 post factum, scribens Episcopis per Mæcedoniam, Achaïam, Thessaliam, utramque Epirum et Daciam constitutis, ut habes in Collectione Romana Holstenii. Verba sunt, Clementissimæ recordationis Princeps Theodosius Nectarii ordinationem, propterea quod in nostra notione non esset, habere non existimans firmitatem, missis e latere suo Aulicis cum Episcopis, formatam huic a Sede Apostolica deposecit, quæ ejus Sacerdotium roboraret. Sequenti autem anno iterum Constantinopolim convenientes Episcopi, sic scripserunt ad Damasum aliosque per Occidentem; Ecclesiae Constantinopolitanae, recens ut sic dicam ædificatae, quamque ex hæreticorum blasphemia tamquam ex ore leonis nuper eripimus (ita scilicet egregi illi, Gregorium nec nominare quidem dignati, laudem alienam arripiebant sibi) reverendissimum sanctissimumque Nectarium in Concilio Generali, communi omnium consensu, præsentem Theodosio Imperatore religiosissimo, totius denique Cleri totiusque civitatis suffragiis, Episcopum constituimus.*

CAPUT XVII.

Nazianzum regressus ecclesiae isti consultit, deinde Arianzum secedit Gregorius: hujus ærummæ variæ.

Quantum sederit Gregorius Constantinopoli (improbata ea, quam diximus Nicephori Episcopi sententia de annis duodecim, cum triennio tantum eum Constantinopoli mansisse ex ipsius verbis superius monstraverimus) non præcise scitur: satis constat modico temporis spatio eidem Sedi præfuisse. Unde idem ipse agens de suo recessu, hæc habet

[— — — Malorum vos horum pudeat.

Heri creastis Præsulem, hodie pellitis.

Elapsus hinc, quid porro? degam cum Angelis:

Vitæ nocebit haud quisquam posthac meæ,

Nec proderit. Deo me totum contraham.]

Ep. 59 et 60.

Reditus Gregorii in patriam, optata diu quiete perfruituri, peropportunos et proficuos admodum fuit ei: unde ad Sophronium Præfectum Constantinopolim scribens, hæc ait: [Habet quiddam lati et commodi noster secessus, nimirum otium et quietem]. etc. Rursus ad eundem: [Quiete, inquit, et tranquille philosophamur: hoc nobis injuriæ intulerunt qui nostri odio flagrabant: atque utinam alia quadam hujusmodi injuria nos afficiant a].

150 At vero multa ac diversa intercesserunt, quæ Gregorii otia b interruperunt. Ut quod bis diebus contigit suis Nazianzenis, quibus adeo profuit, ut civitatem illam ab imminente excidio liberaret. Nam cum protervi quidam juvenes violassent quoddam Imperatoris edictum, eaque de causa hominem occidissent: rei Majestatis Præsidentem Cappadociae provinciae (hic erat Olympius) in tantam concitarunt iram, ut eam civitatem delendam ac solo æquandam

in animum induceret. Hæc audiens Gregorius, cum ægotans non posset præsens malis occurrere, apud eundem Præsidentem per litteras egit. Quem, hominem sane pientissimum, ut ad miserationem commoveat, illud non publicum totius civitatis, sed quorundam tantummodo adolescentum fuisse crimen ostendit; atque cum canitiem suam tot ærumnis afflictatam ingerit, tum etiam templum, quod extruxerat ibidem, indignum quod excideretur, commemorat. Hæc et alia multa pro Diocæsarea, ipsa nempe Nazianzo, ut superius diximus, Gregorius ad Olympium scripsit c Cum autem Olympius d se Nazianzum contulisset, una cum ceteris Cappadociae Magistratibus, Gregorius enram ipsis nobilissimam illam orationem xvii dixit, quæ inscribitur, ad cives Nazianzenos consternatos et Præsidentem iratum, estque illius exordium, Ventrem meum doleo. etc. Qua cum pluribus imminentem cladem deploraret, quantum præstet Imperatori esse subjectum illiusque parere edictis, cives multis commonet.

151 Mox mirabili quadam dicendi libertate ad Olympium ac ceteros Magistratus conversus, hæc ait: [An me libere loquentem æquo animo feretis? Nam vos quoque potestati meæ, meisque subselliis lex Christi subjecit? Imperium ipsi quoque gerimus, addo præstantius et perfectius, nisi æquum est, spiritum carni fascies submittere, et cælestia terrenis cedere. Sed non dubito, quin hanc dicendi libertatem in optimam partem accepturus sis, ut vere sacri mei gregis ovis sacra, magnique Pastoris alumna, jam inde a primis annis recte in spiritu ducta et instituta, sanctæque ac beatæ Trinitatis lumine æque ac nos illustrata. Proinde brevis erit mihi tecum oratio. Cum Christo imperium geris, cum Christo Provinciam administras]. Hæc et alia id genus Gregorius ad Olympium Præsidentem, et non ad Imperatorem, ut alii putaverunt. Nam quis non videt Gregorium Præsidentem Provinciae alloqui, et non Imperatorem, tum ex prædictis, tum ex illis quæ sequuntur, cum ait: [Nihil commiserationem animique mansuetudinem excludat, non temporis acerbitas, non Princeps, non metus, non majoris Præfecturæ spes] etc. Illum ut persuadeat, inter alia perbelle ingerit de canitie sua, ac Sacerdotio diutius incontaminato gesto, cum ait: [Num tibi præterea, supplicis cujusdam libelli loco, canities hæc offerenda erit, annorumque nostrorum numerus, diuturnumque et incontaminatum sacerdotium, quod ipsi quoque Angeli, puri purissimi Dei cultores, fortasse verentur?] etc. Ex his omnibus satis apparet, hæc omnia facta esse, non Valentis Imperatoris temporibus, quando Arianæ hæresis fautores Cappadociae administrabant provinciam; sed temporibus Theodosii, quando proscriptis ejus edicto Arianis, Catholicæ fidei cultoribus Præfecturæ provinciarum credebantur. Gregorii itaque patrocinio liberata est civitas Nazianzi.

152 Permansit illic tamdiu Gregorius, donec illi firma securitas redderetur, et optimus aliquis illic præficeretur Antistes. Egit enim apud Helladium Cæsariæ Cappadociae Episcopum Metropolitanum, magni Basilii successorem, ut Euladium virum probatissimum præficeret Episcopum Ecclesie Nazianzenæ. Ipse interim secessum in solitudinem meditatur, cum Philagrius ejus intinans eum amice commonet, ne Ecclesiam illam derelinquat, cujus semel curam suscepisset. Ad quem Gregorius, suadventus ac rerum suarum rationem reddens, hæc de ea re: [Quod si Ecclesiam relinquere periculosum est [ut scribis] quam tandem? Si nostram: recte dicitis, idemque et ipse aio. Si vero nihil ad nos attinentem, nec nobis assignatam atque decretam, culpa vacamus. Quod si idcirco tenemur, quia ipsius curam aliquantis per

D
AUCTORE
CÆS. BAR.
Ep. 49 et 172

c d
cives ad obsequium,

Præsidentem
ad clementiam
hortatur:
E

per suos canos seniumque obtestans.

F

Euladium
creari Episcopum
Nazianzenum curat:

e

Post tres
annos exactos
Constantinopoli,

reversus
Nazianzum
Gregorius

a

b

urbem a
perditione
liberat,

- A** aliquantis per gessimus, multi utique alii eadem ratione teneantur, quotquot nimirum hospitium curam habuerunt] etc. Egit etiam de his apud Theodorum Episcopum Tyanensem, ad quem de ea re extat Epistola. *f* Ordinato tandem Eulalio Episcopo Ecclesiae Nazianzenae, falsus rumor increbuit, Gregorium ab Helladio Episcopo Caesariensi Nazianzena Sede privatum. Tunc Gregorius ut Helladium, aliosque Episcopos qui Eulalium ordinauerant, ea calumnia liberaret; mox ad Gregorium Nyssenum scripsit Epistolam *g*. qua quidem cum illos excusat, tum etiam ingenue profitetur, se nunquam Ecclesiae Nazianzenae fuisse ordinatum Episcopum. At licet sic Gregorius consulisset famae Episcoporum, vulgi tamen murmur de se; quod tenuem Ecclesiam contemptui habuisset, cum evitare non posset, patienti animo ferendum duxit, unde ipse aliquando :
- de rebus suis, [Pars hominum, nostris omnino incredula morbis, Usque adeo tacitum lacerabat murmure nomen : Meque pium nimio populum contemnere fastu Censebat, si non verbis iactabat apertis. At cerant nostros, qui cernit cuncta, dolores.] etc.
- 153 His officiis praestitis et exolutis muneribus, **B** Gregorius rus paternum, quod ex ampla hereditate sibi tantum reliquum erat, ceteris bonis in pauperes erogatis, se contulit. Adhaesit ei Nicobulus, consanguinitate propinquus. Hic, inquam, ille Nicobulus, qui ejusdem nominis parente clarissimo genitus, jam diutius habuit in optatis, ut sacras litteras Gregorio magistro edisceret : quod cum hactenus minus licuisset, tandem nactus eum ceteris solum negotiis, factus est voti compos. Illic agens Gregorius, nec sic quidem latrantium linguas valuit continere. *h* Siquidem hypocritae quidam *h* monachi, videntes eximio splendore Gregorii, famam, quam ibi sibi comparaverant, obscurari, mox in eum obloqui ac detrahere coeperunt : quod in loco ameno, in deliciis, nec ut deceret monachum, vitam ageret. De eo, qui haec diceret, haec sunt Gregorii : [Me enim copiosum ac divitem esse ait, ut qui hortum et otium et mediocrem fontem habeam], et paulo post.] Si fontem et hortulum vel exiguam auram, vel umbrosum quoddam nemusculum, res utique levissimas, possidemus, protinus in delicias interpretamini *i*. Quid ? An ne respirare quidem Christiano licet, hocque uno nomine vobis injuriam fieri contenditis ? Haec ille. At leviora haec fuerunt certamina. Siquidem perinde ac si quispiam maris tempestate fatigatus, e magna navi in qua navigabat, quietis amore in naviculam descendat ; licet locum mutet, eosdem tamen cogitur experiri fluctus, eademque procella jactari ; sic et ipse, licet e magna illa navi Constantinopolitanae Ecclesiae tot agitata turbinibus, ac in tenuem lintrem, in ipsam solitudinem se recepisset ; tamen innumeris iisdemque gravissimis cogitur fatigari angustiis et aerumnis. Ecce tibi acrius indies vexatur podagrae doloribus : morbum enim ipsius peculiarem, de quo saepissime queritur, fuisse articulorum dolorem, ex litteris ejus *k* exploratum habetur. Porro non tantum pedibus, sed et artubus ceteris ea aegritudine laborasse, satis apparet ex ejus carmine, quod in morbum scripsit *l*.
- 154 Accessit ad haec deterrimum illud, quod vix fidem inveniatur, ut homini senio *m* morboque perfracto daretur stimulus carnis ; angelus satanae, spiritus ille nequam fornicationis : qui emeritum senem, instar cujuspiam effraenis adolescentuli, obscenis impuritatibus verberaret. Nisi enim haec ipse iterum atque iterum lugens profiteretur, quis alicui talia dicenti fidem praestaret ? Aliquando idem ipse cum in carnem suam invehitur, haec ait. [Non improbitati tuae tandem finem impones ? Non spiritui et se-
- nectuti jam canae, stulta et misera, te submittes ? D Quo circa verere me tandem, ac libidinem istam petulantiamque compece, nec in animae meae perniciem perpetuo furore debacchare. Alioquin testor fore, ut te acerrime oppugnem, omnique dolorum genere frangam, atque cadavere imbecilliorum te reddam. Venite jam, et quidem magna copia, scelerum expiatrices lacrymae, veni laboriosum tam mentis quam corporis et pervigilium, ut flammam meae ardorem minuatis, foedamque vitiorum putredinem abstergatis. Venter satietatem ableget : genna humo fixa obrigescant, cinisque cibi loco sit : asperrimus saccus mollia membra undique tegat, vexataeque animae suppetias ferat. Veni tristis cura, carnis domatrix, futura supplicia mihi semper ob oculos ponens. Atque haec quidem stoliditati meae recordariaeque medicamenta ipse adhibebo]. etc. Haec Gregorius at non poetice ludens.
- 155 Revera autem haec et alia, ad ea fuganda mala, adhibuisse remedia alibi et testatur his verbis : [Ego quidem in hac canicie corpus laqueo, oculos premo, diurnis nocturnis curis ter miseram animam conficio, ut eam flamma extraham : nec sic quidem tamen, nisi admodum aegre, corpus in potestate teneo]. Et alibi *o*. [Furibundo robore saevit caro, nec unquam a bello quiescit. Anceps est hujus belli alea]. Et post alia : Quamobrem in luctu et squallore versor, caelestemque illum Regem, qui omnia imperio tenet, supplex obtestor, ut corporis animaeque controversiam benigne disceptet, bellumque comprimat]. Rursumque inferius. [Has ego preces fundo, per multaque medicamenta carni offero, ut gravem hunc morbum a me depellam ; ejusque robur, non aliter ac periculosissimae et infidissimae ejusdem belluae ; firmissimis vinculis compecam. Perniciosos fluctus extimescens, ventri claustra inpono, animum meroere conficio, lacrymarum vim effundo, sempiterno Regi fracta ac debilitata genua flecto, et sordidatus incedo.] Et post aliqua. [Ego huic vitae mortuus som, ac perexiguam spiritum duco ; urbes, hominum coetus fugio ; atque inter feras et scopulos versans, ab omni hominum frequentia remotus, in aspera quadam et impolita rupe habito ; unam tantummodo vestem habens, calceisque et foco carens, atque eo reductus, ut omnium mortalium probris pateam]. In fine demum ad Deum conversus haec addit. [Senectutem quaeso meam, optime Deus, canumque caput hoc serva, vitaeque finem optatum concede.] Haec et aliae hujusmodi sunt lamentationes Gregorii, in ejusmodi aerumnis versantis. Quid ad haec dicimus ? Nisi quod Paulus de se praedicat dicens : [Ne magnitudo revelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meae, angelus satanae, qui me colaphizet : et ter Dominum rogavi, ut discederet a me, et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea : nam virtus in infirmitate perficitur]. Haec illum tentatio reddidit clariorem tutioremque, ne tot tantisque rebus praecelare gestis inflaretur ; ceteros autem efficit cautiore. Quis sibi aliquid summat de perdomita carnis concupiscentia, si in senectute positus, morbo laborans, in eremo consistens, talia tantaque remedia adhibens, adhuc tamen dimicans ancipiti praelio timeat succumbere *p*, ac potius gloriosa fuga *q* sibi consulat, quam crebrioribus adversarii ictibus cominus vulnerari.
- 156 Illud etiam in eo admiratione dignissimum videtur, hominem senio praegravatum, perinde ac si tirocinium monasticae disciplinae inchoaret, tam vehementi animi ardore tot labores exantlare, suos quoque sensus tam arcta disciplina coercere, ut ne latum quidem unguem a perfectissima illa, et numeris omnibus absoluta monachorum vita aberrare curaret. Unde aliquando cum pervigili indagatione, in

semel affligit :

n

o

Orationi incumbit :

solitudinem sectatur :

F

p
q

Linguae refrigerandae causa

A in quod facilius delinqueret, scrutaretur, visus est sibi plus satis, quod est peculiare senum vitium, aliquando loqui. Quod quidem, ut execrandum facinus, *diebus 40 silet*, indicta sibi poena severissima luxit; dum quadraginta diebus jugi silentio linguam compressit. De his etenim ipse agens, cum dixisset quod robusta ac vegeta etiamnum ætate debuerit certare cum carnis petulantia, ventris ingluvie, iracundiæ impetu, propensione ad risum; [Et hæc quidem antea, inquit, fervebat enim carniæ cœlestis ascensus grande est impedimentum. Nunc vero et morbo affectus, et senectute fractus ac debilitatus in aliam calamitatem incidi, indomitam linguam præcipitiq[ue] loquendi velocitate volubilem habens, quæ me invidi hostis manibus semper tradidit, innumerisque me incommodis affectis] et in fine, post expiationem delicti quadraginta dierum silentio, solvens linguam, hæc ad Christum primo locutus est. [Tibi linguam meam devinxi, et eam nunc solvo: quod utrumque ut pie faciam te supplex rogo et obsecro. Loquar quæ convenit, quæ autem nefas est loqui, ne animi quidem cogitatione complectar.] Hæc Gregorius; in his quæ ad silentium spectant. Idem etiam assiduis affectus arumnis, cum mundi gaudiis perpetuum bellum indixisset, siquando læta aliqua ac jucunda evenirent, sibi timens, ut ea quasi rem suspectam fugaret, mox ad Hieremiæ, Threnos confugiens, ea ratione eam tristitiam, quæ parit salutem, sibi conciliabat. Ipse enim de Threnis illis aliquando verba faciens, hæc ait. [Ego quidem, ut de me loquar, quoties hunc libellum in manu sumo (id autem facio quoties secundarum rerum insolentiam coercere ejusmodi lectione volo) vox mihi intercluditur, lacrymisque obruor.] Hæc ipse.

137 Quod etiam Gregorii animum vehementissime cruciabat, fuit amor filiorum, quos in Catholica fide genuerat: ut olim vaccæ illæ Bethlemitæ plastro alligatæ; licet nec ad dexteram nec ad sinistram declinarent, tamen ob fœtus relictos in stabulis mugiebant assidue: sic et Gregorius partus Ingebat suos, eoq[ue] amplius, quod ejus discessus captata occasione, Ariani ac ceteri hæretici in Dei Ecclesiam liberius insurgent. Hinc illæ Gregorii lacrymæ, hinc illi de Anastasia sua iterata suspiria, cum est reversus in patriam. Unde interdum, [et nunc, inquit s, mea Trinitas rursus in foro et in choris, ab impuris et nefariis linguis scinditur, et meretricii sermones superiores sunt;] et alia ejusmodi omnia illius carmina resonabant. Anastasiam omnes sermones, cogitationes, ac ipsa denique insomnia præsentabant. Extat et carmen quo descripsit somnium de Anastasia; ubi inter alia hæc leguntur: [o dulcissima Anastasia, si me unquam tui oblivio capiet, aut si unquam quid prius in ore habuero, me velim obliviscatur Christus. Sæpenumero etiam Anastasiæ plebem, quamvis corpore longe remotus, lustravi, incorporeum mihi templum fugens in animo visisque mihi divinitus occurrentibus lacrymis litans. O Virgines, o sacri Cantores, o jucundi et amabiles tam exterorum quam nostrorum chori! o Viduæ, Orpliani, mendici, de meis tanquam de Dei manibus pendentes! o dulces domus senectutis altrices, numquam vestrum ego, si velim, obliviscar.] etc.

ANNOTATA.

a In hac quiete statim composuit Carmen de Vita sua ad Constantinopolitanos; necessarium ratus ut famæ suæ consuleret adversus rumores quos invidi spargebant, quasi abdicare coactus fuisset. Eodem etiam tempore compositum credi possit Carmen de Episcopis aliaque hujus generis quædam.

b Imo verius abrupterunt cito, si verum est quod scri-

bit Hermant, cum Constantinopoli reducem statim successisse Ariazum: coactus est enim Nazianzenam Ecclesiam, velut propriam curare, quia in Episcopo eidem præficiendo cunctabatur Cæsariensis Antistes, velut contra Canones facturus, si viventi Episcopo subinduceret alterum; quantumvis protestaretur Gregorius, nunquam id se Ecclesiæ isti fuisse: tandem enim se importunitati nihil non molientium ut cum sub illo onere retinerent, cessisse docet Ep. 83 ad Theodorum Thyanensem Episcopum: Non jam vobis molestiam exhibebo, inquit. Coite vos ipsos munite: adversus nos consilia inite. Vincant qui nos oderunt: ad unguem observentur Canones, a nobis quibus nihil est imperitium initium ducentes. Deinde autem civis Nazianzenas, ut gregem suum, compellit et tractat.

c Epistola 172 primum brevius, deinde prolixius altera quæ est 49 sic exordiens: Rursus benignitatis tempus, et rursus ego audax et temerarius, qui rei tantæ deprecationem litteris committam: audacem enim me morbus facit. Sed quamvis utrobique civibus parci potest; hæc posterior tamen videtur diversum a priori longeque gravius crimen indicare.

d Olympium quidem eum vocat Baronius: sed verosimile est ejus decessorem potius intelligendum, qui minus quam ille Gregorio familiaris et amicus fuerit: nam quomodo coram Olympio perorans, nihil de sua apud eum gratia, et huic nixa fiducia civium admiscisset? Billius in Annotationibus ait Choniatem (fortasse Gregorium) asseverare quod Præses iste vocaretur Julianus Exisotes. Huic anni 382 initio successerit Olympius. Causa autem quæ Præsidentem commoverit, haud dubie longe levior fuerit, quam illa sub Olympio postrema

e Hermant existimat, Philagrium improbasse consilium deserendæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, et de hac respondere Sanctum: sed quam multa erant, quibus de illa deserta se excusare poterat Gregorius, nec hic attinguntur, tam apte quadrant omnia in Nazianzenam, cui se unquam nominatum Episcopum regat: quod de Constantinopolitana non ita vere dicere potuisset.

f Est ea Epistola 88, in qua sic loquitur: Testificor coram Deo et electis Angelis Dei, gregem indigna pati, ut qui ob perditam valetudinem ineam nec pascatur nec visitetur. Nam me morbus constrictum tenet atq[ue] ab Ecclesiæ gubernaculis celerius abduxit, nuncque inutilem prorsus reddit, ut qui in singulis diebus extremum pene efflem spiritum, et negotiorum mole magis opprimar. Inter hæc autem molestissimum fuit quod facessabant Apollinarista, qui ut in Epistola 77 ad Olympium Præfectum queritur, dum ipsum Gregorium ad Xanzaridos thermas longius abduxisset morbus, præsumpserint suæ factionis hominibus, quos Nazianzi habebant, imponere ejusdem famæ Episcopum, nulla re, ut opinor, inquit Gregorius, perinde freti atq[ue] summa mea imbecillitate.

g Hæc 42 est, in qua De nobis, inquit, ne quisquam obsecro falsos sermones jactet, nec de Dominis Episcopis, tanquam invitis nobis ac repugnantibus Episcopum alium nobis suffecerint. Non enim usque adeo illis contemptui sumus, nec adeo infestum eos nostri odium tenet. Quin potius eos multum diuque obtestatus, propter effæctum et emortuum corpus, simul etiam quod neglectæ Ecclesiæ onus prætermiserim, hanc ab eis gratiam postulavi, nec ecclesiasticis legibus adversantem et nos recreantem, ut is Pastor daretur, qui etiam precibus tuis datus est.

h Cum hujusmodi hominibus nihil quidem negotii sibi voluit esse Gregorius: sed hos ei molestos fuisse non aliunde accepit Baronius, quam ex fallaci titulo Carminis 39 εἰς ἐπιπλαστῶς μονάζοντας in fictos monachos: cum is integre videatur talis fuisse, εἰς ἐλέγγοντα αὐτὸν ὡς ἐπιπλαστῶς μονάζοντα. In arguentem se quasi falso

D
AUCTOR.
CES. BAR.
Gregorius
Nazianzenæ
Ecclesiæ cu-
ram iterum
suscepit:

1 p. 812

efficaces ejus
preces pro sa-
lute civium.

E
apud Præ-
fectos:

P. 813.
ejusdem in-
valedo,

et tandem
impetratus
Nazianzo
Episcopus:

legit threnos
Jeremiæ:
Orat. 4 de
pace

luget filios
et ecclesiam
Constantino-
poli relictam.

s

f

A falso monachum simularet: hunc enim ait fuisse quempiam ex insensatis divitibus illis, qui deliciis affluentes, volunt ut alii, contrariam vitam professi, pene hominem exuerint quia monachi sunt, dum ipsi conjuge, liberis, et voluptate omnigena fruuntur: quibus respondens: Quid monachi, inquit, pro se dicant audite, amatores mundi. Mundanos ergo et seculares homines carmen istud appellat, negatque eorum esse dijudicare utrum quis eternam habitus victusque austeritatem ex vero virtutis amore sectetur, an autem ex hypocrisis; quamvis inter utrosque multum interesse ostendat: et fortassis ultimam partem respicit titulus, si non est inutilis; non tamen indicat ab hypocritis tale quid passum Sanctum, quale a mendacis quoniam sibi objectum in priori Carmine istius parte diluit.

i Quam exiguum id esset, quod corpori suo indulgebatur Gregorius, explicat in Anacreontico ad animam suam, quam inducit quarentem ex carne sua, quid cupiat. Satis autem tibi sit, inquit, rupea domus ad umbraculum, camelorum pili vel vilis pellicula in tegumentum nuditatis, frondes ramique cæsi ad cubitum: ad mensam autem nullo apparatu instructam accubans, habes panem aut farinæ modicum, cui pro opopio semper parabili sal adsit, et quantum voles thymi sive cepæ, præcipue tamen ipsa fames. Potum etiam cupis? Aqua tibi fluit, ebrietatem non inductura. Vis amplius? Etiam aceti aliquid non negabitur. Hæc porro si satis non sint, sed cupis ut deliciæ et voluptates tibi subministrarentur, quære alium qui id faciat: neque enim tibi vacat domesticum hostem, serpentis instar fovere sinu.

k Ep. 57 excusans se Anysio, quod ad nuptias Olympiados cum aliis Episcopis non accedat, Intempestivum, inquit, est atque a nuptiis alienum, podagricos videre, qui inter saltitantes circumferantur ac rideantur,

l Annus is morbus fuit, ut supra vidimus ad initium cap. 13 et carmen in agro Constantinopolitano compositum creditur ab Hermant.

m Nobis, qui jam octogenarium Gregorium habemus, nequaquam necesse est, hanc ejus cum sua carne luctum ad extremum istum recessum differre: quin etiam id prohilere videtur carmen de quodragenario silentio, mox infra alligandum, ubi satis indicat in decrepita illa sua senectute pugnandum sibi, non ut olim cum carne, sed cum lingua esse. Camitiei quidem suæ etiam pro illa tempore meminit: sed hoc non plusquam annum sexagesimum arguit, quando aliud nihil accedit quod extremam indicet senectutem. Dicatur ergo talia et passus esse, et (ut sequitur) scripsisse Sanctus, cum adhuc corporis robore florens, et necdum morbis esset exhaustus. Certe morborum suorum nusquam meminit in Carm. 18 adversus carnem suam, quod hac occasione composuit.

n Nescio ubi hunc locum inveniam: nam quod in margine notarat Baronius Carmen de rebus suis, compositum paulo post fratris Cesarii mortem, tale nihil habet.

o Quæ sequuntur sunt ex Carmine 4, estque id elegia de animæ suæ calamitatibus, composita vivente adhuc utroque parente, sed jam communes humanæ vitæ terminos supergresso; ut essent puta annorum 85 cum filius esset sexagenarius.

p Hinc ibidem in Carm. 58 de virtute humana. Corpore sum virgo, verum an etiam mente laud certo scio.

q Hinc ad Vitalianum Gorgoniæ maritum Epistola 196, Carbala per summum scelus ejiciamur, atque (ut tragædiæ verbis non nihil immutatis utar) ejicimur non quidem sermone, sed reipsa. Multo enim melius erat, tabula publice proposita nobis secessionem indicere, quam per mulieres, quas e regione

nostri collocasti, vitæ gravitatem et sanctitatem D intercedere; et quotidianam verecundiam mihi, aliis, qui hujusmodi vitæ institutum libenter insectantur, maledicendi occasionem dare. Dicam clare, etsi id audax forte videatur, nos quoque e paradiso per Evam expulisti, quantum scilicet in te fuit. Vos cum ad hunc locum acceditis, et accipimus et amplectimur: a muliebri autem familia ita nos proripiemus, uti ad ferinos impetus..... relictis et manuum nostrarum laboribus, et iis rebus quarum spe dicebamur, longaque ad Sanctos Martyres excusandi nostri causa oratione habita. Moverit ea res Vitalianum, credo, ut scandalum ab oculis et vicinia Sancti amoveretur, magnis ejus beneficiis pridem obstrictus. Verum hinc nascitur dubitatio, eodemne sit Carbala, quæ Arianzus. Ego sic distincero, ut Arianzus nomen ipsius vici fuerit, intra quem et ecclesiam suam habebant Sancti Martyres, quorum hic et in Epistola Theodori Mopsuesteni mentio; et prope ecclesiam prædium suum habuerit Gregorius, proprio nomine dictum Carbala, ut solent etiam domus hortique singuli suum in pagis nomen habere.

r Non quia graviter unquam deliquerit verbo (nam a detractone, contumelia, aliisque similibus, quæ lex Christiana vetat, longe abfuisse se profitetur) sed quia eloquentiæ semper promptæ gloria perstringebat oculos iridorum, uti pluribus sæpe locis insinuat, cum suam sibi facundiam Constantinopoli et alibi crimini versus dicit, quasi muta fides agere deberet omnia.

s Carm. 17. De seipso post reditum Constantinopoli, ubi per Nectarii socordiam iterum invalescere hæreses audiebat et gemebat. Cum Nectario tamen ipso semper amicitiam coluit, nec nisi cum summa reverentia et æstimationis magna de ejus virtute ac prudentia conceptæ expressione scribit, etiam ubi eum ad hæreticos compescendos hortatur, uti facit in ea Epistola quæ est inter Orationes 46.

CAPUT XVIII.

Generosa acta contra Apollinaristas hæreticos: sollicitudo pacis Ecclesiasticæ.

Ad cumulum malorum omnium est etiam superadditum illi, quod Apollinaris hæresis a sectatores, Romam ad Damasum Romanum Pontificem profectos, illic dolo agentes, se esse Catholicos prolata fidei Catholicæ confessione mentiti sunt: qua de causa ea etiam arte communicatorias litteras ab eodem suffurati, in Orientem reversi, de communicatione Damasi gloriantes, ut Catholicis inter Catholicos se miscabant; sicque et in Gregorii amicitiam insinuarant. Unde factum est, ut etiam socium habere Gregorium in pravo dogmate se jactantes, etiam suarum partium illum esse factorem spargerent in vulgus. Horum præcipuus erat Vitalis Antiochenus; qui, ut vidimus Hieronymo auctore, sicut de Communionem Damasi impudenter gloriabatur, ita de societate Gregorii insolenter efferebatur. Hoc autem cum ex Cleodii b primarii viri litteris Gregorius percepisset, vehementer excanduit: confestimque ad eum de eadem re reddidit litteras c, quibus se de suspitione Apollinarianæ hæresis expurgaret, iisdemque tam Apollinarem quam Vitalem execrans atque condemnans, scitis argumentis eorum dogma confutavit improbatumque.

159 At de Vitalis communicatione hujusmodi affert causam et rationem: [Ne nos, inquit, accusent ut Vitalis fidem, quam ita postulante B. Damaso Romæ Episcopo consignatam edidit, amplexatos, nunc vero improbatos.] etc. Ad eundem de Vitali rursus: [Nec vero indignum censendum est (quamvis grave et indignum sit) quod homines illi perniciosam

AUCTORE C.ES. BAR. queritur a divite seculari deliciis sibi exprobrari: 2. p. 138

quales ex sint alibi exponit:

podagricum se indicet;

tentationes carnis ante annos 20 passus.

etiam decrepitus feminarum vicium heret.

hortulum quoque suum ea de causa dimittere paratus.

E

a Apollinaristas de sua communiione gloriantes Nazianzi, F

Hier. ep 82

b

c refutat scriptis ad Cleodii Epistolam,

d rationem reddens cur Vitalem antea receperit, quem jam damnet: ad Cleodii de Vitali.

A pernicioſa ſua dogmata ſimplicioribus animis per alios verſutiores et magis ſcleratos infundunt; ſed quod nos eadem opinione et ſententia eſſe mentuntur, hamum ſuum hac eſca circumtegentes, atque hoc fuco et pretextu cupiditatem ſuam nefarie explentes, ſimplicitatemque noſtram (qua fiebat, ut non alienorum loco eos haberemus, ſed fraternam dilectionem complecteremur) in fœderis orcaſionem abripiunt. Illud etiam indignitatis accidit, quod ab Occidentali Synodo, ſeſe (ut audio) ſuſceptos eſſe affirmant, a qua eos prius damnatos eſſe nemini obſcurum eſt. Quod ſi vel nunc vel ante ſuſcepti ſunt qui cum Apollinari ſentiunt, hoc oſtendant, et nos acquieſcimus. Perſpicuum erit enim eos rectæ doctrinæ aſſentiri: nec enim res aliter ſe habere poſteſt, ſi hoc ſunt conſecuti. Id omnino liquebit, ſi vel Synodalem Codicem, vel Epistolas quibus ad communionem admitti jubeantur, attulerint: nam ſic Synodorum mos eſt. Sin autem hæc mera verba et figmenta ſunt ſpecioſi cujuſdam coloris, fideique ob perſonarum gravitatem auctoritatemque impetratæ multitudinis nanciſcendæ cauſa ab ipsis excoꝑitata; eos, ut quieſcant, doce et refuta]. Hæc Gregorius, qui quantum Occidentali iudicio, ipſi (inquam) Romano Pontifici detulerit, ex prædictis apparet.

illos 'quaque recipere paratus si illi ille communicatorias Romanas ostenderint.

Ad vulgares Psalmos Apollinarius abolendos.

se quoque versus scripturam promittit.

B 160 Concepit ea ex cauſa acerbiffimum odium Gregorius ad verſus hæreſim Apollinaris, ut eam verbis ac ſcriptis confutare nunquam ceſſarit. Immo enim ille ad alliciendam plebeculam novos quosdam psalmos carminibus ſcriberet, ea ratione ut ſacram Eccleſiæ psalmodiam interverteret; Gregorius, ne Catholicæ inferiores viderentur in hac parte, adjectum animum, ut verſibus quam plurima diceret, ita tamen ut primum locum in Eccleſia tribueret psalmis Davidis. De his ibidem agens, hæc ait de adinventione Apollinaris. [Quod ſi proxi libri, et nova psalteria Davidique ex adverſo reſonantia et verſuum lepos pro quodam tertio testamento habetur; nos quoque psalmos elaborabimus, et multa ſcribemus et modulabimur, quandoquidem ipſi quoque videmur ſpiritum Dei habere; ſi tamen ſpiritus gratia hæc eſt, et non potius humana novatio. Hæc te apud plebem proteſtari volumus] etc. Hæc Gregorius ad Cleoniam. Teſtatur S. Hieronymus Gregorium quam plura eleganti metro diſcripſiſſe: Catholica autem Eccleſia ejuſmodi Apollinaris psalmos vulgares cani prohibuit in eccleſia. Quæ autem poſt hæc Gregorius egerit ad verſus Apollinaristas, ſuo loco dicemus inferius.

Anno 822 ad Synodum CP 2. vocatus,

kp. 55.

excusat a-ſtudentem,

C 161 Sequenti anno a Synodo Conſtantinopolitana, Syagrius item et Antonius Coſſ. Eccleſiaſticis urgentibus cauſis, iterum Synodus Episcoporum coacta eſt Conſtantinopoli: ad quam Gregorius Procopii præfecti litteris Imperatoris nomine iterum atque iterum vocatus eſt. Qui licet animo concepiſſet nunquam amplius adfore Episcoporum conventibus, ne illorum mutuas altercationes audiret; tamen malæ valetudinis cauſam pretextens, in hunc modum ad eum reſcripſit: [Ego, ſi vera ſcribere oportet, ita affectus ſum animo, ut omnia Episcoporum Concilia fugiam: quoniam nullius Concilii finem letum fauſtumque vidi, nec quod depulſionem malorum magis quam acceſſionem et incrementum habuerit:] et poſt alia, [Nunc vero huic meo iudicio patronus morbus accedit, quippe qui me ita diſtorqueat, ut quotidie fere extremos ſpiritus eſſem, nec ulla re me ipſo uti queam. Atque ob hanc cauſam ignoſcat mihi Magnitudo tua, detque operam ne pietiffimus Imperator me inertiae condemnet, ſed infirmitati veniam det]. Hæc et alia Gregorius ſe excuſans. Cumque adhuc juffio Imperatoris urgeret, et Icarus afferret ad eum Imperatoris edictum: Quid re-

ſcripſerit ad Imperatorem, non apparet. Ad Olympium autem Præſidem Cappadociæ ſcribens hæc ait: [Hoc mihi morbo gravius eſt, quod nec ægro tanti quidem fides habetur, ſed peregrinationem ita longam inire jubeat, atque in medios tumultus inſtrudere: quorum ſeceſſionem ita amavi, ut hoc nomine gratiam quoque corporis afflictioni propemodum habeam.]

162 Hæc Gregorius, qui revera antea ſtatuerat nunquam intereſſe Episcoporum Conciliis. Unde hæc interdum ait. [Mihi enimvero certum eſt deliberatumque nunquam poſt hæc anſerum aut gruum inter ſe pugnantium Synodis intereſſe, quibus omnia contentione et bello ardent, flagitiaque prius obſcura atque incognita, in unum collecta ab inimicis in lucem produntur: horum enim cauſa inter humiles et plebeios ſedeo]. In eandemque ſere ſententiam ſcripſit ad Theodorum Episcopum Tyanenſem e. Hæc Gregorius: qui tamen ita animo compoſitus fuit, ut licet Synodos vitaret, ea tamen quæ ad Catholicam fidem ſpectare videret, naviter imple-ret; immo non ſecus ac Orbi præſeſſet, ſic cura omnium Eccleſiarum illum cepit, ut non niſi in ea in-cumberet, quæ ad hæreſum destructionem et fidei Catholicæ propagationem ſpectare conſpiceret: ut que paulo inferius dicemus, optime declarabunt.

163 Adhuc autem ſequenti anno, Merobande iterum et Saturnino Coſſ. Episcopi iterum Conſtantinopolim convenerunt ad Synodum. Gregorius ſolicitus de his, que ſpectant ad fidem, ad Poſtuminum, eo anno Præfecturam Prætorii adminiſtrantem, litteras dedit his verbis: [Nihil tam imperio tuo convenire exiſtima (quandoquidem rursus Episcoporum Synodus celebratur, haud ſcio qua de cauſa, aut quomodo coeuntium) quam ut te Præfecto ac tua opera Eccleſiæ ad pacem reducantur, etiam ſi eos qui diſſidiis et factionibus contendunt, apertius ob-jurgare oporteat. Quod ſi cuiquam nimium curioſus eſſe videar, quod cum a negotiis ſeceſſerim, non tamen curam et ſolicitudinem abjecerim, hoc memineris: non quemadmodum a throno et fauſtoſo ſupercilio, ita etiam a pietate ſeceſſimus. Quia potius eo majorem fidem auctoritatemque apud te habiturus mihi videor, ut qui non rem meam privatam, ſed publicam utilitatem curem]. Hæc ille ad Poſtuminum, eodemque argumento litteras dedit ad Saturninum Conſularem, ac inter alia. [Omnia (inquit) apud nos Dei beneficio recte ſe habent, hoc uno excepto, quod de Eccleſiis anxii et ſoliciti ſumus tam fœde perturbati. His quidquid operis afferre poteris ad communem concordiam, et re et ſermone impigre conſtitue. Quandoquidem rursus Episcopi coeunt, metuendam rursus eſt, ne nunc quoque pudore ſuffundamur, ſi hæc quoque Synodus parum præclarum finem habuerit, quemadmodum et prius]. Hæc Gregorius.

164 Prætermittimus hic tractare, quæ in ea acta ſunt Synodo: ſatis ſit ſcire, Poſtuminum impigre ex ſententia Gregorii res Catholicæ Eccleſiæ procurare, tum apud Episcopos, tum etiam apud Imperatorem, qui hoc ipſo anno iſdemque Coſſ. duo reperitur dediffe reſcripta ad ipſum Poſtuminum, ad verſus omnes que tunc graſſabantur hæreſes: hereticos enim urbe agrisque pellendos ſauſxit, omnemque coeundi poteſtatem iſdem ademittit, atque ordinationem miniſtrorum inhibuit. Qui his legibus percelluntur ſunt hi: Ariani, Eunomiani, Macedoniani, Apollinariani, Encratitæ, Apoſtatici, Saccophori, et Hydroparataæ. Hæc autem omnia ab Imperatore ad Poſtuminum reſcripta, jure accepta ferimus noſtro Gregorio, qui ſtatim Eccleſiæ Dei eidem pro viribus commendavit. Vigiuit harum legum

D AUGUSTINE CÆS. BAB Ep 76:

alioqui per se alius a Synodis de vit. dif-ferentis

E

nihil tamen minus pacem Ecclesie curans,

Ep 71

quam in 3 Synodo CP commendat primarius viris,

Epi 75 F

non sere fuit hæreticis educta proscriptis:

ACCION.
C.E.S. BAR.
f
Apollinari-
stis nihilo-
minus sua
agentibus,

g
Nectarium
contra eos
incitat,

A gum viridis observantia aliquamdiu, fere usque ad quinquennium : sed (ut accidit) cum jam tepescere inciperent, prædicti hæretici se rursus obtrudere in Ecclesias, conventum facere, ac Episcopos per loca ordinare præsumserunt. Hæc audiens Gregorius, zelo fidei Catholicæ percitus, dormientem in his Nectarium Constantinopolitanum Episcopum, scriptis ad eum litteris g vehementi admiratione compellens, cum ejusmodi pessima facta recenseat, hæc subdit in fine : [Si his, qui talia sentiunt, cætus habere licet, illud velim cogitet et expendat tua in Christo illustris prudentia, quod cum nobis cum eorum dogmatibus non conveniat, cætus habendi potestatem illis factum esse, nihil aliud est, quam eorum doctrinam nostra veriore existimare. Nam si illis, ut piis et orthodoxis, ea quæ sentiunt docere libereque promulgare permittitur; quis non videt doctrinam Ecclesiæ condemnari, perinde ac veritate ex illorum partibus stante? Neque enim rerum natura fert duas de eadem re doctrinas esse veras. Quomodo igitur excelsus et præstantissimus animus tuus, ad tanti mali depulsionem et correctionem, consuetam libertate non uti sustinuit? Verum si nondum est hoc factum, inimitabilis tua omnibusque numeris absoluta virtus excitetur; pietissimumque Imperatorem doceat, nihil ex reliquo ipsius erga Ecclesias studio rediturum esse utilitatis, si tale malum ad fidei sanæ eversionem per eorum libertatem licentiamque prævaleat.] Hæc Gregorius ad Nectarium.

qui novo
rursus edi-
cto pelluntur:
h

163 Quantum autem prædicta Gregorii commo-
nitio ad eum scripta profecerit, satis significat Theo-
dosii adversus Apollinarianos edictum, quo Consu-
latu suo secundo inito cum Cynegio h edixit his
verbis : [Apollinarianos, ceterosque diversarum hæ-
reseon sectatores, ab omnibus locis jubemus inhi-
beri a mœnibus urbium, a congressu honestorum, a
communione sanctorum. Instituendorum Clericorum
non habeant potestatem. Colligendarum congrega-
tionum vel in publicis vel in privatis Ecclesiis ea-
reant facultate. Nulla eis faciendorum Episcoporum
tribuatur auctoritas. Ipsi quoque Episcopi nomine
destituti, appellationem hujus dignitatis amittant.
Adeant loca, quæ hos potissimum quasi vallo quo-
dammodo ab humana communione secludant. His
etiam illud neceimus, ut supra memoratis omnibus
adeundi atque interpellandi Serenitatem nostram
aditus denegetur. Datum sexto Idus Martii, Thessa-
lonicæ, Theodosio secundum et Cynegio Coss.] Con-
ferat hæc lector cum his, quæ ad Nectarium Grego-
rius scripsit, invenietque hujus condendæ legis
Gregorium nostrum fuisse auctorem : idque perspi-
cua magis intelliget, si ejusdem Gregorii ad Olympi-
um Cappadociæ Præsidentem leget litteras, quibus
queritur illos eo audaciæ pervenisse, ut depositos
a Synodis Episcopos, eosdem præficerent gregibus
suis Præsides. Eadem Epistola se jam ad balnea
medicorum consilio profectum esse indicat, eum ait :
Quoniam autem longius me morbus provexit, et
Naxaridis thermis mihi de medicorum consilio uti
necesse est, litteras mihi vicarias substituo].

osdem etiam
ager perse-
quitur in
Cappadocia.
Epi. 77.

Apollinari-
stæ CP. a
Gregorio ut
fratres to-
lerati-

1. p. 221

ANNOTATA.

a Inter prima quæ Constantinopolim advenienti
Gregorio subnata incommoda sunt, schisma fuit Apol-
linaristarum : quos, quia alieni erant ab aliis hæresi-
bus tunc vigentibus, nondum audebat numerare inter
hostes; sed de his, tamquam veris adhuc ecclesiæ mem-
bris, sic loquitur in Orat. 14 quæ de pace est. Nos
etiam adversus nos ipsos pene contendimus, qui,
quantum ad caput attinet belle valemus (dicebant
enim Apollinaristæ se cum Ecclesia Romana tenere

unitatem) ac pro iisdem et adversus eosdem contem-
dimus. De fraterno illo dissidio non ita pridem exorto
loquor, ex quo et Deus et homo ignominia afficiun-
tur : ille videlicet nec pro nobis quidem omnino ge-
nitus et cruci affixus, ac proinde nec sepultus nec
a morte revocatus (quemadmodum nonnullis præ-
postere Christum amantibus placuit) verum hic tan-
tum honoratus, ubi honor in dedecus et contemptum
recidit, atque ob eam causam in duos Filios dissectus
aut compositus : hic autem non perfecte assumptus,
aut honore affectus, sed maxima ex parte abjectus
aut abalienatus; siquidem maximum in hominis na-
tura est divina imago mentisque vis et facultas. *Hi*
igitur, quia Verbi fatebantur divinitatem, assumptam-
que ab eo humanam carnem, licet sine mente, quia pro
hac volebant esse ipsam æternam Sapientiam, non om-
nino censebantur hæretici; ideoque motam ab ipsis con-
troversiam (perquam molestant et importunam eo tem-
pore, quo tum pauci censebantur orthodoxi respectu infi-
nitæ multitudinis hæreticorum) ζυγομαχίαν ἀδελφικὴν
tunc appellavit Gregorius, similitudine sumpta a bobus
sub eodem iugo non plane concordibus. Tali autem Gre-
gorii ex se indulgentiæ abusi illi, interim dum ipse
Constantinopoli agit, Nazianzenam Ecclesiam infecere
non mediocriter.

b Hermant existimat satis verosimiliter, quod San-
ctus de hoc agat Carm. 47 ad Hellenium circa an-
num 382 opem pascens,

Cledonius primum leni, qui vivit egenis,

Et Christo prompto pectore cuncta dedit :

Se primo post quidquid opum censusque tenebat :

Nil humili ut vitæ liquerit ipse suæ :

Qui cum terrenis quondam floreret in aulis,

Majus apud nostros nunc habet ipse decus :

c Sunt hæc Epistolæ duæ, quæ inter Orationes col-
locatæ leguntur numeranturque 51 et 52. Sunt autem
scriptæ a Sancto cum adhuc Constantinopoli ageret,
relicto pro se Nazianzi vicario Cledonio, uti nobis vide-
tur : quia hic velut ex officio admonuit Gregorium,
quam mala de eo fama vulgaretur; eique, istud pu-
blicæ professionis remedium postulantem, ipsum prompte
mittens Sanctus, primam de hoc argumento Epistolam
sic finit : Hæc te apud multitudinem attestari volu-
mus, ut ne gravemur, tamquam hujusmodi malum
dissimulantes, ac per socordiam nostram commit-
tentes, ut pravum dogma latius serpat ac robur ca-
piat. Quod autem hic idem Cledonius sit, qui cum titulo
Iconiensis Presbyteri Constantinopoli subscripsit testa-
mento ipsius S. Gregorii, nobis non facite persuade-
bitur.

d Inter hæc sunt preces complures, et Iambica con-
tra Apollinarium de Incarnatione : quæ sequuntur max
alia, quibus cur versu scribat rationem reddit, 1 ut sic
brevior sit, 2 ut juventuti prosit, 3 ne Christiani hac in
parte cedere videantur gentilibus, 4 ut seipsum cantu
recreet tamquam senex Cygnus : quare postrema ejus
carmina a veteri interprete, quo usus Baronius, vocan-
tur Cygnæa, qui in sequenti capite sæpe ollegantur, nec
lubet singula in nova Morelli editione requirere, ubi
hic titulus deest.

e Ep. 84 Vocas? Nos vero properamus. Prope-
ramus autem, ut soli cum solo congregiamur. Syno-
dos enim atque colloquia publica procul salutamus :
ex quo scilicet tempore multa eorum, ut parce lo-
quar, improba et flagitiosa esse comperi.

f Præsertim Apollinaristæ, quibus æque ac Catho-
licis aliis conventus suos habere Theodosius, nescio qua
arte inductus, permiserat.

g Hæc Epistola est 46 inter Orationes, ut supra
dixi.

h Consulatus is annum notat 388, qui Sancto fere
ultimus fuit.

D

E

Cledonius
Gregorii
apud Na-
zianzum
Vicarius.

F

Cur versus
Gregorius
scripsit?

A

CAPUT XIX.

Pius obitus. Miraculum muti ad ejus statuam sanati.

Hæc ille : qui etsi in his, quæ ad Catholicam fidem spectant, multus esset, non neglexit ea in aliis curare, quæ ad Christianæ disciplinæ mores componendos pertinere conspiceret. In quo genere, quam libero animo esset, ut nullam vereretur personam potentis alicujus, perbrevis illa Epistola, quam scripsit ad Celeasium Praefectum, sit in exemplum, digna sane quæ recenseatur. [Loquar quæ et amicitiae nostræ, et hujusmodi temporibus conveniunt. Legibus injuriam facis Judex, qui non jejunas; et quomodo leges humanas servabis, qui Divinas contemnis, et pro nihilo putas? Purga tribunal tuum, ne duorum alterum tibi accidat, ne aut malus fias, aut existimeris. Fæda spectacula proponere, seipsum traducere est. In summa, Judex, futurum scito, ut judiceris, et nihil peccabis. His nihil melius habebam, quod tibi præberem]. Hæc Gregorius.

Epist. 74.
Arguit Praefectum jejunia non servantem,

B

167 Cum autem, ut vidimus, Gregorius consilio Medicorum perrexisset ad Thermas, nihil inde utilitatis consecutus, hæc versibus cecinit. [Adsum hic tibi Æger Christe, a Medicis veniens, nullum alium fructum consecutus, quam quod nihil pluris facere didici, quam te, a quo ut cetera proficiscuntur omnia, sic etiam remediorum vires.] Ac rursus. [En tibi thermæ, lavacrum hic jam habeo. Verum ubi mihi est Angelus quispiam, et aquam hanc mihi aptam ad medicandum reddito. Vel saltem tu, mi Salvator, dic verbum aliquod, et consolidabor]. Hæc Gregorius. Qui cum indies magis morbo gravaretur, ejusque membrorum nullus pene esset usus, illud tantum solatii sibi reliquum fuit, ut versibus luderet. Cygnæaque a carmina componeret, quibus præteritarum ac præsentium rerum statuam absque aliqua insolentia aut arrogantia (quod purissimi tantum ac candidissimi animi est) perbelle caneret ut alter Job, quando conferens præsentia cum præteritis dicebat, Quis mihi tribuat, ut sim juxta menses pristinos, secundum dies, quibus Deus custodiebat me : quando splendebat lucerna ejus super caput meum etc. memoria enim repetens præterita bona, hæc aiebat : [Ubi mihi nocturnarum cautionum statio, quibus vel solum cum Christo commercium habens, vel in hominum cœtu alternatim cantillandis hymnis mentem oblectans, pedes sustentabam, ac vivi cujusdam lapidis instar obrigebam? Ubi flexorum genuum dulcis labor, quo calentes lacrymas prius fundens, caliginosam mentem colligebam? Ubi pauperum altrices manus, morbum confaventes? Quo tandem infirmorum membrorum maceratio abiit? Non jam ad sancta sacrificia manum attollo, magnis Christi passionibus me ipsum immiscens. Non jam gratam Martyribus choream statuo, neque oratione in eorum laudibus instituta; præclarum sanguinem veneror. Situ carieque libri mei obsiti sunt. Lucubrationes meæ, rudes adhuc et inchoatæ, quibus quis tandem amicorum extremam manum apponet? omnia enim nunc viventi mortua sunt] etc. Hæc et alia multa ejus generis.

æger confugit ad Christum.

in Cygnæis

a
et Cygnæa carmina componit.

Job. 19

Carm. 60
Commemorat priora acta

C

168 Addidit et lugubre carmen de pœnitentia, quod soluta oratione latine redditum, ut et alia nonnulla, sic exorditur : [Extremæ vitæ certamen imminet, malam navigationem exegi, jamjamque quoque scelerum pœnam cerno, tartarum caligine horrendum, ignis flammam, altissimam noctem, rerumque earum fœditatem, quæ nunc tectæ et incognitæ, in lucem postea proferentur] etc. Scripsit et carmen sui ipsius ex hac vita migrantis, in hunc modum.

Carm. 31.
et pœnitentiam instituit :

[Sublimes tendo supplex ad sidera palmas,

Suscipe me Sancti turba beatâ chori.

Ærumnis orbis gravibus replete, valet,

Quem moriens post me defero, parce gregi.]

Rursus autem animæ suæ cum corpore colloquentis hæc verba. [Cur vincolorum injectione constrictum me tenes, quæ libera sum? Christus me vocat : tu istic jaceto quo projiceris. Excipito me Salvator, quinquam fateor non satis me esse purgatum]. Et cum tentaretur a Diabulo, hæc ipse. [Rursum accessit Draco. Te præhendo. Tene, tene me : imaginem tuam deserere et abjicere noli, ne me adversarius ille meus tanquam avem nidi rapiat.] At jam morti appropinquans ad Christum se vocantem, hæc ait. [Vocas tu me, vocas? ipse autem accurro. Vernm et ignem, et hiatum illum, et ardorem, flammamque divitis metuo. Quis me avertum in Abrahæ sinum deferet? [Hæc et alia. Proxime moriturus Cygnæo cantu Sanctissimus Senex Domino cantans, purissimum Deo spiritum reddidit, ac optatam quietem cum agminibus Beatorum adeptus est.

D

AUCTOR.
CÆS. BAB.

in Cyg-
næis 106.

ultimum
aspirat ad
Deum,

E

et sancte
moritur anno
389

non 381
nec 391,

F

h

169 Excessit ex hac vita Timasio et Promoto Coss. anno undecimo Imperii Theodosii Senioris, qui a recentioribus numeratur annus a Christo Domino trecentessimus octogesimus nonus. Hæc autem de tempore ejus obitus ex S. Hieronymo ita deducimus, dum ille in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis agens de nostro Gregorio, hæc ait : Decessit ante hoc ferme triennium sub Theodosio Principe. Hæc Hieronymus, qui cum tam in præmio, quam in fine illius opusculi, se illud scripsisse testetur anno decimo quarto ejusdem Theodosii Imp. necessario infertur Gregorium ejusdem Imperatoris undecimo anno ex humanis desisse. Ex his quidem in primis errare redarguitur Prosperi Chronicon, ubi ponitur obitus Gregorii anno tertio Theodosii Imperatoris, Syagrio et Eucharico Coss. eo enim anno habita est Synodus œcumenica Constantinopolitana, in qua ipse (ut dictum est) se ab Episcopatu abdicans, in patriam rediit. Nec subsistunt ea, quæ scribit Suidas, Gregorium vita functum anno decimo tertio ejusdem Imperatoris : sicut nec nobis probantur, quæ idem auctor de ejus ætate scribit dicens, annum natum nonagesimum decessisse. Secundum enim ejusmodi annorum numerum dicendum esset, Gregorium cum Athenis esset, tempore, ut ipse ait, quo illic erat Julianus post obitum Galli fratris, annum quinquagesimum quintum ætatis explesse, cum idem de se scribat trigesimum ætatis b tunc annum egisse, cum post recessum Basilii, ipse publice Rhetoricam profiteri cogitur, quando non post multum temporis spatium Athenis et ipse recessit, in patriam rediens : quod (ut vidimus) contigit paulo ante Conciliabola Seleuciense et Ariminense, quæ celebrata sunt, Eusebio et Hypatio Coss. Ex quibus omnibus inferri posse videtur, Gregorium non excessisse annum ætatis sexagesimum secundum, natumque esse anno secundo a Nicæno Concilio.

qua corporis
conditione.

170 Fuit Gregorius validus ac robusto corpore, sed, ut ait, morbis assiduus ac vitæ molestiis hebetato, fractu, ac pene corrupto, ac ea de causa sibi acceleratam senectutem ipse testatur in carmine de rebus suis. Quod autem spectat ad vultus ejus effigiem, Anonymus Græcus auctor, qui habetur in Bibliotheca Vaticana inter orationes Hierotani item Græci scriptoris, hæc scribit. [Statura mediocri erat, pallidus aliquantulum, non tamen citra venustatem : depresso naso, superciliis in rectum protensis, aspectu blando et suavi, altero oculo nempe dextro subtristis, quem cicatrix quædam contrahebat, barba non promissa, sed densa tamen. Qua parte calvus non erat, nam subcalvus erat, albos crines habebat, summas item barbæ partes velut fumo obsitas ostendebat.

et qua statura fuerit
cod. 549 in
Vatic.

AUCTOR.
CÆS. BAR.quam totula-
tus a posteris
Patribus,

c

imagines in
ecclesiis po-
sita,ad quarum
unam mu-
tus sequelam
recipit.

d

Epitopus
auctoris ad
Sanctumpetentis pu-
trocinium.

A debat. Hæc græens auctor, quibus quidem consentanea sunt ea, quæ ipse de se scribit, nimirum pallor, et macies, oculi cicatrix, atque calvities. Innumera fere sunt de sanctissimo et disertissimo viro Patrum elogia, quæ nec quisvis facile colligere queat. Satis sit ad laudem ejus, Patres omnes tam Latinos quam Græcos, in astruendis dogmatibus, in oppugnandis hæresibus, ac in interpretandis etiam divinis Scripturis, Gregorii meminisse, ipsum sectatos esse, eidemque acquievisse: Gregoriumque e suggestu, e cathedra, ore omnium celebratum; eundem denique in ipsis sacris Conciliis velut redirivum e Throno loquentem, in hæreticos invellentem, fidem Catholicam propugnantem, suffragia dantem, ac subscribentem semper intuiti, reveriti, ac secuti sunt Patres omnes. Quid externos memorem? Sane quidem Eustorgius c Arianus, qui iisdem cum illo temporibus vixit, cum præcipuos viros recolat, propugnatores Filii Dei cum Patre consubstantialitatis, tam illorum, quam omnium qui antea vixerunt, Gregorio, ut omnium principi, primas defert: ut quem in dicendo Basilio graviorem et Apollinari uberiorem fuisse contendat.

B 171 Natalem ejus diem, ut sacrosanctum, tam Occidentalis quam Orientalis Ecclesia, in ejus memoriam celebri solennitate agere consuevit, et usque modo agere perseverat, ejusque sacram Imaginem, vel coloribus pingere, vel marmore sculperè, more majorum in Basilicis moris fuit. Quæ non tantum ejus effigiem repræsentarent, sed et in operatione miraculorum vivam redderent, ut factum constat consentis temporibus, cum Michael Balbus Iconoclasta Orientale Imperium invasisset, sustulissetque paris impietatis Imperatorem Leonem Armenum, Constantinumque ejus filium virilibus atputatum relegasset in insulam; cui quidem cum usus vocis ea de causa penitus interceptus esset, ac redditus omnino mutus; cum ille loquæ restitutionem a Deo cupiens, per S. Gregorium Theologum, cujus illic erat sacra statua, flagitavit; exaudivit eum ille, cujus imago per visum apparuit, jubens ceram, quam descriptam in manu haberet, legere. At ille visis fidem adhibens, mane ingreditur Ecclesiam, illicque conspecta Gregorii statua, præ se ferente imaginem ejus quem nocte viderat, schedulamque eandem in manu habentem, ubi exordium orationis in sancta lumina inscriptum erat his verbis, RURSUS JESUS MEUS, accessit, ut jussus erat, ut legeret. Quæ quidem verba, cum primum voce clarissima recitasset, deinceps semper recte locutus est. Hæc produnt Græcorum d annales.

C 172 Jam ad calcem pervenimus. Et in his quidem, quæ spectat ad orationis ornatum, ut mihi videor, jejune nimis (si enim rhetorum more hæc agenda fuissent, latissimus erat campus, in quo exultare potuisset oratio) in his autem quæ ad sincerissimam veritatem pertinent, quam unice profitemur, ejusmodi esse non dubito, ut vix alicui in eo concedam Quidquid autem laboris, quicquid industrie atque solertia, veri tantum amantes, impendimus, munus exiguum, sed primitias lucubrationum nostrarum, tibi ipsi, o Pater, offerimus, qui cum cælestibus spiritibus luce illa incircumscripita sanctissimæ Trinitatis revelata jam facie illustraris. Repende gratiam Cæsari tuo, jucundissimumque tibi nomen in fratre, ne despicias in Cliente. Impertire multiplicem ac copiosam benedictionem, quo dignus inveniar hic sublimia illa tua assectari vestigia, tecumque tandem Christo perfrui, una cum Patre, et Spiritu sancto in sempiterna secula. Amen.

EPITAPHIUM

e

Cur carnis laqueis tu me, Pater, implicisti?
Cur subsum vitæ huic, quæ mihi bella movet?
Divino Patre sum genitus, sanctaque parente:
Hac mihi lux vitæ namque precante data est.
Oravit, summoque Deo me vocit, et ortus
Est mihi per somnum virginitatis amor.
Ista quidem Christi: post at subiere procellæ,
Rapta mihi bona sunt, fracta dolore caro.
Pastores sensi, quales vix crederet ullus:
Orbatusque abii prole, malisque gravis.
Gregorii hæc vita est; at Christo postera curæ,
Qui vitæ dator est. Exprimat ista lapis.

ANNOTATA.

a Cygnea carmina dicit simpliciter, ut scripta a moribunda quis architectur, nisi ea in margine identidem citarentur sub eo titulo, quem tamen in nulla hactenus editione reperio, uti nec carmina ipsa, unde hic varia allegantur.

b Agere eo loco Gregorium de anno 30 studii sui Rhetoricæ ostendimus in prævio commentario: vult igitur hoc contra Suidam argumentum, quoad ætatem atatis, quem libenter tenemus cum illo: sed quod annum mortis, major Hieronymi auctoritas cogit ab eo discedere.

c Apud Suidam in Apollinari

d Cedrenus in Michael Balbo: hic autem Leonem Armenum de medio sustulit, in nocte Natalis Domini an 820.

e Est inter Carmina trigesimum, vitæque epitomen continet

Hermant opus suum, quod de S. Gregorii Nazianzeni deque S. Basilio historia communiter scripsit, duobus parallelorum libris concludit: quorum primus eorum virtutes perfectissimas, alter doctrinam et sensum inter se comparat; quod nostri quidem instituti non est, est tamen notatu ac lectu dignissimum, ad perfectam utriusque laudationem compleendum. Libet igitur et hunc capitulum titulos hic subjicere, ex Gallico Latine redditos.

Gregorii et
Basilio paral-
lela,

LIBRI XI CAP. I. Comparatio horum duorum Sanctorum quoad patriam, quam scilicet nullam norant nisi Cælestem.

II Sanctitas familiæ, in qua natus uterque, inter se comparata.

III De doctrina et eloquentia utriusque.

IV Uterque sacrarum Scripturarum studium laudabili emulatione commendat.

V Quam conformi inter se sensu sacras traditiones sint venerati.

VI De fide eorum, quasque eis de idololatria victorias attulerit.

VII Quomodo per eandem de hæresibus triumpharint.

VIII Ut eosdem hæc mundi contemptores ac victores reddiderit.

IX Quam similem solitudinis amorem ipsis eadem inspiravit.

X Spes utriusque firma, et perfecta in Deum fiducia.

XI De utriusque ardenti erga Deum caritate.

XII De eorum erga Ecclesiam amore.

XIII De æquali in utroque pacis Ecclesiasticæ studio.

XIV De caritate utriusque in proximum, propensa-que ad eleemosynas voluntate.

XV De eorum prudentia.

XVI De eorum justitia.

XVII De temperantia et castitate.

quoad vir-
tutes et ca-
rum perfe-
ctionem;
F

- A xvii De fortitudine et magnanimitate.
 xviii De profunda utriusque humilitate.
 xix De perfecta inter se amicitia, omnibus in exemplar absolutissimum proposita.
- LIBRI XII CAP. I. Axiomata eorum circa necessitatem vocationis ad statum Ecclesiasticum.
- ii Quam graviter uterque reprehenderit præcipationem eorum, qui eodem se non vocati attollunt.
 iii Quas condiciones uterque in Episcopis et populi Magistris requisierit.
 iv Quam sublimem de virginitate Christiana opinionem habuerint.
 v Quales in Virginibus Christianis ac Religiosis dotes optarint.
 vi Instructiones ad usum conjugatorum ex utriusque scriptis collectæ.
 vii Muliebris luxus ac vanitatis secularis indidem accepta reprehensio.
 viii Eximia utriusque sensa, ad humani fastus depressionem spectantia.
 ix Similes utriusque adversus avaritiam invectivæ.
 x Aequalis zelus ad impuritatem et libidinem eliminandum.
- B xi Par severitas adversus gulæ vitium.
 xii Qualem uterque reliquerit descriptam invidiam.
 xiii Adversus iracundiam invectivæ utriusque.
 xiv Quid de tristitia et acedia uterque senserit.

quoad doctrinam et sensa moralia.

Vitam suam scripturus Gregorius,

ad Cives Constantinopolitanos.

S. GREGORII NAZIANZENI

Carmen de Vita sua.

I *Daniele Cardono in solutam orationem versum.*

PROLOGUS.

Vite meæ cursum omnem, qua secundis, qua adversis rebus insignem, scripture hac complecti est animus. De me namque alii atque alii non eodem omnes fortassis modo fieri possit ut sentiant et loquantur, prout scilicet suus quemque impetus in hanc illamve partem tulerit: æquum autem esse non potest, quod a sola voluntate fertur iudicium. Si quod porro tedium, si quæ molestia e narratione erit, hanc omnem carminis absterget jucunditas. Nec deerit quod hinc addiscat, aut quo recreetur, et ad pulcherrima quæque cum voluptate permoveatur ætas juvenilis. Interim vos potissimum noster hic sermō spectat, qui cum vobis præessem Episcopus, ad curam meam pertinebatis; nunc autem alterius subjecti estis potestati. Tam vero vos appello, qui eadem mecum juncti estis religione; quam qui diversa sentitis. Mihi siquidem, senectute laboribusque confecto jam atque prostrato, omnes, puto, adhuc bene vultis. Vos itaque, viri, quos, ut totidem clarissima lumina, orbis hic suscipit; qui eam urbem incolitis, quam ob magnitudinem celebritatemque alterum quemdam mundum appellari posse video: quas omnibus terræ ac maris deliciis conspiciamus abundare, Cives novæ Romæ, quæ sedes et commemoratio esse solet virorum illustrium, Constantino conditore insignis, et imperii totius caput ac firmamentum pulcherrimum; vos, inquam, viri Constantinopolitani, cum sitis tanti, hominem ab omni mendaculo longe remotissimum, et in variis rerum ac temporum conversionibus non pauca aut mediocria perpassum, unde magnam necesse est rerum omnium enasci cognitionem, verissima loquentem audite.

2 Omnia quibus olim effulgebam decora, longo temporis tractu obscurata sunt atque collapsa: de pristina quoque fama meæ celebritate nihil aut perparum modo superest. In quo illud mihi profecto ac-

et quantum fuerit exagglatus ab improbis,

cidit, quod fieri videmus, quando per effusorum imbrium vehementiam omnis e solo terra auferitur, ac silicium solummodo lapillorumque acervus superesse cernitur. Nec est quod magnopere quis miretur, si illorum improbitati istud imputem, qui unquam ante in bonorum numero non tantum non fuerunt; sed pecudum etiam in morem, curvatis in terram et terrena animis, vitam transegisse convineuntur. Impetuosa vero istius pluvie imaginem etiam aliquam nos ipsi gerimus (equidem non sine lacrymis ac gemitu ita de sacro castissimoque nostro Ordine pronuntio) nos, inquam, malorum istorum pars sumus non parva; quicumque supra alios mortalium erecti, non sicut oportet locum dignitatemque nostram sustinemus; qui populo cum potestate præsumus, et recti bonique nos profiteremur magistros; quibus id sorte obtigit ut divino sacre doctrinæ pabulo animas hominum pascamus, quando interim fame ipsi non mediocri preminur; qui, cum morbis ipsi permultis sinus obnoxii, aliorum tamen infirmitates curare contendimus. I-tis vero hos adjungas licet, qui per eas populum vias ducere aggrediuntur, quæ aut in præcipitia fortassis desinent, aut quales sint, ab ipsis nec ducibus ignoratur, cum nunquam eas ante triverint aut ingressi sint; contra quos hoc brevissimum dari potest præceptum, et optima, ne salute excidas, regula, ut qua ipsi præeunt, minime sequaris; quorum videlicet mores ipse ille, quem cœcipiant, honoris locus non parum a reusatur; cancelli magis ac supercilium, quam egregia vivendi ratio a vulgo hominum eximit.

D INTERP. D. C.

etiam Episcopis.

et præx doctrinæ præconibus, E

3 Quid porro causæ sit cur talia in sermonem adduxerim (Non enim is sum qui multa temere verba profundere soleam) tam qui nunc in vivis sunt mortales, quam qui futuri sunt aliquando, audiant. Ante tamen quam dictorum ratio constet, paulo altius vitæ meæ seriem oportet repetam (esto, prolixior hinc mihi dicendi nascatur materia) ut ne improborum adversum me effere vociferationes quidquam valeant. Est namque hominibus istis hoc in more positum, ut male a se actorum causas in eos ipsos rejiciant quos læserunt; atque ita majorem noxam per conficta nequiter mendacia sibi adversantibus inferant, se vero ipsos sceleris veluti omnes puros exhibeant. Atque hoc sit instituendæ deinceps narrationis quoddam quasi præloquium.

altius orditur narrationem.

CAPUT I.

Ab optimis parentibus pie educatus Alexandria Athenas non sine periculo navigat: ibique Basilio conjungitur Sanctus.

F

Patre igitur usus sum egregie probo ac bono, provecte admodum ætatis viro, et quoad mores incorrupto, qui pulcherrima aliis statui possit vivendi regula. Alter, ut quod res est dicam, patriarcha is fuit Abrahamus, qui, contra quam fieri modo assolet, non ovinatione hominum, sed re ipsa bonus et esse cupiebat et haberi. Gentilium ille primus erroribus abductus, insignis deinde Christi cultor, neque hoc solum, sed Episcopus etiam, et sacri istius Ordinis decus ac præcipuum quoddam ornamentum extitit. Mater vero ea obtigit, quæ, ut breviter dicam, tali marito ut jungeretur dignissima, nec muliebriter varia erat aut instabilis. Piissimis cum esset prognata parentibus, sua tamen eos religione pietateque superavit. Sexu fuit habituque mulier, sed vivendi instituto viris omnibus admirabilior. Una eademque omnium de parentis utriusque vitæ existimatio erat atque oratio. Sed unde hisce meis dictis fidem putatis adstruam? Ipsam, ipsam quæ me genuit, testem adducam in medium, quam dum appello, ipsammet appello

Parentes habuit piissimos, ac intergerimus

A INTERP. D. C. appello veritatem. Illi certe singulare hoc erat studium, ut ea etiam quæ in oculis omnium erant posita, clam omnibus habere contenderet potius, quam vanæ alicujus existimationis apud homines captandæ causa occultum quodpiam animi sui decus superbe jactaret, Dei nempe timorem, sic quasi magistrum, in actionibus suis omnibus adhibere solita.

Matris voto ante etiam quam nascetur, Deo dicatur,

et abinetur divinitus.

5 Prolem igitur masculam (quod plurimorum parentum solet esse votum) in familia sua videre cum summopere expeteret, Deum suppliciter est precata, ut ne votis eam suis frustrare vellet. Cumque desiderii sui magnitudinem tegere ulterius haud valeret, ipsum quod a Deo poscebat donum sanctissimo ejusdem cultui se vovit dicaturam: religiosa ista animi sui alacritate filium suum Deo ante etiam consecrans, quam eum cœlitus accepisset. Nec vero frustra ejus fieri vota et supplicationes, sed felicissimum rei quam petierat, quamque erat consecutura, oblatum ei est præsagium. Visio videlicet menti ejus fuit objecta, imaginem quamdam referens adimplendi mox desiderii materni. Ecce enim nocturna in quiete mei verissima effigies matri se offert, cui nomen quoque, quo eram appellandus, mirabiliter indicatur. Hanc nox illa parentibus meis gratiam præstitit: ego siquidem divinitus illis tunc fui concessus, quorum votis si qua ratione dignum meipsum exhibui ut obtinerer, Deo id omne referamus acceptum: sin minus, peccatis meis id adscribendum fateamur. Hoc itaque modo in lucem istam sui editus, e luto, heu me infelicem! effictus atque compositus: a quo proinde ad inferiora illa sæpe deprimor, et a cujus crassiore materia raro ac difficulter me expedio. Attamen cum vitæ hujus initium, eorum quæ expectantur bonorum quoddam quasi pignus acceperim, ingrato mihi nequaquam esse licet.

A teneris cultui divino addictus

pie educatur:

6 Vix autem vivere inceperam, cum in alterius rem ac jura transeo pulchra equidem ratione; Deo siquidem addicor, haud aliter quam agnus aut vitulus ejusdem Dei aris religiose destinatus; nobilis equidem victima, nec rationis et orationis exors: non enim audeo dicere quod instar novi cujusdam Samuelis Deo fuerim oblatum, nisi solum æstimando piam parentum meorum in consecratione illa voluntatem. Ab ipsa porro infantia optime honestissimeque educatus (domi quippe non alia quam pulcherrimarum virtutum intuebar exempla) jam maturitatis quiddam et gravitatis senilis præ me ferebam. Tum vero recti atque honesti studium sic in me paulatim accrevit, quemadmodum nubes nubibus aggregari subinde videmus. Interim ætate pariter ac rationis usu proficiebam, et illos avidè lectitabam libros quibus Dei et religionis causa propugnabatur. Optimis etiam quibusvis hominibus utebar familiariter. Atque hæc quidem hactenus. Nunc autem, qua ratione de iis quæ restant rebus acturus sim, non parum dubito. Silentione involvam admiranda illo, quibus stimulos mihi Deus ad optima quæque subdidit, cum istam meam alacritatem animi sic quasi futuræ vitæ pulcherrimum initium dignatus est admittere? (Hunc videlicet modum ille tenet in conferenda hominibus beatitate) an potius in medium omnia fidenter proferam? Alterum nempe ingratitude, alterum superbiam notam minime effugiet. Attamen præstat tacere, ac sufficere potest a me illa non ignorari; ne, si ea proferam, ratio vivendi, quam modo teneo, cum oratione mea pugnare videatur; utpote quæ de pristino illo animi mei fervore et alacritate amisit plurimum. Quæ igitur necessario dicenda sunt, solum eloquar.

ejus in rebus suis describendis modestia:

qua mente profanas disciplinas didicerit.

7 Imberbis adhuc cum essem, ingenti in litteras amore ferebar et desiderio, id solum intendens ut humanas profanasque disciplinas veris ac solidio-

ribus scientiis socias et adjutrices adderem, ne D vana superbia efferrî possent, qui aliud non didicerunt quam inanem nescio quam eloquentiam, in solo verborum strepitu et vocis contentione sitam, neve argumentorum suorum fallaciis sophisticæ me facile circumventirent: numquam enim in eam veni cogitationem ut litteris sacris, quas ut proprias ac meas semper habui, scientiam ullam aliam potiore ducerem. Quod igitur adolescentioribus ætate calentibus solet accidere (inconsiderato nempe animi impetu hi ut plurimum ac facile abripiuntur, in eum modum quo pullus, præcipue equinus, ferociens et animi plenus in cursum emicat) idem quoque mihi contigit. Tempestate namque prorsus aliena, nec mitigata adhuc maris ferocia, ex oriente sideris Taurini cauda, quam rerum talium periti navigantibus maxime infestam pronuntiant, cumque nemo, nisi qui parva sapit, mari se audet committere; Tali, inquam, tempore urbem Alexandrinam (in ea quippe scientiis acquirendis operæ nonnihil haud frustra impenderam) relinquens mare quo recta in Græciam tenditur, nave ingressus sum. Jamque Cypri littora præternavigabamus, cum ingens ventorum e diversis partibus spirantium vis nostram vehementer navim cœpit affligere.

Alexandria Athenas navigans,

8 Tunc et repente profunda nox cœlum, mare, s. verissima tempestate jactatur: terram et omnia involvit, oculisque nostris eripuit. Crebra inter fulmina horrendo fragore tonitrua exaudiebantur. Cumque ventorum vehementia fortissime distenderentur vela, supra modum stridebant rudentes quibus hæc alligari solent. Malus quin etiam nutare, ac nullus deinceps clavi usus superesse, quem videlicet nulla vi aut arte regere amplius nauta valerent. Navim ad summa usque latera aquæ repleverunt, quando ingens nautarum, remigum, præfactorum, aliorumque præcipuorum vectorum, una voce Christum auxilio advocantium, exauditus est clamor, planctu et laments permixtus. Quicumque nullum paulo ante Deum agnoverant, eundem jam cum aliis invocabant: est enim metus magister longe optimus maximeque opportunus. Quod vero malorum omnium erat gravissimum, aqua omnis dulcis nos plane deficiebat: subito quippe turbo quidam vehementior in navim incumbens, vasa, quibus aquæ dulcis copia continebatur, in mare excussit. Cum fame itaque et siti et ventis de vita nostra nobis erat certamen: sed Deus insperatæ mox salutis viam periclitantibus aperuit. Mercatores quidam e Phœnicia eodem ferebantur mari: qui cum subito in conspectum nostrum se dedissent, quamvis et ipsi gravissimo essent metu percussi, ubi tamen periculi in quo versabamur magnitudinem e nostris implorationibus cognoverunt: contorum quibus utebantur firmitate ac manuum juvenilium robore confisi (omnes quippe robustis viribus erant juvenes) periculo nos eximunt, a demersis pelago cadaveribus parum vel nihil diversos, aut veluti pisces, quos aquæ salis indigos recedens in mare nudos in litore destituit; aut denique lampadibus illis non absimiles, quarum lumen, oleo deficiente, paulatim emori conspicitur.

Naufragium evadit.

9 Nihil interim de suo adversum nos furoræ pelagus remittebat, pluribus etiam diebus contra miseris sæviens; qui ob frequentes huc illuc jactationes, quam in partem navis cursus dirigeretur, discernere haud poteramus, et nullam fere mortis evadendæ habebamus spem. Ac ceteris quidem omnibus communem solum mortem metuentibus, longe gravioris et occultioris imago mortis animum meum ingenti complebat horrore. Lustralibus quippe salutis aquis, quibus deiformes quodammodo efficitur, arcebant me tempestuosi maris navigantibus sæpe fatales undæ. Hæc maxima mihi erat plorandi ratio, hanc

Durante tamen procella,

quod baptizatus non dum esset, magnopere angitur.

ego

A ego summam rebar esse calamitatem. Eam ob rem miserabiles emittebam voces, supinas in cœlum manus tollebam, quarum collisu ipsorum etiam fluctuum sonus vincebatur. Scissis inde vestibus, in faciem prorum me abjicio. Quodque difficulter credes, quamvis sit verissimum; quique mecum eadem navi vehebantur, propiti periculi cogitatione quasi deposita, suas preces suaque vota meis adjungebant. Tanta erat hominum istorum in malis communibus pietas ac religio; tanta illos meorum incommodorum ceperat miseratio. Eo sane tempore tu mihi, o Christe, magnam præbisti salutis spem, qui e vitæ hujus fluctibus nunc quoque eripere me paras. Etenim cum, quod speraremus, nihil jam superesset amplius, cum nec ab insulis, nec a continente, nec a summitatibus montium, nec a facibus per littora accendi solitis, nec a sideribus quæ suum nautis iter signant, auxilii quidquam expectari posset; nec e rebus omnibus quæ sub aspectum cadunt, ulla quæpiam opis aliquid promitteret; quid tandem a me potatis excogitatum fuisse, aut quem malorum tantorum repertum exitum?

B 10 Desperato a rebus hisce inferioribus omni auxilio, ad te, Deus meus, oculos animumque converto, qui es vita, spiritus, lumen, robur, et salus mea; qui minas nunc et verbera ingeris, nunc rursus blandiris et sanas, atque ita rebus adversis junculas permiscere soles. Prodigia omnia e quibus magna tuæ dexteræ potentiam cognovimus, eorum te commemoro. Qua scilicet ratione divisum per te fuerit mare rubrum, et populus Israeliticus absque noxa illud pertransierit; quomodo dum suas Moyses in cœlum manus protendit, hostes victi succubuerint; quantis plagis Ægyptios, eorumque præcipuos in bello duces attriveris; utque ad famulorum tuorum imperia condita a te creaturæ obedierint; quam denique prodigiose ad turbam clangorem et institutam a populo tuo circumitionem mœnia Jerichuntina corruerint, et urbs universa in prædam cesserit. Sed et hisce olim a te patris miraculis recentiora et in mei gratiam præstita adjungens; Fui, inque abam, jam ante tuus, ac nova rursus de causa tuus nunc sum. Duplici itaque titulo in rem tuam me si placet transcribes, parentum videlicet eorum sobolem, qui ob singularem suam religionem apud te sunt in pretio, ac veluti munus terra tibi ac mari sacratum; Terra quidem ob matris votum, mari autem ob instantes vehementer metus. Sane si geminum corporis animique periculum per te mihi detur evadere, vitam meam omnem obsequio tuo dicatam volo. Si periero, religiosus tibi cultor periturus est. Ecce, tempestate tuis modo discipulus jactatur. Quamobrem e somno quantocumque, precor, evigila; aut supra aquas ambulans, furentes maris fluctus compesce. Hæc ego suppliciter vix eram precatus, cum subito quasi ponunt venti, pelagi tempestas sedatur, et ad portum destinatum cursus navis dirigitur. Hunc præterea o precibus ac votis meis fructum merui singularem consequi: quod omnes, quos eadem meum navi vehi contigerat, magna pietate ad Christi fidem adjecere animum, ac duplici divinitus salute potiti sunt. Rhodum inde prætervecti, non longo post tempore, ad Æginæ portum (Æginetica quippe vehebamur navi) prospero felicique cursu pervenimus.

C 11 Hinc subsecuta est Atheniensis commoratio, et studia litterarum. Quam vero istic vivendi rationem tenuerimus, aliorum reliquamus narrationi; ut nempe in Dei timore semper educati, ac inter optimos præcipuosque primi fuerimas; ut, cum alii per adolescentiæ fervorem atque audaciam, cum sui similibus temere omnia ac præcipitanter agerent, vitam instituerimus placidissimam. Ita tunc dege-

banus, ut fluvio illi possemus dici non absimiles, de quo fides est, quod, etsi per aquas maris cursum tenet, nihil tamen inde salsuginis contrahat. Tantum scilicet aberat ut a prorsus in malum adolescentibus nos pateremur abripi, ut ipsi potius met eos omnes, qui amicitia nobiscum jungebantur, ad præclara honestaque omnia verbis atque exemplis pertraheremus. Istud siquidem in magna meum bonum providerat Deus, ut cum homine sapientissimo amicitiam intimam contraherem, qui egregio vivendi instituto ac disciplinarum omnium cognitione, reliquos omnes solus superabat. Quem vero cum putatis fuisse? Is profecto fuit, qui vobis non potest non esse notissimus. Basilus scilicet, homo, si quis alius, hisce nostris temporibus maxime necessarius. Illum sermonum meorum omnium, illum tecti, illum cogitationum mearum habebam participem: et, si gloriari oportet, par eramus amicorum tota Græcia celeberrimum. Omnia nobis erant communia; uno vivebamus spiritu, quem duo solum corpora dividebant: tantæ autem amicitie potissimum vinculum Deus ipse nobis erat, et boni pulebrique omnis ardens quædam cupiditas. Etenim postquam eo inter nos fiducia est perventum, ut alter alteri cordis sui arcana minime haberet occulta, majori etiam amoris nexu invicem fuimus conjuncti. Quorum enim eadem in rebus omnibus reperitur voluntas, eorundem animi haud difficulter conuntur conjungi.

D 12 Quid deinde superesse poterat, nisi ut cum eo in patriam remearem, ac certum aliquod vitæ genus mihi deligerem? Jam quippe temporis permultum in litteris acquirendis absumptum a me fuerat in quarum perceptione trigesimum fere tunc agebam annum. Id temporis et loci datum mihi est intueri, quo erga me desiderio, quaque opinione essent sodales mei amantissimi. Aderat quippe jam tempus illud, quod molestiæ haud parum nobis attulit. Triste siquidem dicendam erat vale, jungendi arplexus, quibus benevolentie signis amantium animi magis accenduntur. Vix tandem, et invitatus licet, Basilio debita in digressu officia reddidi, cum plurimas ille discessus sui rationes afferret: ac ne nunc quidem a lacrymis temperare valeo, dum quam eo tempore passus sum animi perturbationem mecum cogito. Illico universa sodalium meorum cohors me circumstitit, extranei, æquales, familiares, magistri artium, obtestationibus et precibus coactionis aliquid permiscentes (quod ut facerent amoris quo in me erant magnitudine eos incitabat) mordicusque ne una alirem, retinere me contenderunt; negantes, quidquid demum ex ea re eventurum esset, bona sua pace unquam me inde discessurum. Neque enim committendum aiebant, ut illam ornamentum sui præcipui jacturam Athenæ suæ facerent; addebantque, communi omnium voce eloquentiæ principem me reamtiandum. Hæc omnia contentione tanta urgebant, ut cedere tandem illis necesse habuerim: non enim, nisi qui animum haberet omni queri duriorum, tot tantisque eorum obsecrationibus ac vocibus fuisset resistendo. Neque tamen omnino persuaderi mihi sum passus. Patrium nempe solum haud parum me invitabat, cum quo nescio an ulla regio, si pietates et religionem spectemus, possit conferri, et in qua secundum veræ sapientiæ leges vitam institere pulchrum putabam: parentes quoque me revocabant, annis et ætate pene confecti.

D
INTERP. D. C.cum Basilio
amicitiam
contrahit,

E

quam Athe-
nis abun-
tem comita-
ri cupiens,sodalium
precibus
retinetur,

F

paulo post
abiturusImplorato
Dei auxi-
lio,et renovato
ei servendi
voto,sedatur
tempestas.Appulsus
Athenas
studiis vacat.

A

CAPUT II.

In patriam regressus primum Presbyter a patre, deinde a Basilio Sasimorum Episcopus creatus Gregarius, semel iterumque se subducit, etiam Nazianzenam administrationem detrectans.

Postquam Athenis exiguo adhuc tempore substitissem, inde quasi furtim profectioem in patriam suscipio. In quam ut redii, mox eloquentiæ specimen dare placuit, cuius rei libidine haud paucos videmus laborare; morem tamen in hoc iis gessi, qui veluti quoddam debitum, id ut facerem, a me exigebant. Ut enim acclamationes aut plausus in dicendo a me nequaquam queruntur, ita nec, si qui dictionem meam contemnant aut exsibilent, magnopere curro: esto doctiores etiam, in juniorum præsertim multitudine, prioribus illis quandoque exultent. Hinc autem vitæ melioris initium duxi sumendum, ut tum alia mea omnia, tum ipsum etiam eloquentiæ studium Deo uni subicerem, eorum imitatione, qui suis sponte possessionibus cesserunt, aut suas in mare proiecerunt opes. Sed, quemadmodum jam ante dixi, amicus exigentibus dandum non nihil fuit. Atque hic majorum certaminum quaedam quasi erant velitationes prævie, et primi in mysteria altiora aditus: jam quippe virtutis actus viro digna a me consilia desideraque respicebat.

11. Intra animum igitur meum cogitationes meas, quibus ad ea quæ agenda mihi sunt tanquam optimis monitoribus uti soleo, in consilium advero. Gravis tunc tempestas mentem meam cepit agitare, dum quid inter bona omnia optima tandem sit perquiro. Dulcum erat ex quo universa quæ carnem spectant longissime a me projicienda deinceps, quod consilium magis etiam mihi probabatur tum temporis. At vero consideranti mihi plures diversa quæ Deo serviendi vias, quæ inter eas optima esset ac maxime securi, non facile statuebam. Aliarum videlicet alia atque alii proponebantur commoda et incommoda, bona et mala, quemadmodum in actionibus omnibus quotidianis fieri amat. Ita tunc animo eram constitutus (ut similitudine rem oculis subijciam) veluti is qui, cum longissimam profectioem meditatur, et navigandi tedium ac pelagi nauseam feliciter evaserit, optimam deinde qua iter suum prosequitur viam circumspicit. Elias Thesbites, et notissimus fons Carmelus; nec non insolita cibi ratio et solitudo, magni Præcursoris una et jucundissima possessio; innocens denique filiorum Jonadab in vivendo simplicitas, menti meæ observabuntur. Contra, rursus sacrarum librorum ingens quoddam me abripiebat desiderium, et incredibile mentis lumen quod e sermone divinorum contemplatione percipitur: huic autem studio aqua non erat solitudo et silentium. Postquam igitur diu, modo in hanc, modo in illam partem mente jactatus sum, hac tandem ratione diversas inter cogitationes aliquid statuere, et mentis in varia nimium evagationem intra limites suos revocare aggressus sum.

12. Etenim cum viderem, illos qui vitæ genere eo maxime delectantur quod in agendo consistit, aliis quidem plurimum, sibi met vero ipsis parum aut nihil utiles, nec paucis animi perturbationibus esse obnoxios, quibus mentis quies, maris instar, nimium quantum agitur: contra vero, qui procul a frequentia hominum soli degunt, majori in pace et tranquillitate agere, pacataque mente Divinitatem contemplari; sed angustia nimis caritate, sibi non aliis prodesse, et vitam ducere plus satis a communi abhorrentem et asperam. Hæc omnia cum attentus

mecum cogitarem, mediam inter solitarios et actionibus deditos viam tenendam statui; ut quam hi ex contemplatione, et illi ex actione utilitatem capiunt, ego quoque ipse consequerer. Consilii hujus capiendi causa etiam alia, eaque gravior suberat, ut scilicet debitum parentibus honorem et auxilium præstarem. Horum ego senectutem (est quippe piissimi istud animi argumentum, si quis proximum a Deo honorem cultumque suis exhibeat progenitoribus, quorum opera factum est, ut in Dei cognitionem ipse devenerit) omni qua poteram opes solatioque levabam. Fulcrum illis eram ac baculus, ut mihi quoque ipsi senectam a Deo placidam ac fortunatam obtinerem, dum gravibus ætate parentibus officio omni et pietate adsum. Etenim quæcumque seminamus, hæc et metimus. Hoc porro in ejus quam amplexus eram vitæ ratione spectabam potissimum, ut non tam vivendi instituto supra alios viderer eminere, quam et re ipsa, et non sola ostentatione, acceptus Deo existerem. Quamvis autem non parva in veneratione eos existimabam habendos, qui actu æ vitæ dediti, et per sacras initiationes aliquem a Deo inter homines honorem adepti, eosdem divinarum rerum administratione ad Deum adducunt: attamen monachorum magis vitæ et consuetudine delectabar, licet ipse hominum frequentia immixtus ut plurimum conspicerer. Est namque ratio aliqua solitudinem sibi faciendi etiam in media hominum multitudine, si animum spectemus et mores, non autem corpora. Thronus quoque et sacra dignitas angustum mihi quiddam visum est, sed procul adhuc consistenti; ut qui imbecillioribus oculis lumen solis admittere nequeant, non nisi e remotis et obscuris locis illud consueverunt accipere. Quidvis autem potius eventurum putabam, quam ut eum honoris gradum cum tanta vitæ ac rerum varietate unquam reciperem.

13. Homo quisquis es, mortalitatis tuæ memor, ne magnum quid unquam de teipso superbe jactites: vanam quippe de rebus suis gloriationem invidia solet reddere imbecilliorum. Veritatis a me prolata exemplum haud longe tibi est potendum: me solummodo ac res meas attende. Cum enim ea, quam dixi, essem animi sententia, gravis profecto me tempestas excipit. Pater namque, etsi mentem meam optime haberet cognitam atque perspectam, nescio equidem quibus commotus rationibus, paternam fortassis in filium benevolentiam adductus (et sane vim maximam habet amor, tunc præsertim quando potestatis auctoritatisque præsidio fulcitur) ut fortioribus vitæ sanctorum vinculis me constringeret, et summos mihi, quos poterat, honores conferret, vi adhibita, primum a sese dignitatis gradum in me transfert. Tam porro gravis tanque molesta illa mihi tyrannos accidit (non alio enim nomine factum illud possum vocare: ignoscant, oro, sic loquenti Patris demortui manes sanctissimi) ut omnibus continuo relictis amicis, parentibus, patria, et familia, bovis instar cæstro acti, fugam in Pontum arripuerim, mali et moris tanti remedium habiturus amicum optimum et virum plane divinum. Iste siquidem in magna cum Deo familiaritate vitam ille agebat, tectus nebula, ut e præcis illis sapientibus nonnemo, Basilium dico, qui Angelorum modo societate gaudet. Animi igitur mei aegritudinem mollibus is sermonibus curare institit. Cum vero annis et filii sui videndi desiderio languens, pluribus me rogaret parens optimus, ut ne debita honoris ac pietatis officia sibi ad vitæ finem properanti denegarem, cumque ipsa temporis longinquitas multum de dolore meo immiuisset (quod facere nunquam debueram) in magnum me rursus pelagus immitto, paternæ indignationis incurrendæ metu alactus; ne scilicet amorem ejus et benevolentiam contemnens, diram capiti meo execrationem

D
et mixtam ex utraque profert:

solitudinis tamen quam frequentia amantior,
E

ab honoribus alienis situs.

Invidus in Presbyterum ordinatus,

F

fugam in Pontum ad Basilium arripit.

Eloquentiæ specimen in patriâ dato,

de institutu du vitæ detrahens,

B

*tam contemplati-
væ quam
activæ
communita
incommodaque
expendit,*

C

A execrationem accerserem; quod facile fit, ubi habita contemptui benignitas in aversionem et iram convertitur.

unde Patris precibus re- vocatus

16 Non multum temporis intermedium fuit, cum decumana me procella rursus excipit, de qua dici nequit, quantum priorem illam immanitate superaverit. Hanc vobis amicis meis ob oculos si posuero, non abs re facturum me existimo. Magistratus ejusdem publici et secularis munere frater meus fungebatur (o quantum inter mortales auctoritatis et potentiae habes, pessime generis nostri inimice!) Quæ turam, inquam, exercebat; com ecce pulcherrimo ætatis et muneris sui tempore diem obit extremum. Tunc eorum istorum curialium haud exiguos numerus in demortui pecunias et alias ab ipso relictas facultates magna aviditate impetum facit. Universa ejus bona diripiunt famuli, hospites, amici. Quis enim ubi ingens in solum quercus prosternitur, ad ligna colligenda non accurrit? Ad me quidem et meas rationes quod attinet, numquam difficillimorum etiam negotiorum mole terreri me sum passus: istis namque volueribus non sum dissimilis, quæ haud difficulter in altiore et liberiore cœli auram subvolant. Nihil tamen minus cum optimo parente prospera mihi adversaque omnia erant subeunda, quamvis socius ei essem adjunctus, periculorum potius et negotiorum, quam commodorum aut utilitatum. Ac, veluti qui firma primum fixerunt vestigia, si vacillare semel gressu cœperint, facillime in inum præcipiti corruunt, non jam amplius corporis sui pedumque compotes: eundem prorsus in modum mihi accidit: qui postquam adversa semel fortuna exerceri cœpi, aliæ ex aliis calamitates oriri mihi perpetuo sunt visæ.

ob fratris mortem negotus multis involvitur.

B Quodam tempore ad nos accessit (Quæ namque interim contigerunt premam silentio, ne criminari videar virum illum, ejus laudes non diu est cum descripsi) accessit, inquam, ad nos Basilius, amicos inter meos omnes mihi longe amicissimus; sed (heu! quid paro in medium proferre! attamen proferam) quem patrem expertus sum patre meo seniore molestiorem. Ferenda nempe erant hominis istius imperia, ferendæ violentiæ, non item patris longævæ. Ferenda, inquam, hæc erant, amicitia inter nos servandæ causa, ex qua tamen malorum meorum levamen nullum, sed illanum potius mihi non mediocre proveniebat. Nescio equidem an mali hujus causam, quo alia ex aliis infortunia absque intervallo quasi pullulant, in peccata mea referre debeam, quæ animum meum graviter profecto et frequenter afflixerunt; an te, virorum maxime, de nimio fastu ac supercilio accusare, quod a sacra dignitate sumpsisti. Etenim rerum ceterarum, quantarumcumque demum, causa, nec ipse, puto, met major me haberi velles (quemadmodum ante hac nunquam id, virorum optime, voluisti) quod si velles, alius forsitan non imperitus iudex, qui utriusque nostrum conditionem optime haberet perspectam, tibi sese hæc in re præberet contrarium. Quid ergo novi tibi accidit? Quo modo repente a leo ut vilem me hominonem habere cœpisti? Utinam sane e vita nostra omnis ea tollatur amicitia lex, quæ talem in colendis amicis modum præscribit. Quod inter bruta animalia leones, hoc inter viros illustres nuperrime nos eramus; at modo, cum simi me adinstar habeas, te ipsum sic quasi leonem parum abest ut circumspicias. Si tamen amicos tuos reliquos isto supercilio sic despiceres (graviores nunc loquendi ratione utar) non tamen ego tibi ista ratione essem contemnendus; quem ante omnes tuos amicos prius habuisti, quam ad ipsas veluti nubes evectus, omnia infra te cœpisti videre. Sed quid ita excaudescis, o animæ? te ipsum, ut equi pullum indomitum,

De Basilio gravissime queritur

C 17 Quodam tempore ad nos accessit (Quæ namque interim contigerunt premam silentio, ne criminari videar virum illum, ejus laudes non diu est cum descripsi) accessit, inquam, ad nos Basilius, amicos inter meos omnes mihi longe amicissimus; sed (heu! quid paro in medium proferre! attamen proferam) quem patrem expertus sum patre meo seniore molestiorem. Ferenda nempe erant hominis istius imperia, ferendæ violentiæ, non item patris longævæ. Ferenda, inquam, hæc erant, amicitia inter nos servandæ causa, ex qua tamen malorum meorum levamen nullum, sed illanum potius mihi non mediocre proveniebat. Nescio equidem an mali hujus causam, quo alia ex aliis infortunia absque intervallo quasi pullulant, in peccata mea referre debeam, quæ animum meum graviter profecto et frequenter afflixerunt; an te, virorum maxime, de nimio fastu ac supercilio accusare, quod a sacra dignitate sumpsisti. Etenim rerum ceterarum, quantarumcumque demum, causa, nec ipse, puto, met major me haberi velles (quemadmodum ante hac nunquam id, virorum optime, voluisti) quod si velles, alius forsitan non imperitus iudex, qui utriusque nostrum conditionem optime haberet perspectam, tibi sese hæc in re præberet contrarium. Quid ergo novi tibi accidit? Quo modo repente a leo ut vilem me hominonem habere cœpisti? Utinam sane e vita nostra omnis ea tollatur amicitia lex, quæ talem in colendis amicis modum præscribit. Quod inter bruta animalia leones, hoc inter viros illustres nuperrime nos eramus; at modo, cum simi me adinstar habeas, te ipsum sic quasi leonem parum abest ut circumspicias. Si tamen amicos tuos reliquos isto supercilio sic despiceres (graviores nunc loquendi ratione utar) non tamen ego tibi ista ratione essem contemnendus; quem ante omnes tuos amicos prius habuisti, quam ad ipsas veluti nubes evectus, omnia infra te cœpisti videre. Sed quid ita excaudescis, o animæ? te ipsum, ut equi pullum indomitum,

extra limites currentem, vi adhibita retine: tum sermo noster ad rem sibi in dicendo propositam revertatur.

18 Erat vir ille, in rebus certe aliis omnibus veracissimus, mihi uni parum verax, qui hæc ipsam sæpe a me orationem haberi audivit; Animo nunc quidem æquo mihi ferenda omnia; at si parentes meos vita excedere contingeret, fore ut omnem a me negotiorum molem molestiamque exenterem, ut vagæ ac liberioris vitæ commoda experiri mihi aliquando daretur, cui omne solum patriæ loco facile esset futurum. Hæc cum ipse ex me frequenter audiverit, quin et com laude probavit, in Episcopalem tamen thronum violenter me cogit ascendere is quem patris habebam loco, quique ut altera nunc vice hoc in negotio me deciperet sibi putavit committendum. Ne, oro, commoveare animo, ante omnem rei seriem quam probe cognoveris. Si, quicumque non optime erga me sunt affecti, diu secum multumque cogitassent, qua potissimum ratione laudis meæ obesse possent, non equidem reor aliam ipsos hoc efficiendi modum fuisse reperturos. Lubentia est rem auscultare? Nemo eorum, quibus negotii hujus indignitas abunde fuit cognita, eam tibi ob oculos non proposuerit. Etenim qua ego in amicum meum observantia semper fuerim, universa Ponti regio, et Cæsuret imprimis, ac omnes qui nostra in amicitia partem aliquam habuerant, minime ignorant. Nec sane decet ut, exprobrando quasi, hoc a me in medio adducatur: decet potius ut is beneficii memoriam conservet, qui illud accepit, quam qui id alteri contuli. At vero quales iste mihi se exhibuerit, e rebus ipsis volo cognoscatis.

quod cum suum ei de vita quæta consilium sæpe probasset.

E

19 Vicus est in media via regia, quæ in Cappadociam ducit, situs; quique in tres omnino vias scinditur, aquarum expers, obscuri nominis, nulla libertatis nota insignis: infanctum prorsus et nimis quam triste oppidulum. Sterilis tantum in eo pulvis, et a prætereuntibus curribus ingens strepitus; lamenta præterea, gemitus, tortores, questiones, compedes, et civitas nulla, nisi quæ ex peregre advenientibus aut vagis collatur hominibus. Huic ego tum Sasimorum Ecclesiæ Episcopus sum impositus. Huic ille me scilicet præficit, qui Chorepiscopos sub potestate sua habebat quinquaginta. O hominem comprimis generosum! Atque hunc quidem ille locum in Episcopatus titulum erigi, meque eidem præfici curavit, ut ne cedere videretur alteri, qui eum violenter sui juris facere satagebat. Me nimirum inter amicos, qui aliquid pro ipso audent, non postremum numerabat (et fuit tempus quo fortibus adjungi haud immerito poteram) nec sane est cur ea formidemus vulnera, quæ cum laude et approbatione excipiuntur: præter enim alia omnia, quæ modo enumerabam, incommoda, cathedra illa potiri sine pugna et sanguine non valebam. Medius scilicet is erat vicus inter confinia duorum Episcoporum, motus sibi adversantium, et gravi invicem impetentium bello. Hujus mali origo a patriæ meæ in partes varias divisione est petenda, qua factum, ut majorum urbium duabus in unam minorum jus ac potestas fuerit tradita. Prætextui serviebat animarum salus, quanvis sola dominandi libido dissidiorum causa vere dici poterat, ne pecuniarum et tributorum aviditati, ob quæ mundus hic universus miserum in modum agitur, mala tanta adscribam.

Sasimorum tamen Episcopus fieri per eum sit coactus;

propter contentions cum Episcopo a malo.

F

20 Quid, per Deum immortalem, sequum erat me facere? Duraremne et mali tam gravis impetus in me unum exciperem? tehs adversariorum præberem me feriendum? ludo adeo sordido immergi me ac suffocari paterer? non locum aliquem deligerem, in quo seni mihi absque incommodo esse liceret? semperne e domo mea violeoter exturbari me sinerem?

Renovat querulus de imposito sibi per eum Episcopatu

A non panem haberem quem peregre advenientibus
INTERP. D. C. elargirer, pauperis populi rector existens pauperior?
 extra occasionem praecclare aliquid agendi perpetuo
 versarer? eosdemne, quos in magnis urbibus, labores
 subirem, ac solam spinarum acerbiter, non etiam
 rosarum fragrantiam deliciasque experirer incom-
 moda tantummodo omni voluptate ac fructu vacua
 in sortem meam reputans? Aliud a me, si lubet,
 magnanimitatis genus repose, aliis doctrina et sa-
 pientia potioribus partem illam meam demanda.
 Haec nobis videlicet pepererunt Athenae, et communia
 illa eloquentiae studia; haec sub eodem tecto et la-
 traductum vitae tempus, et mensa ambobus una, ac
 (quod Graecia obstupuit universa) una eademque in
 duobus corporibus meus, unusque sensus. Haec scili-
 cet sunt datae invicem dexterae, de mundi hujus re-
 bus procul a nobis rejiciendis, ut soli deinceps Deo
 vitam nostram omnem pariter dicemus, utque,
 quod solum vere sapiens est. Dei Verbum sermonibus
 nostris extolleremus. In fumos abeunt isthaec omnia,
 aut solo jacent prostrata, et veteres nostras spes
 levis aura secum defert. Quo nunc locorum vagus
 sese conferat aliquis? vosne me, feroces belluae,
 excipietis, in quibus, ut opinor, plus fidei quam in
B ipsis hominibus est reperire?

*Fugam
 rursus ca-
 pesit in so-
 litudinem;*

21 Ad eum porro modum quem breviter narra-
 vi, res sese tota habuit. Postquam autem, non animo
 et voluntate, sed violentia coactus, muneris istius
 onus molestiamque in me suscepi (Quo modo quod
 sentio eloquar, quave vehementem animi mei dolo-
 rem oratione exponam?) stimulos mihi rursus alios
 subdi sum expertus. Quamobrem fuga denuo elapsus,
 in montem festino cursu evado, et solitariae vitae
 delicias furtim quasi decerpo. Quid vero id mihi
 profuit? Non is ego eram, qui in coepta bene fuga
 constanter posseim persistere: quique res omnes
 alias perferre fortiter eram solitus, hic ignaviae notam
 effligere, ac patris anius indignationem sustinere
 nequivi. Tum illud ante omnia pater meus elicere
 studet, ut stabilem apud Sasimos sedem figam.
 (Quod cum facturum me omnino negarem, aliam in
 vita mea ordinanda rationem init. Rogat igitur, ut
 ne in postremis haerere semper in animum inducam,
 sed ut laborem potius cum illo partiens (erat nam-
 que aetate admodum protracta) molestiam suam atque
 onus ad sustinendum levius redderem ac facilius.
 Protensis ad me senex ille manibus, ac genas mihi
 blande demulcens, talem orationem habuit: Tuus
 te pater, o filiorum dilectissime, obsecrat, te juve-
 nem rogat pater aetate gravis, te famulum suum
 herus voces supplicii compellat, cui lege non una
 subjectus ut esses, Deus voluit. Non aurum, non
 lapides pretiosos, non argentum, non agrorum pos-
 sessiones, non denique quidquid ad delicias et vo-
 luptatem facere potest a te, fili, postulo. Aaronis te
 et Samuelis haud dissimilem reddere gestio, ut num-
 quam non dignus reperiri, qui cum laude coram
 Deo verseris. In ejus qui te nobis dedit potestate es,
 cui nate; ne quaeso, patris tui verba contempnas, ut
 illum qui vere ac solus tuus pater est, propitium
 habere tibi possis: honesta, puto, sunt quae a te
 postulo; sin minus, e paterna saltem benevolentia
 proficisci ne dubita. Nondum tantam mentis es
 aetatem quot annorum mihi tempus exactum est.
 Petitioni ergo meae da assensum, aut aliquis alius
 sepulcro me tradat: hanc enim pervicaciae tuae pie-
 nam definitio. Exiguam, quod peto, temporis deficienti
 aetate patri negare noli; ea deinde consilia quae ma-
 gis tibi arriserint, per me licet, sequaris. Talia ut
 ex patre audivi, et suum nonnihil moerorem animus
 abstersit, ut sol iste nubes caelo aliquando solet
 dispellere, quid putatis factum? quemve malorum
 meorum exitum fuisse arbitramini? Equidem per-

*sed a patre
 denuo exora-
 tus*

C

*eundem in
 administra-
 do Episcopatu
 sublevat.*

suadere mihi sum conatus, nihil inde oriturum **D**
 damni, si patris mei desiderio, modo Episcopatus
 honore certum esset abstinere, facerem satis: Non
 enim, aiebam, me invitum administratio illa ad-
 stringere arctius poterit, si publica nulla renun-
 tiatione aut promisso fidem meam obnoxiam fieri
 patiar.

22 Sic itaque a metu nimio et reverentia supera-
 tus, ad patris nutum me composui: simul autem
 atque e vita migrarunt parentes, et ea, ad quam
 jam dudum properabant, potiti sunt hereditate, ac
 ego quoque quamvis non exiguis conflictatus incom-
 modis, mei juris coepi esse; Sasimensis Ecclesiae,
 mihi olim commissae, curam, ne minimam quidem,
 amplius habui; sic ut nec unum ibi sacrificium ex eo
 tempore obtulerim, publicas nullas cum populo pre-
 ces conceperim, nec Clericorum cuiquam imposuerim
 manus. Paternae vero Ecclesiae (nullum namque
 obsecrandi mei finem faciebant ex hominibus religio-
 sissimis nonnulli, qui et profanorum multorum in
 publicum eruptiones silentidem non cessabant incul-
 care) exiguo plane temporis spatio, veluti hospitem
 alienae, curam me aliquam gessisse, haud equidem
 dilitebor. Tum vero illud ipsum apud Episcopos,
 urgere, et magni instar beneficii flagitare numquam
 destiti, ut de viro et Episcopo aliquo urbeculae tan-
 dem illi prospicerent. Quibus id quoque saepius et
 verissime affirmavi, nullius unquam Ecclesiae regi-
 men publico praeconio fuisse a me susceptum. Quin
 et illud iterum iterumque addidi, in eam me dudum
 venisse sententiam, ut, amicis et occupationibus
 omnibus valere jussis, in loca sola me reciperem.
 Cum illis minime quod volebam persuaderem, (quia
 eorum alii optime erga me affecti istic me retinere
 cupiebant, alii superbo fortassis fastu despiciebant
 rogantem) fuga me primum Seleuciam contuli, ubi
 veneranda virgo Thecla domicilium quondam habuit;
 sic forte (aiebam) homines tandem illi persuade-
 buntur, longioris temporis mora fessi atque evicti,
 ut Episcopatus istius habenas alicui committant.
 Ego interim non modico temporis intervallo Seleu-
 ciae commoratus sum. Ac paulo post in eas quibus
 assueveram calamitates meas rursus delapsus, ejus,
 quod mente mea conceperam, boni ne vestigium
 quidem deprehendere valui: sed, cum extra omnem
 negotiorum tumultum me arbitrarer constitutum,
 maxima eorum moles sic quasi ex composito in me
 incubuit.

*Mortuo pa-
 tre libera
 administratio
 ne flagitat.*

*quod cum
 negaretur, fu-
 ga se subducit.*

CAPUT III.

F

*Constantinopolim evocatus Gregorius ibidem
 orthodoxiam resuscitat non sine labore.*

Vehementiori nunc genere dicendi oportet utar,
 ac vobis quidem ea quae minime ignoratis dicam, ut,
 cum adesse mihi istic non liceat, sermones tamen
 mei vobis non desint, e quibus molestiarum levamen
 aliquod possitis consequi, et per quos hostibus meis
 infamia, amicis vero testimonium proveniat, quam
 multa quamque injusta fuerim perpessus, cum ne-
 mini ipse molestiam injuriamve aliquam intulerim.
 Duos quidem soles mundo natura non concessit, quae
 tamen geminam eidem Romam, duas veluti pulcher-
 rimos orbis hujus faces, minime putavit negandam;
 veterem scilicet, antiqui; ac novam, recentioris
 Imperii sedem; hoc solum inter utramque discrimine,
 quod illa Occidentem, haec vero Orientem splendore
 suo egregie ornet, ac suo utraque lumine utrumque
 pariter Imperium illustret. Illius porro antiquioris
 Romae fides ac religio a multo jam tempore vera fuit
 ac firma, qualis ad hanc usque aetatem nostram in-
 concussa perstat, omnem qua patet Occidentem beata
 unanimique

*Veteris ac
 novae Romae
 suo tempore
 statum
 describit:*

A unanimique doctrina Deo Verbo arctissime adstringens; ut eam facere decet Ecclesiam, quæ aliarum omnium per orbem Ecclesiarum caput est, quæque totius Divinitatis totam œconomiam ut par est adorata ac venerata. Verum altera illa (meam intelligo, quamvis nunc haud amplius meam) recte quidem olim et ipsa credebatur, jam vero minime, in perditionis omnis ac interitus profundum quasi demersa, ex quo Alexandrina civitas, mobilitatis nimix vitio ac omni malorum genere laborans, et insanum in modum effervescens, Arium in lucem emisit, mœstissimæ solitudinis ac vastitatis auctorem execrandum: qui primus nefariam illam vocem ausus fuit proferre: Nequaquam nobis Trinitas deinceps est adoranda; quique unius ejusdemque substantiæ Deo suos, intra quos coleretur, limites statuere non est veritus, inæqualiter dividens naturam minime dividendam; quo factum est, ut in varias opiniones ac vias diversi atque divisi nos etiam ipsi abierimus.

Posteriorem
Ariana
hæresi miserabiliter
infectam

24 Hoc in statu sane calamitosissimo cum nobilis illa versaretur civitas, et impietas longi temporis usu firmata, legis instar obtineret (solet quippe consuetudo, ubi annorum multitudo accesserit, in legem abire) tamque infelici fato per infidelitatem funditus quasi periisset, adhuc tamen exiguum quoddam spiritus vitalis semen in ea supererat; animas intelligo veræ fidei robore et ornamento præditas; exiguas, fateor, turbas, sed quæ Deo non exiguæ adinstar esset aut haberetur, qui non hominum, sed ex corde et spiritu credentium multitudinem respicit: plantas dico, puræ religionis pulchritudine insignes, et pretiosas e tanto naufragio reliquias. Ad hos (existimabar namque nonnihil posse in rebus ad cultum divinum pertinentibus, tam ob vitæ a me institutæ rationem, quam ob amicorum de me sermones, quamvis rusticum atque horridum vivendi genus semper fuissem complexus) Ad hos, inquam, divino spiritu ducente, accessi, vocantibus me tam Pastoribus quam universo fidelium grege, ut populo adiutorem ac Verbo divino propugnatores me dare non detrectarem; utque puræ ac piæ doctrinæ aquis arenas multorum animas, et prima adhuc in herba veluti constitutas, perfunderem et excitarem; neve, olei nutrimento deficiente, suum lucerna lumen amitteret: ut denique incontinentes plurimorum linguæ et multiplices in dicendo ac vafre argutationes, per quas amabilis illa fidei nostræ simplicitas omnino perit, ac argumenta adversariorum omnia, telis araneorum, tenuibus scilicet debilibusque vinculis non absimilia, quibus leve hominum vulgus facile vinciri se patitur, cum risui illa sint robustioribus, forti voce ac solida doctrina dissolverentur rumpenturque; et non pauci e laqueis, in quos inciderant, sese in libertatem assererent. Hoc itaque modo profectus sum, non sponte mea, sed gravium virorum violenta quadam auctoritate, ut Verbi Dei patronum agerem, subdole adductus.

C 25 Fama quoque ferebatur, fore ut plures in unum convenirent Episcopi, per quos in dilectas plurimum Ecclesias excogitata nuperrime hæresis esset invehenda, qua docebatur Verbi divini cum carne nostra conjunctionem (quam absque ulla sui mutatione subiit, animam ac mentem suscipiens humanam, et corpus vere patibile, totum denique Adamum, peccato solo excepto, suum faciens) sic fuisse perfectam, ut omnis ab ea mens humana penitus esset excludenda: qua quidem hæresi amens nescio quis nobis obtrudebatur Deus, illo videlicet metu, ut ne pugna fortassis oriretur Verbum divinum inter et mentem humanam. Sed major profecto ab ipsamet carne hominibus istis metus illi incuti debuerat, utpote cujus natura a natura divinitatis longius sane quam mens humana recedere sine dubitatione cognoscitur. Vel

adit ab Orthodoxis
omnibus expetitus,

didita præsertim fama
de futuro Apollinaristarum
conclibulo:

quasi hoc omnino Deus decreverit, ut, cum reliqua in homine omnia juvanda sint salutis remediis, mens tamen ipsa exitio damnetur numquam reparando, quæ tamen omnium maxime Dei mei ope auxilioque indiget, cum per primi hominis peccatum præcipuam illa jacturam fuerit perpessa. Mente siquidem sua primam legem prius hominum volens admisit, mente eandem est transgressus. Non dubium autem quin illud quod imprimis deliquerat, imprimis quoque fuerit a Salvatore assumendum. Ne, queso, istud mihi infelici contingat, ut solum ex parte sanitati a Verbo divino restituar, qui totus, quantus sum, ægritudine opprimor: neve ista Deo inferatur injuria, ut non totum me, sed carnem dumtaxat e luto confectam, mentisque expertem animam ac brutis similem, assumpsisse, atque ita massam solum quamdam luteam, ut tu quidem hæreseos hujus auctor existimas, ad salutem putetur vocasse. Procul absit, ut qui aliquid habet veræ pietatis, talia sentiat et loquatur.

D
INTERP: D. C.

26 In errorem porro non dissimilem incidunt, qui e contrario duos incaute Filios in medium adducunt, quorum alter a Deo, a Virgine alter sit progenitus; hoc enim qui sentiunt, pulcherrimam Dei hominis consensionem pessime secantes, in diversa trabunt. Ac priores quidem illi, quod impie a Deo-homine resecant, hoc postremi non minus impie duplicant. Si enim duos statuamus Filios, metuo sane e duobus alterum, ne aut, Dei unius loco, geminos dicamur Deos adorare; aut, si illud religiose conemur evitare, ne naturam omnem compositam a Verbo Deo plane removeamus: nulla siquidem ratione dici potest, quod quæcumque carni, eadem divinitati accidant. Natura igitur humana totius divinitatis dicenda est fuisse particeps; non in eum modum quo seu Propheta, seu alius quispiam ex hominibus, quondam sanctissimis, qui non divinitatem ipsam, sed singularia solum quædam a Deo promanantia dona meruerunt recipere; et in quibus non aliter divinæ naturæ conjuncta est humana, quam suis iste sol radiis conjunctus esse conspicitur. Facessant ergo hinc quantoque, quos supra appellavi, homines impii, nisi veluti unam eandemque personam venerari Deum-hominem sint parati: Deum videlicet, ut qui hominem assumpsit; hominem vero, ut qui a Deo est assumptus; sempiternum eundem et temporis vicissitudini obnoxium; eundem ex solo Patre, eundemque e Matre sola genitum; ac duas in uno Christo conjunctas naturas.

olius vero duos
Filios statuentibus,
E

27 Sed quo in statu res meæ tunc, putatis, fuerunt? Ut primum in eam ingressus sum civitatem, non paucis sane molestiis continuo cœpi jactari. Nam civium omnium animi vehementi contra me ira primum fuerunt accensi, utpote a quo, rejecta unica Divinitate, plures introduci Deos existimabant. Nec sane id accidisse magnopere est mirandum; sic quippe a suis instituti erant doctoribus, ut quid de Deo vera nos fides doceat, omnino ignorarent: qua videlicet ratione fiat, ut quæ in Deo est Unitas, trina quoque sit; et Trinitas, una; si ut oportet, duo ista recte exponantur atque intelligantur. Ceterum contingere ut plurimum videmus, ut erga afflictos jam atque prostratos miserationem plebs et favorem ostendat; quemadmodum eo etiam ipso tempore, sui Præsulis atque Pastoris misertus populus Constantinopolitanus, causam ejus fortissime defendendam susceperat: Populus, inquam, adeo numerosus ac tantis animis plenus, quique summo ibi sibi vituperio ducit, si non omnia quæ mente destinavit, ad exitum possit perducere. Non hic recensebo lapides quibus me impetierunt, et quorum tempestate non aliter ac instructissimo convivio obvium me præbui. De quibus unum tamen est quod querar:

Invisus
Constantinopolitanis

Ariano Episcopo adhaerentibus,

lapidibus
petitur,

A non enim recta satis in me involarunt, ac in ea solimmodo suum fregerunt impetum, quæ mortis recipiendæ capacia non sunt. Sicarii deinde adinstar iudicibus me sistunt, hominibus torvo elatoque supercilio metuendis, et unam duratissimam legem, populi gratiam et favorem, sibi propositam habentibus. Hisce me iudicandum tradunt, qui sceleris nihil perfeceram, imo ne cogitarem quidem, ut Christi decebat discipulum. Divini porro Verbi præconem Christus, ejusdem Verbi patronus optimus, nequaquam deserunt; qui suos a leonum rabie admirabiliter servare novit incolumes; qui flammaram impetum, ut Babylonios pugiles recreet, in rorem gratissimum convertere potuit; qui denique, belluæ marinæ venter ut Prophetæ oratorii loco asset, effecit: hic idem gloriam mihi potius quam ignominiam, ex peregrino isto atque insolito iudicio, dedit referendam.

trahitur in
iudicium:

ipsorum dein-
de orthodoxo-
rum vexatur
schismate

28 Post hæc meorum ipsorum hominum gravi sum invidia oppressus, a quibus ad Paulum et Apollo quendam pertrahor, qui numquam mea causa in carnem venerant, aut pretiosi sanguinis liquorem pro me in tormentis effuderant. Ab his tamen vocamur ad iudicium, non etiam a servatore meo Christo: ab his cuncta perturbantur et convelluntur omnia, non aliter atque si in summa alioqui pace ac tranquillitate Ecclesia ageret. Qui vero fieri potest, ut navis, civitas, exercitus, chorus, domus denique aliqua firmiter consistat, in qua plura reperiantur quæ damnatum, quam quæ commodum adferant? Tale igitur quiddam Christi tunc Ecclesia fuit perpessa. Prius enim in vera doctrina plane quam confirmaretur, prius etiam quam ab infantie suæ exsolveretur fascis, aut bene firmis vestigiis valeret incedere, in ipsius sui parentis oculis proles nobilissima cæditur, jactatur, discerptur a lupis, nostræ unus orbitatis pereupidis. Non sibi ferendum illi putabant, summa cum egestate conflictata item virum, rugis deformem, vultu in terram curvato, pannosum, lacrymis, fame, rerum futurarum metu, uti et aliis non paucis incommodis exhaustum, nec eleganti oris specie visendum, hospitem, incertis sedibus vagantem, et in ipsis terræ cavernis veluti abditum, plus quam validos, plus quam præcipuos viros agere ac sustinere. Hæc autem fere perpetuo audiebantur illorum contra me voces: Nos blanditiis omnia agimus, at tu nequaquam: nos primas cathedras, tu religionem sanctitatemque præ magni facis: nos cibis vescimur pretiosis et bene conditis, tu vilibus et insulsis; tu dum salem tuum non sine voluptate comedis, superbae voluptatis luxum salemque despis: nos temporariis servire novimus et libidini hominum, eoque semper navem dirigimus, quo a secundis vocamur ventis: chamæleontum et polypodum in morem variis sermones nostros coloribus depingimus, tu vero, indomitæ instar incudis (o supercilium!) quasi una semper eademque servanda foret fidei regula, doctrinam veritatis arcibus nimirum præceptis coerces, et asperiore semper religionis nostræ semita incedis. Unde autem fit, mortalium loquacissime, ut tua ista lingua tam garrula adeo multos e populo in partes tuas pertrahas? utque illos tam feliciter telis tuis impetas, quos multiplices sano errore pessime tenent implicitos? Magna etiam arte alium te erga tuos, alium erga alienos exhibes. Hostes e funda quasi Davidica certo semper ictu percussis; amicos vi quadam magnetica in norem tuum convertis.

ob aliquorum
mores nimium
diversos
a suis:

quos refutat

29 Verum hæc omnia si, ut certe non sunt, mala non sunt dicenda, quid ea propter, hæc qui objicis, veluti si indigna nescio quæ paterere, tantopere affigeris? Sin ista improbanda censes, ut tu quidem censes solus, justo iudicio discerne, ut constitutum a Deo Præsulem facere est æquum, num me ob unum

aliquem errorem puniri debeat; populum vero innoxium abire sine, qui non alterius sceleris reus est, quam quod maximo me amore prosequatur, et quod doctrinæ meæ veritate auctoritateque vinci se fuerit passus. Ceterum cuncta illa forti imprimis animo duxi toleranda; tametsi vel ipsa rerum novitate non nihil commoverer; ut cum non expectatus sonitus in aures nostras, aut fulguris splendor in oculos minime assuetos repente incidit: et coniectis in me telis eram quasi impervius, utpote ad quidvis ferendum paratus. Spes etiam quæ mihi supererat, fore ut aliquando majori in libertate vitam agerem, nec in casus tam adversos umquam inciderem amplius, omnino persuadebat, ista ut incommoda æquiori animo perferrem.

D
INTERP. D. C.

et tolerat.

CAPUT IV.

*A Maximo Cynico Episcopatum invadente exci-
tatum schisma, ejusdem ejectione repressum.*

Sed qua oratione digne satis potero eloqui adversa omnia quæ me deinde exceperunt, et tantos meos labores vobis exponere? Tu vero, invide cacodæmon, malorum omnium valerrime artifex, unde tibi ad tot tantaque scelera perficienda vires atque potestas? Non aqua in sanguinem conversa, non innumerabilis multitudo ranarum, non culicum ingens vis, non muscæ caninæ, non armentorum mortalitas, non erumpentes pustulæ, non insolita grando, non locustæ, non densæ tenebræ, non denique summum et postremum malum, primogenitorum omnium cædes (hæc scilicet plagæ fuerunt improborum Ægyptiorum, orbe toto decantatæ) aut rubri maris fluctus, quibus hostes Israelis absorpti sunt, me oppresserunt. Quid ergo me in ruinam impulit? Ægyptia levitas. Qua porro id ratione, operæ pretium est ut exponam: sic enim fortassis columna quædam a me erigetur, cui ad omnis posteritatis notitiam transitura pessimorum hominum inscribentur facinora. Effeminatus igitur quidam in urbe vestra sedem habuit, monstrum ex Ægypto oriundum, pestis rabida, canis e Cynicorum secta, e bivis profectum mancipium, Martis instar ferox, improvisa perniciēs, cetus prodigiosus, flavus cute, pilis niger, crispo et simplici capillitio, partim vetustatis insignia, partim nova et a se reperta ostentare solitus. Ars namque aliqua esse fertur, qua nihil non valet effici, qua feminæ plurimum, nec minus viri distinentur, ut Philosophorum in modum aurea se coma præbeant visendos. Decet nimirum doctos etiam viros, ut quibus faciem suam pigmentis curant mulieres, ipsi quoque utantur. Etenim cur solæ sapientes invenusta illa atque improba venustate gaudeant, quæ vocis licet experta sit, mores tamen ejusque manifeste satis declarat? Quasi itaque nullus imposterum viros inter numerandus esset Maximus, sic illum, quamvis haud dum cognitum, capillitii usura continuo prodidit. Hæc scilicet nobis miracula nostri hoc tempore Philosophi ostentant, ut non una natura, non una oris habitusque specie contentos, sed utrumque inter sexum medios quodammodo sese exhibeant, et, o rem miseram ac luctuosam! viros bacillo, coma mulieres referant. His ille ad vulgus se jactabat, ut qui inter cives haud ignobili esset loco et opinione, compta insigniter cæsarie humeros superbe inumbrans. Philosophum agebat jaectatis leviter erinibus, eruditionem suam omnem solo corpore circumferens.

Maximus
Ægyptius
Cynicus,

E

muliebriter
comatus,

F

31 Fama est varias hominem illum ac minime probandas vias ingressum (quæ autem illæ qualesve fuerint, alius quispiam indaget; non enim nobis licet esse tam otiosis, ut omnia omnino perquiramus, licet eorum multa libris Magistratum contineri certum

Constanti-
nopolim
apud alius,

A certum sit) in hac tandem urbe sedem et domicilium fixisse, quia ciborum, quibus maxime assueverat, nulla amplius ei dabatur alibi copia. Cumque acutum sane omnia pervideret, ac mira esset sagacitate præditus (hoc certe nomine vocetur industria illa, qua acerbum mihi infortunium homo improbus parabat, in eo situm ut mea me Sede deturbaret, qui non alio fruebar commodo aut honore, quam quod populi custos essem et moderator) hoc ingeniosius egit, quod non per homines externos, sed per memetipsum universam quam conceperat fabulam sit exorsus. Scelerum videlicet omnium peritus admodum artifex et machinator, ac contra nos præsertim ferrox, qui fraudum istiusmodi ac fallaciarum omnino ignari, aliud plane colebamus solertiæ genus, per quod et ipsi sapienter aliquid dicere, ac alios sapienter loquentes admirari, nec non eam, quæ in sacris codicibus est abscondita, veram doctrinam solemus baurire. Novo quodam genere dicendi in malis tantis volo uti. Oportebat equidem ut universa hominum multitudo iisdem esset moribus et ingenio prædita, utque vel mali nihil unquam cogitaret aut faceret, vel tota e fraudibus constaret atque fallaciis.

B Sic namque fieret, ut minori inter se damno homines degerent, si moribus omnes essent iisdem aut pugnantis. Nunc vero optimus quisque in prædam cedit mortalium pessimis. Quænam ista generis nostri tanta est confusio? Quam dispari vitæ morumque rationes homines inter se versari Deus voluit! Quis bonus et continens improborum dolos, fraudes, machinationes, et mille, quibus genium ingeniumque suum tegere norunt, versutias deprehendet? Hoc enim agunt quicumque ad improbe agendum facile descendunt, ut omnia caute primum circumspiciant, ac deinde opportunitatem noxæ inferendæ occasionem designent. At qui bonum unum honestumque habent præ oculis, si ad male de improbis iudicandum non modo non proni, sed etiam natura sunt quasi inepti. Ita profecto fit ut malorum laqueis facillime capiuntur prohi.

32 Videsis igitur, quanta ille versutia rem totam aggrediatur; alterum te ex Ægypto Proteum videre existimabis. Mihi in primis tanta familiaritate homo conjungitur, ut nemini magis crederem fidendum. Quis enim eo apud me unquam loco fuit, quo Maximus? Domus videlicet, mensæ, doctrinæ, ac consiliorum meorum omnium erat particeps; ac ipse, magni instar molossi, contra homines illos latrare non cessabat, quos perversis nimium opinionibus cernebat esse addictos; cum interim, quæcumque a me dicebantur, summis in cælum laudibus attolleret. Ita cum ageret, Cathedræ sublimioris cupiditate copit tentari, pristini sui mali reliquias adhuc retinens, quod erat perpetua quædam invidentiæ, ioculum ab ipsa velati natura homini inditum. Etenim non nisi admodum difficulter nequitia, præsertim confirmata, potest emendari. Hinc igitur suæ libidini, ut nunquam non facere gaudebat, obsequens, binos in teterrimum facinus socios sibi adsciscit, homicidas ambos, quorum auxilio vix tandem factus ille aspidis in lucem fuit productus. In his primus erat Belial, inter Angelos olim annumeratus; secundus in nostra Ecclesia Presbyter, mente etiam magis quam corpore et habitu barbarus; quem nullo contemptu, nulla unquam affeceram injuria, sed primo semper honoris, primo dignitatis loco semper habueram. (Hæc tu, Christe mi, justitiæ iudicique omnis lux purissima, si tamen tuum hic a me nomen invocari non est iniquum, benigne, precor, audias) ille, inquam, odii sui, nefarii prorsus ac perfidi, venenum contra me evomere non est veritus. Hen me! quibus illud lacrymis scelus prosequar? Nimia videlicet lux et serenitas caliginem mihi et tempestatem attulit.

33 E locis porro longissime a nobis dissitis id, quod dixi, malum, ex ipsa nempe Ægypto, tetra velut nubes, in nos incubuit. Exploratores fuerunt primi omnium, quos scilicet e pulchra illa sua promissionis terra vir ille inclytus, sed non Jesus aut Calebus, sapientiæ fama uterque notissimus, ad nos observandum iminiserat. In his itaque erant, si qui, vel juvenes vel senes inter, ad convivia facienda reperti fuerant audaciores, Ammon, Apammon, Harpocras, Stippas, Rhodon, Anubis, Hermanubis, numina Ægyptiorum, seu verius demones, canum et simiorum assumpta specie se ostentantes, miselli institores, ac pretio quovis venales, hominum vilissimi, qui vel exigui admodum lucri spe plures facile Deos in medium adduxissent, etsi majore ipsi adhuc fuissent numero. Nec longo inde tempore, qui hosce præmiserunt, subsecuti sunt; duces profecto, qui istiusmodi militibus præessent dignissimi, sen (ut canum naturæ quid convenientius proferam) pastores; nihil enim dicam amplius; quamquam rerum dicendarum copia non aliter animo meo urgeat, quam aut uer effervescente intus musto, diligenter undique oclusus, aut follis æreus, aere admodum premente, stridens. Illius scilicet præcipue causa hominibus istis parcam, a quo ad nos destinati sunt, quamvis et ipse hæc in re levitatis notam minime effugiat: parcam et ipsorummet causa, quibus ideo fortassis danda erat venia, quod, cum in rebus agendis valde parum essent exercitati, facili negotio ab improbis, quos in hac urbe nobis invidia suscitavit, siverint sese quocumque demum impelli. Hoc nunc viri docti, problema, oro, exponite, quod, nisi doctior quispiam explicuerit, non facile mihi dabitur intelligere: qui factum est, ut ipse Petrus, Præsulumque illorum, quos dixi, princeps ac moderator, prius quidem per litteras manifeste nos Cathedræ illi præfecerit (ut ipsæ satis superque litteræ ad nos missæ declarant) omnibusque muneris ac dignitatis istius notis ornarit; nunc vero præ Virgine suppositus nobis sit hinulus? Obscura, fateor, ea sunt quæ proposui, et interpretatione docta indigent. Quid unquam visum est theatro dignius accidis-e, cum tamen in vitâ humana tot ac tantorum malorum excitentur tragœdiæ? Attamen aliquid magis ludicrum erit videre.

34 E convivis olim quispiam vinum asserebat rerum omnium esse fortissimum; alius vino fortiorem aiebat mulierem; tertius, ipse vere sapiens, fortitudinis palmam attribuit veritati. At ego vires omnium maximas tribuissem auro, quo alia facillime in alia commutantur omnia. Nec vero difficile captus est, quo modum illa et secularia magis nos, quam spiritualia commovere soleant. Sed unde tantum auricanis iste congesterit, porro videamus. Presbyter quidam e Thasso Constantinopolim fuerat appulsus, Ecclesiæ istius aurum argentumque publicum secum deferens, quo Præconesii marmoris tabulas aliquot in Ecclesiæ ejusdem usum coemeret. Hunc multis Maximus blanditiis demulcens, sibi adjungit: eundemque rerum magnarum promissione ac spe obstrictum, facile inducit (Non enim difficulter amicitia improbi inter se conjunguntur) aurum sibi illud ne gravetur concedere; quo deinde administro, quo adjutore fidissimo, et comite perpetuo ad omnia flagitia est abusus. Indicia sit quod subjungo. Qui namque magna me prius habebant in veneratione, tunc, ut hominem ad nihil amplius utilem et pressum inopia amicum, contemptui habere mox incipiunt; nulloque negotio in pessima omnia consilia, ut altera sæpe in libra lanx, flectuntur ac abeunt.

35 Nocturnum erat tempus, et ægritudine vexabar; cum illi, luporum adinstar, furtim atque subito domicilium meum, ita ut caulam, ingressi cum classariis Alexandrinis non paucis mercede contactis,

D
INTERP. D. C.
per exploratores Alexandria missos.

etisque super venientes Episcopos,

E

et ipsum Petrum Alexandrinum

F

auro copioso conciliatos,

Episcopum thronum violentè occupat,

quorum

per quam callide et fraudulenter

in Gregorii amicitiam se insinuat;

deinde ascito doli socio Presbytero,

A quorum opera vel ipsam Alexandri, incendere potuissent, nam civitatem; canem illum, ut mos erat detonsum, in Cathedram ante nituntur attollere, quam reliquo populo, quam præcipuis Ecclesiæ istius capitibus, quam mihi, ut cani saltem vilissimo, consilii sui rationem ullam exposuissent. Has etiam et similes voces proferentibus, quibus id fuerat demandatum: Sic Alexandria fortium virorum labores præmiis et honoribus exornat. Illucescere cœperat, cum Clerus, qui non procul ab ædibus nostris morabatur, a somno evigilans, non parum commoveatur: alter alteri rem, ut facta fuerat, exponit: magna oritur concursatio, et ardor animorum clarissimæ instar flammæ emicat, confluentibus, o quam multis! etiam advenis, etiam a vera fide alienis. Nemo quippe reperiebatur, cui non accidebat visu gravissimum talia laborum meorum præmia mihi rependi. Quid multa? a nostri defensione tandem desistere, et ob elusos suos conatus mœrore affecti, ad propria reverti coguntur. Nefarii interim illi, ne frustra mali esse cœpissent, quod fabulæ adhuc deerat, pergunt implere. In sordida itaque et choro vicina domuncula congregati, illustres enimvero et Deo accepti homines, sumptis etiam secum quibusdam populi ejectamentis, pessimum pastorem canibus præficiunt pessimis, et comam homini, nullis vinculis nullaque vi adhibita, Præsulum in morem resecant: siquidem ad majora quoque audendum promptus erat atque alacer.

et jam tandem detonsus

B 36 Tum scilicet densum istud abscissum fuit capillitium, et moltarum manuum labor absque difficultate ablatus: e qua re id solum commodi Maximus est consecutus, ut ne, quæ in ejus cæsarie sita erant arcana, amplius a nobis ignorarentur. In ea quippe omne hominis robur ac vires consistebant, quemadmodum de Sampson Israelitarum olim Judice legere possumus, qui detonsa coma in adversariorum manus devenit, cum tempore haud sane opportuno crines ejus novacula demessuit, quos in hostium gratiam mulier nescio quæ resecare non dubitavit. E cane igitur pastor constitutus, haud diu post e pastore canem sese rursus præbuit, proh rem indignam! et canem dumtaxat: quippe qui nec bellam amplius comam ostentare, nec commissum sibi populum regere valens, ad ossa, in macellis objici canibus solita, arrodenda, identidem festinare conspiciebatur. Quid vero pulchris istis tuis criminibus tandem putamus futurum? Rursumne tanto illos labore alere cogitas? an potius sic manendo omnibus ridiculus esse perges? Utrumque non caret turpitudine: nec sane medium inter duo hæc aliud facile erit reperire, quam ut laqueo fauces tibi præcludas. Dic tamen, ubi locorum tuos illos cincinnos depones? quo eos distinabis? An ad theatra? an ad virgines? Sed ad quas tandem? An ad Corinthias illas tuas, inter quas olim sacra tua exercens, cum solis, admodum neippe sapienter, solus agere non eras insolitus? ob quam quidem continentiam vix me contineo quin celestem potius canem te appellitem.

deponit comam rursus turpiter alendam,

C 37 Tantus porro civitatem tunc universam, ob ea quæ patrata fuerant facinora, dolor invasit; nemo ut esset, qui non dentibus in Maximum frenderet, eosque in medium proferret sermones, qui non aliud erant quam perpetua quædam ac turpissima vitæ ejus accusatio; ira videlicet ac indignatione omnia prodeunte, quæ animis mentibusque suis adversus illum conceperant. Aliud aliis afferebat, ut consummata unius hominis malitia undique melius et conformis poneretur ob oculos. Etenim quemadmodum in humanis fieri corporibus solet, ut quæ minoris esse ruamenti videntur infirmitates, gravioribus eorundem corporum malis sese immisceant, quamvis alioqui nihil per se ipsa nuxæ magnopere adferant, dum

indignantem ad rei turpitudinem civitate,

integra adhuc sua homini constat sanitas; ita etiam D universa hominis istius facinora in publicam lucem protraxit postrema illa tempestas atque seditio. Absit porro ut eadem per me unquam fiant manifesta: qui illa proferunt, dictorum suorum rationem haud dubie norunt reddere. Ego tamen, consuetudinis inter nos veteris recordatione, ne quid acerbius de ipso evulgem, labia præmordeo, quamvis gravissima affectus injuria. Quid ergo, nonne hunc nuperrime in amicis tuis numerabas? nonne maximis laudum præconiis exornabas? Ita fortassis inquiet aliquis, qui ea quæ ante inter nos acta sunt non ignorat, quique facilitatis forsitan nimis, quæ tunc usus sum in colendis pessimis etiam hominibus, arguere me non absque ratione possit. Fateor equidem, hanc meam ignorantiam non omni prorsus vacare culpa; sed gustu noxio et fallaci, veluti in paradiso Adamus, ipse quoque sum deceptus. Lignum is referebat, aspectu quidem jucundissimum, at cujus maxime amari fructus mihi sunt reperti. Veræ fidei ac sermonum larva, quæ solum ejus vultum obtegebat, in fraudem me induxit. Nulli namque persuadeas facilius, quam fidei integerrimæ homini, qui, seu vere, seu specie tenus pius ac religiosos, facile in amicitiam solet recipere; non sine vitio quidem, fateor; attamen laudando: quales enim alios esse cupit, tales eos esse non difficulter sibi solet persuadere.

et Gregorio se deceptum fatente,

E 38 Quid, oro, facere me tum oportebat? dicite vos, hominum sapientissimi; quidve aliud mihi, ut agerem, vestrum aliquis potuisset suggerere? cum præsertim Ecclesiæ nostræ status angusto adeo adhuc loco esset, ut stipulas quoque ipsas non indiligenter putarem colligendas. Non eam scilicet difficilia tempora facultatem præbent, quam feliciora. Magni profecto æstimabam, si vel e Cynicis quispiam ad nostra se sacra transferre, et non jam Herculem, sed Christum religiose colere in animum induceret. Accessit quiddam majoris etiam momenti, cum ob turpissima scelera in exilium ejectus, fidem faceret, Christi se causa illud perpeti. Ita qui meritas criminum suorum pœnas sustinebat, fortissimi athletæ nomen apud me invenit. Hac in re si quid a me fuerit peccatum, fatendum equidem, sæpe sæpius hoc me modo deliquisse. Sed vos, o judices æquissimi, culpæ nulla dignæ pœnitentia veniam concedite. Erat quidem iste mortalium omnium pessimus, sed ego ut optimum amplectebar. Nonnulla quin etiam magis juvenilia in medium proferam. Ecce importunam istam meam ac garrulam nimium linguam exero: Hanc sine ulla erga me misericordia quivis vestrum excindat. Sed cur non potius eandem jam nunc exsectam esse dico? nonne diuturno tempore illa vobis visa est siluisse? Sed diutius quoque constitutum est silere, ut hoc modo importunitatis suæ supplicium perferat, illudque discat, non cuivis homini blanda et amica verba esse dicenda. Cur autem? (placet quippe unum hoc addere reliquis) Quia rationis omnis revera expers est homo improbus? Etenim quæ alia illum res ad humanitatem flectet, quem nulla valuit benignitas emollire? hanc igitur qui istiusmodi hominibus exhibet, vituperium sibi accersit, unde alias non parum laudis mereretur. Qui ergo, inquires, hominis istius fuere mores? Pessimis profecto ac perniciosissimis. Id si ita est, nihil amplius quæras: sin secus; fidem jam dictis nullam adjungas. An possim dicere aliquid efficacius?

sed excusabili errore,

panam tamen quod eum laudavit pati parato.

F

39 Sic itaque urbe fuit male expulsus homo malus (cum ego, id ne fieret, precibus multum contendissem) aut, ut verius loquar, bene fuit urbe expulsus homo malus. Cum vero nationibus barbaris bellum atrox illaturus Orientis Imperator, Thessalonicam quasi optimam belli apparandi sedem delegisset, videte quæso rursus, quid mortalium omnium

Ille expulsus urbe ad Theodosium,

A nium nequissimus istic denuo molitus sit. Caput vilissimorum ex Ægypto profectorum agmen secum assumit (illos dico qui contra fas acdecorum resecta coma, Antistitem eum esse jusserant) atque, ut ipsius Imperatoris edicto Cathedram, quam occupaverat, teneret firmatam, in ipsa sese castra celeriter infert. E quibus, vili-simi instar canis, nec sine magna omnium indignatione et ingentibus minis, denuo ejectus (non enim ad id usque temporis ullæ de me calumniæ aures cujusquam occupaverant, sed integerrima adhuc apud omnes eram opinione) Alexandriam rursum se contulit, hoc solum sapienter ac rectefaciens : Petrum namque (qui duplici aliquando et ambiguo usus genere scribendi, pugnancia quoque chartis committere non dubitarat) manu hominum vagorum collecta aggreditur, et magnas in angustias virum ætate gravem adducit. Ausus siquidem est hoc ab eo poscere, ut in Cathedra, quam spe jam devoraverat, ejus auctoritate confirmaretur; addens minaciter, nisi, quod petebat, sibi concederetur, ipsiusmet Petri Sedem a se invasum iri. Nec ante ab indigna postulatione destitit, quam Præfectus urbis, exurgens paulatim incendium prospiciens, ac ne ad veteres calamitates novæ turbæ adjicerentur magnopere, ut par erat, metuens, Alexandria etiam expulit. Et nunc quidem improbus iste atque nefarius quiete videtur agere; sed metus mihi est, ne tetra illa et multa grandine repleta nubes, a vehementi aliquo vento concitata, in incautos ac nil tale expectantes sese effundat. Ea enim est improborum hominum conditio et natura, ut quiescere numquam possint, neque curent si pravæ suæ machinationes tantisper comprimantur. Hanc scilicet in Philosophandurationem temporum nostrorum tenent Cynici; canes dico, qui solum norunt latrare, ac eam tantum ob rem a canibus cognominantur. Quid quæso, magnopere Diogenes, quid Antisthenes præstitit? Quid ad nos Crates? Contemne, si lubet, Platonis porticum; nullo amplius sit in pretio Stoa; hactenus primam sapientiæ laudem retulerit Socrates; Verius ego quam ipsa Pythia oraculum proferam: Mortalium omnium sapientissimus est Maximus.

CAPUT V.

Gregorius prohibetur Constantinopoli discedere, ubi inter fideles atque infideles utilissime laborat.

C **E**quidem, si quis alius, laborum ac molestiarum patiens, nulla non vitæ meæ parte fui, magis autem modo sum, exhaustis videlicet non paucis terra marique periculis, e quibus omnibus salvus et incolumis evasi: hanc vero terroribus illis gratiam refero acceptam, quod illorum occasione ad altiora omnia persequenda animum sapienter adjecerim, supra res mundi hujus fallaces caput alte attollens. Talis tamen licet sim, eam qua tum afficiebar ignominiam non putavi tolerandam; sed oblatam occasionem minime amittendam sum ratus. Et pessimum illum indignitatem meam attonsum videns, quodque familiares mei omnes latera mea perpetuo cingerent, tacita me custodia ubique observarent, et exeunti redeuntique domum nullo non tempore ac loco adessent: considerans etiam quam letis oculis certamen istud adversarii aspicerent, dissidium isto nostro sanam quoque de veritate doctrinam arbitrati interituram: hæc inquam, videns omnia neque ferendo parem me sentiens, passus sum et admisi aliquid (neque enim diffitebor) homine potius simpliciore, quam viro sapiente dignum. Puppim, quod aiunt, ad littus cœpi in pel- lere, nec id sane admodum perite; cum, quod ceperam, consilium cunctis potius occultum fuisset habendum. E contra autem factum est, ut sermo mihi

de sede deserenda aliquis imprudenter exciderit, dum sic paterno quodam affectu populum alloquor: Omnem illam de sanctissima Trinitate doctrinam servate incorruptam, quam vobis, filiis meis carissimis, pater non infœcundus tradidi: Sed et laborum vestra causa a me toleratorum memoriam ne deponite.

41 Hanc vocem ut omnis quæ aderat multitudo percepit, illico ex impatientioribus quispiam in altum prorupit clamorem. Tum concio universa consurgens, non aliter ac fumi violentia commotum apicularum examen, discurrere, et confusis cœpit clamoribus infremere. Viri, mulieres, virgines, adolescentuli, senes, nobiles, ignobiles, præsides, monachi, et ex militibus nonnulli ira pariter et desiderio accendebantur; ira adversus hostes, desiderio erga suum Antistitem. Sed non iis ego sum moribus, ut violentiæ ulli facile cedendum existimem; aut occupandam Cathedram, non rite et sicut oportet collatam, qui nulla ratione passus sum in ea me collocari, quam jure æquissimè obtinere poteram. Aliam igitur, ut desiderio suo potiantur, viam inent: obstestationibus plurimis, summisque precibus contendunt, ut manere, ac meam saltem illis operam præstare ne detrectarem, neve luporum incursibus gregem meum objicere vellem. Quonam modo a lacrymis tunc mihi potuissem temperare? O Anastasia, ecclesiarum omnium pulcherrima, quæ lumi abjectam repentemque fidem denuo suscitasti atque erexisti! o arca Noe, quæ funestum toto orbe diluvium sola effugisti, et, in paucis licet hominibus, quasi in pulcherrima semente, mundum complecteris alterum sanæ fidei et orthodoxum! Ad te ingens tunc temporis hominum undique multitudo confluit, quasi summa quædam res ipsorum in eo ageretur, utrum in sententia immotus persisterem, an eorum cedere desiderio. In media itaque multitudine constitutus, silentio et stupore defixus, sermo me et auctoritas deficiebat, qua clamores eorum compescerem; nec erat integrum iis quæ postulabantur præbere assensum. Etenim tumultuantes compescere omnino nequibam; petitioni vero eorum quo minus annuerem, metus faciebat.

42 Progredientis jam diei calor illos urgebat, magna sudoris copia ex omnium corporibus defluente, ac metu percussæ feminae, matres potissimum, voces et lamenta emittere non cessabant, ejulatus audiebatur puerorum, dies in vesperum declinabat; quando sacramento omnes confirmant, non prius se a laboribus quieturos, quam votis eorum ac desideriiis benigne annuissem. Fuit etiam qui ex ægritudine animi in hanc non dubitavit vocem prorumpere (heu me! qui talia audire sum compulsus, nec aures eo tempore utramque habui obturatas!) Tecum, inquebat, pariter Sacrosanctæ Triadis veram cognitionem et cultum urbe ejicies. Tandem metuens ne gravius aliquid malum e populi commotione oriretur, nullo interposito jurejurando (ut enim vel parum quiddam in Deo in eo gloriar, ex quo tempore per Spiritus sancti gratiam a peccatis meis fui emundatus, nullo me nunquam juramento obstrixi) polliceor, iis conceptis verbis, quibus mores et ratio me vivendi fidem facerent; polliceor, inquam, me mansurum, donec Episcoporum nonnulli (quod tum futurum expectabatur) advenissent; ea spe, fore ut deinde, rebus et curis omnibus alienis longum valere jussis, Deo mihi que vitam agerem. Ita vix tandem ab invicem sumus digressi, utrumque, ut videbatur, victores, et vanæ cujusdam spei umbra decepti. Animis illi exultabant, non aliter atque si me sibi plane obtinuissent; ego vero, ut exiguo solum tempore mansurus, similiter gestiebam.

D
INTERP. D. CReclamant
hi per vim
collocaturi
cum in Ca-
thedra,

E

et undique
concurrunt
ad Ana-
stasiam,suum certi
propositum
exequi

F

nisi mansu-
rum se tan-
tisper pro-
misisset.inde Alex-
andriam
se conjert,tandemque
quiescit,
utrobique
rejectus,sed ad tem-
pus dum-
taxat.Interim
Gregorius
ista non
ferens,veluti dis-
cessurus ad-
hortatur
suos.

A 43 Ceteram hoc se res nostræ modo habebant. INTERP. D. G. Sermo Dei splendore non mediocri rutilabat, ducis industria et fido sociorum plurimum auxilio redintegrata quam celerrime parte illa, qua maxime fuerat læsus, ut perfringi subiinde solet phalæx, aut pars aggeris everti. Quicumque enim doctrinæ nostræ firmitate jam ante convicti manus dederant, et easolum de causa mihi adhærebant, cum, quanta fuisset perpeccatus non ignorarent, vel ideo majori me amore ac benevolentia amplectebantur. Hos mei de Trinitate sermones præcipue mihi conjungebant, cujus mysterii sana doctrina nimium profecto diu ab urbe illa exulaverat (nolo quippe dicere, fuisse eam jam pridem istic sepultam) quam et in patria illa natam, et peregre simul illatam recte tunc aliquis existimasset. Vigebat nempe illa quondam, tum emarcuit, ac deinde rediit; manifesto videlicet argumento fidem de resurrectione mortuorum præclare astruens. Erant qui aliquod eloquentiæ meæ onerent pretium; alii, quod ut fortissimum pugilem me haberent, volentibus animis ad partes meas accedebant; aliis denique placebam, quod ipsorum opera et consilio in eam urbem fuisse accitus. Si qui vestrum hæc ignorant, illos licet adeant quibus res meæ non sunt incognitæ: qui autem de rebus meis probe sunt docti, alios eorumdem ignaros plurimum cupio ut edoceant (tam procul enim vestrum aliqui reperiuntur, quam præsens imperium Italorum extenditur) quo fiat ut ad posterorum quoque cognitionem et sermonem vitæ meæ ratio transeat, sicut alii quivis novi vitæ hujus mortalis casus, quos longa temporum series secum solet afferre, paucissimis bonis multa ut plurimum mala permiscens.

B 44 De populo veræ filij doctrina a me imbuto, ac nobilissimo illo laborum atque dolorum meorum partu, nullum adhuc sermonem facio; qui, cum nemo usquam alius ex Orthodoxis Pastoribus apparet, unanimiter ad me opemque meam confugit, eo modo quo magna quadam siti pressi ad oblatam forte aquarum copiam avide accurrunt, atque interim aliquod mali sui solatium per motuas quæerunt colloquutiones; aut veluti ad exiguum etiam lucis apparentis radium hauriendum festinant, in densissimis tenebris diu versati. Quid dicam de alienis a fide? Quo illi gaudio nostrum de Deo et rebus divinis sermonem excipiebant? Multæ profecto viæ sunt, quibus a recta fidei semita facile quis abducatur, et quarum nulla est que viatorem summ in certissimæ ruinæ præcipitium incidere non faciat. In hosce miseris mortales, ad Dei imaginem creatos, imaginis ejusdem corruptor dispergit, quo ita furtim quasi in eorum sese animos penetret; eorum mentes, si non et linguas, ut olim Deus, in diversa dividens. Hinc omnis generis doctrinarum pestes miserum in modum grassantur. Sunt enim qui præter fortuitum nescio quem casum nullam aliam divinitatem volunt agnoscere; cui rerum omnium ortus et universi hujus regimen mortales impii adscribunt. Alii in numinis unius locum plures audent Deos introducere, et ante simulacra, quæ suis ipsi manibus formarunt, suppliciter et religiose procedunt. Omnem alii a mundo hoc inferiori providentiam remouent, et variis stellarum conversionibus fieri quævis ac gubernari dicunt. Illi etiam quos in populum electum Deus ex aliis omnibus nationibus assumpserat, Filium ejus Crucis non dubitarunt suffigere, ut impio Patrem cultu venerarentur. Quidam in solis minutiarum inutilium observationibus omnem suam religionem constituunt. Hi angelos et spiritus ullos esse, aut futuram aliquo tempore corporum resurrectionem omnino negant. Hi Prophetarum libros et vaticinationes pertinaciter rejiciunt. Nonnulli in legis antiquæ umbris et figuris Christum sibi colendum arbitrantur. Silentium

aliqui et abyssum, et ambigui sexus secula, ut Deos quosdam æternos et immortales, adorandos sibi existinant; unde prodierunt impii Simonis Magi sectatores, qui e litterarum varia combinatione divinitatem sibi confingunt. Reperire est qui suum Veteri, ac suum Novæ Legi Deum assignant: Veteris durum ac severum, Novæ mitem et benignum auctorem statuunt. Tres nonnulli naturas, mutationi haud obnoxias, Spiritum, Corpus terrenum, et tertium quiddam inter duo ista medium, somniant. Hi in Manetis tenebras, rerum, ut putant, omnium effectrices, alacriter se immergunt: alii spiritum Montani impio honore prosequuntur, nonnulli superbiam Novati proponunt sibi imitandam. Sunt qui incorruptibilem Trinitatem nefarie contrahant, sunt qui naturam non dividendam dividant. Ex illis rursus, veluti ex fœcunda quadam Hydra, alia atque alia impiissimorum errorum capita sunt enata. Hic namque solum Spiritum rebus creatis annuerat: ille in eorumdem creaturarum ordinem cum Spiritu cogit et Filium. Est qui Deum Cesare haud seniore dicit; quique imaginariam solum carnem Deo-homini inepte attribuit. Sunt denique qui secundum Filium adducant, quem inferum et terrenum appellitant: quique eundem Filium non perfectum hominem, sed mentis expertem asserere non verentur. Hæc igitur falsitates sunt (ut breviter dicam) in quas Orthodoxa veritas ab impiis est dissecta; hæc ineptorum omnium errorum primæ origines.

45 Sed quis eo tempore pertinaciter adeo nefariis, quæ dixi, dogmatibus se addixerat, ut propositæ a me doctrinæ aures suas non sponte ac libenter præberet? Hos ergo ad rectam fidem inconcussa dogmatum veritas pertrahabat: illos mea in docendo ratio benevolos mihi reddebat et tractabiles. Etenim non odio partium, aut convitiandi desiderio, sed sola errantes juvandi cupiditate adductus verba faciebam, miserans potius ac dolens, quam verbera intentans aut vulnera, nec, ut quibusdam mos est, ob prosperos rerum successus, animum efferens. Quid namque commune habet Sacerdotium et Verbi divini annuntiatio cum potestate Imperatoria? Sed nec audaciam in clypeum aut velamen inscitæ accersere noveram: hoc enim artificii non habetur expertis, et sepiarum consuetudini haud absimile est dicendum, nigrum omnem sanguinem ex unis præcordiis si effundas, ut deprehendere et castigare te volentis adversarii oculos et manus effugas. Blandam eademque utilem adhibere dictionem eram solitus, ut Verbi æterni propugnatorem decebat, quod cum summam erga nos miserationem et clementiam semper ostenderit, longe abest ut quempiam exceperit durius. Hinc porro fit, ut veritatem suam obtineat quod dicitur; Cum Deo aliquis et veræ religioni per appositam suasionem acquiritur, tam vinci quam vincere ea in occasione rem esse longe pulcherrimam. Hanc autem tabulis meis legem non violandam inscripseram.

46 Altera insuper in docendo regula recte, ut puto, sapienterque mihi erat proposita. Cavebam videlicet, ne, quos instruebam, ulla sibi ratione persuaderi sinerent, optimam se tunc pietatis ac zeli sui demonstrandi viam ingressuros, quando facili garrulitate et improba loquendi prurigne, in theatris, in viis publicis, in computationibus, in risum et cantilenas effusi, ante etiam quam linguam suam ab obscænorum sermonum sordibus ac turpitudine puram fecissent, in profanas hominum impiorum et adhuc alienas a Christo aures præcipua maximeque religionis nostræ arcanam temere novissent immittere, sic quasi ludicre ea proponendo, quorum recta intelligentia non nisi magno cum labore acquiritur; sed tunc recte demum agere sese existimarent, si omne

suum

plurimi enim vartii de causis favebant Gregorio,

nec solum Orthodoxos quibus succurreret,

sed etiam in varios errores se ducti,

a quibus omnibus ille audiebatur libenter,

F quia oratione utebatur blanda.

suosque docebat Christum non tam verbis quam exemplis prædicandum.

A suum studium in legum divinarum observatione ponerent, si pauperes alerent, peregrinos susciperent, morbos arcerent, psalmodiæ insisterent, si in precibus, gemitibus, lacrymis, humi-cubationibus, ventris et sensuum cupiditatibus reprimentis, ira moderanda ac temperando risu, in oris ac labiorum modestia, in carnis denique petulantia Spiritus auxilio subigenda haud segniter se exercerent. Plures siquidem concessæ nobis sunt ad salutem viæ, per quas ad supremi Numinis fruitionem datur aditus : hisce insiste, quisquis es salutis tuæ cupidus, nec ea solum tibi sit cordi quæ sermonis vi ac elegantia potissimum potest placere. Sufficere quippe nobis debet simplicissimus etiam de fidei nostræ rebus sermo, sufficere debet nuda fides, cum qua, absque ullo sermonis ornatu, majorem fidelium partem ad desideratam beatitatem Deus perducit. Etenim si apud solos eruditos sedem sibi fides deligeret, nescio sane an Deo pauperius aliquid reperiri facile posset.

aut certe cum magna discretionem loquendum esse,

47 Si tamen tanta dicendi cupiditate flagras, si tanto zelo accenderis, si grave adeo ac molestum tibi sit nihil a te proferri in publicum (humani certe quiddam hac in parte piteris; nec est cur voto isti tuo non faveam) loquere sane et adhortare; verum non sine adjuncta metu, nec semper ac jugiter, nec omnia, nec quavis occasione, nec apud omnes, nec sine locorum delectu; sed quando, et quantum, et quo loco, et apud quos potissimum decet, loquendum scias. Omnia namque, ut e Scriptura est audire, tempus suum habent. E sapientibus quoque nemo recte adhaeret, rebus in omnibus servare modum, rem esse omnium optimam. Distant inter se, ut nostis, Phrygum et Mysorum limites; nec minor est profanam inter ac meam docendi dicendique rationem distantia. Profanorum hominum eloquentia ad solam comparata est ostentationem et ad plausum captandum in adolescentiorum conventibus, scæta fabulis atque commentis, nec magni aestimat sive scopum suum assequatur, sive secus accidat: umbra quippe nihil inanius, nihil umbra scimus esse imbecillius. At in doctrina nostra (cui sola et nuda veritas proposita esse debet) refert plurimum, utrum hoc an alio modo quidpiam tradatur. Præcipiti namque via inceditur, cujus si quis tramite excidat, non dubium quin ad ipsas inferorum portas lapsu feratur calamitoso. Quapropter omnes verborum apices caute hic, si ullibi, sunt observandi, tam iis qui dicunt quam qui dicentes audiunt. Accidit scilicet aliquando ut tam dictione quam auditione abstinere magis conveniat; et hac in re salutarem necesse est timorem, quasi bilanciæ æquisimam, adhibeamus. Minus profecto periculi est ab auribus quam a lingua; sed longe etiam minus ab auribus imminet periculum, si multitudinem et concionem fugeris. Quid opus est contrectata torpedine in mentis stuporem incidas? aut venenato rabidi canis latratui te objicias?

Eecl. 3, 1

unde magnus et varius exstabat fructus.

48 Hac esæceris oraculis docendi methodo instructus; quibus ante etiam quam plenum rationis usum haberem, fueram innutritus; eaque ratione tam orthodoxos quam a vera fide adhuc alienos erudiens, haberi jam tum interdiores colonos poteram, quamvis ad plenam maturitatem messis mea necdum excreverat. Alios enim non nisi recentissime a tribulis et spinis habebam expurgatos, alii ad sementem parabantur: in alios semina jam quedam jacere inciperam: pars aliqua eorum erat in lacte, pars e solo summa extulerat capita: herbescebant alii, spicis alii suis vinebantur: robur hi et incrementum accipiebant, hi albi jam erant ad messem: hos area adhuc habebat, illos in pulchrum congregaveram acervum: ventilabantur quidam, quidam in granariis, frumenta inter locum occupabant: in paucos

denique nonnulli jam erant cocti (qui utique agriculturæ finis est jucundissimus) iis tamen panibus agricola senio laboribusque confectus prohibetur vesci, illisque nunc potiuntur, qui nihil in eos sudoris, nihil operæ impenderunt. Hoc ego loco orationis meæ, cursum volebam inhibere, ac nihil jaudictis addere, quod dictu fortassis nonnemo judicare posset haud esse dignum. Verum id ut faciam, minime permittit quæ deinde consecuta est rerum series: in qua feliciter mihi cessere nonnulla, de nonnullis quid dicere me oporteat, aut in quorum successuum ordinem ea referre, quosve homines laudandos suscipere debeam, equidem ignoro.

CAPUT VI.

Gregorius Ecclesiæ Constantinopolitanæ administrandæ præfectus a Theodosio, modeste utiliterque officio suo fungitur.

Igitur, quem dixi, rerum mearum erat status, cum præter expectationem, compressa feliciter barbarorum, numero audaciaque præfidentium, irruptione, ex Macedonia Imperator advenit. Vir hic erat, quod ad religionem pertinet, minime contemnendus; utpote qui simplex vulgus in recta fide retinere facile posset, quique Sanctam Triadem toto animo veneraretur (quo sane modo omnes ii debent esse affecti, qui firmo fundamento salutem suam volunt inniti) attamen non eo, quo optandum erat, Spiritus fervore et animi alacritate præditus, ut ad veterem rerum statum revocare præsentia, et quæ temporum iniquitate lesa erant atque collapsa restituere posset in pristinum splendorem; vel si zelo nihil aut parum concederet aliis Imperatoribus, non ea certe erat, fiduciae animi dicam an audacia? et rectius fortassis istam animi ejus affectionem prudentiæ nomine quis appellaverit. Multo enim æquius esse judico, hominum mentes molli persuasione ducere, quam vi adhibita in sententiam suam cogere; atque hoc tum iis, quos a rectum divinitatis cultum adducere cupimus, tum nobis etiam ipsis expedire magis arbitror. Etenim quod non sponte alicujus et voluntate, sed vi et coactione videmus obtineri, sagittæ istud haud inepte pronuntiavero simile, quæ tenso fortiter nervo et firma manu retinetur; aut fluctui, qui in certam partem ab æstu impellitur; quæ res, a motis quandoque obstaculis, non amplius retineri poterunt, quin eo quo impetus eorum est ferantur. Quod vero sponte et voluntate fit, perpetuitatem habet ac firmitatem, eo quod insolubilibus lubentia et amoris vinculis dici possit voluntati quodammodo alligatum. Hæc, ut ego quidem existimo, secum perpendens Imperator, ab inferendo metu sibi putavit omnino temperandum, ac lenitate potius animos suorum ad id quod desiderabat alliciendos statuit, quemadmodum persuadendi lege hoc nobis præscribitur.

Theodosius Orthodoxus Imperator, E

sed erga heterodoxos mitis,

F

50 Postquam igitur summa sua voluntate ad sui cupidissimos cives et subditos accessit, quid necesse est ut dicam, qua honoris significatione primo etiam congressu me excipere sit dignatus, quo et quam benevolo erga me sermone fuerit usus, quam denique benigna aure verba mea exceperit? Turpe quin etiam haberi possit, me, tanta ætate hominem, ob res istiusmodi elatiore esse animo, cui videlicet unus ac solus Deus in pretio est et amore. Hac itaque ad extremum oratione me compellat; Templum in hac urbe præcipuum, ob merita et exhaustos a te labores, per me Deus tibi habendum tradit. Vox illa fuit, quam vanam omnes putassent futuram, nisi secutus deinde eventus sufficienter illam probasset. Ea namque tunc erat urbis istius ferox potentia, ii civium

C.P. veniens Gregorio honorifice excepto,

A civium animi et graviter metuendi impetus, ut, quamvis gravissima hinc oritura essent incommoda, non tamen quidquam de jure suo remissuri, sed eo quo erant loco, universa vindicatum potius ituri viderentur. Sin autem vi et potentia majore adigi eos contingeret, tunc omnis eorum ita in me, quem haud difficulter superari posse noverant, putabatur convertenda. Eam itaque, quam paulo ante dixi, ad me Imperator orationem habuit: animum vero meum laetitia quadam metu permixta invasit. Tu, mi Christe, qui per toleratos a te labores ad fortiter agendum parientumque nos egregie excitas; ut tunc omnium, quas id temporis sustinebam molestiarum eras arbiliter atque remunerator; sis, oro, etiam nunc in tot ac tantis malis mihi constituto spes omnis ac omne solatium.

51 Jamque advenerat constitutum ab Imperatore tempus, et magna ac formidabilis armatorum multitudo templum occupaverat; contra quos sese inferebat populus fere universus, vehementi ira accensus, tanto numero, ut arenas maris, et floccos nivium, et fluctuum ad littora se frangentium multitudinem adaequare videretur. Ille feraciam pariter adhibebat et preces; ferocia quidem adversum me, sed precibus apud Imperatorem utens. Plenae erant omnes viae, pleni hippodromi atque plateae, nullus denique non locus plenus; secundae etiam tertiaeque contignationes domuum plenae erant de-pectantibus in solum, tum viris tum mulieribus, pueris quoque et senioribus. Dolores undique et gemitus, lacrymae et tristitia exaudiebantur lamenta; imaginem a te videri putasses urbis ab hostibus interceptae. Ego vero, strenuus ille ac fortis militiae dux, debili quamvis et fracto jam plane corpore, Imperatorem inter et exercitum incedebam medius, sublatis in altum oculis, et rerum meliorum spe atque fiducia subnixus, donec in ipsa me sacra aede nescio quo modo collocatum sensi. Est profecto illud, quod narretur, dignissimum. Plerisque enim eorum, qui nihil, in maximis praesertim temporum conversionibus, temere evenire existimant in rebus sub sensum cadentibus, omni sermone majus hoc est visum prodigium. Quibus ego, cur fidem denegem, non habeo, qui tamen prodigiosa ostenta, si quis alius, non facile soleo admittere. Melius quippe est et laudabilius, nihil non prompta voluntate credere, quam cuius rei fidem sine exceptione ulla negare; licet levitatis alterum, vitio alterum laboret audaciae. Quid autem miri tunc contigerit non taceat narratio, ne gratiae tantae ignoratione laboret posteritas.

C quo facto red-
dita caelo
serenitas,

mouet omnes
ad eum postu-
landum in E-
piscopum,

52 Orta erat aurora, sed tristis nihilominus nox urbem opprimere pergebat, densa admodum nube circulum solis obtegente. Quae sane res ei tempori minime convenire videbatur: publicae namque solennitates amoenos sibi dies quodammodo deposcent. Hinc adversariis nostris haud mediocre nascebatur gaudium, quasi isto Deus prodigio ostenderet, ea quae agebantur, minime sibi placere: nos vero tacitus quidam dolor invaserat. Postquam igitur una cum Imperatore intra cancellos locum occupassem, et quotquot aderant meritas Deo laudes concinere, eumque voce ac manibus in altum protensis, auxilio advocare coepissent; ita repente solis jubar resplenduit, fracta ac dissipata nutu divino obscura illa nube, ut templum universum luce clarissima gestiret, quod paulo ante tenebris et moerore visum erat horrescere: quin et imaginem nobis exhiberet veteris illius tabernaculi, quod Dei quondam ipsius splendor et gloria palam replevit. Orta tunc est omnibus mentis et vultus nova quadam serenitas. Cumque prodigioso isto spectaculo fiducia populi ferociaque omnis quasi compressa fuisset, unanimo omnes clamore me deposcent in Praesulem; non aliter acsi

temporis istius felicitati hoc unum defuisset, quod D summi praecipuique muneris loco a summo Principe expectabat civitas, et quod cunctis ipsa honoribus praefere se haud obscure ostendebat, ut mihi Cathedra Constantinopolitana absque mora decerneretur. Hoc viri dignitate praecipui, hoc infimum vulgus ab Imperatore contendere satagebat: hoc omnium, nemine prorsus excepto, votum erat ac desiderium: hoc ipse tanto pene clamore postulabat feminae, ut muliebris modestiae leges tantum non excederent. Insuperatum hoc fuit tonitru, quod contra ingentem alium sonum edi videbatur. Tandem itaque e collegis meis unum aliquem jubeo assurgere (me quippe timore nimio perculsum atque abreptum vox et loquela defecerat) cujus ore hanc ad circumfusum populum orationem habeo: Clamorem, viri, clamorem, precor, istum comprimate: poscit quippe hoc tempus, ut debitas supremo Numini gratiarum demus actiones: suus deinde rei quam petitis perficiendae erit locus. Secunda admurmuratione populus omnis excepit haec verba: placet siquidem omnibus modestia et animi moderatio. Tum Imperator, laudato plurimum nostro hac in re procedendi modo, ad suum se palatium contulit.

53 Atque hic diei illius et conventionis fuit exitus; quo tempore ista solum res nos exterruit, quod E unus quidam mucro nudatus, et vox vagina reconditus, simulque furentis populi audacia compressa fuerit. Quae subsequuta deinde sunt, nescio equidem quibus verbis enarraturus sim, cum ingentem rerum ac negotiorum molem secum trahant. Quisnam Historicorum, suscepta hac operis mei parte efficiat, ut ad optatum narrationis finem jam pervenerim? pudor enim est laudes proprias ad posteritatem vulgare. Quin et iis sum moribus, ut, quamvis alieno ore aut calamo laudem accipiam, tamen rubore perfundar. Dicam nihilominus, et dicam quam possum modestissime. In urbe igitur et templo, ut jussus eram, versabar. At civitas, licet, occupata a me aede sacra, pristinam suam ferociam deposuisse videretur; gemebat tamen, ceu Gigas ille, qui, ut aiunt, fulmine ictus ac monte Aethnaeo pressus, fumum et ignem perpetuum e pectore eructat. Quid tum, per Deum immortalem, consilii, quam salutis viam capere poteram? vos me docete; vos suggerite, qui in dignitate modo estis constituti Praesules, vos, inquam, infeliciter sane in unum congregati adolescentes, apud quos morum uuitas et mansuetudo nomen obtinet pusillanimitatis, et contra furor ac pessimum quodque vindictae studium, virilis cujusdam roboris ac fortitudinis loco habetur; Decebatne F hostes, sponte ruentes, a me in exitium ulterius propelli, premi, efferari? mene vehementius in illos exardescere? aut oblatam temporis opportunitatem in commodum et vindictae occasionem vertere? an potius uti remediis ad salutem ipsorum meorum adversariorum haud sane parum facientibus? Hac nempe ratione geminum mihi offerebatur bonum; alterum ut mea ipsos modestia facerem modestiores, alterum ut famam mihi et amorem apud omnes conciliarem. Sic profecto agere me tunc conveniebat, ac operam dabo ut ne aliam unquam agendi rationem teneam, quam eo praesertim tempore tenuerim: idque praecipue ut omnibus manifeste constet, non plus a me fiduciae collocari in prosperis rerum ac negotiorum successibus, quam in ope providentiaque Numinis. Quem enim alium monentem velim audire, cum rationis ipsius ductum, sic quasi consiliarium possim sequi certissimum?

54 Nullus erat qui Procerum et Aulicorum supercilium non veneraretur, intimosque praesertim Principum ministros coleret, qui nulla alia in re et occasione viros se ostendunt, quam in coacervanda auri

quorum ille
ardorem mo-
deste reprimit;

E
deinde aversos
civium animos

conciiliare
sibi potius
quam frangere
nititur:

F

raris in aula
tantopere ab
aliis frequen-
tata,

A auri argentique immensa copia : neque pro indignitate rei satis quis explicet, quo modo et quibus artibus in palatii Imperatorii conclavia se penetrare homines illi confunderent, quam prompti essent in adornandis accusationibus, quam indecenter omnia ad se raperent ; quam male uterentur pietatis ac religionis obtentu : quam denique se gererent immodeste. Ego interim, verbo ut dicam : solus fui qui desiderari me in aula mallem, quam odii invidiæ causam alicui præbere. Hinc tamen illud fiebat, ut, cum raro prodirem in publicum, majorem mihi apud omnes cultum ac venerationem compararem ; rebus enim divinis ut plurimum, et pravis animi affectionibus emendandis, unice intentus, potentiorum limina illis relinquebam terenda. Cum deinde alios quidem male contra me actorum conscientia non parum anxios ; nonnullos vero opis meæ quam sane merebantur, et beneficiorum indigos cernerem ; illos quidem, ut poteram, metu eximebam ; hos, ut cuiusque exigebat conditio, juvare pro viribus contendebam. Unum aliquid, quod exempli loco esse possit, e pluribus in medium proferam.

*mitisque et
beneficus.*

B Quiescebam domi, morbo detentus, qui, tamquam laborum, quos suscipiebam, perpetuus quidam socius, nunquam me deserebat quem scilicet ego, si qua invidis meis fides, in deliciarum partem reponebam. Cum sic essem affectus, meas repente cedes nescio qui de plebe ferociter ingrediuntur : interque eos juvenis, vultu pallido, coma probrata, et squalido vestitu noscendus aderat. Me autem e lecto pedes tantillum proferente, illi, non aliter quam subito qui metu percelluntur, Deo pariter ac Imperatori, quorum nempe munere dei illius lucem cernerent, quas sua cuique mens et voluntas dictabat, gratias persolvunt et abeunt. Is vero quem dixi juvenis, ad pedes roeos suppliciter abjectus, tacitis me precibus obsecrabat, metu vehementi attonitus. Cumque, quis, aut unde esset quidve posceret, ex eo quererem ; in majores etiam prorumpens ejulatus, lamenta addebat et gemitus, ac junctis arctissime manibus, mihi quoque ipsi excutiebat lacrymis. Postquam tamen ad extremum, vi coactus est recedere (non enim, verbis avellendus inde videbatur) nescio quis ex adstantibus ita me est allocutus : Tuus hic est parricida, qui solius Numinis providentia auxilioque lucem adhuc communem conspicias. En sæ ipsius conscientie tortor ac vindex tibi se sistit impius homicida, suimet ingenuus accusator effectus : lacrymas suas et fletus offert in pretium sanguinis, quem impie haurire decreverat. Hæc ille. Quibus ego verbis ad commiserationem permotus, talem qua scelere illum suo liberum esse jubeo, vocem emitto ; Deus te, o homo, servet : nihil enim magnopere præstare me existimo, si, cum salutem ipse divinitus fuerim consecutus ; facilem me et benigno erga sicarium præbeam. Nimia mea facilitas atque fiducia te tibi reddidit : istud itaque vide, ut ne meo ac Numinis supremi favore unquam te indignum facias. Ista fuit mea oratio. At vero universa civitas (nihil namque laude dignum, ut diu sit occultum, fieri potest) animum erga me mentis que benigniorem accipit, sic verbis meis, ut ferrum igneam vim expertum, emollita.

benigne indultget.

C 55 De opibus autem et divitiis quid dicam, quibus nihil toto orbe celebrius, quot viri universæ terræ potentissimi ab omnibus retro temporibus in Ecclesiarum thesauros contulerant ? Quid de vasis sacris ? quid de annuis omni ex parte proventibus ? quorum omnium cum oque in Præsulum, qui me præcesserant, neque in quæstorum codicibus, in quos referri ea consuevere, ullæ exhiberentur rationes, acquievi nihilominus ; et quamvis contrarium multi suaderent, quin et vehementer inopellerent, non tamen adduci

Renuit rationibus ecclesiasticis præficere quæstorem laicam.

me sum passus, ut exterum aliquem hominem, in mysterii nostri probrum, rationibus præficerem Ecclesiæ. Quanti porro illud tibi videtur esse faciendum ? Non enim eæ quas habere quispiam debuit, sed quas reipsa habuit, divitiæ reddendis rationibus reddere solent obnoxium. Scio equidem hunc meum in agendo, modum nequaquam probatum iri hominibus iis, qui nimio pecuniarum amore vinci sese patiuntur : sed qui tales non sunt, factum omnino probant. Etenim cum in rebus quidem omnibus improbanda merito sit inexplebilis quadam habendi cupiditas, tum vero maxime in iis quæ spiritum et divinam spectant. Sane si omnium hæc de opibus esset sententia, non tot ac tantæ labe in ecclesias nostras cernerentur esse invecæ. Verum hæc nunquam, me probante, facta aut futura sunt. De rerum sacrarum administris sermo mihi est, qui ex officii sui ratione Deo summo plus ceteris appropinquare solent.

D
INTERP. D. C.

*ne cupiditatis,
notam impertine incurrat,*

57 Hoc etiam nostri improbe adversarii jactabant non fore sufficientem collectum a me populum, et, cum tenuiori adhuc loco res nostræ essent, in partes ac factiones divisum, qui Ecclesiæ ab Imperatore nolis concessæ prima et anteriora atra completeret : usque adeo viles ac contemnendi iis videbamur omnibus, qui cuncta fere templa et templorum gazas id temporis soli obtinebant. Hæc itaque mea erant studia, hæc exercitationes ; ut de pauperum, de monachorum, de virginum in templis degentium, de peregre adventantium et hospitem, ac devotique devictorum curatoribus a me constitutis nihil addam : ut taceam de hymnorum cantu, de vigiliis nocturnis de viris ac feminis in Dei rerumque divinarum consideratione laudabiliter occupatis ; deque aliis omnibus, quæ, si rite et prout oportet peragantur, non possunt Deo non esse gratissimæ.

*et quamvis
adhuc exiguus
esset grex*

E

*plurima
tamen in eo
recte ordinat.*

CAPUT VII.

Constantinopolitanus Episcopus creatus Gregorius, frustra laborat pro Paulino Antiocheno post Meletii mortem, pacis communis causa, retinendo.

I Inter hæc quiescere livor minime poterat, qui vel clam vel aperte omnia adoritur : ac malorum quidem meorum principium ab ipsa, in qua constitutus eram, dignitate mihi parabatur. Accidit namque, ut, divino nescio quo nutu evocati, omnes Orientis Præsules exceptis Ægyptiis, e penitissimis terre marisque angulis, in nova Roma congregarentur, ut sacram mihi Sedem suis suffragiis stabilirent. Præcipuus horum et princeps vir erat pietate maximus, simplicitate amabilis, fraudis omnis ac doli expertus, Deo plenus, vultu placidus, forti animo et magna verecundia præditus, qui vel solo aspectu ad pietatem et cultum divinum homines perducere noverat. Quis, obsecro, virum illum haud novit, quem sermo noster designat, Antiochenæ Ecclesiæ Antistitem, in quo sæ nomen rei, ac res nonini optime conveniebat ? Meletii erant viro mores, nomen melleum : plurima quoque ob propugnatum fortiter sanctissimi Spiritus divinitatem mala fuit perpessus (ab exteris licet hominibus parum quid fraudulenter deceptus) et concessam sibi divinitus gratiam pulcherrimis præfecto certaminibus perquam illustrem reddidit. Hi igitur me, clamoribus ac gemitibus contra nitentem, in excelso Ecclesiæ illius solio collocant ; una tamen de causa non plane invitum ; tu, Verbum æternum, testis esto.

*Orientales
Episcopi CP.
convenientes.*

F

*auctore Mele-
tio Antiocheno*

*Gregorium
in throno
collocant,
minus reluctantem.*

59 Quæ autem illa ? Non enim fas est veritatem amplius premere. Existimabam, vana nescio qua animi fiducia et persuasione delusus (quod enim quisque maxime cupit, hoc ut speret, faillime so-

A let adduci; is qui magno Spiritus etiam sui fervore omnia metitur, nihil adeo arduum putat, quod, consecuturum se, sperare non audeat. De me ut fatear ingenue cum anno in istiusmodi rebus et occasionibus excelso sim et generoso, si cathedræ illius dignitatem potestatemque aliquando adipiscerer: multum quippe apud homines publicus illo splendor et apparatus habet momenti existimabam, inquam, fore ut non aliter quam is qui duos inter choros locum obtinet medium, utrumque sibi vicinum manibus arcte complectitur sibi que copulat. hinc unum et inde alterum, quemadmodum chori leges id præscribunt; sic amico frudere mihi conjungerem, atque inter se conciliarem male omnino dissidentes Episcopos. Quid dixi male? immo vero pessime, ac taliter quidem, ut nec uberrimis lacrymis, nec acerbissimis lamentis rei indignatis defleri unquam possit: iis, inquam, lacrymis, iisque lamentis, quæ nullus adversæ fortunæ casus ulli hominum, seu qui fuerunt, seu qui etiamnum sunt, expressisse est animalversus: quamvis infortunia complura non paucis sciamus evenisse: non si populi Israelitici dispersionem illam cogitemus, quam ob illatam Messiae mortem, iustissima supremi numinis ira evenire voluit. Etenim qui populi reliqui ad salutem duces constituti sunt et magistri, qui Spiritus divini gratias et dona distribuunt, qui e solis suis excelsis ad beatam vitam homines sermonibus suis provocant, qui omnibus pacem et perpetuam felicitatem annuntiant, in mediis illis, pro pudor! ecclesiis magnis vocibus tanto in se invicem furore visi sunt abripi, ut inconditis suis vociferationibus, ut hominum fœderatorum collectionibus, ut accusationibus ac defensionibus mutuis, ut indecoris insanisque concensationibus, ut rerum quas primum quilibet occupaverat direptionibus, ob insanam imperandi ceteris libidinem (qua ratione, quibusque verbis rem tam indignam eloquar?) totum, qua patet, orbem terrarum in partes et factiones divulserint; quemadmodum sub narrationibus hujus initium dicere me memini. Separatus est ab Oriente Occidens, non tam locorum et climatum intervallis, quam adversantium invicem Præsulum rixis et simultatibus. Loca siquidem inter se distantia, quamquam extremis suis limitibus non committantur, interjectis autem locis aliis mutuam quodammodo conjunctionem dici possunt retinere; at homines illos, ubi semel a mutua concordia recesserunt, nullum amplius vinculum conjugere potest.

B 60 Tanti dissidii causa, non pietas aut religio (quamvis illam furor et iracundia, ad mentiendum semper prona, speciose satis prætereferre noverit) sed sola de primis Sedibus occupandis contentio, est dicenda. Quo nomine rem adeo execrandam appellem nescio. Præsules dicam, an, non Præsules? utrumque enim genus hominum ita probe habeo cognitum, ut in utroque deesse non ignorem ambiciosos, qui adinstar venti, accensum rogam in majores flammam perpetuo excitantis, ita captata pro re ac tempore quorundam amicitia, rebus et commodis suis præclare consulunt, si quidem præclare id fieri est dicendum, ac non potius male atque perverse. Ea tum in mala atque incommoda me quoque incidere contigit. Postquam enim is, quem paulo ante non sine debitis honorum titulis nominavi, Antiochenæ Ecclesiæ præsul optimus, annis, tam iis qui tempore quam qui tempore non definiuntur, plenus, post multas, ut audio, de ineunda pace easque gravissimas admonitiones, quas etiam ante in amicorum cætibz frequenter habuerat, ex hac vita ad Angelorum consortium migravit; et magna prorsus solemnitate et insolita frequentia civium, ob viri tanti mortem non parum (ut æquum

fuit) aut medicriter dolentium, ad propriam est Sedem et Ecclesiam devectus, pulcherrimus sane iis, qui suum rebus pretium ponere non ignorant, thesaurus; cumque multa, et nullo modo probanda, in medium afferrentur consilia, quibus homines seditione ac malitia valentes assensum præbere minime dubitabant, in illud unum intenti, ut ei qui tunc solus Cathedram illam tenebat novus Præsul opponeretur; plurimæ tunc utrimque dictæ fuerunt sententiæ, quarum aliæ ad pacem, aliæ ad tumultus spectare, non obscure cognoscebantur. Qua re animalversa, banc ad illos orationem a me putavi habendam, quam et impendentibus forte malis avertendis, et temporibus illis futuram rebar attissimam.

61 Videmini, Amici, animis atque sententiis plurimum inter vos dissidere; et ea, quorum causa potissimum ad deliberandum convenimus, non solum non ad sermonem et consilium vestrum admittere, sed longissime etiam a recti honestique tramite abire. De una urbe vobis cura est: illud interim agi video ut majori, quam ante, bello ac seditione involvi eam contingat. Hæc profecto studia vestra tendunt universa, quibus ut ego manum quoque ac favorem exhibeam, petitis. At rerum mihi majorum moles et cura incumbit. Mentis, quæse oculos per totum terræ hujus ambitum circumferite, quæ, cum Deus, suscepta hominis forma, in carne pateretur et in pulcherrimum salutis humane pignus semetipsum offerret, pretiosissimi sanguinis ab eo effusi rivis, et multis aliis rerum admirandarum notis fuit insignita. Eam, si placet, a duobus Angelis tumultu ac seditione turbari tantisper fingamus: qui quidem Angeli (dolore aliquid dignissimum proferam) honore ad quem evecti sunt, minime reperiantur digni: quin contra, propterea quod Angelorum gaudeant appellatione, id potius illos decebat, ut a præliis et contentionibus aliisque malis suscitandis quam maxime essent alieni. Etenim quo quis majores vel a natura vel a dignitate prærogativas obtinet, eo quoque meliora sint oportet omnia ejus consilia et actiones. Quamvis igitur Præsul ille plane divinus in vivis versabatur, nec constare poterat, qua ratione ab Occidentalibus Episcopis, ira et indignatione non parum tunc commotis, esset excipiendus; venia non indignum haberi poterat, molestiarum aliquid creari illis qui legum sese vindices nominant. Homo quippe mansuetus et pacis amans, optimum est adversus iram et furorem remedium; nec aliud est quod homines faciat fidentiores, quam rerum et periculorum ignoratio.

62 At nunc (nullæ namque nos turbæ aut tempestates modo exagitant, sed Numinis supremi dono pacata et tranquilla sunt omnia) dicam quid fieri oporteat. Vos interim sententiam meam benignis auribus excipite, quam prudentem sane, et juniorum hominum sententiis longe antefereendam, puto, iudicaturi estis. Nec enim nos homines annis graves fervidis ætate adolescentioribus unquam facile persuadebimus, qui inanis gloriæ studio abripi sese ut plurimum patiuntur. Illum thronus Episcopalis retineat, quem hactenus sibi præfectum habuit. Quid inde, oro, futurum est incommodi, si, more pristino, ampliore paullo temporis spatio viri illius obitum lugeamus? Ita tandem fiet ut ipsa temporum et negotiorum mora ad rei summæ exitum perveniatur, et litem decidat mortalibus omnibus inevitabiliter imminens, nec aspernandus vitæ hujus caducæ terminus. Erit tempus; quo in illum migraturus is est locum, ad quem diu est cum aspiravit, Deo, a quo acceperat, spiritum suum reddens. Tum nos unanimi omnium, tam populi universi, quam sapientissimorum Præsulum voce et consensu, divini Spiritus

quod speraret sic componenda dissidia Episcoporum,

quibus fide disci debentur universa Ecclesia,

propter Schismam Antiochenam,

quod mortuo Meletio ne fieret incurabile

alterum eligendo contra Paulinum,

dissuadet Gregorius,

E

nam si id fuit vivente Meletio excusabile et tolerabile,

F

non esse nunc, cum pax habetur et servari potest,

expectando Paulini scilicet mortem,

tus

A tus ope adjuvi, unum aliquem alium isti imponemus cathedrae. Atque haec una nobis, puto, mali omnis sedandi via est relicta. Vel enim illud omnium optimum eveniet, ut quicumque a nobis modo alieni sunt (alienus autem a nobis totus modo, ut video, est Occidens) in partes nostras transeant: aut illud certe dabitur intueri, ut civitas Antiochena et tantus populus, longo turbulenti temporis intervallo jam exhaustus atque defessus, sese nobiscum jungat.

*ostenditque
publici boni
causa,*

63 Sit, precor, tandem aliquando procellarum toto orbe saevientium optatus finis. Miseratio nos eorum aliqua capiat, qui deplorando schismate a nobis jam recesserunt, quique ab eodem malo haud procul, ni prohibeamus, absunt; posterorum denique memoriae consulamus, ne forte aliquis existat, qui, si in longius haec tempus protrahantur, avidius velit cognoscere, quo ista tandem omnia evasura sint. In id scilicet periculi pulcherrima nostra sanctissimaque religio modo est delapsa, ut vel omnino firma maneat et vegeta, vel per intestinas hasce discordias funditus pereat. Ut quippe colorum vitia pictoribus (haud sane ex aequo justoque) et mali discipulorum mores ipsis solent magistris imputari; sic improbus quilibet Christianus, quanto magis si Sacerdos sit? turpissimam fidei nostrae maculam aspergit. Vinci nos tantisper, et sine magna jactura, haud aegre patiamur; ut pleniore tandem victoria potiti, Deus nos sibi, nosque ipsi mundum, pessimis dissidiis perentem, Deo vindicemus. Nec sane laudem habet, si quis omni loco et occasione periculis suis aut hostibus velit esse superior. Longe equidem melius est rerum propriarum jacturam subire, quam alienas contra jus fasque omne acquisitas, turpiter possidere. Novit haec ipsa Trinitas; meaque liberissima praedicatio, quae non sine lapidibus audita odio improborum ne objecit, id testabitur.

*aliquid de
summo jure
prudenter
remitti:*

64 Quae porro in rem praesentem maxime pulavi fore utilia, simpliciter ac justissime in medium attuli. Quod si quis aut in improborum gratiam haec a me dici arbitretur, cum ipsemet pecunia corruptus sit (sunt enim, sunt profecto, qui ipsos etiam iudices pretio norunt suos facere, homines non auro minus, quam pravis cupiditatibus abundantes) aut propria solum commoda, quod non paucis accidisse scimus, mihi hoc in negotio esse proposita, sibi persuadeat, (cum pravas suas machinationes ipsemet habere studeat occultissimas, et altiore aliquem hinc sibi dignitatis gradum aucupetur) supremo mundi die justissimo Iudici id iudicandum, oro, relinquat. Vos autem dignitatis omnis ac solii Episcopalis expertem vitam, in gloriam quidem illam, attamen metu periculoque omni vacuum, sinite ut amplectar. Eo mihi loco sedem et domicilium deligam, ubi malorum omnium summa est futura solitudo. Istud nempe longe mihi magis convenire iudico, quam ut reliquis permistus hominibus vitam agens, nec eos in sententiam meam ipse pertrahere, nec in eorum consilia ac voluntates, salva auctoritate, possim descendere. Adsit itaque velociter, quicumque solii se dicere potest non inexpertum: in complurium ille virorum partim laude, partim vituperio dignorum locum sciat se successurum. De rebus a me adductis, vos, ut libuerit, statuite.

*Econtra
juniores
coorti.*

65 Orationi hic ego finem imposueram, cum murmur aliunde alii coeperunt attollere; graculorum coactam in unum multitudinem audiri a te crederes. Cuneus quidam erat juvenum, quasi in taberna noviter exstructa versantium; turbo erat, pulverem e solo undique subito attollens, aut ventorum invicem adversantium coorta repente tempestas: quibus inepta quavis temere effluentibus, aut etiam, instar vesparum, in os ac vultum eorum quibuscum age-

bant, praeter expectationem involantibus, nemo, qui Dei timore et majori aliqua dignitate praecellat, responsum dare dignetur. His autem venerandus ille Patrum conventus morem gerere non dubitabat; tantum aberat ut ferocientes adolescentulos verbis castigare aut factis reprimere auderet. Ac vide sis quam illi scite, quamque laudabiliter ratiocinarentur. In rebus ac negotiis omnibus solis aiebant habendam rationem, adeoque sumendum ab Oriente initium fidei, unde carnis nostrae velamine indutus Deus, primum nobis illucescere est dignatus. Quid vero nunc? Temporum ac rerum vicissitudines nequaquam curare, et Christi earnem generis totius humani primitias esse discamus: quod autem in Oriente coepit, ubi major nequitia, id eum potius fecisse dixerit aliquis, tamquam ibi facilius mortem accepturus, ex qua resurrectio salusque procederent. Ita autem sentientibus an obsequi oportebat melius eruditos, ut supra dixi? Sane vel ex hoc liquet quam sublimes hi gerant spiritus.

D
INTERP. C. D.

*negant ra-
tionem ha-
bendam Oc-
cidentalium
pro Paulino
facientium;*

66 Quid autem? quo l. suavissimum eundemque pulcherrimum fidei nostrae antiquae fontem, unde accepimus sanctissimam Trinitatem in unam eandemque substantiam esse contrahendam, et quem incorruptum servare tantopere conata est Nicæna Synodus, conturbatum videbam admixta eorum sanguine qui in rebus fidei non nisi ambigue sentire convincuntur: quibus eadem cum Principe semper est religio: qui medios sese inter partes gerere volunt (ac utinam quidem media, ut profitentur, via incederent, et non nimium aperte ab adversariis nostris stare conspicerentur!) Episcopi, qui nunc primum divinitatem cognoscere incipiunt, hesternodie magistri, hodie discipuli; qui postquam sacra aliis mysteria contulerint, ipsi denuo iisdem sunt initiandi: qui populi mores corrigere praesumunt, cum sua ipsi crimina, nescio equidem quo modo, sed tamen palam passim habeant, idque sine ullo fletu aut lacrymis. O rem miram atque insolitam, reperiri homines qui sicis oculis morbos et vitia sua declarare non erubescant! sed haec est ratio quam ipsi in agendo tenent: Tempori autumant et dicunt aptanda esse omnia. Quae enim major voluptas, quam vitam in morem scenae transigere? Hoc nempe ludus ille et personarum variatio habet commodi, ut saepe obtineat, quod nec ingenti labore, nec magna pecuniae vi alioquin valeas assequi. Nos vero quam humaniter, quam benigne rem gerimus? Praeconia voce ad sacrarii ipsius limen elamare omnibus non cessamus; Cuiuscumque est labentia, ab-
sque metu ingrediatur: bis licet, aut etiam saepius pro occasione fidem mutarit. Jam tempus est mundinarum: nullus hinc abeat sine emolumento. Quando rursus invertetur alea (tempore siquidem nihil mutabilis) artem jam calles, curriculo rursus te inde auferas. Non est hominis reus instituti, fidei semper unius regulis tenaciter esse addictum: alius semper atque alius, pro rerum ac temporum varietate, tenendus est vitae modus. Hinc, porro quid putamus contingere? Exsurgit denuo quod olim Regi cuiusdam oblatum fuit in somno spectrum, e multiplici conflatum materia: caput aureum, tum membra argentea, deinde aerea, rursus ferrea, ac denique in partibus infimis testacea omnia. Quam vehementer metuo, ne missus alicunde lapis multiformem statuam aliquando comminuat! Moabitae nunc et Ammonitae permittitur, olim vetitus, in Ecclesiam ingressus. Quis autem tunc conventibus praerant? ipsi vero conventus quales erant et quorum? piget iterum dicere quo erubescere debeam. Omnium illi erant, idest nullius: anarchia enim vera, multorum imperium est.

*illi scilicet
qui cum
antea circa
fidem us-
tassent,
E*

*tunc pul-
chrum pu-
tabant ap-
tate se tem-
pori,*

F
*et quistui
habere ve-
ligionem.*

A

CAPUT VIII.

Gregorii ultroneu abdicatio et recessus.

*Dissentiens
a turba
Gregorius,*

Interim opportune imperabat mihi morbus, domique detinebat multum ac sæpe, recessui expediendo dumtaxat intentum, in quo uno effugiendorum malorum spem repositam jam habebam : quod autem intendit aliquis hoc ei pro lege est. Et nonnulli quidem, licet coacte atque ægre, conveniebant me; quibus nonnihil quidem libertatis aderat, sed et ignorantia pro excusatione erat, ambiguo dogmatum sensu deceptis (quod enim palam prædicabatur, videbatur pium, dissimilis suis genitoribus factus) ego vero turbam quæstui habentium Christum non citius approbavero, quam lutum quispiam putaverit miscendum cum sinceri unguenti fragrantia : facilius enim mali quam boni conveniunt. Sicut autem illis non placebat novitatem sapiens (hoc enim nomine audaces isti vocabant viros providentes) sic nec huic placebant illi. Factum est igitur quod de Lotho et Patriarcha Abrahamo legitur, quorum unus hæc, alius illac ivit, quia angustus erat locus possessionibus eorum. Quid vero attinet enarrare, quantis quibusque rationibus canitiem hæc meam tentarent dilectissimi illi? primas quidem mihi deferentes et sed aliquid amice postulantibus amicum (pro pudor!) Gregorium : amici nempe ad mali societatem, in omnibus adjutorem me haberent. Quo autem pacto in omnibus? Illudne a me committendum putabit aliquis, ut multitudinem proponam Dei Verbo? Ante profecto aquarum et fontium natura innato sibi impetu in altiora prorumpet, et in contrariam prorsus partem feretur ignis, quam de rebus, ad religionem ac salutem meam pertinentibus, perfide quid etiam minimum prodam.

*magno populi
luctu,
a publica
abstinet.*

68 Ex eo igitur tempore cepi e multitudine paulatim ac furtim me subducere, mutato videlicet ipso etiam domicilii loco; et molestissimis ac maxime arduis Ecclesiæ curandæ negotiis, nec non improborum hominum sermonibus atque congressibus longum valere jussis; quamquam qui bene mihi cupiebant, de plebe potissimum, ut ne quid dicam de ceteris, gemitu me prosequerentur et lacrymis. Magno hi clamore supplicabant nobis, tollebant ad Deum manus, ceu mortuum denique me jam deplorabant. O acerba illa lamenta! o graves lacrymas!

C

Quo ego animo, qua mente tolerare isthæc omnia poteram, nec commoveri? Tuamne, inquebant, segotem (ut audivimus) desereres, olim quidem exiguam at nunc copiosam messem? Populum vero noviter congregatum qui partim ad tuas fores nunc consistens solummodo eget ut pandatur janua, partim jam intromissus venatur exteros, et ceteros quibusnam objicies? Quis tuam in Christo sobolem deinceps paseet? Laborum quos subiisti magnitudo te moveat : et reliquum vitæ tempus, Deo ac nobis impende et hoc in templo ultimum Spiritum redde. Hæc me, fateor, non puterant non commovere; at tamen forti ac generoso animo contra nitabar.

*Deinde rixantibus
inter se propter
ejus ordinationem
Episcopis,*

69 Parum deinde temporis est elapsum, cum a malis et incommodis omnibus liberum me Deus esse jussit. Adfuerunt repente in unum convocati, ut in constituenda pace vires suas omnes congungerent, Ægyptii Macedonicque Præsules legum et mysteriorum divinarum seduli præcones et administri, grave quid nostris et Occidentale spirantes, quibus contradicebant Orientales laudatores. Illi igitur, aprorum in modum, dentibus ad mordendum exactis (ut parum quid de Tragœdia imiter) torvo vultu, et scintillantibus oculis, manus conserunt. Inter multa autem, quæ magis ex iracundia, quam e

tranquilla sedataque mente in medium sunt addicta, quædam sane acerba contra me quoque protulerunt; legibus nescio quibus, a longo jam tempore antiquatis, nec ulla me ratione amplius adstringentibus, in memoriam revocatis. Neque eo hæc agebantur, quod aut odio illi me haberent, aut ut meam in alium quempiam dignitatem transferrent; minime vero : sed ut iis, qui me ad thronum evexerant, molestiam crearent, quod ipsimet occultis subinde indicis mihi abunde significabant : Etenim putabant non esse sibi amplius tolerandas, tam veteres, quam recentiores ab hominibus istis acceptas injurias. At ego, equi adinstar qui vinculis est adstrictus, quamvis malis pluribus et perpetuo morbo graviter affectus essem, non tamen carebam voluntate prodeundi in lucem publicam, et miserabiliter quasi hinciebam ob areta nimis vincula, quibus retinebar, passiva mea meamque solitudinem unice expetens.

70 Postquam ergo talia moveri ab Episcopis adverti, disruptis continuo vinculis, oblatam occasionem (quod scio hominibus ambitiosis haud facile persuadendum ut credant, quamvis nihil eo sit verius) cupide et absque mora arripio : tempusque sane illud nactus percommodum, in medicos me Præsules inferens, ita loquor : Viri, quos in unum convenire Deus voluit, ut quæ supremo ejus Numini grata esse cognoveritis consilia capiatis et exequamini; de me autem postrema vobis cura sit : neque enim magni refert si pulcherrimum hunc spectemus cœtum, quid me tandem futurum sit, licet subinde inaniter animo exultare me contingat. Ad majora animos mentesque erigite : in commune consulite : amoris et unitatis vinculo, serius licet quam oportebat, conjungimini. Quousque, veluti inhumani et truculenti, omnium cachinnis et opprobriis excipiemur? quousque nil nisi pugnas et contentiones spirare, dicemur? Dexteras, oro, amicitiae et fidelitatis indices alacriter tandem jungite. Ego interim Jonæ Prophetæ exemplum sequar haud illubenter. Pro navis nostræ salute ac incolumitate caput meum devoveo, licet excitatæ procellæ nullo modo causa dici possim. Me igitur, sortibus, divino nutu temperatis, in hoc destinatum, pelago demergite. Hospitalis me aliquis cœtus e profundo eripiet. Hoc vestræ sit concordiae initium; ac tunc ad alia constituenda porro pergite. Hic locus cedat in libertatis vestræ campum amplissimum : unde mihi quoque gloria non levis exsurget. Turpissimum vobis erit, si mei unius causa subsistere a deliberando velitis. Legem hanc vobis figo : etiam ultra quam leges jubeant enitami. Si ea, ut decet, estis mente; nihil vobis unquam offerri poterit nimis arduum. Thronum hunc invitus occupare sum compulsus; nunc volens lubensque solio ac dignitate abeo. Hoc ipsum ut ne diutius differam infirma corporis senilis valetudo plane persuadet. Mortis denique semel obeundæ debito adstringi me sat scio, quam promptissima voluntate Deo persolvam. Tu sula, o Trinitas sanctissima, curam mihi et sollicitudinem injicis. Cujus demum hominis docti et religiosi habitura es linguam, numinis et gloriæ tuæ vindicatricem acerrimam, timore omni liberam, et zelo plenam? Valetate, et laborum a me toleratorum memoriam conservate perpetuam.

*medium se
inferens.*

E

71 Hæc ubi sum locutus, nutare omnes animis sunt visi. Ego autem e cœtu illorum me eripui, partim gaudio, partim mœrore affectus : gaudio quidem, propterea quod aliquem tandem laborum ac molestiarum finem haud procul abesse cernerem; mœrore, ob sollicitudinem qua adhuc de populi mei salute et statu angebar. Quis, oro, parens non commovebitur, si sobolis suæ dulcissimæ jacturam repente faciat? Sic ego quidem meipsum gessi. Norunt autem

*ad ipsos inter
se pacandos
Episcopatu
renuntiat.*

F

*quamvis non
ignarus haud
recte agi ab
omnibus.*

tem

A tem illi, novit et Deus, an non plus aliqui occulto, quam aperto Marte fuerit gestum; an non adhibitæ juvenum corruptelæ, objecti scopuli et insidiæ gravissimæ. Non desunt qui hæc omnia asserant, verum ipse silentio ea libens involvam. Nec otium mihi est aut voluntas molitionem hominum pravæ et occultas penitus cognoscendi, cui nihil unquam magis fuit cordi, quam sinceritatem simplicitatemque animi, laud aliter ac salutis et felicitatis omnis matrem dulcissimam, ubique colere. In unam eam rem omnia mea studia, omnem conatum semper contuli. Non adeo tamen rerum quæ geruntur ignarum me putate, quia plura etiam quam recte fieri possunt facta esse intelligam. Repente igitur cæsus totius laude et approbatione excipior. Hoc scilicet illud est præmii quod viris egregiis confert patria. Sic itaque ista se habebant. Sed quid cum Imperatore? Cervicem flexi? genibus in terra positis suppliciter accidi? dexteram ejus apprehendi? orationem ad eum habui supplicem? quemquamne e numero amicorum, et procerum maxime, quos rebus meis studere potissimum noveram, ad Principem, ut causæ meæ patrocinium susceperet, ablegavi? Annumne (quo valentius nihil) profundere sum conspectus, eum in finem ut ne sublimi adeo excelsoque throno exciderem?

72 Aliorum eæ sint artes, qui toti ad versutias sunt facti. Ergo ad Principem citato gressu me conferens, præsentibus spectantibusque quam plurimis; Beneficium, inquam, o Imperator potentissime, aliquid a liberali tua manu flagito. Non aurum rogo, non auro obductas tabulas, non pretiosa quibus sacram mensum obtegere possim velamina, non ut de propinquis meis unum aliquem multis honorum titulis insignem facias, utque tuo, Princeps optime, in comitatu locum semper obtineat. Hæc istis opto contingant, quibus humiliora sunt in votis: majoribus ego bonis mentem animumque adiciendum statuo. Hoc mihi unum peto concedi, ut nimia aliquorum invidiæ bona tua pace subducere me tantisper liceat. Soli majestatem suspicere lubet ac venerari, dummodo longius ab eo sim remotus. Nimum jam diu cunctis, etiam amicis, odio esse cæpi, quem, omni de rebus humanis cura deposita, Deo uni intentum esse, ignorare haudquaquam possunt. Ab his pro auctoritate tua posce, ut mutuam inter se amicitiam sancte colant; ut arma, si minus ob Dei et suppliciorum metum, ob tui saltem reverentiam et gratiam, tandem aliquando deponant. Nobile istud pugnae incrementæ tropæum tibi erige, qui immanem barbarum audaciam virtute tua compressisti. Hanc igitur rem, o Imperator, ab iis flagita (hoc dicens, meam pariter canitiem et exantlatos in Dei causa labores ostendo) quam vel mundi hujus fallacis gratia præstare minime dubitent. Seis ipse invitum me et reluctantem a te in throno illo fuisse collocatum.

73 Huic meæ orationi plausum dedit Imperator, et quotquot Imperatori tum aderant omnis conditionis homines. Neque id modo; sed etiam petitioni meæ, ægre quidem, ut aiunt, sed tamen annuit. Quid vero deinde malorum tantorum reliquiis extinguendis a me est perfectum? Moneo universos ut æquo pacatoque animo, quidquid eventurum esset, perferant; nec mei aut vindictæ capiendæ studio, durius quidpiam apud animum sumum statuunt. Ipsos etiam malos blanditiis, laudibus, approbatione mea eveho. Ad Præsides, ad externos, ad gregis totius duces, ad veteres in fide socios, ad recentem admissos, qui patris solitudinem ægrius videbantur laturi, ad eos denique Episcopos, quos major mea causa dolor invaserat, verba habeo. Plurimi quippe de meo consilio ut famam acceperunt, sic quasi a ful-

mine sibi male metuentes, obstructis auribus et manibus complexis, fugam arripiebant, ne tristi adeo spectaculo interesse, et alium Sedem meam evertum intueri cogereantur inviti.

74 Atque hic mihi tandem finis esto dicendi. Super sum porro, vivi instar cadaveris, victus (o rem admiratione dignam!) et simul victor, Deum imprimis et amicorum optimos pro throno et fastu omniano mecum habens. Contumelias jacite, exile gaudio, animos sumite, vos hominum sapientissimi; casus meos adversos in cæcibus, in officinis, in tribunalibus, plenis haccis annuntiate; victorum in morem, cantum gallorum imitamine; latera pulsate cubitis; in stolidorum hominum conventibus cervices et supercilia erigite. Me uno sponte mea cedente, victoriam estis consecuti. Me, inquam, uno cedente, invidiæ solius declinandæ causa (quamvis hanc mihi etiam laudem eripere nitimini, dum violenter me e throno dejectum improbe jactatis) Quod si non sponte cessi, tantorum vos scelerum tandem pudeat. Hæc me Præsulem vestrum creastis, hodie pellitis. Sed postquam tempestates illas jam evasi, quid porro sum acturus? Degam cum Angelis; utque nemo vitæ meæ rationibus magnopere imposterum proderit, ita neque jacturam aliquam inferet. Deo uni familiarem me quantum potero exhibiturus sum: hominum voces, ut levissimas et nullius momenti auris, habebam contemptui. Harum scilicet satur sum, saepe injuriis per eas affectus, saepe laudibus insigniter exornatus. Lubet remota in solitudine, longe ab impiorum consortio, quod vitæ reliquum est transigere, ubi sanctis de Deo cogitationibus unice intentus, futuræ beatitudinis spe senectutem meam dulciter pascam. Quid autem in bonum et commodum Ecclesiarum? Lacrymas dabo et suspiria: eo namque ipse me Deus tandem perduxit, dum vitæ meæ curriculum tam multis tamque variis rerum ac temporum vicissitudinibus voluit esse obnoxium. At ubi meta mihi horum omnium tandem erit constituta? Id mihi ex te, o Verbum divinum, quærere liceat. Ad illius, spero, domicilii ingressum, quod nulla tempestate concuti aut turbari potest: ubi mea est Trinitas, uno eodemque splendore illa stris, ejus vel tenuissima modo luce, seu potius umbra, tantopere exultamus.

APPENDIX

De triplici Translatione corporis S. Gregorii Nazianzeni.

PARS I.

Translatio ex Cappadocia Constantinopoli.

Synaxarium istud insigne, quod ante annos minimum quingentos ad usum Constantinopolitanæ alicujus ecclesiæ descriptum, Jacobus Sirmundus noster feliciter reperit, et Claromontano Parisiis Collegio moriens reliquit, quodque ad usum operis nostri commodatum sæpe laudavimus, et sapius sumus laudaturi; ad diem xxv Januarii, S. Gregorii Nazianzeni elogium sic fuit: Sacra ejus reliquiæ ex Cappadocia translata Constantinopolim sunt, tempore Constantini Christianissimi Imperatoris Porphyrogeniti, et depositæ in famosissimorum Sanctorum Apostolorum ecclesia. His consonant cetera fere tam excusa quam MS. Mennæa, elogium prolucius taliter concludentia: Celebratur ejus Synaxis in sanctissima magna ecclesia et in martyrio S. Anastasiæ, et in ecclesia magnorum Apostolorum, ubi sacrum ejus corpus deposuit Constantinus Porphyrogenitus, noster pientissimus et Christi amantissimus Imperator, translatum Nazianzo

idque ut sibi permittat petit a Theodosio;

utque Episcopos ad concordiam reducat.

Quo impetrato suas solatur,

hunc de se victoriam a multis cedens.

F

Facta ea in templum Apostolorum

INTERP. D. C. **A** zianzo ex Cappadocum regione. In iisdem Menæis ad XIX mensis prædicti notatur Relatio corporis S. P. N. Gregorii Theologi in ecclesiam Sanctorum Apostolorum, hoc addito disticho,

Ἐγεί νεκρῶν σὸν ἢ κατὰ μετρολίαν.
Καλῶ γὰρ ὡς σὺ τῶν Ἀποστόλων, Πάτερ.
Uti alihbitur ad eam Orationem, qua coram centum quinquaginta Episcopis, etiam huic ecclesie, post magnam primæ, valedicens, χρίετε, inquit Ἀπόστολοι, ἢ κατὰ μετρολίαν, Valetè Apostoli, pulchra Colonia, Ipsum ergo distichon sic Latine reddo :

Tuum cadaver pulchra habet Colonia,
Ap stoli, inquam, sic enim vocas, Pater.

sub Constantino Porphyrogenito

B 2 Πορφυρογενετης Græce, quod Luitprandus et alii Porphyrogenitum Græco-barbare vertunt, is dicitur, qui patre Imperium tenente nascitur velut in purpura. Talis, inter Constantinos, primus quidem fuit impij Capronymi ex piissima matre Irene filius, patri Synonymus : sed hunc fere scriptores Constantinum Irenes nominant : sicut fratrem et decessorem ejus Leonem a materna Chazarorum gente vocant Leonem Chazares. Præterea Imperium iste communiter fere gessit cum matre, unde et communiter solent nominari tempora Constantini et Irenes. Proximus ergo et solus de quo credere possis hic agi, est Constantinus, Leonis Sapientis filius, qui patruo suo Alexandro intra duodecimum vequit mensem mortuo successit tunc nascendi prerogativa insignis, an. DCCCXII, et imperavit usque ad DCCCCLX : adeo ut dicta translatio seculo pimum x facta sit et quidem post annum illius seculi XLIV, quo Constantinus relegato in exilium sacero volunq; Imperij consorte Romano Leucapena, solus regnare cepit : illius enim ac filiorum Cæsarum, post patrem similiter ejectorum, nulla fit mentio in Panegyrica dictæ Translationis, qua hujus solennitas describitur primo forsitan illius anniversary recitata. Exhibuit hunc nobis Tawmo transeuntibus anno MDCLXI, Grævus Codex. βίος δὲ ἁγίου Ἀγίου inscriptus fol. 327 repertus in Bibliotheca Screuissimi Ducis Sabaudie. Codicem illum verosimiliter absumpsit incendium, quo anno MDCLXVII Galeria Ducis, quæ Bibliothecam continebat, deflugarit : raptum igitur velut e flamma spoliū suo loco dabimus, hic ejus Latinam interpretationem a nostro Daniele Cardono adornatam accipe.

Oratio de ipsa ex MS. Græco.

VIDE ACIA GRÆCA

ENCOMIUM

C in primam corporis translationem
Ex MS. Græco Ducis Sabaudie.

Festi hujus præstantia.

Admirabilis plane Gregorii Translatio, festiuitas est sancta atque illustris, et ceteris quas ei annue agimus præcellentior : festiuitatis autem finis est Dei meminisse, per quem illius auctori contingit sic honorari ac celebrari, nobis autem cum lætitiâ inexplicabili exinde cognoscere, quam illa sit venerabilis. Translatio, inquam, illius Gregorii, quem præ aliis quibusvis incontaminatum gignens natura, exemplum primæ creationis, a passionum mixtura immunis, in ipso representavit. Hanc autem celebramus : quia ab eo percipimus maxima (nec enim dicere posset aliquis quæ et quanta) gratiarum et beneficiorum emolumenta ; per quæ ille evolvens mysteria, humanum captum longe superantia, pulcherrimæ in Deum ascensionis diviniorsque conversationis dux et auctor existit. Festiuitatem vero ejus celebrandam esse non ideo tantum assumimus, quod dignus fuerit summa quæque comprehendere, quod divinæ omnis humanæque sapientiæ receptaculum, quod parentum precibus a Deo obtineri meruerit, quo factum est, ut tam ante, quam post matris ejus partum, a sancto Spiritu formatus perfe-

propter ipsius Sancti excellentiam,

ctusque sit quæ tot tantaque paucis certe contigisse novimus : sed quod ipse solennitatis hodiernæ dux sit, qua ad domesticos fidei migravit feliciter, et quasi clarissima reportata victoria, atque in superiora ascendit, trophæis erectis, quæ jam dudum in hæreticorum dedecus ipse statuit, et quorum causa voce unanimi pænegyricam eidem hanc orationem dicimus. Quia tamen omni laudis ac orationis vi convincitur esse superior ; non est qui audeat vel ad primos præconiorum ejus aditus progredi, quantumvis ipse illis sit et habeatur præstantior. Nemo enim, verissime dico, nemo est qui ad Sancti hujus laudes celebrandas sufficit, nisi Sanctus ipse, quemadmodum eæ quæ in naturæ suæ simplicitate persistent creaturæ, res omnes compositas et facile interituras longe a sui communionem submovent. Quod si quis vel parum quid hac in parte ausus sit dicendo progredi, multo is honore dignus fuerit habitus, si ex ejus labore ac diligentia vel tantillum benigne admittatur : tanto autem intervallo ab eo quod dici oportebat remotum se atque disjunctum conspiciet, quanto terrena nostra omnia a cælestibus illis ac superioribus abesse cernuntur.

4 Atque utinam vel sic mihi detur aliquid dicendo proficere, ut ne minime dubiam, a rerum producendarum magnitudine obrutus, sustinere cogar ruinam. Quod si aliis concessum est in hoc studio valere cursu, et pulchra laudibus facta adæquare, multum mihi erit nec injucundum si ita mei suscipiantur sermones, ut judicer non quidem indignus qui mediocres inter locum aliquem habeam, sed ad optimos in dicendo magistros non accedam propius. Rerum certe ab hoc viro præclare gestarum magnitudine obruitur mens humana, ac omnis eloquentiæ vis narrandis iis inferiorum, nec satis explicatam se fatetur : fitque hoc loco ei quiddam simile, quod oculis accidit haud satis firmis, ubi solaris in eas radius fuerit immisus; aut vastus illis oceanus obicitur, cujus extremi termini per hominum imperitiam hætenus manent incogniti. Verumtamen neque sic arenam in quam descendi, animus est deserere : quin potius ad sancti Patris bonitatem meipsum referam. Nam etiam in hac tantopere differt ab aliis ejus miseratio, ut non modo parcat contra ipsum delinquentibus, verum etiam facile veniam concedat ad grande aliquid ententibus, sed propter rei magnitudinem a cæpto deficientibus. Igitur postquam ostendimus, quam sit difficile ad eum laudandum accedere, nullum tamen nobis pro posse agentibus inde periculum imminere; agite, vel ad exiguum gratiarum illius effluuium, tamquam ad templum divino lumine collustratum, propter ea quæ deinceps dicenda sunt, accedamus.

E absterret oratorem,

F nisi in illius humanitate confidens

presumeret loqui de viro vere divino :

5 Divinus namque, si quis alius, et sacrosanctus, et omni eo quod Numinis supremi cultui est dicatum sanctior atque diviniors is est, quæ laudandum suscepimus. Etenim is, cui supranaturale et incomprehensibile sanctissimæ Trinitatis lumen clare affulsit, vel potius, cujus in mentem ipsa Trias mirabiliter illabens, rerum ineffabilium arcana aperuit : quomodo non dicetur omnis sanctitatis fuisse domicilium, et arcana de Deo scientiæ hospitium, Deo ipsi simillimum? Quemadmodum enim cum solare lumen in corpora transparentia incidit, ipsa multo quam ante erant, efficit lucidiora, propterea quod solis radii enim naturali corporum istorum splendore ac puritate miscentur; ita etiam sanctissimæ Triados lumen fulgentissimum, postquam in purissimam viri hujus animam se penetravit, eamque sibi vendicatam voluit, luce illa solari splendidiorem longe fecit ac pulchriorem. Ex quo sane tempore ad modum sideris in hoc orbe effulsit, verba habens vitæ æternæ : quin et post primi ac præcipui istius

A istius luminis receptionem, aliorum quoque in nimia Trinitatis ignoratione versantium tenebras fulgore ipse suo dispulit. Ita quidem ego judicavi, quamvis audaciæ notam omnino viderer incursum, et ultra constitutos mihi terminos tendere me non distitear. Vos autem quotquot Magistratu vel Sacerdotio, contemplatione vel actione præstatis, in hoc meum stadium descendite, atque orationis inopia non parum laborantem auxilio vestro sublevate; imo in partem Iudæationis venite, et alius aliud, quod ad celebritatis hujus dignitatem faciat, in medium proferte. Non enim quamvis omnium nostrum linguas Sera-phico illo calculo expurgari, vel spiritus Paraclæti igne ad dicendum exacui, inque unum atque idem universas conspirare contingeret; exiguum quid e maximi viri laudibus valeret exprimere. Tentandum igitur et aggrediendum nobis est aliquid circa propositam orationis hujus panegyricæ materiam, ad quam fuscæ satis atque abunde jam præfati sumus.

cujus corpus
in Apostolorum
templum

B Templum Apostolis dicatum et omni dignissimum honore, hunc fidei nostræ præconem, non minori in veneratione, quam ipsimet Apostoli, habendum, ac celestis illius Tonitruum arcana animo menteque complexum, sinu suo continet atque custodit. Templum magnificentum prorsus idemque clarissimum, locupletem illum atque sanctissimum divinæ omnis scientiæ thesaurum in Sancta Sanctorum illatum servat. Templum (neque est cur loquacitatis nimie quisquam me arguat, cum zelo in eam rem abripiar minime reprehendendo.) Templum, inquam, admiratione omnium et memoria æterna dignissimum, Fratrem illum, quasi quoddam divinissimæ Trinitatis vivum delubrum, in penitissima sua adyta collocandum recepit. Templum hoc (ut aliquid etiam ad præsentium delectationem proferam) quia magnitudine, si cui ita loqui placeat, cum ipso cælorum firmamento, ejusque splendor cum astrorum splendore videtur posse certare; illius inde ad nos descendens claritatis similitudinem quamdam exhibet annuas celebritatis amantibus. Hinc admirationi non exiguæ esse debet artificium qui illud extruxerunt industria, qua tum magnitudinis, tum proportionis operi tanto debitæ concinnitatem, ac omnes denique architecturæ leges accuratissime videmus observatas. Tabularum porro aliæ, tam earum quæ albo potissimum, quam quæ pluribus sunt coloribus insignes, varii generis formas ad naturæ ipsius imitationem pulchre efficitas exhibent, aliæ insertis artificiose

structura et
ornatu au-
gustissimum

C crystallis in diversas animalium rerumve aliarum imagines apte dispositis, iis quas representant rebus conformes omnino sunt. Earum vero aptissima inter se conjunctio, acutissimum etiam visum fallens, ea est, ut ita quasi aureæ quædam vestes muros templi convestiant, faciantque ut regionem nescio quam, variis floribus atque arboribus distinctam, in templo isto pulcherrimo conspiciere te putes. Columnarum quippe circumcircuita dispositarum conspectus, quique columnis inædificati sunt xysti, ob nativam colorum varietatem speciem exhibent plantarum, in arbores sane formosas excrecentium. Jam vero fornices magnitudinem et aërio colore insignes, fortissimis omnes columnis, sic quasi fulcris innixi, et artificiosa compositione inter se commissi, mutuam invicem præbent firmitatem, ac aureis laquearibus conspicuum templi totius tectum fulciunt: in cujus summitate imago Domini auricoloribus a efformata calculis insigniter relucet; tanto tamque inimitabili artificio efformata, ut illud accuratius intuentes sacro quodam horrore et admiratione compleat. Alii vero b fornices, medio præcipuoque templi tholo nonnihil humiliores, et in diversa quatuor latera excurrentes, speciem templi eam exhibent, quam magno huic mundo ejusque quatuor partibus dicere possis haud absimilem.

a

b

7 Verum si in describendis ecclesiæ istius rebus admirandis nostra tantisper oratio versata sit, nunc par est ut ad rem propositam sese convertat, et solennitatis hujus studiosis auditoribus quædam ad vitæ et spiritus utilitatem magis facientia proponere conetur. Hodierna itaque solennitas atque conventus, præstantissimi Pastoris et Christo acceptissimi Theologi in urbem hanc nostram adventum celebrat atque ob oculos ponit; quam ego quidem ipsa etiam viri præclarissimi ex hac vita ad Deam migratione magis scio et palam aio admirandam. Per hanc siquidem, qua ratione mortalium consortio creptus, et ad Superos profectus sit, addiscimus; per illum vero hominis sanctissimi, post longi temporis interjectionem, optatissimum ad nos reditum cum gaudio spectamus. Cælos mihi videre videtur ad insolitos magni Gregorii splendorum sereniorum quodam luce gestire; quin et Pastoris atque Magistri sui amantissimi causa vehementer latari, exultare, ac plaudere eos omnes, qui aliquo in illum amore feruntur. Hodie profecto visitavit nos Oriens ex alto, quando ab aurora partibus emergere fecit illum Theologiæ solem splendidissimum, et feliciter depulit quidquid nobis absentia ejus horrore et mæstitiæ attulerat. Hodie fortissimum suum propugnatores palam atque in theatrum producens divina Trias, munimenta hæreticorum omnia evertere, atque Orthodoxorum placita in pulcherrima luce collocare aggressa est. Hodie fortissima orthodoxæ religionis columna, et populi Christiani ductor egregius, longissimorum temporum spatium, sic quasi desertam quandam solitudinem decurrens, non ut vetus illa nebulosaque defecit, sed urbem hanc postlinamio revisens, ingenito sibi splendore Orthodoxorum omnium animos mirifice excitavit.

D
EX MS. GR.

relatum hæc
die,

E

8 Reverso nunc veluti a longissima peregrinatione optimo parente, in unum congregati omnes ejusdem filii, præ nimia quadam gaudiorum ubertate, plus quam humanum nescio quem sensum præ se ferunt. Regresso nunc ad gregem suum pastore, ingenti cum alacritate ad eum conveniunt oves rationabiles, nullis jam amplius insidiis periculisve obnoxia. Nunc loca sacra universa commune cum divino hoc et vere cælesti sacrario festum agentia, præsidem suum Angelos lætitiæ socios asciscunt, sanctissimique hujus Hierarchæ et Theologi inæmoriæ magna gratulatione concelebrant. Nunc is qui exiguum quondam et contemptum Christianorum in hac urbe gregem, non longo temporis spatio late diffudit, et ad eum in qua modo est pulchritudinem conditionemque perduxit, eundem revisens, magnopere sibi gratulatur et plaudit, quando non minus hoc tempore quam cum in vivis esset, labores suos in incrementum fidelium cedere felicissimè animadvertit. Nunc divinitatis quiddam simile habens Sacerdos, propriam ac possessam a se olim Sedem recipit, ipsaque quodammodo clarius refulget Trias, et verbum fidei majore cum libertate enuntiatur: omnes vero amatores sapientiæ ejus ad templum hoc atque hæc septa turmatim concurrunt, ut a Theologico illo tabernaculo animis suis solatium atque delicias petant. Nunc evidenti prorsus modo, quo olim dimisso vitæ ab hominibus remotæ duntaxat usu ex agro veniens, vota nostra ac desideria suscipit, contentionis flammam extinguit, earumque omnium prærogatarum, quas huc adveniens secum detulit, participes ut fieri velimus hortatur.

summo cum
gaudio urbis
illius,

F

9 Antea dejectus fuit e throno, et hæreticorum multitudo, elata est gaudio, tamquam si omnis virtus roborque a nobis fuisset sublata: at nunc in eundem thronum sanctissimus Præsul reducitur, et ingenti metu percelluntur omnes iniquitatis principes, quamvis magnus et perniciosus demonum nu-

merus

EX MS. GR.
quam olim
fuerat coactus
dimittere.

A merus partes eorum propugnandas suscepit. Antea domo sua excedere, et in alias sedes conferre sese compulsus, a ferventioribus in fide audit, quod sancte Trinitatis gloria pariter cum ipso urbe Constantinopolitana pelleretur; at nunc tam domus propria quam patris sui oblitus, alacritate magna ad nos revertitur, et verum Trinitatis cultum postliminio secum reducens, sanæ de eadem doctrinæ cupidus benigne instruit, gaudio non mediocri eorum attolles animos, qui ob incomparabilis sui Antistitis absentiam dejecti plane erant atque prostrati. Antea pulchra Apostolorum colonia valere jussa, ad desideratissimam sibi solitudinem sese contulit: nunc vero ad eas, veluti ad optimos palæstritas, revertitur, eisque meliora quodammodo festa agit, quamprimum ab abjecto per adversarios scandalo impedimentoque prohibitus.

Hic natus in
Cappadocia,

B 10 Verum non abs re facturum me existimo; si ad paulo anteriora orationem tantisper revocem, et parum quiddam de tanti Patris vita breviter perstringam, ut rebus que ipsi evenerunt compendio in medium adductis, distinctus sermo suis omnibus numeris et ordine melius constet. Hic igitur ut conscripta de ipso Vita discere cupientibus manifestum facit, natale solum nactus Cappadociana, parentes habuit pietate ornatos, Deo autem ut plurimum, aut ut melius dicam semper intentos; sic ut orationis suæ fructum pulcherrimum prolem istam accipere meruerint, nec spebus suis quas de ea conceperant, frustrati sint. Postquam vero Gregorius prima studiorum elementa Casareæ perdidit, in Palestinam primam, atque inde Alexandriam se contulit, præceptorum utrobique illustrium audierum causa. Inde Athenas navigans cum naufragium pateretur, parentum suorum apud Deum gratia a periculo servatus est, quibus filii carissimi discrimen per visionem fuerat patefactum. Itaque in urbe cum Basilio magno familiaritatem contrahit, et uterque in virtutis studium et intimam cum Deo conjunctionem perfectionisque omnis apicem diligenter intendens, parvulorum religiosissimum, iisdemque moribus insignite erat atque habebatur. Ac Basilius quidem inde prius Casaream abiit; Gregorius autem non diu post parentes revisens saluum se illis exhibuit, ut quorum precibus morte jam ante evaserat, eos omni quo par erat officio ac pietate coleret. Suscepto deinde regenerationis *c* lavacro, una cum Basilio desideratam diu in Ponto commorationem sibi delegit. Inde ad patrem denno reversus, et ab eo in Sacerdotem consecratus, Seleuciam *d*, vitæ solitariæ et quietæ capessendæ studio, profectus est. Nec multo post tempore rursus in publicum prodians, plurima cum hæreticis certamina habuit: et ad Basilium, Antistitis jam honore insignem, se adjunxit: atque per labores minime ignobiles ascensum sibi ad sublimiorem etiam Cathedram præparavit, ab eodem Episcopatus honore insignitus.

et una cum
Basilio litteris
avertute
excultas
Athenis,

c
cum eodem
Episcopo
contra hæreticos
certavit,

d

præsertim
Constantinopoli
jam
Episcopus,

e

f

11 Hinc secuta sunt præclara illa: scilicet sanctissimi hominis, divino Spiritu agente, adventus Byzantium; nunquam interpolata sunt, heterodoxis certamina; hujus victoria, atque illorum clades; quotidiana plurimorum ad viam salutis reductio; eorum qui sanctum Spiritum impetebant eversio, insignis Eunomianorum dejectio, Apollinaristarum ruina, lapidatio ab iisdem *e* viro integerrimo intentata, ac mira ejus periculi evasio, et tanti hominis salus. Ut non attingam eam quam apud omnes obtinebat venerationem; utque Cynici *f* istius Philosophi fraudulentam simulationem paternam Gregorii in eum humanitatem et amorem, ejusque adversus Patrem amantissimum rebellionem, Gregorii in Sedem Episcopalem ipso Imperatore mandante restitutionem, et Synodi universæ suffragiis confirmatam eidem

Cathedram, ac viri denique fortissimi discessum reditumque in patriam, et qua ratione pluribus majoribusque præliis, hæreseon alias profligarit, alias insigniter debilitarit, silentio præteream. His, inquam, universis ob nimiam eorum copiam prætermissis, ad propositam propius materiam accedamus. Postquam enim tot laboribus pro religione et certaminibus defunctus vir beatissimus, corpore quidem effæto emarcuisset, et gravem ingressus esset senectutem, animo tamen adhuc juveniliter vegetus, cum hæreticis decertare, illis se ubique opponere non destitit; sed lingua (ut ejus verbis utar) prostravit conciditque, donec ab eorum impietate patriam suam eruit ac liberavit.

12 Interim in votis ei erat ac desiderii dissolvi et esse cum Christo, attentiusque intueri divinam in ipso Triadem, ac remotis ænigmatis et umbris, ipsissimam facie ad faciem contemplari veritatem. Ille igitur sapientiæ silentiique studiis ab omni labe depuratus, nihilque fæcis humanæ retinens, ad senectutis omnis nesciam et sempiternam vitam migravit, Sanctorum Patrum consortio honorifice additus, ejusdem Patriarchus tabernaculi incolæ, Confessorum contubernalis, consors præconum fidei, incertus ordini quorum tenuerat doctrinam; cum iis omnibus inamissibile sacrosanctæ Triadis lumen expressinscontuetur, æternumque letatur et exultat. Illius vero corpus purissimum eodem quo pater sepulchro clauditur, suam nobis vitam et res præclare gestas in venerandam omnino memoriam, et pignus salutis, in animarum nostrarum institutionem, adscensumque a terrenis ad altiora relinquens. Quod quidem tanquam civis et inquilini tellus Cappadocia habuit, sed longo tempore despectum ac debito honore destitutum, donec nostram Sanctus iste fidem approbavit, atque ne diutius tanto bono infeliciter orbatu maneremus, provoluit, et pro multa sua discretionem despiciens tempora ignorantia *g* et annos fidelitatis prospiciens, his ipsis voluit abditissima mysteriorum suorum arcana revelare.

13 Romani autem Imperii gubernaculis in manus Christiani ac religiosissimi Imperatoris, idemque cum Fundatore nomen ac zelum sortiti, et Sanctum hunc præcipuo quodam honore prosequentis, recenter delatis, cum non mediocrem erga Sanctissimi hujus Præsulis doctrinam affectum et sollicitudinem præ se ferret; vehementer admirari cæpit, hominem eum, qui tot pro urbis principis bono publico certamina atque labores exhansisset, eandemque a fœdissimis hæreseos sordibus expurgasset, sepultura locum sub dio et longe ab ea positum atque contemptum habere; nec ad populos illos esse reductum, pro quorum salute tantum subire molestiarum non dubitaverat. Hæc secum cogitans, et divino quodam spiritu quasi impulsus, in sanctissimi corporis perquisitionem non parum exarsit: et viris, scientia rerum divinarum ac pietate eximii, consilium voluntatemque suam declaravit. Cui postquam una illi omnes voluntate assensum præbuerunt, utque suum opere ipso consilium Imperator exequeretur supplicarunt; illorum hortationibus ille persuasus, alium magno Præcursori *h* locum destinavit, præparans ipsemet viam magno Theologo summoque Pastori, sicut olim ille præparavit peregrinanti propter nos in carne Salvatori Jesu. Quanta deinde fieri potuit celeritate sacrum corpus in templi adyta sacretiora inferri, et locula pulcherrimo, fideque imperatoria magis quam argenteis ornamentis conspicuo, imponi curavit.

14 Quid autem? An præfidenter et regia auctoritate venerandas Sancti viri reliquias ausus est huc transferre? nec statui sui convenientem servavit submissionem? An, isthæc quidem minime negligens

D

ac denique
senex in
patria,

ubi sancte
mortuus

E
ac sepultus
fuit.

g

Constantinus
Imperator

F

corpus translatus
CP.

h

sancto per Epistolam supplicat

A gens, Imperii tamen atque Sacerdotii discrimen non attendit? An, et ista, ut par erat, pulchre curans, non tamen hymnis et laudibus congrue exuvias sacras persecutus est? Minime vero: sed omnia quæ dixi et singula erga sanctum virum observans et faciens, scripta eum in finem supplicatione exoravit reditum: ea autem talis fuit: *i* Te quidem, sacræ de Deo doctrinæ fons inexhauste, et Sanctæ Triadis adorator ac præco fortissime, par erat angelicis omnibus virtutibus et beatorum choris stipatum incedere: neque enim fas est, ut qui e crassiori materia constant homines, vili religionis ac pietatis specie enim colant, qui modo supra omnes cælos felicissime degit, qui divinæ familiaritatis prærogativa insignis, absistentibus inde splendoribus clarissime nunc illuminatur. Veruntamen quoniam corporeæ hujus carnis et ipse particeps aliquando fuisti, ac inviolatis parvisti naturæ legibus, quamvis sanctissimo vivendi instituto naturæ ejusdem limites fere supergressus, desiderii ac fidei attingisti metam, veram de consubstantialitatis divinarum Personarum doctrinam *k* perverso in contrarium dogmati præponendo; nostra nunc, oramus, desideria ac vota metire; et fidei ardorem considerans in auimerum nostrorum intimos te recessus penetra, atque ipsas etiam scrutare cogitationes; cognoscasque quod debita subjectionis modo, non autem in superbia spiritu, ad nos ut ne venire graveris suppliciter obsecramus. Magnum illum ac primum omnium Sacerdotem Christum in exemplum sume, qui Sanctorum precibus evictus summi in terram nostram adventum minime distulit: insuperabilem ejus humilitatem æmulare, qui neque ad amici sui defuncti sepulcrum venire est dedignatus, ut aliis saluti foret. Taliter et tu ad nos accedere ne dubita, a quibus spiritu ac favore tuo numquam absis, qui plane orphani ut essemus non es passus, sed Theologico tuo libro amatores tuos, per constantem mentis renovationem, immutabiles quodammodo effice. Ecce enim quantumvis longe adhuc a nobis absis, attamen toto corpore in terram pronos coram te prosternimus nosmetipsos, ipsaque Imperii insignia ante sanctissimos tuos pedes explicamus. Votis igitur piis annue, ad nos te inclina, revertere ad eum qui tanto tui desiderio tenetur gregem, populum tuum benignus revise, in urbem eam ingredi, in qua periclitantem religionis orthodoxæ causam egregie quondam confirmasti, in qua Sanctissimam Triadem, impiorum blasphemis vocibus impetitam, recta ratione intelligere et colere majores nostros docuisti: largire etiam quæcumque ad animarum nostrarum juveniam facientia, plures etiam quam ante sic habiturus delicta tibi religione obstrictos.

Refossum corpus,

C 15 Ista cum religiosissimus Imperator scripsisset, iis tradidit quibus sacri thesauri ad nos devehendi fuerat commendata cura. Hi autem confecto celeriter itinere, in Cappadociam ad magni Patris sepulchrum pervenerunt: ubi innox animi eorum ancipiti quadam fluctuatione cœpti sunt pulsari. Cum enim vivente etiamnum Gregorio bina fuissent erecta monumenta, omnibus qui ex ejus familia mortem obirent sepeliendis destinata; dubium erat, in utro horum pariter cum suo parente *l* conditus foret Sanctus. Qua in dubitatione cum versarentur anxii, ad preces sese convertunt, manus in altum sustollunt, lacrymas fundunt, optatum votorum suorum exitum precantes. Ecce autem (o incredibilem cæli erga nos benevolentiam!) suppliciter Deum obsecrantibus id quod quærebant misericorditer revelatur; Beati viri ossibus plane integris atque in naturali sua dispositione repertis, sed et insolitam quamdam atque inexplica-

bilem odoris fragrantiam de se spirantibus, ac denique mirum quoddam et non consuetum sui præbentibus spectaculum. Hæc igitur debita eum veneratione loculo ad id parato sunt imposita. Tum vero ingens exortum est gaudium, et fusæ lacrymæ, tam ab iis qui venerandas reliquias secum asportaturi, quam qui eas perdituri erant; cum hi probe intelligerent quanto privandi essent thesauro, quamvis majore alibi in veneratione habendum eum non ignorarent (Quis enim libenter ab eo quod diligit avelatur?) illi vero scirent, non modo voti sui factos sese esse compotes, sed Imperatori etiam ipsi ac toti Reipublicæ patronum ac ducem nactos esse longe optatissimum. Mox igitur, ut potuere, iter in patriam relegere instituerunt, continuis laudum carminibus, accensisque facibus sacrum corpus religiose, venerantes.

16 Tunc sane existimo ad insolitam spectaculi speciem ipsas cælorum fores fuisse reclusas, et alios quidem Angelorum convenisse, ut corpus illud, Sanctissimæ Trinitatis domicilium, stiparent, ac sacrum feretrum comitarentur; alios vero e cælis ipsis considerasse admirandam illam ceremoniam et translationis pompam: quin etiam cum stupore dubitavisse, an, qui corruptibile corpus circumferebat homo, sic ea quæ ad corpus spectant superare potuerit, ut quod ex natura sua mortale est, arte etiam quam supremum reviviscat, immortalitatis cujusdam particeps faciens, terram atque cinerem materiæ veluti expertem reddiderit, et quidquid possidebat corporeum ipsorum naturæ assimilarit. Qua vero oratione aliquis pro dignitate exponat quæcumque inter proficiscendum prodigiose contigerunt? Magna ex omni parte hominum multitudo ad spectaculum confluit, cum alius alium, ut ne abesse vellet, hortaretur, et ad sacum feretrum omnes undique arcano quodam impulsu raperentur. Hi quidem proficiscentium ordinem comitantes, angelico corpori debitum reddebant honorem: alii hymnis illud et canticis excipiebant. Fuerunt qui facibus, atque unguentis, iisque omnibus venerationis signis, quibus res divine afficiuntur, usi sunt. Spectandi solum gratia concurrebant alii, ipso visu se sanctificandos sperantes. Sacerdotes Hierarchiam et Pastorem suum excipiebant ea qua decebat dignitate; Monachi suum in vita ascetica Magistrum venerabantur et complectebantur. Quid autem urbani et agrestes? non enim otiosi tantæ celebritati spectatores intererant; sed unusquisque, quantum singulorum quidem facultates ferebant, quod in viri tanti cultum cederet, in medium gestiebat proferre. hic pro eo quod habebat, ille etiam quia nil habebat, agebat gratias, sic ut unus largiendi promptitudine, alter fidei firmitate placeret: alius hymnos decantantibus se adungere, alius eos qui supplicationem comitabantur benigne recipere, omnes ad Sancti viri devenerationem studio uno eodemque ferri, omnes ad æmulationem zelum suum fervoremque monstrare.

17 Hac ratione longam et perniolestam viam cum peregissent, ad urbem regiam accesserunt propius. Quamvis autem vel nubem vel columnam ignis minime habuerint ducem itineris, nec sol dum proficiscerentur constiterit, nec lucida quæpiam apparuerit stella (hæc namque omnia Moysis ac Jesu Nave, et Christi Dei mei, per quem et admiranda illa in Sanctorum illorum commodum et gratiam facta sunt, temporibus contigere) attamen inconspicua quadam virtute roborati fuerunt et per viam deducti, ejus videlicet cura et sollicitudine, cujus sacras reliquias venerabiliter deferebant. Tunc ipse etiam Imperator cum Sacerdotibus omnibusque magnæ urbis incolis honorifice illis obviam sunt progressi, aliusque alium alacritate et fide prævertere cunctabatur.

D
EX MS. GR.
et ex suavi
odore agni-
tum,

atque per
viam qua
portabatur

E

magna ab
omnibus
veneratione
exceptum,

F

ab obviam
progresso
Imperatore

A conuilebatur. Nec aliter quam cum olim cives Hierosolymitani aduenientem Jesum non sine insignibus laudum carminibus, ita et modo illustrem hunc Christi imitorem in novam hanc Hierusalem ingressurum, non dissimilibus hymnis et canticis exciperunt. Ut autem mari se committere, spectaculum illis oblatum est, jucundum omnino ac stupore plenissimum; quidquid enim horridum et immaue ostentabat pelagus in suauem tranquillitatem fuit conversum, quamvis tempestas *m* anni obsistere videretur. Leniter igitur ferentibus navem fluctibus, per facile redditum est iter; nec secus ac si sanctissimo Christi imitatori dorsum summi placide Oceanus substerneret, navigationem praeiudicium expeditam omnisque periculi expertem. Ipsa porro in puppi Imperator considerat sublimis: cumque sacras et admirandas illas reliquias sinu contineret, tuto se per mare incedere, et majori quadam virtute calcare pontum arbitrabatur. Qui vero a facibus atque lampadibus absistebat splendor, cum in levisimam aquarum superficiem incidere, in illic pulchre coruscaret, ac rursus ad aerem reverberaretur, eundem jucundiore quadam luce efficiebat gratiorem.

B 18 Post haec ad regias appellant aedes, inque admirandum quod ibi est templum *n*, magni Regis palatium collocant. Cumque Imperator molum nullum poneret sacri corporis amplexibus et invocationi, iterum iterumque illud stringere, a loco minime recedere, lacrymas ubertim fundere, et ab admiratione non desistere, partim quidem prae gaudio, quod re desiderata tandem aliquando esset potitus, partim ex innata probitate, et singulari in Deum fide: quin etiam ideo ut regis aedibus redderet sanctitatem reverentiamque, qua pridem privato fuerant. Postquam autem sacrum corpus ibi sufficienter substitit; inde eductum ad magnum Apostolorum templum transfertur. Verum an existimatis, simplicem eam et nulla varietate insignem fuisse translationem, et non potius jucundissimam atque illustrem et magno illo Theologo dignissimam? Insignis sane ac prorsus eximia, et solennitatum omnium clarissima ea fuit.

C 19 Efferebatur sacrum corpus ex aedibus Imperatoris, loculo inpositum quem regia purpura undique contexerat, succollantibus Episcopis; quoniam fas non erat profanis atque indignis thesaurum illum purissimum attingere, ut probat antiquus ille Oza, qui contra quam oportebat Arcam Domini attingens, misso caelitus igne perit. Imperator autem, ut qui maximo inter homines honore potiebatur, et toti mundo parem gerebat magistratum, una cum summo sacrorum Antistite *o*, insigni fidei ac pietatis viro, pompam comitabatur. Sed postquam e regis aedibus supplicatio prodiit, continuo quotquot Senatorum erant ordinis, et in Patres ab Imperatoribus conscripti, quique his proximi ac inferiores erant dignitate, magnum illud Theologiae decus exceperunt, non animis tantum exultantes, sed interiorem letitiam externis quoque indicis ac vestium splendore ostendentes. Simul autem atque ceptum est progredi, tanta ex universa urbe confluit hominum multitudo, ut ipse quoque Imperator et Sacerdotes non parum a turba comprimerentur, et viam qua porro pergerent vix reperirent. Alii namque publicarum viarum subdivalibus locis congregati, hymnis virum sanctum et supplicationem prosequuntur; alii in domorum tecta evadentes, vel a longe sacrum feretrum aspicere contendebant; alii columnatis solariis sublimibusque porticibus et assurgentibus triplicato fastigia substructionibus occupatis, nulla spectandi satietate capiebantur: quin et altissima domorum culmina superantes aliqui, prospiciebant eminus eum cui tanta agebatur solennitas; nec erat

ullus viarum publicarum angulus tam angustus, **D** quem non compleverant viri, mulieres, senes, juvenes et pueri. Universos unamque una atque eadem inconcussa fides ad magni Theologi mysteria spectanda exciverat, ut ipse etiam quae palam hactenus se non ostenderant virgines, conclavia sua desererent, seque in virorum darent conspectum, ut tantae celebritatis arcanum intuerentur.

20 Efferebatur igitur sacer ille locus, haud aliter quam olim mystica illa Arca, humeris Sacerdotum gratiae delatus, vel ut caelestis quidam thesaurus, quo incomprehensibilium Dei mysteriorum summa quaeque et in xime abscondita continebantur. Efferebatur per medias urbis vias, medio die, per medianam civium multitudinem, non sine difficultate. Luminarium vero ingens copia non parum ad solennitatis splendorem addebat, suaeque luce ipsius solis radios propemodum superabat. Tum vero hibernum tempus et magna nivium quae ceciderant moles alium quasi in terra solem exhibebat. Atque ita sacra illa supplicatio suum tandem finem habuit, tantis laetitiae signis ad praestantissimum et praecipuum in urbe nominis Apostolorum templum perducta.

Oportebat siquidem hominem illum, qui se Apostolis **E** haud dissimilem ostenderat, et sua ipsius praedicatione Sacratissimae Trinitatis lumen ubique diffuderat; non in Beatorum solummodo coetu eadem cum iis honorum prerogativa condecorari, verum etiam eodem in terris domicilio et monumento gaudere. Oportebat non longe a Patris nostris Chrysologi *p*, doctrina sua orbem egregie illuminantis, sepulcro reponi eum, qui non multo ante hunc tempore regiam nostram civitatem praecclare excoluerat, non dissimilibus tempestatibus atque negotiisque implicatus; par enim erat ut illi propius nancisceretur monumentum, et communem haberet sepulturam, a cujus in tuenda pietate zelo et fervore non multum scitur abfuisse: par erat ut juxta magnum illum et disertum atque indefessum poenitentiae doctorem et misericordiae praekonem optimum ac benignissimum sepeliretur, qui supernae et beatae Trinitatis sacerdos fuit et cultor, quique ejus arcanum pulcherrime perpexit, mysterii tanti annuntiator atque magister: par erat ut in sancta sanctorum inferretur tabernaculum ab ipso divino Spiritu sanctificatum, et post mortem inde non separari ubi vivens mysteria sacra fructuosissime peregerat. par erat ut purissimi et incorruptibilis Agni pro nobis mactati Sacerdotes sacrificiis adessent praesentes, **F** eaque peragentes divini Spiritus adventum cultoribus suis caelitus procurarent: par erat maculae omnium ac foeditatis expertia corpora et Angelico quodam nitore insignia, quemadmodum Seraphicae naturae expressas effigies, obtegere horrore plena et inintellegibilia mysteriorum tantorum oracula.

21 Ut vero templi Apostolorum foribus accesserunt propius, et in alterum illud super terram caelum sunt ingressi, utque sacrum loculum eodem ubique honoris genere in intima templi adyta intulere, non aliter ac caelestis quidam et divinus thesaurus in sancto sanctorum vir beatissimus repositus, sempiternam adeptus est quietis sedem: et cunctis qui ejus amore ac desiderio tenentur invisibili quodam modo assistens, eorumdem zelum atque fervorem benigne respicit, et quae ab ejus spiritu gratia ubertim emarat liberaliter sane largitur. Quae porro in translationis hujus solennitate a ferventissimis fidei nostrae zelatoribus ac genuinis sancti viri cultoribus sunt perfecta, quaque ratione, populus universus in unum conveniens eandem solennitatem quanto potuit religioso cultu fuerit prosecutus, nec silentio praeterire possim si velim, neque tamen pro dignitate exponere quantumvis conntar.

defertur ad templum Apostolorum.

reponendum juxta corpus S. Jo. Chr yso-stomi:

ubi praesto est sese invocantibus.

A 22 Nunc igitur ille in proprium ovile reversus, gregem suum coegit in unum; eundemque vel a se olim vel ab aliis deinde auctum revisens et oculos ubique circumferens, populum suum intuetur, non jam ut ante verba sua captiose explorantem, sed ardentissime ad ejus sermones anhelantem, perfectum spiritu, doctrina vera eruditum, sanctitate exultum, nec immemorem lapidationum, laborum, sudorum, et mortium quotidianarum, sui causa et comodo toleratarum; quas ille pro defensione Trinitatis excepit fortiter, ejus gratia incommodum nullum aut periculum recusans, ne quid trium illorum separetur aut ab invicem, aut quod pulcherrimum omnique honore habebatur dignissimum aliquam sui patiatur jacturam; seu potius, ne quid aliorum saluti noceret, aut mala conjunctione personarum differentiam tollendo de medio, aut peiori disjunctione convellens eundem unius essentiae cultum. Novit namque, novit sanctissima illa et divino lumine plenissima mens, qui mortalium constanter, qui cum dubitatione ei appropinquant, qui Theologiae ab ipso nobis traditae semina in multiplices convertant fructus, qui ob oculis sui sterilitatem eadem extinguant. Novit quis concessum sibi talentum proclare augeat, quis illud in terram defodiat. Non ignorat quinam cultissima dogmatum semina in zizania faciant pullulare, et quinam Christi fruges pingues et firma radice nixas servarint.

B 23 Profecto nullus eorum qui aut fuerunt olim, aut modo sunt, aut futuri sunt deinceps, ita vel se ipsam mundumque exiit, vel in superna evolavit, vel ad tantam pervenit puritatem vite, ut infinite pulchritudinis conspectu propiore dignus sit habitus. Quis, obsecro, alius caelestem tanto amore philosophiam prosecutus est, eique se totum tradidit, omnem illi humanam sapientiam subjiciens, ita ut quod in ea est artificiosum, et in divina philosophia eximium amabili inter se vinculo nexerit, unamque pulchritudinis imaginem e variis ideis conflata effinjerit. An autem alicui eorum qui lucem hanc aspexerunt contigerit sensum omnem humanum adeo superare, et in caelos ipsos quodammodo commigrare, sanctaque sanctorum hominibus in carne existentibus ita occulta intueri propius, haud equidem definierim; hoc autem optime scio et nescientibus expono, quod omnibus reliquis major existimetur illustris hic Dei famulus, sive quoad practicam sive quoad speculativam sapientiam; nullumque esse tam abstrusum Theologiae dogma, quod ei revelatum non sit ab ipsamet Trinitate, a qua eidem inspirato concessum est talia docere litterisque mandare.

C Etenim quid altioris et caelestis speculationis Deoque concilantis et ad meliora utentem ducentis non consequetur, quisquis ad Theologicum ejus librum accesserit? Nonne qui panegyricis ejus orationibus aures animosque praebuit, et agnam providentiae divinae arcanum et quaecumque illud consequuntur cum stupore cogitur admirari? Nonne qui Patris hujus de Sacerdotio lucubrationse studiose versat, Sacerdotii quidem dignitatem et humanae naturae vilitatem attendit, intelligitque quantum eum esse oporteat qui ad tantum honoris culmen attolli mereatur? Nonne qui Theologica ejus opera scrutatur attentius, continuo a rebus sese carnalibus avergens, in montem concedet excelsum, in caliginosam ingredietur nubem, et Dei posteriora contemplabitur? Nonne qui Epitaphia ejus atque Encomia lustraverit, vitae melioris desiderio exardescet, ac per ista quidem ad omnem virtutis speciem vitaeque innocentiam, per haec vero ad nihil non fortiter perferendum documenta accipiet? profecto qui contra eum stomachantes ac vociferantes audiverit, Christi continuo mansuetudinem et conversationis ejus

modum amplectetur. Qui vero sermones ejus dogmaticos aure perceperit, facile contrariam opinionem prosternet. Si Epistolas ejus expertus fuerit aliquis, incredibili suavitate abripi se confestim sentiet; si metrica opera, ingratis sermonis ethnici salsuginem absterget; si obsecrationes nocturnas in caelum ipsum devehit quodammodo sibi videbitur.

24 Ego igitur ad haec proponenda linguam meam aptare cum volo, subito me quaedam quasi a Sineo monte depellunt tonitrua et fulmina cogitationum, ac tubae horrendum clangentes, et fumus et nebula circumstant ac progredi vetant: sed et anxius totus ac meti, plenus efficior, cum ipsum etiam Dominum in igne descendentem conspicio. Quis vero mente in res tantas intentus non cogitet aut ignem Eliae, e caelis prorumpentem; aut currum igneam, ipsum in sublime tollentem; aut columnam Israelis igneam, viam ducem; aut maxillam Samsonis, mactantem tot allophyorum phalanges; aut potius venientem cum sono super Apostolos vehementem Spiritus sancti ventum, et gratiam in ignearum linguarum specie apparentem? Sed haec aliud omnino tempus et hominum ejusmodi linguam requirunt, qui unice ac solum studuerint talibus argumentis tractandis inclarescere.

25 Adeste igitur animis quicumque huc ad me audiendum convenistis, adesto Christi hereditas et pars a Deo electa, adesto genuini magnae hujus urbis incolae, et amicitiae mecum colendae studiosi, qui Theologicas illius voce explicatas habetis: relegite viam, psallentes cum attentione, modulantes cum continuatione hymnorum, vos ipsos cum tranquillitate cordis vestri coram ipso considerantes. Intuemur Gregorium Theologum, pulchram hanc Apostolici templi coloniam salutare gestientem, ad quam toties peroravit. Ita quippe persuasum habeo, non ipsum modo, desertis caelorum commorationibus, nobiscum festam hanc peragere lucem atque exultare, verum etiam universum Apostolorum chorum huc convenisse, veluti vigilantissimos, nostros duces et orbis totius custodes fidelissimos cum iisque juvenum illud et aureum omnino os, nostrum illum auro fluentem Pactum, limpidiissimum ac prorsus melleum eloquentiae ecclesiasticae flumen, poenitentiae praecorem fortissimum, clarissimum omnis doctrinae organum, et quasvis alias Beatorum animas; quoniam Spiritus justorum in splendoribus Sanctorum benedicunt Dominum. Atque haec tibi ex me sint, vir sanctissime ac divinissime, exigua quidem illa et nullo ornatu conspicua, ac veluti balbutientium puerorum verba: tu vero intercessionibus tuis nos adjuvans, virga sermonum tuorum ad meliora nos dirige, ad salutis beatae mansiones viam com-monstra, tuisque precibus perfectam istae splendidissimae Trinitatis cognitionem nobis impetra, qui, ob eam qua in hac vita fulsisti sanctitatem, puritatemque adjuutores in petendo habes duodenarium Apostolorum chorum, eosque omnes qui Deo a seculis placuerunt, et Dominum, ut tu, glorificaverunt. Ipsi gloria et imperium, et nunc et semper, et in omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Opere tessellato, sive, ut vulgo appellamus, musivo, voce a Thracibus accepto, quibus *μοσαζ* tessella est.

b Fornices hosce per modum tholi eminusse crediderim, cupulas Itali vocant: his enim frequentibus usos in structura templorum Graecos, et picturis apparet.

c Jam diximus prius baptizatum Sanctum videri, quam Athenas veniens Basilium in Gregorii notitiam amicitiamque penetrasset.

D
EX MS. GR.

quae omnia
suis viribus
majora sentiens orator,

E
se vertit ad
eam velut praesentem cum
Apostolis

et Chrysostomo
aliisque
Sanctis

F

A d Selenciam quoque non adiit Gregorius nisi mortuo
EX MS. GR. patre.

e Ab Apollinaristis lapidatum Sanctum nescio unde
acceperit auctor : Arianos potius accusandos putamus.

f Maximum intelligit.

g Ignorantiæ tempora videtur appellare auctor,
Iconomachorum ætatem ; ut Fidelitatis intelligatur,
scæculum 10; quo ipso tamen Photianum schisma et
error de Spiritu Sancti ex solo Patre processione Græ-
cam Ecclesiam a Latina sejunxerunt.

h Si de capite S. Joannis Baptistæ agatur (quod est
verosimile) fuit illud in monasterio Studii tempore
Basili Junioris circa annum 1020; illuc forsitan hæc
occasione translatum, paulo autem post an. 1025 ipsum
ad ecclesiam S. Georgii in Manganis, dicti Basili
frater Constantinus Monomachus transtulit; inter cujus
rudera inventum Walo deportavit Ambianum in Gal-
lias.

i Sic teste Nicephoro lib. 14 cap. 43 Theodosius
Junior, litteris rubrica scriptis (quarum ibi tenorem
vide) obtestatus est S. Joannem Chrysostomum, in
exilio mortuum, ut se adduci pateretur Constantino-
polim.

B k Græce Τὸ ἀπόλοι τὴν τοῦ ὁμοίου πίστιν προείληφας
est autem ἄριστος malus, ὁμοιος similis : quod hic acci-
pitur pro τὸ ὁμοιοῦσι sive ut alii ὁμοδοῦσι. Sed hanc
paucarum vocum energiam lingua Latina sine para-
phrasi non assequitur.

l Quin potius alterum monumentum fuerit patris,
alterum filii : alias enim, utroque in eandem tumulum
composito, necesse fuisset novam suboriri dubitationem,
utra essent ejus qui quærebantur ossa : cum patre autem
sepultum matrem Nonnam, ac forte antea Gorganiam
sororem si dixerimus, evidentior utriusque tumuli distinc-
tio fuerit, cum in altero unius tantum corporis ossa in-
venirentur.

m Utpote 19 Januarii, quando hanc Translationem
recoli dicimus.

n Sic etiam S. Joannis Bapt. caput, Constantino-
polim advectum, primum in Palatinam ecclesiam seu
oratorium depositum fuisse legitur sub Imperio Michæ-
lis Balbi, circa medium sæculi 9.

o Theophylactus hic fuit, Romani Leucapeni filius,
paulo antequam hic a genero Constantino in Chersonesum
ejiceretur, ordinatus Patriarcha ætatis suæ anno 20
Christi 944, in eaque dignitate superstes usque ad an-
num ætatis 48, Christi 957. Nisi quis existimet extre-
mis omnino Constantini annis factam hanc translationem;
tunc enim Patriarcha post Theophylactum fuit Polyeu-
ctus monachus, et ætate non esset mortem Nicephori Pho-
cæ atque annum 969 sedem tenuit.

C p Certum est S. Joannem Chrysostomum intelligi,
quem anno 398 ordinatum, et hanc S. Gregorium,
soli Nectarii Episcopatus intercessu : quemque in
eadem Apostolorum templo juxta altare conditum esse,
Nicephorus narrat.

PARS II.

Translatio Constantinopoli Romam.

Occasione norissimæ ac solemnissimæ translationis,
de qua pluribus agendum parte 3, secundæ hujus etiam
meminit Romanum Martyrologium, ad diem xi Junii,
sic loquens : Romæ translatio S. Gregorii Nazian-
zeni : cujus sacrum corpus e Constantinopoli ad
urbem antea delatum, atque in Ecclesia Dei Genitri-
cis ad Campum Martium diu asservatum, Gregorius
xiii Pontifex Maximus in capellam, a se in Basilica
S. Petri magnificentissime exornatam, summa cele-
britate transtulit, ac postridie sub altari digno hono-
re condidit. Ubi in suis Annotatis ista scribit Baronius.
Primam ejus translationem, Constantinopoli Romam

factam, firma certaque traditione didicimus, eam ob
causam, quod grassantibus barbaris in eas regiones,
sanctimoniales femine, in quarum ecclesia tantus
thesaurus erat conditus, fuga suæ pudicitie consu-
lentes, acceptum venerandum corpus, impositumque
navigio, ad tutum pietatis azylum Romam confugien-
tes, detulerunt; atque in templo S. Mariæ in Campo-
Martio, sibi ab Apostolica Sede concessa, condide-
runt : ibique in adjacente domo, in qua habitabant,
more patrio divinas laudes per dies singulos per-
solvebant. Quibus jam vita functis, cessit locus Ro-
manis Virginibus, quæ ibidem non sub regula S.
Basili, ut illæ olim, sed sub institutis S. Bene-
dicti haec Baronius, qui addit, illam primam translationem ob fugam celerem
fuisse subobscuram, potissimum quia deficit notitia
temporis, quo contigisset.

26 Interim Fr. Hyacinthus de Nobilibus, Ordinis
Predicatorum, scripsit Italice ediditque Chronicon
monasterii S. Mariæ in Campo Martio, Ordinis S.
Benedicti Congregationis Cassinensis, quod de verbo
ad verbum Romæ suæ sacræ anno 1653 excusæ inse-
runt Floravantes Martinellus. Ibi monasterii illius
origo repetitur a quodam Nazianzeno parthenone, quod
sub regula S. Basili et appellatione S. Theclæ insti-
tuerit S. Gregorius, dictæ Sanctæ devotissimus; qui
etiam in eo sepultus fuerit quieveritque, donec tempo-
rum calamitatibus pressæ sacræ illæ Virgines, cum sui
cari fundatoris deposito, Constantinopolim se transtule-
runt ad S. Anastasiam templum. Hic illas inquit auctor
iste militasse Deo, usque ad annum MCCXXVIII, quando
obsessa a Sulemone Saracenorum Amiro civitate, alio
se recipere coactæ illæ sint, ne essent ex numero illorum
trecentorum millium, quos obsidionis tempore pestis
famesque absorpsit. Soluta porro obsidione reversis,
haud diu quietis esse licuisse. Leone enim III ortho-
dos imaginum cultores persequente, ejusque successore
Constantino V nihilo mitius adversus eosdem sæviente
post annum MCCXLII, præsertim in monastici ordinis pro-
fessores; diutius ibi subsistere non potuisse Gregoriani
corporis ad S. Anastasiam servatrices Virgines; nihil
autem durisse consultius quam Romam transfugere,
una cum sacro deposito et capite S. Quirini aliisque
Reliquiis sacræ anno MCCCL : quas dum per Campum
Martium portarentur, subsistentibus autem ecclesiam S.
Mariæ immobiliter jumentis, ibidem relinquere sint
compulsæ; licet ipsæ ad concessam sibi in ecclesia S.
Mariæ supra Minervam habitationem transirent; veluti
præsignante Sancto ipse hac brevi transiturus : quod et
factum sit.

27 Conservatum nihilominus priorem titulum ait au-
ctor, ut dicerentur monachæ S. Mariæ in Minerva et
Campo-Martio; idque asserit patere ex antiquis scrip-
turis, tum aliis pluribus, tum præsertim ex sententia cu-
jusdam Guidiccioniis Judicis Romani, in earum favorem
lata anno MCCCLXVIII die XXVIII Maji, eo quod perve-
runt ecclesiam in Minerva sitam possidere usque ad
tempora Clementis IV; qui per absentiam Sanctimonia-
lium neglectam videns, eam tradidit Ordini Predica-
torum, suum etiam nunc parvarium Convantum ibi ha-
benti. Addit, ex infinitis pene instrumentis constare,
quod usque ad annum MDLXXX eadem appellatæ fuerint
monachæ S. Mariæ in Campo-Martio et S. Grego-
rii Nazianzeni : eo quod duo ista oratoria junctim pos-
siderent : quibus denique intra monasterii ambitum con-
clusis, corpus quidem S. Gregorii retentum suo loco sit,
at miraculosa B. Virginis imago translata ad novam
ecclesiam; quæ vulgi accessui potens a fundamentis
crecta est, sub adm. Rev. D. Catharina Colonna, et
die VII Decembris, anni MDLXIV dedicata. Sed prius ad
hanc quoque delatum fuisse corpus sanctum anno MDV
didisci ex titulo, qui altari ibidem insculptus fuit. Hæc
Chronici illius summa est, cui additur Bulla Celestini
Papæ

recentiorum
figmentis
obscurata
magis.

E

F

Solum con-
stat mona-
chas Græ-
cas ex S.
Maria in
Minerva
transductas
ad Campum
Martium,

Novissima in
Gregorianum
sacellum ad-
scripta Mar-
tyrologio,

media Con-
stantinopoli
Romam
obscura,

an. 1194
factas Be-
nedictinas,

A *Papæ III, data Pontificatus ejus anno IV, Christomxciv, die VII Maji, qua statuitur ut Regula S. Benedicti in monasterio S. Mariæ in Campo-Martio deinceps inviolabiliter observetur; ipseque locus, cum suis omnibus pertinentiis et possessionibus, sigillatim in bulla expressis, eidem monasterio in perpetuum confirmatur. Huic Bullæ, si placet, adde quod ex libro Memorabilium Vaticanæ Basilicæ fol. 23 ipsi transcripsimus, ubi dicitur S. Gregorii Nazianzeni corpus translatum ab antiquissima ecclesia, ejus nomini dicata in regione Campi-Martii, cujus antiquæ ædis mentio fit in Vita Leonis III apud Anastasium, et in Instrumentis scriptis anno III Nicolai II, Indict. XIV die VII Aprilis, locationis Massæ-tarsi, Montis-spineti, Cerisolæ et aliorum fundorum in ipsis nominatorum, territorio plebis S. Cassiani, factæ a Constantia religiosa Anella atque Abbatisa venerabilis monasterii sanctæ Dei genitricis et S. Gregorii, qui vocatur Nazianzeni, qui ponitur in Campo-Martio, coram illustribus viris, Henrico et Waldo fratribus, filius Ugonis; et in aliis monumentis Archivii dicti monasterii.*

28 *Ad Leonem III quod attinet, de eo apud Anastasium legitur: In oratorio S. Gregorii, quod ponitur in Campo-Martii, fecit canistra ex argento pensantia libras tres. Sedit Leou anno DCCXCV ul DCCCXVI: ante cujus tempora cum appareret fuisse Romæ oratorium S. Gregorii, nec dubitaretur quin Nazianzeni; data est Romanorum antiquitatum scrutatoribus, nihil melius scientibus, occasio asserendi, quod illius Sancti corpus jam tunc ibi fuerit, ablatum Constantinopoli. Hinc igitur fundamento innixus Pancirolus, in Thesauris absconditis urbis Romanæ, regione S. ecclesia 2, scripsit tempore Leonis Isaurici, qui ab anno DCCXVII ad DCCXLI imperavit, Constantinopoli Romam translatum esse sacrum corpus. Eidem fundamento auctor Chronici prædicti sua inædificavit somnia de Nazianzeno S. Theclæ Parthenone, ad Anastasiam Constantinopolitanam translato. Somnia, dico: quia quod de Seleuciensi S. Theclæ monasterio in Vita S. Gregorii legebatur, Nazianzenæ civitati applicavit, quasi tunc ibi quoque fuisset: et huic conveniunt Anastasiam Constantinopolitanam, de qua cogitant etiam in somnis Gregorio occurrebant in, quos ibi quondam caros habuerat,*

Ἄζωγες, ὑμνολογοί τε, χοροαστάσι τε ἐπιστευσί,
 Ξείνων ἡμεδαπῶν ἕξ ὅπως ἀντιθέτου
 Χείρα τε, ὁρμάνικόν τε ἀλγμονες, ἀδρανέοντες,
 Δεύσσοντες πρός ἡμᾶς ὡς τε Θεοῦ πλάμας.

C *ubi primo loco nominantur Ἄζωγες, id est Continentes sive Cœlibes, quos Billius Virgineos choros interpretatur. Sed uti hinc non habetur ipsis magis quam ceteris peregrinis, viduis, orphanis, etc. propriam fuisse Anastasiam; ita omnino gratis fingitur eu aliquando transisse in jus Sanctimonialium, ex Cappadocia translatarum. Quamvis autem tales unicum corpore translatus esse Constantinopolim constaret, adhuc tamen ex ipsis Constantinopolitanæ ecclesiæ monumentis falsum esse convinceretur, quod id factum sit VIII seculo, aut etiam multo citius; quodque collocatum fuerit corpus Sancti in jam dicta Anastasia. Nec minus absurdum est figmentum de fuga Sanctimonialium ex obsessa urbe. Obsessa quidem ea fuit ab Umaro Saraceno, anno DCCXVIII: non (ut male dicitur) a Solimano, qui mari victus anno præcedenti perierat; sed quam arte tunc cingebatur urbs, tam inconsultum Virginitibus fuisset extra eam sibi salutem querere durante obsidione.*

29 *His ita rejectis, manet de prædicto Oratorio quæstio, sit ne verosimile, ipsum a principio S. Gregorio Nazianzeno fuisse dictatum. Verosimile id esse persuadet peculiaris ad hunc diem S. Gregorii cultus, isque diversus ab iis diebus, quibus ille nunc colitur apud Græcos circa finem Januarii: quorum dierum nullus mihi videtur Natalis: sed occasione translati Constun-*

tinopolim corporis, ipse ejus anniversarius vel vicinus aliquis assumptus. Hunc ergo nonum Maji, revera Natalem Gregorii esse in cœlesti gloria, facile mihi persudeo; ejusque ritum immediate e Cappadocia tr ductum ad Romanam ecclesiam: hoc enim causam dedisse potuit Adoni et Uswardo nomen ejus in suo Martyrologio collocandi, exemplo alius deinde imitabili. Cultum autem talem opinari poteris fuisse introductum sub finem seculi VII aut initium VIII, quando Romanam Cathedram, ab anno DCI. XXXV ad DCCII tenuerunt Pontifices decem, omnes exceptis duobus Syri aut Græci; quorum unus fuit Gregorius III, natione Syrus, quem suræ erga cognominem ac fere conterraneum Sanctum pietus movisse potuit, ut istud Romana in urbe Oratorium sub ejus nomine erigeret, cujus eloquentiam in fide defendenda et virtute suadenda efficacem, qualem in operibus ejus legendis cognoverat, studebat etiam ipse exprætere. Erat enim, ut docet Anastasius, in divinis scripturis sufficienter instructus, Græca Latinaque lingua eruditus, Psalmos omnes per ordinem memoriter retinens, et in eorum sensibus subtilissima exercitatione limatus: lingua quoque in lectione polita, exhortator omnium bonorum operum, plebique florentissime salutaria prædicans.... Orthodoxæ fidei æmulator ac defensor fortissimus, erga inopum provisionem non solum mentis pietate sed stultii sui labore sollicitus, etc. quæ in S. Gregorio Nazianzeno ejusque scriptis ita singulariter elucet omnia, ut licet toto Oriente celeberrimus quoque fuerit illo senior Gregorius, cognomento Thaumaturgus. Neocæsareæ in Ponto Episcopus, idemque non ignotus Occidenti (uti genuinum Bode Martyrologium docet ad ejus Natalem XVII Novebris) illi a tamen potius, cujus solius extabant scripta, colendum sibi proposuisse videatur Gregorius Papa III.

30 *Ad ipsas Sanctimonialia quod attinet, eos initium suum habuisse ab urbe Constantinopolitana, transmigrations causam præbente Iconomachorum Imperatorum persecutione, facile credidero: quamvis et alia multæ occasiones et causæ cogitari possint, quibus ut varii olim Græci monachi, sic et monachæ sedem Romæ finerint, seculis variis. Sed quod in earum potestate fuerit corpus S. Gregorii Nazianzeni, ut illud secum auferre potuerint, nemo credit, qui intelligit Apostolorum Constantinopoli templum, post magnam S. Sophiæ ecclesiam fuisse præcipuum; suo proinde Clero eoque copioso instructum, adeoque uni ex Romanis Basilicis, post Lateranensem aut Vaticanam, comparabile. Quæcumque autem illæ fuerunt Græci ritus ac Basiliani Ordinis monachæ, quæ ad Minervam primum deinde in Campo Martio collocatæ, ædem a S. Maria dictam utrobique possederunt; et in Campo eodem Martio circum ecclesiam suam (præter alius alibi in urbe ac suburbaniis) domos septuaginta quatuor; eas tamen juris aliquod habuisse in veterem S. Gregorii ædiculam, aut alio peculiari titulo Patronum coluisse Nazianzenum, nullo probatur documento. Cum igitur in earum instrumentis prima S. Gregorii, et quidem expresse Nazianzeni, mentio, cum titulo inde sumpto, inveniatur ad annum III Nicolai II, qui fuit annus Christi MCLXI; haud absurda fuerit conjectura, non ita multo ante concreditam ipsis fuisse S. Gregorii ædiculam, et hunc quidem multo quam antea venerabiliorem, si in ea jam habebatur corpus S. Gregorii Nazianzeni, ante non longum tempus Constantinopoli advectum, et (si fides datur traditioni tam multis erroribus implicatæ) ibidem depositum ex voluntate divina, per miraculosam jumentorum illud ferentium immobilitatem declarata.*

31 *Sane ut Virginitus Græcis sacer hic thesaurus crederetur, suadere potuit non tantum prærogativa nationis ac ritus: sed imprimis vicinia ipsa ac situs loci monasterio ipsi omnino contigui. Sed æque facile contingere potuit ut eadem Virgines, adeptæ veterem S. Gregorii*

D
 AUCTORE D. P
 sub aliquo
 Papa Syro
 aut Græco,

quidni sub
 Gregorio 3
 Nazianze-
 ni imitato
 ve.
 E

Monachæ,
 inventum
 quando Ro-
 mani ad-
 vectæ.

non videntur
 corpus San-
 cti utalis-
 se:

E

imo neque
 oratorum
 ejus posse-
 disse ante
 sec. 11.

sed cum hoc
 tunc acce-
 pissent.

et ob anno
 1061 posse-
 disse orato-
 rium S.
 Gregorii,

jam inde ab
 ætate Leonis
 3 notum,

unde accepta
 occasione
 prævertendi
 verum tem-
 pus factæ
 translationis
 ad plura
 secula,

et absurda
 quædam
 communi-
 scendi.

Oratorium
 tamen istud
 videtur
 fuisse Na-
 zianzeno
 dictatum,

A *Gregorii ardiculam seculo ut dixi xi. denominationem istam ad varios Gregorios indifferentem, pro sua peculiariter erga Nazianzenum devotione, ad ipsum nominatim voluerunt restringere, quem Constantinopolitana urbs precipue venerat; ut necesse non sit, ad verificandum titulum sub Nicolao II usurpatum, jam tum istic corpus Sancti fuisse. Cum enim illud allatum e Cappadocia Constantinopolim est, dissidebat a Latinis, pernicioso quod Photius induxerunt schismate, Ecclesia Græca; neque ante Constantinum Monomachum, id est ante annum MCLIII quisquam Imperatorum eidem extinguendo magnopere allaboravit: hic autem conatu suo frustratus est. Quare vehementer impellor, ut schismate jam firmo adiectum Constantinopolim corpus sanctum, ibidem credam quiescisse, donec vel in Latinorum potestatem Urbs venit, anno MCCIV; vel Turcicæ demum tyrannidi cessit, anno MCCCLIII. His enim duabus occasionibus, scimus multas Sanctorum Reliquias Constantinopoli in Europam fuisse translatus: et nullum antiquioris possessionis vestigium, quod corpus, de quo agimus, hactenus a Romanis ostensum est.*

illud accepisse postea urbe a Latinis aut Turcis capta.

PARS III.

B *Translatio ad sacellum Gregorianum ex Campo Martio in Basilicam Vaticanam.*

Baronius in suis Annotatis ad dictum xi Junii, Ad nostri, inquit, Gregorii Theologi translationem redeamus. Sicut illi prima ob fugam celere fuit sub obscura; ita secunda, de qua hac die solennis memoria agitur, clarissima plane extitit ac celeberrima. Merui, licet indignus, tanti Patris, quem precipue venero, triumphum hæc oculis cominus intueri: cum amplissimæ gloriæ causam mente revolvens, Ecce tibi (mecum dicebam) sol Orientis, occasum nesciens, nebulis et densa caligine invidorum obfusis aliquando, quibus modo coruscet fulgoris radiis! In sacer vertex Orientalis Ecclesiæ, fortissimus fidei propugnator et propagator, qui collapsam penitus Constantinopoli Catholicam fidem restituit, anxie, in tuteque collocavit: victisque ac profligatis gladio verbi hæreticorum turmis, urgente vehementi Catholicorum ex invidia concitata procella, ut paci Ecclesiæ universali consulere, non quæ sua sunt quaerens, cessit Sedi et recessit inglorius Sed quid tandem? Ecce pro Byzantio Deus rependit Romam, pro nova antiquam, pro illa exigua Anastasia augustissimam Basilicam Vaticanam, Urbis ornamentum, Orbis miraculum: pro tenui denique sepulcro fornix triumphalem, amplissimum, inquam, sacellum, quod in honorem sui Gregorii Gregorius noster Pontifex construxit, magnificentissimeque exornavit atque illustravit. Translationis historiam nobili commentario testatam reliquit R. D. Franciscus Mocantius Magister ceremoniarum. Hæc Baronius. Hanc nos historiam reperimus in Archivio Ecclesiæ Vaticanæ S. Petri transcriptam ex libro Rerum memorabilium Vaticanæ Basilicæ pag. 24 et insertam Catalogo Reliquiarum ejusdem Basilicæ, prout eam mox damus.

33 *Extat autem Sacelli Gregoriani descriptio, auctore Ascanio Volentino Romano, Florentiæ anno MDLXXXIII excusa, et Gregorio XIII dicata. Ibi pag. 22 describuntur quatuor arcus, in quibus sunt Patres Latini Gregorius Magnus et Hieronymus, Græci Basilus et Gregorius Nazianzenus. Hæc ut dicitur pag. 26 hyacinthinis vestibibus ad sacrum faciendum more Episcoporum indutus, sinistra mitram habet et baculum, a tergo nonnullos codices: e quorum numero apertus est unus, quo hæc continentur. Πάλιν Ἰησοῦς ὁ ἐμὸς καὶ πάλιν μυστήριον. Sedet detecto capite, et*

translatam ipsum est in Vaticanum

ad sacellum Gregorianum,

capillo albicante in orbem coacto, coronæque in modum effuso. Lata frons est, contracta facies: a scribendo non vacat, ac multa commentari videtur, dum verticem contorquet ac ritum contrahit. In ara maximo inter plures Angelos conspici Inscriptionem hanc indicatur pag. 33. Dei Genitrici Mariæ Virgini et S. Gregorio Nazianzeno. At corpus D. Gregorii Nazianzeni conditur subter ara maxima, quam meniana sepiunt e candicanti marmore, in illud venis ceruleis incidentibus. Denique his verbis dicta descriptio concluditur: Adeuntibus anniversariis solennitate Assumptionis Beatæ Virginis, statis feriis Divorum Gregorii Nazianzeni ejuoque in Vaticanam Basilicam translationis 11 Idus Junii, Hieronymi atque Basilii, noxas omnes amplissimas Gregorius XIII remittit aboletque Indulgentia singulari ad memoriam sempiternam. Hæc ibi. Ipso etiam die anniversario dictæ Translationis Officium Ecclesiasticum sub ritu duplici hactenus in Ecclesiâ Vaticana celebratur.

34 *Antonius Vasconellus Sorietatis Jesu Theologus, in Descriptione regni Lusitani, una cum illius Anaphoricosibus edita, pag. 338 num. 23 hæc pauca habet: Apud Nabantinos in regio cœnobio, manus integra est D. Gregorii Nazianzeni argento inclusa. Est autem Nabantium, vulgo Tamar, oppidum amplum Lusitanix ad Nabonum amnem, tribus leucis a Tago fluvio in Boream, et octo a Seutubi in Carciam distans. Georgius Cardoso in Hagiologio Lusitana asserit dictam Reliquiam a Gullino Pæz Magistro Templario, anno MCLXVIII e Palæstina in Lusitaniam fuisse delatam, ac postmodum in dicto cœnobio depositam; ut autem conservetur, data Bulla Pontifex Innocentius X anno MDCXLVII istud decretum edidit: Ne de cetero quisquam, quavis auctoritate fulgens, brachium seu manum S. Gregorii Nazianzeni, quod vel quæ, ut pie creditur, in dicta ecclesia magna cum veneratione asservatur, aliis ecclesiis, monasteriis seu piis locis commodare, aut sub quovis quæsito colore, ingenio, causa, ratione aut occasione, e dicta ecclesia extrahere et asportare, seu ut commodetur aut extrahatur et asportetur promittere aut consentire audeat son præsumat, sub excommunicationis ac privationis vocis activæ et passivæ pœnis, per contra facientes eo ipso incurrendis, auctoritate Apostolica, tenore præsentium interdicimus et prohibemus etc.*

et sub altari locatum.

Manus in Lusitaniam

E

an. 1168 allata ex Palæstina

HISTORIA TRANSLATIONIS III.

Ex MS. libro Basilicæ Vaticanæ.

Gregorius XIII Pontifex sanctissimus, ut vigilantissimi illius Pastoris, ejus nomen susceperat, virtutum quoque omnium exempla, et potissimum religionis studium, summa cum diligentia, divina favente gratia imitaretur; cum inter alia sacra ædificia, ad religionem excitandam et amplificandam Deo erecta, sacellum Gregorianum in Vaticana Basilica, Deiparæ Virgini et B. Gregorio Nazianzeno dicatum, regio sumptu ædificatum, amplissimæ Basilicæ magnitudine par, opere vero et ornamentis longe splendidius, magnificentissime absolutum conspiceret, et post multos annos ad finem perductum videret; ut illud multo illustrius redderet, et fidelium mentibus magis contemplandum, si pretiosissimo reliquiarum thesauro decoraret, quam quod ostro, minio, auroque præfulgens, picturisque eximii exornaverit; statuit venerandum corpus eximii Ecclesiæ Orientalis et scientia et sanctitate Doctoris, Gregorii Nazianzeni, ejus nomine capella sacrata erat, quod multos annos pene ignotum, in angusta ecclesia apud Sanctimonialis Campi-Martii ordinis S. Benedicti, jacuerat, in prædictum augustissimum totius orbis sacellum transferre; et in altare,

F

Perfecto Gregoriano Sacello

ad reponendum in eo corpus sanctum;

A altare, ubi honorificentius custodiretur, recondere : ut uterque Gregorius, et Latinæ et Græcæ Ecclesiæ præclarissima lumina, sicut duo præfulgentissima sidera, in Vaticana Basilica micarent.

missi ad Campum Martium
25 Martii
1578

in lapide altaris titulum inventunt,

a

b

c

d

corpus ad majus altare deferunt,

e

deinde in sacratio deponunt

f

an 1580.

11 Junii omnibus splendide reportatis,

g

Corpus in feretro ponitur.

36 Indicto igitur a summo Pontifice die translationis, Illustrissimus Cardinalis Moronus, Protector illius monasterii, jussu ejusdem Sanctissimi, prout in litteris in forma Brevis inferius describendis, presentibus tribus Canonicis, ab ipso Capitulo ad recognoscendum sacrum corpus deputatis, scilicet Ludovico Blancheto Pontificii cubiculi Præfeto, Alexandro Musoto, et Vincentio Casalio, die xxv Martii MDLXXVIII, prima noctis hora, pluribus luminibus accensis, thuribus aliisque adhibendis præparatis, facta prius oratione ante altare ipsius S. Gregorii, in sacello intra claustra monasterii sito, mandavit superiorem lapidem marmoreum altaris per fabricatores amoveri : in quo sequens legebatur inscriptio. Situm est sub hoc divino altari corpus divi Gregorii Episcopi Nazianzeni, et Patriarchæ in Constantinopoli, sub Theodosio seniori. Anno Domini cccxc a obiit. Translatum inde corpus Constantinopolim, deinde in urbem Romam : et in hac ecclesia conditum est nuper b, sub Julio secundo, MDV postremo, eodem anno mense Julii xxiv, sub Abbatissa Martia Palotia c.....

37 Sublato altari reperta fuit capsula aerea, in qua cuncta sacri corporis d ossa, gloriosissimi Doctoris Gregorii Nazianzeni asservabantur. Canonici, rochetto et superpellicio induti, summa reverentia ac devotione, eandem capsulam in arcam, panno serico albo coopertam, collocarunt super altare ecclesiæ, et sacrum corpus populo adorandum exposuerunt, ut sequenti die, solenni processione pompa, ad Vaticanam Basilicam deferretur. Adveniente die, quæ erat Dominica Passionis xvi e Martii, MDLXXVIII, mutato cælo novas pluvias Auster adduxit, quæ noctem totam, usque ad meridiem tenuerunt : adeoque ingentes ceciderunt imbres, ut nulla remanserit spes efferendi eo die sacrum corpus : tantaque solennitas, communi omnium et religiosorum et laicorum qui convenerant mœrere, impedita fuit, et usque ad mensem Junii translata. Interim sacrum corpus in dicta capsula, annulo piscatoris obsignata, in quodam sacratio ejusdem ecclesiæ positum fuit, et sacratio ostiolum muro clausum, rehta parva fenestra, cum ferrea crate, ex qua videri et adorari posset.

38 Mense Junii MDLXXX, dominica die, quinta f ejusdem, habita fuit concio de laudibus ejusdem doctoris Gregorii, ab egregio concionatore verbi Dei Fratre Francisco Panigarola civæ Mediolanense, Ordinis observantiæ S. Francisci. Die vero xi, S. Barnabæ Apostoli festivitate celebri, cum omni ad translationem necessaria ex voto parata essent; viæ quibus transeundum erat insigniter decoratæ tapetibus et stragulis sericis, strata frondibus, floribusque conspersæ, altaria nonnullis in locis auro argenteoque et gemmis collucentia erecta, musici concentus suis locis distincti, gloriam qua gloriosissimus hic Sanctus in cælis perfruitur referentes; hora instante cepit cedere pompa processionis, servato ordine qui statim adijcietur. Ante omnia Reverendissimus Dominus Bartholomeus Farratinus, Episcopus Amerinus g, [Basilicæ Vaticanæ] Canonicus, amictu, alba, cingulo, stola, pluviali albo, ac mitra pretiosa indutus, medius inter Diaconum et Subdiaconum Canonicos, accessit ante altare, et deposita mitra pronuntiavit orationem, Aufer a nobis etc. Postea ascendit altare, et prosecutus est, Oramus te Domine etc. Et adjuvantibus Diacono et Subdiacono, ac nonnullis aliis Canonicis paratis, delata est capsula super feretrum ante altare positum;

et audiebatur luctus magnus monialium monasterii, D quæ tanto thesauro privabantur, licet brachium EX MS: ejusdem Sancti apud easdem remaneret, atque a Sanctissimo Domino nostro erogata fuisset eis elemosyna mille trecentorum aureorum.

39 Tunc cum Canonici sublevassent feretrum, chorus cantorum cepit cantare Responsorium, Surgo, Sancte Dei etc. scholaribus collegii Græci juxta sacrum corpus, cum habitu eorum communi, hinc inde cum cereis comitantibus. Præcedebant feretrum duo acolythi, thuriferii cum thuribulis, per viam sedulo offerentes incensum; quod ab Episcopo, antequam corpus amoveretur, benedictum fuerat. Corpus deferretur sub umbella, quam Senatores urbis ac Conservatores et Magistratus, ab ecclesia Campi Martii, usque ad S. Triphonem, sustinuerunt. In te reliquo itineris spatio distinctis vicibus, a variis Proceribus et Patriicis Romanis aliisque nobilibus delata fuit. Processio ab Ecclesia S. Mariæ Campi-Martii recta via ad basilicam S. Petri ducta est. Ubique hominum turba viam obsederat, plurimi ex Linguis locis adveniant, ut piæ actioni interessent, et Indulgentias consequerentur; vixque aditus in tanta populi frequentia patebat. Ingentem omnes lætitiæ et devotionem ostendebant; singuli invicem certantes quo alter alterum in honore Sancti Ecclesiæ Doctoris superarent, et orantes pompæ transitum intuebantur, sacrumque corpus venerabantur; atque ad declinandas ferventissimos solis astus magna vela expansa, et in fenestris vel altis trabibus inde confixis suspensa, easdem vias omnes fere adumbrabant. Præsertim vero a S. Celso et Ponte, usque ad porticum basilicæ, erectis signis myrto hederaque ornatis, et Sancti Gregorii imaginibus, ac insignibus Pontificis, Senatus, Cameræ Apostolicæ, et Illustrissimorum nepotum Cardinalium hinc inde ubique suspensis, et desuper tela candida superposita, omnibus conspicientibus summopere delectabilis reddebatur ornatus.

40 Primo loco incedebant Sodalitates laicorum, et loca pia orphanorum et neophytorum; et fuerunt numero xxxiii. Deinde immediate sequebantur religiosi Fratres ac Monachi ex diversis monasteriis urbis, qui ascendebant ad numerum xxiv. Post hos succedebant officiales Cancellariæ, lumina tenentes. Post quos deferretur vexillum Crucis Cleri, quam sequebantur Clerici Seminarii, Parochi Canonici ecclesiæ collegiatarum urbis; inde tres Patriarchales Basilicæ cum vexillis solitis et luminibus, hoc ordine servato. Ante Patriarchalem Lateranensem erat crux basilicæ Vaticanæ, cum comopæo quod S. Michaeli h vocant; deinde cantores, clerici et beneficiati, superpellicio induti cum accensis intorticiis. Deinde Patriarchalis Lateranensis, quam immediate sequebatur alia Crux Vaticanæ Basilicæ, lata a beneficiato Subdiacono cum Dalmatica. Incedebant post hanc Canonici ejus Vaticanæ templi, videlicet Curtius Francus, Octavianus Cittadinus, Arnulphus Rainaldus, Rutilius Ventonus, Horatius Capisuecus, Aurelius Saccignanus, Philippus Magnascus, Matthæus Cantarellus, Aurelius Coperchius, Paulus Pallelus, Theodosius Florentius, Alexander Crescentius, Antonius Victorinus, Paulus Bitonus, Franciscus Celsus, Michael Cacciaguerra, Paulus Ghisellus, Ludovicus Blanchetus, Mutius Ceulus, Petrus Millinus, Alvius Sabellus, Andreas Victorinus, Martius de Rubeis, habentes casulas seu planetas, superpositas super amictu et rochetto, etiam Diaconi et Subdiaconi ex dispensatione Apostolica; qui vicissim seni feretrum sacri corporis deferentes, tela aurea coopertum, cum imaginibus ejusdem Sancti a quatuor partibus egregie depictis, distinctis spatii

Processio instituitur,

maximo cum accursu,

E

et apparatu,

optimoque ordine

F

h

A spatii mutabantur. Postremo idem Reverendiss. D. Episcopus Farattinus, cum mitra pretiosa et Pontificalibus indumentis, medius inter Diaconum et Subdiaconum Canonicos, processionem concludebat, quam Illustriss. Senator Urbis, Dux Soræ, Magistratus populi Romani, et innumera hominum multitudo comitabatur.

Occurrit cum Cardinalibus Gregorius

41 Tum ad xxii horam, cum sacrum corpus jam transisset molem Hadriani, præ lætitia de more æneis tormentis explosis, Sanctiss. Dominus Noster, pluribus Cardinalibus comitantibus, descendit ad aulam paramentorum; ibique pluviali albo, stola, cingulo, alba, amictu, et Mitra pretiosa indutus in sede gestatoria, sub baldachino per Regum Oratores ac alios nobilissimos viros delato, pervenit ad extremos gradus Basilicæ, præcedentibus Scutiferis, Cubiculariis, Secretariis, aliisque familiaribus, Subdiacono Apostolico Crucem deferente inter duos ceroferarios: inde Pœnitentiarii Papæ Sacerdotalibus vestibus iadutis, pluribus Abbatibus, Episcopis et Archiepiscopis, cum mitris et pluvialibus; deinde Reverendiss. Dominis Cardinalibus, cum tunicellis et planetis, pluvialibus et mitris. Et feretro sacri corporis appropinquante, quod a Prælati assistentibus, de manibus Canonicorum ad medium plateæ acceptam, propriis humeris deferabatur sub umbella, quam alii Prælati assistentes sustinebant; Sanctitas sua obviam processit eidem sacro corpori; et feretro deposito, in genua procumbens super pulvinaribus, illud una cum Cardinalibus, et reliquis Prælati adoravit, et arcam complexus osculatus est. Tum ut fieri potuit, ob ingentem populi turbam Cruce Pontificia præeunte, processio Prælatorum et Cardinalium progressa est ad ipsam basilicam, Sanctissimo Domino nostro pedibus feretrum prosequente, Casaræ Majestatis oratore pluvialis fimbriam retro elevante. Et ante altare Sanctissimi Sacramenti feretrum positum fuit in quodam parvo suggestu; et ad ejus partem levam summus Pontifex adoravit. Inde in Gregorianum sacellum venit, ubi arca ea ex feretro sublata, ab eodem Sanctissimo, adjuvantibus iisdem Prælati assistentibus, super altare deposita fuit: et accepto thuribulo, ministrante Reverendiss. Gesvaldo, tunc primo Presbytero Cardinale, incensum obtulit. Quibus peractis, Sanctissimus in throno suo in eadem capella sedit: cumque omnia jam disposita et parata essent pro more Capelle Papalis; Domini Cardinales præstiterunt solitam obedientiam. Deinde incipit Sanctissimus pro Officio Translationis vespere de Confessore Pontifice, sicut in festo ejusdem S. Gregorii; et ipsis absolutis, more solenni Cardinales comitati sunt summum Pontificem ad Aulam paramentorum: et ad horam xxiv recesserunt, ob nimiam calorem æstivum lassus, et defatigatus.

et adoratum feretrum pedes comitatur,

B

in altari depositum incensum

et incipit Vesperas,

C

42 Die xii ejusdem mensis Junii, Dominica tertia post Pentecosten ad Officium de Translatione S. Gregorii Nazianzeni, sicut in ejus festo faciendum, fuit Capella Sanctissimi Domini nostri Papæ in sacello Gregoriano; in quo Sanctitas sua celebravit, maxima cum frequentia populi, de eadem Translatione: et in fine Missæ, adjuvantibus Prælati assistentibus (inter quos fuerunt Joannes Antonius Fachinellus, Patriarcha Jerosolymitanus, postea Innocentius nonus, et Joannes Baptista Castaneus Archiepiscopus Rossanensis, postea Urbanus VII) Sanctitas sua reposuit arcam plumbeam in posteriori parte altaris non consecrata, et hæc inscriptio, in lamina argentea insculpta, posita fuit super eadem arca plumbea, videlicet: Anno salutis mcccc, tertio Id. Junii, D. N. Gregorius XIII Pont. Max. anno sui Pontificatus ix, Beati Gregorii Nazianzeni Episcopi et Confessoris, cognomento Theologi, corpus,

12 Junii cantat Missam,

dein imponit corpus arce,

cum hac Inscriptione:

ab ecclesia monasterii monialium Sanctæ Mariæ D Campi Martii de urbe, ubi positum erat antiquitus; comitante processionaliter totius urbis Clero cum S. P. Q. R. ceterisque Romanæ Curie ordinibus, incredibili aliunde hominum concursu ac frequentia, hunc in locum transtulit, apposita sigillo altaris argentea capsula, cum reliquiis de velo Beatæ Mariæ Virginis, de capite S. Joannis Papæ, et Martyris, de humero ipsius S. Gregorii Nazianzeni, de mento S. Hieronymi Presbyteri, et Confessoris, de capite S. Hippolyti Martyris, de brachio S. Gregorii Papæ primi, de brachio S. Basilii Episcopi et Confessoris, de signo Sanctissimæ Crucis Domini nostri Jesu Christi, de reliquiis S. Bartholomæi Apostoli, de ossibus S. Justini Martyris et S. Christophori Martyris, de reliquiis S. Lucie Virginis et Martyris, S. Sabinæ Martyris, S. Sebastiani Martyris, et S. Mennæ Martyris. Dum sacrum corpus in arcam poneretur, cantores cantabant Antiphonam, O Doctor optime etc. et posito corpore, Papa cantavit Orationem de Sancto. Sacro corpore collocato, et arca plumbea bene clausa, super positus fuit lapis a fabricatoribus, et calce obseratus, et. et summus Pontifex comitantibus Reverendiss. Cardinalibus ad aulam paramentorum rediit.

43 In hac solennitate sicut scriptum in Catalogo Reliquiarum, unum ex brachiis ipsius sancti corporis Gregorii Nazianzeni, in eadem Basilica perpetuo asservandum D. Gregorii XIII auctoritate, per quam et corpus habet, acceptum fuit: quod in argenteo brachio (in cujus pollice est annulus argenteus inauratus, cum Sapphyro vitreo) in quo veneranda reliquia, unum ex brachiis eximii Doctoris Ecclesiæ et Archiepiscopi S. Gregorii Nazianzeni decentissime conservatur. In base pariter argentea, mira arte celata, hæc verba leguntur. BRACHIUM S. GREGORII NAZIANZENI. Ibi sunt insignia gentilitia Octavii Estensis Taxoni, Patricii Ferrariensis, sancti Spiritus in Saxia Præceptoris, diætæ Basilicæ Canonici, cum ejus nomine his verbis OCTAVIUS ESTENSIS TAXONUS HUIUS BASILICÆ VATICANÆ CANONICUS Anno Dom. MDCII. Ita is, quem dixi, Reliquiarum liber.

dein post Antiphonam cantat Orationem:

E brachium seorsum argenteo includitur.

46 Tenor Indulgentiæ a S. D. Nostro, tam in præsentis translatione quam in anniversario ejusdem et aliis festivitatis concessæ visitantibus idem sacellum, in eodem Reliquiarum libro hic describitur; Gregorius Papa XIII ad perpetuam rei memoriam. Dum præcelsa meritorum in ignia, quibus Regina Cælorum Virgo Maria Dei genitrix, sedibus prælata sidereis, quasi stella matutina prærutilat, devotæ considerationis indagine perscrutamur; quod ipsa, utpote mater misericordiæ, et pietatis amica, humani generis consolatrix, pro salute fidelium qui delictorum onere gravantur sedula exoratrix, ad Regem quem genuit intercedit; dignum, quin potius debitum reputamus, ut loca, præcipue ad sui nominis laudem et etiam ad Dei Sanctorum honorem dedicata, spiritualibus muneribus, indulgentiis scilicet et peccatorum remissionibus, decoremus. Cupientes itaque in capella nostra Gregoriana, quam in Basilica divi Petri Principis Apostolorum summo studio et devotionis affectu exornari, et in eam devotissimam imaginem beatæ Mariæ semper Virginis de succursu nuncupatam collocari curavimus, corpusque beati Gregorii Nazianzeni Theologi Episcopi et Confessoris, et alias Sanctorum reliquias recondere intendimus, ab ipsis Christi fidelibus congruis frequentetur honoribus, ac in debita veneratione habeatur; ipsique fideles eo libentius et frequentius devotionis causa ad eam confluant, quo exinde cœlestibus donis et gratiis uberius conspexerint se esse reffectos: de omnipotentis Dei misericordia, ac

Indulgentiæ conceduntur, F

beatorum

A beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus utriusque sexus Christi fidelibus, vere pœnitentibus, confessis, ac sanctissima Communione refectis, qui dictam capellam annuatim in diebus festis Assumptionis ejusdem beatæ Mariæ, et ipsius B. Gregorii Nazianzeni, ac S. Hieronymi, ac S. Basilii, nec non S. Barnabæ Apostoli xi mensis Junii, qua dictum corpus concedente Domino transferetur, et etiam xii die immediate sequenti, a primis Vesperis usque ad occasum solis festivitatis hujusmodi, devote visitaverint, et ibi pro pace inter Principes Christianos, hæresum extirpatione, sanctæque matris Ecclesiæ exaltatione pias ad Deum preces effuderint; quo die prædictorum id fecerint, plenissimam omnium peccatorum suorum indulgentiam, absolutionem et remissionem, misericorditer in Domino concedimus et elargimur; præsentibus, perpetuis futuris temporibus, duraturis. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris, die xxv Maji MDLXXX, Pontificatus nostri anno nono.

Tenor facultatis de transferendo corpore.

B 47 Tenor facultatis concessæ Illustriss. D. Cardinali Morono, consignandi corpus S. Gregorii Canoniceis et capitulo S. Petri, talis est. Gregorius Papa XIII, Venerabili Fratri nostro Joanni Episcopo Ostiensi, Sanctæ R. E. Cardinali Morono nuncupato. Venerabilis Frater noster salutem etc. Cum statuerimus, ut gloriosum corpus B. Gregorii Nazianzeni, quod in ecclesia monialium Campi Martii almæ urbis ordinis S. Benedicti nunc situm est, ad Basilicam S. Petri Apostolorum Principis die Dominico proximo, a Canoniceis et Capitulo ejusdem Basilicæ, transportetur; idcirco circumspectioni tuæ injungimus, ut tu, qui dicti Ordinis protector existis per te vel alium Prælatum a te deputandum, corpus ipsius B. Gregorii hujusmodi capias, et eisdem Canoniceis et Capitulo tradas et consignes, contrariis non obstantibus quibuscumque. Datum Romæ apud S. Petrum sub annulo piscatoris, die xiv Martii MDLXXVIII, Pontificatus nostri anno vi.

subsignat utroque Cæsar Glorierius.

ANNOTATA

a Non opparet ex quo auctore hic annus acce-

ptus sit, pro quo annum 389 retinere malimus, D

b Scilicet ex veteri intra monasterium adicula translatus ad novam ecclesiam, ut populo quoque venerabile redderetur. EX MS. GR.

c Videntur desiderari verba aliqua, puta quod tali die altare consecratum, aut aliud aliquid circa corpus sit actum.

d Excepto tamen uno osse brachiali, si vere illud in Lusitania est.

e Eccegraphum nostrum 26: sed erratum in cyfra fuisse docet Pascha, quod Cyclo lunæ 2, solis 19 litt. Dom. E celebratum est eo anno 30 Martii.

f Erat tum littera Dominicalis B, quia annus fuerot Bissextilis. Hic certum fit (de quo alias, dum non explicatur causa, dubitari posset) certum in quam hinc fit nullum esse errorem in num. anni 1578, quo dicitur exceptam de altari corpus. Etsi enim propter pluvias in Junium mensem prorime futurum videatur solum dilata tunc fuisse solennitas translationis: aliis tamen atque aliis interventibus causis, integro biennio rem dilata demonstrant, tum Brevia supra notata, tum dies 5 Junii cum Dominica concurrentes: quod nulli convenit duorum annorum annum 1580 præcedentium.

g Bartholomæus hic Amerinum Episcopatum obtinuit an. 1569, et an. 1606 factus Cardinalis, die 60 post sumptam Purpuram mortuus est: fuit autem non solum Canoniceis Basilicæ Vaticanæ, sed et Vicarius ibidem et Fabricæ Præfectus, teste Ughello; quin et in Curia aliis magnis fungebatur muneribus; ut mirum non sit, primas et in hac actione delatas.

h Sinnichium, videtur esse diminutivum a voce Latina signum. Formam ejus (quæ umbellam rotundam in conum assurgentem refert) si quis nescit et accurate cognoscere desiderat, videat in Ciacconio laminam exhibentem Urbani VIII numismata, sub cujus imagine Sinnichium conspicitur: idemque videre licet in novissimis Plantiniana editionis Missalibus, ad Introitum Missæ in die Ascensionis supra caput Angeli ad dexteram stantis. NOT. 17

DE S. TUDINO ABBATE

CORISOPITI IN BRITANNIA ARMORICA.

IX MAJI

Acta ex Vita S. Corentini.

C Corisopitum, urbs Galliæ Episcopalis in Britannia Armorica parte Occidentali Cornubia dicta, primum suam Episcopum agnoscit S. Corentinum, et veneratur præcipuum Patronum, a quo et Quimper-Corentinum appellatur. In hujus Vita, ex pervetusto Breviario nobis transmissa et ad diem xii Decembris edenda, contrahuntur pauca aliqua S. Tudini Acta, prout inde excerpta ad hunc diem, qui illius censetur esse natalis, proponimus.

2 Disposuit Deus omnipotens, ut Corentinus congruo tempore super candelabrum poneretur. Cornubia enim Episcopum, quem non habebat, postulavit: et tres viros sancti nominis et dignæ opinionis, scilicet Corentinum, Guengaloeum et Tudinum mittendos Turones ad S. Martinum Taronensem Archiepiscopum elegit, ut de eis Episcopum consecraret, et ad diocesim Cornubiæ remitteret consecratum. Accivit ergo secum B. Martinus Clericos suos, discretos et honestos: et cum notasset in Tudino litteraturam et honestatem, in Guengaloeo eloquentiam et religionem, in Corentino personæ reverentiam, vultus simplicitatem et cordis hu-

militatem, et venerandam in omnibus sanctitatem; Spiritu sancto inspirante, S. Corentinum, sociis suis postulavit, in Episcopum Cornubiensem, quamvis renitentem et invitum, elegit et ad consecrationem, sicut dignum erat, preparari præcepit. Consecratur a B. Martino Episcopus vir Dei Corentinus, et cum sanctis sociis ad Cathedralam Sedem Cornubiæ remittitur.... Nec mora, cum socios suos, Guengaloeum et Tudinum, sanctitate et scientia commendabiles sciret, eos in Abbates benedixit, ut eum coadjuvarent in fide Catholica propaganda. Petierat enim a Metropolitano S. Martino, cum consecratus esset Episcopus, ut præfatis sociis suis manum benedictionis imponeret, et ad Cornubiam remitteret Abbates benedictos. Sanctus vero Martinus, sicut erat columbinæ simplicitatis et serpentinae prudentiæ, sic benigne respondit in hunc modum: Nequaquam, Frater carissime Corentine, nequaquam expedit, ut tuos benedicamus Abbates: ne hoc exemplum apud posteros trahatur ad consequentiam, et tuæ deroget dignitati. Vade potius ad Sedem tuam, et utere libertate

in Abbatem benedicatur a S. Corentino.

A tua : et hos duos socios tuos, quos merito religionis et discretionis probatione dignos esse credimus, in Ecclesia tua auctoritate Episcopali benedicito in Abbates. His itaque secundum S. Martini consilium in Abbates benedicitis, tandem in sacra morte resolutus, qui vixerat Christo, moritur in Christo.

Cultus 9
et 10 Maji

3 *Hactenus ea Acta, iuxta etiam Albertus le Grand in suo tractatu de Sanctis Britanniarum Armoricae in S. Corentini Gallice edidit, et in Indice Alphabetico sub finem libri natalem S. Tudini assignat diem novum Maji cum Officiis propriis insignis Ecclesiae Corisopotensis anno MDCXIII excusis. Verum in iis, propter festum duplex S. Gregorii Nazianzeni, transfertur in diem sequentem et decimum Maji, quo festum S. Tudini Abbatis celebratur sub ritu semiduplici, et omnia praescribuntur de Communi. Oratio Intercessio, Lectiones in secundo Nocturno, Beati Tudini dies, in tertio Nocturno Homelia in Evangelium, Ecce nos reliquimus omnia. At XII Decembris, in Lectione sexta de S. Corentino, eadem de Guingaloeo ac Tudino in*

compendium contracta recitantur. Festum vero S. Guingaloei praescribitur ad diem III Martii, sub ritu duplici in Ecclesia Cathedrali, hac addita causa, quia socius fuit S. Corentini; et praescribuntur Lectiones propriae in secundo Nocturno recitandae, in quibus nulla aut S. Corentini aut S. Tudini fit mentio: uti neque in triplici Vita quam ad dictum III Martii edidimus: ubi in Commentario praevio ostendimus, istum S. Winwaloeum natum esse circa annum DLV, ut est circiter LVIII annis post obitum S. Martini Episcopi: ut necessario ab isto Winwaloeo alius videatur statuendus Guingaloeus socius SS. Corentini et Tudini: quod poterit ad vitam S. Corentini accuratius examinari. Sausseyus nihil scivit de cultu S. Tudini, ac proinde in Catalogo Sanctorum, qui proprias historias vel natales non habent, rejecit eum cum hoc elogio: Guingaloeus et Tudinus, viri sanctae existimationis, praesentati, cum S. Corentino, B. Martino Metropolitano Turonensi, ut quem vellet horum trium ad Corisopotanum Episcopatum promoveret.

D
Guingaloeus
alio a S.
Winwaloeo
ad 3 Mar-
tio relato.

DE SANCTA LUMINOSA

VIRGINE PAPIÆ IN ITALIA.

POST AN
CCCLXXVI.

Sanctitas
Luminosae,

captivitas,

Sanctus Ennodius Episcopus Papiensis, in Vita S. Epiphanii idem Episcopi Papiensis, Magistri sui, quam illustravimus ad diem XXI Maji, praeviam mentionem facit S. Luminosa, ac primo num. 26, ubi ista habet: Erat illi, Epiphanio, germana natu minor, religione non impar, Honorata nomine, cujus vitam per singula virtutum genera longum est eloqui... quam tamen imbuendam disciplinis caelestibus, quasi sancta illi natura non sufficeret, Luminosae cuidam, feminae stupendae sanctitatis et singularis exempli, commisit: ejus oporteret fortassis natalium culmina relogere, nisi insignior fuisset vita quam religione. Haec enim fuit talis, de qua se crederet habere et ipse quod disceret: cui erudiendam consortem uteri committebat. Nam brevi apud hanc depositum Antistitis pignus effloruit, et ad maturitatem bonae frugis plantaria onusta perduxit. Iterum num. 34, cum describeret Ennodius direptionem et eversionem Ticini, ab Odoacri Rege factam, indicat ista: Diripitur etiam sancta ejus germana, et seorsum ab eo captivitatis sorte deducitur. Omnes nobilium familiae a suis sequestrantur. Luminosa, gloriosissima femina, parili necessitatis

conditione constringitur. O dolor! Utraeque ecclesiae flammis hostilibus concremantur: tota civitas quasi unus rogas effulgorat. Dein num. 35 addit: Venerabilem germanam suam prius, quam in vesperam diei illius lux funesta laboretur, eripuit: plurimos etiam civium absolvit peccato suo, antequam durissimae conditionis vincula sentirent; matres familias praecipue, quas immaniter in hac necessitate poterat manere commoratio. Haec ibi, et inter has arbitramur liberatam, adco ipsi amantam, Luminosam.

2 Colitur S. Honorata die XI Januarii. At festivitatem S. Luminosae agi hoc IX die Maji Papiæ, apud Canonicos Regulares in ecclesia S. Epiphanii, tradit Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae; asseritque, ejus ibidem corpus pie asservari, quod iterum repetit in generali Catalogo Sanctorum, et ubique statuit fuisse sororem S. Epiphanii, et S. Honoratae: quod nobis ex verbis Ennodii accurate citatis non modo dubium, sed pene certo fatsum videtur; esto quod SS. Honorata et Luminosa, ut sorores, intimae caritatis vinculo conjunctae fuerint. Capta fuit ab Odoacri urbs Papiensis anno CCCLXXVI. At quam diu postea S. Luminosa vixerit, non liquet.

liberatio,

cultus sacr.

F

DE SANCTO GERONTIO

EPISCOPO FICOCLENSI ET MARTYRE, CALLIENSI IN UMBRIA PATRONO.

CAPUT I.

De ejus vita, morte ac cultu.

AN DI
Celebre
monasterium
S. Gerontii,

Nobile canobium S. Gerontii in mœnibus Calliensibus, ante annum MCC nostrae salutis, a Calliensium pietate Divo tutelari suo exadificatum opibusque auctum pro monachis Benedictinis, scribit Ferdinandus Ughellus tom. 2 Italiae sacrae in Episcopis Calliensibus col. 894: ibidemque laudatur Hugo, Comitis Fulconis filius, nobili gente Sicarda: qui cum esset Abbas et monachus

S. Gerontii Ordinis S. Benedicti, sublectus fuit Calliensis Episcopus circa annum MLX. Hoc sedente monasterium istud sub suam et Apostolicam Sedis tuitionem receperunt Papa Nicolaus II, qui ab anno MLIX sedere capit; et Hadrianus IV, qui usque ad MCLIX Cathedralam tenuit: quorum exempla sequi se profitetur Alexander III, in Bulla apud eundem Ughellum legenda, data anno MCLXX Aloderio Abbati monasterii S. Gerontii in Comitatu Callii, inter flumina Boatium et Baranum, ejusque Praetribus, tam praesentibus quam futuris, regularem vitam professis. Factus demum est ipse Aloderius Calliensis etiam Episcopus, ut dubitari non

possit

A
præsertim 11
et 12 sec.

possit quin monasterium illud et religiosorum numero et disciplinæ vigore egregio floruerit XI ac XII seculo Christianæ Ævæ: quod etiam probari potest ex clausula Cambiationis, inter Don Benedictum Priorem et Rectorem sanctæ Crucis, et Don Bernardum Abbatem monasterii S. Gerontii, signata anno MXXXI, quæ legi potest pag. 43 Annulium Calliensium editorum a Francisco Bricchi, in hoc tamen non probando quod pag. 20 assentire videatur Pamphilo Lucii, opinanti Bernardum istum esse famosum hujus nominis Abbatem Clavallensem, qui Calliensis Abbatiz regimen aliquando gesserit.

ipse credi-
tur esse Fi-
coclensis Epi-
scopus,

2 Porro quam ipsam monasterium notum ac celebre, tam ignotus nonnullis æque ac civibus fuit loci Patro- nus, nisi quod ex antiquis quibusdam titulis habetur Ficoclensis Episcopus et Martyr fuisse, quos nonnulli postea sic legerunt quasi, conjunctis in unam litteris CL, deberet dici Ficolensis: cum Ficoclensem seu Ficu- clensem probent subscriptiones Synodi Romanæ III, sub Symmacho Papa anno III habitæ, ubi Gerontius Ficu- clensis invenitur, juxta antiquissimarum in Vaticana bibliotheca membranarum lectionem: et Anastasius Bi- bliothecarius in Vita Theodori Papæ, duodecimo mil- liario a civitate Ravennate ponit locum qui dicitur Fienclas: qui idem locus in Vita S. Bassiani Landen- sis Episcopi, data XIX Januarii, scribitur Phycoclis; postea autem dicitur Cervia, sub qua nomine hodieque perseverant Episcopi Cervienses. Ceterum si S. Ge- rontius Calliensis Patronus fuit Fienclensis ille Epi- scopus, qui dicta Synodo Romanæ interfuit, vehementer suspicor, non tam fidei causa occisum esse (nec enim Gothi qui tunc Italiam sub Rege Theodorico obtinebant, quævis Ariani essent, molestiæ quidquam ea causa facessabant Catholicis) quam a Iudocinuntium prædonum manu irasum, spoliatum ac cæsum fuisse; et Martyrem dici eodem modo, quo solebant olim quotquot violenta morte defuncti coluntur ut Sancti.

sub Sym-
macho Pa-
pa subscri-
tus Conci-
lio Romano,

qui inde
reverens
ab impiis
decollatur

3 Vita in Lectiones distributa, prout antiquitas lege- batur in monasterio S. Gerontii, a nobis in Vallicellanæ bibliothecæ MSS. reperta Romæ, de morte ejus sic ha- bet: Veniens in comitatu Luceolarum, cum a multis exciperetur fidelibus, insidias passus ab incredulis, fugam inivit: et cum fugiens, ad villam que dicitur Summum venisset, ibi pene morti succubuit. Nam circumdantes eum undique infideles, jaculantes super eum tela, non potuerunt eum confodere. Unus porro audacior ceteris, acceptum de vinea paxillum post tergum fugientis jecit, nixus enim perforare: sed paxillus quernens, casso ictu in terram lapsus, atque cuspidem solo affixus, post modicum nutu Dei germi- navit frondes et folia, et usque ad nostra tempora non sine multorum admiratione perduravit. At veritatis inimici persecuti sunt eum usque ad Campum-ventosum; et inibi comprehendentes sanctum Dei Ponti- ficem Gerontium decollaverunt: et inhumatum eo loco per tres dies dimiserunt: qui triduo quo jacuit non potuit violari, vel a canibus ferisque corrodi. Caput insuper ejus, cum a perfidis alicubi proje- ctum, aves desuper volantes in silva quadam invenissent, circumdederunt; et quamdiu inibi jacuit custodierunt; donec luce divinitus emissa claresceret omnibus, quanti meriti esset apud Deum qui occisus fuerat.

et miracu-
lose serva-
tur per tri-
duum:

4 Eleutherium Exarchum, cum Romam veniret, in castro quod dicitur Luceolis intersectum a militibus, scribit in Vita Bonifacii V Anastasius Bibliothecarius: additque Rubens id esse eo loco, quo incolæ supra Cantianum Pontem Ricciolum nuncupant, a Luciolis forte sumpto nomine, septimo supra Cullium lapide, quod et vestigia ruinurum, etiam in typographicis mappis nomi- nata, persuadent. Villa ad Summum dicta in aliis quibusdam scriptis, vicina Luceolis fuisse videtur: Cam- pus autem ventosus, Cullio propior erat, qua fauces

montium in exiguum sese planitiem explicant, juxta Caudianum flumen. Eo loco fidelium pietas, supra ipsum in quo Sanctus decollatus creditur lapidem, oratorium excitavit, extatque apud Franciscum Bricchi in Vita S. Gerontii cap. 41 Breve, quod in civitate S. Angeli Papalis, alias Callii, anno MCCCIV dedit Angelus, mi- seratione divina tit. sanctæ Crucis in Hierusalem S. R. E. Presbyter Card. Reatinus, in civitate Bo- noniæ, fortia, ac districtu Apostolicæ Sedis Lega- tus; qui cupiens ut Capella S. Gerontii in Campo- ventoso Calliensis diocesis, in suis structuris et ædificiis decenter repararetur atque conservetur, nec non libris ac paramentis aliisque ornamentis eccle- siasticis ad divinum cultum necessariis fulciatur, fidelesque ipsi eo libentius devotionis causa confluant, atque ad reparationem et conservationem, nec non librorum ornamentorumque hujusmodi emptionem, manus promptius porrigant adjutrices, quanto ex hoc itidem cœlestis gratiæ dono uberius conspexerint se refectos; de omnipotentis Dei misericordia Bea- torumque Petri ac Pauli Apostolorum ejus auctori- tate confisus, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui prima die Paschatis, et in die festi S. Gerontii, et in die S. Joannis Baptistæ, et in die Assumptionis B. Mariæ virginis, a primis usque ad secundas Ve- speras, capellam dictam annis singulis devote visi- taverint, et ad reparationem vel conservationem ejusdem manus porrexerint adjutrices, in qualibet die in solennitatibus prædictis, centum dies de in- junctis eis pœnitentiis misericorditer in Domino re- laxat.

D
AUCTORE D. P.
erecta in
loco cædis
capella,
Indigen-
tus ornatur
an. 1103,

5 Eadem Capella, inquit Franciscus Bricchi præ- laudatus, diebus nostris per pios fideles restaurata ornataque fuit, sculpto supra portam hoc titulo, LOCUS MARTYRI S. GERONTII. Ibidem sub altari gran- dis est petra, quæ priusquam, ut nunc est, observa- retur, devote radebatur a peregrinis, tamquam sacro sanguine quondam conspersa; eunque pulverem contra capitis dentiumque dolores et infirmitates hu- manas alias valere credebant, quod e civibus multi se exportos testantur. Cum autem anno MDCXX Cal- liensem Sedem teneret Illustriss. ac Reverendiss. Philippus Bili Eugubinus, ibique pluries cœpisset offerri sacrificium Missæ; multiplices etiam ibi gra- tias meruit pia fidelium devotio, prout votivæ tabellæ plures et anathemata palam faciunt. Maxime tamen anno MDCXXI, quando civitas et diocesis Calliensis gravabatur contagiosis ac pestiferis febribus, quibus contacti expirabant intra paucos dies, nullo ad me- dicinam valente auxilio. Tunc nonnulli eorum, ca- pella istius recordati, ad eam visendam si convales- cerent voto obligarunt sese; et subito alleviati atque integræ sanitati cito redditi votum solverunt: in quibus fuerunt Canonicus Franciscus Maria Bricchi, Doctor Ludovicus Bricchi, femine dicitur nomine Por- cie ex eadem familia, et ego ipse qui hæc ex eodem voto scribo; appendimusque nostras singuli tabellas, fassi nos ab evidenti mortis imminentis periculo meritis Sancti Martyris liberatos. Hæc ille nuno MDCCXXVIII, suo se voto abunde exsolvens, quando Italice edidit Vitam quam dixi S. Gerontii, per quadraginta septem capita extensam, argumento sumpto ab his virtu- tibus quas in quolibet sancto Episcopo convenit laudari, quod exiguum historiæ materiam subministrat. Idem succinctius solidiusque anno MDCCLXII primam partem Anua- lium Calliensium edidit, quam finit in anno MDCCLXXXIX, cui un et secundum addiderit, hæcenus nobis est incom- pertum.

in eadem
restaurata
servatur sa-
xum su-
luliferum

et 1621
plures a pe-
ste se libera-
tos prosten-
tur.

6 Quæ ad sepulturam et cultum Sancti pertinent, ita prosequatur Lectiones prædictæ: Micabat equidem tota silva lumine clarifico, et penetrans quæque abdita manifestabat cunctis B. Gerontii merita. Ad quod miraculum multi convenere, atque cognita re- inde

Super corpus
cum capite
cœlesti luce
collostratum

A inde caput abstulere, et asportantes corpori summa
AUCTORE D. P. veneratione adiunxerunt. Congregatis ergo fidelibus
 Dei, salubre commodumque consilium repertum est,
 ut inter duo flumina sepeliri debuisset: interque duo
 flumina, videlicet Buranum et Busum, ex more de-
 dicatis solennibus et peractis exequiis pluribus et
 congruentibus, corpus sanctum ejus posuerunt: et
construitur
 ecclesia, ab inde labentibus annis victima fidelium basilicam
 super sancta ejus membra collocavit, atque venerati
 donariis et numeribus potentes locum auxerunt, et
 glorificandum rebus et causa Domino donante perfe-
 cerunt. Quo in loco ejus beneficia exuberant, et qualis
 quantusque apud Deum extiterit signa proclamant,
 fideles protestantur, cum virtutibus et beneficiis
 ejus merita protestantur. *Hactenus Lectiones, nulla
 facta monasterii aut monachorum mentione: quos pro-
 pterea existimo illuc primum indultos seculo XI, haud
 diu ante tempora Nicolai Papae II, qui eos sic dicitur
 recepisse in tutelam, ut ante eum nemo alius nominetur
 cui se monachi commendarint, ex more alias iis seculis
 usitissimo. Sic Clemens Papa III anno MCLXXXVIII
 suscipiens monasterium S. Petri Massæ-Montis-Neronis
 in eadem Calliensi diocesi, id se facere dicit ad instar
 predecessorum Benedicti et Benedicti, atque Joannis
 Romanorum Pontificum, et hoc dicendo nobis innuit
 initium ejus referendum esse ad seculum X, quo Bene-
 dictus VI et VII sederunt; deinde Joannes XVI, quos
 hic aestimo indicari.*

B *7 Quicumque autem lectionum istarum auctor fuit,
 Clericus aut Monachus, non videtur scripsisse ante se-
 culum X, quo abolito veteri Ficoelarii nomine, invaluit
 Cerviae seu Corbiae nomen, recentius et vulgare: in
 cujus etymo ludens auctor, ait quasi Acerbiam vocatam
 prius, a situs palustris conditione miserabili, S. Gerontii
 ope dictam quasi Acerviam, interpretatione mutata, quin
 honorum plenitudine per eum fuerit aservata. Etatem
 prorsus barbaram ista sapiunt, qualis millesimum aetatem
 immediate praecessit. Nihil autem valde antiquum, aut
 ipsius Sancti aetate propinquum, habuit, quod sequeretur,
 auctor: sic enim praefatur: Est nobis sermo de beatissi-
 mo Gerontio, Ficoelensis urbis Praesule.... cujus
 ortum nataleque, non pro certo comperimus; quali-
 terque ad Episcopalem Sedem sic ascitus, necdum
 probavimus; et quibus Imperatoribus advixerit, vel
 quo Apostolico Romae insidente fuerit, et ea quae
 dicturi sumus gesserit, adhuc non audivimus.*

C *8 Unde ergo habet quae scribit post tot secula? Utique
 ex traditione populari: quae quidem in iis quae mortem
 sepulturam ac cultus initium attinent et jam supra relata
 sunt, cum omnia prope Callium aut Callii gesta sint,
 satis magnam verosimilitudinem habent: in prioribus
 autem, quibus continetur causa et ratio Romani itineris,
 quaeque debuissent Ficoelis seu Cervia peti, adeo a veri-
 tate sunt absorta omnia, ut ea hic commemorare nefas
 existimem. Fuit fortasse apud Romanum aliquem Pon-
 tificem accusatus Sanctus, sumpta calumniarum occasione
 ex eo quod ad domesticum ministerium duas apud se
 neptes haberet, existimans decrepitam suam aetatem mi-
 nime obnoxiam fore ejusmodi susurris: sed quae insuper
 adduntur, et Davidis ac Samamitidis excusantur exem-
 plo, non video quomodo potuerint in sanos sensus cadere,
 ut ea narrantes non viderint, quantum intersit inter
 Regem et Episcopum. Additur autem dignum patella
 operculum, dum silvestrium anserum cervarumque ob-
 vios greges, miraculose obsequentes, dicitur ante se Ro-
 mam egisse Gerontius, ne sine munere coram Pontifice
 appareret: et vicissim ab eo acceptisse ecclesiam, ad
 honorem S. Joannis Apostoli dicatam in loco qui
 dicitur ad Ficoelens, proprio jure tenendam, cum
 Privilegio, ut secundus a Papa Ficoelensis Pontifex in
 Synodali coetu juxta ipsum sederet, eique soli Papa
 assurgeret cum ille ad urbem regiam, scilicet Ro-
 mam, convenisset: et alia vix notari digna.*

*et fabulosa
 ex parte.*

D *9 Haec igitur missa facimus omnia, quae Baronius
 in notis ad Romanum Martyrologium dixit exacta eru-
 ditorum censura ut expurgentur indigere, quamvis
 enim Officii ecclesiastici Hymnus, qui apud Ferrarium
 in Catalogo Sanctorum Italiae legi potest, ea multum
 emollita exhibeat; apparet tamen ex Legenda quam
 dixi sumptum argumentum. Quare vehementer mihi
 placet moderatio atque prudentia Ascanii Libertani
 Calliensis Episcopi et Canonice ejus, qui sacrae
 Rituum Congregationi obtulerunt opprobandum pro
 prima ad secundum Nocturnum Lectione, quod sequi-
 tur: Gerontius Ficoelensis Episcopus, in officii sui
 munere vigilantissimus, in id totus incubuit ut
 verbo et exemplo Ecclesiae sibi commissae prodesset.
 Orationi assiduus erat: carnem jejuniis affligebat.
 Miracula multa edidit, quibus illius sanctitatem tes-
 tatum Deus fecit. Quartae Synodo Romae sub Sym-
 macho Papa habitae interfuisse et subscripsisse
 putatur. Dum autem ad Ecclesiam, cujus curam
 gerebat, reverteretur, ab impiis.... via Flaminia in
 loco qui Campus ventosus dicitur decollatus Mar-
 tyrii palmam accepit. Ejus corpus, quod triduo in-
 humatum jacuerat a piis viris honorifice sepultum
 est.*

E *10 Probata haec jure merito fuerunt, referente Car-
 dinali Baronio, anno MDCIV die XI Decembris, et una
 cum reliquo per totam Octavam officio, de communi
 Martyris Pontificis sumpto excusa Romae. Consultius
 tamen fortasse fuisset, de caedis auctoribus nihil dicere,
 quam per conjecturam adlere eos fuisse, ubi..... signa-
 vi, factionis, ut creditur, schismaticorum, qua S.
 Symmachus Papa fatigatus fuit. Nescio enim quo
 fundamento id credatur. Factio enim illa, quae Larren-
 tium orlinarat eodem die quo ordinatus est Symmachus,
 ad sententiam Regis Theodorici conquevit: et congre-
 gata Synodo cum Gerontius interfuisset, constitutus in
 Nucerna civitate Episcopus Laurentius intuitu mi-
 sericordiae, ut scribit Anastasius, contentus abiit. Quod
 autem post annos quatuor renovatum sit schisma, re-
 vocato dum in urbem Laurentio, et caedes quaedam
 factae Romae; non apparet quomodo vel ad Gerontium
 pertineat, vel extra urbem valuisse supponatur, tam longo
 ab ea intervallo, quantum Roma distat Callium, circa
 quod caesus Gerontius est. Considerent igitur ad quos
 id pertinet, num praestet de causa martyrii prorsus ta-
 cerei, quam tum incertam et parum verosimilem proponi,
 etiam si id fiat per modum conjecturae.*

CAPUT II.

De monasterio et Reliquiis S. Gerontii.

F *Sed redeo ad monasterium S. Gerontii inter Buxum
 et Buranum flumina; pro quibus nominibus Boarus ho-
 die dici videtur et Candianus: inter haec enim positus
 fuit mons ille, in quo vetus fuit Callium, et inter eadem
 situm est planum S. Aogeli, ad quod anno MCLXXXIX
 translata fuit civitas vocataque S. Angeli Papalis,
 novo et parum durabili nomine, quia vetus Callii ap-
 pellatio numquam ab ore vulgi deleri potuit, et sola ho-
 die perseverat. Ab illo monasterio pars illa veteris Cal-
 lii, in qua arx olim erat, vocabatur mons S. Gerontii:
 uti constat ex Brevis Bonifacii VIII, qui preteriti tem-
 poris seditiones et scandala, personarum pericula
 et rerum dispendia, plurimasque bellicas tempesta-
 tes, quae civitas Callioensis, propter divisiones et
 contentiones partium, non solum sibi sed et toti cir-
 cumpositae regioni saepe parturit..... quia ipsius
 civitatis arcem, quae est in monte S. Gerontii, fore
 didicit pro magna parte hujusmodi somitem novi-
 tatum, pro eo quod pars illa quae arcein ipsam ha-
 bere potest, confidit se posse totam civitatem diu
 defendere et tenere..... ideo Potestati, Priori, Con-
 silio*

*Situs veteris
 monasterii:*

*juxta quod
 olim et arx
 fuit;*

*Lectio pro-
 priu ad
 Matulinum.*

*ubi occasio
 martyrii
 assignata
 aegre probatur.*

A silio et Comuni Eugubino *mandat*, quatenus arcem ipsam recipiant, et ad ipsius civitatis communes expensas (moderatas tamen.....) faciant diligentius custodiri, quousque de ipsa duxerit aliud ordinandum. Ita *prædictum breve apud Franciscum Bricchi cap. 42. datum anno Pontificatus III, Christi MCCCXVI: unde apparet, quod licet mœnia et domus civitatis funditus diruta fuerint, sicut fieri annuerat Nicolaus Papa IV, non tamen destructa arx illa sit: idem enim Nicolaus jusserat, fortalitia et loca omnia prædictæ civitatis, de quibus posset haberi suspicio, ne per ea vel occasione ipsorum aliqua valeret suboriri turbatio, per Joannem Columnam, Marchiæ Anconitanæ Rectorem, cui executio demandabatur, cum omni diligentia et sollicitudine custodiri.*

12 *Sicut autem de fortulitiis statuerat Nicolaus; ita translationem civitatis fieri voluit, ecclesiis, monasteriis et aliis locis piis, in priori loco constitutis, in suo statu reservatis ad præsens. Sed translatis alio civibus, difficile fuit pristino in loco retineri clerum ac monachos, ut etiam ipsi non migrarent paulatim vel extinguerentur. Itaque factum est ut, dilapsis monachis, monasterium S. Gerontii unitum sit mensæ Episcopali Calliensi, per Dominum Nicolaum Papam V, qui sedere cepit anno MCCCXLVII, ejusque bona communi sorte applicata ipsi Episcopatu et Canonicæ Calliensi, et postmodum per præfatum Dominum Papam inter Episcopatum et Canonicam singulariter distributa; ut patet per litteras et bullas plumbatas ejusdem Domini Papæ, super his omnibus confectas. Erat autem præfatum monasterium, ubi post, satis malo consilio, Dux olim Federicus arcem, civitati Callii imminentem, ædificari jussit, monasterium prius destruens. Ita D. Thomas Albici Episcopus Calliensis, in suis registris anni MDCXIV apud Bricchium: qui tamen odit, legisse se memorias quasdam, quibus asseritur, usque ad nostrum hoc seculum conservatum fuisse locum altaris majoris, super extracta cellula quadam, intra quam erant petreæ quædam arcæ, cum ossibus multis, quas alicujus Sancti aut Beati esse non dubitabatur: appellatam autem fuisse capellam S. Dominici, ad eamque seditos antiquo usu exire civis singulis diebus Dominicis per Octobrim, dicique ibidem obtineri tunc indulgentias, sed quales aut quantas ignorari. Ad hanc Capellam etiam annue ascendebatur die tertia Rogationum, et eandem Canonicus hebdomadarius benedicebat agris ac plantis circumjectis; utpote ex emineptiori eorum hortorum loco, quos Patres Capuccini nunc obtinent, et anno MDC, Episcopatum tenente Ascario Libertani, muro concluserunt: itaque finem habuit consuetudo antiqua.*

13 *Sed non cessavit propterea ipso in monte S. Gerontii veneratio: qui enim Sedem Calliensem ante Ascarium tenuit Paulus Marius ab anno MDLXVII, prædictis Patribus Capuccinis novam ecclesiam dedicare rogatus, ipsam in honorem S. Gerontii Calliensis Patroni dedicavit, nihil minus tunc cogitans quam ea loci fuisse monasterium ejusdem. Quare id postea intellexerit, pro miraculo habuit. Qua autem occasione id intellexerit, et quomodo neglecta sit pulcherrima occasio ipsum S. Gerontii corpus invenendi, juvat dicere ex litteris Leonardii Jacopini civis Calliensis, Romæ datis 1 Februarii, ipso quo Paulus Marius obiit anno MDCXI. Interrogatus, inquit, de ista capellula sitne moderna vel antiqua; respondeo, esse antiquam, et reliquiam rei majoris, id est ecclesiæ. Omnino autem pro certo habeo, supra capellulam illam et tumbam, quæ videtur hodie, fuisse altare ad sacrificium Missæ, si non totius ecclesiæ princeps, alterum tamen sub principali constructum in crypta, quale in ecclesia Sanctæ Crucis Avellanæ videre est pluribusque Romanis, ubi sanctorum corpora subtus collocata videntur in tombis, per fenestellas quasdam paten-*

tibus, ad commoditatem aptandæ lampadis sub iis fovendæ. Habebat autem tumba S. Gerontii fenestellam quadratam, per quam regre intrmittere caput quis posset: et usque ad labrum ostioli plena erat ossibus: quæ, postquam fenestella illa amplificata in spatium majus fuit, exempta sunt omnia, et partim in lapidea arca superiori composita, partim alibi collocata fuerunt. Censeo porro grandiosem petram, quæ supra capellulam jacet, præbuisse usum altaris, etsi forma aliquantum minor sit quam hodierna ferat consuetudo, nec dissentient ii qui vetera multa altaria viderunt.

14 *Petierant quidem Patres Capuccini, ut quoniam libertati suæ officiebat accessus popularis ad locum, prorsus eum abolere possent: verum cum annuisset Episcopus, et digredientibus adderet, Videte ut petra ista et ossa in loco sacro asserventur; superveni ego, et re intellecta monui, nullatenus faciendum videri quod Patribus illis a se indultum dicebat, exponens quid quid scirem; et id ipsum sic jubente Episcopo scriptum exhibiturus, confestim attuli domo librum, in quo similia multa notaram, et coram ipsis Patribus exinde recitavi. Persuasus hæc ratione Episcopus retraxit facultatem jam datam, rogavitque Patres an unquam aperuissent lapideam arcam, quæ in prædicta Capellula erat. Affirmantibus illis, atque addentibus in ea se reperisse ossa quædam, iterum ex iis quæsitum est, an ita ut invenerant reliquerint omnia. Illi vero fassi sunt, quod totam implevisset ossibus in tumba repertis, quantum capere poterat: cetera autem sepelivissent circa ipsam capellulam. His sic dimissis mansi cum Episcopo solus, multamque cum eo consultavimus qua forte ratione cognosci possent ipsius S. Gerontii ossa, atque discerni a ceteris: nec facile fuit quidquam certi expedire. Quamvis enim aliqua ratione credam ipsa esse in ea quam diximus arca superiori: dubium tamen id nobis mansit, quia ibidem subtus est arca alia, nunquam adhuc aperta: in qua forsitan ipsa contineri certiori posset indicio intelligi, siquando illa aperiretur.*

15 *Hactenus Jacopinus, cujus de altera arca reseranda consilium fueritne executioni mandatum, non videtur Bricchius comperisse: solum asserit, prædicta ossa translata esse ad novam ecclesiam, atque ibi sepulta, neque potuisse se, quantavis ahibita diligentia, scire qua in parte lateant. Itaque per inconsideratam bonorum istorum Patrum, suis dumtaxat commodis consulentium, festinationem, præcepta civibus Calliensibus est spes Sancti sui Patroni reliquias aliquando ad publicam venerationem extollendi, nisi miraculo eis revelet Deus. Eoque pluris faciendum est quod Assisii in Conventu S. Francisci (ubi claustrum unum a S. Gerontio nomen habet, et imago ejus depicta cernitur) hæc legatur inscriptio: Illic intus jacet B. Gerontii Episcopi et Martyris brachium, in hujus sacri conventus consecrationis signum. Primum ædificii lapidem rite jecerat Gregorius IX anno MCCCXXX; qui cum usque ad annum istius seculi XLI vitam prorogavit, patuit per se aut alium a se deputatum absolutum fabricam consecrâsse, et cum aliis Reliquiis pluribus ipsum brachium ibidem tunc conclusisse, incertum quanto aut qua ratione allatum Callio. Inde tamen allatum censeo, probat antiquum divini Officii Diarium, in Assisicensi conventu asservatum, ubi præscribitur nona Maji, B. Gerontii Episc. et Mart. duplex cum Octava. Atqui tali die Callienses suum Patronum, Cervienses Præsulem, vicina Callio oppida Advocatum colunt ab immemorabili tempore: unde et Romano Martyrologio eundem his verbis adscripsit Baronius, Callii via Flaminia passio S. Gerontii Episcopi Ficodensis (sic enim in Actis ad se missis legerat) et in Annotatis varios indicavit Gerontios, qui alibi aliis diebus coluntur.*

D
ACTORE D. P.
ab his confusa
quæ subtus
ecunt ossa

cum tumbam
illam amoliri
cogitent,

E

transtataque
ad novam
ecclesiam
ibi nunc lateat.

F

Brachium
in claustrum
conventus As-
sisiensis:

nomen in
Martyrologio
Rom.

A 16 In Breviario diocesis Racedburgensis in Saxonia inferiori, anno 1503 recensio, praescribitur ad hunc 1x Maji, veneratio S. Gerontii Episcopi et Martyris sub ritu trium Lectionum, et haec proprii de eo recitatur Oratio. Deus qui nos annua B. Gerontii Martyris tui atque Pontificis solemnitate laetificas; concede benignus, ut cujus hodie triumphum veneramus, societatis ejus la-

titiam adipisci te largiente mereamur. Atque hinc D verosimile fit ejusdem Sancti reliquiam olim ad istam Ecclesiam pervenisse: quae Ecclesia seculo XI restituta, et ob Ordine Praemonstratensi per annos ccccl. successive administrata fuit, ut ad Vitam B. Evermodi Episcopi xvii Feb. diximus.

NOT. 18.

DE B. FORTE EREMITA

AD SANCTAM CRUCEM FONTIS AVELLANI IN ITALIA.

ANNO MXL.

Ludovicus Jacobillus, tomo 3 de Vitis Sanctorum Umbriae, subiungit Catalogum de insignioribus Reliquiis Sanctorum, quae adserantur in eadem Umbria, et pag. 4 tradit in Ecclesia Cathedrali urbis Eugubinae, quiescere sacra corpora SS. Mariani Lectoris et Jacobi Diaconi Martyrum, quibus dicta ecclesia est dicata: item SS. Fructuosi et Rudolphi, et BB. Theobaldi et Villani Episcoporum ejusdem Sedis; et corpus B. Fortis Gabrielli, monachum sanctae Crucis Fontis Avellani. Ex his ultimus B. Fortes memoratur ubi eodem Jacobillo tomo 1 ad hunc 1x Maji, ubi ejus res gestas profert: quas iterum tomo 3, ubi agit de Sanctis ac Beatis monasterii Avellani pag. 331, aliquanto distinctius, licet brevius, describit: unde sequentia collegimus.

Corpus Eugubii

B

Acta ex Jacobillo.

Ire educatus,

At eremita in Appennino;

dein monachus Fontis Avellani.

C

2 Beatus Fortes, e nobili familia Gabriella prognatus, et a suis parentibus, veris Christianae pietatis amatoribus, in sancta disciplina educatus instructusque; in ipsa sua juventute addictus fuit mortificationi carnis, sanctae meditationi rerum caelestium, et desiderio vitae solitariae. Relectus ergo urbe Eugubina cum suis consanguineis discessit in eremum alti montis, in Appennino prope Schoggiam municipium siti, ad confinia Umbriae et Piceni sive Marchiae Anconitanae, prope antiquam Flaminiam viam, ab urbe Eugubina ad octo millia passuum distantis: in quo loco plures Eremitae in vita solitaria et sincero Dei servitio exercebantur: ibidemque visitur parva ecclesia sive capella, post mortem B. Fortis ad hujus honorem erecta, etiamnum S. Fortis appellata. Haec igitur in eremo aliquam sibi elegit speluncam procul a tumultu populari, et se occupavit carnem variis penitentibus domando, et spiritum assiduis iisque ferventibus orationibus fovendo: et inter hiemalia frigora et aestivos calores, tamquam fortis Christi athleta, inimicum infernalem debellavit. Victus illi erant herbae aliique cibi crudiores potus: qua, lectus nuda terra, vestitus panni rudes coloris castanei seu leonini et variegati. Postmodum accensus desiderio sub obedientia vivendi, instructusque sanctitate B. Lodolphi fundatoris Congregationis Avellanae, ejusque monachorum; se contulit ad dictum monasterium, et a Guidone Aretino tunc ibidem Priore habitum sanctum circa annum trige-

simum supra millesimum accepit: atque in ea societate sanctissimorum monachorum, ad quod dein memoratus B. Lodolphus, relicto Episcopatu Eugubino reversus fuerat, cum magna sanctitatis opinione vixit, ac tandem mortuus est die nono Maji anni millesimi et quadragesimi. Tunc ejus consanguinei, ob singularem quo erga eum ferbantur affectum devotionemque, impetrato B. Lodolphi et monachorum consensu, curarunt corpus ejus Eugubium deferri: quod in Ecclesia Cathedrali depositum fuit in quadam capella sub finem dictae ecclesiae, ad quam variis gradibus scalae lapideae ascendebatur. Verum postea sacrum ejus corpus translatum fuit ad aliam capellam, in medio dictae Cathedralis sitam, ubi hactenus honoratur cum hac antiqua inscriptione.

moritur an. 1040

E

sepelitur in sede Cathedrali.

D. O. M.

Divo Forti Eremitae, candore animi, summa constantia, et Christiana pietate insigni. Anno a Christo nato MXL ad caeli patriam migravit.

3 Hanc eandem inscriptionem edidit Philippus Ferrarius ad diem vii Maji, quo eum retulit post B. Villanum Episcopum Eugubinum. Imago ejus appensa in monasterio Avellano videtur cum tali subscriptione: B. Fortes Gabriellus Eugubinus, monachus ac eremita Avellanae, obiit 1x Maji anni MXL. Gabriel Bucelinus in Menologio Benedictino ad hunc 1x Maji hoc eum elogio honorat: Eugubii in Italia natalis B. Fortis monachi et eremita. Is nobili genere Eugubii natus, familia illustri Gabriella, monachus in monasterio Fontis Avellani professus, S. Lodolphum Abbatem, sanctitatis magistrum perfectissimum habuit: ejus exempla strenue imitatus, vitam admodum rigidam vixit, quam felicissimo clausit fine anno MX hac die: ejus corpus in Cathedrali templum translatum, ibidem sacello insigni colitur: per ejus intercessionem multas gratias Numen Eugubinis largitum est. De eremo sanctae Crucis fontis Avellani, imo et Eugubina urbe late egimus xxiii Februarii ad Vitam B. Petri Damiani § 1. De illius fundatore B. Lodolpho latissime agit Jacobillus tomo 3 a pag. 323 ad 331. Et quia erat oriundus ex nobilissima familia Pamphilio, hanc praetere illustrat.

Elogium Bucelini.

F

DE SANCTO GREGORIO

EPISCOPO OSTIENSI, IN ITALIA,

IN LEGATIONE HISPANICA MORTUO.

G. II.

ANNO MXLIV.

Ostia Tiberi-
næ Episcopus

Ostia, antiquissima Romanorum colonia, in ore Tiberis fluvii ab Anco Martio Rege Romano- rum fundata, in tantam Ecclesiasticam evecta est dignitatem, ut ipsius Antistites sua quodam- modo natura et Cardinales sint, et omnes omnino Orbis Episcopos, uno Romano Pontifice excepto, superent dignitate, et a multo jam tempore habeantur Puvpuratorum Decani. Inter hos Episcopos seculo Christi undecimo floruerunt duo, et sanctitate vitæ et splendore doctrinæ eminentes. Horum alter fuit B. Petrus Damianus, Prior eremi sanctæ Crucis Fontis Avellani anno MLXXII, xxiii Februarii vita functus, ad quem diem ejus Acta illustrovimus. Alter hoc aliquanto senior (nam duo inter utrumque intercesserunt) est B. Gregorius, in Legatione Hispanica sanctissime hoc ix Maji mortuus. Aliquod verum ab eo gestarum compendium edidit **1** *Italia sacra in Ostiensibus Episcopus Ferdinandus Ughellus, quod hic damus, et est hujusmodi.*

creatus anno
1034,a Be. edicto 9,
in Hispaniam
missus,locustis inde
fugatisanno 1044
moritur.

B

2 Beatus Gregorius, S. Benedicti monachus, atque Abbas SS. Cosmæ et Damiani ad Micam Auream, Ostiensis Episcopus adlectus est, atque adeo Cardinalis et Bibliothecarius Sanctæ Rom. Ecclesiæ. Circa annum mxxxiv Petro successit : qui eodem monere sub quatuor sibi succedentibus Pontificibus cumulativissime functus est, ea sane virtutum prædens exempla, quæ sanctissimum virum videntur decere. Cum autem ubique et semper ejus sanctitas mortalibus innotuisset, tum vero maxime in regno Navarræ ex Pontificis missu enituit. Siquidem cum Deus, scele- ribus mortalitatis irritatus, Benedicti Nomi temporibus, denso agmine locustarum Navarrensi- um fines fœdissime devastasset, nec indies magis sævienti eladi ulle viderentur acies pares, omni demum humano subsidio destituti, missis Legatis a Pontifice Romano divinas suppeticas impetrarunt. Quas ut in de- prædatoriam pestem illam sanctius adornaret, trium dierum orationem publicamque indixit jejunium. Ex eo admonitu Angeli, qui affirmabat populabundam locustam per benedictionem Gregorii Ostiensis fuga- tum iri, eundem in Navarram legavit. Qui benedi- ctione signoque Crucis, acsi signa contulisset in prælium, exercitum illum locustarum usque ad in- ternecionem delevit : multisque præterea clarens miraculis, locustis pejora peccata fugavit. In Hispaniis igitur aliquamdiu commoratus, ex divino in- stinctu S. Dominicum, vulgo della Calzada vocatum, Sacerdotem initiavit, verbumque Dei enuntianti in- defessum se comitem adjunxit. Demum Ostiensis Gregorius, cum ad majorem Dei gloriam multos adisset labores, oppressus morte evolavit ad Superos, anno millesimo quadragesimo quarto, septimo Idus Maji, sepultusque est apud Lucerinum, Navar- rensis ditionis castellum : ubi ejusdem memoria apud eos populos solennis quotannis habetur.

3 *Hactenus Ughellus, qui ante hunc B. Gregorium Episcopum Ostiensem statuit alios quatuor fuisse Episcopos itidem Ostienses, Gregorii nomine appellatos, et in Episcopo xxiv, Gregorio IV, ista scribit : Constantinus Cajetanus Abbas Benedictinus, in Vita Gregorii Ostiensis Episcopi) quam nuper diffuse quidem præscripsit, quæ Romæ typis excusa in mambus pio- rum versatur) toto cœlo aberrat, dum habet B. Gregorium, ex Abbate SS. Cosmæ et Damiani ad Micam-*

Auream, a Joanne XVIII Episcopum Ostiensem crea- tum anno miv, et ad cœlum evolasse anno mxliv. Nam ut clare vidimus, post Gregorium Ostiensem Episcopum S. R. E. bibliothecarium, qui anno mv subscripsit diplomati Joannis XVIII, Petrus quidam Ostiensis regebat Ecclesiam anno mxxvi, de quo mentio anno mxxviii. Unde vel B. Gregorium ante annum mxxvi lato cessisse, aut post Petrum anno mxxviii elapso Ostiensem Sedem obtinuisse futendum est. Ego enim evidenti ratione convictus, post Pe- trum, qui anno mii inter mortales degebat, Grego- rium anno mv, post Gregorium, Petrum, post hunc B. Gregorium repono, a Benedicto Nono ad Epi- scopalem Sedem Ostiensem vocatum circa annum mxxxiv; in Hispaniam missum, ibidem diem clau- sisse extremum anno mliv. *Hæc iterum Ughellus. At Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico ad hunc ix Maji reculit Vitam B. Gregorii a Constantino Ca- jetano scriptam, at dein recedit ab ejus sententia, et ad- haret Ughello, inter Gregorios Episcopos Ostienses subjicienti discrepantias. Nos curiosis antiquitatum Ostiensium indagatoribus relinquimus dictam contro- versiam de duplicatis Petris et Gregoriis, et cum lector possit recurrere ad dictas editiones Cajetani, eam Vitam ut multis verbis amplius indicantur : in qua plu- rima de S. Dominico Calciatensi indicantur, quæ accu- ratius ex antiquioribus Actis referuntur xi Maji, die ejus natali. In istis etiam nihil habetur de sacerdote illius B. Gregorio collato, et concionibus ad populum habitis : sed dicitur B. Dominicus, ut animam salu- taribus doctrinis reficeret, ipsius discipulus effectus, illumque usque ad obitum ejus comitatus. Non etiam B. Gregorius, jam Episcopus Ostiensis, munere Bi- bliothecarii sub quatuor sibi succedentibus Pontifici- bus functus est, uti ex Cajetano videtur Ughellus non satis sui memor desumpsisse. Factus traditur supra Episcopus Ostiensis anno mxxxiv, cum jam tum Ponti- fex esset Benedictus IX, teste ipso Ughello, anno mxxxii in Apostolicam Sedem intrusus. Ab hoc Pontifice anno mxxxix B. Gregorius in Hispaniam missus, ibidem decessisset anno mxliv, antequam in locum dicti Bene- dicti, a Pontificatu exacti, et aliis schismaticis subnotis, fuerit legitimus Pontifex constitutus Gregorius VI. Sed neque sub Benedicto IX neque sub aliquo decessorum ejus credi debet Gregorius fuisse Bibliothecarius, nisi productis tabulis, quibus cum ejusmodi titulo subscribitur : nullæ autem producantur hactenus : sed bene alia ab aliis cum titulo Cantuarii, qui item et Bibliotheca- rius dicebatur subscriptæ.*

4 *Celebrat eundem B. Gregorium Thomas de Tru- gillo, in Thesuro Concionatorum ad hunc ix Maji, et inter alia, quæ relatu digna sunt, ista scribit : Cum per- venisset Navarram sanctus Episcopus, sua sancta prædicatione et vita integerrima, vitia emendavit atque correxit : cessantibusque peccatis et iniquita- tibus, cessavit etiam plaga. Instituit autem vir san- ctus etiam pro-essiones multas, jejunia, orationes, elemosynas, sacrificia, et alia id genus opera sancta, quibus ira Domini placaretur. Unde Advocatus est nobis hic gloriosus Sanctus contra locustas, et æru- ginem aliaque id genus animalcula, quæ segetes so- lent infestare. Hinc fit ut aqua, quæ lavata fuerint ejus ossa sive contacta, si aspergatur per vineas, hortos*

*Videtur a
seniori Gre-
gorio Hem
Ep. Ostien. di-
stinguendus*

E

*neque sedisse
sub 4 Pon-
tificibus*

F

*Præ opera
instituit.*

A hortos, segetes et arbores silvestres, et alias id genus plantas, soleat maximo remedio esse contra talia animalcula noxia. Mortuus est autem hic gloriosus Pontifex, et fuit ejus corpus sepultum in eodem regno Navarrae, videlicet in Berrueca : ubi multis claruit miraculis, et Deus ejus intercessione et meritis multis solet subvenire. *Hæc Trugillus, quo citato Joannes Marietta aliqua hujus Sancti Acta retulit lib. 5 de Sanctis Hispaniæ cap. 68, asseritque Calagurri et Lucronii concionatum esse, ejusque corpus asservari in ecclesia ipsi dicata in alta Navarrae rupe, haud procul dicto Lucronio : atque ad illam supplicii processione accurrere multos vicinarum ditionum populos, ut ejus intercessione liberentur, potissimum ab infestatione locustarum, assumentes secum aquam tactu sacram ejus Reliquiarum sacram. Hæc ibi. Ecclesiam illi dicatam, ante sub nomine S. Salvatoris de Pivaru fuisse notam, indicatur ex Cajetano apud Tamayum Salazar ad diem x Maji, qua celebrat sacra corporis S. Gregorii inventionem, factam presentibus Episcopus Petro Pampilonensi cognomento Ximeno de Gazolaz, anno mclclvi errato, et Sanctio Haxio vel Hachio, qui Baionensem Ecclesiam ab anno mclclvi usque ad annum mclclxxv rexit. Subjiciuntur dein miracula ab Ægidio Calabrigensi auctore coævo conscripta, quæ subjicimus et sunt ejusmodi.*

B 5 Anno Domini mcccxcviii armiger Equitis cujusdam Navarri, qui Fortunius de Almozavia vocabatur, surdus et mutus, in S. Gregorium valde religiosus, in ejus ecclesia vigiliis egit, precibus impensiore studio se dedit, ut auditum et loquelam recuperare posset. Octava die cum Clerici terræ Berruecæ et Valdege aliorumque locorum, eodem catervatim venissent, pluvie impetrandæ causa; ille Sancti meritis et intercessione voti compos factus est. Anno Domini mcccxi die iii Junii ad ecclesiam, in qua S. Gregorii corpus conditum est, vir quædam de Olite conscendit, Vici nomine, quinque offerens solidos : affirmabatque, præteritis temporibus loci incolas, gravi pestilentia ac locustarum plaga afflictos, dietam summam ad sumptum lucernarum Sancto vovisse, vineisque et agris aqua beati viri Reliquiis sanctificata lustratis, calamitatem omnino cessasse. Simile huic recensebat custos cænobii S. Francisci de Estella coram eodem Ægidio et Vicario de Piedramillera, Petro Joanne nuncupato, ac Michaele Sanctio Clerico, Vicario S. Gregorii. Ejusmodi generis prodigium accidit in Falces, cujus pagi incolæ illa ipsa de causa quotannis octo tritici rubos ecclesiæ S. Gregorii offerunt.

C 6 Anno Domini mcccxi die xii Martii, in villa de Arellano, cum in aurem cujusdam Sacerdotis, Pyrrhi nomine, granum hordei incidisset, nullaque ratione extrahi posset; ille nunquam intermissis ad Deum precibus liberari ab ea molestia expetebat. Nihilominus opera chirurgi usus est, si quomodo laboranti auri remedium adferre posset : sed cum contra atque speraverat accidisset; seipsum S. Gregorio pie commendans, ad ejus ecclesiam non sine incommodo se contulit, fratre sibi comite adscito. Vigilans igitur ante Sancti altare, vovit se illi certam tritici mensuram in singulos vitæ suæ annos oblaturum, si morbum depelleret. Voto facto granum hordei statim ex aure hominis exiit, ejusque dolor sedatus est.

7 Anno mcccxi in loco Viana, uxor quæstoris S. Gregorii, ita obsurdit, ut per septem mensium spatium remedium morbo invenire non posset. Visum ideo divinam implorare opem. Quare ambo multas piaculares hostias Deo offerri curaverunt : preces etiam varias et vigiliis ipsi, cum in ecclesia Viana tum alibi, peregerunt. Sed cum nec eo pacto mulier audiendi facultas restitueretur; vir, qui, ut di-

ximus, S. Gregorii quæstor erat, uxori suasit, ut ad illius ecclesiam se conferret, illicque supernum remedium ob Sancti merita præstolaretur. Cumque mulier marito obtemperasset, multis lacrymis ac gemitibus Sanctum rogabat, ut vel auditum sibi impetraret, vel ex hac vita celerem discessum. At Sanctus pristinum mulieri aurium sensum restituit. Quarta etenim nocte, dum illa esset in ecclesia pervigilium de more habens, circa sextam horam galli cantum auditu percepit, et paulo post campanarum sonitum, quibus surgendi ad matutinas horas persolvendas signum dabatur : et in hunc modum cognovit se meritis S. Gregorii a surditate liberam esse. Gratiâ itaque ingentes Deo ac Sancto ob acceptum beneficium reddidit : et domum magna cum hilaritate reversa, annis singulis eleemosynam pro cereis coram sacro Corpore accendendis erogare perseveravit.

8 Anno Domini mcccxi die xii Martii Sabbato, ad hanc ecclesiam mulier quædam accessit e loco de Amescosa, a dæmone correpta : quæ cum ante altare S. Gregorii vigilasset, ea hora qua ecclesiæ Abbas Missæ sacrificium celebrabat, usque adeo a maligno spiritu torta et convulsa est, ut eam mortuam, qui præsentibus aderant, reputarent. Verum paulo post mulierem dæmon reliquit, ac tantum fragorem stridoremque edidit, ut ruere templum videretur : et abiens tale indicium præbuit, ut murorum fracturæ etiamnum adverti facile possint.

9 Anno Domini mcccxi die Sabbati, quo anniversaria S. Gregorii Papæ gratulatio celebratur, quidam villicus Estellæ incolæ, Petrus Garsia nomine, ejus loci lanio, diu ante auditu carens, ad ecclesiam nostri S. Gregorii cum aliis intercessurus, accessit. Cumque integram noctem pervigil exegisset, Sanctoque supplicasset, ut medicam manum morbo suo adhibere dignaretur, neque tamen juvamen ullum sensisset; sceleribus suis id attribuens, domum versus tristitia obrutus iter accepit. Verum Estellæ villicus foem ingressus, sonum campanarum audit, ac place comperit se quod petierat impetrasse. Quare Deo et Sancto quam maximas gratias agens, eleemosynam quantumcumque potuit ad ecclesiam misit.

10 *Haec sunt illa miracula : post quæ relata additur, viros aliquot ex primaria nobilitate in unum coeuntes, sodalitatem sub S. Gregorii tutela constituisse, eosque certis legibus parere, et meditationibus spiritualibus exerceri. Imo, inquit, Tamayus Salazar, antiqua fuit inter Hispanos Calagurritanos, Navarraeos et Aragonenses consuetudo, celebrandi diei festum huic sanctissimo Praesuli dicatum : et ideo nonnullæ in pluribus ecclesiis pervetustæ inveniuntur Orationes, deprecationes et hymni, quibus a locustarum ruina liberari posebant, et debitas pro illius subventionem, devota grates humilitate solvebant. Subjungit Tamayus quinque hujusmodi hymnos, quibus Orationem interpanit, et aliam post miracula, atque tertiam post Vitam S. Epitacii Episcopi et Martyris, ab eo seorsim anno mdcxli editam. Ex his a Presbytero, superpellicem induto et stolam, Cruce præeunte sequens devote solet recitari Oratio. Deus, qui B. Gregorio, Confessori tuo atque Pontifici, contra locustarum pestem, specialem gratiam contulisti; concede propitius, ut qui tua beneficia devote poscimus, ejus meritis et precibus a corrosione et consumptione ipsarum et quarumcumque aliarum pestium, in fructibus nostris et pecoribus, atque a peste et epidemia in corporibus nostris, misericorditer liberemur. Per Dominum etc.*

11 Et ut longe lateque aqua, qua fructus asperguntur, deferatur; accedunt populi ad locum sepulcri cum urnis, et aquam per foramen tibiæ sancti

Confessoris

energumena
liberatur
an. 1322,

E

auditus
recuperatur
an. 1373.

Sodalitas
institutâ :

hymni antiqui

et orationes :

benedicendæ
aquæ ritus.

AUCTORE G. H.
a morte miraculis clarus :

Corpus seculo
13 inventum.

Mutus et
cæcus sanatur
anno 1298,

Locustarum
lurs extincta
anno 1302,

granum in
aurem illapsum
exiit
an. 1310,

surda curatur
anno 1312,

A Confessoris introductam in urnis includunt, Presbyterorum ministerio sanctificatam : et deportantibus conceditur a ministro ad id specialiter constituto chirographum, signo ipsius basilicæ roboratum.

Ipsum signum exhibetur a Tamayo, atque est imago S. Gregorii vestibus Pontificalibus induti cum locustis hinc inde volantibus. Ferrarins eum retulit ad diem vii hujus mensis Maji.

D
AUCTORE G. H.

DE B. NICOLAO ALBERGATO

S. R. E. CARDINALE ET EPISCOPO BONONIENSI,

G. H.

EX ORDINE CARTHUSIANO.

ANNO
MCCCLIII

Testimonium
Carthusiæ
Bononiensis.

Ferdinandus Ughellus tomo 2 *Italiae sacrae in Archiepiscopis Bononiensibus, illustri elogio exornat Nicolaum Albergatum, illudque istis verbis concludit* : Carthusiani, Beati titulo olim eam condecorarunt, et in album quorundam Sanctorum Ordinis retulerunt. *Cum nos anno MDCLX abituri Romam per aliquot dies Bononiæ subsisteremus, invenimus notitiam cum R. D. Simone Santagatha, Presbytero, studiorum nostrorum amantissimo : qui dein anno MDCLXII die IV Februarii ad nos, tum Florentiæ per aliquot menses moratos, transmisit syngropham, quam ejus rogatu Religiosissimi Patres Carthusiæ Bononiensis confecerant sub hoc titulo* : Cultus publicus Beato Nicolao Albergato, S. R. E. Cardinali et Episcopo Bononiensi, e Carthusiensium cætu assumpto, datus. *Ac dein ista subduntur*, Beatus Nicolaus Albergatus, non in Carthusia Bononiæ ac Florentiæ dumtaxat, verum etiam in toto Ordine et in multis ecclesiis patriæ suæ, coruscantibus splendentibusque radiis pingitur, præcipue in templo Beatissimæ Virginis Mariæ de Libertate, S. Stephani, S. Agnetis monialium sacri Ordinis Prædicatorum, S. Claræ Ordinis Patrum Capucinorum. Alibi etiam Beati Nicolai imagines honore maximo, veneratione et cultu Beatis ceteris consueto decorantur, imprimuntur, effigiantur, exponuntur, ubique affiguntur et veniunt publice, tanquam imagines Episcopi Beati et Gloriosi, per quem cælestes gratiæ, favores, beneficia percipiuntur : prout in cælis apud Majestatem divinam vere divinitatis amici validissime præstant.

Imagines
cum radiis in
veneratione :

electio in
Protectorem
Confraternita-
tis 33 virorum,

2 Enimvero veneranda Societas Triginta trium, in honorem vitæ Domini nostri Jesu Christi anno-rum instituta, et a Perseverantia fauste denominata, anno MDXXXIX divino afflata Spiritu, ejusque ductu, Beatum Nicolaum in Protectorem delegit, non sine quarumcumque Gratiarum scenore. Confratres autem singuli vivificam Crucem, Beati Nicolai proprium insigne, manu gestantes; vexillo præeunte, in quo inest Beati imago, Dominica prima ejusque mensis ad beatissimam Deiparam S. Lucæ extra urbem peregrinantur. Utque optatum Perseverantiæ donum sublime, quod promereri nequeunt, assequantur; ad efficaciora rectæ orationis auxilia decurrunt, suasque intentiones probe dirigentes, post varia bonorum operum exercitia, oblationes, contritionis et gratitudinis actus, et Sanctorum invocationes, elevatis ad cælum animis vocibusque, majore religionis officio vulgatas preces, Actiones nostras etc. dicunt, et post Amen, B. Nicolai Protector ora pro nobis, inclamant. Quotannis Dominica Septuagesimæ, qua prædicto peregrinantur more, nonnullas ecclesias visitant; tum semetipsos ut in divinorum observantia mandatorum detineant, tum pro unico divinæ Perseverantiæ dono aliis impetrando, hoc præsertim tempore ad illecebras procliviores. Supplicatione peracta R. Patrem Dominicæ audiunt, Beati Nicolai virtutes et laudes enuntiantem. Ad Patrum Carthusiensium S. Annum

publica in-
vocatio,

procedunt, ejusdem expositum cranium venerantur, Beato Nicolao sanctæ Reliquiæ allatori et denatori eximio, quas valent maximas gratias agunt. Ibidem sollemnis canitur Missa, et Indulgentiarum elargitio conceditur a Cardinalibus Legatis. Postremo suum Protectorem gloria redimitum obsecrant, ut ferventiore caritate illos protegat, devotisque filiis, gratiæ, gloriæ, perseverantiæ munera impetrare studeat. Nona Maji, Natali Beati Nicolai, in ecclesia S. Annæ multarum celebratione Missarum, omnis honos cultusve B. Nicolai defertur, quantusve in ejusdem Beati altari perpetuo exhiberi licet. Missæ celebrantur de S. Gregorio Nazianzeno, nulla fit mentio Beati Nicolai. Hoc ipsum Beato Protectori suo ante dicta Societas in Oratorio proprio, mirifica populi frequentia et veneratione, prosequitur : neque hac die solummodo, sed per totum annum ad altare ejusdem Beati Missas, officia divina, precesque Ecclesiasticas devote persolvit. Nulla in Missa fit commemoratio B. Nicolai. Aucteres ingenio doctrinæque clarissimi vitam et facta ejusdem Beati scriptis tradidere, perennique Beati nomine Annalibus suis inseruerunt. *Hactenus testimonium Patrum Carthusiæ Bononiensis.*

altare
erectum.
E

3 Patrum Carthusiæ Florentinæ nomine, apud quos Corpus B. Nicolai Albergati asservatur, scripsit nobis anno MDCLXXV D. Bonaventura Moschi, suspensionem mortalitatis, quæ contagii causa fervebat, iis diebus, quibus venerandum B. Nicolai corpus exhumatum permansit, eidem attribui; uti et varias sanitates, ad ejusdem Beati Reliquias variis concessas, sed eas non esse legitima attestatio signatas. Imagines ejusdem cum radiis in veneratione esse, ejusque aliquam in cubiculo Urbani Papæ VIII extitisse radiatam et vetustam, a Cardinale Ludovico eidem petenti donatam : eumque responsum dedisse cuidam Prælato, relinquendi coruscantem coronam præfate imagini, non obstante suo Decreto de tollendis radiis. *Hæc ille, qui similem nobis imaginem cum radiis sculptam transmisit.*

Veneratio
Florentiæ

F
et apud
Urbanum
Papam 8.

4 Vitam B. Nicolai Albergati primo omnium scripsit Jacobus Zenus, qui teste Ughello tomo V *Italiae sacrae* fuit nobilis Venetus, gravissimus Jurisconsultus, aliisque disciplinis nobiliter excoltus, venerandæque antiquitatis studiosissimus, ex Suldiacono Nicolai Quinti Pontificis Episcopus Bellunensis et Feltrensis in provincia Marchiæ Tarvisinæ anno MCCCXLVII creatus, ac postea Episcopus Patavinus anno MCCCCLX renuntiatus, et inter plura ingenii sui monumenta, reliquit etiam Vitas summorum Pontificum : *illas scilicet, quas usque ad Martinum I deductas habemus manu exaratas, et in Diatriba præliminari ad tomum primum Aprilis sæpius citamus. Hic ergo auctor, infra num. 18 assertit se Florentiæ, tempore Concilii generalis anno MCCCXXXIX habiti, Cardinalem Albergatum convenisse, et salutavisse, ipsiusque ibidem modum vivendi describit : utque in Præfatione ait, propter summam virtutis et sanctitatis opinionem, singulari et præcipua quadam est eum observantia et venera-*

Vita scripta a
Jacobo Zeno,

ex notitia
propria,

A tione complexus... et pii Patris memoriam, quasi adamantino clavo cordi semper infixam et insitam gessit, ut etiam post illius obitum suo nunquam ex pectore Nicolaus exresserit. Est hæc prima auctoris oculati notitia, cui accessit secunda, a Thoma Sarzano (qui postea Summus Pontifex fuit et Nicolaus V dictus) accepta, roque certior, quod is ab ineunte ætate apud Nicolaum ipsum nutritus et educatus, secretorum omnium particeps et conscius dicitur in Præfatione ad Petrum Barbum Cardinalem, postea etiam Summum Pontificem et Paulum II appellatum; qui B. Nicolaum ut parentem unicum complexus, virtutes imitatus, et laudes celebrasse dicitur in eadem Præfatione.

5 Orationem funebrem habuit Poggius Florentinus, cum ut ipse ait, annos jam quadraginta in Romana Curia esset versatus, scilicet ut Poccionius de Scripturis Florentinis tradit, Secretarii munus adeptus, vir ingenii eminentissimi atque inter oratores præcipuus. Ne moles operis nimium exerescent, omittemus hanc orationem, ea va subinde aliquo in Notationibus proferentes, ubi sub finem, Consolesmur, inquit auctor, scientes ipsum in Beatorum numero collocatum. At loco hujus Orationis datur alia Vita, a Carolo Sigonio viro eruditissimo et historico gravi fideliter ex monumentis, in familia Albergatorum observatis, conscripta, et Gabrieli Palavento S. R. E. Cardinali et Episcopo Bononiensi dicata; hæcenus cum priore Vita et Oratione funebri a Gorgio Garnefeltio Carthusiano Coloniensi in lucem data. Hæc utrumque Vitam in capita distinxit, quæ ad priorem Vitam in numeros convertimus, et utrumque more nostro distinctam annotationibus illustramus.

6 Subjungit Garnefeltius septemdecim testimonia virorum celeberrimorum, qui Nicolao Albergati cum sanctitatis laude meminerunt; ea apud ipsum videri possunt: possunt et alia plura a Junge. Et enim post annum MDLXVIII, quo sua edidit Garnefeltius, plurimi scriptores illustres B. Nicolai virtutes extulerunt. Inter hos eminent duo de Vita Beati Nicolai Albergati: horum alter, qui ipsam Italice edidit Romæ anno MDCLIV, approbante post varios alios Vincentio Caudado sacri Palatii Apostolici Magistro, Ordinis Prædicatorum est Bonaventura Caballus Ordinis Minorum strictæ Observantiæ Professor, et hanc Vitam inscripsit Illustrissimo et Excellentissimo Domino, D. Nicolao Ludovico I principi Plombino, eique inseruit imaginem elevatam Beati, cum radiis more Sanctorum aut Beatorum cupit cingentibus, atque tum in titulo quam ad singula sola præposuit ista verba:

Vita B. Nicolai Albergati. Alter est Ludovicus Dominus D'Attichy, Episcopus Avenensis, qui sub hoc titulo, Idea perfecti Præsulis in Vita B. Nicolai Albergati etc. edidit Vitam in sua Augustodunensi urbe anno MDCLVI et inscripsit Illustrissimo Ecclesie Principi D. Nicolao ex Comitibus Guidis a Balneo, Athenarum Archiepiscopo, S. D. N. Alexandri PP. VII et Sancto Sedis apud Christianissimum Francorum Regem Ludovicum XIV Nuntio, similiterque ad singula folia in titulo scripsit. Vita B. Nicolai Cardinalis Albergati. Ceterum umbo hi scriptoris suæ argumentum desumpserunt ex supra indicatis auctoribus Zeno, Poggio, Sigonio, Odoricus Raynoldus in Annalibus Ecclesiasticis tomo XVII approbante Ramundo Cupisuccho Sac. Pal. Apost. Magistro Romæ anno MDCLIX excusis, et in Annalium Compendio cum approbatione Hyacinthi Labelli itidem Sac. Pal. Apost. Magistri Romæ anno MDCLXVII impresso, ejusdem a Nicolai res gestas describit cum titulo Beati. Eundem simili Beati titulo coronant Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, Masinus in Bononia perustrata, Celsus Falconius in memoriis Historicis Ecclesie Bononiensis, Gaspar Bombacius, de Paris fama sanctitatis illustribus civitatis Bononiæ atque; quos, ne lectori tedium prolixitas pariat, ultro omittemus omnes nominare.

7 Alius illustris Carthusianus floruit Senis, sed B. Nicolao Albergato octoginta annis senior, B. Petrus Petronus; cujus Acta Italice a S. Joanne Columbino, Fundatore Ordinis Jesuatorum, scripta fuerunt ac Latine a Bartholomeo Senensi Carthusiæ Florentinæ monacho exornata, et libris tribus distincta, quam XXIX Maji huic nostro operi inserimus. In hac lib. 3 cap. 10 indicantur aliquot Carthusiani per Italiam, sanctimonia præcellentes. Eminet autem inter omnes B. Nicolaus Albergatus, cujus cum illustre elogium, quod ibidem legi potest, scripsisset interpres, his verbis concludit: Quis nostrum vel Nicolai vel Petri maxime illustrata facta virtutesque præstantissimas animo rationeque complectens, seipsum non excutiat, atque ad perfectionem suæ professionis excitet aliquando? Cum nulla major adhortatio, acriorque nulla excitatio ad omne studium sanctitatis et virtutis adhiberi soleat, quam bonorum virorum exempla, illorumque maxime quibus una cum Dei obsequio antiquissimum nunquam non fuit, primævum sui Ordinis Spiritum ad extremum usque tueri. Hæc ibi Bartholomæus; qui subjungit Annotationes ad hanc B. Petri Vitam, ex quibus alii que nostra Annotata formavimus, ceteris ad rem nostram minus facientibus prætermittimus; hæc vero inde acceptum transferimus elogium B. Nicolai Albergati, quod est hujusmodi.

8 Etsi Episcopus Feltrensis, uberius præ ceteris elegantiusque, res actaque Nicolai nostri amplissimi inclitis litterarum monumentis consecravimus, eaque ad Petrum Barbum, Cardinalem tum Sancti Marci, qui postea Pauli Secundi nomine gavisus, summus Catholice Ecclesie Pontifex fuit, nuncupavit; attamen, cum de Episcopatu Bononiensis Ecclesie rejiciendo, quem cives ipsi Nicolao nostro demandare constituerant, ageret; adeo rem mira verborum parsimonia perstrinxit, ut momento illam sicco pede transire, perinde ac ignorare sit visus. Nec mirum sane, quando intra Carthusiana septa, atque adeo intra penitissima montium juga, et abruptas horridasque nive glacieque cautes, hoc est in Magna Carthusia, id totum negotium, ob inflexibilem viri pertinaciam, summamque illius animi moderationem, transactum fuit. Quo vero modo, quæ ratione, ex vetustissimo manu scripto in membrana Chronico Carthusiæ Montellana, quod mihi tradidit excutiendum vir ipsa probitate melior Archangelus Lucensis, ejusdem Carthusiæ tum Procurator, satis abunde colligimus, cujus hæc ipsissima sunt verba.

9 Joannis de Griffomonte Prioris tempore, hoc videlicet anno millesimo quadragesimo decimo septimo, cum civitas inclita omni que scientia decorata Bononia, viduata esset Antistite; convenit, ut moris est illius Civitatis in consimilibus, populus ad electionem; initoque consilio solemniter concordarunt pene omnes in Virum tunc Venerabilem Dominum Nicolaum Bononiæ, Priorem domus nostræ: quem tandem plurimum reuitemem, timentes ne clam fugam arriperet, domum undique populo circumdante, vi, licet honesta, ad Minorum Palatium deduxerunt, sub fida honestaque custodia includentes, donec præberet eis desideratum assensum. Ipse vero cupiens pio dolo populum ipsum decipere, dilationem et liberationem peroptans; imitatus quondam Sanctissimum Hugonem Lincolnensem Episcopum prælibati Ordinis, antequam de monasterio educeretur; dixit, nullatenus assentire se illis, nisi prius consensus adesset Prioris magnæ Carthusiæ. Dum igitur pararentur solennes nuntii, præmisit ipse electus clanculo fiduum nuntium ad ipsum Dominum Carthusiæ, rogans et obsecrans lacrymabilibus litteris, ne præberet consensum, timens ne forte tanti regiminis opprimeretur gravedine. At cum nuntii festinato applicuissent gradu ad memoratum

D in Vita B. Petri Petronii
extat elogium B. Nicolai,

E

ubi ex Chronico MS. Carthusiæ Montellana

F scribitur quomodo electus a Bononiensibus Episcopus,

aliorumque etlogia,

A ratum Priorem Carthusiæ et Bononiensium exposuissent vota fideliter; ipse vir Deo plenus, dulciter ac benigne suscipiens, similem apologiam dedisse fertur: Experiatur, inquit, ut Dominus dederit, quæ sit voluntas ejus, et tunc non modo meum, sed Dei dabo responsum. Et cum plus solito coram Altissimo deprecationem flammigeram præmississet, tale Domino proposuit paradigma: Domine, si tua est voluntas, quæ est invariabilis, ut Frater noster Præsulatum assumat Bononiæ, da signum in bonum servo tuo petenti: ut crastina die totus videlicet Conventus noster Carthusiæ, nemine discrepante, interrogatus consentiat: sin autem, pars altera contradicat omnino. Mira res prorsus, insolitaque nostris temporibus! Mane ergo Incescente, Missaque conventualiter decantata Paraclæti Spiritus, congregatis Fratibus Domus Carthusiæ, proposuit Reverendus Pater Prior cunctis audientibus vota præmissi populi de facto electionis. Tunc omnes, nemine discrepante, uni voce Priori dederunt responsum dulcissimum: Ut electus videlicet Antistes intrepide regimen oblatum omnino assumeret, quia Domini erat voluntas. Quæ cum audisset Pater Carthusiæ: Vere, inquit Domini est voluntas, quoniam talem Domino protuli propositionem: sicque Ambassiatoribus, de voluntate Altissimi et Conventus, assensum præbuit et responsa. Illi vero acceptis epistolis pii Patris, magno cum gaudio ad propria remearunt. Sicque Pater ipse admodum reverendus tandem invito sumpsit officium lacrymabiliter Præsulatus: Deique magno fretus auxilio, civitatem sibi commissam a multis mirabiliter peccatorum purgavit spurcitiis, et in infulis assumptus Carthusiense propositum non declinavit. Hujus vitam et sanctitatem, ut fama sonat creberrime fere per totam Italiam, si scribere vellem omnino, volumen excederem: et ideo aliis relinquo scribenda, qui oculis spectant quotidie, quanta Dominus mirabilia per servum suum operatur, atque magnifica in civitate præmissa. Hæc autem pauca posteris nostris exempli gratia scripsisse sufficiant.

10 Hactenus Auctor ille incorruptæ fidei. Porro Nicolaum hunc nostrum Cardinalem, Senis fato perfunctum, ad Florentinam Carthusiam delatum esse, uti testamento caverat (seretrum prosequente ac postrema caritatis officia suo Mecœnati præstante Thoma Sarzanensi, quem quatuor deinde annis totius Catholice Ecclesie Episcopum ætas illa vidit, et venerata est, Nicolai Quinti nomine insignitum) Antistes Feltrensis, ea tempestate S. R. E. Archidiaconus, atque ejusdem Thomæ collega, eique mira familiaritate devinctus, tradidit uberius. Præterea in marmoreo busto ante aram maximo ejusdem Carthusiæ templi hoc incisum legitur Epitaphium. Sepulcrum omni laude dignissimi Reverendissimi Patris Nicolai, tituli S. Crucis in Hierusalem Præbyteri Cardinalis. Hic natus Bononiæ, primum ex Priore Carthusiense, petente Populo Bononiensi, Episcopus a Martino V Pontifice factus; post plurimas susceptas, atque omnium commendatione peractas legationes, Senis diem suum obiit; ætatis anno LXXVII. Vir piissimus mitissimusque, vitæ integritate, singularique virtute, omnium testimonio comprobatus. Marianus Volaterranus, ejusdem Carthusiæ Florentinæ alumnus, hos addidit versus, prout illa ætas tulit:

Carthusiæ me terra tegit, quæ sumpsit alumnus,
Ac dedit esse Patrem. Nativa Bononia tandem
Me sibi Pastorem tenuit de jure vocatum.
Cardinis Ecclesie compulsus pondera sumpsit,
Et Crucis in titulum mihi fulsit rubra tiara.
Mille quatercentum, denos quater egerat annos
Tres etiam cyclos Solaris, dum Nicolaus
Mente petens cælum sub saxo corpore claudor.

VITA

Auctore coævo Jacobo Zeno,

Episcopo primum Feltrensi et Bellunensi, dein Patavino.

PROLOGUS.

Ad Reverendiss. D. Petrum Barbum Venetum, Tit. S. Marci Presbyt. Cardinalem, dein Papam Paulum II.

Quantam vim virtus vel opinio fidesque virtutis potissimum apud bene institutum animum habeat, Reverendissime Pater, etsi pleraque alia documento sint; ex hoc tamen vel maxime intelligi posse mecum ipse sæpe numero cogitans animalveriti, quod ita homines ad amorem alliciat, et benevolentia admirationeque devinciat, ut illos, qui quoquo pacto ea præditi forent, non amare solum, sed colere ac venerari atque etiam admirari, ingenito nobis quasi quodam jure nature, fere necessario compellamur. Tanta enim auctoritas, tanta dignitas, tanta suavitas et pulchritudo est, ut tametsi corporeis illam oculis cernere non liceat, mente tamen et animo eam in ipsis humanis corporibus, quasi in vasis quibusdam et officinis, non sine jucunditate contemplerur, eosque et veneratione et honore dignos, et bene meritos censeamus, quos illam sequi et amplexari judicaverimus. Hoc enim sæpe alias et ratione et experimento didiceram, Reverendissime Pater, tamen maxime omnium eo potissimum tempore, cum per soluto studiorum laborumque meorum cursu, ad quæ pene puer accesseram, ad felices recordationis Eugenium quartum summum Pontificem, Avunculum tuum, per id temporis Florentiæ residentem, adulescens me contuli. Cum enim quamplurimos præstantissimos Patres, quorum quidam ad meliorem vitam evocati sunt, quidam adhuc et in humanis nobiscum agunt, eo in loco apud Pontificem comperissem; inter omnes tamen piæ semper et celebrandæ memoriæ Nicolai illius sanctæ Crucis Cardinalis, ita, propter summam virtutis et sanctitatis opinionem, singulari et præcipua quadam sum observantia et veneratione complexus, ut me illi totum non devotissime dedicare non possem. Sic enim, ut præclare nosti, vir ille Deo plenus, quasi splendore omnis virtutis et sanctimonie præfulgebat, ut decus et ornamentum Ecclesiastici Ordinis, et Cleri totius esse merito videretur. Neque profecto omnium, quæ ad virtutem et sanctam exemplaremque vitam attingunt, dici quidquam aut excogitari poterat, quod non esset in eo accumulata congestum. Religio, fides, pietas, doctrina, integritas, humanitas, prudentia, sanctimonia, caritas, patientia, omnia sese catervatim effuderant, et in Nicolai anima, tamquam in vase purissimo et electissimo, collocabant. Quam vero ipse virtutis fervens zelator esset, hominumque illum excolentium implectus fautor et amator; Ecclesie, Pontificis, Ecclesiasticæque salutis validissimus clypeus et propugnator existeret, quis facile verbis poterit explicare? Itaque merito tanti nominis, tantæ apud omnes auctoritatis erat, ut nihil dignius, quam de sua vita, sanctitate, virtute per universum terrarum orbem prædicari et celebrari posset. Neque enim Christianos modo populos ejus laudis, nominis, gloriæ fama compleverat, sed ad barbaras etiam et externas gentilesque nationes illius veræ, solidæque virtutis vox et constans opinio penetrarat. Quanti vero illum præstantissimus Pontifex faceret, quanti Patres existimarent, quantum universa Curia coleret, ac veneraretur, quis

isdem mirabili Carthusiæ majoris consensu concessus sit:

B etiam tunc instituti tenax.

C Epitaphium ejusdem.

Auctor amore virtutis captus

amat ea præditos

marime B. Nicolaum,

F

ab omnibus Sanctum habitum:

quis

PER JAC-
ZENUM
COEVUM

A quis ignorat, cum nihil pretiosius in omnium posset ore versari Sancti Nicolai nomine? Potissimum autem inter reliquos animadverti, te maxime omnium, Reverendissime Pater, pro optima et excellenti natura tua, innataque tibi et ingenua humanitate ac pietate, præstantissimum illum Patrem usque adeo amare, colere, observare ac etiam venerari solitum, ut tametsi dignitate illi esses et officio par (quippe quem Engenius Pontifex jam ad Cardineum apicem bene merentem extulerat) tu tamen illum, ut parentem unicum summa veneratione complexus, ipsius virtutes imitari, laudes vero celebrare, satiari non posses. Quæ cum ita essent, ego et illius singulari virtute, et tuo etiam non mediocriter provocatus et plectus exemplo, eum in modum ipsius Nicolai pii Patris memoriam ex eo tempore, quasi adamantino clavo, cordi semper infixam et insitam gessi, ut etiam post illius obitum meo nunquam ex pectore Nicolaus excesserit. Accessit ad hoc quoque familiaritas non vulgaris, quæ mihi aliquamdiu cum Thoma Theologo præstantissimo fuit, quo cum officii publici ratione et opinione virtutis sum diutius benevolentissime conversatus. Me siquidem, ut bene nosti

B (cum auctor ejus rei, ut reliquorum honorum meorum, fueris) Engenius Pontifex, te direttore et suatore, in Subdiaconatus officio, quod per ea tempora dignius habebatur, Collegam illi et comitem dederat. Is enim Thomas (qui ab ineunte ætate et teneris unguiculis apud Nicolaum ipsum enutritus et educatus, secretorum omnium particeps et conscius erat) assiduam commemoratione et prædicatione virtutum, me in illius dedicatissimam observantiam non confirmavit solum, verum etiam vehementer adduxit. Nam sic ille mihi ejus vitam, mores, res gestas, serius explicabat; ut neque ipse dicendo, neque ego audiendo defatigari et satiari possemus; nullaque fere præteriret dies, in qua de Nicolai sanctimoniam a nobis studiosissimus sermo non fieret: adeo pariter pietate et observantia certabamus. Et quoniam hominis memoriam labilem et infirmam esse sciebam, tam præclaram vero excellentium rerum cognitionem obliterari et oblivione deleri prorsus indignum existimabam; operam studiosam adhibui, ut quæ ab eo de Nicolai vita et moribus accepissem, litteris commendarem; ut saltem apud me præsentia et recentia semper Nicolai præclara monumenta vigerent. In eum modum brevi effectum est, ut omnium fere, quæcumque de Nicolao memoratu digna referri possent, recens apud me cognitio foret. Itaque cum mecum ipse sæpenumero, et alias antea, et hoc potissimum tempore, hæc ipsa a me de Nicolai vitæ rebusque gestis perscripta, non sine ingenti fructu ac summa jucunditate perlegerem; et sæpe quoque veniret in mentem, quantum tu illi devotissimus et dedicatissimus extitisses; rem tibi gratam fore putavi, Reverendissime Pater, si ea tibi etiam efficere redderemque communia, ne solus ea voluptate fruerer, quæ tibi quoque omni jure et officio deberetur. Quamobrem singula quæque ut mihi a Thoma relata sunt, ordine digesta studiosius enarravi; et ad te, qui vivum tanta pietate et observantia coluisses, merito quoque dedicanda censei. Eo enim tibi etiam gratiora fore arbitratus sum, quod hæc a Thoma ipso, qui tanta te pietate et caritate Pontifex dehinc Maximus complexus est, cujus insignis apud te potissimum Pontificis auctoritas valuit, quasi a fecundissimo fonte manarint: ita ut hæc legens, Thomam ipsum (qui et Nicolai ab hoc Nicolao sumpsit nomen) legere atque intueri non sine pietatis affectione videre. Nam quod ad me attinet, nihil abs te mihi deferendum, nihil attribuendum puto: cum ita tibi sim omni effliciorum et beneficiorum genere et sanguinis jure devinctus, ut meipsum et ideo omnia

C

cujus vir-
tutes ipse
observavit,

et a Tho-
ma indidit-
duo socio,

postea Pon-
tificæ Nico-
lao didicit:

dedicans, tibi obsequi et morem gerere dignitati tuæ dies noctesque defatigari non debeam. Legere itaque Sanctissimi Cardinalis historiam, Reverendissime Pater, solita tua elementissima pietate dignabere: et quemadmodum nobilitate morum et generis, generositate animi, insigni prudentia, misericordia ac pietate, clementiaque potissimum et benignitate singulari, omnique virtutum genere plurimum præstas; ita in me amando atque tuendo, quo nihil in humanis mihi carius esse potest, et te ipsum et reliquos omnes excedas et superes, supplicii obsecratione et incessabili deprecatione depono. Vale felix.

CAPUT. I.

Prosapia, studia, ingressus in Ordinem Carthusianum Episcopatus Bononiensis. Legatio ad Martinum V Papam.

I nter reliquas Bononiæ urbis familias, præstans satis et clara haberi solita est Albergatorum stirps, eo potissimum, quod viros divinarum humanarumque rerum doctissimos, et Jurisconsultos celeberrimi nominis quam plurimos, in lucem eduxerit. Ex ea Nicolaus a traxit originem, patre Petro Nicolao, matre vero Philippa. Quem cum primis elementis instituendum atque formandum, vix ubi ex cunabulis excessit, parentes exhibuissent; ut in iis, quantum satis esse visum est, profecerat, civilibus studiis (quæ peculiari quodam jure plurimum in ea urbe vigent, adhibere operam voluerunt. Accessit autem ad ea circiter ad undecimum ætatis annum perstititque diutius. Ad novem etenim continuos annos Juris civilis auditor fuit; magnamque virtutis atque doctrinæ, etiam in ea ætate, spem præstitit.

Bononiæ
nobile stirpe
prognatus,
E

a

Juri civili
studet:

2 Cumque jam et ingenio, et moribus, et civilibus disciplinis usque adeo claresceret, ut decorandus pro studiorum præmio insigni laurea videretur; ipse contemptis humanis omnibus, relictis civilibus studiis, neglectis honoribus, parentibus, divitiis, re familiari non magni existimata, Deo immortalis sese totum dedicavit et vovit; Religionemque ingredi, ac Regularem deinceps ducere vitam constituit. Est siquidem Bononiæ, paulo extra urbis portas Carthusiense Monasterium loco satis grato situm: hoc Nicolaus cum assidue frequentaret, captus monasticæ et solitariae vitæ præstantia, ubi consulens salutis suæ Deo immortalis serviret, potissimum elegit. Itaque Religiose habitu b sumpto (peractis iis, quæ Religio observat, moribus) aliquot annos in ea, omni humilitate, abstinentia, et sinceritate vitæ persolvit; verum ubi perspecta et explorata est virtus, prudentia, et sanctimonia morum, qui in Religione præsidebant, ad religiosum Nicolaum dignitates extulerunt: pluribusque illum pro temporum varietate monasteriis c præfecerunt; ita ut integrum decennium numquam ejusmodi præfectura caruerit; magistratusque illos eum in modum administravit, ut in religione et in populo nihil divinius prædicari posset Nicolai nomine. Erat enim ipse sanctissimorum operum patrator et prædicator, plurimosque ad religiosam sanctamque vitam et divina ministeria, suasionem suam et exemplo pertrahebat. Humilitatem summoam, et abstinentiam asperrimam præ se ferebat, et omnino a secularibus terrenisque rebus abdicatus, ad sola cœlestia et divina volabat. Venerabantur illum simul et admirabantur cives omnes, felixque esse ille videbatur, qui hujus perfrui consortio aut doctrina refecti potuisset.

Carthusia-
nus factus,

F

b

præficitur
variis mo-
nasteriis:

c

3 Accidit ut circiter ea tempora, qui Bononiensibus d Episcopus præerat, fatalem diem suum obiret. Quare coacti cives cum Clericis et Ecclesiasticis

d

siasticis

*in Episcopum electus
du resistit :*

A siasticis omnibus, Nicolaum sibi Prasulem et Pontificem delegerunt. Cumque illi electionis suae decretum attulissent, prostratus in terram Nicolaus, ne se quiete ac pace sua privarent, rogare et obsecrare cepit : imparem se omnino tanto oneri, inexpertum, imperitum, indignissimum esse. Illis vero magna vi, omni prece atque suasionem, ut electioni de se factae anqueret, exorantibus, nullo tamen pacto adduci potuit, ut morem gereret : sed quanto illi ardentius insistebant, tanto ipse obstinatius recusabat. Per hunc modum, cum integrum semestre Bononiensis Ecclesia Pastore desolata jaceret, illis neminem nisi Nicolaum volentibus, eo autem constantissime detrectante; novas tandem artes cives excogitarunt, ut desiderio potirentur. Operam enim adhibuerunt, ut qui in ea Religione maxima auctoritate praestabant, quibus imperandi potestas erat, illi ex auctoritate praecipientes, Nicolaum obedire compellerent : quibus cum non parere non posset, curam Bononiensis plebis assumere, et Episcopus esse coactus est *e*.

*ex obedientia
consecratur.*

e

f

*Mittitur legatus
ad Martinum
Papam V,*

4 Per ea vero tempora Patres Constantiae Concilium celebrabant; quo tandem persoluto *f*, cum B Martinus ejus nominis V Pontifex Maximus, qui ad Romanam Sedem adsumptus erat, in Italiam venisset; Bononienses Nicolaum ad Pontificem congratulatum ire voluerunt. Profectus itaque, Mantuae Martinum exhibentem invenit. Cui cum solitam reverentiam exhibuisset, et populi sui mandata exposuisset; in magno honore a Martino habitus est: commorandi enim locum in palatio, quo habitabat Nicolao dedit, et ex aulario Pontificio necessaria subministravit, multisque ornamentis affecit, litterasque Apostolicas super Episcopatu libens detit. Absolutis autem, quae opportuna erant, cum Mantua abscedens Bononiam venisset, suarum ovium aliquamdiu quietam curam egit. Erat autem in egenos inopesque piissimus, neminem vacuum abire patiebatur; neque solum satis erat illi, iis, qui petitori advenerant, elargiri, sed per urbem assidue perquisitis necessaria ministrabat. In divinis ministeriis obsequiisque accurato semper et indefesso studio versabatur; vivebatque religiose et abstinentissime: quippe cum illum, quem instituerat, Carthusiensium vivendi ritum ad extremum usque semper integerrime conservavit.

iterumque

5 Verum non diutius, ut parva quiete perfrueretur, illi permissum est. Nam paulo post, cum Ferrariam Martinus venisset, iterum, ut ad Pontificem accederet, voluerunt. Siquidem Bononienses Martini mentem atque animum formidabant, curabantque omni arte, ne in illius liberam potestatem declinare cogerentur. Martinus vero nihil praetermittebat, quo abalienatas sibi illorum mentes conciliaret, urbemque in fidem redigeret: Bononiam venturum enim se, atque diutius ibi mansurum, optimasque praestituras condiciones pollicebatur. Illi vero durioribus asperioribusque indies animis esse videbantur. Quare cum aliquamdiu ad urbem Ferrariae consedisset, nullaque compositione Bononiensium animos conciliari posse videret, desperatis fere jam rebus, Ferraria discedens, Florentiam venit, ut vi et armis rebellantes protervosque Bononienses perdomitaret; potissimum quia Bononiae ad eos dies excitatae rerum novitates erant. *g* Zambecarii quippe Canetulos (qui sunt alterius factionis) urbe expulerant, totaque intestino dissidio civitas fluctuabat; quarum rerum spe adductus Pontifex, facile confidebat, posse urbem redigi in potestatem.

*et tertio
missus*

6 Bononienses vero, et qui alteram factionem detruserant, et qui bellum inferri a Pontifice pertimescebant, rursus Nicolaum Florentiam ad Pontificem mittere decernebant. Nicolao vero minime

quidem ea sententia probabatur: dicebat enim se vereri, ne a Pontifice, qui omnes curas in recuperanda Bononia locavisset, quidquam indiceretur, quod et servare cogeretur invitus, et servatum urbi detrimentum afferret: non se tantum de Pontificis amore confidere, quin longe arbitretur ejus urbis consecutionem illi esse curiorem: itaque ne se mittant, obsecrare: suspicari enim poenitentiam hujusce rei acturos eos fore, quod quamnam in partem revertantur, intelligat. Sed cum illi e contra obstinatius insisterent, et intelligere se ex his Nicolaum factioni suae minus amicum esse jactarent, eo quod bis ad Pontificem, priusquam adversarii urbe pellerentur, accessisset, nunc obstinate recusaret; hujusmodique pleraque infestis orationibus iterarent; tandem parere coactus, tres ex primoribus Urbis cives dari sibi consolales expetiit. Profectus ergo ad Pontificem, quae injuncta fuerant exposuit, remque civium suorum omni fide ac diligentia egit. Martinus hoc extremo Nicolai adventu in optimam spem rei perficiendae erectus tale aliquid machinatur. Interdicti litteras clam expediri jubet; et Nicolao ad se convocato, gravissimo et exactissimo imperio mandat, ut e vestigio nullibi tracta mora, Bononiam proficiscatur; litterasque illas, cum primum Bononiae constiterit, populo Bononiensi exhibeat; caveatque, ne quid in iis inscriptum sit, priusquam Bononiae constiterit, legat: haec ut omnino quam primum exequatur, obstrictissime atque obviissime jubet; poenas insuper, ni paruisset, adjungit. Nicolaus tam gravi devinctus imperio, quamquam quid rei foret, quidve deferret litterae, conjectura consequeretur; facere tamen nullo pacto poterat, quin Pontifici Maximo, cui omnia debebat, tam obstricto potissimum imperanti, obtemperandum duceret.

D
PER JAC.
ZRNUM
COEUVUM

*redit cum
mandato
interdicti.*
E

7 Itaque Bononiam accedens, coactis, qui eam in rem evocandi erant, Pontificis mandata persolvens, litteras edidit, Pontificis jussa complevit. Tum vero ex ardere in eum omnium animi, excitari voces, proclamare universi, fremereque in Episcopum suum dentibus manibusque coeperunt: in eumque furoris impetum saevamque rabiem proruperunt, ut in illius vitam caputque conspirarent. Reigitur inter eos composita, plerique ex civitatis Principibus ad Pontificales aedes profecti, satellites una trucidandi Nicolai gratia carnificesque duxerunt: cumque in hujusce causae sermones gravissimos incidissent, litteras ex Prasulis manibus diripientes, in illum impetum effecerunt. Ex iis tamen, qui dedita hanc ad rem opera carnifices venerant, nemo in illum manum injicere ausus est: tantusque illos terror invasit, ut nihil omnino violentum experirentur: litterae vero Pontificales ab iis qui ex Nicolai familia aderant recuperatae, reque infecta inde digressum. At Nicolaus tam temerario et sacrilego sceleratissimorum hominum ausu perterritus, salutis suae, ut prudentem decet, consulendum existimavit. Itaque ut primum illuxit dies, commutatis vestibus ignotus urbe digressus, Florentiam venit, et Carthusiense caenobium, quod ad duo millia passuum urbe abest, plerosque menses incoluit. Interdictum tamen Bononiae recte servatum est, integrumque semestre nihil religiosum ea in turbe publice celebratum. Martinus autem summus Pontifex, exercitu comparato, Bononiam vi et armis occupandam arbitratus, legatum exercitui Gabrielem Condulmarium Venetum, sacrae Romanae Ecclesiae Cardinalem, praefecit. Is est, qui post Martinum summus Pontifex fuit: qui optimo exercitu et valida manu Bononiam adortus, non magno illam tempore in Ecclesiae Pontificisque redegit potestatem. Quare, cum urbe in fidem accepta, Martinus illi sancti Eustachii Cardinalem praesidem gubernatoremque dedisset, cum eo Nicolaus

*Ob id de vi-
ta periclitatur.*

F

*discessit
Florentiam
donec urbs
subigeretur*

laus

A laus Bononiam venit; aliquandiuque propria in Præsulatus Sede quievit.

PER JAC.
ZENUM
CONVUM

ANNOTATA.

a Natus anno 1375.

b Anno 1394, ætatis 20.

c Poggius meminit solius Bononiensis, Sigonius etiam Florentinæ, Garneveltius Romanæ et Martuanæ, et Procuraturæ generalis Ordinis. Garneveltium describunt Douius d'Attichy, et Caballus.

d Joannes, decessit anno 1417 die 3 Januarii apud Ughellum.

e Addit Poggius conditiones, ut omnia bona et castella, quæ distracta erant, Ecclesiæ restituerentur, tum ne quid expenderet pro confirmatione Pontificis, sibi enim nummos non esse. Quæ vero ab Ecclesia subministrarentur, in alios usus, hoc est, in pauperum alimenta distribuenda sibi esse asseverabat: quod utrumque est vir sanctissimus assecutus.

f Anno 1418, cum Martinus V esset electus 11 Novembris anni 1417.

B g Pro Zambeccariis Sigonius infra scribit Bentivolus. At Blondus Dec. 3 lib. 3 ista scribit: Bononia multis ante seculis in Schæcesiam, Maltraversiamque factiones bipartito fuit: prima, quæ ab insignibus familiæ populorum cepit nomen, in tres scissa est partes, Bentivolos, Zambecharios, et Cannetulos. Ubi plura de singulis legi possunt.

CAPUT II.

Dignitas Cardinalitia, legatio pacis ad Gallos et Anglos: item ad Venetos et Florentinos cum Duce Mediolanensi. Hæc confecta.

Ceterum, cum per ea tempora asperrimum bellum Gallos inter et Anglos diutissime vighisset, quod maximas quidem calamitates, clades innumeras, caedes, depredationes, direptiones urbium, regionum atque agrorum devastationes, et pleraque hujusmodi, quæ bella parere solent, in his majora gravioraque pariebat; nec ad eam diem ulla diuturna pace tam atrux dissidium sedari potuerat: Pontifex Maximus, [considerans] ubi vir idoneus ad perficiendum tam difficile pacis opus perquireretur; etsi penes se omnifaria excellentia præditos quamplurimos haberet; tamen quod in Nicolai summa virtute atque integritate fides illi erat amplissima, eum, quamquam Bononiæ residentem, potissimum elegit quem ad rem per ea tempora permaximam destinaret. Nicolans cognita Pontificis Maximi sententiâ, litteris quoque et mandatis acceptis, tametsi jucundius curam suarum ovium exercere malisset, cum tamen facere nullo pacto posset, quin Principi humanorum omnium obtemperaret; ut jussus a Pontifice fuerat, in Gallias pacis pertractandæ gratia profectus est; remque gravem et fere desperatam adortus, miris difficultatibus, itineribus, periculis, perturbationibusque innumeris diutius est prosecutus. Cumque divina gratia adjutus ad eum jam statum pacis conditiones adduxisset, ut optatus jam et gratissimus exitus sperari posset; evenit ut sub idem fere tempus ambo a Reges ipsi Galliarum et Angliæ, qui inter sese tum acerrimo ac sævissimo bello decertabant, extremi fati munus persolverent. Itaque potentissimorum Regum interitu perturbatis passim et commutatis rebus, pace non exacta, redire coactus est. Et jam b decimus octavus mensis elapsus erat, quo in Gallias venerat: quod temporis spatium ut plurimum regionem c pacis gratia peragrando consumpsit. Sic Romam ad Pontificem veniens, cum quæ secuta erant expusisset, nihil sanctius existimavit,

Legatus pacis militatur ad Gallos et Anglos:

a

b

c

quam confestim ad suas pascendas oves sese quamprimum conferre. Bononiam itaque cum venisset, d biennium apud sibi commissum populum egit.

9 Per id vero temporis Martino Pontifici Maximo sententiâ erat, ad Romanæ Ecclesiæ regimen Cardinales adsumere. Quare cum maxime omnium in Nicolaum jam dudum antea mentem atque oculos conjecisset, Romam accitum in Cardinem apicem e vexit, et Sanctæ Crucis in Hierusalem Sacerdotalem illi titulum dedit. Veneti ea tempestate Florentinique adversus Philippum Insubram Ducem acerrimum gerebant bellum, Florentinorum tamen, ut videbatur, gratia sumptum. Martinum, ut optimum summum Pontificem decet, ejus belli causa anxium sollicitumque habebat, et pace sedari componique cupiebat. Jam vero tanta erat de Nicolai sanctitate atque virtute opinio et auctoritas, ut, qui commodior perficiendæ paci videretur, esset nemo. Ejus itaque pertractandæ ac perficiendæ pacis cura eum a summo Pontifice illi injuncta et demandata esset, Nicolaus jussa capessens, mandatisque obtemperans, Roma digressus, Venetias venit; quo cum et Philippi Ducis oratores convenissent, cogitatis ac plene perspectis dissensionum rationibus, causam pacis eo usque multa et gravi difficultate deduxit, ut Veneti Florentinique cum Philippi Oratoribus convenirent, pacemque firmam decernerent. Dictæ conditiones pleræque: pro exequendis omnibus viginti dierum induciæ præstitutæ. Ceterum quo celerius liquidinsque perfici res possent, nec, quantum in eo esset, perturbatione ulla impedirentur; non parcendum opera atque labori, sed in f Insubres sibi proficiscendum duxit. Copit autem initio Philippus nonnulla ex iis, quorum erat data fides, uti conventa erant, servare; majora vero et graviora, inter quæ nonnullorum oppidorum restitutio erat, postergando differabat: facereque id de industria videbatur, quoad præfinita laheretur dies: nam animum et reipsa et factis paulo postea evidentius patefecit: missis siquidem a Nicolao Venetis, qui oppida restituenda reciperent, palam denegata restitutio est. At Nicolaus agerrimo et iniquissimo id animo ferens, fraudarique se pacis executione prospiciens, non desistendum tamen ratus, quin omnia etiam extrema experiretur; litteris, nuntiis, atque omnibus artibus cum Philippo, quoad ejus fieri potuit, agendo, monendo, suadendo, rogando, nunc precibus, nunc suasionibus, exhortationibus, plerumque etiam admonitionibus et increpationibus, ut res exigebat, plurimum operæ dierumque consumpsit. Enimvero cum jam tentata omnia in irritum deciderent, nec ad servandas conditiones adduci quoquo pacto Philippus posse videretur: desperatum opus relinquere, atque ad Pontificem Romam redire constituit. Ex g Insubribus itaque Bononia iter faciens, Romam venit: Pontifici, quæ secuta erant compositam pacem, sed non servatam, cujusque id culpa acciderit, detulit.

10 Eam ob rem Martinus, Oratoribus omnium partium ad se venire jussis, ut quæ conventa erant perficerent, aliquandiu cum iis egit; obtinuitque demum, ut primas jam præscriptas conditiones concordibus omnes pariter animis confirmarent. Quare ne ulla occasione impediri pacis bonum posset, rursus Nicolao cœptum opus perficiendum delegat, utque in h Insubres et ad Philippum proficiscatur, jubet. Itaque Pontificis jussu iterum Roma profectus, in Insubricos fines venit. Exierat tunc Mediolano Philippus, quod fere alias nunquam consueverat, et ad Pizicatorium i oppidum, quod passuum millia quinque supra triginta Mediolano abest, sese contulerat. Cum vero post solitos honores de rebus pacis pariter conferre atque agere cœpissent, et plerosque

D

d

Creatus Cardinalis

e

militatur Legatus pacis ad Venetos et Florentinos cum Duce Mediolanensi: E

f

F

g

Iterum ad Venetos et Insubres:

h

i

A plerosque dies sermonesque super hisce causis conditionibusque profraxissent, nihil rectum Philippus, nihil integrum penitus sentire videbatur. Quod ut singulari prudentia Nicolaus animadvertit, quamquam dolore et molestia anxius, quidquid agi, dici, tractari, persuaderive potuit experiretur; neque eo magis proficere quidquam, aut flecti ad servandam conventorum fidem Philippus posse videretur; cum quid ageret amplius non haberet, certiorandum consulendumque summum Pontificem censuit. Erat tunc apud Nicolaum Thomas, et sacris et secularibus litteris eruditissimus, ex Serzano oppido Jannensis regionis oriundus, qui diuturnam illi operam præstiterat. Hunc propter singulares virtutes, eximiamque doctrinam, fidei, diligentiaque præstantiam Nicolaus unice diligebat, et primum apud se constituere, fideque atque auctoritate nemo apud illum gratior et carior erat. Est autem is, qui post Eugenium summæ Apostolatus paulo ante præfuit archi. Hunc Thomam ad Martinum summum Pontificem ire jubet; et quæ Philippo mens, quæ verba, quæ acta, quæ spes, quæ opinio concipi valeat, notum facere. Ipse cum Venetias venire constitisset, quod graviter in urbe pestilentia laborabatur, Mathemaucum *h* venit, quod millia passuum quinque Venetiis abest. Ad eum locum Nicolai gratia Princeps Venetus et Senatus omnis accessit, summique honores Nicolao habiti sunt, de rerumque statu sermones collati, et consilium actum.

11 Inde dissolvens cum mandata Pontificis præstolaretur, nuntiata est insignis illa elades Philippo illata, qua apud Machilonium *l* (sic enim loco nomen est) illius militares omnes copiae a Venetorum Ducibus profligatæ, ad interuersionemque deletæ fere sunt. Ea calamitate cum ferox ille Philippi animus, qui per superiora tempora flecti nullo pacto potuerat, mitior compressiorque redditus esset; et pacem tam diu spretam suppliciter petere, atque ultro rogare adduceretur; rursus in pacis mentionem pertractationemque ventum est. Ferraria urbs, comoda et idonea ubi convenirent, est visa. Eo Nicolaus profectus, Oratores partium illuc etiam sunt secuti. Ducta est res diutissime, et de pacis exitu sapienter desperari visum. Graves enim inter partes esse videbantur dissensiones, neque in unam poterant convenire sententiam. Subterfugere videbatur Philippus, et quamquam ad pacem proclivis admodum et pronus apparuerat, instaurationem tamen querere et petere non desistebat. Veneti etsi molestioribus animis viderentur, tamen quod parta victoria facile Philippi vires extinguere posse arbitrabantur, lentius tepidiusque accedebant. Florentinorum omnino erant promptissimæ ardentissimæque ad pacem mentes: qui fatigati fessique diuturno bello, et sumptibus fere intolerabilibus exinaniti, spem omnem quietis in pace defixerant. In tanta rerum atque animorum varietate, cum desperatis plerumque rebus digressuri infecto negotio Oratores partium viderentur; tanta tamen fuit in Nicolao prudentia, tanta diligentia et patientissima tolerantia, ut superatis difficultatibus universis, paci tandem (quippe post semestre quam agitari cœpta erat) optatus commodusque finis daretur. Dictæ conditiones præscriptæque, assensus partium omnium præstitus: supererat tantum, ut quæ convenerant, integre servarentur. Eam ob rem Nicolaus, nullo fractus labore, iterato in Insubres profectus. fere provinciam omnem, non sine gravissimis incommodis, pro rerum felici exitu peragravit; sæpe agresti tuguriolo pro locorum difficultate tectus, nonnumquam vilissimo etiam cibo indiguit, bellorum diuturnitate et rapacitate atque atrocitate militum

passim regione omni exhansta, et mirum in modum rebus usui necessariis exinanita. Ceterum etsi angusta omnia viderentur, non tamen ut prius inde digrederetur, quam servata executaque conventa conspexisset, adduci potuit.

ANNOTATA.

a Henricus V Rex Angliæ mortuus est 30 aliis 31 Augusti, prope Parisios in arce Vincennensi, vulgo Bois de Vincennes: et Carolus VI Rex Franciæ 21 Octobris anni 1422.

b A die 26 Martii anni 1422 ad diem 8 Augusti anni 1423, uti indicat Sigonius: et sic duo menses, quorum aliquibus diebus absuit pro integris sumuntur.

c Poggius hoc testimonium conficit: Sensi ego, qui in Anglia tunc morabar, quanti a Rege fieret, quanti virtus ejus et sapientia æstimaretur ab omnibus, quantaque cum omnium commendatione munus sibi injunctum obiisset. Prædicabatur ab his, qui a Rege veniebant, continentia hujus, innocentia, integritas, religio: et hunc unum ad se missum aiebant sine ambitione, sine cupiditate, in quo verè sanctitatis specimem eluceret.

d Intelliguntur integri anni 1424 et 1425.

e Anno 1426, ix Kalend. Junii, aut, ut alii, Julii.

f Insubres substituitur, nam Mediolanum caput Insubriam, Bergomum et Brixiam adisse constat ex Sigonio. Erat per inadvertentiam scriptum Ligures, qui sunt Genueses.

g Iterum Insubribus substituitur, nam Brixia Bononiam venit anno 1427, 8 Februarii, et Romam 24 ejusdem Februarii.

h Iterum Insubres et Insubricos malimus substituere; mirantes quod neque Garnesellius neque Attichius $\sigma\sigma\lambda\lambda\mu\alpha$ hoc memoriale notarint, in quod semel lapsus auctor, Mediolanenses, quos initio num. 9 recte vocaverat Insubres, perpetuo postea nominavit Ligures.

i Pizicatorium hic dici videtur, quod in tabulis chorographicis Mediolanensis status Picigitone scribitur, trans Adduam flumen, eo quod hic notatur intervallo distans Mediolano Cremonam versus, media fere inter Placentiam et Cremam via.

k Mathemaucum vulgo Malamoco, Adriatico mari in sinu Veneto objectarum insularum una ex majoribus et longioribus tribus, in conspectu Venetiarum.

l Machilonium vulgo Maclo. Corius parte 5 meminit castrorum istis inconsulte locatorum, et Binam, quæ in Cremonensi agro ad Olivum flumen sita, victoriæ fructum fuisse asserens, et paulo ante mentionem faciens Pompeiani in Brixiano territorio siti, satis indicat locum fuisse Brixiam inter et Cremonam.

CAPUT III.

Rebellio Bononiensis dissipata, Legationes resumptæ, etiam ad Concilium Basileense.

Redditis itaque ac restitutis demum oppidis, et pacatis quietisque, ut videbatur, rebus ex a Insubribus Bononiam venit, eo animo, ut paulo post Romam ad Pontificemque rediret: sed dum Bononiæ moram trahit, Ecclesiæ et patriæ suæ causis quibusdam componendis, quæ imminabant, deditus; dissensiones nonnullas de Bergomensi et Cremonensi agro exortas, nuntiatum est: utque controversias eas quietas reddat, priusquam abeat, supplicatum. Quare gravitate rerum Nicolaum Bononiæ distinente, effectum est, ut partium Oratores ad illum Bononiam mittereentur. Missus a Venetis Sanctius Venerius, Equestris ordinis, vir ea tempestate

PER JAC.
ZENUM
CO. XV. CM.
Bononienses
Pontifici
rebelles,

A state auctoritate inter Venetos præstans. Cum his cognoscendis componendisque causis Bononiæ Nicolaus ageret, civitas rerum mutationes perpessa est, graviterque intra urbem tumultuatum, et a clamantibus, Populum libertatemque vivere, ad arma concursum est: eoque tumultu effectum est, ut a Pontifice Ecclesiamque deficientes, in libertatem sese Bononienses vendicarent. Gravis admodum et peracerba Nicolao ea urbis facta commutatio fuit; et, ut, par erat, summo illum dolore affecit; eoque magis, quod succurrere ipse tanto morbo et lapsæ jam rei non poterat. Ceterum et mœrori mœror, et perturbationi perturbatio accessit. Qui enim summæ rerum in urbe præerant (seu quia Nicolai opera, quem Pontifici gratissimum esse intelligebant, controversias componi posse confiderent, seu quod, quippe quem studiosissimum Ecclesiasticarum partium, atque ex ea re suspectum, suisque mutationibus adversissimum existimabant, in illius excidium quidquam sævi machinarentur) evocandum ad sese suis consiliis decrevere. Eum cum operam nuntio cuiquam vilissimo homini injunxissent, illeque mandatis obtemperans, ad Pontificem profectus, ut accederet, monuisset; in stuporem atque mœrorem eximium ea levitas atque vesania civium Nicolaum adduxit: continuè tamen sese, et nuntio nihil grave aut indignum, neque quidquam magis quam occupationibus distineri, ne accedere valeret, respondit. Hanc suorum civium stoliditatem secum indignanti, advenire ad eum sex ex primoribus civium nuntiat: quare cum vereretur ne quid violenti fieret, evocari familiam omnem jussit, utque cives ingressi sunt, fores claudi. Jam ad conspectum sui Pontificis aderant, et proponere nescio quæ velle videbantur, verum Nicolaus prior ad illos conversus, dure atque asperrime (ut res et culpa exigebat) increpare illos adortus; Existimare se, inquit, omnino mente alienatos esse Bononienses cives, seque ob id summo dolore affici, cum eorum cura illi credita sit; consuevisse filios ad patrem ire, cives ad Præsulem; contra naturam et juris ordinem esse, neque unquam auditum, ut ad inferiores superior evocatus accedat. Bononienses, cum simplex illorum esset Episcopus, debitis illis semper honores exhibuisse: nunc cum Cardineo etiam apice fulgeat, et Legationis etiam potestate præmineat, in tam stolidam vesaniam illos adductos, ut per vilissimum nuntium evocare ad sese non erubuerint. Injuriam hanc non sibi, sed Apostolicæ Sedi illatam existimare, cujus vices in ea dignitate atque legatione [gereret]: spretum se esse a Bononiensibus, non sibi propter se, sed propter eorum errores ac perversores, perfractosque mores, curæ et cordi esse: vereri enim se, ne iratum Deum brevi ultorem sentiant: atque propterea, ut ad rectam viam et saniores se mores convertant, hortari. Hæc atque hujusmodi cum summa gravitate atque auctoritate paternaque caritate monuisset, qui advenerant cives, adeo muti atque elingues effecti sunt, ut nec verbum ullum ex cujuscumque ore prodierit; sed ut venerant, declinatis cervicibus abscessere.

severe castigat:

C 13 Emmyvero formidabilis res erat, et majores motus eo initio expectandi videbantur. Quos veritus Nicolaus, ne temeritati facultas delinquendi præberetur, providendum ratus, ut si quis forte tumultus gravior ingruisset, non se arbitrio suo Bononienses uti possent; evocato ad se Carthusiensis monasterii Præside, permutatisque vestibus, ut primam inclinare cepit dies, sub primas fere tenebras, illum ut inferior prosecutus, ad Carthusiæ monasterium venit, eamque noctem ibi in eo egit. Postera vero die, ut primum lux excipi potuit, urbem ingressus; cum paratos sibi extra portam, quæ Muti-

discedit
Mutinam,

nam ducit, equos, ut constituerat, comperisset; D Mutinam constanti itinere profectus est. Bononienses ut de Nicolai profectione certiores redditi sunt, miris exagitari furoribus ceperunt; in contumeliosasque erumpere voces, hostem publicum ac patriæ illum proditorem appellantes: non destitere tamen, quin oratores ad eum Mutinam mitterent. At Romæ, ut nuntiata est Bononiensium defectio, Pontificis et Ecclesiasticorum dolore ac perturbatione affecit animos. Cumque Nicolai opera posse labentibus rebus adhiberi remedia Pontifex Martinus consideraret; confestim ad illum raptim præscriptis et exaratis litteris, ne Romam rediret, neve regione egrederetur injussu suo, strictioribus mandatis injunxit. Eam ob rem: cum Mutinæ plerosque menses traxisset moram, neque moveri Bononiensium indurati posse animi viderentur; componendæ controversiæ gratia (quam occasione Cremonensis et Bergomensis agri exortam diximus) Ferrariam venit, qua congrua executione sedata, consulto primum Pontifice, Romam rediit, b biennioque apud Martinum in Curia fuit, vitæ sanctimonia consiliorumque gravitate præcipuus.

14 Ceterum haud quaquam illi diuturna quiete perfrui licuit. Nam cum Insubricum bellum longe acrius restauratum esset; Venetique adversus Philippum, et ingentes terrestres copias militares, et classem Padanam amplissimam comparassent; Pontifex Martinus tot calamitatibus metuens atque obviare desiderans, habito cum Fratribus de more colloquio, Nicolaum (quem ad pacem rursus inter Venetos et Philippum conficiendam mitteret) elegit. Hæc etiam adjectione adhibita, ut, postquam Insubricas extinxisset lites, ad perniciosum bellum, quod Anglos inter et Gallos jam antea vignerat, sedandum iter arripere. Ita tertio jam Insubrici belli causa, Roma profectus, in Veronenses primo divertit; apudque Piscariam e oppidum, Veronensis quidem agri, sed cui tunc Mantuanus præerat Princeps, substitit: in armis siquidem erant omnia, et circumquaque universa regio in litibus fragoribus æstuabat: quare peropportuno in eo belli ardore pertractandæ paci id oppidum arbitratus, inde partium evocare oratores, et per nuntios litterasque rem gerere constituerat. Hæc dum meditatur paratque Nicolaus, molestissimum de Martini summi Pontificis lunere nuntium accepit: is enim decimo d tertio Pontificatus anno apoplexia correptus, fatalem Romæ apud sanctorum Apostolorum Basilicam, ubi residebat, diem summum obierat. Eo tam gravi ac funestissimo nuntio acerbo mœrore affectus Nicolaus, quid ageret, quid consilii capiendum foret, anticipi dubioque animo pervolvebat; Romamne novi creandi Pontificis gratia proficisci; an Piscariæ manere et ceptum paucis prosequi opus, seu novi Pontificis creationem et ejus jussa præstolari satius esset. Melius consilium visum, nova mandata a novo expectare Pontifice; quod nec in tempore ipse Romæ esse potuisset, et Ecclesiæ brevi a Patribus provisum iri non dubitaret.

15 Nec diuturna mora fuit, cum delectum Gabrielem Condulmarium Venetum, qui ex Patribus erat, Romanæ Sedi summum Pontificem datum movit. Is est, qui Eugennus Quartus est appellatus. Ad eum, ut par erat, cum et nuntios et congratulatorias litteras exarasset; de rebus quoque suis, quæ ad causam atinebant, intersetuit: et cum belli conditiones, et quo in statu cuncta versarentur, et quid de pace agi et sperari posse confideret (cujus exitum difficillimum, et fere impossibilem judicabat) significasset; summis a Pontifice precibus petiit, ut etiam a Gallicana legatione illum absolvere, et sibi Romam redeundi facultatem potestatemque facere dignaretur.

E
Legatus pacis
ad Venetos
et Insubres

c
ob mortem
Martini V
substitit:

d

F

A dignaretur. Annuit initio quidem Eugenius, et Nicolai precibus se morem gerere velle significavit. Paranti igitur Romam proficisci, repente commutata sententia, litteræ a Pontifice redditæ sunt, quibus ut omnino in Gallias pergeret, idque quam repentissime (sic enim res exigebat) mandabatur. Pontificis itaque jussibus facturus satis, Piscaria discedens, superatis Alpibus in Gallicanos fines venit. Fremebant undique bella, et per Gallicanam regionem omnem armorum fragores resonabant: nulla pacis vox audiri poterat, nulla perficiendæ concordiæ spes esse videbatur. Quæ etsi Nicolao hand quaquam obscura erant, tentanda tamen primum omnia et experienda ratus, ad Principes pergere, hortari, monere, suadereque adortus; et quos ipse adire non poterat, per nuntios et litteras alloqui; quidquid agi aut cogitari posset, incredibili diligentia patientiaque e, peregit. Triennium f continuum ea de re in Galliis commoratus, universam Galliam peragravit; neque ulla fere fuit insignis Galliarum civitas, quam ille pacis gratia non adiret.

16 Dum in Galliis Nicolaus protrahit moram, in Germania ingens Eugenio Pontifici, et Ecclesiæ bellum suscitatum est. Nam cum Martinus, priusquam vita excederet, Basileæ cogi universale Concilium indixisset: id, creato jam Eugenio, ita cœptum atque adauctum erat, ut etiam ex Patribus plurimi, invito et injusso Pontifice, fuga arrepta, quasi a Pontifice deficientes, Basileam peterent. Et jam fere universus eo concurrere et ibi cogi cœperat terrarum orbis, et multa jam adversum Eugenium ordiri videbantur: et quamquam præclaros plerosque suo illuc nomine Præsules Eugenius delegasset; tamen cum plurimum de Nicolai singulari virtute ac sanctitate confideret, ex Galliis revocandum, atque Basileam destinandum putavit, ut Pontificio nomine Synodo præsideret. Habito itaque et accepto hoc Pontificio decreto, Nicolaus ex Galliis in Germaniam transiens, Basileam venit: est siquidem nobilis et clara Germaniæ urbs, quam Rhenus fluvius mediam ab altera parte præterfluit. Initio adventus sui maximis et amplissimis exceptus honoribus, urbem omnem et Patres Ecclesiasticosque ordines incredibili voluptate complevit: atque quamprimum ad ea, quæ imminere, persolvenda conversus, Pontificis partes singulari fide prudentiaque tutatus, res Pontificias ad optimum commodissimumque brevi statum perduxit. Erat ipse id loci summa auctoritate, ad eum universi, ut fere ad Pontificem Maximum confluebant; frequentarique ita illius ædes assiduo cunctorum concursu consueverant, ut aliud separatim apud Nicolaum agi Concilium videretur. Effecit denique probatissimis artibus, ut tam etsi multorum graves in Pontificem essent mentes, irrita tamen malignantium studia redderentur. Mansit autem eo in loco pauculis minus integro anno diebus: qui si diutius perstitisset, poterat profecto perturbationibus et calamitatibus, quæ secutæ sunt, finem dare.

ANNOTATA.

a Iterum ex Insubribus, et infra Insubricum: Insubricas substituimus.

b Annis scilicet 1429 et 1430, qua is per Meuzium fluvium sese exoneraturus in arctum coit: distat Mantua p. m. 25.

c Piscaria vulgo Peschiera, ad fauces lacus Benaci.

d Mortuus est Martinus V die 20 Februarii anni 1431, cum sedisset annos 13 menses 3 dies 12, et electus est die 3 Martii, Gabriel Condulmerius, dictusque Eugenius 4.

Maji T. II

e Poggius. Ita abiit, ut Regum uterque, et qui aliis aderant, profiterentur, numquam se ei viro, prudentia, fide, sanctimonia, vitæ integritate parem vidisse.

f Mallem annum unum legere, qui difficulter reperitur, uti ex Sigonio constat.

CAPUT IV.

Aliæ Legationes. Acta in Concilio Florentino. Obitus, sepultura.

Ceterum cum propter Insubricum bellum, quod indies vehementius ingravescerat, duos ex Patribus sedandarum rerum gratia universa Synodus in Italiam mittere decrevisset; Nicolaus potissimum, qui ad id pacis opus delegaretur, electus est; comes illi alter ex Patribus datus a Cardinalis S. Petri ad vincula, ex Hispaniis oriundus. Frequentissimo itaque concursu omnium ordinum, nec minori bene sentientium mœrore extra urbem deducti, in Italiam cum descendissent, Paduam primum, inde Venetias petiere, ubi pertractandæ paci incumbere constituerant. Adhibita quidem ab his est diligentia omnis, et nihil prætermisum quod ad rem perficiendam pertinere potuisset: sed adeo incensi erant partium animi, adeo prærupta et ardentia in bellum studia, ut conatibus in irritum decidentibus, nihil proficere potuerit. Interea dum hæc agerentur, Eugenius Pontifex Maximus, injuriis contumelisque a Romanis affectus, vim etiam perpeusus, ignotus fuga sibi consuluerat, et ex Romana quidem fuga Florentiam b venerat. Quare Nicolaus, cum pacis opera non succederent, minime quidem c Basileam sibi redeundum fore constituens, ad Pontificem Florentiam venit; expositisque superiorum temporum actionibus, apud Pontificem Florentiæ manere decreverat. Ceterum cum per superiora tempora Gallorum Rex d et Purgundiorum Princeps acerrimo sese invicem ac diuturno bello lacerassent, oblatæque spes pacis inter eos conficiendæ visa esset; placuit Pontifici, ut Nicolaus (quem propter vitæ sanctimoniam gloriosi apud illos nominis et amplissimæ auctoritatis esse sciebat, et ob id paci hinc aptissimum et peropportunitissimum fore confidebat) denuo Gallicanas regiones peteret. Ex Florentia itaque in Galliis delatus, apud Atrebatum e, Burgundi Principis urbem, constitit. Inde enixissimo studio ad peragendam pacem invigilans, decimo et sexto posteaquam illuc advenerat mense, multis et gravibus difficultatibus [superatis,] tandem Principes ipsos perpetua et salutari pace devinxit. Pacatis itaque sedatisque Principibus, controversiisque sopitis, in Italiam rediens, Bononiam venit, Pontificemque illic cum Curia consistentem comperit. Sed cum Græcorum gratia Ferrariæ Pontifex Concilium indixisset, eo etiam Nicolaus Eugenium, ut par erat, est consecutus; obviamque Græcorum Imperatori f et Constantinopolitano Patriarchæ, qui unionis celebrandæ causa ad Ferrariense Concilium accedebant, Venetias a Pontifice missus, Ferrariam Græcos adduxit, celebrandæque indefessus unioni in-

18 Cum ita totus in fidei rationibus disceptationibusque absorptus Nicolaus esset, ut fere nihil magis cuperet et anhelaret; alia insuper peregrinatio injuncta est. Nam quoniam in Germania affectæ, ac perturbatæ in Pontificem res erant, et novum colloquium ad præfixam diem a Germanicis Principibus indictum; operæ pretium Eugenius existimavit, Nicolaum ad statutum locum diemque accedere g. Ille itaque, quamquam tot antea itineribus profectionibusque fractus videri potuisset,

D
PER JAC.
ZENUM
CO. EVUM

Conatur frustra reconciliare Venetos et Insubres,

E

b
c

d
non item frustra Gallos et Burgundos:

e

F

excipit Imperatorem et Patriarcham CP.

Mandata Pontificis ad Germanos difert,

g

PER JAC.
ZENUM
COEVUM

A tamen recens semper et integer animo, nec bolari-
ribus ullis aut periculis territus, dum Pontifici
modo et Ecclesiae aut cuiuspiam saluti obsequi va-
luisset, ex Ferraria movens, iterum in Germaniam
venit; adjumentoque non mediocri Pontificis iam
apud Germanos libentibus rebus fuit; et quae a
Pontifice mandata erant, quoad ejus fieri potuit,
integre atque inviolate persolvit. Ubi vero nihil
hiscce in locis sua opus esse mora intellexit. Italiam
repetens, Florentiam petiit. Nam ex Ferraria Flo-
rentiam Eugenius Concilium *h* transtulerat: Fuit
autem haec extrema legationum suarum, itinera-
tionum, peregrinationumque finis. Habitat autem
Florentiae apud sancti Spiritus aedem (sic enim
Augustinensium locum Florentiae vocant) eumque
ibi nos, cum primum ad Curiam accessimus, com-
morantem convenimus et salutavimus. Habitat
autem satis anguste, et familia ingenua quidem, et
optime honestissimeque morata et instituta, verum
non tanta nimis et compta; sed modesta omnino, et
quae Praesulis sanctimoniam significaret. Ipse vero
maximae apud omnes venerationi erat, neque quid-
quam dignius aut divinius in ore hominum versa-
batur.

h
interest
Concilio
Florentino:

B 19 Pontifex, cum illi dignissimum summi Pœni-
tentiarii contulisset locum, ejus consilio imprimis
gravissimis potissimum in rebus maxime omnium
utebatur: neque eum diligebat et amabat solum,
sed pia etiam veneratione colebat; et ubi quidquam
arduum immineret, audire illum antea cupiebat, et
fere omnia Nicolai consilio peragebat. Nicolao vero
summæ ac singulares virtutes inerant; simplicis-
sima humilitas præcipuaque clementia, caritas in
omnes pietasque paterna, fidei et religionis exar-
dens zelus. Communi usu austeram et asperam satis
ducebat vitam: nec carnibus vescabatur, nec strato
jacebat. Carthusiæ regulam etiam ad extremum
inviolate servavit: Sacris litteris, posteaquam sese
immortali Deo dedicavit, operam eximiam adhibuit;
neque a sacrorum voluminum, cum per occupa-
tiones licebat, lectione cessabat. Doctos viros, vir-
tutibus deditos, magno amore prosequabatur; egen-
isque et inopibus Clericis opem plurimam ad
litterarum studia conferebat. In pauperes vero om-
nes, quidquid elemosynarum poterat, assidue di-
stribuere consueverat. Affinium suorum neminem
secum domi esse volebat, perturbare illos reliquam
familiam dicens. His, qui illi ministrabant, salaria
menstrua exhibere solitus erat, ne pro immeritis
supplicare, et de spiritualibus illis satisfacere cog-
retur. Librorum copiosus fuit, quos fere omnes in
morte sacris locis monasteriisque legavit.

Pœnitenti-
arius Papæ

excellit in
omni genere
virtutum.

C 20 Obiit autem mortem Senis, cum ibi Pontifex
consideret. Cum enim Romam proficisci constituisset
Eugenius, Florentia abscedens, Senas venit: quem
Nicolaus quam primum secutus est, ita ut ingre-
dientem Senas Pontificem conitaretur: pauculos
vero post menses, calculi morbo correptus, in hor-
ridos ac terribiles dolorum eruciatus incidit; ita ut
miserandos continue clamores emittere cogere-
tur. Et quamquam gravissimo et extremo morbo affectus,
pati tamen non poterat, ut quidquam sibi de solita
Carthusiæ observantia mutaretur. Cum vero fatalem
sibi ægritudinem hanc fore cognosceret, Sacramentis
Ecclesiasticis communitus, sacratissimoque Domi-
nico corpore devote atque affectuosissime sumpto,
de sui corporis sepulchro non inmemor, ut in Car-
thusiensi cœnobio, quod prope Florentinam urbem
est, conderetur, odixit. Ita aliquandiu flebiliter cum
laborasset, tandem ægritudinis fervore et crucia-
tum horriditate confectus, immortalis Deo spiritum
i reddidit. Incredibile dictu est, quanto more,
quibus lacrymis atque suspiriis hæc Nicolai mors

Calculi morbo
oppressus.

sacro viatico
munitus obiit:

i

Pontificem, Patres, Curiamque et urbem omnem, D
populumque compleverit: nam et splendorem et
decus Ecclesiae illum concordi omnes et consona
voce judicabant, et prædicare non desistebant. Cum
vero in Basilicam, quæ Augustino Doctori dicata
est (nam apud religiosos Augustino deditos, Senis
locatus erat) exanime corpus delatum est, atque in
media Basilica positum; tantus universi populi om-
niumque ordium concursus effectus est manus
pedesque deosculantium, ut comprimere sese cœpe-
rint, et vix contineri sacris aedibus possent: fe-
lixque sibi videbatur, cui illum contingere licuisset.
Ceterum, cum prohibendi fœtoris gratia (quippe, ut
diximus, ad Carthusiæ Florentinum locum ducen-
dum cadaver erat) exsecto ventre viscera eduxis-
sent; mirum dictu, lapis vastæ pro humano corpore
magnitudinis compertus est: hujus autem forma
erat plus rotunditatis quam longitudinis habens,
simillimusque omnino in quantitate auserivo ovo
videbatur: apparebat autem ex minutissimis are-
nulis paulisper concretis in eam magnitudinem de-
venisse, quod quidem diuturno admodum tempore
fieri oportuisse Physici judicabant. Experiri etiam
pondus ejus volvere, et bilibrem illum, ut assere-
bant, comprobare. Hunc nos ipsi vidimus, mani-
busque attrectavimus, et solidissimum experti su-
mus. Ex eo gypsea plures formæ, ad illius effigiem,
conflatæ sunt, et instar monstri ad varia terrarum
orbis loca demissæ.

magnus accur-
sus ad corpus
venerandum,

et lapidem
et erectum
videndam;

E

21 Quod vero ad funera attinet, exactissima et
splendidissima in principe Senensi-Basilica cele-
brata sunt: interque alia pleraque hoc illis præci-
puum et singulare ac memoria dignissimum extitit,
quod Pontifex Maximus Eugenius coram ipse con-
sistere interesseque, atque ornare funus voluerit:
factum numquam antehac patrum memoria celebra-
tum; neque enim Pontificis et Curiae mos habet, ut
in Cardinalis funeribus Romanus Pontifex uspiam
intersit; neque patratum antea ulla ex causa fuisse
quispiam antiquissimorum noverat. Commovere vero
Pontificem Eugenium, ut tantum Nicolao decoris et
ornamenti impensum vellet, non sanctitas modo et
immaculata integritas, gloriaque atque opinio de illo
universi terrarum orbis, et omnium hominum; sed
quod amplissimis Nicolai de Ecclesia atque Ponti-
fice meritis devinctum et obstrictissimum sese illi
arbitratur; quippe qui suarum partium indefessus
semper ac validissimus fautor et propugnator exti-
terat, innumera quæ inferri detrimenta potuissent
avertat, suis consiliis non vulgaria Eugenio emo-
lumenta contulerat, auctoritateque et presentia sua
incredibiles illi semper favores et Principum cetero-
rumque hominum studia compararat. Funeralibus
egregie celebratis, Thomas Apostolicus Subdiaconus
(qui familiæ præsidebat, et apud Nicolaum diutis-
sime manserat, quo illi nemo carior erat) non-
nullis ex familia comitibus sumptis, corpus ad Car-
thusiæ locum, qui parum Florentia abest) ut a Ni-
colao vivente institutum fuisse diximus) detulit, et
pie religiosissimeque sepulchro condidit, ubi ad ho-
diernam jacet diem; anima, ut recte judicandum
est, in superis gloriosa felicitate beata.

Exequiis
interest Papæ:

F

Corpus de-
fertur Flo-
rentiam.

ANNOTATA.

a Hic est Joannes Cervantes Hispanensis, Cardina-
lis creatus cum B. Nicolao a Martino *V*, mortuus
anno 1453.

b Anno 1434.

c Hæc tempore infra accuratius distinguuntur.

d Carolus 7 et Philippus Bonus: quos inter pax
conclusa est anno 1435.

f

A e^o Atrebatum, vulgo Arras, Artesiæ metropolis.
 f Anno 1438 Joannes Palæologus Imp. et Josephus Patr. Ferrariam accesserunt.
 g Hæc tamquam facienda et non peracta describit Sigonius, sed ante coeptum Ferrariæ Concilium, uti etiam Poggius, qui mox reversum asserit.
 h Anno 1439. i 9 Maji anni 1443.

VITA II

Auctore Carolo Sigonio.

PRÆFATIO

Ad Illustrissimum ac Reverendissimum in Christo Patrem, Dominum Gabrielem Palæotum S. R. E. Cardinalem atque Episcopum Bononiensem.

Cum pio Illustrissimæ ac Reverendissimæ Amplitudinis vestræ impulsu nuper Episcopos Bononiensis Ecclesiæ, decessores vestros, ex veteribus monumentis eruerem; ac facta dictaque eorum illustria, quæ in magnis comperire superiorum temporum tenebris possem, breviter litteris memoriæque mandarem: in unum præcipue incidi, cujus acta, uti parum hominibus cognita, sic mihi ad scribendum commemorandumque amplissima visa sunt. Hic vero extitit F. Nicolaus Albergatus, Cardinalis, civis Bononiensis, ac clarus ex Carthusiensium familia monachus: homo in maximis ante centum amplius annos Reipublicæ Christianæ negotiis diu multumque insigni cum virtutis consiliique laude versatus. Verum licet ea fide, integritate, solertia, gravitate, atque in omnibus rebus agendis sapientia præditus fuerit, ut merito homines tantam virtutis indolem admirari potuerint externorum fere tamen omnium auribus inauditus est: quod, qui de eo quidquam litteris consignarunt, ea passim sub nomine Cardinalis sanctæ Crucis exararint. Ego vero, ut memoriæ Sanctissimi sapientissimique viri consulerem, ac simul egregias multasque ejus actiones ab oblivione hominum et litterarum silentio vindicarem, Nicolai hujus separare vitam, ac de rebus ejus seorsim uberiore aliquanto, quam scriptio Episcoporum illa deposcit, disserere oratione decrevi; præsertim vero multis, ut abditis, sic præclaris monumentis (quæ adhuc in hac civitate ac familia conservantur) adjutus, Hoc verò quidquid est, id totum in vestræ potissimum Amplitudinis nomine volui divulgare: quod ipsa in hac eadem, quam ille tenuit, Ecclesia administranda, cum aliorum optimorum Antistitum, tum hujus præstantissimi in primis ac religiosissimi summam prudentiam singularemque virtutem omnium adhuc judicio sic expressit, ut non tam eximio animi sui consilio, quam præcipuo aliquo imitationis arbitrio, ad singularia eadem pervenisse cum pietatis studia tum sanctitatis officia videatur.

CAPUT I.

Ortus, studia, vita Carthusiana et Episcopalis-

Nicolaus igitur Bononiæ ex Albergatorum familia ortus est: cujus antiquitas præcipue ex vetustis civitatis elici constitutionibus potest, in quibus Albergati circa annum Christi millesimum ducentesimum ædes celeberrimi nominis, in eadem urbis parte, in qua nunc quoque habitant, coluisse feruntur quæ jam tum Seragotia dicebatur. cujus seculi spatio Guilielmum etiam Albergatum, Novariæ

Ex Albergatorum familia antiqua

Episcopum, virum insigni pietate præditum, ipsi Novarienses, a a Nicolao IV, ejus nominis Pontifice sedente, concelebrant. Inde in dissidiis ac dissensionibus, quæ deinceps Bononiæ emersere, civilibus, crebra ac perhonorifica Albergatorum mentio reperitur. Nam anno millesimo trecentesimo tricesimo quarto, ad veterem civitatis statum restituendum, ipsi imprimis inter alias quasdam familias adfuisse narrantur, ac mox ex iis Petrus Nicolaus potissimum prædicatur: qui, cum Bononiæ primum Tribunos plebis, novæ administrationis ergo, creari placuit, unus ex iis fuit, ad quos inchoandi magistratus insignia, et quidem maxima cum auctoritate tunc temporis delata sunt. Idem etiam, ut majorum suorum quasi vestigia sequeretur, ei factioni studebat, quæ Maltraversa dicta, consilia et machinationes impedire profitebatur duarum illarum, quæ inter se tunc temporis in Italia odio exitiabili digladiabantur (b Gibellinos et Guelfos intelligo, ita primum Frederico Secundo Imperatore Germanico nomine vocatos.) Ceterum populari invidia fuit ex urbe depulsus, atque detrusus, nec nisi post septennium restitutus. Ex hoc igitur, anno millesimo trecentesimo septuagesimo quinto, natus est Nicolaus, de quo scribere institimus. Is litteris a Patre eruditus fuit, prout puerilis ætas imbui consuevit. Inde corroboratior factus, ad jus civile cognoscendum, Bononiensium juvenum more, se contulit. Quo studio necdum absolute, divino spiritu ad graviora vocatus, incredibili quodam Religionis, quæ pio Dei cultu continetur, desiderio flagavit, atque arctiori se Carthusiensium monachorum disciplinæ devovit. Id quod divino quodam videtur consilio contigisse.

2 Cum enim (ut vulgo inter monachos illos accepta per manus historia fertur) quodam die extra urbem, ad Monasterium illud animi causa, ut fit, invisendum secessisset, forte sæva tempestate coorta muris exclusus, ibi pernoctare compulsus est. Quod primum ægre ferens, demum pro singulari beneficio accepit. Etenim concubia nocte, ubi Patres ad Matutinas laudes in ecclesiam convenire non obsento campanæ documento cognovit, et ipse rei navitate permotus accessit. Ibi vero positus, humili ac pio illo monachorum pernoctis silentium cantu usque adeo est illectus, ut statim habitus ejus assumendi, et solitariæ inter eos vitæ cum Dei laude agendæ cupido acris incesserit: quod post dies aliquot a Patribus illis haud magno admodum negotio impetravit. Ceterum Monachus factus, sic in omni ordine, assiduitate, obedientia, humilitate, atque omnibus officiis monasticæ professionis se probavit, ut a cunctis non humano impulsu, sed divino instinctu ad Regionis se contulisse studium judicatus sit. Quin etiam post annos aliquot ea prudentiæ decumenta simul ac diligentia dedit, ut Florentino primum, deinde Bononiensi monasterio præfectus sit.

3 Atque eo quidem tempore, ob insignem famam integritatis atque sapientiæ celebratus, Bononiensis quoque Ecclesiæ Episcopus, magna populi consensione delectus est: cui rei Dens hanc occasionem aperuit. Anno Domini mccccv, cemitibus Pentificiis diu haud sine ingenti populorum admurmuratione in Concilio Constantiensi protractis, cum post septem menses Pontifex adhuc in Ecclesia nullus esset, Cantelli ac Bentivoli, familiæ duæ illa tempestate opibus ac clientelis Bononiæ præpollentes, tempus oblatum esse veteris libertatis recuperandæ duxerunt: ac consiliis inter se occulte compositis, sequenti anno pridie Nonas Januariæ cum armatis factionibus in palatium irruperunt; ac Legato, quem Joannes XXIII Pontifex abdicatus inposuerat exturbato,

D
PER CAR.
SIGON.

a

b

E
natus an.
1375

et post studia Juris

Monachus
Carthusianus

F

ac dein
Prior:

denique a
populari regimine

A turbato, Rempubl. popularem, quem statum libertatis vocaverant, reduxerunt : mox (quoniam Sexcentorum Consilium commode ad subitas convocari consultationes non poterat) sexdecim viros constituerunt, qui Consilii auctoritate ornati omnibus rebus prospicerent, quæ celerem consilii explicationem desiderarent. Ita proximo c anno, Joanne Episcopo IV nonas Januarii mortuo, Magistratus, penes quos ipsa fuerat Respubl. collocata, jus eligendi Episcopi ad se recidisse interpretantes; Sexaginta viris, quorum injussu nihil constitui poterat, advocatis, plures eximæ doctrinæ probitatisque viros nominaverunt : qui singulis diligenti atque accurata ratione perpensis, unum Nicolaum Albergatum, Priorem Carthusiæ, prætalere. Eorum vero judicium, deinde Aneiani ac reliqui Magistratus, ac demum universum Sexcentorum Consilium ita probavit, ut nemo plane de illius dignitate meritisque dissenserit. Itaque Consilio tertia noctis hora dimisso, multi, patefacta urbis porta, magna properatione, ut tanti nuntii fructum præriperent, Carthusiam adierunt, ac Nicolao judicium et decretum civitatis aperuerunt, eique honorem et privatim et publice gratulati, ut postridie in urbem ad dignitatem accipiendam, et gratias Consilio ipsi agendas accederet, invitarunt.

B 4 Ille vero, qui studiis vitam solitariæ deditus, animo longe ab Episcopali officio abhorrebat; ac secreto contentus otio, lucem hominum ac frequentiam fugiebat; neque Episcopalis obeundi officii difficultates ac salebras ignorabat: cœpit recusare, ac se neque honorem illum accepturum, neque ea de causa pedem monasterio suo moturum esse, asserere. Deinde postquam se civium atque amicorum suorum, et publico et privato nomine agentium, oppugnari postulatis atque urgeri precibus vidit; ut eorum a se impetum aliqua ratione propelleret, addidit sibi non licere sine Præfecti sui consensione ejusmodi onus accipere; si ipsius intercessisset auctoritas, se Civitatis tam bene de se judicantis in potestate futurum. His rebus postridie in urbem renuntiatis, populus, ut hoc impedimentum amoliretur, extemplo Antonium Albergatum Jurisconsultum, arcta ipsi necessitudine junctum, ad Carthusiam in Galliam properare; atque ab ipso, qui ibi sedebat, Præfecto, Nicolaum Episcopum petere præcipi loco beneficii jussit. Is Januario mense profectus,

C assensum, congruentem cum ipsa populi voluntate, reportavit. Hac accepta sententia, Consilium, novis munitis missis, Nicolaum ad se venire rogavit; cujus illo voluntati non obsequi turpe ratus, accessit. Ibi vero ad accipiendam, quæ tanto civium studio delerebatur, Ecclesiam obsecratus: primum indignum se, nec tanto oneri sustinendo parem excusavit: deinde illorum precibus defatigatus, sic se assensurum adjunxit, si populi prærogativam Cleri judicium confirmasset: neque enim æquum videri, quemquam Clero præesse, quem non Cleri ipsius testimonium approbasset. Qua re audita, Consilium Canonicos statim coire, et Nicolaum a se electum jussit deligere. Ita Canonici, Capitulo advocato, sua sententia comitia populi confirmarunt. Hoc vero ubi Nicolaus, præter opinionem accidisse suam animadvertit, in Consilium reversus, ut alio moræ genere decreto animi sui aliquid subsidii compararet, nequaquam se vacante Romana Sede, sine d Archiepiscopi Ravennatis auctoritate ejusmodi honorem imiturum asseruit; atque extemplo Petrum Rampodium et Andream Brumum, Canonicos, Procuratores suos ad Archiepiscopum destinavit. Verum et hi mense Majo Ferrariam, ubi Archiepiscopus versabatur, profecti, nullo negotio illius assensionem obtinuerunt.

3 Quibus decretis Nicolaus evictus tandem ad supplicationes se contulit, et ne se ascitam deserere disciplinam et susceptum secretioris vitæ propositum subigerent, obsecravit. Populus autem ejus preces aspernatus, atque eo vehementius ad ipsum evocandum accensus, Archiepiscopum ad eum consecrandum accivit. Is cum in exitu Junii accessisset, hominem ad se in Palatium accersivit. et benigne ac comiter appellatum, ut adhuc recto populi reluctantem studio sensit, haud leviter commotus, pertinaciam ejus vehementius incusavit; atque ab eo se, ni pareret, rationem ovium sibi a Deo commissarum in conspectu divini Judicis repetiturum esse denuntiavit. Nimirum haud sine divino Nuncio tantum populi in eum consensum esse commotum, quem, grave nefas committeret, si qua ratione contemneret. Quibus verbis, quasi ex ipsius Dei ore emissis, Nicolaus exterritus, atque ultra repugnare non ausus, se factorum, quod populus peteret atque ille seaderet, ostendit. Ita rebus constitutis IV Nonas Julias ab Archiepiscopo in æde Carthusiæ, ingenti populi, qui avide confluit, astante frequentia, solennem consecrationem accepit. Quo facto, Porta S. Stephani, ut moris est, universa obviam effusa, cum Magistratibus civitatem ingressus, usque ad ædem S. Stephani, eques sub holoserica umbella processit: inde positus calceis, pedes ad Basilicam S. Petri contendit, atque Ecclesiæ possessionem, ipso assidue plaudente prælætita populo, inivit. Exemplum inde Petronii, atque eorum qui priscis temporibus flourerunt Antistitum imitatus, Episcopi partes ita suscepit, ut se tamen monachum esse haud fuerit oblitus; nec se magis sancti Zamæ primi Bononiensis Ecclesiæ Episcopi successorem, quam beati Brunonis Carthusiensium Ordinis Institutoris æmulatorem esse meminerit. Etenim cum Episcopali dignitate simul et monasticam disciplinam in omnibus officiorum generibus conservavit. Siquidem eandem in corde humilitatem, in vestitu præsertim intimo vilitatem, in aspectu pudorem, in cibo potuque tenuitatem, in cilicio et jeuniis asperitatem, in fundendis ad Deum precibus assiduitatem Episcopus tenuit, quæ monachus ascriptus asscivit. Nam et carne perpetuo abstinuit, et in culcitra non se collocavit; sed victum, cultum, ac stratum idem celebravit, quibus se monachalis primum vinculo legis astrinxit.

4 Tantum autem sibi de facultatibus Ecclesiæ reservavit, quantum familiæ suæ (quam moribus magis quam numero spectatam alebat) sat esset; reliquum inopibus sustentandis, et maxime puellis nubilibus, quæ dote carerent, collocandis impertiri solitus fuit. Eruditis autem hominibus, aut laudem aliquam ingenti cultioris habentibus, mirifice studuit; atque eis non solum angustiis rei familiaris oppressis præsto fuit, sed etiam quæ idoneos esse judicavit, ad Ecclesiasticos honores dignitatesque prorexit. Tantus enim est virtutis splendor, ut non minorem laudem consequantur, qui virtutem honorant, quam qui ipsam adepti sunt. Quorum duo ex ipsius domo, quasi ex quadam doctrinæ ac sanctitatis officina progressi, deinde Pontificatum Maximum sunt adepti; unus Thomas Sergianensis, quem ex domestico puerorum magistro sibi ad scribendas epistolas ministrum assumpsit, ac post dignitate Canonica decoravit: alter vero Æneas Sylvius, Piccolomineus, Senensis, quem in legationibus non tam peregrinationum atque itinerum comitem, quam actionum et consiliorum auctorem participemque habuit: Nicolaus V ille, hic Pius II, in Pontificatu vocatus. Tertius fuit e Franciscus Philelphus, homo insigni Græcarum ac Latinarum litterarum cognitione ac scriptorum nobilitate conspicuus, quem haud satis a fortunæ bonis instructum in amicis intimis

D
admittit
Episcopatum:

consecratus,

E

vivit ut
ante Car-
thusianus:

F

inter dome-
sticos ha-
buit Nico-
laum V et
Pium II,

e
et Philel-
phum.

PER CAR-
SIGON.

C
Episcopus
Bononiensis
eligitur:

qui non nisi
habito con-
sensu Prio-
ris et Ca-
pituli Ge-
neralis,

Cleri Bo-
nonienses,

d

et Archi-
episcopi
Ravennatis,

A timis habuit, atque amplexus ita fovit, ut multis eum commodis atque honoribus auxerit. Suis autem, id est consanguinitate conjunctis, nihil unquam ecclesiasticæ benignitatis impertit, sive quod eos ære familiari satis paratos beneficiis ejusmodi non egere sentiret, sive quod bona Ecclesiæ, non ad familias Episcoporum locupletandas, sed ad turbas egentium sustentandas, conferenda esse sibi persuasisset.

ANNOTATA.

a Nicolaus 4 Papa sedit a 22 Februarii anni 1288, usque ad 4 Aprilis anni 1292. Quo tempore nullus fuit Episcopus Novariensis, dictus Guilielmus, sed Englesius de Caballatiis ei que successit anno 1291 Matthæus Vicecomes. Uti accurate docet in sua Novaria Carolus a Basilica Petri, et ipse Episcopus Novariensis. Donius d'Attichy appellat Guilielmum seu Ugolinum Novariensem Episcopum anno 1288 : sed Ugueio Episcopus, quem aliqui forte Ugolinum dixere (utrumque enim diminutivum est nominis Hugo) non ante an. 1304 videtur factus Episcopus. Est igitur *σφζλμz* in nomine ut mihi quidem videtur seu numero, dum pro Nicolao III scribitur IV. Nam juxta prædictum Carolum anno 1277 Ind. non x, sed v, invenitur instrumentum quod tunc fieri jussit D. G. Dei gratia Novar. Episcopus, qui Guilielmus dicitur in tabula impressa licet nomen ejus in Catalogo non sit. Ita Carolus pag. 411 : sed in Diptychis ossis ecclesiæ S. Gaudentii usque ad an. 1343 deductis apud eundem Carolum pag. 605 sic legitur, Englesius de Caballatiis et prædecessor etiam de Caballatiis, simul etiam sed. ann. iii men. ii et d. vi Ubi apparet nomen unum taceri, personam indicari, ex eadem quidem Caballatorum familia; sed qui per matrem potuerit Albergatus fuisse, et in dicto instrumento D. G. intelligi Dominus Guilielmus. Alios ex dicta familia illustres viros recensent Garnesfeltius et dictus Donius d'Attichy : quibus addimus R. P. Fabium Albergatum Provinciale Romanum Societatis Jesu, cujus singularem affectum nos Romæ anno MDCLX et sequenti experti fuimus.

b Gibellini Imperatori Guelfi Papæ studebant : Maltraversi neutri parti adhaerebant, Italica voce sic dicti, quasi male in transversum positi, vel inter duas partes malas transversim incurrentes : cum Guelfi nomen haberent a Guelfone Bavarix Duce, Mathildis Comitissæ marito, qui uxoris viribus et patris sui etiam Guelfonis subnixus, partes veri Pontificis sustinebat contra Guibertum Antipapam, a cujus nomine appellati Guilini : nihil ut hic Germanicum sit, præter ipsa Ducis et Antipapæ nomina a quibus ejusmodi appellationes fuerunt sumptæ.

c Anno 1417 quo reliqua mensibus assignatus contigerunt.

d Cui Sede vacante fuisse auctoritatem ordinariam, testatur infra Martinus Papa. Archiepiscopus autem Ravennas tunc fuit Thomas Perendus, ut qui ab anno 1411 ad 1445 Sede c. tenuit.

e Franciscus Philolphius, Emmanuelis Chrysolomæ gener, et Orator ac Poeta clarissimus, a Pio II Musa Attica dictus. Ita Donius d'Attichy.

CAPUT II.

Mores Bononiensium emendati. Acta pro pace publica.

Inde ad Clerum emendandum, quem ex depravata seculi disciplina dissolutiorem putabat, laxiorem ac molliorem ejus habitum castigavit; atque ut angustiorum et eruditorum, sic graviorem atque honestiorem effecit; ac sacris eum officiis majori frequentia

et insigniori modestia interesse præcepit. Cum porro Judæos sine discrimine inter Christianos versantes videret, rem mali exempli, ac mirifici ad disciplinam nostram corrumpendam incitamenti ratus; circum eos jussit latere, ut a ceteris dignoscerentur, in pectore gestare, et festis diebus clausas tabernas habere, et Quadragesimali tempore ab emendis carnibus abstinere : cum res eo licentiæ processisset, ut se cum Christianis temere commiscerent, atque ipso etiam die Paschæ tabernas vendendi causa apertas haberent, et per ipsos Christiani jejunii dies carnes a nostris emptas publicæ esitarent, ac quodammodo instituta nostra ludificarent. Mox usuras eorum graviores liberioresque coercuit. Nam cum senos denarios in singulas libras exigere instituisset, quaternis esse contentos statuit. Interim post longas Patrum dissensiones, Martinus Quintus tertio Iduum Novembris Pontifex declaratus est. Quod ut ipse audivit, continuo ab eo Apostolicam Episcopalis dignitatis, a populo Cleroque delatæ, confirmationem poposuit, seque totum ejus auctoritati judicioque permisit. Quod Martinus, comperta hominis virtute ac sanctitate permotus, sine ulla detractione, licet non mediocriter ipsi a se alienatæ civitati offensus, assensit. Inde sequenti anno, ut antiquam Cleri disciplinam revocaret, xiii Kal. Junias Synodo præclaras constitutiones, olim a a Bernardo Episcopo editas, instauravit, quæ obsolescere perditæ seculi contumacia cœperant. Tum ad monasteria, quæ tristi superiorum temporum calamitate perierant, renovanda conversus; duas Canonicas, proximis bellis afflictas, ac Canonicis Regularibus vacuatas, accepto Pontificis decreto, restituit : ex quibus una fuit S. Gregorii extra portam S. Vitalis, quam ad unum Priorem Canonicumque redactam, a veteribus Canonicis S. Augustini ad b novos S. Georgii in Alga traduxit : altera c S. Mariæ ad Rhenum, et S. Salvatoris in urbe. Etenim cum Franciscus Ghiselerius earum Prior petiisset, ut cum monasteria sua Canonicis propter bella prorsus exhausta essent, sibi liceret Stephanum, Joannem, et Dominicum Senenses, et nonnullos alios Canonicos d monasterii S. Ambrosii Eugubini (ejusdem ordinis) sed alterius habitus et observantiæ) jungere, mandato e Pontificis re cognita, eos in unum contraxit, ac Canonicos Regulares S. Salvatoris vocavit. Legi adhuc apud eos litteras Martini, in hanc sententiam datas f Friburgi. Lausanensis diocesis Nonis Julii.

8 Quibus actis, postremo oculis in Lucoran mores conjectis, ludos aleatorios magno animi dolore vulgo sic per urbem celebrari animadvertit, ut non solum cives eo cum insigni divinæ legis contemptu et magno patrimoniorum dispendio convenirent, sed etiam publicum ex ea re vectigal institutum haberent. Quam consuetudinem ipse adeo improbavit, ut edicto graviore proposito, et vectigal et conventicula illa damnarit. Pauperes autem civitatis, pro insito caritatis studio, miseratus, tributo in fabricam S. Petronii conferendo levavit. Postremo Basilicam atque Episcopium contemplatus, cum multas partes vetustate obsolescentes instauratione egere videret, ne id quidem sibi putavit esse prætermittendum. Itaque campanarii fastigium ex ligneo lapideum fecit, ac totum luminis plumbeis cooperuit. In Episcopio vero aulam insignem et multa cubacula edificavit, ac bibliothecam publico usui magna suppellectile librorum instruxit; quarum rerum nunc etiam vestigia aspiciuntur. Sed hæc posterus. Has autem omnes laudes apud populum cumulavit singularis humanitas ac facilitas admirabilis, quod aditus ad eum non minus patebant Episcopum, ac si privatus in ædibus suis egisset, aut monachus adhuc in humili cella consideret. Quibus et ejusmodi aliis præclaris

D
PER CAR-
SIGON.

Judæos coer-
cel :

confirma-
tur a Mar-
tino V :

E

a
reformat
Clerum,

b
c
et Canonicos
Regulares

d

e

f

F
ludos aten-
torios dam-
nat :

restaurat
basilicam
et Episco-
pium.

PER CAR.
SIGON.
benivolus
erga subdi-
tos,

magni fit
a Marti-
tino V :

g h

liberatur ab
Ulcere Ro-
mano :

A claris ad vitæ sanctoris opinionem institutis, eam apud omnes homines virtutis atque innocentiae famam adeptus est, ut eum non solum cives admirarentur, sed insolito etiam iis temporibus cultu venerarentur : siquidem et genua prætereunti ponebant, et capita inflectebant, et in supplicationibus publicis incedentem multi nudis pedibus honoris ejus ac reverentiæ causa presequæbantur.

9 Quibus rebus compertis, Martinus Pontifex eidem tantum propterea tribuere cepit, ut cum solenni fidelitatis iurjurando ipsum obstringere vellet, et tamen labore sui adendum levare, sacramentum apud Mutinensem et Imoleensem Episcopos concipere jussit. Extant adhuc ipsæ ad Episcopos illos *g* litteræ, *h* Gebenais vi Kalend. Augusti datæ, quas in hanc historiam inserere libuit una cum aliis, quæ apud Albergatos servantur, ex quibus ferme hunc commentarium conteximus : sunt autem hæc : Cum nos super electionem, de persona Fratris nostri Nicolai Episcopi Bononiensis, per dilectos filios Capituli Ecclesie Bononiensis ad eandem Ecclesiam, tunc Pasteris solatio destitutam, nec non ejusmodi electionis confirmationem et consecrationis impensionem, eidem Nicolao Episcopo, per venerabilem fratrem nostrum Thomam Archiepiscopum Ravennatem, auctoritate ordinaria, Sede Apostolica vacante, factas, de Fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica duxerimus ratificandas, ac etiam approbandas; nos, volentes ejusdem Episcopi in illis partibus commorantis parcere laboribus ac expensis, ne per hoc cogatur veniendo ad Romanam Curiam personaliter laborare, Fraternitati vestræ, auctoritate præsentium, committimus ac mandamus, quatenus ab eodem Episcopo, nostro et Romana Ecclesie nomine, fidelitatis debitæ recipiatis, seu alter vestrum recipiat, juramentum, juxta formam, quam sub Bulla nostra mittimus interclusam. Hoc autem iurjurandum Martinus eo studiosius requisivit, quod Bononiam ab Ecclesie auctoritate remotam acerbissime ferens, quantum ad eam recuperandam spectata Nicolai Episcopi auctoritas habitura ponderis esset, non ignoraret.

evocatur
Mantuum,

i

k

C 10 Itaque cum paulo post Constantia Mantum accessisset, ac dies noctesque de Bononia recipienda cogitaret; ipsum statim ad se venire *i* præcepit, atque humaniter in primis acceptum, per multos dies secum in eisdem redibus habuit; atque omnia, quæ ille postulavit, mira liberalitate indulsit; ac demum *k* consilio suo nudato, Oratorem ad Bononiensem populum destinavit, petens ut sibi urbem ditionis nuper Pontificie restituerent, a qua vesano nonnullorum consilio discessissent. Nam se (quoniam Romam adire tumultibus intestinis exclusus non posset) Bononiæ sedem antequam Pontificiam constituere, ad ipsius honorem et commodum, decrevisse. Quod postulatum populus primo disertissime abnuit; deinde saniore consilio, ne belli inferendi necessitatem inclementiore responso asserret, illud ipsum emendandum putavit; ac sequenti anno Nicolaum eundem cum duobus aliis Oratoribus remisit, qui ei sponderent, populum quotannis tributum septem aureorum millium, et certum equitum numerum arbitrio ejus in sex menses daturum; si sua se uti Republica ac libertate permitteret, ac sacra civitatis obedientia contentus, nihil præterea postularet. Quam ille conditionem, difficultate vi potiundæ urbis deterritus, in præsens accepit; atque inde Florentiam per viam Ravennatem transcendit, qua in urbe per annum amplius mansit, ac liberaliter habitus, eam gratiam retulit, quod Ecclesiam ad fastigium Archiepiscopale provexerit.

11 Postero *l* anno Antonius Bentivolus, Joannis (qui prioribus annis dominatum urbis per aliquot

menses administraverat) filius, patriam recuperare sua auctoritate desiderans, vii Kal. Februarias propria adjuvante factione, Palatium introrupit; ac potestatem nactus, Canelulos, sese coeptis ejus objicientes, primum foro, deinde decreto Consilii urbe ejecit : qui Florentiam ad Martinum profecti, Antonium tamquam Pontificie urbis imperium sibi temere vindicantem, accusaverunt, atque ipsi se ad eam recipiendam præsto futuros esse polliciti sunt. Quibus rebus Martinus, in spem haud levem recuperandæ urbis adductus, prid. Kal. Martii Oratores Bononiam misit, qui verbis suis denuntiarent, nisi urbem sibi ultro darent, se quacumque vi subacturum. Quibus Consilium respondit, populum Bononiensem eo animo esse, ut antiqua urbis suæ possessione et civitatis libertate decedere nolit, proque ea fortunas omnes atque ipsum adeo sanguinem profusus sit : Pontificem autem submitte orare, ut conditionibus stare secum Mantuæ pactis velit, in quibus diserte ipse, se certo tributo et sacro civitatis obsequio contentum fore, promisit. Deinde profectis illis, pridie Nonas Martii, iterum Nicolarem Episcopum cum duobus aliis ablegavit, ac eorum eadem referre Pontifici jussit. Quibus eum mandata exposuissent, sic Martinus respondit : Ite ac populo vestro renuntiate, nisi urbem usque ad diem tertium Paschæ in meam potestatem tradiderit, me illi sacra officia interdicturum, execrationes quam atrocissimas possit Ecclesia inflicturum, ac firmissimum exercitum ad vastandum agrum atque oppugnandam urbem missurum. Ac mox duobus Oratoribus dimissis, Nicolaum retinuit, ac post quinque dies domum repetere, et sacrorum officiorum interdictum solenni Ecclesie more promulgare mandavit. Ita Nicolaus in patriam vii Kal. Aprilis reversus (cum Episcopum, nodo sacramenti devinctum, auctoritatem Pontificiam repudiare nefas esse putaret) mandata ejus quamquam invitus, exhaustis. Etenim postridie, dum opera Sacris dabatur, in S. Petri Basilicam venit : ac silentio indicto, Interdictum, quod secum attulerat, ad aram majorem pronuntiavit; deinde ad valvas Basilicæ Sancti Petronii, et postes Palatii affigendum curavit : demum ipsis gymnasii Rectoribus ac Magistris accitis, nomine Pontificis publicæ professionis manus inhibuit. Quibus rebus perspectis, civitas suam sic erga illum animum immutavit; ut, quem antea in oculis ferret, ac summis in cælum laudibus tolleret, tum plane alienata, maledictis asperioribus lacerare, ut publicæ dignitatis hostem, ac Pontificis quam patriæ studiosiorem, institerit.

12 Quæ cum Nicolaus comperta omnia plurimorum narratione haberet, atque insidias etiam nonnullorum, quæ propterea sibi structæ dicerentur timeret; urbe egressus, ad Carthusiam, atque inde Florentiam properavit. Mense inde Majo, Martinus missis Bononiam Oratoribus, aperte bellum (nisi dicto sibi audientes essent) indixit. Ac mox, ubi monita minasque despici suas vidit, Braccium Perusinum, Ducem suum, cum exercitu validissimo in agrum immisit. Quo facto, Braccius castella ferme omnia, duorum mensium spatio, in potestatem aut vi aut pactione redegit, ac captivos multos abduxit, et aquam Rheni in urbem influentem alio derivavit, ac demum agro toto late vastato, maximis civitatem opportunitatibus spoliavit. Cum autem propediem castra se urbi quoque admoturum ostenderet, Antonius Bentivolus, qui Principem in urbe agebat, ne civitatem in majus discrimen adduceret veritas, consilium urbis dedendæ coepit, ac pridie Idus Julii in castra (in quibus erat Cardinalis *m* Pontificis Legatus) processit, ac pactis conditionibus in urbem regressus, relatione de bello finiundo facta, ex Con-

ablegatur
ad Pontifi-
cem :

E

interdictum
promulgat :

F

ex urbe
fugit :

m
Pontifici
tradit,

silii

l

A sili auctoritate deditionem constituit. Ita xii Kal. Augusti Braccius eum Cardinale Legato, et parte equestrium copiarum ingressus, urbis possessionem accepit. Inde vii Idus Augusti Oratores Florentiam a Consilio missi, urbem Pontificiæquis, ut voluerunt, conditionibus tradiderunt. Post vii, Kal. Septembris Alfonsus Diaconus Cardinalis S. Eustachii, Legatus, urbem inivit, atque eam nomine Pontificis ex pacto administrare cepit. Eodem etiam tempore Nicolaus Episcopus ad Ecclesiam suam reversus, atque a populo benigne acceptus, advocatis Magistratibus, decretum Pontificis recitavit; quo ipsi Centum *n* et Plebem oppida, triginta quinque ante annos Episcopo adempta, reddere jubebantur: ac subinde, illis non repugnantibus, per Episcopum Imolensem Vicarium suum, solennem eorum possessionem adivit. Inde rebus civitatis compositis, ad pristina boni pique Pastoris officia per otium concelebranda se contulit, indies magis eximie prudentiæ probitatisque suæ opinionem confirmans.

n
revertitur.

ANNOTATA.

B a Bernardus præfuit Episcopus ab anno 1198 usque ad annum 1213.

b De ea Congregatione tunc temporis capta æquus 8 Januarii ad Vitam B. Laurentii Justiniani § 1.

c Cœnobium S. Mariæ ad Rhenum tertio milliario ab urbe distabat, anno 1359 a Barnaba Duce Mediolanensi eversum, Canonicis ad domicilium S. Salvatoris in urbe se recipientibus. Consule Pennotum tomo 2 cap. 23 num. 5.

d Hoc fuit primum stabile cœnobium Canonicorum Regularium S. Salvatoris (cum Illicetanum esset Eremitis S. Augustini redditum) anno 1413 constitutum.

e Litteræ Apostolicæ Martini V ad B. Nicolaum directæ sunt Nonis Junii anni 1418. Proximum monasterium fuit S. Donati de Scopeto prope Florentiam, unde etiam Scopetini dicti. Alia dein monasteria 40 constituta refert Pennotus, quem consule tomo 2 cap. 51 et 52.

f Friburgum urbs Helvetiæ populosa et Catholica, ubi nunc residet Episcopus Lausanensis, quod hæc civitas sit cum Bernensi pago hæres infecta.

g Mutinensis erat, Carolus Bojardus; Immolensis, Petrus de Hondedeis.

h Gebenna aliis Geneva urbs ob Calvinii sectatorumque domicilium notissima, ad os lacus Lemani.

C i Zenus tertio B. Nicolaum a Bononiensibus ultro missum ad Martinum V indicat.

k Idem hoc attribuit secundæ missioni, cum Papa esset Ferrariæ. Cujus Sigonius non meminit.

l Anno 1420.

m Gabriel Condulmerius, uti supra Zenus.

n Centum notatur inter Centonarum rivum et Idicem fluvium ad 9 circiter p. m. ab urbe Euro-boream versus, diciturque a vicino oppido Cento di Budrio: ut distinguatur, ab altero Cento in vicino Ferrariensi territorio, an huic vicina sit Pieve nondum comperi.

CAPUT III.

Legatus pacis in Gallias missus. Cardinalis eam Venetis cum Duce Mediolanensi curat.

Itaque biennio post, cum res ineidisset, quæ præstantis ac singularis viri operam auctoritatemque apud Gallicos, inter se armis sævientes, Principes postularet; Martinus ad eam pro dignitate Ecclesiæ transigendam, ipsum ex omnibus aptissimum judicavit. Res autem erat hujusmodi. Vetus inter Joannem Ducem Burgundiæ et Carolum sextum Regem Franciæ bellum gerebatur: quod accensis utrimque

Ob Galliam
a Burgundo
et Anglo
infestam,

mutuis offensionibus eo usque processerat, ut Joannes Lutetia Regni Gallici sede occupata, Carolum Regem ac Reginam et Catharinam filiam in potestatem adduceret. Quo facinore perpetrato, accessit, quod eum Joannes Dux, ac Carolus Delphinus, ipsius Caroli Regis filius, in oppido a Monsterioli, de communi pace acturi convenissent; altercatione forte de præteritis injuriis orta, Joannes ab uno ex Delphini comitibus repente gladio educto per iracundiam fuit *b* occisus. Qua re audita, Philippus Joannis filius, qui Lutetiæ erat, exacerbatus, Carolum Regem cum Regina et filia Henrico Angliæ Regi (veteri ipsius Caroli hosti, atque armatum exercitum in Gallia tum habenti) tradidit. Ex quo bellum atrocius, quam ante recruduit, Burgundo et Anglo adversus unum Delphinum, communi armorum fœdere sociatis. Quod quieti et commodo Christianorum vehementer obesse sentiens Pontifex, nuntium sibi mittendum ad ejusmodi sedandas discordias, et conciliandos si posset animos arbitratus, neminem ipso Nicolao potiore existimavit; in quo non summa solum solertia, sed singularis etiam splendesceret innocentia, quas plurimum illi auctoritatis et fidei conciliaturas esse apud Reges Transalpinos putavit. Quamobrem ne illi sui Romam adeundi (nam eo paullo ante Florentia venerat), necessarium onus imponeret, litteras Bononiam, una cum ipsius rei tractandæ commentario misit, quæ adhuc servantur apud Canonicos in hæc verba:

D
FER CAR.
SIGON.

a

b

mittitur
Legatus
pacis,

E

14 Cum dudum, gravi et atroci dissensione Principum Gallorum pestiferum bellum suscitatum in regno Franciæ et vicinis partibus vigerit, et vigeat de præsentibus, cum exterminio illarum gentium, et jactura gravissima totius Reipub. Christianæ: nos cupientes tantis malis finem imponere, et indurata Principum corda placare, et ob hanc piam causam tam necessariæ et sanctæ pacis ad partes illas Nuntium Apostolicum destinari, qui in conspectu Principum et populorum justus et idoneus prædicator et suator pacis et caritatis existat; te ad hoc sanctum opus ex omnibus Prælatibus eligimus, dignissimum Nuntium tantæ pacis, profecturum ad carissimum in Christo filium nostrum Henricum Regem Angliæ illustrem, et ad dilectos filios nobiles viros Delphinum etc. et Ducem Burgundiæ, et inter ipsos pacem ac concordiam tractaturum. Nam post omnipotentis Dei misericordiam plurimum in tanto negotio de tua sapientia et singulari virtute confidimus et speramus, quod ultra profundos sensus tui naturalis ingenii subministrabit Spiritus sanctus devotioni et humanitati tuæ gratiam; ut verba nostra ex ore tuo cum fructu exaudiantur. Quare Fratritatem tuam in Domino hortamur et affectuose rogamus, ut in tanti et tam communis boni procuracione nos adjuves, et pium hunc laborem non refugas: sed pro tot populorum quiete et salute fidelium, prompta ac læta mente suscipias. Ceterum hac de causa te ad nos venire nolimus, et laborem itineris duplicare: sed pro informatione tua inclusas presentibus agendorum instructiones mittimus, et litteras nostras, cum copiis ipsarum litterarum quas Principibus ipsis scribimus super ista materia; volentes, quod instructionibus superadictis dicendo, et agendo, et negotium hoc tractando, addas et minuas, secundum quod circumspeditioni et prudentiæ tuæ videbitur expedire. Datum Romæ apud S. Petrum, vi Idus Februarii Pontificatus nostri anno v.

cum hisce
Martini V
litteris,

P

15 Quibus litteris acceptis, Nicolaus, honestæ voluntati Pontificis in re tanti momenti adversari non ausus, sese ad iter instruxit; ac vii Kalendas Aprilis cum eximio Bononiensis Nobilitatis flore profectus, in Galliam properavit; ibique liberalibus officiis, propter eximiam virtutis ac vulgatæ sanctitatis

FER. CAR.
SIGON.
re infecta
redit :

A tatis opinionem exceptus, rem tractare cum utraque parte summa cura instituit. Verum cum ab una parte parentum sororisque captivitas, ab altera ciades paterna, ipsa juvenum pectora non solum versarent, sed ad ulciscendum etiam inflammarent, atque ad rem armis conficiendam pro utriusque obtinenda dignitate percellerent; nihil efficere potuit. Quare subsecuta Regis quoque Henrici morte deterritus, sequenti anno Bononiam vi Idus Augusti re infecta revertit. Eodem anno Martinus Gabrielem Condulmerium Cardinalem Legatum in urbem misit: ac proximo (quod Florentinis contra Ducem Mediolanensem secum fœdere junctum adesset) revocavit; atque eidem Ludovicum Archiepiscopum Arelatensem suffecit. Qui v Idus Junias Bononiam profectus, convocato Concilio, Pontificis voluntatem exposuit, qua Gabrieli legationem abrogabat, et Florentinos milites ab ea conductos dimitti præcipiebat. Quæ cum Latine (erat enim Gallicus) edidisset, Nicolaus Episcopus, qui accitus advenerat, Italico sermone retulit.

fit interpres
novi Legati:

16 Biennio vero interjecto, idem, cum rebus Romanis aliquando constitutis, Cardinalium numerum, plurimorum morte imminutum, sibi augendum existimasset; inter ceteros, quas illo honore, virtutis gratia, decorandos putavit, Nicolaum ipsum animo destinavit, atque eum consilio dissimulato ad se venire jussit. Deinde e ix Kalendas Junias eundem cum ceteris Cardinalem renuntiavit, atque ei jam ad urbem adventanti obviam ipsa dignitatis insignia misit. Quæ ille miratus, eadem, qua antea Episcopatum, animi magnitudine respuit. Verum paullo post Pontificis in conspectum progressus, cum adhuc ejusmodi abs se honorem averteret, sacri tamen anathematis intentione commotus assensit: atque ita Idibus Junias Presbyter tituli S. Crucis in Hierusalem est vocatus. Quem titulum adeo gratum habuit, ut postea pro insigni gentilitio ipsam solam Crucis effigiem tulerit: ejus rei cum plurima adhuc in Episcopo apparent vestigia, tum Franciscus Philadelphus est auctor, in epistole inquires: Imitatus es eum, cujus crucem pro signo geris, Christum Optimum Maximum. Quem deinde Thomas ipsius discipulus imitatus, ubi ad Pontificatum pervenit, claves ipsas *d* pro familiae signo ascivit. Ceterum Nicolaus sic honorem hunc gessit, ut, S. Antonino teste, quemadmodum Episcoporum insigne exemplar extiterat, sic clarissimum speculum Cardinalium fuerit; nec majorem dignitas splendorem ab sacre nitore Purpuræ cœperit, quam ipse claritate virtutis sue ei tradiderit.

c
creatur
Cardinalis:

17 Neque vero Martinus hoc illum ornamento colonestasse satis habuit; quin etiam insigne ac magnificum imprimis legationis munus adjunxit. Hujus vero decernendæ legationis hæc materia data. Philippus Mediolani Dux, jam pridem animo ad Italiae dominationem aspirans, bellum Florentinis internecinum intulerat, et cum Martino ipso hujus belli consilia sociarat. Quare compulsi Florentini, sese Venetis, suspectas jam pridem Ducis ipsius opes habentibus, junxerant, ac maximo exercitu congregato, Philippi ditionem adorti, Bergomum ei ac Brixiam magna cum Castrorum Cremonensium parte ademerant. Itaque Martinus, Philippo socio, in maximas rerum suarum difficultates adducto, consulere atque imminetia Italiae mala propulsare desiderans, pacem inter eos conciliare constituit, ac propterea ad eam tractandam ac transigendam Nicolaum Cardinalem, spectatæ multis in rebus auctoritatis ac sapientiæ virum, decrevit. Quare Nicolaus cum his mandatis Roma profectus, xv Kalendas Octobris Bononiam adiit, a Magistratibus et uni-

designatus
Legatus
inter Ve
netos et
Ducem Me-
diolanensem,

atque omnibus honoribus, qui Episcopo et Cardinali Legato a Latere Pontificis misso debentur, affectus; mox Oratoribus eorum, ad quos bellum pertinebat, cum mandatis convenire Ferrariam jussis, ipse eo quoque xiii Kalendas adivit. Ubi summum Nicolai Marchionis e erga se humanitatem atque hospitalitatem expertus, utriusque partis Procuratoribus evocatis, ei cognitioni operam dare singulari animi æquitate instituit. Causa vero utriusque magno animorum ardore ac partium contentione tractata, et variis injectis postulatis querelisque distracta, cum pax ad optatum perducere exitum haud posset, nisi ipse cum Principibus in colloquium congressumque veniret; primo Venetias, deinde Mediolanum accessit. Venetias autem profectus, ac summis honoribus a Senatu illo ornatus, sic cum Francisco Foscaro Duce causam egit, ut Senatus, retentis urbibus atque oppidis bello partis, se pacem compositurum esse promiserit. Pridie inde Kalendas Octobris (litteris ab eo de tuto per Lombardiam itinere sumptis, quæ adhuc apud Albergatos leguntur) Mediolanum ad Philippum decessit: atque hominem allocutus (licet gravissime de Venetorum avaritia et Florentinorum superbia conquerentem) ad Bergomum et Brixiam dimittendam adduxit. Quare sequenti anno Bergamo profectus, ad Venetos in possessione ceterorum locorum constituendos procedens, Brixiam adiit. Eam vero urbem, ramum olivæ præferens, iniit, ab Episcopo, Clero, et Magistratibus universis exceptus: qui usque ad rivum Mellam *f* eum crucibus et vexillis, gratias Deo solennibus hymnis concinendis agentes, obviam prodierunt.

singulos
adit :

18 Cum autem in agrum inde Brixianum exisset, ut castra ipsa urbi apposita, quæ a Philippi custodibus tenebantur, Venetis Magistratibus præsentibus ex pacto tradi juberet; omnes præclusis portis invenit, asserentes, se neque Venetos, neque eorum amicos intra oppida recepturos: quod ex tacito Philippi mandato factum, occulta aliqua bene gerendæ rei spe oblata erecti, putatum est. Quod ut Nicolaus vidit, vehementer permotus, reverti ad Philippum voluit; sed Venetorum Præfecti prohibuerunt: qui rem non verbis, sed armis decernendam esse dixerunt, atque ad singula quæ resistebat oppida, deinceps Senatus auctoritate exercitum adduxerunt. Ita Nicolaus re irrita vi Idus Februarii Bononiam rediit. Inde vi Kalendas Martias Romam ad reddendam impeditæ legationis rationem progressus, ibi quatuor menses peregit; per quos Veneti omnia Brixiana castra, Philippo frustra resistenti, eriperunt. Quod ut ipse audivit, xviii Kalend. Septembris Bononiam se eo consilio retulit, ut verba iterum de pace inferret, ac Cremonensia oppida ad Ollium spectantia, quæ a Venetis postulata adhuc controversiam faciebant, restituenda curaret. Itaque post triduum Mediolanum ad Philippum revertit, dum iterum Ferrariae ad audiendas partes consedit, remque cognitam majori ex parte sequenti *h* anno xv Kalend. Maji constituit: ac mox pridie Nonarum pacem factam, maxima cum populorum lætitia, publicavit. Inde Idibus sese Bononiam retulit, atque in loco extra urbem semoto, ad S. Mariam Vallis-viridis sedit, ut commodius componere reliquum controversiæ posset. Ita xv Kalend. Junii, exercitibus utrimque dimissis, miseræ civitates aliquando tandem a diuturnis belli calamitatibus respirarunt.

pacem conficit.

19 Interim Nicolaus audiens gladios passim impune a civibus in urbe gestari, ac quodammodo civili tumultu perniciosum aditum aperiri; vicem civitatis suæ sollicitus, Kalendis Augusti in urbem se summo mane recepit, ac rei divinæ opera data, opportunam opem divini Numinis imploravit. Hora inde sequentis noctis secunda, Canetuli Ecclesiæ ad-

versarii,

Bononiensium
seditionem
componere
conatur,

A versarii, jam pridem in patriam restituti, cum factione sua armati sese in forum proripuerunt: eo-que occupato, ad terrorem adversariorum, ignem in quasdam tabernas ligneas iniecerunt, et Palatium cum Legato capere contenderunt. Qua re percepta, Bentivoli signo campanæ regionis sue dato, continuo se cum parte Pontificia compararunt, atque in forum procurare adversus Canetulos instituerunt. Quod ut Nicolaas accepit, imminenti seditioni ac creuento certamini occurrere, et statum servare Ecclesiasticum properans, sese illis obviam ad ædem S. Donati tulit; atque eos orare pro salute patriæ et liberorum suorum incolumitate instituit, ut paulisper conceptum animi impetum inhiberent, nec novi quidquam usque ad reditum ad illos suum tentarent: nam se Canetulos ad ponenda arma, et saniora capienda consilia deducturum. Inde in forum progressus, Baptistam Canetulum, factionis Principem, se vocavit; ac multis verbis factis, demum rem ita cum eo composuit, ut Antianos crearet, et publicis quibusdam vectigalibus eos ad sumptus necessarios sustinendos instrueret; Pontifex autem centum equites totidemque pedites conductos haberet, qui Legato sacramentum dicerent; officia vero urbana ac castrensia civibus ipsis paterent: atque in has conditiones Baptista et socii se ab armis discessuros, neque aliud in urbe molituros, fide interposita promiserunt. Inde ad Palatium adiit, ut hæc pacta confirmari Legati ipsius subscriptione curaret; atque ad fores progressus, ipsas sibi ac suis aperiri a custodibus jussit. Quas patentes ut attentis Canetuli cognoverunt, repente in eas fide violata ingressione fecerunt, ac stationibus incassum obstitentibus superatis, ipsam januam occuparunt. Comites autem Nicolai, cum periculum indignitatemque viderent, ipsum exanguem, ac prope in illa turba elisum a foribus retraxerunt, ac domum (ne occideretur ab infestis capiti ejus Canetulensibus) reduxerunt. Interim Palatium ab illis eaptum, et fœde direptum, et Legatus in custodiam datus est: que ut Bentivoli acceperunt, hand ultra sibi conandum rati, porta S. Donati urbe se præcipites effuderunt.

sed fraude
circumventus

20 Nonis inde Augusti Magistratus, quibus Respublica fuerat commissa, pro certo habentes Martinum ira accensum, urbem armis oppugnaturum, atque hanc injuriam vi quacumque persecuturum; Centum et Plebem castella sibi eo bello accommodata futura putantes, Nicolaum ad se venire jusserunt; eo nimirum consilio, ut ab eo castra illa reppererent; et si abaueret, potestatem hominis nacti, præbere compellerent. At ille edicti superbia atque evidenti rei indignitate permotus, qua Episcopalis et Cardinalitia dignitas in ordinem cogebatur, se iturum negavit; ac mox insidias eo nomine sibi parari sentiens, sub noctem assumpto Fratris Prædicatorii i ordinis habitu, uno eum comite ad monasterium S. Dominici adiit: ac postea ut his se fluctibus eriperet, summo mane per portam S. Mamæ urbe excessit, atque ad Carthusiam et inde Mutinam abiit. Inde x Kal. Septembris Legatus, qui apud Canetulos servabatur, urbe dimissus, iv autem Id. Septembris familia Episcopi Episcopo pulsa; postridie vero Consilio advocato, ac multis verbis in Episcopum et Pontificem, pro cuiusque ingenio ac libertate, gravissime dictis; decretum est, ut in loco Nicolai alius Episcopus ederetur: ac statim Bartholomæus Zambecarius, Caroli filius, Abbas S. Bartoli Ferrariensis, est nominatus. Qui professus se Centum et Plebem populo traditorum, continuo ad Episcopium, nullo comitante Canonico, sed solis Magistratibus prosequentibus, adiit. Inde Canonicis, ut eum de more eligerent, imperatum. Quibus se eligere posse negantibus, qui a populo fuisset electus; respondit

fugit Mutinam

Maji T. II

Vexillifer, populi nominationem esse, Canonicorum vero electionem. Cujus rei cum Canonici ad Jurisconsultos judicium retulissent, illi responderunt, non vacante Episcopi Sede, Canonicos electionem celebrare non posse. Veruntamen Bartholomæus se pro Episcopo gessit, et Vicario constituto, jus per annum integrum dixit.

D
PER CAR.
SIGON.

ANNOTATA.

a Monsteriolium hoc, non est oppidum Picardix, aliis Monstriolium vulgo Monstrenil, (ut in margine annotat Garnefeltius, et descripsit Dominus d'Attichy) sed est oppidum agri Senoensis, aliis Monteraviam aut Mons Rigoli ad Icaunam, ad hujus et Sequanæ confluentium, vulgo Montereau-sur Yonne.

VIDE APP.
T. VII MAJI
NOT. 68. *

b Occisus 10 Septembris Dominica, anno 1419. Successit Philippus Bonus Imperii Belgici conditor.

c Anno 1426.

d In monumento quidem ipsius, quod æri incisum Ciacconius exhibet, solas Claves non videas, sed in superiori parte senti Claves cum tiara, columnam coronatam in inferiori. Ibidem tamen est cernere monetam Romanam, ubi inter decussatas claves supereminet columna: et aliam, in qua solæ decussatæ Claves in facie una, in altera insignia Columnensium cum tiara exprimuntur: ut hoc Sigonii assertum de insignibus explicacione egeat.

E

e Marchio hic Atestinus sive Estensis erat.

ID. NOT. 69 *

f Mela Occidentale urbis latus præterfluit modico a muris intervallo.

g Anno 1427.

h Anno 1428.

i Zenus in habitu Carthusiano, a Priore Carthusiano eductum scribit.

CAPUT IV.

Reditus ad Episcopatum. Legatio in Gallias et ad Basileense Concilium.

Quibus rebus cognitis, Martinus vehementius inflammatus vi Kal. Septembris edictum promulgavit, in quo gravissimas detestationes in Canetulenses, et sacrorum Interdictum in civitatem explicavit: quod Legatum suum, et ipsum urbis Episcopum et Cardinalem, turpiter in sui contumeliam exegissent, his verbis: Nam dilectum filium nostrum Nicolaum, tituli S. Crucis in Hierusalem Presbyterum Cardinalem, perpetuum Administratorem Bononiensis Ecclesiæ, auctoritate Apostolica deputatum, suum concivem et patrem animarum suarum, taliter pertractarunt, contra omne debitum caritatis in proximum et reverentiam tanti Patris, quod præfatus Dominus Nicolaus Cardinalis coactus est clandestine, et tanquam incognitus, excedere civitate et diocesi supradictis; neque eo modo, quo decebat Cardinalem incedere; sed mutato habitu (quia aliter inde recedere nullatenus permisissent) eundem libertate privarunt, in dedecus et opprobrium nostrum, et Apostolicæ Sedis vilipendium et contemptum. Deinde Duces cum militaribus copiis suis Bononienses invadere jussit: qui direpto agro ad urbem progressi, acrius oppugnare ex diversis partibus institerunt; unde bellum, variis detrimentis inferendis in proximum est a annum protractum. Quibus demum Canetulenses impulsis, Oratores, xv Kal. Julias, Ivolam destinarunt, ut cum Lucido Cardinali Ostiensi Legato, et Nicolao Episcopo ibi posito, de compositione tractarent: qui profecti, nihil æqui obtinuerunt. Inde vi Kalend. Septembris iterum missi, pacem commodis sane conditionibus retulerunt, paucibus illud præcipue continebatur, ut Bartholomæus Episcopatum Nicolao dimitteret; Pontifex vero Ab-

F

Post urbem
obsessam,

a

b

et pacem
oblatam,

A batiam S. Bartoli, Bartholomæo adeptam, reddi a Marchione curaret. Ita vi Kalend. Octobris Legatus in urbem ingressus, postridie Magistratus ipsos apud se fidelitatis sacramentum concipere iussit, ac Nicolaum suæ Sedi restituit. Postero vero anno, cum exiguas se adversus florentes Canetulos opes ad retinendam dignitatem habere videret, urbe egressus, Centum abiit, ac Baptistam moderatorem urbis, ut moliebatur, reliquit. Qua re accepta, Martinus accensus, conceptum jam pridem animo virus evomit, ac Nuntio vi Nonas Julias in urbem misit, integrum sine ulla exceptione urbis imperium postulavit; ni darent, se bello internecino persecutorum demonstravit. Cui populus respondit, se pactas paulo ante cum eo conditiones custodire paratum esse, neque de eis quidquam demere velle. Ita bellum multo quam ante acrius renovatum.

B 22 Interim gliscente inter novos Reges, Carolum et Henricum Francie Angliæque, certamine, Martinus experiri omnino studens, si qua æquitate rem ad otium deducere posset; Nicolaum Legatum ad eam rem in Franciam destinavit, ac post ad cumulandam auctoritatem novo hoc privilegio insignivit, v Kalend. Decembris: Cum te ad pacificandum regnum Franciæ, commisso tibi plenæ legationis officio, ut pacis Angelum destinemus; nos volentes tibi ea concedere, per que animarum saluti valeas providere, circumspectioni tuæ omnes et singulas personas, tam Ecclesiasticas quam Seculares, quæ a Catholice fidei et sanctæ Matris Ecclesie documentis deviantes, in hæresim quomodolibet collapsæ fuerint, postquam ad veram et Catholicam fidem redierint, et errores suos abjuraverint, et reconciliandi et dispensandi tenore presentium, plenam et liberam concedimus facultatem. Inde litteras has ad Henricum Regem Angliæ, vi Kalen. Januariæ scripsit, orans, ut se exorabilem ad rem constituendam præberet. Ad pacem procurandum dilectum filium nostrum Nicolaum, tituli S. Crucis in Hierosalem Presbyterum Cardinalem, Apostolicæ Sedis Legatum, tamquam pacis Angelum destinamus; sperantes in Domino, quod ipsius profectio, et ipsi Deo erit accepta, et hominibus salutaris. Tuam vero clementiam exhortamur, et cum paterna caritate rogamus, ut abolita omni memoria injuriarum, et extinctis incendiis odiorum, et omni alia afflictione deposita, Cardinali te exorabilem præbeas et placatum.

C 23 Quin etiam bellum terminare Bononiense cupiens, ad eundem mandatum rerum cum populo Bononiensi componendarum plenissimum misit. Ille vero, rebus omnibus ad iter paratis, sequenti anno d pridie Non. Februariæ Ferrariam adiit, ac mandato, quod habebat, cum Marchione communicavit. Marchio vero Bononiensibus indicavit, Nicolaum apud se esse, ac liberum pacis componende a Pontifice mandatum habere; eo ipsum usurum, si aures verbis de compositione vellent adhibere; et si integrum urbis imperium tradere Pontifici in animum inducerent, facultatem paciscendi uberrimam attulisse. Cui ipsi rescripserunt, oblatas conditiones non recensare; verum idoneos sponsores ac fidejussores ad res tantas desiderare. Quare iam incepto Nicolaus Venetias abiit, atque inde in Galliam ire perrexit. Interim Martinus, misso e Juliano Cæsario Cardinale Legato, Concilium Basileæ instituit, ad Hussitarum hæresim profligandam, Ecclesiamque constituendam; prout Concilium Constantiense faciendum esse decreverat; atque hoc facto, x Kalendas Martii obiit; cui statim Eugenius IV, qui fuerat Gabriel Condulmerius Cardinalis, successit. Hic et Concilium continuandum decrevit, et pace commodis conditionibus Bononiensibus reddita, urbem recepit; et Nicolao, quem item omnium plurimi testimavit, munus pacificandæ Franciæ confirmavit.

D 24 Nicolaus autem primùm immatura Martini morte deterritus, serius aliquanto rem est aggressus; deinde causam omnium opinione impeditiorem est nactus. Neque enim Principes (præsertim Regem Angliæ) ad locum edendum, quo Oratores rei discutendæ grati mitterent, impellere potuit: quamvis in eam curam toto pectore, incubuerit, ac neque laboribus, neque periculis, neque sumptibus ullis rei obtinendæ causa pepercerit; quod ipsemet Carolus post in epistola ad Basileense Concilium confirmavit: Cum superiore tempore, inquit, pia atque devota supplicatione carissimi ac dilecti amici nostri Cardinalis sanctæ Crucis, res ipsa non modica disceptatione variis assignationibus agitata fuerit; quamquam labori, periculis, atque expensis minime ipse pepercerit, tamen ad optatum portum non pervenit. Quare cum multis transactis mensibus nihil profecisset, Eugenius re cognita, non majore admiratione quam labore accensus, sic post Idibus Maji, ad eum scripsit: Miramur et dolemus, quod cum circumspectio tua, ex commissione nostra, pacem regni Franciæ tanto studio ac diligentia, tantoque personæ tuæ incommodo et labore procurarit, et procuraret; non fuerit adhuc inter illos Principes, quorum necessarius est consensus, concordatum de loco, in quo Oratores partium pro pace tractanda apud te debeant convenire. Commendandus est autem multum Philippus Dux Burgundiæ, qui paratus est obsequi voluntati meæ, cui super hoc scribimus; atque item carissimo in Christo filio nostro Carolo Francorum Regi illustri, hortantes eum ad pacem, ne ex levi discrepantia relinquatur practica tanti boni; pro ejus consecutione, non gravetur tua singularis bonitas laborare, donec perfereris, vel saltem manifeste cognovis, per manus hominum non posse concludi. Nam si tu non feceris, auctoritate nostra et Ecclesiæ et prudentia ac diligentia tua, non videmus per quem hominem fieri possit. Nicolaus vero, ubi se ad æquitatem adducere Regem Angliæ varie tergiversantem non posse perspexit, inde ex Pontificis auctoritate discessit; ac quemadmodum prudentes medici, quos ægros salutaria remedia recusantes ac diligentia sepe reluctantes aspiciunt, tamquam deploratos extrema Dei ope sanandos relinquunt, officio satisfacisse se putantes, ubi industriam fidemque suam adhibuerint; sic ipse postquam accensa se Principum inexpiablem offensioibus odia extinguere dicendo non posse animadvertit, eorum leniendorum curam Deo ipsi, humanarum infirmitatum unico curatori, permisit.

E 25 Cum autem ex itinere Basileam progressus, audisset Patres in Concilio convocatos, novo exemplo constituisse, Pontificem Concilii dimittendi jure carere; verum, tamquam ipsius Concilii decretis obnoxium, dicto illius audientem esse oportere; aliæque multa, ad sacrosanctam illam potestatem debilitandam, insidiosè parare; vehementius (ut S. Antoninus scripsit) homo antiquæ prohibitatis exarsit, ac graviter Concilium factumque ejus increpuit, et ut in auctoritate Summi Pontificis ipsius Christi Vicarii permaneret, admonuit; atque inde Bononiam ad Ecclesiam suam revisendam accessit. Quo facto, statim ad Franciscum Philadelphum litteras misit, statum ejus cupiens cognoscere; et si tempora poscerent, aliquo insigni beneficio sublevare; quem morem ille ab initio Episcopatus instituerat, neque postea aliquo fortunarum suarum interveniente naufragio destituerat. Hic vir eruditissimus, ac (prout illa ferebant tempora, quibus nondum exulta ac perpolitata adeo dicendi ratio fuerat) disertissimus, Florentiæ inter sævos fluctus discordiarum civilium versabatur, ac de sua incolomitate, in magna æmulorum invidia, laborare compellebatur; et propterea litteris

PER CAR.
SIGON.

c
iterumque
rejectam

destinatur
Legatus in
Gallias:

abit in Gallias,

E

et ad Basileense Concilium.

F

constituito
Eugenio
VI Papa,

Bononiæ
reversus

cum Philadelpho amico

A litteris eis acceptis exhilaratus, ita respondit, ut Nicolao se totum, tamquam amplissimo litteratorum omnium Patrono, commiserit; sic enim scripsit: Thomas Sarzanensis, vir perhumanus et eruditus, Amplitudinis tuæ Secretarius, Pater clementissime, tuo nomine litteras ad me dedit; quibus, quod mihi erat sole (ut aiunt) clarius, non amice minus, quam eloquenter ostendit, quanta sit tua erga me caritas; monuit, ut tibi significarem, quam me Florentia delectet; præterea si qua in re tua opera opeque uti velim, scriptorio calamo ne parcam; te enim semper paratum fore, ut mihi beneficias. Ut ago tibi et habeo immortales gratias, Pater humanissime, quod ex qua die primum me Bononiæ vidisti, ac tuam in clientelam accepisti, te mihi Patronum semper, te Patrem, te beneficium præstiteris: et id quidem nullis meis de te meritis, sed sola tua mansuetudine atque benignitate. Imitatus tu sane eum, cujus cruce pro signo geris, Christum Optimum Maximum; qui ut cunctis mortalibus beneficeret, sibi ipsi non pepercit, etc. Exponit inde lubricum rerum suarum statum, atque ad extremum infert; Quæ cum ita sint, Clementiam tuam rogo etiam atque etiam oroque, ut huic meo desiderio consulas; quidquid ipse de me statueris, indubitato persequar; operamque dabo, ut tua de me opinio te nunquam fallat; nam neque fidei unquam deero, neque industriae, neque diligentiae. Ex Florentia x Kal. Octobris anno natali Christiano mcccxxxii.

26 Interim vero dum Nicolaus officio vigilantis ac pii Pastoris in Ecclesia sua capessenda lauzitur, occasionem adeptus est rei præclaræ, atque ad memoriam posteritatis in ignis instituendæ. Proximo quippe anno, cum assiduæ ac vehementes pluvie, ac tetra et immoderata tempestates maximam curam omnibus iniecessent, ne, ut sæpe contigerat, segetes jam maturescentes extinguerent; ceteris frustra imploratis auxiliis, ipse una cum Antianis decrevit, ut *f* imago ex more Deipræ Virginis, manu S. Lucæ expressa (quæ ante complures annos Constantinopoli allata, in æde S. Mariæ Montis guardiæ servabatur) intra mœnia deferretur, atque illa religiose in pompa perlata, supplicatio de more adhibitis sacris ac profanis ordinibus ageretur. Ea cura devotis Hospitalis S. Mariæ mortis mandata, ipsi iv Nonas Julas *g* imaginem deportarunt, atque in æde Virginum S. Muthiæ collocaverunt; quæ ipsam in Monteguardia conservant. Postero vero die, tertio et quarto, Episcopus inde sumptam in pompa ferri, atque ab omnibus ad tria templa solennes Deo preces adhiberi præcepit. Quo facto, lux statim optatæ serenitatis adfulsit. Quare imago ex decreto publico religione civium aucta, ad Montem relata, ac custodiri diligentius ac sanctius cœpta, in urbem quotannis in hunc usque diem defertur.

27 Eodem anno Eugenius Pontifex, comperto Basileensis Concilii Episcopus nihil aliud moliri, quam ut potestatem Pontificiam aut prorsus everterent, aut certe vinculis arctissimis alligarent; tum alia remedia temerariis illorum cœptis admovit, tum Legatos novos veteribus addidit, qui lubrica ac periculosa illorum consilia interpellarent, atque acrius pro Pontificia dignitate pugnarent. Inter ceteros autem (quorum prudentia, fide, ac virtute rem Ecclesiæ aut lapsam restitui, aut labentem sustineri posse putavit) Nicolaus ipse principatum obtinuit. Itaque xvii Kalen. Januariæ, litteras ad eum dedit, quibus plenissimam ei potestatem omnia suo nomine, pro fide ac iudicio suo, constituendi concessit, quæ ipse ad salutem ac dignitatem Ecclesiæ pertinere putaret. Profectus autem Nicolaus nullum officium vel pietatis, vel prudentiæ prætermisit, quo vel imposita Ecclesiæ vulnera accurate sanaret, vel im-

nendis mature obviam iret. Verum exulceratos adversus Sedem Apostolicam Patrum illorum animos nactus, infesta eorum tela omnia propulsare non potuit: cujus rei argumento illa sunt, quæ illi egerunt. Etenim sequenti *h* anno, Sessione xvii, ipsum quidem ut Legatum Pontificis aduiserunt, verum ita, ut neque ipsos invitos ad agendum urgere, neque rationem agendi eatenus observatam invertere posset. Inde v Idus Maji eidem quædam Pontificis nomine postulanti, majore quam decuit, libertate negarunt. Ac postremo, ut ipsum hominem providentiorum atque acriorem a Concilio removerent, atque Eugeni dolorem multo magis accenderent, ipsum cum *i* Petro Cardinale S. Petri ad vincula, viii Kal. Augusti Legatum ad Eugenium ac alios Principes Italiæ pacificandos, et bona Ecclesiæ occupata recuperanda destinaverunt.

38 Hujus Legationis neque in actis, neque alibi usquam mentio reperitur; verum inter ipsius Cardinalis scripta, familiæ Albergatorum relicta, certa monumenta servantur, quæ hoc loco referre opportunissimum visum est. Sacrosancta generalis Synodus Basileensis, in Spiritu sancto legitime congregata, universalem Ecclesiam representans, dilectis Ecclesiæ filiis Nicolao tituli S. Crucis in Hierusalem, et Joanni S. Petri ad vincula, S. R. E. Presbyteris Cardinalibus, nostris et universalis Ecclesiæ Legatis, salutem et omnipotentis Dei benedictionem. Ad tria maxime sancta opera, extirpationem videlicet hæresum, reformationem morum, ac pacem inter cunctos Christicolæ auctore Domino procurandam, hic in Spiritu sancto legitime congregati, circa ea, per quæ ipsius veræ pacis et perfectæ quietis desideranda tranquillitas in singulas orbis partes, Deo propitio, subsequi valeat, libenter extendimus vigilantie nostræ curas. Proinde levantes in circuito nostros oculos, et considerantes, de quo ab intimis præcordiis anxiamur, quot discordiarum fomenta, guerrarum turbines, colamitates et strepitus diversas Italiæ partes hætenus (proh dolor) lacrymabiliter concusserint; adeo ut nisi celeriter occurratur, pene totam ipsam Italiam bellis et discordiis innumeris in præsentiarum undique flagrare, et ebullire videamus: ut autem tantarum guerrarum debacchans furor suppressi, et jam preparatum extingui valeat incendium, hodieque vigentes guerræ conticescant, at singula in ipsa Italia discordiarum fomenta, ne deterius inde contingat. Omnipotenti Deo cœlitus inspirante, in bonum salutaris concordie et firmitatis unitatis feliciter commutentur; de vestræ circumspectionis industria (quam potentem opere pariter et sermone, in magnis expertam et arduis, eximia probitate, fidelitate, magnitudine consilii, morum elegantia, scientiæ claritate, et aliis grandium virtutum titulis, earum largitor Dominus multifariam insignivit) summentes fiduciam specialem, quod ea quæ vobis duxerimus committenda, exactissima ac pervigili opera curalitis adimplere; vos et quemlibet vestrum in solidum, tamquam pacis angelos, nomine universalis Ecclesiæ et nostro, ad partes Italiæ Deo propitio duximus destinandos et destinamus, vestra diligentia et solerti indefessaque opera, tam apud sanctissimum Dominum Eugenium Papam Quartum, quam inter quoscumque Italiæ Principes dominia, communitates, provincias, civitates, terras et loca, gentiumque aruigerarum Capitaneos, ut discordiæ, differentie, dissensiones, atque guerræ, de presenti vigentes et quæ quodammodo in futurum suboriri contigerit, de medio tollantur et penitus extinguantur: indubitanter tenentes, quod inspirante Regum Rege pacifico, Italiam ipsam, ex quotidianis pene guerrarum strepitibus, ad metam salutaris concordie et pretiosum pacis thesaurum recludetis. Rursus,

D
PER CAR-
SIGON.

h

i

ab hoc in
Italiam re-
mittitur
cum litteris.

E

F

curat cir-
cum ferri
imaginem
Deipræ.Remittitur
ad Basileen-
se Concilium,

eum

PÉR CAR-
BIGON.

A cum nonnullæ civitates, terræ, castra et loca, ad S. R. Ecclesiam spectantes et spectantia, a quibusdam fuerint et detineantur occupata, quarum recuperatio ad pacem, quietem et bonum ejusdem Rom. Ecclesiæ pertinere dignoscitur; cum omni solerti cura ac diligentia, per quoscunque modos posibles et magis accommodos, elaborabitur hæc terra hujusmodi ad obedientiam et subjectionem ipsius S. R. Ecclesiæ et dicti D. Eugenii Papæ ac sacri Collegii Cardinalium reintegrare et reducere, ipsaque regere, protegere, ac gubernare, etc. Ad extremum: Nos enim sententias, quas vos aut alter vestram rite tuleritis, et pœnas quas inflexeritis in rebelles, nec non cetera quæcumque vos vel alter vestrum in præmissis et circa præmissa feceritis, ratas et rata habebimus; et faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari. Datum Basileæ, vi Idus Augusti anno Nativitatis MCCCXXXIV.

ANNOTATA.

a Hic est annus 1429.

B h Lucidus de Comitibus, Romanus, Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Cosmedin, creatus a Joanne 23, anno 1411. An fuerit Episcopus Ostiensis non satis constat, quia non est relatus in Catalogo hujus Episcopatus ab Ughello. Quidni post Joannem Arlatensem, anno 1426 mortuum, creatus, sederit usque ad an. 1431, quo illum Episcopatum obtinuit Antonius Corarius.

c Hic est annus 1430. d Anno 1431.

e Julianus, cum B. Nicolao, anno 1426 a Martino V creatus Diaconus Cardinalis S. Angeli in foro Piscario, scientia et fama probitatis præclarus, indicatur a S. Antonino mortuus an. 1444.

f Historio sacræ hujus Imaginis, Ascanio Perso auctore, scripta est a Garnesfeltio, post Actum B. Nicolai, edita cum illustribus miraculis: circa quam unum hoc notatum relinquitur, de omnibus Deiparæ imaginibus ex Græcia allatis aut Græca forma pictis communiter dici quod auctorem habeant S. Lucam: qui an revera vel unicam piurisse probetur, erit ad 18 Octobris examinandum maneat interim traditionibus popularibus tot insignium locarum, quantam eis quisque dare voluerit, fides atque auctoritas.

g Anno 1433. h 1434.

C i Altis Joannes Cervantes ut supra dictum, et mox infra in ipsa epistola Concilii, ut existimem nomen Petri Sigonio hic præter intentionem, ex errante memoria et calamo, obrepisse.

CAPUT V.

Pax Gallica confecta. Legationes variæ.

Hoc vero negotium Nicolaus invitatus, quidem suscepit, sed refragari præcipiti tot Patrum, Ecclesiam universalem (uti asserebant) representantium, studio vel potius cupiditati, non nisi majore cum rerum detrimento, se posse putavit. Itaque ad Eugenium (qui Florentiam, a Columnensibus Roma pulsus, ix Kal. Julii venerat) illico adiit, et cum eo accuratius de re universa deliberavit. Dum autem ibi esset, iterum Patres litteras ad eum scripserunt, Sacri Concilii et Universalis Ecclesiæ Legatum appellantes: quibus Procuratorem ei Prosperi Columnæ Cardinalis, a capitalis Eugenii inimici et hostis, commendaverunt, ut ipsius ope Ecclesiastica quedam ab Eugenio beneficia obtineret: quod factum Eugenius omnium indignissime tulit. Itaque ut parem eisdem, a quibus provocabatur, molestiam doloremque referret; Nicolaum Basileam redire, ac Legatum actionibus eo-

rum omnibus non solum interesse, sed etiam accurate præesse, et, quoad posset, sese (si a recto deflecterent) objicere jussit. Inde postero b anno iii Kalend. Martii litteras ad eum dedit, quæ quidem in Actis intextæ non leguntur, quibus nominatim potestatem subortæ de Annatis (ut vocabant) controversiæ, seu potius discordiæ sedandæ indolsit. Quod præceptum cum ille summa fide industriaque singulari curasset, Deus novi illi pro Christiana Rep. suscipiendi laboris patefecit occasionem.

30 Placuit enim Eugenio eundem iterum in Galliam proficisci, ad pacem (quæ coalescere nondum potuerat) inter illos Principes sancendam. Iniquo scilicet animo vir optimus audiebat, regionem illam, Catholicæ pietati ab antiquo tempore deditissimam, teterrimo ipsorum Principum odio devastari, ac maledanis hominum consiliis ultima pernicie deformari. Itaque omnia sibi tentanda putans, si qua ratione posset tanto malo mederi; neminem ad id aptiorem esse constituit, quam eum, qui bis eam rem causamque summa industria tractavisset. Itaque sic ad eum, ornandæ illius ut fit potestatis gratia scripsit: Dilecto filio Nicolao, tituli S. Crucis in Hierusalem Presbytero Cardinali, Apostolicæ Sedis Legato, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad pacificandum regnum Franciæ, commisso tibi plenæ Legationis officio, ut pacis Angelum destinemus; nos volentes illa tibi concedere, per quæ personis partium illarum te valeas reddere gratiosum, circumspectioni tuæ [potestatem damus] dispensandi cum viginti quinque personis Ecclesiasticis, infra limites dicti regni et partium adjacentium consistentibus et defectum ætatis patientibus, de quibus circumspectioni tuæ videbitur, ut earum quælibet, postquam vicissimum secundum suæ ætatis annum peregerit, possit ad Sacerdotium promoveri. Iode vi Nonas Maji. Renatum c Ducem Andegavensem hortatus est, ut Nicolaus ad pacem conficiendam adesset: Ex singulari affectione, inquit, quam habemus ad bonum statum et quietem regni Franciæ, mittimus denno pro illius pace procuranda et componenda dilectum filium nostrum Nicolaum, tituli S. Crucis in Hierusalem Presbyterum Cardinalem, Apostolicæ Sedis Legatum; vicum utique ut nosti, omni virtutum genere excellentem, qui eam materiam hactenus laudabiliter tractavit. Quoniam autem scimus zelum, quem tu quoque habes ad dictam pacem; hortamur in Domino tuam Excellentiam, ut ad hoc bonum pacis adhibeas consilium et operam tuam, assistendo eidem Legato, consilio, auxilio, et favore, in quibuscumque rebus poteris, ut hæc sancta conclusio fieri possit.

31 Interim Nicolaus, eruditus aliquot viris in comitatum assumptis (inter quos præcipue Æneas Sylvius Piccolominus nominatur) in Franciam venit; ac rem insigni animi magnitudine aggressus, litteras ad ipsos Principes misit; placere sibi significans, ut quatuor inter se mensium-inducias facerent, quo liberius ac tutius ultro citroque a partibus commeari, ac disceptari de conditionibus inveniendæ concordiæ posset; et ut iidem Oratores cum plenis mandatis, ad certam quam significavit diem, Nivernum mitterent; nam se eo ad partes audiendas et controversias dirimendas illa die esse venturum. Quibus litteris Carolus Rex ex Ambrosia iv Idus Junias, Gallice (prout scriptum apud Albergatos reperitur) sermone, in hunc maxime modum rescripsit: Litteras vestras accepimus, quodque præcipitis de induciis quatuor mensium faciendis, cognovimus; simulque diem, quo convenire Oratores ab utraque parte debeant, intelleximus: quæ omnia summopere approbamus. Itaque litteras etiam fidei publicæ testes, pro securitate partis adversariæ mittimus, et urbem Nivernensem

D
ab eo Basileam remissus:
bE
jubetur in Gallias proficisci:

c

F

ille Nivernum adit

Revertit ad
Eugenium
Papam,

a

A nensem ad conveniendum aptissimam judicamus. Quibus rebus ita constitutis, inde conventus Niverni est actus: in quo cum, variis disceptationibus habitis, spes haud levis oblata esset, fore ut res facile conveniret; visum est omnibus expedire, ut alter conventus Kal. Juliis ad Atrebatum haberetur, ac rei stabiliendæ causa Legatos quoque eo suos Concilium Basileense mittere rogaretur. Ejus vero rei cura Carolus Rex sibi assumpta, ad Synodum ita scripsit: Proximis diebus novissime celebrata est, in materia componendæ pacis cum Duce Burgundiæ, apud civitatem Nivernensem conventio; et ad eandem nostra ex parte, cum decenti ac sufficienti potestate, Ducem Borbonii et Comitem Richemundum Constabularium nostrum, et fideles Consiliarios nostros Archiepiscopum Rhemensem Cancellarium nostrum, et Christophorum de Haricuria consanguineum nostrum transmisimus. Et cum res ipsa post longam disceptationem, optimam ad ea quæ pacis sunt dispositionem habuisset; cupientes omnes etiam partes, eodem et unanimi consensu et favore pacis et unitatis, præstantius agere, in alterius diei et conventionis apud civitatem nostram Atrebatensem, ad primam diem mensis Julii proxime instantis, concordarunt; consentientes etiam, ut res tanta efficaciam habeat ampliorem et certiorum, ut pro parte Sanctissimi Patris nostri, Cardinales S. Crucis et Arelatensis, a sacro Concilio Basileensi Cardinales de Cypro et S. Petri ad Vincula, ad ipsam assignationem et locum transmittantur. Quamobrem amicitiam vestram oramus, ut ad diem illam præfatos Cardinales de Cypro et S. Petri transmittere vestra ex parte velitis.

32 Kalendis inde Julii ipsi pacis arbitri Atrebatum convenere, Nicolaus Cardinalis S. Crucis, et Cardinalis *d* Cyprius, sex stipati Episcopis, pro Carolo Dux Borbonii, et Comes Richemundus Constabilis, Archiepiscopus *e* Rhemensis et Christophorus de Haricuria; pro Anglo *f* Cardinalis Viestrensis et Archidiaconus Eboracensis; pro Burgundione autem Cameracensium *g* et Atrebatensium Antistites. Ibi cum omnes ordine consedisent, Nicolaus loqui exorsus, primum commoda pacis et belli detrimenta, et maxime quæ ex præsentis discordia miseræ Galliæ essent illata, cades, incendia, vexationes, direptiones, vastitates, et reliqua ejusmodi calamitatum genera, longa atque apparata oratione commemoravit: deinde quanto Eugenius Pontifex hujus compositionis arderet desiderio, ad quietem et tranquillitatem non ipsius solum Galliæ, sed totius etiam Christianæ Reipublicæ docuit: atque omnes ita ad firmam veramque concordiam contrahendam, remotis quæ adhuc moram intulerant controversiis, est cohortatus. Ubi vero peroravit, Legati Anglici dicere sententiam jussi, sese ad rem finiendam paratos esse asseruerunt, ac propterea Carolo, quidquid Rex suus in Francia ultra et citra Ligerim possideret, offerre; cum eo ut pro commodo utriusque partis, aliquorum inter se oppidorum commutatio fieret. Quam conditionem Franci libentibus animis acceperunt, ac contra Henrico, quidquid teneret Carolus in Ducatu Aquitanicæ et totum Ducatum Normandiæ, spopondere. Verum hanc conditionem Angli superbe repudiaverunt, atque illico conventu egressi, alia se die redituros dixerunt.

33 Inde profectis illis, Nicolaus interritus mentionem veteris inter Francum et Burgundum sanciendæ gratiæ studio intulit, atque utrumque multis verbis ad superiores terminandas controversias *h* obsecravit. Tum Nicolaus Raulinus Burgundio, Principis sui nomine diu meditatam orationem instituit, qua ea, quæ a Carolo Rege Dux Burgundus posceret, enarravit. Quæ omnia quamquam gravia

admodum videbantur, tamen Oratores Franci, nomine Regis sui comprobaverunt. Illa vero imprimis erant, ut Carolus confiteretur eadem Joannis Ducis inique patratum fuisse, sponderetque se eam pro virili parte ulturum, ac sacra pro salute ejus atque eorum qui cum eo aut pro eo occisi fuissent, quotannis fieri curaturum: et in loco, ubi sepultus esset, ædem ac monasterium conditurum; ubi vero cecidisset, crucem lapideam excitaturum, quæ memoriam facinoris propagaret, eo sumptu, qui Nicolao Cardinali visus fuisset. Multa etiam addita alia, quæ actis Concilii Basileensis mandata, hoc loco interponere visum est alienum. Quibus acceptis Oratores partium ambarum in conspectu Legatorum jurarunt se daturus operam, ut ea sanctissime custodirent, atque ita pax per caduceatores magna omnium populorum gratulatione vulgata est. Quibus rebus magna utriusque partis voluptate peractis, Nicolaus egregie ab omnibus collaudatus, in Italiam se recepit: ac cranium S. Annæ matris B. Virginis, ab Henrico rege dono acceptum, pridie Kal. Decembris Bononiam attulit, atque ingenti ab universis honore acceptus, monachis suis Carthusiensibus dono dedit: qui ei oratorium S. Annæ in via S. Isaïæ condiderunt, ubi nunc etiam asservatur. Inde Nonis Decembris ad Pontificem Florentiam abiit, atque omnia a se acta renuntiavit: ex quibus Eugenius magnum fructum letitiæ toto cum Cardinalium collegio cœpit.

34 Proximo inde anno Eugenius, liberum tandem Bononiensis urbis imperium nactus, Florentia Bononiam venit, inter ceteros Cardinales ipsum etiam Nicolaum habens in comitatu. Ibi cum Basileense Concilium, (ad quod jam pridem, contumeliæ, non honoris causa, adesse a Patribus jussus fuerat) abrogare, atque una honoris aliquid amicæ civitati tribuere cuperet; Concilium alterum Bononiam in proximum annum indixit: qui annus ubi venit, tum mutato justis de causis consilio, xiv Kal. Octobris novo edicto proposito, illud Ferrariam transtulit, cui edicto Nicolaus quoque subscripsit. Eo vero qui insectus est anno, nuntio de Sigismundi Imperatoris morte accepto, justa ei de more in Basilica S. Petronii solvit, ac mox vi Kalendas Februarii Ferrariam adiit, ac iv Nonas Joannem Paleologum Imperatorem Constantinopolitanum advenientem excepit: quem post quatuor dies Joseph Patriarcha Constantinopolitanus est consecutus. Eo tempore, gliscente indies magis manifesto Eugenio inter ac Basileense Concilium dissidio, cum Concilium sibi principatum atque auctoritatem in Ecclesia supra Pontificem vendicaret, atque omnia ad trahendos in suam sententiam populos permisceret; Eugenius in suspicionem adductus, ne Germania ad partes contrarias inclinaret, aut certe ne aliquo modo ab auctoritate sua hæc arrepta occasione descisceret; non alienum esse duxit, gravi missa Legatione Principes illos in fide atque officio continere. Munus autem hujus Legationis ipsi quoque Nicolao mandavit, qui ad placandum universum terrarum orbem Divino destinatus consilio videbatur; ac mox potestatem omnes ad se Ecclesiasticos Principes evocandi, atque homines omnibus contractis peccatorum labibus expiandi concessit.

35 Hujus legationis nulla in actis Conciliorum est mentio; at litteræ Pontificis apud Albergatos conservatæ testimonium locupletissimum perhibent, omnes in Idus Septembris Ferrariæ datæ, quarum una hujusmodi sunt: Dilecto filio Nicolao tituli S. Crucis in Hierusalem, Apostolicæ Sedis Legato, salutem et Apostolicam benedictionem. Cum te ad partes Germaniæ, pro nonnullis bonum Ecclesiæ, pacem et quietem populi Christiani concernentibus negotiis

D
PER CAR
SIGON

E

Ubi Concilium
novum in-
dictum

F

mittitur in
Germaniamtum Atre-
batum,

d

e

f

g

ubi rece-
dentibus
Anglis,

C

h
pax con-
clusa in-
ter Fran-
cos et Bur-
gundos.

PER CAR.
SIGON.

A negotiis peragendis, commisso tibi plene Legationis officio, ut pacis Angelum destinemus, et utilitatem Ecclesie et prosperitatem negotiorum magnam verisimiliter possis afferre, si partim illarum Prælati et Religiosi de tuo mandato insimul congregentur; circumspeditioni tue Prælatos ac Religiosos ordinum quoscumque, exemptos et non exemptos, in partibus prædictis consistentes, quoties tibi expedire videbitur, ad locum congruum et aptum ac tempus certum insimul auctoritate nostra convocandi et congregandi, eisque ex parte nostra injungendi que ad exactionem negotiorum hujusmodi nostrumque et Romanæ curie statum necessaria et utilia fore perspexeris; abaque quoque ordinandi et disponendi, que in præmissis, et circa ea necessaria fuerint et opportuna, plenam tenore præsentium concedimus facultatem. Datum Ferrariæ anno Incarnationis MCCCXXXVIII, in Idus Septembris. Alteris vero permisit, ut is, per se vel alium idoneum Presbyterum Pœnitentiarium suum, confessiones quarumcumque personarum audire, et auditis pro commissis delictam absolutionem afferre, etiam in casibus majori Pœnitentiario reservatis, valeret. Inde alias ad h. Othonem et Stephanum, Comites Palatinos Rheni, l. Guidinum Ducem Brunsvicensem, et Episcopum Wormatiensem, omnes eodem exemplo scripsit his verbis: Pro nonnullis negotiis, honorem Dei, pacem Ecclesie, et bonum Reipubl. Christiane concernentibus, dilectum filium nostrum Nicolaum, tituli S. Crucis in Hierusalem Presbyterum Cardinalem, Apostolicæ Sedis Legatum, ac venerabiles Fratres Joannem Tarentinum Archiepiscopum, Petrum Dignensem, ac Antonium Urbinatem Episcopos, nec non dilectos filios Franciscum de Capitibus Listæ l. V. Doctorem et Militem, Joannem de Turrecremata sacri Palatii magistrum, et Nicolaum de Cusa Decretorum Doctorem, Oratores nostros ad partes Germaniæ mittimus: quibus circa præmissa aliqua tibi nostra parte referenda commissimus. Quare præfatis Legato et Oratoribus, in præmissis nobilitati tuæ referendis, fidem plenam impartiri velis, illisque in omnibus opportunis (cum ab eis requisiti fueritis) assistere, sicut de devotione tua in Domino confidimus atque speramus.

36 His mandatis litterisque Nicolaus acceptis, non tamen in Germaniam (ut puto) processit. Siquidem primæ actioni, quæ post viii Idus Octobris in Concilio Ferrariæ habita est, interfuit, inter sex Latinos Doctores relatus, qui cum totidem Græcis de Spiritu sancti processione dissererent, cum Græci ipsum a Patre duntaxat, Latini a Patre Filioque procedere affirmarent. Græci fuere Marcus Ephesinus, Isidorus Ruthenus, Bessarion Nicænus, Theodorus Xanthopolus, Silvester Balsamon, Gregorius Gemistus: Latini vero ipse Nicolaus Cardinalis tituli S. Crucis, Julianus Cæsarius Cardinalis tituli S. Sabine, Andreas Archiepiscopus Colossensis, et Poroliviensis Antistes, ac duo Monachi in Theologia præclari. Ex quo suboritur suspicio, ipsum aut Ferrariæ non exisse, aut certe statim ab Eugenio ex itinere revocatum se recepisse; neque enim, si in Germaniam pervenisset, ac litteras illas superscriptas Principibus reddidisset, eorum autographa suis propinquis, uti fecisse enim diximus, relinquere potuisset. Garimbertus tamen, illum ad m Albertum Cæsarem adusse, atque ab eo revertisse, scribit: cujus rei cum ego nullum in Germanicis annalibus significationem inveniam, neque præterea certi quidquam aliunde haustum habeam, rem nec opinione mea affirmare, nec pro vana prætermittere volui. Eo anno populus Bononiensis, a Præfectis Eugenii male habitus, rursus sese Ecclesiasticæ ditioni subtraxit. Quippe auctoribus Bentivolis,

adest Ferrariensi Concilio,

m

Gubernatorem ab eo impositum urbe expulit, et Nicolaum Picininum, Ducis Mediolani Præfectum, stativa non longe habentem, primum auxilii causa accessivit: deinde adversus vicinos populos, occulte contra se cum Eugenio conjurantes, et libertatis custodem et urbis administratorem instituit. Qui cum Centum et Plebem oppida, ad se ab auctoritate Nicolai Episcopi avertere contendisset, proposito excidit: oppidis illis Episcopo potius, quam populo obtemperare optantibus. Ea res vehementer Eugenium perturbavit. Itaque cum pridem Ferrariæ laborari pestilentia cooptum esset, atque indies truculentius lues illa desæviret, sequenti inenite n anno Florentiam transversis itineribus, ne Bononiensem agrum attingeret, festinavit, atque eo Concilium advocavit; quæ Imperator, Patriarcha, ceterique studiose secuti sunt. Ibi actio prima iv Kal. Martias, ultima pridie Kal. Julii habita est: in qua quæstio de Spiritu sancto, et de Romanæ Ecclesie principitu, cum Græcis ex nostrorum sententia est transacta. Ei actioni quoque Nicolaus interfuit, ac Concilio eodem die perfecto ipse ceteris cum collegis suis subscripsit: quemadmodum ipsius Concilii acta demonstrant.

dein Florentino.

E

ANNOTATA.

a *Causas hujus inimicitie late describit Platina in Vita Eugeni 4, quem consule.*

b Anno 1435.

d Renatus Dux Andegavensis post fratrem, patrem et avum, filium secundo genitum Joann s Regis Francorum, per Isabellam uxorem Dux Bovenis et Lotharingæ appellatus, et ex testamento Joannæ Reginæ Neapolitanæ Rex Neapolitanus, ultimus ex familia Andegavensi.

d Hugo Lusignans, frater Regis Cypri.

e Reginaldus de Chartres, postea ab Eugenio factus Cardinalis tit. S. Stephani in Cælio monte an 1439.

f Henricus Chricheleius ex Menevensi Cantuariensis Archiepiscopus, a Martino V Cardinalis creatus, ab Ægidio de Roya in Annalibus Belgicis ad hunc 1435 auctam appellatur etiam Cardinalis Wincestriæ et avunculus Regis Angliæ.

g Cameracensis Joannes de Garre, Atrebatensis Hugo de Cayeu.

h Reuerus Suovius lib. 10 Rerum Botanicarum hæc scribit: Nicolaus Cardinalis allatum panem similaginis pure, optimi tritici, fecit imprecatione nigrescere, ac proce iterum recaudescere, additis his binis voculis. Tu elige, et sic pacem confecisse ait. Idem habent Heuterus, Rivius, alique.

i Anno 1438.

k Hi sunt filii Ruperti, e Comite Palatino Regis Romanorum et Imperatoris, et Stephanus Bipontinus, mortuus est an. 1444, Otho Mospachiensis ad Nerum obiit 1465.

l Guidinus, videtur abis dici Guilielmus, cognomento Victoriosus, qui præfuit ab anno 1416 usque ad annum 1482, diciturque 90 annos vixisse Wormatiensis autem Episcopus, hic indicatus, fuit Fredericus a Domnegk.

m Poggius ita refert: Cum Eugenius Ferrariam concessisset, in Germaniam ad Albertum Romanorum Regem, qui erat Nurembergæ. Legatus mittitur ad agendas conventus Principum Germaniæ, ad obviandum schismati, quod postea Basileensium vesania confecit. Hic multa in eo conventu locutus, que ad deterrendos homines a schismate Ecclesie servandam, Ferrariam regressus, postmodum mansit in Curia.

n

A n Anno 1439 .

o *Servatur Florentiæ apud Carthusianos Volumen MS. de Processu Spiritus sancti, quod titulus a B. Nicolao datum, et creditur ab ipso compositum.*

CAPUT VI.

Morbus, obitus, exequiæ.

factus summum Quæstor Papæ :

Dum autem ibi esset, haudquaquam Ecclesie sue immemor, quæ ipsi assidue in medullis hærebat, eam duobus Sacerdotibus, quos nominant Mansionarios, commendavit; atque ipse summo Quæsturæ Pontificiæ honore, mortuo a Jordano Ursino Camerario, ab Eugenio auctus est: quæ res causam attulit, ut nunquam postea ab Aula discedere Pontificia quiverit. Inde pridie Kalendas Septembris Imperatorem, a Concilio revertentem, Bononiæ regio apparatu excepit: quem diem festum magna lætitia obviam civitas progressa concelebravit. Eodem etiam anno Patres Basileenses; postquam Eugenium sapius a se citatum non adesse viderunt, eo recordiæ processerunt, ut Pontificatum illi abrogarent, et pro eo b Amedæum Ducem Sabaudicæ, Felicem V appellatum, subdiderint. Quo facto vehementer non solum Eugenii animum, multis perturbationibus ægrum, perculerunt; sed universam etiam Remp. Christianam, vix ipsis jam hærentem ossibus, gravissime vulnerarunt. Eugenius autem, cum per sequentes tres annos Florentiæ permansisset, demum anno millesimo quadringentesimo quadragesimo tertio, Nomis Martii Senas concessit; atque ibi spatio aliquot mensium substitit. Interim Nicolaus, qui ab illius nunquam latere discedebat, graviter tentari calculo cœpit: quem ex superiore victus ratione, et præteritorum laborum susceptione contraxerat; quocum per aliquot dies, patientia magis et virtute, quam remissione doloris aut spe aliqua vite, luctatus est, quam libenter se cum meliore atque optabiliore commutaturum esse dicebat. Cum autem sic affectus decumberet, Eugenius, qui illum nixæ diligebat, nocte sæpe solus invisit, ac bono fidentique animo esse jussit. Verum consolatione, vir fortissimus et Divinæ misericordiæ memor, non eguit; cum ipse se et alios confirmare, vel opportuna sacrarum Litterarum lectione, vel præclara vitæ institutione jam nixæ ab ineunte pueritia didicisset. Inde morbi gravitate (nam et intus ardentissimo febris æstus accesserat) ac doloris pertinacia victus, vi Idus

et febris ab e die 9 Maji.

C Majas, anno ætatis suæ sexagesimo octavo, est mortuus; rite omnibus Sacramentis Ecclesie, quæ identidem ipse petiit, expiatus. Quod ut Eugenius sensit, amici desiderio vehementer afflictus, illico versicam aperiri et calculum extrahi jussit, atque apud se pro concepta sanctitatis ejus opinione retinuit: inde in Basilicam urbis elatum, solennes super eum præcationes effudit, atque ibi honestæ sepultura mandavit.

et exequia Bononiæ fiunt.

38 Hujus mortis nuntio Bononiam perlato; ingens extemplo omnes cives mærorum invasit. Itaque tabernæ clausæ, justitium indictum, atque omnia intimæ ac variæ tristitiæ signa edita, quæ ad decorandum summi alicujus Principis obitum edi petuerunt. Justa etiam per triduum in Basilica magnifice persoluta, quæ Antiani et Magistratus, præsentium suam afferentes, opifices vero ab operibus suis ad tertiam usque horam cessantes, honestaverunt. Inde cadaver Florentiam ad monasterium Carthusiense translatum, atque in eo hoc qualecumque elogium est incisum: Sepulcrum omni laude dignissimi et Reverendissimi Patris Nicolai, tituli S. Crucis in Hierusalem Presbyteri Cardinalis. Hic natus Bononiæ, primum ex Priore Carthusiensi, petente populo Bononiensi, Episcopus: tum a Martino Pontifice

Cardinalis designatus: post plurimas susceptas legationes, Senas diem suum obiit, ætatis suæ anno sexagesimo octavo, vir piissimus mitissimusque, vitæ integritate singularique virtute omnium testimonio comprobatus. In gradibus autem hi versus additi sunt:

Carthusiæ me terra tegit, quem sumpsit alumnum,
Ac dedit esse Patrem; nativa Bononia tandem
Me sibi Pastorem tenuit de jure vocatum;
Cardinalis Ecclesiæ compulsus pondera sumpsi,
Et Crucis in titulo mihi fulsit rubra tiara.
Mille, quater centum, denos quater egerat annos,
Tres etiam cyclos solaris, dum Nicolaus,

Mente petens cælum, sub saxo corpore claudor.
Hodie quoque ad perennem sanctitatis ejus memoriam monachi illi calculus, ejus e vesica exemptum, et Pontificiale superpelliceum, et sandalia, in sacrario magna veneratione custodunt; Bononienses vero crucem argenteam, quam Legatus præferbat, et alteram quam sacris operans in pectore gestabat; item acceram et thuribulum ejus, Ecclesiæ suæ relicta, ostendunt.

39 Memorabile autem illud, quod paucis post mortem diebus idem Thomæ Sergianensi, familiari suo, obitum suum impatienter ferenti, ac fletu lacrymisque prosequenti, in somnis se obtulit, ac dolorem omittere et sine cura ipsum tegere jussit: nam præclare secum Christi beneficio agi, illum vero mox Pontificatum Maximum adepturum. Quod memoriam prodidit Franciscus Philelpus in oratione ad c Xystum Pontificem, his verbis: Nicolaus V, cum Nicolai Albergati, sapientissimi imprimis et sancti viri, Cardinalis Bononiensis, obitum molestius ferret, hunc tandem per somnum ad se venire existimavit, et ita anxium appellare: Thomæ fili, quid diutius gemis? quid adeo te attingis? Pone lacrymas, et te collige; nobis enim bene est benignitate Jesu. Itaque surge, atque accingere; ad breve enim tempus grave tibi subeundum est munus Petri gubernandæ naviculæ. Quam quidem somni visionem haud ille dissimulante præ se tulit. nam cum aliis nonnullis familiaribus, tum etiam mihi, cum hæc iter fieret Germaniam petens ab Eugenio Legatus, cum inter loquendum in sermonem incidissemus de mansuetudine et gravitate Nicolai, id omne somnium coram veluti jocandum retulit: subdidit enim cum hoc evenerit, Philelphe mi, fructum recipies veteris nostræ consuetudinis. Qui vero viventi benevolentiam, idem post etiam mortuo humaniter ac pie memoriam præstitit. Siquidem Pontifex creatus, se ab illo Nicolam V vocavit; atque iconæ manu eximii pictoris efficta, in ea S. Nicolam Episcopum, in ipsius Patris ac Patroni sui memoriam, exprimendum curavit, quæ nunc quoque in ara majori Carthusiæ Bononiensis, cum litteris id significantibus, visitur.

40 Ceterum Nicolaus, vir haud dubio fuit et sua et Patrum memoria magnus, vel potius summus ac singularis; eo vero major atque admirabilior, quod in solitudine ferne atque in angulis, longe a civilis turbæ et forensis multitudinis conversatione atque ab ipsa rerum gerendarum arte educatus, nullius tamen earum rerum expertus ac rudis fuit, quas ille tenere solent, qui omnem ætatem in communi consuetudine, nec non in erudito gymnasiorum aularumque curriculo contriverunt, seseque variis curarum negotiorumque publicorum meditationibus a tractationibus assidue exeruerunt. Ex quo facile conjicere possumus, excellentem quandam ingenium ac judicii in eo fulsisse indolem: qui omnia, quæ suscepit, prudenter ac otium et contemplationem factus tantummodo videbatur, ea prudentiæ documenta atque

D
PUB CAR
SIGON-
elogium
sculptum
Florentiæ.

Reliqua in
honore:

E

visio facta de
ejus salute.

F

PER CAR
SIGON.
Beatus et
Divus com-
pellatur:

A atque eruditi cujusdam consilii dedit, quæ vix multi in aulis Principum conflictati consequi potuerunt. Quicumque vero is fuit, sanctitatis certe eam sibi opinionem perpetua ac constanti ipsius vitæ innocentia peperit, ut a monachis suis in hunc usque diem Beatus Nicolaus, cognomine a majoribus accepto, vocetur. Quare Franciscus Philelphus, postea scribens ad Nicolaum V Pontificem, eum Divum convenienter huic opinioni vocavit: Reliqua, inquit, si sanctissimus ille spiritus Divi Nicolai Cardinalis Bononiensis, tibi quondam Patris, dum erat in vivis; nunc vero sanctimonie tuæ filii (cui nosti me carissimum extitisse) altioribus melioribusque intentus obsequiis ingerere memoria tuæ distulerit ea, quæ mea interfuerint; omnia tibi, Pater, Amplissimus Mediolanensis Cardinalis Henricus verbis meis coram exponet. Et Sanctus Antonius Archiepiscopus Florentinus, æqualis ejus, eundem Virum religiosissimum appellare non dubitavit, qui vitam hujus verbis his breviter est complexus.

41 Creavit Martinus Pontifex plures Cardinales, et inter ceteros Virum religiosissimum Dominum Nicolaum, ordinis Carthusiensium. Hic Nicolaus Bononiæ, cum esset Prior dicti Ordinis, una voce Cleri ac populi vocatus fuit in Episcopum Bononiensem, cum vacaret Ecclesia. Quem plurimum renitentem confirmavit et instituit Martinus, Constantiæ Pontifex creatus, Episcopus autem factus nihil dimisit de observantia et austeritate Ordinis sui; et in humilitate eximia Domino serviens, redditus suos pauperibus erogabat, et reparationi Ecclesiæ et cultui divino amplificando. Multa bona opera operatus est Dominus per eum in diocesi sua Bononiensi: quorum cives ingrati et inmemores, quia civitatem rebellem Ecclesiæ, de mandato Martini Papæ, inter-

dicto supposuit, mortem ei intenterunt: sed occulte mutato habitu fugiens, impetum furoris eorum evasit. Qui postmodum Cardinalis Presbyter a Pontifice creatus, sicut in Episcopatu fuerat Antistitem exemplar insigne, ita in Cardinalatu extitit Cardinalium speculum. Destinatusque Legatus ad hoc, inter Florentinos et Venetos colligatos ex una, et Ducem Mediolanensem ex parte altera, jam fessos expensis et laboribus diuturni belli, composuit pacem; Legatusque postea missus in Galliam Transalpinam, satis laboravit ad concordiam ponendam inter Regem Franciæ, ac Ducem Burgundiæ. Demum reversus, cum Eugenius successor Martini sua cum Curia Senis resideret, infirmatus ex calculo, nullo remedio fieri potuit, ut illum ejiceret. Nec mirum; nam corpore post mortem exenterato, repertus est lapis in collis vesicæ incarnatus, grossus ad modum ovi parvi gallinæ. Cujus exequiis honorabiliter funeri exhibitis, præsentis Pontifice, delatum est corpus ad monasterium Carthusiense S. Laurentii prope Florentiam, ibique in Ecclesia sepultum, prout ipse mandaverat. Hactenus Sanctus Antoninus.

ANNOTATA.

E

a Jordanus Ursinus creatus fuit Cardinalis anno 1405, 12 Junii, mortuus 28 Maji anno 1439, elapsis in ea dignitate annis fere 34.

b Amedæus Pacificus inscribitur in Commentario, jussu Serenissimi Ducis Sabaudicæ Parisiis anno 1626 edito, in quo tota controversia explicatur, qui dein anno 1449 Cardinalis creatus est, et tandem Collegii Cardinalium Decanus et perpetuus Germanicæ Legatus.

c Imo ad Antonium Marcellum Venetum hæc a Philelpho scripta, advertit Garneseltius.

VIDE VI P.
TOM. VII MAJI
NOT. 70*

laudatur a S.
Antonino

B

DECIMA DIES MAJI.

SANCTI QUI SEXTO IDUS MAJI COLUNTUR.

S anctus Job Propheta in terra Hus.		S. Maximus,	S. Salutor,
S. Primus Presbyt.,	} Martyres Tergesti in Istria.	S. Januarius,	S. Felix,
S. Marcus Diaconus,		S. Geminus,	S. Mares,
S. Jason.		S. Saminus,	S. Nappolus,
S. Celianns,		S. Peregrina,	S. Coddeus,
S. Calepodius Presbyt.,	} Martyres Romani.	S. Senterus,	S. Darus.
S. Palmatius Consul.		S. Erulus,	S. Nasomosus,
Alii XLII,		S. Majulus,	S. Victor,
S. Simplicius Senator,		S. Marullus,	S. Satulus.
Alii LXVIII,		S. Felix,	S. Masulus,
S. Felix, } conjuges		S. Indicus,	S. Maletus,
S. Blanda, }		S. Bellentus,	S. Severus.
S. Alphius,		S. Tinnus,	S. Marcianus,
S. Philadelphus,		S. Felion,	S. Fortunus,
S. Cyrinus,		S. Saturus,	S. Gloriosa,
S. GORDIANUS, } Martyres	S. Quintalus,	S. Rogatina,	
S. EPIMACHUS, }	S. Severiolus,	S. Vieturina,	
S. Primulus, } Confessores	S. Fidelis,	S. Julia,	
S. Major seu Mendon,	S. Quintus,	S. Prima,	
S. Quartus,	S. Faustus,	S. Fortunatus,	
S. Quintus,	S. Donatus,	S. Maria.	
S. Probata seu Probatus,	S. Exeritatus,	S. Rogatus,	
S. Mœca,	S. Riricus,	S. Munnus,	
S. Petrus,	S. Sertimus,	S. Jacobus,	
S. Dativus,	S. Lucinus,	S. Septimina,	
S. Januarius,	S. Restitutus,	S. Incidus,	
S. Fortunio,	S. Dativus,	S. Tunnus,	
S. Thecla,	S. Januaria,	S. Felicio.	
S. Lucella,	S. Nina,	S. Seleucus.	
S. Maxima,	S. Felix,	S. Honoratus,	
S. Matrona,	S. Sarra,	S. Lucinus,	
S. Cyrillus,	S. Marcella,	S. Zebberia,	
S. Cendeus,	S. Matrona,	S. Venusta.	
S. Dionius,	S. Tuja,	S. Saturna,	
S. Acacius,	S. Lucusa,	S. Quintula,	
S. Crispion,	S. Victorina,	S. Cyrillus.	
S. Zenon,	S. Felicia.	S. Dionysius,	
S. Aprhodisius,	S. Joeunda,		
S. Privatus,	S. Tertullinus,	} Mart Romani Luxemburgi depositi.	
S. Giddinus,	S. Chrysanthus,		
S. Saturninus,	S. Sabinus,	} Mart. Romani, prope Pas- tranam in Castella.	
S. Petrus,	S. Certelius,		
S. Dativus,	S. Silvester.	} Episcopi Vesontionenses in Burgundia.	
S. Fortunus,	S. Frominius.		
S. Lucella,	S. Palladius I,	} Episcopi Bituricenses in Aquitania prima.	
S. Maxima,	S. Palladius II,		
S. Matrona,	S. Cataldus, Episcopus Tarentinus in Italia.		
S. Muttucus,	S. Comgallus, Abbas Benchoensis in Iliber- nia.		
S. Cilicus,	S. Laurentius, apud Græcos.		
S. Vieturus,	S. Solongia, Virgo et Martyr apud Bituriges.		
S. Januarius,	S. Guillelmus Presbyter Pontisaræ in Gallia.		
S. Secusa,	B. Beatrix Atestina. Ordinis S. Benedicti Pata- vii.		
S. Vieturina,	B. Mirus Eremita Surici ad lacum Comensem in Insubria.		
S. Bonosa,			
S. Constantia,			
S. Tavintus,	} Martyres Tarsi		
S. Seleucus,			
S. Zetula,			
S. Januaria,			
S. Fortunata,			
S. Taclacia,			
S. Donatus,			
S. Rogata,			
S. Paulina,			
S. Lavarus,			
S. Nina,			
S. Januarius,			
S. Candedia,			
S. Honorius,			
S. Saturninus,			
S. Saturnus,			
S. Secundus,			
S. Donatus,			

in

Cilicia.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 71 *

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancti Primiani, Episcopi et Martyris, Anconæ in Piceno Translatio, hoc die facta indicatur a nobis ante ejus Acta, illustrata ad diem xxiii Februarii.

Sireni Martyris Translatio sub ritu duplici celebratur in ecclesia matrice Arvernensi, et indicatur a Saussayo ad ejus Acta xxiii Februarii.

S. Hesyehus Confessor, aut potius Solitarius, refertur cum elogio in Menologio Basilii Imp. Synaxorio MS. et Menæis excusis, in quibus iterum, quando magis accuratum elogium dedimus ex aliis MSS. vi Martii.

S. Saturninus Martyr, ob quasdam ejus Reliquias, colitur sub ritu duplici Monachii in ecclesia Societatis Jesu. Consule Bullam a nobis editam ad Vitam S. Caii Papæ in Appendice xxii Aprilis.

SS. Secundi, Secundiani et Agapiti, Martyrum Eugubii, memoriam celebrat Ferrarius in Catalogo generali ex Tabula Ecclesiæ Eugubinae. Ex istis

Secundus videtur ei et Jacobillo, qui Americæ passus refertur in Martyrol. Romano die i Junii. Verum

Secundianus et Agapitus, aliis Secundius et Agapius dicuntur Cirthæ in Afrivā passi, de quibus egimus ad diem atque ad Appendicem xxx Aprilis.

S. Wandelbertus, Abbas Luxoviensis, memoratur in quadam MS. Calendario Benedictino, seculo 16 scripto. Ejus Vitam dedimus ii Maji.

Coinla Episcopus indicatur in MS. Tamachtensi, an forte Conlaidus Episcopus Kildariensis? De hoc egimus inter Prætermisissos iii Maji.

S. Wiros Episcopus colitur sub ritu Officii duplicis in Ecclesia et diœcesi Ruremondensi. Vitam illustravimus viii Maji.

S. Gregorii, Episcopi Ostiensis, inventio corporis refertur a Tomayo Salazar: quam, ejusque Vitam dedimus ix Maji.

S. Tudinus Abbas officio Ecclesiastico sub ritu semiduplici colitur in Ecclesia Corisopitensi, festo translato ex præcedenti die ejus natali: quando Acta ejus dedimus ix Maji.

Christi Domini Coronæ spineæ festum celebratum fuisse hoc die, indicatur in Breviario Cæsaraugustano, anni 1570.

S. Raphaelis Archangeli festum hoc die Venetiis, ubi propriam ecclesiam habet, celebrari indicat Ferrarius in Catalogo generali: quem etiam præcedentibus diebus coli indicavimus.

Marina, uxor S. Gordiani Martyris, e sententia Judicis adhæta, ut ad Aquas-Salvas in servitio rusticorum opprimeretur, cum titulo Sanctæ refertur ab Arturo du Mōnstier in Gynecæo sacro. Necdum eam antiquis Fastis reperimus adscriptam, et omnia infra in Actis S. Gordiani habentur.

S. Cypriani Martyris festum celebrari in ecclesia S. Mariæ Majoris, et in Capella Paulina exponi caput ejusdem Sancti, refert Piazza in Sanctuario Romano. At Paulus de Angelis lib. 6 Basilicæ S. Mariæ Majoris cap. 3, ubi Reliquias præcipuas recenset, hujus non meminit.

S. Theognostus Martyr, et S. Clericus Martyr in Italia, adscripti sunt additionibus Greveni a Carthusianis Bruætlensibus, forsā ob harum corpora Roma accepta præ nonnullis ecclesiis.

S. Januarius Romæ qui pro Christo in exilium missus est, memoratur in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno 1490 excusis, et in Auctario Greveni ad Usuardum, et loco omisso in MS. Florario. Miramur in Fastis Romanis aut Italicis aliis antiquioribus nihil de eo referri. Fortassis est Presbyter Antiochenus: qui sub

Juliano Apostata S. Gordianum ejusque familiam convertisse dicitur in ejus Actis infra.

Joannes Hierosolymorum Episcopus memoratur in MS. Florario. Fuerunt plures hujus nominis ibidem Episcopi. De Joanne ejus nominis primo agit Eusebius lib. 4 Hist. Eccles. cap. 5. De hoc forsā hic agitur, quem Theodoricus Pauli in Patriarchis Hierosolymitanis, in MS. Chronico universali deductis, Sanctum appellat, asseritque divinum cultum per totam Judæam augmentasse, constantissime cunctis palam Evangelium prædicando, ac tandem plenum virtutibus et miraculorum gloria clarum quievisse in Christo.

S. CONFESSA VIRGO, a Tarbiensi Ecclesia Cathedralica inter diœceses tutelares adscripta et honorata, memoratur a Saussayo in Supplemento Martyrologii Gallicani et ex eo Arturus in Gynecæo Sacro, sed Confessa dicitur: nec verbum ultro alibi legimus. Plures dedimus mense Martio et Aprili Martyres Concessos, uti alium Concessum Martyrem Romanum xxii Maji. Sed ab his alia est Concessa Virgo, de qua optarem ab aliis antiquiora et certiora monumenta proferri.

Mosinocus de Cluain-Caichne } memorantur in MS. Mac Lenini, sive filius Lenini } Tamachtens., quod indicare solum possumus.

Barbanus Sapiens, memoratur in Historia tripartita S. Patricii parte 2, ubi num. 67 indicatur a Colgano cum ad hunc diem esse referendum.

Hilbertus Abbas in Scotia, sancti Sedulii præceptor, eximia sanctitate et singulari doctrina præditus, floruit sub annum cccix. Ita Camerarius in Menologio Scotico, Sancti titulo eum honorans. In quodam recenti Catalogo MS. Sanctorum Scotiæ hoc die, referuntur S. Hilbertus Archiepiscopus et B. Sedulius Presbyter. Et ita apud Trithemium de scriptoribus Ecclesiasticis legitur Sedulius Presbyter natione Scotus, Hildoberti Scotorum Archiepiscopi discipulus, sed in utroque abstinetur a titulis Sancti et Beati. Dempsterus in Menologio Scotico ad 21 Decembris ista habet: Cenomanis Hildeberti Episcopi, S. Sedulii Scoti Græcorum Episcopi præceptoris. Idem Dempsterus lib. 8 Hist. Eccl. Scotorum pag. 353 S. Hildebertum Sedulii præceptorem asserit, postea factum in Galliis Cenomanensem Episcopum, ac mox Turonensem Archiepiscopum, et ab utroque citatur Malmesburiensis, qui de hoc agit Mortuus hic est anno mcccxxvi die xviii Decembris. Quam procul hæc sunt ab anno supra citato cccix! Quis adhibebit fidem ita hallucinantibus in rebus proprii regni?

Aedus, et Cormacus referuntur in MS. Tamachtensi. Sanctos nomine Aedi sive Aidi et Aidani numerat Colganus xxv, in Appendice ad Vitam S. Maidoci cap. 1 die xxxi Januarii, et varios Cormacos indicat xvii Febr. ad Vitam S. Cormaci Episcopi Athrumensis, duosque recenset ad diem sequentem, quorum alter Abbas cognomento Cruimther, id est Presbyter, forte huc spectat.

Fintanus indicatur in MS. Tamachtensi. Sunt plures hujus nominis, quorum aliqui hoc mense referuntur xi, xv et xx Maji.

Cataldus Patriarcha Alexandrinus, occasione alterius Cataldi Episcopi Tarentini, inscriptus est Natalibus Sanctorum Canonorum Ghinii, qui fatetur se in tabulis hunc invenire non valuisse. Quarendus ante fuerat, deinde proponendus: aut saltem auctor indicandus, unde fuit acceptus.

Susanna

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 72 *

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 74 *

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 73 *

- Susanna venerabilis Virgo migrasse ad Christum notatur in MS. *Kalendario Martyrologii Hieronymiani*: quum arbitramur aliam esse a S. Susanna Virgine et Martyre, ad diem xi Augusti relata.
- Theodulphus, ex Abbate Floriacensi Episcopus Aurelianensis, cum titulo Beati et aliquo elogio inscriptus est MS. *Florario*. De ejus sacra veneratione nihil alibi legimus. Edidit opera illius Jacobus Sirmoudus cum testimoniis virorum illustrium, at nihil de ejus cultu protulit.
- Frodoinus Abbas Novaliciensis, in valle Alpium Segusiana, temporibus Caroli Magni floruit, cum opinione sanctitatis mortuus, ut legitur in *Chronico Novaliciensi* tomo 2 *Scriptorum Historiæ Francorum* apud *Andream Chesnæum* pag. 224 et sequentibus.
- Garinus, Episcopus Tullensis in Lotharingia, cum Beati titulo proponitur in *Catalogo generali Ferrarii*, idque ex *Catalogo Episcoporum Tullensium* et monumentis cœnobii S. Apri, cui præfuit Abbas, vita functus anno MCCXXX. Ediderunt tum *Catalogos Episcoporum Tullensium Antonius Demochares, Joannes Chenu, Claudius Robertus*, sed absque mentione Garini; inseruerunt illis eum postea *Sammarthani* cum hoc elogio: Garinus ex Abbate S. Apri creatur Episcopus anno MCCXXVIII, abdicat MCCXXX. Nulla ejus mentio est in *monasticis Martyrologiis*, neque in *Breviario Tullensi*. Interim *Saussayus* ei elogium formavit in *Supplemento Martyrologii Gallicani*, ac Sancti titulo honoravit.
- Albericus, monachus Casinensis, ut Beatus refertur in *Menologio Benedictino Bucelini*, citato inter alios *Menardo*, qui in *Appendice altera* quod diem obitus ignoravit, ejus meminit cum titulo Venerabilis.
- Joannis, pii et Deo dilecti Patris, depositio, Villarii in Brabantia Ordinis Cisterciensis, memoratur ab *Henriquez, Bucelino et Saussayo*, sed abstinent a titulo Sancti et Beati.
- Petrus, Conversus in Clara-Valle, relatus ab aliis pridie, ast hoc die ab *Henriquez et Bucelino* cum titulo Beati, sed a *Saussajo* Pii annumeratur.
- Antonius, Nursiæ in Umbria 14 seculo, Ordinis
 Andreas de Colle, Mediolani 15 seculo, } Minorum
 Joannes a Granata; Mexici anno 1540, } relati cum
 Petrus Joannes, Majoricæ anno 1572, } titulo
 Antonia Pachieca, Scalonæ 16 seculo, } Beati, ab
Arturo in *Martyrol. Franc.* absque illo titulo priores ab *Haroldo et Waddingo* a pietate laudantur. Antonia iterum meminit *Arturus* in *Gyneo sacro*, et *Lahierius*, qui venerabilem appellat.
- Robertus de Belloviso, illustris concionator Ordinis S. Dominici, in Gallia ab hæreticis in odium fidei articulatum per membra intercisus, reliquo trunco pelle crudeliter detracta, sæva morte vitam mercedis sempiternam, laudaturque in *Catalogo Martyrum post Martyrologium Dominicannum*, et in *Anno sancto ejusdem Ordinis*.
- Dodo Friso, Ordinis S. Dominici, ut vir beatus et illustris Concionator, laudatur a *Thoma Cantipratan* lib. 2 de *Apibus* cap. 1 §. 15 in *Anno sancto dicti Ordinis ad hunc diem*.
- Theodora Pigneria, Tertiaria Carmelitana, Valentia in Hispania anno 1568 pie defuncta, cum titulo Beatae memoratur in *Gyneo sacro Arturi du Monstier*: *Lahierius* dat et titulum Venerabilis. *Philippus* a *Visitatione* in *Acie* bene ordinata Ordinis Carmelitici eam nec nominat quidem.
- Teresa Virgo, Abbatissa cœnobii B. Mariæ de Gradefes ordinis Cisterciensis, cum titulo Beatae refertur ab *Henriquez*, eum secutus *Chalemoto, Bucelino, Laherio et Arturo de Monstier*, in *sacro Gyneo*.
- S. Abdas Martyr inscriptus est *Menaxis* MSS. *Puri-*
- siis apud Patres Prædicatores servatis, de eo agemus*
 xi Maji.
- Dioscorides Martyr Smyrnæ est inscriptus *Martyrologio Romano*, citato *Menologio Græco*, scilicet *Sirleti*: in quo per errorem dies x et xi in unum conflati sunt, et ultimus est Dioscorides, qui in aliis *Græcorum Menaxis* editis et manuscriptis refertur ad diem
 xi Maji.
- Julius adjungitur S. Gordiano in *Apographo Corbeicensi Martyrologii Hieronymiani*, deest in aliis, quare omisimus; forte ex sequenti die huc translatus, et sic idem coleretur
 xi Maji.
- SS. Faltonus Pinianus, et Anicia Lucina conjuges, feruntur a *Nothero*, et primus a *Rabano*. Eorum Acta dantur cum Actis S. Anthimi et aliorum
 xi Maji.
- S. Euphrosynæ festivitas indicatur in primo *Kalendario Capuano* apud *Michaelem Monachum*. Videtur esse ex familia S. Flavie Domitillæ, et cum ea martyrium passa, ac relata
 xii Maji.
- S. Glyceria Martyr Romana inscripta est *Kalendario Felicii et Martyrologio Basileensi* anni 1584. De ea eorum *Martyrologio Romano* agemus
 xiii Maji.
- S. Mochius Martyr refertur a *Græcis* et in *Martyrologio Basileensi*: est is Mucius in *Martyrologio Romano* die
 xiiii Maji.
- S. Isidorus Agricola inscriptus est *Martyrol. Rom.* At colitur in *Hispania*
 xv Maji.
- S. Gennadius, Episcopus Asturicensis, ut primæ classis est inscriptus *Directorio Hispanico*: ab aliis refertur
 xxv Maji.
- S. Bedæ Translatio Corporis indicatur in MSS. *Lobivensi, Leodiensi S. Lamberti et S. Laurentii*, item apud *Molonum* atque *Canisium*, et in *Martyrologio Romano*. De eo agemus die natali, quo mortuus est
 xxvi Maji.
- Saranus inscriptus est *Catalogo Sanctorum Hiberniæ* ab *Henrico Fitzsimone*, et iterum quando a pluribus refertur
 xxviii Maji.
- SS. Secundus, Secundinus et Agapius Martyres coluntur sub ritu semiduplici in Ordine *Canonicorum Regularium S. Salvatoris*, quod corpora eorum asseruntur *Engubii* in *Ecclesia Ordinis E. et h. SS. Secundinus et Agapius Martyres* in *Numidia*, de quibus egimus
 xxix Aprilis.
- Verum ad Acta S. Secundi Martyris in *Umbria*, de hoc patrocinio acturi sumus
 1 Junii.
- Eustadiola, sive Stadiola vel Eustodia, fundatrix et prima Abbatissa *Medii* monasterii *Bituricensis*, inscripta est *Martyrologio Gallicano Saussayi, Benedictino Menardi et Gyneo sacro Arturi du Monstier*. Extat Vita ejus, apud *Labbreum* tomo 2 *Bibliothecæ novæ*, ejusque in *Patriarchio Bituricensis compendium*, in quo dicitur *ptj. 55* mortuus sexto Idus Junii, quo die etiam refertur in *antiquo Martyrologio Abbatis S. Laurentii Bituricensis*, pro quo propeam videtur suppositus sextus Idus Maji. Proinde differemus ad diem
 vii Junii.
- Hamularius, aliis Amelerius, cognomento Fortunatus, Archiepiscopus *Trevirensis*, ut Beatus inscriptus est *Menologio Benedictino Bucelini* cum longo elogio: eum inter Sanctos et Metis sepultum putari ab aliquibus scribit *Browerus*, quod poterit examinari die quo mortuus est
 x Junii.
- Isaias Propheta proponitur a *Galesinio*, additurque referendus ad
 vi Julii.
- Joel Propheta memoratur in *Martyrologio* sub nomine *Bedæ* edito, ab aliis refertur
 xiii Julii.
- S. Christina Virgo et Martyr, ob sacras ejus Reliquias *Panormum* delatas, celebratur a *Bellino, Molano et aliis*. Partem costæ ejus et alterius ossis esse *Pragæ* indicat *Pessina* hoc die. *Historiam translationis* edidit *Octavius Cajetanus* tomo 2 de *Vitis Sanctorum*

- Sanctorum Siculorum : et in notis observat hanc eandem esse, quæ colitur* xxiv Julii.
- S. Christophorus Martyr indicatur a Galesinio, et remittitur ad xxv Julii.
- SS. Nazarii et Celsi Martyrum inventio corporum per S. Ambrosium inscripta est Martyrologio Romano et aliis, solennique officio celebratur apud Mediolanenses. Festivitas martyrii incidit in xxviii Julii.
- S. Lupi Episcopi Trecentis Translatio indicatur in MS. Carmeli Coloniensis et Catalogo Ferrarii. Dies natalis est xxix Julii.
- SS. Joannis Presbyteri et Benigni Diaconi, Confessorum et discipulorum S. Hidulphi Archiepiscopi, Translatio in Medio-monasterio, inscripta est MS. Martyrologio monasterii Luxoviensis, et indicatur in Vita S. Hidulphi. Dies natalis celebratur xxxi Julii.
- Albertus Abbas Vallis-Umbrosæ inter Beatos ejusdem Ordinis censetur quorum Reliquiis non ibidem anno MDCLXII venerati fuimus, apte in altari reconditas, die quo de iis commodius acturi sumus i Augusti.
- S. Cyriaci Martyris festivitas notatur in MS. Spirensi. ob illustre miraculum, dandum cum ejus Actis viii Augusti.
- Marcellus, Apamiensis Episcopus et Martyr, anno salutis 400 indicatur in MS. Florario, scilicet in Syria, qui a Græcis et in Martyrologio Romano refertur xiv Augusti.
- Meinradus, Episcopus Livoniæ, ponitur a Martino Baronio hoc die, ab aliis xiv Augusti.
- S. Arsacius miles, qui sub Licinio Imperatore relicta militia solitariam vitam in quadam urbis Nicænæ turri exegit, memoratur in MS. Florario : ab aliis cum Martyrologio Romano xvi Aug.
- SS. Cosmæ et Damiani Martyrum Translatio Corporum ad civitatem Venetiarum, atque in monasterio S. Georgii Majoris anno Domini 1184 Indictione 2 collocatorum, refertur in MS. Usuardo Florentino Carali Strozzi Senatoris, item apud Belinum, Maurolycum, Molanum, Canisium, Ferrarium, Saussayum. Item Essendiæ eoli eosdem Martyres, quod Caput aliquod istis asservetur, asserit Theodorus Rhay in Animabus illustribus Cliviæ et Marchiæ. Censentur tria parva Sanctorum, sub dictis nominibus, de quibus suis locis erit agendum ; et potissimum cum Breviario Romano xxvii Septembris.
- S. Sophie depositio inscripta est Violæ Sanctorum Hagenoæ anno 1508 excus. r. Si Virgo, referenda ad xv Maji. In MS. Usuardo in Alsatia ancto dicitur Vidua. Si mater SS. Fidei, Spes, et Caritatis, referenda est ad xxx Septembris.
- S. Bavo Confessor in Gandavo refertur in MS. Bruggellensi S. Gudulæ, et appellatur ejus Translatio in Auctorio Greveni ad Usuardum. Dies ejus natalis est i Octobris.
- Angeli Custodis festum in Styria solitum observari traditur in litteris annuis Societatis nostræ ad annum 1606 pag. 484. Id nunc celebratur in Ecclesia ii Octobris.
- S. Opilli Diaconi Translatio celebratur Placentiæ, uti ad ejus elogium testatur Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiæ xii Octobris.
- S. Decentius, Episcopus et Martyr, colitur hoc die Eystadii in ecclesia Societatis Jesu, ubi habeatur ejus duæ tibiæ superiores pedum firmissimæ, et quasi recens a carne solutæ ; pars bumerorum, duæ manus, et multa fragmenta. Uti docent inde ad nos transmissa instrumenta, danda ad Acta S. Lulli xvi Octobris.
- S. Vincentii, Martyris Abulensis, translatio corporis ad cœnobium Canonicorum S. Isidori apud Legionenses, inscripta est Hagiologio Lusitano Cardoso : at sequenti die in Hispanico Tamayi Salazar, ubi controversiam proponit de hac aliisque translationibus, discutiendam ad diem ejus natalem xxvii Octobris.
- S. Simon Zelotes, Apostolus colitur hoc die a Græcis : a Latinis die xxviii Octobris.
- S. Mathurini Presbyteri translatio celebratur officio Ecclesiastico sub ritu duplici in Ecclesia Namnetensi, et memoratur in variis Martyrologiis olim excusis : ejus dies natalis, licet transferatur ad proximos dies, contigit et recolitur in Martyrologio Romano i Novembris.
- S. Florentius Episcopus Argentinæ indicatur in Menologio Scotico Dempsteri, et a Fitzsimone in Catalogo Sanctorum Hiberniæ, et iterum ab utroque cum Martyrologio Romano vii Novembris.
- S. Laurentii Episcopi Dublinensis Translatio celebratur Augi in Normannia, ubi ejus corpus venerati sumus ipse apud Canonicos Regulares, et hanc memoriam ex eorum MS. Martyrologio descripsimus cum Actis, dandis xiv Novembris.
- S. Hesyehius Martyr, jussu Maximiani in fluvium præcipitatus, colitur a Græcis. Verum a Latinis die xviii Novembris.
- Noe Patriarcha refertur in MS. Florario, et a Greveno et Canisio : a Græcis cum aliis Patriarchis xix Decembris.
- S. Stephani Protomartyris memoria, ob corpus Constantinopoli Romam translatum ad ecclesiam S. Laurentii extra muros, agitur in Sanctuario seu Menologio Romano, per Carolum Bartholomæum Piazza. De ea translatione agendum erit die ejus natali xxvi Decembris.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 78 *

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 77 *

DE SANCTO JOBO

PROPHETA IN TERRA HUS.

G. H.

X MAJI.

Non est nostrum consilium aut institutum, dum de sanctissimo viro Jobo hoc loco agere statuimus, omnia perscrutari et illustrare, quæ de eo passim disputantur : quia ea apud quamplurimos antiquos et hodiernos Interpretes exactissime deducta legi possunt. Quanti cum Deus fecerit, non solum ex ipsa Jobi historia et libro Canonice auctoritatis intelligimus, sed et aliis sacræ Scripturæ libris scimus. Nam apud Ezechielem cap. 14 ista ait Dominus Deus. Terra cum peccaverit mihi, ut prævaricaretur prævaricans, extendam manum meam super eam,

Laus S. Jobi
in propria
historia,

et conteram virgam panis ejus, et immittam in eam famem, et interficiam de ea hominem et jumentum. Et si fuerint tres viri in medio ejus, Noe, Daniel et Job; ipsi justitia sua liberabant animas suas, ait Dominus exercituum. Ecce ut cum Noe et Daniele componatur Jobus, proponaturque ut propter suam justitiam cum justis selectus, et Dei summa amicitia dignus. Verum etiam in exemplum tolerantiae proponitur in libro Tobie cap. 2 his verbis : Haec autem tentationem, ideo permisit Dominus evenire illi, ut posteris daretur exemplum patientiæ ejus, sicut et Sancti Job.

et apud
Ezechielem,

Tobiam,

A Job. Præterea Apostolus Jacobus, cum cop. 5 divitibus pauperum oppressoribus comminatus fuisset gravem ultionem, ut pauperes ad patientiam et longanimitatem adduceret, ita loquitur : Patientes estote et confirmate corda vestra.... Exemplum accipite exitus mali, laboris et patientiæ Prophetas, qui locuti sunt in nomine Domini. Ecce beatificamus eos qui sustinuerunt. Sufferentiam Job audistis, et finem Domini vidistis, quoniam misericors Dominus est et miserator. Scilicet ut sub finem librorum Jobi dicitur : Dominus conversus est ad pœnitentiam Job, cum oraret ille pro amicis suis, et addidit Dominus omnia quæcumque fuerant Job duplicia. Ac deinde : Vixit autem Job post hæc centum et quadraginta annis, et vidit filios suos et filios filiorum suorum usque ad quartam generationem, et mortuus est senex et plenas dierum.

Memoria in Fastis Latinis:

2 Quo anno aut die obirrit non satis constat. Græci, cum reliquis Orientalibus, celebrant ejus festum die vi Maji; ut Latini, quos sequimur, hoc x ejusdem mensis Maji : quo die in antiquissimo Martyrologii Hieronymiani apographo Epternacensi sub finem ista leguntur : Alibi depositio Job Prophetæ. In egrapho Lucensi ejusdem Martyrologii ita habetur : Et alibi depositio sive natalis Job Prophetæ. At Natalis Job Prophetæ exprimitur in MS. Reginæ Succie, ab Holstenio Iondato. Depositio apud Noikerum et in MS. Puticano Auctario Bedæ. Utroque epitheto omisso, nudum nomen Job Prophetæ refertur primo loco apud Usuardum et Adonem. In hodierno Martyrologio Romano plura adduntur his verbis : In terra Hus Sancti Job Prophetæ, admirandæ patientiæ viri. Wandelbertus etiam olim hoc versu eum celebravit :

Has quoque Job patiendi exemplo Sanctus honorat.

Ejusdem meminerunt passim omnia Martyrologia MSS. et cum his Bellinus, Grevenus, Maurolycus, Molanus, Galensis, Canisius, alique : quos non lubet ulterius nominare. Paria eidem erecte sunt ecclesiæ et altaria, in quibus, hoc x Maji, ejus festum Officio Ecclesiastico celebratur. In urbe Veneta ejusque diocesi universo, sub ritu semiduplici colitur : et omnia recitatur de Communi Confessoris non Pontificis. Missa, Justus ut palma, et habet ibidem ecclesiam Regularem. In urbe Bononiensi visitur hospitale Confraternitatis S. Jobi in via Purgatorii : et in ecclesia illi sacra sunt indulgentiæ plenariæ a Gregorio XIII concessæ. Præterea in ecclesia S. Mariæ Mendicantium, prope portum S. Vitalis, est S. Jobo dicatum altare, et ejus ibidem festum celebratur. Est in diocesi Antuerpiensi parochia S. Jobi, ad quam magnus hoc die fit peregrinantium concursus. Uti et Westmaliæ, illustris territorii Lovaniensis Baronatus, quo magna pars urbis Lovaniensis et vicinorum locorum, ut suæ ergo S. Jobum devotioni satisfaciatur, solet peregrinari. Habetur etiam Patronus nosocomiorum, maxime ubi lepra, elephantiosi et similibus morbis infecti solent curari, vel alii : quo fit ut pene extra omnes urbium Belgicarum portas, et plerumque etiam intra muros aliquod sit sacellum vel altare ejus honori consecratum ; idemque patrocinium passim etiam in aliis regionibus frequentari simili modo soleat.

ecclesiæ et altaria erecta,

peregrinationes,

nosocomia.

Elogium ex Menologio Basilii Imperat.

3 In Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris, ad diem vi Maji, de eo hoc legitur elogium : Memoria Jobi, viri justis et multorum certaminum victoris. Beatus Job erat ex regione Æsitudis, quæ sita est ad fines Judææ et Arabiæ, filius prognatus ex filiis Esau, ita ut sit quintus ab Abrahamo. Impositam autem est ei nomen Joam. Prophetavit autem annos quinque et triginta, ac Christi Incarnationem præcessit annis mille nongentis viginti et quinque. Hunc coram Deo justum ac diu multumque probatum expetivit a Deo diabolus, ut

affligeret. Cum autem Deus vellet eum magis illustrem ac gloriosum reddere, tradidit eum diabolo : qui non modo eum fortuna bonis ac liberis spoliavit ; sed et ipsum morbis aggrediens, vulneribus ac plagis undique circumseptum, in sterquilinum dejecit. Verum sanctus vir, cum omnes has ærumnas constantiter pertulisset, et in omnibus Deo gratias egisset, diabolum summo affecit dedecore. Denno etiam duplo majores divitias super terram assecutus, et uxorem resumens, ac liberos suscipiens, cum Deo de more sese summe gratum exhibuisset, in pace decessit. Hæc in dicto Menologio. At quæ in MS. Synaxario Constantinopolitano et in Menæis manu exaratis præloque excensis, et in Novo Anthologio reperuntur, licet in variis conveniant, libet adjungere. Erat Jobus ex Ausitide regione, inter Idumæam et Arabiam sita, filius filiorum Esau, ita ut ipse ab Abrahamo esset quintus. Pater vero ejus erat Zareth et mater Bosora, ipse autem ab initio appellatus Jobab : prophetavit annos quinque et quadraginta, præcessit adventum Christi annis mille nongentis viginti quinque. Quia justus erat et inculpatus, et omnes qui tum vivebant mortales sanctitate vitæ superabat, expetivit eum a Domino diabolus, et primo omnibus suis bonis denudavit, deinde plagis gravissimis et ærumnis inexplicabilibus afflixit. Sed Jobo in omnibus tentationum et malorum insultibus invicto et immoto persistente, diabolus victus et pudefactus recessit. Jobam autem in fine certaminum ipse Deus victorem pronuntiavit et laudavit, omniaque ablata duplo compensavit : quemadinmodum historia sacrarum litterarum omnia singillatim enumerat. Vixit autem post plagas annos centum septuaginta ; universim ducentos quadraginta octo. Hæc ibi. In Menæis, vi Maji, ut dixi, totum Officium Ecclesiasticum est de S. Jobo, et ejus virtutes, potissimum patientia, mire extolluntur in Canone, ejus Acrostichis est.

(Ὁν μαρτύριον ἄξιον μέλειον Ἰβελ.)

Job canere dignum est, mille pugnarum virum. Eodem vi Maji, celebratur memoria Jobi Justis apud Syros in Typico S. Sabæ, et apud Arabes et Ægyptios in Martyrologio, quod ex Arabico Gratianus Simoni transscribit.

4 De tempore quo vixit, a Græcis passim discrepant Latini, nec satis inter se conveniunt. Philippus Labbe, in Epitome Chronologica sacrae et profanae historiae, arbitratur eum natum circiter annum mundi bis millesimum trecentimum trigessimum ; et ante Æram Christi vulvarem, millesimum septingentesimum vicesimum quartum ; natum autem patre Zara, qui erat filius Rahuel, filii Esau, ut colligitur ex capite xxxvi Geneleos, ubi generatioans Esau numerantur, ac num. 10 dicitur ejus filius Rahuel ex Basemath uxore, dein num. 13 hujus Rahuel referuntur filii, Nuhath et Zara, dein num. 33 ista leguntur : Mortuus autem Bela, et regnavit pro eo Jobab, filius Zaræ de Bosra. Istis consentiunt septuaginta Interpretes, in iis quæ sub finem libri Job ab ipsis sunt adjuncta, hoc modo. In terra quidem Ausitide habitans, in finibus Idumææ et Arabiæ, et erat nomen ei Jobab. Cum autem accepisset uxorem Arabissam, generat filium cui nomen Emmon. Erat autem ipse ex patre quidem Zare de filiis Esau filius ita ut ipse sit quintus ab Abrahamo. Et hi sunt Reges qui regnaverunt in Edom, cujus regionis etiam ipse dominatus est : primus Balac filius Beor, et nomen civitatis ejus Dennaba : post Balac autem Jobab, qui vocatur Job : post hunc autem Asom. etc. En consensus Græcorum cum hac genealogia, quam plures sancti Patres approbarunt. Idem Labbe, ad annum mundi bis millesimum trecentimum nonagesimum nonum, et ante Æram Christi vulvarem ad annum millesimum sexcentimum

D AUCTORE G. H.

et Synaxario ac Menæis,

E

NOT. 22
VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 79

creditur
natus ex
Abrahamo
et Esau,

F

A ⁶sexcentisimum quinquagesimum quintum, refert obitum
 AUCTORE G. II Patriarchæ Josephi; et addit, videri tunc S. Jobum
 fuisse a diabolo tentatum annos natum septuaginta :
 mortuus ante Æram Christi an-
 nis 1515, quibus si addantur anni centum quadraginta, conficiuntur
 anni ducenti decem, et sic fuerunt ei in annis vitæ
 etiam data duplicia, ut supra ex capite ultimo Jobi de-
 duximus: proinde obitus ejus refertur a dicto Labbe ad
 annum mundi bis millesimum quingentesimum trigesi-
 mum nonna, et ante Æram Christi vulgarem millesi-
 mum quingentesimum decimum quintum. Quia autem
 Græci supra allegati cum septuaginti Interpretibus as-
 serunt, universim vixisse annos ducentos quadra-
 ginta octo, secundum hunc calculum esset obitus ejus
 differendus ad annum mundi bis millesimum quingente-
 simum septuagesimum septimum, et ante Æram
 Christi vulgarem millesimum quadri-gentesimum sep-
 tuagesimum septimum. Aliter sentit de hisce annis Sa-
 lianus, ut infra ex Epitaphio Jobi constabit.

B Christianus Adrichomius in *Theatro Terra-san-
 ctæ in Dimidia tribu Manasse, ultra Jordanem habita-
 tionem Jobi ita describit cap. 93.* Terra Hus regio,
 que Hebraica voce Hus, sive Huz, H's et Uz dicitur
 a septuaginta Interpretibus, Græce, Ὀσῆτις quasi
 Terra Hus
 sive Ausi-
 tis, Ὀσῆτις, Husitis nominatur. Sita est autem ultra
 Jordanem in Trachonitide regione, inter Palesti-
 nam et Cœlesyriam media. Juxta Josephum et Hiero-
 nimum condita est ac nomen accepit ab Hus filio
 Aram, filii Sem, filii Noe, qui et Trachonitidis et
 Damasci conditor fuit: et in hac regione primus
 habitationem et principatum tenuit. Ibidem postea,
 uti sacra narrat historia, etiam beatus Propheta
 Job habitavit, et Principatum habuit..... Hujus
 autem sepulcralem pyramidem apud Suetam
 etiam ostendi addit, et ut cap. 92 ait: Suet
 quæ et Suita, Suites, Suhi et Suchi vocatur, inclita
 in terra Hus urbs est..... Ex hac originem sinu
 et cognomen traxit Baldad Suite seu Suhites, unus
 ex tribus præcipuis amicis, qui sanctum Job in tri-
 bulatione ejus inviserunt. Dein cap. 78 Pyramis, ait,
 sepulcri B. Job quæ etiam in planioribus locis
 terræ Hus ad Orientem Suetæ civitatis monstratur,
 a Græcis aliisque gentibus, quod Propheta ibi sep-
 ultus sit, in honore habetur. Est ibidem prope
 montem Hermon Bosra seu Bosra, postea Busereth
 dicta, metropolis Arabiæ deserte, unde Job filius
 Zaræ de Bosra supra appellatur, et Æsitis sive Hus
 dicitur, in *Menologio Basilii Imperatoris*, regio sita ad
 fines Judææ et Arabiæ: ubi Judæa latius sumitur
 pro reliquis Israelitarum ditionibus. Alia est Bosra,
 urbs Idumææ Australis, quam patriam Jobi assi-
 gnat Adrichomius in *descriptione deserti Phuran*,
 in quo prope montem Phuran est Dennuba, ubi
 ante Jobum regnavit Balac filius Beor, et sic in
 Synario et aliis Menais Ausitis regio inter Idumæam
 et Arabiam sita dicitur. Hanc autem regionem
 posteri Esau creduntur occupasse, cum Israelitæ dege-
 rant in Ægypto: qui Esau (qui et Edom appellatus
 est, atque ab eo Idumæa) in Orientali Idumæa habita-
 vit, ibique excepit fratrem suum Patriarcham Jacob, ex
 Mesopotamia redeuntem.

C Atque hæc satis multa de regione in qua regnavit
 Rex Jobus, propterea cap. 1 appellatus vir magnus
 inter omnes Orientales, qui et de se ipso cap. 29
 testatur: Quando procedebam ad portam civitatis, et
 in platea parabam cathedram mihi; videbant me
 juvenes et abscondebantur, et senes assurgentes
 stabant; Principes cessabant loqui, et digitum su-
 perponebant ori suo. Tum aliquibus interpositis subdit:
 Si voluissem ire ad eos, sedebam primus; cumque
 sederem quasi Rex circumstante exercitu, eram
 tamen moerentium consolator. Ubi absque exercitu
 erat Jobus in tali auctoritate, atque alius Rex cum suo
 exercitu. Et sicut Melchisedech Geneseos cap. 14 fuit

D Rex Salem et Sacerdos Dei altissimi, ducentis circi-
 ter annis ante nativitatem Jobi; ita etiam hic Sacerda-
 tum dignitatem cum Regia conjunxisse probatur, ex
 ipsa sacrificandi munere, qua capite prima functus scri-
 bitur. Nam cum in orbem transissent dies convivii
 filiorum, mittebat ad illos Job, et sanctificabat illos,
 consurgensque dilaculo offerebat holocausta pro sin-
 gulis. Post plagam vero etiam jussu Dei pro amicis
 oravit et sacrificia obtulit, ut in fine libri cap. 42 nar-
 ratur. Habitus etiam quasi Patriarcha populi, Deum
 extra Israelitas volentis, et ipse ex stirpe Abraham, si-
 cuti ceteri Patriarchæ posteriores, originem traxit. Pro-
 phetam agnoscit Ecclesia Orientalis Occidentalis; et cum
 illa passim antiqui Patres, Prophetam et eximium
 Prophetarumque S. Augustinus sermone 2 de Nativitate
 prædicant. Præterea S. Joannes Chrysostomus, homilia
 5 ad populum Antiochenum, inter Martyres eum cen-
 set Nam etsi, inquit, ante tribunal non fuit constitu-
 tus, nec judicis vocem audivit, neque vidit carnifi-
 cem, attamen multis Martyribus graviora passus est.
 Præterea inter Hagiographas censetur, tamquam auc-
 tor libri sui, quo ejus lucta cum damone et varii cum
 amicis sermones exponuntur: quem librum ab ipso lingua
 Syriaca sive Arabica vel Idumæa conscriptum in He-
 braicam transtulisse Moysen, adjecto etiam libri prin-
 cipio et fine, passim cum Bellarmino alii asserunt. An-
 toninus Posseverus in *Apparatu sacro, de Catenis et In-
 terpretibus ejusdem libri Græcis Latinisque disserit*,
 post quem plurimi ejus librum elucidarunt. Finia, quia
 præstat silere, quam plura delibare. Solum subijcio Ma-
 gni Jobi epitaphium, cœnotaphio appensum a Sa-
 liano.

E 6 Clausit, Viator, hoc marmor aliquando mor-
 tuum, emisitque gloriosum cum gloriæ Principe
 Messia resurgentem Jobum, virum toto Oriente lon-
 ge maximum: imo non virum, sed Heroem, in toto
 Patriarcharum ac Prophetarum choro summis
 animi, corporis, fortunæ, ornamenti clarissimum;
 imo non Heroem, sed Heroem Antistitem: miracu-
 lum mundi rectius dixerim atque prodigium. Quippe
 non cum hominibus, ut ceteri athlete, sed cum ipso
 Satana immanissima bellua, eum ad certamen atro-
 cissimum deposcente, semel iterumque ita congres-
 sus est, ut nudatus fortunis, semper verissima sum-
 mæ fortitudinis gloriæ vestiretur; et horribili ut
 putabatur casu prostratus, vel ipso Agonotheta teste
 ac Præcone, semper steterit, victricique palma co-
 ronatus triumphavit. Hunc si Regem dixeris Hussi-
 tarum, Regum antiquorum decus, Regis virtutibus
 illustrem, parum est; si Patriarcham ac Prophetam,
 non satis est; si magnam Sacerdotem, Doctorem
 gentium, Martyrem, Apostolum, pœne nondum satis,
 Tantus enim fuit, ut ejus viventis, patientis, resur-
 gentis umbra, arcem ipsam majestatis humanati
 Verbi ferme contingat. Lxx annos natus, in medium
 rerum omnium certamen descendit: in quo totum
 ipsum septennium inaudita fortitudine cum hoste
 teterrimo noctes diesque collectatus, deinceps sicut
 palma multiplicavit dies, et ad decimum septimum
 supra ducentiesimum annum propagavit; et eo de-
 nique tempore vinculis corporis solutus est, quo
 Israelitæ, Ægyptia servitute liberati, deserta Ara-
 biæ loca peragraræ cœperunt, anno Mundi MDCXIV,
 Diluvii DCCCLXXXVII, Ante Christi Domini ortum
 MDIX.

F 8 Jacobus Gualta, Sanctuarii Papiensis anno
 MDLXXXVII editi lib. 4 cap. 2, agens de Rothario Lon-
 gabardorum Rege, conditore ædis S. Joannis Baptistæ
 in Burgo, in qua et successores deinde tumulati fuere;
 ejusdem Regis præcipuæ diligentie tribuit, quod idem
 templum præ cunctis urbis Ticinensis ecclesiis dicitur
 Sanctorum venerandis Reliquiis; ejus enim inquit
 strenua manu Roma a barbaris liberata fuit, et pro

A eo urbi reique publicæ Christianæ tam ingenti salutis præstito dono, grata concessione Sedis Apostolicæ, veneranda corpora Sanctorum Felicitatis ac filiorum, Job quoque patientissimi, item Tobie Patriarchæ Tobinique filii atque Sarrae, Rex ipse cum magna veneratione Ticinum deferri fecit, ad idem templum: ibidemque servantur. Deinde enarrata breviter illius vita caput 6 sic concludit, Cujus quidem venerandæ Reliquiæ in capella Divi Archangeli Raphaelis coluntur. Nec ita pridem id adhuc fuisse indicat nobis Joannes Antonius Costellionæus, in suo de Antiquitatibus Mediolanensibus opere pag. 113, memoriam inducens ejusdem templi et Rothari Regis, qui illud tot opibus ac tantis Divorum illustrium ossibus cumulavit, ut merito, inquit, olim per se inclitum, nunc deum universo orbi notissimum factum sit, ob furtivam et clandestinam Sanctorum corporum Jobi, Tobie, et Toboli subreptionem, quæ universum Ticinensem populum maximopere commovit, et ingenti dolore perculit. Hæc Castellionæus, anno MDCXXV librum illum evulgans. Neque jam vacat indagare numquid deinde reparatum sit damnum: aut quo ablata sint illa corpora, quibus quin hoc die, quo Sanctus Job colitur, specialis acta celebrata fuerit apud Ticinenses, dubitari non debet. An vero Tobias, cum filio et nuru, Sanctorum fastis nullis adscriptus, propriam suæ venerationis diem habuerit, libenter ex verum

Ticinensium peritis discam: possent enia eo casu, ad ejusmodi diem, diligentius explicari prædicta, et quid hic deest suppleri. Hactenus porro opis, urbi Romanæ a Rothario contra barbaros lata, vestigium non invenio: nec alios scio, qui ætate illa fuerint Romanæ civitati graviores quam Longobardi, etsi eam non occuparint. Seculo autem sequenti et anno DCCLV Aystulphus, eorumdem Rex, Romam per tres menses obsedit: et multa corpora Sanctorum effodiens, eorum sacra cæmeteria abstulit, teste Anastasio in Vita Stephani III. Idque non extra urbem tantum fecit, sed etiam in ea quæ trans Tiberim est urbis regione. Nam ut idem Anastasius ait in Vita S. Paschalis Papæ, illustranda XIV Maji, ejus tempore fama erat, quod Aystulpho Romam obsidente, venerabilis Christi Martyris Cæcilie corpus furtim ab illius hominibus fuisset ablatum, utique cujus templum erat in dicta Regione. Quamvis autem id verum non fuisset, verum tamen fuisse quoad corpora SS. Valeriani sponsi ac Tiburtii Martyrum, ibidem olim tumultorum, sustinent Ticinenses dum ea adhuc a se possideri jactant. Si igitur a Rothario non creditur gratiose acceptum corpus S. Jobi et aliorum ex veteri Testamento Sanctorum; poterit credi illud sub Aystulpho fuisse violenter aut fraudulenter ablatum. Quomodo autem quando ea Romam ex Oriente advenerint optarem posse docere, adductis ea de re veteribus litterarum monumentis.

D
Translatio-
nis auctor
Rothari
Rex,

an Aystul-
phus?

E

DE SS. PRIMO PRESBYTERO,

MARCO DIACONO JASONE ET CELIANO,

MARTYRIBUS TERGESTI IN ISTRIA.

G. H.

SUB HADRIANO:

Tergestum, ad Mare superum sive Adriaticum littoralis urbs Istriæ, varios habuit athletas, sub Imperatoribus Ethnicis palmam martyrii adeptos. Ex his dedimus XII Aprilis S. Lazarum Diaconum: cujus sacrum corpus una cum Reliquiis SS. Primi et Marci, de quo hic agimus, et S. Apollinaris Subdiaconi, ad VI Decembris referendi, translata fuerunt Veronam anno DCCLV, et XI Kalendas Junii in ecclesiam S. Firmi majoris deposita: uti latius deduximus ad dicti S. Lazari Acta. Qua occasione Augustinus Valerius, in Antiquis monumentis Sanctorum Veronensium, etiam de SS. Primo et Marco agit, asseritque horum vitam describi in pluribus libris antiquis ex membranæ hujus civitatis. Hanc nacti nos sumus Florentiæ in codice membranaceo Illustrissimi Senatoris Caroli Strozzi, et hic damus. Dicuntur ibi martyrizati VI Idus Majas, eoque die festum eorum celebrari annotarunt dictus Augustinus Valerius, et Ferdinandus Ughellus in Episcopis Veronensibus et horum quadragesimo primo S. Annone, quem illorum corpora translatisse etiam infra ad hujus vitam XIII Maji indicatur.

SS. Primi
et Marci cor-
pora Veronam
translata:

Acta Martyrii:

cultus 10 Maji.

Compendium
Actorum:

2 Petrus de Natalibus Episcopus Equilinus lib. 4 Catalogi cap. 151 hoc martyrii compendium habet: Primus, Marcus, Jason et Celianus Martyres. Tergesti civitate, passi sunt tempore Hadriani Imperatoris, sub Artasio Præsidente: qui Primum Presbyterum et Marcum Diaconum fustibus cædi jussit, et sub ventres eorum ignem accendi, deinde sulfur solutum in ora eorum infundi. Et cum hæc omnia supplicia sine ulla eorum læsione superassent, multique exinde conversi fuissent, Jasonem et Celianum fustibus tandem verberari mandavit, donec cæsi spiritum emitterent. Deinde Primum et Marcum extra urbis mœnia decollari. Quorum corpora in eodem tumultu juxta eandem civitatem, sepulta sunt quinto

Idus Maji. Hæc Petrus de Natalibus in Catalogo, ex quo sua compendia videntur composuisse et retulisse ad XI Maji, auctor Florarii MS. auctor Violæ Sanctorum Haguenor anno MCVIII excusæ, Grevenus in Auctario Usuardi, Witfordus, Maurolycus, Felicius, Canisius, Galesinus, in suis Martyrologiis; Ghinius in Natalibus Sanctorum Cononiarum, Ferrarius in Catalogo generali et alio Sanctorum Italiæ. Quod alii LXXX, tunc ad fidem conversi et fustibus cæsi, ac foris civitatem ejecti, sint ut Sancti referendi, in silentio antiquorum non definimus.

Sepultura
II Maji.

variis fastis
inscripta
nomina.

ACTA MARTYRII

F

Ex MS. Florentino Caroli Strozzi.

In diebus illis, cum imperium obtineret Hadrianus, multa persecutio in Christi famulos erat, et sævissimas pœnas tolerabant: quos Dominus ad suæ gratiæ præmia convocabat. Probabat enim Dominus suos athletas, quibus coronam perpetuam et cœlestem parabat. Jam enim difficile Christiani publice in civitatibus palam ambulabant, sed in speluncis et montibus et per cavernas terræ, vel per deserta loca se in abditis locis celabant. Eodem tempore erant duo viri Christianissimi apud Tergestinam civitatem, quæ est Istriæ provinciæ: unus ex eis Presbyter nomine Primus, et alius Diaconus nomine Marcus, secundum seculi hujus nativitatem genere nobiles, nobiliores vero secundum fidem Christi: qui nunquam se aliquando præ timore persecutorum in abdito loco contulerunt, sed de Dei æternitate securi, se quotidie paganissimis populis, quod essent Christiani manifestabant. Splendebant autem quasi stellæ in medio cœli et inter obscuros populos præclari.

Persecutio sub
Hadriano.

SS. Primus
et Marcus

2 Eodem

et nuper
fucto sub-
tatum:

A 2 Eodem itaque tempore contigit ut Tergestinæ civitatis Præsidentum mereretur quidam pessimus atque iniquissimus vir, nomine Artasius. Suggesterunt autem quidam de duobus viris dicentes : Quoniam hi duo viri non quiescunt diebus et noctibus, ad subversionem deorum nostrorum, verba vana in populis ore publico proclamare, dicentes : quod Christus eorum sit sanctus, et omnes dii nostri nihil sint. Audiens hoc Præsides jussit turbis et Officio suo, ut Sanctos Dei in conspectu ejus exhiberent. Qui cum ingressi fuissent, videns eos iniquitatis Præsides dixit : Tu tantæ ætatis senior, quare talia, ut suggestum est nobis, in populo proclamas ore proprio, et dicis quod Christus vester est Deus, dii autem nostri minime vobis esse videantur? S. Primus Presbyter respondit : Si quis hoc contra nos Christi servos vestræ suggestit potestati, nihil falsum locutus est in tuis auribus : quoniam hoc semper proclamamus, quia idola vacua sunt quæ colitis : nam divinitas in cœlis habitat. Artasius Præsides dixit : Et audetis talia verba loqui? Ecce jam omnia manifesta sunt, quæ de vobis dicta sunt, qui in conspectu nostro talia loquimini. Quid autem in absentia?

et fidem
Christi
confessi :

torquentur
igne et fustibus :

Deos spernunt,

B 3 Et dixit Decurioni : Extensos eos jubeo fustibus cædi et sub ventre eorum ignem accendi. Et cum hæc fierent, S. Marcus dixit : Addisce, fili iniquitatis, qualis sit virtus D. N. Jesu Christi : intende diligenter quoniam igne nos concremari jussisti, et venter noster non est illo modo adustus ab igne. Ecce qualem medicum et consolatorem habemus, qui animas consolatur, et membra nostra confortat. Artasius Præsides dixit : Per deos immortales, quia si non sacrificatis diis, diversis generibus tormentorum conteram membra vestra. S. Marcus respondit ei : Qui sunt dii, quibus nos sacrificare cogis? Artasius Præsides dixit : Nescitis deos immortales, Jovem, Mercurium, Herculem, Junonem, Minervam, Apollinem et alios, qui in hac urbe consistere videntur? S. Marcus respondit : Istos tantos deos numquam audivi : scio enim quia unus est Deus in cœlis, qui in Trinitate regnat ipse cum Filio et Spiritu sancto, qui antequam omnia fierent super aquas ferebatur. Sed ut cognoscas dicam tibi quales sint dii tui : dimitte senem mecum concertare, et disputemus de diis tuis : et sic demum cognoscas quod colis. Artasius Præsides dixit : Equid de diis nostris vel de Deo Jove aliquid diseres? Erat autem B. Marcus annorum triginta et octo, dixitque Præsidi : Jovis, quem tu dicis deum, quam divinitatem potest habere, qui omni castitati usque ad mortem exstitit inimicus, sororum suarum adulter? in Mercurio autem quæ divinitas reperitur, aut quid in Apolline aut ceteris, quos deos appellatis? Omnes enim figmentasunt, qui in isto se-

D culo quantum a vobis honorantur, tanto magis in inferno centuplex illis pœna conduplicatur. Nunc de Deo nostro addisce, miserrime, quanta mirabilia super terram fecit. EX MS.

4 Audiens autem hæc iniquissimus Præsides, dixit S. Primo : Tu autem, vetule, quem tua vanitas ad tale dedecus perduxit, quid dicis? [Contra] blasphemantem hunc et injuriam deorum nostrorum contumaciter proclamantem nihil respondes? S. Primus respondit : Verum dico per nomen D. N. Jesu Christi, quia tecum loqui confundor : nam qualem vides meum Diaconem loquentem, talem et me intellige silentio studentem : quoniam unus est Spiritus sanctus, qui per ora nostra loquitur. Ira autem commotus Artasius Præsides, jussit sulfur inferri ac resolvi, et in ore amborum adigi. Cumque factum fuisset ita, Sanctis in ore fuit tamquam homini ardorem patienti, dum aliquid frigidum biberit : et quasi ex uno ore ita Dominum magnificabant, ut admiraretur Præsides et qui aderant de eorum tolerantia. Universi autem populi exclamaverunt dicentes : Magnus est Deus Christianorum, quem colunt isti, qui tormenta jam passi sunt talia, et nullus eorum est contaminatus : oramus et petimus, Deus Christianorum, ut mereamur tui effici. Audientes hæc Sacerdotes idolorum exclamaverunt ad Præsidentem, dicentes : Tolle homines malos et diis injuriam inferentes de hac civitate. Cumque hæc audisset Artasius Præsides, jussit eos in equuleo suspendi, et ignem lateribus eorum applicari.

sulfure resoluto in ora infuso manent illasi

5 Cum autem hoc factum fuisset, jussit viros detineri qui in illa hora crediderunt, et fustibus cæsos foris civitatem projici. Erant autem viri numero octoginta duo, ex quibus duo plagis cæsi migraverunt ad Dominum : unius nomen erat Jason, et alterius Celianus. Post hæc autem præcipit sanctis Martyribus capitalem dictari sententiam : quos educentes ministri una cum spiculatore foris civitatem, usque in tribus milliaribus, ibidem genibus positos orationem ad Dominum effuderunt. Et accedens spiculator amputavit capita eorum : et sic consummaverunt cursum agonis sui in requiem æternam. Audientes hæc universi populi Christianorum, qui absconditi erant, venerunt noctu : et tollentes corpora eorum omnium quatuor, in proximo loco sepelierunt, ad laudem D. N. Jesu Christi. Martyrizati sunt autem Beatissimi Martyres, Primus Presbyter et Marcus Diaconus, vi Idus Majas, sub Imperatore Hadriano, Præsidente vero Tergestinæ civitatis Artasio, regnante vero D. N. Jesu Christo, cui est honor et gloria, et laus et potestas, in omnia secula seculorum. Amen. F

Ex 82 conversis SS. Jason et Celianus cæsi.

SS. Primus et Marcus capite pler.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

CALEPÓDIO PRESB. PALMATIO CONSULE ET ALIIS XLII, SIMPLICIO SENATORE ET ALIIS LXVIII, FELICE ET BLANDA CONJUGIBUS.

G. II.

ANNO CCXII.

Actu SS. Urbani et Callisti per Notarios scripta,

Historia martyrii horum athletarum continetur in pervetustis Actis martyrii S. Callisti sive Callisti Pontificis Romani, quæ traduntur per Notarios Romanos conscripta fuisse, eodem plane modo, quo Acta Martyrii S. Urbani Papæ illius successoris, quæ xxv Maji illustrantur, etiam dicuntur per Notarios Ecclesiæ Romanæ conscripta. Floruit eo tempore S. Anterus, postmodum Pontifex Romanus, qui gesta Martyrum diligenter a Notariis

exquisivit, et in ecclesia recondidit; ut vel ideo in Præfatione ad antiquos Catalogos Romanorum Pontificum, a nobis ante tomum primuni Aprilis editos, judicaverimus, videri ab illo priorem partem primi Catalogi usque ad dictum Urbanum Papam collectam fuisse, et ab aliis postmodum suppletam. Quibus igitur etiam horum duorum Pontificum Acta censeamus ab uno eodemque Antero conscripta et recondita in ecclesia fuisse?

A 2 Quæ spectant ad S. Callistum, habentur ex per-
xx hujus *Actis,* *sumpta elo-*
gia horum *Martyrum,*
et Passionis *historia quæ*
hic datur.
 A 2 Quæ spectant ad S. Callistum, habentur ex per-
 vestustis MSS. Trevirensi S. Maximini, Aulomarensi
 ecclesiæ Cathedralis, Marchianensi prope Duacum,
 Lovaniensi S. Martini a Domino Ulimerio submissa,
 uti et alia a CL. V. Puteano accepta, præter duos il-
 lustres antiquos codices nostros. Edita etiam fuerunt
 ante ducentos annos a Jonino Mombritio, et dein in
 collectione *Vitarum Sanctorum Coloniae et Lovanii* anno
 MCCCCLXXXIII et biennio post excusa, ac postmodum, sed
 phrasi hinc inde correctâ, a Laurentio Surio. Ex his
 Actis de SS. Calepodio, Palmatio, Simplicio composue-
 runt illustria elogia Venerabilis Bedæ in genuino Mar-
 tyrologio a nobis ante totum secundum Martii edito,
 Rabanus, Ado, Usuardus, Notkerus, aliique Martyro-
 logi posteriores, quæ apud illos videri possunt. Eorum
 loco damus majorem partem ex Actis S. Calixti Papæ,
 quod ea ad hos Martyres spectat : quibus adjungimus
 quæ in hodierno Martyrologio Romano his verbis conti-
 nentur : Romæ B. Calepodii Presbyteri et Martyris,
 quem Alexander Imperator gladio fecit occidi, et
 corpus ejus per civitatem trahi, atque in Tiberim jac-
 tati : quod inventum Callistus Papa sepelivit. De-
 collatus est etiam Palmatius Consul, cum uxore et
 filiis et aliis promiscui sexus quadraginta duobus de
 domo sua : Simplicius quoque Senator, cum uxore et
 sexaginta octo de familia sua : item et Felix cum
 uxore sua Blanda : quorum capita suspensa sunt
 per diversas portas Urbis ad exemplum Christiano-
 rum. Hæc ibi.

B 3 Dicitur infra in Actis S. Calepodius occisus sub
 die Kalendarum Maji, quo etiam die SS. Calepodius,
 Palmatius et socii inscripti sunt Martyrologio MS. Ca-
 roli Strozii Senatoris Florentini, et nominantur a Gre-
 veno atque Canisio. Verum S. Palmatius fuit sexto
 Idus Maji sepultus in cœmeterio ejusdem Calepodii :
 et additur apud Adonem et alios tertio ab Urbe millia-
 rio. De cœmeterio Calepodii agit Aringhus lib. 2 tomi
 1 Romæ subterraneæ cap. 12, ubi dubitat, an B. Ca-
 lepodius illud primus extruxerit vel certe instaura-

verit ; an potius ejus dumtaxat nomine insignatum
 fuerit, quod sacrum ejus corpus ibi sepultum fuerit ;
 eo quod S. Julius Senator et S. Antoninus, sub Com-
 modo Imperatore occisi, XIX et XXII Augusti, refe-
 rantur in cœmeterio Calepodii sepulti. Est quidem
 Commodus vita privatus triginta fere annis, antequam
 S. Calepodius fuit martyrio coronatus, et in Actis Ca-
 lepodius appellatur senex Presbyter : potuit tamen
 juvenis extruxisse illud quod auctor cœvus vocavit ejus-
 dem cœmeterium. Locum ibidem num. 7 describit Arin-
 ghus, et sub finem habet ista : Quod in hoc cœmeterio
 singulare est, jugis inde crystallinæ aquæ vena ema-
 nat, quam sub acerba persecutionum tempora sanctos
 apud Martyres, non ad potandum dumtaxat, verum
 etiam ad salutare impertiendum Baptismatis lava-
 crum, his qui ad fidem traducebantur, usus quon-
 dam extitisse, credere par est. Dein num. 8 de trans-
 latione corporis S. Calepodii et aliorum ista habet :
 Ceterum beatissimorum Martyrum, Callisti ac Julii
 Pontificum, nec non Calepodii Presbyteri corpora,
 quæ olim hic, ut diximus, condita fuerant, in ejus-
 dem postmodum Callisti titulum translata honori-
 fice sunt, in ecclesiam videlicet S. Mariæ trans Ti-
 berim, ubi in hanc usque diem eorumdem imagines
 musivo opere expressæ, in majori ecclesiæ abside
 suspiciuntur.

4 Acta S. Julii Papæ illustravimus die XII Aprilis,
 ubi diximus, corpora horum Sanctorum ab Innocen-
 tio II, seculo Christi XII, sub ara maxima posita fuisse
 et marmoreo operculo ornata. Ejusdem Innocentii II
 musivum opus cujus Aringhus meminit, quoniam vetus-
 tatis fulgine obsitum, in loco parum lucis recipiente,
 difficulter cernitur ; periclitaturque ne pereat prius quam
 hæc quoque ecclesia, eadem qua aliæ plures Romanæ
 nunc nitent et fulgent, majestate reformetur ; operæ
 pretium censui ejus delineationem, quantum maligna
 lux temporisque edacitas patiuntur accuratam, perita
 manu excipiendam curare, atque æri incidendam.

D
 AUCTORE G. N.

inde corpus
 translatum
 ad ecclesiam
 S. Mariæ
 trans Tibe-
 rim.
 E

S Calepodii
 cœmeterium,

EX ABSIDE BASILICÆ S. MARIE TRANS-TIBERIM.

CALIXTVS. P.P.

PETRVS.

INOCENŒVS. P.P. LAURENTIVS. CORNELIVS. P.P. IVLIVS. P.P. CALEPIDIVS. PBR

<i>Versus hi supremi, in limbo et duos solum ordines ha-</i>	IN QVA CHRISTE. SEDES MANET VLTRA SECVLASEDES DIGNATVIS DEXTRIS EST QVAMTEGIT AVREA VESTIS	<i>bo subter imagines ducto bente, sunc medio loco.</i>
HEC IN HONORE TVO, PRÆVVLGIDAMATER HONORIS, REGIADIVINI RVTILAT FVLGORE DECORIS.	CVM MOLES RVITVRAFORETVETVS. IHNC ORIVNDVS INNOCENTIVS HANC RENOVAVIT PAPA SECUNDVS. <i>ADRIANVS SC</i>	

ubi ejus imago inter Sanctos :

Quoniam autem operis nostri forma non admittit imaginem adeo longam, ut toti hemicyclo illius absidis commensuretur proportionata longitudinis celatura; unum qui ibi est Sanctorum ordinem sic divisimus in duos, ut Christi Deiparam amplectantis thronus, una cum assistentibus hinc Petro inde Calixto, superiori relinquuntur in ordine; inferiorem vero ordinem occupent, hinc Laurentius et Innocentius, qui uno in latere assistunt Calixto; inde, qui alterum latus implent post Petrum, Cornelius, Julius et Calepodius. Hujus porro Vitam ipsi Romæ anno MDLXI in prælaudata Ecclesia S. Mariæ trans Tiberim ex MSS. Officiis propriis; sed ex Actis majoribus contractam esse invenimus: sub

finem vero sic habebatur, corpus postea ad ecclesiam S. Mariæ trans Tiberim sublatum, sub altare majus reconditum est. Idem confirmat Pancirolius in Thesaurio urbis, addens aliquas ejus Reliquias esse in ecclesia S. Mariæ in Campo Martio et in aliqua ecclesia S. Pauli Apostoli.

Alios supra relatos Martyres fuisse etiam in cœmeterio Calepodii sepultos, idem Pancirolius arbitratur; quod pari agone consummati Martyrii palmam adepti fuissent. At S. Palmatii Reliquias Carolus Rex attulit in castrum suum Karelsteyn, ubi sub eodem castro in honorem ejusdem Sancti fundavit parochialem ecclesiam. Ita Martyrologium Ecclesie Pragensis

alibi Reliquia ejus :

A *Pragensis a ducentis annis conscriptum. In Diario Reliquiarum Pragensium dicitur. S. Palmatii Martyris Romani pars brachii, quod attulerat Carolus IV Imperator Roma anno mccciv. Caput S. Palmatii a longo tempore asservari Conimbricæ in ecclesia sanctæ Crucis Canonorum Regularium, tradit Cardoso in Hagiologio Lusitano. At S. Simplicii Senatoris aliquas Reliquias asservari Bononiæ in ecclesia S. Pauli Barnabitarum, et Sanctimonialium nominum Jesu Maria in platea Galleria, tradit in Bononia perlustrata Masinus.*

Sociorum
Pragæ,
Conimbricæ,
Bononiæ.

NOT. 19

ACTA MARTYRII

Per Notarios Romanos conscripta.

Temporibus a Macrini et Alexandri, divino incendio b concremata est pars Capitoli a Meridiano, et intra templum Jovis ruit manus sinistra aurea, et eliquata est. Venerunt autem aruspices et sacerdotes ad Alexandrum, dicentes ut sacrificiis et odoribus placarentur dii eorum. Hoc audito Alexander jussit fieri petitionem eorum. Et dum sacrificarent, subito cælo sereno, mane die Jovis, fulmine divino mortui sunt quatuor sacerdotes idolorum, et ara Jovis incendio concremata est: et factus est dies obscurus, ita ut omnis populus Romanus fugeret foras extra muros. Et dum dispergeretur populus per fugam, venerunt trans Tiberim in urbem ad templum c Ravennatum, et audierunt in quodam cœnaculo multitudinem Christianorum psallentem: inter quos erat Calixtus Episcopus cum Clero suo. Audiens autem hoc unus ex d Consulibus, nomine Palmatius, multitudinem Christianorum collectam in quodam loco, nuntiavit Alexandro, dicens: Magne Princeps, hoc signum ideo factum est, quia civitas sordescit. Si ergo purificata fuerit, gaudebimus simul de gloria culminis vestri, et Respublica fulgebit. Alexander dixit: Purificetur. Tamen declara nobis, quæ est ista purificatio? Respondit Palmatius: Ut profani non sint. Alexander dixit: Qui sunt profani? Respondit Palmatius. Christiani. Alexander dixit: Ego præcepi semel atque iterum, ut ubicumque inventi fuerint puniantur, aut offerant diis immortalibus libamina. Respondit Palmatius, dicens: Per claritatem vestram ego audivi, cum tristis essem propter signum quod factum est, quomodo canticis et incantationibus in quodam loco clamaret in regione trans Tiberim multitudo Christianorum: unde non mirum, si causa hæc fecit hoc signum.

C 2 Dixit ei Alexander: Accipe potestatem, ut ubicumque eos inveneris, trahas ad sacrificandum, ad placandos Deos: aut certe exquisitis eos tormentis afflige. Tunc Palmatius accepta potestate, collecta multitudine militum, venit trans Tiberim, ubi collecta erat multitudo Christianorum cum B. Calixto, inter quos erat Calepodius senex Presbyter: et venientes in quoddam cœnaculum, ingressi sunt decem milites: et cum ingressi fuissent omnes; hi decem milites, subito cæci facti sunt. Respondit Calepodius senex Presbyter et dixit: Filii mei, quem queritis? Illi autem clamabant dicentes: Accendite nobis luminaria, quia obscuratus est ante nos locus iste. Dixit autem Calepodius Presbyter: Deus qui videt omnia, ipse cæcavit oculos vestros. Tunc palpantes illi descenderunt cæcati. Hæc autem cum vidisset Palmatius, timore territus, fugiens nuntiavit omnia Alexandro. Eodem igitur die Alexander jussit milites, qui cæci facti fuerant, ut in conspectu suo ducerentur. Et dum cognovisset milites, cœpit clamare: O cives optimi! videte magicam artem. Respondit Palmatius, et dixit: Si per magicam artem istud factum est, ubi sunt virtutes deorum nostrorum? Jubeat itaque pietas vestra afferri et immolari

a b
Incendium
publicum et
aliquos
fulmine
ictos

d
S. Palmatius
adhuc
ethnicus
imputat
Christianis:

ad capien-
dum S.
Calepodium
mittit mi-
lites, quibus
excæcatis,

diis, ne pereat Respublica propter eorum incantationes. Et præcepit Alexander ut immolaretur Mercurio, et responsa cognosceret. Emanavit autem præceptum universo vulgo, ut omnes ad Capitolium accurrerent de urbe Roma; ita ut qui inventi fuissent in habitaculis suis die Mercurii, omnes interficerentur; et misso præcone ita declaratum est, ut omne vulgus die Mercurii sine dilatione ad Capitolium cum Principe conveniat: qui vero non accurrerit, capite puniendum se esse cognoscat. Occurrente die supradicto omnis populus Romanus ad Capitolium accurrit. Palmatius quoque cum omni domo sua venit ad Capitolium cum porcis et vitulis.

3 Et e factum est dum occisione pecudum effunderetur sanguis, et incantarent carminibus sacerdotes; virgo templi, nomine Juliana, arrepta a dæmonio, clamabat dicens: Deus Calixti, ipse est Deus vivus et verus: ipse indignatus est pollutionibus Reipublicæ vestræ, et conteret f regnum mortale vestrum, quia non adoratis veritatem. Audiens hoc Palmatius, solus cucurrit ad B. Calixtum in regione trans Tiberim in urbe Ravennatum; et misit se præcipitans, et introivit in domum ubi collecta erat multitudo Christianorum: et cecidit ad pedes B. Calixti, dicens: Cognovi Jesum Christum esse Deum verum, quem dæmones confessi sunt hodie: per ipsum te adjuro, ut libereres me a cultura dæmonum et lapidum: g baptiza me sicut prædicas. Dixit ei Calixtus Episcopus: Noli deridere errando veritatem. Respondit Palmatius cum lacrymis, dicens: Domine, non derideo: quia cognovi in cecitate militum, et in responsione virginis, quia Dominus meus Christus tuus est. Respondit Calepodius senex et dixit ad beatum Episcopum: Beatissime Pater, petenti baptismum noli denegare. Eodem tempore indixit jejunium ei uno die, et catechizavit eum: et allatam aquam de lympa putei, qui erat in eadem domo, benedixit: et deposito Palmatio in h pelvim, dixit ei S. Calixtus Episcopus: Credis ex toto corde in Deum Patrem omnipotentem, factorem visibilium et invisibilium? Respondit Palmatius: Credo. Et dixit ei: Et in Jesum Christum filium ejus? Et iterum respondit: Credo. Et dixit ei: Et in Spiritum sanctum, Ecclesiam Catholicam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem. Et exclamavit voce magna cum lacrymis Palmatius: Credo, Domine. Eadem hora cœpit clamare et dicere: Vere vidi Dominum Jesum Christum, lumen verum, qui me illuminavit. Baptizavit autem et omnem domum Palmatii, et uxorem et filios, et promiscui sexus numero quadraginta duos. Ab eadem die cœpit Palmatius omnem facultatem suam pauperibus Christianis erogare, perquirens regiones et cryptas, ut ubicumque inveniret aut in custodia aut absconso Christianos, de facultatibus suis victum vel tegumentum ministraret.

4 Post dies vero k triginta duos, requiritur Palmatius ab Alexandro; cui nuntiatum est quia Christianus est, et aliis suadet. Tunc Alexander jussit eum presentari. Qui cum tentus fuisset a quodam Torquato Tribuno, et missus in l custodiam Mamerтини; post triduum indicavit Alexandro Torquatus, Palmatium in custodia mancipatum. Tunc Alexander gaudens jussit eum sibi presentari. Et vinctus catenis Palmatius ingreditur ante Alexandrum. Quem cum vidisset, jussit eum solvi, et dixit ei: Sic amens factus es, o Palmati, ut deseras deos, et quæras et colas hominem mortuum? Palmatius tacuit. Dixit ei Alexander: Loquere fiducialiter: ne timeas. Respondit Palmatius dicens: Si datis licentiam, loquimur veritatem. Dixit ei Alexander: Excepta deorum injuria, loquere. Dixit ei Palmatius: Optime Princeps, si advertas, non sunt dii, sed sunt

D
curat sacrificia offerri Mercurio:

e
terrītus voce virginis,

f
accurrit ad S. Callistum baptizandus, E

g

h
cum aliis 42 ex sua familia: i

F

k
vinctus coram Alexandro

l

factura

PER NO-
TAR. ROM.
proficitur
fidem :

A factura hominum mortalium. Modo quidem cognoscat mansuetudo vestra, qui debent coli : qui fiunt aut fabricantur a mortalibus, quales sint, vos iudicate. Sed precor ego infelix, claritatem vestram ; dicas deo tuo ut loquatur, et cum interrogavero respondeat : et cum hoc factum fuerit, non desero deos tuos, quos tu dicis. Dixit ei Alexander : Et quomodo a cunabulis tuis istos adorasti, et modo relinquis eos ? Respondit Palmatius : Feci quasi infelix : modo autem cognovi quod verum est, de qua re precor Dominum Jesum Christum, ut ignoscat mihi, quia ignorans peccavi. Eadem hora subridens Alexander, tradidit eum cuidam Simplicio Senatori, dicens : Habe eum penes te sine aliquo timore : et mollibus sermonibus revoca eum ad culturam deorum : talem enim hominem Republica necessarium habet. Accepto Palmatio, Simplicius Senator vestimenta nobilia allata induit eum, et duxit in domum suam. Qui Simplicius præcepit uxori suæ, et majoribus domus suæ, ut omnem domum Simplicii in sua potestate haberet. Tunc Palmatius jejuniis et orationibus vigiliarum vacans, non cessabat cum lacrymis Deum patrem omnipotentem orare, et Jesum Christum filium ejus, ut pœnitentiam ageret de errore suo.

traditur S.
Simplicio
Senatori,

B Veniens autem ad eum quidam Felix nomine, cujus uxor clinica jacebat annis quatuor in lecto, misit se ad pedes Palmatii, dicens : Confessor Domini nostri Jesu Christi, exora pro ancilla tua uxore mea Blanda, ut liberetur de lecto doloris : et ego percipiam baptismum cum ea ; quia diu est quod morbo paralytico tenetur, et jam facultas nostra defecit. Tunc Palmatius, præsentem uxorem Simplicii, cecidit in terram, et cum lacrymis orare cœpit cum Felice, dicens : Domine Deus, qui illuminasti *m* servum tuum, da mihi lumen æternum Jesum Christum : salva ancillam tuam Blandam, et alleva eam de lecto doloris : ut cognoscant omnes, quia tu es Creator omnium rerum. Eadem hora venit Blanda pedibus suis currens ad domum Simplicii Senatoris, dicens : Baptiza me in nomine Domini nostri Jesu Christi, qui tenuit manum meam et levavit me. Tunc Felix cœpit urgere B. Palmatium ut baptizaretur. Eadem hora B. Palmatius misit ad S. Calixtum Episcopum : et veniens baptizavit Felicem cum uxore sua Blanda. Videns hoc Simplicius, cecidit ad pedes Calixti dicens, ut cum omni domo sua baptizaretur. Tunc B. Calixtus Episcopus fiducialiter dixit : Congreget Dominus triticum in horreum suum ; et catechizavit omnem domum Simplicii, et uxorem et filios et familiam ejus, animas promiscui sexus fere sexaginta octo. B. Calepodius Presbyter gaudio repletus, cœpit clamare in domo Simplicii... Gloria tibi Domine Jesu Christe, qui de tenebris dignaris ad lucem perducere facturam tuam, et de errore liberare : fac cum servis tuis secundum misericordiam tuam. Hoc audiens Alexander, quia multitudo hominum baptismum percepisset per B. Calixtum Episcopum ; misit exercitum militum, ac tenuit omnes qui baptismum ceperant : quos præcepit capitis subire sententiam, et per diversas portas urbis Romæ capita eorum suspendi, ad exemplum Christianorum.

sanat para-
lyticam :
m

baptizati
SS. Felix
et Blanda

et S. Sim-
plicius cum
familia,

capite ple-
ctuntur.

n
Corpus B.
Calepodii
sepelitur in
ejus cæme-
terio.

o

6 Tenuit autem et B. Calipodium, quem *n* fecit occidi gladio, et corpus trahi per civitatem sub die Kalendarum Maji : cujus corpus jactari fecit in Tiberim ante insulam o Lycaoniam. In ipsis diebus fugit B. Calixtus cum decem Clericis suis, et abscondit se in domum ejusdam Pontiaci noctu, rogans piscatores quærere corpus B. Calepodii Pres-

byteri. Quod inventum levantes de flumine, renuntiaverunt B. Calixto Episcopo. Tunc gaudio repletus est. Quod corpus sanctum acceptum condidit cum aromatibus et lintheaminibus, et cum hymnis, et sepelivit eum in cœmeterio ejusdem, sexto Idus Maji p... Cum Calixtus Episcopus in custodia esset maceratus, veniens ad eum B. Calepodius noctu per visionem, consolatus est eum dicens : Firmus esto, Pater, quia corona tua jam perfecta est, ut accipias mercedem pro me.

ANNOTATA.

a *Hæc claritatis causa ita legenda forent* : A temporibus Macrini usque ad tempora Alexandri hæc gesta sunt. Nam anno 217 Antonino Caracalla die 8 Aprilis occiso, successit Macrinus, post annum duosque menses Imperii et ipse interemptus. Tunc dicto anno 217 S. Zephyrino Papæ 26 Augusti defuncto successit S. Callistus Papa. Cujus tempore dicto Macrino subrogatus Heliogabalus vixit usque ad 10 Martii, anni 222 ; et huic successit M. Aurelius Alexander, qui ante Cæsar declaratus cuncta dirigit : sub cujus Imperii initium hi Martyres occisi sunt.

b Additur in MS. Ultrajectino, Anno Domini ccxxii, quod recte congruit nostræ Chronotaxi.

c MSS. quædam ad templum Ravennantium. Mombritius et editio Colon. melius Ravennantium : Surius phrasim immutans : trans Tiberim in urbem Ravennantium. Martianus in Topographia Romæ lib. 5 cap. 19 et post eum Boissardus cap. 123 asserunt regionem transtiberinam attributam ab Augusto militibus Ravennatis classis, quæ exinde urbs Ravennantium dicta est, sicut et templum, meritoriaque taberna, ubi nunc S. Mariæ ædes. Consule quæ ad Catalogos Summorum Pontificum annotavimus ante tomum 1 Aprilis.

d Fuerant hujus anni 222 initio Consules renuntiati Alexander ipse et Imperator Heliogabalus : unde Fasti notabantur Alexandro et Augusto Coss. sed mortuo Heliogabalo, ut dictum est substituendus ex more alius fuit : et hic omnino dicendus est, fuisse Palmatius, licet non nominatus in Fastis ; uti non nominantur alii plures, in mortuorum locum per anni cursum subrogati.

e Ado hæc ita in Martyrologio circumscibit : Factum est dum funderetur sanguis porcineus et vitulinus, et sacerdotes virginesque bacchantur per templum dæmonis, una ex illis, Juliana nomine, arrepta cœpit clamare.

f Surius et Ado cum editione antiqua Coloniensi Regem mortalem vestrum.

g Mombritius, Ado, Surius, et baptizes me. MS. S. Maxim. baptizans me. Advertat Lector animum ad antiquos ritus in baptismo servatos.

h Ita Constantinus Magnus apud Anastasium Bibliothecarium in Vita S. Silvestri, dedit pelvim ex argento ad baptismum, pensantem libras viginti.

i Ado et Surius, Qui baptizatus cœpit clamare.

k MS. Ulimerii viginti duos, Ado triginta.

l Ad radicem Capitolii est locus, nobilitatus vinculis SS. Petri et Pauli et aliorum Martyrum, uti sæpius diximus.

m MSS. Ulimerii et aliquod nostrum, addunt Moysem.

n Martyrologium Bedæ : Fecit occidi a Laodicio.

o Insula Lycaonia, seu Tiberina, nunc insula S. Bartholomæi, ob ædem huic sacram.

p Reliqua de S. Calixto hic omissa, erunt die 14 Octobris illustranda.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

D. P. ALPHIO, PHILADELPHO, CYRINO LEONTINIS IN SICILIA.

§ 1. Cultus Sanctorum apud Græcos et Siculos.

Sicilia, notissima insula, Italix accenseri solita (a qua freto trium millium passuum, ubi illud arcissimum est, sejungitur) cum Italix viciniore parte annumeratur Magnæ Græciæ, cujus lingua olim istic prævaluit, et Orientali Imperio diu fuit subiecta. Hinc veneratio cultusque variorum Sanctorum Siculorum, qui ante compilatum a Sirleto Latina lingua Græcorum Menologium, ex eoque auctum a Baronio Romanum Martyrologium, Latinis extra Siciliam omnibus manserant ignoti, jam olim ad Græcos et Constantinopolitanam potissimum Ecclesiam transit. In his fuerunt Sancti, de quibus agere instituimus, fratres, Alphius, Philadelphus et Cyrinus, quorum antiquissima quum potuimus hactenus invenire memoria, ab annis circiter dcc expressa, invenitur his verbis ad hunc x Maji, in Menologio Græco Basilii Porphyrogeniti Imperatoris: Alphius, Philadelphus, et Cyrinus, Christi Martyres, erant oriundi ex regione Italix, nobiles ac divites, filii Vitalii ejusdem regionis Præsidis. Cum vero a quodam Onesimo Christiano religionem didicissent, et ab ipso baptizati fuissent; Christi fidem prædicabant. Eo autem tempore, Præsidi cum Imperatoriis litteris ab urbe Roma in istam Italiae regionem amandato, ut Christianos omnes occidi curaret; ad ejus notitiam isti tres delati et comprehensi, ac vinculis constricti, Romam missi sunt, una cum Onesimo et Erasmo aliisque viris quatuordecim ad Licinium: atque ab ipso traditi Diomedii Præfecto, pluribus affecti sunt cruciatibus. Tunc Onesimus, maximo in pectus ejus superimposito lapide, spiritum emisit. Erasmus autem, cum reliquis quatuordecim Christianis, capite plexus fuit: at prædicti tres, in Siciliam amandati, ibidem fuerunt interfecti.

2 Hactenus Menologium istud: cui jure antiquitatis proxime subjungendum est MS. Synaxarium Ecclesie Constantinopolitanæ, quod spectat ad Collegium Clavromontanum Societatis Jesu Parisiis, ex quo hoc elogium damus: Eadem die x Maji, Certamen Sanctorum Martyrum Alphii, Philadelphi, Cyrini et sociorum. Erant hi ex Vascanorum regione oriundi, urbe Præfectorum, nobiles et opum abundantia clari, filii Vitalii Præsidis. Qui cum a quodam Onesimo viro sanctissimo religionem essent edocti et baptizati, Christum prædicabant. Erat autem cum litteris Imperatoriis contra Christianos Roma eo missus Anungellio; a quo hi primum de fide interrogantur, ab eoque Romam destinantur ad Licinium, qui eos Valeriano quæstionibus examinandos tradidit: a quo Puteolos ad Diomedem Præfectum amandantur, qui illos ad Tertyllo Siciliæ Præsidem deduci curavit. Magna ubique constantia et exercitatione varia tormenta sustinuerunt, ac tandem sub Tertyllo beatissimam sunt coronam adepti. Fuit autem Alphio lingua excisa, Philadelphus vero ignitis carbonibus tostus, et Cyrinus sartagini ardenti injectus. Onesimus vero et Erasmus, cum aliis quatuordecim, fuerunt multis exeruciati tormentis. Et S. Onesimus quidem, post susceptum supra pectus maximum lapidem, spiritum emisit. Erasmus vero ejusque socii quatuordecim abscisso collo martyrium compleverunt.

3 Consonat his MS. Chiffletianum: quod etiam eorundem Martyrum encomio præcludit his tribus disti-

chis, singulorum extremum cruciatum exprimentibus.

Ἀλφείος εἰ καὶ γλώττω ἐξαφρέθη
τῇ ψυχῇ γλώττω σε δοξάσει, Λόγε.

Alphio lingua fuerit excisa licet,
Te spiritali lingua glorificat, Deus.

Ὁ Φιλάδελφος καὶ φιλόχριστος εὐάνχι,
Χριστοῦ φίλων ἠθλίσει, εἰς πῦρ ἐσχάρας.

Prunarum in æstu Christiani amicus Philadelphus,
Etiam Philo Christus voluit apparere.

Ὅππου φάγῶν πρὸς Σώτηρ ἰχθύος μέρος,
Ἐκ τρυφῶν Κυπρίων ἰσθίως δέγῶν.

Lætus Cyprinum suscipe ex fruxorio,
Salvator, asso pisce qui pastus olim.

Ubi quem Acta possimis Cyrinum, Menæa excusa Cyrillum vocant, Cyprinum viles appellari: quo nomine dum Græci vocant etiam eum piscem, quem Capium Latine nuncupamus; data fuit occasio pio illi magis quam terso Poetæ, alludendi ad partem piscis assi, quem Christo post mortem apparenti discipuli obtulerunt, cum favo mellis, Luca xxiv, 42. Menæa excusa præcitata, simile jam relatis elogium habent: sed quæ de ultimo Martyrum cruciatu sigillatim retulimus, de toleratis prius tormentis generali una phrasi subjunguntur hoc modo: Cum a singulis Præfectis fuissent variis tormentorum generibus excarnificati, ne hilum quidem proficientibus tortoribus, in re plane desperata, a Tertyllo morti addicti sunt: et sic gravissimis et crudelissimis tormentis superatis, beatum finem acceperunt.

4 Primus Cabilunensis in Gallia Episcopus, qui anno salutis mcccxi scripsit Topographiam Sanctorum Christi Martyrum, post Maurolyci Martyrologium recusum, ad nomen Leontinum; hic, inquit, Alphius, Philadelphus et Cyrinus Martyres, sub Licinio Imperatore ac Tertullo Præsidi: et eadem fere verba ad hunc x Maji, habet ipse Maurolycus Abbas Messanensis anno mclxiv. Baronius loci ac Martyrum nominibus contentus in recognitione Romani Martyrologii, abstenuit ab Imperatore ac Præsidi nominandis. Cumque universali Ecclesie illi sic noti jam essent, Leontina Ecclesia muneris sui esse credidit, proprium de suis istis Patronis ordinare Officium, cum lectionibus ad secundum Nocturnum concinnatis ex Metaphraste, Codice Cryptæ-Ferratæ et Menologio, quomodo scilicet vulgari errore omnes Græci codices de Fitis Sanctorum tribuuntur Metaphrasti. Et ab his lectionibus, opera Agathini Castilionæi Leontinæ Ecclesie Canonici anno mdcvii sub Paulo Papa V Romæ approbatis, prolixam epitomen Passionis sumpsit Ferrarius, inseruitque Catalogo Sanctorum Italix: ipsum vero Officium, ut ex Decreto sacre Congregationis per universum Siciliæ regnum a Clericis secularibus et regularibus observari faciant, sub pœna mille ducatorum, in virtute sanctæ obedientiæ, districte mandavit omnibus Officialibus spiritualibus et temporalibus Petrus Paulus Crescentius, Camere Apostolicæ generalis Auditor, Romæ xv Julii mdcxxii, mortuo jam Paulo et Romanam Ecclesiam regente Gregorio XV. Sicut autem ad suggestionem Pauli Bellarditæ Leontini, qui Gregorio XIII cum titulo Capellani ministrabat, præter prædictos tres Sanctos Romano Martyrologio inserti fuerunt Epiphana Martyr xii Maji, Euthalia Virgo Martyr xxvii Augusti, S. Mercurius et socii Milites x Decembris, quorum nulla aliunde habetur notitia quam ex Sanctorum Fratrum Actis, de quibus mox: ita et Leontina Ecclesia, eadem opera qua horum Officium, etiam impetravit a jam dicto Paulo Papa Villorum et illarum Officiu

et Chiffletiano:

E

idem fastis Latinis denique adscripti.

F

et Officio proprio honorati.

Notitia opud Græcos asservata

in Menologio Basilii Imperat.

MSS. Synaxariis Clavromontano

C

F

A *Officiu propria, nec non Sanctorum Theclæ et Justine Virginum, pro x Januarii; Sanctorum septem Puerorum Martyrum, pro xxvi Martii; Plurium Sanctorum Judæorum Martyrum, pro ix Aprilis; SS. Isidore et Neophytæ sororum Martyrum, pro xiii Aprilis; S. Thallalæi Confessoris, pro xxiv Maji; SS. Stratonici et Cleonici Martyrum, pro xxiv Julii; SS. Onesimi, Erasmi et sociorum Martyrum, pro xxxi Julii (quod anno MDCIX civitati ac diœcesi Puteolanæ, in qua creduntur passi, communicavit sacra Rituum Congregatio, et triennio post Romæ excudi fecit Agathinus Castilionius prædictus Protonotarius Apostolicus, diciturque Capitulo et Clero Ecclesiæ Puteolensis, ad ineundam tuendamque inter Puteolorum ac Leontinorum civitates, quæ sub eorumdem Sanctorum patrocinio numerantur, benevolentiam) denique S. Neophyti Episcopi et Confessoris, pro i Septembris; et S. Donati Presbyteri, pro xiii Novembris. Quæ si nunc primum offerrentur opprobanda, credo non ita facile reciperentur; notu jam melius Actorum incertitudinæ, nullis aliunde monumentis documentisque suffulta.*

B § II. Tempus Martyrii et locus natalis.

In Actis error temporis et nominis manifestus,

Qualia Sanctorum encomia dedimus ex MSS. Basiliano et quod vocamus Claromontano, talia in pluribus MSS. Græcis per Italiam Galliamque reperimus, ex quibus voluissimus expresse annotata, si qua forte cum priori Basiliano magis quam cum posteriori Claromontano conveniant. Etenim prius illud sic conceptum est, ut quod magnopere offendere lectorem possit, dubiumque de historiæ veritate facere, nihil occurrat; sed commode intelligi possit, quomodo ex aliqua Italiæ, præsertim Græciæ sive Calabriæ provincia oriundi, cum aliis Romanam missi sint ad Licinium aliquem Urbis Præfectum, in eaque omnia administrantem vice absentis tum forte Imperatoris, quisquis demum hic fuerit; ac denique ad aliorum terrorem unumdati in Siciliam, crudeliter, si nequirunt flecti, interimendi. Adco ut si aliquando extiterint sinceriora aliqua quam nunc habeantur eorum Acta, passim ex his encomiis istud sumptum credi. Posterius vero cum fuisse dicit τῆς τῶν Βασιλέων γῶραι, πόλεως Πρεφεκτῶν, et a Licinio traditos Valeriano quaestionibus examinandos, manifestius indicat, ex iis se Actis esse acceptum, in quibus nati dicuntur Sancti ἐν τῇ τῶν Βασιλέων γῶραι ἐν μὲν τῶν πόλεων λεγομένη Πρεφεκτῶν;

C comprehensaque eo tempore et Romam missi, quo Romani Imperii habenas moderabatur Licinius Imperator, cui unanimis amicus consiliariusque et assessor ab ipso secundus in Imperio erat Valerianus: quæ non possunt cum veritate subsistere: tum quia ætate illa nullidum erant Bascones sive Vascones. præterquam in Hispania, in qua Latinis non Græcis nominibus (qualia hic passim occurrunt) solebant homines appellari: tum maxime quia Licinius Imperator, diversus a Licinio Valeriano, nullus fuit, nisi ætate Constantini Magni; hic autem neque in Sicilia, neque in reliquo Occidentali Imperio ullam habuit jurisdictionis partem.

6 Manifestioris autem anistoriæ convincuntur eadem Acta in his ipsis duobus punctis (ut alia interim taceam) dum num. 102 multi propter Christum periisse dicuntur in Vasconum regione, et in Britannia unde orti sunt illi; et num. 117 inducitur monachus ex Vasconum regione Britannorumque veniens, deque genere atque educatione Sanctorum docens Neophytum, primum Episcopum Leontinis designatum; eundemque Roma ad Sanctorum patrem Vitulem ducens itinere undecim mensium in Vasconiam. Item cum identidem inducunt Licinium Imperatorem semper Augustum etc. edicta contra Christianos evulgantem num. 2, approbante Se-

natu Urbis Romæ; qui sub adventum Sanctorum Romam in Orientem parabat expeditionem, ut totum genus Christianorum funditus perderet; et vices suas gesturum Valerianum relinquens, eidem victos tradiderit ex Præfecta adductos, mandavitque Christianos alios quoscumque reperisset multis et acerbis cruciatibus euecare. Forsitan in Actis antiquioribus nullus nominabatur Imperator: qui si crederetur fuisse Decius, quemadmodum recentiores omnes auctores sentiunt, isque abfuerit advenientibus Sanctis ab Urbe, anno CCLI contra Gothos profectus, a quibus denique victus trans Danubium occubuit; facile intelligeretur, cur potuerit nominari solus Licinius Valerianus, quem denique imperitia auctoris, brevia simplicissimaque Acta in immensum extendentis, in duas personas imperite distraxerit; cum contra unum eundemque hominem utroque nomine dictum fuisse constet ex numis, a Tristano exhibitis tomo 3 Commentariorum Historicorum pag. 117. Quomodo autem ex Senatus consulto xxvii Octobris, postulatus Censor, eo quod esset amicus bonorum, inimicus tyrannorum, hostis criminum, hostis vitiorum (inter quæ præcipuum censebatur fidei Christiana professio) id munus cum amplissima potestate jussus sit exercere a Decio, quicum in præcinctu agebat paratus itineri, fuse narrat Trebellius Pollio. Remissum porro in urbem et leges per se tulisse, et severissime Christianos insectatum contendit Baronius ad un. CCLII num. ult. adeo ut utriusque nomine dictu fuerit persecutio Decii et Valeriani, quamvis eorum Imperium interpolarent Gallus et Volusianus, post brevem unius circiter anni quietem Christianis datam, eorum persecutores etiam ipsi.

7 Ceterum fieri non potest, ut Sancti primum adducti Romam fuerint, quando contra Gothos proficiscens Decius Valerianum censorem instituit: si enim passi sunt illi die x Maji; fuit hic Majus, non subsequens sed præcedens expeditionem Decii; hanc enim mox secuta est mors tyranni, mortem vero jam dicta unius anni paz, priusquam iterum renovaretur persecutio a Sanctis prædicta num. 71, et usque ad quartum post mortem Sanctorum unum et Tertylli necem continuata in Sicilia, ut dicitur num. 89. Fieri etiam non potest, ut ad se missos Sanctos totis septem mensibus apud Leontinos cruciaverit Tertyllus sicut habes num. 60. Cum enim v Februarii, anni CCLI Catunæ coronaretur S. Agatha, Siciliæ Præses erat Quintianus: qui sequenti mox die in trajectu fluvii Symethi mersus, locum debuit fecisse Tertyllo, æque ac ipse per totam Siciliam crudelia edicta excuturo. Ergo septem illos menses Martyrii sumpsit a primo die, quo traditi Valeriano Romæ sunt Martyres; usque ad ultimum, quo apud Leontinos sunt coronati. Sic autem annos eos digesserim, ut in Augusto anni CCL missus in Patriam Sanctorum Nigellus, ad conquirendos Christianos, Romam miserit Sanctos mense Septembri, præsertim Decio, et proximum honoris gradum apud eum obtinente Licinio Valeriano, forte cum titulo Præfecti Urbis, eodem qui anno sequenti Censor lectus, ac denique Imperator creatus fuit: per omnes enim dignitatum gradus ad maximum in terris culmen ascendisse, scribit Trebellius Pollio. Ab illo quaestionibus variis probati sint, usque ad mortem Quintiani substitutionemque Tertylli in Præfecturam Siciliæ; tum unum cum sociis missi Puteolos, cum mandato, ut Onesimus, Erasmus et socii istic excarnificarentur, ipsi autem tres mitterentur in Siciliam ad Tertyllum; qui anno CCLI eos toto Martio atque Aprili habuerit in tormentis, ubi prius venisse ad coronam, quam Onesimum sociosque Puteolis, consequens foret, si quod in horum novo Officio dicitur, id etiam haberetur in Actis, scilicet xxxi Julii eos mortem oppetisse, cum Sancti Fratres obierint, sicut dictum est, x Maji. Quod ad mortem Tertylli et finem persecutionis attinet, utramque in annum a morte Sanctorum quartum vel quintum cadere difficulter probari potest, cum Valerianus

sub Decio Imp. Licinium Valerianum,

ut passi sint Sancti 10 Maji

F

an. 251

A *lerianus tantum venerit in captivitatem Persarum anno CCLIX, et tunc primum hac potris sui calamitate percussus Iaperii sævitæque consors Gallicus, furorem remiserit: fieri tamen potuit, ut mortuus anno CCLIV Tertyllus, haberet mitiorem erga Christianos successorem, subeaque malicia aucta sit paulatim Leontinorum Ecclesio, donec primum summum Episcopum Neophytum, meruit accipere a S. Dionysio Papo post annum CCLIX.*

nati non apud Vascones in Hispania aut Gallia,

8 Jam quod ad patriam Sanctorum attinet, quæ in manuscriptis æque ac impressis Menæis Βασανίων γῆρας scribitur, non Βασανίων; in iis vero quibus usus Sirtetus exemplaribus Bazuchinorum regio dicitur; non est ea nobis requirenda in Hispania, multa minus in Gallia, ad quam transitus Pyrenæis non prius penetrasse Vascones censet Britius noster, quam ex altera parte in eam irrumperent Franci, atque a nomine suo constituisse Vasconiam: sed in extrema et Sicilia proxima Italia. Quo enim illa, ut Plinius ait lib. 3. cap. 11 longissime in maria excurrit, et promontorium efficit, quod aeram Japygiam appellant, Basta est oppidum, inter ipsum et Hydrunta medio loco situm: quod, ut ait Antonius Galatrus de situ Japygiæ pag. 96, alii Vastas dicunt, alii Vastam, alii Vasten. Et hæc nunc viculus est, vix quindecim locis habitatus, quæ olim urbs mediocris ac justi fuerat ambitus. Ejus pars in humili clivo, pars in plano posita erat. Extra urbem innumera reperiuntur sepulcra, fictilibus vasis elegantissimarum formarum, et ossibus et cineribus hominum plena, et in quibusdam arma aenea vetustate consumpta, et annuli rudes nec satis perpoliti. Quæ omnia indicio nobis sunt, urbem illam fuisse Romanorum veterum Præfecturam. Erant enim, ut ait Ferrarius in *Lexico Geographico*, Præfecturæ oppida Italiæ; in quibus qui habitabant, nec suis legibus vivebant ut Municipales, nec ullos de suo corpore magistratus creare poterant, sicut Coloni; sed a Magistratibus Romam missis regebantur, quod urbem Præfectam seu Præfectorum Græci dicere potuerunt; sicuti in hanc Bastanorum seu Bastatinorum regionem ad urbem Præfectam Roma missus dicitur Nigellio, qui Sanctos vixit atque ad Licinium misit. Unius autem litterulæ depravatione, factum est, ut loco Βασανίων seu Βασανίων scriberetur Βασανίων seu Βασανίων: quod in nomen Βασανίων imperitia posteriorum seculorum detorsit; et notissimam us Vasconiam, licet ab urbe Roma remotissimam, cogitare fecit, quamvis Præfecturæ extra Italiam nullæ fuerint nuncupatæ. Confirmari dicta sententia potest ex nominibus Martyrum, quæ Græca sunt omnia, ut vel sola sufficiant ad persuadendum, ex Magna Græcia potius quam aliqua regione Transalpina oriundos, ubi non modo non ita frequentia, sed rarissima erant ejusmodi nomina.

B *9 Quam autem imperite pro Bastanis seu Vastanis in Italia suppositi fuerint Vascones, olim Hispaniæ nunc Galliarum populus: tum inepte eorundem regioni conjungitur in parte ultima magisque salebrosa Actorum, num. 102, Britannia, et num. 117 Britanorum regio: quorum alios insulam habitantes grande maris spatium a Vasconibus separat: alii incolentes eam regionem quæ provincia Armorica dicebatur, et in divisione Imperii Provincia Lugdunensis tertia, totius saltem Aquitanicæ interjecta divisam a Vasconia hodierna, primum transgressi sunt mare, et a patriæ antiquæ nomine Britanniam dixerunt, post annum Christi CCLXXXII; quando adversus Gratianum rebellante Maximo, dux ex insula legiones irrupere in Galliam Duce Conano Britanno. Pro his vero longe aptius substituentur et primitus scripti fuisse credentur, quos Græci plerumque Brettios, Latini Brutios, Brutates Ennius, quidam fortassis Bretanos seu Brutanos nominavere: proxime autem fretum Siculum occolunt, et solius Tarentini sinus interjectu se junguntur a Mesapia; quæ si tota Præfecto Ba-*

confines, non Britannis.

sed Brettis seu Brutis.

stæ, habitanti, suberat; tota Bastanorum nomine censeri potest. Atque ita si Roma veniens terrestre teneas iter, usque dum eo veneris unde brevissimus est trajectus in Siciliam, totam Brutiorum regionem te oportebit emetiri. Quin et totam illam Calabriam partem, quam Romani vocant Ulteriorem, potuerunt Siculi Brutis attribuere; sic ut cum eis sub eisque etiam censeantur Bastani; sicut Angli aliæque nationes plures, a notioribus aut vicinioribus sibi Flandris omnes Belgii Hispani provincias nominant.

D AUCTORE D. P.

§ III. Acta quæ, et qua fide scripta?

Hactenus dicta sufficiant ad veram personarum, temporum, locorumque notionem restituendam primæ notitiæ, quæ de Sanctis tribus fratribus apud Leontinos passis, vel sola majorum traditione vel etiam breviusculo scripto pervenit ad auctorem prolixissimum, quæ Græce Latineque damus, Actorum. Græcum quoddam MS. autographum, Cajetano teste, habuit Leo Corinthius Notarius Traynensis et in Latinum sermonem vertit anno MCCCXII, quod ipsum fortassis nunc habetur in bibliotheca S. Salvatoris Messanæ: vel a quodam monasterii Fragalatensis Abbate, ante vel postea, repasitum fuit in arcula quadam reliquiarum S. Alphii, Philadelphi et Cyrini, ubi anno MDXXVII repertum, iterum vertit in Latinum Silvester Sigona Leontinus, ediditque Panormi anno MDXXXII. Habuit hanc editionem Baronius, et in *Notis ad Romanum Martyrologium* censuit, ipsa Acta in aliquibus corrigenda. At ne mihi, inquit, alienos labores sumere videar, hæc ipsa aliaque pene omnia, ex diversis extra urbem ecclesiarum archivis accepta, quorum in his Annotationibus frequenter meminimus, in unum colligere, fuit operis et industriæ R. P. Antonii Talpæ Severinatis, nostræ Congregationis Bibliothecæ Præfecti: qui in his colligendis diligens studium officiumque laudabiliter impendit. Non tamen et in lucem videtur edidisse, cum nusquam citetur a Cajetano, nec ipsius Romæ alicubi invenimus. Sed nec Talpæ autographum puto in Vallicellana Congregationis prædictæ bibliotheca asservari: quia nihil in ea nobis inaccessum occultumque voluit Patrum istorum laudabilissima caritas, et pro hujus operis profectu zelus tam singularis, quam in dedicatoria ante Martyrologium Bedæ epistolæ tom. 2 Martii testatum fecimas. Sed quia Talpæ scripta non vidimus, non idcirco nos minus instructos ab instrumento necessario opportunoque credat aliquis: nam præter editionem Panormitanam prænotatam, aliud nihil habuisse eum credimus, quam diversum a prioribus Siculis Græcum MS. in agro Tusculano apud monachos Basilanos monasterii Cryptæ-ferratæ repertum.

Acta Latine edita an. 1312 in Sicilia:

E

alia Romæ collecta ab Ant. Talpæ,

F

11 Est hoc exaratum manu Basilii monachi, sicuti ipse notavit ad finem libri, tum isticubi desinunt Acta quæ Latine Sigona reddidit, et quousque vocatur liber SS. Alphii, Philadelphi et Cyrini; tum iterum post ingeas additamentum, quo expleto subjungitur, Deo juvante hic finis libri, manu Basilii peccatoris mense Decembri, die Hebdomadis VI, Indictione VIII, anno 1473, Lunæ cyclo XIII. Ita egraphum nostrum Latinum, quod Neapolitanum vocamus, quia Neapoli accepimus, missum a P. Antonio Beatillo; ipsum autem transcriptum esse ex autographo P. Jacobi Sirmundi, qui cum Romæ juvenis operam daret Theologiæ, Græcum MS. Cryptæ-ferratæ Latinum fecit, patet ex Cajetano: et hic altero usus egrapho, ipsum dissecuit in variorum Sanctorum Acta, et transtulit in opus suum, atque in Animadversionibus pag. 31 notavit annum, quo scriptus Græcus codex sit MCCCXC. Neuter numerus cum numero Indictionis et Cycli Lunaris concordat; nec scire est facile ubinam vitium lateat. Si Cyfra usus Sirmundus est, nihil pronius fuit, quam 1473 subreperere transcribenti pro 1478, qui annus a Græci ritus

alia a Sirmundo versa.

A ritus monacho, uno cum Cyclo Lunari atque Indictione inchoatus a mense Septembri, anni secundum vulgarem nunc usum MCCCCLXXIV, indicaret scriptio hanc esse finitam die Decembris IV, XI, vel XVIII in feriam VI cadente, in quam etiam eo anno incidit Natalis Domini, sed tunc scribendo laboratum fuisse nefas sit cogitare. Alius certe annus toto eo seculo nullus est, qui Cyclo Luna XIII et Indictionem VIII conjunxerit. Is autem quem Cajetanus exprimit annus, proximeque sequentes ac præcedentes, omnia habuerunt disparatissima, uti tabulis consulenti innotescet.

B 12 Ceterum vel Sirmundus valde contrariè phrasim, nonnumquam et circumstantias reseculit aliquas; vel quod Latine reddidit MS. valde diversum est ab eo quod nos reperimus in MS. Codice Vaticano 1591, unde ipsum ad calcem hujus tomi dabimus: utrumque tamen MS. eodem modo velut in quatuor partes dividitur, quarum tres dumtaxat continentur in MS. et impresso Leontina, eæque ab invicem indivisæ. Sed abest a MS. Vaticana scribentis nomen, quod in Cryptoferratensi exprimitur post finem tertix ac quartæ partis. Desunt enim in fine tertix partis articuli integri aliquot, quos idem Cryptoferratensis codex æque ac Leontinus habet, uti indicamus in notis. Quatuor autem istarum partium hæc est distributio. Prima pars continet Sanctorum translationes, tormenta, mortem ac sepulturam. Secunda et Tertia miracula, apparitiones, conversiones et varia martyria Sanctorum sepulturam seculæ, cum actis Agathonis Episcopi Liparitani apud Leontinos, et morte Tertylli Præsidis. Quarta sequitur argumentum præcedens, et in progressu habet foundationes Leoninarum ecclesiarum, primique Episcopi ordinationem et successores.

C 13 Ex his primam partem nova versione dignotus Joannes Franciscus Albanus Latinum nobis fecerat: sed quia progrediens ceteris præhæc non indulgebat spatium necessarium temporis quo possent tres alix partes similiter in Latinum, idioma ab eodem converti; et ad ea quæ de fide partium singularum max dicturi sumus certius asserenda, expediebat veterem Sigonæ versionem retineri, addito ex Sirmundiana versione supplemento: ideo totis hobemus bonam illius erga nos voluntatem grate laudare, opera ejus in digniori aliquo, si Deus dederit, argumento usuri. Nam ut recte observat Cajetanus prænominatus, quo prolixior hæc historia, eo minus legitima; nec antiqua illa, sive a Notariis excepta, sive a Christianis scripta, censenda est. Antiqua enim Acta Sanctorum Martyrum brevia et candida esse solent: hanc vero historiam pius aliquis monachus, vetustis Actis et veritati insistens, videtur composuisse et auxisse: sed in multiloquio peccatum est, qua contra dignitatem, qua contra historiæ fidem. Errata quædam ipse summam indicat: duo primum partem totam percurrentiam indicavimus: cetera in Annotatis et censuris, ad capita singula subjectis, perstringimus; cogimurque opinari, vix quidquam amplius solidæ veritatis in illa contineri, quam continet productum supra ex Basiliano Synaxario elogiū; fortasse nec scripturam quidem ullam præhæcisse auctori, sed solam Leontinorum traditionem, ac vetustas ut summam picturas aliquas; quorum argumentum non minus imperite quam confidenter auxerit ille, additis dictorum factorumque, miraculorum et visionum cælestium circumstantiis, qualibus putavit ejusmodi martyrium potuisse illustrari.

14 Atque utinam; sicut de Sanctis fratribus Alphio, Philadelpho atque Cyrino, ex templorum eis dicatarum antiquitate, et sacrorum ossium tribus locis etiam nunc religiosæ asservatorum perpetuo cultu, satis certo credimus, eos et in Sicilia vere fuisse, et in eadem martyrium consummasse pro Christo; et sicuti pro SS. Onesimo, Erasmo et sociis, quos Putealis passos initio horum Actorum legimus, fidem nonnullam, etsi

D non æque certam, facit Basilianum Menologium, quod aliunde quam ex Actis interpolatis acceptum facilius præsumere possumus quam probare: utinam inquam, etiam aliunde haberemus aliquid, pro firmiter credenda veritate Martyriorum, quibus coronati fuerunt Neophyta et Isidora curatrices Sanctorum, Theclæ mater et matertera num. 20, Mercurius miles cum sociis novemdecim, num. 24, Judæi plurimi per Sanctos conversi atque a Contribulibus suis lapidati num. 38, quibus omnibus suos Ecclesia Leontina natales assignat, ex sola Actorum sic interpolatorum fide. Thecla quoque jam dicta et Justina, Alexander et uxor ejus Epiphana, quorum conversione et virtutibus pars illa prima, de qua egimus, excrevit in tantam prolixitatem, vehementer egent subsidio aliquo, ne ingeniose vel ad ornatum ficti credantur, vel gratis in hanc historiam tracti; sicut in S. Suiberti Vitum, sub nomine Marcellini compositam et I Martii refutatam a nobis, Wertinensis aliquis monachus compegit plures, quos Belgica nostra colit Sanctos, quosque nos probamus, diu vel antea vel postea mortuos, nihil cum Suiberto habuisse commune, præter titulum insignis sanctitatis, operæque collatæ in regionum nostrarum conversione aut cultu.

E 15 Jam vero si primæ partis sic vacillet fides; quæ pro crudelitatis indulgentia recipiemus secundam et tertiam? Sunt illæ quidem ejusdem omnino auctoris: sed qui ad primam conscribendam aliquod in certa notaque veritate fundamentum habuit indubitatum, scilicet Sanctorum Martyrium, quod multis parergis additis amplificaret. An vero tantillam solidi constantisque argumenti veritatem habuerit prælucentem sibi in aliis duobus componendis, merito dubitabit, qui considerabit eas aliud nihil esse, quam continuationem parergorum primæ parti insertorum. Ergo generosum Epiphaneæ martyrium, felicem obitum Thalocæ, Agathonis Liparitani Episcopi in Siciliam adventum, Stratonici ac Cleonici ultro se morti offerentium fortitudinem, Martyrum in Minæo multitudinem, Neophyti antea: Alexandri baptismum, Tertylli Præsidis funestum exitum quorum nullum alibi in libris, templis, altaribusve extat indicium, non poterimus non habere suspecta, atque dolere, ex tam levis auctoritatis scripto auctos esse non solum privatos Ecclesiæ Leontinæ fastos, sed etiam Romanæ atque universalis Martyrologium, suggerente Paulo Bellardita, et ad potiores alias curas sic distracto Baronio, ut cum Sanctorum Fratrum martyrium ad persecutionem Decii pertinere prudenter censisset; ex horum dumtaxat Actis cognitum Mercurium sociosque ad temporu Imperatoris Licinii, Epiphaneæ vero ad Diocletiani persecutionem retulerit, utriusque Præsidem Tertyllum adjungens.

F 16 Pars ultima alterius prorsus auctoris est, atque etiam posterioris multo, ut mirum non sit, si in vetustioribus exemplaribus, quale inventum est in arca reliquiarum, non compareat. Hic Eutropia hæmorrhœissa legitur miraculo sanata, ejusque filia Euthalia fidei Christianæ causa cæsa a fratre suo Serviliano, Christianis in Sicilia jam pacem habentibus, deque ecclesiis ædificandis dotandisque cogitante Thecla. Hic Alexander jam Neophytus cum Agathone Romam, imo et in Vasconiam proficiscitur: hic ille jam ordinatus Episcopus Leontinos baptizat: hic Samuel Hebræus sanatur a lepra, et in Donatum Presbyterum convertitur. Hoc denique successores tam Donati in cura Antzianensis Parochiæ, quam Neophyti in regimine Leontinæ Ecclesiæ recensentur chronologicè: sic tamen ut Crescens, a Neophyto septimus, indicetur Sanctorum reliquiis infensus, Iconomachorum more, seculo primum octavo cognitorum; idemque arguitur quasi Sanctorum Acta et miracula, scripta a Marco monacho, igni tradiderit; ab immediato Crescentis successore Luciano, restaurata, ut censet Cajetanus; huic Luciano æque ac Marco prædicto locum faciens inter Siculos

AUCTORIS D. P. ex MS. Græco anni 1475.

Græca datus ex Vaticano MS.

Latina ex versione Sigonæ,

cum supplemento ex versione Sirmundi;

sunt autem imperite amplificata,

interjectis plurimum Sanctorum Actis, forte vel fictis

vel temere huc tracta,

E potissimum in 2 et 3 parte.

F Quarta vero pars recentior tatarque fabulosa est;

A culos Sanctos. Hæc vero pars quanto accuratiori stylo videtur conscripta, expressis scrupulose annorum ac dierum numeris, tanto notiora facit scriptoris audaciam; qui velut de singulis in formalissimus, tot interim tantisque absurditates huic parti admiscuit, ut nec tolerabilis quidem figmenti speciem præ se ferat. Cumque priores partes scripserit auctor septimi solum aut octavi seculi; nihil est quod suadeat alterum, imperfectam aliquam Episcoporum Leontinorum seriem adeptum, vel de suo eam commentum cerebro, ante decimum undecimumque seculum vixisse. Fortasse nec in Sicilia scripsit, ubi ignota pars ista quarta fuit, sed in Italico quopiam Basiliani Ordinis monasterio, puta in Cryptoferrata.

B 17 Itaque cum pars prima ut minimum dici debeat interpolata imperite, secunda et tertia tota sit fictionis suspecta, quarta certissime fabulosa in plerisque; non erant hæc Acta digna, quæ operis hujus molem auferrent insulsa sua prolixitate, magis etiam dilatanda a nobis per Notas et Censuras, sine quibus eæ non debent comparere, adjectas ad Capita singula; nisi ad nostri de iis iudicii justificationem visum fuisset necessarium, totam simul rem sub aspectum ponere: quæ membratim discerpta et castigata a Cajetano in prioribus mensibus nos quoque sefellit, et facillime posset quemlibet decipere. Quæ enim singula aut vix offendunt, aut etiam excusantur, vel visum fugiunt; ea simul in oculos procurrentia, haud dubiam referent damnationem. Accedit quod operæ pretium sit bene intelligi, Siciliam, ut frugum, sit et poeticorum ingeniorum fuisse feracem præ aliis regionibus, non tantum cum gentilitiis serviret vanitatibus, sed etiam postquam Evangelii solidiorem doctrinam hausit; plane ut videatur hominibus etiam bonis ac piis fuisse persuasum, ad Religionis Sanctorumque cultum facere, si cum alii per armorum amorumque ludibria contextis fabulis (Romancias hodie dicimus) instillant animis exempla præceptaque, moribus non tam formandis quam deformandis accommodata, eo nocentius quo delectabilius; ipsi Sanctorum celebriorum Virtus simili concatenatorum inter sese eventuum mirabilem amœnitate variegarent, ad inculcanda efficacius virtutum præcepta et vitiorum remedia. Consilium non illaudabile, si quantum utilitatis simpliciores animi capere ex eo possunt, tantum detrimenti non acciperet ecclesiasticæ historiæ sinceritas, dum neque in principio neque in decursu narrationis mouetur lector, sub historiæ specie tradi poema, ejusmodi tamen, ut æque erraturus sit qui vera omnia, atque is qui cuncta conficta credit. **C** Monuit hoc in profanis Joannes Barclaius, in sacris Petrus Camus Episcopus Bellicensis, sui temporis suæque patriæ historias vetustatis schemate palliantes, prior sub confictis Argenidis Siciliæ Polyarchique nominibus, iste sub veris Agathonis Tryphænæque Martyrum Siciliensium appellationibus; easque ut visum fuerat amplificantes, nec tamen offendentes quempiam, quia non dissimulant fictionem. Isti vero sua commentu vulgarent tanquam certissimæ veritatis historias.

C 18 Descripsimus ex Florentina S. Laurentii bibliotheca, Alphianis nostris Actis quoad fugendi licentiam simillimas Vitas Sanctorum Gregorii Agrigentini et Gregorii Armeni, hæc sub nomine Agathangeli, istam sub titulo Leontii, tanquam coæporum et testium in plerisque oculorum, diffusissime scriptas in eadem Sicilia: quæ postquam a Simone Metaphraste contractæ fuerunt in elegantem venustamque epitomen, in omni fere Græcarum Vitarum collectione locum reperunt; et Latinitati donatæ etiam nunc fallerent, si non ad ipsum fontem fictionis pervenissemus, xxx Septembris et xxiii Novembris, eundem reseraturi. S. Paneratii Episcopi et Martyris Tauromentoni Acta, Evagrii nomine insignita, quibus admiscebatur Vita S. Marciiani, Syracusani Episcopi, ejusmodi sunt, ut ea passim reprobarit

Maji T. II

Cajetanus. Hæc in præcitato codice Vaticano 1391 cum invenissemus, et levi solum oculo percurrissemus, non potuimus non aversari, descriptionisque labore ac sumptu indignas judicare tam longas ac futes nœnias. Idem tum judicabamus, de his quæ post fol. 110 sequebantur Alphianis Actis; neque nunc describi ea, raulto minus imprimi voluissemus, nisi ratio supra allegata persuasisset. Porro non soli in Sicilia monachi Græci talem sibi circa prænomina et alia quædam Sanctorum Acta sumpserunt licentiam: sed etiam a Latinis habemus ibidem sic compilatam S. Placidi, qui S. Benedicti discipulus fuit, Passionem, tanquam a Gordiano ejus ministro scriptam; sic, ut antiquiora alia exempla prætermittam, legimus a non multis seculis Vitam S. Angeli Carmelitæ, scriptam sub nomine Enoch Hierosolymitani Patriarchæ, velut itinerum et prædicationum socii: quam quia cogimur in hujus tomæ fine dare, expeditabat præmuniri lectorem, ne mira ei videatur et calumniæ proxima accusatio illius, tanquam otiose imperiteque ab aliquo Siculo consarcinatæ atque confictæ.

ACTA

Interprete Silvestro Sigona Leontino.

EPISTOLÆ PRÆVIÆ

Ad interpretationem et editionem Latinam.

Silvester Sigona Leontinus perquam Reverendo Domino Ludovico de Platamone, Syracusano Episcopo felicitatem.

Ingens et immortalis gratia, Antistes admodum reverende, priscais viris habenda est, qui aut ipsi præclara gesserunt, aut ab aliis præclare gesta litterarum monumentis mandavere, ut eorum memoria ad posterum propagata ad agendum eadem eos excitaret. Quare Christi Ecclesia, si Apostolis reliquisque Sanctis plurimum debet, paulo minus debeat oportet hic qui Sanctorum gesta litteris commendare studuerunt. Leontinum certe populum et te quoque, Præsul optime, qui huic nostræ diocesi Dei providentia Pastor vigilantissimus præpositus es, et habere et agere gratias immensas fas est ei: qui Græce conscripsit Martyrium Sanctorum Fratrum Alphii, Philadelphi et Cyrini, qui nullis Martyrum aut in perferendis tormentis constantia, aut eorum multitudine, magnitudine, varietate, aut miraculorum numero celunt. Hoc nuper repertum, et a meis civibus recuperatum, mihi que traditum, Latinitate donavi: et quamvis multis convitiis, non citra suspicionem vel inertiam vel imperitiæ, ab omnibus efflagitaretur; numquam tamen emittere placuit, nisi per te prius (ad quem apud nos sacrorum cura spectat) probaretur. Misi ergo ad te, ut qua in sacris litteris præstas sapientia, perspicias, perlegas et emendes. Ita fiet, ut tuo nutu impressum ab omnibus probetur vale.

Ludovicus Episcopus Syracusanus Silvestro Sigonæ S. D.

Tuum libellum, de Sanctorum trium Fratrum Martyrio, L. Christophorus Scobar nobis exhibuit. Res profecto admodum pia, et digna te visa est: quæ tuæ patriæ Leontinæ decus sit futura. Quæ ex re majorem in te amoris affectum concipimus: et placet, quod vis eum imprimendum curare; id quod Leontinis honor, tibi fama, et imprimis Deo gratum obsequium erit. Vale.

Ex omnes
cur hic
dentur?

quis horum
scriptorum
scopus sit?

quam multa
talia in
Sicilia pro-
dierint
etiam sub
nomine ocu-
latorum
testium?

D
AUCTORE D. D.

E

Opus lau-
dabiliter
scriptum

F
et Latine
redditum

Episcopi
censuræ
subjicitur.

Is impri-
mendum
judicat:

A

Martyrium Sanctorum fratrum Alphii Philadelphi et Cyrini, ad illustrem et avita ingenitaque nobilitate præfulgentem Don Joannem Brachifortem, Comitem Mazarrhini, latinitate donatum per D. Silvestrum Sigonam Leontinum.

Cum Religio
ut præcipuum
bonum,

etiam a
Gentilibus
æstimatum,

Christianis
cura esse de-
beat,

In eaque sin-
gulariter Co-
mes excellat,

hoc opus ei di-
cat interpres.

B

Placet mihi, Comes illustrissime, Lactantii sententia, qui multis gravibusque rationibus summum hominis bonum in sola religione ostendit esse. Eam enim generi humano imprimis propriam atque necessariam, sive ut hic bene beateque vivamus, sive ut cælorum gloriam consequamur, Deique fruamur aspectu, censere oportet fasque est: nisi quispiam aut impius Diagoras, aut voluptarius Epicurus haberi velit. Nam si tollatur religio, sine qua (ut ait idem) omnis vita hominum stultitia, scelere, immanitate completur; aut Deum non esse, aut humana non curare, et opinari et profiteri consequens erit. Tum quid proderit sectari virtutem? quid tantopere a vitiis abhorrerere? Propterea prudentissimi quondam, ut in illa gentilitate, Romani, studiosissimi fuerunt (ut Valerius inquit) non solum observandæ, sed etiam amplificandæ religionis, post quam omnia ponenda semper duxerunt, nec apud eos clarissimi quoque viri sacris servire dubitarunt. Quod si, cum, ob sathanæ versutissimas fraudes insidiasque, ignorantia tenebris adhuc caligaret mundus, cæcæ gentilium mentes eam superstitionem, quam propter infidelitatis caliginem piam religionem opinabantur, tanti fecerunt; quid nobis est agendum, quibus æterni Patris Filius viam salutis aperiens veram tradidit religionem, quam ipse primus suo pro nobis effuso sanguine constituit, eandemque cruore sparso pro ejus nomine invicti Martyres confirmarunt, et ad summum culmen erexerunt. Nefas est profecto, non postpositis abjectisque rebus omnibus affectare totis visceribus, puraque mente colere hanc cælestem religionem: quæ non constat ex rebus corruptis, sed ex virtutum exactissimo cumulo, eoque cultu, qui oritur in cælis. Sed quis eam sectatur? quis observat? Omnes quidem reipublicæ Christianæ cives: at pauci optime: alter tamen altero melius. Hic certe in ejus pectore redundat mansuetudo, justitia, fides, innocentia, castitas, abstinentia. Ego quidem nostri temporis cœnobita penetravi nunquam; et Monachorum vitas in suis cellulis latitantium haud unquam inspexi; sed multas urbes peragravi, multorum hominum mores notavi: quem tamen tibi anteponam, non facile invenio. Plura de te dicturus verecundia impediatur: nam et laudare coram erubescere, et domestici testes minus fidei habere videntur: nec laudis indiget vera virtus, quam gloria consequitur, ut umbra corpus. At vero ex multis variisque virtutibus redundat compositum jus fasque animi tui sanctique recessus mentis, et incoctum generosa pectus honesto, ut Persius canit; nullam in te magis quam religionem admiror. Quod cum ita sit, non immerito hanc trium Martyrum historiam tibi dicere constitui. Quapropter attentissime perlege hoc Martyrium trium fratrum Alphii, Philadelphi et Cyrini, nec non Epiphaniæ, pariterque Agathonis Episcopi Liparitani adventum in hanc insulam, atque mortem Tertylli tyranni prodigiosam. Et cum videris quam patienter, quam constanter, quam varios, quam innumeros cruciatus, a quam feris atque immanibus tyrannis, in puerili ætate, in delicato corpore, in teneris artubus, sancti tres fratres pertulerint, quibuscumque vel Apostolis etiam æquandos esse censebis. Vale: et nostri memor vive diutissime. Iterum vale.

C

D

PARS PRIMA

Auctore anonymo interpolata.

VIDE ACTA
GRÆCA.

CAPUT I.

Edictum contra Christianos. Animi ad patientium parati.

Sempiternum ac præpotens Domini Dei ac Salvatoris nostri Jesu Christi regnum neque principium habuit, neque finem habebit: ejus gloriosa et perquam celebris per intemeratæ Virginis uterum Incarnatio, et in hunc mundum adventus, jam quidem per universum terrarum orbem fulgebat: id quod docuerat beatus Sanctorum Apostolorum chorus, qui, tamquam et totius naturæ superioris et sapientiæ legati, annuntiaverunt opera Dei. Multi autem erroris nubilo caligantes, propter admirabilem sapientiæ magnitudinem, ex qua ea emanabant, minime crediderunt: sed vana rerum terrenarum gloria præpediti, contumeliam et fabulam existimaverunt dispensationis mysterium, et Dominicæ Incarnationis ac regni præconium: quæ Judæis quidem scandalum, gentilibus autem stultitia visa fuit. Et propterea placuit, per admirabilem servorum suorum patientiam, hominum genus in veram ac salutiferam religionem inducere. Cumque sathanica idolatria apud homines adhuc regnaret, Romani Imperii moderabatur habenas a Licinius imperator, qui velut inhumanus lupus et agrestis fera in Christi sæviebat gregem, vanis idolis pravo mentis errore deserviens. Huic b Valerianus unanimis amicus erat, consiliariusque et assessor, impietate quidem longe superior, qui secundus ab ipso erat in Imperio, furore in Christianos maximo ferelatur. Cum hoc igitur inquit consilium, quidnam oporteret facere, ut Christianorum genus perderent penitus, nisi parent et vana idola adorarent colerentque: erat enim perniciosæ idolorum culturæ deditus, et maxime Apollinis atque Æsculapii, qui se ad damnationem æternam duces præstant. Variis igitur rationibus agitatis, in eam devenere sententiam, ut ipsius Imperatoris nomine per omnes provincias Romanæ ditionis hujusmodi litteræ scriberentur, ad Prætores Ducesque et alios Principes viros.

Post Christi
Incarnationem
prædicatam

E

a

b

Imperator
consilio
Valeriani

F

c

edictum
contra Chris-
tianos vulgat,

2 c Licinius Maximus, semper Augustus et perpetuus Imperator, omnibus per totum Romanum Imperium Ducibus, Præsidibus ceterisque in potestate constitutis salutem. Quoniam novimus, quod nos graviter perturbat et angit vehementer, vires maximas sumpsisse sectam eorum, qui appellantur Christiani, ab eo quem Maria quædam Judæa mulier peperit et nuncupatur Jesus; cumque divinos huic honores impendant; Apollinem vero atque Æsculapium, Mercuriumque ad Jovem, per quos nostræ Reipublicæ pax est data, turpibus contumeliis sædisque blasphemis insectantur; at Christum ut Deum adorant, quem Judæi tamquam multorum malorum auctorem cruci affixerunt; propterea mandamus ut Christiani omnes viri ac mulieres inquirantur per omnem regionem et urbem, atque cruciatibus acerbissimis subiciantur: ut sacrificent diis nostris, et Christum abnegantes recedant ab errore: qui si paruerint, veniam consequantur; sin minus, et igni et gladio tradantur, ut cum gravissimo intereant dolore. Sancimus etiam, ut si quispiam aliquid ex nostro decreto neglexerit, pari poena puniatur.

3 His litteris per orbem terrarum missis, maxima Christi gregem persecutio invasit, qua multi insignes

nes

A nes plurimorum tormentorum sævitæ cesserunt. Multo etiam magis insaniens Licinius, et Senatum universum et præstantes viros exercituum Præfectos accersivit, ad eos relaturus, quæ de Christianorum agitabat excidio. Cumque jam omnes perterriti convenissent, et se prompte omnia, quæ mandaret, facturos pollicerentur, hæc ita Licinius: Nihil mihi, carissimi Viri, majori veneratione dignum videtur, quam dii nostri, quibus pietatem debeamus. Per ipsos enim imperium mihi, hominibus autem universis pax est data. Justum igitur censemus et continua diis sacrificia rependere, et Christianos, qui eis injurias inferunt, omnium generum tormentis subjicere, donec ipsorum religio dissolvatur, ac memoria etiam de medio tollatur. Adhæc omnes non sine timore respondententes dixerunt, Libentissime profecto tuam, maxime ac invictissime Imperator, divinam providentiam amplectimur; deosque immortales et tuam pariter potentiam volumus venerari. Si quis ergo inventus fuerit deinceps, qui vel tantum cogitando nominaverit Christum, quibuscumque mortis generibus subjiciatur. Hoc itaque impium et iniquum Senatus-consultum factum est, et edictis ubique propositis omnia vel mortis vel tormentorum genera excogitata fuerunt contra Christianos. Quorum multi extiterunt hostes, qui ad investigandum eos temporis opportunitatem captare cœperunt.

Ab Onesimo
Magistro

d

4 Tunc temporis velut in tenebrosa nocte lucidæ splendidæque stellæ refulserunt, pretiosæ Christi margaritæ, Onesimus quidam Christi generosus miles, et una tres pueri, Alphius, Philadelphus *d* et Cyrinus, qui fratres erant, et sanctam Trinitatem consubstantialem confitebantur: et cum ipsis Erasmus: qui e suis cordibus ejecerant tenebras adorandi multos deos, impiamque erroris insaniam in colendis idolis: et perfecta cœlestique prudentia diem salutaris præconii, per proprium sanguinem, illustraverunt. Nihil enim veriti fœdissimi Imperatoris Licinii edicta, neque tantorum Principum et exercituum insaniam, ne minimam quidem propositorum tormentorum rationem habuerunt: quæ quamvis considerarent, et gravissima esse cognoscerent, pia tamen animi constantia mentis aciem in Deum intendebant. Eo autem tempore Onesimus, divini sermonis Observator et Doctor, ingressus *e* Præfectam, quæ Vasconum regionis civitas erat, a Vitalio *f* susceptus fuit hospitio: qui non solum

et Vitalio
patre

f

C Christianæ religioni fuit additus, sed cum Christum maxime diligeret et pietatem servaret, frugique esset, multis etiam virtutibus ornatus, Deum timebat, liberalis et misericors erat, atque divini eloquii valde studiosus. Hujus vero filii tres illi erant pueri Alphaus, Philadelphus, et Cyrinus, conspicuo vultu formaque decora insigniti, quos a teneris annis pater ipsemet educavit, et honestas litteras Græcamque linguam edocuit, sed imprimis Christi orthodoxam fidem ut colerent, et unum solum Deum adorarent, et unigenitum ejus filium Dominum nostrum Jesum Christum atque vivificantem Spiritum, Trinitatem ipsam consubstantialem, unam sanctam divinitatem et potentiam. Erasmus autem Vitalii nepos erat ex filia, quæ jam fuerat defuncta, eumque Vitalius cum suis filiis erudiverat. Et in tribus quidem pueris Dei gratia effulserat tanta, ut omnibus essent admirabiles. Cumque noctuque diuque vacarent divinarum Scripturarum meditationi, sanctum Evangelium perlegebant, et B. Pauli Apostoli epistolas; præterea sanctorum Apostolorum actus et Prophetarum libros jugiter evolvebant: quamobrem assidue Deum orabant, ut volens libensque eos dignos faceret, qui proprium sanguinem effunderent, et Sanctorum qui ei bene placuerunt numero adderentur.

cum Erasmo
nepote eorum,

5 Quodam igitur die cum S. Onesimus in ea esset civitate, multosque doceret; quidam, cui nomen erat Nigellioni *g*, illuc accessit ab Imperatore Licinio missus, cum litteris [*h* quarum similes destinasse diximus in omnes oras] ex Urbe. Hic Præfectorum civitatem cum multo exercitu ingressus, tumultum maximum excitavit, conturbavitque totum populum. Timuerunt enim valde ab ejus facie universi et civitatem fuga linquere cogitaverunt. Erat enim pestifer, inhumanus, crudelis et iniquus contra Christianos. Accersivit autem omnes proceres, ipsiusque civitatis Præfectorum Principes, et cujuscumque ordinis pueros senesque in mediæ urbis locum, in cujus eminentiorem partem ascendit ipse, manibus continens Imperatoris epistolam: coramque omnibus eam perlegit, ipsiusque gravia, nefanda et execrabilia mandata exposuit. *i* Postea vero quam litteræ fuerint perlectæ in ea civitate, in qua erat Onesimus, et viri tredecim eum secuti ex finitimis urbibus et vicis; perterritus totus populus respondit, promptissime se facturum ad unguem quæ jusserat. At Vitalius properanter domum suam adiens, Onesimum invenit reliquosque viros, qui cum ipso erant: ibique ad pedes ejus provolutus *g* lacrymis, singula exposuit. Quibus auditis lætatus est valde, ac Vitalio dixit: Hanc ob rem lætari te magis quam tristari oportebat. Cui dixit ille: Ita profecto, mi Domine, ego servus tuus gavisus sum admodum: sed multorum interitum doleo, qui negantes Deum et Dominum Jesum Christum Salvatorem nostrum inanitis idolis serviunt. Tum Onesimus dixit: Quidnam constituis agere de dilectis filiis? Vitalius respondit: Volo, si Christo placuerit, puram ipsi eos hostiam offerre. Sed huc advocentur, ut videamus, quidnam referant de hac divina beatitudinis via. Tum misso ex servis uno, eos ad se venire jussit et dixit: Audivistis, filii mei carissimi, quæ huc miserit Licinius genera negandi Christum, qui verus Dei filius est, et adorandi deos, qui vani sunt et inanissimi. Extemplo tres sancti pueri uno ore pariter responderunt: Audivimus quidem, venerande pater: sed iniqua ejus jussa derisimus valde, et sathanæ respicimus edicta: absit enim penitus a nobis, nec contingat unquam negare omnium opificem et creatorem Deum Dominum nostrum Jesum Christum, atque ejus verum Patrem sanctumque et vivificantem Spiritum, Trinitatem ipsam consubstantialem et cœternam: nam libentissime nostrum sanguinem pro ejus nomine parati sumus effundere.

6 Pater autem cum hæc a filiis audivisset, dedit gloriam Deo, dicens: Gratias tibi ago, mi Domine Jesu Christe, qui me fecisti dignum, ut talia a meis filiis audirem. Nosti, Domine, quomodo per sancti Spiritus gratiam eos sanctum et gloriosum nomen tuum cognoscere docui: et nunc, Domine Deus, tuum brachium cum potentia eripiat eos a tyrannus, illaturis multa et gravia tormenta. Exhortare ipsos, Domine, et firmos effice ad exequendum ea quæ tuæ placita fuerint volentati: ut per patientiam ex te misericordiam consequantur, salutemque recipiant in novissimo horreni judicii die, cum iterum præsens hominibus eris. His dictis, eos per manus comprehensus S. Onesimo tradidit, dicens: In manibus tuis, Domine, hos puerulos pono, tuæque fidei trado: doceto eos uti patientia, et mundi hujus decipulas laqueosque fugere, atque ad arduum beatitudinis culmen per patientiam et constantiam pervenire: et corda eorum confirmato, ne quando a recta fide recedentes in captivitatem sathanæ redigantur. Ego ipsos genui ex matre, quæ paucis ab hinc *l* annis decessit a vita. Ego ipsos edocui optimas litteras, per quas cognoverunt verum Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi, ipsumque unigenitum

D
INTERP.
SIGONA.

g

h

edicto per
Nigellionem
proposito;

i

E
a patre ex
Onesimi sen-
tentia accer-
siti,

se ad mortem
paratos
ostendunt.

F
Ille gratias
Deo agens

commendat
eos Onesimo.

l

nitum

INTERP.
SIGONA.

A nitum ejus Filium vere natum ex Deo Patre, et vivificantem Spiritum, qui ex Patre Filioque procedit, in quibus est cœqualis et cœterna majestas. Sanctam, inquam, Trinitatem per Dei gratiam glorificare didicerunt. Cum hæc audivisset Onesimus et qui cum eo erant, gloriam dederunt Deo, qui in se credentibus gratiam præstat. Erasmus autem non aderat, cum hæc illi inter sese dissererent: veniensque ad eos dixit, qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem? Isti vero, quæ iniquus Nigellio attulerat, exposuerunt. Et respondens Erasmus dixit: Cum essem in agro, quidam mihi notitiam dederunt: at ego nefanda ejus edicta respui. Tunc ei Vitalius dixit: Ecce, filii, tres hi pueri seipsos tradiderunt huic viro, qui salutis nostræ auctor est effectus; et prompte quidem promiserunt, se cum ipso pariter certaturos, sanguinemque proprium effusuros. Erasmus autem dixit: Ego etiam ita spendo, et me Christianum appello, vasque rogo, ne me dimittatis, sed ut vestræ consuetudinis semper sim particeps, et in martyrio socius, permissus. Postea vero quam S. Onesimus eos a Vitalio traditos accepit, ^qs aperiens ita orsus est docere: Audite me, filii ^roi, memores estote documentorum Evangelii, in quo legitur; Qui confitetur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram Patre meo qui in cœlis est. Præterea Doctor gentium Paulus Apostolus ait: Non sunt condignæ passiones hujus temperis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis. Ne antepenatis brevem hujus mundi vitam, quæ transit velut umbra, vitæ incorruptibili et æternæ; neque vanam hujus mundi gloriam cœlesti spei: nam omnis gloria hominis sicut flos fœni. Paulum sustineamus, et in æternum cum Angelis exultabimus. Hæc pueris disserebat et reliquis S. Onesimus, paucis allocutus eos, qui attentissime in intima præcordia vocem ejus recipiebant. Quapropter et ipse in hanc sententiam confirmatus et reliqui tyrannorum minas minime timerunt, veritatem verbo et opere prædicaverunt, propositorum tormentorum multitudinem despexerunt, et proprio certamine maximam doctrinam et pulcherrima exempla sanctæ Christi Ecclesiæ reliquerunt.

Mat. 10, 2

Rom. 8, 18
qui omnibus addit
animos.

ANNOTATA.

a Oclavius Cajetanus nomen Decii a se correctum supposuit. Relinquimus textum ipsum, licet vitiosum, ut Lector de tota re melius judicet: satis sit expunxisse annum Christi 308, antiquæ editione Panormitanæ additum ex Interpretis sensu, cum in textu Græco non habeatur, sed solum κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν: id illo tempore.

b Hæc Valeriano, Decii familiari, optime conveniunt: neque ullius Valeriani, a Licinio Imperatore secundi, alibi mentionem reperimus.

c Hæc magis conveniunt Decio, quem feralia sparsisse edicta scribunt Eusebius lib. 6 cap. 41 Orosius lib. 7 cap. 31, et alii passim.

d MS. Græcum φιλαδέλφιος: et Cyrinus, in Menæis Cyprinus, infra num. 7 Κυρωαῖος scribitur; atque Erasmus Ἐράσμιος.

e Jam supra diximus intelligendam Bastanorum in Brutiis Præfecturam.

f In MS. Græco, Βεταλῶος, in Menologio et Synaxario etiam Βεταλῶος. Cojetano Vitalis.

g Supra in MS. Synaxario Anigellio, in Menæis excusis Ligellio,

h Hocetsi quæ alia occurrent Interpretis additamenta hac nota [] discernimus.

i In Græco iterum recitantur litteræ quales supra, incipiendo ab his verbis, Mandamus ut Christiani omnes viri ac mulieres.

k Cojet. Quatuordecim viri, ex diversis urbibus D et regionibus eum secuti. Ita Quatuordecim sunt supra in Menologio et Synaxario, et infra num. 10 etiam quatuordecim censentur: at cum S. Onesimo dicuntur quatuordecim, num. 8: et num. 10 dicuntur 14 cum S. Erasmo.

l MS. πρὸ ἐτῶν ante annos, quod sic absolute positum, potius plures significat quam paucos.

CAPUT II.

Captivitas Sanctorum: ex quibus Onesimus et Erasmus occiduntur Putcolis, ceteri in Siciliam abducuntur.

H i ergo sancti et gloriosi Martyres Christi, Alphius, Philadelphus et Cyrius, atque Erasmus a generosi quidem erant, moribusque et divitiis clari, ac pene ab ipsis incunabilis divine intellectus præditi: quorum pater civitatis Præfectorum Princeps erat, et beneficentia multa clarus. Cumque in domo Vitalii a Sancto Onesimo decerentur psallerentque, auditi a civibus quibusdam, Nigellioni delati fuerunt his verbis: In domo Vitalii, qui est ex primis hujus civitatis, sunt viri quatuordecim, qui se Christianos dicunt, et Christum prædicantes Deos nostros detestantur injuriisque lacesunt, atque Imperatoris invictissimi edicta respuentes parvipendunt. His auditis furore percitus Nigellio in Vitalii domum milites misit, et Sanctos ab iis per capillos trahi ad se mandavit. Prefecti milites iavenerunt S. Onesimum et reliquos b tredecim cum puerulis: atque appropinquantes manus injecerunt in eos, et capillis tractos ad Nigellionem adduxerunt. Quibus jam astantibus dixit ille: Cujates estis? et quæ vobis nomina? Tum Onesimus respondit: Christiani sumus, et colimus Deum qui fecit cælum et terram, et omnia quæ in iis sunt, dæmonibus autem non sacrificamus. Ille vero jussit lapide maxillas ejus frangi: id quod jussus miles e vestigio executus fuit, dicens: Modeste Principi responde, et numquam turpiter atque petulanter deos injuriis afficias. Id cernentes, qui cum Onesimo erant, dixerunt Nigellioni: Christiani sumus et nos, impudentissime tyranne: fac agedum quodcumque vis. Tunc eos per capillos suspendi jussit, et ab ortu solis usque ad occasum ita pendere. Curaque vidisset tolerantissimam patientiam eorum, in carcerem detrudi mandavit. Postea vero quam illuxit, pro tribunali sedens in prætorio, in quo degebat, Sanctis in medium adductis, ut jusserat, inquit: Excogitastisne aliquid pro salute vestra? Responderunt illi: Excogitatum nobis est, et cum Christo vivere et pro eo meri lucrum esse. Ait Nigellio: O miseri, quænam lucrum mortui habebitis? Inquiunt Sancti, Certe lucrum nobis est post hujus vitæ cursum semper esse cum Christo.

8 Tunc militibus non paucis jussit Nigellio, eos revinctis manibus pest terga Romam c asportare ad Licioium Imperatorem et Valerianum. Quo cum pariter pervenissent, d Licinius in Orientem parabat expeditionem, ut totum genus Christianorum penitus perderet. Cumque hos viros conspexisset, gavisus admodum, Nigellionis solertiam præbavit: et ad se accersitum Valerianum his vocibus est affatus: Nos ut nosti, dilectissime Valeriane, Orientem versus iter habemus, ut ex nostro Imperio hujus vitæ viros funditus eradicemus: Tu quoque hic residens nostrasque vices gerens, diligenter curato, et quoscumque inveneris Christianos cruciatibus multis et acerbis vitam deserere compellite. Valerianus autem Sanctos adductos ex Præfecta in carcerem deduci, et valido gravique ligno manus eorum pedesque vinciri jussit. Et in illa quidem nocte apparuerunt eis in

a
Comprehensiducuntur
ad Nigellionem,

E

b

et post S.
Onesimi
maxillas
fractas,diu suspensiducuntur
carceri in-

F

Romam
deducti
c
d

in carcere

carcere

visitantur ab Apostolis.
e
f
g

A carcere sancti et gloriesi Apostoli *e*, lumenque magnum circumfulsit, *f* dixeruntque : Salve, Onesime, Christi serve fidelis : salvete etiam vos *g* o sancti pueri, in summa honestate et merum integritate nutriti, qui Christum a pueritia vestra desiderastis. Oportet enim vos pro nomine Domini nostri Jesu Christi multa pati. Quod cum dixissent, eosque amplexi fuissent, recesserunt. At illi post hæc ambulabant in carcere, tamquam mali nihil habuissent unquam.

Coram Senatu

9 Post septem vero dies jussit Valerianus sanctos viros eductos ex carcere ad se venire : nec eos quidquam interrogavit, sed in certe quedam loco constituit, donec aliquod tormenti genus pararet. Cumque audivissent Sancti tantam in Christum insaniam, exertam a ministris idolorum seu potius dæmonum; exciti omnes athletarum more, prope Imperatorium tribunal sedente Senatu, ac astantibus omnibus Ducibus Principibusque aliis, exclamaverunt dicentes : Christiani sumus quos hic videtis, quosque vinctos in carcere inclusistis, insipiens Valeriane : atque ideo confidentes in vero et cælesti Rege Christo, stetimus in medio vestri, admirantes tantum errorem, que ad colendum idola ducimini; ignerantes solum viventem in secula et verum Deum nostrum, universorum opificem, qui Licinio Imperium dedit. Propterea, insipiens Valeriane, vosque una sedentes, ne amplius erretis idola colentes, omni penitus sensu carentia. Tum vero conversis in eos oculis Valerianus dixit? Novimus vos homines prudentia et probitate præditos esse, et habitos semper : accedite igitur nobis, diisque nostris sacrificate, ne crudeliter mortem oppetatis, sed potius Imperatoris potentissimi amicitia perfruarini, honoremque et divitias immensas nostre beneficio assequamini : ista enim audacia vobis proderit nihil. Respondentes autem Sancti dixerunt : Utinam, impie miserque Valeriane, ad te reversus cognosceres verum Deum, et cælesti regno dignus fieres : ista enim opulentia momentanea est, promissiones vero tuæ et blanditiæ nequaquam poterunt constantis pietatis nostræ robur conquassare. Honores igitur tui tecum sint *h*, et pollicitationes tuæ obedientibus tibi. Nos enim Christum habemus Regem cælestem, qui præbet nobis victoriam et gloriam contra patrem tuum sathanam et ministros ejus. Iratus Valerianus jussit illos nudos exhiberi, et nervis boum verberari : tum vero in carcerem duci, atque ibi contineri, donec, quid de ipsis esset agendum, mature deliberaret. Ibi eos S. Onesimus confirmabat, alloquens imprimis sanctos et beatos pueros Alphium, Philadelphum, Cyrinum et Erasmum. Salvete filii dilecti a Domino : ecce incepistis Martyrii certamen, ecce quam primum veniemus in portum tranquillum, et inveniemus requiem paratam a Deo, qui reddit mercedem servis suis. Hæc et alia multa S. Onesimus admonere non cessabat, omnes quidem, sed maxime pueros illos.

ultro fidem profitentur :

B

promissa respuunt :

h

nervis cæsi animantur a S. Onesimo :

C

10 Sequenti vero die omnes in medium adduci jussit, et ut animo agitaverat, duas epistolas scribendas curavit, quarum altera hujusmodi fuit. Valerianus socius et assessor Licinii semper Augusti et perpetui Imperatoris, Diomedis Principi Puteolorum *i* et totius regionis eorum, Salutem plurimam dicit. Quoniam novimus promptam et constantem voluntatem tuam, quam erga deos immortales habes, misimus ad te hos, qui nobis missi fuerunt a Nigellione, carissime nobis tamquam filio, vires quatuordecim et puerules *k* tres fratres, et alium horum trium nepotem. Sunt autem viri ad maledicendum prompti atque protervi valde, utpote qui per singulas interrogationes deos nostros detestari non cessent : estque ipsorum Dux Onesimus, quem

*quidem cum aliis l quatuordecim istis multis acerbisque tormentis interim mandamus : reliquos vere tres pueros mittito in Siciliam ad Tertyllum, qui eam insulam gubernat. Vale. Alteram m quoque ad Tertyllum epistolam misit. Illi ergo in navigio a militibus ex Urbe ad Puteolos deducti fuere, et acceptis litteris, quas miserat Valerianus, Diomedes gavisus vehementer eos in carcerem detrudi jussit. Post triduum vero pro tribunali sedens, educi ex carcere imperavit, et Onesimum affatus dixit : Nonne tu es Onesimus, qui hanc virorum turbam decipis vanis pravisque documentis? Onesimus respondit : Ege quidem sum Onesimus, Christianus sane pariter cum his, quos hic astare vides. Tum Diomedes inquit : Unde sunt hi pueri, quos seduxisti? Ille dixit : Hosce non seduxi, sed in viam veritatis per Domini nostri Jesu Christi gratiam deduxi. At ipsi Diomedes : O pessime vir, quomodo ausus fuisti coram me Christum nominare, quem ego audire non possum? Tum S. Onesimus dixit : O insipiens, o attonite, o veritatis inimice, quare non proferam nomen ejus, qui et te et omnem spiritum hominum fecit, quamvis impium et iniquum? Tunc iratus et furore percitus Diomedes, S. Onesimum supinum extendi jussit, et prægrandi lapide ventrem ejus a carnicibus *n* premi : atque ita Sanctus Deo tradidit spiritum : reliquos autem tredecim *o* et Erasmum gladio necandos mandavit, quos extra urbem carnifices duxerunt, et eorum capite absciderunt.*

D
INTERP.
SIGONA.
l
m

qui ceteris interfectis,

E
n
o

tres fratres,

blanditiis et minis superiores invenit.

Ps. 96, 7

F
p

11 Postea vero tres qui remanserant Diomedes coram se adduci jussit, et ita est affatus : Cujates estis pueruli? Aspectus sane vester indicat vos esse filios divitis viri, et alicujus amici Imperatoris Licinii et Valeriani Præsidis. Agite jam, filii : mihi parete, qui consilium vobis optimum de, Parete jam pulchritudini ætatis vestræ tenellæ, nec ita sæve mortem appetite : sed potius negate vanam fidem vestram, et conversi sacrificate diis immortalibus ac invictis, eosque orate ut vobis dent veniam. Ita enim Princeps vos faciet Imperator, vosque multis populis imperabit. Sancti autem pueri dixerunt; Audi Diomedes, tua dona tecum sint : confundantur enim, dicit Psalmographus Propheta, omnes, qui adorant sculptilia. Nos enim colimus unum verum Deum, Patrem Domini nostri Jesu Christi, et ipsum unigenitum Filium Patris, et vivificantem Spiritum, qui te tradet in gehennam diaboli patris tui : et dii vestri, quos colitis, non poterunt vobis auxiliari : lapides enim et ligna sunt insensibilia, nec vocem habentia nec spiritum : similes illis fiant, qui faciunt ea, et omnes qui confidunt in iis : per ipsa enim vos decipit sathanas, ut vos perdat cum ipsis. Hæc cum audisset Diomedes, obiratus fuit pueris, et dixit : An non videtis, quo pacto morti tradidit socios vestros sua vecordia? Jussum mihi est a Valeriano, ut in longinquam vos regionem mittam, ut ejus incolæ vos cædi videntes et asperrimis cruciatibus torqueri, Dominis non contradicere discant Sancti autem aiunt : Quidquid vis, impie ac veritatis inimice, fac quam primum. At Diomedes ipserum ora lapidibus cædi jussit, *p* tum vero ligno compeditos custodiri, donec navigium pararet, quo eos in Siciliam ad immitem Tertyllum transmitteret. Illi autem ad diluculum in carcere perstiterunt insomnes, cantantes, et Deum orantes, ut martyrii palmam eos assequi permitteret; et a Sanctorum choro, qui pro eo mortui fuerunt, non separari.

ANNOTATA.

a In Græco additur ex Basconum regione, sicut præfati sumus ex Urbe Præfectorum, ac mox infra de patre, quod erat Bascon.

- A b *Græce hic ad longum δεξαέσσαρα ἀνδράς.*
- c *Iterum in Græco additur, ex Basconum regione.*
- d *Cajetanus loco Licinii excudit Decium, qui in Orientem contra Gothos discessit, et ab iis est interemptus. At Licinius solum in Oriente regnavit.*
- e *Scilicet Petrus et Paulus Romanæ urbis Præsides et Patrani*
- f *Ibidem additur. Et statim ceciderunt vincula manuum ac pedum ipsorum : quod etiam habet Cajetanus paulo infra, Vincula enim ad ingressum Apostolorum sua sponte ceciderunt.*
- g *In Græco, Salvete et vos qui cum ipso estis, salvete denique o sancti pueri.*
- h *Ibidem additur, ut alicubi scriptum est, et indicatur Damelis cap. 5, 17.*
- i *MS. Acta Græca, Synaxaria et Menæa ἐν Ποντιόλου. Apud Cajetanum, Diomedes Præses Puteolorum, et Martyrio Puteolis perducuntur. Erat olim urbs magna cum portu prope Neapolim. Stephani epitomatori Ποντιόλου; perperam autem a Latinis impressum Pontiorum.*
- k *Græca, pueri quatuor qui se dicunt fratres esse.*
- l *Cajetanus, non nominata, sed tamen adnumerato Onesimo, quindecim.*
- B m *De altera epistola excudit ex Græco nostro.*
- n *Plenus Græca, jussit lapidem grandem afferri, et poni super ventrem ejus : quem adferentes carni-fices accedentesque, jecerunt supra ventrem Onesimi.*
- o *Apud Cajetanum etiam hoc loco tredecim leguntur. Harum et SS. Onesimi et Erasmi natalis celebratur 31 Julii, quasi tunc martui essent, quod nisi in novis lectionibus nusquam legitur : posset tamen verum esse, si ipsis adhuc viventibus, et in carcere constitutis, missi in Siciliam Sancti prius pervenerunt ad coronam, sicut dici videtur in Synaxario Claromontana.*
- p *Addunt Græca : Ne præsumatis contra deos et Imperatorem Licinium blasphemare.*

CAPUT III.

Appulsi in Siciliam ducuntur Tauromenium: miracula in itinere, conversio militum.

Itaque post dies octo parata navi sanctos pueros Diomedes tradidit a Silvano homini sævo ac fero, qui ex Puteolis solvens Messanam eos perduxit, et inde b Tauromenium, quo forte diverterat Tertyllus c, Christianos quamplurimos occidens. Cui Silvanus a Valeriano missas litteras reddidit hujusmodi : Valerianus Præses, concors et Assessor Domini Licinii semper Augusti, maximi ac perpetui Imperatoris (a quo commissum hoc ipsum d accepit) Tertyllo dilecto tamquam filio, Siciliam provinciam gubernanti, salutem. Quoniam universus terrarum orbis Imperatoris paret edicto, et diis invictis quos colit, sacrificat; pessimum autem Christianorum genus nullo modo ad Imperatoris edictum flecti potest, missi nobis fuerunt ex Vasconum regione, a Nigellione nobis carissimo, viri quidam stulti et idiotæ numero decem et octo, quibus non potuimus persuadere, ut diis nostris sacrificarent : et ideo eos misimus Puteolos ad Diomedem unanimes nobis, ut, nisi persuaderentur sacrificare, quindecim ex iis, plurimis et asperrimis cruciatibus suppositi, e vita pellerentur. Tres autem pueros misimus ad te, ut jucundo placidoque vultu tuo diis nostris immortalibus sacrificare persuadeas; cujus rei gratia ipsos ab aliis improbis separari mandavimus, a quibus hi decepti nobis contradicunt. Quod si tuis adhortationibus adhæserint et diis sacrificaverint, veniam consequantur et omni cum honore ad nos remittantur, nam ipsi sunt opus Imperatori. Sin autem hoc non

Missi in Siciliam cum litteris Valeriani d

fuerit persuasum, omne genus tormentorum excogitato, et multos variosque inferens cruciatus e vita pellito. Idque tibi mandavimus, eo quod studium tuum bonamque et promptam voluntatem, erga deos immortales ipsumque Imperatorem et nos, cognoscimus. Vale.

13 Cum Valeriani litteras legisset Tertyllus, coram se pueros adduci jussit : quos circumspiciens, eorumque decorem admirans, dixit : Ex qua regione estis et urbe? et quam colitis religionem? et quæ vobis nomina? Respondit S Alphius : Ego quidem Alphius vocor. Alter autem : Et ego Philadelphus. Tertius vero : Et ego Cyrinus. Mittimur ex Vasconum regione, ex urbe quæ dicitur Præfectorum, et Christiani sumus. Tum Tertyllus placido vultu dixit: Negate quem dicitis Christum, et ne amplius colatis eum; sed mihi parentes diis immortalibus sacrificate. Dixerunt Sancti : Isti dei non sunt, sed lapides et ligna insensibilia, et te pater tuus diabolus cogit iis sacrificare, ut cum ipso pariter ingrediaris in ignem æternum, sibi angelisque suis paratum. His auditis crudelis et perquam improbus Tertyllus radi capita, et liquefacto pice perfundi mandavit, atque ita eorum aspectus denigrati fuerunt. Tum vero e lignum [tormenti genus ex duobus, ut recer, compactum lignis] tribus pueris superimponi, ita ut colla manusque trium Sanctorum pariter clauderentur, atque a militibus ad Leontinorum Mesopolim f compelli jussit. Cum vero grave ligni pondus eos misere vexaret, S. Philadelphus fratribus dixit : Orate pro me, fratres, nam ecce jam deficio g. Illi vero elevatis oculis dixerunt : Domine Jesu Christe, Deus patris nostri, audi nos in hac hora, et remove gravissimum hoc ex nobis lignum, atque nostras denigratas facies munda; ut imago tua, quam dedisti homini quem formasti, sit immaculata, et nos habeamus per te promptitudinem loquendi contra crudelissimum Tertyllum. His dictis factum est quasi fulgur et ventorum turbo, militesque in faciem delapsi facti sunt velut mortui, lignumque illud ex Sanctis ablatum in mare projectum fuit; accessitque terribilis quidam, et tacto capite ipsorum atque vultu, purgati mundatique fuerunt, ut solis lumen dispulsis nubibus; ac etiam capilli in priorem formam recreverunt. Quæ cum vidissent Sancti, humi se prostraverunt, fientesque dixerunt : Gratias agimus tibi, Domine Jesu Christe Deus noster, qui nos fecisti dignos per invocationem nominis tui assequi sanitatem. Quid retribuemus tibi pro omnibus bonis, quæ tribuisti nobis? Tu, Domine, es patientia nostra et refugium, atque in te sperantes volumus vincere malorum omnium auctorem diabolum. Tu enim es Deus tuorum, qui credunt in te.

14 Quibus dictis accesserunt ad milites, et eos excitaverunt, qui erant quadraginta numero. Hi posteaquam Sanctos circumspexerunt, et quæ facta fuerant cognoverunt, admirati sunt. Dicebant autem invicem ipsi milites; Certe verus Deus est, quem hi tres pueri prædicant : nec ad eos accedere, aut manus injicere ausi fuerunt; sed propter admirabilia, quæ contigerant, attoniti sequebatur Sanctos, qui omni cum promptitudine et alacritate ibant ad palmam martyrii. Sanctus autem Alphius, fratres confirmans, dicebat : Novimus, fratres, quo pacto pater, cum nos tradidit S. Onesimo, patri nostro spirituali, admonuerit et dixerit : Cavete, filii mei, ne aberrantes in hac vita a numero justorum, coram justo Judice separemini. Ne descendamus ergo, fratres, a dilectione Dei in Christo Jesu Domino nostro, ne nos turbent tyrannorum minæ, neque tormentorum apparatus. Ipse enim Dominus noster Jesus Christus, ex ore suo perquam veridico, dixit : Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem

D Tauromenii a Tertyllo examinantur,

et pice perfusi mittuntur vinciti Leontinos,

e f g

qui divinitus mundati ac soluti

F

cum admiratione 40 militum,

Mat. 1, 28
 post noctem
 Catanæ actam
 h

A occidere non possunt : sed potius eum timete, qui potest simul animam et corpus perdere in gehennam. Ipsum ergo timeamus, fratres, cognoscentes ipsum non esse mendacem, qui hæc dixit. Hæc et his similia quam plurima S. Alphius duobus fratribus disserebat : nequa ita multo post Catanam pervenientes, a militibus in carcerem sunt adducti : ubi per totam noctem ad diluculum usque insomnes perstiterunt, orantes Deum, ut patientiam præstaret, qua maledicti diaboli machinas superarent. Postea vero quam illuxit, eos ex carcere eduxerunt, ligaruntque, et Leontinos *h* versus iter habere coegerunt.

15 Cunque pervenissent ad fluvium *i* Symethum, qui auctus imbribus redundabat, adeo ut nemo per eum transire posset, nonnulli ex militibus Sanctos fluvium ingredi et pertransire cogebant. At illi dixerunt : O miseri et infelices, non videtis redundantium vim aquarum ? Quare igitur nos fluvium ingredi compellit ? An vultis ut in aquis demergamur ? Nunquid vobis ita præcepit vester Dominus Tertyllus ? At octo ex militibus vim Sanctis inferebant, et eorum capita contis hastisque verberabant, cogentes ingredi fluvium.

B
 suadente
 diabolo coguntur ingredi,
 et inclumes
 transeunt demersis impellentibus
 k

Diabolus autem assumpta peregrini hominis figura, et se viatorem mentitus, ex altera ripæ parte clamavit ad milites : Dimittite jam pueros istos in fluvium, pedibus enim facile pertransibunt, nam et ego unam ante horam pertransivi. Crediderat diabolus se Sancti ignotum fore. At gloriosi Martyres Christi cognoscentes eum, dixerunt : O perquam miser et animarum corruptor, diabole : quia vis nos in aquis perdere, hæc militibus dixisti : sed nos in nomine Domini nostri Jesu Christi ingressi fluvium pertransibimus incolumes, ejus adjuvante fortitudine : te vero potentiamque tuam in tartaro puniet, ubi est vermis qui non morietur, et ignis qui non extinguetur, ut in Sanctorum Patrum et Sacerdotum dictis continetur. Hæc ipsis dicentibus evanuit diabolus. Octo autem miseri quidem milites sanctos viros impulerunt, et in fluvium detruserunt. Tum sancti dixerunt : Ne in fluminibus iratus sis nobis, Domine, neque eos demergat tempestas aquæ, neque nos absorbeat profundum. Sed sicut B. Petrum liberasti de profundo pelagi, sic et servos tuos ex his profundis aquis eripe. His dictis in brevissimum vadum decrevit aqua inundantis fluvii, et siccis quidem genibus incolumes transierunt. Hoc viso milites illi octo, quam celeriter in fluvium intraverunt : sed supervenientium impetus aquarum demersit eos *k*. Post dies autem quatuor decrevit fluvius, et milites reliqui pertransierunt, Sanctosque ad iter peragendum compulerunt.

16 Cum pervenerunt prope Mesopolim Leontinorum, occurrit illis in via Judæus quidam dæmoniacus, qui spumans et clamans humi volutabatur. In eo autem loco erant speluncæ, in quibus dæmon domicilium habebat, et corripiebat omnes, qui speluncis appropinquabant. Et cum illac Judæus pertransiret, ingressus dæmon, graviter eum cruciabat, ita ut a terra surgere nequiret, in qua prostratus spumabat ore. Et cum multi accessissent, ut puerum tollerent ab humo, id dæmon haud sinebat. At Sancti prope accedentes interrogaverunt parentes, quos mæstos cernebant, quidnam esset, quod puerum vexaret, Qui singula, quæ contigerant, exposuerunt. Tum ex militibus unus, cui nomen erat Hercurio, Sanctis dixit : Vos profecto Deum vestrum vestris precibus potestis *l* exorare, et puerum hunc a dæmone liberare. Ego sane magnum quiddam de vobis animo concepi, cum illa contigerunt miranda, cum est lignum ablatum de collo vestro : facies purgatas et capillos renatos vidi, vosque ita illæos

inveni, tamquam mali unquam nihil passi fuissetis. Sancti vero nihil respondere. At dæmoniaci parentes, audito militis sermone, festinanter ad Sanctos accesserunt : flentesque, ut filium liberarent, rogaverunt. Interrogaverunt Sancti quam religionem colerent : illi se Judæos dixerunt. Et Sancti : Si Christus Dei Filius tuum filium sanaverit, credes in ipsum ? Et clamavit vehementissime Judæus, certe Domini mei credo : salvate puerum meum : ecce enim jam trigessimus dies instat, ex quo ab humo non surrexit, nec panem gustavit aut aquam, sed spumans et furens se semper volutavit humi, nec valuit quisquam sublatus ab humo in domum vel speluncam asportare, eum veluti pennis avolans e manibus ferentium tollatur, et in humum devolvatur. Tunc inter se milites dixerunt : Maneamus hic paulisper ac videamus, an Deus, quem hi pueri colunt, hunc a dæmone correptum liberare valeat. Pater autem et mater fratresque ejus ad milites accesserunt, eosque ita precati fuerunt. Estote in nos misericordes Domini nostri, et dimittite hos pueros suum Deum adorare, ut noster puerulus sanetur. Et milites annuerunt, Sanctosque hortati sunt dicentes : Flectimini horum lacrymis, et curate ut sanetur puer a dæmonis flagello.

17 Sancti autem dixerunt ; Solvite manus nostras. Sed milites se invicem respicientes, solvere non audebant ; timentes, ne forte aliquis ex his qui aderant Tertyllo renuntiaret, isque pœnas de iis sumeret : nam astiterant multi, qui Sanctos et milites inter se consultantes spectabant. Interim autem Sanctorum manus sponte sua solutæ fuerunt : qui paulum a via declinantes, flexerunt genua, et dixerunt : Domine noster Jesu Christe, vere Creator cœli et terræ et maris, exaudi orationem servorum tuorum : et sana puerum hunc, qui male a dæmonio vexatur : ut in hoc loco, in quem tu nos servos tuos duci voluisti, tua benignitas magnaue potentia demonstretur. Tu enim, Domine, dixisti per Prophetam, Nolo mortem peccatoris, sed magis ut convertatur et vivat. Et nunc, Domine, propitius esto huic, qui tibi supplicat ; ut salvetur anima viri supplicantis tibi, et promittentis credere in sanctissimum nomen tuum. His dictis tres sancti pueri surrexerunt, seque Crucis signo munientes, ad dæmoniacum accesserunt : cui Sanctus Alphius dixit : In nomine Domini nostri Jesu Christi, dæmon imunde, exi a plasmate Dei. Et e vestigio dæmonium, quod puerum vexabat et graviter torquebat, juxta ipsius Sancti pedes exivit, fugitque a conspectu Sanctorum, clamans et dicens : Unde huc hi vincti venerunt, qui me ex meis sedibus fugaverunt ? Ob id faciam ut Tertyllus, qui hos huc misit, a feris agrestibus devoretur, et malus spiritus ejus nobis tradatur. Audiebant autem omnes, qui aderant eo in loco, dæmonis vocem hæc dicentis, et in ipsa etiam Mesopoli eandem audientes invicem quærebant, quænam esset ea vox ex aere delapsa. Quapropter omnes timor maximus invasit. Puer autem dæmonio liber, quasi mortuus jacens, humi remansit : et Sancti accedentes manum ejus prehenderunt ac erexerunt. Ille surgens suis se pedibus continuit stetitque. Tum Sancti ad se parentem pueri vocaverunt, filiumque sanum tradiderunt, dicentes : Animum adverte, frater, et recordare, quod promisisti te crediturum in Christum verum medicum, qui sanavit filium tuum : id ergo exequere quamprimum, ne forte ea vera vox tibi contingat, quæ tuæ gentis religionisque paralytico ita est probata ; Ecce sanus factus est, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat ; cum cognosceret Jesus ejus malitiam. His dictis puerum parentibus tradiderunt, et ab iis discedentes iter sunt aggressi.

D
 INTERP-
 SIGONA

spondentibus
 parentibus
 fidem Christi
 amplecti,

E

oratione facta
 liberant,

Ez. 33, 11

E

et reddunt
 parentibus
 suis :

Joan. 8, 11

A 18 At milites, hoc viso miraculo timore magno exagitati, dixerunt : Quis colens Deos nostros talia posset miracula facere, qualia hi Sancti, qui Deum invocant invisibilem, et statim simul cum precibus fit, quod petitur? Impossibile quidem est, hoc fieri ab his, qui nostrorum deorum religionem sectantur et colunt. Ipsius autem pater, materque et fratres atque cognati Sanctos interrogarunt, dicentes: Quid nobis servis vestris imperatis, ut id agentes baptizemur? Aufugerunt enim hinc omnes Christianorum et Episcopi et Presbyteri, relicta ecclesia ubi baptizatur, propter metum Tertylli: qui multos Christianos perdidit, et hic et in omni Sicilia loco, propter fidem vanorum idolorum. Dicunt Sancti: In montibus et speluncis sunt absconditi: quærite, et Sacerdotem aliquem invenietis, a quo salutaris signum Crucis in fronsibus vestri baptizati recipiatis, confitentes Salvatorem nostrum Jesum Christum, qui vestrum filium sanavit. Puer autem ipse volebat cum parentibus abire, sed dicebat Sanctis, vobiscum erit vita mea, et vobiscum promptissime mori possum. Responderunt Sancti; Abi cum parentibus tuis: vos autem exequimini studiose, quod promissistis Christo: et cum ipsi placuerit, videbitis nos rursus. Puer ergo his verbis persuasus parentes abeuntes sequebatur, gaudens et glorificans Deum, ita ut Judæi omnes, qui aderant, mirarentur. Hoc primum miraculum fecerunt Sancti, antequam Mesopolim ingrederentur. Quidam autem milites, numero viginti dixerunt reliquis: Ligate nos quoque cum Sanctis: confitemur cum ipsis, et dicimus, nos Christianos esse, et credimus in Deum Patrem quem hi prædicant: et ex equis delapsi, projectis in viam armis, se admiscuerunt Sanctis. Nec tamen reliqui milites ausi sunt accedere ad eos: timuerunt enim valde, et animis consternati sunt, cum vidissent quod fecerant commilitones. Cum pervenissent ad Leontinorum Mesopolim, tota multitudo civitatis obviam fuit egressa, ut viderent Sanctos: jam enim nuntiatum erat in omni urbis loco, quod captivi quidam victi urbem ingredienti, sanaverant filium Hebræi dæmoniacum. Cumque milites in prætorium Tertylli Sanctos introduxissent, tradiderunt Alexandro Consiliario ipsius Tertylli: et ipse Alexander eos militibus servandos et in carcerem abducendos, et ligneis compedibus vinciendos [tradi] curavit, et una milites illos viginti. Sed in carcere ipsi pallebant, et orabant Deum, ut digni fierent qui vocarentur in Sanctorum chorum: quos pro Christo interemptos tortoris gladius Martyres effecit. Et viginti milites se confirmabant, dicentes: Ne timeamus, fratres, iniqua Tertyllum, neque minas ejus exhorreamus: sed induamur Dominum nostrum Jesum Christum, qui in se credentes tuetur et fovet. Tertyllus autem in ea Sicilia ora moram traxit. Nam Messanata et Milas *m* accessit, quæsitum credentes in Christum, ut gravibus suljiceret tormentis gladioque traderet.

quos baptizandos mittunt ad montes.

Convertuntur 20 Milites

et cum Sanctis includuntur carceri Leontino.

m

ANNOTATA.

a Fuit aliquis Silvanus, Consiliarius Quintiani Præsidis Sicilia sub Decio: relatus 5 Februarii, in Actis S. Agathæ a nobis editis: sed is a ruina parietis contritus est: et post Quintiani mortem solum videtur in officio fuisse Tertyllus: quod tamen non impedit, quo minus illum ex Actis S. Agathæ mutatus sit auctor, porum attentus ad talia.

b De Tauromenio egimus 3 Aprilis, ad Vitum S. Pancratii, ibidem a S. Petro constituti Episcopi; et 23 Martii ad Vitum S. Niconis, ibidem Episcopi, et sociorum 199 Martyrum sub Decio et Præsidente Quintiano. In horum Actis, multæ fabulositatis suspectis,

quæstiones et tormenta his non absimilia leguntur.

c Tertyllus Græce Τέρτυλλος, in Menæis Τέρτυλλος; apud Cajetanum et in Officiis propriis Tertullus, quem ceusemus a Decio post Quintianum cum jure gladii ad vexandos Christianos designatum.

d Græce, et urbis Romanæ Præfecturam ab ipso sibi commissam habens.

e Ibidem: Et jussit afferri lignum, atque dolari et formari in jugum, quod imponeretur eorum cervicibus, simul et manus concluderet. Cippi ergo similitudinem habuit lignum hoc, ex duobus (ut recte Interpres) lignis compactum, trium simul colla manusque constringens, una in linea, eaque ex causa ossimilatur jugo, etsi species longe diversissima esset ab eo quod jugum dicimus.

f Mesopolim Leontinorum, esse ipsam urbem Leontinorum, asserit et probat Cajetanus, qui loci ejus antiquitatem celebrem describit. Videtur autem dici Mesopolis quasi mediterranea: ad eam enim sursum navigabatur per Tercam fluvium, de quo infra: sed vellem antiquum aliquem auctorem videre, qui sic aliquando cognominatam urbem certo nobis probaret.

g Græce ad Leontinorum Mesopolim, atque ita deinceps.

h Addit hic Cajetanus, id contigisse ubi pervenerunt ad Maschalorum montem, situm ad radices Ætne, Tauromenium inter et Catanam; itaque infra refertur num. 25.

i Symethus, aliis Symæthus, Leontinos primum, dein Catanenses agros finitimos perluit atque hodie Siculis la Giarretta dicitur.

k In Græco additur, et non apparuerunt usque hodie.

l Ibidem hæc dicuntur per interrogationem: Non potestis vos etc.?

m Milæ seu Mylæ, vulgo Milazo, urbs in peninsula ad mare Tyrrhenum, versus Pelorum promontorium. Cajetanus tom. 1 de Vitis Sanctorum Siculorum pag. 76 collocat hunc titulum, Innumerabiles Sancti Martyres in Sicilia coronati. Ex Actis SS. Alphii et sociorum; sub Tertullo, uti in textu exponit: et inter alias palæstras collocat hic nominatas Messanam et Milas, et pro cultu apponit 18 Februarii: quo die de iis aliqua dedimus, nondum edito majori illius opere.

CAPUT IV.

S. Thecla impetrato ad se sanctorum accessu liberata a paralyti. Viginti milites martyrio coronati.

Erat in Leontinorum Mesopoli mulier, nomine a Thecla, valde dives, quæ usque a pueritia Deum timuerat. Ea jam sex annos fuerat paralytica: cumque audivisset, Sanctos Martyres sanasse Filium Hebræi, accivit Alexandrum Consiliarium Tertylli: cujus vices gerebat in Mesopoli, et dixit: Audi me, fili mi Alexander: quantam vis pecuniam accipe: et permitte, ut ad me noctu veniant isti peregrini, qui sunt in carcere, quos huc victos misit Tertyllus: audivi enim quod eorum precibus, Deique potentia, quem colunt, ejectum est dæmonium ex filio Hebræi, quod ego magnum miraculum et mysterium censeo, si ita factum est. Respondit Alexander, et dixit: Certe, Domina mea, ita factum est, et hoc plenissime mihi aliisque patuit. Nam audito eorum adventu exivimus ex urbe, et adivimus locum ubi erant; et prope accedentes latentem mansimus, ne forte scandalizarem eos, atque exterriti ab oratione desisterent, puerumque dimitterent. Nobis igitur non apparentibus, ipsi Pueri se in faciem humi prostraverunt, et paulo post erecti ab humo, increpuere dæmonium, tamquam

ab Alexandro teste oculato cognita liberatione enervamenti,

A quam potestatem magnam contra ipsum habent, et dixerunt: Dæmon immunde exi a plasmate Dei. Et confestim dæmon, qui puerum vexabat, juxta pedes eorum exivit dicens; Heu me! qui sunt hi advenæ, qui me ex meis subjectis depellunt? Vocemque hujusmodi tota nostra civitas audivit. Audivi etiam, cum Tertyllo munitans dæmon diceret, facturum se, ut Tertyllus a feris devoraretur. Ex quo tempore, Domina mea, subiit me cogitatio, quæ meam non mediocriter exagitat mentem; conjectantem, veramne potentiam habentes hi Pueri hoc fecerint. Et paulum moratus intulit: Verumtamen, Domina mea, ego puto, non alium Deum præter nostros hanc habere potestatem.

20 Respondit mulier: O Alexander, in vanum laboras idola vana colens, et lapidibus mutis serviens: Deus enim est in cœle, qui fecit ipsum cœlum, et terram fundavit in aquis, et mari terminos constituit, creavitque omnia, quæ sunt in iis. Ipse nobis spiritum dedit et vitam, atque liberum arbitrium tribuit homini, quem plasmavit ex limo terræ. Per ipsum enim Reges regnant, et qui potestatem habent, dominantur terræ, ut scriptum est.

B Postea mors subsequitur, et post mortem constituit Deus judicii diem: et mortuorum resurrectio futura est, et ita coram Deo ab Adam usque ad ultimum hominem totum genus humanum statuatur; ac ipse Deus pro tribunali terribiliter sedens, de delictis pœnas exiget, vel de otioso etiam sermone et cogitatione. Tunc ergo peccatores universos in ignem coadjiciet æternum, ubi erit fletus et stridor dentium, et ibi punientur omnes qui adorant deos vestros. Hæc audiens Alexander consternatus fuit animo, factusque valde mitis et mansuetus propter hujus mulieris sermonem: erat enim ejus cognatus, cujus mater *c.* Neophyta nomine, soror fuerat B. Iidoræ, matris Theclæ: quæ duæ sorores multa certamina susceperunt, et tormenta sustinuerunt pro nomine Domini nostri Jesu Christi, et vita privatæ sunt ab impio et iniquo *d.* Armato, qui ante Tertyllum Mesopolis Principatum gessit: quæ defunctæ sepultæ sunt in proprio suburbano, quod dicitur *e.* Antzianorum. Postea dixit Alexander mulieri: Quo pacto ad te hos Pueros mittam, ne forte aufugiant? quo audito Tertyllus abscedet mihi caput. Illa hac de re eum securum reddidit, dicens: Si fugerint, mea pro ipsorum anima dabitur. An non audivisti unquam, o Alexander, de his quæ nos genuerunt, quot tormenta sustinnerint ab Armato? nec tamen unquam aufugerunt; ac ita omnibus votis expetitur martirium sunt assecutæ: et hi quoque, filii Alexander, prompte quidem expectant passionem pro Christo. Tandem Alexander accepta pecunia promisit se facturum, quod petebatur, dicens: Mittito hac nocte duos fideles ex servis tuis, ut Pueros hos adducant in domum tuam: et locuta cum iis, quæ volueris, antequam illuxerit, in carcerem remittito, ut ibi eos inveniat Tertyllus. Respondit mulier, ita certe fiet: quare te hortor, ut nihil veritus eos mittas ad me.

C 21 Postea Thecla accersivit duos servos fideles, quorum alter Sophronius, alter Neco dicebatur; dixitque eis; Cum primum noctis tenebræ fuerint, ibitis in carcerem magnum, ubi Christiani custodiuntur: et dicetis Alexandro Tertylli Consiliario, Nos huc misit Thecla Domina nostra, ut mittas nobiscum ad se tres Pueros advenas qui sunt in carcere, nam id se facturum promisit. Servi ergo nocte concubia se contulerunt ad Alexandrum, et Dominae mandata exposuerunt ei. Qui descendit in carcerem, et dixit Sanctis. Ite cum servis his in domum Dominae suæ, quia vobis indiget maxime, et inde quamprimum ad nos reditote. Illi responderunt:

D Fiat, Dominae, ut jubes. Egressi vero sancti Puer una cum servis ad Theclæ domum accesserunt, et ingressi invenierunt eam paralyticam jacentem in lecto, affectamque ita ut ne ori quidem manus ad-movere posset. Et ipsa visis sanctis Pueris, pulchritudinem eorum est mirata (erant enim vultibus valde speciosis) et lacrymans dixit: Vere vos estis sancti Martyres Christi: beatus est, qui vestrum sequitur institutum: beatus est Pater vester, qui vos genuit et erudit, qui per vos potest intrare in regnum cœlorum. Quibus dictis responderunt Sancti: Quid tibi est, Domina mater? Ipsa respondit, sextus nunc annus agitur, ex quo me sathanas percussit, membraque dissolvit: nec possum, ut videtis, ori manum adinovere; et dum alterius auxilio vescor, torqueor vehementer. Vos autem accersivi, ut qui Ecclesiæ Catholicæ fidei estis Dominum oretis, et per vos Christi gratia obumbretur mihi. Responderunt sancti Martyres, id Domina mater nos efficere non valemus, quod est in Domini Dei et Salvatoris nostri potestate, qui sanare potest et animam et corpus: nos enim, quamvis juvenes simus, gravi peccatorum mole premimur coram Deo. Supplicabimus tamen ipsi rerum omnium Opifici et Factori, ut peccata nostræ juventutis atque ignorantie non respiciat, delictisque nostris ignoscat, quæ contra eum graviter admisimus. At mulier Sanctos precabatur, dicens: Miseremini mei, o Sancti; miseremini mei; quia non tam annorum numerus spectatur a Deo, quam pura fides et fidelis servitus eorum, qui credunt in eum, firmaque constantia atque perseverantia in operibus bonis. Sancti vero dixerunt: Fiat Domini voluntas in te, ut tu vis Domina mater. Audivimus a nonnullis Christianis, in eo quo custodimur loco, fidem tuam et eleemosynas quam plurimas, per quas te Deus respiciet.

E 22 Et post hæc dixerunt: Remitte nos in carcerem. Domina mater, ne quo pacto scandalizemus eos qui nobiscum illic observantur, passuri supplicia et mortem in hac civitate: Tum mulier dixit: Quid dabo vobis sancti Martyres propter vestrum laborem? Responderunt Sancti, simplicem tantum dilectionem in Christo, qui potest et te et nos salvare a publici hostis insidiis. Quibus dictis, centibus servis, reversi sunt in carcerem, ubi orantes Deum dixerunt: Sancte Deus, Pater Domini nostri Jesu Christi, Creator rerum omnium visibilium et invisibilium, qui nos humiles et indignos servos fecisti dignos propter nomen unigeniti Filii tui Domini nostri relinquere patriam, et huc accedere: quia nihil te latet, sed omnia nuda sunt et aperta oculis tuis: tui enim sunt cœli, tua est terra, orbis terrarum et omnia quæ in iis sunt. Tu exaudi nos, et respice servam tuam, quæ propter sanctum nomen tuum maximo cum desiderio nos humiles servos tuos ad se vocavit, atque rogavit ut nostris precibus eam sanaremus, cum nesciat quæ nos admiserimus in te. Sed nunc et nos tuæ majestati confidentes, et ipsam sanitate afficere dignare juxta beneplacitum tuum. Postmodum psalmos et orationes concinendo ad diluculum usque perstiterunt. Egressis autem Sanctis a Thecla, statim ipsa bene se habuit; et somnus leviter interrepsit. Quæ sopita sibi visa est videre sub Episcopi habitu virum, terribilem quidem et canum, ingredientem ad se, qui mulierem signavit Cruce, et dixit: Dominus meus Jesus Christus misit me, ut te sanarem, propter Sanctorum trium Puerorum preces, qui sunt in carcere, ubi eos iniquus et impius Tertyllus claudendos mandavit. Illa vero præ nimio timore contremiscens, non ausa fuit eum interrogare quis esset. Statim autem experrecta se sanam animadvertit, qualis fuerat in juventute. Eadem hora duas puellas

D
INTERP.
BIGONA.

petit eorum
precibus
liberari a
paralyti:

isique permis-
sis redire

ac pro eu
orantibus,

F

sanata

exponit ei
fidem de
Deo.

Prov. 8, 15

tamquam
ejus conso-
brina,

d

e

ac data illi
pecunia

excipit ad
se missos 3
Martyres:

- A** et duos fideles servos assumpsit secum, ac propere ad carcerem perrexit; dataque militibus pecunia intravit ad sanctos et gloriosos Martyres, juxta quorum pedes se prostravit, flensque dixit: Gratias ago Deo propter vos. Sancti Martyres, quia precibus vestris in me oculos convertit, et sanam reddidit Christus, verus Dei filius, quem colitis vos. At illi dixerunt, non nos, ut diximus, Domina, sed fides tua, ut scriptum est, te salvam fecit, et eleemosynæ. Ipsa vero deosculabatur Sanctorum pedes, flensque dicebat: Quotiescumque Deo preces funditis, orate pro me. Nec cessavit exinde noctu diuque ingredi ad Sanctos in carcerem, usque ad Tertylli adventum.
- B** 23 Post tres dies adventit iniquus ipse in Leontinorum Mesopolim, ubi adesse admodum exoptabat, propter loci commoditatem ad ministrandum omnia exercitui necessaria, aquarumque in primis affluentiam. Leontinus autem populus venientem maximo cum gaudio suscepit, celebrans commendansque et ipsum et deos ejus. Ingressus ipse prætorium pro tribunali sedit, cui Principes assistebant cum tremore, et Alexandrum ita est affatus: Pervenitne huc tres illi pueri blasphemi, quos vincetos misimus ad te? Quorum capita derasimus, eaque et vultus liquefacta pice perfudimus, lignumque cullis superimposuimus? Respondit Alexander, Pervenit quidem, mi Domine; sed neque capita derasa, neque vultus denigrati unquam fuisse videntur: neque lignum ullum in collis ipsorum, ut ais, vidi, sed vultu splendido perlucet ut sol. Ex militibus qui eos duxerunt, quidam se nobis tradidere dicentes: Facite nos quæ vultis; Nam Christiani sumus, sicut et hi tres sancti Pueri: Deos vestros non colimus. His auditis dixit Tertyllus: Heu quid faciam! ecce jam Christianorum genus magis magisque perperam agit, nec deterri atque inflecti potest, quamvis multa variaque inferam tormenta; imo magis incitatur ad injuriam contra immortales deos atque Imperatorem. Hi quoque Pueri execrandi, eorundem incantamentorum participes, nostros milites infecerunt; sed per deorum providentiam eos ita male multabo, ut per eorum exemplum discant homines non contradicere Dominis. Post triduum viginti milites adduci jussit; sed tres Pueros bono munitis ligno contineri. Jussit etiam ut tota civitas Leontina conveniret spectatura eum, capituli sententiam in viginti milites laterum. Cives igitur omnes in Tertylli prætorium convenerunt, nam eum maxime timebant, paremque de idolis errorem fovebant. Quibus jam congregatis, sedit Tertyllus pro tribunali, et dixit militibus: Quis vos in carcere conclusit? Nonne mihi eratis ministri contra eos, qui diis nostris blasphemias ingerunt, et nos multo prosequabamini honore? Quis vos ab amore ac pietate deorum avertit? Respondit ei unus ex militibus, cui Mercurii erat nomen: In tenebris ignorantie huc usque ambulavimus, non cognoscentes omnium opificem Deum: quoniam autem Dei gratia per hos Sanctos in nos illuxit, idolorum deserimus errorem, neque enim sunt dii, sed idola surda: similes enim fiunt, qui faciunt ea, et omnes, qui confidunt in eis. Tibi autem hoc sit pro comperto, Tertylle inique et veritatis inimice, quod deos tuos non adoramus, et parati sumus suscipere omnia tormenta tua. Habemus autem Coronatorem Christum Jesum Dominum nostrum, qui nobis opem ferre potest, et a tuis sordidis manibus liberare.
- C** 24 Hæc audiens Tertyllus eos baculis ex palmarum ramis cædi jussit, adeo ut per humum viscera spargerentur. Tum eos haud longe semoveri jussit, et cunsilium petens ab iis, qui aderant simulque sedebant, dixit: Nonne vobis dixi, Christianorum genus ore procaci esse? et quanto magis iis tormenta inferuntur, tanto ardentius in impudentiam aguntur. D Abscindamne igitur ipsorum capita, ut ab hac vita expulsi alios seducere non valeant? In ejus sententiam, omnes qui assidebant, iverunt. Ille ergo rursum eos in medium adduci jussit, et dixit: Hoc est principium tormentorum vestrorum, addam et alia; vosque puniam tam diu, donec et meis et Imperatoris mandatis obtemperantes, diis nostris sacrificetis. Responderunt illi: Fac in nos quod vis, inique et impie tyranne: nam si universa orbis terrarum tormentum nobis intuleris, et nostra viscera effuderis; nostram mentem mutabis numquam, ut verum Deum abnegemus, canis impudentissime. Iis auditis Tertyllus jussit gladio necari. Quos carnifices extra urbem duxerunt in locum Theopen nomine. Ibi steterunt Sancti milites, et dixerunt orantes: Domine Deus Pater Omnipotens, suscipe animas nostras, et nos adde collegio trium Sanctorum Puerorum Alphii, Philadelphii, et Cyrini, ne separemur a consummatione Martyrii eorum. Post hæc verba carnifices ipsis capita detruncarunt, h quarto Idus Decembris: corpora vero eorum in obscurum locum projecerunt, in quo puteus erat ex rupe cavata. At mulier, quæ per Sanctorum orationem receperat sanitatem, et postea militum martyrio adfuerat, oblata pecunia, per Alexandrum Tertyllum rogavit, ut eos ex puteo sibi educere liceret et tradere sepulturæ. Tertyllus autem accepta pecunia sepeliri permisit, sed in urbem introduci vetuit. Pia igitur mulier jussit servos suos adducere decem currus, et in iis militum corpora imponere; et in suburbanum, quod Anzianorum dicitur, prope Mesopolim advehere, atque illic sepulera effodienda protinus curavit. Et quia Sanctos nudos projici jusserat Tertyllus, vestes suas pretiosas attulit, eisque Sanctorum corpora involuta sepelivit: et ibidem templum construxit, post interitum iniqui Principis, prope locum, in quo sepeliverat i Sanctam et B. Isidoram matrem suam, et materteram quoque Sanctam scilicet Neophytam Alexandri matrem; quæ, ut prædictum est, sub Armato propter Christum mortem passæ fuerant, et templum illud denominavit Sanctorum viginti Militum.

ANNOTATA.

a Acta S. Theclæ Virginis dedimus 10 Januarii ex Ferrario, asserente se desumpsisse ea lectionibus propriis Ecclesiæ Leontinæ, a Paulo V approbatis: quæ hic utinam tam vere, quam late describantur.

b Addit in Græco parenthesis, Ipse enim reperit Christianos vinciebat et custodiebat in carcere. c Martyrium SS. Neophytæ et Isidoræ illustravimus 17 Aprilis.

d Si Quintiano successit Tertyllus, uti putamus, Armatus hic non nisi mediate Tertyllum præcesserit; modo verum hoc sit, non confictum, martyrium ac nomen.

e Græce ἐν τῷ προαρίῳ Ἀντζιάνῳ, infra vero etiam Ἀντζιάνῳ. MS. Neapolitanum in Anzianis. Pyrrhus Anzinnorum suburbium.

f In Græco post tres menses: et sic etiam habet MS. Neapolitanum, sed melius dies scribuntur; alias enim non debuisset adeo mirari, sicut infra facit num. 25 Tertyllus, quod eorum cæsaries recrevisset.

g Cluverius Siciliæ antiquæ lib. 1 cap. 10, docet Teriam antiquis dictum, qui nunc a S. Leonardo appellatus fluvius Leontinos perluit.

h Relati sunt ad x Decembris in Martyrologio Romano, expresso Mercurii nomine, et in notis citantur hæc Acta, et dicuntur passi sub Licinio Imperatore, quod tamen ad hunc x Maji correxerat Baronius.

i Horum corpora in constructam Ecclesiam illata dicuntur in MS. Neapolitano.

A

CAPUT V.

Cæsi ac lancinati a S. Andrea Apostolo sanantur: et post clavatos calceos fame necandi, ab eodem pascuntur.

Post dies aliquot Tertyllus jussit ad se sanctos Pueros adduci, et sibi præsentem exhiberi. Quibus visis consternatus animo secum dixit. Numquid hi sunt, quorum capita derasi? vultus pice liquifecta denigravi? collis lignum superimposui apud Taurominium? Nunc quidem eos non agnosco, ita permutati sunt vultus eorum. Hæc agitans intra se, ad eos, qui aderant, nihil fari poterat; et circiter duas horas mutos permansit ut lapis. Ad se tandem reversus exilivit a solio, unumque ex militibus vocavit, et ei secreto dixit: Suntne hi Pueri quos tradidi vobis, missos ad me ex urbe Roma a Domino meo Valeriano? Quorum capita derasi? quorum vultus pice denigravi? quorum collis lignum superimposui? Quomodo ergo capilli tam cito recreverunt, et vultus purgati fuerunt? Miles respondit, et singula exposuit, quæ contigerant apud montem Maschalorum et Symethum fluvium; et quomodo dæmoniacum sanaverunt, avulsis per se prius manuum vinculis: nec tacuit quemadmodum fugere potuissent: nihil denique prætermisit ex his, quæ facta fuerant circa Sanctos in itinere. Quibus auditis Tertyllus sedit iterum in solio, Sanctosque circumspexit, et facies ipsorum contemplatus fuit: erant enim pulchræ valde, et splendebant velut fulgentissimum lumen. Tum in carcerem redire jussit: fuit enim rubore verecundiæ perfusus, ob eos qui aderant juxtaque sedebant. Postea iniquus ipse, meditantem multiplex tormentorum genus contra Sanctos, magno cum furore prætorium ascendit. Interim vero mulier illa semper ad Sanctos ibat in carcerem, vincula pedum eorum osculabatur, et ut pro se orarent rogabat.

26 Post dies decem Tertyllus Sanctos Pueros capillis trahi, et ad se duci jussit: atque pro tribunali sedens, cum his, qui pariter sedebant, sedato vultu atque tranquillo Sanctos Pueros ita est allocutus. Unde estis, Pueri? Quæ vobis nomina? Quæ ex urbe huc venistis? Et quare ad nos missi fuistis? Hoc autem dixit, ut, qui una sedebant pravi Principes, per se, non secus ac ipse, omnia cognoscerent. Sancti vero dixerunt. Primum Christiani sumus: mittimur ex Vasconum regionis urbe, quæ dicitur Præfecturam: abominamur et despiciamus ea, quæ ab impio et iniquo Licinio atque a vobis adorantur idola, lapides et ligna inanimata, quos deos dicitis vos. Misit autem nos ad te is, qui tecum desipit, Valerianus, ut patris vestri diaboli voluntatem adimpleret. Quæ cum audivisset Tertyllus, dixit: In qua re fiduciam habetis, ut tam audacter diis nostris detrahatis? Fiduciam nos habemus, dixerunt Sancti, in nostro immortalis Deo, et unigenito ejus Filio, atque in sancto et vivificante Spiritu, hoc est in sancta et individua Trinitate. Hæc nos breviter respondemus. Iratus fuit impius Tertyllus, et jussit adferri duodecim fustes, elaboratos ex palmarum ramis, et illis diu singulos Sanctos a quaternis carnificibus verberari. Quibus diutius Sanctos verberantibus, manus uti lapides aruerunt. Hinc Sanctorum corpora multo sanguine perfusa fuerunt, qui et dixerunt: Gratias agimus tibi, Jesu Christe Deus noster, eo quod ejus, qui diaboli minister est, avertisti frameam in finem, et tyranni fremitum contra nos luventis destruxisti. Iratus autem et furore percitus Tertyllus, jussit eos solvi et in carcerem detrudi, ibique pedes eorum in grave lignum induci;

aliud quoque magnum collis superimponi, quod sex viri vix erexerunt. Tum Sancti in hanc vocem eruperunt: Gratias tibi agimus, Deus altissime, quia nos fecisti dignos, ut tali tantoque premeremur ligno, quod profecto confirmabit in nobis immutabilem tui nominis confessionem. Sequenti die jussit Tertyllus eos adduci coram se: sed qui assidebant, dixerunt: Dimitte paulo plus eos, Domine, donec vulnera sanentur: nam si nimium et jugiter vexaveris, plagisque alias plagas superingesseris, deficient, atque cito e vita decedent: nec omne tormentorum genus, juxta voluntatem et jussa Imperatoris, subibunt. His verbis persuasus, remisit in carcerem: in quem adivit Thecla nocturno tempore, et largita militibus pecunias intravit, flensque cœpit ipsa vincula exosculari, et putrefacta vulnera deligare, myrrha inungere, et varia medicamentorum genera adhibere tentans. Aliæ quoque mulieres cum Thecla carcerem adibant, ut Sanctos refoverent: sed ipsi non permittebant eas id agere.

27 Videns autem diabolus constantissimam patientiam ipsorum, transformatus est in hominem senem, simulantem propter eos mœrere; et nocte concubia est ingressus, et dixit: Cur tandem vos tam atrociter cruciat Tertyllus, nec vobismetipsis consulitis? Agite, jam optimum ego vobis dabo consilium. Ostendamus nos ejus mandatis paruisse, et velle Deos adorare, ut ab inferendis in vos tormentis quiescat, atque ita vestræ juventuti pulchritudinique parcetis: sed verum Deum intrinsecus in animo adorantes, Tertyllo illudetis: nam postea vestrum Deum orabitis, et facile veniam præstabit. Responderunt Sancti, Non bonum sane consilium est istud, sed diabolicam certe fraudem præ se fert. Nobis ut B. Paulus Apostolus ait, et vivere cum Christo et pro eo mori lucrum est. Discede a nobis, homo: prave enim et non recte nobis consulis: nam nos habemus Dominum nostrum Jesum Christum, qui invisibiliter assistens per sancti Spiritus gratiam nos confortat, et quoties torquemur nos respicit, atque a multis atque intolerabilibus tormentis eripit, quæ nobis infert iniquus Tertyllus, aut potius ejus pater diabolus tentator pessimus, et naturæ humanæ perniciosus hostis. Discede a nobis, turpissime diabole, in ignem æternum, paratum tibi et his, qui tibi obsequuntur. Neque enim aliud es nisi dæmon, qui tam prave nobis consulis. His auditis diabolus aufugit a facie ipsorum, nec amplius eis manifeste apparere ausus fuit.

28 At vero paucis post diebus suggestit Tertyllo et assessoribus ejus, ut ferreos uncinos duodecim elaborandos curarent, quibus perirent Sanctos. Cumque jam elaborati fuissent, jussit Tertyllus adduci Sanctos in prætorium, atque pro tribunali sedens dixit eis: Quidnam deliberastis de salute vestra? Ego vos admoneo hortorque, ut juventuti vestræ parcatis, ne crudeliter tandem interire cogamini. Responderunt Sancti: Nos quidem deliberavimus, ut, si ea est voluntas Domini nostri Jesu Christi, animas nostras ipsi puram et immaculatam hostiam tradamus. Te autem, Tertylle impie ac veritatis hostis, mittet Christus noster in ignem æternum. Propter hæc verba furore agitatus vehementi, uncinos adferri jussit, et coram ipsis poni, dixitque: Spectate, o miseri, hæc in vos parata; et sic vestram non negligite salutem, quin potius veniam petite ab immortalibus diis: nam cum sint clementissimi, facile vobis condonabunt quas intulistis injurias. Respondentes Sancti dixerunt: Tertylle, fatue et insulse, an non sæpe diximus tibi, quod diis tuis similis es tu, et omnes qui tecum eos adorant? Tum jussit iniquus Tertyllus capi uncinos, et iis singulos Sanctos laniari a quaternis carnificibus, ita ut bini

D
INTERP.
SIGONA.
clippo in-
cluduntur:

foventur a
S. Thecla,

E
diabolum
suadentem
ut simulent
in fide

rejiçunt et
confundunt.
Phil. 1. 21,

F

Iterum re-
ducti

a

pulchritu-
dinem San-
ctorum stu-
pens Ter-
tyllus,

auditis quæ
acciderant,

B

eos remittit
in carce-
rem.

Iterum ad-
ducti, et
interrogati

fustibus
verberan-
tur,

INTERP-
SIGONA.
ferreis unci-
nis laniantur,
b

A a fronte, ac totidem a tergo percuterent. *b* Quapropter statim maxima vis sanguinis est effusa, et ipsa interiora viscera apparuerunt. At ipsi cælum intuentes dixerunt; Domine Jesu Christe Deus noster, gratias tibi agimus, quod dignatus es efficere, ut nos in hac sortem perveniremus. Tu ergo, qui cum esses immortalis, mortem subire voluisti, ut mundum liberares a morte; da nobis servis tuis in hac hora firmam et immutabilem tuæ fidei professionem, et animas nostras a maligni diaboli conatibus eripe. His dictis, patientia eis data fuit tanta, ut exclamarent: O iniquissime et impiissime Tertylle, appone alios tortores, qui iniquæ et immiti voluntati tuæ obsequantur. Non verecundaris, impudentissime canis, quod eadem carne compactus es, qua et nos sumus; damque nos inique et immisericorditer torques, te ipsum eisdem cruciatibus torques. Sed oramus ut tibi pareatur propter nomen ejus, qui tibi spiritum tribuit et vitam. Hæc videntes qui Tertyllo assidebant, dixerunt ei: Si vis hos Pueros omnium generum tormentis subjicere, dimitte rursus plagas sanari, et interea mature de iis cogitato, ut alia graviora tormenta possis inferre.

Tertyllo in-
sultante:

reducti in
carcerem

B 29 Tum jussit Tertyllus in carcerem abduci, matre deliberaturus de ipsis. Et Tbeclase in carcerem protulit flens et ejulans, atque singulorum pedes exosculata fuit. Sancti autem Deum oravere, ut plagas sanaret ad majorem Tertylli confusionem. In ipsa autem nocte, cum in solo jacerent, quia propter plagas valde debilitati erant; apparuit in carcere vir quidam senex, et dixit: Salvete, filii dilecti, qui pro Christo fortiter dimicastis: confidite et vivite, quia Dominus Jesus Christus misit me, ut sanarem, quas pro ipso sustinistis, plagas. Et dixerunt ei sancti Pueri: Quis es tu, mi Domine? Ille respondit: Ne turberimini, neque scandalizenimini in me, eo, quod paulo ante diabolus voluit vos tentare. Ego sum Apostolus Andreas, et ad vos me venire jussit Dominus Jesus Christus. Gaudete igitur et exultate, quia per vos in hac civitate multa signa videbuntur, et per vos Deus salvabit hanc civitatem. Multi enim vestram patientiam et immutabilem constantiam videntes, convertentur ad Dominum nostrum Jesum Christum. Hæc dicens visus est plagas contrectare, quas per uncias ferreos sustinuerant. Vix autem eos contigerat Apostolus, et evanuerunt plagæ omnes. Tum vero eos confirmavit, et salute dicta recedens evanuit ab oculis eorum. Postea vero quam illuxit, nequissimus Tertyllus militem quemdam ex his, qui Sanctos custodiebant, accersivit et dixit: Vade celeriter in carcerem, et videto, num adhuc blasphemii illi Pueri vivant. Accessit miles, et diligenter speculatus, sanos invenit Sanctos, nihil jam patientes, nec ulla plaga læsos. Tum reversus, Tertyllo, quæ viderat, indicavit. Audiens ea Tertyllus, e vestigio tres Pueros ad se ante tribunal venire mandavit, et dixit: Dicite nobis, quis vos sanavit? Ecce jam manifeste *c* patet, deorum potentiam vestri misertam fuisse, et propter corporis pulchritudinem sanitatem vobis donasse: ipsa quidem guttas sanguinis fluentis ex membris vestris detersit, ut veniam consecuti sacrificetis eis, id quod omnes faciant. Responderunt sancti Martyres; si audiveritis iterum, non creditis. Vivas *d* et tu, ut dii tui. Nam si, o miser, ipsi sibi auxiliari non possunt, quomodo nobis, ut ais, auxilium tulerint? cum sint idola muta, sarda et insensata? Verumtamen scito, nequissime ac miserrime Tertylle, quod Dominus noster Jesus Christus unigenitus Dei Filius est, qui nos sanavit; qui nos custodit et liberat ab omni tormentorum tuorum excogitatione; qui in se credentes omnes eripiet ex laqueis patris tui diaboli, et te dejiciet in pœnas ignis æterni.

a S. Andrea
Apost. sanen-
tur:

quod Tertyl-
lus deorum
potentia
adscribit:

d

30 Hæc audiens iniquus Tertyllus jussit fieri calceamenta ferrea, habentia clavos rectos, acutos, et ignita supponi pedibus Sanctorum *e* a carnificibus. At Sancti his affecti, quamvis acriter impellerentur, ambulare *f* nequibant; cum pedes a clavis transfererentur, et multus sanguis effunderetur. Sanctus autem Philadelphus, qui pulcher erat et delicatus valde, paulum retardavit: at carnifices crudeliter citra ullam misericordiam ejus caput percutiebant. Tum S. Alphius conversus dixit ei: Carre fortiter, et nobiscum fortiter certato pro parata nobis beatitudine. Similiter et S. Cyrinus ipsum confortans dicebat: Sustineamus fortiter: hæc enim brevis sunt temporis; at vero ægantibus Christum æterni cruciatus, ignis qui non exstinguitur, vermis qui non moritur, tenebræ exteriores, stridor dentium, et tartarus amarissimus, quæ Deus in se peccantibus paravit. Qui autem hæc sustinent in hac vita, suscipiuntur in die Domini nostri Jesu Christi; propter quem qui patientur, fruuntur illo bono, quod nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ paravit Deus diligentibus se. Hæc S. Cyrinus admonuit S. Philadelphum: vere enim inter se Philadelphi, id est invicem amantes fratres erant. Quæ audiens S. Alphius a minimo fratre, valde gavisus est. Sanctus quoque Philadelphus vires resumpsit, et acceleravit gradus adeo, ut reliquos fratres anteiret. Et jam cuspides clavorum eorum pedes ita perforaverant, ut desuper apparerent. Postea elevantes oculos in cælum dixerunt, Domine Deus omnipotens, solus sanctus, salvator tribulorum et patientium propter nomen tuum; ne nos deseras, sed patientiam præsta usque in finem: neque enim dicat inimicus, Prævalui adversus eos. Postea vero quam orationem compleverunt, factus est in ipsos divinus quidam sancti Spiritus gratia splendor, qui animum mentemque ipsorum confirmavit, omnisque dolor et tribulatio penitus cessavit. Itaque abierunt gaudentes et glorificantes Deum tanta celeritate, ut carnifices eos consequi nequirent. Cuique ad constitutum locum pervenissent, in prætorium sunt reversi.

31 Et Tertyllus tunc temporis lavabatur in balneo: egressus autem invenit sanctos Martyres a carnificibus adductos, qui ovidem gaudium maximum præ se ferebant, et vultu sicut sol refulgebant. Id conspiciens Tertyllus mutavit vultum, et turbatus animoque consternatus, dixit et clamavit: Heu me! quid faciam? devicti sumus ab his pravis et blasphemis Pueris. O viri civitatis, venite et videte miraculum magnum, quomodo hi miserandi se habent. Ecce acutissimi clavi jam pedes perforavere; nec sui ipsorum aliquam rationem habent. Responderunt Principes civitatis: Fortasse, Domine, magi sunt; et Christus, quem colunt, vires subministrat in perferendis tormentis. Quæ cum dixissent, ira æstoans et furore percitus Tertyllus, in carcerem abduci jussit; et ibi sine aliquo cibo relictos contineri ad decimum diem, ut neque aqua quidem illis præberetur, et dixit: Fame vos, miseri, necabo: nec quidquam gustabitis, donec vita vestram miserabiliter morti tradatur. Tum misit Alexandrum, et jussit ut fores carceris annulo ipsius Tertylli signaret; nec quemquam ingredi permetteret, qui panem et aquam posset porrigere. Constituit etiam, ut si quispiam vir aut femina panem aut aquam deferens apposuisset, neci tradatur. At ipsi Sancti et gloriosi Martyres hæc audientes, deriserunt Tertyllum, dicentes: O quam, miserrime Tyranne, Dei nostri potentiam penitus ignoras! Post hæc ducti sunt in carcerem, in cujus medio firma cum constantia ei immutabili steterunt, laudantes et glorificantes Deum ac orantes ita: Domine Deus noster, tu es panis vivus qui de

D
cum calcis
clavatis
ambulare
coacti

e

f

mutuo se
animant
ad cursum,

E

et post fusas
preces cælitus
roborantur.

Ad hæc obs-
tupe scens
Tertyllus

F

jubet eos
fame necan-
dos includi
carceri,

cælo

A cœlo descendisti, et a fidelibus transmutaris. Tu, Domine, servos tuos conforta : nosti enim carnis imbecillitatem, qui eam tamquam figulus in homine fixisti, et in utero Virginis assumpsisti. Tu etiam dixisti in Evangelio : Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei. Et rursus dixisti : Qui comedit meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo. Nos ergo etiam humiles peccatores, qui tui corporis immaculati et pretiosi sanguinis participes fuimus, non esuriamus atque sitiamus.

32 Cum autem tres dies jejuni permansissent, sequente nocte clausis foribus apparuit vir quidam senex, ferens in manu tres panes et aquæ vasculum ; lumenque magnum circumfulsit in carcere. Id videntes Sancti, humi se prostraverunt juxta ejus pedes, et dixerunt : Ora pro nobis Sancte Dei Apostole et Discipule Domini nostri Jesu Christi, ut immutabiles permaneamus in ejus caritate. Ille ipsos apprehendens erexit, dicens : Confidite, filii, in Deo, et exultate coram eo. Nam ipse Dominus misit me ut vos sanarem : adhuc enim paulum vos puniet Tertyllus iniquus : tum corpori renuntiantes securi eritis apud

B Dominum nostrum Jesum Christum, qui vos elegit. Quibus dictis eos salutavit et discessit. At ipsi comederunt et liberunt, atque jam confortati steterunt, assidue cantantes et orantes Deum. Alexander autem vidit lumen in carcere, ac audivit Apostolum loquentem, timuitque adeo vehementer, ut fugere conatus, nequiverit. Mane autem Alexander servos et custodiæ milites ad se vocavit, et dixit : Audite viri, novum et admirabile miraculum est, quod coram mei oculis contigit his Pueris. Nam vir quidam terribilis et potens astitit sigillatis foribus ipsius carceris, ac panes attulit et aquam, jussitque ut comederent ac reficerentur, et a Domino meo Tertyllo illata despicerent tormenta. Ego vero luminis splendorem ferre non valens, et timore maximo concussus, fugere tentavi, nec tamen potui : nam genua mea ob hoc concussa fuerunt, et ibi velut mortuus remansi.

ab Apostolo accipiunt panem et aquam.

vidente Alexandro, qui custodibus remansit.

divinitatem Christi agnoscit.

33 Ecce, fratres, hoc vobis annuntio mysterium, quod hi sancti Pueri, quos injuste nos torquemus, alicujus potentis et sublimis sunt discipuli, et recte ipsum annuntiantes adorant. Nam quos colimus nos, et dicimus deos potentes, ipsi Sancti appellant, idola surda, nec spiritum habentia nec vitam : et hi multi dei, quos adoramus, refellere non possunt ignominias et injurias quibus singulis diebus et horis afficiuntur. At hi sancti Pueri, invocantes unum Deum et unum Filium ejus unigenitum, ac unum quoque Spiritum sanctum, plurimos et maximos deos nostros semper vincunt ; ipsa etiam quæ in tormentis inferimus vulnera per se sanantur. Propterea censeo, fratres, quod neque in cœlo neque in terra sit alius Deus præter Jesum. Scitote autem quod mater Theclæ meæ cognatæ, et Neophyta mater mea, ipsam ragni nominis Trinitatem sanctam annuntiantes, et sempiternum Deum colentes, post multa tormenta decesserunt ab hac vita sub Armato, qui ante Tertyllum Dominum meum Principatum gessit in hac Mesopoli. Tum servi et milites responderunt : Quid factum est de illo viro, qui venit et allocutus fuit ipsos ? Respondit Alexander : Posteaquam multa disseruit, eos confortans evanuit. Tum illi dixerunt : Cur ergo, Domine, matrem tuam æmulatus non fuisti ? sed Tertylli unanimis consiliarius factus es ? et quotidie contra Christianos agitaris, et maxime contra hos Pueros, per quos multa signa facta sunt in hac civitate ? nec tamen ex nobis quisquam credidit, nisi Theclæ cognata tua et Justina, atque alienigena Hebræus ? Respondit Alexander : Omni prorsus excusatione careo hac in re, fratres. Quibus dictis ta-

cuit : nam ad fores carceris accesserunt mulieres non paucae, præcipue vero Theclæ et Justina, quas Sancti per orationem sanaverunt : aderat quoque Hebræus ille, cujus filium Sancti liberaverant a dæmone : post quod factum cum filio et tota familia in Mesopolim ivit, et cum eo omnes pariter clamabant et dicebant : Miseremini nostri, o filii Christi : jubete nos una vobiscum certare pro Christi fide.

D
INTERP.
SIGONA

g

ANNOTATA.

a Omnia et singula accurate retextuntur in Græco.

b Ibidem hæc adduntur, et usque ad extremas partes sanctorum Puerorum jussit ferreos istos uncinos trahi, Sanctorumque carnes attrahere, sic ut usque ad viscera infingerentur

c Ibidem hæc congruentius per interrogationem inferuntur, An omnino deorum virtus vobis compatiens etc ?

d Græce : Fiant sicut dii tui, et tu et omnes qui adorant eos.

e Addit textus Græcus, cum forcipe ferrea.

f Id est non nisi difficulter et summo cum cruciatu.

g S. Justina, cum S. Theclæ colitur 10 Januarii apud Leontinos.

E

CAPUT VI.

Varia tormenta Sanctis illata. Judæi conversi et lapidati.

Surrexit Alexander eadem hora, et ivit in prætorium, ubi erat Tertyllus ; et ingressus quæ viderat circa Sanctos signa narravit. Quæ audiens Tertyllus valde contra Alexandrum turbatus est, et dixit ei : An te quoque Christianorum magiæ occupant ? Recede a me. An credis quod ego eodem modo depravabor ? Tu profecto pecunias ab aliquibus accepisti et fores carceris aperuisti, atque ita accepto pane et aqua comederunt et biberunt. Alexander respondit : Cum tu in manu tua anulum continueris, quomodo ego fores aperui ? Descende igitur et specta, an integra in foribus tui annuli sit impressio. His dictis ab eo recessit Alexander, et descendit in carcerem. Tertyllus autem cœpit mœrere et se ipsum affligere sedens adhuc. Tum per suos servos vocavit Optimates et Principes civitatis, et in solio residens, dixit : Quid agendum est de Pueris veneficis, quos ad me misit Dominus meus Valerianus ? credo ut animam meam divexaret : noverat certe veneficia horum et incantationes. [Quorsum] misit huc ? An ego Diomede potentior et Nigellione ? Remittam ergo ad eos, ut quo voluerint mortis genere interficiant. Responderunt Principes et dixerunt : Ne fiat : non enim hos miserunt quod variis tormentis eos interimere non possent, sed quia tuam noverant industriam et virilitatem acerbiterque contra eos qui deos nostros immortales execrantur, hujus etiam rei gratia miserunt ut per eos hujus regionis incolæ perterriti adorent deos, atque si forte paruissem remitteres : nos tuæ sententiæ non accedimus, et multo aliter consulimus, ne forte iratus nobis Imperator Licinius et Valerianus aliquos mittant, qui et te puniant et nostram urbem evertant ; at potius ut multis variisque tormentis depellas a vita. Ita eris intrepidus et securus circa aliquem tumultum.

Tertyllus multum anxius

f

Sanctos occidere persuasus

35 Delapsis igitur decem diebus, misit milites Tertyllus, qui Sanctos capillis tractos in prætorium duxerunt. Tertyllus pro tribunali sedens, et Sanctos ad se ductos circumspiciens (erant enim pulcherrimi) dixit his qui simul assidebant : Quid vobis videtur ? sane facies ipsæ indicant nihil comedisse, nihil bibisse his decem diebus a quos definivimus. Pro-

videm iterum ad tribunal adductis

a

liens

A liens autem Alexander stetit coram ipso et dixit : Per providentiam magnorum et immortalium deorum, atque per tuum et Imperatoris caput juro, Domine, quod carceris ostium usque ad hodiernum diem apertum non fuit, nec panem aut aquam habuerunt aliter quam quomodo tibi narraui : sed quod multo magis mirandum est, tres integros panes et vasculum illud aquæ plenum superfuisse ipsis in carcere invenimus. Responderunt qui assidebant et dixerunt : Domine, hoc est opus magicæ scientiæ. Et Tertyllus dixit Sanctis : Quo usque tandem pertinaces eritis in tolerandis tormentis, habentes fiduciam in arte magica? Obedite jam mihi et sacrificate diis immortalibus, Juro enim vobis per ipsorum providentiam, quod igni vestra corpora tradam, et acerbissimo mortis genere vobis auferam vitam. Sancti autem et gloriosi Martyres dixerunt Tertyllo et assidentibus. Nos suscipientes defensiones Dei nostri, quanvis multa tormenta pertulerimus a vobis, sani stamus, confitentes unigenitum Dei Filium : et parati sumus adhuc alios suscipere cruciatus, propter nostram in Christum fidem, qui est in coelis. Vos autem turpi audacia abutentes, inanimata et vana idola celebratis frustra, quia perditionem per ea vobis comparatis.

B Verecundamini ergo deinceps nominare deos, qui vitam in impudiciis et ebrietatibus et bellis brevi tempore egerunt in terris, nunc autem in igne inextinguibili puniuntur, qui expectat omnes eorundem cultores. Hæc audiens iniquus Tertyllus, boum nervis crudeliter eorum corpora verberari et lacerari jussit. Quod cum diutius factum fuisset, dixit eis Tertyllus : Quamdiu, o miseri, parere negabitis, et diis sacrificare recusabitis? Obedite jam ut ab eis veniam consequamini. Sancti autem tres Pueri dixerunt : Nos viventi Deo per singulos dies sacrificium laudis offerimus, qui nos salvabit ex manibus vestris, et Sanctorum collegio adjunget. Utinam ergo tu potius, inique Tertylle, nobis assentiens nobiscum solum verum adores Deum et Dominum nostrum Jesum Christum. Respondit Tertyllus. Propter istam inmodestiam loquendi, perdam vos, Sancti autem dixerunt : Perdet te ille, quem blasphemias, Deus.

36 Tunc nequissimus Tertyllus jussit afferri plumbum, picem et asphaltum, ac in lebetæ pariter liquefieri, eisque capita Sanctorum perfundi et corpora tota, jam denudata et gravis catenæ pondere vinceta, atque in alta rupe locata, ut ab omnibus conspicerentur. Dumque a capitibus per totum corpus illa manarent, clamabant Sancti, dicentes : Domine Jesu Christe, salva nos et concede nobis, ut sustineamus hæc gravissima tormenta, quæ nobis infert crudelissimus Tertyllus, propter nomen tuum sanctissimum. Tanta vero fuit potentia frigidissimi ventis, qui perillare cepit; ut horæ parvo momento illa congelata, Sanctorum corpora nihil lædere potuerint. Tum sævissimus Tertyllus, vehementissimo æstuans furore, sanctos Pueros per pedes suspendi jussit, et fetidissimo fumo demissa capita suffumigari quam diutissime. Dumque id tormenti genus inferretur, dixerunt : Domine Jesu Christe, da nobis, ut sustineamus hoc amarum tormenti genus. Sed cum constantissime suppositum fumum sustinerent Sancti, multo magis furorem insanientis tyrannus, solvi jussit, et coram se capita eorum radi, id quod jam fecerat in principio *b*; atque lignum cædi, fierique iustarum jugi (illud decem viri in colla ipsorum vix imposuerunt, et rigidis aridisque loris circumligarunt) atque ita per totam urbem deduci mandavit. Præibant autem et quidam clamantes, Quicumque non sacrificat invictis et immortalibus diis, has pœnas subibit. Euntes autem Sanctis per medium urbis, et his qui præibant, clamantibus, populi multitudo sequebatur : in qua et Thecla erat et Justina, ac aliæ mulieres cum ipsis.

37 Jusserat Tertyllus carnificibus, ut cum accessissent ad Speluncas altas, reverterentur per Hebræorum habitacula. Qua cum transirent, occurrit Hebræus ille, cujus filium sanaverant Sancti, et ipse pariter filius ac mater totaque domus, atque prona facie omnes in terram prostrati clamaverunt : Misere-mini nostri, o Sancti, et nobis permittite sequi vos ut in martyrium vestri certaminis simul ingrediamur. Tum Sancti Judæo et his qui cum ipso erant dixerunt : Dominus Deus, qui propter nos passionem sustinuit, vobis det quod petitis, et Sanctorum collegio addere dignetur. Tunc omnes vocem elevaverunt et dixerunt : Christiani sumus, et abnegamus Judæorum fidem, quam solam ipsi perfectam credunt : atque credimus in unum Deum Patrem, et unigenitum ejus Filium Jesum Christum, et in sanctum atque vivificantem Spiritum : et sanguinem nostrum parati sumus effundere pro Christo, quem hi annuntiant. Hæc audiens Judæorum turba, e speluncis egressa, accepit lapides et conjecit in eos, dicens : Itane vos creditis in Christum : quem captum nostri patres crucifixerunt. Carnifices autem qui viderunt Tertyllo retulerunt : qui jussit ipsos Judæos victos ad se protrahi. Carnifices comprehenderunt ligantque Hebræos, qui crediderant, viros feminasque, et cum Sanctis præcipitanter impulsos Tertyllo præsentibus exhibuerunt. Eos ille circumspexit et dixit : Quando credidistis his miseris? dicite nobis. Illi responderunt : Nos, Tertylle, decepti credideramus vanam profanamque fidem : postea vero, quia veram fidem horum trium Sanctorum cognovimus, cum ipsis credimus, et cum ipsis sanguinem nostrum effundere parati sumus. *d*

38 Tum Tertyllus seniores Hebræorum accersivit : qui viginti numero accedentes, salute dicta Tertyllo capita inclinaverunt. Ad eos ille dixit : Salvete deorum cultores *e* et amici Imperatoris, quid dicitis de his vestratibus? Illi dixerunt, Si in hac sententia perseverabunt, male perdamur. Postea Tertyllus vocavit Hebræum, qui crediderat in Christum, et dixit ei : Quousque errabis, maledicens immortalibus et sempiternis deis? Animum adverte, miser, quod hi de gente sua sapientes viri ne nomen quidem Christi sustinent audire, per quod hi miseri decipiunt vos. Respondit Hebræus, et qui cum ipso erant : Tertylle, nos multa loqui nescimus : unum tibi solum dicimus, quod Christiani sumus et demonibus non sacrificamus. Tunc Tertyllus Sanctos quidem misit in carcerem, Hebræos autem, qui crediderant in Christum, aliis infidelibus Hebræis tradidit cum sufficienti militum numero, et dixit : Accipite eos vos, et secundum legem vestram judicate eos. Tunc milites eos acceperunt, et duxerunt in locum ubi remanserat cetera multitudo Judæorum : postea extra urbem eduxerunt eos : qui ibi a Judæorum turba lapidibus obruti spiritum Deo *f* tradiderunt. Reversi carnifices et milites retulerunt Tertyllo, quæ facta fuerant. Quibus ille auditis gavisus est valde; et totum exercitum cum populo in prætorium venire mandavit, et jam presentibus dixit : Audistis, vidistis-ne carissimi, quemadmodum Hebræi a tribus Pueris decepti, a suæ gentis hominibus lapidati fuerunt? Exclamaverunt omnes : Magnus Deus Apollo, Æsculapius, Hercules, Dionysius, et Jupiter, qui orbi terrarum ipsique Imperatori et tibi, Domine, vitam donant et pacem.

39 At Sancti, qui venerant in carcerem cum gravissimo ligno nimium colla premente, dixerunt : Domine Jesu Christe Deus, nos gratias agimus tibi, quod vocasti nos in hanc martyrii sortem. Tu, Domine, qui quamquam immortalis eras, in medio tamen duorum latronum crucifixus mortem subivisti, ut hominem redimeres a morte; da nobis constantissimam

INTERP. SIGONA.

frustra ignem minatur,

tauricos eos lacerat,

illi plumbo et picce liquefactis illa si

fetidissimo frustra fumo verati,

b rasi traduntur sub jugo per urbem.

D Quibus reversis Judæi quidam

fidem Christi profitentur, c

E

etiam coram Tertyllo,

d

e

F a quo traduntur altis Judæis

f lapidibus obruendi :

Sancti oratione fusa

A stantissimam fidem, qua te immutabiliter confiteamur, et custodi animas nostras a diaboli fraudulenta perturbatione. Et quidem Tertyllus voluit, commaculando facies nostras, nos a fide removere; et nostram, quam ad imaginem tuam fecisti, deturpavit; rasis quoque capillos, quos in decorem homini dedisti: sed tu, Domine, nos servos tuos sanos redde, ut ante fecisti, ne extollatur in altum cornu ejus, dum videt nostram formam commutatam, sed potius deprimatur suaque eum opinio destituat. Cum hæc dixissent, divino nutu abrupta fuerunt lora, quibus lignum fuerat ligatum, nec amplius apparuit: quod et prius factum fuerat in via. Sed quia petebant etiam Sancti ut facies ipsorum non remanerent commaculatæ, misericors et clemens Dominus Jesus eorum preces exaudivit, et quamprimum facies purgatæ fuerunt atque claro lumine illustratæ: capilli quoque recreverunt. Et cum se mutuo intuentes sinceros purosque vidissent, gratias egerunt Christo Salvatore et Domino totius mundi.

40 Postero die Tertyllus sanctos tres Pueros in prætorium adduci jussit, et dixit eis: Vosne estis, quorum capita derasi, et facies liquefacta pice deturpavi? Responderunt Sancti: Nos profecto sumus, canis impudentissime. Ille vero ferventi furoris æstu fluctuans, dixit: Ego vos e vita pellam, per maximos deos: ego vos igni tradam. At illi responderunt: Nos quidem deridemus vanam et insanam tuam mentem, quia non cognoscis quod Dei tui neque sibi ipsis neque aliis prosunt: idola enim sunt inanimata et dæmonia stultos decipientia, quæ sunt dissoluta a Christi servis. Tunc Tertyllus manus Sanctorum et pedes binis funibus alligari jussit, et singulos funes a quinque militibus teneri, ita ut vicini milites singulos Sanctos in faciem pronos protraherent. Quod cum ita fieret inter aspera saxa, maxima vis sanguinis effundebatur; et lamiatæ carnes lapidibus affixe remanebant, ita ut jam viscera interiori apparerent. Tum iterum supinus verti, et diutius trahi jussit, donec ossa denudata fuerunt. Tandem vero ad se deduci mandavit, et dixit eis: Ubi nunc est Deus, quem colitis? Quomodo vos non eripuit a manibus meis? Tunc S. Alphius, humi jacens, dixit: O iniquissime et impiissime Tertylle, non adhuc contenta et expleta est fraudulenta voluntas tua tot tantisque tormentis, quæ nobis intulisti? Sed hoc tormento, quod addidisti, additæ nobis sunt coronæ. Tu vero immanissime, cum sis homo, ex eisdem quibus nos compactus elementis, et eisdem præditus affectibus, talia nobis amarissima tormenta inferre verecundatus non fuisti. Sed quod plus nobis est hac re adjuncta corona, o miserine Tyranne, non enim minus quam septem *g* Pueri, qui ante nos occubuerunt, tuis tormentis non cedentes eandem emittimus vocem, et tibi dicimus; tyranne, quod ignem inextinguibilem tibi hospitem facis: nam tres pueruli tuam dissolvimus tyrannidem: quia non potuisti unquam nos permutare, ut tibi obediremus. Tuis nobis ignis frigidus est, et catapultæ inefficaces, nec quidquam maxima vis tua potest in nos. Nam si nobis infinita induxeris tormenta, et sathanæ patris tui tela omnia in nos exhausseris, haud poteris unquam fidem nostram profligare. Hæc audiens iniquus Tertyllus, dæmonis suggestionem permotus, per capillos in carcerem trahi jussit, et intro projici: quo eos maxima populi turba sequebatur, aderantque fideles multi, sed imprimis mulieres fleentes, et dicentes: O Deus horum Puerorum, auxiliare ipsis et nobis: vidimus enim maximum miraculum, novum et inauditum; cum tot tantisque tormentis illatis, non defecerit spiritus ipsorum.

ANNOTATA.

D
INTERP.
SIGONA.

a *Ironia hæc est: Græcus textus etiam huc interrogationem admittit, quærentis an facies eorum præferant toleratam famem et sitim.*

b *Additur in Græco, quando transfretaverant ab urbe Roma, eratque Tauromenii: jussitque solvi picem, et effundi super capita Sanctorum.*

c *Græce τὸν τῶν Ἰουδαίων μονοθεϊστικὸν πίστεως: quod Sirmundus parum apte vertit Judicorum fidem, quæ unam asserit voluntatem: Cajetanus autem, Monothelitarum fidem. Uti enim θεῶν τῶν ἐστὶν est placitus; sic μονοθεϊστικὸς, quod uni homini vel uni hominum generi placet.*

d *Addunt Græca: Narrarunt igitur carnifices Tertyllo dicentes, Transcuntibus nobis per medium habitationis contribulium ipsorum; vox atque audiverunt eos dicentes, Christiani sumus, et in Christum credimus, tulerunt lapides et lapidabant eos. Audiens hoc impurissimus Tertullus, lætus est valde; et mittens accersivit etc.*

e *Ita per imperitiam appellari ab homine ethico potuerit, qui se Christianorum osores esse profitebantur.*

f *Egimus de his 9 Aprilis, ut eorum Natali.*

g *In Græco est: sancti Pueri, qui ante nos pro Lege occisi sunt: ὑπὲρ τοῦ νόμου: ubi Legem Mosaicam intelligi nihil dubitamus, adeoque septem Machabæos hic commemorari, quos colit Ecclesia Latina 1 Augusti. Itaque expungi volumus ad 26 Martii, quos ibi, veluti Leontinis passos, dedimus. Sic etiam num. 50 infra in exemplum proponitur veteris testamenti Susanna.*

CAPUT VII.

SS. Alexandri et Epiphaniæ conversio, et consullatio cum sanctis Fratribus.

Tunc jussit Tertyllus fieri craticulam permagnam, et sartaginem æream, et uncinos tres parvulos, quibus S. Alphius linguam extraheret: craticula autem et sartago post triginta dies perfectæ fuerunt. Interim vero Sancti in carcere quieti permanserunt: nam non amplius eos torqueri voluit tyrannus, eo quod coram omnibus inferrent injurias ei tanquam cani. Ejus etiam assessores monuerunt, ne eos amplius in conspectum suum Tertyllus duci permitteret; sed propere vita privarentur. Sancti autem Martyres, elevatis oculis in cælum, dixerunt: Domine Deus noster, qui es ante secula, ad quem a juventute nostra confugimus: tu es decens et vera Christianorum spes et expectatio, tu non mendax servorum tuorum promissio, tu indeliciens thesaurus, tu antequam petantur tua dona præbes diligentibus te, exaudi nos, qui dedisti nobis ut in testimonium veritatis sustineremus usque in finem. Nunc autem, Domine, suscipe animas nostras, et libera ab hostilibus spiritibus, et ipsas eis adjuuge, qui tibi placuerunt. Tu his, Domine, ignosce omnia, quæ fecerunt in servos tuos invocantes nomen tuum: illumina ipsos in cognitionem tuæ veritatis, vis enim omnes salvos fieri. Mitte, Domine, auxilium in servos tuos te confessos, et propter nomen sanctum tuum lapidibus obrutos, atque ita in sanguine baptizatos. Indulge quesumus, Domine, ipsis quod in te admiserunt: tu Domine, ex immensis divitiis tuis dona ipsis repende, et dignos effice, ut in terribili atque horrendo adventu tuo sedeant a dextris tuis.

42 Hæc ipsis dicentibus, venerunt in carcerem Thecla et Justina, afferentes secum velamina quædam sua tenuia et pretiosa, ut eis sanctorum Puerorum vulnera detergerent, deligarentque: et oblata pecunia

solvantur,
et priori
formæ resti-
tuuntur:

B

raptantur
proni per saxa

dein supini
cum carnis
dilaceratione:

generose res-
pondent

C

et reducuntur
in carcerem.

Dum nova
tormenta pa-
rantur,

F
orantes in
carcere
Sancti

INTERP-
SIGNA
non per-
mittunt vulne-
ra obligari,

et S. Justi-
nae oculum
sanant :

adro Ale-
xander petit
baptizari

2 Cor 6, 2

Coram Ter-
tyllo se
Christia-
num profi-
tetur :

narrat
uxori quæ
acta sint,

A pecunia Alexandro persuaserunt, permisitque ad Sanctos ingredi, et eorum vulnera curare. Ingressæ autem Thecla et Justina, atque etiam vincula trium Fratrum veneratæ, velamina circumcidere cœperunt et pedes circumligare : quod Sancti fieri vetuerunt, dicentes, Absint a nobis homines, qui pro nobis laborent nosque curent : habemus enim medicum, qui verbo, imo sola voluntate sua sancta nos sanaturus est : quæ autem pro nobis attulistis, donate egenis, mendicis, viduis et pupillis. Justina vero altero erat oculo capta, accessitque ad Alphium, qui plus ceteris tormenti asperitate debilitatus erat, dixitque : Porrige mihi, Domine, manum tuam. Porrexit ille ; Justina oculo eam admovit : et is confestim sanatus est, et altero integro similis factus. Dedit illa gloriam Deo dicens, Verus est unus Deus, quem Christiani colunt. Paulo post a Sanctis ille mulieres recesserunt, et eas carcerem egressuras intuitus fuit Alexander, viditque Justinam ambobus oculis cernentem. Ob hoc stupefactus est, obmutuitque : ad se autem reversus tandem sic eam est affatus ; Nonne tu, Domina mea, altero capta oculo huc intrasti ad hos Pueros ? Illa respondit, Etiam : sed horum fides et oratio me miseram sanavit. Quare cum ipsis ego cano et laudo Christum verum Deum.

B 43 His auditis Alexander insiluit in carcerem, et se demittens in terram, juxta pedes Sanctorum cum lacrymis, dixit : Ignoscite his, quæ in vos feci perperam, Sancti Dei, et rogate Christum, ut me salutifero baptismo dignetur. Erat Alexander literis eruditus, et quotidie Christianorum scripta legebat. Sancti autem dixerunt : Deus, frater, qui vult omnes salvos fieri, et in veritatis cognitionem venire, tibi concedit ut vis : verumtamen, uti Apostolus clamat, Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis : festina ergo, si vis salvare animam tuam. Ille, inquit, Quid faciam ? quomodo recipiam baptismum ? Sancti Pueri responderunt ; Si fieri potest, Deoque placet, ut recipias baptismum, bene quidem : secus autem per proprium sanguinem tuum te baptizato. His dictis exiit, seditque extra carcerem. Tum Tertyllus, misso nuntio, jussit ad se Alexandrum ascendere in prætorium ; quod ingressus ipse, Tertyllose presentem exhibuit : qui eum interrogavit, dicens ; Vivuntne adhuc illi miseri, quorum viscera fluebant in terram ? Respondit Alexander : Vivunt profecto, et sani facti sunt a suo Christo. Tertyllus dixit : Abi, et affer nobis craticulam, sartagineam, et uncinos, quas res elaborare jussi in perditionem ipsorum. C Alexander autem respondens dixit : Absit a me. Non enim amplius manus meas injiciam in hos Sanctos, cum jam Christum colam, quem hi Sancti adorant : quin me ipsum Christianum appello. His auditis, turbatus Tertyllus ut leo exclamavit : Hei mihi, quid faciam ? Ecce Christianorum magia occupavit et arripuit ex manu mea Consiliarium, quem unicum habebam. a

44 Alexander autem facto a se indicio, quod Christianus esset, a Tertylli conspectu se removit, et contulit domum : ibique valde mœstus resedit. Uxor b autem videns suum virum ita affectum, inquit : Quid tristises, mi vir ? Numquam te vidi talem, qui semper hilari vultu ad me solitus es intrare. Ait Alexander : Discede a me, uxor mea. Ego enim quæror et doico, quod genitus fui ; nec propter hoc solum, sed etiam, quia (si vera sunt quæ dicunt Christianorum Scripturæ de pœnis, quas passuri sunt negantes Christum) ego miser male perdendus sum propter hos sanctos Pueros. Iniquus enim Tertyllus mihi jussit, ut afferrem tormenta quæ paravinus, alia ut quibusdam linguam abscinderemus, alia ut ex eis quosdam vivos igni combureremus. Ego autem præ amaritudine atque dolore cordis mei aspere Ter-

tyllo respondi, et me ipsum Christianum esse indicavi : et cum viderim tanta miracula, quæ fecerunt hi Sancti, timeo in eos manus injicere ; maxime vero quia vidi Justinam cognatam meam, ut amplexa et osculata est manus unius ex Sanctis, integritatem oculi recepisse statim. Quam rem audiens uxor Alexandri, tanquam lapis facta est tacens : et paulo post dixit Alexandro : Verene alterius oculi visum recepit Justina, cognata tua ? Ille respondit : Vere quidem id ; quod his oculis vidi ego. Tum prope se prostravit ad pedes Alexandri, flensque dixit : Nullo pacto, mi Domine, manus tuas injicias in hos sanctos et beatos Pueros, ne cum iniquo et impio Tertyllo ignis inextinguibilis in die horrendi judicii particeps fias : in quem miseros peccatores mittet Dominus noster Jesus Christus, quando in ejus præsentia Sancti fulgebant sicut sol, recipientque illud bonum quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, maxime vero qui propter Christi amorem proprium sanguinem effuderunt : nos autem tanto bono carebimus, qui manus nostras injicimus in Christianos, et præsertim in hos sanctos Pueros : qui suis precibus impetrant, ut multi consequantur sanitatem, præsertim te tuis oculis spectante.

45 Hunc sermonem Alexander cum maxima jucunditate audiebat. Dixit autem postea, sententiam uxoris tentans : Quid mihi consulis, Domina Epiphana ? Mihi non est utile Tertyllo non obedire : propterea manus injiciam in hos Sanctos, ut mihi meus Dominus imperat. Quod audiens uxor a viro, et in vultum et in animum tristitiam maximam contraxit : ac mente non consistens, gravem gemitum imo de pectore duxit : lacrymis quoque vultum rigavit. Flensque amarissime dixit : Mi vir et Domine, tu mihi confessus es te Christianum esse, et coram Deo te Christianum appellasti : quæ tua verba scripta sunt in cœlis. Nunc autem negans majora gravioraque supplicia tibi parasti, perpetuis temporibus in æterno igne torquendus. Et hæc locuta, discedere voluit e conspectu viri : sed accurrens Alexander abeuntem tenuit. Illa reluctabatur, et ad virum se convertere nolens dicebat : Dimitte me discedere a te, quia vix horæ momento meum de te gaudium perduravit : nam rursus in eadem hora satanas, quem cum iniquo Tertyllo colis, pulchram a te honestamque voluntatem removit, et pessima furia te per pœnitentiam salvum videre non potuit. Tum ei dixit Alexander : Ne credas, Domina mea, quæ tentans te dixi : sed crede, quod recte credidi, credoque in Christum verum Deum ex toto corde meo, et ex tota mente mea : et nulla erit in me aut conversio aut mutatio. Vivit Dominus Deus Christianorum, quem hi sancti et benedicti Martyres prædicant, ipsum confiteor, ipsum adoro, pro ipso sanguinem meum, ut hi Pueri, promptus sum effundere. Illa vero respondens dixit : Tu fraudulente ac malitiose mihi hæc dicis.

46 Hoc audiens Alexander, multis cum lacrymis respondit : Redi ad me, carissima uxor mea : et de nobis consilium incamus, deliberemusque an debeamus nos ipsos tradere iniquo Tertyllo, pariterque certare pro Christo in societate horum beatorum Martyrum : adhuc enim vivunt in carcere. Hæc audiens uxor, et parum fidei adhibens ei, dixit : Quomodo fiduciam de te habebis, quod inmutabilis et firma sit futura voluntas tua in confessione Christi ? Tum Alexander dixit : O uxor, benedicta tu et benedicti mores tui, eo quod tu sola in hac ætate magno cum desiderio dilexisti virum, et ex ignis æterni pœnis eum eripuisti, si Dei voluntas aspiraverit. Propterea ego, inquam, et ita tibi persuadeas volo, quia hujus rei Deus solus est auctor, et pro eo sanguinem meum fundere volo, ut tibi dixi paulo ante.

D

eaque suadente ne Tertyllo obediat,

E

primum hasitare se simulat,

dein illi discerere ab eo vultu,

se omnino Christianum esse protestatur, F

et paratum ad mortem pro fide ob-eundum :

Illā

A Illa respondit : Audi me, mi Domine : si dum vivis poenitentiam egeris, et Dei clementiam ineffabilem rogaveris : ipse tui miserebitur in die illo, in quo judicaturus est orbem terrarum in justitia, et æterni ignis supplicio puniturus est impios et superbos, maxime vero sceleratum et impium Tertyllam, atque alios ei assentientes. Tum Alexander ait : Quid faciemus de pecuniis aliisque bonis, quæ mihi male preparavi? Illa inquit : Hæc tibi curæ non sint : sunt enim omnia corruptibilia ; et cum facile nobis auferri possunt, tamen animam nihil juvant : nam male partæ, male dilabuntur opes. Propterea, mi vir, te admoneo et exhortor, ne multi facias pecunias tuas plurimas amplumque patrimonium : thesaurizato tibi thesauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, et ubi fures non effodiunt, nec forantur : præterit enim figura hujus mundi, ut beatas Apostolus clamat. Tu igitur festina ut salves animam tuam peccatis pollutam, maxime vero his, quæ in hos Pueros sanctos admisisti : qui multis signis in hoc loco fidem suam patefecerunt, nec tamen tanta opera vobis ullo pacto persuadere potuerunt, ut in Christum crederetis. Alexander respondit uxoris suæ : Hæc infecta esse non possunt, et ideo mœstitia premitur maxima. Epiphana inquit : Itane vivunt Sancti adhuc in carcere? Ille dixit : Vivunt profecto : et, ut quidam mihi retulit, multum orant pro nobis, modestiamque nostram Deo commendant. Epiphana dixit : Ergo, mi Domine, eamus ad Sanctos, omniaque in eorum ianuam ponamus, rogemusque ut nostræ salutis curam suscipiant. Placuit hic sermo, et dixit : Eamus quam primum : nam bene consulis.

B

47 Cum hæc inter se collocuti fuissent, tres Proceres ex primis civitatis, Herpio, Marullus, et Colymbio a Tertyllo missi venerunt ad Alexandrum, et intra domum recepti dixerunt : Dominus noster, tuus alter pater, Tertyllus, ad te nos misit, et tibi ita loquitur : Cum fueris mihi semper carus, tamquam filius fidusque Consiliarius, æque mihi ac Imperatori aut potius immortalibus deis dilectissimus (et nostra quidem benevolentia manifesta tibi est) tibi significat, quemadmodum litteras dudum accepi a Licinio, semper Augusto et perpetuo Imperatore, et a Domino quoque meo Valeriano, quibus jobent, ut, quoniam in certo quodam Siciliæ loco maxima Christianorum multitudo latet, illuc cum sufficienti exercitu accedamus, eosque comprehendamus, et hæc adducamus : idque volo fiat ad nutum prudentiæ strenuitatisque tuæ. Hoc pacto vindicabis injuriam immortalium deorum, amicusque eris Imperatoris Licinii et Domini Valeriani et meus : a quibus donaberis multis magnisque donis, et par tuis meritis gratia referetur. Quod autem te Christianum appellasti, nihil verearis : quia novi ego inmutabilem mentis tuæ constantiam erga immortales deos et erga nos : nec accepi ego verba tua ita ut prolata fuerunt, quia scio quod respicis Christi nomen, et ipsam audire non potes. Quæ tibi dico, ex benevoli patris affectu deprompta fuerunt : si quid autem feci, quod tibi minus placeat, ignosce mihi propter indelebilem amicitiam nostram, et veni statim. Hæc audiens Alexander, et nolens missos a Principe scandalizare, antequam accederet ad Sanctos, inquit : Ego quidem langueo, ut vos videtis, nec possum modo ad eum venire : quapropter renuntiate Domino nostro Tertyllo, quod si Deus me ad pristinam incolumitatem redoxerit, et mihi jusserit, veniam ad eum. Illis auditis Principes Herpio, Marullus et Colymbio redierunt ad Tertyllum : et renuntiaverant, quæ Alexander responderat eis. Tertyllus hæc audiens, gavisus est valde : et nec ipse, nec illi bene perceperunt, quomodo verba protulisset Alexander.

Maji T. II

48 Illis rebus in ejus domo ita peractis, et profundæ noctis tenebris jam per orbem sparsis, uxorem suam Alexander est affatus : Agedum, Domina Epiphana, eamus in carcerem ad Sanctos. Quo cum venissent, Alexandrum milites, qui custodiebant carcerem inclinato capite flexisque genibus receperunt, quia timebant eum valde, et tunc a Tertyllo missum fuisse credebant. Et dixit eis ille : Diligenter cavete, haud permittentes quemquam ad fores carceris appropinquare. Responderunt, se studiose omnia facturos. Ingressi ergo Alexander et uxor, invenerunt Sanctos, Deum orantes et inter se disputantes de animæ salute, et de Tertylli futuri judicii die, atque de justorum regno sine fine, deque iniquorum peccatorum supplicio infinito. Vir igitur et uxor celeri gressu accedentes, apprehenderunt pedes Sanctorum et gloriosorum trium Martyrum Alphii, Philadelphi, et Cyrini, fletus amare, et alta voce clamantes : Misere mini nostri, o vos Sancti Christi, et rogate Christi ineffabilem clementiam, ut salvemur etiam nos, nec in finem pereat hic servus vester. Uxor etiam viri dicta confirmans, dixit : Salvate hunc et omnes, quia multi per vos conversi sumus ad Dominum nostrum Jesum Christum. Postea Alexander sublata voce clamavit. Ignoscite mihi, quæ in vos graviter admisisti, et passionem multas quas intuli : ipsi enim clamatis dicentes : Poenitentiam agite omnes ut salvemini : non vult enim Deus ut homo pereat. Ego autem per vos Christianæ fidei me subijcio, et credo in unum Deum, Patrem omnipotentem, factorem cæli et terræ, et in unum Dominum Jesum Christum filium Dei unigenitum, qui a Patre missus est in mundum, passus etiam pro nobis, ut languores nostros in corpore suo ferret, et sepultus est et resurrexit tertia die secundum Scripturas, et ascendit in cælum, et sedet ad dexteram Dei Patris, et iterum venturus est cum gloria judicare vivos et mortuos ; et in Spiritum sanctum, Dominum et vivificantem ; et resurrectionem mortuorum ; et vitam venturi seculi, his qui placuerint Deo in carne ; reprobis autem pœna erit æterna, et ignis qui non extinguitur, tenebræ exteriores, vermis qui non moritur, et stridor dentium atque tartarus amarissimus, qui paratus est diabolo et angelis ejus, atque negantibus et non confidentibus Christum et Sanctos ejus, sed injuste [affligentibus] eos cruciatibus amaribus et gravibus tormentis propter ejus nomen, quorum primus sum ego. Hæc audientes sancti et benedicti Paeri, elevatis manibus in cælum, dixerunt : Gratias agimus tibi, Domine Jesu Christe, Deus noster, qui nos in hac vita fecisti dignos, ut videremus hunc neophytum, per tuam benignitatem et per nos servos tuos, tamquam novam plantam tuæ sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ relinqui : et nunc, Domine, propitios esto huic servo tuo et huic servæ tuæ : et præsta, ut ipsa perficiat cursum certaminis, quod subitura est propter nomen tuum, negans idola vana, ut nos et servi tui. Quæ cum dixissent Sancti, jusserunt eos sedere.

49 Postea locutus est Alexander ; Quid vultis, Domini mei, et quid imperatis agere ? Quid faciemus de pecuniis, quas male nobis congregavimus ? Dixerunt Sancti : Audi, frater, quoniam disposuit Deus rem nostram, et, ut ipsi placuit cui voluntas pro consilio est, jam instat dies peregrinationis nostræ, paulo post ad Deum migraturi moriemur hoc in loco. Nam Tertyllus iniquus nos interficere constituit et pellere ab hac vita ; quod nos desideramus, et rogamus ut, si Deo placet, cum ipso simus. Tu autem pecunias, quas injuste abstulisti, redde eis a quibus abstulisti : reliquas autem redde Thecæ et Justinæ, nam ipsæ quomodo eas distribui oporteat sciunt ; reliqua vero bona, quæcumque potes, distribue qui-

D
INTERP-
SIGONA*
et cum
Epiphana
accedit ad
Sanctos :

E

facilique
professionem
fidei,

F
cum gaudio
Sanctorum :

docetur mo-
dum dispo-
nendi de
pecunia.

denique
consultat
quid de pe-
cunia sit
facturus.

1 Cor. 7. 31

Invitatus
a Tertyllo,

ad Chri-
stianos
comprehen-
dendos

excusat
languorem :

A bus vis, viduis et orphanis, ut per ipsa invenias misericordiam et gratiam Dei in iudicii die, et tibi oportunesint auxilio. Scriptum est enim: Nudi egressi sumus de ventre matris nostræ, nudi revertemur: et cum nihil attulerimus in mundum, manifestum est quod nihil inde possumus efferre: nam omne hominum genus velut fœnum, et omnis gloria hominis ut flos fœni; ortus est sol et aruit fœnum atque decor aspectus ejus periit. Ino jam ipse adhibens animum his quæ Scriptura dicit, custodi te ipsum, et conserva a fraudulentis inimici nimium perniciose machinatione. Alexander autem respondens dixit Sanctis: Ego, mei Domini et auctores meæ salutis, volo quamprimum ex hac misera vita exire per multa tormenta: nam constitui me ipsum nequissimo Tertyllo tradere, et in ejus vultum spuere, ut cito mihi caput abscindat. Hæc autem vestra serva facito, quæ volet, de meis bonis.

50 Sancti respondentes dixerunt Alexandro: Tu quidem decrevisti te ipsum tradere in manus iniqui et immanis Tertylli, ut per plurima tormenta celeriter a vita migres. Recte quidam deliberasti: sed Deus voluntatem tuam probavit: aliter tamen disposuit, nec ita vult. Quapropter nos, Domini nostri Jesu Christi et sancti Spiritus gratia illuminati, revelamus et dicimus tibi, Aufugias ab oculis Tertylli, et te abscondas in quodam loco, quem paravit tibi Deus: in quo ejus gratia protectus manebis, donec ipse tibi demonstrabit, quid te oporteat facere. Tunc vero sancti Spiritus gratia salutiferi baptismatis munere dignabitur te. Hæc autem domina Epiphana, soror nostra et tuæ salutis auctor, ut a pueritia sua expetivit, multis tormentis martyrium complet. Hæc enim, ut nosti, te semper admonuit, ne manus in nos tuas injiceres: quapropter ejus vota Deus exaudivit, et post quinque dies incipiet ipsa torqueri; et multis tormentis ab iniquo Tertyllo illatis, constanter martyrium consummabit. Hæc audiens Alexander a Martyribus, obstupuit, et admiratus est tam terribiles revelationes, et multo magis exarsit studio et desiderio in Christum, et dixit: Quis me separabit a caritate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? certus sum enim, per vos Sancti, quia neque mors, neque vita, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit me separare a caritate Dei, quæ est in Christo Jesu Domino nostro. Hæc audiens Epiphana surrexit a solo, et accurrens deosculabatur Sanctorum pedes dicens: Gratias ago Deo, sancti et gloriosi Martyres, quia audiavi ex vobis, quæ in me desiderabam scire, ut martyrii cursum consummarem: sed petite Deum cœli, ut det mihi virilem constantiam ad perferendum tormenta, quæ mihi Tertyllus est illaturus. Ipse Deus qui adjuvit B. Susannam per sanctum Prophetam Daniele, et convicit mendacii, atque perdidit malæ mentis seniores; ipse, inquit sancti Fratres, det tibi patientiæ constantiam ad confundendum impium Tertyllum. At illa nimis perseveranter Sanctorum pedes amplectebatur, et precabatur ut pro se orarent: magna enim lætitia fuerat perfusa, quia audiverat se martyrio coronandam.

ANNOTATA.

a Quæ ab hinc usque ad num. 61 leguntur de Alexandro ejusque uxore Epiphana, desunt in MS. Græco Vaticano: sed habentur in Latino Neapolitano. Est autem Alexander, qui mutato nomine Neophytus, postmodum factus Episcopus Leontinus, sancte obiisse

dicitur xvii Aprilis, festumque celebratur Kalendis D Septembris.

b Hæc est S. Epiphana, cujus Acta integra his Actis inseruntur, et potissimum infra cap. 9 gloriosum ejus martyrium celebratur, quod referendum esset ad diem xii Maji: sed inde lectorem huc remittimus, quod satis sit eadem uno in mense semel legi. Juvat autem ad instructionem simpliciorum, quibus grave accidit hodierni Romani Martyrologii errores subinde a nobis castigari, utque intelligant quam non magno delectu studioque multa sint ad vetus Usuardi Martyrologium, quo antea Romanæ Ecclesiæ æque ac aliæ pleræque utebantur, adjecta ab ejus recognitore, conscribendis Annalibus occupatissimo; juvat, inquam, ad eum finem verbotenus transcribere annotationem Cajetani, qualis legitur pag. 58. In Romano Martyrologio Natalis dies S. Epiphane, ad iv Idus Julias memoratur, his verbis: Apud Salentinos S. Epiphane, quæ sub Diocletiano Imperatore et Tertyllo Præsidi, uberibus præcis reddidit spiritum. Sed tripliciter hic erratum, in natali mense, in loco cædis, in nomine Imperatoris. Ut errorum, mi lector, ratio constet; scias velim, quod auditum mihi a viris Leontinis, in vetere Romano Martyrologio nullam Sanctorum Martyrum Leontinorum mentionem olim factam: sed cum Gregorius P. M. XIII id emendavit, additos fuisse, opera Pauli Bellarditæ, Leontini et Liparæorum Episcopi, qui tum erat Gregorii PP. Capellanus. Quod igitur ei fides habita est in historia patria, cujus ille laud multum gnarus erat, adjecta in Martyrologium permixta erroribus, quæ ad natales dies Sanctorum, Leontinorum spectabant. Neque enim Epiphane apud Salentinos (qui error est librorum ex homonymia vocis) passa, neque sub Imperatore Diocletiano, ad iv Idus Julias: sed apud Leontinos, sub Imp. Valeriano ad iv Idus Majas. Est quidem deinceps correctus error, et Leontini nunc leguntur, non Saleutini; an tamen revera error sit, et ea quæ adscribitur xii Julii, non sit diversa ab illa quam Leontini se prætendunt habere, dubium facit Paulus Regius, dum ait parte 1 de Sanctis Regni Neapoli pag. 345 Hydrunti (quod in Salentinis vetus est et insignis civitas) requiescere corpus S. Epiphane, fustibus mactatæ sub Diocletiano. Addit quidem et Tertyllum Præsidem; sed nihil prohibet diversis locis diversisque temporibus synonymos Præsides institutos fuisse. Si autem revera apud Hydruntinos alienus S. Epiphane corpus existit, et colitur xii Julii (quod ibidem exquirendum et definiendum) de qua scripto vel memoriter traditum sit, fustibus sub Diocletiano caesam esse; hanc ego non dubitaverim esse diversam a Leontina; quævis Ferrarius, in Topographia Sanctorum Martyrologii Romani, hanc illuc translata fuisse supponat.

CAPUT VIII.

SS. Theclæ et Justinæ erga Sanctos officia. Alexandri secessuri acta.

P ostera cum jam medium cursum nox perageret, Thecla et Justina cum ancillis octo domo egressæ, carcerem versus iter habebant, et milites rogarunt ut ad sanctos Pueros ingredi permitterentur: gravissima enim tribulatione premebantur, quod audiverant Sanctos valde cito esse interimendos; et eo magis quia intellexerant abscissione linguæ, craticula et sartagine esse cruciandos: ob id flebant amare, dicentes invicem: Quodnam lapideum cor mensure ferrea posset sine maximo dolore tot et tanta spectare tormenta, per quæ tanta Puerorum pulchritudo deturpatur? Venerunt autem ex longinqua regione, huc missi ab infesto et crudeli Principe, ut improperium in hæc Mesopoli paterentur. Prætere-

SS. Thecla et Justina pro Sanctis sollicitæ

An alia S. Epiphane Hydruntinis?

F

INTERP. SIGONA, Job 1. 21

Heb. 7, 17

et quid Deus de ipso disposuerit,

Epiphana autem martyrem futuram.

Mat. 10, 18 A rea dicebant: Sed ne de his turpiter lacrymemur, et frustra loquamur: novimus enim quod in Evangeliiis dicat Christus Apostolis sanctis, Ante Reges et Præsides ducemini propter me in testimonium illis et gentibus, et eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Quibus verbis ardentissimum Martyrii desiderium ipsis excitavit: et ideo ipsi Sancti hæc dicta sibi proponentes, penitus nihil pendunt tormenta, quæ inferuntur ab impio Tertyllo: quippe qui semper habeant in animo Christi verba dicentis; Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Hi ergo animose atque viriliter omnia contempserunt, et tamquam a propriis corporibus peregrinantes digni fiunt, qui in perpetua tabernacula mittantur. Quoniam et Christus ipse inquit, in domo patris mei mansiones multe sunt. Hæc Thecla referebat Justinæ suæ cognatæ, addebatque: Mansiones autem illæ sanctæ, aliæ sunt Prophetarum, aliæ Apostolorum, aliæ sanctorum Martyrum, qui proprium sanguinem effuderunt: dignus est enim, ut Apostolus ait, mercenarius mercede sua. Hæc et alia multa inter se Thecla et Justina per viam disserentes, pervenerunt tandem ad carcerem: sed milites prohibuerunt foribus appropinquare, quamvis juxta morem pecuniæ oblate fuissent: non enim ausi sunt Alexandri mandata transgredi. Interrogabant autem mulieres, qua ratione consuetas pecunias non caperent et ingredi permitterent, responderunt illi: Quia Dominus Alexander ingressus ad Sanctos cum uxore, ut neminem carceris foribus appropinquare permitterent, mandasset.

52 Rogabant mulieres, ut aliquis ex eis nuntiaret Alexandro, Theclam et Justinam adesse, et ingredi velle. Hoc ausus facere unus militum ad fores carceris accessit: et posteaquam adhibens aures, audivit Alexandrum nominare et confiteri Christum, cœnavit dicens. O mi Domine Alexander, venerunt hæc tuæ cognatæ Thecla et Justina, et volunt ingredi ad Sanctos. Jussit Alexander ut introducerentur quandocumque: quod et factum est. Mulieres igitur ingressæ prociderunt ad pedes Sanctorum, cum multis lacrymis dicentes; Salvete Sancti Dei, in Domino gaudete, qui illuminastis hanc civitatem, et dæmonum turbam expulistis ab ea. Ecce ut videmus, Dominus Alexander, cognatus noster, malignus olim contra vos, nunc benignus in Christo et vobis; olim vestri persecutor, et in vos ut leo dentibus infrendens; nunc videmus ut ovem ante pedes vestros jacentem, confitentem et adorantem Christum. Gratias ergo agimus Salvatori nostro, per vos Sancti, posteaquam placuit Christo, super omnes hujus civitatis incolas, nostram inspicere cognationem atque salvare. Accedens autem Epiphana, se inclinavit ad ambas, et rogavit, ut pro se orarent. Respondentes Sancti, dixerunt Theclæ et Justinæ: Salvete vos, quæ nos semper refocillastis, quæ nostrum onus propria cervice tulistis, quæ hospitalitate vestra nobis providistis, quæ nulla verecundia tardante nostra vincula osculatæ fuistis. Vos sanctæ mulieres, pecunias multas propter nos humiles Christi servos expendistis, et similes estis factæ mulierum illarum, quæ Apostolis ministravere. Ecce nunc ex vobis et ex vestra cognatione orta est hæc nova planta, pulcherrime germinans. Non enim tantum gaudet Deus propter nonaginta novem justos, quantum gaudet propter unum peccatorem pœnitentiam agentem. Sic et propter hunc unum gaudet Deus, ut olim propter B. Paulum, qui ex persecutore factus est vas electionis, ut portaret nomen ejus coram gentibus et Regibus, ut scriptum est. Religiosorum virorum religiosi filii, bonæ radicis bonus ramus, hic bonus et verus fructus ex vobis effloruit.

Act. 9, 15

Mat. 10, 18

Ibid.

Joa. 13, 2

1 Tim. 5, 18
veniunt ad
carcerem:et jubente
Alexandro
admissægratulan-
tur ipsiset vicissim
laudantur
ab illis,

Act. 9, 15

53 Cum hæc et alia plura Theclæ et Justinæ Sancti exposuissent, addiderunt de Epiphana: Hæc Domina soror Epiphana optimam partem martyrii elegit, quæ non auferetur ab ea, juxta Dominicam vocem. Dixerunt autem Alexandro: Quod de pecuniis dixisti nobis, sic habeto: quascumque ab his sanctis mulieribus ad nos ingressuris accepisti, eisdem redde; reliquas vero illis a quibus injuste extorsisti, et non accusaberis a Deo. Vade igitur in domum tuam, ibi te collocabis in cubili tamquam adversa valetudine gravatus, et quæ poteris distribues mendicis: et sequenti nocte assumens tecum duos fideles servos, aufugies a facie Tertylli. Nam post quinque dies, ut tibi diximus, concitaturus est ingentem tumultum propter te, quem diligentissime inquireret per totam Mesopolim; et te non invento, multos perdet, ipsaque Epiphana martyrium inibit. Tu autem profectus hinc latebis, donec te Dominus per nos admonebit. Hæc audiens Alexander, salutatis Sanctis se contulit domum cum uxore: gaudebant autem et glorificabant Deum ob ea quæ audiverant a Sanctis. Tum vero Alexander ac uxor ejus pecunias omnes eduxerunt in medium: et imprimis separavit eas Alexander, quas a suis cognatis acceperat: tum et alias, quantum memoria repetere potuit, quas injuste sibi paraverat; id autem fecit simulata valetudine, jacens in cubili.

54 Thecla vero et Justina cum Sanctis remanserunt flentes, et ipsorum pedes osculantes, et ut pro se orarent precantes: et Thecla quidem non mediocre habebat solitudinem interrogandi Sanctos, quotennes essent, sed non audebat. At Sancti Theclam astantem interrogaverunt: Quidnam adstas coram nobis, Domina Thecla, nec quidquam loqueris? Illa statim pedes eorum apprehendit, et dixit: Audebo jam ego vos interrogare, quotennes estis. Respondit S. Alpius: Crede, Domina, quod, quemadmodum pater noster scripsit, et mater nostra in sanctis benedicta, sæpe dixit: Ego sum natus annos viginti duos et menses septem; Philadelphus autem, unanimis frater meus, vicesimum primum jam complevit annum, Cyrinus vero, desideratissimus mihi, annos decem et novem et menses octo explevit. His auditis Thecla et Justina gavisæ fuerunt gaudio magno, nam diu desideraverant id scire, et nunquam ausæ fuerant sciscitari. Cumque cognovissent, celeriter eos de vita migraturos, humi prostrate, pedesque eorum exosulatæ, a carcere exierunt. Tum ex Justinæ ancillis una habens aridam manum, priter ingressa cum aliis, postquam Domine fuerunt egressæ, cœntrit ad Sanctos: flensque oravit et dixit, Misereamini mei, Sancti. Et Sancti petitionis causam cognoscentes, dixerunt: Discede, soror, in pace. Dominus noster Jesus Christus sanat te per nostras humiles preces. Et confestim sanata est manus instar alterius, quæ integra erat: exivitque puella laudans et glorificans Deum, qui ipsi tradidit sanitatem manus per sanctorum Puerorum preces. Thecla et Justina jam domum pervenerant, quo accessit et ancilla: ex qua, quæ facta fuerant, cognoverunt, et admiratæ Deum glorificaverunt, quia talem ac tantam Leontinorum civitati contulit dignitatem per Sanctorum visitationem.

55 Mane autem facto misit Alexander servos suos, et recessit quoscumque potuit ex Leontini civitate, a quibus injuste pecunias abstulerat: et cuique suas restituere cepit, nonnullis etiam duplas reddidit. Divulgatum fuit hoc in Mesopoli et Tertyllo nuntiatum est, quod ejus Consiliarius Alexander laboraret in extremis. Accersivit Herpionem Principem, et Marullum: quibus dixit, ite ad Alexandrum Consiliarium meum, dilectum mihi tamquam filium, et interrogate quid sibi contigerit; atque

D
INTERP.
SIGONA-
qui Alex-
andro præ-
scribunt re-
stitutionemet fugam
ex urbe:

E

inducunt
atatem
suam,

F

manum aridam
sanant.Alexander
intentus
restituendis
male partis

que

A que admonete, ut immortales deos oret, atque ab eis benevolentiam petat : ita enim propitii fient, et nos ejus consuetudine et amicitia non privabimur. Adeuntes autem Herpio et Marullus Alexandrum, invenero jacentem in cubili, multosque astantes ex populo, et dixerunt ut eis præceperat Tertyllus. Præterea interrogaverunt, quinam essent qui astabant, et quid sibi vellet illa pecuniarum largitio. Quibus dixit Alexander : Quoniam multas mihi divitias male comparavi, eas modo distribuo illis a quibus abstuli. Vos autem hinc profecti, renuntiate hæc nostro Domino Tertyllo, et rogate ne contra nos turbetur, talemque largitionem prohibeat : et ille quidem, si Dei voluntas est, deorum donis fruetur cum Imperatore ac Domino Valeriano : me autem extrema mortis necessitas occupavit, quapropter metue, ne forte peccati sarcina qua premor me perdat. Tum quæ audiverant Herpio et Marullus Tertyllo retulerunt ; quibus ille tristatus est valde, et rursus ab Herpione ita referri jussit : Fac quod vis, fili mi et consiliarie : quamvis enim pecunias istas modo profundas, poterimus duplices tibi rependere : nam noster amicus es atque Imperatoris, et ipsius Valeriani Domini mei. Fac igitur quodcumque vis de bonis, quæ multa possides. Tum iterum ei per Herpionem respondit Alexander : Ego quidem, Tertylle, quamvis in præsentem moriar, semper tamen Deo meo vivam Herpio id non intellexit : nam quando Alexander Deum nominavit, credidit ille de Apolline dici. In hora autem prandii misit Tertyllus Alexandro edulia quædam ex sua mensa, quæ capiens Epiphana projecit canibus, ita tamen ut a nullo cerneretur.

B 56 Thecla autem et Justina, audito quod Alexander moreretur, accesserunt ad eum : qui ceteros foras abire jussit, et suis cognatis Theclæ et Justinæ dixit ; Quoniam, Domine, mihi estis cognatæ, deinceps erimus omnes unum corpus et unus spiritus, per Jesum Christum Dominum nostrum. Novistis autem, quod dum in tenebris essem, multos perdididi, nesciens quid facerem. Quando vero gratia sancti Spiritus apparuit in me, per sanctorum trium Puerorum orationem, vivo Domino, non ex operibus justitiæ quæ feci ego, ut ait Beatus Apostolus. Ego enim admisi gravia et nefaria coram Deo et Sanctis ejus, præsertim in hos sanctos Martyres, et multos interemi Christianos, cupiens placere Tertyllo, et dæmonibus prave ministrans ; negans autem veram et sinceram Christianorum fidem, quam ipse unigenitus Dei Filius, descendens ex sinu æterni Patris, suos sanctos Discipulos docuit. Omnes autem qui ejus doctrinam sectantur invenientur in die Domini nostri Jesu Christi immaculati, et sine fine fruuntur illo bono, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quod paravit Deus diligentibus se : tandem regnabunt cum Christo, et capient coronam regni pulchritudinis de manibus ejus, permanentes in lumine vultus ejus in secula. Nunc autem, Domine matres meæ, capite omnes vestras pecunias, ut Sancti constituerunt, quas ego a vobis accepi ingressuris ad Sanctos ; et maxime quando eos ad te, Domina Thecla, accedere permisi. Eas omnes aliasque ex meis do vobis, ut Sancti jusserunt : de his agite quidquid vultis. Erat enim Alexander valde dives et multo magis quam ipsæ suæ cognatæ. Omnes præterea a servos et ancillas libertate donavit, et victui quoque tribuit necessaria : namque filiis carebat, quos nullos genuerat ex uxore, cum qua permanserat annos novem. Et hæc quidem ex parentibus Christianis nata fuerat, ex Mandinorum b vico : sæpe autem Theclam atque Justinam consuluerat, an aufugeret a vultu Alexandri, et se ipsam in martyrium traderet pro Christo. Quæ id fieri non permiserunt, dicentes ; Ne id facias, filia,

nam potuit contingere ut per te salvetur Alexander : D quod et factum est : nam is monitis assiduis noctu- ceteraque dis- que diuque fatigatus, tandem conversus est ad Do- ponit, minum nostrum Jesum Christum. Præterea ipsa jugiter Sanctos, ex quo ad Leontinos pervenerunt, orabat, ut precarentur Deum pro viro suo, quo dignus fieret sancti Spiritus gratia. Alexander igitur cuncta, quæ superfuerant, et distribuit mendicis, viduis, orphanis, et aliis qui variis languoribus premebantur ; nec sibi quidquam reliquit, præter viles quasdam tuicas quas indutus erat.

57 Tunc cum suis cognatis constituit, ut nocte concubia pariter ad Sanctos convenirent, et ab his mandata caperent eorum quæ facturi essent. Et cognatæ quidem egressæ abierunt, gaudentes et glorificantes Deum. Alexander vero duo, ex suis servis accersivit, et dixit : Ecce ego vos servitutis jugo liberavi : festinate igitur, et vos ipsi animas vestras libertate per rectam fidem in Christum, quem Christiani colunt et annuntiant. Volo ego vobis arcanum quoddam revelare, quod si apud vos occultum retinueritis, salvabitis et vos ipsos et me in die Domini nostri Jesu Christi, a quo vocabimini ad dexteram. Servi fidem servaturos promiserunt, et quid vellet interrogaverunt. Ille respondit et dixit : Ego constitui a facie Tertylli aufugere, et vos mecum abducere volo : ut, quo fuerit opus, mittam ex loco, quem nobis Dominus paraverit in refugium et munimentum contra eos qui ad nos accesserint. Promiserunt servi se cuncta quæ Domino placerent fideliter facturos, promptosque semper futuros in vitam et in mortem. Postea vero quam densis cum tenebris nox supervenit, cum uxore sua accessit Alexander in carcerem : quem ingressum prout milites venerati fuerunt. Aderant autem ibi jam Thecla et Justina, quæ prævenerant et ingressæ fuerant, quia militibus præceperat Alexander, ut eas quotiescumque accederent ingredi permitterent. Vir igitur et uxor proidentes in faciem adoraverunt Sanctorum pedes ; qui dixerunt : Salve Neophyte, qui nuper regeneratus es, et factus firma Ecclesiæ columna : qui heri eras superbus et convitiator Ecclesiæ ; nunc autem Christi servus mansuetus, placidus et orthodoxus, firmaque Ecclesiæ columna. Nos autem te præmonemus : ut, cum Christi gratia in te facta fuerit, stes ut bonus et gubernator, et temonem fidei regens, navem deducas in portum victoriæ immortalis ; ut audias beatam vocem clamantem : Venite benedicti patris mei, percipite regnum paratum vobis a constitutione mundi. Alexander autem cum lacrymis et submissa voce dixit, ut scriptum est : Miseremini mei, o vos Sancti Dei : ego enim idiota cum sim, excusare me nescio aut respondere sapientiæ, quæ vobis a Deo data est. Sancti jusserunt Alexandrum surgere a solo, et stantem audire quæ dicerent : tum ad eum hæc verba direxerunt : Ecce, frater Alexander, tempus nostræ resolutionis instat. Tu autem vade in locum quem paravit tibi Deus : et mane illic donec dicat per nos tibi Dominus, et te transferat quo vult ; atque tunc assequeris sanctum et salutare baptismum ab aliquo venerando Episcopo, colente Dominum nostrum Jesum Christum. Ecce jam diximus tibi, vade in pace. Dominus noster Jesus Christus, qui duxit nos ex longinquis regionibus, et nos hic mori jussit ; ipse te salvet et omnes tuos. Credamus, frater, nihil esse occultum Domino, sed omnia nuda et aperta oculis ejus : Domini est terra et plenitudo ejus.

58 Hæc audiens Alexander amarissime flebat, et lacrymis modum adhibere non poterat, mœrentibus etiam famulis cum Thecla et Justina. Tandem accipit Alexander uxorem Epiphana, et inclinavit eam ad pedes Sanctorum, dicens : Vos facti estis auctores

et commenda-
ta eis Epiphana
na uxore

INTERP.
SIGONA.

jussu Tertylli
se invisentes

velut moriturus
affatur :

idem visitatus
a SS. Thecla
et Justina,

Tit. 3, 5

reddidit pecunias
ab iis
acceptas,

a

b

et ? famulis
assumptis

accedit ad
Sanctos vale-
dicturus :

d

e

a quibus au-
dit se Epi-
scopum futu-
rum :

et commenda-
ta eis Epiphana
na uxore

A res nostræ salutis : vobis eam commendo, vos eam ducetis in cognitionem Domini nostri : vos pro ea supplicate Christo, ne deficiat fides ejus in multis tormentis, quæ illaturus est impius et iniquus Tertyllus. Responderunt Sancti : Confidimus et certissime credimus, quod Dominus noster Jesus Christus vires præstabit vincendi pessimum Tertylli furorem : ut demonstretur ejus iniquis assessoribus, quod femineus sexus imbecillis devicit ejus inopetum, et deduxit ipsum in infernum viventem : nam ejus potentia, qua nos potest divexare, mortem et perditionem animæ ipsius afferet. Præterea Alexander accedens ad Theclam et Justinam, cecidit in earum colla, dicens : Salvete, meæ Dominæ cognatæ, imo matres, intimo cordis affectu : orate pro me misero, ut illuminet etiam me Filius Dei, qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum : ecce vobis ego greges et armenta omniaque ædificia relinquo. Dixit Thecla et Justina : Atqui fili, postquam recesseris a facie Tertylli, ipse nos igni tradet. At Sancti dixerunt : Absit, Dominæ matres nostræ, neque enim permittet Deus vobis male fieri : nam Dominus noster vobis indiget, propter vestra promptissima obsequia circa fidem et mentis puritatem : etenim per vos multa bona fient in Mesopoli, et sequentur post hanc ætatem viri amatores bonorum operum, et religiosi Sanctorum cultores, qui recipientes vestram bonam institutionem, exemplum a vobis sument. Tunc colla invicem amplexi Alexander et cognatæ tandem flevere, donec viribus destituti fuerunt. Alexander autem dixit : Orate pro me misero peccatore in consummatione martyrii vestri. Tunc Sancti precati pro Alexandro, eum in pace dimiserunt.

valedicit SS.
Theclæ et
Justinæ.

B

ANNOTATA.

a MS. Neapol. Famulos advocans, singulis duplicem mercedem impertit.

b Ibidem Magdalinarum.

c Ibidem dicitur hæc distributio commissa SS. Theclæ et Justinæ.

d Ibidem omittitur hujusmodi salutatio, parum apta necdum baptizato, nisi pro præterito tempore hic intelligatur futurum, quando et Neophyti nomen ei collatum.

e Videtur innui Episcopatus ejus Leontinus, quem postmodum suscepit.

C

CAPUT IX.

Alexandri recessus ; Sanctorum Fratrum mors et sepultura.

Ipsæ igitur Alexander exivit ex Mesopoli hora gallicini cum duobus servulis, et ocissime pervenit in locum, cui nomen a Selinodio, prope fluvium magnum manantem ex monte b Therræo. Ibi Dei nutu invenit in medio monte speluncam parvam, capacem circiter trium hominum : et illuc ingressus invenit c aquam ex specu guttatim defluentem, et inquit : Hæc requies mea in seculum seculi. Illuc adire solebant quidam Christiani, et se ibi abscondere, ob cæcitatem hominum adorantium vana idola et metum Tertylli : utque viderunt Alexandrum venientem, censuerunt se ab aliquo fuisse delatos, et propterea relicta spelunca aufugere. At longe ab eo consistentes, considerabant et secum dicebant : Si ad nos hic missus fuisset, exercitum utique secum haberet, et minime fuisset : cum in tanto apud Tertyllum pretio et apud omnes gloria sit habitus semper. Hæc et alia inter se illi agitabant de Alexandro. Post triduum vero illi Alexandrum observabant,

Secedit ad
speluncam,

a
b

c

et ejus servos singulis horis orantes animadvertabant. Dixerunt ergo invicem : Si huc est missus ut nos comprehendat, nos ipsos ei tradamus : latentes enim propter timorem Tertylli nullam a Deo mercedem recipiemus. His dictis adierunt ad Alexandrum et steterunt coram ipso, nec quidquam dixerunt : existimabant enim quod adhuc ille vana mentis constantia teneretur. At ille hos videns, et agnoscens, inquit : Salvete fratres in Christo. Responderunt illi viri : Salve et tu Domine Alexander, si Christum nostrum colis. Ille ait : Ipse Christus Dei Filius novit, quia ipsum colo, ipsum desidero, ipsi soli servio, ipsum adoro. Erant illi viri ex Leontinorum civitate, qui dixerunt rursus : Benedictus Deus, qui te elegit, et duxit in beatitudinis viam, ut faceres voluntatem ejus. Tum interrogavere dicentes : Numquid, Domine noster, juvenes illi advenæ vivunt adhuc, an mortui sunt? Respondit Alexander : Vivunt adhuc in carcere : sed cito eos iniquus Tertyllus morte afficiet. Illi una voce responderunt : Miserere nostri, Domine, miserere nostri propter Sanctos et beatos Pueros illos. Nos aufugimus a facie ejus : hi autem sustinuerunt multos et graves ab illo cruciatus, generose profecto : utinam, Domine, videremus præsentem altionem in canem illum impiissimum! Inquit Alexander : Ecce, fratres, nos omnes hodie facti sumus unius ovilis, uniusque pastoris Christi oves : Si voluntas Christi est, sedeamus hic donec ipse voluerit deducere nos in viam rectam. Dixerunt illi : Nos quidem timore magna tenebamur propter te, quem nostram mentem novisse credebamus : quoniam vero Dei gratia obumbravit tibi, deinceps profecto ne minimam quidem Tertylli curam habebimus. Hæc audiens Alexander glorificavit Deum cœli, dicens : Gratias tibi ago, mi Domine Jesu Christe, quod dignum me fecisti per sanctorum trium Puerorum martyrium et orationem, invenire requiem et societatem virorum, qui mecum sancti baptismatis lavacro digni futuri sunt. Tu, Domine, custodi servam tuam Epiphanam, et locum salutis illi præpara.

60 Vocabantur tres illi viri Stratonicus, Cleonicus et d Thalleleus. Theclæ greges parum a monte distabant, et ipse gregis pastor, ex voluntate Dominæ suæ, eos viros alebat. Illa enim cum cognovisset a pastore tales viros ibi adesse, singula eis abundanter subministrari jussit. Quodam igitur die cum ille, qui pastoribus ceteris præpositus erat, in montem accessisset, ut tribus illis viris panes afferret : invenit Alexandrum sedentem in spelunca, una cum servis et viris quibus afferebat panes singulis diebus. Quem cum cognovisset, accurrens procidit in faciem, et eum reverenter veneratus est. Surgens autem Alexander, dixit ei : Cujus servus es? Ait ille : Theclæ sum, Domine, pastor, et in hunc montem accessi, ut viderem, ne quod forte pecus aberrasset a grege, et a feris devoraretur. Interrogavit Alexander : Cui panes afferret. Respondit illi : Propter necessitatem meam eos fero, et ut distribuam ceteris pastoribus qui mecum sunt. Alexander autem servum tentans, dixit rursus. Quomodo tu ausus fuisti hos viros occultare, et cibum eis subministrare? Tertylli autem decreta contempsisti? Puer autem respondens dixit : Domina mea Thecla cum tota domo sua colit Christum, quem omnes Christiani adorant, sanguinolenti et impii Tertylli decreta pervicacia contemnent. Nos quotidie in Leontinorum Mesopolim accedentes audimus a Domina nostra, quod jam per septem menses quidam advenæ ab impio Tertyllo cruciantur, quorum pedibus ex ignito ferro calceamenta imposuit : nec ullo tamen pacto post tantas plagas eorum mentem transmutare potuit et a recta atque irreprehensibili Christianorum

D
INTERP.
SIGONA.
ibique inven-
tos tres
Christianos
salvatos,

indicatque
Martyres
adhuc vivere

R

d
et eos jussu
Theclæ istuc
suscipiant
intelligit

F

INTERP.
SIGONA.
ex ejus Pa-
store panem
illuc ferre
solito. 3

A rum fide removere: immo potius et despuunt et injuriis afficiunt, et ipsum et deos, cum vana atque impura ipsorum fide. Et hi quidem Pueri sola oratione Dominam nostram sanaverunt, quæ diu ægra jacuerat, nec ab ullo sanari poterat. His auditis, Alexander glorificavit Deum, dicens: Benedictus Deus et pater Domini nostri Jesu Christi, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis, aut potius tuam observantibus voluntatem. Post hæc mandavit servo illi, ut postredie rediret mittendus ad Theclam: et ille relictis panibus discessit. Tum sancti viri assidue Deum orabant et precabantur, ut eorum susceperet laudes.

61 Tertyllus autem plurimos Mesopolis Principes accivit; et pro tribunali sedens, craticulam, sartaginem et uncinos ferreos afferri jussit: præterea plumbum, picem, asphaltum, et resinam; eaque omnia in sartaginem conjici, atque igni vehemente accenso liquefieri. Tum Sanctis coram se adductis dixit: Ecce in vos hæc parata sunt. Quare nisi mihi parueritis, et diis nostris sacrificaveritis, vos his tormentis atrocissime cruciabo. Illi responderunt: Quod vis facere, inique et impie canis, fac cito. Nos enim, ut sæpe diximus alias, nemo separabit a dilectione Christi. Tunc jussit Tertyllus Alphii linguam abscindi. Alphius autem dixit: Audi canis impudentissime, quamvis abstuleris meæ vocis instrumentum, Deus tamen tacentes audit. Tunc milites eum apprehenderunt, et cum os ejus aperuissent carnifices, S. Alphii linguam extraxerunt uncinis, et absciderunt. Tum maxima sanguinis effusione sanctum Deo spiritum tradidit in pace. Postea vero S. Philadelphum craticule superposuerunt: qui dum adureretur, dixit, Domine Jesu Christe, in manus tuas commendo spiritum meum. Cum vero prunæ stillantibus ex corpore guttis pœne jam extinguerentur, ipse spiritum tradidit Deo. Sanctus autem Cyrinus gratias agens Deo, se ipsum in sartaginem projecit. Hoc igitur pacto mortui fuerunt veri milites Christi, qui quam plurima tormenta et gravia et acerba sustinuerunt a crudelissimo Tertyllo. Mortui autem fuerunt sexto Idus Majas, in loco, cui nomen erat Publico.

62 Postea vero quam sancti et benedicti Martyres a vita migraverunt, crudelis et impius Tertyllus Sanctorum pedes fune ligari, et ipsos beatos Martyres per humum tractos projici mandavit in puteum secum, in loco qui Strobilus dicebatur, prope domum Justinæ et Theclæ: quæ mulieres cognate quidem erant, et divitiis omnes qui habitabant in Mesopoli Leontinorum superabant. Cunque vidissent quæ fecerat nequam agrestis fera Tertyllus, præsertim quod Pueros sanctos projecerat in puteum, facies et pectora percusserunt, atque flentes vehementer dixerunt: Ne permittas, Domine Deus virtutum, hos sanctos et beatos Martyres in puteo permanere: qui propter nomen tuum sanguinem effuderunt, dum pressuras et tormenta quam plurima paterentur. His dictis quieverunt domi usque ad vesperam. Postea vero quando concubia nox venit, quindecim ex servis ad se vocarunt et dixerunt: Scitis, filii mei carissimi, quod Deus quem colunt Christiani potens est opere et sermone: potest enim sanare credentes in eum. Scitis etiam quod sancti tres Pueri advenæ multa tormenta subierunt, quæ intulit iniquus et impius Tertyllus, nec potuit per ea ipsorum mentem a Christi dilectione avertere: tandem vero ipsorum corpora igni tradidit, atque ita ipsi Deo spiritum tradiderunt, confitentes eum et ejus unigenitum Filium Dominum nostrum atque coæternum et sanctum Spiritum, Trinitatem scilicet ipsam sanctam et æqualem in potentia. Responderunt servi: Scimus, Domine nostræ, vos vera di-

xisse, quod Deus Christianorum magnus et fortis est: et novimus quod hi sancti Martyres pro ipso passi fuerunt et mortem subierunt. Sed quid vultis agamus? Tum Justina et Thecla dixerunt: Volumus ut clam nobiscum veniatis in puteum, in quem Sancti projecti fuerunt; et in illum constanter et animose descendentes, Sanctorum corpora extrahatis. Tunc illi cum gaudio mandata suscipientes, abierunt una cum eis in puteum, in quem Sanctos præcipitandos mandaverat Tertyllus. Cunque præcurrisset et mulieres processissent, antequam pervenirent ad puteum, cum non longe abessent, magnam boni odoris fragrantiam senserunt, et intra se dixerunt: Fortasse hic bonus odor est Sanctorum. Nec ita multo post respicientes, viderunt lumen fulgentissimum circa puteum: tum propius accedentes viderunt corpora Sanctorum super puteum, vultus autem effulgebant, et ipsa corpora tota sana erant, tamquam ne halitum quidem ignis sensissent.

63 Quo spectaculo admirabili viso, servi cursim ad Dominum redierunt, et eis occurrentes dixerunt: Vere, ut dixistis, Domine nostræ, magnus est Deus Christianorum, et magna virtus ejus, et magnitudinis ejus non est finis. Ecce jam Sanctorum corpora ex puteo extracta sunt, nec longe absunt. Tum ipsæ respicientes viderunt lumen magnum fulgens circum corpora sanctorum et gloriosorum Martyrum. Accesserunt Thecla et Justina cum servis et ancillis quinque, quæ eas secutæ fuerant: atque cum tremore ad Sanctorum pedes prociderunt, et dixerunt flentes: Benedictus Deus, qui vos elegit et duxit ex tam longinquis finibus ad correctionem et salutem eorum, qui per vos credituri sunt in unigenitum Dei Filium. Postea ipsæ adoraverunt et osculatæ sunt Sanctorum pedes; tum servi et ancillæ. Una vero ex ancillis Theclæ, quæ surda erat, nec unquam vocem senserat aliquam; osculatis tantummodo Sanctorum pedibus, auditum recepit. Id autem animadvertens et admirans, Sanctorum pedibus adolvebatur flens et dicens: Gratias ago Deo per vos, Sancti, quod apertæ sunt aures meæ, quibus audio ut cupiebam. Thecla vero et Justina hoc miraculum in principio minime intellexerunt; sed cum timore et tremore dixerunt servis: Injicite manus vestras cum omni timore et tremore, atque tollamus hinc Sanctos et abscondamus in secreto quodam loco. Tum tres servi scilicet Barnabas, Julianus et Agathonicus, injectis solum manibus, nullo cum labore Sanctos susceperunt in humeros, ita leviter ut nihil ferre viderentur: duxeruntque in domum Theclæ et Justinæ et e ibi deposuerunt in cellula quadam, ubi locus purissimus erat, spelunca scilicet. Ante eam vero domunculæ quedam ædificata fuerat: ita ut nihil quisquam suspicari posset, nec scire quod ibi spelunca esset. In ea vero illæ mulieres venerandam et vivificam Crucem continebant absconditam, quam singulis diebus ipsæ totaque domus adorabant. Ibidem vero Sanctis ipsis templum ædificatum fuit, posteaquam Ecclesiæ Dei pacem receperunt, per gratiam ejus quem decet gloria et imperium, lausque et magnitudo, cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in secula seculorum. Amen. f.

ANNOTATA.

a Neapol. in Selinodium montem: Cajetonus addit supra vetus Murgantium, quod trans Erycem fluvium collocat Cluverius, addens inter Leontinos et Catanam, adhuc specum visi, et in veneratione haberi, in monte cui hodie nomen Sperone.

b Montem Therrium intelligo eum, ex quo Terias fluvius ducitur et profuit; hodie Catallanum vocari asserit

Sanctis varie interfectis 10 Maji,

Corpora in puteum projecta sunt:

ad quæ tollenda egressa Thecla et Justina cum famulis,

ea cum odore et luce caelesti

inventunt super puteum integra,

et post auditum ancillæ restitutum,

auferunt atque sepepissent.

e

f

A *serit Cluverius lib. 10 cap. 10*: Fluvius vero magnus hic appellatur, non ipse Terias, quem minorem erhibent tabulæ; sed jam dictus Eryces fluvius, antiquis dictus ab urbe in jam dicto monte situ, quem hodie fluvium S. Pauli nuncupant.

c *MS. Neap. Tegetem vel stoream invenerunt*: in qua procumbens Alexander, Hæc inquit requies mea.

d *Thalelai obitus infra notatur num. 71, et recollitur 24 Maji*: socii autem duo martyrium suum compleverunt (ut dicitur infra) 24 Julii: quæ autem utroque die de illis dicendo forent, hinc peti malimus.

e *Adiant Græca et MS. Neapolit*: quorum duo erant Theclæ; tertius vero, qui dicebatur Agathonicus, Justinæ.

f *Hinc sub novo titulo, De Epiphane uxore Alexandri, qui fuit Consiliarius Tertulli habebantur sequentia*: quæ, ceteraque deinceps omnia, usque ad finem *MS. Neapolitani, habebantur quidem in Græco Vaticano, descripta tamen nobis non sunt ab eo, qui hic finiri credens SS. Alphii, Philadelphi, et Cyrini Acta, mandata nostra se perfunctum credidit*: neque putamus operæ pretium facturos nos curanda reliqua adhuc describi.

B

PARS SECUNDA,

suspecta tota, Auctore eodem.

CAPUT I.

Epiphanae, exemplo Sanctorum excitatae, Martyrium.

Cum recessisset Alexander ex Leontinorum Mesopoli, post quinque dies Tertyllus vocavit Herpionem, Marullum, et Colymbionem, et dixit eis: Ite ad Alexandrum Consiliarium nostrum, et huc eum accersite; quia ipso indigemus. Abierunt tres illi Principes viri in domum Alexandri, et invenerunt ejus uxorem solam cum duabus tantum ancillis, et dixerunt ei: Quid factum est de amico nostro Alexandro? quia eum Dominus noster Tertyllus ad se venire jubet. Respondit ejus uxor: Credite mihi, quod is, quem quæritis, ubi sit non novi. His auditis confestim ad iniquum Tertyllum redierunt, et aiunt: A fugit Alexander a vultu tuo. Id audiens Tertyllus turbatus est vehementer, et paulo post dixit: Omnino abiit ad miseros illos in carcerem, atque misit interrogatum an ibi forte adesset. Et milites accedentes in carcerem, Alexandrum non invenerunt: sed ipsos Sanctos solos. Qua re intellecta Tertyllus dixit: Fortasse in aliquam urbem se contulit, et ingressus aliquod navigium navigavit Roman ad a Valerianum aut ad Imperatorem: Dixerunt Principes Herpio, Marullus et Colymbio: Domine, non dubium est, quod ejus uxor omnia novit, et imprimis quonam accesserit. Tum rursus misit Herpionem, Marullum et Colymbionem cum decem militibus, qui eam comprehenderunt et duxerunt in prætorium. Adeuntem quidem eam omni promptitudine et alacritate vidit eam Tertyllus, et ejus pulchritudinem admiratus est: postea interrogavit ubinam esset vir ejus Alexander, Consiliarius suus. Illa dixit: Quonam modo sciam, quo vir meus abiit: num ego meo viro dominor? non pendet ab uxore vir, sed uxor a viro. Respondit Tertyllus: Depone fatuas tuas et vanas excusationes, et vera nobis refer de viro. Illa, inquit: Ego, ut dixi, non dominor viro meo, ut sciam quo vadat. Inquit Tertyllus, An mali quidquam in eum ego demonstravi? ob quid ergo se abscondit, et a me a fugit? Ait Epiphana, Tu ipse nosti. Vide autem, ne miseris eum, quo so-

litus es, in Christianorum perditionem. Dixit ille: Ego eum non misi: sed ipse recessit a me, propter maledictos illos Pueros, quos custodiebat in carcere. Nam ipse narravit mihi de magicis præstigiis ipsorum, quod scilicet vir quidam ad eos intravit, cibumque attulit et potum, eosque confortavit et hortatus fuit. His ergo vir tuus deceptus est.

65 Dixit Epiphana: Quisquis magicis opitur incantamentis perendus est. At hi semper ope divina vincunt tuos graves et acerbos cruciatus. Tum Tertyllus dixit: Quam religionem colis? Illa respondit, Christianorum religionem colo, Christianaque sum ego, et vir meus Alexander. Dixit Tertyllus: Christianus ergo fictus est vir tuus? Respondit ipsa: Ita profecto, nam ipsemet coram te se Christianum appellavit. Hæc audiens Tertyllus jussit ipsam custodiri in prætorio. Cumque eam traherent in custodia locum, sequi volebat: sed renitens magna voce dicebat: Quid me imperas custodiri, impie et inique? Sciscitare a me quæcumque vis coram omnibus, sed custodiri ne jubeas. Ecce enim tibi dico, me Christianam esse, sitque tibi compertissimum quod servio Deo cæli et terræ, atque unigenito ejus Filio Domino nostro Jesu Christo. Hæc audiens iniquus Tertyllus, prope se vocavit Epiphana, et dixit: Ne insanias, ne etiam tu male moriaris acerbis cruciatibus subjecta. Propterea nega coram omnibus Christum, quem dixisti te confiteri; et recipiens a nobis veniam, reverteris in domum tuam. Illa respondit: Tu potius nega quæ colis idola, et habebis veniam a cælesti Rege Domino nostro Jesu Christo. Tertyllus autem dixit: Ego misericordia motus hæc tibi dico: si vero in hoc proposito permanseris, te male perdam, per maximos deos et per caput Imperatoris. Hæc audiens mulier, dixit ei: Dixi tibi, canis impudentissime, quia non transmudabis mentem meam a dilectione Christi, quem sancti tres Pueri prædicant: qui ex tam longinquis locis, ut in hac Mesopoli martyrii certamen consummarent, venerunt. Propter hoc gravius judicium subibis Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi. Hæc audiens iniquus Tertyllus, jussit coram omnibus denudari corpus ejus: carnificesque ut jussum fuit accurrentes, indumenta circumciderunt. At illa Tertyllo dixit: O miser et infelix canis, an non es tu quoque ejusdem naturæ? Quomodo ergo non verecundaris et erubescis hæc mea membra nuda tuis impiis assessoribus demonstrare? Similiter per animum volutans intra se dicebat, id quod Dominus dixit in Evangeliiis: Qui me erubuerit et meos sermones, hunc filius hominis erubescet cum venerit in majestate sua et Patris et Sanctorum Angelorum. Verumtamen ipse dicit hæc, qui creavit hominem et appellavit viros et mulieres, quomodo ergo propter vos ego erubescam, cum Creator ipse me nudam plasmaverit et eduxerit de ventre matris meæ? Tunc jussit Tertyllus eam verberari bonis nervis diutius, et dixit: Sacrifica diis, et removeberis a tormentis: at si perseveraveris in ista sententia, vita privaberis. At illa dixit: Verboret te Angelus Dei ense invisibili, iniquissime et immundissime canis. Tunc jussit in carcerem recludi, et diligenter b ligneis vinculis cohiberi, custodiri que. Hac re audita Thecla et Justina adiverunt ad eam, et carcerem ingressæ flebant, et exhortabantur ipsam, dicentes: Domina Epiphana, sustineto parumper dolores tormentorum: nam brevis est cruciatus, sed sempiterna fruitio tibi erit in cælesti regno: ecce jam aperuisti viam martyrii. Post hæc verba eam pallio vetere induerunt, quia nuda erat: et una ibi usque ad diluculum permanserunt.

66 Mane autem facto in prætorium duci Tertyllus jussit: et Alexander forte fortuna eodem die misit

D
INTERP.
SIGONA.

segue et
illum Chri-
stianos con-
fessa,

atque in
proposito
constans,

E

jussu Tertylli
nudatur;

Luc. 9, 26
F

et laureis
crasa,

b

S Epiphana de viro suo interrogata,

C

a

negat se scire ubi sit:

A misit servum suum in urbem, ut videret quid uxori contigisset. Thecla, cum de Alexandro certior facta fuisset, valde gavisam fuit: servoque e mandavit ut afflatim necessaria præberet. Servus ipse, quare in Mesopolim missus esset, exposuit: eum ergo expectare jussit Thecla, et secum in prætorium pariter ire, ut videret quid fieret de Epiphana. Tertyllus principes accersivit, et Epiphanam sic est affatus: Quid de te ipsa constituisti? Illa respondit? Quid potius tu de te ipso constituisti, canis miser et infelix, qui male spiritum tuum satanæ daturus es? Concurrunt autem tota Leontinorum Mesopolis, ut videret quam constantem coram Tertyllo staret Epiphana. Tum Tertyllus ait: Ubi est vir tuus? quid actum est de eo? quo se contulit? Ait Epiphana: Post Christum vadit, quo Christi voluntas eum ducit. Tum Tertyllus dixit: Ubi est Christus post quem dicis Alexandrum abiisse? Respondit Epiphana: Invisibilis stat in medio eorum, qui timent eum. Tertyllus dixit: Nunc igitur tecum est? Illa dixit: Certe mecum est. Tertyllus ait: Quomodo non video ipsum ego? At inquit Epiphana: Non es dignus eum videre. Tum Tertyllus dixit: Tu ergo ut dicis vides eum? Illa respondit: Certe video ego ipsum intimo cordis mei oculo. Tertyllus ait: Numquid ego oculos non habeo ad videndum eum? Et illa respondit: Si oculos haberes, vidisses desideratum Christum in me et in omnibus qui ab eo nomen sumpsimus et Christiani vocamur: nunc autem tu, perquam miser et veritatis inimice, cæcus es, neque ambulans, neque videris, neque audis. Circumspiciens Tertyllus ut leo huc illuc, vidit populi turbam astantem: pertimescens autem ne ab Alexandro missa esset, vocavit Optimates. Ex quorum consultatione decretum fuit, ut Epiphana ex Mesopoli educeretur, et non longe a mœnibus torqueretur: sed dum tormenti genus in eam excogitaret, et in quo loco esset torquenda consideraret, remisit in carcerem.

67 Interea vero Herpionem, Marullum et Colymbionem ad se vocavit, et dixit: Quis idoneus torquendi eam locus videtur, in quo eandem a vita depellam. Illi dixerunt exeamus, Domine, in Ceramium, ubi Theopen est locus solitarius; nec eam poniamus in Mesopoli, ne forte vir ejus vivat, veniatque cum cognatis suis et nos interficiat. Tertyllus autem dixit: Qui sunt hi cognati? Illi responderunt: Thecla et Justina, primariæ hujus civitatis mulieres. Dixit Tertyllus: Injiciamus manus in eas, et morte afficiamus. Illi responderunt: Si hoc tentaverimus, audiet Alexander, et concitato ad seditionem defectionemque populo, nos interficiet: nam tota hæc Mesopolis parata est pro eis animas impendere, quia hæc mulieres sunt hospitales, et misericordes, atque divitiis immensis universos hic antecellunt. Tertyllus ait: An Christum profiterentur? Tum illi principes viri dixerunt: Non aperte Christum profiterentur, hoc autem faciunt; si quispiam aut Christianus aut hujus religionis sectator migraverit a vita; concurrunt ad eum, induunt et sepe linunt, nec id agere cessant unquam. Tum Tertyllus dixit: An deos nostros non blasphemant neque Imperatorem? Si hoc ita est, in eas injicere manus non oportet. Responderunt illi: Minime Domine: secus etiam provinciam turbaremus, quia tota eas veneratur ut deas. Id autem illi contra respondebant, non ex aliquo bono more: sed quia Deus volebat eas custodiri, et servari usque ad tempus revelationis suæ: summa enim benignitas ejus scit custodire credentes in se quamdiu vult. Quibus ita peractis, servum gregis procuratorem Thecla non permisit recedere, donec Epiphanae finem videret.

68 Mane autem facto Tertyllus egressus est in locum, cui nomen Ceramio, ubi est Theopen: et

illic sedit cum Optimatibus, astabat autem exercitus; ducique jussit Epiphanam, atque dixit ei: Nonne jam credes in deos nostros, o miserima? Illa respondit: Absit ut negem quem semper confessa fui Christum, Deique unigenitum Filium. Ille dixit: Quamdiu permanebis in hoc cruciatu misera? Illa respondit: Tu es miser et infelix ac demens: ecce ego despuo tuam vanam prudentiam, quam satanas immisit tibi, cum quo tu sortieris ignem æternum. Hæc audiens Tertyllus, carnificibus jussit, ut machera mamillas abscinderent, hoc pacto, ut unius dimidiatæ partem alteram incisam auferrent, alteram relinquerent: reliquam vero penitus d reciderent. Quod cum factum esset, et maxima vis sanguinis efflueret; Epiphana dixit: O inique Tertylle, non veritus fuisti id agere? cum sis homo, qui simulum uberum lacte nutritus, vir jam grandis es factus. Utinam genitus non esses et lac suxisses nunquam, quia te id agentem Deus deturbabit tandem, et similem dolorem experiri coget. Non es adhuc expletus, neque exaturata est anima tua, omnigenis vitiis infecta, Sanctorum pœnis: quos igne combussisti, et unius ex iis linguam abscidisti ante duos dies? an etiam in debilem sexum furor tuus est accensus? et feminea membra scidisti? Verumtamen integra hæc invenies in die Domini nostri Jesu Christi, et te redarguet amare, atque in ignem conjiciet æternum. Dictis his cum pœnarum acerbitatem ferre non valeret, dixit: Domine Jesu Christe, accipe spiritum meum, quia te confessa hoc patior: et statim spiritum tradidit Deo. Tum Tertyllus jussit per collum, fune circum ligatum, protractam in speluncam tenebrosam projicere: dixitque ut nemo eam capere aut sepelire auderet.

ANNOTATA.

a *MS. Neap.* Num Romam abiit ad Valerianum Dominum meum Imperatorem? quasi cum Imperatorem censeret, sed postea ambo conjunguntur.

b *Idem*, cippo affigi.

c *Idem* Pastorum magistro.

d *Deest hoc ac altera mamilla in MS. Neapolitano, ubi videtur utraque dici scissa fuisse.*

CAPUT II.

Martyrii desiderium in Alexandro repressum, Thallataxi obitus.

Thecla vero et Justina, visa morte Epiphanae, redierunt in domum, gaudentes et glorificantes Deum: tum ad se servum vocavere, ac dixerunt: Abi nuntiatum Alexandro quod ipsemet tuis oculis vidisti. Servus autem, acceptis rebus necessariis, abiit gaudens ad Alexandrum, ubi cum aliis erat absconditus. Quem cum vidisset Alexander, prior dixit? Quid est, fili? Ille respondit, et singula enarravit, quemadmodum Epiphana fuerat in carcerem conjecta, verberibus cæsa, extra urbem ducta, avulsione manillarum torta, demum vero munere vitæ privata. Quibus auditis S. Alexander flevit amare, ac dixit alta voce: Hei mihi! heu me! Domina Epiphana, tu muliercula in sexu femineo, qui virili est certe debilior, tyranni fremitum non tinuisti: ego autem qua ratione tibi adjungar? quo pacto me suscipiet Christus, cum nihil pro ipso laboraverim? Hi etiam qui cum eo erant fleverunt, donec nullæ in eis vires remanserunt: et in servis quidem nec patientia, nec modus dolendi ullus erat: nam pectora verberabant, et consolatione nulla sedari poterant: non comederunt autem, et ne aquam quidem eo die gustaverunt. Postea Alexander de corpore interrogavit, et cognovit ut in speluncam fuerat projectum:

INTERP. SIGONA. c

secunda quæstione

suadetur Tertyllo ne eam in urbe torqueret. B

C et ut dissimulet cum SS. Thecla et Justina.

D S. Epiphana ducta Ceramium,

scissis mamillis,

d

moritur.

E

F

Alexander audiit uxoris morte.

solicitus de sepultura corporis.
 A ctum : tum petivit, an eam sciret. Ille dixit, se recte nosse : et in hora consummationis martyrii Theclam et Justinam cognatas affuisse, et lamentatas admodum fuisse. Tum Alexander interrogavit, an suæ cognata dixissent velle se corpus Epiphanae transferre, et sepulturae tradere, veluti corpora Sanctorum et benedictorum Martyrum, per quos via salutis patefacta fuit. Tum servus dixit; Tertyllus custodes apposuit, mandavitque ut corpus Epiphanae custodiretur : quod si quispiam illud sepelire tentaret, igni traderetur.

cum aliis tribus constituit prodire ad martyrium,
 B 70 Tum Thallalæus, Stratonicus et Cleonicus accesserunt et dixerunt : Audi Alexander; Illa quidem per viam salutis incessit, et ad Dominum nostrum Jesum Christum pervenit : nos autem cur sedemus hic et occultamur, nec demonstramus fidem, et tradimus nos ipsos in martyrium. Quæ utilitas nobis erit ex hoc hostili bello presenti, si non contendimus, dum tempus est, priusquam porta clausa sit, et nos excludat? His verbis auditis Alexander consuluit tres illos Sanctos viros : quorum sententia fuit, ut postridie se ipsos traderent Tertyllo, et pro Christo cum omni promptitudine ac alacritate martyrium consummarent. Placuit hoc Alexandro, et ita constituit agere : nam petiverat a sanctis et benedictis Martyribus, ut dignarentur ipsum lavacro regenerationis mundare, unde consequeretur remissionem peccatorum, et illi dixerunt : Frater si vis, ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis : ecce Christus clamat dicens : Venite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Quod si quidem placitum est ei, ut baptismum suscipias, gratia sit ei et laus : sin minus proprio sanguine baptizaberis. Hæc se a sanctis Pueris audisse retulit Alexander, et addidit : Propterea melius est mihi proprio sanguine baptizari, quam baptismum recipere per aquam, post quem poterit contingere ut in multitudinem peccatorum labar. Omnes ergo cum hoc proposito remanserunt, ut in Mesopolim profecti se ipsos traderent Tertyllo.

Matt 11, 28
 C 71 Post paucos autem dies vocavit Alexander servum gregis procuratorem, et dixit : Vade, fili, ad Dominas tuas, Theclam et Justinam, cognatas nostras, et dicito eis, me constituisse cum Thallalæo, Stratonico atque Cleonico ingredi urbem, ut nos ipsos Tertyllo tradamus. Ille, ut jussum fuit, equum ascendit, et in Mesopolim processit ad Dominam suam. Vidit enim Thecla, et dixit : Cur tam cito ad nos rediisti? Ille respondit : Dominus meus Alexander misit me, ut nuntiarem vobis, quemadmodum et ipse et viri, quos nosti, decreverunt ingredi Mesopolim, et tradere se Tertyllo, et capere martyrii coronam. Hæc audiens pia mulier illa, dixit servo : Abi ad Alexandrum, et illi referto, me nescire rationem ei nullam reddere, aut consilium dare, vel quidquam circa hoc jubere : tres enim illi Sancti et beati Pueri coram nobis hoc ei constituerunt, jusseruntque ut Tertyllo absconderetur; non tanquam non posset ejus tormenta sustinere, sed occultæ ejusdem dispensationis causa id ei mandaverunt. Nam cum ipsi præscientiam futurorum habeant, ex divini spiritus et gratia et illuminatione dixerunt, quod eum oporteret baptismum suscipere a quodam magno Episcopo. Ipsi quoque prædixerunt quod Tertyllus post quinque dies eum esset inquisiturus, et sancta atque beata Epiphana martyrium susceptura : quod ita factum est. Et ejus quidem mortem prænuñtiaverunt in exemplum : ipsi autem Alexandro dixerunt ut maneret in loco, in quem eum duxisset Deus. Nostro igitur consilio transibit quo volet ipse Deus. Verumtamen rogemus eum, et Sanctorum petamus auxilium, per quos ipse Deus nobis providebit. Quod autem inmitis Tertyllus jussit Epiphana insepul-

tam jacere, nos ejus insipientiam et vanitatem derisimus : verumtamen si misericordis Dei sanctorumque ejus et beatorum Martyrum, qui multa signa fecerunt in hoc loco, voluntas est; volumus ipsam surripere, et mandare sepulturae ubi placuerit ipsi Deo. Hæc locutæ Thecla et Justina servum miserunt ad Alexandrum : cui ille singula exposuit. Quibus cognitis Alexander dixit : Fiat voluntas Dei.

et Sancti eidem apparentes prohibent :
 E 72 Sequenti autem nocte Sancti apparuerunt Alexandro in somnis, et dixerunt : Nos tibi significavimus, quod Dominus de te indicaverat nobis : cur ergo labores affers Dominae Theclæ circa hoc? Ecce tibi prædicimus, paulo post multo magis diaboli furor contra Christianos invalescet. Tu interim permaneto in isto loco, donec te visitet Deus; quia, ut prænuñtiavimus, tu es opus Deo. Ipse quidem animam Epiphanae recepit in cælum, et tuam eodem deducet. De corpore autem ipsius sollicitus ne sis : nos enim cras nocturno tempore abimus cum Thecla et Justina cognatis tuis, et eam deferemus illuc, ubi nos sumus. Remane igitur istic cum Thallalæo, Stratonico et Cleonico : ex quibus Thallalæus intra paucos dies obibit mortem; Stratonicus autem et Cleonicus pro Christo martyrium subibunt. His dictis evanuerunt : Alexander autem expectatus dedit gloriam Deo, dicens : Quis ego sum, Domine, quod mihi peccatori, qui te semper persecutus fui, et te super omnes blasphemavi, provideri voluisti? Quam excusationem afferam ad te? Verumtamen hoc dico et clamo : Peccavi, Domine, peccavi, et peccata mea ego cognosco. Orabat autem assidue : flensque singulis diebus memoria repetebat, quæ fecerat contra Christianos, maxime vero contra tres beatos Pueros, qui ex tam longinquis oris venerant in hæc loca. Paucis post diebus in eodem loco Thallalæus ægritudine oppressus obivit, confitens et adorans eum, qui nobis spiritum dedit et vitam : et ob cujus mortem reliqui tristati fuerunt valde. Cumque de sepulturae loco consultarent, Alexander dixit. Feramus eum in suburbanum Antzianorum, et sepeliamus ubi reconditæ sunt reliquiæ Sanctorum viginti Militum, et ita fecerunt. Cum venissent autem in eum locum, invenerunt nnum sepulcrum apertum : in quo aliquot ex Militibus fuerant sepulti. Ibi ergo Thallalæum deposuerunt, sepulcrumque concluserunt, Dei benignitatem glorificantes. Alexander autem currens accessit ad sepulcrum matris suæ Neophytæ et Isidoræ sororis ejus, quæ Theclæ mater fuerat, et ibi flevit vehementer, dicens : Heu me! Domina mea, supplica Domino, pro quo tuum sanguinem effudisti, ut salvet animam meam humilem; veluti Sancta et Beata Isidora soror tua supplicat pro Thecla filia sua, propter quod data est ipsi gratia hospitalitatis et misericordiæ; sic tu quoque roga Deum, ut malis quæ feci veniam concedat, præsertim quæ perpetravi contra Sanctos et Beatos Pueros, Alphium, Philadelphum et Cyrinum : ipsis quoque, Domina mater, supplica, ut his, quæ in eos gravissime admisi, parcant. Reversi postea fuerunt ab Antzianis, et venerunt in locum in quo degabant.

Justina et Thecla egressæ ad sepeliendum Corpus S. Epiphanae
 F 73 Post duos autem dies Thecla accersivit Herpionem, quem pro Alexandro Tertyllus Consiliarium sibi constituerat, et dixit : Herpio accipe pecuniam a me, et redde corpus Epiphanae. Ille respondit : Vereor, Domina, ne Tertyllus postea conquirit, et eo non invento me interficiat. Thecla respondit : Compertissimum tibi sit, quod si quærere voluerit, te mittet : cui tu respondebis ut voles. Herpio igitur accepta pecunia corpus nocturno tempore rapere permisit. Quapropter cum nocturnæ tenebræ advenissent, vocavit Thecla servos decem, cum quibus et Justina venit in Ceraminum, ubi projectum erat corpus Epiphanae. Cum vero servi ad

INTERP.
SIGONA.vident id a
Sanctis de-
ferri ad suam
sepulturam :quod cum
gaudio in-
telligit Al-
exander,

A ostium speluncae pervenissent; omnes perterriti fuerunt, et ingredi timuerunt. Tum Thecla et Justina cucurrerunt, et ingressae in speluncam viderunt Sanctos Epiphanae corpus custodientes, cujus facies lucebat ut sol, lumenque magnum circum fulgebat coram Sanctis. Qua re visa gavisae sunt gaudio magno, et procidentes adoraverunt eos. Interea mira boni odoris fragrantia per speluncam manavit. Cum autem surrexissent, viderunt Sanctos ferentes corpus Epiphanae : quo arrepto statim evanuerunt. Servi viderunt et agnoverunt Sanctos ingredientes in speluncam, et prae timore in humum prolapsi, ut mortui remanserunt. Tum egressae horum Dominae excitaverunt eos, et dixerunt : Surgite, eamus, quia Sancti acceperunt corpus et discesserunt. Sequebantur autem sanctae mulieres lumen Sanctorum, quod videbant ipsae, donec pervenerunt in locum ubi jacebant Sancti. Quo ingressae Thecla et Justina, viderunt Epiphanam jacentem a latere Sanctorum. Tum cucurrerunt et se projecerunt ad pedes eorum, flentes et dicentes : Vere mirabilis Deus in Sanctis suis, et gloriosus in majestate sua : magnus enim et terribilis est omnibus, qui in circuitu ejus sunt. Glorificamus vestram praesentiam, Sancti : quia per vos didicimus colere et adorare unum Deum verum, et unigenitum ejus filium Dominum nostrum Jesum Christum. Et ibi mulieres remanserunt, orantes Deum usque ad diluculum : nullus tamen ex Leontinis id cognovit. Ignorabant autem ubinam Sancti essent absconditi : erat enim locus solitarius extra urbem occasum versus, dicebaturque Strobilius. Postea vero quam Dei gratia permisit, ibi aedificatum fuit sanctum et venerandum templum sanctorum Martyrum. Servus ab Alexandro iterum missus interrogavit de Epiphanae corpore : cui dixit Thecla : Nuntiatio Alexandro nos mirabilia vidisse circa corpus Epiphanae : quamvis enim ejus mamillae fuerint abscissae, Sancti tamen Pueri corpus ejus sanum huc attulerunt, et mamillas in integrum restituerunt. Tum servus discessit, et Alexandro retulit, quae facta fuerunt circa corporis Epiphanae reliquias. Quae audiens Alexander gloriam dedit Deo, una cum his qui pariter manebant. Ibi autem menses duos et dies decem et octo permanserunt : ita ut disposuerat Deus, quem decet gloria, honor et adoratio cum Patre increato sanctoque et vivificante Spiritu, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

C

PARS TERTIA

a Similiter suspecta, Auctore eodem. a

CAPUT I.

Agathonis Episc. Liparitani adventus in Siciliam : Alexandri baptismus, et ordinatio sub nomine Neophyti.

Cum pravus error instigante satana apud mortales vigeret regnaretque, et saevissima persecutio Christianos infestaret, propterea quod Licinius et ejus Consiliarius Valerianus, per universas regiones et urbes, Christianorum genus, ubicumque fuisset inventum, igni tradi mandaverant; erat in Liparitanorum insula quidam Episcopus, qui vocabatur b Agatho, vir religiosus, timens Deum et divinae Scripturae valde studiosus. Cum autem impetu maximo et tumultu gravissimo ibi impius Diomedes c Christianos persequeretur, atque interficeret multos; Agathonem etiam Episcopum inquisivit, ut morti traderet. Deus autem, qui novit omnia antequam fiant, disposuit etiam hoc mysterium. Nam

S. Agatha
Ep. Lipari-
tani.

b

c

beatus Agatho, videns quae fiebant in ea insula et in reliquis adjacentibus, ubi ministri daemonum Christianos perdidit omnes; consultis Primoribus civitatis reliquit locum suum, et intravit in navigiolum cum tribus servulis, et navigavit in Siciliam : quod quidem divino nutu factum fuit. Illud autem navigiolum delatum est in fluvium defluentem ex monte Therreo, et cum primum in terram egressi fuerunt, vir quidam qui prope fluvium erat occurrit illis : hic autem Christianus erat, et Deum timebat, vocabaturque Dometius. Qui cum vidisset Episcopum, eum in domum suam invitavit : habebat enim domicilium in loco, qui Cyparissius dicebatur, ubi solus in spelunca quadam habitabat, et opulentia multa affluerebat, sed benignitate multo magis praestabat. Beatus igitur Agatho illuc ascendit, cum eo : a quo receptus fuit, in spelunca quadam, quae sola erat in latere montis. Dometius autem Agathonem interrogavit, quam ob causam illuc solus advenisset. Ille singula de tyrannorum persecutione exposuit; et quemadmodum relictus solus, persuadentibus quibusdam Christianis, aufugisset, ut Dometius res ejus disponeret et animam salvaret. Dometius respondit : Crede mihi Pater, quod hic etiam multa perturbatio atroxque persecutio est contra Christianos, sub Tertyllo impio et crudeli : qui hanc insulam regit, et in Mesopoli Leontinorum ut plurimum habitat, propter loci commoditatem atque nobilitatem, et propter aquarum copiam rerumque omnium affluentiam.

in Siciliam
appulsus,ab hospite
Dometio

E

75 Postea hic Dometius omnia retulit de tribus Fratribus Alphio, Philadelpho et Cyreno, quemadmodum a foedissimo Valeriano ad Diomedem missi fuerunt, et ab eo ad impium Tertyllum : qui apud Taurominium eorum capita derasit, vultus pice denigravit, grave lignum ipsorum collis circumposuit, utque id apud montem Maschalorum Dei voluntate sublatum, et in mare projectum fuit; vultus purgati fuerunt, capillique recreverunt; utque ipsi Sancti sani effecti milites attonitos et humi prostratos excitaverunt, fluvium Synethum imbris auctum facile pertransiverunt, impulsu quorundam militum: qui videntes Sanctos illaesos pertransisse, flumen ingressi dimersi fuerunt, et usque ad crastinum diem non apparuerunt; Sancti autem in altera ripa reliquos milites expectaverunt, donec fluvius decrevit. Praeterea narravit Sanctos, ruptis vinculis, quibus erant manus ligatae, et profusis precibus ad Deum, Hebraei filium a demone liberavisse : et ejectum daemone clara voce Tertyllo minatum fuisse, et apud Mesopolim Theclam paralyticam sanavisse, et Justinam altero oculo captam curavisse, multaque alia miracula fecisse. Audiens sigillatim omnia sanctissimus Episcopus, obstupuit : et in illo die non comedit neque bibit, sed se dejecit in terram flens ejulansque. Cumque suam animam miseram existimaret, dixit : Quid faciam miser? quia martyrii certamen fugi, et me non tradidi Diomedem, ut ab eo torquerer et sanguinem effunderem pro Domino Jesu Christo. Haec secum differens Episcopus, permansit jejunus usque ad vesperam : Dometius autem accessit, et eum hortatus est, ut ab humo surgeret et cibum caperet. Ille vero renuebat, et humi devolvebatur, largosque lacrymarum fluctus profundens, dicebat : Domine Jesu Christe, Deus ante omnia secula natus ex Patre, audi me et dirige humilitatem meam, et demonstra; Oporteat me hic remanere, an in meam insulam redire? Tu Deus horum sanctorum trium Martyrum, dirige me ut vis.

docetur 3
Sanctorum
gesta et
miracula :anhelans-
que ad
martyrium.a 3 Sanctis
instruitur

76 Itaec precatus B. Agatho Episcopus obdormivit, in somnisque vidit tres sanctos Pueros, quorum facies erant pulchrae atque speciosae, valdeque lucentes ut sol, et accedentes se inclinaverunt ei. Qui perterritus

A perterritus dixit: Quinam estis, filii, aspectu præditi peregrino, eoque admodum jucundo? Illi rursus se inclinantes dixerunt: Nos sumus Pueri peccatores, quos huc misit Licinius, Christianorum persecutor et destructor, atque ipsius Dei blasphematur: misit autem ad Tertyllum unanimem sibi, qui quamvis nostra corpora occiderit, animas tamen occidere non potuit. Nos autem cum vidimus te huc accessisse, et res nostras audivisse ab hoc viro, a quo susceptus es hospitiis; animadvertentes te inæstitia premi, venimus ut tuæ Sanctitatis oratio exaudiatur. Quapropter scias Dominum Jesum Christum te misisse huc, occulta quadam ipsius Dei dispositione. Ecce igitur gaudebis et glorificabis Deum. Nam propter ejus benignitatem oportet te transire in quemdam Sicilia locum, ubi permanes usque ad mortem Tertylli. Tunc temporis enim per te multorum animæ salvabuntur: sed oportet quadraginta diebus te residere in his speluncis: post id tempus transmigrabis quo Deus ducet te. Quibus dictis, Sancti capite inclinato Episcopum salutarunt et discesserunt. Tum Beatus Agatho experrectus glorificavit Deum dicens: Benedictus Deus, qui non sprevit preces meas, et misericordiam suam non amovit a me, sed demonstravit mihi desideratorum Martyrum aspectus, et mihi peccatori ancipitem, incertamque mentem stabilem reddidit et firmam. Hoc opus tuum est et non humanæ naturæ. Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, quia effectus sum dignus videre tuos Sanctos, qui tibi bene placuerunt, et pro te passi et mortui fuere.

B

77 Postea vero quam illuxit permanens adhuc in eadem spelunca, Dometium vocavit et dixit: benedictus Deus, Domine Dometi, quia merui per te hujus tam boni et tam magni thesauri spectator fieri: et omnia exposuit, quæ viderat per somnium. Quæ audiens Dometius, ipse quoque Deum glorificavit, dicens: ecce Pater, hæc spelunca maximam dignitatem obtinuit: eo quod eam Sancti, qui accesserunt ad nos, sua præsentia dignati sunt. Tum Episcopus interrogavit et intellexit nomina Sanctorum, et dixit: Crede, frater, me vidisse homines, quos nunquam spectavi. Post paucos autem dies Dometius accessit in Mesopolim necessitate ductus, et se contulit ad Theclam, cui nuntiavit quemadmodum venerat Episcopus: qui auditis mirandis Sanctorum gestis, cum lacrymis crediderat, et dormiens viderat sanctos tres Pueros, spectabiles et jucundos ipsi, qui ei miranda quædam exposuerunt. Thecla vocavit quemdam ex domesticis, et datis, quæ opus erant, dixit: Abi cum Domino Dometio in Cyparissium, et alloquere nomine meo virum, quem tibi demonstrabit Dometius, et dices: Domina mea, Pater venerande, dicit sperare se fruituram tuis sanctis precibus. Tum ille cum tribus servis et cum Dometio iter fecit, et in speluncam pervenit: in quam ingressus Episcopum adoravit, ut jusserat Thecla, et mandata exposuit. Episcopus dixit, servis: Hæc renuntiate Domine Theclæ: Benedicta tu, et benedicta domus tua, et benedicta omnia quæ sunt in domo tua. Audivimus jam tuam erga Deum constantem fidem, qui te confortat propter tuas eleemosynas et ministeria erga sanctos Martyres, quibus servivisti cum Justina cognata tua: et in hac quidem vita diu permanebis, et desiderata obtinebis: post hunc autem vitæ cursum particeps eris bonorum, quibus fruuntur hi Sancti, quos cum fide et caritate in domum tuam duxisti. Hæc omnia ab Episcopo dicta servi Domine retulerunt.

ANNOTATA.

a Hic iterum sub alio titulo sequebatur De Agathone

Liparitanorum Episcopo: nec non de Alexandro et de morte Tertylli.

b S. Agathonis Acta hinc et aliunde habet Roccus Pirus tomo 2 Siciliae sacrae notitia 8, et ait obiisse 27 Julii, eoque die festum celebrari a Leontinis: quo etiam die refertur a Cojetano et Ferrario.

c Idem verosimiliter, qui in principio num. 10 Putcolis Præfectus S. Erasmum sociosque dicitur occidisse.

Cyparissius, inter Catanam et Leontinos, haud procul a littore. Ita Cojetanus. MS. Neapolitanum in loco quem Lyparensium vocant: sed postea etiam ibi Cyparissium scribitur.

CAPUT II.

Passio SS. Cleonici et Stratonici. Alexandri baptismus et ordinatio.

Tum post dies paucos a Licinio et Valeriano ad Tertyllum litteræ perlatae fuerunt, quibus jubebant ut totum penitus Christianorum genus e Sicilia tolleretur, et ne nomen quidem Christi proferrî permitteret. Quibus litteris acceptis Tertyllus jussit convenire omnes Mesopolis Principes, et iniqua jussa contra Christianos legi. Quibus auditis grandes natu et minores, viri et mulieres, exhorruerunt tantam Imperatoris Licinii et Valeriani insaniam, qui exercitum etiam Tertyllo miserunt: ut tutius inquireret latentes Christianos. Cum autem tam aspera procella orbem terrarum et insulam Siciliam imprimis iavasisset; parens filium, filius parentem, frater fratrem, amici amicos Tertyllo deferebant. Tum Stratonicus et Cleonicus dixerunt Alexandro: Nec fas est, nec prodest nos diutius latere ac timere Tertylli minas. Discedamus jam et tradamus nos ei juxta Dei voluntatem, qui disponet res nostras. Respondit Alexander: Discedite, fratres, in pace, et mei memores estote in consummatione martyrii vestri. Profecti ergo illuc venerunt in Mesopolim Leontinorum: et in prætorium ingressi, Tertyllum invenerunt, sex peregrinos interrogantem. Accedentes autem clamaverunt: Christiani sumus, o inique Tyranne. Tum milites eos comprehenderunt, et coram Tertyllo statuerunt. Ipse eos circumspiciens, dixit: Unde vos estis? et quæ vobis nomina? Illi responderunt: Nos hujus civitatis cives sumus. Tertyllus iterum interrogavit: Quis vobis persuasit aut vos coegit huc intrare, et nobis injuriari? Illi dixerunt: Tu profecto dignus es omni injuria et ignominia, quia persequens Christianos expuis et contemnis tuum creatorem Deum. Hæc audiens Tertyllus, furore repletus, dentes eorum lapidibus perfringi jussit. Idque milites peregerunt, dicentes: Ne contradicatis Principibus nostris. Et paulo post Tertyllus jussit eos boum nervis crudeliter verberari a quatuor viris. Et dum cæderentur Sancti, dixerunt: Domine Deus noster, indulge nobis, et recipe animas nostras in æterna tabernacula: nosque adjuuge Sanctis tuis Alphio, Philadelpho et Cyrino. Tum sædus et crudelis Tertyllus afferrî jussit uncinos, quibus Sancti Alphii linguas abscideret: et his horum duorum linguas a carnificibus extrahi et recidi præcepit. Quæ re peracta, corpora extra urbem funibus protracta, in profundissimum puteum aqua scatentem præcipitari mandavit, in loco cui, nomen Heracleo: multos etiam alios et apud Leontinum et apud ejus fines et campos curavit [interfici.] Post aliquot dies profectus est cum exercitu multo in castellum quod dicitur Mineum, ubi Christianos interemit qui erant ex Leontinorum Mesopoli et alios ibi existentes, atque inde Christianorum nomen penitus eradicavit, ut impius Valerianus

D
INTERP.
BIGONA.a
Novo edi-
cto vulgato

E

SS. Strato-
nicus et
Cleonicus
Martyres
ultra se
sistunt:

F

et vultu
cruciat

moriuntur.

multi Mar-
tyres in Mineo:

b

de rebus
futuris et
faciendis:quæ Dometio
indicatet S. Theclæ
refertcum tanta
omnium
notitia.

A Ierianus mandaverat : datum est talibus tyrannis etiam hoc, propter eos qui heredes imperii futuri erant.

79 Peractis autem quadraginta diebus, cum esset B. Agatho [in speluncis,] in quibus latebat; pertransiverunt illac quidam Tertylli unanimes et fidi sectatores : et audiverunt voces psallentium in speluncis, et introgressi viderunt Episcopum cum tribus aliis. Inde reversi Tertyllum ex urbe Leontina discessisse cognoverunt, et referebant in Mesopoli, quemadmodum viderant Episcopum et alios cum eo. Sequenti vero nocte Sancti apparuerunt Theclæ valde manifeste, et dixerunt ei : Domina mater, mitte in Cyparissium servum tuum qui Alexandro ministrat; ut Episcopum adducat ad Alexandrum, ut cum eo permaneat quamdiu placebit Deo : quia viri quidam auscultantes, eum cum sociis psallentem audiverunt, videruntque, et Herpioni deferre decreverunt. His dictis Sancti recesserunt; et Theclæ experrecta servum vocavit, qui sorte quadam venerat ex grege missus ab Alexandro, et dixit ei : Fili Hermylle, cape tecum aliquos ex servis qui tecum sunt, qui singuli suos habeant equos, et tres alios præterea equos, et vade in Cyparissium, ubi est Episcopus cum Clericis suis, et eos deduces ad Alexandrum ante solis ortum. Hermyllus celeriter mandata peregit, et Cyparissii speluncas ingressus, invenit Episcopum legentem et divinas Scripturas perscrutantem : quem adoravit et dixit ei : Surge, Pater venerande, et equum celeriter ascende. Nam Domina mea, serva tua et filia spiritualis, misit nos, ut salvarem te et deduceremus in locum omnipenitus suspicione carentem. Beatus Episcopus admiratus est mulieris fidem et Sanctorum monita, qui prædixerunt quod post quadraginta dies esset inde profecturus. Illi erga equorum ministerio ex Cyparissio ante gallicinium ad locum pervenerunt, ubi erat Alexander : cui eum præsentem exhibuerunt, et dixerunt; Hunc ad te miserunt sancti tres Pueri, Alphius, Philadelphus et Cyrinus, ut te illuminet et doceat symbola Christianæ religionis.

80 Alexander cum vidisset Episcopum, surrexit, et inclinavit se ad pedes ejus dicens : Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, qui non reliquisti me expertem gratiæ tuæ. Et Episcopo dixit : Salve, Pater venerande, qui es pastor bonus, et animam tuam ponis pro ovibus tuis. Deus te misit quasitum perditam ovem, ut eam inventam poneres in humeris misericordiæ, et adjungeres numero ceterarum, quæ sunt in grege Domini, ut fiat unum ovile et unus pastor. Hæc audiens Episcopus ab Alexandro, dedit gloriam Deo, dicens : Gratias ago tibi, Domine Jesu Christe, quod non in vanum laboravi. Nunc quidem credo, quod tua voluntate perductus sum in hanc insulam. His dictis resederunt in spelunca, et servi redierunt ad Theclam, et omnia exposuerunt ei. Quæ gratias egit Deo et ipsis servis, quia tam cito mandata peregissent. In eo autem monte sanctus Episcopus docebat Alexandrum sanctæ matris Ecclesiæ præcepta, et omnes Ecclesiasticas institutiones. Discebat Alexander Epistolas Pauli, Psalterium et sanctum Evangelium, omnium Scripturarum perfectissimum : factusque est divinæ Scripturæ studiosus adeo, ut intra menses octo hæc omnia perceperit; nec aliud exoptabat aut enitebatur scire, quam divinæ Scripturæ interpretationem : et in hoc studio annos duos in illo monte peregerunt. Tertyllus autem apud Mineum mansit annum unum et menses tres : iude se contulit Catanam, perdens omnes Christianos, quos inveniebat. Apud Mesopolim autem reliquerat Herpionem, Marullum et Colymbionem, viros malos, inhumanos et crudeles, quos Alexandro substituerat. Hi autem Christianos

graviter cruciabant, ubicumque eos inveniebant : D ex quibus multi constanter tormenta patientes, perimebantur; multi autem sustinere nequeunt, diis sacrificare compellebantur.

81 Post duos annos sancti Pueri apparuerunt in monte Alexandro et Agathoni, dixeruntque : Discedite hinc, quia Tertyllus iniquus revertitur : et quidam audiverunt vos cantantes Deo psalmos et hymnos, et decreverunt Tertyllo munitiare. Quare abite hinc ad maritimas partes Græci c, et ibi permanebitis usque ad mortem Tertylli : illic autem revelabitur vobis a Deo quid vos oporteat facere. Tum dicta salute Sancti evanuerunt, discesseruntque. In eadem quoque nocte apparuerunt Theclæ, et dixerunt : Domina mater, mitte duos servos ad montem cum duobus equis, ut ducant Alexandrum et Episcopum in oram maritimam loci, cui nomen Græcum : nam Deus non permittit Tertyllum in ea loca pergere. Theclæ experrecta jussit uni ex servis suis ut viseret, quærereturque an venisset Hermyllus ex grege : hic autem stabat ante fores. Et audita hac voce respondit : Ecce adsum, Domina mea. Illa dixit : Cape septem equos et servum unum tecum, et abi celeriter ad Alexandrum : quem cum sociis deduces in oram maritimam ejus loci, qui Græcus dicitur. Ille dixit : Fiat, Domina, ut jussisti; viam tamen ignoro, quia nox est. Inquit illa : Abi sine timore, et sanctorum trium Puerorum auxilium implorato, nam ipsi tibi opem ferent. Hermyllus igitur equos septem et pari numero servos assumens, pervexit ad montem, ubi erat Alexander et Episcopus : qui juxta Sanctorum monita equos ascendentes, cum ceteris iter arripuerunt. Cumque parum processissent, princeps malorum et hominum perniciosus prævaricator diabolus, voluit eos in stagnum delatos perdere. Sed equi cum pervenissent in stagni locum periculosum, se continuerunt. Hermyllus autem locum annotans, exclamavit voce magna, dicens : Advertite, Domini nostri : nam vereor ne aberraverimus a via. Auxiliare nobis Deus trium Puerorum Alphii, Philadelphii et Cyrini, et nos deduc quo tu vis. Et extemplo Sancti accedentes, clamaverunt : Sequimini nos servuli. Et procedentes iterque præmonstrantes, eos incolumes duxerunt usque ad oras maritimas loci qui dicitur Græcus. Illuc cum pervenissent, Sancti dixerunt : Ecce Græcum : manete hic. His dictis evanuerunt.

82 Postea vero quam illuxit, vir quidam valde pius et timens Deum, cui nomen Publio, venit ad eos; et currens precidit ad pedes Episcopi et Alexandri dicens : Cujates estis? quia vester aspectus peregrinus mihi videtur. Et illi dixerunt : Peregrini sumus, fili. Ille interrogavit audivitque, quod propter Tertylli metum illuc accessissent : et dedit eis cellulam, quam habebat in medio montis d prope fluvium Assiam, præbuitque victui necessaria. Cum Publius diligeretur ab Episcopo et Alexandro, nunquam discedebat ab eis, maxime vero quia discebat res sacras ab Agathone. Hic Publius ædificaverat templum valde venerandum et bene ornatum, nec aliud melius erat in partibus illis, denominabatur autem Reginæ nostræ Deiparæ ac semper Virginis Mariæ : in quod accedere timebat propter metum pestiferi Tertylli; nam sævissimus Armatus, qui ante Tertyllum Siciliae donatus fuerat, eo in loco perdiderat multos viros et mulieres, quorum aliquos igne combusserat. Beatus autem Agatho in illud templum ingressus, exultavit valde dicens : Visne, fili mi, Publi, pingamus hoc templum in gloriam et honorem Domini. Ille respondit : Vellem profecto, mi Domine : sed in præsentem nullus pictor adest. Respondit B. Agatho : Ego ipse pingendi periculum faciam : quod si tibi placebo, persequar. Tunc Publius

INTERP.
SIGONA.

a Sanctis
apparentibus
edocta S.
Thecla

curat S. Agathonem migrare ad Alexandrum:

iterum a
Sanctis
jussi discedere:

c

E

isidem viam
monstrantibus
veniunt
Græcum:

F
ubi excipiuntur
a Publio,

d

quem ille
biennio instruit:

et in ejus ecclesia Agatho pingit 3 Sanctos,

A blius procidens ad pedes ejus, rogabat eum dicens : Auxiliare Domine, mihi humillimo servo tuo. Tandem vero jussit Episcopus afferri sibi quod requiritur ad componendos colores : quibus allatis primum omnium in ligno, e quod in medio templi erat; depinxit S. Alphium eâ forma, qua eum viderat in somnis : pari quoque ratione S. Philadelphum in secunda columna, et S. Cyrinum in tertia, ita ut sibi apparuerunt apud Cyparissium : quod efficere B. Agatho cupiebat valde. Postea baptismatis lavacrum novum fabricatus est adeo bene, ut miraretur Publius ita pulchrum et artificiosum opus.

baptizat Alexandrum, g h

83 His peractis per dies quadraginta in sacris Alexandrum instruxit; postea Publio jussit ut aqua impleret lavacrum baptismatis, ipsamque aquam benedixit et sanctificavit: atque baptizavit g Alexandrum, et mutato nomine appellavit Neophytum h, et Publius fuit ejus patrinus in sancto et salutari baptisate. Cumque oleo Sancto perunxisset, participem fecit eum immaculati et pretiosi sanguinis Christi: singulisque diebus sanctissimum Christi corpus sumebat Alexander. Tum post dies octo petivit ab Episcopo Neophytus (verus enim Neophytus in nova planta Ecclesie erat, sicut sancti Pueri prædixerunt) petivit autem ut Clericus fieret. Episcopus cognoscens ejus fidem, detondit comam et Clericum fecit, atque Lectoris tribuit gradum: et post dies quadraginta in Diaconum elegit. Sed cum venisset quadragesimus dies, antequam Diaconus fieret, petivit ab Agathone ut quadraginta diebus unum alium adderet, quod concessum est. Sed quia Neophytus quotidie jejnabat, et non gustabat neque carnem neque vinura; voluit Episcopus i ut per duos dies a jejunio se contineret. Ibi autem permansit annum unum et menses decem: quotidie quidem diluculo surgebat, et Episcopo ministrabat, a quo sacris litteris optime fuit instructus. Thecla vero singulis mensibus mittebat ad eos, ut de Neophyti cognati sui salute certior fieret: et cum cognovisset quod Diaconus esset electus, dedit gloriam Deo.

ordinat Clericum, dein Diaconum i

ac denique post multam instructionem

84 Post hæc autem Episcopus dixit Alexandro: Fili Neophyte, volo tibi Presbyteratus dignitatem per meas peccatrices manus imponere. Ille ait, Grave quidem est hoc jugum, Pater venerande: vereor ne ipsum sustinere nequeam. Respondit Episcopus: Grave quidem pusillanimis, leve autem obedientibus et sustinentibus propter nomen Christi. Dixit Alexander. Quid quod tyranni nos oppugnant; nec habemus facultatem demonstrandi nos Episcopos et sacram doctrinam? Episcopus dixit: Certe in præsentem oppugnamur a tyrannis impiis et iniquis, sed ut sænum arebunt, et ut olera herbarum cito decident, et expugnabit Dominus oppugnantes nos. Sed advertete, et Neophyte filii; quod aliud bellum interius habemus, quo in animo oppugnamur: sed ubi bella, ibi præmia; ubi lucta, ibi corona. Præterea B. Paulus Apostolus clamat: Non est nobis colluctatio adversus carnem et sanguinem; sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie in celestibus. Hoc igitur bellum si possumus vincere semper erimus cum Christo: Tyrannorum autem lucta contra nos non valet. Adhuc enim modicum, et non erunt peccatores: quæres locum ipsorum, et non invenies: ipsi enim igni inextinguibili tradentur, qui paratus est diabolo et angelis ejus. Dixit Neophytus: Quomodo possumus, Pater, bellum hoc extinguere? quibus opibus, quibus remediis? B. Agatho respondit: Audi, filii Neophyte. Hæc bella extingui possunt per jejunia, orationes, eleemosynas, hospitalitates; longanimitatem, mansuetudinem, et pacem; non assentiendo cogitationibus malis, quæ nos invisibiliter oppugnant; non ut ipsi tyran-

ni, qui nos verberant et capita excidunt: hoc namque bellum invisibile est: et in ipso corde. Hæc audiens Neophytus dixit Episcopo: Crede, Pater, quod certare decrevi: et annuente Domino, meam animam in portum salutis adducam. Tum Episcopus dixit: Quid dicis de Presbyteratus honore, ad quem manibus meis te volo promovere? Ille dixit: Faciam ut jubes. Cum venisset autem Natalis Domini nostri Jesu Christi, post Missarum solennia promovit Episcopus Alexandrum ad Presbyteratus honorem: qui gratia Christi mutatus est in alium hominem, ita ut miraretur Episcopus.

D
INTERP.
SIGONA.
Presbyterum.

ANNOTATA.

a MS. Neapolit. Vix elapsi erant dies viginti.

b Ibidem rectius Menæum, ubi et Menais fons: de his autem aliisque plurimis Martyribus egimus 18 Februarii, nulla apparente causa cur talis dies eorum cultui sit adscriptus.

c Hic et mox infra scribebatur Crecus: sed deinde semper et in MS. Neapol. appellatur Græcus. Estque juxta Cajetanum locus prope Panthugiam, ubi specus visitur jom Deiparæ dicata.

d Mons hodie Diavolopri; et fluvius Assia dicitur Gisira, qui in Panthugiam influit.

e MS. Neapolit. in medio columna.

f Idem, picturis renovavit

g Non apparet causa cur Alexander per biennium et amplius distulerit baptismum tam ardentem expetitum, nisi forte sacri instrumenti locique defectu: et hic quoque difficulter est credibilis, cum etiam in gravissimis persecutionibus Episcopi Christianorum portatim, ut nunc loquimur, capellam haberent, quam si ex Lypara non attulit Agatho, in Sicilia tamen curare sibi potuisset per S. Theclam, cujus munificentia istie sustentabatur.

h Hæc ratio mutandi in baptismo nominis ignota videtur fuisse primis Ecclesie sæculis, ideoque haud parum suspecta mihi est. Adde quod num. 37 hic Alexander a Sanctis adhuc viventibus Neophyti nomine salutatur divi ante baptismum; et infra num. 115 indicatur noluisse a Leontinis cognosci in vita sua; ut hæc ei fuerit, si fuit aliqua, causa mutandi nominis statim ab initio conversionis suæ: nam et num. 119 dicitur ideo voluisse latere, quia Alexandrum Christianum haud levius timebant quam Tertyllum metuebant.

i MS. Neapolit. Jejnabat Neophytus omnibus diebus, ac post etiam binos dies jejunnus continuabat: quæ verba multo commodiorem habent sensum, neque enim satis intelligitur quid sibi velit petitio, ut post quadraginta dies unum alium adderet.

CAPUT III.

Tertylli cædes, persecutionis finis, quæsitæ frustra trium Fratrum Reliquiæ.

Cum rediisset Tertyllus ex civitate Catanensium in Mesopolim, quidam viri, qui viderant Episcopum aliosque Christianos in speluncis Cyparissii a, detulerunt Tertyllo: qui dedit milites ut eos comprehenderent, et ad se deducerent. Illi profecti, cum pervenissent in speluncas in quibus viderant Episcopum, ingressi neminem invenerunt. Tum milites delatores ipsos comprehenderunt, et eos verberare cœperunt, dicentes: Quare illustis Domino Tertyllo? demonstrate nobis quos detulistis Christianos? Illi timore concussi, et coram Tertyllo comparere non audentes, milites rogabant ut dimitterentur: sed milites renuerunt et victos duxerunt ad Tertyllum, dixeruntque: Mendaces sunt hi, Domine, nullum invenimus in eo loco, qui esset Christianus.

Tertyllus,
spe Sanctos
compre-
hendendi
frustratus.
a

Iratu

A Iratus Tertyllus in carcerem detrudi jussit, et post paucos dies pro tribunali sedens in medium adduci mandavit, atque jam presentibus dixit: Quomodo mihi mentiri ausi fuistis? Illi dixerunt: Per magnos et immortales deos, et per tuum atque Imperatoris caput, Domine, juramus, non vidisse eos. Tertyllus tamen jussit eorum capita truncari. Herpio autem, Marullus et Colymbio ac reliqui qui aderant dixerunt: Si hoc feceris, Domine, scias: quod Christiani brevi tempore multiplicabuntur adeo, quod in nos manus injicient: nemo enim amplius eos deferre audebit. Jube igitur his parei. Tertyllus ergo paruit dictis Consiliariorum, et eos viros incolumes abire permisit.

vir abstrictus a nece delatorum:

deinde seculus diabolus, illos tradere promittentem

B 86 Tum princeps malorum diabolus, victum videre Tertyllum non ferens et gravissima in Theclam invidia exardescens, assumpsit formam hominis, et accessit ad Tertyllum, dixitque: Quare vis de his hominibus supplicium sumere? ego tibi demonstrabo illos, qui abscondunt eos, quos hi tibi detulerunt. Thecla quidem hujus civitatis primaria mulier misit servos et equos in montem Selinodium: et per eos in tutum locum deducti fuerunt, ubi etiam latet Alexander. His auditis Tertyllus dixit diabolo, qui assumpsit formam hominis: Seis ne locum, dilectissime, ubi latent? Ille dixit: Novi profecto locum et speluncam ubi sunt absconditi. Tertyllus igitur invenisse se Alexandrum credens, valde gavisus fuit: et jussit Herpioni et Marullo, ut dum ipse iret questum Alexandrum, Theclam et Justinam in carcerem conjicerent. At Marullus dixit: Ne injiciamus, Domine, manus nostras in Theclam: ne propter eam Mesopolis tumuluetur contra nos; quia, ut diximus tibi, non manifeste Christum proficitur: sed ipsum Alexandrum prius comprehendamus, et per eum omnia, quæ dicuntur, intellige. Quis novit an propter timorem tui occultetur? Quod si fuerit inventus, te fortasse placabit: et tu mutata sententia cum restitues in pristinum locum, eritque rursus Consiliarius bonus contra eos, qui blasphemant deos nostros. Placuit Tertyllo hic sermo, et exercitum congregari jussit, ut cum eo accederet illuc quo eum diabolus ducebat. Per mediam urbem iter facere cœperunt: et eos diabolus non duxit per viam rectam (vir enim stultus et iniquus ambulat viam non bonam) sed per Hebræorum habitationes. Quapropter Principes Herpio, Marullus et Colymbio dixerunt: Via, quæ ducit in montem Selinodium, non est ista: tu autem, homo, male nos duxisti. Respondens diabolus dixit: Non ita est; nam intendimus hac, ne pulverem a nobis excitatum videant et aufugiant. Per hunc ergo locum occulte gradiemur, et per vertices montium ex improvise eos deprehendemus; nec nos sentient nisi pervenerimus prius ad eos, et coram eis affuerimus.

C 87 Processerunt ergo, et in quasdam Mesopolis profundas valles inciderunt. Tunc satanas transformatus fuit in cervum magnum, et se obtulit Tertyllo. Locus autem ille profundus et tenebrosus erat atque saxosus. In eo igitur cervum agitare cœperunt Herpio, Marullus et Colymbio atque alii, equos calcaribus urgentes. Et ecce sancti tres Pueri manifestissime apparuerunt, habentes gladios in manibus, quibus Tertyllum percusserunt; Alphius quidem in ore, Cyrinus autem in humeris, Philadelphus vero in corde: atque ipsi optimates in loco illo obscuro prostrati fuerunt ad terram una cum equis b: et supervenientibus tenebris nocturnis, usque ad diem crastinum ibi latuerunt (Nos autem affirmamus quod ira divina eos invasit) nullus tamen ex toto exercitu vidit quid de his factum esset c. Egressis autem illis ex Mesopoli, unus ex Alexandri servis venit ad Theclam et Justinam, flens lugensque et

suam verberans faciem. Et illæ interrogaverunt, D quid esset? mortuus ne esset Dominus ejus, an in manus Tertylli venisset? Ille respondit, vir quidam venit ad Tertyllum, et dixit: Thecla eripuit ex manibus tuis Episcopum et alios, qui erant cum eo in monte Selinodio: ubi etiam erat Alexander. Ille jussit vos in carcerem tradi: sed Principes consulerunt, ut tunc temporis id facere caveret. Reversus autem, vobis multa est illaturus tormenta. Tum Thecla dixit servo: Quid gloriatur in malitia qui potens est? Iniquitatem locuta est lingua ejus. Quid ego dicam? Ne gloriatur curvus, ut rectus.

Ob rancorem de S. Thecla capienda,

88 Postea Thecla et Justina ad Sanctos ingressæ sunt, et procedentes in terram juxta pedes ipsorum, ipsa corpora osculabantur flentes et dicentes: Ne permittatis, sancti et gloriosi Martyres, tradi nos in manus impij et nefandi Tertylli: non quod tormenta ejus timeamus, sed ut id quod desideramus perficere possimus, ut vos scitis: ne tradatur, Domine, senectus servarum tuarum in manus ejus. Dum hæc dicerent in spelunca, per domum Theclæ vulgatum fuit, quod decreverat Tertyllus eas pœnis afficere: et statim servi congregati fuerunt numero trecenti quinquaginta duo: et Alexander etiam hæc re audita, libertos ducentos viginti d misit, qui se ipsos instruxerunt armis, ut concurrerent cum exercitu Tertylli: et hi omnes erant domesticæ, Domine autem ignorabant id quod illi parabant. Jam sparsis noctis tenebris per terram exivit Thecla et Justina, ex loco ubi erant corpora Sanctorum, et invenerunt servos congregatos atque instructos ad pugnam: dixeruntque eis: Quid vobis est, filii? Illi responderunt: Audivimus quod iniquus Tertyllus vult torquere vos. Mulieres responderunt: Nos, filii, vestra ultione non indigemus, cum habeamus Deum, admirabilem Sanctorum, qui erit protector et defensor noster, pro quo mortui fuerunt illi tres Pueri unanimiter et concorditer. Abite, filii, ad peragendum vestra negotia; nolimus enim ut pro nobis hoc efficiatis, ne perdamus nos mercedem nostram; nam vos tyranno resistere non poteritis, cui a Deo datum est tempus nocendi et malefaciendi nobis, ut manifestentur electi Dei: quin potius vos ipsi effundite sanguinem vestrum pro nomine Domini nostri Jesu Christi. Servi autem dixerunt: Nos quidem audacter contendimus pro vobis effundere sanguinem eorum, qui Christum non colunt. Post multa tandem recesserunt servi, nemo tamen adhuc noverat quæ Tertyllo contigerant et principibus ejus: milites vero abierunt ad loca sibi constituta.

in defensionem ejus collecti servi,

E

d

ab ea dimittuntur.

F

89 In nocte autem Sancti per somnium hilari vultu apparere Theclæ, dicentes: Gaude, Domina mater, ecce annuntiamus quod iniquus Tertyllus mortuus est cum tota Principum suorum potentia. Nunc mitte nuntium ad desideratissimum vobis fratrem Alexandrum, cui translatum est nomen in Neophytum Presbyterum, ut se conferat in hunc locum una cum spirituali nostro Patre Episcopo Agathone. His dictis recesserunt. Surgens autem Thecla vocavit Hermyllum servum suum, et dixit: Cape equos, et abi ad beatum Episcopum Agathonem et Neophytum, sanctæ Matris Ecclesiæ purum vas nuper elaboratum; et illis nuntiato, quod Tertyllus et ejus Principes iniqui mortui fuerunt per iram divinam, et satanæ spiritum male tradiderunt. Servi acceptis equis perrexerunt in Græcum. Quibus visis Episcopus et Presbyter Alexander dixerunt: Quid ad nos accessistis? Illi dixerunt: Domina nostra misit nos, ut nuntiarem vobis, quod mortuus est Tertyllus, et ejus potentes Principes. Hac re cognita, Episcopus et Neophytus una cum Publico accesserunt Mesopolim, et vespere intraverunt in domum Theclæ. Justina et ancillæ obviam processerunt, atque inclinato

Leontinos veniunt Agatho, Neophytus, cum Publico:

a sanctis apparentibus occiduntur.

b

c

A nato capite flexisque genibus eos receperunt. Beatus Agatho dixit: Beata vos estis hoc in loco, quia Sancti propter vos multa signa fecerunt hic: et rogavit ut ostenderent reliquias Sanctorum, quas diu desideraverat videre. Tunc mulieres, cum Episcopo Agathone et Presbytero Neophyto ac reliquis, qui erant cum eis, intraverunt in speluncam, ubi erant corpora sanctorum Martyrum. Quo ingressi senserunt miram suavis odoris fragrantiam, lumenque viderunt refulgens circum corpora Sanctorum: et accedentes osculati sunt sanctos pedes eorum, atque fleverunt tam diu quod eos vires defecerunt; ibique per totam noctem permanserunt insomnes, legentes et cantantes psalmos et hymnos, et in eo quidem loco quotidie persistenter, donec Dei gratia effulsit: et Ecclesiae reedificatae fuerunt.

90 Quatuor vero annis jam peractis post mortem sanctorum Martyrum Alphii, Philadelphi et Cyrini, erudelis et impius Tertyllus, cum pravo et iniquo Senatu suo, voluntate divina periit. Nam quamvis lento gradu divina procedat ira, solet nonnumquam et in hac vita graves sumere poenas de his qui agunt in eum injuste. Posteaquam igitur demersus in profundum Tertyllus, congregatus est universus exercitus, eum ejusque Principes conquirens: quibus non inventis perterriti milites a Mesopoli recesserunt: timuerunt enim valde, quia multi ex amicis, quos habebant in Mesopoli, exposuerunt, se oculata fide vidisse Sanctos, qui magnum post se exercitum ducentes, eos expellebant, dicebantque: Abite hinc, pravi viri, in ignem aeternum, paratum diabolo et angelis ejus ac vobis quoque. Exite quam primum ex civitate Dei, et ite in perniciem paratam vobis. Tum populi multitudo pervenit in domum Theclae, et universi benedicebant eam, et cognatum ejus Justinam, dicentes: Vere magnus est Deus Christianorum, quem hi sancti Pueri advenae annuntiaverunt nobis: magna virtus ejus; et magnitudinis ejus non est finis. Ecce jam omnes Christiani et sumus et nuncupari volumus, abjicientes a nobis infidelitatis factorem purulentum; atque ad ipsum Christum aecedimus, quem hi Sancti praedicaverunt, ut illuminemur, et facies nostrae non confundantur. Posteaquam haec et alia multa populi turba disseruit, exposuitque Theclae atque Justinae; procidit ad terram, et genibus flexis eas interrogavit: quem in locum Tertyllus projecisset corpora Sanctorum? Illae responderunt dicentes: Nos pertinuimus Tertylli minas, et ideo id ignoramus: sed vos, qui affuistis, debetis scire locum. Tum multi ex his qui erant in aula Theclae, dixerunt se scire, et populi turbam traxerunt post se; atque iverunt in puteum, in quem projecerat Sanctos Tertyllus. Erat quidem suavi odore redundans, sed in eum studiose delapsi nihil invenerunt: quare tristati sunt valde, et ad Theclam redierunt maxima cum maestitia. Thecla ut eos ad se reversos consolaretur, dixit: Expectate, fratres, parumper, et si vere creditis, propter fidem vestram demonstrabit ipsos nobis Deus. Illi vehementer clamaverunt dicentes: Credimus in Dominum, quem nobis praedicaverunt hi tres sancti Pueri. Thecla hoc audiens, bonam spem eos jussit habere, quia si vere crederent, Dominus esset demonstraturus eos ipsis: quare credentes tunc recesserunt ab ea.

91 Posteaquam illi crudeles viri, Christianae fidei inimici, percussi fuerunt; agrestes ferae Tertyllum devoraverunt: et post triginta dies apparuit caput Tertylli in summitate speluncae, intra quam latebant corpora Sanctorum. Quidam autem ex Optimatibus Mesopolis, qui erat vir bonus, et numquam Tertyllo consenserat, maxime vero contra sanctos Pueros, sese propter timorem nihil ausus fuerat loqui contra eum, vocabaturque Lucianus: hic ergo praeteriens,

vidit caput Tertylli; et reversus vocavit Theclam totumque populum, dicens: Venite mecum, et vobis demonstrabo miraculum magnum, caput scilicet Tertylli, pendens in speluncae summitate extra urbem, Occasum versus. Nesciebat autem quod ibi intra speluncam erant corpora Sanctorum. Illuc ergo accedentes, viderunt caput Tertylli, et agnoverunt manifeste: propter quod valde mirati, dixerunt: Vere mirabiles sunt hi sancti Pueri, et mirabilis Deus quem ipsi colunt. Et pari consensu decreverunt caput illud comburere: sed Thecla et Justina vetuerunt, dicentes: Ne faciatis, fratres, sed potius relinquamus in loco, in quo apparuit: donec demonstraverit nobis Deus, cujus rei gratia ita demonstratum fuit, atque etiam dimittamus in opprobrium omnium non credentium in Christum. Infra caput ergo, ut dictum est, erat spelunca: et in ea manebant illi viri venerandi, Agatho scilicet Episcopus et Neophytus Presbyter, id autem nemo noverat.

92 Post paucos dies iterum convenit multitudo civitatis ad Theclam in civitate, rogans et dicens: Quid faciemus, Domina, ut absconditos thesauros, corpora scilicet Sanctorum, invenire possimus. Thecla respondit: Rogemus Deum et ipse nobis omnino indicabit. Quapropter jejunemus quadraginta dies, nihil gustantes nisi panem et aquam, atque ita exorabimus Deum et sanctos Martyres, nobisque revelabuntur omnia. Placuit universis hic sermo et Theclae consilium probaverunt, postularuntque ut aliquid aliud adderet, quo facilius optata consequerentur. Thecla vero secum cogitans, animadvertit non esse sui juris injungere jejunium populo; sed pertinere ad Sacerdotes: et dixit turbis: Expectate parumper. Ac ingressa domum suam, se projecit ad pedes Episcopi dicens: Mi Domine, populus petivit a me quomodo possent invenire corpora Sanctorum, et ego inguaxi eis jejunium quadraginta dierum, idque omnes promiserunt se facturos: sed ut tua Beatitudo bene novit, te presente id mihi facere non licet. Quapropter egredere tu ad populum, et utilibus necessariisque verbis utere. Exiit ergo B. Agatho cum Neophyto Presbytero et reliquis: quos cum vidissent turbae accurrerunt et procciderunt ad pedes eorum, suntque admirati aspectus ipsorum venerandos. Ipse igitur Episcopus dixit: Quoniam, filii mei, Spiritus sancti gratia corda vestra accendit, ac quarritis sanctos et benedictos Martyres, qui propter salutem vestram in Mesopolim venerunt; et Domina Thecla vobis injunxit jejunium quadraginta dierum; ego vobis dico: Jejunate tres dies, et cuncta vobis indicabimus quae placuerint Deo. Et turba quae aderat, respondit: Fiat, Pater, ut jubes: nemo autem agnovit Alexandrum.

93 Tum discessit unusquisque in domum suam, et Episcopus ac Neophytus cum Clericis redierunt in speluncam, in qua erant Sancti: et cadentes in facies suas cum lacrymis, dixerunt; Domine Jesu Christe, Deus propter quem hi Sancti sanguinem suum fuderunt, ostende nobis an tibi placeat horum Sanctorum corpora revelari hoc tempore. Totam autem noctem insomnes persistenter. Tum circiter gallicinium speluncam egressi, recubuerunt in cellula quam aedificaverant ante speluncam, ita ut nemo quidquam suspicari posset, omnes enim censebant necessitatis alienius causa fuisse constructam. Ibi ergo recubantibus apparuerunt Sancti, dicentes: Non in hoc tempore revelabitis nos turbis: sed quando Dominus disponet, per unum ex Sanctis revelabitur vobis, et corpora nostra indicabuntur. Tu autem Pater Agatho, vocatus huc a Domino, permanebis hic, donec ipse permittet: nam insulam Liparam Diomedes vexat, et Sanctos adhuc persequitur. Caput autem iniqui Tertylli, quod est super speluncam,

D
INTERP.
SIGONV.
Caput Tertylli supra speluncam Martyrum apparet positum:

Inquirentibus corpora 3 Sanctorum S. Thecla indicat jejunium 40 dierum
E

ab Episcopo ad 3 dies restrictum:

F

intra quos idem monetur nondum revelandos Sanctos.

veniantur Reliquias trium Sanctorum.

Militibus ex urbe fugientibus.

Christiani adveniunt S. Theclam

avidis videndi Belliquias trium Sanctorum.

A speluncam, suspendite in ligno et relinquit in opprobrium amicorum ejus. Post tres autem dies convenit multitudo Mesopolis ad Theclam. et B. Agathoegressus dixit : Discedite, Fratres, in pace : nam Dominus non vult Sanctos revelari nobis hoc tempore : credite tamen fideliter, et aliquando nobis revelabit eos Jesus Christus : cui convenit gloria cum Patre et sancto Spiritu, nunc et semper et in secula seculorum. Amen e.

ANNOTATA.

a Hoc factum post duos annos, quibus apud Alexandrum manserat Agatho, uti supra num. 80 dicitur; et deinde num. 82 subjungitur quod idem a Cyparissii loco digressi Græcum, ibi manserint annum unum et menses decem : quorum immemor auctor hic, conjungit indignationem Tertylli contra delatores, cum ejusdem expeditione contra Sanctos, quam comitata mors sit.

b MS. Neapol. Neque postea unquam visi sunt inter mortales.

c An autem aliquis vidit Sanctos, Tertyllum, sicut dicitur, percutientes? Quod si vidit nullus, unde id ita distincte potuit auctor referre?

d Anni, ut ex præcedentibus apparet, circiter quatuor effluxerant, quod servos manu miserat Alexander, num. 36; et paucissimis ex Theclæ famulatio notus latuerat : quomodo igitur tam multos ad manum habere potuit, quos Mesopolim mitteret?

e In MS. Neapolit. additur hæc clausula. Deo javante ad finem pervenit liber SS. Alphii, Philadelphii et Cyrini, manu Basilii monachi scriptus : quod similiter Græce haberi in MS. Cryptæ-Ferratæ colligitur ex Cajetano. In MS. Vaticanæ nihil tale legitur; sed novus titulus, qui in Latino Neapolit talis est : De muliere hæmorrhœissa et de Euthalia ejus filia, et quomodo ipsam occiderit Servilianus ejus frater.

PARS QUARTA,

Auctoris recentioris, insulse fabulosa.

CAPUT I.

Eutropiæ conversio, et filia ejus Euthaliæ; a fratre Serviliano occisæ, martyrium.

C Veritatis certamen, tenore locutionis ornatur. Equum est autem SS. Martyrum Alphii Philadelphii et Cyrini gesta narrare, quæ per illos Dominus edidit, in hac Leontinorum Mesopoli. Voluntatem enim, ait, timentium se faciet, et deprecationes exaudiet, et salvabit eos. Cum enim dictum sit, plurimam turbam ex hac Mesopoli ad Dominae Theclæ domum convenisse, ut sacras prædictorum Martyrum Reliquias investigarent, et responsum ei fuisse a B. Agatho Episcopo, si fiduciam haberent in Christo, futurum ut ab eo compotes voti fierent; agite nunc, Fratres, audite nunc stupendum et incredibile miraculum, quod his diebus a perfectum e t. Mortuo enim divina ultione impio Tertyllo, ejus quidem corpus esca feris obtigit, caput vero extra urbem projectum supra cavernam, in qua Sancti a Thecla et Justina conditi fuerant, Cujus rei facta cum ad vicina loca permanasset, caput scilicet Tertylli in Strobilio ad Orientem jacere; convolvit ingens undique multitudo, tum ex urbe ipsa tum ex propinquis vicis, viri, feminae ac pueri, ut impii caput videret, a quo sancti Martyres occisi, et multi passim Christiani viri tormentis fuerant exerciati : quod jacebat recisum a corpore nefando, ludibrium

præbens populo, et multis conspiciebatur cum execratione eorum qui ad spectaculum advenerant. Multi porro viri et mulieres e Mesopoli suum etiam virus fraudulento corde profuderunt, et accedentes propius ad secleratum illud caput, ejus causa flebant, in hunc modum exclamantes : Væ nobis, D. Tertylle, quis tam magnis et multis beneficiis nos ornabit, ac tu indies tua benignitate nos ornabas? Quis magnis et immortalibus diis nostris victimas offeret et sacrificia, ut tu faciebas? Quis porro deinceps pœnis eos multabit, qui eorum nomen traducunt? Attamen scimus, quid consilii capiamus : Alexander optimus tuus assessor, te adhuc vivente, profugit propter Epiphaneis uxoris suæ vesaniam, et propter nefarios illos pueros advenas, qui blasphemias suæ pœnis capite persolverunt; hunc nos ubique perquiremus, et in locum tuum evehemus, ut universam Siculorum provinciam gubernet b, et ulciscatur omnes qui invictos et magnos deos aspernantur.

95 Audiebant hæc Agatho Episcopus et Neophytus, et Thecla cum Justina non sine gravi dolore, quæ ab impiis proferebantur. Ex quibus Neophytus, cum eos de se talia dietitantes audiret, pectus suum taudebat. Episcopus autem Agatho ei dixit : Ne fili, ne ita lumenteris : neque enim participes sumus ejus impietatis : sed si persecuti eum sumus, ipse dixit, Pœnitentiam agite c, appropinquavit enim regnum cœlorum : exinde heredes et coheredes erimus. Ad ipsum accedamus, et ejus bonitatem invocemus, et ipse ut misericors nobis veniam concedet : potest enim per pœnitentiam iis qui tentantur auxiliari. Ceterum cum audirentur etiam a plebe, quæ impii illi proferebant, intelligerentque hæc in Sanctorum contumeliam dici; arreptis lapidibus irruerunt in eos, et persecuti sunt, non permittentes ut ingrederentur Mesopolim : et quamquam pauciores erant numero, compulerunt tamen illos in montem qui ad latus erat; interemissentque prorsus, si nullus inhibuisset. At Justina et Thecla hæc conspicientes, confestim accurrerunt cum famulis suis, et plebem magna voce compellarunt : Absistite, fratres, persequi fratres vestros; et ne male feceritis eis qui malo vos afficiunt; neque enim indigent Sancti defensione vestra aut vindicta. Nos potius eorum præsidium et protectionem imploremus, hoc certo scientes, Deum brevi pœnas repetiturum : quare obtestamur vos, eamus potius ad spiritualem patrem Episcopum nostrum, et ab eo salutaria monita audiamus. Respondit Populus : Minimæ, Domine, minime: sed quemadmodum beati illi et sancti Pueri, qui in his locis Christum vitæ ducem annuntiabant, sanguinem suum pro sua in eum caritate fuderunt; ita et nos sanguinem nostrum ipsorum causa profundamus. Egredere autem illos cohibere potuerunt, quin impios persequerentur; Aiebant enim, Mali pastoris grex perversus, et mali magistri prava documenta.

96 Tandem ad Episcopum veniunt et ad Neophytum, aliosque qui una erant. Episcopus ergo, indicens manu silentium, et propius eos advocans, sic affatus est : Audite, filii Christo dilecti. Grata quidem et accepta Domino nostro est voluntas vestra et desiderium profundendi pro ipso sanguinis vestri, sed non vult Deus ut nos ipsos hoc modo ulciscamur : scriptum enim est, Mihi vindictam et ego retribuam ait Dominus, quia mihi flectetur omne genu, cœlestium, terrestrium et infernorum, et omnis lingua confitebitur. Assumamus ergo gladium spiritus, quod est verbum Dei : atque ita eos qui nos oppugnant debellantes, superabimus et visibiles et invisibiles inimicos nostros. Nonne enim audistis, quod in Regum historia gestum narratur, quando Rapsaces Dux Sennacherib Regis Assyriorum obsidentis Hierosolymam, Deum viventem parvi fecit, atque

D
aliqui deplorantes eum,

in ejus locum optant Alexandrum,

k

E

c

alios volentes Martyrum necem ulcisci avertunt Justina et Theclæ.

F

quos S Agatho instruit : Rom. 12, 19

A atque unus ex Prophetæ Isaïæ oratione missus est ea nocte Angelus a Domino in castra inimicorum, et occidit ex eis millia centum octoginta quinque, et fugit Sennacherib, occisusque est etiam ipse. Quid vero hi sunt, si cum illis conferantur, pulices mortui? Potius ergo, filii in Christo dilecti, unanimis Dominum oremus, ut dignos eos faciat agnitione involatæ et sinceræ fidei et caritatis, quam erga Jesum Christum Dominum habetis per sanctas Martyrum intercessionem, ut extinguatur omnis impietas in hac Mesopoli vestra. Quæ cum audirent, omnes vehementi gaudio sunt perfusi ob B. Agathonis exhortationem. Qui rursus ait illis, Oro vos, fratres, quoniam missis quidem multa, operarii autem pauci: obtestamur Deum ut mittat operarios in messem suam, et impleatur fides Ecclesiæ Catholicæ. Hæc ubi audierunt, procubuere omnes in facies suas, et adorarunt Episcopum ac Neophytum et eos, qui cum ipsis erant, dicentes: Benedicti vos a Domino, et laudabilis doctrina vestra: ipsi enim cursum secuti estis consummationis Sanctorum, et salutis nostræ consiliatores fuistis.

B 97 Dum autem alloquebatur B. Agatho populum, de pœnitentia et salute disserens, ecce adfuit mulier quædam, nomine Eutropia, quæ Tertylli caput cernere non valebat. Exiens autem e turba, et stans fortuito supra speluncam, in qua Sancti jacebant, sic securi ratiocinabatur: Vere hi Sancti Deum quempiam fortem et potentem nobis annuntiarunt: atque, ut mihi quidem videtur, dii nostri quos colimus nullius sunt momenti, qui neque sibi ipsis opem ferre possunt, neque nobis qui colimus eos. Existimo prorsus, Deum Christianorum magnum esse super omnes deos: quandoquidem Domina Thecla primaria hujus loci, cum sexannis decubisset, et huc adventassent beati Pueri illi, oravit Alexandrum propinquum suum, et data mercede obtinuit ut mitteret ad ipsam eos noctu: qui simul ac ipsam tantum viderunt, et ab ea rogati preces fuderant, confestim sanata est, et in carcerem profecta ministravit eis; eodem modo et Justina ejus consanguinea et ipsa in fide ministrans eis, uno ex ipsis manum admovente oculo suo intermortuo, visum recepit e vestigio. Hæc secum ita loquentem nullus vidit præter Hebræam quamdam feminam, quæ modico ab ea spatio aberat. Illa vero oculos attollens in cælum, et manus etiam aliquantulum, sic ut nemo videre posset, sic precabatur: Domine Deus cæli et terræ, conditor universæ creaturæ visibilis atque invisibilis, qui per hos Sanctos tuos, qui in hoc loco certamen peregrinaverunt, mira fecisti; tu nunc, Domine Jesu Christe, respice me humilem per Sanctorum tuorum intercessionem; atque ut olim hæmorrhœissam, duodecim annos cum morbo luctantem, virtute tua sanasti, cum vestimenti tui fimbriam attigisset, et statim cessavit sanguinis fluxus ejus; ita me sana, Domine, propter Sanctos tuos: laborabat enim et ipsa sanguinis fluxu. Hæc cum apud se dixisset mulier et fessa esset, conedit, ut quietem aliquam caperet in eodem loco, et ad somnum se composuit. Et ecce eadem hora visi sunt ei Sancti; candida veste fulgentes, eique dicunt: Salve in Domino, soror Eutropia: [deinceps tibi credendum in nomine Domini nostri Jesu Christi. Ex hoc vero die jam sana facta es: sed et Enthalia filia tua, quæ Christum confitetur, post dies sex gladio consummabitur] *d* et deinceps apud nos commemorabitur, deferente ad nos Thecla, ipsius corpus. His dictis sublatis sunt e conspectu illius. Evigilans mulier sanam se reperit: et exurgens festinavit ad locum, in quo sedebat Episcopus et Presbyter et eorum socii, sed et Thecla et Justina ibi aderant, clamantes et collaudantes magnum Deum Christianorum, quem sancti Pueri annuntiarunt. Cum ergo

Maji T. II

accurrens mulier eo pervenisset, procidit ad pedes Episcopi et Presbyteri, atque Theclæ et Justinæ; narravitque coram populo universo, quæ sibi ea ipsa hora contigerant, et benignum et facilem Sanctorum adventum. Quæ audientes Episcopus et Presbyter et populus, obstupuerunt ex mulieris narratione: et exsurgentes Deo gloriam dederunt, dicentes: Benedictus, Domine Deus, qui solus mirabilia facis, et benedictum nomen gloriæ tuæ sanctum in seculum seculi. Quis poterit eloqui potentias tuas? auditas faciet omnes laudes tuas? quoniam in Siculorum insulæ loco tam manifestam exhibuisti gloriam tuam, atque ingratis hominibus hujus Mesopolis.

98 Post hæc cum dimissi fuissent omnes in domos suas læti et laudantes Deum; ingressus est Episcopus cum Neophyto et reliquis domum Theclæ: et cum consedisset, accitis Thecla et Justina, Quid hoc, inquirunt, rei est, Domine? Quid sibi vult terribilis illa vox, quam audivimus ex muliere, quæ miraculo sanata est, quod intra dies sex consummanda sit gladio filia ejus. Quid huic cogitamus? Missi sunt ex Urbe Roma tyraani qui Christianos insectentur et perimant, sicut Tertyllus? Responderunt Thecla et Justina: o Pater in nobis non est verbis tuis respondere: tu potius, ut spiritualis et qui Dei timorem præ oculis semper habes, tu nosse hæc potes per revelationem Spiritus sancti, quid sibi vult hic formidabilis nuntius, qui mulieri revelatus est. Hæc itaque cum dixisset exurgunt omnes, et speluncam petunt, in qua jacebant corpora sanctorum Martyrum: et proni in terram multo cum genitu vociferati sunt, dicentes: Benedicimus Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi per vos Sanctos: quia futura omnia huic Mesopoli prædixistis. Ceterum et nobis indignis ostendite arcanum, quod mulieri præsentia vestra revelavit. Vos siquidem futura prospicientes nolulistis sancta corpora vestra hoc tempore manifestari. Hæc cum dixissent, totam noctem illam insomnes duxerunt, perseverantes in hymnis et orationibus usque ad diluculum. Mane autem facto egressi sunt e spelunca et profecti Theclæ domum: atque hoc ipsum faciebant, singulis noctibus euntes ad speluncam, in qua erant Sancti, ibique psallentes: nemini autem ipsorum revelavit Deus de filia Eutropiæ, quoad perfectum fuit, quod de ea prædixerunt Sancti.

99 Profecta domum suam Eutropia invenit filiam, quæ venienti matri dixit: Quid rei est, mater, quod redditum famulæ distulisti? Illa vero ei respondit: Nescis, filia, quid gestum sit? Et filia: Nihil Domina Mater. Tam Eutropia: Projectum est Tertylli caput extra Mesopolim in Strobilium, eoque confluerant plurima populi multitudo, et rem miram obstupescabant, quomodo nimirum et unde projectum illuc esset, præsertim in eum locum. Audiens hæc puella valde mirabatur: et cum ad cibum capiendum sedissent (jam quippe vespera processerat) sumpto mulier pane oculosque in cælum erigens, dixit: Gratias tibi ago, Domine Jesu Christe, qui me indignam famulam tuam ad nominis tui agnitionem perduxisti: et curando me gratis, per sanctorum Puerorum pœnitentiam, multa signa et prodigia per illos populo ostendisti. Vere enim non vis mortem peccatoris, sed ut convertatur a via sua prava, et vivat ipse in pœnitentia? quoniam tu es Deus pœnitentiam agentium. Cum hæc diceret mulier, detixa in eam filia erat, admirans quæ dicebat: numquam enim tale quid audierat ex ore matris, quin et solebat ipsa potius abominari et detestari nomen Christianorum. Mox ergo ad ejus pedes se advolvit puella cum lacrymis, et plena simul gaudio sic afflata est: O Domina mater mihi desideratissima, sors

D
et filiam
suam intra
6 dies mar-
tyrizandam
intelligit:

quo nuntio
Agatho et
Thecla
moli

E

ad corpora
Sanctorum
pernoctant
orantes.

F
Mater filiam
indicat de
capite Ter-
tylli,

A etiam tibi hodierno die oblata est Christianorum per sanctos illos Martyres, qui tam remotis ex regionibus huc advenerunt, juxta scilicet Dei voluntatem ac prædestinationem. Fecit enim prout vult ipse Dominus Rex magnus, altissimus super omnem terram, et regni ejus non erit finis. Hæc autem dicente puella matri, mater vicissim ob ejus verba lætabatur, et Deum collaudabat.

100 Cibo autem sumpto, exposuit Eutropia filiæ omnia quæ acciderant sanctorum Martyrum beneficio, et quæ ipsi per Spiritus sancti gratiam fuerant revelata; quemadmodum repente convalescit ab infirmitate sua, qua septem annorum spatio detenta fuerat in sanguinis fluxu: attamen non dixit puellæ, quæ a Sanctis indicata fuerant de ipsius morte, quam gladio subitura esset propter Christi fidem. Dixit autem illi: Audi, filia, ego Christiana sum ex hac die, et Christianam me appello, et Christum confiteor, et per ipsum adoro Dei filium Patri consubstantialem, et coæternum Spiritum, Trinitatem sanctam inseparabilem, sicut annuntiatum nobis fuit a sanctis Martyribus: et parata sum vitam ponere pro ipsius amore. Tum filia dixit: Confiteor et ego Christum sicut tu, et Christiana sum, et leges ac præcepta Christianorum observo. Dixit ei Eutropia: Audi, filia; cum, sicut ais, Christianam te profiteri velis, et Christum confiteri, potes omnino sanguinem pro ejus amore profundere? Et illa: Certe, Domina mater, et valde cupio pati. Vide enim quanta Sancti isti pro Domini nostri nomine pertulerint, et quam alacri promptoque animo seipsum vero Deo et Patri hostiam immaculatam et sanctam obtulerint, ut ab ipso immortalitatis coronam obtinerent: spes enim quæ videtur non est spes: ipsi igitur spem habentes repositam in caelis, properarunt ad portum immortalis victoriae. Quare et ipsa me indignam offero, sperans et credens quæ ipsi nobis revelarunt mysteria: saepe enim te præsentem ac me quoque una cum Domina Thecla et Justina docuerunt, quod sicut B. Paulus Apostolus dixit: Non sunt condigne passionis hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis; et quod præterit figura hujus mundi, et in morte non est qui recorderit Deum, neque in inferno qui confiteatur. Sed diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt, et qui expectant propter nomen ejus æternorum honorum fructum, et regnum Dei viventis sortiri cum Abraham, Isaac et Jacob omnibusque justis, et in lumine vultus ejus ambulabunt. Hæc ergo cum didicerim a sanctis illis Pueris libenter fundam pro Christo sanguinem. Quibus auditis ab Euthalia filia, mater Eutropia, tum singula ei narravit quæ in somnis clare cognoverat, quod nimirum Sancti de ipsa ei significassent, futurum ut post dies sex gladio consummaretur et cum ipsis semper esset. At puella, simul hæc audivit a matre, immenso gaudio perlusa est: et oculis in coelum sublati, Domine, inquit, Jesu Christe Deus, qui nobis per sanctos Martyres innotuisti, fac me dignam ut certamen, quod ipsi pertulerunt, ipsa subeam, et eadem consummatione defungar: et da mihi propter amorem tuum ipsis annumerari, juxta beneplacitum tuum: tu enim solus es misericors et suscipies preces invocantium te toto corde. Cumque hæc dixisset perseverarunt die ac nocte orantes sine cibo, humique stratae flentesque coram Deo, ut ipsarum animas suscipere dignaretur, et participes reddere honorum quæ a Sanctis audiverunt.

B 101 Habebat porro Eutropia, filium, crudelem admodum et injustum, cui nomen Servilianus: huic amicus erat moribus similis filius Victorini, unus ex primariis Mesopolis, nomen autem illi Virganticus. Victorinus autem ille, impius pariter et

sævus ac supra modum deditus vesano cultui inanum simulacrorum, plurimos Christianos e medio sustulerat suis nefariis apud Tertyllum artibus et consiliis. Per eos ergo dies mutuo inter se conveniant e Servilianus et Virganticus, ad quarendam miseri Tertylli cadaver, atque omnibus modis indagandum quid ei factum esset. nesciebant enim ejus caput in Strobilio projectum jacere, ubi corpora erant Martyrum sanctorum. Hoc inter se constituto, egressi sunt cum familia, et fines omnes Mesopolis circumque lustrarunt; voragine etiam et fluvios, atque ipsum etiam obscurum locum, in quo perierant omnes: nihil tamen inveniunt, re infecta redierunt Mesopolim: domumque ingressus Servilianus matrem effendit et sororem orantes, rescivitque ab uno ex famulis, matrem cum filia Christianas esse factas, et Christianorum Deum colere. Quo nuntio valde conturbatus, forisque stans et pulsans, auditus non est, quoniam illæ orabant. Apertis autem foribus cum intrasset, in lectulo alliditur. Quod videns mater. Quid rei est, fili, inquit. Et ille: Quomodo, mater, dolore non conficiar, et quomodo non conturber? quando Dominus meus Tertyllus, ille deorum amicus, Imperatori dilectus, pessimorum Christianorum vindex et ultor, magis Puerorum istorum perit, et disparuit una cum omnibus suis copiis. Mihi quidem minime dubium, quin dii, quos assidue coluit, advocarint eum ad se, cum sint immortales et invicti: omnia enim circum loca perlustrantes nihil invenire potuimus, ego et intimus meus Virganticus. Non sufficiebat hic dolor et luctus, nunc etiam audio quod ipsa cum Euthalia sorore mea ad impurum et præstigiosum Christianorum cultum seducta deflexisti.

102 Tum respondit Eutropia: Itane, fili, multa pervagatus cum amico tuo Virgantino, nullum potuistis reperire ejus corporis vestigium? Et ille, Nullum, Domina mater, ex quo valde animo anger et afflictor. Dixit ei mater: Audi, fili, et narrabo tibi. Ante paucos dies projectum fuit Tertylli caput in Strobilium extra Mesopolim, et eo confluit plebs universa spectaculi gratia: ceteraque subiecit omnia, quæ acciderant. Quæ cum audisset Servilianus, exclamavit: Magna omnino deorum immortalium potestas, et virtus in eos qui ipsos amant: ideo revelavit eis caput Domini mei Tertylli. Concurrant igitur omnes, qui eum amavimus, ut caput inde auferentes collocemus in fano maximorum Deorum, colaturque ab universa multitudine Mesopolis: hæc enim de causa ipsum dii revelarunt. Rursus autem matri dixit: Vide Domina Mater, quam magnus Apollo et Æsculapius et Hercules et Dionysius, qui Domini Tertylli caput ostenderunt. Respondit mater: Vere, fili, magnus et potens Deus Christianorum, qui caput hoc eo loco ostendit, ad vituperium et confusionem amicorum impii Tertylli: quoniam injuste sævit adversus beatos Pueros illos, qui in Christum credebant, et multa dira et acerba supplicia pro eo sustinuerunt: divino enim freti auxilio perfregerunt audaciam impii illius tyranni, omniumque ipsius improborum consiliariorum. Hæc audiens Servilianus, coniecit omnia vestimenta sua, vociferans; Quid faciam, inquit, de delira et execranda ista? Et his dictis impetu insiliit in matrem suam, ut necaret eam. Illa vero foras evasit, et a famulis suis excepta profugit.

103 Tum Euthalia soror ejus; O miser, inquit, et infelix! numquid te concepit? num lacte pavit? nonne Deus magnus parentes a liberis honorari jussit, et mortem ac judicium sempiternum in eo statuit, qui patrem ac matrem malo afficiat? Tu autem quomodo ausus es talia in genitricem, ut ei manus inferre non dubitares? At ille ad sororem conversus

INT. SIR-
MUNDO.

segue per
Martyres
sanctam,

et deside-
ranti mar-
tyrium

Rom. 8, 18

1 Cor. 7 31

ipsum pro-
mittit.

D
Servilianus
filius, quæ-
sito frustra
corpore
Tertylli,
e

matrem et
sororem
Christia-
nas esse in-
telligit,

E

qui pro-
pterea
mærens,

et capitis
inventionem

dicimur
vinclæ
adscribi
non ferens,

F

insilit in
matrem:

et ideo in-
cepit a
sorore,

conversus

A conversus, ait: Numquid et tu vanam istam Christianam superstitionem colis? Cui illa, Prorsus, inquit, Christianam fidem amplector, et Christum ipsum verum Deum colo, ejusque famula sum, et detestor atque abominor inanum Deorum cultores. Hæc cum dixisset furore ardens, iraque impatiens Servilianus, fores oclulit pessulis, et considens in lectulo, sororem in conspectu consistere jussit, Tertyllum impium imitatus, aitque ipsi: Quis te abduxit a deorum veneratione? et quare ausa es Christum nominare? Nescis quam multi hujus nominis causa perierint, non in hac modo Siciliam Provinciam, sed in Romanorum Mesopoli et in Vasconum regione *f* et in Britannia, unde orti sunt pessimi illi qui vitam amiserunt propter obstinationem suam? Neque hoc solum, sed [qua patet] Oriens omnis et Occidens, Hispania et Gallia, et orbis universus terrarum, quacumque Christi hujus nomen auditum est, gravibus suppliciis addicti fuerint; quicumque id confiteri audentes deos immortales contumeliose spreverunt. At puella, virili animo stans coram Serviliano, respondit ei: Audi, fratricida, Cain execrande. Quis tibi videtur cælum hoc condidisse

f
suasiones
ejus blanditasque
spernente.

B et terram et mare, hominemque fixisse de pulvere, et vitæ ei spiritum indidisse, ut viveret is, ex quo sati omnes sumus? Servilianus dixit; Dii omnino hæc fecerunt. Puella dixit: O fatue et sensus expertis! Si hoc ignoras, qua ratione agnosces omnium conditorem Deum? Servilianus dixit: Hoc unum age, deos venerari te confitere, et ego te germanam unanimem amabo, et locupleti viro uxorem dabo intimo meo Virgantino, et domus partem quæ ad me spectat tibi concedam. Respondit puella: Male tibi sit et amico tuo Virgantino: neque enim mihi curæ sunt ista quæ promittis: neque ego præsentia ista et momentanea tanti facio: Christum verum Deum adoro, qui pro terrenis istis æterna et cœlestia, quæ diligentibus ipsum servat, dare potest.

nudam suspensam virga cædit;

104 Cum ita dixisset, irruit in eam furore percitus Servilianus, sororemque exuens vestimentis omnibus nudam reliquit, aitque illi: Parce formæ tuæ et ætati, ne male seducta a Pueris illis nefariis, male pereas, eandemque mortem sortiare. Et ea, Deum obtestor, inquit, et Sanctos, ut si divina est voluntas particeps fiam mortis illorum. Tum ille colligavit eam, et ex alto suspendit, et virga arrepta crudeliter verberavit, dicens: Noli in deos blasphema esse. Et illa: Quid me crucias, fratricida Cain? Percutiet te Angelus Dei, quia ipsum non veritus es: nec cogitasti, quod eodem in utero fuimus olim, et eodem lacte nutriti; sed et cum puella sim, in hoc sexu nudam me in oculis tuis statuere non dubitasti. Dum hæc illa et similia loqueretur, audiebat foris adstans mater filiam suam, orabatque in hunc modum: Domine Jesu Christe patrum nostrorum, qui affuisti certantini et consummationi sanctorum trium Martyrum, quos tibi visum est in hoc loco felicem mortem oppetere, in eorum gratiam qui credituri erant in nomen Sanctum tuum: adesto, nunc Domine, et opem fer famulæ tuæ Euthaliæ, et vires suffice, ut tormenta hæc perferat, quibus excruciatum ab impio fratre suo. Te enim confitens, verum Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi, et sanctum ac vivificum Spiritum, hæc patitur. Post hæc ad Theclam abiit Eutropia, quoad videret quid tandem eveniret filiæ Euthaliæ. Cum igitur eam diu vexasset his flagris frater, nec adduci posset ut diis cultum exhiberet; sustulit eam e ligno in quo suspenderat illam infelix: advocatoque famulo, qui prius ipsi nuntiabat Christianam eam esse (soli enim erant cum sororem cæderet) dixit ei: Vim infer illi, ut pudore affecta discat obsequi mihi: et videam num pessimi illi, quos invocat, et Deus quem colit,

famulo dein constuprandam tradit,

eripere ipsam possint a manibus meis. Hæc cum audiret puella, ad preces conversa, Domine, inquit, Jesu Christe, Deus SS. Alphii, Philadelphi et Cyriaci, qui per eos in hoc loco mirabilia multa patrasti, qui et matrem meam ipsorum opera sanasti septem annos sanguinis fluxu laborantem; tu nunc, Domine, per eosdem ostende magnam potestatem tuam, et noli permittere ut tantum nefas in me committatur, nequando dicat inimicus: Prævalui adversus eum.

D
INT. SIR-
MUNDO.

105 Postquam hæc ita precata est, cum attrectare illam pararet scelestissimus ille; confestim affuerunt sancti Martyres, qui puella spectante, vestem in ipsam injecerunt, et nudam contexerunt, et nequam illum ab ea semoverunt. Qui quidem repente concidens exanimatus est. Conversique ad Euthaliam, Salve, inquit, soror Euthalia: modicum et adhuc nobiscum in quiete versaberis, deferente ad nos reliquias tuas Domina Thecla, spiritali matre nostra. Confide igitur in Christo soror. Hæc locuti, ex oculis sublatis sunt. Ceterum nesciebat Servilianus mortuum esse famulum, sed putabat eum a puella repulsum concidisse: nam et ipse humi jacebat metu percussus, experientia Sanctorum, quorum vocem audierat. Rediens autem ad se, et accedens propius ad famulum, ut eum excitaret, mortuum esse comperit, gravique voce proclamans; Pro! quo me verum? Ad me quoque magica Christianorum incantamenta penetrarunt, atque unanimum mihi famulum peremerunt. Et simul hæc dicens, iraque et furore immenso percitus a diabolo, gladium eximens, caput abscidit sorori sub diluculum: protinusque reseratis foribus aufugit, relicta puella in medio cubiculo, et famulo, qui in angulo exanimis jacebat. Profugus autem Servilianus delituit in ædibus Victorini. Ut ergo vidit mater obtruncatum fuisse caput filiæ, raptim ad Theclam profecta est, cujus in domo Agatho etiam erat Episcopus.

et a Sanctis defensam,

E

manu sua occidit.

ANNOTATA.

a *Intellige diebus, quibus ista apud Theclæ domum agebantur, non quibus scribebantur: nisi forte voluit auctor cœvus videri.*

b *Quasi vero in populi potestate fuerit Provincia Præsidem assumere quem vellet.*

c *Imo hæc sunt verba S. Joannis Baptistæ, populo prædicantis.*

d *Ecgraphi Neapolitani defectum hunc supplemus ex Cajetano, qui aliud ecgraphum habuit, ex eoque S. Euthaliæ passionem edidit pro 27 Augusti.*

e *MS. Neapolit. conveniunt, sed puto Græcum textum passurum ut legatur convenerant: sic enim concipi poterit Servilianus abfuisse ab urbe, tunc cum Tertylli caput omnibus spectaculo fuit, et mater sanata atque conversa est.*

f *Quam frustra hæc niteretur quis excusare, eo quod ejusdem Galliæ provinciæ sint Vasconia et Britannia, scilicet Armorica; tam verosimile est, ex Vastorum et Brutiorum nominibus, ignoranter depravatis, facta esse nomina, medio quidem ævo notissimarum, sed primis Christianismi seculis sic necdum nominatarum regionum.*

CAPUT II.

Euthaliæ sepultura: Serviliani et sociorum excæcatio: horum conversio: istius pertinacia.

Ea porro ipsa hora qua gladio cæsa fuerat Euthalia, visi in somnis Theclæ sunt] Sancti; dicentes: Surge, Domina mater, perge in Eutropiæ domum, et cura

a Sanctis monti S. Thecla.

A cura funus Euthaliæ filiae ejus: jamjam enim caput ei abscidit Servilianus frater, cum persuadere illi non posset ut inanes deos veneraretur. Ejus corpus ad nos defer prius quam illucescat. Experrecta pia et beata illa mulier, concito gradu in eam partem perrexit, in qua S. Agatho habitabat; eique visum omnem et Sanctorum jussa exposuit. Ecce autem dum una loquuntur, adfuit Eutropia, quæ ingrediens narravit et ipsa singula, quemadmodum a fratre in eam gesta fuerunt, et quod advenissent Martyres, et famulum interemissent nefaria in Euthaliam molientem. Hæc autem audientes Agatho et Neophytus et qui simul erant, metu magno percussi fuerunt die illo: simul vero Deum collaudabant et Sanctos. Exurgens ergo Thecla, simul cum Eutropia et Justina et famulis quinque, profecti sunt ad Eutropiæ domum: et invenerunt gladio cæsam Euthaliam, ejusque funus curarunt, sicut Sanctorum funera curare mos erat. Vestis autem quam Euthaliæ nudæ imposuerant Sancti, ex Theclæ linteis erat, ex iis nimirum quæ ad eorum caput posita fuerant. Videntes igitur beatæ illæ mulieres, et agnoscentes linteum, magno stupore percussæ fuerunt, et Deo gratias egerunt, Pervasis rei gestæ fama totam Mesopolim, confluxioque magna virorum et mulierum, eorumque qui per Sanctorum prædicationem in Christum crediderunt multitudo; Ingebantque et magno ejulatu deflebant illam omnes, adeo ut ægre domo efferre illam possent præ turba. Jussi autem a Thecla famuli sustulerunt eam, et tulerunt usque ad Theclæ domum, ibique corpus deposuerunt: quia die jam lucenter non potuerunt usque ad Sanctos perducere. Ut vero vidit B. Agatho S. Euthaliæ Reliquias, flevit impense, et Neophytus item, et ceteri qui cum illis erant, et preces de more persolverunt. Fingit porro Thecla, ne quis suspicaretur quo loco essent corpora Sanctorum, se fossam effodi velle ad condendam Euthaliam. Sed cum adventasset vespera, detulerunt corpus ejus ad cryptam Sanctorum, et deposuerunt extra speluncam ad lævum latus domunculæ, quam extruxerat Thecla; ibique utrique pernoctarunt, psallentes ad sacrum ejus monumentum.

B 107 Latebat autem, ut dictum est, infelix Servilianus in ædibus Victorini. Cum enim audisset de illo populus, quod sororem trucidasset, quærebant illum ad necem. Vatabat autem Thecla dicens: Non ita, filii, absit. Velox Domini ultio in eos qui non credunt ei. Nos quidem divinis litteris acceperimus Non ulciscentes seipsos, dilectissimi, sed date locum iræ. Et paulo post subdit: Noli vinci ex malo, sed vince in bono malum. Ne sic agamus, Fratres: nihil enim juvabit. Induamus ergo Christum Jesum Dominum nostrum, et carnis vestræ curam ne feceritis ad desideria et affectus inconsideratos: Dominus enim noster seipsum humilians, tradidit seipsum injustis Judæis, et ultro propter salutem nostram sputa, flagella et alapas, contumelias atque opprobria pertulit, crucifixus denique mortem sustinuit immortalis, et resurrexit a mortuis tertia die, sicut Scripturæ docent; immortalitatem et vitam largiens per sanctorum Apostolorum prædicationem iis, qui confitentur sanctam ejus resurrectionem. Hi autem Sancti, quos vidistis, beati Pueri, qui et nostrum omnium salutis auctores nobis fuerunt, hanc disciplinam secuti et Dominum suum imitati, seipsos ad supplicia obtulerunt, corruptibilia hæc contemnentes, sperantes se a Deo æternam mercedem recepturos. Ipse enim ore suo sancto et veridico dixit: Venite omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos. Jugum enim meum suave est et onus meum leve. Huic felici mandato parentes beati, numquam a fide deflexerunt. Quos ergo nunc vide-

tis capite truncatos, ii in die Domini persecutores suos arguent cum magna libertate, et duci eos videbunt ad supplicium sempiternum. Quare, ut jam vobis dixi, fratres, ne quæramus ipsi vindictam de iis sumere, qui sanguinem pro Christo fuderunt. Hæc dicenti B. Theclæ populus universus respondit. Benedicta es, Domina mater, quæ ministra fuisti sanctorum Martyrum, eorumque discipula pro communi nostra utilitate: gratias agimus Deo per te, dilecta et spiritualis mater nostra, quia iterum prohibuisti, ne manus mitteremus in impios cultores inanum simulacrorum. Vere enim, ut ex te audimus, Deus ultionum Dominus et ipse ulciscens ulciscetur, ac judicium justum faciet injuriam patientibus. Ceterum Deum oramus et obtestamur, per te et per beatum Episcopum et ceteros qui vobiscum sunt, ut manifestentur veneranda et sancta corpora gloriosorum Martyrum; magno enim in metu sumus et angimur animo, ne forte populares eorum ex regione sua veniant, et hos spei nostræ thesauros nobis eripiant. Quibus auditis Thecla et Justina dicunt: Congregamini omnes coram Episcopo sanctissimo. Fratres, et de hac re audietis quod expedit.

108 Postero itaque die coacta est multitudo universa virorum et mulierum in ædes Theclæ ad sanctum Episcopum: qui egressus cum Neophyto ad populum dixit: Adeste, filii, et audite, timorem Domini docebo vos. Cum ante paucos dies petieritis a nobis ut Deum oraremus pro revelatione corporum Martyrum sanctorum, qui in hoc loco passi sunt pro salute vestra, et vobis responderimus ut modicum adhuc Dei revelationum expectaretis, futurumque omnino ut rem bene verteret pro suo beneplacito: nunc vero cum eodem incensi studio veneritis ad nos, ut sacras reliquias perquiratis; vidistis vos quidem quemadmodum in cisternam projecta fuerint eorum corpora ab impiis; transtulit autem illa Deus in locum quem ipse novit, et vobis omnino manifestaturus est id operantibus Sanctis: neque enim potest abscondi civitas in monte posita, neque lucerna sub modio, sed super candelabrum, collocari. Sic neque Sanctos istos occultari decet, sed revelari in mundo seu in Ecclesia, a terminis usque ad terminos terræ, ut videant illorum bona opera homines, et credentes salvi fiant per illos. Ipsi enim sicut lucernæ ardentes in mundo: illuxerunt ab intimis partibus a Septemtrionis, et in hac Mesopoli consummari eos voluit Deus; quod vero B. Theclæ significastis, ne forte veniant eorum regionis incolæ, et eripiant desiderabiles thesauros, id ego quidem arbitror, non permittet Deus; sed et, si toto corde ad ejus bonitatem convertamur, potest utique quod ab eo petimus præstare. Verumtamen nolite solliciti esse, quo loco sint eorum Reliquiæ: ubi enim sint novit Deus, qui et potest revelare. Si enim creditis Christo, nolite curiosius inquirere, ubi jacent corpora; hoc solum scientes, quod ex quo ex corporibus evolarunt eorum animæ, lætantur, et cum justis conversantur. Quare hortor vos, fratres, ne solliciti de hoc sitis.

109 Hæc cum audisset populus Mesopolitanus, procidens in terram respondit: Bona et utilis exhortatio tua, Pater sanctissime: sed enim ex hoc die credentes Deo et verbis ejus speramus revelandum nobis esse desideratum locum, in quo sacra corpora quiescunt. Et quoniam de hac re satis fecisti nobis et salubria consuluisti, de fratricida Cain quid facere nos jubes? decrevimus enim Victorini domum concremare, in qua delitescit, ipsumque una cum Virgantino sodali acerba morte afficere. Quæ cum ita loquerentur, valde contristati sunt B. Agatho Episcopus et Neophytus et Thecla et Justina, dixitque illis Episcopus: Filii carissimi, nulla ratione

D

cui assentiens
populuspetit revelari
corpora
3 Martyrum:

E

sed et hoc
ne pergant
urgere suadet
S. Agatho,

F

et pro Serviliano
deprecat,

vos

A vos id facere volumus, ut manus eis afferatis, et Dei virtutem contemnatis, fructum perdentes fidei, quem erga ipsum accepistis per sanctos ejus Pueros Martyres. Nam ultione vestra nec Deus indiget, nec Sancti : sed, sicut vos monuit Domina et soror Thecla, ne illos ulciscamini hoc facite : scriptum enim est Deus ultionum Dominus, Deus ultionum libere egit. Quare obsecramus vos, fratres, dimittite illos et nolite persequi eos ut ante faciebatis: velox enim Dei ultio adversus eos qui ipsi non credunt. Orate igitur Dominum, ut vobis potius hoc condonet et ignoscat. His dictis Episcopus, et multis præterea additis salutaribus exhortationibus, dimisit omnes in pace. Perseverabant autem cum eo fideles, et quotidie augebatur credentium numerus.

Ps. 93. 1

qui de capite
Tertylli
solicitus

110 Post aliquot vero dies, cum videret Servilianus conquiescisse populum, nec amplius prosequi ipsum; advocavit unanimum suum Virgantium, eique dixit: Audi, frater unanimis, consilium suggeram optimum: eamus una ad locum illum, in quo dictum est inventum fuisse caput Domini nostri Tertylli: aiunt enim in Strobilio visum esse deorum benignitate. Hoc itaque noctu clam tollentes cum famulis nostris, reponemus in fano deorum maximorum, atque in medio collocabimus, ut adoretur ab omnibus amicis ejus. Optimum, ait Virgantium, consilium tuum, mi frater. Præmittamus ergo famulos, ut notato loco renuntient nobis; et nos inde auferamus, involventes vestenitida, statuamusque in templo deorum. Post hæc etiam fabrum eximium quærentes, statuam e ligno incorruptibili fieri curabimus, æqualem staturæ Domini nostri: in eaque caput imponentes, et auro plurimo inducentes, inter deos collocabimus, et præcipue cum magno Apolline. Placuit Serviliano Virgantium oratio, accitisque famulis duobus; Ite, aiunt, in Strobilium, ubi apparuisse dicunt caput Domini nostri Tertylli, et notate locum magno studio, ubi reperire possimus. Renuntiate nobis deinde, ut noctu eum honore tollamus, et eum diis collocemus. Profecti sunt in Strobilium famuli. Ceterum pueri illudebant, caput impii lapidibus petentes, et raptantes huc et illuc, ac pedibus proculcantes. Itaque hoc videntes famuli, eo die ibi manserunt. Sub vesperam autem suspenderunt e ligno caput, sicut jusserant Sancti, ad ignominiam amicorum ejus, atque adeo satanæ qui in ipsis operabatur. Quæ omnia spectantes famuli renuntiarunt Serviliano et Virgantino: qui hæc audientes eruperunt ambo in lacrymas; et vespere, dum quiescebat populus Mesopolis, sumpta veste munda egressi ex ædibus Victorini, una cum famulis duobus (nesciebat autem Victorinus consilium eorum) venerunt ad Strobilium, quærentes locum ubi caput esse acceperant; neque illud invenire potuerunt, cum omnia loca vicina per duas horas lustrassent. Deinde adversus Sanctos indignari cœperunt, dicentes, Fortasse incantamenta pessimorum istorum, qui exusti et linguis privati fuerunt, Domini nostri caput absconderunt.

illud non
reperit:

ideoque
blasphemans
contra tres
Sanctos,

111 Tum Servilianus: Scio, inquit, Virgantine frater, quid nobis consilii capiendum sit. Novi ego locum, in quem jussit Dominus meus conjici combustos illos. Tollamus itaque corpora ipsorum, ignique mandemus, et pulverem ossium in aera spargamus. Hæc illis agitantibus et proficisci parantibus, divino judicio repente correpti fuerunt ingenti tremore, et apparuerunt viri tres terribili specie in eo loco, et alii cum eis ministrantes ipsis, omnes candida veste induti. Dixeruntque tres viri illis qui ministrabant ipsis: Perentite pessimos, et execrandos istos, qui in cælum posuerunt os suum, et locuti sunt contra Dominum iniquitatem, et contra Sanctos ejus blasphemarunt. Deinde cum eos

verberassent, dixerunt iterum tres viri illi: Excitate eos et erigite ex pavimento, et percutite eorum facies, et excæcate ipsos, ut discant Conditorem suum non blasphemare. Excæcarunt itaque illos, et illic relictis abierunt, manseruntque ibi cæci non valentes inde se movere. Mane autem illac iter faciens quidem, nomine Julianus, ut vidit quatuor illos jacentes, propiusque accedens agnovit eos, et nesciens ipsos cæcos esse, dixit eis: Surgite, viri, e media via ut transeam. Respondens Virgantium ait illi: Crede, frater, nescimus in quo loco versamur: et hora hæc, diesne sit an nox, ignoramus. Tum Julianus: Quid ergo, inquit, cæci estis omnes? Ait Virgantium: Quos cernis cæci sumus. Et quid causæ est, ait Julianus, cur cæci facti sitis? Respondit Virgantium: Pudet me, frater, causam eloqui cur cæsi simas. Agnovit autem Servilianum, qui propriam sororem interfecit. Ille autem tremefactus nihil respondit, ne verbum quidem. Quare cernens illos Julianus in tanta ærumna, confestim abiit ad Theclæ domum, dixitque ei: Veni, Domina, in Strobilium, et videbis ibi rem miram a Deo factam, per Sanctos in eo loco passos, et a te honoratos ad gloriam Dei.

D
INT. SIMUNO
eorum jussu
verberatur et
excæcatur
cum famulis
et socio Vir-
gantino.

qui accitæ ad
locum Theclæ

112 Festinavit Thecla, pervenitque ad locum ubi erat caput impii Tertylli: simul autem venerunt puellæ quinque et famuli quatuor: et cum propinqui jam essent viris illis excæcatis, agnovit eos graviterque plauxit, ac tandem dixit eis, fingens se non nosse qui essent. Quinam estis, inquit, o fratres? et quid causæ fuit, cur huc venistis? Quomodo exuta vobis lumina? Cui respondens Virgantium, Victorini filius (vocem enim ejus agnoverat.) Numquid tu Thecla es prima hujus Mesopolis, quæ tribus istis Pueris sanctis, quos impius Tertyllus morte sustulit, ministrasti? Nos, Domina, miseri et infelices, nocte hæc errantes huc venimus, caput impii Tertylli auferre hinc cogitantes, ut Deorum templo inferremus: cumque invenire non possemus, corpibus adversus Sanctos indignari: hic porro sodalis meus contumeliis eos incessebat. Neque hic finis fuit iniquitatis nostræ: deliberabamus enim ad puteum illum ire, in quem projici corpora jussit Tertyllus, eaque igni succendere, et redacta in cinerem ossa dissipare. Quæ nobis omnino agitantibus, et ad destinatum locum pergere parantibus, repente ingens nos tremor obsedit, coramque tres viros terribiles aspeximus, quales nusquam vidimus; et alios ipsis ministrantes, candida simul veste indutos, qui trium virorum jussu nos verberibus affecerunt, et oculis privarunt, adeo ut, quo nunc loco sumus, ignoremus plane. Hæc audiens Thecla ex Virgantino, festine domum rediit: ubi erat Agatho Episcopus cum Neophyto et aliis, quibus omnia ordine narravit. Magna omnes cœpit admiratio, ac paulo post seorsim vocatis Thecla et Neophyto, dixit eis Episcopus: Nonne vidistis luteum quod appensum est ostio speluncæ, in quo quiescunt sancta corpora, quemadmodum nullo nostrum attingente, post peracta a nobis b postrenia, sua sponte motum sit; rursus etiam quomodo aperta fuerit spelunca, et tota luce referta; et desuper sublatus sublimis c thesaurus, indeque visum tanquam fulgur exire, et paulo post iterum eadem lux permanserit in d thalamo ad horam unam atque alteram diei, tum deinde lux eadem descendit in speluncam, et deseruit visum: neque jam amplius terribilis illa lux erat inenarrabilis, circa sancta corpora resplendens, et suavis odor inde profluens, adeo ut a fidelibus multis perciperetur. Respondens Neophytus ait: Vere, Pater honorande, omnia hæc vidimus, sicut dixisti, et extra sensus positi mansimus ut mortui, quousque reddita fuit lux speluncæ cum thalamo, et thesaurus suo loco restitutus est.

E

casum suum
et sociorum
narrat.

F

S. Agatho
post narra-
tam visio-
nem circa
speluncam
Martyrum,

g.

h.

i.

k.

A 113 Cum hæc inter se locuti essent Episcopus et Neophytus cum Thecla, exierunt celeriter, veneruntque ad Strobilium : inveneruntque quatuor illos ibi cæcos, Servilianum et Virgantium ac famulos duos. Ubi ergo propius accessit Episcopus, ait Virgantino : Quid hic tu agis, fili? et quid hoc rei, quod tibi accidit et sodali tuo? Nonne hesterno die in Urbe eras integris oculis? Et ille : Quis tu, inquit, es qui me interrogas, ut tibi respondeam? Dixit ei Thecla : Fili, hic est communis omnium Pater sanctissimus Episcopus, si forte eum vidisti domi meæ. Tum Virgantinus : Pater sanctissime, peccatum meum et blasphemiam, quam in beatos Pueros illos protuli, me malo isto multarunt. Dum enim quærimus impii Tertylli caput, et hinc illud ad inaniam deorum delubrum transferre cogitamus; vehementi quodam terrore obsessi fuimus, et formidabiles viros vidimus, quales in terris nemo unquam adspexit; et cum his viros validos et robustos, qui nos illorum jussu crudeliter ceciderunt, et oculis orbarunt, et in hoc loco reliquerunt, sic affectos, ut videtis. Tum Episcopus dixit : Tu vero quid ais de te ipso? quemnam putas esse qui hæc fecit tanta potentia? Et

B Virgantinus : Aliud scilicet dicere non possum, quam magnum esse Deum quem Christiani colunt, et quem venerati sunt sancti Pueri, hoc loco interempti. Ejus sola virtus hæc in nos egit propter malitiam nostram, ejus enim terribiles copiae una cum Sanctis insistentes, nos percusserunt : ipsos quidem solos agnovimus, ipsi autem ceteris præcipiebant ut nos sic tractarent, quemadmodum Dominae Theclæ jam exposui. At Servilianus sedebat prope, plenus maligni spiritus et odii, neque verbum ullum fundebat neque respondebat. Pervenit autem fama in Leontinorum Mesopolim de omnibus quæ miseris illis acciderunt : statimque effusus est populus universus ad speluncam, adeo ut cunctos non caperet Strobilium, sed invicem se turbæ præfocarent.

114 Deinde Victorinus, postquam audivit quæ filio contigerant (unigenitus enim erat) et mater item, pulverem iniecerunt capitibus suis, et vestes disciderunt, profectique sunt ad Strobilium : non poterant autem præ conferta turba propius attingere, producerant quippe illos in eminentiorem locum, ubi erant simul Agatho Episcopus et Neophytus et Thecla et Justina. Ut autem viderunt Victorinus et uxor filium suum excæcatum, oculosque quasi mucrone effossos, magno ejulatu edito in hæc verba proruperunt : Vae nobis, fili, quid agemus aut quemadmodum hunc tuum casum perferemus? Satius erat ut te quoque occideret fratricida iste, quam ut tam miserabilem casum sustineres.

115 Quæ cum audirent B. Agatho et Neophytus ceterique, una omnes cum eis collacrymati sunt, Deum porro illa die timerunt omnes, et Sanctos celebrarunt : ita ut multi ex infidelibus ad Christum converterentur, et coram magna voce dicerent : Christiani sumus, et Christum Dei filium colimus, quem beati hi Pueri nobis annuntiarunt. Tunc Victorinus ejusque uxor lugentes, vestimenta sua consciderunt, et capita tutulerunt; filiumque tollentes, ipsum ad Episcopi et Neophyti et Theclæ pedes constituerunt, magno cum dolore orantes : Miserrimi mei, Patres sancti, Jesu Christi famuli : orate Sanctos qui pro Christi nomine acerba hic passi sunt et consummati, qui et multos sua virtute sanarunt : audivi enim ex vobis Deum Christianorum benignum esse et misericordem et longanimum. His dictis Victorino subjicit Episcopus : Audi, frater; Revera benignus est Deus Christianorum, et misericors supra hominum malitiam : sicut enim sæpe dictum est, Non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur et vivat. Quod si tu quoque ex

toto corde ad ipsum accedis, et pœnitentiam agis, et credis quod potens sit ad sanandas omnes infirmitates nostras; tum omnino respondebitur tibi, sicut et in Evangelio dictum est iis qui cæci fuerunt. Secundum fidem vestram fiat vobis. Illi vero Dei verbum fide suscipientes, statim oculis apertis viderunt. Sicigitur tu, frater, si Christo credideris, ut tibi dictum est, difficile ei non erit facere, ut filius tuus visum recipiat : ait enim quodam loco Scriptura, Dominus prope est omnibus invocantibus eum in veritate. Puer itaque cum eis clamavit, Christum confitear, et ipsum adoro, et Sanctos laudo, qui propter ipsum certamen sustinuerunt, et Christum ipsum invoco. Pariter idem et pueri duo clamabant cum Virgantino et parentibus ejus. Tum populus universus Leontinæ Mesopolis clamabat : Vere Mirabilis Deus in Sanctis suis, Deus Israel, ipse dabit virtutem et fortitudinem populo suo. Benedictus Deus. Vere enim terribile et stupendum miraculum quod factum est hodie. At miser Servilianus solus sedebat, nemini respondens. Accedens autem ad eum mater ejus, dixit ei : Cur et tu ad Deum non accedis, filii, sicut et socii tui : spero enim quod et te salvabit per illos. Ille vero : Discede a me, inquit, nugatrix execranda, una cum ambustis tui similibus, et Thecla omnium deceptrice ad perniciem : melius enim mihi est pro deorum amore mortem oppetere, quam ut fidei me tradam quam ignoro, et Deo qui aperte non cernitur. Quæ cum audirent Episcopus et et Neophytus ceterique, dixerunt : Hic jam traditus est satanæ : sine illum ut ab eo crudelatur. Rursus vero B. Thecla flens ob verba miseri Serviliani, ipsum propius adiit et dixit : Fili Serviliane, convertere ad veram Christianorum fidem, et ego tibi sponsor ero, quod in Christum credens salvaberis. Cui ille respondit, Numquid plaus ille et impostor, quem appellant Episcopum? Et Episcopus, Ego sum, fili, peccator. Tum Servilianus; Per deorum nobilitatem, numquam verbis tuis adducar ut credam; neque tu a deorum amore me sejunges, sicut nec Domini mei Tertylli. Quæ eum ab impio Serviliano dicerentur, reliquerunt eum non sine dolore.

116 Alterum porro miraculum ibidem factum est eodie. Claudus erat quidam in Mesopoli, aridam habens dexteram manum et alterum pedem quem trahebat. Hic postremus omnium in Strobilium pervenit, baculum manu tenens, ceterum et hic unicum oculum habebat : venerat autem ut videret quæ acciderant. Cum vero non posset eos qui cæcati fuerant intueri, divina voluntate factum est, ut speluncam inscenderet, qua parte os patebat. Etenim claudus hic sæpe, cum Sanctis adhuc servarentur in carcere, versabatur cum eis : quia cæcus erat : illi autem ei suppeditabant ex his quæ a Thecla adferebantur, et valde eum amabant, eo quod ad eos veniebat. Tunc igitur stetit, ut dictum est, supra locum, in quo sancta corpora quiescebant. Recedente populo, cum a turba impulsus esset, cecidit, neque enim stare poterat, et jam humi lapsus prope erat ut conculcicaretur a turba. Quod sentiens cum lacrymis exclamat : Sancti et Domini mei, adeste mihi hac hora, ne a turba ista conterar et enecer. Hæc eo dicente adfuit ei S. Philadelphus et dixit : Crispe frater (hoc enim ei nomen erat) surge in nomine Domini Jesu Christi et ambula : et apprehensa ejus manu arida erexit eum, et complectens osculatus est ipsum. In ipso autem Sancti complexu statim apertus est oculus ejus, dixitque ei : Vade, frater, in pace, laudans et glorificans Deum : atque his dictis dimisit eum. Ipse autem ibat exultans et collaudans Deum magna voce ac dicens : Magnus Deus Christianorum, magna trium Puerorum virtus, magna eorum potestas, magna et stupenda quæ per ipsos

D

Mat. 9, 29

omnesque
convertit
Ps. 44, 18præter Ser-
vilianum
obstinatum.

E

Claudus
cæcusque

F

a S. Phila-
delpho sa-
natur.INT. SUR-
MUNDO-
accidit ad
cæcos;causaque
eorum ex
Virgantino
cognita,lamentan-
tes pro filio
parentes,ad fidem
et patientiam inci-
tat :

nobis

A nobis facta sunt miracula. Perrexitque hoc modo vociferans ad locum usque, in quo erant B. Agatho et Neophytus cum Thecla et Justina. Qui cum eum viderent agnoverunt, et interrogaverunt: Quis ergo te sanavit? Et ille singulariter narravit, quæ sibi fecisset S. Philadelphus, et quomodo statim ab eo sanatus esset. Cum ergo singula audivisset Episcopus et turba quæ aderat, laudem Deo dederunt dicentes: Benedictus Deus, qui nos respexit per Sanctos et gloriosos Martyres. Deinde una omnes voce sublata dixerunt: Kyrie eleison, ita ut locus ille clamoribus quateretur. Peracta oratione B. Agatho et signo benedictionis dato, dimisit omnes in pace, dicens: En, fratres et filii dilectissimi Ecclesiæ Catholicæ, quomodo Domini nostri Jesu Christi gratia per intercessionem Sanctorum suorum nos obumbravit. Ite igitur in pace, Deum glorificantes, Patrem Domini nostri Jesu Christi: quia eum decet gloria in secula seculorum. Amen e.

ANNOTATA.

B a Pergit illudenti sibi phantasiæ obsequi auctor, et qui ex Vastanis, proximæ Siculis Brutis seu Calabriae populo, Vascones fecerat, nunc Vasconiam nescio quam procul removet ad Septentriones infra, undecim mensibus producturus iter, Roma illic ducens.

b Ita egraphum Neapolit. fortasse legendum, postrema S. Euthaliæ officia.

c Thesaurus dici videtur, arca Sanctorum corporum.

d Thalamum intelligo, loculum ornatum intra speluncam, infra num. 114 vocatur Pastophorium: veteres Romani ciborium dicere, nos Tabernaculum.

e Hic novus intercurrit titulus De Virgantino caeco, ejusque patre Victorino: et quomodo ille visum recepit: et de morte infelicis Serviliani.

CAPUT III.

Virgantinus et alii duo caeci illuminati. S. Neophyti Episcopatus: iter Romam et in Vasconiam.

C **D**ictum est, quemadmodum Victorinus filium suum Virgantinum Agathoni Episcopo commiserit. Instruebat autem illum indies Neophytus. Ipse vero cum famulis suis jejunabat, et orabat, ut visum reciperet; et Victorinus item cum ipsis, in domo quam inhabitabat Episcopus, cum Neophyto. Docuit ergo illum per quadraginta dies: deinde perduxerunt ad speluncam, in qua erant corpora Sanctorum, ibique manserunt alios dies quadraginta. Tum apparuerunt in somnis S. Theclæ dicentes: Renuntia Agathoni, jam dies sunt octoginta, ex quo divino judicio caeci facti sunt isti; edue eos huc in domum quam habitas cum Neophyto, eosque illi trade ad catechizandum diebus quadraginta. Post huc iterum ducite, ut Dei virtutem agnoscant. Sic igitur fecerunt, docuitque eos Neophytus dies centum viginti, adduxitque eos in domunculam speluncæ Sanctorum. Una ergo nocte cum peregissent mediæ noctis officium, adstante simul Thecla, lux ingens corpora circumfulsit: apparuitque Andreas Apostolus, Episcopi habitum præferens, et adstantes ei sancti Pueri cum puero famulo uno: ibique consecravit Neophytum ex Presbytero Episcopum Mesopolis Leontinorum, Cyrino et aliis Sanctis ei ministrantibus. Et post collatum ei munus Episcopi, dixit ei: Quandoquidem elegit te Christus, populum baptizabis, et reges, sicut homis rector. Agatho enim beatus Romam iturus est tecum, ut inde gratiam percipias a sanctis Coapostolis meis, ministrante tibi hoc B. Agathone, qui tuum ipse Thronum recepturus est. Thecla autem ædifi-

cabit ecclesiam his Sanctis, quos vides, et reliquis una passis Epiphaniæ et Euthaliæ: sicut vos vidistis divisam speluncam et Pastophorium quod vobis apparuit: similiter et venerandum templum Matris Domini. Quod vero a Christo petitis per Sanctos ut visum caeci recipiant; in saxo speluncæ, quod ad Orientem est e regione Sanctorum, invenies oleum fluens Christi gratia: inde accipiens inunge digito eorum oculos. Mane igitur ut diluxit, Neophytus Virgantinum et ceteros caecos sacro oleo permixit, et redditus est eis visus. Quo recepto laudibus Deum affliciebant, et Sanctos. Cum vero audisset Victorinus filium suum jam videre; procidit ad pedes Agathonis, omnesque suas facultates Theclæ manibus commisit.

118 Ægre ferens autem populus, quod nescirent ubi essent corpora Sanctorum, dicebant Agathoni: Propterea non revelari, quod populus baptizatus non esset: sed causam hanc negabat Agatho, id potius referens ad Dei dispositionem. Ceterum, inquit, nec baptizari populus potest a sine Episcopo. Cuique responderet populus; Tu es Episcopus. Nequaquam, inquit: non enim huc me misit Dominus ad baptizandum, sed ad evangelizandum. Ecce nunc evangelizo gaudium magnum: Neophytum hunc elegit Deus, ut præsit Mesopoli huic: ipse pascet vos ac baptizabit: et simul cum Thecla et Justina, reedificabit templum, quod in medio urbis ejus ibolis extractum fuerat a Grecis quibusdam Astronomis: in eo baptizabimini omnes. Nunc vero proficiscimur ad Romam: sic enim habet Ecclesiastica constitutio, ut sine primam Sedem obtinente sanctissimo Episcopo et Papa, Episcopus non fiat. Illi vero acclamaverunt dicentes: Dignus est vir electione: etiam hæc ipsa hora videmus adstantes ei sanctos Pueros, eique arcana verba quedam hilari vultu significantes. Porro Neophytus faciem suam abscondebat, deorsum intuens, ne a quoquam agnosceretur. Orabat enim ne in vita sua cognosceretur. Hic sanctus Neophytus, ex quo baptismum ab Agathone susceperat, vinum non attigit, nec carnem: sed jejunabat binis diebus, interdum hebdomadam totam.

119 Post aliquot dies Liparitanae insule Optimates ac reliqui cum Clero, cum divina revelatione cognovissent B. Agathonem in Leontinorum esse Mesopoli, magno cum desiderio venerunt in Theclæ domum, eique significant cessasse persecutionem adversus Christianos, ipsosque jam absque molestia vivere: hæseruntque in ea urbe dies quindecim. Et accito Episcopo Neophyto. Age, inquit Thecla, dispiciamus omnes nostras facultates, quas in sacrosanctum templum collocaturi sumus, quin et idolorum fanum Jobolo e vicinum, quod Greci Astronomorum appellant, et sub spelunca situm est, in quibus habitabant ipsi Greci, consecremus nomine gloriosæ ac semper laudandæ Deiparæ. Neophytus autem Theclæ respondit: Ego d.... Quod audiens Thecla ingressa est sola speluncam, et effusa in lacrymas oravit dicens: Domine, qui dignatus hos Sanctos tuos in hunc locum ducere ex partibus Britannia et Vasconia, da ut templi promissa implere possimus. Exactis itaque diebus quindecim, dixit Agatho Theclæ, Cras Romam proficiscimur ad beatum Papam: fac e relationem. Cui Thecla: Audi, Pater; populo universo persuademus, ut communi subscribat relationi. Quod probans Agatho substitit alios septem dies: et cum advocasset Thecla primum Justinam et Eutropiam et Victorinum, ac denique multitudinem civitatis, tamquam ore uno et lingua scripserunt, et relationem B. Agathoni dederunt, cum tabulis eorum, quæ datura erant Ecclesiis, quas extruere parabant: dabat enim Thecla suburbana octodecim, Justina suburbana octo, pecorum

D
INT. SIM-
MUNDO

qui oleo
Sanctorum
caecos illu-
minat:

a
declaratur
Leontinis
Episcopus:

E

revocato a
suis Agathone

b

F

c
de ecclesia
construenda
deliberat,

d

e

et constituta
dote ejus

Post 120
dies impu-
sos catechi-
zandus caecis,

Neophytus
a S. An-
drea Apo-
stolo conse-
cratur Epi-
scopus:

A pecorum Thecla millia novem, Justina millia tria, f
 INT. CIRMUNDO
 f
 g
 h
 cum illo
 Romam
 discedit,
 i
 k

pecorum Thecla millia novem, Justina millia tria, f
 itemque alia plurima. Post hæc assumpsit Neophy-
 tus aliquot pios viros, quos norat aptos ad Sacer-
 dotium; Rhodippum g fratrem Epiphanes uxoris
 suæ, Crispum, Palumbum, Phileleemonem, Isilo-
 rum, quemdam ex Vico cui Troila nomen, Aquilam
 præterea et Andronicum, et famulos suos ac nota-
 rios. Exieruntque simul e Leontinorum Mesopoli
 circa hordei h messem, et transmiserunt in Liparim
 insulam, indeque Romam pervenerunt xviii die
 Julii. Excepit eos Papa i cum singulari lætitia, et
 postridie deduxit ad ædem Apostoli k Petri, convo-
 cans vicinos Episcopos et primarios Cleri: le-
 guntque relationem Theclæ ipsam admirantes: tum
 Beatus Agatho verba fecit de Neophyto, acclama-
 runtque omnes dignum illum esse Episcopatu.

120 Accidit una die ut Neophytus in monachum
 l quemdam incideret, ex Vasconum regione Britta-
 norumque venientem: quem interrogavit, nossetne
 Præfectam urbem Vasconiæ! Et cum ille se nosse
 affirmaret, multa adjecit de Vitali et Mandaucta m
 ejus conjuge (quæ ex urbe erat n Locusta) et de tri-
 bus pueris et filia unica, et quod filia hæc ex viro
 suo filium habuerit o Smaragdum; quod e Byzantio
 veniens Evodus quidam, vir religiosus, in Vitalis
 domo habitaverit, et pueros linguam Græcam om-
 nemque disciplinam docuerit; quod egregii scribæ
 p librarii evaserint; scripseritque Alphius quidem
 Prophetas, Philadelphus Evangelium, Cyrinus Apo-
 stolium. Post tempus aliquod adventasse viros qua-
 tuordecim, quorum præfectus erat Onesimus, om-
 nesque Christum colebant: his adhæsisse pueros,
 quorum mater jam tyrannidis sese objecerat, et gladio
 vitam consummarat: et idem subjecit, q per eos
 dies venisse a Licinio et Valeriano missum [Nigel-
 lionem, et comprehendisse Onesinum et socios cum
 pueris atque Erasmo, eosque Romam misisse, ibi-
 que ab Licinio traditos esse Valeriano, qui omnes
 miserit ad Diomedem] r Puteolos, atque ibi Onesi-
 mum ejusque socios, una cum Erasmo, vitam fini-
 visse: ex eo vero die tres pueros visos non esse,
 ideo ipsorum patrem, ut qui reperire eos non pos-
 set, in gravi luctu esse. Hæc audiens ex ore mona-
 chi Neophytus obstupuit, eique dixit: Placetne me
 ad locum, in quo Vitalis habitabat, ducere? Cumque
 annueret ille, confestim Papam adiit Neophytus,
 petens ut sibi liceret vicina circum monasteria lu-
 strare. Assensit Papa: deinde idem quoque dixit

C Agathon. Una ergo Roma egressi sunt Neophytus
 et monachus cum Aquila die x Augusti, et post
 menses undecim s in Vasconiam pervenerunt die
 Junii xxiiij ad monasterium: exceperuntque ipsum
 monachi: et Vitalis accedens procidit ad ejus pedes,
 ejus preces implorans. Neophytus autem animad-
 vertens eum similem esse puerorum, lacrymatus
 est: eique statim exposuit de Martyribus.

121 Post ergo tres dies visi sunt in somnis filii,
 jubentes Neophyto dari libros, quos manu sua scri-
 pserant: biduoque transacto, cum in unum [conve-
 nissent] Monachi, legit Aquila narrationem, quam
 e Mesopoli attulerat, de morte Sanctorum. Deinde
 jussit Neophytus proferri pallium Alphii, zonamque
 Philadelphii, et Cyrini capitis tegmen: quæ omnia
 simul attulerant, erantque stillantia sanguine. Hæc
 ut agnovit Vitalis, vehementer ingenuit. Osculati
 porro ea sunt Fratres, et ex ipso osculo sanatus est
 surdus quidam: idemque mutus, qui erat in mona-
 stero: alter item qui in lecto decumbebat, aliique
 complures: et allatos Vitalis codices, quos Sancti
 scripserant, obtulit Neophyto. Mansit Neophytus in
 monasterio menses septem, et mense Decembri abiit,
 relictis ibi pallio, zona, et velo capitis: Romamque
 regressi sunt die x Octobris: statimque Papam

adiit. Post hæc accivit Papa die quodam Agatho-
 nem et sex alios Episcopos, dixitque ipsis: Quo-
 niam, ut scitis, Ordinis ritus aliter fieri nequit quam
 xxv t Martii, significate Neophyto, ut non ægre
 ferat. Adventante autem Quadragesima inclusit seip-
 sum Neophytus extra Urbem in monasterio Sancti
 Marci, nemine conscio: et cum quæreret Papa non
 invenit. Cumque advenisset sacra Pentecoste, con-
 vocavit Papa Episcopos et beatum Marcum, Præpo-
 situm v monasterii Augustionum, et dixit, Crastino
 die volumus ordinare Neophytum. Noctu autem ap-
 paruerunt illi Apostoli, dicentes: Quid agis? Nescis
 eum ab Andrea ordinatum? Ceterum in sacra My-
 stagogia, cum ingredieris Sancta Sanctorum, inve-
 nies super altare, Apostolicam x, et Humerale, et
 impone ipsi. Postridie omnia executus Papa, dedit
 illi Apostolicam et Humerale, et vidit laminam au-
 ream [super caput ejus, et manu Apostoli scriptas]
 litteras in hunc modum: Divina gratia Jesu Christi
 dignatur virum hunc a Presbytero transferre ad
 Episcopatum. Ordnavit autem Papa et Palumbum
 Presbyterum, et Theodosium, Rhodippum, et Cris-
 pum Diaconos.

122 Post dies decem Roma exierunt, die xxi y
 mensis Junii. Cumque pervenissent ad portum S.
 Hippolyti z, vidit in somnis Sanctos dicentes, ac
 jubentes Puteolos proficisci, ibique quærere Pere-
 grinum, qui Erasmi fratris Sanctorum sepulcrum
 indicaret, atque ut ipsum transferret et Sanctis
 adjuget. Ceterum cum Puteolos venissent, de-
 prehenderunt caput deesse corpori, visique iterum
 in somnis Sancti puteum in Theatro demonstrarunt,
 ubi caput latebat, signumque addiderunt, quod ca-
 pillis nigris esset, haberet in aure dextera inaurem
 egregiam: omniaque ut dixerant repererunt: et
 solverunt intra dies septem perveneruntque Liparim
 aa, ubi dies quinque constiterunt. Post in Siciliam
 trajecerunt ad Therreum fluvium, die Julii xvi,
 occurritque ipsis civitas universa cum Thecla et
 Justina. Circa horam ergo octavam ex fluvio pro-
 gressi sunt usque ad locum qui dicitur Herculis:
 dixitque Presbyteris qui una erant: Scitis, fratres,
 Tertillum hunc in locum projecisse sanctorum Mar-
 tyrum duorum bb corpora. Agite ergo vigilemus
 hanc noctem, ut ea nobis Dominus revelet. Et cum
 noctem insomnes duxissent, circa diluculum effulsit
 lux, et adstiterunt Martyres Sancti Alphius, Phila-
 delphus et Cyrinus; eduxeruntque Sanctos duos e
 puteo, quos suscipientes in Mesopolim cum cantu
 detulerunt. Extruxerat porro Thecla Deiparæ cc
 templum, et Martyrum item alterum, in quos jussit
 Episcopus deponi sanctorum Martyrum corpora: et
 ingressus est Episcopalem domum, quam ipsi The-
 cla condiderat, xvii Julii mensis. Post dies vero sex,
 convocato per Aquilam et Andronicum Diaconos
 populo universo, manifestavit se Alexandrum esse,
 quem ipsi quærebant. Quo audito vehementer con-
 turbati sunt: magis enim ipsam reformidabant
 quam Tertillum. Ille autem cernens eos conterritos,
 hilari vultu eos confirmavit, et sacro fonte om-
 nes abluit. Sed et Græci, hæc audientes et timentes,
 et ipsi Alexandrum accesserunt, et Christiani facti
 sunt, et Catechesi eus imbuens baptizavit ad millia
 centum quinquaginta dd. Id autem accidit die se-
 cunda Augusti: et die primo Septembris, consigna-
 vit multitudinem universam. Et quia erant per id
 tempus Principes Mesopolis Anatolicus et Strobelus
 et Crens, viri pii, consilio cum eis inito misit in
 urbem Catanensium: qui accerserunt Episcopum
 ejus civitatis. Iverunt cum litteris Aquila et Andro-
 nicus, et deduxerunt eum. Occurrit ei Neophytus
 in Ciparessio, et perduxit in Episcopium ac dixit
 Severo ee (id nomen erat ei Episcopo) quandoqui-
 deu

D
 t
 v
 Romæ a Papa
 ordinatus
 Episcopus
 x
 y
 E
 z
 Puteolis
 accipit corpus
 S. Erasmi,
 aa
 et in loco
 Herculis
 corpora 2
 Martyrum:
 bb
 F
 cc
 Leontinos
 baptizat ad
 150000
 dd
 ee

instructus
 de patria
 Sanctorum,
 l

m
 n

B
 o

p

q

r

proficiscitur
 in Vasconiam;

s

a patre co-
 rum accipit
 libros ab his
 scriptos

et Reliquias
 eorumdem
 ipsi relinquit.

A dem octavo die hujus mensis Nativitas est Deiparæ ff 99
ff, et post hanc exaltatio Venerandæ gg Crucis, oramus ut una consecremus Ecclesiam Deiparæ, quam Thecla ædificavit : et populum baptizemus.

et consecratis ecclesiis

123 Quarta autem die mensis venerunt ad Martyrum Ecclesiam, et introduxit Neophytus Severum in speluncam ubi corpora erant, et Pastophorium quod Thecla posuerat, et adorarunt, ferre non valentes fragrantiam odoris et splendorem quo facies coruscabant. Deinde adscenderunt ad Deiparæ ædem, eamque consecrarunt, et baptizarunt viros cccxxx : quorum omnium mater fuit Thecla cum Justina et Eutropia : rediitque Severus in propriam civitatem, erat enim grandævus : Neophytus autem baptizare pergebat usque ad primum Decembris. Die autem secunda convocans populum dixit : Volo vobis ostendere sancta Corpora, quæ desideratis. Descenderuntque in Martyrum Ecclesiam : et cum viros robustos viginti ad portam basilicam constituisset, jussit denos ac denos Ecclesiam introire, ostendens eis corpora : quæ quidem conspiciebant, et gaudentes egrediebantur usque ad diem viii mensis. Die nona collocavit ea in thecis, quas Thecla fabricarat intra sacram mensam : posteroque die consecravit Ecclesiam, et Palumbum ibi constituit Presbyterum; Carthularium vero et Æconomum omnium, quæ Thecla donarat, Isidorum Diaconum. Post tres [annos] hh apparuerunt SS. [Alphius, Philadelphus et Cyrinus] Theclæ dicentes, intra dies xxx ipsam e vita migraturam; [post annos vero xxx S. Neophytum:] Qui vero, inquit, huic [et aliis post eum à sex] succedet Episcopus, excludere nos ex loco volet, sed non poterit. Illa autem cum omnia suæ Ecclesiæ distribuisset, post dies xxx sepulta est in læva parte sanctorum Martyrum : excessit autem die xx Januarii. Neophytus ergo primus Leontinorum Episcopus sedem tenuit annos xxxiii et menses quinque : conditusque est in sepulchro Theclæ consanguineæ suæ : obiit autem mense Aprili die xvii, quando et ipsius mater Neophyta obierat; vixitque annos Lxxx, menses quinque.

ostendit corpora 3 Martyrum,

hh

ii

et obit anno Episcopatus 33

kk

cui septimus succedens Crescens,

Injuriusus in Martyres

124 Ordinatus est post eum Episcopus Rhodippus frater Epiphanes, et Episcopatum pie gubernavit annis xvii : post illum vero Crispus, post Crispum Theodosius cognomine Marathonites, post Theodosium kk Felicinatus, et post hunc Herodion, et post Herodionem Theodosius alter, et post hunc Crescens impius. Hic advocatis Presbyteris et Electis Ecclesiæ dixit : Nefas est sacrificare, quamdiu jacent ossa prope sacram mensam. Cui illi : Quid hoc est quod loqueris, et quomodo igitur Episcopi altaria sanctificantes non consecrant nisi sanctorum Reliquias in eis collocent? Impius vero ille ait : Ego hos Sanctos non appello, sed peregrinos, propter lingue intemperantiam igne consumptos. Quodam demum die venit in templum cum ignotis aliquot hominibus, et voluit clam tollere capsam Sanctorum, nisi prævenisset Lucianus Archidiaconus. Quod cum ad populi notitiam pervenisset, parum alfuit quin lapidarent eum. Itaque triennii spatio non sacrificavit in eo loco. Postea triginta circiter viros adduxit in templum : qui capsam tollere conati, movere non potuerunt, sed obriguerunt, et ceciderunt velut mortui. Deinde misit Architectos octo ut sepulchra demolirentur : qui ut attigerunt Sancti Alphii loculum, repente velut ab aliquibus pulsus vi magna lapsi sunt mortui. Erupitque ex spelunca splendor fulguris, et abegit diabolum, qui hominis figuram [assumens] Crescenti adstabat. Tum interjectis quasi tribus horis rediens ad se Crescens, ductus est in Episcopium : et paucis post diebus accipiens Evangelium, quod Vitalis dedit Neophyto, perfregit, et aurum gemasque omnes

sustulit, et Martyrum acta et miracula quæ Marcus D Monachus conscripserat igni tradidit ac tremore INT. SIRMUNDO misere perit. ll
corruptus animam effudit. Ordinatus est in ejus locum Lucianus II Archidiaconus, vir pius, qui restituit omnia Ecclesiæ, quæ Crescens abstulerat : factaque est fames, adeo ut die uno morerentur centum sexaginta. Congregavitque Episcopus populum universum in Ecclesiam Martyrum, et vigilantibus omnibus nocte apparuerunt Sancti, cum quibus erat et vir grandævus, qui dixit : Videtis Pueros quos Crescens hinc extrudere conatus est, et propterea injecta est hæc plaga, eo quod permisistis : en Christo supplicarunt ut tollatur fames; ipse porro Lucianus, cum sedisset in Episcopatu annos xxvii, sepultus fuit juxta fores Basilietæ, post eum ordinatur Alexander Archidiaconus mm.

mm

ANNOTATA, ET CENSURÆ.

a Satis quidem absurdum est, ut quadriennii spatio conversis pluribus nemo fuerit baptizatus præter Alexandrum : sed quod toto populo baptismum petente religioni sibi duxerit Agatho eundem conferre, remque differendam putavit ad annum et amplius, omnem superat obsurditatem. Ast hujusmodi unguis scatet totum hoc ultimum caput. Ubi autem tunc erant omnes illi Episcopi et Presbyteri, ad quas latitantes in montibus et speluncis, num 18 dimiserant Sancti Judæos baptismi cupidione? An non illi statim prodissent cessante persecutione, et totis agris jam albis ad messem?

E

b Nempe, capto a Persis Valeriano, cessavit persecutio per Gallieni Cæsaris edictum, sed hoc anno 269 primum contigit.

c Cajetanus in Vita S. Neophyti, Tobolo; infra autem in Appendice scribitur, Zabulo.

d Idem hic compendio utens, subtrahit nobis facultatem supplendi præsentem MS. Neapolitani hiatus : qui fortassis in ipso fuit originali Græco.

e Nempe quod posterioribus seculis usu receptum fuit, ut præcipue quædam fundationes ecclesiarum aut monasteriorum Apostolicæ Sedis privilegio communiarentur, id primis illis seculis inepte satis applicavit hic auctor.

f Multum fuerit si in plena Ecclesiæ pice, post plura secula, tam opulenta fuisse cretatur Ecclesia Leontina, quam hic fingitur in ipsis suis principibus.

g Rhodippum, ut Episcopum secundum Leontinorum, celebrat Cajetanus 2 Februarii, diem ut existimo legens arbitrato suo, nec aliunde quam ex hisce Actis eum certituisse probans.

F

h Meminerat forte auctor quod legitur Julith 8, 3, in diebus messis hordæacæ fuisse æstam, quo tactus Manasses Judithæ maritus obiit. Plinius autem lib. 18 idem assertit Hordeum ex omni frumento minime calamitosum esse, quia tollitur antequam triticum rubigo occupet : et cap. 29 Rubigalia dicit ubi ad vii Kal. Maji, quoniam tunc fere segetes rubigo occupat. Unde colligitur Hordei messem in Sicilia, tanto calidior, quam sit Italia, fieri initio Aordis : et tunc mox dicuntur Sancti Romam a venisse 19 Julii, ut plus quam tres menses uo loco isti itineri insumpti fingantur, eaque tempestate ventum esse Romam, qua id exitiale propemodum habetur.

i S. Stephanum hunc fuisse, censet Cajetanus, et iter hoc in annum 238 incidisse, exerrantem in Chronologia Baronium secutus, secundum quem Stephanus vixit usque ad æt. 260. Sed præterquam quod tunc adhuc Romæ sæviret Valerianus, nos ostendimus jam inde ab anno 235 in ortuo Stephano successisse S. Sictun : et huic, cum Diacono suo S. Laurentio ipso anno 238 e vivis sublato, successisse S. Dionysium, qui usque ad 269 Cathedram tenuit.

A k *Frustra est, qui Apostoli Petri ædem Romæ ante Constantini tempora nobis proponit.*

l *Nec ante S. Athanasii adventum in Occidentem monachos noveramus: hic vero mox infra videbis etiam monasteria plura vicina Romæ, et monasterium plenum Fratribus in Vasconia.*

m *Cajetanus ulicubi Benedictam vocat, quod magis placet.*

n *Ut Præfectam urbem excuset quis dici aliquam quæ titulum haberet Præfecturæ: quid faciet cum hac Locusta?*

o *Nescio quomodo Smaragdus hic irrepsit, pro eo qui ante et post vocatur Erasmus.*

p *Monachus auctor liberaliter affugit Sanctis, quod suo ævo laudabatur in monachis.*

q *Ita sensus exigit, pro eo quod in ecgrapho Neapol. est, et fidem suscepit.*

r *Turbatum partim hic erat ecgraphum, partim mutilum: accipimus ergo verbo hæc Misisse Romam ibique a Licinio traditos fuisse: quibus ante et post adjunximus alia, ad plenum sensum necessaria, intra []*

s *Vasconiam undecima mensium itinere Roma abesse finxit auctor: ne autem quis putet solum voluisse, tantum temporis impensum obeundis Italicis circa Romam monasteriis (quo tamen non evaderet reprehensionem, hospitem suum non recta eo ducens quo maxime opus erat) rursum id infra confirmat; cum mense Decembris iter remeientes, non nisi sequenti Octobri reducit Romam: tam parum scilicet urgebat cura Leontini populi, baptismum præstolantis.*

t *Fortè in Græco erot mensis tertii, itaque annum a Septembri inchoantibus notabatur December: quo mense Romæ solitas ordinationes fieri a Pontificibus constat ex *Vitis eorum* in 2 Catalogo et apud Anastasium Bibliothecarium. Juvenis autem tum adhuc Sirmoudus, Græcarumque rerum fortassis nihil præter linguam sciens cum ista Latine reddidit, tertium mensem more nostro interpretatus fuerit Martium, et loco Dominici Adventus, per quem se Neophytus comparavit ad ordinationem suscipiendam, substituerit Quadragesimam. Ita excusabitur auctor ab errore, qui vix potuisset somniantem obrepere.*

v *Monasterium tunc aliquod intra vel extra Romam fuisse, nemo sapiens credet: sed neque in iis, quæ sequentibus seculis multa surrexerunt ullum invenies nomine Augustionum, quorum Præpositus Marcens æque gratis hic fingitur, ac Hierosolymitanus monachus Marcus, in simili S. Gregorii Agrigentini Vita, eidem adjunctus itinerum omnium dux ac socius.*

x *Apostolicam in Græco haberi, et apud Achmet (nescio quem) cap. 158 Apostolicum legi, notat Cajetanus, interpretaturque habitum Apostolicum, id est, Pontificalem sive Episcopalem: sed antiquum nullum scriptorem adducit, quo suam firmet conjecturam. Nec enim ad rem facit, quod Romanus Pontifex vocari soleat Apostolicus: quod autem additur Superhumeralis, Græce Ὀροφόρος; id Pallium reddi potuisset, voce in talibus usitata.*

y *Ergo Pentecoste, de quo supra, celebratum censetur 10 Junii, ac proinde Pascha 22 Aprilis: hoc vero, ab anno communis æræ 239 usque 311 ne semel quidem contigit, id est anno 311; semel etiam tantum eodem tempore accidit ut Pascha celebraretur 21 Aprilis, id est anno 291; aut 20 ejusdem, id est anno 274: quod oddo propter eos qui sorte effugium quærerent, ordinationem Neophyti in secundam aut tertiam feriam Pentecostalem differendo.*

z *In diplomate Benedicti VIII Papæ, ad Benedictum Episcopum sanctæ Portuensis Ecclesiæ, referendo ad annum xxvi, quod recitat Ughellus tom. 1 col. 136, nominatur civitas Portuensis, cui vocabulum est S. Hippolyti, quæ Xiphilino Portus Augusti, Antonio*

Portus Augusti Urbis, Cassiodoro Portus Urbis Romæ, Paulino Portus Romanus dicebatur: ibidem sub Alexandro Imperatore circa annum 229 die 22 Augusti, passus S. Hippolytus Episcopus, Patronus colitur: estque credibile medio aliquo seculo, puta 9 aut 10, pulsus ex Italia Saracenis restaurata veteri ecclesia solennius elevatum corpus, suscitasse sopitam erga Sanctum religionem; et pro ejus ævi frequenti usu, novæ illi appellationi occasionem dedisse.

aa *Quid Agathonis factum, tacentibus Actis, ambigit Cojetanus, substiteritne in Lipara, an comitalus S. Neophytum sit, in sua illum Sede collocaturus: dubitari saltem non debet quin eo facto redierit Liparam, si vere tempore nostrorum Martyrum Liparitana Insula Episcopum habuit Agathonem, eaque appellatio sumpta non sit ab eo, pro quo juxta qualitatem excessuum puni sollicitus S. Gregorius Magnus lib. 2 Epist. 33, humanitatis intuitu disponi jubet quemadmodum possit sustentari. Nominatur quidem Agatho Liparitanus Episcopus, in oratione de corpore S. Bartholomæi in istam insulam advecto, enimque Rocchus Pyrrhus vult esse, cujus hic habeatur vita: sed eam translationem libentius crediderim ævo S. Gregorii quam Decii factam; adeoque adhuc requiro certius de alterius existentia testimonium: talem enim Liparitani verosimiliter inter Patronos suos colerent, si habuissent: quod tamen non facere, persuadet ipsius Pyrrhi de tali cultu silentium, solum commemorantis diem, quo eum proponit Cajetanus in Idea, ut Leontinis venerabilem.*

bb *Stratonicum et Cleonicum intelligit, qui supra num. 77 dicuntur projecti in puteum, in loco qui dicitur Heracleo.*

cc *Nullo certo exemplo probari potest, ante factam Christianis a Constantino potestatem construendi ecclesias; et a S. Silvestro institutos consecrandarum earum ritus, habuisse Christianos oratoria sub Sanctorum nominibus: quæ tamen notari non debent; postea accessisse iis locis quæ ita nuncupantur. Frustra igitur Cajetanus hinc gratulatur Leontinis, quasi in Deiparæ cultu primis aut certe ex primoribus.*

dd *Enormis haud dubie hæc est hyperbole.*

ee *Severum hunc Catanensem Episcopum Cajetanus ad 21 Martii collocat in Indice sanctorum Alphabetico: sed fallente numero paginæ notato, non est facile locum reperire: deinde ut ab hoc diversum collocat S. Severinum, Casanæ item Episcopum, colendum 8 Junii, ex Translatione S. Agrippinæ, quasi huic sub imperio Constantini ecclesiam dedicavit. Neutrius mentio fit in ullis S. Agathæ Actis, ante aut post mortem.*

ff *Baranius in Notis ad hunc diem redarguit eos, qui festum hoc jam inde ab Augustini ætate celebratum putant, eo quod tunc recitetur quedam hujus sancti Homilia, quam observat sumptam ex Serm. 2 de Annuntiatione, et paucis mutatis Nativitati aptatam.*

gg *Exaltatio Sanctæ Crucis celebris esse cæpit post Crucem inventam tempore Constantini, an autem ante alteram exaltationem sub Heraclio, toti Imperio festiva fuerit, suo tempore quæri poterit.*

hh *Undique imperfectum sensum varie supplere hoc loco necesse fuit ex iis quæ sequuntur.*

ii *Hi mox nominantur: sed ne unius quidem ex omnibus ulla uspiam memoria.*

kk *Ita Ecgraphum nostrum: fortasse legendum Felicianus.*

ll *Lucianum, ait Cajetanus, fere virisse anno 390, imo et 400 atque ultra; refert autem die 3 Januarii colendum, quod vellemus nos non fuisse secutos.*

mm *Hic denique sequitur ultimus titulus, De Samuele leproso Hebræo, et quomodo eum sanaverint Sancti: quod quia additur per modum appendicis, spectantis ad res sub Neophyto Episcopo gestas, seorsim relinquimus ut invenimus.*

A

APPENDIX.

In Leontinorum Mesopoli vir quidam erat primus inter Hebræos, Samuel nomine, hic tetra lepra laborabat ab anno *a* duodecimo: venit Susanna ejus uxor flens ad Eutropiam, persuasitque illi Eutropia, si Christianus fieret vir ejus, futurum ut eum sanarent Sancti. Dum inter se loquuntur, factum est ut Samueli apparerent ac dicerent: Vade ad Theclam, ille vero excitatus clamavit: Christianus sum. Cumque advenisset uxor ejus mirata est, et filii ejus septem, et filiae duae, duxeruntque eum ad Theclam, illa vero ad speluncam Sanctorum, et noctu egressi sunt Sancti, et advocantes Neophytum dixerunt; Instrue et baptiza hunc, et voca Donatum, eumque Presbyterum fac in vico Antziano, ubi sanctae Isidoræ et Neophytæ matris tuæ jacent corpora, itemque Martyrum viginti et suffla in faciem ejus. Cuique tertio insufflasset Neophytus, sanatus est ille, et baptizata *b* est familia ejus tota, et primus ejus filius appellatus est Gregorius, secundus Olympius, tertius Isidorus, quartus Eustratius, quintus Charito, sextus Eustatius, septimus Meletius: et duo filii fratris ejus Benjamin, et filia major Aquilina, minor Christiana, cum his animæ in universum cclxxxiv, famuli et famulæ. Tum temporis Romam profecti sunt Agatho et Neophytus; Donatus autem mansit in domo Theclæ, et suas omnes facultates ei dedit, ut eas distribueret. Hæc cernentes Hebræi venerunt in Mesopolim cum Susanna, et salutaria verba audierunt a Donato. Thecla autem cœpit edificare Ecclesias: veneruntque tres e Syria architecti, Nicolaus, Eusebius et Eusebius; ex Africa Sanctorum, qui ipsis apparuerant, moniti profecti, ibi enim tum degebant. Erat igitur juxta Theclæ domum Cancellariæ *c* locus, in quo lapides cædebant. Porro non ferens diabolus se vinci, pluvia magna exorta, cum speluncam introissent xxx latomi, et Donatus et alii quinque ex aurigis, montem impulit super eos. At illi Sancti [Andræ] *d* opem invocantes, cum caderet mons, ab eo servati sunt: sparsa autem est fama per Mesopolim eos obiisse. Quod audiens Thecla, sublatis in caelum manibus, dixit, Confido Domine, quod sicut servasti Elisabeth *e* cum Præcursore in scissura montis, ita et [eos servabis. Summo autem] mane, accurrit turba cum Thecla: et ecce tres Sancti, et alii viginti adjutores *f* cum grandævo Apostolo, lapides removerunt, et sanos illos ostenderunt.

126 Thecla autem condidit pastophorium, in loco ubi erant corpora, et ecclesiam valde elegantem; et in Zabulo ecclesiam *g* Deiparæ, et lavaerum in ea: et simul edificavit Episcopium. Omnibus vero peractis profecta est in suburbanum suum Antzianum, ibique condidit ecclesiam in honorem Sanctorum mulierum Isidoræ matris suæ et Neophytes sororis ejus et Sanctorum viginti Militum, quos Tertyllus occiderat. Post tres igitur annos rediit ex Urbe Neophytus, et baptizavit primum Donatum cum tota familia ejus, sed et multos Hebræos numero dclm: et Donatum creavit Presbyterum, et filios ejus Gregorium, Olympum et Isidorum, Diaconos in Ecclesia [Leontina]; Eustratium vero et Charitonem etiam Diaconos, ut manerent cum patre suo; Eustatium denique et Meletium Subdiaconos, ut et ipsi cum patre manerent in Antzianis, xxii Octobris profectus est Neophytus ad vicum, ibique constituit Donatum et filios: et mansit ibi Donatus, absistens a carne, vino et oleo, fulgens omni virtute: et post obiit in pace, et sepultus est in dextera parte templi

intra xx Martyres, mense Novembri die *h* xii, et vixit annos lxxviii: et ordinatus Eustratius *i* filius ejus, qui gregem pro eo gubernavit annis xxv: et post hunc Chariton annis xxx. Quo vero tempore Crescens impius Sanctorum Reliquias, quæ in Antzianis sunt, projicere voluit, misit Lucianus ad Presbyterum (is tum erat Eraclius) ut observaret portas. Adveniens autem propius Crescens aperire non potuit, et rediit in Mesopolim: et cum manus Sanctis injecisset, vita excessit cum tremore.

ANNOTATA, ET CENSURÆ.

a Cajetanus ab annis 22: sed credimus esse errorem cyfræ pro 12.

b Non statim, sed post tres annos, ut infra dicitur, reverse Roma Neophyto.

c Nec Cancellarios nec Cancellarias vetus Romanum Imperium, et qui sub eo Græce loquebantur, noverrant; posteriorum longe temporum ea appellatio fuit, seculo 7 vel 8 cœpta audiri, et a Latinis ad Græcos traducta.

d Exciderat nomen, quod restitua ex judicio Cajetani, E Grandævum Apostolum (sic enim max nominatur) intelligens alibi quoque S. Andream: quem in Notis ad vitam S. Luciani, ait esse Leontinæ ecclesiæ Patronum.

e Hac esse ex apocryphis sumptum etiam Cajetanus notat

f Censeri hi deberent Viginti Milites Martyres esse, *g* Rocchus Pyrrhus, D. Mariæ de Cava nunc vocari ait, et matricem ecclesiam appellat.

h Cajetanus legit die xiii, eoque ipsum adscribit Sanctis Leontinis.

i Ex Diacono scilicet Leontinæ Ecclesiæ.

TRANSLATIO RELIQUIARUM.

Satis constat, sanctissimos Christi Martyres Alphiium, Philadelphum, et Cyrinum, persecutione Decii apud Leontinos pro Christo occisos fuisse, conditosque ecclesia superstructa, sed eorum corpora, quo tempore, quæ causa Leontinis sublata sunt, in obscuro manet. Traditum est duntaxat a scriptoribus, centum triginta fere ante annos, arcam referatam ossibus, cum historia Græce scripta, inventam in monasterio S. Philippi Fragalatis ad Tyrrenum mare. Quaiâquam alii in veteri desertaque ecclesia defossam prodidere, quæ prope idem monasterium fuit, dum ejus absis ad aram maximam dirueretur. Diu tamen ignoratum est quæ corpora forent, donec Abbas Græce doctus monasterio præficeretur: qui perlecta historia, cum Sanctorum Martyrum Alphi, Philadelphi, et Cyrini ea esse corpora cognovisset; solenni supplicatione insignibusque officiis honoravit: idque anno Christi Domini mxxvii factum esse commemoratur. Quod ubi Leontini per Joannem Falcum, virum religiosum, acceperunt; statim ad recipienda corpora animam adjerere. Magnis tum motibus Sicilia quatiebatur, instinctore Joanne Luca Squarcialupo. Eam nacti occasionem Leontini, viros aliquot præmisere, qui facinus aggredirentur. Profecti Augusto ineunte, cum eorum consilia detecta pernossent, infecta re, intra quatrimum rediere.

128 Primores igitur Leontinorum, cum super eo negotio consultaretur, vi agendum esse decreverunt. Statim equites centum coacti sunt armisque instructi, qui monasterium oppugnarent clamoribus digressi; dictitantes, cum ab obviis interrogarentur, milites esse Ducis Squarcialupi, adversum eos qui latrocinia exercerent.

INT. SIRMUNDO
h
i

a
Judaus le-
prosus

miraculo
curatur et
cum tota
familia
conversus:

sub mina
montis ser-
vatur illasus
cum aliis 35:

post reditum
Neophyti
g

Presbyter or-
dinatur.

F
Reliquis
an. 1517
reperitis in
monasterio
Fragalatis,

mittunt Leon-
tini suos

qui illas
raplant:

A exercerent. Intempesta nocte ad Fragalense monasterium perveniunt; foribusque perfractis introgressi, irrupentium strepitus eorumque monachos somno excitavit, aspectus armatorum perterruit. Tum Praefectus agminis, venia ab Abbate petita, si quid invito pateretur; Leontinos esse eos dixit, neque ipsis quidquam deliberatius esse quam SS. Alphii, Philadelphi, et Cyrini reliquias in patriam deportare. Consulto illuc venisse, amore pignorum suorum pertractos: proinde aperirent, qua latebra occultarentur; nam fas natales in terras deferri, quas profuso sanguine decoravissent; eoque solo cuncti servarique, unde in caelum commigrassent. Contraire Abbas, hisque conatibus obniti: sed nulla ejus excusatio, nullaeque preces pervicere, ut Leontini absisterent. Qui ubi videre nihil blandimentis profici, minas terroresque interjecere. His coactus Abbas, quibus latebris reliquiae occultarentur indicavit. Supra tectum aedis abditae erant. Area inde desumpta, sacra ossa singillatim Abbas monstravit: quibus adoratis, rursumque in arcam inclusis cum Graeca historia, Leontini, ne a vicinorum oppidorum accolis impedirentur, transversis itineribus in patriam contendere.

quod et factum,

B 129 Festa urbs obviam effusa, Clerus Magistratusque, ubi Martyrum suorum reliquias salutavere, magna cum pompa laetitiaeque in urbem intulerunt, ad iv Nonas Septembris. In ipso Leontinorum ingressu multa miracula contigere, quae consequentibus etiam temporibus Sanctorum Martyrum promeritis continuata sunt. Exinde magistratus, populusque Leontinus Paulum Constantium ad Leonem X Romanam destinavit, quem tota de re edoceret; precareturque, ne Leontinos antiquissima possessione Martyrum suorum moveri pateretur, quam ante annos mcccxiv adepti fuissent, cum eorum eade ac sanguine perfusi ornatique sunt. Romanus Pontifex, precibus Leontinorum permotus, urbem Leontinorum diris exemit, reliquiasque ut retineret diplomate suo firmavit. Ex eo Leontini Collegium Canonicorum instituendum curavere, in ecclesia Sanctorum Alphii, Philadelphi, et Cyrini, jam inde ab antiquissimis temporibus exstructa; ut celebriore cultu majoreque religione beatissimi Martyres percolerentur. Quo loco multa ab eis beneficia praestantur, ad Dei gloriam, qui vivit in aeternum.

Leone X indulgente:

C 130 *Lactenus in opere de Vitis Sanctorum Siculorum tom. 1 pag. 72 Octavius Cajetanus, sub annum mdcxx vita functus. Post ejus obitum cum opus illud variis intruculentibus causis supprimeretur ad annos viginti (prius scilicet quam publicae luci commendandum traderetur P. Petro Salerno, auctoris consanguineo, a quo denique anno mdclxvii vulgatum est) suum Siciliam sacram opere non contemnendo publicavit Rocchus Pyrrhus anno mdcxxxviii; et de sacris istis pignorum haud paulo diversam sententiam scripsit: quam hic quoque opponendam censui, ut quid utrimque verisimilius sit possit commodius dijudicari. Sic ergo habet in Notitia Ecclesiae Syracusanae, de Leontinis agens pag. 234. In sanctorum Martyrum fratrum Alphii, Philadelphi, et Cyrini, urbis Patronorum honorem, magnificentum templum anno mdxxvii exaedificari inceptum est a Senatu Leontino, dirutis tribus antiquis fanis SS. Sebastiani, Christophori et Fratei; quod postremum fuisse sanctorum Fratrum primum locum tradunt. Id majori dignitate, Canonicurum scilicet Collegio illustrari curavit idem Senatus, obtinuitque ab Joanne Horosco de Arze Episcopo Syracusano, ut ex litteris confirmationis, datis Syracusis 1 Maji molxxxiii Indict. 1 constat.... Diu ab iis Canonicis litigatum est cum Parocho et Beneficiato, ut vocant, nempe Parocho matricis Ecclesiae, in curia Episcopali et Metropolitana: sed anno mdxcviii in Metropolitana decretum est, quod Canonici Collegiatae praecedant*

et ecclesiam Collegiatam exstruunt Sanctis:

Beneficiatos Parochialium et Matricis ecclesiae S. Mariae de Cava.

D

131 Hic solennioribus festis die x Maji et 11 coluntur. Reliquiae praecipuae sanctorum Fratrum ... officio per Papam Paulum V, xix Novembris mdcxi cunctis Siculis indulto. Eorum corpora, a Leontinis honorifice condita, apud eos ad annum circiter lccc permanserunt, quo tempore Ecclesiae Leontinae praerant Constantius Graecus, qui anno occlxxxvii adfuerat Concilio Niceno II, et sexto loco subscribit inter Sicilienses Praesules. Is erat Ordinis S. Basilii, Abbas S. Mariae de Palatiis in antiquissima urbe Aluntio, praevidens cuncta Saracenorum direptionibus absumi, cante agens, ea corpora sacra in suum patrium monasterium Basiliense transtulit, ibique abscondit. Cum autem post ejectos Saraceos, ex ruinis Aluntii a Lombardis, ad passus ferme quingentos superius, construeretur novum oppidum; inventa haec sacra deposita sanctorum Martyrum Fratrum fuerunt, ibique et Graeca historia res a Sanctis gestas atque illustre martyrium docet: quae honorifice in novum oppidum, unde S. Fratello id est S. Philadelphi nomen fluxit, translata sunt: atque a coenobitis Basiliensibus tria crania subripiuntur, danturque magno monasterio Messanensi S. Servatoris: et ab aliis ejusdem instituti aliquot Reliquiae coenobio Fragalensi. Sed anno mxxvii haec fama exciti Leontini, ad sacra corpora redimenda animum adjecerunt; praemiseruntque primum Sacerdotes quosdam ad S. Fratellum (uti lego in MS. ibidem) ut modum quo recuperari possent investigarent: deinde circiter centum viri coenobium Fragalense adentes, ex Abbate, precibus et pollicitationibus mitigato, eas sanctas Reliquias cum historia receperunt, vel potius subriperunt, ultima Augusti, easque 11 Septembris ad Leontinos asportaverunt. Veriti autem ne sanctorum corporum possessione ullo unquam tempore deturbarentur, a Leone Papa X absolutiorem et confirmationem exoraverunt, diem festum Translationis constituerunt, et Reliquias in argentea arca incluserunt.

Ab aliis ex Reliquiae olim Aluntii fuisse dicuntur,

132 *Hactenus Pyrrhus, ipsis Cajetani MS. usus, quae etiam saepe allegat in margine: an et Animadversiones ejusdem viderit, minus certum: harum enim bonam partem Petri Salerno esse vix dubitaverim. Utriuscumque sit, quod pag. 56, de prima ablatione sanctorum corporum ab urbe Leontino legitur, hic meretur transcribi. Rumor est apud Leontinos, corpora SS. Alphii, Philadelphi, et Cyrini, novo tyrannorum metu intumescente, a B. Thecla fuisse asportata in oppida suae ditionis, Myrtum, et S. Philadelphi, quod sanctorum Fratrum rectius appellaveris. Distat ab hoc oppido, mille passibus ad Septentrionem et mare, vetus Aluntium, in monte situm, in cujus edito clivo, aedes est SS. Alphio, Philadelpho, et Cyrino dicata; ea subter est concamerata, ubi fama tradit, illorum corpora occultata fuisse. Nam B. Theclam, cum Myrtum oppidum ditionis suae peteret, hic substitisse aiunt, atque eam aedem condendis sanctorum Martyrum corporibus extruxisse. Hinc asportata sunt in oppidum Sanctorum fratrum ut vocant, posteaquam conditum est. Sed multae sunt machinae adversus vulgare hoc commentum.*

E Indeque translatae ad opp. S. Philadelphi, ac denique ad Leontinos.

Idem dici testatur Cajetanus,

133 Primum adversantur Acta, quibus traditur B. Theclam condidisse Leontinis corpora sanctorum Martyrum, ecclesia super exstructa; illamque, octo post annos ac menses quatuor, in sinu pacis animam efflavisse, et eadem in aede sepultam, a laeva SS. Alphii, Philadelphi, et Cyrini. Falso igitur fama tradit, Alphium, Philadelphum, et Cyrium alio translatos a B. Thecla, quando Actis firmetur, Leontinis illa fuisse, cum B. Thecla supremum diem obiit. Qui ex serie Episcoporum ecclesiae Leontinae

F

sed improbat, in hactenus Actis.

satis

A satis constat, corpora Alphii, Philadelphi, et Cyrini Leontinis adhuc fuisse, usque ad Episcopum Lucianum, qui ferme vixit anno cccxc. Pae ab alio id factum. At quonam metu subigente? Vel Diocletiani et Maximiani persecutione, vel Maxentii factum oportuit: nam dein nulli Tyrannorum metas, florente Constantini principatu, sub quo pax aurea altaque; Julinum Apostatam excipio, qui nihil hac in re movit. At Leontinis fuisse corpora, annum ultra cccxc, jam probatum est. Ad hæc quo scriptore, quave ratione, aut conjectura probet quisquam, ea oppida B. Thele Toparchiam exstitisse, qua tempestate Romani Casares Siciliam tenuere? Deum aio; oppida Myrtum et Sanctorum-fratrum a vo Imperatorum non exstabant, erant tum sine nomine terræ; nec condita sunt nisi Saracenorum Normannorumque Principum Dominatu.

qua parte magis fabulosa sunt.

B 134 De oppidis istis quando condita sint non disputavero: solum, in quo condita sunt, Thele fundos prædiare fuisse, ad quos illa sese receperit; resuscitatam a Valeriano persecutionem fugiens, nihil prohibet: uti nec ab ea translata esse Aluntium, quæ impiorum furori subducta cupiebat, sacra pignora. Nec propterea opus est ut illa extraxerit ecclesiam, in qua postea sunt reperta: hoc enim condonandum vulgo, initio rerum cum earum progressibus confundere solito. Actu quidem repugnant: sed parte quarto, qua ea maxime fabulosa esse ac prorsus commentitio persuadent plurima ubique incepta, a nobis obiter animadvertenda. Abest tota pars quarta ab eo MS. quod cum sacris Reliquiis inventum est, ad hoc fortassis a Leontino aliquo consarcinata, et priori qualicumque narrationi adjecta, ut Aluntinis, sanctorum Martyrum cultum apud se antiquissimum esse contendentibus, nihil redere deberent Leontini; sed potius iudicarentur prævalere. Neque enim multum fidentium credo ei quæ prætenditur Episcoporum seriei, dum ea certioribus nullis monumentis firmatur: et impius ille, qui memoratus, Crescens, Sanctorum hostis, si talia aliquando attentavit, qualia vix credo ante Iconomachorum tempora cuiquam venisse in mentem; melius differetur ad octavum seculum, Leonisque Isau-

rici vel filii ejus Copronymi Imperium; et sic Lucianus, qui se Crescenti opposuit eique successit, tunc vixisset, quando, quin Aluntii pridem fuerint corpora, vix poterit dubitari.

135 Et hæc pro antiquæ traditionis excusatione sufficiant: ad Cujetanum redeo, qui eodem loco observat, quod ad Aluntium a-dem ex oppido Sanctorum-fratrum, solennis supplicatio quotannis habetur, natali die SS. Alphii, Philadelphi, et Cyrini: atque in ea patrantur multa miracula, pluresque diversis e morbis curantur. Confirmans deinde quod de partitione sanctorum Reliquiarum ex Pyrrho diximus. Hæc inquit tempestate, pars corporum Sanctorum Alphii, Philadelphi, et Cyrini Leontinis magno cultu ac veneratione servatur, in ecclesia eorum nomini dicata: pars in oppido, ut vocant Sanctorum-fratrum: capita, haud illa quidem integra, Messanæ in monasterio Sancti Salvatoris ordinis S. Basillii. Vetus est opinio, reliquias sanctorum Martyrum, quæ in oppido Sanctorum-fratrum habentur, inventas fuisse in vetere ecclesia, illorum nomini dicata in proximo monte, in quo antiquum Aluntium fuit; ex eaque ecclesia in oppidum delata, quod mille passibus distat. Appellatur a Favello de Rebus Siculis dec. 1 lib. 9 S. Philadelphi oppidum, quod Longobardorum esse opus ex incolarum, inquit, idiomate colligitur. Quid autem si nominis appellatio ab hoc potissimum sumpta sit, quod illius unius reliquæ illuc Aluntio allatæ fuerint. Facet conjecturæ appellatio vulgaris, quo San-fratello nominatur in singulari numero, et melius Sancti-fratris quam Sanctorum-fratrum Latine redderetur. Est autem Aluntium, odeoque et S. Philadelphi oppidum, in altero id est Boreali insulæ latere procul a Leontinis: quo pronum fuit eos se recipere, qui Romanorum Præsidium, Orientale lotus frequentius inhabitantium, fugiebant tyrannidem. Quæ istic et alibi, ad Sanctorum Fratrum invocationem, facta fuerunt miracula, si nobis aliquando transmittantur ab his quorum interest, locum habebunt in Supplemento hujus mensis.

Ad Aluntinam a-dem supplicatio annua.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

GORDIANO ET EPIMACHO. ITEM PRIMULO, ET MAJORE SEU MEDONE CONFESSORE.

C ANNO CCCLXII.

Acta Martyrii ex MSS.

sub Juliano absente.

A cta Martyrii S. Gordiani extant passim in plerisque MSS. Passionalibus, etiam omnium quæ videre potuimus antiquissimis, et talia sunt a Claudio Putcano olim communicata, uti et descripta ex MSS. Treverensi S. Maximini, Audomarensi Ecclesiæ Cathedralis, Monasteriensi Bernardi Rottendorffii, aliisque duobus codicibus nostris, quibus potissimum usi sumus postquam ea contulimus cum triplici codice Regiæ Suevicæ numero 13, 81 et 482. Ariugus lib. 4 Romæ subterraneæ cap. 3 plura MSS. allegat. Typis olim vulgata sunt eodem apud Joninum Mombrutium, item in Legenda Coloniae et Lovanii anno MCCCCLXXXIII et biennio post excusa: qualia etiam retulit ad hunc x Maji Laurentius Surius, præfatus dictionem in gratiam lectoris non nihil expolitam esse: sed malumus genuino stylo ea proferre. In quibus ne offendat lector, eum Baronius in suis ad Martyrologium Romanum Notis monet, carnificinas illas, quas Romæ in Christianos exerceri solitas temporibus Juliani ferunt, non ab ipso Juliano, sed ab Aproniano Præfecto Urbis institutas... et horum Martyria potius sub Juliano quam coram Juliano Romæ actitata. Illum enim post adeptum Imperium, Romæ aliquando

fuisse, nullius probatorum antiquorum auctorum testimonio affirmari. Dum igitur hic fere de Juliano igitur tanquam Romæ presente, cognoscis non esse hæc Acta primæ auctoritatis: sed notabili post rem gestam tempore collecta ab aliquo, qui quoad verba, ultro utroque in judicio habita inter Januarium Presbyterum et Gordianum adhuc gentilem, ac Præfecti urbis potius quam Imperatoris Vicarium, et rursus inter eundem Christianum et successorem Clementinum, secutus videtur Acta Notariola; atque in his certior fides iisdem dari poterit, etsi non certissima.

2 De S. Epimachi martyrio nihil alibi legitur, hic vero etiam nihil nisi in fine: postquam enim dictum esset, quod In via, quæ Latina nuncupatur, non longe ab urbe Roma, sed quasi milliario plus minus uno, illic posuerunt eum (Gordianum scilicet) in crypta sexto Idus Majas, ubi jam pridem S. Epimachum sepelierant; additur, In quo etiam loco beneficia eorum ac virtutes florent usque in hodiernum diem. In MS. Ultrajectino S. Salvatoris, ubi eadem Acta continentur sed contracta, sub finem ista leguntur: Tandem a familia sua nocte rapitur Gordianus, et cum B. Epimacho, cujus est etiam hodie festum, quem

G. H.

F

A quem dudum prædictus Julianus occidi fecerat, sepelitur. *Græci utrumque colunt die ix Maji, et in Menologio Basilii Imperatoris ista leguntur: Christi Martyres Epimachus et Gordianus erant ex magna et antiqua Roma. Cum vero Christum profiterentur, comprehensi ab idololatris sunt, et regionis Præsidi traditi: ab hoc jussi sunt Christum negare et idolis sacrificare. Verum quia non consenserunt, atrociter sunt cæsi: deinde lignis suspensi, et ferreis unguis dilaniati. Postea vero e lignis descendere coacti sunt et in carcerem detrusi, statuto eis tempore, quo si pœniterent, possent vivere. Verum ipsi in carcere detenti, nunquam Deo preces offerre eique gratias agere cessarunt. Quocirca digni habiti sunt propter ipsam martyrium sustinere: proinde post aliquot dies denuo e carcere educti, ac multiplicibus subjecti cruciatibus, ense demum capite plexi fuerunt. Hæc in dicto Basilii Imperatoris Menologio: quibus similia, sed contracta, habentur in illustri Synaxario MS. Parisiensi Collegii Societatis Jesu et in Menæis MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ et Taurinensibus Ducis Sabaudiar. Ex quibus hoc elogium formavit Sirletus in suo Menologio: Certamen sanctorum Martyrum Epimachi et Gordiani, qui cum essent ex magna urbe Roma, detenti sunt. Cumque cogerentur a Præsule diis immolare et idolis sacrificare, nefarium facinus recusarunt: ob idque plurima tormenta subeuntes, securi percussæ sunt. Hæc Græci. An ergo aliquamdiu ante Gordianum sit Epimachus coronatus, uti videntur Acta Latina habere, relinquimus indevisum, ob ea quæ mox dicentur.*

3 Latini utrumque referunt ad hunc x Maji, et antiquissimum Martyrologi Hieronymiani apographum Epternacense ita diem auspiciatur: vi Idus Romæ passio Gordiani, Romæ Epimachis et Midonis Confess. Via Latina ad centum aulas Quarti et Quinti. De his duobus seorsim agimus. Corbeienae ejusdem Martyrologii apographum ita incipit: vi Idus Maji, Romæ via Latina, in cœmeterio ejusdem natalis Gordiani, Julii. In cœmeterio Prætextati Romæ natalis S. Epimachi et Majoris Confessoris, Quarti et Quinti. In apographo Lucensi ista habentur: vi Idus Maji Romæ via Latina in cœmeterio ejusdem natalis S. Gordiani: et in cœmeterio Prætextati Romæ natalis S. Ephinaci et Majoris, Cori, Quarti et Quinti. Quæ eadem habentur in apographo Blumiano, sed sub finem scribitur S. Epimachi et Majoris Confessoris. In MSS. Richenoviensi prope Constantiam et Rhinoniensi in Helvetia ista traduntur: Romæ Gordiani et Epimachi et Majoris: pro quo Midonis legitur apud Grevenum. MSS. Augustanum S. Udalrici et Parisiense Labbæi: Romæ Gordiani et Epimachi. Qui duo, omissa palæstra Roma, etiam conjunguntur in Casinensi MS. Verum in altero Casinensi MS. et Romano Ducis Altempsii, pridie seu ix Maji, quo Græci eos colunt, referuntur Romæ Gordianus et Epimachus. In allegatis apographis Martyrologii Hieronymiani et Vaticano S. Petri, celebratur memoria, Romæ Gordiani et Primoli, sive Primuli aut Promoli: et absque palæstra Gordiani et Primoli in MSS. Augustano et Parisiensi: solius autem Primuli in Richenoviensi. Quid ergo? An loco Epimachi esset intrus umnomen Primoli? An vero Gordianus et Primolus sint alii censendi, et ab his diversi Gordianus et Epimachus? Nihil horum affirmare audemus: ac proinde Primolum distinctum, in titulo posuimus, cum S. Majore seu Midone Confessore, forsitan in carcere extincto. Omittimus Julianam in unico MS. adjectam, et forsitan a sequenti die, quando Julius Martyr refertur.

4 Sed redeamus ad palæstram SS. Gordiani et Epimachi, quos hactenus Romæ adscriptos reperimus: utque ita junctim Calendaris insertos, ut simul socii martyrii fuisse videantur. Porro apud S. Gregorium

Magnum in libro Sacramentorum tres orationes prostant in Missa recitandæ, et hactenus in Missali et Brevariis detineantur. Usuardus hoc eos elogio exornat: Romæ via Latina natale sanctorum Martyrum Gordiani et Epimachi. Quorum prior pro confessione nominis Christi, tempore Juliani, diu plumbatis cæditur et ultimo truncatur. Rabanus plurima ex Actis describit cum his verbis, Ubi jam pridem S. Epimachus sepelierant. Sive, ut apud Adonem legitur: Ubi jam pridem corpus beati Martyris Epimachi sepultum fuerat. An plura ab Adone adjuncta fuerint dubitari potest: nam dictis verbis finit ejus elogium in antiquo MS. Ecclesiæ Morinorum, quod Ipris in Ecclesiæ Cathedrali adservatur. Nihil etiam amplius habent Notherus et Petrus de Natalibus lib. 4 cap. 129, qui solent Adonem describere. Aloysius Lipomanus tomo 4 de Vita Sanctorum pag. 167 scribit Vitam SS. Gordiani et Epimachi per Adonem collectam, et cum citatis ante verbis illam finit. Verum in Martyrologio Adonis, edito a Musandro et Rosweido, et in variis MSS. ista subducuntur: Hic Epimachus apud Alexandriam, cum collega suo Alexandro, multo tempore et in vinculis et in cruciatibus carceris tortus, cum in frequentibus et diversis suppliciis confectus perdurasset in fide, ignibus ad postremum consumitur: deinde Reliquiæ ejus Romam perlatae. At supra apud Græcos dicuntur SS. Epimachus et Gordianus capite plexi, ὕστερον τὰς κεφαλὰς ἀπεμύθησαν. An ergo SS. Epimachus et Alexander alii censendi Martyres? Beda in genuino Martyrologio solum ista habet: vi Idus Natale SS. Gordiani et Epimachi. Ast in Martyrologio sub ejus nomine supposito, eadem ex Adone citata eduntur, et reperiuntur in unico MS. codice nostro in Vita horum Martyrum, sed non admodum antiquo. In antiquis Breviariis Romanis, a ducentis annis et deinceps diu exensis, elogium horum Martyrum ex Adone desumptum fuit absque mentione Alexandriæ. Verum in Breviario, jussu Pii V edito, Lectio una de his Martyribus præscribitur: in qua legitur corpus S. Gordiani sepultum in eadem crypta, in quam Reliquiæ B. Epimachi Martyris translatae fuerant ab Alexandria, ubi is diu propter Christi confessionem constrictus in carcere, postremo combustus, martyrio coronatus. Quæ cadem hactenus recitantur, etiam inserta lodierno Martyrologio Romano, idque passim recentiores sequuntur. Interim non coherent cum initio Adonis quod tale est: Romæ via Latina in cœmeterio ejusdem SS. Gordiani et Epimachi, quos Julianus apostata inter multos Christianos publicis custodiis mancipavit.

5 Aringhus lib. 4 Romæ subterraneæ cap. 3 scribit sacrum S. Epimachi corpus, primum juxta Græcorum Menologium, die xi mensis Martii, Constantinopolim condigno honore translatum fuisse: hoc autem solum in Indice Menologii u Sirleto collecti legitur; in ipso textu omissum. At Græci in Menæis exensis celebrant dicto xi Martii, memoriam Reliquiarum S. Epimachi Martyris Constantinopolim illatarum, addito disticho cum allusione sanctæ urbis honoratæ sancti Epimachi corpore. Alia solennitas est Constantinopoli quatuor Martyrum ad diem vi Julii, quando ita legitur in MS. Græco Synaxario Cluromontano: Sanctorum Martyrum Apollonii, Alexandri, Epimachi et Onesimi, quorum celebritas agitur in Hexacionio, sive ad sex columnas. Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitanis pag. 39 asserit: pomerium urbis Constantinopolitanæ a Constantino magno deductum usque ad Exacionium, supra Hexacionium dictum. Hic ergo recurrunt Epimachus et Alexander, supra collegæ habiti. An autem ab hisce non sit diversus Epimachus Alexandriæ passus, quis, dum Acta ulteriora desunt, poterit certo statuere? Hæc potius viris eruditissimis proponenda duximus,

an S. Epimachus Alexandriæ?

E

an etiam colatur 11 Martii

F
VIDE APP-
TOM VII MAI
NOT. 80'

et 6 Julii?

A a quibus si certiora proferantur, cum grato animi affectu accipiemus, daturi ea die vi Julii, aut ubi occasio fuerit oblata. Festum horum Martyrum Romæ celebrari in ecclesia S. Laurentii in Lucina, ubi eorum Reliquiæ asservantur, asserit Piazza in Sanctuario Romano.

ACTA MARTYRII

Ex pervelestis variis MSS. codicibus.

Temporibus Juliani impiissimi Imperatoris, divulgati sunt multi Christiani. Cumque hæc audisset impiissimus Julianus, iracundia plenus, jussit eos teneri, et in custodiam publicam mitti. Erat autem inter eos quidam Christianus, nomine Januarius, Presbyter senex. Post tertiam vero diem impiissimus Julianus Imperator misit, et vocavit ad se Gordianum Vicarium suum, jussitque ei ut Januarium Presbyterum sua audientia interrogaret. Tunc Gordianus Vicarius jussit sibi, sicut præceperat ei Rex, Januarium Presbyterum eductum de carcere præsentari : cui ita dixit ; Quis vocaris, vel ex qua natione te esse ostendis, felicissime *b* orator, edicito nobis. Respondit S. Januarius Presbyter, et dixit : Si quidem civem discere vis, Antiochenus sum : si vero nationem, ex parentibus Christianis Christianus sum. Cui Gordianus Vicarius dixit : Quid nos multis verbositatibus fallere compellis ? Nunc ergo audi me, et elige tibi de duobus unum responsum. Aut sacrificia diis immortalibus, et esto amicus invictissimi Principis nostri Juliani ; aut certe suscipe sententiam nefandorum criminum. Respondit autem S. Januarius Presbyter, et dixit ad Gordianum : Si mihi consenseris, ego quidem ineipsum opto Deo meo offerre sacrificium placationis ; tamen quidquid mihi dixeris vel promittis, pro peccatis meis *d* dignus sum recipere : verumtamen, ut dixi, pro peccatis meis, non pro justitia. Respondit Gordianus et dixit ei : Si pro peccatis tuis omnia supplicia mereris, funde diis libamina, ut sic merearis a nobis pro eorum expiatione salvari. Respondit itaque S. Januarius Presbyter et dixit : Ego quidem in nomine Domini mei Jesu Christi semper salvus fui, et ut credo, semper salvus ero ; insuper et alios salvos *e* feci per baptismi ejus perceptionem *f* qui desiderant salvi fieri. Tu enim si haberes sapientiam, toto corde utique quærereris eum, et concupisceres ut invenires requiem animæ tuæ post tantam tempestatem, et haberes permanentem vitam æternam.

2 Tum Gordianus Vicarius jussit eum in domo sua subcustodia mancipatum teneri. Quem inspirante Domino nocte convocans, assererat quod eum vellet verbis suis oblectare. Cui S. Januarius Presbyter dixit : Fili, noli perdere tempus tuum, sed magis age pœnitentiam pro corporibus Sanctorum quos interfecisti ; et baptizare, ut possis invenire requiem sempiternam *g*, et in igne æterno non cremari. Gordianus Vicarius, his compunctus verbis, dixit : Et quomodo securus ero, si lotus fuero, quia evado tormenta æterna. Respondit S. Januarius Presbyter et dixit : Ego tibi promitto in nomine Domini mei Jesu Christi, quod si toto corde credideris et baptizatus fueris, omnium criminum tuorum delebuntur sordes, ita ut te immaculatum Domino Jesu Christo offeras. Gordianus Vicarius dixit : Da mihi mensuram credendi. S. Januarius Presbyter dixit : Ut confitearis in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti unam Deitatem, et pœnitentiam agens ostendas te peccasse. Tunc Gordianus Vicarius cum lacrymis introivit ad uxorem suam, nomine Marinam, et enarravit ei omnia monita S. Januarii Presbyteri. Tunc uxor ejus in ipsa hora noctis, te-

nens manum viri sui, venerunt simul ad S. Januarium Presbyterum : et cadentes in terram miserunt se ad pedes ejus rogantes eum ut baptizarentur ab eo, clamantes se peccasse et dicentes ad eum : Redime nos a peccatis nostris. Ad hæc respondit S. Januarius Presbyter, dicens ad eos : Videte si ex toto corde creditis, aut ne quod velamen in absconditis teneatis, quia scio vos ab Imperatore honorari. Respondit Marino et dixit : Unam similitudinem Jovis datam ab Imperatore habemus repositam, propter quam sancti Martyres cruciabantur : sed quid faciemus de ea modo ? Tamen divulgabo Domino meo viam per quam et nos mereamur adipisci coronam vitæ, dum conflata a nobis fuerit. Eadem autem hora introduxit Marina B. Januarium Presbyterum in cubiculum suum, et ostendit ei simulacrum Jovis æreum deauratum, et tripodam æream. Quod simulacrum cum ara apprehendens B. Januarius, accenso igne conflagavit et projecit in cloacam, et sic cum magno gaudio catechizavit Gordianum, cum Marina uxore ejus, et familia eorum miscui sexus numero quinquaginta tres ; quos etiam cum h Dominis suis baptizavit.

3 Eodem quoque tempore, post dies quatuordecim, misit ad Gordianum Vicarium Julianus impiissimus Cæsar Tribunum suum, nomine Clementianum, dicens ei : Vade et vide si declinavit ad sacrificandum Deo magno Jovi Januarius Presbyter : aut si non persuasit ei, tunc sub voce præconaria in foro Trajani fustibus cædatur. Et factum est hoc quod præceperat Imperator Clementiano. Respondens autem Gordianus, dixit ad Clementianum : O Clementiane, si cognoscas esse Dominum Jesum Christum, et minas et terrores hominis mortalis non timebis : sed magis videbis vitam æternam, sicut et ego vidi jam paratam mihi. Nam Sacerdotem sanctum ego honorabo, et jara non injuriabo : quem ego videns pedes ejus non dedignor osculari, per quem et salvatus sum. Tunc Clementianus pergens ad palatium vociferando dicebat, summum magum Januarium, qui Vicarium Gordianum declinavit suis magicis artibus. Cumque introiret ad Imperatorem Julianum, dixit ei ; Januarium, quem pietas tua propter ingenium litterarum laudabat, hunc cognovimus magum esse : qui etiam et subvertit Vicarium tuum Gordianum, cum omni domo sua et uxore, quos etiam et baptizavit, et deos Reipublicæ nostræ conflatos igne in massam abscondit. Tunc Julianus impiissimus Imperator, iracundia plenus, jussit inscriptionibus damnari S. Januarium Presbyterum et B. Gordianum : cui etiam et successorem dedit Clementianum in loco ejus esse Vicarium. Ipsum vero B. Gordianum præcepit custodiæ publicæ mancipari : uxorem autem ejus Marinam in quadam villa, quæ vocatur *l* Ad Aquas Salvas, in servitio rusticorum opprimi. Postea vero jussit, ut Gordianus sub judicio Clementiani esset audendus.

4 Eodem vero tempore præcepit Clementianus in Telludis templo sibi tribunal præparari, et vincetum catenis B. Gordianum ante se præsentari. Quem Clementianus ita interrogat, dicens : Gordiane, sic despexisti præcepta Principis nostri semper Augusti, qui te honoravit et dignitatis ornavit officio, ut et tu magicis artibus contra Reipublicam et salutem invictissimi Principis nostri deos conflares et absconderes ? Respondit B. Gordianus, et dixit ei : Ego magis pro salute Reipublicæ feci hoc. Nam si haberem omnia idola manu facta, confringerem ea atque conflarem. Nam quem dicis adorandum magis, an qui fecit, aut qui fingitur ? Ego vero ipsum adoro qui fecit omnia. Clementianus Vicarius dixit : Et quis est qui fecit omnia ? B. Gordianus

D
EX MSS.

et projecto
idolo Jovis

baptizatur
cum aliis
53.
h

E

Proficitur
fidem Christi-
aniam :

l
carcere in-
cluditur :

l
sustitur co-
num Cle-
mentianum.

S. Januarium
Presb. exa-
minat
Gordianus
Vicarius Ju-
liani Imp.

a
b

c

d

e

f

ab eo in fide
instruitur

g

cum Marina
uxore sua,

A dianus dixit: Christus filius Dei vivi. Clementianus Vicarius dixit: Si ipse fecit omnia, quare a principe reipublicæ Domino Juliano semper Augusto projectus est? B. Gordianus dixit ad eum: Magis Julianus a Deo projectus est, qui Deum non timuit, sed adorat idola dæmonum, cum quibus periturus est. Tunc Clementianus Vicarius dixit ad Gordianum: Sacrifica diis immortalibus: sin autem, faciam te capite cædi. B. Gordianus dixit: Numquam tibi bene sit, miser, nec Principi tuo Juliano, qui in tenebris est damnatus. Tunc ira commotus Clementianus jussit eum plumbatis cædi, et eum diu caederetur B. Gordianus, clamabat dicens: Gratias tibi ago, Domine Deus meus Jesu Christe.

plumbatis
cædi'ur,

capite pte-
ctitur,

m

B
sepellitur cum
S. Epimacho.

5 Hæc audiens impius Clementianus jussit eum capite truncari ibi, ante templum in Tellude. Cajus corpus jussit iterum ante templum Palladis jactari, in loco supra dicto, ut non sepeliretur per dies quinque, sed eamibus derelingeretur. Ast ubi veniebant canes, in latratum et magitum emittebant, et non audebant contingere, sed magis custodiebant eum. Tunc unus ex familia ejus cum aliis Christianis nocturno silentio venerunt, et rapuerunt venerandum corpus sancti Martyris Gordiani: et venientes in via, quæ Latina nuncupatur, non longe ab urbe Roma, sed quasi milliario plus minus uno; illic posuerunt eum in crypta, sexto Idus Majas, ubi jam pridem sanctum Epimachum sepelierant. In quo etiam loco beneficia eorum ac virtutes florent usque in hodiernum diem, ad laudem et gloriam Domini nostri Jesu Christi: cui est honor et gloria, simul cum Deo Patre in unitate Spiritus sancti, in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a MS. *Andomurensis*, suæ audientiae exhiberet. *Monbr.* præsentaret.

b MS. *Rottendarff.* ore tuo.

c MSS. *nostrum et Andom.* criminorum.

d MS. *S. Maximini*, opto dignum suscipere.

e *Idem MS.* salvos possum facere omnes.

f MS. *Rottendarf.* qui desiderat omnes salvos fieri. *MS. Andomur.* qui desiderant hujus sancti nominis participes fieri.

g MS. *Andom.* et ignem æternum, qui homicidis et peccatoribus debetur, effugere.

h *Idem MS.* Cum Domino eorum Gordiano et uxore ejus.

C 1 Locus ad Aquas Salvias prope abest a porta *Cæpæna*, a quod non procul S. Paulus Apostolus capite plexus est, in ejusque honorem templum ac monasterium a posteris erectum, quod dein SS. Vincentii et Anastasii appellatum est, ut sæpius dictum est, et dicendum erit ad Vitam S. Pauli.

m In MS. nostro suprascriptum antiqua manu, ululatum.

APPENDIX

Horum Martyrum ecclesia et cæmeterium Romæ. Sacra pignora delata ad ecclesias Campidonensem, Weingartensem, Pragensem et Prumiensem.

Cæmete-
rium S.
Gordiani

Gordianum cæmeterium foris portam Latinam descripsit Petrus Manlius, in *Catalogo cæmeteriorum Urbis apud Paulum Aringham, lib. 4 Romæ subterraneæ cap. 3.* Nomen illi a S. Gordiano Martyre inditum satis aperte innunt antiqua *Martyrologii Hieronymiani apographa, Corbeïense, Lucense, et Blumiannum his verbis:* Romæ via Latina, in cæmeterio ejusdem, natalis Gordiani: et in cæmeterio Prætextati Romæ

natalis S. Epimachi. *Verum Ado ita conjunxit:* Romæ via Latina, in cæmeterio ejusdem, natalis SS. Gordiani et Epimachi. *Dum autem dicitur in cæmeterio ejusdem, et non eorundem, refertur ad S. Gordianum: quem ibidem, ut Acta habent, a morte posuerunt, ubi jam pridem S. Epimachum sepelierant. Notherus sic loquitur:* Gordiani corpus posuerunt in crypta in cæmeterio Prætextati, ubi jam pridem corpus beati Martyris Epimachi sepultum fuerat. *Videtur ergo cæmeterium Gordiani contiguum fuisse cæmeterio Prætextati, licet illud via Latinæ, hoc Appiæ tribuatur: quod optime confirmatur ad xxv Augusti in Actis S. Nemesii Diaconi; quem capite truncari jusserunt inter viam Appiam et Latinam. Ibidem olim basilicam SS. Gordiani et Epimachi constructam, ab Adriano Papa primo a novo renovatam fuisse, scribit Anastasius Bibliothecarius in hujus Vita. Verba infra in Actis SS. Quarti et Quinti explicamus.*

et ecclesia
ejus ac
Epimachi,

2 *Istius porro Pontificis anno tertio, Christi DCCCLXXIV, corpora SS. Gordiani et Epimachi Martyrum Roma in Alamanniam allata fuisse scribit in Chronico Hermannus Contractus. Hæc in Vita B. Hildegordis Regina a nobis ad xxx Aprilis illustrata num. 2 clarius explicantur his verbis:* Inter ea monasteria, quorum illa beatissima fundatrix fait, Campidonensem domum specialius dilexit, quam et divitiis cumulavit et sublimavit honoribus... Unde et Andegarium, primum ejusdem cœnobii electum... Romam secum perduxit, et... a Papa Adriano consecrari impetravit. Dein pretiosis corporibus sanctorum Martyrum Gordiani et Epimachi dotata Regina, cum juvenilitate rediit et gloria; eo nimirum gloriosior et jucunda devotius, quod tam gloriosum revexit onus, quodque præibus ejus Papa Adrianus dignatus venire Campidonam, noviter ab eo constructum dedicavit monasterium, in honore utique sanctæ Dei genitricis Mariæ, et sanctorum Martyrum Gordiani et Epimachi, quorum corpora ibidem usque in hodiernum diem requiescunt, et divinis excoluntur officiis. *Hæc latius leguntur in dicta Vita, quam Auctor ex antiquo MS. renovavit anno MCCCCLXXII. Dedicacionem Campidonensis ecclesiæ, per Legatum Pontificium verosimiliter factam, ipsimet Pontifici contra omnem verosimilitudinem tribuens, ut ibi notavimus. De Reliquis autem Bucelinus in Sacratio Benedictino ad hunc x Maji ista scribit:* Horum sacra corpora asservantur in cœnobio Campidonensi, et partes insignes in Weingartensi. *Idem Bucelinus per 2 Germaniæ sacra, recensens Reliquias in monasterio Weingartensi asservatas, asserit, esse insignes portiones SS. Gordiani et Epimachi. Carolus IV Imperator, epistola ad universos regni Bohemiæ status anno MCCCCLV data et a Thoma Joanne Pessina in Metropolitano Pragensi edita testatur pag. 134 se in monasterio Campidonensi obtinuisse reliquias de ossibus Gordiani et Epimachi Martyrum. In Diario Reliquiarum Ecclesiæ Pragensis dicuntur esse frusta quatuor. In MS. Martyrologio Pragensi eadem confirmantur, et Officium Ecclesiasticum sub ritu semiduplici in tota diœcesi recitatur.*

corpora an-
774 delata
ad Ecclesiam
Campidonen-
sem.

E

Aliqua ossa
in ecclesia
Weingar-
tensi,

F
et in Ca-
thedrali
Pragensi:

3 *Est aliquod MS. Chronicon monasterii Prumiensis in diœcesi Trevirensi, auctore Servatio Ottilero ibidem cœnobio: ex quo Joannes Gamansius a se descripta nobis transmisit sequentia:* Abbate Gregorio in pace sepulto, genere ac virtute illustris ac religione spectabilis Dominus Gerardus, de nobilissima ac vetustissima stirpe Comitum Viennensium, Prælatum ac principatum Ecclesiæ Prumiensis accepit in ordine vicissimis nominis. Hic vir frugi, cum gloria simul et commodo domus Dei noscitur præfuisse, pietatis cultor ac propagator principalis. Atque inter cetera strenuitatis ejus opera hoc sane maximum æstimari debet, quod novo fundamine inferioris Prumiæ ecclesiam Dei et Christi famularum cœnobium

bium

et in Pru-
miensi in-
feriore

A bium construxerit: quam certe die noctuque reli-
giosarum feminarum Dominum collaudantium ha-
bitationem provide cum terrenis possessionibus, ad
supplementum corporæ necessitatis, de substantia
et hereditate sancti Salvatoris, augmentavit: ipsam-
que sacram adem sanctorum Martyrum Gordiani
et Epimachi sacris corporibus honoravit, sublimavit,
sanctificavit. Cui sacræ et novellæ Christi fa-
ciliæ præfecit primitus cognatam suam, Sophiam
nomine: quæ Deo sacrata Virgo inunctum sibi offi-
cino devotissimæ Matris bene implens, virtutis et
sanctitatis posteris reliquit clarissima vestigia. Hujus
ergo foundationis ratio quo certius exprimitur et ve-
rius credatur in suo tenore testamentum illius libet
hic apponere.

a Gerardo
Ab Pru-
miensi
fundata

B 4 In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis. Ego
Gerardus, Divina favente misericordia, sanctæ Pru-
miensis Ecclesiæ humilis minister, universis Christi
fidelibus, tam futuris quam præsentibus, salutem
quæ est in Christo Jesu. Quod ad honorem Dei et
utilitatem Deo servientium pie a nobis et rationabi-
liter factum est, memoriæ litterarum commendare
dignum duximus; quatenus per hoc et res gesta
necessariæ sibi firmitatis robur in præsentem obtineat,
et omnis calumniandi occasio in futuro conquiescat.
Cum enim certum sit, breve esse ac momentaneum
præsentis vitæ statum, quandoquidem hic non habemus
manentem civitatem; competit nobis operibus
bonis vigilanter insulare, ut ad cœlestem patriam
et civitatem æternaliter manentem pervenire valeamus.
Placuit itaque nostræ discretioni, Deo servientes,
cujuscumque sint ordinis, in caritate non ficta
diligere, et necessitate rerum temporalium, in quan-
tum possumus, Deo auxiliante sustentare. Inde est
quod quamdam nobilem mulierem, linea consanguini-
tatis nobis proximam, habitu, voto et conversa-
tione honestam monialem, Sophiam nomine, Abbatissam
dictam et consecratam, in partes nostras cum
paucis Sororibus eidem subjectis venientem, benigne
suscepimus. Quæ relictis cognatis terraque nationis
suæ, in terra sibi, suisque aliquantum aliena, in
pace et quiete omnibus diebus vitæ suæ Deo servire
devotissime desiderans, nostræ nostrorumque ami-
corum providentiæ, tuitioni, consilio, atque auxilio
humiliter se supposit. Nos vero tam devotum men-
tis ejus considerantes desiderium, et immutabile in
sexu fragili propositum admirantes, situm ejus vo-
luntati satis congruum, juxta capellam cujusdam
curiæ, quæ inferior Prümia vocatur, et eandem capellam
nostram cum appendiciis ex integro, et bene-
ficio atque allodium cujusdam hominis nostri,
ab heredibus legitimis in manus nostras voluntarie
designatum, consilio fidelium nostrorum ei perpetu-
aliter donavimus. Ipsa vero tres Virgines valde
parvas, jam dicti beneficii et allodii hæredes, solita
pietate sibi adjunxit: quas materno dilectionis affe-
ctu, sub regulari disciplina sui ordinis, ad serviendum
Deo erudire studiose curavit. Nos igitur bonis ejus-
dem ancillæ Christi principiis congaudentes, cum
predicto loco duas Matres Ecclesias, videlicet Merinche
et Romeschem cum filiabus earum, prælatæ
Abbatissæ et his quæ post eam futuræ sunt, perpetuo
jure possidendas tradidimus; salvo per omnia
et intacto jure, quod ad Præbendam Prumiensium
monachorum ex antiqua constitutione pertinere cog-
noscitur, simulque servitio, quod Abbati de utra-

que ecclesia debetur. De cetero quidquid Abbatissa
ad commoditatem suam inde ordinare poterit, suis
et sui canobii usibus accrescet: nihilominus et ar-
busta, quæ sunt in colle, qui dicitur Coerworst,
ei concessimus, ita ut sex denarios abuatim inde
solvat. Locum quoque pro molendino construendo
illud ei condonavimus: quod cum ædificatum
fuerit, quinque maldros siliginis exinde per annos
singulos Abbati reddet. De cetero soror mea Adel-
heidis, Comitissa de Molbach, venerabilis vidua, de
allodio quod de proavo, avo et patre legitime posse-
derat, partem nostram, videlicet villulam quæ No-
verode appellatur, cum omnibus appendiciis, manci-
piis, agris, pratis et silvis (exceptis inbeneficiatis)
pro salute animæ suæ, sui que mariti et natorum
omniumque successorum suorum, ad serviendum
Deo gloriosæque Virgini Mariæ et sanctis Martyri-
bus Gordiano et Epimacho, in perpetuum devotissi-
me loco eidem donavit: et me successoresque
meos sanctæ Prumiensis Ecclesiæ Abbates, Advoca-
tos et Defensores auctoritate et gratia omnipotentis
Dei solemniter instituit. Præterea de decimis in
Neukirchen quatuor modios tritici, sex modios sili-
ginis, viginti modios avenæ monialibus in eadem
capella Domino servientibus, singulis annis ante
diem Natalem Domini nostri Jesu Christi, sine omni
impedimento persolvi firmiter et multum devote
instituit. Nos igitur, cum prædicta Comitissa et
pluribus honestis viris, ante altare prædictorum
Martyrum venientes sub stola, vincula anathematis
confirmavimus, quod nulli unquam hominum hæc
mutare vel infringere liceat, sed rata et incon-
vulsa in perpetuum permaneant. Si quis autem hanc
nostram institutionis confirmationem violare, immu-
tare vel infringere præsumperit vel attentaverit,
perpetuo anathema sit, iramque et indignationem
beatissimæ Virginis Mariæ incurrat, et inevitabilem
filii ejus Domini nostri Jesu Christi vindictam æter-
naliter sentiat, nisi humiliter et tempestive resipiscat.
Ex multis assistentibus quorundam nomina in testi-
monium conscribi fecimus. Gerardus Ecclesiæ sancti
Salvatoris Decanus, Bertramus Custos, Cuno
Cantor, Bertholdus Præpositus ecclesiæ S. Mariæ,
Hermannus Decanus, Theodonicus Scholasticus,
Bertramus Custos, et plures Ecclesiæ ministeriales.
Hæc acta sunt et sigillo sancti Salvatoris, nostro
quoque et Comitissæ insignita, anno Dominicæ In-
carnationis MCCC Indictione VII, Epacta XII, regnante
Domino Henrico gloriosi Imperatoris Friderici fi-
lio feliciter. Super articulis quoque ejusdem funda-
tionis alia consensus et confirmationis exemplaria
habentur, nimirum Joannis Archiepiscopi Trevirensis,
Archidiaconi, totiusque Capituli ejusdem Eccle-
siæ; itemque Summorum Pontificum Cœlestini atque
Honorii: quæ prolixitatis vitandæ causa hic intermit-
tenda duximus. *Hactenus Olerus. Meminit hujus
Parthenonis ad dictum annum MCCC Christophorus
Brouerus lib. 15 Annalium Trevirensium, asseritque
pignora SS. Gordiani et Epimachi Martyrum ex ba-
silica Salvatoris novo Virginum templo importanda
fuisse: eaque hæc illata scribit Buccelinus in Gerardi
XXIX Abbatis Prumiensis elogio. Arbitramur autem
ea a Campidonensibus accepta, fuisseque aliquot horum
Martyrum insigniora ossa, et sic dicti corpora eorum Pru-
miæ esse.*

D
AUCTORE G. H.
adjuvante
ejus sorore
Adelheida,

ad honorem
SS. Gor-
diani et
Epimachi,

E
confirmatione
ante horum
altare facta,

anno 1190.

F

DE SS. QUARTO ET QUINTO

MARTYRIBUS ROMANIS CAPUÆ DEPOSITIS.

G. II.

X MAJI.

Cœmeterium,

Antiquam apud Romanos extitisse memoriam SS. Quarti et Quinti Martyrum, colligimus ex illorum cœmeterio, seculo Christi octavo immutato, de quo Anastasius Bibliothecarius in Vita Hadroni Pape primi ista scribit: Simili modo et Basilicam SS. Gordiani et Epimachi, seu cœmeterium ejusdem Ecclesie Simplici et Serviliani, atque Quarti et Quinti Martyrum, et B. Sophie, una cum cœmeterio S. Tertullini, foris portam Latinam et novo renovavit. *Hæc ibi. Acta SS. Gordiani et Epimachi, passorum sub Juliano Apostata jam hoc x Maji dedimus: et SS. Simplici, alii Sulpitii, et Serviliani, qui sub Trojano coronati fuerunt, Passionem illustravimus ad diem xx Aprilis. De S. Tertullino, qui sub Valeriano Martyr obiit, agendum erit die iv Augusti. Beatam Sophiam existimat Aringhus Romæ subterr. lib. 4 cap. 4, non esse sanctorum trium filiarum Virginum ac Martyrum matrem celeberrimam, cujus corpus filiarum corporibus consepultum dicitur, et memoria recitatur xxx Septembris; sed ejusdem nominis Virginem ac Martyrem, cujus postea corpus in Equita titulum a Sergio II transferri contigit. In antiquissimo Martyrologii Hieronymiani apographo Epternacensi, ad hunc diem, cum actum esset de SS. Gordiano et Epimacho, hæc subditur: Via Latina ad Centum aulas Quarti et Quinti. Dictum Martyrologium descripserunt Usuardus et Ado, hæc ambu verbis: Item Romæ via Latina ad Centum aulas, natalis SS. Quarti et Quinti. *Hos secuti sunt reliqui Martyrologi: ex quibus colligimus hunc locum pro Christiane fidei confessione fuisse martyrum coronatus, eorumque veneranda corpora ibidem sepultura locum obtinuisse: qui olim prædium fuerit SS. Simplici et Serviliani, postea vero nomen acceperit a nobili aliquo imperatoris archifido, ut Centum-aula voceretur: deinde vero SS. Quarti et Quinti ac B. Sophie corpora acceperit, ut omnibus commune cœmeterium, supra quod, post Juliani necem, nobilis SS. Gordiani et Epimachi surrexerit ecclesia, et ab omnibus communem acceperit appellationem. At quo tempore quove martyri genere vitam finirent plane latec existimamus.**

cultus antiquus.

An Episcopi Capuani seu Confessores

seu Martyres?

C 2 *Hinc est sensus Ecclesie Capuane, in cujus Breviario, quod habemus anno MCCCXXXIX editum, ad diem ix Martii, præscribitur in Calendario, rubro characteris, solenne festum, sub ritu duplici, Quarti et Quinti, Episcoporum Capuanorum: et hæc præscribitur Oratio. Propitiare, quesumus Domine, nobis famulis tuis, per horum sanctorum Confessorum atque Pontificum Quarti et Quinti, qui in presenti requiescunt ecclesia, merita gloriosa, ut eorum pia intercessione ab omnibus semper protegatur adversis. Evangelium pro Lectionibus ad Matutinum recitatur secundum Lucam. Sint lumbi vestri præcincti, cum ordinaria homilia S. Gregori Pape. Interim reliqua præscribuntur, ut in festo SS. Tiburti, Valeriani et Maximi Martyrum: et nominatim Capitulum Stabant justi in magna constantia. Hymnus in primis Vesperis et ad Matutinum, Sanctorum moritis incluta gaudia: in Laudibus et secundis Vesperis, Rex gloriose Martyrum: et sic consequenter ex Officio Martyrum tempore Paschali. Michael Monachus in Sanctuario Capuano edidit quatuor Kalendria, et in horum tertio et quarto ista leguntur, Sanctorum Confessorum Quarti et Quinti. Idem Michael Monachus recenset a pagina 213 Episcopos Capuanos, inter quos sextus et septimus ab ipso collocantur S. Quartus Episcopus et Martyr, et S. Quintus Episcopus et Martyr: addit-*

que: Sequitur Cardinalem de S. Severina, qui propter auctoritatem Breviarii hos non prætermisit. Ibi vero alii censendi sunt ab iis, de quibus mense Maji Martyrologium Romanum: in quo ad hunc diem x ista leguntur: Item Romæ via Latina ad Centum aulas, natalis sanctorum Martyrum Quarti et Quinti: quorum corpora Capnam translata sunt. *Ferdinandus Ughellus* tomo 6 Italia: sacræ, cum de S. Aristaro, quinto Capuano Episcopo, egisset, ista subdit: Post hunc idem Monachus SS. Quartum et Quintum Martyres, quorum dies festus in Martyrologio Romano x Maji celebratur, Capuanos Episcopos fuisse refert ex antiquo Breviario. Sed cum Baronius Capnam corpora SS. Quarti et Quinti translata asserat, nihilque de dignitate Episcopali habeat, videtur asserendum, non Episcopos esse Martyres fuisse, cum et Cardinalis Bellarminus eos a suo Catalogo expulerit. *Hæc Ughellus. Eosdem refert Martyres Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italia, additque eos in novis illius Ecclesie Tabulis non nominari Episcopos. Imo in citato supra Breviario, sicuti appellantur Confessores, et tamen coluntur Officio Martyrum: ita potuit adjectum fuisse nomen Episcoporum.*

an potius Martyres non Pontifices?

E

3 *Idem Michael Monachus* pag. 35, At vero, inquit, Quartus et Quintus, Romano adscripti Martyrologio, fuerunt Clerici Capuani, Martyres passi Romæ in via Latina: neque id gratis asserimus. In capella, quæ nunc dicitur S. Francisci, erat antiquum altare, quod appellabatur SS. Quarti et Quinti. Voluit capellæ Patronus, permittente Archiepiscopo Cesare Costa, illam marmoribus, marmoreisque SS. Francisci, Quarti et Quinti statuâ exornare: idcirco antiquum altare dirutum est, inventusque sub eo locus duo condens corpora, cum inscriptione, quæ propter antiquitatis situm tota non legebatur: quod autem legi potuit ita habet: CORPORA SANCTORUM CLERICORUM CAP. HIC SITA SUNT. Quæ verba Archiepiscopus Costa, in inferiore crepidine novi altaris ibidem erecti, sculpsit tantum voluit. Age nunc conjungamus cum traditione firma inscriptionem, et de Clericatu SS. Quarti et Quinti non dubitabimus. Accedit quod in ecclesia S. Prisci horum imagines, inter alias multas antiquissimas, ex musivo conspiciuntur. Sunt imagines conjunctæ vultu admodum juvenili, capite tonsa, ut nunc mendicantibus tonderi mos est: habent in manu coronam: certe corona fuisse Martyres arguit. Archiepiscopus Caesar Costa, cum ad ecclesiam S. Prisci animi causa divertisset, adorato sanctissimo Sacramento, imagines illas visit; legensque inscripta nomina, elevata manu ad me conversus, Videte, inquit, Martyres cum coronis. Tonsura quidnam, nisi fuisse Clericos ostendit? Et vultus illi quasi pueriles, inter alias Sanctorum Ecclesiasticorum imagines, vel senum, vel virorum, vel juvenum, quin in minori ordine constituti fuerint dubitare num sinit? At si Capuani Clerici, qua de causa passi Romæ? Hinc ipse colligo, SS. Quartum et Quintum fuisse viros in urbe Capua primarios, et ortos ex nobili genere. Solebant Præfecti provinciarum, nobiliores genere Christianos comprehensos Romam amandare. Baronius anno 104, Ita censendum est contigisse SS. Quarto et Quinto: nempe comprehensos ipsos ubi fidei Christianæ confessionem, amandatos Romam, ibique ab Imperatore (quisquis ille fuerit) capite plexus, et corpora tandem Capuæ, eorum patriæ, restituta.

Eorum altare et sub eo corpora,

ubi dicuntur Clerici:

F et hoc probat Musivum vetus:

A 4 *Hæc pro singulari erga Capuam patriam suam affectu Michael Monachus. Qui porte secunda Sanctuarii sui, acturus de Sanctis qui habent imagines in ecclesia S. Prisci post pag. 132, exhibet tholum seu cupulam illius ecclesie, ubi Sancti sedecim representantur Musivo seu tessellato opere, in actu offerentium coronas, quas tenent manu utroque; sic ut in medio, vultibus ad se invicem conversis et oculis in caelum elevatis, conspiciantur hinc S. Petrus Apostolus, inde S. Priscus Episcopus, statura virili, vultu senili et barbato; inter ipsos autem sub protensis eorumdem brachiis, consistent pueri duo, dimidio minores illis, cum supra scriptis nominibus, hinc S. QUARTUS, inde S. QUINTUS, plures, quales supra describuntur verbis Costæ Episcopi: sic tamen ut S. Quintus corpore et ætate aliquando major videatur, quam S. Quartus.*

in æde S.
Prisci.

B 5 *Egregium omnino antiquitatis venerandæ monumentum istud est, quodque in æs incisum hic volui dare spectandum. Sed cum cum in finem dubia quædam proposuissim anno MDCLXXVII R. P. Antonio Auria, Capuani tunc Collegii Rectori; misit is ad pagum S. Prisci Sacerdotem industrium, qui ipsos imagines accurate inspiceret, et Michaelis Monachi ectypon, quam apte expressum sit, consideraret. Ex hujus autem responsu intellectum est, parum accurate formatum esse ectypon illud: quapropter opero ea supersedendum censi, donec accuratior alia obtineatur delineatio, juxta formam a me submissam, que usui esse poterit ad diem natalem ipsius S. Prisci 1 Septembris.*

6 *Ceterum quod SS. Quartus et Quintus fuerint Capua orienti, ægre extuldas ex tribus istis litteris CAP. Quid enim si Capite plexos illæ significant? Deinus autem Capuanos indicare: an ideo consequatur, illos Capua ad martyrium Romam missos fuisse? Non existimo, Potuerunt etiam tales fuisse Romano Clero adscripti jam antea a Romanorum Pontificum aliquo, in ejusque ministerio familiari vixisse: ut vel eo illustris eorum martyrium fuerit; referantur autem post Gordianum et Epimachum in Martyrologio SS. Hieronymi, vel qui cum illis passi fuerunt sub Juliano: vel potius quia ipsis Titulum ecclesie facientibus, eoque prius nominandis, sepultura locum commodarunt, diu antea passi eodem die, sed in ratione popularis cultus posteriores. Corpora SS. Sulpitii et Serviliani via Latina olim cordata fuisse supra diximus: eoque Hadriani Pontificis gratia et auxilio translata fuisse in Germaniam, ad monasterium Elwangense, ante Ecclesiam Collegiatam, ex antiqua dicti loci traditione dictum est ad horum diem natalem xx Aprilis. In eadem Elwacensi ecclesia, sub ritu duplici secundæ classis, hoc x Maji, coluntur etiam ut Patroni SS. Quartus et Quintus: de quibus præter Orationem propriam omnia desumuntur ex Communi Martyrum: idque fieri ob notabiles eorum Reliquias ibidem depositus conjectari, olim nobis scripsit Christophorus Striborius Societatis nostræ Sacerdos.*

D
AUCTORE G. II.

cultus El-
wangi.

E

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

PROBATA SEU PROBATO, MOECA, PETRO, DATIVO, JANUARIO, FORTUNIONE, THECLA, LUCELLA, MAXIMA, MATRONA.

G. II.

X MAJI.
Tertia hæc est classis Martyrum, relata in quatuor antiquis Martyrologii Hieronymiani apographis, que in Epternacensi ita memoratur: In Africa Probata, Mœcæ, Petri, Dativi, Januacii, Fortunionis, Theclæ, Lucellæ, Maximæ, Matronæ, In aliis apographis deest pulchra martyrii Africa: dein in Lucensi legitur Probata, et in aliis tribus Mœcæ per diphthongum. Præterea in Corbeicensi Parisiis excuso desunt nomina Dativi, Lucellæ, Maximæ et Matronæ. Ex istis Bucellæ scribitur in MS. Blumiano. Ex his duo priores cum palæstra Africa ita in MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi referuntur: In Africa Probati et Petri: qui duo, non indicato loco martyrii, memorantur in MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbæi: sed in hoc Probata scribi-

C

tur, uti etiam in MS. Aquisgranensi et in Auctario Greveni: sed adjungitur nomen Mollæ seu Mudaris, de quo in prima classe actum. In MSS. Florario et Trevirensi S. Martini, et in tertio ac quarto Kalendario Capuano apud Michaellem Monachum, proponitur Petrus cum Cyrillo, de quo in sequenti classe agit. Aliqui ejusdem nominis Martyres etiam reperiuntur infra in classe Martyrum Tarsensium. Verum, ut observat etiam Florentinus, in tanta Martyrum segete, non videtur crebra difficile, videri nomina pluries coincidere. In MS. Pontactensi indicantur nomina, Probato, Mœcæ, Petri, Dativi, loco Dativi, Januacii; Fortunionis, loco Fortunionis, Theclæ, Lucellæ, Maximæ, Matronæ.

F

DE SANCTIS MARTYRIBUS

CYRILLO, CENDEO, DONIO, ACACIO, CRISPIONE, ZENONE,

G. II.

IN MYSIA INFERIORE SEU BULGARIA.

Quarta hæc Martyrum classis in antiquissimo Hieronymiano codice Epternaci asservato ita indicatur: Axiopoli, Cyrilli, Cendis, Dionii, Acacii, Crispionis, Zenonis. Ex his aliqua nomina aliter scribuntur in apographo Corbeicensi Parisiis excuso, videlicet Dionii, Acacii, Crispionii. In Lucensi codice leguntur hæc ratione, Cendeis, Dionis, Acacii, Crispionis. Huic convenit MS. Blumianum, nisi quod nomen Acacii desit. In MS. Richenoviensi tri-

butur Axiopoli S. Cyrillus, sed socii quatuor adjuncti spectant ad sequentem classem. Verum in MS. Trevirensi S. Maximini recte junguntur Acacius, supra Acacius et Crispion. Predictus Cyrillus memoratur in MSS. Trevirensi S. Martini, Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbæi, Florario Suctorum, et Calendario tertia et quarta Capuano apud Michaellem Monachum. In MS. Casinensi dicitur S. Cyrillus Episcopus. At Cyrillus, Acacius, sive Achacius, et Crispion indicantur in

in

A in MSS. Pragensi et Coloniensi *Mariae ad Gradus.*
 AUCTORE G. H. 2 De Axiopoli, urbe Mysiae inferioris ad Danubium
 in hodierno Bulgaria, actum est die precedenti 19 Maji,
 quando relictis sunt tres Martyres, quorum nomina non
 multum differunt ab iis quae hic referuntur, et sunt
 Quirillus, Quindeus, et Zenon. An ergo hi cum aliis
 sociis iterum repetantur, quis certo discernet? Sub hac

cautela eos hic seorsim retinemus, prout in dictis anti- D
 quis monumentis invenimus: an recte, ulteriori disqui-
 sitioni relinquimus definiendum, et addimus MS. Hi-
 bericum monasterii Tomlaetensis, in quo sunt nomina
 Quirilli, Gindei, Dionini, Achaci, Crisponis, Zeno-
 nis: precedenti autem die ibidem habetur nomen Cin-
 dei, qui videtur huc referendus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS

APHRODISIO, PRIVATO, GIDDINO, SATURNINO, PETRO, DATIVO,
 FORTUNO, LUCELLA, MAXIMA, MATRONA, MUTTACO, CILICO,
 VICTURO, JANUARIO, SECUSA, VICTURINA, BONOSA, CONS-
 TANTIA, MAXIMO, JANUARIO, GEMINO, SAMINO, PEREGRINA,
 SENTERO, ERULO, MAJULO, MARULLO, FELICE. INDICO, RE-
 FLENTO, TINNO, FELIONE, TAVINTO, SELEUCO, ZETULA, JA-
 NUARIA, FORTUNATA, TECLACIA, DONATO, ROGATA, PAULI-
 NA, LAVARO, NINA, JANUARIO, CANDEDIA, HONORIO, SATUR-
 NINO, SATURNO, SECUNDO, DONATO, SALUTORE, FELICE, E
 MARE, NAPOLLO, CODDEO, DATO, NASOMOSO, VICTORE, SA-
 TULO. MASUTO, MALEO, SEVERO, MARCIANO, FORTUNO,
 SATURO, QUINTALO, SEVERIOLO, FIDELE, QUINTO, FAUSTO,
 DONATO, EXCRITATO, BIRICO, SERTIMO, LUCINO, RESTITUTO,
 DATIVO, JANUARIA, NINA, FELICE, SATIRA, MARCELLA, MA-
 TRONA, TUIA, LUCUSA, VICTORINA, FELICIA, JOCUNDA, GLO-
 RIOSA, ROGATINA, VICTURINA, JULIA, PRIMA, FORTUNATO,
 MARIA, ROGATO, MUNNO, JACOBO, SEPTIMINA, INCIDO, TUN-
 NO, FELICIONE, SELEUCO, HONORATO, LUCINO, ZEBBERIA,
 VENUSTA, SATURNA, QUINTULA, CYRILLO, DIONYSIO,

O. II.

TARSUM CILICIA.

C **U**ltima haec est et maxima Martyrum classis
 Martyrologii Hieronymiani, quae in vetustis-
 simo apographo Epternacensi ita memoratur:
 Tarso Ciliciae, Aphrodisi, Privati, Giddini,
 Saturnini, Petri, Dativi, Furtunae, Lucellae, Maximae,
 Matronae, Muttaci, Cicili, Victuri, Januari, Securae,
 Victuriæ, Bonosi, Constantiæ, Maximæ, Gemini, Jan-
 narii, Samini, Peregrinae, Sinteriæ, Nuli, Majolæ,
 Maruli, Felicis, Indidi, Reflenti, Tiani, Filioni, Tin-
 thisi, Levii, Zetulae, Januariae, Fortunatae, Teclaciæ,
 Rogatae, Paulinae, Lavari, Ninæ, Januari, Condelæ,
 Honoræ, Saturnini, Saturnini, Secundi, Donati,
 Solutoris, Felicis, Marcianappoli, Cuddei, Dati, Na-
 somosi; item Victoris, Satuli, Masuti, Midei, Severi,
 Marciani, Fuituni, Saturi, Quintali, Severioli, Feli-
 cis, Quinti, Fausti, Donati, Exeritati, Septimi, Lu-
 cini, Restituti, Birici, Dativæ: item Januariæ,
 Ninæ, Felicis, Satiræ, Marcellæ, Matronæ, Tuiæ,
 Luesæ, Victuriæ: item Felicie, Jocundæ, Glo-
 riosæ, Rogatæ, Victuriæ, Juliae, Primæ: item
 Fortunati, Mone, Rogati, Munni, Jacobi, Septiminæ,
 Manrelli, Incidi, Tunni, Felicionis, Selenci, Hono-
 rati, Saturni, Lucini, Gebberia, Venustæ, Saturnæ,
 Quintubæ: item Cyrilli, Dionysi. Hæc in dicto codice
 Epternacensi, ante mille circiter annos exarato. Quæ
 cum aliqua diversitate in aliis Martyrologii Hierony-
 miani apographis leguntur. Ac primo in MS. Blumiano
 sub initium tredecim Martyres desunt cum palaestra

Tarso, quæ etiam non est in aliis MSS. Lucensi et
 Corberensi. Ut autem diversitas nominum facilius intelli-
 gatur, ea per decades distinguimus. In prima decade
 alibi legitur Fortuni, et in Lucensi Dativæ. In secunda
 decade loco Cicili, in Lucensi legitur Silici, et in Blu-
 miano Cilicii. At Securae in Lucensi Secusæ, in aliis
 duobus Sacusæ; Victuriæ, aliis Victuriæ; sed deest
 in Blumiano. Pro Bonosi et Maximæ alibi est Bonosæ
 et Maximæ; sed hæc deest iterum in Blumiano. In
 tertia decade post Saminum desunt undecim in Blumiano,
 et loco Peregrinæ, alibi est Peregrinæ et Peregrinæ:
 item loco Sinteræ, Ruli, Majolæ, alibi sunt nomina
 Sinteri, Etuli, Majuli, et in Lucensi Matuli. In Ma-
 ruli et Indidi, alus Marulli et Marullæ, et Indici. In
 quarta decade Filioni, aliis Felioni: item Tinthisi,
 aliis Thinti et Thinti: Lenci, aliis Seleuci; Zetulae,
 in MS. Lucensi Zecullæ: et Fortunatae in Cor-
 berensi Fortunati, atque Teclaciæ, aliis Theclaciæ
 et Tedetiæ, cui subjungitur nomen Donati, qui
 deerat in Epternacensi. In quinta decade Lavari
 et Saturni nomina desunt aliis, uti Januarii in
 Lucensi et Blumiano. Loco Condelæ et Honoræ
 aliis est Candediæ et Honoræ: et pro Saturnini,
 in Blumiano est Saturninæ. Atque pro Solutoris
 alibi est Salutaris: sed deest in Lucensi. In sexta
 decade Cuddei alus est Coddei, et Lucensi Cotedei:
 loco Marciani in Blumiano est Marcia, uti loco
 Furtuni alibi est Fortuni, et in Blumiano Fortini.

Dein

A *Dein loco Quintali et Felicis, alibi legitur Quintali et Felicis, alibi legitur Quintali et Fidelis. In octava decade nomen Exeritati, in Corbeinsi MS. est Exeruati: Birici vero in Blumiano Birocii, et in Lucensi Perioei. Dein Dativæ nomen aliis est Dativi: et Januariæ, Lucensi Januarii: Satiræ autem Blumiano Saturæ, et Corbeinsi Saticæ: at Marcillæ alius Marcellæ. In nona decade Tuicæ, Corbeinsi Tulo, Blumiano Tinæ: et Luesæ alius Lacusæ; uti Victorinæ Victurinæ et Victoriæ: a Julia porro desunt XIV Martyrum nomina in Blumiano. In decima decade Manæ, aliis Mariæ: Rogati nomen Corbeinsi est Rogatæ: et pro Munni alia MSS. Menni et Monni habent: et sic pro Septiminæ, in Corbeinsi Septiniæ: et pro Maurelli et Incidi, in Lucensi invenitur Mau-*

rellæ et Indici. In undecima et ultima decade loco D Tanni aliis est Tuni, et qui supra his defuerat, interponitur Saturnus, et additur nomen Quintulæ.

2 *Ex relatis hic Sanctis inscripta sunt MSS. Trevirensi S. Maximini et Pragensis Ecclesie, nomina Constantiæ, Gemini, Peregrinæ. Quo etiam modo nomina Felicis, Faustæ, Mariæ, inserta sunt MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei. In MS. Tamlaetensi Afrodissii, Prunitii et Jacobi. Dubiam moveri potest an S. Aphrodisius, horum Martyrum Antesignanus, singularem cultum habeat die præcedenti IX Maji: quod aliis discutendum propono, et ab ulteriori, si qua potest aliunde haberi scientia, expecto resolutionem: interim singula relinquo in fide antiquorum monumentorum, nihil præter nomina suggerentium*

DE SS. TERTULLINO ET CHRYSANTHO,

MARTYRIBUS ROMANIS LUXEMBURGUM TRANSLATIS

Commentarius R. P. Alexandri Wilthemii S. J.

B

X MAJI.

Scribo adventum ad nos sanctorum Martyrum Tertullini et Chrysanthi, eo consilio, ut postericiant, et Sanctis honorem suum gratulentur. Forma scribendi, ut nec prætermittam, quod sit operæ pretium dicere, nec quidquam supra verum, quod in tali argumento proclive est, extollam. Litteras tabulaeque publicas subinle appisui, quod sciam id genus monumentorum ab his, qui res non verba consecretantur, merito magni fieri. Et quia veri potissima mihi cura est, ita scribo, ut rei gestæ præsens affuisse intelligar. Atque hæc pro instituti ratione satis: pro rei vero brevitate, fortasse etiam nimis.

CAPUT I.

Corpus S. Tertullini Luxemburgum allatum, S. Chrysanthi Romæ impetratum.

Anno MDCCXXIII, Romæ ex cœmeterio Callisti varia Divorum corpora eruta sunt. Pecorat ejus rei potestatem Gregorius XV Pontifex maximus, scripto breviculo ad Innocentium de maximis, Episcopum Britonoriensem. Degebat tum Romæ Mathias Clenschius, ortus Krauthemio vico Luxemburgensi, collegii nostri Germanici alumnus, nunc sacre Theologiæ Doctor et Curio Croviensis ad Mosellam. Erat in eodem contubernio Germanico nobilis adolescens Theodoricus Robein a Sinsfeldt, gente Luxemburgensis. Hi amicorum usi opera, a Bartholomæo Ruggerio Romano corpora duo Divorum obtinere, Divi Tertullini Martyris Clenschius, Divæ Soterdis Virginis, Robenius. Situs fuerat Tertullinus in Catacumbis ad D. Sebastianum, loco cœmeterii Callisti (quod et ipsum inter Romana cœmeteria longe nobilissimum est) celeberrimo. Fuisse porro D. Tertullinum præcipuum aliquem martyrum, tum locus ipse sepulchri et tumba cum titulo nominis Tertullini, tum lampas apposita et palmæ simulacrum, sub monogrammate Christi expressum, facile arguebant. Ex monogrammate, litteram dextram α totam, sinistram ω dimidiam, longa vetustas extriverat, hoc exemplo.

Tantum nactus thesaurum Clenschius, existimavit, nullibi eum se rectius quam in patria sua posse deponere. Quod autem in Ordinem nostrum, a quo et in præsens Romæ litteris erudiebatur, et cujus nuper gymnasia Luxemburgi et Viroduni a pueris

frequentaverat, insignisset animo; tum vero etiam, quod Collegii hujus rem familiarem eo tempore administraret ejus frater Nicolaus Clenschius Sacerdos; voluit in templo nostro ossa D. Tertullini, æternæ memoriæ et venerationis ergo collocari. Antea autem, quam il ad nos deportandum curaret, os unum exemit, et cum Robenio sodali permutavit, accepto in vicem Divæ Soteridis osse. Ceterum D. Soteridis corpus, Virginibus cœnobii D. Thomæ, ordinis D. Bernardi in finibus Trevirorum ad Gellium fluvium, dono Robenii cessit. Tertullinus, cum osse D. Soteridis, ita ad nos pervenit.

3 Cum Anno MDCCXXV vertente Sacerdotes duo nostri, Egidius Chisairius Provinciae Gallo-Belgiæ Procurator, et Joannes Præpositus Theologiæ Doctor ac Professor, ex Urbe reversuri in Provinciam essent; eis Clenschius sacra ossa deportanda, et huic Collegio tradenda dedit. Hi Anno MDCCXXVI huc delati, sacra ossa rite obsignata advexere. Atque ut de fide afferentium non esset dubio locus, adstantibus Antonio de Torres Collegii rectore, et Francisco Moragio notario Apostolico, a Curione Bello-montano, qui tum quoque cum nostris ex Urbe redibat, atque Joanne Præposito, cistula, in qua D. Tertullini ossa inerant, reclusa est; jurante conceptis verbis Chisairio, se sacra ossa, ita ut Romæ afferenda acceperat, obsignata et clausa afferre. Tum ideam Chisairius, et ceteri deinde ejus exemplo, sacris pignoribus globulis preatoris venerabundi admoverunt. Litteræ etiam Francisci Aquilani Romani, ut testimonio essent, Actuarius Luxemburgensi, qui ei rei vocatus aderat, exhibitæ. Rogavit deinde Rector Actuarius, ut cistulam occluderet, et cum testibus, reverendis Viris Bartholomæo Merlino Decano Christianitatis Luxemburgi et Curione ad D. Michaelen, nec non Theodario Sandtio Curione ad D. Nicolaum obsignaret; quo postea sine fraude dolove malo, sacre reliquie Episcopo cognoscendæ approbandæque proponi possent. Rogatus etiam ut in tabulas referret, quæ præsens ipse egisset, vidisset, legisset, audivissetque, tabulas ad hoc exemplum perscripsit.

4 *In nomine Domini Amen. Per hoc præsens publicum instrumentum cunctis pateat evidenter et sit notum, quod anno a natiuitate ejusdem Domini millesimo supra sexcentesimo vigesimo sexto, indictione nona, die vero decima mensis Januarii, mane, intra octavam et nonam horam, Pontificatus sanctissimi in Christo*

Patris

An 1623 dicuntur corpora SS Tertullini et Soterdis effossa:

præsens anno 1625 ad Collegium S. J. Luxemburgum argum defertur.

F

A ALEX.
W LIEM.
per R. P.
Ægidium
Chisaire,

A Patris et Domini nostri, Domini Urbani, divina providentia Papæ Octavi, anno quarto, in collegio Societatis Jesu Luxemburgi, in uici Notarii publici et testium infra scriptorum, ab hoc specialiter vocatorum et rogatorum, presentia, præsens et personaliter constitutus reverendus Pater Ægidius Chisaire, doctus Societatis religiosus Presbyter et provincia Gallo-Belgicæ ejusdem Societatis procurator, ex urbe Romana rediens, nobis exhibuit fere bipedalem quandam cystulam, interius exarata hysso et exteriori rubro corio obductam, in qua continebantur ossa quædam humani corporis, quæ prædictus Pater affirmabat et juramento corroborabat, esse illa eadem omnino ossa, quæ sibi jam a sex septimanis in urbe Romæ a Venerabili Domino Mathia Clensch, filio Petri Clensch ex Krauthem, huc Luxemburgum ad reverendum Patrem Antonium de Torres, Collegii ejusdem Societatis Rectorem, deferenda tradita fuissent, una cum litteris attestatoriis, a Notario Apostolico in Urbe confectis, quos idem Pater nobis etiam exhibuit; quæ fidem faciebant, esse illa de vero corpore S. Tertullini martyris, prout fœsus in prædictis attestatoriis continebatur. Et in nostra ibidem presentia, ipsemet Pater Ægidius Chisaire, rursus in actione, tamquam verus sancti Tertullini reliquias, venerari cepit: quem secutus est Venerabilis Dominus Franciscus Morage Notarius Apostolicus, et in oppido Belenantiensi Pastor, et R. Pater Joannes Præpositus, sacre Theologiæ Doctor ejusdem Societatis Sacerdos, qui una cum prædicto Patre ex Urbe redierunt. Sed cum absque Ordinarii loci prævia approbatione, nullæ Sanctorum reliquiæ publicè fidelium venerationi exponi possint ac debeant, rogavit nos præfatus Pater Antonius de Torres, ut ad omnem fraudem et suspicionem quomocumque amovendam, ego Notarius et rogati testes infra nominati, prædictam cystulam cum sanctis reliquiis, de manibus prædicti Patris Ægidii Chisaire acciperemus, et nos ipsemet illum clauderemus, ac sigillis nostris obsignaremus: quatenus hac ratione sub tempore Ordinario loci constare possit, contineri in illa cystula verum corpus, quod prædictus Pater Ægidius Chisaire in Urbe a Domino Mathia Clensch ceperat, et juxta prædictas attestatoriales affirmatur esse corpus Sancti Tertullini martyris. Cujus justè et pie petitioni annuentes ego Notarius et testes infrascripti, cystulam, quæ nobis tradebatur aperta, accepimus; tamque clausimus, et Sigillis nostris ordinariis obsignavimus. In cujus rei confirmationem et attestacionem ego Nicolaus Bastgen, sacris Apostolica et Imperiali auctoritatibus creatus, et in Catholice Majestatis provinciali Luxemburgensi Concilio admissus Notarius, præsens hoc instrumentum de aper conferri: illudque una cum testibus jam nominatis, manu mea propria subscripsi. Et acta sunt hæc Luxemburgi in Collegio Societatis Jesu prædictæ, ibidemque in aula superiore versus ecclesiam Patrum Franciscanorum, presentibus eodem in loco Reverendis et Venerabilibus Dominis, Domino Bartholomæo Merlin Decano Christianitatis et Pastore ad Divum Michaelem Luxemburgi, et Domino Theodorico Sandt Pastore ad Divum Nicolaum ibidem, testibus fide dignis, ad præmissa rogatus specialiter et requisitus, anno, die et hora præscriptis.

N. Bastgen Notarius.

B Hæc cuncta, quamvis severissimo cuius judicii fidem abunde facerent, corpus D. Tertullini, quod ad nos tanta cautione curaque allatum erat, verum et omnino suppositum aut adulterinum esse; quia tam ea in tabulis Actuarii Romani, Francisci Aquilani, de quibus ante dictum, haud liquido satis perscriptum erat, unde erutum id esset corpus: ne ea res aliquando scrupulum injiceret religiosi et suspiculi animis, scriptum est Romam, quæsitumque, quo loco inventa D. Tertullini sacra ossa fuissent?

Abunde quæsito factum satis. Bartholomæus quippe D Ruggierius, concepto soleanni sacramento, tactoque more majorum Evangelii codicæ, verba ejus excipiente Francisco Bitto Actuario, edidit locum, ubi effusum D. Tertullini corpus; quæve ibi Martyrii signa, quemve sepulchri titulum Antonius Præca Actuarius, qui solentibus aderat, conspexisset; ratumque habuit, quod Mathiam Clenschium sacro D. Tertullini corpore alias donasset. His de rebus a Bitto Actuario xvii die Decembris tabulæ publicæ factæ hujus argumenti.

C In nomine Domini Amen. Præsenti publico instrumento cunctis ubique patent evidenter et sit notum, quod anno a natiuitate ejusdem Domini millesimo secentesimo vigesimo sexto, indictione nonæ, die vero decima septima mensis Decembris, pontificatus autem sanctissimi in Christo patris et D. N. D. Urbani, Divina providentia Papæ Octavi, anno ejus quarto; cum s. t. prout asseritur, quod alius per D. Bartholomæum Ruggierium fuerit donatum et concessum D. Mathiæ Clensch, Collegii Germanici pro tempore alumno, corpus S. Tertullini Martyris, sitque etiam quod in dicta donatione non constiterit, dictum corpus fuisse exhumatum, et exhumatum ex cœmeterio Sancti Calisti Papæ, nec de eo nulla fides apparuerit: idcirco, ut veritas elucescat, hinc est, quod in uici Notarii publici et testium infrascriptorum ad hæc specialiter vocatorum, habitorum et rogatorum presentia, præsens et personaliter constitutus D. Bartholomæus Ruggierius, mihi Notario bene cognitus, sponte et omni meliori modo et medio juramento dixit, declaravit, et affirmavit, inter alia corpora sanctorum et sanctarum Martyrum ve Virginiam in cœmeterio S. Calisti Papæ et Calucumbas S. Sebastiani, extra mœnia Urbis excavatorum et repertorum, repertum fuit et exhumatum corpus S. Tertullini cum signo pro Christo, et palma subtus, et lampade seu lucerna, prout de dictis inscriptione et sigillis rogatum fuit per D. Antonium Præcam Notarium publicum, qui præsens fuit in dictis excavationibus, factis cum facultatibus et licentiâ, per s. t. record. Gregorium XV. A. in concessis Illustriss. et reverendiss. D. Innocentio de Marinis, Episcopo Britonoriensi, prout ex Brevis desuper expedito sub data Romæ apud S. Petrum, Kal. Aprilis, annuendo D. Bartholomæus, donationem alius per ipsum factam, fore justam et fide dignam, denuo dicto D. Mathiæ Clensch, dictum corpus S. Tertullini donavit, concessit, et dedit, donat, concedit, et dat, et denuo medio juramento, confirmat et affirmat, esse de illismet excavatis et exhumatis in suprascripto cœmeterio, et cum facultatibus suprascriptis; et non asserit ulter nec alio modo. Super quibus omnibus et singulis præmissis, petitum fuit a me Notario publico infrascripto, ut unum vel plura, publicum seu publica, facerem atque conficerem instrumentum et instrumenta, prout opus fuerit et requisitus ero. Actum Romæ presentibus ibidem, audientibus et intelligentibus R. D. Josepho Intervisa de Aquinia, et D. Joanne Stephano Briganti Romano, testibus ad prædicta vocatis atque rogatis. Equi Franciscus Bittus Rom. pub. Dei gratia, Apostolica et Imperiali auctoritate, Notarius, de prædictis rogatus fui. Ideo præsens instrumentum subscripsi et publicani requisitus, in fidem. Sequebatur attestatio conservatorum Cameræ albæ Urbis de legalitate Notarii Bitti et appensa erat ex funiculo sericeo rubro et aureo, theca rotunda ænea, in qua cera rubra, impressa insignibus Senatus Romani. In plica erant imagines monogrammatice Christi ex parte extriti, et palme ad sepulchram D. Tertullini repertæ.

D Allatæ ad nos tabulæ, quamquam religiosissimo cuique omnem scrupulum facile exinebant, aliæ tamen ex aliis causæ inciderunt, cur publice nondum coli reliquiæ D. Tertullini potuerint. Interea Urbanus VIII Pontifex Maximus, Joanni Baptistæ de

confirmatur attestacione Notarii.

E

F

sicut ipsum Romæ accepit a D. Mathia Clensch,

quod sumptum fuisse ex cœmeterio S. Calisti,

Ex corporibus sex sub Urbano 8 repositis.

A de Alteriis, Vices-gerenti Cardinalis Urbis Vicarii, potestatem fecit, corpora sacra ex cœmeterio Callisti educendi, eaque cui visum esset donandi; quo publice in templis posita, cultum venerationemque haberent. Affuit, cum eruenter ea corpora, Joannes Baptistæ Marus, canonicus ad D. Angeli in loco piscario, I. V. Doctor et litum consistorialium Secretarius. E corporibus autem tunc inventis, sena ad Joannem de Annuntiatione, virum religiosum ex ordine sanctissimæ Trinitatis redemptionis captivorum, pervenere, Divorum Cyrilli, Chrysanthi, Constantii, Flori, Crescentii, Theodori martyrum: quorum unum providus Deus Collegio nostro hæc rerum serie destinavit. Multis ab annis miserum huic Provincie visum mihi erat, in tanta finium amplitudine, vix unum atque alterum Divum esse, ejus mortale corpus pro tutela patrocinaioque haberetur. Cernebam adhuc, cum per proxima lujus provincie animo circumferrem, nullam pene alicujus nominis esse urbem, cœnobium pene nullum, ubi non siti e Divis unus, pluresve essent. Unde pia quadam subeunte invidia, optabam sæpenumero, ut Urbs provincie nostræ primaria vel unum publice sanctum corpus haberet, quo et par esset ejus cum ceteris vicinis urbibus felicitas et cœlestis tutela æqua securitas. Et forte etiam verebar, ne parum religiosi videremur Luxemburgenses, quibus de comparando aliquo sacro corpore curæ nihil esset. Nec me fugiebat esse in Collegio nostro D. Tertullini ossa: sed cultum eorum publicum desiderabam; quem spes erat haud dubie existiturum, si advectum ad nos aliunde sacrum aliquod corpus, reliquias D. Tertullini in lucem proferendis, egregiam ansam daret. Hæc cum maxime animo agitarem, Joannes le Pessier, provincie Gallo-Belgicæ Præpositus, et Florentius Montmorencius Rector tunc Collegii Duaceni, anno millesimo sexcentesimo quadagesimo quanto itineri Romano sese accingebant, ituri ad comitia, quæ Mutio Vitellescho Præposito totius Ordinis nostri mortuo, de successore creando frequentissima indicta erant. Ego ratus adesse tempus, quo summa voti mei de sacro curando corpore obtineri posset, quamquam ea res ad me proprie parum attineret, ausus tamen sum Præposito provincie, et presenti antequam proficisceretur, et absentem jamque Romæ agenti, datis ad eum litteris, animum meum exposuere. Ipse per se promptus ad cultum Divorum provehendum, ita omnia egit, ut desiderii mei effectum propediem viderim. Ita enim anno sequenti, vigesima quarta Martii, ad me ex Urbe scripsit: *Memor fui postulationis a Rev. V.stra factæ de corpore alicujus Sancti. Cum enim recenter oblata fuissent ab uno e Patribus nostris R. P. Assistenti quatuor sanctorum Corpora, et duo ex illis destinasset templo nostro Namurcensi, effeci ut unum concederet templo vestro. Sunt autem hi Sancti: S. Constantius, S. Cyrillus, S. Chrysanthus, S. Florus. His litteris acceptis, dici nequit, quis non meus tantum (quod parvi intererat) sed omnium in hac urbe fuerit animi sensus, ad quos ejus rei fama pervenit; præsertim, cum ex nostris hominibus intelligerent, hæc opportunitate, Divi Tertullini ipsa in publicum proditura. Nec multo post, secunda die Junii, Florentius Montmorencius creatus recenter Germaniæ Assistentis, scriptis ad me alia de causa litteris, Rectori et mihi, et Collegio totique urbi, donum suum est gratulatus. Ex quibus litteris cognovimus, quod hæcenus ignoraveramus, Divum, cujus corpus nobis obtigisset, esse Chrysanthum Martyrem. Fecero operæ pretium, si, quo pacto quove Jure quatuor illa Divorum corpora, quibus duo deinde accessere, ad Assistentem Germaniæ dono Thomæ Candidi, pervenerint, scribam. Rem omnem hæc tabulæ aperient:*

quorum
quatuor do-
nata R. P.
Flor. Mont-
morency
an 1645:

impetratum
mittendum
Luxembur-
gum corpus
S. Chry-
santhi

S In nomine Domini. Amen. Præsenti publico Instru-mento, cunctis ubique pateat evidenter, et sit notum, quod anno a natiuitate D. N. Jesu Christi, millesimo sexcentesimo quadagesimo sexto, indictione decima quarta, die vero vigesima sexta mensis Martii, Pontificatus autem sanctissimi in Christo Patris et D. N. Innocenti Divino providentia Papæ X, anno ejus secunda, in mei Secretarii testimonioque infrascriptorum præsenti, præsens et personahter constitutus D. Thomas Candidus Venetus, mihi Secretaria optime cognitus, asserens, olim sibi donata fuisse nomulta sanctorum Martyrum corpora a bona memoria reverendi Patris Fratris Joannis de Annuntiatione Ordinis sanctissimæ Trinitatis redemptionis captivorum, fratrum Discalceatorum occasione extractionis factæ ex cœmeterio Callisti, de indulto fel. record. Urbani Papæ VIII, ab Eminentissimo et Reverendissimo D. Joanne Baptista de Alteriis, olim Eminentissimi et Reverendissimi D. Cardinalis Urbis Vicarii Vices-gerente: cui extractioni dictarum sanctorum Martyrum, ego Secretarius interfui, et effectum aliis donandi, ab urbe transmittendi, et in ecclesiis exponendi. Hinc est, quod dictus D. Thomas Candidus, utendo supradictis facultatibus sibi concessis, sponte ac omni meliori modo, tradidit et consignavit, Perillustri et ac Reverendo Patri Florentio de Memorency, Assistenti Germaniæ Societatis Jesu, præsenti et acceptanti, infrascripta sanctorum Martyrum corpora, videlicet, corpus S. Cyrilli M. corpus S. Chrysanthi M. corpus S. Constantii M. corpus S. Flori M. corpus S. Crescentii M. corpus S. Theodori M. ad effectum dicta sacra corpora aliis donandi, ab Urbe transmittendi, et in ecclesiis exponendi; asserens necio ejus juramento, supradicta sacra corpora esse illam, ut supra, sibi donata a prædicto Patre Patre Joanne de Annuntiatione. Quæ supradicta sacra corpora, idem perillustris et admodum reverendus Pater Florentius de Memorency, majori, qua potuit, accepit veneratione, ad effectum, ut supra, disponendi. Et ut de illorum identitate nunquam dubitari possit, ego Secretarius, subita et incontinenti, coram cunctis testibus, unumquodque sacrum corpus reposui in sua capsula lignea alba, ad proportionem, et albo funiculo alligavi, et duobus in locis meo solito signo Hispanica cera muniri et sigillari, non solum modo et forma præmissis, verum etiam omni alio meliori modo. Super quibus omnibus et singulis etc. Actum Romæ in domo Professæ Societatis Jesu, præsentibus ibidem, audientibus, et intelligentibus, D. Jacobo de Spier Lucerno Helvetiorum, et D. Bartholomæo Lauro Romano, filio Antonii Lauri, testibus ad hæc prædicta omnia et singula habitis, vocatis specialiteratque rogatis. Ego Joannes Bapt. Marus, ut supra, pro quo fidem fecere Conservatores Camerae, ut supra.

D
A ALEX.
WILHEM.
cum exem-
plo attesta-
tionis Roma-
nae de singulo-
rum veritate.

E

F

CAPUT II.

Utriusque corporis inductio soleennis in urbem Luxemburgensem.

Ceterum, accepto Roma nuntio, de donato nobis D. Chrysanthi corpore, unum omnium desiderium erat, ut quam maturissime sacrum id pignus ad nos apportaretur. Sed non ante discessum ex urbe Joannis Lepessierii, Præpositi Provincie, afferri quidquam potuit. Quam jam eo reverso in provinciam, tum de-
mum via maritima per Batavos, D. Chrysanthi corpus cum ceteris Divorum corporibus, Bruxellas tenuit. Inde anno exeunte, a Joanne Rutio, quondam hujus Collegii Rectore, qui tum Excellentissimo viro Joanni Beckio, regie militiæ in Belgia Præfecto et Provincie nostræ Gubernatori, ad nos redeunti comes erat, in ipsa Beckii rheda, allatum est. Et quoniam sub adventum Gubernatoris in provinciam, comitia

Allato Lu-
xemburgum
corpore S.
Chrysanthi,

A comitia Ordinum in hanc urbem, pro veteri instituto, indicta erant; optabant multi, ut ejus conventus celebritate ad proponenda cura majori honore sacra corpora uterentur. Sed temporis angustia non sinebant ea, quae in pompam opus erant, parare. Soluta deinde Ordinum conventu, anno MDCXVII exoriente, mittere Treviros placuit, qui ab Vicario Episcopo corpora de more approbanda rogarent. Missi a Rectore sumus Gasparus Nidromius et ego, Sacerdotes, cum litteris ad Otthonem Senheimium Episcopum Azotensem. Petebat autem Rector, ut, si commodum ei non esset per hae bellica tempora huc sese conferre, alicui hujus urbis viro primario, aut Abbati, aut Sacerdoti, negotium daret ut suo nomine sacra lipsana cognosceret. Ipse quidem cum esset insigni animo erga hoc Collegium, negavit, ut maxime vellet, posse se inconsulto Principe Trevirensi quidquam statuere: aut torque fuit, ut scripto libello, rem ad Principem deferrentur. Scripsi libellum, et obtuli cum litteris Romanis. Quae ubi Princeps legit, nos cum Azotensi Episcopo ad aulam evocavit. Admissos ad conclave, jussosque assidere, oratione bene longa accepit. Summa erat, legisse se libellum bullatasque litteras nostras: omnia proba sinceraque esse. Gratulari se huic Collegio tanti praetii thesaurum. Eumvero, ipsum per se Luxemburgum venturum, et coram sacra lipsana approbaturum fuisse, si aut valetudo, aut tempora, itineri opportuna essent. Nunc missurum Vicarium suum Episcopum, cum primum commodum nobis gratumque futurum esse. Dimissi deinde perhumaniter profectique Treviris, quid rei a nobis gestum esset Rectori exposuimus, letanti tam propenso in nos animo esse Principem.

B 10 Reliqua deinde deliberatio nostris fuit, quo maximo tempore sacra corpora ab Azotensi Episcopo coram approbanda solemniterque efferenda curaremus? Erant, quibus hiems arida, et ab aerae inclementiam ingrata, minus ad laetitiam et pompam facere videretur; gratiusque fuisset, ut in proximum ver, cum ridet et floret annus, triumphus produceretur. At populus morae impatiens, et religione succensum omnia animi, rem longius differri non sinebant. Et vero cum ferre sub ver arma omnia conturbent, curasque alias calamitosis hisce temporibus, quam de laetitia, afferre solent; decretum est, ut primo quoque tempore, Azotensi evocato Episcopo, sacra pignora in publicum proferrentur.

C Dies ei rei visa accommodatissima Dominica Sexagesimae, quam vocant. Interim magno ubique studio totas pene sex hebdomadas omnia in eam diem comparari coepta. Tandem sub diem decimam quartam Februarii, Minister Collegii Treviros ablegatur, qui Azotensem Episcopum venientem per honorem deduceret. Venit Luxemburgum Episcopus cum eximio viro Mathia Clenschio decima octava die Februarii. Postridie mane, sacra corpora more solenni approbaturus, hierothecas reclusit. Aderant Rector Collegii, Franciscus Steelius; Mathias Clenschius; Joannes Trignierius, Prior Dominicanorum; Lucas Neunheuserus, sanctimonialium MARIE-Vallis haud procul Luxemburgo Praeses; Vernerus Paludanus, ex ordine D. Dominici; Christophorus Wilthemius, Collegii Minister; et Sacerdotes nostri quinque; clarissimus item vir Joannes Strengius, Senatus Regii Graphens; et vir nobilis Carolus Dalscheidtus. Protulit Rector tabulas Romanas, ab Episcopoque emixe petiit, ut ex earum tabularum fide, DD. Martyribus Tertullino et Chrysantho publicos honores, pro auctoritate sua, decerneret. Episcopus continuo assensus, hierothecas aperuit. Tum in genua provolutus, sacra corpora rite est veneratus, et praedicta, Divos Tertullinum et Chrysanthum Martyres,

cum ceteris qui aderant, invocavit. Postremo, honorem publicum Divis Martyribus decrevit, atque in diem proximum Dominicum elationem sacrorum corporum indicit: quibus de rebus postea Joannes Strengius Graphens tabulas condidit.

D 11 Ceterum Mathias Clenschius, ubi haec cuncta ita geri vidit, magno animum subeunte gaudio Deo et Sanctis et huic Collegio letissimis verbis gratulatus est; felicemque se praedicavit, quod eam diem attigisset, qua Divum Tertullinum, cujus sacra ossa ipse quondam Romae adeptus patriae suae transmiserat, cujusque publicum cultum tot jam annis summo desiderio praestolatus fuerat, meritos honores, cum Divo Chrysantho, tandem aliquando consecutum esse cerneret. Secundum haec, consignatae denuo hierothecae; antea tamen cranis Divorum exemptis, et dente Divi Tertullini, ut esset, quo factu et oculis pii homines religioni suae satisfacerent. Propriae deinde a nostris conceptae formulae sunt, quibus Sacerdotes Deo Divisque Martyribus Tertullino et Chrysantho Sacrificium offerrent; quas formulas Episcopus Azotensis ratas habuit. Excusae etiam praelo, divisaeque in populo precationeulae ad Divos nostros. Interim incredibile dictu, quae omnium esset tota urbe expectatio, quod omnium Ordinum studium, ut Divi Martyres, quanto maximo possent honore, in publicum efferrentur. Pradie ejus diei, in quam indictus erat triumphus, corpora sacra rhedae imposita, nec alio apparatu, quam quod duo Sacerdotes nostri assederint, ad aedulam Divae Virginis Consolatricis afflictorum, quam proximam moenibus Collegium nostrum habet, sub vesperna evecta, unde postridie festo ritu in urbem inferrentur. Sub horam deinde sextam ejusdem diei passim tota urbe in omnibus templis, aera campana sonuere. Noctem autem in precibus pervigilem, ad aedem Divae Consolatricis, duo nostri peregere.

12 Illuxit tandem optatus felixque huic urbi dies. Et quod Divum benignitate factum esse crederes, cum pridie et aliquot ante diebus tristis fuisset et nubilus caeli status, ac subinde etiam maximi effusi imbres terram madefecissent; tunc repente levi frigore constrictum solum et nive tectum, facilitum iter supplicationi fecit. Reducebat in mentem mihi ea nix aureum illum pulverem, aurosam appellatum, quo Romani, subeuntibus primo in urbem aut triumphantibus Caesaribus, viam insternebant. Itaque et triumphalem viam nostrorum Martyrum Deus, caelesti velut argenteo pulvere, contexisse visus est. Supplicationis autem ordo modusque hic fuit. Sub horam ferme octavam matutinam, nostri ex domo ad aedem Divae Consolatricis per urbem processere. Primum agmen, cum vexillis et cereis lucentibus, tenuit juventus gymnasii nostri. Proxime alii adolescentes excipiebant laureati, in militum speciem convestiti, altera manu gladium, altera palmam ferentes, qui cohortem Martyrum Thebaeorum Trevirensium, cum Thyrso suo duce, referrent. Simulacrum id erat, Martyrum Trevirensium, quorum plura ossa in templo nostro sita sunt, ovibus duobus sodalibus Martyribus, Tertullino et Chrysantho, velut obviam euntium. Secundum cohortem Thebaeam, chorus gradiebatur geniorum caelestium, ita ut uni, vas argenteum cum foculo gestanti, duo utrimque ex aëris itidem argenteis, gratissimi odoris sulfatum, alterni subministrarent. Tandem Sacerdotes aliquot nostri cum Rectore claudebant agmen, linteati omnes populoque prosequente. Hoc ordine ventum ad D. Consolatricis; ubi hierothecas, utriusque Divi fereulis aptatas, capitaque eorundem Divorum, mensa tapete sericeo instrata, ante aram maximam sustentabat. Erant hierothecae sericeo panno rasili purpureo undique obductae, limbo argenteo,

EX ALEX.
WILHEM.

ab Electore
Trevirensi
missus Vi-
carius ejus
Ep. Azotensis

anno 1617
18 Febr.

ipsam et S.
Tertullini
corpus reco-
gnoscit:

quod utrum-
que ex sub-
urbana Di-
vae Consola-
triciis aedi-
cula,

E

caelo sereno

F

et insigni
pompa.

A genteo, densis et crebris ductibus in varias florum spirarumque imagines circumeunte. In frontibus duabus utriusque hierothecæ, solidis argenteis sextantariis litteris scriptum erat, ad ossa D. Tertullini : CORPUS. D. TERTULLINI. MARTYRIS. ad ossa D. Chrysanthi : CORPUS. D. CHRYSANTHI. MARTYRIS. Superne in tecto pectinato hierothecarum, positæ erant ex auro coronæ, unionibus distinctæ. Capita Divorum, rubeo item sericeo rasili panno, nisi qua frons spectari et osculanda porrigi posset, vestitæ, in purpureis sericeis pulvinaribus jacebant. Istorum ornatus, adscriptus quidem et temporarius, nec is nullus aut magnus, aureus tamen et gemmeus, mille nummis aureis æstimatus est. Sumptum hierothecarum, et ipsum eximii pretii, religiosa piurum hominum largitio suppeditaverat.

13 Rector, postquam de genibus veneratus sacra ipsanti est, precationem rite adhibuit. Tum ferculis, in quibus Divorum corpora erant, quatuor Sacerdotes nostri saccollarunt. Ante Divos, suum enique caput prælatum. Caput Divi Tertulli, Rector; Divi Chrysanthi, Minister tulit; medius uterque inter duos e nostris, qui lintenti tædas gestantes ibant. Dumque per confertam multitudinem pergitur jam tam undique irruere cerneret, qui precatorios globulos, alii hierothecis, alii capitibus, per religionem admovent. Ante limen sacelli, gestatoria duo ex bysso conopea hierothecas excepere, collucentibus circum quadraginta aliquot facibus, quarum alias Sacerdotes Collegii nostri, alias primarii quique ex Urbano Magistratu, ferebant. Tum juvenus nostra, quo ordine venerat, ad urbem tetendit, carmen festum depromens, nusquam intermisso cantu. In postremo agmine, post ferula, ibat ingens hominum vis. Sic ad mœnia urbis successum. Ad portam stabat in armis cohors civium: alia militum cohors intra urbem ad portam armata constiterat. Ubi jam mœnibus recepta fuere sacra corpora, posita sunt in suo quodque suggestu, ad id in platea suscitato. Hic Azotensis Episcopus, mitra insignis et cetero Pontificio amictu exornatus, ex templo nostro egressus affuit, sacra corpora accepturus, præeuntibus omnibus totius urbis religiosis familiis et Clero. Ubi jam Episcopus Divorum corpora attigit, thus eis adolevit. Tum preces precatus, uti propitii mœnibus et urbe nostra excipi sese sinerent, sedesque hic volentes caperent; feretro D. Tertullini, cum eximio viro Clenschio, humeros subjecit. D. Chrysanthum fulere Henricus Saynenius, Abbas Munsteriensis, Pontificio cultu insignis et mitra velatus, cum Domino Keurcherio Decano et Curione Arlunensi. Post hæc, duo, qui sibi occurrerant supplicantium ordines, in unum ita conflati. Primo loco vexilla erant omnium urbis parochialium templorum; pone ibat juvenus nostra, carmen concinens et cereos albos præluens. Proximus erat Capucinorum locus: sed quod omnes pene Leodium profecti, ibi summum Ordinis sui Præpositum ex Italia venientem adiverant, duo dumtaxat Sacerdotes, Custos et sodalis alter affbere, ut vel sic communi gratulationi non deessent, et suum in nos animum testarentur. Ii se Recollectis junxere. Sequebatur ordo D. Dominici: dehinc Clerus, multo quam unquam fere alias numerosior et frequens, subsequente Theodoro Sandio, Decano Loxemburgensi et Curione ad D. Nicolai. Succedebat Sacerdos Teutonicus in sui moris veste. Dehinc procedebant Benedictini: tum Martyrum Thebæorum Trevirensium cohors. Geniorum deinde cælestium chorus, odoramentis exquisitissimis cuncta complebat. Proxime gradiebantur tribuum Urbanarum Corporati, cereos ex pondo decem, quos in regis funeribus et supplicationibus maximis accendi mos est, portantes. Tædigeri con-

ferri hos excipiebant, inter quos caudidici primarii-que viri, qui cum Pontifice advenerant, processere.

14 Ibant deinde Sacerdotes aliquot nostri lintenti, hæc verba identidem clara elataque voce pronuntiantes: *Cum jucunditate exhibitis, et cum gaudio deducemini. Nam et montes et colles exilient, expectantes cum gaudio. Alleluia. Surgite Sancti Dei de mansionibus vestris: loca sanctificate, plebem benedicite, et nos homines peccatores in pace custodite. Ambulate Sancti Dei ad locum prædestinatum, qui vobis præparatus est et nos homines peccatores in pace custodite.* Commovebant ea verba mirifice animos, ita ut ex Senatu, nostro viri præcipui ea deinde sibi describi postulaverint. Circum sacra corpora eorumque crania, securigeri viceni latera stipabant, qui turbam submoverent. D. Chrysantho ejusque capiti, duo nostri Collegæ lintenti suffitum perpetuum, thuribulis argenteis, sensim per intervalla retrocedentes, libabant: perinde duo alii D. Tertullino pone subsequenti. Proxime a sacris corporibus, procedebat amplissimus Senatus noster, autambulavit de more Accensis. Post eos honorari atque caudidici ac Magistratus Urbanus cum Statoribus suis. Promiscui deinde sexus tanta multitudo, quantum in urbe non maxima degere posse, vix crederes. Quamquam auxerant turbam multi ex vicinis tum oppidis tum vicis, quos pompæ fama et Divorum veneratio attraxerat, longe etiam plures futuri, si finitimus hostis, nunquam non per agrum prædabundus et et vagus, tutum venientibus iter præmisisset. Itaque et ex equestri Ordine hujus Provinciæ multi, et Abbatas Epternacensis et Aureæ-vallis, alique Primates, quamquam invitati, non sua sponte, sed hostium metu, desiderati sunt. Ubi primum a mœnibus recessit pompa, tum perstreperè urbs tota æris campani pulsu. Qua autem pompa ibat, dispositus per plateas ex utroque latere miles cum Centurionibus, perpetuo ordine stabant. His omnibus arma et alius quam maxime festus cultus. In primo compito, duas turme equitum, stipendiariorum altera, altera voluminum, latus sinistrum tenebant, que explosis uno momento bombardulis, supplicationi applausere. Nec multo post, tormentorum curulum festus fragor e mœnibus exaudiri, mixtum bombardarum situm miles a tergo edere. Jamque iter pro quarta fere parte confectum erat, cum sacra corpora in suggestu locata, Pontifex thure et prece solemnè est veneritos. Tum alii, qui ferula bajularent, in locum primorum successere. Ita secunda, ita tertia statione factum, Pontifex interim et Abbate Munsteriensi capita Divorum ferentibus. Caput D. Tertulli latum ab Episcopo; D. Chrysanthi, ab Abbate. Secunda porro statione saccollarunt D. Tertullino, Rector et Custos Recollectarum; D. Chrysantho, Custos Capucinorum et Prior Dominicanorum. Statione tertia, D. Tertullinum Patres duo ex ordine Divi Dominici excepere; D. Chrysanthum, duo ex Patribus Benedictinis. Postremo intulerunt in adem nostram Divos, Tertullinum Episcopus cum Clenschio, Chrysantho Munsteriensis Abbas cum Keurcherio. Sed priusquam templum pompa subiret, in ultimo platearum divortio, hand longe a domo nostra sinistrorsum, duas turme equitum, quomodo antea factum esse diximus, bombardulis plausum dederunt. Dextrorsum, ante domum nostram, cives quadrato agmine stabant, qui, postquam templi limen pompa subit, exoneratis bombardis iterato fragorem maximum ediderunt.

in ferulis spectose ornatis

defertur versus urbem:

exceptumque ab alia majori obviam egressa pompa

D
A. ALEX.
WILKIN.
cum pla ac
propria in-
vocatione

plausuque
militari
E

deportatur
ad templum
Societatis.

F

A

A. ALEX
WILTEM

CAPUT III.

*Templi ornatus, sacra peracta, beneficia impetrata.**Inter tabulas ex utroque templi latere dispositas,*

Templi autem facies interior ea erat, quæ in his hibernis temporibus apparatusissima letissimaque esse potest. Parietes alibi auratis, alibi belluatis tapetibus velati. Ad hæc, per opportuna spatia, tabule pictæ et poematis inscriptæ, gratum cernentibus spectaculum præbebant. Is erat a juventute gymnasii nostri in Divos Martyres collatus honor. Per terna intervalla ex utroque templi latere, tabulæ majores fixæ erant, appensis circum unamquamque majorem tabulam quaternis alibi minoribus. Diceres ipsas se cum certare tabulas, ars ne in pictura, an in pictura argumento, major esset? Argumenta porro singula persequi, longum esset. Præcipua quædam exponere, operæ pretium fuerit. Principio, in capaciore tabula, operis universi titulus honori Divorum Martyrum dicatus erat, his quadrantibus literis :

DD. MARTYRIBUS.

TERTULLINO. ET CHRYSANTHO.

VICTORIBUS. TRIUMPHATORIBUS.

DEFENSORIBUS. SOSPITATORIBUS.

PACIFERIS.

JUVENTUS. GYMNASII SOCIETATIS JESU.

LUXEMBURGI.

D. N. M. Q. E. E. L. M. P.

ANNO. DOM. MDCXLVII. VI. KAL. MARTIAS.

DIVIS. ED. IUE. URBE. RECEPITIS.

B
*eminebat vix totus titulus**Devoti nomini majestellæ que eorum lubens merito possit**alibi deinde presidium ubi in te futurum omninabantur,*

16 Jam in tabulis majoribus, alieni Luxemburgum habitu Nymphae turrato, saxo quadrato, decussatis brachiis, inter palmas geminas tranquillo in otio residebat, explanatione obvia. Provinciam nempe, sub umbra Victorum Martyrum Tertullini et Chrysanthi, securam imposterum tutamque futuram. Alibi in concitato fluctibus mari, navis jactabatur, cui in proa, pro tutela, appicta erant insignia Luxemburgensia, adscriptis Divorum Tertullini et Chrysanthi nominibus. Hinc dejecti e nubibus ignes, hinc procellæ assilientium undarum navigio exitum minabantur. Sed Castor et Pollux, fausti ignes, cornua antennæ allambentes, salutem et portum spondebant. Omen id erat, Urbem Luxemburgum, quamvis desuper incumbens iris celestibus, quamvis subter furenti averno, undique miserimi hujus temporis calamitatibus premeretur, ope tamen Divorum Tertullini et Chrysanthi, salvam atque incolumem evasuram. Atque, ut intelligeres, eosdem Divos, Luxemburgensibus post hæc pro Penatibus, longe sane quam profani illi et sacrilegi faventioribus, futuros, referebat alia tabula duo Deorum Penatium simulacra, cum hastis puris et clypeis, quibus insigne Luxemburgicum, defendentium modo, tegebant. Eadem ferme securitatis omnia vario argumento minores tabulæ captabant. Alibi cadentibus e cælo Ancilibus, inscriptum erat : TUTAMEN AB ASTATIS Alibi manus duæ, strictos vibrantes gladios, titulum habebant : QVIS CONTRA? Et, quod spes esset, quam in nos proxi benevolique futuri essent Divi, tam in hostes infensos terribileque futuros; alia tabula referebat Ægidem Palladis cum vultu Medusæ, et galeam, in ejus summo cono, Chimæra flammis vomebat, hoc appposito titulo : HOSTIBUS NLE PAVOR. Denique, si tot omnia venturorum bonorum fallerent (quod vereri nefas esset) vel in medio belli tumultu, atque inter ipsa arma, pacem clientibus suis. Duumvros pacis dandæ, Martyres nostros, procuraturos, alia tabula portendebat. Picta ibi erat Galea, in quam, velut alveare, gemine apes subibant. Erat

C

inscriptum : VEL HIC LOCA PACIS HABEBUNT. Hæc D præcipua unius laterum templi emblemata.

17 Ex parte altera, et arte et specie, paria omnia erant. Referebat tabula una major saxeos duos apertos tunicos, quos tempus face collustrabat : unde repercusso lumine enati radii, atque in mortem evibrati, messorem illum fatalem humanæ vitæ fugabant. Immortalitatis Divorum Martyrum id erat argumentum. Alia major tabula, tumbam itilem saxeam patentem ostentabat, germinantemque ex tumba Chrysocomen, quam adstans Luxemburgo decerpendam monstrabat. Proprie ea tabula D. Chrysanthum attinebat, quod Chrysocome omnia D. Chrysanthi, et nomen et rem habere videatur Chrysocome enim, inquit Plinius * herba est, quæ alio nomine Chrysitis appellatur. Latinam appellationem non habens, palmi altitudinis, comantibus fulgore auri corymbis, radice nigra, ex austera dulci in petrosis opacisque nascens; plane, quemadmodum D. Chrysanthos, ex ignobili contemptoque apud Ethnicos Lethigenere, fulgidus Christi Martyr : ex tormentorum acerbitate, beatus et felix : ex tenebris et latebris saxeis cœmeterii Callisti, in clarum eductus triumphum. Prope hanc tabulam, in alia minore, vas patulum, ad speciem narthecii, odorem exhalabat, adscripto hoc titulo : PATUISSE JUVAT. Symbolum id erat sepulchri D. Chrysanthi, quod reclusum, omni odorato medicamento gratiora nobis emisit. Alibi, ad florem aureum phylæ crystalline impositum et vigentem, legebantur hæc litteræ : POST FATA SUPERSTES. Divum Chrysanthum hæc quoque tabula signabat, mortis victorem Tabula una major D. Tertullino proprie sacra, stadium expresserat, in eoque stadiodromum contento cursu ad metas devolantem. Metis inculptum erat monogramma Christi : in medio porro stadio, vas (sive id urnam, sive discum, seu quo alio nomine appellare mavis) impositum mensæ, spadiceam seu palmarum, Vincenti prænium ostentabat. Vasi adscripta vox Græca ΟΑΥΜΗΙΑ Significabant ista, Tertullinum pro Christo certantem, et verum Olympionicem, donatum celesti palma, cujus formam ad ejus sepulcrum inventam, antea memoravimus. In angustiore alia tabula, quæ et D. Tertullino posita erat, pictam cerneres tumbam saxeam, inculpto Christi monogrammate, et manum spongia delere comantem quod inculptum. Additus titulus : DECUS INDELEBILE. Postremo, ad Lucernam, quæ reperta circum D. Tertullini sepulcrum, alludebat alia tabula e minoribus, in qua lucerna ardens, et insignis Christi monogrammate, circumfusam undique habebat densissimum caliginem, a rejectamque hanc epigraphem : ANTE PERIBIT QUAM LATEAT. Nimirum Poetæ mens erat : Tertullinum mortem potius et omnia exitalia perpessum, quam non esset Christi publicus Confessor et Martyr. Ista, hæcenus præcipua, juvenus nostra ex parietibus templi suspenderat.

18 Sed ante omnia convertebat in se oculos arcus triumphalis, in media ferme templi regione positus. Forma ei erat quadrata, ad similitudinem Jami. Assurgebat ad quinquaginta amplius pedes, opus quidem materiatum, sed ad varii marmoris speciem coloribus inductum, ita ut recenti cura verum marmor nitere diceres. Modus operis ex Dorico et Ionico mixtus, quippe qui viros fortes et invictos Martyres decoret. Quatuor stylobatis impositæ pilæ, in se epistylum et zephorum, cum abaco mutulis sustulso, et coronidem excipiebant. Per coronidem dispositus ex omni latere columellarum perpetuus ordo, isque angularibus stylobatis minoribus clausus, podii quadrati aspectu. Trabs summa podii, cereis, columellarum numero paribus, distincta lucebat. Stylobatis angularibus impositi erant obelisci, quantos symmetria imponi sinebat. At in meditullio po-

*alix S.
Chrysanthi
inventionem*

* Lib 21, c. 8.

E

*aut S. Tertul-
lini victoriam
exprimebant :*

F

*Melico in
templo exci-
tatus arcus**in medum
Jami quadri-
lateris :*

A dii, ingens stylobata, obeliscum sphaeris quatuor incumbentem fulciebat, et ipsum perinagnum, et Parii marmoris candore efulgentem. Ad quatuor stylobatae magnae latera, palmae duae viventes decussatim affixae; supra quas sertae majores, vario flore contextae, funibus auro et bysso intortis, appensaerant. In singulis sertis singula Christi monogrammata coloris Punicei. Perinde appensaerant ad unum quodque obelisci magni latera palmae decussatae et coronae, cum Christi monogrammatibus, ab imo sursum decrescente cum obelisco coronarum magnitudinis. Jani autem lacunar purpureum et auro stellatum, appensa habebat octona vela, ex purpurea item bysso: quorum duo, ex unoquoque latere Jani, ita in medio discriminabantur, ut modico sinu utriusque recedentia et per infima ora ad pilas collecta, ibi funibus byssinis auro intextis retinerentur, forma spectantibus longe jucundissima. Ubi vela discriminabantur, ibi pancarpia auro bracteata, et sub pancarpiis argentea dependebat lampas; nisi quod in fronte Jani, qua ab introeuntibus primum cernebatur, pro pancarpiis, affixa erat egregii operis tabula, cum hisce litteris.

B

D. D. MARTYRIBUS.

TERTULLINO, ET CHRYSANTHO.

SACRUM.

Ab hac tabula, lucerna dimittebatur ex solido auro.

sub hac ara
temporaria.

19 Sub Jano autem ara temporaria D. Martyribus suscitata, cruceo argenteam, bis mille nummis floreis astatam, et candelabra itidem argentea quatuor sustentabat. Velum quoque arae frontem integebat, panus erat Attalicus, peregrinus, magni pretii, circumducto per crepidinem veli limbo aureo Phrygii elegantissimi et sumptuosi operis. In eam aram, simul atque eo venire sacrorum fercolorum gestatores, deposuere Divorum corpora, dextrorsum Tertullini, laevorsum Chrysanthi, addito enique suo cranio et cruce stante media. Ibi ergo Divi nostri, more veterum Imperatorum, tamquam in consistorio residebant: non intra vela tamen, quae non absque ambizioso admissionum magisterio ab his, qui sacros Caesarum affatus petebant, penetrabantur; sed velis reductis, aperti undique et patentes ad supplicum vota. Post ubi sacra corpora in ara rite collocata sunt, chorus musicorum Antiphonam festa voce orsus, ita concinuit: *Exultabunt Sancti in gloria, latitantur in cubilibus suis.* Stabat inter haec ante aram

cu*m* imposita
sacra corpora:

C

Episcopus, et Divis Martyribus thus libabat; quo deinde in verba praerente, schola cantorum regii Vatis Psalmum, *Contate Domino canticum novum*, exegit, Antiphonamque antea cantatam iteravit. Inde Pontifex, prece dicta, vestem Sacrificio aptam sumpsit: atque in ara Divorum Martyrum, iis formulis, quas ante dictum est Divis Martyribus proprias esse conceptas, fecit. Diaconi munus obiit Kencherius, Hypodiaconi Clenschius. Erat autem populi vis tanta, ut templo, quamvis laxo, vix capiente multitudinem, non pauci, qui confertam condensamque turbam ferre non poterant, sedilibus extrema templi occuparent, ibique stantes rei Divinae interessent. Sub Sacrum mediano, Sacerdos unus e nostris ad populum dixit. Ubi finem dicendi fecit, perlaturus est.

ante quae fit
solennis Missa

hanc except
religionum
epulum, sic
quod Episcopo,

20 Postquam omnia iusta Divum honori in templo persoluta, epulum fengale praebitum est in triclinio nostro Azotensi Episcopo et religioso aruo familiarum hujus urbis Praesidibus Senatuique ac primo ordinis Honoratis. Ad ultimum missum, juvenus gymnasii nostri Azotensi Episcopo, brevi poeratio, Collegii nomine gratias egit. Episcopus ita respondit, ut letari se diceret, datum sibi fuisse in hoc publico Divorum cultu locum, quo specimen aliquod

sui in nos Ordinemque nostrum animi ederet. Nec imposterum se defere, quin eundem animum, ubi res id posceret, multo etiam impensius testari pergeret. Deinde et alterum poematum eucharisticum Senatui dictum. Illic vir amplissimus Henricus Mathelinus, Collegarum nomine, honestissimis verbis questus est, eripi officium Senatui suum. Enimvero a Senatu gratias Ordini nostro Deoque multo maximas exsolvii oportere, quod Urbi et Patriae Divos Patronos dedissemus. Sperare utique, nostro hoc beneficio futurum, ut Divis Tertullino et Chrysantho auxiliatoribus atque defensoribus, Senatus et Patria, pace belloque tutamen aeternum haberent. Postremo Mathia Clenschio non ineleganti carmine applausum. Argumentum carmini acceptum erat a Divi Mathiae Apostoli memoria, quam eo die annuo ritu instaurabamus. Quod enim Mathias Clenschius, qui Collegio huic corpus D. Tertullianum quondam donaverat, id jam suis ipse humeris templo nostro intulisset; hujusque triumpho Tertulliniani pars ipse non minima fuisset; quodque haec omnia in sacrum Divo Mathiae diem eaderent; quid esse aliud, quam sortem aliquam et veluti factum quoddam divinum? Recte itaque et jam duplici titulo, haec luce, Divo Mathiae sacra, dici illud posse: Sors cecidit super MATHIAM. Secuta repente acclamatio convivarum, omnibus Clenschio gratulantibus. Ipse, fassus nescio quod arcanum Dei consilium in his se cernere, volut undique deprehensus omnia agere orsus est, jam convivae applaudentes, jam Rectorem Collegasque nostros, jam juvenes alloquens. Tandem Senatus apud Rectorem egit, ut juventuti nostrae esset unius diei ab ludo vacatio, idque impetratum.

D

A. ALEX.
WILKEM.

Senatui

et Mathiae
Clenschio,
unius corporis
donatori
acta gratias:

E

21 Mensis deinde submotis, mox reditum ad honorem Divis Martyribus in templo habendum. Antequam vespertinae psalmodiae initium fieret, caepti jam erant cerei ante Divorum corpora statui. Primos posuit ex cera virgine, quos in supplicatione matutina praetulerat, juvenus gymnasii nostri; unde toto octiduo perenne lumen ante aram Martyrum fuit. Post suos quoque cereos tulere ex ludis trivialis puellae, rythmice recitantes patrium. Multae nobiliori amictu praefulgentes, quidquid pretiosum ex mundo muliebri omnium ferme totius urbis matronarum et virginum conferri potuit, in ornatum converterant. Res, in tenni quamvis tetate, magnifica profecto et superba! Tum apparuit Luxemburgum plus in sereniis atque cistis, quam in externo cultu, habere luxus. Postquam hic puellarum chorus cereos duos majores ad aram Martyrum ingenti hominum concursu dieavit, excepere tandem Psalmi Vespertini. Quibus peractis, Saerdos noster ad concionem frequentissimam dixit. Episcopus deinde Azotensis infulatus, hymnum Ambrosianum, stans ante aram Martyrum, praecinuit, schola cantorum cetera exeunte, sic tandem sacrum Christi Corpus in hierotheca more majorum praetentans, populum rite consignavit. Ita ejus diei festiva summa omnium gratulatione finis impositus. Nec defuit, quod argumento esset, gratos fuisse Deo Divisque ejus diei tot honores. Prodigium id appellare non ausum: at certe miraculi habuisse speciem, fidenter dixerim. Mulier honesto loco, cum filium adolescentem ex gymnasio nostro, genuum acutissimus dolor, jam a sex ferme hebdomadibus incremens, tandem ab incessu prohiberet; non in iterum magis, quam religio-o animo, apud Martyros opem, quam humana remedia negaverant, querere institit. Filium itaque solata, jussit bene sperare. Omnia se actorum, quo de Divis Martyribus, aliquid, quidquid id esset, nancisci posset, cujus contactu, affecta in de genua curarione. Nix, ut ante retuli, omnia contexerat. Invenit tamen matrona quaedam prioria sub ipsa hiberna nive vi-

deinde caepi
offerri
cerei volti,
a puertis

F
et puellis,

et puer
gressu pri-
vatus san-
tur

A rorem, quo sacræ viæ partem ante suas ædes consterneret. Inde folia pauca tulit residenti intra domesticos parietes filio pia mater. Ipse interim absente matre, cum propter ædes pompa incederet, partim spe valetudinis a Martyribus obtinendæ, partim desiderio sacra lipsana in triumpho suo spectandi, scipione nixus, quod dudum nequiverat, ad limen usque domus ægre prorepserat. Nunc, postquam reversa mater folia salutifera tibialibus ejus assuit, exinde imminui dolor, et ante diei vesperrum penitus residere, et ipse jam commode intercedere posse.

A ALEX. WILLEM.

postridie frequentari cupla voti. va sacrificia,

B 22 Hæc rerum primo die gestarum series. Postridie cepta jam appendi anathemata cerea ad hierothecas Martyrum, quibus postea alia super alia accessere. Sacrum eo die ad aram Martyrum soleoni mare locit Dominicus Keurcheus Decanus et Curio Arlunensis: Sacerdotes etiam alii ex Clero ibidem sacrificaverunt, tum hoc tum posteris diebus. Hoc quoque die sacrum novendiale Consul hujus urbis, morbo gravi decumbens, ex voto suscepit. Nuncuparunt et alii Divis Martyribus novendialium vota, inter quos Senator unus. Eodem die Magistratus urbanus, cujus in honorandis Martyribus insigne studium eluxerat, in triclinio nostro acceptus est. Sub horam quintam vespertinam litaniam Matris magne decantata; quod et toto octiduo servatum. Ex hoc die, cupit plebs pia, atque etiam honorati, porrigeræ Sacerdotibus precatorios globulos, ut ad hierothecas adireverentur. Tum quoque multi passim, nullo ordinis aut sexus aut ætatis discrimine, circum aram Martyrum euntes, Divos veteri et a majoribus accepto ritu, lustrarunt, quæ ceremonia exinde in multos menses repetita. Fuere etiam primarii viri et matronæ, qui Martyrum sacra capita osculanda sibi dari rogarent, quod et iis et ceteris deinde idem flagitantibus toto octiduo concessum. Tertio die, sub sacrum apparatus, Sodales Divæ Virginis in cælos assumptæ (sunt in eo sodalicio Pœtie et Rhetores gymnasii nostri) cereum majorem Divis Martyribus, adhibito carmine cum titulo, posuerunt. Eorum exemplum secuti Sodales ejusdem Virginis sine macula conceptæ (hi sunt Grammatici) cereum simili ritu sexto die accenderunt. Quotidie autem sacrificium unum solennius, extra alia consueta, ad Divorum Martyrum aram factum. Exacto die octavo, quo et solempniter facta res Divina, et dictum pro concione, cum ex urbe et agro nunquam deessent qui Divos venerarentur; placuit eorum hierothecas nequaquam loco movere, sed publice colentibus expositas, in media aede relinquere.

et hierothecæ pie circumiri,

C 23 Episcopus porro Azotensis, ut religionem populi semel accensam in perpetuum aleret, data criminum vena quadragenam dierum iis, qui ante reliquias Divorum Martyrum ter precationem Dominicam et salutationem Angelicam recitarent, ita ea de re in tabulas retulit: *Otho, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Azotensis, Eminentissimi ac Reverendissimi Trevirensis Archiepiscopi in Pontificaliis et spiritualibus Vicarius generalis, omnibus Christi fidelibus, præsentibus litteris visuris, salutem in Domino sempiternam. Dum præcelsa mœrita, quibus sancti Martyres in domo Dei effulgent, devota consideratione nobiscum revolvimus, dignum arbitramur, ut sacras eorum reliquias, præcipuo semper honore habitas in Ecclesia Dei, gratiosius remissionum impendiis et indulgentiarum muneribus decoremus. Quocirca de annipoteatis Dei misericordiam ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus et singulis utriusque sexus Christi fidelibus, qui ante sacra corpora Sanctorum Martyrum Tertullini et Chrysanthi, quorum translationi cum Archiepiscopali auctoritate interfuimus, et*

quæ jam quiescunt in templo Collegii Societatis Jesu oppidi Luxemburgensis Diocesis Trevirensis, pro sanctæ Matris Ecclesię exaltatione, hævesum extirpatione, et Christianorum Principum concordia, ter orationem Dominicam et toties salutationem Angelicam, devotè recitaverint, quocumque die id fecerint, quadragesimæ dierum indulgentiam, perpetuo in futurum valuturam, in forma Ecclesię consueta, tenore præsentium misericorditer in Domino concedimus et impertimur. Datum Luxemburgi VII Martii anni MDCLVII.

Frater Otho, Episcopus Azotensis.

D 23 Hic ferme diebus, quibus hæ scripta tabulae, per religiosas omnes familias, quæ in publica supplicatione processerant, missum a Rectore congiarium, quantum per rei familiaris angustias his egenis temporibus mitti honeste potuit. Subinde nobilis matrona, Anna Maria Crœfia, uxor quondam nobilis et strenui viri Sebastiani a Baur, cohortis Germanicæ Præfecti, Everlingæ Toparchæ, cum ex dolore cordis ægra septem ferme ipsos dies decubisset, mortique jam sese appararet; simul Martyrum nostrorum memor fuit, simul spem opiscorum concepit; moxque voto Divis nuncupato, repente convaluit. Igitur damnata voti, simulacra duo cordis ex cera virgine ad hierothecas Martyrum appendenda misit. Mulier proba, et fere supra sexum prudens, civis nostra, cum ex affectis pedibus ægra sex ipsas hebdomadas jacuisset, et medicorum opem nequidquam experta, consistens et niti pedibus nequivisset; Divos nostros Martyres, quorum recenti triumpho se adesse non potuisse vehementer dolere appellavit. Exinde melius habuit, et mox ad Divos Martyres gratabunda venit. Nec illud prætermittendum, Excellentissimum virum Joannem Beckium, Provinciæ hujus Rectorem et militiæ Regis summum in Belgio Præfectum, cum nuper huc Bruxellis magnarum rerum causa excurreret, ad Divos Martyres venisse, eosque suppliciter esse veneratum. Post hæc illustrissimus Princeps Fortunatus Hermannus, Marchio Badensis, cum illustrissima Conjuge, Martyribus honorem habuere, et præeunte Sacerdote uno nostro, circum hierothecas solenni more iere. Mulier honesta quædam, cum filius ejus sexennis, febre correptus, adhuc tanto crurum dolore ex tridua nervorum contractione perpetuoque spatio torqueretur, ut nec crura protendere, nec corpus erigere posset; Martyrum nostrorum opem, genibus ante lectum pueri nixa, imploravit: vovitque, duo se cerea crura hierothecis eorum appendendam, si puer convalesceret. Vix voto nuncupato, crura protendit puer, exclamans: Isti me Sancti, quos appellasti, mater, curaverunt. Agedum gratiam iis, ut par est, habeto. Postridie mulier cum filiolo suo sano adfuit, et anathemata, quæ voverat, Martyribus apposuit. Causidici ejusdam primarii uxor, cum doloribus matricis adeo vehementibus cruciaretur, ut moriendum sibi putaret, sanctos Martyres suppliciter invocavit. Cæpit mox doloris impetus sensim languescere: post quartam horæ partem, somnus respirantem a summis illis cruciatibus invasit, et duodecim horas sopitam tenuit: evigilans deinde optima matrona, persanata se sensit: postea beneficii accepti memor, Martyribus bullam argenteam cum titulo nominum eorum appendit. Quotiescumque autem matricis doloribus, qui subinde leviores exstitere, tentari se animadvertit, invocatis Martyribus confestim melius habet.

Curantur, cordis dolor,

B pedum infirmitas,

F fabricans et contractus,

F

ex matrice laborans.

E 23 Aderat interea dies, quo hierothecas recondi oportebat. Instaurabamus tum furte Communionem generalem, quam vocant, tertia mensis die Dominica. Parata erant supra ara maxima templi loculamenta duo, inscripta sanctorum Martyrum nominibus et Christi monogrammati. Vesperi sub horam quintam, postquam

Hierothecæ in paratum sibi locum reponuntur

A postquam ad populum frequentem peroratum fuisset, habita est a nostris supplicatio, processumque ab ara maxima, ad aram Martyrum quae erat in templi medio. Nostri Sacerdotes linteati, cum facibus praebant: sequebatur Rector in pluviali cum ministris. Prece dicta ante Martyrum hierothecas et thure incenso, Sacerdotes nostri bini, singulis ferculis humeros subdiderunt: et magna populi prosequente turba, festo interim resonante cantu, ducto per templi latera longiore circuitu, ad aram maximam processerunt, ibique hierothecas, in suo quamque reconditorio locaverunt. Haec mense Julio anni millesimi sexcentissimi quadragesimi septimi acta sunt. Nec desierunt ex eo die per intervalla alii ce-

et Translationi recolenda designatur & Dom. post Pascha.

reos incendere, alii votiva sacra ad Divos Martyres curare. Multis etiam praebita est aqua, invocatis sanctis Martyribus, immersisque eorum Reliquiis, adversus morbos sacrata. Quia autem translata primum sancta corpora sunt tunc cum hiems saevire maxime solet, et cum ad squallorem jejunii verni res sacrae post Septuagesimam vergunt; impetratum est ab Azotensi Episcopo, ut quarto quoque Dominico die post Pascha, annum Translationis solenne, per octiduum producta celebritate, instaurare liceat: cui rei vere proximo hujus anni millesimi sexcentissimi duodequingagesimi initium dabimus.

NOT. 20

DE SS. SABINO ET CERTESIO,

MARTYRIBUS ROMANIS IN CASTELLAM TRANSLATIS.

G. II.

X MAJI.

Eremiticorum apud Discaleceos conventuum

B **C**ontemplatio et solitudo semper fuere finis et spiritus Ordinis Carmelitarum: ideoque ab illius origine, cœnobita in eremis et locis ab urbium tumultu remotis fundita fuere usque ad Innocentii IV tempora, qui ea in ipsis civitatibus (ut eorum Religiosi una cum ceteris Mendicantibus proximorum saluti operam suam impendere possent) fundare benigne concessit. Ast reformato a magna viragine ac Seraphica matre TERESIA Ordine, primogeniti tantæ Parentis filii, ut primitivus spiritus revivisceret et fovetur in restituto Carmelo: statuerunt, ut in unaquaque provincia unus sit Conventus eremiticus melius in silvis, rupes inter et speluncas ædificatus, adinstar Laurarum, olim a SS. Saba, Euthymio et aliis in Palestina constructarum, cujus ambitus muro conclusus ad unam aut alteram leucam et amplius extenderetur; in cujus medio conventus cum ecclesia, cellulis ab invicem hortulo discretis, ut in Carthusianorum cœnobiis cernitur: at præter istas cellulas, conventum in Ecclesia circum, cum refectorio, coquina et aliis officinis necessariis formantes; aliæ ædificentur cellulae cum sacellis, hinc inde inter nemoris opaca, in vallibus aut rupibus invis, intra tamen muri ambitum, ad quam tempore Quadragesimæ, Adventus, atque aliis sanctioribus anni temporibus aliqui e conventu se recipiant, ibi soli Deo vacaturi, atque solis oleribus, aliisque terræ fructibus erudis aut coctis, aut oleo vel aceto maceratis, toto illius recessus tempore victuri: quo completo ad cellas conventuales redeunt. Hoc autem in conventu multo quam in aliis conventibus rigorosius vivitur. Nullos habent ibi Religiosi actus communes, præter chori et refectorii: reliquo tempore contemplationi et psalmodiæ in ecclesia vacant; aut manuum labori in cellulis. Perpetuum ibi silentium servatur. Ad hunc Conventum nulli mittuntur, nisi qui petierint, illudque iteratis precibus obtinuerint: nec id junioribus facile conceditur, sed passim concionatoribus, confessariis, aliisque in externis caritatis erga proximum operibus continuo occupatis, ut spiritus vires sumant, proprioque profectui vacent; expleto ibidem anno, ad intermissa recollectionis hujus gratia caritatis opera redituri fortiores et ferventiores.

forma,

disciplina,

2 Horum eremiticorum conventuum in Teresiano Carmelo institutor fuit, una cum VV. PP. Alphonso a Jesus Maria et Bartholomæo a S. Basilio, V. P. Thomas a Jesu Hispanus, Carmelitarum Discaleceatorum in Belgio fundator; ubi et conventum eremiticum S. Joseph, in silva Marlania juxta Namurcum, a Serenissimis Belgarum Principibus Austriacis,

et origo.

Alberto et Isabella, Philippo III Hispaniarum Rege consentiente et approbante, fundari curavit anno mxcix. Primum autem hujusmodi eremitici instituti conventum fundavit in Castella nova ad Tagum, non longe a Civitate Pastronensi, in silva et montibus de Bolarque, a quibus hic Conventus nomen accepit, vulgoque vocatur Eremitus de Bolarque: in qua eremiticæ vite exercitia fieri cœperunt anno mxcxi die xvi Augusti, in oratorio arborum ramis constructo sub invocatione S. Joannis Baptiste. Vita Angelica, quæ ibi ab Eremiticis Carmelitis Discaleceatis agebatur, adeo omnes, aut qui eam coram oculis spectarunt; aut absentes aliorum relato auribus exceperunt, ad devotionem erga dictam eremum accendit, ut passim Reges ac Principes, tum seculares tum ecclesiastici, largissimas ad construendum conventum sponte eleemosynas conferrent: sibi gratiam et beneficium præstari vel maximum arbitrarentur, si alienius cellulae conventualis, aut alienius eremitorii separati a conventu fundatores esse mererentur. Inter quos eminet Eminentissimus Dominus Cardinalis Albernoz, qui ab ipsa Roma multis expetiit precibus, ut sibi in hac eremo fundare liceret cellam eremiticam infra muri ambitum, sub invocatione S. Michaelis Archangeli: quod et ipsi gratiose concessum est. In cujus favoris gratitudinem, duo sanctorum Martyrum corpora, a se ex cœmeterio S. Cyriacæ extra muros civitatis Romane cum speciali facultate summi Pontificis Innocentii X extracta, huic eremitico conventui dono misit, cum sequenti Epistola, Hispanico scripta idiomate, quam hic subjicio Latine redditam.

Horum primo de Bolarque dicto, E

Card. Albernoz

3 Quandoquidem hactenus neglexerim implere istam meam obligationem, nolui perire ut absque hæc mea epistola abeat P. Fr. Franciscus de S. Anastasio, Procuratoris generalis munere perfunctus, qua manus deosculer vestrae Paternitatis, omniumque Patrum istius conventus atque eremi. Protectionem hanc ego ei pene invideo: optabam enim ipse ad ista sancta loca ire, et esse bajulus duorum sanctorum corporum, quæ suis ex ebenthecis clausa cum authenticis documentis mitto isti conventui: ubi volo et cupio ut maneant semper: ideoque hoc ipsum scribo P. Generali ut fieri mandet, nec non Patern. vestrae supplico ut idem curet, quemadmodum facturam credo. Nam ista solum conditione ea destino ad istam sanctam domum. Maxime gaudeo quod P. N. Generalis voluerit mihi mitti mensuram tabulae, ejus capax est altare in eremitorio S. Michaelis, ut ipsam hic fieri eurem ab optimo quem invenero pictore; atque intra breve

mitti duo corpora Martyrum,

tempus

A tempus illuc quæ que missurum me confido pecuniæ summam, ad hoc necessariam ut eremitorum istud habeat dotem centum ducatorum annue, cujus causa eremita qui locum incolit obligetur quotidie sacrificare ad meam intentionem. Ut autem nomen meum, oculis intrantium expositura eos admoneat pro me orare non solum praesentes sed etiam futuros, ideo, non vero alicujus vanitatis causa, supplicavi P. Generali idemque peto a Reverentia vestra, ut ponatur supra portam titulus, quo intelligatur quod ego sim qui istæ quotidianam Missam fundavi, et qui nisi duorum Sanctorum corpora sanctæ isti domui: cujus incolis singulis et Paternitati vestrae manus deosculor, rogans omnes, ut me commendent Deo, qui vos multis annis conservet. Romæ vii Martii anno MDCXLVII. Addit deinde sua manu propria Eminentissimus: Duo illa corpora sunt S. Sabini et S. Certesii Martyrum.

Servus vestrae Paternitatis
CARDINALIS DE ALBORNŌZ.

4 Ista epistola, et una sanctorum Martyrum corpora feliciter Madritum pervenere et inde ad eremum de Bolarca sub initium Decembris ejusdem anni MDCXLVII, deducendo ea R. P. Antonio a Cruce, ejusdem eremi Priore, et a pago de Snyatone Parocho, Baillivo, ac nonnullis aliis devotis personis ejusdem loci comitantibus. Erenicolarum obviam sacris corporibus usque ad inferiorem portam Clausurae venerunt: ubi genibus flexis per aliquod spatium in oratione prostrati, summa cum animi devotione et exultatione novis eremi incolis jamjam futuris felicem adventum apprecantes, eos religiose, hymnum Te Deum laudamus decantantes, ad ecclesiam deduxerunt; ibique deposuerunt usque ad diem decimam Maji (quæ erat Dominica) anni sequentis id est MDCXLVIII, qua eorum translationis festivitas

solemniter celebrata est. Quæ ut solennior fieret advenit eo R. P. Provincialis P. Gaspar a S. Josepho, cum nonnullis vicinorum Conventuum Prioribus. Missa solenni ab eis decantata, aliisque divinis Officiis rite completis, reposita fuere SS. Martyrum Sabini et Certesii pueri corpora, hinc et inde a lateribus summi altaris, in urnis ex ebena confectis et transparentibus (ita ut sacra ossa videri possint) vitris crystallinis exornatis, et ab ipso Eminentissimo D. Cardinali Romæ transmissis. Ardentes fuere eremicolis carbones illa SS. Martyrum ossa; magnopere enim eorum devotionis ardorem succenderunt, maxime S. Certesii tantillæ ætatis puelli: vix enim octavum ætatis annum compleverat, ut ex capite aliisque corporis ossiculis, nec non et dentibus (quos nunquam mutasse videtur) conjici potest.

5 Horum Sanctorum corpora accepit supradictus Cardinalis Albernotius, et misit cum duabus ampullis, eorundem sanguine repletis: at R. P. Joannes Baptista, Generalis Congregationis Hispanicæ, ampullam sanguinis S. Sabini Martyris misit ad conventum eremicum de los Batuecas in veteri Castella, ubi in magno pretio et honore habetur. Prædicta autem Sanctorum corporum Translatio, quotannis die x Maji devote ab illis eremicolis Carmelitis Discalceatis recolitur. *Hactenus relatio, communicata a R. P. Josepho Ignatio de S. Antonio ex Toparchis de Rebec, tunc Provincia Gallobelyicæ Carmelitarum Discalceatorum Procurator Beuvellis: quibus quid additum magnopere cupiam? Nam quæ desiderari fortassis hic possent testimonia ad faciendam inventionis fidem, cum omnino similia aliis paulo anteprolatis et sæpius alibi propositis sint, absque incommodo hinc abesse videntur.*

D
et translatio
celebratur
anno 1648.

Sanguis S.
Sabini do-
natus Eremo
Batuecensi.

E

DE SS. SILVESTRO ET FROMINIO

G. II.

EPISCOPIS VESONTIONENSIBUS IN BURGUNDIA.

SECL. IV

Vesontio, Sequanorum Metropolis et libera Imperialis civitas intra Comitatum Burgundiarum, plurimos habuit Episcopos, titulo Sancti honoratos, quorum res gestas descripsit Johannes Jacobus Chiffletius Vesontinus, parte secunda Vesontionis. In hoc capite ix et x de Episcopis hæc ista habet: S. Silvester I. Hunc Golsius sequenti Frominio postponit, ac utriusque res perperam miscet: nos enim ex certioribus monumentis et antiquissimis catalogis hoc loco restitimus. Beatus igitur Silvester, parentum hortatu atque etiam jussu virginem sibi despondit: cujus amplexibus cum præferret ilhbatos toros, eo sponsam adjuvit, ut æterna virginitatis voto uterque se Deo obstrinxerunt. Orantibus adfuit destinatus eccliam: qui gemina proposita corona, sponsæ simul et sponso animos ingentes attulit, quo datam Deo fidem fortiter pieque servarent. Puella igitur casti Virginum, silvester Clericus sese adjunxit: quos inter magna laude ac præcellentis ejusdem virtutis significatione versatos, dignus tandem judicatus est, qui translato: I Superos Aniano, ad Episcopatus apicem eveheretur. Id officii cum gereret, ac senescente vel idolorum cultu vel Ariana impietate, magna fieret indies ad pium gregem accessio; S. Mauritio et sociis basilicam Vesontione dedicavit, quæ hodieque superest: in quam ad synaxes et divina officia populi pars aliqua conveniret. Fuit vero adhuc mirabilem operum patrorum insignis, ut ejus virtus in curandis paralyticis, cæcis etiam lucis usura donandis, quin

et mortuis ad vitam revocandis, non raro eniteret. Ad extrema instante morbi vi, cum vite metam divino beneficio prævideret, evocato Clericorum coetu, thronum Pontificalem ascendit (ita nostræ tabulæ) et medio in grege pius Pastor beatam Deo animam reddidit: corpus vero prope Anianam decessorem suam tumulo mandari voluit, sed quo loco inceperunt.

2 Ejus porro festum sic notatur in Martyrologio S. Joannis, vi Idus Maji Bisontii S. Silvestri Episcopi et Confessoris, cujus vita commendatur miraculis. Ac deinde sequenti mense, Nonis Junii Translatio Sanctorum Confessorum Silvestri et Aniani Archiepiscoporum Chrysopolitanæ Ecclesiæ. Unde, quo, quando, et a quo facta hæc translatio, mihi adhuc incompertum. Suspiror tamen, cum ampliata est S. Petri ecclesia, ut B. Niceii Bisontini Archiepiscopi corpus extra muros sepultum concluderet; SS. Aniani et Silvestri corpora, in aliqua veteris ecclesiæ parte condita, effossa fuerit, et rursus sepulta in medio choro basilicæ in melius restituta. Eo quippe loco, in solo quod psallentium pedibus quotidie teritur, cernuntur in quadrati cancelli fornam dispositi lapides (subtensis ad humum secernendam muris, qui aliquot abhinc annis inter fodendum reperti sunt) qui amplam satis spatium concludunt. Et quidem in eo quadrati latere, quod majori altari vicinius est, medius lapis sic inscriptus legitur:

Sanctorum sepeliri cancellius corpora multa,
Hæc igitur causa non suscipit alia.

in Cathedra
Episcopali
moritur:

F

colitur 10
Maji

et 5 Junii

ob translatum corpus.

S. Silvester sponsa relecta

Clevo adscriptus.

ordinatur Episcopus:

dedicat ecclesiam S

Mauritii miraculis claret:

A In latere vero opposito hæc lapidibus insculpta sunt. *Multa Sanctorum corpora ibidem sepulta sunt: quorum animæ felices in caelis coronantur*

S. Frominius
virtutibus
deditus,

basilicam
S. Stephani
perfecit

in ea sepultus.

3 Silvestrum secutus est S. Frominius, pietatis ac religionis absolutissimum exemplar: in ejus elogiis hæc maxime reliquerunt Majores nostri, quod orationi, afflictationi corporis, atque elemosinarum largitioni addictissimus esset. Superiorem Cœli montis basilicam, Stephano Protomartyri a B. Hilario excitari cœptam, et promotam a Pancratio, perfecit: atque in ea Regularium Canonicorum collegium primus constituit, quod auctoritate Apostolica muniri curavit, multis a Damaso et Siricio in eam rem obtentis privilegiis. Hinc initium Canonicorum S. Stephani, adeoque ipsius ecclesiæ: ut vel ex eo appareat, quam nullo fundamento eam Bisontinarum antiquissimam fecerint nonnulli, quæ tum cum perfecta est, quatuor alias ante se haberet; nempe matrem ecclesiam S. Joannis Evangelistæ, S. Joannis Baptistæ, S. Petri, et S. Mauriti. Defuncti Frominii corpus conditum est ad dexteram partem altaris S. Stephani, superioris ecclesiæ an inferioris, quæ S. Joannes simul et S. Stephanus dicebatur, non est usquequaque certum: neque enim

B

tam antiqua est consuetudo illa neminem in S. Joannis ecclesiâ sepeliendi, ut memini in Paulino. *Hæc Chiffletius, vir alia credo antiqua quæ sequeretur monumenta habens, quam lectiones a seculis paucis insertas veteri Breviario. Neminem proinde commoveri debet, quod, ex usu longe posterioris quam qua Frominius vixit ætatis, Canonicos Regulares nonnullos legat.*

4 *Ex supra nominatis Pontificibus præfuit Ecclesiæ S. Damasus ab anno cccclxvi usque ad annum cccclxxxiii, quo mortuus est et colitur xi Decembri: huic tunc successit Siricius et vixit usque ad annum ccccxviii. Hinc de tempore Sedis S. Frominii constat. Utrumque Silvestrum et Frominium ad hunc diem conjungunt Aubertus Miræus in Fastis Belgicis et Burgundicis, et Andreas Saussayus in Martyrologio Gallicano, adjunctis elogiis sed ex narratione Chiffletii desumptis. Ferrarius in Catalogo ad v Junii ista habet: Vesuntione in Gallia Sanctorum Episcoporum Silvestri et Aniani. Annotatur, ex Tabulis et Catalogis Episcoporum Vesuntinorum, ac ex Calendario Ecclesiæ Vesuntinæ. Eodem die de solo S. Aniano agunt citati Miræus et Saussayus.*

Memoria in
fastis.

6

DE SS. PALLADIO I ET PALLADIO II

O. B.

EPISCOPIS BITURICENSIBUS IN AQUITANIA I.

SIGILL. IV

D no fuerunt apud Bituricenses Episcopi Palladii dicti, ambo ad hunc diem x Maji Sanctis adscripti. Primus in sua diœcesi venerationem habet, alter in Cadurcensi, uti infra dicitur.

In Patriarchio Bituricensi apud Philippum Labæ cap. 9 de primo Palladio ista narrantur: Noms præfuit S. Palladius, vir utique iater præcipuos valde egregius, quippe qui nunquam vanissimi hujus mundi superflua delectatione illectus, a supernæ civitatis Hierusalem felicitate desideranda referatur potuisse dimoveri. Atque inter hæc dum omnes, qui ante se Sacerdotii principatum gesserant, pietate et religione cuperet superare; ejus pectori tantus fidei calor, tanta puritas indesinenter augebatur, ut, licet tunc temporis plures viri, alioqui scientia et dignitate sublimes, sed, pro dolor! diversarum hæresum virulenta contagione polluti, Catholicam Ecclesiam gravi atque intolerabili inestitudine afficerent; iste tamen verum Apostolicæ fidei dogma semper inconcusse servavit..... Qui cum esset cruditionum prærogativa magnificus, et virtus animi ac vitæ sinceritas longe in eo magnificentior appareret; ipse tandiu sentum fidei fortiter dimicando adversus mundum, carnem, et diabolum infatigabili constantia tenuit, donec per gratiam Dei hostibus prostratis victor existens, tandem cum ineffabili gloriæ triumpho anam paradisi, cum Christo perenniter regnaturus, intravit. Sed (quo maxime dolemus) ea quæ tantus ac talis Pontifex in vita sua gessit, ad nostram notitiam vetus fama minime perduxit. Sepultum fuit sacratissimum corpus ejus in quadam Parochiali ecclesia, quæ ex ipsius nominis appellatione nunc usque est denominata. Denique festus illi dies singulis annis celebriter agitur sexto Idus Maji, quo die idem sanctus Patriarcha Palladius ad Christum migrasse creditur. Sedit autem annis septem, ab anno trecentesimo septuagesimo septimo, ad annum trecentessimum octogesimum quartum, temporibus Damasi Papæ et Imperatorum Valentiniani, Valentis et Gratiani. *Hactenus auctori dicti Patriarchii.*

Noms Ep
Bituric

contra hæreses
Catholicas,

Sepultus in
parochia
sui nominis

an 381

2 Præfata S. Palladii parochia, vulgo S. Palais, distat quatuor leucis Gallicis ab urbe Bituricensi versus Septentrionem, et agnoscit Patronum Abbatem Majoris-Monasterii: cui etiam subjacet ibidem Prioratus S. Palladii. Est etiam alia S. Palladii parochia cum Prioratu in Archipresbyteratu Casrensi: et dictus Prior est sub Abbate Casæ-Dei diœcesis Cluromontanæ, atque ad ipsius præsentationem constituitur Parochus. Memoratur Dominus S. Palladii in Bulla Urbani III relata in citato Patriarchio Bituricensi pag. 95, uti et castrum S. Palladii indicatur pag. 89 in Bulla Eugenii Papæ. Libretiam 8 Vite S. Austregisili 20 Maji, num. 3 quidam natus, sanatur veniens ex potestate S. Palladii, sive ejus parochia. Quæ annis confirmant antiquam S. Palladii venerationem, quam huic x Maji eidem attribuit antiquum Martyrologium Abbatis S. Laurentii Bituricensis his verbis: Sexto Nonas Maji. In territorio Bituricensi, S. Palladii Episcopi et Confessoris. Quæ plane eadem leguntur in MS. Florario Sanctorum, in Martyrologio Ordinis Carmelitarum, quod MS. Colonia adservatur, et in Martyrologio Colonia et Lubecæ sub annum mcccxcv creuso, item apud Greveum in Auctario Usuardi et Cuvissium in Martyrologio Germanico. At phrasi mutata apud Maurolycum et Molanum ista habentur: In agro Biturico Gallharum S. Palladii Episcopi et Confessoris. Longiore encomia cum præsequitur Saussayus, sed ea supra dictis hinc. Deum iater festa proprii diœcesis Bituricensis censetur ad hunc x diem natalis S. Palladii Archiepiscopi Bituricensis.

2 Parochia
et 2 Prioratus
ab eo dicti.

1
Cultus sacer
10 Maji

S. palladius
Episcopus 13

mortuus in
monasterio
Marcitaco
anno 461,

nom

AUCTOR G. II.

A nera fecit sexto Idus Maji, in monasterio Marciliaco Cadurensis territorii (ut legitur in veteri Martyrologio Ecclesie S. Austregisili de Cistro) Apostolicam Sedem tenente Leone viro sanctissimo atque doctissimo, imperantibus Theodosio Juniore, Marciano et Leone primo, regnantibus in Francia Meroveo et Childerico patre Chlodovei, qui primus de Regibus Franciæ Christi fidem suscepit. *Hactenus Auctor dicti Patriarchi: cui consentiunt Joannes Chenu in Chronologia Archiepiscoporum Bituricensium, Claudius Robertus in Gallia Christiana, et Andreas Sausseyus, qui in Martyrologio Gallicano de eo ista scribit:* In Marciliacensi conobio Cadurensis diocesis Sancti alterius Palladii, Bituricensis Episcopi, qui serie Pontificali decimus tertius S. Leoni successit, clarusque sanctitatis testimoniis decimo tertio anno Episcopatus abiit ad præmium. *Eundem hoc die celebrat Glucius in Natalibus Sanctorum Canoniorum:* Bituriæ in agro S. Palladii Episcopi et Confessoris, qui decimus tertius ibidem adnumeratur Episcopus, et cum annis tredecim Præsulatum optime administrasset, virtutibus illustris obdormavit in Domino, et in sua Ecclesia sepulture traditus circa annum D mini 460. *Ita hunc annum legendum arbitramur, errore typographico expressum 250. Eodem modo aliqua prioris Palladii videntur huc tributa.*

Inscriptus Martyrologus

4 Ecclesia Bituricensis Cathedralis dicata est S. Stephano Proto-martyri, quam Gregorius Turonensis lib. I Historiæ Francorum cap. 29 asserit primam apud Biturigas urbem, miro opere compositam, et primi Martyris Stephani reliquiis exornatam, id est, ut idem Gregorius lib. I de Gloria Martyrum cap. 33 explicat, partem sanguinis in altari Bituriæ Ecclesie contineri. De hac Basilica S. Stephani ejusque fundatore Palladio (quem aliquem e duobus Sanctis relatis arbitramur) hoc cecinit carmen Venantius Fortunatus lib. I num. 3.

D
Ecclesia S. Stephani ab aliquo horum constructa.

Gloria celsa pios D mini circumdat amicos,
Quorum diffusum vivit in orbe decus.
Pertulit hic Martyr pro Christo Orientis in axe,
Ecce sub Occasu templa beatus habet.
Fundatus virtute Dei, de morte triumphans,
Excepit lapides, cui petra Christus erat.
Gens Judæa ferax, Stephanum, quem perdere credis,
Etsi carne, tamen nescit honore mori.
Ille tenet palmam meritis, tu crimine pœnam:
Possidet ille palos, tu magis ima petis.
Hæc sacra Palladius Levitæ templa locavit,
Unde sibi fiat non peritura domus.

E

DE SANCTO CATALDO

G. II.

EPISCOPO TARENTINO IN ITALIA.

X MAJI.

Tarenti Episcopus olim S. Cataldus, et Patronus

Ab Inventionem celebratur 10 Maji.

C

Tarentum, Salentinorum in Magna Græcia, olim, teste Pausania, urbem maritimarum maxima et opulentissima cum portu optimo, hoc etiam tempore adhuc Sede Archiepiscopali exornata, in Provincia regni Neapolitani Hydruntina sita est: de cujus Antiquitate et varia fortuna composuit libros octo Joannes Juvenis Tarentinus, anno MDLXXXIX Neapoli excusus, ac dein insertos Italiæ illustratæ anno MDC Francofurti impressæ. Auctor hic lib. 8 cap. 2 et 3 agit de S. Cataldo, Tarentino olim Episcopo, atque etiamnum civitatis et Ecclesie Tarentinæ Patrono: et cap. 3 indicat, Inventionem et Translationem corporis ejus solemnissime sexto Idus Maji celebrari, eoque die magnum fuisse vicinorum incolarum æcursum, ob plenariam a summo Pontifice Gregorio XIII concessam indulgentiam, deprecante hoc Ladio Brancatio tunc Archiepiscopo. A quo etiam tempore captum est recitari officium S. Cataldi, ad normam Romani Breviarii, sicut præfigitur dicto Officio his verbis. Nos Guilielmus Sirletus, titulo S. Laurentii in Panis-Perna S. R. E. Presbyter Cardinalis, fidem facimus et attestamus, S. D. N. D. Gregorium XIII, vivæ vocis oraculo nobis facto, concessisse et licentiam dedisse Archiepiscopo et Clero Tarentino dicendi in choro et extra superscriptum Officium S. Cataldi Episcopi et Confessoris eorum Patroni, ad formam Romani Breviarii redactum et emendatum, tam in festo ejusdem quam in Inventionem per totam metropolim, juxta antiquam Ecclesie Tarentinæ consuetudinem. Datum Romæ in palatio Apostolico, in loco nostræ solitæ residentie: v Nonas Julii MDLXXX. Cardinalis Baronius, citato hoc Officio, inscripsit nomen Martyrologio Romano ad hunc x Maji, his verbis: Apud Tarentum S. Cataldi Episcopi, miraculis clari.

peritus, qui de mandato Regis evocatus Panormum, eo se contulit ad quoddam volumen de Græco in Latinum transferendum. Verum cum omnia quæ dantur miracula fuerint a Berleugerio conscripta, non constat. Ignoramus etiam quo ordine ea primum descripta fuerint, quæ inter Inventionis et Translationis historiam habemus in duplici MS, quoad dictam ordinem discrepante: quare optandum foret, ut ipsius Berleugerii contextus inveniretur. Bartholomæus Moronus Miracula S. Cataldi, ex vetustissimis exemplaribus fidelissime desumpta, stylo modice immutato edidit Romæ anno MDCXIV, Verum malimus ipsa dote stylo primogenio exarata, et a sensu auctoris non oberrantia; qualia cum prædicta Inventionis et Translationis historia accepimus Neapoli a P. Nicolao Beutillo. Michael Monachus in Sanctuario Capuano citat MSS. Acta Inventionis sub hoc titulo: Tragoni Archiepiscopo viro religioso: sed legendum Drogoni. Dies natalis a Petro de Natalibus infra referendo assignatur VIII Maji: qui Tarenti solemnè ritu peragitur, et variis fastis inscriptus invenitur. Præterea VIII Martii memoratur in MS. Florario, et utroque Catalogo Ferrarii, qui asserit eum diem esse natalem. Addit Juvenis, ab hoc Sancto multa oppida et paracias oppellari et nomen ejus Venetiis, in Umbria et in Sicilia celebre esse: Coralti quoque in Apulia, ut pestis cessaret, ecclesiam Divo Cataldo edificatam, et Patribus Minoritis anno MDVI concessam. Joannes Franciscus de Abela Vice-cancellarius sacre et eminentissimæ Religionis Hierosolymitanæ, in descriptione Insulæ Melitæ edita ibidem anno 1647, lib. 1 notitia 4 de Cæmeteriis pag. 47, testatur quod juxta urbem, prope cryptam S. Pauli, et contigua cryptæ a S. Maria de spe nuncupatæ, est alia crypta S. Cataldo dedicata cum cæmeterio, supra quod hodie est parvula ecclesia in honorem ejusdem Sancti consecrata, multumque frequentata a devoto populo, propter continuas gratias quas ibidem ejus intercessione referunt herniosi, qua ex causa ibidem quotidie fere celebratur Missa.

F
Cultus variis diebus et locis:

ecclesie constructæ.

VIOE APP
TOM. XII MAJI;
NOT. 81

Historia Inventionis et miraculorum datur ex MSS.

2 Subjungimus primo loco, ut monumenta certiora, historiam Inventionis et miraculorum, descriptam, ut infra ex num. 21 apparet, ex Actis quæ edidit Berleugerius Tarentinus, vir nobilis et eloquentissimus Juris-

A

HISTORIA INVENTIONIS

ET TRANSLATIONIS

Auctore Berlengerio Tarentino, et forsā aliis.

ex codicibus MSS.

CAPUT I.

Corpus inventum: Aliquot miracula facta.

Speciali quidem et unico devotionis affectu præsens est nobis celebranda solennitas. Cum enim aliorum Sanctorum memoriam celebremus, non est dubium de ratione consistere, ut ad beatissimi Confessoris Christi Cataldi colenda sollemnia viriliter accingamur; quem superna gratia non meritis, sed sola clementia dignata nobis est largiri Patronum. Licet enim divina potentia creaturarum omnium sit gubernatrix et custos, diversis tamen provinciis et urbibus singulares destinavit Patronos: quibusdam siquidem Apostolos, quibusdam Martyres; aliis Confessores, et aliis Virgines. Voluit enim Deus Sanctos suos inter se et homines quasi quosdam mediatores existere, ut vota eorum, quæ pro mole criminum ascendere in altum non poterant, quasi quibusdam alis. Sanctorum mediantibus precibus, levarentur in cælum. Ne igitur Tarentinus populus, absque Pastore solivagus, lupi faucibus sorberetur, noluit eum expertem tanti beneficii esse, sed hunc ei Patronum constituit: cujus intercessionibus et declinet a noxiis, et ad salutaria dirigatur: quem tanto honoratius venerari debemus, quanto et pretiosiori commutatione datum nobis fuisse gaudemus.

2 Si enim ad historiam transeamus, et nostræ credulitatis primordia scrutari velimus, sancto Apostolorum Principi et Beato Marco, ejus in baptisate filio, fidei nostræ documenta perquirere debemus: qui profecti ab Antiochia divinitus Tarentum venerunt; et populū idolica nebula obfuscatum, igne divini luminis illustrarunt; et fidei semina seminantes, relicta multitudine non deorum sed dæmonum, ad unius veri Dei cognitionem mutarunt. Quia vero alter duorum, Petrus scilicet, Magister et caput futuræ Ecclesiæ Romanæ, debebatur, inter reliquas Ecclesias habituræ primatum; Marcus vero Ægypti provinciæ in Deum creditoræ: postularunt a Deo, ut, quoniam ipsos alibi præviderat ordinandos, populū acquisitum per eos non relinqueret orphanum, sed aliam ei loco ipsorum provideret Patronum. Apostolorum pietatibus Deum efficaciam contulit, tum meritis precantium, tum justitiæ ratione: utrumque enim operatum est ad effectum, et quia tales fuerant qui orabant, et quia digne concedenda petebant: nec enim, si contra jus peterent, quamvis Apostoli, quod cuperent impetrarent, quare B. Pauli oratio de tollendo carnis stimulo non fuerat exaudita. Sancta sortitur oratio Sanctorum effectum, et vice eorum hoc terræ nostræ patrociniū et tutelam apponit. Quantus vero in vita fuerit hic Pontifex gloriosus, facta post ejus transitum miracula demonstrantur. Qualiter autem pretiosus thesaurus, videlicet venerabile Corpus ejus inventum fuerit, nonnulla etiam miracula post transitum ejus facta, Deo juvante, sub compendio narrabuntur.

3 Igitur a Drogonus Archiepiscopus, vir religiosus, anhelans ad Dei servitia toto corde, divinitus inspiratus, majorem Tarentinam ecclesiam vetustate consumptam, disposuit funditus diruere et novam fundare: quæ ornata et magnitudine veterem superaret. Hoc tam laudandum propositum cunctis audientibus satis placet: inchoatur opus: et cum reli-

quis fossoribus, vir quidam vitæ optimæ fodiebat, quem Deus ad tantum detegendum thesaurum paraverat: qui dum aliquantulum fodisset in altum, sentire cœpit miræ suavitatis odorem: insistit operi, et majori suavitate repletur. Detegit interea tumbam marino-ream satis pulchram: et percipit odorem procedere de sepulchro. Clamare ad Pontificem cœpit. Vocatur Pontifex, properat: et monumentum intaitus, cœpit concipere animo, quod a Reliquiis intus habitis odor ille suavissimus procedebat. Clerus currit: populus properat, non tam vocibus quam suavitate invitantis odoris. Præsul accepto fossorio tumbam aperit, ex qua omnes qui aderant miro perfunduntur odore. Vident sanctas Reliquias, rubicundiores (ut legitur) ebore antiquo. Crucein inveniunt auream, nomen sancti b Latinis litteris designantem. Paratur repente processio, cereorum lampades accenduntur: diversi generis cremantur aromata. Sed suavitas a Reliquiis prodians longe superabat odores.

4 Ingens oritur gaudium: osculantur Reliquias: et gratias Deo referunt pro tam inestimabili reperto thesauro. Pontifex manibus propriis sanctas Reliquias colligit, et delatis funibus monumentum in altum extrahitur, et in loco optimo, ubi in præsentem cernitur, c stabilitur, in quo reverenter composito devotissime ossa sanctissima d reconduntur. Ad ejus merita declaranda duplicat testimonium Deus: quia quem prius suavitate manifestum fecit odoris, manifestiorem reddidit postea miraculorum effectu. Advolat interea per loca finitima miraculorum fama tantorum: et catervatim veniunt deferentes infirmos. De quibus qui [fidei] corde venerunt pristina restituantur saluti.

5 Inter quos femina quædam venit, languore brachii arefacta: quibus superpositis monumento, sic saluti fuit totaliter restituta, quod in ea languoris vestigium non remansit. Beneventanus quidam, paralysis ægritudine toto corpore dissolutus, prælati audiens miracula Confessoris, devote ejus ecclesiam visitavit: et appositus monumento, orationibus vacans, adeptus est pristina sanitatem. In ejus curatione miracula duo alia concurrerunt. Nam præter paralyticum prælibatum, nemine existente in ecclesia, ipsa obserata, per se pulsari campanæ lingue angelicis manibus inceperunt: ipsiusque janne, quæ clausæ erant, ultroneæ reserantur. Quædam etiam femina, longo jam tempore surda manens et muta, ad Sancti veniens tumultum, ibique jacens per noctem, Deum quo poterat animo precabatur. Et sanitate recepta, lingua, quæ diu tacuerat, prædicat miracula beatissimi Confessoris. Adolescens quidam, membrorum potentia longa ægritudine destitutus, sepulchro viri Dei per parentes ejus appositus, præsentem inibi multitudine hominum copiosa, qui de consuetudine annua ad Sanctum venerant visitanda, Confessoris meritis salutem corpoream meruit impetrare.

ANNOTATA.

a Drogonus aliis Dragonus et Drago, Ughello XV Archiepiscopus, Stephani, in prælo inter Græcos et Normannos apud Melphim anno 1041 commisso occisi, successor.

b Joannes Juvenis, duabus litteris Latinis C. T. significantem, sed Moronus ait insculptum, et forte latius, eum ejus dignitas indicata fuit.

c Ughellus id peractum ait anno 1074, quo etiam anno Tarentinus Episcopus interfuisse dicitur consecrationi ecclesiæ Casynensis apud Leonem Ostiensem lib. 3 Chronici Ostiensis cap. 30.

d In sacello, quod a brachio ipsius Sancti nomen habuit. Ita Juvenis.

D

ex mss.
Ex odore
suavi Reli-
quiarum nos-
cuntur:

Thren. 4, 7

b
nomen desi-
gnatur:

reconduntur
Reliquiarum

c

E

d

curantur
brachia
arefacta,
paralysis,

surda et
muta,

F

contractus.

s. Cataldus
nostris Ta-
rentinis
Patronus,

B

loco SS. Petri
et Marci datus.

C

a

A

CAPUT II.

Translatio corporis, et varia dein miracula patrata.

Praeterea a Giraldo Archiepiscopus Ecclesiae Tarentinae, B. Cataldo devotus, divinitus inspiratus loco decrevit pretiosiori recondere Reliquias Confessoris. Expertus argentarius invenitur, qui arcam argenteam perficit condecentem: in qua sculptae erant imagines Salvatoris, gloriosae Virginis Mariae, Sanctorum Angelorum et Apostolorum numeri duodecim. Adhibita est etiam operi portinnucula salutiferae ligni Crucis, auro tecta et lapidibus pretiosis; ut Redemptor passionis suae sacramenta conspiciens, piis precibus hominum ea contemplatione clementius inclinetur. Itaque ad Sancti receptaculum felici loculo consummato, idem Pontifex diem Translationis indicit: ad quam ipsa in ecclesia devotissimae celebrandam, non solum infra terminos Tarentinae diocesis habitantes, sed in remotis partibus existentes, pariter convenerunt: indictoque jejunio per

B Praelatum, dies cum nocte in orationes et laudes, ac charitatis opera expenduntur. In crastinum diem Translationis statuitur. Mane praefatus Pontifex cum suis Coepiscopis atque Clero, litanis et psalmodiis decantatis, aperiunt monumentum marmoreum satis pulchrum: quod ad sancti receptaculum Corporis longo retro jam tempore *b* Raynaldus bonae memoriae Tarentinus Antistes, sub principali ipsius ecclesiae altari recondi fecerat reverenter: quo aperto immensa ex Reliquiis ipsius odoris fragrantia procedebat. Quae quidem Reliquiae, inde per Antistitem reverenter extractae, in eadem arca argentea honorifice reconduntur. Ex nimio vero impetu in ecclesia populi concurrentis, multi diversimode tenebantur: et qui quasi mortui videbantur, Confessoris meritis et virtute incolumes reddebantur: fuit autem gloriosa Translatio celebrata anno Dominicae Incarnationis *c* mclii, die decimo mensis Maji, xiv Indictione, praesidente vero Sanctae Romanae Ecclesiae Domino Eugenio Papa tertio, regnante quoque Serenissimo Domino Rogerio Rege Siciliae, cum excellenti Domino Rege Guilielmo suo filio.

7 Primum itaque miraculum, quo translationis suae vigiliis illustravit, fuit in quadam muliere pauperula, de villa *d* Lellani, longo phrenetica tempore, de sua salute penitus desperata: quae, ut audivit, Translationem futuram cum aliis simul venit: et ad tombam lacrymales preces fundens, saluti pristinae fuit celeriter restituta.

8 Quidam de castello *e* Massafrae, habens filium puerum trienni caecitate percussum, ipsum detulit ut interesset solenniis Confessoris. Nocte igitur praecedente diem, quo erat gloriosa Translatio celebranda, caecum puerum Sancti monumento apposuit, fuis precibus lacrymosis, et post sanationem phreneticam parvo medio intervallo sensit mirae suavitatis odorem, et qui caecus fuerat lumen oculorum recepit. Quo per ecclesiam incolumi decurrente, Pastor et populus haec videntes, psalmos cantaverunt: et hymnos Deo et beato ejus Confessori Cataldo.

9 Eodem die quo gloriosa Translatio extitit celebrata, quidam nomine Stephanus, Tarentinus coriarius, cujus corpus ita struma repleverat unversum, quod ad globorum modum carnis superficies tumida videretur; veniens ad ecclesiam ut poterat claudicando, et Sancti sepulturae procumbens, vix oratione finita quam inceperat, recepit subito sanitatem. Qui ingratus beneficii tam immensi, voluit sub silentio tegere domum Dei, ad domum propriam

revertendo. Cumque pervenisset ad ecclesiae januas ut exiret, sistitur invitus: et quanto magis egredi nitentur, tanto magis quasi vento impulsus, revertentur introrsum. Sicque factum est, ut coactus quod contigerat publicaret: et qui unum voluit occultare, duo necessario postmodum miracula praedicavit.

10 Sanctimonialis quaedam de *f* Mutula, cujus soror annis decem et octo paralytice aegritudine graviter laborabat, Confessoris ecclesiam visitavit: et tot per Sanctum facta miracula audiendo, infelicem et miseram se vocabat, quod sororem suam non duxisset ad Sanctum pro recuperanda salute. Tandem sanctimoniali jam dicta revertente, et iterum redeunte cum sorore sua debili et languente, ambae ipsam ecclesiam intraverunt: quae solae prostratae orationi vacaverunt, statimque languida fuit propriae restituta saluti. Altera quoque sanctimonialis S. Petri de monte Joy, non sponte veniens, sed invita interfuit solenniis Translationis ipsius, collegio coacta Sororum: malignus enim eam invaserat spiritus, et acriter vexabat, quod quiescere quodammodo non valebat. Qua cum Sororibus aliis veniente, Deum et Sanctum orantibus, pro eadem; ipsa e contrario blasphemabat. Demum Sancti meritis penitus liberata, cum suis Sororibus gratias egit Deo et suo mirifico Confessori.

11 Quaedam alia monacha de *g* Gallipoli, trienni caecitate percussa, disposuit navigio venire Tarentum, et Sancti ecclesiam visitare. Quae ingressa navem, antequam accederet quo tendebat, recepit lumen, quod amiserat oculorum. Sicque visione recepta ecclesiam adiens, quae gesta sunt, enarravit: ex quo ab ea et aliis Dei clementia collaudatur et sui pietas Confessoris. Quidam de Bullita, habens filiam duodecennem, cruribus et pedibus arefactam, tulit eam ad ecclesiam Confessoris: ubi quadriduo commorando pariter et orando, salutem ejus filia non recepit. Pater vero de salute filiae desperatus, remeare disponit, eamque ante ecclesiae januis ponit, asello sarcinolas ut apponat. Volvit caput pro filia, nec invenit: intrat ecclesiam, et eam quaeritans, reperit incolumem ante Crucem. Quo facto laudes Deo referunt, et gratias agunt Confessori ipsius.

12 Quaedam monacha de finibus *h* Alexani, languore correpta, auditum perdidit aurium utrarumque, ita quod omnibus volentibus ei loqui necesse erat uti signis et nptilis digitorum. Fama mirabilium Confessoris (licet altius resonaret) non valebat tamen surdas aures monachae penetrare. Soror vero ejus subito inspirata, sororem ducit ad Sanctum, quo tenderet nescientem. Ingrediuntur ecclesiam, germanaque ostendit germanae tumulum et imaginem Confessoris: caelum suspicit, et aures tangit utrasque monachae patientis: et sic surda percipit indicio evidenti ad quid ducta fuerat per sororem, coepitque Sanctum clamoris vocibus exorare. Credebat forte quod ad parem et similem venerat auditorem. Beatus autem Confessor, ejus precibus descendens, celeriter sibi reddidit pristinam sanitatem. Caeperunt igitur ambae sorores, cum multitudine populi concurrentis, gratias Deo agere et suo Confessori Cataldo.

13 Quidam *i* de Pellicorio, Ursus nomine, vir justus et dives, dimidium sui corporis perdiderat, gravi infirmitate oppressus. Hic itaque miraculorum fama comperta, et quosdam quos languisse noverat cernens incolumes remeasse, duci se ad ecclesiam Sancti fecit: quam ingressus solo prosternitur, et precibus lacrymosis sanitatem exorat. Nocte itaque in ipsa ecclesia dum dormiret, vidit in somnis Regnam mirabilem per basilicam incedentem, ministro uno tantummodo praecedente: quae veniens ad infirmum

EX MSS.

Reliquiae in arcam argenteam transeruntur

anno 1151.

Sanantur phrenetica,

caecus,

strumosus,

f paralytica*e* emergumena,**E***g* caeca,*h* arefacta cruribus et pedibus:*i* surda,**F***j* hemiplecticus,

A firmum mandavit ministro, ægri pedes leviter ut levaret, quo stramenta subtraheret dormientis. Eo vero Dominae mandata complente, æger aliquantulum acclamavit. Regina itaque dicente ministro, durius quam debueras ægri pedes levasti; minister humiliter sic respondit: Domina, nullam sensit exinde lesionem. Igitur dum a somno evigilasset ægrotus, incolumem se invenit: et narrans quam viderat visionem, certissime recognovit beatissimam Virginem Dei matrem ei contulisse salutem, ministro suo Confessore mirifico mediante.

k
exca.
14 Puella quædam de *k* Brundusio, dolore capitis diutius aggravata, lumen perdidit oculorum. Parentes vero ejus larga manu pretium exsolventes, ad cæcitatem suæ filiaë extirpandam medicos invitabant: qui salutem languidaë promittebant, quam tribuere nesciebant. Tandem de salute filiaë parentes penitus desperati, fama miraculorum audita, proponunt venire ad ecclesiam Confessoris. Fiunt argentei oculi, in memoriam Confessoris ecclesiae quos relinquant. Puella in nocte percipiens se videre, parentes evocat ut exurgant, dies quod illuxerat jam, dicendo. Dolent parentes quam plurimum, credentes ræcam filiam diem ut noctem discernere nescientem. Qua apertius asserente, Deus mihi lumen restituit, certissime cognoscatis; surgunt concite, et eam verissime oculorum lumen inveniunt recepisse. Gaudentes cum filia veniunt, et Deo et Sancto gratias referunt pro recuperata salute. Oculi quoque argentei Confessoris imaginem appenduntur.

l
arefacta
brachio,
15 Cujusdam feminae de *l* Basilio languor humerum sauciaverat, ex quo brachium aruit universum. Hæc salutem quæsit per medicos temporales, deinde diversorum Sanctorum oratoriis visitatis sanitatem corpoream votis et orationibus postulabat, sed non valuit obtinere: medici etenim temporales, quod dare non poterant, promittebant; Spirituales vero poterant, sed volebant, quia noverant pro aliis esse reservatum. Interea Confessoris miracula languida intellexit, et adhibens fidem, germano suo prævio et ductore, Confessoris ecclesiam visitavit. Et utroque ante tumulum deprecante, ea nocte qua venerat recepit languida sanitatem.

arefactus
manu,
16 Quidam carpentarius Tarentinus, Argentius nomine, juste vivens, manu cum brachio arefactis, vitæ necessaria perdidit cum eisdem: arte etenim manus vivebat et sui. Cumque autem per diversa oratoria quæriraret, fuit sibi per somnium revelatum, alibi et ab alio ut peteret sanitatem. Ad Sanctum itaque veniens, cum prece flebili sic aiebat: Æstimo, Domine, imo credo, quod ad tuam missus sim sanctitatem, tibi que mea summas reservetur. Ad te venio, ad te curro: redde me integrum gregi tuo, ut Dei et tuum prædicem pietatem. Eo autem hæc et alia deprecante, non defuit pietas Confessoris: nam pristinae sanitati manu cum brachiis restitutis, gregi suo enim incolumem aggregavit.

m
n
Item procella
dissipata:
17 Fama miraculorum Confessoris non solum Apulis: sed Calabria etiam excitatis, mari venire placuit octo incolis *m* de Cortono, duobus ægris aliis secum navi adhibitis et delatis, uno eorum incola et concive manibus et pedibus arefacto, altero de castello Persigro itidem patiente. Cumque inter Latus *n* et Bradanum illumina navigarent, orta procella maxima, unda addita pluviali, sic navem undique conqussabat, ut nisi Deus succurreret naufragium expectarent, navi aqua duplici adimpleta, pluviali scilicet et marina. Itaque de salute nautæ totaliter desperati, cœperunt Sancti auxilium invocare, ut eos a mortis periculo liberaret. Verum ineffabilis pietas Confessoris plus se liberalem tribuit quam rogatur: nam procella subito tranquillata,

infirmis præbuit sanitatem. Taliter itaque Confessoris præsidie liberati, ejus ecclesiam adeuntes, Salvatoris clementiam glorificant et collaudant, quæ fecit miracula Confessoris meritis enarrantes.

18 Presbytero cuidam de Pomaria, diuturnam capitis vertiginem patienti, beatum Confessorem pro sui salute voto et lacrymis exoranti, somno arrepto interesse in S. Marci ecclesia videbatur, de suo languore cum quodam suo discipulo conferendo. Qui magistro consulens ægrotanti dicebat: Vade ad Pontificem post altare sedentem, qui Cataldus nomine nuncupatur: et sicut plures languidos variis languoribus liberavit, sic assueta clementia tui dignabitur misereri. Videbatur itaque dormienti ad Sanctum gradu celeri advenire: qui patientis capiti faciens signum Crucis, frontispicium osculando, sanatum languidum nuntiabat: sibi insuper injungendo ejus ecclesiam ut adiret. Sacerdos ergo evigilans et sentiens se sanatum, venire ad ecclesiam non tardavit; in Dei laudes et gloriam Confessoris factum sibi miraculum omnibus prædicando.

19 Quidam de Lombardia, renuntians huic mundo, sepulcro Dominico et locis sanctis aliis, ubi noster Dominus fuerat conversatus, devotissime visitatis, domos Dei alias, sitas per diversas provincias, disposuit visitare. Qui transeundo per Monopolim *o*, dum rediret, dies aliquot ibi mansit. Et intelligens in eodem territorio monasterium S. Angeli situm esse, ipsum adiens certo tempore cum monachis ibi degit. Tandem antiqui hostis versutia, bonis ejus actibus invidentis, languore epileptico, gutta caduca quæ vocatur, eo acriter est percussus quod non semel in mense quolibet se die, sed duodecies die singulo torqueretur. Hic auditis miraculis Confessoris Tarentum non distulit proficisci, et sanitate recepta ad cœnobii servitia incolumis remeavit.

20 Puella quædam de Meyaneo erat in cervico serofularum frequentia sic circumdata, quod in ea nullum erat sanitatis spatium derelictum: quarum aliqua reseratae continuam saniam emittebant; pars vero inflata apertionem proximam et effusionem putredinis minabatur. Parentes autem salutem filiaë affectantes, incantationibus usi sunt primitus feminarum, deinde unguentis variis et diversis, demum salutem languidaë medicorum consiliis procurabant. Quibus prædictis omnibus nullam ei præstantibus sanitatem, fama miraculorum Sancti audita; quod cæcis visus, surdis auditus, claudis gressus redditur atque gressus, paralytici curantur, et quisquis debilis ejus meritis recipit sospitatem; ad eum suam filiam detulerunt, ejus salutem devotis precibus postulantes. Confessor itaque solita pietate parentum lacrymas intendo, eorum filiam sic sanavit, quod in ea cicatrix vulnerum non remansit.

21 Quædam mulier vidua de *p* Roseto, bonæ conversationis et vitæ, in toto corpore, licet esset languoribus cruciata, dolores tamen majores in pedibus sustinebat: tanquam lignum etenim aridi facti erant, nullum corpori servitium impendentes. Cogniti languide, auditis miraculis Confessoris, cœperunt devotissime exorare, ut eorum cognitio succurrere dignaretur. Sanctus itaque, benignus supplicium exauditor, nocte apparuit subsequente viduæ ægrotanti, dixitque ei: Languori tuo finem imponet pietas Salvatoris: et pro certo sanaberis sine mora, si ad domum meam volueris proficisci. Venienti itaque languide ad ecclesiam et oranti, Confessoris clementia integram restituit sanitatem.

ANNOTATA.

a Giraldus 23 Archiepiscopus, Philippo anno 1139 deposito subrogatus, vixit usque ad annum 1172.

D
xx mss.Curantur
vertigo capitis

epilepsia,

E

o

serofula in
collo,

F

p

languor
pedum.

b

- A** b Rainaldus 21 Archiepiscopus præfuit, ab anno 1106 ad annum 1119.
- c** Perperam hæc apud Juvenem et Moronum referuntur ad annum 1150, quo erat Indictio 13.
- d** Morona Lyciana mulier, forte ex pago Lisciano, qui Tarentinis est ad Orientem.
- e** Massafra oppidum Tarentinis versus Septemtrioacem.
- f** Mutula vulgo Motula, urbs Episcopalis sub Tarentina metropoli, a qua XII M. P. distat.
- g** Gallipolis urbs Episcopalis sub Hydruntina metropoli, in ipso sinu, distat Tarento XLII M. P.
- h** Alexanum urbs Episcopalis haud procul a sua metropoli Hydruntina.
- i** In Basilicata ad Agrium flumen Policaro notant tabulae, quod hic forte Pellicorium.
- k** Brundisium urbs Archiepiscopalis, ad mare Adriaticum, distat Tarento xxxv M. P.
- l** S. Basilii villa versus fines Barienses, intervallo 20 circiter milliarium a Tarento notatur, et omnia ejusdem nominis in Calabria loca inveniuntur.
- m** Croto seu Crotonum, urbs Episcopalis Calabriae ulterioris, ad mare Ionium.
- B** n Latus et Bradanum flumina Tarento versus Occidentem haud procul distant.
- o** Monopolis, urbs maritima Episcopalis sub Archiepiscopo Bariensi, inter Barium et Brundisium.
- p** Rosetum, in confinio Calabriae et Apuliae, haud procul a mari situm vulgo Rosito.

CAPUT III.

Alia miracula, etiam in Scriptore patrata.

- a** Curantur lepra Sacerdotis,
- C**ives a Gerrusii sceleratos se hominum iudicantes, quod in suorum aliquibus languidorum Confessoris elementia virtutem non fuerat operata; devotione maxima ejus ecclesiam adierunt, fiducia hac armati, ut sani, animarum: et ægri, qui [comitari] non poterant, corporum recipere sanitatem: sciebant enim præsentem esse ubilibet eam invocantibus potentiam divinitatis. E quibus languidis Presbyter quidam erat, vitæ laudabilis et honestæ, lepræ tamen biennii infirmitate percussus: Qui scabrigine carnis maculosæ mundata, et vocis seposita raucitate, Sancti meritis et virtute curatus a lepra extitit et mandatus. Festinus itaque Tarentum studuit properare, multis suis civibus comitatus: et gratias Deo referens et B. Cataldo, in altari ipsius Missarum solennia celebravit.
- b** tumor ventris,
- 23** Quædam mulier incola b Cubersani, dum ad sororem suam Poliniani manentem pergeret visitandam, jumento cui insidebat exterrito cecidit ab eodem: ventremque ad lapidem sic percussit, quod ex ipsa percussione tumor in modum ollæ extra ventrem porrectus quasi ventrem alium generavit. Hac siquidem durissima passione septennio fatigata licet Confessoris vocabulum ignoraret) cœpit tamen voce flebili Sancti, qui Tarenti moratur, suffragium invocare: et vix oratione completa sana totaliter est effecta: et a cunctis doloribus liberata: statimque turba civium sociata venit ad ecclesiam Confessoris, Deo et Sancto grates debitas referendo, et miraculum omnibus publicando.
- dolor lateris et corporis,**
- 24** Quidam miles egregius de Tarento, Dominus Bedengerius nominatus; qui, ut eloquentissimus jurisque peritus, Confessoris gesta edidit veneranda, ad transferendum quoddam de Græco in Latinum volumen, contulit se Panormum, de mandato Regio evocatus. Quem dolor lateris insolitus et subitus sic invasit, ut vitam claudere crederet cum dolore: eo pretextu maxime, ipsemet ut testatur, quod sibi membrum aliquod non remansit, quin dolores maxi-

mos pateretur. In extremo vitæ posito (ut credebatur) occurrit ei pietas Confessoris, quem corde cœpit cum lacrymis exorare. Sanctus itaque mirificus et benignus preces cum lacrymis eo clementius exaudivit, quo dicto ipsum celeriter restituit sanitati: ostendens verissimo argumento, quæ de c Inventione et Miraculis ejus dixerat, grata gerere et habere.

25 Cujusdam de loco d Salandræ oculos adeo per triennium nubes atra possederat, quod eum non solum lumine privaverat, sed victus necessaria petere aliena mendicando suffragia cogeretur. Hic diversis oratoriis, petissime sepulcro Dominico, cum labore maximo visitatis, inspiratus divinitus Confessoris ecclesiam voluit visitare. Qui arrepto itinere veniendi, prurimum maximum oculis suis sensit: et dum eos cum utraque manu scalperet, ab ejus oculis quasi cæpæ spolia cæciderunt: amissumque visum recuperat Sancti meritis sic repente. Tali itaque Dei dispensatione sanitate recepta, venit ad ecclesiam Confessoris, duplèiter lacrymando gratias Deo referens et B. Cataldo.

26 Quidam de Tarento, Dominicus nomine, habens septennem filium, cruribus et pedibus arefactum, propinquæ suæ consilio ad Sanctum ipsum puerum deportavit. Ubi effluis precibus cum mœnore, prima nocte qua venerat, puer salutem pristinae restitutus, per ecclesiam cursitavit. De quo Dei potentia collaudatur et pietas ejus Confessoris.

27 Nautæ quidam Tarentini, de partibus Siciliae redeuntes, sinum, qui Nolpo dicitur in Calabria existentem, navigio dum sulcarent; tempestas oritur insperata, et in fluctus æquore ventorum rabie commutato, maria turbabantur. Ferreum vinculum valida tempestas elidit, quo gubernaculum tenebatur et jactabatur in mare: ex quo nautæ penitus desperati mortis periculum expectabant. Perpende itaque miraculum: quod succedit, et factum dispensatione divina, non humana audacia. Unus de nautis, in mare sponte prosiliens, captum gubernaculum educere conabatur: quem fluctus cum arrepto gubernaculo a navi eo longius separavit, quod nequibant socii intueri. Socii igitur pro se et socio Sanctum deprecabantur precibus lacrymosis, ut eos a naufragio liberaret. Et subito rabie ventorum sopita, mare penitus tranquillatur, cum gubernaculo in navim socio ad socios incelumi introducto. Qui repatriantes ad ecclesiam pervenerunt, et vota quæ voverant exsolventes, gratias referunt Redemptori et ejus mirifico Confessori.

28 Quadam die, sole ad occasum vergente, quidam sub habitu peregrini cuidam feminae, de villa quadam territorii e Cusentini, jam biennio lumine defraudatæ, hospitium postulavit. Qui benigne ab eadem susceptus, ipsam interrogavit de temporis quantitate, qua incurrerat cæcitate. Cujus responsionibus informatus, ei peregrinus adjunxit, quare Tarentum non pergeret, Sancti morantis ibidem suffragium petitura. Mulier juste jurat de Sancto hoc nunquam aliquid audivisse. Cui peregrinus: Ad Sanctum tendere non moreris: et pro certo recipies sanitatem. Mane vero non invento quodammodo peregrino, Tarentum mulier properans, in via recipit cœcitate. Quæ gradu concito ejus ecclesiam visitavit, gratiarum actura debitas actiones.

29 In Barsenti f viculo mulier quædam erat, quæ anni unius filium habebat, in quadam sua palearia residentem: ad quam ex more venerant vicinae quatuor mulieres, nendo et confabulando cum ea fusos in manibus deferentes. Quibus inbianibus operi et sermoni, antiqui hostis versutia puer se de medio subtrahens, ad ignem serpendo ut potuit festinavit, caput cum facie in medio flammarum immittens.

Quo

d cæcitas triennalis

E arefactio pedum et crurum,

f tempestas maris

F

e Sanantur circa.

f et puerulus igne adustus:

A Quo effecto ut mortuus, flereque quodammodo non valente, mulieres usturam sentiunt et foetorem, et sic percipiunt odoratu quod oculis non videbant. Exclamant subito lacrymando. Sancte Dei Catalde, impende auxiliom pietatis; ereptus a flammis puerulus minime respiravit. Duabus horis itaque jam transactis, coepit spiritus subtiliter commoveri. De cuius vita fidere post quadriduum aliquantulum cum inceperant, erant tamen de oculorum lumine penitus desperatae. Illis ergo roventibus affluit pietas Confessoris, vitamque cum lumine a Deo impetravit. Quare cito iter arripiunt, et ad Sancti veniunt monumentum. Avia ergo et mater pueri, flexis genibus cum manibus per terram distractis, a pontis introitu usque ad ecclesiam perrexerunt, ut agant grates pro puero sospite, quem gressu quatripedi ad ignem traxerat inimicus.

30 Quidam juvenis Galliarum, Artium liberalium factus Magister, divinitus inspiratus disposuit sepulcrum Dominicum et loca alia visitare, quo noster Dominus et Salvator sua praesentia illustravit. Quibus devotissime peragratis, per Romaniae insulas *g* eo navigio redeunte, ventorum obstaculo quaedam qua vehebatur bucina Trani moram facit. At ubi de Sancti miraculis intellexit ex tunc post Deum Confessor: in omnibus se committit. Sopita namque tempestate maris mare Calabrum dum sulcaret, post tergum Coronu relicto, in mari procella valida est exorta: quae navem adeo fortiter conquassabat, quod undarum fluctibus undique replebatur. Sic ergo cum peregrinis nautae concussi, omnia quae habebant in mare proiecercunt, ipsius etiam navis necessaria armamenta. Interea navis ad litus Giratii *h* turbine agebatur: et a terra distare quantum jactus lapidis est videbatur, ubi nunc ad caelum porrigitur, dejicitur nunc ad ima. Peregrinorum corpora, marinis fluctibus involata, fuerunt illico vita sancta, illo tantummodo peregrino excepto, de quo supra mentio facta fuit. Qui in tanto periculo constitutus, Sanctum sibi protectorem assumptum cum lacrymis exoravit, ut undis eam aequoris diem elaudere non permittat. Statimque quasi vento coactus, ad terram incolumis deportatur, stabatque velut amens effectus. Tandem ad se reversus ecclesiam visitavit, gratias agens Deo et Sancto, cui post Deum adscribit residuum vitae suae.

31 Quaedam mulier Oritana *i*, graviter infirmata, dolore capitis diutino torquebatur: nec magno medio intervallo dolor peperit caecitatem. Quae flens continue non cessabat Beatum deprecari Cataldum, ut visum recuperaret amissum. Die quodam medio domi residens Deum, et Sanctum more solito deprecando cum lacrymis, audit subito strepitum quasi alicujus in domo leviter ambulantis: et quis esset interrogans, in capite recipit levem ictum responso aliquo non accepto. Clamat subito ad vicinam, quod homo suam domum ingressus, eam in capite leviter percussisset, ex quo lumen oculorum recepit: itaque venienti vicinae et aliis concurrentibus ad clamorem, ordinem recitat rei gestae. Omnes pene conveniunt Oritani, Deo et Sancto laudes cum gaudio persolventes: in crastinum ad ecclesiam venit femina cum magno civium comitatu, laudans Dei potentiam, qui eam per suum fidelem famulum a languore curavit.

32 Adolescens quidam de *k* Hostanio in manus pollice doloris percutitur passione, cuius caro in vulnus taliter perforatur, quod putredo ex vulnere jugiter emanabat. Quae passio a quibusdam gutta fistula nuncupatur. Parentes ejus itaque inceperunt medicos quaeritare: qui patienti minime profuerunt. Deum statuunt ire Tarentum ad quemdam medicum, in infirmitatibus exploratum: et dum in crastinum

iter arripere pararent, in somnis pater pueri vidit quemdam honesti vultus et honesti habitus, astantem sibi pariter et dicentem; Quare medicum quaerere non laboras. qui tui filii [malo] medeatur? Ad quem pater: Domine quoscumque medicos potui invenire, curae adhibui nostri nati. Unum tantummodo adhuc restat ire Tarentum ad medicum comprobatum, si forte poterit languido reddere sanitatem. Ad quem ille: Quare, inquit, non defers illum ad medicum commorantem Tarenti, qui [non] operosam fert languidis medicinam: et statim filium restituet tibi sanum? Videbatur autem tangere pollicem patientis. Excitato vero illo narrante visionem uxori, illa credit medicum Confessorem: ad quem una cum puero dum venirent, puer in via adeptus est sanitatem. Ad Sanctum itaque accedentes, Deum glorificant et collaudant, et praedicant mirabilia Confessoris.

33 Puella quaedam de *l* Trano, parentibus unica, nobilitate, forma et moribus decorata, paralysis infirmitate percussa, officium gressus perdidit et loquelae, cum pulchritudine universa. Parentes exquirunt medicos temporales, eos magno pretio conductos: quorum antidotis approbatis nullam praestantibus languidae sanitatem, disponunt deferre ad tumulum Confessoris. Et incepto itinere dum equitant inter Mutulam et Massafram, equitatura quae languidam deferrebat cadit in terram subito, ad lapidem pede icto. Languida vero metuens ne casu bestiae laderetur, Deus me adjuva, magna voce clamavit. Et statim cursitans cum clamore, longe ab equitatura secessit: sicque eodem momento loqui recuperavit et gradi. Illa ergo cursitante praegaudio et loquente, parentes percipiunt Dei misericordiam affuisse, et Sancti patrocinio saluti filiam restitutam: qui cum psalmis et actionibus gratiarum ad Sancti veniunt monumentum, quod acciderat manifestant.

34 Dominus castri S. Nicandri *m*, de territorio Bari, cum sua conjugue, morum et generis nobilitate praelari, pulchrum habebant filium et decorum, jam triennium pertingentem: quem febris gravissima sic invasit, ut mutata specie in pallorem ubera sugere recusaret, nec pulsus tenuissimus nosceretur. Clausis oculis vitalis calor membra relinquit, fit frigidior glacie, et infans mortuus reputatur. Doleat parentes miseri fleendo cum proximis et clamando: cumque praepararent sudarium, et cuncta necessaria sepulturae; pater divinitus inspiratus, ut a somno evigilans a lacrymis quas fundebat, coepit dicere cum clamore, Confessor Christi sanctissime, Beate Catalde, sicut tuis mediantibus precibus consortem meam pene mortuam mihi reddidit clementia Salvatoris; sic mihi et conjugi sit puer incolumis restitutus, ut eum ad sanctas Reliquias tuas deferamus. Uxor implorat etiam auxiliom Confessoris orans; ut sicut ipsam ab aegritudinae liberavit, sic a morte filium liberaret. Mox infans coepit oculos aperire, et manillam sugere genitricis, quem redditum sanitati parentes ad Saacti tumulum deferentes, vota duplicia pro matre et puero reddiderunt.

35 Quidam de partibus Transalpinis, qui se Theutoni, fatebatur cum inaudita et gravissima passione laborans; post exquisitam ubique terrarum frustra beneficium sanitatis, de Sancti miraculis audiens, Dominica in Palanis contulit se Tarentum: et peractis extra portam solemnibus dum processio remearet, cunctis apparuit homo ille plurimum monstruosus. Quo viso coeperunt orationes et singuli admirari pariter et stupere, et praetimore signantes se signaculo sanctae Crucis, pro salute ipsius precibus lacrymosis Dei misericordiam implorant. Gestabat enim in faucibus globum carneum, in modum manticae ab utraque

EX MSS.

l
sanantur ex
paralysi
muta et
clauda,

E

m

moribundus
puerP
et mater agraac strum
monstruos
enrantur.*g*
Peregrinus
aliis sub-
mersis libe-
ratur:*h**i*
ex dolore
capitis caeca
illuminatur:

C

k
curatur
ulcus polli-
cis:

EX 185.

A turaque parte gneturis longe porrectum, globi magnitudinem excellentem, quam cameli ostentant cum glomerant longitudinem colli sui. Adit miser ecclesiam, tumbam amplectitur, Divinam elementiam provocat suspiriis et ploratu. His insistit operibus usque ad diem Cœnæ Domini subsequenter. Eo vero die per Prælatum Missarum solemniter inchoatis, dum Gloria in excelsis Deo solemniter cantaretur; Et in terra pax hominibus et reliqua, populus responderet; carnosâ illa congeries, durior prius osse, in butyri mellitem commutatur: et divino auxilio ab utroque capite perforata virus et sanguinolentum sinum effundebat, tamquam uter perforatus utriusque; et pellis exhansta, putredine remanens vacuata, est instar tauri palearium recollecta. Et negro sic reddito sanitati, omnes sic jubilant et exultant, Deo et Sancto hymnis et laudibus quam pluribus decantantes.

36 Plura quidem et alia miracula, sanctus Confessor fecit, sed sunt de pluribus pauca scripta: quis enim omnia scriberet, quæ assidue in nobis operantur virtutes? Pietate itaque solita, Pater sancte esto plebi tue inexpugnabilis murus, impenetrabilis clypeus, inviolabilis cassis, lorica indeficiens, quotidiana munio, patrocinium sempiternum. Auge salutem precibus, pacem impetra, quæque salutaria subministra: noxia remove, veniam obtine delictorum: da itaque ut purgati criminibus placeamus, cui places, Redemptori nostro Domino Jesu Christo: qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per infinita seculi seculorum.

Invocatur
S. Cataldus.

B

ANNOTATA.

a Gernisium *fortassis, oppidum Basilicata, in tabulis Garanso nomination inter Tricaricum et Stiglianum.*

b Morono Cupressani.

c Au et quatenus hujus scriptoris verba, in precedentibus ac subsequentibus miraculis, compilator hujus Legendæ expresserit, nescimus divinare.

d Salandra oppidum Basilicatæ prope fluvium Salsandrettam.

e Cusentia seu Consentia, amplissima et Archiepiscopalis Metropolis, in Calabria citeriore.

f Barsentum in tabulis non invenio, sed bene Turrin Basenti, ad ostium cognominis fluvii in Basilicata circa sinum Tarentinum.

C g Suspiciatus Bucinam, naviis genus esse Calabria familiare, ordinem verborum implicationem corrigere volui quodam eorum transpositione, licet in epypho nostro esset, navigio redeunte, ventorum obstaculo, quæ vehebatur quedam Trani Bucina moram fecit. Folio autem 574 jam impresso, animadverti in preparatis ad hoc caput Notationibus, locum istum a Morono sic reddi: Cum Peloponnesii et Ionii maris insulas pertransiret, vi tempestatis navicula Trajanopolim delata est: ubi cum nauæ morarentur etc. Appellari vero a se Trajanopolim eam, quæ Trani vulgo dicitur, relicto ab Atranis antiquis nomine per syllabam primam opharesim, ipse mox ascendit Moronus. Quid ergo? Litterarum compendiaras notas, quibus pronominia qui, quæ, quo scribantur et alia quædam confundens librarius, turavit sensum, qui potuisset sic clare reddi; navigio redeunte, quo vehebantur quidam Trani (vel potius Tranitani) ventorum obstaculo Bucinæ moram fecit. Est autem Bucara, sive Bua et Buba, Melæ ac Ptolomæo nota, juxta opinionem Celsi Citta dii apud Ferrarium, quæ nunc dicitur Thermula, vel juxta alios alia illi vicina urbecula Murozzæ nomine, utraque in Aprutii littore: sic ut appareat ad P. M. circiter 80 ultra designatum excursioni locum in sinu Adriatico provectam navim, peregrino nostro incensisse

solicitudinem; quæ deinde longe major fuit, quando remansit iter Tranum usque deinde mutato forson navigio Calabrum idare repetens, ut Tarentum veheretur, in periculum vite gravissimum incurrit.

h Hieracium vulgo Gierace, oppidum in monte circa mare; in extrema Calabria.

i Uria, vulgo Oria, urbs Episcopalis sub metropoli Tarentina, a qua versus Orientem distat xxviii milliaribus.

k Hostunum, urbs Episcopalis sub metropoli Brundisina, a qua versus ditonem Bariensem distat circiter xvii M. P. at Tarento xx.

l Moronæ, Trajanopolitana puella. Est autem, inquit idem Moronus, Trajanopolis quæ vulgo Tranum vel Tranium appellatur. Falso id quidem (nam Trajanopolim, præter mediterraneas in Thracia aut Sicilia urbes, nullum norunt antiqui; et quod hodie Trani dicitur, antiquis Atranum fuisse, sicuti jam monui) ipso tamen suo errore ostendit Moronus, quid supra litt. g Trajanopolim appellavit. Atque hinc, recto itinere per Bariensem provinciam in Tarentinam transiens cum parentibus puella, Mutulam et Massafra, mox nominata loco, transire debuit ut Tarentum veniret.

m Apud Masinum et alios in mappis, S. Licandro, dissitum Bario viii M. P.

APPENDIX

De inventione linguæ S. Cataldi et libri ab eo scripti.

P ost multa a annorum curricula, quæ fluxerunt a transitu Sancti hujus, sub Præsulatu Domini b Rogerii Archiepiscopi Tarentini, dum de mandato ejusdem Pontificis, per nonnullos ipsius Ecclesiæ bonos Clericos et honestos, Reliquiæ B. Cataldi, quæ repositæ erant in c brachio argenteo, quærentur, in melius et honorabilius recondendæ; ibidem casualiter est inventa lingua beatissimi Confessoris (sicut cernitur) integra et illæsa d, Volens ostendere Dominus: quod lingua, quæ ipsum in vita effectualiter predicavit, post mortem ejus immaculata mirabiliter permaneret; ut adimpleretur dictum Propheticum, Lingua eucharis in homo homine abundabit.

38 Die viii mensis Aprilis, x Indictione anni mccccxxxvii, Pontificatus sanctissimi in Christo Patris et Domini nostri D. Innocentii divina providentia Papæ octavi e anno octavo, qui fuit dies f Dominicus Passionis; regnante quoque inclyto et excelso Domino nostro D. Ferdinando, Dei gratia Rege Siciliæ, Hierusalem etc. Sabbato ante dictam Dominicam, ad horas duas seu tres noctis, apparuit visibiliter Diacono Raphaeli Cuceræ de Tarento, stanti in oratione in choro majoris ecclesiæ Tarentinæ, Beatus Cataldus Rachau Archiepiscopus Tarentinus: et post nimium terrorem acceptum per dictum Raphaelem, allocutus fuit eundem Raphaelem, dicens: Sæpe ac sæpius dixi tibi, quod vadas in ecclesiam S. Petri, existentem extra mœnia Tarentina per jactum lapidis, et noluisti accedere: dico tibi quod statim vadas ad Episcopum, qui congregato populo et Clero civitatis accedat dictam ecclesiam: in frontispicio ejus inveniet in columna quemdam puerum insignem depictum: qui ostendit cum manu et duobus digitis locum, in quo invenietis quoddam propheticum judicium, quod feci existens in humanis, et illud reposui subtus pedes dictæ imaginis, quam depingere feci ego. In quo quidem loco invenietis prius quamdam Crucem plumbeam fabricatam in dicta columna. Subtus dictam imaginem, in qua sculptæ sunt infrascriptæ litteræ. Et postmodum invenies quemdam librum plumbeum subtus dictam Crucem, cum coopertis plumbeis: et in cubus cooperta

D

E

a
b
Lingua
inventa

c

d

Ecc. 6, 5

e f

F

anno 1492
apparens
Cataldus cu-
rat inquiri
librum suum.

A cooperta sunt depictæ infrascriptæ litteræ. Mittatur liber ille clausus ut manet ad Regem, et observet contenta in eo: alias vae suo regno, quia patietur ruinam maximam, pestilentiam, famem et guerram infidelium. Et prædicta si non credet, accedas tu Raphael ad eum, et sibi dicas visionem hanc tibi ostensam. His dictis evanuit ab oculis ejus h.

Liber.

sic erat in cruce plumbea

Cataldus Rochau
Archiep. Tarentinus.
Hunc non aperiatur
nisi Rex cum uno
solo sibi fideli:
et statim mittatur
Regi i.

Aperietis
hic: in-
venietis librum, in quo
C. T. D. et statim
mittatur
Regi

ANNOTATA

a Imo seculorum, ut ex dictis patet.

b Rogerius Copitignonus Archiepiscopus præfuit ab anno 1334 usque ad an. 1348.

c Joannes Jurenis hæc ita indicat. Arca illa argentea, loco brachii posita jussu ipsius Rogerii, consentiente Clero et Senatu Tarentino, immutata fuit in statuam illam Pontificiam, quæ ipsum Cataldum referre videtur, Pontificiis vestibus indutum, acsi sacrum Missæ officium esset celebraturus, cum mitra omnibusque aliis quæ Episcopum decent indumentis, argenteis laminis ad incudem extensis.

d Hanc tunc linguam a Rogerio stipatam intra crystallam limpidiissimam, addit Jurenis.

e Innocentius VIII fuit electus 29 Augusti anni 1484, et hoc anno 1492, 25 Julii vita functus, cum necdum 8 annum explevisset.

f Dicto anno cyclo Lunar XI solis XVII litteris Dominicalibus A G, Paschu incidit in 22 Aprilis.

g Hic est Ferdinandus II Rex Catholicus, patre Joanne adhuc vivo inauguratus Rex Sicilæ anno 1473, mortuus anno 1516, qui tunc e filia nepos Carolus V Austriacus successit; quo regnante hæc scripta fuisse indicant præfixa verba, Domino nostro D. Ferdinando.

h Alexander ab Alexandro Jurisperitus Neapolitanus, lib. 3 Genialium dierum cap. 15, inseruit hæc historiam, et addit ista circa tempora ejus contigisse, et sub finem hæc adjungit: Postera luce solemnii pontapa ministrum cum populi comitatu ad latebram, in quo longissimo ævo libellus latuerat, processisse; eumque plumbeis tabellis obsignatum et clavis obse-ratum invenisse, satis constat.

i Prophetiam ipsum ex libro Petri Galatini Ordinis Minorum de Ecclesia destructa, Romæ in bibliotheca Aræ-cæli adservato, edidit Morenus in Vita S. Cataldi; quam omittimus, ut rem obscuram, et forte sub nomine Sancti confictam.

INQUISITIO

De ætate et gestis S. Cataldi in vita.

Difficilis quæstio est aut potius conjectura de tempore quo S. Cataldus fuerit Episcopus Tarentinus, et ex qua orbis parte eo advenit. Joannes Jurenis lib. 8 de Antiquitate Tarentinorum cap. 2, ubi de Vita S. Cataldi egit, addit ista: Qui Divo Cataldo secuti sunt Episcopi, Tarentinæ Ecclesiæ Præsides, non satis liquet usque ad annum DCCI, Gregorio Pontifice Maximo: vel quia scripturæ combustæ sunt, vel quia nulæ fuerunt ante hoc tempus: quoniam qui a Paganis reperiebantur Christiani, aut verberibus afficiebantur, aut gladiis variisque tormentorum generibus occidebantur. Mirum ergo est, quod de solo Cataldo

Multa incerta
circa vitam
S. Cataldi.

extent scripturæ, eaque ultra fidem fere humanam admiranda: et tamen ex tanquam primo fundamenta proferrantur a dicto Joanne Jurene in sua Tarentinorum antiquitate, et ex eo a Ferdinando Ughello tomo 9 Italiae sacræ in Tarentinis Archiepiscopis. Quæ magno labore Bonaventura Moronus Tarentinus Ordinis Minorum libris sex carmine heroico vulgavit Romæ anno MDCCXIV, frater autem ejus Bartholomæus Moronus us adjecit vitam S. Cataldi, ex Catalogo Sanctorum et vetustissimis Tarentinæ Ecclesiæ MSS. codicibus, et ex Officio per Sirletum Cardinalem reformato.

2 In Historia Inventionis et miraculorum eum. 2 dicitur: Quantum in vita fuerit hic Pontifex gloriosus, facta post ejus transitum, imo inventionem, miracula demonstrarunt, quæ nos sub compendio narrantur, diu autem quam Catalogus citatus Sanctorum a Petro de Natalibus conscriberetur circa annum MCCCXXX, ac daretur aliquot fabularum fundamentum. Ibi lib. 4 cap. 143 dicitur ex oppido Hiberniæ Catando natus, matrem ex parto mortuam sine cujusquam auxilio amplexus suscitasse; et lapsus in lapidem, signum verticis, acsi cera molissima fuisset, concavitate effecisse; et aqua pluvia in ipsam delapsa quascunque ægritudines sanari. Postea Presbyter duos mortuos resuscitasset; et cum a Rege esset expellendus, illo ab Angelis territo, accepisset ditionem Ducis extincti: in qua post constructam ecclesiam Archiepiscopus electus, duodecim suffraganeos Episcopos constituit; omnibusque rite dispositis, in pace quievisset octava Idus Maji: Verum ubi? Num in sua Archiepiscopali apud Hibernos Ecclesia? At postea dicitur corpus repertum et in Ecclesia Tarentina tumulatum.

3 Hæc ex Catalogo Petri de Natalibus, quem primo loco allegavit Moronus: qui dein allegat codices MSS. Ecclesiæ Tarentinæ, quos etiam varios accepimus, et satis convenientes cum Vita a Morono et Jurene edita. In his dicitur natus apud Hibernos in oppido Numenice provincie. At quæ illa? Mononiam intellegi arbitramur, in cujus Comitatu Waterfordiensi est Lesmorra, urbs olim Episcopalis, dein Waterfordiensi unita, prope quam fuisset Catandum oppidum. Ortus ejus dicitur in MSS. Actis stella clarissima designatus, ipsamque Dichas eremita prædixisset magnum futurum. Verum quæcumque in ejus ortu miranda hic et supra notavimus, in Officio per Cardinalem Sirletum emendato omituntur ut fabulosa, et a vago quodam Hiberno prætextu pietatis Tarentum delato, dictata ex his, quæ passim de Hibernicis Sanctis narrantur pro gentio nationis, poetarum suorum fabellis facile credulæ: sic enim jam alibi scripius deprehendimus accidisse, locorum celeberrimorum, quorum ætas, origo et patria minus nota erat. Hoc autem de S. Cataldo potuit fieri confidentius, quod nomen Hibernicum esse videatur potius quam Græcum. Multos certe Cathaldos in suis indicibus ad Acta Sanctorum Hiberniæ Colganus nominat. Sed veremur ne reliqua Hiberniæ adscripta sint similis farinae, de mortuis resuscitatis, et sede Archiepiscopali erecta cum duodecim suffraganeis Episcopatibus, et hoc seculo Christi secundo, id est annis circiter ducentis et sexaginta ante adventum S. Patricii, qui Christianam fidem primus intulit Hiberniæ. Hinc ad MS. nostrum in quo Tarentum venisse indicatur tempore Aniceti Papæ anno CLXVI, aliquis margini adscripserat anno DLXVI: et apud Sirletum tempus adventus illius ad urbem Tarentinam silentio involvitur. Præterea supra memoratus Alexander ab Alexandro, dum libri inventionem (quod contigit anno MCCCXCII) indicat post mille circiter annos elapsos ab eo tempore, quo Tarentinæ Sedi præfuisset, satis innuit circa annum quingentesimum præter propter visisse.

4 Præterea a Morono cognominatur Cataldus Rachau, a Sede Archiepiscopali quam in Hibernia habuisset.

D
AUCTORE G. II.

a Petro de
Natalibus
conscripta,

et ex MSS. eru-
tu, quoad ge-
nus, patriam,

sedem Episco-
patem Rachau:

A *buisset. At quis hujus metropolis meminit? Urbem Armachanam elegit S. Potricius, sed in Ultonia sitam: et in Mononia fuit Casselia metropolis, ubi primus Episcopus et Rex simul Cormacus, dicitur a Danis circa annum DCCCXV aut aliquanto serius in prælio occisus. Dum circumquaque per varias regiones quærimus Rachau provinciæ ac Sedem metropolitanam, occurrit urbs in Illyrico Ragusanu, quam Joannes Lucius in sua Dalmatia Ragusium et Rausium appellat, quasi Raga-sium, ut inde Rachau potuisset formari. Verum quia ex Epidauro, seculo Christi septimo destructo, Ragusium seu Rausium constructum constat, serius esset S. Cataldo illa Sedes tribuenda; et quia apud Tarentinos post Casurium XI Archiepiscopum hiatus est trium fere seculorum, seculo octavo aut sequentibus esset assignandus ejus ad Tarentinos adventus: quod sivet haud incommodum videatur, ut respirantes a Saraceno-rum jago Tarentinos sub Græcorum imperio gubernandos suscepit Cataldus, nolimus tamen primi asserere: sed vivorum apud Tarentinos eruditorum examini relin-quimus conjecturas ejusmodi, donec iis fulciendis soli-diora se offerant argumenta, quam sibi solu assinitas no-miniam Rachau et Ragusium. Maxime cum ipsum Ca-tabri nomen Hibernis faveat; et ut Catondi ac Nume-niæ nomina corrupta sine dubio ac depravata habentur, alias in Hibernia non facile repertienda: sic etiam credi possit depravatum nomen Rachau, cujus forte verum initium sit Rath, urbem, aut munitionem signi-ficans, in Hibernicarum ecclesiarum nomenclationibus a situ sumptis minime infrequens. Ita in veteri notitiâ Episcopatum Romano Patriarchatui subjectorum (quam ad calcem Geographiæ sacræ ex antiquo MS. Thuano edidit Carolus a S. Paulo) sub Archiepiscopo Armachano censentur Episcopi Rathbôtensis et Rathu-rensensis seu Rathburensis. Quæ autem ante dioceses, sub Eugenio III seculo XII ordinatas, confusa vulde fuit apud Hibernos divisio diocesum, Abbatumque et Episcoporum indistincta ministeria, multique Episcopi ordinabantur in Hibernia, qui deinde simplici parochiæ vel monasterio assignentes sese, loca ea non efferebant ad numeram Sedium Episcopatum; haud difficulter con-cipi potest Cataldus, antequam ex Hibernia discederet, fuisse Episcopus ordinatus in aliquo loco, cujus nomen a Rath inchoetur, si legitima hæc correctio est.*

Quibus omissis
et ult.
pars ex MS.
datur

C *In altero MS. nobis submisso post historiam In-ventionis, Translationis et Miraculorum reperimus Vi-tam S. Cataldi post discessum ex Rachau peractam in peregrinatione Hierosolymitana, inde in reditu Taren-tum, et laboribus ibidem usque ad obitum translatis: ex quibus saltem constat dictam peregrinationem institutam, postquam istuc sepulcrum Dominicum jussu Constantini Magni fuisset erectum, quod sequentibus seculis solum fuit magno peregrinantium occurso visitari. Eam igitur partem ut aliquatenus probabilem hic apponimus, in qua acclius absant comites itineris ab aliis adjuncti, et sunt Euperpius, postmodum Lencius dictus, Brundusino-rum Episcopus, et Barsonuphrinus, ab Uritanis inter Patronos recensitus: de hoc egimus XI Aprilis, ejusque Acta ostendimus partim fabulosu, partim incerta. Acta vero S. Leucii varia detimus XI Januarii, sed quæ circa tempora quibus viverunt, nihil certi conferunt. Addit Morenus, Donatrum seu Donatum fratrem ad-ductum, et datum Aletinis seu Lupiensibus Episcopum, quem eorum tertium Antistitem constituit Ughellus. His aliisque omissis partem Vitæ assignatum addimus et est hujusmodi.*

converso
Rachau,

6 Beatus itaque Cataldus Christi devotus Confes-sor, postquam universam Rachau provinciæ, in qua præsulatus dignitate fulgebat, ad Christum sua mirabili prædicatione convertit; divinitus inspiratus disposuit sepulcrum salutiferum Domini visitare, in quo pro redemptione mundi jacuerat; et adorare loca, ubi steterunt sanctissimi pedes ejus. Conducta

siquidem navi, viam aggreditur navigio sub habitu D peregrini: et post multum laborem perveniens ad sanctam Hierosolymam civitatem, sepulcrum Domi-nicum introivit; illudque labiis cordis et corporis fuit devotissime osculatus, immensas gratias refe-rens humani generis Redemptori, qui dignatus est sibi concedere, ut tangeret suum pretiosissimum mo-numentum, de quo surrexerat victor mortis. Deinde sancta oracula visitavit illius beatissimæ Virginis: quibus per ipsum cum devotione nimia visitatis, mens ejus spiritualibus gaudiis replebatur, dum de virtute proficeretur in virtutem. Post hæc vitam eremiticam ducere [elegit] in partibus memoratis: suum tamen propositum, quod Deo commendabat, ipsius disposuit voluntati: qui ejus opera dirigebat. Et cum secundum desiderium cordis sui Deum sup-pliciter exoravit, quatenus sibi dignaretur ostendere, quid foret suæ placitum voluntati; cui devote oranti apparuit Dominus Jesus Christus, et inter alia collo-quia ipsum ab eremitico proposito revocavit, man-dans sibi, ut ad partem Italiæ se transferret in ci-vitatem, quæ Tarentum vulgariter nominatur, et in-cultum olim populam et idolis deditum, per Petrum Apostolum et Marcum ejus discipulum conversum, ad Christianæ fidei veritatem, et iterum erroribus pristinis implicatum, reduceret ad Catholicæ fidei firmitatem.

invisit se-
pulcrum
Dontui

a Deo de-
stinatur
Tarentum.

E

7 Fidelis revera B. Cataldus Christi famulus et minister, audiens præceptum Dominicum sibi fa-ctum, de veniendo Tarentum, gradu concito perve-nit ad littus: et invento navigio ad partes Apuliæ navigante, pepigit ut ibidem se et alios peregrinos, qui illic aderant transfretaret. Recedentibus ergo de partibus Transmarinis, diversa locorum maria na-vigantibus, prospero vento flante, vir sanctus Spi-ritu prophetico pollens, prædixit nautis, quod post mediam fere horam maximam incurrerent tempe-statem: cum hujus rei nullum indicium appareret. Et vix facto quasi horæ dimidiæ intervallo, exoritur tempestas subito insperata, quæ totam in fluctus tranquillitatem æquoris commutavit. Itaque grossus funis, quo velum in sublime arboris sublevatur, rum-pitur ex impetu validissimæ tempestatis. Interea unus de nautis junior et aptior ceteris, dum in navis arborem ascendisset, ut annexeret funem funi, su-bito ipsum infra navem dejecit ventorum rabies pro-cellosa, et fractis funibus spiritum exalavit. Tandem omnes, qui in navi aderant de corporali vita penitus desperati, animas suas omnipotenti Deo lacrymosis precibus et votibus commendabant. Et inter hujus-modi angustias fuerunt aliqui recordati verbi, quod vir sanctus de præfata dixerat tempestate, qui ejus pedibus provoluti, ipsum humiliter rogaverunt, di-centes: Homo Dei, qui hanc tempestatem venturam divino spiritu prædixisti, precamur Deum, quem colis, ut pro nobis ipsum placeat exorare, qui tuis precibus dignetur nos de præsentis periculo miseri-corditer liberare. Confessor sanctus, ut erat pietate repletus, ad præsidium orationis confugit: et ora-tione facta subito sopitur tempestas. Serenitate ni-mia succedente et Deo exinde referuntur gratiarum multiplices orationes. Facta itaque placatione ven-torum, iterum Confessor beatissimus in oratione se dedit, lacrymosis precibus Dominum deprecando, ut vitæ restitueret defunctum juvenem et confractum. Affluit namque clementia Salvatoris: nam ju-venem mortuum vitæ restituit sanum et integrum, precibus et meritis sui mirifici Confessoris. Sopito namque ex tunc inantea impedimento ventorum re-lictis post tergum partibus Romanicæ, undis Apuliæ navis illabitur: et ad portum Hydrunti perveniunt flatu prospero succedente. Ubi Dei famulum depo-nentes ipsum suppliciter rogaverunt, ut pro eis Do-minum

Tempestatem
maris
prædicit:

F

eam oratio-
ne pellit:

mortuum
resuscitat,

A minum exoraret. Quibus benedictione impensa recessit Hydruntio versus Tarentum, prosperos dirigens gressus suos

*sicdam et
mutam sanat:*

8 Et dum iter haberet ad civitatem eandem per territorium cujusdam villulæ, quæ Fellinum dicitur, et transeundo isset, dicto loco per unum milliare propinquo, cuidam puellæ surdæ et muta casualiter obviavit, quæ ad pastum gregem pecudum deducebat. Cumque vir sanctus eam fuisset pluries allocutus, ei nullatenus respondentem; intellexit beatus Confessor auditus et linguæ beneficium non habere: compatiens, dixit ei: Præcipio tibi, puella, in nomine Domini nostri Jesu Christi, ut mihi respondeas absque mora. Statimque puella recepit auditum pariter et loquelam; et ducens eum in casale, cunctis miraculum divulgabat; quod vir sanctus, in ea fuerat per divinam potentiam operatus. Quapropter ejus casalis incolæ ipsum honorifice receperunt.

*ca cum bap-
tizando
illuminat:*

9 Introemite autem beatissimo Confessore Christi Cataldo in civitatem Tarenti, introivit in eam pariter gratia Salvatoris. Nam dum transitum per portam civitatis haberet, occurrit sibi dispositione divina homo sedens inibi oculis a nativitate privatus. Quem beatus Cataldus alloquitur ita dicens: Cujus religionis vel fidei sunt istius homines civitatis? Cæcus respondit: Patres nostri fuerunt antiquitus Christiani: nunc autem pauci sunt qui teneant fidem Christi. Ad hæc beatus Cataldus. Tu fili, es Christianus vel paganus? Cæcus respondit: Numquam me docuit aliquis fidem Christiani nominis: Nam multum temporis, quod non fuit aliquis Episcopus in hac urbe. Cui B. Cataldus dixit: Si ex toto corde credideris in sanctam Trinitatem, id est Patrem et Filium et Spiritum sanctum, et in ejus nomine in aqua fueris baptizatus, in anima et corpore recipies claritatem. Statimque cæcus respondit: Credo sicut tu Pater veraciter mihi dicis. Tunc beatus Confessor accepta aqua ipsum in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti manibus propriis baptizavit. Eadem hora ejus oculi sunt aperti, et eo ipse illuminatus circumstantibus dicere cum clamore: Venite et videte hominem Dei sanctum, qui me in nomine Domini baptizando lumen mihi restituit oculorum. Ad hanc vocem factus est concursus clamantium populorum, beum laudantium et dicentium, tale stupendum miraculum a seculo non vidisse.

*convertit
Tarentinos*

et vicinos,

10 Tunc beatus Christi Pontifex et minister videns innumerabilem populum congregatum in Domino crediturum, cœpit illis prædicare fidem Domini nostri Jesu Christi. Tarentini autem omnes et singuli, ac populi multitudo urbium vicinarum, qui confluebant ad prædicationem ipsius, ejus doctrinam solutiferam audientes; necnon signa et prodigia, quæ per eum operabatur quotidie Dominus Jesus Christus, baptizabantur, recipientes fidem Dominicam eis expositam per venerabilem Confessorem. Erat autem idem beatus Pontifex ad gubernandum plebem nimis sollicitus et intentus, in bonitate con-

spicius, verus Dei cultor, in universa morum honestate præclarus; limina ecclesiæ continue frequentabat; corpus jejuniis, vigiliis et orationibus affligebat; erga oppressos et desolatos valde compatiens; quorum negotia ut propria procurabat. Lingua ejus melliflua de doctrina spirituali et salutifera docere quotidie universos et singulos non cessabat. Ordinavit interea Sacerdotes et Clericos diversi ordinis ad sacra ecclesiæ mysteria peragenda, in civitate Tarenti et villis aliis convicinis, quæ per ipsum in Domino crediderunt.

*AI CTORE G. H.
juvat omnes:*

*Clerum
ordinat:*

11 Post hæc et alia virtutum insignia, quæ operatus est Deus per suum Pontificem carnali adhuc sarcina prægravatum; imminabat jam tempus, quo de suo labore mercedem plenam esset a Domino percipiturus. Nuncia igitur corporis aegritudine prægravatus, videns dissolutionem sui corporis imminere, convocatis coram eo Clericis aliisque compluribus viris fidelibus civitatis, dixit eis: Fratres et filii mei dilectissimi, scitote contra fidem Catholicam ab hæreticis persecutionem maximam asuturam. Vos autem post mortem meam confirmate populum et docete; ut in fidem Domini nostri Jesu Christi, quam eis prædicavi, firmi maneant et constantes. Ad hanc enim provinciam non casualiter sed ex præcepto Domini sum profectus. Nam cum essem Hierosolymis dignatus est mihi apparere Dominus noster Jesus Christus, et tribuere in mandatis, ut ad civitatem istam personaliter me conferrem, et fidem ipsius sollicite prædicarem, quam B. Petrus Apostolorum Princeps et B. Marcus ejus discipulus, in baptismo filius, prædicaverunt ibidem. Præterea volo, ut corpus meum in majori ecclesia collocetis in parte orientali, in loco, qui dicitur S. Joannis in Galilea, ipsumque sub terra cum omni diligentia reponatis. Tandem in eo completis ministeriis, quæ circa fideles consueverunt fieri morientes, sancta illa anima carne soluta in æternæ claritatis gaudiis extitit collocata: ipsa autem hora campana: ecclesiarum omnium civitatis Angelicis manibus pulsari cœperunt. Reducto igitur in medio majoris ecclesiæ corpore viri sancti, ut circa ipsum Clerici venerabiles exequias laudabiliter celebrarent; ad eum utriusque sexus innumerabiles populi confluebant, cum copiosa multitudo infirmorum diversorum, et languidorum miserabiliter oppressorum. Qui ut tangebant venerabile corpus ejus, restituebantur protinus sanitati. Tandem exequiis et laudibus honorifice celebratis Clerici et cives alii civitatis habito super hoc consilio diligenti, sepulcrum marmoreum miræ pulchritudinis extruxerunt. In quo corpus illud sanctissimum devotissime collocantes, ipsum sub terra, sicut mandaverat, eum omni diligentia posuerunt, ad laudem et gloriam et honorem Domini nostri Jesu Christi, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per infinita seculorum secula. Amen.

*eger confor-
tat fideles:*

*disponit de
sepultura:*

*ohit campanis
sonantibus:*

*clarus mi-
raculis*

sepelitur.

DE SANCTO COMGALLO

ABBATE BENCHORENSI IN HIBERNIA.

*AN. DCI.
Benchor mo-
nasterium,*

Inter præcipua et notiora Ultoniæ regionis apud Hibernos monasteria, extitit Benchorense, a S. Comgallo, de quo hic agimus, constructum in hodierno Comitatu Dunensi, haud procul a mari Orientali ad dexterum latus æstuarii Knochfergi, unde brevissimus trajectus est in Gallovidiam Scotiae provinciam. Jocelinus in Vita S. Patricii, a nobis ad XVII Maji T. II

Martii illustrata, num. 86 de hoc loco ista interserit: Circumibat S. Patricius stepius Ultoniam, et perambulabat eam: ejusque incolas docens attentius fidem Catholicam, divertit aliquoties quiescendi gratia cum suo sanctissimo comitatu ad quemdam monticulum, non longe situm a valle, in qua postea constructum est Benchorense cœnobium. Considentes

A ergo conspexerunt de colle vallem illam aetherea luce ac multitudine militiæ cœlestis repletam : auribus nihilominus haerentes Angelicis vocibus prolatam cœlestis cœlestis hymnodiam. Omnes igitur videntes visionem hanc magnum, unanimi devotione rogabant S. Patricium, ut in illo loco cœlitus sacrato edificaret ecclesiam. Sanctus vero abnuit, sed verbo vaticinio illis dixit : Annorum sexaginta circulo completo, nasceretur quidam filius vitæ, Comgallus nomine, quod interpretatur Palerium pignus : erit enim dilectus Deo et hominibus, atque ob morum meritorumque pulchritudinem prospere procedet, et regnabit cum Christo, inter ipsius pignora computandus. Ipse vero in loco luce præsteuso ecclesiam Sanctorum aedificabit, in qua innumera agmina filiorum lucis et vitæ Christi servitio mancipanda coadunabit. Tempore vero prophetato natus Comgallus, processuque annorum et virtutum postea adultus, in loco præfato Benchor nominato, nobilissimum cœnobium extruxit : in quo multa millia monachorum perfectorum per Evangelium Christo genuit et in Christo parturivit. Locus ille sanctus Sanctorum fecundus, quasi vitis fructificans suavitatem odoris, extendit palmites suos usque ad mare, et ultra mare propagines suas ; quia Hiberniam, Scotiam, insulasque multas monasteriis monachisque perfectis repleverunt gemina ejus, et etiam transmarinas regiones. Sicut enim relatu atque scriptis Sanctorum didicimus, unus ex filiis Benchorensis cœnobii, Luanus nomine, centum cœnobiorum founder fuit. Alter vero Columbanus dictus, vir sanctissimus et omnium plenitudine charismatum repletus, multa monasteria fundavit et extruens, innumerabilium quasi monachorum Pater extitit : qui prius egregio monasterio Luxoviensi in Galliis, deinde Bobiensi ultra Alpes præbuit : ubi miraculis multimodis gloriosus ac præfulgens in pace requiescit : sicque prophetia S. Patricii adimpleta clarescit. De antiqua Benchorensis Ecclesiæ nobilitate superfluum videtur in præsentem diffusum prosequi, cum luculenter descripta fuerit in Sanctorum Comgalli actibus, primi Abbatis illius loci, et Malachiae Pontificis et Sedis Apostolicæ in tota Hibernia Legati.

2 Hæc Jacellus in Vita S. Patricii, seculo Christi duodecimo conscripta, Coluntur citati S. Comgalli discipuli, Luanus sive Molua iv Augusti, Columbanus xxi Novembris. Hujus opuscula et Vitam edidit singulari tomo Thomas Sirinus Lovanii anno MDCLXVII, cuique inseruit Vitam S. Moluæ sive Luani Abbatis hactenus ineditam, suo tempore illustrandam : ex quo constat aliquot cœnobiorum eum fuisse fundatorem. S. Bernardus vero in Vita S. Malachiae asserit, Luanum ferri solum fundatorem extitisse centum monasteriorum : et de Benchorensi monasterio isto addit. Hoc olim destructum a piratis, ob insigne dignitatis antiquæ, Malachias, veluti quemdam replantaturus paradisum, amplexus est : et quia multa corpora Sanctorum ibi dormirent. Nam ut taceam illa, quæ in pace sepulta sunt, ferunt nongentis simul una die a piratis, occisos..... Malachias itaque assumptis secum decem circiter Fratribus, veniens ad locum cepit aedificare..... Porro oratorium intra paucos dies consummatum est, et exinde servitæ Deo in eo, sicut in diebus antiquis, simili quidem devotione, etsi non pari numero. Præfuit Malachias illi loco tempore aliquanto, ipse rector, ipse regula Fratrum ; creatus dein Episcopus Connertheusis haud procul a Benchorensi monasterio, ac postea Archiepiscopus Ardmacanus, ad cujus Vitam iii Novembris reliqua erunt dilucidanda.

3 Acta S. Comgalli duplicia damus : priora, eoque breviora, ex triplici codice MS. uno scilicet nobis ab

Henrico Fitzsimon Societatis Jesu relicto, alio ex collegio Salmanticensi transmisso, ac tertio ab Hugone Vardæo Minorito Hiberno communicato. Posteriora Acta, itaque longiora et a Jacobo Usserio in Britannicorum Ecclesiarum Antiquitatibus ut sincerè laudata, habemus ex aliquo codice Hiberno transmissa et contulimus cum iis, quæ Thomas Sirinus in Commentario ad Vitam S. Columbani vulgarit. Utraque Acta videntur sincerè et simpliciter eoque veraci stilo conscripta, et in secundis Actis nonnulla ex prioribus repetuntur.

4 Aliquod eorum compendium continetur in antiquo Breviario Ecclesiæ Aberdonensis in Scotia, in tres Lectiones distributum, et hoc x Maji solitum recitari ad Matutinum : cui hæc adjugetur Oratio. Deus qui per B. Comgallum, Confessorem tuum atque Abbatem, Ecclesiæ tuæ Sacerdotem a cæcitate ad visum baptizando restaurasti ; da quesumus ipsius meritis et intercessionem fidei tuæ verum lumen intelligere, et peccatorum cæcitate perpetuo devitare. Eodem die x Maji, Richardus Wilsfordus in Martyrologio Anglico sub anno MDXXVI Londini excuso, ista leguntur : In Hibernia festum S. Comgalli sancti Abbatis, cujus nativitas revelata est sexaginta annis antequam nasceretur, atque alteri etiam sancto Episcopo : qui dem baptizaretur, e terra fons erupit, et cæco Freshytero visus est redditus. Ad summum postea perfectionem pervenit, et mortuus decem aut duodecim ad vitam revoravit, et multas revelationes habuit, et clarus magnis miraculis decessit. Eodem x Maji ejusdem memorem celebratur in MS. Florario Sanctarum, et apud Grevenum in Arctario Usuardi excuso annis MDXV et MDXXI Ferrarium et alias. Item memoratur die secunda Januarii in Menologio Scotico Camerarii, et x Martii in Auctario Molani primæ editionis ad Usuardum, item a Canisio, Dempstero, Ferrario.

5 De tempore vite ejus solum habemus in priore Vita cum octogesimo ætatis suæ anno vi Idus Maji migrasse ad Christum. In posteriore Vita dicitur senex vi Idus Maji emisisse spiritum. In Martyrologio Paudichtensi ista primo loco ad x Maji leguntur : Comgallus Benchorensis, anno ætatis suæ xci, Principatus autem anno l mense iii, et die x. Eandem annis quinquaginta præfuisse in Benchorensi monasterio habent priora Acta. Usserius pagina 956, ex Annalibus Hibernicis edoctus, asserit, circa annum ulv vel DLX Benchorensis monasterii fundationem, et DCI Comgalli obitum contigisse : et ad dictum annum DCI addit in Indice, cum annos LXXXV natum mortem obiisse. Crusnimus aliquando S. Patricium ejus nativitatem prædicasse circa annum eccclvi, et post annos sexaginta natum S. Comgallum circa annum dxxvi, ac proinde si vixerit annos LXXXV, e vita decessisse anno DCI, et monasterium Benchorensis constructum fuisse anno DLII, uti in Annalibus a Quatuor Magistris referri posse Colganus pag. 192. Si certiora aliquis monumenta protulerit, libenter sequemur.

6 Memoratus Sirinus adjunxit aliqua Miscellanea de S. Comgallo, extracta ex Actis SS. Cummgeni, Canici Abbatis, Carthagi sive Mochudæ Episcopi, Mannu seu Pintuni Abbatis, Luani seu Moluæ Abbatis, et Mochæmogi seu Palcherii Abbatis, quorum duorum ultimorum Acta integrè etiam dedit. Nos Acta Mochæmogi dedimus xiii Martii : S. Carthagi domus xiv Maji, uliorum Acta suo tempore erunt dilucidanda. Natherus ad diem ix Junii, longo encomio celebrat S. Columbani Abbatem, et sub finem ista habet : Cum plurimos discipulos vel socios sanctitatis suæ pares habuisset, unum tamen Comgallum, Latine Fausti nomine illustrem (præceptorem beatissimi Columbani, Magistri Domini et Patroni nostri Galli) virtutum ac meritorum suorum quasi unicum, exemplo Isaac, reliquit heredem.

Et

AUCTORE G. H.
ex prophetia
S. Patricii
constructum a
S. Comgallo,

seminarium
multorum mo-
nasteriorum,

maxime per
SS. Luanum
et Colum-
banum:

a piratis
destructum

et a S. Mala-
chia re-
stauratum

Cultus sacer
10 Maji.

E

Tempus vite
et mortis.

F

Mentio in
aliis Actis,

A *Et S. Columbanus Instructione 2 S. Comgallum Magistrum suum sub Fausti nomine allegat, ejusque Incultissimam elegantissimamque doctrinam ad dictorum suorum confirmationem adducit. Alii ejus scripta nescimus extare. Possivinus in Apparatu sacro asserit reliquisse Methodum vitæ regularis et plures Epistolas, quas Patribus cœnobiorum scripserat. Porro Regula S. Comgalli citatur infra in Vita majore num. 42 et 51. Et S. Munna seu Fintanus, uti ex hujus Actis tradit Sirinus pag. 314, per aliquod tempus cum S. Comgallo mansit, legens apud eum et ad discens Regulam ejus: quam videtur alii monachis ad nova monasteria erigenda destinatis tradidisse: imo S. Columbanum in Galliam et Italiam missum eandem promulgavisse merito censet dictus Sirinus. Interim eundem S. Comgallum Ordini suo Benedictino adscribit Antonius Ypez ad annum 557.*

VITA

Ex tribus codicibus MSS.

Beatu8 ac venerabilis Abbas Comgallus, nobilissimo a Aradensium genere ortus, patre Sedneo, matre Briga editus est. De quo pridie quam nasceretur, S. b Macniseus Connerensis Episcopus, Spiritu sancto ei revelante, prophetavit. Audiens namque equorum et currus transeuntis sonitum, assistentibus ait: Currus iste Regem portat. Hoc illi audito, gradu concito videre Regem exivit: sed cum neminem ibi præter Sedneum ejusque uxorem Brigam, quos antea satis noverant, invenirent, ad virum Dei redeunt stupefacti, dicentes: Pater Sancte, Sedneus et ejus uxor in curru soli sedent. Tunc Episcopus: Filii, inquit, ne me in hoc, quod dixi, mendacem existimetis. Illa enim in ventre Regem portat, quem crastina die c orto jam sole pariet: qui virtutibus cor, miraculorum claritate mundum decorabit: cui non solum multa milia monachorum, sed et Reges innumeraque plebium multitudo, quasi Regi deservient. Hoc quoque non est prætereundum: quod per totam noctem, antecedentem diem in qua natus est infans, in regione circumjacente locum nativitatis ejus, ab idoneis testibus, lux magna fulsisse perhibetur. Hunc itaque infantem divina gratia ab ipsis comitata est cunabulis, cleroque miraculorum munere ditavit.

C 2 Imprimis namque cum ad Sanctum Presbyterium d Fedliminum, longe jam ante casu quodam oculorum officio privatum, ordinem tamen baptismi memoriter retinentem, ad baptizandum duceretur: in adventum ejus fons aquæ vivæ in loco, ubi baptizari debuisset, per virtutem Domini nostri Jesu Christi, statim de terra ebullivit; ut in eo sanctus infans, Angelis ministrantibus, baptizaretur. Presbyter autem prædictus tanto lætificatus miraculo, ejusdem sacri fontis aquis faciem oculosque perfudit, atque in Domino confidens visum illico recuperavit: ac postea sanctum infantem invocato Trinitatis nomine baptizavit. Dumque nomine Cumgallus, quod e sonat earum pignus (secundum quod a Sancto Patricio Hiberniensium Apostolo ante flx annos de eo, quod ita vocaretur, prophetatum est) nominavit. Parentes vero ejus ambo in mandatis Domini ambulantes sine querela, et in tertio gradu Catholicæ Ecclesiæ, quod est legitimum matrimonium conjugum, continenter stantes, filium suum hostiam vivam, ut quendam Anna Samuelem, omnipotenti Deo obtulerunt, ipsique eum nutrierunt, et quasi unicum dilexerunt filium. Puer autem crescebat et confortabatur in spiritu, et a sacris nativitatis suæ primordiis divina repletus est gratia.

3 Quodam die sancto puero in proprio laborante

agro, et juxta acervum quemdam lapidum post laborem repausante, super eum irruit sopor. Tunc mater ejus ad eum veniens visitandam, vidit columnam igneam a cælo usque ad ipsum dormientem fuisse porrectam. Quæ tantæ visionis honore perterrita, quid ageret nesciebat: accedere quidem propius non audebat, ipsum vero relinquere volebat. In Domino ergo confidens immobiliter stetit, et quis esset rei finis patienter expectavit. Tandem expergefactus puer, flammigeram habens faciem matri ait: Ne timeas, inquit, mater, quia igne cœlesti in nullo sum læsus: sed vide ne alicui in his diebus hanc visionem ostendas. Quodam alio tempore, patre suo in proprio agro laborante, dixisse fertur: Hanc modicam agelli glebam tu cole; ego vero vadam terramque spatiosam, ampliores et dulciores fructus afferentem, instanter quaeram. Post hæc apud avunculos suos, in cella quæ dicitur Monasterium-Comgalli hospitans, ad boetum, ut lac inde asportaret, missus est: ipsoque domum revertente, atque vas lacte plenum portante, casu quodam ejus vasis fundus in terram cecidit; nutu tamen Dei lac totum in vase sine fundo remansit. O quam mirabilis est Deus in Sanctis suis, ejus potentia servus

4 Post hæc prudens juvenis sumpsit habitum, atque g Fintanum Abbatem, præclarissimum scilicet virum, in Lageniæ partibus habitantem, adivit; sub quo per magnum temporis spatium cum omni devotione Deo servivit. Deinde cum sancti Abbatis licentia ac jussione repatriavit, atque Benchorensis monasterium construxit; ubi monachorum millibus in sanctitate vitæ et regulæ rigore per h qu nquaginta annos præfuit, et multa miracula per eum Dominus fecit, de quibus pauca dicemus. Volebant quidam ex Fratribus, provide consulentes, ut ipse quædam loca, ad monasteriola in eis construenda seu ad piscandum vel alias quascumque utilitates commoda, ab offerentibus susciperet. Quibus vir Dei respondit: Fortior est acies multorum, in uno loco præsertim Duce concorditer pugnantium, quam per multa sine Duce dispersa. Quodam tempore rogabant eum, ut quosdam ad stagnum, quod duorum itinere dierum a monasterio distabat, ad piscandum mitteret. Quibus ille ait: Habetis mare apud vos, et quare in eo non vultis piscari? Illi inquirunt, numquam se ibi vidisse piscium capturam. Miserunt ergo Fratres ibi retia, et sufficienter pisces coeperunt. Orta autem ibi inter quosdam seculares homines de capiendis piscibus contentione, vir sanctus dissensionis causam amovit verbo orationis, ita ut raro ibi postea saltem unus caperetur piscis. Factum est autem cum magnificaret Dominus illum, et multa monachorum sub manu haberet monasteria, ut unus de antiquioribus Abbatibus, vir vitæ venerabilis, in ejus monasterio junior ipse aliquantulum temporis fuerat commoratus, adveniret. Cum autem ad mensam recubissent, et lætati ex tanta societate fuissent; ille senior cœpit Abbatem Comgallum verbo increpationis probare, ut sciret utrum illa humilitas et obedientiæ virtus, quam olim habuerat, in eo maneret. Qui statim exurgens et super terram se prosteruens, lacrymarum rivulos uberrime cœpit effundere.

Interrogatus

D
EX MSS.
dormiens
apparet matri
cum columna
ignea:

lac in vase
post fundum
avulsum portat:

E

psalmos et
hymnos
addidit:

g
Benchorensi
monasterio
præest
annis 50:

h

F

alla monasteria dirigit:

a
13
Natus patre
Sedneo, matre
Briga,

b
pridie sui
ortus, qualis
futura sit
prædicitur a
Macniseo,

c
et in ortu
luce cœlesti
honoratur:

d
fonte erumpente
baptizatur a Presbytero
ante casu
tunc sanato:

e
f

pie educatur,

A Interrogatus autem quid fletet, tandem respondit : Quod tædet me hunc passum humilitatis dulcissimum per multos annos non habuisse.

EX MSS.
gaudet ab
alio Abbate
probatuſ:

3 Quodam alio tempore, cum ad visitandum quoddam monasterium sui gregis Pastor bonus properaret, contigit ut comitibus aliis præcedentibus ipse uno comitatus tardius iret, viamque rectam deviantes ad domunculam quamdam prope viam declinarent; quam oratione prius facta intraverunt, ac postea vespertinalem inibi horam compleverunt. Cum vero ibi essent, venit ad eos vir quidam Deo devotus, currensque ad domum suam, aquam pedibus eorum lavandis et vestimenta ut quiescerent apportavit, et accenso igne cibo prout potuit refecit. Cum autem refecti sic essent, gratias Deo omnipotenti et hospiti, ut moris est, dederunt. Cumque lassus tempus esset quiescendi, Pater præcipit ut junior in lecto curiosius strato repausaret; quod cum fecisset, bonus Pastor vigilavit. Transacto aliquanto noctis spatio evigilans Frater, vidit immensi luminis splendorem totam illuminare domum: et cum faciem ad ima deprimeret, non minori circumfundebatur luce: et hæc lucis irradiatio usque ad diem sequentem duravit. Deinde vir Dei Fratri dixit: Vide ut hanc visionem me vivente nemini dixeris: quod omnino ille complevit. Die illucente ductor extitit præfatus hospes usque ad monasterium quo tendebant. Quidam religiosus, nomine Crimthanus, sancti viri spiritualis minister, qui comitabatur eum usque ad locum in quo de nocte pausabat, ac ostium deforis claudere solebat; quadam nocte volens explorare quid homo Dei aliis dormientibus ageret, in angulo domus illo nesciente se abscondit. Moris autem erat S. Comgallo, ut indulto quieti corpore, antequam ille abiret, dormiret. Ipso itaque dormiente, ecce prædictus Frater totam domum immensa luce per horam fere unam repleti vidit; Sanctum etiam Comgallum tam cito expergiscentem ac orantem, sibi que dicentem pressa voce audivit; Quid ibi, o Crimthane, agis? Exi, et nemini quamdiu vixero hæc indicaveris. Cras vero pro tali audacia debitum subibis iudicium. Alio vero tempore eidem viro Dei, quando Ecclesiasticum suscepit ordinem, in colle Benchoriensi tribus diebus et totidem noctibus lux divina apparuit. Sanctus etiam Lugidius Episcopus in Condensi i Ecclesia flammicomantes capillos capitis ejus, et sanctos Angelos circa eum volitantes aspexit.

caelesti lumine saepe illustratus conspicitur,

B
C
6 Accidit aliquando ut Comgallo absente unus ex fratribus in monasterio ægrotaret. Eo autem tempore nil aliud ad quotidianum victum nisi olera, et quædam alia viha ad sustentationem habebant. Commoti ergo Fratres pietate, ad aliquos ejusdem ordinis Monachos, ubi commodius posset vivere, et maxime propter suos cognatos juxta locum illum commorantes, consuluerunt ire. Cum ergo ad locum, ad tria vel quatuor miliaria distantem, æger ille mitteretur vel deportaretur; ut ad locum pervenit, mortuus est ibi. Celebratis autem ex consuetudine illius vigilis, cum factus esset dies, corpus ad monasterium reportatum est. Venerunt ergo cognati et consanguinei ejus cum eo, et plangentes fecerunt seculares exequias, quæ omnia quietem Fratrum turbabant. Sed cum paullo post B. Comgallus ad monasterium rediret, et Æconomus humiliter de negligentia erga custodiam infirmi culpam suam confiteretur; Pater pius ad locum ubi fuit funus accedens, Deum devotissime oravit, et mortuus resurrexit: qui postea quindecim annos in monasterio illo supervixit. Idem quoque per modum collationis Fratribus enarrare solebat, quod cum per quamdam scalam ad cælum directam cum aliis se præcedentibus ascendere vellet, vocem dicentem audierit, quia

Resuscitantur mortui,

in quibus monachus postea 15 annos supervixit:

Abbas suis Comgallus eum ire tunc non permittebat. Alio quoque die Fratribus juxta morem laborantibus, unus ex eis, labore et siti ultra modum gravatus, concidens obiit; et a media die usque horam nonam exanimis jacuit. Abbas autem sanctus, ægre ferens Fratrem subita morte præventum, oravit ad Dominum, atque continuo defunctus vitæ est restitutus.

D
altus concidens inter labores,

7 Quodam alio tempore, dum k S. Columba ab insula Jona ad Benchorense navigaret monasterium; accidit ut unus de suis Fratribus gravi præoccupatus infirmitate in navi ruoreretur. Cum autem ad ostium fluvii, nomine / Bice, pervenirent; defunctum inter sarcinas navis in occulto ponentes loco, ad monasterium festinanter abierunt, ubi cum gaudio suscepti sunt magno. Postquam autem se invicem in osculo pacis sancto salutaverunt, Comgallus pedes peregrinorum lavit; ac deinde, si aliquos extra numerum, quem vidit haberent, interrogavit. Sanctus Columba provida quadam delusione respondens, dixit in navi remansisse unum. Tunc B. Comgallus fervore caritatis repletus ait, Mittatur, inquit, pro eo ut cum ceteris beneficio locutionis ac alternæ recreationis gaudeat. Oportet enim ut vos omnes manus et pedes post navigii laborem foveatis: navis quoque cum rebus suis salva erit. Sanctus Columba, sciens quod pro sua reverentia in omnibus esset Beatus Comgallus a Deo audiendus, dixit: Frater ille non veniet nisi tu ipse pro eo vadas. Comgallus sine mora ad navem properat, et Fratrem statim non * comparentem, inter sarcinas dormire eum putans, diligenter perquisivit: et quem vivum esse putabat, mortuum invenit. Tunc homo Dei in se stupefactus, ad solite orationis suffragia recurrens, omnipotentem Deum pro illo suppliciter exoravit, dicens: In nomine Domini nostri Jesu Christi surge, ac festina venire ad Fratres tuos. Ille vero quasi a somno excitatus statim surrexit, nullum mortis signum in se habens. Ipsi vero ad monasterium venientibus Abbas illum retro respiciens, eumque monoculum intuens, dixit: Non luscum aut monoculum aut debilem, imo in toto corpore et omnibus membris integrum, donari mihi a Domino rogavi. Qui innox a Domino exauditus est; Nam eadem hora fons vivus in loco ubi steterunt, erupit: in quo Frater ille, qui mortuus fuerat et resuscitatus, jussu hominis Dei faciem lavans, oculum accepit meliorem ac pulchriorem; cujus acies etiam in senectute non est diminuta.

k
tertius in comitatu S. Colombe extinctus l

8 Hic idem beatus vir alios quatuor mortuos, per Dei virtutem vitæ restituit; abaque miracula plurima Deo cooperante fecit. Octuagesimo autem ætatis suæ anno, vi Idus Maji migravit ad Christum, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat unus verus Deus, in secula seculorum. Amen.

E
* MS. k. P. Hugon. Variat competitus.

ac prius luscus,

et alii quatuor

ANNOTATA.

a Aradium primum istius familie conditorem agnoscit Colganus, 18 Februarii ad Vitam S. Molibba, prognati patre Aradio juniore, e familia Dalaradio-rum: sicut et S. Comgallus ex eadem familia ortus dicitur in sequenti Vita.

b S. Macniseus, Macnesius, aut Macnisius Episcopus Conorensis in Duuensi Comitatu, haud procul a Benchore, ad locum Cono coli traditur 3 Novembris.

c MS. Fitzsimon solo clariorem pariet, qui hujus orbis tenebras suo fulgore fugabit, luce, fama et doctrina; pater orphanorum, norma monachorum, basis fidelium, pes labentium, omniumque erit solamen trepidantium.

d MS. Salmant. Fedelmidium MS. Fitzsimon Fedelmidium, in altera Vita Fedlim. Colitur aliquis Fedlimius

A *litius in Fastis Hibernicis 9 Augusti, sed num is hic referatur, non constat.*

e *MS. Vardxi, sonat pulchrum et album. MS. Fitis. pulchrum vel carum pignus.*

f *Circa annum 456 ut supra dictum: sed numerus annorum 60 plerisque aliis ejusmodi S. Patricii vaticiniis communis suspectus nobis est, uti et ea quæ initio vitæ narrantur prognostica futuræ amplitudinis et Sanctitatis, nativitatem prægressa et secunda, plane eadem qualia et de aliis jactantur: et ut in uno aut altero vera fuerint, ad ceteros licentius translata videntur.*

g *S. Fintanus Abbas de Clunin Ednoech mortuus dicitur anno 576, die 17 Februarii, ad quem ejus Acta illustravimus, et de dicto monasterio epimus.*

h *Ab anno 551 ad 601, juxta peiores calculos.*

i *Conderia seu Commeria, seu Conora supra relata videtur, in sequenti vitæ Conire, ubi S. Lugidius potuit dicto Macnesio saltem moliate successisse.*

k *Colitur S. Columba Abbas 9 Junii, mortuus circa an. 595 aliis 597. Insula vero Iona, ab eo S. Columb Kill dicta, sita est prope insulam Scotiæ majorem Mulam.*

l *MS. Fitis. fluvioli nomine Bigge. In altera Vita portus Invir Beg et Invir-Beg.*

ALIA VITA

Ex MS antiquo et editione Sireni.

CAPUT I.

Ortus, educatio, variæ habitationes, monasterium Benchor constructum.

De Aquilonali Hiberniæ regione nomine a Dailnaraide, quæ est contra mare, in Aquilonali plaga provinciæ Ulteriorum, S. Abbas Comgallus ortus fuit: ejus pater Sethna vocabatur, qui fuit miles ducis Dailnaraide, et ipse in senectute sua genuit S. Comgallum. Sanctus jam Comgallus nutritus est diligenter in domo parentum suorum, valde diligentes eum parentes sui quasi unicum filium suum. Quodam tempore, cum esset S. Comgallus puer in domo patris sui, Dux Dailnaraide congregavit exercitum suum ad bellum contra hostes suos, et Sethna pater S. Comgalli a Domino suo Duce ad illud bellum vocatus est. Sed ipse propter nimiam senectutem ire non poterat ad bellum; et S. Comgallus adhuc puer vice patris sui, læt et nolebat, tamen jussione parentum suorum ad Duce[m] volentem bellare cum suis perrexit. Sed omnipotens Deus, volens famulum suum S. Comgallum servare, ne vel manus vel oculi ejus effusione sanguinis violarentur; nutu divino hostes illi inter se fecerunt pacem, et B. Comgallus integer corpore et anima ad parentes suos rediit cum suis.

2 Post hæc sanctus puer Comgallus secularem habitum deseruit, et habitum Ecclesiasticum suscepit, et litteras apud quemdam Clericum dicitur, qui habitabat in quadam villa in rure: et ille Clericus natura fragilis erat in voluptatibus. Sanctus vero Comgallus suum Magistrum per parabolas docebat, de quibus una est: Quadam enim nocte, cum Clericus ille cum muliere dormisset; S. Comgallus orans et vigilans tunicam involvit suam in ovium stercore. Crastino autem die Magister suus dixit S. Comgallo: O Comgalle, quare tunica tua sordida est? Respondit ei S. Comgallus, Periculosius est tibi, Magister, animam habere sordidam quam tunicam: deterius enim vere est stercore, in quo te præterita nocte involvisti corpore et anima, quam istud. Ille autem Clericus non contradicens tacuit, sed tamen vitam suam noluit emendare. Jam pius juvenis Com-

gallus, videns quia Magister suus in errore adhuc maneret, deseruit eum cum patria sua, et direxit viam suam ad Australera Hiberniæ plagam, et intravit Provincia[m] Lagiensem, et venit ad S. Fintanum Abbatem monasterii nomine Cluain ednach, regentem in plebe Luighis, positum in Aquilonali Lagiensem plaga, juxta radices montis Blacoma, recepitque S. Fintanus B. Comgallum in suam congregationem.

3 Cumque ibi S. Comgallus in sancta conversatione duraque vita esset, immisit diabolus tedium magnum in corde ejus circa patriam suam et parentes, sustinens laborem magnum et durum: confessusque est suam tentationem sancto Patri Fintano: fuditque Pater sanctus preces et orationem ad Deum pro eo, et expulsus est illico diabolus a Comgallo per orationem sui senioris. Nam cum S. Comgallus juxta crucem, quæ est in Orientali parte monasterii Cluain-ednach, cum lacrymis orasset, lux superna circumfulsit eum, et repletum est cor ejus magna spirituali lætitia, et ex illa hora in omni vita sua nunquam tedium spiritualium in eum irruit.

4 Recapitulans alia de nativitate et pueritia S. Comgalli. Sanctus jam Macnesius Episcopus, qui jaçet in sua civitate, nomine Conire, quæ est in regione Dailnaraide, prophetavit de nativitate S. Comgalli: nam cum quadam die Sethna pater B. Comgalli et uxor ejus nomine Brigh, in uno curru vecti, venissent per locum in quo erat Episcopus; ipse audiens sonitum currus dixit ministris suis Videte qui sunt in curru, quoniam sub homine in quo gratia Dei abunda sonat. Ministri jam aspicientes dixerunt Episcopo: Domine, miles Sethna et uxor sua devehuntur in curru. Quibus sanctus Episcopus ait; Vere illa femina habet in utero suo filium, cujus gloria magna erit in cælo et in terra. Ipsa jam mulier Brigh crastino die oriente sole filium reverendissimum, cujus nomen dicitur Comgallus, pariet in oppido de i Mournet: et ipse magnus coram Deo erit, atque in modum clarissimi radii solis in Hibernia fulgebit: Et illa concepit et peperit sicut dixit Episcopus Macnesius.

5 De quodam postea ductus est sanctus infans ad quandam Presbyterum nomine Fedlim, ut baptizaret eum, et ille Presbyter multis annis cæcus erat, sed tamen ordinem baptismi memoriter retinebat. In illo jam loco aqua antea non erat: in adventu autem sancti infantis Comgalli fons illico lucidus de terra surrexit: et hoc audiens Presbyter cæcus lavit ibi faciem suam, et statim aperti sunt oculi ejus, et in lumine suo post longam cæcitate[m] ordinem baptismi relegit; et gratias agens Deo sanctum infantem salutis suæ auctorem baptizavit, et in domo parentum suorum ipse sanctus puer Comgallus nutritus est.

6 Quodam die crescente beato puero Comgallo solus ipse foris operabatur aliquod opusculum, et ecce irruit super eum et dormivit; mater autem ejus visitans eum, vidit columnam igneam a cælo porrectam usque ad sanctum puerum dormientem; et perterrita jam mulier nesciebat quid faceret, nam accedere ad puerum non audebat, et eum ab igne cremari putabat: tum tamen illa divino nutu patienter sustinens, sanctus evigilebat a somno puer, rubicundam habens faciem, oculosque rufos; et ait matri suæ: Vide mater ne alicui dicas citius quod vidisti. Illa quoque ad tempus tacens, postea narravit omnibus secundum ordinem, quod sibi apparuit.

7 Alio tempore erat S. Comgallus cum Duce Dailnaraide in castris, et nix magna super castra quadam nocte pluit: ad sanctum autem Comgallum cuius suis in medio castrorum manentem nix nullo modo

D
EX MS.

sub S. Fintano fit monachus:

hujus precibus liberatur a tudio,

luce circumcinctus

a S. Macnesio prædictus ante nativitate[m]:
E

a
Natus in Ultonia patre Sethna,

b

a bello ad quod pro patre missus præservatur:

C

Clericus factus Magistri sui mores emendare non valens,

fons erumpente baptizatur a Presbytero ante cæcitate[m] illuminato:

F

dormiens apparet matri cum columna ignea:

inter nives sercatur a tactu,

A modo pervenit aut accessit, sed in modum parvi castelli nix undique circa Sanctum ambiabat: et de hoc omnes admirantes. Tunc ait eis Dux: Ab hac jam die S. Comgallus cum suis liber erit a me et ab omni seculari potestate: Sanctus enim Dei ipse est. Postea S. Comgallus, accepta libertate et licentia, et data ab eo vicissima benedictione Duci, reversus est cum suis ad domum suam: et ille Dux potens et gratus propter benedictionem S. Comgalli effectus est.

ideo exemptus
a potestate
seculari,

patre relicto,

a S. Fintano
suscipitur:

saliva caecum
illuminat:

8 S. Comgallus die quodam et Pater suus perambulabant agrum suum proprium, et ait ipse patri suo: Pater, hanc terram cum suis curis deserere debemus. Non consentiens ei pater suus, ait ille iterum: Tu hanc modicam terram, Pater care, exerce: ego autem vadam et aliam terram meliorem et majorem diligentissime a Domino Deo mihi quarum. Postea deseruit ipse parentes suos, et didicit litteras ad tempus in patria sua, deinde venit ad S. Fintanum in Provincia Laginensium, in suo monasterio Cluain-edneach habitantem, et receptus ibi.

9 Die quadam in monasterio praedicto Cluain-edneach quidam vir caecus ductus est ad S. Comgallum, postulans ipse cum suis in nomine Christi lumen oculorum ab eo. Tunc S. Comgallus digito suo super oculos ejus salivam in Christi nomine posuit, et statim saliva Sancti, Dei gratia, sanavit oculos caeci, lumenque recepit, et in lumine suo gaudens reversus est.

adit monaste-
rium S.
Kiarani,

d

ordinatur
Diaconus
dein sacerdos,

10 Post multum jam tempus missus est S. Comgallus a S. Fintano, ut rediret ad patriam suam, causa aedificandi cellas ad Christi famulos nutriendos. Tunc jam S. Comgallus adhuc post multos annos sine Ordine erat, volebat enim gradus accipere: et accepta benedictione et oratione Patris Fintani, S. Comgallus cum discipulis sibi ordinatis cepit peregrinare ad patriam suam, et venit ad sanctam congregationem, quae erat in monasterio d. S. Kiarani in sua civitate Cluain Macnais, et mansit ibi aliquo tempore in magna sanctitate, deinde ad patriam suam perrexit. Congregantes ad eum viri Catholici de die in diem, S. Lugidus Episcopus ordinavit ibi S. Comgallum magna suasionem Diaconum: et post intervallum temporis Sacerdos ordinatus est. Postea S. Comgallus patriam suam circuebat, praedicans populo ad tempus semina Evangelii.

in insula
Custodiana
arctam vitam
ducit:

11 Volensque S. Comgallus caduca despiciere, desideransque aeterna amplecti, perrexit ad stagnum e. Erne, et intravit in quadam insula, quae dicitur Custodiana insula; et ibi habitavit in vita dulcissima sine ulla sollicitudine de terrenis: et monachi sui post eum in illam insulam intraverunt, et non valentes rigidissime vivere sicut sub Abbas, septem ex eis fame et frigore mortui sunt. Hoc audientes sancti Patres venerunt ad eum, et rogaverunt eum ut pro vera caritate paulo lenius, nimium laxaret rigorem, causa corporis sui Deo nutriendi et Fratrum in Christi servitio servandorum. Sed S. Comgallus quod pro Deo cepit tenere, pro homine de rigore suo noluit relaxare; de rigore autem Fratrum pie laxavit, et concessit eis vivere et operari sicut ceteri monachi.

12 Posthaec Beatus Comgallus totam deserere Hiberniam et pro Christo peregrinari trans mare in Britanniam volebat, et ibi manere: sed Deo concedente, precibus et flebiliter rogatu S. Logidi Episcopi, consecratoris sui et aliorum Sanctorum victos, retentus est in Hibernia; et eduxerunt eam foras, ut ipse per suam patriam cellas et monasteria Deo construeret, constituitque magnam monasterium, quod vocatur Benchor in regione, quae dicitur Alutudo Ulteriorum juxta mare Orientale. Et maxima

multitudo monachorum illuc venit ad S. Comgallum, ut non potuissent esse in uno loco: et inde plurimas cellas et multa monasteria non solum in regione Ulteriorum, sed per alias Hiberniae Provincias, et in diversis cellis et monasteriis tria millia monachorum sub cura S. Patris Comgalli erant; sed major et nominatio ceteris locis praedictum monasterium Benchor est, ubi clara civitas in honorem S. Comgalli aedificata est.

D
construit
monasterium
Benchor,
atque.

ANNOTATA.

a Sirinus, Dail-narii in ea infra collocatus Episcopus Comire, seu Conora, est ergo in hodierno Comitatu Doton.

b Observa phrasim huic scripto frequentem, qua participium in nominativo casu usurpatur pro ablativo absolutum.

c Mourne oppidum haud procul ab aestuario Carlinfordo.

d S. Kiaranus traditur coli die 9 Septembris. De eo egimus ad Vitam S. Endei Magistri sui 21 Martii cap. 4. Dicitur autem Cluain-Macnais in Occidentalibus finibus Mediar esse.

e Est Erne sive Earne stagnum et in hoc variae insulae in Comitatu Ultoniae Formunaghensi ad confinia Connachtiae. E

CAPUT II.

Varia miracula et mortui suscitati.

Quadam die cum ibi esset S. Comgallus in quodam loco solus, expandebat manus suas ad caelum, post jejunium trium dierum lassus et sitiens, et salivas in pavimentum proiebat: vir enim mirae abstinentiae erat S. Comgallus. Et ecce elevans sanctus vultum suum sursum in caelum, quidam leprosus mendicus petens auxilium, venit ad eum tacite, vidensque salivas Sancti super terram, perrexit paulatim, et de pavimento eas collegit, et commiscuit eas in aqua, lavansque se inde, plenus fide, statim a lepra sua sanatus est, et cum gaudio magno venit ad S. Comgallum, adhuc id nescientem, et confessus est ei quod fecerat. Cui Sanctus ait: Vade in pace, et nemini dixeris, sed gratias Deo Salvatore tuo age. Ille autem exiens multo magis omnibus narrabat.

Leprosus
saliva
ejus
ab-
stergitur:

14 Nocte quoque quadam unus juvenis de Fratribus, nomine Meldanus, venit ad S. Comgallum solum in cella habitantem, volens aliquid inde carere ei. Cumque prope accessisset, vidit totam domunculam intrinsecus illuminari ardere, et plenam luce in modum solis: et per omnes fenestras et foramina habitaculi radii solis foras erumpebant. Tunc juvenis ille prudens, non ausus propius accedere, signavit se signo Crucis Christi, et paulatim reversus est. Sciens autem S. Comgallus quae gesta erant, crastina die vocavit ad se Fratrem illum, et dicit ei: Vide, fili, ne alicui dixeris in vita tua, quae vidisti, sed ille tamen celare non potuit.

F
cella ejus
caelesti lumine
fulget:

15 Alio quoque die cum S. Comgallus de tabulis lectulorum suis manibus fecisset, ut moreretur ibi unusquisque Fratrum; dixit ei unus de Fratribus, nomine Enanus: Sancte Pater, bonum opus facis Fratribus mortuis in hoc loculo, quia valde eis proderit ad veniam inveniendam. Utinam morerem in hoc loculo de hoc seculo migrare! Cui S. Comgallus ait: Fiet tibi Frater sicut vis: nam de isto lectulo ad caelum ibis. Accidit autem ut Frater ille mitteretur longe a monasterio Benchor ad quemdam locum; ibique habitans mortuus est, et corpus ejus jubente S. Comgallum gelidum portatum est ad monasterium

Enanus
monachus
a morte
resuscitatur.

A monasterium Benchor, quod sanctus Pater Congallus post duos dies resuscitavit, vixitque ipse frater postea multis annis, et in fine vite sue de lectulo suo prædicto migravit ad cælum, sicut S. Congallus pollicitus est ei. Hic jam Frater, qui fuit resuscitatus nuntiavit frequenter Fratribus, quod vidit et audivit dicens: Ego a duobus Angelis a Deo missis ad cælum ductus sum: cumque inter eos in itinere medio essem, ecce alii Angeli venerunt obviam nobis dicentes: Reportate istam animam ad suum Corpus, quia servus Christi Congallus eam a Deo petit sibi donari, ideo reducite eam ad corpus suum, et maneat apud S. Congallum usque ad senectutem suam: et sic factum est.

animam ab Angelis ad corpus reportatam:

fures benedictione ejus excacati

16 Fures et latrones quidam olera et poma Fratrum furtive tollebant. De hoc Fratres cordolentes querimoniam ad S. Congallum fecerunt dicentes: Laboramus frustra, Pater quia labor noster nec Fratribus nec hospitibus prodest, tollentibus maleficis illud a nobis. Sequenti nocte S. Congallus signo sanctæ Crucis hortum benedixit, dicens: Excæca, Domine Deus omnipotens, fures huc venientes, ut errent hic intus, donec suum reatum sciant, quia tu, Domine, omnia potes. In illa itaque nocte fures pervenientes hic illic, excacati sunt, et circumvoluti multis vicibus hortum intrinsecus, nullum ostium vel foramen invenerunt, ut foris exirent: ad extremum autem cum oceribus suis in curiam venerunt, et depositis sarcinis ibi in conspectu monachorum genua flectentes pœnitentiam egerunt, et ibi monachi a S. Congallo facti sunt.

pœnitentes fiunt monachi:

Angeli una visi sacrificium offerre:

17 Senex quidam sanctus anachoreta et venerabilis, nomine Critanus, vocatus est ad S. Congallum ad festum Paschæ, et ipse vidit in Sancto Paschate Angelos splendidos juxta S. Congallum offerentes, qui tangelant et benedicebant nunc altare, nunc calicem, nunc manus S. Congalli, et os ejus, et verticem atque oblationem cum eo benedicebant. Ille videns sanctus anachoreta Critanus, post jejunium valde sitiens, dixit in corde suo: Utinam, Domine mi, ut de quodam liquore, a S. Congallo prius gustato, sitim meam extinguerem! Sciens S. Congallus spiritu prophetiæ cogitationem beati anachoreta, consummato ordine offerendi, ingrediens domum, statim gustavit liquorem, et advocans ad se quendam ministrum, nomine Segenum, ait ei: Hunc liquorem porta sancto seniori Critano sitienti multum, et bibat benedicens Deum, et dices ei a me, quia fidelis vir et patiens est. Et ille senex de his omnibus gratias Christo egit.

desiderium Critani cognitum et impletum:

18 Quadam nocte Frater, qui erat S. Congalli minister, Crimacthanus nomine, postquam dimisisset Patrem Congallum in suam cellulam ad quiescendum, et clausisset ostium deforis, abiit, ipse ad dormitorium. Volens jam ille explorare si dormiret Sanctus, reversus est post medium intervallum, et tunc Sanctus quiescebat. Cum ille Frater ante januam tigurii mansisset, vidit post intervallum claram lucem totum habitaculum implentem, et vidit S. Congallum dicto citius expergefatum, et cum mira et pulchra facie surgentem, lætantem et orantem. Postea dixit ad Fratrem foris manentem: O Crimacthane, quid illic agis noli ibi esse, sed cito discede et nemini dixeris, quod vidisti, et pro tanta audacia cras tibi pœnitentia imponetur. Et ille Frater avidus discessit, et crastina die egit pœnitentiam.

cella orantis luce cælesti im, læta

puer mortuus resuscitatur:

19 Ambulans quadam die S. Congallus, occurrit ei quidam vir in via, nomine Borganus, portans filium suum parvulum mortuum in sinu suo et dixit ad S. Congallum: O Pater sancte, rogo te in Christi nomine, ut unicum filium meum resuscites: scio enim quia quæcumque petieris a Deo, dabit. Tunc

S. Congallus aspiciens in cælum oravit ad Dominum, et post orationem ait illi patri: Si Deus voluerit, filius tuus vivet, et expecta hic donec sanctus Abbas a Cannicus ad te veniat, et da ei filium tuum, ut benedicat eum signo sancto; ipse enim hodie per hanc viam veniet. Veniens ergo S. Cannicus fere post unam horam, dixit ei ille homo lugens: Ecce unicus filius meus mortuus est, obsecro te, Domine, ut benedicas eum signo crucis Christi. Sanctus jam Cannicus conversus ad illum hominem, aspexit in cælum orans, et ait illi: Filius tuus jam vivet; nam S. Patri Congallo a Deo donatus est, et statim illerexivit sanus et validus, qui vocabatur Glassanus: et gratias agens recessit cum patre suo.

D
EN MS.

a

20 Erat quidam homo crudelis et tyrannus, durus et malignus valde de nepotibus Turtaraide, nomine Croidhe, cujus mater Luch vocabatur, quod sonat latine Mus. Cumque Fratres S. Congalli in angustia sine frumento essent, dixerunt S. Congallo: Ecce illud argenteum vas, quod nobis missum est in cleemosynam, si placet tibi vendatur pro frumento, ut possint vivere Fratres. Tunc supradictus tyrannus Croidhe, vocatus est ad S. Congallum, et ait ei Sanctus: Ecce argenteum vas quod Deus misit Fratribus, et da frumentum pro eo. Ille enim abundabat frumento. At ille malignus cum superbia dixit: Quod vestrum est, nolo, et quod meum, non habebatis, Mus jam vellem potius concederet frumentum quam vos. Hoc de matre dixit. Cui iratus S. Congallus dixit: Sicut dixisti, ita fiet tibi: omne enim frumentum tuum mures comedent, et nihil tibi proficiet. Quod ita factum est: nam duos aggres, quos habuit ille, in quibus erant quindecim plaustra, mures comederunt, et nihil ex eis in diem tertium remansit præter stipulas et paleas, sicut dixit sanctus Congallus.

frumentum pro vase argenteo nrgatum,

E

a muribus absumitur:

21 Septimo quoque anno postquam monasterium Benchor fundatum est, sanctus Pater Congallus in Britanniam navigavit, volens quosdam Sanctos ibi visitare, et ibi manere ad tempus: et constituit ibi Monasterium in quadam villa in regione Heth, ibique mansit ad tempus. Quodam die cum esset S. Congallus solus in agro foris operans, posuit chrismale suum supra vestem suam. In illa die Gentiles latrunculi multi de Pietonibus irruerunt in villam illam, ut raperent omnia quæ ibi erant, sive homines sive pecora. Cum ergo venissent Gentiles ad S. Congallum foris operantem, et chrismale suum super cappam suam vidissent; putaverunt chrismale illud Deum S. Congalli esse, et non ausi sunt eum tangere latrunculi causa timoris Dei sui. Fratres autem S. Congalli cum omni substantia ad suas naves illi predatores dixerunt. At vero S. Pater Congallus hoc videns, commotus dixit: Dominus firmamentum et refugium meum et liberator meus: et adorans signavit cælum et terram, et mare: et statim Gentiles cæcitate percussi sunt, ac insuper mare terribiliter intumescerebat; ita ut navem in litus rejiceret, et corpora Gentilium arriter vulnerata sunt. Tunc illi dimittentes omnia que rapuerant, postulaverunt veniam magnis precibus a S. Congallo. Sanctus jam motus misericordia, oravit pro eis. At illi lumen suum receperunt, et facta tranquillitate vacui reversi sunt et infirmi. Postea S. Congallus a multis viris Sanctis reductus est in Hiberniam.

in Britannia monasterium constructum:

F

predones cæcitate percussi,

et pœnitentes sanati

22 Mos erat in Monasterio Sancti Patris Congalli, ut si quis alium increparet, quamvis ille esset culpabilis aut inculpabilis, statim qui increpabatur genua humiliter flecteret. Igitur cum ipse Pater Congallus in quadam insula in Aquilonari Hiberniæ plaga esset, quodam die Fratres in medio stagni navigantes, gubernator navis unum de Fratribus increpavit.

monachus humilis sub aquis illis servatur:

A increpavit. Ille Frater statim, nihil curans de periculo aquæ, exilivit de navi ut genua flecteret coram illo, postulans veniam : (navicula enim angusta erat) sed illum Fratrem aqua illico deglutivit. Tunc Fratres in tristitia magna venientes ad S. Comgallum, ei nuntiaverunt quæ gesta fuerant. Quibus sanctus Pater sive perturbatione ait : Potens est Deus servare Fratrem nostrum vivum sub aquis : recedite vos, et querite eum ubi devoratus est. Redeuntes Fratres ad locum ubi ille mersus est, unus ex eis qui erat peritissimus super aquas et sub aquis natare, misit se in profundo loci; et invenit illum juvenem jacentem vultu ad terram, et elevavit eum secum sursum vivum et sanum; et ipse sub aquis erat a prima hora die usque ad horam novam; et dicebat coram senioribus : Nihil habui molestiæ sub aquis, sed jam eram quasi super aridam terram. Et hoc Fratres audientes confirmati sunt in humilitate ad opprobria sustinenda.

23 Erat in Monasterio sancti Patris Comgalli quidam juvenis, obediens valde et humilis et mitis, quem Fratres cognominarunt obedientem, qui jussa omnium illico faciebat, et prohibita quasi venenum vitabat. Quodam igitur die sanctus Pater Comgallus iter agens, ille juvenis cum ceteris erat in comitatu ejus. Cumque venisset trans quoddam litus, in quo inundatio veniebat maxima, unus de Fratribus increpavit prædictum juvenem obedientem. Ille autem audiens statim in faciem procidit suam in litore, et ipse calcamenta S. Comgalli habebat : consueverat enim ille Frater multum obsequi sancto Patri. Fratres autem nescientes quod Frater ibi jacuisset, perrexerunt in viam suam. Ille jam Frater ceteris posterior erat; cumque pervenissent ad aridam terram de litore, interrogavit S. Comgallus ubi esset Frater obediens. Et cum non esset inventus, sanctus Senior dixit suis : Numquid aliquis ex vobis Fratrem increpavit? Tunc unus confessus est, quod illum increpasset. Jussitque S. Comgallus ut redirent Fratres ad illum quærendum : illis autem festinantibus occurrit inundatio maris, et invenerunt Fratrem in litore prostratum, et mare replens totum litus : ad illum autem, latitudine domus inter se et terram, non accessit. Et excitantes eum Fratres venit cum eis ad S. Comgallum. Sanctus Pater cum illo ceterisque Fratribus laudem Deo dederunt.

24 Quadam die cum esset S. Comgallus in itinere; quidam puer in Monasterio morte subitanea mortuus est, et in eadem die venit S. Comgallus ad Monasterium. Et cum hoc nuntiatum esset ei, ait : Mea culpa est quod puerulus in meo Monasterio ante tempus subito moreretur : Et hoc dicens perrexit ad locum ubi corpusculum gelidum erat. Cumque ibi orasset, mortuus revixit. Et ait ei Pater Sanctus : Vis, filiule, in hac vita manere? Cumque pius puer mori elegeret, benedixit eum S. Comgallus, et sic emisit Spiritum in pace.

25 Vir quidam secularis graviter rogabat S. Comgallum, ut aliquam suam possessionem reciperet in oblationem; sed vir Dei noluit accipere, Novissime autem cum ei molestus esset, ait illi : Ut quid lepram tuam super me projicere vis? Ille jam homo percussus hoc verbo, iratus abiit. Item Rex iniquus venit ad S. Comgallum, habens capsellam auro et argento plenam, ut offerret ei illam. Stans autem Rex ante januam loci, hoc per nuntium misit ad S. Comgallum; sed vir sanctus nec quidem oculis dignatus est capsellam aspicere, dicens : Ut quid vult peccator peccata sua super nos effundere? habeat ipse iniquitates suas, et fructum earum. Inde Rex ita confusus cum sua capsella recessit.

26 Venit aliquando ad Monasterium S. Comgalli vir vitæ venerabilis S. Finbarrus Episcopus, qui

jacet in miraculis multis in sua civitate Machbile; et gavisus est Pater Comgallus cum suis Fratribus in adventu tanti ac talis hospitis. Cenantes autem Episcopus et Comgallus cum suis, quidam indicavit S. Comgallo, quod vellet Episcopus modicum lactis propter suam infirmitatem libere. Panis jam et aqua atque olera tantum erant in illa cœna : lac enim et cetera alimenta in Monasterio S. Comgalli visu et gustu antea incognita erant. Tunc S. Comgallus, sciens lac non esse in Monasterio, misit ad cellarium; et inventum est ibi vas plenum lacte optimo, tam magnum quod omnibus sufficeret; et eo posito coram Episcopo ipse jussit omnibus dividi. Reportato jam vase in cellario, jam ultra non apparuit; postea suadente Episcopo et aliis Sanctis, per rationem caritatis lac receptum est senibus et infirmis in Monasterio S. Comgalli.

27 Puer quidam discerebat scribere, sed nemo potuit eum docere, quia quod scribebat vix agnosci poterat, utrum manus hominis aut ungula avis illud depinxerat, et ita erat multis diebus. Postremo veniens ad S. Comgallum, vir sanctus benedixit oculos ejus ac manus, et illico scriptio ejus meliorata est, ut ceteros scriptores præcelleret, et in ipsa arte auctor et doctor in vita sua fuit.

28 Quadam nocte cum Fratres ad ecclesiam convenissent, dixit eis S. Comgallus : Oremus, carissimi pro anima Patris nostri Finbarri Episcopi, quæ nunc ad cœlum ab Angelis portatur, et inventum crastino die est, sicut sanctus Pater piissimus Comgallus prædicebat.

ANNOTATA.

a Colitur S. Camicus xi Octobris, etiam Martyrologio Romano inscriptus : mortuus traditur anno 598 aut sequenti 599.

b E regione Benchor ultra mare est Gallovidia, nunc Scotia regno attributa, in quam faciliores erant Pictorum excursiones : in hoc Casa-candida, antiqua Sedes Episcopalis.

c Fonsan is est Finbarrus, Episcopus, 10 Septembris relatus.

CAPUT III.

Alli mortui suscitati : varia miracula : morbus, obitus, sepultura.

Alio tempore, quando S. Columba navigasset, unus de Fratribus in navi mortuus est, cumque pervenissent ad portum, qui dicitur Inivir-Beg, festinauerunt de navi ad Monasterium S. Comgalli, et cum gaudio suscepti sunt ab eo : et ipse senex Comgallus lavit pedes eorum, et interrogavit eos dicens, Est ex vobis aliquis extra? Cui S. Columba dixit : Unus remansit ad navem custodiendam et sarcinas. Comgallus, ait : Frater veniat ad nos, navis autem cum sarcinis bene custodietur. Sanctus jam Columba prævidens virtutem S. Comgalli, dixit : Ille frater non veniet de navi nisi tu ipse vocaveris eum. Tunc Pater Comgallus perrexit ad navem, et inveniens Fratrem in navi mortuum, oravit ad Deum pro eo, et ait : In nomine Domini nostri Jesu Christi surge, fili, et veni ad Fratres tuos. Ad hanc vocem jam ille surrexit quasi de somno; ipse scilicet erat luscus. Ambulantes ad Monasterium S. Comgallus et ipso, vidit illum luscum fuisse : et ait numquid luscum a Domino Deo meo petivi? dixitque Fratri. Lava faciem tuam in aqua. Aqua autem juxta eos non erat ibi, sed nutu Dei ad verbum sancti fons e terra ibi erupit, et lota inde facie oculus visum habuit, et ille oculus pulchrior et clarior altero erat, atque acies

EX MSS.

17
alms obediens
intra narium
nam astum
non modest :

uer resus-
citalus etigens
mori emittit
spiritum :

munera ab
topus oblata
respuuntur :

D
pro S. Fin-
barro lac
cibus ob-
tentum

et senibus
et infirmis
permissum :

ars scribendi
benedictione
ejus collata,

E
anima S.
Finbarri
visa in celum
deferri

Mortuus
resuscitatur,

et quidem
rectis oculis
qui luscus
fuerat :

A acies ipsius in senectute diminuta non est. Videntes Fratres hæc miracula, mens eorum in amore Dei accensa est.

albus mortuus resuscitatur :

30 Die quadam Fratribus operantibus unus ex eis multum laborans mortuus est, et a media hora diei usque ad horam nonam exanimis jacebat. Sanctus vero Comgallus agre ferens Subitam Fratris sui mortem, oravit ad Deum, et resuscitavit eum, venitque cum Fratribus sanus ad cellam suam.

albus opulatus colitus accipitur :

31 Veniens aliquando S. Columba ad S. Comgallum intraverunt Ecclesiam, et celebraverunt ibi Honoras suas : deinde redeunt ad refectorium cæperunt cœnare. Tunc S. Comgallus jussit cuidam Fratri ut afferret quoddam alimentum, quod non erat in Monasterio. Ille autem, nec cunctatus, exivit ad cellarium, et invenit Dei gratia quod jussit Sanctus afferri : portavitque illud ad Sanctos. Illud sumentes servi ei gratias Deo egerunt : Sanctus vero Columba intelligens illud donum Dei esse, dixit S. Comgallo : Alimentum, sancte Pater, non imprudenter sumendum est aut accipiendum : non enim ab homine factum est, sed ab Angelo Dei ministrante paratum est. Ceteri autem hæc scientes dixerunt : Benedictus Deus in donis suis.

11

daemon a coquo ejus pellitur.

32 Alio die cum Sancti Christi, id est, Comgallus et Columba ad mensam sederent, viderunt dæmonem sobrie sedentem in sede coqui sui. Tunc S. Columba ait : Quid vides, Pater Comgalle ? S. Comgallus ait : Video dæmonem sedentem. S. Columba dixit : Nunc probabimus qualis sit coquus vester, in ejus sella dæmon sedet. Coquus jam vocatus advenit, et videns ipse dæmonem in sede sua, eum torvis increpavit oribus, dicens : Infelicissime dæmon, quid hic agis ? Qua dementia in sede nostra sedes ? certe nec novi me a juventute mea tibi acquiesse, alioquin tu profer molo : igitur fuge quandoque in profundum maris, sive in desertum ubi nemini nocere possis. Et statim dæmon nihil dicens discessit. Tunc S. Comgallus et S. Columba pœnitentiam egerunt, quod Fratrem per illusionem dæmoniacam culpabilem tenere voluerunt. Ceteri autem in illo ædificati sunt.

supra fretum ambulatur.

33 Quadam die pro aliqua necessitate S. Comgallus uni de Fratribus dixit : Citius recto tramite, Frater, trans fretum festina. Tunc frater obediens, nihil cunctatus, perambulabat siccis fretum pedibus, et incolumis rediit ad S. Comgallum. Ceteris hoc scientes firmati sunt in humilitate.

C

Ars fabrilis nescienti infunditur.

34 Alio autem die, cum faber Monasterii non esset prope, S. Comgallus uni de Fratribus dixit : Vade Frater in officina fabri, et fac nobis craticulam ad assandos pisces : benedixitque sanctus Pater manus Fratris illius. Tunc Frater obediens, quasi a pueritia hanc artem didicisset, fecit uno die craticulam optimam, et alia utensilia.

cymbalum per Angelum mittitur :

35 Soror S. Comgalli sanctos habebat filios, qui longe a S. Comgallo in sua cella habitabant : et illi Sancti miserunt ad S. Comgallum germanum matris suæ, ut donaret illis cymbalum. Tunc benignus largitor Comgallus misit illis cymbalum, videlicet Angelo illum portante. Illi sancti accipientes ab Angelo Dei cymbalum, gratias Salvatori suo Jesu Christo egerunt.

saliva in aurum annulum versa,

36 Quidam pauper venit ad S. Comgallum, postulans ab eo aliquid in eleemosynam. Tunc beatissimus Comgallus, nihil habens quod daret ei, salivam suam lassus ab oratione in sinum pauperis projecit, et statim versa est in aurum : et illud factum est annulus in sinu pauperis, secundum velle viri Dei, in quo erant quatuor scrupuli et dimidium. Ille homo gaudens exivit, narravitque omnia quæ ei acciderant.

37 Pater sanctus Comgallus aliquando dixit Fra-

tri obedienti, ut lapideam ardentem ab igne ad se portaret : et ille Frater tenens lapidem ab igne ardentem, portavit manum illæsa ad piissimum et sanctissimum Patrem Comgallum dans gloriam altissimo Deo.

D
EX MSS.
lapis ardens manu illæsa portatur :

38 Beatissimus Abbas Comgallus cum discipulis suis juxta littus stagni Feabhail viderunt cygnos natantes, et dulciter cantantes super aquas. Tunc Fratres rogaverunt sanctum senem, ut vice solaminis cibi, deduceret ad se cygnos, et suis eos manibus tangerent. Tunc enim Fratres debebant comedere, sed comestio non erat eis in promptu. Pius Pater, dixit eis : Si voluntas Dei est, fiat. Ad hanc vocem cygni Civino nutu coacti volaverunt ad servos Christi, et unus eorum volatu stetit in sinu sancti senis Comgalli, et iterum accepta licentia redierunt ad locum suum.

cygni ultro advolant ;

39 Quodam die, cum S. Comgallus divinitus adventum prævidisset S. Columbæ cum suis discipulis, in remigio laborantibus, petivit a Domino escas hospitibus suis. Tunc Angelus a Deo missus gregem piscium in mari congregavit, et perduxit eos ad littus ante Monasterium S. Comgalli. Sciens vir Sanctus hoc factum, jussit suis ut adducerent pisces : et multi pisces allati sunt ad Monasterium, de quibus sancti hospites sanctaque familia satiati sunt.

pisces Angelico ductu suppeditati :

E

40 a Cornacius filius Dianoda Rex Laginensium, de gente b Censelach ortus, obtulit se cum tribus castellis in regione Laginensium positis, Catbarlach supra ripam fluminis c Berta positum, et Foibran, et Anderema Deo et S. Comgallo. Venitque ad Provinciam Ulteram, et factus est apud S. Comgallum in Monasterio suo Benchor monachus. Postea inimicus antiquus in corde ejus magnum tædium erga patriam et filios, cognatos et lares immisit. Tunc ille cum ingenti anxietate mentis ad sanctum Patrem Comgallum venit, et confessus est ei, se non posse sustinere ibi, nisi patriam suam visitaret et videret. Sanctus jam Comgallus, sciens quia non peterat eum retinere, dimisit eum et quosdam Fratres secum : et cæpto itinere statim supra eum, orante pro ea sancto suo Abbate, sopor a Deo missus irruit in colle imminente, d Astilo Beunchor, et ibi dormivit a prima hora diei usque ad novam, taleque somnium vidit : Vidit enim se fines Laginensium ambulare, et civitates permultas et castella lustrasse, et campos floridos et amœna prata circuisse, et electos currus et regnum suum tenuisse, et Duces et Optimates et Præpositos et reliqua regni sui insignia circa se sedisse : et cum de his omnibus esset satiatus in magno tædio expergefactus est hora nona : et odovit omnia quæ viderat Dei auxilio, et suam voluntatem implens reversus est ad sanctum suum Abbatem Comgallum : narravitque ei hæc omnia, mansitque ibi deinde in vita religiosa usque ad obitum suum e.

a

b

c

Cornacius Rex Laginensium fit monachus,

d

et in somnio contra tentationes roboratur :

F

41 Quadam quoque die magni frigoris ambulans sanctus Pater Comgallus cum Fratribus suis, invenerunt quandam domum in via, vacuum ab hominibus : et intrantes in eam collegerunt frigidi Fratres titiones inventos ad S. Comgallum, rogantes eum, ut per Christi potentiam ignem haberent. Tunc sanctus Pater titiones in Dei nomine benedixit, sufflans ex ore suo ignis in titionibus exarsit, et accenso rogo calefacti sunt Fratres, gratias Christo agentes. Idem alio die S. Comgallus cum suis Monachis erat in quadam valle, nox tenebrosa et frigida cecidit in deserto super eos. Tunc Fratres nimio frigore afflicti rogaverunt Patrem Comgallum, ut solatium ignis per Dei gratiam haberent, non enim habebant ferrum igniferum. Illico sanctus Dei flatu oris sui lignum ante oculos situm sufflavit, ignisque ex eo

ignis semel iterumque flatu ejus excitatur :

e

A exarsit, tenebras et frigus depellens, illuminans et calefaciens Fratres. Crastino autem die nec ignis, neque vestigium ejus in illo ligno apparuit : sed frondosum sicut cetera ligna cum ramis integris visum est, nihil adustionis habens : et de hoc Fratres multum admirabantur, dantes Deo optimo et maximo continuas laudes.

Dux immitis emendatur: 42 Venit S. Comgallus aliquando ad arcem Trachem, et jejunavit ibi illa nocte contra Ducem sibi immitem. In medio autem noctis conquassavit Dominus arcem a fundamentis, donec arma de parietibus et alia caderent. Tunc Dux Dei metu coactus egit penitentiam, placens Dei sancto Comgallo multum.

monachus a mentis tumore sanatur. 43 Monachus quidam juvenis, nomine Conuath, venit ad S. Comgallum, volens videre conversationem Dei famuli. Ille quidem Frater nullum putabat fuisse ultra se plus laborantem, et rogavit S. Comgallum, ut viveret in conspectu ejus consueta conversatione nihil celans. Medio jam noctis S. Comgallus suo more in flumine exiit propinquo, et ille monachus cum eo descendit, et non potuit ille Frater esse supra inter S. Comgallum et flumen, præ nimio aquæ frigore; neque infra præ calore aquæ, quæ de Sancto sene descendebat. Tantam ille Frater gratiam in S. Comgallo videns, egit penitentiam de tumore mentis suæ, mansitque deinceps sub regula sanctissimi Comgalli.

Rex durus flectitur ob petram ejus saliva in 4 partes scissam: 44 Quodam tempore venit S. Comgallus ad arcem Mo-mad, et ibi jejunavit contra Regem illic habitantem. Sed Rex ille durus et asper noluit audire Sanctum Dei. In fine autem jejunii sanctus senex salivam suam supra magnam petram projecit, coram filiis Regis et amicis Regis : et petra illico in quatuor partes scissa est, presentibus amicis et filiis Regis. Hoc audiens Rex timuit valde, et veniens humiliter egit magnam penitentiam, et donavit sponte sanctissimo ac piissimo Patri Comgallo quod quæsit.

supra undam monachus siccis vestibus permanet: 45 Alio die cum sanctus Pater Comgallus navigasset in quodam freto, ipse juvenem quemdam de Fratribus increpavit, Crimacthanum nomine : et statim ille exivit de navi, et prostravit se super mare flectens genua, et erat unda sub eo quasi stabilis terra; fuitque ibi prostratus donec S. Comgallus vocavit eum in navim, suaque vestimenta sicca erant. Vento jam flante et velo extenso, Dei magna potentia, navis stetit in uno loco, donec hoc totum agebatur : postea gratulantes multum in Deo navigaverunt.

puer deformis ejus benedictione fit formosus: 46 Romanus filius Aeda, Dux gentis, Bravam habuit conjugem pulchram et caram, quæ genuit filium nigram faciem habentem. Videns ille Dux puerum indecentem, ait : Iste indecorus non meus erit filius, nec matrem ejus habebo in conjugem : et expulit filium cum matre sua. Quæ statim perrexit ad S. Comgallum nescia sceleris, narravitque ei causam expulsionis suæ. Audita causa ex confessione illius feminae pudicæ, vir Deo plenus benedixit faciem pueri et oculos : et illico toto corpore et facie, habens hyacinthinos oculos, pulcherrimus apparuit; ante enim turpior in oculis quam in ceteris membris erat : et revertentes recepti sunt gratulanter a Duce Romano.

injuriâ morte puniuntur: 47 Cum sanctus Pater Comgallus cellam voluisset ædificare in insula, nomine *f* Reachraind, venerunt triginta milites : et tenentes manum ejus eum inde expulerunt : et in vindictam hujus sceleris ipsi omnes ante terminum mensis mortui sunt.

g 48 Venerunt aliquando beatissimi tres Abbates, videlicet S. Comgallus, S. Columba, et S. Canicus ad Regem Gentilem nomine *g* Brudæum, et ille jussit januas castri contra eos claudi. Sed S. Comgal-

lus valvas signo sanctæ Crucis signavit, et ceciderunt fractæ in terram : sanctus autem Columba valvas domus regalis eodem signo fregit. Sanctus quoque Canicus signavit manum Regis, vibrantem gladium ad eos occidendos, et statim arefacta est manus Regis : et ita erat donec ipse in Deum credidit : et ut effectus est in Deo fidelis, manus ejus soluta est.

49 Regina Regis *h* Fiachna, qui regnavit in castro quod dicitur Latine Atrium-magnum, Scotice autem Rathniore, in campo Linie positum, quique erat de gente Ultorum; scilicet de regione Dialnaraide, venenum bibebat; et gravissimis doloribus torquebatur : et illa cum amicis suis nesciebat a quo traditum est ei venenum. Ipsa jam Regina Cantigera vocabatur, quæ erat fidelis et pudica femina. Congregatis undique medicis nullo potuerunt modo Reginam curare. Postremo posteriori consilio vocatus est S. Comgallus ad Reginam pro ea causa : et vir sanctus benedicens Reginam dixit ei, Gratia Dei recipies sanitatem, et scies hominem tribuentem tibi venenum : et statim Regina sanata est. Post vero parvum temporis diabolus in unam de ancillis Reginae intravit, et effecta est insensata, et confessa est se dedisse venenum Domine suæ. Volentibus omnibus ancillam tradere tormentis, non permisit Regina, donec S. Comgallus auctor suæ sanitatis judicaret illam. Sanctus senex Comgallus mittens per nuntium liberavit illam a morte, et a servitute : et ipsa jam ancilla postea placidam Deo penitentiam egit. Supradictus rex Fiachna regnum in Hibernia fortissimum tenuit, apud quem reliquæ multorum Hiberniæ Sanctorum elevatae sunt, et honorifice recondite.

50 Cum senex S. Comgallus aliquando ad cellam cujusdam sanctæ et religiosæ Virginis venisset, audivit magnam querimoniam, quod quidam vir crudelis et raptor, nomine Fergus, jumenta loci illius per vim rapuisset. Pergensque S. Comgallus ad eum, ait ei : Dimitte mihi pecora, quæ ab ancillis Christi rapuisti. Sed ille superbus et tyrannus despiciens sanctum senem, non solum jumenta non dimisit, sed ore pestifero verbisque asperrimis famulum Dei calumniavit. In sequenti scilicet nocte ascendens ille infelix in lectum dormire cum sua uxore, morte pessima, in vindictam sui sceleris, mortuus est.

51 Juvenis quidam, Aedianus nomine, nepos Dunlainge, legens duodecim minores Prophetas apud S. Finellum, vidit in somnis vestimenta sua circa quemdam leprosum de genere suo : cumque evigilasset ille de somno, corpus suum vidit lepra percussum. Qui ex consilio B. Finelli magistri sui ad sanctum festinavit Comgallum, postulans ab eo sanitatem. Tunc beatissimus senex Comgallus in maxima infirmitate erat, et cogebatur a sanctis Patribus ad usus balneorum propter nimios dolores suos. Et jussit S. Comgallus prædicto juveni Aediano, ut lavaret se in balneo, ex quo ipse senex tunc egressus est. Cumque ille se lavaret ibi, mergens corpus suum totum sub aqua; mundatus est ab omni lepra sua : et cum gaudio magno gratias agens reversus est ad sua. Sæpe catervæ demonum visibiliter contra S. Comgallum pugnabant, et nec valebant saltem mentem ejus mutare ab interna intentione ad Dominum suum Jesum Christum.

52 Appropinquans jam tempus exitus beatissimi senis Comgalli, immensis et variis doloribus ipse torquebatur : nam aures ejus conclusæ sunt sine auditu, et quod difficile est venter ejus conclusus est sine effusione urinæ; aliosque graves dolores patiebatur : fuitque in tali cruciatus famulus Christi Comgallus ab initio hiemis usque ad Pentecosten. Alii jam dicebant, quod tanti dolores super eum a Deo dati sunt, propter duritiam et asperitatem regulæ

D
Rex Brudæus per miracula convertitur:

h
Regina ob venenum præbitum mortura sanatur :

E

eum calumniatus morte punitur:

leprosus in balneum post Comgallum impressus sanatur:

F

Graves cruciatus et daturus

A gulæ ejus in monachis suis. Alii autem dicebant, quod propter nimios dolores suos sine discretione in corpore suo sponte sua, ut in eodem corpore contra voluntatem suam pateretur. Alii aliter dicebant. Interea i S. Meldanus Abbas, de gente Scotorum natus, a Deo missus de caelis, apparuit cuidam monacho sancto, nomine *k* Colmano, in somnis dicens ei: Non ideo propter quod dicunt homines tanti dolores in corpore S. Comgalli missi sunt, quamvis cause eorum veræ sunt: sed pro amore ejus a Christo ad augmentum meritum ejus cruciatur. Sicut enim cruciatus coram hominibus immerito patitur, ita in conspectu Angelorum æternis præmiis permultis coronatus lætabitur.

l
h
ob gloriæ ejus augmentum,

l
sacrum viaticum a S. Fiachra præbitum.

Obitus 10 Maji,

sepultura

Brachium a S. Fiachra obtentum,

m

C Baptismi, brachium S. Comgalli in aere sursum

avolavit. Ibi viri sancti jejunantes et genua flectentes et orantes longe, tandem venit ad eos de cælo brachium, et ingrediens terram inter illos nusquam apparuit inde. Per triduum itaque foderant terram et non invenerunt. Hoc videns, Dux Aedus illam arcem cum suis agris obtulit reliquiis sancti ac piissimi Patris Comgalli in æternum. Ibi que jam sanctus Fiachra Abbas clarum monasterium in honore nostri Patroni Comgalli construxit, et in nomine sanctæ Trinitatis, Patris, et Filii et Spiritus sancti, cui est laus et honor in æternum. Amen.

D
EX MS.

miraculo obdit se.

ANNOTATA.

a Hæc Cormaco a S. Fintano fuisse prædicta, traditur in hujus Vita a nobis edita 17 Februarii cap. 3.

b Censelach ibidem Kinselach, id est Australium Lagenensium.

c Serinus Bearna.

d Idem asylo Benchor.

e Colganus ad Vitam S. Fintani dubitat, num vii Meji colator in Achad-Finnich in Lagenia.

f Usserius pag. 958 hæc insulam asserit nominatam Plinio Rieneam, Ptolemæo Ricinam, aliis Rechreim, Raclinam, Raclinam, Rachram, Rachrynem E fundatam anno 634.

g Brudæus Rex Pictorum effectus est anno 557, qui ad fidem conversus mortuus est anno 584. Ita Usserius ex Ultoniensibus Annalibus et aliis.

h Fichna Rex in Ultonia, filius Boudani, dicitur Colgauo, notatione 8 ad Vitam S. Mochuz 28 Martii, anno 622 interemptus.

i Colitur 7 Februarii S. Medanus seu Meldanus Peronæ sepultus, quem Colganus die 16 Januarii ad Vitam S. Fursæi notat 19 arbitratur hunc esse: sed plures ejusdem nominis Sancti fuerunt. Aliquis Middanus, Abbas sive Episcopus in Scotia, refertur ad 14 Novembris in Breviario Aberdonensi, et indicatur annus 503, quo floruit aut mortuus est.

k Colmanus, filius seu discipulus S. Comgalli, traditur a Quatuor Magistris in Annalibus, mortuus anno 620.

l Varii Fichrii Sancti referuntur in Fastis Hibernicis 8 Februarii, 2 Martii, 25 Julii, 30 Augusti, 4 et 28 Septembris, et 11 Octobris.

m Sceta, videtur hic præpera accipi; an recte scriptum non divino: solum video diminutivum Scetula, quo Itali pyxidem significant nonnullam originis communitatem præferre: quid si a Teutonico schat id est thesaurus?

F

DE SANCTO LAURENTIO

APUD GRÆCOS.

Celeberrima est festivitas S. Laurentii Martyris ad diem x Augusti, æque apud Græcos quam apud Latinos; ut non videatur mirum Sanctis variis variarum gentium in ejusdem honorem fuisse nomen illius inditum. Tales duodecim suggeruntur in Martyrologio Romano et Catalogo generali Ferrarii; quibus nos plures alios hoc opere nostro addendos proferimus, præsentem autem diem aliquem relatam in MSS. Græcis Menæis, apud Petrum Franciscum Chiffletium servatis, in quibus doctus solum annotari S. Laurentium in pace requiescere. Requirere autem a laboribus commutatione felici, indicat subjunctum nomini distichon:

Συναλλαχθῆ τις πρὸς Θεὸν Ἀκυρεπίω,
Πόνους Ἐδέμ λαδόντι τὸν πορρωπόνου.

Ubi Edem, id est, Paradisus novæ compositionis adjectivo πορρωπόνου nuncupatur, tamquam omnem laborem procul habens, compositione facta ex πόρρω procul, et πόνος labor: ipsum autem Latine sic reddas li et:

Commercium est Deum inter et Laurentium,

Preteritum ut laboris sit ubi nullus est labor.

Et hæc suggerimus, ut qui plura de hujus aliorumque similium Actis obtinuerint, ea proferant aut nobis edenda submittant.

x MAJI.

G. H.

DE SANCTA SOLONGIA, VIRGINE ET MARTYRE APUD BITURIGES.

G. H.

CIRCA
SEC. IXCultus sa-
cer,Acta ex Le-
ctionibus,alia ex
Gallico
Latine red-
dita :confrater-
nitates ere-
cta .VIDE APP.
TOM. VII MAII
NOT. 8. *

Sancta Virgo et Martyr Solongia, vulgo S. Solange, magno concursu piæque fidelium veneratione colitur apud pagum de suo nomine dictum, tribus leucis a Biturica urbe dissitam in Archiepiscopatu Bituricensi, ubi multis refulsit hactenus miraculis; quæ dictam venerationem celebriorem reddiderunt. Verum quod dolendum est, nihil extat ab aliquo auctore coævo conscriptum: sed, ut sapius actum fuisse in hoc opere advertimus; ipsa, quam frequentia miraculorum excitavit, peregrinatio vicinorum ad Sanctam, nomen pago indidit: ejusque Reliquiæ elevatae et decentioribus fuerunt capsis inclusæ, imaginesque sculptæ, et officium Ecclesiasticum ad ejus honorem celebratum. Lectiones etiam quæ ad Malutinum recitentur, compositæ fuerunt, ex antiqua incolarum traditione et dictis imaginibus: quas Philippus Labbe, ortu Biturix, inter Vitas et elogia Sanctorum Bituricensium tomo 2 Novæ bibliothecæ librorum MSS. vulgavit, quasque etiam descriptas ante submiserat Honoratus Nicquetius, æque ac olter Societatis nostræ Sacerdos et studiorum nostrorum circa Acta Sanctorum amantissimus. Hic olim Rector Collegii Bituricensis Societatis multum promovit notitiam hujus S. Solongiæ, et acta Gallicè scripsit, sæpius seorsim Biturigibus recensa, et Legendariis Sanctorum item Gallicè Lugduni impressis inserta: quæ (omissa priori parte ex Lectionibus prædictis sumpta) hic etiam damus Latine reddita a Francisco Rognavio, etiam Societatis nostræ viro erudito, et Biturigibus anno MDCLIX excusa. Hic Pater submisit insuper nobis Odas quatuor, a se compositas in honorem S. Solongiæ, Bituricum Turris et Patronæ, Virginis et Martyris, miraculis illustris, stellæ ductu perpetuo singularis, Biturigum denique Dominæ et Gubernatricis. Aliud poemam composuit Eustachius Gullier: aliud elogium, instar longi epitaphii, scripsit Joannes Piron, uterque Societatis nostræ. Verum his omissis damus antiquum hymnum cum Antiphona, cujus hodieque usus est in propria Sanctæ ecclesia; ac diploma Alexandri VII Pontificis Maximi, quo ad ejus honorem erecta Confraternitas stabilitur, tam in Ecclesia Parochiali illi sacra, quam in Ecclesia Collegiata Bituricensi, S. Petri-Puellarum dicto, penes cujus Capitulum est Patronatus dictæ Ecclesiæ S. Solongiæ.

VITA.

Ex lectionibus Ecclesiæ propriæ.

In agro Bi-
turicensi
nata,

pie educata,

Sancta Solongia in Bituria, in vico vocato In-Valle de Vилlemond, prope civitatem Bituricam, ex honestis et Catholicis parentibus extitit oriunda: pulchra facie, sed pulchrior fide; corpore juvenula, sed animo cana: Deo timorata, et bonis moribus fecundata: edocta cum Tobia ab infantia timere Deum, et abstinere ab omni peccato; portare etiam jugum Domini ab adolescentia, cum S. Hieremia, ad salutem perpetuam considerans esse bonum. Dum enim esset ætatis septem annorum, quo tempore merito computaretur juvenis, Deo tamen ipsam clementer præveniente in benedictionibus dulcedinis, videbatur in ipsa mentis senectus immensa. Ipsa namque in ætate tenera quibusdam virtutibus, et gratiæ palam florere conspicebatur indicium, quæ copiosior foret super eam in posterum divinæ benedictionis gratia diffundenda.

2 Nam cum beata Solongia, infantia simpliciter domi fideli parentum custodia jam transacta, ad annos pubertatis transiisset (quo videlicet tempore humani corporis proclivitas, per carnis lasciviam, ad multimoda vitiorum genera se solet diffundere) nequaquam concupiscentiæ frenata laxavit: non enim ludebat cum ludentibus, nec cum iis qui in vanitate ambulabant aliquando participem se præbebat. Deo namque suam pudicitiam ab adolescentia commendavit; et ipsum solum verum sponsum eligens, corruptorem suæ carnis etiam per conjugalem copulam cognoscere et recipere non consentit. Non enim arbitratur conveniens, res momentaneas, transitorias, vanas, inutiles et caducas præponi debere veris et æternis divitiis et delectationibus sempiternis. Propter quod mundam semper servavit animam suam, et non diebus neque noctibus a colloquiis divinis et orationibus cessabat, suam pudicitiam commendando.

3 Et quia Deus in Sanctis suis mirabiliter operatur, voluit quod ipsa, quam tantis interius in anima, repleverat charismatibus gratiarum, exterius per miracula mundo clara colendaque divinæ virtutis testimoniis appareret: unde tantam gratiam est a Deo mirabiliter consecuta, quod ad ipsius intuitum curarentur infirmi. Sicut enim legimus quod ad umbram B. Petri Apostoli curabantur infirmi; sic et ista Deo dilecta virgo, si quemquam in infirmitate positum conspiceret, confestim ab omni ægitudine curabatur. Accepit etiam a Jesu Christo, amabili sponso suo, propter carnis et spiritus munditiam, super immundos spiritus potestatem. Nam demones ab obsessis corporibus expellebat: et quia obediendo Christo ad placitum legem Evangelicam pura mente servabat, tamquam foret ad statum primæ innocentie restituta, creature irrationales eidem tamquam a Deo subjectæ obediabant ad nutum; ac si Propheta David de ipsa vaticinatione veridica prædixisset: Omnia subjecisti sub pedibus ejus, oves et boves universas insuper et pecora campi: volucres cæli et pisces maris, qui perambulant semitas maris. Quando enim ventis et fulguri imperabat, statim malitiam amittebant. Aves etiam et pecora si quæcumque damna in parentum suorum et proximorum segetibus inferebant, continuo ad ipsius imperium recedebant.

4 Igitur virgo Solongia, ætatem moribus prætergrediens, tenebrosam dæmonis fallaciam, caliginosamque carnis voraginem, necnon mundanarum rerum horrendum chaos spiritus claritate cognoscens; splendorum lucis æternæ et speculum sine macula Jesum tota mente, fide et dilectione secuta; ab ipso D. N. Jesu Christo, vera luce micantis sideris splendore fuit visibiliter honorata. Nam ad serenitatem et claritatem animæ ipsius virginis declarandam, misit sibi Deus stellam quamdam fulgentem et claram, quæ ipsam virginem die ac nocte antecedeat; quatenusque ad orandum vel psallendum Domino procederet, disponebat. Erat revera condignum, ut Solongia, quæ solum Solem justitiæ interius gerebat in pectore, siderei luminis splendore exterius refulgeret in corpore. Audiens siquidem filius Principis patriæ, famam virginis Solongiæ, quæ pulchritudine sapientia et bonitate similem non haberet; incurrit ad locum anxius animo, cogitans quatenus ipsius conjugio frueretur.

evitat vitia
carnis:Deo pudici-
tiam suam
commendat:E
agros sanat:energume-
nas liberat:imperat
elementis
et animan-
tibus

F

Illustratur
stella præ-
cedente:

A 5 Perveniens itaque lascivus juvenis ad locum, in quo virgo pudicissima residebat, visa tanta pulchritudine, amplius igne ardentis libidinis bulliebat. Verum quia cautum erat legibus, ne quis virginibus inferret molestiam violenter, cepit eam ad sui amorem variis promissionibus necnon blandis sermonibus protinus invitare. Patrem namque suum dicebat esse Principem patriæ, divitiis potentissimum, quarum successio ad ipsam, ut dicebat, jure hereditario pertinebat; pulchritudine etiam, nobilitate, ac fortitudine præcellere ceteros se jactabat, nec posse sibi similem in provincia inveniri. Promittebat etiam, quod omnium bonorum suorum ipsam dominam faceret, si voluntati ipsius gratum præberet assensum. Beata vero Solongia in Christo firmata, vanas promissiones et verba inania, necnon juvenis elatam jactantiam mente firmissima contemnebat. Ipsa vero in gratia sancti Spiritus solidata et vera sapientia illustrata, horrens juvenis connubia, sic eum creditur fuisse affata: Illi æterno et optimo Domino meo Jesu Christo, qui pulchritudine, sapientia, virtute, potentia, et omnium bonorum abundantia præcellit omnia, fui ab infantia mea, sum et ero perpetuo dedicata, propterea ipsi soli servo fidem, qui me per suam gratiam deponavit.

B 6 Cumque virgo sancta talia juveni respondisset, ipsius connubia parvipendens, in amore Christi constantissime radicata; juvenis flagitioso deceptus amore, ad inferendam molestiam et violentiam virgini se convertit. Volens itaque leno sacrilegus sponsam Christi rapere, et thesaurum pretiosissimum virginitatis violenter auferre, virgo Christi fugæ quærens præsidium declinavit a loco. Tandem insequitur prædo sævus, captamque rapit velociter, super equum ascendit; ipsam vero super collum equi anteposuit, et cursu velocissimo fugiens deferebat. Tunc virgo sancta, se videns inter duo discrimina constitutam (velut altera sancta Suzanna, cui vel castitatis dispendium, vel mortis periculum imminerebat) plus elegit per martyrium incidere in manus hominis; quam virginitatis amisso lilio derelinquere legem Dei sui. Quare de manibus lupi rapacis exsiliens, juxta fontem in transitu rivuli equo lapsa sponte cecidit in Gravella. Tunc insanus ille juvenis, videns se a Christi virgine vilipensum, amorem mutat in odium, matrimonium in homicidium; et sævus corde, manu sævior, arrepto gladio caput virginis amputavit.

C 7 Decollata virgo sanctissima terram tenebrarum et miseriæ, pro terra remissionis et æternæ gloriæ martyrii titulo, felici commercio commutavit. Equidem Jesus Christus convenienter judicavit, quod illa quæ in convalle hujus miseriæ lilio convallium resplenduerat venustate pudoris, in montibus æterni luminis flore campi per palmam martyrii redoleret: et quia dilectus fidelis Jesus Christus, tamquam botrus Cypri, inter mentis ipsius ubera, per gratiæ dulcedinem invitatus, felici quiete pausaverat; veluti myrrhæ fasciculus per mortis amaritudinem ipsam, per gloriosa miracula evidenter faceret reddere: nam et caput ipsius truncatum a corpore ter Jesum Christum meruit nominare. O vere digna anima! quæ veri botri dulcedinem intra tui cordis vasculum integro corporis dono per totam vitam servaveras, calcato torculari per passionis martyrium, ruptoque corporei vasis spiraculo, odorem tanti nominis non potuisti aliquatenus continere: Vere B. Magdalene spirituale secunda vestigium, quæ fracto alabastro pretiosissimum unguentum effudit super caput Domini, et domus impleta est ex odore unguenti. Nempe. Virgo sanctissima, fracto per passionem tui pretiosi corporis alabastro, nardus tui nominis, dum esset Rex in accubitu suo, dedit suavitatem odoris, quo

universa domus Ecclesiæ odoriferis gratiarum muneriis est impleta.

8 Igitur felix Solongia ad laudem Dei de se ipsa duplex in vitæ suæ vespera obtulit holocaustum, corpus videlicet per salutarem victimam passionis exterius in atrio devote sacrificans, et animum per ferventissimam caritatem in templo interius per continuum orationis studium offerens thymiama. Dedit enim caput corporis pro Christo capite fidelium animarum. Dum enim truculentus carnifex caput virginis amputasset, ipsa caput suum propriis sumens in manibus, a loco, in quo decollata fuerat, usque ad locum, in quo Dei providentia et sua electione honorifice requiescit, ductu Angelico mirabiliter deportavit; in quo loco a fidelibus personis Deum timentibus fuit honorifice tradita sepulture. Ibidem enim processu temporis, favente Christi clementia et fidelium devotione juvante, in ipsius nomine fabricata est ecclesia, quæ usque hodie a S. Solongia per totam Bituriam nuncupatur.

9 Quam vero hæc virgo gloriosa in vita eximie sanctitatis extiterit, post ejus transitum multis miraculorum prodigiis supernæ Bonitatis magnificentia dignanter ostendit; dum ad ejus invocationem et merita, si tamen petentium fides et devotio suffragetur, omnipotentis Dei virtus cæcis visum, surdis auditum, mutis verbum, claudis gressum, ac paralyticis sensum restauravit et aridis, insuper confractis et raptis salutem integratam reddidit; inclusos carceribus potenter eripuit, ex obsessis corporibus demones effugavit. Transit autem B. Solongia in pago Biturico, ab urbe Biturica milliario fere septimo, truculenti homicidæ decollata gladio, propter custodiam castitatis. Cepit autem virgo sanctissima continuo, ut dictum est, multis et magnis coruscare miraculis, ut sublimitas sanctitatis ejus, Dominicæ faciei superradiante respectu, quæ vivens in carne per exempla perfectæ justitiæ innotuerat mundo, ipsa jam regnante cum Christo, ad omnem fidei firmitatem per miracula Divinæ potentie comprobaretur in cælo. Innumera quoque in diversis partibus ipsius meritis exuberare non cessant beneficia Dei, sicut experiuntur frequenter incolæ regionis illius, qui in suis adversitatibus, periculis, et necessitatibus, per Beatissimam virginem Solongiam fideliter invocant, se sentiunt exauditos, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto regnat in secula. Amen.

ALIA VITA

Ex Gallico Latine reddita.

CAPUT I.

Acta in vita, martyrium, sepultura.

Historia vitæ illustris-que martyrii S. Solangie (nunc usus obtinuit ut Solangia diceretur) eruta est, partim ex Lectionibus solennis et vetustissimi ejus Officii, quod in propria ejus Ecclesia recitatur, in oppido Biturigibus vicino, cui sanctæ illius Virginis et Martyris nomen est inditum; urbe quondam, ut ex quamplurimis veteribus monumentis antiquisque vestigiis hodieque constat, unaque adeo ex urbibus viginti, quas in Bituricensi provincia, ut Julium Cæsarem commeatu et pabulatione prohiberet, uno die Vercingetorix incendit; partim ex incolarum observatione, constantique plurimorum seculorum fama ac fide rerum, quæ gestæ sunt, et miraculorum, quæ patrata sunt, Virginis ac Martyris illius interventu,

oblatae nuptias præcipui juvenis spernit.

Vi rapta,

ex equo desilit,

capite amputato obit Martyr,

et ter Jesum Christum nominat:

D
EX OFFIC.
PROPRIO

habet sibi ecclesiam dicatam:

E
claret miraculis.

F

Unde hæc historia hausta

A EX GALlico. interventu, in illis ipsis locis, in quibus res, quas hic narrare aggredimur, contigerunt.

2 Nata est S. Solangia Villemontii oppido, sexto ab urbe Bituricensi, septimove milliari, Christianis parentibus, vinitore patre: utque erat insigni corporis ad aspectum specie formaque liberali, sic et eximia animi venustate coram Deo; eo quod curæ fuerat ejus parentibus illam Christianis præceptis erudire, et ad omnem pietatem informare; odium illi immortale peccati mortalis inspirando, atque in intimis ejus præcordiis imprimendo, eorumque omnium castum timorem atque horrorem, quæ vel levissime, oculos Divinæ majestatis offenderent. Tam sancta institutio puerilis, animam ejus innocentissimum, a teneris unguiculis, ad gratiarum illansus toto pectore hauriendos, mirum quantum quamque suaviter efficaciterque disposnit, et ad ea le tes satus accipientes, mirifice mollivit ac subegit, quos in ejus sinum Divina bonitas ac munificentia, large ac liberaliter effudit.

3 Ergo jam inde ab anno ætatis septimo, tenere Jesum Christum amare ardentemque cepit, ejusque nomen santissimum crebro usurpare, et cum pietatis sensu pronuntiare; sic ut jam tum cordi insculptum atque alte impressum circumferre videretur. septennis Christum sponsum elegit: B sibi sponsum id ætatis puella delegit, suamque illi virginifatem consecravit, quam et eidem diu noctuque commendabat, ut Regi, sponsoque virginum, qui puritatem ab illis Angelicam exigit sic, tamquam nihil illis cum corpore, quo vestiuntur, esset commercii. Amo Christum, inquebat, iisdem aut proxime similibus verbis, quibus olim beata Agnes, simili certe pietatis affectu, cujus Mater virgo est; cujus Pater feminam nescit; quem cum amavero, casta sum; cum tetigero, munda sum; cum accipero, virgo sum.

4 Ibat sæpe sanctissima puella Villemontio (ex oppido nimirum domicilii sui, quod ubi fuit nunc primum est, et Gallice dicitur, Le Pré-verdier) in locum, non longe quidem, sed satis tamen ab arbitris remotum, silvestrem et incultum, qui nunc quoque visitur, et S. Solangie campus appellatur: in quo, ad rei sanctæque Martyris memoriam lignea Crux erecta stat; cujus etianum assulas, febrium remedium, populus fidelis exportat. Campum, inquam, illum puella integerrima frequentabat, et quidquid ipsi temporis ab necessaria, quam numquam deponebat, gregis, quem eo ad pastum deducebat, cura custodiaque supererat, id totum assiduis precibus et familiaribus cum Deo colloquiis consumebat. Semita, quam terebat, cælestibus sponsi lactanda et saginanda deliciis, lata quantum satis est carpenti rotis, hodieque in novalibus intonsis, quomodo via lactea in cælis, observatur: et ut ista distinguitur crebris stipatisque sideribus; sic illa segete densiore, vegetiore, et dimidio pede quam in vicinis agris altiore dignoscitur. Sensit illam locus iste orationis sapissime, sic ad Christi Jesu in cruce expirantis contemplationem animum, ut se illi totam in holocaustum offerret, seque ejus amori penitus consecraret.

5 Nec sponsæ integerrimæ suavissimus Sponsus deerat: sed ut eam jam tum hominibus illustrem spectabilemque redderet, pretiosa illi vicissim dona conferebat, quam noverat præter suam Sponsi gloriam aliud nihil aut spectare aut spirare. Quo fiebat ut ex obsessis possessisque corporibus spurcissimos demones, virgo integerrima fugaret: ut, quomodo S. Petrus umbra, sic illa solo aspectu sanaret ægros: ut denique ventos et tempestates aut averteret aut sedaret sic, tamquam elementa sine sensu vocem ejus imperiumque sentirent. Noxias præterea volucres ab agrorum depopulatione, solo nutu volunta-

tis, arcebat: et. quæ Dei mandatis fideliter obsequendo, primorum generis humani parentum innocentiam revexerat, moribusque castissimis representabat, eorum quoque privilegiis fruebatur. Si quando sese ex ejus ovibus aliqua segregabat, ut pro concessis pascuis fruges vetitas attingeret furtimque carperet, privatorumque adeo segetes depascere; eam, non præcipiti cursu, non immoderato clamore, non intentato pedo, non immissis canibus injectisve glebis, ut pastores solent cœcebat: sed sine iracundia, sine vi, sine contumelia, suaviter et sola dumtaxat ac tacita suæ voluntatis significatione, ut mos est Angelis loqui, ab alieno pabulamento furtoque revocabat. Nec minus est illud aut admirabile aut inusitatum, quod ad serenitatem et claritatem ejus animæ declarandam, simul et testificandum, quam sibi in ea complaceret: stellam illi Dominus Jesus Christus fulgentem claramque concesserat, quæ illam visibiliter diu noctuque præcederet, et in terras delapsa, ad cœlestem cum ipso conversationem familiaremque congressum dispo- illustratur stella præcedente: neret, sursumque modo ad psalmodiam, modo ad orationem, quæ mente fit, cor ejus purissimum e terris evocaret: ut si, quæ Christum justitiæ solem assidue meditabatur et querebat, ancilla eadem et Regina, Regum æquans animos, humanisque rebus E amoremque superior; ad dilectum suum, ut tres olim ab Oriente Reges, nisi stellæ ductu ambitiosoque famulatu, satis magnifice pervenire non posset.

6 Fama pulchritudinis ejus excitus, Biturigum Comitum seu Dynastæ filius, quem Officii Lectiones Principis patriæ filium vocant, curiositate ductus, seu verius amore captus, per speciem venationis Villemontium devenit: invenitque in loco, quem modo dixi, orationis, pastoritio cultu ac simplicitate puellam, quam querebat, orantem. Ut vidit, ut periiit. Adolescens subito virginis amore inflammatus, statim ex equo exscendere, comiter illam ac peramanter salutare, blandis sermonibus alloqui, suum illi amorem, agre primum, subveicunde ac difficulter, sed candide tandem aperire, utroque confiteri, dominam illam appellare, se servum ejus humillimum profiteri. Quid multa? ne fraudem ab amatore suspicaretur, aut vim metueret a Principe, serio et ex animo de legitimis nuptiis inferre sermonem, amorem suum contestari, offerre genialis leiti consortium, oblatam ex humili summam fortunam commendare; jactare pulchritudinem, nobilitatem, fortitudinem suam; quibus animi, corporis, naturæque dotibus ceteris omnibus totius Provinciæ præcelleret: largas opes ostentare, quibus abundaret; paternum Principatum cum ipsa, jure conjugij communicandum proponere, quem hereditario jure ipse speraret, unaque vitæ spondere delicias, aulaque gratiam polliceri; nihil denique blanditiarum omittere, nihil prætermittere officiorum, quibus virginis animum emollire, sibi demereri, et ad sui amorem posset inflectere. Ad vocem illa nuptiarum, a quibus toto pectore abhorrebat, primum ut in re insperata expavit, tum etiam exhorruit: et ne quid simile aut proponeret aut speraret unquam, e vestigio, vultu ad severitatem composito, respondit: Ab infantia me totam Deo consecravi: sponsum mihi Christum Jesum et Dominum delegi: delegi, nec ullum nunquam alium amatorem admittam: nulli sunt ceteri præ illo, qui propter me homo factus ex Virgine, ad calamitates humanas ærumnasque nostras descendere non est dedignatus, quas una cum natura nostra assumpsit.

7 Ad has tam severas voces, tamque inexpectatam repulsam, ab humilis præsertim fortunæ puella, qua summam hujus vitæ felicitatem, (quam aliæ negatam tam cupide ambiunt, oblatam tam avide contem- E plectuntur)

in campo nunc S. Solangie dicto,

ubi solita orare,

semita etiamnum magis fructifera:

miracula facit:

a nobiliore juvene

oblatus nuptias

generose reject:

A plectantur) hæc tam præcise, tam constanter rigideque respuerit; stupere primum juvenis et admirari: urgere deinde adolescens amens amore, tum furere Princeps, vim puellæ intentare ac velle inferre; denique fugere famula Dei, Dynasta insequi, et cursu vir puellam facile prævertere; sistere fugientem, reluctantem comprehendere, ac tandem equi collo transversam imponere. Illa vix sexcentis, a loco ubi comprehensa fuerat, passibus e manibus raptoris elabatur, atque in exigui rivi transitu, aut (ut modo apparet) in transcurso potius per exigui sinus æstuantis exundantisque fluvii, cui Gallice nomen Gravelle, sese ex equo raptim impetu saltuque dejicit. Premere improbus et frendere Princeps, elapsa præda delusus et contemptus, atque (ut erat præ ferocis ac præcipitis ingenii, crudelis indolis, præfervidæ atque impotentis iræ) amorem in odium, sanam mentem in insaniam, rationem in rabiem furoremque convertere; stringere onsem de subito, et puellæ innocentissimæ ac virgini integerrimæ caput amputare. Illa stans, ut erat cum vulnus accepit, et exsectum caput manibus sustinens, ter clara voce Nomen Jesu pronuntiavit; eoque testata est, se, non minus mortuam quam vivam, totam esse Christi Jesu in omne tempus, omnemque adeo æternitatem. Quodque mirandum est magis, Martyr, suo funeri superstes et parentis sibi, præcisum caput suum in templum divi Martini, quod vulgo du Cros dicebatur, ductu Angelico mirabiliter deportavit, sibi que ipsa sepulcrum delegit Templum vero illud, tantæ Virginis sepulcro, tantoque miraculo nobilitatum, restauratum primum ac resectum, magna deinceps accessione amplificatum est.

S Quis jam miracula persequatur, quæ inibi patrata sunt? Cæci visum, claudi incessum, surdi auditum, paralytici sensum, aridi ægrique ceteri sanitatem recipere, usumque membrorum. Auditi sunt ibidem concentus Angelici, tantaque fuit rerum mirabilium frequentia, ut S. Martini templum, tam sacri depositi custodia auctum atque exornatum, tantisque miraculis illustratum, quin etiam oppidum Sanctæ-Solangiæ nomen acceperit, hodieque servet: quomodo et ob similem miraculorum celebritatem, sexcenta alia nomen item pristinum mutare, ut ejus sibi nomen assumerent, ejus miraculorum splendor populos ad se concitaret: ut contigit Parisiis templo S. Vincentii Martyris et templo sanctorum Apostolorum Petri et Pauli: Biturigibus, (ut cetera præmittam) templo eorundem Apostolorum et Beatae Virginis a Navi: quorum primum jam ignotum est præterquam sub nomine S. Germani a Prat s, alterum sub nomine S. Genovefæ; tertium sub nomine S. Ambrosii, quartum denique sub nomine S. Sulpitii.

CAPUT II.

Reliquiarum translationes etiam in supplicationibus. Pluvia impetrata. Cultus sacer.

Postquam diu in vulgari sepulcro quievisset sacre S. Solangiæ reliquiæ, capsula deinde lignea paulo honorificentius sunt inclusæ. Verum loci incolæ, peregrinorum undequaque ad sanctæ Virginis sepulcrum confluentium multitudine permoti capsam æris Corinthii deaurati fieri curarunt, et a Domino Joanne de Villiers, tum Reverendissimi Archiepiscopi Bituricensis a Michaelis de Bucy Vicario generali, impetrarunt, ut in novam illam, decentioremque capsam, Corpus Virginis et Martyris et ossa pretiosa transferrentur: id quod ab admodum Reverendo Domino b Dionysio de Bar, olim sancti Pauli Volcarum Episcopo, solemniter perfectum est,

ut constat ex litteris ad eum datis ab eodem Vicario generali; quibus etiam concessit quadraginta dierum Indulgentium, tam iis qui translationi interessent, tum iis maxime qui suis facultatibus tam sanctum opus promovissent. Nec prætermittendum hoc loco est, id quod plurimum facit ad hujus historicæ illustrationem juxta ac confirmationem, capsam illam, sex æris Corinthii laminis deauratis affabre elaboratis circumtectam, in quibus exprimuntur ad vivum, Dynastæ filius raptor Virginis, Virgo in ejus equum imposita; eadem ex equo desiliens; post truncato capite, caputque suum præferens, postremo animæ ejus apotheosis et in cælum deportatio ministerio Angelorum.

10 Mirum est hanc capsam ad nos integram pervenisse, cum hæresis superiori seculo, tam obfirmata improbitate tanque sacrilega impietate, Sanctorum Reliquias impugnavit, disperserit, everterit, quas nobis et antiquitas tam studiose servaverat, et Patrum pietas tam pretiosis donariis exornarat, et fidelium veneratio tantopere commendarat. Urbes hujus regni munificentissimæ ac celeberrimæ, nec tueri potuerunt, nec a communi incendio eripere sanctorum Corpora, que illis, ut quondam Antiochiæ corpus c S. Simæonis Stylitæ, murus erant et propugnaculum. Lugdunum SS. Irenæum et Bonaventuram amisit: Casarodunum SS. Martinum et d Francis cum de Paula: Avaricum Biturigum B. e Joannam Reginam olim Franciæ, et B. Massam, unum ex duodecim primis Sancti Francisci Assisinate sociis: Vienna Austriaca, spoliata est sacris Sanctorum lipsanis, quibus Metropolitanæ ejus ecclesiæ chorus sancte coronabatur. Prætermitto Genabum urbesque consimiles, que parem jacturam passæ sunt: et tamen in tam generali incendio, quo res sanctissimæ, tanta custodia, tam diu, tam studiose asservatæ conflagrarunt; exiguum S. Solangiæ oppidum, indefensum, nullo murorum circuito, undequaque raptoribus pervium, diu noctuque patens, in campestri planitie, et quod caput est, sub potentissimorum Dynastarum hæreticorum, qui pestem illam Gallia importabant, clientelari dominatu, suum illum thesaurum intactum hodieque, illibatunque servat, tanquam multis aliis direptis, expilatis, malleo contractis, liquatis et in monetam cisis, projectis, combustis et in cineres redactis Sanctorum ossibus, et in ventos dissipatis.

11 Siccitatis tempore, Bituriges urbiumque circum vicinarum oppidorumque incolæ ad S. Solangiæ recurrunt: vixque observatum est, Patronam potentissimam, maximeque apud Deum gratiosam, frustra invocant. Apparatus autem supplicationis, quod ad Bituriges attinet, est hujusmodi. Rusticani duo, ex ipso S. Solangiæ oppido delecti, capse humeros subjicientes, floreis ad brachia sertis et coronis, nudo capite, nudis pedibus, totum iter faciunt: quos comitantur seque illis ex conducto adjungunt vicini, cum suis vexillis ac crucibus S. Privati Parochus primus in ipso suburbio sacras Reliquias excipit: Præfectus urbis et Consules Quatuorviri, magnis facibus ardentibus, extra pomerium: S. Stephani Clerus, unaque Prætor Urbanus cum suo Senatu intra pomerium occurrunt, et ad Metropolitanum S. Stephani templum honorifice ac religiose deducunt: tum post aliquas inibi preces itur in ædem sacram B. Virginis, quam vocant de Salis, ibique Missa solemniter celebratur de B. Virgine Dei Genitrice. Templum autem istud de Salis omnium est augustissimum, et religione antiquissimum, a Sancto nimirum Ursino extractum, in ipso loco, quo primus ille Biturigum Apostolus (quem viri doctissimi merito fuisse existimant f Nathanaelem, verum illum sine dolo Israelitam, Christi Domini tantopere

raptorisque
elapsa ma-
nibus,

truncatur
capite:

in templo
S. Martini
sepelitur.

nunc S. So-
langiæ di-
cto

C

Reliquia
includan-
tur capsu
lignea,

dein ænea
deaurata,
a

b

D
EX G. LLICO

cui inscul-
ptum mar-
tyrium

Eadem a
Caltini-
starum ra-
lie præser-
vata,

E

c
d
e

quæ tempore
siccitatis

F

a supplica-
tionibus circum-
feruntur,

pompa ac
religione
singulari;

f

A tantopere ore laudatum) in urbe tum Galliarum prima, Evangelicæ prædicationi dedit initium. Sub ejus Missæ finem rusticani duo, qui collum sacris Reliquiis supposuerunt, Christi corpus accipiunt. Fuit illud tempus cum etiam jejunium triduam præmittentibus (nunc pervigilio contenti) et sane merito: nam sanctitatem Virgo non postulare modo videtur, sed et flagitare atque omnino et severe exigere ab iis, a quibus se deferri sinit. Paucis ab hinc annis (res est omnibus nota) viri duo nequam, vite contaminate et ob depravatos mores famosi, nullis inquam viribus sacras Virginis Reliquias ex templi atrio movere potuerunt. Anno MDCXXXI ex oppidanis duobus sacro feretro portando deputatis, unus in reditu supplicationis ad pagum vicinum, cui nomen Paracy, cum ex occasione nescio qua, subito motu æstuque effervescentis iracundiæ, non sine publico scandalo circumstantium, dejerasset; e vestigio pœnam peccati sensit in omnium conspectu, uno ex longuriis seu sacri feretri brachiis depresso, et graviter ejus humerum premente, sursum in aerem sublato altero: cum interea socius innocuus qui feretro eidem succollabat, nihil incommodi sentiret. Id quod fuit omnibus tam perspicuum, ut Sacerdos ipse qui vices Parochi obibat, arbitratus ruiturum feretrum nisi succurreretur; in lapsum inclinanti se sacro oneri supposuerit, quo illud sustineret, et ruinam, que proxima videbatur, occurreret. Tandem dejeratur ille, miraculo admonitus, cognito peccato, et venia ex animo atque ex intimo corde a Deo petita, quod reliquum erat itineris, ea facilitate decurrit, qua cœperat innocens. Sed ut ad institutum revertat: expletis omnibus, quas modo commemoravi, ceremoniis, capsam ad S. Privati refertur: inde ad S. Solangiæ reportatur unde exportata fuerat, præsertim semper loci Parocho, et sacram ducente pompam.

12 Ceterum ista supplicatio nunquam nisi porta Gordonica ingreditur, qui modo locus trivium est forumque percelebre, in quo porta urbis erat olim, qua iter erat Sancerram, tum Castrum Gordonicum, ut nunc Sancerram, *g* quasi Sacrum-Cereris, dictam, quod Cereri dicata et consecrata esset, quam terræ Deam antiqui existimaverunt, unde et urbs typicum habet scutum; Occam auream argentea vitta constrictam, in campo ut vocant coccineo quondam, nunc cæruleo sive cyaneo. In eum ergo locum, ut in trivium forumque rerum venalium, ut dixi, celeberrimum, confluit ut plurimum plebeiorum copiosa multitudo, acciditque anno MDCXXXV, VI Maji, ut in conferta populi turba, Calvinista nescio quis, cum frequens populus supplicationem prosequeretur, passimque more institutoque majorum comprecantium vocibus compita personarent; S. Solangiæ ora pronobis (siccitas erat pro tempestate maxima, eamque ob causam S. Solangiæ capsam, solei ritu et usitata pompa, deferrebat) Quorsum, inquit iste, et cui bono capsam isthæ deportatur? propterea, credo, cœli cataracte patebunt, quod illa tota urbe circumferatur! Verum blasphemi hujus brevi Deus occlusit os, impudens juxta atque impium. Statim enim primo Missæ principio ad Sanguinis Christi consecrationem et adorationem, effusus imber ex nubibus, perspicue declaravit, quam esset præsens et efficax S. Solangiæ patrocinium, ad pluviam impetrandam. Anno deinde MDCXXXVII, hoc est duobus post annis, ob similem necessitatem delatæ sunt S. Solangiæ Reliquiæ. Processerunt obviam S. Stephani Clerus urbisque Præfetus ad S. Lazari: toto sacrificii tempore, quod ex more oblatum est in templo de Salis, decidit copiosus imber; et annis deinceps consequentibus, quoties præcessit supplicatio, toties imbres sunt secuti, ipsoque adeo hoc anno MDCLVI, quo hæc scribo,

13 Tot tantisque et tam crebris beneficiis proventi provocatique Bituriges, suarum esse partium existimaverunt, gratitudinis suæ publicum extare testimonium æternumque monumentum: quem ad finem, collatitia pecunia perfectam, magnificam sane pietosamque capsam argenteam, benefactrici suæ anno MDCXVII obtulerunt, qua prior aris, ut dictum est, Corinthii includitur: quæ ut primum Biturigas delata est, sequente pompam innumerabili populi multitudine, statim a supplicatione nubes, cœlestium aquarum receptacula, largissimis effusis imbribus, sitientes terras, in summa ariditate cauporum, late irrigarunt. Adeo in invocantes benefica est S. Solangiæ. Quæ quamvis non semper pari celeritate respondeat implorantium votis; perstat nihilominus in antiqua possessione satisfaciendi serins ocus eorum piæ expectationi justisque desideriis, imbres suis temporibus procurando, temperantiæ et emolliendi agrorum siccitati. Nec his dumtaxat terminis ac cancellis patrocinium suum circumscribit: exaudit generatim invocantes omnes, pro peste extirpanda, morbis averruncandis, ceterisque publicis æque ac privatis calamitatibus avertendis, ut Bituriges propriis experimentis proxime didicerunt annis superioribus.

14 Festum S. Solangiæ celebratur decima Maji, die nimirum ejus martyrii: præterea feria secunda Pentecostes, die translationis Reliquiarum simul et dedicationis templi: quibus diebus populus ad tria, quatuor, quinque nonnunquam millia supplicationem prosequitur, ad locum, quem olim precibus suis nobilitavit: qui vulgo campus S. Solangiæ, ut jam supra monimus, nuncupatur, in quo erecta Crux est. Atque ut tantam populi multitudinem via regia capere non potest; ita fit ut promiscua turba conculcet ac proterat obvias noxales, pro anni tempestate florescentes, tritico non modo in culmum adolescente, sed et culmo se in fructum induente, granoque e vagina erumpente: mirumque omnino est, sic prostratas noxales nihil inde capere detrimenti, culmosque biduo sic vegetos rectosque resurgere, ac si nemo illos hominum proculcasset. Cujus miraculi jam omnium ore celebrati anno MDCXXXVII testis oculatus esse voluit Henricus Borbonius secundus, Princeps Condens, tum Biturigibus agens. Supplicatio, quæ S. Solangiæ capsam, Biturigibus ex conducto ad S. Solangiæ oppidum ad hoc ipsam profecta, Kal. Junii feria post Pentecosten secunda Biturigas deportavit (incidebat eo anno festum Pentecosten in xxxi Maji) fuit quatuor aut quinque millium, suscepta hortatore R. P. Andrea Bullengero Augustiniano: cui proclive fuit populum Bituricensem ad illud erga S. Solangiæ officium pietatis impellere, cum popularem ejus eloquentiam vimque plebem concitandi incredibilem insuper imbrum raritas adjuvaret, anno culpante sidera agros torrentia; nec tantum nihil colligendi metus urgeret, sed jam prope adesset messis desperatio. Vidit ergo Illustrissimus Protoprinceps, et cum admiratione vidit, effectum illum divinæ bonitatis, in gratiam generalis Biturigum Patronæ.

5 Nec hoc miraculum novum est, aut a paucis dumtaxat annis observatum. Nam in antiquis annalium monumentis reperitur, in simili supplicatione, cum S. Solangiæ capsam in locum, quem dixi, deferretur, populusque ex more per Judæi cujusdam campum cannabe consitum transire vellet; Judæum obtituisse, transitum pernegasse, seque ad vim, si inferretur, repellendam comparasse: Parochum populum submovisse, aliaque via supplicationem deduxisse. Sed, Deo Judæi facinus publicum vindicante, statim rorem exiguum in Judæi cannabim decidisse, solisque radiis sic tamquam uredine percussam, repente totam exaruisse: cum contra, noxales, lato circum

EA GALLICO.

immobilis
est si nefarii
portitores.

B

D
post argenteam capsam
factam an.
1657.

E
Colitur 10
Maji et feria 2
Pent voces,

cum supplicatione
publica

absque detrimento
novalium,

uti coram
vidit Princeps
Condens
anno 1637:

F

An. 1635 ad
Calvinistam
submovendam
blasphemiam

Imber effusus
decidit;

Iterum an.
1637

et sæpius
usque ad an.
1658

Ita olim
Judæi transi-
tum prohibentis.

cannabis
exaruit.

A circum protritæ, vegetiores lætioresque consurrexissent. Hoc miraculum, inquam, non potest esse nisi antiquissimum, cum Judæi ex Gallia non fuerint exacti primùm, ante annum mxc, eamque, interjectis octo annis, postlininio rediissent; non in perpetuum exularint, ante annum mcccxxiii: ex quo efficitur, a multis retro annis S. Solangiam novalium proculcatarum, ab iis qui solennibus eam supplicationibus venerarentur, procurationem suscepisse.

ANNOTATA.

a Michael de Bucey electus anno 1505, mortuus 1511.

b Dionysius de Bar ex nobili Bituricensi Episcopus S. Papuli factus anno 1468, sed translatus anno 1471 ad Ecclesiam Tutellensem, recipit iterum Sedem S. Papuli an. 1495, mortuus an. 1517.

c Acta hujus varia illustravimus ad diem 5 Januarii.

d Quomodo S. Francisci de Paula corpus ab Hugonottis fuerit combustum, et Reliquiæ aliquæ servatæ, deduximus 2 Aprilis ad ejus Vitam pag. 224 et sequenti. De albis suo tempore agendum erit.

B e Acta B. Joannæ dedimus 4 Februarii, in quibus cap. 4 refertur rabies Calvinistarum, ejus corpus comburentium.

f De hac opinione agendum erit ad ejus Vitam 9 Novembris, uti etiam ad Vitam S. Bartholomæi Apostoli 25 Augusti: quod alii huic, alii S. Simonem aut alium censeant Nathanaelem fuisse.

g Quis credat nomen loci quod abolito veteri diu post S. Solangie vetatem successit, nomen accepisse a profana superstitionis ritu? Senta etiam istiusmodi paucis seculis non esse antiquiora satis constat: verosimiliorem igitur novicinis etymologiam Sanceroni requirunt oportet.

CAPUT III.

Picturarum modus. Tempus et auctor martyrii, comparatio cum S. Genovefa.

Pingitur ut plurimum S. Solangia, a caput suum sustinens: quomodo et S. Dionysius b Galliarum Apostolus: S. Nicasius Rhotomagensis Antistes a S. Dionysio designatus: Magnus ille Manlius Severinus Boethius Romanus idem et Senator et Consul, quem Theodoricus Italiae Rex capite truncari jussit anno dxxx: quomodo et c S. Desiderius Episcopus Lingonensis: Sanctus denique Justus, Altissiodorensis, Martyr novennis, Bellovacensium Patronus. Alias representatur ut Virgo et Martyr, dextera eusem, sinistra palmam præferens.

17 Quod ad martyrii tempus attinet nullum ejus aliud nobis lumen affulget, ex ipsius vitæ historia, quam necessario post annum quadringentesimum esse defunctam, cum narret, Martyrem, præcisum sibi caput deportasse in templum S. Martini, quem mortuum esse constat anno cccii sub Imperio Arcadii et Honorii, Magni Theodosii filiorum. Quod superest, eadem historia affirmat, a Dynastæ Biturigum filio interfectam. Videtur autem illa vox Dynastæ, insinuare Avarici Biturigum, Provinciæque possessorem, quales cum supremo Domini jure esse cœperunt Comites seu Governatores Provinciarum regni, ab adventu Regis Hugonis Capeti ad regni coronam anno mcccclxxxvii promoti. Deinde vero, post annos circiter centum, Rege Avaricum Biturigum resumente, gesta est provincia ab iis Governatoribus, qui jam non essent ejus supremo jure Domini: idque ad illud tempus, quo Rex Joannes a suo ab Anglia reditu mcccclx, post carcerem annorum

Maji T. II

quatuor, dierum quinque et triginta, Provinciã in Ducatum et Patriatam erigens, Joanni a Francia filio suo donavit illam fiduciarium: quem et multi postea Reges sunt imitati, qui eandem fiduciariorum concesserunt quam plurimis e regio stemmate principibus viris æque ac feminis. Sed præterquam quod vox illa Principis seu Dynastæ, ex se indifferens est et indefinita ad Governatores omnes significandos, sive provinciã privato jure possiderent, sive non; perspicuum est, etsi sumamus Dynastam in strictiori sensu, nisi nobis aliunde lumen affulgeat, nos adhuc morari in vasta temporis ratione, ut ejus martyrii annum proxime definiamus.

18 Quare notatio temporis quam quærimus penitus esset incerta, nisi Codex manuscriptus, qui in Bibliotheca RR. PP. Augustinianorum hujus urbis asservatur, in quo etiam continetur brevis chronologia hujus item urbis Archiepiscoporum, nos faceret certiores, S. Solangiam martyrium consummasse, ipsissimis manibus Bernardi provinciæ Comitum, tempore Frotarii Archiepiscopi Bituricensis. Frotarius autem iste fuerat primus Archiepiscopus Burdegalensis, et ut talis Concilio Treccassino subscriptus invenitur, anno mcccclxvii. Vastato deinde a Normannis Burdegalensi agro, favore Regis Caroli Calvi ipse se in Pictaviensem Episcopatum intramisit, post etiam in Bituricensem Archiepiscopatum intravit, Regis ejusdem favore, vel extremo anno mcccclxxv vel iocunte mcccclxxvi, mortuo Vulphado. Paulo vero post a Legatis Apostolicis et a Rege, Paschale festum apud S. Dionysium celebrante, indicta in mensem Julium proximum Pontigonensi Synodo generali, cum per adulationem aulicam Regi placuit Frotarius esset locutus, de Primatu Angesigi Senonensis Episcopi; pridie Idus Julii, Legatorum Apostolicorum auctoritate, lecta est in Synodo proclamatio ejusdem Frotarii Burdegalensis Archiepiscopi, ut ei liceret Bituricensem Metropolim occupare; quod et fecit, frustra reclamantibus unanimi consensu Episcopis. Rege præterea annitente, et cum Romano Pontifice Joanne VIII instante, ut hanc sive introductionem sive intrusionem approbare, et sua auctoritate confirmare dignaretur; responsum Pontifex satis diu distulit, tandem legitime admonitus, factusque certior Archiepiscopatum Bituricensem vacare, morte Vulphadi sexto nonas Octobris mcccclxxv, aut ut alii volunt, pridie Kalendas Aprilis sequentis anni mcccclxxvi vita functi; scripsit ad Regem anno mcccclxxvi Octobri mense (quæ est epistolarum ejus octava) itemque ad Frotarium (quæ est trigesima septima) et huic Archiepiscopo Burdegalensi, Bituricensis Archiepiscopatus administrationem indulsit, id quod vocat, facere Cardinalem et Incardinare.

19 Sub id tempus, Comes erat Avarici Biturigum Bernardus, Bernardi Pictavorum Comitum et Bilichildis filius, frater natu minor Ranulphi primi ejus nuncupationis Pictavorum Comitum, priusque Aquitanie Ducis a Carolo Calvo creati, cum regnum Aquitanie suppressit rursusque Ducatum instituit anno mcccclvi. Præterea Bernardus ille Comes Biturigum, Marchio erat Nivernensis: unde et prædictus Papa Joannes VIII, in sua epistola ex, Marchionem et Marchionum nobilissimum nominat: Comes erat insuper Arvernice. Bernardus igitur ille, Avarici Biturigum et Arvernice Comes Marchioque Niverneasis, potens ut erat, omni conatu intercessit, hoc est potenter obstitit huic Frotarii introductioni, bona illius omnia pignervatus est, sibi vindicavit: quibus et Archiepiscopo interdixit, ac ne liberum quidem illi Bituricensis urbis ingressum reliquit. Quod cum cognovisset

78

Pontifex

videtur passa sec. 9

F

et occisa a Bernardo Comite.

a
; Pingitur caput sustinens

C
aut cum ense et palma,

quo tempore passa sit, inquiratur;

A Pontifex, Comitem officii sui admonuit : cumque nihilominus in proposito persisteret, et Archiepiscopo porro molestus esse pergeret; pertinacem denique a fidelium communione submovit anno MCCCLXXVIII, ut constat ex ejus Epistola cxx : in qua illum vocat filium Bernardi et Bilichildis, et sacrilegam bonorum Ecclesiæ invasorem. Sed et idem Pontifex eodem anno MCCCLXXVIII, coacto apud Tre-cas magno Episcoporum conventu (cum Regi Carolo Calvo mortuo, sub ejus filio successore Ludovico Balbo venisset in Gallias) recitatis Sardicensis et Africani Concilii sanctionibus, quibus Episcopi ad alias Ecclesias, sua relicta, transire prohiberentur; decrevit, ut qui suis Sedibus abiissent ad eas revertentur. Cujus vi decreti Protarinus compulsus est, dimissa Bituricensi Ecclesia, transire ad Pictavos VII Idus Septembris, postquam Sedem Bituricensem occupasset annis tribus et diebus quatuordecim : ubi et mortuus est, atque in Abbatia S. Cypriani, quam ipse exædificaverat, sepultus. Ex his, quæ dicta sunt hæcenus, non obscure colligi potest, quo circiter anno S. Solangia ad virginitatis liliū martyrii rosas adjunxerit : nempe sub Protario ipsissimisque manibus Bernardi Comitis Biturigum Bernardi Pictavorum Comitis et Bilichildis filii : hoc est, intra triennium introductionis, administrationis, et depositionis Protarii, die x Maji, qui dies ejus memoriæ sacer est. Quo vero præcise trina illorum annorum; incertum. Quamquam et, quæ diximus hæcenus, ex probatissimis licet auctoribus selecta, suos habent e auctores qui contra sentiant : tanta est scriptorum illius temporis vel opinionum diversitas vel incuria, suasque adeo patiuntur difficultates. Nos in tanta sententiarum varietate, probabilitatem et optimorum scriptorum auctoritatem secuti sumus. Exurgat aliquis aliquando, qui certius aliquid feliciter et inveniat et proferat I quod si quis fecerit; nos non gravate amplectemur.

*Cælestia dona
ei collata.*

20 Quis jam in tanta Virgine non admiretur amorem virginitatis, vim amoris erga Christum, bonitatem, providentiarumque Divinam erga humilem et ad hominum sensum abjectam ovium custodem in agro Bituricensi? Amorem quidem virginitatis : qui non cessit nec ullo modo inflexus est ad oblatas ultro Principis nuptias, puellæ humili terræque, si non et cæli fuisset, filiæ, ne thesaurum puritatis amitteret : quem nobis ut natura concegit, sic sola gratia servat et tuetur. Vim vero amoris incredibilem erga Christum, qui jam inde ab anno ætatis septimo sic virgunculæ cor occupavit, ut mori maluerit, quam Sponso displicere nuntiumque remittere. Divinæ denique providentiæ bonitatem, quæ famulæ suæ, nulla natalium claritate nobili, provinciam integram illustremque subjecit, cujus illa vivens nec pro sua conditione sperare poterat, et ultro a Principe oblatum respuerat domiatum. Nunc vero refugium est et sacra anchora calamitosis omnibus; ad eamque tam certus est recursus, ut invocasse, sit satis, præsertim tempore siccitatis; quo tempore tam prompte pluviam impetrat, ac si cataractarum cæli claves haberet ad manam. Sanctorum plurimam dæmonibus imperant : alii morborum et valetudinis, vitæ ac necis, videntur habere potestatem : aliis in tempestates, ventos, elementa, concessa potestas est : nonnullis virginitas cessit in partem; quibusdam martyrii palma in sortem venit; utraque aliis conjunctim. Sed quam multi reperiantur, quorum sepulcra conceptis Angelorum sæpius exornarint? Quam pauci, qui suæ in terris commorationis illustria vestigia, quod vix fabulæ finxerunt in cælis, ad omnem posteritatis memoriam impressa reliquerint? Quam rari, qui caput suum præcisum manibus gestaverint, eoque detulerint, ubi populorum con-

curso ac veneratione colerentur? Multine numerabuntur, qui post mortem sint locuti, quique tantum habeant in patrocinio suo auctoritatis, ut regionibus integris, aquarum inopia laborantibus imbres ad voluntatem impetrent? At Deus in una S. Solangia varia illa dona collegit, et in ejus gratiam ea mente concessit, ut esset omnibus venerationi : Biturigibus imprimis, quorum preces tam benigne audit, et tam humaniter juxta ac potenter exaudit. Oremus et nos ut cordi nostro Jesum imprimat, ejusque amorem tam profunde insculpat, ut ex ejus abundantia lingua sæpe pronuntiet, quod cor amabit. Oremus, ut a Deo nobis impetret imperium in ventos animorum nostrorum et turbines, hoc est in perturbationes tranquillitatis inimicas : ut lacrymarum imbres exoret, imbribus omnibus pretiosiores quos unquam agro Bituricensi impetravit, et quibus cælum nihil in terras potest fractuosius effundere.

21 Ceterum, quis non deprehendit in Bituricensi provincia f Genovefam alteram? Si Genovefa Parisiensis, humili loco nata est, rusticana, custos ovium et virgo; est item Bituricensis. Camporum planities utriusque oratorium fuit, ubi cum Deo familiariter agerent : quotidianus oves pascendi usus et exercitatio, materiam utriusque pietatis subministravit, mentis illarum oculis representando, cum tenerimo sensu amoris, summam omnium primariumque Pastorem, deperditam ovem quærentem, quæsitam et inventam imponentem humeris et ad ovile reportantem, cælestibus inde domiciliis inferendam. S. Genovefa Parisiorum Patrona est Angelusque tutelaris; S. Solangia Biturigum. Parisiis, agris sitientibus æstuque laborantibus, S. Genovefa refugium est : Biturigibus, S. Solangia. Quod si utriusque merita comparationem patiuntur (quamquam de Sanctorum meritis judicare nostrum non est, cum Deus sit eorum et judex et remunerator) una re mihi videtur S. Solangia S. Genovefæ longe præcellere, quod nempe ad virginitatis gratiam, gloriam quoque martyrii adjunxit, duplicemque promeruit coronam; cum S. Genovefæ virginitatis duntaxat aureola debeatur.

ANNOTATA.

a *Hac specie, omnibus fere per Gallias Martyribus capite truncatis communi, non arbitramur, ex prima ejus institutione, aliud fuisse designatum, quam quo mortis genere suum illi certamen consummarint : quod tamen posteri traxerint in occasionem traditionis, quasi suum illi caput manibus sublatum post mortem portarint. An autem Sanctis hic indicatis ac nominatis S. Solangia id ipsum vere contigerit, nostrum non est definire : solum possumus hic requirere majorem antiquioremque id assertentium auctoritatem; de ceteris vero opinari nunc aut alteri fortassis accidisse, quod ad innumeros alios, exemplo ab imaginibus sumpto, plebeia credulitas transulit.*

b *Imo Parisiensium Apostolus, ut Sirmondus et alii Galli observant, de quo agendum erit 9 Octobris, uti de S. Nicasio 11 Octobris, de Severino Boethio 23 Octobris.*

c *Vitam S. Desiderii, capite amputato Martyris effecti, u Wurnahario ercultam damus ex variis MSS. 23 Maji : in qua non refertur quod a morte caput suum tulit. De S. Justo agendum erit 18 Octobris.*

d *Imo S. Martinum mortuum esse Attico et Cassario Consulibus anno 397 alibi docuimus.*

e *In his Lubbeus supra citatus opinioni isti parvam fidem adhibens, Principis filium, forte Vicecomitis aut alicujus Biturigum Comitis, asserit intelligi posse.*

f *Acta S. Genovefæ dedimus 3 Januarii.*

D

f
confertur cum
S. Genovefa.

E

F

A

HYMNUS ANTIQVUS.

Jam gratulemur hodie Christo, Sanctorum gloriæ,
 Qui Beatæ Solongie, æterna dedit præmia.
 Hæc Beata Solongia solum Christum puro corde
 Dilexit, ab infantia immunis ab omni sorde.
 Christum credens, Christum colens et amans super

[omnia,
 Sathan calcans, mundum spernens, et carnis
 [frangens vitia.

Jesum quem vivens detulit scriptum in corde jugi-
 [ter,

Trino sermone protulit, Moriendo feliciter.

In cœlesti collegio hæc Beata Solongia,

Pudicitiae lilio coronatur cum gloria.

Villa montis honoratur odore sui nominis;

Rivus fontis rubricatur ejus colore sanguinis.

Hæc humanum conjugium amore Christi respuit :

Propter quod et martyrium virgo sancta sustinuit.

Caput abscissum levavit, favente Christi gratia :

Et ad locum deportavit, in quo nunc est ecclesia.

In quo sanantur languores ipsius sanctis precibus :

Morbi, febres et dolores a multorum corporibus.

b Laudem honorem gloriam Trinitati altissimæ,

Per Beatam Solongiam psallat virtus dignissime.

ANTIPHONA.

Solongia, Virgo veneranda, cujus festa celebranda,
 redierunt annua; Casta, prudens, et fidelis, im-
 petrare nobis velis, gaudia perpetua.

ÿ. Ora pro nobis Beata Solongia.

ÿ. Ut digni efficiamur promissionibus Christi.

ORATIO.

Clementia pietatis tuæ, quesumus Domine Deus
 noster, universitatem Ecclesiæ tuæ propitio vultu
 respice, qui Beatissimam Solongiam, Virginem et
 Martyrem, cœlesti gloria dignatus es feliciter subli-
 mare. Per Dominum.

ALEXANDER PP. VII.

Ad perpetuam rei memoriam. Cum, sicut accepimus, in Parochiali ecclesia, de S. Solange vulgo nuncupata, Bituricensis Diœcesis, una pia et devota utriusque sexus Christi fidelium Confraternitas, sub invocatione S. Solangie, non tamen pro hominibus unius specialis artis, canonice erecta sive erigenda existat, cujus Confratres et Consorores quamplurima pietatis et caritatis opera exercere consueverunt; Nos, ut Confraternitas hujusmodi majora indes suscipiat incrementa, de omnipotentis Dei misericordia ac Beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus utriusque sexus fidelibus, qui dictam Confraternitatem ingredientur, postquam erit canonice erecta, die primo eorum ingressus, si vere pœnitentes et confessi sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, Plenariam; nec non tam descriptis quam pro tempore describerdis in eadem Confraternitate Confratribus et Consororibus, in cujuslibet eorum mortis articulo, si vere etiam penitentes et confessi ac sacra Communionem refecti, vel quatenus id facere nequiverint saltem contriti, nomen Jesu ore, si potuerint, sin autem corde devote invocaverint, etiam Plenariam; ac ipsi nunc et pro tempore Confratribus et Consororibus, vere pœnitentibus et confessis ac sacra Communionem refectis, qui prædictæ Confraternitatis ecclesiam vel capellam seu oratorium decima die mensis Maji, a

*Indulgentia
 pro Confrater-
 nitate S. So-
 langie in ejus
 ecclesia erectæ:*

C

primis Vesperis usque ad occasum solis, die hujusmodi, singulis annis devote visitaverint; et ibi pro Christianorum Principium concordia, hæresum extirpatione, ac sanctæ Matris Ecclesiæ exaltatione piis ad Deum preces effuderint. Plenariam similiter omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem misericorditer in Domino concedimus. Insuper eisdem, vere pariter pœnitentibus et confessis ac sacra Communionem refectis, ecclesiam vel capellam seu oratorium hujusmodi in Purificationis, Annuntiationis, et Assumptionis B. Mariæ Virginis immaculatæ festis diebus, nec non in secundo Festo Pentecostes, ut præfatur, visitantibus et orantibus, quo die prædictorum id egerint, septem annos et totidem quadragenas; quoties vero Missis ac aliis Divinis Officiis, in dicta ecclesia vel capella seu oratorio pro tempore celebrandis et recitandis, aut congregationibus publicis vel privatis ipsius Confraternitatis ubivis faciendis interfuerint, aut pauperes hospitio susceperint, vel pacem inter inimicos composuerint seu componi fecerint vel procuraverint, ac etiam qui corpora defunctorum, tam Confratrum et Consororum hujusmodi quam aliorum, ad sepulturam associaverint; aut quascumque Processiones, de licentia Ordinarii faciendas, sanctissimumque Eucharistiæ sacramentum, tam in Processionibus quam cum ad infirmos alias ubicumque aut quomodocumque pro tempore deferetur, comitati fuerint; aut si impediti, campanæ ad id signo dato semel orationem Dominicam et salutationem Angelicam dixerint; aut etiam quinquies orationem et salutationem eandem pro animabus defunctorum Confratrum et Consororum prædictorum recitaverint; aut demum aliquem ad viam salutis reducerint, et ignorantes Præcepta Dei et ea quæ ad salutem sunt docuerint; aut quodcumque aliud pietatis vel caritatis opus exercuerint; toties, pro quolibet prædictorum operum, sexaginta dies de injunctis eis aut alias quomodolibet debitis pœnitentiis, in forma Ecclesiæ consueta, relaxamus: præsentibus perpetuis futuris temporibus valituris. Volumus autem ut si alias dictis Confratribus aut Consororibus, præmissa peragentibus, aliqua alia Indulgentia perpetuo vel ad tempus nondum elapsam duratura, concessa fuerit; præsentibus nullæ sint: utque etiam, si dicta Confraternitas alicui Archiconfraternitati aggregata jam sit, aut aggregetur vel quavis alia ratione uniat, seu etiam quomodolibet instituat, priores et quævis aliæ litteræ Apostolicæ illis nullatenus suffragentur, sed ex tunc eo ipsa prorsus nullæ sint. Datum Romæ apud Sanctam Mariam majorem sub annulo Piscatoris, die decima nona Martii, MDCLVIII, Pontificatus nostri Anno Tertio.

D

EX GALLICO:

Annas de Levy de Ventadour, Dei Gratia Archiepiscopus Bituricensis, Aquitaniarum Primas, Regis Christianissimi Consiliarius ordinarius in suis sanctioribus Consiliis, universis præsentibus litteris inspecturis salutem in Domino. Visis præsentibus Indulgentiis, atque etiam erectione Confraternitatis sub invocatione S. Solangie in ecclesia Parochiali dicte Sanctæ dedicatæ, facta auctoritate nostra; permisisimus publicationem dictarum Indulgentiarum in nostra Diœcesi. Datum Biturigibus in Palatio nostro Archiepiscopali die vigesima secunda Maji, anno MDCLVIII.

*earundem
 publicatio,*

Est et aliud ejusdem Pontificis Alexandri VII Diploma, datum Romæ vi Martii MDCLVII, et hic xxvi Aprilis approbatum, quo Confraternitati, sub ejusdem S. Solangie invocatione auctoritate Apostolica et Patriarchali in seculari et Collegiata S. Petri Puellarum ecclesia erectæ, pares omnino Indulgentiæ gratiæque conceduntur. Quod quoniam superiori

*similes in
 alia intra
 urbem.*

E

F

A superiori simillimum est, ac nominibus dumtaxat mutatis eodem fere exemplo; hic prætermittimus, lectorem admonuisse contenti.

Joannes de Williers, in Decretis Licentiatus, Decanus Ecclesiæ Bituricensis, Reverendissimique in Christo Patris et Domini, Domini Michaelis, Dei et sanctæ Sedis Apostolicæ gratia Bituricensis Archiepiscopi, Aquitanicæ Primatis, in spiritualibus et temporalibus Generalis Vicarius; Reverendo in Chrysto Patri et Domino D. Dionysio de Bar, olim S. P. puli Episcopo, Salutem in Domino. Exposuerunt nobis Procuratores fabricæ de S. Solangia, Bituricensis diocesis, quod ipsi ad laudem Dei et honorem dictæque S. Solangie nominis propalationem, et ut a Christi fidelibus ibidem in dies affluentibus congruis decoretur et veneretur, unam cupri deaurati capsam fieri fecerunt, in quam ejusdem sanctæ Corpus et pretiosa in quadam alia antiqua ligni capsula existentia ossa transferri facere singulari

devotione intendunt: hinc est quod nos eorundem Procuratorum et aliorum dictæ Parochiæ parochianorum devotæ intentioni annuentes, quatenus hujusmodi antiquam ligneam capsam aperire, et ejusdem Sanctæ corpus, caput, reliquias, et ossa pretiosa prædicta ab eadem in dictam cupri capsam, observatis in talibus requisitis, solennitatibus, transferre possitis, vobis facultatem impartimur et concedimus: nec non omnibus et singulis hujusmodi Translatione assistentibus seu interessentibus Christi fidelibus, qui de bonis sibi a Deo collatis ad onera et sumptus ibidem fiendos supportandos contribuerint, aut etiam manus adiutrices porrexerint; quadraginta dies de injunctis sibi pœnitentiis in Domino misericorditer relaxamus. Datum Bituris die ultima mensis Maji, MDCXI, auctoritate memorati Reverendissimi Domini, qua fungimur in hac parte. Actum ut supra.

facultas
Vicarii pro
translatione
Reliquiarum.

DE S. GUILLELMO PRESBYTERO

B

PONTISARÆ IN GALLIA.

E

ANNO MDCXII.

* precedente
Dies obitus

miracula,

peregrina-
tiones,

memoria in
fastis :

Rigordus, Chronographus Philippi Augusti Francorum Regis, in hujus gestis ista scribit: Anno Domini millesimo centesimo nonagesimo secundo, vicesima die mensis Novembris, fuit eclipsis Lunæ particularis post mediam noctem in sexto gradu Geminorum, et duravit per duas horas. Majo vero sequenti, sexto Idus ipsius mensis, tempore Rogationum apud Pontisaram Sacerdos quidam, Anglicus natione, Guillelmus nomine, sanctitate vitæ et moribus pollens, migravit ad Dominum. Ad cujus sepulcrum tempore mortis ipsius, Domino cooperante, multa facta miracula, cæci illuminati, claudi curati, alii vero a variis morbis pristinæ sanitati plene restituti. Fama autem tanti viri per orbem diffusa, de diversis partibus causa peregrinationis ad locum sepulture ipsius multos venire fecit. *Hæc Rigordus. Sacra memoria hujus Thaumaturgi ad dictum x Maji, inscripta est variis Martyrologiis, de quo in MS. Florario Sanctorum ista traduntur: Apud Pontisaram Guillelmi Sacerdotis. Apud Grevenum in Auctario Usuardi, sub annos MDXV et MDXXI excuso, ista leguntur: Apud Pontisaram S. Guillelmi Presbyteri et Confessoris, magnæ caritatis viri. Quæ eadem in Martyrologio, Germanico Canisii traduntur: et hoc citato inscriptus est Catalogo generali Ferrarii. Richardus Wilsfordus in Martyrologio, quod Anglice secundum usum Ecclesiæ Sarisburiensis anno MDXVI Londini edidit, ista ad hanc diem habet: Item festum S. Guillelmi in Anglia nati, viri magnæ sanctitatis et plurimorum miraculorum. Quo die etiam Saussayus in supplemento Martyrologii Gallicani ista scribit: Apud Pontesiam S. Guillelmi Presbyteri, animarum zelo et pietatis studiis artibusque præclari. Est autem Pontisara, seu Pons ad*

Oesiam fluvium, nonnullis scriptoribus Isaram, urbs sex leucis Parisi dissita: de qua latius egimus VIII Aprilis, ad Vitam S. Galterii Abbatis.

2 Robertus monachus Autissiodorensis, qui istis temporibus floruit, nonnullis aliis circumstantiis hanc historiam describit: Eodem, inquit, anno, in Episcopatu Parisiensi apud castrum Pontisaram, Sacerdos quidam, Wilhelmus nomine, dum Litanias, quæ sunt ante Ascensionem Domini cum populo ageret, subita ægritudine tactus defungitur. De hoc fuerunt, quod miræ fuerit caritatis in pauperes viduasque et orphanos, vitiorumque vehemens insectator, ac divini officii vigilantissimus prosector; et licet in seculo degens, sed seculum omnino postponens: qui quam pure, quam accepte Deo servierit, patet ex frequentium ostensione signorum, quibus mirificat Dominus Sanctum suum. *Hæc dictus Robertus, qui videtur obitum ejus referre ad annum MDCXII, Rigordus autem ad annum MDCXIII, dum post eclipsin mensis Novembris anni MDCXII dictum Guillelmum mortuum asserit Majo sequenti. Verum legendum arbitramur, Majo præcedenti, et sic a Roberto idem annus fuerit indicatur. Ista autem conjectura præclare probatur ex diebus Rogationum seu Litaniarum ante Ascensionem Domini indicatis. Nam anno citato MDCXII cyclo Lunæ xv, Solis xxv, litteris Dominicalibus ED, Paschu est celebratum die quinta Aprilis, festum Ascensionis xiv Maji, et Dominica præcedens die x ejusdem Maji quo dicitur obiisse, cum Litanias cum populo perageret: quæ ipsa Dominica videntur in Ecclesiis Gallicanis peragi captæ. Non potuerunt autem hæc referri ad annum præcedentem aut subsequentem; quia tunc hæc Dominica Rogationum incidit, aut in xix Maji, aut in diem xii Maji.*

ejus virtutes:

VIDE APP.
TOM VII MAR
NOT. 83*
tempus obitus
Dominica
Rogationum,
an. 1192

DE B. BEATRICE ATESTINA

VIRGINE SANCTIMONIALI PATAVII,

ORDINIS S. BENEDICTI.

ANNO
MCCXXVIB. Beatrice
ex familia
Atestina,cujus vita
antiquus
scripta de-
sideratur:laudatur a
Monacho Pa-
tavino coarvout quæ nuptias
aspernata,

In illustrissima Principum Atestinorum familia multum usitata fuerunt celebra nomina Azonum et Beatricum, ista virorum, hæc feminarum: et harum fuerunt duæ vitæ sanctitate perspicuæ, scilicet Beatrix Azonis ix (quem Azolinum seu Accolinum appellant) filia, cujus aliqua Acta dedimus in Appendice tomi secundi Januarii pag. 1138, spectantia ad diem xviii, plura daturî in Supplemento ejusdem mensis, Altera B. Beatrix, illius amita et dicti Azonis soror fuit, cujus dicta factaque copiose litteris mandavisse Albertum-primarium Sacerdotem in cœnobio Montis Vinearum, testantur Bernardinus Scardeonius, lib. 2 Antiquitatum urbis Patavinæ Classe 6 pag. 119, et Joannes Baptista Pigna, lib. 2 Historiæ Atestinæ, pag. 149. Verum Alberti istius scriptum non amplius inveniri asseritur cap. 25 et ultimo Italiæ vitæ, quam a Jacobo Philippo Tomasini, Civitatis novæ in Istria Episcopo, sub anno MDCXLI consecrato, editam anno MDCIII, rursus anno MDCLXIII recudendam curavit, et Gregorio Cardinali Barbarigo Episcopo Patavino dedicavit Soror Quæta Optata, Abbatissa monasterii S. Sophiæ Patavii, ubi corpus istius Beatæ habetur et calitur. Citatur etiam eodem loco Manuscriptum monasterii S. Joannis Baptistæ de Jemula, lingua vulgari de Vita Beatricis; citatur autem ut antiquitate proxima Alberti illius scripto, aut alios duodecim ibidem enumeratos et de Beatrice agentes scriptores: quare per R. P. Hieracium Christianellum, operis hujus promovendi studiosissimum, a quo impressum Vitam obtinueramus, institimus, ut illius saltem MS. copia nobis fieret; sed eo inde migrante, hic quoque conatus frustra fuit: neque ultra instandum credidimus, cum, expensis eorum qui illo usi fuerant scriptionibus Italicis, vidimus vitæ quidquam eas dicere, quod non inveniatur in duobus duorum auctorum elogis hic proponendis, quibus posterioris saltem monumenti defectus abunde suppletur. Primus atque coarvus Sanctæ est Monachus Paduanus, a cujus calamo habemus Chronicon, una cum Albertini Mussati historia Venetiis anno MDCXXXVI excusum. Hic lib. 3 pag. 37 sub hoc titulo, De venerabili Virgine Beatrice, sorore Marchionis Estensis, quæ in monte Jemulæ requiescit, subjungit hanc de ejus vita narrationem.

2 Accedit ad laudem nobilissimæ domus Estensis, quod non solum est illustrium virorum præclaris operibus decorata; sed etiam ex ipsa processit generosa propago insignium feminarum, quæ carnis concupiscentiam simul cum mundo vincentes, et de mundi principe viriliter triumphantes, ad regna siderea, sicut pie creditur, feliciter pervenerunt. Prima quarum extitit nobilissima virgo, re ac nomine Beatrix, soror prædicti Marchionis: quæ cum esset in ira pulchritudine corporis et virtute multipliciter decorata, mundum cum sua pompa contempsit, mortalem sponsum accipere recusavit, ad castos amplexus æterni Sponsi, forma præ filiis hominum speciosi, cupiens pervenire. Hoc itaque sanctissimum propositum virginis devotissimæ, illustris frater ejus et amicorum turba et multitudo nobilium matronarum, amore præsentium inmemores futurorum, nitebantur modis omnibus impedire: nunc mundi gloriam, nunc uobilis sponsi connubium, et dulcissimæ prolis felicitatem castæ virgini propo-

nentes: pariterque suæ domus ruinam, amicorum tristitiam, et inimicorum gaudium ex tali mutatione consequi asserebant. His et hujusmodi verbis ad decipiendum compositis, gloriæ virginis animum conabantur a bono proposito revocare. Sed virgo prudentissima, septiformis Spiritus gratia illustrata, quæ linguas infantium disertas efficit, eorum verba, quondam habentia speciem veritatis, sed existentia minime, pro nihilo reputabat; et quod soli Deo serviendum esset, quia quidquid aliud agitur in hac vita amittitur, argumentis efficacissimis ostendebat. Propositum itaque, quod virgo sapiens corde conceperat, fructuosis affectans operibus adimplere; ad montem, qui Jemula appellatur, ubi est oratorium ad honorem B. Joannis Baptistæ constructum, eam quibusdam aliis honestis virginibus, eandem cura et intentionem habentibus, protinus convolvit: ibique in sancta conversatione indesinenter permanens, totam Italiam suæ sanctitatis causa Dominus illustravit.

3 Fama igitur longe lateque de conversatione pretiosæ virginis discurrere, cœperunt multæ clarissimæ virgines, ex longinquis etiam partibus, quasi columbæ accipitrem fugientes, ad prædictum locum accedere, cupientes tantæ virginis instrui disciplinis, et ejus sanctæ conversationis exemplis et colloquiis devotissimis informari. De quarum siquidem adventu illustris virgo Divinæ majestati gratias referebat, lacrymosis precibus deprecans Creatorem, ut qui de diversis regionibus hujusmodi virgines congregaverat, ad gloriam sui nominis et honorem, eas custodire in sanctæ religionis observantia dignaretur. De salubri itaque consilio prudentissimæ virginis Beatricis, omnes prædictæ virgines decem quamdam Desideratam sororem in Abbatissam elegerunt concorditer, quæ tam sanctissimo collegio deberet viriliter providere. Sub cujus regimine cum quanta humilitate, obedientia, patientia, et caritate duxerit Angelicam vitam virgo devota in terris, nimium prolixum esset singula enarrare; sed prout nobis sanctæ virgines retulerunt, quæ hujus piissimæ virginis mernerunt habere commercium, breviter dicimus, quod tam verba quam facta virginis gloriosæ erant discretionem condita, honestate plena, bonitate conspicua, et Deo et hominibus gratiosa: ita quod per mores honestos et gestus corporis ordinatos, ac per ejus utiliter et pie prolata verba, ab omnibus credebatur, quod Deus veraciter in ejus cordis thalamo habitaret. Cumque multo tempore his prædictis et aliis virtutibus refulgens virgo clarissima, in divinis obsequiis et disciplinis regularibus permansisset; Rex cœlestis, qui ejus speciem concupivit, ejus sanctissimam animam de vitæ præsentis ergastulo misericorditer liberavit, ut ornaret cœlestem curiam ejus beato consortio: cujus radianti exemplo præsens Ecclesia extitit mirifice illustrata. Sanctissimum autem corpus ejus in prædicto cœnobio reverendo, in arca lapidea est honorifice cum aromatibus collocatum, ubi in magna veneratione usque ad præsens tempus habetur. Hæc Monachus Paduanus: cui subjungimus aliud elogium cum epitaphio, a supra citato Scardeonico scriptum, quod est hujusmodi.

4 Dicendum nunc est de B. Beatrice Atestina, re et

vitamque
monasticam
amplexa,

E

plurimas ad
se virgines
congregavit

F

et omni
vitalium
genere in-
structapost mortem
in veneratione
sit.

A et nomine sane Beata, ex Atheste municipio Patavino oriunda, et e nobilissima progenie Accii Estensis ex secunda uxore filia : quæ licet in summis deliciis molliter educata fuisset, tamen Spiritus sancti ardore succensa, ob amorem Christi spretis omnibus hujus mundi illecebris, totam sese Deo ab infantili pene ætate dicavit : nullum sibi optans sponsum alium nominari quam Christum. Et quamvis tam ob generis nobilitatem, quam etiam propter eximiam corporis pulchritudinem, a multis Principibus nobilissimis præmature ad connubium exposceretur; illa tamen stomachata et exosa penitus nuptiarum nomen, soli Christo desponsari se velle constanti animo respondebat. Brevi tandem tempore, utroque parente orbata, multis precibus conata est exorare Acciolinum fratrem suum, ut per eum liceret sibi sine ulla impensa dotis sponsalia Christi suscipere; quem toto corde ardebat, et ad cujus nuptias mente et spiritu anhelabat. Verum cum ille pernegaret; decrevit tandem e paternis ædibus clam fratre sese surripere, et Salarolæ monasterium, quod parum inde aberat, occulto ingredi; seque cum sacris illis virginibus non indignam sociam in perpetuum Dei servitio obhgare. Atque metuens, ne qua forte vis aut molestia sua causa illis ipsis virginibus ingrueret vel a fratre vel a militibus, qui in Cerro et Calone vicinis castellis tunc præsidio stabant; usa est in ea re consilio Jordani Forzatei Prioris S. Benedicti, et Alberti similiter Prioris Montis-Vinearum magnæ auctoritatis hominum, et affinitatis vinculo sibi conjunctorum. Hujus quoque consociam fecit Aloysiam Novercam, feminam prudentissimam; nec non Michaellem, militem admodum strenuum, qui eo tempore Accello seu Montis Silicis oppido præsidebat: ut si quid forte gravius ab Acciolino fratre vel a præsidio militari sacris virginibus immineret, una cum his Prioribus furorem fratris quovis modo mitigarent, ac etiam si opus foret vim vi repellerent.

B Rebus itaque omnibus ita dispositis, Beatrix amore Christi tota ardens, mutatis vestibus, a Jordano et ab Alberto, viris religiosi, qui juxta conductum eam foris expectabant, excepta, ab Atheste ad Salarolæ monasterium noctu honestissimo comitata deducitur: ubi incredibili alacritate a virginibus illis suscepta, et Vestalem habitum statim induta, Sponso suo, quem tantopere concupierat, arctius copulatur. Tumultus interim repentinus in domo fratris exoritur: qui præ nimio furore vix potuit retineri, quin monasterium adortus, cum inde iraperet, et Abbatisam cum virginibus male multaret. At hinc mater Aloysia, illinc Michael amicus et consanguineus irati hominis furorem compescunt, ac tantisper astu Jordani ea res differtur, donec furor ille recens efferbait. Verum tantum valuit Beatrix ac trepidantium Sororum humilis et assidua deprecatio, ut Acciolinus, quod tantopere prius obhorruerat, mox mutata mente probaret: et concepto sororis voto unus omnium deinceps præ ceteris faveret.

C Anno igitur cum dimidio pia virgo assuescit ibidem omnibus monasticis documentis: sed tantopere pertæsa est tympanorum strepitus tubarumque clangorem, incertosque militum clamores, qui ex nimia propinquitate locorum ibidem exaudiebantur assidue, ut non plane paternam domum prorsus sibi reliquisse videretur. Quocirca Gemmulam adire constituit, monasterium a tali prorsus tumultu alienum: quod tunc temporis, pulsus inde improbis monachis, forte habitatore vacabat. Hoc igitur ex Abbatisæ et Episcopi Patavini consensu, una cum decem aliis virginibus, magno matronarum numero comitante, ingreditur, quarum unam fuisse legimus

D B. Julianam Mantuanam ex nobili familia Ripæ-comitum... Nostra ergo Beatrix vixit deinceps, quamdiu vixit, in laboribus, ærumnis, vigiliis et acerbissimis corporis castigationibus: strati autem, vestimentorumque ac omnis speciosæ suppellectilis molliem cultumque semper detestata, ac omnes prorsus delicias et ciborum condimenta omnino contemnens, nec plaris mundum et ejus pompas faciens quam fœdissima quæque mundi stercora. Hinc humilitas, obedientia, castitas, assidue orationes, jejunia, divinæ meditationes, cælestes contemplationes, solæ deliciae et unicum gaudium ei semper erant. Nulla in ea arrogantia, nulla jactantia, nulla denique mundane nobilitatis vel agnationis aut cognationis amplius memoria. Divitiarum vero usque adeo contemptrix et amatrix paupertatis fuerat, ut nihil potius optaret, quam interdum inopia et egestate gravari. Dicebat enim nihil magis valere ad relaxanda virginum corda, et impellenda a spirituali fervore ad terrenorum amorem, quam rerum abundantiam et superfluum abusum divitiarum. Quocirca (ut refert Albertus Prior Montis-Vinearum, qui primus, ut audio, hujus Vitam scripsisse perhibetur) cum aliquando repertus fuisset nummus argenteus super altare, et nullus altus in toto monasterio foret reliquus; præcepit eum egenis dari. Ne queso, dicens, nummus iste splendidam nomen perfectissimæ paupertatis obnubilet, quam Deo promissimus; et is avaritiæ principium et malum propagandæ cupiditatis semen apporet nobis.

7 Hæc igitur tali sanctitate perfulgens, post quinquennium, ex quo Gemmulam adierat, migravit ad Dominum. De signis autem et prodigiis ac vitæ et mortis ejus, præter cetera quæ de ea referuntur, hoc omnino reticendum non censi: quod paulo ante mortem, dum inter reliquas Virgines mensæ accumberet, ut cibum caperet; columba candidissima, nunquam illic ante visa, juxta manens, ubi quasi admirans eam aliquandiu fixo oculo fuisset intuita, ultro evolavit, nec amplius unquam visa est. Hoc paulo ante obitum. Postea vero per longum temporis spatium observatum est: quod quoties aliquid novi Estensi familiæ, ex qua orta fuerat, immineret, toties multis ante diebus in sacello ejus exaudiebatur strepitus prægrandis, et corpus ejus, quod de more supinum in sepulcro jacebat, in alterum revolutum latus reperiebatur. Quod quidem quid portenderet, non est hic nostrum quærere. Hujus autem rei memoria, eo tunc seculo observatæ et cognitæ manavit ad posterum. Obiit autem annos nata tantum viginti, professa quidem, sed ob adolescentiam nondum de Ecclesiæ more ab Episcopo benedicta. Sepulta Gemmulæ in templo S. Joannis Baptistæ in arca marmorea, ubi hoc epitaphium.

8 Hoc jacet in tumulo pia nomine virgo Beatrix, Quæ fuit ex animo divinæ legis amatrix: Marchio quam genuit Estensis et Azo vocatur, Conjuge, patre sata Sabaudia cui comitatur. Ista quidem gemina, quæ nunc super astra relucet, Cænobium fecit, per quod mons Gemmula lucet: Cum foret alta, potens, proba, nobilis, et generosa, Clara, diserta, placens, præ cunctis et speciosa, Casta, modesta tamen, sapiens et mente pudica, Se faciens humilem, cœli fit Regis amica. Quæ quanto fuerit in mundo celsior isto, Tanto mente magis fuit hæc obnoxia Christo. Gemmula mons gaude, qui tanta fingere laude: Istius et mores studeant æquare Sorores, Ut post Matronam mereantur habere coronam, Hoc quod fundamen posuit, faciat Deus. Amen. ANNO DOMINI MCCXXVI, SEXTO IDUS MAJI.

9 Hactenus Scardeonius, apud quem plura interse-
rebantur de B. Juliana Mantuana, ad Kalendas Sep-
tembris,

Item a
Scardonio
quod seculo
contempto,

contra Mar-
chionis fra-
tris volun-
tatem,

Salarolam
se receperit
habitumque
induerit:

dein in mon-
te Gemmula

sanctissime
vixit,

non permit-
tens vel
unicum
nummum
servari

E

Tandem per
speciem co-
lumbæ ad
mortem
præmonita,

F

hoc epita-
phio lauda-
tur.

A *ptembris, diem ejus natalem, proferrnda. Joannes Baptista Pigna supra memoratus hæc alius relatis addit: Hoc vite sanctissimæ specimine fama que innoceras accendens, in monte Gemmula, vi Idus Maji, ad superos evolavit, post vicesimum ætatis annum; eo forte celerius, quo jejuniis et religiosis vigiliis secretisque meditationibus sese magis attennarat. Ejus memorie divini honores habiti et Beatæ cognomen inditum. His adde, quem non vidimus Michaellem Savonarollam de magnificis ornamentis civitatis Paduæ, ornamenta iv. Et hi quidem omnes Latine scripserunt. Italice eandem Beatricem proluxe laudavit Angelus Portenarus, ex ordine Eremitarum S. Augustini, in opere cui titulus Felicitas Patavina lib. 2 cap. 11 et lib. 9 cap. 24, 36 et 40: quem auctorem tamen etiam non vidimus; sed abrogatum invenimus, primo apud eum qui anno 1649 edidit notis Historicis copiosis indiceque ac præfationibus auctum a se opusculum de vita Beatricis, quod extans in monasterio S. Sophiæ Patavii servabatur, sub titulo Triumphalis humilitatis.*

Italica Vita dur

ex quibus an 1649 et 1651 editis

supplementum datur

D. P.

SUPPLEMENTUM HISTORICUM

Ex gemina Vita Italica.

Orbata matre sub merore et amica cura educatur;

sexennis autem etiam patrem amittit,

C *Atestino in oppido, anno mcccvi nata Beatrix, patre Azone VIII, Obizonis filio; matre Leonora, Thoma III Comitis Sabaudia filia; infans quidem hac orbata est, transitque in potestatem et curam Marchesellæ filix Adelardi de Adelardis, quondam Ferrariensis atque Anconitani Governatoris, quam secundis nuptiis Azo pater sibi junxerat; et Elisæ, filix Ludovici Comitis S. Bonifacii, quam Thomas nus amitam Beatricis vocat, forte quia uxor fuit Bonifacii patris, extra publicæ rei curas domesticæ administrandæ intendenti Atestæ. Eandem autem fortassis est, quam Scardeoneus Aloysiam vocat, et Beatæ novercam perperam credidit. Ob quam causam alius quidam etiam tertias Azonis nuptias admittere cogitur, quas aliunde non probat. Ego, si illa Bonifacii conjux non fuit, aut Aldobrandini fratris uxorem dixerim Elisam vel Aloysiam, aut alio aliquo consanguinitatis vel affinitatis gradu conjunctum Beatrici, potius quam secundam novercam.*

2 *Postquam autem annum ætatis sextum attingit, mortuus videtur est pater etiam suus, vir ab heroica fortitudine et Christiana pietate laudatissimus; et in Vangaducensium Abbatia, insigni marmoreæ tumba, quæ nunc in usum Baptistarii est conversa, conditus cum epitaphio, quod Longobardicis in lapide sculptum litteris hujusmodi est.*

D *Annis, Christe, tuis bis sex et mille ducentis Concessit fatis Azo Marchio, mense Novembris: Flos, decus imperii, patriæ flus, gloria mundi, Pulcher, formosus, sapiens, eloquens, animosus. Si pacem coluit, si tristia bella peregit, Semper in utroque providus fuit et gratosus. Quid Frederico fecit, quid fecit Othoni. Omnibus est notum, non expedit hic recitari. Mantua, Veronaque, simul Ferraria plangunt, Queis fuerat Dominus tunc temporis atque Potestas.*

ecum in epitaphio laudatissimum,

Quid moror in verbis? Non est qui dicere possit. Nec scribi potuit sua gratia quanta fuisset. Invida mors istum rapuit, ne viveret ultra: Credo quod inde fuit etiam tunc lona cruenta. Hic talis tantusque jacet, turmo hoc tumulatur. Qui videt hoc, dicat saltem, Deus hunc benedicat. Quando vidistis Azonem, versibus istis Sit vobis notus, quamvis sit carne remotus. Tullius eloquio fuit hic, Pellæus in armis, Ithacus ingenio, quem tu, cava petra, reponis.

3 *Moriens autem, inquit monachus Paduanus, reliquit Aldobrandinum jam adolescentem et Azonem infantulum cum propria genitrice: adeo ut ex primo toro solus ei filius fuerit cum sorore Beatrice; ex secundo similiter etiam unus, qui sororem quoque habuit Constantiam. Tali occasione lugubribus induta puella Beatrix, a leosibi complacuit in ea vestis morosa vilitate, et legitimo luctus tempore transacto, licet colorem mutare consenserit, non tamen formam molestiamque, nec pretiosioribus unquam voluerit indui. Atque hoc præludium fuit præsagiumque ejus quam deinceps ductura esset vita, fustu seculari contempto: huic vero modestiæ addebat observantiam erga novercam et amicam seu Bonifacii Patris uxorem, cum tenero erga res sacros affectu, et mira erga pauperes benignitate, etiam in ista ætate. Anno deinde mcccvi familiarium scelere venenum sumpsit Aldobrandinus, quo et extinctus est, et remansit in honorabili domo Estensi, ut loquitur Monachus Paduanus, Azo frater ejus puer parvulus, unde vulgo dictus est Azolinus, cum Beatrix jam ugeret ætatis annum decimum. Itaque impedimenta, quæ ob eodem circa annum mcccix objecta sorori sunt, cum illa iis quos Scardeoneus nominat adjutoribus Salarolam, sacrum S. Margariæ monasterium, se recepit, non nisi puerilis fuerunt fervoris, et oratorum auctoritate haud difficulter amota sunt.*

ex hinc vite semper usque restitutum, E

Decenni moritur germanus Marchii

4 *Ibi illa religiosæ vitæ tirocinium posuit, sub Abbatisa Concordia, primarum funtatricum una, cujus mentio in publicis instrumentorum tabulis ab anno mcccix ultra xxiv invenitur: ipsius autem loci monachæ, cum eo deserto sub annum mcccclix Paduam sese receperunt, monialibus S. Matthiæ anteandæ, tulerunt secum arceas ampullas duas, quibus Salarolæ, usa Beatrix fuerat, easque in hodiernum diem cum veneratione conservant. Annum ætatis decimum quartum agebat Beatrix, cum sacrum habitum Salarolæ assumpsit: et ibi per sesquingulum ad vitam religiosam instructa fuit, priusquam consentientibus Abbatisa prænominata et Episcopo Patavino Jordano Mutinensi, migravit Gemmulam; nun cum decem aliis virginibus; scilicet B. Juliana, cujus memoria 1 Septembris recolitur; Inuiza, quæ si non est ipsa Desiderata soror, adjectivo nomine sic appellata a Monacho Paduano, prima loci Abbatisa, illi certe successit ante Beatricis mortem, in publicis instrumentis nominata ab anno mcccxxv; Inida, Alena, Tenea, Ermelina, Benassuta, Beata, Palma et Ota. Cum hisce sanctissimæ virit Beatrix per annos omnino quinque; et inter eorum preces ac lacrymas pietissime obiit anno mcccxxvi die x Maji expleto xx anno ætatis. Cum mortua autem, virida facie et suavi quæ de corpore manabat fragrantia, specimen præberet ejus qua anima fruebatur in cælo beatitudinis; magnus ad expositum in ecclesiâ*

13 anno æt. monasterium Salarolæ ingressa. l-

post sesqui annum cum 10 sodalibus translata, Gemmulam

moritur an. æt. 21.

A ecclesia cadaver concursus fuit necolarum, contingere et osculari cupientium : excoquo familia P'siensis Principis, secum totum oppidi Clerum traxit ad celebrandus defunctæ carpias.

suavi ex sepulcro odore aliisque indicis miraculosis honorata

5 His peractis sepulta fuit in eo cœmeterio, quod ceteris deinde morituris sororibus futurum commune erat : ex quo primum cepit suavissimus sentiri odor, transcurrentesque movere, ut apphicitis propius navibus illius ortum cousamque investigarunt. Fuerunt deinde Sororum aliquæ, quæ splendoris quidpiam supra tumulum diffundi notabant, et hoc ipsum indicarunt alii : quæ oculos illuc conveitentes, post Matutinas decantatas, simile quid videri etiam sibi fatebuntur. Cum autem vertente anno recurreret anniversarius mortis ejus dies, eadem qua expiravit hora caperunt ultro sonare campanæ : quo signo excois ul ecclesiam Sanctimonialibus, sequæ ad orationem componentibus, accensi cœlitus sunt qui stabant super altare cerei, et magis magisque invaluit fragrantia promanans ex tumulo. Quare cœlesti plenus lætitia monasterii Confessarius, non jam de Requiem ut pro defuncta ; sed de Virgine, ut de Beata Missam dixit, totumque diem illum in oratione coram sepulcro egit.

in arcam marmoream transfertur.

B 6 Ploenit deinde, Marchionem fratrem, Episcopum Patavinum Jordanum (qui tunc adhuc in viris erat, mortuus MCCXXVIII) et superiores Ordinis moneri de iis quæ acta fuerant. Hi vero censuerunt corpus sacrum clerum de terra, et in conspicuam ex marmore tumulam collocandum. Huc industrie diligenterque comparata atque exsculpta, ad honorandam beatæ suæ sœnis translationem, duos Priores Beudhetini Ordinis Jordanum et Albertum cum numerosa Ecclesiasticorum Nobilitumque caterva Gemmulam deduxit, ultro sequente populi multitudine ; ubi sacris vestibus induti Sacerdotes, ab cœleri majori cum cereis accensis hymnisque et canticis processerunt ad locum sepultura : qua reserata apparuit mundissima linteo involutum corpus, adeo adhuc integrum ac si tunc primo illuc illatum fuisset. In tali ergo tamque venusto statu delatum ad ecclesiam, exposuere omnium conspectui, admirationi, ac venerationi, donec sacre cantus finiretur : deinde deposuerunt intra arcam, quæ nonnihil elevata supra terram collocaata erat, in vicino ecclesiæ oratoriolo, quo rivens ipsa assueverat ad orationes secretiores uti. Insculptum arcæ epitaphium, sicut ejusdem est styli quod Azoni patri compositum retulimus, ita eundem videtur habuisse auctorem.

7 Crevit deinde locus monachorum numero et copia rerum temporalium ; adeo ut post annos circiter sexaginta ab obitu Beatricis, veteri ecclesia destructa, nova fuerit ædificanda, cujus cœmeterium anno MCLXXXVIII die XXIII Decembris, benedicendo consecravit Bonaventura Eremita Episcopus (seu potius Chorepiscopus, Patavina Sede per reuuntiationem Princivallis Comitis, in manus Nicolai IV factam, tunc vacante) ipsam vero novam ecclesiam dedicavit XV sequentis Junii : sub cujus choro fuit commune monachorum sepulcrum, quod anno MDLI restauratum ornatumque fuisse, indicare videtur titulus ibidem etiamnum legendus ; unde annis ab hinc non multis solitum sentire odorem suavem dicitur, inquit Thomasinus, eumque procedere a corpore adhuc integro cujusdam Monachæ. Quæ illa fuerit divinare non libet : hoc certum, eodem loco sepultam fuisse Beatricem alteram, hujus nostræ Beatæ ex fratre Aldobrandino neptem, quæ mortuo sub annum MCCXXV Andrea Hungariæ Rege, contritiones super successione enatas fugiens, in putriam se receperat ad hoc monasterium, annorumque et meritorum plena obierat, Beatæ suæ amitæ imitatrix sedulo.

In eodem monasterio adhuc superest alterius monacha corpus integrum,

an Beatricis Reg. Hungariæ,

8 Varia deinde fortuna fuit totius patriæ : inter omnes tomen bellorum ibidem gestorum procellas stetit Gemmulæ monasterium sub patronatu familiæ Estensis, ut patet ex Brevi Sixti Papæ VI anno MCCCCLXXII idque die X Maji, quo agnoscatur Beatricis, monasterium

suam curantis, præsentia gratiosa. Brevis ipsius dati ad Episcopum Patavinum (erat is Jacobus Zenus, collectis Pontificum Vitis, quæ apud nos manuscriptæ erant, memorabilis) hic est tenor : Venerabilis Frater salutem etc. Desideriis piis ac laudabilibus, dilecti filii nobilis viri Herculis Ducis Mutinæ, quantum cum Deo possumus, libenter annuimus, sicut ejus in nos sanctamque Romanam Ecclesiam singularis devotio promeretur. Cum itaque idem Dux, pro jure Patronatus, quod in monasterio Monialium de Zemola, oppidi Estensis Paduanæ diocesis habere dicitur, ut nobis exponi fecit [petat] in eodem institui et confirmari in Abbatissam, dilectam in Christo filiam, ejus nepotem canonicè electam..... licet non infra tempus debitum præsentatam : Fraternitatem tuam hortamur in Domino, et in virtute sanctæ obedientiæ mandamus tibi, ut, attento quod nulla negligentia moderni Ducis præsentatio hujusmodi, ut asserit, est dilata, sed bonis quibusdam respectibus procrastinata ; Lauram ipsam, ac si infra tempus debitum præsentata fuisset ; in Abbatissam, ut præfertur, debeas confirmare, contrariis non obstantibus quibuscumque. Erit in nobis admodum gratum.

9 Interim dubium nullum est, quin multis miraculis claruerit Beatrix, quorum occasione sepulcrum votivis anathematis pluribus fuerit ornatum : sed ut hæc deserto postmodum loco fuerunt neglecta, sic illa prorsus ab hominum notitia perierunt, una cum veteri libro cui erant inscripta : qui, uti Thomasinus ait, circa annum MDCX commodatus P. Fr. Alberto Olzignano, Congregationis beatissimæ Virginis de Monte-Ortone, illo mortuo numquam potuit reperiri, quantumvis diligenter requisitus. Monsit autem ipso in loco sacrum B. Beatricis corpus usque ad annum MDLXXVIII : quando Fredericus Cornarus, Episcopus Patavinus, in executionem decretorum Concilii Tridentini intentus, ipsas Sanctimoniales, in patenti ad quosvis incursum Gemmulæ monasterio nimium expositas injuriis temporum, decrevit transferendas in urbem, comparato eum in finem veteri S. Sophiæ Prioratu et ecclesia, qua in jus et commendam transierat familiæ Bonifiorum Fuisse istic loci Apollinis templum, quod primus Patavinorum Episcopus, S. Prosdocimus in usus converterit Christianorum, traditio a majoribus accepta est : quam indicia etiam hoc seculo inventa confirmant. Hoc certum, quod Patavinus Clerus, ea, tamquam ad primam veteri tempore Cathedrali, quotannis Feria quarta Paschali processionatè accedit, idque fieri putet jam inde ab anno Christi DCXX, quando Tricivius Episcopus dicitur ad eam quæ nunc est S. Mariæ ecclesiam Sedem Episcopalem transtulisse. Ea autem ætate qua Beatrix monasterium Gemmulense occupavit, putant aliqui locum, qui olim monachorum Benedictinorum fuerat ; Canonicos Regulares Lateranenses habuisse ; horumque priorem fuisse Gerardium de Bononia, cujus memoria servat pars monasterii anno MCCCXII absoluta.

10 Ut ut sit, quæ antea occupavit locum a viris religiosiis desertum in monte ; nunc quoque, erdentibus patronis Bonifis, similem obtinuerunt in urbe, jus ejus transferente et confirmante Gregorio XII, anno MDLXXVIII XV Octobris : possessionemque adivit Magdalena Zaccarotta II ejusdem nominis et familiæ, Abbatissa vero XIX, cum Priorissa Cornelia Beccari aliisque Sororibus consecratis XXVI, Professis junioribus VII, Conversis IV, Habitum præstolantibus IV. Prius tamen quom hæc migrarent præmittere in urbem voluerunt sacrum Beatricis corpus, illudque die XII Novembris processionatè comitatæ usque ad portam claustrum, tradiderunt in manus quatuor bajulorum : qui totidem Sacerdotibus totidemque Sanctimonialibus et Conversis duobus comitati, ipsum detulerunt ad ecclesiam prædictam rivo Paduam ducenti, Cento nuncupatam. Postero

D ipsamque sub Patronatu Estensium mansit, dum ibi monialos fuerit.

Liber miraculorum Beatricis amissus hoc seculo.

E

Virgines ex Gemmula Paduam transferendæ

ad veterem S. Sophiæ ædem anno 1578,

F

illuc præmittunt corpus S. Beatricis 12 Novem-

deinde

A deinde die impositum naviculæ deduxerunt Antonius Corona Sacellanus monasterii, et Julius Vignzza Doctor cum sua uxore, nec non prædictæ Matres, Joanna del sa-so Bassanensis, Leonora Plera Tudesca, Cecilia Sala Patavina, et Blanca de Lusso Coloniensis, cum Vincentia Angelaque Conversis : atque ita directam Paduam a compluribus Sacerdotibus aliisque fidelibus, funalia uerensæ præferentibus, deductum fuit in ecclesiam S. Sophiæ, et collocatum in sacristia : ubi mansit usque ad xv Martianno MDLXXIX. Tum scilicet monacha, quæ die xxv Novembris secuta etiam ipsa processionaliter fuerant, sequæ cum omni suppellectile eodem transtulerunt ; rebus utcumque compositis, apparatus demique habuere sacellum sacristiæ vicinum, translata illuc etiam marmorea Beatricis arca, quæ ibi etiam nunc remanet, multis circum ardentibus cervis honorata, et per craticulam ferream conspicua.

quod 15
Martii sequentis in proprio aceto positum.

adhuc fere integrum spectatur.

B 11 Corporis autem sacri hic status est. Exsuccum totum et rigidum salam videtur habere pellem superinductam ossibus, solide coherentibus, ac pondere levissimis ; longam duas ulnas Paduanas cum semisse. Caput medio-re capillis caret : oculi clausi : nasus a superincubente olim vitio aliquantum læsus est et vitiatus : os consumptis labris dentes ostendit, sed numero per devotionem quorundam incriminos ab annis multis : manuum ac pedum digiti cum suis unguibus inter se adstricti coherent. Anni autem sunt circiter viginti, inquit Thomasinus, quod præmissis orationibus multis ab Abbatissa aliisque superioribus monasterii indutum est novis vestimentis, tenentibus ipsam inter brachia Sororibus duobus, rursusque repositum in capsam cupressinum, quæ intra marmoream urcam est collocata, in qua hodie conspicitur, capite, quod vela albo tegitur floreo redimitum, inclinato in latus dextrum, ut commodius per fenestellam ipsius capella trans cratem et operculum copæ crystallinum conspici a deforis accedentibus possit, pedes quoque nudi et integerrimi patent.

Ejus ibidem et alibi veneratio.

C 12 Conservantur etiam ibidem a monachis aliquæ ejas soleæ, quas ad se portari petunt infirmi, successu sæpe admirabili ; prout ipse ego, inquit Thomasinus expertus sum, anno proxime præterito gravi detentus agitudine. Quod autem olim in usu erat, ad ejus monumentum appendere cordium simulacra argentea cereave, id etiam nunc obtinet, quasi eo demonstratum offerentes velint, se Beatricem venerari, ut Patronam pro impetranda servandaque cordis munditie singularem. Denique colitur annue sancta Virgo, non solum in ecclesia S. Sophiæ, sed etiam in alia S. Bartholomæi propter singulares gratias, quas etiam istic invocata mortalibus præstat : et memoria ejusdem annua inscripta est Auctori Molani ad Usuardum, nec non monasticis Martyrologiis Wionis, Dorganii, Menardi et Bæctii, atque Catalogo generali Ferrarii. Quod autem nunc Gemmulæ ? Locus ille prorsus desertus jam atque semivatus, post discessum sacrarum Virginum, alienatus ab eis, circa annum MDCV, passilebatur a Mercatore quodam lanario Veneto Dominico Filoso, cui nulla ejus conservandi erat cura. Itaque ecclesia, omni ornata omnique instrumento sacro destituta, squallet, dissipatis hæc illac sedilibus chori, tribusque altaribus ægre servantibus consumptam fere tabularum reliquias. In dormitorio vero jam majori ex parte collapsa superest cellula, quæ B. Beatricis fuisse videtur : et ex una parte supra portam quamdam hic titulus legitur : Hoc opus fieri fecit D. S. Magdalena de Zacharetis de Padua, xv Abbatissa hujus loci anno Domini MDX mense Maji : Alibi etiam in camera quadam supersunt picturæ, rudi satis penicillo expressæ, representantes Beatissimam Virginem Mariam, S. Joannem Baptistam, S. Benedictum et B. Beatricem.

Gemmulensis monasterii reliquia.

MIRACULA

Ex Italico Jacobi Philippi Thomasini Episcopi Cittanovensis.

D

Amissi, de antiquis hujus Beatæ miraculis, in manus meas, venit recentior quidam libellus, pauculas aliquas gratias continens, notatas ab anno MD, id est a tempore fœderis Cameracensis contra Serenissimam Rempublicam, quando Imperator obsedit Paduam, et totum illius territorium cessit in prædam licentiæ militaris. Hac occasione compulsæ monachæ fuga consulere vitæ atque honori, omnes sese receperant Estam. Sed una earum ætate decrepita, cum ceteras assequi fugiendo non posset, venit in militum manus : qui volentes a rerum omnium ignara extorquere indicium latentis argentiæ suppellectilis, cum nihil extunderent, compegerunt eam in furnum monasterii, aggestisque lignis eandem ibi tentabant comburere. Sed diu frustra laborantes in opere, cum tandem concepisse flammulam aliquam materies videretur, recesserunt. Hæc vero subito restincta, mansit istic inclusa anus, exitum non reperiens totis tribus diebus ac noctibus ; donec gemebundam sanctæque Beatricis auxilium invocantem audierunt accolarum aliqui, subductisque lignis eam extraxerunt. Intelligentes autem quanto tempore illic ita fuisset, toti perfusi lacrymis, una cum monacha miraculose servata, iverunt ad sepulcrum Beatæ, eidem simul omnes acturi gratias.

Anno 1500 obsessa Padua vetula monialis

furno injecta servatur ab igne,

E 14 Ejusdem exercitus milites Hispani, cum monasterium ipsum spoliantes invenissent areculam quamdam, cui nonnullæ Reliquiæ incluse erant ita firmiter obseratam, ut nullo ingenio aperire eam possent ; rati pecuniæ aut argentariæ rei aliquid in ea contineri, ipsam secum abstulerunt. Interim ejus in monasterio relictæ, monachæ recondantes orabant B. Beatricem cum lacrymis, ne illam violari et perdi pateretur. Ecce autem, dum in cymbam recepti raptores, majori cum otio iterum tentant ipsam reserare, aut saltem operculum ejus effringere ; lignea pueri Jesu imago, quæ ad usum instrumendi per festa Natalitia præsepis involuta fasciis intus composita erat, iisdem dissolutis pedem, veluti vivens, per rimam extulit : quo spectaculo commoti illi, mox unum e suis exposuere in terram, qui d. areulam referret ad locum monasterii. Soror Catharina Beccari de Montagnana, Priorissa monasterii, affirmabat Sororibus, quod cum Episcopus Paduanus expectaretur visitaturus monasterium ; is, qui tum erat sacrarum Virginum Confessarius, voluit repurgare arcam, in qua sanctum Beatæ corpus jacebat. Cum autem illud non auderet contingere præ reverentia, ipsum ultro et visibiliter se retraxit in latus, ita ut venerabilis ille Sacerdos potuerit mundare arcam a pulveribus, ipsum non contingendo ; cum stupore omnium quotquot præsenes aderant ; ac deinde in priorem se locum reduxit.

et arcula reliquiarum a manibus prædonum,

Beatæ corpus Presbytero credit.

F

15 Soror Lucretia Beccari, prænominate consanguinea, cum ipsa quoque Priorissæ fungeretur munere, narrabat, quod cum juvenula degeret in monasterio Gemmulæ, venerint illic monachi quidam ex monasterio S. Justinæ consanguinearum suarum visitandarum gratia ; habentes in comitatu suo Patrem quemdam, Justinum nomine, cui manus dissolutis nervis ad omnem usum facta erat inutilis. Hic autem mox atque ei aperta fuit a Confessario arca, eamque præmissa oratione attigit, eandem manum tam sanam recepit quam fuit unquam : omnesque gratis actis cum lætitia Paduam redivere.

Manus paralytica sanatur,

A redivere. Anno MDLXXXIV in Vigilia S. Joannis Baptistæ horribilis excitata tempestas fulmen unum detorsit in cellam Sororis Genevræ Parmensis, quod magno cum fragore tectum tegulasque et materiam ceteram secum traxit supra consternatam monacham : quæ in ejusmodi articulo nihil salubrius habuit quam Deo atque B. Beatrici commendare se. Sedata autem tempestate accurrentes Sorores, ipsam quidem ruinis coopertam, genibus tamen flexam, nullæque in parte læsam, sed læto vultu agentem suæ Servatrici gratias, invenerunt.

B 16 D. Joannes Petorinus, publicus ac celebris fidicen, illuxu atque maligna febre infirmatus ad mortem, triduo jacuerat depositus a medicis. Illius cognata Soror Maria, Sanctimonialis sæpe dicti monasterii, votum pro eo fecit B. Beatrici, et Reliquiarum ejus aliquid in pyxide misit ad ægotantem. Qui licet ignoraret quid ea pyxide contineretur, statim tamen ut ipsam in manus sumpsit, subitæ lætitiæ sensu distendi pectus, lacrymis oculos suffundisens : ac brevi ad pristinam rediit sanitatem. Sorori Leonoræ Tudesca, in apoplexiam lapsæ, os versus aurem dexteram contortum fuerat : quæ magna cum devotione jubens se deferri ad arcam Beatæ eundemque complexa, restituta mox fuit pristino statui, Sororum multis rem intuentibus non sine stupore. Francisca etiam Marchina Conversa in S. Sophiæ, amisso unius oculi usu, votum fecit Beatæ eundemque recepit.

B 17 Soror Michaelæ Faturini, gravem cordis dolorem sentiens, qui die noctuque requiem ei non dabat, propterea quod ei semper obversaretur for-

mido ut sua sibi Deus condonasset peccata; plena amarore atque fastidio in symptoma incidit periculosum. Ad hanc auxilii causa accurrentes ceteræ, suggesserunt ut se Beatæ commendaret. Paruit illa et cor argenteum votit Missamque curandam. Quæ cum facta essent et a prædicto malo et a cogitationibus importunis illis liberatam sese est experta, ac deinde laeta et B. Beatrici devotissima vixit. D. Dominicus Pizzutus, Rector ecclesiæ S. Bartholomæi Patavii, cum incurabili quadam infirmitate pressus jaceret, Medicis salutem ejus desperatam pronuntiantibus eo die qui Vigiliam Sancto præcedit, scilicet octava Maji; nuntiatum de ejus periculosostatu est germanæ ejus Sorori Archangelæ : quæ assumptis secum sodalibus ad arcam Beatæ supplicabunda accessit, votitque Vigiliam instantem in pane et aqua transigere certasque preces addere : quod ubi fecit, subito relevatum fuisse ægrum intellexit, qui statim pro se argenteam obtulit, exindeque Beatæ devotissimus vixit.

B 18 Soror Marina Fracanzana, tibiam dolens, mox ut ei velum Beatæ admovit, votumque fecit, sanata fuit. Soror Livia Martinenga, oculum acu læsum dolebat et visu privatum : voto autem Beatæ facto, convaluit illico, et utroque oculo sicut antea vidit. Observatum insuper est quod, quotiescunque arca illius exsudat humorem quemdam (qui collectus delatusque ad infirmos plurimum salutem affert) publicum aliquod incommodum imminet civitati aut monasterio. Atque ita Sanctimonialis narrant, grassante pestilentia annis MDCXXX et XXXI, continuo sudore arcam illam maduisse.

DE B. MIRO EREMITA

SURICI AD LACUM COMENSEM IN INSUBRIA.

SECUNDA
FERIA I
MAJ.
Festum ejus
in ecclesia
S. Michaelis

Larium lacum antiquitas dixit, quem nunc Comensem vulgo nuncupant. Ad hujus Boreale scoput, ubi Insubriæ fines Helvetiom attingunt, Suricum jacet oppidum, vulgarij Sorigo : ejus ecclesia Parochialis S. Stephano sacra, cum esset ad Collegiatæ dignitatem erecta, tantum inter alia est anno MCCCCLVI, sub Pontificatu Cellixti III, per instrumentum a Francisco Ripa Notario et Cancellario Episcopali rogatum, die IX Novembris, ut in festis S. Miri et S. Antonii, et in festo et consecratione S. Michaelis, Missæ cantentur in ipsa ecclesia S. Michaelis. Sita est illa in proximo colle : ubi cum X Septembris anno MCCCCLII sub proprio altari reperiatur esset prædicti S. Miri corpus, jam multo tempore elapso ibi depositum, novo calore succensa Suricensium pietas, eandem ecclesiam augendam ampliandamque decrevit, ut constat ex bulla Indulgentiarum ea occasione obtentaram ab Antonio Comensi Episcopo, quam una cum instrumento inventionis ac MS. Vitæ Italicæ exemplo aliisque notitiis, humanissime nobiscum communicavit R. P. Paulus Sfondrati, Comensis nostri Collegii Rector anno MDCLXXIII.

nunc S.
Miri dicta.

2 Exinde, quæ alibi sæpe in similis, istæ quoque paulatim invaluit consuetudo, ut veteri nomenclatura abolita, quæ S. Michaelis ecclesia nuncupabatur, diceretur ecclesia S. Miri : ibique ejus festum, ex usu antiquo celebratur, secunda Feria sexta Maji : sive quod tunc die Sanctus obierit, sive quod illa anniversaria sit elevati vel translati ante tempora jam notata corporis. De quibus dum nihil certi constat, at festum per se mobile alicui determinatæ diei affigeret auctor Martyrologi Novocomensis, Primus Aloysius de Tattis, Congregationis Somaschæ Theologus, X Maji diem et git ;

quem in hoc libenter sequimur. Utinam etiam haberemus quæ darentur antiqua illius Sancti Latina Acta : hæc enim aliquando extitisse videntur, ob iisque sumpta quæ ea Italice circa annum MDC composito rursus Latinitati donamus : addentes instrumenta prædictæ inventionis Indulgentiarumque, ac denique translationem novissime factam, cujus hoc extat monumentum Surici, in charta pergamenâ inclusum arca : Ossa corporis B. Miri Confessoris, per Reverendiss. Gregorium de Carsinego Ordinis S. Benedicti Trebesundarum Episcopum, Reverendiss. Antistitem Antonii Pusterla Comensis Episcopi Suffraganem, de anno MCCCCLII die X mensis Septembris inventa, cum prope medium hujus sacræ aedis a sinistro latere sub humili nimis loco jacerent, Lazarus Carafinus sanctæ Novocomensis Ecclesiæ Antistes, solenni celebritate, maximo populorum undequaque concurrentium cœtu atque frequentia, non minori pietate ac religione, in hac marmorea arca reclusit die Dominico XXV mensis Octob. anni MDCXXXVII.

3 Idem Lazarus Carafinus, de hoc Sancto requisitus, Eruditissimo viro adm. Rev. Patri Silvestro a Petra sancta Societatis Jesu, libris editis claro nostrique Bollandi amantissimo, scripsit epistolam, qua vitæ translationisque historia breviter eleganterque explicatur : quam Latine ut accepit, imprimendam curavit anno MDCLIII adm. R. P. Andreas Ferrarins, Tertii Ordinis S. Francisci et Prior S. Donati Comensis, ad calicem Italicæ vitæ, multo eloquentiæ verbosioris apparatu a se in formam libelli extensæ, eidemque Episcopo Lazaro dedicatæ : qui in prædicta Epistola de translatione a se facta locutus, ita rem concludit : Pleraque alia Sanctorum corpora aliis in locis efferenda curavi solenni

sanantur
Rector S
Bartholo-
mæi.

tibia male
affecta et
oculus læsus :

E
liquor satu-
laris ab ar-
ca exsudat.

vita Italicæ
scripta circa
an. 1601.

F
translatio
anno 1637.

nomen in-
tegrum an
.K. m. l. v. ?

A solenni ritu, et detuli ipse : at nullibi frequentia populi major, nullibi par cultus et veneratio. *Initio Epistola agit de nomine, quod ex Æmilio fluxisse credit Benedicto Jovio, Pauli Episcopi fratri, qui de Donato, Lugutione, et Æmilio, Divis (ut ipse inquit) montanis, elegans ornaturaque carmen conscripsit superiori seculo. Esse etiam qui Laminum vocent, scripsit nobis Laureto noster Christophorus Grivus, cum exemplar impressæ Vitæ mitteret; et in libello de Sanctis diocesis Comensis, per ipsum Episcopum Lazarum imprimi curata, sic legitur : B. Iminus, Eremita, in ecclesia ejus nomini dicata, in plebe Surici in Lario, ad cujus sepulcrum civitas Mediolanensis, tempore siccitatis, ad pluviam petendam nunquam frustratis votis, nuntiis destinatis, opem implorat : et Æmilianæ nomen, vulgi usu in Humilianum versus invenimus; non tamen ab eo quod solum ex antiquo notum est nomine recedendum nobis esse putamus.*

patrocinium
tempore sic-
citatatis pro
pluvia,

4 *Querrent mihi, quis ille S. Donatus, quis Lugutio esset; respondit interrogatus Martyrologus Novocomensis, hunc quidem haud alium esse a S. Lucio Martyre, cujus meminit Ferrarius ad diem XII Julii in Catalogo Sanctorum Italiae; istum Aretinum Episcopum et Martyrem, cujus natalis dies celebratur ab ecclesia VII Augusti; quos montanos Divos appellat Jovius, qui eorum ecclesie in montibus tolluntur. Ex Silva autem ejusdem Jovii MS. qua tres jam dictos Sanctos laudat, post priores duos celebratos, misit eam partem quæ S. Mirum spectat. Nempe ab hoc jussus, ut fingit, Poeta antequam capta pertexat, scribere quæ ipsi patria, et hujus quæ origo ac nomenclatura antiquitus fuerit; ea re explicata, poetica magis inventionem quam historica certitudine (Dicuntur enim Hetrusci usque ad Alpes promississe imperium, ex hisque Volaterrani ad Larium lacum condidisse urbem ab antiquæ patriæ nomine Volturrenam dictam, quam Longobardi destruxerint, unde et nomen exoleverit) de ipso S. Miro hæc prosequens canit :*

Nunc ad te redeo, nunc ad miranda revertor,
Imbriferæ alme, tuæ, ac totum memoranda per orbem.
Tu Marci poteris Aurelii Cæsaris altam
Exsatiare sitim, siccis Legionibus imbres
Mittere, et impulsu propellere fulminis hostem.
Alter ut Elias, nebulis obducere cælum
Nempe vales, afflens et opem morientibus herbis.
Et Phæthontæum terras invadere casum
Vix potuisse reor, si te tunc illa tulissent
Tempora : nec totum flammis involvier orbem
Posse puto, nisi tunc tua numina Rector olympi
Arceat, et placidis tangat tua pectora dictis,
Ne mundi incipias immoto obsistere fato.
Ergo tuum numen nebulis pluviaeque negatæ
Præsidet, et subito permutat murmure cælum.
Sole sub ardenti si sæva incubuit æstas,
Rusticus et rivos bibula deducit arena;
Insubri populo semper, sitientibus agris,
Religio vetus est tibi cerea mittere dona.
5 Solstitio quondam fervebant omnia late
Rura, simul lætis squallebant gramina campis;
Quæque sua languens vitis pallebat in ulmo.
Non pepo, non cucumis, non longa cucurbita du-
dum

Insubriæ terræ cultis crescebat in hortis.
Ipse siti moriens olitor tendebat inanes
Ad cælum palmas, superosque in vota vocabat.
Non decocta palam farrago lebetibus amplis
Profuit, aut subito madefactus rore Sacerdos.
Adstitit insomnis olitori mitis imago
Æmilii : mandata dedit : pluviamque salubrem
Pollicitus Deus est, cælo et caput intulit alto.
Haud mora : narrantur populo cælestia visa,
Incessitque animis pietas, donisque paratis
Cerea præmissa est, insignis et arte columna.

Benedicti
carmine
celebratur

et probatur
exemplum.

Tum fano infertur, latas ubi contrahit undas
Larius : et solito peragunt solennia ritu.
Vix prece finita, glomerantur in æthere nubes;
Nec potuere domum redeunt, agmine facto,
Accelerare gradus. Imbri subitaque procella
Correpti, ad frondes properant, inagalia latis
In campis subeunt, et Divi manus adorant.
Insubriæ gentes, Divum celebrate quotannis
Æmilium; vestro qui lactifero Mameti
Munera sæpe datis, quibus annuit ille vocatus.
Matribus ut vestris, arent si forte papillæ,
Lactifer est Mames; sic et sitientibus agris
Imbrifer Æmilium veniet velocibus alis.

Colitur S. Mames, sive Mamas XVII Augusti; ideo verosimiliter solitus a puerperis rusticis pro lacte obtinendo invocari, quod matre propter fidem cum marito captiva, absque materni lactis usu fuerit educatus : ut quocumque ipse Dei causa, id aliis conferat. Veterem autem illam præ impetranda pluvia religionem erga S. Mirum, quam laudat Poeta, pluribus argumentis probat Vita; in qua nulla usquam mentio tertiæ Regulæ S. Francisci, cui se Mirus adstrinxisset, nulli utem in epigraphis tabellarum septem, quæ circum altare vetus depictæ cernebantur, quando illud dicuntur nuper fuisse prædictæ Translationis causa. Et tamen Italica phrasis, qua scriptæ illæ erant, non superabat ætatem unius seculi. Ipsas Latine redditas, et in his vitæ compendium ucepe.

6 I Hic pater et mater S. Miri annorum sexaginta, prolem optantes, humiliter oraverunt Majestatem Divinam ut suum impleveret desiderium, ipsam illis gratiose concedendo, devotentes eam ad religionem vel peregrinationem. II. Hic pater et mater S. Miri, in suis precibus communiter fuis exauditi a Deo, obtinuerunt desideratam gratiam : ii-que per expressum miraculum natus est filius, unde ei obtigit nomen Miri. III. Hic S. Mirus, ad complendum votum patris ac matris, peregrinus Romam abiit, faciens maximam de suis peccatis pœnitentiam. IV. Hic S. Mirus, a divina bonitate inspiratus, iit Cantium ad eremum, faciens de peccatis suis admirabilem pœnitentiam. V. Hic S. Mirus, post gratias actas suis hominibus Cantii, iisdem valedicit, promittens quod succurreret iis quantum posset in omni eorum necessitate. VI. Hic anima S. Miri, divina providentia sic disponente, Sorici dissolvitur a suo corpore : dumque fabricaretur arca ad sepulturam, aves portarunt in hunc locum assulas miraculose. VII. Hic Præfenses oppidani, omni nisu conati transferre corpus S. Miri, quem suum esse sibi persuadebant, per Dei voluntatem, in memoriam rei perpetuam nostrumque exemplum, manserunt manibus comprehensis.

D
AUCTORE D. P.

E

Vitæ epitome
ex tabellis
circa vetus
altare :

F

gratis dicitur
fuisse 3
ordinis S.
Francisci,

ipso verisimiliter
antiquior.

7 Supra ipsum etiam vetus altare pictus in fornice S. Mirus conspiciebatur radiato capite : in habitu procul dubio coloris rufi aut cinerei, ut passim eremitarum et peregrinorum solent; et hunc sumpsisse Andreæ Ferrarium credo, quod eundem Tertii sui Ordinis Professorem asseveranter adscripserit, uti de aliis similibus multis fecit Franciscani Martyrologii auctor Arturus, qui pro consueta sibi in hoc genere levitate, non omisisset B. Mirum, si Ferrarii libellus venisset in ejus notitiam. Ego vero non tantum existimo nulli certo Ordini adscribendum beatum illum, sed vehementer etiam suspicor, seniore esse quam ut nosse potuerit tertium Ordinem, quem anno primum MCCXXI instituit S. Franciscus, habitum donans B. Luchasio, cuius Vitam dedimus die XXVIII Aprilis. Etenim considero, quod instrumentum inventionis, conditum anno MCCCCLII et ab Episcopo Carafino anno MDCLII protractum in lucem, dicat quod jam multo tempore elapso corpus beatissimi Miri in tumulo requievit, unde multissimis claruit miraculis et claret in partibus istis; nunc vero Deus sua pietate et misericordia ostendere thesaurum

A saurum absconditum dignatus est. *Sane hic loquendi modus non exiguum temporis spatium, et plus quam unius alteriusve seculi videtur requirere, quod a morte Sancti usque ad elevationem corporis repositionemque sub altari, et ab hac ad inventionem intercesserit: cum indicetur, non tantum a conspectu hominum fuisse remotum Sancti corpus (sic enim fuit etiam deinceps usque ad nostram ætatem) sed etiam a memoria notitiaque Sarracensium; qui licet ea in ecclesia et altari S. Mirum venerarentur, nesciebant tamen que loco ejus corpus humanum conderetur.*

non anno
1436 natus,

aut 1336.

8 Interim Italice vitæ auctor (nescio quam secutus conjecturam) anno mccccxxxvi natum esse Mirum scripsit. Franciscus Ballarinus, in Chronico Comensi, eodem anno ejusdem Natalem, sed cælo, non terræ consignavit. Carafinus Episcopus, in epistola ad Petrum sanctam, satis se fecisse creditur seculum unum detrahendo ex eo numero; dicendoque parentibus senibus ac sterilibus concessum fuisse. Mirum anno mccccxxxvi; a quo principio reliquos vitæ annos computans Ferrarius, mortem ejus confert in annum mccccviii, quod ut probabile recipit Aloysius de Tattis, sed ex supposita veritate anni a Carafino assignati. Atqui hac ratione annis dimittuntur quatuor et quadraginta absconditis fuisse in tumultu Mirus, quando relictus fuit, plurimis pridem miraculis celebris: quod non apparet prudenter credibile. Consequens proinde est, quod de eo quo vixit seculo statui nihil certi possit; eaque verosimilior sit futura conjectura, quæ decimo aut undecimo seculo eum propius admovent. Et forte factum est, ut annus mccccxxxvi in antiquiori catalogo monumento notatus, evanidis jam prope modum characteribus alicui imposuerit, suaseritque in pro ð legere ac rescribere: neque enim antiquitus in usu erant cyfra, quibus aliquis factum suspicaretur, ut pro 1036, simili ex erratione irrepserit 1436.

B

VITA

Ex MS Italico ipsius ecclesiæ.

a
Sterilibus et
senibus paren-
tibus natus
ex voto

Natus est B. Mirus in oppido Cantii a Status Mediolanensis, et parochia Incini: cujus pater Erasmus, mater nuncupabatur Drusiana. Hi cum essent annorum sexaginta, metuentes Deum et B. Mariæ virginis devotissimi, ac liberis carerent, moti cupidine successionis, ad divinæ Majestatis obsequium applicandæ, oraverunt Dominum, promittendo quod filium, si quis eis ex divina voluntate nasceretur, dedicarent famulatu ejus in aliqua religione aut peregrinatione perpetua. Eisdem preces etiam ad Deiparam dirigebant. Placuit igitur Domino humiles horum devotorum suorum exaudire supplicationes, eisque concedere exoptatam gratiam: atque ita cum infinita admiratione notorum omnium, propter gradum Drusianæ jam sexagenariæ ætatem, natus eis b est tantopere desideratus filius: cui in baptismo posuere nomen Miri, utpote per miraculum edito in lucem ex annosa muliere, et insigni vultus specie nihilo minus admirando. Datus porro est puer lactandus nutrici, et paucos post menses obiit Drusiana mater. Cum autem ad c duodecimum ætatis annum pervenisset puer et factus jam disciplinæ capax, datus est a patre cuidam sanctioris vitæ Eremitæ iustruendus, qui iis in partibus habitabat. Sub hoc magistro puer docilis profecit egregie, non minus in virtutibus ac moribus Christianis, quam litteris, cum magno boni Eremitæ stupore et gaudio, sperantis ex ejus institutione haud mediocri consolationis fructus se percepturum: quicquid enim sibi præcipiebatur a sene diligentissime exequiebatur puer, promptaque ac filiali obedientia magistri amorem sibi conciliaverat, etiam in orandi studio, quamvis ætate tenera, ipsum imitans.

b
traditur
eremitæ
cuidam
erudiendus:

c

2 Ad annum deinde ætatis vigesimum d secundum D progressu mortuus est pater Erasmus, et ipse paternarum facultatum omnium relictus heres, per manus d patre orbat-
tus
magistri (fortassis ex suprema defuncti voluntate, suam omnem substantiam pauperibus divisam cupientis) ita de iis disposuit, ut abdicatis omnibus quæ divino famulatu et bonorum spiritualium acquisitioni possent objicere impedimentum, liber manserit et solutus. Perseveravit autem in illa tam religiosa vita cum suo caro patre ac magistro usque ad annum ætatis trigesimum secundum, quando mortuus est ille Eremita, et in oppido Cantii sepultus. Post ejus exequias, videns se Mirus privatum corporali ac spirituali consortio, insuper etiam dimittere voluit modicum illud quod ex patre facul- et magistro
tibus ad sustentationem utriusque frugalem reservaverat. Cumque non cessaret orare Deum, ut sibi largiretur gratiam cognoscendi quæ esset ejus de se voluntas beneplacens et perfecta; oblatum est dormienti somnium, quo videbatur sibi loco Salvatoris conspiciere magistrum suum Eremitam, et hæc aut similia verba ab eo audire. Fili mi, ne tardes exsequi voluntatem divinam: quamvis enim Deo hactenus ex animo servieris, omnès pro ejus amore abdicans facultates; nihilominus oportet te peregre ire ad visitanda loca et reliquias Saactorum, ac nominatim Beatorum Petri ac Pauli Romæ; modicum enim est quicquid obsequii tuo huc usque fecisti Creatori, et omnino convenit ad ulteriora extendi pro acquirenda illius gratia. Surge igitur confestim, et noli morari, quia hæc est voluntas Dei.

jubetur
Romam
proficisci:

E

3 Exprectus Mirus, totus lætus et consolatione divina plenus propter visionem, in orationem se dedit, gratias agens Domino, qui suam ei voluntatem gratiose dignatus fuerat revelare. Tum valediciens amicis et consanguineis, cum scipione in manu in viam se dedit peregrinaturus: et quod ab eleemosyna per iter corrogata suæ necessariæ sustentationi abundabat distribuere cœpit pauperibus, quorum proinde aliqui consectabantur enim, presertim pueruli tres, qui eidem tamquam patri adhæserunt quocumque iret; quos etiam teneriori ac vere paterno prosequeretur affectu, erudiens eos cum omni caritate ad observantiam divinorum mandatorum. Ut autem Romam venit, et sacra ibi loca reliquiasque Saactorum visitavit, intellexit in vicinis Urbi montanis degere Eremitam quemdam, ad quem sese decrevit conferre consilium et auxilium petendi causa: quod etiam de genibus ab eo petiit, quatenus ex illius ore discere mereretur, qua porro ratione placere Deo posset. Nomen eremitæ erat F
Brigidus de e Colonna, quem multa et duraturna abstinentia pallidum facerat ac macilentum. Hic nomen hospitis sui interrogans, et quantos in Dei servitio numeraret annos, tale ab eo responsum accepit: Mirus ex baptismo vocor, Pater, quia ex annosis parentibus mirabiliter natus sum: deinde totam vitæ a se actæ scriam ex ordine narravit. Vicissim eidem retulit Brigidus, quod annum jam quinquagesimum vivebat in eo loco, iis solis quæ istic poterat colligere victitans: addidit etiam quas ibi tentationes et insidias diaboli perpessus per Dei gratiam superasset, orationis et abstinentiæ presidio; multum lætus quod in ea solitudine sibi datum esset vivere, procul a mundi vanitatibus, animæ perniciem adferentibus: patientia enim et precatione assidua opus esse ad consequendam salutem. Denique invitabat Mirum ad secum manendum, interim dum Dei explorarent perseveranti oratione voluntatem.

ubi visitatis
liminibus
Apostolorum

o
ex Brigido
Eremita
intellegit

4 Ita manente istic Miro, cum pro more suo ad Matutinas preces evigilasset Brigidus, adstitit ei Angelus

redeundum
sibi esse in
patriam:

A gelus Domini et dixit : Mirus hic, quem hospitem suscepisti, vir Dei est, cui mea vice dices ; Domino nostro placere, ut in patriam suam revertatur mendicans, quemadmodum huc venit, ipso in itinere certificandus de suo fine : atque ut læto et hilari animo cœptæ formæ vivendi insistat. His dictis disparuit Angelus : Brigidus autem repletus gaudio et solatio, cum post orationem completam revertisset in cellam, et sopitum Mirum invenisset, expergefacerere eum noluit : sed auroram præstolatus, post fusas communiter preces et bonam diei partem in sacris exercitiis peractam, ad sumendam aliquantuli cibi, qualis eo loci suppetebat, refectionem invitavit Mirum. Deinde actis bonorum omnium Largitori gratiis, ita eum affatus est : Habeo, Mire, quod tibi ex parte Dei mandem, ab Angelo ejus mihi commissum. Venisti in has partes longinquas a patria, quam Deo inspirante dimisisti, ad visitandas Romanæ Urbis reliquias : nunc eodem tibi est redeundum : ipsaque in via disces quid porro faciendum tibi restet. Contritus igitur confessusque de peccatis, indulgentiam sumes atque discedes. Paruit continuo præceptis Mirus, et Brigidum amanter complexus, cum ejus benedictione Romam rediit : ubi tres puerulos prædictos invenit, qui ut eo absente multum doluerant, sic eodem recepto exhilarati, ipsi se cum omni subjectione commendarunt. Insequenti nocte per visionem ei imperatum est cœlitus, ut regrederetur quamprimum : quare visitatis iterum locis iis in quibus lucrari Indulgentiam debebat, summi Pontificis benedictionem expetiit ; qui similiter eidem in virtute sanctæ obedientiæ et pro remissione peccatorum injunxit, ut perseverando in illo pœnitentiæ habitu patriam repeteret.

cui manda-
to parens

B Postera die in viam se dedit cum tribus istis suis pauperulis, itinera faciens modica, ne de consuetis orationibus exercitiisque spiritualibus cogere-
retur quidpiam intermittere : cumque venisset in locum Lombardiæ, qui dicitur S. Georgii *f* in Lumelina, eo tempore quo maxima siccitas spem futuræ messis extinxerat ; eaque ex causa mœrentem videret ejus, ad quem diverterat, oppidani honestam sed numero gravem familiam ; quæ de mutandis brevi sedibus, si calamitas ista non cito finiretur, consilium cœperat ; Mirus re intellecta : Adhucite ad me, inquit, oppidanos omnes, majores et minores in Christi nomine : qui si pro ejus amore mecum voluerint jejulare et orare devote, spondeo non prius hinc discessurum me, quam sint optatam aquæ copiam consecuti. Fecerunt autem omnes quidquid jussit Mirus : cui nocte sequenti apparuit homo, longam vestem indutus et crucem gestans ; qui corporis sui ostentans plagas, dixit ei : Propter orationes quas sudisti, seito concedendum tibi expetitam gratiam. Hac visione stupefactus Mirus, cum se submitteret in genua, pedes ei qui sibi apparuerat deosculaturus, disparuit ille, locumque cœlesti odore plenum reliquit. Mirus autem noctem reliquam in oratione transigens, et gratias Domino Jesu Christo agens pro tantæ bonitatis favore, jussit ut proximo mane sua omnes peccata confiterentur, collectique intra ecclesiam, depositis si qua essent odiis, mutuo sese amanter complecterentur. Ipsa vero Dominica die sub vesperam, servi sui in orando efficaciam demonstravit Deus, largiens pluviam : quæ per totos quinque dies arentem terram suaviter irrigans, sementem languidam ac pene adustam resuscitavit, adeo ut copiosam deinde messem colonis suis dederit. Quo beneficio populus ille obligatissimum sese Miro agnoscens, cum viderent eum ejusque tres comites male sartis tectos vestimentis, nova eisdem faciendâ decreverunt.

f
oppidanis
S. Georgii
pluviam
impetrat :

C Hæc parantibus illis, subduxit sese ab eorum

oculis cum suo *g* comitatu Mirus, Cantiumque perveniens, ubi jam nemini noscebatur, peregrinationis aerumnis jejuniisque emaciatus, hospitium petiit et impetravit apud Parochum loci, sibi ac tribus suis parvulis victum tempore aliquanto mendicans. Donec sub noctem eî apparuit matrona, brachiis puerulum gestans, et dixit : Fili mi, non est hic locus tibi designatus : itaque hinc alacriter discede. Quem vides, filius meus est, pro tua totiusque generis humani redemptione mortuus in cruce : bene ei servivisti, et ideo venimus visitare te : appropinquat enim tempus exitus tui. Vaide secundum ripam lacus, vitam mendicato inter peregrinandum sustentans, sicut hactenus fecisti, usque dum ad alterum lacus caput pervenias in destinatum tibi locum, ubi gravi pressus dolore infirmaberis, et anima tua dissolvetur a corpore, quod ibi in tui memoriam servabitur. Peregrinabundus igitur Mirus, per terras lacui Comensi adsitas pervenit Suricum, oppidum in capite lacus fundatum : ubi paulo post infirmatus *h* ac mortuus est. Defuncto autem Miro nata est controversia inter Suricenses de loco in quo esset sepelendus. Dum autem fabricaretur sandapila, intra quam erat collocandum corpus, ecce tibi ad fabrum dolantem asseres descendere corvi, resectaque frustilla rostris corripere, comportareque in vicinum monticulum *i* ad ecclesiam in honorem S. Michaelis Archangelh dedicatam. Qua re ab adstantibus animadversa, judicarunt ex Dei voluntate facturos se, si istic sepeliendum defunctum curarent. Quod et factum est cum maximo populorum concursu, propter ejus eximiam sanctitatem ; multis etiam postea frequenti visitatione eodem recurrentibus, et optatas gratias consequentibus.

7 Quod autem ibi voluerit Deus illum sepeliri, confirmarunt subsecuti effectus, nominatim circa homines Communitatis Pradensis *k*, quod est oppidum in valle Clavenna : qui suum esse corpus illud prætendebant, eo quod ipsius S. Miri mater Drusiana inlidem esset oriunda. Cum igitur ad illud rapiendum armati venissent, jamque operculum arcæ, in qua sacra ossa condebantur sustulissent ; manus eorum intra patentem rimam deprehensæ per miraculum hæserunt, ita ut movere eas inde non possent *l* : crediturque quod liberationis impetrandæ causa voto se obligarint, mittendi quotannis *e* singulis familiis unam aliquem ad sanctas istas Reliquias visitandas, et cereum votivum deferendum : quemadmodum hodieque observant ad ipsius Sancti festum, quod secunda sexta feria Maji celebratur, venientes processionaliter cum suo Parocho : quod idem etiam faciunt nimis siccitatis tempore, referentes fructum precationis suæ cum confusione hæreticorum, regiones illas incolentium. Eodem die, cum simili processionis pompa, illuc accedit Communitas Soricensis viri feminæque cum D. Archipresbytero suo et Canonicis ; ibique Missam canunt super altari, sub quo repositum est corpus beati atque gloriosi Miri. Similiter huc veniunt Buranenses *m* seu Monte-Mezzani, et Communitas Bugialensis. Ex antiquo etiam usu annis singulis venire processionaliter solent lætæ saltem ex singulis familiis personæ ex Communitatibus S. Gregorii *n*, Brentii, Stazonæ, Germaseni atque Garzeni cum suis Parochis ; item ex oppido Dori et Communi Novatensi : ex quo tam grandi populorum concursu data est occasio annuarum nundinarum eo loci celebrandarum.

8 Sed imprimis civitas Mediolanensis erga hanc sanctam Reliquiam pie afficitur : et tempore siccitatis Illustriss. D. Vicarius *o* ac rei annonariæ curandæ prepositi Duodecim-viri mittunt unum ex stipatoribus suis, dictis Albo-rubris, simul cum aliquo Religioso :

D
EX MS.
ITALICO.
f
Cantium quoque
jussus
discedere,

Surici mori-
tur :

h

E

i
sepelitur in
S. Michaelis.

k
Pradenses
prohibiti au-
ferre corpus.

l

quotannis
eo supplica-
bundi veniunt

F

m
uti et alii
pro pluvia

n

o

EX MS ITA-
TICO.
imprimis
Mediola-
nenses opti-
mo semper
successu

vicinæque
diœceses

p
cum hære-
ticorum
confusione.

A gioso : qui statim atque appellant Suricem inde ut
sui adventus causam Rev. D. Archipresbytero aut
Vicario ejus : qui simul cum ipsis ex ecclesia Colle-
giata S. Stephani procedunt ad ecclesiam S. Michae-
lis, nunc S. Miri dictam; ibique cantatur Missa et
Albo-ruber Communionem sacram suscipit, orans
etiam ipse pro obtinenda ea quæ desideratur gratia:
vix autem unquam accidit, quin dum legatus Suri-
cum venit vel inde Mediolanum revertitur, recipiat
fructum devotionis suæ, id est, pluviam tantopere
desideratam. In signum autem impetrati beneficii
aliquot ab hinc annis misit illuc civitas Mediolan-
ensis paramentum ex panno Damasceno viridi, aureis
fimbriis ornatum, cum Pallio Caliceque et alio in-
strumento necessario ad usum Sacrificii. Aliis etiam
vicibus varia donaria eodem destinavit

9 Neque solum ab urbe Mediolanensi, sed etiam
ex aliis ejusdem Provinciæ oppidis veniunt deputati,
in simili necessitate ad pluviam impetrandam, puta
ex Tortonensi, Ticinensi, et Alexandrina diœcesibus.
Accidit insuper anno MDCXCVIII mense Augusto, tan-
tam esset ariditatem terræ, ut rimas ageret, vitesque
instolata viderentur, nec fructus ex iis isto anno
speraretur. Hac autem in necessitate Catholici
B Communitatis Caspanensis p in Valle Tellina propo-
suerunt mittere processionaliter unam saltem per-
sonam ex quaque domo cum Parocho Suricum, ad
aquam per S. Miri intercessionem impetrandam.
Qui mox ad domum reverterentur gratissima pluvia,
qua triduum integrum durante, quæcumque adusta
et arida velut in hieme videbantur cœperunt verni
temporis amenitatem nova virore referre : ad ma-
ximam hæreticorum Caspani commotionum confu-
sionem, qui Catholicos Suricum abeuntes sibilis et
risu fuerant prosecuti, adeo ut per dies multos non
auderent prolixe domo, ne cogerentur audire im-
properia Catholicorum, suam ipsis incredulitatem
exprobrantium. Non tamen ideo convertebantur, sed
acceptam gratiam in alias causas referbant, quem-
admodum et Judæi miracula, quæ faciebat D. N.
Jesus Christus.

ANNOTATA.

a Carafinus in epistola, Cantium, agri Mediola-
nensis pagus, apud Assinam vallem. MS. Italicum,
nella pieve d'Inc.no : pagus ipse vulgo Canzo dicitur,
recto inter Mediolanum et Comum itinere, sed Como
C rix 6 p. m. distans.

b Addebatur natum esse B. Mirum anno MCCCXXXVI,
pro quo rectius substitui posse DCCCXXXVI, jam monni-
mus.

c MS. Italicum, essendo il fanciullo d'età d'anni
duoi, in quo errorem esse, et in Actis antiquis latinis
verosimiliter notatam annorum XII ætatem, plane mihi
persuadeo, cum hæc incipiat primum esse disciplinarum
capax.

d Ita correxi similem priori errorem, quo 12 anni
solum notabantur pro 22 : paternæ enim hereditatis
abdicatione, et honorum in pauperes distributio ætatem
duodenariam majorem requirit : ex ætatis autem anno 32,
mor indicato, satis apparuit, intentionem primi auctoris
fuisse distribuere vitam per decennia, fortasse quidem
per solam conjecturam, verosimiliorem tamen quam si
bimulum e patria domo dimissum et magistro traditum
tenere velis.

e Columna, media inter Romam et Palestrinum via,
10 p. m. utrimque fere distans, oppidum haud ignobile
est in colle, ubi Gabios antiquos fuisse censet Kircherus
noster in suo Latio. Id hujus eremitæ patriam fuisse
potius credam, quam ipsum Columnensium familiz ad-
scribendum. Porro tum distincta hujus nomini notitia
facit, ut longe antiquiora Acta extitisse putem, unde et

nomina parentum habeantur et cetera postea Italice tra-
ducta

f Quæ inter Sessiam et Tesinam fluvius clauditur re-
gio, admodum irrigua, nomen habet a Lunello oppi-
dulo, ab hoc autem 4 p. m. distat vicus S. Georgii,
sive (ut Ferrarius dubitanter scribit) S. Gregorii. Me-
diolano vero p. m. circiter 20 Pulemontium versus : de
ea Carafinus : felix admodum ea gleba proventu,
nec alia forte apud Insulres frumenti feracitate fe-
licior.

g Notat Ferrarius, trium istorum puerorum nullam
deinceps in vita fieri mentionem : quare haud immerito
credit eos Cantii, unde secuti peregrinantem erant,
fuisse parentibus suis redditos, nec ultra Sanctum co-
mitatos.

h Anno ætatis, inquit Ferrarius, 72, quod nescio
unde hauserit, veteribus monumentis de ea ætate tace-
ntibus, et vitæ dicentibus, quod anno 32 peregrinari cœperit,
nec nisi vicinam Romanam peregrinationem, absque
longiori usquam mora, commemorante, Surici fortassis
vixit diutius; idque Ferrario ex traditione innotuit.

i Idem Ferrarius ait, in eodem monticulo speluncam
fuisse quam Sanctus inhabitavit : Carafinus, Asser-
vantur, inquit, ejus exuviam apud Suricenses in
æde D. Michaelis, verticem elivi editioris insidente, E
unde prospectus in Vulturenam vallem, et subjecta
Abdute limosa, quem ibi pleido se lapsu volentem
Larius licus haustu perpetuo sorbet.

k Oppidulum Præte, inquit Carafinus, inter ce-
tera suæ ditionis numerat in hunc usque diem
Comitatus Clavenensis, mææ Diœcesis : est autem
apud Rhetos sive Grisones 3 aut 4 p. m. Clavenna,
Surico autem circiter 15 distans

l Factum hoc crediderim multis post Sancti obitum
annis, corpore aut ossibus jam elevatis in tumulum lapi-
deum : fortassis etiam hoc miraculum occasionem dedit
extruendi super illum altaris, ne alias simile quid spe-
rari tentarique posset.

m Ferrarius Monte-rezza, sed nec hunc nec alia
hæc nominata loca tabulæ topographicæ nobis notant.

n S. Gregorii oppidum ad meridionalem Abdute
ripam, 15 p. m. Surico distans : porro vero ad eandem
ripam Stazona est, distans a loco altero tantum. Bren-
tium videtur esse Branzi, sub Dominio Veneto Bergo-
mensis diœcesis, circiter 25 p. m. remotum Surico ad
Orientem : Garzannum vero ad Occidentem solum distat
p. m. 8, estque diœcesis Comensis, fortassis et Germa-
zenum, quod non reperio in tabulis, ut nec Dorum,
quod supra lacum Comensem esse dicit Ferrarius : ibi
saltem invenio Nuvatum, viz 4 m. p. Surico pro-
cul.

o Carafinus : Accedentibus Mediolani frumentariis
proxenetis ad Annonæ tribunal, ingentique cum
filucia poscentibus ut imbres mittat rogatum, Præs-
ses et duodecim Ordo legare solent ad Divi se-
pulerum oratores. Deinde addit, Decimus nonus
hic est annus (Christi 1645, quando data epistola)
ex quo me ab ecclesia Melphensi transtulit ad
hanc Novocomensem Urbanus VIII Pont. Max.
nec unquam frustrata hæc in re populorum audivi
vota.

p Vallis Tellina seu Vulturena dicitur ea Rhetæ
pars, quam Abdute rigat : ibi Caspanum est, Surico
distans, inquit Ferrarius, p. m. 12, difficili per rupes
et saxa itinere : addit autem venisse supplicabundos 150,
qui mane egressi, Missæ ex voto Surici dictæ adfuerint,
et postea resectis corporibus redierint ad sonum Ave-
Mariæ, tum vero benedictione accepta a Parocho, in
suas quique dimissi domos, pluviam habuerint prius quam
illas intrarent.

A

INSTRUMENTUM INVENTIONIS.

*Episcopus
Trapezuntinus
Ps. 67, 36*

Ad aeternam rei memoriam et ut veritas luceat et clarescat, universis et singulis hoc publicum instrumentum inspecturis [notum sit] quod Deus visitavit nos hodie oriens ex alto, juxta illud dictum, Mirabilis Deus in Sanctis suis, et excelsus super omnia opera sua. Cum igitur jam multo tempore elapso corpus Beatissimi Miri migrasset, in ecclesia S. Michaelis in tumulo requievit, unde multissimis miraculis claudit et claret in partibus istis et alibi: Nunc vero Deus sua pietate et misericordia nobis ostendere thesaurum absconditum dignatus est. Igitur ex licentia Reverendiss. in Christo Patris ac Domini, D. Antonii de Pusterla, miseratione divina Episcopi Cumanus et Comitum, Rev. in Christo Pater D. Gregorius de Corsanego, monachus Ordinis S. Benedicti, Episcopus Trebesundarum, una cum infrascriptis venerabilibus Patribus et Dominis, Presbytero Donato de Caligariis, Archipresbytero ecclesie S. Stephani de Surico; Presbytero Joanne de Pelitariis, Canonico ejusdem Ecclesie; Fr. Joanne de Claro, Praeposito Domus Humiliatorum S. Ursulae de Surico; Fr. Bonaventura, Guardiano Sancte Crucis Cumarum; Fr. Thadæo, Fr. Cypriano, et Fr. Jacobo de Menasio, omnibus Ordinis Minorum; ac etiam Nobilibus et Egregiis Dominis, Antonio de Reato, Potestate terræ Surici, per Illustriss. et Excelsum Dominum nostrum Ducem Mediolani; Petrino de Ripa, Antonio de Ripa, Melchiore de Pelicariis, Francisco de S. Juliano, Thomasio de Garsone, Gaudenzio de Ferrariis, omnibus Communis Surici; Thadæo de Bioca et Zanne de Sertolia, Communis de Bugiallo; Daniele de Sarbalapiis et Cen-zolo de Caratio, Communis de Monte Medio; et Gerardo de Bolziis, Communis de Terzono; et Benedicto de Ripa, Notario infrascripto, et compluribus aliis utriusque sexus; idem Rev. D. Episcopus suprascriptus, una cum aliis suprascriptis, die Dominico, x mensis Septembris presentis, hora meridiei, in d. ecclesia S. Michaelis, in capella S. Antonii latere sinistro, aperuerunt tumulum B. Miri, super quo tumulo aedificatum erat altare ad honorem B. Miri; et invenerunt thesaurum absconditum, videlicet corpus B. Miri, miro odore et suavitate fragrantiae; quo dimisso et sigillato, manet in d. ecclesia ad laudem et gloriam omnipotentis Dei, Patris et Filii et Spiritus sancti, et B. Stephani Patroni nostri, et ad consolationem omnium habitantium in partibus istis, cui est honor et gloria in secula seculorum, amen, juxta illud Apostoli dictum, Benedictus Deus et Pater Domini nostri Jesu Christi, Pater misericordiarum et Deus totius consolationis, qui consolatur nos in tribulatione nostra ac Beatissimi Miri. Amen.

*coram multis
testibus,*

*10 Septem-
bris anno
1452 corpus
S. Miri
recognoscit,*

2 Cor. 1, 3

*eaque de re
coniti in-
strumentum
jubet.*

I Actum Surici in ecclesia S. Stephani Patronalis ecclesie, presentibus testibus ad praemissa vocatis et rogatis, Simone de Ghezis l. q. Ser. Baldassaris, Mag. Paulo de la Porta f. q. Ser-Melchioris, ambolus de Damasio, Ser-Antonio de Crovis de Elzinate f. q. Ser-Stephani, Sanctino de Benacciatas f. D. Joannis, Mediolanensis diocesis, et Fr. Jacobo de Spatiariis, Ordinis S. Angelus Mediolanensis diocesis, omnibus testibus ad praedicta vocatis et rogatis. Datum et registratum in ecclesia praefata S. Stephani anno mcccclii, i Indictione, die xi mensis Septembris.

† Ego Benedictus de Ripa de Surico, publicus Imperiali auctoritate Notarius Cumanus f. Ser-Joannis hoc instrumentum inventionis praemissorumque omnium et singulorum, mandato et jussu praefati D. Episcopi ac rogatu subscriptorum supra

nominatorum, tradidi et scripsi meque subscripsi, et praedictis praesens fui et vidi.

D
EX MS
ITALICO.

BULLA INDULGENTIARUM.

Antonius, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Episcopus Cumanus et Comes, dilectis nobis in Christo universis et singulis ecclesiarum civitatis et diocesis Cumarum Praelatis, Abbatibus, Prioribus, Praepositis, Archipresbyteris, Presbyteris, Rectoribus, Beneficialibus, Canonicis, Capellanis et Ministris, quibus praesentes nostrae litterae fuerint praesentatae, omnibusque Christi fidelibus praesentes litteras inspecturis salutem in Domino sempiternam.

*Episcopus
Comensis*

Ineffabilibus divinis operibus Omnipotens Sanctos suos ex eorum meritis quotidie ad Christi fideles non desinit clarescere, ut per eorum exempla, per bona temporalia, quae ipso inspirante fecerimus, aeterna gaudia possidere valeamus, firmam spem fiduciamque tenentes, quod qui parce seminat parce et metet, et qui seminat in benedictionibus de benedictionibus et metet vitam aeternam. Hinc est quod altissimus Jesus, et inexplicabilis et potens in caelo et in terra, intendens sua summa justitia servos suos ex eorum praemis exaltare et praemiare, die Dominico x mensis Septembris anni cursi mcccclii, mediantibus processionum solenniis, in hymnis et canticis atque laudibus, ad honorem ipsius altissimi et omnipotentis Dei per sanctam matricem Ecclesiam ordinatis, corpus B. Miri jam dudum reclusum in quodam sepulcro, existenti in ecclesia S. Michaelis Communis seu Plebis Surici nostrae Cumanæ diocesis, in praesentia Reverendiss. Patris et D. Gregorii Trebesundarum Episcopi, Suffraganei et Coadjutoris nostri..... ac secularium causa devotionis ibidem adstantium. Quod quidem corpus ut funa..... et ad ipsum B. Mirum devote..... manifeste claudit, misericorditer demonstravit.

re intellecta

E

I3 Cumque incola illius Communitatis Surici summo affectu permaximoque desiderio, nolentes tanti beneficii accepti immemores esse, affectantes ipsam ecclesiam S. Michaelis, in qua est praedictum corpus beatissimum S. Miri sepultum ut supra, quae..... est, tum ob reverentiam Jesu Christi, tum etiam praed. S. Michaelis Archangeli, et tum praed. B. Miri, qui se miraculose demonstravit ut supra, ampliari et augere, adeo quod personae, quae ad ipsum ecclesiam causa devotionis praefati Beatissimi Miri confluerint, commode in ipsa ecclesia residere possint: Nosque ad consequenda praedicta gaudia causam fidelibus [praebere] cupientes, praecipuis et supplicationibus Communitatis hominum ipsius loci de Surico, Plebis Surici nostrae Cumanæ diocesis, inclinati, de mansuetudine consueta, volentesque et cupientes ecclesiam ipsam privilegio et dono spiritualis gratiae confortare; auctoritate ordinaria qua fungimur in hac parte, omnibusque modo, jure, via, causa, et forma, quibus melius possumus et potuimus, de omnipotentis Dei misericordia, ac BB. Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate; atque B. Abundii Confessoris egregii Patroni nostri, cui licet immerito successimus in officio Pastoralis, meritis confidentes; omnibus et singulis hominibus et personis Christi fidelibus, qui ipsam ecclesiam S. Michaelis et corpus Beatissimi Miri devote visiterint in diebus Dominicis, et in Festivitatibus Nativitatis et Resurrectionis et per ipsum Octavas, et similiter in festivitatibus beatissimae Genitricis Virginis Mariae et omnium Apostolorum, nec non praedictorum Sancti et Beati Michaelis Archangeli, sub cujus vocabulo d. ecclesia fuit et est fundata; et Miri, cujus corpus in ipsa ecclesia jam longo tempore extitit sepultum, nuperrimeque divina providentia

*et desiderio
Suricensium
pro restau-
randa S.
Michaelis
ecclesia*

F

*eis in fi-
nem largitur
indulgentias*

A videntia fuit propalatum ut supra; ac diebus Quadragesimæ, toties quoties ecclesiam ut præfertur visitaverint, ac ad reparationes ipsius ecclesiæ et ad augmenta ejusdem caritative manus adjuvantes porrexerint; quadraginta dies de injunctis penitentibus misericorditer in Domino relaxamus.

14 Vosque Prælatos et omnes suprascriptos in Domino admonemus, ut in ecclesiis vobis commissis et in Missarum celebrationibus, cum major aderit populi multitudo, nostri vice et auctoritate, verbo pariter et exemplo inducatis et exhortetis populos vobis commissos, ad benefaciendum missis et nuntiis et procuratoribus ipsius ecclesiæ; ut per hæc et alia bona, quæ Domino inspirante fecerint, possint ad æterna felicitatis gaudia pervenire. Has autem nostræ concessionis litteras per Joannem de Zobiis Notarium et Scribam nostram scribi et registrari mandavimus, sigillique nostri appensione muniri. Data in Episcopali Domo Cumana mcccclii, Indictione 1 secundum consuetudinem civitatis et diœcesis Cumarum, die vero lunæ, quintodecimo mensis Januarii.

B TRANSLATIO CORPORIS

Ex Italico Andreae Ferrarii.

Manserunt sacra B. Miri ossa immota per annos centum octoginta quinque, donec hoc nostro seculo, quo major quam antehac venerandis Sanctorum Reliquiis honor habetur, Illustriss. ac Reverendiss. D. Lazarus Carafini Cremonensis, Dei gratia Comensis Episcopus, anno mcccxxxvii die xx Octobris Suricum venit, Pastoralis suo muneri, illis parochiæ visitatione, facturus satis, cum adm. Illustriss. ac Reverendiss. Dominis Alexandro Lucino et Jacobo Minontio, I. V. Doctoribus, et Rev. adm. D. Archipresbytero Suricensi, cum aliis familiaribus suis multisque oppidanis, ascendit ad ecclesiam S. Michaelis, per medium milliare, non solum ejus inspicendi causa, sed eo præcipue quia intendebat facere translationem corporis S. Miri. Facta igitur ante aram principem oratione, jussit tolli ornamenta lignea tabulasque, quæ Sancti vitam circum ejus sepulcrum representabant: quo facto apparuit capsula, cui includebatur corpus sanctum. Hanc autem cum similiter diffringi jussisset, apparuit in parte ejus posteriori depictus Beatus, porrectus in longum, cum imagine adgeniculati Presbyteri duorumque Angelorum faces cereas tenentium.

16 Postmodum, sublata grandi petra, quæ interiori arcam operiebat, conspecta sunt ossa S. Miri, supra tabulam extensa in formam cadaveris, et candidissimo ac subtilissimo velo operta, quæ ab ipsomet Illustrissimo reposita fuerunt in capsellam elegantissime adornatam, atque sub ejus sigillo clausa munitaque. Hinc digressu illo aliisque ad hoc vocatis, privatim quidem, non tamen sine multorum cereorum lumine, deportatæ sacræ Reliquiæ sunt Suricum in ecclesiam Collegiatam S. Stephani, ibique intra capsam, simili Illustrissimi sigillo obsignatam, depositæ in sacristia cum fidei custodia,

usque dum fieret apparatus decretæ translationi necessarius. Hæc autem decreta est facienda Dominico proximo, die xxv Octobris. Nocte igitur dictam diem præcedente Illustrissimus idem cum Dominis Visitoribus et Archipresbytero venit in ecclesiam, arcamque in sigillum suum recognovit: capsulam vero deferri jussit ad aram principem: ubi aliam capsellam ad hoc paratam, et serico flavo intus, deforis villosa cremesino opertam, benedixit: singulaque seorsim ossa lineo panno extergens, in eam transtulit, exceptis paucis quas suæ devotioni servavit Reliquiis: eandemque capsellam, bene observatam sigillatamque, inclusit alteri capsæ etiam lignæ, cum attestatione rei gestæ in pergameno descripta. Postea jussit omnia denuo recludi intra sacristiam, usque ad proximum mane.

17 Tum vero supra altare temporaneum ante chorum ecclesiæ, ut commodius possent ab omnibus honorari, sacræ Reliquiæ expositæ circumluculentibus cereis pluribus; hora autem conducta Illustrissimus cum suo comitatu ad ecclesiam venit, assistentibus sibi Alexandro Lucino et Hyacintho Georgii Canonicis Comensibus tunicellas indutis, Archipresbyterisque Soricensi et Dongensi cum Præposito Domaseno pluvialia portantibus, Curatis item parochiarum Sorici ac vicinarum Plebium albas planetas ferentibus, ac reliquo Clero in superpelliceis: atque ita cantata est Missa ad majus altare, infra quam adm. Rev. D. Joannes Donatus Ferrarius Dongensis Archipresbyter ascendit in pulpitem brevemque sed elegantem de vita, morte, et miraculis Beati habuit orationem. Sub finem de manibus Prælati sui communicavit populus, non solum Soricensis, sed etiam ex tribus circum parochiis, vallibusque Clavena et Tellina congregatus maximo numero, potissimum ex oppido Prada.

18 Interim disponebatur processio ad ædem S. Michaelis, in qua primi gradiebantur Contrates ex Giera, Tercione et Burano aliisque vicinis locis, induti saccis et cereos ferentes: sequebatur Clerus suos quoque cereos accensos gestans: ac denique prædicti Domini Canonici ex parte anteriori ferentes arculam, quam solus ex posteriori parte gestabat Illustrissimus sub baldachino: et post hunc gradiebantur ad sena circiter Lominum millia, maxima cum devotione et modestia. Ubi ventum est ad portam oppidi, alii alique Sacerdotes successerunt oneri, donec ventum est ad prædictam S. Michaelis ecclesiam, applaudente trans lacum arce, de Turentesdicta, per tormentorum bellicorum explosionem. Illic ingressus cum Reliquiis Episcopus, post præscriptas in Romano Pontificali preces, capsam deposuit intra arcam marmoream ad hoc paratam, ingentique tabula lapidea beneque ferruminata et sigillata contextit: populumque cum sua benedictione dimisit. Hoc porro in actu notatu dignissimum fuit, quod cum illo ipso tempore pluviam, non jam expectatæ precibus, sed nimia copia nocituræ, non desiderarent se infundere terris; ipso quo arca elata est momento cessaverunt, et recedentes e cælo nubes locum dedere soli, tam devotam supplicationem spectaturo.

EX MS
ITALICO.

et plurimum
opus vult
ubique com-
mendari.

Anno 1637
Carafinus
Ep Suricum
visitans,

monumentum
aperit,

et ossa tantis-
per seposita,

D

E

25 Octobris
peractis so-
lenniter
sacris.

restitut in
locum suum
ad novam
arcam

F

serenato
quod pluvium
fuerat celo.

VIDE APUD
TOM. VII MAJI
NOT. 84 *

UNDECIMA DIES MAJI.

SANCTI QUI SEXTO IDUS MAJI COLUNTUR.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI.
NOT. 85*

S. Sanctus Evellius, Consiliarius Neronis Imperatoris Martyr.		S. Crispus,	
S. Anastasius Cornicularius,		S. Januarina,	
S. Theopista uxor,		S. Primulus,	} Martyres in Africa.
S. Esodes,		S. Nereus,	
S. Aradius,	} Filii	S. Manilus I,	
S. Calistus,		S. Manilus II,	
S. Felix,	} Martyres Camerini in Umbria.	S. Victoria,	
S. Euphemia,		S. Fortunata,	
S. Primitiva,		S. Januarius,	
Tres famuli.		S. Jocundus,	} Martyres Romæ.
S. Anthimus Persb.		S. Achilles,	
S. Maximus,	} Martyres via Salaria in Sabinis.	S. Sipponius,	
S. Bassus,		S. Epimenus,	
S. Fabius,		S. Nereus,	} Martyres in Asia.
S. Sisinnius Diaconus,		S. Demetrius,	
S. Diocletianus seu Diocletius,	} Martyres Auximi in Piceno.	S. Atticus,	
S. Florentius,		S. Taddus,	
S. Faltonus Pinianus,	} Conjuges an Martyres Romæ?	S. Liceria, Virgo Martyr, Senonibus in Gallia.	
S. Anicia Lucina,			S. Nepotianus Presbyter, Alfini in Italia.
S. Cyrillus,		S. Mamertus Episcopus Viennensis in Gallia.	
S. Eleutherius,	} Martyres Romani in Styria.	S. Agatumbus Episcopus Metensis.	
S. Marianus,			SS. Walbertus, et Bertilia parentes
S. Dorothea,		SS. Waldetrudis et Aldegundis in Belgio.	
S. Mocius seu Mucius Presbyter, Martyr Constantinopoli.		S. Eudaldus, Martyr in Novempopulania, translatus in Cataloniam.	
S. Dioscorides Martyr, Smyrnæ in Ionia.		S. Gengulphus, Martyr Varennis in Burgundia.	
S. Montanus seu Montanianus, Martyr Sirmii in Pannonia.		S. Fremundus Rex, Martyr in Anglia.	
S. Majulus,	} Martyres in Africa	S. Majolus, Abbas Cluniacensis in Gallia.	
S. Victorinus,			S. Gualterius seu Gauterius, Abbas et Canonicus Stirpensis in Gallia.
S. Fortunatus,			S. Illuminatus, Septempedæ in Piceno.
S. Septimus,			B. Nicolaus eremita. Martyr Neapoli.
S. Cominus,			B. Aloysius Rabata, Carmelita Randutii in Sicilia.
S. Julius,			

PRÆTERMISSI ET IN ALIOS DIES REJECTI.

Sancta Tharsita Virgo, soror S. Arnulphi creditur, memoratur ab Arturo in *Gynæceo sacro*.
Est S. Tarsitia Virgo, quam apud Rutenos coli testatur Saussayus ad diem 15 Januarii, ubi et Genealogiam ejus dedimus, quam modo ut non sinceram mallemus a nostro Opere abesse. Reliqua videri possunt dicto xv Januarii.
 S. Antonii Magui Translatio corporis Constantinopoli ad archiepiscopium Antonianum in diocesi Viennensi Galliarum, anno M.LXXXIX, inscripta est *Martyrologio Gallicano Saussayi. De ea late egimus post S. Antonii Vitam* xvii Januarii.
 S. Gildas Abbatis inventio corporis, in Armorica in tractu Venetensi, memoratur a Saussayo in *Martyrologio Gallicano, et indicatur in Vita, quam illustravimus ad diem* xxix Januarii,
 Maji T. II

S. Anastasius, Martyres coluntur in ecclesia S. Venantii prope basilicam Lateranam
 S. Asterius, }
 S. Calianus, } S. Joannis, ubi illorum corpora requiescunt. Ita Piazza in Santuario Romano. Sunt illa corpora e Dalmatia translata; et loco Caliani et Terlii, sunt nomina Caliani et The-
 S. Domnio, }
 S. Maurus, }
 S. Paulianus, }
 S. Septimius, } Terlii, sunt nomina Caliani et The-
 S. Terlius, }
 S. Stanislaus, Episcopus Craeoviensis et Martyr, celebratur in *Martyrologio Ordinis Prædicatorum. Vitam ejus illustravimus* vii Maji.
 S. Beatus, Episcopus Confessor, insertus est scriptis *additionibus Carthusæ Bruxellensis ad Grevenum. De variis ejusdem nominis Sanctis egimus* ix Maji.
 Job Propheta memoratur primo loco in *MS. Tamblacensi: in aliis* x Maji.

- S. Gordianus Martyr *inscriptus est primo Kalendario Capuano, apud Michaelen Monachum. Vitam ejus dedimus* x Maji.
- S. Palladius Confessor *inducitur in MS. Romano Ducis Atempni. Coluntur SS. Palladius I et II Episcopi Bituricenses, quorum aliquis hic videtur indicari.* x Maji.
- S. Primus Presbyter, Martyres Tergestini *memorantur ad hunc diem a Petro de Natalibus et in variis fastis. Acta martyru dedimus* x Maji.
- S. Marcus Diaconus, S. Ioson, S. Cobanus, } *fastis. Acta martyru dedimus* x Maji.
- S. Cataldus Episcopus Confessor, *inscriptus est tertio Kalendario Capuano apud Michaelen Monachum. De eo egimus* x Maji.
- Constantinopolitanae urbis natalis dies : quam Constantinus Magnus, cum construendo absolvisset, Deiparae Virgini Mariae dicavit : eamque festivitatem ex recepta consuetudine hoc die celebrari, legitur in *Menologio Basilii Imperatoris, et aliis Menais.*
- S. Euphebi Martyris pars magna corporis Roma delata est Monachium urbem Bavariae ad ecclesiam Societatis Jesu, ubi ejus festum hoc die sub titulo Translationis celebratur. Testimonium Romanum non est nobis transmissum.
- S. FABIVS Martyr habet venerationem sacram Bononiae, apud Patres Cappucinos extra portam S. Mamoli, ob sacrum ejus corpus eo delatum Roma anno 1622. Ita Masius in *Bononia perlustrata.*
- SS. Majus et Imertius *indicantur in MS. Tamlachteni alibi ignoti.*
- SS. MERCURI ET SOCI, LOCRINE ET SOCLE Martyrum sacra corpora, extracta e coemeterio S. Calisti et Mantuum delata fuerunt anno MDCXIV die XI Maji, atque ex Cathedrali ecclesia sollemniter translata ad ecclesiam S. Ursulae, in duabus arcibus splendide exornatis. *Historiam rei gestae et instrumentum publicum exhibet Hippolytus Dovesmundus par. 2 historiae Ecclesiasticae Mantuanæ lib. 10 pag. 307 et seqq.*
- Leta, nobilissima matrona Romana, quae a B. Hieronymo in scientia Sanctorum apprime edocta maxime profecit : ut Sancta *inscripta est ab Arturo Gynecæo sacro. Inscripta est illi S. Hieronymus epistolam VII, et laudatur a Baronio ad annum 410 num. 8, ubi solum clarissimam feminam appellat.*
- Apollinaris, Episcopus Alexandriae, et Sanctus *inscriptus est MS. Florario Sanctorum. Videtur auctor resperisse ad ejus laudes, a Joanne Moscho in Prato spiritali relatas cap. 193, ubi appellatur sanctus Abbas Apollinaris, Alexandrinus Patriarcha, beatus Apollinaris, sanctus Apollinaris, summus Apollinaris : Et refertur mirabilis ejus caritas erga juvenem divitem ad inopiam redactum. Aliis Martyrologis antiquioribus necdum inscriptum legimus. Consule Baronium ad an. 553 num. 14. De eo sæpius egimus.*
- Finatugus, Moeldodus, } *inducantur in MS. Tamlachteni, de quibus alibi nihil legimus, nisi forte Æilgnans, namina siul corrupta.*
- Columba Cain
- Cormacus, Presbyter de Acadh Finnighi, juxta fluvium Dothra in Lagenia, quiescit in quadam Tirconallie insula, Inis caoil nuncupata. Ita ex *Kalendario Casselensi Colganus 17 Februarii in Appendice ad Vitam S. Cormaci Episcopi Athrumensis. In MS. Tamlachteni hoc die citatur Cormachus in Achadh Findmaghi.*
- Critanus filius Illudionis, qui et Mochritocus, *adferitur in eodem MS. Tamlachteni, Colganus ad diem XII Martii in Vita S. Dagani cap. 4, Creda-*
- nun sive Cridanum *statuit discipulum Petroci Britanni, in Hibernia viginti annis commorantis, et in Notis num. 11 asserit Cridanum coli XI Maji, in Lagenia in ecclesia de Achadh Finnighi.*
- Fintanus de Cluain-Caoim seu Chaoin *memoratur in MS. Tamlachteni, et a Colgano ad 17 Februarii ad Vitam S. Fintani Abbatum de Cluain-Educh et dicitur hic Fintanus Presbyter coli 7 Februarii, quando ejus non meminit ; et hoc 11 Maji.*
- Lugurius in Fir, et Leogarius Lovar seu leprosus, *referuntur ut distincti in MS. Tamlachteni. A Colgano 16 Martii, ad Vitam S. Finasi leprosi notatione 2 indicatur Lugarius Lobhar id est leprosus, et coli dicitur hoc XI Maji, unde forte dicti Lugarius et Leogarius pro eodem sunt sumendi.*
- Lassara Virgo *inducitur in MS. Tamlachteni. Colganus 23 Februarii, ad Vitam S. Finiani notat. 26 variis hujus nominis Virgines indicat, et aliquam hoc XI Maji referri, sed nequit distinguere.*
- Eulalia Virgo *laudatur in MS. libro Abensis monasterii Ordinis Cisterciensis, et cum titulo Beate memoratur ab Henriquez, Bucelino, et Arturo : omittitur a Cholemato et aliis.*
- S. Willebudis Martyris *memoria celebratur in MS. Lugdunensi S. Stephani. Reliqua latent.*
- Eleonora de Vanegas, sanctimonialis Cordubæ Ordinis S. Dominici, hoc die anno MCLVI mortua est, magnis virtutibus et miraculis clara. *Ea late describitur Joannes Lopez par. 3 lib. 1 cap. 5, Joannes Rechate de Sancta Maria tomo 2 lib. 1 cap. 3, et alii cum Anno sancto ejusdem Ordinis.*
- Duo Fratres in Walachia occisi, Angelicus Parisiis anno 1378, Hugolinus, } *Fabriani in Piceno, Jacobus, } *16 seculo, } *Ordinis Minorum cum titulo Beatorum referuntur in Martyrol. Franciscano Arturi a Monasterio, uti et Maria Gomezia in ejus Gynecæo.***
- Jacobus a Monte Mexici, } *16 seculo, } *Ordinis Minorum cum titulo Beatorum referuntur in Martyrol. Franciscano Arturi a Monasterio, uti et Maria Gomezia in ejus Gynecæo.**
- Benedictus Gualalupæ, } *16 seculo, } *Ordinis Minorum cum titulo Beatorum referuntur in Martyrol. Franciscano Arturi a Monasterio, uti et Maria Gomezia in ejus Gynecæo.**
- Franciscus a Zamorra Petrochii, } *16 seculo, } *Ordinis Minorum cum titulo Beatorum referuntur in Martyrol. Franciscano Arturi a Monasterio, uti et Maria Gomezia in ejus Gynecæo.**
- Joannes Clemens Manilæ, } *16 seculo, } *Ordinis Minorum cum titulo Beatorum referuntur in Martyrol. Franciscano Arturi a Monasterio, uti et Maria Gomezia in ejus Gynecæo.**
- Maria Gomezia in Hispania, } *16 seculo, } *Ordinis Minorum cum titulo Beatorum referuntur in Martyrol. Franciscano Arturi a Monasterio, uti et Maria Gomezia in ejus Gynecæo.**
- Joachimus Tabernicus Celle-Mariae in Austria inferiori anno 1617 interemptus, *memoratur in Menologio Bucelin.*
- S. Pancratius *inscribitur Kalendario, adjuncto Martyrologii Hieronymiani Epternacensi apographo : et officio duplici colebatur olim in Ecclesia Brugensi. Vitam illius datus* XII Maji.
- S. Pontius, Senator Romanus Cimellæ passus, *refertur hoc die in MS. Adone Regine Suevicæ et in MS. Florario, et cultum habet in aliquibus ecclesiis. Vitam ejus datus* XIV Maji.
- S. Montanus monachus *memoratur in MS. Florario et aliis, uti infra dicimus in elogio S. Montani Martyris in Sirmia, et colitur* XVII Maji.
- SS. Sisinnius, Martyrinus, et Alexander, Martyres in agro Tridentino, *referuntur in Breviario anno 1490 excuso, Actus martyrii in sex lectiones distributis, et fere pro Ordine Eremitarum S. Augustini. Dies illorum natalis est* XXIX Maji.
- Coengenus, Abbas de Gleann-da-loch, *primo loco indicatur in MS. Tamlachteni. Verum obiit, quo ab aliis refertur,* III Junii.
- Virgneus eremita in Murebulekmar *adferitur a Dempstero in Menologio Scotico : citatur Adamnanus in Vita S. Columbæ Abbatis, danda ad diem IX Junii.*
- B. Joannes de S. Facundo, Ordinis Eremitarum S. Augustini, Salmanticae in Hispania, *refertur a Ferrario. Verum mortuus est non XI Maji, sed XI Junii festo S. Barnabæ, ob quod sollemnis hujus apud Augustiniunos cultus dilatus est in sequentem diem* XII Junii.
- S. Martinus, III Episcopus Viennensis in Gallia, *memoratur*

- memoratur in apographis Martyrologii Hieronymiani, apud Notkerum et in variis MSS. una cum S. Mamerto Episcopo, de quo hoc die agimus: *ut ille colitur* i Julii.
- S. Spinulus, Confessor Treviris, indicatur a Ferrario, citante Canisium et Molanum: verum hi non xi Maji, sed xi Junii eundem post Grevenum celebrant. In Epitome seu Medulla Gestorum Trevirensium, ex Germanico Joannis Eren, Latine a Joanne Schreckmunnio anno 1517 edita, sub finem in Indice dicitur, Spinulus monachus coli Kalendis Augusti. Ceterum omnia ejus gesta continentur in Vita S. Hidulphi Episcopi, illustranda xi Julii.
- Guido, frater S. Bernardi, cui illius mors et gloria dicitur revelata, cum titulo Beati celebratur ab Henriquez, Cholemoto, Bucelino; Pius unnumerus a Saussajo. De eo agi poterit ad Vitam S. Bernardi xx Augusti.
- S. Pamphilus Episcopus inscriptus est Vaticano MS. numero 5949 signato. Cujus Ecclesie fuerit, non additur. Sed cum dictum MS. fuerit Ecclesie Beneventanae, forsitan esset Capuanus Episcopus relictus vii Septembris.
- Guarinus, e discipulo S. Norberti Prior cœnobii Laudunensis S. Martini, tum primus Abbas Viçoniensis, postea in Abbatem dicti cœnobii Laudunensis assumptus, laudatur ut Venerabilis Abbas ab Adriano David de Reliquiis Viconiensis cœnobii cap. 17. At cum titulo Beati memoratur a Chrysostomo Vander Sterren in Natalibus Sanctorum Ordinis Præmonstratensis, et a Joanne le Paige lib. 2 Bibliothecæ Præmonstratensis pag. 507, sed hic asserit obiisse die (quando, si contingat aliquid de cultu indicari) de eo agi poterit x Septembris.
- S. Amatus, Episcopus Senonensis, indicatur in MS. Florario. Verum ab aliis xiii Septembris.
- S. Faustus, Episcopus Regiensis, indicatur a Camerario in Menologio Scotico. Colitur in propria Ecclesia xxvii Septembris.
- S. Pelagie pœnitentis translatio ad Jotrum monasterium, diœcesis Meldensis in Gallia, indicatur in Gyneceo sacro Arturi. Colitur in Martyrologio Romano vii Octobris.
- S. Antoninæ et sex aliarum Virginum et Martyrum, sodalium S. Ursulæ Translatio. C. Ionie in ecclesia Parochiali S. Joannis Baptistæ, solennissime celebratur Feria secunda Pentecostes, supplicatione publica et proprio Officio, cum Commemoratione Feriæ, quod hic indicandum est. Reliqua communia illis sunt cum historia Ursulana referenda ad diem xxi Octobris.
- SS. Mariæ Jacobi et Salomes festum Remis celebratur sub ritu duplici, et memoratur a Saussajo in Martyrologio Gallicano: et ab Arturo in Gyneceo sacro. De utraque egimus, quando Maria Jacobi colitur, ix Aprilis: ut Salome, quæ etiam Maria Salome dicitur, seorsim colitur xxii Octobris.
- SS. Vincentii, Sabinæ et Christetæ, Martyrum Abulensium, translatio refertur in Martyrologio Hispanico Tamayo Selazar, circa quam variæ ab hoc proponuntur controversiæ, discutiendæ ad diem natalem xxvii Octobris.
- S. Rufus, Episcopus Metensis, cum S. Agatimbro, qui hoc die colitur, refertur in Martyrologio Metensi, item a Greveno, Canisio, Saussajo. At festum ejus potissimum celebratur, etiam in Martyrologio Romano, vii Novembris.
- S. Catharina, Virgo et Martyr, indicatur in MS. Lugduensi S. Stephani: forsitan ab aliquis istic servatas Reliquias. Natalis ejus celebratur in tota Ecclesia Occidentali et Orientali xxv Novembris.
- S. Nicolai Episcopi Translatio celebratur in Ecclesia Namnetensi, uti et ix hujus in variis aliis. De ea agendum erit ad diem natalem vi Decembris.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 88 *

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 89 *

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 90 *

DE S. EVELLIO MARTYRE

CONSILIARIO NERONIS IMPERATORIS.

G H.

SUB NERONE.

Cultus
sacr.

Rabanus Archiepiscopus Moguntinus, in suo Martyrologio, hunc unicum Martirem celebrat his verbis: v Idus Maji. Passio S. Evellii Martyris, qui videns passionem S. Torpetis Martyris, et mirabilia quæ fecit, credidit Christo: qui antea Consiliarius Neronis fuerat, qualiter Christiani martyrizarentur. Similia, sed multo correctius, habet primo loco Notkerus, Passio S. Evellii Martyris, qui ante Consiliarius Neronis Imperatoris fuit: sed videns constantiam Christianorum quomodo Martyrizarentur, et præcipue patientiam S. Torpetis et mirabilia quæ per eum facta sunt, credidit Christo, ita ut etiam pateretur pro illo. Sequuntur Auctor Bedæ supposititi, Molanus, Galesinus, Cunisius, Ferrarius, cum hodierno Martyrologio Romano, in quo referuntur ista: Eodem die S. Evellii Martyris, qui cum esset de familia Neronis, ad passionem S. Torpetis in Christum credidit, pro quo et decollatus est. Damus ex variis MSS. et Mombrino Acta martyrii S. Torpetis ad diem xvii Maji: in quibus num. 7 cum post alio miraculo narratum fuisset, de leone, signaculo Christi interempto, et leopardo, mansueto reddito et pe-

des ejus linquente, isto subduantur: Tunc Evellius Consiliarius Imperatoris, videns mirabilia Dei, credidit in Christum, fugiens Romam: et ibidem decollatus est. Sub die quinto Kalendas Maji complevit martyrium suum in pace. Ita plane omnia MSS. cum Mombrino et antiquo Legendario: cum tamen colatur v Idus Maji. Arbitratur Ferrarius hunc esse diem translationis, ejusque corpus in Ecclesia Pisana, ubi is colitur, asservari. Crediderim potius aliquod extitisse MS. in quo librario mendo Kalendæ pro Idibus scriptori obrepsissent, idque venisse in manus Rabani aut alterius vetustioris Martyrologi, quem ipse et alii secuti sunt. Interim quod jam receptum quomodocumque est, id ut mutetur non videtur magnopere laborandum: potius optandum foret, ut de martyrii istius veritate, aliunde certius nobis constaret, quam ex prædictis Actis S. Torpetis, utpote fabulosis. Ferrarii autem assertionem de corpore Pisas translato petimus nobis confirmari, indicarique ecclesia in qua ipsum colatur: tunc enim non dubitabimus, quin vere talis Martyr extiterit in rerum natura.

Martyrium.

Corpus
Pisæ

VIDE APP-
TOM. VII MAJI
NOT 89'

DE S. ANASTASIO CORNICULARIO, THEOPISTA UXORE, ESODE, ARADIO, CALISTO ET FELICE FILIIS, EUPHE- MIA, ET PRIMITIVA FILIABUS, ET TRIBUS EX FAMILIA

G. H.

MARTYRIBUS CAMERINI IN UMBRIA.

XI MAJI.

Memoria in
Martyrol
Romano,

catalogo
Ferrari,

Sacra horum Martyrum memoria in hodiernis Martyrologii Romani Tabulis ad XI Maji, celebratur his verbis: Camerini sanctorum Martyrum Anastasii et sociorum, qui in persecutione Decii sub Antiocho Præsidente cæsi sunt. Addit Baronius, horum Acta legi in rebus gestis S. Venantii Martyris, quæ nos infra xvm Maji examinamus. Ex illis aliquod Vitæ compendium excerptis Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italix, ediditque ad hunc XI Maji Anastasius, inquit, Cornicularius (id nomen erat officii in Prætorio: Cornicularius namque sententiis damnatorum exequendis præerat) Camerini agebat, quo tempore S. Venantius martyrio affectus est. Qui miraculis illius permotus, in Christo credidit, ac cum tota ejus familia a S. Porphyrio Presbytero baptizatus est. Quod cum Antiochus Præses accepisset, illum cum suis tentum et ad se adductum, cum in acceptæ fidei confessione immobiles persisterent, capite truncari jussit v Idus Maji Decio Imperatore. Hæc ibi. Regnavit Decius ab anno cclxix usque ad finem anni ccli. Sub quo S. Porphyrium Presbyterum martyrio coronatum diximus iv Maji, die ejus natali.

2 Ludovicus Jacobillus tomo 1 de Vitis Sanctorum et Beatorum Umbriæ, ex Historia MS. Cameriniensi Angeli Benigni et Lectionibus MSS. aliqua prioribus addit, scilicet, a S. Porphyrio Presbytero fuisse in saucia fide instructos Anastasium, ejus uxorem, quatuor filios, et tres alios ex horum familia, eosque simul novem ab eo sancto baptismatis fonte renatos. Anastasium jam factum cum universa familia Chri-

stianum, sæpius ad S. Porphyrium accessisse, ab eoque fuisse animatum ad sanctum martyrium genereose obeundum, ad contemptum rerum caducarum hujus mundi, et desiderium rerum celestium: ad fuisse præsentem cum S. Porphyrio Magister suus pro Christo Martyr occumberet; vidisse multa miracula, quæ Deus per S. Venantium est operatus. Denique glorioso martyrio hos omnes vitam finivisse mortalem xi Maji, eorumque corpora fuisse postmodum sepulta in ecclesia S. Venantii dedicata.

3 Hæc ibi. Verum in Actis S. Venantii dicuntur ante S. Porphyrium martyrio coronati S. Anastasius Cornicularius cum suis: ex quibus uxor appellatur Theopista, quatuor filii Esodes, Aradius, Calistus, Felix, filia duæ Euphemia et Primitiva. In iisdem Actis nulla fit mentio Decii: sed dicuntur sub Antiocho Rege, qui alius dicitur Regulus et Præses Decii, coronam martyrii adepti. Utinam plucuisset Deo eorum corpora fidelium populorum devotioni reservare! horum enim ex populari traditione credita veritas, magis nos confirmaret in fide martyrii ab ipsis tolerati, quam id possint fœcere Actu prædicto, tam sero et cum tam exigua uccuratione conscripta, sicut infra videbimus. Nunc cum illa sola fundamentum sint prædictorum omnium, non possumus ab animo prorsus excutere formidinem, ne hæc quoque in parte, quæ de S. Anastasio et sociis agunt, falsis multum habeant admixtum, quod defectu meliorum notitiarum difficile sit segregare ab eo quod forsitan verum est. Quare ipsorum nomina hic reticenda non putavimus, licet sub nota magnæ incertitudinis de vera eorumdem existentia.

et Jacobilli
in vitis SS.
Umbriæ.

DE SS. ANTHIMO PRESBYTERO, MAXIMO, BASSO ET FABIO, MARTYRIBUS VIA SALARIA IN SABINIS. ITEM SISINNIO DIACONO, DIOCLETIANO SEU DIOCLETIO ET FLORENTIO, MARTYRIBUS AUXIMI IN PICENO. ITEM FALTONO, PINIANO ET ANICIA LUCINA CONJUGE.

C. U.

C

SUB DIOCLE-
TIANO

Acta ex MSS.
variis dantur:

Acta gloriosi certaminis, quod S. Anthimus et socii sex pro Christianæ fidei confessione genereose perfecerunt, incipiunt a conversione SS. Faltoni Piniani atque Aniciæ Lucinæ conjugum, et finiunt eum horum felici obitu. Ea Acta habuit Surius ex antiquis monumentis, sed præfatur a se stylum hinc inde nonnihil castigatum esse, et quæ parum ad historiam facere videbantur, fuisse ommissa. Nos ea damus primogenia phrosi ex variis MSS. comparata: aliqua ipsi descripsimus Neapoli in bibliotheca Patrum Olivetanorum: aliqua etiam inde transmisit Antonius Beattillus noster: alia etiam invenimus Romæ in bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Barberini: alia habuimus in MSS. collicibus Trevirensi S. Maximini, Ultrajectina S. Martini: alia denique descripserunt nobis e codice Bodevensis cœnobii Canonicorum Regularium in diocesi Paderbornensi, Johannes Gamanus noster; et ex vetusto exemplari monasterii Anduinensis S. Huberti, D. Romnaldus Hancartus ibidem monachus: quædam etiam habemus in MS. codice no-

bis Monasterio Westphaliæ misso, Bernardi Rottendorfi beneficio: neque solliciti fuimus ut plura exemplaria nancisceremur. Acta hæc arbitramur esse valde antiqua, et quæ ut talia allegit B. Petrus Damianus in sermone XIX, quem de S. Anthimo scripsit, editum etiam a Surio sed nonnullis rescriptis. Nos enim, quod nihil novi ad historiam conferat, et alibi satis extet, omittimus. Gulesinius in Notationibus ad hunc XI Maji, scribit Acta S. Anthimi et sociorum putari a S. R. E. Notariis conscripta. Nulla est in morte horum observata legitimi judicii forma: sed videntur fortuito occursa Præsidis, aut subitaneo tumultu plebis trucidati esse. Potuerunt interim quæ in vicina Sabinorum regione, quæque in Piceno gesta erant, in commentarios relata fuisse: eoque sint quæ capite primo et secundo de hisce Martyribus referuntur. At quæ capite tertio per modum Appendicis de virtutibus et obitu Piniani et Lucinæ adjunguntur, et in præcipuis MSS. codicibus desunt, arbitramur postea ex aliis Sanctorum Actis, uti ibidem subnotamus, fuisse descripta. In MSS. Bode-

an a Nota-
riis descripta.

eorum Ap-
pendix!

censi

omittitur
duplex Pro-
logus.

A *censi et Hubertino præponebatur Prologus, in quo dicebantur, ex opere Eusebii Cæsariensis de Martyribus et in duodecim decades partito, hæc Acta decerpta et Latine redita: qui Prologus nobis minus placet, quod ei varia inserantur non satis veritati congrua; ideoque omittendum duximus. Alius Prologus est in MS. Barberiniano hoc exordio, O frater, egregie cœnobii Pater, compulisti me ut Anthimi Martyris, caduca calcantis mundi, sicut eruditissimi tradiderunt more priscorum, meo texerem stylo, et post multa tergiversantis animum turgentia verba, Acta antiqua fere immutata relinquuntur. Quod vel indicasse sufficit.*

Memoria
sacra in
Fastis S
Anthimi,

2 Memoria sacra horum Sanctorum inscripta est variis antiquis Fastis. Ac primo Epternucense Martyrologii Hieronymiani apographum ita hunc diem auspiciatur, v Idus Maji Romæ S. Anthimi. Ast apographa Corbeuse, Lucensæ et Blonniacum ista habent: Via Salaria milliario vigesimo secundo natalis S. Anthimi. MS. Vaticanum Ecclesiæ S. Petri, in aditamento genuini Bedæ, et MS. Trevirense S. Marimini; Ado etiam et Notherus, ista habent: Romæ via Salaria milliario vigesimo secundo natale S. Anthimi.

B *Usuardus ex Actis ista contraxit: Romæ via Salaria natalis B. Anthimi Presbyteri, qui post virtutum et prædicationis insignia in Tiberim præcipitatus, et ab Angelo exinde ereptus, oratorio restitutus est proprio, dehinc capite punitus victor migravit ad caelos. Eadem habent MSS. Leodicense S. Laurentii, et Terouense nunc Ipris adseruatim in Martyrologio Adonis, sub cuius nomine eadem tradit Petrus de Natibus lib. 4 cap. 154, et secuti sunt recentiores, Bellinus, Manrolucus, Galesinus, aliique cum hodierno Martyrologio Romano, in quo additur persecutio Diocletiani. In MSS. Actis Neapolitanis S. Anthimus Episcopus perperam dicitur, nec forte melius in quodam MS. apud Aretium Diaconum dici legit Ferrarius: qui propterea in Catalogo Sanctorum Italiae, in Annotatione ad S. Anthimum, scribit diversum ab hoc videri eum, cujus hæc die Aretii memoria celebratur. Causa enim S. Anthimum in Aretina vicinisque diocesisibus olim celebrandi, fuit insigne illud et opulentissimum monasterium Beatorum Martyrum Christi Anthimi et Sebastiani, quod a bonæ memoriæ Carolo Imperatore constructum est in comitatu Clusino, loco qui dicitur Vallis Stareia, uti testatur Henricus III in diplomate anni MLI, quo rogatus a Teuzone Abbate, eidem confirmavit suis omnes possessiones, secundum exhibita sibi ob eo Prædecessorum præcepta, Regum videlicet et Imperatorum, Caroli, Ludovici, et Lotharii, et trium Ottonum. Extat diplomata apud Ughellum in Appendice ad tomum I col. 434: deinde autem col. 436 habes Breve Anastasii Papæ, anno MCLM Guidoni Abbati confirmantis privilegia ejusdem monasterii, quemadmodum Joannis XIII, Joannis XV, Benedicti, Stephani VII, Sergii, Hadriani et aliorum Romanorum Pontificum sanctionibus noscitur institutum.*

sub Carolo
Magno et
Hadriano
Papa factum,

3 *Ex his Hadrianus Carolum Magnum, Regem Francorum et Longobardorum atque Patrium Romanorum tunc adhuc dictum, anno DCCLXXIV et LXXXI Romæ excepit: alterutra autem vice omnino existimo eidem donatam partem aliquam ex corpore S. Sebastiani, cum integro corpore S. Anthimi, quibus monasterium prædictum crederet: quod tamen a potiori notori- que patrocinio sub nomine solius Anthimi fere innotuit, et multas tota Hetruria ecclesias habuit a se dependentes, unde S. Anthimi cultus debuit usquequaque diffundi per Senensem, Clusinam et Aretinam præsertim dioceses: Nec dubitandum videtur, quin ad hujus monasterii Abbatem aliquem dirigatur supra indicatus Prologus. Nunc Abbatis titulus translatus est in Montilcinensem Episcopum, in cujus diocesi situm illud est, ad pedem*

Castelli-novi-Abbatialis, possessionibusque ejus omnibus et juribus dictus Episcopus fruitur. Unionis hujus auctor Pius II fuit, sub annum MCCCCLXII, idem qui istius et Pientini Episcopatus institutor: quæ duæ dioceses anno MDC indissociabiliter unitæ fuerunt, uti scribit Ughellus tom. I Italiae sacræ col. 1068. Est autem S. Anthimus ipsius Icinensis Cathedralis Patronus titularis, et ex decreto Synodali anni MDCLXVI diem ejus natalem a servili opere feriatum agit civitas et diocesis tota. Ad ipsam vero ejus ecclesiam in dicto monasterio maximus est eodem die concursus, quamvis unicum illius os ibidem nunc ostendatur, reliquis (ut putant) furtim ablatis, nec quantavis adhibita diligentia reperitis: Quia tamen sub majori altari oratorium est, in quo plurima ossa ut Sanctorum asservantur nullis distincta nominibus; credibile est ea omnia in hunc locum congesta, post aliquam sanctorum vasorum direptionem, mittituri liceantia destructorum, in quibus fuerit ipsa corporis sacri custos arca; adoque Reliquias ejus ceteris adhuc permixtas haberi, cum hæctenus nullus inventus sit locus, qui eas ad se quocumque casu delatas gloriatur.

4 *S. Anthimo tres, in Actis memorati, adjunguntur hoc die in Martyrologio Romano his verbis: Item Romæ sanctorum Martyrum Maximi, Bassi et Fabii, qui sub Diocletiano via Salaria cæsi sunt. Eorundem meminere Felcius, Ghinius et Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italiae. Communi autem loquendi usu tribuuntur Romæ, quod in aliqua via Romana cæsi sint, licet procul ab ipsa urbe, uti hi omnes sunt, via Salaria Romana, quod acceperunt quidam, ac si diceretur Romæ via Salaria. Et S. Anthimus quidem milliario XXII certamen subit, Maximus XXX, Bassus ad Forum-norum, de quo ad Vitam agimus, Fabius ibidem aut non procul inde. De tribus aliis Martyribus ista leguntur in Martyrologio Romano ad hunc XI Maji: Auximii in Piceno sanctorum Martyrum Sisinni Diaconi, Diocletii et Florentii discipulorum S. Anthimi Presbyteri, qui sub Diocletiano lapidibus obruti martyrium compleverunt. Referunt eosdem illo etiam die Felcius, Ghinius, Ferrarius, At qui in hisce Martyrologiis appellatur Diocletius, in Actis vocatur Diocletianus, uti etiam in antiquioribus Martyrologiis, et apud S. Hieronymum ista leguntur ad diem XVI Maji: Civitate Piceno Ausimi, Florenti, Diocletiani. Quæ utridius exprimuntur in MS. Vaticano Ecclesiæ S. Petri, in aditamento ad Martyrologium genuinum Bedæ. In civitate Piceni Auximo, Florentii, Diocletiani. Eosdem etiam refert Rabanus, uti et Gregeus et Molanus in Auctario Usuardi. Galesinus perperam adjungit Sanctis Sardinia, citato Bedæ, scilicet in Martyrologio supposito: in quo ista habentur. In Sardinia natale Simplicii Presbyteri et S. Rosulae (de quibus agemus XV Maji) Et SS. Diocletiani et Florentii, loco non indicato. At qui ultimo loco in titulo referuntur, Faltonus Pinianus ejusque conjux Anicia Lucina, præcedenti die cultum habent apud Notkerum Balbulum his verbis: VI Idus Maji depositio B. Job Prophetæ. Romæ Faltonis Piniano (ubi legentium Piniani) et Aniciæ Lucinae conjugis ejus, cum aliis Martyribus, iis scilicet quos cum illis retulimus. Rabanus vero eandem diem sic auspiciatur: VI Idus Sanctorum Faltoni Piniani (imo Piniani) et aliorum Martyrum. Horum omnium Acta hoc die illustramus.*

5 *Ubi nunc SS. Bassi et Fabii, asseruntur Reliquiæ hauri comperimus. Masius in Bononia perlustrata tradit ad hunc XI Maji, Corpus S. Fabii Martyris depositum esse in ecclesia Patrum Capuccinorum extra portam S. Mamoli, ex locis sacris Romanis cum facultate Gregorii XV anno MDCXXII extractum, et mediante Lavinia Albergati Ludovisi, Ducissa Fanensi, impetratum; et rogatu Pauli Monarii Notarii anno MDCXXXVIII die XVIII Februarii a Francisco*

Maria

D
MCCCLXII.

nunc unum
Icinensis
Episcopatu.

E
Item memo-
ria SS. Maxi-
mi, Bassi et
Fabii,

Sisinni,
Diocletii et
Florentii,

Faltonis
Piniani ut-
que Aniciæ
Lucinae.

Bononia
Reliquiæ
SS. Fabii

A Maria Sinibaldo Vicario generali Cardinalis Ludovisi Archiepiscopi Bononiensis recognitum. *Idem Masinus scribit* insignes Reliquias S. Bassi Martyris Romæ anno MDCLII die XII Maji acceptas, et dein Bononiæ depositas in ecclesia S. Joannis in Monte. *Verum eis esse horum SS. Bassi et Fabii Reliquias, quis poterit certo affirmare? Joannes Baldus, in libro de Sanctis Auximatis scripto, arbitratur corpora SS. Sisinii Diaconi, Dioeletii, seu Dioeletiani et Florentii juvenisse eo, quo primum sepulta fuerunt loco, donec S. Leopardus Auximatus Episcopus (de quo VII Novembris agendum) isthic templum construxit: cui dein additum monasterium est, utrunque amplis dotatum possessionibus. His autem temporis decursu, ut fit, distractis, ingentem vim pecuniæ legavit Nicolaus de Romanis Auximas, is qui Gregorio XI Pontifici Romano a secretis fuit, templi monasterique restorationi impendendam. Fuit postmodum Episcopus Auximus Andreas e Castello Monticulo oriundus, quem ibidem sedisse ab anno MCCCXXXIV usque ad annum MCCCCLIV scribit Ughellus tomo I Italiae sacre in Episcopis Auximatis. Hujus, inquit, tempore jussuque corpora sanctorum Martyrum Florentii, Sisinii, Dioeletii et Maximini, e monasterio S. Florentii, in Cathedrale templum honorifice translata sunt. Quod factum fuisse hoc XI Maji anno MCCCXXXVII addit Baldus; et horum festa (quod eorum ibi sint condita corpora) celebrandam sub VI a duplici præscribit in Sanctorum festivitatis, quæ ex antiqua Ecclesiæ Auximane consuetudine duplici Officio celebrantur, anno MDCLVI jussu Excellentissimi Cardinalis Antonii Bichi Episcopi Auximani editis.*

B *uti et S. Marini delata Auximum*

6 Nos a dicto Cardinale Auximi anno MDCLX, V Decembris humanissime excerpti, sacras Reliquias somnus venerati. Est crypta sub choro totius templi latitudinem æquans, et duplici octo columnarum serie sustentitur: ad dextram ingredientibus occurrit primo S. Benevenuti corpus in marmorea tumba cum ejus altari: una demde serie tria altaria habet, quorum median, ante hemicyclum crypta sub vetuste celatæ: marmorea arca, corpora habet SS. Florentii, Sisinii, Dioeletii et Maximini: in dextro, similiter sub arca, quiescit S. Leopardi primi Auximatum Episcopi corpus. De his aliisque Sanctis ibi quiescentibus actum est XXII Martii in Vita S. Benevenuti Episcopi num. 13. Locus martyrii, ubi dictam S. Florentii monasterium fuerat constructum, nunc o nihil præter aliqua rudera ostendit, atque ex iis structam ædiculam, in qua Crucifixi effigies visitur miraculis celebris: quippe e qua sanguinis guttæ, qua parte capiti illius spinæ impressæ, olim defluerent, imminuentis calamitatis augurium: exque crystallo inclusa Auximi asservantur. Hæc pluribus Baldus. Videtur autem nomen Dioeletii assumptum, ne videatur impiissimus tyrannus Dioeletianus inter Martyres recenseri. Buccelinus in Sacratio Benedictino asserit, horum sacra corpora quiescere in monasterio S. Simpliciani Mediolani. Verum nomine Sisinii deceptus Buccelinus, ei adjungit Dioeletianum et Florentium, omnes discipulos S. Anthimi, Auximi coronatos: nam corpora SS. Sisinii, Martyrii et Alexandri, Martyrum in agro Tridentino, esse Mediolani in dictæ S. Simpliciani ecclesie, dicimus ad illorum Acta die XXIX Maji.

C *hactenus in crypta asservantur.*

Praefectus, a Protinam neptem Gallieni Augusti, natum ex b Gallia filia ejus, est sortitus uxorem: ex qua nati sunt Claudius, Pompeianus, et c Lucina: quam tradidit in conjugium d Faltonio Piniano, qui missus est cum hanc haberet uxorem Proconsul Asiæ, acceptis colicillis a Dieoletiano et Maximiano Augustis; ejus Consiliarius, e Chæremone nomine, sacrilega mente perversus, vario pœnarum genere dum interimeret Christianos, a demonio obsessus de carruca corruit, publiceque per multa horarum spatia vexatus a diabolo, et invocans Sanctos quos interfecerat, expiravit. Videns hæc Pinianus, nimio pavore correptus, incidit in ægitudinem, ita ut assereretur, quod penitus non posset ab ipsa ægitudine liberari.

2 Videns autem Lucina uxor ejus, prudentissima femina, hunc ei languorem per illud incurrisse, quod Christianorum nece pollutus, aditum in se aperuerat inimico, requisivit Confessores Christi qui tenebantur in vineulis, et fecit eos ad se occulte adduci: inter quos erat Anthimus f Presbyter et Sisinius Diaconus, ceteri vero religiosi viri, Maximus, Bassus g, Fabius h, Dioeletianus et Florentius: quibus dixit: Facite virum meum liberari de infirmitate hæc, et honorabo vos censu dignissimo, et faciam vos ire liberis quocumque volueritis. Cui Anthimus dixit: Si vis virum tuum evadere, hortare eum fieri Christianum, et statim eum sanum recipies. Quæ cum audisset, gaudio repleta non modico, pergens ad virum suum, dixit: Quanti quotque medici et archiatri et diasophistæ ad te venerunt, et nulla te ratione curare potuerunt? Ego inveni viros, qui nihil se asserunt accepturos; sed hoc affirmant, quod si volueris Christianus esse, statim poteris de recuperata salute gaudere. Audiens hoc vir ejus dixit: Grandis stultus est qui non credit hunc verum Deum esse, qui desperatam salutem restituit, et ad vitam revocat eos quibus jam præparata est sepultura. Tunc Lucina egressa introduxit ad eum Anthimum Presbyterum et Sisinium Diaconum.

3 Cumque ingressi fuissent cubiculum, ubi jacebat ipse semivivus Pinianus, et ille eos sedere rogasset, illi dixerunt: Nos non venimus sedere, sed aliquid agere, ut cureris. Dixit eis Pinianus: Agite ergo aliquid ut possim ab his febribus liberari. Dixit ei Anthimus. Cessent hic artes medicorum, ubi sola virtus Christi succurrit. Pinianus dixit: Succurrat mihi per vos, ut possim credere, quod et ipse solus sit omnipotens Deus. Dixit ei Anthimus: Præparatus tuum ut credas ea quæ dixerō tibi, et dum credideris salvus eris. Dixit ei Pinianus: Ego nisi credidissem toto corde, non fecissem vos ingredi ad me. Dixit ei Anthimus: Audi ergo quod credas: Quem colimus, unus est Deus, qui fecit cælum et terram, mare et omnia quæ in eis sunt. Hic Deus Verbum ex ore suo virtutis plenum protulit; quo Verbo firmati sunt cælum et spiritu oris ejus omnis virtus eorum: a quo congregatae sunt velut in ntre aquæ maris, et positæ in thesauris abyssi, Deus autem quem oportet nos credere, cum sit trinus, tamen unus est: Pater, qui ex corde eructavit Verbum bonum, a quo omnia; Filius, qui est sermo, quem eructavit Pater, per quem facta sunt omnia quæ facta sunt: sanctus quoque Spiritus, in quo universa animantur, quæcumque a Patre per Filium creantur. Deus autem hominem similem sibi fecit, cui legem imposuit; quam si servasset, vitam consequeretur æternam. i Sed invidus angelus persuasione sua fecit ut legem impositam rumperet: unde factum est ut deveniret in mortem. Ideirco Verbum per quod facta sunt omnia, quod est filius Dei, dignatus est hominem assumere, nascendo ex virginali utero: qui homo factus, habens in se virtutem integram

Lucina uxor SS. Anthimum et Sisinium

f g h

ad eum adducit:

hi eum docent

mysterium Trinitatis,

i Incarnationis,

integram

ACTA

Ex octo antiquis codicibus MSS.

CAPUT I.

SS. Finianus Proconsul et Lucina conversi, ac baptizati per SS. Anthimum et Sisinium. Beneficia captivis præstita.

Sergius Terentianus illustris vir, secundo Urbis

A integrum Patris omnipotentis, omnia tentamenta diaboli exsuperans, pervenit ad lignum crucis; ut lignum prævaricationis mortiferæ ligno passionis suæ excluderet; et vitam, quam homo perdiderat, moriendo pro peccatoribus repararet. Hic ergo tertia die resurrexit a mortuis, et cunctis videndum suis discipulis per quadraginta dies se manifestans, dedit eis potestatem hanc, ut in ejus nomine expellerent demonia ab hominibus, et languentibus manum imponentes salutem eis restituerent; omnes etiam dolores infirmitatesque curarent, sed et ipsos mortuos suscitarent. Post hæc illo progressu cum eis ad montem, aperti sunt cæli super eum, et videntibus illis ascendit in cælum. Discipulis vero stupentibus apparuerunt Angeli, qui eis dixerunt: Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cælum? Hic Jesus Christus filius Dei sic venturus est, sicut vidistis eum euntem in cælum. In ipsius ergo nomine manus tibi imponimus, credentes quod impleat promissum suum.

4 Tunc Pinianus, expandens manus suas in lectulo, dixit: Christe, quem numquam scivi quod esses Deus, nisi modo ex ore istorum qui te sciunt; antequam fiam Christianus, confiteor et credo quia tu mihi restitues sanitatem, quam dicunt omnes medici me recuperare non posse, Tunc prostraverunt se in facies suas Anthimus Presbyter et Sisinius Diaconus, orantes unanimes. Dum Deo funderent preces, subito fulgor splendens apparuit, qui per dimidiam ferè horam permanens, paulatim abeessit. Surgentes autem ab oratione dicunt ad Pinianum: Exurge, quia visitavit te Christus filius Dei, cui credidisti. Et statim erigens se sedit super lectum suum, in quo jacuerat: et quasi pedetentim gyrans se, descendit de eo, et stans super pedes suos movere se cepit totus incolumis, et voce clarissima dicere: Verus Deus tu es, Christe, qui me desperatum saluti integræ restituisti. Tunc vocaverunt etiam eos qui cum ipsis fuerant in carcere, id est Maximum, Bassum, Fabium, Diocletianum, Florentium: et simul orantes docuerunt Pinianum et Lucinam ejus conjugem sermonem veritatis et perfectionis, et per septem dies instruxerunt eos omnem justitiæ legem, et docentes mysterium Christi, baptizaverant ipsum Pinianum, et Lucinam conjugem ejus, et omnes qui pertinebant ad k familiam et hereditatem eorum.

5 Post recuperatam sanitatem, per unum annum l Pinianus in domo sua mansit: in quo spatio omnes Christianos fecit de metallis et de ergastulis, sed et de custodiis tolli, et ad se adduci præcepit. Quibus omnibus secundum doctrinam e. Anthimi et Sisinii pedes lavans, osculabatur manus eorum, et conferens san ptus datisque vehiculis ad propria remeare fecit gaudentes. Post hæc plurimos secum duens Christianos venit ad Urbem Pinianus, fama que pervulgante dicebatur: Pinianus hic secum Christianos adduxit. Et quia multi erant et simul in unum esse non poterant, divisit eis mansiones per prædia sua in m Piceni provincia, quæ possidebat juxta n Auxilium civitatem. Deditque prædium Sisinio, Diocletiano et Florentio: qui habebant secum alios plurimos, cum quibus vacabant Deo et Christi laudibus: in quo sine molestia aliqua conversantes per tres annos, hoc ordine ad martyrii palmam pervenerunt.

ANNOTATA.

a MSS Neapol. Plautinam, quod magis placeret.
b *Tristanus* *tomus 3 Commentariorum historiarum antiquorum Imperatorum, arbitratur hanc dictam Juliam Gallam, et sub nomine Juliae exhibet antiquam inscriptionem, sed quidni plures Gallieno fuerint filiarum? Asserit*

etiam *Tristanus* hanc filiam Gallieni a demone obsessam, et a S. Zenone fuisse liberatam: deditque hujus vitam 12 Aprilis, et diximus S. Zenonem vixisse seculo 4, et hunc filiam potius fuisse aliquis Gallieni Principis in Alpibus vicinis. Imperavit autem Gallienus ab anno 253 cum Valeriano patre, usque ad annum 260, et dein solus usque ad an. 268.

c *Nothero* ad diem x Maji Anicia Lucina dicitur.

d *Rubanus* ad dictum diem Maji, celebrat memoriam SS. Falconi Piliari, et aliorum Martyrum: quibus adjuvit *Notherus* Aniciam Lucinam conjugem.

e *Charemon*, aliis *Ceremon*, *Cerimon* MS. *Barberin*: cum *Cerimone* Consiliario contra Sanctos perrexit: qui dum pergerent ad laniandos Christianos, sicut soliti cum suis Dominis fuerant, subito *Cerimon* sacrilega etc.

f MSS. *Neapol.* semper Episcopum appellant.

g MS. *Barberin.* *Favus.* MSS. *Neapol.* *Fabianus.*

h *Eodem* MSS. *Diocletianus.* In *Martyrol. Rom.* *Diocletius.*

i MSS. *Barberin.* Sed cum *Lucifer*, superbiendo e cælo lapsus, suasionem posuit, ut per ligni vetiti gustum, scientiam haberet boni malique: unde factum etc.

k MS. *Bodv.* familiam et clientelam. MSS. *Ultr. Rottendorf* et *Hubert.* familiaritatem. *Sarius*, omnes eis familiaritate conjunctos MSS. *Barberin.* familiam hereditatis eorum, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti.

l *Alia* MSS. Administratio ejus, addit MS. *Budec.* præfecturæ, *Hubert.* in proconsulatu. *Sur.* in functione sua

m MSS. *alia*: per provincias vicinas, quas latissime possidebat.

n MSS. *eodem*: *Auxinatium.* MSS. *Barber.* et *Rottendorf.* *Auxinatiam.*

CAPUT II.

Septem Martyrum cædes vario modo patrata.

Erat ibi conventus eorum, qui sacrificantes, semel in triennio dicebant sibi dari responsa. Hi dum convenissent, et solitas impietates sceleratis sacrificiis exercerent, dicunt se talia accepisse responsa: quod nisi sacrificare voluerint Sisinius, Diocletianus et Florentius, illis dare amplius solita responsa non possent. Tunc tracti a populo violenter, cum sacrificare contempnerent, lapidibus interfecti sunt, et sub ipso monte lapidum derelicti. In quo loco, post abscessum populi maligni, Christiani mundaverunt locum, et ibidem sanctos Dei Martyres sepelierunt: in quo etiam loco orationes eorum exuberant beneficiis, usque in hodiernum diem in civitate Auximo.

7 Anthimus autem Presbyter non longe ab urbe Roma a, milliario vicesimo secundo in via Salaria, circa Piniani prædia latitabat. Contigit autem ut dum Silvano suo rustici sacrificarent, ipso qui b auctor erat c sacrificantium, diaboli arreptus furore, omnes qui ei occurrissent gladio transverberaret. Cumque omnes fugerent, annuntiatum est Anthimo quod jam multos occidisset, et furens a diabolo percuteret omnes qui ei occurrere potuissent. Qui orans et commendans se Deo, occurrit ei, et dixit: In nomine Domini Dei mei Jesu Christi, sta vincens catenis spiritualibus; et projice gladium, quem ad interfectionem hominum assumpsisti. Ad hanc vocem stetit, fecit: statimque tenuit eum Anthimus Presbyter, et ducit eum ad habitaculum suum, jejuniis et orationibus vacans infra tres dies, ita ut eum menti suæ restitueret, et etiam Christianam efficeret: qui cum uxore et filiis suis Domino Jesu Christo credidit,

Ex his Sisinius, Diocletianus, Florentius lapidibus interficiuntur:

a

b

c

S. Anthimus liberat energumenum,

crucis,

datam gratiam curationum:

divina luce circumfusum sanant,

B

et baptizant cum familia

k

l Pinianus captivos dimittit.

C

m

n Sanctos per diversa prædia ablegat.

f

a

b

c

S. Anthimus liberat energumenum,

A credidit, quin etiam multos converti fecit et credere, ita ut lucum ipsum Silvani *d* igne combureret, reddens ei hanc vicem quod ei tale dæmonium immisisset, per quod homines innoxios jugularet.

in Tiberim coniectus, ab Angela eripitur.

8 Tunc transeuntem Priscum Proconsulem increduli tenuerunt, dicentes ei : Per Anthimum eversa sunt omnia simulacra, et omnis lucus incensus est. Tunc Priscus Consularis jussit eum teneri a populo, et ad sacrificandum impelli. Sed cum contemneret minas et seditiones eorum, ligaverunt in collo saxum, et in Tiberis medio eum jactaverunt. Sed Angelus Domini apparuit ei in Tiberi, et rupit vincula ejus, et revocavit eum in cellulam orationis suæ. Cum autem mane facto viderent Gentiles, Christianos more solito venientes ad eum, cœperunt insultantes dicere : Ite ad Anthimum vestrum in fundum Tiberis, ubi demersus jacet. Christiani autem dicebant : Nos Anthimum Dei servum vidimus sanum, et benedixit nos more solito : incolumis est, et nulla macula in eo. Tunc dicere inter se cœperunt : Nos eum per pedem traximus, et nullum membrum ejus sanum dereliquimus, ac manibus nostris saxo collo ejus ligato præcipitem in mediam Tiberis undam jactavimus : quomodo hæc isti affirmant? Tunc ingressi singulatim, attendebant eum sanum populo prædicantem. Tunc pene omnes, qui jactaverunt eum in Tiberim, advoluti gembus ejus, poenitentiam agentes, baptizati sunt.

et persecutores convertit.

B

9 Requirente deinde Prisco Consulari, facta est de eo accusatio talis : quod non solum non potuisset occidi, sed et omnes qui eum occidere conati sunt ad fidem Christi convertisset. Tunc Priscus jussit eum adduci ad se, quem per triduum in vinculis et in torturis agens, cum nulla posset ratione ad hoc perducere ut idolis immolaret, fecit eum capite erudi. Cujus corpus tulerunt populi, qui per eum fuerant conversi, et in suo oratorio ubi orare consueverat posuerunt e : in quo loco præstantur beneficia orationibus ejus, ad laudem Domini nostri Jesu Christi, cui est honor et gloria in secula seculorum.

ac capite plectitur

S. Maximus prohibet defensionem sur-

g

10 Maximum autem *f* cœperunt venerari, qui fuerat amicus Anthimi individuum. Tunc Prisco Proconsulari dixerunt inimici fidei Christianæ : Quid prodest quod Anthimum occidisti? Ecce Maximus amicus ejus amplio rem populam ad se invitat *g*. Missis itaque apparitoribus ut comprehenderent eum, populi prohibere cœperunt. Dixit eis Maximus : Nolite, filii mei professionem meam impedire

C

Et constanter intrepidus abiit. Cui Priscus Proconsularis dixit : Tu es qui avertis ceremonias Principum, et facis Provinciales omnes a Deorum cultura recedere? Dixit ei Maximus *h* : Utinam et te ipsum ab eorum cultura divellere et tuo restituere Creatori possemus! Tunc indignatus Priscus jussit eum fustibus cædi et ad sacrificandum impelli. Sed in Dei nomine fixus permanens, et ipse capite cæsus est : et a Christianis raptus est, et positus in via Salaria milliario ab Urbe Roma tricesimo, in eodem loco ubi orare consueverat : et celebratur dies ejus natalis *i* quarto decimo Kalend. Novembrium : regnante Domino nostro Jesu Christo in secula seculorum. Amen.

fustibus cæsus decollatur;

i

S. Bassus statim idola dissipat,

k

10 Bassus autem in eodem loco permanens, ubi positus erat Maximus Martyr, hortabatur populum credentium, ut in Sanctorum passione gauderent potius quam lugerent. Factum est autem ut convenirent ad mercatum populi, in locum qui appellatur *l* Forum-novum, ubi fiebant sacrificia Libero Patri et Cereri. Tunc tenuerunt Bassum et duxerunt eum dicentes : Sacrifica Deo Libero, qui dat nobis vineas plenas; et Deæ Cereri, quæ dat fertiles messes. Tunc Bassus dixit ad eos : Deus in celo est, qui d. t. pluviam matutinam et serotinam, ipse dat nobis

omnia quæ vitæ sunt necessaria : vestra autem simulacra mortua sunt et sine voce et anima, nec sibi possunt nec aliis subvenire. Hæc dicens exsufflavit super ea, et ceciderunt, et omnia contrafacta sunt. Tunc populi irruentes super eum, alii pugnis, alii calcibus et fustibus tamdiu eum ceederunt, quamdiu spiritum exhalaret. Fabium deinde tradiderunt Consulari. Qui diuturna custodia maceratus, cum nollet penitus dæmoniis immolare, et ipse capite truncatus est. Ita autem factum est, ut omnes hi, id est Anthimus, Maximus, Bassus, et Fabius in his locis ponerentur, ubi orare consueverant, juxta viam Salariam, quæ mittit ad Picenum. Sisinnius autem et Diocletianus et Florentius in eodem loco, ubi lapidibus obruti sunt juxta civitatem, nomine Auximum, quæ est in montano calmine constituta. De quorum martyrio habet civitas ipsa gratulationem magnam, et de meritis eorum apud Deum intercessionis auxilium.

occiditur;

uti et S. Fabius.

ANNOTATA.

a *Hæc sunt in MSS. Neapolit. et ex iis in Martyrologiis : at desunt in aliis MSS.* E

b *MSS. Neapol. advocatus.*

c *MSS. aliqua, sacrificiorum.*

d *Aliqua MSS. securibus cæde et, et aram ejus subverteret.*

e *MSS. Bodec. et Barberin. addunt : via Salaria Milliario ab urbe Roma vigesimo, territorio Sabinensi, seu Sabinensi, ut supra dictum.*

f *MS. Bodec. addit Levitam tuam.*

g *MS. Hubert. addit : et Deo suo, quod ille minus implevit, iste eadem devotionis instantia supplens consummabit.*

h *Bodec. et Rotund. MSS. Desidero omnes a diabolo eripere, et suo Creatori restituere. Dein cum MS. Barb. Utinam et tu ipse a deorum cultu recederes, et tuo te restitueres Creatori.*

i *MS. Bodec. tertio decimo. Verum ea omnia desunt in MS. Rotendordf.*

k *Hujus loci Plinius lib. 3 cap. 12 meminit : Sabinorum Amiternini, Curenses, Forum-Decii, Forum-novum, Fidenates, Interamnates, Nursini, Nomentani, Reatini. Videtur in Itinerario Antonini Vicus-novus dici, ubi ista leguntur : Ab Urbe Ereto xviii. Vico-novo xiv, Reate xvi. In Tabulis loco Vicinovi legitur ad Novas.*

l *MSS. plerique ita concludunt : De quorum martyrio habens gratulationem magnam Pinianus vir illustrissimus, cum fide perrexit ad Dominum nostrum Jesum Christum, qui est benedictus in secula seculorum. Amen.* F

CAPUT III.

Appendix de SS. Piniani et Lucinæ, et aliorum Sanctorum cæde.

Pinianus vero vir illustrissimus atque Christianissimus, post multa beneficia fidelibus Christianis impensa, post plurima prædia Ecclesis contradita, post multa tentamenta pro Christo perpessa, cum bona fide et confessione migravit ad Dominum, suscipiens de his omnibus æternæ retributionis præmium, et cum sanctis Martyribus sempiternæ gloriæ triumphum, cum quibus splendidissime atque felicissime laureatus est in æternum. Lucina autem, relicta ejus uxor, die noctuque in oratione et lectione perdurans, castissimum Deo exhibebat obsequium. Erat quidem elegans corpore, sed elegantior sanctitate.

S. Pinianus pie obiit.

12 Hæc cum supra vires niteretur, et triduana exercebat jejunia; apparuit ei a S. Sebastianus Mar-

u

tyr

A tyr Domini; et indicavit ei locum, in quo eius corpus a sacrilegis missum fuerat. Quod cum levasset et sepelisset, referebat ipsa venerabilis Lucina, quod ipse S. Sebastianus eam monuisset, ut et vino uteretur modico, secundum præceptum Apostoli Pauli, et quotidiano esset contenta jejunio. Et quoniam omnes Domini Sacerdotes, latentes persecutionis causa, ad te, inquit venire non possunt, ut ipsis facientibus Missas, accepta benedictione, reficiaris; qua hora veniet ad te cornicula, et deferet tibi nucem, hanc in Christi nomine accipere ne recuses; et cum hanc acceperis, sume cibum qui tibi fuerit more solito præparatus. Cui cum respondisset Sancta Lucina, quare nucem, et non aliud aliquid? respondisse sibi asseruit Sanctum Sebastianum; eo quod duo testamenta Legis quatuor contineant Evangelia; quæ ipsa duo testamenta, corticem, indicem amaritudinis, unde tecta fuerant, derelinquant.

13 Nunc ad miraculum hoc describendum convertamur. Cum dies Dominicus, aut Martyrum passione, aut anniversaria solemnitatem colendus esset, circa horam quintam adveniens cornicula deferbat nucem in ore, miræ magnitudinis mirique saporis.

Ceteris vero diebus omni tempore veniebat ad Nonam. Contigit autem eo tempore, ut esset quedam virgo *b* Beatrix nomine, soror Simplicii et Faustini, qui pro nomine Domini Jesu Christi juxta Sextum Philippi, via Portaensi, decollati sunt quarto Kal. Augusti. Hæc ut diximus Beatrix eorum germana, postquam sepulturam suis fratribus Christi Martyribus fecit, venit ad venerabilem Lucinam, et apud eam morata est per menses septem, in quo omni spatio semper duæ corniculæ prædictis temporibus cum singulis nucibus advenerunt. Factum est autem, ut prædium quoddam, quod fuerat Beatriæ commune cum fratribus, vicinus possessor, nomine Lucretius, ambiret. Fecit itaque teneri Beatricem, et duci ad sacrificandum. Cuique in Dei nomine stetit, fecit eam ambitiosus Lucretius præfocari noctu a servis suis; quam Sancta Lucina cum suis fratribus ibidem in Sexto Philippi sepelivit. Ingressus autem prædium Sanctorum, fecit convivium Lucretius amicis suis; in quo insultans sanctis Domini, dum epularetur, essetque ibi mulier filium suum lactans, ille infantulus pannis involutus, vocem emisit in convivio dicens; Audi, Lucreti, quia occidisti, et invasisti, datus es in possessionem inimico. Ad hanc vocem expalluit Lucretius, et tremor invasit eum; statimque etiam satanas in eum ingressus, ibi in convivio per tres horas vexavit eum, quousque tolleretur spiritum ejus. Tantus autem timor invasit omnes qui aderant in convivio, ut simul omnes ad Christianos confugerent, et Christiani facti omnibus narrarent, passionem S. Beatriæ Virginis in convivio vindicantem.

14 Lucina autem cum fugeret, asperitate passionis territa, apparuit ei ipsa S. Beatrix dicens; Noli abscedere, quia in hoc mense pax dabitur Ecclesie Christi; quod et factum est. *c* Artemiam cum filiam Diocletiani Imperatoris invasit diabolus; et cum ei nullus posset approximare, dictum est Cyriacum Christianum ei posse succurrere. Qui cum fuisset adductus, cepit ei contiteri diabolus quo transmigraret, et quod in sua transmigratio-
nem ipsum Cyriacum fatigaret, dicens: Si me de filia Imperatoris Romani ejeceris, in filiam Regis Persarum intrabo, ibi te faciam venire ad me, vexa-

tum longi itineris fatigatione. Cui Cyriacus dixit. Tu exi in nomine Domini mei Jesu Christi, mihi enim non deerit auxilium Dei, ubicumque ad te expellendum perrexero. Statimque egressus est ab illa satanas, et facta est sana. Et data est domus Cyriaco juxta thermas Diocletianas, quo conveniebat multitudo Christianorum. Orta est autem in populo seditio, ita ut clamarent; Tolle Cyriacum. Tunc Diocletianus Imperator allocutus est Romanos, dicens: Adhuc vos nos estis satiati de Christianis? unus Christianus remansit, et hunc vultis occidere? Intelligentes autem animum Principis, siluerunt, et ultra nullam de hac re apud illum habuerunt suggestionem. Pessimus autem demon in filiam Saporis Regis Persarum ingressus, cepit clamare, Non exeo hinc, nisi venerit Cyriacus ex urbe Roma ad me. Unde factum est, ut legatione missa ad Regem Romanorum a Rege Persarum, pergeret ad Persidem homo Dei Cyriacus. Quo cum venisset, cepit dicere ei demon; Ego tibi non dixi, quia huc te fatigarem? Dicit ei Cyriacus; Et ego tibi non dixi, quia me non derelinqueret Deus meus? Ecce veni sanus, sine lassitudine; ecce et hinc te ejicio in nomine Domini mei Jesu Christi, et omnes collegas tuos ex obsessis corporibus ejiciam. Dicit ei demon, da mihi capsam in quam intrem; et exeo. Dicit ei Cyriacus; Ego alterius capsam tibi non dabo, sed ecce meam capsam, si potes ingredi. Tunc ululatum teterrimum diræ vocis emittens, abcessit.

15 Post hæc reversum Romam Cyriacum Lucina suscepit, cum Largo et Smaragdo eunuchis, quorum duabus virginibus dominabus suis Memmia et Juliana conversi fuerant; quæ virgines cum singulos haberent sponso, Tarpeium et Persinum, exhibuerunt eis talia sacra, quæ dicerentur debere puniri, nisi diis libamina ponerent. Sed cum nec ad conjugium, nec ad sacrificium consensissent, in suo agro in via Ostiensi occisæ sunt. Dictumque est Tarpeio et Persio, Cyriacus amicus est Imperatoris, si non eum tuleritis, faciet de vobis querimoniam et peribitis. Tunc insidiati sunt ei, et invenientes eum in loco ubi martyres sepelirat orantem, ibi tandem occiderunt, quo ad usque de corpore exiret. Et hanc beatam Lucinam sepelivit, cum Largo et Smaragdo, et Memmia, et Juliana. Ipsa autem Lucina complevit ætatem annorum nonaginta quinque, in quo omni spatio non cessavit ab opere eleemosynarum, ab oratione, a jejunio, in hymnis et canticis, in perfectione fidei et castitatis; et cum omni bono et sancto, ipsa etiam bona et sancta, perrexit ad Dominum, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a *Hæc latius indicantur 20 Januarii in Vita S. Sebastiani sub finem num. 88 et 89; hinc videntur ante relati Martyres ante annum 287, quo S. Sebastianus obiit, fuisse coronati.*

b *Coluntur SS. Beatrix et fratres 29 Julii, in quorum Actis MSS. et apud Mombritum hæc fusius indicantur, etiam quæ de cornicibus hic leguntur.*

c *Hæc ex Actis S. Marcelli Papæ, a nobis ad 16 Januarii editis, extracta videntur, et sunt a Surio omissa. Omnia explicantur dicto 16 Januarii.*

d *In dicta S. Marcelli Vita num. 22 dicitur, B. Lucina fecisse donationem de facultate sua, omnibus sanctæ Ecclesiæ Catholicæ.*

D
EX MSS.

et Jobiz
filie Saporis
a demonibus
liberatarum:

E

sepellit SS.
Memmiam
et Julianam

Cyriacum
Largum et
Smaragdum:

annorum
95 obiit.

F

d

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

D. P.

CYRILLO, ELEUTHERIO, MARIANO, DOROTHEA,

IN MONASTERIO S. LAMBERTI IN STYRIA.

XI MAJI.

Monasterii
illius nunc
regens Abbas,

Tam illustris ubique terrarum fuit S. Lamberti Episcopi Trajectensis et Martyris famo, ut ad extimos quoque Imperii Germanici populos propagata, nomen dederit iis, qui monasterio, quod in Styria Carinthiaque confinis, incertum quo tempore, primitus fundatum, sub Othone III. reflorescere cepit inductis eo Benedictinæ professionis monachis; qui, dum antiquiora principum in obscuro latent, satis habeat primos Carinthiarum Duces, ab Othone prædicto constitutos, agnoscere fundatores. Abbatem et Principem, sub quibus illorum singuli florere, seriem, accurato commentaria, seculi hujus XVII. initia, Salisburgi vulgavit Georgius Ulricus Chemnicensis. Ei monasterio qui nunc præest Abbas, Reverendiss. D. Franciscus, cum operis aostri tres priores menses nactus, etiam accepisset Notitias breves, ex trimestri isto acceptas et anno MDCLXXVIII. vulgatas, in quarum calce apponitur aliqua operis etiamnum reliqui et onxili ad illud desiderati notitia; dedit ad nos humanissimas litteras, per Adm. Rev. Dom. Christophorum Jager, monasterii sui Sulpriorem, in hæc verba.

zelosus ad
promovendum
hoc opus

2 Tardius ad me pervenerunt breves Notitiæ, post vulgatum Martium vestrum excusæ, quibus ad locupletanda Sanctorum Acta, summa diligentia et præstanti eruditione jam aliquousque producta, ultiores informationes suppeditari vobis desideratis. Sentio me ad conferendum hæc in parte qualemque symbolam vehementer exstimulari, tum studio piæ id genus incubationes adjuvandi quo flagro, tum voluptate qua perfunder eorundem Actorum primo trimestri pervolvendo. Excussis itaque mei monasterii monumentis, injuria temporum ex magna parte pridem deperditis, tria reperio transcriboque, quæ in rem præsentem fore censeo. Primum est de S. Candidi Martyris Romani Reliquiis, anno MEXXVI. repertis, de quibus aquadam nobis erit in Octobris. Secundum de panis frustis, quas Beatrix, Henrici Carinthiarum Principis soror, sicut ferebat, conversis in rosas; quod vni esse poterit XXIX. Junii ad vitam B. Hemmæ, quam operosissime collectam illustratamque beneficio prædicti Domini Sulprioris postea accepimus. Ultimum ipsius Abbatis verbis hic addo, estque ipsum cuius causa hæc attigimus. Sic ergo scribit:

inter alias
notitias,

C

communicat
translationem
horum San-
ctorum;

3 Antecessor meus Abbas Benedictus p. m. Roma quatuor integra Sanctorum corpora dono accepit: nempe S. Cyrilli, S. Mariani, S. Eleutherii, et S. Dorotheæ. Num genuina sint hæc nomina, vel potius ascititia, non constat, nec exprimitur ab Alexandro Victricio Episcopo Aletrino in litteris patentibus, datis Romæ VII. Septembris anno MDCL, quibus de cetero publicam fidem facit, dicta sancta corpora de mandato Innocentii Papæ X. ex cœmeterio Calepodii fuisse extracta, cum facultate illa in ecclesiis publicæ fidelium venerationi exponendi. Verum morte præventus idem Antecessor meus, integram mihi horum sacrorum ciuerum exornandorum spartam reliquit: quam equidem in S. Cyrillo et S. Eleutherio jam exsolvi; Reliquiis eorum auro, argento, gemmis et unionibus, qua fieri potuit magnificentia et artificio, magno sumptu adornatis, et in sacrario ecclesiæ miraculo-æ Beatæ Mariæ Virginis in Cella Styriæ, pariter ad meum monasterium spectantis et per meos Religiosos administratæ, cum pluribus aliis Sanctorum lipsanis, in medio

ex quibus
duos pretiosos
arcis inclusos

thesauri sacrorum anathematum et donariorum, tam pretio quam numero famosissimi, repositis: ubi a peregrinis, incredibili frequentia quotannis eo confluentibus, non minori pietatis sensu quam admiratione spectantur. Et his ipsis diebus, cum Augustissimi Imperator et Imperatrix Kalendis Maji, in Cella voti causa essent, tum ipsæ Cæsareæ Majestates, tum omnes Magnates et Aulicus comitatus atque nobilitas eodem accurrens, spectantes Sanctorum dictorum corpora sic exornata, extulerunt ea laudando et devenerati sunt. Si vita mihi superstes fuerit, animus est duo reliqua S. Mariani et S. Dorotheæ corpora, paribus ornamentis exulta, ad publicam venerationem exponere. Ceterum in præfata Cellensi ecclesia solennis et anniversaria eorundem Sanctorum Cyrilli et Eleutherii Martyrum memoria, die XI. hujus mensis celebratur.

in Cella B.
M. veneratur
Cæsar cum
uxore Clau-
dia,

E

4 Hæc sunt, Reverendi Patres, quæ vestro desiderio satisfactorum in præsentiarum communicanda habui, Deum interea rogans, ut præclaros labores secundet, ipsa Cœlitum quorum honori desudatis præstante patrocinio, quatenus optatam coronidem operi feliciter imponentes, seminatum a vobis fructuum uberrimos manipulos aliquando vos reportare aspiciatis exultantes. Amplectimur optima Præsulis amantissimi vota, ejus effectui magis quam operis residui magnitudinè commensa; vobis se tam præcui non porrigunt, quorum summa est, ut idem qui nos indignos huic admovit labori, sufficiat alius capta promoturos absoluturosque. Scribebat ille anno MDCLXXIX. Maji, cum adhuc viveret, sed valetudine adversa uteretur, Augustissima Claudia Tyrolensis, Leopoldi Cæsaris tunc utor dignissima: cujus pro Austriacæ Domus perennitate præcipuum votum apud Collensem Virginem, ipsa nunc impletum intuetur e celo, dum hoc quo scribimus anno MDCLXXVIII. mense Augusto, Augustissimo Cæsari ex tertio bene ominato cum Neuburgica Principe conjugio, mascula proles in lucem venit, quam perennare incolunt, et post multos demum annos succedere Imperio, idque diu tenere, eodem quæ dedit faciat divina Clementia, totius pene Christiani orbis eroranda precibus.

anno 1675.

F

5 Quod ad Sanctos Marianum et Dorotheam attinet, iis quoque, cum fuerint exornata ipsorum corpora et collarata vel in S. Lamberti ecclesia, vel in alia subiecta, diem XI. Maji sacrum habendum decrevit idem Reverendissimus Abbas; ut quorum communis sunt cetera omnia, communis quoque, diversis quamvis in locis, sit dies venerationis et communis in Fastis monasterii commemoratio. Ita mihi scripsit anno MDCLXXVI. XX. Februarii Sulprior prænomiuatus: isdem litteris etiam indicans S. Lamberti Martyris cultum iis in partibus non in solo illo monasterio consistere, sed aliis præterea tribus locis non adeo longe distantibus ejusdem honori erectas esse totidem ecclesias cœnobiales; videlicet S. Lamberti in Altenbergh, in Austria inferiori, Ordinis S. Benedicti; S. Lamberti in Seon, in Bavaria ejusdem ordinis; et S. Lamberti in Suben, Ordinis Canonicorum Regularium, in eadem Bavaria; suum autem monasterium ob illis distingui, addito epitheto S. Lamberti in Silva, extractamque ecclesiam credi ad expiationem sacrilegæ cordis, ab eorum, qui ipsam potaverunt, posteris, sub imperio Francorum in Carinthia potentibus.

Atis duobus
designatur
idem dies cul-
tus.

DE S. MOCIO SEU MUCIO

PRESBYTERO MARTYRE CONSTANTINOPOLI.

G. H.

XI ET XIII MAJI

Sanctum hunc Pre-byterum et Hieromartyrem celebrant et Græci et Latini; illi die XI Maji et Mocium appellant; isti verodie XIII ejusdem mensis Maji, et Mucium scribunt. Passus est varia tormenta sub Diocletiano, ac tandem Constantinopoli capite plerens est, ibidemque annum solemnitate celebrari solitam fuisse in proprio illi dicato Martyrisive templo, legitur in MS. Synaxario Ecclesie Constantinopolitane, asservato in Collegio Clavomontano Societatis Jesu Parisiis, et aliis Menæis tam excusis quam manu exoratis. Hæc autem Martyrium illi constituisse Constantinum Magnum, ejusque sacras Reliquias ibidem collocasse, additur in eisdem Menæis et Synaxario Georgius Codinus de Originibus Constantinopolitanis pag. 37, ubi de ejusdem urbis ædificiis agit, ista habet: Templum SS. Mocii et Menæ dicavit Constantinus Magnus, cum prius essent fana idolorum. Et quæ mox de S. Menæ adjiciuntur, referenda erunt die ejus natali XI Novembris.

Cultus sacer
Constantino-
poli
XI Maji,

B et Menæ dicavit Constantinus Magnus, cum prius essent fana idolorum. Et quæ mox de S. Menæ adjiciuntur, referenda erunt die ejus natali XI Novembris. At de S. Mocio ista dein leguntur: Templum S. Mocii duplo tunc majus, quam nunc est, media parte contraxit Constantinus Magnus, et altare ibidem erexit. Quoniam vero ibi olim S. Mocius interemptus fuerat, ea re templum hoc ipsius non nisi dicavit, ejusque corpus illuc transtulit. Tempore Theodosii Magni ejiciebantur Ariani Ecclesia magna: posteaque reversi, permissu Imperatoris occuparunt templum S. Mocii. Septimo autem anno, postquam hoc templum ab Arianis possideri ceptum fuerat, corruit dum sacra fierent, plurimosque illorum oppresit. Tempore autem Justiniani Magni, denuo templum illud extractum, et huc usque salvum mansit. Hæc Codinus. At Procopius lib. I de Ædificiis Justiniani Imperatoris cap. 4 ista scribit: Parum absuit, quin Martyrium S. Platoni sacrum prætermitterem, splendidum sane atque augustum ac vicinum foro Constantini: templum item Mocii Martyris, omnium maximum, nec non Thyrsi itidem Martyris, Theodori, Theclæ, Theodotæ.... Nam illa omnia Princeps hic noster, quo tempore Justinus avunculus imperabat, a fundamentis ædificavit: quæ nec facile quis describere, nec pro merito mirari spectator possit. Hæc Procopius. Verum, ut inscribit Georgius Codinus in Historiarum Compendio, Basilius Imperator templum magnum Mocii Martyris, ejusque penetrabile solo æquatam, fractam etiam sacrum mensam, e parietibus excitavit. Et hæc de cura Imperatorum in excitando restaurandoque templo S. Mocii. Præterea in Actis Concilii Oecumenici Ephesini anno ccccxxxi habiti, tomo 2 juxta Translationem Theodori Peltani cap. 19, jubentur Archimandritæ mandato Theodosii Imperatoris ad S. Mocii basilicam concedere. Omnes itaque... ad S. Mocii Martyrium abscesserunt. Tandem ubi omnes in B. Mocii basilicam ingressi essent, publice recitata est epistola Concilii de Nestorii condemnatione.

in templo ei
a Constanti-
no Magno
constituito,

quod col-
lapsum re-
stituit Justi-
nianus,

uti postea
Basilius
Imperator,

in eo lecta
epistola con-
tra Nestorium.

Elogium ex
Menologio
Basili imp.

2 Certamen S. Mocii Martyris hoc elogio exornatur in Menologio Basilii Porphyrogeniti Imperatoris: Mocius Christi Hieromartyr, ex urbe Byzantio prognatus, filius Euphrati et Eustathiæ parentum Christianorum qui ex vetere Roma originem ducebant. Cum vero Mocius Presbyter esset Ecclesie Christi, cunctos hortabatur, ut ab idolorum cultu recederent ac Christum venerarentur, eumque Deum ac Dominum universorum adorarent. Quadam autem die, cum a Præsidente et populo sacrificante victimæ diis immola-

larentur; zelo divino motus, accurrens et aram subvertit et victimas dispersit. Comprehensus itaque tormentis subjectus fuit, atque in ignem conjectus. Verum in medio flammæ visus est una cum tribus viris psallentibus: ex quibus uni præ ceteris facies sole splendidior emicabat. Ac ipse quidem ex igne incolumis evasit: flamma vero eos qui circum aderant ac simul Præsidentem consumpsit. Deinde missus est Heracleam urbem Thraciæ, ubi capite truncatus est et sepultus. Postremo autem cum Constantinus Magnus templum ei ædificasset, sacras ejus Reliquias tulit, atque ibidem honorifice deposuit, Hæc tunc Menologium illud Basilii Imperatoris, in quo dum Acta martyrii contrahuntur, omissum fuit S. Mocii Presbyterum in Amphipolitana Ecclesia, et ex urbe Heraclea inductio Byzantium, ubi eum capite plenum atque sepultum fuisse reliqua Acta habent: inter quæ eminent quæ et laudato supra Synaxario MS. Ecclesie Constantinopolitane hic addimus, et sunt ejusmodi:

3 Hic S. Hieromartyr Mocius imperante Diocletiano, et Proconsule Europe Ladicio, florebat Presbyter sanctæ Amphipolitane Ecclesie. Parentes habuit Euphratium et Eustathiam, illustres valde et locupletes, ex veteri Roma criundos. Sanctus vero Mocius sese impendebat in docendo alios, et Christum prædicando, et ab errore idolorum cunctos revocare satagendo. Cum vero Bacchi feriæ essent et sacrificia a Ladicio Proconsule pararentur, presentibus plurimis idolorum cultoribus, accessit et Mocius aramque subvertit. Comprehensus ideo est, et quia Christum confitebatur suspensus: ejusque capitis tempora, maxillæ et latera rasa fuere. Deinde ex pice, stuppi et sarmentis tam vehementer incensa est fornax, ut ejus flamma ad septem cubitos attolleretur: ac tum in medium incendium conjectus est sanctus Martyr. Sed rogas acceptum sine ulla noxa incolumem conservavit: videbaturque in medio flammarum obambulare eum aliis tribus viris valde gloriosis, quorum unius vultus splendore ipsos ignis radios superabat. Exivit vero Sanctus adeo intactus et sanus, ut ne pilum aliquem ejus flamma attigerit: quæ tamen effusa et Proconsulem ipsum et novem ex ejus comitatu viros penitus combussit, ut ne minima corporum pars rogo extincto reperiretur. Tunc beatus Martyr a Principe Thalassio in carcerem conjectus est: deinde Maximo Proconsulatum ineunte rursus ad quæstionem revocatur Sanctus: cuique ei persuaderi non posset ut Christum negaret sed potius eum illustri encomio publice prædicaret: duabus rotis alligatur, a quibus contereretur et discerperetur: sed miro modo ex his ereptus, feris objicitur, et ab his quoque illæsus permansit. Cum universus dein populus conclamaret eum dimittendum esse, amandatus est ad Philippsiurum in Perinthion urbem Thraciæ, quæ nunc Heraclea dicitur, atque inde Byzantium, ubi accepta mortis gladio inferendæ sententia, capite plectitur. Et tunc quidem uno ab urbe milliario sepultus est. Postea extracta illi a Constantino Magno magnificentissima, sumptuosissima, splendidissimaque æde, in illam translatus est. Synaxis ejus sive festiva solennitas in sanctissimo illius martyrio sive templo peragitur.

4 Hæc tunc MS. Synaxarium. Quæ fere eodem leguntur in Menæis Græcis excusis et manu exoratis Marzanicis,

E
et MS. Synaxario.

Presbyter
Amphipoli

aram Bacchi
evertit:

suspensus et ab
igne illæsus,

* Menæis
solis
F

frustra rotis
alligatur et
feris objicitur.

Byzanti capi-
te plectitur.

A *zarinicis, Chifletianis, et aliis, item apud Maximum Cytherorum Episcopum. ἐν βίβλις ἀγίων Verum in novo Anthologio Antonii Arcudii., typis Vaticanis sub auspiciis Clementis Papæ VIII vulgato, idem elogium habetur, quod ex MS. Menologio Basilii Imperatoris dedimus. Sirlletus etiam inde in suo Menologio aliquot contraxit, interficiens ex jam dictis Menæis, eum ablegatum ad Philippesium in Perinthum urbem Thraciæ, quæ nunc Heraclea dicitur. Sunt interim apud Sirlletum aliquot, σελ. μ. α. α., dum omisso die xi Maji, hæc aliæque referuntur ad diem x Maji: atque ad illud non reflectens Baronius, asseruit in Notis ad diem xiii Maji, a Græcis in Menologio ad vi Idus Maji eum referri. Præterea in ipso elogio Sirlleti inseritur Genethliacus dies urbis Constantinopolitanæ, qui seorsim a reliquis Græcorum libris primoloco collocatur. Demum ille Mocius dicitur, qui itidem ubique a Græcis Μόκιος appellatur, ad quod nomen, a voce μῶκος irrisor non longe recedendo, in Menæis hoc disticho alluditur.*

Μωκόμηλόν σε δυσσευδαίμονα πλάνα,
Οἱ δυσσεβεῖς κτείνουσι μῶκος, ξίφει
Risū arguentem erroris infausti nefas,
Beate Mocii, te necant gladio impii.

Præterea ex Ephemeride metrica additur iste versus:
B Μόκιος ἐνδεκάτη κεφαλὴν τμήθη ἀγχιθόρου
Mocius undecima sapiens dat colla securi.

5 Demum multiplicis odæ et cantica in Menæis de eo ab Hymnographis composita exhibentur: e quibus omnibus colligimus, Acta Martyrii S. Mocii fuisse olim a Græcis composita, licet ea hæcenus non potuerimus obtinere. Sed hunc defectum suppleant Acta martyrii, Latine olim transata, plane conformia iis, quæ in dictis Odæ et hymnis Græcis continentur. Ea nacti fuimus ex pervetustis MSS. codicibus, Hamburgensi è bibliotheca Friderici Ludewigii submisso; Trevirensi monasterii S. Maximi, et alio Reginae Sueciæ num. 569; qui codex indicabatur fuisse canobii S. Dionysii. In his non Mocius sed Mucius appellatur. Est autem verosimile eum qui origine Romanus fuit, nomen Mutii ex antiquis Romanis accepisse, quod Thracæ suo dialecto corruperint. Dicitur etiam consummasse agonem suum tertio Idus Maji, additurque eadem die Constantinum venerari eum et consecrasse natalem Constantinopoleos civitatis. Verum, quia Græci ejus Natalem et illam Dedicationem solemniter celebrarunt semper die xi Maji sive quinto Idus Maji, colligimus aliquem errorem irrepsisse olim in dictum numerum tertii Idus Maji, et reponendum esse quintum Idus Maji. Ex hisce interim Actis Usuardus, et forte Florus retulerunt S. Mucium ad diem xiii Maji: hos autem secuti sunt passim posteriores Martyrologi, cum hodierno Martyrologio Romano, in quo ista leguntur: Constantinopoli B. Mucii Presbyteri et Martyris, qui sub Diocletiano Imperatore et Laodicio Proconsule, primo Amphipoli multis pœnis atque cruciatibus ob Christi confessionem afflicto, postea Byzantium usque perductus, capitali sententiâ occubuit. Est autem Amphipolis urbs Macedoniæ, ad Strymonem fluvium, qui in gymm ibi decurrens locum urbis utrimque cingebat, ut vel idro Amphipolis videatur appellata; urbs ipsa magnitudine populique frequentia olim clarissima, in Hedonum regione ab Atheniensibus condita, haut procul a confinibus Thraciæ, in qua eum Suidas et Herodotus collocant. Inde abductus est S. Mocius Perinthum sive Heracleam, metropolim Europæ, provinciæ primæ in Thracia. Est hæc urbs sita in ora Propontidis cum portu, distatque LX M. P. ab urbe Byzantio, sive Constantinopoli, in quo sanctus Martyr coronatus est et colebatur xi Maji.

Acta Græca desunt,

Latine olim reddita ex MSS. dantur.

Cultus apud Latinos 13 Maji

Situs urbis Amphipolis

et Perinthi seu Heracleæ.

ACTA MARTYRII.

Ex pervetustis codicibus MSS.

CAPUT I.

Zelus fidei. Tormenta sub Laodicio Proconsule illata. Protectio ab exungulatione et igne. Simulacrum Bacchi dejectum.

Sub Laodicio et Maximo a, annis quatuor vicissim Proconsulatum tenentibus Europæ, fuit insania multa Gentilium in eadem provincia: multa enim convocatio et pompa fuit omnium idolorum in Amphipoli civitate. Sacrificabant quippe Dionysio, dæmoniacum errorem perficientes. Mucius autem, pudicitia et sapientiæ doctor, et Presbyter Amphipoli sanctæ Dei Ecclesiæ, proponens se omnibus exemplum, multis annis docebat salutarem sermonem, dicens: Videte et audite, execramini et abhorrete idolorum insanias, et idololatriæ seductionem: et revertimini et cognoscite Dominum Deum, qui per unigenitum suum Jesum Christum Dominum nostrum emicuit, et per lucem justitiæ illuminavit tenebras ignorantia. Et per singulos dies faciebat hoc opus in civitate.

2 Commoti igitur insania cives, tripudiabant in festis Dionysii. Quinto autem mense Laodicius Proconsul b Apolloniæ civitatis venit in Amphipolim, et sacrificavit Dionysio. Et alia die nuntiatum est ei de forti milite Christi Mucio, quia multos revocasset de solennitate Deorum, docens novas seductiones quibus reverti suaderet ad crucifixum et mortuum hominem: et ista credentes multi, reversi sunt a deorum cultura. Si hoc indulseris, omnes credentes iis, quæ docet, vana reputabunt nostra sacrificia. Furor autem accensus Proconsul, et sedens pro tribunali in loco excelso, jussit adduci militem Christi, et dicit ad eum Proconsul: Dic mihi, quis es tu, qui nos sacrificas; sed etiam illos qui sacrificant revertere facis, et solus eos seducis? Mucius respondit: Incognitus veritatis, cur interrogas quæ non potes scire? Sed compone prius mentis tuæ cognitionem, et intelliges veritatem. Nam et ego c discens sacras litteras, cognovi simulacra Gentium esse dæmonia: et eorum patrociniū doceo esse vanum. Laodicius dixit: Ut vidēo, multiloquium didicisti. Mucius dixit: Multiloquium nostrum verum est: et ut veritatem agnoscas, audi quæ dico. Dii quos colitis dæmonia sunt surda et muta. Laodicius dixit: Lucrare vitam tuam, et sacrificia. Mutius respondit: Tantum lucrum, Proconsul, mors in Christo est.

3 Laodicius dixit: Suspendatur et exunguletur a summo capite, quo usque denudentur omnia ossa ejus, ut per istum deceantur omnes non blasphemare Deos, sed sacrificare illis d reverenter. Exungulato eo fortiter, in Christo reffectus clamabat voce magna, dicens: Qui regnas in æternum, Domine, et radiis justitiæ emicas, ostende servis tuis Deitatem tuam, et da mihi sine impedimento certare pro tuis præceptis. Et hæc eo dicente, exungulabant eum, ita ut descenderent pene usque ad ossa ejus. Cessantibus autem carnificibus, et jam non valentibus præ lassitudine pœnas inferre, Laodicius execrabilis jussit eos quasi desides et imbecilles projici et foras mitti, et ut plebeios ac mulles reputari. Post hæc introductus est S. Mucius ante Præsidentem glorificans Deum: et robustior apparuit et potentior in testificatione veritatis. Et dicit ei Laodicius: Sacrifica Deo Dionysio, ut liberet te de multis malis. Mucius dixit: Deum putat esse in arte hominis scul-

a

S. Mucius
Presbyter
Amphipoli.

avocat cives
ab idololatria.
B

b
accusatus
apud Laodici-
cum Proc

sistitur illi.

c

1°

Suspensus
et exungu-
latus,
d

robustior
apparct.

A ptille, factum immobile sine voce? e Persuasor omnis erroris, inventor diaboli, non vides quia non est debilitatum corpus meum tuis pœnis, et non sensi dolores earum? Difficilis quippe et ioanis est virtus tua.

o
ostenso igne
fornacis
accensi non
terretur:

4 Audiens hæc Laodicius dixit: Non est hæc virtus ex Deo tuo, sed magica arte omnes seducis. Jubeo nempe te ignis consumi, ut omnis compago de ossibus tuis cinis efficiatur, et ventis rapientibus dispergatur. Jubet interea Laodicius fornacem accendi ex pice et stупpa et sarmentis, ita ut videretur in altum flamma ascendere usque ad cubitos sexaginta, et fumosa nube aerem obscurare: vidensque Laodicius flammam validam, jussit Sanctum Dei adduci, et interrogavit eum, dicens: Sacrifica Deo Dionysio. Ille autem tacebat. Et iterum dicit ei: In ea qua cœpisti pertinacia mentis tuæ perduras? f Perspice tibi paratam pœnam, et vide magnum Dei Dionysii excellentissimum protectionem: conver-usque ab insania, sacrificia Deo Dionysio. Mucius respondit: Dixi ego jam, Proconsul: Non sacrificio surdo, cæco et muto, qui perdit animas g, quibus ex divina præcepto omnis homo inspiratur. Vis autem scire, quia quem dicis esse Deum non est Deus, sed manufactum sculptile? Laodicius dixit: Maledicte, numquid idolum est quod virtute Dei compositum est? Virtus enim quæ in isto habitat, a nobis sacrificia suscipit, salvationeque nobis attribuit.

ingressus
templum,

5 Mucius respondit: Vis autem ut appropinquans sacrificem: ut per meum sacrificium omnes cognoscant virtutem Dionysii. Laodicius dixit: Adora et sacrificia, et cognosce magnam virtutem ejus. Ingressus autem B. Mucius, et faciens signum Christi in fronte sua, Crucem, Domini trophæum contra diabolum armatus h arripens, introivit in templum: et stans, ubi firmatum erat idolum Dionysii, sic dixit: Deus, qui omnia tenes, et omnia per gloriam Christi tui fecisti: qui diabolum alienum a tua veritate ad verecundiam detraxisti, et beatitudinem pudicitiae timentibus nomen tuum dedisti: qui muta et immobilia et surda idola de Babylonia confregisti et cum justitia et fide justitiam tui Danielis veritatem ostendisti: qui thronum execrabilem per tres pueros perdidisti, et k exundantem flammam fornacis extinxisti: qui fluctuantem et obsecratum furorem Pharaonis in profundum maris demersisti: qui Moysen servum tuum in oratione exaudisti, et per virgam fontem aquæ ex petra produxisti, et vitam populo te cognoscenti delisti: tu qui es, et qui eras, et qui venturus es Rex æternus. te deprecor: jam veni invocatus in adiutorium meum, et ostende illis qui veritatem in mendacio delinent, ut veritatem tuam cognoscant: quia tu es qui in æternum vivis et semper manes, et per te lux tua æternas caliginis erroresque idolorum absterget. Et hæc dicens, cum voce magna ait: Infuctuose et inanis, surde et immobilis Dionysi, jubeo tibi per magnum et gloriosum nomen Christi, qui in altis habitat, ut corruas de firmamento tuo, et prosternaris in terram, quia error occultus in te habitat. Statinque factus est terræmotus, et cecidit Dionysius, et factus est sicut pulvis, ita ut omnes, qui prope stabant, fugientes ac territi admirarentur quod factum fuerat. Et dixit B. Mucius ab Laodiciis: Ecce error, qui homines in l securitate mentis suæ viventes demergebat ad mortem, corrui: sed descende nunc, et collige pulverem ejus, et cognosce in quantis malis stas.

signo Crucis
simulacrum
Bacchi
comminuit:

k

C

m
projicitur
in ignem
sed illæsus:

6 Tunc contristatus Laodicius pro statua Dionysii, jussit eum projici in fornacem ignis ardentis. Stans ibi quasi in amœnis unius horti, admirantibus cunctis m [visus est cum tribus viris psallentibus] unius tamen vultus erat emicans ut sol, superans

omnem splendorem et candorem ignis, ita ut illius fulgore ignis obscuraretur. Et aperiens Justus os suum, dixit: Gratias tibi ago, Domine Deus Patrum nostrorum, cujus verbo omnia subdita sunt. Benedictus es Domine Deus omnis militiae Angelorum, qui laudaris in n ore Archangelorum, qui tribus pueris in flammam missis quartus adfuit, disperge flammam ignis camini ardentis hujus, et combure Proconsulem hunc. Da in eum importabilem furorem tuum, ut omnes tuam scientiam accipientes cognoscant, quia tu es verus Deus in caelis. Et statim exivit flamma ex fornace ad Proconsulem, et sic ex integro consumpsit eum cum adstantibus sibi novem satellitibus, ut nullus penitus valeret corpora eorum colligere, quia ira Dei consumpsit eos. Cumque factum fuisset hoc, contremuerunt omnes et tabuerunt: et exivit Sanctus de fornace, illæsus ab igne.

D
EX VSS

u

Proconsul cum
satellitibus
comburetur.

ANNOTATA.

a MS. Hamburgense: In anno quarto Proconsulatum Ludicio tenente: quod nomen ita in dicto MS. scribitur pro Laodicio. E

b Apollonia etiam urbs Macedoniae ad fluvium Echedoram, 23 M. P. a Thessalonica versus Circium, at 70 ab Amphiboli ad Occasum.

c MS. Hamburg. docens.

d Idem, patienter,

e Idem. Non persuades omnes errores diabole.

f MS. Reg. Suecicæ percipe.

g MS. Hamb. quæ ex præcepto diurno omnibus sunt datæ.

h MS. S. Maximini, proferens.

i MS. Hamb. constituisti.

k Idem emicantem flammam ignis dispersisti.

l Idem sinceritate.

m Hic hiatus erat; suppletus ex Græcis.

n MS. Hamb. honore.

CAPUT II.

Tormenta sub Maximo Proconsule illata in rota. A feris illæsus capite plectitur.

Thulsius igitur Princeps, furore accensus contra eum, jussit in carcerem recludi. Post dies vero viginti et sex venit Proconsul, nomine Maximus; et audiens de militia senioris quæ gesta fuerant per beatum virum, atque cognoscens perditionem Proconsulis, indignatus est valde contra eum. Die autem primo fecit consilium cum suis militibus, ut Sanctum Dei perderet. Erat autem S. Mucius in carcere, laudans et magnificans Deum. Post tres denique dies venit Proconsul ut perderet eum: et sedens in loco excelso, qui vocatur a Sarus, adducitur B. Mucius, et dicit ad eum Proconsul: Dic mihi, quis vocaris? B. Mucius respondit: Si scire vis nomen meum: Magnus pater meus b Euphrates et sincera mater mea c Eustachia, purificantes me sacro baptisate vocaverunt Mucium. Sic crevi nutritus ab eis sicut carissimus filius, et sub eis crescens adolevi, et adultus accessu temporis in virilem ætatem perveni, et vir factus modo maturitate senili incipio curvari. Audiens Proconsul dixit. Quali genere in vita? S. Mucius respondit: Pater meus d civis Romanus militavit, et militiae dignitate militantibus dominatus clarissime vixit, et ex multa largitate omnium pene Romanorum affectum sibi conciliavit. Mater autem mea de patre Lampadio, Clari filio, Proconsule clarissima. Proconsul dixit: Quomodo autem cum sis tali genere, comminuisti magnum deum Dionysium, et amicum Imperatoris Proconsulem igni tradidisti,

F

a

b

c

Scribitur
Maximo
Proconsuli,
eique genus
suum illustre indicat

d

et

A et consuetudinem sacrificiorum disperdidisti? Mucius sanctus respondit: Ego, Proconsul, sic existimo, quia neque aliquid comminui, neque amicum Imperatoris igni tradidi: sed timore magno uni cœlorum adherens Regi, idolum sculptile habitaculum inimici contrivi, et amicum diaboli *e* effugavi; execrabiles autem solennitates dispersi, et per pudicitiam et orationem Deum obsecrans, Dionysium ad nihilum deluxi, stans firmus in orationibus ex toto corde meo ad confessionem testimonii Christi. Maximus dixit: Fortem te et beatum existimasti, dum sis malis moribus implicatus. S. Mucius respondit: Propter timorem Domini mei fortis sum ad tolerantiam passionis in perditionem idolorum. Maximus dixit: Obliviscere tuam stultitiam, et accedens sacrificia Apollini, ut non male moriaris. Mutius sanctus respondit: Male moriar, si obliviscar benignitatis et protectionis veri Dei mei, et adhæream illis qui non sunt dii. Proconsul dixit: Ne insanias, et non memoreris res antiquarum tuarum cogitationum, quarum impudicitia magnum Deum Dionysium evertisti, stulte agens, et non intelligens illius et virorum prudentium patientiam. Ergo sacrificia Apollini. S. Mucius respondit: Nonne tu insanis, Proconsul, per artem diaboli? nec memor eris incircumcisæ mentis Laodicii, perditæ a Deo alienati per exacerbationem mentis suæ? / Rememora et attende ad protectionem Dei, quæ in me facta est: et effuge illorum pœnam, ut non male puniaris de hac vita exiens.

alligatus 2 rotis laniatur:

8 Maximus vero hæc audiens, jussit eum sub duas rotas mitti, ut volventes se dividerent membra ejus. Ille autem talem pœnam non timens, dicebat: Quam dulcis dilectio ad Deum! Prorsus ad malignam mentem expositionis artis tuæ, sic namque per verba pœnarum tuarum mihi ad sanitatem animæ meæ merces ante Deum reposita. Festina autem, et mihi, desideranti ad veritatem, fac voluntatem patris tui diaboli. Nam mihi vivere Christus est, et mori in confessione ista lucrum. Volventes autem rotas, et membris Justi contritis, non prævaluerunt dolores in membris ejus usque ad animi defectionem: sed magnanimus dicebat: Pudicæ mentis dator et adjutor, profector et liberator, gratias ago tibi, Domine, quia indignum me dignatus es suscipere, et certantem contra diabolum adjuvare: quia tu es Deus, qui *y* contines mentem meam, ut non prævaleat in me meus impudica: quoniam nomen tuum magnum est timentibus te. Et statim dissolutæ sunt rotæ, et exiit Justus visus, ac si ex omni corpore contritus, animo autem sine dolore in Domino confirmatus.

rotis dissolutis liberatus,

post triduum sanus objicitur lænæ eum venerunt,

9 Mirantibus autem hominibus ipsius passionem, Maximus Proconsul contristabatur pro eo quod vincebatur: et jussit eum retrudi in carcerem, et post dies tres adduci, ut a bestiis consumeretur. Cumque venisset B. Mucius, jussit eum Maximus in amphitheatrum adduci. Sedante autem eo pro tribunali, coram omni populo civitatis, magnus Athleta Christi introivit in amphitheatrum, sanus corpore, adeo ut omnes mirarentur, dicentes: Quam hilarem

vultum habet advocatus ad pœnam vir iste! Silentio itaque facto, dimissa est læna magna, rugiens vehementer: et currens cecidit ad pedes ejus, et lingebat, et uscolabatur vestigia Sancti. Una autem hora facta stans læna amplexabatur eum et sudores ejus. Et exeuntes duo venatores advocabant eam introire in caveam suam. Illa autem currens et adorans Sanctum, introivit in caveam suam. Post hæc dimissus est leo, qui per duos dies abstentus fuerat a cibo: et currens amplexabatur Sanctum Dei, lingens sudorem ejus. Vidensque omnis cœtus clamabat, dicens: Dimittatur Justus, quem et lænæ *h* reverentur, et Deus misericors et miserator diligit. Acclamantibus autem eis, introivit leo in caveam suam.

Et leoni lingenti sudorem ejus:

h

10 Maximus autem direxit S. Mucium ad Philip-pesium Præfectum Hæraclie civitatis, scribens omnia quæ contra eum gesta fuerant. Et aliens fecit in carcere dies octo: post hos vero dies jussit eum duci in Byzantium, uti ibi decollaretur. Incipiens autem martyrium suscipere, dixit: Benedictus es, Domine, qui secula fecisti, qui gloriosa Sanctorum certamina feliciter inchoata, feliciter consummas: suscipe me in pace. Et statim vox ad eum facta est: Gaude, bone victor Muci et athleta, publice vincens tyrannum et virtutem ejus comminens: fiducialiter in regno cœlorum lætare cum patribus: laborasti in mundo, lætare in cœlis. Et facta ista voce decollaverunt eum. Consummavit autem S. Mucius agonem suum *i* in Idus Maji: in quo die B. Constantinus Imperator venerabatur Martyrem Christi, *k* et in hac die consecravit novalem Constantinopoleos civitatis. Si quis autem memor fuerit sancte memoriæ ejus, certissime credat se habere partem sortis martyrii, cum gratia Domini nostri Jesu Christi: cui est honor et gloria, virtus et potestas in secula seculorum Amen.

directus Hæracliam et Byzantium

E capite plectitur.

l k

ANNOTATA.

a *MS. Hamburgense* Forus.

b *Græci* Euphratius.

c *MS. S. Maximini* Eustochia; *Græci* Eustathia.

d *MS. Hamb.* candidatus de sacrata et magna civitate Roma, et peragens militiæ dignitatem dedit multa.

e *Idem*, consumpsi.

f *MS. Reg. Suec.* Dememora. *MS. S. Maxim.* Memorare.

g *MS. Hamb.* volvis mentes magnas.

h *MS. Reg. Sueciæ*, dilexerunt.

i *Græci omnia ista referunt ad v Idus, seu diem xi Maji.*

k *Addunt Græci*, extruxisse illi magnificentissimam ædem, in eamque transtulisse corpus *Masinus in Bolonia perlustrata ad 13 Maji, aut Reliquias S. Mutii asservari in ecclesia Sanctorum omnium in Braina, et in æde Deiparæ de libertate. Sed quod hujus Martyris ex sint, non facile probare poterit.*

F

DE SANCTO DIOSCORIDE

MARTYRE SMYRNÆ IN IONIA.

G. H.

XI MAJI

Elogium ex
Menol. Basilii
Imp.

Hunc sanctum Martyrem celebrant Græci hoc die xi Maji, et de eo tale elogium in MS. Græco Menologio Basilii Porphyrogeniti legitur. Hic Christi Martyr erat ex urbe Smyrna. Cum vero Christianus esset, Christum summa fiducia prædicabat, atque omnes, qui ad eum accedebant, in nomine ejus edocebat: multosque ex infidelibus ab ingenito errore, quem a majoribus acceperant, avocans baptizabat. Comprehensus igitur ab idololâtris, qui Christi fidem tam libere promulgatam audire non sustinebant, flagris cæsus fuit. Deinde victus Præsidi est traditus; a'que ab hoc interrogatus, ac sese Christianum professus, pluribus tortis cruciatibus, detrusus fuit in carcerem, ubi per plures dies graves perpressus est ærumnas. Postea e carcere eductus, iterum jussus est Christum abnegare: quod cum recusasset, suspensus est et dire cæsus. Cum denique in Christi confessione constans persisteret, Præsidis jussu fuit interemptus.

etatis Menæis

Hæc in dicti Basilii Imperatoris Menologio. Aliud aliquanto brevius elogium continetur in MS. Synaxario Parisiensi Societatis Jesu, et in Menæis excensis et aliis MSS. Mediolanensibus bibliothecæ Ambrosianæ, et Parisiensibus Cardinalis Mazarini, quod est hujusmodi. Hic fuit ex Smyrna illustri urbe, qui cum ad hujus urbes Præsidem fuisset adductus, ac se Christianum esse annuntiasset, victus in carcere includitur: et iterum interrogatus atque in Christi fide constans

permanens, mandante Præside interficitur. In MS. Divionensi apud Chiffletium adservato, Dioscorus junior appellatur, et gladio consummatus dicitur adjecto hoc disticho:

Παρ' ἰμέραν ζῆν μύθος τῷ Διοσκόρῳ,
Διόσκορος δὲ ζῆν αἰετὶ τρυφεῖς ἔχει.

Vivere vicissim fabula erat Dioscoros:

Perenne vivit sectus ast Dioscorus.

alluditur nempe ad id quod de Castore ac Polluce, Jovis filiis, Helenæ ex Leda fratribus, fabulantur Poeta, in quibus Virgilius.

Si fratrem Pollux alterna morte redemit.

Et Martialis

Pro Polluce moves Castora ne redeat.

Ceterum valde suspitor, diversos esse Dioscoridem, de quo supra, et Juniorem istum Dioscorum: omnia enim in eum quadrant, qui apud Scenopolitas in Ægypto vel Arabia natus, sub Diocletiano martyrium fecit copiteplexus, et ad xiii diem Octobris in Menæis relatus: quando licet quærare in alium Senioremem Dioscorum, respectu cujus alter dicatur Junior. Qui autem hodie colitur, rectius in Menologio Sireti Dioscorides scribitur, abbreviato nonnihil ex Menæis elogio. Verum omisso xi Maji per errorem, cum Genethliaco die urbis Constantinopolitanæ, et elogio S. Mocii Martyris refertur ad diem x Maji. Quo errore, ut jam dictum, abductus Baronius, eundem Dioscoridem ad dictum x Maji inscripsit Martyrologio Romano.

an et sub
Dioscori
junioris no-
mine?

DE S. MONTANO SEU MONTANIANO,

MARTYRE SIRMII IN PANNONIA.

G. H.

XI MAJI

S. Montanus an alius
a S. Montano Presb.

Eginus xxvi Martii de Sirmio, antiqua Romanorum colonia ac totius Pannoniæ metropoli; occasione SS. Montani Presbyteri, Maximæ conjugis, et aliorum quadraginta, ibidem in fluvio aut lacu profundo mersorum. Quod hi' volumus indicatum, quia videtur posse controversi, num forte ille idem posset dici habere hoc die venerationem, ob aliquam corporis aut reliquiarum translationem. Interim qui hic nec Presbyter dicitur, neque adiunctam habet S. Maximam uxorem a' alios socios, neque eam iis submersus traditur, potius alium arbitramur, et indicamus in quatuor Martyrologiis Hieronymiani antiquis apographis ista referri: In Sirmii, seu Sirmia natalis S. Montani. Quæ eadem in MSS. Trevirensi S. Maximini, et alio Corberensi valde antiquo leguntur, et loco non indicato in MSS. Pragensi, Romanis Vallicellensi Patrum Congregationis Oratorii, alteroque

Ducis Atempstii. In MSS. Richevoniensi et Rhinoviensi ista habentur: In Sirmia natalis S. Montani: itemque, sed palastra omissa, in MSS. Augustano S. Udalrici et Parisiensi Labbei, et Romano monasterii S. Cyriaci, quo plurimum usus est Baronius. In MS. Hihermeco monasterii Tamletensis habetur nomen Montaniani et Montani: quasi diversi essent.

2 At S. Montanus Confessor memoratus in MS. Carmelitano quod Columæ asservatur: item in Martyrologio Coloniae et Lubecæ anno mcccxc excuso, et in Auctario Greveni ad Usuardum. Illic monachus dicitur in MS. Florario: de quo in MS. Usuardo in Alsatia aucto ista leguntur: Item Remis S. Montani monachi, prius cæci, per lac Elymæ matris S. Benigni restituti. Sed hic a priore plane alias est, de quo latus agimus xvii Maji.

plane alius
a S. Montano monacho Gallo.

DE SANCTIS MARTYRIBUS AFRIS

G. II.
**MAJULO, VICTORINO, FORTUNATO, SEPTIMO, COMINO,
 JULIO, CRISPO, JANUARIA, PRIMULO, NEREO, MANILO,
 ITEM MANILO, VICTORIA, FORTUNATA, JANUARIO ET
 JOCUNDO.**

XI MAJI.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 91.

Referuntur hi Athletæ Afrî in quatuor antiquis Martyrologiî Hieronymiani apographis : cum aliqua in scribendo varietate. Nam Majulus etiam Majulus scribitur : Victorinus et Fortunatus, in Lucensi Victorina et Fortunata : Septimus et Cominus in MS. Bloniano Semtinus et Cominus : et deest hic in Corbeicensi, uti Crispus in Epternacensi, sed sunt in aliis. Loco Victoriae in Epternacensi est Victoris, et huic Fortunata, aliis est Fortunatus, quibus Jocundus additur ex MS. Corbeicensi Parisiis excusa. Ex his sex memorantur in MS. Richenoviensi hæc modo : In Africa Mauvili, Septimi, Julii, Januariæ, Victorii, Fortunati, Majulus in Africa est in MS. Rhinaviensi. Notkerus ista habet : In Africa Majoli, Victorini, Fortunati, et aliorum

multorum. At MSS. Leodiensis ecclesie Cathedralis S. Lamberti et cenobii S. Laurentii, cum MS. Florario, duos ex iisdem ita proponunt : In Africa Victorini et Fortunati. Palæstra martyrii non indicata, in MS. Tamlauctensi in Hibernia, referuntur sola nomina Julii, Victorini, Fortunati, Commi, Septimi, Primuli, Nerei, Manili et Martini Martyris loco secundi Manili : nisi sit Martinus Episcopus Viennensis etiam hoc die relatus sed is non fuit Martyr. At MSS. Augustanum S. Udalrici et Parisiense Labbæi suggerunt SS. Septimum et Majulum. Inter Romanos max referendos collocatur Januarius : sed is videtur inter Afros Martyres hosce censendus. De Mavilo Martyre Adrumeti in Africa egimus iv Januarii, et ab hoc Majulo diversum æstimamus.

DE SANCTIS MARTYRIBUS ROMANIS

G. II.
ACHILLE, SIPPONIO, EPIMENO, ET NEREO.

XI MAJI.

Procedimus cum antiquis Martyrologiî Hieronymiani apographis. Ex his Codex Lucensis hos quatuor ita proponit : Romæ Achilli, Sipponi, Epimino, Nerei. Eisdem quatuor refert MS. Blonianum hæc modo : Romæ Achilli, Sipponiæ, Pimino, Nerei. Eorum tres in MS. Epternacensi ita induantur : Romæ Achillis, Epimeno, Nerei. In MS. Corbeicensi Parisiis excusa, non indicata Roma palæstra martyrii, fit mentio Syppiani, Apimino. In MS. Tornocensi S. Martini ista habentur :

Romæ via Salaria passio SS. Achillis, Sepionis, Januacii. Quæ eadem habentur in MS. Latiensis cenobii : sed loco Sepionis, legitur Serapionis, qui supra Sipponus, et Sipponia dicitur. At Januarius videtur referendus ad præcedentem classem Martyrum Afrorum. Est S. Epimenus inscriptus MSS. Augustano S. Udalrici, et Parisiensi Labbæi. Forsan Romani ulteriorem notitiam horum Martyrum aliquando suggerent.

G. II.
**DE SS. DEMETRIO, ATTICO, TADDÆO,
 MARTYRIBUS IN ASIA.**

XI MAJI.

Memoria in
Fastis.

Epternacense Martyrologiî Hieronymiani apographum hos tres Martyres supra relatis addit : In Asia Sanctorum Dimetri, Attici, Tadhæi. Ast alia tria apographa ejusdem Martyrologiî, omisso Attico, ita habent : In Asia natalis Sanctorum Demetrii, Taddæi. Quæ fere eadem leguntur in MS. duplici Trevirensi S. Maximini : item in MS. Florario et in MS. Leodiensi monasterii Laurentini, nec non apud Notkerum. In MSS. Richenoviensi et Rhinoviensi memoratur in Asia Demetrius : qui, non indicata palæstra, nominatur in MSS. Casinensi et Parisiensi Labbæi, notus etiam sub nomine Trimetri in Augustano S. Udalrici : ut Demetrius magnus appellatur in MS. Usuardo, quo epitheto significaretur is qui Græcis Latinisque celeberrimus, Praconsul Thes-

salonica ab his viii, ab illis xxxvi Octobris colitur. In Auctuario Greveni ad Usuardum vocatur Demetriaticus : quod nomen ex Demetrio et Attico, male conjunctis, emerisse arbitramur. In MS. Hibernico monasterii Tamlauctensis indicantur nomina Dimetri et Attici : et hujus nomen altero vice repetitur. Carolus a Basilica Petri, Episcopus Novariensis, lib. 1 Historiæ Novariensis pag. 184, tradit in ecclesia S. Julii coli xi Maji, Demetrium Martyrem, eique fuisse in ea altare dicatum ; De cujus tamen translatione quod refert, non habuit. Credibile est ex Romani cryptis adductum aliquem, cui hic dies mere arbitrare sit dictus. De S. Julio Presbytero, a cujus nomine dicta ecclesia in diocesi Novariensi ad locum Verbanum fuit appellata, egimus xxxi Januarii.

Cultus S.
Demetrii
in diocesi
Novariensi.

DE S. LICERIA VIRGINE MARTYRE

D. P.

SENONIBUS IN GALLIA.

XI MAJI.

Senonensem urbem Archiepiscopalem transeuntibus nobis anno MDCLXI, non libuit licite Reliquiarum ibidem multarum et usquequaque thesauros scrutari accuratius, propterea quod eam Sedem tunc obtineret vir, præJansenianæ factionis studio tam alienus a nostræ societatis hominibus quam posset quis maximis affectus injuriis, cum tamen publice notum esset, quanto ea beneficio ipsum sibi haberet obligatum. Ne tamen nihil inde efferremus in rem nostram, datus ibidem nobis radicalus est, per Kalendarii ordinem digestus, de præcipuis ea in urbe ac diæcesi Sanctis, quorum vel corpora vel partes corporum insignes habebantur: ubi inter alia sic notatur pro die XI Maji, S. Liciera Senonensis, Virgo et Martyr, cujus corpus est in Abbatia S. Petri-vivi positum. Cum ergo post annos ab eo tempore sedecim, in manu nobis esset hic dies prælo parandus, neque vel antiquiora Martyrologia ab Uuardo et Adone confecta in Gallis, vel medii temporis egrapha plura, ibidem ad variarum ecclesiarum usus aucta; neque novissimus omnium Andreas Saussayus, ullam ejus faceret mentionem; datis ad nostri istic collegii Rectorem litteris, petimus de illa distinctius informari, an et quomodo coleretur.

2 Erat is R. P. Nicolaus Rogerius, nobis familiariter Romæ notus, quo missus a sua Provincia venerat cum jure suffragii ad Congregationem Societatis XI. Hic oblata de opere nostro bene merendi occasione lectus, egit cum R. D. Priore Abbatiae prænominatæ: qui totis fere tribus hebdomadis accurate scrutatus omnium, de vita, martyrio, sepultura et translationibus antiquis nihil omnino reperit; sive propter scriptorum incuriam, seu verus propter temporum præteritarum calamitates; nisi hæc, quæ subjicimus, pauca. Primo extitisse olim in antiquo civitatis ipsius suburbio vetustissimum sub nomine S. Remigii monasterium, de cujus restoratione ab Hieremia Archiepiscopo curata, apud Sammarthanos tomo 4 legitur diploma Ludovici Pii Imperatoris, signatum Aquisgranæ anno Imperii XIV, XV Kalendas Junii, quod fuit anno Christi DCCCXXVII: ipsum deinde translatum a Wenilone Archiepiscopo fuisse in locum Vallilias dictum, octavo ab urbe milliario, cum consensu Caroli Regis, in villa Carisiaca signantis eum de re privilegium anno regni sui XII, Nonis Maji, quod fuit anno Christi DCCCLII: ibique stitisse ad annum usque MDLXXVII, quando Senonenses cives ipsum destruxerunt metu Calvinistarum, monachis qui supererant ad S. Columbæ Virginis ac Martyris ecclesiam traductis. Ita ille. Mabillon vero in notis ad Vitam S. Romani, ipsorummet Calvinistarum furare, solo tenens eversum fuisse scribit, et circa annum MDCXL Abbatiae S. Petri-vivi unitum. Ut ut sit, credimus quod additur, in vetustioribus illius monasterii Kalendariis, Breviariis atque Missalibus notari geminum festum S. Licieræ Virginis ac Martyris (quæ vulgo S. Liciera seu Lissiera dici consuevit) alterum XI Maji, alterum XII Octobris. In dicta autem transmigracione, traductas pariter fuisse aras, quibus continebantur corpora S. Valeriani Martyris, S. Romani Confessoris, et S. Licieræ Virginis ac Martyris.

3 Secundo ipsam S. Columbæ ecclesiam, a prædicto Wenilone, juxta jam citatos Sammarthanos dedicatam, monasterialem quoque ipsam fuisse: quum Gerardus Abbas a fundamentis renovavit, et ab Alexandro Papa III magna celebritate dedicandam curavit anno MCLXIII: in hujus autem ecclesie altaribus censeri unum, supra

quod cernatur etiam hodie antiqua pictura, SS. Valerianum, Romanum, et Licieriam repræsentans; ac Licieriam quidem cum palma in manibus, martyrii signo. Verum hæc ipsa trium Sanctarum conjunctio verosimile mihi facit, tabulam illam, si seculo uno antiquior est, suam cum sanctis corporibus ceteraque ecclesie Remigianæ suppellectile, ad hanc S. Columbæ basilicam fuisse traductam: in quo tamen S. Valeriani corpus dumtaxat retentum fuit, duobus aliis ad parochialem ecclesiam S. Romani deportatis, haud diu post monachorum migrationem: nam anno MDLXXI die XX mensis Julii, Pontificatus Sanctissimi Domini Pii Papæ quinti anno VI, Serenissimi Francorum Regis Caroli noni XI, per Illustrissimum Dominum Nicolaum de Pellevé Archiepiscopum Senonensem, anno VIII sui Archiepiscopatus, visitatæ et probatæ fuerunt Reliquiæ SS. Romani et Licieræ, quæ ibi sub deposito erant, ut patet ex processu verbali desuper tunc confecto.

4 Tertio, inquit idem Prior, Jussu et auctoritate Illustriss. D. Octavii Bellegarde Senonensis Archiepiscopi, die Dominica XIX post Pentecosten, anno Domini MDCXLV, coram magno populi concursu, sollemniter ritumque processionali translata sunt S. Romani caput, et capsula S. Licieræ Virginis et Martyris, cum aliis Sanctorum reliquiis, e parochiali ecclesia S. Romani ad nostram S. Petri-vivi, juxta processum verbalem hac de re confectum, per nobilem virum Joannem Baptistam Driot, et a Joanne Cornus Senonensi Notario et Ludovico Benoist etiam Notario exceptum. Dicta Dominica XIX anna isto cadebat in XV Octobris, quia Cyclo lunæ 12 salis 2 lit. Dominicali A, Pascha celebratum fuerat XVI Aprilis et Pentecoste IV Junii. Colitur autem S. Romanus Abbas, qui hic intelligitur, XXII hujus: Sanctus vera Valerianus et S. Columba Martyres, quorum supra facta mentio, coluntur, hæc XXVIII Julii, iste XV Septembris. Nec plura suppetunt quæ certo affirmari circa hoc argumentum possint, nisi ipsi Processus verbales præcitati, verbotenus attemendi, mittantur.

5 Saussayus de S. Ebbone Archiepiscopo Senonensi (quem Sammarthani dicunt anno DCCCL die XIX Augusti ad Superos abiisse) in suo Gallicano Martyrologio, ad XXVII Augusti agens, longumque ex Actis vi texens elogium, sic illud concludit: Duas sorores habuit Ygoaria et Letheriam, quæ fratris pietatem æmulatæ, coelibes in Christi famulatu consueverunt, distributis ecclesiis et pauperibus facultatibus suis, ex quarum fœnore sibi aditum ad æterna tabernacula aperuerunt; vitæque functæ, juxta fratrem, quem in cælo comitantur, sepultæ fuerunt debito cum honore, scilicet in ecclesia S. Petri-vivi. Rursumque in Catalogo Beatorum et Piorum, qui proprias historias vel natales non habent, ponuntur Ygoaria et Letheria Virgines, caritate in pauperes succensæ, tamquam in natali S. Ebbonis earum fratris commemorandæ. Habemus nos quondam S. Ebbonis Vitam, ex tomo 5 Senonivi MS. Legendarii transcriptam, sed absque ulla de sororibus mentione, nedum de earum apud fratrem sepultura. Libenter itaque disceremus, unde ista sumpsit Saussayus, prius quam vel suspicari audeamus, eam quum ipse Letheriam vocat, fortassis esse Licieriam sive Lissieram, quam non solum ut Virginem, sed etiam ut Sanctam Martyrem esse colendam, indicis fortassis nimium levibus, posteriora secula credide-

79 rini;

Colitur in ecclesia S. Petri-vivi corpus,

deinde ad parochiam S. Romani an. 1571

ac denique in urbem an. 1645:

ex Monasterio S. Remigii, ubi geminum ejus festum servabatur,

an. 1567 translatum

VIDE APP. TOM. VII MAJI NOT. 92.

ad aliud S. Columbæ ubi ejus pictura in altari;

F Au forte soror S. Ebbonis an. 750 defuncti.

Arint; aut etiam mors violenta, virtutis alicujus causa illata, vere Martyrem fecerit. Hoc leve tamen, quod affinitas nominum suggerit, fundamentum ad tale quid suspicandum, Senoneusis historice curiosis volui iudi-

care; occasionem forsitan hinc sumpturis plusculum circa sanctas istas Virgines quaerendi, invenendique saltem temporis, quo Sancta superius memorata vixerit, si posset ad Ebbonis aetatem referri.

D
VIDE APP.
TOM. VII MAII
NOT. 93.

DE SANCTO NEPOTIANO

PRESBYTERO ALTINI IN ITALIA.

G. H.

SEC. V.

Quam haecenus ad singulos dies referimus memoriam Sanctorum, ex quatuor Martyrologii vetustissimi apographis deductam, D. Hieronymi nomine haud male referri, colligi potest ex depositione Nepotiani ad diem XI Maji ubique sub finem adjuncta et ab ipsa ex certa scientia notata. Huic namque Nepotiano S. Hieronymus inscripsit epistolam secundam de vita Clericorum et Sacerdotum, in quo, uti ille peterat, plurima, ad eorum vitam recte institucendum pertinentia, luculenter exponit hoc exordio: Petis a me, Nepotiane carissime, litteris transmarinis, et crebro petis, ut tibi brevi volumine digeram praecipua vivendi, et qua ratione is, qui seculi militia derelicta, vel monachus coeperit esse vel Clericus, rectum Christi tramitem teneat, ne ad diversa vitiorum diverticula rapiatur. Quomodo autem Nepotianus Presbyter illas manita observavit, induat idem Hieronymus epistola tertia ad Heliodorum Episcopum Altinensem illius avunculum. Hujus a se scriptae epistolae sive Epitaphii Nepotiani idem Hieronymus in Vita sive Epitaphio Fabiolae sive epistola xxx ad Oceanum, ita meminit ipso exordio: Plures anni sunt, quod super dormitione Blesillae, Paulum venerabilem feminam recenti adhuc vulnere consolatus sum. Quartae aetatis circulus volvitur, ex quo ad Heliodorum Episcopum Nepotiani scribens epitaphium, quidquid habere potui virium, in illo tunc dolore consumpsi. **B.** Nokterus Balbulus, in suo Martyrologio, ante annos circiter actingentos scripta, ad hunc etiam XI Maji, secutus Martyrologiam S. Hieronymi, tali eum exornat elogio: Item depositio Nepotiani Presbyteri, nepotis Heliodori Episcopi de sorore. In cujus Epitaphii consolatione. S. Hieronymus totum mundum, pro eis quae in eo fiunt malis et accidunt calamitatibus, in luctum et lamentationem convertit, scilicet dum humana miseria, Imperatorum aliorumque Procerum exempla, docte atque ingeniose exponitur. Nos istis superfluis omissis, quae apud S. Hieronymum legi possunt, solum ea, quae ad Nepotianum spectant, exceperimus.

Refertur a
S. Hieronymo
in Martyrologio,

in epistola illi
inscripta,

B

et epitaphio ejus,

et Nothero.

C

VITA SIVE EPITAPHIUM

Auctore S. Hieronymo.

Grandes materias ingenia parva non sustinent, et in ipso conatu ultra vires ausa succumbunt: quantoque majus fuerit, quod dicendum est, tanto magis obruitur, qui magnitudinem rerum verbis non potest explicare. Nepotianus meus, tuus, noster, imo Christi, et quia Christi idcirco plus noster, reliquit senes, et desiderii sui jaculo vulneratos et intolerabili dolore confectos. Quem heredem putavimus, funus tenemus. Cui jam meum sudabit ingenium? Cui litterulae placere gestient? Ubi est ille ἐργαδιώτης noster, et cygnæo canore vox dulcior? Stupet animus, manus tremat, lingua balbutit. Quidquid dixero, quia ille non audit, mutum videtur. Stylus ipse quasi sentiens, et cera subtristior, vel rubigine vel situ obducitur. Quotiescumque nitor in verba prorumpere, et super tumultum ejus Epitaphii hujus

Singulari
affectu amatur a S.
Hieronymo,

flores spargere; toties lacrymis implentur oculi, et renovato dolore totus in funere sum... Quidquid de Scripturis super lamentatione dici potest, in eo libro, quo Paulam Romae consolati sumus, breviter explicavimus. Nunc nobis per aliam semitam ad eundem locum perveniendum est, ne videamur praeterita et abolita quondam calcare vestigia. Scimus quidem Nepotianum nostrum esse cum Christo et Sanctorum mixtum chorus; quod hic nobiscum eminens rimabatur in terris et aestimatione quaerebat, ibi videntem cominus dicere; Sicut audivimus sic et vidimus in civitate Domini virtutum, in civitate Dei nostri. Sed desiderium absentiae ejus ferre non possumus, non illius sed nostram vicem dolentes. Quanto ille felicius, tanto amplius nos in dolore, quod tali caremus bono... Quanto magis tu et avunculus et Episcopus, hoc est, et in carne et in spiritu pater, doles abesse viscera tua, et quasi a te divulsa suspiras? Sed obseera ut modum adhibeas in dolore, memor illius sententiae, Ne quid nimis; obligatoque parumper vulnere, audias laudes ejus, cujus semper virtute laetatus es. Nec doleas quod talem amiseris, sed gaudeas quod talem habueris...

2 Igitur et Nepotianus noster, quasi infantulus vagiens et rudis puer, subito nobis quasi de Jordane nascatur. Alius forsitan scriberet, quod ob salutem ejus Orientem eremumque dimiseris, et me carissimum sodalem tuum redeundi spe lactaveris, ut primum, si fieri posset, sororem cum parvulo viduam; deinde, si consilium illa respueret, saltem nepotem dulcissimum conservares. Hic est enim ille, de quo tibi quondam vaticinatus sum; Licet parvulus ex collo pendeat nepos. Referet, inquam, alius, quod in palatii militia, sub chlamyde et candenti iino, corpus ejus cilicio tritum sit; quod stans ante sceni potestates lurida jejuniis ora portaverit; quod adhuc sub alterius indumentis alteri militaverit, et ad hoc habuerit cingulum, ut viduis, pupillis, orphanis, oppressis, miserisque subveniret. Mihi non placent dilationes istae imperfectae servitutis Dei, et Centurionem Cornelium, ut lego justum, statim audio baptizatum. Verumtamen velut incunabula quaedam nascentis fidei comprobemus, ut qui sub alienis signis devotus miles fuit, donandus laurea sit, postquam suo Regi coeperit militare. Baltheoposito habituque mutato, quidquid castrensium peculii fuit, in pauperes erogavit: legerat enim: Qui vult perfectus esse, vendat omnia quae habet, et det pauperibus et sequatur me. Et iterum: Non potestis duobus Dominis servire, Deo et mammonae. Excepta vili tunica et operimento pari, quo tecto tantum corpore frigus excluderet, nihil sibi amplius reservavit. Cultus ipse, provinciae morem sequens, nec munditiis nec sordibus notabilis erat. Cumque arderet quotidie aut ad Aegypti monasteria pergere, aut Mesopotamiae invisere choros, vel certe insularum Dalmatiae, quae Altino tantum freto distant, solitudines occupare, avunculum Pontificem deserere non audebat, tot in illo cernens exempla virtutum: domique habens unde disceret, in uno atque eodem et imitabatur monachum et Episcopum venerabatur:

translatum
ad Christum
et sanctos.
E

avunculo
Heliodoro
dilectus a
pueritia

miles sancte
vixit:

F

Act. 10

et suis in
pauperes
distribuitis,

Matt. 19, 6

Matt. 6, 24

A venerabatur : nec, ut in plerisque accidere solet, assiduitas familiaritatem, familiaritas contemptum illius fecerat; sed ita eum colebat quasi parentem, ita admirabatur quasi quotidie novum cerneret.

Presbyter
ordinatur:

3 Quid multa? Fuit Clericus, et per solitos gradus Presbyter ordinatur. Jesu bone! qui gemitus, qui ejulatus, quæ cibi interdictio, quæ fuga oculorum omnium! Tum primum et solum avunculo iratus est: querebatur se ferre non posse, et juvenilem ætatem incongruam Sacerdotio causabatur. Sed quanto magis repugnabat, tanto magis in se studia omnium concitabat; et merebatur negando, quod esse volebat; eoque dignior erat, quo se clamabat indignum. Vidimus Timotheum nostri temporis, et canos in sapientia, electumque a Moyse Presbyterum, quem ipse sciret esse Presbyterum. Igitur Clericatum, non honorem intelligens, sed onus; primam curam habuit, ut humilitate superaret invidiam: deinde ut nullam obsceni in se rumoris fabulam daret; ut qui mordebantur ad ætatem ejus, stuperent ad continentiam. Subvenire pauperibus, visitare languentes, provocare hospitio, lenire blanditiis, gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus: cæcorum baculus, esurientium cibus, spes miserorum, solamen lugentium fuit. Ita in singulis virtutibus eminebat, quasi ceteras non haberet. Inter Presbyteros et cœquales primus in opere, extremus in ordine, quidquid boni fecerat, ad avunculum referebat: si quid forte aliter everserat, quam pararat; illum nescire, se errasse dicebat. In publico Episcopum, domi patrem noverat; gravitatem morum hilaritate frontis temperabat, gaudium in risu, non cachinnum intelligeres. Viduas et virgines Christi honorare ut matres, hortari ut sorores, cum omni castitate. Jam vero postquam domum se contulerat, et relicto foris Clerico, duritiæ se tradiderat monachorum. Creber in orationibus, vigilans in precando, lacrymas Deo non hominibus offerebat: jejunia in aurigæ modum pro lassitudine et viribus corporis attemperabat. Mensæ avunculi intererat, et sic apposita quæque libabat, ut et superstitionem fugeret et continentiam servaret.

excellit in
omni virtute
tam foris

quam domi
apud Epis-
copum.

4 Sermo ejus per omne convivium de Scripturis aliquid proponere, libenter audire, respondere verecunde, recta suscipere, prava non acriter confutare, disputantem contra se magis docere quam vincere; et ingenno pudore, qui ornabat ætatem, quid cujus esset simpliciter confiteri, atque in hunc modum, eruditionis gloriam declinando, eruditissimus habebatur. Illud, aiebat, Tertulliani, istud Cypriani, hoc Lactantii, illud Hilarii est: sic Minucius Felix, ita Victorinus, in hunc modum loentis est Arnobius. Me quoque, quia pro sodalitate avunculi diligebat, interdum proferebat in medium: lectioneque assidua et meditatione diuturna pectus suam bibliothecam fecerat Christi. Quoties ille transmarinis epistolis deprecatus est, ut aliquid ad se scriberem? Quoties nocturnum de Evangelio petitorum et interpellatricem duri judicis mihi viduam exhibuit? Cumque ego silentio magis quam litteris denegarem, et pudore reticentis pudorem suffunderem postulantis; avunculum mihi opposuit precatorem, qui et liberius pro alio peteret, et pro reverentia Sacerdotii facilius impetraret. Feci ergo quod voluit, et brevi libello amicitias nostras æternæ memoriæ consecravi. Quo suscepto, Crasi opes et Darii divitias se vicisse jactabat: illum oculis, illum manibus, illum sinu, illum ore tenebat. Cumque in stratu frequenter evolveret; super pectus soporati dulcis pagina decidebat. Si vero peregrinorum, si amicorum quispiam venerat, letabatur nostro super se testimonio, et quidquid minus in opusculo erat, distinctione moderata et pronuntiationis varietate

Profert sen-
tentias au-
ctorum,

et S. Hiero-
nymus,

cujus ad se
epistolam ma-
gni æstignat:

pensabat: ut in recitando illo, ipse vel placere quotidie vel displicere videretur. Unde hic fervor, nisi ex amore Dei? Unde legis Christi indefessa meditatio, nisi ex desiderio ejus qui legem dedit? Alii nummum addant nummo, et in marsupium suffocantes, matronarum opes venentur obsequiis: sint ditiores monachi, quam fuerant seculares: possideant opes sub Christo paupere, quas sub locuplete diabolo non habuerant; et suspiret eos Ecclesia divites, quos tenuit mundus ante mendicos. Nepotianus noster aurum calcans, schedulas consecratur: et sicut sui in carne contemptor est, et paupertate incedit ornatio, ita totum animæ investigat ornatum.

5 Ad comparisonem quidem superiorum modica sunt quæ dicturi sumus: sed in parvis idem animus ostenditur. Ut enim Creatorem non in cælo tantum miramur et terra, sole et oceano, elephantis, camelis, equis, bubus, pardis, ursis, leonibus; sed et in minutis quoque animalibus, formica, culice, muscis, vermiculis et istiusmodi genere, quorum magis scimus corpora, quam nomina, eandemque in cunctis veneramur solertiam; ita mens Christo dedita, æque et in majoribus et minoribus intenta est, sciens etiam pro otioso verbo reddendam esse rationem. Ergo sollicitus si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pavimenta tersa, si janitor creber in porta, vela semper in ostiis, si sacrarium mundum, si vasa luculenta et in omnes ceremonias pia sollicitudo disposita, non minus, non majus negligebat officium: ubicumque eum quæres, in ecclesia reperires... Basilicas ecclesiæ et Martyrum conciliabula diversis floribus, et arborum comis, vitiumque pampinis adumbrabat; ut quidquid placebat in ecclesia, tam dispositione quam visu, Presbyteri laborem et studium testaretur. Macte virtute! cujus talia principia, qualis finis erit?

6 O miserabilis conditio humana, et sine Christo vanum omne quod vivimus. Quid te subtrahis, quid tergiversaris oratio? quasi enim mortem illius differre possimus, et vitam facere longiorem, sic timeamus ad ultimum pervenire. Omnis caro fœnum, et omnis gloria ejus quasi flos fœni. Ubi nunc decora illa facies, ubi totius corporis dignitas, qua veluti pulchro indumento pulchritudo animæ vestiebatur? Marcescebat, pro dolor! flante Austro bilium, et purpura violæ in pallorem sensim migrabat. Cumque febribus æstualet, et venarum fontes hauriret calor, lasso anhelitu tristem avunculum consolabatur. Lætus erat vultus, et universis circa plorantibus, solus ipse ridebat: projicere pallium, manus extendere, videre quod alii non videbant: et quasi in occursum se erigens, salutare venientes. Intelligeres illum non emori, sed emigrare; et mutare amicos, non relinquere. Volvuntur per ora lacrymæ, et obfirmato animo, non queo dolorem dissimulare quem patior. Quis crederet in tali illum tempore nostræ necessitudinis recordari, et luctante anima studiorum scire dulcedinem? Apprehensa avunculi manu, Hanc, inquit tunicam, qua utebar in ministerio Christi, mitte dilectissimo mihi, ætate patri, fratri collegio: et quidquid a te nepoti debebatur affectus, in illum transfer, quem mecum pariter diligebas. Atqui in talia verba defecit, avunculi manum mei recordatione contrectans. Scio quod nolueris amorem in te civium sic probare, et affectum patriæ magis quesuisse in prosperis: sed hujuscemodi officium in bonis jucundius est, in malis gratius. Tota hunc civitas, tota planxit Italia: corpus terra suscepit, anima Christo reddita est. Tu nepotem quærebas, Ecclesia Sacerdotem. Præcessit te successor tuus. Quod tu eras, ille post te judicio omnium merebatur: atque in ea ex una domo duplex Pontificatus egressa est dignitas, dum in altero gratulatio est, quod tenuerit: in

D

EX EP. III
S. HIER.
fervet amore
Dei et deside-
rio Christi:

E

sollicitus in
ornatu ec-
clesiæ,

in morbo
ultimo latens,

F

moritur S.
Hieronymus
memor:

qui avuncu-
lum solatur,

altero

EX EP. III
S. HIER.

2 Cor. 16

et defuncti
commendat
memoriam.

A altero mœror, quod raptus ne teneret. Platonis sententia est, omnem sapientium vitam, meditationem esse mortis. Laudant hoc philosophi et in cœlum usque ferunt. Sed multo fortius Apostolus: Quotidie, inquit, morior per gloriam vestram. Aliud est enim conari, aliud agere; aliud vivere moriturum, aliud mori victurum. Ille moriturus est ex gloria, iste moritur semper ad gloriam..... solum habemus lucri, quod Christi nobis amore sociamur. Caritas patiens est, benigna est: caritas non zelatur, non agit perperam, non inflatur: omnia sustinet, omnia credit, omnia sperat, omnia patitur: caritas numquam ex-

cidit: hæc semper vivit in pectore: ob hanc Nepotianus noster absens præsens est, et per tanta terrarum spatia divisos utraque complectitur manu. Habemus nutuæ obsidem caritatis. Jungamur spiritu, stringamur affectu: et fortitudinem mentis, quam beatus Papa Chromatius ostendit in dormitione germani, nos imitemur in filio: illum nostra pagella decantet, illum nostræ litteræ sonent: quem corpore non valemus, recordatione teneamus: et cum quo loqui non possumus, de eo loqui numquam desinamus.

DE SANCTO MAMERTO

EPISCOPO VIENNENSI IN GALLIA.

POST AN
CCCLXXVDecessores
SS. Nicetius
et SimpliciusMemoria S.
Mamerti in
epistolis S. Hilarii
Papæ V
an. 462 et seq.et libello
Lucidi Presb.
circa an. 475.Successores
SS. Isichius
et Avitus,Zelus ejus in
Rogationum
diebus, insti-
tuendis lau-
datur a S.
Sidonio
Apollinari,

B **I**nter sanctos Episcopos, qui Gallias seculo Christi quinto et virtutis et doctrinæ crinio splendore illustrarunt, merito censendus est S. Mamertus: per quem agnoscit Ecclesia, dies Rogationum, quæ ante festum Ascensionis per triduum celebrantur, sumpsisse exordium. Quid egerit ante Episcopatum, aut quo tempore ad illum promotus fuerit, plane latet. Habuit in Sede sua decessores SS. Nicetium et Simplicium: quorum prior floruit sub finem seculi quarti, ejusque Acta retulimus die v hujus mensis Maji; uti S. Simplicii die iii Februarii, quem diximus vixisse usque ad Zosimi Pontificis Romani tempora, id est usque ad annum ccccxvii et sequentem, quibus solis præfuit Ecclesiæ Zosimus. At prima memoria S. Mamerti invenitur in duplici epistola S. Hilarii Papæ, cujus prior data est iv Idus Octobris Basilio V. C. Consule, id est anno cccclxiii. In hac committitur Leontio Episcopo Arelatensi examinanda in Synodo causa Mamerti Episcopi Viennensis, qui extra fines suos indebite Diensibus Episcopum ordinaverat. Altera epistola data est anno sequente vi Kalendas Martias, post Consulatum Basilio V. C. ad viginti Episcopos, ut per Veranum Episcopum moneatur Mamertus, ut ab ordinationibus indebitis, ordinis sui et privilegiorum periculo in posterum absteat, utque qui Diensibus a Mamerto consecratus fuerat, Leontii Arelatensis Episcopi, a quo consecrari debuit, arbitrio confirmetur. Quod debita cum animi submissione fecisse S. Mamertum, et acquiescisse decreto summi Pontificis, plane arbitramur. Memoria ejusdem C Mamerti inter triginta Episcopos, quibus Lucidus Presbyter errorem emendans libellum misit, in quo fidei suæ professionem secundum Synodi Arelatensis statuta et Fausti Reiensis Episcopi epistolam ad se missum deponit. Exhibet ista Sirmundus tomo i Conciliorum Galliarum, et circa annum cccclxxv gesta arbitrat. Habuit autem S. Mamertus successores S. Isichium, cujus Acta dedimus XXI Martii, et vixisse diximus usque ad annum cccxc; quando huic successit S. Avitus, Isichii filius, qui spirituale a baptismate patrem habuit S. Mamertum, uti latius in ejus Vita quinta Februarii diximus. Et hæc de tempore quo sedit.

2 *Vixit eodem tempore S. Sidonius Apollinarius Episcopus Arvernorum, qui scripsit S. Mamerto epistolam primam libri septimi de irruptione Gothorum et aliis rebus, et libro 3 cap. 14 invitavit Aprum, ut in urbem redeat Rogationum contemplatione. Quarum, inquit, nobis solennitatem primus Mamercus, Pater et Pontifex reverentissimus, exemplo et utilissimo experimento, invenit, instituit, inexit. Erant quidem prius (quod salva fidei pace sit dictum) vagæ, tepentes, infrequentesque, utque sic dixerim, oscitabundæ supplicationes: quæ sæpe interpellantium praudiorum obicibus hebetabantur, maxime aut imbres aut*

serenitatem depreaturæ, ad quas (ut nihil amplius dicam) figulo pariter atque hortulano non oportuit convenire. In his autem, quas suprafatus suminus Sacerdos nobis et protulit pariter et contulit, jejuniatur, oratur, psallitur, fletur. Ad hæc te festa, cervicium humiliatarum et sternacium civium suspiciosa contubernia, peto: et si spiritalem animum tuum bene metior, modo citius venies, quod non ad epulas, sed ad lacrymas evocaris. Hæc S. Sidonius Apollinarius, cujus festum celebratur xxiii Augusti.

3 *Proximus his temporibus est S. Avitus, filius S. Mamerti a baptismo spiritualis, qui reliquit Homiliam de Rogationibus: in qua etiam describit, quomodo ea consuetudo Rogationum processerit a S. Mamerto, cujus laudes prosequitur. Hanc nos Homiliam loco Actorum infra damus. Ex Aviti Homilia citata Gregorius Turonensis, seculo sexto sequenti, hoc S. Mamerti factum lib. 2 Historiæ Francorum cap. 34 describit in hæc verba: Magnæ facundie beatus Avitus refert in quadam Homilia, quam de Rogationibus scripsit, has ipsas Rogationes, quas ante Ascensionis Dominicæ triumphum celebramus, a Mamerto, ipsius Viennensis urbis Episcopo, cui et hic eo tempore præerat, institutas fuisse, dum urbs illa multis terreteretur prodigis. Nam terræmotu frequenti quatiebatur; sed et cervorum atque luporum feritas portas ingressa, totam, ut scripsit, urbem nihil metuens oberrabat. Cumque hæc per anni circulum gererentur, adventibus Pascalis solennitatis diebus, expectabat misericordiam Dei plebs tota devote, ut vel hic magnæ solennitatis dies huic terrori terminum daret. Sed in ipsa gloriosæ noctis vigilia, dum Missarum celebrarentur solennia, subito palatium regale intramuraneum divino igne succenditur. Pavore omnibus perterritis et ecclesiam egressis, credentibus ne aut hoc incendio urbs tota consumeretur, aut certe disrupta tellure dehisceret; sanctus Sacerdos prostratus ante altare, cum gemitu et lacrymis Domini misericordiam imprecatur. Quid plura? Penetravit excelsa poli oratio Pontificis inclyti, restinxitque domus incendium flumen profluentium lacrymarum. Cumque hæc agerentur, appropinquante Ascensione, ut jam diximus, majestatis Dominicæ, indixit populis jejunium, ostendit orandi modum, edendi seriem, erogandi hilarem dispensationem. Cessantibus quoque exinde terroribus, per cunctas provincias dispersa facti fama, cunctos Sacerdotes imitari commonuit, quod Sacerdos fecit in fide. Quæ usque nunc in Christi nomine per omnes Ecclesias, in compunctione cordis et contritione spiritus, celebrantur. Ita Gregorius Turonensis.*

4 *Meminit harum Rogationum etiam Ado Episcopus Viennensis seculo Christi nono, sed aberrat in tempore assignando,*

D

E

a S. Avito in
Homilia in-
fra danda.a S. Gregorio
Turonensi,

F

a S. Adone

A assignondo, quasi Chlodoveus I Francorum Rex; post obtentum de Alamannis victorium, ante illud tempus anno decimo quinto regni sui credens, fuisset baptizatus; cum et S. Mamertus et S. Sidonius Apollinaris jam pridem e vita decessissent, et S. Avitus (inter quem et S. Mamertum præferrat Ecclesiæ Viennensi S. Isidorus) jam tum Episcopus Viennensis in eo ubique dignitate fulgeret, ut potuerit Chlodoveo de suscepto baptismo missis ad eum litteris gratulari. Consule Acta S. Aviti ad diem v Februarii edita. Habemus aliquam S. Mamerti vitam, ex MS. Bodecensi diocesis Paderbornensis in Westphalia descriptam, in qua dicuntur inter Episcopatum S. Mamerti et obitum S. Martini Episcopi Turonensis intercessisse anni septuaginta. Verum constat quod S. Martinus hanc vitam reliquit Attico et Casario Consulibus anno CCCXCVII: cui si addantur anni septuaginta, assurgeret annus CCCLXXVII, ante hunc autem diu fuerat Mamertus Episcopus, et aliquamdiu postea superfuit. Reliqua in dicta Vita absque ullo examine ex Adonis Chronico et Aviti homilia desumpta sunt: et similia etiam leguntur in Breviario Viennensi anno MDXXII excuso, ibidemque in novem lectiones ad Matutinum recitari solitas, distributa: quæ omnia iudicamus in hoc opere locum non mereri. Fuit S. Mamerti frater Claudianus Mamertus, Sacerdos, et illius strenuus adiutor, vir singularis doctrinæ, qui edidit libros tres de Statu animæ adversus Faustum Rhenensem Episcopum; item Carmen contra varios errores seu vanos Poetas. Hæc opera ut perperam S. Mamerto Episcopo adscribuntur in Martyrologio Viennensi, opera et studio Joannis le Lievre renovate; ita proprie ad eum spectat S. Ferreoli Martyris translatio.

B 5 Fuerant sub Diocletiano passi S. Julianus Brivate apud Arvernus die xxviii Augusti, et Ferreolus in territorio Viennensi xviii Septembris: eratque basilica S. Ferreoli super ipsum Rhodani litus ab antiquis collocata, in qua corpus S. Ferreoli erat conditum cum capite S. Juliani: ut narrat Gregorius Turonensis lib. 2 Miraculorum de Gloria Martyrum cap. 2, et ista huc spectantia adjungit: Cum impulsante violentia annis, porticus, quæ ab ea parte erat locata, corrueret; providens Sacerdos, Mamertus nomine, qui tunc Viennensem regebat Ecclesiam, futuram ruinam, præveniens, aliam basilicam eleganti opere et in ipsa mensura sagaci intentione construxit, illuc sancti Martyris transferre cupiens corpus. Advenit autem ad hoc opus Abbatum atque monachorum magnus numerus, vigilataque nocte accepto sarculo fodere cœperunt. Et invento sepulcro Antistes gaudio magno repletus, ait: Hoc esse cadaver Ferreoli, hoc esse caput Juliani Martyris, dubium non habetur. Tunc cum magno psallentio, plaudente populo, in loco ubi nunc adoratur, Domino annuente, perducitur. Hæc Gregorius, qui conspexit versiculos ibidem hoc modo conscriptos.

Heroas Christi geminos hæc continet aula.

Julianum capite, corpore Ferreolum.

C Agitur porro dies Translationis istius in ecclesia Viennensi die xiiii Decembris, et meminit harum Reliquiarum Sidonius Apollinaris epistola i lib. 7 ad ipsum S. Mamertum scripta, et ex ipsa Gregorius Turonensis loco citato his verbis: Tibi soli concessa est, in partibus Orbis Occidui, Martyris Ferreoli solida translatio, adjecto nostri capite Juliani: unde pro compensatione deposcimus, ut nobis inde veniat pars patrocini, quia vobis hinc rediit pars Patroni.

D 6 Memoria sacra S. Mamerti est inscripta antiquissimis Fastis sacris, et primo quatuor Martyrologii Hieronymiani apographis sub finem his verbis: Viennæ depositio Mamerti et Martini Episcoporum. Eodem modo uterque memoratur in Martyrologio Notheri, et in MSS. Trevirensi S. Maximini, Augustano S. Udalrici, Parisiensi Labbæi. Verum S. Martini III Epi-

scopi Viennensis festum celebratur in Ecclesia Viennensi et Martyrologio Romano Kalendis Julii. In supra citata Vita MS. a transitu S. Martini Viennensis Episcopi usque ad transitum B. Mamerti colliguntur anni trecenti triginta octo. Sed quia annus mortis S. Martini isti auctori non certo constat, hinc etiam nihil certi inde concludi potest. Florus Lugdunensis Ecclesiæ Subdiaconus, in MSS. Atrebatensi, Tornacensi et Latiensi, de S. Mamerto ad Martyrologium Bedæ ista adjunxit. Viennæ depositio S. Mamerti Episcopi et Confessoris, cujus Præsulatu in Vienna urbe terremotus permaximus fuit: sed et bestię in homines irruentes devorabant. Unde isdem Antistes multorum consultu, triduanum jejunium, quod ante Ascensionem Domini Galliarum populus celebrat, instituens, iram Dei in misericordiam convertere promeruit. Secuti dein sunt Usuardus, Ado, Bellinus et alii recentiores cum hodierno Martyrologio Romano.

E 7 Jacuit corpus ipsius primum in Basilica Apostolorum, extra muros Viennæ, ad dexteram altaris partem: ad cujus sepulcri ostium adhuc bi versus visuntur:

Mole sub hæc lapidum sanctissima membra teguntur Hujus Pontificis urbis, sacrique Mamerti.

Postea vero ad Basilicam Constantinianam S. Crucis Aurelianensis translatum, novissime circa annum MDLXIII a Calvinistis incendio deletum est. Ipsa vero Aurelianensis Ecclesia inter sui Cleri Ordines sacrificos, Mamerti nomine insignitos, qui ante ejus corpus, dum illic habebatur, pulsarent, quique Mamertini dicuntur, ei attribuit, ac festum ipsius quotannis tertio adhuc celebrat. Ita Joannes Chenu in Archiepiscopis Viennensibus. Festa autem tria sub ritu duplici celebrantur in diocesi Aurelianensi; Natalis ejus hoc xi Maji, Translatio corporis xiii Octobris, et Translatio capitis xiv Novembris: et invocatur S. Mamertus in Litaniis ejusdem Ecclesiæ Aurelianensis. Ast in vicino Floriacensi monasterio hoc xi Maji, celebratur festum SS. Mamerti et Majoli officio Ecclesiastico trium Lectionum. Carolus Saussayus, in Notitia Beneficiorum diocesis Aurelianensis cum Annalibus Aurelianensibus excusa, indicat duos Canonicos constitutos ad altare S. Mamerti, seu duos Mamertinos et Matricularios Clericos ejusdem Ecclesiæ, cum annexa S. Joannis de Ruella, ad dispositionem Capituli Aurelianensis. Addit idem Inventarium Reliquiarum Ecclesiæ sanctæ Crucis, factum xi Maji anno MDLXII, in Turrim novam illatarum, ubi nominantur Capsa corporis S. Mamerti ex parte argenteo incrustata, et Caput S. Mamerti argenteum auro obrizo deauratum. Masinus in Bononia perlustrata ait, aliquas reliquias esse in ecclesia Confraternitatis Regiæ-Cœli in platea Nosadella.

IIOMILIA S. AVITI

De Rogationibus et S. Mamerto institutore.

Currit quidem tramite vitali, non per Gallias tantummodo, sed pene per orbem totum, Rogationalis observantiæ flumen irriguum; et infectam vitis terram, uberi fluxu annuæ satisfactionis expurgat. Penitentialior tamen nobis in hac ipsa institutione festivitatis et gaudii causa est: quia quod hoc modo ad utilitatem cunctorum defluit, ex nostro primitus fonte manavit: et forte nunc pertinet ad cujuscumque privilegii ornatum, sumptæ primitus institutionis exordium.

F 2 Ceterum cum ad hujusmodi humilitatem, ineffabilis necessitas rigida Viennensium corda perdo-
nuit, sentiens Ecclesia nostra causam ægritudinis suæ, non sibi, quasi maxime præ omnibus, sed quasi soli ex omnibus, existimans esse opus instituenda observatione

In Actis MSS. omissis,

et Breviario Viennensi.

Frater ejus Claudianus Mamertus.

Ecclesia S. Ferreoli ab illo structa,

qui illic infert ejus corpus cum capite S. Juliani

Memoria in fastis SS. Mamerti et Martini,

D AUCTORE G. H.

et solus Mamerti.

Corporis prima sepultura:

E translatio in Ecclesiam Aurelian

cum triplici festo,

et altari

F VIDE APP TOM. VII MAJI NOT. 94

Rogationum apud Viennenses

instruendarum causæ terrores evit,

A observatione presenti, sollicitus captavit remedium quam primatum. Et quidem terrorum temporis illius causas, multos nostrum adhuc recolare scio : siquidem incendia crebra, terramotus assidui, nocturni sonitus, cuidam totius urbis funeri prodigiosum quoddam bustuale minitabantur : nam populosis hominum convenibus domestica silvestrium ferarum species observabatur; Deus viderit, an iudificans oculis, an adducta portentis. Quidquid tamen ex iis duobus foret, perinde monstruosum intelligebatur : seu sic veraciter immania bestiarum corda mansue fieri, seu tam horribiliter conspectibus territorum falsæ visionis phantasmata posse confingi. Inter hæc, diversa vulgi sententia, dispariumque ordinum variæ opiniones : alii quod sentiebant dissimulando, quæ fletui nolebant dare, casui dabant : alii spiritu salubriore abominabilia nova, congruis malorum proprietatis significationibus interpretabantur. Quis enim in crebris ignibus, imbres Sodomiticis non timeret? Quis, tremantibus elementis, aut decidua culainima, aut disrupta terrarum imminere non crederet? Quis videns (certe videre se putans) pavidos naturaliter cervos, per angusta portarum, usque ad fori lata penetrantes, non imminentem solitudinis sententiam formidaret?

in Paschate aucti per incendium :

reliquis fugientibus

S. Mamertus persistit in altari :

B 3 Quid multi? Tracta sunt hæc, inter timores publicos et rumores privatos, usque ad imminentem Vigiliarum solennium noctem, qua celebrari festum Dominicæ Resurrectionis annua consuetudo placebat : siquidem hanc omnes laborum opem, malorum finem, metuentium securitatem, animis communibus operiebantur. Affluit igitur nox illa venerabilis, quæ ad spem publicæ absolutionis votivum solenne patefecerat; sed mox illic multo vehementior strepitus, ictu flagelli gravius ferientis, intonuit : utpote quem jam emensis gradibus superlativum, nihil sequi aliud quam chaos intelligeretur. Ædes namque publica, quam præcelso civitatis Viennensium vertici sublimitas in immensum fastigiata protulerat, flammis terribilibus conflagrare crepusculo cœpit. Interpellatur itaque, nuntio discriminis, jucunditas solennitatis : pleno timoribus populo ecclesia vacatur : omnes namque similem facultatibus vel domibus propriis casum, de quadam præminentis incendii arce, metuebant. Persistit tamen coram festis altaribus invictus Antistes S. Mamertus; et calorem fidei suæ accendens, flumine lacrymarum permisam ignibus potestatem, incendio abscedente, compe-scit.

Rogationes concepit,

C 4 Igitur desperatione deposita, reditur ad ecclesiam; et restincta flammarum luce, clarescit lumen pulchritudo. Nec sane ulterius trahitur arripiendo compunctionis medicamine mora; prædecessor namque meus, et spiritualis mihi a baptismo pater, S. Mamertus Sacerdos, cui ante paucos annos pater carnis meæ, accepto (sicut Deo visum est) Sacerdotio, in tempore successit; totas in ea (quam supra diximus) vigiliarum nocte sancti Paschæ, concepit animo Rogationes, atque ibi cum Deo tacitus defini-vit, quidquid hodie psalmis ac precibus mundus in-clamat. Revoluta ergo solennitate Paschali, non jam quid, sed quando, aut quomodo fieri debent, secreta prius collatione tractatur. Putabatur a quibusdam Viennensis Senatus, cujus tunc numerosis Illustribus Curia florebat, inventis non posse adduci, cum vix acquiesceret legitimis inclinari. Sed pius ac sollicitus Pastor, sapientiæ salibus largus, mansuefaciendarum ovium prius orando animum, quam per-orando mollivit auditum. Pandit igitur dispositionem, indicit ordinem, exponit salubritatem : viro tam religiosi quam solertis ingenii parum fuit, si obedientibus propositum tantummodo institutionis promeret, nisi inter initia etiam vinculum consuetu-

dinis assignaret. Inspirante igitur compunctorum cordibus Deo, auditur a cunctis, confirmatur, attollitur : eligitur tempori triduum præsens, quod inter Ascensionis sacræ cultum diemque Dominicum, quasi quodam opportunitatis propriæ limbo, circumpositis solennitatibus marginaretur.

5 Explorante autem Episcopo fervorem inchoationis, et maxime verente, ne ob tardam populi sequacitatem, paucioribus eductis observatio ipsa confestim in sui novitate revilesce-ret; ad basilicam, quæ tunc manibus vicinior erat civitatis, orationem primæ processions indicit. Itur celebri alacritate, copiosa multitudine, maxima compunctione; et revera populi lacrymis laboribusque brevis atque angusta processio videbatur. Ubi vero sanctus Sacerdos de minorum effectu majorum indicia collegit, sequenti die institutum est, quod nunc primo, id est crastino (si Dominus annuit) die laboraturi sumus. Serentiæ sunt, succiduo tempore, quædam Ecclesiæ Galliarum rem tam probabilis exempli; sic tamen, quod hoc ipsum non apud omnes iisdem diebus, quibus penes nos institutum fuerat, celebraretur. Nec porro magni intererat, quod triduum eligeretur, dummodo psalmodiarum officia lacrymarum functionibus annuis persolverentur; tamen cum dilectione Rogationum etiam Sacerdotum crescente concordia, ad unum tempus, id est, ad præsentis dies universalis observantiæ cura concessit. Porro autem eo attinuit ista præfari, ut seu recolentibus hæc seu ignorantibus forte retulimus; omnes tamen attendant, quod Ecclesia, quæ misit aliis formam institutionis, multipliciter debitor est ostendendæ alacritatis; et prima debet esse compunctionis officio, quæ in re tam necessaria omnibus facta est mater exemplo.

6 Unde non imminere (si Deus annuit) Rogationum nostrarum operosissimam festivitatem, non quasi nescientibus indicimus, sed quasi expectantibus commendamus. Quia licet non absque labore constet servanda professionis ipsius consuetudo, delectat tamen asperitas medicaminis, in quo frequenter inveniri probata est spes salutis. Si dixerimus, inquit Apostolus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus. Et, si confiteri debemus, assidue nos peccare; opus est confitendi officio, et humilitate poenitendi; præsertim cum plebis adunate compunctio, sic ad incitamentum boni operis possit aptari, ut rebelles convenientius erubescant, si cunctæ multitudini propriæ mentis solitudine contradicentes, peccata sua vel vitia cum populo flente non defleant. Necessaria est igitur boni operis conspiratio : sumit alter ex altero, aut de humilitate exemplum, aut in confessione solatium. Periculosius agitur singulare certamen, in quo vires altrinsecus experiri posse paucorum est. At vero, cum contra hostem communem multitudinis pugnat assensus, trahit etiam timidam militem virtus aliena. Robustis bellantibus, infirmitas delitescit; et quodam unitatis suffragio, laus fit invalidis, in exercitu fortium computari. Denique cum victoria contigerit, omnibus acquiritur : et cum paucorum dextræ pugnave-rint, omnium gloria triumphat.

7 Hoc dico de infirmitate communi; quæ si se rogantibus non subtrahat, etiam cum ipsa per se minus fecerit, non tamen ad integrum fructum carebit. In illa gloriosa et admodum singulari historia Ninivitarum, contra exertum commotæ divinitatis gladium, juncta seniorum viribus etiam ætas infantilis pugnare compulsæ est : humani quoque mercedem et gratiam jejunii pecorum fames adanxit. Quin et ipsa irrationalis creatura, quæ offensam timere non potuit, quodammodo veniam postulavit : et quia homines, in morem animalium vivendo, peccaverant; rursus animalia sua quasi homines jejuare cogebant

D et tempore tridui ante Ascensionem

felici progressu cas incipit,

aliis Ecclesiis Galliarum secutis.

E

1 Joan 18

Rogationum utilitas,

F

bant

A bant. Propter hanc ergo discretionem in Evangelio Dominus ait : Petite, et accipietis : querite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis : petere enim docti est, querere religiosi; petit sciens, querit nesciens. Cum petis, vis accipere quod intelligis : cum queris, adhuc conaris invenire quod petas. Ideo qui jam superiores sunt, orando petant; qui infimi, laborando quaerant. Porro autem pulsare, commane est; nullus quippe obstructum aditum vocibus pulsat: ad manus istud pertinet, et corporis actus est. Petat ergo scientia, quarat amor, pulset operatio, maxime in observatione praesenti. Festivitas siquidem est, cujus jucunditas, tota est seria gravitas : cujus epulae, lacrymae sunt; cujus pastus, esuries est; cujus principium ex necessitate, perseverantia in dilectione, actus in requie, requies in labore : cum enim tota ista observantia, confessio poenitendi pro culpa sit, et rogandi pro venia. Enimvero Evangelica letitio utilitatem supplicationis exposuit, dum in navi dominum dormientem chorus discipulorum, sub tempestatis strepitu, trepidus suscitaret. Neque porro aliud fuit, in tanto repugnantium sibi invicem fluctuum ventorumque conflictu, sopitum profundius Dominum nostrum inferrita quiete jacuisse; nisi ut ad eum, inter discrimina quae patimur, timoris nostri causa confugeret. Assiduo nos ictu tempestas ista fatigat, impulsu terribili contra nos tonitruum seculi clamat; semillantibus ad punctum radiis mundana commotio non illuminat, sed coruscet. Ecclesia est navis, quae nos per varios casus, velut inter marinos gurgites ducit : anres quidem nostras obtrectationum et blasphemiarum stridor, quasi laxata laterum compage, reverberat : sed puppim veritatis soliditate constructam, penetrare non potest,

quod fatigat. Et quia promisit noster Dominus Ecclesiae: Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi; in navi quidem est, in qua sumus; sed metuere jam ipse non potest, quod non timemus. Post resurrectionem enim ascensionemque suam, totus inter pericula nostra requiescit: alienae magis formidini opus est, ut qui securus jacebat, evigilet.

8 Clametur ergo vocibus supplicationis, et si ingravante periculo necdum audit, pulsetur manibus largitatis, et dicatur ei : Exsurge, quare dormis, Domine, oblitus inopiae et tribulationis nostrae? Diciturus est quidem expergefactus; Cur timidi estis, modicae fidei? Reddat salutem, et increpet infirmitatem : et si parva fides est, quia timemus seculum; tamen est aliquantula, si recurramus ad Dominum. Non autem timeretur coram ipso, si ipse timeretur : sed minima conscientia recti, maxima causa trepidandi est, in nostra praecipue vita, cui criminum continuatio fit discriminum multitudo. Quocirca si non diximus Christo, Vigila nobiscum; saltem dicamus, Evigila propter nos. Non rogavimus, ne discederet : obtineamus, ut redeat, nec deserat cursum navigationis infirmae, donec vento et mari silentium E jubeat, et furorem insanientis seculi sine celerrimo compescat : et fiat in retributione judicii tranquillitas magna, quae in hoc mundo esse non potest (quia si de mundo essetis, mundus quod suum erat, diligeret) sed devicto mundo, perveniatur ad supernam quietem; ubi quoniam possibilitas pereundi aberit, nec periculi causa renascetur; ubi semper nobiscum Dominus, semper cum illo, si dederit, nos erimus; et qui hic aliquoties negligentibus dormit, illic perpetuo frentibus sine fine vigilabit.

Peroratio.

DE SANCTO AGATUMBRO

EPISCOPO METENSI.

Martyrologium antiquum Ecclesiae Metensis, a Meurissio in Historia Episcoporum Metensium allegatum, duos proponit Episcopos XI Maji his verbis : Metis sanctorum Confessorum pariterque Pontificum Ruffi et Agatumbri. *Ambos referunt etiam Grevenus in Auctario Usuardi creuso anno xv et xxi seculi praecedentis, et Canisius in Martyrologio Germanico. At S. Ruffus colitur praecipue die vii Novembris, etiam Martyrologio Romano inscriptus. Hinc Ferrarius in Catalogo generali ad hunc XI Maji, ista solum habet : Metis S. Agathymberi, Episcopi ejusdem urbis : ad quem diem Samaritani ejus obitum quoque assignant. Paulo Warnefrido in Episcopis Metensibus appellatur Agathander. Saussayus majore elogio utrumque exornat : Metis, inquit, sanctorum Confessorum pariterque Pontificum Ruffi et Agatimbri. Quorum ille novus, iste vicesimus secundus serie Episcopi sedentes, etsi tempore disparerent, aequales tamen ut dignitate sic meritis, Ecclesiam illam magna cum religionis gloria gubernarunt. Relato dein elogio Ruffi, ista de Agatimbri prosequitur idem Saussayus.*

2 At vero Agatimbrus, Graecus natione, cum in Italiam pietatis ergo transmeasset; hinc, Theodorico Wisgothorum Rege Ariano fidei orthodoxae cultores exagitante, in Galliam pulsus, Metas concessit, subque Gramacii Praesulis gentilis sui praesidio, eximios edidit cum pietatis tum doctrinae praecellentissimulos. Mortuo igitur Gramacio, omnium votis ejus in locum subiectus, Apostolicae virtutis sese virum actibus gloriosis, quibus Cathedram ornavit, et direxit gregem, exhibuit : demumque in omni sanctitate expleto munere Episcopali, sine beato defunctus, cum ipso S. Rufo in crypta S. Clementis sepultus fuit. Unde cum ipso ad venerationem eductus, communem obtinuit meritorum celebritatem. *Haec Saussayus. Quorum nonnulla, maxime de adventu ob persecutionem Theodorici, refert etiam Meurissius : qui hujus Sancti mortem assignat ad annum Christi dxxxii. Memoratus S. Clemens fuit primus Episcopus Metensis, et colitur xxiii Novembris.*

Tempus obitus
VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 95.

DE SS. WALBERTO ET BERTILIA

PARENTIBUS SS. WALDERTRUDIS ET ALDEGUNDIS,

CURTISSOLRÆ IN HANNONIA.

CIRCA DCLX

Cultum is ab immemorabili delatum

Habet Lector xxx Januarii et ix Aprilis vitas nominatarum in titulo Sanctarum, illustratas Commentario et Annotationibus Bollandi, quem hujus initiatarum operis veneramur. Idem de earum parentibus, essentne ut Sancti aut Beati colendi, interrogatus ab aliquo Prælatorum Hannoni-orum, respondit, salvo meliori judicio videri Walbertum et Bertiliam Sanctos esse, ac tales ab immemorabili tempore habitos, et coli publice posse, nec fas esse Prælati, ejusmodi cultum interdicerere aut suppressere. Pergit deinde hoc suum judicium sequentibus argumentis stabilire et munire, quæ ut in ejus schedis reperta sunt, pro tanti auctoris memoria ipsis ejus verbis hic dare placet.

E 2 Anno MDXLV denuo consecrata sunt omnia altaria ecclesiæ S. Aldegundis Malbodiæ a Reverendiss. D. Martino Cuperi, Episcopo Chalcedonensi : atque inter cetera xxvii Aprilis in veteri ecclesia, quam vocant, minus altare in honorem S. Aldegundis, S. Bertilæ, S. Aldeberti et Walberti. Patet id ex libro manu exarato anni MDLXI, qui extat apud Domicellam d'Yve, Canonissam Malbodiensem, in nigro corio compactus. Confirmatur autem hujus libri auctoritas, quia apud eandem Rev. et Nobilem Domicellam extat authenticum testimonium in membrana pergamenæ exaratum, subscriptumque manu ejusdem Reverendiss. D. Cuperi, repertum intra altare SS. Dionysii, Antonii de Padua, Leonardi, Marculphi, Gertrudis : quo testatur se illud sacellum et altare xxvi Aprilis ejusdem anni consecrasse. Unde verosimile fit ceteris quoque altaribus ejusmodi membranas inclusas fuisse, et reperiri adhuc posse, nisi humore et situ consumptæ sunt : præsumi vero potest, in ea quæ in supradicto altari reperiretur membrana, similiter cum aliis Sanctis inveniendâ nomina SS. Bertilæ et Walberti. Magno est porro D. Cuperi auctoritas ; qui cum esset Abbas Crispiniensis, in rebus et Sanctis patriæ versatus, non debet præsumi ab eo consecratum esse altare, nisi iis qui jam ab antiquo habiti sunt Sancti, aut de speciali Sedis Apostolicæ iadulto habentur.

et honor publicus Reliquiarum,

3 Probatur ii ejusdem cultus legitima observatio, quia Montibus in æde S. Waldetrudis fertur consecratum altare in honorem S. Walberti ab Illustriss. et Reverendiss. D. Francisco vanner Burcht, Archiepiscopo Cameracensi : neque apparet cur, quæ olim in communem cum viro honorem consecuta est Bertilia, eo nunc privetur, cum plura de ejus quam de viri virtute prædicentur in vita filiae Aldegundis. Probatur iii. Ossa utriusque a longissimo tempore cancellis conclusa expositaque fidelium venerationi sunt : et nostra memoria auctoritate Archiepiscopi Cameracensis intra thecam novam elegantemque reposita. Unde negari non potest ea esse elevata. Nihil enim est elevatio, quam ossium et terra sublatio secretioque ab aliis ut honorentur, ubicumque demum arca, cui inclusa sunt, recondatur. Probatur iv. Quotannis illa theca in supplicatione circumfertur, cum utriusque Walberti et Bertilæ Reliquiis : quod certe virorum gravium complurium testimonio probatum habeo, uti et tertium argumentum.

4 De utrisque in prima et antiquiori S. Aldegundis Vita dicitur, quod, quamvis superbi fasti sanguini-

ditati, Christianitatis nomine titulo præmuniti fuerint. Tertiæ vitæ auctor, Gisleopolitanus Abbas vel monachus, cum de Dagoberti, Francorum Regis hoc nomine i, consiliariis Ecclesiasticis præmisisset aliquid: Hunc tanto collegio, inquit, non deerat militaris frequentia, cultui quidem Christiano satis admodum subjecta : quam decorabat Major-domus, Princeps præcipuus, Miles egregius, nomine Walbertus. Hunc venerabantur Palatini Proceres ut Principem, Principes ut Majorem, Regia majestas ut fidelem. Erat quippe Christianæ religionis cultor, pauperum Christi largus amator, omnium mœrentium pius consolator. Affluēbat divitiis et honoribus, videlicet cui suppeditabat multimoda et pœne incredibilis hereditas a parentibus. His ita præpollens, Regali stemmate clarum accepit uxorem, nomine Bertiliam. Fuisse Majorem-domus Walbertum alibi non legimus, nec credibile videtur. In Austrasia certe rerum sub Dagoberto jam inde ab ejus initia poteratur B. Pippinus, et titulum Majoris-domus etiam ad posterum dimisit : apud Neustrios successive præfuisse sciuntur Erchanvaldus, Ebrinus, et Warudo. Eadem quidem ætate sub Clothario II Rege, Dagoberti patre, floruit Dux aliquis et Regis Domesticus Waldebertus, qui anno illius XLIII, Christi DCXXVII super Godinum, Warnacharii Majoris-domus filium ac successorem, cum exercitu irruens, eundem interfecit teste Fredegario : qui ejusdem iterum meminit ad Chlodovæ II annum IV, DCXLVIII Christi, cum aliis tribus Neustrasiorum Ducibus pugnantis pro Erchanvaldo contra Willebadum Patricium. Et hac ratione Domestici titulus dedisse occasionem potuit Majorem-domus scribendi. Sed quis prudenter asseruerit, hunc Fredegario commemoratum, eandem esse cum hoc nostro uxorem, liberos, possessiones, sepulturam in Austrasia sortito ; etsi id prorsus impossibile non sit?

5 Hoc igitur ut incertum est, sic certus titulus egregiæ inter Francos Proceres nobilitatis, et longe certissima lans ex revere Christianitatis cultu utrique conjugii ab antiquiori auctore tributa. Priorem utiisse Walbertum apparet ex 2 Vita, quam Huchaldus monachus Elnonensis composuit. Postquam enim narrasset Aldegundis fugam ex Curtissolva ubi parentes habitabant, et omnia porabant ad mox futuras filie nuptias, ultima eorum acta circa eandem filiam sic prosequitur :

Percipit inde pater rem gestam claraque mater, Atque simul natam deplorat uterque beatam...

Sed pater pius, in animo reputans, hanc esse in filia dexteræ Excelsi mutationem ; divina id operante gratia non minimam doloris percepit relevationem, Domino commendans propositi filie principium et finem : mater vero, filiam ac si mortuam lugens, tanto dolore afficiebatur, ut usque ad divisionem corporis et animæ periclitaretur. Videns autem supernæ bonitatis Clementia, matrem absentiam filie ultra modum graviter ferre ; ipsius immissit pectori desiderium visendi filiam, cujus non leviter pati poterat absentiam. Assumptis igitur comitibus nonnullis, properat filiam invisere. Cujus adventu filia quanto exultavit gaudio, non est nostræ possibilitatis evolere. Suscipiens itaque matrem filia, post salutationes et oscula cum dilectione caritatis exhibita, monet hortaturque piam matrem, ut penitus terrestria spernat, appetat cœlestia, amicosque sibi faciat ex iniquitatis

commendatio virtutis ex Vita S. Aldegundis,

E

cujus fugam a nuptiis

F

probat Pater ;

ac deinde etiam mater.

A iniquitatis mammona, a quibus in aeterna recipi posset tabernacula.

6 Videns igitur felix mater meliorem sibi viam elegisse filiam, quæ jure hereditario ipsi debita proposuerat conferre ad virginitatis corruptelam, ad incorruptionis gloriam properat concedere, centuplum receptura, vitamque aeternam insuper in aeterna beatitudine. Igitur utriusque sexus familiae a pia matre filiae fit absque mora traditio, praediorum silvarumque traditur non minima possessio, cujus rei testamento fit coram omnibus confirmatio. Gaudet filia, matrem sua Domino tradidisse; lætatur mater, filiam in maritali copula non sibi paruisse: sicque utriusque lætatur mater de filia, et filia de matre. Cumque mater ejus ægrotaret, et jam de vita desperaret, vocat virginem filiam suam, dat ei aurum et argentum, vestimenta pretiosa, praedia, villas, servos et ancillas, et omnia quæ habebat, præter illa quæ pauperibus in præsentem pro remedio animæ suæ distribuit, et quæ in usus servorum et ancillarum Dei, in cœnobiis Domino famulantium delegavit. Defuncta vero mater in prædicta villa Curtissolra, et in ecclesia sanctæ Dei genitricis juxta virum sepulta est.

B 7 Post hæc, in fundatum a se Malbodiense monasterium receptum se S. Aldegundis, elusis proci prioris conatibus, a Sanctis Episcopis Aulberto et Amanda, in Altimontensi monasterio per S. Waldetrudis maritum exstructo congressis, sacrum velum suscipit. Factum id circa annum DCLXI diximus ad Vitam S. Amandi VI Februarii num. 98: Si tunc aulem Aldegundis aonorum fuerit viginti quatuor, in lucem venerit regnante adhuc Dagoberto primo, qui anno DCXXXVIII vivere desuit; Rex autem in Austrasia fuit jam inde ab anno DCXXII; ut sub hujus regno commode potuerit et gratia in aula floruisse Walbertus, et uxorem duxisse Bertiliam; et ex hac inter primos liberos genuisse Waldetrudem, quatuor liberorum matrem cum adhuc juvenula esset Aldegundis, et de ea in matrimonium collocanda parentes utriusque agerent, circa annum DCLV: intra quem annum, et jam dictum DCLXI mortuum primo Walbertum, deinde viduam, etiam Bertiliam ejus uxorem, annorum non multorum concipiendum oportet.

8 Annis haud multo pluribus quam duodecim matri supervixit Aldegundis: in cujus Vita antiquiori legitur, quod sepulta est in villa suæ quondam ditionis vocabulo Curtissolra, ubi uterque suus parens tumulati dicuntur. Est ea inter Malbodium et Lambacum, vulgo

C Courtsore: unde ab inelyto Rege Sigeberto translatum corpus fuisse Malbodium, eadem Vita asserit. Quod primo nobis de falsitate suspectum, non alium tunc Sigebertum intelligentibus quam Dagoberti I filium, quem ante S. Aldegundem obiisse constabat; postea visum est nobis posse verificari in Dagoberti II filio, similiter Sigeberto, quicum patre regnavit in Austrasia post annum DCLXXV usque ad DCLXXX. Quid autem si eadem occasione elevata etiam de terra fuerint Beatorum ejus parentum Walberti et Bertiliæ corpora? Sin minus, ipsa eorum sepulera, quæ aut ipsi sibi viventes, tamquam in proprio Dominio et fundo, construxerant; vel S. Aldegundis mortuis creverat, quæ addito postmodum etiam altari fuerunt honorata; dotataque ibidem Capellania est, hodie dum appellata Capellania S. Walberti. Ita certe et sepulera et altare et capellania fuerunt in ecclesia veteri Curtissolrensi, priusquam ea innovata et amplificata est, in eam quæ nunc videtur formam. Testis ad hoc fide dignissimus offertur nobis, Erimius D. Thomas Gozæus, Bellomonti prope Curtissolvam natus, Sabaudici in Academia Lovaniensi Collegii Præses ac sacræ Theologiæ Doctor, nec non Serenissimis Belgii Principibus Alberto et Isabellæ insignis prudentiæ titulo carus, mortuus anno MDCXXI. Hic vir talis et tantus, de cultu SS. Walberti et Bertiliæ interrogatus

Maji T. II

anno MDCXXIII, post alia sic scripsit: Locus sepulturæ S. Walberti et Bertiliæ et S. Aldegundis non fuit is in quo nunc est vestra ecclesia: sed alius locus, qui nobis digito monstrabatur, in quo aliquando ecclesia fuit, uti apud vos notissimum est.

9 Hunc autem locum invenio ab incolis vacutum vetus monasterium. Quomodo autem inde translata sint omnia, fuit olim scriptum: quod utinam nunc extaret! Extat interim illius scripti hæc memoria, nobis inde missa, quam ex Gallico sic Latine reddo. Ego Anselmus Martin, civis et Major terræ de Courssole, certum facio, quod optime meminerim me, inter scripta et schedas meorum quondam parentum, reperisse chartam, signatam a pluribus Doctoribus in Theologia et Licentiatis, continentem translationem Reliquiarum S. Walberti et Bertiliæ, ex loco qui vocatur monasterium vetus, in hodiernam ecclesiam Courssoleensem: ibique legisse hæc aut similia verba in substantia. Certificatio et scriptura de translatione ex veteri monasterio in novam ecclesiam, intra capellam D. Virginis ex latere altaris intra parietem dictæ capellæ. Quod cum legissem, dixi adstantibus: Vide quæso, qualis charta. Ecce, ecce translatio corporum S. Walberti et Bertiliæ, quando fuerunt translata ex veteri monasterio in hanc ecclesiam. In fidem quorum hæc signavi anno MDCXXIII. Anselmo Majori Curtissolrensi adstipulatur verbis similiter Gallicis ejus frater in hunc sensum: Angelus Martin, Major Domini de la Glyselle Courssole, certifico omnibus quorum interest, quod ante annos aliquot, frater meus Anselmus Martin, d. loci Major, pervolvens scripta matris nostræ defunctæ, monstravit mihi, et postquam legisset dixit: Ecce quomodo facta est translatio corporum SS. Walberti et Bertiliæ, ex veteri monasterio in hanc ecclesiam. Videbantur autem infra eam scripturam subsignationes tres aut quatuor personarum honoratarum, Doctorum et Licentiarum. In cujus veritatis approbationem consueto meo sigillo hæc subsignavi.

10 Et hoc est, inquit Thomas Gozæus prælaudatus, quod nobis coram narrabant illi probi senes; ante annos sexaginta, id est ante annum MDCIII, priusquam videlicet ecclesia vestra in majorem capacitatem redigeretur; vidisse se duos loculos et sepulcrum aliquantulum elevata, eo loco posita, ubi nunc est columna sacello D. Virginis proxima: quibus sepulcris commune erat altare, ad quod celebrant Capellani S. Walberti. Postea vero in unum loculum reposita sunt viri et uxoris ossa, sine aliqua ab invicem discretionem, et in murali crypta apud altare D. Virginis recondita, prout nunc ibi visuntur. Lapsu deinde temporis cum loculus ille, qui ex ligno non valde durabili confectus fuisse videtur, pene inveniretur consumptus; Archiepiscopus Cameracensis mandavit D. Decano du Bois, ut visitaret illum, ad videndum an possent discerni ossa S. Walberti ab ossibus Bertiliæ. Itaque ipse in die S. Eligii, assumpto Doctore medico et Guardiano Capuccinorum, secreto volebat facere illam visitationem. Sed cum non posset celare Abbatisum, ipsa voluit adesse et aliquot Canonissæ. Sicque fuere præsentem forte triginta vel quadraginta personæ. Nilominus occasione hujus visitationis mundavit ossa, et reposuit involuta bysso in novum feretrum; quia vix apparebat vestigium alterius feretri. Hæc autem omnia facta sunt absque aliqua solennitate vel ceremoniis aliis, ostiis ecclesiæ clausis anno MDCXIX, uti indicat Miræus in fastis Belgicis ad xxx Aprilis: in hoc tamen errans, quod dicat tunc corpora e terra elevata, idque per Franciscum vander Burchium, Archiepiscopum et Ducem Cameracensem: quorum neutrum, sic ut verbum sonant, intelligendum, patet ex prædictis.

11 Decanus autem, qui ea non elevavit, sed ex re-

D AUCTORE D. P.

loco qui hodie velus monasterium dicitur;

unde in novam ecclesiam translata sunt,

E

cum altari S. Walberti, ubi manserunt usque ad 1503,

F quando illa amplata fuit et ossa in unum collectata,

rursusque in novum loculum translata 1619:

exemplo filiae aversa a secuto,

et viro consepulta Curtissolra.

circa annum. 660,

Cum iis collocata S. Aldegundis

transfertur Malbodium circa 678:

ea sepulcra fuerunt in ecclesia veteri,

ACTORE D. P.

¹A *teri in novam arcam, auro et coloribus variegatam, transtulit, nimia certe abstinentia usus est; eaque scrupulum injecit posteris, ne si ex majorum instituto ipsa pergerent honorare, contra sacrorum Canonum forte praescripta peccarent; maxime post Urbani VIII decreta anni MDCXXV. Et hic scrupulus angere etiam potuit, cum allegatum fuit, quod liber Canonissarum Malbodiensium, quem vocant Capitulare, inter preces quae fiunt in die Parasceves, sic habebat scriptum, teste Thoma Gozæo, Oremus pro Domino Walberto et Domina Bertilia, et generatione eorum sancta. Sed ut scrupulum auferre potuit ipsius Thomæ Gozæi sententia, quod hoc ita ab antiquo et proxime a morte SS. Aldegundis et Waldetrudis institutum, non sine aliqua nimiae simplicitatis nota, et a sacris Virginibus absque ulteriori discussione contrinotum, nihil derogaret certitudini antiquæ de illorum sanctitate cultuque populari; ita tunc non derogant Urbaniana decreta, quæ ipse anno MDCXXXV declaravit non præjudicare in aliquo iis, qui aut per communem Ecclesiæ consensum vel immemorabilem temporis centum annorum metas excedentis cœsum, aut per Patrum virorumque sanctorum scripta, vel longissimi temporis scientia ac tolerantia Romanæ Sedis vel Ordinarii, celebrantur.*

sed nimis timide sobrieque,

supposita antiquitate cultus tum alias tum fer. 2 Pentecostes

miraculis confirmati;

B

¹² *Sic autem celebrantur hi de quibus agimus. Nam in antiquis Litanis ecclesiæ S. Waldetrudis Montensis olim dicebatur; Sancte Walberte ora pro nobis: S. Bertilia ora pro nobis: et passim ab immemorabili vocantur Sancti a populis circum vicinis, qui quotannis feria secunda Pentecostes Curtissolriam, cum Pastoribus suis Crucibusque et vexillis accurrunt, tam numerosi, ut credi vix possit. Sacellum autem, in quo condita sunt ossa utriusque vocatur Sacellum S. Walberti, propter capellaniam sub ejusdem Sancti nomine cum onere trium Missarum ibi fundatam: cujus etiam imago in principali sacelli vitrea fenestra spectatur, et de ipso ibidem passim dicitur Sacrum. Prout hæc omnia ex ore præfati D. Decani du Bois ad Bollandum scripta invenio, circa prima operis nostri initia: ad quem etiam missa duplex collectio gratiarum, sub annum MDCXIX usque ad MDCXXXIX invocatione SS. Walberti et Bertiliae obtenturam, quarum aliquas descripsit is, qui sub annum MDCXXXIV erat loci Pastor; alias ejus prædecessor, ante annos tunc duodecim defunctus, uterque testimonio D. Decani, bonus, non male doctus, et satis judiciosus: in quorum fidem ipsius collectiones hic ex Gallico Latine dabo.*

et titulo vetusto sanctitatis.

C

¹³ *De die alterutrius conjugis in caelis natali, nihil usquam reperio: haud tamen sine causa fecit Bollandus, quod unæ quas de iis habebat memorias ad hunc XI Maji reposuerit: quia hic primus anni dies est, in quem cadere potest Feria II Pentecostalis, quando littera Dominicali D Epacta XXIII, Pascha cadit in XXII Martii, quanvis id sit varissimum. Arturus du Monstier in Gyneceo sacra ad VIII Novembris notat, Cursorii in Hannonia diœcesis Cameracensis memoriam B. Bertiliae, genere miroque religionis fervore, elemosynarum liberalitate, et rebus sancte mirabiliterque gestis præclaræ. Sed quos in Annotationibus allegat Molanus, Miræus atque Mallrancus, nusquam aut totis diei meminerunt aut Beatæ titulum adjuungunt: quod merito potuisset saltem Molanus, qui ad IX Aprilis in S. Waldetrude dixit, ejus parentes, sororem, ac liberos omnes in Litanis Montensis Ecclesiæ invocari. Sed quod illi omiserunt, fecit ipsis omnibus senior, et ante annum MCCC scriptis Hannoniæ Annalibus, postea in compendium editis clarus Guisius: qui lib. II cap. 4 ita loquitur. S. Walbertus Dux fuit Lotharingiæ (id est in ea regni Austrasii parte, quæ postea nomen istud obtinuit) cujus uxor fuit S. Bertilia. Inter cetera autem quæ habuit, allodiis multis propriis tam*

in Hannonia quam in Brabantia ditatus fuit. Fuit D. vero Guisius ex ordine D. Francisci sacre Theologiæ Doctor, et ejus Chronica extat MS. Montibus apud Franciscanos: cujus verba nobis inde descripta sic sunt, ut in margine additur ex Ghilberto: fuit autem Ghilbertus Baldaini IV Flaviarum et Hannoniæ Comitum Cancellarius, et ad S. Gemmarum in urbe Montens Præpositus, scripsitque ac floruit seculo XII.

I. SYLLOGE GRATIARUM.

anno MDCXIX descripta Gallice a Parocho loci R. D. Joanne le Clercq.

Barbara Bastien, filia legitima Joannis Bastien laboratoris, habitans Barbenzonii, a nativitate sua clauda, et ad decimum quartum ætatis jam protracta, adeo debilis erat crure dextero, ut quantumcumque ambularet, oppido inde lassaretur; sentiebatque in eo dolorem fere continuum, nec nisi cum maxima difficultate usque ad ecclesiam d. loci progredi valebat. Hæc intelligens, multos esse qui visitatis SS. Walberti et Bertiliae reliquiis levamen experirentur in suis necessitatibus, sin ecclesia Courssolrensi quiescentibus, ex consilio consanguineorum suorum die XV Octobris anni MDCXVIII illuc se transtulit; indeque revertens Barbenzonium asseruit, non amplius se priores dolores sentire. Sed hi eidem rursus renovati sunt circa diem XXI, XXII et XXIII Aprilis anni MDCXIX, idque in ambobus cruribus, adeo ut gradum promoveri omnino nullum posset. Quare mater ejus, filia compatiens, vovit aliquam elemosynam ad Dei et S. Walberti honorem. Quo completo, statim melius habuit puella, et cito dolore omni liberata fuit. Itaque ejus parentes rursus eam ad d. locum misere, gratiarum referendarum causa: ipsaque venit et rediit absque ulla prorsus lassitudine: clauda tamen remansit. Atque hæc serio et sub signaturæ suæ confirmatione asseveravit pater puellæ hæc II Maji MDCXIX.

Sanatur dolor primo unius,

deinde utriusque curis,

² Egidius Gravet, mercator habitans Berchilleyæ nataui filiam habuit circiter octodecim annos, nomine Mariam: quæ anno MDCXVIII continua febre prostrata, adeo sui impotens reddita est ut a cingulo deorsum nullum omnino usum corporis haberet; adeo ut instar paralyticæ neque attollere sese neque movere posset, toto quo malum durabat tempore, unde domestici ejus multum ei compatiabantur. Quanvis autem ejus pater ex devotione misisset pro ea aliquam elemosynam ad S. Gislenuum; imo filiam assumptam in dorsum tulisset ipsemet ad eremitorium prope Montiniacum, ubi est sacellum Deo et S. Annæ dicatum: nihilo tamen levius habuit infirma; donec post octavum aut decimum morbi illius mensem, ex consilio Parochi Bercheleyensis, misit eam oraturam ad ecclesiam Courssolrensem ante Reliquias S. Walberti: unde rediit libera a febre, et sub exitum novendialis orationis tunc facta: prorsus firmam habuit valetudinem; quidem habet etiam nunc.

puella ex febre febra paralytica,

F

³ Idem Gravet habuit alteram filiam sedecim aut septemdecim annos natam, nomine Joannam: quæ circa noveobrem ultimo præteritum anni MDCXVIII similiter in febrim tertianam incidit: quam cum duodecim aut quindecim diebus sustinisset, visitavit eam Pastor suus, suavitque ut prædictas sanctas Reliquias visitaret. Illa autem hoc se facturam vovit, ipso puncto temporis, quo solebat febris recurrere: et die postero ultimoque Novembris Courssolram se transtulit orationis causa: exindeque rediit, affirmans se ab hora facti voti usque in præsentem frui perfecta sanitate: quod et pater ejus subsignando affirmavit. Et ego præfati loci de Berchilley

et usque soror u tertiana

A chiley Pastor indignus, tamquam oculatus testis, fidem facio, omnia in præfata narratione contenta sincera veritate niti. Joannes Marischal m̄ccxix.

*liberantur
puer et
puella a fe-
bri continua,*

4 Joannes Pochiet, pannorum laneorum mercator, Pellomontii habitans, liberos habet duos, Joannem annorum novem, et Annam annorum decem, qui mense Novembri anno m̄ccxviii simul ambo inciderunt in febrem continuam, eumque passi sunt per hebdomades novem aut decem. Post quas cum eorum pater jusisset fieri novenam ante reliquias S. Walberti, animadvertit prædictos liberos suos recipere vires, et in fine secundæ novenæ prorsus a febre absolutos invenit. Certificat autem d. Pochiet distincte observatum a se esse, quod unus eorum citius receperit sanitatem quam alius, is scilicet pro quo prior novena fuerat inchoata. Ambo autem exinde usque nunc integra fruuntur valetudine, idque coram Parocho et aliis duobus testibus serio affirmavit pater, in Maji anni m̄ccxix.

*item alius
puer,*

5 Vincentius Martin, filius legitimus Anselmi Martin Majoris Courssolensis, annorum decem, mense Majo anno m̄ccxviii, tactus fuit febre continua, quæ vitalem prorsus colorem ei abstulit, pallidumque et marcidum prorsus fecit. Qui ejus mutatione inspecta parentes pueri statim curarunt ante Reliquias S. Walberti novenam faciendam: statimque multo melius habere cœpit æger, et octavo die prorsus liber fuit a febribus: exindeque sanus atque alacer vivit, rem in omni sinceritate attestante patre, similiter in die Maji anno m̄ccxix.

*tertius gra-
diendi fa-
cultatem
impetrat.*

6 Joannes Gobert operarius, Courssolræ habitans, filium habet parvulum annorum duorum et decem vel undecim mensium: qui ad anni sui tertii dimidium nullatenus potuit insistere pedibus. Quod cum docere eum vellent parentes sui, frustra dabant operam, puero semper in terram cadente, quamvis de dolore in cruribus aliquo non quereretur. Videntes ergo illi ita compositum, ut nunquam in sua vita posset ambulare; curaverunt novenam in d. loco, excitati fama quæ vulgabatur, quod plures ea ratione morborum suorum medelam accepissent. Illa autem cœpta, cœpit etiam puer corroborari, grossumque ipse moliri per se; et circa finem ejusdem novenæ assumpsit colorem prorsus vividum cum plena sanitate potentiaque gradiendi, quam et nunc utitur, secundum attestationem patris signatam eodem in Maji anni m̄ccxix, coram quinque testibus.

*Curatur
puella a febre
continua,*

C 7 Catharina, filia Balthasaris de Preux annorum octodecim, mense Aprili anni m̄ccxviii invasam se sensit febre vehementi atque continua: qua cum vehementer debilitaretur, de suorum parentum consilio petiit novenam fieri: qua durante duravit etiam continua febris usque ad diem octavam, quando advocans matrem suam affirmat quod se bene haberet, plene atque integre sana, prout etiam nunc; affirmante id ipsum coram duobus testibus prædicto ejus patre, hac in Maji m̄ccxix.

et puerulus,

8 Joanne Sponlét, mercator lanarius, habitans Courssolræ, habet parvulum filium annorum quatuor nomine Nicolaum, qui mense Majo anni m̄ccxviii acuta et continua febre oppressus fuit. Quo periculo animadverso continuo parentes ejus fieri jusserunt novenam: eaque facta sanatus est puer, uti coram tribus testibus asseruit præd. pater ejus hac in Maji m̄ccxix.

*Veni adoles-
cens*

9 Stephanus Goblét, adolescens annorum quatuordecim aut quindecim, anno m̄ccxviii circa mensem Januarii continuam accepit febrem, quæ ei per tres menses jugiter adhesit. Quare pater ejus Adrianus, naturali compassionis affectu motus, decrevit novenam curandam ante reliquias S. Walberti: et quarta die pene in instanti sanatus inte-

gerrime fuit qui ægrotabat, neque ullum exinde malum aut febrem sensit: prout XXI Maji anno m̄ccxix prædictus ejus pater serio attestatus est.

D
EX MS.
GA LLICO.

10 Joanna Runden, uxor Nicolai Thiery, habitans Courssolræ, annos nata quadraginta, anno m̄ccxvii circa mensem Augustum febrem incurrit, quæ eam usque ad Martium sequentis anni m̄ccxviii exercuit: quando ab aliquibus sibi notis persuasa fuit novenam curare: qua durante melius habere cœpit, et finem accipiente totaliter convaluit, quemadmodum subsignando testatur xxvii mensis Aprilis.

*et mulier
vidua:*

11 Petrus de Reimis, manu operans et in d. loco commorans, filiolum habebat triennem, quæ anno m̄ccxvii peregrino satis morbo vexata, tota colore flavo tincta ac debilis erat, neque consueta ratione digerens quem sumebat cibum: quo in statu cum fuisset octodecim mensibus, secunda curatæ a parentibus novenæ die, prorsus alia videri cœpit, uti testantur vicini, et perfectam deinde obtinuit, quali nunc utitur sanitatem, hac xxvii Aprilis m̄ccxix.

*puella icte-
rica,*

12 Circa finem Maji anni m̄ccxviii Joannes Bertau, laborator Courssolræ habitans, habebat filium septennem Jacobum nomine, languore et morbo gravissimo sic affectum, ut omni appetitu cibi destitutus, membrorumque sensu atque usu privatus, eo maneret situ in quo fuerat collocatus, nec tantillum quidem commovere se valens, ac ne conqueri quidem si diutius ita relinqueretur; neque jam aliud expectabant parentes quam pueri mortem, postquam eadem morbi violentia, per quatuor aut quinque hebdomadas continuata, nullam eis vitæ spem reliquerat. Interim audiverunt famam vulgatam de iis, qui multi a Deo curati dicebantur per invocationem SS. Walberti et Bertilæ, curantes novenam ad honorem eorum faciendam. Quare cum idem etiam ipsi fecissent, quinto d. novenæ die puer cibum petiit: exindeque paulatim valentior, brevi totus convaluit: quemadmodum serio attestatur illius mater Barbara Gravis, die III Maji m̄ccxix coram Rectore capelle et aliis testibus.

*puer toto
corpore pa-
ralyticus
sanatur:*
E

13 Nicolaus Minon, mercator Courssolræ habitans, mense Aprilis anno m̄ccxix aliquamdiu fatigatus inflammatione quadam, et ab ea pene liberatus, incidit in febrem vehementem, quæ vires ejus omnino prostravit. Cum igitur bis terve ea recurrisset, audissetque solatium quod multi antehac receperant in simili morbo recurriendo ad Deum per intercessionem S. Walberti, curavit novenam fieri: sub qua liberum sese sensit a febribus, nihil ultra incommodi patiens, prout testatus fuit in presentia Pastoris et aliorum testium, in Maji anni m̄ccxix.

*curatur mer-
cator febrici-
tans,*

F 14 Joanna Hellin, vidua quondam Jacobi Jacquy, annorum trigintaquinque Courssolræ habitans, anno m̄ccxix mense Majo passa est magnam tumefactionem utriusque cruris: quæ toto uno mense et amplius durans magnos ei pariebat dolores punctionesque acutissimas, eamque sic debilitavit, ut caveæ suæ gradus non posset absque alieno subsidio ascendere, nec ad unius leucæ quadrantem posset ambulare. Tandem decrevit orando ad Deum recurrere, et postulare intercessionem S. Walberti. Cuiusque enim in finem promississet anathema ex cera, in figuram crurum tam male affectorum, in viam se dedit Bel-lomontium versus, oppidum leuca una dissitum, emptura ceram: et hoc iter peregit nullo adhibito fulcro aut alio adjuncto. Ex eoque die inflatio ipsa successive detumuit, et intra paucos dies de perfecta sanitate recepta sibi est gratulata: quemadmodum asseverando deposuit coram Pastore, Rectore et aliis tribus testibus.

*et mulier
cruribus
tumefacta,*

15 Robertus quidam, habitans Solræ ad Sambram, annorum circiter octoginta, cum cæcus fuisset ab annis

EX MS.
GALLICO.
Illumina-
tur cæcus
octogena-
rius,

A annis quindecim, die xxviii Maji anno mœcxviii ad ecclesiam nostram Coussolrensem venit, deductus ab uxore; ubi prostratus in genua ante reliquias SS. Walberti et Bertilæ, rogavit Deum ut per eorum intercessionem, dignaretur sibi visum reddere, si quidem sibi id expediret. Idemque porro per novem dies facere instituens, septimo die cum reverteretur ab ecclesia in suum hospitium sub vesperam, dixit hospiti suæ, conspiceret se quæ numquam viderat, videlicet paleam strati sui et uxorem quam tempore cæcitatæ certæ et confirmatæ sibi desponderat. Quare cepit iterum orare et agere Deo ac S. Walberto gratias. Sequenti autem mane, statim atque in ecclesiam venit, et candelas, et vitream fenestram, et altare ipsius capellæ conspexit; visumque suæ ætati proportionatum recipiens, deinceps viæ ductore non eguit. Quod cum publice cognitum testatumque esset, instituta celebris processio circum vicum, qualis in solennioribus festis solet; quam cumitatus est ipse Robertus, cereum præferens, cum aliisque cantans Hymnum; Te Deum laudamus, ac Deo de tam insigni miraculo gratias agens. Postea vero coram omni populo sub iurejurando testatus est quæ sibi acciderant. Laus Deo.

item alius,

B 16 Alius cæcus ex Francia Coussolram venit ad ecclesiam nostram, circa annum mœcxix: qui similiter integram recepit videndi facultatem, quarto die inchoatæ eum in finem novenæ. Dixitque oblationum curatrici, in capella S. Walberti constitutus, se clare intueri omnia quæ intra ecclesiam erant. Ivit illa, et Pastori significavit quod acciderat miraculum. Interrogavit autem eum Pastor, num aude- ret juramento confirmare quod dixerat: quod ille mox præstitit coram omnibus.

vir a multis
annis
privatus
gressu,

17 Petrus Carlier, civis Landeriacensis, annorum circiter quinquaginta, audiens miracula quæ fiebant per intercessionem SS. Walberti et Bertilæ in ecclesia Coussolrensi, ubi eorum quiescunt reliquiæ; sequæ membrorum omnium usu ac sigillatim crurum destitutum dolens, quibus jam a multis annis nequiverat insistere; erectus est in spem recuperandæ sanitatis. Quare in carrucam se fecit imponi, venitque ad visitandas prædictas Reliquias. Cum autem inde reveheretur domum melius sibi esse sensit: atque post tres hebdomadas misit qui nuntiaret Pastori se plene sanatum esse. Modico deinde tempore evoluto venit ipsemet in capellam, ubi sanctæ reliquiæ servantur, adferens ipse subaxillaria sua fulera: Deoque gratias agens pro miraculo die xxix Junii anno mœcxix, cuncta juratus affirmavit, coram Pastore et aliis testibus subscribentibus.

item alius
eundem
recipiant.

18 Quidam ex Winhiza venit ad prædictam ecclesiam, duobus fuleris subaxillaribus gressum promovens, cum absque iis nequiret insistere pedibus, die vii Junii anno mœcxix. Ita cum ecclesiam circumiret, sensu motum atque tremorem per omnia sua membra diffusum, plane ac si fuisset ebrius: cumque regressus in ecclesiam esset, unusquisque interrogabat eum quid morbi pateretur. Ille vero respondit, nunquam ita se constitutum fuisse; quodque necesse haberet magnas gratias agere Deo et S. Walberto: omnino enim confidere se, quod per hujus intercessionem liberandus esset a suis malis. Quo dicto, relictis ibi fuleris suis, cepit iterum circumire ecclesiam, totus sanus ac valens. Quapropter postea rediit, gratias acturus de beneficio, et juratus affirmavit veritatem rei gestæ consueta subsignatione sua.

Curantur
pauci herni-
osi duo

19 Eodem anno et mense, feminæ duæ ex Castro Solrensi attulerunt duos pueros herniosos: qui cum essent intra ecclesiam, ceperunt ejulare tam enormiter, ut cogerentur matres eos foras efferre. Accurrit ad tumultum insolitum Pastor; interrogat

quid pueris illis desit. Respondent illæ; Eheu! Domine, filii nostri rupti sunt. Quod ille intelligens et compassione motus, donavit singulis particulam lintei, cui sacræ reliquiæ fuerant involuta; mandavitque ut ipsi rupturæ eam imponerent, cum illa erumperet. Quod illæ facientes post tres hebdomades redierunt, acturæ gratias pro miraculo, facto per intercessionem S. Walberti, attestando pueros suos integros modo esse.

20 Cornelius ex Castro Solrensi, vir honoratus, cum nemini fuisset unquam ausus monstrare rupturam, quæ graves ei quotidie inferebat cruciatus, sic ut quandoque nec ambulare posset, nisi forte nixus fuleris duobus; cum audisset miracula quæ fiebant indies Courtissolræ, per intercessionem SS. Walberti et Bertilæ, ut potuit melius ad ecclesiam venit; ibique non parum relevatum sese sentiens, unum fulerorum suorum dimisit. Non multo autem post tempore rediit pro agendis Deo ac S. Walberto gratias, adferens fulerorum alterum, quoniam perfecte sanatus eo non egebat amplius, uti testatus est coram Pastore et aliis testibus, sub consueta juramenti formula.

et vir ho-
noratus.

II SYLLOGE GRATIARUM,

usque ad annum mœcxxx notatarum Gallice,
sub eodem et successore Parocho.

Joannes Coupin, opilio in obsequio Anselmi Martin Majoris Courtissolrensis, annorum quinquaginta; cum junior, annorum circiter viginti duorum, esset in famulatu magistri cujusdam fusoriæ fornacis præfecti, Gaucherii Polchet; noctu sensit pustulam quandam seu tumorem in inguine: qui se diffundens per crus dextrum brevi adeo impotentem reddidit, ut non nisi adhibitis subaxillaribus gradum potuerit promovere totis tribus mensibus, ac ne sic quidem tibiam dexteram posset attollere ultra limen cujuscumque domus, quam vellet ingredi; sed necesse haberet alterius eam sublevantis auxilio. Cum autem in adeo miserabili statu constitutus audivisset a senioribus loci, valde frequentatam olim fuisse visitationem Reliquiarum S. Walberti, novenam faciendam curavit: sub ejus finem melius se habere sentiens, fulerorum unum ibi reliquit; et post duos menses misit etiam alterum; atque ex eo tempore nunquam se illis eguisse, licet una tibiæ brevior remanserit altera, testatus est subscriptione nominis sui die iii Maji anni mœcxxx, coram Joanne le Clercq Pastore loci, Adriano Goller et Baltazare de Preux.

Sanantur
pedibus
debilis.

2 Petrus le Clercq, civis et aurifaber Belloimontensis, annorum nunc xlv, cum esset puer circiter novennis, Curtissolram venit ad visitandos consanguineos, in præcipuo loci prædio, quod vulgo dicitur Curia Curtissolrensis, habitantes, ubi cum cœtaneis luctans, tenere cecidit pronus in humerum sinistrum, eoque casu ita graviter affectus fuit, ut plerique assistentium judicarent, costarum unam eidem verosimiliter ruptam esse. Qui equo impositus et Bellomontem reductus, non cessabat die noctuque ejulare propter doloris vehementiam. In tam misero statu perseverans notabili tempore, adductus per matrem suam fuit Curtissolram, et ante Reliquias SS. Walberti et Bertilæ devote præsentatus. Precibus autem finitis reductus domum, indies melius ac melius habuit; adeo ut tandem totus convalesceret, nullas deinde cruciatus prioris reliquias sentiens: quem admodum in omni sinceritate testatus est iv Maji anno mœcxxx, nomen suum subscribens coram Joanne le Clercq Parocho et I. Mareschal Sacellano ipsius loci. Parentes autem prædicti Petri nominabantur Guilielmus le Clercq et Margarita Pigeon.

F
periculose
lapsus in
humerum.

D
EX MS.
GALLICO*facile et in-
feriore parte
corporis
enormiter
tumefactus,*

A 3 Philippus Bosquéz, filius legitimus qu. Joannis Bosquéz Mercatoris Curtissolrensis, ætate vicennis, anno mdcxix mense Aprilis, afflictus fuit maximo tumore tum faciei totius tum reliqui infracingulum corporis usque ad plantam pedum : adeo ut ad omne officium ineptus, cogere tur dimittere magistrum, sub quo eatenus exercebatur. Cunque in tam misero statu transeisset integras tres hebdomadas, in domo vidua matris suæ, nec ullum inveniret remedium ; decrevit dicta mater ejus preces quasdam pro eo secreto ad Deum facere, per intercessionem SS. Walberti et Bertilie. Ipsumque decretum suum executione die vi Maji, venit ad ecclesiam, cepitque preces ferventes fundere, cum intentione easdem ita secreto continuandi per dies novem. Ipsa autem vespera melius cepit habere juvenis, tumorque ille valde diminui : postridie vero tibias suas considerans, omnino delinuisse miratus est. Advenerat illi simul cum tumore quædam veluti scabies, pruritus continuus eiens ; quam similiter sibi evanuisse est gavisus. Quin etiam, qui eodem tempore in reddenda urina maximam passus fuerat difficultatem, quam vix erabilem esse judicabant qui consulebantur medici ; ipso die quo novendialem devotionem auspiciata est mater, relevatum se sentiens, citra molestiam exoneravit vesicam, implens mensuram unius loti, idque deinceps uno die pluries ; cum antea vix semel, idque parcissime mingere diutim posset. Exindeque, ut modo est, mansit in optima sanitate ; quemadmodum, ut oculati testes prædictarum infirmitatum, confirmaverunt Petrus Teillier, Joannes Regnaut, et Franciscus Brussart ; subscribendo autem asseruerunt Margarita de Gozde Philippi mater, Joannes Renant, et Philippus ipse, coram Parocho et testibus tribus.

*simulque
scabie et
disuria
laborans,**ex gravi
cruris dolo-
re gradi
absque ful-
cris non
valens,*

B 4 Joannes Grevault civis et regularis Bellomontensis, annorum quadraginta, xvi Maji anni mdcxix accepit gravem in crure dextro cruciatum, qui plane impotentem reddebatur, cogebaturque domi se continere se ubi non nisi baculo sustentatus formare gressum poterat. Duravit cruciatus ille octo aut novem diebus, intra quos nullam noctu potuit quietem capere. Itaque ex quorundam suorum consilio decrevit, ut melius poterat, Curtissolram adire, ad visitandas SS. Walberti et Bertilie reliquias. Hunc in finem die xxiv Maji circa sextam matutinam discessit Bellomonte, subaxillari fulcro ex una et baculo ex altera parte nixus, non sine molestia maxima. Cum autem unum circiter leucæ quadrantem sic esset emensus, acutissimas in eodem crure punctiones persensit, quantas anteq̄ nunquam. Sed his paulatim se remittentibus, ceptam viam prosecutus est usque Curtissolram, una solum leuca Bellomonte distantem, quatuor integras tamen horas impendens itineri. Mox autem ut ecclesiam est ingressus, valde relevatum se sensit : atque in genua procidens, ipso ubi sanctæ Reliquiæ servantur loco, nullum deinceps dolorem percepit. Facta igitur oratione, rursus in viam se dedit rediturus, suoque se fulcro axillari juvenis : quando iterum eodem pati cepit cruciatus ; sed post primum leucæ prædictæ quadrantem denno eos remitti expertus est, planeque evanescere ipso instanti quo domus suæ limen attingit. In cuius beneficii gratum agnitionem, ultimo die mensis præfati, totus sanus et expeditus Curtissolram rediit pro agendis gratiis, suoque fulcro ibi ad rei memoriam relinquendo, quo post diem primæ peregrinationis suæ usus non fuerat : itaque rem actam manus suæ subscriptione testatus est, coram quatuor pariter subscribentibus testibus.

*Remm cru-
ciatus va-
lidos pa-
tiens,*

C 5 Franciscus de Morianne, vir conjugatus, Bellomonte habitans, annorum xxiii aut xxiv, famulatu cuiusdam Joannis Sauveur civis Bellomontensis ad-

strictus, die xxvi Maji anni mdcxix gravissimo renum dolore oppressus sic fuit, ut ad omnem ineptum laborem ceptum opus cogere tur dimittere, nec cibi vel somni appetentia moveretur. Ex aliorum proinde consilio in viam se dedit ad visitandas Reliquias SS. Walberti et Bertilie : tresque horas uni quæ interjacet leucæ emetiendæ impedens, tandem venit Curtissolram. Inde post fusas preces, rediit levior aliquantum, ipsa cruciatuum causa renibus ad genitalia descendente, quæ mox ad pignorum duorum similitudinem intumuerunt : quare timere cepit ne herniam incurrisset. Ergo jam magis anxius quam antea, nec minus cruciatus, vii die Junii iterum Curtissolram revertit ; fuisque ibi precibus curavit Salve Regina cantandum : eodemque instanti defunescere partes inflatas sensit, plena sanitate subsequente. Quapropter differre nolens debitam tanto beneficio gratiarum actionem, nono mox die ejusdem mensis adfuit denuo Curtissolræ, et solennem Missam sibi cantari petiit, credens se meritis SS. Walberti et Bertilie sanatum : quemadmodum et subsignando professus est, coram Parocho, Majore, et inquilinis ejusdem loci duobus.

E 6 Jacobus Herman villicus, habitans in Mandréz prope Binclium oppidum, ex uxore genuit filiolum, nomine Guilielmum, qui modo est annorum quinque. Cum autem explevisset primum annum ætatis, inventus herniosus est in inguine dextro : visitatus autem ab ejusmodi morborum peritis, judicatus est vere ruptus esse : crescebatque malum usque in Augustum anni mdcxxi, quando ipsius parentes agnoverunt totum disparuisse. Quia igitur ante menses quatuor visitaverant reliquias S. Walberti, Curtissolræ asservatas, eodem redierunt hac xvi Maji anni mdcxxii, una cum filiolo suo jam integerrimo, ad reddendas Deo gratias pro beneficio, prout testatus est pater.

E
*puer her-
niosus,*

7 Gisleus Parcoletz, La-tiensis incolæ, annorum lx, ab annis quatuor male affectus erat tibiis cruribusque, potissimum autem tibia sinistra, ita ut ab eo tempore ceperit uti subaxillaribus : maxime ab annis duobus, quando etiam per intervalla cepit sentire a res dolorum puncturas, quæ denique omnem progrediendi absque fulcris aut quidquam operis agendi facultatem sustulere. Hoc in statu contigit cum fortuito transire Curtissolræ, atque ecclesiam ingressum visitare Reliquias S. Walberti, ibidem requiescentes. Quo loco mox sensit vehementer alterari totum suum corpus, et dolores tibiarum evanescere : quod ei fiduciam ingessit, dimissis ibidem fulcris, experiendi num absque illis posset ambulare. Itaque ab oratione surgens ter quaterve circumvit ecclesiam, totus ut sibi videbatur sanatus : in cuius rei testimonium fulcra sua hic reliquit, et hæc omnia sigillatim professus est, coram subscriptis testibus tribus, xxii Maji mdcxxii.

*pedibus et
cruribus
debutatus,*

F 8 Petrus du Mont, modo habitans in Beaufort prope Malbodium, Abencurtii prope Cameracum natus, annorum lxxii, ab annis viginti et amplius gravi stomachi torquebatur dolore, qui sæpius ei syncopen et reciprocandi spiritus difficultatem pariebat : erat autem adeo difficile malum, ut cum eo tenebatur, cogere tur se non movere loco, in quo ipsum id apprehenderat. Quamvis autem varias medicinas adhibuerit, nunquam tamen melius habuit usque ad annum mdcxxi, quando cælestem proposuit medicinam quærere atque recurrere ad S. Walbertum, visitando Reliquias ejus Curtissolræ : quo facto, integre con-sanatum se, atque a malo liberatum invenit. Quamobrem eodem rediit hac xxix Septembris anni mdcxxii, ad gratias pro recepto beneficio agendas Deo, sincereque profitendum, quod sibi contigerat : prout fecit nomen subscribens, coram Joanne

*stomacho
dru crucia-
tus,*

A Joanne le Clercq, Nicolao Planart et Gollet. *Hactenus sub Parocho Joanne, aliena manu descripta seu transcripta : sequentia tria eadem manus descriptit, sua vero manus, addito proprio ac testionis nomine, confirmavit singula Joannis successor, M. Brunebarbe : reliqua integre ab ejusdem manu sunt, anno MDCXXIX curata.*

filius medici herniosus,

9 Die xxii Junii MDCXXIV, Fredericus Sainete, Medicus, habitans in Bellievre prope Chimacum, ejusque uxor Maria Huart, venerunt Curtissolram quarta vice, in gratiarum actionem pro beneficio, quod acceperant in persona filii sui Gilberti septennis a gravi hernia sanati : qui singulis etiam vicibus parentes comitatus est ad serviendum bono maxime meriti Sancto Walberto : atque coram me Pastore loci, Joanne Renard, Petro Bosquéz aliisque protestati sunt, pro ea gratia alium nullum Sanctum a se invocatum : et addebat pater, se nullum artis experimentum in eo fecisse : sed prima vice qua venerunt ad serviendum Deo et S. Walberto, levamen mali aliquod apparuisse ; majus autem vice secunda : plenam integritatem consecutam esse vice tertia, quando disparuit omne indicium herniæ, nec quidquam amplius molestiæ intulit. Ex quo parvulus ille, veluti divinitus inspiratus, vehementer affici cœpit erga bonum hunc Sanctum ; et puerilis devotionis affectum testatur continuum desiderium veniendi Curtissolram ad S. Walbertum : quod etiam coram me ostendit, recitans particularem orationem, qua S. Walbertum inter alios suos sanctos Patronos nominabat et invocabat.

item alius puer,

10 Die xiv Septembris anni MDCXXIV, Marcus Pouillart et Maria Manteau ejus uxor, Curtissolram venerunt, ad agendas gratias pro curata gravi hernia, qua affligebatur eorum filius novennis Ægidius, qui etiam pro secunda vice venerat. Prima autem vice in die dedicationis Bertcellensis hinc veniens cum sua sorore, adeo male afficiebatur per viam ut incedere vix posset, identidemque rogaret sororem ut se vellet gestare : intrans autem ecclesiam perfectæ redditus est integritati, unde et exclamavit, Ecce me sanatum. Postea curarunt ibi faciendam novenam, ipsique fecerunt in vico suo : ubi nonnullum adhuc dolorem per biduum sensit : iterumque hodie Curtissolram veniens, in ipso territorii Curtissolrensis ingressu, quæstus est sibi ventrem dolere, per spatium quo tertio recitaretur Pater et Ave : atque exinde nihil sensit amplius : unde gratiæ sint Deo et S. Walberto.

et tertius,

11 Hac x Novembris anni MDCXXVI, Joannes Salthadin et Aldegundis Bertrand, Marulli comorantes, venerunt Curtissolram, gratias acturi Deo Sanctisque Walberto et Bertiliæ pro sanata hernia filii sui Antonii. Quem ita affectum videntes, voverunt peregrinationem ad S. Trudonem et Martinum, quam etiam utroque loco visitato impleverunt. Cumque nihil inde auxilii retulissent, post quindecim dies attulerunt puerum Curtissolram, ibique curarunt novenam fieri. Qua durante, cum cessaret ex more plorare infans, deprehenderunt evanuisse malum : rursus tamen post duos annos aliquod ejus indicium inveniunt. Timentes igitur ne propter negligentiam et ingratitude suam id evenisset, quia non venerant ad gratias agendas sicut promiserant : iterum voverunt venire huc, atque etiam ad visitandam Dominam nostram de Bona-voluntate prope Havrét se conferre : ex eoque tempore etiam illud ipsum disparuit.

alique plures.

12 Anno MDCXXIII, die ii Novembris, Romanus Minon, habitans in Gestru, attestatur, quod filius suus Matthæus, graviter ruptus, visitatis S. Walberti reliquiis sanatus sit. Testor etiam alias duas personas mihi retulisse, quod sui quoque filii simili-

liter rupti, simili modo sanati sint, quarum attestationem authenticam invenire non potui. Anno MDCXXIII die x Augusti, Isabella Remy, vidua quondam Joannis Forgois, coram me et D. Anselmo Martin Majore, atque Joanne Bertaut retulit, quod filius suus Joannes ab anno ruptus, voto ad S. Walbertum facto et impleto sanatus fuit : cunq̄ue postea in altero inguine similis hernia apparuisset, simili obsequio erga Sanctum, perfectam filo meruit sanitatem. Eodem anno et mense ipse ego subscriptus, graviter et periculose secundum judicium medicorum, agrotavi : curans autem novenam S. Walberto faciendam, quanto quintoque ejus die valde relevatum me sensi, atque in fine sanatum. Cunque recidivam deinde passus essem, aliamque novenam instituissem ; circa unum diem convalescere cœpi, atque exinde recte valeo, idque attribuo meritis S. Walberti, hac ii Maji MDCXXIX. M. Brunebarbe Pastor.

Curantia, Pastor ipse periculose ager,

12 Anno MDCXXV die vi Junii, revertens a dicenda Missa in Bono-succursu, assecutus sum juvenem venientem ad S. Walbertum vice jam tertia ; annis utique diversis et propter diversas infirmitates febrium : qui dicebat, quod bis veniens, bis speratam sanitatem retulisset, et hac etiam vice eandem speraret. Addebat autem, alteri cuidam amico suo, febriam patienti, idem suasisse se ; et illum quoque, post impletum votivæ peregrinationis officium, convalescisse.

febricitantes duo,

13 Anno MDCXXVII die xviii Novembris, Adriana Massart, uxor Jacobi de Gelluy junioris, ex Dausoit prope Walcurtium, venit Curtissolram cum suo marito, male affectum crus habente, sic ut ad ambulandum opus ei sit sustentaculo baculi, eo quod pedem elevans illud sentiat quasi loco motum. Venerunt autem, eo quod ipsa Adriana ante biennium, idem malum passa, cum huc peregrinabunda venisset Missamque curasset, perfectam obtinisset sanitatem. Tunc autem venerat, persuasa ab alia ejusdem vici femina, Magdalena Wautier, quæ idem patiens parem gratiam fuerat eadem ratione consecuta : nunc autem mandarât prædictæ Adrianae, ut gratiam sibi factam mihi pro se testaretur, sub juramento : quod fecit, duobus insuper testibus presentibus.

dux femina cruribus mole affecta,

14 Anno MDCXX Anna Meuris, vidua qu. Adriani Brunebarbe, habitans Solræ ad Sambram, cum haberet filium Balthasarem, utroque crure difformiter tortum, eoque difficilius gradientem, venit ad S. Walbertum, adducens ipsum puerum septennem vel octennem : et perfectam ei obtinuit corporis rectitudinem. Anno MDCXXII Antonius del Rue agricola, habitans Busseniaci, filium habet Jacobum, quatuor aut quinque annos natum : qui cum in cineres foci lapsus esset, nihil timebatur minus quam cæcitatibus malum, eo quod per mediam horam, remediis quibuscumque adhibitis nullum omnino lumen posset percipere. Itaque mater ejus Catharina, domo egressa extra tumultum populi, qui ad clamores et ejulatus copiosus confluerat, vovit visitare S. Walbertum : iterumque regrediens invenit filium habentem sanos et expeditos oculos : eique rei præter parentes magnus presentium numerus testes fuerunt.

puer eadem distorta habens,

et alius lapsu in cineres cæcatus :

16 Anno MDCXXVI die iii Junii, Nicolaus Colson, in Gestru habitans, comitantibus eum Joanna Parén et Sebastiana Wautier, attulit filium suum, quem sibi mortuum uxor pepererat, confidens meritis S. Walberti. Cumque eum tenuisset bono spatio temporis ante sanctas Reliquias, sique vota et preces fecisset ; rediit inde, et non longius remotus ab ecclesia quam arcus sagittam jaceret, vidit copiosum sanguinem fluere ex naribus, et lacrymis stillare ab oculis. Omnis itaque morte impatiens, quia nullam habebat

tertius natus mortuus,

A habebat aquam ad manum, proprii oris saliva baptizavit infantem, rediitque ad ecclesiam gratias acturus pro beneficio. Ibi cum narraret quid egisset, sanguinemque monstraret: docui eum errorem suum; et quoniam baptismus talis nullus fuit, exhortari eum cepi, ut ante S. Walbertum preces renovaret suas, novenam faciendam voveret, aut quidquid aliud suggereret affectus. Quibus expletis, cum iterum reverterentur, distarentque ab ecclesia sagittæ jacibus tribus aut quatuor, circa piscinam quandam; aspicientes puerum, viderunt de novo lacrymantem, mox vero immutari totum, rubescere, incalescere, quasi recens a ventre matris prodiret. Quo viso hilares omnes revertuntur ad pagum suum Gestru, moxque accedunt ad ecclesiam pro gratis

ad bap-
tismum rre-
viscit.

Deo agendis. Hic vero rursum ex oculis stillarunt lacrymæ, motusque in venis ac pluribus corporis membris sentiri cepit, uti experti sunt varii: aliquantum deinde post sanguis bene vivus rursus profluxit ex naribus, lineam ducens usque ad medium pectus, clauso interim ore. Quibus visis, Pastor Gestruensis sub conditione baptizavit puerum (baptizaverat enim eum pater suus ad piscinam prædictam) atque de nomine suo vocavit Stephanum, et die postero in cœmeterio sepelivit. Deinde hoc rediens pater cum duabus mulieribus prænominatis, testimonium rei gestæ daturus, attulit varia linteamina, pueri sanguine tincta, quæ ego et populus omnis vidimus. *Fluctens MSS. Gallica, quibus libenter addemus si que adhuc mittantur.*

D
EX MS.
GALLICO

DE SANCTO EUDALDO

G. H.

MARTYRE IN NOVEMPOPULANIA, ET IN CATALONIAM TRANSLATO.

SEC. VIII.

Loca passio-
nis

B **A**quensium civitas Episcopalis Novempopulaniæ in Vasconia, vulgo d'Ax sive d'Aeqs dicta, inter dioceses Baionensem et Aturensem ad Aturam fluvium, sub Archiepiscopo Auxitono et Parlamento Bardegulensi, est caput totius Præfecturæ seu Senescalliæ Landorum, ubi Curia præsidiæ tribunal quoque est constitutum. Huic urbi attribuit Martyrem hoc die Ferrarius in Catalogo generali his verbis: Aquis in Aquitania S. Eudaldi Martyris. At pluribus eum celebrat Saussayus in Martyrologio Gallicani Supplemento. Aquis, inquit, in Aquitania natalis S. Eudaldi Martyris, qui natione Italus, natus in Longobardia, cum gloriæ Dei incrementa quæreret, se in Gallias transferens, a barbaris irruentibus impio trucidatus, animam in sua innocentia effudit. Corpus ejus deinde signis divinis illustratum, hinc ad cœnobium Rimpollense, inter Gerundam et Vienn, in ipsa Vicensi diocesi translatum est, ubi condigna in veneratione habetur. Alii Rimpollense oppidum scribunt, ob fluviorum Ther et Bieser confluentiam, incolis Ripol dictam, ubi peculiare a S. Eudaldo consecratam esse ecclesiam scribit Antonius Vincentius Domenecus, in Historia generali Sanctorum Cataloniæ; ubi Vitam Hispanicè edidit, desumptam ex Legenda antiqua lectionum ad Matutinum recitari olim solitum, quam Latine redditam ad hunc diem dedit Tamayus Salazar in Martyrologio Hispanico. Verum quia hæc Vita, post translationem in Cataloniam corpus, ex vulgi traditione parum fundata, valetur conscripta; eam nolimus huic operi inserere, cum et Latine et Hispanicè apud dictos auctores possit legi. De tempore Martyrii hoc solum dixerim. Si ex Longobardis parentibus in Italia natus Sanctus, transiit in Galliam (barbaram autem originem satis probat barbarum Eudaldi nomen) fieri non posse ut ante annum m.cxx, circa quem Longobardorum regnum in Italia cepit, natus ille fuerit: adeoque impossibile est ut sub Wlanimo Gottha, qui una eum Attila irruit in Galliam, anno ccccli pro fide sit occisus, ante a Rege Hunnorum Willielmo in urbe Faste multos cruciatus perpassus. Monstruosa nimium sunt hæc omnia: nullam in Gallia urbem Fasten, nullam inter Hunnorum Reges Willielmum historice norunt. Si autem quæramus barbaros, a quibus post seculum vi irruentibus in Gallias occisus Eudaldus fuerit; haud facile invenias alios, huic argumento opportunoiores, quam Saracenos: qui sub Carolo Martello Rege Franciæ anno dccxxv Aquitaniam occupaverunt, ab Eudone Francorum Duce vocati, et tenuerunt per annos duodecim sæpe quidem a Rege victi, nunquam tamen non molesti et formidati, donec anno dccxxxvi penitus pel-

et cultus

Fabulosa
acta mar-
tyri

verosimilis
sub Sarace-
nis peracti,
seculo 8

lerentur. Et secundum hanc conjecturam ad seculum viii pertineret passio S. Eudaldi.

2 Tamayus Salazar ad diem xiv Maji, festum translationis ex Aquitania in Cataloniam celebrari asserit, ejusque Acta ex dicto antiquo Legendario excedit, quæ sunt hujusmodi. Anno Domini nostri Jesu Christi Servatoris currente m.cccclxxxviii, æra mvi, pridie Idus Maji, regnante Barcinone Borrello Barcinonensium Comite, Idiscus Abbas Rivipollensis, auspiciis memorati Comitis, adduxit ex urbe Aquensi Galliæ corpus S. Eudaldi Martyris ad istud suum Rivipollense cœnobium, ubi per istius Beati merita Deus quotidie plurima agrotis impertitur auxilia. Quæ ne in totum e memoria hominum dilaberentur, breviter in compendium obedientiæ vigore perductus, et devotionis fervore protractus, deducere sum aggressus. Igitur eodem die xiv Maji anni memorati, quo sanctæ Reliquiæ in ecclesiam cœnobii pervenerunt, beatissimus Abbas Idiscus jussit æconomus monasterii, ut capsam peragi faceret elegantem, in qua reponerentur sanctæ Reliquiæ, ut honorificentius conderentur. Cui cum responderet æconomus inconsulte, se non posse tot expendere sine fructu nummos; illico a Domino correptus, in lethalem incidit agritudinem: a qua liber evasit, voto eorum Reliquiis emisso, se capsam elegantiorum facturum, si a periculo S. Eudaldi intercessionem liberaretur. Abus cœnobii famulus temere dicere cepit, quod ossa, quæ in ara beatæ Virginis Mariæ, nomine S. Eudaldi, populo exponebantur, nec alicujus erant Sancti nec deberent ibidem honorari, ne forte fuissent alicujus hominis malefactoris. Quo dicto, statim demones sunt ingressi in corpus famuli, quem severissime vexabant. At vero ad S. Eudaldi reliquias illatus, iidem maligni spiritus confessi sunt sancti Martyris beatitudinem, et verum ibidem consistere illius corpus. Quo et orationibus Fratrum, famulus a diæmoniæ molestia sanus exsurgit. Postmodum alios quatuordecim obsessos liberavit S. Eudaldus.

Translatio
E

anno 978
14 Maji
facta:

detrahentes
pundi:

F

14 obsessi
liberati:

3 Post nonnulla temporum curricula, frigescente accolarum fervore, festivitas S. Eudaldi cessavit in totum, sic ut nulla jam videretur superesse memoria, uno nec devotio cognosceretur. Tantum ergo Deus civium ingratitude punire constituens, maximam in regionem illam siccitatem, fauem et mortali-tatem immisit. Quam ut a populo Deus avertere dignaretur, Prior et monachi hujus cœnobii corpus S. Eudaldi, de loco ubi erat repositum, in publicum processionaliter extrahentes, populis innumeris interessentibus ostenderunt. Qui devote a Deo propter sancti

publicæ pla-
gæ repressæ:

sancti

AUCTORE G. H. A sanctisui Martyrismerita auxilium expetentes, voverunt, se in posterum ejus diem cultores, festum celebraturos devote, si pluviam agris, salutem agris, et panem famelicis misericorditer tribueret. Annuit votis Dei miseratio: et protinus cœli cataractæ apertæ sunt, et pluviam dederunt salutarem: innumeri cæci, claudi, et infirmi sanati sunt, mortalitas cessavit, et fames saturata est. Cum quidam homo lumine captus, ad visitanda limina Corporis S. Eudaldi e [longinqua] regione venisset, et ad sancti tumulum Martyris pro adipiscendo visu pernoctasset assidue, in propria absque curatione commensans, ad usque populi sui terminos lacrymabundus accessit: qui lacrymas ab oculis abstergere festinans, continuo et visum recepit, et Deo et sancto Martyri gratias flexo utroque poplite peregit. Ad S. Eudaldi tumulum fuit quaedam die delatus puerulus, gravissimo paralysis morbo laborans: nam manus ad cubitum adherentes declinabant, distortis genibus et capite valde luxato: pro cuius salute preces ad Martyrem quam plurimæ sunt factæ, donec sanitatem integram recepit. Quidam homo nomen S. Eudaldi juramento interposuit falso: quem sic Deus inopinate punivit, ut illico exanimis in terram collapsus occumberet.

B. 4. *Hactenus Acti Translationis et miraculorum. Est autem dictum cœnobium Ripollense seu Ripollense conditum a Wifredo cognomento Piloso, Barcinonensi Comite, circa annum DCCCLXXXVIII, sub invocatione Dei paræ Virginis Mariæ, ob sacrum hujus imaginem in profundo spelæi vicini inventam; ut tradunt Franciscus Diago lib. 2. Historiæ Comitum Barcinonensium cap. 11; et Antonius de Yepes, tomo 4. Chronici Benedictini fol. 216: qui fol. 220 recenset dicti monasterii Abbatibus, quorum quintus traditur supra memoratus Idiscelus, apud Yepes Guidisolo, a quo idem dicit corpus S. Eudaldi translatum anno DCCCLXXXIII, locuples dicti monasterii thesaurus. Fuit vero Borellus, Barcinonensium Comes ab anno DCCCLXIV usque ad annum MCCCXCII, cuius virtutes et bella cum Saracenis late describit Diagus. Successit illi filius Raymundus Borellus, et superfuit usque ad annum MCVII, cuius tempore fuit sacrum Corpus S. Eudaldi ad novam Ecclesiam translatum die 19 Augusti: ad quem Acto hujus quoque Translationis, ut dixi, apud Tamayum Salazar leguntur.*

Delato ad locum condendæ ecclesiæ corpore. C. 5. Postquam anno Domini DCCCLXXXVIII, regnante in Catalonia Borello Barcinonensium Comite, fuit venerabile corpus S. Eudaldi Martyris translatum ad cœnobium Benedictinorum Vallis Ripollensis, quo insignia Deus sancti Martyris intercessionem miracula patrarat; evenit quod sanctus Martyr in somniis apparuit Abbati et aliis monachis præfati cœnobii, exhortans eos, quatenus illi capellam seu basilicam peculiarem erigerent, et ad illam ex eo loco ubi ejus pignora requiescebant transferrent. Tum inter monachos habito consilio et deliberatione præcedente, actum fuit et unanimiter decretum, quod Corpus sancti Martyris deduceretur ad locum ubi basilica erigenda esset, et esto quod ibidem collocatum recentiora patrarat miracula, tunc ejus voluntatem firmam de novo erigendo templo cognoscerent et crederent. Igitur sacra pignora, ad locum delata mag-

nifico processionis apparatu, vix situm tetigere, cum Deo disponente frequens miraculorum visebatur instantia. Nam quædam femina, quæ vix propter febrim continuam gravedinem sacras exuvias insequi valebat, confestim in ipso itinere, sancti Martyris precibus sanata est. Eadem ægritudine aliæ duæ feminae laborantes, concursum sequebantur in processione devote, quarum Deus pietatem intuitus, sancti Martyris precibus liberæ in domum reversæ sunt. Quidam adolescens pedibus et tibiis emortuis ad ferculum Reliquiarum adductus, cum tangeret illud, extemplo sanus deambulavit et credidit. Quinimo et alius paralyticus manu, deosculans thecam, in qua sancti Martyris exuviae recondebantur, protinus sanitatem recepit. Quibus miraculis ad oculum conspectis, omnis populus continuo necessaria ad ædificium colligere cœpit: cuius fabrica sic crevit, ut die 19 Augusti, anno Domini millesimo quarto, regnante in principatu Catalonia Raymundo Borello Barcinonensium Comite, sacra ipsa ad novam basilicam translata, ibidem honorifice collocarentur. Quæ sic venerantur oppidani, ut quotannis in ejus anniversario natalis die undecunque integri populi circumjacentes ad celebrationem festivitatis hujusmodi confluant, devotionis et voti causa. Sed per hoc tempus evenit quod incolæ territorii Val-Fogonæ insuperabilem et inexorabilem plagam paterentur: nam medio diei termino Angelus in forma equitis stricto ense apparebat, quo incolas obvios crudeliter percutiebat, ita ut nullus ex cæsis cum vita remaneret. Qui malo ceteri ut occurrerent, ad ecclesiam S. Eudaldi continuo humili contritione devoti processionaliter devenere. Tunc sacrificium Missæ cœpit celebrari, in ejus exordio unus ex incolis prædictæ vallis saucius in medio ecclesiæ cecidit: sed Abbas cœnobii dixit superstitionibus, quod in oratione permanerent, et sanctum Martyrem in sui auxilium invocarent. Ita factum: et homo percussus absque læsione consurgens, gratias Deo et Martyri offerens, concivibus devotionem commendavit, et eos a periculo præterito liberos fore nuntiavit, ita ut in posterum nihil tale videretur in Valle: cuius præcipui homopoli, ob favorem acceptum, in gratiarum actionem sancto Martyri obtulerunt cedere et trahere omnem lignorum struem, ad calcem coquendam ad ædificium necessariam. Hinc illud splendide perfectum est.

6. *Hactenus illa Acta; post quæ Domeneccus indicat, festum S. Eudaldi in monasterio Ripollensi, et in propria illi dicata ecclesia, nec non in ejusdem oppidi ecclesia parochiali S. Petro sacra, celebrari hoc 11 Maji; ejusque nomen in Orationibus tam in sacrificio Missæ quam reliquo Officio Ecclesiastico nominari, idque per totam Octavam fieri, ac præterea mense Novembri festum Translationis peragi, idque æque ab Ecclesiasticis Clericis quam monachis. Quando vero apud hosce monachos sunt Commemorationes in Vesperis et Laudibus de Sanctis sue Religionis, addi et S. Eudaldi Commemorationem: idemque fieri in ecclesia parochiali, et alia S. Eudaldi; eumque in dicto oppido ejusque districtu ut præcipuum et magnum Patronum haberi.*

D multa demum miracula sunt:

ipsamque in eam transfertur an. 1004,

E

incolæ Vallis Fogonæ a plaga divina liberati

fabricam promovent:

F speculati S. Eudaldi cultus.

DE SANCTO GENGULPHO

MARTYRE VARENNIS IN BURGUNDIA.

G. H.

CIRCA DCCLX

In Burgundia Varen-
nensis possessio
S. Gengulphiet majorum
sub Chlothario 3

Floruit octavo Christi seculo, sub Pippino Francorum Rege, Caroli Magni Imperatoris parente, eximia vir pietatis S. Gengulphus, uxoris suae machinatione ab hujus adultero perfide occisus, et inter Martyres habitus: qui mox eodem et sequenti seculo in cultum et venerationem suam obtulit non solum Burgundiam, sed vicinas ad Mosam, Mosellam et Rhenum regiones. Praecipua ejus possessio et habitatio majorumque ejus fuit Varennarum locus, in hodierno Burgundiae Ducatu et diocesi Lingonensi, a qua urbe (teste Claudio Roberto Lingonensi in Gallia Christiana et Erlulpho xxxi Episcopo Lingonensi) quatuor leucis distat; scilicet haud procul a Besuensi monasterio, cujus monasterium Advocatum fuisse electum aliquem e majoribus ejus, etiam nomine Gengulphum, addiscimus ex Chronico Besuensi edito ab Acherio tomo I Spicilegii, in quo pag. 499 sub fine ista leguntur: Chlotharius Rex Francorum, scilicet tertius, Chlodovei II filius, Defensorem et Advocatum Gengulphum, virum illustrissimum constituit, quod ejus litterae indicabunt, istae editae, datae xv Kalend Septembris, anno x regni Domni Chlotharii Regis, id est anno Christi DCCLXVI aut sequente. Ab hoc monasterio Besuensi haud procul distant Varennae, in quo loco erat basilica S. Petri Apostoli, quam summa dilectione S. Gengulphum excoluisse, utque necessarios redditus haberent, qui inibi deserviebant, praediorum suorum possessiones delegavisse, testantur Acta num. 11; ubi et in eadem basilica sepultus et miraculis claruisse dicitur.

2 Fuisse ibidem, aut potius versus Germaniam, illustre aliquod monasterium aut ecclesiam sub nomine et veneratione S. Gengulphi constructam, colligimus ex divisione ditionum Lotharii Regis anno DCCLXX facta inter patros ejus, Ludovicum Regem Germaniae, et Carolum Calvum Franciae Occidentalis: ubi in portione, quam Ludovicus accepit, nominantur primo quinque urbes Episcopales, dein illustriora monasteria, et inter haec Inda prope Aquisgranum, S. Maximini prope Treviros, Epternacum Trevirum inter et Luxemburgum, tum S. Gengulphi, dein Faverniacum, Polemiacum, Luxovium in Comitatu Burgundiae. At supra citatus C. Claudius Robertus dicit; In diocesi Lingonensi multas S. Gengulphi Martyri dicatas Ecclesias, interque eas enumerat Prioratum nomine insignem Varennis, dependentem a Molismo Ordinis Benedictini monasterio: cui confirmavit Raynardus donationem de ecclesia S. Gengulphi, et de multis rebus sitis in Varennis, anno MLXXXIV. Esse etiam apud Lingones Prioratum S. Gengulphi sub Patronatu Abbatis Besuensis, indicatur in Registro generali diocesis Lingonensis pag. 5, ubi et pag. 7 dicitur Chalindrae in Decanatu Mogensi esse Ecclesiam Parochialem S. Gengulphi.

3 Consentunt antiqua Martyrologia, inter quae MS. Leodiense S. Lamberti ista habet ad hunc xi Aprilis. Burgundia, civitate Lingonis, S. Gengulphi Martyris. Additur, longe lateque miraculis gloriosi, in MSS. Pragensi, Albergensi, Ultrajectino et aliis multis, sub nomine Usuardi auctis. MS. Divionense S. Benigni, et Florentinum Consiliarii Strozii ista habent: Varenna S. Gengulphi Martyris. Ita eundem Varennis adscribit Bellinus, Molanus aliique cum Martyrologia Romano. In Appendice ad Adonem apud Mosandrum et Roswidum ista leguntur: Eodem die S. Gengulphi Martyris, cujus gesta habentur: ex quibus etiam quam plurima referuntur in MS. Florario,

Maji T. II

et MS. Leodiensi S. Laurentii, uti xiii Maji in Martyrologio Coloniae et Lubecae anno MCCCXC excuso: item apud Grevenum in Additionibus Usuardi. Quo item die inscriptus est Martyrologio sub nomine Bedae excuso, sed uti post eum vixit S. Gengulphus, ita et Martyrologium illud postea concinnatum est. Praeterea die ix Maji coli eundem consuevisse ab Ecclesia Ultrajectina patet ex veteri ejusdem Ecclesiae Breviario. Quo etiam die MSS. Martyrologia, Ultrajectinum S. Mariae, Trevirensis S. Martini, aliaque Kalendaria ejus meminere. Demum xii Octobris alia Ecclesiae illum colunt, uti indicant Bruxellense et Brugense Breviaria, ac Tornacense Missale, in quo propriam Missam habet.

4 Hanc S. Gengulphi antiquam venerationem augent plurimae illi extra diocesim Lingonensem dicatae Ecclesiae, ut est, in urbe Moguntina templum S. Gengulphi, excitatum temporibus Ruperti xvi Archiepiscopi, qui sedit ab anno LXXIX ad LXXXVII post nonagesimum. Nunc vero a laudatissima memoria Reverendissimo et Illustrissimo Daniele insigniter constructum, novo cepit appellari nomine, Templum arcis. Ita Serarius lib. I Rerum Moguntiacarum cap. 31. Dicitur autem Daniel LVII Archiepiscopus praefuit ab anno MOLV, usque ad annum MDLXXXII. Embricius, Eremitae Deiparae in Helvetia Abbas quintus, S. Gengulpho nobili Martyri aedem in vicino campo Brunensi posuit, quam anno MXLI Eberhardus Constantiensis Episcopus consecravit, uti in ejusdem monasterii Annalibus scribit Christophorus Hortmannus, idemque ad annum MCLXXXVIII profert Indulgentias quadraginta dierum, sub Nicolao Papa IV concessas a duodecim Episcopis, fere titularibus in dicti Papae Curia existentibus Reate, omnibus qui ad festa istae nominata accesserint ad capellam SS. Gengulphi et Laurentii Martyrum, apud locum Eremitarum Abbatis et conventus Ordinis S. Benedicti Constantiensis diocesis, aut manus porregerint adjutrices, seu in extremis quidquam legarint. Est etiam antiqua Parochialis in urbe Metropolitana Trevirensi, et ei subiecta Cathedrali Tullensi, quam ferunt a S. Gerardo Episcopo seculo X constructam: item Parochialis in urbe Leodiensi, de cujus antiquitate nihil certi reperiri indicat Fisen lib. 5 Historiae Leodiensis ad un. 814 num. 32. Esse in Franconiae primaria urbe Bambergensi ecclesiam collegiatam S. Gengulphi eorum vidimus, et inde rogati fuimus antiqua monumenta de vita et caede ejus submittere, ut inde Ecclesiasticae Lectionis reformarentur. Philippus praeterea Scourille, Societatis Jesu Missionarius per agrum Luxemburgensem, indicavit nobis cultum S. Gengulphi celebrem esse in pagis Lichterbom, Haspelt, Schreidwiler, Osperen, Soule, Wellonstein, et potissimum in Saingolff-n, nomine, ut videtur, usu vulgi corrupto pro Gengulphi. Denique eandem S. Gengulphi venerationem confirmant plurimae Ecclesiarum traditiones, quarum vice (ut de Ecclesia et diocesi Lingonensi, quae solennem cultum praecipit, sileamus) loquuntur antiqua Breviaria, qualia sunt Ecclesiae Metropolitanae Vesontionensis tam manuscripta quam typis excusa; Ecclesiarum Metropolitanarum Senonensis, Moguntinae, et Ultrajectinae, item Antwerpensis, Leodiensis, Spirensis, Bambergensis; et monasteriorum Epternacensis, S. Maximini et S. Naboris, aliaque supra indicata, quae piget plura nominare ne id sit molestum lectori. Ad quam autem ecclesiam spectet dedicatio oratorii indicata xvi Aprilis, in Martyrologio Adonis aucto utque post opera Surii excuso, nescimus divinare.

9 Maji

et 12 Octobris.

Variarum dicatarum Ecclesiarum: E

F

cultus in aliis.

Memoria in
Fastis

AUCTORE G. H. Acta dantur ex multis MSS.

A 5 Utinum æque ac sumus de antiquo cultu S. Gengulphi confirmati, ita essemus de Actis vitæ et necis ab aliquo cævo auctore bonæ fidei securi! Quæ hic domus, accepimus ex antiquis MSS. codicibus Trevirensibus monasteriorum S. Maximini et S. Martini, Wiungartensi in Franconia, Florinensi in diocesi Leodiensi, de quo mox agemus, item ex codice Regine Suevicæ signoto numero 81, et alio illustri codice nostro. Estant eadem in Carthusia Confluentina, in Ruben-valle prope Bruzællus, et variis aliis, quæ ne quidem annotare operæpretium iudicavimus. Extant etiam, sed absque Prologo et parte ultima a numero 13 in Legenda Lovanii anno MCCCCLXXXIII, et Colonia post duos annos excusa. Quæ ultima etiam desunt apud Surium, qui præfatur, stylum a se passim nonnihil mutatum et pleraque comprehensius reddita. Alia compendia extant in pluribus variarum Ecclesiarum Breviariis; etiam in Responsoriis, Antiphonis et Hymnis relata, item in MS. Ultrajectino S. Salvatoris, et apud Vincentium Bellovacensem in Speculo historiali libro 23 cap. 159, et passim apud recentiores. Auctor horum Actorum in Præfatione conqueritur, Vitam priorem S. Gengulphi in immatissima Paganorum persecutione deperditam fuisse; sed se aliquam, quæ per succedentium relationem fidei contigit narratione monasse, conatum fuisse colligere et explicare. Quibus similia iterum sub finem indicantur. Auctor Chronici Besuensis late destructiones sui monasterii describit, et aliquam indicat contigisse anno DCCCXXXI, quando Saraceni Augustodunum civitatem destruxerunt: sed immatissimam æstimat quando anno DCCCXXXVIII Normanni, quos repererant in monasterio Besuensi monachos aliosque relictos, crudeliter mactarunt. Quam eandem persecutionem ab auctore Vitæ S. Gengulphi indicari arbitramur. Cessavit autem ea persecutio, quando Dux Rollo impetravit in uxorem Gislam, filiam Caroli simplicis Regis, accepta pro dote parte Neustræ, quæ ab illo tempore, scilicet anno DCCCXII cæpta est Normannia appellari. Tempore hujus Rolonis, aut potius filii ejus Guilielmi, videtur hæc Vita scripta: et mox late dispersa per vicinas regiones, devenit in Saxoniam, ubi degebat Roswitha, illustris pietate et doctrina sanctimonialis in Gaudershemienſi agri Brunsvicensis monasterio: quæ inter alias suas lucubrations Vitam S. Gengulphi Martyris carmine elegiaco conscripsit, ducentis et nonaginta distichis pro usu istius temporis non ineleganter deductam. Hanc ex reliquis operibus, procurante Conrado Celler (qui sui temporis habebatur Porta laureatus) Norimbergæ anno MDI excusis, curavimus describi, ut priori Vitæ subnerteretur. Verum quia tota series historica ex priore illa Vita desumpta est, ne moles operis nimium excrescat, curiosum lectorem ad jam indicatam impressionem remittimus, eundemque monemus dictam Roswitham temporibus secundi et tertii Ottonum Imperatorum floruisse, et sui ingenii opuscula dicarisse Gerbergæ Abbatissæ tempore Othovini Episcopi Hildesiani constituta, adeoque ante annum DCCCCLXXXVI, quo hic Episcopus trahitur a Bruscho obisse, cum sæcæ Ecclesiæ annos annivo triginta præfisset.

6 Sacræ Martyris Gengulphi Reliquiæ videntur, in jam dicta Normannica devastatione, delata ab urbem Lingonensem, et inde per varias Ecclesias distributæ. Harum aliquæ pervenerunt ad pagum dittonis Arduenæ Geldinam, ubi S. Gengulpho fuit ecclesia constructa. Hinc deinde ad Florinensis oppidi ecclesiam deportatæ fuerunt: ubi Arnulphus Toparcha eidem S. Gengulpho ecclesiam constravit, adjecto Canonicorum collegio. Est locus hic situs in finibus agri Leodiensis, duabus leucis a Philippopoli seu Philippivilla. Dicit Arnulphi filius fuit Gerardus, circa annum MXII primus istius nominis Episcopus Cameracensis, de quo Baldricus lib. 3 Chronici Cameracensis cap. 18 ista habet: Dominus Episcopus apud Florinas (pro reve-

rentia siquidem loci quo natus fuerat, imo et pro salute animæ patris) et illud monasterium S. Gengulphi, quod pater imperfectum reliquerat ad finem perluxit; et alterum S. Joannis, ex rebus suis et fratrum suorum, non tam pulchra ædificiorum, quam forti operositate fundavit. Sed hæc S. Gengulphi Clericorum, illud vero S. Joannis Monachorum; utrumque annuente Baldrico Leodiensium Episcopo, in cujus parochia sunt, consecravit. Hæc ibi. Huic monasterio S. Joannis quartus Abbas præfuit Gonzo, religione doctrinaque adeo clarus, ut summus Pontifex Leo IX de eo sic scribere non dubitaverit: In quo quia summi pleniter honorem monastica obtinet religio, mihi complacui. At Gonzo in æde S. Gengulphi septem Sacerdotia sive Canonicatus instituit. Eiusdem Sancti miracula, monasteriique originem scriptis ad posteritatem reliquit, ac tandem magna gestæ dignitatis laude insignis mortuus est. Certum est illum vixisse anno MXXIX, videturque etiam vixisse anno MXLIX. Ita Bartholomæus Friscu in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, parte 2 Paralipomenon pag. 561 citatis antiquis Florinensis monasterii monumentis, sibi a R. D. Guilielmo de Hamade ibidem Religioso communicatis: cui etiam debemus Vitam S. Gengulphi supra citatam, ac potissimum quam subjungimus historiam monasterii fundati, et miraculorum, ejusdem Sancti meritis ididem patratorum.

7 Observat Molanus in Natalibus Sanctorum Belgii ad hunc xi Maji, natalem S. Gengulphi ibidem hæc die celebrari, adventum vero Reliquiarum sexti Augusti. Quas tamen dolent, inquit, sibi anno quinquagesimo quarto præcedentis sæculi aut incendio aut direptione perisse in bello Henrici Regis Galliarum. Edidit Molanus Natales prædictos anno MDCXCV: post quem annuere oportet credere restitutas fuisse pristino loco et cultui Reliquias jam laudatas. Siquidem Georgius Cardoso in Hagiologio Lusitano, præsentem diem ab his verbis exorsus, In capella Duculi Villæ-vitiostæ Translatio inestimabilium Reliquiarum S. Gangulphi, prolixam vitæ passionisque epitomen his verbis concludit: Sacrum ejus corpus e Germania in hoc Regnum transtulit D. Eduardus, Princeps scilicet Brigantius, anno MDCXXXVIII. Cum enim oppidum Florinense, in quo sub ejus nomine stabat ecclesia Collegata, violentia armorum ad ditionem coegissent Cæsarei milites, et extorsionibus depecularentur; videns pientissimus Princeps sacrum istud pignus expositum insolentiæ et ludibrio hereticorum, qui ipsum nulla cum reverentia servabant in angulo abjectum; pretiosis illud pannis involvit transtulitque in Lusitaniam, magnifico cum cultu a Catholicis venerandum. Atque hæc Florinensium Reliquiarum fortuna fuit. Alias ex ejusdem Sancti corpore partes notabiles obtinuisse et cultum in diocesi Coloniesi vehementer anxisse jam olim, dicitur Philippus de Heinsberg, Archiepiscopus Coloniesis electus anno MCLXVII, mortuus anno MDCXI. Huic enim ex singulari erga S. Gengulphum pietate præter alios honores dedicasse illi ecclesias in oppidis Bonnensi, Heinsbergensi, et Radensi ante silvam appellato, scribit Gelenius in Fustis Agrippineusibus ad hunc xi Maji: ad quem diem Theodorus Rhay, in Animabus illustribus Julix, Clivix et vicinarum provinciarum ex chartis Canonicorum Heinsbergensium ista tradit: Heinsberga, Julix non ignobile monumentum, magnam Christi athletam Gengulphum celebrem habet, et Varenis majorum pietate istuc translatum, ægris inquilinis frequens sanitatis asylon Colonia vero in Ecclesia collegata S. Gervonis, et Ecclesia S. Catharinæ Ordinis militaris Teutonicorum, aliquas etiamnam S. Gengulphi reliquias esse in veneratione testatur dictus Gelenius lib. 3 Syntugmate 2 et 35.

8 At sacrum caput S. Gengulphi a Ferdinando, Maximiliano

scripta post irruptionem Normannorum

B

et a Roswitha 10 sæculo carmine ornata.

C

Reliquia in Ecclesia Florinensi;

D

E

anno 1638 translatae in Lusitaniam:

F

alix in duceſſi Coloniesi.

A *Maximilioni nunc Sedem Coloniensem tenentis patruo decessore, donatum et depositum Eystadii, et aliquam ejus partem translata in Bambergam, hoc quod subjungo testimonium, inde nobis transmissum, testatur: Ego F. Ferdinandus Bulsanensis, Ordinis Fratrum Minorum Capucinorum per Tyrolim, Bavariam et Franconiam Minister Provincialis, immeritus licet, his publicis litteris pro me et reliquis Reverendis Definitionis Patribus in Capitulo nostro, celebrato ante annum Brunovii in Bavaria, rite et canonice congregatis, fidem facio et sancte attestor, Reliquias illas, quas admodum Reverendis, Prænobilibus et Magnificis Dominis, Præposito, Decano, et reliquis Canonicis Ecclesiæ Collegiæ S. Gengulphi Martyris Bambergæ, post multiplicem eorum requisitionem et instantiam gratiosissime dono dedimus, verissimas et a Reverendo Patre F. Simone Brixinensi, ejusdem Ordinis nostri Sacerdote et tunc Provinciæ Definitor, nec non Guardiano et Concionato ad S. Martinum, Bambergæ a nobis ad hoc singulariter deputato, desumptas seu abscissas esse de ipso venerabili sancti et gloriosissimi Christi Martyris Gengulphi capite, quod integrum novo nostro monasterio Eystadii, una cum aliis quibusdam Reliquiis, quæ adhuc ibi magna cum veneratione asservantur, ex gratia singularissima liberalissime obtulit et donavit anno millesimo sexentesimo vigesimo septimo Reverendissimus et Serenissimus Ferdinandus, utriusque Baviaræ Dux, S. R. Imperii Elector et Archiepiscopus Coloniensis. In quorum majorem fidem has propria manu subscripsi, et ordinario Provinciæ sigillo communivi. Bambergæ, in Vigilia Corporis Christi, quæ erat vi dies mensis Junii, anno millesimo sexcentesimo quadragesimo. Fr. Ferdinandus Bulsanensis, Minister provincialis Minorum Capucinorum per Tyrolim, Bavariam, Franconiam. Præter cultum et venerationem, in Ecclesia S. Gengulphi apud Trevirenses exhiberi solitum, asserit Schœckmannus in Epitome seu Medulla Gestorum Trevirensium anno MDXVII recusa, folio LXII, dictam Ecclesiam Reliquiis sacris et ornateis, quæ ad cultum divinum pertinent, sufficienter ornatum esse. Addit fol. LIX aliquas S. Gengulphi reliquias esse in ecclesia Prædicatorum. Aliis præterea esse in Ecclesia S. Mathiæ Apostoli in altari majari, et in altari S. Stephani, diximus XXIV Februarii, ubi de Reliquiis agitur num. 19 et 23. Præterea quoque esse partem inferiorem de humero et de lorica ejus, asserit Pessina, in Diario Reliquiarum Pragensium.*

B *9 Molanus in citatis Natalibus Belgii testatur, in vernaculis Hollandiæ Chronicis legi, S. Wulfranno Frisiis Christum annuntiante, S. Gengulphum Equitem et Burgundiæ Comitum, auctoritate et mandato Regis Pippini, potentia seculari cooperatum fuisse, eumque obi id toto anno resedisse in Medenblie, et Episcopo petente prima jecisse fundamenta Ecclesiæ in Ostwoude. Hæc Molanus. Est Medenblica Borealis Hollandiæ oppidum, ad mare quod Australe vocant, duabus leucis ac dimidia ab Enchusa, et haul procul inde est dictus pagus Ostwoude vel Oosterwoudt. Deditus Acta S. Wulfranni ad diem xx Martii absque ulla S. Gengulphi aut dictæ Ecclesiæ mentione. Præterea si vera esset hæc relatio, non sub Pippino Rege, sed sub Pippino Herstallio anno DCCIV vita functo, vixisset S. Gengulphus. Sed potius alius ejus nominis S. Wulfranno cooperatus fuisse, aut loco Wulfranni alius ex sociis S. Willibrordi substituendus esse videtur. Eodem modo S. Gengulphum fuisse fratrem S. Gudilæ et S. Emeberti Episcopi Cameracensis tradunt nonnulli. Verum ut diximus xv Januarii ad Vitam S. Emeberti num. 10, videtur error ex vulgi sermone natus, quod Gengulphum Belgæ Gengoal, et Gudilam Sainte Goule vocent: et est hæc parentibus Belgis*

nata, ille Burgundionibus. Non etiam merentur refutari Saussayus, Ferrarius, alique, dum Varenas in Belgio, aut in Burboniensi Ducatu aut in Lotharingia collocant.

VITA

Ex pluribus codicibus MSS.

PROLOGUS.

Veneranda commemoratio beatissimi Gengulphi, egregii Confessoris Christi, adest litteris intimanda: quæ licet omnibus pie viventibus sit venerabilis et colenda, illis tamen est præcipua devotione amplectenda, quos promptiores in ejus veneratione dignissima reddit affectio. Hic enim eorum est specialis Patronus et certa provisio, quos protegit meritis, virtutibus illustrat: qui post priorum sanctorum virtutes et exempla, in ultimis ævi temporibus ipsorum imitator existens, veluti jubar splendidissimum in orbe refulsit; et in seculari habitu constitutus, ad spiritualis agonis tirocinium se præparans, contra antiqui hostis tentamenta viriliter decertavit; cum prius, tamquam miles emeritus et diutina exercitatione instructissimus præbator, cum triumpho bonæ operationis, cælestis patriæ senatum possidisset laureatus. Vere felix, vere gloriosus! cui concessum est ut, mundo jam ad exteriora lapsa et plurimis a via veritatis exorbitantibus, per semitam justitiæ indefesse incederet, et arcem fidei super Christum fundatam merito suæ actionis nobiliter extolleret, proveheret, sublimaret. Jure ergo eum æqualem ceteris Sanctis possidet cælum, quibus adhuc in terris positus mente inseparabiliter sociatus extitit. Sed de isto nobis specialiter sermo agitur, cujus tota conversatio bonorum speculum operum facta est mundo: cui juxta Apostolum vivere Christus fuit, et mori lucrum; et carne, ut diximus, minus detentus, animo semper in cælestibus versabatur, dissolvi cupiens et esse cum Christo; quique, secundum quod Vates divinus præcepit, spirituale canticum in tuba ductili et voce tubæ cornæ Deo jugiter modulatus est. Tuba quippe ductilis, quæ crebris percussionebus ex metalli massa producit, mortificationem carnis designat: et ille in tuba ductili Deo canit, qui carnem suam cum vitis et concupiscentiis crucifigit, qui castigat corpus suum et in servitutem redigit, ut productum extenuatumque disciplinis cælestibus supernam possit concinere melodiam. Tuba vero cornea cælestem conversationem exprimit figuraliter: cornu quippe ex carne nascitur, sed carnem excedens, carneam molliem deserit, et in osseam perficit firmitatem. In tuba ergo cornea Deo psallit, qui in carne ambulans non secundum carnem militat. Talis hujus Sancti conversatio, talis ejus tota vita fuit; sancta, innocua, cælestibus gratiosa, fide integra, spe robusta, caritate diffusa, omni postremo bonitate conspicua. De quo quia nihil est quod digne satis valeat dici, idcirco hæc breviter prestringimus, et veluti quasdam conversationis ejus lineas ducimus: quia, quod non sine magno cordis dolore dicimus, nusquam eam scriptam reperire valemus. Equidem tanti viri actus et miracula non dubitamus fuisse scripta: esset quippe inhumanissimum, imo impium, suppressi silentio, quæ per famulum suum ad profectam multorum Deus dignatus est operari. Sed candescente contra Ecclesiam Paganorum immanissima persecutione, adeo ut, plerisque vel fugientibus, vel in necem occumbentibus, maxima raritas superesset Christianorum: et (ut noster Poeta dicit) vacabat tunc temporis potentibus opprimere, prioribus rapere,

Capitis partes Eystadii et Bambergæ:

Reliquiæ alibi.

an jecerit fundamenta ecclesiæ in Ostwoude?

perperam traditur frater S. Gudilæ.

Antiquis Sanctis æqualis creditur:

Philip. 1

Psal. 97

comparatur tubæ ductili et tubæ cornæ.

Ejus Acta in Paganorum invasione perierunt.

A pere, privatis perdere, miseris flere. Et hoc modo, sicut et aliorum justorum Sanctorum, sic etiam vitam Beati hujus, de quo loquimur, Gengulphi perditum iri contigit; dum unusquisque cogitabat magis qualiter vitam morti jam jamque imminenti eximeret, quam in custodiendis proferendisque libris operam daret. Atque ideo, quæ in primæva ætate gesserit, vel quas diaboli tentationes pertulerit, haud pleniter scimus: sed quæ clam ad nos per succedentium relationem fideli contigit narratione mansisse. De quibus omnibus quoddam breve corpusculum colligentes, quæ de Sancto nobis comperta sunt, ipsius adjuti precibus conabimur explicare.

CAPUT I.

Ortus, educatio, conjugium, venationes, militia, fontis miraculosa translatio.

Vir itaque Domini Gengulphus, alto *a* parentum germine et superbi sanguinis nobilitate in Burgundia extitit oriundus, et disciplinis Christiani dogmatis a parentibus apprime eruditus est. Qui puerulus adhuc et præclaræ indolis forma ornatus, assuescebat crebris interesse piorum conventibus; et favos divini eloquii ab eorum ore suscipiens, Catholicas ruminare sententias, et in ventrem memorie trajicere, non desistebat: adeo ut in tenero ipsius pectore impressam cerneret imaginem sanctitatis: et licet seculari esset toga prætextus, *b* scripturas tamen normæ ecclesiasticæ sitienti indesinenter epotabat pectore. Erudiebatur profecto divinitatis occulto judicio, ne quid minus perfectionis postmodum inesset beatissimo viro. Erat enim reverendus vultu, affabilis alloquio, prudens in opere, facundus ore, universa morum præclarus honestate. Ludicra nihilominus irreligiosorum spectacula veluti baratri profunda respuens, obscœnas vitare studebat juvenum confabulationes, quæ animi puritatem solent suis illecebris deturpare: atque Evangelicæ admonitionis non surdus auditor, serpentinæ prudentiæ astutiam retinens, columbinæ simplicitatis mansuetudinem non amittebat. Moxque ut prædiorum amplitudo, qua nimium pollebat, et patrimonii census ditioni ejus cessit; quantum circa egenos dapsilis dispensator extiterit non est nostræ facultatis enarrare. Nam juxta exemplum B. Job, oculus fuit cæcus et pes claudus, ostiumque ejus viatori patuit.

C 3 Dehinc decursis adolescentiæ metis, cum in robur virilis evasisset ætatis, genere consimilem sortitur uxorem. Quæ licet nobilissimis afforet orta natalibus, dissimilis tamen extitit moribus, ut postmodum nostræ narrationis monstrabit textus. Quam idcirco occultus Arbiter permisit, ut remur, degenerem esse, ut illa beati viri patientiæ experiretur præconium, et innocentis probaretur simplicitas: qua ita virtutum suarum merita studuit occultare, ut ab illis, qui bonis parati sunt invidere, inertia quadam animi diceretur torpere. Venationi præterea solitus erat operam dare, quia prædia illius, quibus immorari præ ceteris consueverat, silvis densata erant, diversoque ferarum genere exuberabant: quod hodieque demonstrat locus, quo sacri ejus *c* somatis exuvia: habentur *d* reconditæ, silvis nemorosus. Si quem igitur movet, cur tantus ac talis vir impendium laboris sui in his sæpissime voluisset occupationibus expendere; sciat pro certo, quia sunt quædam negotia; quæ si animo simplici exerceat aliquis, nulli exinde detrimento bonæ conversationis subiacebit. Sunt etiam et quæ vix aut nullatenus sine peccato exerceri possunt, sicut legimus in Evangelio beatum Petrum Apostolum, post

sui vocationem, passionemque Salvatoris ac resurrectionem, spretis jam sæculi actibus abjurataque mundi gloria, piscationi insudasse; Matthæum vero, post electionem suam, numquam in telonii negotiis resedissee. Aliud est enim (sicut B. Gregorius dicit) victum per piscationem quærere, aliud telonii lucris pecunias augere. Ita et hic beatus a Deo dilectus Gengulphus, ceteris virtutum insigniis ornatus; ne otiositate torperet (quia otium virtutes enervat et vitiiis alimenta ministrat, et otiositas inimica est animæ) ne desidia segnis redderetur, causa exercitationis lustra ferarum circuire, et eas aut canum sagacitate capere aut cassium nodis nitebatur irretire.

4 Ea tempestate regnum Francorum Pippinus strenne gubernabat, cui hic sanctus vir militari officio conjunctus inserviebat. Qui Pippinus, antequam regalibus insigniretur fascibus, e Major-domus ideo cognominabatur, quia qui palatio adhærebant et per provincias jura dabant, cum ejus consilio quæ agenda erant regni gubernacula administrabant. Hic beatissimum hunc, de quo loquimur, Gengolphum, inter fortissimos exercitus sui deputabat: quia erat acer animo, fortis viribus, strenuus in armis, et omni militari exercitio instructissimus. Cujus rei indicium patet insignis ejus armatura, quæ hodieque conservatur in ecclesia, ejus in honore et nomine dedicata, quam sacratissima ejus illustrat præsentia: ubi habentur reposita galea, lorica, gladius, ejus et brachialia. Qui licet exterius talium videretur armorum habere munimina, interius tamen in pectore ejus refulgebant invictissima arma, fidei scilicet galea, justitiæ thorax inexpugnabilis, æquitatis elypeus, gladiusque verbi Dei, qui mentis illius secreta mira ac penetrabili acie acuendo illustraverat *f*.

5 Quodam itaque tempore, peracta expeditione in Regali servitio, cum in patriam regredi tentaret; accidit ei iter agere per loca, quæ Franci *g* Campaniam vocant; quia sunt ibi prolixa telluris interstitia, frondibus minime densata nec saltibus nemorosa. Cumque quodam die ab itinere diverticulum cum suis peteret, ut *h* jentaculum sumeret, et equorum famem pastione solita relevaret, devenit ad quemdam fontem, qui puras atque perspicuas emanabat aquas. Qui locus optatæ refectioi habilis visus est tam sibi quam animalibus suis, quia inerant etiam ibi herbarum gramina. Cumque ut cibos caperent una consedissee, homuncio in cujus hæc gerebantur prædiolo advenit: eumque beatus vir, ut erat plenus caritate, ad convalescendum invitavit. Dehinc intra prandendum athleta Dei Gengulphus novum hospitem alloquitur, quatenus fontem, super cujus insederent marginem, taxato pretio sibimet venderet. Hæc ille audiens, cœpit eum tacite irridere; non considerans puritatem innocentie ejus, sed præ stoliditate ab eo dicta arbitrabatur. Cœpitque intra se *i* comminisci utrumque sibi cedere, et quantitatem pretii posse retinere, et (quia transmutari de loco ad locum non poterat) fontem de reliquo possidere. Non enim animo advertibat ille cupidus possessor fontis, in famulo Dei virtutem illam refulgere, quam Dominus Apostolis, imo per Apostolos fidelibus ceteris promisit, inquit; Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti tollere et mittere in mare, et non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit; quodcumque dixerit, fiet ei. Quid plura? Centum solidorum quantitatem venditori fontis beatissimus dari jussit Peractis interim omnibus quæ ad reficiendum necessaria erant, ascensis equis cœptum iter cum suis carpere studuit. Transmissaque viarum interapedine ad suæ proprietatis habitacula devenit, constituta in loco

D
Hom. 24
in Evang.

sub Pippino
militiam
exercet:
e

E

f
g
Domum re-
vertens

h

F

fontem in
cui repertum
emitt

i

Matth. 21

qui

A qui Varenas dicitur, ubi etiam ipsius Sancti nunc Ecclesia habetur. Tunc uxori, quæ jam sociati conubii copulam illicite ipso ignorante sedaverat, cuncta quæ egerat retulit, et pretii summam quam pro superius fato fonte dederat eidem indicavit. Tum illa, ut erat animo lubrica, quæque sinistra interpretatione pervertere laborabat quidquid ab eo gestum fuisset; clam eundem virum suum hebetudine pressum, et sua prodige dispensantem causando conqueri cepit, nihilque utilitatis percipere posse ex hoc quod tanti emerat.

eandemque uxori quæ factum riserat

varenis exhibet,

B In illis diebus visendi gratia loca domi suæ contigua circuiens, baculum, quod manu ferebat, solo infixit, eoque relicto rediit. Postera die cum surrexisset mane, aqua abluendis manibus et facie defuit. Tunc Sanctus ille, plenus fide, uni ministrorum jussit, ut celeriter pergeret, et denominatum baculum humo defixum abstraheret, et lympham quæ subsequeretur quantocius ad lavandum deportaret. Moxque famulus, præcipientis obsecundans imperiis, ut lignum a terra sustulit, maxima statim aquarum abundantia ab inis telluris visceribus profluxit; coloremque pristinum, quem [habuerat] in loco unde divina virtute transmutata fuerat, quasi representando ostendit: siquidem naturale est fontibus regionis illius, ut subalbidum retineant colorem, secundum qualitatem humi unde videntur oriri. Sic avara spes cupidi venditoris *k* fonte privata est, quem possidendum æstimavit: nam numquam postea in loco, quo prius fuit, aqua visa est manare. Tua sunt, o Domine Jesu Christe, hæc opera, qui quondam per eremi vasta, de saxi duritia, larga fecisti profluere fluentia, unde satiasti sitibunda Israeliticæ plebis pectora. Qui fons hodieque saluberrime exundat, per B. Gengulphi suffragia; divinaque virtus exinde maxima languentibus præbet sanitatis beneficia.

k

egris salubrem

ANNOTATA

a *Inter majores S. Gengulphi videtur fuisse, illuster vir Gengulfus, qui jussu Chlotharii III Regis Francorum omnes causas monasterii S. Petri Fontis Besuæ ad persequendum et reintegrandum deberet recipere, uti diplomu Regis habet, relatum in Chronico Besuensi, edito ab Acherio tomo I Spicilegii pag. 500. Est autem monasterium Burgundia, 4 leucis a Divione distans, in Lingonensi diocesi, a qua monasterio non nisi leuca distat Varenna, ubi videtur iste Gengulphus habitasse.*

C *b MS. Windberg. Scripturarum tamen normam ecclesiasticam. MS. nostrum: Scripturæ tamen normam Ecclesiasticæ.*

c Σώματος, id est, corporis. Ita sæpe medii auctores, licet satis absone, Græcus voces elegantia causa interserunt.

d Corpus Varenis conditum fuisse infra dicitur.

e Scilicet ab obitu Caroli Martelli anno 741, ut Rex creatus est an 751, mortuus an 768.

f In MS. Florinensi et Legenda Colonia et Lovanii olim excusa sequentia inseruntur in MSS. S. Maximi et S. Martini inferius relata. Cum quadam nocte coram Rege pro more solito requiesceret, accidit ei, propius ubi Senior quietem habnerat, protinus lucernam extinguere. Quam deinde haud quolibet accendente, luminis sui obsequio reparatam Rex a somno expergefactus obstupuit: et quantocius a lecto consurgens, præstolaturus quid rursus accideret, lucernam propria manu restinxit, et se tandem quieti reddidit. Quam ubi iterum ac tertio extinctam divinitatis nutu videret recalescere, se in laudem Dei cum gratiarum actione erigens, sanctum virum devotissime excitavit, sibique eum justissime præfe-

rens, ait: Oportet, virorum inclite, me tibi, utpote Sancto Dei, potius deservire, et famulatu congruo tuis suppliciter obsequiis interesse etc. *Desunt ista in aliis MSS. et in Poemate Hroswithæ et aliis compendiis, et apud Surium: erant autem in MS. Florinensi recentiori manu ad marginem adscripta.*

D
EX MSS.

g Apud Gregorium Turonensem in Historia Francorum memoratur cum adjuncto, ut Campania Renensis, et sæpius Campania Catalunnensis, cui adjungitur Bassiniacus ager cum urbe primaria Lingonensi.

h MSS. Montis S. Mariæ et Accuti, cibum.

i MS. nostrum, conjicere.

k Molanus dubitat num hæc fideli relatione comperta habeantur. Extant in omnibus MSS. et eorum compendiis et Breviariis quam plurimis, et apud Hroswitham, cujus poëta late in hujus fontis laudem excurrit. Cetera judicio lectoris relinquimus.

CAPUT II.

Uxor ob adulterium relicta. Mors ab adultero illata. Horum vindicta. Sancti miracula.

His ita decursis mulier præfata, beati viri conubio rejuncta, antiqui serpentis suasu, qui in paradiso Evam seduxit fraude maligna, amore cujusdam Clerici illecta, nefaria commixtione se maculare non est reverita. Hic autem Clericus non est cognominandus, sed apostata perfidus, qui a via justitiæ et a sorte Dei aberrando deviaverat, et in Sanctum Dei talia committere pro nibilo duxit mente obstinata. Et primo hoc clanculo est gestum: dehinc per multorum ora vulgatam, ad hujus, de quo loquimur, Sancti postremo pervenit auditum. At ubi ad aures sanctitatis ejus hujuscemodi iniquitatis perlatum est elogium, diversos cepit cogitatus incipiti versare in animo. Sæpius enim cordi inhærebat, ne eam diutius vivere sineret; ne crebro in hujus volutabri cæno devoluta, decus nobilitatis ejus gravi dehonestaret infamiæ turpitudine. Sin autem morti addiceret, homicidii reus affectus, præteritæ vitæ suæ innocentiam alieni sceleris navo commacularet; non immemor Scripturæ, quæ ait: Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus. His atque hujusmodi cogitationum tumultibus defatigatus, iudicio Dei hoc reservandum esse censuit, qui nihil inultum relinquit, nisi quod penitentia remedio deletum fuerit.

E

Uxorem adulterio lædari intelligens,

Deut. 32

8 Quadam igitur die, fidelibus suis diversis obsequiorum functionibus implicitis, cum soli conjuge cujusdam prædii sui fines lastrando aggressus est circuire. At ubi ad quemdam perventum fontem aquæ, eandem mulierem talibus studuit vocibus compellere; Multa, inquiens, o conjux, de te noxia atque dictu horrida circumquaque per cuncta vulgantur compita, quæ tuis sunt natalibus contraria, et ignoratur utrum vera sint an falsa. Tunc illa more muliebri cepit sacramentis multimodis asseverare, se a cunctis detrabi injuste, et numquam infectam esse contagio pollutionis injectæ. Tunc ille; Dei, inquit, providentia, quam nulla latent occulta, certa dabit denegatæ rei ostentationis signa. Ecce fons in propatulo positus, quem non ultra modum algidum reddit algor frigidus, nec ferventem nimium facit calor fervidas: immitte igitur manum, et lapillum sine cunctatione abstrahe in imo ejus positum: Deus vero, qui absconditorum est cognitor, qui scit omnia antequam fiant, si ita est ut asseris, nullam patietur ut sufferas calumniam: sin autem falsitatis nebula tua manet obvelata sententia, diu tuam non permittet latere indicio requitiam. Illa, viri Dei verba inertæ deputans sicut et cetera, sine ambiguitate

ait Dei iudicium in aqua provocat:

roque convictam

A ambiguitate manum injicere in aquam non est reverita : moxque ut lapillum tangens manum ad se retraxit, statim manifesta Dei virtute videres omne tergus manus, et brachii, quantum de eo unda tetigit, retrocedere, ita ut in summitate digitorum pendentem carnem cerneret nudata cute.

9 O quicumque ista miraris, attende quantum humana a supernis distent judiciis. Ille fide plenus cuncta Dei judicio potestatique commisit; illa vanitati subjacens, et spem in Deo minime ponens, qui cuncta conspiciat, pœnas præsumptionis et mendacii sui luit. Cerneret illam præ stupore quodammodo omnibus membris obriguisset, et manifesta Dei ostentatione deprehensa, nihil aliud quam imminuentem sibi interitum adesse suspicabatur. Tum ille; Optaveram, inquit, si fidem debitam servasses, et in lege Dei ambulasses, omnia tecum seculi discrimina perferre: quæcumque prospera, quæcumque adversa conigi-sent, collato tecum robore sustinere, simul patienter vivere simul delectabiliter mori. Ergo quia his te sceleribus involvere non timuisti, morte quidem es-es digna, sed nullo modo meis interimeris manibus. Et quia non est in hominis manus vita ejus, sed in illius qui cum tranquillitate judicat omnia; illius te reservandam judicio censeo. Et siquidem fructus dignos penitentiae egeris, indulgentiam ab illo consequi poteris: sin autem his negotiis terminum non imposueris, cum auctore tuæ perversitatis diabolo gehennalibus cremaberis incendiis. Illud denique quod tibi in sponsalio jure dotis dedi, ut vivere possis habeto: nam de cetero nunquam meo frueris aspectu. Dictorum itaque finem faciens, convocatis suis, ascensisque vehiculis suis, præda procul posita in *a* Avalensi territorio petiit; pietatis et misericordiae operibus vacans, nullumque a solita bonitate tempus vacuum prætermittens.

10 Mulier interim illa infelix, sibi concessam a beato viro possessionem adiens, jam quasi libera utens potestate, cum illo detestando Clerico nefanda perpetrare luxuriæ scelera non omisit. Verentes itaque, ne forte zelo iracundiæ succensus **B.** Gengulphus repentino ambos interitu necaret, omni conamine cœperunt comminisci, ut quoquo modo ei necem inferrent. Tunc ille Clericus, furia mentis agitato, a Deo alienus et diaboli vas effectus, loca quibus idem famulus Dei immorabatur, omnis moræ impatiens, esurata mente aggredi nititur. Et quia optime secreta illius domicilia noverat, nullumque erat aditum quod cognitioni ejus non pateret; latenter studuit operiri tempus, quo famulorum deessent obsequia, et horam qua strato jacentem somnoque pressum invenire quivisset, ut ei clanculo mortem inferens liber aofugeret. Quod et ita contigit; nam ut tempus æquum sacrilegii atque facinoris sui vidit, cubiculum ejus ingressus, gladium qui capiti illius contiguus erat *b* arripuit, eoque evaginato ut caput dormientis amputaret, dum manum in alto libravit, Athleta Dei expergefactus de lecto presilire viduit. Et licet cervicem Sancti appetere maluisset, tamen aliud contigit: qui dum vir beatus ictum ferientis in parte declinare studuit, mucronis summitas in coxam ejus delapsa grave vulnus inflixit. At ille profanus nihil moratus, pe petrato facinore gladium manu projiciens, concitus ne deprehenderetur exiit, et præpeti cursu sonipedem ascendens perneciter aufugit. Gengulphos itaque sanctus Dei famulus aliquot diebus supervixit: moxque ut ultimum sibi jam jamque imminere vitæ terminum sensit, exitum suum Domini Corporis et Sanguinis sacramentis munivit: consummatisque viriliter ævi præsentis curriculis, felici etiam dedum exoptato transitu, **S.** Gengulphus migravit ad Dominum: tuncque, ut vere fatear, mori desiit et vive-

re cœpit; exutusque mundi tenebris, cœlesti est claritate vestitus. Nunc vero assistit vultu Dei omnipotentis, accipiens de manu ejus stolam primam, animæ dico incorruptionem et indefectivam beatitudinem. præstolatur autem stolam duplicem, cum resumpto in finem mundi corpore, carnis simul et animæ gaudebit immortalitate.

11 Duæ vero amitæ ejus *c* Willetrudis et Wilegisa, quæ constitutæ in loco possessionis ejus superius nominato Varenas, sanctimoniam atque castitatis studiis inserviebant, comperto beati viri obitu, sumptis Clericorum ordinibus atque adunata religiosi apparatus frequentia, comitante nihilominus non modica plebis caterva, ubi positum erat ejus corpus exanime properare maturaverunt: sicque inde elevatum cum staturaphoria ac cereis, cum divinorum hymnorum melodia, ad præfatum locum miraculis coruscantibus est deportatum: sepultusque est ab ipsis ancillis Dei in sua ipsius basilica, in honore principis Apostolorum Petri dedicata, quas gemina in diversum dispertiebat affectio; quoniam illi lætandum esse noverant, sibi dolendum; illius congaudendum glorificationi, suæ iugemiscendum desolationi. Circa quem locum Sanctus Dei, antequam vita decederet, tanta se benevolentia et largitate profudit, ut eum summa dilectione semper incoletet, et omnem prædiorum suorum possessionem inibi delegaret, ut necessarios redditus habere possent qui inibi deservirent. Et quia nefas erat mundanis tenebris lucernam obnubi sideream, et ipsa Veritas civitatem super montem positam non posse abscondi protestata est; ad communem omnium utilitatem atque profectum, placuit Divinæ potentiam hanc Sanctum suum virtutum exhibitione cunctis innotescere ac divulgari: ut quem apud se glorificaverat in cœlo, apud homines magnificentaret in mundo.

12 Qualis interea Sancti persecutores ultio subsecuta sit non est incognitum huic narrationi inserere. Præfatus namque Clericus, quem diximus, post perpetratum facinus fugam arripuisse, ad illam Deo odibilem mulierem concito pervolvit discursu, quasi maximum nuntiaturus gaudium de admissi sceleris contagione, nesciens sibi repentinum interitum imminere. Nam postquam tripudio ineptæ lætitiæ sibimet applauserunt, ut ventrem purgaret recessum petiit latrinarum: moxque ut diversorium petiit naturæ debitum persolvere, ad instar Judæ proditoris et Arii hæresiarchæ (quorum alter humanitatem Christi extinguere, alter inseparabilem Trinitatis unitatem nisus est dividere) diffusa sunt viscera ejus: et sicut erat vacuus sensu, sic vacuus quoque ventre remansit: sicque infelix, negato sibi spatio penitendi, in cloacam descendit inferni. Illa vero impudens mulier, cui subjacoerit pœnæ, non est ineptum, licet horrendum dictu, huic paginæ inserere. Nam Dei famulo viam universæ carnis ingresso, per loca, quibus corporis sacri vehebatur gleba, multa ineffabilis Dei pietas largiebatur per meritum ejus populis beneficia. Comque ad hujus exoptati muneris largiflua dona capienda non parvæ plebis conveniret copiosa frequentia, circumquaque difflundebantur prodigiorum ejus insignia. Tunc una ex illis, quæ prædictæ mulieri videbantur ancillari puellis, pernix currens ad Domnam, hæc intulit: Domni Gengulphi corpus in antro defertur tomulandum sepulcri, quod maxima impertitor gaudia sanitatis. At illa furiali amentia debacchata ait: Sic operatur virtutes Gengulphus quomodo anus meus. Statim ut hæc vox nefanda a guttore illius exiit, a parte abstrusi corporis obscœnus prodiiit sonus. Illum diem quo hæc acta sunt Christianos populus feriam sextam vocare consuevit. Tali quippe

hortatur ad penitentiam,

eademque relicta discedit:

a

ab adultero atrociter vulneratur,

C

b

et sacro vialico munitus obiit:

c
cura amitarum sepelitur Varenis:

E

miraculis claret.

Punitur adulter facta et repentina morte,

F

adultera probro perpetuo.

A postea subjacuit opprobrio, ut per omne vitæ suæ tempus, quot eo die protulit verba, quasi tot prodierunt probra ab illa parte corporis, cui viri Dei miracula æquiparare non est reverentia. Cujus rei fama adeo per totius regni divulgata est confinia, ut præfatus Rex Pippinus, per eadem loca transitum faciens, aliquos seiscitandi causa direxerit, qui omnia hæc percunctarentur, utrum vera essent: quod veritate subnixum comprobantes, Regi et Proceribus, quæ auditu et visu compererant, intimare fideliter studerunt *d*.

13 Nec otiose prætermittendum est, quibus signa et miracula in tantum grata sunt, ut nihil putent Deo placere nisi quod eorum exhibitio commendaverit, cum ille potius vitæ meritum quam signorum corporalium requirat effectum. Ut enim ait Evangelicus Poeta:

Merito cessante bono, miracula nil sunt,
Quæ faciunt plerumque mali.

Et ipse Dominus Apostolos docuit, ut a se non signa et miracula; sed mansuetudinem discerent et humilitatem: inquit, Discite a me quia mitis sum et humilis corde. Quapropter et si B Gengulphi miracula, quæ in corpore gesserit posita, non legimus; non ideo impar ceteris Sanctis habendus est, quibus parem fide et sanctitate eum fuisse non dubitamus. Sed et hoc dicendum, quia si et miracula quæ per se fecerit parum ignoramus, tamen quia Sanctorum exempla ad spiritualis exercitii studia imitanda secutus sit, novimus. Et quidem non dubitamus, eum multas dum adviveret fecisse virtutes: sed vel segni scriptorum negligentia non sunt litteris tradita (quæ res non minimum Sanctorum præconiis per sepe intulit detrimentum) vel certe, si qua operum ejus certa fuerunt, aut situ diuturne vetustatis consemnerunt, aut tempore infelicitatis, monasteriis et ecclesiis depopulatis, rebusque omnibus profligatis et perditis, illa nihilominus ad nihilum devenerunt: quippe hominibus quaquaversum fugientibus, et sibi tantum suæque vitæ consulentibus, nullamque de custodiendis archivis curam habentibus. Dicat itaque qui volet nulla ejus in vita extitisse miracula, dum sciat eum jam mortuum innumera fecisse et facere quotidie miraculorum signa. Dens enim, qui ab æterno sua sapientia cuncta præordinavit, eaque ex arcano divini consilii locis temporibusque prolata visibiliter manifestat; acceptissimum sibi famulum eo potissimum tempore miraculis voluit illustrare, quando superato omnium tentationum luctamine fas esset justum exultare in Domino, et rectum secunda deeret laudatio, nec jam exinde laudis semper timeretur elatio. Hæc breviter seipsum pro memoria sanctissimi Confessoris Domini Gengulphi, indignum arbitantes tantum ac talem virum silentii nodo arceri, et non ad summæ lucis et viæ et veritatis et vitæ societatem efferrî, Dei ac Domini nostri Jesu Christi, qui cum Deo Patre et Spiritu sancto vivit et regnat et benedicitur, in omni genere, loco et tempore, nunc et per infinita secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Videtur Avala, in mappis Avau dici, 2 leucis Varennis distans versus Boream.

b Aliquas MSS. ista habent: arripuit, eumque libravit. Athleta vero Dei: reliquis omissis.

c MS. S. Marim. Wildetrudis atque Willegosa.

d In Legenda Colonie et Lovanii olim excusa loco sequentium, quæ desunt, ista subjunguntur: Anno autem Domini dclxxvii, beatus vir Gangolfus in castro Avalensi spiritum feliciter efflavit, cum Christo in perpetuum regnaturus. Interim Pippini Regis

ejusque regnante fuerat mentio facta: nec tamen ullus dicto anno Pippinus aut Major-domus aut Rex vixit, sed Clotharius III, sub quo Gengulphum aliquem ex Majoribus S. Gengulphi vixisse, supra diximus.

HISTORIA MIRACULORUM

Florinis factorum.

Auctore Gonzone Abbate Florinensi Ex MS. Florinensi.

PROLOGUS.

Gengulphi meritis, o Doctor Spiritus, ad-is; Aspirans menti, da linguam currere laudi,
Et mea polluta tibi munda, Sancte, labella;
Ut resonet per me, Gengulphe, quæ facis ipse.
Dic cordi, Sic, sic; quæ lingui surgere, Dic, dic.
Sunt a te, resonant per te, cum ta redundant,
Te quoque posco, Sacra, mihi Gengulphum rogo plara.

* id est, Deipara

Et tu Sancte Dei, quem paucis scribere sompsi,
Spiritus sancto scelerosum conciliato,
Et tibi, vel cunctis, offendi quos male, Sanctis:
Nec indigneris, quod a tantillo refereris:
Fistula nam latices emanat plumbea dulces.
Nec depravantur bona, si a nequam referantur.
Nunc tempus Christi fatum Sybilla futuri.
Non videat quis dixero, sed quid dixero, quidquam.
Verborum pbaleris simplex cum syrmate victis,
Prænoto rusticulus, quæ dicet scriba futurus.
O miseris care Martyr, mihi jam miserescere,
Verbo, corde, manu, peccanti semper, et actu,
Veste cucullini, heu! mando morigeranti.
Valde infirmatus per te sum spero levandus,
Te, qualiscumque confidens, ordior ecce.

F

CAPUT I.

Gengulphi Reliquiæ Florinas delatæ. Ejus ibi veneratio et miracula.

Matribus ubique terrarum Ecclesiis minima earum Ecclesia Florinensis gratiam et pacem divinæ Majestatis. Vita excellentiori reverendissimæ Ecclesiæ Matres, fide compari dilectissimæ Sorores, quæso, magnificate Dominum mecum, et exaltemus nomen ejus in idipsum: immense magnum Dominum, Beatam apud nos Gengulphum magnificantem, magnificate mecum: ejus mirabile nomen, quod assidua miraculorum jocunditate exaltat Sanctum suum, tripudiatim exaltemus cum gratulatione laudam. Hujus B. Gengulphi quotidiana miraculorum apud nos insignia, quæ si adhuc viveret, ille velocissimus Thæspis Poeta adscribere non sufficeret per singula; pauca tamen ex pluribus principia multorum summam referimus. In pago Ardennensi villa a Geldina S. Gengulphi habebatur ecclesia: in qua ejus Sancti, sicut et ubique, mirificabantur lipsana: cui ecclesiæ Sacerdos, nomine Reinoldus, deservebat: Comes vero Godofridus de Griso Monte, hereditarii territorii jure eam possidebat. Exorta autem inter eos dissensione vehementi, Presbyter illius abiens, sustulit secum Reliquias Sancti: deveniensque in villam nomine b Villeriacum, retro altare ecclesiæ in serinio suo, nullo sciente, inclusit eas. Ibi anus quædam erat, quæ in offerendis oblationibus Sacerdoti ministrabat. Hæc tunc senex quidam, visione per sepe assistens, importunabatur, dicens: Vade, dic Reinoldo, ut tollat me de illo in quo reposuit huculo. Quæ nesciens quid esset, cum jam creberima ammonitio ei talis fieret, Presbyterum adorsa, inquit ei jocularunda:

Quem

Licet miracula in vita non sufficiant

B

a morte innumera sunt facta

C

F
Ex ecclesia Geldina Reliquiæ offerantur:

a

b

A Quem quæso habes repositum, nescio ubi, qui tam importune se inde rogat tolli?

EX MSS.

c

3 Eo tempore *c* Arnulphus, Alpaidis et Godefridi Hainoensis pagi Comitum filius, Florinis dominabatur: qui tam præ militari severitate, quam pro sibi dilecta religione, ab omnibus reverenter formidabatur, et formidolose reverebatur. Erant secum commanentes tres filii, non degeneres, sed jam tunc ut posse erat patrisantes, et post ejus obitum intentione mentis cælibes. Horum patri, quem diximus, Arnulpho, de Reliquiis S. Gengulphi Reinoldus intimavit: quas Florinas deferens, in ecclesia S. Matthæi intra castrum ejus rogatu reposuit. Quæ dum essent ibi mensibus Martio et Aprili, et circa viciniam debiles et infirmi haberentur multi; quidam faciei ignotæ ad singulos eorum in visione veniebat, et ut Florinas ad recuperandam sanitatem irent monobat: qui et creduli confinebant, et sani redeuntes hoc mirabile propalabant. Tunc Sacerdos memoratus, aperire cœpit omnibus, quod S. Gengulphi meritis hæc fierent et precibus; cujus ibi habebat ipse pignus. Appropinquante interea ejus martyrii die, cœpit idem Sacerdos præfato Arnulpho supplicare, ut sibi liceret eam diem, deportatis extra castrum Reliquiis, solemnizare. Cujus petitioni a viro religioso ut annuitur, papilio in campi medio protenditur, duæque altrinsecus scenæ componuntur, ubi mirificum pignus componi disponitur.

Florinis deposita clarent miraculis,

B

d
paralyticus sanatur:

4 Erat tunc in villa *d* Rolceas homo, nomine Boso, multo tempore paralytico ita contractus morbo, ut defunctis vivens membris ad usum vitæ torperet inutilis. Huic nocte ante vigiliam solennitatis soporanti quidam astitit, et sic proloquens: Vade Florinas ad diem festum S. Gengulphi: ibi minorabitur tædium tui languoris. Qua auditione bona mane excitatus, et jam jamque credula spe levigatus, asinum sibi bajulum sterni postulavit: scabellula, quibus asinum adiret, sibi dari rogavit. Sed quia ministro tardante ea minime habuit, e stratu sese corripuit, baculotentium asinum ascensus adit, super quem se levare petiit. Sed in se protinus reversus, ait: Quia S. Gengulphi meritis a lectulo ad asinum usque pervenire potui gradiendo, ejusdem fiducia modo tentabo, si hoc iter sine asino perficere potuero. Quid plura? Iter arripit pedibus, et baculo Florinas pervenit: Clericis Reliquias Sancti cum laudibus ad præscriptam mansiunculam deportantibus obviat: quid sit interrogat, interrogans docetur, doctus lætatur, lætus prosequitur, prosequens tentorium ingreditur, ingressus candelam gerit, gerens accendere quærit, accensam Sancto offerre intendit. Sed nondum illic ignis, nondum erat lucerna obsequialis. Quid pluribus? A populo circumstante qui advenerat dum cernitur, dum attenditur, absque ignis adminiculo in manus ejus candela succenditur, succensa candelabro affigitur, affixa Martyris honori fumulatur. Tunc in Sancto suo mirabilis Deus laudatur: a Deo suo mirificatus Sanctus attollitur. Quam pulchre ibi initiantur miracula! Quam manifeste majestas declarat divina, quod sibi acceptantur votorum munuscula, quæ Sancto suo ibi devoverit adventatio populica! Sunt et alia jocunda eo die ibi gesta miracula: quæ quia sunt multa, ceteris dicendis reservantur interserenda.

candela ultro accenditur.

C

ecclesia constructur:

e

f

5 Videns autem religionis cultor Arnulphus, quod Sanctum suum ibi honorari vellet Dominus, peracta ejus glorifica in tentorio celebritate, statim ecclesiam ejus honori ipso in loco construxit: a *e* Nothero Pontifice consecrari fecit: quam postea Dominus Aboas *f* Werricus amplificavit. Audiens vero prædictus Godefridus tot tantaque ibi miracula fieri, dolensque ecclesiam suam seseque tanto honore privari, accersito blande et pellaciter Reinoldo

Sacerdote, gratiam interruptam festinat resarcire. D Cui dans multa, promittens ampliora, hunc ab eo promissionis exegit fidem, ut Reliquiarum sibi sublatum restitueret honorem. Qui Sacerdos hac intentione dom Florinas tenderet, ut furtim Reliquias easdem reciperet; in articulo hujus inceptions repentina correptus molestia corporis, morte non clauda in medio præventus est itineris.

6 Intererat tunc Gerardus, præfati Arnulphi filius, Remiensis Ecclesiæ Clericus reverendus, postea Cameracensium a Deo institutus *g* Episcopus: cujus salutari monitu omnia agebat pater suus. Hic a Remis multorum Reliquias Sanctorum deferens patri, ut eis ecclesiam construeret suggessit illi: cujus hortato id facere deliberavit, sed vitæ clausuræ præventus obiit: quique Deo disponente a filiis intra veterem ecclesiam S. Martini sepelitur. Ejus quam deliberaverat devotio de construenda ecclesia a filiis perfici quæritur: sed cujus nominative Sancti ad honorem fiat, ambigitur. Sciebat Gerardus beatum Joannem Baptistam apparuisse devoto viro, conquerentem quod non fiebat sibi ecclesia, sicut multis aliis Sanctis in Episcopatu Leodiensi. Subiit quadam die absque ulla occasione Remensibus Clericis intentio, ut Sanctorum suorum Reliquias in eo, in quo diu erant, respicerent loculo. Ad hoc opus tremendus Ricardus, ejusdem ecclesiæ religiosus tunc Canonicus, postea multorum monachorum Pater effectus, quæritur: quæsitus contra easdem Reliquias in crypta orans invenitur: inventus accersitur, accersitus hoc opus aggreditur, aggrediens singula oculis perscrutator, perscrutans juncturas pollicum S. Joannis Baptistæ cum breviculo inveniens, contemplatur: contemplans tam insperatum pignus miratur, mirans congratulatur; quod regresso a Florinis venerabili Gerardo, sibi in amicitia spirituali unico, intimavit: isque ei impræmeditatus statim sic ait: Date mihi e juncturis unam, et ego Congregationem ecclesiasticam ejus honori faciam: quam mox ab eo ut impetravit, Florinas cum tanto thesauro tetendit.

g

dein eodem deferuntur Reliquiæ S. Joannis Baptistæ, E

7 Quadam nocte in ipso itinere in quodam prato eum jacere contigit: qui tenebris ingruentibus Clericorum uni suorum præcipiens, dixit: Vade et lumen accensum ante Reliquias pone. Incipiebat jam ventorum flatus suboriri, et cælum ad pluendum obnubilari. Cui Clericus cum demirans responderet, quod incassum inter ventos lumen poneret, sicut ab ejus ore ergo didici, hæc verba intulit Clerico miranti: Ille, cujus hæc sunt Reliquiæ, quia lucerna est mundi ardens et lucens, faciamus ei obsequium condecens: quod si ei placuerit, ad contuendam hanc lucernam non erit impotens. Quid plura? Candelam Clericus accendit, sub nudo aere ante lucernam mundi statuit. Tanta vis ventorum et imbrum tunc ingruit, et totam usque mane noctem tenuit, ut scutorum protectione nullus se valeret defendere. Sed lumen illud nec ventis vacillatum, nec imbre complutum extinguitur. Tunc diluculo surgentes, et lucernam illam admirantes, prosperato itinere Florinas pervenere. At religiosus Gerardus ecclesiam quam devoverat ædificare maturavit: in qua natiuitatem Domini supervenientem cum Clericis suis celebravit *h*. Et quia opus adhuc erat imperfectum et incultum, Reliquias sacras recondit intra murum.

honoratur miraculo candelæ inextinctæ,

F

ii

8 Erat tunc ibi homo quidam simplex, nec seculo deditus, nomine Amalricus, S. Gengulphi servitio intentus, qui quadam nocte post Matutinas vigilans, et contra ecclesiam S. Joannis aspectans, videt columnam igneam a loco, quo sanctæ erant Reliquiæ, in cælum usque protensam. Quod mane facto Domino Gerardo fideliter retulit; isque mihi postea Episcopus narravit. Ne cui autem illud videatur incredibile,

et monachi ibidem constituntur.

A credibile, quod de S. Joanne nullæ præter Caput habeantur Reliquiæ; Ecclesiastica refert historia, quod ejus sanctissima ossa cum igni imponeret Julianus Apostata, duo monachi interfuerunt, qui furto laudabili articulos et minora quæ poterant rapuerunt. Venerabilis vero Gerardus intelligens tam Sancto Sanctorumque summo summam Ecclesiastici ordinis convenire religionem, canonicam quam ibi prius statuerat eliminavit conversationem, monasticum substituens ordinem.

9 Sic in Florinis S. Gengulphus Præcursoris Domini præcursor est factus: sic locus ille, cum esset antea aridus et Cleri pauperculus, per Sanctorum merita ad ubertatem terræ et monasteriales habitus est incrementatus. Hic itaque innumera S. Gengulphi per merita facta sunt et fiunt miracula, quæ tam præ sui inestimabili frequentia quam præ scriptorum inopia magna ex parte excidunt a memoria: quorum ea quæ scribo vel ipse vidi, vel ab his a quibus sunt visa, vel ab eis in quibus sunt facta, veraciter audivi. Quæ quoniam sunt plura et quotidie augmentantur et augmentabuntur, plurima succincta facilitate sunt transeurrenda, pro quibus factis vel flendis sit Deo, glorioso in Sanctis suis, laus honorabilis, et honor laudabilis.

ANNOTATA.

a Geldina forsan ob Reliquias dicta Santgolfen, ut supra indicavimus.

b Villeriacum (sic enim legere videtur in apographo nostro) interpretor vicum, in tabula Hannoniæ notatum ad latus occidentale Philippopolis, intervallo unius leucæ, Villery l'eglise.

c Buldrico lib. 3 Chronici Cameracensis cap. 1 Gerardus Episcopus Cameracensis, dicitur non infimis parentibus Lothariensium atque Karlensium editus apud Arvitam, aliis Arintam, villam Saxonie. Ubi annotat Colvenerius; Pater ejus Arnulphus Florinensis, ex præcipua nobilitate Leodiensium, mater Ermentrudis: ut quibus parentibus natus sit dictus Arnulphus hic indicatur. dum dicitur, quod sit filius Alpaidis et Godefridi Hainoensis pagi Comititis. In Comitatu tamen Hainoensi est difficultas, quod is proprie sit Comitatus Hannoniæ seu Montensis, ut vocat Fisen lib. 7 Historiæ Leodiensis ad annum 1000. Nam istis temporibus fuerunt Raginerii, nullus Godefridus cum Alpaide uxore. Quid si loco Hainoensis, possit substitui Ardennensis, ubi fuerunt Comites Godefridi? Nam Sigebertus ad annum 1005 ista scribit: Mortuo Othone Duce, Ducatus Lotharingiæ datur Comiti Godefrido, filio Godefridi Ardennensis. Quid autem si hic nominatus Godefridus Ardennensis sit filius alterius Godefridi et Alpaidis, ex quibus fuerit dictus Arnulphus Florinensis etiam prognatus? Quid si etiam loco Hainoensis legatur Hugardensis? Nam ut Fisen lib. 7 Historiæ Leodiensis ad annum 980 scribit: In ecclesia S. Pauli, Collegii vectigalia incremento non levi fertur auxisse Hugardiæ Comes nomine Alpais, femina religione præstans. Hæc illæ ex archivo S. Pauli et tempora optime congruunt. Sed hæc omnia viris eruditis ulterius discutienda proponimus.

d Vereor ut recte scriptum Rolceas, et suspicor esse vicum, Philippopoli leuca una distantem ad austram, vulgo Rouilly.

e Notgerus Episcopus Leodiensis creatus anno 971, vita sanctus anno 1007.

f Wenricus, seu Wericus Abbas Florinensis, ac decessor Gunzonis scriptoris.

g Gerardus creatus Episcopus anno 1014, mortuus 1049, ejus fratres fuerunt Arnulphus et Godefridus, nomine patris et avi appellati.

Maji T. II

h Fisen refert hæc ad annum 1000.

i Præclarissime totam hanc controversiam deduxit Carolus du Fresne, Dominus du Change ac Consultarius Regius, in Tractatu Historico Capitis S. Joannis Baptistæ, quem pro sua humilitate dono ad nos misit. In eo tractatu cop. 13 describit Reliquias Corporis S. Joannis Baptistæ; et quænam partes non sint jussu Juliani Apostatæ combustæ, ubi sub finem agit de digitis ejusdem Sancti.

CAPUT II.

Cæci, paralytici, et alii ægri curati. Injurii puniti.

Puerulus quidam, Gervinus nomine, dentium dolore ita torquebatur, ut de vita ejus omnimodis desperaretur: cui mater duas ad mensuram capitis candelas fecit: cum quibus puerum in ulnis deferens, ad Reliquias Sancti, dum adhuc essent in papillone, venit. Cumque ante altare adstaret pro nati anxietate anxius; in manu ejus succensa est divinitus candelarum altera, sicque ex tunc et postea ejusmodi passionem nullam pueruli sensit mandibula.

11 Idem puer jam factus adolescens, monachus, gravi infirmitate lectulo compressus, insomnes ducebat noctes et dies tribus hebdomadibus. Cumque jam oculorum acies hebesceret, totumque corpus hæc diutina vigilantia crudesceret; a quodam, qui se visitare venerat, duas ceræ a deneratas petiit, quas ab eodem pro ea qua laborabat angustia super altare S. Gengulphi deferri fecit. Quod ut factum est, statim sopore gratissimo confovetur, humoresque corporis suo igni recoquantur; et, ut dicere adhuc solet, ex tunc et postea ita dormitare valet, ac si quotidie Styge, b dormitationis, ut dicunt, fluvio inebriatus, vel soporifero papavere saturatus.

12 Hujusce mortis laqueo hic idem extricatus, acrius morticinii genus incurrit rursus. Per tres nimirum hebdomadas infirmitatis lectum tenuit, nec cibi aliquod genus omnino deglutire valuit: totius enim corporis dolor quasi in unum conveiens, gutturis locum obsidebat, sumendisque alimentis aditum denegabat. Et cum jam maciali defectu, consumptis carnibus, cobærent ossa pellibus; petiit Reliquias Sancti aqua perlutis, inde sibi daretur potus. Quo facto cum nondum levigaretur, sed morte tenus extenuaretur; ceteris de ejus desperantibus vita, ipse fiducia de meritis et pietate S. Gengulphi resumpta, Reliquias ejus sibi postulavit afferri, et invalescenti morbo superponi. Quibus allatis cum gyraretur locus pertinacissimæ pestis, sicut iisdem Frater referre solitus est nobis, quasi gravissimum saxum disruptum cadere de loco sensit gutturis. Qui mox se circumstantibus et graviter patienti se sibi compatientibus; Currite, inquit, pro Dei nomine, currite citissime: quod manducem comportate: quia mihi esuries tanta tantum incumbit, quod nisi statim reficiar mihi mortem rursus inculcabit. Interea Fratris coquinæ accelerantibus, insistentibus, et custodibus ad ecclesiam Reliquias reportantibus, sibi assistentibus repente clamat moribundus: Currite, currite post pignus sacrum: referre precor medicamentum meum. Mors enim aufugiens de gutture, ecce reversa prævalet in ventre. Tunc sacræ Reliquiæ cursim referuntur, eisque venter morbidus gyratur: quarum tacta salutifero languor emortuus, a toto corpore evanescit penitus: statimque cibos illatos Frater ille impetit, tam esuriens et avidus ac si gravissimo et longo labore fatigatus. Toties impetu mortis sic ereptus iste, tandem parvo convalescit tempore.

13 Evangelicum nobis miraculum iteratur, antiquatum

miracula
ex certa
scientia
scribuntur.

D
PER GUNZON.
AB. EX MSS.

Curatur do-
lor dentium:

E

reconciliatur
somnia:

a

b

e longo gut-
turis malo
non valens
comedere,
convalescit.

F

PER GUNZON
AB EX MSS.

c
cæca illumina-
natur,

morbis
vermium
aufertur.

d

Radbodus
Comes ob
blasphemiam
punitus,
penitens
sanatur.

A tiquantum itidem novellatur, et sicut illud tunc mirabatur, ita istud modo admirabilia veneratur. Native cæcus ibi a Domino illuminatur. a nativitate cæca B. Gengulphi meritis hic quomodo sit illuminata, audeatur. Puellula quædam in quodam erat viculo, nomine c lvio, Florinensi vicina contiguo: hanc matris uterus fortis opportuno gravidatus, in mundi lucem sine loco et inanibus perindit orbibus. Cujus naturali imperfectui annos per plures parentes cum vicinis condolentes, de ejus recuperato jam nec cogitabant, diffidentes: sicque unius cæcitate capitis, oculi fidei cætabantur in multis. Orbitatur interim gratus temporis recursus, quo annuatim amabilissimi Martyris Gengulphi dies venerat natalitius, ægrotis et debilibus expectabiliter desideratus, et desiderabiliter expectatus. Fit tunc occursum et concursus e longinquo et proximo; votiva dona ubertim congeruntur Sancto, tribulatis in sua vota semper vocato, semper succurrere parato. Præfati quoque viculi mansoribus ejus ad festa se præparantibus, parentibus puellæ spes cæpit succrescere, ut eam ad Sancti clementiam deberent conducere. Illa itaque nocte, quæ præcedebat vigiliam Sancti irruente, fide et spe comitibus sopori suosque dedunt artus. Jam noctis peplo crastina luce discusso, cum rarescunt sidera, cum polom surgens purpurat aurora; puella evigilans soscipit mane coævie noctis, videt mane mundanæ lucis; statimque diutina caligine ocellusis, impetu luminario parentibus fenestris, color ater exulat, lox peregrina resultat. Quæ puella per parietem, cui adiacebat, novello lumine rimata: Quid, inquit, clamans matri, jacentes tardamus, cum jam vicinus vadat populus? Cui, quomodo nosset, cum mater succlamaret; Non somno, inquit, id fallaci, sed viso videtur pupillari. Mox parens uterque consurgens celerrime, stata præ oculis prole de rei hujus certificatur veritate: factoque invicem festivo congratulamine, Florinas properant pro gratiarum reddenda actione. Quod non fanæ opinione, sed rei gestæ præsentatione, a Clero et populo in die festo sancti Martyris agnoscitur, et in laudibus divinis celeberrime attollitur.

14 Puellus quidam, nomine Arnulphus, in monasterio S. Joannis, quod est Florinis, modo monachus, vermium comestione ita erat debilitatus, ut tam sibi quam ceteris videretur moribundus. Nam genarum et gula ita vermes vivi invaserant loca, ut scatendo densim eorum visibiliter ebullirent capita. Nec mora erat, nec requies: sed ossa etiam mordicus perforantes, carnem quoque putrefaciens foetide, officinas edendi suo esu intolerabili præripiebant esuribundo illi. Quid ageret? et quod refugium expeteret? Jam S. Gengulphus super hoc sæpe erat expetitus, nec adhuc gravis deforbuerat morbis. Sed credere est S. Gengulphum pestem illam gravius invalescendo, expectasse, ut tandem mirabilis dignaretur sanare. Nam puerulus ille mortetenus jam afflicto, et mortali angore constrictus, petit Sancti Reliquias cursim deferri, locumque mortis incubantis congyrari. Quo facto cerneret statim putridam carnem cum suis vermibus ita emori ac divelli, ac si novaculam acutissimam profunde impressam contigisset imponi. Quibus coram omnibus mortuis et cadentibus, statim et tunc et postea puer convaluit, sed signa hujus rei in carne sua adhuc ostendit.

15 Radbodus d Namurcensium Comes, audiens quotidie innumerabiles populos undique Florinas confluere, et quæsitæ solatia reportare, cæpit illos stoliditatis arguere, quod tanto studio hominem talem certarent requirere. Dicebat enim, illum Paganum fuisse, nec posse omnino quemquam juvare. Cumque pro hac falsissima sua opinione suos sibi-

que vicinos, ne ad eum irent, minis cæpisset deterere, nec posset eos ita compescere; jussit vias diligenter observare, et venientes diris flagris impositis, quæ partarent diripere. Ab hujusmodi malis operibus cum non revocaret animum Comes incredulus, repente in ejus sano corpore omnigena febris furbunde grassatur, et usque ad ejus medullas penetrans bacchatur. Tum cerneret illum tali hoste prostratum, ardoribus excoqui, frigoribus congelari, dentibus stridere, manus contorquere, brachia cruraque hoc illicque jactare, escas fastidire et rejicere, noctes et dies insomnes ducere, et omnia milleformis illius mortis genera importune sustinere. Sic jam morti vicinus, ita se incusare cæpit gemebundus. Merito, inquit, hæc patior, juste sic cædur, qui S. Gengulphum blasphemavi, qui ejus homines flagellavi. Sed ecce toto corde credo, plena fide prædico, magni eum meriti esse: horrendum esse, ejus iram incurrere, saluberrimum venerari illum et quærere, unde meam culpam quia eum offendi profiteor. Si eo juvante mortem evasero, emendaturum me polliceor: et qui ceteros ab ejus veneratione compescebam, ipse cum donis meis, si ea acceptare dignetur, ad eum, ut servus ad Dominum, veniam. Quam ejus miserandam humillimamque pœnitentiam tam perfecta subsecuta est celeriter sanitas, ac si nulla eum attigisset infirmitas. Qui pristino incolunitatis statu revigoratus, Florinis ad Sancti ecclesiam, cum sui corporis pensa e et aliis donariis, quæ illic devoverat venit: et palam omnibus se culpabilem reddidit, et pro recepta sanitate gratias egit; S. Gengulphum pronuntians terribilem se spernentibus, pium et facilem pœnitentibus. Postea filio suo morte gravato et pensa corpusculi ad eandem ecclesiam transmissa, de ejus celeritate tatus est recuperatione, et in omnibus adversis suis sancto Gengulpho semper solebat se commendare.

16 Hermannum g Comitem Comes Lambertus h insequabatur: quo Florinis recepto, furialiter in seipso bacchabatur: et quia dolebat ipsas Florinas tunc et semper suorum inimicorum aptas esse refugio, aggressus est omnia delere incendio. Unde nec S. Gengulphi ecclesia ab eo est reverita: sed omnia atrii tecta sunt incensa, propinqua et muro cæhærentia. Res mira, et tribus pueris in camini medio positus simillima. Ecclesia in medio stabat: flamma furens circumquaque ardentium domorum, circa ipsam et supra incumberebat: plumbum et stannum, et quæ intra ecclesiam erat cera, nimio calore liquecebat; nec tamen ipsam ecclesiam ignis, alias insatiabilis, denigrare poterat. Tunc hostes, qui ad tam nefarium incendii opus adstabant, hoc videntes stupefiebant: qui revertentes necdum a flibus illis exierant, et ecce equi ipsorum insanire cæperant, et sibi infidentes laniano excutiebant. Ipsorum quoque hominum plurimi, insania et membrorum dolore contorti, fæde ad propria sunt reversi: qui intolerabili pœna gemiscentes, et Dominium Florinense sibi inimicum pertimescentes, per amica silentia noctis Florinas furtim adibant, et S. Gengulpho se peccasse fatentes, meliorati redibant. Quod factum laudabile fidelis custos ecclesiæ, sicut dum gerebatur consentiendo sciebat, ita gestum fideliter referebat.

17 Parvo post elapso tempore contigit eundem Lambertum contra Ducem Godefridum i in Florinis ad bellum venire: et quoniam plures, quam Dix, tunc bellatores habebat, procul dubio se victurum fore jactabat. En, inquit, hodie, sicut in meis viribus confido, si vicero, Florinis exitialem funditus interitum post victoriam parabo, nec etiam ecclesias excipere volo. Unde et vias si vicerimus præcipio anticipari, ne quisquam fugientium ibi possit recipi,

et

D

E

e
uti et fl-
lius.

f

g h

Ecclesia ab
incendio
liberatur:

F

i

Lambertus
auctor in-
curtus pe-
rit,

A et contra nos illud munimen tueri. His dictis in bello congregatur, et totis viribus præliatur: nec credimus S. Gengulphum tunc dormitasse, ejus ecclesiam non timuit prius exhouerare, et modo minabatur omnino evertere. Sed sicut cito a facie venti deficit fumus, sic illo mortuo omnis ejus moriendo et fugiendo evanuit exercitus.

cæcus visum
recipit.

18 Puella quædam, Rotsendis nomine, cæca facta est meridiano tempore, non aliqua percussione vel ostensionis læsione, sed subitanea visus extinctione: ejus cæcitatem parentes inconsolabiliter quotidie lugebant, nec tanti luctus remedium excogitare poterant: sed omnino humanitus insolatiati, cœlitus quærunt subvenimen. Recordantes S. Gengulphum laborantium omnium præsto esse refugium, faciunt ei præcordiale votum, corpusculi scilicet illius appensum, et de cera circumpositum pileum. Quo facto, die subsequente altero, puellula subito meruit visum recipere: et acum unam in terra conspicata jacere, Cur inquit, o mater, acus ista perditur, quæ a me hic jacere conspicitur? Quam vocem genitrix lætabunda raptim excepit, et, si vere videret, interrogavit. Quæ cum vero didicisset experimento, gratias reddidit Deo et Sancto ejus Gengulpho, et hoc omni notificavit populo.

Curatur
paralysis
brachii,

B 19 Puer quidam, Tietselinus nomine, brachii dextri otio torpebat, quia illud gravissima paralysis jam diu invaserat: quem pater suus ante Dominum suum, nomine Godefridum, ejus erat servus, deduxit, et tale infortunium coram eo deflere cœpit. Cui cum Dominus responderet, se nescire quomodo ei subveniret; a quodam sibi adstante Clerico hoc audit continuo: Sancto, ait, Gengulpho detur, a quo, ut credo, curabitur. Vos inquit Dominus ille, ex manu mea ecce illum apprehendite, et Sancto habendum deducite. Quem is Clericus statim suscipiens, et brachium ejus debile super altare Sancti imponens; Hunc, inquit, audi, S. Gengulpho, Dominus suus tibi dat servum: quomodo tibi placet habeas illum. Mox ille brachium ad se sanum retraxit, ac deinceps nullum in eo dolorem sensit. Quod factum omnibus mirabile percrebuit: et ad laudes Dei et venerationem S. Gengulphi multorum corda excitavit.

ob culpam
contractus,

C 20 Clericulus quidam, nomine Tiedboldus, trans ecclesiam S. Gengulphi quædam jacula joculando jaculabatur: qui ab adstantibus, sub comminatione S. Gengulphi, ne id faceret, compesceretur. Qui comminantium parvi pendens monita, addebat jaculis jacula, nec aliqua in hoc dicebat esse offendicula. Cumque irreverenter petras jaceret trans ecclesiam, etiam contra Sancti altare; subito cœpit omnibus membris contrahi et defirere, et in eodem quo stabat loco laxis nervis contractim accubare. Quod videntes qui aderant, juste hoc ei accidisse dicebant, quia eum castigando a jactionibus compescere nequiverant. Quo comperto pater ejus, dolore gravissimo mœstificatus, ante Sancti altare filium deportavit: et culpa lugubriter defleta, et clementia B. Gengulphi præcordialiter implorata, voto facto statim sanum erectumque recepit, et laudibus Dominum ejusque Sanctum magnificavit.

paralyticus,

21 Erat quidam, nomine Amalricus, per temporum subitaneos accensus paralyti ita resolutus, ut omnium membrorum officio repente destitueretur, nec fandi copia potiretur. Cujus rei timore anxius, auxilium Sancti efflagitans suspiriis, gemitibus seipsum illi sub censu annuo devovit: et sic peste illa caruit. Postea autem securus de sanitate factus, censum cœpit negligere, et annis undecim non timuit retinere. Cum autem pene jam oblitus esset suæ devotionis, præ securitate incolumitatis; recidiva infirmitas illa, quasi ultrix tantæ negligentiae,

cœpit recurrere, et eum sicut a principio ex tuoc et postea vexare.

ANNOTATA.

a Denerata ceræ videtur mihi esse, quantum pro denario emebatur.

b Non Styx, sed Lethe, æque infernalis fluvius, soporem seu potius priorum curarum oblivionem conciliare dicitur apud Poetas.

c Ivium, in mappis Yvé, inter Florinas et Walcurtium.

d Radbodus, Baldrico lib. 3 cap. 5 Rotbodus, ubi dicitur cum Lansberto Comite Lovaniensi aggressus Baldricum Episcopum Leodiensem, quod factum esse anno 1013 asserit Sigebertus.

e Pensa, id est mensura tritici, juxta pondus corporis: quod oblationis grana usitotissimum est in Belgio, et rursum infra indicatur num. 18; et num. 28 appensa dicitur.

f Hic videtur esse Albertus, primus istius nominis Comes Namurcensis, cujus mater Regeludis, filia Gothilonis Magni Ducis utriusque Lotharingiæ, fuisse Radbodi uxar. Tempora huic conjecturæ congruunt.

g Herimannus Comes Dugisburgensis, in inferiore Alsatia, haut procul a confinis Lotharingiæ hodiernæ.

h Lanthbertus II Comes Lovaniensis successit B. Aufrido, dein Episcopo Ultrajectino, patrueli suo. Eodem enim avo paterno Raginero primo Comite Hunnaniæ nati sunt, Lambertus patre Raginero II Aufridus Lamberto I Comite Lovaniensi. B. Aufridi Acta datus 3 Maji.

i Godefridus Dux Lotharingiæ inferioris factus anno 1005, frater jam relictus Herimanni Comitis, passim Improbis dictus, quia absque liberis mortuus anno 1023 habuit fratrem Gothilonem Magnum successorem.

CAPUT III.

Varii ægri sanati, et injuriæ puniti.

A Arnulphus a, Arnulphi senioris filius, venatum ire debebat, nec in quæm ascenderet equum tunc præsto habebat. Sacerdos autem S. Gengulphi unum domi in atrio habebat: quem ab illo ut sibi commodaret postulatus, præstare volebat. Unde ille iratior stabulum ejus intravit, et caballum Presbytero invito eduxit. Tunc Sacerdos imprecando ei talia: Tibi, inquit, et S. Gengulpho conveniat de hac mihi a te facta injuria. Arnulphus vero præcepit, ut sibi ille equus interea pararetur, dum ecclesiam Sancti oraturus ingrederetur. Ingrediens igitur prostratus oravit, sed oratione facta resurgere omnino non potuit: iterum iterumque surgere nitentur, sed quasi occultis vinculis ligatus detinebatur. Tandem reminiscens factæ a se Sacerdoti injuriæ, et imprecationis ab eo illatæ, pectus tandem, terram osculando, culpam tamen corde et voce pœnitendo, sic Sancto Dei satisfecit: et ejus jussu, imo precatu, equo reddito, statim surrexit, et libere ad cœptum negotium exivit.

a
Ob injuriam
nequit sur-
gere Comes,

23 Mercatores, Havi b super flumen Mosam manentes, ad forum quoddam erant tendentes. Trans-euntibus autem eis per viam, quæ erat prope ecclesiam S. Gengulphi, alter alterum hortatus; Oratum, inquit, ad S. Gengulphum eamus. Cui alter, A via mea, ait, propter hoc non divertam, ne tardius ad negotium meum perveniam. Tunc ille prior, cui erat fides et fidei cultus major; Saltem, inquit, selens serva nostram suppellectilem, donec pro me et te quam citius orem. Ille igitur abiit, oravit, reversus surgere et abire rogavit: qui surgere cito volebat, sed nequaquam poterat. Tunc manus socio dabat:

b
ut neque
me calor

ut

A ut valenter traheret, rogabat: sed per se nisus, per socium tractus, quasi vinculo terræ vincus adhuc hærebat. Juste, ait alter, hoc contigit tibi, qui ad ecclesiam Sancti ire despexisti: sed modo culpam tuam confitere, aliquid ei devove ad misericordiam. et adhuc te iturum promitte. Quod ille ut fecit, statim per se potenter surrexit: et quod sponte prius noluit, postmodum coactus ad Sancti ecclesiam properavit.

24 Erat in Florinis quædam femina, nomine Wilferada, quæ a viro suo sibi irato graviter fuerat perenssa: qua percussione nimia, ejus mandibula, a loco suo distorta et avulsa, laxabatur a genis pendula. Hæc stratu infirmitatis multis diebus reclinata, nulla poterat subveniri medicina. Quadam die unus vicinorum ejus illam visitavit: cui et increpans dixit: Quare oblita es semper præstu medici, Sancti scilicet Gengulphi nostri Patroni? Surgens ire ad illum enitere, et quod potes defer ei devote, et curam tui doloris misericordiæ ejus committe. Mox ad illius exhortationem, sperans illa suæ recuperationis certitudinem, lectulo doloris se excussit, et cum hortatore suo ad ecclesiam Sancti munuscula comportans accessit. Cujus infirmitatem homo ille manibus apprehendens, Sancto curandam obtulit, dicens: Ecce S. Gengulphe, pauperula hæc adstat, sanari se a tua misericordia efflagitat. Quam vocem tam perfecta mox subsequuta est sanitas, ac si in ea hujusmodi non fuisset infirmitas.

25 In pago c Lauduneosi alia mulier fuit, quam similis ægritudo diu detinuit. Nam ejus ita a genis divaricaverant mandibulæ, ut deformiter penderent in pectore. Ibi tunc de Florinis aderat Sacerdos, nomine Stephanus, qui hīs verbis eam, ut vidit, est consolatus. Si ires, ait, Florinas ad S. Gengulphum, vere scias, quod curaret dolorem tuum. Sed modo fac illi votum, promittens dum potueris te ituram ad eum. Fecit igitur mulier, ut ille suaserat: et misericordiam S. Gengulphi fiducialiter expetebat. Nocte autem insecuta, languoris sui lectulo soporata, videt per somnium virum sibi pulcherrimum assistere, et manibus suis lenissimæ infirmitatem suam atrectare, suoque loco recomponendo restituere. Quæ mox a somno expergefata, manibus palpare cepit genarum loca, probare volens verumne esset quod viderat: quas tam firmiter reperit ac sensit sanatas, ac si numquam habuisset a loco suo dimotas. Læta itaque de sospitate, sollicita de reddenda gratiarum actione, vota sua celeriter præparavit. Florinis Curatori suo se præsentavit, gratias et laudes reddidit, omnibus hoc gratulabunda notificavit, ad propria exultabunda repedavit.

26 In villa, quæ Curcellis d dicitur, mulier quædam habitabat, quæ dextrum brachium ita contractum habebat; ut nullum opus ex eo faceret, nec etiam se signare posset. Quæ adveniente sæpe memorati Sancti solennitate, Florinas adiit pro sui recuperatione. Sed festivitatis nocte et subsequente crastina die nullum sensit effectum petitionis suæ. Jam autem dies festiva finiebatur, jam omnes ad sua revertebantur; cum illa, quasi pro licentia abundi petenda, pavimento humiliter prostrata, lacrymosa a tristi pectore trahebat suspiria, quia sibi quam quærebat non aderat clementia. Surgens vero ab oratione, sensit sibi pietatem divinam adesse, et brachium ad caput extendens, cœpit se, quod ante non solebat, signare. Quod videns filius sibi assistens e proximo; Quid, inquit, o mater video? dextram tuam ad signandum levas, quod tandiu facere non consueveras. Hæc est, ait mater, misericordia Dei: hæc est, quam sperabam, medicina S. Gengulphi. Nam ecce talem brachii mei virtutem sentio, qualem numquam me habuisse recolo. Sic

gratias Deo reddens mulier illa, incolumis rediit ad propria, nec ulterius aliqua illius infirmitatis sensit incommoda.

27 In Florinis quædam erat puellula, per triennium omnino cæca: pro cujus longa cæcitate pater ejus etiam cæcabat tenebris tristitiæ. Quadam vero die præsumpta sperandi fiducia, cum oblationibus suis et filia ecclesiam Sancti intravit cum mente humillima. Tunc altari supposita oblatione, et statuta cominus prole, attentissima cordis et vocis supplicatione pro ejus instabat recuperatione. Cujus respiciens fidem S. Gengulphus et devotionem, non diu suam protraxit pietatem. Nam aecum paternis finitis gemitibus, nox atra ab orbibus filiæ evanuit, et dies lucis inclaruit. Quod genitor videns, et gratias Deo ejusque Sancto persolverens, domum lætissimæ reversus, ut gestum erat ostendit omnibus.

28 In Florineasi vicinia alia puella fuerat, quæ multo tempore gravissime claudicabat. Hanc parentes ad solennitatem Sancti memorati portarunt, et pro ea munera precesque obtulerunt: sed nullum petitionis suæ tunc consequentes effectum, non sine magno mœrore regrediuntur domum. Evoluta autem hebdomada dies erat festivitatis octava, cum pater puellæ deambulans in atrio domus suæ, sic orsus cœpit orare: Domine mi. S. Gengulphe, omnibus aliis semper præsto es et præstabilis, me solum scio propter peccata mea aspernaris: ad tua festa meam sobolem conduxī, nec tibi eam ibi placuit medicari. Sed ecce adsunt tuæ Octavæ: credo, si vis, tam potes modo quam tunc succurrere: mirabilis etiam sanabis hic absentem, quam in tua ecclesia præsentem. Ejus appensam tibi si placet devoveo: et ne differas amplius oro, quod te posse credulus confido. Necedum pater talia credulus finivit, cum ecce filia a domo exilivit, et hac voce inclamavit: Pater, pater: ecce, vide: firmiter vado, nec aliquam debilitatem in pedibus meis sentio. Mox pater plantas ejus circumspiciens, et se exauditum esse vere comperiens, cum filia et oblatione votiva ad præsentiam Sancti venit: gratiarumque actione reddita, hoc omnibus retulit, nec ulterius filiam claudicare doluit.

29 Quidam homo habebat filium a prima ætate contractum, cujus magis gaudebat contractione quam paterna condoleret pietate. Eum scilicet ad Sanctorum festa et ad populi coventus deportabat, et ejus debilitatem ostentans multas a multis eleemosynas accipiebat. Quem cum ad S. Gengulphi solennitatem Florinis detulisset, ut sibi quas solebat pro en eleemosynas acquireret, sine ejus deprecatione, sola sancti Gengulphi larga miseratione erigitur solutus ab omni contractione. Extolluntur in Dei laudes populi hoc videntis voces; sed Pater male cupidus, arrepto in brachiis puero, delitescendo declinans a populo, negat hoc esse factum, doleas sibi subtractum iri solitum quæstum. Durus pater, siquidem pater: pater quidem sola generatione, non pater affectu dilectionis paternæ: plus quippe tristatur de sibi subtrahenda acquisitione, quam gaudeat de filii optanda sospitate: huic patri non patris inest affectus, sed mendici avarissimi rapax animus; qui ideo infirmum mavult quam sanum, non ut ejus infirmitati ex caritate concurrat, sed ut insatiabili suæ cupiditati aliquid congerat. Igitur hic talis pater furtim aufugiens, et filium raptim subducens, dum erectum et sanum deplorat, contractum subito et debilem respectat: sicque contigit ut ejus malitia eum iterato contraheret, pro cujus acontractione Deo supplicare debuisset.

30 In Cameraceasi pago quidam erat homo, quem phrenesiaca passio impatienti et horrendo lacerebat morbo. Huac cognati fortissimis fortiter constrinxerant vinculis, ac animo manibusque efferatus rabie

suæ

PER GUNZON.
AB. BX MSS.

Curantur genæ
distortæ utrius,

c
et alterius
mulieris,

d
brachium
contractum.

Sanantur
cæca,

clauda,

E

contractus,
ab avaritia
patris re-
lapsus,

F

phreneticus.

A suæ exerceret impetus: sicque constrictam pro ejus remedio Sancto curandum deducebant Remaelo *e*. Qui iter per Florinas habentes, a quibusdam hujusmodi perceperunt adhortationem, ut S. Gengulphum adeuntes, ei pro illo effunderent preces. Intran itaque ecclesiam Sancti, orantes intentissima devotione animi, condolentes patienti; expletaque oratione, cum vineto suo tendunt cœptum iter peragere: parvoque intervallo confecto, ægrotus ut solveretur petebat ex voto, non capite insano. Illis autem putantibus illum insanire, cœpit ipse ingeminando subjungere: Solvite, solvite me citius, quæso, quia Dei miseratione et S. Gengulphi ab omni insaniam me absolutum sentio. Qui statim solutus, tranquilla mente et quieto corpore permansit sanus.

31 De vico, cui nomen Bovinia *f*, quædam in præsentia adest puella, nomine Grida, cui brachium ita adhærebat lateri, et digiti ejusdem partis sic erant contracti, ut omnino omni vacarent opere. Quæ a matre nuper Sancto deducta Gengulpho, dato oblationis suæ voto ante ejus altare pernoctabat, infirmitatem suam ei deplangebat. Jam autem appropinquante die, et custode ecclesiæ, nostro scilicet monacho, Osmaro nomine, Matutinorum laudes decantante; cœpit illa sudando, gemendo, angustiendo, voces emittere. Cui mater cum diceret quidem, Quid sic doles filias? O mater, inquit, carissima, præ nimia sic clamo angustia. Quia ecce S. Gengulphi per meritum, a latere meum disjungitur brachium. Hæc dicens cœpit brachium extra sinum paulatim extendendo extrahere, et extrahendo pleniter extendere: et palmam extensis digitis in terra porrigere. Erat tunc Pentecostes celebritas sacra: in qua ex diversis partibus plebs confluens multimoda, sicut semper erat solita, S. Gengulphi requirebat suffragia. Quæ mane facto, audiens ab ipsa puella rei gestæ ordinem, in Dei et ejus Sancti laudem cum devoto corde extollit vocem. Sic itaque sanata, pluribus ibidem diebus morata, videntibus cunctis potens erat filare et consuere quæque necessaria.

32 Audita est res mira, sed modo audiatur mirabilior et jucunda. Hæc eadem muliercula, postquam domum rediit sana, et ab universis vicinis satis est admirata; duo fratres, quibus illa ancillabatur, inter se cœperunt de ea litigare: dum familiam suam partientes, illam, quia utilior erat, alter alteri vellet subripere. Dum vero lis illa protenditur, puella ut prius contrahitur, et insuper obmutescens ad omne opus inutilis redditur. Stupenda hæc circumquaque vulgantur, ab universa viciniâ catervatim corritur, et quia post S. Gengulphi curationem a Dominis suis mancipata sit, blasphematur. Quid plura? Cogente necessitate tantæ infirmitatis et persuasione populi confluentis, S. Gengulpho ancilla traditur a senioribus suis. Tunc a parentibus et vicinis suscipitur, S. Gengulpho perpetualiter habenda representatur, ejus præstabili misericordiæ commendatur, et confestim brachium, manus, loquela redduntur. Quam ecce sanam quotidiano operi insistere videmus, et de ejus iterata curatione Deum ejusque Sanctum tam propinqui quam longinqui laudamus.

33 Ecce dum Sancti hujus beneficia aliis impensa refero, de memetipso, quod mihi contulit, de pluribus unum subscribo. Jussus *g* fueram miracula ejus denotare, sed ingenii mei paupertate vel rusticitate tam nobilia et urbana timebam deteriorare. Sed scriptorum inopia permanente, et miraculorum frequentia quotidie succrescente, aggressus sum hoc opus utcumque. Verum me forensibus injunctæ obedientiæ rebus occupato, et negligentia torpore teporato, omiseram illud tempore non modico. Præsentia autem anno a Pentecoste usque ante mensem Au-

gustum graviter languui, et cogente infirmitate, quod intermiseram iterum incipiens, scripturum me promisi: convalescensque ab illo languore, præcæditus rursum cura forensi, et quod verius fateor tædiosus, et tardioris (ut semper sum) studii ad omne opus utile, quod promiseram præsumpsi negligere quasi jam securus de redeunte sospitate. Vix penitus morbus ille meritis illius a me noviter diffugerat cum ecce, qua adhuc laboro, hujusmodi me pestis invaserat. Repente cum alio gravissimo morbo febres omnes, cum suis omnibus viribus, me vallant; et interiora quæque et exteriora occupantes, suis frigoribus et caloribus confricando, et conquassando, et conterendo, me graviter coangustant: cibum et potum et omnia corporis alimenta intercipiunt, et ut gravius sæviant tertianis reditibus dolores mortis infligunt. Quid plura? Hæc transacta Dominica, præ oculis erat mors sola: jam desperaveram vivere. Ultra rogabam Fratres assistentes perquirere viaticæ unctionis Oleum, et reliquum talis exitus providere obsequium. Hoc solum votum, fateor, erat animi, et petitio declamantis ad Sanctos Dominum, ut in futura saltem Dominica, in qua deberet esse Nativitas Genitricis Dei, pro tantæ diei patrocinio, in quo multum confidebam, timor protenderetur exitus mei. Inter morticinos angores suggerunt mihi Fratres assistentes; Adhuc S. Gengulpho, quod jam vovistis, firmiter vovete, et aquam in Sanctis ejus Reliquiis perlutam bibite: nec impotens erit adhuc vobis succurrere. Quæ salubris aqua, ut est citius nostra petitione allata, manibus illam sumens, culpabilem et voti reum me reddidi; et ante dies octo, si convalescerem, incepturum me quod omiseram devotissime promisi. Qua sitibunde hausta, cum hoc voto cœpi meliuscule habere continuo. Cœpit enim salutaris illa potio igneam in me furorem debellando colores ejus refrigerare, et per sudorem extra medullas et ossa diffluxim propellere. Sic ex illa nocte, Deo gratias, per Sancti ejus meritum evasisse me gaudeo moris periculum. Inde est quod ecce promissionem meam infra dies octo reddo, quod in lectulo infirmitatis, hebeti animo, tremula manu, scribo: et hoc cogor velim nolim, quia tanto Districtiori toties mentiri non ausim. Caveo enim illum offendere, quem expertus sum sic districtè posse vindicare.

34 Mulier quædam in pago, qui Condrotium *h* dicitur, erat: quæ per multum tempus cæca manebat. Hanc præsentia anno maritus suus ad solennitatem S. Gengulphi conduxerat: quæ usque ad altare ejus per manum viri tracta, palpando et offendendo pervenerat. Tunc custos ejusdem ecclesiæ, monachus noster, Osmarus nomine, sicut ipse mihi retulit, altari adstabat: qui et eidem petenti caput cereum, super altare statim ponendum vendiderat. Quæ hac oblatione data, ibidem die illa est commorata: et in crastinum Matutinis sonantibus ecclesiam ingressa, auxiliumque Sancti profusius adorsa est petere. Finitis autem laudibus Dei cœpit frigescere: unde necesse habuit ab ecclesia exire. Exiens vero ita clare cœpit videre, ut ab hospitium rediret nullo ducente. Cui se calefacienti ad ignem complangebatur suus hospes, quod graviter domum reverteretur, non videns lucem. Respondensque, inquit, O hospes gratissime, noli mihi condolare super hoc, sed congratulare: quia Dei misericordia Sanctique Gengulphi modo repente corpi videre. Unde tam hospes quam maritus satis admirati, postquam gratias retulerunt tali Curatori, mulier illa, quæ prius marito manipulante advenit, libero et inoffenso gressu domum rediit, et clare videns vivit.

35 Hoc eodem anno de vico Bovinia, homo quidam servulum, duodecim fere annorum, contractum habebat:

f
contracta
brachio et
digiti

*Ob lites do-
minorum re-
lapsu et
cæca iterum
sanatur:*

*Ipse scriptor
obtentâ sa-
nitate ne-
gligens,*

D
PER GUNZON.
AB. EX MSS

*Febri vehe-
menti quas-
satur*

E
*facta promissio-
ne scriben-
di miracula,
convalescit:*

h
*cæca illu-
minatur.*
F

PER GUN-
ZON. AB.
EX MSS.
Sanatur
contractus
unus.

A habebat: quem cunabulo contractum, asinoque impositum, ad natalem ejus adduxerat. Hunc brachii accipiens, altarique imponens, Sancte, inquit, Gengulphe istum tibi sub annuali censu trado: nec unquam, si ei subveneris, contra voluntatem suam meo coactus erit servitio. Hoc dicens manui ejus denarium immisit, et pro censu super altare jactare fecit. Quo facto domum revertens, secum revexit, et post tertium diem contractione dissoluta puer ambulare cepit. Qui postquam plenius convaluit, cum Domino suo ad S. Gengulphum pedibus suis rediit, et gratiarum actione reddita, a Domino suo reductus est ad propria.

i
alter etiam
mutus:

B 36 In pago Faimenna i puerulus quidam quinque annorum, a nativitate nunquam ambulare nec loqui poterat: qui post nativitatem suam orphanus utroque parente relictus, pauperem fratrem habebat. Hunc ille frater suus, ut potuit, enutrivit: et operando manibus suis victum queritans, illum sustentavit. Quem quia secum circumferens pascibat, multis, quorum opera faciebat, oneri erat: plurimi etiam illum de opere suo repellebant, quia duos pro uno se non posse pascere dicebant. Qui postquam illius per plurima Sanctorum loca deportavit, nec sanari vidit, ad S. Gengulphum attulit: et duabus hebdomadibus ante festivitatem ejus inibi demoratus, ipso festo adveniente ante altare posuit, dieque transacto ad hospitium suum reportavit. Die autem tertia post festum subito cepit contractulus ille per domum, quasi puer unius anni, gressum canari, et sic paulatim de die in diem firmius eniti. Et pro S. Gengulphi amore Advocatrix nostra, Gisla nomine, illum postea de suo pascit et vestit, et quasi mater fovet et enutrit: quem ecce pleniter sicut puerum ambulare vevimus, et loqui audimus, et pro magna ejus simplicitate aliquando et congaudentis. Sic S. Gengulphus utrumque fratrem gemina pietate est consolatus, minorem de corporis alimento et membrorum erectione, majorem de minoris compassione et bajulationis impeditio.

cæca illu-
minatur.

37 Quædam etiam Nonna, nomine Bertrada, Cameracensium urbis incolebat mœnia: cujus oculorum aciem per quatuor annos ita penitus obdlexerat cæcitas, ut vix quidem minimam illi reliquerit visus scintillam. Hæc circumquaque ducitur, ubi siquidem sanitatum remedia insignius per Sanctorum merita frequentabantur. Sed incuratam revertentem spes voti frustrabatur. Quadam vero

C

G. H.

DE SANCTO FREMUNDO REGE

MARTYRE IN ANGLIA.

XI MAJI.

Cultus sacer.

Notitia S. Fremundi recolitur in variis Martyrologiis ad hunc diem XI Maji: ac primo in MS. Romano Ducis Attempisii, quod est Usuardi, sed Sanctis Anglis in Britannia nactum, in quo ista leguntur: In Britannia majore S. Fremundi Regis et Martyris. In MS. Florovio etiam refertur: In Anglia Fremundi Regis et Martyris. Grevenus in Usuardi Auctario anno 1315 et 1321 excuso, Fremundi Regis Angliæ et Martyris. Eundem referunt Melanus, Cuisius et alii recentiores. Cambdenus in sua Britannia, agens de Comitatu Warwicensi, inter alia loca describit Vehindon, nunc Ichingdon et Harbury. Nec alio, inquit, sane nomine hæc duo memoranda sunt, quam quod inter ea Fremundus, Offæ Regis filius, ex insidiis nefarie olim occisus fuerit: vir magni nominis et singularis in Deum pietatis: cui nihil aliud invidiam conflavit, quam

Martyrium

cum sopori commisisset artus nocte, cernit in h D
oromate S. Gengulphum sibi assistere, orbes oculo- k
rum leniter humectantem benedictæ aquæ consper-
sione. Quod cuidam retulit Clerico, qui hoc quoque
annotiavit Domino nostro Gerardo, ejusdem urbis
Antistiti venerando.

ANNOTATA.

a Arnulphus, frater Gerardi Episcopi Cameracensis.

b Hoyum oppidum ad Mosam 10 circiter Leucis distat Florinis.

c Laudunum vulgo Laon, urbs Episcopalis Picardie superioris, sat procul a Florinis abest.

d Curselle: forsan is lacus qui juxta Dionantum natatur Castrum Sellæ, aut ipsæ vicus Sellæ, supra illud castrum, distinctinis causis, Curia-Sellæ dictus.

e S. Remaclus, Episcopus Trajectensis, colitur 3 Septembris Stabulæ, ubi mortuus fuit, in confinia Ducatus Limburgensis.

f Bovinia seu Boviniacum oppidum ad Mosam in Comitatu Namurcrusi, haud procul ab oppido Dionanto.

g Hinc apparet scripsisse antequam esset Abbas, fortassis an. 1017 vel 1028, quando litt. Domin. & Nativitas Deiporæ catebat in Dominicam, ut infra dicitur.

h Condrotium vulgo Condrotz, ubi antiqui Condrusii habitaverunt, in agro Leodiensi circa Hoyum oppidum.

i Faimenna, Condruis proxima, in finibus Comitatus Luxemburgensis. Hoc esse quos Cæsar lib. 2 de bello Gall. Condruis, Eburonibus Cæresis junctos, uno nomine Germanos appellari dicit; neque Pæmanos, sed Fæmanos legendum esse ex ipso locorum situ accurate docet in suis San Maximianis Annalibus, hactenus modis, noster Alexander Wilhermius: proindeque errare Ortelium, qui in nostra Brabantia collocavit, eosque putavit, quos Pelandos nunc dicimus. Hubertus Thomæ Leodii, in Commentariolo de Germaniæ inferioris populis, idem quod Wilhemius sensit de Pæmanis Cæsaris, quoad situm; sed qui ibi vicum Pemout dictum reperit, quasi id significaret Pæmanorum montem, nihil ultra querendum sibi censuit, nec de Faimenna, in qua vicus is est, cogitavit; uti neque Joannes Rhellicanus Tyrtius, neque Joannes Glandorpheus Monasteriensis in dictum Cæsarum locum; Hubertum cærum suum secuti, tamquam in locis suæ patriæ distinguendis certiores ducem.

k Orama, rectius borama, ὄραμα spectaculum, visio.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 96 *

E

F

quod infelici tempore felicibus auspiciis hostium audaciam contudisset. Quod tamen ejus fatum in majorem illi gloriam cessit. Nam sepultus ad Offæ patris palatium (Off-Church nunc dicitur) posteritati adhuc superstes est, utpote qui inter Indigentes relatus, divinos honores apud multitudinem meruit. Melius et magis Catholice scripsisset, qui in Sanctorum Album relatus, sacros Sanctis debitos honores in Ecclesia Catholica meruit. Sed pergit Cambdenus: Vita ejus carmine satis eleganti ab antiquo auctore descripta: e qua non sit piaculum hos pauculos versus subjungere de homicida, qui regnandi libidine percitus, illum sustulit.

Nod sperans vivo Fremundo, Regis honore
Optato se posse frui, molitur in ejus
Immeritam tacite mortem, gladioque profanus
Irruit exerto servus, Dominique jacentis

Tale

A Tale nihil veritum, sero caput amputat ictu.
Talis apud Wydford Fremundum palma coronat,
Dum simul et sotes occidit et occidit insons.

in Warwi-
censi Comi-
tatu :

Hæc Cambdenus. Ex locis assignatis in Comitatu Warwicensi Long Ichingdon in mappis ejusdem Cambdeni Long-Itchingdon, et Harbury ibidem Harberbury sita sunt in Hundreda seu districtu Knichtlowensi, prope oppidum Southamum, nec procul inde distat versus Lanum fluvium locus Off-Church. At qui in poemate citatur Wydford, in mappis Wichfort videtur esse, qui in Hundreda Kynctoum et confinis Oxoniensis Comitatus collocatur. Verum utinam poema illud antiqui auctoris integrum haberi posset: inde forsitan reliqua ejus gesta et miracula cognoscerebatur.

Filius Regis
censeatur,

2 Exstat aliqua ejus Vita in Legenda Joannis Capgraviæ verum in ea plerumque adeo dubia, incerta, et ἀσβέστα referuntur, ut indignum censuimus, quam velimus huic operi inserere. Annus Martyrii assignatur octingentesimus sexagesimus sextus. At quis tunc Rex in istis partibus usque ad decrepitam ætatem Paganicis detentus ritibus vixit? Dicitur is Offa, a Cambdeno et aliis. Videtur autem innum Offa Rex Merciorum: sed hic Christi fidem a pueritia amplexus,

B monasteria Bathoniense et Albanense construxit, anno DCCXCV vita functus, a quo in agro Warwicensi ecclesia condita traditur, unde postea emersit oppidum ab eo Off Church dictum, quo corpus S. Fremundi translatum fuit, unde potuit Offie filius habitus esse. Huic successit Egfridus filius; ejusque, post annum et 140 dies, mortui suffragio Kenulphus Rex est constitutus, virtutum summa illustris. Frustra igitur ad hujus Offæ tempora confugeretur. Nec potest intelligi Offa Rex Orientalium Saxonum, ob locorum et temporum nimium distantium, utpote qui cum Coenredo Rege Merciorum, relicto regno, anno DCCIX Romam ad limina Apostolorum profectus, Sclerum pacificum successorem habuit. Harpsfeldius seculo 9 cap. 12, citato ad marginem Joanne Capgravia, assertit S. Fremundum, Algari Orientalium Saxonum Ducis filium, a perduto quodam cæsui anno DCCCLXVI quinto Idus Maji. Annum et diem Martyrii habet Capgravius. At cum Rege Offa patre Fremundi tradit extitisse eade a tempestate in eadem provincia Algarum, qui ex conjugæ sua Thova filium procreavit, qui tertia die natiuitatis de Rege Offa prophetavit, quod filium procrearet Fremundum, qui leprosos mundaret, cæcos illuminaret, et patriam ab hostium irruptione simul et strage liberaret. Et sic puer baptizatus spiritum emisit. Quidni potius dictus Algarus in provincia Warwicensi vixerit, quam ita procul ablegetur ad Essexium? Fuit etiam aliquis Comes Merciorum Algarus, qui teste Simone Dunelmensi anno MLVIII a Rege Eduardo secundo ex legatus. Sed tempora ad ducentos fere annos distant. Interim Harpsfeldio assentiuntur Alfordus ad annum DCCCLXVI, et Bucelinus in Melono

aliquibus
Comitis
Algarus:

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 97.

gio: quod minus probamus, nisi alia nobis argumenta assignentur.

3 In antiquo poemate et antiquioribus Martyrologiis Fresmundus, Fremundus, aut Fremedus Rex et Martyr habetur. Desunt antiqui historici, qui post Bedam proximis duobus seculis scripserint, et inter posteriores laudatur Malmesburiensis, qui plures Reges Northumbriæ omisit: quidni ita omissus etiam ab eo sit aliquis Rex, qui in Comitatu Warwicensi et vicinis locis aliquandiu regnarit? Dum Wulfherus maritus S. Ermenildæ Rex, Merciorum imperaret, Peada frater fuit Rex Middleenglorum, sive Mediterraneorum Anglorum, et alter frater Merwulfus erat Rex Weston-hecanorum, scilicet qui teste Wigornensi in Occidentali plaga Merciorum regnum obtinuit: uti latius diximus XXIII Februarii ad Vitum S. Milburgæ, Virginiæ et filia dicti Merwulf; et XIII Februarii, ad Vitum prefate S. Ermenildæ Regina. Quidni similiter censeatur S. Fremundus Rex, aut Regis (sive is Offa sive alio nomine appellatus) filius, cui regnum deletatur: qui ne illud obtineret, occisus fuerit? Dicitur deum apud Capgraviæ Fremundus, victoriam nactus de Inguar et Hubbe, Danorum Ducibus, a quibus S. Edmundus Rex Orientalium Anglorum anno DCCCLXX die XX Novembris occisus fuit: et ita dicitur Fremundus in citato poemate sotes occidisse, dum plura millia hostium (Capgravius quadraginta scribit) Christi virtute prostravit: deum a quodam Oswio, qui Dux exercitus sub patre ejus fuerat, latenter crudeli ictu gladii amputato capite interemptus; sed ab eodem, ob miraculum fontis enati, in loculo plumbeo depositus, et in Off Church sepulture traditus. Narrantur etiam apud Capgraviæ illustria quædam miracula, ac tandem dicitur corpus cum hymnis et laudibus de sepulcro veteri elevatum v Kalendas Aprilis, auctoritate Episcopi Dorcestriensis: ubi prius fuit S. Birinus, anno DCCXXX die III Decembris vita functus, cujus propterea nomen, loco alterius Episcopi, perperam eo loco intrusum legitur. Reliqua apud Capgraviæ videri possunt, sed magno cum iudicio discernenda: in quo re laborandum nobis nunc putamus, facit spes per D. Dugdallam obtinendi antiqui poematis, cujus supra specimen ex Cambdeno dedimus, totum, si obtinerimus, daturi in hujus tomi Appendice. Juvat enim sperare, quod tot illustrium, ex nostra præsertim Jesu Societate, Innocentium sanguis, hoc quo imprimimus anno MDCLXXIX effusus in Anglia (sub præserta quidem chimericæ cujusdam conspirationis contra Regem, revera talem respectu solius Catholicæ Religionis, nobisque propriæ in Ecclesia Romana professionis) pariturn cito sit turbatissimis ibidem rebus pacem pietatemque rerum, per quam jurare hoc opus volentibus expedita prius sint omnia, quam ad hujus Mensis Appendices, post alios quatuor tomos impressos, procedatur.

D
AUCTOR G. H.
an Reguli
in Comitatu
Warwi-
censi?

E
corporis de-
positio et
elevatio.

F

DE SANCTO MAJOLO

ABBATE CLUNIACENSI IN GALLIA.

G. H.

ANNO
DCCCXCIV.

Cultus 11
Maji

Pæconia cænobii Cluniacensis sæpius protulimus, maxime ad diem XIII Januarii, quo colitur B. Berno primus Abbas, et ad diem XXIX Aprilis, qui sacer est S. Hugoni sexto ejusdem Abbati, inter quos medius floruit S. Majolus quartus Abbas. Vicia ejus Actu datus ad hunc XI Maji, quo die ad Christum migravit postridie Ascensionis ejusdem, anno DCCCXCIV, quando cyclo Lunæ VII, Solis XXIII, littera Dominicali G, Pascha celebratum fuit ipsis Kalendis Aprilis, et festum Ascensionis die X Maji. Anti-

quam S. Majoli venerationem indicant quam plurima antiqua MSS. Martyrologia sub nomine Usuardi, sed aucta, cum MSS. Centulensi S. Richardi, Florario Sanctorum et aliis: item Martyrologia Colonix et Lubecæ anno 1490 excusa nec non ut quod biennio citius Venetiis prolierat a Bellino secundum morem Romanæ curiæ compositum. Successerunt passim alii Martyrologi, Marcolycus, Felicius, Molanus, Galesinius, Canusius, Saussayus, uti et Wion, Dorganus, Menardus, Bucelinus cum hodierno Romano, in quo ista leguntur:

Apud

A Apud Silviniacum depositio S. Majoli Abbatis Cluniacensis, cujus vita sanctis meritis fuit præclara. Festum etiam aliquod Translationis S. Majoli Abbatibus celebratur ad diem IV Maji in MS. Leodiensi S. Lamberti. Quo item die nomen S. Majoli insertum est Aucturio Greveni ad Usuardum. In Martyrologiis quibusdam Florentiis, impressis ac manuscriptis, ad diem XVII Aprilis refertur S. Majolus Abbas, pater multorum monachorum, qui requiescit in loco Silviniaco: quod cur ibi potius quam alibi sic scriptum sit, nequeo divinare.

2 Cum vita S. Majoli esset meritis præclara, et miraculis divinitus putatis confirmaretur; a variis varia de iis collecta fuerunt, sed quæ fuisse confusa diffusionem potius dispersa quam digesta, testatur Nalgodus, aliquibus Nagoldus, monachus Cluniacensis et S. Majoli discipulus, qui primus ordinate Vitam Magistri composuit: quam hactenus ineditam, ipsi anno MDCXII in monasterio Cluniacensi repertam descripsimus, et nostris Notationibus illustratam primo loco damus. Ab hac Auctor Chronici Cluniacensis in Haymardo sive Aimardo decessore et in S. Majolo, plurima iisdem verbis servatis descripsit, uti commodius ad ipsa Acta observamus. Interim in S. Odone Abbate secundo videtur aberrare, dum inter hujus discipulos numeratur Nalgodus monachus, vitæ simplicis et honestæ, qui post decessum ipsius S. Odonis vitam ejus et miracula luculenter descripsit. Quæ de S. Majolo plane intelligenda arbitramur. S. Odilo Abbas et S. Majoli successor infra in hujus Vita num. 10 remittit Lectorem, ut discat ab eis, qui eum visu et auditu noverant, qualiter vixit, qualiter docuit, et qualiter plenus dierum adornatus virtutibus ab hac luce discessit. Ubi hanc Nalgodi historiam vitæ ejus intelligi non dubitamus. Addit ibidem S. Odilo, volumina a doctissimis viris ordinata, sensu catholico, calamo conscripta rhetorice, et in nonnullis locis metro variata dactylica. Ut ea volumina nancisceremur, fuimus solliciti: ac primo ea in bibliotheca Regiæ Sueciæ reperimus, sed accephata, et quæ habebantur in colice numero 696 signata, inde a num. 22 descripta damus. Postea eandem Vitam tribus libris seu voluminibus distinctam reperimus Florentiæ apud Illustrissimum Senatorem Carolum Strozzi, ubi quæ nobis deerrant, ex codice membranaceo num. 5 signato, ipsi descripsimus. Deinde ex Italia per Galliam in Belgium redeuntes invenimus eandem Vitam in Archimonsasterio Cisterciensi in tomo 3 de Vitis Sanctorum, cum præpositis versibus Reimbaldi, ex quibus scimus petente Warvenerio ea Acta fuisse composita a Syro, eoque vita sancto fuisse ab Aldebaldo absoluta. Omnia denique ex MS. Divionensi S. Benigni descripta nobis obtulit Petrus Franciscus Chiffletius noster: et sic ex tot diversis MSS. collecta et collata edimus secundo loco. Hæc autem hactenus inedita fuerunt omnia.

B Vita scripta a Nalgodo discipulo:

3 Tertia loco domus Vitam quam dictus S. Odilo, S. Majoli successor, postmodum scripsit: cujus sermonem Laurentius Surius nonnihil expoluit, quorundam etiam aut comprehensius reddidit, aut plane amisit. Habemus eandem integram in illustri codice nostro MS. eamque, sed omisso initio et fine, uti infra observamus, ex MS. Fiscanensi transmisit nobis Fredericus Flouet noster: ipsam vero contulimus cum eadem Vita in Bibliotheca Cluniacensi pag. 279 excusa: in cujus Bibliothecæ Additamentis extat adhuc alia, ab Auctore, ut videtur, monacho Silviniacensi composita: quam quia in ea fere nihil habetur, quod in prænominate Actis non accuratus traditur, hic omittimus, cum curiosus Lector ipsam ibi legere possit: ejus autem loco damus libros duos Miraculorum, quæ dictis Actis ibidem subnectebantur, post aliud Vitæ compendium interpositum. In supra citato MS. Cisterciensi habetur sermo in Natali S. Majoli, hoc exordio: Diei hujus sacrosan-

cta sollemnitas solennem desiderat tanta expectatione sermonem, ergo adjuvante Domino ministramus vobis quod dedit a quo omne bonum procedit: cum quo totum, et in quo totum, et sine quo nihil. Aderat et Admonitio ad Fratres hoc exordio: Athletæ Dei estis, in stadio spirituali decertatis: legitime certandum est ut ad bravium pertingat. Quæ ibi videri possunt.

4 Majus operæ pretium esse videtur, neque hic præmittendum instrumentum, quo cessio Haymardi Abbatibus et Majoli substitutio continetur ex tomo 6 Spicilegii Acheriani desumptum ut sequitur. Ordine divinæ dispensationis, cum primum sacris legibus a Patriarchis et Prophetis, tum etiam humanis a Consulibus et Regibus motus populorum comprimeretur; post, tempore incarnati Verbi, ignea romphæa in ostio paradisi fonte lateris Christi extincta, ut regnum Dei violentius raperetur, cœpit status Ecclesiarum ab Apostolicis viris piis moribus informari, et demum a sacris viris et Abbatibus in subditorum mentibus Regularis ordo disponi, ut per eum currentibus facilis cœlestis patriæ videretur ascensus. Sicque fit ut quanto quis per exempla pietatis, paterno cultu se ad celsa erigens, processerit, et subditis ad cœlestia sequendi ducatum præbuerit, tanto a remuneratore Domino multiplex mercedis et filiationis fœnus percipiet. Et quoniam ad Prælatos respicit, quidquid a subditis delinquitur, exemplum pravæ vitæ negligentiam subditorum, sententia divini examinis, ignis gehennæ inexhaustus vindicat. Quapropter ego Haymardus, S. Petri Cluniacensis cœnobii Abbas indignus, præsentibus atque futuris omnibus generatim notum esse volo, quia hæc et hujuscemodim mente pertractans, ætate defatigatus, officiis quoque corporis imminutus, dum minus me Pastoralis curæ idoneum persentisco, B. Benedicti capitulatum de constituendo Abbate sollicitudine præmonitus, cum omnibus Fratribus meis, filiis et conservis, Beati quidem Petri pridem Clericum, Fratrem ac Filium, monachum Majolum religiosum, eligimus et Abbatem esse decernimus, ne insolentia nostræ infirmitatis ordo deterescat, et repulsam in aliquo patiat, Domino propitio semper ad meliora provehendus. Et ne technam alicujus excusationis prætendant (nam, sicut qui indignus ad regimen incautus aspirat, [repellendus]; ita si quis dignus refugit, merito constringendus habetur) consilium Episcoporum et Abbatum adhibuimus. Et sicut Cluniacense monasterium Domino auctore a Guilielmo Duce fundatum, nomine Principis Apostolorum sacratum, Privilegiis Romanæ Sedis insignitum, Regalibus præceptis confirmatum, a Reverendis quoque Abbatibus Domino Bernone et Odone ordinatum constat; ita cum omnibus Abbatibus, locis et cellis, ubique eorum vel nostro nomine acquisitis, prædicto Fratri ordinandum tradimus: atque tam ad ordinem servandum, secundum B. Benedictum et instituta Patrum nostrorum, quam ad res disponendas, sub omni integritate, propitia Divinitate, vinculis obedientiæ adstringimus, et Abbatem unanimiter omnes proclamamus. Hujus vero electionis et ordinationis ejus seriem, per consultum, ut diximus, Primum Comitum et etiam nostrum, et Advocati Leotoldi litteris sanciri præcepimus, atque regulariter celebratam ordinationem in Christi nomine confirmavimus, et a Patribus et Fratribus nostris scriptis confirmari præcavimus. Acta Cluniacensi cœnobio, feliciter. Amen. Et sequebantur subscriptiones primo ipsius Haymardi Abbatibus, tum Mugubaldi Matiscensis Episcopi, duorumque Episcoporum aliorum et totidem Abbatum, ac denique monachorum triginta duorum.

5 De Silviniaco, ubi sacrum S. Majoli corpus conservatur, in Catalogo Abbatiarum et Prioratum, monasterio

Instrumentum, quo Haymardus Abbas Officio cedens,

Majolum legitime electum instituit.

F

alia a Syro et Aldebaldo,

tertia a S. Odilone successore:

quarta omissa,

libri 2 Miraculorum dantur.

A monasterio Cluniacensi subditorum, qui sunt de Provincia Arvernica, ista traduntur: Prioratus S. Majoli de Silviniaco Arvernensis diocesis, ubi debent esse quadraginta monachi secundum definitionem anni mcccxxvii. Et reperitur in pluribus locis, quod fuerunt quinquaginta temporibus retroactis. Et debent ibi celebrari quotidie quatuor Missæ cum nota, et quatuor sine nota. Sunt ibi Sacrista, Infirmarius, Eleemosynarius et Camerarius Officarii perpetui. Et dein numerantur immediate subditi Prioratus de Silviniaco, alii Prioratus undecim, et Domus quinque, quorum nomina cum personarum numero, quæ in hisce legere solebant, ibidem Lector reperiet. Infra lib. I Miraculorum num. 9 cum corpus esset depositum, ad sanctissimum ejus caput dicitur altare quoddam esse constructum, quod Dominus Beggo, Arvernensis Sedis Episcopus, in cujus diocesi isdem erat locus, magna cum reverentia consecravat. Hinc correat Catalogum, in quo erat excusum Æduensis diocesis, loco Arvernensis. Dicitur autem Beggo traditur Arvernensis sive Claronontanus Episcopus fuisse, cum S. Majolus ad æternam felicitatem migraret.

prioratus
Silviniaci

in diocesi
Arvernensi.

guinis Gallicani magnum sibi nobilitatis apicem comparavit: illustrior tamen fide et religionis honore nobilior, quidquid sibi ad luxum et superbiam vitæ contulerat gratia carnis et sanguinis, prudenter transtulit in argumenta virtutis. Nutritus tenere parentum cura, litteratoriis artibus traditur informandus: processu temporis cura ætas in eo adolesceret et facultas, liberalibus studiis liberaliter imbuendus: cui etiam in scholaribus disciplinis gratia præstata fuit, quæ vivacitatem ingenio, tenacitatem memoriæ ministrans, vas electionis suæ thesauris cælestibus cumulabat. Mira facilitate animi combibebat omnia, assignabat memoriæ universa, ut quidquid semel in pectoris armarium trajecisset, perennis memoriæ laqueis irretiret. Coætaneis et conscholaribus exemplo erat: eis vero, qui in illo cælestis gratiæ præludia noverant auspicari, miraculo habebatur.

D
PER NALGODUM. EX MS.

liberalibus
studiis im-
butus,

3 Cumque adhuc sub annis puerilibus, ætatis impotentia teneretur, et ipsa debilitas pupillaris virtutis studium propulsaret; concepto spiritu fortitudinis cœpit pueriles ineptias declinare, et lenocinia verborum manu sanctæ gravitatis abigere. Jam tunc Spiritus adoptionis eum in filium lucis adoptans, cœperat apud eum familiariter conversari; et ponens in ejus pectore thronum suum, in illius conscientiæ tabula amoris sui rudimenta sculpebat. Innatus est ei amor perpetuæ castitatis: devovit Domino primitias carnis suæ; et seipso melius nihil habens, seipsum obtulit, præparans Deo virgineam in suo corpore mansionem. Horrebat divinitus informata voluntas blanditias carnis; votis puerilibus blandientes satellites voluptatum delicias, quasi venena mortifera fugiebat: quidquid immunditiæ vicinum fuerat et cobærens, amicus munditiæ respuebat: verecundus pudor faciem nobilis pueri venustabat, et pudicus oculus pudicæ conscientiæ nuntium se præbebat et testem. Videres in virgine puero lascivam pueritiæ levitatem censoriæ gravitatis acrimonia condemnari: videres insolentiam puerilem et motus incompositos ætatis illius matura morum canitie castigari. Hæc in eo, mater gratia, seminaria virtutum spargens, suis eum artibus habuebat, suis disciplinis et legibus informabat: præsignans qualem postmodum futurus esset, cujus infantiam tanta compositionis arte Spiritus sanctus informasset.

E

perpetuam
castitatem
vovet.

B

VITA

ex prolixioribus cœvorum actis a Nalgodo monacho post sesqui secum contracta.

Ex codice MS. Cluniacensi.

PROLOGUS.

Vitam Beatissimi Patris Majoli, confusa diffusionem dispersam potius quam digestam, ut simplici brevitate colligerem et expedirem. Fratrum studiosa caritas imperavit: caritas injunxit ut scriberem, et ut præsumerem tantum opus, piæ securitatis audaciam inspiravit: ipsa quoque, quæ numquam excidit, felicem exitum pietatis proposito non negabit. In hoc ergo spiritu libertatis atque fiduciæ dilucida veritate breviter deflorabo, quos per B. Majolus sol justitiæ radios suæ virtutis infuderit huic mundo; et propositis auctoribus qui de illo scripserunt, sicut ex eorum tractatibus deprehendere potero, sensum veritatis eorum meo loquendi genere palliabo: nec opus erit compendia virtutum ejus rhetoricis coloribus investire, ne gloriæ tanti viri non meritum radiis illustrasse, sed verborum nebulis videar obruisse. Ipsa per se sobria nuditas gestorum ejus habet plurimum caritatis et luminis, cui certe si alienos colores induxeris, non amplificas gratiæ dignitatem, sed obumbras et minus gloriæ majestatem. Anro quippe sans splendor omnino detrahitur, si argenti claritas inducatur; et argenti puritati non medio-crem injuriam irrogas, si ei vilitatem plumbeam superducas. Non indiget vita Majoli ut urbanae facundia titulis coloretur, quæ variis et festivis cælestium signorum splendoribus mirabiliter insignitur. Sed nunc ad ipsam pietatis historiam maturetur accessus: faveat huic operi simplex Spiritus veritatis, qui voluntaria oris mei sic bene disponat et ordinet, ut me et a vitio superstitionis immunem, et a culpa mendacii faciat innocentem.

Auctor simplici se usum stilo asserit,

ut virtus tanti viri melius appareat.

In Provincia natus,

F

b
Matriscone
creatur
Clericus
c

d

CAPUT I.

Ortus. Studia. Archidiaconatus. Eleemosynæ. Vita monastica.

Beatus itaque Pater Majolus, majori meriti dignitate quam generis, transcendit suorum natalium claritatem nobili privilegio sanctitatis. Provinciæ regionis indigena a, usque ad ipsos Galliæ Procere affinitatis suæ terminos dilatavit, et a linea san-

Maji T. II

4 Jam pueritiæ metas evaserat, et in florem adolescentiæ ferebatur; cum parentes illius mortis publicum iter ingressi, eum sibi reliquerunt superstitem et heredem. Sed cum violenta Saracenorum manus, a b finibus suis ebulliens, Provinciam occuparet, vastaret, dirueret atque diriperet; relictis fundis, qui sibi ex paterno jure numerosiores obvenerant, c Matrisconam Burgundiæ civitatem advenit: ubi a quodam suorum affinium, qui inter urbis Procere nobilitate et opibus eminebat, gratanter exceptus, et illo medio apud d Episcopum conciliatus in gratia, divinis deinceps ministeriis mancipandus, ordinatur in Clericum et in Canonicum majoris ecclesiæ promovetur. In quo dum Pontifex pietatis auspicio primitias bonæ spei ex ipsa honestatis claritate colligeret, sæpius inculcans et repetens miscibat cum eo de servanda integritate sermonem: hortabatur eum familiari colloquio, ut nitorem munditiæ et sanctimoniam candidatum integro corpore custodiret et corde: decere puerum, qui puritatis Auctori sacramento Clericatus fuerat dedicatus, virgineam carnem et mentem integram retinere: primogenitum castitatis, ne a contrario spiritu suffocetur, sigillo fidei muniendum. Quod libenter audiens devotus puer, in custodiam castitatis tanta ambitione concepit, ut minus honestas confabulationes et suspecta consortia fugiens, honestis et gravibus personis ad-

83

consortia

A haereret, et suos quoque contubernales honestos faceret et pudicos; terram quoque cordis sui et agrum conscientiae spiritualium virorum doctrinis spiritalibus compluebat: et mentem suam, ne otiantem et oscitantem spiritus malignus irrumperet, honestis occupationibus exercebat.

B Qui etiam sapientiae zelo ductus, amore et desiderio litterarum, Lugdunum, Galliae primam Sedem, expetiit; et sub Antonio quodam, sub quo Philosophiae studia praecipue tunc florebant, disciplinis liberalibus operam dedit: multumque in brevi proficiens, discipulum exiit, et in Magistri vocabulum et honorem felici transitu convolvavit. Inde quoque rediens Matisconam, cum celebris odor virtutum ejus circumjacentium aures et animos solenni opinione compleret, imponitur lucerna candelabro: et juvenis totus ex merito subsistens et gratia, invitatus et nolens subit Archidiaconi personatum. Diaconi suscepto gradu, legibus Apostolicis se totum collineans et conformans, talem se vita et moribus exhibere curabat: qualem esse debere Diaconum Paulus in suis Epistolis praefigurat. Fit Majolos, juxta nominis sui allusum, major oculus Episcopo

*fit Matiscone
Archidiaconus:
1 Tim. 3, 8*

Matisconensi: qui non tantum privatis actionibus exequendis, sed toti Ecclesiae dispensando, curam provisionis impendebat; et acceptae administrationis officium viva diligentia prosecutus, studio praedicationis insudabat; cumque plura ageret quam doceret, seipsum illis, cujus imitatores deberent fieri, proponebat.

C 6 Caritas, quae sibi in illo summum vendicaverat principatum, sua negligens, aliena curabat, magis eligens communis fieri quam privata. Tam vera condescensione affluebat in pauperes, ut compassionis igne super afflictorum miseris ureretur. Nihil illi gratiae cum turpi lucro; sed quod sibi refundebat personalis officii ratio, in usus pauperum misericordiam providentia diflundebat. Si vocem pauperis ad ostium clamantis audisset, ipsum Jesum in illius miseria peregrinari cognoscens, ad tantam misericordiam flerebatur, ut non requiesceret spiritus ejus, donec ex sua copia illius inopia suppleretur. Multa cum frequentia pauperum diversi sexus et generis sequebatur, ut si benignitatis ejus affectum aspiceres in egenos, virum eum misericordiae non negares. Gaudebat se contingere vir beatus fimbriam vestimenti Jesu, et extrema in corpore Ecclesiae Christi membra humilibus obsequiis excolebat; non ad libidinem, sed prout cuique expediebat; totus ad singulos, totus ad omnes, singulorum opportunitatibus totus accurrens, studebat omnibus prodesse pariter et adesse.

D 7 Eo tempore quo vir Domini Majolus his invigilabat misericordiae disciplinis, corrupti aeris intemperies agros regionis illius infecunda sterilitate damnaverat. Exhausterat in usus et subsidia pauperum, quidquid in horreo et promptuario potuit inveniri: nilque fere supererat, quod non in operam pietatis adolescentis pietas insumpsisset. Accessit oeconomicus, cui domus dispensatio credebatur, anxius et contestans omnem in pauperes substantiam distributam: pauca in horreis resedisse, quae in stipendia quotidiana familiae partirentur. Quem vir Domini, qui sibi nec de crastino cogitabat, blande consolatum dimisit, asserens, nihil Deum timeribus defuturum, sed ipsum diligentibus omnia cooperari in bonum. Instabant vocibus pauperes; viduae et pupilli lacrymosis vocibus inclamabant; pietatis ardorem, qui numquam tepuerat in viro Dei, suis clamoribus suscitantes. Quid faceret? Quo se conferret? Liberalis animus, qui se dudum offerebat, etiam non petenti, toties et tot vocibus imprecatus, quod porrigeret non habebat. Contulit se ad Deum

*in publica
fame,*

miserentiae fontem, ut quod sibi in seipso defecerat, in illo qui numquam evacuetur hauriret. Ingredietur oratorium, quod in honore S. Michaelis trans Ararim ipse construxerat, in quo a seculi tumultibus se conferre et privatae orationis studio consueverat incubare. Accumbit precibus, suspiriis Dominum interpellat, et solutus in lacrymas pauperibus, quibus victualia non ministrat, orationum suffragia devotior elargitur. Adest Divina pietas famulo deprecanti, et septem solidos, Majoli suspiriis et singultibus fabricatos, oculis jacentis supposit. Caput ab oratione sustollens, videt solidos, miratur et refugit; et ne illusio fieret inimici, aut eos aliquis perdidisset, aestuans cogitatio reveretur. Avertit oculos tertio, et tertio reflectit in solidos: procumbit tertio ut oratione solveret phantasiam. Erat quasi miraculum, ante faciem ejus solidos, a nemine deportatos, a nullo depositos, post orationem inibi perdurare: quaesitum est, et inventum neminem perdidisse. Laetus igitur donum supernae benedictionis accepit: et per manum Grimaldi, qui hujus facti fuerat occultus et familiaris inspector, quod diei sufficeret reservato, reliquum in pauperes praecipit dispartiri. Cumque domestici suaderent ut totum in usus proprios detorqueret, ac futurae provideret inopiae; Deus, inquit, noster amplius consuevit tribuere quam rogatur: qui circa nos hodie sollicitudinis curam exhibuit, crastino quoque providentiam adhibebit. Quaramus primo studio regnum Dei, et secundo ordine necessaria temporis subsequantur. Gratias agamus Domino de impensis, et necessario impendenda bonae illius fidei committamus: non deerit ipse nobis, non deerit, qui se in veritate poscentibus assistere consuevit. His verborum blanditiis vir mansuetudinis atque modestiae, querulosae familiae satisfecit. Sequenti die planstra vino onusta deducuntur ad virum Dei, quae sibi et domui ejus sufficerent in multos dies: quae ipse cum gratiarum actione suscipiens, largitori bonorum omnium Deo laudis sacrificium obtulit, qui benedictioni primae donum secundae benedictionis apposuit. O bonitas nullis temporum angustiis coarctanda! Nudis et simplicibus Majoli verbis condescensio divina subservit, parique diligentia nec dissimili studio tam verba quam preces ipsius provehit ad effectum. Ne videretur forsitan minus dignum et quasi minus conveniens Majestati, solidos praestitisse, adjecit ad vinum. Rem magnam majore miraculo cumulavit, ut utroque conjuncto famulum suum in facie totius Ecclesiae faceret clariorem. Hoc vero probabili argumento probavit se Dominus, et ostendit Majoli devotionem et studium approbasse.

E 8 Per idem tempus civitas e Vesontionensis, suo viduata Pastore, cum de substituendo Episcopo diversa inter se studia partium conflictarent, in hanc sententiam tota consensit, ut sibi Dominum Majolum praeficeret Sacerdotem: felicem se fore, si juvenem spectabilem genere, praedicabilem meritis, litteris eruditum, in Pontificem sortiretur, cujus ope et industria secret sibi vitae victualia ministrari. Quod ubi comperit vir beatus, se imparem tanto oneri, se indignum tanto honore conclamans, tota vocis et animi libertate, linguaque et manu ne fieret obviam: bonus discipulus bonum imitatus Magistrum, qui omnem hominum gloriam fugiens, ne a turbis Rex constitueretur aufugit. Numquam potuit libera voluntas ejus ad consensum provectionis inflecti, ut Sacerdotioungeretur; qui ipso quoque Diaconi gradu se penitus fatebatur indignum. Nolebat vir Deo dignus surgere ante lucem, sed sedere et humiliari cum Christo; ut ei in convivio locum ultimum occupanti caeleste oraculum insonaret; Amice ascende superius.

D

*Deum orans
7 solidos
repperit,*

*E
et in pauperes
distribuit;*

*plaustra vini
accipit.*

F

*e
Archiepiscopatum
Vesontion. recusat,*

A 9 Toto hoc tempore honestus juvenis scholas rexit, liberalibusque disciplinis et artibus suos imbuens et informans; ut calicem Philosophiæ, quo ipse ab ineunte ætate fuerat debriatus, caritative in alios docendo transfunderet. Nec illud faciens, ut avaritiæ suæ consulere, qui præsentia prorsus aspernans, futura votis solennibus amebat; sed ut providus dispensator, talentum quod acceperat distribuens ad usuram, ut traditam aliis pecuniam cum multo fœnore reportaret. Nec humani gloriam favoris aucupari, aut sui nominis terminos dilatare quærebat: sed eorum utilia magis affectans, thesaurum desiderabilem, qui ejus requiescebat in ore, dispersive in alios dividebat.

10 Hinc jam Majolus in oculis suis minor, sed in oculis hominum major apparens, puritate vitæ et gravitate operum ab ipsis æmulis et invitis magnæ sibi reverentiæ gratiam exigebat. Cœpit ardua equi, majora tentare, et currens in odorem cœlestium unguentorum toto ad æterna desiderio contendebat. Prægustabat jam, quam bonus sit Deus Israel rectis corde: et vitæ dulcedinem naribus pietatis odorans, totus in Deum virtutis amore et gratia ferebatur.

B Magnus quippe consilii Angelus hunc spiritum infuderat cordi ejus, ut Ægyptum mundi hujus mente et corpore deserens, ad vicina cœnobialis Ordinis deserta migraret: hoc sibi utile apud se judicabat: hæc pia deliberatio mentem juvenis occupaverat, ut sprete libertate carnis in monachi puritatem transiret, et ab Hierico in Jerusalem, a terra miseriæ et tenebrarum in regionem quietis ac lucis, felicem sibi præpararet ascensum. f Erat locus in territorio Matisconensis, in valle, quæ dicitur Cluniaca, privatus quidem situ, sed opinione et fama toto jam orbe celeberrimus et solennis. Qui longe ab humana communione semotus, tantum habebat solitariæ quietis et pacis, ut cœlestem quodammodo videretur solitudinem imitari: ubi etiam ab antiquo monasterium fundatum fuit, in quo sub viro vitæ venerabilis Aymardo numerosior conventus Fratrum, cura morturæ carnis abjecta, victuro in æternum spiritui militabat: apud quos religio et honestas tanto fervore et studio colebatur, ut vivere homines more divino, et in corporibus positos præter corpora fieri mirum esset. Virtus quippe monasticæ professionis, quæ in negligentiam tota deciderat, et in Ecclesiis Gallicanis præcipue frigescebat, sic per eos est ad suum reformata principium, ut fere totus orbis religionis inde et ordinis veritatem se gaudeat consecutum.

C Hinc in Ecclesias Galliæ rivi sanctitatis et gratiæ defluerunt: hinc in Occiduas mundi partes regularium præceptorum et rigoris monastici fluentia manarunt. Huc bonæ indolis adolescens Majolus, non animum deponens sed habitum, inter scholares tirocinii cœlestis alas Domino militaturus intravit g. Videres juvenem more aquilæ renovatum, pennarum deposita vetustate plurescere, et ad virtutum gratiarumque reflouescere novitatem. Videres adolescentiam meritis pubescentem, pallio vetustatis exui, et ad cœlestis sponsi suspirantem amplexus, in veram Christi plenitudinem reformari. Pannis infantiaæ Jesu et vestibus humilitatis indutus, sacramenta ordinis, humilitatem scilicet et obedientiam, miro fervore animi sequebatur; et in his viriliter exequendis nullum sibi patiebatur æqualem. Puritati cordis et corporis ordinatæ scientiam caritatis annectens, funem, qui difficile rumpebatur, intextor subtilissimus triplicabat; totus in monachum transiens, totus monachum redolebat; et monachi lege vivens, ad summum monasticæ religionis culmen evasit.

21 Responsa Cluniacensis Ecclesiæ ad Sedem Apostolicam delaturus Majolus, vere monachus,

Romam dirigitur ab Abbate: qui negotio fideliter et prospere terminato maturans reditum, h Yporedia Italiae civitatem devenit, ubi unus ex ejus sociis monachus subito languore correptus, acri cœpit ardore febrium fatigari. Indignata febris invaserat omnia membra jacentis, ut fere jam moriturus in proximo videretur. Anxiabatur spiritus viri Dei, et morienti pene commoriens dolorem suum lacrymis et singultibus solabatur. Sustinuit per tres dies: et ægrotus in nullo melius se habebat. Insecuta nocte, cum defatigatis artibus soporis gratiam indulsisset, quidam ei reverentiæ personalis apparens, hortatur ut Oleo sancto perungat ægrotum, et sicut Jacobus attestatur, oratio fidei salvaret infirmum. Surgit congratulans visioni, et infirmum perungens Oleo, totum hominem qui tota desperaverat de salute, in spatio unius diei reformat integræ sospitati. Multum quidem valuit Unctionis sacramentum: sed non minus Majoli lacrymæ meruerunt, quibus datum est ut tam veloci remedio infirmitati corporeæ corporalis unctio mederetur. Quibus reversis Cluniacum, cum Fratribus innotuisset hoc factum; qui prius servum Domini pro vitæ meritis honorabant, nunc per manifestam gratiam invitati, majori eum reverentia et miraculo habere cœperunt.

ANNOTATA.

a In Chronico Cluniacensi inter hæc verba ibi inserta interponitur in oppido, quod dicitur Valentiola, vulgo Valenzole, in diocesi Revensi, anno 990 donata ordini Cluniacensi. Consule Bouchæi Chorographiam Provinciæ pag. 232.

b Degebon Saraceni tunc in Alpibus vicinis, maxime maritimis, et habebant Fraxinetum oppidum refugium in Comitatu et diocesi Foro-Juliensti, de quo latius agitur xxii Maji, ad Vitam S. Babonis, qui Saracenos expulit.

c Matisco seu Matiscona, ad Ararim urbs Episcopalis, inter Lugdunum et Babylonem quasi media.

d Forsan Berno, is fuit sicut quæri successit Magnobodus Sammarthani Maimodus, vulgo Maimbeu anno 937 ordinatus, mortuus an. 962.

e Videtur id factum, post obitum Guifredi seu Gofridi 43 Archiepiscopi, qui traditur fuisse in ea dignitate anno 932, et adhuc anno 947 vixisse. Quod vero apud Sammarthanos dicitur præfuisse adhuc anno 951 et 953 nullo modo consistere potest, eo quod tum inter Cluniacenses monachus vixerit Majolus.

f Sequentia verba, auctore Nulgo, citantur in Cluniacensi Chronico, in Gestis S. Majoli.

g Circa annum. 948.

h Eporedia vulgo Yurea, hinc etiam Yporedia, urbs Episcopalis sub Archiepiscopo Turvinensi, sub titulo Marchionotus Pedemontio addita.

CAPUT II.

Abbatis munus inpositum. Illustres virtutes. Cæci illuminati. Alia miracula. Monasteria reformatu.

Interea venerabilis Aymardus, attendens in se naturalem occasum ætatis pariter et virtutis; ne defectus ruina fieret ordini, et ipsius debilitas remissionem pareret disciplinæ, pia formidine verebatur. Advocat in Capitulum virtutis et sanctimonie legionem, cunctisque in unum corpore et animo congregatis, in suspensas circumsedentium aures hujus orationis formam deposuit. a Ex magnamini Regis audacia novimus, ait, in milites spiritum fortitudinis derivari; sicut ab opposito negligentia remissi Ducis b collateralibus animum dissolutionis inspirat: adversa

D
PER NAL-
GODUM EX MS.
h

socium ægrum
sacra Unctio-
ne sanat.

E

F

Jac. 5, 14
Ab Aymardo
Abbate de-
siderante
liberari,

a

b

alios docet
Philosophiam:

caduca re-
spuens

f
et Clunia-
cense mo-
nasterium
ingressus,

g

in virum
perfectum
evadit;

in itinere
Romano

A adversa capitis valetudo toto redundat in corpore, sicut eo incolumi permanente membra cetera sospitate et gaudio penitus hilarescunt. Rex etenim formidolosus et pavidus, si terga vertat, si fuerit elapsus in fugam, numquid non statim quisque fortissimus et virilis femineo pavore solvetur? Quis in capite molestiam sustinens et in membro patiens principali, non illico totis animi et corporis viribus elanguescat? Quorsum evadatoratio perspicuum est. Ego enim vobis in caelesti militia ducatum praestans, et more capitis *c* toti Cluniacensis Ecclesiae corpori providentiam exhibens generalem, senio et debilitate confectus, officio meo responsum operis exhibere non possum. Processi in dies multos, et jam grandaevus et senex totius virtutis in me defectum sentio naturalem. Facilis excursus annorum me ignorante deprædatus est vires meas; caligant oculi, luminum acies tota retunditur, et sensuum veritas imminuta sentit *d* dejectionis suae injuriam. Licet sit animus perseverans et spiritus victor annorum, totius corporis tamen ruinam passus excubias ordinis celebrare nun possum. Provideat sibi discretio vestra Pastorem, qui praecedat vos in via Dei, et veluti columna luminis in nocte offensionis dirigat gressus vestros. Navis sine remige commissa ventis, nonenavigare ad portum, sed illidi scopulis et mediis insepeliri fluctibus consuevit: castrensium militiae multitudo, nisi Ducis legibus informetur, praesentia muniatur, firmetur auxilio, saevas circum frementium hostium manus incurrit: Ecclesia viduata Rectore, dum non habet oculum providentiae quo regatur, foveam praecipitationis uffendit.

propositus in successorem,

B Cum haec et his similia venerabilis Senex in virtute spiritus loqueretur, et ad ejus vultum et verba circumsedentium mentes et oculi raperentur; adjecit: Vobis quidem Abbatis incumbit electio, et vestrum erat commune providentia praefecisse Pastorem. Sed quoniam in nostrae discretionis judicio vestri quoque posuistis arbitrii libertatem, de Domini misericordia pie praesumens, hortor atque commoneo, ut Fratrem Majolum in custodiam gregis Domini substituatis vigilem et rectorem; cujus honestas et gratia, frequentibus virtutum iudiciis approbata, totius ei auctoritatis exigit personatum. Hunc nobis amor concediat, commendat prudentia, sanctitas reconsignat; ut qui in Domino est adeptus gratiae plenitudinem, consequatur etiam dignioris officii claritatem. Ad hanc Senioris vocem omnium qui aderant pectora Spiritus unitatis implevit, et pariter concurrentes in unum, simili voluntate et animo, Dotanum Majolum profinus in Abbatem elegerunt. Nulla ibi diversitas partium, nulla dissonantia voluntatum: sed pari devotionis affectu renitentem et invitum ad officium pietatis impellunt. Vir autem Domini, tanto violentius, quanto humiliter se excusans, suam verbis aperit indignitatem, et curae Pastoralis attollit et praedicat dignitatem. Cumque in hac repudii voluntate humilitas obstinata duraret, et Conventus pro eo triduanæ orationis ad Dominum vota fudisset; vidit personam in visione noctis, quae libellum Regulæ manibus praeferebat, ut Fratribus consentiret, et in testimonium virtutis suae eandem sibi Regulam perenni matrimonio desponsaret. Evigilans post quietem timore concutitur, et de inobedientia satisfaciens fraternae se subjicit voluntati. Ascendit invitum locum *e* Abbatis; et in Domino vitam ducens, mensuram impositae dignitatis meritorum floribus exornavit.

visione confortatus admittit:

14 Promotus igitur, et gratiae privilegiis cathedram Abbatis implens, Deo placuit innocentia cordis et operis, et hominibus profuit doctrina et magisterio pietatis. Speculum fuerat humanae vitae conver-

satio et vita ejus, in quam si diligentius vultum intenderes, omnium deformitatem et formam plenissime pervideres. Nihil illi commune cum seculo, sed totum se ab illo exhibens alienum, Christum vita et moribus loquebatur: in terra corpore positus caelum meritis possidebat, caelestis illius munditiae quemdam in carne praeferebat candidatum: Christum sapere, Christum loqui, terrena postponere, ad aeterna suspirare, lectioni insistere, doctrinae studiis insudare, familiare illi fuerat et amicum. In vultu ejus matura jucunditas, in incessu honesta gravitas apparebat. Jugis abstinencia illi crebrae vigiliae, in precibus frequens et pene assiduus, orationis suae sobriam siccitatem lacrymarum medullis saepius irrigabat. Sic in edendo sobrius et parcus erat, ut, gustando de singulis, vitium superstitionis effugeret, et de omnibus parum delibans numquam periculum satietatis incurreret. Totus caritate redundans et gratia, et in Angelicam imitationem aspirans, virtute super hominem ferebatur.

15 Cum jam fere summos gradus attingeret sanctitatis, et in virtutum plenitudinem erupisset orationis gratia, Velanorum civitatem, quae Podium S. Mariae vel Anicium nuncupatur, expetiit: communi occurrentium favore susceptus, solennem ecclesiam Beatæ semper Virginis Mariae populorum frequentia stipatus ingreditur: procumbit in terram, in orationem prosternitur, et per gemitus et suspiria sui desiderii coram Domino puritatem effundit. Ruit obviam pauperum turba, et stipem necessariam deprecatur. Aliis stipendia vitae deposcentibus, unus qui aderat, oculorum privatus officio, lucis remedium mendicabat: revelatum sibi per B. Petrum Apostolum confitetur, ex aqua illa, qua vir Domini manus ablueret, posse sibi videndi gratiam reformari: preces accumulat, et Majoli saepius nomen inculcans, Praeceptorem suum Apostolum Petrum medium interponit. Poterat jam afflictis miseranda miseria viri Dei viscera commovisse; sed pietas pie dissimulans, misericorditer avertebat auditum: in circuitu et intus plenum oculis coeleste animal sollicitè providebat, ne fundamentum propositi sui, quod in petra humilitatis erexerat, vanæ gloriae turbine quateretur. Denuntiat assistentibus sibi, ut oranti caeco manuum suarum aquam nullatenus largiantur. Fiebat in pectore mendicantis rixa mirabilis: hinc etenim repulsam passus, desperationis taedio frangebatur; illinc salutis desiderio et amore suspensus pietatem hominis Dei suis inclamationibus commonebat. Interim ex circumloquentium testimonio cognovit beati viri celerem a civitate digressum: procedit illico et viam regiam non incautus explorator ingreditur, in loco, qui Mons-gaudii dicitur, finem sui desiderii praestolatur. Erigit aures, suspendit auditum; et se totum intra se colligens, totum se impendit ut audiat. Tandem violentus viarum obsessor ex frequentia viatorum exoptatam viri Dei praesentiam deprehendit: prosilit in medium, et habenas equitantis invadit: flectit genu, preces ingeminat, et Apostoli replicans visionem, ut suae passioni compatiatur adjurat. Victus igitur tam prece quam miseria deprecantis, et totum se ad misericordiam inflectens descendit, et aquam quam caecus attulerat exorcizans, caeco abluit oculos, ita dicens: B. Petrus Apostolus, quem tibi hoc ipsum asseris revelasse, in nomine Domini Jesu Christi oret pro vobis. Ad hanc vocem divina gratia praesto fuit, et oculis, qui videndi officio diu caruerant, desideratae lucis solatia reinfudit. Mirati qui aderant, et ne publicum faerent quod quasi secreto contigerat adjurati, Deo gratias sub silentio referebant: ei quoque cui beneficium curationis impendebat, sub testificatione praecipit ne cui diceret; sed

D omnibus virtutibus eminent.

caeco illuminat

F

aqua benedicta:

Dominum

A Dominum glorificans in corde suo, semetipsum donis cœlestibus idoneum prepararet.

16 Processu temporis in Viennensi pago, villa quæ juris fuerat Cluniacensis, Dominus per B. Majolum non impar suæ virtutis exhibuit iudicium. Rustiens habens filium, cujus oculos caligo cæcitatæ obduxerat, tristis et anxius adversa filii valetudine torquebatur : accessit latenter ad cubicularios beati viri, et aquam ablutionis manuum ejus humiliter expetens, tandem obtinuit. Qui de merito Sancti viri et Domini virtute præsumens, acceptam aquam stupentibus oculis filii superfudit : et quod dictu quoque insolitum est, statim cæcitate deteresa, temporalis ei lucis gaudia reparavit. Quod factum cum innotuisset Abbati, non in tumorem elationis evanuit, sed magis in cumulum humilitatis excrevit : illos autem, qui fuerant quasi occasio virtutis ejus, verbis austerioribus increpavit, præcipiens, ut lavacrum manuum suarum omni die funderetur in terra, et in nullos usus deinceps servaretur. Non autem ad invidiam vel contemptum cœlestis beneficii hoc præcepit : sed minister humilitatis Christi, totius vanitatis occasiones circumspeditionis clypeo repellabat. Ministri tamen non ideo destiterunt : sed aquam manuum ejus ægrotis petentibus occulte dantes, multis debilibus cooperati sunt in salutem.

17 Quodam tempore cum iter faceret, unus ex Fratribus, qui ejus lateri assistebant, cepit subita febrim indignatione vexari : tantaque intemperie caloris et frigoris urgebatur, ut calorem nimium nulla diligentia temperaret, et frigus interveniens nullo vestium pondere solveretur. Nimio frigori calor intemperans succedebat ; nulliusque sentiens infirmus Frater quietis remedium, aut frigidus totus semper, aut calidus, gravi ad mortem incommodo laborabat. Nulla ei fuerat spes vivendi, sed totus exanguis et aridus sola præferebat indicia morituri. Abbatis pietas compatitur ægrotanti, et ex animo ei condescendens, obsequium consolationis impendit. Exuens tunicam, induit frigoreticum, fomentum orationis adhibuit, et fugitivum naturæ calorem membris tepescentibus reinfudit. Ad precem sancti viri debilitate soluto Fratri repentinus sopor illabatur, sudor effluit salutaris, et in momento semimortuus revocatus ad vitam, consueta sospitatis gratia reflorescit : in quo satis aperte claruit quantum sit meritum Sancti hujus, cujus dum sentit tunicam infirmitas, evanescit : cujus orationis gratiam languor fugiens expavescit.

C 18 Sanctorum loca devotionis studio visitans, Apostolorum limina sæpius orandi gratia frequentabat. In eundo nulli præcedenti vocatis, nulli prætereunti molestus, totum iter illud elemosynis et operibus misericordiæ respergebat. Sciens se peregrinum esse et hospitem super terram, peregrinandi laborem frequentius subibat, in hoc totis viribus elaborans, ut peregrinus obiens, terrenæ hujus peregrinationis evaderet incolatum. Aliquando Romam devotione solita proficiscens, transcensit Alpibus, g Coriam civitatem ingreditur. Pontifex ejusdem urbis, Alpertus nomine, impatientissimis doloribus æstuans aegrotabat. Invitatus vir Domini Majolus visitat infirmatum, animum consolatur, et ne sub virga correctionis deficiat inhortatur. Confitetur Episcopus occulta sua, et coram medio pietatis suorum vulnerum cicatrices exponens revelat, et aperit Domino viam suam : cumque illicita multa commiserit, præcipue tamen vanitati operam se dedisse contribulato spiritu loquebatur. Vir autem Domini singulis quæ audierat consilii medicinam apponens, id ad summam exhortationis adjecit, ut in camino purgatorii doloris positus, virilis patientiæ præsidio muniretur. At quoniam Paschalis dies

propinquier imminabat, et Pontifex virtute corporis viduatus conficere Chrisma non poterat ; rogat sibi per B. Majolum, ad executionem sui saltem officii, exhaustam virtutem divinitus innovari. Accumbit precibus filius caritatis, et pro salute Episcopi Domino supplicans, ad thronum misericordiæ affectus sui porrigit devotionem. Nec mora virtus et oratio beati viri virtutem Episcopo reformavit, ut Chrisma conficeret, quod Canonicus ordo posebat. Ita Majoli meritis sospitatis gaudio restitutus, a se ipso vanæ gloriæ vitium prorsus exclusit, et pro subsequuta hominis utriusque salute gratiarum Domino vota persolvit.

19 Emenso labore itineris, Romam deveniens, B. Pauli ecclesiam visitavit. Fratres allocutus ad custodiam religionis et ordinis, suspensa in ejus verba monachos invitabat : infundebat eis gratiæ divinæ dulcedinem, et ex sua commonitione pendentes ad amorem cœlestium, verborum stimulis excitabat. Loquendi finem fecerat, proprio dispensatore vocato. in procuratione Fratrum integram argenti libram præcipit elargiri. Œconomus, prudens sibi et quasi præcavens in futurum, fideliter ut sibi videbatur et caute dimidiam retinens, dimidiam Fratribus erogavit. Quo facto cum ad ecclesiam B. Petri reditum maturaret, obvius ei quidam decem solidos pro benedictione porrexit : quos benigne suscipiens œconomus tradidit, eique dixit : Accipe libram dimidiam quæ offertur ; libram integram recepturus, si eam integram, sicut tibi injunctum fuerat, expendisses. Amplissimus retributor est Deus, et in cœlestes usus fideliter distributam substantiam eodem pondere reassignat. Cave tibi de cetero, ne fraudator existas. ne in pauperes erogandam benedictionem imminuas. Quo audito dispensator erubuit, suumque reatum agnoscens, occulta viro Dei manifesta fieri per spiritum intellexit.

20 Aliquando iter agens media hieme, quæ solito acrior intemperanter urgebat, pauperem quemdam rebus et habitu nudum invenit : cujus miserabili nuditate compunctus, qua indutus fuerat tunica pauperem investivit. Confecto diei illius itinere successit hospitio. Cum ecce Episcopus civitatis illius, in qua mansionem acceperat, vestem novam, ei quam dederat pauperi colore et habitu similem, sed aliquanto meliorem, per manus suorum pro benedictione transmissit Oblatum munus quasi cœlitus mitteretur gratanter accepit, asserens Deum bonum depositi custodem esse, qui pro simplici tunica quam dederat mendicanti, meliorem sibi vestem multiplicato fœnore reddidisset.

21 Cœpit interim beatissimi Majoli fama dilatari et crescere, et angustias finium suorum excedens, in ultimos fines orbis processu mirabili tendebatur : opinio virtutum ejus augmentabatur in dies, et odor sanctitatis ejus ebulliens, in mundi terminos fundebatur, et omnium corda replebat. Cluniacense nomen in publicam cognitionem se erigens, operante Domino per Majolum in aures Regum et usque ad Principum solia magnifice decucurrit : multi etiam magni et abundantes in seculo, virtutem sancti hominis audientes, corde mutabantur et habitu, atque in cœnobio Cluniacensi sub signis Dominicis militaturi, cingulum sibi cœlestis militiæ imponebant. h Florebat egregie ordo atque religio sub imperio tanti viri : et verbum frequens in ore omnium volebatur, non esse domum religionis sub celo, apud quam posset via saluti vicinior inveniri. Otto igitur reipublicæ Imperator et i Adelaides uxor ejus, qui justitiam atque fidem virilibus studiis excolebant, per Heldericum jam monachum, olim inter aulæ regię Palatinos præcipuum, sancti viri notitiam se attigisse gavisi sunt. Missa legatione ad eum litteras quoque invitatorias

D
CL. NAIGODUM
AB. EX MS.

eique sanitatem imperat :

famuli tenacitate mediata fuisse elemosynam suam.

E

recepta similiter media libra agnoscit et arguit :

pauperi largitus tunicam, accepit meliorem :

F

fama sanctitatis vulgata

ab ottone Imperatorem adroctus.

alium cæcum aqua lotionis manuum :

febrim laborantem :

indutum sua tunica sanatur :

g Episcopi ægri confessionem audit.

PER NAL-
GODUM
EX MS.
præficitur
reformatio-
ni monaste-
riorum.

A invitatorias destinarunt, desiderabilem Majoli præsentiam devotis supplicationibus ambientes. Qui a Burgundia tandem egressus, et præsentem se cfferens Imperatoriæ majestati, solenni reverentia qua decebat exceptus est. Cumque diu inter se familiari jungerentur colloquio, precibus apud eum Imperator obtinuit, ut Ecclesias Imperii, in quibus Ordinis fervor tepuerat, reordinans in melius suscitaret. Acquievit honesta petenti, et in ecclesia B. Apollinaris Ravennatis posuit religionis Abbatem: juxta Ticinum, id est Papiam, in honore S. Salvatoris construxit ecclesiam: monasterium, quod vulgò *clilla aurea* dicitur et collapsum pene fuerat in ruinam, restauravit ad unguem.

k

ANNOTATA.

a *Sequentia verba hquntur in Chronico Cluniacensi in Gestis Aymardi usque ad ultima hujus verba. Ipsum electionis instrumentum supra dedimus ex tomo 6 Spicilegii Acheriani pag. 419.*

b *Chronicon, commilitonibus*

c *Idem toti humano Ecclesiæ corpori.*

d *Idem, directionis.*

B e *Additur in eodem Chronico. Quo facto ipsum ab Episcopo Cabilonensi, nomine Holdebado ordinari rogavit Aymarus. Appellatur is Sammarthani Hildebodus seu Hildebadus 23 Episcopus, ubi etiam hoc Chronici testimonium adfertur. Instrumento ordinationis ante vitam dato, post Maguboldum sanctæ Matisicensis Ecclesiæ Episcopum, subscribunt Childebodus peccator ipso jubente: et Eilbadus Episcopus et monachus ipso jubente: quorum alterutrum hic notari opinamur. Contigit autem res anno 954.*

f *Odo Gisserius, Societatis Jesu vir eruditus, Historiam Deiparæ Virginis Padiensis edidit anno 1620, et lib. 2 cap. 15 hanc S. Majoli peregrinationem describit, cum miraculo cæci illuminati; addens, festum S. Majoli ideo in Ecclesia Padiensi celebrari. Sed corrigendus annus hujus peregrinationis ab eo indicatus 950, qui forsân fuit 960.*

g *Coria, alis Curia, Gallice Coire, urbs præcipua Rhatæ et Episcopopolis. Qui hic Alpertus, Episcopus nominatur, in sequenti Vita Arpertus, Bruschio in Episcops Curienibus Hardobertus, diciturque sedisse ab anno 948 usque ad 969.*

h *Hæc sententia hinc in Chronicon Cluniacense est translata.*

C i *Adelaides alis Adelheidis colitur 16 Decembris. Ejus vitam et miracula scripsit S. Odilo.*

k *Ab aliis Cælum aureum dicitur a Luitprando Rege Longobardorum extractum, in quo corpus S. Augustini e Sordiniâ delatum quiescit. De eo egimus 4 Martii, ad Vitam S. Apiani, ibidem seculo 8 monachi.*

CAPUT III.

Captivitas sub Saracenis tolerata. Pontificatus Romanus non admissus. Varia prædicta. Alia miracula.

Tantorum operum studiis continuatim B. Majolus insudans, moram fecerat redeundi: pulsabatque ejus animum dulcis filiorum memoria, quos instinctu publicæ caritatis diu sua præsentia viduaverat. Movebatur ad eos toto pietatis affectu, et cogitationis æstum ultra non patiens, optata disponit de reditu: expensisque et evectioibus præparatis, maturus regredi festinabat. Transcens igitur Alpibus cum a Jovini montis declivia sequerentur, Saracenorum in domitam crudelitatem incurrit: qui ex præruptis scopulorum latibulis erumpentes, servum Dei cum sociis in fugam cogunt, et in villam quæ dicitur *b Pons-Ursariæ* violenter abducunt: consecuti capiunt

a
A Saracenis
capitur:

b

fugitivos, diripiunt, deprædantur, et raptos miserabiliter homines cum rapina in abditas cavernas et diversoria montis inducunt. Distractis rebus et toto illo agmine perturbato, vir sanctus obtinuit apud Deum, ut nullus suorum in illo periculo deperiret. Cumque unus ex infanda illa numerositate prædonum gladium in cujusdam famuli caput vibraret: Majolus mediam manum opponens, ictum dextræ ferentis excepit: qui graviter sanciatos famulum suum sævi vulneris exceptione servavit incolumem. Invicta quidem caritas in Majolo pro fratre animam posuit, sed caritas otiosa non fuit: quæ totum dolorem evacuans, manum ejus plenariæ sanitati restituit. Signum tamen vulneris resedit in manu, et quasi in testimonium reservata cicatrix apparuit.

23 Ex ea quæ acciderat sibi victoria plurimum læta barbaries, servum Domini super lapidem sedentem invenit: qui suam solitudinem psalmis et orationibus consolans et refovens, noluit sibi soli presidio fugæ consulere: ne conviatores et socios relinqueret inconsultos: poterat autem, si vellet, facile periculum imminens evasisse. Invadit eum circumstantis barbara multitudo, et innectens duris compedibus pedes ejus, ad remotiora deductum, carceralem servandum depouit in foveam. Vir autem venerabilis, a divinis operibus nunquam vacans, pensum canonicæ servitutis suis temporibus persolvebat. Incarceratus etiam a doctrinæ studio non quiescens, ad constantiam socios hortabatur, dicens, sibi a Domino auxilium proxime affuturum. Nocte, inquit, præterita, cum tedio et anxietate confectus, somno torpentia membra laxassem, visus sum mihi videre Romanum Pontificem, solenni veste et habitu astantem, proteusque thuribulo bonum odorem thymiamatis offerentem: unde fiduciam habeamus in Domini Apostolorum merito, quod Deus omni incenso gratiosius odoratur, ab instanti pressura nos omnes in proximo liberandos. Cumque ablatis sibi aliis libris suis, libellum B. Hieronymi e de Assumptione perpetuæ Virginis, quem in sinu suo familiari reverentia circumferre solebat, sub amictu suo repositum invenisset; toto illum gaudio mentis amplectitur, quod sane librum invenerit quasi miraculo deputans. Quod supererat temporis usque ad Assumptionem B. Virginis computavit, et ut illam diem apud Christianos solutus et liber celeberrimam ducere posset, ab eadem Regina pietatis expetiit. Oratione completa caput inclinavit ad rupem, et graves oculos clausit in somnum. Mane facto inventus est emancipatus et liber, qui hesterno compeditus carceri fuerat mancipatus. Tentat eum iterato sæva barbaries compedire, sed ad signum Crucis Christi seris excussis compedes solvebantur. Animadversum est a Gentibus illud miraculum in servo Dei, et completis omnino compedibus, sola contenti custodia, remissius illum habere et honestius tractare cœperunt.

24 Obtinuit tandem vir Domini apud illam crudam et crudelem barbariem, ut pro redemptionis suæ æstimatione et pretio Cluniacum sub celeritate transmitteret. Missi nuntii literas amaritudinis et doloris Capitulo intulerunt: quibus perlectis, in communi præsentia, compuncti sunt universi usque ad lacrymas. Ingens tamen solatii genus erat, quod eum posse redimi admixtæ in publicum litteræ testabantur. Vincula beati viri gemitus filiis extorquebant: subsecuta redemptionis occasio dulcem consolationis inspirabat affectum. Corrogata undequaque pecunia iter accelerant, et inventis prædonibus pretium redemptionis annumerant. Extrahitur de lacu, educitur de fovea carcerali, recipit socios vinculorum suorum, et sic unus evinculatus et liber; sociam multitudinem captivorum restituit libertati: diem Beatæ Virginis

D
ut socium
servi, vul-
neratur:

in carcere

E

suos solatur
spe liber-
tatis

e
ante Assum-
ptionem B.
Mariæ.

F
Interim sol-
vuntur ejus
compedes

et lytro
allato libe-
ratus

Virginis

A Virginis inter Christianos celebrem ac letum duxit, et emenso totius itineris spatio, desiderii filiorum finem jocunditatis et letitiæ reportavit. Ruit obviam potius quam procedit, gaudens occurrentium multitudo: cui sola visio sancti viri satietatis plenitudinem ingerebat. Inducitur solemniter in conventum, et videns in se pariter omnium vota concurrere, dum seipsum ad omnes dividere et partiri non sufficit, totum effundit ad singulos paternitatis affectum: inenubit singulis, collacrymatur omnibus et congaudet, et inter paternos amplexus et oscula dulcia filiorum, ubertim lacrymæ prorumpentes, ignem amoris suscitant, non extinguunt.

cum letitia
excipitur:

25 Nee impune tulit sæva barbaries quod impudenter commiserat in servum Dei. Tanta cœlestis animadversio et vindicta incubuit super eos, tanta populi Christiani conspiratio insurrexit adversus eos, ut partim nimia clade subacti, partim gladiis obruncati, omnes fere qui manus sacrilegas extenderant in virum Dei deleti, pariter de medio tollerentur. Via quoque illa, quam diu sævissima latronum manus occupaverat et in solitudinem pene redegerat, communis facta est et quieta. Pauci vero resiliunt, qui ex illa perversa multitudine superesse potuerunt, confitentes se juste puniri, quia injuste vexaverant virum Dei, ad baptismi gratiam convolarunt. Qui etiam vivis vocibus postmodum asserebant, quod cum solus Majolus in carcere teneretur, et exceptis custodibus nullus adesset; noctis medio voces concinentium sæpius sunt audita, quæ præcinente viro Dei succinebant: quas voces fuisse Angelicas, ipsi quoque barbari, Angelos nescientes, publice testabantur.

puniti Sa-
raceni,

B Resilui, qui ex illa perversa multitudine superesse potuerunt, confitentes se juste puniri, quia injuste vexaverant virum Dei, ad baptismi gratiam convolarunt. Qui etiam vivis vocibus postmodum asserebant, quod cum solus Majolus in carcere teneretur, et exceptis custodibus nullus adesset; noctis medio voces concinentium sæpius sunt audita, quæ præcinente viro Dei succinebant: quas voces fuisse Angelicas, ipsi quoque barbari, Angelos nescientes, publice testabantur.

asserunt
Angelos cum
S Majolo
cecimisse:

26 Cum deserti viam aliquando vir beatus incederet, famuli qui in ejus obsequiis insistebant *d* boletos, id est moruclas, quæ se offerebant viantibus, collectas Abbatis conspectibus intulerunt. Vir autem venerabilis, qui semper minoris pretii delectabatur edulio, moruclas illas coquorum diligentia præparatas, sibi crastino præcipit exhiberi. Dies illuxerat et minister de pulmento sollicitus, invenit moruclas *e* defructatas penitus et immutatas, ita ut omnino parari non possent. Sibrardus famulus, cui præparationis hujus membebat officium, turbatus expavit: non quia in talibus viro Dei cura esset, sed ne in moruclis negligentius dissipatis ejus incuria notaretur. Audiens Sanctus famulum perturbatum, clementer advocat hæsitantem, metuentem blande alloquitur, et his omissis alias jubet cura diligentiore perquiri. Qui ad præceptum sancti viri egrediens, sufficientes invenit, cum prius diligenter quæsitæ minime reperisset: quod pro miraculo habitum et mirabiliter contigisse certissimum fuit.

d
pro fungis
corruptis

alios inve-
niri facit.

C Qui ad præceptum sancti viri egrediens, sufficientes invenit, cum prius diligenter quæsitæ minime reperisset: quod pro miraculo habitum et mirabiliter contigisse certissimum fuit.

f
Principem
Provinciæ
sanat,

27 Provinciæ Princeps *f* Willermus laborabat molestia corporali, qui ad se Domini servum precibus accersivit, ut ejus interventu incommodum quo urgebatur evaderet: cujus visitatione atque consilio de infirmitate convaluit, et soluto militiæ cingulo cœlesti militiæ se devovit. Ad Avennorum declinaverat oppidum, et ad eum audiendum tumultuosa multitudo convenerat. Ut autem liberius Deo vacaret, strepitum multitudinis fugiens in insula, quam sub ipso castello Rhodanus ambit, mansionem sibi præcipit exhiberi. Nomen ejus, quod ubique latissime fundebatur, populos innumeros ibi fecerat congregari, videndi Sanctum cupidos, sed transmare Rhodanum non valentes. Cymbula fragilis et totis fere compagibus dissoluta, deducitur: ingrediuntur incauti promiscui sexus pariter et ætatis, attendentes solummodo quod ipsi vellent, non quod instrumentum debile pati posset. Oneratam plus nimio cymbam in Rhodanum forentem impellunt, et præcipiti effrares audacia non efferrî ad portum, sed

submersa
cymba peri-
clitantes

mediis student fluctibus absorberi. Quid plura? Cymbula fragilis et rimosa, pondus aquæ et undarum molem non sustinens, circumfertur, involvitur et amnetrapidissimo insepulta universis timentibus et acclamantibus absorbetur. Virum Dei, quem honesta legendi occupatio detinebat, circumstrepentium voeiferatio perturbavit: erigit oculos, intendit in Rhodanum, et audiens absorptam naviculam, confugit ad familiare remedium: ingreditur oratorium B. Martini, et in oratione curvatus aures Domini suspiriis lacrymosis everberat. Exsurgit a præce, in amnem porrigit oculos, et invocato nomine Domini signum nostræ redemptionis emittit: sedat violentiam gurgitis, undarum cumulos dispergit ac dividit, et absorptam in imo naviculam precum efficacia deducit ad summum. Nullus ex his qui navem ascenderunt periit, sed integra tota cum suis transfertur in portum. Stupentes hinc inde homines facti hujus novitate, gratias agunt Deo, et in viro Dei majestatis insignia venerantur. Quidam etiam, qui a prædicto Willermo Comite directus, Abbati sex panes benedictione portabat, cum turbis illæsus exivit: qui tribus anissis e panibus, tres residuos illæsos et integros viro Venerabili reassignavit.

D
PER NAL-
GODUM
EX MS.

et signo Crucis
liberat.

28 Ex honesta consuetudine monachorum, id apud virum Domini præcipue servabatur, ut quocumque noctu quiesceret, cereus accensus in medio usque in mane licem jacentibus ministraret. Nocte quadam ex itinere fatigatus membra laxaverat in quietem: et lucerna deficiens cubiculo viri Dei nocturnæ calignis horrorem induxerat. Excitati subito socii, et lucernam defecisse videntes, lectis desiliunt; et sero, subcineratum negligentius ignem studiose volventes, extinctum inveniunt. Famuli longius aberant, incompetens noctis hora foras exire monachos non sinebat. Majolus ad orationem recurrit, et quietis impatiens nocturnum officium seriatim exequitur: cum unus e Fratribus, ex corde *g* lectionem dicturus, benedictionem expetiit. Sub eodem momento, quo vir Domini benedictionem dabat, divinus cereus ignis invasit, acsi ex ore Abbatis ignis pro benedictione fluxisset. Admirati socii Deo gratias referunt, et expletis Matutinis, adjurati et admoniti ut silerent, mirabilem in Sancto illo virtutum efficaciam reverentur.

E

Cereum
extinctum

benedictione
accendit.

g

29 Sub eodem fere tempore *h* Romanus Pontifex clauserat extremum diem, et navis Ecclesiæ Rectoris præsidio destituta, in hujus vitæ fluctuantis incerto diversis molestiis pulsabatur. Otto *i* juvenis cum matre sua sceptræ publici moderabantur Imperii: fit in eorum præsentia matura discussio, quis in locum Petri regiminis gratia debeat subrogari: fit districta examinatio personarum, quæ scilicet ad tantum honorem et gradum dignior et magis idonea valeat exhiberi. Per innumeros evagata sententia, dum non invenit quo recurrat, in Majolo tandem ut Papa fieret requievit: dignum esse atque conveniens, ut vir spectabilis et vite merito reverendus, singularem justitiæ Cathedram sortiatur. Mittuntur epistolæ matris et filii, nuntii regiæ majestatis accedunt, et Majolum precum violentia de finibus *k* suis eductum, tribunalis Imperatoris induxerunt. Magna totius Imperii benevolentia et amore susceptus, magnæ apud omnes habetur reverentiæ et honoris: eventilanda quæstio de substitutione Romani Pontificis exponitur ante eum. Quid multis morer? Viris personalibus et famosis in communi illa præsentia nominatis, cum in eos generalis sententia non sedisset, dirigitur consensus omnium in Majolum. Juvenis Imperator cum devota matre sua insistunt viriliter, humiliter deprecantur; et procellis Ecclesiæ replicatis, quæ per eum facile sedarentur, ut tanto oneri sese subjiciat violenter exorant.

F

Pontificatum
Romanum
oblatum

k

PER VAL-
GODUM EX MS.

omni conatu
rejecit.

A rant. Majolus, cui magis abjecta humilitas quam sublimitas honorata placebat, abnuat precibus, vota repellit, et propositas rationes, quibus ad Pontificium urgebatur, suis rationibus adductis evacuat. Suam promotionem in Papam nocivam esse Cluniacensi Ecclesiae, Romanae Sedi prorsus inutilem, asserebat. Absurdum potius et omnino incompetens matris causa filium desolari, et ipsi matri nihil solatii, nihil consilii ministrari. Cunque matris et filii pie obdurata voluntas nullis rationibus solveretur, ne Majolus in superbiam notaretur, quia nollet acquiescere dignitati, petit inducias usque mane, ut sibi quae sit Domini voluntas appareat. Accepto spatio quod pōpōcit, precibus vacat et lacrymis; et totus in oratione suspensus ad Deum, expeditum ad filios reditum totis medullis et desiderii imprecatur. Facto mane cum decretum consilii sui proferre urgeretur, in medium librum, qui ei fortuito fuerat oblatus, aperiens hoc Capitulum Apostoli primum invenit: Videte nequis vos decipiat per vanam philosophiam et inanem fallaciam. Quo perlecto: Ecce, inquit, Apostolus consonat votis meis; et in eadem sententia ejusdem intelligentiae sensum habentes ego et Apostolus pariter invenimur. Providete vobis alium secundum cor vestrum, ne deinceps in Pastorem nullatenus habituri. Sub tam gravi enim pondere negotiorum secularium et causarum debilitatem meam non stare, sed ruere; non proficere, sed deficere posse praevideo: electionem quoque in me factam cassat Apostolus, et ego divinam sentio voluntatem ex Apostoli pendere iudicio. O virum per omnia devotum et humilem! qui dum semper humilia sectatur et infima, summos gradus obtinuit sanctitatis: vere magnifice praedicandus, qui universali decreto in summum Ecclesiae Pastorem electus, toto studio ne Papa fieret obviavit.

Ottoni II
reconciliat
matrem;

30 Cum tam admirabili splendore virtutum Majoli vita claresceret, tanta quoque lucebat gratia in verbis ejus, tanta majestas et reverentia vultu ejus, ut ad consentiendum sibi cujuslibet etiam obstinati raperet voluntatem. Nam cum Adelaidis Imperatrix apud Ottonem filium suum adulantium delationibus accusata fuisset, et apertis criminatibus filius matrem impeteret; Majolus medium se objecit: qui utrumque conveniens, et odii seminarium de filii corde delevit, et matrem apud filium conciliavit in gratiam. Multis etiam qui domnorum suorum faciem fugiebant, verborum ejus splendor et gratia quietis et pacis plenitudinem impetravit.

praescit obitum
Ottonis I

31 Hunc autem virum Domini prophetiae Spiritu claruisse, patentibus indiciis novioris declaratum. Aliquando siquidem eum ab Urbe rediret, in ipso itinere suspirans ingemuit. Percunctati sunt, quid causae esset: quibus cum gemitu responsum dedit, se in somnis vidisse leonem immanissimum, catenis ferreis in cavea colligari. Noveritis ergo, Ottonem Imperatorem humanis rebus in proximo excessurum. Ipse enim est magnus Leo, qui cavea sepulturae catena mortis ferrea vincietur. Cumque peracto itinere ad propria commeassent, nuntius ex Alemannia veniens Imperatorem nuntiavit obiisse.

et praedicit
obitum Ottonis II.

32 Similem Spiritu prophetiae erga Ottonem juvenem, praefati Ottonis filium, constat virum venerabilem habuisse. Viennae namque positus vir beatus, ad Imperatoris colloquium evocatus, intravit. Cumque inter loquendum vultum ejus attenderet, et utramque manum juvenis stringeret manu sua, lacrymis suffusus ait: Optime fili, si mihi aurem placidam admoveres, consilii mei esset ut ab incepto itinere animum revocares. Nam si in praesentiarum Romam adire volueris, natale solum ulterius non

videbis. Alemannia tibi cunas exhibuit, Roma tibi D sepulturae exequias ministrabit. Quod totum evidenti exitu claruit: quia Romae postmodum idem juvenis Imperator l occubuit.

ANNOTATA.

a Mons-Jovis, *Italis* Monte Jove, *Gallis* Mont-Jov *idem est, qui Germanis aliisque* Mons S. Bernardi major dicitur, situs in *Alpibus Penninis*, uti infra asserit S. Odilo. Regino etiam, Luitprandus et *Viterbiensis consentiunt, relati a Cluverio lib. I Italiae antiquae cap. 32.*

b Pons-Ursariae, in sequenti Vita, Pons-Ursarii, prope decursum Dranci fluminis in dicti montis con-

c Inter Epistolas B. Hieronymi duae inveniuntur de Assumptione, scilicet 10 et 11, similiter ascribitur eidem libellus, de ortu et nativitate Virginis: sed haec omnia aliorum et multo recentiorum esse auctorum con-

d Boletus est species fungi, et Anonymus in Vita altera cap. 14 moruclas asserit species esse cujusdam boleti: quae fortassis a nigricante calore sic dictae sunt.

e Defructatus, inutilis, marcidus, quod fungis citissime accidit: invenitur etiam defructare pro usu-fructu privare. Vide Vossium de Vitis sermonis pag. 764.

f Regnante Conrado in Alemannia, Burgundia et Provincia, fuit ibidem Guillelmus Comes anno 977, et Guillelmus totius Provinciae Princeps anno 991 in antiquis chartis apud Bouchæum lib. 6 Historiae Provinciae pag. 804, de hoc hic agi videtur. Sic idem ob Odilone habitum S. Benedicti suscepisse dicitur.

g Ex corde, id est, de memoria, phrasi Gallica, par cœur.

h Intelligitur tempus, procellis Ecclesiae (ut infra dicitur) perturbatum, et videtur esse quando Benedictus Papa VI, anno 974 coniectus in carcerem, ibique strangulatus est a Francone quodam impio homine, qui tyrannice Sedem invasit, et Bonifacius VII, sed Antipapa, est appellatus. Nam licet ex pulso, et Constanti-nopolim se recipiente cum thesauris expilatae a se ecclesiae, legitime institutus esset Donus, Benedicti VI, non decessor, sed successor, ut alibi demonstrabimus; eodem tamen circū finem Octobris anni 975 mortuo, cum Bonifaciant factionarii rursus pararent cum reducere, necesse habuerunt Romani, pro libertate Electionis manu tenendo, recurrere ad Imperatorem: qui hac occasione usus, videtur ad se convocasse Majolum in Germaniam, quasi cum eo super tanti momenti negotio consultaturns, prius quam Legatos suos Romam mitteret interfuturos electioni.

i Otto secundus, solitus Junior appellari, qui cum patre, qui Otto senior dicebatur, imperavit. At hoc Notis Maji anni 973 vita functo, filius a matre Adelheide plurimum usque ad mortem adjunctus fuit.

k Fines illo intellige Cluniacum in Burgundia.

l Anno 983, die 7 Decembris.

CAPUT IV.

Alia miracula. Morbus. Obitus.

Papiae vir Domini aliquando morabatur, ubi consuetudinis illi erat Ecclesiam a B. Syri orandi studio frequentare. Nocte quadam praeveniens Matutinos, comitibus duobus assumptis, procedit ad ecclesiam oraturus. Candela, quam unus e sociis manibus praeferebat, subita venti impulsione extincta est: ubi ad ecclesiae januam perveniret, vir sanctus orationi pronus accumbit; dumque profixius precem fundit, candela

a
candelam
precibus
accendit:

VIDE APP.
TOM. VII MAJ
NOT 99

A candela subito reaccensa, lucis gratiam, quam extincta negaverat, divinitus ministravit. Conversi socii ad candelam, et ultra spiritum non habentes, in Majolo Dei magnalia mirabantur. In eadem Papiensi civitate loens erat luteus et palustris, qui inter majorem ecclesiam et Cluniacensem cellam, in qua vir sanctus tunc temporis morabatur, medie positus, dividebat quasi quoddam chaos magnum, [quod] ex nimie collectione paludis difficultatis molestiam transeuntibus ingerebat. Vir autem Domini, cui mortis erat ad majorem ecclesiam sæpius devotionis gratia proficisci, eandem quam et ceteri viatores transeundi patiebatur injuriam. Cumque ad imperium sancti viri locus idem lignis et lapidibus sæpius impleretur, imbrium inundatio superveniens opus illud manuum hominum destruebat. Jam sudor laborantium cum expensis nihil proficiens inutiliter fusus erat, cum vir Domini locum visitaturus advenit: qui videns hominum labores et sumptus in vacuum cecidisse, familiare subsidium orationis expetit: incumbens divitissime precibus, limosam loci illius et palustrem molestiam subito complanavit, et in solidam redegit planitiem: et usque hodie meritis beati viri liberum sine difficultate transeuntibus exhibet comiteum.

palustrem locum oratione solidam reddit,

agrum sanat sua presentia et tactu:

matronam oleo et aqua benedictu:

Cruritem submissis edulis:

34 Civis quidam Papiensis, magni nominis et homo pecunie Hildebrannus, qui monetariis præerat, gravi tactus carnis molestia decumbebat. Is in medicos multa expenderat, sed eorum diligentia nullum sibi salutis remedium senserat provenisse. Jam omnino desperatus a medicis, non parum de ea quæ sibi superfluit facultate, pro salute animæ suæ in usus pauperum et ecclesiarum distribuit. Adventus interea beati viri suspensæ urbi subito nuntiatur: qui cum civitatem intraret, per intermuntios humiliter advocatus, ægroto decumbenti præsentia suæ gratiam libenter exhibuit. Primo ingressu salutatur infirmum; et eum porrecta manu tactu leviore contactans, affectu compatientis alloquitur. Ad tactum et colloquium viri Dei dolor evanuit, et natura recipiens vires suas languore depulso vivam induit sospitatem. Quo cognito civitas Papiensis erupit in laudem, et attollens magnifice præconia sancti viri, opera virtutum ejus digna reverentia cepit excolere.

35 Matrona quædam nobilis, in b Vivariensi pago inedia longiore torpescens, variis dolorum aculeis pungebatur: quæ audiens sanctum virum ad c B. Saturnini ecclesiam declinasse, eum indignam se ejus præsentia sive colloquio judicasset, missis ad eum nuntiis salutavit; multisque eum in Domino verbis constestans, propensius obsecrabat, ut vel salutare se miseram dignaretur. Vir sanctus mulieris precibus auditum applicavit, et ei oleum unctionis, cum aqua benedicta per nuntios remisit: quorum alterum devota mulier in potum hauriens, alterum membris dulentibus superducens, in ipsa funditus hora convaluit. Quod miraculum satis factum est solenne et publicum, quoniam famosa et nobilis erat matrona illa, in qua signum illud contigerat sanitatis.

36 In Alemanniæ partibus Comes quidam nimio languore corporis premebatur: gravi quippe tabescens incommodo, oblatos sibi cibos, quacumque fuerant arte curati, letali fastidio respuebat. Virtus in eo penitus exhausta defecerat, et continuo pallescens jejunio, cum per se latus immutare non posset, totus inedia solvebatur. Adventu cognito viri Dei, nuntios dirigit, supplicat et exorat, ut aliquid de reliquiis mensæ ejus in spem salutis et remedii mereretur. Majolus caritatis affectu compatiens, panem quo vescebatur cum paucis amygdalis ei transmisit: ex aliis quoque cibariis quidquam ad-

miscuit, plus caritate conditum, quam coquinæ artificio præparatum. Quo facto Fratres ad orationis instantiam cohortatur. Finis orationis intulit finem languori. Oblatus etenim sibi cibos tanta Comes aviditate consumpsit, ut sopito fastidio totius incolumitatis gratia lætaretur. Interpositis paucis diebus advolutus vestigiis sancti viri, de percepta sanitate gratias egit, et ipsius suffragiis se muniri humili devotione poposcit.

37 Cum in omnem fere terram Majoli gloriam Dominus dilatasset; ipsam quoque Franciam, quæ quasi regina est regionum, claritate virtutum ejus illustrem reddidit et jucundam. Apud ecclesiam B. Dionysii juxta Parisium vir Domini fuerat hospitatus: distributa in monachos substantia verbi Dei, et sermone ad eos habito, Dionysium de cœlesti hierarchia secreto lecturus accepit. Diei partem expenderat in legendo, et noctis spatium eodem studio decreverat occupandum. Defesso jejuniis viro Dei, et sacris actionum exercitiis fatigato, repentinus sopor irrepit. Candela, quæ sibi famulabatur ad lumen, manu dormientis elapsa, super libri paginam cecidit: ignis tamen vim virtutis suæ oblitus, candelam omnino consumpsit, librum suppositum servavit incolumem. Ad declarandum igitur meritum beati viri, ignis naturæ cursum tenuit, dum candelam redegit in favillam; nec totam vim virtutis obtinuit, qui nec folium quidem libri violare prævaluit. Somno excitatus, dum secum quod contigerat admiratur, signo Crucis edito favillam exsufflavit, et paginam illæsam invenit: nihil tamen suis meritis tribuens, sed totum quod contigerat potentie Divinitatis adscribens, hoc virtutis insigne. B. Dionysii meritis imputabat.

38 A Pictaviensi pago rediens aliquando vir beatus, apud quemdam nobilem, Gaufridum nomine, præmissis cursoribus mandavit sibi hospitium præparari. Verbum illud de adventu Sancti viri gratanti animo Miles devotus accepit: quæ tanto hospiti fuerant necessaria, se ad manum habere respondit; solis piscibus, qui in illis regionibus aridis difficile inveniebantur, exceptis. Equum itaque promptus ascendit, et conductis piscatoribus ad lacunas, levat retia in capturam: sed siccatis æstivo sole torrentibus nihil penitus apprehendit. Cumque ipsi piscatores capturam piscium desperarent; recurrit Miles anxius ad suffragia beati viri: invocat sæpius et iterato repetit nomen Majoli, et ad retia iterum distrahenda per aquam socios cohortatur. Cumque vocabulum beati viri frequenter et vivis vocibus implorarent, corpulentissimum d esocem, id est salmonem, qualis in ipsa aqua nunquam fuisset inventus, fidei nexibus magis quam retibus apprehendunt: gratias agentes Deo et viri Dei meritum prædicantes, nobilem prædæ illam domi cum gaudio retulerunt: suscepto illo magno hospite, reverentia qua decebat, clarissimum ex ejus præsentia diem celebriter exegerunt.

39 Quadam die per silvam iter faciens, præmissis comitibus suis posterior omnibus equitabat: solitarie quippe secum habitans, secum loquens, nolebat vagis et inutilibus fabulis occupari: et hanc sibi semper solitudinem præpararat, ut præcurrentibus ceteris solas sequeretur in itinere præeuntes. Cumque totus meditationi et precibus incubaret, inter lacrymas et alta suspiria subitaneus ei somnus obrepit. Arbor acclivis mediam viam occupabat, læsura durius transeuntem, nisi præsciens cavens sibi discrimen illud per viam aliam declinasset. Dormitans igitur super equum vir beatus advenerat, et sese contrastanti periculo nescius ingerebat. Nutu divino substitit equus, et quasi sessoris sui periculum formidaret, stetit immobilis. Longius so-

D PER NAL-
GODUM EX MS.

candela super librum consumitur innozie:
E

invocato ejus nomine piscis capitur:

F,

d

subsistente ne læderetur equo.

A ciorum turba processerat, et nullus erat qui meliorem præpararet exitum dormienti. Evigilans tandem a somno, arborem vidit, periculum quod evaserat intellexit, et salutis suæ provisorio Deo dignam gratiarum obtulit actionem. Aiebat sane se in somnis quemdam puerulum vultus egregii conspexisse, qui habenas equi ejus manu tenens, subjugale mutum, ne periculum illud incurreret, gubernabat: quem Angelum ejus fuisse, nemo sani capitis prorsus ignorat.

40 Cæcus ab utero, mendicans eleemosynam ostiatim, de longinqua regione suffragante præambulo pervenerat ad virum Dei: eleemosynam petiit et accepit. Latenter accessit ad famulos, asserens sibi divinitus revelatum, per aquam ablutionis manuum beati viri, videndi beneficium sibi debere conferri. Multoties repulsam passus, fructum laboris sui, propitio sibi famulo quodam Sibrardo, tandem obtinuit. Acceptam aquam perpetua nocte damnatis oculis superfudit: et statim caliginis horrore depulso, lucis gratiam consecutus est. Evidens illud miraculum tanto magis notum factum est et in publicum decurrit, quantum persona pauperis apud benefactores suos nominatio habebatur.

B 41 Quidam Theobaldus monachus sancti viri, gravissimis atque continuis ventris torsionibus agebatur. Medici ad eum sæpius introducti dispendia potius moriendi quam vivendi solatia promittebant. Omnis in eum medicina defecerat, et artis illius periti apud eum amiserant vires suas. Visitat Abbas duris passionum molestiis aggravatum, blande alloquitur, et dulcium verborum copia consolatum admonet, ut quiescat: misericordiam Domini sibi in proximo nuntiat affuturam, et melius solito se habebit. Devotus Frater, credulus verbis Abbatis, exquiescit, spectans quam ex ore viri Dei acceperat sponsonem. Vir autem Domini pro infirmo Fratre diutius orationi inculmit: ad cujus precem Frater ille totis convaluit, ac si in eum transfusa Majoli supplicatio agrotanti fuerit efficacissima potio.

42 Idem Frater, alio tempore gravi ulcere percussus sub humero, gravissimæ passionis injuria frangebatur. Alternò denique vexabatur incommodo, quod in tantum exasperaverat naturam ejus, ut modo quasi examinis fieret calorís intemperie, modo ex frigoris intemperantia quasi furere videretur: nullum sentiens passionis defectum, vicina jam morte vivendi quoque subsidium desperabat. Successit ei cogitatio salutaris: et pileum, quem ad obtegendum caput Abbas ei dederat, ulceri sævientii opposuit. Invocat humiliter Majoli nomen, et sedatis omnino doloribus e vestigiis plene convaluit: qui præcepta lætitiæ plenariæ sanitatis, virtutis signum, quod in eo contigerat, Fratribus intimavit: quod ipsi quoque non mediocriter admirantes, intellexerunt, quantæ esset potentia vir beatissimus apud Deum, cujus nominis invocatio ita celerrime in periculis subveniret.

43 Magnificus ita apud Deum et apud homines reverendus Majolus, multis et aliis operum et signorum splendoribus longitudinem dierum suorum illustrem exhibuit et cornucopiam: quos huic operi sigillatim apponere, ne fastidium pariant audienti, succincta brevitatis eluctatur. Cum autem beatissimus Pater vitæ longioris excursus usque ad maturam canitiem protraxisset, juvenili fervore et studio in sanctitate et justitia Domino serviebat. Florebat cano jam vertice caput Abbatis, et reverentiam vultus ejus veneranda canities ampliabat. Jam provec-tior ætas vergebat in senium: jam eum ad otium et quietem ipsa carnis debilitas hortabatur; spiritus tamen ejus, victor ætatis, sequebatur tirocinii sui legem; et quasi recenter assumptus in militem,

viribus innovatus, in agone justitiæ desudabat. Eadem illi erat orandi frequentia, eadem fere diligentia jejunandi, quæ et primam illius ornaverant juventutem. Licet fractior ætas videretur in illo fortitudinem minuisse; sensus tamen corporei mira in eo integritate vigeant. Non caligavit oculus ejus, non auctus absurdus, non manuum vigor evanuit; sed totus integer sensu et animo, resoluam vitæ suæ disciplinis cælestibus occupabat; nihil de consuetudine prorsus imminuens totus lectioni vacabat aut lacrymis: volens quippe dissolvi et esse cum Christo, emeritæ militiæ donativum suspenso ad cælum desiderio sequebatur.

44 Jam sibi obitum suum imminere, jam terminum suæ vocationis adesse certis iudiciis declaraverat. Movebantur pleno compassionis affecto devoti filii erga patrem, qui suæ desolationis periculum formidantes, agre illius patiebantur excessum. Movebatur etiam pater ad filios, quos inter hostium tela, inter tentationum incerta, sine Pastoris cura, sine Provisoris diligentia relinquebat. Desiderium quidem habebat in victoriæ gloria mortis stimulos absorbere, sed magnis quoque ad consolandos filios desideriorum aculeis urgebatur. In eo igitur vivendi spatio, quod sibi poterat superesse, proponit visitare cellas, filios consolari, ut veniens Dominus non eum remissioni vacantem et otio, sed honestis intentum occupationibus inveniret. Egressus Burgundiam, et Avernicam regionem ingressus, villam quæ dicitur Silviniacus, longævus viator advenit: qui locus peroptimus, et suarum meritis copiarum toto orbe notissimus, Cluniacensis cœnobii cellam habet; quam vir Domini Majolus ingrediens, seminaria divini verbi spargebat in filios. Cumque expeditus ad omne hominum, cœptum iter maturaret ad alios, subita corporis tactus molestia, exire non potuit. Advocat electam multitudinem filiorum, et consolatoria verba præmittens, suæ discessionis ad Dominum tempus instare pronuntiat. Turbantur omnes, erumpunt in lacrymas, et impatientes totius solatii, animum beati viri suspiriosis singultibus vulnerabant. Communis quippe affectus filiorum in patrem, communem omnibus genitum extorquebat. Ipse tamen viriliter agens in Domino, amaritudinem et dolorem eorum verborum blanditis delimebat; se a Domino vocari ad requiem, et expleto cursu certaminis ad repositam sibi coronam asserit invitari; nullum superesse locum tristitiæ, ubi doloribus gaudia, momentaneis sempiterni felici commutatione succedunt: dolorem compassionis humane, respectu consequentis præmii temperandum; dum ille, qui diligitur, a miseria transfertur ad gloriam. Pastor et Episcopus animarum devotos sibi non patietur diutius incensatos: totum fiducia suæ robor ad Dominum referant, et ipse qui suis supplicibus pius adjutor assistit, melioribus optima subrogabit. Interrogatus igitur an doleret, nihil se pati molestiæ, nihil sentire doloris, sed totis medullis ad Deum fontem virum sitire et anhelare respondit. Confitebatur Domino virtute qua poterat, et medullitus suspirans ad Dominum, Psalmistæ versiculos lingua et spiritu loquebatur: Domine, dilexi decorem domus tuæ et locum habitationis gloriæ tuæ: Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum! concupiscit et deficit anima mea in atria Domini. Expetitus igitur ut paternam benedictionem in filios suos emitteret, porrecta manu absolutionis gratiam cum voce benedictionis effudit, exitum suum cælestis Viatici præceptione munivit, et frontem iterata Crucis impressione consignans, fatigatum divinis operibus cælo spiritum expravit. Ad cujos triumphales exsequias infinita diversi sexus et ordinis hominum multitudo convenit. Ruebat pas-

move solito omnia peragit:

VIDE APP. TOM. VII MAJ. NOT. 100. E

Silviniaci ager

suos solatur:

F

Psal. 25. 8 et 83, 2

et facto signo Crucis obit.

sim

PER NALGODUM EX MS liberatum se expectectus cognoscit:

sanat cæcum aqua lotionis manuum,

monachum ventris torsionibus ægrum,

et gravi ulcere percussum.

In senio vegetus,

A sim in obsequium funeris monachorum caterva, laicorum numerosa congeries, et in apparatus defuncti tota aviditate animi confluebant. Videres ibi discretam confusæ multitudinis devotionem, dum alios hymnis cœlestibus resultantes, alios singultire et in lacrymas effluere mirareris. Majoli quidem gloria dolorem et gemitum compescebat, sed affectus pietatis exuberans eliciebat lacrymas, etiam ab invitis. Officiosa igitur caritate suorum, solenni apparatu sepultus est in ecclesia B. Petri Silviniensis, retro altare Crucis: ubi tantis usque hodie floret miraculis, coruscat virtutibus, ut etiam post mortem carnis cœlo se vere vivere manifestet. Ibi siquidem per orationes ejus fugantur immundi spiritus ab obsessis, cæcorum oculi visum recipiunt, gravis intemperies febrium temperatur, paralytici convalescunt, peccatorum venia condonatur, et omnis inquietudo sine molestia consopitur. Ibi etiam, quod ipsi hodie oculorum testimonio comprobamus, visibili miraculo invivibilis ignis extinguitur, et ardentium undique conveniens multitudo meritis beati viri ad sospitatis plenitudinem reformatur. Plenus itaque dierum et vitæ gloriosus Pater Majolus, in senectute bona deficiens, dormivit in pace; et corporis mole deposita, quinto Idus Maji, vi feria, quæ Assensionem Domini sequebatur, appositus est ad Patres suos, anno Dominicæ Incarnationis dcccxciv, ordinationis autem sue xli, stola incorruptionis et gloriæ vestiendus a Domino: cujus est honor et imperium in secula seculorum. Amen.

claret miraculis,

mortuus 11 Maji anno 994.

ANNOTATA.

a S. Syrus primus Papiensium Episcopus eorumque Apostolus colitur 9 Decembris.

b Vivarium, seu Vivario, urbs Episcopalis Languedociæ sive Occitanie, ad dexteram ripam Rhodani, estque ei subjectum magnum territorium.

c Est ecclesia seu parochia S. Saturnini ad Ardecam infra Albenicum urbem. Est autem S. Saturninus Episcopus Arelatensis, et colitur 29 Novembris.

d Esos Plinio, qui alius Exos dicitur: an inde Eso formatus?

ALIA VITA

Auctoribus Syro et Aldebaldo cœvis.

Ex variis MSS.

VERSUS REIMBALDI

De vitæ hujus scriptoribus.

I nelyta Sanctorum cum sint tot gesta priorum Nobilibus scriptis et pluribus edita libris, Lucis ut exemplum ferat inde fides populorum; Patrem Majolum, merito cunctis imitandum, Auctrix cunctorum pietas Divina bonorum Exemplar vitæ dedit admirabile nostræ: Quo, tam præclara nobis splendente lucerna, Lumen inaccessum digne laudemus in ævum. Per donum cujus perlucens ille Patronus, Vivendi normam nobis dedit omnibus æquam: Quam si servemus, dubio sine pervenimus, Hunc ubi gavisum fore credimus Archimagistrum; Cujus in hoc parvo retinentur gesta libello Pauci, velut pratib. flores carpantur amœnis. Ad Christi laudem quæ Warennerius autem, In cunctis vitæ monachus nimium reverendæ, Persuasit Domino simplex multa prece Syro Scribere, communi cunctorum commoditati: Ne Patris tanti possent pia facta recondi.

Vitam S. Majoli in exemplum virtutis

petente Warennerio scripsere Syrus,

Qui tandem precibus et amore sui superatus, Discere quæ potuit narrantibus edere cepit. Tegmina sed carnis solvens per debita mortis, Hoc opus exiguum dimisit semiperactum: Mox Aldebaldo quod supplevit studiosus, Congrua subnectens, et, ut aspicias, ordine jun-

D
AA. SYRO ET
ALD. EX MSS.
et eo mortuo Aldebaldo.

[gens,
Certus in hac opera meruit sibi præmia digna.
Postulo, commendes huic Sancto, lector, ut hos

[tres,
Qui vitam cunctis ejus pandere futuris
Gentibus exemplo, crescente favore superno;
Sitque sui memorum memor ipse quiete polorum.

VIDE APP.
TOM. VII MAII
NOT. 101*

PROLOGUS.

Superna Christi rorante dextera atque opitulante gratia, quotiescumque Sanctorum actus vitamque describere litterisque mandare satagimus, eo valde est metuenda temeritas, quo eorum nequaquam pleniter actuum vel meritorum valet comprehendi sublimitas. Caute enim ac veraciter discutere debet humana fragilitas, quod in eis benigne disponit Divina majestas. Nequaquam tamen debet virtus eorum silentio obtegi, cum debeat etiam posteris, juxta quod divina tribuerit largitas, imitanda propalari; gaudeat etiam augmentatione fidelitas, quoties Sanctorum annua recurrit solennitas, et cum virtutum eorum per Dei famulos declaratur ubertas: quia liquido apparet quod nonnulli qui per desiliam torpebant ad pœnam, auditis eorum virtutibus excitentur ad palmam. Quod si aliquis in hoc opere me reprehendendo, quasi artis ignarum dijudicare nititur, eo quod non per omnia ordo constructæ locutionis mihi servetur; ideo illud ita quam maxime absque faceta urbanitate relictum noverit, ne forte aut penitus a more sacræ Scripturæ discrepare viderer, aut certe si aliorum verba descripta, quorum studia in hoc opusculo jam pridem videntur detrita, mutare vellem, aut aliud meum ex toto, quasi proprio ex sensu, adscribere conarer; ab aliis velut temerarius judicarer. Constat scilicet Sanctorum quorumque præclarissimorum vitam ideo plerumque silentio suppressam, dum per successus temporum juniores quique, simplici seniorum relatione contempta, nunquam hæc arbitrabantur a memoria posse obsolescere. Quandoquidem vulgaris inurbanitas tum se optime credit diuturnitati prospicere, cum illustria quæque et maxima succidua solum narratione ad posteros fecerit emanare. Res ista non insana minus quam improvida, perniciose Sanctorum præconiis interdum peperit detrimenta: quod qui imperitæ rusticitati fidem adstruat, raro quemquam reperias; dum ea quæ afferret partim fabulosa, inepta partim et ridicula perque hoc litterarum sacrariis æstinauntur indigna. Ita factum est quod quadam ignoratæ penitus, alia ad successorum judicium insincere manantia, multorum et magnorum Sanctorum præcellas memorias inofficiosissime obscurant. Quod si cuiquam forte curioso rerum ea quæ de tanto feruntur Patre minus plena, minus denique virtute subnixâ videantur, quod prius quam hæc ederentur aliquot temporum dicuntur interfluxisse curricula; huic inspecta ratione diligentius, quod non probe sentiat, seniorum nostrorum venerabilium revincet auctoritas. Accipite ergo et hoc opusculum, eumque erga B. Majoli reverentiam concipite animum, qui vestram sane deceat sanctitatem. Et quamquam astuti sit omnia ad suam utilitatem referre, in hoc tamen et pro hoc quantus est labore [non tamen] B. Majoli laudem, quam persone propriæ requiro favorem: quem quanti faciam facile pernoscere potestis, si mei rationem animi diligenter inspicitis. Longi itaque sudori

E
Auctor honorem Sanctorum quaerit:

excusat tenuitatem styli,

F

AA. SYRO
ET ALD.
EX MSS.
desiderat
Deum in
Sanctis ho-
norare,

et Christum
invocat.

A doris usuram eam captare percipio, ut glorificetur Deus in miraculis, qui voluit admirandus esse in Sanctis : ut sanctissimo Majolo in terris veneratio crescat et gloria, qui hanc in cœlestibus obtinuit per bonorum operum incrementa : ut acquiratur aedificatio legentibus, pax credentibus, salus imitantibus, immortalitas in fide perseverantibus.

B 2 Christus Jesus, unica Dei virtus, lux et salus nostra, fons et principium decusque rerum, qui est verus Redemptor noster, in quo est omne desiderium nostrum, qui per gratiam suam ad hoc opus me impulit, cui omnia bona placent, quia ipse omnium largitor est bonorum ; o utinam ipse laboris hujus initium et finis, ipseque mihi sit principium operis ! Fortissimum plane solatium in illo retinemus, qui confugimus ad detinendam propositam spem ; quam sicut anchoram animæ habemus tutam ac firmam et incedentem usque ad interiora velaminis : ubi præcursor pro nobis introiit ipse Christus, secundum ordinem Melchisedech Pontifex factus in æternum. Hic ergo hortatur, invitans omnes ad dona cœlestia ; spondetque hæc facile impetrari posse, si spretis cunctis cupiditatibus hujus mundi, per fidem, spem et caritatem, quis ea digne quæsiverit. Hæc quidem donec ipse in hunc mundum veniens, carnalemque amorem gladio separationis interficiens, per Evangelii sui prædicatores seminaverat, et fructum pacatissimum in agro suo conquisiverat. Hoc quidem semper optimus magister docuit, ut intellectu Evangelio suo inolitam sævitiam morum deponerent, et mites ac mansueti discerent ; quatenus in secundo suo adventu, cum adveniret in gloria Patris sui cum Angelis suis, tales inveniat, quibus propter bona merita æterna reddat et præmia. His interim prælibatis, nunc jam ad ordinem textus redeam ; ne forte, cum rusticitate tum etiam simplicitate, pagina inculta displiceat.

LIBER I.

Acta S. Majoli privata tam ante quam post ingressum in monasterium Cluniacense.

VIDE APP.
TOM VII MAJ
NOT. 102 *

a
A Saracenis irruentibus in Provinciam

b
Lirinenses
500 occisi,

juxta præ-
dictionem
Porcarii :

Igitur *a* in partibus Galliarum, ex ingentibus ca-
sis, cum disponderet Dominus affligi genus hominum
per sævitiam Paganorum ; nefundæ gentis exercitus
Saracenorum, vaginam suæ habitationis egrediens,
ac maritima quæque ultra citraque peragrans et per-
agrande demolens, in Provinciam venit, nominis
C Christiani impugnandi gratia, et suo eam Dominio
subjugandi : cujus incolas occulte Deus judicio ejus
mucroni tradidit feriendos. Quæ gens longè lateque
suæ cædis extendens crudelitatem, ita in solitudi-
nem pene totam redegit regionem, ut in eremi-
vastitatem, loca prius desiderabilia versa viderentur.
Urbes enim nobilissimas terræ adæquans, villasque
depopulans, castella subruens, ovilia Domini ever-
tens, non minimas Christianorum strages edidit.
Unde inter cetera facinora sua, *b* Lirinensem insu-
lam, religione pollentem, depopulans, rebus omni-
bus inhabitabilem reddidit ; servos Dei, qui inibi in-
ter reliquos et præ ceteris sanctitatis ac vigiliarum
primas tenebant, millies seipsos immolantes, gladio
trucidans fere quingentos et eo amplius. Fertur
enim (quod minime reor prætermittendum) quod,
antequam classis Saracenorum illo adventaret, An-
gelus Domini S. Porcario Abbati per visum appa-
rens, evidenter prædixerit, et tempus, et diem, et
horam, certumque omnibus imminere exitium die ab
hinc septimo illucescente. Qua de re maturato con-
silio commonet, ut unum e duobus eligant, aut fugæ
consulant aut palmam martyrii incunctanter rapiant.
In eorum arbitrio et potestate posuisse Dominum

hoc donum tam bonum, tam optimum tamque præ-
cipuum, utrum velint aut nolint brevi sanguinis
commercio hoc immortale acquirere compendium.
Facto itaque mane, B. Porcarius convocatis Fra-
tribus cuncta, quæ viderat et audierat, refert. Ex
quibus quidam paventes, quidam non credentes, uni-
versi tamen re inopinata, et ancipitis sunt turbati peri-
culo. Hoc accepto oraculo, [videres] alios ad insulas
tutiores velle recedere, alios locum ipsum nolle re-
linquere.

4 His ita inter se varie dissidentibus, expectata
dies advenerat, noctis tantum intercapedine divisa.
Jamque instante vigilia, matutina clara luce, e spe-
culis in longum dirigentes obtutus, vident hostile
agmen adventare, oppansis velis, æquata fronte, in
obliquum deductis cornibus ; totumque adlabi classi-
bus æquor. Extemplo turbati animis di-jectique a
proposito. Cumque cuperent malum evadere, non
patebat usquam locus eflugii : jam enim et hoc per
spiritum prævidens B. Porcarius naves omnes a
portu clam longius abduxerat, interdicens nautis,
ne intra præfinitum sibi tempus ullo modo redirent.
Ergo cum vidisset athletas Dei immenso certaminis
pondere fatigari, ingemuit tam triste nefas fortissi-
mus heros, dextro socios decedere cornu, invictam-
que manum quondam sine caede perire. Tunc vexil-
lum sanctæ Crucis, quod in agmine primodux bonus
præferre consueverat, defixa cuspede ponens, instau-
rat animos dictis mordacibus. O, inquit, fortissimi
milites ! o instructissimi divini prælii bellatores !
quo ruitis ? cui colla datis ? Quis furor insanas agitat
caligine mentes ? State precor, state ; neve velitis
manu stivam tenentes retrospicere. Propudor ! Vin-
cimur hen ! segnes, nec nostra potentia proferi vim
solitam. Quin potius, o nimium dilecta juvenus,
hortor et moneo, resides attollere animos, ne nos
tamquam imparatos præoccupent. Olim devotas ani-
mas, ultro properantes, subdamus pretiosissimæ pas-
sioni. Experimento jam cognoscetis quantus illis ex
nostra constantia timor, quanta nobis proveniat glo-
ria. Talia Senior perorabat, nomine quemque vocans ;
simulque aerimoniam, quam gestabat corde, frontis
præferens dignitate. Quibus verbis incaluit virtus :
paulatimque timore depulso maduerunt corda tepen-
tia, repentino Spiritus sancti rore perfusa. Suda re-
dit facies, veluti si videas purpuream clarescere lu-
cem sine nube diei. Agmina sancta super vultum
sensere Tonantis, gaudentque in lares Christum suis
victoribus arces ætheris ac patrium famulis aperire
profundum. Itaque alacres et de victoria securi pro-
cedunt castris, portis patentibus, omnes ornati,
omnes albis induti, tamquam agni immaculati et in-
contaminati Jesu Christi, præcogniti ante constitu-
tionem mundi. O quali gaudio tunc ille tripudiavit
Angelicus cœtus, tantis beatorum Martyrum occur-
rens agminibus ! Nulli dubium omnem cœlestem
Hierusalem tunc exultasse ineffabili lætitia, tunc ju-
cundatam esse inæstimabili caritate, tuncque cum
omni gratulatione obviam processisse, eosque in-
genti lumine circumfulsisse, et usque ad thronum,
cum laudibus et canticis spiritualibus perduxisse.

5 Hæc igitur cæde patrata, simulque vastitate
subsecuta, et multis effluentibus annorum curricu-
lis, ex *c* Avennicorum venerabilis vitæ Majolus
splendidissimis parentibus est procreatus : Provin-
cialis quidem genere, nobilium Gallorum clarus ge-
nerositate. Hic ab ipsis infantia rudimentis studiis
litterarum traditus, superna providente elementia,
quæ sibi eum prædestinaverat vas electionis futu-
rum, gemina scientia efficacissime claruit. Cujus Je-
sus jam tunc sua possidens dignatione corpusculum,
non hoc scetidis ab antiquo permisit pollui hoste lu-
sibus,

qui exposita
Crucē

suos adhor-
tulans,

F
cum illis
martyrium
subit.

c
S. Majolus
in Provin-
cia natus,

excolitur
studiis et
honestis
moribus :

A sibus, obscœnisque actibus : quippe qui suam, antequam nasceretur, in eo præscierat consecrare sedem. Duroque adhuc esset parvulus, Apostolum non legerat ; et tamen jam ejus imitator existens, aniles fabulas et verborum obscœnitates devitabat, actuque et voce illud Psalmographi resonabat : Cogitavi vias meas et converti pedes meos in testimonia tua.

1 Tim. 4, 7

Psal. 118, 57

Haud multis opus est in illo nobilitatis
Egregiæ memorare decus, quæ dote gemella,
Splendidaque et locuples, opibusque et gerrine

[fulsit :

Indicium documenque rei numerosa retentant
Prædia, succiduis olim notissima chartis.

VIDE APP.
TOM VII MAJI
NOT. 103.Matisconem
migrat :

6 Processu vero temporis decursa pueritia, cum eum jam sibi vindicaret adolescentia, parentibus humana sorte preventis, prædiisque barbara invasione in solitudinem reductis ; divina disponente providentia, naturale solum coactus est deserere, ac Burgundiæ partes expetere : veniensque in urbem Matisconensem, susceptus est ibi in hospitio a quodam suo propinquo, qui inter reliquos ejusdem urbis Proceres nobilitatis gerebat decus. Cumque aliquamdiu in ejus moraretur diversorio, ejus sultus adminiculo, uti cepit ejusdem civitatis Episcopo : qui eum liberali cernens ingenio valere, Canonicorum studuit collegio copulare : qui etiam eum secretius summa hortabatur instantia, ut se virginem conservaret, et velut vas electionis in Ecclesia dignus fieret. Sed Virginis filius jam olim castitatis amore pectus ejus allaverat, ut ne puncto quidem temporis ab ejus intuitu pateretur divelli. Dulcorem Domini hic a tenero imbiberat, et ideo pudicitiae nitor in eo incanduerat, auxeratque largitrix gratia pectus infantis.

Episcopo
carusvirginitatem
servat :

Muneribus geminis : quodque assolet esse duobus
Gratum et sufficiens, hoc præcumulaverat uni.
Namque ut septenis sapientia mixta columnis
Aptificare donum dilecto in pectore posset ;
Ingenium vivax eonamen juxta ad omne :
Inque vices animo genialiter exspatiante,
Sedulitas præterdit opem studiosa magistri.
Utraque res, moderante Deo, felicia cœptu
Tempora gliscentis jam tunc provexit ephēbi.

studet Phi-
losophiæ
Lugdunum sub
Antonio in-
sula Barba-
ræ Praefecto.

7 Per idem tempus Lugduni Antonius quidam bonis pollebat moribus, in Philosophia satis eruditus, quem virtus et religio d' Insulæ Barbarenis præfecerat cœnobio. Hoc vir Dei quorundam relatu comperto, quia nimio discendi tervebat desiderio, Lugdunum perrexit, ejusque magisterio se ad erudiendum commisit : cujus multum convaluit, non modo doctrina, verum moribus et vita. Prædicta quidem tunc civitas omnes excellebat sibi propinquas, tam religione virtutum quam studio liberalium artium. Offensa namque sapientia, quæ propter se tantum appetenda est, quorundam lucris turpibus, multorum indisciplina vita, omnium postremo tepide sese appetentium inhonesta desidia ; præceptorum inopia intercedente, priorumque studiis pene collapsis, hujus nostræ exitialiter perosa regionis, Lugduni sibi aliquamdiu familiare consistorium collocavit. Ibi, quas dicunt, disciplinarum liberalium peritia, quasque ordine currere hoc tempore fabula tantum est, eo usque convaluit, ut quantum ad schollas, publicum appellaretur citramarini orbis gymnasium. Et ut aliquid rationis afferre videar, eo id argumento colligimus, quod quisquis artium proficendarum afficeretur studio, non ante professis adscribi merebatur, quam hac explorata diligentia examinatus ahiret. Cui rei Satyricus quoque adstipulatur, qui (ut exempli circumstantia res eluceat) primo operis sui libro acriter diuque in impudicos invectus, fert eos conscientia frequentati sceleris perinde pallescere.

Ut Lugduonensem Rhetor dicturus ad e aram.

Ita claret hanc sapientibus et palmas et nomina
fuisse largitam. In ea itaque urbe, ut jam diximus,
cum Philosophos virosque audiret ecclesiasticos,
divina inspirante gratia, omnes suos præcessit æmulo
sapientia. Facunditas eloquentiæ, gravitati tunc
componebatur sapientiæ : ex materia hujusce com-
positionis vas esse cœpit electionis.

D

AA SYRO
ET ALD.
EX MSB

Cumque foret vehemens animique ad cuncta ca-
[paris,

Nil intentatum, nil denique lieuit inhaustum.
Quidquid ab indigenis potuit manare magistris,
Cuncta brevi, nam pene puer citraque juven-
[tam

Omnia combiberat : furit iotimus omnibus ar-
[dur

Ulteriora sequi : et studiis ne copia desit
Otia conterere

Inque mori studiis. Perparva et vilia -citu ;
Si qua patent [credit,] cara et prægrandia cen-
[set,

Si qua latent. Erat ingenuis tunc artibus usque
Certus honor, studiisque addebat gloriæ calor.

8 Cumque jam vestiri cœpisset vernantibus] juven-
tutis floribus ; ita suam adolescentiam bonis instru-
xit moribus, ut eo tempore jam putaretur monachus.
Integram se et sincerum omni custodia ab his ob-
servabat vitis, quibus contaminari solent homines
hujus ætatis. His enim imbuti timebat, ne tenera in
ætate his infectus esset, quibus cum vellet carere
non posset, juxta illud quod scriptum est : Adole-
s. ens juxta viam suam, etiam cum senuerit, non
recedet ab ea. Bonorum virorum et maxime pruden-
tium contubernio potitus, torpiditudo se tiores
exosos. Jam vero per cunctos, ut moris est, gradus
conscendens Ecclesiasticos, cum Levitarum potiretur
officio, ad ejusdem usque arcem, doctrina id
exigente justitiæ, ab eodem est sublimatus jam præ-
dicto Pontifici. Officio igitur ministratiōnis accepte
cum cultui vineæ manciparetur Dominice, ut hujus
se assignaret colonno, commune utile molitorum
magis quærebat quam proprium. Cunctis benignus,
omnibus equus, nemoi nocebat, quibus poterat pro-
desse studebat. Sma quippe ei doctrina fuerat, quia
sue conditioni quod competebat illud solerter age-
bat, propter illud Apostoli : Nemini dantes ullam
offensionem, ut non vituperetur ministerium nos-
trum, sed in omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut
Dei ministros.

E

Prov. 22. 6

Diaconus
ordinatu :

1 Cor 6 3

Crecebat meritis natus successibus heros,
Perfectique sequax primū in teniebat ad arcem
Cursibus inopigris, ne non perfectus ab omni
Parte foret, Sacer et Pastor jam jamque fatu-
[rus ;

Utque ad letiferas animum contendere pestes
Emersasque hereses unde unde extrudere pos-
[set,

Armabat doctam vivax facundia linguam.

9 Legerat mortem per fenestras ingredientem,
et per easdem domum interius penetrantem ; ideo-
que suas sic studuit aures oppilare prudentiæ pes-
sulo, ne penetral cordis illuderetur errente mortis
jaculo. Nam unaquæque sui potiens officii, expers
fieri cogebatur alieni. Taliter ejus intuitus a concu-
piscencia deductus, sincerus reddebatur et purus. A
lingua vero carente mendacis procul distabant adu-
latio et detractio : opportunitas tamen si exegisset,
severa non deerat correctio, quoniam quidem si hic
est vir perfectus qui in lingua non offendit ; nullatenus
habetur deterior, qui quemdam fratrem videns
peccantem, admonendo, exhortando, increpando
juxta Apostolum ad viam veritatis reducit. Et quia
nec lingua nec oculis facila delinquere volebat, recte
illud ei congruere videtur, quod dicitur, Quoniam
aspectu

accuratus
custos sen-
suum et
linguæ :

Jac. 3, 2

2 Tim. 4, 2

2 Pet. 2, 8

AA. SYRO
ET ALD.
EX MSS.
Eccl. 28, 28
Act. 20, 35

A aspectu et auditu justus erat; sanctis etiam et modestis sermonibus indutus, obscænis et turpibus omnino intercludebatur auditus, propter illud quod scriptum est: Sepi aures tuas spinis, et noli audire linguam nequam. Jam pedes a spatioso mundi itinere retraherantur, et arduam callem cœlestis patrie jam proficisci nitentur. Doctrina quidem qua fovebatur justitia sibi prudenter ingerente, beatius fore dare quam accipere, suas ipsius manus saepe contractio capacitati, sæpius tamen et facilius extensio habebat largitati.

Scire erat haud magnum, si non et posse sub-

[ret :

Et stulto sapiens minimum differre putatur.

Si non et possis : melius duo juncta feruntur.

Quo si dispescas perit alterum : ita alterius res

Altera possit opem rei et conjurat amice.

*munificus
in pauperes :*

10 Caritatis equidem affluens visceribus, pro pauperibus semper erat sollicitus : Christum vero totis diligens visceribus, dum sicut Martha corporaliter non valebat, in egens illum quotidie reficiebat, suo ipsius testimonio, qui ait in Evangelio. Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habebitis. Unde idem ipse suis dicitur is est in fine : Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis. Sic igitur in pauperum susceptione Christo suo habitatur mansore. Sed ad opus exercendæ misericordiae, illa quamvis impelleretur beatitudinæ, que inter ceteras in Evangelio Domini denuntiatur voce ; Beati misericordes quoniam ipsi misericordiam consequentur ; ordinatæ tamen caritatis qua stringebatur vinculo, non ad luxuriam, sed ad necessitatem, prout cuique opus erat, singulis egentibus subveniebat.

Omnibus hospitii perlargum præbuit usum :

Nemo est exceptus, perpressus nemo repul-

[sam :

Collegit cunctos, struxit convivia cunctis.

Intulit ipse dapes, cunctisque exinde refectis

Esuriit solus ———

*in publica
fame,*

11 Quodam igitur tempore, cum rerum victualium fertilitas more solito non proveniret, totaque regionem alimentorum indigentia fames acerrima constringeret; ad virum Dei plus solito venire cœpit pauperum multitudo. Quorum importuna precatio dum quotidie miserabiliter insisteret, ut suæ inopiæ viri Dei pietas subveniret; caritatis perfossus conspice, munia cœpit cogitatione æstuare. Longa enim habendi copia in magna penâ jam defecerat, in similia dispersita opera : hinc eis, qui tuendi cura sibi domestica fuerant alendi, necessitas; istunc omnibus egentibus subveniendi, sollicitabat voluntas. Cuncta quibus humanæ vitæ continetur actio abesse videbantur; cellario suæque domus præposito protestante, sibi sui-que parva quæ superfuerant non suppeditare, nedum tot petentium quivi-set penuriam sublevare. Tunc vir Dei oratorioium (quod in honorem S. Michaelis ipse trans Ararim reedificarat, et ad quod propter popularem tumultum sese a civitate contulerat, quo secreta quiete pervigil in orationibus, divino famulamini manciparetur attentius) ingressus, pauperum miseratione commotus, cœpit Dominum enixius exorare. Cunctique pronus in terram sese cum lacrymis præsterneret, ac largiter flens diu in oratione persisteret; ut oculos a terra subduxit, ante se septem solidos aspexit : quos quidem tangere noluit, quia sibi metuit; ne aut splanthastica illusio, aut alienum damnum esset, et culpam velut ex actione pietatis perpetraret. Egressus ab oratorio solidos, quos reperit, per omnes huc adventare solitos direxit, eosque qui perdidisset percunctari præcepit. Omnibus se denarios non perdidisse, suosque qui reperti fuerant asserentibus non fuisse,

non ad usus proprios, sed eos ad alimenta deputavit D pauperum.

12 Porro divinatorum præceptorum, sicut avidus erat indagator, ita studiosus operator semetipsum ad pietatem exercebat, et quos poterat ad eandem trahere procurabat. Adolescentiam suam, ut contemptum posset a nemine, sic in bonam quam assecutus fuerat doctrinam satagebat informare, ut ceteris esset exemplum bonæ vitæ, in verbo sanctaque conversatione.

Hic cæcis oculus, pes idem denique claudis.

Pauperibusque pater, sic omnibus omnia fa-

[ctus,

Offecit nullis, certavit profore cunctis.

Apostolum quippe legerat promittentem, quod illi, qui bene ministraverint, gratiam sibi acquirunt et multam fiduciam, quæ est in Christo Jesu. Sic ministerio sibi credito attendebat, ut suis omnibus profectus esset manifestus, omnibusque profectus se audientibus. Doctrinam, quam secundum sibi concessam gratiam fuerat assecutus, ut ad usuram commodaret pluribus, ne de talento sibi credito, torpente damnaretur cum servo, de diversis ad se partibus Clericos convocabat : et quos dociles cernebat, eos gratis libenterque docebat. Hoc autem studebat cupiens facere, propter illud Danielis Prophetæ : Qui docti fuerint, splendebunt sicut stellæ firmamenti; et qui ad justitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates. Et hoc ideo, ut non solus, sed suis ipse cum auditoribus inseri sidereis dignus inveniretur splendoribus.

Tim. 3, 13

*gratis alios
Clericos
docet.*

E

Dan 12, 3

——— Nunquam sermonibus ille

Rem gessit tantum : poterat sic denique sperni

Si non et fieret; contemnendusque putatur,

Doctor in eloquiis, nisi fert suffragia factis,

Cumque ipso tantum videas hoc tempore, mul-

[tos

Secretos a plebe loco, nulloque pudore,

Affectare animis itidem popularia laxis.

Hic vice conversa (raro quod contigit ulli)

In populis nitidam secreti munere vitam

Obtinuit : quodque est mirum, mundalia tra-

[ctans

Fallacis minime traxit contagia mundi.

O mirum! piceas quemquam contingere sordes

Nec pice fœdari. Mirum quod conditus imis,

Ignis erat sinibus, vestesque ferantur iniuste.

13 Vir igitur Dei tum tilibus et ejuscemodi poleret moribus, ejusque nomen fama celebri divulgaretur; Vesontiensis Archiepiscopo viam universæ carnis ingresso, tam ipsius terræ Principis quam totius Cleri consensu et populi, ad ejus culmen suscipiendum Pontificatus B. Majolus impellebatur. Sed ejus animus, robore licet firmatus auctoritatis, ac erectus foret culmine virtutis; sub hujus tamen specie, ne mundi lucrum cogeretur expetere, et ad mundi gloriam, quam mente jam spreverat, per seculare negotium delectabiliter tendere; grave pondus procellosi culminis per custodiam refugit humilitatis; Creatoris omnium sequens exemplum, qui cum ante seculum regnaret in cœlis, regnum percipere vitavit in terris. Scriptum quippe est : Jesus, cum sciret, quia venturi essent ut raperent eum et constituerent sibi Regem, ascendit iterum in montem solus orare. Quocirca B. Majolus, æterni Regis in gisterio edoctus, qui oblatam gloriam fugit culminis, et postea sponte venit ad patibulum crucis, quatenus ejus membrum fieret, omnem spem suam in eo collocans, hoc studuit opere adimplere, quod ille præcepit sermone. Hoc enim præceptum est in Evangelio : Qui vult post me venire, et sequatur me. Ita vir Dei per cœlestis studii disciplinam, mundi labilem contempsit gloriam;

*Archiepiscopatum
Vesontionensem non
admittit.*

F

Joan. 6, 15

Luc. 9, 23

*Deum orans
7 solidos
reperit in
pauperes
distribuit :*

A gloriā; et supernæ vitæ factus dulcedine, quæ a mundi amatoribus concupiscuntur, omnia a se funditus tentavit abscindere. Igitur cœnobium in collis valle, quod Cluniaca dicitur, cui vir vitæ Venerabilis Hemardus præerat, pro morum honestate et virtutum studiis appetiit; ibique secundum B. Benedicti Regulam, ab eodem viro jam præfato conversationis habitum petens, ut reciperetur rogavit.

Cluniacum petit:

ibique in obedientia excellit:

Hebr. 13, 17

1 Cor. 3, 18

perfectus bibliotheca

libros profanos spernit:

in conversatione circumspicere se gerit:

Eporediæ socum agrum vide apud TOM VII MAJI NOT. 104

Jac 5, 14

14 Spretis itaque omnibus terrenæ possessionis stipendiis, ob spem futuræ repromissionis, habitum sanctæ conversationis sumpsit; sicque deinceps alieno vixit imperio ut in nullo deviare a sanctæ conversationis proposito. Hic enim procul a se remotis hebitudine et murmure, singularis præ ceteris obedientiæ prominebat virtute; impleus illud in Fratribus, quod præcipit B. Benedictus: Obedientiæ bonum non solum Abbati exhibendum est, sed etiam sibi invicem obediunt Fratres. De Abbate vero Apostolico instruebatur exemplo: Obedite, inquit, Præpositis vestris. Enimvero B. Benedicti, cuius subiacebat discipulatus, imitator existens, induta parvuli humilitate, stulto Philosophorum neglecto dogmate, sapientem Dei stultitiam est adorsus, juxta quod præcipit Apostolus: Si quis vult inter vos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat ut sit sapiens.

Unde qui prius doctor Grammaticorum, discipulus esse cœpit simplicium virorum. Haud secus enim ac Philosophi ad syllogismorum argumento tota se conferunt mentis instantia, ita se contulit ad ea discenda, quæ quotidianum per usum in monasterio sunt explenda. Quibus omnibus solerti sibi cura cognitis, et experimento memoriæ commissis, videri jam cepit doctior cunctis. Hunc ergo ut in monachico ordine ita prudentem jam dictus Pater intellexit, bibliothecæ præficiens, apocrisarius officium eidem injunxit: quod ministerium tanta auctoritate tantaque adimplevit sollicitudine, ut omnibus secum versantibus exemplo fuerit et terrori. Legerat idem vir Domini libros olim antiquorum Philosophorum, Virgiliique mendacia, quæ non debet nec ipse jam audire, nec alios legere. Sufficiunt, inquit, divini Poetæ vobis, nec egetis luxuriosa Vigilii vos pollui facundia. Regulari quidem contentus conversatione, sic studebat parcimonie, ut differre nullatenus videretur a societate communis vitæ. Quorum vitia dum conspiceret reprehendenda, hoc exquisito, quod unicuique competebat, initio, prius in unoquoque laudanda canebat, dehinc velut ignarus reprehendenda carpebat; cunctos tamen sapius admonebat, ut tales se Deo exhiberent interius, qualis humana opinio pro religionis habitu ferebat exterius. O virum cui semper summa debentur: qui amore vitæ æternæ voluntariam amplexus paupertatem, Christo delit quod in ara cordis invenit, nihil suis meritis tribuens.

15 Quædam tempore pro monasterii utilitate B. Majolum, cum altero Fratre, Romam dirigi contigit ab Abbate. Qui expleta legatione dum redirent, ut Yporediam ad hospitium venirent; Frater, qui eum comitabatur, nomine Hehricus, febrium correptus languore, fatigari cœpit acri ardore. Veruntamen ægritudine invalescente, cum toto jam pateretur corpore, de vita desperatus, circa mortem tendebatur sollicitus. Vir autem Dei, qui nihilominus quam qui patiebatur de fraterno cruciatu tristabatur, duplicato tunc afflictebat infortunio: quia hinc cum Fratris manifesta vexabat ægritudo, inde paterna quæ incepta pendebat legatio. Sed quid ageret nescius, divinam clementiam exorare cœpit attentius. Tribus tandem diebus peractis, post Matutinas laudes, cum se sopori dedisset; quidam vir canicie reverendus ei visus est, dicens: Quid ignavo mœrore deprimeris? Quid a memoria excidit, quod frater

meus Jacobus de infirmitatibus præcepit: Tristatur aliquis vestrum, oret; a quo animo est, psallat; infirmitatur quis ex vobis, inducat Presbyterus Ecclesiæ, et orent super eum, urgentes eum oleo in nomine Domini, et oratio fidei salvabit infirmum, et alleviabit eum Dominus. Hac visione aliquantulum sublevatus animo, statim ut surrexit e somno, celeri actione deluxit ad effectum, quod Apostolica fuerat revelatione compertum. Res mira et vehementer stupenda! Eadem quippe die, qua sanctificationis oleo qui patiebatur est delibutus, ita sanitati pristina restitutus convaluit, acsi nullam molestiam corporis pertulisset. Altera die Domini gratulantes virtute, conati sunt iter ceptum perducere ad effectum. Quoniam quidem B. Jacobi voce sanari testabatur infirmus fidei oratione, ideo luce clarius patet beatum virum hoc suis obtinuisse precibus, quod iste tam citæ sanitati est redditus. Hoc plane miraculum Fratribus fidei relatione cum fuisset agnatum, deinceps in magna veneratione habere cœperunt B. Majolum, quem jam ita Deo proximum noverant effectibus per signa virtutum.

16 Sed vir sanctus gloria laudis abjecta, plus despici quam venerari in hac cupiens vita, quo Fratrum devotione attentius honorabatur, eo magis omni se vilitate et extremitate dignabatur. Omnium licet caritate diligeretur; munditium tamen cordis, ne jactantia fœdaret, a nemine laudari volebat. Et ideo hominibus fugiens esse in pretio, sua se conscientia carum exhibebat Deo. Christique etiam indutus tunica, cujus sequebatur vestigia, miraque ornatus patientia, meliora secundum Apostolum semper sectari studebat charismata: ideoque vitia aversando, de virtute in virtutem proficiendo, per obedientiæ quadrivium ad humilitatis usque supremum conscendit fastigium. Sed quia obedientiam nemo bene valet imperare subjectis, nisi qui hanc ipsi dedicerit prius exhibere prælatis; ideo hunc longo tempore Dei dispensatio statuit subesse, ut sub alterius magisterio disceret, quemodo sine errore aliis prodesse posset.

O meritum sublime viri, quem gratia summi

Hactenus evexit virtutum culmine Christi!

Omnia cum parent, respondent omnia votis.

At ego hic a deflorationis opere paululum respirabo, ut debitum finem hic liber accipiat.

Indigna quamquam cogi brevitate queratur.

ANNOTATA.

a Saraceni seculo 9, præter Hispaniam et Africam, quas diu obtinuerant, etiam Cretam, Siciliam, Calabriam et Apuliam occupant, sicuti circa annum 890 partem Provinciæ, navibus ex dictis regionibus accedentes. Consule Historiam Provinciæ Bouchai lib. 6 pag. 772.

b Hæc de eade monachorum Lerincensium refert eisdem verbis Vincentius Barvalis in sua Chronologia Leriuensi pag. 223 ex antiquo MS. Leriuensi; et adfert aliam relationem, in qua dicuntur hi 500 monachi occisi tempore Caroli Martelli: quod et Mabillon fecit seculo 3 Benedictino, par. 1 pag. 525. Verum id non potest cum hac relatione subsistere: secundum quam videntur occisi circa annum 990. Sed hæc accuratius erunt discutienda 12, aut 19 aut 23 Augusti, quibus diebus asserunt Mabillon et alii eos referri. Interim confectantur cum iis, quæ supra ad Vitam primam de hac irruptione annotavimus.

c Natam esse S. Majolum Valentioke, vulgo Valensola, tradi in Chronico Cluniacensi supra diximus, sed videtur prosapia nobilis trahi ex urbe Avenionensi.

d Insula Barbara prope Lugdunum, alveum Araris medium

D
VA SYRO
ET ALD
EX MSS.

sacro oleo
sanat:

humilis in
oculis suis

1 Cor. 12, 31

in omni
virtute
proficit

F

AA SYRO
ET ALD.
EX MSS.

A *medium scindit, in qua illustris Abbatia extitit, quam suo Commentario illustravit Josephus Chunouerus Societatis Jesu, et cap. 13 recensens Abbates hujus temporis, fatetur Catalogos esse imperfectos: in quibus nulla Antonii mentio. Sed forsitan solum fuit studiis præfectus.*

e *Strabo lib. 4 Geographiæ, postquam templi meminit, ibidem ab universis Gallis Augusto erecti: aderat, inquit, et ara cum titulo gentium sexaginta. Ad hanc autem videtur Caligula instituisse certamen Græcæ Latinæque facultiæ, quo ferunt (ut scribit Suetonius) victoribus præmia victos contulisse, eorundem et laudes componere coactos: eos autem qui maxime displicissent, scripta sua spongia linguæ delere jussos, nisi objurgari aut flumine proxima mergi malissent. Reliqua in hac Vita observanda, sunt ad præcedentem Vitam notata.*

PROLOGUS LIBRI II.

B **G**yranti cuneos Christicolarum, quos humus extulit, occurrit ratio tum vehemens tum moderatio, lector, pace tua quam liceat prodere prius; nulli deterit hæc officii magnificentiam. Inspecto, alium muneribus dogmatis melliti præpollere, alium pro meritis scandere sidera, [quodque] hunc silvis celebrem clarificat fama beatior; vix unum invenias cui simul hæc omnia conflunt. Sic donis homines munificus Spiritus habuit, qui cum simpliciter simplicifcus substet et unus, ob sæcunda tamen multiplici dote charismata, celestis potius septifluum pagina prædicat; seu potius quod sic per omne currat, ut nunquam tamen extra se feratur. Θεός [enim], quod est Latine DEUS, aut a verbo quod est θεοῦ, id est VIDEO derivatur, aut ex verbo θέω id est CURRO; aut quod probabilius est (quia unus idemque intellectus inest) ab utroque recte accipitur derivari. Nam cum a verbo θεοῦ deducitur Θεός, VIOENS interpretatur; cum vero a verbo θέω Θεός, CURRENS recte intelligitur. Ipse enim in omnia currit, et nullo modo stat, sed omnia currendo implet, juxta illud, Velociter currit sermo ejus. Attamen nullo modo movetur: de Deo siquidem verissime dicitur, motus stabilis et status mobilis. Stat enim in seipso incommutabiliter, nunquam naturalem sui stabilitatem deserens: movet autem seipsum per omnia, ut sint ea quæ a se essentialiter subsistant. Motu enim ipsius omnia fiunt, cum sit motus; et idem ipse status et motus stabilis.

Ps. 147, 15

C Hoc non est, nec hoc est: sed extat omne:
Non hic, non ibi; sed per omne totus.
Sic parvis, mediis, adestque magnis,
Ipse individuus manensque totus:
Ex ipso quoniam, per ipsum, atque in ipso
Sunt quæcumque vigent: ad ipsum æque
Tendunt omnia, tamquam ad quietem.

Itaque

Cum se sic habeat: fluenta veri
Ultra concipias subest necesse est,
Nullis nos animis, lepore nullo,
De Deo proprium bonoque nomen
Trofinire Deo: nec esse promptum
Qualis, quantus, item quis esse possit,
Ortu melius propinquiusque.
Legabis animo, si quid subornas
Orari placidis vult ille verbis,
Largiri facilis, dedisse promptus.
His ergo modulis adito Patrem,
Patrem cum Genito piumque Pneuma.
Lux hæc nostra, salus, redemptioque,
Lumen glaucumeas agens in umbras,
Cæcis empyreos reclude cælos.
Quærentes valida juvato dextra,

Quando non potis est adire tete
Quisquam, des nisi tu venire per te.
Ostendas faciem Deus tremende,
His qui nil aliud petunt nisi te.
Nubes rumpe malas phantasiasque,
Queis mentis acies reverberata,
Pure non sinitur Deum tueri.
Ceu te invisibilem videre præstat,
His qui lucifluum sitire fontem
Noverunt, requiem, suumque finem.
Quod restat siquidem, quod instat, inquam,
Præsentis operas tui indigentes,
Componas petimus; favensque voto
Et sensus cumules, et ora solvas,
Ut mutis liquidæ fluant loquelæ.

Excursus igitur principio moribus optimis, huc nos auspiciis ire bonis, luminis fons idemque Pater qui merito diceris, annue.

D

LIBER II.

Abbatis munus impositum Illustres virtutes. Cæci illuminati. Alia miracula. Monasteria reformata.

Cernens interea vir Domini Heimardus, B. Majolum virtutum pennis ad alta subvehi, terrenæ cuncta despiciere, mundi gloriam declinare, verbis pollere, miraculis conscare, et toto conamine de virtute in virtutem velle proficere; at contra se infirmum, lumine privatum, senio fessum, atque emeritæ militiæ jam veteranum; convocatis in unum Fratribus, his eos compellare cœpit affatibus. Me privatum lumine vobis utiliter præesse cernitis minime posse; ideoque talem ex vobis ipsis eligite, qui tutor et custos sit vobis in Dei famulamine. Illis autem hæsitantibus et nihil ad hæc respondentibus, quod mens conceperat divina inspiratione, allegavit sermone; B. Majolum ut eligerent adhortans, solum hunc esse ad id officii idoneum affirmans. Unus omnium consensus nec dispar fuit assensus.

E

Ab Heimardo
Abbate cæcoproponitur
successor
eligendus;

Cernere erat omnes in consona vota ruentes:
Namque greges monachorum nec non agmina
Clericorum,

VIDE APP.
TOM. VII MAJ
NOT. 105 *

Nobilibus consorta viris; plebs rustica, plebi
Concurrit urbanæ: par est sententia cunctis,
Vox eadem, studiisque ardent communibus omnes,
Majolo titulum decernere [jam] pastoris.

Hunc claris meritis, hunc nobilitate legendum,
F *Dignate præcipuum, generoso pectore primum,
Principibus notum, et non nulla parte verendum;
Cautum consiliis divo de fonte petitis.*

Multa viri castam cumulant præconia laudem:
Materiem merita alta dabant, perque ora volentum

Libera, sponte fluunt sermonis famina veri:
Cuique aliud non est, nec præstat copia fandi,
Majolum ingeminat, Majolum ad sidera jactat.
Quaque foras oculos, quaque aures ducere tentes,
[Omnia Majolum resonant, iterumque remittunt]
Omnia Majolum, tanta est concordia vocum.

19 Sed assensum ut præberet cum nullis flecteretur precibus, Abbas bono usus consilio, quod sibi denegabat possibile, ei qui omnia potest studuit committere. Quocirca post singularum determinationem Horarum, super hac petitione prostratis in terram Fratribus, octogesimus sextus decantabatur Psalmus. Hocque dum fieret per triduum, tale Dei pietas intulit indicium. Vir namque Dei nimia sollicitus cura; cum sequentem noctem mediam duxisset insomnem; longa tandem cogitatione fesso cum sopor irrueret, ut adhuc quasi vigilantem se putaret;

sed non
assentiens,

putaret;

A putaret; quidam religionis habitu coopertus, venusta facie decorus, visus est sibi adstare et dicere: Securus esto, Frater, ne timeas in suscipiendo regiminis honore: quia ad hoc peragendum officium, divinum tibi non deerit auxilium. Tunc libellum, quem forte manu gestabat, protendens; Hunc, inquit, tu comitem habeto, ejusque testimonio quæ agenda sunt agito. Hoc autem qui fabatur, non alius sibi quam D. Benedictus videbatur. Itaque hæc visione aliquantum recreatus, titubare nequivit, se ad hoc opus divina cogi dispensatione. Jactans ergo in Dominum curam suam, tantumque suum posse in ejus ponens velle; facto mane in conventu Fratrum, corpore in terram prostrato, tum Abbati tum Fratribus satis fecit in Capitulo, arguens se culpæ, talique eos conveniens sermocinatione: O Patres et Fratres, hoc contumaciæ imputare nolite, quod obstinato animo vestræ jussioni distuli obedire. Animarum enim regiminis dum vni et magnitudinem mente pertracto, meæ imbecillitatis conscius ad hoc suscipiendum minime me fore idoneum sentio: et ideo fuit obedientiæ dilatio, quia tanti ponderis sub mole ruinam perpeti formido. Nemo enim alter alteri sic est notus ut sibi: unde

B si me ut ego cognoscere, ad id officium nullatenus cogere. Sed quia vestra urget jussio, cui contradicere non audeo; nunc in eo qui lenire aspera, relevare valet gravia, superare valet adversa, omni spe posita, vestra mutor ab inmutata sententia. Hoc Fratres audito, omnes gratulabantur Deo, ejus benignissima miseratione exaudiri meruerunt in sua petitione.

in visione
monetur, a
S. Benedicto

onus admittit-
tere,

ob Episcopis
et Abbatibus
convocatis,

habita ab
Heimarde
oratione:

20 Tunc Dominus Abbas multitudinem convocans nobilium, Pontificum et Abbatum, adhibuit consilium: in quorum presentia hæc prorupit in verba: Vestram minime latet prudentiam, quod ad Prælatos respicit quidquid a subditis delinquitur: quapropter exemplum pravæ vitæ et negligentiam subditorum ignis gehennæ inexhaustus vindicat. Idcirco ego Heimardus, Cluniacensis cœnobii Abba indignus, presentibus atque futuris omnibus generationibus notum esse volo, quod hæc et hujusmodi mente pertractans, ætate defatigatus, officiis quoque corporis imminutus, dum minus me pastoralis cura idoneum pensitisco, B. Benedicti capitulum de constituendo Abbate sollicitudine præmonitus, cum omnibus Fratribus meis filiis et conservis Beati quidem Petri, pridem electum Fratrem ac filium Majolum reeligimus et Abbatem esse decernimus; ne, insolentia nostræ infirmitatis, ordo deterescat et repulsam aliquam patiat. Deo propitio semper ad meliora provehendus. Nam sicut qui ad regimen incautus aspirat [repellendus]; ita si quis dignus refugit, merito constringendus habetur. Et sicut Cluniacense monasterium, Deo auctore a Guillelmo Duce fundatum, nomine principis Apostolorum sacratum, privilegiis Romanæ Sedis insignitum, Regalibus præceptis confirmatum, et reverendis quoque Abbatibus, Dominis Bernone et Odone, ordinatum constat; ita cum omnibus abbatibus, locis et cellis, ubi ubi eorum vel nostro tempore acquisitis; prædicto Fratri ordinandam tradimus, atque tam ad ordinem servandum secundum B. Benedictum et instituta Patrum nostrorum, quam ad res disponendas sub omni integritate, propitia Divinitate, vinculis obedientiæ adstringimus, et Abbatem unanimiter proclamamus. Post hæc denique verba electione conscripta et universitatis consensu roborata, impositaque Antiphona, ducitur in ecclesiam, benedicitur, et in sua sede omnibus gratulantibus levatur.

benedicitur
et Abbas
constituitur
vide app.
TOM. VI MAJI
NOR 106.

Discite Doctores, decretorumque datores,
Pastoresque gregis, sed multi nomine tantum,
Maji T. II

Mystica qui rudibus committi posse negatis
Sacramenta Dei (verum nec esse negamus)
Discite Spiritui sed vos submittere sancto:
Cujus opus lex est, et dispensatio norma,
Atque ubi vult spirat, quoniam Natoque Patrique
Majestate pari communicat. Inde docendo,
Non eget ille mora: quoniam tetigisse, docere est,
Et voluisse agere, et mutat cum denique lustrat.
Factus (ergo) Apostolici compos et compar ho-
ris,

Duxit Apostolicam factis et nomine vitam:
Indixitque suæ mox ardua prælia carni,
Æternasque cruces, animi commenta ferocis.
Siquid erat luteum prudens convertit in aurum,
Augmentoque gradus virtutum copia fluxit.

21 Eadem virtus mansit humilitatis, opere multiplicato caritatis. Omnia quæ agebat virtutum sapore condiebat. Ut speculi fieri solet inspectione, ita se interius divina considerabat lectione, et ex hac mentis ornatus componebatur, deformitatis vero si quid deprehendebatur, virtutis moderamine corrigebatur. Ideo divinorum præceptorum plus delectabatur eloquiis, quam dapium ditissimis ferculis: quia ex his et suos mores componere, etsibi commissos instruebatur docere et corrigere. Cunctis tamen seipsum bene vivendi præbebat exemplum: et ideo sicut in ordine, ita primus studebat ut esset in opere, juxta illud Evangelistæ: Cœpit Jesus facere et docere. Adeo lectioni semper erat deditus, ut in itinere positus libellum superius gestaret in manibus, ita quod in equitando reficiebatur animus legendo. Philosophos vero secularisque sapientiæ libros quando legebat, illud sagaci sectabatur industria, quod ad Legislatorem divina vox in Legis secundatione præcepit de captiva, quæ sumpto calvitio, unguibus præsectis, capillis abrasis, omnibus purgata sordibus, ejus a quo capta fuerat transibat in amplexus. Hac quippe similitudine, quæ in Philosophorum libris reperiebantur utilia, hæc sua dignabatur memoria: quæ vero superflua, de amore scilicet rerumque secularium cura, hæc quasi venenata radebat et mortifera: his calvitium iuducebat, hæc unguum more ferro acutissimo desecabat. Ergo ex assiduitate lectionis Scripturarum informatus auctoritate, ita in canonicis ac monasticis valebat institutis: ut nulli videretur cedere in legum decretis ac Philosophicis argumentis. Tum virtute et sapientia præditus, fandi quoque honestissime copia ditatus, ita se coaptabat singulis, ut omnibus esset diligibilis; implens illud Apostoli, Omnibus omnia factus, ut omnes lucrificerem. Quidquid loquebatur sapientiæ gravitate componebatur. Sermo ejus sale conditus, quo virtutis pondere brevis et rarus, eo prudenti suavitate habebatur pretiosus: ideoque quotiescumque ad ædificationem moralem faciebat sermonem, ut disertissimus, ita habebatur gratissimus. Gregem sibi commissum provida regens pietate, adversus pessimum sanctis omnibus inimicum, concordie sanctoque certamine, admonebat certare; ut eorum quilibet quod posset operari bonum non desisteret, ne tunc vellet, quando non liceret. Illis etiam B. Joannis seipsum conformabat monitis, qui in sua aitepistola, Pacem sequimini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum.

22 Vetus proverbium est, parem pari facile congregari. Ideo perpetuæ virginitatis custos, nullius ignominia maculari patiebatur sibi subditos; peccantes vero zelo pii amoris coram omnibus arguebat, ut ceteri timorem haberent. Sed et verba quæ sub increpatione proferebat, ut reprehendenda reprehenderet, quasi stimuli dura videbantur et aspera; ut pœnæ timerentur, juxta illud, Verba sapientis quasi stimuli, et quasi clavi in altum defixi. Quin etiam

D
AA. STRO
ET ALD.
EX MSS.

se alis exem-
plum præbet:

E

Act. 1, 1

ex libris
profanis
utilia seligit:

in sacris li-
bris optime
versatus,

F

1 Cor. 9, 22

sua in vir-
tute roborat:

delinquentes
paternè
monet,

- A** paterno more, quos aspera redarguebat invectione, mirum est referre, quam sancte, quam pie eos postmodum demulcebat, prout cuique expedire videbat, proferens de thesauro cordis sui nova et vetera; alios quidem blandimentis, alios autem monitionibus, alios terroribus [flectebat]; ita omnibus omnia factus, juxta Apostolum, prædicans verbum, instans opportune, importune, arguens, obsecrans, increpans in omni patientia et doctrina. Verum, quia caritate replebatur Christi, qui omnes homines vult salvos fieri, et ad agnitionem veritatis venire, omnium honorum, ut propriis, gratulabatur provectionibus, malorum ingemiscebatur iniquitatibus; miserorum vero, haud secus, ac si ipse pateretur, afficiebatur calamitatibus.
- Hostia viva, placeas, rationis acumine fulta,
Sic se virtutum casta mactavit in ara.
Post Christum portare crucem, seseque negato
Gnarus ad astrigeri contendere culmina cœli.
Confixus cui mundus erat, qui denique mundo.
Prudentes assunto viri, sensuque coacto
Expendant hujus causas sensusque negoti;
Consulti-que animis tolerit quod maxime dignum
Quisqueferant: mihi certe eadem sententia perstat,
Inque dies animo est magis illapsura tenaci;
Majolum, quantis hac vixit sorte diebus,
Nobile martyrium totidem traxisse diebus.
Nemo molestus eat; ferat ista superflua nemo.
Quod satis emineat non est hinc dicere multa.
Inferior nulli, multis præstantior extans,
Id sibi privatum Christi fert munere munus,
Dogmate quod rutilos signisque frequentibus ingens,
Et verbo et claris confecerit omnia gestis.
- B**
- 23** Augustorum vero seu Regum palatia, cum per diversas partes frequenter adiit, in eis non quæ sua sunt, sed quæ Domini Christi, quæsivit; ut ex eorum scilicet familiari oblocutione, subveniret, oppressis sua interventione; aut certe ex seculari et clericali habitu Deo lucrifaceret; ut juxta Domini præceptum, propria relinquerent, et secularibus rebus semotis, Deo in tranquillitate studere servire. Itaque licet in terreno sæpius conversaretur palatio, animus tamen in nullo se flectebat a cœlestis vitæ proposito: quoniam humanis cœlestia præponens, ideo a cœlesti Rege separari non poterat, cui totamente adhærebatur. Deinde, ut obscœni rumoris nulla de se fabula, sed bene vivendi exemplum ex sua procederet continentia; in incessu, in omni corporis motu, tali se perornabat habito, ut omnis ejus actio, omnis locutio, doctrina esset Apostolorum et institutio. Os ejus ita replebatur ex cordis abundantia, ut in eodem ore pene nihil aliud, nisi lex resonaret divina. Et quia Scriptura jubet, Qui audit dicat veni; ideo quoscumque poterat a seculi nequitia suadendo subtrahere; et sicut cœleste per desiderium totis ipse viribus ad supernum regnum anhelabat, ita secum pergere omnes homines, si fieri posset, exoptabat. Sed nullatenus est fraudatus desiderio, quod in se conceperat vera dilectio: ille enim, qui caritas est, qui se timentium complet voluntatem, viri Dei ferventem affectum perduxit ad effectum. Ad ejus quippe monita, multi quæ possederant relinquentes, regulari se disciplinæ subdiderunt; et B. Benedicti sequentes vestigia, semet ipsos abnegantes, vero Regi totis viribus militaverunt. Partibus namque ex diversis ad ejus cœnobium multitudo conflavit innumerabilis; sed nationibus licet diversi, mente tamen ita erant uniti, ut illud ad litteram in eis impletum esse videretur, quod de initio nascentis Ecclesiæ dicitur, Erat illis cor unum et anima una. Lætabatur pastor in sui gregis augmento, magisque gaudebat quod omnes instabant operi proposito. Verum quia super gregem suum sibi commissum solerti vigilavit cora; divina promeruit gratia de fructu laborum suorum in hac gaudere vita. Nam regularis vitæ disciplinam, quæ jam pene deciderat per veterum negligentiam, prout B. Benedictus eam composuit, in pristinum statum corrigendo restituit: ac per diversas mundi partes, per plura monasteria a regulari tramite devia, tam per se quam per suos, quos Abbates ordinaverat, monastico ordini subdidit. In hoc vero gaudens gratulabatur Deo, quod eorum quos sua sub cura educaverat, ad monasticum regendum ordinem fore multos idoneos videbat.
- 24** Siquidem, ut discretus Pater, simul omnibus quæ agebat discretionem præfererat; et tali discretionem communis vitæ utebatur sermone, ut et abstinentiæ supra ceteros studeret, et ex eadem abstinentiâ se laudandi materiam nemini præberet: regulari enim præcepto concessis ita utebatur et licitis, non ut voluptas adderetur, sed ut corporis necessitas brevi sumptu aleretur; Apostolique obtemperans præcepto, vino utebatur modico. Sic sanctis et moderatis jejuniis corpus semper attenuabatur, sic adulantium lingua vitabatur, sic a mente jactantia pellebatur. Nobilium mensis, quotiens coactus intererat, sic apposita libabat, ut et superstitionem fugeret, et continentiam reservaret: quoniam quidem mensura ubique est laudabilis: rebus enim in omnibus, etiam in bonis, est vitium, quidquid excesserit modum. Ita sibi competens et moderatus erat habitus; et nec nimium speciosus, nec plurimum videretur abjectus. Ex his enim sæpius se solent homines vel insolenter jactare, vel indiscrete abjicere: quocirca discretionem usus, inter utrumque incessit medius, ut nec jactantiæ argui possit de pretiosis vestibus, nec simulatæ sanctitatis de nimium abjectis et vilibus.
- 25** Disertis quoque viris quotiens jungebatur, et de Scripturis, ut fieri adsolet, aliquid proponebatur; prudenter et verecunde respondebat: [bona] libenter ac laudabiliter suscipiebat; prava vero, si qua proponebantur, non acriter, sed ingenio pudore confutabat; non callida argumentatione disputantem contra se sperando, sed per venerabilium Doctorum exempla benigne docendo. Tunc dicta orthodoxorum trahebat ad medium cum Evangelicis et Apostolicis tonitribus; atque in hunc modum et eruditissimus declarabatur, et eruditionis jactantiam fugere videbatur. In diversorio vel in itinere, per singulos dies ubicumque esset, secretum sibi adhibebat locum, mœroris amicum; ut remotus ab hominibus, Deo jungeretur propius. Sed dicere non possum, quantis tunc gemitibus, quantis afficiebatur fletibus. Plernumque terra ante oculos ita lacrymis videbatur irrigata, ac si foret unda perfusa. Si qua levia contingerent, quæ pro humana fragilitate solent evenire in cogitatione: tali hæc eadem plorabat mœrore, ut gravissimorum criminum eum crederes reum. Porro quia justos in principio est accusator sui, ipse sæpius se accusabat, se rema esse clamabat, illud beati Job frequenti memoria replicans; Nonne cognoscit Deus vias meas, et cunctos gressus meos dinumerat? In itinere positus, sæpius iter carpebat ab aliis semotis. Orationi dum insistebat, aut lectioni dum incumberebat, suorum nullus eum aggredi præsumebat; quia juxta illud Beati Job; Subditis erat tremendus, et lux vultus ejus non cadebat in terram. Omnem intentionem suam ideo fore volebat in occulto, ne qua laudandi daretur occasio, ex qua mentis subrepere potuisset elatio. Sed quo minus petebat gloriam, eo magis illum sequebatur: quoniam (ut Augustinus ait) melior est virtus, quæ humano testimonio contenta non est, nisi conscientiæ suæ. Vera etenim virtus

Eccl. 17

2 Tim. 4, 2

miseris
compatitur.

D

in variis
monasteriis
ordinat
Abbatibus.magna utens
discretionem1 Tim. 5. 23
in refectioe,

E

Aulas Regum
ob majorem
utilitatem
acceditmagna cum
ædificatione:

Ap. 22, 17

multos ad
vitam monas-
ticam attra-
hit:

Act. 32, 4,

et disputa-
tionibus:I
et diversorii
secretum
querit,

Job 31. 4

Job 29, 11

fugit laudem
humanam:

A virtus est, quæ ad eum finem tendit, ubi est bonum hominis, quo melius non est. Ideo virtutes habenti, magna virtus est contemnere gloriam : quia contemptus ejus in conspectu Dei est, et non aperitur iudicio humano.

26 Diversi namque fideles viri diversis laudantur virtutibus; beatus tamen Majolus, non in una, sed in omnibus est laudandus. Verum nos eas in eo laudare debemus, quas tota novit Italia, non ignorat Germania, in quibus tota exultat Gallia, restaurationem scilicet cœnobiorum, pacem Ecclesiis redditam, Regum et Principum concordiam, intemeratam regulæ observantiam, lucrum animarum, quas (ut quondam David) manu fortis a sævissimis ursorum brachiis abstraxit, et a cruentis leonum facibus eripuit, easque ita Domino restituit, ut cum justo viro dicere posset; Conterebam molas iniqui, et de dentibus illius aufereram prædam. Toties enim ex molis iniqui, idest diaboli, prædam tulit, quoties ex erroris morsu animam prædicando diripuit. A multis quippe dæmonia expulit, quos præripiens diabolo, Christi servitio subjugavit : pluribus quoque veneno serpentis tumidis, per antidorum subvenit suæ exhortationis : infirmos in bono opere, per manus impositionem per plures sanavit, dum suæ operationis exemplo, illorum vitam roboravit. Leguntur plurimi miræ sanctitatis viri, qui suorum obtinuerunt precibus, ut ad corpora redirent hi, qui olim suppliciiis erant deputati infernalibus; sed si hoc est mirabile, cum anima post dissolutionem ad hanc vitam resuscitatur corruptibilem; illud mirabilius et gloriosius, cum ad suum revocatur Auctorem; eique a quo alienabatur perverse agendo, ita postea ut unus cum eo sit spiritus, adhæret bene vivendo. Multos enim mortuos mente beatus resuscitavit Majolus ad gaudia æternæ vitæ, et submersos in fluctibus magni maris retibus suæ prædicationis ad litus traxit firmæ soliditatis. Mortuorum igitur suscitatoribus nullatenus inferior beatus decernitur Majolus; sed sagaci mente, si quis vult indagare, quis unquam valet enarrare, quot in tenebris et umbra mortis sedentibus, viam rectam ostendit, et ad civitatem habitationis, cœlestem scilicet Jerusalem, ut irent, edocuit; quique in bono claudicabant opere, eos salutare iter docuit currere? Verum sicut nonnulli, qui eos tantum efferunt, quos signa fecisse visibilia audiunt; operatores vero invisibilium, quia perpendere nesciunt, minoris fore meriti contendunt; quo circa exteriora perpetrandi beatum Majolum ut compotem fuisse monstremus, pauca de multis, quæ mirabiliter ges-
sit, dicemus.

27 Quodam tempore, ut supplicii devotione misericordiæ deponeret Matrem, Dei scilicet genitricem, aggredi studuit Velaunorum civitatem. Tota tunc civitas tripudiabat ejus visione, utriusque sexus indiscreta ætas gaudebat : omnes petunt benedictionem, audire exoptant ejus sanctum sermonem :

Occurrunt Proceres, properat promiscua plebes.

Tunc sacer Ecclesiæ denso ruit agmine Clerus,

Laudibus hi plaudunt, persultant plausibus illi,

Et commune decus pari pietate salutant.

Ex in multi flua comitante turba iter dirigit ad sanctam ecclesiam

Sternitur et Christum solito prostratus adorat.

Rigat lacrymis solum, vocat planetibus Christum,

Cui lacrymæ fecere viam super astra volanti.

28 Postquam itaque spiritali suavitate in Christo debriatus, locum ditissime virtutum dapibus explevit ; diversorium repetens,

Occurrit mendica manus stipemque petebat,

Docta et sufficiens aliena vivere quadra.

Inter quos accurrit unus, qui multos jam per annos lumine fuerat privatus. Dum ceteri corporeum sub-

levamen, ipse solus petebat lumen : Apostolorum a Principe scilicet sibi testabatur revelatum fuisse, ut si ex unda, qua vir Dei manus abluerat, oculos lavaret ; expulsis tenebris oculorum lumen ipse recuperaret. Cumque ab eodem aspera fuisset increpatione repulsus, expetere id tamen non destitit a sibi famulantibus. Hoc idem comperto, eis interdixit sub interminatione, hoc facere caverent temeraria presumptione. Sed lumine qui carebat, eadem quin peteret quiescere nesciebat. Denique sua sæpius frustratus petitione, cum quod quærebat in civitate non posset impetrare ; virum Dei, suæ egressionis in itinere, sua tentat improbitate lacessere, illi per omnia similis in petendo, de quo Dominus ait in Evangelio, Et ille si perseveraverit pulsans, dico vobis, et si non dabit illi surgens eo quod amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, et dabit illi quotquot habet necessarios. In locum quidem qui Mons-Gaudii dicitur, quod hinc Matris Christi ecclesia spectatur, tunc virum Dei præcessit, ejus operiens adventum : et equum advenientis per fræcum arripiens tenuit, atque cum juramento dixit : Hunc equum non dimittam, etiamsi vapulavero, nisi prius quod deprecor impetravero. Aquam quoque, ne exinde aliqua excusandi subriperetur occasio, secum ille deferebat in vasculo, sibi pendente a collo. Tunc vir Dei in multa solitudine constitutus, tandem flectitur ad misericordiam, petentis pietate compassus. Descendens itaque, aquam more ecclesiastico exorcizavit, ac ipsi salutare lignum Crucis infudit, et super cæci oculos eadem de aqua salutare signum imposuit ; de sua nihil virtute præsumens, nec tamen in fide hæsitans, dum eum, cujus nomen super aquam invocavit, et ex hac salutare lignum lavit, lumen posse cæco reddere nondubitavit. Et quia hoc fideliter credidit, effectu suæ fidei minime caruit : nam flexis deliis in terram genibus, cum his qui secum tunc aderant Fratribus, Matrem misericordiæ, fisis cœpit lacrymis postulare. Mira res ! Ille qui privatus fuerat lumine, antequam vir Dei surgeret ab oratione, tenebris evacuatis lumen recepit veritatis : et qui gressum figere solebat, dirigente altero ; lætus rediit ad sua, nullo ductus auxilio. Cujus vocem a clamore vir Domini compescens, hoc in mandatis dedit : Vade, inquit, in pace ad domum tuam, et narra quanta tibi fecerit virtus B. Mariæ Virginis. Hoc miraculum non aliunde commendatum, verum ex eorum qui interfuerunt sincera relatione insertum est.

29 Aliud quoque baud dissimile virtutis indicium, per eundem novimus operatum opificem omnium Dominum. In Viennensi pago, quadam in villa, quidam rusticus, filium quem habebat lumine privatum, flebat. Ad eandem, quia sui juris erat, Dominus Pater Majolus ad hospitium venerat. Rusticus ergo sumpta fiducia, lumen filium posse consequi, si aqua, qua vir Domini manus abluerat, ejus abluerentur oculi ; quia virum Dei super hoc convenire timuit, hoc ab ejus ministro clam petere studuit. Accepta ergo latenter aqua, mox ut filii oculos abluit, lumen quod amiserat, recipere meruit. Hoc vir Dei ut comperit, quia humanæ laudis gloriam fugiebat, aquam qua manus abluerat, deinceps ante se spargere faciebat : sed ex hac furtum sæpius factum laudabile, multos longa debilitatis infirmitate, lætos optata reddidit sospitate.

30 Quodam vero tempore cum iter ageret, Frater qui secum comitabatur, immensis cœpit agitari febribus. qui ita nimio irriguerat algore, ac si funditus vitali careret calore. Fratres qui aderant, suis eum vestimentis tegebant : ipse tamen calere nullo modo valebat. Tunc vir Domini, sua se tunica exiit, qua eum induens sic collocari præcepit : ipse vero ad solitum

D

AA. SYRO
ET ALD.
EX MSS.sæpius re-
pulsam pas-
sus,

Luc. 11, 8

E

aqua per
eum bene-
dicta illu-
minatur:

F

alius cæcus
aqua lotio-
nis manuum
sanatur.patrat mira-
culum:

Job 27, 17

B

Peregrina-
tur ad S.
Mariam Po-
diensem :
VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 107 *ibi cæcus
quidam

A solitum orationis confugit auxilium. Sed quid Christus non operatur in Sanctis? Extemplo enim sancti viri tunica frigoritici corpus ut obtexit, illico per ejus qui patiebatur membra placidus se sopor infudit, et sudoris inundatio totum corpus, quod nimio prius inhorruerat algore, resumpto operuit optato calore. Post modicum intervallum, ut surrexit a somno, ita pristina usus est sospitate, acsi nulla prius opprimeretur infirmitate. Ex qua re potest animadverti, ejus anima quid virtutis intus, quidve haberet meriti, cujus vestis exterius sanitatem restituit infirmanti.

31 Illud vero quis explicet digne, quoties ad Apostolorum limina iter dirigeret, qua devotione iter illud explebat? Cuncta Sanctorum loca, suo itineri contingua, spiritali visitabat studio; ibique fundens lacrymarum flumina, sibi eos quo succurrerent orationis deposcebat instantia. Pauperum quos in via reperiebat, neminem sine consolatione transire sinebat: fidelemque per ministrum, cui hæc cura commissa fuerat, singulis subveniebat; et quidquid in eos contulerat, in Christum se contulisse gaudebat. Apostolorum ad sepulera cum perveniret, dici non potest quid lacrymarum, quantumve gemituum, quid ibi doloris effunderet; corporis ejus ut hic esset dissolutio, illic vili quo tegetetur mauseolo, omni exposcens desiderio. Romæ dum erat, cordis in lætitia plus solito erat, et nimio præ gaudio, sicut ipse fatebatur, sibi sæpius gloriosos Principes quasi in præsentem cernere intuitu videbatur, dies festiva et celeberrima, dies ducebatur accessionis; expers vero gaudii et plena mæroris, deputabatur recessionis.

32 Aliquando vero iter illud cum ageret, et Curiam per Penninas Alpes transiret, prædictæ civitatis Episcopus, vir vitæ venerabilis Arpertus, gravi peste percussus, acerrimis indesinenter cruciabatur doloribus: qui viri Dei adventum rumore populi ut comperit, ut ad se visitandum pergeret precibus obtinuit: et morbo ingravescente jam desperans, sua ei studuit confiteri delicta, in multis se confitens offendisse, maxime in elatione; et quod boni egerat, per inanem gloriam se perdidisse timebat. Dum hæc et alia eidem confiteretur maximo cum mærore; ab immeuso quo torquebatur dolore aliquantulum sublevari se sensit beati viri visitatione, et se ideo per ejus meritum credidit sanitati reddendum. Et quoniam Paschalis dies jam appropinquaverat, et dies qua sanctum Chrisma conficitur jam imminebat; cum ad altare non posset accedere et debitum obsequium exsolvere, ideo Dei famulus [ejus] clementiam obnixius cœpit deposcere, quatenus tantum sibi virtutis ab omnipotente Domino sua ipsius deposceret oratio, quantum ea die sufficeret, qua more ecclesiastico sanctum Chrisma conficeret; sed totus qui possidebatur a pietate, quod juste petebatur, nescivit negare. Oratorium mox petiit, seseque cum lacrymis in orationem dedit; et oratione in brevi completa ut exiit, Antistitem ægritudo deserere cœpit; præfata nimirum die pro qua petebatur, se lætatus tantam virtutis sumpsisse constantiam, ut ægritudinis in se nullam sentiret molestiam. Gaudere denique cœpit, quod Majoli precibus ex infirmitate convaluit; sed ex hoc plus, quod præscripto vitio, sicut ipse fatebatur, magna ex parte caruit: unde datur intelligi, non tam pro corporis sospitate, quam pro salute animæ beatum virum libentius Dominum exorasse.

33 Romæ quondam dum moraretur, ad B. Pauli limina placuit ut orationis causa proficisceretur. Ad egregii Doctoris ædem ut pervenit, ante sepulcrum sese cum lacrymis in orationem solotenus stravit. Surgens vero ab oratione, ejusdem loci monachos

fraterno visitavit amore; quibus verbum dum faceret, et eorum mores ut pius pater instrueret, suis quo subveniret necessitatibus, agere ipsis cœperunt cum precibus. Tunc ille, ut semper misericordiæ visceribus affluebat, dispensatori præcepit, ut eis argenti libram tribueret. Sed dispensator, parvam quantitatem quia fore sciebat in sumptibus, medietatem tantum libræ concessit improvidus. Mox vero, ut ad beati Petri basilicam repedavit; vir quidam ei adfuit, qui ei decem solidos obtulit. At ille suscipiens. Hæc cape, ministro dixit.

Ac te succumbere noxæ

Disce, quod in fratribus fraudem meditatus egenis, Malueris esse tenax: nam si quod tradere jussi Cessisses, solito, Christo tribuente, refusus, Viginti caperes hodierno fenore soldos. Invadit formido hominem secreta reatus Majolo patuisse sui, non sane putato. Hoc mirum bone vir, tanto quod clausa prophetæ Intima cordis hiant: plenus qui numine Flatus, Jam Deus est, jam divinos sortitur honores.

34 Alio quoque tempore cum iter carperet, pauper in itinere est repertus, pede nudus, cucullo vacuus; super quem vir Domini misericordia motus, eum induit, veste qua tegebatur exutus. Ad hospitium quo tendebat, ut venit; ejusdem compositionis et similitudinis, sed meliorem, ejusdem civitatis Episcopus obtulit. Hanc vir beatissimus ut sumpsit, suos affari taliter cœpit: Non debemus hæsitare illi nostra impendere, qui abundantius tam cito quæ tribuimus, valet restituere.

35 Hujus igitur sanctitatis opinio, mira per eundem patrante omnipotente Deo, cum apud hominum notitiam magis ac magis inolesceret, ejusque nominis fama longe lateque se spargeret; Magnus Otto, qui tunc temporis rempublicam gubernabat, tanti viri virtute plurimorum relatione comperta, ejus præsentiam ardentius cupiebat. Hic enim vir, licet Imperiali potiretur fastigio, magna tamen erat illi circa monasteria devotio: quia nequaquam se feliciter Imperium sperabat tenere, nisi summo Regi studeret non displicere. Et ideo sæpius ingemiscebat, dum qui per religionis habitum Deo se devoverant; seculari intentos negotio ire per abrupta cernebat. Nam regiminis ad cultum ita videbatur idoneus, quatenus nulli non modo secundus, sed ut planius dicatur, primis et summis videretur præferendus. Nihil leve moliebatur, quia gravitatis eum modestia comitabatur: verum quidquid incipiebat, efficacia nullo modo Deo auctore carebat. Huic conjunx Adeleidis inhærebat, quæ Deo amabilis et omnibus diligibilis, ita Regali copulabatur thoro, ut mentem castam omni custodia Regi servaret superno: pauperibus subveniebat, ægrotos et debiles sine intermissione fovebat, gaudebat cum gaudentibus, flebat cum flentibus, spes miserorum, solamen lugentium; quo regali nobilis stemmate, eo per omnia pollebat nobilior sanctitate. Virtutum in culmine posita, cum superbiendi non defuisset materia, ita se humilitatis protexit custodia, quatenus nullius jactantiæ exemplum ex sua deprehenderetur continentia; illud mente pertractans, quod ait Salomon, Rectorem te constituerunt, noli extolli; sed esto quasi unus ex illis. Si enim, juxta Apostolum, vir infidelis per mulierem fidelem, et mulier infidelis per virum fidelem, alternato fidei bono, salvabuntur; multo magis hi in Christo copulati, qui sunt per fidem justitiam operati, ipsius testimonio repromissiones, quas repromisit qui non mentitur Deus, sunt sine dubio adepti: ambo enim Evangelii auditores, et quia auditores ideo operatores; quoniam quidem ex Evangelio didicerant, Qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet; ideo

D
Econom
eleemosynam
præscriptam
mediantis,

tenacitatem
novit et
arguit:

vestem pau-
peri largitus,
meliorem ac-
cipit
E

ab Ottone I
Imperatore
religiosissimo,

F
et Adeleide
conjugem
pietissimam.

Eccl. 32, 1

1 Cor. 7, 18

Mat 10, 41

AA SYRO
ET ALD.
EX MSS.
et laborans
febri, ejus
tunica,

magna de-
votione li-
mina Apo-
stolorum in-
visit:

Ep. Curien-
sis æger,

S. Majolo
confessus,

liberatur
morbo cor-
poris et ani-
ma:

A ideo quos in Dei famulamine cernebant devotiores, eos sibi habebant cariores; sed illi præ ceteris diligebantur, qui falsa mundi abrenuntiantes gaudia B. Benedicti sectabantur vestigia devotione promptissima. Itaque, ut prælibatum est, B. Majoli fama plurimorum relatione comperta, hand secus ac perfrui vita ejus, potiri delectabantur notitia: quorum adimplere non distulit desiderium, qui fide pulsantibus beatæ vitæ pandit ingressum. Enimvero Heldricus, cujus supra meminimus, in laicali potentia præcipuus, qui quondam in Italia inter ceteros Palatinos extitit honorabilis; uxori cum magna rerum temporali copia abrenuntians, deposito cingulo, Cluniacense conferens, B. Benedicti se subdidit proposito. Hujus quippe familiaritas gignere diffamatur causam, qua Romanus Princeps habuit sancti viri notitiam. Tunc enim eum sibi accersivit: quem adeo pro salutari dilexit doctrina ut quæ in Italia sibi subdebantur et Germania, ejus ordinationi vellet committere monasteria. Imperatrix vero, acsi ancillarum ultima, impendere cupiebat ei devotionis obsequia; quoniam B. Majoli per preces abundantiori se visitari divinæ præsentis sperabat gratia. Cuncti venerabantur eum Optimates, cunctique diligebant Principes. Hunc Imperator habebat auricularium, hunc a secretis fidum internuntium: si quis apud Imperatorem aliquod haberet negotium, mediatorem beatum querebat Majolum.

36 Per idem tempus B. Apollinaris cænobium, quod per viginti quatuor stadiorum spatium a Ravennate urbe fertur sepositum, ad B. Benedicti instituit tramitem, ibique suum ordinavit Abbatem. Præterea Imperatricis non contemnendæ petitionis tunc exoratus instantia, juxta Ticinensem urbem sancti Salvatoris desudare cepit in fabrica. Interim vero jam debitum finem secundus hic liber postulat, ea quæ restant, tertius, signis evidentibus, ad finem usque perducatur.

PROLOGUS LIBRI III.

Olux terrigenum mentibus addita!
O mirande nimis Spiritus artifex!
O largitor bonorum! o facundia fertilis!
Olim formifluos qui latices super
Portabare, fovens, formificans quoque
(Cuncta informia nam sine te) Conditor,
Aspira placido flamine cursibus.
At non sufficiunt verba fluentia,
Ni sit materies splendida. Approbat
Usus utrumque et nos utraque poseimus:
Quamquam tanta sit hæc, tamque perefflua,
Ut sensus merito mensque perhorreat,
Ut molis rupes intacta caemmina.
Nam multas operas postulat, explicat
Cum per aperta se latius; attamen
Urget materies, amor, coarctat
Majolo titulum parare laudis:
Cui fas non fuerit negare quidquam:
Non os, non animam, nec illa certe
Quæ sunt officiis amica pulchris.
In quo congrue, quo fiat decenter,
Et spes omnimodas speique summam
In te conferimus repertor artis,
Qua pectus hominis præominatum
Scandit sidereos honore campos,
Distinctum placidæ nitore mentis.
Hæc non ob meriti beatitatem,
Majoli peto sed ob almitatem:
Si quid lucillum peregit ille,
Quod laudi fuerit Patri superno;
Si vexilla Dei secutus heros
Oppressit rigidum severus hostem;

Si jejunia, si cruces iniquas,
Si noctes tulit idem inquietas;
Si quidquid gladius potestque flamma
Contempsit, patiens amore Christi;
Nec bis nec semel ille.....

D
AA SVRO
ET ALD.
EX MSS.

LIBRI III PARS I.

Captivitas sub Saracenis tolerata. Pontificatus Romanus oblitus. Acta circa Ottonem I et Ottonem II Imperatores.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 108.

Huc pede difficili quamquam decurrimus usque,
At nunc ulterius tentans intendere gressum,
Materiæ novitate premor: tunc pondere pressus;
Ire quidem nequeo: pudor est deponere fascem.
Atque utinam rebus cælum crescentibus usque
Crescere verba dares, nasci qui verba dedisti!
Eligerem sub fasce mori, quam cedere cœptis.
Sed quid agam? priscumne sinam periisse labo-

[rem?

Cuique datum pelagi pœne contingere littus
Unius objectu et trepida formidine saxi,
Linteæ retro dare et patiar succumbere noxæ?
Huc, Pater, aspices votis iugentibus oro:
Spesque procul fusas, in pectoris antra refundas:
Vitalem functis animam cui reddere membris
Quondam posse fuit cænosa mole gravato.
Argumenta tui capiam tamen inde favoris,
Si modo quod memini rite percurrere dones.

E

Vir itaque Domini, ut supra diximus, Imperatricis animis satisfaciendo, longo temporis spatio jam evoluto, cum Cluniacensi deesset monasterio, accessit libitum, quo Fratres pergeret visitatum. Cunctis igitur in via necessariis præparatis, laborem aggreditur itineris. Magua tandem cum difficultate laboriosi itineris, cum jam cacumina Alpina præterissent altitudinis, ad villam usque descendunt, quæ prope Dranci fluvii decursum posita Pons-Ursarii quondam vocitari erat solita. Nam rivulus qui decidit e montibus, cum flexuosos revolvendo per globos planitie porrigit, quantum prædictæ villæ positio occupare possit. Multi autem ex diversis regionibus, B. Majolum tunc comitabantur, quia sanctitate ejus se liberari posse arbitrabantur. Ad hunc igitur locum cum sine discrimine venissent, eundemque rivulum transissent; mox inter ipsos arctæ viæ difficiles reflexus, qui parvo intervallo se præbent descendentibus, subito eos invasit perfidæ gentis Sarracenorum exercitus. Subita itaque incursione turbati et conantes plurima frustra, omnique spe meliori deposita, fugæ consulunt: sed nequidquam. Vesana enim impiorum turba calle citato hos persequens, omnes quos comprehendere potuit, in vinculis conjecit. Cumque unus ex illa impiorum turba, ab alta rupe, unum ex viri Dei famulis telo appeteret; ut famulus eriperetur, vir Dei venienti jaculo caritativam manum opposuit: in qua quamdiu, postea vixit, infletu vulneris cicatrix apparuit. Nil vero de sua morte formidans, pro reliquis tamen exæstians, altius tunc ingemisebat; dum his quos impiorum crudelitas turbabat, subvenire nequibat. Evadendi itaque cum non deesset facultas, hunc tamen immobilem mentis tenebat caritas: quia eos pro quorum dilectione animam optabat ponere, etsi non poterat ab impiorum manibus eripere, magno tamen dolore convictus, nolebat relinquere. Apostoli interim reversus ad exemplum, qui dum pateretur naufragium oratione salvavit animas omnium secum navigantium, eum eos humano auxilio ob imminente nequiret liberare periculo; hoc suis apud Deum promeruit

Rediturus
Cluniacum

ultra Alpes

if
a Saracenis
cingitur,

pro suis ex-
ponit se et
vulneratur:

exaltatis
conversione
Heldrici
summe
amatur.

duo mona-
stera ordi-
nat.

C

A promeruit precibus, ut ex illa miserabili turba nemo moreretur inter hostium tela.

39 Feroces itaque barbari, peracto scelere, ad suas latebras dum redirent cum captivorum multitudine; beatum Majolum cernunt a longe, solum sedentem in lapide. Celeres ad eum tunc pedites accesserunt, et sceleratas manus in Sanctum iniecerunt, eumque tenentes cum ceteris captivis duxerunt. Tunc B. Majolum qui ceteris habeantur præstantiores, honorare; qui vero leviores, illudere, Christianæque fidei cœperunt detrahere. Protinus ergo B. Majolus, belligerator optimus, sentum fidei arripiens, cuspidē verbi Dei perfodiebat inimicos Christi, Christianæ religionis cultum approbans; et eum quem Deum colebant, nec se a supplicio liberare, nec se in aliquo posse adjuvare, certis et evidentissimis aggressus est rationibus demonstrare. Quo audito barbarorum jaectantia, furore inflammata vesano, sanctos pedes compede constringentes ferreo, abscisso rupis sub antro, horrendo claudunt ergastulo. Sanctus itaque Domini, ut eos in sui perniciem conspicit dira frementes;

Martyr ut emeritam certamine sumere palmam,

B Utque sui posset perfundi fonte cruoris
Optat, et intrepido profundit talia vultu:
Quod satis est, supraque satis, huc viximus usque.
Nunc faciem penetrare cepit cum spiritus ardens,
Christe, tuam, tædetque viæ, tædetque laboris;
Qua breviora patent recti compendia callis,
Ire juvat; via sit trepidis nimis ardua quamquam.
Sidereos prope dabitur contingere campos.
Sanguinis effusi si nos vestigia ducant,
Martyrii titulum tensis complectimur ulnis,
Et sponte expetimus pulchram per vulnera mortem.
Tu modo nos dignare tuo pro nomine testes.
Hæc dicens, animumque neci collumque parabat
Carnifici: stat fixa viro sententia mortis
Intrepido. Sed, Christe, tuis mundissima castris
Lilia cum rosis pariter candentia vernant:
Nec te martyrii constantia sola meretur,
Nec fuso tantum quisquam fit sanguine Martyr:
Sæpe etiam multis peperit pia vita coronam,
Estque Sacerdotum confessio munda tuorum
Grata tibi, quos justitiæ perfectio vestit.

40 Ergo, ut prælibavimus, vir Domini ferreis astrictus vinculis, horrendo in antro tenebrosi carceris, pro confitendo nomine Deitatis, suffragia est expertus divinæ pietatis. Nocte igitur subsequuta, cum sopori dedisset membra, nimio mœrore confecta, talis sibi visio divinitus est ostensa. Apostolicis insignitus vestibus Romanus Antistes videbatur adstare juxta se, cum odore thymiamatis thuribulum deferens. Hæc denique visione certior redditus, per Apostolorum interventum ab impiorum manibus se intellexit liberandum. Ad hoc itaque quod vidit per somnium, aliud accessit magis evidens indicium. Pro dilectione Matris misericordiæ, libellum, quem de ejus Assumptione Beatus edidit Hieronymus, sæpius gestare sanctis solebat manibus. Hunc, dum ceteros sacros codices cum omnibus quæ hic habebat perdidit, Virginis, ut fatebatur, tuitione sibi salvari meruit. Quem vestis sub tegmine dum se sentiret habere, quot dies superessent ab hinc ad eandem Assumptionem Matris misericordiæ, sollicita nisus est mente discutere: qui numero supputato viginti quatuor sunt inventi. Tunc eam sua interventione hæc apud sum filium orat obtinere, ut ipse eripiatur ab hæc licebit captivitate; quateus divina sibi pietas inter Christianos concedat, cum suis conceptivis, tantæ solennitatis potiri celebritate. Hæc finita oratione, ut ad rupem caput convexit, e vestigio præ mœrore sopor irrepsit: post paululum vero expergefactus, se ferreis reperit solum compedi-

bus. Mane autem facto hoc barbari stupentes miraculo, quod eum cernebant compede divino solum Numine, ulterius ut vinciretur ausi sunt nullo modo præsumere; sed ferocitate paulisper mitigata, venerari deinceps cœperunt, quem prius in derisum habuerunt.

41 Tunc vir Domini, annuentibus sibi barbaris, per monachum, qui secum captus fuerat, epistolam manu propria conscriptam direxit Fratribus: textus autem epistolæ hæc continebat. Dominis et Fratribus Cluniacensibus Majolus, miser captus et catenatus. Torrentes Belial circumdederunt me, præoccupaverunt me laquei mortis. Redemptio- nis pretium, si placet, mittite pro me et his qui una mecum capti tenentur. Hæc epistola Cluniacensi prælecta in Capitulo, omnem illam stirpem, quæ ejus doctrina et exemplo hætenus læta fructificaverat in Christo, mœstitia extemplo suo confecit auditorio. Exprimere non valet ullus, quantus tunc ibi omnium gemitus. Ubique inter eos luctus, una vox omnium plangentium, unus audiebatur clamor mœrentium et dicentium. Versa est in luctum cithara nostra, et gaudium nostrum in mœrorem; quia juxta illud Jeremiæ lamentum, Christus Dominus captus est in peccatis nostris, cui diximus: In lumine tuo vivemus. Ecce enim profanæ gentis irretitus est laqueo, cujus in Deo gloriabamur documento. Cujus interea isti afficiebantur de vinculis, hunc Dei dignatio magnificabat miraculis. Eorum namque, quos ad Dei cultum viri Dei persuasit disputatio, postquam Christianæ professioni a ritu se contulerunt barbarico, sicut jurejurando protestabatur assertio; dum quiescerent immites nocturno tempore milites, et vir Dei Regi regum debitas redderet laudes; multorum secum canentium audiebant voces: quas quidem, quia nemo sibi hominum familiare tunc præstabat contubernium, ipsi procul dubio Angelorum fore asserebant cum eo psallentium. Itaque ut erat statutum, infiniti ponderis pecunia, vel ex his quæ ad usum necessaria, vel quæ monasterii hætenus servabantur ad decorem insignia, sive bonorum virorum largitate in unum congesta, ceteris qui præstantiores videbantur Fratres, cum multorum thesaurorum copia, die accurrerunt statuta; qui prædonibus omnia, quæ solerti congresserant indagine, præbuerunt; omnesque prius vinculis qui trudebantur, novissime vero nunc quem diligebant, ab impiorum manibus traxerunt: factumque est, superna gratia disponente, ut unius captivitate multi donarentur libertate: et sicut superni Regis a piissima Matre petiit, ita inter fidei domesticos ipsius Virginis interventu Assumptionis festivitatem celebrare promeruit.

Prævia fama ruens totum conciverat orbem,
Mille trahens secum rumores, mille susurros;
Obscuris vera involvens ———
Majolum redeaptum, Majolum pristinae libertati red-
ditum, Galliam certa celerem ratione subire.

Urbibus et vicis, per compita, perque plateas,
Hoc vir, hoc mulier, hoc tunc infansque senex-
[que,
Hoc juvenis, medium et si quid juvenemque se-

[nemque
Despiscit, validæ quatiēbant omnia voces.
Omnia fervebant, instabant omnia votis.
Majolum dives, Majolum denique pauper
Venturum, resono passim clamore fremebant.
Tantus amor Sancto, tanta est instantia vulgo
Visere doctorem, certamque referre salutem.

42 Tandem suscipitur a Fratribus, cum cereis et thymiamatibus sibi obviantibus, in hymnis et confessionibus Deo exultantibus. It clamor cælo omnium, gratulantium Deo. Cum vero quia nihil sit
in

D
compedibus
solutum se
reperit.

Missa Clu-
niacum
epistola peti-
tytrum:

E
Thr. 4, 20

Interimque
concentu
honoratur
Angelico,

F
liberatus
circa festum
Assumpt.

AA SYRO
ET ALD.
EX MSS.
et cum illis
captivus
abducitur:

fidem Chri-
sti profes-
sus,

ergastulo
includitur:

recrueatus
visione no-
cturna

et libello de
Assumptio-
ne S. Mariæ

VIDE APP.
TOM. VII MAJ
NOT. 109

magno gau-
dio a suis
excipitur:

A in terra, Scriptura teste, divinæ providentiæ (expers; eidem) non abs re credimus placuisse, quatenus vir sanctitate præcipuus ideo volveretur tot casibus, ut exinde et vir Dei pressura proficeret, et mortalibus beneficium divino munere concessum proveniret. Vitæ namque hujus in conversatione, licet humanis contraheret ex affectibus unde diceret, Dimitte nobis debita nostra (Si enim dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus) ab hoc tamen seculo, prout potuit, immaculatum se custodire studuit. Sed totus quamlibet videretur mundus, juxta Dominicam tamen sententiam illud fateri cogimur, quod negare non audemus, quia adhuc indigebat, quo summus magister sibi pedes lavaret; ut in eo impleretur quod dicitur, Qui sanctus est sanctificetur adhuc: propterea hæc viri Dei tribulatio, patientiæ fuit probatio; quoniam, ut ait Augustinus, Nullus hominum tanta justitia est præditus, cui non sit necessaria tribulatio tentationis, vel ad perliciendam, vel ad confirmandam, vel ad comprobendam virtutem. Sed justo Dei judicio, unde venerabilem [virum] probatio, inde se tribulantes justa consecuta est damnatio. Angustos namque inde Alpes obsidentes aditus, insperato insidiabantur Apostolorum limina petentibus; sed ab eisdem dum capitur, qui ab Omnipotente plurimum diligebatur, ejus sanctitatis ex merito continus super eos divina se contulit ultio. Pro ulciscenda siquidem injuria viri Dei, clade intersurgente, paulatim viribus cæperunt deficere; adeo ut divino se puniri verberare ore proprio faterentur intelligere. Verum nobilissimis viri Dei ditati spoliis, magis ac magis quotidie dum laborarent incommodis, ad Fraxinetum, per consuetam devia, excetere propria adgressi sunt cubilia. Tum vero a Christianis itinere eorum explorato, iter securi dum per Alpes more tererent solito; super se cum impetu venientium auribus a longe exæperunt sonitum. A clamoribus venientium et clangore tubarum, consonat omne nemus strepitu, callesque resultant. Ex templo barbaris gelidus per dura cucurrit ossa tremor: qui divina percussus formidine, nullam sibi senserunt auxilium præter fugæ præsidium. Certamen tunc magnum erat Christianis, cum barbaris fugientibus, et ideo resistendi mente divinitus absente secedentibus, post principia [pugnæ] certabant nuda prætereunda terga. Fugam tamen dum facerent multi, per plures sunt neci dati: hi vero qui effugerunt ad tempus dilatam mortem, cujusdam promontorii supercilium tutaminis sibi eligerunt præsidium. Sed decentius occumberent, si hostium inter tela ruerent. Illud promontorium ita vastis rupibus circumcreta videtur subductum, ut præter unam partem devexi lateris facultatem undique deueget conmeandi. Hanc itaque partem Christianis obsidentibus, cum nullus eis adesset fugiendi aditus, nulloque nostrates munere a sui obsidione quivissent avertere; humilem locum explorant, quo ad ima se saltibus deponant: consequens enim erat ut ipsi peterent una, super quos superna incubuerat ira.

Vertitur interea celum et ruit oceano nox,

Involvens nimbria magna terramque polumque. Conticuere omnes: sed nulla miseris quies. Ocuis accelerare cupiunt negotium: denique impediente se sathana, locum sibi exploratum minime adierunt, sed ab eminentis rupis vertice in inum se profundum tota nocte præcipitaverunt. Nostrates autem jam die illucrescente, cælestis victoriæ stupentes magnitudine, ei gratias libuit referre, cujus forti numine prostratum cernebant agmen hostile. Quosdam tamen eorum qui demersioni se subtraxerant, in remotiori quodam montis latere offendentes comprehenderunt: qui salutari se ablui deposcentes lavacro, (hos enim, sicut diximus, vir Dei verbis edocuit

salutaribus de Christo) corpori matris uniti Ecclesiæ, quanta inter barbaras gratia servum suum Omnipotens illustravit, soliti erant referre. Optima tunc spolia colliguntur, æquasque per partes inter Christicolos distribuuntur. Ast B. Majolum, corpore licet absentem, meritis tamen in fugandis hostibus præsentem, hujus distributionis cuncti qui aderant expertem fure, dignum nullatenus judicant. Hujus namque pro ulciscenda injuria hostes pessundatum iri, cælesti testabantur in victoria: propterea sacros codices, quos barbari rapuerant, beato viro sua pro parte miserunt. Sic Omnipotens, sui famuli meritis præcipitatis impiis, eliberavit cunctis viam Romani itineris.

45 Non longa vero post tempora, Romana sede proprio viduata Pastore, idem Dei famulus, Ottonis secundi juncta cum matris prece, Italiam repetere a partibus est coactus Galliæ. A matre tunc et filio honore susceptus dignissimo, ad culmen Apostolicæ dignitatis precibus impelli cœpit continuatis: sed cui magis abjectio quam expeteretur exaltatio, nullatenus ad se promovere potuit sublimitatis ambitio. Pusillum gregem nolebat dimittere, quem Christo placuit sibi committere: et cum ipso volebat in paupertate vivere, qui in paupertatem descendit a cælesti culmine: sed ab utraque cum cogeretur potestate, excogitandi dilationem studuit postulare. Tunc ad orationis se contulit præsidium, quo sibi concederetur divinitus, quid agendum, quidve tantæ potestati esse respondendum. Ab oratione ut surrexit, Apostolicæ lectionis codex casu sub oculis tunc adfuit; quo aperto, illa se in prima marginis fronte obtulit lectio, cujus se instrui divinitus credidit documento. Insertum quoque quod reperit, sibi adherentibus legere cœpit: Videte ne quis vos decipiat per inanem Philosophiam, secundum traditionem hominum, secundum elementa mundi, et non secundum Christum. Agere se oportere fatetur suis, omni studio, quod divina suggerit lectio. Imperatoris et sanctæ matris iterum precibus, alternis id ipsum flagitatur successibus: cum nobilibus qui aderant Antistites insistebant, et imperialis quo fieret petitio supplicabant. Ast ille divina illustratus gratia, solerti studuit se excusare prudentia. Ea, inquit mihi abesse cognosco, quæ viro conveniunt Apostolico: nec videor idoneus, ferre qui possim tantæ magnitudinis pondus: nec decet quemquam hanc præsumere sarcinam, cujus non potest vitare ruina. Postremo, ego et Romani, sicut divertimus regionibus, ita minime convenimus moribus; et si ipsis marigerabor, monastica professione privabor; ideoque alium vos acquirite, quia indubitanter potestis scire me ad culmen Apostolicum hac in vita non accessurum, gregemque mihi commissum nunquam dimissurum. Hac quidem ex reliquido possumus colligere, hunc Dei famulum multe humilitatis fuisse, qui rogatus a summo terrenorum Principe, ad culmen Apostolicum distulit ascendere. Sed quod ille distulit rogatus, multi longe inferiores, quos nec litteratoria professio, nec honestæ vitæ provehebat conversatio, se, si possent, ultro ingererent, omni se despectui multiplicatis precibus subderent; postremo tantæ dignitatis quo sublimarentur culmine, magni promisso munere, se damnari sua sponte simoniaca non spernerent peste. Ast vir Dei, quem interius virtutum magistra docebat humilitas, in cuius spiritu Evangelica regnabat paupertas; quamquam polleret eximie virtutis præconio, ideo tamen sublimari refugit temporali fastigio, quo seculari remotus negotio, firmiter insisteret Omnipotentis obsequio; et longius mundo, proximus semper fieret Deo.

Secreti cupidus, sancto vir numine plenus,

Nos

D
AN SYRO ET
ALB. EX MSS.
Majolus ex
prædu libros
sacros recipit.

ab Ottone II
Romam ad
Pontificatum
iuratus,

E

Col. 5, 8

se excusat.

F

qua quidem
tribulatio
ipsi ad pro-
bationem

Joa. 13, 10
Ap 22, 11

Saracenis
profecit ad
ultionem,

aut occisis
in discessu

aut submersis.

AA. SYRO ET
ALD. XX. MSS.

A Nos magis externos doctus vitare favores,
Quamque ministrorum solatia crebra suorum :
Voto detulerat latebramque fovere perennem,
Immuremque aulae quam longa est ducere vitam.
Inconvulsa manet magni sed sponsio Jesu,
Montibus impositam non abdi visibus urbem :
Quemque tegit meritis adsistens gloria pulchris,
Indicat egregiis illustrans gratia signis :
Et quaquam tulerat facilem per compita gressum,
Urbibus et vicis raptim promiscua sese
Obvii turba dabat, praeclaris excita factis.
Et quamquam longi facile secuta laboris.

Gliscente
discordia •
inter Ottonem
II et matrem,

46 Sub eodem tempore praedictus Imperator matrem zelabatur, quia apud se falso crimine deferebatur in eamque tunc, quasi in reipublicae dilapidatricea, et sui ab ea expulsatricem, per falsos delatores tali stimulabatur jurgio, ut eam versa vice pellere minaretur regno. Suorum Principum nullus eum convenire, falsumque crimen a sancta matre tentabat avertere : ipsi eam defendere negligebant a crimine falsitatis, quos illa sustulerat ad summos gradus dignitatis : hanc omnes excusationem praetendebant, quod Imperiali majestati contradicere non audebant.

B

Ecce ferebantur precibus mandata coactis
Cunctorum, quique fuerant ex parte piorum ;
iret quantocius, ac dilectissimae sibi Imperatrici succurreret : nullam jam illi restare salutem, nisi ut rebus amissis etiam regno discederet.

Periculo vitae in dubio his vocibus iras
Excitat, impatiensque morae mox arma reposcit,
Arma celer : notis artus inducitur armis.
Voverat ille, suum fidei pro nomine pectus.

In quacumque daret casus, incumbere mortem.
Ast ubi venit, mox Imperatori in faciem restitit, et eum publice coram omnibus increpavit. Apice, inquit, sublimatus transitoriae dignitatis, cur praecipua aspernaris Veritatis ? Potens est te redigere ad minima, qui ad mortalium te sublimavit fastigia. Tunc Imperator, hac audita comminatione, subito contremuit : eique supplicii voce respondit, et in quo praecipua Veritatis contemneret inquisivit. Cui vir Dei. Parentes, inquit, honorare illius est jussio, qui cum Deus esset virgineo editus utero, matri se subdere dignatur in Evangelio. Sic enim ait Evangelista, Descendit cum illis Nazareth, et erat subditus illis. Sic matri se subiecit, qui per potentiam divinitatis omnia fecit. Te ab illo formatum vili ex luto, superbi-
re in matrem cur elata persuasit praesumptio.

illum arguit:

Luc. 2, 5.

C

Ad hanc Imperator vocem irarum flammis temperans, immanissimum furorem deposuit, Patrisque Majoli per omnia se obtemperatum jussis perhibuit. Promissione tandem sanctissimi Patris ante matrem ut venit, suis se vestigiis projecit, et ei obsequens, ut matri filius, in nullo eam offendisse deinceps est inventus. Hunc itaque, qui inter mortales summus Princeps eminebat, quem ad matris concordiam nullus convenire audebat, ab hoc scelere, quod facile potuit, compescere, matrisque satisfacere, et ei ut consequeretur obelire solo jussu coegit ; liquido claret hunc magnae mentis culmine potestati inhærere supernae, qua praeditus illud facere potuit sola jussione, quod nullos aggredi ausus est supplicatione. Quod enim illi inhæserat cui nihil est impossibile, ideo meruit ab eo accipere, ut huic sua dominaretur jussio, cujus terrarum Principes subiciebantur Dominio.

eique matrem
conciat:

47 Inter cetera siquidem miracula, quae Dominus operabatur ad ostendenda servi sui merita, spiritu prophetiae dignatus est eum erodire, ut ventura saepius praediceret, et absentia praesentibus quasi praesentia denuntiaret. Quodam tempore, dum Roma rediret, Fratribus, cum quibus iter carpebat, su-

spirans cum lacrymis dixit : Hac nocte per somnium D leonem videbam immanissimam, qui clausus in cavea, catena constringebatur ferrea ; et ideo indubitanter sciatis, quia Otto Imperator hoc anno rebus excedet humanis : quod ita rei probavit eventus. In proximo enim Provinciam reversus, ibique paucis diebus in sua cellula commorans, legatus ex Aemaniae partibus advenit, qui praefatum Imperatorem ab hac vita migrasse detulit. Sed sicut vir Dei absentem rem tamquam praesentem Fratribus retulit, quoniam Imperatoris magni, licet longe positi, mortem innotuit ; ita postea ipsius filio, cujus supra retulimus, sicut contigit Veronae, de suo obitu praedixit. Nam manus Imperatoris utrasque suis complectens manibus tenuit, ejusque vultum contemplans ait : Fratribus Majoli consilio si aures praeberes, hinc unde venis retro redires : pro certo enim scias quia si Romam perrexeris, quo ire disponis, civitatis regnum nunquam amplius videbis ; sed Romae, quo pergis, sepulcrum habebis. Hoc quod Dei praedixit famulus, rei postea probavit eventus.

praedicit obitum
Ottonis I

et dein II.

PARS II.

Varia S. Majoli miracula : pius obitus.

I In Aemaniae partibus quodam tempore dum moraretur, ejus adventu rumore diffamato, ad eum cujusdam Comitis concita pervenit legatio. Ex longo namque tempore praedictus Comes nimia deprimebatur aegritudine, quae quotidie per augmenta succrescens noxia, ita totam infecerat, ut nec de lecto surgere, nec ex uno in aliud se latus potuisset vertere. Cibus ei et potus ita erant fastidio, quod corpus nimio simulacrum videretur jejunio ; ideoque ad beatum virum directa legatione, ejus pietatem supplicii postulavit devotione ; quatenus ex his quae ad victum proprium parabantur Dei famulo, suae imbecillitatis subveniretur incommodo. Hac itaque legatione, ab eo qui visceribus affluebat misericordiae, panem quo vescebatur cum amygdalis et odoriferis suscepit pigmentis. Tunc Dei famulus ad suos conversus : Familiaritate, inquit, nostra fesus, hoc iste suis deposcit precibus, quatenus omnipotens Medicus nostris ei subveniat orationibus ; ideo flagitanda est Dei clementia, quo sublevari mereatur corporis molestia : potens est enim Deus ille, qui Reguli filium sermone sanavit imperiales, hunc nobis absentibus pristinae restituere sospitati. Mox itaque ut vir Dei cum Fratribus se orationi dedit, exemplo qui aberat meliorari cepit. Reversi vero qui fuerant directi, ea hora qua a viro Dei recesserunt, meliorari coepisse suum Dominum cognoverunt. Posthac viri Dei munere se cibavit, et adeo integra sospitate convaluit, ut paucis interpositis diebus, ipse ad Beatum pergeas, ejus vestigiis advolutus, immensas pro beneficio gratias retulerit.

Sancti Comitem
agrari

submissis
cibus suis,

F

49 Vivariensi in climate quaedam nobilis matrona longa afficiebatur infirmitate. Hac S. Saturnini cellula virum Dei morari ut comperit, mox eum sua legatione [movere] studuit, aquam sibi ut benediceret, ad hauriendum, et ad unguendum, olei liquorem, suae dexteræ signo sanctificatum, dirigeret. Haec quae petiit a viro Dei, percipere ut meruit, illico recedere corporis molestia, et ad pristinum officium ita reparari coeperunt membra languentia, ut depulsa aegritudine sic proximo tempore toto valeret corpore, acsi antea nullius aegritudinis inficeretur peste.

Matronam
nobilem a-
qua et oleo
benedictis:

50 Sed et illud supprini non decet silentio, quod ejus quem sospitate donavit beati viri visitatio hactenus celebri diffamatur testimonio. Vocatur hic nomine

monetarium
sua visitatione
et tactu:

nomine

E

VIDE APP.
TOM. VII MAJOLI
NOT. 110*

A nomine proprio Hildebrannus, et ab officii agnominе Monetarius; officium namque quod agebat, plus suis sodalibus, ne deterioraretur, custodiebat: et quoniam bonis pollebat moribus, ideo beato viro cœpit esse cognitus. Hic languore correptus corporeo, laborare cœpit multo incommodo: qui dum cerneret se a languore non sublevari, sed crescente corporis molestia magis ac magis se sentiret prægravari (ut solent divites facere, qui suo se munere arbitrantur redimere) multa per medicos et sacerdotes, multa per monasteria erogavit et pauperes: sed his licet offensorem sublevaretur pondere, nimia tamen deprimebatur ægitudine. Jam morte sollicitari cœperat, cui languor nimius vitæ desperationem ingesserat. Ultima se interea præveniri dum cogitaret sorte, beatum sibi Majolum fama præcurrrens Papiam denuntiat advenire. Cujus adventum prævenire studens sua legatione, eum poposcit sua se dignari visitatione. Ad hæc vir beatissimus, misericordia repletus, petenti non denegavit desideratum adventum. Mox ager ita gaudio repletus est beati viri presentia, acsi manifesta fuisset sanitas ingressa. Statimque vir Dei ad agrum accessit, et corpus ægitudine debilitatum nimia, tangere non desepit medicabili dextera: cujus salubrem tactum longa sentiens infirmitas, auclugit: et sanitas ita mox festina cucurrit; ut qui diu reger lectulo deculuerat, die tertia quocumque vellet sospes effectus pergere potuisset.

51 Illud quoque nunc placet inseri, quod constat relatum fama vulgatum celebri. Quidam Domini proprii præsentiam fugiebat, quem graviter offenderat: suum namque comparem ex industria neci addixerat et ideo in senioris sui gratiam revocare nemo hominum poterat. Multifarie igitur querebatur a Domino, ut dignum et ipse persolveret emolumentum socio. Qui mortis periculum ut evaderet, nullo fisus in loco, dum diversa percurreret, ad locum, quo vir Dei forte degebat, accidit ut veniret. Quem Dei famulus, cum petentem stipendium, militiæ cerneret idoneum; tunc ab eo cur errabundus pergeret percuntatur: suus ipsius Dominus cognoscitur: causa, cur diversa percurreret, detegitur. Cui vir Dei compassus, et hospitalitatis consolationem impendit, et sui Domini gratiam se adepturum promisit. Erat autem suus ipsius Dominus vir in armis strenuus, et temporalibus præpotens in rebus, et a sententia quam unimo disponebat, nequaquam se amovere præter difficultatem quemquam sinebat: ideoque difficile placabatur, quotiescumque irasebatur. Proximo post hoc in tempore eum vir Dei convenit, et suo famulo quo indulgeret eum blande rogare cœpit. Qui ad vocem viri Dei ita extremuit perterritus, et vox ita hæsit faucibus, ut quid responderet non haberet. Mox autem prostrato corpore se in terram dedit, ejusque vestigiis advolutus suis se commendavit orationibus. Hunc siquidem ante commilitones rogaverant, majores et inferiores ad eum preces copulaverant; atque omnes, ad parcendum famulo, flectere non potuerant: sed pro B. Majoli merito, ita eum coram omnibus prostravit Dei dignatio; ut haud secus indulgeret famulo, quam servi Dei decreverat jussio. Hoc ergo quotidie in suis fidelibus Dominus operatur, quod sacræ auctoritatis pagina testatur, dum prudentiam prudentium reprobatur, et se glorificantes glorificat. Ad beati viri miser quia confugit auxilium, duplicatum ab eo promeruit beneficium, quo et Domini donatus est gratia, et reatum delevit penitentia.

52 Quodam tempore iter per quamdam silvam dum carperet, et ceteris more solito præmissis solus incederet; sopor illi inter lacrymas et crebra irrepit suspiria. Eadem proinde via, qua pergebat, cu-

jusdam arboris ita impediabatur ruina, ut ejus sub robore equitans facilius lesionem incurreret, nisi humiliato vertice se caute protegeret. Ad hanc itaque equus cui insederat ut venit, sic hæsit immobilis, acsi stipiti fuisset vinculis impeditus. Egregio tunc vultu puerum per somnium contemplabatur, qui equum, ne pergeret, tenebat per frænum. Evigilans vero, ut arborem sensit præ oculis, clementiam veneratus est Omnipotentis, cujus per Angelum, mortis gaudebat evasisse periculum: sed separatus ab aliis, quia hostiam se exhibebat in lacrymis, ab hoc ideo ne læderetur protegi meruit Angelo, a quo ante Deum lacrymosa deferebatur oratio.

53 Illud etiam quod contigit dum Papiæ moraretur, prætereundum silentio pessimum videretur. Multitudinis intuitum quo declinaret, et per hoc mentis oculum jactantia purgaret; in nocturno silentio horas Canonicas præveniebat, atque beatissimi Syri adiens ecclesiam, profusis lacrymis ante januam, orationis sibi studio postulabat indulgentiam. Quadam itaque nocte, dum ad consuetam opus surgeret, et more solito ad ecclesiam proficisci disponderet; eum, si posset, fraudulenta conatus est infestatione terrere, qui bonorum actibus solet invadere. Inundatio quippe pluviae, ut solet fieri in hieme, totum tunc reddebat iter difficile; nube insuper opposita micantia tegebantur sidera. Tunc tentator ante mentis aciem, et tenebrarum densitatem, et itineris reducere cœpit difficultatem. At vir Dei maligni spiritus suggestiones protinus agnovit, et iter dispositum sine dilatione arripuit. Malorum tamen auctor viro Dei in ipso itinere multis modis insidiari studuit: sed quia hunc in nullo lædere potuit, lumen, quod ante ipsum ferebatur, extinxit. Turbati cum viro Dei, qui aderam, lumen quo peterent nesciebant. Sed vir Dei bonorum invisorem, hujus facti fuisse non dubitavit auctorem: qui suos a timore signo repressit, certus ac fidens, quod ille, cujus adsistebat ante januam, illuminare extinctam sibi posset lucernam. Verum quia plus de beatissimi Syri quam de sua virtute confidit; quod fide credidit, effectu mox consequi meruit. Mox enim ubi ab oratione surrexit cum Fratribus, igne divino candelam viderunt ardere, quam ad suam perniciem diabolus est ausus extinguere. Hoc vero miraculum multum Fratribus [contulit] ad profectum: quoniam justis deprecationem dum multum valere intellexerunt, ad orationis studium majoricum devotione semet ipsos dederunt.

54 Hierarchias quoque beati Dionysii Ariopagite quodam tempore cum legeret, et more solito, quæ die legerat, sui pectoris bibliothecæ nocturna meditatione eadem deponeret; subrepente somno contigit, ut candela, quæ lumen suggererat legenti, supra paginam rueret quam legebat. Sed quid non operetur Christus in Sanctis? Edax flamma candelam consumpsit, sed folium super quod ardebat torrida damna non sensit: virtutem flamma habuit ad candelam comburendam, quam ad paginam perdidit lædendam. Protinus excusso somno vir Dei, consternatus est animo, quod librum, qui vix alicubi inveniri possit, consumptum incendio esse putavit. Sed excussa favilla, cum in superficie nullius læsionis apparet macula, inmensas ei gratias retulit, cujus potentia [ignis] vim suæ naturæ amisit, dum arida nutrimenta, super quæ candelam consumpsit, in nullo lædere potuit.

55 Cum Willelmus Provincialium Princeps prægravari se sentiret ultima sorte, Majoli meritis salvari posse ab animæ credidit morte: qui sibi ad Avennorum accersitus oppidum, ut multitudinis visitaret conventum, in insula quæ Rodanum sub præ-

D
AA. SYRO
ET ALD.
EX MSS.

equum ag-
novit ab
Angelo de-
tentum,

properanti
ad ecclesiam
S. Syri:

extinctum
lumen

preces
accenditur:

candela
super librum
illatum
consumit ut:

Domini sui
gravam offen-
sam meritum

et ideo er-
rabundum,

reconciliat:

ne læderetur
ab arbore

A fato castrò scindit fluvium, sibi ponere jussit tentorium. Sed ejus adventus rumore circum circa diffuso, undique ad eum concurrere cœpit innumerabilis multitudo. Quisque tunc alios præcedere, et prior quisque ad virum Dei certabat transire. Adfuit tunc navis adeo vetusta, quæ rimis patentibus submergi facile irruenti posset sentina. Hanc, utriusque sexus oneratam multitudinem, ut ad virum Dei navigandi gnari tentant dirigere, inundans decurrentis fluminis impetus eandem submersit in mediis fluctibus. Res visu mirabilis, quod hi periclitabantur naufragio, qui Majoli se tutari petebant orationum suffragio. Viros cum mulieribus et mulieres cum parvulis, quos adhuc alebant uberibus, in profundum jamolvebat fluvius; cum ad viri Dei aures tale pervenit facinus. Sed Christus, qui clamantes ad se exaudivit, sibi dilectum Majolum magnificare non distulit. In ipsius præscripti Rodani ripa, ab antiquis beati Martini constructa fuerat ecclesia; ad eam namque vir Dei, aqua submersos tegente cum eorum neminem conspiceret, oculos cum lacrymis levavit, et tristem ad terram vultum deinceps inclinavit: sed licet adstantibus tunc ignotum fuisset, quid ille tacitus paulisper oravisset; efficaciter tamen adipisci meruit, quod mente pia quæsit. Crucis enim signum ut edidit, et cerne vultu paulisper, ut diximus, oravit; diversi sexus et ætatis mox nantes apparuerunt in gurgite, quos unda difficilis contorsit sub flumine. Undarum pueri deferebantur summitate, mulieres in flumine diffusa rotabantur veste, et viri natatu ripam conabantur appetere: ad quos periti nautæ currentes cum carabis, omnes traxerunt ex voragine fluminis. Sed et illud videtur mirabile, quod ad virum Dei sex panes a Comite, dum suus deferret famulus, eodem licet cum ceteris captus naufragio; sic tamen directi muneris eum defendit delatio, ut ipse non modo illæsus exiret verum ex panibus tres intactos ab aqua abstraheret.

Plausus ubique sonat, pulchræ et modulatio laudis,

Christum cuncta boant, Majolum cuncta resultant:

Gloria sic Domino, sic crescit opinio servo.
Innatus subiit cunctorum pectora fervor,
Nosse virum, mira meritorum luce coruscum.
Multa quidem suberant clarum gignentia nomen,
Dogma, labor, comitas, mores, constantia, fervor,
Quodque est præcipuum, dilectio plurima fratrum.

Qua grave quidquid erat patiensque libensque [ferebat.

Quid tu, quid gressum raptas per devia sodes?
Quid cancellato flectis compendia ductu?
Ire brevi poteris, qua te per longa fatigas.
Arvernus certe melius via regia ducit.
Non abs re tulerim quod diverticula quæris.
Immo ego sic, animus sic denique ferre videtur:
Arvernum triste aliquid portendere credo,
Quod vel exitio, vel possit cedere damno,
Contiguus quod tam succedere mœnibus horres.
Quidquid id est, subsiste parum: flatuque re-

[cepto,

Obnixis animis, super est quodcumque, subibis.

56 Igitur Majolus senectutis tempore, quo solent ceteri remissius vivere, acri se labore in Domini studuit servitutem redigere: et quasi tunc novus accederet, ac juvenilis fervor in toto corpore ferberet, ita incredibili mentis fervore divino famularum insistebat. Corpus namque defatigatum senio, nullo modo quiescere sinebat ab opere consueto. Biennio itaque priusquam obiret, corpus plus solito viribus destituit, et ex hoc vocationis suæ tempus appropin-

quare deprehendit: ideoque ad publicum jam procedere nolebat, sed aut in monasterio aut in quadam cellula, suorum Fratrum utilitati immorari cupiebat, ut ibi aut Fratres solerti studio corrigeret, et ad meliora paterna admonitione proveheret; aut sæpius remotis omnibus solus soli Deo inhaereret; atque frequenti attentius alternatione aut lectioni aut orationi vacaret, quod ei quoque in omni vita sua speciale fuerat studium: præsertim tamen adhuc desudavit præcipuum circa mortis confinium. Sæpius lugebat, dum spiritales viros ad memoriam reducebat, quos in divina religione florere, ac pro defensione Ecclesiæ sanctæ viderat viriliter decertare: eorum quidem recordatione, omni se in hoc mundo fore destitutum deseabat solatio; et ideo solamea sibi sola divina lectio; ideoque modis omnibus dissolvi et esse optabat cum Christo. Eadem siquidem tempestate Regis Francorum impellebatur nimia importunitate, ut secundum beati Patris Benedicti magisterium, B. Dionysii disponderet monasterium. Qui ut opus bonum ad finem vitæ usque perduceret, licet finem dierum suorum jamjamque adfore non ignoreret, proficisci tamen ob istiusmodi causam minime recusavit: bonam hanc virtutum suarum consumptionem existimans, si ordinis monastici professorem in justitia et sanctitate sibi socians, caritatis unitos vinculo dimitteret. Arrepto itaque itinere territorium Arvernense expetiit, ibique in quadam sua cella, Silviniaco scilicet, nunc loco celeberrimo, ultima ægritudine exerceri cœpit. Sensit illico prudentissimus virorum, suæ resolutionis tempus summum. Tum vero mœror et luctus omnium, vox una plangentium. Cumque a Fratribus fuisset percunctatus, gregem sibi commissum cui committeret, taliter eos fuisse dicitur affatus: Jesum summum Pastorem, hunc habebitis protectorem. Peregrinationis ergo quia deserebat exilium, et ad proprium lætus pergebat domicilium, ideo gaudens hos frequentabat versiculos: Domine dilexi decorem domus tuæ et locum habitationis gloriæ tuæ: et, Quam dilecta tabernacula tua, Domine virtutum, concupiscit et deficit anima mea in atria Domini: et, Elegi abjectus esse in domo Dei mei, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Ita Deo protegente, omnibus sui corporis membris integris atque illibatis, præclaro scilicet visu, puroque auditu, et sana memoria, sicut fuit integer a corruptione carnis, pervenit ad exitum, immortale adepturus compendium. A Fratribus an aliquid doleret interrogatus, respondit: nihil se habere molestiæ, sed omnia tranquilla et prospera videre: et perspicere bona Domini in terra viventium. Tunc ante ipsum prostrati in terram, eum taliter cœperunt deprecari: Nos tibi commissos, Pater beatissime, paterno more absolve, et sanctissimis tuis orationibus tuere: fides enim tua et opera tua te Christo sociant; et ideo quidquid ab eo postulabis, præsens facilius impetrabis. Quos ut absolvit, et sanctissimis orationibus confirmavit, a communi locutione cessavit. Jam humana despiciebat, et sursum oculos ad cœlum erigebat; eos denique versiculos usque ad expirationem animæ repetebat, ut aure apposita vix audiri posset, quod dicebat. Signum vero sanctæ Crucis sæpius dextera sancta sibi depingebat.

Nec patitur Christus clarum per secula clientem
Vel torpere diu partove absistere regno,
Martyrium cui vita fuit: quin mole laborum
Defessum invitat superas Moderator in arces.
Spiritus arctatis ardens emergere vinclis
Emicat, et liquidas liber transfertur in auras,
Hymnizante polo lætumque alalagma canente,
Sepserunt comites miro splendore superni:

Victoremque

AA. SYRO
ET ALD.
EX MSS.

videns na-
vem cum
hominibus
submergi,

oratione et
Crucis signo
omnes liberat:

B

et panes ad
se missos ab
aqua intactos
accipit:

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 11^a

C

in senio fer-
vens

biennio ante
obitum abs-
tinet publica:

ad reforman-
dum S. Diony-
sii monasteri-
um evocatus,

E

Silviniaci
ager,

anhetat ad
eortum:
Psal. 25, 8

et 83, 2

et 83, 11

F

suos absolvit:

A Victoremque ferunt trans ignea sidera lætum,
Et sistunt solio summi per secula Regis.

Dormivit vero cum patribus suis v Idum Majarum, sepultusque est in basilica sancti Petri : ubi sanctissimis ejus meritis, multa præstantur beneficia, regnante in perpetuum Domino nostro Jesu Christo, cui est cum Patre et Spiritu sancto, honor, virtus et gloria, per immortalia seculorum secula. Amen.

VITA III

Auctore S. Odilone Abbate et S. Majoli successore.

PROLOGUS.

Hugoni *a* et carissimo Fratri Almanno, Odilo Presbyter, in Domino salutem. Cum residerem præterito tempore Paschali in Claustro *b* Romani monasterii, pridie quam Patris nostri Majoli superveniret solennitas; unus e Fratribus, nomine Joannes (qui secundum sui nominis congruam interpretationem, Domini gratiæ ditatus est munere) incepit inquirere, in quo volumine eadem nocte lectiones deberet annotare. Ad quem ego: Consequens est ut in hujus Patris memoria beatissimi Patris Gregorii recitentur eloquia: quippe quia idem Pater dum advixit, eadem studiosissime frequenter et audivit et legit, et cum libuit de eisdem facundo sermone disseruit. Exempto post modicum Vespertinali officio, ac præfinito diurnæ servitutis tempore, tum ordo quam necessitas invitabat nos ad stratum accedere. Eram tunc temporis lugens et deflens, non modo dampnum rei familiaris, sed et insolitæ calamitatis et inauditæ miseriæ ingens *c* periculum, et quod magis urgebat, totius patriæ et omnium pauperum grande lamentabileque dispendium. Tanti vero discriminis tantique mœroris anxia cogitatio, per plures jam me noctes insomnem reddiderat. Sed eadem denique nocte, cum solito more mordax cogitatio sensibus nostris importune se vellet ingerere, ut mihi a Domino deposceret consolationis auxilium, Beatum cœpi exorare Majolum. Post Paululum vero mihi suggerere cœpit tanti Patris dulcis memoria, et quodammodo promittendo dicere, ut si animum in ejus laudibus occupare satagerem, cœlestis consolationis præsidium quantocius procul dubio invenire possem. Idecirco, dilectissimi Seniores et Fratres, etsi non secundum magnitudinem sui, tamen secundum parvitatem intellectus nostri, opus subjectum scribere curavi. Qualecumque etenim istud opus sit, ignis spiritualis sensus vestri ut examinet, discernat et corrigat, nostra fraternitas optat et orat.

ANNOTATA.

a Videtur esse S. Hugo, Odilonis successor, factus Abbas anno ætatis suæ 25.

b Romanum monasterium *a* B. Petro Damiano in Vita S. Odilonis 1 Jannarii num. 23 et 26 appellatur monasterium Jurense, sive in territorio Jurense constitutum, olim a S. Romno constructum, cujus Acta dedimus 28 Februarii. Illud monasterium a Rodulpho Rege Burgundiæ concessum fuit Adalheidi sorori suæ, a qua creditur S. Odiloni traditum. Consulte Notus Andreæ Quercetani ad Bibliothecam Cluniacensem pag. 72.

c An illud forsitan, quod anno 1032 secum traxit mors Rodulphi prædicti, Conradum Imperatorem sibi substituentis, quod Eudoni Carnutensium Blesensium et Campaniæ Comiti, ex Berta ejusdem Regis sorore

altero nato, occasionem dedit belli per annos aliquot contra Imperium continuandi? An vero ad annum 1019 melius hæc referentur quo idem Rodulfus, insolentiz subditorum pertæsus, cum S. Henrico Imperatore egit de regno in ipsum transferendo, quando intra metum res stetit?

CAPUT I.

Introductio ad S. Majoli ætatem. Hujus virtutes in seculo, Monasterio, et cura Abbatiali.

Post Apostolorum et Evangelistarum sacro-sancta, divina, et salutaria documenta, ac victoriosissima et invictissima beatorum Martyrum gloriosa certamina, tertio (ut ita dicam) loco, præstitit divina dignatio Ecclesiæ suæ nova solatia, luminaria videlicet amore ardentia, sermone lucentia: Apostolicos dico Sacerdotes et illustrissimos viros, humana scientia, non vane, sed salubriter præditos, divina sapientia refertos: per quorum spiritalem intelligentiam, et in divinis litteris perspicacissimam indagacionem, Legis umbra lucesceret; sermo Propheticus, sui profunditate altissimus, sui que altitudine profundissimus, spiritaliter intellectus ad lucem procederet; Evangelici quoque luminis gloria, virtus ac majestas totius mundi densissimas effugaret tenebras. Per horum etenim sincerissimam industriam, Apostolici actus exponuntur et commendantur fidelibus. Per horum devotissimum studium, beatorum Martyrum triumphus Ecclesiæ sanctæ commendatur et meritum. Istorum namque fide, sapientia, et prædicationis instantia, susurrantium et oblatrantium contra fidem Catholicam murmur compescitur et opprimitur, schismaticorum strepitus sedatur, et os vana loquentium obstruitur, idolorum potestas destruitur, gentilium crudelitas superatur, Philosophorum insania contemnitur, conspuitur et annullatur; omnium hæreticorum falsitas, perfidia, infidelitas, error et rabies, veluti fœtor fumosus et fumus fœtidissimus, ut nunquam et nusquam possit apparere, exsufflatur, et in nihilum resolvitur et exhalatur.

3 Postquam tales et tantos viros, utpote cives suos et Regis sui domesticos, aula cœlestis lætabunda suscepit; ex ipsa suprema cœlestique republica, Divina censura quarto loco ordine congruo parvulis Ecclesiæ consulere voluit, ita ut gratiam quam præstare dignabatur per sublimes et fortes, postmodum præstaret per humiles et innocentes et simplices. Deinde cœpit monasticus Ordo pullulare, et, ut verius dicamus, reviviscere; quam a beato Helia et Joanne Baptista novimus a processisse, et ita per Apostolicam et conversationem et vitam, et incrementa virtutum et exercitia sanctorum spiritualium Patrum, ad nos usque gaudemus pervenisse. Per ipsos etenim et ab ipsis perfectissime adimpleta est perfectio illius unius ac specialis Evangelici, immo Dominici præcepti: quod deerat illi adolescenti, de possessione vitæ æternæ apud Salvatorem conquirenti; respondente sibi eodem Domino Christo ac dicente; Si vis perfectus esse, vade et vende omnia quæ habes, et da pauperibus, et habebis thesaurum in cœlo, et veni sequere me. Inter hujus vero salutiferi præcepti intentissimos auditores, et strenuissimos executores, beatissimus Pater, merito Benedictus et nomine, quasi quoddam sidus cœleste præclarus emittit: qui tantus ac talis, vita, moribus, et miraculis extitit, ut ejus ortum, vitam, et obitum describendo, sanctissimus Papa Gregorius, per omnia vir Apostolicus et Apostolicæ Sedis Episcopus, testimonium ei præberet, qui inter principales

D
A. S. ODILONE
AB.

Post Apo-
stolos et
Martyres,

virī Apostoli-
ci,

E

F
dein viri
monastici,
floruerunt:
a

Mattii. 19

S. Benedictus,

mortuus
claret miracu-
lis.

VEE APP.
TOM. VII MAJI.
NOT. 121 *

Ad vitam
scribendam

memoria
excitavit.

- A principales Primates Ecclesiae insigne quoddam et principale privilegium, et vita et doctrina, dignoscitur obtinere. Processu vero temporis, post transitum videlicet supradicti piissimi Patris, per B. Maurum b ejus discipulum, omnis pene Gallia ejus institutionis et religionis suscepit exordium: deinde per eum, et eos quos ipse ad justitiam erudit, per plurima c temporum spatia, eadem religio ad cumulum perfectionis exerevit.
- 4 Eis ab hac vita decedentibus, justitia rarecente, nequitia crebrescente, et matre omnium bonarum virtutum disciplina tepescente, coperunt studia Patrum piorum deficere: et sicut per religiosos et fervore sancti Spiritus plenos, sanctae institutionis norma gradatim perfectionis accepit augmentum; ita per negligentes et desidiosos, paulatim decidit in defectum. Salutaris igitur propositi perniciosa defectio usque ad tempus illud irrepererat latitando, quo favente Wilhelmo, Christianissimo Aquitanorum Principe, beatae memoriae Abbas d Berno nomine, in partibus Burgundiae, cespite Maticensi, pago qui vocatur Cluniacensis, monasterium cepit construere; et in quantum potuit, in eadem constructione elaborare studuit, et pie devotionis affectum laborioso certamine ad laudabilem perduxit effectum. Hujus enim merito et exemplo, plures tranquillum portum monasterii requirentes convertuntur de seculo: ex quibus oronibus unum excipiendo recolimus, et recolendo excipimus, quem ad salutem multorum provenisse comperimus. Fuit vir ille e Odo nomine, vir per cuncta laudabilis, beatissimi Martini Ecclesiae Turonensis Pontificis fidelis devotissimus, et ejusdem Ecclesiae Clericus et Canonicus. Hic etenim vir honestus et humilis, admodum in regulari exercitatione eductus, postquam supradictus Pater ab hac luce discessit, ad regimen Abbatiae multorum fidelium electione successit. Deinde qualiter ad culmen virtutum pervenit, studiis ejus narrantibus, Romanus orbis edidit. Huic successit felicis memoriae Heynardus nomine, beatae simplicitatis et innocentiae filius. Hic in augmentatione praediorum et acquisitione temporalis commodi adeo studiosus fuit, et in observatione satis devotus: hic et amissionem temporalis luminis, et quidquid sibi adversitatis accidere potuit, absque omni murmuratione et indignatione patientissime tulit. Hic etenim vir, ob meritum patientiae, simplicis et innocentis vitae, tanto talique a Christo ditatus est munera, ut ejus tempore ad amorem monastici ordinis auctor nostrae salutis B. Majoli dignatus sit accersere. In hujus vero conversionis obsequio, multum valuit venerabilis viri f Hildebranni dulcis collocutio et spiritalis suggestio. Hic cum esset ex prioribus Cluniacensibus monachis, et ejusdem monasterii Praepositus g, bis invitatus est ut officium Abbatiae susceperet; sed noluit, quia semper plus obedire quam praecipere, et magis subesse quam praesse voluit. Putat me aliquis forsitan desipuisse, idcirco quia, cum de B. Majolo disponerem scribere, de superioribus me tanta contigit edixisse: non tamen quis credat fortuito accidisse, sed de industria provide factum esse. Quidquid enim in superioribus de justis et sanctis hominibus diximus, totum in isto de quo loqui volumus, vel pleniter, vel ex magna parte redolere cognovimus.
- 5 h Fuit vir iste beatissimus Pater noster Majolus, praeclearo stemmate ortus, et a nobilibus parentibus pervigili cura ab ipsa infantia nobiliter nutritus. Procedente pueritiae tempore, addictus est Ecclesiasticis studiis, ut imbueretur litteris spiritalibus. Superno igitur nutu et divina providentia actum est, ut tam bonae spei puer tunc in divinis actibus arctius intentus esset, ut totum adolescen-
- tiae tempus sine periculo castitatis transigeret; et ita factum est, ut per totum vitae suae spatium, decus in corpore suo retineret virgineum. Juveni jam imminente aetate, altiora et potiora in divinis, acriora in humanis studiis et graviora non distulit attentare; et ideo per utramque exercitatus doctrinam, non timuit accedere Lugdunensem ad aram. Deinde apud hanc urbem, philosophiae nutricem et matrem, et quae totius Galliae ex antiquo more et Ecclesiastico jure non immerito retineret arcem, Antonium, virum eruditum et prudentem, in liberalibus studiis habere voluit praecceptorem. Postea vero multo magis exempla secutus Antonii, illius magni et solius Christi discipuli, quam studia istius Antonii seculari professione Philosophi; a supradicta urbe ad civitatem Maticensem, a proceribus patriae et civibus suis, videlicet cognatis et amicis, invitatus veniens, ut erat vir religiosus, religiose aliquantulum apud illos mansit: cujus vita laudabilis et admirabile studium, non potuit latere supradictae civitatis Episcopum: a quo humiliter invitatur, consultu Clericorum et civium, ut in eadem Ecclesia non de dignaretur administrare Archidiaconatus officium. Vir quippe ut erat humilitatis gratia praeditus, parere non distulit, quod sibi divinitus per ministerium Pontificis imperari cognovit. Et ut res postmodum late patuit, totum illud negotium ad majoris utilitatis dirigebatur cumulum. Suscepto denique tantae dignitatis officio, talem se exhibuit, ut Deo placeret et mundo: non mundo in maligno posito, sed mundo per sanguinem Christi reconciliato Deo Patri.
- 6 Habet enim praedicta civitatis vicinum monasterium, quod multis videtur spiritalibus studiis decentissime adornatum, ad quod jam dictus Senior a Patre monasterii et Fratribus frequenter accersitur; cum quibus et frequens habebat colloquium et spiritalis contubernium. Inter ipsa denique dulcissima colloquia et motua sincerissimae caritatis obsequia, videntes Fratres supradicti coenobii mentis intuitu ejus Angelicam faciem, audientes cordis auditu mellifluam facundiam, desiderabant ut eum possent sibi acquirere Fratrem, quem postmodum habere mererentur et Patrem. Erat ad hoc intentus grex oronis Dominicus, sed ille senior Hildebrannus, de quo supra diximus, ut evenire posset elaborabat ardentius. Generabat jam in eo gratia Domini contemptum seculi, secundum et votum Fratrum supradicti coenobii. Quid plura? Deposito Ecclesiastico dignitatis officio spreto mundanae nobilitatis supercilio, relicto seculari et amicorum et parentum consortio, ut libere posset servire vero Regi Christo, totum se subdidit caelesti magisterio. Nec multo post condito tempore, certo die ad monasterium veniens, officiosissime suscipitur, regulariter introducit, et (ut moris est) honorabiliter et caritative tractatur. Quam grande fuerit gaudium inter Fratres de ejus adventu, quam ingens laetitia, quam celebris exultatio, non potest ad plenum noster edicere sermo. Deinceps adfuit ei ad contemptum mundi prompta voluntas, ad amorem Dei firmissima caritas, ad dilectionem proximi cara fraternitas, ad perdiscendum regularis observantiae ordinem nulla difficultas, et ad exhibendum non solum Abbati sed etiam Fratribus obedientiae bonum celeris alacritas, et ad dandum omnibus exemplum regnabat in eo pura simplicitas.
- 7 Qualis fuit ejus conversatio inter Fratres in initio suae conversationis, apparuit ex affectu eorum. Non erat jam necesse, ut aliquis eum ad observantiam regularem instrueret, quem, ut sanctus Evangelista dicit, unctio gratiae caelestis de omnibus erudiebat.

Hic post studia Lugduni

factus Archidiaconus Maticensis; E

unicuique attrahitur a Cluniacensibus.

F

habitu suscepto

sancte viri,

1 Joan.

A diebat. Cœpit interea vita et doctrina tam perfecte clarescere, ut in domo Dei, laude fidelium, omnium primum et præcipuum locum meruerit obtinere. Sic enim placuit Divinitati, ut per diversos gradus humilitatis ascenderet ad culmen monasticæ perfectionis; ut non jam ex aliis unus, sed inter ceteros et super omnes videretur præcipuus. Sexto namque anno (ut fertur) conversionis suæ a seculo, supra nominatus Abbas felicis memoriæ, Dominus videlicet et pius Pater Haymardus nomine (cujus monachus beatus erat Majolus, cujusque monitis et jussionibus tota mentis intentione et corporis possibilitate parebat, semperque parere decreverat) cœpit destitui interea tota valetudine corporis, et (quod sibi gravius erat, licet patienter ferret) amissione temporalis luminis. Et cum jam se ad occasum vergere præsciret, et cognosceret se non posse diu tanti cœnobii tantarumque spiritualium ovium curam gerere; de ordinatione cœpit monasterii, suique successoris electione, cum spiritalibus et religiosis Fratribus spiritaliter tractare, et cum tranquillitate animi patienter disponere. Facta est autem ab omnibus inquisitio; et ad quem omnium Fratrum tendebat, ad Dominum scilicet Majolum, pervenit electio: de cujus etenim electionis negotio, secundum granditatem sui dicere non sufficio; sed, ut eloquio utar brevissimo, nec ibi nec alibi ad illud officium B. Majolo nec potuit nec poterit præstantior inveniri.

8 Quid plura? Electus advocatur, invitatus resistit, rogatus contradicit, adjuratus træniscit, interdictus quiescit: proinde laudes Deo referimus, quoniam superavit contradictionis decretum obedientiæ prædicabile documentum. Postremo a Fratribus eligitur, a populo acclamatur, a Pontificibus benedicitur, et a supradicto Patre monasterii in loco sublimi celeberrime collocatur, et a Fratribus officiosissime salutatur, et ab omnibus Dominus et Abbas honoratur et colitur. Et non solum a suis, sed etiam ab omnibus, qui eum videre et cognoscere potuerunt, ultra omnes sui temporis homines, omni honore et veneratione est habitus: de cujus ortu vita et moribus, miraculis et obitu, majorum nostrorum dicta præclaro lumine prolata sufficiant. Illi vero qui de magnis maxima dicere potuerunt, clarissimos ejus actus et merita a Domino sibi collata magnifice descripserunt. Ego vero ultimus servorum illius servulus, non alia, sed ea quæ ipsi præfati sunt, stylo paupere ac brevissimis distinctionibus capitulatum quoquomodo ausus sum adnotare, secutus Alcuinum, majoris Caroli Imperatoris Magistrum: sic et impar eo, quantum peccator justo, illiteratus perito, fari nesciens facundissimo. Ille summi et incomparabilis viri et sanctissimi Sacerdotis Martini vitam, a Severo Sulpitio altissimo stylo descriptam, dictis plenioribus elucidatam, ad nostram nostrorumque simulum destinavit notitiam: sicut autem nemo post Apostolos beatissimo æquatur Martino, ita et ego multum me imparem profiteor Alcuino. Dixit ille, utpote magnus, magna de magno: dicam ego parvus, parva de magno. Dixit ille de suo Martino, sicut de summo Sacerdote et incomparabili viro: dicam ego de Majolo, sicut de piissimo Patre et Abbate sanctissimo, præstantissimo, viro, et vere Catholico.

9 Fuit igitur ille clarissimis natalibus ortus, et ex utroque parente gemina nobilitate conusens. Hic ad illuminationem multorum, ab ipso æterno Lumine luminum, velut astrum persplendidum, humana conditionis destinatur ad ortum. Fuit enim ipse nobilis ut erat, et nobiliter nutritus, et solerter eruditus. Et ut ab inferioribus ad altiora conscendere valeamus, erat vir jam dictus, sæpe dicendus, sæpeque recolendus, ingressu gravis, voce sublimis,

ore facundus, visu jucundus, vultu Angelicus, aspectu serenus, in omni motu, gestu vel actu corporis honestatem præsentans. Omnium membrorum convenienti positione decentissime comptus: omnium mortalium mihi videbatur pulcherrimus. Erat enim fide firmus, spe certus, gemina caritate refertus, sapientia clarus, intellectu mirabilis, consilio providus, robustus fortitudine, spiritualis scientiæ assiduus cultor, et caritatiæ pietatis verus amator. Replevit eum spiritus timoris Domini: qui ut David Propheta testatur, initium sapientiæ esse dignoscitur: illius videlicet sapientiæ, cujus claritate B. Majolus perfusus, cœlestium beatitudinum meruit percipere munus. Hujus muneris lumine noster Majolus accensus, cum pauperibus spiritu pauper voluit fieri, ut a Rege cœlorum regno cœlesti mereretur ditari. Cum beatis mitibus studuit mitescere, ut cum ipsis posset terram viventium possidere. Cum beatis lugentibus desiderabat, filiorum suorum negligentias et totius mundi discrimina plangere, ut ad æternam consolationem cum suis omnibus posset pervenire. Esurientibus et sitientibus justitiam, eandem justitiam esuriendo et sitiendo studuit sociare, et cum ipsis in cœlesti convivio epulari, semper et spiritalibus deliciis satiari. Studuit ut miseris misericors esset, ut cum beatis misericordibus misericordiam a Domino consequi posset. In quantum homo intentus assidue cœlesti desiderio, divinam contemplationem justis meritis et jugi deprecatione meruit obtinere, ut cum beatis cor mundum habentibus dignus mereretur Domini visione. Et ut verissime mereretur Dei filius vocari et esse, perfecte didicit esse pacificus, ut non tantummodo ad possideendam animam suam haberet patientiam, sed ut omnes discordantes (ut potuit) ad concordiam revocaret et pacem. Propter justitiam persecutiones et passiones ab antiquo hoste et malis hominibus patienter didicit sustinere, ut beatus propter justitiam patientibus et spiritu pauperibus, ad percipiendum et possidendum regnum cœlorum, posset fieri sociatus. Tribus supradictis adornatus virtutibus beatissimus Pater Majolus, et octo ex Evangelio benedictionibus circumfultus undique, etiam quatuor Cardinales disciplinas ferventi desiderio studuit acquirere, et acquisitas operibus justis incolere, ut per prudentiam suam suorumque in antea provideret salutem; per temperantiam, quæ alio nomine vocatur modestia, temperamento justie discretionis modeste disponderet spiritalia inuncta sibi negotia; per fortitudinem, diabolo vitis que ejus valeret resistere, et resistendo ipsum auctorem malitiæ, decertando legitime, viriliter superare; per justitiam vero, quæ per omnia genera virtutum diffunditur, et earundem virtutum condimentum esse videtur, sobrie et pie et juste vivendo, bonum certamen certando, cursum consummando, fidem servando, repositam sibi coronam justitiæ ab ipso mereretur percipere, qui est omnium virtutum largitor et auctor, et ante omnia et super omnia Deus benedictus in secula: cujus benedictionis largitas et clemens benignitas contulit nobis in munere, quo tali tantoque fruere mur Pastore. In quo habemus exemplum quod sequamur, et in quo nobis apposita est forma cui imprimamur: sicut B. Gregorius de capite nostro Jesu Christo Domino nostro dicit, in cujus corporis propagatione B. Majolus, veluti sanctissimum membrum, optimum locum meruit obtinere.

ANNOTATA.

a *Hanc processionem monastici Ordinis ab Elia et Joanne Baptista, a diversis antiquis scriptoribus commodo sensu assertam, dum in sensu eodem accipiunt aliqui,*

In locum
Haymardi
cæci

creatur Abbas:
11

ab omnibus
honoratur:

comparatur
S. Martino:

Illustris do-
ctibus corpo-
ris et ani-
mi:

D
S. OMBLONE
ABBATE.

Psal. 119

Matth. 5.

instructus
s. beatitudi-
nibus,

E

et 4 Car-
dinalibus
virtutibus

F

A aliqui, quo a S. Benedicto dicitur processisse Ordo Benedictinus; sibi aliisque negotium creant, quod in alterutram partem tractari vix possit integra veritate et caritate, propter affirmantium zelum ex una, et negantium fundatissimas rationes ex altera parte. Nobis ab eo licet adhuc abstinere, donec in Julio agendum sit de S. Elia, nisi tunc quoque conducibilis esse silentium iudicemus.

b Acta S. Benedicti, illustravimus ad 21 Martii, et S. Mauri 15 Januarii: capisse autem hic dicitur in Glonnofoliensi monasterio, et ibidem mortuus esse.

c Scilicet tribus sequentibus seculis, uti constat ex Actis Sanctorum Ordinis Benedictini ad Acherio et Mabillono editis.

d B. Bernonis Acta hinc deduximus ad diem 13 Januarii, ubi Originea Cluniaci diploma Willelmis Ducis, et similia Lector reperiet.

e Colitur S. Odo 18 Novembris, cui anno 944 defuncto successit Haymarus, qui hic dicitur Haynardus.

f Hillebrannum tempore S. Odonis Praepositum fuisse, indicatur in hujus Vita.

g Scilicet post obitum S. Odonis, et in depositione Haymari.

h Hinc incipiunt Acta in MS. Fiscanensi.

B i Colitur B. Aleniinus 19 Maji, cujus tractatum de Vita S. Martini habes in 3 parte operum editionis Parisiensis, studio Andreae Quercetani ex MSS. Codicibus emendatum.

CAPUT II.

Miracula. Conversio multorum. Obitus.

De cujus vita et virtutibus animæ cum quis audierit præscripta prædicamenta retexere, curabit forsitan de miraculis visibilibus et corporalibus signis inquirere, quibus astipulatur et corroboratur fides illorum, qui solent dubitare de meritis et præmiis electorum: quibus B. Gregorii verbis respondendum est: Fides non habet meritum, ubi humana ratio præbet experimentum. Et ne quis dubitet de sanctitate ejus et gloria, discat ab eis, qui eum visu et auditu noverunt, qualiter vixit, qualiter docuit, et qualiter plenus dierum, adornatus virtutibus, ab hac luce discessit: et cum cognoverit eum fidelium attestationse sanete vixisse, recte docuisse, credat eum proculdubio ad Sanctorum omnium gloriam Christo duce pervenisse. Quanta per eum Dominus et ante et post transitum ejus ostendere dignatus est miracula, testantur volumina a doctissimis viris ordinata, sensu Catholico, calamo conscripta rhetorico, et in quibusdam locis metro variata dactylico. Et quia Deus omnipotens nullum tempus patitur transire sine testimonio suæ benignitatis, ad corrigendas negligentias nostræ fragilitatis, frequenter renovat exempla sanctitatis. Sed et isto tempore frequentius solito contigit evenisse. Inter omnes titulum sanctitatis præferentes, qui nostris temporibus effulserunt, B. Majolus præcipuus apparuit: de cujus honestis moribus, et vitæ honestæ virtutibus, a nobis pro tempore pauca dicenda sunt. Ut vere fatear, fuit ad omnia utilis, et per cuncta laudabilis. Erat enim honestas in actione, sobrietas in consuetudine, humilitas in prosperitate, patientia in adversitate. Mansuetis erat affabilis, superbis terribilis, parcus enim debuit, diffusus ut decebat: non diversus in habitu, non confusus in actu; quantum ad hominem, unus semper et idem. Devotus imitator Sanctorum, et eorum maxime intentus auditor esse studuit, quorum servituti et disciplinis ad obediendum et serviendum se subdidit. Illam septenariam copulam, ab Apostolo Petro in ternario et quaternario numero, ordine mirifico luculenter dispositam, non aure surda audiens, au-

diendo addidit, et ut alii discerent, lingua ac manu predicavit: ministrans in fide virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis caritatem. Præferebat etiam dialecticis syllogismis, et rhetoricis argumentis, et omnibus ingeniis philosophorum omnium, Apostolicæ simplicitatis prædicabile documentum, dicens cum Paulo: Ego enim didici, in quibus sum sufficiens: scio et humiliari, sciō et abundare: ubique et in omnibus institutus sum, et satiari et esurire, et abundare et penuriam pati. Omnia possum in eo qui me confortat.

11 Tantorum doctorum et divinorum philosophorum sapientia perdoctus, et totius ecclesiasticæ disciplinæ eruditionibus et virtutibus illustratus, ut de Moyse Ecclesiasticus sermo loquitur, factus est Deo dilectus et hominibus, et ideo memoria ejus in benedictione est. Vere dilectus Deo et hominibus extitit Pater Majolus, quia per dilectionem Dei et proximi (quam firmiter tenuit) Deo placuit et hominibus: ita studuit placere hominibus, ut Deo non displiceret; ita Deo, ut hominibus prodesset. Placuit Deo, bene vivendo, et recte docendo: placuit hominibus, pro posse spiritalia et temporalia eis beneficia exhibendo. Vere enim memoriam ejus in benedictione cognoscimus existere, dum recolimus et adhuc perspicere cernimus, per eum et eos quos in Christo genuit, ædificia fabrica ecclestis excrevisse, crevisse, et crescere. Et ut pace spiritualium artificum, in eadem fabrica laborantium, dicam; unus præcipue refulsit, qui nuper rebus humanis excessit, et qui plus omnibus nobis laboravit, Dominus videlicet et Abba a Willelmus: de cujus clarissimis actibus, et vita laudabili, et mirabili conversatione, parvitas nostra non sufficit, quod sentit, ad plenum referre. Quam perspicere beatissimi Majoli ejusque discipulorum in benedictione existat memoria, respondeant monasteria ab ipsis, alia a fundamentis constructa, alia de corruptione cum incremento virtutum ad meliorem statum reducta. Quantum vir iste, de quo loquimur, Deo placuit, per signa et miracula, quæ per merita ejus Dominus operatus est, hominibus manifeste dignatus est demonstrare; dum, multorum fidelium ut fidelissima testatur relatio, multi diversis infirmitatibus constructi, etiam de vita desperantes, ab eo visitati, per gratiam Domini pristinae sanitati sunt redditi. Plures, oculorum deteresa caligine, per meritum ejus clarius cæperunt videre. Multi, diversi generis febribus affecti, præstante Domini gratia, ejus orationibus sunt liberati. Multi, ut ferunt, a veneno serpentium, morsibus luporum et canum, incursione et illusionem dæmonum, per Dominicæ Crucis signaculum dextera ejus expressum, mernerunt recipere salutarem remedium. Multi in periculis fluminum, ab ictibus fulgurum, et ceteris incommoditatibus, ejus sunt liberati intercessionibus. Aliquando candelæ, vel negligentia cubicularii, vel occasione alicujus eventus, in noctibus ante lectum ejus extinctæ, ut testati sunt qui adfuerunt, divinitus sunt lumini restitutæ.

12 Cum esset aliquando in monasterio sanctissimi Martyris Dionysii, et nocturno tempore legeret (ut sui moris erat) ejusdem Martyris et admirabilis utraque lingua, utraque conditione philosophi, librum de Principatu cœlesti; gravi somno superveniente, candelæ de manu ejus super libri paginam defluit. Accidit tunc quiddam mirabile insolitum. Ignis naturæ suæ officium prosequens, linum consumpsit et ceram; paginam dimisit illasam. Si non resuscitavit mortuorum corpora, sunt alia potiora

D
2 Pet. 1, 6

Phil. 4.

placet Deo
et hominibus:

Eccli. 45.

E

a

varia patrat
miracula:

F

plurimos ad
Christum
convertit:

et

A. S. ODI-
LONE AB.

Claret mi-
raculis ab
aliis autem
conscriptis:

præ reliquis
Sanctis istius
temporis emi-
net:

A et clariora, quæ per eum Dominus patravit, miracula. Si anima plus est quam corpus, multo major et excellentior est animarum ad vitam æternam reparatio, quam resuscitatio corporum, ad vitæ hujus ærumnas et pericula redeuntium. Quantos de morte animæ et vitiorum voragine suscitavit, et in vias vitæ suo exemplo introduxit, eorum numerositas soli Deo cognita, dinumerare non sinit. His et ejusmodi virtutibus clarus, Deo et hominibus extitit carus. Multi Catholici et honorabiles Clerici, religiosi monachi et reverendi Abbates venerabantur illum, ut sanctissimum Patrem. Sancti et sapientes Episcopi tractabant illum, ut carissimum Fratrem. Ab Imperatoribus et Imperatricibus, Regibus et mundi Principibus, Senior appellabatur et Dominus. Honorabatur a Pontificibus Apostolicæ Sedis, et vere erat eo tempore Princeps religionis monasticæ. Ille Divus Cæsar et Maximus Otto, eum diligebat pectore toto: diligebat eum ejusdem Cæsaris conjux Diva Adaleida, Imperatrix Augusta, caritate sincerissima et devotione carissima. Diligebat eum eorum filius humili devotione Imperator Otto; affectu et non dissimili voto *b* Conradus, supradictæ Imperatricis frater nobilis et pacificus, ejusque *c* Mathildis nobilissima conjux, quanto frequentius faciem ejus cernebant, tanto amplius in ejus amore crescebant. Quid dicam de nobilissimo *d* Henrico, Burgundionum Duce? quid de *e* Lamberto, illustrissimo viro et nobilissimo Comite? quid de *f* Willelmo? quid de *g* Richardo, Aquitanorum et Normannorum fortissimis Ducibus? quid de Italicis Principibus et Marchionibus? Quantum illum *h* Willelmus Rector Provinciæ coluit, vita illius et finis ostendit: per ejus quippe meritum et fidele obsequium, *B* Benedicti percipere meruit habitum. *i* Archenbaldus etiam, Silviniacensis loci Provisor fidelissimus, inter suos clarissimus, et adjacentis patriæ pater, et pauperum tutor fortissimus, quantum et qualiter extitit *B. Majolo* devotus, supradictus multimode prædicat locus; ab eo, et ante et post transitum semper dicendi Patris, ædificiis et divitiis, et diversorum ornamentorum speciebus ornatus et nobilitatus, ita ut deceret si tale quid fecisset aliquis ex Regibus. Iste vero qui nunc superest, honoris ejus heres et nominis, bene tractat locum illum, nullam etiam infert habitatoribus dampnum.

ab Hugone Capeto
Ecclesi. 15
C
I3 Adeo magnificatus et glorificatus est *B. Majolus* Domini præveniente gratia, in conspectu Regum et Principum, coram omni populo, ut possimus dicere de eo sine dubio, quod de Moyse Dei famulo Ecclesiasticus replicat sermo; Glorificavit illum in conspectu Regum, et ostendit illi gloriam suam. Hugo Rex Francorum quotiens illum vidit, humili devotione suscepit, et cum magno honore tractavit: tempore vero suæ vocationis ad se venire rogavit, ea intentione ut monasterium *S. Dionysii* ejus consilio et adjutorio, melius quam tunc erat, ordinari posset. Ille, sciens dictum a Domino; Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, et quæ sunt Dei Deo. Et illud Apostoli præceptum; Deum time, Regem honorificate. Ad illud negotium peragendum, gaudens iter suscepit, usque ad locum Silviniacum pervenit, ubi, se Deo vocante *k*, plenus dierum et sanctitatis ex hac vita obiit quinto Idus Maji, illucescente feria sexta post celebrationem ipsius sacratissimæ solennitatis, qua Christus Jesus Dominus noster, subacto mortis principe, ad dexteram Patris ascendit, et fidei suo *Majolo* ascendendi post se iter ostendit. Post cujus transitum supradictus Rex Hugo, adventus sui præsentia et regalibus donis, exequias ejus honoravit et tumulum: ubi præstante Domino multa patrata sunt et patrantur miracula, et plurimis plurima præstita sunt et præstantur

beneficia. Quorum numerositatem et magnitudinem non sufficit per ordinem omnium nostrorum enarrare memoria: sed, ut brevissima utar conclusione, ad sepulcrum istius sanctissimi viri de quo loquimur, et cujus vitam et merita caritati fidelium commendare nitimur, gratia et misericordia Christi a quacumque infirmitate detenti, multi sanati sunt et sanantur infirmi. Ibi paralytici eriguntur et claudi, ibi febricitantes sanantur et cæci, ibi a dæmonibus possessi mundantur, et rescinus cujus generis igne terribiliter et miserabiliter adusti liberantur: et quisquis ibi devotus adveniens de quacumque necessitate fideliter auxilium expetit, voti sui compos effectus redit ad propria sospes et lætus *l*, præstante Domino nostro Jesu Christo, qui vivit et regnat in unitate spiritus sancti Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Hic est *S. Guilielmus* Abbas Divionensis, a *S. Majolo* ad cænobium Cluniacense adductus, et reformationi plurimorum monasteriorum præpositus: a quo ipse *S. Odilo* ad Religionem conversus est: uti deducit *Glaber Rodolphus* in ejus Vita, a nobis edita ad *Kalendas Januarii*.
E

b Conradus sen Chunradus, Rex Burgundiæ Transjurane Alamanniæ et Provinciæ, cujus aliqua donatio facta monasterio Cluniacensi anno 943 continetur in Bibliotheca pag. 267, et traditur vixisse usque ad an. 994.

c Mathildis filia Ludovici Transmarini et Soror Lotharii, Regum Francorum.

d Heuricus Dux et Marchia Burgundiæ, frater Hugonis Capeti Regis, tradidit *S. Majolo* monasterium Autissiodorensis *S. Germani* reformandum, et *Heldricum* Abbatem confirmavit circa an. 983.

e Lambertus, Comes *V. Cabilonensis*, monasterium Cabilonense, a *S. Gunthrumno* fundatum, subjecit Cluniacensi reformationi, ad id evocato *S. Majolo*. Consule *Historiam Cabilonensem*.

f Willelmus est Dux Aquitanorum, sive is fuerit Willelmus, Caput Stuppæ cognominatus, filius *Eboli Ducis*, ei anno 963 monacho effecto apud *S. Cyprianum* successit filius, etiam Willelmus dictus; qui et Abbatem *S. Hilarii* se ipse scribit. De his consule a nobis relata ad *Vitam S. Guilielmi* eremite 10 Februarii §. 2.

g Hic est *Richardus I* Dux Normannorum, habitus monachorum auctor, provisor Clericorum, et personarum Ecclesiasticarum propagator, ut *Epitaphium* ejus loquitur. Successit *Guilielmo* patri anno 943 occiso, et superfuit usque ad annum 1013. Consule 9 Januarii *Fragmentum 3 Vitæ S. Waningi*.

h De hoc Willelmo supra actum est ad caput 3 *Vitæ primæ*, littera *d*.

i Archenbaldus aliquis, forte pater hujus, fuit fundator *Silviniacensis* monasterii. Consule *Quercetani Notas*.

k Curarat *S. Majolus* jam ante eligi in successorem *S. Odilonem*: cujus electio extat apud *Acherium* tomo 6 *Spicilegii* pag. 425.

l Hic finit *MS. Fiscanense*.

CAPUT III.

Præsagium de Saracenis e Provincia ejicientis.

Cum enim huic sententiæ vellem finem imponere, in qua de *B. Majoli* vita et moribus fidei temeritate et humili præsumptione nisus sum aliquid dicere; venit in [mentem] memorabile quod iam præsagium, quod

carus Principibus ecclesiasticis et secularibus,

D
A S. ODILONE AB.
claret miraculis,

l

E

F

Luc 50, 24
1 Pet 2, 4
etiam post obitum honoratus.
k

A quod in genitore illius quorundam fidelium relatione audiveram gestum; quod, ut quidam referunt, isdem pater frequenter jurando sermone solitus erat referre; sed ego huic operi timebam inserere, ne alieni videretur incredibile. [Sed] postquam accidentia quædam, quæ temporibus illius evenire contigit, quibus præsagium illud apertissima ratione favebat, recolere cœpi; indubitanter inde aliquid dicere disposui: sed insolitæ rei nova materies contradicebat incipere, quod ob granditatem sui timebam, me non posse perficere. Et cum hæc cogitarem dicebat ipsa mea cogitatio mihi: Tam idonee poterit quis referre ingenio alicujus viri boni delusam crudelissimam rabiem lupi, sicut ille retulit mansuetudinem et obedientiam leonis, qui scripsit vitam a B. Hieronymi divinæ Legis interpretis, doctissimi, eruditissimi et Catholici viri. Imminente itaque tempore illo, quo ab Hispaniæ finibus ebulliens crudelissima Saracenorum ingens multitudo, per iter navale ad terminos usque Italiæ atque Provinciæ pervenit, et in utroque regno utriusque ordinis sexus et ætatis hominum strages dedit, deinde monasteria destruens, urbes, vicos, villasque depulans, et sic per Alpes Julias, usque ad Juga Peninarum Alpium rapido cursu pervenit: ibique impietatis suæ fræna relaxans, per multorum temporum spatia Christiani nominis populos diversis infestationibus et calamitatibus afflixit; et alios occidendo, alios capiendo, alios bonis suis omnibus expoliando, impietatis suæ vota taliter tyrannica exercitatione complevit. Inter cetera mala, quæ populus ille nefandissimus gessit, beatissimum Patrem Majolum, a luminibus Apostolorum redeuntem, fraude et insidiis cepit, rebus omnibus expoliatum vinculis alligavit, fame et siti afflixit. Ille vero divinitus absolutus, ad postremum per unius monasterii sui redemptus, de manibus illorum Domino protegente evasit illesus; et ejus injusta captio, expulsionis illorum et perpetuæ perditionis fuit occasio. Sicut vero post passionem Christi, Judæi sunt a suis exulati; ita post captivam nem servi illius et fidelissimi ejus famuli Majoli, Saraceni a finibus Christianorum sunt expulsi. Et sicut per Titum et Vespasianum Romanorum Principes Dominus de Judæis vindictam exercuit, ita per Wilelmum illustrissimum virum et Christianissimum Principem; meritis beati Majoli, jugum Saracenorum ab humeris Christianorum deposuit; et multa terrarum spatia, ab eis injuste possessa, ab eorum tyrannica dominatione, potenti virtute eripuit. Sed his dictis, necesse est ut ad proposita redeamus.

15 Quæ sunt quæ proposuimus? Præsagium quoddam memorabile, favens accidentiis, temporibus B. Majoli supervenientibus. Quæ sunt illa accidentia? Saracenorum improvisus adventus, Christianorum afflictio, monasteriorum et urbium destructio, ipsius B. Majoli captio, redemptio et liberatio, et ejusdem ferocissimæ gentis, a Christianorum finibus, Christo auxiliante, dejectio. Quod vel quale est illud præsagium memorabile? Præcessit enim crudelissimam infestationem Saracenorum rabies inaudita luporum, in illis maxime partibus, in quibus post transitum maris totus Saracenorum efferebat impetus. Diximus pro modulo, qualiter liberata est fidelium multitudo a Saracenorum persecutione: dicamus pro posse, quo ordine liberata est patria a luporum infestatione. Fuit eodem tempore quidam miles in illis partibus, nomine Folcherius, in armis strenuus, jure hereditario ceterisque bonis et divitiis ditissimus, et ut de nobilissima ejus prole diximus, ex utroque parente gemina nobilitate conuscus; vir magni consilii, prudentis sagacisque ingenii; pater videlicet istius sanctissimi Patris nostri, de quo lo-

quimur, Majoli: in cujus possessione et affinitate, D supradicta rabies luporum exerevit quam maxime. In quorum, horum videlicet luporum multitudine, unus videbatur ceteris corpore validior, cursu velocior, ad dilacerandum crudelior, ad devorandum elatior, in tantum ut humanorum corporum membra sua ferocitate deglutiret integra.

16 Tunc vir ille audiens et videns quotidie talem pestem tantanque calamitatem exerescere, non modo suam, sed etiam aliorum necessitatem cœpit intra se tractare, et intensissime cogitare qualiter se suosque cives de tanto talique periculo potuisset liberare. Tunc demum divino nutu admonitus, cœlesti consilio confortatus, præcepit sepes erigere, caulas componere, arietes, oves, et agnos in eas introducere, quod nullus eo tempore, propter luporum rabiem, ausus erat facere. Deinde armis militaribus, lorica videlicet et galea indutus, desuper totus ovium pellibus tectus, cœpit nocturno tempore juxta caulas residere ovium. Facta est autem in una noctium, super easdem caulas ovium, incursio luporum. Nutu Dei accidit ut lupus, qui crudelior erat, super virum præstolantem se irrueret; super dorsum ejus saltum dedit, utrosque pedes super humeros ejus posuit, cœpit circumquaque exquirere unde facilius arietem, qui non aderat, posset extinguere. Guttur et collum inveniebat lorica munitum, caput galea tectum, corpus regio septum munimine: nulla parte potuit illum nocere. Vir ille statim utrasque manus extendens, lupi pedes ambos arripiens, fortis, ut erat, fortiter lupi membra suis membris adstringens, concito cursu ad socios rediit: quibus dum expectantibus, et de tali agone dubitantibus, offertur eorum obtutibus magnus pro magno munere lupus. Servatur vivus in crastinum, præsentatur hominibus, quibus fuerat semper infestus: occiditur, dilaceratur, et inter ejus viscera humanorum corporum inveniuntur integra membra. Occisus trunco suspenditur, et dum unus occiditur, omnes alii ab illis finibus effugantur.

17 Si quis hæc prudenter intelligi voluerit, aliquid spiritale inde conicere poterit. Per luporum rabiem, ego credo denuntiata Saracenorum savitiam. Per illum virum, in laico habitu in multis laudabilem, qui lupum delusit, et deludendo occidit: filium ei intelligo præmonstratum, qui lupo invisibili, antiquo videlicet hoste, Christi virtute superato, cum suis omnibus vitiis et illusionibus spreto, cœlesti virtute et spiritualibus armis subacto, multorum fidelium animas, de potestate ejus, exemplo, doctrina, et meritis suis eripuit, et in viam salutis, vitæ, et veritatis, et justitiæ introduxit, ipso præcedente, comitante, et subsequente, qui est via, veritas, et vita, Dominus videlicet Jesus Christus, qui vivit et regnat Deus, per omnia secula seculorum. Amen.

ANNOTATA.

a Vitam S. Gerasimi Anochoreta, cui in Palæstina leo servivit, dedimus v Maji, docuimusque populari errore, in nominis celebrioris affinitate fundato, factum videri, ut ea res tribuatur S. Hieronymo, maxime a pictoribus: eundemque errorem potuit aliquis interuisse ejus vitæ, nescio quando factæ, nec enim antiquitus scripta ulla fuit.

A S. ORIGENE AB.

a

S. Majolus a Saracenis captus

B

et liberatus.

C

Pater S. Majoli patriam a lupis liberat

capto præcipuo uno.

E

F

A

LIBRI DUO MIRACULORUM

Auctore, ut videtur, monacho Silviniacensi.

PROLOGUS.

Gloriosa virtutum opera, quæ omnipotentis Dei providentia per beatum suiq[ue] dilectorem Majolum dignata est operari, dum fragile sui ipsius corporis indumentum vivificaretur vitalis spiritus additamento, compendiosa, prout scire potuimus, descripsimus ratione, ne diffusa verborum series legentibus fastidium generaret. Unde excerptio virtutum abbreviata ex innumerabilibus insignibus gestorum, o[mn]tinam placeat legentibus cunctis! non perpensantibus interim nec respicientibus vile meritum et pauperulum scire exaratoris. Quis etenim tantæ fuerit perspicacitatis animi, ut omnia laudabilia gesta, quæ pro suis fidelibus Christi Domini nostri dignatio peragit, scriptis vel verbis in toto comprehendere possit? Ipsi denique per Dei misericordiam patratores virtutum, quædam per eos divinitus gesta, magistraliter occultare procurant: et quamvis admoneamur, ut videant opera nostra bona, et glorificent Patrem nostrum, qui in cælis est; tamen hoc præceptionis admonitum expolire debemus quodam salubri artificio, ne humanæ laudis favor illud obnubilet in aliquo. Nam magni meriti apud Deum esse cognoscitur, qui in terra adhuc peregrinans, pro bono fidei suæ elaborato opere, aliquibus præmonstratis miraculis honestatur: sed et inter diversorum meritorum speciale prærogativum alieni nil esse poterit sanctius et utilius, quam ut per inhabitantem fidei, spei, et caritatis spiritum, præparet in cordis sui hospitio Domini templum: ut de eo sanctæ et individuæ Trinitati, per Spiritum Paracletum dicere complaceat, Veniemus, et mansionem apud eum faciemus. Venit etenim ille septiformis spiritus, septemplexque virtutibus illud purificatum beati Patris Majoli replevit domicilium, dum eum exornavit spiritu sapientiæ et intellectus, adimplevit eum spiritu consilii et sortitudinis, adornavit Spiritu scientiæ et pietatis, et ignescere fecit in spiritu timoris Domini. His etenim virtutum charismatibus, illas innumerabiles legiones monastici nominis, ipse signifer prævius, coaptavit ad unanimitatem eximie probabilitatis. Et sic unus cum Deo spiritus factus, sicut dicitur, Qui adhæret Deo, unus spiritus est, in quadridis terrarum spatiis plurimos quosque fideles in Christi Domini nostri servitio reddidit unanimes. Quam enim inviolabiliter magistrali censura et dulcedine paterna decus cœnobitalis normæ custodire fecerit, quam non suo, sed alieno imperio viventium amator fuerit, testatur illud Cluniacense nobile collegium. Hoc Alamannia et Longobardia, Burgundia et Provincia, Francia intonat cum Pietavensi patria. Plurima namque antiqui decoris monasteria, suo exhortatu deifico, meliorationis recaptaverunt comoda, salutis, et honoris: multa ab eo incrementi et profectus habere principia: et ex omnibus ut in Propheta legitur, in cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami et junci, [post] ressecata venenati vitii venena, exortum deinceps granum honoris ad incrementum succrevit æternæ benedictionis. Attamen inter multarum virtutum insignia, in illo laudum fundamento, quod apud Deum speciale et copiosum est, se semper exercuit, ut multos scilicet heredes Dei, coheredes autem Christi institueret, vel pro demonstrata in anterioribus via, vel pro insinuatæ recompensationis dono. In tali cooperationis studio se coaptavit assiduo, et

Maji T. II-

horum studiorum in vita sua consecutor et conpe- **D**
rator fuit præpotens: et nunc deposito carnis onere, in cælis lucidum et sanctissimum sidus renitens, ampliatarum virtutum eructat cumulos. Hos ex parte aliqua, pro paterno imperio Domini ac reverentissimi Odilonis Albatis, obedimus mandare scriptis. Quoniam et ejusdem Patris nostri Majoli, ad Deum specialis Advocati, armatus confidentia, fide, spe, præstolor, ut quantum distat Ortus ab Occidente, tantum longe faciat a me commissarum negligentiarum iniquitates proprias. Nam plenus bonitatis et misericordiæ isdem B. Majolus, jucundum seculi memoriale, post multa in vita sua patrata miracula, post, secundo depositionis suæ die, prærogativa miraculorum resumpsit gesta: quæ indeficientissime ad laudem Dei, et ad memoriam ejusdem Patris perseverant: quoniam dum adviveret, ut id promeretur, fide et rebus obtinuit.

LIBER I.

Ad tumulationem igitur pretiosi corporis Domini ac Dei dilectoris Majoli, quædam perlitæ mentis mulier, dum dum multumque vexaretur gravissimo incommodo, tandem similis mortuæ ad terram corruit, et post parvissimum sana et incolumis, recepto mentis sensu, surrexit: nobisque se sanata[m] esse innotuit, dum rationis non ignaram se, verbis et factis, demonstravit. Pro cujus sanitatis commercio læti et alacres Fratres Silviniacensis a cœnobii, et quia tam honesto initio seriem suarum virtutum, beatus Pater Majolus decorabat, Deum cum circumstanti populo benedicunt, eique laudationis vota persolvunt.

2 Quidam vero associatus magni conventui populi, oculorum visusque aggravatus dispendio, ipso eodemque die, quia fidem habuit, dum sancti Patris Majoli gratiam invocat, et meritum ipsius corde et voce petit; cum lumine mentis, lumen promeruit recipere capitis, Deum benedicendo. Cujus virtutis agnoscentes præconium, cum illuminato homine reddunt ejusdem loci Fratres Illuminatori conlium laudes, pulsatis campanis et collaudato Deo.

3 Altera dehinc die, dum monasterii Silviniacensis familia, cum ceteris operariis, exhortatu Fratris Malguini, qui super id opus sedulus invigilator aderat, super beati viri Majoli tumulum aliquid lapidei operis perageret; unicuique satis quid facere parum videbatur, quamvis unusquisque quantum posset laboraret. Unde inter ceteros cœmentariorum artifices, extitit quidam, nomine Constantius, qui dum sollicitus operi insisteret, magnumque quadrum super cœptum opus vellet volvere, repente super manum ejus volvitur, et inde graviter affligitur. Sed ad demonstrandum beati viri meritum, et ad confirmandam famuli fidem, dum sancti Patris Majoli nomen invocat, leni tractu oneratam manum ad se revocat sanam et incolumem, et sic tantummodo solum digitale *b* guanti perdidit, et in reliquo corpore sanus remansit.

4 Quædam igitur mulier, Stephana nomine, de S. Juliano *c*, prolongatæ cæcitat[is] tenebras miserabiliter patiebatur: et per multa Sanctorum pignora auxilium deprecatura progrediens, super cæcitat[is] suæ moras remanebat gemens. Tandem lassabunda diffisique de suæ sospitatis incolumitate, domi remanet, et detrimentam sui visus tantummodo condolet. Sed tandem beati Patris Majoli famam virtutem per multos veridicos audiens, resumpsit vires, et recaptat orationis dies. Ad beati viri tumulum se pertrahi fecit a ductore prævio: dumque

87 orationis

S. Majolus,
quæ virus fecit,
occultare
studuit:

B

Joa. 14, 23
præ quibus
revera a sti-
mandus
fructus

C

2 Cor. 6, 17

quem fecit
in forman-
dis mona-
steriis:

Is. 35, 7

post mortem
facta hic
scribuntur
jussu S.
O. dilonis.

Sanantur
dæmoniaca,
E

a

cæcus,

F

habens ma-
num læsam,

b

c
illuminantur
cæca una,

EX BIBL.
CLUNIA.

A orationis verba inibi multiplicat, et fide Deum invocat; adest B. Majoli generale auxilium, quo depellitur ab oculis orbata mulieris cæcitas, quia filius lucis, et non filius tenebrarum, fuit. Resumpto denique claritatis die, revertitur ad propria sine ductore. Et læti et alacres, pro miraculorum frequenti replicatione, ejusdem loci remanent Frater: et pro viso miraculo, sicut et pro quam plurimis, decantant Hymnum, Te Deum laudamus, in excelsis.

d
alia cæca,

5 Altera mulier, ejusdem infirmitatis elaborans incommoda, nomine Heldeardis de Mauziaco d, ducere se fecit ad beati Patris Majoli tumulum, et ne sola privaretur antidoto sanitatis multis collato, sumpsit lumen oculorum subito. Unde satis rustica, et intellectu scientiarum nescia, dum sine gratiarum actione redire ad propria voluit, lumen receptum perdidit illico, et replicatus est ei dolor cum lucis dispendio. Sed tamen omnipotens Deus, qui humilia respicit, et alta a longe cognoscit, huic noluit tollere spem sanitatis recuperandæ. Nam et in animo illius posuit, ut ad expetendum iterum beati Patris Majoli remedium reverteretur, si quoquomodo posset gaudere, ut sui ipsius miseretur amplius. Unde rediens et cum fide Deum invocans, post prolongatas nimie importunitatis querelas, sicut dicitur, quia regnum cælorum vin patitur et violenti rapiunt illud; rapuit et extorsit precibus lumen oculorum, quod perdidit neglectu reddendarum [gratiæ] actionum. Hoc replicatum miraculum cognoscens congregatio monachorum, inibi manens, æternum Patrem vocibus collaudat, et pro viso miraculo campanas aliquandiu senare commendat.

Mat. 11, 12

6 Hildeburgis et altera mulier ab Arvernensi patria, ejusdem infirmitatis non dispariliter orbitate damnata, dum beati Patris Majoli interventum replicat, apportatam cæcitatem ab oculis abdicat. Hæc ante sancti viri sepulcrum solo tenus prostrata, dum pugnis pectus lacerum verberat, disrumpitur oculorum cæcitas, et redit ejus corporis alacritas, et tenebroso quondam capiti claritas. Sic lætificata præoptatæ benedictionis munere, ad suæ stationis locum revertitur sine terreno ductore; et viam et veritatem et vitam, quæ Christus est, collaudat, propter in se factam virtutem, quam ubique annuntiat.

et tertia:

7 Quam libenter servientium sibi, beatus idem Pater Majolus obedientiam suscipiat, multis virtutibus demonstrat. Unde enarretur unum miraculum, satis abundeque in vita sua frequentatum: ut servientes sibi ad fidem veritatis excitet, et ad meliora de die in diem tendere submoneat. Paucis enim elapsis diebus, postquam beatus Pater Majolus ad cæli curiam transiit lætus, quidam Frater Odo ad beati viri tumulum inter alios servitutis obsequium adhibebat. Dum autem uno dierum candela, quæ ante sancti viri tumulum ardebat, fuisset extincta; expavit negligentiam, et pro inertia sui, veritus est aliorum Fratrum et circum adstantis populi verecundiam. Sic extinctam arripens candelam, et ad eam accendendam aliubi portans, in medio itineris resumpsit candela lumen claritatis: sicque admirans prædictus Frater lumen cælitus datum, revertitur lætus ad beati Majoli nobile mausolæum; et laudibus Deum intonat pro viso miraculo, aliosque Fratres pariter non modico lætificavit gaudio.

candela extincta ultro
accenditur:

8 Herbertus quidam vocabulo extitit, qui sancti ac Dei dilectoris Majoli gratiam et meritum misericorditer invenit. Hic per multa dierum spatia, manuum ac pedum perdens supplementa, vivebat cum dolore, edebat panem suum cum fletu sine intermissione. Cujus miserie importunitas accrescebat ille quotidie, quia nec aderat quæ eum lætificaret

sanantur,
contractus

sanitas, nec communis eum a mundo subtrahebat mortalitas. Sic diebus ac noctibus continuans plorationis singultus, tandem resumpsit spem consolationis, et ad requirendum Patris Majoli adjutorium, se in carrucam imponere, et ad sancti Patris limina se adducere fecit. Ubi aliquamdiu commoratus, dum multos et innumerabiles videret et audiret redire sanos, quamvis pro Sancti virtutibus gauderet, crescebat ei tamen dolor, quia solus supererat, cui non præstatur salutis et sanitatis honor. Sed tandem excoctus in camino paupertatis, vicit fide infirmitatem grandem corporis. Nam per B. Majolum data est illi cælitus perfecta corporis sanitas, ante ejusdem ecclesie forenses januas. Unde de carruca, ubi positus fuerat, desiliens, in ecclesiam intrat, Deum ac Dominum benedicens; et gratiarum vota obtulit medico sue suæque salutis [auctori] beato Patri Majolo; et Fratres ejusdem loci reddunt Deo vota solemnia laudationis frequentata, pro his et similibus quotidianis miraculis.

ante fores
ecclesie,

9 Postquam igitur primo B. Majoli corpus, cum maximo honoris et reverentiæ cultu, est sepultum; et ad sanctissimum ejus caput, altare quoddam est constructum; Fratres, Deo inibi servientes, commune ac salubre tale invenerunt consilium. Ad Episcopum namque, in cujus diocesi isdem erat locus, transmittunt, ut altare illud consecraret. Unde veniens Dominus Beggo, Arvernensis Sedis Episcopus, altare illud cum magna consecravit reverentia. Quod audientes circumquaque divisi populi, convenerunt innumerabiles inibi. Inter quos quidam homo, nomine Constantius, contractus nullique usui aptus, dum in ecclesia positus premeretur a circumstanti populo, et volveretur in terram velut ligatus a vincule, subitam invenit salutis et sanitatis viam: sanus et incolumis surrexit pro meritis S. Majoli, et sic Deum collaudans ad propria rediit.

et alius in
consecratione
altaris,
E

10 In ipso enim eodemque die, duæ quædam feminae, quæ occulto Dei judicio sensum mentis perdididerant, rationis et sanitatis recipiunt remedium, et sic annuntiantes omnibus S. Majoli meritum, amicis et parentibus suis, magnum contulerunt pariter gaudium.

amentes duæ,

11 Altero die puer quidam de Cavannis e villa advenit, qui virtutem minus manus totam perdidit: nam ea velut lignum aridum ad corpus illius dependebat, et nec caloris nec frigoris ullum sentiebat temperamentum, nec erat valida ad faciendum alicujus utilitatis artificium. Cum crescente ætate corporis, crescebat quotidie in illa parte augmentum infirmitatis: et quamvis non haberet isdem puer ætatem, ad perfecti sensus retinendam gratiam, invenit sibi tamen salubris consilii semitam. Hic ad commune salutis remedium, Patrem scilicet Majolum, appropriat, enimque super necessitatis suæ summam, adjutorem invocat. Cujus pueri preces suscipiens Dominus meritis S. Majoli, ad pristinam sanitatem manuum illius reduxit, et sic perfecte melioratam reportavit.

e

13 Alio etenim die advenit alter, puerilis ætatis non transcendens terminum, nomine Heldinus, qui cæcitatibus erat aggravatus turbine: qui licet exterioris perdidisset officium luminis, interioris tamen non perdidit bonam voluntatem mentis. Hic parentum suorum adjutorio ad S. Majolum adductus est, et in ecclesia positus attendebat illuminationis suæ horam. Illius autem miserie consolentes amici et parentes, vota precum solemniter replicant pro eo, et misericordiam omnipotentis Dei invocant assiduo. Dum itaque diebus et noctibus sancti viri expetunt suffragium, cordis sui in fine adimpletum congaudent desiderium. Nam una dierum dum isdem puerulus in ecclesia resideret, subito se videre

puer cæcus,

candelas

A candelas ardentis proclamant, et quæ in ecclesia agebantur se videre manifestat. Super quod negotium sanitatis certi facti parentes pueri, magnæ laudationis jubilos secundum suum scire decantant: sic læti et alacres revertentes ad propria, suo exhortatu multos venire faciunt ad S. Majoli limina.

13 Brioderensis *f* dicitur vicus in pago Biturico, de quo quidam contractus et omni membrorum officio perditus, a parentibus suis apportatus fuerat ad S. Majoli ecclesiam, si quoquomodo illius intercesionis promereretur invenire gratiam. Hic in decrepitæ ætatis senio, tali laborans incommodo, pro adipiscendæ salutis et sanitatis utilitate instabat attentius in ipso ætatis jam fine. Qui clausus pugnibus, recurvatus ad ventrem genibus, in solo capite formata videbatur hominis effigies, cetero autem corpore deformis materies. Hunc parentes et amici desperabant posse amplius aliquid sanitatis consequi: sed, ut in antiquis est sapientia, vicit tandem veterosum debilitatis et contractionis nodum importunitas ejus orationum. Nam celebrantibus Fratribus in ecclesia Missarum solennia, venit super miserum B. Majoli interventu, visitatio Angelica, quæ ad pristinam sanitatem manus debiles reducit, et genua quondam titubantia viam carpere fiducialiter permisit: et reformatur tota perdita corporis virtus, quoniam non dubitavit hanc sese posse assequi veteranus B. Majoli intercessionibus. Hoc adjutorium consecutus in fine dierum, revertens benedicit Deum, et Sanctum ejus collaudat Majolum,

14 Dira paralysis quidam aggravatus erat nodositate, qui se fatebatur esse de Eglismonte *g*: cujus juvenile corpus sedaverat gravis contractio manuum ac pedum; ita ut manus illius chiragra, pedes autem ejus vexarentur infesta podagra. Hic in vehiculo quo recumbere solitus erat, circumligatus fasciis, adducitur a parentibus suis ad S. Majoli perquirendum adjutorium. Deportatus autem hic in ecclesiam, super negotium suæ salutis, invigilat precibus, et super hoc invigilare suos parentes admonet instantius: invitat precaturos adesse, quorum ductu inibi videbatur adductus fuisse. Tandem uno dierum advenit languenti hora miserendi ejus, pro dilectoris Dei Majoli precibus. Nam ejus interventu recepit rectitudinem manuum et convenientem motionem digitorum, pedibusque ejus, ambulandi non defuit fortitudo: quæ beneficia adduxit S. Majoli meritorum magnitudo. Post resumptam corporis sanitatem, diu multumque expectatam, ad propria rediit, et gratiarum actiones Deo Sanctoque Majolo reddidit.

15 Ejusdem *h* infirmitatis afficiebatur damno quidam de Nivernensi pago. Hic similior deformi materię, præ nimia condemnatione corporis, magis videbatur ad devolvendum habilis, quam servaretur ad honorem standi vel ambulandi. Qui simul opere manuum perditus, ob hoc magis videbatur esse deformis, quod mentum ejus conglutinabatur genibus ambobus. Hic audiens multos populos advenire S. Majoli ad auxilium, hoc opus se debere experiri deliberat: confidens quia ejusdem Sancti apud Deum tanta esset gratia meritorum, ut per eam sanari posset a distortuosa contractione membrorum suorum; et posse se assequi ejus interventionibus sanitatem, si adductus fuisset ad ejus sanctissimam sedem. Hanc voluntatem parentibus et amicis suis indicat: quibus sanior mens fuit, illius voluntatem laudant; minus credoli, hoc inaniter se facere pensant. Sed Deus, qui alta a longe cognoscit, salubriori consilio hunc confortavit. In quodam comportatorio loculo transpositus, ad Silviniacense monasterium adducitur; ubi paucis diebus salutis et sanitatis attendens remedium, non remansit frustratus spe,

quia illius itineris voluit subire laborem devote. Nam post Matutinale obsequium, ante S. Majoli tumulum hic residens, cœlitus subitanam recepit corporis alacritatem. Manuum ac pedum ejus consolidantur nervi: mentum a genibus ipsius disrumpitur, gratia Christi: et qui antea, ut pronum animal, terram respiciebat solummodo; erectus in statu naturali, proclamat S. Majoli virtutes in publico.

16 Ejusdem diei Vespertinali jam hora, post multa patrata miracula, quædam mulier adducitur muta. Quæ post receptum loquendi officium, se dixit esse de pago Autissiodorensi, Helenamque se vocari innotuit. Hæc præ nimia infirmitate totius corporis, perdidit modulos promptæ locutionis, quos reformavit B. Majoli interventus, quoniam et hanc adjuvare volebat placatus. Nato dum resideret ad januas præfatæ ecclesiæ, subito obdormivit: post evigilationem vero, levi motu linguam deducere intra fauces cœpit. Posthinc horrificum quoddam screans et sanguinolentum sputum, suavius agere cœpit. Balbutiendi initium inchoat, et postmodum formatos sermonum discursus enarrat. Sic Deum collaudans Sanctumque Majolum prædicans, repedavit ad propria, hilaris et jucunda.

17 Unius manus virtutem perdiderat quædam mulier, cui et ad multiplicandum doloris numerum, accrevit locutionis dispendium. His tantis et tam gravibus afflicta doloribus, similis videbatur mortuæ, quia operationis et locutionis miserabiliter privabatur munere. Vicit tandem mulieris infirmitatem expetita B. Majoli misericordia, quæ multis profuit, nobisque in perpetuum prosit. Hæc in ecclesiam, ubi ejus sancta condita sunt membra, intrat gemens et plorans; et quamvis non posset necessaria sui corporis verborum officio dicere, ea tamen revolvebat fide; et in seipsam comprobavit, quia ad cor contritum et humiliatum Dominus Deus respicit. Nam uno dierum recepit prius sanitatem condemnatæ manus, remansit tamen interim perditæ locutionis ploratus. Super quo adjutorium S. Majoli corde, non voce invocat, ut clare post innotuit, quoniam sanitatem linguæ tali modo recipere meruit. Residens namque hæc in ecclesia, ante S. Majoli tumulum, recepit oris et linguæ prius perditum officium.

18 Quidam pauperum pauperrimus filiam unicam habebat, quam hurrifica contractio totius corporis, monstro simillimam reddiderat. Hæc manibus et genibus, cubitis et pedibus condemnata graviter, eo loci tantum ubi ponebatur, remanebat, sicque cruciatus dolorem lamentando et plorando replicabat: huic quippe reservata erat vita ad amaritudinem anime, quia nec ad sanitatem revertebatur, nec ad optatam mortem perveniebat. Remanserat interim illi sola vocis et linguæ potestas: ejus horrendæ vociferationis singularitas, heu! nimium tædebat circumstantes audire, et commovebat dicere ad eam venientes, Domine Deus miserere. Vocem hujus, orationis audivit Dominus, et eam meritis et interventu S. Majoli, pristinæ sanitati restituit propitius. Nam transposita hæc in quadam parte præfatæ ecclesiæ, divinitus recepit corporis integerrimam sanitatem. Quod pater ejus aspiciens, lætus cum ea ad propria est reversus, quam quondam apportaverat lassabundus.

19 Uno dierum, Vespertinali jam hora peracta, quidam homo, nomine Bernardus, ante fores ecclesiæ prædictæ remansit graviter contractus: ubi per totam noctem invigilans, attendebat consolationis locum orans. Dum autem ejusdem loci custodes Matutinalem sonassent horam, apertis ostiis cum reliquo populo hic introivit, adhuc reptando, eoque plus accendebatur ad orationis et deprecationis replicationem

D
EX BIBL-
CLUNIA.

muta,

E

alia muta,
etiam manu
manca,

contracta,
F

alios con-
tractus,

f
senex con-
tractus,

B

g
paralyticus
unus,

C

h

dem con-
tractus,

A plicationem, quia plurimos videbat et audiebat attentos ad reddendas gratias, propter receptae sanitatis divitias. Tali animatus fiducia, et de Dei non desperans misericordia, et ut dicitur, Ad aliquem Sanctorum convertere, in adiutorium suum Sanctum invocat Majolum: ideocepit pro fide sua, et pro intercessoris sui gratia integerrimam sanitatem, et amicis et parentibus suis apportavit magnam jucunditatem.

20 Quidam in jam perfecta aetate corporis, mutus manebat ab utero suae matris, qui nec linguam ad loquendum movere poterat, nec bene buccam ad tale officium aperiebat. Tali laborans incommodo, exquirebat medicorum medicamina; quae sibi nihil proficiebant, sed ad incrementum laboris semper illi veniebant. Vivebat mutus cum dolore, necessitatis suae diversitates perquirens manuum demonstratione. Hic audiens et videns multos infirmos ad sanitatem redire, B. Majoli interventione; arripuit baculum, et ad Sancti festinat venire sepulcrum. Ubi dum uno dierum divinum auxilium sibi adesse deprecatur corde, vocem locutionis meruit recipere; et in tali est redditus loquendi virtute, aesi nunquam tali laborasset infirmitate.

21 Omnipotens Dei misericordia, ad glorificandum fidelem suum Majolum, redire fecit ad suae mentis statum quamdam mulierem. Haec, cum amissione mentis et rationis, patiebatur poenas superimpositae caecitatis. Et quamvis teneret oculos apertos, nullos tamen videndi recipiebat radios. Quae ad S. Majoli tumultum adducta, in proximo et rationis et videndi recepit officia.

22 Inter reliquum populum aderat et quaedam miserrimarum mulierum miserrima: quae nec poterat coaptare digitos ad lanificium, nec perfecte retinebat aliorum membrorum officium. In tam gravi nodositate contractionis vineta, a parentibus ad S. Majoli sepulcrum est adducta. Ubi dum deplorat doloris sui multitudinem, divinitus recepit integerrimam corporis sanitatem; et sine ulla titubatione corporis, ad propria rediit; quia pium adiutorem dolentium S. Majolum devota requisivit.

23 Quaedam incendiosa pestis per multa terrarum loca excreverat, quae multorum corpora exanimata reddiderat. Hujus tremendae afflictionis horrore, quidam homo afficiebatur a pedum parte. Qui dies et noctes deducens cum gemitibus et lacrymis, veteranam barbam et cygneam caput detrahebat manibus; nec edebat cum requie panem, nec poterat donare corpori ullam pansionem. Hunc talem quasi infernalem eraciatum, non solum ab illo uno, sed etiam a pluribus extinxit S. Majoli meritum. Hic ad expetendam ejusdem Sancti misericordiam vovit, et non remansit frustratus prece, quia in S. Majolo magnus inveniebatur fons misericordiae. Exinctam est ab eo ipsius meritis infernale detrimentum corporis, nec amplius depastus est ignis vestigia pauperis. Stillicidium misericordiae ad hoc propellendum incendium, hic adinvenit; et dum in se factam misericordiam aliis indicat, ad eundem Sanctum Dei venire multos confortat.

24 Advenit alter ejusdem calamitatis afflictius miseria, qui jam pene, simili adustione caelestis vindictae, manus perdiderat. Nam plurimorum unguium, digitorum scilicet, numero jam carebat, et decurtatos digitos aliis intactibus demonstrabat. Sed dum hic in S. Majoli ecclesiam introivit, et orationis vota quam frequenter replicavit, finem ardentis infirmitatis, in vitam laetus suscipere meruit sanitatis.

25 Quaedam rusticarum mulierum inscia, acris ardoribus solis quodam die perusta, inscienter maledixisse radios ejusdem solis se imposterum poenituit: nam post finitam ejusdem stultitiae maledictum, et

ipsa lumen perdidit oculorum. In ejus caecitatis caligine permanens per longum tempus miserrime, licebat ei satis deplorare tam grandem negligentiam. Sed confidens posse se reilluminari per B. Majoli meritum, ad ejusdem Sancti se fecit adduci sepulcrum: ubi deplorans caecitatis suae tenebras, eradebat paulatim commissae negligentiae causas. Tandem Dominus de caelo prospiciens, abstulit peccatum illius; et pro meritis S. Majoli, reddidit illi pristinum lumen oculorum.

26 Altera extitit, cui Deus demonstravit quantum fides illorum valeat, qui eum in veritate diligunt. Haec in domo sua quamdam particulam cere posuerat, de qua in honore Dei et amore S. Majoli facere candelas disposuerat: sed una nocte eandem domum mulieris vorax flamma consumpsit. Facto autem mane, consumptis omnibus rebus quae introrsus erant, in quodam vase quod dependebat ad medium stipitem domus, ceram illam integram invenit. Super quam rem admirata, intellexit hoc accidisse pro B. Majoli merito, cui prius promiserat illud donum ex bono animo. Sic eam assumens, et candelas exinde faciens, ad sepulcrum Sancti venit, et promissionis suae dona reddidit.

27 De monasterio i Cuciaco quidam adductus est, privatus lumine oculorum claro. Qui per multa dierum spatia tali laborans caecitate auxia, victum querebat mendicans cum suo ductore. Unde adductum eum ad ecclesiam S. Majoli reliquit ductor suus: et exinde accrevit ei doloris locus. Sed in eadem ecclesia remanens, precibus et fide extorsit et recepit lumen oculorum, advocato S. Majoli adiutorio: et resumpsit sine ductore viam gaudens, qui prius venerat caecus et gemens.

28 Quaedam mulier Nivernensis k patriae, gravi febrium cruciabatur languore, pro quo similis jam videbatur mortuae, quia illum sustinebat cum magno dolore. Super illius infirmitatis curationem, multorum medicorum jam requisierat medicamen: sed illud nullomodo adjuvabat eam, nec tollebat ab illa tantam miseriam. Unde divina dispositione contigit, ut haec candelam quamdam ad mensuram suam faceret, eamque si posset apportaret, vel si non posset, per aliquem hominem transmitteret. In hac bona voluntate permanens, et factam candelam in domo sua ponens, in anteriori nocte, quando eam in crastino debebat apportare ad S. Majoli ecclesiam, obdormivit. Horam autem veniendi, quam deliberaverat, praeventit adiutorium S. Majoli: nam surgens illa diluculo, sensit se sanatae medicamine divino: et factam candelam alacrior accipiens, ad praedictam locum venit, et gratias Deo et Sancto reddidit Majolo.

29 Gravi infirmitate cancri quidam homo, nomine Christianus, affligebatur, qui brachia et cubitos habebat jam pene consumptos. Hic ad S. Majoli venit sepulcrum, et super infirmitatis suae querimoniam, ejusdem Sancti requirebat misericordiam: et custodes ejusdem loci multa prece submonuit, ut ei aliquid vini darent, unde corpus S. Majoli ablutum esse scirent. Quod accipiens, et ex eo membra infirma perfundens, pristina sanitas venit, et cancri acerba depastio recessit. Sic medicatus divino medicamine, suffragante S. Majoli pia interventione, laetus rediit, et laetos suos amatores fecit.

30 Sicut omnia credere, mentis est praecipitatae; ita nihil credere, est mentis pertinacissimae. Quidam namque mulieri habenti unicum filium, quaedam honestatis persona dormienti apparuit, eamque admonuit, ut suum illum unicum filium S. Majolo ad serviendum traderet. Huic visioni non apponens animum, inane credidit et vanum, ut ad mulierem tantae paupertatis, commendatio illa veniret caelestis

EX BIBL.
CLUNIA.
Job. 5, 1

mutus,

caeca et im-
pos mentis,

contracta

laborans
igne sacro,

item alius,

caeca:

D

cera S. Ma-
jolo oblata

ab incendio
servatur:

E

i
curantur cae-
citas,

k

febris,

F

infirmitas
cancri.

Nolens filium
S. Majolo
mancipare,

stis

A stis. Hoc primum mandatum tradens oblivioni, secundo admonetur, ut huic det studium operi, si remanere velit in sanitatis suae loco. Sed brutum animal, nec primum caelestis visionis, nec secundae comminationis recepit arcum. Non paucis postea evolutis diebus admonetur tertio, ut suum illum filium reddat ad denominatum officium; sed in inchoatae incredulitatis permanens adhuc nodo, perdidit virtutem corporis pro neglecto interim mandato. Ea ad ultimum devicta molestia corporis, reddidit demandatum infantem ad serviendum S. Majolo: et sic post nimios cruciatus corporis, rediit ad sanitatem hilaris: eundemque ipsum puerum tradiderunt ejusdem loci Fratres litteris erudiendum.

31 De Theothisca l terra, quidam advenit privatus claritate luminis perspicua. Hic in longissimae caecitatis remanens tenebrositate, non requirebat die illa jam tunc aliquod medicamentum: nam super hoc quondam instantissime invigilaverat, sed omni adjutorio caruerat. Sed et hunc B. Majolus, quamvis in longissimis terrarum esset positus locis, misericorditer adjuvit. Is etenim caecus, assumpto B longi itineris ductore, ad limina ejusdem Sancti se adduci faciebat, magna inquisitione. Ubi per aliquantos dies remanens, recepit visum oculorum, per S. Majoli adjutorium.

ANNOTATA.

a Silviniacum, de quo pluribus in praevio Commentario, videtur in tabula topographica Arvernica notatum sub vulgari nomine Sauvagnac, leucis non nisi 3 versus Occidentem Claromonte distans.

b Quantum chirotheca, Francis gant, Teutonibus want, pro quo perperam impressum quanti.

c S. Juliani oppidum, hand longe a ripa Dordonnae in Lemovicibus, leucis circiter 10 distat Silviniaco.

d Masiacum in dicta tabula videtur dici Massiac, oppidum Maignoni rivo adjacens, in confinio superioris inferiorisque Arvernica, 12 leucis a Claromonte versus Austrum.

e Cavannas nullas habent tabulae.

f Briodere, vulgo Brioliers, ad fluvium Anglimum in Marchia Lemovicina, ipsique Lemovicum Metropoli duplo vicinior quam Biturgibus, unde solum 20 circiter leucis distat, uti etiam a Claromonte Arvernica.

g Eglismontem non invenio in tabulis, sed Gliseneuve, quod ad Ruanam annum intro 10 leucas a Claromonte versus Meridiem citum est: et possumus suspicari eum locum, cum addito nominis, ab altero cognomine, per designationem montani situs distingui.

h Videtur paralysis intelligi: in hoc tamen dissimilis fuit utriusque morbus, quod prior cum paralyti chirogram podagramque, posterior contractionem corporis pateretur.

i Cuciacum, vulgo Coussy aut Cuissy, in Laudunensi diocesi, 80 minimum leucis Silviniaco distans, anno 1117 cessit Ordini Praemonstratensi.

k Nivernensis Comitatus, ab Arvernensi dispeccitur, Borboniensis ditionis interjectus.

l Theothiscus, alias Teutonicus, fortassis ex Suevia, ceteris Germaniae partibus vicinior Arvernica.

LIBER II.

Digne etenim Dominus Deus omnipotens, aequissimus retributor meritorum et operum, B. Majolum tantis et innumerabilibus miraculis coruscare facit in terris: quoniam quidem illud promeruit semper bene vivendo, et in stadium praesentis vitae juste currendo. Nam quinos sensus corporis sui, coercitos semper censura magistrati, aptos et idoneos

exhibuit donativo coelestis bravii: unde semper se exhibendo hostiam vivam, sanctam, Deo placentem, glorificavit et portavit Dominum Deum in corpore suo. Igitur digne et laudabiliter illum clarificat miraculis, complens in eo illud signaculum benedictae promissionis; Qui me, inquit, glorificat, glorificabo enim. Nam hujus promissionis est inmemor, qui super B. Majoli, cui vivere Christus fuit et mori lucrum, audita vel visa miracula aliquod incredulitatis posuerit asperum, vel male infectionis ruminaverit inventum. Is etenim quantum fuerit in salute aliorum, testatur illud quadrivium virtutum, in quo semper invigilavit, et pro recipienda beatitudinis praemio, et pro aliorum salutis exemplo. Ab ipso namque prudentiam constantis vitae, temperantiam discretionis maternae, fortitudinem victricis palmae, et justitiam aequissimi libraminis sumpsit, quicunque sancto ejus comitatu veraci fide adhesit. In his virtutibus se semper exercuit, non autem per speculum et in tenebris, et his repletus est in suo tempore. Pro his virtutibus, se semper comitantibus, peregit in vita sua miraculorum innumerabilia signa, et nunc post felicitatis suae cursum, illud centuplicatum redditur gaudium.

1 In villa Briceolis b extitit quidam, attingens annos puerilis aetatis, quos deducebat cum dolore et miseria, quia manuum et pedum perdidit officia, propter contractionem nimiam. Crescebat illi misero numerositas dierum, et decrescebat moriens officium praedictorum membrorum. Sed hunc divinae pietatis incomprehensibilitas adjuvit, et S. Majoli pietas: nam quia per se non poterat vadere, hinc parentum, hinc aliorum hominum apportatur manibus, ad S. Majoli sepulcrum: ubi plurimis diebus attendens sanationis fructus, non remansit privatus adjutorio, quamvis dimissus esset a suis in eodem loco. Post aliquos autem dies, reapportatus a parentibus ad propria loca, replicabat doloris et plorationis infortunia. Sic multipliciter decoctus igne tribulationis, reapportatur iterum ad S. Majoli sepulcrum: ubi Deum invocans fide plena, desiderati voti sui compos efficitur, et divinae pietatis fons ei aperitur. Secundo igitur die, quo iterum ibi reapportatus fuerat, illud prius a se elongatum S. Majoli adjutorium valde sibi sensit esse approximatum: manuum namque et pedum recepit integerrimam sanitatem, et ad propria sanus rediit benedicens Deum.

2 Quidam advenit mutus, nomine Henricus, ad S. Majoli sepulcrum. Hic ad tempus perditio oris alloquio vivebat mutus, et afficiebatur magno doloris incursu. Si quid necessitatis propriae aliquando voluisset petere, hoc tremulo capite, hoc requirebat digito indice. At uno dierum arripens baculum, ad Sancti venit sepulcrum: ubi expectans sanitatis votum, quia ore non poterat, corde Deum Sanctumque invocat Majolum: et dum pulsat caelum precibus, aperitur ejus oris locus. Sic damnatione linguae perditae, et sanitate adeptae, laetus ad suum revertitur, et inde Deus magnificatur.

3 Quodam etiam miraculum adjungimus, de quo non solummodo vulgarem populum testem deducimus, sed etiam ipsum Regem Hugonem, Comitemque Burchardum c, filiumque ejus Domnum d Rainaldum Parisiensem Episcopum. Hic igitur Rex, ad S. Majoli expetendum auxilium veniens, super infirmitatis suae gravitudinem invenire promeruit aliquantum levigabilitatem. Qui uno dierum, post peracta orationum solennia ab ecclesia progrediens, quemdam caecum in eodem loco illuminatum audivit. Quem ad se adduci jubet, ut ab eo veritatem retineret. Dum namque in pauperem talem virtutem factam esse, pro certo cognovit; praegaudio, sicut

D
EX BIBL.
CLIVIA.qui Deo
placuit per
virtutum
opera.E
bSanantur
contractus,F
mutus,c d
caecus coram
Hugone Rege:

punitur,

sanatur:

caecus illu-
minatur.VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 113 *VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 114 *VIDE UT SUPRA
NOT. 115 *S. Majolus
glorificatur
per miracula

EX BIBL.
CLUNIA.

A vir magnæ dulcedinis, cum supradictis personis profuos lacrymarum rivulos effudit: sicque cum multa turba populorum collaudans Deum, Sanctumque venerans Majolum, et cæcus illuminatus ad propria rediit, et Rex magnificus lætior in Franciam viam assumpsit.

e
alius cæcus,

4 In Euguilinensi e silva in quodam loco est S. Arnulphi ecclesia, ubi quidam cæcus per multos dies attendebat ut mereretur illuminari. Sed quia nec ibi sanabatur, et nondum venerat hora miserendi ejus, ut ad S. Majoli sepulcrum adduceretur orabat instantius. Adductus autem, nec diutius ibi demoratus, lumen recepit oculorum lætus.

5 Victricis palmæ beatitudo, acquisita pro laudabili meritorum donativo, hæredem suum in cælis Sanctorum consortio glorificat, et in terris assidua miraculorum frequentatione honorificat. Cursus enim hujus ancipitis et incerti laboris tunc ad plenitudinem pervenit jucunditatis, quando bravium comprehenderit demonstratæ remunerationis. Illud namque bravium beatitudinis aternæ consecutus est jam in cælis beatus Pater Majolus, pro fidei fortitudine, pro spei magnanimitate, pro caritatis incomparabili dilectione. Qui in mortificationem suæ carnis se-

B dule invigilans, pro vivificatione sui spiritus recepit de manu Domini aternæ retributionis vitale munus. Qui pro frequentata virtutum et miraculorum suorum congerie, in cælis se demonstrat peremerit vivere; et temporalis adjutorii prætendens dexteram miseris, incitat quam plurimos et innumerabiles, ad requirendum cæleste donativum salutis et sanitatis. Ad hoc consequendum dum quidam e Fratribus Cluniacensis monasterii, nomine Vivianus, assumpsit pennas fidei, transvolavit ad effectum præstolati et desiderati sui voti. Hic gravissimo amborum majorum articulorum pedum afflicto dolore, attendebat cum quotidiano mœrore, ut ungues ipsorum articulorum suppositam transforarent carnem: ipsos quoque ungues eradebat solito, in tantum ut ab ipsis articulis proflueret stillicidium sanguinis. Et dum labor superpositus labori, totum excruciet corpus Fratris Viviani, acri experimento idem Frater in semetipso comprobabat, quod de alterutræ fraternitatis unanimitate Apostolus intonat, dicens: Quia si compatitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Super ipsos iterum articulos pedum superponebat varium sanationis emplastrum, sed illud nec adjuvabat nec effugabat doloris stimulos, qui multiplicabantur per dies singulos. Ipsius denique infirmitatis jugiter perseverans inserta acerbitas, nec caloris nec frigoris aliquantis civibus consentiebat perquisitas horas. Si etenim alicujus lenitatis suave superponeretur velamen, asperum isdem Frater sentiebat gravamen: quod si et oneri adjungeretur caloris locus, accrescebat doloris et infirmitatis planctus. Si relevatum fuisset velamen ab infirmis pedibus, vel in modico accessisset frigoris sibilus, illico pertransibat doloris gladius ad vitalia: qui nec in calore nec in frigore minuebatur, sed in quotidianæ infirmitatis cute acuebatur. Sic nec adjutus temporali medicamine, nec valens sufferre caloris vel frigoris variabile, jam in animo proposuerat solam sufferentiam laboris, nullum attendens medicamentum curationis. Tandem ille internus inspector cordium et consolator singularis dolentium, prædicto Fratri Viviano salubres vias inveniendæ salutis aperit. Quas dum fide et opere suscipit, melioratus corpore rediit: et propter misericordiæ opera in se facta, collaudans Deum, fortem Dei esse anicum Sanctum cognovit Majolum. Is etenim Frater, non ignorans quia ubi humanum deest consilium, divinum expetendum est auxilium; ad Silviniacense monasterium, quo Patris Majoli recondita sunt mem-

monachus
laborans
gravissimo
dolore in
digitis pedum,

1 Cor. 12, 16

C lra, nunc equestris, nunc pedestris utcumque potest assumit vias. Fessus et lassabundus corpore, et fervidus fidei calore, tandem ad locum prædictum accessit: et quos interni precatus obtulerit sumptus, testis et demonstratrix est consecuta sanitas sui corporis. Nam dum occultos cordis effundit precatus, super impositæ infirmitatis manifestos cruciatu, illique Patri Majolo necessaria cordis et corporis commendat; paulatim meliorari inchoat et usque eo progreditur sanitas corporis, ut isdem Frater, nec anterioris doloris acres stimulos sentiret in pedum articulis, et in parvis officiis membrorum magnam Patris Majoli cognosceret gratiam meritorum. Hunc denique nec fastidit credere apud Deum plurimum posse, vel pro innumerabilibus auditis sanitatum miraculis, vel pro comprobato in se beneficio sanitatis: qui quorundam frivole garrulitati, nolentium credere multiplici miraculorum sancti Patris Majoli, constanti fide responsionis obviat, et imprudentium hominum incredulitati, vel in se facta misericordiæ opera debere credere, demonstrat.

6 Langobardensis quidam erat hydropicus, pectore et ventre nimium inflatus, qui instar utris impleti obdurerat, et instar vitri pelle relucebat. Hoc anxietatum afflicto genere, satis et nimium habebat ubi se posset attendere: nam jacens resupinus, buccam nec audebat claudere, anhelans indeficienti continuatione: nec in aliud latus se vertere poterat ullo modo, nisi tornatus f fuisset alterius adjutorio. Ligabat, super præmonstratum tumorem ventris et pectoris, herbarum et specierum diversa medicamina singulis horis: sed induratæ infirmitatis inflatio, non poterat emolliri aliquo lenitatis antidoto. Gargarismus nec proderat capitis, nec solutio aliquid commodi afferebat ventris: vel sola disruptio cutis attendebatur, vel vicini mors in extinctione anhelitus sperabatur. Sed collocatus miser in doloris angustia, velut mortuus in perdita nominis memoria, sola ei ruminatio remanserat doloris, anxietus et turbatus pro extuberata inflatione hydropicæ aquositate. Sed miseriarum et dolentium promptus inspector beatus Pater Majolus, sortem suæ consolationis dexteram ei representat, in memoriam reductus. Nam idem miser, ejusdem longitudinis faciens candelam, quo ipse intumuerat; eamque, quo grossior erat, circum se ponens, vicinæ ecclesiæ transmisit eam ardere, invocato Christi nomine, non obliviscens tamen sancti Patris Majoli dignum memoriale. Unde dum initiat eadem candela producere flammivivos radios luminis, tunc et inibi misero advenit sancti Patris Majoli initium consolationis. Et dum paulatim deficit oblatæ obedientiæ et fidei cera, paulatim et deficit gravis hydropici sarcina; et consumpta mensuratæ infirmitatis candela, resumpta est miserante Deo præoptatæ sanitatis hora. Tale beneficium in se factum narrat ipse Langobardus cuidam homini Roma regredienti, et per eum ejusdem longitudinis, qua fuerat candela, retransmittit filum argenteum ad beati Patris Majoli sepulcrum, pro commemoratione sanitatis, et pro gratia non oblitæ visitationis: illudque donativum recognitionis suspenditur super tumulum ejusdem Patris, pro demonstratione virtutum suarum, de quibus honorat frequenter quadrifida spatia terrarum.

7 Quidam Carnotensis Ecclesiæ Clericus, nomine Bernardus, pro sanitatis in se facto beneficio, illi adscribitur non dispariliter numero, quo adjunguntur multiplices et varii; curati et sanati interventu piissimi Patris Majoli. Cui unius pedis et tibiæ in tantum aruerant nervi et venæ, et dum moveretur loco, et sustentaretur baculo, illa pars reptando potius sequeretur miserum, quam præberet ad ambulandum

E

f
hydropicus in
Langobardia
absens:

F

landum

miserrimus contractus

A landum aliquod adjutorium : lignensque baculus assumebatur pro parte perditī corporis, qui pro sui deportatione in manibus, et sub ascella gestatoris quoddam jam quasi innatum callum adduxerat. Illud quoque damnatitium membrum potius dependebat ad numerum oneris, quam ad exhibitionem propriæ naturæ vel honoris : quod nec adustin ignis eum dolore rimabat, nec importuna frigoris glacies penetrare poterat : unde multotiens jam deliberaverat, ut fastiditum illud membrum corporis, a se aliquo ferri instrumento abscindere debeat. Sed ille qui non dormit neque dormitat, qui custodit Israel, divina sui providentia deliberationem illam disturbat : ne desperatus salute se mortificet in resecatione pedis et tibiæ, quem ad insperatæ salutis viam beatus Pater Majolus in posterum revocare misericorditer volet. Cui post diversos æstuationum cogitatus, illud salutare tandem suus disgregat animus, ut ad illud incomprehensibilis pietatis Patris Majoli veniat corporale margaritum, ubi et multiplex venire festinat conventus fidelium hominum. Transponitur post hæc a suis in præparati itineris caballo, et post aliquos dies adest dulci Silviniaco monasterio : ubi jam post tertium adventus sui diem, multis antea expectatam annis, tali modo recepit sanitatem integerrimam. Post Matutinale officium remanens ante sancti Patris Majoli sepulcrum, insperate emortui nervi reviviscunt, desiccatus humor revertitur venarum. Jam paulatim pedum articuli incipiunt posse commoveri, jam sentit pes et tibia manuum superimpositarum lineamenta. Extenditur et retrahitur vetus pars corporis, quæ incipit ut infans titubando carpere viam itineris. Hoc uno et altero die, si certum sit, attendit. Jam tertio die, per gratiam Dei, et interventu Patris Majoli, firmatur, et lætus et pedestris rectus ad sua revertitur.

g et surda,

8 Cujusdam mulieris pauperculæ persona, a surditate sua sanata est, per beati Patris Majoli merita. Hæc in Morinniaca *g* villa consistens, dabat quidem verborum sonos loquens, sed nec recipiebat aliquos intelligentiæ auditu, quoniam patebant aures solo hiatu. Si quis autem amicorum eidem aliquid utilitatis facere voluisset, manibus hoc efferebat : si autem ab ea aliquid necessarium expetebat, signorum aliorum hoc indicio demonstrabat. Sed his aliquoties fallebatur, quia non omnium poterat esse sciens : unde et accrescebat illi quotidie doloris status, vel pro perditō aurium auditu, vel pro aliorum demonstrato exprobrationis derisu. Sed ille veritatis internus iudex et magister, hanc adjuvit miseram misericorditer. Quæ uno dierum se adjungens pluribus, qui festinabant venire ad beati Patris Majoli solennes recursus, augebat numerum venientium, nesciens interim, quos et quare tenerent illos anfractus viarum. Tandem cum illis subintrat in illo amplæ spatiositatis Silviniaco monasterio, ubi multorum ibi consistentium populorum solos videt primo die euntium et redeuntium cursus. Sed et nec campanarum, quibus satis bene idem ditatur monasterium, nec aliorum audit sublimes fragores. Defigitur uno eodemque in loco ille surdus auditus, ante sancti Patris Majoli sepulcrum velut quidam aliquis palus. Quam dum aliquis crebro hanc propulsat nesciens, velut in tam copiosa turba populorum, huc illucque minutatim respicit, quid agere debeat nescit. Jam defatigata, vel pro dolore nimio, vel pro pulsatu aliorum assiduo et gravissimo : altero die quo advenerat, in uno ejusdem ecclesiæ angulo se collocat. Et jam miserante Deo, tertio die per quasdam rimas aurium, aliqua allabitur sonoritas vocum. Hæc accrescit, et jam bene sonat in pauperculæ mulieris capite, et jam incipit aliorum dicta plane intelligere : aliorum interrogationibus rationabilia reddit re-

sponsa ; et per Dei gratiam, et interventu sancti Patris Majoli, se recepisse integerrimæ sanitatis insinuat dona. Suo quoque solo contenta comitatu, arripit viam proprii pagi, et jam non utitur aliorum indicio signorum, nec suarum naturalium privatur sonitu aurium.

9 Beatus Pater Majolus, in omnibus afflictorum miseriis, quantæ fuerit pietatis, nec dinumerari unquam poterit : et illud genus hominum, in quibus illud misericordiarum levamen posnerit, numquam insimul in ferris coadunatum manebit. In sola etenim illa incomprehensibilis speciositatis regione, de qua dicitur : Quia in domo patris mei mansiones multæ sunt, tantum prædestinati ad vitam pariter inveniuntur, qui ejusdem Patris et temporalis et spiritualis fructi sunt benedictionis fructu : quo se ditatum multipliciter quidam peregrinus sensit, dum in sui angustia eundem Dei virum adesse monuit. Hic assumens quodam die, secundum suæ paupertatis modum, quædam necessaria sumptuum, ad sancti Patris Majoli tumulum venire festinat, ut inibi suæ necessitudinis et orationis desideria compleat : sed in medio itineris inchoati persensit casum talis disturbance. Nam quidam Vasallus *h* pauper rebus, superbia tumidus, eundem peregrinum obviat et *i* assallit, et sui ei omnia quæ secum portabat tollit. Quasi lætus et alacer, onustus spoliis peregrini, domum suam subintrat Miles festinanter : dividit hoc et illud per coetaneos lætus, quod post adjungit cum maximo suorum ploratu. Sed ille bonæ fidei peregrinus, non relinquit propter hoc assumptæ viæ stratus : sed ante B. Majoli præsentiam deplorat, et antiquarum suarum necessitudinum miseriam, et perpassæ in præsentī injuriæ prædam. Adjurat non se discessurum a loco illo orationis, donec videat in quanti amoris modo idem sanctus Domini Majolus apud Deum maneat, et sure ei paupertatis spolia restituat. In crastino denique, illucescente jam diei hora, prædictus prædator adducitur dæmoniacus a sua familia, vinctus et catenatus ; et apportatur paupertas peregrini, adhuc attendentis adjutorium piissimi Patris Majoli. Deponitur ante sepulcrum sancti viri sumptus deprædati pauperis, et revertitur antea perditus sensus castigati Militis. Sic utriusque miseri, revertuntur ad propria consolati : hic recipiens suorum sumptuum spolia perditā, hic autem per Dei misericordiam ad rationabilis intellectus et sensus repatriat loca. Proprio quoque experimento discunt, quod qui beati Patris Majoli ex fide colunt meritum, non remanent disconsolati in fine dierum.

10 Sicut diversæ et innumerabiles patriæ, sancti viri Majoli jucundum apud Deum et apud homines retinent memoriale, ita meritum et gratiam ejusdem sancti Patris collaudant utriusque sexus, ordinis, et ætatis. Nam quia secundum Apostoli præceptum, in presenti vita indutus est semper novum hominem, qui secundum Deum creatus est in justitia et sanctitate veritatis ; ita et novum in cœlis positus semper peragit, et nova fidelibus Dei semper recolere facit *k* mirabilia : qui quosdam in matris utero, quosdam jam et vegetos, commendat tamen illos omnes unanimi et diverso miraculorum modo : illoque subventionis medicamine unicuique subvenit, quo expedire sibi secundum salutis viam intelligit. Hanc salutis viam quidam infans invenit, qui ab ipso matris utero jam pene septennium annorum transiens tempora, mutus interim remanebat : qui in ipso ætatis spatio vivebat sanus et incolumis reliquo corpore, sed tantum oris alloquio privabatur miserime ; nec valebat lingua reddere responsum, quamvis ad hoc paulatim repercuteretur superius et inferius labium. In antedicto igitur annorum spatio, in hoc

D
EX BIBL
CLUNIA.

Joa. 14, 2

Peregrinus
res ablatas
recuperat

h

E

i

fure a dx-
mone ob-
sesso.

F

Eph. 4, 24
sanatur
puer per 7
annos mu-
tus :

k

permanens

EX BIBL.
CLUNIAC.

A permanens continuationis silentio, nec ad sibi placita valebat respondere audita, nec obijcere aliquid improprium sibi illatis adversis poterat. Hic quodam die inter utrosque parentes patrem scilicet et matrem residens, eosque, ut assolet, confabulari audiens, secreta parentum celabat solo auditu, quia et illud non poterat aperire linguæ impulsu. Sed uno dierum eosdem parentes conqueri audiens super linguæ filii sui damnationem, eosque velle deliberare ut adducant eum ad sancti Patris Majoli sepulchrum venerabile: mox insperato inventum illud verbis proprii oris laudat, et ter nomen S. Majoli aperta voce proclamat. Expavescit uterque parens, pater scilicet et mater, inauditum et insolitum filii sonum, et ut eodem replicet, hortantur; sed tamen revertitur filius ad illud anterius continuationis silentium. Dehinc post aliquot dierum spatia adducunt filium, quo sancti viri speciose pretiosa tumulata sunt membra. Ibi quoque puer antedictus nomen sancti viri frequenter replicat, et imbi rationabilis linguæ officium divinitus comparat: et per Dei nostri misericordiam et per sancti Patris Majoli meritum, reservat idem puer consecutam gratiam locutionis in posterum.

B 11 Cundunensis / villæ quidam Durannus agricola, occulto Dei iudicio judicantis omnia, a renibus perdidit omnium vim membrorum; unde si adjuvatus non fuisset alienius alterius adjutorio, vel alienius sustentationis baculo, remanebat velut aridus truncus in omni loco. Hic etiam nec genibus poterat repere, nec genibus nec pedibus poterat superiorem partem corporis sustinere. Hic licet semi corpore remaneret mortuus, vivebat tamen cum gravi dolore totus: et trahens longa suspiria doloris a superiori parte corporis, non sentiebat interim a renibus vel eohærentibus membris inferioribus aliquid adjumentum amputationis. Sed post desperationem terreni adjutorii, præmeditari cepit intra se, veluti quidam sapiens, ut disquireret medicamentum præceptabile piissimi Patris Majoli. Interim vel ex paupertate sua, vel partim ex aliorum adjutorio, comparat quemdam asinum; supra quem circumligatur fasciis, ne caderet in terram, et assumit vias tendentes ad Silviniacense monasterium. Ubi dum postquam venit, et in domum illam orationis transpositus fuit, quo Patris Majoli requiescunt membra; statim meliorari miser cepit, et se relevare et residere aliquoties jam potuit. Vadendi tamen et ambulandi desiderium tantum manebat, sed ipsius desiderii fructus adhuc deerat. Sed illa dulcedo pietatis, Patris scilicet Majoli, ad perfectum votum adducit miserum. Post septimum namque diem, quo inibi advenerat, ambulandi perfectum posse recepit: nec attendit ut pertranseat octavus dies, sed reddens secundum suum scire Christo Domino et sanatori suo Majolo cursus laudationis solennis, apprehendit regressionis suæ vias; et post se asinum, gestatorem suum antiquum, aliquoties trahit; varios quoque viarum anfractus salit, collaudans Deum, Sanctumque benedicens indesinenter Majolum.

12 Quidam revertentes ad propria, post orationis vota ante S. Majoli sepulchrum peracta, mirabilem et jucundam in suo itinere viderunt ejusdem Sancti virtutem. Nam quodam die Dominico, perveniunt ad quemdam Ligeris portam: ubi die multamque expectantes manserunt, ut adducerent eis nautæ navim ad transnavigandum. Sed obstinati nautæ, petitionem non erant audire eorum: unde dum nomen S. Majoli invocant, et ut eos super illud negotium audiat, orant; divino nutu navis a loco suo submovetur, et ad ripam, quo considebant, pervenit. Quod videntes Deo gratias reddiderunt, et in navi intrantes, ad optatum littus pervenerunt, sine terreno remige et sine terreno ductore.

contractus
et quasi
medio cor-
pore præ-
mortuus,

curatur:

navis ultro
ad alteram
ripam ap-
pellit,

13 De Baugiaco in vico quidam contractus adducitur, ad S. Majoli requirendum auxilium sanationis. Hic per aliquantos dies deplorans contractionis suæ miserias, expectabat sanationis suæ horam, ante prædictæ ecclesiæ januas: et inter replicatæ orationis verba devovit, quia si sanitas ei concederetur, omni anno ad eandem veniret ecclesiam, et secundum paupertatis suæ modum apportaret candelam. Post hujus promissionis votum, sanitatem meritis S. Majoli obtinuit, et sanus et incolamis ad sua loca est reversus.

14 Quidam in decrepita ætate perdiderat virtutem totius pæne corporis, propter nimiam contractionem pedum et manuum; qui per plurima Sanctorum deportatas loca fuerat a muliere sua, et ab unico filio suo. Sed ei illud laboris iter nihil profecerat; vel quia nondum venerat tempus miserandi ejus, vel quia hunc volebat omnipotens Deus adjuvari per B. Majolum, novis diebus tunc clarificatum, ut accresceret ejus laudis fama per multa terrarum loca. Unde quodam die admonuit suam mulierem, ut eum ad sepulchrum S. Majoli adduceret: sed valde super illud opus contradicentem invenit. Nam superventuræ sanationis voto incredula, exprobrabat frequenter, quod inaniter perquireret jam veterano corpore robur juvenile; addens insuper, quod ad hoc investigandum, deesset tota opportunitas sumptuum, quoniam siquidem pro his similibus rebus dispensatum erat omne suppellectile suæ domus. Sed tandem devicit querelosis assidua mariti duritiam contradicentis conjugis; nam assumit debilem et contractum maritum, et eum ligat super unum præstitum asinum, et arripit cum unico filio vias insinatas ad S. Majoli januas. Sed et quoddam difficile accidit eis in itinere.

Perveniens namque ad aquam, nomine Cresam, pluribus in locis nimium infestam, deponitur ab asino super quem circumligatus erat: et itidem animal, cum ceteris animalibus quæ tunc ibi advenerant, super quemdam pontem prædictæ aquæ cogitur ascendere. Dum autem in medio venisset ponte, cecidit ubi fortior erat unda rivi. Quod considerans mulier, allidens utrasque manus, exprobrabat misero marito, qui remanserat ad ripam cum unico filio. Prædictum autem animal ab aqua abstractum accipit mulier, et per aliam viam revertitur sola ad domum suam. Relictus autem pater solus cum filio multiplicat doloris aculeos, vel quia mulier illum non adjuvatum dimiserat, vel quia filius qui cum eo remanserat, eam adjuvare non poterat, vel pro ætatis teneritudine, vel pro parvo illius intellectu. Angustiatius igitur tali miseria, et attenuatus fame prevalido, transmisit tamen quodam die filium suum ultra illam aquam, ut si posset appertaret ei quam manducaret elemosynam. Sed misericordia miserentis Dei, dum revertitur filius, obviat in medio ponte patrem, qui sanatus fuerat interventione B. Majoli. Unde pariter læti et alacres veniunt ad sepulchrum S. Majoli, ibique laudationis vota persolvunt, et sic postea ad sua loca redeunt.

15 In Autissiodorensi pago, quidam extitit cæcus, qui omnia paupertatis suæ suppellectilia habebat expenso, querens illuminationis suæ dona. In caligine enim manens cæcitatæ diurnæ, ambulando palpabat in meridie. Nam hic recipere meruit et tali modo videndi officium. Quoddam pratum proprii sui juris ipse habuit venale enidam vicino suo, volens scilicet ex pretio illo habere sumptus, dum veniret S. Majoli auxilium perquisiturus. Unde dum initum pretium, qui comparabat pratom, inter manus suas numerando revolveret; qui prius cæcus fuerat unam minutam cecidisse ei videt et indicat. Quod audientes qui circumadstant, admirati sunt, qualiter hoc veteranus cæcus cognosceret. Super hoc autem eer-

D

m

sanatur
contractus
voto can-
delæ,senex con-
tractus,

E

a querulosa
uxore asino
alligatus,

n

o

et misere in
via relictus,
Fsubito
sanatur:cæcus visum
recipit:

tos

A tos reddidit, et clare se videre per Dei misericordiam, et per interventum S. Majoli, prædixit. Sic igitur eandem pecuniam accipiens, et clare videns, ad Sancti venit sepulcrum, collaudaturus omnipotentem Deum.

16 Ex pago Augustidunensi quidam fuit homo, nomine Goszaldus, contracta habens genua et pedes; in ipsaque contractione multis remanens diebus vitum quærebat mendicans, se semper duobus baculis ambulando sustentans. Hic refrigerium sanitatis expectans per multos dies, frequentius veniebat ad sepulcrum S. Majoli oraturus: nam inibi quondam adductus remanserat. Ob hoc autem inefficientissime profundeabat ab oculis lacrymas, quia et circumpagenses, et ex alienis terrarum locis venientes, videbat redire sanos; se vero solum remanere qui non mereretur sanitatem recipere. Tandem una nocte admonetur in somnis, ut ad S. Majoli sepulcrum veniret, eique promitteret se omni anno unam candulam reddere. Surgens igitur mane, sustentatus baculis, venit ad insinuatam locum; ibique domum insinuatam promittens in anterioribus, et reddens in præsentem, integerrimam recepit sanitatem membrorum.

B 17 Arnanus dicebatur quidam, non de ignobili genere, de pago p Siciaco, de Villa petra: qui nec ad ambulandum erat idoneus, nec ad standum, quoniam graviter erat contractus. Hic per B. Majoli meritum audiens multas fieri virtutes, anxiebatur corde, quia sciebat longe a se esse locum, ubi tanta faciebat signa miraculorum. Sed tamen afflictus quotidiano detrimento corporis, jubet præparari sibi quoddam loculum, ubi transponeretur: ad quod deducendum præparantur duo boves, et caballus unus. Præparato itaque itinere, et denominato die motionis, commendat necessitatis suæ causas: sed præveniente misericordia Christi, die quo debebat movere, talem promeruit sanitatem recipere, ut in equo ab aliis potuisset levari. Super quem levatus, tenentibus interim suis ne ad terram corrueret; carrucam, quam ad deducendum se præparaverat, caballum et boves ante se ducere jubet, ut si ingravesceret, in ea deponeretur, et ad destinatum locum deduceretur. Sed misericordia Christi præeunte, et merito S. Majoli subsequente, nec accrescebat ejus infirmitas, sed tamen non pleniter recedebat ab eo. Confecto jam ex magna parte itinere, pro Dei amore et S. Majoli, ad quamdam ecclesiam, quæ diruta erat, sed tunc reædificabatur; equum et carrucam ad comportanda necessaria ecclesie dedit, et pro signo suæ devotionis boves ante se adducere jussit. Tandem perveniens ad locum destinatum, precatur S. Majoli misericordiam, ne inaniter tantam suscepisset viam: inibi autem per Dei misericordiam, omnium membrorum recepit integerrimam sanitatem. Pro qua recompensatione, tradidit Deo et S. Majolo boves qui remanserunt, et tradidit quemdam sui juris servum, nomine Guidricum.

18 Item namque S. Majolus, sicut est mitis et propitius suave jugum Domini portantibus, sic castigator manet districtus in incredulitatis duritia permanentibus. Hoc quædam mulier de Magniaco q villa per semetipsam apprehendit, hoc modo. Vespertinali namque hora, vigilias S. Majoli aliis celebrantibus, hæc a textrino suo opere volebat recedere. Cujus præsumptionem digna subsecuta est castigatio: nam instrumentum quoddam ferreum, operi illius aptum, sic manui illius adhæsit, incurvatis et infixis digitis in palma, ut videretur inibi esse quasi natum. Quod voluntarie acceptum, præsumptuose retentum, voluntarie reliquisset, si illi post pœnam licuisset, et cum vicinis festivitatem S. Majoli custodisset. Unde ipsa mu-

Maji T. II

lier, recognita suæ nequitiae culpa, in crastino S. Majoli venit adiutorium requisitura: quam innumerabilis multitudo populi, sicut ad festivitatem ejusdem Sancti convenerat, illud correptionis signum manu ferentem admirando conspexit. Hæc in ecclesia et ante S. Majoli sepulcrum, et inter multam populorum turbam, negligentiae suæ narrat eventum, pro quo talem in præsentem pœnam sustinebat. Sed quidam, malæ curiositatis infecti vitio, hoc eam fingere pensantes portentum aliquo, manum arripiunt; digitos ipsius omni conamine omnique artificioso studio aperire volunt; sed humanum ingenium aperire non potuit, quod elausit illud Davidicum septem, de quo dicitur, Qui aperis, et nemo claudit; claudis, et nemo aperit. His itaque circumvallata adversitatibus, hinc verecundia, hinc divina ultione, et populorum derisa exprobratione, salutare illud consilii capit, ut invocet Deum, Sanctumque Majolum deprecetur esse sui adiutorem. Dum itaque in hoc sedula permanet, divina ei pietas adest: quæ illico manum illius aperuit, sicque illud demonstrativum negligentiae ferrum ad terram cecidit. Et ad comprobandum veræ virtutis indicium, pœne tota videbatur manus eo loco esse rimata et arsa, ubi illud ferrum jacuerat: et singulorum digitorum unioerus in ipsa palma videbatur profundius impressus; et ea loca repleta erant sanguine, ubi infixus fuerat unusquisque. Hoc admirabili sanata signo, hilaris redit ad propria, non incredula amplius miraculorum et virtutum S. Majoli.

19 Sicut namque idem beatissimus Majolus deduxit vitæ suæ gradus per sanctitatis incrementum quotidianum, ita suum commendat memoriale omnibus, pro multiplicatis suis semper virtutibus, bonum exemplar commendans ceteris, ut Deum Deorum possint in Sion videre. Ut hoc nempe consequeretur in fine, in vita sua laboravit intente, et ad hoc pro certo se pervenisse manifestant per eum facta quotidiana miraculorum signa; quæ tanto amabiliora sunt nostro Ordini et nostro tempore, quanto, per virum nostri Ordinis et nostri temporis, nos voluit Dominus excitare ad incrementa meliorationis. Eum fortissimum suum adiutorem invenit quædam mulier, nomine Ermengardis, de Longa-Exardis-villa r: quæ pro divino judicio damnata paralysis vinculo, sibi prodesse non poterat, amicis autem et parentibus augmentum doloris faciebat. Vivebat qualitercumque poterat; super damnatilia membra non requirebat jam alienius sanitatis en plastra. Sed ille supernæ pietatis oculus, cui cura est de omnibus, et qui miseretur omoiium quæ fecit, dissimulans peccata hominum propter pœnitentiam; posuit in animo parentum eam diligentium, ut illam ad sepulcrum S. Majoli apportarent, et ibi sanitatis ejus causas requirerent. Ad hoc faciendum, arripuit viam. Ante autem quam intrarent ecclesiam, ad honorem Dei et pro amore S. Majoli, aliquantas faciunt pro ea candelas. Insistentes autem illi operi, cœpit aliquantulum paralytica meliorari: et quæ adducebatur aliorum vehiculo, cum illis stat in ecclesia, sustentata interim baculo. Factas autem candelas reddens, et non minoratas omni anno promittens, integerrimam sanitatem recepit, et cum illis qui eam apportaverant pedestris est reversa.

20 Sanctus autem Pater Majolus, pro fidei suæ merito, sanctitatis et reverentie cultu maximo adnumeratus est in vita sua. Modo autem ille adscriptus Sanctorum numero viventium cum Christo, coruscet in terris miraculorum signis, fiduciale solamen nostræ invocationis. Hoc nunquam obliviscetur noster animus: hoc valde ampliatum erga se sensit quidam homo, nomine Ascellianus, qui erat de pago Senonico, qui per multos dies in quadam silva laborabat, ut

88 exinde

D
EX BIBL.
CLUNIA.

Is. 22, 22

Invocans
Sanctum
sanatur:

E

r
paralytica
liberatur:

F

sanatur
contractus,

alius con-
tractus.

Inter varias
oblationes

incredula
negligens
cultum S.
Majoli,

punitur
fero manu
adhærente,

EX BIBL.
CLUNIAC.
CAECUS ILLU-
MINATUR:

A exinde aliquas fruges annonæ colligeret. Unde vespertinali hora Sabbati, in illud opus nimium extra horam intentus, cæcitatē peressus est casus: et per totam noctem illum incassas vadens vias, tandem lassabundus et defatigatus uno in loco remansit. In crastino autem, die scilicet Dominico, parentes ipsius ad ejus venerunt domum, ut cum eo venirent ad ecclesiam, audituri Missas et divinum Officium. Sed familiam ipsius valde invenerunt turbatam, quia coram Dominus antecedenti nocte non venerat; unde pariter in silvā abierunt, quo recurrere solitus erat. Inventus autem demonstrat apertos et splendidos oculos, sed nihil se ex eis videre. Elicitur aliorum manibus cæcus de silva, ejusdem cæcitatē per aliquos dies sustinens moras. Adductus autem ad S. Majoli sepulcrum, per Dei gratiam integerrimum recepit lumen oculorum. Recepto autem beneficio videndi, lætus ad suos repatriavit, et festivi diei Dominici reverentiam sic ulterius castigatus custodivit.

21 Pietatis et misericordiæ viscera sanctus Majolas semper tenuit sollicitudine maxima. Illud in se speculariter comprobavit quedam paupercula, quæ erat non solummodo vicinis et parentibus, sed etiam ipsi suo marito, pro inveterata infirmitate paralysis despecta. In hac diutissime permanens, ut lapis immobilis permaebat, videndi tamen et audiendi officium non perdidit: sed manuum tamen et pedum ita perdidit fortitudinem, quasi nunquam illam habuisset benedictionem. Hæc quoddam comportalium instrui sibi facit instrumentum, in quo aliorum manibus ponitur in elemosyna, non faciente tamen illi marito suo aliquid caritatis officium. Hanc altera quaedam bonæ voluntatis mulier suscipit, et in carruca sua cum ipso instrumēto eam levare fecit, et adjunctis bobus, ad S. Majoli sepulcrum adducere commendavit. Et jam apporata in proximo de carruca illa, de artificioso illo ingenio transportatorio se deponi oravit: et non incedendo, sed etiam reptando, ante S. Majoli sepulcrum accessit. Ubi expectans sanationis et curationis sue medelam, desideratam invenit viam, nam prius manuum recepit sanitatem. Die autem alio, dum pro illo beneficio reddit gratias Deo, oratque S. Majolum, ut restituat ei sanitatem pedum; orationis fructum recipit; nam redintegratur ei sanitas pedum, et ambulationis recipit aptissimum usum. Consequēta itaque totius corporis sanitate, per aliquos dies inibi remanet, laudans Sancti interventionem Majoli. Unde maritus ejus sanātam suam audiens mulierem, postea pro ea venit: et reprehensus quia nullam ei in infirmitate impenderat humanitatem, ad propria tamen eam secum reduxit, lætus et gaudens.

et contractus.

22 Gaudētibz et jucundantibus super S. Majoli virtutes, digna laudationis accrescit semper materia. Nam idem Sanctus crebris sibi subditis exhilarans miraculorum signis, illud specialiter in sua sancta solemnitate multiplicat, unde sanctæ suæ acquisitionis filii gaudeant. Nam sacrosanctæ præceptionis monemur mōitu, quo dicitur: Non possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus. Gaudii et exultationis certæ accrevit cumulus in solemnitate ejus, quibus videre illud sanationis signum donatum est, quo quidam homo nomine Iterius sanari meruit. Hic enim per multos dies genuum contractione damnatus, reptabat semper incurvus, et nimie spissitudinis callum portabat in genibus et in manibus. Ante ejusdem autem loci monasterium quoddam habebat tuguriolum positum, quo sufferebat miser et inops, vel nimios gelu et imbrium fluctus, vel incendentes calorē et æstus igoēs. Inibi expectabat pertranseun-

Luc. 5, 34

tiū elemosynam, inibi suscipiebat maximam caritatem Fratrum Silviniacensis monasterii; quorum, ut credimus, merito, super talem miserum se sanctus Pater Majolus hoc voluit demonstrari signo. Nam ad vigiliās festivitatis ejusdem S. Majoli, hic idem Iterius, cum cetero populo in ecclesia residens, super sanandi donum replicabat verba orationis. At in crastino, quo festiva solennitas ejusdem S. Majoli illucescebat, adventantium populorum adjunctus numero venit, redintegratis et sanatis membris. Apportans autem elevatis manibus, quibus ire solitus erat, scamellos, ante sepulcrum Sancti deposuit; et integerrimam et perfectissimam sanitatem se interventu sancti Patris Majoli suscepisse, gaudento, omnibus qui ibidem convenerant, demonstravit.

ANNOTATA.

a *Impressum erat, illud centuplicatōm reddit gaudium, quod, ulique teriora plura menda, correxi; tamquam librariis imputanda, non auctori.*

b *Briceolæ, an vulgo Brezolles, prope Montalbannum? Leucis circiter 40 ad Austrum a Silviniaco id distat.*

c *Burchardus primus Comes Vindocinensis, Melodicensis et Parisiensis, sub Hugone Capeto.*

d *Rainaldus, Parisiensis Episcopus, anno 988 ejusdem Regis Cancellarius, ut videre est apud Sammarthanos.*

e *Aignillonensis Ducatus, ad Lothum Garumnae incurrentem situs, silvas aliquot habet, ut dubitari possit an huc spectet nomen Euguilanensis silvæ, haud recte forsau scriptum.*

f *Tornare, Francis tourner, id est, vertere.*

g *Moriniaca villa, verosimiliter Marriniaca: ut vel intelligatur Maringues, ad occidentalem Allerii ripam oppidum, vel ad alteram orientalem vicus Morringnac; uterque enim locus, unius solum diei itinere distat Silviniaco, nec majorem distantiam hæc historia patitur.*

h *Vasallus dicitur, etiens fiduciarius, respectu Principis superioris: quales cum plerumque ad militiam Domini sui obstringantur, ideo nomen istud hic sumitur pro Milite.*

i *Assallire idiotismus Gallicus, pro assillire.*

k *Impressum hoc modo, et ea nova fidelibus Dei semper colere facit sicut ammirabilia.*

l *Putolendum Cundunensis, ut intelligatur Condomum, civitas Episcopalis in Aquitania, 80 circiter leucis Claromonte distans.*

m *Bangiacum, vulgo Bangy, in Biturigibus prope Montem falconum, ab Occidentali ripa Ligeris ipsaque Biturigum metropoli parè fere leucarum 3 intervallo distans.*

n *Præstitus, idiotismo Gallico, presté, commodato sumptus.*

o *Creuzam appellat Papius Massonius, qui in Lemovicibus oriens Ligerim versus procurrit.*

p *Siciacus pagus, forsitan est Comitatus Seissac vulgo dictus, in Occitania sub Episcopatu Carcassoneusi, abest autem a Claromonte ad leucas circiter 60 in meridiem.*

q *In finibus Macchiæ Lemovicinæ versus Pictavos, haud procul a Dorata, Maignac oppidum notat Alphabetum Franciæ Petri du Val: sed ad 40 leucas Silviniaco dissitum: verosimile autem est proximum aliquem locum fuisse, in quo tum festivo S. Majolus coleretur, aut certe monasterio subjectum.*

r *Hanc Longam-Exardis villam extra Arverniam, longeque a Silviniaco querendam esse non existimo.*

VIDE SUP.
TOME VII. MAJOLI
NOL. 116

DE S. GUALTERIO SEU GAUTERIO

G. H.

ABBATE ET CANONICO STIRPENSI

IN DIOECESI GALLIARUM LEMOVICENSI.

Gaufredus, cœnobita monasterii S. Martialis Lemovicensis ac Prior Vosiensis cœnobii, libro 1 Chronici cap. 12, describit regnum Anglicanum ad Guilielmum Conquestorem delatum, anno scilicet MLXVII: additque eo seculo floruisse tres viros sanctitate illustres, quorum primus nominatur S. Odilo Cluniacensis, anno MCLX vita functus, cujus Acta dedimus ipsis Kalendis Januarii. Dein subjungitur Gauterius Stirpensis, cui ægrotanti per hiemem desiderata fraga præter morem Divina præparavit elementia. Postea tertius additur Robertus, qui Casam-dei edificavit: cujus Acta illustravimus ad diem XXIV Aprilis. Idem Gaufridus cap. 13 agit de Sanctis in Episcopatu Lemovicensi præclarioribus: ubi inter alia refert ista hæc spectantia: Gauterium Stirpenses honorant, qui moderno tempore actu et miraculis gloriosus apparuit, id est sequenti post obitum S. Gualterii, quo florebat Gaufridus scriptor. Alia in Chronico S. Maxentii sive Malleucensi de S. Gualterio leguntur: ac primo de ejus obitu ista traduntur: Anno MLXX Domnus Gauterius, Abba et Canonicus Ecclesie S. Petri Stirpensis, dormivit in pace æterna, quinto Idus Maji. Dein ad annum MXXI ista habet: Eodem anno benedictio fuit cœnobii S. Petri Stirpensis, et festivitas B. Gauterii instituta est celebrari de transitu. In Vita B. Israelis, Canonici Doratensis in Marchia, a Philippo Labbe inter Vitæ Sanctorum ad Aquitaniam spectantium edita, hæc inseruntur: Hujus sanctissimi viri discipulus extitit Sanctus Gauterius, vir pietatis et misericordiæ operibus redundans: qui cum Doratensis Ecclesie esset Canonicus, Stirpensis Abbas a Deo institutus est. Mortuus est B. Israel XI Kalendas Januarii anno Domini millesimo decimo quarto.

2 Ex hæcenus relatis liquet primo tempus vitæ ac mortis. Videtur natus circa annum nonagesimum nonagesimum, et circa obitum B. Israelis pervenisse ad annos XXIV ætatis suæ; et dein adhuc aliquandiu vixisse in dicta Doratensi Ecclesia, ac postea in Stirpensi collegio seu cœnobio floruisse; ibidemque creatum Abbatem sive Rectorem aut Præpositum anno MXXXIV: in qua dignitate vixit annos octo et triginta: ac tandem, cum septenni cæcus fuisset, plenus dierum et meritorum senex, mortuus est anno Christi millesimo septuagesimo, annos natus crederet octoginta. Secundo constat ex Chronico S. Maxentii, S. Gualterium mortuum esse quinto Idus Maji, eodemque die celebrari festivitatem de transitu ejusdem: quod ex Chronico Lemovicensi confirmant Sammarthani tomo 4 Gallie Christianæ pag. 830, ubi agunt de monasterio Stirpe, in diocesi et ditione Lemovicensi sito; eundemque diem venerationis vobis indicavit Joannes Collinus in Catalogo submisso, Saussayus in Supplemento Martyrologii Gallicani, videtur valde tenuem hujus Sancti habuisse notitiam, dum ad diem tertium Idus Maji ista solum habet: In Aquitania S. Galtheri Abbat. Præterea S. Galtherus, Abbas Stirpensis in diocesi Lemovicensi, eximie sanctitatis vir, inscriptus est ad XII Aprilis MS. Calendario Ordinis S. Benedicti apud Præmonstratenses Antuerpiæ in cœnobio S. Michaelis adseripto. Sed illud neque antiquum est, neque cum magna prudentia scientique collectum. Gabriel Pennottus in Historia Ordinis Clericorum Canonicorum lib. 2 cap. 23 num. 14 ex

unico cœnobio duo facit, dum asserit in Lemoviceosi Episcopatu esse monasteria Canonicorum, primum S. Galterii sive de Stupeno, secundum S. Petri Stirpense, quod nunc idemque est, atque etiamnum esse Ordinis S. Augustini Abbatiam asserunt Claudius Robertus et Sammarthani supra citati: vulgo l'E-sterp in Marchia Lemoviciana, sex leucis Dorata, Lemovicibus octo. Est præterea in finibus diocesis Bituricensis, supra Creusam fluvium prope Argentanum, S. Gualterii nomine parochia et oppidum, ubi illum Patronum coli existimo.

3 Et hæc sunt quæ hæcenus edita in lucem de hoc Sancto reperimus, quibus adjungimus alium hæcenus absconditum thesaurum. Habemus nos codicem membranaceum in quo continentur Vitæ aliquot Sanctorum, a Marbodo Archidiacono Andegavensi conscriptæ; ergo ante annum MXXVI, quo is creatus est Episcopus Redonensis, et hoc Ordine recensentur, S. Florentii Martyris, danda XXII Septembris; S. Licinii Episcopi Andegavensis, illustrata ad diem XIII Februarii; S. Magnobodi, etiam Episcopi Andegavensis, edenda ad XVI Octobris, S. Gualterii Stirpensis, quam modo damus; S. Roberti Abbatis Casæ-Dei, ad diem XXIV Aprilis excusa. Passio SS. Felicis et Adacti, danda XXX Augusti; et dein adduntur varia ejusdem poemata, quorum aliqua indicantur a Sigeberto de scriptoribus Ecclesiasticis cap. 158. Est hic codex valde antiquus, ut videatur aut tempore Marbodi et forsitan ejus cura utique exaratus, aut saltem non diu post ejus obitum. Allegat in Prologo priorem Vitæ S. Gualterii scriptorem, ex quo seligit quæ ei ad rei pertinere visa sunt dignitatem: quomodo etiam Vitæ S. Licinii et S. Roberti jam editis excoluit. Forsitan erit qui priorem Vitam nunciscetur, et, si viderit operæ pretium, edet. Appellatur in hoc scripto Gualterius, ab aliis Gauterius, Galternus, et Galterius.

VITA

E

Auctore Marbodo Andegavensi Archidiacono postea Episcopo Redonensi in Britannia, Armorica.

PROLOGUS.

Beati Gualterii vitam scribendam suscepi, non quidem facultatis meæ quæ parva est, vel meritorum quæ nulla sunt, confidentia; sed obedientiæ potius et caritatis intuitu: quo et religiosorum Fratrum petitioni non desim et plurimorum utilitati deserviam. In quo et mihi sub ope Christi fore non dubito partem mercedis, si ex meo labore et honor Deo et legentibus aliquid emolumenti provenierit. Neque enim fieri potest, ut ex frequenti honorum auditu nemo adificetur: fieri autem potest ut vel præsentibus vel futuris generationibus ex hac relatione ad multos sanctorum imitationis fructus perveniat. Siquidem et in hoc se debet fraternæ dilectionis sinus extendere, ut prodesse velimus et ignotis, prodesse velimus etiam nondum natis. Hac igitur intentione oblatum suscepi negotium, ad quod explendum necesse mihi est ejusdem Sancti precibus adjuvari, quatenus quæ dicenda sunt breviter et dilucide

Vita ob fructum posterorum,

et antiquiore scripto edita

Vita ex Marbodo,

ANNO MLXX

sanctus habitus,

B

et festum ejus celebratum

Tempus vitæ et mortis

C

hæc accidit an. 1070 11 Maji

relata 13 Maji et 13 Apr.

A lucide, nec inornate omnino, valeam explicare. Nam si etiam in fictis vel nugacibus dicendi commoditas obtinere solet animos auditorum; multo amplius in veris ac necessariis studendum, ne vitiosæ orationis improbitas susceptæ causæ (quod absit) minuat dignitatem. Quis enim placere contendat rusticitate sermonis? Enitar ergo pro viribus hanc in dicendo mediocritatem servare, ut nec abjecta, nec nimis elaborata videatur oratio; quoniam æquam utrumque habet offensionem. Præterea ne sit superflua vel obscura, quorum altero tædium, altero odium solet comparari. Volo autem a lectoris indulgentia precibus inpetrare, ut bono animo huc accedat, id est, non ut calumniosus aut venator verborum; sed defensor potius veritatis, et dictionum amicus interpret. Quod si etiam mihi, vel ex imperitia vel ex infirmitate, minus implere promissa contigerit, non difficulter ignoscat: quoniam et infirmitatem meam humana conditio, et imperitiæ excusat obedientiæ supradicta devotio. Neque vero cuncta, quæ apud priorem Vitæ hujus scriptorem reperiuntur, exequenda judicavi: sed ea tantum, quæ ad rei pertinere visa sunt dignitatem. Quisquis enim circa viles sarcinulas occupatur, videtur id facere penuria meliorum: præsertim cum et bona quædam præterenda sint, ubi meliorum abundat electio. Quædam vero strictius et quædam latius explicabo, prout quodque plus minusve ponderis habere visum est. In quorum ultimo me contra brevitatis rationem facturum nullus existimet: neque enim necessaria, sed ea tantum quæ vacant, lex brevitatis excludit. Jam si hæc satis sunt, ad narrationem properemus.

CAPUT I.

Ortus, studii virtutum et scientiarum. Migratio Stirpum.

Gualterius igitur, natione Aquitanus, genere Consularis, ortus est ex parentibus honoratis, patre Raimundo, matre Gualburge, cujus maternus proavus, de Francorum nobilitate descendens, tribus non infimis Aquitanicæ urbibus imperavit. Quæ tantæ fuisse traditur abstinentiæ, ut in sorte posita conjugali, a sanctæ viduitatis proposito solo habitu videretur distare. Sumptus et ornatus et delicias matronarum ad cultum potius interioris hominis transferre curabat; prudenter attendens, nil prodesse temporalem gloriam perituris. De bonis ergo temporalibus hoc tantum sibi parcens, quod naturæ sufficeret, cetera cuncta in usus pauperum libentius expendebat. Quæ quoties ad debitum conjugale solvendum, solu scilicet prolis desiderio, traberetur; ingenitæ voluptatis offensam, sequentibus e vestigio lacrymis et orationibus expiabat. Unde factum, ut a Deo in somnis per Angelum visitata, secundum animi sui votum, non tam, possessionum, quam sanctitatis hæredem conciperet: cujus ad custodiam, ab ipso matris utero, eundem Angelum deputatum, evidenti postmodum miraculo claruit: quod non alienum videtur breviter recitare.

3 Nam dum eam vir suus, ad locum quem idoneum parituræ delegerat, cum equitatu deduceret; jamque vel itineris longitudo, vel tarditas profectio- nis noctis tenebras vianibus induxisset; equus, cui matrona insederat, alacri gradu quam noverat viam carpens, obvium Taurionis a fluvii pontem, primus ascendit. Cumque aliquam partem longissimi pontis emensus, ad ignotum præcipitium pervenisset, quod scilicet exundantis fluvii rapidus vortex, divulsis ac disjectis tabulatis, recens effecerat; mirum dictu, tanta facilitate pertransit, ut nullam prægnantis femine mens ignara saltem ex metu molestiam pa-

teretur. Incolæ quidem loci, tabula semipeladi ruptas partes commiserant: sed quæ nulli pervia quadrupedi, solos pedites non absque cautela et periculi metu transponeret. Secutus post modicum comitatus, dum singula explorat, discrimen agnovit: Dominamque absorptam credentes, mæstis ululatibus inelamarunt. Sed cum se illa incolumem mutuis clamoribus indicasset, gaudio sunt simul et stupore repleti: deinde expeditos equos præcipitantes in gurgitem, ipsi per angustum transitum vix repentes, natatu difficili traduxerunt.

4 Hoc itaque signo pueri sancti præcommendata nativitas gaudium multis invexit, ac futuri cujusdam magni boni præsagium. Quod si quis ad prægnantis meritum referre maluerit, sic quoque clausi pignoris gratiam credimus commendari: nam quorum fuisset commune periculum, horum etiam liberationis miraculum fit commune: causa tamen apparet major in altero, quoniam matri nil tale contigit ante conceptum. Sed et sequentis vitæ illius profectio, quia superavit et matrem, videtur sibi præcedens miraculum vindicare. Nam ut a primis ejus annis exordiar, pueritiam ipsam ac juventutis tempora sic peregit, ut jam tunc fieri posset senibus in exemplum. Cum enim post teneræ educationem infantie, sicut plerique nobilium liberi solent, in studium litterarum missus esset; ibi statim ingenii siogularis vivacitas, et elegans suavitas morum latere non potuit. Obscura sententiarum intellectu facili comprehendens, tenaci memoriæ commendabat: nec sola docentis auctoritate contentus, rationis consulebat examen de singulis; brevique post tempore tam rudimenti quam et ætatis mensuram excedens, cum ad auditorum exemplar similia multa conquiret, ut ita dixerim, plus quam docebatur discebat. Neque vero, sicut fieri solet, indiguit aliquando verberare coerceri: cum ei spontaneus amor scientiæ studii plus auget. Non illum avocavit ludus aut nugacitas puerilis, quo minus libris aut pugillaribus vellet incumbere. Interea sub professione discipuli, morum quoddam magisterium exercebat; turpe nimis existimans, si verborum leges addiscens, utiliores iulto vivendi regulas ignoraret. Cavebat ego turpia, non solum operum, sed et verborum. nec quidquam facile proferere, in quo non aliquid utilitatis attenderet. Iræ et invidiam, ac matrem utriusque superliam jam noverat abhorrere, et vel levi cujuslibet detractio- ni aurem negabat et linguam. Sublebat inferioribus et scientia, omniumque etiam in se æmulo- rum provocabat affectum. Satis omnibus jam patebat, hanc puero conversationem, non a natura, sed gratia sic disponi. Sensit Turonensis b Hervæus, cujus tunc fama sanctitatis vige- bat, cum forte transiret per locum; indicavitque adstantibus, quid in illa jam ætatula imitandæ perfectionis lateret. Nam ut majora coniciamus ex minimis, sub scamno, cui se idem Hervæus preces facturis acclinaverat, puer delituit, laudabili furto cupiens ex ore tanti viri sanctæ deprecationis formam subripere. Sed, sicut postea ipso indicante compertum est, absque ullo verborum strepitu, Sanctus ille multo efficacius lacrymis et gemitibus exorabat: quam formam et istum postmodum secutum fuisse accepimus. In hoc ergo parvuli jam tunc non parvi pendenda videtur intentio, quod dum aliorum licentia puerorum occasione venerandi hospitis abteretur ad ludum; hic solus maturitate consilii religiosi viri, brevem licet præsentiam, sibi præterire non est passus inutilem. Gaudebat Scotorensis c ecclesia tanto felix alumno; et quem erudiendum susceperat, egregium sibi fore præsumebat Doctorem.

5 In hoc ergo studio decursa pueritia, robustiores juventutis annos ingressus, majora cœpit virtutum exercitu

A. MARBODI
EX MS.

dilucido stylo
scripta,

rescissis superfluis superioris
Vitæ.

Aquitanus,
Consulari
patre,

matri pax
ab Angelo
prædictus:

a
cum ea a
periculo
submersio-
nis servatur:

D

E

adolescens
imbutur
studiis lit-
terarum et
morum:

abhoret a
vitiis:
F

b
astimatur
ab Hervæo
Turonensi,

c

A exercitu meditari; nec, sicut plerique solent, proliuivem in deteriora ætatem otio dedit aut luxui. Sed idonea jam militiæ Christianæ laboribus membra, armis justitiæ, contra spirituales nequitas, fortiter pugnaturus, instruxit. Et, ne qua forte sibi nocere posset callidi hostis subreptio, fortitudini junxit prudentiam; qua non solum actus caveret illicitos; verum etiam causas omnes opportunitatesque peccandi sibi penitus amputaret; sapienter intelligens, tironibus castrorum spiritualium tutiorem expectandam esse, quam gloriosiore victoriam. Aliud est enim pro vita, aliud pro gloria dimicare: nam cum sit egregium, in promptu positum peccatum declinare, et transgredi nolle cum possis; est tamen securius ipsam peccandi fugere potestatem, hæc etenim cautela neminem unquam fefellit, in illa autem experientia plurimi corruerunt. Hac igitur ratione, pessima vitiorum germina facile debellavit. Ardorem quippe libidinis (quo maxime periclitatur adolescentia, quando inexpertus ante corpora motus incautis mentibus blande suggestionis infigit aculeos, jejuniorum castigatione et orationis instantia ac perpetuæ castitatis amore) in ipso, ut ita dicam, conceptu, antequam oriretur, extinxit. Beatus plane, qui tenuit et allisit parvulos iniquitatis ad petram. Pecuniæ cupiditatem ac turpis avaritiæ sordes, quo vitio præne nullum est ab hominis dignitate remotius, non solum ipse nunquam est dignatus admittere, verum etiam in aliis propriæ liberalitatis exemplo aut extirpavit penitus aut detrivit. Fratribus cum quibus vivebat omnibus puram exhibebat dilectionem, et eorum nihil a se alienum putabat. Studebat imitari speciales singulorum virtutes, ut in se unum bona omnium convasaret. Nec solum ex aliorum virtutibus, sed, quod miram videatur, etiam proficiebat ex vitiis; cum has sibi ad imitationem, illa vero proponeret ad cautelam.

6 Impatientiæ stimulis agitato ac spiritu furoris effrenes, tranquillitate animi et verborum suavitate vel mitigavit, vel toleravit. Unde factum est, ut d Abbatem loci, bestiali feritate in Fratres immoleratius sievientem, dum blande placare tentat, magis accenderet, adeo ut nimium pertinax miseri senis furor, simplicem sancti juvenis correptionem ad sui contemptum interpretans, moliri ei insidias non cessaret, et de insonte, tamquam de rebelli, quæret ultionem. Cedendum itaque tempori arbitratus, locum dimisit, demigravitque in castrum, quod Confluentium e nominatur, ubi eo tempore generis sui nobilitas plurimum excelebat: in quo demoratus ad tempus, non solum domesticis ac mancipibus, verum etiam finitiois plerisque, vitæ sanctitate et prærogativa scientiæ brevi innotuit. Unde et Stirpensis Ecclesiæ Clerus, quæ supradicto castro vicina est, cui et divinitus debebatur, frequenti ejus colloquio delectati, multis eum precibus in suæ communitatis collegium asciverunt; spem scilicet hanc foventes, ut, si quid Abbati suo humana sorte contingeret, hunc sibi Patrem ac Doctorem unanimiter postularent. In quorum ascriptus Collegio, tanta erga singulos discretione se gessit, ut cum omnes eum communi amore diligenter, quisque tamen optime de se meritum æstimaret.

ANNOTATA.

a Taurio fluvio, in Lemovicibus artus, Vigennæ ibidem æque adhuc tenui, sesqui leuca supra ipsam urbem Lemovicensem jungitur. Huac quatuor pontibus instratum tabulæ exhibent: videant autem regionis periti, qua parte sic stagnet ut longissimo ponte opus habeat, qualis hic describitur.

b Hic videtur esse Hervæus Thesaurarius S. Mar-

timi, qui ecclesiam S. Martini, quam S. Perpetuus ædificaverat, anno MCCXCIII combustam reædificavit. uti diximus ad Vitam S. Perpetui Episcopi Turonensis 8 Aprilis num 4.

c Videtur Doratensis ecclesia dici in supra allegata Vita B. Israelis, cujus ibi dicitur discipulus fuisse et Canonicus Doratensis. Notatur in Mappis Geographicis locus Dorat, haud procul a dextra ripa Vartampæ, ubi hic Sevam amnem suscipit. Fortasse antiquitatis affectatione quadam, exaletum pridem nomen, aescia unde, assumpsit auctor.

d Scilicet a successore aliquo dicti B. Israelis.

e Habetur accuratissima Regiminis Aurelianensis tabula: ubi ad rivi cujusdam confluentem in Vigennam natatur Confulens vulgo dictus locus, et Latina Confluentii nomine, una dumtaxat leuca remotus a Stirpensi Abbatia ad Occasum.

CAPUT II.

Peregrinatio Hierosolymam. Miracula in itinere patrata.

Interea, cum processu ætatis, virtutum sibi succedentibus incrementis, quamvis etiam inter suos advenam se et peregrinum, sicut omnes Patres antiqui, reputaret; peregrinari tamen Hierosolymam, sanctorum læorum desiderio ductus, decrevit; ut quod spiritualiter de Christo sæpe cantaverat, etiam corporaliter adimpleret; Adorabimus in loco ubi steterunt pedes ejus: simul etiam, ut quocumque sibi pro fide Christi pœnas et mortem a manu carnificis ratio temporum denegabat, ex itineris necessitate per tribulationes et angustias quoddam sibi martyrium inveniret; unde contigit, ut qui pro Domino, pati graviora decreverat, majorem a Domino gratiam mereretur. Testantur hoc non parva nec pauca miracula, quæ pro ipso vel per ipsum in eadem peregrinatione Christus ostendit. Quorum aliqua recitabimus, ex quibus cetera poterunt æstimari. Navigante eo cum sociis itineris per Adriaticum sinum, qua Hierosolymam tendentibus transitus patet, tanta repente tempestas incubuit, ut in desperatione vita triduo continuo ventis ac fluctibus jactarentur. Sed cum imminens periculum orationis instantia depulisset, apprehenso vix littore, circumquaque dispersi, qualiscumque vietus necessaria disquirebant: quippe qui diuturno mortis metu confecti, tempestatis etiam vexati violentia, inedia quoque longa tabnerant. Sed tanta regionis contigerat solitudo, ac sterilitas arenarum, ut nec labor humanus, nec naturæ sæcunditas illis in locis gustabile aliquid protulisset. Frustrato ergo ceterorum labore, atque iterum omnibus de famis tempestate perterritis, soli beato viro fidei suæ constantia mirabili virtute respondit. Ecce etenim ignotæ formæ volueris, ubi Sanctus in parte solus substiterat, placido volata allapsa, ante pedes ipsius immanem piscem deposuit; quem cum solus levare non posset, adhibito secum uno qui propius stabat ex sociis, divinæ largitatis obsoniam, gratias Domino referens, deportavit ad navem. Mirati sunt socii piscis magnitudinem: sed cognito quid evenisset, majori eos admiratione percudit insoliti ordinis magnitudo: vere enim mirandis meritis contigerat extra morem, ut recens maris præda esurienti per alitem plueretur e caelo. Sed qui quondam sub lege positus mirabiliter pluerat alitem, nunc quoque sub gratia posito servo suo mirabilius pluit piscem: minus quippe videtur insolitum, si avis, quam si piscis labatur ex aere. Stupentes ergo qui aderant ad tantæ virtutis aspectum, et ex miro eventu mirandi hominis merita perpendentes, flexis humo genibus adorarunt: et quæ eatenus Sanctam habuerant, amodo quoque

juvens
germina
libidinis
extirpat:

avaritiæ
sordes de-
cinat:

ex omnibus
virtutem
addiscit:

d

e

migrat ad
castrum
Confluentium.

in Collegio
Stirpensi
assumitur:

D
A MARCO
EX MS.

E
Amore
Christi
Hierosolymam pro-
fiscens

Ps. 131, 7

in sinu
Adriatico
gravi tem-
pestate et
inedia ve-
xatus,

F

accipit
grandem
piscem a
voluere sibi
delatum:

A quoque clarum ac magnificum habuere; nec immerito antiquis eum Patribus comparabant, in quo viderent antiqui miraculi speciem relucere. Pavit olim Dominus Eliam per corvum, nunc quoque et istum et socios iterato exemplo per alitem pavit: et licet iste multo inferior sit Elia, in uno tamen hoc facto utriusque sibi respondet æqualis.

8 Item alias, dum per iniquosa campestria graderentur, et tam fervore dei quam et itineris labore confecti, intolerabilem sitis paterentur angustiam, vir sanctus sui securus periculi, cœpit salutem comitum plus timere. Mox fusa cum lacrymis oratione, tota fiducia conversus ad Dominum, baculo quem tenebat, terram percussit. Secutæ sunt aquæ continuo salubres et lucidæ, quæ non solum sitientibus sufficerent recreandis, sed etiam novi fontis venam perpetuam ebullirent. Nam ne facti memoriam delere posset oblivio, eidem fonti Gualterii nomen impostum, atque hodie manere perhibent, qui viderunt. O quanta est fidei virtus, cui vel ipsa naturæ impossibilitas non resistit! Jam si, antiqua percussione per Moysen in eremo factæ respiciamus miraculum, salva maiestate mysterii, non longe impar videre potest similitudinem rerum collatio: nimirum diversis temporibus, sub duobus ac dissimilibus Testamentis, operatur similia idem Dominus utriusque. Conferamus aquam aquæ, baculum virgæ, petram aridam; respondeat sitiens sitienti, ictus ictui societur; invicem sibi alludat causarum et locorum æqualitas.

9 Nec multis interpositis diebus, cum forte socii contra morem sexta feria carnibus vescerentur; (quippe quibus quotidiani laboris intentio rationem dierum excusserat) repente superveniens negligentiam eorum corripuit, cur exterioribus tantum necessitatibus occupati sacræ diei reverentiam non cavissent. Sed cum omnes confusos videret, et cordis pœnitentiam lacrymis protestantes; fraterna motus compassione, Nolite, inquit, nimium contristari, veniale est enim, quod nescientes egitis. Clemens Dominus ignorantia vestra providit, dum, si quid culpæ fuit, præsens excusat solennitas. Nam hodie beatissimi Confessoris Martini festum noveritis celebrari. Quapropter in sanctæ caritatis fiducia vos edhortor, ut ceptas epulas sumatis intrepidi. His diebus ipse carnes appositæ prælibavit, ut eorum mentem facti sui auctoritate firmaret. Omnibus ergo ceteris iuvenctanter obtemperantibus, unus tantum extitit: qui non tam religionis amore, quam obstinuita superstitionis resisteret, et ad consentiendum nulla posset ratione adduci. Sed hæc ejus consequenter est notata rebellio, ut evidenter omnibus, quanti esset caritas, appareret. Ipsa etenim die aurum totum, quod secum pro viatico deferebat, amisit. Quod iusto Dei factum constat iudicio, ut qui caritatis cibum solus respuerat, necessarii victus pretio privaretur et solus. Sed, postquam damni admonitione correptus, culpam agnovit, et se peccasse confessus est; vir sanctus verbis mitibus ejus consolatus tristitiam, securam viam carpere cum sociis jubet, cuncta se ei perdita cito reformaturum promittens. Denique solus ipse per aliquantum reversus itineris, repertam sine mora Dei voluntate pecuniam reddidit possessori.

10 Quartum quoque revitare placet miraculum, quod supra memoratis non longe videatur inferius. Cum forte juxta mare viantibus sedem in arena ponere nox ingruens suasisset; turbato repente cœlo, nimborum tempestas inhorruit, ut vel si domibus tegerentur vix tegulæ possent defluentium pluviarum injuriam propulsare. Hic vir patientissimus, cum ceteri prout possent sibi quisque consuleret, eodem quo manserat loco persistens, solito se ora-

tionis scuto protexit. Ad ejus petitionem, misso cœlitus inaudita magnitudinis et ignotæ speciei folio, herbæ incertum an arboris, an forte neutrius, mirantibus omnibus, non solum a pluvia se defendit, verum etiam ex eodem stratum sibi molliissimum præparavit. Nec vero poterat aliqua subesse fortuiti eventus suspicio, in tanta præsertim divini muneris novitate; cum nec parvis quidem vel herbis vel arboribus arenosi illius soli sterilitis nutrimenta præstaret. Hæc ergo et alia, postquam reversi qui viderant, divulgaverunt, brevi per totam Aquitaniam celebre sanctissimi viri nomen enituit.

CAPUT III.

Stirpensis Rectoratus et reliqua gesta cum pia morte.

Sub idem fere tempus Stirpensis Ecclesiæ Rector decesserat unde factum est, ut a Clero ac Principe regionis Amardo, summæ virtutis viro, ejusdem Ecclesiæ curam suscipere multis precibus rogaretur. Sed cum obnixè resisteret, nec illi tamen cessarent a precibus, ne confusos omnino remitteret, diem statuit, ad quam eis ex consilio responderet. Die statuta dum se humiliter excusaturus revertitur, dissentientibus tamen Clericis quibusdam ac Militibus, qui secum ibant, quibus magis ut consentiret placebat; subito avicula quedam, quam rapax qui dicitur Nisus urgebat, ad ipsam mortem evasura confugit; quam ipse libenter colligens ab instanti periculo liberavit. Tum vero illi rapta occasione instare vehementius, affirmantes Deum manifesto signo de ipsorum sententia judicasse; quo videlicet signo palam esset probatum, quod deesse periclitantibus non deberet. Sic a Stirpensis Clericis ac supradicto Principe paulominus compulsus, ne divinæ voluntati contraire videretur, gaudentibus cunctis, curam quam rogabatur a suscepit.

12 Jam vero in regimine positus, qualem se gesserit, vix exequi vel bis quisquam potest. Neque enim versa est illi, ut quibusdam solet, prelatio in elationem; nec sibi pro dignitatis loco in vestitu aut victu amplius aliquid aut melius usurpavit; imo vero multo nunc pareior ac modestior, quo majorem adeptus esset licentiam, eo sibi minus licere intelligebat; propterea quod in eminenti positorum, sicuti pluribus prosunt virtutes, ita vitia plurimum nocent. Non igitur quasi dominans in Clero, sed secundum Apostolum forma factus gregi ex animo, amorè magis ac benignitate, quam terrore vel supplicis ad bene agendum subditos incitabat; gratiorem Domino judicans voluntariam devotionem, quam coactitiam servitutem; illa enim ex libera caritate procedit, hanc vero timor servilis extorquet. Neque tamen ubi opus esset zelus illi deerat, aut competens in rebelles districtio; sed tandem hæc et necessario velut ferrum et ignem adhibebat, ne forte pars neglecta patredinis, serpendo latius, partes integras vitaret. Sed quænam hominis perversitas sub tanto duce invita Domino militaret, ejus et doctrina pelleret ignorantiam, et vita præberet exemplum, et oratio præstaret auxilium? Hæc etenim tria commisso gregi Pater optimus providebat, ut instructi prædicatione, exemplo animati, oratione adjuvi, contra hostem antiquum pugnare et scirent et vellent et possent. Præterea tanta circa singulos sollicitudine vigilabat, ut pro cujusque vel natura vel ætate vel conditione competentem cuique curam adhiberet: more optimi cujusdam medici, qui, unde alius adjuvetur, alium noverit lædi; et unde iste sanetur, illum periclitari non noverat. Omnibus ergo et singulis congrua providebat, omnibus omnia factus erat,

D

Eligitur Rector Ecclesiæ Stirpensis:

E

a In vestitu et victu moderatus.

F

1 Pet. 5, 3

subditos prævat doctrina, exemplo et oratione,

omnibus omnia factus,

et

A. MARBODU EX MS.

in siti magna fontem ebullit Gualterii cognominatum:

B

feria 6 comedentes carnes excusant propter festum S. Martini:

C

ambrosium alterius pecuniam receperit:

ab umbra protegitur folio prægrandi cœlurus lapsus.

A et tot de se, ut ita dicam, homines faciebat, quod diversitates exhibebat hominibus. Inter vitium et naturam tam subtiliter discernere, et in eadem persona sic alterum segregabat ab altero, ut nec isti parcendo illud foveret, nec illud prosequendo istam contereret. Nullius vel infirmi necessitatem neglexit, nulli opem postulanti non adfuit. Omnium incommoda per compassionem sua fecit: prospera omnium per caritatem suis lucris annumeravit.

13 Inter hæc abstinentiæ sectator fortissimus, eleemosynarum distributor largissimus, famelicos jejunis reficiebat, indos algens operiebat, tecto carentibus conducebat hospitia, stipendiariis pretia conferebat. In alios omnes propitius, in se namque difficilis, quod omnibus aliis impendebat, sibi soli negabat obsequium. Immo vero, quasi non esset magnus jam dudum corporis triumphator, carnem suam cilicio terebat assidue; et quod magis videatur insolitum, intempesta nocte consurgens, nudatum in ecclesia corpus verberibus exponebat: non quod aliqua sentiretur, sed ne qua sentiri posset afflictae carnis rebellio: quod ut occulte fieri posset ac crebro, fidum sibi tortorem pretio condurebat. Nec sola egentibus, ut dictum est, corporis necessaria ministrabat: sed multo magis de animarum salute sollicitus, quoscumque posset, lucrari Domino satagebat. Corripiebat justus in misericordia peccatores, suscipiebat in indulgentia poenitentes: siquidem, pro sua merito sanctitatis, a Romanæ Sedis Episcopo b Victore c, potestatem acceperat, etiam de criminibus judicare, et poenitentibus ecclesiam pro sua discretionis arbitrio vel claudere vel aperire.

B Hac ergo licentia in multorum utebatur salutem: hæc licentia plurimos, sub gravi jam criminum onere desperantes injunctioe portabili ad veniæ spem erexit, et extraxit quasi mortuos de sepulchris. Nonnullos torpentes negligentia, et nimium de veniæ præsumentes, hac eadem potestate velut sequestrandos conterritis, et excitavit quasi dormientes de somno. Fidelis servus et prudens, quem constituerat Dominus supra familiam suam: fidelis plane, qui non sua, sed Domini sui lucra quærebat: nec suam laudem, sed Domini sui cogitabat honorem. Plane fidelis, qui Dominicæ veritatis pecuniam non abscondens, libere omnibus præcepta Domini prædicabat; nec quemlibet potentem et divitem, timore poenæ vel amore præmii, in suis palpabat iniquitatibus. Præterea fidei Catholicæ assertor invictus, hæreticis ac Judæis, auctoritate loquentis in se spiritus, cito silentium imponebat. Erat etiam prudens: quoniam in doctrina non solum personam, sed et tempus considerabat et locum.

C 14 Quantæ autem longanimitatis, quantæ fuerit inter adversa constantiæ, hostiles clades et bellorum incendia probant, quibus per Principum dissensionem, non solum ecclesia ipsa sacrilega combustione deleta est, verum etiam magna pars populi cum toto parte Clero eodem igne consumpta. Siquidem Princeps terre, nomine Gordianus, renitente ac reclamante beato Viro, ausu nefario, ipsa ecclesie septa communierat, impositoque armatorum præsidio crebris incursionibus finitimos devastabat. Hæc causa fuit, ut iniquorum merito locus immeritus ab hostibus cremaretur. Sed cum nec sic memoratus Princeps pravam intentionem deponeret; relictisque munitionibus, inter sacros quondam parietes priora sacrilegia exerceret, divinis tandem terroribus, per horrendas nocturnas visiones, expulsus est: accitoque Sancto, qui non longe inde cum paucis discipulorum, qui incendio superfuertant, latitans divinam clementiam expectabat, jurat se nihil tale deinceps præsumpturum, purgatosque parietes beato Viro restituit. Qui acceptæ calamitatis ærum-

nam, non ad causam desperationis, sed ad meritum probationis convertens; restorationis opus summo studio aggressus est, obnitentibus quibusdam Episcopis, qui locum, sanguine et caele pollutum, sacrari ultra non posse contenderent. Sed obtinuit tandem beati viri sana sententia, non solum synodali Episcoporum approbata decreto, verum etiam litteris Apostolicis confirmata. Opus ergo cœptum strenue consummavit, invitatisque vicinarum urbium Episcopis Dedicationis festum cum summa gloria celebravit. Deinde in locum absumptorum Clericis substitutis, priorem ecclesie statum et numero auxit et merito; de tribulatione virtutis sumens materiam, ut merito fortunatum infortunium putaretur, quod ad majorem loci gloriam contigisset.

15 In adversis ergo probatus et prosperis, in his cautus et humilis, in illis vero fortis et constans, in utrisque merito sanctitatis imitabilem se ostendit. Cedrus erat Libani, firmis hærens radicibus. Domus erat Domini, supra firmam petram bene fundata. Inondavit fluctus, firmis ventus, et permansit immobilis. In hoc itaque tenore Domino auctore commissam sibi triginta octo annis rexit ecclesiam, ut nulla tardaretur eventuum varietate, sed semper bonis meliora, melioribus adjungeret optima. Non illi aut senectus imbecillitas, aut plaga locuit cæcitas, quæ ejus patientia septem ante obitum annis probata est, quo minus prioris abstinentiæ legibus inserviret. Sed neque diuturnæ cursus prosperitatis, nec signorum frequens ostensio, quibus in mundo late dinque claruit, aliqua ejus animum vanitate tentavit; sed semper inter miracula humiliter, inter secunda timidior, inimici laqueos duce Christo contrivit.

16 Et exteriora ejus miracula, partim attingi, partim prudens prætereo. Ut de muliere dæmoniaca, quam Vercelliaco d, in ecclesia Mariæ Magdalenæ, præsentem populo, die sancto Paschæ purgavit. De alia item nobili ac religiosa matrona, cujus obitum longe positus per revelationem cognovit. Hæc ergo prætereo, ne in talibus summam videam postuisse. Illa vero quæ spiritualiter est operatus miracula, nec præteriri debent, quia dignissima; nec explicari possunt, quia innumera. Si enim quemadmodum in corpore morbi, sic vitia esse noscuntur in anima; qui innumerabiles vitiosos correxit, utique innumerabiles morbos fugavit. Et, si periculosior ægritudo gloriosior facit curationem, tanto utique majorem meretur laudem vitiorum sanatio, quanto gravius animæ periculum, quam corporis esse dignoscitur. Itaque Pater sanctus spirituales maxime fugare studuit ægritudines, et spirituales maxime tribuit sanitates: superbis humilitatem, lascivis castitatem, prodigis contulit parcitatem, largitatem avaris, mansuetudinem iracundis, luxuriosis abstinentiam tradidit, invidis caritatem restituit. Sed in singulis quid moramur? Enumeret remedia, qui numerare potest incommoda, vel qui non potest ægritudines, nec numerare cogitet sanitates.

17 Nunc ad ejus transitum veniamus. Jam bonus miles in tabernaculo Domini usque ad senectutem habitaverat, ingressusque sine macula, et operatus justitiam, dignus erat accipere missionem, et requiescere in monte sancto ejus. Corruptus ergo febribus exoptatis, sensit Domini eum pulsantis adventum; convocatisque discipulis, imminuentem eis sui obitus diem lætus prædixit. Consolatusque moerentes et ad meliora cohortans, ut et moriendi ordinem demonstraret, quibus vivendi formam tradiderat; induci primum Presbyteros ac sacram sibi Unctionem fieri postulavit. Deinde percepta cum summa cordis et corporis humilitate Eucharistia, exutus linea, cilicium, quo semper ad carnem ute-

D)
A. MARBODU
E. S. MS

meliori modo
restaurat:

eadem 28
annos præest.
ex his cæcus:

E)

miraculis
corporalibus
clarus,
d

magis lauda-
tur ob spi-
rituales cu-
rationes.
F)

sacramentis
mundus:

corpus ca-
stiga' cili-
cio et
verberibus

bc
u Pontifice
accipit po-
testatem clu-
vium.

inter ad-
versa for-
tis.

con. Instan-
tissimi

A. MARBODO
EX MS.
in ecclesia,
cinere et
cilicio lectus,
moritur.

Ecc. 12, 13

e

ibidemque
sepelitur.

A batur, aperuit; cuius facti ratio, cum a circumstantibus quæreretur: Nudus, inquit, cum nudo debet luctari, ne habeat unde possit teneri. Sic in ecclesiam a Fratribus deportatus, et ante altare matris Domini depositus, exitum suum in cinere et cilicio, erectis ad Dominum mentis oculis, expectabat. Flebant cum silentio qui aderant, et orabant, et in auribus ejus, ut jusserat, sacra lectio resonabat. Cumque lector ad extremam libri clausulam pervenisset, qua dicitur: Finem loquendi omnes pariter audiamus, Dominum time et mandata ejus observa, hoc est enim omnis homo; congruo satis eventu, cum fine loquendi, vir sanctus finem fecit vivendi: e perrexitque ad Dominum, quem vere timuerat, cuiusque mandata observaverat, ad quod procul dubio omnem hominem constat esse creatum. Sed quanto putamus lectionis et orationis studio vivens inhæserat, a quo nec moriens potuit abstinere? aut quando a prædicatione cessavit, qui et in exitu a dicatorias sententias proferebat? Corpus ejus cum magna populorum frequentia in eadem ecclesia honorifice sepultum est, ubi usque hodie requiescit: ad cuius sepulcrum multa fiunt miracula, multa fideliter petentes accipiunt beneficia: præstante Domino nostro Jesu Christo, qui cum Patre et Spiritu sancto vivit et regnat per omnia secula seculorum.

ANNOTATA.

a Anno 1038, ut ex obitu et annis regiminis constat.

b Hic est Victor secundus, qui sedit ab anno 1054 usque ad an. 1057.

c Hæc potestas excommunicatos absolvendi aut pertinaces excommunicandi videtur extraordinaria ac plane personalis fuisse: non solum nutem hæc non transiit ad posteros; sed etiam pro ordinaria ipsis mota est quæstio, cujus meminit Ivo Carnotensis epistola 69 inscripta Galterio, Stirpensis Ecclesiæ Præposito: qui graviter ferebat, quod Lemovicensis Episcopus interdixerit omnibus Regularibus Clericis et regimen parochiarum et confessionem pœnitentium. Scripsit ista Ivo jam Episcopus Carnotensis, consecratus ab Urbano anno 1091, id est 21 annis post mortem S. Gualterii, qui occasione dicti Galterii, perperam Galterus et Galterius scribitur.

d Verzelliacum, alias Vezeliacum in Burgundia: quomodo autem Eudo primus loci Abbas illuc dicatur ab Aquensi territorio attulisse corpus Sanctæ, pio furta sublatum, anno 849, dicetur ad ejus diem 22 Julii.

e Anno 1070, 11 Maji, ut supra probatum.

E

DE SANCTO ILLUMINATO

SEMPEDÆ IN PICENO.

G. H.

XI MAJI.

Cultus sacer

Corpus in
altari.

Tabulæ Martyrologii Romani concludunt hunc diem xi Maji his verbis: In Piceno apud Sempedanum S. Illuminati Confessoris: ubi Baronius annotat, ejus sacrum corpus religiose servari, et coli apud Sancto-severinates, qui olim Sempedani dicebantur, in monasterio S. Mariani. Quæ inde describit Philippus Cluverius lib. 2 Italicæ antiquæ cap. 11, et confirmat antiquam Sempedam nunc dici San-Severinum, quod constructum fuit ex ruinis Sempedæ, quam Gothi aut Longobardi evertisse dicuntur. Dictum autem monasterium S. Mariani, quod olim spectabat ad monachos Benedictinos, nunc appellatur monasterium S. Catharinæ, et inseruit sanctimonialibus etiam Ordinis S. Benedicti, ubi dictum corpus S. Illuminati sub altari majore adhuc integrum servari religiose in arca lignea, partim deaurata partim variis coloribus exornata; ejus pallium sapissime deportari ad ægros, ad cuius contactum multæ pelluntur infirmitates et ejus festum ibidem solemniter coli v Idus Maji; tradit Lucas Waddingus in Additionibus ad tomum primum Annalium Minorum num. 3. At Joannes Baptista Cancellotus, San-Severinus ipse, lib. 4 Vitæ S. Severini Episcopi Sempedanani cap. 11, agit de S. Illuminato, asseritque in corpore S. Illuminati æstimari rem miraculo ac mysterio dignam, quod scilicet corpus supra altare majus situm caput suum verterit versus dextrum latus, ut aspiceret versus chorum sanctimonialium, neque potuerit ullo modo in alium situm transferri; unde colligit signum affectus, quo anima ejus gloriosa e caelo aspiciat monachos ibi degentes, eo prorsus modo, quo corpus quamvis inanime benigne

eis adverterit faciem. Hæc Cancellotus. Ceterum nulla erat Vita illius, et ut certum affirmant illum ibidem obiisse, ita multi contendunt etiam natum fuisse, sed de hoc nihil certi scitur. Traditio aliqua est eum ibidem monachis inseruisse, et ut monachus Benedictinus antiquitus ostenditur pictus fuisse: atque hæc a Cancelloto ex MSS. profertur inscriptio, Illuminatus, D. Benedicti monachus, vir fuit celebris sanctitatis, et sepultus in ecclesia S. Mariani, quæ erat ejus cœnobium. Interim, quod miramur, non celebratur ejus memoria in fastis Benedictinis.

2 Philippus Ferrarius aliquod ejus elogium scripsit, sed non absque errore, dum tradit hunc S. Illuminatum, S. Francisci Assisinate socium et alumnatum fuisse: cui ille jam moriturus non modo stigmata, nulli adhuc mortalium detecta, sed et alia arcana quam plura revelavit. Ferrarium secutus est Brautius in Martyrologio Poetico. Verum hunc Assisii obiisse ac sepultum fuisse est antiqua Minoritarum traditio: ipsumque od v Maji refert in Martyrologio Franciscano Arturus. Similis controversia mota fuit Romæ anno MDCXLI, inter cives S. Severini et Jacobum Laurum: quod hic in Historia urbis Interamnensis scripserit S. Illuminatum fuisse Interamensem, et ex familia de Castellis, et quod illius corpus requiescat in ecclesia S. Francisci Minorum Conventualium dictæ civitatis S. Severini. At facta insuper relatione prædictæ historiæ, et mature discussa, Eminentissimi et Reverendissimi DD. Cardinales decrevere eandem historiam suspendendam, donec corrigatur. Quæ lotius a dicto Cancellotto exponuntur.

an Ord. S.
Benedicti?

Alius ab eo
socius S.
Francisci.
F

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 117

DE BEATO NICOLAO

EREMITA NEAPOLI OCCISO.

G H.

ANNO MCCCX.
Memoria apud
Ferrarium.

Philippus Ferrarius in Catalogo generali Sanctorum, qui in Martyrologio Romano non sunt, ad hunc XI Maji ista scribit. Neapoli B. Nicolai Eremitæ Martyris. De quo, inquit in Notis, Paulus Regius Episcopus Equensis, in libro primo de Sanctis regni Neapolitani. ex antiquo codice MS. ecclesiæ S. Restitutæ, ubi ejus corpus jaceat: Occisus est anno mcccx noctu in ecclesia, cui inserviebat, a quodam, qui optionem ei proposuit, dicens: Vel occidas, vel occidaris. Solitus erat occisor elemosynas Mariæ Reginæ, cujus erat servus, Eremitæ deferre. Homicidio patrato aufugere nunquam potuit, licet a nullo visibiliter detineretur. *Hæc Ferrarius.* Regina Maria, uti observat Paulus Regius, erat filia Stephani V Regis Ungariæ, et uxor Caroli secundi tunc regnantis in urbe et ditione Neapolitana. At locus, in quo erat ecclesia S. Mariæ Ad Circulam, ubi degebat B. Nicolaus, et hoc tempore vocatur Ecchia, tunc temporis desertus et absque habitatoribus, modo conspicitur adornatus nobilissimis ædificiis, et exultus illustrissimis habitatoribus. *Sic Paulus Regius, qui vitam hujus Eremitæ edidit, extractam ex antiquo codice MS. Latino, asservato in ecclesia seu capella S. Restitutæ Virginis et Martyris, in qua asservatur corpus B. Nicolai Eremitæ. Idem observat Henricus Baccus in descriptione regni Neapolitani, a Cæsare Engenio aucta et Neapoli anno MDCCXIII excusa: ubi postnarrata undecim corpora Sanctorum, quæ in ecclesia Cathedrali asservantur, duodecimum addit, corpus B. Nicolai Eremitæ. Annus, quo occisus est, accurate induatur, millesimus trecentessimus decimus cum Indictione octava, quæ illum unum conveniebat. Acta citata Latina, ab auctore ut videtur cœvo scripta, nobis transmisit Neapoli Antonius Beatus Bariensis, Societatis Jesu Sacerdos, et studiorum nostrorum circa Sanctos Neapolitanos singularis fautor. Qui in ea Vita sepulturæ tempore dicitur observasse Neapolitanum Episcopum, Humbertus erat, divini cultus augendi studiosissimas, uti eum Ughellus laudat et patet ex Actis: inter quæ numeratur ipso anno mcccx mense Martio facta translatio S. Severi, sicut dicimus ad hujus Vitam xxx Aprilis. Talis igitur cum fuerit, non est dubium quin reversus in urbem, voluerit etiam partem suam habere in honorando eo, quem Deus tantopere voluit honorare.*

Vita Italica
apud Regium.Ecclesia S.
Mariæ Ad
circulam,Corpus in
Capella S.
Restitutæ,

Vita Latina.

C

VITA

Ex antiquo MS. Neapolitano.

Homo quidam pœnitentialis, natione Lombardus, Nicolaus nomine, gestans habitum Eremitæ, ab olim Neapolitanam civitatem peregre petiit: adinventaque parva basilica; vocabulo gloriosæ Virginis insignita, cui cognomen Ad Circulam, ab ipsa civitate distante fere spatio miliaris unius, solitarius quidem et ab humani consortii vicinitate remotus, super exesam altamque rupem, mari conterminam positus; sed solum Deo vivo et Domino nostro Jesu Christo, cui servire regnare est, dedicavit se in illa perpetuo servitutam. In hac ergo ecclesia, quam operatione devota reparavit et auxit, mundatamque tenuit et ornatam, nec carere fecit pro suæ modulo facultatis divini celebritatis mysteriis; dies peregit et noctes in sanctitate, a se penitus mundalium sollicitudinum

Prope Neapo-
litani solitarius,dedus oratio-
ni, jejunio

Maji T. II

curas et strepitum abdicans, jugiter orans, et afferentem servitio divino præpedium frequentiam nimiam humanæ conversationis evitans. Huic, Deo semper intento, semel in die cibus potusque fait panis et aqua: quibus interdum fabas et erudas herbas admiscuit.

2 Vestis in carne nuda circulus ferreus, ventrem lateraque cum renibus perstringens et comprimens, geminas continens ferri corrigias, dextra lævaque parte ab alto sursum demissas ad spatulas, atque posterius descendentes ad renes, quæ connexæ dicto circulo jungebantur. Alii quoque orbiculares parvi circuli brachia gemina constringebant, et ambibat corpus tenuis catena ferrea, instar balthei inferiora prementis, quam ne caderet sera firmabat. His deinde ferrea superjecta lorica est, quam operiebat ursi coriam pilis hirsutum, idque sub alba flaminea latuit. Sed et lectulus fuit erecta muro scala lignea, cui dormiens inhærebat indutus: cervical autem erat lapis asper. Talem quippe vitam in supradicta ecclesia [dacens] felicissimas Eremita, et annorum fere viginti recollectioni continuæ vacans, pro cælestibus terrena despexit, pro stabilibus caduca renuit, transitoria pro mansuris effugit.

3 Sed invidentis spiritus operibus bonis plerumque valida tentatione non caruit. Quod atique divinitus permissum creditur, ut suorum actuum perfectio probaretur. Habetur enim a viris religiosis vitæ cœlestis et conversationis honestæ, qui cum eo in vita versati suot, et quorum aliquibus ipse confessus est, adjaratus ab eis et solerter exactus; quod ipse pervigil humani generis inimicus semel in specie formosæ mulieris, occidente sole advenit ad eum, clamando: et fugiens querebatur, quod quidam viri, in illius loci solitudine insequentes ejus insidiose vestigia, se illi commiscere turpiter satagebant: sicque petebat instantius, se intra dictam ecclesiam recipi, ut conatus improborum effugeret persequentium. Ipse vero pius ac misericors Eremita, ab ea cui tunc vacabat oratione suspensus, ad exteriorem januam non segnis occurrit, et clausam januam confestim aperuit, et simulatam feminam intromisit. Qua dimissa, post illam manibus erevitæ reclusam, in medio spatio ante fores ecclesiæ, cum eam ingredi immunus spiritus non auderet, ad orationis intermissæ suffragia, rei hujus ignarus, Eremita revertitur: dumque paulisper moratus intueretur quid illa perageret, ostio recluso, quam introduxerat, non invenit. Tunc Eremita cognovit, quod de vitio carnis astutia satanæ sollicitatus extiterat et tentatus. Propter quod magis se in orationem dedit, eum qui secum misericorditer egerat benedicens. Alias autem nocte quadam, non simulatus, sed horribilis demon, ecclesiæ tecto insidens, et orantem Eremitam nominatim alta voce vocans, discooperiebat ecclesiam, deorsum mittens, quod de tecto violeater excerpserat, offendere satagens viram Dei. At ille suæ præsidii orationis adjutus, furentem e tecto expulit incolumisque mansit, et iterum omnipotenti Deo benedixit.

4 Verum nec his contentus hostis insidians, quod per se non potuit facere, tandem opportune per alium procuravit. Ecce namque adinventus est ministerio ejus quidam, nomine Perattinus, de civitate Aquensi de Provincia, diu conversatus et obsequens in domo

et pœnitentiæ
rigidæ,

E

annis 20.

A demone
tentatur ob-
jecta specie
mulieris,

F

et alias
terrore.

A inclitæ et Catholicæ Principissæ Dominæ Mariæ, Hierusalem et Siciliæ Ungariæque Reginæ : per quem eadem Domina præfata Eremitæ eleemosynaliter cibos sæpe miserat, cum ad eum pium haberet animum et integræ devotionis affectum. At is etsi cibos ipsos devotus exciperet, non tamen edebat, sed occulte pauperibus erogabat. Hinc Perottinus idem, qui et devotus apparebat exterius, et eleemosynarius Christianus, in tantam notitiam et familiaritatem ipsius sancti viri devenerat, quod admissus per eum noctu quandoque est ad dormiendum in eadem ecclesia : quod utique permissum alii non invenitur, præter virum hunc solitudini deditum, ut suum quietius præberet Domino famulatum.

5 Sane prænominatus Perottinus, qui sicut loquelæ ejus testificatione perceptum est, annis continue quatuor stimulatus maligno spiritu fuerat, ut dictum perimeret innocentem, nocte nulecima mensis Maji, indictione octava, sub anno Domini millesimo trecentesimo decimo, armatus et solus accessit ad locum : acciensque memoratum Eremitam, vigilem et orantem, se admitti in dicta ecclesia postulavit. Ipse vero Eremita, persona cognita, postulantis affectui satisfacit. Verumtamen apertis ecclesiæ foribus, prodente lampadum lumine, armatus comparuit, qui venire consueverat inermis. Eremita subridens sciscitatus est ab eo, cur venisset armatus. At ille : Ut te, inquit occiderem. Quo audito Eremita contremuit, intuens pavidus opportunum locum, et tempus habile, ac male dispositi armatique hominis insolitam voluntatem. Dum ipsum ab hoc scelesto remove propositis verbis et exemplis sanctis Eremita satageret; ait ille : Frustra niteris et laboras in vanum. Eligendum est tibi alterum de duobus, vel tu me perimas, vel ego te perdam. Videns autem Eremita præfatam electionem iniquam, necessario sibi datam, in tutiorem partem sanctum declinavit affectum, occidere renuens, et se occidi patientia devota permittens. Confestim ergo vir ille nequam, enssem vagina exerens, percussit et perdidit jam mortuum mundo, sparsitque ecclesiam pretioso sanguine viri justis. Qui antequam animam, interempti corporis ergastulum deserentem, ut meruit, exhalaret in cælum, repetitis vicibus suum hortatus est et monuit occisorem, ut statim fugeret, et evadere conaretur : quantum in se fuit remittens illi, quod egerat, oransque devote ad Dominum pro eodem.

C 6 Sed, o mira Dei virtus! et inscrutabilis ejus altitudo consilii, quam humanæ considerationis intuitus non attingit! Vir justus ferro perimitur, et causalis inde ratio humanitus non habetur. Apud eum tamen rectus ordo creditur : qui in altis habitans, nostras æque despicit actiones et cogitationes cordis. Stat proinde homicida in ecclesia solus ante illum, cujus hortatum monitaque receperat obeuntis, ut, ne reperiretur, effugeret; nequens a prima fere noctis hora usque ad mane, orto jam sole, de loco secedere, ubi tam durum nefas flagitiumque admiserat, veluti ejus confessione compertum est, et fide dignorum plurium assertionem virorum. Quidam namque viri prope dictam ecclesiam lapides incidentes, diu soliti fuerant, pro suorum allevatione laborum, cum noctis appropinquante crepusculo suas dimittebant operas, in eadem ecclesia penes eundem Eremitam ministerii sui ferramenta deponere : quæ per singulos dies diluculo recipientes, ibant hujusmodi suo ministerio deservire. Illo autem mane, quod jam dicta nox tenebrosa præcesserat, dum eorum aliqui eccle-

siam peterent, intra illam recepturi deposita ferramenta; mirati sunt, quod ea hora præter solitum apertis utrisque januis patuisset ecclesia; inveneruntque juvenem erectum et vigilem, sanguine irrigatum, enssem dextra manu gestantem, deflexoque ad terram lumine, occisus Eremita conspicitur. Conspicientium mentes mirantur dum innocens videbatur extinctus; et qui perdiderat eum, non abierat fugiens, cum fugam tempus indulserat spatiosam. Alloquuntur huic, nec ille respondet. Sæpius movent, consulunt, et impellendo provocant ut recedat, antequam præsumptæ temeritatis ausus horribilis ad communem notitiam deducatur Tandem responso dato ait, se non potuisse nec posse recedere. Videbatur enim sibi quod pedes ejus maxima videlicet mole lapidum premerentur. Statim autem per unum virum, ex illic stantibus et stupentibus, Capitaneo Regio dictæ civitatis in templo facti tenor aperitur. Misit ille celerrime vicarium suum, et cum eo satellites nonnullos armatos, ut statim caperent homicidam, et ad curiam ducerent, meritæ pœnæ judicium habiturum. Venitur ad locum, homicida capitur, sed vix inde divellitur, ut duceretur, cum pœne saxeo invisibili pondere videretur affectus. Nec inficiebatur ipse quod fecerat, neque ex hoc etiam, quod dictu mirabile cernitur, timidus apparebat. Difficiliter itaque ligatis post tergum manibus ducitur, et tota illa die ante domum præfati Capitanei vincus et custoditus proprio conspectui presentatur.

7 Interea, fama divulgante negotium, fit Cleri populique concursus ad ecclesiam supradictam, in qua jacebat huius beatissimum corpus. Prævenientibus paucis aditus patet, ceteris janua clauditur, et crescens continuo illic convenit hominum multitudo, videre hunc sanctum virum, piis affectibus anxiorum. Venit et post paululum Capitaneus memoratus ad locum sanctum, qui devote illum reveritus, jussit eum adduci foras. Adductus odore suavissimo redolebat : cuncti osculabantur : ab omnibus evelluntur præ devotione nimia pili barbæ, capitisque capilli, et quidquid de his, quibus reperiebatur indutus, haberi poterat, laceratur. Hujus sanguine madefacta tellus abstergitur et desiccatur : hinc patuerunt multis ante abdita intra vestimentum ejus, quæ superius describuntur. Portatur corpus ejus, pœne Martyris, per Clerum Neapolitani Capituli, quem innumera plebs sequitur de civitate Neapolis, Antistite tunc absente, ad majorem Neapolitanam ecclesiam : et inibi in capella seu ecclesia S. Restitutæ, divino solemniter celebrato mysterio, in quadam tumba marmorea reconditur et sepelitur : in qua utique clausa, parvulo spiramine derelicto, ei commissum corpus diebus aliquibus non redolebat ut mortuum, sed suavissimum spirabat odorem. De qua tumba translatum est ad quandam tumbam aliam, in eadem ecclesia seu capella decenti loco positam, in qua præsentialiter manet, et multa propter ejus meritum in virtute Altissimi certa variaque miracula quotidie demonstrantur.

8 Sed redeamus ad iniquitatis ac nequitiae virum, tanti facinoris intrepidum commissorem, describendo quem fructum de patris accepit. Sequenti namque die post captionem ejus, sententialiter condemnatus ad mortem, per totam civitatem Neapolim vincus, ut erat, trahitur, patibuloque suspenditur, finiens in amaritudine merita dies suos.

D

*deprehenditur
in vestigio
fl. rus,*

*duciturque ad
judicem.*

E

*Corpus B.
Nicolai
magno cum
concurso
visitur,*

F

*et in capella
S. Restitutæ
sepelitur:*

*homicida sus-
penditur.*

*EX MS
a Perottino
eleemosynas
Reginæ acci-
pere solitus;*

*ab eodem
apud se per-
noctante,*

*11 Maji
anno 1310,*

*cum illum
occidere
nollet,*

occiditur ipse.

*Percussor
vi divina
detentus,*

*a redeuntibus
ad opus
latomis*

DE BEATO ALOYSIO RABATA

ORDINIS S. MARIE DE MONTE CARMELO.

RANDATHI IN SICILIA.

COMMENTARIUS APOLOGETICUS PRÆVIUS.

D. P.

NOT. 21

Ad querelas quorundam RR. PP. Carmelitarum de nostro Martio et Aprili.

CIRCA ANNUM
MCCCDC.
Et Processi-
bus forma-
tis anno
1533 et 73

Alterum hic argumentum habes, Lector, religiosissimæ amicitie, inter me ac R. P. Danielem a Virgine Maria obsequiis reciprocis cultor, quomdiu licuit per sutorem discordiæ. Vir ille viderat probaveratque commentarium de miraculis et cultu S. Angeli Martyris, ex Leocatensium Processibus a me concinnatum; quin pro aliis istiusmodi monumentis conquirendis nobisque communicandis capit laborare, eis præsertim, quæ S. Mariæ Magdalensæ de Pazzis, recens canonizata, supremum honorem promoverant apud Apostolicam Sedem. Hæc vero dum longo motu describuntur Romæ, placuit communicare quod erat ad manum, et citius usui esse debebat, exemplar scilicet authenticum earum Processuum, qui Randathi in Sicilia facti sunt anno MDXXXIII et LXXIII, ad informandum de vita, fama bonis moribus, signis tam tempore vitæ quam post mortem quondam Venerabilis Fratris (ut in primo) seu (ut in secundo Processu appellatur) Beati Aloysii Rabata. Ordinis S. Mariæ de monte Carmelo; cujus in ecclesia S. Michaelis sub ara Principe conditum corpus, frequenti incolarum accolarumque concursu honoratur, molico extra oppidum spatium; ubi jam inde ab anno MCCCXXX fundari cupisse conventum, ejusdem cum ecclesia nominis, scribit Lezana in Annalibus.

2 Est Randathium, vulgo Randazzo, in valle Nemo-
rensi seu Demone, oppidum novum sed ingens, nobile, locuples et muris eximiis cinctum, inquit Brietius noster in *Parallelis geographicis parte 2 pag. 993*. Ethnam montem a Meridie respiciens, intervallo circiter milliarium x; Catania quidem duplo minus quam Messina distans, huic tamen subjectum in spiritualibus; simplici autem Terræ titulo contentum, cum primus Processus conderetur, angustiori vero Civitatis appellatione glorians, prius quam conderetur secundus. Utrumque Processum habuit, ex eoque B. Aloysii vitam Italico sermone contexit, ac suo Carmelitano Horto inseruit Ægidius Leo-indelicatus de Sciarea parte 3 cap. 10: sed, quod mirens, tam parum servit characteres temporum in his notatos observare, ut cum (de quo tamquam familiariter sibi cognito loquitur anno MDXXXIII Testis quartus, dicens se agere ætatis annum LXIII) scribat obiisse anno Christi MCCCXLIII, annis utique XXVII citius quam nasceretur Testis prædictus. Similis error deprehenditur ex ætate aliarum, beato viro cœtatorum Testium, quorum primus ac senior annorum fuit nonaginta, adeoque ipso primus anno natus, quo mortuum Aloysium Ægidius asserit. In eundem cum Ægidio errorem, dum præeuntem temere sequitur, Rocchus Pirrus impingit, de Beatis Drepanensibus agens in parte 2 Siciliæ sacræ pag. 554.

3 Vidit hæc et cavere voluit Biscarretus, in Palmitibus Vineæ Carmeli, et cum eo Munozius, in Propugnaculo Elæ apud Lezanam in Annalibus; qui utrumque laudat sequiturque ad annum MDII; assignatum ab Ægidio annum, nativitatis potius quam mortis, dicendum arbitratus. Sed et hi deflectunt ab eadem chronologiæ stabilitudine regula, quam ab aliis non observatam queruntur; a characteribus, inquam, temporum expressis in

primo Processu: quos si considerare sigillatim voluissent, leyissent in testimonio IX miraculum factum ab omni XXXVI, id est anno MCCCXCVII, ante defuncti reliquias, jam subtus altari locatas, adeoque annis aliquot post Aloysii mortem. Ita scilicet auctores (dum alteri, ex inscitia vel negligentia erranti, malunt credere, quam per se scribendarum rerum scrutari fundamenta) abducuntur in precipitia; aut unum forte animadversum cœrentes, incurrunt in aliud; ignoscenda humanis ingeniis imbecillitate, nisi nonnulli horum aliquandotam exco pro suis scriptoribus abriperentur zelo, ut alii quidem meliura docentibus aut docere paratis indignentur, tamquam suæ gloriæ obtrectatoribus, ex ipsorum depressione crescere sperantibus; alii, tamquam exemplo istorum cautiores, vetusta quæ habent monumenta teneis multat blattisque rodenda relinquere; quam ex iis, per nos more nostro expensis, aliquid forsitan discere, quod præjudicatis jam apud se opinionibus adversetur.

4 Viderint utriusque quomodo sese errarent Deo, qui prima est veritas; et Sanctis, ut suæ sanctitatis prototypum in veritate colendis. Gratulor ego minimæ nostræ Societati, in qua diversum longe spiritum vigere tum alias patuit, tum nuper quando deprehensum in Actis S. Francisci Xaverii hæcenus vulgatis chronologicum errorem, qui deterrerat, nostris Superioribus prolixè faventibus, vulgavit; viris illis gravissimis modestissimisque ita æquitate omni et veritatis amore paratis, ut puriter acquiescere viderentur, si Externus eos quilibet illius inveterati morisset erroris. Nos certe in hoc quod prosequimur opere, veritatem ex puro quocumque emergentem, quamvis alicui priori nostro asserto contrariam, cupidissime amplectimur; eamque vel reservamus posteris lucubrations nostras recognituris; vel aliqua opportunitate oblata proferimus ultro, non magis docere parati quam discere; neque pudet in quæstionibus facti, quarum decisio ex allegatis probatisque deducitur, mutare sententiam, si quando contingat certiores prioribus offerri notitias.

5 Non tamen veritati cuiuslibet, mox atque se aperuerit nobis, in lucem protrahenda tam indiscreto fervore intendimus, ut eam non judicemus quandoque celandam ad tempus, respectu caritatis, periclitaturæ inter infirmos fratres et animos obfirmatos ad tuenda præjudicia, specioso traditionis nomine fallentia. Nam (ut alia taceam) de Primo et Tertio Carmelitarum Prioribus. Sanctis Bertholdo atque Cyrillo, ucturus in Martio magister meus Henschenius, licet locus is poscere videretur, ut de prætensa Ordinis processione ab Elia, successioneque in Carmelo usque ad Bertholdum, suam diceret sententiam; et de ea quæstione, deque illo quem sub dictis Prioribus capit Ordo tenere statu, multa haberet dicere: quia tamen non poterant portare mudo, quos conturbandas sciebat, amici; et ipsorummet arbitrio sic ordinavit perbreverem de Sanctis illis tractationem, ut omissis iis quorum confutatio ingrata erat futura, certiora dumtaxat aliqua efferret, eo solum fine, ut doceretur lector, quo tempore umbo floruerint in Carmelo, et quo jure potuerint in opere nostro locum habere cum aliis Sanctis. Placuit aliquamdiu moderatio ista

sed aliquam-
diu ante
1468.

E

Quia non
omnibus
aque gratum
est errores
suos dedoceri

F

sensum nos-
trum de
origine Or-
dinis Carme-
litani

patam ex-
ponere no-
tebamur;

tum

Randathi,
intelligatur
Aloysium

nec anno
1443,

nec 1603
obisse;

A tum prælaudato P. Danieli, qui et imprimenda et impressa bis terre legerat probaveratque, tum aliis moderatioris zeli Patribus; eodemque pede procedebamus ad Aprilem, intactam relicturi contraversiam, nec necessariam nobis, nec ipsis placituram. Cum subito prodit extemporale e veterano Theologo historicus, et suorum plerosque traxit in partes, ut judicarent publico nos scripto provocandos, atque cogendos ad reddendam silentii prioris rationem; sive, ut ille appellabat, brevitatis obscuritatisque affectatæ, quam cum sui Ordinis incredibili præjudicio conjunctam esse arbitratur. Quid non egi? Deus bone! quo me non demisi? suadendo, orando, verbis et scriptis apud P. Danielem, ut ab isto consilio abduceret hominem, nihil moderate facturum, persuasumque post tam diuturnam exercitationem inter scholarum cathedras, nulli disputationi se impari esse, quacumque in materia; cum tamen Theologus, quantumvis profundus, si studium historicum tractare non didicerit cura speciali, non magis ad aliquid in hoc genere sapienter definiendum idoneus esse videatur, quam ad instruendos discipulos in arte poetica.

B 6 Monebam igitur et orabam P. Danielem, suaderet ei ut a nobis nominatim tacessendis desisteret: sed surdo fabula caneatur. Nam etiam hic, quem sperabam mediatorem, cæperat adversari palam, et priora de scriptis in Martio retractare judicia, nescio qua ratione se deceptum causatus. Prodiit ergo justæ magnitudinis liber, contra Emulos, sive (ut postea placuit mitiori vocabulo appellare) Amicos dissidentes, plerosque e nostra Societate acceptos, quasi hæc fere sola, aut certe præcipua, Carmelitarum prætextæ antiquitati se opponeret. Inter illos vero nos quoque protracti ad iudicium sumus, ob quinque argumenta, dubia saltem et obscura, quæ sibi a nobis opposita in Martio ex ibi dictis elicuisse videbatur Auctor; non minari cum injuria nostra, quæ dicebatur tam futilibus niti; quam Fratrum suorum perniciosa deceptione, quibus de adversariis tam leviter armatis facillima promittebatur victoria. Hic auctor per numeras sexaginta duos alios nihil agit, quam ut nostro nos officio defuisse ostendat: Nam, inquit num. 818, dum aliqua spectans ad materiam, quæ tangitur, notoria est controversia; qui materiam tangit et controversiæ resolutionem prætermittit, non illustrat; sed aperte, contra omnium expectationem, quasi oneri succumbens, ex controversia indecisa, in appendentibus obscuritatem et confusionem, illustrationi a se prætextæ contrariam, relinquit. Enimvero cur non relinqueremus, licet oneri pares? Cur alias contenti Carmelitanæ historię partes illustrare, in ea non parceremus labori, ubi lucem inferre erat odium incurrere? Non igitur imbecillitas ea fuit, sed discreta caritas, ab infirmis oculis lucem subtrahens nocituram.

C 7 Sed nihil inle Armamentarii Auctor cogitare de iis voluit, quorum in Prologo Paragraphi tertii laudaverat beneficia, ut æterna totius Ordinis gratitudine digna; cum agnitione debiti erga Societatem nostram, numquam ad æqualitatem persolvendi. Interim, gratiose supposuit in eodem Prologo, quod omni scriptorum et librorum thesauro abundantissimi, forte fortiores et convincentes haberemus auctoritates: quas tamen, inquit, dum non producant, nec nos Carmelitarum, cum notabili totius Ordinis et nostræ antiquitatis præjudicio, supponere debemus. Hactenus id ad eis non exegerat P. Henschenius, nec ergo eram exacturus: abundassent illi in sensu suo, et fundamentorum suorum præsumpta soliditate nixi, pleno ore dixissent, quod TRIUMPHATOR Henschenii ac Papebrochii Jesuitarum, novissimorum Ordinis hostium (sic enim publice ac privatim a suis appellatur discipulis) in Partis primæ Præfatione scripsit; dixissent, inquam, non obloquentibus nobis, Carmelitanam historiam tot et tantis communiter esse scutis, ut ipsa subsistere

debeat, aut nulla. Si aliquando apud P. Danielem, tamquam amicum unanimum, privatim fassus sum, illa omnia fundamenta, quantumcumque ipsis videantur immobilia, mihi æque ac pluribus eruditissimis viris esse suspecta; id feci vel verbo vel per epistolam, tamque familiariter, ut nihil inde metuens incommodi, nequidem retinuerim ejus apud me copiam, qua postea ad mei purgationem uterer si opus foret. Ea autem epistola vel non debuerat ad publicam litis contestationem adduci, vel adduci integra: et tunc constitisset lectoribus omnibus, etiam Carmelitis, quam sincere candidèque in hac causa processerim; et quam ex animo voluerim declinare certamen, rebus, ut tunc erant, meis studiisque perquam incommodum.

8 Pergebat ille nihilominus provocare: et num. 804 aliquam nobis, ex multis quibus nititur, auctoritatem adducens, aut illam, inquit, debent admittere (quod vero de illa dicit, etiam de ceteris intelligi voluit) aut fortiosem opponere: aut, si illam contra totius Ordinis indubitatam acceptationem habeant suspectam, suspectationis efficacem reddere rationem; ne ipsorum nuda stet pro ratione voluntas: quæ si sufficeret, actum esset de Vitis et Actis Sanctorum, quibus, operose et laudabilissime incumbunt. Talibus provocationibus, per paginas triginta duas late deductis, constricti, et veluti tormentis eculei ad intima cordis arcana patefacienda uacti, quid faceremus? Impetraverant illi quidem ab omnium prædictorum inscio Reverendiss. P. N. Joanne Paulo Oliva commendatitias ad nos litteras, quibus monebamur, ne fundatorem Eliam vellemus ereptum Carmelitis, id se timere significantibus: eorum enim sententiam, si confirmare non possemus (quod imprimis optasset) haud tamen esse oppugnandam, scilicet propter bonam pacis inter Ordines servandæ. Verum ubi Judex ille æquissimus, viso libro, deceptum sese, nosque non aggressores sed defensores fore intellexit, respansum, tanta cum importunitate ac violentia extortum, reddere permisit; eo etiam libentius, quod promitterem, plusquam dimidiam eorum, quæ præparata habebam, partem rescandam (quod et feci) nihilque hac vice definiendum a me circa Eliam, fueritne veri nominis monachus seu religiosus, essentialibus tribus votis religiosorum adstrictus, id enim posse differri in Julium: sed solum rationes reddendas nostri silentii, de Ordinis, ab eodem ut prætentur, instituti, successione usque ad Bertholdum, quam si reciperemus, omnes fere totius Orientis monachos et magnam partem Occidentalium teneremur Ordini isti expresse adscribere in Opere nostro. Facere autem istud intendebamus, non illam originem successionemque neganda, sed solum demonstrando, quanto jure suspectæ nobis sint auctoritates, quibus illa hactenus probata fuit; animo videlicet sic comparati, ut si certiora istis et meliora producerent, continuo in eorum sententiam manibus pedibusque iremus.

9 Interim occasione Alberti Legislatoris, quem Ordo colit VIII Aprilis, putavimus nos agere posse de Ordine, qualis ab optimo minimeque suspectabili MS. codice (quem, propter erantam ex eo S. Petri Thomasi Vitam, numquam sine osculo contingere solebat P. Daniel) dicitur seculo XII cœpisse; et quidem secundum Auctorem Græcum, Bertholdo cœvum, ex revelatione Prophetæ; adeo ut saltem hoc titulo possent eum Carmelitarum suam appellare Fundatorem; sicuti Ordo Servorum S. Mariæ, ob similem revelationem, illam nuncupat Fundatricem suam. Auctor ille, et eorum quæ scribit pro parte testis oculatus, Joannes est Phocæ, inter Synmicta Atlantiana editus: qui visitantis anno MCLXXV locis sanctis, eadem ut invenerat peculiariter libello descripsit; in quo denique veniens ad Carmelum et ad Prophetæ Eliæ speluncam; cum dixissent, tempore, quod omnia in senium impellit, et gentium incursionibus variis, penitus abolitum monasterium magnum,

ut absisteret captis.

E

Quare, accepta respondendi facultate,

F

per occasionem illustrandi Acta B. Alberti Patriar.

ordinis originem ex teste oculato elicit.

A magnum, quod eo loci antiquitus fuisse monstrabant
 structurarum vestigia adhuc residua : Ante aliquoto,
inquit, annos quidam Monachus, dignitate Sacerdos,
 capillitio albus, e Calabria oriundus, ex Prophetæ
 revelatione in montem appellens, ea loca.... vallo
 perparvo cinxit, et turri ædificata, temploque
 non ingenti extructo, Fratribusque ferme decem
 collectis, etiamnum sanctum illum ambitum colit.
Cum ergo ex S. Hieronymi et ceterorum, quicumque
post illum sacra loca descripsisse noscuntur, constanti
silentio, confidrem me persuasurum rarissime pertinaci-
bus, locum, Eliana Anachoresi olim nobilitatum, saltem
per septem secula non fuisse inter illa numeratum, quæ
pietatis causa frequentabantur a fidelibus peregrinis; et
si quod antea ibi fuerit monasterium, desertum jacuisse
ac desolata usque ad Bertholdum (qui licet non nomi-
nabatur a Joanne, certo tamen ab illo designabatur)
consultius longe facturus mihi videbar, si Ordinis, qua-
tenus Europe est notus, historiam a Bertholdo inspicen-
dum suaderem. Deinde ex certis jam cognita ejusdem
Bertholdi patria, ætate, ac numero primorum sociorum,
pro conperto habere me credidi, contrarias eis recentio-
 rum longe scriptorum relationes, similes esse porten-
 tose (ut Ughellus in *Vercellensibus Episcopis loquitur*)
 narrationi, quam de Alberto (æque ac de aliis antiquis
 nonnullis Ordinis sui Sanctis) instituunt scriptores
 Carmelitæ, Saracenus scilicet et alii : licet prior profi-
 teatur se Sanctorum originaria, e genuinis fontibus,
 robusta et constanti fide, proprio recudere stylo,
 apocryphis omnino exultare jussis.

B
 10 *His autem semel statutis, et exinde per necessarium*
coasequentiam educto, quam levis momenti esset præ-
tensa traditio de Ordinis eo tempore amplitudine per
universam Palestinam; cujus amplitudinis neque Re-
gula, si ab Alberto data, ullam præferebat indicium,
nec prima ab Honorio III pro eodem expedita Aposto-
lica bulla; cum multa docere possem præterea circa
modum originemque Breviarii tum primum assumpti,
ex usu ecclesiæ sacri sepulchri, et formam Carpitæ seu
Barratæ cappæ, quod esse suæ Religionis signum de-
finivit Capitulum Ordinis generale, sex annis prius
quam ut mutaretur, Londini in Anglia celebratum;
magnum obscurissimis illis initiis credebam me lucem
allaturum, ordinando primorum Priorum chronologium,
errores plurimos corrigendo, ablegando supposititios quos-
dam auctores, ac sic demum ad notiora ipsis, expeditiora
nobis, historiæ Carmelitane tempora transeundo. Postea
vero admirandus comperi, me, quod nescieram, in
istis omnibus secutum Wilhelmi Tyrri Continuationem
 C
 insignem, ab annis centum ac triginta circiter typis
 datam, cura et diligentia Philiperti Poyssevoli, ad
 Fanum D. Morandi sacris Præpositi, Philippo autem
 Pio Basileensi Episcopo ab auctore suo Joanne He-
 rold Hochstetensi circa annum MXXL dedicatam : cujus
 hæc sunt formalia verba lib. 3 cap. 3, Est Carmelus
 mons in Syria, mora tam aliorum Prophetarum
 quam Eliæ ac Helisæi nobilis. Hunc locum sub Al-
 merico Hierosolymitano Patriarcha insederant Ana-
 choretæ; ac cum sparsim circa eum agitent, †
 tandem coivere ad fontem qui Eliæ dicitur, uni qui
 honesta præcipiebat humiliter parendo, sine tamen
 certo instituto, sive peculiari cultu, † sine cerimo-
 niis. Albertus postea Hierosolymitanus, sub Innocen-
 tio III Patriarcha et Legatus, certas observationum
 regulas iis præscripsit; addidit et vestitui normam,
 pallium scilicet versicolore ex albo et canasino †
 circulatum, Eliam ejusmodi cultu ornatum inces-
 sisse, Basilium ea vivendi forma usum fuisse asse-
 rens. Erat tam gratus Propheticus Pallii habitus,
 non solum Christianis sed etiam barbaris, ut magnis
 Sultani eleemosynis sed etiam barbaris, ut magnis
 Sultani eleemosynis familia tota sustentaretur locu-
 pletareturque : sed Pontifici Romano Honorio IV
 non admodum probabatur, vel quod non Romano

ingenio excogitatus aut confirmatus, vel quod Reli-
 gioni circulatus versicolorque habitus convenire non
 videretur. Igitur album illis pallium datum, ita ut
 dum sub eo canasinati essent, uterque color illis
 retineretur. Quod ubi factum rescit Melechsaites,
 tanta ira exarsit, ut congregatis copiis cœnobium
 invaderet, expulsisque omnibus incendio et fanum et
 cœnobium destrueret.

11 *Rebus ad defensionem nostri silentii in Martio,*
et ad supplementum affectatæ ibidem brevitatæ circa Ber-
tholdum atque Cyrillum, in eum modum comparatis;
collectis etiam summam rationibus, ob quas supposi-
tionis suspecta habere possemus scripta quædam, edita
sub nominibus Josephi Antiocheni, Sanctorum Dorothei
atque Epiphani, Joannis Hierosolymitani, Patriarchæ,
Luitprandi aliorumque in Hispania Pseudo-Dextero
succenturiatorum, Leonis Papæ IV, et aliorum sex an-
tiquorum Bertholdo Pontificum, ipsius Bertholdi atque
Cyrilli, Enochii quoque Hierosolymitani, a quo S. An-
geli vita esset, Patriarchæ : his, inquam, sic collectis,
inspectis etiam accurate expensisque indubitatis aliis ac
certis Ordinis ipsius monumentis antiquis; composui
prohæc satis de B. Alberto, tamquam Ordinis Legis-
 E
 latore, Commentarium, et Partem 2 Propylæi anti-
 narii, ad amolendas aliquas inventiones novissimas de
 conventuum quorundam Europæorum antiquitate,
 contrarias ipsi Breviario, Pontificum assertis, scriptoris
 cœvi Joannis de Samwico expressissimæ assertioni,
 docentium, quod, ante Latinorum regnum in Syria
 collapsum, Professores hujus Religionis numquam
 proposuerunt extra Terram-sanctam habere ad ha-
 bitandum aliquam mansionem suæ Religionis; quod
 sub Honorio III in Europa Ordo esset ignotus; et
 quod sub Innocentio IV ad cismarinæ partes se con-
 ferre coactorum, propter incursum barbarorum, eo
 aspirabat affectio, ut per Apostolicæ pietatis auxi-
 lium statim consequi valerent etc. Ita prodit Aprilis
 noster : in quo ad scopum intentum attigerim, meum
 non est judicare : sicut nec ipsorum quid effecerint,
 compilando secundam Armamentarii Carmelitici partem,
 eique addendo Indicem præ ipso libro injuriosum, ac
 dicam falsum, dum multa veluti probata designat, quæ
 auctor vix usus erat verbo tangere, saltem non ut sibi
 certa asseverare.

12 *Pro me interim judicavit, prius quam pars illa*
2 componeretur, communis utrimque amicus et censor,
tunc Archiducanus Antuerpiensis, et Episcopalis Gene-
ralis Vicarius, postea etiam Episcopus noster, sed tem-
 F
 pore, eheu! nimium brevi, Aubertus vanden Eeden.
 Qui non contentus approbatione illa generali, quam de-
 dedit Aprili toti præfigendam; de meo isto tractatu ro-
 gatus ferre nominatim sententiam, in hæc verba eam
 manu propria descripsit, postquam non semel, sed his uc-
 ter considerasset singula. Legi attente vitam S. Al-
 berti, ex Canonico Regulari Episcopi Vercellensis
 ac demum Patriarchæ Hierosolymitani, per R. P.
 Daniele Papebrochium ex variis auctoribus con-
 cinnatam : in qua Regula Patribus Eremiticis, in
 monte Carmelo degentibus, præscribitur; et alia con-
 tinentur, quæ ad fidem historicam conducunt. Eam-
 dem ergo typis evulgari posse censeo, non obstante
 quod antea approbaverim Armamentarium Histo-
 rico-Theologicum Carmeli, a R. P. Francisco Bo-
 næ-spei, Ordinis Carmelitani nuper Provinciali,
 compositum. Etsi enim Traditiones S. R. Ecclesia
 admittat : non tamen omnes tamquam de fide cre-
 dendas præcipit; nec rejicit si quæ contra prodeunt
 a veritate non aliena, prout hæc Vita continet : et
 amica hæc concertatio tantum deservit ad oblite-
 randas cicatrices ex Armamentarii tractatione, veri-
 tatis tuendæ causa. In quorum fidem hæc subscri-
 psi. Datum Antuerpiæ, XII Septembris MDCXXIV.
 Sed fore visa et lecta parte secunda Armamentarii ali-
 ter

qualem G.
 Tyrri Conti-
 nuator des-
 cripsit,

D
 AUCTORE D. P.
 et examinavi
 fidem alia tra-
 dentium:

approbante
 Auberto
 vanden
 Eeden,

A
AI CTORE D. P. ter censuisset. Vidit et legit; atque non modo non aliter censuit; sed jam Episcopus et totius plus quam septuagenarius senex, ultro ad nostrum accessit Musæum, testaturus animi sui sensum gravem, propter pandon-
ficum, ut aiebat, ac minime liberalem scriptionis, nihil solide concludentis, stylum. Unde colligis, minime permissurum fuisse, si vixisset, ut illa hic Antuerpiæ recederetur, ottereturque Speculo Carmelitano R. P. Danielis a Virgine Maria, sicut nunc factum, contra expressam mentem auctoris defuncti, communi Typographo Cnobbarosæpe dum viveret protestati, suo incipere appariturum nihil, quo nobis videretur esse infensus.

quæ postea Episcopus nostris contrariam reprobat.

B 13 Quid autem secundum illam partem recedi permisisset sapientissimus Præsul? qui prius quam tale quid esset decretum, aut forte etiam cogitatum; admittere noluit oblatam sibi Dedicatorem Speculi prænomi-
nati, quamvis hoc apud eum laudarem, nostroque consilio dicereimus ab Auctore compilatum, sicut ex Prefatione, ante plures annos impressa, nobisque ab ipsomet auctore ostensa, appariturum affirmabamus. Causa vero, cur Dedicatorem istam repudiaret, non erat alia, quam quod primo in aditu præferebat auctoritatem eruditissimi viri avunculi sui, *Juberti Myræi*, τῷ Μυραίου; quasi is historię totius Carmelitane designasset Idem, quando inter scribendum a libraria initia, minus ad veri falsique discrimen exercitatus, quam fuit postea Belgicas Antiquitates tractando factus, permisit suo illi libello (cui ad aliorum similium normam simplex titulus erat Origo Teresianarum) alium titulum præfigi, a sua consuetudine et ab ipso sæ scriptivais argumento alienissimum; nec non alloquium ad Lectorem sibi abtrusum, conforme titulo, quo promittuntur Ordinis Carmelitani, ab Elia Propheta primum inchoati, ab Alberto Patriarcha Hierosolymitano vitæ Regula temperati, a B. Teresia Virgine Hispana ad primævam disciplinam revocati, origo atque incrementa. Quæ omnia, ex nota sibi avunculi mente, omitti volebat Illustrissimus Dominus; et libellum prædictum genuinæ sæ simplicitati restitui, quando Myræi operum omnium coordinatorum editio nova, quæ paratur, procederet.

Eadem nobiscum sentit Carmelita eruditus,

C 14 Sed quare probationem Operis nostri, improbationes adversi aforis quæro? Ultro se mihi ipso ex Ordine Carmelitano obtulit approbator, ratione Gallus, genere perquam illustri nobilis, officio non parvo inter suos spectabilis, et (quod caput est) animi sinceritate et rerum historicarum tractatione insignis: ejus epistolam, tunc loci ac personæ nomine, juvat hic uttere. Quid sentiam de iis, quæ in Aprili suo scripsit Rever. vestra de nostro Ordine, latius aperiã occasione commodiori. Dicam interim, quod in plurimis non recedo a vestris assertis, eoque minus quo plus studii et laboribus per multos jam annos consumpsi in iis ad fundum disquirendis. Veritatem amo, non commenta, quibus undique repleta est historia Ordinis: a quibus utinam semel bene repurgetur! Sarraceni in Menologio absurditates sæpius demiratus sum: tentavi aliqua conciliare: sed frustra, præsertim in Alberto Legislatore. De aliis nunc taceo. Meam mentem circa illas meritas sæpe discretioribus quibusdam e nostris aperui: et plura, de quibus agit Rev. V. antequam illa vidissem, jam olim judicavi: unde non difficile erit excusare Rev. V. (quod etiam præstiti, et quantum prudentia patietur præstare pergant) quasi ad hæc scribenda aliena aggressionem impulsam. Utinam de Armamentarii Auctor tavisset, nec vobis occasionem dedisset discedendi a proposito olim facto! Utinam et imposterum taceat! quod vix crediderim. Sed de his modo satis: alias data opportunitate pluribus. Interim maxime laudo tractatum de diplomatis discernendis, qui super omnia placet. Apprecor felicia Rev. vestræ festa Pentecostalia, rogoque Dominum, ut ipsam divinis sancti

D Spiritus charismatibus replere dignetur, ut Ecclesiam doctissimis suis lucubrationibus ditare festinet. Hoc voveo: hoc opto.

15 Quisquis hæc leget, sine dubio cogitabit, in eodem Ordine plures ejusmodi Nicodemus esse, qui gaudent a me prolata veritatem; quam ne ipsi palam profiteantur ac turantur, prohibet justus metus ab indiscretiori sibi quoque noto Fratrum quorundam circa hæc partem zelo. Nec sane eis suasurim ut se prodant, nihil profuturi rati, sibi vero plurimum vocaturi, in hac præsertim Flandrobeltica Provincia. Si nunc, quemadmodum sæculis præcedentibus, plures ex religiosis Ordinibus ad Prælaturas Ecclesiasticas assumerentur, plures forte haberet ex ipso Carmelitano Ordine approbatores labor noster, etiam manifestos. Sic enim passim videmus fieri, ut qui factione potius quam ratione præoccupati meliora vel cognoscere nequeunt vel profiteri non audent; postquam occasione aliqua fuerint emancipati, incipiant mente ac judicio severiori uti, ac minus probare aut plene etiam improbare quasdam opiniones, quas antea cum aliis defendere conabantur, aut saltem nolebant sevi apud se dubias esse. Libet hujus rei testem suscitare mortuum (mortui enim jam non amplius habent quod timeant) nec tamen quia mortuus, rejiciendum, quia de eo nihil scripturus sum, quod ad Patrum Danielis atque Francisci prænominatorum notitiam, et per ipsos ad plurimum adhuc superstitem conscientiam non pervenerit vivente, nec parum forsitan obit passos; longe autem prius quam nos de Aprili nostro cogitavimus, toti post Romanum iter intenti Martio. Est is R. P. F. Ludovicus Jacob a S. Carolo, Ordinis Carmelitarum alumnus, variis libris editis clarus, quos omnes Parisiis in suorum conspectu composuit et imprimendos curavit.

nec pauci forte assentiantur in animo.

E

P. Ludovicus Jacob Carm. Parisiis,

16 Hic anno MDCXXII mense Septembri, visitanti sese P. Henschenio dicit, scio quod Rev. V. perquam amica sit P. Danieli, id enim apparet ex ejus Proloquio ad Vineam Carmeli, cujus ecce hoc anno editæ exemplar: noveris autem omnes A. et L. sordes in eo libro resuscitari. Nollem ego sic loqui: sed verba defuncti non debui alterare. Nam quod A. spectat, humana non est addere afflictionem afflicto, et graviora forsitan quam commereit passo. De L. vero sic sentio, ut me ipsumque magna injuria affectum putem ab eo, qui verba mea in ejus contumeliam interpretatus est: credulitas enim nimia, a qua eum optarem immunem fuisse, ipsi enim tam multis communis est, ut veniam facillime mereatur; alioqui laudatur a me propter sinceritatem, qua verbotenus produxit verba allegatorum a se textuum, et hoc suo facto commoditatem reliquit aliis, de tota re per se ipsos judicandi. Utinam sic fecisset Saracenus! Nec ipsum L. nec tam multos alios traxisset in labyrinthos inextricabiles. Cupit id agnoscere, necum agendo, R. P. Daniel a Virgine Maria, non seriat mihî protestatus, se Saraceno, manifesto mendacii, jam nihil amplius credere: in quo proposito utrum persisteret, erit ex operis, tunc ultra medietatem impressi, posteriori parte astimandum. Atque hæc per parenthesis dicta sunt. Pater ergo Ludovicus Jacob, captum prosequens sermonem; Ut intelligas, inquebat, quam longe alterius mentis sim, in Bibliothecam Carmeliticam opus jam ferme paratum prælo, quo ab Alberto Legislatore nostro exordior: qua enimque enim illo et Bertholdo primo Priore antiquiora esse prætenduntur, non sunt nisi somnia nostrorum. Utinam præstantissimum opus in sua origine non fuisset suppressum! Quod si abolitum penitus non est post mortem auctoris, libenter ipse prælo darem, ne pereat, aut in alicujus manus deveniat, qui alienos sibi labores supponens, ea omnia adiciat, quæ penitus noluit alter attingere. Utinam et superstes adhuc foret R. P. Philippus Lable; (dum ego tunc pejuscule habens domi attingebam) comitatus P. Henscheniam illa die, et totius colloquii fidelissimus

contempta majori antiquitate,

F

ab Atherto orditur bibliothecam Carmelit.

A *fidelissimus testis!* Hunc tamen defectum utcumque supplet R. P. Fr. Jacobus Quetif, eruditissimi viri Francisci Comlesisii apud Praedictores in conventu Annuntiationis dignissimus successor, nuperrime mihi per litteras pridie Kalen. Octobres dotus testatus, quod nonnulla studiorum consuetudine conjunctus cum P. Carolo, praesertim dum apud optimum Hartzei Senatoris Amplissimi parentem degeret, saepe ex eo audivit idem quod nos, nimirum ab Alberto tantum ductum sibi esse Bibliothecae Carmelitanae exordium, ex eo quod anteriori nutarent. *Vir dubitem, quin Parisiis alii plurimi similia ab ore ejus acceperint, quos requirere non est operae pretium: pato enim quod Patres Carmelite fidem habebunt etiam soli Henschenio, jam octogenario, et de reddenda Deo factorum dictorumque omnium ratione quotidie cogitanti.*

17 *Credidit certe jam olim P. Franciscus Bouæspei, eaque occasione in P. Ludovicum, quidem, tunc adhuc viventem, evomit convitia, qualia minime decebant a Fratrem in Fratrem jaci: contra nos autem concepit bilem, quam post annos septem putrefecit; iterumque recoctam deinceps fovit, in secunda parte Armamentarii promendam. Ceterum quod initio vehementer reluctantes Fratres sui discipulique coegerint iterum ad morem scripturae infelici manum, id quocumque animo ac stylo sit factum, non modo non indigne fero; sed etiam agnosco, nonnullos ei me debere gratias pro notatione duorum vel trium ex aliena informatione erratorum, et mendarum aliquot typographicorum, tam suo loco ac tempore ea paratus corrigere, quam alia recte constituta turri contra interpretationes impertinentes verborum meorum, imo et cogitationum accusationes, comparationes disparatas, querelas intempestivas, paralogismos continuos, tautologias insulas, quibus librum istum, non causam impleri censent plurimi, qui nostra cum istis sic contulerunt, ut ea in proprio fonte suoque nativo contextu legerint; non vero distracta inter alienos discursus: ex quo capite vellem non mererentur argui illi, qui oblatam sibi Armamentarii partem secundam videntur approbavisse.*

Ego, si porro cogar, ad ulteriores apologiam,

sex capitibus breviter concludam,

18 *Cum autem adversus ista tueri me meaque scripta cogar, non id faciam, uti haecenus, velud aliud agendo, sed pluma ac facili ratione. Primo enim docere conabor, ubi, quando, et quantam vim habeat argumentum negativum, quod uti nullum aut stramineum passim a TRIUMPHATORE exploditur. II. Sigillatim ferrurram scripta sub auctorum praenominatorum titulis obijci solita; ostendamque argumenta, ex quibus sustinui ea alienis et temporibus et nominibus supponi, haecenus manere inconcussa; proinde neque S. Cyrillo, nec alii cujuscumque et quantumcumque aestimationis viro, ullam fieri injuriam, quando auctor alicujus scripti, sub nomine Cyrilli v. g. perperam obrusi et vulgati, causa brevitas et phrasi in latibus usitata, vocatur Pseudo-Cyrillus etc. III. Demonstrabo quam erigua et quot erroribus atque gratuitis conjecturis implicati usque in nostram aetatem fuerit penes Ordinem scientia, de vita et actis antiquorum sanctorum Sanctorum, puta Bertholdi, Alberti, Cyrilli, Angeli, Simonis, Avertani, Petri Thomasiai etc. evincuntibus id monumentis coarborum testium: et eum qui haec ex professo et longa experientia tractat, non impingere in id quod dicitur vulgato adagio, stultum plus videre domi propriae quam sapientem alienae. IV. Velut consequens ex priori educetur, quantum intersit inter eum credibilitatis gradum, in quo Societatis aliorumque hujus aevi historiarum scriptores consistunt; et eum, qui dari potest scriptoribus Carmelitis, post tot secula, circa res marinas, et, si verae fuissent, apud antiquos scriptores nequaquam praetereundas, asseverantissime loquentibus aliena ab iis, quorum indicia nunc habemus in eorundem, ad quae res istae pertinent, temporum scriptoribus, ut sunt Joannes Phocæ, Albertus in Regula, Pontifices in*

haecenus nihil solide respondentium esse

primis Bullis Ordini datis, Summicus etc. v. Expendam irquiparationes ex editis per nos Sanctorum Actis desumptas nihil ad rem facere; nosque eorum aliqua reprobanda, aut examinandis severius quam antea factum erat, non solvere sed adimplere legem, ab initio firmam, de veritate punitim eruderanda, et libere proferenda. VI. Denique aliud nihil concludam, quam praetensas Carmelitani Ordinis antiquitates ejusmodi esse, ut de iis possit non imprudenter dubitari; atque ipsos dubitantes nullam facere injuriam Ordini, sive cum de illis agere subterfugiant majoris boni respectu; sive cum loqui coacti tandem ingenuè confitentur, quid sentiant; quorum primum in Martio, secundum in Aprili. Atque hac ratione, credo, abunde satisfacturum me intricatissimo obscurissimoque uictori Armamentarii, etiamsi non sequar vestigia ipsius, conferendo Caput Capiti, Paragraphum Paragrapho.

19 *In tali porro disputatione non potero non dulenter ferre, quod totus Ordo, tamquam magis idoneum non habentis, vice, in eam sese ingesserit homo, Scholasticis disceptationibus nomen quidem aliquot non immerito adeptus; sed principiorum Historico tenendorum omnino rudis, et nihil non negare paratus, quod effatis suis viderit adversari. Exemplum vis? Lege quae congestis pro asserentis Florentinae fundationis tabulis, tamquam seculo VII confectis, et imprimis vide deductum num. 611 ac seqq. ubi de zyfris disputat, quorum usum ante bella sacra minime notum fuisse Europaeis dixeram; rem utique vel mediocriter eruditus tam notam, quam vulgo constat typographicam artem non esse apud nos multo antiquiorem duobus seculis. Si veritatem asserit mei explorare volenti erant ignoti scriptores Arabes, Graeci, Latini quos consuleret; si nec ad manum erat Athanasii Kircheri Arithmologia, ubi parte cap 4 fase tractatur de zyfrarum sive numerorum hodierna die usitatorum origine et fabrica; non deerant mille locis evenda MSS. volumina, originaliter Regum Principumque diplomata, authentica emptionum venditionumque instrumenta, indubitabilia sepulcrorum vetustorum epitaphia, ex quibus, si fieri potuisset, majoris antiquitatis pro dictis zyfris peterentur exempla: erant etiam Notarii grandævi Florentinae atque Coloniae, (ubi originaliter extare dicuntur quos nos falsi arguimus documenta) qui, si zyfrarum usus tam antiquus istis in urbibus fuit, sicut praetenditur, plurima ad eum confirmandum monstrarent exempla.*

a scriptore tam inerudito,

E

ut zyfrarum originem ignorans,

20 *At talia querere operosum nimis nullique ratione necessarium visum est homini, habenti Italiae sacrae novem tomos, et Conciliorum generalium longe plures, in quibus Regiarum chartarum et Pontificalium epistolarum alique inveniuntur cum zyfris istis hoc seculo impressæ, quae persuadeant non Arabes ab Indis seculo X, non Hispanos ab Arabibus seculo XIII zyfras ipsas accepisse, sed eas diu ante sic fuisse cognitæ Europæis, ut a plurimis seculis, et verosimiliter a primitiva Ecclesia, earum vel numeralium litterarum usus fuerit arbitrarius. Io! Ter io! Io Triumpe! Veteranus, atque in isto argumento optime exercitatus pugil (utor verbis R. A. P. M. Jacobi Emanus S. T. D. Professoris Colon. approbantis partem 2 Armamentarii) novitia Henscheuï et Papebrochii tela, in argumentis mere negativis aut conjecturis, in solo vaniloquio fundatis. . . consistentia. . . per antiquissima ei indubitata monumenta. . . adeo fortiter atque viriliter constrinxit, elisit, atque enervavit, ut vere de iis illud Davidicum dici possit; Sagittæ parvulorum factæ sunt plagia eorum, id est, veluti quæ a pueris evibrari solent, ludicrae.*

F ab initio Ecclesiae usitatas fuisse sustineat.

21 *Sed heus, bone vir, priusquam triumphum canas eruditissima ista responsione relatum, necdum bene viso hoste, necdum victo; interrogabo ego te verbum unum. Serione credis, quod tuus iste exercitatus Pugil, resolutiones suas historicis fere ex tempore solitus in chartam*

non consultis ad probationem originalibus MSS.

A chartam conjicere, sicut Theologicas fundebat ex cathedra, in illis scholarum exercitationibus, quas Disputationes de Thesis certis propositas appellatis, ubi laus omnis est habere in promptu quod statim respondeatur argenti, et ambiguum vel conjectaneum responsum potius dare quam nullum (hunc enim stylum totum opus ubique sapit, et maxime hoc loco) credisne inquam, sollicitum fuisse illum, aut tantam sibi indulgisse moram, ut ipsorum diplomatum ab Ughello citatorum et ex eo mihi objectorum originalia, iis ubi asservantur locis inspicienda curaret, atque ita ex certa scientia diceret, vere ea notata esse per zyfrus? Ipse quidem parvum mihi fidem habet, simpliciter asserenti aliquid a me compertum, visum, aut factum; sed satis liberaliter mendacii insinuat: tamen nec in hoc ausim eum de me mentium dicere, sed opinione sua falsum: sua autem fide asserenti quidpiam visu, auditu, aut fama cognitum, sine hæsitatione credam. Nunc cum in hoc de quo agitur casu, diligentia, quam requirimus in istis adhibita, non modo non adhibeat fidei suæ vel alienæ assertores. Notarios publicos, sicut maximo cum strepitu fuit uno alterove loco, in causa facti nihil ad principalem quæstionem pertinentis, sed ne quidem privata sua, qua mihi sufficeret, fide asserat, eo se commisum; præsumere non debeo hanc ei curam fuisse in præsentem de litteris numerabilibus et zyfris quæstionem. Atqui, si de instrumentorum ab eo, ut dixi, allegatorum tenore est quæstio; sufficit fideliter descripta copia, et talem apud Ughellum aut alium quemcumque inveniri, par est credere. Ast ubi de characteribus agitur, Romanie au Longobardici? veteres aut novi sint? per zyfras an per litteras numerales signentur anni? quis nisi præsens oculus arbitrari poterit? Hinc in meo Propylæo antiquario ipsas etiam characterum formas spectandas exhibui; et inter alias unam hanc quoque esse viam ostendi, qua verum a falso possit discerni.

22 Scire ergo nunc vis, quam vitream ac fragile scutum istud fuerit, quo TRIUMPHATOR telum excepit istud quæcumque o me intortum? Copistas, uti nunc barbari appellant, atque Typothetas (si cum illis Tibi negotium aliquando fuit, uti est vobis quotidie) consulas studeo; et statim habebis confitentes; primos quidem, se, quia vel omnino nesciant vel non assuerverunt Romanas seu numerales litteras, quales in originalibus reperiantur, exorare, ad signandos numeros sapius uti zyfris; secundos vero idem crebro facere, vel quia majusculis M, D, C, L, X, V, I, toties uno in folio replicandis, quoties opus foret, desunt in typographiis non instructissimis instrumenta, vel quia sic ante ipsos fecerunt alii, vel quia linearum conformandarum symmetria id postulat, aut ex simili aliquo necessitatis commodæ respectu. Porro sicut isti, ab illas, quas dixi et alias causas, pro numerabilibus litteris zyfras substituendi licentiam sibi liberaliter arrogat: sic e converso cultioris Latinitatis aut venerandæ antiquitatis professores, non minus quam barbarismos in sermone, barbaricas in scriptione notas cavent; neque hodie, quando communissimus est usus zyfrarum, egras quam ex habent commoditates præponi patiuntur usui Romano, Europæ toti per tot secula communi. Nos in nostro opere eam moderationis viam inimus, ut in ipso antiquorum auctorum contextu nostrisque in Commentariis fere utamur litteris numeralibus; etiam cum ex originalibus, hac nostra ætate primum confectis zyfrasque hebetibus, referimus quidpiam; in Annotationibus vero ac marginali contextus plenioris epitome, adhibeamus zyfras compendii causa. Apud Ughellum et Compilatores Conciliorum nullum certam invenio regulam quam seculi sint: hoc solum video, neque illis neque nobis venisse in mentem, ut credi vellemus ea quæ ex codicibus chartisque vel navis vel antiquis edimus, sic edere, ut nec punctum, nec litteræ forma mutata sit arbitrio nostro, adeoque ex

libris sic editis scribi non potest, utro modo numeri sint originaliter scripti, nisi cum ad rem facit hoc ipsum cura singulari notare.

23 Non esset difficile, pari modo, quo circa zyfrarum antiquitatem usumque repressa est jactantia temere exultantis, ad ceteras neque eruditæ TRIUMPHATORIS resolutiones progredi, quibus ille secundam partem Armamentarii tui instruxit, studium et operam conferentibus fortissimis septem bellatoribus, et toto numerum discipulorum lectis, sicuti Antwerpia jactabatur in principio suscepti operis: sed istud neque locus hic, neque propositus nunc mihi scopus patitur. Quin imo diu multumque dubitari, nec adhuc certo possum statuere apud me, an ventosæ illius machinæ armamenta contemnere debeam, ac si nusquam extarent, juxta consilium plurium eruditorum virorum, atque ita laboris, chartæ et temporis compendium facere; an vero peculiari Commentario prosequi cavillationes evasionesque singulas. Si enim Magistro similes discipuli sunt, oleum profecto et operam perdam disputando cum iis, quos quidem facile sit convincere, efficere tamen ut se convictos fateantur aut etiam intelligant, difficillimum, exerceante hinc sua passione, inde fundamentalium ad res historicas cognitionum imperitia. Ex his nunquam duobus capitibus factum est, ut quocumque modo cum iis egerim, convitta retulerim.

24 Dixi caudile, quod respondere coacto necesse esset convellere figmenta quædam, alieno sub nomine fullentia? Sathanico furore, odio, ira dicebar, vindictam, quam unis forte commoverit, expetere ab Ordine universo, qui ista pro veris Joannis, Cyrilli etc. scriptis recipiebat. Simularit aliquid, et negavi me velle prætentam Ordinis ab Elia processionem oppugnare? (sicuti revera nec volui, nec volo, modo ipsa mihi aliunde quam ex prædictis probetur) Ipse P. Daniel, quem virum esse mansuetissimum credideram, ex suo et Prioris utriusque, regentis, atque officio functi sensu, rescribit, quod utar politica quæ non videntur christiana nedam religiosa, sed nec humana: quo lecto Episcopus noster Aubertus, Restat ergo, inquit, ut te diabolica usum voluerit dicere. Disputanti excidit animosus aliquid? Non rationibus pugnare censeor, sed sarcasmis, satyris, atque convitiis. Veritatis eruditatem condivi suavitate aliqua verborum? Continuo audio, Molliti sermones ejus super oleum et ipsa sunt jacula. Docui quid Barra, quid Carpita, quid Melotes sint, atque unde seu ex qua lingua sumptæ voces? Rideor ut Grammaticus, quasi ista scilicet debeant a Theologis disci. Cum vero propositum mihi esset, non texere apologion manifestum, sed historiam, in qua varix utilitatis eruditio admixta, mihi Lectorique meo fastidium illud tolleret, quod solet reciprocas altercationes comitari; incredibile est, quomodo etiam innocentiissime dicta, nec ulli invidiæ contradictionique obnoxia, convitus sit TRIUMPHATOR commutare in sagittas; quibus negotio facili auferens acumen quod ipse dederat, infinitis sui scripti locis de imaginario hoste prostrato sibi plaudens, tela, vere straminea, sed sua, comminuta, contrita, dissipata jactat, neque in singulis hallucinatum, hallucinatus ipse, arguit. Similiter, quia assueto nobis stylo et propria Historico veraci modestia sæpe dixi, dubitari posse, mihi videri, aliquem forte opinaturum etc. aliter prorsus quam fit in scholastico pulvere, in quo vix videas dubitantem quemquam, sed plerumque de pulpito velut ex tripode pronuntiare definitivas sententias; explodit mirabiliter illam procedendi rationem; non attendens quanto facilius sit efficaciter demonstrare falsum esse quidpiam, quam circa id, de quo forte nullus idoneus auctor extat, certum aliquid substituere: quo casu prudenti conjecturæ, et lectori curioso fortassis placituræ, locum esse, nemo negaverit, donec aliunde major meliorque lux affulgeat.

25 De ceteris quid dicam? Solus Deus renes et corda scrutatur;

D
Difficile est
sane disputa-
re cum iis,

E
qui certant
non ratio-
nibus, sed
convitiis,

F

sed impressis
dum/axat
allegatis.

etiam in
Societatem
totam ja-
cendis;

A scrutatur; sit tamen aliquando ut evidenter se prodatur passio, et hæc in Armamentario cognosci poterit. Nunc Synopsim eorum quamdam accipe ex Epigrammatibus, quæ mihi unus ex triumphalium pugilum numero, olim forte meus aut discipulorum meorum discipulus, ad Ordinem consilio nostro directus vel commendatione receptus, nomine ac loco dissimulatis, misit Mechliniam, quo divertisse me inaudiverat, non multis post editum Aprilem mensibus, ad reparandas vires, quas prolixus letaliq; morbus penitus exhauserat. Quatuor Epigrammata erant, indigna omnia, quæ lucem videant; itaque sufficere specimen prædominantis passionis vidisse in uno.

Ejicere e cunctis satagis mendacia libris.

Optime: at a vestris incipe, quæso, libris.

Figmentis scateant quod plura volumina, dicis.

Vellem, ne sæcli prima et imago tui.

Te castigatas jactas emittere Vitas.

O Primum Patris fac sit ut ipsa tui!

Eripiunt Socii cœnobia, nomina, Sanctos.

Ergone jam patitur mundus, ut ante polus?

Omnia sequentia disticha tria, ubi furiosus Poeta rabie sue exundantem spumam conficit in Societatem nostram

B ejusque institutorem Ignatium, calumniam sæpe refutatam arripit ex famoso quodam libello, de locis nonnullis quæ olim Benedictini Ordinis fuerunt aut nos translatis, accusante Pontifices Summos et Augustissimos Imperatores, quorum dispositione et publici majoris boni causa id factum esse dignoscitur; exemplo tam noto usitatoque, et vel in ipsis Carmelitarum Annalibus reperiendo, ut mirum sit inveniri potuisse homines adeo obcecatos invidia, qui culpæ verterint Societati, quod alii sibi ducunt honori. Istis ergo omissis, solum legatur quid in me ille, sicuti epigramma sic prosequens:

Jactas, in magnis scribi tua scommata libris;

Quam tibi magna nihil scommata laudis erunt?

Jactas, in magnis scribi tua scommata libris;

Qui magna exiguum scommata ferret opus?

Jactas, in magnis te libris scribere. Quam tu

An magnos poterit scribere nemo libros?

Tam contra veritatem hic mihi impingitur, quod ista jactem; quam ab alia, quod dixerim, Perhibet libellus iste, (Armamentarium intelligens) nostra autem Opera permanebunt. Non nostro ista jactatio fait, sed ipsorummet Carmelitarum querela, quæ etiam ante editionem Aprilis ex ore RR. PP. Danielis et Gerardi audiri aliquoties, dolentium refutationem Armamentarii perennaturam, in magno nostro, ut loquebantur, et solenni Operæ.

quorum
congressum
jur potui
horuisse,

C 26 Finis nullus esset persequi volenti singula. Unum dico, quod in quacunq; Commentarii mei oppositque eidem Armamentarii partem convertam oculos. causam video, cur talia subsecutura prospicienti potuerit debueritque refugere animus (sicut Baronio ad an. 664, um. 24 multo levioris momenti quæstionem inter Italos Gallosque Benedictinos agitatis simam tractaturo) tam densum controversiæ, non unus sed multiplicis, spinetum adire, quod horrebat vel e longe spectare. Apparet certe ex adversariorum dictis factisque, editionem Aprilis secutis, justum fuisse istum animi futurum præsentis horrorem; et tamen Reverendissimis suorum Ordinum Generalibus persuasere, ut inter capita accusationis, contra me ad Societatis nostræ Generalem Præpositum deferenda, numeraretur, quod Baroniana phrasi, eodem quo ipse sensu eodemque respectu, istud quo provocatur stadium appellavi asperum aculeis senticetum. In hoc aliisque similibus nonnullis si ergo forsitan excessi septies, retribuit TRIUMPHATOR ultra septuagies septies; quod sicut ei ego condono libens, ita mihi vicissim a discipulis ejus condonari peto: successoribus Aprilem recognituris mundans, ut quæcumque acerbis responsa vel dicta censuerint, molliunt, mutent, expungant liberrime. Absit enim ut pro hoc illoque verbo,

Maji T. II.

gravius quam ipse intendi accepto, litigium mihi sit cum viris religiosis.

27 Interim congrua duci simplici hæc rei inter nos gestæ narratione muniri lectorem; ne pauci illi qui nos et Ordinem suum conturbant, apud doctos indoctosque insimulare me pergant læsæ caritatis; quasi quietos ipsos, et salvam nobiscum amicitiam modis omnibus cupientes, ad ista contra nos Opusque nostrum scribenda vulgandaque provocaverimus; ob unius hominis factum, improbatum ceteris, infamando (ut aiunt) totum Ordinem, per istam, quom Aetis Sauctorum, haud sane ad tolem finem mihi creditis, inserui ferruginem mendaciorum ac scommatom: sic enim, pro sua religiosa modestia caritateque, loquuntur et scribunt. Equideam melioribus longe studiis intentus parum ad isthæc dictoria commoverer; nisi eadem occasione passim suaderent, et multis etiam persuaderent, in Jesuitas (quorum tamen hæcenus nemo in nostram defensionem se commoverr permissus est, neque ut spero permittetur) recidere culpam scandalorum, quæ hic Antwerpæ (ut de aliis locis toream) patiuntur fideles.

Diversom de re quavis sentire duobus

Incolam licuit semper amicitia.

Hæc lege si mecum agere vultis, Patres Fratresque etiamnum carissimi, non deerit in Opere nostro occasio frequens satisfaciendi objectionibus toties iteratis, fortassis et iterandis. Sin culpas vestras in me meosque socios conjicere pergitis, et eo quo capistis modo rem agere, habetote vobis ambas contentiosæ illius nimiumque stridulæ serræ ausas.

28 Vereor tamen, ne cum nos et Societas pacis amans tacebit, loquantur alii, majores ac plures quam forte vellemus; quemadmodum anno MDCLXXVII ad finem vergente, Illustriss. ac Reverendiss. noster Episcopus supra laudatus fecit, et fecit motu proprio, sicuti postea in os dixit us, qui ad eum missi erant, querelus delaturi contra nos, tanquam consiliu totis noctures. Quid autem fecit? Sacræ Rituum Congregationi Præsidentibus Cardinalibus libellum supplicem offerendum dedit, in hæc verba dictatum, cujus nobis postea exemplum tradidit:

EMINENTISSIMI DOMINI.

Cum in totis Hispaniarum et Indiarum partibus, Belgicisque Provinciis, Catholico Regi, Domino nostro, subjectis, nulla imprimi aut venum exponi possint Breviaria aut Officia, quam quæ juxta Romanum exemplar, cum licentia Ordinarii, in et ex Typographia Plantiniana Balthasaris Moreti hic Antwerpæ prostant et prædeunt; atque adeo pro futuris deinceps impressionibus mea, ut Ordinarii, licentia requirenda sæpius sit: ad munus meum credi pertinere, exponere Sacræ, cui præsidetis, Rituum Congregationi, quod in hisce partibus, et forsitan etiam alibi, ubi magna est fidelium erga Deiparam devotio, et Catholici hæreticis aut vicini aut permixti vivunt, haud levis existat difficultas circa Lectiones pro secundo Nocturno, die xvi Julii recitandas in solenni Commemoratione B. Virg. Mariæ de monte Carmelo, juxta exemplar Officii his adjuncti, et sæpius recusæ, postquam illud, rogante Serenissima Hispaniarum Regina, cum S. P. N. Clementis X præcepto, extensum fuit ad omnes, qui in prædictis Catholicis Regis ditionibus ad Horas Canonicas tenentur. Patres enim Carmelitæ dicunt, scribunt, et prædicant, per hujusmodi Officii Lectiones proprias sic affirmari traditiones suas circa Processionem Ordinis sui ab Elia Propheta, et nomen Fratrum B. Mariæ Virg. de monte Carmelo, jam inde a temporibus Apostolorum eidem inditum, ut de earum veritate amplius nequeat dubitari, absque injuria Sacræ Congregationis ipsiusque Apostolicæ Sedis. Econtra eruditi viri passim in Clero, tam se-

90 culari

D
AUCTORE D. P.

ut satis
probat hæc
simplex
narratio.

E

Quare Episcopus consulens S. Congreg. Rituum,

F

queritur,
occasione
Lectionum
B. M. de
Carm in-
solentius
agi.

A culari quam regulari, existimant, sanctorum Patrum sententiis conformius credi, quod ipsa B. V. Maria prima fuerit, quæ vexillum castitatis extulit, suam Deo Virginitatem vovendo; contrarias autem dictorum Patrum Carmelitarum traditiones nulla antiquarum historiarum suffragatione folcari: adeoque se cum Em. Card. Barono ad annum 1181 num. 13 posse sentire, quod Ordo Carmelitarum, qui in Palestina in ipso monte Carmelo fixere sedem, sub Alexandro III Rom. Pont. sumpsit originem. Non fuisse autem, nec esse putant mentem Sacrae Congregationis aut Apostolicæ Sedis, sive cum dictum Officium in Ordine recitari posse primo concessit, sive cum illud nuper ad omnes Catholici Regis subditos extendit, eju modi assertis ex se dare pondus irrefragabilis auctoritatis; sed in his aliisque monasticorum Ordinum lectionibus, quas illis per sua privilegia componere et imprimere licet solum permissivise habere. Queruntur itaque lædi se ejusmodi Patrum Carmelitarum dictis, scriptis, et prædicationibus; scandalizari imperitam plebem; hæreticis ritus Catholicos ridere solitis, materiam obloquendi præberi: et ideo optant, ut in remedium prædictorum, sacra Congregatio suam circa hoc mentem declarare dignetur: Quin etiam utile fore censent, si liberum cuique relinqueretur, pro Lectionibus II Nocturni in festo Commemorationis prædictæ, usurpare Lectiones præscriptas in simili Solemnitate sanctissimi Rosarii de Homilia quapiam, quandoquidem ad instar hujus facta sit illius Officii extensio. Super his sacra Congregationis responsionem et resolutionem humiliter præstolabor, ut in post futuris dicti Officii impressionibus juxta eam procedere possim, absque ullius gravamine aut præjudicio. Deus Eminentias vestras incolumes servet, 17 Decembris 1677.

AUBERTUS Episcopus Antuerpiensis.

B *29* *Sesquicentense circiter post hæc literis Illustriss. D. Bernardino Cusali, Congregationis istius Secretario, traditus; is qui Illustrissimi Antuerpiensis nomine ipsas obtulerat, convenit die xxvi Februarii MDCLXXVIII prædictum Illustriss. D. Secretarium, petens ab eo responsum quod remitteret Respondit autem Dominus iste: Sacram Congregationem censuisse, communicandas Carmelitanis Patribus utriusque Ordinis querelas et petitiones Illustriss. et Reverendiss. Antuerpiensis; Patres autem illos iis visis respondisse per Memoriale, ejus et originale transcribendum exhibebat, ac pro expectato responso remittendum Sacram enim Congregationem, judicantem, benigne acquiescendum iis quæ proponebant et petebant dicti Patres Carmelitani utriusque Ordinis, statuisse abstinere a novo super his Decreto cogitando, confilereque, incommodis, quæ Illustriss. ac Reverendiss. Antuerpiensis proposuerat, sufficienter occurrere per ea quæ allegabant et præmittent dicti Patres in suo Memoriali. Si tamen idem Illustriss. ac Reverendiss. Dominus imposterum deprehenderet istiquidam ejus generis inconueniens, coerceret ipse ac corrigeret auctoritate qua pollet: aut si quid ulterius desiderabit, iterum ad sacram Congregationem scribat, opportune super delatis provsuram.*

C *30* *Erant tum forte, cum responsum istud redderetur, apud Illustriss. Donatum: qui opportunitate illa utens, non tantum ipsum nobis legendam exhibuit, sed etiam cum adjuncto Memoriali concessit transcribendum; Memorialis vero, post causæ expositionem hic erat tenor. Dicunt, se ubique et semper ex intimis visceribus tenere Beatiss. Virginem fuisse primævam causam, finalem, motivam, ac exemplarem solennis castitatis votæ: ad ejus exemplum, si quid unquam fuit, est, ac erit, veram religionem sapiens in Ordine Carmelitano, prorsus totaliter emanavit: ipsique Immacu-*

latae Virgini unice acceptum referunt, quin unquam D oppositum dixerint. Deinde mirantur, quod ex præfatis Lectionibus aliquis inferat processionem Carmelitarum, cum voto solenni castitatis, ab Elia Propheta, contra stabilitam prærogativam Beatiss. Virginis; quandoquidem nec minimum verbum ibi legitur de Religione instituta, aut Castitate ab Elia constituta. Ad hæc non dicitur ibidem, quod a temporibus Apostolorum titulum Fratrum Ordinis Beatiss. Virginis obtinuerint Carmelitæ: sed dumtaxat, quod sic appellari cœperint propter cultum Beatiss. Virgini ubique exhibitum. *Facile video quo spectet bis inculcata mentio voti solennis, nusquam ab Illustrissimo nominati: sed volo id tantisper dissimulare. An autem et qua ratione possit votum, quo se obstrinxit Virgo, dici Solenne, quarant Theologi, cum disputant de voti religiosi solemnitate; quam esse positivi juris, et ab Ecclesia dicitur post Apostolorum tempora instituti, Romani Pontifices publicis Constitutionibus* docuerunt. Sed redeo ad Memoriale, quoad principale punctum loquens, ut sequitur:*

31 Quantum ad auctoritatem memorati Officii spectat, nihil in eo occurrit præ aliis, continentibus historias antiquas, de quibus exacta illa certa que haberi modo notitia non potest, quæ circa vitas et res gestas Sanctorum, his ultimis temporibus canonizatorum, ut plurimum suppetit: adeoque in eodem loco et gradu est a sacra Congregatione repositum, quem, secundum Catholicorum Doctorum sententiam, possident quam plurima consimilia Officia, in Romano Breviario sine ulla jam controversia existentia.... Quod si nonnulli predicatorum et scriptores indiscerere se gerant, ex nimio ac imprudenti zelo sua dilatantes phylacteria, imponentesque sacrae Congregationi, quod in liberali concessione præcitati Officii nunquam asseruit: opportunum ac efficax non est tale Officium derogare, vel in aliqua sui parte corrigere.... verum Pater Generalis Ordinis Carmelitarum statim sub regularibus comminationibus præmonebit suos alumnos, præsertim Belgas, ut deinceps sine cujusquam offensione in prædicationibus ad populum se gerant: siquidem in aliis punctis non accusantur, nec præfatus D. Episcopus de aliqua injuria vel irreverentia sibi ab aliis irrogata conqueritur.

32 *Videbatur non satis acquiescere Episcopus; tum quia petebant Patres, suum illud Officium in eodem loco et gradu repositum haberi, quem possident consimilia Officia in Romano Breviario existentia: tum quia in aliis, quæ attigerat punctis multo minus satisfacere responsiones sentiebat; se quoque non nihil uno loco perstringi. Sed nos religiosa caritatis memores, volentesque de prædictis Patribus, utcumque meritis, bene mereri, omnia suscipimus ut acquiesceret. Nam siquidem agitur de præteritis suavis, ad insperata lætitiæ novitatem causatis per eos, quibus per dicti Officii extensionem omnis sui opinio velut canonizata videbatur; ea deservientibus animis haud necesse immutata esse, atque a religiosissimo Antuerpiensium Patrum conventu, qui potissimum cavari videbatur, omnino sperari debere, quod plurimum moderatiorum atque prudentiorum cura contineret in liseretum paucorum zelum, maxime quando illic accederent etiam promissæ a Reverendiss. Ordinis Generali comminationes.*

33 *Ad fidem autem quo spectat adhibendam historię, in Lectionibus II Nocturni comprehensæ; licet forsitan multum intersit inter molum, quo Romani Breviarii Officia fuerunt approbata, et quo approbati dicuntur monastica quardam; id tamen non videri eraminandum curiosius: nobis ipsis, quos ea res propius spectare possit, nedum aliis omnibus abunde satis esse, si Patres Carmelitæ putiantur eadem cum libertate eraminari et disputari*

* Gregor. 13 in B. Ascendente Dno, post Bonif. 8.

E et lectionibus tantum historica fides requiratur.

Responso acquiscit Episcopus suscribis nobis, F

quibus satis est dubitandi libertatem concedi,

Respondent Carmelitæ Romani.

agnoscere se, quod in V prima solemniter castitatem vovit:

A disputari suæ historiæ veritatem, qua patitur Ecclesia eruditos viros versari circa S. Dionysium Parisiensem Patronum, dum quaerunt an idem sit, qui Areopagita, an alius; an a S. Clemente primo seculo missus, an primum sub Decio seculo III: item circa historiam, quæ XXIX Julii in festo S. Marthæ recitatur: ac demum sicut nos in Opere nostro de Sanctorum Romualdi ac Francisci Paulini auctis vitæ, multo quam Lectiones habent paucioribus, disseruimus; et fere quotidie observamus complures Romani Martyrologii errores: quos tamen, jam semel positos, non expedit continuo facileque mutari; consultius vero expectari Operis nostri de Sanctis, non absolutionem tantum, sed et recognitionem illius naturam ac seriem; ne quid mutatum præpropere ex sententia nunc nostra, postea vel a nobis ipsis vel ab aliis certiora documenta nactis, judicetur fuisse retinendum. Interim ex prædicta resolutione hoc commodi nunc haberi, quod sufficienter refutatus maneat Armamentarii Auctor, sua Præbudia concludens num. 69. recitatione Brevis Clementini, Officii que per illud ad omnes Hispaniæ monarchiæ provincias extensi, quasi omnia mea in ipsum non obscure impingant, et fere unicuique ad ea enervanda sufficiat.

B

vel de historia Carmelitarum silentium permitti:

34 Atque hæc mihi videntur posse sufficere ad probandam nostrorum scriptorum innocentiam, quamvis ad prolixum librum prolixior nulla sequeretur apologia; cessaturis forte eam postulare ulterius Patribus Carmelitæ, aut prælis non frentibus moram temporis, quæ illi operose paranda, et operosius recognoscendo, deberet impendi; maxime cum sua sex tomorum mole gravis Majus, bona sui parte adhuc componendus, majori imprimendus restat, propter crebras meas diuturnasque infirmitates; sœni unius mortem impertinam; et alterius, quem pro magistro universæque machinæ director e veneror, grande senium Sanctorum Carmelitæ Ordinis indubitatorum Fidas (tales enim non paucus et valde illustres Ordo sacerrimus habet) si putantur, eodem quo aliorum Sanctorum Acta modo ac stylo examinari et illustrari (sicut in hoc Maio nunc facio, et porro facere sum paratus) haud difficulter abstergetur omnis illa, quam ingressit Aprilis, amuritudo; polamque fiet, quom fidei constantique amore eos semper fuerimus prosecuti, quos tanto tenerius diligendos nobis existimamus, quanto arctior inter JESUM et MARIAM conjunctio est; et in Theologico ac Morali doctrina adversus Antimonachos Novatores consensus perfectior inter Ordines, utroque nomine appellatos. Sin autem vel historis suis vel nostræ diffidentes sinceritati, malint Sanctos suos a nobis deinceps omnino prætermitti; fiet id non minori fortassis cum commodo nostro, quam diminutione gloriæ, ex nostralabore Ordini ejusque Sanctis alias provenituræ; fiet autem absque ullo displicentiæ iudicio ex parte nostra; taliumque nomina cum brevissimo elogio ad suos quæque dies referentur inter Prætermittos, quia sic Ordo uterque vel alteruter voluit. Nam quod præter levent aliquando nonnulli, ut quicquid de istis edere vellemus inter Acta Sanctorum, id nostra Societas, quasi propriæ sibi que consuetæ censuræ diffidens, examinandum præberet Censoribus ab utroque Carmelitarum Ordine deligentibus; id quam non rationabile nec tolerabile, atque cum infinito ad res alias multas præjudicio conjunctum sit, facile videt, quicumque oculos habet ut videre possit.

C

quod facile speramus a PP. Discalceatis,

35 Ceterum non ideo quia uterque Ordo hic nominatur, existimet aliquis æqualiter in hac causa commoveri Carmelitas, tam Antiquos, qui nobis primi litem moverunt; quam Discalceatos, qui nullam in ipsorum consilio partem habuerunt; libenter addiderim, posteriores colere amicitium nobiscum Antwerpæ et alibi in Flandrobeltico, non minus quam antea; nec desse inter eos, qui fateantur, nostros illos Commentarios, adversus quos tantopere insurgunt alii, non magnopere improbari sibi, multa etiam ex iis probari, saltem ut valde verosi-

milia. Quod si in Capitulo Ordinis Generali, Romæ per ætatem anni MDCCLXXVII celebrato, persuasum Patribus istis fuit, ut Memoriale quoddam, contra nos ab Antiquis quibusdam ex hac provincia, Romæ tunc agentibus compositum, communi nomine exhiberi facerent Reverendiss. nostro P. Generali: factum id est ad importunas sollicitationes Provincialis Gallo-belyæ: quem totis consiliis fuisse auctorem is solum mirabitur, qui hominem ignorat, ejusque aversum a tota astra Societate animam, ex causa doctrinæ, quam nostra Societas reprobat, ab Ecclesia damnatæ; cujus tamen se propugnatorem ferre ille ausus est, non prorsus impune. Nam (ut quædam alio taceam) quemdam a se scriptam ejus argumenti librum, gravissimo Patrum sui Ordinis iudicio, jussus propriis manibus publice exurere et ab omni deinceps descriptione cessare. Hoc autem impulsore oblitum Memoriale cum a Pater noster recepisset; missusque ad responsum referendum, Societatis nostræ Procurator Generalis esset; multis hinc inde allegatis, uti ad me perscriptum deinde est, non omisit Noster; mirum videri posse, quod his eodem tempore et vis intentetur; poscatur satisfactio quasi legitimo iudicio, et hujusmodi auctores simul armatum aculeis librum publice: quo quam expectare ab Arbitro videntur expiationem, præcipiant ultro sibi que largiter indulgeant. Ad eaque responsum a Theresianis est; dolere sibi quod Carmelitæ Veteres alteram Armamentarii partem ediderint; se enim maluisse, ut re integra Generalis Præpositi Societatis auctoritas appellaretur. Unde obiter intellectum, conspirationem geminæ Familie, in libello jactatam, haud revera subsistere: quod deinde magis confirmatum est, secato eorundem Theresianorum ad cetera tunc proposita silentio, quasi alterius non evanituam causam ad se proprie non pertinentem; et reluctantium telum pertegendam Antiquis, quam fuerant sine ipsis erorsi.

36 Revertor ad Venerabilem ac Beatum Aloysium; quem qui anno Christi MCCCXLII, et qui MDIII mortuum scripserunt, erraverunt umbo, ab ipso quam tractabant manibus statuendæ chronologiæ regula, publicurum, inquam, testificationum Actis; ex quibus hoc unum satis certo conficitur, circa annum MCCCXCV eum mortem accidisse. Nam ejus corpus, ut dictum est, resolutum in ossa, ex eo ubi steterat loco ac loco translatum in altam arcem, sub altari majori colebatur anno seculi istius nonagesimo sexto, non potest multo serius obisse; et quem testis IV, anno MCCCCLXX natus, alibit frequenter ac familiariter, solitus sanctis illius verbis atque exemplis haud raro ad lacrymas commoveri, non est credibile multo citius hac mortali vitæ exivisse. Sicuti autem in toto primo Processu, cui interfuerit illi qui viventem se novisse meminere, nemo annum mortis notavit, ita nec diem, nisi quod unus dixerit, Sabbatum fuisse. Unde indivium nobis fit (accidente præsertim testium utroque Processu multorum silentio) ad nullum certum diem, quasi qui mortis aut translationis esset, restrictam fuisse populi venerationem; sed per omnes anni dies pari jure salitam exerceri. Imo existimo, in S. Michaelis conventu, qui vivente Aloysio nix adhuc aliquam formam habebat cœnobii regularis, sicut infra apparebit, nihil omnino scripto vel memoria fuisse conservatum, de anno et die mortis atque translationis prædictæ.

37 Unde igitur Octavius Cajetanus noster, in Idei operis de Vitæ Siculorum Sanctorum, fama sanctitatis illustrium, edita Panormi anno MDCXVII, in indice alphabetico in Classis pag. 32 posuit Aloysium Priorem Carmelitæ VIII Maji? Quod sine ulteriori examine sœculi Rocchus Pirras, scripsit quod obdormivit in Domino die VII Maji. Et vult pag. 116 in Martyrologio, ad marginem Acta jurata allegans, ponit die XI Maji hæc verba: In Randatio Aloysius, Prior Ordinis

D
AUCTORE D. P.

licet eorum unus adversetur.

E

B. Aloysius circa an. 1490 videtur obisse,

F incertum quo die:

referunt tamen ad 8 vel 11 Maii.

A Ordinis Carmelitarum, pro virtute occisus, miraculis refulsit? *Nolo ego divinare. Si tam diu virisset Cajetonus, ut scribere potuisset Vitam, operi de Actis Sanctorum Siculorum, quod postumum denique in publicum prodit, inserendam, una cum consuetis Annotationibus; sciremus forsitan quæ causa eum moverit ad Aloysii memoriam uno vel altero die notandam. Elegimus tamen hanc xi Maji præ die viii, quod sperarem, prius saltem quam iste dies absolutegetur a prælo, opus, tot jam annis expectatum, R. P. Daniels a Virgine Maria venturum in lucem, unde adhuc aliquid possemus discere: sed hoc etiam commodum invidit nobis atque typographo eorum importunitas, qui contra expressam Auctoris voluntatem, voluerunt ei, tamquam insigne complementum addi ad culceni, quum nunc recudi eum in finem dixi, partem secundam Armamentarii.*

ejus Reliquiæ Drepani.

B 38 Conclusio igitur hunc prævium Commentarium, iudicio quarundam Reliquiarum B. Aloysii, invento apud Rocchum Pirrum: qui sub titulo Mons Drepani, ubi agit de Conventu Annuntiatae ibidem; Decoratur, inquit, maxime Reliquiis... de cruce B. Aloysii Rabata, opera V. I. D. Leonardi Palazolo, anno mcccxx, xxvi Augusti, Randazzo hinc translatis. Sub titulo autem Drepanum Urbs, laudans Carmelitarum celeberrimum et magnificum cœnobium ejusque illustrissimum templum Annuntiatae, inter Reliquias ibidem asservatas recenset, Mandibulam B. Aloysii Carmelitani; item ejusdem brachium, quod a Fratris Randazii recepit Mag. Basilius Cavaretta, anno mdcxl, dum Præsidem in Provincia S. Alberti ageret.

VIRTUTES ET MIRACULA

ex Processibus anno 1533 et 1573 formatis.

CAPUT I.

Vita, obitus, et cultus B. Aloysii.

Vir sancta vita.

C Honorabilis Joannes de Junta de terra Randatii, ætatis annorum nonaginta et ultra. Testis juratus et interrogatus supra infrascriptis, die v Maji vi Indictionis mccccxiii, dixit se scire, quod in conventu S. Michaelis Ordinis Carmelitarum morabatur quondam Venerabilis Fr. Aloysius Rabata: quem ipse testis suo tempore cognovit: et scit quod præfatus Venerabilis habuerit tunc ætatem inter annos quinquaginta et sexaginta mediam: et erat venerabilissima persona, ordinatus Presbyter, Missam dicens a, pacifice ac patientissime vivens in omni sanctitate. Testis ii unnuorum lxx, qui præd. Aloysium juvenis cognoverat, addit quod dicebatur natus b Drepani, et erat Conventus jam nominati Prior. Testis iii annorum lxxvi vel ix, cognitum sibi Aloysium dixit, cum hic, quantum ipse testis meminerat, consisteret intra sexagesimum et septuagesimum annum; et addit quod publica erat per terram Randatii fama de illo, vitam ejus virtuosissimam, et ad normam atque exemplar Sanctorum exactam esse. Testis iv annorum lxxiii affirmat, quod solitus erat in pane et aqua jejunare: et cum die quodam Paschæ conventus Fratrum manducaret carnes; ipse solitum abstinentiæ suæ tenorem secutus est, sicut ipsi testi revelavit Fr. Petrus Capuani, socius Fr. Aloysii. Atque ob hanc vitæ austeritatem corpore erat exuoco, et facie decenter pallida atque oculis introrsum actis, et bono exemplo omnibus qui illum visitabant: quorum unus ipse testis, adire eum frequenter ac familiariter solitus, nec raro ad lacrymas commoveri sanctis illius verbis atque exemplis. Denique vidua quædam annorum lxxx, Testis vii asseruit, quod Fr. Aloysius quavis hebdomada solitus bis accedere ad sui quon-

et solo pane vesci solitus,

dam mariti domum, exemplis et verbis optimis D familiam ædificabat; nihil vanæ gloriæ præferendo, sed ad singula pœne dicendo, Ad Dei laudem, hoc sit.

2 Humilitatem porro et patientiam ejus distinctius probaturus Testis iv, ait, quod propter magnam virtutem ac bonitatem suam Fratribus non paucis exosus fuerit; a quibus licet male tractabatur, vitia tamen eorum multa cum tolerantia sustinebat, unice intentus omnium commodo et utilitati: quo fiebat ut Prioratum administraret tamquam unus eorum, nihil ex eo sibi arrogans, sed hebdomadatim circuibat per terram Randatii eleemosynam petens ad sublevandam conventus illius paupertatem: quia autem erat erga pauperes misericors valde, consueverant eorum aliqui eum assectari, ut participes fierent panum, qui ei offerebantur. Neque his solum largiebatur vir beatus, sed obvio cuivis pauperi et necessitatem habenti, inquit Testis i, beneficium bonis verbis cumulans, maximo cum amore ac benevolentia; et dicebat. Ite, et pro Dei amore vos sustentate. Imo contigit aliquando, inquit Testis ii, ut transacto die nihil ad proprium suum victum reportaret in conventum, panibus ad unum omnibus in pauperes distributis. Cum autem etiam Confessarii munere fungeretur, inquit idem Testis ii, confessus ei quidam est damnus illatum eidam Magistro Amico Picchioni Cimaturi; qui cum resarcire damnus illud non posset, paupertate impeditus, ipse Venerabilis vir accessit ad d. Mag. Amicum supplicans ut rem injuste ablatam condonare illi suo penitenti vellet. Quod cum facere recensaret Amicus, rediit Aloysius per quindecim continuos dies, pluvio quamvis ac nivoso tempore, ad officinam Mag. Amici, identidem supplicans, ut ad honorem Dei remitteret pauperi ist: ablatum, et lacrymantibus oculis dicens: Mag. Amice, si pauper iste non habet unde resarciat damnus, visne tu esse causa car moriens æternum damnetur? Hac observantes vicinorum aliqui, in quibus etiam ipse testis fuit, Mag. Amicum interrogaverunt, quid causæ esset ob quam pluvio atque nivoso tempore toties ad ipsum veniret Prior Carmelitarum, tremens præ frigore contracto per viam, quæ erat mille passuum. Respondit vero Mag. Amicus ipsi Testi et aliis interrogantibus, Dixit mihi Prior, quod aliquis sibi confessus sit de furto mihi facto, et quia restituere id non potest, vult et obsecrat pro Dei amore, ut ei remittam debitum; fuitque adeo molestus quotidie coram me plorando, ut fuerim coactus ei parere.

excellit patientia injuriarum,

liberalitate in pauperes, E

caritate erga penitentes,

F

3 Sed redeamus ad primum Testem, qui depositionem suam sic prosequitur. Insuper Aloysii mansuetudinem declarans. Die quodam Randatium circumiens Fr. Aloysius, eleemosynæ pro cereo Paschalis quærendæ causa, impegit in hominem Yessi nomine, qui stomachabundus ac jubens ut ad diabolum iret, multa convitia accumulavit: ad quæ aliud nihil respondit vir patientissimus, quam; Pacem, pacem habeto, fili; ne litiga, ne jurgare obsecro: vin' tibi ex his quas corrogavi pecuniis donem aliquid? Noli irasci, fili, noli clamare per Dei amorem. Alias cum Sororas quædam ipsius Ordinis eidem convitiando, vecordem e, otiosum, gallinaceum appellarent; maxima cum humilitate ac patientia respondens dicebat, Talis esse volo: et omnia pro Dei amore sufferens parvi, faciebat verba quantumcumque injuriosa. Idem, sed paucioribus verbis affirmavit Testis iii.

mansuetudine erga convitiantes.

G

4 Porro cum per viam d Lautarelli ab oppido ad conventum iter esset, obliquum sane et incommodum; eaque occasione æque ac in aliis similibus viis, crebra scandala offerrentur mulieribus illac commeantibus; aliam sibi a porta Xarotræ usque ad conventum

d
Viam ad conventum sternit manu sua.

A conventum, largam rectamque, sic ut a termino ad terminum liber pateret prospectus, faciendam suscepit Fr. Aloysius; multum laborans astate atque hieme in convolvenda materia, ac lapidibus dorso apportandis, nullam aliam indulgens sibi requiem, quam quæ ad Missam Officiumque sacrum opus esset. *De eadem via sic stricta prælaudati omnes Testes loquuntur: sed Testis II expressus dicit, viam hanc novam, ductam fuisse inter veteres duas, quarum una, ut supra dictum, Lautarelli vocatur, altera procelebat a porta S. Juliani: neque hoc solum ab eo factum ait, fundis ad id necessariis precario obtentis, partim etiam (ut loquitur Testis VII) ære omeudicato coemptis: sed etiam ampliatam planitiem ante ecclesiam conventuamque: quod etiam Testis VI asseruit. Testis vero IV, exurgeraus querelas mulierum, per viam Lautarelli patientium multa, quæ pudori honestatique adversabantur; de quibus deinde nihil auditum sit: non ipsum solum Fr. Aloysium in hoc laborasse dixit, sed etiam exorare solitum alios ad operam conferendam: tantamque fuisse ejus æstimationem in populo, ut quicumque sive hac sive alia de causa ab eo rogaretur ab beneficium aliquod conventui conferendum, nemo esset a quo repulsam pateretur, sed unusquisque contenderet ejusdem obsequi desiderio.*

5 Opus insuper ad fabricam promovendam pecunia erat, quam ille, inquit Testis I, per villas pagosque circumneundo dum quaeritat, atque per viam Bronti e appellatam revertitur, incurrens in eum quidam, ira succensus, quia aliquorum vitia libere castigabat, plagam frontis ejus impexit, unde diebus multis ager decubuit: deinde a strato surgere utcumque valens, ministravit ecclesie aliquamdiu. Cum autem nonnulli obstarentur eum ut plagæ auctorem indicaret, magna eum patientia negabat quemquam a se posse nominari: sed; Cecidi, inquit, quod ad Dei gloriam sit. Medicus autem dicebat, vulnus illud non a lapsu, sed a percussione esse. Quin imo nominabatur quidam Joannes Antonius Cataluerchi, qui habebat fratrem in conventu monachum, ad cujus persuasionem id ille fecisset, utpote nequissimi hominis ac pessimi monachi: sed pernegabat hoc Aloysius, dicebatque: Ad pro Dei gloriam hoc sit: quia vulnus hoc Dei amore accepi cum caderem; nec aliud habeo quod respondeam. Testis II fronti impactam plagam dixit, eaque ex multa qua volebatur dejectum virum sanctum: et

C huic attestatur Testis III, et addit, sicut et Testis IV, quod percussoris nomen silentio constanti premens aliquando dicebat; Fuerit quicumque voluit, indulgeat ei peccatum Deus, idque in laudem suam convertat. Denique Vidua illa, quæ septimo loco testimonium dicit, marito suo idem interroganti expressus etiam respondisse Aloysium asserit; Nescio quis fuerit: non novi eum: condonet ei Deus. Cumque ipsa eum lecto decumbentem cum sui socru bis visitasset, dicit semper invenisse patientissime sustinentem dolores inde sibi provenientes.

6 Uno g post hæc circiter anno, inquit Testis I, recruduit vulnus in carcinoma, atque iterum coactus vir sanctus fuit lecto decumbere. Quo in statu cum eum visitarent mulieres aliqua: h tortulasque et alia ægrorum solatia adferrent; Non hæc nobis, ait, necessaria sunt; non sane: unum vos pro Dei amore obsecro, ut quoniam cras est dies sabbatinus, adesse velitis, tunc enim moriar. Illæ vero fidem verbis ejus adhibentes, postero die ad ægrum visendum redierunt: quando hic eis rursus dixit, quod vellet hanc vitam finire atque transire ad aliam meliorem. Hæ mulieres fuerunt prædicta vidua cum socru sua, quorum prior idem asseruit, distinctus addens, dictum sibi fuisse: Parate mihi candelam accensam i spon-

giamque, quia cras, cras mane, vitam finiam: et eadem qua dixerat hora obiisse. Cum vero tanta vulgo esset de sanctitate defuncti opinio, inquit de positionem suam prosequens Testis I, Fratres alique devoti seculares judicaverunt eum non esse sepeliendum in communi Fratrum monumento: sed corpus k sandapilæ inclusum posuerunt in quodam ipsius ecclesie loco; ubi quamdiu l stetit nullum de se emittebat foetorem: quod seipsum experientia propria verum comperisse ait. Cœperunt autem, didita miraculi hujus fama, ad ipsum sanctum corpus visitandam devote accurrere multi, qui m catarrhis aut quartanis febribus laborabant, qui tacto sarcophago sanabantur a suis infirmitatibus.

7 Inter hos advenit etiam Nobilis quondam Rogerius Romens, ex quadam (ut dicebatur) percussione ambobus oculis graviter laborans: qui cum ad primum loculi contactum sensisset, unius oculi usum sibi redditum; eo aliisque que videbat miraculis motus, arcam n fabricari jussit, in qua ipsam sanctum corpus decentius servaretur; eaque honorifice coopertam subtus aram principem o collocari, præterea grate ferrea; quemadmodum videre est usque in presentem diem; venientibus ad locum ipsum visendum quotidie infirmis, et speratæ valetudinis gratiam crebro obtinentibus a Deo per intercessionem dicti Fr. Aloysii. De causa scientie interrogatus, dixit scire præmissa, per modum ut supra dicta sunt, quia interfuit, vidit, et audivit, ut supra: de loco et tempore, ut supra. In margine autem authentici ipsius Instrumenti additur; Lecta sibi confirmavit. Atque hac tum clausula, tum marginali affirmatione, roborantur omnium aliorum Testium asserta, quæ duobus deinceps Capitibus prosequar, eo quo prolata sunt ordine, præmissis singulorum nominibus, et his solum punctis præteritis, quæ hic miscuimus de positioni primi Testis, ne eadem sepius iterare oporteret.

8 Huc tamen et ad generalia notitia miraculorum facit, quod, ut ait Testis III, solent infirmi opem postulantes collocari ante prædictum altare, et potari aqua, ablutione ossium Fr. Aloysii sanctificata, unde tam frequentes recipiunt gratias, ut nemo ab hora mortis illius usque in presentem dubitare præsumpserit, quin homo vere sanctus fuerit, et corpus ejus ut Sancti honorandum existimarit. Et iterum dixit, quod conventus, qui ipso vivente minimissimus erat et quasi nullus, post mortem ejusdem in eam, quæ modo cernitur, excreverit amplitudinem, concurrentibus ad ecclesiam quovis matutino tempore, imo quavis hora, viris feminisque omnis conditionis atque ætatis. Neque leve. eodem Teste III affirmante, testimonium obtentæ ab Aloysio beatitudinis æternæ testimonium fuit, quod iterum dixit, scire ex dicto et fama publica per oppidum Randatii, quod cum depingeretur in pariete imago S. Mariæ de monte Carmelo, eo ubi nunc est loco, una cum imaginibus aliorum Sanctorum p ibidem expressis, finito opere, miraculose apparuit caput Fr. Aloysii, a tam longo tempore mortui, inter easdem imagines: quæ omnes sic erant collocatæ, ut faciem conversam haberent versus imaginem Deiparæ: facies vero illa quæ dicebatur esse Fr. Aloysii, manu digitoque demonstrantis frontem in qua plagam exceperat, obversa erat supradictæ imagini. Eo autem tempore, quo visa est res tam prodigiosa, multus erat de eadem inter oppidanos sermo, multique accedebant ad videndum.

ANNOTATA.

a Augustinus Biscarretus apud Lezanam addit, quod maxima cum caritate, plurima sacrarum Scriptura-

D
EX PRO
CESSIBUS

k

l

Clarescens
miraculis
corpus

m

n

o

sub altari
locatur:
E

multi aqua
eius sumpta
sanantur.

F
imago mi-
raculose pa-
ctu invenit-
tur.

p

aliena etiam
opera et elec-
mosynis:

e

f
graviter
læsus in
fronte,

revertit in-
dicare au-
ctorem,

g
et anno
post mori-
tur

h

die sabbato.

i

A rum argumenta et loca adducens et dilucidans [tamquam insignis aliquis Theologus, licet majora non attigerit studia] suos spirituales filios et alios ad pœnitentiam provocabat. *Atque hæc fere ex Italicis Leoindelicuti verbis transtulit Lutue, parenthesesim vero de suo sumpsisse ingenio videtur.*

b *In titulo ipsius Processus, quem ad finem capituli 2 rejicimus, dicitur de civitate montis S. Juliani seu Drepani. Est mons iste, olim Erycinus, alias etiam Mons Drepani dictus, ab ipsa urbe distans passibus 1500. Utrobique Carmelitæ ecclesiam habent, Annuntiatæ sacram : et utrobique certatur de natalibus tam hujus Aloysii quam B. Alberti ex eodem Ordine Carmelitano. Antonius Cordici in sua (ut ait Rocchus Pirrus) MS. historia asserit, Natum fuisse in domibus juxta templum Montis majus ; et ipse Rocchus de suo addit. Quod in hoc Annuntiatæ conventu et habitum sumpserit et Carmelitanam emisit professionem, liquet clarissime : sed unde hoc ei liqueat non exprimit.*

c Cay rdo, succidiusi, gallinaro, quæ debui per conjecturam explicare.

d *La vim istam appellant Testis II, III, IV, et VII ; soli Primo est via di lo altarello, id est Via Altarioli : ut illud quo ceteri utuntur nomen, usu vulgi contractum esse videatur ex articulo et nomine.*

e *Brontes, recens oppidulum, inquit Brietius noster, ad radices Æthiæ 13 P. M. Randatio distans.*

f *Vulgaris lingua, Fu insulato per camino, et dactili una buzunata in testa. Hunc vocem Buzunata qua etiam utuntur testes quatuor jam nominati, soli de hac re locuti ut primus) idem esse quod bastonata, scilicet, plaga facta bastone id est baculo, significavit P. Seraphinus, qui collatum cum originali copiam missurus in Belgium, vocabula quædam Sicula in ipsa est interpretatus, explicatione saperaddita : essetque ea hic verosimillima, et cum sequentibus apte coherrens, nisi Testis III, et VII dicerent, quæsitum ab eo fuisse, cui si avia tirato ditia buzunata, ubi verbum tirare in propriissima sensu est jaculari. Jaculo igitur factum est vulnus ; seu quali? Rocchus Pirrus, in fronte sagitta transfigitur, inquit. Verrum hujusmodi vulnus ; præterquam quod ipso in loco mortem adferre debuisset, ut saltim ulterius plane modi curationem aperto per terebram capite faciendam requisivisset, dici non potuisset fuisse ex lapsu. Leoindelicutus melioris explicationis viam suggerit, cum id quod testes Buzunatam vocant, ipse anno 1630 scribens, appellat Bolzonatam. Dicitur autem Bolzonata, a Bolzane seu Bolcione, quod Acciaii della Crusca in Vocabulario Tusco anni 1623 dicunt antiquioribus quidem scriptoribus significare arietem murarium, suo autem tempore esse genus sagittæ, loco ferratæ cuspidis obtusum copitellum præfixum habentis : quo sane tibi genere apparet frontem gravissime lædi, non tamen transfigi potuisse, atque ita ambiguum munere, ex lapsu proprio, an ex percussione aliena vulnus esset.*

g *Idem Leoindelicutus solum dicit, quod accepto vulnere, cum ageret ætatis annum circiter septuagesimum, et supervixit Aloysius aliquibus mensibus ac diebus, sicut ejus verba Italico sonant, et Latine redduntur a Biscurreto : cum Testis primus designet in sua vulgari Sicula, lo spatio di un anno, poco chivi o manco, id est, paulo plus vel minus.*

h *Hinc sequi videtur, quod Conventus ille non solum tunc adhuc minimissimus fuerit (uti loquitur infra num. 8 Testis III) sed etiam absque clausura, seminis ipsum tam familiariter ingredientibus.*

i *Ad quid spongiam ? Ad obtinendum, credo, corpus : qui tam exigua rei defectus magnam sone Conventus ipsius paupertatem atque adeo egregiam Aloysii virtutem indicat,*

k *Vulgariter intro una caxa seu tabuto.*

l *Testis IV, omnium, qui Aloysium novisse se dicunt, nata minimus, utpote solum natus anno 63, si moriente illo egerit ætatis annum 17, potuit ibi jacuisse corpus fere decennio, non autem amplius : quia cum anno 1497 curaretur mater Testis nona, jam sub altari erat corpus ; et quidem consumptis carnibus dissolutum uti colligitur ex eo quod Testis VI narret miraculum multis ablinc (id est o Processu condito) annis in se patratum, allatis ad se costa atque maxilla, quæ dicebantur esse Fr. Aloysii.*

m *Vulgariter acaxunati di mali di fredla, quos in hujusmodi historicis Latine scriptis sepe frigoreticos dici inveniens, etiam ipse infra eadem voce aliquoties usus sum, ad distinctius explicandum morbi, ex frigido aere procedentis, genus : quod Verkontheyt Belgis, Græcis Rheumatismus, Latinis Distillatio dicitur : et cujus tres species distinguens Theodorus Priscianus, libris Græco-latine editis clorus medicus : fit in naribus, inquit, cui nomen est Coryza ; fit in faucibus, qui dicitur Bronchus, fit etiam in thorace, qui si diu permanserit et pulmones invaserit, Phthisis illum insanabilem facit. Et de hac catarri specie censemus potissimum agi in hoc Processu, cum hujus fere solius curatio tam lenta et difficilis sit, ut miraculis mereatur accenseri quando fit de repente.*

n *Hæc quoque vulgari voce Tabuto appellatur ; an contructe pro Tabulato, quia ex tabulis conficitur ?*

o *Credibile non est illud factum esse inconsulto Ordinario loci : privata tamen devotione potius, quam publica pompa celebratam translationem, et sic separationem ossium aliquot a ceteris esse factam, ad benedictionem aquæ et alios pios usus, eo persuasum, quod nemo Testium auditorum singulariter ejus rei memnerit : quæ tamen imprimis commemoranda fuisset.*

p *Rocchus Pirrus : Mann Angelica depicta inter imagines B. Mariæ de monte Carmelo et alios Sanctos Religionis respicitur, ut videatur significare, ipsam ibidem sic adhuc extare ; quod nullem hujus Testis verbis confirmatum invenire pro anno 1333. Si enim miraculum illud perdurasset tam diu, videtur a pluribus fuisse commemorandum : nunc autem loquens ipse Testis de eo tempore quo res visa est, videtur innuere quod videri illi pridem desiderit : et idem confirmat Leoindelicuti, eodem anno 1600 narrantis, silentium : qui tamen alterius imaginis alibi pictæ meminit, ut a se visæ.*

CAPUT II.

Miraculosæ curationes primo Processu testatæ,

Venerabilis Presbyter Matthæus Ivitta, Judex Curie R. D. Archipresbyteri de civitate Randatii, Testis II juratus et interrogatus, ... se quoque a febre tertiana per Fr. Aloysium, postquam hic sepultus erat, curatum fuisse affirmavit, eodem quo Testis die. Magister Salimbenius Ruffo, terræ Randatii, Testis III die XIX Maji, de curatis febribus aliisque morbis, eo quem supra diximus modo locutus, in commune, nullum in particulari exemplum attulit. Hon. Mag. Matthæus Manuelli de terra Randatii, Testis IV eodem die similiter contentus fuit, ad articulum de miraculis, in genere respondisse, ea usque in diem præsentem continuari.

10 Hon. Leonora de Mistretta terræ Randatii, Testis V jurata et interrogata, die XXIII Maji, VI Indictionis, MDXXXII, dixit scire, quod adhuc in puelari ætate matri cohabitans, incidit in quarianam adeo gravem, ut in hydropsim declinata crederetur ; cumque eo processisset malum, ut Indies putaretur moritura, desperantibus de vita ei servanda medicis ; mater ejus, quæ maxima devotione ferebatur erga corpus Ven. Fr. Aloysii, detulit ipsam te-

F
Post 4 pms
mos in ge-
nere locutos

indicatur
sanata
quæstuna
periculosa

A stem in ecclesiam Carmelitarum terræ Randatii, ibique collocavit ante princeps altare : ubi Fratres ei dederunt bibendam aquam, qua laverant ossa sancti corporis : et continuo testis ipsa ab omni convuluit infirmitate. Iterum dixit, quod cum quidam adolescentulus, commissus disciplina Ven. Presbyteri Simonis de Palermo, laboraret catarrho, et filium ita male habentem deploraret mater, dixit ei ipsa Testis : Quid si eamus, illumque portemus ad ecclesiam S. Michaelis, ubi est corpus Fr. Aloysii, erga quem magnam habemus devotionem? Nunc mora : delatum eum ante altare majus d. ecclesie, ubi est præd. corpus, potaverunt aqua oblata a Fratribus : ille vero modico tempore ibi remansit, prorsus liber a morbo fuit : uti et alii plures pueri, quos ipsa Testis novit a catarrho et quartana fuisse curatos.

et catarrhus :

item febris letalis

B 11 Eodem die Hon. Mansueta lo Maligno, relicta qu. Mag. Thomæ lo Maligno, de terra Randatii, Testis vi, dixit tantum se scire, quod cum filia sua quadam ex febre decumberet, susceptis Confessionis, Communionis, extremaque Unctionis Sacramentis desperata a medicis, fractosque ut in morte oculos versus parietem torqueret ; ipsa Testis erga corpus d. Fr. Aloysii pie affecta rogavit Ven. F. Michaelem Paxum et Fr. Hieronymum Militum istie presentes, ut moribunde optularentur allatis Fr. Aloysii reliquiis. Attulerunt illi costam atque maxillam, quas dicebant esse Fr. Aloysii : ea que intingentes aqua, ipsam aquam bibendam porrexerunt d. puellæ : que mox ut gustavit, aperuit oculos, et paulatim sibi restituta est, atque a d. infirmitate soluta. Iterum dixit, quod habens filium quartana afflictum, eum portavit ad ecclesiam S. Mariæ de Carmelo, atque ante altare majus collocato similem aquam porrexit, secuto qui optabatur effectu curationis. Interrogata de tempore, dixit : Sunt multi anni elapsi.

et quartana :

reman dolor :

C 12 Die v Junii Magnifica Joanna Zumbali, relicta qu. Magni Thomæ Zumbali, de terra Randatii, Testis vii, annorum LXXX parum plus vel minus, optime cognitum habens qu. Fr. Aloysium, dixit... quod eo mortuo, Ven. Sorori Seraphinæ, Sanctimoniali Ven. monasterii S. Bartholomæi Ordinis S. Benedicti, ipsius Testis filia, gravis renum dolor accidit, unde in iisdem excreverunt tubera duo, velut duo panes, cum tanta corporis debilitate, ut se non posset levare de lecto, neque medici quidquam curando proficerent. Itaque Magni f. qu. Thomæ ipsaque Testis, pater ac mater d. Sor. Seraphinæ, sub axillis sumptam detulerunt ad ecclesiam Carmelitanam, ante altare majus d. ecclesie, sub quo erit et etiam nunc est corpus d. Fr. Aloysii, propter magnam devotionem qua erga ipsum affliciebantur, eo quod publice ac generaliter tunc diceretur, quod faceret miracula maxima, et plurimas diversasque infirmitates curaret. Ibi ergo curantur Missam dicendam ipso mane, et d. Sor. Seraphinam collocarunt ante præd. altare. Cumque eo in loco simul omnes tota die mansissent usque ad horam xxii, cepit melius habere Sor. Seraphina : et quam ægre sub axillis prehensam in jam d. ecclesiam detulerant, domum redeuntes duxerunt ad manum, asseverante Seraphina sanitatem sibi restaurari. Ita in suum reducta monasterium, proximo mane jussit ad se vocari ipsam Testem matrem suam, metuentem ne Sor. Seraphina pejus haberet ex violento diei præcedentis motu versus d. ecclesiam. Cum ergo ad filia cellam se contulisset, interroganti quomodo valeret, respondit Sor. Seraphina : Domina, sana sum et optime valeo. Ex quibus verbis maximam consolationem hauriens ipsa Testis, Deo et d. Fr. Aloysio egit gratis : Soror autem Seraphina ex

eo die talem infirmitatem amplius non est experta. Iterum dixit, quod multis ab hinc annis, post mortem d. Fr. Aloysii, audivit per terram Randatii publice dici, quod quomodo genere morborum laborantes sanarentur ante d. altare et corpus d. Fr. Aloysii.

D
EX PRO-
CESSIBUS

plaga tibiae inveterata :

13 Eodem die Hon. Petrus Garagoczo terræ Randatii, Testis viii, qui ipsum Ven. Fr. Aloysium in vivis novit, dixit scire, quod cum Ven. Presbyter Nicolaus de Paterno, tibiam grandi scissura vulnerasset ; ipsaque plaga procreasset apostema cum frequentibus spasmodis, d. Presbyter magna motu devotione, et sciens quod ad corpus d. Fr. Aloysii multi sanitatem recuperaverant, contulit se ad ecclesiam Carmelitarum ; atque ante altare se collocans, ibi permansit aliquanto temporis spatio : exinde vero ab omni plaga persanatum se sensit, quapropter habitum Ordinis petiit atque impetravit : in eoque perseveravit longo tempore, quo sæpius auditus est Randatii incolis universim narrare miraculum in se factum. De causa scientiæ interrogatus, dixit scire præmissa vera esse, quia vidit et cognovit d. Ven. Fr. Aloysium eo vivente, et post ejus mortem dixit scire ex dicto et ore proprio d. Ven. Presbyteri Nicolai.

E

14 Eodem die Becta Saytta de terra Randatii, Testis ix, dixit tantum scire, quod eum mater sua adhuc viveret et ipsa Testis parvula esset, acciderit d. matri suæ infirmitas in renibus tanta, ut nec quiescere posset decumbens, nec stare erecta ; sed noctu duque lamentaretur. Intelligens ergo quod corpus Fr. Aloysii, existens sub altari majori ecclesie S. Mariæ de Carmelo, multos a multis infirmitatibus curaret ; egressa est domo, una cum ipsa Teste ; et pedetentim prorepsit ad d. ecclesiam, seque collocavit ante altare, et ibi mansit certo temporis spatio : deinde vero regre sa domum habebat bene ; neque deinceps tale quid passa est, prout solebat ipsa ipsius testis mater passim gratanterque narrare Randatii incolis, miraculo factum adscribens. Testis vero, interrogata de tempore, ab annis triginta sex parum plus vel minus rem peractam dixit.

item dolor renium

15 Eodem die Hon. Thadæa de Palermo de terra Randatii, Testis x, dixit tantum scire, quod ab annis viginti aut viginti uno filiolus quidam suus Franciscus, intra tertium ac quartum ætatis suæ annum constitutus, passus sit infirmitatem in nervis, renibus, cruribusque, talem qua prohibebatur sese de lecto sublevare. Cum autem ipsa Testis intellexisset corpus Fr. Aloysii facere miracula, et multorum multos morbos sanare, ex devotione erga d. corpus, quod fuit et est in capsula sub altari majori ecclesie S. Mariæ de Carmelo ; sumptum inter brachia parvulum detulit illuc, et ante d. altare composuit : ubi ille mox obdormiscens, somnum protraxit ad unam aut duas circiter horas ; ac deinde experfectus, erexit se in pedes, manuque d. ducendum præbuit jam prorsus validus ; ac sanus perseveravit in eadem, qua etiam nunc gaudet, corporis habitudine. *Hactenus Testes anno MDXXXIII Indictionis vi, a die v Maji usque ad v Junii inclusive, recepti et examinati per Curiam Rev. D. Archiepiscopi terræ Randatii, ad litteras Reverendiss. D. Archiepiscopi Messanensis (erat hic Antonius a Lignumne) ad petitionem Rev. Prioris S. Michaelis Ordinis Carmelitarum terræ Randatii, ad informandum de vita fama, bonis moribus, signis, tam tempore vitæ quam post mortem qu. Vener. Fr. Aloysii Rahata, de civitate Montis S. Juliani seu Drepani, Fratris præd. Conventus et Ordinis S. Mariæ de Monte Carmelo : et hoc de mandato D. Judicis Crucis Rev. D. Archiepiscopi terræ Randatii : quorum Testium dicta*

atque paralysis

F

Exempli de istis transcripsi fides authentica

EX PRO-
CE-SIBUS.

A dicta ex scripturis devoti Conventus præfati, existentibus penes Notarium Joseph Pandolfo, magistrum Notarium dicti conventus *transcripta*, collationavit cum originali jam nominatus Notarius, quem prædictum Officiū exercere. Universitas civitatis Randatii fidem fecit omnibus ad quos spectat per *Instrumentum*, datum in præd. civitate Randatii die vincti quatuor Januarii, in Indictionis, mcv; *subscribentibus*,

✠ Don Francisco Romano I.
✠ Paulo Oliveri

CAPUT III.

Miracula in secundo Processu notata.

Primo illo Processu formato, non ita cessavit negotium sollicitandæ apud Apostolicam Sedem canonizationis, ut simul etiam sopitus fuerit Fr. Aloysii cultus; quin potius cepit incrementum apud Randatienses. Nam qui anno MDXXXIII non alio quam Fr. Aloysii, vel et summum Venerabilis Fratris titulo appellabatur, captus est pleno ore Beatus nuncupari: sicut apparet ex secundo Processu, cui die xx Augusti, i Indictionis MDLXXIII datum est intum per libellum supplicem oblatum Illustriss. et Reverendiss. D. Archiepiscopo Messanensi (qui teste Roccho Pirro ab anno MDLXIX ad MDLXXII fuit Joannes de Retana Cantaber) libelli autem, Siculo lingua scripti, hic erat tenor: Ex parte Ven. Prioris et Fratrum conventus Carmelitani hujus civitatis, humiliter supplicando significatur suæ Illustriss. Dominationi, quod in d. Conventu invenitur quoddam venerabile corpus, nuncupatum B. Aloysii, ad quod quia multa miraculosa signa sunt facta, a multis retro annis moti fuerunt Superiores d. Conventus, ut de iis sumendas informationes curarent. Nunc autem cum ipsis a suo Provinciali imperetur, ut iterum aliæ novæ sumantur per quas constet de veritate miraculorum; recurrunt ad Illustriss. Dominationem vestram, ut cum ejus licentia et interventu religiosarum prudentiumque personarum possint excipere dictas informationes, juxta mandatum sui jam dicti Provincialis: quatenus, postquam probatum fuerit vera esse miracula, possint recurrere ad suam Majestatem, ad debite venerandum prædictas Reliquias. Hoc autem (præterquam quod redundet in honorem Dei Domini nostri, qui est mirabilis in Sanctis suis, et ad hujus civitatis decus) testimabunt pro singularissima gratia. Ita illi, non quasi causam hanc, quæ pure ecclesiastica est, subjecturi arbitrio Regiæ Majestatis, prout sonare videntur verba; sed ejus interventionem postulaturi, ut ab Apostolica Sede ejusmodi veneratio impetretur; seu potius venerationis antiquo usu jam receptæ confirmato et amplificato. Mox autem fuit provisum quod capiantur informationes: et die XIX Novembris, II Indictionis (capte scilicet Septembri præcedenti) MDLXXIII recepti sunt Randatii et examinati Testes per Curiam Archiepiscopalem civitatis Randatii, de mandato Illustriss. et Reverendiss. D. Archiepiscopi Messanensis (ut est videre in dorso Supplicationis decretatæ die xx Augusti i Indictionis MDLXXIII) et de mandato Magnifici et Rev. D. Archiepiscopi civitatis Randatii, ad instantiam R. P. Fr. Seraphini Mancuso, Vicarii Ven. conventus S. Mariæ montis Carmeli, nec non et R. Fr. Hieronymi Stancamplano, ad informandum ad quem spectat.

17 R. Fr. Hieronymus Stancamplano, de civitate Randatii, cognitus Testis, juratus tacto pectore more Sacerdotali, et interrogatus super toto facto et infra scriptis, dixit tantum scire, qualiter cum ipse

Testis esset Prior ven. Conventus S. Mariæ de Carmelo d. civitatis, Joannes Antonius lo Vigneri et alii quidam juvenes adduxerunt Raymundam lo Vigneri, matrem ipsius Joannis Antonii, quæ erat energumena; neque potuerunt ipsam, ore spumantem, et vociferatione diabolica cuncta turbantem, ac viribus plus quam humanis contra nitentem, inducere in ecclesiam, nisi maxima cum violentia. Dum autem sic esset inducta intra sacellum ipsius B. Mariæ de Carmelo; ipse Testis, tamquam Prior, cœpit coram d. Raymunda legere quatuor Evangelia. Recitante autem ipso Evangelium S. Marci, ubi dicitur; Recumbentibus undecim discipulis; et frontem Raymundæ signante cum reliquiis B. Aloysii; cecidit ea, et ut mortua per morulam aliquam jacent: deinde surrexit sana, Deo gratias et B. Aloysio agens; ac domum suam rediit, tam serena mente, ac si nunquam a dæmone possessa fuisset. Huic autem miraculo præsentibus adfuerunt R. Fr.: Hilippus de Giglia, Spectabilis Don Franciscus Riolo, et alii multi, de quibus ipse Testis non amplius recordatur: qui etiam Testis, æque ac priores omnes et hic sequentes, secundum quod notatur in margine, lecta sibi confirmavit, et addidit finiens, quod multi frigoretici quartanariique aut aliter infirmi, ad d. ecclesiam venientes, fuerunt liberati.

18 Eodem die Rev. Presbyter Joseph Malaponti de civitate Randatii... dixit tantum scire, qualiter ante annos circiter triginta quinque laborans catarrho, ivit ad ecclesiam S. Mariæ de Carmelo, ibique se collocavit ante capsam, in qua repositum erat corpus B. Aloysii, multa cum devotione. Fratres autem ipsius Conventus benedixerunt aquam, intingendo ei reliquiam B. Aloysii: quam cum bibisset, liberum sese experiens, domum rediit, neque incommodam istud amplius sensit. Ex fama autem publica novit plures infirmos eodem sic accessisse, et sanitatem retulisse. Hon. Mag. Augustinus Forti Acamxiri, de civitate Randatii... dixit scire tantum, qualiter ab annis circiter quindecim eodem morbo correptus, eodem modo quo prior sanatus fuit, sicut et de aliis multis fama indice cognovit. Sic etiam Hon. Mag. Gilius Malaponti de civitate Randatii... dixit tantum scire qualiter anno proximo præterito, idem quod priores duo fecit et expertus est: et aliquantum de ipsa aqua secum sumens, dedit cuidam nepoti suo; qui eandem simili cum devotione accipiens ab eodem malo curatus est. Denique Hon. Mag. Albertus Calderarus, de civitate Randatii, annorum LXV, dixit tantum scire, qualiter ab antecessoribus suis intellexit, qualiter B. Aloysius fuit homo sanctæ vitæ: et quod ab annis circiter quadraginta frigoretico correptus malo, eadem prorsus qua alii medicum sanatus est, nec tale quinquem postea passus.

19 Die xx Novembris II Indictionis MDLXXIII Hon. Mag. Michael Ficarra, de civitate Randatii... dixit scire qualiter affixus lecto, in mense Septembri proximo præterito, et jam semimortuus, visitatus fuit a Fratribus conventus S. Mariæ de Carmelo hujus civitatis, deferentibus ad se Reliquias B. Aloysii; quarum abutione cum consecrassent aquam, hanc ipsi Testi devote bibendam dederunt: et quod ab ea gustata melius mox habens surrexit de lecto. Eundem gratiam in ipsa Carmelitana ecclesia, ad ejusdem aquæ similiter benedictæ hauritum, in continenti percepisse se dixit Hon. Mag. Antonius Messana de civitate Randatii, ante annos tredecim quartanam tam gravem passus, ut mortem sibi ab ea timeret. Item Hon. Ursula de Palermo de civitate Randatii, proximo transactis diebus febrem tertianam sustinens. Ac tandem Hon. Mag. Aloysius la Porta, habitans civitatis Randatii, hoc ipso anno cum febribus tertianis conflictatus.

20 Die xxII Novembris Hon. Joannes Antonius Burdunaro,

E

sanato catarrho in varus eodem die hoc testis:

F

sicut alii 20 Nov. dixerunt de morbo letali,

febrisque curato.

An. 1573
supplicanti-
buspermittitur
novas in-
formationes
curare,captis 19
Novemb.constitit de
liberata
energumena,

A Burdunaro, alias lo Vigneri, de civitate Randatii : et xxiii Novembris Johanella Russo soror ejus testati sunt, qualiter ante annos circiter septem mater sua, a spiritu maligno possessa, sit liberata, quemadmodum exorcista ejus R. P. Hieronymus Stancamplanus superius narravit num. 17. Eodem die xxiii Novembris Hon. Mag. Franciscus Domenedo, et die xxiv Magnificus Joseph Manuelli, ambo de civitate Randatii, dixerunt tantum scire, qualiter anno proxime præcedenti, prior tertiana; mense vero Augusto recens transacto, posterior quartana laborantes, liberati sunt veniendo ad ecclesiam S. Mariæ de Carmelo, et bibendo aquam, istic sibi cum Reliquiis B. Aloysii benedictam. Atque hæc etiam omnia, ex Scripturis

similiter
23 Nov:

Conventus Randatiensis transcripta, idem qui supra Notarius Joseph Pandolfus collationavit, fidem Notariotus ejus faciente Universitate Civitatis ut supra, die xxvi Januarii, iii Indictionis mdcv. Extat hæc utriusque Processus copia in Archivio Romano conventus Patrum Carmelitarum S. Mariæ Transpontinæ; unde novum exemplum trunsumptum, et cum authentica copia prædicta collatum, ei per omnia consonum esse attestans, Romæ die xxi Octobris mdclxxiii Fr. Seraphinus a Jesu Maria Notarius Apostolicus, ipsum transmisit Antuerpiam ad R. P. Danielem a Virgine Maria, edendis Sanctorum sui Ordinis Actis tunc quoque intentum.

D
EX PROCES-
SIBUS.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΠΑΡΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ.

Ex MS. Medicæo Regis Christianissimi, collato cum editione Basileensi anni 1575.

VIDE PAG. 108

Si Sancti pretiosius honorantur statuta

a

magis eorum Vita culta est ornanda sermone;

B

in primis Joannis Damasceni,

b

qui hereseon noctem scriptorum luce dispulit,

C

sub Leone Iconomacho orthodoxos persequente;

et generose se opponens.

Τοῖς τετρακῆσι τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἀρρύπτου καὶ ἀδιάλυστου διερθρωμένον τε καὶ ὡς ἀρχὴν ἐν ἔχον, ἢ καὶ διαχρῆν πολλὰκις ἢ ῥυπωθὲν ἀνακαλεσμένοις εἰς τιμὴν ποιῆσθαι εἰώθασιν ἄνθρωποι [τὰ θεῖα τούτων μορφώματα] α καὶ διατυπώματι ὅσιν δὲ φιλοτιμότερον τὸ σέβας ἐνδείκνυται, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῖς σὺν τῇ πλουτεῖν μεγαλοπρεπῶς περιφανεστερείαις ταῖς ὕλαις κέχρηται καὶ λαμπραῖς, καὶ ταύταις τοῖς τούτων χαρακτῆρας ἐντυπῶσι, μείζω τὴν τιμὴν ἐντεῦθεν ἀφοσιῶσθαι τοῖς Ἁγίοις οὐμένοι. Εἰ σὺν περὶ τὴν ἐκείνου μορφὴν οὕτω τὸ λαμπρὸν ἐπισπεύδουσι, τί ἄρα θέον περὶ τὰς ἱστορίας τῶν πράξεων, ἡμελιζόμενος ἐκποῦτος λόγους καὶ ἀκαλλεῖς; Οὐ μὲν οὖν τοῖς γὰρ ἀρχαιότεροις συγγνήμα, ὡς ἔχουσι, σχεδίζουσι λόγοις, τὰς πράξεις ἐξιστοροῦντας τῶν εὐαρεστησάντων Χριστῶν οἷς δὲ λόγους τὸ σπουδαζόμενον γένηεν, οὐ συγγνωστὸν, βίους Ἁγίων παρερωσμένοις ἐσχεδιασμένους ὡς ἔτυγε, καὶ μᾶλλον ἀνδρῶν τοιοῦτων, οἷς πνοὴ καὶ ζωὴ τὸ λόγοις ἐπαγορευτῶν ἐργατίαι, καὶ λόγῳ καθηραμένοις τὸν νοῦν μὲν ἐξ ἀγνοίας καὶ λήθης, τὴν δὲ ψυχὴν ἐξ ἐμποδοῦς ἀπάσης κινύσων, καὶ παρ' οὗ κατασκευάζεται τὸ περιέργειον, καὶ ἅπας διαπεφύτισται νοῦς λόγοις, εἰς οὗς ἐκείνοι ἐπόνικσαν, οὐ τῆς θῆρας ἐσθίας τὴν χάριν μόνον ἔχουσι, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ παρακλήτου φῶς ἀσφάλει ἀποπέμποσι.

2 Τούτων εἰς καὶ τῶν ἐν τοῖς πρώτοις τετρακῆσιν ἐστὶν ὁ πολὺς Ἰωάννης, ἢ τὸ ἐπίνομον ἐκ τῆς ἰδίᾳς πατρὶδος τῆς Δαμασκῆς πόλεως ἐπισυνῆπται περιφανῶς οὗτος γὰρ οὐκ ἐλάσσων φροστῆρ τῷ ἐκκλησιαστικῷ σταρεῖσμος ἐργατίαι, ἀλλὰ καὶ πάμμεγας καὶ λαμπρότατος οὐκ ἐν νυκτί, φαίνων μόνον αἰρέσεως διευσεδάσμενης ἀπανταχοῦ, ἀλλὰ καὶ λόγῳ πᾶσαν αἰρέσεως καυδοξον ταῖς τῶν λόγων ἐπιστολαῖς. Νῦν μὲν γὰρ διεσκέαστο πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης, ἀμαυροῦσα τοῖς λαμπροῦς χαρακτῆρας τῶν σεδασμῶν εἰκότων. Καὶ βραθεῖα ἐν τῷ σκοπύματι, ὃ δὲ ταῦτον διαχρῆν τε καὶ ποιούμενος, οὐχ ὁ τυχόν ἐτύγγανεν ἄνθρωπος, ἵνα καὶ παρὰ μέρος τῆς οἰκουμένης διασπείρῃ τὸ καλόν· ἀλλ' ἀκὴρ ἐκείνος εὐχειρὶ κατέγων, ἐν' οὕτως εἶπω τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, διὰ τὸ τὴν σκιητρουχίαν ἐπέχειν τῆς τῶν Ρωμαίων ἀρχῆς, ἐντεῦθεν καὶ πολλὴ ἦν ὁ πνέων ἀπανταχοῦ, καὶ βία πολλῇ τὰ σεδάσμια καθαιρούμενος ἐκτυπώματα καὶ τοὺς σεδομένους αὐτὰ, οὗ μὲν κατάθρομα ἐποιήσατο, ὃ λεωυτῶν μὲς τε καὶ λεωυτῶν μωρ, ὡς λέων ἀρπάζων καὶ ὠρυόμενος οὗς δὲ τῶν ὀρθοδόξων, ἄλλον ἀλλαχόσε διέσπειρε τῷ βρογγίματι, καὶ ὑπογαίῃς μυχίς ἀπέπεισε κρύπτουσαι, καὶ πολλοὶ λέουσι συνοικεῖν καὶ θράκουσι νρετίσονται, ἢ τὴν συναυλίαν ποιῆσθαι ἐκείνου καὶ τῶν ἐκείνου θεραπευτῶν· ἄλλοι τῷ φῶδι εἰς τὰ μακρὰν τῆς οἰκουμένης ἀπέτρεγον τέρματα (λέων γὰρ ἐνεύζεται, καὶ τίς οὐ φοβηθήσεται;) καὶ αὐτοῦ ἀπέφηνον ὡς ἐκ προσώπου ὄψεως.

3 Οὗ δὲ χαριτώνημος οὗτος ἀνὴρ καὶ πλήρης πνευματικῆς χάριτος, τῇ θυμῷ ζῆσας κατὰ μόνον τοῦ ὄψεως (ἵνα καὶ ζῆλος εἴη καὶ ἀρετὴ ὁ θυμὸς) οὐ τὴν Θρακίαν τότε οἰκῶν εἰς Σαυρομάτας ἀπέτρεγεν, οὐδ' ἐκ τῆς Βύζαντος εἰς Ἡρακλείους στῆλας ἀπέφηνον, οὐτε μὲν ἐξ ἀνακτόρων εἰς ἐρήμους διέβαινον, διὰ τὸν τοῦ λέοντος βρυγηθῆμόν· ἀλλ' ἐν Δαμασκῇ τὸ πρότερον, ἐν Παλαιστίνῃ τὸ δεύτερον ποιούμενος τὰς διατριβὰς, καὶ ἐν ἐρήμῳ τόπων ἀσκούμενος, ἀντεπαλαμάτο πρὸς τὸν Λέοντα γενναίως, καὶ τὴν καρδίαν ἐκείνου ἐκ τηλικούτου διαστήματος λόγοις χαλκευθεῖσι τῷ τοῦ παρακλήτου πυρὶ, καὶ στομιθεῖσι τῷ ζωικῷ ὕδατι, ὡς τριλόγῳ δόρασι, ὃ ἐμὸς διέπειρε τρισχιστεύς. Ἄλλὰ ταῦτα μὲν,

ἐν τῷ καθήκοντι τόπῳ λαμπρότερον ὁ λόγος ἐμπλατυνεῖ, τούτου τούτων τὸν Βίον, ὡς ἔτυγε ἐσχεδιασμένον ἀρχαί-κιστι, παρρατέον· μᾶλλον μόνον διαλέκτω καὶ γράμμασι ταῖς ἀρραβεῖσι; οὐ μὲν οὖν. Διὸ δικητέον ὡς ρίζης εὐγενούς ὁ εὐθαλέστατος βλαστὸς ἀνατέθηκε, καὶ οἱ ἀπατρῆς τούτου ἀναδοῦναι ἀρχαί.

4 Δαμασκῆς πόλις αὕτη ἐστίν· ὡς γὰρ ἐπὶ Παύλῳ μέγα φρονηεῖ, πρώτη τὸν οὐρανοδρόμον ἰδοῦσα μεταθέμενον τὴν δυσσέβειαν, καὶ αὐτὴ μισοχρίστου γεγονότα φιλόχριστου· οὕτω κατὰ τὴν ἀνδρῶν τούτων ἀρχαίωσι καὶ σέμνον, οὐκ ἐξ ἐτέρωθεν ἤκουσι οἷδ' ἐξ ἐτέρας θηροκείας μεταθέμενον εἰς τὴν ὀρθόταμον· ἀλλ' ὡς αὕτη τούτου προσευεγκοῦσα ρίζουθεν καὶ μαιεύσασα πλέον τὰ πρὸς εὐσέβειαν ἢ τὴν σωματικὴν ὑπαρξίν, καὶ τοῖς λόγοις ἐκθρόψασα, μέγα καρπάζει ἐπὶ τῷ οἰκείῳ βλαστῶν βρενθῆσαι τε καὶ γένηθαι πλέον ἐπ' αὐτῇ, ἢ ἐφ' οἷς ἄλλοις ἔχει λαμπροῖς πρὸς περιφάνειαν, καὶ ὠρῶν εὐκραςίας ἐρῆς, καὶ ὕδατων γλυκίων διεσδῶν καὶ ἐπιφύσεις, οἷς πολλοὺς κατακλύζε-ται. Οὐ καρπῶν εὐγενῶν ἀσφάλει τὴν πόλιν ταύτην ἐπαίρει καὶ ἀνύφει, ὡς τὸ ἐκ ταύτης ἀναθλιῆσαι τὸ καλόν τοῦτο δένδρον καὶ εὐγενές, τὸ παρὰ τὰς διεξόδους τῶν ὕδατων ἐκτραφέν, καὶ τοὺς καρποὺς ἀποδεδωκὸς τοῦ πνεύματος κατὰ καιρὸν, οὐ οἱ καρποὶ διὰ παντός νεκροὶ τυνῆς εἰσι παρ' ἑμῖν· καὶ ὠραῖοι τοῦ ἰδεῖν, καὶ γλυκίαι εἰς τὸ γεύσασθαι καὶ τοῖς ἀπομένους καὶ γενομένους οὐκ εὐφραίνουσι μόνον, ἀλλὰ καὶ πικαίνουσι τε, καὶ ἀξίονισι τὸν ἐσθίωντα, καὶ εἰς ἄνδρα τέλειον τὸν ἐν πνεύματι ἀνάγουσι τε καὶ τρυφῶσιν. Οὕτω θεοῦσεται καὶ ἡ πόλις Δαμασκῆς ἐπὶ τούτῳ αὐτῆς τῷ γεννημάτι, ἢ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν οἷς πεπλοῦτηκεν ἀγαθῶς καὶ τρυφῶς.

5 Αὕτη μὲν ἔνεγκασμένη τὸν ἄνδρα τούτου πρόγονοι δ' εὐσεβεῖς καὶ μόνον τετρακῆτες τὴν τῆς εὐσεβείας ἄνδρ, καὶ τὴν ὁσμὴν τῆς τοῦ Χριστοῦ γνώσεως ἐν μέσῳ τῶν ἀκαυθίων· οὗτοι γὰρ καὶ μόνον διεσώσαντο τὴν χριστιανώ-νυμον κλήσιν, ὡς κλῆρον λαμπρὸν τε καὶ ἀναψαίρετον, μηδὲν λυμυλάμενοι τὸ ὀρθοδόξον, ἀφ' οὗπερ οἱ τῆς Ἁγρῆς τῆς πόλεως κατεράττησαν ἐνθὲν τοῖς ἢ ἀρετῇ αὐτοῦ ἐπι-σάμους πεποιθῆκαν ἐν μέσῳ τοῖς ἀσεβῆσιν, ὡς σιδουμένω τούτῳ καὶ τῶν πολεμίων αὐτῶν· ἢ μᾶλλον ὡς Δαυιδ' ἐδύλαξε Θεὸς παρὰ τοῖς Ἀσσυρίοις δι' ἣν εὐσέβειαν ἐνε-δεῖξαστο, καὶ Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ, ἐπιτρόπος καὶ κυρίους ἐν αλλοτριῶσι καὶ ἐχθροῖς τοῖς αἰχμαλώτους καταστησά-μενος· οὗτοι κἀντὸῦτα τοῦ τοῦ Ἰωάννου προπάτορα πραγματῶν καθίσταναι ἐπιτρόπους ἐν αὐτοῖς τοῖς Σαρακηνοῖς, καὶ κρατοῦσι κἀνταῦθα οἱ εὐσεβοῦντες αἰχμαλώτοι τῶν αἰχμαλώτων αὐτοῖς ἀσεβῶν. Ὁ θεομαστῶν Θεοῦ μεγάλων καὶ τεραστίων τῶν ἐξαίστων! Οὐδὲν ἀρετῆς ὑψηλότερον οὐδὲν εὐσεβείας ἐστὶ τιμιώτερον, ἢ μετεωρότερον. Ὁς γὰρ σωματῆς ἐπὶ βουνοῦ, μᾶλλον δ' ὡς λύγος ἐν νυκτί, καὶ ὡσπερ σπέρμα τῷ Ἰσορῶλ, καὶ οἶον σπυλιχρ ἐν σποδιᾷ, τὸ τῶν προπατορῶν γένος τοῦ Ἰωάννου ἐν Δαμασκῇ καταλέλειπται, ἵνα τὸν λαμπρὸν τούτου προνεγίχη πυρσόν, ὃ δὲ φωτίση πάντα τὰ πέρατα.

6 Τοιοῦτοι μὲν τῷ εὐφρονομένῳ ὑπῆρχαν οἱ προπάτο-ρες· ὁ πατήρ δὲ, ὡς ρίζης ἀγαθῆς τοιαύτης ἀναδοθείς, ἐπὶ εὐσεβείᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀρεταῖς τοὺς τεκνύοντας ὑπερ-βαλλέσθαι φιλονεικῶν, μείζω καὶ τὴν θεοφιλείαν ὑπεδεί-ξατο. Ἐθεῖ γὰρ τῷ οὕτῳ λαμπρῷ καὶ εἰς ἄκραν ἀρετῆς περιωτῆν πεφθακέναι μέλλοντι, τὸν προσεχέστερον τῆς γενέσεως αἴτιον περιφανέστερον τῶν πρὸ τοῦ γενέσθαι ἐν' ὡσπερ ἐκ τῆς καθ' εἰρμόν προσάσεως ἢ πρὸς τὸ ὕψος ἀναδρο-μῆ γένηται κατὰ λόγον εὐτακτον· ὡς δοξαὶ παρὰ τῆς θείας προνοίας ἀνθεν οἰκονομεῖσθαι τὰ κατὰ τὸν μέγα τούτου

Hic Damasci ad summam urbis gloriam natus,

E

ex parentibus Christianis et inter ipsos barbaros potentibus;

F

patre praeceteris virtute dedito

AUCT. JO- PATR. IER- EX MS. et magna erga redimendos captivos caritatis:

A και μεγαλώνουμεν, οἷον συμπέδωκε καπὶ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Ἐπεὶ γὰρ μείζων τῶν πρὸ τούτου προφητῶν ἀναλάμψαι ἐμελλε, καὶ πάσης ἱερουσῆς ἀπίκεινα ἐνεργῆσαι μυστήριον, τὸ τοῦ Δεσπότου Βάπτισμα ὑπὸ τῆς προνοίας προφητούμετο, οὐκ ἐκ τῶν τυχόντων προσήσθαι, ἐξ ἱερατικῆς δὲ φυλῆς καὶ προφήτου εἶναι τὸν φύσαντα· οὕτω κἀνταῦθα ὁ τοῦ Ἰωάννου πατήρ, ἀνὴρ ὑπὸ τῆς προνοίας τάττεται τὰ μάλιστα εὐσεδῆς καὶ φιλόφρονος. Διοικητὴς γὰρ τῶν δημοσίων πραγμάτων τῶν ἀνά τὴν γῆραν πᾶσαν καταστάς, διὰ τὸ περιὸν αὐτῷ τῆς τε ἀρετῆς καὶ τῆς ἀλλης τοῦ βίου περιφανείας, καὶ ἐφ' οἷς ἐκόμω πλοῦτον συγχῆ, οὐκ εἰς κόμης καὶ μέλας καὶ θαπύνας ακαίρους ἐχρήτο ταῖς χρήμασιν· ἀλλ' ὅσον ἐν χρυσῷ ἦν αὐτῇ καὶ ὕλαις ἐτέραις ῥάστα κινουμέναις, ὡνιον ἐποιεῖτο τῶν εἰς αἰγματοσίαν ἀγρομένου Χριστιανῶν· ἦν δ' ἄλλην κτήσει εἶγεν ἀκίνητον (πλείστα δὲ τούτῃ ἐτύγχανεν ἀπὸ τῆν Ἰουδαίου καὶ Παλαιστίνην) εἰς ἀνάπτουσιν ἐδίθου καὶ τὴν τοῦ βίου αὐτόρκειον ταῖς ὅσοι τῶν ἐξω- νημένων Χριστιανῶν, τὴν ἐκείνοις τοῖς τόποις προήρκετο κατοικῆσιν, τοὺς δ' ἄλλους ἐλευθέρω φωτὶ καὶ ποδὶ ὄπι βούλοιντο συνεχῶρι πορεύεσθαι. Τοιαῦτα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἡ φιλόφρονος ἀρετή. Πολλὰ γὰρ ἔχων, ὡς μηδὲν ἐντυγχάνων εἶχε, νύκτωρ καὶ μετ' ἡμέραν τὰ προσόντα Θεῷ ἀποκτιώμενος.

C qui filium istum in pramium accipiens a Deo,

B 7 Οὕτως ἔχων, οὐ φιλοξενίας ὡς Ἄδρακν, ἀλλὰ φιλοφρονείας λαμβάνει μισθόν, τόνον θαυμαστόν, εἰ καὶ μὴ ἐξ ἐπαγγελίας, ἀλλὰ θείας, προσηύσεως τε καὶ προορίσεως· προέγνω γὰρ ὁ Θεὸς τὸν Ἰωάννην ὅποιος ἔσεται, καὶ προώρισε τοῦτον ἐκ τούτου γενήσεσθαι τοῦ ἀνδρὸς, εἰς μισθὸν αὐτῇ τῆς φιλοφρονείας ἧς ποιεῖν ἐνεθίστο, εἰς τοῖς ἐλευθέρους ἀντικληρωσάμενους αἰγματοσίαν δεινῆν. Τίκεται οὖν αὐτῷ παῖς οὗτος ὁ λαμπρὸς καὶ ἀπαλῶ τῇ σώματι ἔτι τῇ διὰ τῆς πνευματικῆς μητρὸς ἀναγεννήσει τέκνον φωτὸς ὁ πατήρ τὸν υἱὸν ἀπεργάζεσθαι, πρᾶγμα ποιῶν, οὐ τότε ῥᾶου, οὐδ' ἐν μέσοις ἐκείνοις ἐθνεσιν εὐκατατόμητον τοῖς πολλοῖς. Εἶτα φροντίς τῇ πατρί περὶ τοῦ παιδός, οὐκ ἐληκτίσει αὐτὸν μαθεῖν, οὐ δόρυ κινεῖν δεξιῶς, οὐκ ἐκ τόξου βάλλειν οἷον ἐιστογιώτατα, οὐ θηρίοις μάχεσθαι, καὶ συναμείδειν νῆν φυσικὴν ἡμερήτητα εἰς θηριώδη ὠμότητα, οἷα γίνεται τοῖς πολλοῖς τὸν θυμὸν ταρραττομένοις συγχῆς, καὶ μανιώδεις ἄττουσι καὶ παρά- πλκτον· ἐφ' οἷς οὐκ ἐξητεῖτο τῇ τοῦ Ἰωάννου πατρί Χείρων ἄλλος τις ὁρεσάτροφος, μελωτὶς ἐλάχων ἐκτρέφειν τὸν διδασκόμενον· ἀλλ' ἀνὴρ ἀνκρευνᾶτο πᾶσαν παιδείαν ἐξησκήμενος, ἐν ἐπιστήμῃ τυγχάνων λόγου παντοῖου, καὶ λόγους ἀρθοῖς τῆς ψυχικῆς καρδίαις ἐξερεγγίμενος, ἵνα καὶ τὸν αὐτοῦ παῖδα ταιούτοις ἐκτρέψῃ τοῖς ἐδωθίμοις καὶ καρουέμασι. Καὶ τὴν ἱερὰν ἐπιθυμίαν ὁ Θεὸς ἀπο- πληροῖ τῇ ἀνδρὶ, καὶ τῇ ζητοῦντι εὐρηται ὁ ζητούμενος· ὁ δὲ τρόπος τῆς τοῦ ζητουμένου ἐρήσεως, τοῖος δι'.

C eidem in- struendo quavit ldo- neum mag- istrum.

C 8 Οἱ ἐκ Δαμασκού βάρβαροι, τὴν κατὰ τὴν θάλατταν ποιούμενοι ἔφοδον, ὡς αὐτοῖς εἴθιστο, πολλοὺς ποτε Χρι- στιανούς ἐλίχσαντο, καὶ καταδάντες εἰς θάλασσαν ἐν πλοίοις ἡγμαλώτευσαν αἰγματοσίαν πολλήν, καὶ εἰς τὴν πύλιν αὐτῶν ἀγαγόμενοι, οὗς μὲν τοῖς ὠνομένους προέ- θευτο, οὗς δὲ μαχαίρας εἰλον ποιήσασθαι παρακλώμα. Τούτοις καὶ τις συναπκλήρωθῆ ἀνὴρ, σχῆμα ἡμφισ- μένος μοναδικόν, ἐξ Ἰταλίας ὁρμώμενος, κῆσμιος τὴν ὄψιν, κωσμιώτερος τὴν ψυχῆν, καὶ τὴν κλησιν κωσμάς, καὶ τις σεμνότης αὐτοῦ τῷ προσώπῳ ἐπέπερε κατακνούουσα τὴν ἐντὸς κατάστασιν. Τούτου προσέπιπτον τοῖς ποσίν οἱ ἐλόκμενοι πρὸς σφαίρην καὶ ἐλιπάρουν ἵλιων αὐτοῖς τὸν Θεὸν ποιήσασθαι, καὶ ὑπὲρ ὧν ἡμαρτήκασι ἀφεσιν εὐρεῖν τῷ φιλοφρονίῳ ἐπεύχεσθαι. Οἱ οὖν βάρβαροι, τὴν τῶν τεθνηκότων ἐκείνων ἄνωσιν ἠρώυτες ἦν ἐποιούοντο πρὸς τον σεμνοθῆ ἐκείνον, προσιόντες ἐπυρθάνοντο τοῦ ἀνδρὸς, τίς τε εἴη τὴν ἐν τῇ κῆσμι ἄξιαν, καὶ ποῖος τὴν περιφανείαν ἐν Χριστιανούς; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο εἰπὼν· Οὐδεὺς ἀξιώ- ματος ἱερατικοῦ χρίσμα περικείμενον κέκτημαι· ἀχρεῖος δὲ τίς εἰμι μονότροπος, καὶ φιλοσοφίαν ἐξήσκῆκως, οὐ μόνον τὴν καθ' ἑμᾶς καὶ φιλόθεον, ἀλλ' ἦν καὶ οἱ θύραθεν σοφοὶ συνετάξαντο· ὡς δὲ ταῦτα ἔφησε, ὀκρυῶν ὑπεπλήθη τοῖς ὀφθαλμοῖς.

CAP. II Captum a Saracenis Cosmam monachum

inter morti- additos consolans pater,

9 Οὐ μακρὰν δὲ ὁ τοῦ Ἰωάννου πατήρ ἐστῆκῆς, καὶ οὕτως ἔνδακρον ἢ τὸν ἄδρα ἐωρακῶς, προσεῖη παρακα- λῆσων τῆς συμφορᾶς καὶ φησὶν· Ἰνα τί, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, τὴν τοῦ κόσμου στέρησιν ἀποκλαίεις, ὁ πάσι τοῦτο ἀποταξάμενος καὶ νεκρωθεῖς, ὡς ὄρω ἐκ τοῦ σχήματος; Καὶ ὁ μοναχὸς ἀπεκρίνατο· Οὐ τούτης τῆς ζωῆς τὴν στέ- ρησιν ἀπαδύρομαι· ἐγὼ γὰρ, ὡς εἶρηκας, τῇ κόσμῳ νετέ- κρωμαι· τούτο δὲ με ἀνιά, ὅτι πᾶσαν μετεῖν ἄνθρωπίνην σοφίαν, τὴν ἐγκύκλιον προυπεθέμην ὡσπερ θεμέλιον· τῇ ρητορικῇ τὴν γλωττιῶν ἐξήσκῆμαι, ταῖς διαλεκτικαῖς με- θόδοις καὶ ἀποδείξεσι τὸν λόγον πεπαίδευμαι, τὴν ἠθικὴν μετεῖν ὅσον ὁ Σταγειρίτης, καὶ ὅσον ὁ τοῦ Ἀρίστωνος παραδέδωκε, τὰ περὶ τὴν φυσικὴν θεωρίαν ἅπασαν ὡς ἱκανὸν ἀνθρώπῳ ἐντεθεώρηκα, ἀριθμητικῆς δὲ τοῖς λόγους μεμάθηκα, γεωμετρίαν εἰς ἄκρῳ ἐξήσκῆμαι, ἀρμονίας δὲ μουσικῆς δὲ ἀναλυτικῆς εὐτάκτους σεμνοπρεπῆς κατῶρ- θωκα, ὅσα τε περὶ τὴν οὐράνιον κίνησιν καὶ τὴν τῶν ἀστέρων περιφορὰν οὐ παρέλιπον, ἵν' ἐκ μεγέθους καὶ κάλλου τῶν κτισμάτων ἀνλόγως τῇ περὶ τούτων μοῦ γνώσει καὶ τὴν περὶ τοῦ κτίστου θεωρίαν ἀνάλογον ἐξοίμι (ὁ γὰρ τραυτέρων τὴν τῶν κτισμάτων ἐσχικῶς γνώσει, τραυτέρων τε κατανοεῖ, καὶ διὰ θαύματος ποιεῖται πλείο- νος τὸν ταῦτα δημιουργήσαντα) ἐντεῦθεν εἰς τὰ τῆς θεο- λογίας μετέδωκε μυστήρια, ἦν τε παῖδεν ἑλλήνων παρέδο- σαν, καὶ ἦν οἱ καθ' ἑμᾶς θεολόγοι διεσάφησαν ἀπλανέστατα· τούτων οὖν μεστὸς γεγονώς, οὕτω καὶ ἄλλῃ μεταδόναι τῆς ἐξ αὐτῶν ὠφειλῆς πένητα, οὐδὲ πίδα τεκνεῖν διὰ φιλοσοφίας πατήριμοι· φιλοῦσι γὰρ ὡσπερ οἱ πολλοὶ φυ- σικοῖς παῖδας τεκνεῖν, ἐντεῦθεν τὴν τοῦ γένους διαδοχὴν διαμένειν οἰόμενοι· οὕτω καὶ οἱ φιλοσοφίαν ἐκμελετήσαν- τες τέκνα τεκνεῖν διὰ φιλοσοφίας· τὸ καὶ μνήσεως ποθοῦσιν, ἵνα τὸ κατὰ φιλοσοφίαν γένος χρυσὸν ἐν βίῳ μέχρι παν- τὸς διασώζηται· οἱ δὲ τοῦ τόκου τούτου τοῦ θαυμαστοῦ πικαίτοις, ἀθάνατον κληροῦνται τὴν εὐκλειαν· ἄλλως τε τούτο τῆς ἀγαθότητος ἴδιον τὸ μεταδιδόναι καὶ ἄλλοις, ὡσπερ πεπλοῦτικε χρηστῶν· ὁ γὰρ οὐκ αὐτῶς ἔχων μὴ δ' ἐθέλων, οὐκ ἐν τῇ ἀγαθῇ κείται, ἀλλ' ἐν τῇ πονηρῇ, ὡς ὑπερηφανίης καὶ φλόου μεστὸς, ἐφ' οἷς ἀν ἄλλοις μεταδόναι εἴτιος εὐμοίρησεν ἀγαθοῦ μὴ προσθυμηθείς. Διὸ καὶ ὁ δοκεῖ ἔχειν, αἵρεται ἀπ' αὐτοῦ, ὡς ἐπὶ τοῦ δού- λου ἐκείνου, τοῦ μὴ καταθαλλόντος τοῖς τραπέζιταις τὸ τάλατον. Ἐγὼ δὲ τὴν ἀγαθὴν μερίδα ἐκλέλεγμα· καὶ σφόδρα ἡρόμην τῆς προσκοῦσας μοι σοφίας ἄλλοις γε- νέσθαι μεταδοτικούς, ἐπειδὴ οὐκ ἔτυχον τοῦ ποθομένου, ἵνα ταῖς πιστοῖς ἐκείνοις δούλοισιν συνεταγῶ τοῖς τάλατα ποικασμένοις ἐν διπλῷ διὰ τῆς πρὸς ἐτέρους χάρισεως, οὔτε μὴν τέκνον διὰ φιλοσοφίας ἀπέτεικον, καὶ ἀπειμι ὡς ἀν τις εἴποι ἀπαις καὶ ἀθλιος, ὡς ὄρας δάκρυσι κατ' οὐνοῦμαι τὸ πρόσωπον καὶ συκρωπᾶζῶ δεινῆς.

D d ei omni scientiarum genere instructum,

quod nec- dum ulli eas com- municasset

E dolore intel- ligens,

10 Τούτου ἀκκῶς τῶν ὀκρῶτων ὁ ἔρῃν τοιοῦδε θη- σαυροῦ, ἀπεκρίνατο· Ἐα, ὦ μακάριε ἄνθρωπε, καὶ τὴν ψυχῆν παρηγόρησον· ἴσως γὰρ δοίη σοι ὁ Κύριος τὰ αἰτή- ματα τῆς καρδίαις σου. Ταῦτα εἰπὼν ὁ τοῦ Ἰωάννου πα- τὴρ, ὡς εἶχε ποδῶν εἰς τὸν τῶν Σαρακηνῶν ἀπέτρεγεν· Ἄρχοντα, καὶ ποσὶν ἐκείνου προσέπιπτε, τὸν κῆσμιον Κωσμὸν ἐξακτιόμενος. Καὶ τῆς αἰτήσεως οὐκ ἐκπέτωκε, λαμβάνει δὲ δῶρον τὸν πολλοῦ ὅντως ἀξίον· καὶ ἀπαγα- γῶν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, παρηγόρει τὸν ἀνδρα, καὶ τῆς μακρᾶς κακοπαθείας ἀνέψυχε, καὶ τοιαῦτα λέγων προσέ- θετο· Οὐκ εἰ μόνον ἐλεύθερος τοῦ λοιποῦ, ἀλλὰ καὶ κοι- νουδὸν σε τοῦ οἴκου μου τίθημι, καὶ συνδεσπότην κατ' ἐμέ, συμμετοχὸν μοι πάσης χάρις τε καὶ θλίψεως· τούτο δὲ μόνον πρὸς τῆς σῆς αὐτῷ τιμιότητος, ἵνα τούτου δῆμοι τὸν ἐκ φύσεως υἱὸν Ἰωάννην, καὶ τούτου δῆτα τὸν ἔτε- ρον τὸν ὁμωνυμουτά σοι, ὅν καὶ υἱὸν εἰσποιησά- μην πνευματικόν ἐκ Ἱεροσολύμων ὁρμώμενον, καὶ ἐφ' ἀπαλῶ ἀπορφανισθέντα τῇ σώματι, πᾶσαν ἦν οἶδας παι- δείαν καὶ φιλοσοφίαν, τὴν θύραθεν καὶ ἦν ἡ τοῦ πνεύμα- τος χάρις τοὺς ἀξίους ἐμυσταγώγησεν, ἐκπαιδεύσης καὶ διδάξης ἐπιμελέστατα. Ὁ δὲ φιλόσοφος πρὸ ἀπερ ἀκή- κοεν, ἔπος ἦν εὐθὺς δεσμὸν ἀπορήξας καὶ κροαίνων κατὰ πεδίον, ἡ ἔλαφος τις διψῶσα καὶ πρὸς πηγᾶς ὕδατων ἐκπεμπομένη· εἶπες ἀν αὐτὸν οἷον τινα Μίδαν μεγάλοις ἐντετυγκέναι

F eundem a Principe impelrat

domique recepto fl- lium Joannem et Cosmam adoptivum commendat.

A ἐνετυγχάνει τοῖς θησαυροῖς τοῦ χρυσοῦ. Τοιοῦτον ἔχων πρὸς τὸ πρᾶγμα τὸ πρόθυμον, τοὺς νέους ἀναλαμβάνεται, καὶ καθίσταται τούτῃν διδάσκαλος.

qui cunctas ab eo disciplinas edocti

11 Ὁ δὲ Ἰωάννης αἰετὸς ἦν αἶμα διαπετώμενος, ὡς πτέρυξι γρόμενος εὐψία φύσεως καὶ σπουδῇ προαιρέσεως· ὁ δὲ κατὰ πνεῦμα τούτου ἀδελφός καὶ συμμύστις αὐτοῦ Κωσμάς, ναὺς ἦν ἰστίοις πτεροσομένη καθ' ὑδάτων· τῷ πνεύματι, ἐξουρίας αὐτῷ πνέοντι, καὶ ζεφυρωθέν ἀπὸ πρύμνης φυσῶντι· οὕτως τάχει φύσεως καὶ σπουδῆς συντονίᾳ, διὰ βραχέων συνέλεγει τούτοις ἅπαν σπουδαίωτατον μάθημα, ὅσον γραμματικῆς, ὅσον διαλεκτικῆς τε καὶ ἀποδεικτικῆς· τῇ δὲ ἠθικῇ φιλοσοφίᾳ οὐ τὸν νοῦν μόνον ἐκύσμων διὰ τῆς κατὰ ταύτην μαθήσεως, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς ψυχῆς παραχρῆδεν κατέστειλον· καὶ ὡς αἰετὸς δὲ βλέπον ὄξυ, οὕτως ἦσαν ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς τῶν φύσεων λόγους ἀσκαρδαμυτὶ ἀτειρίζοντες. Ἀναλογίας δὲ καὶ ἀριθμητικῆς οὕτως ἐξασκήκασιν εὐφυῆς, ὡς Πυθαγόρει η Διοφάνται· γεωμετρίας δὲ τὴν ἀπίδειξιν οὕτως ἐξεπαίδευσαν, ὡς Εὐκλείδης τινὰς τούτου δοκεῖν καὶ οἵτινες ἄλλοι παρόμοιοι. Περὶ δὲ τὴν ἀρμονικὴν τοιοῦτοι γέγονασιν, ὅποιοι ἄρα ἐξ ὧν ἐμουσούργησαν θείων μελισμάτων τοῖς συνετοῖς καταπαύονται. Περὶ δὲ ἀστρονομίας, ὅσον ἐν διαστημάσι καὶ σχηματισμοῖς καὶ ἀναλογίαις τῶν ἀποστάσεων, κἄν μικρὰ διεῖξέητε περὶ αὐτῶν εἰς βραχέα τῶν ιδιωτῶν εἶδησιν, οἷος ὁ Ἰωάννης ἐξ ὧν γέγραφε καταφαίνεται. Τοιοῦτος δὲ πάντως καὶ ὁ Κωσμάς· ἀλλ' ὁ περὶ τούτου λόγος ἐτέρους κείσθω· ὁ Ἰωάννης γὰρ ἴμῃν τῶν ἐγκωμίων ὑπόθεσις.

in singulis evadunt eximii :

B

12 Τῶν δ' ἐν θεολογίαις αὐτοῦ καὶ ἀκριβεῖαις δογματῶν τίς οὐκ ἐπιγνώσκειται καὶ θαυμάζεται ἐκ τῆς στοιχειωτικῆς αὐτοῦ βίβλου, μᾶλλον δὲ παντελοῦν ἐν δόγμασιν ἦν ἂν τις παντὸς λόγου ὀρθοῦ νομοθεσίαν ἔροι καὶ πλάκας Μωσαϊκῆς, οὐχ ἄμαρτήσῃ τοῦ ἀληθοῦς. Ἀλλ' οἶδα ὡς ἐν τοῖς ἐπίσω ἔδει μετὰ τῆς βίβλου ἐκεῖνης ποιῆσθαι ἐγκώμια, καὶ οὐκ ἐν τοῖς νῦν· ἀλλ' εἰρήκαμεν ταῦτα πρὸς ἀπίδειξιν τῆς ἐπαίδευσαν παιδείας, καὶ οὕτως ταύτην μετᾶ ἅπασαν μετ' ἐπιστήμης καὶ ἀκριβεῖας, καὶ τὸ θαυμάσιον, οἷοι οὐκ ἐφυσήθη τῇ γνώσει, ἀλλ' ὥσπερ τὰ τῶν φυτῶν εὐγενῆ βλαστήματα, ἐπὶ πληθύνοντι τῷ βαρυνόμενῳ, κάτω νεύει πρὸς τὴν γῆν, οὕτω δὲ καὶ ὁ πολὺς Ἰωάννης, ἐπιπληθυνόμενος αὐτῷ τῆς τῶν λόγων ἐπι καρπίας, κάτω νεύων ἐτύγγαεν, οὐ πρὸς γῆν δὲ, ἀλλὰ πρὸς τὸ βυθιώτερον τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν πελάγους ἀποσκοπῶν· ἔτι ἐπὶ πλεον αὐτῷ ὡς μετὰ τινος πλοίου τῆς κοσμικῆς προσπαθείας, ἐπόθει δὲ καὶ τὸ πλοῖον τοῦτο τοῦ κόσμου ἀποσκοπεῖσθαι, καὶ τὰ ἱμάτια τῆς σωματικῆς προσπαθείας τέλει ἀπεκδύσασθαι, καὶ αὐτῷ γυμνῷ τῇ νοῖ τὸ πέλαγος διανῆξθαι καὶ εἰσθῆναι κατὰ βυθὸν ἵνα εὐρήσῃ τὸν ἀποκείμενον ἐκεῖ μαργαρίτην τὸν πολυτίμον. Τοῦτο τοῖνυν ποιῶν καὶ πρὸς τοῦτο ἀποσκοπούμενος, πρὸς τὴν πολυμένα τοῦ βάρους ἀποκλινόμενος ἦν, καὶ οὐκ ἐμψυούσῃ τῇ γνώσει, ἀλλ' ἐπαπεινυτό τῷ ἔρωτι τῆς μουσικωτέρως σοφίας. Οὕτως οὖν πλήρης ἦν αὐτῷ ἡ νοκτὴ λαμπρῆς τῆς ψυχῆς τοῦ τῆς κοσμικῆς ἐλαίου, ἵνα καὶ τὸ τῆς αὐλοφῶν ἀνωθεν καταπτάν ἐπὶ τὴν λαμπράδα ταύτην ὑψάψῃ, καὶ πυρροειδῆς ὁ Ἰωάννης ἀναφανῆ.

nihil tamen inde elatior ;

C

13 Ἐπὶ τούτοις ὁ τούτου διδάσκαλος ἐκ τοῦ μαθητοῦ ὡς ἴοικεν ὀδύχηθεις πρὸς τουτοῖ τὸν ἔρωτα, πρόσεισι τῷ πατρὶ τοῦ παιδὸς, καὶ φησιν· Ἰδοὺ σοι τὰ τῆς ἐπιθυμίας τετέλεστοι, καὶ οἱ παῖδες ἐμοῦ κατὰ σοφίαν ὑπέρκεινται· οὐ γὰρ ἤρκεσαν αὐτοῖς γενέσθαι ὡς ὁ διδάσκαλος, ἀλλὰ μεγέθει φύσεως καὶ ἀνεκδύτοις τοῖς πόνοις, ἴσως καὶ τοῦ Θεοῦ ἐπαυξήσαντος· τοῦτ' οὖν τὸ τῆς σοφίας χάρισμα, ὑψητερότερον μὲν πρὸς ὕψος φιλοσοφίας γέγονασιν. Οὐ χρεῖόνδεν τοῖνυν αὐτοῖς εἶμι τοῦ λοιποῦ· εἴτω δὲ τοῦ ποθισθῆς, τὸ παρὰ σοῦ ἐλθῆναί με, καὶ εἰς μουσῶν ἀσκητήριον ἀπελθεῖν, κἀκεῖ ἐπιστημόνως ζητῆσαι με τὴν ἀνωτάτω σοφίαν. Ἢ γὰρ φιλοσοφία ἦν περ προπεπαίδευμαι πρὸς ἐκείνην με παραπέμπεται· καὶ δυοῖν ἀλλήλων καταπλουτισθῆναί με τοῖν καλοῖν καὶ προσπεικῆσθαι τῇ πρότερον σοφίᾳ καὶ τὴν ἀυλοτάτην καὶ ὑπὲρ ἑνωσαν, καὶ ἦν ὁ γυμνὸς νοῦς ὁ πάντη ἀπὸ πλάγμων τοῦ σώματος μυεῖσθαι δεδύνηται. Ἠλθον ἐπὶ τῷ λόγῳ τοῦ φιλοσόφου

putrique restituuntur a magistro.

ad S. Sabz lauram se recipiente.

ὁ τοῦ Ἰωάννου πατὴρ· πλὴν οὐκ εἶχε κατασχεῖν, ἵνα μὴ δόξῃ φαῦλα τὰ μισθώματα, τῆς τῶν λόγων διδασκαλίης αὐτῷ ἀποδίδουσθαι· ἐφοδισάμενος δὲ αὐτὸν θαψίλειστέως ἐφοδίους τοῖς πρὸς τὴν χρεῖαν, ἐν εἰρήνῃ ἀπέλυσεν. Ὁ δὲ πρὸς τὴν ἐν ἐρήμῳ τοῦ ἀγίου Σάββα λαύρου ἀπίων, κἀκεῖ ἕως τελευτῆς προσμεμενηκῆς, πρὸς τὴν αὐτοῦ σοφίαν Θεοῦ μετακεχώρηκε. Συνέξεθέηκε δὲ διὰ θανάτου καὶ ὁ τοῦ Ἰωάννου πατὴρ· ὁ δὲ μὲν Σαρακηνῶν Ἀρχηγὸς τὸν Ἰωάννην εἰσκαλεσάμενος, προχειρίζετο πρωτοσύμβουλον. Ὁ δὲ ἀνένους, ἀλλαγῆς προνευενούσαν ἔχων τὴν ἔφεσιν ἡμῶν ἱκανῶν βιασθείς ἀντιτείνοντι οὐκ ἴσχυσε, καὶ καθίσταται οὕτως, ἐν μέλλουσι ἀρχῇ παρὰ τὴν γενήσαντα.

D AUCT. IO. PATH. IER. EX MS.

et Joannes creatur Protosymbolus.

CAP. III

Insaniens contra cultum imaginum Leo Isaurus,

14 Ἦν δὲ τὰ τῆς Ρωμαϊκῆς διδύμου τόνε Λέων ὁ Ἰσάυρος, ὅς κατὰ τῶν σεβασμίων εἰκότων καὶ τοῦ ὀρθοδόξου τῆς ἐκκλησίας πληρώματος ὡς λέων ἀποπέζων καὶ ὠρνήμενος ἦν, ἐκεῖνας μὲν τῷ πυρὶ κατακαίων τῆς θηριώδους μανίας, τοὺς δ' αὐτῶν προκυνητὰς ἀρπάζων καὶ ἀπολλύνων, καὶ ὁδοῦσι τραυματικῆς θυσσεθείας διασπαράσσων ἐλειπῶς· ταῦτα εἰς ἀνάς τοῦ Ἰωάννου ἐνέπεσε, καὶ τὸν ζῆλον μισεῖται τοῦ Ἡλίου καὶ τοῦ ὁμωνυμοῦτος τὸν ἔλεγγον, οἷα τοῦ πνεύματος· χρίσαντος αὐτὸν ἀρχάτω, καὶ πρὸ τῆς χρίσεως, τῆς θυσσεθείας ἀντίπαλον· καὶ τὸν λόγον προβάλλεται, οἷα τοῦ πνεύματος μάχησαν, ὅπλον τηλικῶν ἀνελεῖν τὸ τοῦ θρησινώμουτος δόγμα ὡς κεφαλῆν. Ἐπιστολικμαίους τοῖνυν λόγους ὑπὲρ τῆς τῶν σεβασμίων εἰκότων τιμῆς τοῖς εὐδοσίαι αὐτῶν ὀρθοδόξως διεπέμψεν, ἄγαν θεικῶς ἐμφιλοσοφώτατα, ἀναγκαῖαν εἶναι τὴν τῶν ἐκτυπωμάτων προσκύνειν, κἀκεῖνους παρήγγειλε πρὸς ἄλλους λέγειν τὰ ὅμοια καὶ τὰς αὐτοῦ θεικουμένην πᾶσιν ἐπιστολάς· καὶ διὰ πάντων ἔσπευθεν ὁ τῆς ἀληθείας νέος ἀθλητῆς, ὡς διὰ κύλλου τινὸς τὰς οἰκείας ἐπιστολάς ἀπὸ χειρῶν εἰς χεῖρας διακρίνειν τοῖς πιστοῖς, καὶ κρατύνεσθαι τὸ ὀρθοδόξον· καὶ κατὰ Παῦλον ἐπαίετο κύκλω διαλαθεῖν τὸ περίγειον, εἰ καὶ μὴ τῷ ποδί, ἀλλὰ δι' ἐπιστολῶν τῇ τῆς ἀληθείας κρυψάται.

Insaniens contra cultum imaginum Leo Isaurus,

E et zelum Joannis pro iis non ferens,

15 Ἠκουσται ταῦτα τῷ Βασιλεῖ Λέοντι, καὶ τινὰς τῶν ὁμογνωμίων εἰσκαλεσάμενος, ἐπεὶ μὴ ἔφερε τὴν τῆς ἀσεθείας αὐτοῦ σκλητέυσιν, ἦν τρανωῶς διεκέρυττον τὰ τοῦ Ἰωάννου γράμματα, παρήγγειλεν αὐτοῖς τὸ τῆς εὐσεθείας προσωπιῶν περιθεμένους διὰ σπουδῆς ποιήσασθαι, καὶ διὰ λαλιῶν θέσθαι, οἰκειώργαστον εὐρεσθαι τοῦ Ἰωάννου ἐπιστολῶν. Οἱ δὲ τῆς κακίας ἐπασπισταί, οὐκ ἀνήκαν πάντα κάλων κινουντες, τὸν δόλον ὑποκρυψάμενοι, καὶ ἀναζητουντες ὁ προζετάρησαν, ἕως εὐρόντες τῷ Βασιλεῖ ἐνεχείρησαν. Καὶ οὕτως δὲ προσκεκληκῆς τινὰς τῶν ὑπογραφέων αὐτοῦ, τῶν τοῦ Ἰωάννου γραμμάτων προστίθει τοὺς τύπους εἰς μίμησιν, τὸν τε τῆς γραφῆς χαρακτῆρα, ὅσον ἐν διανοίᾳ καὶ ὅσον ἐν λέξεισιν. Ἐβρῶν οὖν τοὺς εἰς τοῦτο ὑπερτέσαντας ἱκανοῖς, καὶ δὲ κείσεται ὡς ἐκ τοῦ Ἰωάννου πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν δυσώνυμον Βασιλέα ἐγγυχάξει γραμμάτων, τοιοῦδος τοῦ σκοποῦ ἐχόμενον.

conquisita diligenter aliqua ejus epistola

16 Χαίρει ὁ Βασιλεῦ· κατὰ συγγαίρω τῷ κράτει σου διὰ τὴν ταυτότητα τῆς ἡμῶν πίστεως, εὐγνωμοσύνην τε καὶ εἰδώς τὸ προσήκουσ ἀπονέμω τῇ βασιλικῇ σου ὑπεροχῇ· δι' ἣν καὶ ταῦτα ποιῶ πρὸς γνώσιν σου, ὡς ἡ καθ' ἡμᾶς πύλις αὐτῇ περὶ τῆν φυλακῆν ἡμελημένην πάντη τυγχάνει· τὸ ἐνταυθα τὸ στρατιωτικῶν τῶν Ἀρχαρχῶν ἀσθενές τε καὶ ἐναρτίθμητον. Φάσαι οὖν πρὸς Θεοῦ καὶ τῆς πόλεως ταύτης· καὶ παρ' ἐλπίδα πᾶσαν χεῖρα γενναίαν καὶ πολυπληθῆ πεπομψῶς, ἀλλαχοῦ προσποιουμένην πορεύεσθαι, ἕξεις τὴν πόλιν ἀπονοκτί· μετρίως γὰρ κατὰ πρὸς τοῦτον συναροῦμαι σοι τὸν σκοπόν, ὅτι καὶ ὑπο χεῖρα σχεδὸν ἐμὴν πᾶσα ἡ χώρα καὶ ἡ πόλις ἐπιτελεῖ. Τοῦτου γενομένου τοῦ γράμματος, γράμμα ἕτερον διαχαράττει ἐκ τῆς αὐτοῦ δυσμενείας ὁ δυσσεδῆς, πρὸς τὸν Ἀρχοντα τῶν ἐν Δαμασκῷ Σαρακηνῶν οὕτως ἔχων τοῦ σκοποῦ· Ὡς οὐδὲν οἶδα τῆς εἰρήνης μακαριώτερον, οὐδὲ τῆς φιλικῆς εὐδαιμονώτερον, καὶ τὸ τηρεῖν τὰς εἰρηνικὰς συνθήκας, ἐπαινετὸν δὲ καὶ φιλόθεον· Διὰ ταῦτα παντὸς ἄλλου προτίθεμαι, ἀδικητότας φυλάττειν ἅς διεθέμην εἰρηνικῆς φιλικῆς πρὸς τὴν σὴν εὐγένειαν. Καὶ τοι πρὸς τὸ ταύτας διακλύσαι κρυφίως καὶ παρασπονδῆσαι ὁλοκρῶς, ὑπο τινος τῶν ὑπὸ σε τελούτων Χριστιανῶν, πολλῆς ἐγκαλοῦμε-

F fingit similem proditoriam ut sibi ab eo missam,

eamque mittit ad Principem Damasci:

Λ νιοι διὰ γραμμάτων αὐτοῦ πολλῶν, διαδεδιοκίμενον ἀσφα-
 λῶς πλείστα μοι συλλαβέσθαι πρὸς τὴν ὑπὸ σε χειρῶσασ-
 θαι πύλιν, ἂν πολυπληθὲς ἀρχίσω κατ' αὐτοῦ στρατεύμα.
 Ἐυθεν τοι καὶ μίαν τὴν ὑπ' ἐκείνου μοι πεμπυμένον ἐπι-
 στολὴν, ἀντιξέπισταίλα σοι, βέβαια παριστῶν σοι ἅπερ
 σοὶ ἔγραψα· ἵνα γνῶς, οἷος ἐγὼ περὶ τὰς φιλίας ἀληθῆς
 τε καὶ ἀπαράσπουδος· ἐπιγνώεις δὲ καὶ τὸ δύσνον καὶ
 θολερὸν τοῦ ταῦτα γράψαι πρὸς με τολμίσαντος.

17 Ταῦτα οὖν ἄμφω τὰ γράμματα ὁ λεοντωνύμος
 καὶ οριγνώμων τὸν δόλον, διὰ τινος ἐξέπισταίτε πρὸς τὸ
 βλάσφημον. Ὁ δὲ, ταῦτα δεξιόμενος, εἰσκαλείται τὸν Ἰωάν-
 νην, καὶ τὸ θολερὸν ἐκείνου γραμματίου αὐτῷ ὑποδείκνυ-
 σιν. Ὁ δὲ Ἰωάννης τοῦτο διεξιὼν, τοῖς τῶν γραμμάτων
 τύποις τοῖς ἑαυτοῦ παρεκκλίεσθαι συγκατέθετο, τὰ δ' ἐν
 αὐτοῖς ἐμφερόμενα μὴ τὸ παράπαν εἰδέναί, μὴ δ' εἰς νοῦν
 βλάσθησθαι ποτε προσέθετο. Οὐκ ἠγνόησε δὲ τὸν δόλον καὶ
 τὴν ἐπιβολὴν ἀναγνοῦς· ἀλλ' ὁ μισόχριστος ἐκείνος Ἄρ-
 χων πρὸς τὰ ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου λεγόμενα ὄνος ἴν' ἰύρας
 ακοῦων (τοῦτο δὲ φαίνεται τῆς παρημιᾶς) καὶ ἐκωφώθη
 μὲν ἐξ ἀρχῆν ῥημάτων καὶ ἀληθειῶν· οὐκ ἐσίγησε δὲ τοῦ
 μὴ ἀδικῶν ἀποφθέγγεσθαι πρόσταγμα, ἀλλ' εὐθὺς κειλεύει
 τὴν δεξιάν κοπῆναι τοῦ Ἰωάννου, καὶ δεσμένου βραχίον
 χρίνου δοῦναι αὐτῷ, πρὸς ἀπολογίαν τὴν καὶ ἀρχίῃσιν τῆς
 κατ' αὐτοῦ μαλίας τοῦ δυσσεβοῦς, οὐκ ἀνῆκεν οἷδ' ἠνέσ-
 χετο, ὅπως ὑπὸ τῆς μαλίας ἐκστῆς ὁ βάρβαρος. Καὶ δὲ
 ἐκκέκοπται δεξιῶν, ἡ ποιήσασα δύναμιν τοῖς ὀρθοδόξοις
 ἐν Θεῷ δι' ἡν γέγραφεν· ἐκκέκοπται δεξιῶν, ἡ ἐλέγγουσα
 τοῖς μισούντας τὸν ἰνύριον καὶ ἀντὶ μέλανος, ἣ ἐδάπτειτο
 πρότερον λογογραφούσα τὴν τῶν εἰκόνων προσκύνησιν,
 οὐκ οὐκ αἰματι βλάπτειται. Ἐκκοπίσθαι τοῖνον ἐκείνου τὴν
 δεξιάν, ἴν' οὕτως εἴπω, ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς ἐμετιώρησαν.

18 Ἐσπέρας οὖν καταλαβούσης καὶ εἰς πέρας λῆξει
 τοῖς ἡμοῖς τοῦ τυράννου ὑποτοπάσας ὁ Ἰωάννης, προσ-
 βείων πρὸς ἐκεῖνον ἐστειλάτο, δυσσοπῶν καὶ τοιαῦτα φθεγ-
 γόμενος. Τὰ τῆς ὁδοῦ μοι ἐπιτείνεται, καὶ οὐ φρονεῖ
 μοι καθέστηκε, καὶ οὐκ ἂν ανεθῆ μοι ἡ τῆς ἀληθοῦτος
 ἀκίε, ἕως ἐπ' αἴρας ἡ χεὶρ μου ἐκκοπίσασα ἐκκρέμαται.
 Κέλευσον αὐτὴν χαρισθῆναι μοι, ὡς ἀνυπόγῃν κατακρύψω,
 καὶ παρακμάσῃ τὸ πολυδόδονον. Εἶξεν οὖν εὐθὺς ὁ τυράν-
 νος πρὸς τὴν δέξιαν· καὶ δίδοται τῷ δικαίῳ ἡ χεὶρ. Ὁ
 δὲ ταύτην εὐλογῶς, εἰς τὸ κατ' οἶκον αὐτοῦ εἰσκήριον
 εἰσεῖσιν καὶ ὅλος πρηνὲς πεσὼν, πρὸ τινος θεῆς εἰκόνας
 τὸν θεῖον χαρακτῆρα φερούσας τῆς Θεομήτορος, καὶ τὴν
 ἐκκοπίσασα δεξιάν τῇ πρὶν ἁρμονίᾳ παραθεῖς, ἐκ βλάθους
 καρδίης τῆς φιλονεπλάγγου ἐδεῖτο, στεναγμοῖς καὶ δά-
 κρυσι ἐκδηύμενος· Δέσποινα, πᾶν ἄγε μητέρα, ἡ τὸν Θεοῦ
 μου τεκούσα, διὰ τὰς θεῆς εἰκόνας ἡ δεξιᾷ μοι ἐκόπη·
 οὐκ ἀγνοεῖς τὴν αἰτίαν ἢ ἐμὴν ὁ λέων· πρὶν ἴδωσιν τοῖ-
 νον ὡς τάχος, καὶ ἴασαί μοι τὴν χεῖρα· ἡ δεξιᾷ τοῦ
 ὑψίστου, ἡ ἀπὸ σου σαρκωθεῖσα, πολλὰς ποιεῖ τὰς δυνά-
 μεις διὰ τῆς σῆς μεσιτείας, τὴν δεξιάν μου καὶ ταύτην
 νῦν ἰσάτωί μοι· ὡς ἂν σὺς ὕμνος σὺς δοῖης, καὶ τοῦ
 ἔκ σου σαρκωθέντος εὐρυμικαῖς ἁρμονίαις συγγράφεται,
 Θεοτόκε, καὶ συνεργὸς χρηματίσης τῆς ὀρθοδόξου
 λατρείας· Δύνασαι γὰρ ὅσα θέλεις, ὡς τοῦ
 Θεοῦ μήτηρ ὄνσα.

19 Ταῦτα λέγων ὁ Ἰωάννης σὺν δάκρυσι, εἰς ὕπνον
 ἐτρέπετο, καὶ ὠρᾷ τὴν τῆς Θεομήτορος ἀρχὴν εἰπόντα,
 ἄμμασιν εὐσπλάγγουσι καὶ ἰλαροῖς πρὸς αὐτὸν ἀποβλέπου-
 σάν τε καὶ λέγουσαν· Ἰδε ὕγίης γέγονέ σου ἡ χεὶρ· μὴ
 μέλλε λοιπὸν, ἀλλὰ κάλαμον ταύτην γραμματίως ποιήσων
 ἕξυγρᾶσθαι, ὡς ἐπιγγέλω μοι νῦν. Ἀνυποκλήεις οὖν ὁ
 ἰαθεῖς, εἶτα περιεργασάμενος τὴν νεκρομένην, καὶ ἰαθεῖ-
 σαν ταύτην ἰδὼν, ἠγαλλιάσατο τῷ πνεύματι ἐπὶ τῷ Θεῷ
 τῷ σωτῆρι αὐτοῦ, καὶ τῇ τούτου μητρί, ὅτι ἐποίησεν
 αὐτῷ μεγαλεῖα ὁ δυνατός. Καὶ στάς ἐπὶ τῆς πόδας, τὰς
 χεῖρας αὐτοῦ εἰς ὕψος ἀνέτεινε, καὶ μέλος ἦσε τὸ τῷ καιρῷ
 προσφορέτατον· καὶ ἴν' οὐκ ὄλεσε νυκτὸς παυοικὴ εὐφραι-
 νόμενος καὶ ἄδων ἄσμα καινὸν Θεῷ εὐχαριστήριον· Ἡ
 δεξιᾷ σου χεῖρ, λέγων, Κύριε, δεξιᾷσθαι ἐν ἰσχύϊ, ἡ
 δεξιᾷ σου χεῖρ τὴν ἠρανοθεῖσάν μου δεξιάν ἰάσαται· καὶ
 διὰ ταύτης ἠρανῆσ' ἐχθροὺς τοὺς μὴ τιμῶντας τὴν σὴν
 σεβασμίαν εἰκόνα καὶ τῆς τεκούσας σε, καὶ τῷ πλήθει τῆς

δόξης σου τοὺς ὑπεναυτίους εἰκνοθηραύστας, συντρίψεις
 διὰ τῆς ἐμῆς χειρός. Ἦν οὖν ἡ νύξ ἐκείνη ἐκείνη ἡμέρα,
 καὶ οὐχὶ νύξ· καὶ φῶς, καὶ οὐχὶ σκότος· καὶ ἴν' οὕτως ἐρῶ
 τὸ προφητικὸν μετ' ὑπάλλαγξ, ἵγος ἴν' ἐκεῖ καθαρός
 ἐορταζόντων, καὶ φωνῇ ἀγαλλιάσεω ἐν σκηνῇ δικαίου
 ἀνδρός.

20 Ταῦτα οὐκ ἐν κρυπτῷ οὐδ' ἴσχυγ' ἐτετέλεστο, ἀλλὰ
 διέδαιεν ὁ θαυμαστός ἐκείνος φθόγγος καὶ ἐναρμόνιος
 ἀλαλαγμὸς εἰς τοὺς ἐκγεγόνων καὶ κύκλῳ σε· καὶ εὐθὺς
 ἀπίεσάν τινες τῶν μισοχρίστων Σαρακηνῶν παρὰ τὸν
 οἴκητον Ἄρχοντα, Μὴ ἐκκεκώθη τῷ Ἰωάννῃ τὴν δεξιάν
 λέγοντες, ἄλλου δὲ τινος δούλου τυγόν, ἢ ἄλλως ὑπηρετου-
 μένου αὐτῷ, καὶ δι' εὐνοίαν προσδεδοκῶτος ἑαυτοῦ ἀντὶ
 τοῦ δεσπότητος αὐτοῦ· τοὺς δὲ τὴν ἐκκοπὴν προσταγθέντας
 χράσασιν ἀνταλλάξασθαι τὴν ποιήν· ὁ γὰρ Ἰωάννης
 οἴκοι καθήμενος οὕτως ἄδει καὶ τέρπεται, ὡς γαμήλια
 εἴποις πνευματικῶν αὐτῶν, καὶ ἐπιθαλαμίων ποιῆσθαι
 τῶν ὑμνησίων ἡγῆν, μᾶλλον δ' ὑπὲρ ἐκεῖνα ἡ τούτου εἰ-
 κεν ἀγαλλιάσει. Τούτου οὕτω προσαγγεληθέντων, προσ-
 εκκλείτο καὶ ὁ Ἰωάννης. Ὁ δ' ἀφικόμενος, ἐκαλύετο δεικ-
 νύειν τὴν ἐκκοπίσασα δεξιάν ἡς ἐμφανισθεῖσας. ὑπεφαίνετο
 καὶ τις γραμμὴ τῆς διακοπῆς, τοῦτο οικονομικάσας τῆς
 Θεομήτορος, τὴν ἐκκοπὴν ἀφειδεδεσάτην καταμηνύουσα
 Ἐφ' οἷς ὁ βάρβαρος ἔφησε· Τίς ὁ ἐξικασάμενος σε ἰα-
 τρὸς Ἰωάννη; καὶ τίνα τὰ ἐπιθέντα σοι φάρμακα. Ὁ
 δὲ λαμπρῶ τῇ φωνῇ καὶ μεγάλῃ κήρυξ τοῦ θαύματος
 γίνεταί· καὶ Ὁ Κύριός μου φησιν ὁ παντοδύναμος ἰατρός,
 ὅς οὐκ ὑστερίζουσιν ἔχει τὴν δύναμιν πρὸς τὴν δέξιαν.

21 Καὶ ὁ βάρβαρος ἀπεκρίνατο· Ὡς εἰκασμαί, ἀν-
 θρωπε, ἐπ' ἀνευθύνας, ὁ πέπονθας, πέπονθας· καὶ λοιπὸν
 ἡμῖν σύγγνωθι, ἐφ' οἷς ἀπερικεπτοίσι καὶ ἀλογίστοις ταῖς
 ἀποφάσεσιν ἀπήνεγκα μὲν σοι τὴν τιμωρίαν· ἴσθαι τοῖνον
 τὴν πρότερον ἐφέπων ἀρχῆν, καὶ πρῶτος ἔσθ' ἐν τοῖς ἡμε-
 τέροις συμβούλοις· οὐδὲν γὰρ πράξιμεν πώποτε τοῦ
 λοιποῦ ἄνευ σῆς παρανεσεῖς τε καὶ συμβουλῆς. Ὁ δὲ
 πεσὼν χαμαὶ προσεκύνησε, καὶ πρηνὲς κείμενος ἐδέετο
 ἐκεῖνον ἐφ' ἧσαν ἰκανὴν συγχωρηθῆναι οἱ καὶ ἄλλην ἔσσαι
 τοῦτον ὄθον τὴν ἐρασμιωτέρων ὀδεύσαι, καὶ ἀκλουθῆσαι
 τῷ λέγοντι, Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδοῦ. Ὁ δὲ βάρβαρος οὐκ ἐδίδου
 τὴν παρακλήσιν· καὶ ἴν' ἰδεῖν μονομάχος, ὡς ἂν τις
 εἴπῃ, τὸν βάρβαρον καὶ τὸν δίκαιον, ὁ μὲν πολλοῖς ἠγώ-
 νηέτος ἐπέχειν τὸν Ἰωάννην τῶς τοῦ κόσμου δεσμοῖς, ὁ δὲ
 βίαιός τις ἴν' ταῦτα ἀπὸρρήξει μετὰ σπουδῆς, καὶ ἀγγε-
 λικαῖς πετάσαι ταῖς πτέρυξι. Καὶ στάδιον τότε ἠνεωγ-
 ῆκετο, καὶ τὸ θέατρον ἀγγελιοῖ ἐρεῖ δὲ τις ἴσως δικαιοῦς,
 καὶ τοῖς πονηροῖς ἐξ ἀριστερῶν παρὰ θάρρυνει τὸν βάρ-
 βαρον καὶ ἐπαλειψέει πρὸς πιθοσύτητος. Νικᾷ δὲ μετὰ
 πολλῆς τῆς ἀναρρήσεως ὁ ἐμὸς μονομάχος, καὶ τὰ πιθανὰ
 πάντα τοῦ ἀντιπάλου ὡς βέβη νηπίων λελόγησται, καὶ
 νικητὴς ἀπεισιν, ἀναδεδεμένους τὴν κεφαλὴν τανυία περι-
 φανεῖ· καὶ τὸν οἶκον εἰσεῖσι φαιδρωπὸς, ὁ πρὶν ἐξίων αὐ-
 τὴν συνθρωπὸς.

22 Καὶ δύο προκειμένων αὐτῷ τῶν δεσποτικῶν ἀπο-
 φάσεων, τῆς μὲν πωλεῖν τὰ ὑπάρχοντα καὶ πένησι διανε-
 μειν ὀριζόμενος, τῆς δὲ καταλιμπάνειν οἰκίας καὶ ἄγρους
 καὶ τᾶλλα πάντα, ἕνεκα τοῦ ὠμύματος τοῦ δεσπότητος· οὔτε
 περὶ τὴν πρότερον ποιεῖται τὴν σχολὴν, ἵνα ἴσως μὴ ἐμ-
 βρυθούνη· οὔτε κατὰ τὴν δευτέραν ποιεῖ, ἵνα μὴ, ὡς ἐτυχε
 ταῦτα ἔσσαι, ἔριδες προεβῆεν καὶ διαμάχαι πολλὰι τῶν
 κατ' αἶμα ὠκειωμένων αὐτῷ, ἄλλων ἄλλο προδεδλιμένων
 τοῦ κληρονομεῖν δίκαιον· ἀλλὰ μέσος ἀμφοτέρων χωρεῖ,
 καὶ ὡς εἶχε τὰ ὑπάρχοντα διανεμῆσθαι πένησι, ἀχμα-
 λώτοις, δούλοις τοῖς ἑαυτοῦ (οὗς δὲ καὶ ἐλευθερίας ἠξίωσε)
 συγγενέσι, καὶ θεοῖς [τὸ μέρος] καθιερώσας νοσῆς. Ὡς
 δὲ ἐξῆλθε γυμνὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, οὕτω γυμνὸς
 ἐξῆλθε τὸν κόσμον, πλὴν τῶν ἀναγκάτων ἐπιβλημάτων,
 καὶ ἀπίων εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ τὴν προσήκουσαν προσ-
 κύνησιν ποιησάμενος ἐν τόποις τούτοις τοῖς σεβασμίαις,
 ὡς ἔλαφος διψῶσα τὸν Θεοῦ εἰς τὴν ἔρημον ἔξεισι, καὶ τὴν
 τοῦ θεοφύτου Σάββα λαύραν καταλαμβάνει, ἔχων ἐταῖρον
 οὐ τῆς ὁδοῦ μόνον ἀλλὰ καὶ τοῦ σκοποῦ κοινοῦν Κωσ-
 μᾶν, τὸν αὐτῷ συμμετασχόντα καὶ ἀναγιωγῆς καὶ παι-
 δεύσεως·

AUCT. JO-
PAT. IER.
EX MS.

qui amputari
dexteram
Joanni jubet.

13

Quam deinde
receptam
Jeannus ap-
plicans ap-
plicans trun-
co brachio

petit sibi a
Deypara
restitut:

C

quo per vi-
sum impe-
trato,

eucharisti-
cos hymnos
cum fami-
lia conci-
nit:

Quare ad
Principem
accessit,

et miracu-
lum in se
factum
contestans

E

innocensque
declaratus,

facultatem
impetrat
secedendi in
monasterium:

F

et bonis in
pauperes,
consanguineos
atque ecclesias
distributis,

S. Sabæ Lau-
ram cum
Cosma ingre-
ditur.

A δεύσεως· εἶπεν ἂν αὐτοὺς ζεῦγος ἱερὸν εἶναι, καὶ ὑπὸ τὸν ζυγὸν τρέχειν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἂν ἀροῦνται αὐτὸν ἐπαυχένιον.

γνος ἐν γλώσσει, αὐτὸ δὲ διαλογισμὸς ἐν καρδίᾳ, ὅπως ἀνακρίων ἐντὸς ἅπερ ὁ ἐπιστάτης αὐτῶ διωρίζεται· ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐν μίᾳ διανοίᾳ ἐγκολλημένον εἶγεν, ὡς ἐν πλασίν ἕως βήθους, ἐπὶ παντός ἔργου καὶ ἐπιτάγματος τὸ ποιεῖν, ὡς ὁ Παῦλος παρακαλεῖται τὸ ἐπιταττόμενον, χωρὶς γογγισμοῦ καὶ διαλογισμῶν· τί γὰρ κέρδος τῇ ποιούντι χρηστὸν, εἰ αἶον δῆποτε ἂν ἐπικληθῆται ὡς τῆς χεῖλεσι γογγυσμὸς, ἢ τῇ καρδίᾳ ἐμφωλεῖν ὡς ὅπως διαλογισμὸς πονηρός· τότε βελτιωθήσεται ἡ ψυχὴ τῆ οὕτως διακονούντι; τότε τὴν ἐπὶ τὸ πρόσω σχοιή προκοπὴν; διὰ τοῦτο ποιοῦσιν εἰκὴ, πρὸς τὰ ἔμπροσθεν οὐ προκόπτουτες.

D ACCT. JO. PATR. JER. EX MS.

CAP. IV

Ceteris ejus instituendi curam recu- santibus,

23 Ὁ γοῦν Ἰωάννης, ὃς τοῦ λόγου ἐστὶν ὑπόθεσις, τὴν θείαν ἐκείνου μάνδραν εἰσίων, τοῦ Ποιμένου πῖπτει παρὰ τοὺς πόδας, λιπαρῶς ἐξαιτούμενος ὡς ἐν τῶν ἐκεῖ προβάτων ταγῆναι, ἀπολωλὸς ἑαυτὸν καλῶν καὶ ἐξ ἐρήμων ὁρέων ἄρτι ἐπιστρέφων πρὸς τὸν ποιμένα Χριστὸν. Ἦσθη τοίνυν ὁ τῆς ποιμένης προεστὼς ἐπ' αὐτῷ, καὶ τῆς προαιρέσεως ἐμακρίσει· καὶ διέξαν αὐτῷ, διὰ τὸ τοῦ βίου περιφανές καὶ τὸ τῆς γνώσεως περιόν, ἐνὶ τῶν μεγάλων παραδοῦναι γερόντων τὸν νέηλον, ὡς ἂν ὑπ' ἐκείνου καθηγεμόνι ταπτόμενος ἀπλαγῶς ἐπιπορευῆται τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ· ὃν ὥσπερ ἐκ τῶν τῆς μονῆς ἐν πάσι καλοῖς ἐπίσημον εἰσκαλεῖται πρῶτον, καὶ ἐγγειρῆσει αὐτῷ τὸν Ἰωάννην ἐπιχειρεῖ. Ὁ δ' ἀπαναιόμενος ἦν, οὐκ ἰκανὸν εἶναι ἑαυτὸν φάσκων εἰς ποιμαντικὴν ἀνδρὸς τοιοῦτου, μέγα τὸ κλῆρος ἀραμένον ἐπὶ σοφίᾳ. Παρήκε τούτον τὸν γέροντα ὁ Ποιμεναρχὴς, καὶ μετὰ αὐτὸν ἑτέρον εἰσκαλεῖται· καὶ ὁ δευτερός τὰ ὅμοια τῷ προτέρῳ ἔλεγε. Τρίτος μετ' ἐκείνου ἄλλος εἰσῆγεται· μετὰ δὲ τούτους οὐκ ὀλίγοι ἕτεροι· καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι ἅπαντες τὴν προστασίαν τοῦ Ἰωάννου.

27 Εἶτα τοῖς μεῖζοσι τῆς ὑπακοῆς ἀγωνίσασιν ἐγγυμνάζων ὁ γέρον τὸν ἀθλητὴν, τί μηχανᾶται; Σπυρίδης, ὃς εἶχον ἐργόχειρον, πολλὰς συναγχοῶς πρόφασιν προβάλλεται τοιαυτῆ, εἰρηκῶς τῷ Ἰωάννῃ οὕτως· Ὡς κινου- ται μοι, τέκνον, ἐν Δαμασκῷ πολλοῦ πωλεῖσθαι τὰς σπυρίδης, εἰπερ ἐν τοῖς τῆς παλαιστίνης μέρεσιν· καὶ χρεῖων ὡς οὐδ' ἀπὸ πολλῶν ἡμῖν δαΐ. Ἀνελόμενος οὖν ἀπάσας, ἐκεῖ ὡς τάχος ἔχεις πορεύου, καὶ μὴ ἄλλως ταύτας πωλήσης μηδὲ παρὰ μικρόν, εἰ μὴ ὡσπερ σοὶ ἐντέλλομαι, ὑπὲρ τὸ διπλάσιον τοῦ ἀξίου τὸ τίμημα ὀρισάμενος. Οὐκ ἀντεῖπε δὲ, οὐδὲ τὸν τοῦ ἐπιτάξαντος λόγον ἀνέκρινεν ὁ μέχρι θανάτου ὑπήκοος· ἐπωμίξεται δὲ τὸν φρόνον ὁ περρωτός τὴν ὑπακοήν, καὶ εἰς Δαμασκὸν ἄπεισι ὁ πρὶν περίοπτος ἐν αὐτῇ, ῥακενδυτῶν, ἀυχημαί, καὶ ῥυπῶν· καὶ περαθεὶ τὴν ἀγορὰν τὴν τῶν σπυρίδων ποιούμενος διὰ πώλησιν. Ὡς οὖν πολλοῦ ταῦτα ἐποιεῖτο τίμηματος, γέλωτα παρεῖχε, καὶ δι' οὐκ εἶδος καὶ ὕδραων τοῖς πᾶσιν ἐγένετο. Εἶς τοίνυν τῶν ἐξ ὑπηρετούντων αὐτῷ, ὅτε περιφανῆς ἐν τῇ πόλει διέπρεπε, κατὰ πρόσωπον στάς, καὶ τὴν ὄψιν ἐκείνου εἰς δίκην εὐδαμονα, ἐγνώρισε τὸν οὕτω ταπεινὸν, τὸν οὕτω δυσείμονα, ὅστις εἶπεν, καὶ οἷος ἐτύγγαν· καὶ συντριβεῖς τὴν καρδίαν πρόσεισιν ὡς μηδὲ εἰδώς ὁ εἰδώς, καὶ τὴν τῶν σπυρίδων ἐξένησιν ἐποιήσατο, δοῦς αὐτῷ ὅσον ἐπέκεινθη τὸ τίμημα. Ὁ δὲ τοῦτο λαθῶν παλινοδοῖον ποιεῖται πρὸς τὸν στελεθόμενον, καὶ οἷα τις νικηφόρος ἐπάνεισι γενναίως, εἰς τοῦδαφος καταβαλὼν τὸν ἀντίπαλον, ὃς ἦν ὁ τῆς κωνῆς δόξης καὶ ὑπερφανείας γενητόρω.

etiam Damas- ci renales sportas jussu proponere pretio nimio

E

duro cuidam sem traditur,

qui ei precepta spiritualia

24 Μετὰ δὲ τοὺς πολλοὺς, ἄλλος εἰσῆγεται γέρον, τὸ ἦθος ἀπλοῦς, τὴν γνώσιν πολὺς, καὶ πρόθυμος πρόθυμον τὸν Ἰωάννην δεξάμενος, εἰς τὸ κελλίον τὸ ἴδιον ἄπεισι σὺν αὐτῷ καὶ τὸ καλὸν θεμέλιον πρῶτον αὐτῷ ὑποτίθησι, τὸ μηδὲ πράττειν ἰδίῳ θελήματι, θύειν δὲ Θεῷ ἰδρώτας ἐν προσευχαίᾳ, διὰ τὸ τούτων ἕκτενὲς καὶ ἐπίπονον· καὶ ἐξ ὀφθαλμῶν δακρύειν, ἐφιέμενον τῆς ἐπὶ τῷ προτέρῳ βίῳ καθάρσεως, ἃ θυσία καθαρὰ λέλογισται τῷ Θεῷ ὑπὲρ πᾶν ἄλλο θυμῆμα. Καὶ τοῦτο μὲν πρῶτον, εἰς τὰ διὰ τοῦ σώματος ἐνεργούμενα· εἰς τὰ κατὰ ψυχὴν δὲ, μηδεμίαν ζωνγραφεῖν κοσμητικὴν φαντασίαν, μὴ εἰκονίζου ἐν αὐτῇ μορφᾶς πραγμάτων οὐ καθικόντων τὸν νοῦν δὲ ἀπὸ παντὸς φουσμάτος διακίβητον διατηρεῖν, μήτε μὴν τῇ τῶν μαθημάτων πληθεῖ ἐπαίρεσθαι, καὶ ἐν οἷς μεμάθηκε τὸ πᾶν καταλαθεῖν αἰεσθαι, μήτ' ἐν ἔφεσιν [ἐλθεῖν] ὑπτασίων τιμῶν καὶ ἀποκρύφων ἀποκαλύψεων, μήτε πειθῆσθαι οἷ τὸν νοῦν ἑαυτῷ τεθρόνικέναι ποτὲ ἢ δοῦσαι σχεῖν γουῦσιν ἀνεπισφαλῆ ἕως ἂν διελθῆται, ἀλλ' εἰδέναι θαυλοῦς τοὺς οἰκείους λογισμοὺς καὶ τὰς αὐτοῦ ἐπινοίας ἐπισφαιεῖ· σπεύθειν δὲ μὴ ἔαν σκεδάνυσθαι τὴν δίκην οὐκ ἄλλ' ἐπιείχεσθαι ταύτην συνάγειν ἐπιμελέστατα, ἢ οὕτω δῆ ὁ μὲν νοῦς αὐτοῦ φωτισθῆται πρὸς Θεοῦ, καθαρθῆ δὲ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα καθαρισθῆ, καὶ τέλος τὸ σῶμα σὺν τῇ ψυχῇ ἐπισυναφθῆται τῷ νοῖ, καὶ τὸ τριπλοῦν ἀπλοῦν γένηται διὰ τὴν πρὸς τὴν ἀπλουστάτην τριάδα ἑνωσιν, καὶ γένηται ἀνθρώπος οὐ σαρκικός οὐδὲ ψυχικός, ἀλλὰ τὸ ὅλον πνευματικός, μεταστοιχειθῆντων τῶν δύο γνωμικῆ προαιρέσει, εἰς τὸ τρίτον καὶ πρῶτον, λέγοντος ὁ τὸν νοῦν.

humiliter parel.

Epitaphium carmen rogatus componere

C

25 Οὕτω δῆ ὁ πατὴρ τῷ παιδί, τῷ μαθητῇ ὁ διδάσκαλος ὑποθέμενος προσεπέλετο αὐτῷ, καὶ τοῦτο εἰπὼν· μὴ πρὸς τινὰς ἐπιστολῆς ἐπιστολήν· μὴ τὸ παράπαν ὀθέγη τι τῶν τῆς ἑξω παιδείας· σιωπῆν δὲ ἄσκει μετὰ συνήσεως, οἷδας γὰρ τοῦτο μὴ μόνον τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων εἶναι παράγγελμα, ἀλλὰ καὶ Πυθαγόρας ἐκείνος ὁ Σάμιος τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἄρτι μνουμένοις αὐτῷ τὰ τῆς φιλοσοφίας μυστήρια πολυετῆ παρήγγελκε τὴν σιγὴν καὶ μὴ δόξας καλὸν εἶναι τὸ τὰ κατὰ καιρὸν φθῆγῆσθαι, εἰς τοῦτο γὰρ ὁ Δαβὶδ ὀδηγεῖτω σε, ὃς φασιν, ὅτι Ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν· εἶτα τί ἐντεθεῖν αὐτῷ συμβεβήκε; λέγοντος ἀκούσων, Ἐθερμάνθη ἡ καρδίᾳ μου ἐντὸς μου, τῷ πυρὶ πάντως τοῦ πρὸς Θεοῦ ἐρωτρῆς, ἐν τῇ κατὰ δίκην οὐκ ἄλλ' ἐπιείχεσθαι ταύτην συνάγειν ἐπιμελέστατα, ἢ οὕτω δῆ ὁ μὲν νοῦς αὐτοῦ φωτισθῆται πρὸς Θεοῦ, καθαρθῆ δὲ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα καθαρισθῆ, καὶ τέλος τὸ σῶμα σὺν τῇ ψυχῇ ἐπισυναφθῆται τῷ νοῖ, καὶ τὸ τριπλοῦν ἀπλοῦν γένηται διὰ τὴν πρὸς τὴν ἀπλουστάτην τριάδα ἑνωσιν, καὶ γένηται ἀνθρώπος οὐ σαρκικός οὐδὲ ψυχικός, ἀλλὰ τὸ ὅλον πνευματικός, μεταστοιχειθῆντων τῶν δύο γνωμικῆ προαιρέσει, εἰς τὸ τρίτον καὶ πρῶτον, λέγοντος ὁ τὸν νοῦν.

F

contra Senis preceptum cum annuisset

et silentii serwand tradit :

26 Χρόνος οὖν παρήλθεν ἰκανός, καὶ ὁ Ἰωάννης ἦν διὰ πάσης πείρας τῷ γερόντι παιδοτρεπιδουμένῳ καὶ κατὰ πάντα τὴν ὑπακοήν ἀνεπισφαλῆ ἐνδεικνύμενος. Οὐκ ἦν ἀντιλογία τῷ Ἰωάννῃ ἐν οἷς προαιρέσει τετο, οὐκ ἦν γογγυσμὸς ἐν γλώσσει, αὐτὸ δὲ διαλογισμὸς ἐν καρδίᾳ, ὅπως ἀνακρίων ἐντὸς ἅπερ ὁ ἐπιστάτης αὐτῶ διωρίζεται· ἀλλὰ τοῦτο μόνον ἐν μίᾳ διανοίᾳ ἐγκολλημένον εἶγεν, ὡς ἐν πλασίν ἕως βήθους, ἐπὶ παντός ἔργου καὶ ἐπιτάγματος τὸ ποιεῖν, ὡς ὁ Παῦλος παρακαλεῖται τὸ ἐπιταττόμενον, χωρὶς γογγισμοῦ καὶ διαλογισμῶν· τί γὰρ κέρδος τῇ ποιούντι χρηστὸν, εἰ αἶον δῆποτε ἂν ἐπικληθῆται ὡς τῆς χεῖλεσι γογγυσμὸς, ἢ τῇ καρδίᾳ ἐμφωλεῖν ὡς ὅπως διαλογισμὸς πονηρός· τότε βελτιωθήσεται ἡ ψυχὴ τῆ οὕτως διακονούντι; τότε τὴν ἐπὶ τὸ πρόσω σχοιή προκοπὴν; διὰ τοῦτο ποιοῦσιν εἰκὴ, πρὸς τὰ ἔμπροσθεν οὐ προκόπτουτες.

et propterea esset ab eo expulsus,

S

inobediens per omnia,

28 Ἐκ γειτόνων δὲ τοῦ Ἰωάννου μοναχὸς τις ἐτύγγανεν, ὃς τὴν ἐπὶ γῆς παροικίαν πρὸς τὴν οὐράνιον μονὴν μεταλλάξατο, καὶ πρὸς Θεὸν ἐξεδέχθησιν ἦν δὲ ἐκεῖνος ἀδελφὸς κατὰ σάρκα. Οὗτος ἠστρέφει τῆς συμμορίας, οὐδ' ὅπως εἶχε στῆγειν τὸν ἀδελφικὸν θάνατον. Ὁ γοῦν Ἰωάννης παρηγόρει τὸν ἀδελφόν, καὶ ὡς εἶχε λόγους τοῦ πάθους ἀνεκαλείτο· δυσωπεῖ δὲ τοῦτον ὁ πνεῦν, καὶ τι αὐτῷ μελουρηθῆσαι τροπάριον ἐλλιπαροῦ, παρηγοροῦν τὸ πένθος καὶ τὴν ψυχὴν καταψῶν. Ἐδεδόκει δὲ ὁ Ἰωάννης τὴν τοῦ γέροντος ἐντολήν, καὶ πρὸς τὴν αἵτησιν οὐ κατένευεν. Ὁ δ' αἰτούμενος οὐκ ἀφίστατο δυσωπῶν· καὶ, Ἰνα τί, ἔλεγε, ψυχὴν οδονομένην οὐκ ἔλαεις; καὶ μικρόν ἐπιπάσσει αὐτῇ φάρμακον ἀνεσώθωνον; Ἀνίστασθε λῆθα σωματικῆς, ὀδύνη δὲ με σωματικῆ περιπέσειν, εἰ μὴ τὸ κατὰ δύναμιν προσήξει μοι φάρμακον, κατὰ δεινῆς ἐπάσθου, καὶ εἶσω τὴν ἐπὶ θάνατον, οὐκ ἐμελες δίκας ὑπέξιν παρὰ Θεῷ ταύτης τῆς παρουσίας; καὶ νῦν ἐν μέλζονι παροῦν με πάσχοντες, οὐ μείζονος ὑπέξιν τὰς δίκας. Εἰ δὲ καὶ δεδιέτη τὴν τοῦ γέροντος ἐντολήν, ἔσθι ἐν ἀποόρητῳ μοι κείσθαι τὸ πρᾶγμα καὶ ἀνεξέκωστος. Καμπτεται τοῖς λόγοις τούτοις ὁ Ἰωάννης, καὶ τροπάριον αὐτῷ ἐπὶ νεκρῷ συντίθησιν εὐαφμόνιον, ὃ καὶ μέχρι τοῦ νῦν παρὰ τοῖς πάντων στόμασιν ἄδεται, τὸ Πάντα ματακότης τὰ ἀνθρώπινα.

29 Ἀπὴν δὲ τοῖς τοῦ κελλίου ὁ τοῦ Ἰωάννου καθηγόμενος, ὁ δ' ἐντὸς τῆς κελλῆς ἐναρμονίως ὑπῆθε τὸ εἰρημένον τροπάριον. Καὶ ὁ γέρον ἐκτὸς περβακῶς τὴν μελουρηθῆσιν ἐκείνου ὀθογῆν ἐνωτίζετο, καὶ μετ' ὀργῆς ὅτι πολλὰς τῷ Ἰωάννῃ φασιν, ὄστως ἐπιλέλησαι τῶν ἀειχθῆσιν σου ὑποσχέσεων; καὶ αὐτὸν πνευθόντος καὶ σκληρωπάζοντος, διασκεχυμένους κἀθῆ καὶ ἡ ὑποπτόμενος τοῖς μελέμασιν; Ὁ δὲ τὴν εἰσίαν ἐξείπε τῷ γέροντι, καὶ τὸ τοῦ βίβασμένου πένθος προεβάλλετο, καὶ παρακῆς πεισῶν ἐψῆ-

A τείτο συγγνώμην. Καὶ ὁ γέρον οἷα λίθος καὶ ὡς ἀκμίον ἴστατο, μηδ' ὄλως τῷ ἐκετεύοντι ἐνδιόουσι· καὶ ἐξέβαλλεν αὐτὸν τῆς κέλλης εὐθὺς. Ὁ δὲ θαυμαστός· ἐκεῖνος ἀνὴρ, εἰς μνήμην εὐθὺς τῆς προγονικῆς παρακοῆς γίνεται, καὶ τῆς ἐκ τοῦ παραδείσου διὰ ταύτην ἐκπτώσεως· καὶ οὐκ εἶγεν ἧποι καὶ γένηται, ἢ ποὶ τράπηται· καὶ πλέον ἦν παθῶν ὑπὲρ τῶν ἀποβάλλοντα τὸν ἀδελφόν, τοῖα δ' ἔλεγε καθ' ἑαυτὸν, Ὡς ἐκεῖνος μὲν ἀδελφὸν ἀπεβάλλετο, ἐγὼ δὲ τὴν ἐμὴν ψυχὴν διὰ τῆς προγονικῆς ἀπολώλκεα. Τέλωσ ἐτέρους γέρονσι πρόσεισι, οἷς τῶν ἄλλων ἤδει ἐξαιρέτους πρὸς ἀρετὴν, καὶ πρέσβεις προβάλλεται πρὸς τὸ τὸν γέροντα δυσωπῆσαι καὶ δεθῆναι, ὡς ἂν παρακληθῆι καὶ συγγνώμῃ τῷ Ἰωάννῃ, τὸ ἐγκαλῆμα. Ἀπῆλθον οὖν ἐκεῖνοι καὶ δυσωπίσαν· ὁ δὲ οὐκ ἐνεδίδου ὡς ἀνδριάς, οὐ παρεχώρει τῇ μαθητῇ τῇ εἰς τὴν κέλλαν εἰσόδου.

B 30 Καὶ τις τῶν μοναχῶν ἐκεῖνων ἀποκρινάμενος εἶρηκεν· Ἐξὸν ἄλλην ἐντολήν δοθῆναι τῷ ἀμαρτήσαντι καὶ μὴ ἐκπεσεῖν τῆς συναγωγῆς τῆς μετὰ σου. Καὶ ὁ δυσωπούμενος, ἔφησε· Τούτῃ τῷ Ἰωάννῃ ἐντολήν ὀρίζομαι, εἴγε βούλεται συγγνωμοληθῆναι αὐτῷ τὴν παρακοήν, πάσαν διελθεῖν τὴν τῆς λαύρας περιοχὴν, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἐκκαθαίρει τὰ ἐν ταῖς κέλλαις τῶν μοναχῶν τῶν ρυπασμάτων οικίδια. Οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐπὶ τῷ λόγῳ ἐγκαλυψάμενοι, κατηφέεις ἀπήισαν, καὶ τὸ τοῦ γέροντος ἀνένδοτον ἐκπλητόμενοι. Οἷς προσπατήσας ὁ Ἰωάννης, καὶ τὴν συνήθη βαλίαν μεταίναεν, ἤρετο περὶ τῆς πατρικῆς αὐτῷ ἀποφάσεως. Οἱ δὲ τὴν ἀστέρειαν τοῦ γέροντος ἐκπλήττεσθαι ἀπεκρίναντο, καὶ τὴν ἀπίσταν δι' αἰδοῦς εἶχον ἐξειπεῖν. Ὁ δὲ καὶ λίαν αὐτοὺς ἀνακαλύψασθαι προσδυσωπῶν ἦν. Πεισθέντες οὖν τὴν ἀσκήμονα ἐκείνην ἀνακάθαρσιν λέγουσιν. Ὁ δ' ἀκκῶς ἦσθη μᾶλλον παρ' ἐλπίδα πάσαν αὐτῶν, καὶ ῥῶον εἶναι μοι τοῦτό φησι, καὶ πρὸς ἰδοῦν μάλιστα. Εὐθὺς οὖν ἀπεισι κατὰ τῆς καθάρσεως ἐργασίᾳ ἐζητηκῶς, καὶ λαθῶν πρόσεισι τῇ κέλλῃ τοῦ ἐκεῖ γειτονοῦντος τῷ γέροντι καὶ εἰσιῶν ἐν αὐτῇ, χεῖρας μολύνειν ἐκεῖνας, ἤρεστο, ἃς πολλοῖς πρότερον εὐωδιάζε τοῖς ἀρώμασι, καὶ τὴν χριστοθεράπευτον δεξιάν, ὧ τῆς πολλῆς τοῦ ἀνδρός ταπεινώσεως! καπροπλήθυρτον ἔθετο.

C 31 Πυθόμενος δ' ὁ γέρον τὴν εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Ἰωάννου προθυμίαν πολλήν, καὶ τὸ τῆς ἀληθοῦς καὶ πολλῆς ἐκεῖνου ταπεινώσεως βάθος, μᾶλλον δὲ ὕψωμα, ἐπιδορμῶν περιέβαλλεν αὐτὸν καὶ περιεπλέκετο τῷ τραχήλῳ, τὰς δὲ χεῖρας περιεπτύσσετο, τὰ ἄμματα κατησπάζετο, κατεφίλει τοὺς ὤμους. Ὡ οἶον, ἔλεγεν, ἀθλητὴν τῆς μακαρίας ὑπακοῆς ἐγὼ ἀπέτερον ἐν Χριστῷ! Ὁ δὲ Ἰωάννης πλέον αἰδοῦμενος τοῖς λόγοις τοῦ γέροντος, πρηγῶν ἐπιπτε, καὶ τὸ ἔδαφος τοῖς δάκρυσιν ἔβρεχεν, ὡς Θεοῦ προσπίπτων ἐνώπιον· οὐ γὰρ ἐφυσιώθη τοῖς λόγοις τοῖς πατρικοῖς, οὐδὲ ἐξοχώθη τοῖς ἐγκωμίοις τοῦ γέροντος· ἀλλ' ἔταπεινοῦτο πλέον, καὶ ὁ νοὺς αὐτοῦ μάλιστα συνετρίβετο. Οὕτως οἶδα τοὺς συνετοῖς τοῖς ἐπαίνους ταπεινουμένους, καὶ συντριβομένους τοῖς ἐγκωμίοις, καὶ ἀνυψουμένους πρὸς τὸν Θεόν. Ἐπὶ τούτοις ἀνίστησιν ὁ πατήρ τὸν υἱόν, καὶ λαβόμενος τῆς χειρὸς, εἰς τὸ κέλλιον αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς εἰσεῖσι· εἶπεν ἂν, τὸν Ἰωάννην ἰδὼν, ὡς εἰς τὸν ἐν Ἐδέμ παράδεισον πάλιν ἀποκαθίσταται νῦν· ἐν αὐτῷ δὲ τὸν παλαιόν Ἀδὰμ διὰ τῆς παρακοῆς τυπώσας τὸ πρότερον, τὸν νέον ἐτύπου Χριστὸν καὶ αὖθις ἐν αὐτῷ διὰ τῆς ἀκρας ἐκεῖνης ὑπακοῆς.

C 32 Μετ' οὐ πολὺ δὲ ὄναρ τῷ γέροντι ἐπιφαίνεται ἡ πανύμνητος καὶ πανάμμωνος, καὶ φησιν· Ἴνα τί πηγὴν ἀνέφραξας, οὕτω μὲν ἰδὼ τὸ νάμα προχέειν ἔχυσαν· οὕτω διεΐδες, οὕτω θαψιδές καὶ νεκταρῶδες ὕδωρ ἀναπάσεως τῶν ψυχῶν· ὕδωρ ὑπὲρ τὸ ἐκ πέτρας ἐν ἐρήμῳ βλύσαν ξυνοπρεπῶς· ὕδωρ οὐ πιεῖν Δαυὶδ ἐπεθύμησεν· ὕδωρ ὁ τῆ Σαμαρείτιδος Χριστὸς ἐπηγγέλατο. Ἐὰ φέρεσθαι τὴν πηγὴν ὄραμεῖται πολὺ καὶ πάσαν διελεύσεται τὴν οἰκουμένην· ὡς ὕδωρ πολὺ κατακαλύψαι θαλάσσας αἰρέσεων· μεταβαλεῖ τε ταύτας, πρὸς θαυμασίαν γλυκύτητα· οἱ διψῶντες ἐπὶ τὸ ὕδωρ μετὰ σπουδῆς πορευέσθησαν· καὶ ὅσοι μὴ ἔχοντες ἀργύριον βίου καθαροῦ πωλήσαντες τὰς ἐμπαθείας αὐτῶν, ἐκ τοῦ Ἰωάννου ἀγορασάτωσαν πάσαν ἐν δόγμασι καὶ ἔργοις ἀκραίφην καθαρύτητα. Οὗτος εἰλίφει τὴν προφητικὴν κιθάραν καὶ τὸ Δαυιδικὸν ἐκεῖνο ψαλτή-

ριον, καὶ ἄσει ἄσματα καινὰ, ἄσματα Κυρίου τῷ Θεῷ· ὑπερβαλεῖται τὴν Μωσέως ᾠδὴν τοῖς μελουργήμασι, καὶ τὴν χορωλιαίαν Μαρίας· μῦθος ἐλεγγχῆσεται τὰ τοῦ Ὁρθόως ἀνύκτα μελοῦδύματα, τὴν πνευματικὴν καὶ οὐράνιον μελουργίαν οὕτως ἄσεται, τοὺς γερουδικοὺς ὕμους οὕτως μιμήσεται, καὶ πάσας τὰς ἐκκλησίας, τὰς θυγατέρας Ἱερουσαλήμ, αὐτὸς νεάνιδος τυμπανιστρίδας ποίησεται, ἀδούσας ἄσμα Θεῷ, τὴν νέκρωσιν Χριστοῦ ἀπαγγέλλον καὶ τὴν ἀνάστασιν. Οὗτος ὀρθομήσει τὰ τῆς πίστεως δόγματα, καὶ στήλιτεύσει πάσας αἰρέσεως διαστρωφὴν καὶ λοξότητα, καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ ἐρενύζεται λόγους ἀγαθοῦς, καὶ ἔρει τὰ τοῦ βασιλέως ἔργα τὰ ὑπὲρ θαύματα.

B 33 Περὶ δὲ τὴν εἰς εἰσαλεῖται τὸν Ἰωάννην ὁ μυηθεὶς τὰ ἀπόρρητα, καὶ φησιν· Ὡ τέκνον τῆς ὑπακοῆς τοῦ Χριστοῦ, ἀνοιξὲν σου τὸ στόμα, ἵνα ἐλκύσεις τὸ πνεῦμα· μᾶλλον δὲ ὁ προεὶληφας ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ἐξερεύρου διὰ τοῦ στόματος· τὸ στόμα τοῦ γὰρ λαλήσει σοφίαν, ὅτι μελέτη ἔσχεις ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς συνέσεως πολλήν. Ἀνοιξὲν σου τὸ στόμα οὐκ ἐν παραβολαῖς, ἀλλ' ἐν ἀληθείαις· οὐκ ἐν αἰνίγμασι, ἀλλ' ἐν δόγμασι· λάλησον ἡ εἰς ὅσα Ἱερουσαλήμ τῆς ὁρώσεως Θεοῦ τῆς εἰρηκτικῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ, οὐ λόγους εἰκῆ καὶ εἰς ἀέρα φέροντας, ἀλλ' οἷς ἔγραψε τὸ πνεῦμα ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Ἀνήλθε εἰς τὸ ὕψος τὸ Σίναϊον τῶν ὀπτασίων Θεοῦ καὶ ἀποκαλύψαον. Κἂν ἔταπεινάσας ἑαυτὸν ἔως τῶν ἀβύσσων τῆς πολλῆς ταπεινώσεως, νῦν ἀνέλθε εἰς τὸ τῆς ἐκκλησίας ὄρος, καὶ κήρυξον εὐαγγελιζόμενος τῇ Ἱερουσαλήμ· Ἐν ἰσχύι ὕψωσον τὴν φωνήν· δεδωξασμένα γὰρ μοι ἐλαλήθη περὶ σου παρὰ τῆς Θεομητορῆς σύγγρωθί μοι δὲ καὶ ὅσα σοὶ γέγονε ἐμποδίων, εἰς ἀγροικίας μου τοῦτο καταπραττόμενος.

B 34 Ἐξ αὐτῆς οὖν ὁ Ἰωάννης τῶν θεῶν μελισμάτων ἀρχὴν ποιησάμενος, ἵσα τὰ μελίρριστα ἄσματα, ἃ δὴ τὴν ἐκκλησίαν ἐφάθιρουν, καὶ τὸ πῶν σικκῆς τοῦ Θεοῦ ἐποίησαν, ἔθα ἴγος καθαρὸς τῶν ἑορταζόντων ἀκούεται. Οὐ ταῦτα μόνον· ἀλλὰ καὶ τοὺς εἰς σφαίδρας πανηγύρεις λόγους ἐξέθετο· καὶ τὴν ἱερὴν βίβλον καὶ θεογράματον πλάκα, ἵνα οὕτως εἶπω, διεχαράξατο, πάσι σοφοῖς τε καὶ ἰδιούταις, οὐ μετρίαν παράκλησιν καὶ θύραν εἰσαγωγῆς εἰς τὰ περὶ θεολογίας μυστήρια καὶ τῶν ἄλλων δογματῶν τῆς ἀληθοῦς πίστεως, καὶ τῆς τῶν ὄντων νοητῶν καὶ αἰσθητῶν συντρομουτέρας καὶ θεωρίας καὶ γνώσεως· ἦν ἐγὼ οὐράνον ἐκάλεσα, ὡς ἀστρασι ταῖς ὄρταις ἀποδείξεισι καὶ φυσικαῖς τε καὶ γραφικαῖς· καὶ λίαν ἐπιστημονικαῖς διαλάμποντα. Ὁ γούν πρὸς τοῦτον οὐκ ἀποδελιπόμενος τὸν οὐράνον, καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ κάλλους μὴ κατατρυφῶν, μηδὲ τοῦ ἐξ αὐτοῦ φωτὸς ἀπολάθων, ἢ τυφλὸς ἐστί ἢ ἐσκοτίσται, καὶ ἀθλίον εἴποιμι τὸν μυωπίζοντα πρὸς τὴν λάμψιν οὐτοῦ τὴν εὐθεον· Ἐτι δὲ καὶ μακροὺς συγῆρε λόγους ὁ Ἰωάννης καὶ αὖθις περὶ τῆς τῶν θεῶν καὶ σεπτῶν εἰκότων περιφανοῦς προσοκνήσεως· καὶ ὅσον τὸ ἐν αὐτῷ τῆς θεῆας εἰκόνης κάλλος τὸ ἐξ ἀρχῆς ἀνεμορφώσατο κάλλιον, τισσούτον καὶ τὰ περὶ τῆς τῶν σεβασμιῶν εἰκότων τιμῆς ανετάξατο ὑψηλόγερρον καὶ φαιδρόγερρον.

B 35 Εἶχα δὲ πρὸς τοὺς τοιούτους πόνους ἀδελφικῶς ὑπαικίζοντα, ἕν ἐν πνεύματι θεῷ ἔσχκεν ἀδελφὸν Κοσμῶν τὸν κύσμιον, τὸν καὶ κοινωνήσαντα τούτῳ καὶ λόγῳ καὶ ἀναγωγῆς καὶ ἀσκήσεως· ὅς δὴ καὶ οὗτος τοῖς ἐν ἄσμασι πνευματικοῖς πόνουσι, τὸν Ἰωάννην ἐμιμήσατο συνετῶν, καὶ ὑπῆσε λιγυρὰς τῇ ἐκκλησίᾳ τὰς ἀρμονίας ἐν κιθάρᾳ καὶ φωνῇ ψαλμοῦ, τὸ οἰκεῖον σῶμα τύμπανον παραστισάμενος τῷ Θεῷ διὰ τὴν τῶν παθῶν νέκρωσιν, καὶ ψαλτήριον ἄλλο δεκάχορδον καταστήσας ὄλον αὐτὸν, τὴν πενταπλὴν τοῦ σώματος αἰσθησιν καὶ τὰς ἰσαριθμούς δυνάμεις τῆς ψυχῆς ἐντέγως καὶ σοφῶς ἐντεινάμενος. Ἄλλ' ὁ μὲν Κοσμᾶς Ἐπίσκοπος τῆς Μαίουμα ὑπὸ τοῦ τῶν Ἱεροσολύμων Πατριαρχεῦντος οὐχ ἐκουσίως χειροτονεῖται, τῇ βίβᾳ δὲ ὑπενόησε, καὶ καλῶς ποιμάνας τὸ ποιμνιον καὶ ὡς φίλον Θεῷ, εἶτα καὶ τραφεῖς ἐν γάρρᾳ καλῷ πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ ἀπελήλυθε, μᾶλλον δὲ πρὸς Θεὸν ἐξεδήμησε· τὸν Ἰωάννην δὲ ὁ τοὺς τῶν Ἱεροσολύμων ἰθύων οἵακας θεοπνευστίας μεταστελαμένος, ἐν καθέδρᾳ Ἱερουσύλων αἰνεῖν τὸν Κύριον τοῦτον χειροτονεῖ.

D *sacra cantica componere,*

ipsum ad hoc animat:

h

E

qui non illis tantum sed etiam scriptis libris Ecclesiam locupletat,

F

socio Cosma in omnibus utens.

Hoc Episcopo facto ipse Presbyter ordinatur,

AUGT. JO. PATR. JER. EX MS.

jubetur pro impetrando reditu latrinās repurgare:

quod facere incipiens ideoque laudatus

magis se humiliat.

CAP. V

Monitus a Deipara senex ne

ultra prohiberet Joannem

et reversus ad lauram insistit villis extirpandis,

A 36 'Ο δὲ πρὸς τὴν τοῦ θεοφόρου Σάββα λάυραν ἀθίς ἐπανῶν, καὶ τὴν οἰκείαν ὡς εἰπεῖν νοσητὴν ὑπαισίων ὁ ὑψιπέτης αἰτός, οὐκ εἰς νοῦν ἔθετο τὸ τοῦ Σολομώντος ἐκεῖνο παράγγελμα, τὸ τοὺς πρεσβυτέρους διπλῆς ἀξιῶσθαι τιμῆς· ἀλλ' οἶον μεταμευψόμενος τὸ ῥήτον, καθὰ ἑαυτὸν ἔστρεψε, λέγων, τὸ τοὺς Πρεσβυτέρους διπλῆς ἐπιμελεῖσθαι τῆς ταπεινώσεως, τὸ τοὺς πρεσβυτέρους διπλῆν ἐπιποιεῖσθαι τὴν ἀσκήσιν, ὑπὲρ τὴν πρῶν τὸ τοὺς πρεσβυτέρους διπλῆς τοὺς ἀγῶνας ἐνδείκνυσθαι, οὐ πρὸς τὰ πάθη τοῦ σώματος μόνον, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰ τῆς ψυχῆς καὶ τὰ κρύφια, ἃ διαλανθάνει τοὺς ἀσκουμένους πολλῶν εἰ μὴ σφύδρα νήφουσι, καὶ ὁ ἐντὸς αὐτῶν μαιώεται ἄνθρωπος καὶ οὐκ ἐπισιθάνονται, τὰ δὲ ἐστὶ θάλας, ψήθους, οἴησις, ἀλαζονεία λαυθάνουσα, κενοδοξία ἐν ταπεινοδοξίᾳ σχήματι, πλουπραγμοσύνη ἀλλότριος, ὅψ' ἦν πολλὰ τὰ ἐκ τῆς γλώττης ἀνάγεται κακὰ, μετεωρισμὸς, ῥέμβδισμός, ὕπουλον ἦθος, τύφος ὑπὸ ταπεινώσει τοῦ σώματος, μεθ' ἴδυπαθείας ἐγκράτεια, ἀντιποιήσις τοῦ νικίου θελήματος, ἢ ἐν τοῖς οὐδαμινῶς τῶν χρημάτων προσπάθεια, ἢ παρὰ τοὺς κειμένους ὅρους ἀμφίσσις, ἐξ ἧς τὸ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ὁμόμιον, καὶ τὸ λεληθὸς τῆς ὑπερηφανίως δέλεαρ.

virtutibus acquirendis.

B 37 Ἰακῶτα ὁ Ἰωάννης ῥιζόθεν σπεύδων ἐκτίλει τῆς οἰκείας ψυχῆς, τοῖς πόνους πόνους προσέθετο, καὶ μᾶλλον ψυχικούς· καὶ τὸν νοῦν συστειλάς πανταχῶθεν τέλεον, ἃ πεπίνθηκε πρότερον ἐπισυναγωγῶς, ἐποιεῖτο τούτων ἐπίσκεψιν ἐπισκοπῶν, ἐπικαλύτων, ἐπιδιορθούμενος πρὸς ἀκρίθειαν καὶ λέξιν καὶ νοῦν καὶ ῥυθμόν· καὶ συνήκην, καὶ ὅπως τὸ κἄλλος ἀνθρῶν ἄγαν καὶ οἶον ἀμετρον, ἐπισεμνῶν δια τῶ σῶφρονος, ἵνα γένοιτο αὐτῷ οἱ λόγοι μηδὲν ἐπιθετικῶν καὶ φαῦλον ἐπισυρόμενοι. Ὅστις οὖν ἐπιστημόνως αὐτῷ ἐγκύψει τοῖς τοιούτοις πονήμασιν, ὕψεται τῶν θεωρημάτων τὸ ὕψος, καὶ τὸ κἄλλος τοῦ λόγου μετὰ σεμνότητος. Τὸν δὲ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ζῆλον τούτου, τίς ἐκ τῶν λόγων αὐτοῦ μὴ ἐκθειάσεται; τὸν δὲ τῆς σοφίας πλοῦτον πῶς τοῖς πᾶσι διένειμεν, ἐξ οὗ τὸ τῆς γνώσεως ὁ εἰλήφει τάλαντον, οὐκ εἰς διπλοῦν ἐπολλαπλασίασεν, ἀλλ' εἰς δεκαπλάσιον; φειδόμεαι γὰρ ἐπαυξῆσαι τὸ ἀριθμόν, ἵνα μὴ δόξαιμι τοὺς εὐαγγελικοὺς ὅρους ὑπερβάλλεσθαι, οὐ γὰρ κελὸν ἀπλῶς τὰ ὑπερόρια φητέγησθαι.

in quibus zelum religionis

38 Ἐκεῖνος δὲ καὶ εἰς τοῦτο πέπεικεν ὁ ζῆλος ὁ εὐθιός, ὡς ὑπὲρ τοὺς θεῖους νόμους ἀγωνισάμενος, ἐκ Δαμασκοῦ μὲν τὸ πρότερον, ἐκ δὲ Παλαιστίνης τὸ δεύτερον βάλλαιεν τοὺς ἐν Κωνσταντινου πόλει τῶν σεπτῶν εἰκόνων καθαιρέτας καὶ ὕβριστας. Ἐνθὲν δὲ τὸ τῆς μεγαλοπύλειως θρέμμα, ὁ τῷ Πρωτομάρτυρι ὁμονυμῶν, καὶ λίθοις ὡς ἐκεῖνος ὑπὲρ Χριστοῦ, οὕτως ὑπὲρ τῆς εἰκόνης ἐκεῖνου

laudavit Stephanus Junior Martyr CP.

C [βαλλόμενος] εἰς οὐρανοὺς ἀναθραμῶν, μέμνηται τῶν τοῦ Ἰωάννου λόγων καὶ τῶν πόρρωθεν [γεγραμμένων] κατὰ τῶν δυσσεβῶν, θεῖον καὶ θεοφόρον ἄνδρα κελῶν. Κἄν μὴ κεχρισμένος ἦν Ἀρχιερωσύνης τῷ χρέματι, οὐ χρὴ σὺν ἀρνήσασθαι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μαρτυρίας ταῖν ἄψαι τοῦ

ἄνδρα τὴν μεγαλήν ἑσταμμένον· Διὰ γὰρ τὸν εὐσεβεῖας ζῆλον, ἢ συκοφαντεῖα τῷ εὐσεβεῖ, ἐξ ἧς ἢ τῆς χειρὸς ἐκτομή.

39 Οὕτω βιαῖος, καὶ οὕτω τὸν δρόμον τετελειῶς τῆς ἀσκήσεως, καὶ τὴν πίστιν τατηρικῶς, μᾶλλον δὲ καὶ πλατύνας λόγους καὶ καλλύνας τοῖς δόγμασι, καὶ εὐ δεῦρο τοῦ χρόνου οἷς πεπίνθησε βεβαιῶν, συνέχων, συντηρῶν, πρὸς Χριστὸν ἀνέδραμεν ἢν ἠγάπησε. Καὶ νῦν οὐκ ἐν εἰκόνι τούτου ἄρᾳ, οὐκ ἐν ἐκτυπώματι προσκυνεῖ, ἀλλὰ αὐτὸν ὁπτάσεται κατὰ πρόσωπον, ἀνακλεικλυμμένῳ προσώπῳ βλέπων τὴν δόξαν τῆς μακαρίας Τριάδος, ἐπὶ ταῦτοις δευτῶν ἀθλητῶν ἔδει, τὸν ἀσκητῶν τὸν τῆς ἐκκλησίας κοσμήτορα, τὸν τῆς ἀληθείας σημάτωρα, τὸν ἀθλητικῶν, τὸν ἀσκητικῶν, τὸν δογματικῶν, τὸν συνετιστῶν τῶν ἀσυνέτων, τὸν δογματιστῶν τῶν ἀμύητων, λόγους ἐγκωμισθηγαί τοῖς κατὰ δύναμιν παρ' ἑμῶν· [οὐχ ἵνα δόξης τὸ οἰοῦνται ἐκεῖνο περιποιησάμεθα] ἰ, ἀλλ' ἵν' ἐκεῖνος ἡμῶν ἐν οὐρανοῖς ἀντιμνημονεύσῃ, καὶ τῆς ἐκεῖνου δόξης ἐμπλησθῶμεν τῆς οὐρακίου, ἔτι ἐνδημοῦντες τῇ γῆ, ἐκεῖνος λέγω τῆς δόξης, ἢν Δαδὶδ ἐπιμαρτυρεῖ τῇ τοῦ βασιλέως θυγατρὶ, καὶ ψυχῇ βασιλικῇ ἐνζέανσθαι, πᾶσα λέγων, δόξα τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως ἔσωθεν.

40 Σύγγνωθί μοι τρισμάκαρ καὶ ἐκέτης γένοί μοι τὰ πρὸς Θεὸν θερμύτατος καὶ ἀνένδοτος, ἐφ' οἷς τοῦτου κελὸν ἔρανον, ἄλλου πεποιτικῶτες ὡς εἶχεν ὁ ἄνθρωπος, ἀφελῶς αὐτὸς εὐρηκῶς καὶ διαλέκτω Ἀβράδω καὶ γράμμασι καίμενον, ὁ ὁμονυμῶν σοι, ἐκ πύθου εἰς τοῦτο λόγῳ καὶ ἐπιμειλίᾳ τῆς κατὰ δύναμιν, διὰ τῶν μετέβαλον ἐπισκέψεων, ἢ ἂν οὕτω δέη, καὶ ἐπισκήψω, καὶ τῆς Τριάδος ποιήσῃ καμὲ προσκυνητῆν ἄλλον, ὅλον τοῦ σώματος ἐξιστάμενον, ὅλον ἐκδημον ταῖς θεωρίαις, ὅλον ἱερῶμενον τῇ ὀλοκωτώσει τοῦ θεῖου ἔρωτος, ἔτι ἐνδημοῦντα τῷ σώματι, ἵνα μετὰ ἀπαθείας ἐκδημήσῃς τῆς σαρκὸς, μετὰ παρρησίας σὺν σοι τῷ Θεῷ παραστήσωμαι. Αὐτῷ ἢ δόξα, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

D AUCT. JO. PATR. JER. EX MS. et tandem vita sanctus migrat in caelum,

E unde eum sibi propitium habere auctor precatur.

ANNOTATA.

- a Editio Basileensis hæc suggerit verba, deficientia in MS.
- b MS. σκοτομία, forte σκοτομανία.
- c MS. ἔξω μενόντων, extra manentium.
- d MS. ἑνδρακι, quod nescio an barbariori ævo usurpatum credam.
- e Scriptum et impressum ἔμπροσθεν, contrario prorsus a mente auctoris sensu, quem secutus, mendum correxerit.
- f Pari modo utrobique legitur ἀπαθὸν, quod æque vitiosum esse existimo et nihil significare.
- g Ὁρόπομα, pro Ἐέρπομα, hoclenus non legi.
- h Ita restituo sensum verborum nonnihil depravatum Ἀχλησον εἶσω τῆς ὀρώσης Ἱερουσαλήμ Θεόν.
- i Deerant hæc in MS.

F

ΜΝΗΜΗ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

ΜΗΝΙ ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ

Ex MS. Synaxario Basilii Imperatoris apud Cryptam Ferratam.

Ούτος υπήρχεν επί της βασιλείας Λέοντος του Ίσαύρου και Κωνσταντίνου του υιού αυτού, εκ της πόλεως Δαμασκου, γένους περιφανούς και ενδόξου και πιστού· έτυχε δέ φιλαρέτου πατρός, και εξεπαιδευθη πᾶσαν τήν ελληνικὴν παιδείαν, αλλά και τήν θείαν γραφήν· δια δέ τήν εἰς Χριστὸν πίστιν τὸν πατρικὸν πλοῦτον καταλίπων, γέγονε μόναχος μετὰ καὶ Κοσμᾶ, οὗτινος πολὺς ὁ λόγος τῶν ἐν ταῖς ἀγίαις ἐσθ-
 ταῖς ποιημάτων και μελωδιῶν, και μάλιστα ἐν τῇ με-
 γάλῃ ἑβδομάδι τοῦ ἁγίου πάσχα. Ὁ οὖν ἅγιος Ἰωάννης τῆ τῶν λόγων αὐτῶν θυμάμει και ταῖς ἐκ τῶν γραφῶν

ἀποδείξεισιν κατήσχυε τήν τῶν εἰκονομάχων ἀρεσιν-
 ὄθεν και διαφόροις ἐξορισθεῖς παρὰ τῶν αἰρετικῶν βασι-
 λέων, και φυλακαῖς παραδοθεῖς ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ ἔτε-
 λειώθη, ταφείς ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ.

Ita Codex iste : Menara vero, nulla facta exiliorum et carcerum mentione, post prolixiore[m] virtutis monasticæ et scripturæ ab eo et Cosma librorum ac poematum laudatidnem, ita concludunt encomium; ἐν γῆρῃ πῖνου καταλίπει τὸν βίον, ζήσας ἔτη ἑκατὸν πρὸς τοῖς τέσσαρσι.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ ΑΚΡΟΠΟΛΙΤΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΓΙΟΝ ΙΩΑΝΝΗΝ ΤΟΝ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΝ

ex MS. Bibliothecæ Vaticanæ.

Sapientissimi Domini Constantini Logothetæ Acropolitæ sermo

IN S. JOANNEM DAMASCENUM

Interprete Joanne Francisco de Rubcis Jurisconsulto Romano.

ΔΕΣΠΟΤΑ ΕΥΛΟΓΗΣΩΝ. α

Benedic. Domine.

Τῷ Ἰωάννη τῶν λόγων! τῷ ἐκ Δαμασκου τῷ ἐγκύμῳ! Πῶς δέ ἄρα μὴ εὐθύς ἀποκνήσω, καὶ πρὶν ἢ πρὸς τὸν ἄλλον ἀποδύσασθαι διαδράσῃ; Τῷ τῆς σοφίας ἀπλήτῳ βύθῳ, τῷ τῶν λόγων ἀχανεῖ πελάγει, τῷ τοῦ λόγου ἐπαφάνει παρωρμηθῆν ἀκάτιον; καὶ πῶς ἂν οὐ μετὰ φρίκης τὸν πλοῦν εἰσῶ; καὶ εἰσῶγῃ πρὸς οὐχὶ θελίως παρ' αὐτῶ πληρωθεῖς, καὶ τῶν οὐρανῶν ἕβην ὀλιγορῶσας, καὶ τῶν πρῶτον μεθέμενος, κατὰ πρὸς τὴν ἀναγωγὴν ἀναπέσοιμι; Οὐκ ἔφθην τὸ τῆς υποθέσεως συνασπόμενος μέγελος; οὐδ' ἔστιν, ἐν οὕτω φαίνῃ, ἀποσπρεύσω, ὅτι με προάγει τὰ τῆς προθέσεως καὶ οἰνεῖ με κύμάτων ἐμδολῆ περιεκύκησεν ἀλλεπάλληλος, καὶ ὡς ἐν ἑλίῃ διατετάρχημαι, καὶ τὰς φρένας σκοτοδινίᾳ συγκέχυμαι. Ἐξ οὖν ἀφετηρίας αὐτῆς, τὸ τοῦ λόγου μετέγνωκα μᾶλλον δὲ ἄμα τῷ ἀνελεῖσθαι πρὸς ἀπόπλον ἀγκυραν, ἀπειρήχαστε καὶ παντελῶς ἀπηρρονηκα, καὶ γέγονα ἐν ἀπύρῳ, ὅπως τε κυβερνήσομαι καὶ κατὰ τί τῆς ψυχῆς διέθύνωμαι βούλημα. Τὸ μέγα δηλαδὴ τοῦθ' ἔργημα καὶ ἐγγεῖρημα! Ἀλλὰ παρευθῆς ὡς ἂν ἐπὶ τῶν μεγίστων κλυδῶνων πύρσος ἔφανε, καὶ αἰσία τις αἴγλη διήξεν· ἢ καὶ περιαιγᾶσά μοι τὸ τῆς ψυχῆς ὄμμα, τὸν νοῦν θάρσους τε ἐνέπλησε, καὶ τὴν διόλου κυβερνήσιν ὑπεσήμενε, καὶ πῶς δὴ χρηστὴν ἐλπίδα δεξιάς ὑπέτεινε καθορημίσεως. Τίς δὲ ἢ αἴγλη καὶ ὁ πυρσός; Ἡ τοῦ Μακαρίου τοῦδε, τοῦ θείου καὶ κοσμοκλημῶντος φωστῆρος, προσβολὴ καὶ ἐπίφανσις. Ὡς γὰρ δὴ τῶν μνημονικῶν μοι ἐξανασχόν τοῖς λογιστικοῖς ἐναπίστραψεν, ὅση τε εὐθύς αὐτῷ παρὰ τῷ Θεῷ παρηρησία παρέστησε, καὶ τὴν ἐκείθεν ἰσχὺν διεδήλωσε· καὶ ὑπὸς ἐν ἀπύρῳ δοῦναι πόρον ἰκανός ἐστιν, ἅτε ἐγγὺς ὢν τοῦ Θεοῦ, καὶ θεῶς ὡς γενόμενος, τοῦ ἐν ἀμυγῶνις θεικνύοντος τὴν δυναστείαν αἰεὶ, καὶ τερατουργοῦντος μόνῳ ἑμῶν τῶν παρὰ δόξα.

Joanni orationem! Damasceno encomia! Quo igitur pacto in ipso limine non torpebo, et priusquam ad certamen exuar non aufugiam? Ad immittendam in inexpletum sapientiæ profundum vastumque sermonum pelagus orationis naviculam impetum arripui; et quomodo non cum horrore navigationem aggrediar? Ingressus vero, quomodo non subito repletus terrore, neglectis gubernaculis depositoque ulterius progrediendi conatu, non protinus ad regressionem converterar? Fateor equidem quod non satis mature consideravi magnitudinem argumenti, neque ut sic dixerim substiti, speculando quo me propositum meum proveheret. Circumdedit me fluctuum inter se collisorum æstus, et tamquam in tempestatem conturbatæ menti offusa est caligo; ideoque ab ipsis carceribus, ut proverbio dicitur, me subit pœnitentia, seu potius in ipsa navis solutione anchoram tollendo fatiscens, penitus defeci atque ambiguus substiti, incertus quomodo gubernarem aut quo mentis dirigerem intentionem. Magnum est profecto, quod faciendum suscepi: verum, sicut in maximis quandoque tempestatibus, fax opportune elata apparuit, et faustus quidam splendor pertransiit, qui illuminato mentis oculo et mentem implevit fiducia, et universum gubernandi modum indicavit, ac bonam quodammodo spem felicitis in portum impulsus ostendit. Qualis vero splendor? aut quæ fax? Beati hujus divinique et mundum illustrantis luminaris radius atque exortus. Hic enim statim atque confirmata memoria mentem ad ratiocinandum illuminavit, manifestavit etiam quanta apud Dominum valeat gratia; simulque ostendit quomodo per invia possit

Argumento cui difficultas terribilis ritus oratoris

F

confirmatur fiducia in Sancto locata

A possit mihi viam aperire Deo proximus ac veluti deificatus; Deo, inquam qui suam in arduis implicatisque negotiis libenter ostentat potentiam, et solo nutu patrat miracula; opinionem omnem excedentia.

2 Faustis ergo auspiciis solvo, et claris in altum provebor plausibus: confido etenim quod magnus hic vir, de quo sermonem institui, quemque nunc mihi proposui in nobile orationis argumentum, subsistenti in se Verbo increatæque Dei Sapientiæ adstans, et cum beata ac per se ipsam bona Trinitate conversans, cui dum viveret sincere servivit ejus quoad licuit imitator, non tantum tolerabit quod pro mea tenuitate offero, verum etiam adjuvabit et auxiliarem dexteram porriget, felicemque cursum præbebit sermoni, et mecum ut ita dicam suscipiet conatum effectui mancipandum. Age ergo, magna fax veritatis et luminare cognitionis Dei, appare, meamque orationem rege, et quo decet flecte. Hinc meus jam incipiendus est labor: Deo tamen prius invocato, ut me, gloriæ tuæ causa, supra spem omnem, edoceat sapientiam; aliisque frequentibus in te collatis honoribus adjiciat istud, quod ostendes in me adjuvando, miraculum. Equidem licet ante me alii nonnulli, iis qui divinam sicut tu conversationem excoluerunt, et supra humanæ vitæ normam elevati terrena deseruerunt adhuc in mundo viventes, tamquam Angeli cum luto compacti; licet, inquam, alii nonnulli haud præsumpsissent patriam istiusmodi hominibus aliam adscribere, aliam nuncupare civitatem, ipsosque aliunde natos profiteri, primus id de te auderem, et cælum patriam tuam esse assererem, contribulesque ac cives tuos divinas istic mentes præstantioresque naturas, materia et perturbationibus nostris superiores; atque hoc faciens forte attingerem scopum, certe non nisi veritati congrua prædicarem. Quoniam tamen prævenientes me alii, de aliis tibi in virtutis honore similibus ita sunt locuti; per diversam ego viam progrediar, scilicet per tritam vulgo expeditamque, quæ ad ejus qui commendatur genealogiam perducit, atque majoribus ipsumque prægressis incipiens, in ejus, quem sibi proposuit, laudes descendit.

3 Ab Oriente exortus est hic Lucifer, divino effulgens lumine, unde etiam Salvator humanam indutus carnem, veluti sol mente perceptibilis temporaque excedens apparuit, exinde terminos mundi suis divinis sermonibus veluti radiis quibusdam illustrans, et abacta erroris caligine, luminosum cognitionis divinæ orbem explicans, ac viam in cælum tendentem manifestans nobis. Decebat enim, et plane decebat, ut cum divinum Verbum ab Orientalibus plagis apparuisset, ad viam salutis sese ducem præbens (quoniam rursus subverti debebat hominum genus mutabilitati obnoxium, ita ut magnis licet eventum profectibus a regio tamen rectoque tramite haud parum deflecteret) decebat, inquam, hunc erroris expertem Theologum, quasi divinum lumen indidem consurgere, nosque successive deducere per iter, infallibilis veritatis splendoribus illustratum, per rectam scilicet verorum dogmatum confessionem, qua ad eam pervenerimus sortem, quæ supra cælos nos manet, atque ad sublimiores illas divinioremque mansiones quas ante tempus, futuris sub tempore, universi Opifex præparavit, intendens ut ad easdem pertingeret lubrica et versatilis natura humana. Quomodo autem a recto tramite cito aberraverit, et ad perniciem festinaverit per intemperantiam, suo in loco mea explicabit narratio; seu potius, quando istuc pervenerit, deplorabit; nostramque ut par est lugens infirmitatem, gravem et assiduum contra nos sathanæ incursum lamentabitur: nunc vero redeundum nobis in materiam est, et quæ

Maji T. II.

D

A. CONST.
ACROPOL.

Deoque invocato

statuit eucolum ordiri a patria,

qui fuit in Oriente

Ἀπαίρω τὸ λοιπὸν, μετ' αἰτίων, ὁ φασισυμβόλων, καὶ σὺν λαμπροῖς ἀνάγκαις τοῖς κειλύμασι πέποιθα καὶ γὰρ, ὡς ὁ Μέγας οὗτος, περὶ οὗ τὸν λόγον πεποιθήμαι, καὶ οὐ νῦν ὑπόθεσιν λαμπρὰν τοῦ λόγου προσέβλημαι, τῷ λόγῳ ἢ αὐτολόγῳ, τῇ σοφίᾳ Θεοῦ καὶ αὐτοσοφίᾳ, παρεσττικῶς τῇ μακαρίᾳ τε καὶ αὐταγάθῳ Τριάδι συνῶν, ἣ καὶ περιῶν ἀκραιφύως ἐλάτρευσε, καὶ ὡς ἐφαίκετον ἐμιμήσατο· οὐχ ὅπως ἀνέξεται τὸ κατ' ἐμὴν εἰσφέρουτος δύναμιν, ἀλλὰ καὶ ἐπαρήξει, καὶ χεῖρα βοηθείας ὀρέξει, καὶ τῷ λόγῳ τὴν εὐδριμίαν παρέξειται, καὶ ὀλοσχερῶς ἐν οὐτῶς εἶπω τῆς ἐγχειρήσεώς μοι συναυτιλιφεται. Ἄγε δὲ, ὦ μέγα τῆς ἀληθείας φωστήρ, καὶ πυρσὲ θεογνωσίᾳς, ἐπίφαινε, καὶ διεύθυνέ μοι τὸν λόγον, καὶ πρὸς τὸ θεοῦ κατεύθυνε· ἔμοιγε δ' ἐντεῦθεν ἀρκτέον ἦδη τοῦ ἐγχειρήματος, τὸν σὸν ἐπικαλοσαμένῳ Θεοῦ, ὡς ἂν δὴ καμὲ, σὴς εἵνεκα καὶ τοῦτο δόξης, παρὰ προσδοκίαν πάσαν σοφίσειε, καὶ συγγνοῖς σε τιμήσας ἄλλους, καὶ τῷ ἐπ' ἐμοί, οὐχ ἥκιστα διαρῆ τερατοργήματι. Ἄλλ' εἰ μὴ προὔλαβόν τινας, τοῖς ὁμοίως σοι, τὴν κατὰ Θεὸν διαπρέψαι πολιτείαν, καὶ τῆς τῶν χθονίων ὑπεραρθεῖσι ζωῆς ἐτι ὑπὲρ γῆς οὔσι, καταλιποῦσι τὴν γῆν, καὶ ἀγγέλοις μετὰ τοῦ πηλοῦ καταστάσιν αὐτόχρημα, ἐτέραν ἐπισημίσει πατριῶδα, ἄλλην τε φρατρίαν ἀναγράψαι, καὶ ἀπλῶς ἄλλαθεν εἰεῖνοις ἀνομολογήσαι τὴν γένεσιν· αὐτὸς ἂν ἐγὼ πρῶτος ἐπὶ σοι ταῦτα ἐθαύρησα, καὶ πατριῶδα σὴν τὸν οὐράνιον ἀνεῖπον χῶρον, καὶ φυλέτας ὄντως καὶ φράτορας τοὺς θεοὺς νόας, τὰς ὑπερτέρας φύσεις καὶ ἀνωτέρας τῆς ὕλης καὶ τῶν ἐντεῦθεν ὑψηλοτέρας παθῶν· καὶ τάχ' ἂν εὐστόχως ταῦτ' εἰπεῖν ἀπεθαύρησα καὶ ἐπεφήμισα τὰ καθήκοντα. Ἐπει δὲ θθάσαντες ἐπ' ἄλλοις ἄλλοι τὴν ἀρετὴν ὁμοτίμοις ταῦτά πως εἰρηκότες τυγχάνουσιν· ἕτερον ἐγὼ γε βαδιοῦμαι, τὴν τετριμμένῃν ταύτην καὶ πρόχειρον, ἢ πρὸς τὴν τοῦ ἐγκωμιαζομένου γενεαλογίαν προσάγει τὸν λόγον, καὶ τῶν ἀνωθεν καὶ πρὸ αὐτοῦ ἀρχομένην, εἰς αὐτὸν τε τὸν εἰς ἔπαινον προσκειόμενον κἀττεῖσιν.

Ἐξ εἰώας οὖν ὁ θεολαμπρῆς φασφόρος ἀνέτειλεν, οθεν καὶ ὁ Σωτήρ ἐνανθρωπήσας, ὁ νοστής καὶ ὑπέρχρονος ἐπέεσθεν ἥλιος, κακείθεν δὴ τὰ πέρατα τοῖς αὐτοῦ θεοπνεύστοις λόγοις οἷά τιςιν ἀκτίσι κατῆύρασε, καὶ τὸν τῆς πλάνης ζόφον ἀπέλασε, θεογνωσίας τε τὸ φῶς ἐξεδίσκευσε, καὶ τὴν εἰς οὐρανούς ἡμῖν ἀνάγκησαν ἐξανέρωσεν. Ἐδεῖ γὰρ, καὶ καλῶς ἔδει, τοῦ Θεοῦ λόγου ἐκ τῶν εἰώων τοῖς ἀνθρώποις ἀναφανέντος μερῶν, καὶ πρὸς σωτηρίαν καθοδηγήσαντος (ἐπειδὴ πως πεοιτραπήνην καὶ αὔθις ἔμελλε τὸ εὐμετάβολον τῶν ἀνθρώπων φύλον, ὡς καὶ προκῆσαι τὰ μεγάλα, καὶ τῆς εὐθείας καὶ βασιλικῆς ἐξολισθησαι μακρὰν) ἐκείθεν πάθεν καὶ τὸν ἀσφαλῆ τουτονὶ θεολόγον, φωστῆρά τινα θεσπέσιον ἀνασχεῖν, καὶ διαδέξει τὴν ἀπλανῆ ταῖς τῆς ἀληθείας φωταυγείαις ἡμῖν, τὴν κατὰ Θεὸν ἀπλαγῆ πορείαν, εἴτ' οὖν ὄρθην τῶν ἀληθινῶν δογματικῶν ὁμολογίαν, ἣ πρὸς τὴν ἀνω λῆξιν ἐπανάγει ἡμᾶς ἔχει, τὰς οὐρανίους καὶ θειοτέρας δῆπου μονάς, αἷ πρὸ τοῦ χρόνου τοῖς ὑπὸ χρόνον ὁ τῶν ὄλων δεμιουργὸς κατεσκεύασεν, ἐφ' οἷς καὶ ἡμελλε προσάψειν τὸ εὐδελισθὸν τῶν ἀνθρώπων φύλον καὶ εὐπερίτρεπτον. Ὅπως τε τοῦ ὀρθοῦ παρεσφάλη κατὰ βραχὺ, καὶ πρὸς τὴν ἀπίυλειαν ἀκρατῶς καὶ πάλιν ὑπήγετο, λόγος κατὰ καιρὸν δικηθήσεται, ἢ μάλλον ἐκεῖσέ παραγόμενος ἀποκλαύσεται, καὶ τὴν ἡμετέραν ὡς εἰλὸς θρηγήσει ἀσθένειαν, οὐχ ἥκιστα δ' ἂν καὶ τὴν βαρείαν καθ' ἡμῶν αἰὶ τοῦ σατάν ἐπίθεσιν ἀποδύραϊτο· νυνὶ δὲ καὶ αὔθις ἐπανιτέον, καὶ τὰ τῆς γενέσεως, τὰ τε πρὸ τῆς γενέσεως δικηγτέον τοῦ Μάκαρος.

A

A. CONST.
ACROPOL.
b

Ἀπὸ β Θαιμάν, ὡς ἔφθην εἰπὼν, ὁ μέγας οὗτος ἀνε-
φάνη καὶ οὐράνιος ἀληθῶς ἀνθρώπος· ἐκ τῶν ἐγγυτέρων
παραδείσου καὶ τῆ θείᾳ πλκσιαιτέρων Ἐδὲμ, τὸ θεῖον
ἐβλάστησε τότε φυτὸν· ἐκ τῶν ἐώων ἀνέσχευε μερῶν, ὁ
εὐγενῆς τῶν ἀπ' ἡλίου ἀνατολῶν, προσθείην δ' ἂν καὶ τῶν
ἐκ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ καὶ νότου καὶ μεσογείου πάσης·
τίνα καὶ γὰρ τῆ κατ' ἀλήθειαν εὐγενείᾳ οὐχ ὑπερήλασεν;
Ὡς ἂν δὲ καὶ ὅθεν παραδολώσασιμι. Ἐκ τῆς περιουόμενου
γένου Δαμασκίου, ἦν οἶν οἶδ' ὅστις οὐκ ἐν ταῖς πρώταις
τυγγάνειν ἔκουσε πόλεων, καὶ ἦν πᾶς τις ἰδὼν οὐκ ἔστιν
ὅπως οὐ πρὸ παντὸς ἂν ἄλλου ἀξιόκονστον ποιοίτο διή-
γημα, καὶ τοῖς μὴ πεφθακόσι θεάσασθαι θαυμάσιον πε-
ριλάλημα. Τί καὶ γὰρ τις τῆς πόλεως οὐ θαυμάσειε;
Τὴν θέσιν; Καὶ ποία ταιαύτης ἔτυχε θέσεως; ἦν ποταμοὶ
κοσμοῦσι, καὶ λειμῶνες καθωραίζουσιν, ὄρη τε ἀσφαλί-
ζουσι, καὶ πεδιάδες καλλύνουσιν· ἡ πληθύνουσα θρημμάτων,
ὡς ἀφθύνως ἐπιτρέφουσα, κἀντεῦθεν ἀνευθεῶς ἔχουσα, καὶ
ἀγαθὴ κουροτρόφος καθέστηκεν, ὁποῖαν τε τὴν εἰρήνην
αὐτὴν ὁ φάμενος εὐθρομάτευσεν. Ἀλλὰ καίπερ τοιαύτην
οὔσαν αὐτὴν, καὶ τοσοῦτοις εὐθρομάτευσεν τοῖς ἀγαθοῖς, καὶ
οὕτω μέχρι γε καὶ αὐτοῦ, ἐκ τῶν τοιοῦτων περιδομένην
ἀπανταγῆ, ἐξ οὐδὲ τινος ἄλλου σεμνύνεσθαι παρακεγιω-
ρήκει [ὁ ἐξ αὐτῆς] d γενόμενος· ἀλλ' ὡς ἂν τινα τῶν
φάτων τε καὶ ἀσάμων, τοὺς ἐξ ἐτέρων γενομένους ὑπερ-
βαλῶν καὶ περιώνυμος καταστάς, ἐξ αὐτοῦ καὶ μόνου
περιθρυλλεῖσθαι πεποιήκε. Τὴν γάρτοι κλήσιν ἐξ αὐτῆς
εἰληχῶς, τάχα γε ὡς ἐξαίρετόν τι χρῆμα φανείε, καὶ
πρὸς τε οἰκείους πρὸς τ' ἀλλοτρίους ἀναδειχθεῖς ἀπκρά-
μιλλος, κἀντεῦθεν δὲ γενομένης περιδομένης, οὐκ ἔστιν ὅπῃ
τὸ κατ' αὐτὸν οὐχὶ καὶ ταύτην περιλαλεῖσθαι προυξήνησεν,
καὶ πρὸς τοῦτον οἷον ἀνονομάζεσθαι, ἢ καὶ τούτου ἐπο-
νομάζεσθαι. Ἄρα γὰρ τις καὶ ἀκούσειεν, ἐξότε ὁ οὗτος
γένου, Δαμασκίου τὸν πολὺν καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώ-
πινα, Ἰωάννην ὡσπερ συνήκουσε· μέγιστόν τε εὐθὺς ἐξ
ἀμφοτέρων αἰσθόμενος φαντάζεται μετ' ἐκπλήξεως, κἀν-
τεῦθεν ἀναπεμπάξων τῷ λογισμῷ οὐ μετρίου τοῦ θάμβους
ἐμπίπλεται.

c

B

d

Ἄλλ' εἰς ἑαυτοὺς ἐντεῦθεν οἱ γεγεννηκότες μετέλκονται,
καίπως δὴ μὴ παρῖδειν ἀνιστορήσασιν τὰ κατ' αὐτοὺς ἐκ-
βιάζονται· οὐδὲ γὰρ οὐχ οὕτω ταῦτα μικρὰ, ὡς παρα-
δρομῆς ἀξιώθηται καὶ παραλείψεται, ἀλλὰ καὶ λίαν
περιφανῆ τε καὶ ἀξιάγαστα, καὶ συγγραφῆς ἀκριβοῦς καὶ
μνήμης ἀλληλοδιαδόχου δεόμενα· τὰ τε γὰρ κατὰ κόσ-
μον, καὶ οἷς ἐπιειχύνασιν ἀνθρώποι, καὶ διάσημοι καὶ
περιδλεπτοί, καὶ κατὰ Θεὸν οὐχ ἧττον περιφανεῖς καὶ
θαυμάσιοι. Ἄνωθεν γὰρ καὶ ἐκ προορίων τῶν εἰς Χριστὸν
πίστιν οἰανεῖ τινα κλήρον ἐκ διαδοχῆς ἔλκοντες, τῷ πρὸς
αὐτὴν ζήλῳ μακρῇ τοῖς πρὸ αὐτῶν ὑπερήλασαν· καὶ γὰρ
τοῖς μέχρις αὐτῶν, κατὰ τις ἡ πίστις συγγραπτομένη
σπιθηρ, πυρρὸς ἐν αὐτοῖς τε καὶ ἐξ αὐτῶν ἀνήφθη, ἐμ-
φανῆς καὶ διάδοχος. Ὡς γὰρ δὴ κρίμασιν ἀκαταλήπτοις
Θεοῦ, τὰ ἐὼν μικροῦ πάντα τῆς τῶν Ρωμαίων ἀρχῆς
κατέδραμόν τε καὶ ἐλεείσαντο, καὶ τὰς ἐκεῖσε πόλεις οἱ
τῆς δούλης Ἄγαρ ἀπήγονοι παρεστήσαντο, καὶ ἡ ῥάβδος
τῶν ἀμαρτωλῶν κατὰ τοῦ κλήρου τῶν δικαίων ἀφθεῖσα
ἡ πάντως γε τῶν καλῶς ἐρωκώτων Θεοῦ καὶ μόνῳ λα-
τρεύοντων αὐτῷ, τὰ πάντα σχεδὸν καταλίπισεν, ἢ μάλλον
ὡσεὶ γυνοῦν ἀπελίμησεν· ὑπὸ τοῖς ἀσεβέσι, μετ' ἑμφο-
ρᾶς! καὶ ἡ καλὴ γένουε Δαμασκίως. Τῶν οὖν ἐν αὐτῇ
πάντων, τῶν μὲν μικρῶν ἀντισχυόντων, τῶν δὲ ἐκ πρώτης
τὴν εὐσεβείαν ἀπομισαμένων, ἐνίοις δὲ καὶ τηρησάντων
(πάνου δὲ τούτων βραχέως) τὸ σέβας διὰ τέλους ἀμύλωντον,
καὶ οἱ τοῦ μεγάλου τούτου τῆς εὐσεβείας διδασκάλου καὶ
κίρυκος πρόγονοι, σεβερῶς τε ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀντέ-
στῆσαν, καὶ διὰ βίου τῶν πίστιν ἐρύλαζαν, καὶ καθαροὶ
καθαρῶν τοῖς ἐξ αὐτῶν ἐνεπίστευσαν, καὶ οἱ ἀπ' αὐτῶν
ὡσούτως καὶ μετ' αὐτοὺς κατὰ διαδοχὴν ποιοῦντες ἐτύγ-
χαν καὶ οἷον οὐχέτις ἴσαν ρεύματος καθαρῶ διὰ βορβόρου

C

Beati concernunt originem, quæque ipsam præce- D
dunt, jam sunt enarranda.

4 Ab Oriente ergo, ut supra dixi, magnus hic vir
et plane cœlestis apparuit : in vicinioribus Paradiso
plagis et voluptatis horto propinquieribus divina
hæc planta germinavit : ex Auroræ cubili surrexit
nobilis iste inter Orientis, addam etiam et Occiden-
tis, Boreæque et Noti atque universi mediterranei
incolas ; ut qui neminem non antecessit vera inge-
nitaque nobilitate. Quomodo autem et unde, signifi-
cabo. Natus est Damasci, celebri supra modum civi-
tate, quam inter primas urbes numerari nescio
quis non audiverit ; quique ea visa non ante rem
aliam omnem, dignam auditu velit de ea narratio-
nem instituire, descriptionemque contexere iis
etiam, qui ipsam prius numquam viderint, admira-
bilem. Quid enim in hac urbe invenies, quod non su-
spicias ? Situmne ? Et qualis talem nacta est positio-
nem ? quam sic venustant flumina, prata ornant,
montes muniunt, condecorant planities ; quæ peco-
ribus referta atque ubertim ea alens et hinc af-
fluentiam habens rerum, optima est nutrix juven-
tutis : quam is, de quo loquimur, Pacem ipsam di-
serte nominavit. Sed quamvis ea talis esset, totque
afflueret bonis, et propter ista sic etiam ab illo lau-
daretur ; nulla tamen re alia permisit deinceps glo-
riari ipsam natus in ea, qui alios, ex aliis natos locis,
antecellens et supra modum celebris factus, effecit
ut a se solo celebraretur, tamquam parvarum et
obscurarum urbium alias una foret. Cognomentum
enim ab ea sortitus Joannes, continuo egregium
quid visus est ; domesticisque ac peregrinis incom-
parabilis demonstratus, atque hinc longe lateque ce-
leberrimus, effecit ut nunquam laudari posset ipse,
quin etiam ejus patria laudaretur, et quasi pro ipso
nominaretur aut cognominaretur ex ipso. Ex illo
sane tempore quo natus ibi Joannes est, simul ac no-
minari aliquis audit Damascum, divinis humanisque
rebus insignem ; etiam ipsius nomen adit, et utrim-
que grande quidpiam atque admirabile sibi repræ-
sentans. suamque cogitationem supra se reflectens
ratiocinando, stupore prorsus ineffabili completur.

urbs Dama-
scus, et per se,

et per ipsum
celeberrima,

5 Verum nos hinc ad se genitores trahunt, et ne
res suas taciti prætereamus cogunt : non enim ita
parvæ hee sunt, ut transcurso atque omissione cen-
seri possint dignæ ; sed valde conspicuæ ac mira-
biles accuratam scriptionem memoriamque ordina-
tam merentur : fortunæ siquidem bonis, et his qui-
bus homines inhiant commodis præclare fulti, nihilo
minus insignes fuerunt divinis animi dotibus Jam
pridem enim fidem in Christum, velut hereditatem
quamdam a majoribus per manus traditam tenentes,
longe anteiverunt decessores suos, quodam zeli im-
petu ulterius elati Scilicet ad ipsorum usque ætatem
fides, in hominibus parvæ adinstar scintillæ deli-
tescens, in ipsis atque ex ipsis accensa est ad mo-
dum facis luculentæ. Cum enim occultis Dei judiciis
omnes fere Orientis partes, Romano Imperio sub-
ditas, posteri ancillæ Agar suis excursionibus vasta-
rent ac depopularentur, etiam subjugaverunt civita-
tes plerasque : et virga peccatorum contra Justorum
sortem immissa, eorum qui recte Deum noverant
eique soli serviebant omnia diriperet, vel potius
excuteret velut pulverem ; pulchra quoque Damascus
(heu calamitas !) sub impiorum illorum potestatem
devenit. Ex omnibus itaque illius incolis, aliquibus
nonnihil reluctantibus, quibusdam Dei cultum ab
initio ejurantibus, nonnullis vero (qui valde pauci
erant) impollutam usque ad finem servantibus reli-
gionem ; majores magni hujus magistri atque præ-
conis fidei intrepide constanterque pro eadem sese
opposuerunt, et tota vita sua custodiverunt illam,
puri puram suis tradentes posteris ; quod eorum
quoque

F
que capti a
Saracenis,

genus ejus
omne fidem
tenuit.

A quoque descendentes successive faciendo, erant veluti rivus mundissimi fluenti; et lutum impietatis permeantes profanationes barbaricas veluti limum transibant; virtutum ut sic dixerim densitate eos impermixtos transmittente.

una cum
publica di-
gnitate:

6 Hoc igitur pacto, veluti per successionem, huius beati viri parentes vita omnino religiosa et præstanti virtute emicuerunt. Nec enim recipiendos putamus eos qui diversa quædam de ipsis narrarunt, eo quod res eorum indiscriminatim audiverint, ut existimo, neque de exquirenda accuratius veritate auditorum solliciti fuerint. Sancti namque atque ex sanctis prognati fuisse credi debent, qui in medio impiorum constituti fidem intemeratam servare potuerunt. Sanctissimo igitur ac divinissimo viro calumniam impingant, et veluti ex ipsius odio illos, a quibus processit, sugillant: quandoquidem vir beatus et majores habuerit sanctos, et parentes quoad vixerunt sectatores pietatis; idque cum publicas essent dignitates nacti, et multa apud Persas potentia præditi, utpote cum Præfectis eorum dominantes et curam urbis partientes, universa ferme Damasco sub patris Mansuris ditione constituta. Sub barbaris namque, sicut jam dixi, geniti majores sese aptaverant temporibus; et licet a vera religione non recederent; appellationibus tamen nominum et atioictum speciebus, barbari (ut sic dixerim) et Persæ fuerant facti.

ex quibus
pater Mansur
Persice dictus,

7 Vocabatur itaque pater ejus Mansur. Persico vocabulo, et in maximo apud Persas honore positus circumfluebat divitiis, atque indutus gloria ambiebatur a frequentibus comitata. Indigentibus interim suppeditabat pecunias, ferebat injuriis patientibus opem et redimebat captivos, ab execrabili Persarum superstitione simul et a gehenna, ipsos alioqui manente, vindicans in futurum. Non autem hoc faciebat perfunctorie, vel sicut sors tulerat, eorum peragebat negotium, satis habens redemisse eos atque de cetero neglectos dimittens: sed maxima circa eos utebatur providentia, iterumque et iterum iis assistens, omnes insimul ac seorsim singulos curabat. Imprimis namque eorum contegebatur nuditatem, et imbecillitatem corporum diligenti competentis victus ratione fovebat: congruo deinde numero dierum ipsis velut dominis suis intendens, et quidquid ad eorum commodam pertineret studiose complens, postquam ab ærumnis suæ captivitatis exemptos sufficienterque recreatos videbat ad pristinam rediisse valetudinem, jubebat benevole, utrum mallem edicere, manere cum ipso vel redire ad propria. Quicumque igitur ad reditum in patriam propendebat, sufficientia sibi sumebat viatica et inter felicis itineris vota dimittebatur: quibus vero nihil erat potius quam cum eo versari in suburbanis agris quos possidebat plurimos, iis sufficientem largeque abundantem ibidem subministrabat victum, delicias eisdem exhibens nullo ipsorum labore quesitas. Talis erat vita genitorum Joannis, talis virtus eorum: sic vacantes Deo ac puro ejus famulatu, annos suos cum omni honestate emetiebantur, sæper illum habentes præ oculis, et sua omnia ipsi consecrantes, cui totum ferebant acceptum, et propter quem fortunas omne promptissime communicabant poscentibus.

excelluit
mira in capti-
vos caritate,

cujus mer-
cedem a Deo
accipiens
filium,

8 Quid autem bonus remunerator Deus? Magna extremis reservans temporibus, magnum quid largitus eis fuit. Etenim diuturna laborantes sterilitate et sobolem jam diu desperantes, parentes effecit, et quidem masculæ proles parentes, talisque filii quem simul cum Gratiis natum quis dixerit, eo quod non solum illos a præteritæ infœcunditatis mœstitia liberavit, verum etiam jucunditate quam maxima implevit, insignem ab ipsius uteri egressu

τῶν ἀσεβῶν βέοντες, καὶ δι' ἐλύης ὡς περὶ τῶν ἐν ταῖς βραβδάραις ἐναγισμάτων διήσαν, τῇ τῶν ἀρετῶν οὐτως ὡς εἶπεν πυκνότητι διεθούμενοι.

D
A. CONST.
ACROPOL'

Ὅστω μὲν οὖν ἐκ διαδοχῆς οἱ τοῦ Ἀγίου γεννήτορες εὐσεβεῖς καὶ τὸν κατ' ἀρετὴν βίον ἐπιφαναῖς. Μὴ γὰρ δι' δεξιόμεθ' ἵνα, ἑτεροῖα περὶ αὐτῶν ἱστορικῶς, ἀπειρικέπως οἶμαι τὰ κατ' αὐτοὺς ἀκκοῦσας, καὶ τὰ τῆς ἀληθείας καὶ τῶν ἀγίων προγόνων μὴ διεκκριβῶστας. (Ναὶ γὰρ ἀληθῶς ἄγιοι, μέσον ἀσεβῶν εὐκρινῆ τὴν πίστιν τηρήσαντες, τῶν ἀγίων τε φητοσπύρων) τοῦ ἀγνωστότου τοῦδε καὶ θειοτάτου καταψευδομένου ἀνδρός, καὶ οἷον ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦδε ἐξ ὧν προσελέλυθε στηλιτεύοντες: ἀλλ' εὐσεβεῖς μὲν, οἱ γεννάρχαι τῷ μάκαρι ὡς ἡ ἀληθῆς ἀνέκαθεν ἱστορία παρέδωκεν: εὐσεβεῖς δ' οἱ πατέρες, καὶ ἀρετῆς διὰ πάσης ἀντιποιούμενοι βιωτῆς, καὶ ταῦτα δημοσίων ἀρχῶν ἐπιληκόμενοι, καὶ τὰ μέγιστα παρὰ Πέρσαις ὀνομαζόμενοι, ἅτε καὶ παραδυναστεύοντες τῷ ἑ Περσάρχῃ καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ καινοῦ φροντισίας συμμεριζόμενοι, πᾶσάν τε σχεδὼν εἶχε τὴν Δαμασκὸν ὁ πατήρ Μανσοῦρ ὑπ' αὐτόν. Ὑπὸ γὰρ τοῖς βραβδάραις, ὡς ἔσθην εἶπων, γεγυῖότες οἱ πρόγονοι, καὶ χρίοντες αὐτοῖς συναμείψαντες, εἰ καὶ μὴ τὴν θρησκείαν μεταπεπτόκησαν: ἀλλ' οὖν ἐν κλήσεσιν ὀνομαζόμενοι, ἐν ἀναβολῶν σχήμασιν ἐξαβάρησαν, ἕν' οὕτως εἶπομαι, καὶ ἐπέρισαν.

e

E

Ἐκαλεῖτο γοῦν Μανσοῦρ ὁ πατήρ Περσικώτερον, καὶ πλείστα παρὰ Πέρσαις ἐτιμάτο: πλοῦτον τε περιεβρέετο, καὶ δόξαν ἐνεδιδύσκετο, καὶ ὑπὸ συγγῶν πᾶν περιεβέβλητο, δεομένοις ἐπαρκῶν, ἀδικουμένοις βοηθῶν, αἰχμηλότητος ὠνούμενος, καὶ τῆς ἐναγῆς θρησκείας Περσῶν καὶ συγγῆμα τῆς περιμενούσης ἐνθα γένουης ῥυόμενος. Οὐκ ἄλλως δὲ ἐξωνεῖτο, καὶ ὡς ἔτυχεν ἐποιεῖτο τὰ κατ' αὐτοῦς, ἀπαμειβόμενος ἔπειτα παρῖαις καὶ περὶ ἐλαχίστου τιθέμενος: ἀλλὰ σὺν πάνυγε πολλῇ τῇ προνοίᾳ εἰσαυθῆς τε αὐτοῖς ἐφιστάμενος καὶ ἀθρόους ὁμοῦ πάντας καὶ ἰδίᾳ καὶ καθ' ἓνα ἐπισκεπτόμενος. Τὰ πρῶτα καὶ γὰρ τῆς αἰχμηλικίας ἐκείνης περιέστειλε γυμνωσιν, καὶ τῷ τῆς δικαιοσύνης ἐπιμελεῖ ἀνελεῖσθαι, ἱκαναῖς δ' ἡμέρας οἰονεῖ τισι δεσποταῖς προσανέχων αὐτοῖς, καὶ πᾶν ὅπερ εἰς θεραπεῖαν συντεῖνον ἤθει διὰ σπουδῆς ποιούμενος ἐκπληροῦν, ἐπειδὴν ἤδη καὶ ἔδλεπε, τῆς ἐκ τῆς λεηλασίας τέλεον τληπαθείας ἀπαλλαγέντας καὶ ἱκανῶς ἀναρρώσθεντας, πρὸς τε τὴν ἑαυτοῦ ἕκαστον ἐπανεληλυθότας ὑγίαιαν, τὸ πρὸς βουλήσιν ἐξαγορεύειν, δεξιαῖς ἀνέπειθεν ἐρωτήσεων. Ὅς οὖν ἴρειτο συνεῖναι συνη: ὅς δὲ τὴν πρὸς τοῦς οἰκειοῦς προθυμεῖτο διήκουσθαι στεῖλασθαι, ἐφοδία τε ἐλεῖσθαι αὐτάρκως, καὶ εὐχῆς εὐδοκίας συνεξέπεμπετο: ἔστι δὲ καὶ οἷς πρὸ παντὸς ἄλλου τουτοῖ στέρεσθαι ἐν προσεταιίᾳ, ἐν ἀγροῖς (πλείστοι γὰρ αὐτῷ προσόντες ἐτύγγανον) ἀνετον τὴν δικαιοσύνην ἐδίδοι καὶ ἀφθονοῦν, καὶ τρυφήν ἐκίστε παρῖχεν ἀμοιβῶν καὶ ἀνήροτον. Τοιοῦτος τῶν γεγεννηκότων ὁ βίος, τριαύτη ἐκείνων ἡ ἀρετή: οὕτω τε τῷ Θεῷ λατρεύοντες καθαρῶς τὴν ζωὴν καλῶς ἐξεμέτησαν, Θεὸν αἰεὶ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοντες, καὶ Θεῷ τὰ κατ' αὐτοῦς ἀναρτῶντες, καὶ τούτῳ πᾶν ἀντιθέοντες, καὶ δι' αὐτόν προχείρως ἄγαν τὰ πρόσοντα τοῖς βούλομένοις παρέχοντες.

F

Τί γοῦν ὁ ἀγαθὸς μισθαποδότης Θεός; Μεγάλῃ ἐπ' ἐσχάτων ταμειῶν, μεγάλῃ κἀναυθῆ τούτους δεδιώρηται. Καὶ γὰρ τέθεικε πατέρας, μικροῦς ἤδη χρόνους τὴν ἀπαιδίαν δυστυχοῦντας, καὶ τὴν τέκνωσιν τὸ παντελὲς ἀπείπισαντας: καὶ πατέρα ἀρρώστους τε παιδῶν, καὶ αὐτόθεν εὐθὺς συγγενηθέντος (εἶπεν ἄν τις) ταῖς χάρισιν: οὐχ ὅτι γοῦν τῆς προτέρας ἐπὶ τῇ στενωπῇ λυπῆς ἀφαιρείται, ἀλλὰ καὶ πλείστῃς ἤδη τῆς εὐθυμίας ἐμπέπληται, τῇ τοῦ γεγεννημένου ἐξ αὐτῆς προόδου καλλουῆ τε καὶ ὠραϊότητι,

τὸ

A¹ CONST.
ACROPOL.

A τὸ τοῦ ἦθους ἐς νέοντα κόσμιόν τε καὶ χαρίεν δούς αὐτοῖς προφροιδάξασθαι. Ἐκ τοιούτων ὁ μέγας οὗτος γενένηται. ἐκ τοιαύτης ὁ θεῖος καρπὸς τῆς ῥίζης τετελεσφόροισι, ἐκ τοσοῦτων τὴν ἀρετὴν ὁ καύτην ἀπαρμίλλος προελήλυθεν· ἐπειδὴ δὲ καὶ προελήλυθε, παρ' αὐτὰ τῷ βαπτίσματι καθαρνίζεσθαι. Ἦλ ζήλου γονέων! ὦ πίστεως ἀκραίφονος! ὦ διαπύρου φίλτρον πρὸς Κύριον! οὐκ ἔτρεσαν τὸν ἀσεβῆ δεσπότην, οὐ τοὺς ἐν τέλει καὶ συνάρχους ἐπτήξαν. οὐ δόξου αλογίαν, οὐκ ἔθνος ἀπόνειαν ἐδειλίξασαν· οὐ δόξου ἐφρόντισαν, οὐ γρημάτων, οὐκ ὄλβου πολυειδοῦς, οὐδὲν ὁσπλῶς τῶν τοῖς πολλοῖς περὶ πολλοῦ τυγχάνοντων τούτοις ἀμωσγέπως ἐμέλησεν· ἀλλὰ τῶν πάντων ἡ στερήσις ὡς οὐδὲν ὑπερεωράτο, καὶ μόνος ὁ τοῦ Θεοῦ πόθος προετιμάτο καὶ λαμπρῶς προετίθετο. Οὐδὲν οὖν ὅπερ ὑπέβραζον ἀναβολὴν τινα καὶ ὑπέρθεσιν ἐμπεποιήκεν· ἀλλ' ἐξ αὐτῆς αὐτὸν ἰγίασεν τῆς γενέσεως ἀνακαυθόν, οὐχ ὡς οἱ πρὸ αὐτῶν λάθρα τοῦτο διεργασάμενοι, ἔμοιγε δοκεῖν καὶ ἀνωθεν εἰς τοῦτο κατεπειγόμενοι. Ὅν γὰρ προέγνωκεν ὁ Θεός, καὶ πρὸς τὸν τῆς ἑαυτοῦ πόρρωθεν ἀφώρισεν ἐκκλησίας καταρτισμόν, οὐκ ἠνέσχετ' ἀν μὴ αὐτίκα τῷ προελθεῖν καθαρνισθῆναι, καὶ ἅμα τῷ ἀναπνεῦσαι ἀναγεννηθῆναι τε καὶ ἀναπλασθῆναι, τὴν κρείττω τε καὶ θειοτέρην ἀναγέννησιν καὶ ἀνάπλασιν.

B:

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὴν βροφικὴν πρᾶμειψας, ὠραῖος ὢν ἐτύγχανεν καὶ παιδεύσεως, οὐκ ἀπειθῶν οἱ σεμνοὶ γεννητορες καὶ δεσπέσιοι εἰς παιδοτρίβδας σωματικοῦς, ὡς ἂν ὁ παῖς αὐτοῖς εὐφῶς ἀσκήσειε τάξου μεταχειρίζεσθαι, καὶ καθάπαξ περὶ μάχης καὶ πολέμου εὐδοκίμειν· ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ἐπὶ τοῖς γυμνασίοις γυμνάσοντας ἀγῶσιν ἐξήτησαν, ὡς ἂν δὴ πυγμὴν παιδοτριβηθεὶ διαγωνίζεσθαι, κούφως τε θέειν τὸν δίαυλον, καὶ δισκεῦειν εὐχερῶς, καὶ δολιχὸν ἀλλεσθαι, ἢ καὶ πάλῃ τοὺς εἰς χεῖρας ἴοντες δεξιῶς καταβάλλειν καὶ νικηφόρος ἀνίστασθαι· ἀλλ' ἐζητεῖτο παιδευτὴς ἀξιόχρεως, ὃς ἂν εἰδείη ῥυθμίσασθαι ψυχῆν, κοσμησάι σῶμα, καὶ Θεῷ παραστῆσαι, καὶ ἀπλῶς ἀντίχρονίου καταστῆσαι ἀγγελικόν τινα καὶ οὐράνιον. Ἐζητεῖτο μὲν ἄξιος παιδευτὴς· ἀλλ' οὐ μόνον οὐχ ἵυρίσκετο· ἦν γὰρ καὶ παντελῶς ἀπορον ἐν βαρβάρους τὸν Ἕλληνα διακριτικώτα λόγον εὐρεῖν, καὶ μέσον ἀσεβῶν ἀνδρῶν κατὰ Θεοῦ ζῶντι περιτυχεῖν, καὶ ἱκανῶ γὰρ πρὸς ἐπὶ τούτοις ἦθος ἀνθρώπου πρὸς τὸ κρείττον καὶ θειοτέρου ἀγαγεῖν. Ἦν οὖν ὁ πατὴρ ἐν ἀπορείᾳ (τούτῳ γὰρ μάλλον ἢ περὶ τοῦδε φροντίς ἐνέκειτο) καὶ οὕτως πάντοθεν ἀνεζήτει, ἅτε ἐπὶ πάσης ἰσχύων τῆς ἀρχῆς μέγιστα Περσῶν, καὶ πικταχόθι ταύτης περιφροτιῶν, καὶ τὸν τοιοῦτον ἀνιγενέων ὄθεν ἂν καὶ θηράσαστο. Θεὸς δὲ ἄρα, ὁ διὰ τῶν ἐναντιῶν τὰ ἐναντία οἰκονομῶν καὶ λόγοις ἀπορρήτοις διεξάγων τὰ καθ' ἡμᾶς ἀνωθεν, καὶ τὰ περὶ τούτου σοφῶς διετίθει, καὶ πόρρωθεν συνήλα τὸν κατὰ πρόθεσιν, καὶ ἀκρωθεν πρόσθε τὸν κατὰ βούλησιν, καὶ τῶν τοῖς δωκονόμει παραχωρήσεως ἐπευδοκῆσαι τουτωῖ τὰ πρὸς ἔφρασιν· καὶ οἷος ὁ τῶν ῥόπος, ἀκούσατε.

C:

Οἱ τῆς δούλης Ἄγαρ ἀπόγονοι, καὶ τὴν ἐκ τῆς ἐλευθέρης Σάρρας οὐκ οἶδ' ὅπως [ἐπωνυμίαν] σφετερισάμενοι, δούλοί τε ὄντες ὡς ἐκ δούλης τυγχάνοντες καὶ τὰ τῶν δούλων φρονεῖν ἔχοντες, καὶ αἰείπως περὶ τοὺς κυρίους δύσνοι πεφρονηότες καὶ πρὸς τοὺς δεσπότης κακοί, οὐκ ἀρκετὸν ἐνόμισαν τῆς ἡμετέρας τῶν Ρώμαιων ἀρχῆς τῶν πρὸς ἑω τὰ πλεῖστα κατασχόντες, καὶ τὰ τῶν δεσποτῶν οὐ μετρίως σκηπτρα μινώσαντες· ἀλλ' ἤδη καὶ κατὰ τῶν λοιπῶν μερῶν ἐμελέτησαν, τῶν ἐναλίων τε καὶ παραλίων κατεπιχειρήσασιν πύλειον καὶ κωμῶν ἐδουλεύσαντο. Νευανσοι τολκωότες οὖν κατέταρχον τὰ παραλία, καὶ πολλοὺς μὲν ἐξώρουν, συχνοὺς δὲ ξίφους ἔργον ἐτίθειον, πλείστοις δὲ καὶ ἀπὸ μύλων τιμωλοκούντες ἀσυμπαθέστατα. Ἐπεὶ δὲ ποτε, βαδὰ συμφραῶς ἐκεῖνης! τὰ δεινὰ ταῦτα κατὰ θυμὸν ἐκτελέσαντες, καὶ νόστου μνησάμενοι, πλείστοις ὅτι τοὺς ξυλλεφθέντας ἀρίστα, πάντας ἀποδόσθαι μὴ ἔχοντες, πολλῶν τε θυτῶν καὶ πολλοῦ τιμωμένω, σφαγῆ

formam vultus atque elegantiam præferens, unde D
eis dabatur occasio, augurandi bene de ea, qua adul-
tior complendus esset, morum gratia ac venustate.
Ita genitus, lustralibus mox undis per baptismum
purgatur. O fides genitorum! o sincerus zelus! o amor
fervens erga Dominum! Non timuerunt impium
Præsidem, non Magistratus aut eorum ministros
formidarunt, non irrationabilem vulgi dementiam,
non gentis vecordiam exhorruerunt: non gloriæ,
non pecuniarum, non multiplicis in speciem beatitu-
dinis rationem habuerunt, nullum denique earum
rerum respectum, quæ apud plerosque in magno
sunt pretio: sed bonorum omnium privatio contem-
nebatur, ut nihili damnum: et solum placendi Dei
desiderium cunctis rebus præferebatur. Nullam igitur
consiliis suis moram dilationemve interponentes,
sanctificaverunt puerum statim ac natus fuit; non
sicuti alii anto ipsos clanculum id facientes, sed
propalam, idque superno (ut mihi quidem videtur)
instinctu moti. Quem enim Deus prænoverat atque
a longo temporum intervallo ad suæ Ecclesiæ
reparationem destinaverat, non tolerasset non sta-
tim ut prodiit sanctificari, et simul atque spirare
cœpit non regenerari præstantiori quodam genera-
tionis modo.

statim curat
publice bap-
tizandum

E

9 Postquam infantilem prætergressus ætatem
Joannes, institutioni cœpit maturus videri; honesti
ejus admiraodique parentes non respexerunt ad cor-
poralium exercitationum magistros, quorum cura
filius suus scite tractaret arcum et bellicæ gloriæ
conquirendæ aptaretur, decertare inter pugiles dis-
cens, aut stadium levi pede percurrere, disco lude-
re, saltare agilter, conserere manus, adversarium
supplantare atque prosternere: sed quærebatur
pædagogus idoneus, qui sciret animum excolere,
ornare corpus, et utrumque admovere Deo, atque
ex terreno homine Angelicum quiddam et cœleste
formare. Magister quærebatur vere profuturus, sed
qualem inveniendi spes nulla apparebat: prorsus
enim difficile erat reperire aliquem inter barbaros
Græci peritum sermonis, et in medio impiorum
nancisci virum, qui secundum Deum vivens suffi-
ceret homini ad meliora perducendo. Pater igitur
(quem acrius hæc torquebat cura) hærebat ambi-
guus, et omnes Imperii Persici, in quo poterat plu-
rimum, partes lustrans, indagabat num alicubi
ejusmodi hominem venari posset. Deus interim,
qui sæpe ex contrariis contraria procurat et res
humanas rationibus occultis ab alto temperat, etiam F
negotium istud disponebat sapienter, atque jam
pridem e longinquis mundi partibus accersebat vi-
rum, juxta intensionem mentis ejus: arte enim
quadam recessus in speciem contrarii usus, provi-
derat quo modo ei largiretur id quod tantopere de-
siderabat: quisnam autem fuerit hic modus, au-
dite.

atque ado-
lescenti ma-
gistrum quæ-
rens,

I
inter captivos
trans mare
adfectos

10 Posterī ancillæ Agar, qui liberæ Saræ nomen
sibi nescio quo jure usurpaverunt, quique servi
existentes, tamquam servæ filii et servilia cogitare
soliti, semper circa dominos pravæ mentis, et animi
erga heros improbi apparuerunt; non satis habue-
runt in Romano Imperio occupasse pleraque Orientis
loca, et dominorum sceptrā vehementer immi-
nuisse; sed reliquis etiam partibus inhiantes, consi-
lium iniverunt insulares atque maritimas urbes et
regiones invadere. Classe igitur delati percurrerant
littoreas civitates, et incolarum accolarumque mul-
tos vivos capiebant, quorum alios quidem perime-
bant gladio, quamplurimos vero subjiciendos pretio
crudelissime distrahebant. Postquam autem (heu
calamitatem!) malis tantis ex animi sententia pa-
tratis, redierunt ad sua, cum immensa quam addu-
xerant turba; quia vendere omnes non poterant
(nam

A (nam plurimi cum essent, magno tamen pretio taxabantur) simul universos decreverunt jugulandos. Fortassis autem hoc consilii sumebant, quia eos magistro suo execrabilissimo Mahometh malebant sacrificare; contra fas quidem naturæ acturi, aliquid tamen etiam in hoc rationem sequentes: siquidem ille diaboli ab initio homicidæ discipulus imitatorque dum viveret, lætabatur cædibus permitisque occidere, aut potius præcepto inter posteros inviolabili demandavit; quemadmodum aliud quoque scelus omne incunctanter docuit perpetrare.

invenit Cosmam,
B 11 Igitur ad cædem et sacrificium adducebantur myriades integræ, interque eos velut unus de vulgo æstimabatur quidam, ad eadem cum ceteris ferenda damnatus, qui unus dici poterat pretiosus mundi thesaurus et dignum terrarum orbis ornamentum; ille, inquam qui secundum Deum se ornaverät Cosmas, vir et extrema sapientia insignis, et ea quæ domestica est nobis incomparabilis: qui cum a mundo recessisset, inter homines ex Dei consilio viventes conscriptus, non solum cum ipsis cito venit in vitæ morumque societatem, eorumque virtutes perfecte æquavit; verum etiam longo ipsos præcelluit intervallo, propositus cunctis in conversationis perfectioris idæa atque irreprehensibilis regula. At non hoc uno fuit contentus, neque satis habuit tantum seipsum dirigere ac propriam vitam juxta Dei voluntatem componere; sed vitæ communis homines circumiens, eosdem curare et ad Deum studuit promovere; ut si fieri posset abduceret eos ab indulgentiori et affectibus mancipata ac brutali conversatione, atque ad honestum et ornatum vivendi genus traduceret, quale revera hominem concedet. Denique suo egrediens monasterio, et ab Italia (unde erat oriundus) recedens atque ultiores regiones ex ordine pertransiens, et per viam cunctos instruens ad saniozem vitæ formam; cum pervenisset ubi piratæ facturi erant excensionem, ex incomprehensibili Dei judicio in eorum incidit manus, et captus fuit. Simul itaque abductus, nunc inter jugulandos assistebat: non tamen eum conturbabat mors præsens, eamque peregre subeundi necessitas, quæ solet imprimis formidanda videri: sed una re solum valde tristabatur et commovebatur, ac pæne ultra quam decebat ferebat moleste (probitatis tamen potius quam ambitionis studio sese affligens) id ipsum autem in pectoris arcano fovebat, quia cui aperiret non habebat.

C 12 Cum ergo concaptivi ejus per viam supplicii rapiebantur ad mortem, videre erat illos confestim ad pedes ejus provolvi, eosque humectare lacrymis et ut saluti singulorum consuleret pro se orare unumquemque. Quorum erga ipsum reverentiam precandique instantiam, indicem fiduciæ ac spei immobilis, quam in ipso repositam habebant, considerantes barbari, et cetero qui gravem specie ac moribus venerabilem conspicientes; cœperunt interrogare eum, quis esset, unde natus, quod ei studium, quod nomen foret; et qua de causa (cum ipse quoque similem aliis haberet originem ex hominibus) ita præter naturam agere videretur, monastica vita in perpetuum electa (ex amictu namque agnoscebant ejus professionem) ut a secularibus rebus aversus, solam quæ in Religiosorum claustris et quietem desideraret, illic esse quam maximi faciens. Neque enim nefarios illos latebat monachorum institutum, et quem scopum considerationibus ac meditationibus suis haberent propositum; ut qui eorum multos saepe fecerant captivos, et tunc eorum plures tenebant; curiositatis gratia, forte etiam nostra ridendi studio, res illorum soliti explorare. Ille vero, profundo arcanoque suspirio edito, Me quidem, inquit, oportebat inconsolabiter tristari,

fulatur se dolere quod nulli nondum communicavit scientiam suam:

συλλήθδθνη παραδοῦναι βεβούλευται τάχα γε τῷ σφετέρῳ αὐτῶν διδάσκαλῳ, τῷ ἐναγεστῆτι Μωάμει, προσαρχοχένοι προσλόμῃνοι θήματα· καὶ εἰκότως ἄρα, εἰ καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς τῆς φύσεως ἐβουλεύσαντο· τοῦ γὰρ ἀνθρώπου-τόνου σατὰν μυστῆς ὡν ἐκεῖνος καὶ μιμητῆς, φόνους τε περιώνῃργονύσκειτο, καὶ τὸ φρονεῖν ἐνδεδῶκεν, ἢ μᾶλλον, ὡς τι τῶν ἀμειψάτέτων ἐντέταλται, ὡσπερ δὴ καὶ πᾶν ἔτερον ἐναγῆς ἀπαραβάτως δεδίδαχεν ἐντελεῖν.

Ἀπῆγον οὖν μυριστάς ὄλας, ἐφ' ἣγε σφαχιάσαι καὶ θυσίαν θεῖναι τῷ σατανᾷ· ἀλλὰ συνῆν ἐκεῖνοις, καὶ τῶν πολλῶν εἶς ἐνενόμιστο καὶ τὰ αὐτὰ συγκαταδεδίκαστο, κόσμου θησαυρός ἀξιόχρεως καὶ οἰκουμένης ἄξιον ἀληθῶς ἐγκυλλῶπισμα, ἐκεῖνος οὗτος ὁ κατὰ Θεόν ἑαυτὸν κοσμήσας Κοσμάς, ἀνὴρ τὴν ἐκτός σφῆσαν πολλῆς καὶ τὴν ἐντός καὶ ἡμετέρας ἀξυμῆλιτος· ὁς ἀποκεχωρητικὸς κόσμου καὶ συγκαταλείγει ἀνδράσι ζῶσι κατὰ Θεόν ἐν μετρίῳ πάνυ τῷ χρόνῳ, οὐχ ὅτι γε σφίσι συνημιλλήθη καὶ ἀμειψῶς τὴν ἀρετὴν ἐξισῶθη, ἀλλὰ πολλῶ τινι τῷ μέτρῳ καὶ ὑπερβέδθηκε, καὶ τύπος οἶον τοῦ κατ' ἀρετὴν ἐγκατέστη βίου καὶ κανῶν ἀπαρέγκλητος. Ἀλλ' οὐκ ἠγάπησε τούτῳ, οὐδ' ἀρκετὸν ἐνόμισε τὸ μόνον ἑαυτὸν βυθμίσαι καὶ ζῆν ἀπειθῆναι κατὰ Θεόν· ἀλλ' ἦδη καὶ τοὺς ἐν βίῳ περινοσ-τόων ἐπισκέπτεσθαι ἠθελεν, ὡς ἂν εἰ οἶον τε τῆς ἐμπαθεσ-τέρως πάντας καὶ κτηνώδους ζωῆς ἀπαλλάξειε, καὶ πρὸς εὐπρέπειαν μεταγάγοι, τὴν ὡς ἀληθῶς ἀνθρώπῳ καθήκουσαν. Ἀμέλειτοι καὶ τῆς μονῆς ἀπάρας, καὶ τῆς τῶν Ἰταλῶν ἐξορησίας, ὅθεν ποθῆν καὶ γενένητο, καὶ τὰ ἐφεξῆς ἅπαντα διῶν, τάχα δὲ καὶ πρὸς τὸ κρείττον μεταγαγῶν, ὅπῃπερ οἱ πειραταὶ ἐπεισπορήσαι ἡμελλῶν (κριματῶν ἀκαταληψίας Θεοῦ) προύλαβε γεγονῶς, καὶ ζυνεύλιπται. Συναπῆγστο γοῦν συσφαρχῆναι συνειλεγείς· ἀλλ' οὐκ ἐθά-ραπτε τουτοῦ θάνατος, οὐχ ἧ ἐπαλλοθαπτε, τὸ γε δὴ τοῖς πᾶσιν ἀπεικταϊότατον, τελευταί· ἐνὶ δὲ καὶ μινῃ πάνυ λίαν λελύπται, καὶ δι' ἐν ἐπαθαίνετο, καὶ ὑπὲρ τὸ θείον (εἰ γε θέον εἰπεῖν) ἐδυσχέρανέ τε καὶ ἐγαλείπαινε (φιλαγῶως πάντως, οὐ φιλοτίμῳς) ἀλλ' εἶγεν ἐν ἀπορρόχῳ, πρὸς ὃν οὐκ ἔχων εἰπεῖν.

Ἦς δὲ δὴ καὶ συναπῆγοντο τὴν ἐπὶ θανάτῳ οἱ συγκα-τάσχετοι, καὶ τοῖς ἐκεῖνου ποσὶν ἄλλος ἄλλον προσλαμ-βάνειν ἐσπεύδον ἐπικυλιουδούμενοι, καὶ ὑπὲρ τῆς ἑαυτοῦ σωτηρίας δυσωποῦντες ἕκαστος συγχά τῶν ποδῶν κατέρ-βανον δάκρυα, ἰδόντες οἱ βάρβαροι τὴν πρὸς ἐκεῖνον πάν-των ἐκεῖνων αἰθῶ, καὶ ἅμα τὴν διαπύρρον αἵτησιον η τις ἀδιάπτωτον ὡσπερ τὴν ἐλπίδα σφῶν ὑπενέφαινε, σεμνὸν καὶ ἄλλως τὸ εἶδος ὄρωντες, καὶν τοῦ κῆρους κατανοοῦντες σε-βάσμιον· τίς τε εἴη προήχθησαν ἐρέσθαι, καὶ ὅθεν ἐσχῆ-κει τὴν γένεσιν, καὶ ὅτι γε τούτῳ τὸ ἐπιτήδευμα, κλησίν τε πρὸς τοῦτοις, καὶ ὑπὲρ τίνος (καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις ἐπίσης [ἐχῶν] τὸ εἶ ἀνθρώπων γενέσθαι) οὕτως ἀπὸ ψυχῆς ποιούμενος φαίνεται, τὸν μονάδα βίον ἅπαξ ἐλό-μῃνος (ἐκ γὰρ τῆς ἀναβολῆς συνιέντες εἶχον τὴν πολιτείαν) καὶ βιωτικὸν ἅπαν ἀποστραφαίε, μόνος δὲ τῆς ἐκείθεν λῆξεως ἐφεύμενος, κακῆ γενέσθαι περὶ πλείστον πάνυ τιθέμενος· οὐ δὲ γὰρ οἶδ' ἐλάθανε τοὺς ἀλιτηρίους ἐκεῖ-νους, ὅποια τῶν εὐσεβῶν ἢ προθέσις μοναστῶν, καὶ ὅτι γε σφίσι τὸ διὰ παντός σκοπούμενον καὶ ζητούμενον, ὑπὸ χεῖρά τε πολλοὺς πολλὰκις ζυλλαδόντας, καὶ τότε δὴ σύγγονος πάνυ κατασχόντας, καὶ παιδιᾶς χάριον (τάχα δὲ καὶ τῶν ἡμετέρων εἰρωνείας) τὰ κατ' αὐτοὺς ἀνετάχοντας· Καὶ ὁ δὲ δὴ βραῦ στενάζας καὶ μόγιον· Καὶ ἄλλως μὲν ἐχρῆν ἀπαραμύθητα λυπεῖσθαι, τοὺς ὁμοθενεῖς τούτους βλέποντι καὶ ὁμόφρονας βροσκημάτων δίκην ἀπαγομένους πρὸς τὴν σφαχῆν· καὶ ὡμᾶς τῆ ἀπωλεία σφῶν ἐπιχαί-ροντας,

E

F

A ρουτας, ανθρώπους οὕτως καὶ ἡμῶν ἐξέστις Θεοῦ τυγγάζοντες πλάσματα· εἰ καὶ τὴν θρησκείαν ἀντιδιήρησθε, ὑποβολικῆς οὕτως τοῦ ἀρχεαἰκού σάταν, ὅς πάλσι μὲν ἡμᾶς ἀπατήσατε, τοῦ Θεοῦ δὲ διέστεισε, καὶ τῆς θείας τρυφῆς ἐξωστράκιστε, καὶ εἰς τὸν κλαυθμῶνος τόνδε γῶρον κατήκησεν· οὐ παύεται δὲ καὶ νῦν εἰσέτι, φύσις ἡ πονηρὰ καὶ χαϊρέκκος, καὶ ἀλλήλων διασκηνῶν καὶ ἀπομακρύνων Θεοῦ, ταῖς πολυπλόκοις αὐτοῦ μαγανείαις καὶ τοῖς δεινοῖς ἄγαν σοφίσμασιν. Ἄλλ' ἐστὶ μνη πρὸς τοῦτοις καὶ ἕτερον, λίαν ἀποκναίων καὶ ἀνὴν ἀπαράκλητον διὰ πάσης καὶ γὰρ παιδείας ἐληλυθῶς, καὶ σοφίας ἐς ἄκρον ἐληλακῶς, μέρους τε αὐτῆς μηδὲν λελοπίως ἀνεξέταστον, οὐδενίπως ἄγρι δὴ καὶ τῆς τήμερον τοῦ τοιοῦτου θησαυροῦ μεταδέδωκα, καὶ δέδωκα ἐπ' αἰσχάτων ἡμέλειος τὸ πρῶτ' αὐτοῦ ἐμπειστευκῶς κατὰκριμα.

B Ἀκούει τὸν λόγον ὁ τοῦ Ἰωάννου πατὴρ· συμπαιρωμάρτει καὶ γὰρ, ἐφ' ᾧ γε ἐλθέσθαι τοῖς κατασχέτους πάνυ δεξιῶς συνωθῆναι, καὶ ὅτι συγγηνοῦς ὑφαίρουμένος. *Ἐγγιστά* που τῆσιν ἐκείνου γενόμενος, ἴβρέμα καὶ σὺν αἰδοῖ ἐπαυκρίτου· Ἄλλήως ἄρα σοὶ καὶ ὡς ἔφησθα, τοσοῦτον ἐργατακέρυπται ἀγάθου, καὶ οὕτω γοῆμα τοῦ παντός ἄξιον ἐναπόκειται; Καὶ ὅς θαυρόσας καὶ τὴν ψυχὴν αὐτὴν πεπονηθῶς, τὰ αὐτὰ καὶ αὐτῆς εἰσάκει· πλατύτερόν τε διεξέχει τὰ τῆς παιδείουσεως, καὶ τὰ ἐξανακρίθωθέντα παραγεφυμνωκὴ λεπτότερον. Φησὶ γοῦν ὡς λόγους τε ἀριθμῶν, καὶ ἀναλογίας ἀρμονιῶν κληθῶς ἄγαν ἡκριβωκῶς, τῶν ἐπιπείδων καὶ στερῆων περιμέτρους καὶ διαμέτρους· καὶ σχήματα, καὶ αὐτῆς γε τῆς πολυθρηλλήτου τῶν ἀστέρων συντάξιως τὴν πολυμύνητον ἐπιστήμην συνειλογῶς, καὶ ὡς ἐν οὐρανῷ γεγωνῶς καὶ τῶν αἰθερίων σωμάτων τὴν κίνησιν ἀναμετρησάμενος, τὰ τε τῆς ὑπερτέρας σοφίας μνηθεῖς ὄργισα, καὶ (ὡς ἔπος εἰπεῖν) τὸ τιμιώτατον τῶν ἐν ἀνθρώποις κτήμα κτησάμενος, λόγους δελαδῆ καὶ σοφίαν (γοῆμα, ᾧ οὕτως, οἷον οὕτε ἔκειν ἐνθάδε, οὕτε μὲν ἤξει τῶν χρόνων ποτέ, ὡς καὶ τῶν πάλσι τίς σοφῶν ἰσχυρίσατο) οὐδενὶ τυγγάνω οὕτω τούτου μετέδωκα. Καὶ ὅς· Ἄλλ' ἐγὼ σοὶ τοῦτ' ἴσθι ἐκπλήσω τὸ καταλύμιον, καὶ οὐχ οὕτως ἀπελθεῖν ἐξσω καταδεῶ καὶ περίλυπον τοῦτο μὲν, οἷς τὴν ὑπὲρ τοῦ ἐμπειστευμένου δίκην ὑποπτεύεις καὶ τὴν ἐθῆναι ἐπιλογίζῃ καὶ δέδιας, τοῦτο δ' οἷς ἀνώνημος οἷχθησθαι κινδυνεύεις καὶ λήθης ἐν ἀποκρυβῆναι βυθῶς, μὴ παιδῶς ἄτε καταλειποῦς τῆ βίῳ διὰ παιδείουσεως, πολλῶν τινι τῶν ἐκ σαρκὸς πρὸς τὴν ἐσαῦθις μύμητον κρείττονας πεφηνῶτας, καὶ μωυμιωτέρους ὡς ἀκνήσας ἔχω μακρῶ τῶν ἐξ αἵματος. Εἰσὶ γὰρ μοι παῖδες, παῖδες ὠραῖοι, παῖδες καλοὶ, παῖδες παιδευμάτων οἷων ἀπρηθμήσω καθαρά πάνυ δοχεῖα καὶ εὐρεῖαι δῆπον δεξάμενοι, κενοὶ δὲ εἰσέτι, χίται τοῦ τῶν τοιοῦτων μεταδῶσόντας καὶ οἷον ὄχρησιζόντας, καθεστήκατον· τούτους, γίνωσκε, τοῦ λοιποῦ παιδῶς ἐγώ γε θήσω σοὶ σοὶ δ' ἂν τὸ ἐντεῦθεν εἰη ὅσους τε καὶ ὅσους εἰρήκῃς ἀναγενῆσαι παιδεύμασι.

C Ἐγὼτ' εἰπὼν, σπουδῆ παρὰ τὸν Περσάρχην ἄπεισι, καὶ τὰ κατὰ τὸν Κοσμῶν ἀπαγγέλλει, καὶ αἰτεῖται, καὶ ὅτου γε χάριν διασπαυεῖ. Ὡς δὲ δὴ καὶ εἶληγε τὸ ἐνδοξίμον, πάνυ γὰρ ἤνχει πολὺν παρ' αὐτῶ τὸ αἰδέσιμον, οὐχ ἦπτον αὐτὸς χαίρων ἢ χαίροντα ἐκεῖνον, οἷκαδε ἀπάγει λαδῶν. Ὅπως μὲν οὖν ἐφιλοφρονήσασα, καὶ οἷσις τὴν πρώτην ἐδέξωσασα, περιττόν ἴσως μακρηγορεῖν. Πλὴν ἀλλ' ἐπὶ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ καταστήσας, καὶ ἄλλον ἐκείνου ἄπασιν ἐναποτεταγῶς, τοῖς αὐτοῦ παιδῶς ἐγγειρίζει, παῖδας αὐτοῖς εἰσπυκῶσας αὐτῶ. Οὗτοι, Ἰωάννης, ἡ λαμπρὰ τῶν ἡμετέρων λόγων ὑπόθεσις, καὶ ὁ πρὸ αὐτοῦ τελείος εἰς υἱόν, γρησίου στερῆσαι γεννημάτων, ὁ θαυμάσιος κλησῶν τε καὶ τούτου Κοσμῶς· περὶ οὗ τί περ' ἂν καὶ φαίνω, οὕτως ἐκ πατέρου εἰδῶς; ὡς εἰ καὶ πρὸ οὐραίου τίς τὰ κατὰ τούτου

D intuentem contribules hosce et unamines meos, peducum more ad lanienam protractos, vos autem eorum pernicie gaudentes, cum sitis homines et æquali nobiscum sorte creaturæ Dei, quamquam religione dissideatis a nobis, opera auctoris malorum diaboli, qui jam pridem genus humanum decipiens ipsum sejunxit a Deo, et a Paradisi deliciis exterminavit, atque in hanc luctus regionem transtulit; non autem desistit etiam nunc ejus pessima indoles ac malis gaudens ab invicem nos disjungere fallacibus suis præstigiis; et dolosis illusionibus magis magisque elongare a Deo. Veruntamen aliud quiddam est, multo dignum mœrore, quod me affligit inconsolabiliter, videlicet quod disciplinarum omnium emensus stadium et sapientiæ fastigium consecutus, nullam ejus partem dimittendo quam non sim perscrutatus; nemini ad hunc usque diem de hoc thesauro communicavi; et ab eo, qui hæc mihi tradidit, metuo socordiae ad extremum dampnari.

E 13 Audiit hunc sermonem pater Joannis : sequebatur enim, dextere satagens, ut ex iis qui detinebantur differrentur multi, nec paucos exitio subtrahens. Quam proxime itaque accedens ad eum, sensim et reverenter interrogavit, dicens; Verene, ut dixisti, tantum in te bonum occultatum est? Ille autem, effusus ad hæc lacrymis eodemque animi sensu motus, eadem iterum affirmavit, et quæcumque noverat distinctiori enumeratione percurrens, singula distinctius diffusiusque explicabat. Dicebat ergo quomodo numerorum rationes et coherentiarum proprietates pulchre calleret; et plani ac solidi perimetros ac diametros atque figuras edoctum sese, etiam laudatissimam astrologicae compositionis scientiam tenere, ac veluti constitutum in caelo dimensum esse motus corporum æthereorum; sapientiæ quoque sublimioris sacris initiarum se; quodque (ut uno dicam verbo) possideret aliquid inter humana pretiosissimum, bonum profecto quale numquam huc aut venit aut veniet, sicut quidam e veteribus Sapientibus dixit. Et tamen in neminem incidi, inquit, quocum hæc possem communicare. Ad quæ ille : Scito quod ego implebo desiderium animi tui, neque abire te sinam tali laborantem egestate et confectum dolore, partim quia pro tibi creditis examen formidans, pœnam times, partim quia periculum est ne ignotus hinc exeas, et in oblivionis profundo occulteris, eo quod nullos post te relinuas filios, acquisitos per magisterium, qui longe præstantiores ad futuram memoriam quam **F** naturales esse videntur, et, sicut audio, diutius vivunt quam geniti secundum carnem. Sunt enim mihi filii, forma præstantes, filii maturi, filii capaces disciplinarum quas enumerasti, velut receptacula purissima et amplissimi alvei, sed adhuc inanes, defectu talia largientis et quasi per rivum infundentis. Hos ego tibi adoptandos tradam : tuum erit eas quas dixisti disciplinas ipsis tradendo eosdem quodammodo regenerare.

F 14 Hæc cum dixisset, festinanter abit ad Persarum Principem, quæ sibi cum Cosma intercessissent denuntians, eumque petit dari sibi, et ejus rei gratia id petat, manifestat. Ut vero assensum ejus obtinuit (multa enim apud ipsum gratia et auctoritate valebat) non minori gaudio quam Cosmas perfusus, domum eum perducit. Quomodo autem inter varia humanitatis officia ipsum exceperit, et quam jucunde complexus fuerit, longiori verborum circuitu prolixius explicare superfluum puto. Ceterum cum super omnes domesticos eum constituisset, et sicut alterum se colit a cunctis jussisset tradens ei filios suos, ipsius quasi filios efficit. Isti erant, Joannes, splendidum nostræ orationis argumtum;
 et

E eademque patri Joannis fassus,

ab hoc domum deducitur

Joannesque et sodalis Cosma magister constituitur.

A et ille qui ante ipsum, defectu prolis naturalis, fuerat adoptatus a Mansure, admirabilis, inquam, suoque ut nomine sic et moribus Cosmas; de quo quid velut in transitu dixerim? quandoquidem si quis res ejus susceperit ex proposito recensendas, vix eas prout dignum est exequeretur. Accepit ergo puerorum sibi commissorum par divinus pædotriba, tamquam pullorum generosorum domitor, exercendum ad universi orbis culturam et ecclesiasticorum dogmatum sementem. Ego autem de eximio Cosma in præsentiarum dicere omitto, differens eum et in aliud tempus rejiciens. Qui enim de uno pro dignitate dicere non valeo, qualisnam existerem, in alterius actionibus ad placitum immoratus? cum ceteroquin proverbium audierim, Adversum duos ne exuitor. Ea igitur que ad Cosmam spectant prætereo; ægro quidem animo ferens quod simul ambobus nequeam intendere, et res ab eis gestas utraque (ut dicitur) manu complecti, unaque oratione enarrare prærogativas utriusque, aut potius divina opera actaque egregia. Cum itaque ad id agendum sim impotens, revertor ad Joannem; animo ad defectionem usque laborans, atque anhelitum ægre ducens, et totus sudore madidus; velut eorum aliquis qui longam emensi viam, longiorem ante conspectum habent.

Bz his Joannes

13

artes omnes celerrime complexus,

15 Postquam ergo Joannes dignum se præceptorem, Deo id procurante, nactus est; aquæ, ut dicitur, per declive fluenti apparuit similis irrevocabili impetu et celeri comprehensione disciplinarum; aut sicut ignis in stipula, aut si quid est aliud eorum, que progredientia celeriter, ad metam suam pertinent celerrime, oculorumque aciem ferine prævertunt. Quin etiam superavit ea quæ in exemplum velocitatis populari sermone usurpantur, et quæ hyperbolice adducuntur antecessit, omnes insimul artes citissime emensus, ipsasque prævertens volucres, atque efficiens, ut collatæ secum, animalia quædam tardigrada aut humi repentia possent videri. Dixerim ergo quod quanta celeritate gloriatur spiritus, quantaque pollet agilitate, ut ab extremis ad extrema subito impetu transeat; et in cælum ipsam ab inferioribus hisce partibus recurrens, interdum super illud constitatur; tanta etiam Joannes, qui erat veluti purus spiritus, non obtenebratus corpore neque implicatus vinculis carnis, gloriari poterat cursus felicitate conteutioneque circa liberalium artium disciplinam, nusquam labens, nusquam offendens, sed omnia continuo impetu pertransiens, et usque ad profundum quarumcumque notitiarum mente pervadens. Non incongrue igitur, si hunc vidisset Plato, doctrinam esse reminiscens definitur, et fortasse mernisset probari, magis verosimile quid loqui visus, quam si proposuisset quædam ignobilia parvaque exempla, puta silentem ac facilem olei cursum, et reliqua his similia, infantulorum tenne ingenium valde exiliter exprimentia.

et Grammaticam edoctus

16 Universum namque orbem litterarium fere sine temporis spatio absolvit, et quasi momentaneo, certe perquam brevi temporis impendio ad Græci sermonis usum conformavit linguam; multamque cognitionem hinc adeptus, ea mentem instruxit: lectis vero fabulis figmentisque, Græcas quidem nugas damnavit, in allegorica tamen locutione apparuit vel exinde mirabiliter exercitatus, atque ad susceptionem majorum idoneus, ad sublimiorum dico disciplinarum speculationumque comprehensionem. In divisione itaque earum partium, quas ignem spirans facultas complectitur, perbene versatus, inspectis orationum ideis ac methodis, collegit ex his obiter multiplicem inventionum copiam affluentiamque, velut mercator sedulus, qui ad alium tendens

utque Rhetoricam;

ποιήσαστο, μόλις ἄν τῶν πρὸς αἴτιαν ἐφίκοιτο; Πλὴν ἀλλ' ἐγχειρίζεται τὴν ἱερὰν ξυνορία θ' ἑίδως ἐκείνης παιδοτριβῆς ἢ γυμναστῆς, ἥδιστα δ' ἂν φαίνοι καὶ ἱερὸς μυσχοδάρμης, ὅπως ἂν πρὸς τὴν τῆς ἡλικουμένης δὴπουθεν νέωσει, καὶ τὴν τῶν θεῶν δογμάτων διασπορὰν ἐγγυμνάσει. Περί μὲν δὲ τοῦ θεῶν λέγειν Κοσμά τὸγε νῦν εἶναι, ἀναβολῆ παραπέμπω καὶ ὑπερτίθημαι ἥς γὰρ περὶ τοῦ ἐνὸς πρὸς αἴτιαν λέγειν οὐκ ἔχω, τίποτ' ἂν γενούμην καὶ τοῖς τοῦ ἐτέρου φιλοπόνησας; ἄλλως τε καὶ τῆς παροιμίας ἀκκοῦς, πρὸς δύο μὴ ἀποδέσθαι, τὰ κατὰ τοῦτον περὶ τῆς δυσχεραίνων μὲν οἷς οὐκ ἐξισχῶ ἄμα καὶ ἀρσέν ἐπιβελῆσθαι, καὶ τῶν κατ' αὐτοὺς ἀμυλιαυῶς δρᾶσθαι, καὶ ἐνὶ τούτῳ λόγῳ, τὰ ἐκατέρου διεξίεναι πλεονεκτήματα, ἢ μᾶλλον τὰ θεῶν τούτων ἔργα καὶ κατορθώματα. Οὐκ ἔχων δ' ὅτι καὶ δρᾶσαιμι, πρὸς τὰ τοῦ Ἰωάννου καὶ πάλιν ἐπάνειμι, ἀγωνιστὴν τε καὶ πνευστιῶν, καὶ οὗτος τῷ ἰδρωτὶ διαβρωχός, ὥσάν τις τῶν διωδενούτων μακρὰν, καὶ μακροτέρην ἀφορούτων τὴν εἰς τὸ ἔμπροσθεν.

D
A CONST
ACROPOL.

E

Ἄλλ' ἐπεὶ τοῖνον ὁ Ἰωάννης αἴτιον τοῦ παιδευτοῦ, τοῦ Θεοῦ καλῶς προνοησαμένου, τετύχηεν ὕδωρ ὃ φασὶ καταπρανοῦς τῷ τῆς ψυχῆς ἀκατασχετῶ διεδείχθη, ἢ πῦρ ἐν καλήμῃ τῇ τῶν μαθημάτων δραστηκῆ τε καὶ περιλήπτικῆ ἢ εἴ τι ἂν εἴη ἄλλο τῶν ὀξείως ἀπτομένου ἢ προβαίνουτων, καὶ σχεδὸν ὑπερεκπιπτότων τὴν αἴσθησιν μᾶλλον δὲ καὶ τῆς παροιμίας νεύεται, καὶ ὑπερβολούτως τὰ κατ' ὑπερβολὴν λεγόμενα παρελθόντων, ἀπαυθ' ὅμω παρελθόν τὰ ταχύτατα, παραδραμῶν καὶ περὶ τῶν αὐτῶν ὠκύτερον, καὶ γαμερπὴ τινε καὶ δυσκίνητα, φαίνεσθαι ἀφραῖς, συγχρυσόμενα; ἀλλ' ὁ δὲ μοι ἐπεισιν ἐπὶ τούτοις ἐρῶ. Ἐρῶ γοῦν ὡς ὅσων τὴν ταχύτητα ὁ νοῦς αὐτόθεν αὐγῆ, μᾶλλον δ' ὁπόσων τὴν αειμονεσίαν πλουτεῖ, ὡς ἀπ' ἀκρων ἀθρόον εἰς ἄκρα διέκνευσται, καὶ εἰς αὐτὸν ἐκ τῶν τῆδε καὶ κἀπὼθεν ἀνατρέγειν τὸν οὐρανόν, καὶ ὑπὲρ ἐκείνου δ' εὐίστη γίνεσθαι τῶσαύτην ὁ αὐτογόστμα νοῦς Ἰωάννης, ὡσπερ μὴ ἐπιπροσθούμενος σώματι μὴδὲ σαρκὶ παραποδίζόμενος, περὶ τὰς τῶν μαθημάτων ἀναλήψεις εἰδωρίαν κῦρῃ καὶ συντομίαν, ἀπροσπαΐστως, ἀπακαποδίστως, ἀθρόον ὅμω θύων σύμπαντα καὶ εἰς βλάβης τῶν νοημάτων κατανοῶν ἕκαστον. Καὶ μοι δοκεῖν οὐκ ἀπεικόντως ἀνὲ τοῦτον Πλάτων τελέατο, τὴν μάθησιν ἀνάμνησιν ἐδογμάτισε, καὶ ἴσως ἀνεδέχθη καὶ πιθανώτερος ἐδοξε; παρεῖν δ' ἂν ἐπὶ τούτῳ τὰ φαῦλα καὶ μικρὰ παραδείγματα, τοῦ ἐλαίου ὄνλασθ' τὸ ἀφοσόν τε καὶ εἰδωρίμου, καὶ ἀλλάττα τούτοις παρήμοια, παιδαγωγῶν μικροφύλου πᾶν μικροφύως περιστάουτα.

Τὴν τε καὶ γὰρ ἐγκύλιον παιδευσιν ἀπασαν ἀγρόως σχεδὸν ἠλεθώσατο ἐν ἀκρεῖ γὰρ καὶ μετρίῳ πᾶν τῷ χρόνῳ πρὸς ἐλλεισμὸν τε τὴν γλῶτταν ἐφρόδμισε, καὶ συγγῆν ἱστορίαν ἐνθένδε συνειληγώς τὰς φρένας πεπύκνοτο, μύθος δὲ καὶ λόγος πλάσμάτων ἀναλεξάμενος, φλυαρίας μὲν ἑλληνικῆς κατεργάζει, προσφῶς δ' ἐντέθενθεν ἀλληγορεῖν θαυμασίως ἄγαν ἐξήσκηται, ἐνθεν δὲ καὶ πρὸς ὑποδοχὴν εὐτρεπῆς μειζύωνος γενέσθαι, ὑψηλοτέρων λέγω μαθημάτων καὶ καταλήψων. Τοῖνον καὶ διακρίσει τῶν τῆς f πυριπῶου κεφαλαίου ἐγγυμνασάμενος, λόγιου τε ἰδέας καὶ μεθόδους διασκεψάμενος; κἀντέθεν συγγῆν εὐπορίαν καὶ ἀθροῦν εὐμεσι παραδικῶς συλλεξάμενος, ὡσπερ ἂν τις μεγαλέμπορος ἀλλοθί που τὸν σκοπὸν ἔχων καὶ τὸ μέγα ἐκείθεν κέρδος ἀπενδεχόμενος, μετὰ τὸ που τῆς πορείας τῶν τιμὴ μὴ εὐκαταφρονήτων περιουχῶν, βραχὺ τι διατρέψας πρὸς ἐπικερδᾶναι μὴ κατοκῆσειεν.

f

A. CONST. ACROPOL

Α Ὡς δὲ καὶ οὗτος ῥητορικὴν καὶ τὰς τῆς ῥητορικῆς μεθόδους ἀμνηστέως ἐμπορευσάμενος, τὸ τάχος πρὸς φιλοσοφίαν ἀπέδραμε. Καὶ πρῶτα μὲν τὰ προτέλεια ταύτης τὴν λογικὴν πραγματείαν ἐξακριβοῦται, σχήματά τε καὶ ἀνυπάλυσις συλλογισμῶν σκέπτεται, καὶ προτάσεων χορηγίαν συλλέγει, καὶ καθάπαξ τὸν ἀποφαντικὸν λόγον ἐμελετήσας τὴν ἀπόδειξιν ἐγγειρίζεται, κανόνα λόγων καὶ σταθμῶν ἀληθείας, ἢ καὶ ἀνάγωγὴν τινα πρὸς τὰ φυσικὰ κλίμακα ἄτα δὴ πρὸς θεωρίαν μεταβιβάζει, ὑψηλότεραν ἄλλαν καὶ κρείττονα, τὴν ὑπὲρ φύσιν λέγω καὶ θειοτέρων ἐξέτασιν. Τὴν δὲ δὴ σὺν ταύτῃ καὶ μετ' αὐτήν, τὴν ἀδολεσχίαν λέγω (οὕτω γὰρ τις τῶν πάλαι τὴν διαλεκτικὴν κατηνόμασεν, ἢ φιλοσοφίαν τὴν πρῶτην ὑποκρίνεται δεξιότατα, τὴν ἀπάσαις τέχναις καὶ ἐπιστήμαις προσέουσιν, τὰς ἀρχὰς τε παρέχουσαν, καὶ διασαφοῦσαν τὰ ἀξιώματα) τὴν οὖν ἐκείνην, ἀντικρυς εἰκονίζουσαν (πρὸς γὰρ ἅπαν τὸ ζητούμενον ἢ προβαλλόμενον εὐχερῶς καὶ αὐτὰ τοὺς λόγους ἐπάγει, εὐλόγους ἅμα καὶ ἀρμόζοντας κεντημένη πρὸς ἕκαστον) τίς ὑπὲρ ἐκείνου ἢ κατ' ἐκείνον ἠκριώσεται, καὶ οὕτως μετ' ἀγγυνοίας ἐγγήσατο; Οὐδεὶς ἂν εἰς λόγους ἐλθὼν ἐκείνω, μὴ παρ' αὐτὰ μετέγνω καὶ τῆς προπετίας ἑαυτὸν κατεμύψατο· εὐχερῆστερον ἂν τις τὸν ἐν Κρήτῃ λαδύρινον, ἢ τὸν παρὰ Λακεδαιμονίοις β

Β Καϊάδων ἐξέφυγεν, ἢ τὰς ἐκείνου τῶν λόγων ἀρχὴς διέδρασαν εἴ γε οἱ τοιοῦτου ποτὲ καὶ ἐδέχον.

g

Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ φύσεως ἐξετάζειν ἦδη προήγετο, ὑπὲρ τῶν ἐκ Σταγείρας ἐδείκνυτο· οὐ γὰρ δὴ μόνον δεξιὸς τις τῆς φύσεως ἐπιγνώμων ἐφαίνετο, ἀλλὰ καὶ τῶν λόγων ἀκριβέστερος ἀριστος καθ' οὓς οὕτω πως τετάχεται τὰ τῆς φύσεως· ἔνθεν καὶ αὐτοῦ τε Ἀριστοτέλους καὶ τῶν ὅσοι πρὸ ἐκείνου καὶ μετ' ἐκείνου περὶ τῆς φύσεως καὶ φυσικῶν διεσκέψαντο, ἀκριβέστερος ἄγαν ἀνεδείχθη δικαιητής, καὶ πῶς τὸ ἀληθές διορθωτῆς ἀσφαλίστατος. Τὴν δὲ τῆς ψυχῆς ἀθανασίαν, οὐκ ἀμφισβόλιως ἐξ ἀμφισβόλων τῶν ἐκείνου λόγων, ὑπέληφεν· ἀλλ' οὐδ' ἐκ τῶν τοῦ Πλάτωνος ὑψηλοτέρων, ἐὼ δ' εἶπεν μυθολογίῳ, σεσοφισμένα τε καὶ πεπλανημένα περὶ ψυχῆς δοξάσας, μετ' ἐνσωματώσεις τινὰς ἢ μεταμφιάσεις ταύτης τὸ σύνολον παρεδέξατο· ἀλλ' ἀληθῶς καὶ ἀνυμφισβότως ἀθάνατον ἐπιγνοῦς, ἀθάνατα πρὸς τοῦ δεδριμυοργικῆτος ἢ δοξασθῆσθαι ἢ κολασθῆσθαι, ὅπως ἄρα τῇ σαρκὶ συμβιώσει, καὶ κατείληγε καὶ δεδίδαχε· καὶ γινόμενὴν εὐθύς, ἐνί τε καὶ ἀπαξ ἐπέπειστο

Κ συνδέσθαι παγκλήρ σῶμασι, ὃ καὶ αὐθις ἀναλήφεται, πλὴν λεπτότερον καὶ θεϊότερον. Ἄλλ' ἐντεῦθεν ὁδῶ προῶν, καὶ τοῖς ὑψηλότεροις προσεαίνει μαθήμασι, ὡς θεωρεῖν λόγους τε καὶ ἀναλογίας, ἀρμονίας τε συζητεῖν, καὶ ἀνερευνᾶν σχήματα καὶ κινήσεις ἀστέρων, καὶ συνόδους πλανήτων ἐξακριβοῦν, σχηματισμούς τε τούτων, καὶ διαφόρους μετασχηματισμούς (ἐφ' οἷς δὴ καὶ ὡς ἀληθῶς τις ἀπόγειος καὶ ἀντικρυς οὐράνιος ἄνθρωπος ἀναπέφανται) Εὐκλείδους ὑπερακοντίσας, Πτολεμαίου ὑπερβαλῶν, τοὺς πρὸ τούτων Χαλδαίους παιδάς ὡσπερ ἀποφύνας καὶ τὴν ἐπιστήμην ἰμιτελεῖς.

Ἄλλ' ὁ μικροῦ με παρέδραμε. Τοῖς γὰρ ἠθικοῖς ἐντυχῶν τῶν παλαιτέρων συντάγμασι, ὅσα ὁ ἐκ Σταγείρας, ὅπως ὁ ἐκ Ἡ Χαίρωνείας, καὶ γε ὁ σεμνότητι παρ' Ἕλλησι διαβόητος Πλάτων συνέθετο, οὐκ ἀπερισσώτως τοῖς δεδωμένοις ἑαυτὸν ἐμπαρέσχετο· ἀλλ' ἐξ ἅμα πάντων, ἃ μὲν ἐνεκρινε ταῖς τῆς καρδίας πλαξίν ἐνεχράραξεν, ἃ δ' ἐλληνικῆς διεκρίνεν ἐμπαθείας ἢ προσπαθείας, ἀρίστως ἀποκρίνας, ἐκθύμως ἀπέστειρέξεν· ἀμέλειτοι καὶ τὴν Πλάτωνος καινογαμίαν, εἰ δὲ βούλει τὴν ἰ Κράτητος ὡς κυνώδη βιωτῶν ἐπιλογισάμενος καὶ ψυχῆς αὐτῆς βδελυξάμενος,

h

locum in quo magnum sperat lucrum facere, sicubi D
per viam quid offenderit neutiquam contemnendum,
non recusat ejus causa tantillum ibi commorari. Ita
ergo etiam Joannes, Rhetoricam Rhetoricæque methodos
quoquo modo mercatus, continuo ad Philosophiam
accurrit. Et primum quidem hujus primordia, rationalem
scilicet facultatem exacte perdiscit, figuras resolutionesque
syllogismorum explorat, propositionem affluentiam et promptum
usum colligit; atque enuntiativæ orationis naturam speculatus,
demonstrationem aggreditur, velut ratiocinii regulam
et perpendicularem normam veritatis, aut potius ut
scalam quamdam introducendam ad naturalium rerum
investigationem, quæque ad contemplationem evehit
mentem, ad sublimiorem scilicet aliam præstantioremque
supernaturalium rerum indaginem. Loquacitatem vero quæ
cum ipsa et post ipsam discitur (ita namque veterum non
nemo Dialecticam nominavit, quæ primam Philosophiæ partem
mire excolit et omnium artium est ministra. earumque
tradit ac declarat principia et axiomata: ad omne
siquidem quod perquiratur aut accidat opportunas etiam
ipsa vias aperit) Dialecticam, dico, facultatem
E
ecquis diligentius quam ille, aut sicut ille perdidicit?
Nullus sane cum eo disceptavit, quin e vestigio cœpti
pœnitens se ipsum condemnarit temeritatis. Expeditius enim
aliquis Cretæ Labyrinthum, aut Cæadam Lacedæmoniorum
effugisset, quam elenchorum ipsius evasisset retia, si
semel iis esset irretitus.

studuit Logicæ

ac Dialecticæ,

Physicæ,

F

Astronomicæ,

et Ethicæ.

17 Ast quando ad investiganda naturalium rerum
arcana processit, Stagiritæ discipulis superior apparuit:
non enim solum videbatur naturæ peritus arbiter, verum
optimus explorator rationum, juxta quas naturæ rerum
fuerunt ordinatæ. Quare ipsius Aristotelis, et omnium
quotquot ante et post illum de natura deque naturalibus
rebus disseruerunt examinators sedulus, aut etiam
explanators tutissimus habitus est. Animæ vero immortalitatem
non ambigue ex ambiguis illius argumentis credidit; neque
ex altiloquis, ut non dicam fabulosis commentis
Platonis, erronea quædam circa illam sophismata
fuit amplexus, per incorporationes quasdam et transformationes
totam de anima doctrinam suscipiens: sed vere atque
indubitanter intelligens ipsam esse immortalem, a
Conditore Deo etiam in æternum aut glorificatum aut
punitum iri, juxta vitam in corpore actam, et cognovit
et docuit; persuasumque habuit, statim atque creata foret,
semel eam colligari uni materiali corpori, quod rursus
esset assumptura subtilius diviniusque. Hinc vero
progrediens ad sublimiores disciplinas, accessit ad
speculandas astrorum rationes proportionesque, eorumque
inter se congruentias conquirendas et investigandas
figuras: propter quorum notitiam terrigena quispiam
possit, velut ex opposito, dici homo cælestis. Properavit
etiam ad Planetarum progressus figuratonesque eorum
et transfigurationes varias indagandas, Euclidas in hoc
genere antecellens, Ptolomæos exuperans, et qui illis
antiquiores fuere Chaldæos, quasi pueros semiperfectos
scientia fuisse demonstrans.

18 Verum illud parum absuit quin me præteriret.
Cum in veterum commentarios de morali philosophia
incidisset, quos Stagirita et Cheroneensis ac gravitate
morum apud Græcos commendatissimus Plato composuit;
non semetipsum omnibus incircumspecte tradidit, quæ
ab iis memoriæ fuerunt tradita; sed inter ea optime
discernens, quæ bona judicabat imprimerebat cordis
tabulis, quæ vero ad licentiam vivendi gentilem et
cupiditatum illecebras putavit pertinere omnino respuit.
Sic communionem Uxorū

A uxorum, a Platone adinventam, et a Cratefe institutam communis vitæ societatem, caninam reputans atque ex animo detestans, sectatores ipsorum in malam crucem amandabat: Aristotelis vero de conjugio opinionem non improbens, sed excelsius ea aliquid sapiens, sublimioraque et diviniora cogitans, incontaminatam longeque præstantiorem conjugali vitam præelegit. Ut enim provectoris evasis ætatis, compellebatur quidem a genitoribus ipsis ad nuptias; atque ab aliis, et his quidem multis positisque in dignitate, eodem pertrahebatur: sed veluti impassibilis quædam natura, a terrenis rebus omnino aversus, ad eas inflecti recusabar obstinate: utpote alibi suum habens scopum, eoque studium suum transferre cogitans, quo magnus Paulus suum intendit propositum, unusque et alter Joannes, is scilicet qui in utero matris ante nativitatem exilivit, et quem necdum viderat Dominum adoravit; et ille qui supra ejusdem Domini pectus recubuit, hauriens inde Theologiæ fontem.

Calibem vitam conjugali præferens

in patris officium succedit.

19 Deinceps autem taliter concinnavit seipsum animique potentias ita adornavit ac mentis imperio subordinavit, ut in eo reipsa apparerent divina quædam harmonia et decor morum Angelicus, gravitasque: quapropter non solum erat carus atque amabilis genitoribus, sed et aliis omnibus ipsisque heterodoxis multum venerabilis. Postquam vero pater ex hac vita egressus transit ad aliam, suffectus statim filius paternam assumpsit dignitatem, atque inter proceres fuit adscriptus. Invitus tamen. A pueris enim et ab initio cogitaverat semetipsum Deo consecrare eique soli vivere; Samuelis exemplum non solum sequens, sed etiam in hoc fortasse superans: eo quod ex seipso hoc elegit, non autem a parentibus, sicut ipse, promissus Deo et exhibitus fuit. Verumtamen supposuit humeros curæ civilium rerum, qui spiritualibus adhærebat ex animo. Sed o! quam dextre! quam prudenter et consulte creditum sibi munus administrabat! Diffundebatur ergo per omnium ora admiratio ejus, sed præcipue ab ipso Urbis Præfecto honorabatur, post quem erat immediate primus ac velut collega dignitatis. Atque hinc ordimur majora dicere, exantlatos nempe in causa Dei labores quæque pro veritate sustinuit certamina admiratione quam maxima digna.

Ecclesia pacem habente,

imperium adeptus Leo Isauricus

20 Sed quando huc devenit oratio; agedum nostras lamentemur calamitates, et humanam lugentes imbecillitatem, faciamus spectabile inveteratum adversus nos odium auctoris malorum; atque de iis quæ ab ipso passi sumus et patimur, ut par est, conqueramur. Bene eatenus habebant se nostra, et res Christiana florebat, prævalente ubique orthodoxa fide, omniaque universim optimo erant in statu; adeo ut cœlestis quædam, ut sic dixerim, regio videretur esse orbis terrarum; quia rebus nostris præsens aderat Deus, seque adversus contraria nobis præbebat curatorem. Verum malignis ac fascinantibus oculis aspexit nos, qui jam pridem nobis invidit sathan, atque (ut gentiles loquuntur) gravi Saturnalique aspectu nos intuitus est. Modum igitur acer ille atque ad malefaciendum industrius adinvenit, quo non solum repellereimur a gubernatione et visitatione divina, sed ipsum Deum nobis efficeremus inimicum, et ad summam contra nos iracundiam concitaremus. Quoniam autem plerumque consuevit impetum in homines non facere nisi per medium, quemadmodum olim in protoplastos per serpentem, rursus quemdam sibi invenit pravum moribus, varium mente, refertum improbitate, conglomeratis fraudulentis contortisque in orbem commotis serpentem, iracundiæ vero impetu et intolerandi furoris vehementia belluam, Leonem, inquam, ex Isauris apostatam, qui

Moji T. II.

αὐτοῖς εἰποῦσα, κ' ἐς Κυνόσαργες, τότε ἐλεύων εἰπεῖν ἀπεπέμφατο· τὸν τε Ἀριστοτέλην τοῦ γάμου μὴ κακίσας, ἀλλ' ὑπερφρονήσας, ὑπέρτερα τὰ φρονήσας καὶ ἐνθεώτερα, τὸν ἄσπιλον αἰρεῖται βίου καὶ κρείττονα. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ γέγονε κρείττονος τῆς ἡλικίας καὶ πρὸς γάμους πρὸς τε τῶν γεγεννηκότων αὐτῶν ἐξειχέτο, καὶ πρὸς τ' ἄλλων συγγόνων ἐν τέλει δῆτα καὶ μεγάλων ἐφείλετο, καθάπερ τις ἀπαθῆς φύσις καὶ πάντα πρὸς τὰ τῆδε ἀπίστροφος, ἀκλινὴς ἄγαν ἦν καὶ ἀνένδοτος, ἀλλοθὶ που τὸν σκοπὸν ἔχων καὶ ἀλλαγῆν μεταθεῖναι διανοούμενος τὸ πολιτεύμα· ὅπηγε καὶ Παῦλος ὁ μέγας εἶχε τὴν πρόθεσιν, Ἰωάννης τε καὶ Ἰωάννης, ὅτε σκιρτήσας πρὸ τῆς γεννήσεως καὶ τὸν Δεσπότην προσκυνήσας μὴ θεασάμενος, καὶ ὁ ἐπὶ τῷ τοῦ Κυρίου στήθει ἀπαπεσῶν κἀκείθεν τὰ τῆς θεολογίας ἀρρυσάμενος νάματα.

D
A. CONST.
ACROPOLIS
K

Καὶ δὴ λοιπὸν οὕτως ἐαυτὸν ἐρρύθμισε, τάς τε τῆς ψυχῆς δυνάμεις ἐκόσμησε, καὶ τῷ νῷ καλῶς καθυπέταξεν, ὡς θεῖον ὄντως ἁρμονίαν ἐμφαίνεσθαι τούτῳ, καὶ ἀγγελικὴν ὡς ἀληθῶς σεμνοπρέπειαν. Ὅθεν δὴ καὶ οὐ μόνον τοῖς γεννητόρσι ἐράσμιος ὄμοῦ καὶ τίμιος ἦν, ἀλλὰ καὶ ἑῶν πάντων ἄλλοις, καὶ αὐτοῖς δὲ τοῖς ἑτεροδόξοις σαδέρα λίαν αἰδέσιμος. Τοῖνον καὶ τελευτᾶ τὸν βίον ὁ πατήρ, καὶ πρὸς τὰ ἐκεῖσε μεθίσταται· ἐγκρίνεται δ' οὗτος εὐθύς, καὶ τὴν πατρικὴν ἀξίαν ἀναλαμβάνει, καὶ τοῖς λογάσι συγκαταλέγεται· ἄκων μὲν· ἀλλὰ γὰρ ἐκ παιδῶν καὶ ἐξ ἀρχῆς εἰς νοῦν ἔστρεψεν, ἐαυτὸν τῷ Θεῷ καθοσιῶσαι καὶ δοτὸς αὐτῷ χρηματίσαι, πρὸς τὸν μέγαν ὄντως καὶ οὗτος ἀπευθυνόμενος Σαμουὴλ, ὅτι δ' αὐτοθεν αὐτὸς τοῦθ' εἴλετο, καὶ μὴ πρὸς τῶν γεννητόρων ὑποσχθεῖς δέδοτο, τάχαγε καὶ ὑπερτιθέμενος. Πλὴν ἀλλὰ τὴν τῶν πολιτικῶν ἐπωμίσατο φροντίδα, ὁ τῶν πνευματικῶν ἀπρὶξ ἀνεγρόμενος. Τί γούν, ὡς δεξιῶς, ὡς νοσηγῶς, ὡς εὐειπαθῶς τὰ ἐργαστηριασμένα διωκονόμεναι! Καὶ πρὸς μὲν ἀπάντων ἄλλων περιελαλέετο καὶ θαυμάζετο, πρὸς δὲ τοῦ κρατοῦντος αὐτοῦ τὰ πρῶτὰ τε ἐτιμάτο, καὶ μετ' αὐτὸν ἦν εὐθύς, καὶ σύναρχος ἐνευρόμιστο. Ἐνὸν ἰδοὺ λέγειν τὰ μεῖζον καὶ τιμωτέρα, τὰ κατὰ Θεοῦ τούτου παλαιάματα, καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀξιάγαστα ἀγωνίσματα.

Ἄλλ' ἐπεὶ περ ἐνθαδὶ τοῦ λόγου γεγέννημαι, ἄγε δὴ τὰ ἡμέτερα θρηνησῶ πάθη, καὶ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν ἀποκλύσωμαι, τὴν τε παλαιὰν πρὸς ἡμᾶς τοῦ ἀρχιερατικοῦ θριαμβεύσῳ δυσμένειαν, καὶ ὡς εἰκὸς ἀποδύρωμαι ὑπὲρ ὧν πρὸς αὐτοῦ πεπόνθαμέν τε καὶ πάσχομεν. Εἶχε μὲν τέως εὐ τὰ ἡμέτερα, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν ἵνθαι τὰ γὰρ τῆς ὀρθοδοξίας ἐκράτει, καὶ τὸ πᾶν ἀπλῶς καλῶς εἶχε, καὶ κοσμίως ὡς ἀληθῶς ἔσταλτο, καὶ ἐν' οὕτω φαίνουσι οὐράνιος τις γῆρας, τόπος ἦν ὁ περιγέως, καὶ Θεὸς τοῖς ἡμετέροις ἐπεχώραζε, καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ὡς εἰπεῖν ἐπετρόπευεν. Ἄλλ' ἐπεὶ δὲ βράσκαλον ὁ ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς σθεναρῶς ἡμῖν ἐποφθαλμίζων σατάν, καὶ (ὁ φασιν οἱ ἐκτός) ἑλχιωδῶς καὶ κρόνιου ἐνκτίεισι· τριπτον οὖν ἀνευρίσκει ὁποῖος ἐκεῖνος ῥαδιοργησῶν δεινός, καὶ πρὸς τὸ κακὸν πολυμήχανος· ὧ γὰρ οὕτως ἄν ἐξοστρακισθῶμεν τῆς θείας ἐπισκοπῆς τε καὶ κυβερνήσεως, ἀλλ' ἐκπολημῶσμεν καὶ Θεοῦ, καὶ τὰ ἔσχατα καθ' ἡμῶν ὀργισθῆναι διερεθίσωμεν. Ἐπεὶ δ' ὡς τὰ πολλὰ διὰ μέσου προσβάλλειν ἡμῖν εἴωθεν (ὡς καὶ ἐπὶ τῶν πρωτοπλάστων πάλαι διὰ τοῦ ὄφους) εὐρίσκει καὶ αὐθὺς τὸν σκολὸν τοῦς τρόπους, τὸν ποικίλον τὴν γρόμην, τὸν ποικίλως ἀνὰ πλεον, τὸν ἀντικρὺς ὅγιν τοῖς σκαιωρήμασι, τὸν συνεσπειραμένον τε καὶ περιστραμμένον τοῖς σκέμμασι, ἢ μᾶλλον, τὸν ἀνήμερον φερωνύμως θῆρα, τὸν αὐτοχρημαλέοντα, τὸν ἄσπεκτον τὴν ὄσμην, τὸν ἀνύπτιστον τὴν ὄργην, τὸν τὴν κακίαν ἀφόρητον. Λέων οὗτος ὁ ἐξ Ἰσαύρων ὁ ἀποστατικὸς, τὰ μὲν πρῶτα τοῦ Δεσπότητος ἰ καὶ Βασιλέως γενόμενος, καὶ τὸ κράτος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀρχὴν ὑφελόμε-

F

1

A. CONST.
ACROPOL.

Α νος, οὐκ ἀνδρείᾳ (μη οὐκ εἶθι τις τοῦτο ποτε) μηχαναῖς δὲ καὶ δόλοις ὑποσπασάμενος· οὐ μικρὰ γὰρ πολλάκις καὶ παυόνηρος ἤνυσεν τρύπος, καὶ τὰ μέγιστα ἔστιν ὅτε ἦθος ἐπίκλοπον ἐξετέλεσε, καὶ ἂ γενναῖα ποτε χεῖρ σὺν μακρῶ τῷ πόνῳ οὐκ ἴσχυσε παραστήσασθαι, ἐκ τοῦ βράστου δόλος κατέστρεψεν. Οὕκουν δὲ θαυμαστόν εἰ καὶ οὗτος κατὰ τοῦ εὐσεβοῦς μεμελητικῶς Αὐτοκράτορος καὶ ἐπαναστάσει ἐπιχειρητικῶς, τάχα γε τῆς ἀγαθότητος αὐτοῦ κατασποχασάμενος (δι' ἣν καὶ πρὸς τὴν βασιλείαν ἐνεκρίθη ὁ πᾶντ' ἐκείνος καλὸς Θεοδόσιος) τοῦ κατὰ βούλησιν οὐκ ἀπέτυχεν· εἰσὶ γὰρ οἱ φασιν ὡς καὶ ἐκ μαντείης καὶ ἀπορρίπτοτέρων μυσέων καὶ τελειῶν ἀθέσμων, ἐκ πολλοῦ πρὸς τοῦτο διατρέψιστο. Πλὴν ἀλλ' ὁ μὲν τῶν συνίπτρων ἀφέμενος, καὶ ὑποχωρήσας τῶν βασιλείων (ὡς μὴ ὠφελου) τοῖς τῆς ἐκκλησίας κέρων ἑαυτὸν ἐγκατέλεξεν· ὁ δ' ἐπεὶ τοῦ κράτους ἐπειλήπται, κατὰ τῶν θεῶν, φεῦ, εἰκότων λελύτηκε, ταυτὸν δ' εἰπεῖν καὶ κατ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἀνασχομένος μὴ τὰ ὑπεσχημένα τοῖς μαντεύσιν ἐκπλήσαι, καὶ τὸ χρέος σφίσι ἀποτίσαι, τῆς τῶν προφοιδοσμάτων ἐκδόσεως.

B Ἐγείρει τοίνυν μέγαν κατὰ Θεοῦ πόλεμον, ἀχρειοῦνται τὰ τε μένη καὶ τοὺς νεῶς διεγείρεται, τὰ τε θεῖα καὶ τίμια ἐκτυπώματα διαξέειν τε καὶ ἀπαλείφειν ἐπαίρεται, καὶ ἀπλῶς ἀμορφοῖ ἢ μάλλον καταστρέφει τὴν ἐκκλησίαν Θεοῦ, ἣν αὐτὸς ἐνανθρωπήσας ἐθιμελίωσε, καὶ θεόπνευστοι τοῦτου περιεστείχισαν κήρυκες, μάρτυρές τε θεῖοι τοῖς αἵμασι φοινίξαντες κατηγλαῖσαν, καὶ θεοφόροι πατέρες πρὸς ἀσφραγίσαν διωροφύσαν (τί πολλά λέγειν,) ἣν αὐτὸς ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ παλαμφορεῖ, τῷ τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου ἐξωνησάμενος αἵματι, τότε θεῖον Πνεῦμα συνέχει, Πνεῦμα τὸ Πατρὸς καὶ Λόγου μονογενοῦς, Πνεῦμα τὸ ἐκ Πατρὸς ἀρρήτως ἐκπορευόμενον, ὡς ὑπὲρ λόγου καὶ ὁ Λόγος τοῦ αὐτοῦ γεννᾶται Πατρὸς. Κατὰ τοιαύτης ἐκκλησίας, ὡς τόλμης παραβολῆς ὡς θράσους ἀλογίστου ὁμοῦσε ὁ ἀλιτήριος ἐκείνος κεχώρηκε, τοσοῦτον κατετόλμηκε πράγματα· ἢ ἂ, φεῦ κριμάτων Θεοῦ εἰς πέρας τὸ πρὸς βούλησιν ἤγαγε, καὶ τὸ κατὰ θυμὸν ἐξετέλεσε. Τοιούτου τι καὶ τὸ ἡμέτερον, ἀνέμῳ πεδίου, ὃ φασιν, ἢ κάλαμος πρὸς αὐρὰν στρεφόμενος καὶ μεταστρεφόμενος, λόγος τε ἄγαν λεπτός καὶ ακυρόβριζος, πρὸς ὅστις ἂν καὶ τύχοι βιαζόμενος, ἀγόμενός τε καὶ μεταγόμενος. Οὐ κατηγορῶ πάντων, τῶν πλείονων δὲ καταφέρομαι συνήγορον ἐπιεικῶς, καὶ τοῦ τῶν παλαιτέρων προσλαμοδύου ἀπίστημα. Εἶδον γὰρ, εἶδον ὡς μὴ ὠφελον τοιαῦτα κάγω, καὶ ὁμοίοις καιροῖς, βᾶσαι τῆς συμφορᾶς περιέτυχον· τοιαύτη τε σκοτομύχη ἐγκύρσαε, μεγὰλα προσκέρουκα, καὶ ἀνάστα μικροῦ τετραυμάτισματι.

C Ἄλλ' ἐμὲ μὲν ὁ τῶν ψυχῶν ἰατρός καὶ τῶν σωμάτων ἰσάειτο, καὶ τὰς τῶν μωλώπων ἐκείνων οὐλάς ἀπαλείψειν ὁ φιλόβρωπος ἀκέρωτος, καὶ τῆς ἡμετέρας ἀσθενείας οὐκίτρωτον θεραπευτής. Ὁ δὲ λόγος, ἄγε, τῶν προτέρων ἐχέσθω, καὶ ἐπιλήψθω αὐθις τῶν ἀνωθέν. Ἀνεστράπη μὲν ὑπὸ τοῦ κακοῦ κακῶς βασιλεύσαντος, τὰ θεῖα τε καὶ ἡμέτερα ὁ δ' ἀναστήσων ἢ ἀνορθώσων ἦν, ὡς ἔφην, οὐδεὶς πάντα δ' ἐν ἀμύχανῳ καίεστίκει, καὶ ἐν ἀπόρῳ τὰ τοῦ πράγματος κατακνήκει, καὶ τὰ τῆς διορθώσεως ἀπαξήπλως ἀπύργουετο. Ὁ γὰρ τῆς ἀσεβείας φουστῆρ, ὁ μέγας Ἰωάννης, ἐν Δαμασκῶ καὶ Περσίδι διήγε, καὶ ἐπ' ἀλλοδαπῆς ἐτύγγανεν ὡς ἡμεδαπὸς ἀληθής, καὶ τῶν ἡμετέρων κἀκεῖθεν κηδεμῶν προμηθέστατος. Ἀλλὰ τί γούν; Τὸ κατὰ αὐτὸν ἐκεῖ στέρεξας, τῶν τῆδε καὶ κοινῶν κατ' ἐμῆσι; Πολλοὺ γε καὶ δεῖ. Ὡς γὰρ τις αὐτόχθων τε καὶ φιλόπατρις, ἐπ' ἀλλοτρίας γενόμενος, καὶ τῶν ἰδίῳ αὐθις φρονεῖσκων, εἰ πως δὲ τὰ ἐν τῇ πατρίδι μὴ ὡς βουλητόν ἔχειν ἀκούσει (κἂν παρά τὴν καρδίαν πάθῃ, καὶ σέβει τῶν λογισμῶν ἐνδοίῃ) καὶ τῆς ἀλλοδαπῆς τε καὶ πόρρωθεν περὶ τῶν ἐν τοῖς ἰδίῳ ἀν' διασκέψαίτο· ὡς δὲ καὶ ὁ θεῖος οὗτος ἀνὴρ, βλάπεται τὴν καρδίαν αὐτίκα τῷ συμβάντι, παθαίνεται τὴν ψυχὴν, κίθεται τοῦ θεῖου λόγου, προνοεῖται τοῦ χριστωνύμου λαοῦ, καὶ συγχοῖς πάντων τοῖς γράμμασι πᾶσι πανταχῇ τὰ τῆς πλάνης ἀναγνωρίζει, καὶ

primum Domino suo Imperatorique acceptus, potentiam ejus atque imperium supplantavit, non generosa quadam strenuitate usus (ne quis hoc putet) sed dolis et fraudibus : vafrities siquidem haud raro peragit magna quædam, et grandia patrat fraudulentia : quæque manus robusta diuturno labore non valuit edomare, quandoque facillime expugnat astutia. Non igitur mirum, si etiam ipse, contra pium Cæsarem impia meditatus eumque rebellando aggressus, ac forte ipsa illa ejus bonitate confusus, propter quam ad Imperium evector fuerat, non est frustratus suæ voluntatis proposito. Sunt autem qui dicant occultioribus sortilegiis divinationibusque superstitiosis ac nefariis præstigiis jam pridem ad hoc fuisse invitatum. Et ille quidem, præclarus scilicet Theodosius, abdicato sceptro Imperium dimittens (quod utinam non contigisset !) Ecclesiasticis ministeriis semetipsum dedicavit : Leo vero postquam accepit regnum, furere, eheu ! adversus sacras Imagines cœpit, sive, quod eodem recidit, adversus Deum, ne non adimplevisse diceretur quod votibus suis promiserat, sed debitum fideliter, persolvissse quod sub conditione eventus successuri contraxerat.

21 Magnum igitur bellum contra Deum excitat, inutilia faciens, templa et loca sacra subvertens, simulque ad divinas imagines abolendas et comburendas tota vi consurgens, deformem omnino reddit, potius dixerim, subruit Dei Ecclesiam, quam ipse assumpta humanitate fundavit, quam præcones ejus divinitus afflati circummunierunt, quam Martyres cruore suo purpuratam illustraverunt, quam sancti Patres tamquam turribus ad securitatem comparatis vallarunt ; quam denique Deus ipse et Pater in palma manus suæ gerit, Filii et Verbi sui sanguine redemptam, et divinus Spiritus continet, Spiritus Patris et Verbi unigeniti, Spiritus ex Patre indicibiliter procedens, sicut et Verbum modo quodam a nulla ratione comprehendendo ex eodem Patre generatur. Contra hanc Ecclesiam, o grandem audaciam ! o temerariam præsumptionem ! perniciosus ille pedem extulit ; et tantum facinus molitus, o Dei judicia ! ad finem quod volebat perduxit, quidquid animo volutarat adimplens. Erant ergo res nostræ quasi campus, ut aiunt, ventorum, vel arundo ad auram versa inversaque, aut virgultum tenue levibus ac brevibus innixum radicibus, et quocumque libuerit cnivis ductile et flecti facile. Equidem non omnes accuso, sed potius plerisque advocatum me opportunum offero, sicut unus ex antiquioribus dixit. Vidi etenim, vidi (quod utinam non vidissem !) etiam ego talia et in similia tempora, pro dolor ! incidi, atque in noctem hujusmodi tenebris obvolutam incurrens graviter offendi, immedicabilibus pæne vulneribus confossus. Sed oro ut animorum et corporum curator Deus medeatur mihi, istorumque verberum livores aboleat benignus medicus nostræque infirmitatis misericors reparator. Sed agendum ad priora revertatur oratio et superioribus rursum insinat.

22 Subversi fuimus a malo, malum in res humanas divinasque usurpante imperium : qui vero hæc restaurans ad pristinam reduceret integritatem inveniebatur nemo, omnia autem ad impossibilitatem desperationemque extremam reciderant : nam magnus Joannes, qui tam densam impietatis dominatricis noctem poterat illuminare, absens in Perside vivebat Damasci ; et qui vere noster erat rerumque nostrarum etiam exinde provisor circumspectissimus, in aliena commorabatur regione. Quid ergo ? An suæ istic studens utilitati, res quæ hic erant, publicas neglexit ? Minime vero. Sicut enim loci alicujus indigena et amator in alieno constitus solo, ibique negotiis suis curandis intendens, sicubi intel-

E
contra ipsam
insurgit abo-
lendo ima-
ginesQuod ubi
intellexit
procul ab-
sens Joan-
nes,

A lexerit res patriæ præter animi sui votum agi, etiam e longinquo iisdem consulit studiose, non sine conturbatione atque anxietate propria : sic quoque vir hic divinus, animo quidem consternatus est statim atque id contigit et internis motibus conturbatus ; tamen Domini sui hereditatem anxie curans, consuluit populo Christiano, et frequentium epistolarum scriptione curavit ubique omnibus notum facere errorem, manifestare corruptelam, et in demisso ad animarum perniciem hamo occultatam escam sub spectum adducere. Forte etiam præsens intervenire voluit iis quæ hic agebantur, et nostris calamitatibus coram optulari, ipsum Cæsarem redarguendo juxta consuetum sibi zelum, multa loquendi libertate præditum ; zelum inquam igneum pro Deo, Eliæ instar ; et posita juxta Psalmistam iniquitate ejus in conspectu ejus, coercere impetum multitudinis imperitiæ, et quatenus posset ipsam erudire. Verumtamen absens (ubi autem et quomodo diximus supra) istiusmodi propositum non poterat facile executioni mandare ; aliis ergo modis debitum Deo obsequium persolvere cupiens, quaquaversum suas direxit epistolas, quibus monebat ritus priores capessere et patriis legibus ac religionibus inhærere.

Has autem epistolas ad eos qui hic degebant mittens multas ac fere innumerabiles (quamvis eac conarentur occultas habere qui recipiebant) non potuit evitare, quo minus venirent in notitiam Imperatoris, ejusque furorem adversus sapientem scribam suscitarent et contra generosum palæstritam incenderent, suaderentque fraudulentis dolis eum adoriri : quod quomodo actum sit, licet breviter explicare cœperimus, nunc iterum dicemus distinctius.

23 Erat is, ut dixi, Leo Isauricus, belluinus ille quidem et iracundiæ modum nullum ponens, non tamen usque adeo leoninus, ut palam auderet prodire ad pugnam ; sed vulpini moris multum quoque habens, sub regia ac leonina et terribili specie vulpinam vilemque et fraudulentam occultabat mentem. Furit ergo contra Sanctum, occidere eum, si possit, aut verins laniare cupiens, cruentasque maxillas sanguine ejus tingere, et mansuetissimum virum ferino more quam crudelissime devorare ; sed non inveniens quomodo id perficeret, ad familiarem sibi vafritiam convertitur. Coactis undequaque subnotariis notariisque, Pharisæice contra veritatem insurgere audentibus, quos aliquis haud inepte dixerit iniquitatis expertissimos scribas ; cum perditis illis consiliariis, contra gratiam Filii Dei et Christum Domini deliberationem instituit, tamquam Herodes alter etiam ipse insaniens : multosque despiciens, veluti parvulos atque imbelles, angitur animo, ut unum illum, virum utique perfectum, interficiat. Unum siquidem illum noverat ceterorum omnium esse instructorem ad luctam, et cum uno sibi congregiendum sciebat ad pugnam paratissimo. Intelligebat enim ex concordii omnium relatione vim atque potentiam sermonum ejus contra universos, quia palam omnes confitebantur, quod non auderent cum homine congregi disputando, desperabant autem quod ejus scripta possent abolere, utpote jam ubique dispersa, multumque persuasionis (nec enim volebant dicere veritatis) habentia.

24 Tunc tyrannus aliis diffusis omnibus atque in seipsum conversus, cognitionem propriis committit cogitationibus, et ingenii ad malum vaferrimi machinamentum vere diabolicum reperit. Imperat epistolarum Joannis unam aliquam requiri, studio quantumque adhibito, sed epistolam autographam : ministri vero ejus, qui non Deo sed homini placere nitebantur, quorum ossa dispersit Deus et quorum memoria cum sonitu periit, perquisiverunt, invenerunt, cursinque attulerunt ad eum, tamquam ad

τά τῆς λύμης διασαφεῖ, τότε ἐγγεγραμμένον δέλεαρ τῇ καθιεμένῃ κατὰ τῶν ψυχῶν ἀριέστρη πᾶσιν ὑπ' ἕψιν ἄγει καὶ διάδηλον τήθει. Ἐγχα δ' ἂν καὶ τοῖς ἐνθαδὶ προσηύμετο, ὡς καὶ παραύρου διαλέξει Βασιλέα, κατὰ τὸν πολὺν τὴν παρρησίαν, καὶ τὸν ὑπερ Θεοῦ ζῆλον ἐμπόριον Ἰλλίου καὶ παραστῆσας τούτου, κατὰ τὸν Ψαλμοῦν, τὴν ἀνομίαν αὐτοῦ κατὰ πρόσωπον, λαόν τε ἀσύνητον νοθεύησαι, καὶ ὡς ἐνὸν παιδαγωγῆσαι καὶ διορθώσασθαι Ἄλλ' ἀπίον (ὅπερ δὲ καὶ ὅπως προδεδηλώκαμεν) οὐκ εἰμεταχειρίστον εἶχε τὸ κατὰ πρόθεσιν. Τούτου γούν εἵνεκα τρόποις ἄλλοις ἀποπλῆσαι Θεῷ τὰ τῆς ὀφειλῆς διεσπούδαεν· ἀμέλει καὶ γραφὰς ἀπανταχῆ πέποιθεν, ἀντιποιεῖσθαι τε τῶν προτέρων ἐπιτακτούσας ἐθῶν, καὶ τῶν πατρικῶν θεσμῶν καὶ θεῶν ἐξέχεσθαι· ἀεὶ δὲ καὶ πάνυ πολλὰς τοῖς ἐνθαδθα διέσπειρεν, ἀφειδῶς πάνυ κατασκυνώσας, καὶ θαψιλῶς ἄγαν διασκορπίσας τασαύτας. Καὶ γὰρ, ὡς καὶ κρυπτύτων τῶν ἀναλαμβαίνόντων, καὶ διὰ πολλοῦ τὸ λαθεῖν τιθεμένον, [συμβαίνει] γνωσθῆναί τε τῇ Βασιλεῖ καὶ κατὰ τοῦ σοφοῦ γραμματέως ἐμῆναι, καὶ κατὰ τοῦ γενηαίου ἀλείπτου διανάψαι, καὶ θαλεροῖς ἀναπέσαι κατεπιχειρήσαι τοῖς τρόποις. Ὅποῖον δὲ περ ἐκείνου, εἰ καὶ διὰ βραχέων, δεδηλωότες πεσθῆκαμεν·

D
A. CONST.
ACROPOL.

conatur scri-
ptis epistolis
prohibere.

Psal. 89, 8

Leo econtra
mortem ei
per insidias
struens,

quem unice
sibi timen-
dum sciebat :

epistolam
fingit velut
ab eo datam

E

F

Θηρώθης μὲν γὰρ, καὶ τὴν ὀργὴν ἀκατάσχετος, ἀλλὰ οὐχὶ καὶ τῆλλα λεοντώδης καὶ τοῦ φανεροῦ τὴν μάχην κατατολμῶν, ὁ Ἰσαυρος ὦν ἐτύγγανε Λέων· ἀλώπεικος δὲ κεύθων ἦν τρόπους, καὶ ὡς ἀληθῶς ὑπὸ λεοντῇ τῇ βασιλικῇ καὶ φρικαλέῃ στολῇ τὴν θαλερᾶν τε καὶ ἄτιμον ἀλωπεκὴν περιέστειλε. Αὐτῶ γούν κατὰ τοῦ Ἁγίου εἰ οἶόν τε διαχρήσασθαι ἐκμανεῖς, ἢ μᾶλλον διασπάσαι, καὶ ὀμώτατα τὴν γένυν ἐμβάψαι τῷ αἵματι, καὶ θηρὸς δίκην τὸν πρῶτον καταθρονοχθίσασθαι οὐκ ἔχων δ' ὅτι καὶ θράσειεν, ἐπὶ τὴν συνήθη καθουργίαν χωρεῖ. Καὶ γούν συνάγει τοὺς ὑπογραμματέας, πάντας τε γραμματέας, καὶ φησὶ κατὰ τῆς ἀληθείας τρσχηλιάσαντας, εἰπέ τις ἂν ἐκείνους καὶ τῆς κακίας ἀκριβεστάτους γραφεῖς· καὶ δὴ σὺν τοῖς ἐαλέμοις ἐκείνοις σκέπτεται βουλευταῖς, καὶ κατὰ τοῦ χάριον Υἱοῦ Θεοῦ καὶ Χριστοῦ Κυρίου βουλευεται, ὡς Ἡρώδης ἄλλος καὶ αὐτὸς ἐκμανεῖς· πλὴν ἓνα καὶ τέλειον σφραδάζει τοῦτου διαχειρίσασθαι, πλείστον ἄλλους περιόδων υπηπώθει· ἀεὶ κρίνας καὶ ἀτελεῖς. Ἐνα καὶ γὰρ τοῦτου πάντων ἐκείνων ἀλείπτει ἐγγνώκει, καὶ πρὸς ἐνός ἔδει τὴν μάχην δύσσυτοι παράτακτου ἐσχηκῶς· μανθάνει μέντοι παρὰ πάντων ἐπίσκε, τὸ κατὰ πάντων περὶ λόγους αὐτοῦ κριτός, τὴν ἐν λόγοις διαφύδην ἀνωμολογηκώτων ἰσχύν, καὶ τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα διὰ λόγον πάλην, κοινῇ ἀπειρηκώτων φωνῇ· καὶ μηδ' ἂν ποτε ἐν τοῦ φανεροῦ κατισχύσει διίσχυρισμένον τὰ ἐκείνου ἀναλύσαι συγγραμματα, πανταχῇ τε διασπαρέντα· καὶ πολλὰς ὅτι τῆς περὶ τοῦ (οὐ γὰρ ἀληθείας ἠθελον λέγειν) πλήρη τυγχάνοντα.

Τότε δὴ λοιπὸν τύραννος, ὡς πάντων ἀπειρήκει, ἐν ἑαυτοῦ γίνεται, καὶ τοῖς οἰκείοις ἐπιτρέπει λογισμοῖς τὰ τῆς σκέψης· καὶ ἀθροῖτε πορρωτάτως πρὸς τὸ κακὸν φύσιως, θαμόνιον ὡς ἀληθῶς εὐρεμα προστάττει ἐκτεῖσαι τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ μίαν, καὶ διὰ πλείστον ὡς εὐρεσθαι ποῖσασθαι, ἰδίαν δὲ αὐτῇ διαχρακθεῖσαν χειροῖν. Καὶ γούν οἱ ἀνθρώπων ἐκείνοι καὶ μὴ Θεῷ χρεῖσκειν διὰ σπουδῆς ἔχοντες, ὦν καὶ τὰ ὄστα διεσκόρπισεν ὁ Θεός, καὶ ὦν μετ' ἡγῶν τὸ μηκρόσυτον ὄλετο, ἐκτετήκασιν, εὐρήκασιν, θρομαῖοι προσεννόχασιν· ὁ δ' ὥσπερ ἐρμαῖον λαβόμενος, τῶν

A. CONST.
ACROPOL.

A τῶν τινε ταῦτα δεξιῶν, Εἴ γέ φησι δυναθείης ἀπομιμή-
 σασθαι τὴν ἰδίαν τῆς τοῦ ἐν τῇ Δαμασκῷ Ἰωάννου γρα-
 φῆς (Ἰωάννου λέγω τοῦ τοῦ Μανσοῦρ, ὃν δευρὸν κἀκείθεν
 ἦσθα τῶν ἡμετέρων ἐχθρὸν καὶ πολέμιον) καὶ τὸν τῶν
 γραμμάτων τύπον ἐξασκιδώσασθαι, μεγάλην εἰσομαί σοι
 τὴν χάριν, καὶ μεγίστον ἀξιώσω τῶν ἀμοιβῶν. Ἀκούει
 τῶν λόγων ὁ δεξιὸς τὴν κακίαν ὑπογραφῆς, καὶ ὑπισχ-
 νεῖται τὴν μεταχειρίσασθαι, καὶ οὕτω πως εὐστόχως ἐκπληροῖ
 τὸ πρὸς βούλησιν, ὡς οὐχ ὅτι πρὸς ἄλλους διαλαθεῖν, ἀλλὰ
 καὶ αὐτῷ γε τῷ ἀργηνοστάτῃ καὶ πρὸς παντὸς οὐτινο-
 σοῦν οἰκτιρῶν κατάληψεν τὰ τῆς σκαιωρίας ἀμωσγῆ πως
 ἀγνοήθηται, καὶ τὰ τῆς κακουργίας παραδραμεῖν· καὶ
 τοσοῦτον, ὡς τὰ μὲν χαρακτηριστὴ ἀμφισβητεῖν καὶ τῶν
 γραμμάτων ὡς ἰδίων ἀντιποιεῖσθαι, τὰ δ' ἐμπεριειλημ-
 μένα σφίσειν, ὡς οὐκ ἴδια παρακρούεσθαι. Καὶ γὰρ πέ-
 πλαστον τῷ δεινῷ τυράννῳ ἐπιστολῆς ἐκδοσε, δῆθεν ἐκ
 τοῦ Ἰωάννου πρὸς Ἀύγουστον, καὶ συντίθειται τῷ εὐφυεῖ
 γραμματεῖ, πρὸς ἰδίαν ὡς ἐπετάχθη γραφῆς, πρὸς γραμ-
 μάτων ὁμοίωσιν, πρὸς θαυμάσιον ἀκρίθειαν κατ' ἀμφό-
 τερα, καὶ ἀπέσταλται τῷ Περσάρχῃ, καὶ ἕτερα περὶ αὐτοῦ
 συνεπέσταλται. Ἄ τοίνυν τῆς ὡς ἐκ τοῦ Ἰωάννου πρὸς
 τὸν Βασιλέα ἐπιστολῆς τὰ δηλούμενα ἦν, ταῦτά γε ἦν·
 πλὴν οὐκ ἐπὶ λέξεω εἴποιμι, ἐπιλέλησμαι ἢ γὰρ ἐπεὶ
 πῶς, οὐδ' ἐδικαιώσά μοι ἐναποθέσθαι τῷ μνήμονι, ἀπα-
 ξιώσας ὁμοῦ καὶ τοῦ πλάσματος καὶ τοῦ σκευωρήματος
 βδελυξάμενος· εἶχον δὲ ἄρα οὕτωσὶ πῶς αὐτά.

D

B

Δούλειον αὐχένα καὶ πόρρωθεν ὑποκλίνω σοι Βασιλεῦ,
 καὶ σοὶ τοὺς ὠραιοὺς προσπτύσσομαι πόδας. Ὁ ἀπὸ
 Χριστοῦ παρωνομασμένος ἐγὼ, τῷ τῶν Χριστιανῶν
 ὀπιθήποτ' ἀν καὶ εὐρίσκοντο διάγοντες Ἄργοντι, καὶ
 διασαφῶ τὰ τῶν ἀσεβεστάτων Ἀγαρηνῶν, ὅπως τε τὰ
 νῦν ἔχουσι, καὶ ὅποια δὴ πον τὰ κατὰ τούτους συμπέ-
 τωκε, καὶ οἱ κακῶν οἱ θυμηνεῖς ἐληλάσασιν. Ἴστω σου
 τὸ κράτος, τὰ τῆς στρατιᾶς παντελῶς ἐξηπορκιότας
 (πρὸς τε γὰρ ἀλλήλους οὐκ ἀνέχονται, καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἐκ-
 δαπανῶνται) ἔνθεν καὶ εὐεπιχειρήτους, ὥπερ ἀν καὶ εἴη
 βουλομένῳ τυγχάνοντες· προσπειτούτοις δὲ καὶ τὴν ἐμὴν
 πατριδα, τὴν ἀρχαίαν πόλιν καὶ περιώνυμον, ἀτεμελίτον
 ἐν μακροῦ τε οὐσαν καὶ ἐς τὸ παντελῆς ἤδη καταδοληθεί-
 σαν καὶ εὐάλωτον πεφηνῆσαν καὶ λίαν εὐεπιχειρήτον. Μή
 γοῦν ἐπιπλέον ἀναβαλοῦ, τρισμέγιστε Βασιλεῦ· ἀλλ' ἐπίσ-
 τηθι, ἐπιφάνηθι μόνον, παραγενοῦ τοῖς τῆδε· διὰ βραχείας
 γὰρ καὶ ἀκουστικῶς τὴν Δαμασκὸν παραστήσῃ τὴν πολυθυλί-
 λητον, καὶ μέγα κλέος ἐπαναξέουσις ἀράμενος· εὐρήσεις
 γὰρ ἐμὲ οὐκ ἐπὶ μικροῖς πάντως συνέριθον, μέγιστα ἐπὶ τῇ
 C Περσιδὶ πάσῃ δυναμένον, καὶ τὸ πᾶν ὅπη τε καὶ ὅπως μοι
 βουλητόν καὶ ἄγοντα καὶ μετᾶγοντα. Καὶ ταῦτα μὲν ἢ
 τοιαῦτα δὴ τὰ τοῦ πλάσματος· ἃ δὲ ἐκ τοῦ Βασιλέως
 πρὸς τὸν Περσάρχῃν διεσῆμαιεν ἐπιστόλιον ταῦτά γε ἢ
 τοιαῦτ' ἄττα, κἀκεῖνα τὴν ἐκθεσιν ἦν.

O

C

Μεγακλῆς, ὑφιγενῆς, Κρατάρχα Περσῶν, εἰς ὑγιείας
 ἔχων καλῶς. Τὰ τῆς ἐξουσίας εὐ σοὶ διέποιτο, κάμου τῷ
 κράτει παντοίας τῆς εὐθυμίας ἐπαπολάωων ἀγγέλοις εὐ
 ἔχοντα· καὶ τὰ κατὰ τὴν ἐμὴν μάθησαν μεγαληνότητα·
 οἶσθα οἷος ἐγὼ τὰς σπονδὰς ἀσφαλῆς καὶ οἷος τὰς συμ-
 βάσεις ἀμεταμέλητος· ὁ γάρ τοι χρόνος, μέγας (ὡς τις ἔφη)
 πάντων διδάσκαλος, καὶ οὐδὲν ὅπερ οὐκ ἀνακαλύπτειν
 ἔχει, καὶ παραγγυνοῦν εἰς ἀλήθειαν. Τῶν μὲν τοῖς τις ὑπὸ
 σοὶ, χαίρένακος οὕτως καὶ τῆς εἰρήνης πολέμιος καὶ τῷ
 ἀμειβῶ θυμηνεῖς, συγγέαι τὰς ἀνέκαθεν ἡμῖν πειράται
 σπονδὰς, καὶ τοὺς ἄρκους παραλύσει διερεθίζει οὐσπερ
 ἀλλήλους ἐκ P μακροῦ συνεθέμεθον, καὶ κατεπιχειρήσαι
 σου τῆς χώρας παραβιάζεται, ἐφ' ἧ καὶ οὐ μικρά συνά-
 ρασθαί μοι κατεπαγγέλλεται. Ἄλλ' ἐγὼ γε, φιλίας οὐδὲν
 ἀκραιφνοῦς λογιζόμενος ἰσοστάσιον, περιφρονῶ τοὺς λό-
 γους· καὶ τὰς τοῦτοῦ συμβουλῆς ἀπαναίνομαι. Πόσον γὰρ
 ἂν καὶ εἴη μοι τὸ ἐντεῦθεν κέρδος, ὑπερ οὐ τῶν συνηκῶν

P

D magnum quoddam inexpectatumque lucrum gauden-
 tem : qui accersito ad se viro cuidam industrio ; Si
 characterem, inquit Joannis apud Damascum degen-
 tis, Joannis dico filii Mansur, quem gravem infestum-
 que rerum nostrarum hostem etiam inde patimur,
 sicut nosti, potueris imitari ejusque simillimum exem-
 plar conficere, magnam a me inibis gratiam et
 grandi præmio remuneraberis. Audit hæc dexter
 ad nequitiam scriba, et falsificandam Joannis ma-
 num pollicetur, deinde quod erat pollicitus tam scite
 explet ad Imperatoris voluntatem, ut non solum
 alios latere suppositio posset ; sed etiam ipsummet
 Joannem, licet ad cujusvis rei comprehensionem
 acerrimum, sic fugere valeret fraus occulta et male-
 ficus astus, ut, quod ad characteris proprii formam
 attinet, litteras pro suis deberet agnoscere, quæ vero
 iis continebantur ut non sua repudiare. Conficta
 siquidem fuit epistola, velut ab ipso ad Augustum
 scripta, sicut solers ille scriptor acceperat in man-
 datis, secundum propositi in autographo characteris
 similitudinem et diabolicam tam scribentis quam ju-
 bentis industriam ; et ad Persarum Præfectum mis-
 sa : cum hac vero missa est etiam alia de Joanne.
 Quæ autem ab hoc, velut ad Cæsarem missa epi-
 stola, suggerebantur, hæc erant quoad sensum ;
 neque enim verba referre ipsa possim, partim obli-
 tus eorum, quæ non credebam memoriæ nostram
 mereri, partim dedignatus tam execrabilem impo-
 sturam. Sensus ergo talis quadamtenus erat :

de prodenda
Damasco :

25 Servile collum etiam e longinquo submitto
 tibi, Cæsar, tuorumque pedum extremitates amplec-
 tor. Equidem, ut a Christo denominationem habens,
 Tibi, ut Christianorum ubique degentium Præsidi
 manifestare debeo, quæ pertinent ad impiissimos Sa-
 racenos; quemadmodum scilicet ea se nunc habeant,
 et qualia ipsis acciderint, quoque malorum pro-
 cesserint furiosi illi. Sciat igitur Majestas tua; ipsos
 omnino destitui militaribus copiis (divisi enim inter
 se sunt, mutuoque ab invicem atteruntur conflictu)
 atque adeo superato faciles esse cuicumque volenti :
 meam insuper patriam, urbem antiquam et claram,
 quæ a fundamentis multo jam tempore subruta jacet,
 et in miseriarum plenitudinem dejecta est, nullo
 pariter negotio subjugabilem apparere. Ne cuncteris
 igitur, ter maxime Imperator, sed præsens assistens
 solum te vivendum præbe, atque ad ea quæ hic ge-
 runtur improvisus accede : brevi enim ac sine cer-
 tamine Damascum, famæ celebritate notissimam,
 sub tuam rediges potestatem, et magna gloria ac-
 quisita redibis : me siquidem in multis adiutorem
 reperies, utpote potentem in Perside et rerum sum-
 mam quocumque libuerit ducentem ac traducentem.
 Et hæc quidem aut hujusmodi alia figmento isto
 continebantur : quæ vero ab Imperatore ad Persa-
 rum Præfectum addebatur epistola in hunc fere mo-
 dum conscripta erat.

qua ad Pra-
fectum missa

26 Admodum inclite ac nobiliter nate et præpo-
 tens Persarum Præfecte, Bene valeas, et quæ ad
 tuam attinent potentiam ac dignitatem cedant pro-
 spere, meæque dominationi denuntieris plena felici-
 tate frui, atque de magnitudine nostra idem intel-
 ligas, Nosti quam ego sim in fœderibus et pactis
 conventis nulli obnoxius mutabilitati : tempus enim,
 magnus (ut quidam dixit) magister rerum, nihil
 non detegit atque revelat. Tuorum interim sub-
 citorum quidam, improbitate gaudens, inimicus
 pacis, et hostis virtutis, convellere nititur fœdera
 inter nos jam olim sancita, et jusjurandum dissolvere
 quo nos ad invicem pridem obstrinximus, urgendo
 ut regionem tuam subjugare coner, atque auxilium
 ad hoc non modicum mihi se laturum pollicendo.
 Verum ego sinceræ amicitiae nihil comparabile esse
 existimans, hujusmodi suggestiones atque consilia
 abominor :

A abominor : quod enim tam magnum lucrum mihi posset alicunde emergere, propter quod fœdus viollem et amicum provocem ad iracundiam? Ceterum quis talium machinator sit, ipse (quod aiunt) prodet : id enim manifestum facit epistola, ipsius propria exarata manu. Hæc nempe sunt Imperatorio apice digna et in commune utilia cogitata : sic eum sua docuit purpura ; ita sublimis illius honoratissimæque dignitatis insignia non patiebantur vafre dissimulantem aut omnino reticere quidpiam, aut agere fraudulenter.

*muletatur
dexteræ ab-
scissione :*

B 27 Postquam tales scripturas accepit barbarus iisque contenta perlustravit oculis, inhumanus jam antea cum esset et inconsiderato impetu ferri in iracundiam solitus præcepis ad quilibet effutendum ; vera esse mox creditit quæ significabantur sibi. Accersitum ergo Joannem cum interrogasset ; utrum ipse eas scripsisset epistolas et quid hæc sibi vellent ; cumque ille, ut in re improvisa non auderet suam esse scripturam abnuere (erat enim perquam circumspectus in verbis cautusque, ne qua in iis sibi obreperet falsitas) fidenter tamen inficiaretur, se talis ullius facinoris habere conscientiam, vel quidpiam ejusmodi tractavisset ; tyrannus neque moram disquisitioni indulgens, neque tempus examini, tamquam in re propria oris confessione comperta et undequaque certissima, decernit supplicium. Ita ad dexteræ manus abscissionem dexter per omnia minister damnatur ; idque (ut crudelis ille ac prorsus irrationalis existimabat) non minus merito quam clementer : dexteræ siquidem ministerio privatum, et, qua facinus fuerat ausus, parte mulctatum, impotentem reddebat ad simile quidpiam molliendum patrandumve deinceps.

*qua publice
in foro
exponitur,*

C 28 Non tamen hic stetit effrænis iracundiæ impetus : sed addidit aliud, partim ad contumeliam ejus qui fuerat in delicto comprehensus, partim ad aliorum ne in talia unquam prolaberentur exemplum, eodem etiam facto suæ obsecutus gravissimæ iræ odioque, succedenti in locum prioris amoris ac benevolentia. Sic enim ferme comparati sumus, ut quibus paulo ante afficiebamur tenerius, si quid offenderint quoquo modo, magis etiam aversemur : et quod heri impensius amabamus, hodie, si tegula interciderat, ut proverbio dicitur, oderimus ac reprobemus. His ergo de causis rescissam dexteram jubet Præfectus tolli in altum ac medio foro suspendi ad spectaculum omnium. Nec mora, suspenditur dextera, dextera utique Domiui, dextera præstantiori glorificanda virtute, dextera quæ confregit inimicos, auctores scilicet ac repertores imposturæ, quæ et magnitudine suæ gloriæ contrivit adversarios : adversarii autem erant innovatores divinarum ac patriarum traditionum, improbitatis pugiles generosi, eorumque instructores dæmones, qui nos jam inde a principio oderant, Detriumphatur dextera, etiam a remotissimis patribus virtutem operata, quæ novum simul ac veterem Israellem, hunc tempore, illum revelatione perfectiori ac cognitione divini sic dictum, contra inimicos vehementer corroboravit. Porro statim atque in omnium conspectum dextera illa venit, omnes simul et crediderunt culpam et pœnam agnoverunt, noti et ignoti, domestici et alieni, bene ac male affecti (quamvis promptum esset suspicari aliquem, viro per omnia honesto ac probo inimicum) quasi a natura sit insitum seu potius a consuetudine prava inolitum plerisque, mala etiam de optimis facile credere. Aliqui enim aut potius plerique, eos a quibus nec in minimo quidem læsi sunt, hoc ipso quod vel tantillum præcellant, oderunt et aversantur, contra creatorem eorum Deum agentes impudenter, ipsiusque magnificentiam ægris oculis intuentes.

αλογησάμην, καὶ τὸν φίλον παροργίσασαμι; Ὅστις δὲ ὢν καὶ τυγγάνει ὁ ταῦτα γε μεταχειρίζομενος, ὃ φασιν, αὐτὸς δεῖξει τὸ γὰρ ὁμῶς με γράμμα σαφῶς ῥωραεῖ, ἰδίαι αὐτῷ γεροῖν συντεθέν. Ταῦτα τὰ τοῦ Βασιλέως ἀρχικά καὶ κινωφελῆ βουλευματα καὶ διανοήματα ταῦτα ἡ ἀλυργίς αὐτὸν ἐξεπαίδευσεν οὕτω τὰ τῆς περιόπτου καὶ τιμιότητος ἀξίως διάστημα σύμβολα καὶ περιέδλεπτα μὴ τε πανούργως ἀνείη μηδοτιοῦν ἀνέχεσθαι φθέγγεσθαι, μῆτε θολερῶς τὸ πρᾶξαν μεταχειρίζεσθαι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἀνελάβετο τὰς γραφὰς ὁ βάρβαρος ἐκεῖνος τίραννος, καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ἀνελέετο, οὐδὲν ἔτι... ἀλλ' ἡ βάρβαρος εὐθὺς ὢν, ἀπερίσκεπτος τὴν ὁρμὴν καὶ τὸ ὄλον φάναι παράδολος, αὐτίκα τὸ ἐπελθεῖν ἀληθῆ τὰ δεδηλωμένα παραδέξομενος. Ὅτι γὰρ ὁμῶς καὶ μετακαλέεσται τὸν Ἰωάννην, καὶ εἰ τὰς ἐπιστολάς ἐγγεγίρειε, τίνα τε ταῦτ' ἔστιν, ἔροιο, ὃ δ' ἐκ τοῦ εὐθέως μὲν οὐκ εἶχεν ἀνανεῦσαι, μὴδὲ τὰ τοῦ γράμματος ἀπομνησθῆναι (τοιούτους καὶ γὰρ ἐτύγγανεν ὢν ἀκριβῆς ἀγαν, οὐ προπητῆς καὶ τὴν συναρπαγὴν διαφυγγάνων ἐφ' ἀπαντί) συνειδέναι δὲ αὐτῷ τοιούδε τι μεταχειρισμένῳ ἡμερᾶτιως ἀπέφασκε μὴ δοῦν ἀναβολῇ τὰ τῆς σκέψεως, μὴ καιρὸν ἐφεῖς ἐξετάσεως, ὡς ἂν ἐπὶ τῷ τῶν ὁμολογουμένως κατακρίτων καὶ πάσαις καταδικασμένων, τὴν τιμωρίαν ἀνυπερβόως ἀποφαίνεται. Καὶ γοῦν τὴν τῆς δεξιᾶς ἀφαίρεσιν ὁ τέως δεξιὸς τὰ πάντα ὑπερέτης καταδικασταί, οὐχ ἴσταν εὐλόγως ἢ φιλανθρώπως, ὡς ὁ ἀπηνὴς καὶ τὰ πάντα παράλογος ἦτορ τὴν γὰρ τοὶ καθυπερησσάσαν ἑσταντικῶς καὶ τὴν τοῦ ἔργου κατατολήσασαν ἀποκεκοσῆς, οὐτ' αὐτὸν ἐκεῖνον τοιαῦτ' ἀφῆκεν εἰσέτι διαπραττέσθαι δύνασθαι, οὐθ' ἑτερόν ποτε κατεπιχειρήσει τῶν ὁμοίων ἐς ὕστερον.

9

E

Οὐ μέντοι γε μέχρι τούτου σταίη τὰ τῆς ὁργῆς, οὐδὲ εἰς τόδε τὸ θεῖον λήξειεν ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς χλευασμὸν τοῦ ἐκλογότου δῆθεν ἐπὶ τοιούτου, τοῦτο δὲ καὶ τῶν ἐτέρων σωφρονισμὸν, τοῖς ὁμοίως ὡς ἂν γε μὴ περιπέσειεν, ἅμα δὲ καὶ ἐξ ἄκρας ὁργῆς τε καὶ μίσους ἐπιγενομένου ἀνθ' ἧς τέως στοργῆς τε καὶ εὐμενείας ἐκείνητος πρὸς αὐτὸν (οὕτω καὶ γὰρ εἰώθαμεν ἄνθρωποι, οὐς πρὸ μικροῦ παθούντες ἴμεν, εἴγε τι μικρὸν ἀμνηστῆ προσκορούσειαν, τὰ μέγιστ' αἴφνης ἀπεχθάνομεθα καὶ οἱ τῇ χεῖρι ἐρωτικῶς περὶ τὸ δετὶ διακείμενοι, τήμερον ὁστράκην τὸ τοῦ λόγου μεταπεσόντας, μισοῦμέν τε καὶ κακίζομεν) τοῦτων μὲν οὐν χάριν καὶ διὰ ταῦτα ἐπ' ἀγορᾶς μέσσει τὴν ἐκκοπίσαν αἰρηθῆναι διακελεύεται. Τοιγὰρ τοὶ καὶ πρὸς θεῶν πάντων ἡ δεξιὰ κρεμάται, δεξιᾶώς αληθῶς Κυρίου, δεξιὰ θεοδόξασην ἐν ισχύϊ τῆς θεοτέρας ὑπὸλοιπῆς καὶ κρείττου, δεξιὰ ἢ θραύσασα ἐχθρούς τοὺς προστάτας δηλαδὴ καὶ εὐρετάς τῆς εὐρέσεως, καὶ τῇ πληθῆει τῆς δόξης τοῦς ὑπεπαντίους συντρέψασα (τίς ἢ δόξα, ἢ παρὰ Θεοῦ συναρσίς;) ὑπεπαντίοι δὲ ἄρα, οἱ κενωτόμοι ἐκεῖνοι τῶν θεῶν καὶ πατρικῶν παραδόσεων, οἱ γενναῖοι τῆς κηλίως ὑπαπισταί, καὶ οἱ ἀλείπται τουτωνὶ δαίμονες, οἱ ἀρχήθεν ἡμῖν δυσμενεῖς καὶ πολέμιοι. Τεθριάμβευται δεξιὰ, ἢ ποιήσασα κῆκ τῶν ἀπωτάτω καὶ πόρρωθεν δύναμιν, καὶ τὸν πρόσφατον ἡμοῦ καὶ προσδύτατον Ἰσραήλ, τὸ μὲν τῷ γρόνῳ τὸ δ' ἀποκαλύψει τελειώτερα καὶ ἐπιγνώσει θεοτέρα καὶ κρείττου, τὰ μεγάλα κατ' ἐχθρῶν ἐνισχύσασα. Ἄλλ' ἐπεὶ γοῦν εἰς θεῶν ἦκε πάσι, καὶ πάντες τὴν καταδικῆν καὶ τὴν τιμωρίαν ἐπέγνωσαν, συνήθεις, ἀγνώτες, οἰκῆοι, ἀλλότριτοι, ἐπιτήδειοι, δυσμενεῖς, εἴγε καὶ ὑπολειπτέον εἶναί τινα τῶν ἐχθραίνοντα τῷ τὰ πάντα καλῶ, τῷ πρὸς πάντας χριστῷ. Περικῶς δὲ ἄρα ξυμβαίνει καὶ γὰρ τῇ ἡμετέρα τοιοῦτο φύσει, μάλλον δὲ καὶ εἰώθεν ὡς τὰ πολλὰ ἐπιγίνεσθαι. Ἔνιοι καὶ γὰρ, μάλλον δ' ἐν οὕτω φάιναι οἱ πλείους, καὶ τοῖς μὴ ἡδικηκόσω οὐδὲν, εἴγε μόνον ἐκεῖνοι σφῶν ὑπεφῆροιεν, τούτου δὲ μόνον καὶ οὐκ ἄλλου μισοῦσι, καὶ ἐκθύμως αὐτοῦς ἀποστρέφονται, πρὸς τὸν πλάστῃν οὕτως ἀπαναισχυντοῦντες Θεὸν, καὶ τὴν φιλοτιμίαν τοῦτου μὴ στέγοντες.

F

A. CONST. ACROPOL.

A Πλὴν ἀλλὰ πᾶσι καὶ τὰ τῆς καταδίκης, καὶ τὰ τῆς γλυκῆς ἐπιέρωσται, προνοία πάντως Θεοῦ, παρ' οὗ δὴ τὰ μεγάλα καὶ κατὰ τὸ ποῖον ἐκείνα θαυματοποιήθησαν, καὶ οὐθίς αὖ ἤμελλεν, εἰ δὲ μὴ δι' ἀξίου τοῦ μέτρου Μωσέως, ἢ Ἰησοῦ, ἢ μὲν Ἠλίου, ἢ τῶν τινος ἐτέρου προφητῶν καὶ θείων ἀνδρῶν, σμέσσει δὲ ἐπ' ἀξίῳ ἑτερῆς τις ἦγε ἄν καὶ εἶν βουλομένην. Καὶ λέγεται καὶ συναγέτω τὸ ὑπερβάλλον, καὶ ὑπερτιθέτω καὶ τῶν νῦν ὁμοῦ καὶ τῶν πώποτε. Ὡς γὰρ δὴ τῷ βαρβαρῶν λήξειαν οἱ θυμοί, πέμψασε ὁ Ἰωάννης, αἰτεῖται τὴν χεῖρα, τὸ περιαλγῆς δὴθεν σχηματισάμενος, καὶ τὸ τῆς ὁδύνης εἰς δυσώπικον ἀφόρητον προσδαλλόμενος, λόγους τε εὐλόγους προσφασισάμενος, ὡς ἔς τ' ἄν ἡ χεῖρ ἀπλωρημένη τε εἶν τὰ τοῦ ἀλόγου οὐχὶ ἴωσθήσειεν Ἐπί τούτοις καὶ ἰταρῶναι τὸν ἄγριον, καὶ τὸν ἀμείλικτον μελίσσει. Τοιοῦτόν τι καὶ γὰρ ἀθηρώπος ἠρχίεσται συμπεσὼν οὗτω, καὶ θηρίου ἐξ ἀνθρώπου καθίσταται ἡμεροῦται τὸ κατ' ἄρεϊν ἐκπλήσσει, καὶ εἰς ἀνθρώπου ἐκ θηρίου πάλιν μεταπέποιται. Τοῖνον δὴ καὶ ἐνδέδηται τούτῳ τῆς δεξιᾶς ἢ ἀνελκίψας παραστά γούν καὶ κελίκαται καὶ θεν ἐκκέκοπται καὶ ἐπιπέθειται, καὶ ἐνίρρωσται. Ἀλλὰ τί γέτις ἐντεῦθεν ἄν καὶ θαυμάσει; μᾶλλον δὲ, πῶς ὁ λόγος πρὸς ἀξίαν διαγίγασται τὰ τοῦ πράγματος; πότερα γὰρ τοῦ ἀνδρὸς τὴν πίστιν ἀράσεται ἢ τὴν τῆς Παναγίας δύναμιν ἐκπλαγίσεται τῆς αἰεταρθένου καὶ θεομήτορος; ποῖόν τε τούτων τοῦ ἐτέρου προφίς, ἐν εὐότερον θιασεύσειεν, ἢ δὴλονότι καὶ ἄμφω συλλήψεται, καὶ δι' ἄμφω περικροτήσεαι, καὶ ὡς εἰκόσ ἄμφω ἐνθεάσειε;

B

Τὸ γὰρ τοι εἰκτέριον εἰσίνον, καὶ τῆς σεπτῆς ἐμπροσθεν εἰκόσος τῆς Δεσποίνης καὶ Θεομήτορος καταδάλων ἐαυτῶν, καὶ ἐρικυδῶν τῷ ἐδάφει προσφίς, μετὰ δὲ καὶ συγγὰ τὰς κατὰ γῆς ὀλοφύροισ κατασφραῖς προσσφραῖας τὴν κροσλίον, τὴν ἐκκοπέσαν ἀνανεύσας ὑπέδειξε καὶ ὡς ἐκεῖνη αὐτῇ παρούσῃ τῇ Παναγίᾳ, ἐπερώνκεσέ τε καὶ τὴν θεραπέειν ἐλάτσει, δάκρυα θερμὰ καταγέων καὶ ὅσου γάριον ὑποσταίη τὴν τιμωρίαν ὑπεριμνήσων, Ἐπερ τῆς σῆς λέγων εἰκόσος, καὶ τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ, τῶν εἰκρεστικῶτων τε διακώρωσ αὐτῇ, πρὸς τοῦ τῆς ἀληθείας ἐγθροῦ τὰ τοῦ ὀράματος ἐσαυφρόνται καὶ τὰ τῆς σκινῆς καθιπυέκρικται μιν καὶ πεπλαστυόργικται ὅθεν δὴ καὶ μετὰ θάρρους ἀντιεόλω, ἐπάκουσόν μου, καὶ τὴν χεῖρα σῶαν ἀθίς κατὰστικσον· ἵνα σοι τὰ τῆς θαυματουργίας καλλιγραφήσω παρὰδοξα, μελωθήσω καὶ ἀναμείψομαι, τὴν πολλὴν πρὸς Θεὸν πρόφρσίαν σου, καὶ τὴν διανεκῆ πρὸς αὐτόν ὑπερ ἰμῶν ἐντευξιν, κροστυοῦμά τε διακροσῶσ ἀπασι πανταχῇ τὴν ἀλήθειαν, ὑπερ ἴς πέπουθη, καὶ δι' ἣν τὴν δεξιάν κεκολλῶμαι. Καὶ τοῦ εἰπλάγγου καὶ τοῦ C συμπαθοῦς μητερ συμπαθῆς καὶ οἰλεύσπλαγγρεῖ νοί τοῦ πνοτοδυνάμου Θεοῦ γεννήτρια, ὅς μόνη βουλήσει τὸ πᾶν τῶδε παρήγαγε, καὶ τὸν κόσμον διείδουει τῷ νεύματι· ἔπι δὲ ἵδου πρὸς σοῦ τὸ ἐκετέριον πρόσδεξαι τὴν δέξισιν, καὶ εἰς πέρας ἀγαγέ μοι τὴν αἴτησιν.

C

Ταῦτα δὲ καὶ πλείων τούτων εἰπῶν, μικρὸν τι τῶν ὁδύων ἀνεθείς, ὑπνωσε· καὶ, ὦ θαυμασίῶν Θεοῦ! ὦ κροσῆς πρῆφρσίας! ὦ πόσιν τούτων ἢ πάνγνωος πρὸς τὸν υἱὸν πλινυτεὶ καὶ Θεοῦ, οἴαντε ἐκεῖθεν ἔχει τὴν δύναμιν! ἐπιπρωέεται τούτῳ καθεύδουσι, καὶ ὡς ἐργηγηρότι ζῶσα ὥσπερ ἢ εἰκῶν διαλέγεται, σῶαν γούν παιεῖται τὴν δεξιάν ὑπισχυεῖται, πλὴν τὰ τῆς ἐγγύης, φρσί, μέμνησο· καὶ τοῦτεῦθεν τῇ χεῖρὶ γρῆσαι πρὸς ἂ δὴ καὶ εἰρηνκας· κροσμπασιν ὡς ἐνὸν τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ, δι' ἣν κενώσας ἐνυτόν τέλειος Θεός ὄν καὶ τέλειος ἀνθρώπος ἐξ ἐμοῦ τε καὶ δι' ἐμοῦ,.... αὐτός σὺ καλωξ ἄν ἐκφῆνεας, ὡς καὶ τᾶλλα δὴ τῶν ἀποφρότων ὑποθυμοσύνη τοῦ σοφίσουτος Πνεύματος· ἀέμυνον τὴν ἐκκλησίαν, ὑπερ ἴς τὸ ἐκαυτοῦ σίμα ἐξέγειν, ὅ ἐπι τῶν Χερουθίμ ἐπιβεστικῶς· καὶ ὄν τὰ Σερραφίμ πέφρσις, καὶ ὅ πᾶσα σὺν δέει Ἀγγέλων καὶ Ἀρχαγγέλων παρέστικε δύναμις. Καὶ ὅς, Ἐγὼ μὲν οὐδὲν τι προθυμίας ἐλλείπομι, σὺ δ' ἄλλ' ἀντίλαμθάνου μου, Δέσποινα· ὑπερ τὴν ἐμὴν γὰρ ὁμολογῶ τοῦπέταγμα δύναμιν, ὑπερ τὴν ἐμὴν ἰσγῶν τὸ ἐγγεῖρημα. Ἐπι

29 Ut ut sit, per omnium ora divulgata fuit et culpa et pœna, ita volente Deo, per quam denuo faciendæ erant magna et antiquis illis non absimilia miracula; si non mediante Moyse, Josue, Elia, aut aliquo Prophetarum ac divinorum istorum virorum; certe immediate, per non indignum si quis alius, neque invitum. Referantur igitur et conferantur inter se, et præponantur etiam holierna veteribus. Postquam detumuerat furor barbari, mittens a'iquem Joannes reposcit manum, prætexendo doloris vehementiam, et cruciatus acerbitatem supplicationi alias non excusabili; allegandoque rationem verosimilem, quod nunquam mitigandus esset pœnæ sensus, quamdiu suspensa manus maneret. Nec pluribus opus fuit ad cicurandum ferinum tyranni animum, et eum qui implacabilis videbatur componendum. Ita enim sese habet homo, iracundiæ succumbens fera efficitur ex homine, sumpta autem ut voluit vindicta mansuescit, et ex fera rursus transformatur in hominem. Indulgetur ergo Joanni, ut dexteram recipiat: mox autem et recepta fuit: et admota parti unde fuerat abscissa, est eidem adunata. Quid vero hic justius admirabitur aliquis? vel potius quomodo exæquabit sermone rei factæ dignitatem? Utrum deinde obstupescet prius, an filem Joannis, an vero potentiam semper virginis Deiparæ Mariæ? Quodnam horum denique majoribus præconiis efferet? aut quomodo utrumque simul comprehendet, utrumque ut par est celebrabit?

D deinde recepta ac brachio applicata,

E

30 Oratorium namque domesticum ingressus Joannes, cum ante venerandam imaginem Deiparæ Angelorumque Reginae prostravisset sese, et pavimento adhærens crebris capitis allisionibus intimum animi sensum esset testatus, rescissam protendit dexteram, et velut a præsentī medelam magno clamore deposcens, ac profusis cum lacrymis irrogati sibi supplicii causam commemorans; Propter tuam inquit, imaginem ac filii tui, et eorum, qui multifariam placuerunt, icones; inimici veritatis hoc drama subornarunt, et totam hanc scenam contra me composuerunt: itaque filenter peto, ut me exaudias, et manum salvam mihi reddas, ut valeam miraculi tanti laudem adscribere tibi, ac celebrare magnificæque extollere gratiam, qua vales apud Deum, et assiduam tuam deprecationem pro nobis. Testabor autem omnibus manifeste ipsam pro qua passus sum veritatem, et propter quam truncata mihi dextera fuit. Eia, pii ac misericordis Domini mater pia atque misericors: eia, omnipotentis Dei genitrix, ejus, inquam, Dei, qui sola voluntate cuncta produxit et F nutu regit universum mundum: et quoniam propitiabilis est supplicatio tua, orationem meam excipe et petitioni meæ largire effectum.

post preces ad Deiparam fusas,

F

31 Hæc atque his plura cum dixisset, dolore non nihil se remittente obdormivit: et (o mirabilem Deum! o potentiam apud eundem! et apud filium auctoritatem!) apparet dormienti Sanctissima, ac velut vigilantī non secus ac si viveret ex imagine colloquens, sanam quidem dexteram ei se facturam pollicetur; Verum inquit, tu vicissim recordare sponsionis, et ad ea quæ dixisti inposterum manu eadem utere. Exorna ut poteris Ecclesiam Christi, propter quam semetipsum exinanivit, cumque perfectus esset Deus perfectus etiam homo ex me atque per me apparuit: quod vide ut pulchre exponas, uti et cetera ineffabilia mysteria ex suggestione Spiritus, sapientiam tibi præbituri. Exorna Ecclesiam propter quam sanguinem suum fudit, qui super Cherubim ambulat, quem tremunt Seraphim, cui virtus universa Angelorum atque Archangelorum multo cum metu assistit. Ad hæc Joannes: Nihil equidem, quod in me erit prætermittam: sed tu, Domina, succurre

ab eadem in somnis visa reuntur brachio.

A curre mihi : fateor enim supra vires meas esse, quod imperas quodque ego conabor. Tunc evigilans salvam sibi dexteram suam esse invenit, nec habuit mentem in potestate, partim quidem præ gaudio, partim ex admiratione, et ex alio in alium affectum propter miraculi magnitudinem distractus est. Atque hic opportune quis istud Psalmistæ usurpaverit; Ad vesperam demorabitur fletus, et ad matutinum lætitia. Ea enim pro quibus familiares atque vicini omnis conditionis et ætatis ejularant, genuerant, suspiraverant vesperi, mox atque illuxit agebant contraria omnia, exultantes, gratulantes, jubilantes communi cunctis gaudio; cum præter expectationem viderent dexteram salvam, adhærentem brachio, atque ad quidlibet habilem.

Psal. 29, 6

Accersitus Prefecto rem narrat intrepide :

32 Neque porro intra parietes domesticos hic plausus, vel penes solos familiares hæsit notitia rei gestæ : sed longe lateque procurrit fama : quidam etiam festinaverunt Præfecto suo nuntiare (ex Agarenis hi erant, erga nos semper malevoli propter detestabilem suam sectam) quod salvus sit Joannes, ac membris integer gaudeat gratuleturque sibi, et veluti laureatus quidam pæana concinat, palamque exultet. Ille vero continuo accersens Sanctum, quid sibi factum esset jubet veraciter explicare, extrema quæque comminatus, nisi ut acta erant omnia loqueretur. Divinus autem Joannes, tamquam seipso jam melior, ut qui ad meliora vocabatur a Deo et ex hinc majora suscepturus erat; nihil veritus, non iram quam paulo ante expertus fuerat, non furorem ejus intolerabilem, non terribiliorem sententiam, libera voce et animo confidenti; Ne existimes, inquit, quod vel donis vel dolis evaserim pœnam, aut alio aliquo modo me eidem subtraxerim; multo minus quod humana arte vel pharmacorum virtute sectionem curaverim : sed omnino crede quod et passus sum quidquid jussisti, et a solo Deo medelam sim consecutus, membrorumque integritatem salvam quemadmodum potes intueri. Atque hæc dicens ambas manus extendit, atque in altera demonstravit circumductam lineam, quæ perquam manifestam faciebat sectionem factam, et restaurationem secutam.

a quo, honoribus cum prosequente, retineri nequit.

33 Ad hæc obstupefactus Barbarus; Vere, inquit, innocens erat, Joannes; et nos quidem fraus decepit, tu vero contra omnem justitiam damnatus ac passus es : sed deinceps majoribus apud me honoribus extolleris, et supra ceteros constitutus sublimitis meis universis eris illustrior. Joannes vero in terram se prosternens, et lacrymis calentibus profluens : Absit, inquit, ut amplius in mundo maneam a solo Deo extractus ex iis terrumnis, quas proferre solet hæc terrestris habitatio, seu potius pratium nozarum, sicut externorum Sapientum nonnemo dixit, vel, ut consueo nobis vocabulo utar, vallis lacrymarum. At Præfectus : Numquam ego hoc tibi, Joannes, concedam. Ille autem; Caput, inquit, si velis aufer : nam paratus sum nolle potius, si possibile sit, mortes obire, quam ex eo quod nunc cepit proposito excidere. Ille tamen manebat immotus, nec minus Joannes suam urgebat petitionem, a sententia neutiquam revocabilis. Grave ergo inter utrumque certamen ac veluti colluctatio pertinax fuit, cum unus alterum niteretur viribus omnibus superare, totoque robore velut irruere; planeque ex animo ad hoc incumberet. Sed victoria penes Joannem, utpote causa meliorem, stetit : victus est autem sanguinariis ille barbarusque tyrannus, et cum eo invisibiles luctatores atque adjunctores ipsius demones, qui bonis nostris operibus atque consiliis perpetuo invident.

Evaniam egenis, pro dia propinquis dividit,

34 Quid ergo fecit aut quomodo res disposuit, postquam audivit; Quidquid placuerit, age, exequere? Fidelis ille et prudens dispensator, jam inde ab

τούτοις διύπνισται, ἐπὶ τούτοις σῶσαι τὴν δεξιάν εὐρηκεν. Οὐ γοῦν εἶχεν ὅτι καὶ γένοιτο, τοῦτο μὲν εὐφρανόμενος, τοῦτο δὲ ἐκπληττόμενος, καὶ ἄλλως ἐξ ὅλλου τῆ τερατουργίᾳ γινόμενος. Καὶ τις ἂν καλῶς ἐπίλεγεν τὸ τοῦ ψαλμῶδου, τὸ ἐσπέρας κύλισθη κλυθρούς, καὶ εἰς τὸ πρωὶ ἀγαλλιάσαι. Ἄνθ' ἧν γὰρ ἐσπέρας ὠλόλυξον, θρούσον, ὠλοθρούοντα πρὸς πᾶσι τε καὶ περιόικτι, ἴλαίκα καὶ τύχη διάστροφος, πρῶτα εὐθὺς ἀντεπίει γεγηθένα τε καὶ σιωπῶν· καὶ λαμπρῶς ὁμοῦ πάντας ἀγάλλεσθαι, ὑγῆ παρὸ προσδοκίᾶν ἀπαύσαν κατιδόντος καὶ ἐμπερυκνύσαν αὐθις τὴν χεῖρα, καὶ ενεργῶν πρὸς ὄγε αὐτῷ βουλήτου.

D
A. CONST.
ACROPOL.

Οὐ μέχρι δὲ τῶν κατ' οἶκον κρότος, οὐδ' εἰς τοὺς οἰκίους ὁ λόγος διέμεινεν· ἀλλὰ διέδραμεν ἡ γῆμι καὶ τοῖς κύκλωσε κόντοῖς πόρρωθι τοῖνον καὶ φανούσι τινες τῶ σφετέρῳ προσαγγελάσας. Ἀρχόντι (Ἰῶν Ἀρχοντῶν ἦσαν οὗτοι, τῶν δυσμενῶν ἰμῶν καὶ πολερῶν ἐλ τοῦ ἐναγροστάτου θεοσεκείματος) οὐτε σῶς ὁ Ἰωάννης μένει, καὶ τὰ μέλα ἀδιαλύετο, καὶ οὐ χαίρει, καὶ οὐ περικροτεῖ· καὶ τις στεφανίτικῃ καθαρῆναι παιανίζει, καὶ λαμπρῶς γέγηθε. Καὶ ὅς παρ' αὐτὰ τῶν Ἀγίων μεταστέλλεται· καὶ τὰ κατ' αὐτὸν ἐξείπειν, διακλιθεῖται πρὸς ἀλήθειαν· τὰ ἔσχατα ἐκκαλεῖσάμενος, εἰ μὴ ἂν ὡς ἐσχήκεσαν παραστήσειε, Καὶ γοῦν ὁ θεὸς Ἰωάννης, κρείττων ὡσπερ αὐτοῦ γενησῶς, οὐτε πως κῆρ καὶ πρὸς κρείττονα μετακαλεῖται πρὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ πρὸς μείζονα τοῦτεθεν ἀελαμεζάνετο, μηδὲν ὑποτρέσας, μὴ τὴν πρὸ βραχέως ὀργὴν, μὴ τῶν ἀσπειτων ἐκείνου θυμὸν, μὴ τὴν φρικαλίαν ἀπόστασιν, πεπαρροσικισμένῃ γλώττῃ καὶ ἀπτοῦτῳ τῆς ψυχῆς παραστήσῃ. Μὴ οἶον μέγιστι θύραις τῶν ἢ ὄλλοις τὴν τιμωρίαν ὑποδέξει, ἢ ἄλλῳ τῷ τῶν ἀπάντων τρέπον διακφυγεῖν, μήτε μιν ἀνθρώπου τέχνη καὶ φαρμάκων ἐπιθέσει τὴν διαρκίαν ἀπολαθεῖν· ἀλλ' ἴσθι σαφῶς καὶ πεποιθότα ὄγε δὴ καὶ προστίετο καὶ πρὸς Θεοῦ μόνου τὴν ἴασιν ἐσχηκότα καὶ ὡσπερ δὴ καὶ ὄρον ἔχεις, ἀνελλιπῆ γεγυῶτα τὴν ὀλομῆλειαν. Ἐκτείνας ἐπὶ τοῖσδε τῷ χεῖρε, καὶ τὴν ἐπὶ θάτερα περικυκλώσαν δείξας γρομμύν, ἢ τὴν τε διασκοπὴν καὶ τὴν μετὰ τοῦτο ἐσφρημογίαν, πάνυ καθαρῶς ὑπεδείκνυεν.

E

Ἐφ' οἷς καὶ καταπλασθέντα τὸν βάρβαρον, Ὀντως ἀνεύθυνος ἴσθι, φάσαι καὶ ὄλλοις μὲν ἴμαξ ἐκπάτῃς, παρὸ δὲ πάντα δίκαιον λόγον, αὐτός, Ἰωάννη, καὶ κατεδικάσθη· καὶ πέποιθας· ἀλλ' ἴσθι μείζονων ἀξιοδικασόμενος πρὸς ἐμοῦ τὸ μετατοῖτο τιμῶν, ὑπὲρ τοὺς ἄλλους τε ταχόμενος, καὶ τῶν ὑπ' ἐμοῦ τοῦ λοιποῦ κατασχεσόμενος ἀπάντων περιφανέστατος. Ὁ δὲ πρηνῆς αὐτίκα πέσῃ, θάκρυα τε θερμά καταχέων, Μὴ μοι γένοιτο καὶ εἰσέτι τῷ κόσμῳ περιποδῆν, ἐπὶ Θεοῦ μόνου ὀρωσθήναι ὡν ἐπιπέσειν εἰδῶν ὁ περιέγειος ὕψωσι τυπὸς δεινῶν, ὁ τῆς ὀτῆς ἰαίμων (ὡς τῶν τις θυσίασιν σοφῶν ἐγνωμάτευσαν) ἢ καθ' ἴμαξ ἐρεῖν, ἢ κοιλὰς τοῦ κλυθρούου. Ὁ δ' ὑπολαθεῖν, Ἄλλ' οἶκ ἐνδῶσω σοι, Ἰωάννη, τοῦτό ποτε. Καὶ ὅς· Ἄραλέ μοι καὶ τῆς κεφαλῆς εἰ βοῦλει, καὶ γὰρ εἰ οἶον τε, μυρίους ἔτοιμος θανάτους ἀποθονεῖν, ἢ τὸ ἀπὸ τοῦδε τοῦ καταβούλῃσιν ἐκπεσεῖν. Κακῆνους αὐθις σκληρῶς διέμενε καὶ ἀνένδοτος· ὡς δὲ καὶ οὗτος τὴν αἰτῆσιν ἰσχυρῶς, καὶ τὴν πρόθεσιν ἀμετάβητος. Καρτερός γοῦν ὡσπερ συνῆσσι αὐτίσιν αγῶν, καὶ ἰσχυρὰ τις ἐκείνου διαμάχῃ συμπέτωσαν· ἐκάτερως γὰρ θάτέρῳ μὴ δ' ἂν πῶς ποτε ὑπεῖξιν ἀπισχυρίζετο, καὶ ὄλη ἀντέπιπτεν ἰσχυρῶ, καὶ ἐκθύμως ἐπὶ τῷδε δικηνοῖετο. Ἀλλὰ νεύεικεν Ἰωάννης τῆ συνάσει τῷ κρείττονος· ἤττηται δ' ὁ πλημαναῖος ἐκείνος καὶ βράβεσρος τύραννος, καὶ συνήττηται οἱ ἀόρατοι ἀλειπταῖ τε καὶ συνασπισταῖ, οἱ τοῖς ἀγαθοῖς ἰμῶν αἰεὶ βασκαίνουτες ἔργοις τε καὶ βουλεύμασι θαύμονες.

F
an
μεθυσταί?

Ἴ γοῦν καὶ ποιῶ; Ἐπίπειρ, ὅτι ἂν σοι καὶ εἰς βουλομένῳ, ἄγε δὴ ἐκπέρανον, κρούσει; πῶς τε τὰ κατ' αὐτῶν διατίθεται; Ὁ πιστὸς μὲν οἰκονομος καὶ φρόνιμος, ἐξενε
καὶ

A. CONST-ACROPOL.

A καὶ οἰκονομεῖν ἀνεδέξατο, τότε δὲ συνεφαπτομένου Θεοῦ καὶ συνετώτερα βουλευσάμενος, ἀπαντα μὲν τὸν πλοῦτον τοῖς θεομένοις διένειμεν, ἀγροὺς δὲ καὶ τὴν κτήσιν ἄλλην, τοῖς προσήκουσιν ἀπικλήρωσεν· ἐπεὶ δὲ σοφῶς τὰ κατ' αὐτὸν οὕτω διέθετο, εὐλωτικῶν ἀναβολῶν περιθήμενος, πρὸς τὴν ἀγαθὴν ἀπαίρει πορείαν, τὸ μὲν φανόμενον πεινιχῶς, πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἐριτίμου μαργαρίτου ἐξώνυσιν πλοῦτον βαρύν τὴν ἀρετὴν ἐπαγόμενος. Καὶ γοῦν τὴν Ἱερουσαλήμ καταλαμβάνει, ἵνα τε τὸ σωτήριον ἐξετελέσθῃ μυστήριον, κἀκείσε σεπτῶς τῷ Θεῷ καὶ Δεσπότῃ τὴν προσκύνησιν αφωτισσάμενος, παρὰ τὴν τοῦ μεγάλου Σάββα μόνην ἄπειαι, Σάββα τοῦ τὴν ἀρετὴν περιούτου καὶ τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν περιβυλλήτου, Σάββα τοῦ λαμπρότητι βίου τὴν ὑφ' ἡλίον καταυγάσαντος, ὃν εἶπερ τις ἂν φαίη τύπον τοῦ μοναδικοῦ βίου ἀνωθεν τοῖς ἐν γῆ καταπεμφθῆναι, εὐ οἶδα, τῆς ἀληθείας οὐχ ἀμαρτήσεαι. Παρὰ γοῦν τὴν ἐκείνου φοιτᾶ· λαύρας ἅς τοιαύτας μονὰς καλεῖν εἰώθησαν οἱ πολλοί. Ὡς οὖν παρ' αὐτὴ γένοιτο, καὶ τῶ τῶν ἐν αὐτῇ προεστῶτι εἰς ὄψιν ἔλθοι, πεσὼν πρὸ τῶν ἐκείνου ποδῶν, τῷ παρὰ τῆ εὐαγγελίῳ ἐκὺτον ἀπολιολῶτι προδάτῳ πρυσεικάζεν, ἀφαρπάσαι τε τοῦ νοητοῦ κατεδυσώπει θυρῶς, καὶ τῆ ἰδίᾳ ἐνσκηάσαι μάνδρα πάνυ λιπαρῶς καθιέεσε, μηδὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς οὐρανοὺς ἀραι τολμῶν, ὡς ὁ τῷ Σωτῆρι παραβολικῶς ἐπεισκυκλιθῆις τελώνης, καὶ πρὸς μετανοίας σχεδιασθεῖς ὕτως ὑπογραμμῶν, καὶ ἀτρεποὺς τύπον ἐξγορευέσεως· καὶ ταῦτά γέ τις, ὁ ἐξ οὐύχων ἀπαλῶν καθαρὸς καὶ ἀπὸ γενέσεως. Ὡ καρδίᾳς συστεριμμένη! ὦ πνεύματος τεταπεινωμένου! ὦ ψυχῆς Θεὸν ὀρώσας, Θεὸν φανταζομένης ἀεί! ὦ ψυχῆς τὴν ἀνείκαστον Θεοῦ δόξαν ἀναπολούσας διὰ πικρῶς, καὶ μόνα τὰ ἐκείνου διακουμένης διηνεκῶς, καὶ ἀμέσως ἀμέσῳ νοὶ συναπτομένης τῷ πρώτῳ νόῳ καὶ νόῳ ἐνσωμάτων καὶ ἀσωμάτων δημιουργῶ! Ὡ ψυχῆς ἐς τηλικούτου διορθείσας ἐξ ἀρετῆς, καὶ εἰς τοσοῦτον ὑποπιπτούσας ἐκ ταπεινώσεως, καὶ ὡς τὸ μηδὲν ἑαυτὴν ἀχρειούσας, θριαμβεύουσας τε καὶ στηλιτευούσας ὡσπερ ἐξαμαρτηύσας ἀνέκισσα.

B Πλὴν ἀλλὰ τῆ τοῦ μεγάλου Σάββα μονῆ ὁ μέγας Ἰωάννης προσεἰλαπται, ὁ ὅσον οὐδέπω συγγοὺς ὑπερβαλίσθαι μέλλων καὶ τῶν μεγάλων εἰς ἀρετὴν. Καὶ γοῦν ὁ τῷ τότε τῆς μονῆς προστάτῶν τοὺς προύχοντας τῶν μοναχῶν μεταπέμπεται· καὶ πρώτα μὲν, τῷ πρὸ τῶν ἄλλων καὶ εἰσῶντι καὶ στάντι, τὴν τοῦ νεήλυδος ἐφορείαν, δεῖξας αὐτὸν, ἀνατίθει. Καὶ, ὡς καθάπερ εἴ τις ἐκπληκτος ὡς δεδήλωκεν ἐκ τοῦ σχήματος, τὴν λειτουργίαν ἀπαγορεύει, τοῦτο μόνον εἰπὼν, ὀφέποτε ἀνειληφῶς ἑαυτὸν μῦλι· Σοί, **C** Πάτερ, νῦν ἀκήκοος ἀναφανίνομαι, ἐξότου σοι καὶ ἐνεχείρισσα ἑμαυτὸν μήπω γε ὡς οἶσθα τουτοῖ πεπονθὸς, ἀλλὰ μὴδ' εἰς αὐθις εἴθε ποτὲ τὸ δ' αἴτιον τουτό γε οὐκ ἄλλο καὶ σύγγωθη. Ἐκ μακροῦ τὸν ἀνδρα περιδόκτον ἐγνωκα· ἡ γάρ μοι φήμη, τὰ κατ' αὐτὸν ἀκριβέστατα διετράνωσε, καὶ λόγῳ τε καὶ βίῳ τῶν περιφανεστάτων παρέστησεν, ἐφ' ᾧ καὶ δέδοικα τὴν ἐπιστάσιαν, ὑπὲρ ἐμὲ κρίνων, πάτερ θεοπέσιε. Ἐπὶ τὸν μετ' ἐκείνον τρέπει τὸν λόγον· κἀκείνος τῷ πρὸ αὐτοῦ συναδῆει τὴν ἀπαγόρευσιν. Ἐπὶ τὸν ἕτερον, καὶ οὐδ' οὗτος συντίθεται· ἐπὶ τὸν μετ' αὐτὸν, καὶ ὅλη κἀκείνος ὑποχωρεῖ τῷ ποδὶ· ἐπ' ἄλλον οὖν μετ' ἄλλον ἐστρέφετο, καὶ ὁμοίως τὴν ἐκ τῆς δειλίας ἀπειθειαν περιετύγγνε· συνελόντι γὰρ φάναι ὁμογνωμονήσαντες ὁμοῦ πάντες οἱ γηραλέοι ἐκείνοι καὶ σεβάσμιμοι ἄνθρωποι, καὶ τὸν μονάδα βίον ἀνιχνύοντες ἐξ ἀγῶν μακρῶν τῶν ἐν αὐτοῖς, τὴν τε πολιτείαν ὑπερῆρμένοι, καὶ ἀκριβεῖς τῆς μοναχικῆς ἐπισημόνες, τὴν τῆς προστάσιος παραίτησιν ὁμοφώνησαν.

Μεταστέλλεται μετ' αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐκείνος ἀνὴρ, πάντας ὡσπερ ἐκείνους περιδόν, ἕτερον τὴν ἡλικίαν προήκοντα, τάχα δὲ καὶ τὴν ἀρετὴν ὑπερβαίνοντα, τῆ δὲ τοῦ ἔθους ἀπλότητι, Ἀβραμιαίου ἀντικρυς γέροντα, πολὺ κατὰ τὸν Ἰακώβ ἀγῶντα τὸ ἀπλαστον, καὶ ἀρχαῖον ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπον. Τοῦτω τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτρέπει, τοῦτω τὴν

eo tempore quo sui ipse juris potuit res proprias ordinare, tunc autem adjuvante ipsum Deo utiliora etiam consilia capiens, pecuniam quidem omnem distribuit pauperibus, agros vero et reliquas possessiones inter propinquos divisit. Cum autem sic omnia prudenter ordinasset, servilem indutus habitum, in bonam sese viam dedit, externa quidem specie pauper, sed ad emendam pretiosam margaritam multas opes, virtutem scilicet, secum efferens. Ingreditur ergo Hierosolymam, ut ibidem salutis nostrae mysterium susciperet; Deoque ac Domino suo reverenter adorato sanctificatus, ad magni Sabae monasterium abit. Sabae inquam illius, virtute celeberrimi et conversatione nominatissimi : Sabae, totam quae sub sole est terram vitae suae claritate illustrantis, quam quidem ejus vitam aliquis dixerit in exemplum monasticae professionis de caelo missam esse hominibus super terra commorantibus, cumque hoc dixerit, nihil praeter veritatem dixerit, certo scio. Ut autem ad illius monasterium (lauras plerique solent istiusmodi loca nominare) atque in conspectum Abbatis venit, ad ejus pedes procidens, similem sese exhibuit ovi illi in Evangelio perditae, supplicans ut spirituale ostium apprehendere sibi liceret, et in illius proprium ovile recipi; interim vero nec oculos audebat levare in caelum, sicut ille in parabolis a Salvatore memoratus Publicanus, propositusque in exemplum poenitentiae atque sincerae confessionis, idque cum a teneris, uti dicitur, unguiculis ipsaque nativitate purus fuerit. O cor contritum! o spiritum humiliatum! o animam Deum videntem, Deum semper cogitantem! o animam divinae gloriae semper intentam, eaque sola spectantem quae illuc conducunt, mentique illi primae ac mentium corporearum aequae ac incorporearum opifici immediatius inbarentem! o animam tam excelsa virtute evectam, tam profunda humilitate depressam, ut sequasi inutilem ad omnia existimans de seipsa triumpharit, seque ut gravissimorum peccatorum ream traduxerit!

35 Ergo in magni Sabae lauram! Magnus Joannes receptus est, quasi qui necdum multos eosque in virtute praestantes superasset. Monasterii autem Praefectus monachorum praecipuos accersit : ac primo quidem ei, qui ante alios ingressus adstabat, curam injungit novitii, quem ei monstrabat, gerendam. Ille vero tamquam attonitus, uti vultu ipso monstrabat, ministerium hoc recusavit suscipere, postquam se utcumque collegisset, hoc solum effatus : Tibi nunc, Pater, videor inobediens esse, nihil tale, sicut nosti unquam passus, ex quo me tibi regendum commisi, sed neque alias idem commisurus : nunc autem causam intellige et ignosce. Ego a longo jam tempore novi celeberrimum hunc virum : ejus enim laudes manifesta vulgavit fama, tamquam facundia et vita clarissimi : quapropter vereor ejus curam suscipere, Pater reverende, imparem eidem me judicans. Ad alium deinde se convertit Abbas, et hic similiter sese excusat; indeque ad tertium, qui aequae toto nisu resilit : prout etiam alii alique fecerunt, quos Abbas appellabat, aequae eos inveniens impersuasibiles ex formidine praenofata. Ut enim verbo absolvam, omnes illi venerabiles senes, licet a plurimis annis monasticam vitam professi, ejusque officia omnia perspecta habentes, in hoc conspirabant, ut magisterium sibi propositum declinarent.

36 Post omnes denique vir ille divinus, tamquam istos despiciens, accersivit alium, etate provectionem, fortassis et virtute; simplicitate vero morum Abrahamium senem, multum etiam Jacobi praeferentem sinceritate sua, vereque antiqui moris hominem. Huic institutionem Joannis commendat, huic

S. Sabae monasterium adit

E

ac admitti supplicat.

Seniores non audent ejus instruendi curam suscipere ob notam virtutem.

F

Cellam ingressus summa voluptate perfunditur,

A huic præcipit ipsum deducere per viam Nazarenæ secundum Deum conversationis. Cum ergo ille Joannem perquam libenter accepisset, manu prehensum in suam deducens cellulam; ipse quidem revertebatur gaudens velut grandè lucrum adeptus, Joannes vero ineffabili repletus erat letitia ac si ipsum Paradisum ingrederetur. Nam et huic Beato dabatur præceptum: sed præceptum haudquaquam ex levioribus, quale imperfecto alicui proponeretur. Siquidem mandabat senex voluntati propriæ omnino nihil indulgere, neque facere quidpiam quo per se inclinabatur; sed ea solum quæ imperarentur conatu omni ad finem perducere perfecteque implere: Deum assidue habere præ oculis, et cum eo versari continuo ac pro delictis deprecari, crebro genua flectendo et ferventes lacrymas effundendo. Nihil enim, fili, inquietabat sic acceptum habet aut pluris facit Dominus quam spiritum humiliatum et cor contritum. Atque hæc quidem ipso in limine præcipiens ac veluti fundamentum jaciens, ostendebat quasi primordia quædam: quæ autem ad animam transformandam in melius atque perfectius coaptandam faciunt, nec non ad potentiarum ejus perpurgationem evectionemque, quæ demum oratio possit digne exequi? Incipit autem a cognitivis facultatibus, ut appetitivas etiam animalesque potentias, quæque his subjectæ sunt spectantque ad tertiam deterioremque hominis partem, parti subjiciat meliori atque ad diviniora transferat.

37 Atque hic fortasse mirabitur aliquis, quomodo perfectio jam virum docere præsumpserit senex, et jam summum, perficere adhuc magis: etenim per seipsum magnus erat Joannes, utpote plenus sapientia, ornatus virtute et utrimque venerabilis quam qui maxime. Verumtamen adjici semper aliquid potest ad bonum, et perfecto perfectius, præclaro præclarius invenitur. Non igitur incongruum fuit quod simplex hic senex, ignarus præteritorum (ut qui ea nec scrutatus erat fortasse nec scire curaverat) instituerit eum, velut ex imperfectioribus aliquem, paulatim ad virtutis perfectionem inducendo. Castigat itaque sensus ejus, ut assuescat neque superfluum videre quidpiam, nec deliciosum audire, nisi Dei vel rerum divinarum causa; neque gulæ aliquid indulgere per gustum voluptatis ergo: sed solum comedere quod ad tuendam vitam sit satis, memorem antiquæ transgressionis, et quomodo per gulam maximis bonis olim exciderimus, cogitantem etiam sinceram alterius vitæ delicias ineffabilesque voluptates. Vetabat quoque vel manum extendere inconsiderate vel aliquid molle contingere, præ oculis habentem ruinam protoplastorum ex audaciori contactu natam. Florum deinde atque unguentorum odores jubebat ablegare, sola mente semper olfacientem Paradisi fragrantiam, atque hac frui unice cupientem.

38 Et hæc quidem circa sensus eorumque organa venerabilis ille senex et philosophiæ practicæ scientissimus docebat discipulum ad omnia obsequentissimum, et dum summam ignorantiam simulat, actionis æque ac speculationis perfectionem sedula meditatione consecutum sapientissimè docebat. Quæ autem circa phantasiam phantasiæque obnoxias animi passiones præcipiebat, qualia demum erant? Vere admiranda, quæque ut explicari possint, egeant ipsa magni illius viri lingua, utpote in praxi ac theoria summo, in eaque quæ ex his duobus exurgit philosophia præcellentem manifeste cunctis, qui eo tempore aut etiam aliquando extiterunt. Imperabat scilicet, terrenarum atque materialium rerum nulli omnino adverteret animum, siquid vero ejusmodi reliquum ei esset, il continuo enectum ejiceret atque exturbaret (in

ὁδοῦ τῆς Ναζωραϊκῆς καὶ κατὰ Θεοῦ πολιτείας ἀνα-
τρεῖ. Καὶ ὡς εὐθύμως ἄγραν τῆς χειρὸς τῶν Ἰωάννου λα-
βόμενος, ἄπεισι παρὰ τὸν οἰκίσκου τῶν ἰδίων ὁ μὲν καθά-
τως ἑρμαίου τυγῶν, ἐπαναστρέφει περὶ μαργῆς ὁ δ' δι-
σπερ εἰσὶ τῶν παράδεισον εισῶν, ἰδού τις ἀφ' ἄλλοτου πλο-
θεῖς. Καὶ δὴ τῷ Μακκαρίῳ δίδεται ἐντολή, καὶ ἡ ἐντολή,
οὐχ ὡς πρὸς ἀτελῆ τῶν ἐλαφροτέρων τις ἦν. Ἐπισκήπτει
γὰρ ὁ γέρον, τῇ ἰδίῳ μεθόλωι στέργειν βουλήματι μηδ'
ἐκτελεῖν τι τοπαράπαν ἀνθέναστον· ἀλλ' ὡς περ ἂν προστα-
γείη μόνου, καὶ τοῦτο ἰσχυρὸς ὥσπερ ἀτὶ διδόναι καὶ καλῶς
ἐκπληροῦν, ἀεὶ τε τῶν Θεοῦ ἔχειν πρὸ ὀφθαλμοῦ, καὶ Θεῷ
δικαιῶς ἐντυγχάνειν, καὶ ὑπὲρ τῶν ἀμπλακμάτων
ἐκλιπορεῖν, συγχά γουπετοῦντα καὶ θάνατα θερμὰ κατα-
χέοντα. Οὐδὲν γὰρ ἔσχεκε τέκνον οὕτω προσέεται, καὶ
περὶ πλείονος τίθεται, ὡς πνεῦμα τεταπεινωμένου καὶ
καρδίαν συντετριμμένην ὁ Κύριος. Καὶ ταῦτα μὲν ἐξ
αὐτῆς ὑπέστη, καὶ οἶόν τι βάρθρον ὑπέσχετο, ἢ καὶ τινα
προτέλλει παρεδείκνυεν· ἃ δὲ μεταποιεῖν κρείττονως οἶδε
ψυχῆν, καὶ πρὸς τελειώτεραν συμβάλλεται μεταφύθησκαι,
τῶν αὐτῆς τε θυμῶν καθαροῖν καὶ ἀνάθεσιν, τίς ἂν
παρὰ τοῦτο λόγοι ἐξείκοιτο, Ἄπο μὲν γὰρ τῶν γουστιαῶν
ἄρχεται, ὡς ἂν δὴ καὶ τὰς ὀρεκτικὰς τε καὶ ζωτικὰς, καὶ
σὺν ταύταις τὰς ὑπαντάς, τὰς τῆς τρίτης γ λέγω μύρας
καὶ χείρωνος, μεταθεῖν πρὸς τὸ κρείττον, καὶ μεταδέλοι
πρὸς τὸ θεϊότερον.

Ἄλλὰ μή θαυμάσῃ τις ὅπως ἄρα καὶ ἐπαιδάργηται τὸν
τέλειον, καὶ τὸν ἄκρον κατήρτιζεν· εἰ γὰρ καὶ μέγας αὐ-
τόθεν ὁ Ἰωάννης ἐτύγγανεν ὢν, σοφία πεπυκνωμένος, καὶ
ἀρετῇ κεκοσμημένος, καὶ ὑψηλὸς ἀμαρῶν καὶ θεσπέσιος·
ἀλλ' ἔστι τις καὶ ἐπιδοσις τοῦ καλοῦ, καὶ τοῦ τελείου
πέφυκε τελειώτερον, καὶ τοῦ διασήμεν περιφανέστερον. Οὐχ
ἀπεικὸς δὲ καὶ τὸν ἀπλοῦν γέροντα, τῶν πρὸ τοῦ μὴ
συνέστα, ὡς μὴ ἀκριβοῦσάμενόν πως ἢ καὶ παντελῶς ἀλο-
γῆσαντα, ὡς τῶν τινα παιδοτριβεῖν ἀτελῶν, καὶ καταμι-
κρὸν οἶον ἐνάγειν πρὸς τελειότητα. Κολάζει τοίνυν τὴν
αἴσθησιν, μηδ' ἄραν περιέρχως, μηδ' ἀκούειν ἐνδοῦνως,
ὅτι μὴ περὶ Θεοῦ καὶ τῶν θεῶν ἐγκαλεσάμενος, μηδὲ
λιγυρεῖσθαι πως περὶ τὴν γεῦσιν ὡς τε διὰ καθιδύνησθαι
ἀλλ' ὅσον γε ἀποζῆν τρέψασθαι, μεμυμένον τῆς παραδέ-
σεως, καὶ τῆς ἐκείθεν διὰ τὴν λιγυρίαν τῶν καλλίστων
ἐκπτώσεως, τῆς ἀκαρτοῦ δῆπουθεν ἐκείνης τρυφῆς, καὶ τῆς
ἀφράστου γε ἰδούσης· πρὸς δὲ τὰς χειρὸς συστῆλαιν πα-
ράλογον, καὶ ἀφῆς κατέχειν τὸ ἀνετον, εἰς οὖν δικινεῖως
ἀγρυπτα τὸ ἐκ τοῦ τολμηρῶς ἀψάσθαι τῶν προπατάρων
ὀλίθημα· ἀνθέν τε καὶ μύρων ὀμῆς ἀποπέμπασθαι,
μονουῦ διαπαντός τῶν ἐν Ἐδέμ ὀσφραυόμενον, κἀκείνων
ἐπιτυχεῖν ἐπιέμενον.

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ αἰσθήσεως καὶ αἰσθητηρίων, ὁ
σεμνὸς ἐκεῖνος γέρον καὶ πρακτικῆς φιλοσοφίας ἐπιθε-
λώτατος, τῷ τὰ πάντα μὲν ἐνθρόνῳ· καὶ τούτου ἀμαρῆς
ἄκρας ὑποκριτῆ, τῇ δ' ἀληθείᾳ θεωρίας ὁμοῦ τελείας καὶ
πραξείως ἐπιμελετῆ, σοφώτατα ἐπέσηκψε μαθητῆ. Περὶ
δὲ φουταστιαῶν τε καὶ φουτασίας τοῦ πᾶντικου δῆτα νόος,
ὁποῖα; ὡς λίαν θαυμάσια, καὶ μινυς τῆς τοῦ μεγάλου
γλωττικῆς δεόμενα, τοῦ πρακτικωτάτου καὶ θεωρητικωτά-
του, καὶ τῆς κατὰ μὲν φιλοσοφίᾳ λαμπρῶς ὑπερέβαλτοτος,
καὶ τοῦς οὖν ὁμοῦ καὶ τοῖς πρόποτε. Μηδὲν τι συνολως
τοῦν γήσων καὶ ὑλωδῶν παρεγγύησεν ἀνομάττεσθαι· εἴτι
δι, πως καὶ ἐναπολέλειπται οἱ ἀναπολούμενον, ἀποδελέιν
τὸ τάχος καὶ διακρούσασθαι (τοῦτο γὰρ τῆς τῶν γουνω-
τέρων φουτασίας καὶ πάθος καὶ εὐστασίας, καὶ τῆς κατ'
αὐτῆν ἐνεργείας τοῦτ' αὐθις διαλύσις) μῖνα δὲ φουταξέ-
σθαι τὰ ὑπὲρ ἑμᾶς, κἀκείνῳ οὕτως οὕτως ὁδοῦ ὡς
ἀδιάπτωτο, κἀκείνῳ ἐξαρτῶν τὴν διαύοισιν, κἀκείνῳ
ἐπιστρέφασθαι

instruitur
præceptis
vultus,

præsertim ad
mortifica-
tionem sen-
suum

et phantasia
facientibus.

D
A CONS
ACROPOL

F

E

F

A. CONST.
ACROPOL.

A ἐπιστηρίζεσθαι ἐν ὁποῖς ἐκ τοῦ δυνάμει νοῦν πεφηνέαι, ἐνεργεία ταύτη νοῦν ἀποφύγει· τὸν δ' αὖ ἐτελεγεῖα νοῦν ἐνεργέστερον μακρῶ καὶ θειώτερον, ὡς τὸν νοητὸν, ἀμέσως ἀντιλαμβάνεσθαι, μηδὲ τι τῶν ὑποδεστέρων δυνάμεων κατασπόμενον, τὰς δ' ὑπαυτῶ πάσας ἀνάγοντα, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἔλκοντα, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ σὺν αὐτῷ πρὸς Θεὸν μεταφέροντα.

Καὶ ταῦτα μὲν ὁ καλὸς γέρον ὑπέθηκε νουνεχῶς καὶ ἐπέσκηψεν ἐμβριθῶς τῷ κατὰ χάριν υἱῷ, τῷ πολυῷ μὲν τὴν σοφίαν, καὶ πρεσβύτη τὴν φρόνησιν· εἰ καὶ ἄλλως ἐκ παιδὸς σὺντροφον εἶχε τὴν ἀρετὴν καὶ δι' ὅλου συνδίαιτον. Προσεπιτούτοις, μή τί πως οἴεσθαι τοπαράπαν τυγχάνειν, ἢ γοῦν τιδὸς ἐκ τῆς τῶν λόγων ὑπερφέρειν παιδεύσεως, μέγα τὴ ἢ μικρὸν μὴ φρονεῖν ἐπὶ λόγοις τὸ σύνολον, ἀλλ' ἀποθέσθαι καθάπαξ λόγον τὸν ἠύραθεν, καὶ πάντα τρόπον ἀποπέμπεσθαι τοῦτον τῆς μνήμης· καὶ οὐχ ὅπως λόγους ἐπιχειρεῖν, ἀλλ' οὐδὲ τῶν συνήθων ἐπιστέλλειν τι. Οἶδα μὲν οὖν ὡς μικρὰ ταῦτα νομισθεῖεν τοῖς ἀμείψις τὰ λογικὰ καὶ τὰ τῆς παιδείας ἀτελέστοις οὕτως πῶς ἐρεῖν ὄργια, ἔσθην καὶ οἷχ ἱκανοὶς διαγνώσαι, οἷόν τινα τὴν ἰδούνην ἔχει καὶ ὁποῖον τῆς καρδίας ἐμποιεῖ πλατυσμόν ἢ τῶν διανοημάτων εὔστοχος ἔκφανσις καὶ τῶν νοημάτων ἀκριθῆς ἀνακάλυψις. Ἀλλὰ τί ἂν οἱ τοιοῦτοι καὶ φαῖεν ἀκούσαντες, ὡς καὶ σιωπῆν ἐπισκήψει· καὶ τέλος τῆς ἡλώτικης κατοχῆν ἐπιτάξειεν, ὡς μηδὲ γὰρ τὸ τοῦ λόγου τολμᾶν φλέγγεσθαι, ἐκτός εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν προσταττόμενος τῶν θειοτέρων ἀναλέγηιτό τινα βίβλων· πρὸς ἐξελασμὸν Θεοῦ καὶ ἀνηομολόγησιν.

* ἀπ πλαστικῶς.

B μὲν οὖν ὡς μικρὰ ταῦτα νομισθεῖεν τοῖς ἀμείψις τὰ λογικὰ καὶ τὰ τῆς παιδείας ἀτελέστοις οὕτως πῶς ἐρεῖν ὄργια, ἔσθην καὶ οἷχ ἱκανοὶς διαγνώσαι, οἷόν τινα τὴν ἰδούνην ἔχει καὶ ὁποῖον τῆς καρδίας ἐμποιεῖ πλατυσμόν ἢ τῶν διανοημάτων εὔστοχος ἔκφανσις καὶ τῶν νοημάτων ἀκριθῆς ἀνακάλυψις. Ἀλλὰ τί ἂν οἱ τοιοῦτοι καὶ φαῖεν ἀκούσαντες, ὡς καὶ σιωπῆν ἐπισκήψει· καὶ τέλος τῆς ἡλώτικης κατοχῆν ἐπιτάξειεν, ὡς μηδὲ γὰρ τὸ τοῦ λόγου τολμᾶν φλέγγεσθαι, ἐκτός εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν προσταττόμενος τῶν θειοτέρων ἀναλέγηιτό τινα βίβλων· πρὸς ἐξελασμὸν Θεοῦ καὶ ἀνηομολόγησιν.

Τί τοίνυν ὁ πράξις; τί τοίνυν ὁ ἄκακος καὶ τῷ Θεῷ διούλου κολλώμενος, οὐπὲρ εὐθύηκας ἠγάπησεν ἢ καρδία, πῶς ἐπὶ τουτοῖσι διατίθεται; Μὴν ὀκλάζει τῷ τοσοῦτῳ βάρει δυσανασχετήσας τῶν ἐντολῶν; ἢ μὴν ἐπιλαφρίσαι ζητεῖ, ὡς ἂν μὴ ἐκ πρώτης βαρηθεῖς ἀνυπέση; Πολλοῦ γε καὶ δεῖ· εὐθύμως καὶ γὰρ τὰς ἐντολὰς ἐπωμίζεται, καὶ γενναίως τὴν πρὸς Θεὸν ταύτην ἄγουσαν εἰσεῖσιν, εὐθαρσῶς δὲ μάλλον εἰπεῖν πρὸς τὸ τῆς μοναδικῆς στάδιον ἀποδύεται, καὶ οὐκ ὅτι γε εἰς σ πένταθλον ἐπαλείφεται, ἀλλ' ἀληθῶς εἰπεῖν εἰς μυριάλλον. Ἄρ' οὖν ὑποδέχεται μὲν θαρσαλέως, οὐ φέρει δὲ κερτερῶς ἢ εἰσεῖσι μὲν ἀπνοήτως, οὐ στεφρῶς δὲ ἐπαγωνίζεται. Οὐκ ἔστι τοῦτο εἰπεῖν, οὐκ ἔστιν. Ἀμελείτοι καὶ οὐχ ὡς Ὀλυμπιάσι, ἢ ἐν Νεμέα, ἢ Ἰσθμοῖ γενικτικῶς στεφανίτης μικροπρεπῆς ἀναδεικνύεται, ἢ καὶ τῶν τίς κερρατικῶν τὰ Παναθηναϊα στεφανῶν τῆς ἐκ κοτύνης μέγα κρητὸν ἢ ἀνασποδῶν τὸν ἐκ πίτυος καὶ τὰ μέγιστα ἐπιδρευθόμενος, ἢ γοῦν ἱερῆς τισι μύλοις, μάλλον δ' ἀνιέροις περιθρυλλόμενος, ὑπὸ μὲν νουνεγέστερων οὐχ ἴστων ἐμπαιζόμενος ἢ θριαμβεύμενος, ὑπὸ δὲ παιδισκαρίων περιδοῦμενος, καὶ τοῖς ἐκ τῆς σικυθῆς συριττόμενος ἢ καὶ τῷ ἐκ τῆς μοίρας ἀγλιμμένος, καὶ βραχὺ τῷ χρόνῳ περιλάλουμένος, μόνους γε τάχα τοῖς τῆς γυδίας τύχης καὶ ζύρφακος· ἀλλ' ἔξεισι στεφανίτης οὐράνιος, ἀγγέλοις τε καὶ ἰσαγγέλοις ἀνδράσι περιστοιχιζόμενος τε καὶ θαυμαζόμενος, θέατρον ἀληθῶς καὶ ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, γενόμενος ἐκπτήτων διηλουός· καὶ τὴν ὄρατὴν φύσιν καὶ τὴν ἀόρατον.

Ἄλλ' ἐπεὶ γοῦν ἐπὶ πάσιν οὕτως τέλειον ὁ ἐμβριθῆς ἐκείνος ἐπιστάτης διέγνωνκε, τὴν ταπεινώσιν ὑψηλον, τὴν ὑπνικὴν εἰεικτον, τῆς ἀρετῆς ἐργάτην ἀκαταγώνιστον, καὶ καθάπαξ τοῖς ἴλοις ἀποδεκτὸν· ἄλλον τρόπον ἀποπειράσασθαι ἔσκεπται, καὶ ἐτέρως δοκιμάσαι τοῦτον βεβούλευται, ἵνα πῶς εἰδείη, καὶ τοῖς γνωστοῖς καὶ συνήθεσι ὅπως ἂν τὸ μέτριον τρηῆσαι δυναθείη καὶ ἄτυγον. Ὅτι

hoc enim consistit passio phantasiæ, circa res magis terrenas versantis, et hoc virtutem eidem adversantem dissolvit) sola autem ea cogitando volveret, quæ supra nos sunt et quæ vere subsistunt, ut quæ excidere nequeant, magni faceret : ad ea sola mentem attollere, ad ea coniti jubebat : ut qui per virtutem factus esse spiritus videbatur, ipsam quoque operationem spiritualem monstraret, animumque ad perfectionem evecum inmediate susciperet, efficaciorum multo atque diviniorem utpote intellectualem, neque ulli inferiorum facultatum obnoxium, sed has omnes elevantem atque trahentem ad se, et per se ac secum transferentem ad Deum.

39 Talia venerandus ille senex prudenter atque cordate suggerebat injungebatque suo per gratiam filio, licet sapientia cano et prudentia seni, qui alioqui etiam a puero virtutem sibi veluti collactaneam et ubique familiarem habuerat. Insuper, ne se omnino aliquid esse putaret seque propter eloquentiæ cultum extolleret, verabat illius ullam sive magnam sive parvam rationem habere, sed foras excludero simul ac semel quidquid, didicerat externum atque ipsam etiam memoriam quantum posset eliminare jubebat : neque solum non permittebat aliquid numerose componere, vel encomiis historiisve scribendis vacare, sed neque epistolam mittere notorum alicui. Scio equidem hæc spiritualia parvi facienda ab imperitis, quasi qui de mysteriis disciplinæ arcane loquor apud nondum initiatos; eo quod non sint apti ad cognoscendum, quantum habeat voluptatem, quantumque faciat animum dilatari perfecta expressio cogitationum suarum et conceptuum mentis accurata manifestatio. Sed quid dicerent illi, quando audirent quod etiam præscribatur silentium et omnimoda linguæ compressio imperetur, ita ut nec gry proferre discipulus audeat, nisi cum a magistro jussus ex divinis libris aliquid legerit ad Deum propitiandum confitendumque !

In humilitate exercetur.

40 Quid vero innocens ille et Deo tota mente affixus, cujus cor rectitudinem semper dilexit, quomodo in istis se habet? Num labascit, tantum pondus præceptorum dedignans? aut sublevari petit, ne scilicet in principio prægravatus succumbat? Longe istud a Joanne. Libenter cuncta in humeros suscipit, et viam hanc quæ ducit ad Deum generose ingreditur, seu potius ad vitæ monasticæ stadium alacriter percurrendum exiit, et non solum ad quintuplum sed ad decies millicuplum certamen inungitur. Sed forte suscepit generose, quod non tulit fortiter; aut ingressus intrepide, non certavit constanter. Absit hac omnino, absit. Non tamen victor aliquis in Olympiacis, Nemeæis, vel Isthmicis viliter coronatus apparuit, aut ut unus eorum qui in Panatheneis prævaluerunt corona oleagina magnifice revinctus comas, aut pineam quatiens, eoque vehementer intumescens, vel sacris quibusdam pomis (profinis potius dixerim) gloriosus, ridentibus quidem illum sapientioribus, pueris vero applaudentibus, et succinentibus in scena theatris; aut sicuti sors tulerit inunctus et brevi admodum tempore laudatus, idque solis forsitan promiscuæ conditionis turbis ac vili plebecula : sed exiit cœlitus coronatus, Angelis et Angelicis hominibus cum admiratione circum stipantibus, spectaculum vere factus, uti loquitur Paulus, et Angelis et hominibus, visibilemque atque invisibilem naturam obstupescens.

Laudes ejus præclara.

F

41 Cum ergo gravis ille magister cognovit Joannem humilitate sublimem, obedientia morigerum, virtutis exercitatione infatigabilem, omnique ex parte probatum; adinvenit modum alium quo eum tentaret : aliter enim adhuc probandum censuit, ut videret, utrum et quomodo etiam inter notos familiaresque posset eandem modestiæ mediocritatem tenere

Sportulis oneratus mittitur Damascum

A tenere. Sportulas itaque multas colligens, easque partim humeris ejus imponens, partim in manus tradens, Damascus ferre omnes jussit : Tanto, in-quiens, venales offeres, idque aucto immodice rerum tam vilium pretio, ut vel sic experiretur discipulum suum atque ad consummatam obedientiam exerceret. Quid porro Joannes, virtute summus, obedientia incomparabilis? An cunctatus est vel affectus tædio, aut aliquod displicentiæ signum ostendit ; ut alius forsitan faceret minus quam ille in rebus divinis humanisque magnus, aut etiam alterutris duntaxat illustris? Quomodo autem? Tamquam vocatus ad beneficium recipiendum exivit quam promptissime, et magno cum studio in viam se dedit, velut si mitteretur ad illustrem sui ostentationem atque ad triumphum pulcherrimum invitaretur. Ingressus vero Damascus, pauper, obsoletus et, quantum ex habitu dignosci poterat, omnino contemptibilis, qui pridem ab omnibus honorabatur et circumspiciebatur ; mox ut forum intravit, sportis tamquam ornamento insigni circumcinctus, convocavit turbam, et quanti venderet singulas indicavit : erat autem, quemadmodum incolarum quilibet judicabant, præter morem exorbitans pretium, cujus petitio advenientibus omnibus risus et cachinni occasionem præbebat. Igitur ; Quid deliras? o homo, inquebat unus ; alius, Nugaris et mente captus videris ; tertius aliud quidpiam ei objiciebat ; nec deerant qui colaphos ei infligerent, aut in faciem caderent, quemadmodum fieri assolet in promiscua fori plebe, ut rideantur stolidi, et cerebro læsi ludibrio habeantur. Ita contra jam pridem stultos atque deliros insurgitur passim ; et judicii imbecillitas, naturali nervorum musculorumque dissolutioni imputanda, tribuitur ipsis sæpe cum risu tam effuso, ut lacrymæ ab oculis exprimantur : quin etiam contingit ut talibus injiciantur manus, rapiunturque inclementer ; et ludibrium de se præbeat naturalis organizationis infelicitas, vel cæcutientium oculorum caligo, si hæc quoque eis acciderit.

42 Ludificabatur ergo satis diu vir gravissimus ; et qui per omnia decorus erat impellebatur hinc inde ac repellebatur, et præter rationem cædebatur, seu potius cædebat ipse hostem invisibilem ; licet enim contra Dominum extollendo cervicem miserabiliter corruit, ipse vero sic modeste humiliterque se gerens, usque in cælum extollebatur, factus etiam Angelis admirabilis. Tandem vero antiquorum ejus famulorum quispiam, curiosius eum intuitus, et oculos in eundem constanter defigens, cognovit ipsum esse, cujus famulatio fuerat adscriptus. Mox autem in mentem recurrerunt opes et gloria viri pristina, fors etiam benignitas ac mansuetudo erga famulos observabatur animo ; eumque egere reapse suspicabatur, et ei, qui in adversam, ut aiunt, fortunam impegerat, bene velle incipiebat. Bonus ergo ille famulus, bona etiam cogitans (solent enim dominis suis, ut dicitur, servi esse similes) indiscriminatim numeravit, quantum pro sportis exigebatur : et veluti de contractu sibi gratulatus, a negotio importuno eum subtraxit, qui ut procul a curis secularibus viveret, negotia omnia abdicaverat. Sic qui antea plurimis stipabatur equitibus, nunc solus Damasco egrediens, retro unde venerat rediit : neque enim regressus fuisset, nisi mandato expleto, quamvis contigisset ei immorari diutius : et potius circuivisset tota vita sua inter ludibria exprobrantium, quod viles reculas tam caro exponeret, quam Patris sui spiritualis præceptum non esset executus : rediit autem trophæis gravis, quæ superbo hosti genere obluctando detraxerat.

43 Sed excipit nos aliud, non dixerim de peccato trophæum, verum ex parva quadam occasione iu-

τωννυ συγγάσ σπυρίδας συναγχιών, τὰς μὲν ἐγχειρίζει τὰς δ' ἐπωμίζει, εἰς Δαμασκὸν πάσας εἰπὼν ἔλθου μετακόμεσον, καὶ τοσοῦτου γε ἐκάστῃ ἀπικλήρῃ, ὑπερεκτιμᾶ δὲ τὰ εἰτελῆ ἐξεπίτηδες, δοκιμάζων καὶ τοῦτω τὸν μαθητὴν, καὶ πρὸς τελείαν γυμνάζων τοῦτου ὑπακοήν. Τί τοίνυν ὁ τὴν ἀρετὴν ἀκρὸς, τὴν δ' ὑπακοήν ἀπαράμιλλος ; ὄρ' ἀνοβάλλεται ; μὴν ἀπιθυσπετεῖ ; ἢ τινα γόνυ δυσαρρεστίαι ἐμφασιν ὑποδείκνυται, ὅς τις ἂν οἶχ' ὅτι τὸν κατ' αὐτὸν μεγίστων τὰ θεῖα καὶ μεγάλων τ' ἀνθρώπινα, ἀλλὰ καὶ τῶν θατέρῃ ὑπέρῃ γε τοῦτον καὶ φρίξει ἐπιφρονῶν ; Καὶ πῶς ; Ὡς ἐπ' εὐεργεσίᾳ καλούμενος, προθύμως ἄγαν ἐξίει, καὶ σὺν σπουδῇ τῆς ὀδοπορίας ἤψατο, ὡς ἂν εἰ πρὸς λαμπρὰν ἀπίεστο τὴν ἀνάδειξιν, καὶ εἰς θρίλαβον μετεκαλεῖτο παγκόσμιον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εἰσήει τὴν Δαμασκὸν, πενήγρος, πενσαρὸς, μηδενὸς ἐν τῆς ἀναβολῆς ἄξιος, ὁ τότε πλείστον τοῖς πάσι καὶ τιμώμενος καὶ περιθλεπόμενος, καὶ παρὰ τὴν ἀγροὴν γέοιτο, ἐγκαλλωπισματι καθοπερὶ περιθλέμενος τὰς σπυρίδας, ἀπεμβολεῖν τε ἀνεύθεσε, καὶ ὅσον γε ἀποδίδουσι ἐκάστῃ προσεποδύλωσεν ἵν' ὁ δὲ ὡς ἐν τοῦ συνήθους πᾶς τις ἂν τῶν ἐγγυρίων ἐπέρωσε, πλείον τὸ τίμημα κατ' ὑπερβολὴν ἀπαιτῶν, γλεύεις τοῖς παρατυχοῦσι ἀφορμὴ καὶ γέλωτος γίνεται. Ὁ μὲν οὖν, Τί ληρέεις ; ἔφασκεν, ἀνθρώπε, ὁ δὲ, Παραπαίεις, καὶ τὰς φρένας ἐγκένυψαι ἄλλος δ' ἄλλο τι ἐπετώθησεν ἄλλοθεν ἔνοιοι δὲ ὁ καὶ κουδύλου ἐπέειπεν, καὶ κατὰ κόρησ ἐπέπαιζον, εἰώθεσ ὃν τοῖς ἀγοραίοις τοῦτο καὶ εὐγλυσι τῶν εὐηθεστέρων κατειρωνεύεσθαι, καταμωκάσθαι τε τῶν παρατετραμένων τὸ φρόνημα, καὶ τῶν οὕτω λεγομένων κρονολήρων, τῶν παρασεσαλευμένων διμαδῇ κατεπαίρεσθαι, τῷ τε τῆς ψυχῆς ἀλογωτέρῃ ἐπιδιαχεισθαι σφισι καὶ οὐχ' ὅτι γε μουσὶ καὶ νεύροις ἐκλύεσθαι καὶ ἀσκητὰ πῶς ἐπικαγγάζειν, ὡς ἀποκρουρίζειν καὶ θάκρυα ἄλλ' ἐπαφίεναι τοῖσι καὶ χεῖρας, καὶ ῥοπίζειν ἀνέτως, καὶ ἀπλῶς τὴν ἀποτυχίαν διαπρίζειν τῆς φύσεως ἢ τὴν τῆς διοργανώσεως, εἴγε δὲ καὶ τοῦτο τύχοι συμπεσόν ἀμείλωσιν.

Ἐφ' ἱκανὸν μὲν οὖν ὁ σπουδαιότατος ἐνεπαίετο, καὶ ὁ τὰ πάντα κόσμῳ ἐθην κακείθεν διωρεῖτό τε καὶ ἀπωθεῖτο καὶ παραλόγως ἐστίετο, μᾶλλον δ' αἰτὸς τὸν ἀόρατον ἐμάστιζε δυσμενῆ· ὁ μὲν γὰρ τοῦ Δεσπότητος τραχηλιάσας, ἐλειυῶς πέπτωκεν ὁ δ' οὕτωσὶ μετριάζει καὶ εἰς τοσόνδε ταπεινώσας αὐτὸν, εἰς οὐρανοὺς αὐτοῖς πέφθακε, θαῦμα καὶ αὐτοῖς Ἀγγέλοις γενόμενος. Ἄλλ' ὁφέ δήποτε τῶν πάλαι τις οἰκετῶν, ἐνιδῶν τοῦτω περιεργότερον, καὶ τὰς ὄψεις ἐπέσας ἐπιμονώτερον, τοῦτον ἐκείνον ἔγνωκεν εἶναι, οὗ τῶς τοῖς προσπολοῖς συνετάκτο. Παρ' αὐτὰ γοῦν καὶ πλούτου ἀξυμιμνήσκετο, καὶ ὁσῶν ἀνελογίζετο, τάχα δ' ἂν καὶ τὴν πρὸς τὸ εἰλωτικὸν εἰμένεσ αὐτοῦ καὶ γαλίνοιον παρεισευκλείη τῷ λογισμῷ, καὶ γοῦναι πάντως ἐπελογίζετο, καὶ ἐναντία γε ὁ φασὶ περιτυχόντι τῇ θαίμονι εὖνοεῖν. Χρηστὰ γοῦν οὕτως ὁ χρηστός ἐκείνος τοῖς τρόποις οἰκέτης ἐνοσηθεῖς (εἰώθε καὶ γὰρ τοῖς ἀρχουσί, ὡς φασὶ, συνενομοιοῦσθαι τὸ ὑποχείριον) ἀδισκρίτως ὅπουσιν ἐπὶ ταῖς σπυρίσαι ἀπείετο καταβαλόμενος, καὶ ἐπε χριστήσας ὡσπερ τοῦ συναλλάγματος, μολις ἀπὸλλάζει πραγμάτων, τὸν ὑπὲρ τοῦ ἀπραγμόνως ζῆσαι πλείεστα πάνυ τῶν πραγμάτων ἀποβαλόμενον. Καὶ γοῦν ὁ πρὸ τοῦ πλείεστοις ὅτι τοῖς ἱπποταῖς παραπεμπόμενος, μονώτατος τὴν Δαμασκὸν ἐξῶν, παλινόρως βαδίζων ἀνέλευξεν· οὐδὲ γὰρ ἂν ἐπανήλθε μή τὸ κατ' ἐντολήν ἐκπλήσας, καὶ οὕτω γε τυχὸν εἰς μακρὸν ἄγαν ὑπερημέρησε· θάττου γὰρ ἂν περιῶν καὶ πρίζομενος οὕτωσὶ πολλοῦ τὰ φαυλότατα ἐκτιθέμενος τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν, ἢ τοῦ πνευματικοῦ Πατρὸς ἀτελεῆ παρήκε τὴν ἐντολήν· Πλὴν ἄλλ' ἐπαυήκε τροπαιοφόρος καὶ ὑπέροφρον, γενναῖως καταπαλαῖσας ἀντίπαλον.

Ἄλλ' ἐλδέχεται ἡμᾶς ἕτερον, οὐκ ἂν εἴποιμι ἀποπτώματος τρόπαιον, ἀλλ' ἐκ μικροῦ τινος τοῦ συμβάματος μέγα

ubi easdem nimio indicans insigniter illuditur

et a famulo quondam suo indicatum pretium tribuente, liberatur.

D
A. CONST.
ACROPOL.

E

F

A. CONST.
ACROPOL.

A μέγα λίαν ἀρίστευμα. Μοναχῶ τινε τῷ Μακαρίῳ μὲν ἀγγιθῆναι ἐτυγγανέτην οὔτε, ἀδελφῶ δὲ ἦσθαι ἀλλήλων, καὶ ἐφρονεῖν τῶν ἀδελφικῶν οὐχ ἦτρον γὰρ ἐκ προαιρέσεως συνηπτέσθην τῷ πνεύματι ἢ τοῖς σώμασιν ἀπὸ φύσεως. Τοῦτων ἄτερος ἐξ ἀνθρώπων γενόμενος, μικροῦ νεκρὸν κατέλιπε θάτερον· τῇ γὰρ συμφορᾷ κατὰ κράτος ἐκεῖνος ἐκλυτικῶς παρακλητόρος οὐ προσέτετο, παρανέτας οὐ παρεδέχετο, καθάπαξ δὲ πρὸς πάντα λόγον τὴν ἀκοὴν ἀποκλείετο. Ἀλλὰ πρόσσεισι τούτῳ μετὰ συγκοῦς ἄλλους, καὶ ἡ συμπαθεστάτη ψυχὴ ὁ γλυκὺς Ἰωάννης, ὁ καὶ τὴν ὄψιν ἰδοὺς, καὶ τὸν λόγον πραῦς, καὶ ἐπιεικῶς αἰδέσιμος κατ' ἀμειψότερα, καὶ δὴ ἐπειράτο τῆς ἀκηδίας ἀναλαμβάνειν. Τί μὲν μὴ ἀνευρίσκων παρ' ἐαυτοῦ ἱκανὸν παρεκκλίσαι ψυχῆν; τί δὲ μὴ παρὰ τῶν γραφῶν ἐπισυνείρων, πρὸς τὸ κατασχεῖν τὸ πάθος παραμυθίσασθαι; Πάντα κἀλων, ὁ φασιν, ἐπὶ τὸ ἀνῶσαι κενήθηκεν· ἀλλ' ἴν' ὡσπερ ἀνδραγαθίαν προσομιλῶν ἢ περιζῶον ἀδάμαντα; Ἀνανήθει μόγις ὁ μοναχὸς κοιταίνει γὰρ ἐνδελεχῆς καὶ πέτραν ῥοαίς, καὶ ἐν ἐαυτῷ γίνεται καὶ εἰς συναίσθησιν ἔρχεται καὶ γοῦν, Εἴ με βούλει παρακληθῆναι φασιν, καὶ εὐθυμότερον ἐθέλεις θεάσασθαι, ἄγε σύνθεε τι καὶ μελόδησον, ὥσπερ ἂν ἐμαυτὸν κατεπαύων τὰ ἐκ τῆς συμφορᾶς πάθη κοιμίζοιμι, ἄττα μοι τὴν ψυχὴν ἐκβαίνει, καὶ δεινῶς τραβάει τὸν λογισμὸν, καὶ τὴν καρδίαν ὡσπερ καταδάρδαπτει μου.

B Καὶ ὅς, Καὶ πῶς ἂν τὴν πατρικὴν ἐντολὴν περιύδοιμι, ἀπάξ ἀπλῶς ἐπισκήψασαν ἀποστρέφασθαι ἅπαν γε τοιοῦτον καὶ μελέτημα καὶ ἐνέργημα. Ὁ δὲ μικρὸν ἴσθι τὸ τῆς παρακοῆς ταύτης ἀμπλάκημα, πρὸς τὸ ἐκ τῆς ὑπακοῆς τῆσδεκα-ὀρθῶμα· ψυχῆν οὐκ ὀδυνωμένην παρακαλέσεις, ἢ μᾶλλον ἐκλείψουσαν ἐφέξεις, καὶ μικροῦ δεῖν ἀποχορμῆν συντιθήσεις, ἢ καὶ ἐπανασώσεις τῷ σώματι. Ὁ δὲ Ἰωάννης καὶ αὐθις ἀνένευε, καὶ αὐθις αὐτὴν ἐντολὴν προσβάλλετο· ὁ δὲ πολὺς καὶ ἄλιον ἐνέκειτο, καὶ φορτικώτερος ἐπετίθετο, λιπαρῶν, ἀναγκάζων, μελίσσων ἐκδιαζόμενος, τί μὲν οὐ λέγων; τί δὲ μὴ πράττων; τῶν ὅσα δυσωπεῖν οἶδεν ἀνθρώπων ἀκριβεστάτην ἐν ἐαυτῷ τὴν τῶν Λιτῶν εἰκόνα διετύπου· καὶ ὅποιός ὁ προσομοιάσας ταύτας ἐνέγραφε, τοιαύτας ἐκεῖνος ἀντικρὺς ἐξικόνουζεν, εἰπέ τις ἂν εἰ παρέτυγεν, ὡς ἀκριστες οὕτως τῶν τῆς ῥαψωδίας οὗτος ὑπεκριτής, "Ὁ δ' ἀκαμπῆς καὶ οὕτως ἴν, καὶ ἀνένδοτος διέμενον εἰς τὸ παντελές, τῆς ἐντολῆς αἰὲ μνημονεύων καὶ προτείνων διαπαντός εἰς παραίτησιν, καὶ μὴ ἂν γε τῷ τρόπῳ ἀπισχυρίζομενος ἀθετῆσαι, ὡς ἐνθύνειν τὴν σωτηρίαν ἀπειδεχόμενος. Καὶ ὅς, ἔκτρον μὲν ἄλλως τῷ πάθει γενόμενος, Ἐπὶ δὲ τῇ ζήτουμένῳ καὶ λίαν ἐμπερόνως διασκεπτόμενος, νουνεχῶς ἀπάντων καὶ διομιλῶν συνετώπτα· Ὑφέξεις, φαίη, τῆς ἐμῆς ἀπειδίας ἐν καιρῷ κρίσεως τὸ κατὰ κρίμα, οἷσθα δὲ ὅποσα τοὺς ἀκηδιῶντας οἱ πατέρες καταδικάζουσιν· οὐδὲν γὰρ τῶν ὅσα πλάζεται παρ' ἀνθρώποις ἱκανὸν τυγγάνει μοι πρὸς παρακλήσιν, οὐκ ἐντευξίς, οὐχ ὑποθήκη, οὐ προστάτων πατῆρ, οὐ παραμυθούμενος ἐπιτήδειος, οὐ φίλος ὀρόμενος, οὐ συγγενὴς ἐφιστάμενος, συνελῶν εἶποι τῶν ἀπάντων οὐδὲν· πάντα γὰρ ἐξίσως ἀπέστοχμαται, πάλαι μὲν ἀποταξάμενος, νυνὶ δ' ἀληθῶς βδελυξάμενος. "Ἄγε γοῦν, Πάτερ σεδάσμιε, διὰ λόγου μοι προσένεγκαι φάρμακον τῆ δεξιωτάτη σου γραφίδι ἐμπλαστῶν τινα θεοραπευτικῶν ἐπισκεύασον, ἢ τις ἀνακαλέσεται πρὸς ὑγίειαν, καὶ μοι τὴν ψυχὴν παρακαθήξει τῷ σώματι, λειποθυμῶντι, καὶ μικροῦ δεῖν ἐν ρισίν αὐτὴν φέροντι, καὶ ὡσπερ ἐξαποπνέοντι. Ἴσθι γὰρ ἴσθι ὡς ἐν ἀπορήτῳ τὰ τοῦ πράγματος κίεσται, καὶ οὐδοποσοῦν ποτε φωραθεῖς τῷ γέροντι· διὰ γὰρ σὺ νυκτὶ οὐκ ἔχοιμι, καὶ προορώμενος αἰὲ, περιεκαλύπτουμι τὸ συντιθὲν καὶ συστέλλουμι.

C Πείθει τούτοις τὸν συμπαθῆ, μελίσσει τὸν οἰκοθεν εὐεκτην, ἐφέλλεται πρὸς ὃ καὶ βεβούληται τὸν πᾶσι τότε εἰς αὐτὸν ἴκων ἐνέντεχον τε καὶ ἐμμετάφωρον. Συντίθησι τοῖς τρωπάριον, οὕτῳ γὰρ ταχθὲν ἐκεῖνον τὰ τοιαῦτα καλεῖν, οὐκ ἄλλως θέον εἰπεῖν τρωπάριον, οὐ πολύστιχον μὲν, πολυδύναμον δὲ· ὃ δὴ καὶ ἐμμελέστατα μελῶδει, τὴν πρώτῃν οὕτως ἀρμονίαν ἀρμολύμενος (βούλει περιθεσθαι)

Πείθει τούτοις τὸν συμπαθῆ, μελίσσει τὸν οἰκοθεν εὐεκτην, ἐφέλλεται πρὸς ὃ καὶ βεβούληται τὸν πᾶσι τότε εἰς αὐτὸν ἴκων ἐνέντεχον τε καὶ ἐμμετάφωρον. Συντίθησι τοῖς τρωπάριον, οὕτῳ γὰρ ταχθὲν ἐκεῖνον τὰ τοιαῦτα καλεῖν, οὐκ ἄλλως θέον εἰπεῖν τρωπάριον, οὐ πολύστιχον μὲν, πολυδύναμον δὲ· ὃ δὴ καὶ ἐμμελέστατα μελῶδει, τὴν πρώτῃν οὕτως ἀρμονίαν ἀρμολύμενος (βούλει περιθεσθαι)

gens facinus. Beato viro vicini habitabant fratres duo, fraterna inter se caritate conjuncti; nec enim minus sibi conjungebantur spiritus eorum ex proposito similitudine quam corpora ex natura. Horum alter sublatus e vivis alterum pœne mortuum reliquit: nam is calamitate ista prorsus victus, non admittebat consolatores, non recipiebat hortatores; sed cuicumque rationi aures penitus suas occluserat. Post alios ergo plures, ad eum quoque accessit illa compassione plenissima anima Joannes, vultu hilaris, sermone suavis, et utroque venerabilis, conabaturque mœrorem eximere. Quid autem non excogitavit quo ejus animum ad se revocaret, quid non contulit ex sacris Scripturis quo passionem consolando leniret? Omnem, uti dicitur, lapidem movit; sed nihilo plus proficiebat, quam statuae colloquens vel adamantem terens. Tandem tamen (nam etiam gutta cadens assidue petram excavat) rediit utcumque ad sese monachus, sibique ac sensui restitutus; Siquidem, inquit, consolari me velis; age, compone melos aliquod, quod memetipsum succinendo dolores infortunii mei leniam, qui in animam meam incurrentes, intellectum conturbant, et cor meum quodammodo depascuntur.

44 Cui Joannes: Et qua, inquit, ratione fieri poterit, ut Patris mandatum transgrediar, absolute jubentis abstinere a quocumque ejusmodi cogitatu vel opere? Levis, respondet alter, hæc inobedientiæ culpa, respectu utilitatis e converso provenientis: animam enim mœrentem consolaberis, seu potius retinebis deficientem, ac pœne jam egressam conservabis vel etiam corpori suo restitues. Abnucebat nihilominus Joannes et iterum prætendebat datum sibi præceptum; nec instabat minus alter, graviterque incumbere supplicando, cogendo, blandiendo; nihil non dicendo. nihil non faciendo, quo persuaderi homini posse credebat, genuinam ipsarummet Litaniarum seu Precum imaginem in se exprimens qualesque representavit is qui primus eas fecit, tales assimilavit, ut dici posset tamquam ipsemet optimus poematis imitator. Verum ad hæc etiam obfirmatus Joannes persistebat immotus, semper memor præcepti, ipsumque in excusatione prætendens, quod nulla ratione posset infringere, quia per illud salvandum se sperabat. Sed alter, et jam ante mentis impos præ dolore, et tunc in unum quod quærebat toto incumbens ingenio, prudenter omnino ac sapienter; Reddenda tibi erit, inquit, in die judicii ratio hujus mei mœroris: scis autem quomodo condemnentur a Patribus, qui mœrentes afficiunt injuria. Quidquid hactenus adhiberi ab hominibus potuit, nihil ad solatium meum valuit, non deprecatio, non pollicitatio, non præcipientis pater, non familiaris consolans, non amicus invisens, non cognatus præsens, ut uno dicam verbo, nihil omnino: omnia enim æqualiter aversor, quæ et jam pridem dimisi et nunc plane abominor. Eia ergo, Pater reverende, stylo tuo elegantissimo applica mihi sermonis pharmacum, velut emplastrum quoddam salutare, quo sanitatem recipiam et anima retineatur in corpore jam deficiente, ipsamque, ut ita dixerim, in naribus habente, tantumque non expirante. Scias autem, et certo scias, fore ut res tota occulta inaneat, neque unquam ad notitiam senis deferatur: hoc enim mihi curæ imprimis erit, semper provisuro, ut quod compositum fuerit occultum et arcanum habeam.

45 His vincit hominem misericordem, demulcet sua natura flexibilem, et ad quod vult, trahit per se ducibilem. Componit ergo Joannes Troparium, sic enim istiusmodi solent nec aliter debent appellari: Troparium paucorum versuum, sed multæ energiæ plenum, quod etiam suavissime canit, secundum harmoniæ vere primæ tenorem: estque (si lubet aude

D
Ut consoletur
inconsolabilem,

E
adduci non
potest illo
modo ad
componendum
carmen,

id enim
semper cau-
salus: a
moderate
virtutum esse,

F

tandem
multis ra-
tionibus per-
suasus Tro-
parium em-
scribit:

dire

D
A. CONST.
ACROPOL.

A dire) hujusmodi. Humana omnia vanitas, quæ post mortem non existunt. Non permanent opes, non comitatur gloria, subsequens enim mors omnia ista facit evanescere. Quapropter immortalis jam Christo clamemus: Requiem dona translatis hinc illuc, ubi omnium salus est. O quantæ sapientiæ plenæ sunt hæc paucæ syllabæ? paucæ, inquam, syllabæ respectu amplissimi quem continent sensus: qualem Philosophiæ latitudinem, hoc definito ac memoratu facile dictum! Universim ostendit, planeque demonstrat, et absolute concludit, nihili faciendam vitam, nihili præsentia hæc æstimanda esse. Similia dixisset etiam is, qui omnium sapientissimus declaratus est Salomon, et dixisset ei, quam cœlitus adeptus est, sapientiæ consona: dicta autem, ut admiranda, fuissent usum Proverbii sortita, non tamen prorsus consona verbis ejus vitæque dixisset, motus reverentia doni exinde, sicut ipse testatur, procedentis, ut taceam passionum omnium humanarum, potius dixerim irrationabilium compressionum. Beatus hic certe et vere perfectus homo fuit, qui sibi omnino conscius erat, collateralalem Deo sapientiam non quidem petiisse palam, sed vere accepisse, etsi non propalaret quomodo eam accepit; utpote jactantiam oris usquequaque declinans; quam id tamen verum esset sermone simul et opere declarans. Prorsus enim aversus a mundo et omni affectu irrationali superior, atque ut verbo absolvam, æque faciendo ac speculando philosophari edoctus, omnia simul contempnebat et nihili faciebat omnia: quippe qui temporalia et terrena cuncta potius non esse quam esse credebat; atque illius præcipui boni dumtaxat cupiditate flagrabat, quod supra nos est atque ineffabile, et per quod universa quæ sunt suam habent vel accipiunt essentiam.

hinc acerrime a moderatore reprehensus et expulsus

46 Sed o repentinum casum! aut potius, Euge præclaram Beati nostri exinde probationem! qua manifestius debebat monstrari, quam subtilis et quam promptus esset ad Patris sui spiritualis mandatum, quantamque obedientiam ei deferret. Canenti præter expectationem supervenit senex, verba audit, rem intelligit, indignatur ut contemptus. Ingreditur ergo ira tumens et plenus furore ac veluti meram bilem spirans: neque intueri eum voluit, sed plane aversans serioque repellens, vix demum verbo, eoque acerbitate pleno, dignatur mœrentem: Ita, o miser, præcepti oblitus es? Hæccine promisisti? Hæccine elegisti, quando renuntians mundo, cogen- te nemine accessisti ad nos? Non meministi, quot quantisque rejicientibus te, eo forsitan quod murum tuorum pravitatem intractabilitatemque introspicerent, solus ego te (quod utinam non fecissem!) susceperim in discipulum, mea te instructione dignatus? non sane in spes ejusmodi ac talem finem: non profecto, per ipsam vitæ monasticæ Regulam: non, per ordinem illum pulcherrimum quem a principio observarunt, qui vere solitudinem elegerunt: non, per speciosissimam clarissimamque nigredinem habitus, venerabili Pachomio de cœlis monstrati: sed ut te prout oportet corrigerem, et omnem qua inflaris tui æstimationem subigens, per viam salutis sine offendiculo transeundam deducerem. Nunc autem deceptum me video lavando æthiopem, et cancrum docendo recti gressus rationem, ac lignum tortum erigendo, aut si quid aliud difficile mutatur, contra naturam tentando. Quapropter in derisum factus sum, quadratque in me proverbium, quo plerique utuntur contra eos quialiquid imprudenter ac stulte aggressi sunt: Etenim cœpi facere, quæ per- fici non poterant, et super aquas scribere volui. Nunc ergo exi statim, discede a me, vade post per- versam cogitationem tuam.

47 Joannes vero prostratus humi flebat incon-

καὶ ὁ, Πάντα μεταίτιος τὰ ἀνθρώπινα, ὅσα οὐκ ὑπάρχει μετὰ θάνατον. Οὐ παραμένει ὁ πλοῦτος, οὐ συνοδεύει ἡ δόξα· ἐπιλήθων γὰρ ὁ θάνατος, τὰυτα πάντα ἐξηκύνισε. Διὸ Χριστῷ τῷ ἀθανάτῳ βοήσωμεν· τοῖς μεταστάτας ἐξ ἡμῶν ἀνάπαυσον, ἕθρα πάντων ἐστίν ἡ σωτηρία. Ὁ πόσις τοῦτο γέμει φιλοσοφίας τὸ βραχυσύλλαθον! βραχυσύλλαθον γὰρ, πρὸς ἣν παριστάται πλατυκῶς ἔγνωσαν· ὡ πόσις σοφίας κύβη μεγάλην ἔχουσαν τὸ εὐδαιμόνιστον τοῦτο καὶ ἐμνημόνευτον! Γενικῶς ἀποσείνεται, ἠλικίως ἀποδείκνυσε, σιμνῶς ἀναγκάζει, μηδὲν ἠγεῖσθαι τὸν βίον, μηδὲν τὰ παρόντα λογίζεσθαι. Εἶπέ πού τὸν αὐτοῦ λόγῳ καὶ Σολομῶν παραπλήσια, ὁ πάντων μετὰ πάντων μεμαρτυρημένος σοφώτατος· καὶ εἶπε μὲν ἄλεια τῆς ἡσυχίας καὶ σοφίας, καὶ ἐγνωμοδότησεν ὡς θαυμάσια· ἀλλ' ὅσμενον διαπαυτὸς συνοδῶ τοῖς λόγοις καὶ τὰ τῆς διαγωγῆς ἐπεδείξατο· αἰδοῖ γὰρ τῆς ἐκείθεν ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος μεμαρτυρηκε ὄρεας, παρὶχι μὲν λέγειν παθῶν ἀνθρώπων ἢ μᾶλλον ἀλογωτέρων κατὰσχισεν. Ὁ δὲ γε μετὰ τὴν οὐτοσί καὶ τῆς αἰλικίως ἀνθρώπος, ὅτι καὶ διὰ πάντων ὁμολογῶν διετέλεσεν ἑαυτῷ, ὁ τὴν πάρεδρου Θεῷ σοφίαν οὐκ ἀτήσας μὲν φανερώς, εἰλικρῶς δ' ἀληθῶς, εἰ καὶ μὴ εἰεῖπεν ὡς εἶληκε, πάντα πως ἐκκλίνας περιέσθαι μεγαλοφρονούντων τῷ στόματι, καὶ λόγοις ὅπως ἀληθῶς ἔχει καὶ στάσεως ἐγνωμάτευσε, καὶ ἔργως αὐτοῖς διεγλύτασε, καθάπαξ τοῦτον ἀποστοχεῖς, καὶ παντὸς ἀλογοτέρου πάθους ἀνώτερος φυλάσσει· ἀπλῶς τε εἶπεν κατὰλληλα τῇ θεωρίᾳ τὰ περὶ τὴν παλαιὰ ἐφελουσόμενον, ἀπαντ' ὁμοῦ περιφρονήσας καὶ τοῦ μηδενὸς ἀξιώσας, ὡς οἱ οὐ μᾶλλον ἢ ὃν λογισάμενος, ἀπαν ἡμῶν γόνων τε καὶ γόνων, οὐδὲ μόνου καὶ κυρίως δυοῦ, τοῦ ὑπὲρ ἡμᾶς ἐκεῖνου καὶ ἀπρόβητου, παρ' οὗ πᾶν ἐσχηκε ἢ λαμβάνει τὴν ὄντως, διάπτωρον τὴν ἔξωθεν ἐσχηκῶς.

E

F

X

Ἄλλ' ὡς περιπτώματος ἀφρονίου! ἢ μᾶλλον εὐγε τῆς ἐνθέου λαμπρῆς δοκιμασίας τοῦ Μάκαρος! δι' ἣς ἐπιμᾶλλον ἐφανείσαι τὸ εὐπειθὲς κρελλε καὶ εὐχόου ὑπόσου εἰς τὸν πνευματικὸν κύβη πατέρα, καὶ οἴαν ἐπέκτατο τὴν ὑπόταξιν. Ἐφίσταται οἱ παρὰ προσδοκίαν μελωδοῦσι ὁ γέμων, ἀκούει τῶν λόγων, συνίστι τοῦ ἔργου, ἐκείνεται περιφρονήθει. Εἴσεισι γούν ἡμῶν θυμῷ καὶ πλήρως ὄρηξε, γόλου ὡςπερ ἀποπνέου, καὶ μὴ δ' ἐνιδεῖν δῆθεν ἐθέλων· ἀλλὰ τελῶς ἀποστρεφόμενος, κἄν ψυχῆς τοῦτον ἀποποιούμενος, ὅψι δὲ ποτε καὶ μόγις λόγου καὶ λόγου μεστοῦ πικρίας κείωσεν. Οὕτως, ἄθλιε, τῆς ἐντολῆς ἐπιλάθῃ; ταῦθ' ὑπέσχο; τοῦτα προείλου ὅτε τοῦ κόσμου ἀποκισχύρησαι, καὶ παρ' ἡμᾶς ἀναγκάσαντος μηδενὸς γέγονας; οὐκ οἶσθα ἐφ' ὅτι σε προσεῖλκε θείλας; Οὐ μίμνησαι πόσων σε καὶ οἴων οὐ προσδεχομένου, τὸ τοῦ τρόπου τάχα κατοπτεισάντων σκαίου καὶ δυσάγωγου, μόνως ἔγω γε προστάκτην, ὡς εἶθε μὴ ὡς γέλου, καὶ μαθηταῖς κείωσα, οὐκ ἐπὶ τοιαύταις ταῖς ἐλπίσιν, οἷα ἐπὶ τοιούτῳ σκοπῇ, οὐ μὲν τὸν μονάχων ἱερωτάτους θεσμοῖς, οὐ μὲν τὴν συνηκθῆσαν ἀρχῆθεν εὐταξίαν, τοῖς πρὸς ἀλήθειαν τὸν μονάχα βίον ἀελομένοις, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν πολιτείαν ἀσπασαμένοις, οὐ μὲν τὴν ὀρθοῦσαν ἀνωθεν x Παχωμίου τῷ θεσπεσίῳ φαιδρωτάτην ταύτην καὶ λαμπροτάτην μελανειμύνησιν· ἀλλ' ἐν ὡς θέου σε καταρτίσαιμι, καὶ σε φυσιοῦσον καθυποτάξας ἅπασιν οἴσιν, ἀπροσκόπτως τὴν πρὸς σωτηρίαν διαδιδάσκων καθοδηγῶσαιμι. Νῦν δ' ἀλλ' ἔλαθον ἑμαυτὸν ἀποσμήγων αἰτίονα, ἢ καρῖνον βραδίειν ὅβρα μεταμαυθάνειν ἐκείκόμενος, ἢ ἕλλον σκαμδὸν ἀπειδηῖται πειρώμενος, ἢ εἴτι γε ἄλλο τῶν αὐτῶθεν δυσμεταδλητῶν, καὶ ἀπὸ φύσεως μεταποιῆσαι κατεπεργόμενος· εὐθην ἂν καὶ εἰς παραδολὴν γενοίμην, καὶ ἢ παροικίᾳ καθηκόντως ἐπίρρηθῆν μοι, ἢ κατὰ τὴν ἀφρόνως τι καὶ μάτην μεταχειριζόμενον ἐπιγέρειν οἶσασιν οἱ πολλοί· [καὶ γὰρ ἀνεκτότατος ἐπικεινήρικα, καὶ ἐπὶ ματαίοις ἐσπούδακα, καὶ ὡς ἀληθῶς καθ' ὁδῶτων γράφειν τεθέληκα. Ἄλλ' ἐξέλιθε τὸ τάχος, ἀπ' ἐμοῦ γενοῦ, καὶ τῆς σῆς ὀπίσω ποιητὰς δικαιοῖας πορεύηται.

Ὁ δ' ἀπαράκλητα ἐθρήνηε πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὴν κίτην τε ἐξηγόρευε,

A. CONST. ACROPOL.

A ἔκχρησεν, καὶ πλείστα ὑπὲρ συγκλήμας ἐδήτετο. Ὁ δ' αὖ γέρων, σοβαρὸς ἴστατο, συγκλήμας κατατείων τοῖς λόγοις, μάλλον δὲ μικροῦς ἐπισυνείρων τοῖς χλευασμοῖς· τέλος τῆς χειρὸς τοῦδε λαβόμενος. Οὐδὲν τὸ ἀπὸ τοῦδε σοὶ τε καὶ μοι κοινόν, ἔφησεν, ἄνθρωπε· ὅπερ γοῦν σοὶ καὶ βουλιζομένου, ἀπὸ ἐξέρισον ἐπὶ τούτοις. Ἀλλὰ τίς ἂν ἐντεῦθεν ἐκγράσειε τὰ δάκρυα, τὸν κοπετόν, τὴν κατῆφειαν, τὸ τῆς ψυχῆς πάθος, τὴν τοῦ σώματος τῆξιν, τὸ ἀφόρητον πένθος, τὸ ἀπαράκλητον ἄλγος; Οὐκ οὕτω πάλαι πέπονθεν ὁ Ἀδάμ τῆς Ἑδέμ ἐξώσθεις, ὡς γὰρ οὗτος ὁ μὴ ματαίᾳ κατ' ἐκείνου ἐλπίδι κλαπείς, ἀλλὰ συμπαθείς τῇ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὑπὸ χθίνας, καὶ τῆς τοῦ πατρὸς ἐστίας ὑπὲρ φιλαδελφίας ἀπελάθεις. Ἀλλὰ μή τις εἰς νοῦν ἔπεισιν (εὐρετακὸν γὰρ ἰ ἀνάγκη, καὶ πως δὴ τὸ βιαζόμενον πολυμήχανον) ὡς εἰ τοὺς προύγοντας τῶν μοναχῶν προσώπων καταδυσωπίσεις, καὶ πρέσβεις σφίσιν ἀποχρήσαιτο πρὸς τὸν γέρωντα, ἱκέτας τε σιδεσόμενος προσάλοιτο, ἰλεῶν αὖτις ἂν ἐκαστῇ θεῷ, καὶ τῆς προτέρας μαθητείας καταξυνείειν, καὶ τῆς ἐντεῦθεν σωτηρίας οὐκ ἀστοχῆσαι.

Τούτου δὲ καὶ ποιεῖν καὶ ἀπίσαι οἱ σεμνοὶ καὶ δεσπέσοι γέροντες, ὡς ἂν δὴ τὸν παιδεύτην τῆ μαθητῆ καταλάξαιεν καὶ τὸν υἱὸν ἐπαυχάροεν τῆ πατρί. Ἀλλ' εὐρέκεται καὶ οὐδάμνητος ἐκείνου σκληρότερον οὐδὲν γὰρ ὅτι

B καὶ παρεδέχετο, οὐδὲν πως διεμειλίσσετο. Ὡς δὲ σφοδρῶς ἐνέκειντο, καὶ βαρυτάτοις αὐτὸν ὑπὲρ τῆς ἀσυμπαθείας ταῖς ἐπιτιμίαις ἀπεδείκνυον ἀνεγόμενον καὶ μετῴσιν ἡπερ ἐκ τῆς * παρχικίας ἐκείνου (ἐξὸν γὰρ ἔφρασκον [θευτέρᾳ] ἐντολῇ τὸ τοῦ μαθητοῦ διορθώσασθαι πταίσμα ἐσχηγῆς ἀμαρτίας, μᾶτε μὲν μετνοῦντα προσέειπαι, μᾶτε τὴν ὑπὲρ τοῦ ἐπιλήματος εὐθύνην παρχικῶν) οὗτος ὑπολάθει, Ἀλλ' εἰ παρθεῖν ἐθέλει τὴν τῆς πρώτης παρθέσεως ἐντολῆς, τῆς δευτέρας δεῦρο δὴ γενέσθαι ταύτης ἐκπληρωτὴς ἵδαν τὴν λαύραν περιελάττω, καὶ τὰ τῶν οἰκιδίων, ἃ δὲ κλυθῶμεν ὑ σωτήριον, σαρωσάτω τὰ λύματα. Τοῦθ' ὡς ἴκυσαν, ἀπεστράχθησαν τὰς ὄψεις καὶ οὐχ ἔστην μετ' αἰσχύνης ἢ βλάβου ἀπίσαν, τότε τοῦ ἀνδρὸς σεμνοῦ καὶ περιτόξου ἀναλογιζόμενοι, καὶ τὸ τῶν ῥυπασιμῶν ἄγχι διενθυμούμενοι.

Ἀλλὰ τίπερ ὁ Ἰωάννης; Ὁρᾷ τούτους ὑποστρέψοντας (ἦν γὰρ ἐξήτε καὶ εἰσέθεσαν, πυθέσθαι τι χρυστὸν ἐκδεχόμενος, καὶ θερμῶς ὑπὲρ τοῦδε τὸν Θεὸν δυσωπῶν) τούτων καὶ προσώπων εἰθίς ἐρωτᾷ, τί τε ὁ πατήρ ἐθέλει, καὶ ὅτι γὰρ ὑπὲρ τοῦ ἀμπλακίματος διαπραχῆσθαι βούλεται. Οἱ δὲ τὴν μὲν πρώτην ἐξεῖπῶν οὐκ ἠνείχοντο· ἡσχύνοντο γὰρ τὸν σῦνδρα, τῆς τε ἐκ τοῦ γένους περιφανείας, καὶ τῆς ἐξ ἀρετῆς οὐχ ἔστην σεμνότητος. Ὡς δ' οὐκ ἀνίει ἀνερωτῶν, πρὸ τῶν ποδῶν τε πεσῶν, Ἐξείπατέ μοι Πατέρες· ἐδοῦσα, ἐξείπατέ τίπερ ὁ ἐμὸς θέλει πατήρ· ἔτοιμος γὰρ ἐκπληρῶσαι τούτῳ τὸ θελήτην, καὶ εἰς πέρας ἀγαγεῖν τὸ πρὸς βουλήτην. Μόγις δὴ τότε τὰ τῆς ἐπιτιμίας ὡς εἶχεν ἐκχρησίστην, τὰς ὄψεις ἀποστραφέντες, καὶ τὰ εἰκῆτα ἐρυθρίσαντες. Ἀλλ' ὦ καρδίε ἐκείνης συστριμμένης! ὦ τεταπεινωμένου πνεύματος! οἷς καὶ οὐχ ὅτι γὰρ Θεὸς τοῦτον οὐκ ἐξουδένωσεν ἢ σωτηρίας ψιλῆς κατηξίωσεν, ἀλλὰ καὶ λαμπρῶς ἄγχι προσέτατο, καὶ μεγαλοπρεπῶς προσεδέξατο, καὶ θαυμαστοῖς οἰοῖς ἠμεψέχτο γέραςιν. Οὐκ ἔρθη γὰρ ἀκούσας· καὶ λαβὼν μετὰ χεῖρας τὸ πτύον καὶ ἐπωμισάμενος κόφινον, ὡσάν δὲ καὶ ἐπὶ τῷ διακλυτῷ τούτῳ Θεὸν ὀρόντι καὶ αὐτόχρημα καταστάντι νοῖ, οὐχ ἔστην αὖτις ἢ ἐπὶ τῷ πατρὶ Ἰσραὴλ ἀνημολογοῦντο Δαβὶδ καὶ εἰκχιρότιστα ψαλμωδοῦν, ὡς ἀπέστρεψεν ἀπὸ ἄρσεων τῶν υἱῶν αὐτοῦ μοχλιχρότερον τε καὶ αἰσχροτέρων δηλοῦν βλαστημάτων, καὶ ὡς αἱ χεῖρες αὐτοῦ, ἐν τῷ κόφινῳ ἐδόουλεσαν. Διαγκλισάμενος οὖν τὰ πρὸς ἐκφῆρσαι ἕρσυνα, τῷ πτύῳ δὲ μόνῳ, ἀλλὰ καὶ χερσίν αὐταῖς διεχειρίζετο τὰ μολύσματα, καὶ πληρῶν τὸν κόφινον ἀνετίθετο.

C Τούτ' ἀκουσθὲν ὁ γέρων μειλίσσεται, καὶ ὁρμαίνεις ἐπίσταται, καὶ περιφῶς τῷ τραχίλῳ, περιεπτύσσετο συγγά, προσωμίλει ἰδέα· παλιωρόθεν τε ἄγχι, τέκνον ὑπὸ κλοῆς ἀπενάλει, καὶ θεῖον κατωνόμαζεν ἄνθρωπον· πλείστα τε ἐαυτὸν ἐκακάριζεν, οἷς ὅτι τοιοῦτῳ τῆν ἀρετῆν

solabiler, causam exponens multumque pro venia exoranda supplicans. Econtra senex stabat rigidus, increpantia verba in longum protrahens, seu potius proluxas invectivas colligens: denique manu seum apprehendens; Nihil, inquit ex nunc tibi ac mihi commune sit, o homo; quo volēs abito. Egreditur ergo: verum quis valeat explicare ejus lacrymas, planctum, gemitum, afflictionem animi, emaciatio-nem corporis, doloris intolerabilis et inconsolabilis tristitiæ acerbitatem? Non sic olim e Paradiso eje-ctus Adam luxit, quemadmodum hic, non vana ut ille spe deceptus, sed affectu fraternæ commiserationis supplantatus, et caritatis causa domo paterna expul-sus. Ut vero aliquantulum in se rediit (industria au-tem res est necessitas, et quisquis vim patitur multum contra molitur) Quid si, inquit apud se, primoribus monachorum supplex fiam, iisque ut legatis ad senem deprecatoribus utar, ut me priori disciplina dignetur, neque repellat a salute, quam inde expecto?

48 Dictum, factum. Abeunt venerandi illi et sancti senes, ut discipulum magistro reconcilient, filium reducant ad patrem. Sed adamante reperiunt duriores illum, nihil enim suscipiebat neque se patiebat emolliri. Cum tamen instarent veheme-nius, ostenderentque quod graviores pro sua inle-mentia daturus esset pœnas, quam pro inobedientia alter. Licebat enim, inquebant, iterato præcepto corrigere in discipulo quantumcumque gravis deli-cti lapsus; neque convenit non admittere peniten-tem, ac ne satisfactionem quidem qua pro culpa vellet explicare. Reposuit ille: Si primi præcepti trans-gressionem dissimulare me vult, age, secundum adimpleat. Circumeat Lauram totam et latrinarum sordes expurget. Hoc audito illi averterunt vultus, discesseruntque pudore prægravati, cum ex una quidem parte considerarent viri venerabilis hone-statem, ex altera vero obscœnitatem sordium cogi-tarent.

49 Quid porro Joannes? Vidit revertentes illos (ex quo enim ingressi erant, lætum aliquid ab iis se auditurum præstolans, ferventi ad Deum deprec-a-tioni instabat) et accedens interrogat; quid velit Pater, et quid pro delicto fieri jubeat. At illi primo non audebant rem el qui, reverebantur enim virum ob generis in eo claritatem, nec minus ob virtutis excellentiam. Ut ergo vidit nihil se interrogando proficere, ad eorum sese prosternens pedes, magna voce; Edicite, inquit, Patres, quid velit Pater meus: ecce enim paratum me ad mandatum explen-dum et quidquid voluerit executioni mandandum. Tunc rem, ut erat, exposuerunt, avertentes vultum et prout decebat erubescens. Ast o cor contritum! o spiritum humiliatum! propter quæ non solum non despexit illum Deum aut salute qualicumque digna-tus est, sed omnino magnifice et splendide eundem excepit, admirandis omnino præmiis ipsum cumu-lans. Etenim vix audierat verbum, cum mox appre-hensis manu scopis et cophinum humero suscipiens abivit, velut qui animo, Deum ubique præsentem vidente, et statim mandatum capescente, non secus quam de antiquo Israelis populo confitebatur David, hæc Psalmi verba opportune concineret. Avertit ab oneribus dorsum ejus, a gravioribus utique et magis pudendis sarcinis; et manus ejus in cophino ser-vierunt. Ferens igitur necessaria ad sordium expor-tationem instrumenta, non scopis solum sed etiam manibus easdem in cophinum collegit.

60 Audiit hæc senex, statimque emollitus, in occursum ejus velociter egreditur, colloque infusus deosculatur frequenter, allaqueitur dulciter, et dicta retractans appellat filium obedientiæ, divinumque hominem nuncupat; seipsum vero beatum prædicat, partim

D frustra se excusat:

tandem, senioribus inferioribus, recipitur hac lege,

E

ut latrinas totius Lauræ emundet,

F

quam lubens amplectitur:

Psal. 80, 7

* an παρακλήσις

y

hinc majori in amore et honore Directori est :

A partim quia praefectus fuerat tantae virtutis viro, tam magno, tam perfecto, tam incomparabili; partim quod submotis aliis ejusmodi munus ipse esset sortitus. Denique amplexibus ejus utcumque satiat, ingreditur cellam, laeva quidem manu dexteram ejus tenens, dextero vero brachio dorsum ejus circumdans; atque ex eo tempore illo utitur, non ut magister discipulo, neque ut filio pater, sed tamquam nobiliorum naturarum uni cum verecundia accedebat, vehementer ipsum honorans, et sicut conveniebat colens.

61 Quoniam vero non expediebat lucernam abscondi sub modio (neque enim parva haec calamitas erat fideli populo, profundis in tenebris oberranti, et graviter valde prolabenti) nec aequum erat omnino obstrui fontem (dum plebs Christiana verborum divinarum siti fatiscit, et extreme periclitans aegre spiritum ducit) age videamus qua ratione producta lucerna sit, et fluente copiosi fontis hujus reserato irrigata hereditas Christianorum, et divina plenitudo restaurata, Deo rebus nostris sapienter providente, et circa id satagente. Iterum enim libere egit Deus: non tamen sicuti Abrahamo tamquam in transitu apparuit intra tabernaculum, neque sicuti nepoti ejus Jacobo per luctam et pugnam se manifestavit; illam, inquam, luctam, quae comitum nostrae salutis magnum praefigurabat mysterium, exinanitionem scilicet et susceptionem, atque ejus qui susceptus fuerat ex ipsa susceptione deificationem. In quo sane natura nostra, ut existimo, extremis hisce temporibus visa est Israellem superavisse, quod eatenus incommutabiliter ac firmiter peccato inhaerens, congressa cum Deo sit atque ab eo assumpta, atque ex eo ipso per quod labi ac relabi debuerat non solum sanctificata (o tremendum mysterium! o prodigiis obstupescere faciens animam rationemque transcendens!) sed etiam deificata et ab omnibus creaturis adorata. Non tamen, ut dixi, ad eundem modum nunc libere egit (istae enim figurae erant alterius rei altiorisque providentiae) nunc autem per suam purissimam Matrem, illud scilicet divinum et non manufactum tabernaculum, ex quo prodiens inimicum superaverat, voluntatem suam significavit. Quoniam enim ex ipsa et per ipsam factus homo cum hominibus dignatus est conversari; per eandem, quam supra Angelos Archangelosque et omnes Virtutes honoravit, locutus est et manifestavit, quae volebat.

62 Ergo nocte quadam apparuit seni Deipara: et, Cur, inquit, hoc facis? Quare obstruis fontem, divinis sermonibus copiose scatentem; et luminare abscondis, ac lucem obumbrans, noctem efficis in meridie. Permite Joannem exurnare verbis Ecclesiam Dei; permite ut rectis eam dogmatibus stabilat, permite ut dissolvat perplexas intricasque pessimorum sophistarum objectiones, permite ut eorum sophismata et fraudes redarguat. Ad haec timore ac tremore impetus monachus exurgitur, Joannem advocat, et; Eia, inquit, vir Dei, data tibi ad meliora gratia libere ex nunc utere, exalta in fortitudine vocem, loquere verba divina, et compone sermones delapsa ex alto sapientia plenos: apparuit enim mihi generis nostri salvatrix, intemerata Virgo Maria, succensens mihi quia te impedivi, severeque injungens, ut tuo te arbitrio sinam agere. Ignosce igitur quod te cohibuerim, ignosce senili simplicitati. Econtra Joannes, non elatus animo, neque ullam omnino in se mutationem ostendens, sed in eodem statu permanens, atque familiarem sibi modestiam retinens, ipse potius ignosci sibi petit, et pro se ut oraret ad rem aggrediendam supplicavit.

63 Qualia vero exinde composuerit et quae scripserit, longi temporis prolixique sermonis opus fo-

επιστάτησαν, οὗτοι μέγιστοι, οὗτοι τελείω, οὗτοι τοῖς ἄλλοις ἀπαραμίλλω, καὶ οἷς δὴ τῶν λοιπῶν παραγωνισάμενος, τὴν ἡμερῶν αὐτῶν ἐκλήροισαν. Ὑπεὶ δ' αὐτάρκως ἔσχε τῶν ἀσπασμῶν, εἴσεισι τὸν οὐρανόν, τῆ λαῖα μὲν τῆς δεξιᾶς ἐρχόμενος, θατέρᾳ δὲ τῶν οὐπτῶν αὐτὸν διαγραλιζόμενος, καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου, ὡς ὡς μαθητῆ παιδευτῆς, οὗς ὡς πατὴρ ἐκνήσθαι γράμενος ἦν, ὡς τινὲ δὲ τῶν κρείττωνων φύσεων προσαναίγει καὶ δι' αὐτοῦς ἦγε, καὶ τὰ μέγιστα ἐτίμα, καὶ ὡς εἰκὸς ἐσεβάζετο.

D A. CONST. ACROPOL.

Ἐπεὶ δ' οὐκ ἐγγὺν ἐπιπλέον τὸν λόγον ὑποκεικρόσθαι τὸν μέδιδνον (οἷδὲ γὰρ οὐδὲ μέτρον πως ἐυθεθεῖν ἦν ἔξομια τῶ εὐσεβεί καὶ θεῶν συγκοῖσματι, ὡς ἐν βαθεί τῶ σκότῳ πλατωμένῳ καὶ δευῶ πάνυ προσπαλάσει) μήτε μὲν διαπαντός τὴν παρὶν ἀναλίπεσθαι δίκαιον ἐπιγγαγεῖν ἦν, τοῦ θεῶν λαοῦ δι' αὐτῶν θεῶν λειποψυχῶντος ἰσχυμάτων, καὶ τὰ ἔσχατα μικροῦ πένυτος τε καὶ κινδυνεύουσας, πῶς καὶ τίνα τρόπον ὅτε λόγους παρῆρασιζέται, καὶ τὸ ἀφθονον τῆς θεῶς ταύτης ἐυστομαῖται βέσμα παρῆρας, τότε χρησιμῶν καπορθεύει λάγος, καὶ τὸ θεῶν ἀναζῶσι πλήρωμα, Θεῶ τῶ σοφῶ τῶν ἡμετέρων πρηνουτῆ, καὶ τὰ κατὰ τοῦτο θεωροῦνται. Θεῶ γὰρ αὐθις παρῆρασιζέται, πλὴν οἷς ὡς τῶ Ἀβραάμ ἐν τῆ σκηνῇ κατὰ πάροδον ἐπιγράφεται, οὗς ὡς τῶ ἐκνήσθαι ἰακῶς διὰ πάλης τε καὶ νίκης διασπαίνετο, πάλιν ἐκείνως, ἢ τὸ μέγα προδιετύπου τῆς κοινῆς ἡμεῖν σωτηρίας μυστήριον: τὴν κένωσίν γιμι καὶ τὴν πρόσληψιν, καὶ τὴν τοῦ προσληφθέντος ἐξ αὐτῆς προσλήψως ἴεωσιν. Τοῦτο γὰρ οἶμαι τὸ τὸν Ἰσραὴλ ἐκνικηθῆναι πρὸπέφαιος, τὸ τὴν ἡμετέρων ἐπ' ἔσχατων φύσιν, τὴν τῶ ἰσχυρῶν τὴν ἀμωρῆαν καὶ ἀμετάθετον, ἐμπλακῆναι Θεῶν, εἰς τὸν προσληφθέντα καὶ τοσοῦτον ἐξ οὐπερ ἦν πεσεῖν, εἰς τὸν μεσοπεσεῖν, ὡς οὐχ ὅτι γε ἀγισθῆναι (ἀλλ' ὡς οὐκ οὐκ μυστηρίου! ὡς τερματίου καὶ νοῦν καταπλήττοντας, καὶ λόγον συστέλλοντας!) καὶ θεωθῆναι, καὶ ὑπὸ κρίσεως προσκυνθῆναι τῆς κτίσεως. Πλὴν οὐχ οὕτω γε Θεῶς καὶ αὐθις παρῆρασιζέται (ταῦτα γὰρ ἄλλου τύπου, καὶ οἰκονομίας μέζοντος προγραφήματα) νυνὶ δὲ διὰ τῆς αὐτοῦ πονήρου μετῆς, τῆς θεῶς καὶ ἀχειρωτέκτου σκηνῆς, ἐξ ἧς προελθῶν κατιχονίσαστο τὸν ἐγγρόν, διαγγέλλει τὸ βουλήπαι. Ἐπειδὴ γὰρ ἐξ αὐτῆς τε καὶ δι' αὐτῆς ἐπαυθρωπήσας τῆ κοινῆ τῶν ἀνθρώπων προσωμίλησε φύσει, διὰ ταύτης καὶ οὐν αὐθις, τὸ ἀγγέλιον καὶ ἀρχαγγέλιον καὶ πασῶν ἀνθρώπων προτετίματι, καὶ ὁμιλεῖ καὶ διασαφεί τὰ πρὸς βουλήπαι.

C cui apparens B. V reprehendit, quod vetri Joannem uti talentis a Deo datis.

Μετὰ γοῦν τῶν νυκτῶν ἐπ. γαίνεταί τῶ πρεσβυτῆ ἡ πάυκρας αὐτῆ Θεωτόκος, καὶ. Ἦ εἰσι τοῦτο ποιεῖς; ἵνα ἔτε πηχιν ἀναγράφεται θεῶν πολυγεύμωνα λόγων, καὶ φωστήρα περικαλύπτεις καὶ συσκολεῖς τὸ φῶς, καὶ νύκτα μεσομέρις ποιεῖς; Ἄρα τῶν Ἰσχυρῶν κομῆσαι λόγους τῶν ἑκκλησίαν Θεοῦ. Ἄρα σιχαίξει ταύτην τοῖς ὀρθῶς δογμασιν. Ἄρα ἀσπλῆσαι τὰ τῶν σοφιστῶν τῆς κακίας περίεργα καὶ γριφῶν προδλίματα. Ἄρα διελέξει τὰς ἀπάτας τούτων καὶ τὰ σοφίσματα. Περὶ πλεως οὐν τῶρου καὶ φράκτε ὁ μυστῆς ἀρτυπύεται, καὶ τοῦ Ἰσχυρῶν μετακαλέεται, καὶ Ω. φισιν, ἀνθρώπε τοῦ Θεοῦ, ἄγε τὸ ἀπὸ τοῦδε τὴν δουθεῖσάν σου χάριον πρὸς τοῖ κρείττονος παρῆρασιζασον, ἐν ἰσχυρῶ τὴν φωνῆν ὑψώσασ, εθῆξει ἰμάτια θεῶν, καὶ σύνθεε λόγους σοφίας πλήρεις τοῖς ἀνωθεν ὡπταί μοι γὰρ ἡ τοῦ ἡμετέρου σῶτειρα γένουσε, ἡ πάνακτος Μαριὰμ, οἷς τε πρὸ τῶν δικαίωνων χολεπαίνουσα, καὶ ἀνεῖναι τῶν λοιπῶν σφωδρῶς καταπέμνωσα. Τοῖνον μοι καὶ τῆς εἰσέτι κατὰσχέσεως οὐγγρωθῆναι σύγγνωθι τῆς ἀγγελίας τῶ γένουσι. Κτῆ ὅς μὲ μέγα φρονήσας, μηδέτε παρῆραγμένους ὡδως ἐπιδειάζμενος, ἀλλ' ἐπὶ ταυτοῦ μένον, καὶ τὴν σύντρονον διατηρῶν μετρούτατα, τὴν τε ἀντισυγγόρῃσιν ἄμα καὶ τὴν εἰχῆν ἀπῆται πρὸς τὴν ἐγγείρασιν

Τίνα δὲ ἄρα τούτουθεν εἰδέτο, καὶ ὅποιά γε συγεγράφαστο, μακροῦ πάντως τοῦ γένου καὶ τοῦ λόγου θεόμενα

A. CONST. ACROPOL.

Λ οὐχ ἄπαντα μὲν κατὰ ῥυθμὸν εἴποιμεν. ὀλίγα δὲ λίαν, καὶ ὅσα νῦν ἴμῳ εἰς μὲν κιν ἦκει διηλώσωμεν, τοῦτο μὲν τοὺς φθίσαντας ἐπέλθειν ἀναμιμνήσκοντες, τοῦτο δὲ καὶ τοῖς μήπω περιτυχοῦσι γυωρίζοντες. Κοσμεῖ μὲν οὖν τὰ πρῶτα τοῖς σιγχοῖς αὐτοῦ μελωδύμασι, τὴν τοῦ Σωτήρος παιδρὸν ἐξαγάσσασιν· καὶ οὐχ ἄπλῶς οὕτω κοσμεῖ, πολυειδῶς δὲ καὶ ποικίλως, μελῶν τε διαφόροις εὐρέσει καὶ θουμαστώσιν οἷως ἐναλλαττομέναις ἐγγύθησι καὶ τὰς λοιπαῖς δὲ τῶν παυνηύρειω, ἐφ' αἷς ὁ εὐσεβὴς λέως ἐνδεδόχμεν, ἐντι πάντως προτιέντες τῶν ὅσπερ ὁ Δεσπότης καὶ Ρύστης ἐνκυθρωπύσας διατετέλεκε· καὶ τὰ εἰκῆτα ἐπαγαλλόμενοι, καλλιστὰ τε καὶ πλείεστα ζυυέθετο. Πρὸς δὲ καὶ μὲν τὰς Ἀγίω, τοῖς ὁμοῖαις λαμπρῶς κατεκίσταμασε, μόνον οὖν οὐκ ἐπαίρει πάντας πρὸς ζῆλον τὸν ὁμοῖω, καὶ ὑπαλείφει πρὸς τὴν αὐτὴν μίμησιν· καὶ γὰρ πῶς ἀνδρείους τίθησι κατὰ Μάρτυρας, εἶτω ἂν τύχη τῶν Μαρτύρων συναίρων τὸν ὑμνητήριον· καὶ πρὸς ἅπαν δὲ προσπαθείς σαρκικῶν τε καὶ γήινω, κατὰ τοὺς ὁμοῖαις καὶ ὑπὲρ τὰ τῆδε βίωσαντας, εἰ τι πάλιν τῶν οὐτωσὶ ζυυάτων τῶν αὐτεκρίτων εἴη συνθέμενος· καὶ καθωραίσας τοῖς ἄσμασι, ἄλλοις ἀπλῶς ἐξ ἄλλων τοὺς τ' ἄδοντας, τοὺς τ' ἀκρωμένους, μεταποιεῖ, καὶ συναίμα πάντας πρὸς τὸ κρείττον καὶ θειώτερον μετσοτουχεῖτο. Ἄ θ' εἰς πλάτος ἄλλως ἐξέθετο, τίς ἂν κατὰ μέρος ἀπαρηθμί-
 B ιαστο;

Εἶσω τ' ἄλλα· [ἀλλὰ πῶς] Παρήσω τοὺς ἐγκωμιαστικῶς τοῖς τὰς σεβασμίους ἐορτὰς περιροτοῦντας, ὃ δὴ πρὸς χορείαν μετακαλοῦνται θειώτερον οὕτως καὶ κρείττονα; τὴν δὲ περὶ τὴν, πῶς ἄρα παραδραμοῦμαι τῆς γνώσεως; ἢ πῶς οὐχὶ καὶ ἐν παρόντων ταύτης ἀρρύσομαι; ἢνα πως πρὸς τὸν ἐφεξῆς δρόμον ἀκμαιότερος γένομαι, λειποψυγῶν ἰδοῦ ἀπογνωστικῶν τὸν δίαυλον, καὶ ἀπαγορεύων τὸν στέφανον· ἀλλὰ γὰρ ἐμνήσθην ἐκεῖνης, καὶ νῦν παραπρὸς τὸν θῆραθεν συναίρησιν· ἐμνήσθην ἐκεῖνης, καὶ τῷ ὄντι λογικώτερος ἀναδεδείχμασι, γρησθῆσι συνετίετον τῷ λόγῳ δύναμενος· ἐμνήσθην ἐκεῖνης, καὶ τὸ μετίζον πάντων, ἀσφαλῆς θεολόγος παρενθῆς εὐρημασι, καὶ υπερῶτερος δὴ πῶς γέγενημαι. Ὡ πόσω ἐν ἀκαρεῖ μυστηρίων ἠξιώθη! ὡ εἰς οἷαν κατήνηκα μεγάλωνοιαν· ὑπερπιδῶ τὰ ἀνθρώπινα, διασχίζω τὸν ἀέρα τουτονί τὸν ὑγρότερον καὶ περιγίω, ὑπερβαίνω τῶν καθαρωτέρων, ὑπὲρ τὸν αἰθέρα θέω μικροῦ καὶ εἰς τρίτον οὐρανὸν φθάνω, καὶ ἂ οὐκ ἐξὸν λαλήσαι γλωσσικμοῦμαι, καὶ ἐνθουσιασμοῦ πλήροῦμαι, καὶ μακροῦ κρείττων ἐμαυτοῦ γίνομαι· μόνον γὰρ οὐκ ἐν οἷρανῳ διὰ ταύτης ἀνέρομαι, καὶ θεῶς ὕλος καθίσταμαι, καὶ νῦν ἀντικρυς χερματίζω, καὶ ἰσάγγελος τὴν κατὰ λῆψιν ἀναδείκνυμαι· μανθάνω τὰ τῶν ἀύλων ὡς παρῆκται δυνάμεων, τὸν ἐννεαδικὸν διάκοσμον, τὸν εἰς τριαδικῶν συναγόμενον, μόνον οὐχ ὡς διατέρακται καὶ γινώσκω καὶ ὑπεράγμαι ἐνηχοῦμαι τὰς ἀπορήτους ἐκεῖνων δοξολογίας, καὶ πῶς δὴ συνεπαίρομαι τὴν ἀπλὴν τριαδικὰ καὶ οὕτως μοναδικῆν, διαφόροις ἀνυμνεῖν καὶ γεραίρειν πολυειδῶς ἐννοῦμαι τὰς τρεῖς τῆς ὑπερφουδῆς οὐσίας καὶ ὑπερουσίως φύσεως ὑποστατικῆς ἰδιότητας, πρὸς δὲ, ὡσπερ δὴ ταύτην καὶ μίαν οὐσίαν τῶν τριῶν καταλαμβάνω προσώπων, οὕτω καὶ μίαν ἐξουσίαν ἐπιγνωσκῶ καὶ δύναμιν, ὅθεν καὶ ἓνα καὶ ἀληθῆ ταύτην Θεόν, καὶ μόνον τῶν ὄντων τριτῶς ἀπερίγραπτον καὶ ἀληθῶς ἀκατάληπτον τὸ θουμάσιον καὶ καταλαμβάνω καὶ σέδομαι. Ὁ γοῦν φθάνω διαίρων εἰς τρεῖς, καὶ συναίτω πρὸς ἐν, τὸ μὲν τοῖς χερματῆρσι, τὸ δὲ τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ μοναρχίᾳ, τῇ ὁμοουσίᾳ, τῇ τε πρὸς τὸ πρῶτον αἴτιον τῶν ἐν τῷ πρῶτον καὶ αἰτίατων συμφυγῆ καὶ ἀπαραλλάκτω ταυτοῦτι, οὕτως ἐπαίρομαι, οὕτω κουφίζομαι, οὕτω θαυμασιῶς ἀνάγομαι, καὶ ὅλως τῶν ἐνταῦτα μετρωρίζομαι καὶ θειώτερος ἀποκαθίσταμαι καὶ παιδρότερος.

Μύθος μὲν γὰρ τις καὶ ποιητικὴ τερατεία, μάλλον δὲ γραμμάτικῃ ἀνάπλεσι, ὅτι καὶ ἐξίσως ἂ μὲν τὰ βρεφύλλια

ret exponere : igitur neque omnia neque ordine suo dicam, sed pauca admodum, quæ mihi in mentem venient, indicabo : partim ut iis, qui ipsa jam antea noverunt, memoriam renovem; partim ut nota faciam iis, qui eorum cognitionem necdum sunt assecuti. Exornavit ergo primum concinnis suis melodiis præclaram Salvatoris Resurrectionem, idque non simpliciter sed multifarie ac diversimode, inventionem variarum cantionum, alteraque earumdem inter se mirabiliter connexarum vicissitudine. Sed et pro reliquis festis, quibus religiosa plebs congregatur, unum aliquod sibi proponens eorum misteriorum, quæ Dominus ac Redemptor noster homo factus complevit, plurima eaque pulcherrima composuit. Deinde etiam Sanctorum memorias similiter honestavit, ita ut tantum non omnes ad similem zelum evehat, atque ad ipsam eorum imitationem disponat; facit enim ad exemplum Martyrum generosos, quicumque ad concinendos Martyrum hymnos accesserint; et ad oame, quod terrenum vel carnale est, sic affectos, quemadmodum ii qui istis superiores sancte vixerunt, quancumque laudatorias de iis componit odas qui vitam sic egerunt : eosque suis glorificans cantibus alios ex aliis, canentes dico et audientes simul omnes ad meliora ac diviniora transfert. Illa porro, quæ aliter diffuse exposuit, quis valeat sigillatim numerare?

64 Ceterum ut hæc aliaque dimittam, quomodo præteribo encomiasticos sermões, quibus venerandæ festivitates circumsonant, quique ad diviniorem vere melioremque choream invitant? quomodo transiliam fontem scientiæ inde emanantis, ut non saltem in transitu exinde hauriam? ut ad reliquæ festivitatis cursum robustior evadam, quando me deficere in stadio sensero ac desperare coronam. Cum enim illius memini, evagantem foras mentem continuo revoco; cum ejus memini, vere magis rationalis videor, ipsa ratione prudentius uti valens; cum ejus memini, repente invenior esse solidus præ aliis cunctis Theologis et multo illis intelligentior. O quot misteriorum notitiam brevi temporis spatio mihi sentio infundi! ad quantam evehor magnanimitatem! Calco humana, sciudo aerem humidiores hunc et circumfusum terræ, quin et alterum puriorem transcendo, et tantum non procurro ultra æthera atque ad tertium cælum pertingo, et quæ non licet loqui effari doceor, plenus enthusiasmo multumque meipso melior; parum enim abest quin illius causa in cælum ascendam, totusque divinus fiam et plane spiritualis, atque intelligendi facultate æqualis Angelo factus videor. Disco quæ ad immateriales substantialis pertinent; et quomodo novenarius chorus ad trinarium reducat, prout ordinatus est, cognosco et admiror : insonant mihi ineffabiles eorum doxologie, et pœne compellor una cum iis diversimode eacere atque laudare simplicem ac vere unicam Trinitatem. Intellico supremæ essentiæ ac substantialis naturæ hypostaticas proprietates, imo ipsam unam trium Personarum essentiam quodammodo comprehendo, sic unam potentiam potestatemque cognosco : quo fit ut ipsam intelligam adoremque unum ac verum Deum, solumque inter omnia quæ existunt tripliciter indefinibilem ac prorsus incomprehensum. Cum igitur in tres divido et in unum conjungo, tres in proprietatibus, unum potentia, auctoritate, consubstantialitate, et ea quæ est causatorum omnium cum prima causa dependentia, indissolubilique ipsius identitate; sic extollor, tam levis fio, tam mirabiliter sursum agor, ut ex iis quæ istis sunt totus suspendar, atque inde diviniore splendiorque mihi ipsi restituar.

65 Fabula est figmentumque poeticum, seu potius anile commentum, quo æqualiter hinc quidem infantuli

D Scripta ejus recensentur

summus ea legentium fructus.

F

Cum summis
viris compa-
ratur,

A infantuli, inde pueruli consueverunt oblectari, novitatis audiendis gaudentes; fabula est, inquani, qua dicitur Sol in oceanum mergi, ibique ablutus illustrior resurgere. Ut tamen hæc sit fabula, olim celebrata, nunc explodenda: qui visifluis istis fontibus, aut potius inenavigabili sermonum pelago et impenetrabili sapientiæ profundo se immerserit, fieri non potest, quantumcumque parum ipse scintillet, tamquam exigua atque inconspicua stellula, quin instar magni huius solis radios suos diffundat atque extrema quæque collustret, tamquam a summis ad summa procurrens et splendore suo simul omnia replens: quales nonnulli ante et post ipsum quoque effulserunt, velut pulcherrima luminaria, universum terrarum orbem illuminantia; Basilium atque Gregorium intelligo, inconcussa pietatis antemuralia, firma Ecclesiæ fundamenta, integerrimas fidei bases; ita siquidem ipsos nuncupabimus non incongrue, quin et eminentioribus cognomentis appellari possint; cum illis vero atque post illos Joannem, aureum illud os, huic nostro cognominem ac moribus similem eique comparandum; neque enim ausim dicere æqualem vel cœqualem; sed vere accuratum exemplar, velut ad archetypi elegantis formam expressum, agnosco illum atque demonstro. Verum: tamen numquid sine fundamento quis dixerit, aliquem nostri temporis modice dumtaxat, illuminatum et velut radii unius evibratione coruscantem, non posse fieri totum clarissimum, totum splendidissimum, totum deiformem?

et antiquis
Philosophis
præfertur.

B 66 Nunc vero quid attinet dicere, quomodo præ Joanne contemnendus sit Stagiritæ cum sua ænigmatica disserendi arte atque multiplici expositione naturæ et naturalium principiorum? quod parvi faciendus sit cum sua grandiloquentia (non enim ausim dicere Theologiam) cumque sua male fundata, aut, ut verius loquar, monstrosa de animabus sententia ille apud Athenienses et Græcos ceteros nominatissimus Plato? quod despicibilis fuerit tota Philosophorum turba, eadem cum illis seu potius contraria sentiens? Prætermittenda namque hæc mihi sunt omnia, quamvis magnifica et consideratione dignissima; iterumque dicendum de libertate Beati, qua pro pietate decertavit, et zelo quem habuit instar Phineæ contra fornicantes in suis adinventionibus sive temerariis ausis, et imprudenter agentes contra immaculatas venerandasque imagines. Imagines (vah audaciam!) quas in memoriam incarnati Salvatoris, et eorum qui pro ipso decertaverunt aut alias religiose juxta legem Christi vixerunt Sanctorum, jam inde a principio prædicatæ fidei efformare didicit universitas Christianorum. Quamvis minime præsens, eminens tamen emisit jacula contra improbos, qui opinione ac fœdo ratiocinio suo conspurcaverunt aut etiam omnino abolerunt sancta: et epistola sua, veluti hasta bene collimata, confixit filium Leonis, ejus qui primus a veritate exciderat, de quo etiam jam ante dixi. pauca ex multis circa enim in historiam relatis seligens: nunc autem nominandus est mihi (velle enim vos credo) is, qui ex eo natus, secundum ejus exemplum regnavit. Constantinus hic fuit: qui nihilominus, quin etiam multo magis quam ille, insanivit, animo utique impudentissimo et homo stercoreus; de quo non possum imo abominor enarrare, quid ei, nescio qua ratione, in baptismo contigit, contra rectam doctrinam aut potius contra ipsum baptismum, in presagium, sive, ut verius dixerim, in manifestam futuri eventus prænotionem.

Libertas in
defensione
imaginum,

contra Con-
stantinum
turpissimum
hominem

C Hic ubi ad virilem pervenit ætatem, quod utinam non fuisset! quid non admisit sceleris! quid turpitudinis non patravit? Fœdus quam pater suus inquinavit Dei populum. Sed o solertissimum consi-

67 Hic ubi ad virilem pervenit ætatem, quod utinam non fuisset! quid non admisit sceleris! quid turpitudinis non patravit? Fœdus quam pater suus inquinavit Dei populum. Sed o solertissimum consi-

οὐ δὲ τοὺς νεκρῶν ψυχῶν ἔχουσι τοὺς καινοτέροισ ἀκούσμασι μῦθος οὖν, τὸν ἥλιον εἰς ὠκεανὸν κατείρειν, καὶ κείθεν λελουμένον ἀνάγειν λαμπρότερον. Πλὴν ἔστι μῦθος, πάλαι μὲν θρυλλομένους, νῦν δὲ διαπακίζόμενος; τῆς δὲ γε ζωηρότου ταύτης πηγῆς, μᾶλλον δὲ τοῦ ἀπλήτου τοῦτου τῶν λόγων πελάγους, καὶ ἀδιέξικτου τῆς σοφίας βάλτους, οὐκ ἔστιν ὅς ἂν εἴ καὶ τοιοῦτον ἀποστείλῃ, ἀστέριας εἴγε τύχοι ἢν ἀσθενῆς, καὶ οὐχ ὅτι κατὰ τὸν μέγαν τοῦτου ἥλιον ἀκτινοβολῶν, καὶ τὰ πέρατα διαγαῶν, ὡς ἀπ' ἀκρῶν φθάνων εἰς ἀκρα, καὶ πάλιν ἡμοῦ τῆς ἀλήθειας πληρῶν ὁποῖοί τις οἱ πρό τοῦτου καὶ μετὰ τοῦτου ἐκλάμπαντες φωστῆρες πατριῶν, τὴν οὐρανὸν λαμπρύναντες, Βασίλειον ἡμῶν καὶ Γρηγόριον τοὺς ἀκλόνητους τῆς εὐσεβείας προβάτους, τοὺς στερότους τῆς ἐκκλησίας θεμέθλους, τὰς ἀβραμειτάτας βράσεις τῆς πίστειας (ταῦτα γὰρ οὗτοι πάντα δεύτως ἀκούοιεν, τὰ γὰρ δὲ καὶ τὰ ὑπὲρ ταῦτα καθιόντως ἄγαν κατονομαζέονται) πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ μετὰ τοῦτων, Ἰωάννην τὸν τὴν γλώτταν χρυσῶν, τὸν ὁμόνυμον τοῦτω καὶ ὁμότροπον, καὶ τοῖς πᾶσι πάντεσιν ἀλλήλοισιν οὐδὲ γὰρ ἂν φαίην ἐσθμῖλλον ἢ συναμίλλον, ἀλλ' ὅπως ἀντιθέτως ἀπεκρίσθησιν, ὡς πρὸς εὐφρῆς ἐκείνου ἀρχέτυπον, καὶ διαφανέστατον τοῦτον καὶ ἀποφαίνουμαι. Πλὴν ἀλλ' οὐκ ἄβραμειτάτας, καὶ τῶν τινῶν καθ' ἡμᾶς τῶν ἀμυδροῦς δόξα περιωρισμένων, καὶ ἀκτινῶς ὡσπερ ἀποπάλλει δεικνυμένων, μή ὅλον ἀνέλθειν φωτειώτατον, καὶ ὅλον φαιδρώτατον, καὶ ὅλον θεοειδέστατον;

D
A. CONSTANTINO
ACROPOLIS

* an ἄξι-
ζόμενος;

E

F Τί μοι λέγειν λοιπὸν; ὡς παρῆται Σταγειρίτης μετὰ τῆς γυνώδους τεχνολογίας, καὶ τῆς πολυσχιδοῦς περὶ φύσεως καὶ φυσικῶν ἀρχῶν ἐκθέσεως; ὡς παρῶται μετὰ τῆς ὑψηλῆς (οὐκ ἂν γὰρ φάναι θεολογίας, καὶ τῶν οὐκ ἀσφαλῶν περὶ φύξεσιν γινωματοματιῶν, ἢ τερατοματιῶν μᾶλλον εἰπεῖν, ὁ πολὺς Ἀθηναῖος Πλάτων καὶ τοῖς Ἑλλήσιν διαδόχους; ὡς ὁ λοιπὸς τῶν φιλοσόφων ἡμιλοῦς ἐκείνου δόξῃ, μᾶλλον δ' ἐναντίον, κατέγνωσται; ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐστὶν εἰ καὶ μεγάλαντα τυγχάνει καὶ ἀληθῶς ἀξιόχρηστα. Ἄγε δὲ καὶ αὐτὴ τὴν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας παρηλαίαν τοῦ μακροῦ ἀναλάθωμεν, καὶ τὸν ζῆλον ὃν κατὰ τὸν Φινεῆς ἐσχίκε, κατὰ τῶν ἐκπνευσάντων ἐν τοῖς σφετέρους αὐτῶν δικασίμασι, εἴτ' οὐκ τοιμάμασι, καὶ ἀίσχυρος ἄγαν ἀπερυθριασάντων κατὰ τῶν ἀρχάντων καὶ σεβασμῶν εἰκότων· εἰκότων (ἀθάλα τὸ μῆκος!) ἅς εἰ ἀνάμνησιν τῆς ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ σωτῆρος ἐνανθρωπίσεως, καὶ τῶν ὑπὲρ ταύτης διαθήκων ἢ καὶ σεμνῶς ἄλλως καὶ κατὰ Χριστὸν ζήσαντων Ἀγίων, ἀνοθεν εὐδύνει καὶ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ κηρύγματος τὸ Χριστόνυμον ἀνατυπῶν παρηλαίωμεν πλήρωμα. Καὶ γὰρ ἀκοντίζει, εἰ καὶ μὴ πρὸς ἀλλὰ πρὸς ἑαυτὸν, κατὰ τῶν ἀκολάστον γυνήμην καὶ ἀίσχυρῶν λογισμῶν βεβλησάντων ἢ καὶ παντελῶς διαγραψάντων τὰ ἀγαθὰ βλάθει καθὰ τὴν δόξαν, εὐστοχίῃ ἴσαν ἐπιστολῆς, τὸν τοῦ πρώτως τῆς ἀληθείας ἐξολοθισθέντος λέοντος ἔγρονου, περὶ οὗ οὐ καὶ ἐφθην προειρηκῶς μετριάτῃ, καὶ ἐν πολλῶν ὀλίγα τῶν ἀνιστορημένων περὶ ἐκείνου ἀναλεξόμενος; γνωρίω δ' οὐκ ὑμῖν καὶ τὸν ἐξ ἐκείνου, καὶ κατ' ἐκείνου (βούλεσθαι γὰρ οὖτος) δεδηλωκῶς ἐξ ἀνάμνηστος. Κωνσταντῖνος οὗτος, ὅς οὐχ ἴππου εἰ μὴ καὶ μᾶλλον κατὰ τῆς εὐσεβείας λελύτηκεν, ἢ δυσωθετάτη ψυχῆ, ὁ κοπιόσμοτος ἀνθρωπος. Οὐκ ἀνέγνωμαι, ἢ μᾶλλον βδελύττωμαι τὸν ἐν τῇ βαπτίσματι κατὰ τοῦ ὁρθοῦ δόγματος, μᾶλλον δὲ κατ' αὐτοῦ τοῦ βαπτίσματος, οὐκ οὐδ' ὅπως, ἐπισυμβάντα τοῦτω, πρὸς φοιδεμένον ἢ ἀληθέστερον ἐπιτείν, σαφῆ τὸ γενεοσμένον παροδύλωται, εἰς ἐπίκουρον ἐξείπειν.

Οὗτος εἰς ἀνδρας ἐλθὼν, ὡς εἶθε μὴ ὄφειλε, τί μὲν τῶν ἀθέσμων οὐκ ἐπραξε; τί δὲ τῶν ἀίσχυρῶν οὐκ ἐποίησε; χεῖρον τοῦ γεγεννηκότος τὸ τοῦ Θεοῦ ἔθνος ἐμίσηεν. Ἄλλ' εἴγε εὐστοχιάτῃς τοῦ Ἀγίου βουλή; εἴγε κτηνωτάτῃς

VI πλκ. γδ!

A. CONST. ACROPOL.

A **πληγῆς!** Φινεές μὲν γὰρ τὸν Ἰσραηλίτην τῆ κακίᾳ συν-
 διετήρησε, καὶ ἀνετείνετο δόρυ, καὶ ἐσπίλινευσεν τὸ ἀμάρ-
 τυγμα, καὶ τὸ ἀπ' ἐκείνου τοὺς λοιποὺς ἐσωθρούνει· πλὴν
 ἐφ' ἐνὶ τὸ τόπων ἀνέσχηκε, καὶ μόνους τοῖς παραστυχόντας
 τῆς ἀμαρτίας ἀνακεχάτιεν. Ὁ δὲ τὸν ὑπὲρ Θεοῦ ζήλον
 οὗτος πολλὸς, ὃ τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς συνετός, καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς
 νουνεγῆς, κατακύντισε μὲν, καὶ τῶ κακῶ τὴν κακίαν συνε-
 ξικένευσεν· ἀπανταχῆ δ' ἀθρόον ἀνέδειξε, καὶ ἐν ἀκαρεῖ
 τοῦ χρόνου πάντας συνέστειλεν, γράμμασι τοῖς αὐτοῖς
 πᾶσι πανταχῆ τὴν ἀμαρτίαν ἀνακαλύψας, καὶ θριαμβέσ-
 σας τὸ παρανόημα. Εὐγέ σοι τοῦ κατὰ Θεοῦ ζήλου μάρ-
 τυς οὕτως ἀναίμακτε! εὐγε τοῦ διαπύρου πρὸς τὸν Θεόν
 φίλτρον! εὐγε τῆς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας παρρησίας! ὑπέ-
 ρευγέ σοι τοῦ περιφανοῦς καὶ ἑξατρέστου τῆς ψυχῆς πα-
 ραστήματος, ὑπὲρ τῆς ἀληθείας κηρύγματος!

Ἄλλὰ τί γοῦν οὗτος μὲν οὕτω πρὸς τε Θεόν καὶ τὰ
 ὑπὲρ Θεοῦ, Θεὸς δ' οὐ προσέτε, ἢ οὐκ ἐν τοῖς μέγιστα
 προσεδέχετο; καὶ ὅπως τοῦτον εἶχε Θεὸς μάνθανε, καὶ
 ὅπως προσελάμβανεν ἄκουε. Ὑποβάλλει τῶ τῶν Ἱεροσο-
 λύμων προσεταῦνται καὶ τὸν θρόνον κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τοῦ
 Ἀδελφοθέου διέποντι, Ἰακώβου λέγω τοῦ διαπρυσιῦ τῆς
 ἀληθείας διδασκάλου καὶ κήρυκος (τὸ δ' ὅπως ὑποβάλλει

B **παρήμι, ἀοράτως γὰρ καὶ δι' ἐπιπνοίας τοῦ πνεύματος)**
 Πρεσβυτέρους τοῦτον συγκαταλίξει, καὶ τῶν κάτω θύτην
 μυστηρίων ἐκτελέσαι τὸν τῶν ἄνω καὶ οὐρανόων ἐπάξιον.
 Καὶ ὅς χοίρει τὸ τάχος μεταπεμφάμενος, καὶ τοῖς ἱεροθύ-
 ταις συντάττει, ὡς ἂν δὴ τὸ μέγα θύμα κκληροῖν Χρι-
 στὸν, τὸ τυθεῖν μὲν ἀπαξ, θυόμενον δ' εἰσαίει, ὑπὲρ τῶν
 ἀπαξ μὲν πεπωκίτων καθ' ἐλάχιστην δὲ διασσελομένων
 ἡμῶν. Τί δὲ Θεὸς μὲν οὕτω πως ἔγρισε, καὶ οὕτως ἀνέ-
 δειξεν, ὅποιόν τε εἶχε καὶ τοῖς πόρρωθεν διεθῆλωσεν; Ὁ
 δ' ὠληγόνησεν, ἢ καθυφῆκεν, ἢ τῆς κατ' ἀρετὴν συντομίας
 ὅλους ἡμέλεισεν; Οὐ μνον οὐδαμῶς μακροῦ γὰρ πλείων
 ἐντεῦθεν τὴν προθυμίαν ἐφάνη, καὶ πολλῶ τινι θερμότε-
 ρος τὸν τοῦ σώματος ὑπωπιασμὸν ἀνεδείχθη, τὴν τε τα-
 πείνωσιν ὑψηλότερος, καὶ πρὸς πᾶσαν ἄλλαν ἀρετὴν
 ἀμκαυότερος. Ὡς γὰρ ἂν τις τῶν τὰ τῆδε περιπολούντων
 ἀρχαία, μεζζονος ἐπίδας ἀξίας, ἐνεργέστερος καταστῆναι
 καὶ προθυμότερος, εἴπερ εὐλόγως πρὸς τοῦ τετιμικώτος
 ἐγκριθεῖν, καὶ αὐτός γε πρὸς αὐτὸν ἐπιλογίζαιτο οἱ τὸ
 ὀφειλόμενον, καὶ τὸ δίκαιον ἐπικρίνειεν· ὡς δὲ καὶ οὗτος,
 πρὸς τοῦ ἄνω Βασιλέως, τοῦ μόνου ἀγαθοῦ, τοῦ μόνου
 ἀλαλήτου Δεσπότη, τὸ τῆς ἱερωσύνης δεδεγμένους ἀξίωμα,
 τὸ μέγιστον ἀξιωματίων καὶ τιμιώτατον, καὶ μόνους τοῖς
 κατὰ τὸν μέγαν τοῦτον πρὸς ἀλήθειαν καταλαμβανόμενον
 τε καὶ συντηρούμενον, εὐθυμότερόν τε τῆς λειτουργίας
 ἐπειληπτο, καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀρετῆς ἐργασίαν συντονώ-
 τερον διεγίγχετο. Ἄλλ' ἐπείπερ οὕτω γενναίως, οὐχ ὅτι
 πρὸς πένταθλον, ἀλλ' εἰς μυριάθλον (ὡς καὶ φάμενος
 ἐφ' ἡν) ἀποδυόμενος, θυμαστὰ οἶα ἐπίδειξαιτο· καὶ ὅτι
 γε πλείω εἰσὶν ἐμδύλοι τῶ θεάτρῳ τὴν ἔκπληξιν· ἴσασιν δὲ
 ἄρα τὸ θεάτρον θεοὶ τε πληροῦντες ἄγγελοι, οἱ καὶ τῶν
 ἀγγέλων ἴσασιν τοῦτον ὑπεραρχόμενος καὶ θαύμονες περιτρέ-
 χουτες, οἱ καὶ ἀντιταθιστάμενοι τούτῳ, καὶ πάλυτρόπως
 ἀντεπιώντες, καὶ πολυμηχάνως ἀντεφειρόμενοι, ὡς καὶ
 οὐχ ἵπτον εὐτέχνως ἢ γενναίως καταγωνίσαστο.

C **Ἐπεὶ δοῦν οὕτω ταῦτα διένυτο, ἀμέραστον δ' ἐπιπλέον**
 καταλείπει οὐκ ἔν τῷ πρὸς τοῦ στεφοδότου Θεοῦ, ὃν καὶ
 ἀγωνοδότην προσετήσαστο, καὶ πρὸς ὃν ἀρχῆθεν ἀφορῶν,
 ἑαυτοῦ τε ἰσημέρει πλείων ἐγένετο, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀμ-
 καυότερον ἐπετείνετο, τέλος δὲ καὶ τὰ μέγιστα διεπράξατο
 καὶ κατόρθωσεν. Τί τὸ ἐντεῦθεν καὶ γίνεται; Ἐῶν μακρῶν
 ἀνάλαβειν ἐθέλει πόνοι Θεός, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν λόγῳ
 συγκαταλίξει, καὶ τῶν καρτερῶν ἀγγέλων διασπαρῶσαι,
 τούτω δὲ καὶ πιαίει. Ταῦτον καὶ ἐπιτρέπει τοῖς τῶν ἀγγέ-
 λων δεκατῆς ἄγγελοις ἢ ἀρχαίοις, καὶ οἱ λαμπρὰν λαμ-
 πρῶς τὴν μακαρίαν ἀνελιφότες τούδε ψυχῆν, ἐς οὐρανοῦς

Ἐπεὶ δοῦν οὕτω ταῦτα διένυτο, ἀμέραστον δ' ἐπιπλέον
 καταλείπει οὐκ ἔν τῷ πρὸς τοῦ στεφοδότου Θεοῦ, ὃν καὶ
 ἀγωνοδότην προσετήσαστο, καὶ πρὸς ὃν ἀρχῆθεν ἀφορῶν,
 ἑαυτοῦ τε ἰσημέρει πλείων ἐγένετο, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀμ-
 καυότερον ἐπετείνετο, τέλος δὲ καὶ τὰ μέγιστα διεπράξατο
 καὶ κατόρθωσεν. Τί τὸ ἐντεῦθεν καὶ γίνεται; Ἐῶν μακρῶν
 ἀνάλαβειν ἐθέλει πόνοι Θεός, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν λόγῳ
 συγκαταλίξει, καὶ τῶν καρτερῶν ἀγγέλων διασπαρῶσαι,
 τούτω δὲ καὶ πιαίει. Ταῦτον καὶ ἐπιτρέπει τοῖς τῶν ἀγγέ-
 λων δεκατῆς ἄγγελοις ἢ ἀρχαίοις, καὶ οἱ λαμπρὰν λαμ-
 πρῶς τὴν μακαρίαν ἀνελιφότες τούδε ψυχῆν, ἐς οὐρανοῦς

lium Sancti! o plagam opportunissimo tempore in-
 flictam! Phinees quidem Israelitam in sua obser-
 vavit nequitia, et hastam intorsit atque propalavit
 peccatum, et ceteros eo exemplo emendavit: sed
 uno solum in loco repressit crimen, solosque præ-
 sentes avertit a scelere. Joannes vero vehementer
 zelosus pro Deo, et supra nos intelligens ac circa
 nos satagens, jaculatus est quidem, et una cum pec-
 cato peccatorem confodit; sed statim id fecit ubique
 notum, et momento pæne temporis omnes sustulit
 iniquos, litteris ipsis revelans scelus ubique locorum
 in conspectu omnium, et de impietate triumphans.
 Macte tuo isto in Dei causa zelo, Martyr increunte!
 Macte ferventi tuo erga eundem amore! Macte
 animi tui ad pietatis defensionem fiducial Macte
 illustri tua intrepidaque constantia in prædicanda
 veritate.

68 Quid autem? an erga Deum resque divinas
 ita affectus hic fuit, et Deus eum non promovit,
 atque ad maxima quæque suscepit? Igitur quomodo
 cum eo egerit Deus, disce; et quomodo eum susce-
 perit, audi. Suggestit Hierosolymorum Antistiti,
 tunc obtinenti thronum Fratris Domini, Jacobi
 scilicet fervidi illius magistri atque præconis veri-
 tatis (quomodo autem suggesterit taceo, quia invi-
 sibiliter per internam spiritus motionem id factum)
 suggerit, inquam, ut Presbyteris adscribat Joan-
 nem, et supernis atque celestibus mysteriis digna-
 tum, ordinet ad ea quæ in terris geruntur. Ille ergo
 mox accersitum inungit, et inter Sacerdotes collo-
 cat, ut magnam hostiam, Christum ipsum nempe,
 rite consecret, quæ semel immolata immolatur quo-
 tidie pro nobis, semel quidem lapsis, quotidie vero
 impelli ad lapsum solitis. Quem vero sic unxit et sic
 evexit Dens, quantique faceret etiam longe positis
 demonstravit; an deinceps negligentius egit, remi-
 sitque industriam et circa virtutis exercitationem
 elanguit? Minime vero: sed ex hinc majorem multo
 animi alacritatem adhibere visus est; in subjugando
 corpore ferventior, in se humiliando sublimior, at-
 que ad omnem aliam virtutem robustior. Sicut enim
 eorum aliquis qui versantur in Palatio, si ad majo-
 rem ascenderit dignitatem, promptiorem se ad ob-
 sequia exhibet, ut ab eo qui ipsum honoravit judi-
 cetur id meritis, secum ipse rationem iniens quo
 pacto debitum suum juste exolvat: ita etiam Joan-
 nes, a Rege Regum, solo hono ac solo vero Domino
 nostro, Sacerdotii donatus bonore, omnium hono-
 rum maximo et venerabilissimo, et a solis ipsi
 revera similibus suscipiendo gerendoque; promptius
 capessivit ministerium sacrum, atque ad virtutis
 eultum vigilantior exurrexit. Postquam autem sese
 tam genere, non ad pentathlon (ut superius dictum
 est) sed ad myriathlon præparavit, quam maxime
 admiranda patravit facinora, totumque in sui admi-
 rationem theatrum rapuit: theatrum vero implebant
 Angelici spiritus, ejusmodi certaminibus plus quam
 dici possit oblectari soliti: diaboli autem circum
 cursabant, ipsi resistentes ac multipliciter repu-
 guantes variis ex adverso machinis adhibitis, quos
 ille nihilo minus industrie genereque pugnando
 superavit.

69 Talibus perfunctum, non erat par, relinqui
 irremuneratum a Deo, quem sibi proposuerat ago-
 nothetam; et in quem jam inde a principio intentus,
 seipso quotidie fiebat major, et ad pugnas fortior
 procedebat, maxima denique opera ad finem per-
 ducens. Quid igitur? Prolixos ejus labores suscipere
 voluit Deus, eumque Sanctis suis associare, a cer-
 taminibus generosis deinceps quieturum, sicut et
 fecit. Imperat ergo spectatoribus ac laudatoribus fa-
 cinorum ejus Angelis, ut beatam illius animam ac
 virtutibus splendidam splendide accipiant deserant-
 que

Divino nutu
presbyter
consecrari
jubetur:

E

unde ferven-
tior existit:

F

et copiosiore a
Deo donatur
remunera-
tione.

A que in cœlum. Hic vero non mediocris forsitan extitit concertatio inter choros Sanctorum, ubinam divinus vir iste locaretur, et cuinam eorum, qui Deo assistunt, ordini præficeretur. Etenim multitudo Martyrum ipsum invitabat ad se, quia præclare fuerat veritatem confessus et tantum non extrema perpessus; quamvis, emollita ad mediocritatem tyranni iracundia, sola fuerit dextera privatus: qui verosimiliter idcirco differebatur, superna quadam providentia, ne ante tempus cito auferretur vir tam insignis, et ætas nostra privaretur sermonibus, quos componens Ecclesiam Christi velut de novo fundaret et mirabiliter adornaret: ut non dicam, tamquam exile nimis, quod opes et generis claritatem abdicarit, quod jam inde a puero amorem seculi a se removerit, quod simul omnia transitoria nihili aestimavit. Qui vero aliter quam fuso sanguine stabiliverunt Ecclesiam, ad se illum traducebant, de eoque jure meritissimo gloriabantur, ut qui circa religionem plurima scripserat docueratque. Illi porro, qui fluxam hanc nostram solutamque vivendi rationem dimiserunt, solitariam austerioremque amplexi, numquid ejus societate ornari etiam ipsi desiderabant, idque optima ex causa? Quis enim magis illo seculum et quidquid in seculo est aversatus est, et plura ac majora despexit; nihilique omnino aestimavit, quidquid plerique hominum maximi faciunt, atque in sola cruce vixit, nudus omnino Christum secutus?

B
70 Existimo autem quod etiam is, qui Tonitruifilius cognominatus est, propter suam grandiloquentiam et verendam omnino Theologiam, non solum judicavit ipsum secum sociisque suis Apostolis collocari debere; sed id etiam reipsa effecerit, rationes ad id perquam justas adducens, et propemodum æqualem sibi Joannem contestatus. Numquid enim studiosissimum hunc virum juxta secum esse Theologum demonstravit? numquid virginem? numquid mysteriorum a seculo abditorum præconem, et eorum quæ postremis temporibus circa nos agentur ferventem prædicatorem? Quod si non recubuit supra pectus Domini, acquievit tamen verbis Domini, atque exinde etiam ipse tamquam e fonte inexhausto copiosam hausit sapientiam. Si purissima Dei mater ei commendata est (hæc enim ut aliis temporibus agerentur, magna atque inscrutabili Dei providentia constitutum fuit, nec ejus fuerunt seculi, cujus noster Sanctus) commendatam tamen sibi habuit ejus causam, et ipsamet in suis numerans exornavit; neque solum ipse multa eam est reverentia prosecutus, sed etiam hunc affectum ingessit omnibus. Si ei non contigit sub Cruce consistere, Crucem tamen admavit et quoad vixit præ oculis habuit, Jesum mortis damnatum intuens, et nudum in ea pendentem Salvatorem cum memoria passionis ejus, et communis salvationis per eum patratae, unde excitabatur ad corpus magis subigendum subjiciendumque spiritui. Ceterum, uti soli Deo Deumque circumstantibus notum est, an iste cum sociis sive alius ex divino Choro, eum sibi vindicare cupiens, prærogativam tulerit a totius causæ diribitore Deo; ita ex iis quæ diximus quæque multo plura prætermisimus manifestum atque certissimum est, quod a Deo collocatus sit inter eos qui proximi sibi assistunt.

C
71 Nunc age chorus omnis justorum, oremus et ferventer supplicemus illi, ut velit nostrum meminisse apud Deum, eumque perpetuo interpellare pro universa multitudine Ecclesie, quam non minus hoc, quam quo ipse vivebat tempore, auctor malorum sathanas infestat, et singulis quod maxime convenit impetrare patrocinando; ut omnes quidem communiter stabiliamus in vera secundum Deum animorum concordia, singuli vero sigillatim libere-

Confertur cum S. Joanne Apostolo.

Oratio ad Sanctos ut pro nobis apud ipsum intercedant.

ἀναφέρουσι, καὶ ταῖς τῶν ἀγίων ψυχαῖς σεπτῶς ἄγαν συγκατατάττουσι. Ἄλλ' ἴσως οὐ μικρά τις ἀν' ἀμφισβήτησις τοῖς τῶν ἀγίων ἐκεῖ συνεπεπτόκει χόροις, ὅππῃ τε ὁ θεῖος ἀνὴρ οὗτος τετάξεται, ἴσως δ' ἀν' καὶ ποίου προσταίῃ χοροῦ τῶν περὶ Θεοῦ. Ἡ μὲν γὰρ ἱερὰ τῶν μαρτύρων πληθὺς εἰς ἑαυτοὺς ἀν' μετεκαλοῦντο, ἐπειδὴ καὶ λαμπρῶς ἄγαν οὗτος ἀνωμολόγηκε τὴν ἀλήθειαν, καὶ μικροῦ δεῖν τὰ ἔσχατα πέποιθε, καὶ εἰς μετρωτέρου οἱ θυμοὶ τῆ τυράννῃ λοφῆσαι, καὶ ἀφαιρέθειν μόνος τῆς δεξιᾶς, τάχα γε ἀνοσθεὶς ἐπισχεθέντος, ὡς μὴ ἀν' ἐξ ἀνθρώπων τοιούτων πρό ὥρας καλὸν γένοιτο, καὶ στενηθεῖν λόγων ὁ βίος, ὅς ἡμεῖς συνθείς εἰς νέωτα στριβεῖν τε καλῶς τὴν ἐκκλησίαν Χριστοῦ καὶ κατακοσμηθεῖν θαυμασιώτατα. Μικρὸν γὰρ πρὸς τάδε, πλοῦτου τε μνημονεύειν, καὶ περιφρασεῖας λέγειν ἀφαίρεσιν, ὅτι καὶ ἀποσπάρῃως πρὸς τὰ τῆδε ἐκ παιδὸς εὐθὺς εἶχε, καὶ ἀπαξάπαντά τοῦ μηδενὸς ἤξιον. Οἱ τε δὴ ἄλλοις τὴν ἐκκλησίαν στριβεῖν τε, πρὸς ἑαυτοὺς ἀν' μεθίστων, καὶ τὰ εἰκότα ἐπισημνούνοντο πάννυ γε ὡς πλείστα περὶ εὐσεβείας καὶ συγγραφάμενον καὶ διδάξαντα· τί δὲ καὶ οἱ τὸν ὑγρὸν καὶ λελυμένον τὸν ἡμέτερον τουτοῦ βίου ἀποσπάρῃν τε, τὸν δ' ἐρημικῶν ἐλόμενοι καὶ τραχύτερον; οὐκ ἀν' δὴ ἐγκαλλωπισθῆναι καὶ οὗτοι συνταχθέντι σφίσι κηπάσαντο; καὶ μάλ' ἀν' εἰκότως· τίς καὶ γὰρ τοῦ θεοῦ μάλ' ἄλλοι τὸν βίον καὶ τὰ τοῦ βίου ἀπέστραπται, καὶ πλείω καὶ μαῖζω περιεώρακε, καὶ ἀπλῶς τοῦ μηδενὸς διακέρριεν ἄξια τὰ τοῖς πολλοῖς τιμώμενα τοῦ παντός, καὶ μόνῃ συνέθηκε τῆ σταυρῷ, γυμνὸς ἀπάντων κατακολληθηκὼς τῇ Χριστῷ;

D
E
F
Οἶμαι δ' ὡς καὶ αὐτὸς ὁ βροντῆς υἱὸς μετονομασθεῖς, διὰ τὴν ὑψηλοῖαν πάντως καὶ τὴν ῥηκτικὴν θεολογίαν, οὐχ ὅπως ἀν' ἑαυτῷ καὶ τοῖς κατασπῶν τε καὶ σὺν αὐτῷ, συγκαταλεγεῖναι χρῆσαι τοῦτον ἐπέριεν· ἀλλὰ καὶ δι' ἔργον ἀν' ἐπεποιήκει, καὶ λόγους εὐλόγους ἐπειρηκόχει, καὶ μικροῦ ἐπεμαρτύρατο τὴν ἰσότητα. Ἡ γὰρ οὐ θεόντως ἀκριβῆ καὶ τοῦτον ὡς ἑαυτὸν θεολόγον παρέστησεν; οὐ παρθένον; οὐ τῶν πρό σίνων μυστηρίων ἐκφάντορα, καὶ τῶν ἐπ' ἔσχατων καὶ δι' ἡμᾶς δισπρῶσιν ὡς ἀληθῶς κήρυκα; Εἰ δὲ καὶ μὴ ἐπὶ τὸ τοῦ Κυρίου στηθὸς ἀναπεσὼν ἔτυγεν, ἀλλὰ τοῖς τοῦ Κυρίου λόγοις ἀνεπαύσατο, καὶ ἐγενήθη δὴ καὶ οὗτος ὡς ἐξ ἀνεμότου πηγῆς διαψιλῶς ἄγαν τὴν σοφίαν ἠρρύσατο· εἰ μὴ τὴν πάναχρον ἐνεχειρίσθη καὶ θεομήτορα (ἐπ' ἄλλοις γὰρ διοικονομηθῆναι ταῦτα τοῖς χροῖσι πρὸς τῆς μεγάλης καὶ ἀκαλήπτου προνοίας ἀφώριστο, καὶ οὐ τοῦ κατὰ τὸν μέγαν τοῦτον ἴσαν καιροῦ) ἀλλ' οὐκ ἀνελάβετο τὰ ὑπὲρ αὐτῆς, καὶ ὡσπερ ταύτην ἰδιοποιήσας κατακόσμησε· καὶ οὐχ ὅτι γε πολλὴν ἐπὶ ταύτῃ τὴν αἰδῶ συνετήρησεν, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἄλλοις ἐνέβαλε· καὶ εἰ μὴ παρέτυχε τῷ σταυρῷ, ἀλλ' κηπάσαντο τὸν σταυρόν, καὶ παρ' ὅλον τὸν αὐτοῦ βίον μόνον οὐ παρέστατο δι' ἀναπολήσεως· καὶ καταψηφισμένον ἕωρα τὸν Ἰησοῦν καὶ γυμνὸν ἐπὶ τούτου τὸν Σωτήρα κρεμάμενον, καὶ τὸ πάθος συνενόει, καὶ τὴν κινῆν σωτηρίαν ἀνελόγηζετο, ὅθεν δὴ καὶ ἐπιμαῖλλον τὴν σάρκα τε ταπεινῶν καὶ τὸ πνεῦμα συστέλλειν ἐπάρετο. Πλὴν ἀλλ' εἴθι' οὗτος καὶ οἱ σὺν τούτῳ, εἴτε μὴν ἄλλος, εἴθι' ἕτερος θεῖος τοῦτον προαγορεύσας χοροῦ, παρὰ δικαιοῦ Θεῷ τὴν κηφίαν ἠνέγκαστο, μόνῃ ἀν' Θεῷ καὶ τοῖς περὶ Θεοῦ εἰς γνωστῶν· ὅτι δὲ καὶ παρὰ Θεῷ καὶ ἐν τοῖς μάλιστα τῶν περὶ Θεοῦ τέτακται, ἐξ ὧν τε εἰρήνικεμεν καὶ ἐξ ὧν πάννυ δὲ πολλῶν παρελίπομεν, εὐδακλὸν τε καὶ γνωριμώτατον.

Τοῖνον δεῦτε δὴ χορὸς εὐσεβῶν, δυσωπίσωμεν καὶ θερμῶς αὐτὸν ἱκετεύσωμεν, μεμνησθαι ἡμῶν πρὸς Θεὸν καὶ ὑπερεντυγγάνειν τούτῳ δικαίως τοῦ κοινού τε ἅμα καὶ τῆς ἐκκλησίας πληρώματος· ὁ καὶ νῦν οὐχ ἔττον ἢ τούτου περιόντος ὁ ἀρχέσκῳκος διανοχθεῖ σατανά, καὶ ἰδίᾳ ὑπερηγορεῖν τοῦ καθέκαστα ὡς καρτίσαι μὲν πάντως κοινῇ εἰς τὴν κατὰ Θεὸν ἡμνοῖαν τε καὶ σύμπνοιαν, ρυθμίσαι δὲ καὶ ἕνα καθ' ἑαυτὸν ἕκαστον διαλύσαι τε τὴν ἐπέχουσαν τὸ πᾶν τὸδε σκοτόμαιναν, καὶ διασκηδάσαι τὴν κα-
ταγίδα,

A. CONST. ACROPOL.

A τριγῶδα, καὶ τὸ δεινὸν καταστορέσαι τῆς ἐκκλησίας κλυδωνίον, καὶ ἰδίᾳ δ' αὐτὸ καὶ καθ' ἕνα πρὸς εὐδίου καὶ σωτήριον διεθῆναι λιμένα, τὰ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν κτευνάσκατα κύματα, τὰς βιωτικὰς δὴτα μεριμνάς, τὰς ἀγρίας τῆς ψυχῆς λαίλαπας, ὑφ' ἧν ὁ κυβερνήτης νοῦς περιτρέπεται, καὶ τῶν οἰάων ἄνων μεθίεται τῆς ἐπιστατικῆς τῶν ψυχικῶν δυνάμεως, καὶ ναυτιᾶ, καὶ ἰλιγγίᾳ, καὶ καθάπαξ ἐξαπορεῖ, καὶ ταῖς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεσι συγκαταβαπτίζεται, καὶ βυθῶ ἀπωλείας συγκαταδύεται. ὡς συμπλοῦς μὲν ἔλαχε καὶ πρὸς ἐμπυρεῖαν συνερίθους γαλῆιον, συναναγίσσας δὲ πῶς καὶ συμπεριτραπείς, ἀπόλλυσι τε καὶ συναπόλλυται.

Ἄλλὰ θεόμεθ' ἄ σου, Μάκαρ, καὶ πρὸ σου τὸν ἰερίον, καὶ νῦν μὲν αὐτόθεν τὰ καθ' ἕνα ἴματι ἴθουε, καὶ πρὸς σωτήριον καθοδήγη, καὶ τῆς θείας ἐδὲμ κατασκηνώσω, εἰς δὲ αὐθις καὶ μετὰ τὴν ἀνάλωσιν πρόστηθι θερμῶς ὡς ἂν γε τῆς αἰωνίου μὴ ἀστοχίσαιμεν ἀπολαύσεως, καὶ τῆς ἀκνράτου τρυφῆς μὴ ἐπέσοιμεν, κἄμοι λιπαρῶ σύγγνωθι, καὶ τῆς ἐγγειροῦσας ἴλαθι οὐδὲ γὰρ ἐξ ἀθλαθείας ἢ πρὸς ἐπίδειξιν, ἀλλ' ἐν πολλῆς ὡς οἶσθα τῆς εὐνοίας καὶ εἰλικρινούς τοῦ φίλτρου, ἣν παιδὸθεν ἔσχον πρὸς σε καὶ τὰ σά

B συγγράμματα καὶ ποιήματα, τοῖς περὶ σοῦ τε λόγοις ἐπεδαλόμην, καὶ τοῦ κατὰ δύναμιν οὐχ ὑστέρησα. καὶ σύγγνωθί μοι, καὶ δεῖξαι τόνδε τὸν λόγον εὐφημητήριόν τε ἄμα καὶ ἱετήριον, καὶ περιεπε μὲν τῆδε καὶ τὰ εἰκότα κατατίθει, ἐν λόγοις, ἐν πράξεσιν, ἐν διανοήμασιν, ἐν βουλευμάσιν ἐπὶ πᾶσι μοι καθάπαξ συνιστάμενός τε καὶ συναϊρούμενός· μετὰ δὲ τὴν ἐνθύνδε καὶ ἐξ ἀνθρώπων μεζιάσασιν, ἀντιλήπτωρ θερμὸς ἐπιφανῆθι, καὶ δεξιῶς πρὸς Θεὸν ὑπερήγορος· ὡς ἂν μὴ τῆς κρείττονος γενούμην λήξεως ἐκπτώτος, καταδικασθεῖς ἐκ τῶν πράξεων, ἀλλὰ συναχθεῖν τοῖς τῷ θεοσώτῳ λόγῳ παραστησομένοις ἐκ δεξιῶν, καὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης φωνῆς ἀκούσαιμι, καταξιούσας τῆς παρὰ τοῦ ἀνάρχου πατρὸς κυρωθείσας ἁῶθεν ἐλλογίας, καὶ μεταδιδοῦσας τῆς ἀλλήλου μακαριότητος, χάριτι καὶ φιλανθρωπίᾳ αὐτοῦ τε τοῦ ἀγεννήτου Πατρὸς, καὶ τοῦ συναῖδιου Υἱοῦ, καὶ τοῦ παναγίου καὶ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, τῆς μιᾶς ἐξουσίας, τῆς μιᾶς βασιλείας, τῆς μιᾶς καὶ φύσεως καὶ θεότητος, ἣ πρέπει πᾶσα δόξα, τιμὴ καὶ προσκύνησις· νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

mur ab ea, quæ universum nunc occupat, caligine; D ut dissipetur tempestas et gravis Ecclesiæ jactatio conquiescat, atque ita omnes et singuli ad quietum salutis portum dirigamur, componendo fluctus perturbationum cogitationem et seculi curas, quibus, tamquam sævis animæ procellis, mens gubernatrix circumagitur, et invita quoque dimovetur a gubernaculo præsentis circa res spirituales potentiæ, tamquam nausea vertigineque et deliquio laborans, simul cum subjectis sibi potentiis submergenda et profundo perditionis involvenda; iis, inquam potentiis, quas socias navigationis et tranquillæ negotiationis participes futuras mens accepit, naufragium autem quomodocumque patiens atque subversa, perdit, et una cum ipsis perditur.

72 Ego vero, o Beate, oro te, supplicem tuum suscipe: et nunc quidem mei curam assumens res meas ad salutem cœlestisque paradisi habitationem perducas, postquam vero fuerit anima soluta corpore ardentem insta, ne æterna privatus requie, excidam sincera voluptate. Ignosce etiam infelici mihi, et huic conatui propitius esto. Non enim ex arrogantia ad ostentationem, sed multa, ut nosti, devotione sinceroque amore, quem a pueritia habui erga te et tuas compositiones lucubrationesque, ad hanc de te orationem scribendam me ingressi, nihil quod potui prætermittens. Eia ergo condona mihi, et hunc laudatorium simul deprecatoriumque sermonem suscipe; atque in hac quidem vita me reforma in omnibus verbis, operibus, cogitationibus atque consiliis adjutor atque opitulator; postquam autem e vivis translatus hinc fuero, ostende te mihi susceptorem et opportunum advocatum apud Deum, ut meliori forte non excidam ex operibus meis damnatus, sed cum iis collocer, qui incarnato Verbo a dexteris stabunt; felicemque illam vocem audiam, quæ dignum facit hominem benedictione jam olim ab æterno Patre decreta, eumque ad perennem beatitudinem transfert, gratia et beneficio ipsius ingeniti Patris et cœterni Filii sanctissimique et optimi atque vivifici Spiritus, unius essentia, unius potentia, unius auctoritatis, unius naturæ ac Deitatis, quam decet omnis gloria, honor, et adoratio, nunc et semper et in secula seculorum. Amen.

Obtestatio auctoris ad S. Joannem pro se.

E

A

ANNOTATA.

a Respondet huic, Latinis usitata, Jube Domine benedicere, et significat Encomium hoc fuisse aut inter Sacra legi solitum, aut ad eum finem, ut sic legeretur compositum.

b Themanitis regio Arabiæ hic antonomastice pro toto Oriente, adeoque et pro Syria accipitur, in qua Damascus Joannis patria.

c Si recte sensui capio, ipse Joannes intelligitur: sed velim discere qua operum suorum loco ita Damascum appellet.

d Hoc modo supplendum censui, expuncto εἰς ἀθῆνας, quod sic in MS. legebatur εἰς τὸν οὐρανὸν εἰς ἀθῆνας ἄλλου.

e Videtur auctor, veluti ex sui temporis usu, honoratiori Persarum appellatione Saracenos dignari, ut qui jam inde ab anno 628, extincto Chosroe et filiis ejus, imperium Orientis creptum Persis tenuerunt.

f Τὴν προίπρωον hic pro Rhetorica usurpari, ut quæ animos dicendo inflamet, patet ex sequentibus: ne quis autem de hujus lectionis sinceritate scrupulus cuiquam incidere, operæ pretium censuit Possinus noster ipsum archetypon codicem inspicere.

B

g Notus passim Cretensium Labyrinthus, Lacædæmoniorum Cæadas non item. Fuit autem hæc, ut ex Strabone, Thucyde, et Pausania colligitur, custodia publica, in quam malefici conjiciebantur: addit Strabo, apud Persas sic dictum ædificium plenum cineribus, et alibi meminisse legisse me quidpiam de supplicio per cineres, cui destinatus illis ex improvise involvebatur suffocandus, quod forte occasionem præbere possit suspicandi, ex καίω uro, et ζῆρς infernus etymologiam petendam esse. MS. Vatic. καὶδωον habet.

h Plutarchum intellige; Chæroneiæ in Bœotia natum.

i Crates Thebanus, Diogenis Cynici discipulus, qui nihil possidere sapientem voluit.

k Ad canem album, verbatim diceretur: erat autem Κυνόσαυρες Athenis dictum gymnasium, in quo, procul a pudice natis remoti, exercebantur nothi ac spurii.

l Theodosius Adramytenus hic esset intelligendus, qui Anastasio deposito successit an. 713 Leoni cessit Imperium: verum non a Theodosio, sed ab Anastasio Præfecturam Orientis ossecutus erat Leo: Theodosium vero numquam agnovit Imperatorem, sed mox ut electum audivit contra eum fœdus cum Artabasso Armeniæ Præfatore inivit. Factus autem Imperator non statim, ut infra dici videtur, sed anno Regni sui nono primum cepit insanire contra Sanctas imagines.

C

m Videtur infelix schismaticus dolere, vel quod non satis constans fuerit in tuendo schismate sub imperio Michaelis, qui unionem cum Ecclesia Romana fecerat, eique se opponentes removebat ab officiis, sicut et hunc Constantinum, quem educarat apud se informarique optimis artibus curarat, privavit propterea loco gratiæ, quem prius habuerat et a sua familiaritate removit, uti scribit Pachymerus parte II. l. 6 c. 27: si tamen ille sic castigatus vel modicum remisit de pertinacia, Michaelis sesqui anno post mori, redit ad vomitum an. 1282 sub Andronico, a quo denique factus est Logotheta circa annum 1294. Vel (quod potius crediderim) dolet ob eam divisionem, quæ sub Andronico schismatici ipsi divisi fuerunt in Josephitas et Arsenianos, quorum hi severius, isti benignius agi volebant cum iis qui unioni Romanæ (quam utrique detestabantur) renuntiabant; de quibus idem Pachymerus parte 2. lib. I cap. 21 et 22: sed et alia deinceps schismata plura extiterunt Constantinopoli, per justum Dei retri-

butionem, ut nec unionem haberent inter se qui volebant habere cum Romana Ecclesia.

D

n Videtur præsumere, quod textus epistolæ in Vita expressæ sit originalis, hoc autem ex illa Vita adeo non intelligitur, ut potius contrarium dici existimem.

o Anno Christi 730, mox a Leone persecutionis quarto, Masalmas, Saraceni exercitus veteranus et plurimis victoriis illustris Ductor, in Turcorum terras expeditionem suscepit, consertoque prælio plures utrimque cecidere, Masalmas autem in fugam actus est: et rursus anno 732, in Turciam exercitum induxit: cumque jam Caspias portas attigisset, metu correptus retro concessit; sicuti scribit Theophanes ad annos Leonis 13 et 15, quæ sane non male coarctant eum Chronologi alibi a nobis deducto.

p Hyperbolice id accipiendum, sive cum respectu ad tractatus pridem initos, sed sæpius violatos, per irruptiones iteratas Saracenorum in Romanum Imperium. Nam idem Theophanes testatur, quod prædictus Masalmas, anno Leonis 10 Cæsaream Cappadociæ armis aggressus, eam occupavit; et rursus anno 14 Romanam ditionem armis infestavit, atque in Cappadocia Charsiani castrum sibi dolo subiecit: ac rursus anno 16 Mavias filius Isam bellum Romanæ intulit, penetrataque cum armato milite Paphlagonia, multa captivorum præda ditatus in patriam rediit: atque ita deinceps singulis fere annis, quamdiu vixit Leo, modo Mavias, modo Suliman, filii ejusdem Isam, provincias has aut illas ingressi leguntur; dum ille orthodoxis imaginum cultoribus reverendis intendit.

E

q Videtur versus vel saltem verba aliquot excidisse.

r Quæ hæc pars tertia hominis? Corpus nisi fallor, ad quod spectant quinque sensus externi, subjecti appetitui et voluntati, quam concipio velut alteram hominis partem, sitam in anima partia, partim in corpore. cui denique superstat ratio sive intellectus, totus spiritualis, coque pars prima et dignissima hominis.

s Festus: Pentathlon antiqui quinquertium dixerunt: id autem genus exercitationis ex his quinque artibus constabat, jactu disci, cursu, saltu, jaculatione, luctatione.

t Litas, id est, Treces primus in Dearum numerum retulit Homerus, ejus etiam poemata distinguuntur in Rhapsodias, quas Latine libros dicimus.

u De Tropariis, quæ Latine Versiculos vocare possis, ita scribit Zonaras ad Canonem Anastasium Damasceni, Τροπάρια λέγουσι, ὡς πρὸς τοὺς εἰρημὸς τρεπίμετρα, καὶ τὴν ἀναφορὰν τοῦ μέλους πρὸς ἐκεῖνους ποιούμενα, ἢ καὶ ὡς τρέποντα τὴν φωνὴν τῶν ἀδόντων πρὸς τὸ μέλος καὶ τοῦ ῥυθμοῦ τῶν εἰρημῶν· εἰ μὴ γὰρ πρὸς ἐκεῖνους ὁ τῶν αὐτὰ ψαλλόντων ὁδηγὸς εὐθύνοιστο, οὐκ εὐρύθμου ἔσται τὸ μέλος οὐδὲ ἐναρμόνιον, οὐδὲ μέλος λέγεται, ἀλλ' ἀπὸ γὰρ καὶ ἀναρμόστον καὶ ἄρρυθμον ὄνεται. Troparia dicuntur quia se convertunt ad Tractum, et cantus mutationem ad illum faciunt, seu vertunt quodammodo ad tonum modulationemque Tractuum: nisi enim cum illis concordet tonus, ipsa Troparia cantantium non dicentur esse melos, sed confusus, incompositus et inconcinuus clamor.

x S. Pachonii prolifica et antiquissima Acta damus 14 Maji, ubi num. 15 refertur Regula, eidem præscripta ab Angelo, in qua fit mentio Melotes albæ, lebitonis seu superpellicii livi, et cuculli: cujus licet non explicetur color, nigrum tamen hunc fuisse facile quis credet.

y Ad verbum, reticularum, quas Sellas appellamus: ita, ad hujusmodi necessitatem honestiori vocabulo explicandam, variæ apud nos gentes utuntur voce Sedis: Suidas autem, quæ hic neutraliter σωτήρια, feminine scribit σωτηρίας, vultque dici ut σέλλας, σελλάρια, ἔδρας.

ΑΘΛΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΚΑΙ ΕΝΔΟΞΟΥ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

ΑΚΑΚΙΟΥ

Ex MS. Cryptæ-Ferratæ servato in Bibliotheca Vaticana.

VIDE PAG. 293

CAPUT 1

Τρίτον τούτου τοῦ μισοκάλου καὶ παμπονύρου δράκοντος λαίλαπα κινήσαντος κατὰ τῶν τοῦ Θεοῦ δούλων, ἐπὶ Μαξιμιανοῦ τοῦ γαμβροῦ Διουκλησιανοῦ, υἱοῦ δὲ καὶ ὑπερασπιστοῦ τοῦ σατανᾶ εὐθέως καὶ τὰ ἀσεβῆ διατάγματα τούτου κατὰ πάσαν χώραν ὑπεφόρτισεν, ἔνθα προσέταται ἵνα ἐν πάσῃ πόλει, εἴ τις μὴ βούλοιτο τῇ θεραπείᾳ τῶν θεῶν προσίεναι, τοῦτον ἀπαραιτήτως πάσῃ τιμωρίᾳ ὑποβληθῆναι. Καὶ ταῦτα μὲν πρὸς τοῖς ἔξω Ἀρχόντας ἐδέσπισε, φόβου παντός καὶ κινδύνου βασιλικῶν γέμοντι πρὸς δὲ τούτοις καὶ τοῖς τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ Πηγμοῖσι ταῦτα παρκυγγέλλετο, ὥστε εἴ τις τῶν στρατιωτῶν μὴ ὑπέκοι τοῖς προστάγμασι τοῦ Βασιλέως εἰς τὴν θεραπείαν τῶν Θεῶν, μᾶλλον δὲ δαιμονίων, τούτων δέσμιον τοῖς ἔξω δικαστηρίοις διδοσθαι εἰς τιμωρίαν.

2 Ἐν τούτοις τοῖνυν τῷ καιρῷ καὶ τὰ κατὰ Ἀκάκιον τὸν ἅγιον Μάρτυρα ἵκει μαρτύρια, τὸν ἀληθῶς φερωνύμῳ τῇ θεῷ πράξει μαρτυρηθέντα, καὶ μηδὲν τοῦ κακοῦ διουδίου μετασχόντα, ἢ πράξαντά τι τῆς κακεντρεχῆς αὐτοῦ μηχανῆς. Οὗτος δὲ ἦν ὁ ἅγιος, γένους μὲν Καππαδοκίῳν, τῇ δὲ τύχῃ στρατιώτης, τῇ δὲ προθέσει ἀθλητὴς τοῦ Χριστοῦ, καὶ ταύτῃ ἐκόσμι καὶ γένος, καὶ στρατείας, καὶ ἀξιώματι τάδε κατ' αὐτὸν οὕτως ἔχει τὸν τρόπον. Φέρμου τινὸς ταξιαρχούντος τοῦ ἀριθμοῦ τῶν λεγομένων, κατὰ μὲν τὴν Ῥωμαίων γλῶτταν Μαρτησιῶν, κατὰ δὲ τὴν Ἑλλήνων Ἀριεῶν, στρατευομένου τε αὐτοῦ τῷ ἀριθμῷ Κεντυρίωνος· καὶ ἕκαστον τῶν στρατιωτῶν προσκαλούμενον τοῦ Φέρμου, καὶ πειρωμένου τὰ τῆς γνώμης ἐκείνου, καὶ πολλοὺς τὰ μὲν κολακίαις, τὰ δὲ καὶ ἀπειλαῖς δελεάζοντος εἰς τὴν ἀπώλειαν· ὡς ἐβόασε καὶ εἰς αὐτὸν ἡ πείρα τοῦ Ἀρχόντος, ἀνέκραγεν ὁ Μακάριος φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, Ἐγὼ Χριστιανὸς ἐγενήθην, καὶ εἰμι, καὶ ἔσομαι, τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ τούτου θέλοντος· καὶ γὰρ καὶ γονέων, καὶ γένους Χριστιανοῦ εἰμι· Καὶ τρίτον τούτου τὴν πείραν ποιούμενον τοῦ Φέρμου, καὶ ποτε μὲν ἀπειλῇ βαρεῖα, ποτε δὲ μείζονιν ὑποσχέσεις ἰκμαλάζει αὐτοῦ τὰ πρόθυμον βουλομένου καὶ ἐξελκόντος, ἐμμενευ ἀσάλευτος ὁ Μακάριος τῇ ὁμολογίᾳ ὡς λοιπὸν αναγκασθῆναι τὸν Φέρμον, κατὰ τὸ πρόσταγμα τὸ βασιλικόν, δεδεμένον ἀποστείλαι τὸν ἅγιον Ἀκάκιον Βιδιανῶ τινι, τὴν καθόλου τοῦ στρατοῦ διεποντι ἀξίαν.

3 Καθεσθέντος οὖν τούτου πρὸ τοῦ βήματος, καὶ ἐπερήκων μέλλοντος ποιέσθαι, τῶν εἰς τὸν Θεὸν τὴν ὁμολογίαν ἐσχηκότων, Ἀντωνῖνος Κομενταρίσιος ἀναφέρει τῷ Βιδιανῷ, λέγων, Τῇ πρὸ ταύτης παρελθούσῃ ἡμέρᾳ, Κύριε, Φέρμος ὁ Τριβούνος τῶν λεγομένων Μαρτησιῶν, Ἀκάκιον, στρατιώτην τοῦ νουμέρου αὐτοῦ, δέσμιον παρέπεμψε πρὸς τὴν σὴν τοῦ ἐμοῦ Κυρίου ἐξουσίαν, ὡς μὴ βουληθέντα εἶξει τῷ προστάγματι τῶν δεσποτῶν ἡμῶν τῶν ἀπτήτων Λύγουστων, τῇ δὲ τῶν Χριστιανῶν θρησκείᾳ ἐξακολουθούντα, ἀκριβῶς γράψας καὶ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ τῇ σῇ ἀρετῇ. Βιδιανὸς εἶπεν, Ἀναγωνισθήτω τὰ γραφέντα τῇ ἐμῇ καθουσίᾳ παρὰ τοῦ Κυρίου μου, καὶ ἐνομήτου Φέρμου τοῦ ταξιαρχοῦ· καὶ ἀναγνώσθη ἦν δὲ τὰ γραφέντα ταῦτα. Φλάβιος Φέρμος τῷ κατὰ πάντα μοι σεβασμῷ Βιδιανῷ χαίρειν· Ἀκάκιον τὸν στρατιώτην τοῦ ἀριθμοῦ τυγχάνοντα τοῦ ὑπ' ἐμὲ, καὶ πολλά παρ' ἡμῶν τούτων μὲν κολακίαις καὶ ὑποσχέσει προτραπέντα, τούτου δὲ καὶ ἀπειλαῖς ὑπομνησθέντα, Χριστιανὸν τε ἑαυτὸν λέγοντα, καὶ ἀλλινῶς περὶ τούτου ἔχοντα, πληρῶν τὸ πρόσταγμα τῶν ἀπτήτων τροπαιούχων Βασιλέων

ἡμῶν, ἀπέστειλα δέσμιον, ὀφείλοντα καὶ στρέβλαις ὑποβληθῆναι τιμωρίαις, ὅπως ἕξη τοῖς νόμοις.

4 Ἀναγνώσθεις δὲ αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς, Βιδιανὸς λέγει, Εἰσαχθήτω Ἀκάκιος, ὃν λέγει ἡ τᾶξις. Ἀντωνῖνος Κομενταρίσιος λέγει, Ἔστηκε κύριε. Σταθεῖς δὲ ὁ Ἀκάκιος, τὰ πρόσωπον εἶχε μειδιῶν, ἥδη προκατεικονιζόμενος τὴν χάριν τὴν μέλλουσαν. Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Τίς λέγεις; ὁ Ἀκάκιος εἶπεν, τὸ ποθεινὸν ὄνομα ἐμοῖ τε καὶ παντὶ τῷ γένει μου Χριστιανός, τὸ δὲ τῆς γρήσεως τῆς πρὸς τοὺς ἀνθρώπων, Ἀκάκιος. Ὁ Δικαστὴς εἶπεν, Καὶ διατί φησιν Ἀκάκιος λεγόμενος, καθὼς λέγεις, κακῆς φαίνης, μὴ πειθόμενος τοῖς θεσπίσμασι τῶν Αὐτοκρατόρων; τούτου γὰρ σημαίνει τὰ γραφέντα ἡμῖν παρὰ Φέρμου τοῦ Ταξιαρχοῦ. Ἀκάκιος εἶπεν, Κατασοφίξῃ μου δικαστά· ἐγὼ δὲ λέγω σοι οὐ κατὰ τοῦτο μᾶλλον καλῶς Ἀκάκιος λέγομαι, οὐ γὰρ θέλω μεταστρεῖν τῆς κακίας τῶν αἰμοδύρων δαιμόνων, ἢ τῶν τούτοις πειθόμενῶν Ἑλλήνων. Ὁ δικαστὴς λέγει, Ποθεν ὀρμώμενος, οὕτω καταθρασυῖ τῷ λόγῳ; Ἀκάκιος εἶπεν, Τί γὰρ τούτο ποιεῖ, οὐ ἐρωτᾷς περὶ τῆς πατρίδος; Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Ἐπειδὴ ἐν πείρα γεγονάμεν, καὶ τὰ ἦδη τῶν πατρίδων ἐπιστάμεθα, διὰ τοῦτο ἐπιρωτῶμεθα, ἵνα πρὸς τὸ ἴθος τῆς πατρίδος σου ἀκούσας, οὕτω καὶ γρήσωμαι ἐν τῷ παρόντι προστάγματι. Ἀκάκιος εἶπεν, γένει μὲν Ἀχαιοῖς, ἐγενήθην δὲ ἐν Καππαδοκίᾳ, ἐκεῖσε καὶ τὴν κατοικήσιν τῶν γονέων μου ἔχοντων, ἐπὶ στρατείᾳ ἦλθον, ὅθεν μάλιστα καὶ πολλοῖς τῶν συστρατιωτῶν μου προλαβόντας Μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ γνωρίζω, ἀλλὰ καὶ γείτονας, καὶ συνλιαιώτας μου, ὧν τὴν χάριν τὴν δοθείσαν αὐτοῖς παρὰ τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸν ὄδε θάνατον εἶδον. Βούλομαι οὖν ἐκείνοις μᾶλλον ἀκολουθήσαι, ἢ περὶ τοῖς λεγομένοις παρ' ἡμῶν νόμοις ἀνθρώπων, τοῖς μετ' αὐτῶν φθειρομένοις τῇ παραλλαγῇ τοῦ βίου τούτου.

5 Ὁ δικαστὴς λέγει, μὴ νομίσεις τὰς τυχεύσας σε τιμωρίας ἐκδέξασθαι, καὶ γὰρ καὶ τὸ πάτριόν σου ληρώδες καὶ ἀπόστομον θάρσος τούτου ζητεῖ· Ὡστε οὖν πάντα σου τὸν λογισμόν ἐκείνου ρίψας, θέλησον πειθαρχῆσαι τοῖς νόμοις τῶν Βασιλέων τῇ πρὸς τοὺς θεοὺς θεραπείᾳ, δι' οὗς κρατοῦσιν οἱ τὰ πάντα νικῶντες καὶ διέποντες Λύγουστοι, αἰδεσθῆναι δὲ καὶ ἡμᾶς καὶ τὸ βῆμα ἡμῶν· καὶ [μη] νομίσεις εἶναι πάντων φρονιμώτερος, ἀπουσίᾳ ἀκαίρῳ κεραιχόμενος, εἰς ἀνθρώπων τισιν, ὡς φασιν, ὑπόδικον τοῖς νόμοις γεγεννημένον, τὰς ἐλπίδας ἔχων. Ἀκάκιος λέγει, σφαλῆ δικαστά, δεινὴ πλάνη τοῦ σατανᾶ πλανώμενος, οὐ γὰρ διὰ τὴν θεραπείαν τῶν θεῶν, ὧν λέγεις, κρατοῦσιν οἱ Βασιλεῖς, ἀλλὰ διὰ τὴν συγγνώμην τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ, τοῦ τὰ πάντα διακυβεργώντος. Τὸ δ' εἰς ἀνθρώπων ὑπόδικον, ὡς σὺ λέγεις, ἔχειν με, δικαστά, τὰς ἐλπίδας· γνώθι ὅτι ἀνθρώπος μὲν εἰ ἡμᾶς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ἐπεφάνη τῷ κόσμῳ, ἵνα σώσῃ ἡμᾶς. Θεὸς δὲ ὧν ἀληθινός, καὶ φέρων τὴν ἀπόρρητον αὐτοῦ οἰκονομίαν, ἦν οὐκ ἂν δύνησιν ἀκοῦσαι, ἢ γινώσκει, εἰ μὴ πρῶτον ἑαυτὸν εὐτρεπίσῃ τῇ πίστει. Θεὸς γὰρ ὧν ἀληθινός, ὡς ἔφην, τὴν φύσιν, Λόγος ἀδιάρητος ὑπάρχων καὶ συναίδιος αἰεὶ τοῦ Πατρὸς, ἐν ἰδίῳ ὅτε ἠθέλησε καιροῖς ἐτέλεσε τὸ ἔργον τῆς ἡμετέρας σωτηρίας, καὶ τῆς κατακρίσεως τοῦ σατανᾶ, τοῦ ἂπ' ἀρχῆς βασκαίνοντος ἡμῶν, ἐλευθέρωσεν.

6 Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Καὶ εἰ κατ' αὐτοῦ πράσσοσιν οἱ Βασιλεῖς, πῶς οὐκ ἀμείβεταί αὐτοὺς ὁ Χριστὸς σου, ὁ τὴν οἰκονομίαν, ὡσπερ σὺ ἔφης, δι' ἡμᾶς βαστάσας, εἴγε ἐστὶ Θεὸς ἀληθῶς δυνατός. Ἀκάκιος εἶπεν, Ἐκ τούτου γὰρ μᾶλλον, δικαστά, ὀφείλεις γνωρίσαι αὐτόν, καὶ τὴν ἀγαθότητα

Post crudelia edicta

B

Acacius Cap-pador Centurio,

Christi fidem constanter profitetur :

C

ad Bibianum supplicis afficiendus mittitur :

ab hoc interrogatus de nomine et patria

E

F

Judicis errorem reprehendit :

et docet
cur Christus
permittat ty-
rannos
diu impune
sacire in
Christianos.

A θόηται αὐτοῦ, καὶ τὴν δύναμιν, ὅτι καὶ ὑβριζόμενος οὐκ ἐθέλω ἀναποδίδωσιν ὑμῖν, ἐκδεχόμενος τὴν μετάνοιαν ὑμῶν τῶν Ἑλλήνων, τῶν τὸ αὐτῷ πρέπου σέβας τοῖς θαύμασι προσφερόντων· ἔστι δὲ καὶ τῶν εὐαρεστύνοντων αὐτῷ δούλων τὴν ἐκλογὴν καὶ προκοπὴν βουλόμενος ἐκτελέσαι, οὕτω καὶ ἠκουόμην· εἰ γὰρ ἐδοῦλετο εὐθέως ὑμῖν σποδοῦναι, καὶ ὑμεῖς ἀπόλλεσθε αἰωνίως, καὶ οἱ δοῦλοι αὐτοῦ οὐκ ἐγίνοντο φραγεῖς. Ἀλλὰ καὶ ἡ δύναμις τῆς χάριτος αὐτοῦ ἀργὴ διέμεινε· καὶ πῶς εἶχε δεξασθῆναι ὁ Κύριος ὑμῶν, εἰ μὴ ἡ μακροθύμια ἐπὶ ταῖς πονηρίας ὑμῶν; Ἴδου δὲ συγγράει· αὐτὰ οὕτω γενέσθαι, ἵνα καὶ ὑμεῖς ὅσοι οὐ μετανοεῖτε, ἀλλὰ καταπέψαντες τῆς ἀνοχῆς τῆς μακροθυμίας αὐτοῦ ἐμμένετε τῇ ὀμότητι ὑμῶν καὶ τῇ ἀποστάσει τῆς σπιλάνας, αὐτοκατάκριτοι γένησθε· καὶ ὑμεῖς δὲ ἐκ προθέσεως τὴν δεσποτείαν αὐτοῦ ἐπιγύνετε, ζήσωμεν αἰδίως σὺν αὐτῷ· καὶ ἡ δοξα δ' αὐτοῦ φανερωθῆ διὰ τῶν μετανοούντων ἀνθρώπων, καὶ διορθουμένων τῶν ἐαυτῶν βίου.

Responsum
a Iudice
laudatur,

B 7 Βιδιωνῶς εἶπεν, Γράμματα ἔμαθες, ὅτι οὕτω προσήγως αποκρίνη; Μὰ τοῖς γὰρ θεοῖς! καὶ λόγον ἐχόμενον εἶπας, ὅσον τὸ ὑπεξουσίαν εἶναι Θεοῦ τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν. Ἀκάκιος λέγει, Ἐν τούτῳ γὰρ μάλλον ὀφείλεις γνωρίσαι τὴν δύναμιν καὶ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, τοῦ πάντων ἡμῶν δεσπότου, ὅτι μαθήτως τὰ δοκούντα ὑμῖν περισπούδαστα γράμματα, εἰ μὴ μόνον ὀλίγα πρὸς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θεῶν γραφῶν, αὐτὰς ὑπὲρ ἡμῶν τῶν ἐλευθῶν δούλων αὐτοῦ ἀπολογεῖται, καὶ ποιεῖ ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ ὑπ' ἡμῶν τῶν πεπαιδευμένων, ἐπαινεῖσθαι. Καὶ γὰρ ἀπ' ἀρχῆς πληρῶν τὴν οἰκονομίαν, καὶ μέλλων κηρύσσειν ἐν τῇ κόσμῳ τὴν ἐκείνου βασιλείαν, οὐκ ἐγράφτο ἀνθρώποις ἡ γένει, ἡ πλούτῳ, ἡ λόγῳ, ἡ γράμμασι δυνατοῖς πρὸς τὸ κέρημα τοῦ Ἰουδαίου, ἀλλ' ἀλιεῦσι καὶ τελώναις, καὶ πυντελώς ἐν πονηρίᾳ περιουσίας ἐγράφτο. Τούτο δὲ ἐποίησεν, ἵνα ἡ ὑπερέββουλα πάντα νῦν δύναμις αὐτοῦ γνωρισθῆ, τοῦ θεῶν καὶ ἀγίου Πνεύματος ἐν πᾶσι συνεργοῦντος αὐτοῖς.

idem con-
stanter pro-
fletur :

C 8 Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Ἐγὼ ἐάσας τὸ καίριον ὡς εἶπεῖν, ληρῶ μετὰ σου τοιαῦτα διαλεγόμενος. Οἶδας ὅτι παντὸς φόβου ἡμῖν ἔστι γέμοντα τὰ προστάγματα τῶν ἄδιορατόρων, ὥστε ἡ θύοντες καὶ θεραπεύοντες τοὺς θεοὺς ὑμᾶς τοῖς Χριστιανοῖς ἐν πᾶσι τε ὑπακούετε αὐτοῖς γενομένοις, καὶ τιμὰς παρ' αὐτῶν νομιζέσθαι, τοὺς δὲ μὴ θύοντες τιμωρεῖσθαι κατακρίτως. Θύεις οὖν τοῖς θεοῖς, καὶ πειθαρχεῖς τοῖς νόμοις; ἢ ἀντιλέγεις; Ἀκάκιος, Καὶ ἐπὶ Φίλῳ πολλὰς ἐπερωτήσεις, διμολογήσας Χριστιανὸν ἐαυτὸν εἶναι, καὶ οὕτως εἶπον, καὶ πάλιν λέγω οτι Χριστιανὸς εἰμι, καὶ οὐ θύω θάμῃσι ἀκαθάρτοις. Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Ἐγὼ ἔτι τὸ τῆς γλικίας σου μέτρον οἰκτεῖρω· ὅτῳ γὰρ σε μὴ πλέον εἰκοσι καὶ πέντε ἐτόν ὄντα, ἀλλὰ καὶ τὸ τοῦ στρατιώτου σχῆμα οὐδὲσθεις, οὐκ κήλεσας τιμωρίαις σε τῶς ὑποβαλεῖν. Ἐπὶ πολὺ δὲ, ἐὰν ἐμμένῃς τῇ μοιρίᾳ ἐκείνῃ, συσχεῖσαι με ἐπαρχεῖν σοι βασιάνους ἀνεκίετους. Ἀκάκιος εἶπεν, Καὶ ὁ ἐγὼ βούλομαι ποιῆσαι οὐκ ἔστι μορῶν, ἀλλὰ καὶ πάνυ φρόνιμον καὶ ἀποδεικτόν· ἵνα τὸν ποιήσαντά με κοὶ μέγρι τοῦ νῦν προνοούμενόν μου μὴ ἐγκαταλίπω τὸν μόνου ἀληθινῶν Θεοῦ. Ὁ δικαστὴς εἶπεν, πῶς μόνου ἑσθῆς ἀληθινῶν Θεοῦ, ὅποτε λέγεις τὸν Χριστὸν υἱὸν εἶναι Θεοῦ, ἀνάγκη δὲ πάσα, εἰ υἱός, καὶ ἴσος εἶναι τῷ πατρί, ὁὗ αὐτοῦ εἶναι λοιπόν, καὶ οὐχὶ ἕνα Θεοῦ. Δύο οὖν καὶ αὐτοὶ λέγοντες Θεοὺς, πῶς νῦν ἕνα ἐκφωνεῖς; ἀναγκάζεις με γὰρ λαρολογεῖν μετὰ σου, οὕτως ἐκθεσμα καὶ ἀνάρμοστα ὁμιλῶν.

explicat
personarum
Trinitatem
in substantia
unitatis :

D 9 Ἀκάκιος εἶπεν, Πιστεύω τῷ Ἰησοῦ τῷ σταυρωθέντι ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου, θεοῦ καὶ μοι λόγον διὰ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἀγίου, πρὸς τὴν ἐπερωτήσάν σου ταύτην τοῦ διασφαῖσαι αὐτήν· οὐ γὰρ ἡ τυχρόσα ἔστιν αὐτῇ ἐπερωτήσας, ὡς δύο λέγοντες Θεοῦ, ἕνα προσκυνεῖν Θεὸν ἐπαγγελλομεθα. Ἐγὼ δὲ σοι λέγω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀχώριστον εἶναι τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ εἶναι μὲν τρεῖς προσωπα ἐν τρισὶ προσωποῖς, μίαν δὲ δύναμιν καὶ θεοτητα ταύτην τῶν ὀνομάτων ὑπάρχειν· ἵνα δὲ λέγομεν Θεοῦ, ἔχοντα καὶ Λογον καὶ Πνεῦμα, πάνυ γὰρ ἀλογιώτατον ἔστι, Θεοῦ ἄλογον καὶ ἀνεῦ τοῦ ζωτικῶ

Πνεύματος εἶναι. Δίδωμι δὲ σοι καὶ ὑπόδειγμα ἐγγιστοῦν, ὅσον πρὸς τὴν ἡμετέραν ἀνθρωπίνην δύναμιν ἐν τούτῳ, ὡς περ ὁ Βασιλεὺς ὁ νῦν, ὁν σὺ ἐπιγράφῃς δεσπότην, ἐγὼ ἀνθρώπου κίτον λέγω, ἀλλὰ καὶ κρίσει μείζονι ὑποκείμενον, ἔχει δὲ υἱὸν· καὶ λέγεται εἰ τυχεὶ οὕτως Μαξιμιανός, ὁ δὲ υἱὸς αὐτοῦ Μαξέντιος, καὶ εἶσι δύο μὲν πρόσωπα, ἡ δὲ φύσις αὐτῶν ταυτέστι τῆς ἀνθρωπότητος μία, καὶ ἡ βασιλεία μία καὶ ἀδιαιρέτος τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, τιμᾶται γὰρ ὁ υἱὸς διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ πατὴρ διὰ τὸν υἱόν· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τοῦ Θεοῦ, τῆς θείας φύσεως μίαν φύσιν καὶ ἀτρέπτου, Θεοῦ τε καὶ τοῦ Λόγου αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ τοῦ ἀγίου, εἰς καὶ ἀλληθῶς Θεός ὁ παρ' ἡμῶν προσκυνούμενος.

ad patendum
alacris,

E 10 Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Καὶ πολλάκις ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐμοὶ προτρεψάμενον σε, σὺ ταῖς λόγους σου ταύτοις, ταῖς μὲν σοι ὠφέλοισι, μεταγαγεῖν με βούλει. Παίσθητι οὖν μοι, καὶ θύσον, καὶ ἐπίγρῳθι τοῖς πατερίαις θεοῦ, δι' ὅσας τὰ πάντα συστήσκεις ἐπὶ πολὺ γὰρ σου ἐφείσκημι. Ἀκάκιος λέγει, Μὴ με νομίσεις φέθους κτυπεῖν, ἔχεις τὸ σῶμά μου εἰς μάλιστα ἐτοιμον· ὡς βούλει γρῶν τὸν δὲ λογισμόν τῆς ψυχῆς μου, οὔτε σὺ, οὔτε ὁ Λίτοκράτωρ σου, οὔτε ἡ παρουσία τῶν δαιμόνων σου οὐ δύναται μεταστράψαι ἐπὶ τὸ φρόνῳ ποτε. Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Ἐπεὶ οὖν οὕτως βούλει, ἀνάγκη με πᾶσα εἰς σίκισμῶς χορηγήσαι κατὰ σου, καὶ τὸ πρόσταγμα το βασιλικῶν πληρῶσαι· ἀδύνατον γὰρ σε τοιαῦτα ἐξέσσει ὑποπεισόντα ἀναχωρῆσαι οὕτως, καταπέψαντα τοῦ δικαστηρίου. Τότε θυμολοεῖ ὁ Ἄρχων πρὸς τὴν τάξιν λέγει, Πήξτε τέσσαρας πάλους, καὶ ἐκεῖ ἐνδύσαντες αὐτὸν, νεύοις ὁμοῖς γρήσασθε αὐτῷ καθ' ἐκάτερα μέρη, υἱοῦ καὶ τῆς καιλίας, ἵνα μᾶθῃ μὴ εὐλαρεῖν τοσαῦτα· καὶ νομιζέων εἰδέναι τι, μὴδὲν ἐπιστάμενος· Ἴδωμεν τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, ἡ τὸ ἄσπετον τοῦ λογισμοῦ αὐτοῦ. Δεθέντος δ' αὐτοῦ ἐν τοῖς πᾶλοις, καὶ μαστιζομένου αὐτοῦ καθ' ἐκάτερα μέρη τοῦ σώματος, αὐτῷ μὴ ἐγένετο φωνὴ παρ' αὐτοῦ, Χριστέ, βοήθει μοι τῷ ταπεινῷ δούλῳ σου, Κύριε μὴ με ἐγκαταλίπῃς. Καὶ ἀλλαγέντων ἐξ τῶν τυποούντων αὐτόν, καὶ τοῦ αἵματος αὐτοῦ τὴν γῆν πληρώσαντος, καὶ ὅλου τοῦ σώματος αὐτοῦ χαλεπῶς διατεθέντος τοῖς τραύμασιν, ὁ δικαστὴς ὁρῶν τὸ πάθος ἐλευθῶν γενομένου, καὶ τὸν λογισμόν τοῦ Μάρτυρος ἀμετακίνητον, λέγει πρὸς αὐτόν, Θύεις; ἢ τί λέγεις; σὺ γὰρ εἶλω ἄθλιος μάλλον λεγθῆναι, ἢ πῆλος γενέσθαι τῶν Βασιλέων;

crudelissime
verberatur.

F 11 Ἀκάκιος λέγει, Οὐ θύω· ἔγω γὰρ τοῦ Κυρίου μου Ἰησοῦ Χριστοῦ τὸν βοηθουτά μοι ἐμὲ γὰρ ἐκ τῶν βασάνων σου τούτων ισχυρότερον μάλλον καὶ θαρσαλέοτερον κατέστηρες. Ἐως γὰρ ἄρτι ἡ προσδοκία κῆν ἐν μέρει τοῦ λογισμοῦ μου ἐτάραττε· γενομένη δὲ ἡ πείρα τοῦ πάθους, καὶ ἐνεχθεῖσα, διὰ τὸν ἐνδυσσομῶντά με Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, σφόδρα με γενναϊότητα ἐποίησε πρὸς πᾶσαν τιμωρίαν, πιστεύσαντα οὐδὲκαίως τῷ Θεῷ. Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Ἐπειδὴ τὰς μείζονας σοι τιμωρίας οὐδέπω ἐπέλαρον, ταῦτα λέγεις· ἐγὼ σου τὸ θράσος καθιέρω τοῦτο· φεισόμενος γὰρ σου, θαρσαλέου σε, ὡς λέγεις, πεποιήκα. Ἀκάκιος λέγει, Ποίει μόνου διὰ πάχους ἢ θέλεις, ἄς γὰρ νομιζέεις βασιάνους μὴ ἐπάχειν, εἰς ὧσέλειαν μὴ εἶσιν· καὶ ὅσον μείζονας μοι ἐπιφέρεις κολήσεις, τοσαύτου τῶν ἐν Κυρίῳ μου χάσιν ἄνων χαρίζῃ. Ὁ δικαστὴς λέγει, Ταῦτα λολεῖς, ἐπειδὴ τὸ σῶμά σου οὐδέπω κατέξάνθη τοῖς αἰκισμοῖς. Ἀκάκιος εἶπεν, Καὶ γὰρ σοι ἔφην, ποίει ὁ θέλεις· οὐ θύω γὰρ θάμῃσι ἀκαθάρτοις, καὶ οὐ ποιῶ τὸ θέλημά σου, οὐ δὲ τοῦ πατρὸς σου τοῦ σατανᾶ. Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Κλάσατε αὐτοῦ τὸς σιαγύνας μιλυθδίσιν, ἵνα μὴ ἀκρυθαδίζηται τῇ ἡμετέρᾳ ἐπ' αὐτῷ μακροθυμία. Ἀκάκιος εἶπεν, Ἴδε καὶ ἐν τούτῳ ὁ κήλεσας ἐποίησας, καὶ οὐδὲν πλέον ὠφέλισας· οὐ γὰρ νικίσουςαι αἱ κακοτεχνία σου τῶν εἰς Χριστόν μου χάρην. Ὁ δικαστὴς εἶπεν, ἦσσο λοιπόν, καὶ ἀπελλήγηθι τῶν μενουσῶν σε βασάνων. Ἀκάκιος λέγει, Εἶπὼ σοι, οὐ θύω τοσαύτου γὰρ τῶν μελλουσῶν βασάνων κατέπτυσσ, ὅσον καὶ τῶν κῆν προλαβουσῶν οὐκ ἐφροντισσα, τοῦ Θεοῦ μοι χορηγούτος τὴν δύναμιν.

Ex ipsis panis
robustior factus

maxillas
ceditur
plumbis
massis :

G 12 Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Πῶς στρατιώτης ὄν, καὶ ἀγράμματος,

a Spiritu sancto eductum se asserit loqui :

Α ἀγαρματός, ὡτως ἀπόληθῆ: Ἀκάκιος εἶπεν, Τί γάρ νομίζεις, ἄμας ἀποληγεῖσθαι ἐξ ἰδίας ἀπέφως; Οὐχί· ἀλλά τὸ πλοῦσιον καὶ ἄγιον Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ χωρηγεῖ τοῖς δοῦλοις αὐτοῦ τὴν παρρησίαν, καὶ τὴν ὑπομονήν, παρουσιάζων αὐτῶν, καθὼς ὁ Σωτὴρ ἐδίδάξει προεπιπὼν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· "Ὅτι ἂν ἤρῃσι παραδιδῶσιν ὑμᾶς τοῖς ἄρχουσιν διὰ τὸ ὄνομα μου, μὴ μεριμνήσητε πὼς ἢ τί λαλήσετε, δοθήσεται γάρ ὑμῖν ἐκεῖνη τῆ ὥρα τὸ εἰπεῖν· οὐ γάρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. Ἀντωνῖνος Κομενταρίσιος λέγει τῷ ἁγίῳ Μάρτυρι, Τί ὠφελεῖς, ἀθλιε, τοιαῦτα νοθευθεῖς, καὶ μὴ πεισθείς; ἐάν ὕστερον μετὰ βασάνων βραυτέρων ποιήσῃς τὸ πρόσταγμα τῶν Βασιλέων. Ἀκάκιος εἶπεν, Ὑπαγε, νοθεύεται σεκυτὸν εἰ γὰρ τοῦ Ἄρχοντος, καὶ τῶν ἀπειθῶν αὐτοῦ, καὶ τῶν ἐπιειχέσεων μοι βασάνων οὐκ ἐμφοτίσα χάριτι τοῦ Θεοῦ μου, σοῦ ἔγω ἀκούσαι; Ὁ δικαστὴς λέγει, Ἀκάκιον τὸν ακαθυσίωτον, στρατιώτην ποτὲ, ὑπὸ ασφαλῆ φρουρᾶν τὴν ἐνδοτέρην εἰς τρία κεντήματα τοῦ ξύλου βαλοῦντες, περιέβετε σίδερα βαρέα κατὰ τοῦ τραχήλου καὶ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος, τιμωρούμενον τῆ ἐξῆς δικασίμῳ· μὴ τε ὀρασθαὶ ὑπὸ κίων συνέθων συγχωρούμενον, μὴ ποτε μακαρίζομενος ὑπὲρ αὐτοῦ, ἐντονώτερος ἦμῖν πρὸς τὴν μέλλουσαν ἐξέτασιν εὔρεθῆναι. Καὶ ἀπήχθη ὁ Μακάριος ἐν τῇ φρουρᾷ, χαίρων ἐπὶ τῇ παρελθούσῃ ἐπερωτήσῃ, καὶ ἐπὶ τῇ τῶν μέλλόντων ἀγαθῶν ἀπολήψει παρὰ τοῦ ἀψευδοῦς Θεοῦ· καὶ ἐποίησεν ἐν τῇ φυλακῇ Περιένθου ἡμέρας ἐπτὰ.

ductur in carcerem lotus.

13 Ἐγένετο δὲ τὸν Βιθιανὸν γραμμικτὰ δεῖξασθαι παρὰ τοῦ Φλακκίον, τοῦ προλαθεῖν αὐτὸν εἰς τὸ Βυζάντιον· ἐκέλευσε δὲ καὶ τοὺς δεσμώτας ἀκολουθεῖσαι. Ὁ οὖν μακάριος μάρτυς Ἀκάκιος, καὶ τῷ ἁγίῳ τῶν τραυμάτων τραχόμενος, καὶ τῷ πῶρι τοῦ σώματος, ἔτι δὲ καὶ τῷ πλῆθει τῶν σιδήρων βαρύνομενος, καὶ τῇ ἐπιείξει τῶν ἀξιωμαίων τῆ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ τῷ καμῶτι τῆς πορείας, καὶ τῇ ἐνδείᾳ τῶν σιτίων τραχόμενος, καὶ τῷ μὴ συγχωρεῖσθαί τινα τῶν γνωστῶν συνέθων ὄρων αὐτὸν πρὸς τὸ ζῆν λιπῶν ἐξαπυρνούμενος, ἐπακολουθούτων δὲ καὶ τῶν σὺν αὐτῷ δεσμωτῶν ἐν τῇ ὁδῷ καὶ τῶν κατεπειρόντων ἀξιωμαίων, κῆξτε τῷ Θεῷ λέγων, αἰετώσας προτερον τοῖς ἀξιωμαίοις τοῦ συγχωρηθῆναι αὐτῷ εὐχάσασθαι, καὶ σταθεῖς ἐν τῷ πῶρι, κῆξασθε, καὶ εἶπεν· Δόξα σοι, ὁ Θεός, ὁ κατὰ τὸ ἔλεός σου πᾶσι τὰ ἔλεός σου μετὰ τῶν ἀγαπώντων τὸ ὄνομα σου· δόξα σοι τῷ καὶ ἐμὲ τὸν ἀμαρτωλὸν καλέσαντι εἰς τὸν κλήρον τοῦτον· δόξα σοι Ἰησοῦ, τῷ εἰδῶτι τὴν ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς ἡμῶν, καὶ δόντι μοι ἐν ταῖς βασάνοις τὴν ὑπομονήν. Ἐπει οὖν βλέπεις, Κύριε μου, πολλὰ τὰ συνέχοντά με κακὰ, καὶ τοῦ μέλλειν ἐκδηρῆσαι τὴν ψυχὴν μου ἀπὸ τοῦ σώματος, αὐτός, δέσποτα Κύριε, ἀπυστείλων Ἄγγελον τιμωροῦχον, ἰωμένον με ἀπὸ τῶν περιουσιῶν με ἀναρχεῖν· καὶ κέλευσον καταζωθῆναι με οἰωδῆποτε τρώπῃ, μόνον ἀποφάσει δικαστοῦ τελειωθῆναι, καὶ εἶναι με παρὰ σοί. Καὶ εὐχόμενον αὐτοῦ, φωνὴ ἐγένετο ἐκ νεφέλης (τὴν γὰρ ὁ ἀπὸ συγκεχυμένων) Ἰσχυε, καὶ ἀνδράζου, Ἀκάκιε. Ὡ; καὶ τοὺς ἀξιωμαίους καὶ τοὺς δεσμώτας ἀκούσαντας θαυμάζειν, καὶ λέγειν, ἄρα καὶ νεφέλη λαλεῖ; ἢ κηούσθη ποτὲ ὡς νῦν ἠκούσαμεν; καὶ διηπόρουν περὶ τούτου.

in itinere orans

14 Πολλοὶ δὲ τῶν δεσμωτῶν ἀκούσαντες ταῦτα, ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ, καὶ προσέπεσον τῷ Μάρτυρι, ἀξιούντες αὐτὸν ἐκτελεθῆναι αὐτοῖς τὸν λόγον τῆς πίστεως. Τοτε γοῦν ὁ Μάρτυς σὺν αὐτοῖς ἠδούων ἐλεγει, Ἐγὼ μὲν ἐγενόμην ἐν ὁλίγῳ χρόνῳ στρατιώτης, αὐξήθει δὲ εἰς χεῖρας ἱερέων, ἀλλὰ καὶ γένος ἔχων ἱερατικόν, μέμνημαι αὐτῶν διδασκόντων, ὅτι ὁ Θεός θέλων τὸν ἐκπεσόντα ἐκ τοῦ παραδείσου σῶσαι καὶ ἀναγαγεῖν ἐκ τοῦ ἄδου, ἀπέστειλε τὸν συναϊδῶν αὐτοῦ Λόγον εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἔλθων ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, σαρκουταὶ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου Μαρίας, καὶ σκήματι γυναικὸς ὡς ἀνθρώπος, σταυροῦ ὑπέμεινε, ἵνα τοῦ Ἀδάμ τὴν παρακοὴν πάλιν διὰ ξύλου τοῦ σταυροῦ ἴασθαι, καὶ ὄψῃ τῶν ἁγίων τῆς καταδύχης, αὐτὸς ὑπὲρ ἡμῶν τὸ χρεὸς ἀποδοῦς ὁ ἰκρύος ἡμῶν· καὶ διὰ τὸ προσκληθῆναι τῷ σταυρῷ ἠσχίνας τὸ κατ' ἡμῶν χειρωμαχρον,

praedicat Christum concaptivis :

καὶ λύσας τὴν ἀμαρτίαν, καὶ διὰ τοῦ οἰκείου θανάτου θανατώσας τὸν θάνατον, καὶ νεκρώσας τὸν ἄδην, καὶ κατασχύνας, καὶ ἐξουθενώσας τὴν δύναμιν πάσαν τοῦ διαβόλου καὶ πάσης τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ, συνθλάσας τε πύλας χαλκῆς καὶ μοχλοῦς σιδηροῦς συνερίψας διὰ τῆς τιμωρῆς αὐτοῦ ἀνάστασιν, χαρίζεται τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀνάστασιν, ἵνα ζήσωμεν πάντες εἰς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας· οὗτος γὰρ ὁ κόσμος πρόσκαιρος, καὶ οὐδὲν ἔσται. Καὶ πάντες ἀκούσαντες ταῦτα, ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ τοῦ Χριστοῦ.

D convertit eos ad Christum :

15 Τῶν δὲ πιστευσάντων, ἰδοὺ τῇ ἐπιούσῃ ἑσπέρα ἐν τῇ μονῇ, ἔλθα ἔμειναν ἐν τῇ νυκτὶ ἐκεῖνη, εἶδον λαμπροφωροῦντας τινὰς σχήματι στρατιωτικῷ, ὀμιλοῦντας αὐτῷ. Καὶ οἱ μὲν τῶν ἰδόντων ἐνόμιζον φίλους αὐτοῦ εἶναι συστρατιώτας, καὶ ὡς διὰ τὸν βασιλικὸν φόβον ἐκλίθην· βῆναι ἐν νυκτὶ πρὸς αὐτὸν ἐπισκέψασθαι αὐτὸν· οἱ δὲ ἔπειροι ὄψασιαν τὰ ἀπόρρητα ἔλεγον εἶναι. Πάλιν δὲ τῇ ἐπιούσῃ νυκτὶ, ἐλθόντες ἐν τῷ Βυζαντίῳ, καὶ κληθέντες ὀμοῦ ἐν οἴκῳ ἐνί, εἶδον πάλιν τοὺς αὐτοῖς Ἄγγελους ὀμιλοῦντας αὐτῷ, καὶ καταυλοῦντας ὕδατι θερμῷ τὰ τραύματα τοῦ σώματος αὐτοῦ, καὶ θεραπεύοντας αὐτόν, ὡς πάντας τοὺς θεασαμένους, τότε καὶ τῇ προτέρᾳ νυκτὶ, εἶπεῖν, ὅτι ὡτως ὄψασίαι τις ἁγίῳ Ἀγγέλῳ τῷ Μάρτυρι ἐγένετο. Τῇ δὲ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, βληθέντος τοῦ Μάρτυρος εἰς τὴν ἐνδοτέρην φυλακὴν ἐν τῷ ξύλῳ καὶ τοῖς σιδήροις, κατὰ τὸ πρόσταγμα τοῦ Ἄρχοντος ἐσφηνμένου καὶ τραχημένου, καὶ τῶν ἄλλων δεσμωτῶν εἰς τὴν ἐξωτερὴν φυλακὴν ὕτων, εἶδον πάλιν φῶτα πολλὰ ἐν τῇ νυκτὶ ἀπτόμενα πρὸς τὸν Μάρτυρα, καὶ τοὺς ἄνδρας, τοὺς μὲν λύνοντας αὐτὸν ἐκ τῶν δεσμῶν καὶ θεραπεύοντας αὐτόν, τοὺς δὲ τραχὴν αὐτῷ προσφέροντας. Καὶ ταῦτα ἐν πλείοσιν ἀγωγῆς θεασάμενοι, τῷ δεσμωφύλακι ἀνεμήκοντες, ἐποίησαν αὐτὸν αὐταῖς ὄψεσι πληροφορηθῆναι, ὅθεν καὶ ὁ Κυριλάριος ἐκπλαγῆς ἐν ὡς ἐξέασατο, πολλοῖς τῶν φίλων αὐτοῦ ἀπελθῶν ἐφανέρωσεν.

ab Angelis sanatur,

E et recreatur.

16 Ὁ δὲ Ἄρχων μετὰ τὸ εἰθεῖν αὐτὸν ἐν τῷ Βυζαντίῳ, μετὰ ἐπτὰ ἡμέρας καθίσας πρὸ βήματος, ἐζήτησε τὸν Μάρτυρα λέγων, Κάλει Ἀκάκιον, τὸν τῆς ἀσεβοῦς θρησκείας τῶν Γαλιλαίων συνήγορον. Ἀντωνῖνος Κομενταρίσιος εἶπεν, Ἐστῆκε Κύριε. Σταθέντος δὲ πρὸ βήματος τοῦ Μάρτυρος, ἰδοὺ ὁ δικαστὴς τὸ πλοῦσιον τοῦ Ἄγιου φαίδρον ὡσεὶ πρόσωπον Ἄγγελοῦ, ἐξεπλάγη· ἤλπιε γὰρ αὐτὸν ἐκ τῶν τραυμάτων τοῦ σώματος, καὶ ἐκ τῆς ὀλίφως τῶν δεσμῶν, καὶ ἐκ τῆς ἐνδείας τῶν σιτίων, καὶ τοῦ κόπου τῆς πολλῆς ὁδοῦ καταπεπυγμένον καὶ καταδεδαπανημένον σφοδρὰ ἰδεῖν τῷ σώματι· ὡς θαυμάσαστα αὐτὸν ἐπὶ τῇ ὠραιότητι αὐτοῦ εἶπεῖν πρὸς τὴν τάξιν, Ὡ κακοὶ στρατιῶται, οὐχί ἐκέλευσα ὑμᾶς εἰς τὴν ἐσωτέρην φυλακὴν ἐν τῷ ξύλῳ εἰς τρία κεντήματα βαλεῖν, σιδήροις τε βαρυτάτοις, καὶ πολλοῖς κατὰ τοῦ τραχήλου, καὶ τῶν μέσων, καὶ κατὰ παντὸς τοῦ σώματος περιειμένον βληθῆναι, ὡς τῇ τούτων ἀγχοῦ τὸ ἀκμαῖον τῆς ἡλικίας αὐτοῦ καταπυρηνθῆναι, καὶ μήτε ἐπισκεπτεσθαὶ τινὰς αὐτόν, πλὴν τοῦ τὴν βρώσιν αὐτοῦ εἰσφέρειντος; Πῶς οὖν ἴδῶ αὐτόν οὕτω νῦν τετραμμένον ὡς ἀλλήτην, ἀλλὰ καὶ τῷ κάλλει προστεθειμένου, καὶ πολὺ χειρίστερον γενοῦτα; Ἀντωνῖνος Κομενταρίσιος εἶπεν, Μὰ τὴν σὴν ἀρετὴν, καθὼς προσέταξας εἰς πάσας τὰς τιμωρίας ἐμδέελεται, καὶ ἐν Περιένθῳ κατὰ τὴν ὁδὸν τὰ σίδερα φερῶν ἴθλεν εἰς καὶ ὡθεῖ· ἐάν οὖν δοκῆι τῇ ἐξουσίᾳ σου εἰπεῖν τὰ σίδερα, καὶ σταθμίσει, ὡδὲ εἰσι, μέχρι γὰρ τοῦ δικαστηρίου τούτου οὐ περιηρέθησαν ἀπ' αὐτοῦ· ἐπερωτήσῃ δὲ ἡ ἐξουσία σου καὶ τὸν δεσμωφύλακα μετὰ ἀπειλῆς, εἰ μὴ οὕτω προστέτακτο αὐτῷ κατὰ τὴν κέλευσίν σου.

Quem ita vegetum nigratum Index

F de eo custodem interrogat,

17 Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Εἰσαχθήτω ὁ δεσμωφύλαξ· καὶ εἰσαχθέντος αὐτοῦ, ὁ δικαστὴς εἶπεν, Διατί τρισκατάρτατε κατὰ τὸ πρόσταγμα σου οὐκ ἐποίησας τούτου, ἀλλὰ οὕτως αὐτὸν τετραμμένον καὶ ἀνελεγκμένον κηραγες ἔπειν, ὡς μέλλοντα πάμμηχρον ἡμῖν ποιῆσαι; Ἀκάκιος εἶπεν, Τὸ ἔμην σοὶ πάμμηχρον· τετήρηται σοὶ ἐν οὐρανῷ ἐμπροσθεν τοῦ ἀκλήτου ἀλοθῆτου Χριστοῦ, τοῦ καὶ τὴν βρώσιν μοι παρασχόντος· ὁ γὰρ Κύριός μου οὕτω θεραπεύει τοὺς δούλους

Santo silere jussu :

testatur ille angelica visione confortatum

A θούλους αὐτοῦ ῥήματι μόνῳ. Ὁ δικαστὴς εἶπεν, κλάσατε αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας, ἵνα μὴ λαλῆ μὴ ἐπερωτώμενος. Καὶ πρὸς τὸν δεσμοφύλακα λέγει, Τί λέγεις σὺ τρισκακάρατε; Κάσιος δεσμοφύλαξ εἶπεν, Μὰ τὴν σὺν ἀρετῇ, τὰ μὲν προσταχθέντα πάντα, καὶ μετὰ προσθήκης κακῶν γυνάσασιν αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἤσαν οἱ δουροφροῦντες αὐτὸν, ὡς καὶ οἱ δέσμοιοι πάντες, οἱ σὺν αὐτῷ ἐπίστανται, καὶ εἰ ἄλλως λέγω, κεφαλὴν ἔχω, δέμησί σου, ἐξουσίαν ἔχεις, ποίει ὃ βούλει· ἐθεωροῦμεν γὰρ πλειστάκις λαμπροφροῦντας τινας ὡσπερ στρατιώτας, καὶ ἄλλους ὡς σχολαστικοὺς καὶ ἑτέρους ὡς ἰατροὺς εἶναι ἐνομιζομένον συνόντας αὐτῷ, καὶ τιμελοῦντας, καὶ τῇ ὕδατι κατακλυούσας τὰ τραύματα αὐτοῦ, ἀμὰ δὲ συνεισθίνοντας αὐτῷ ταῦτα δὲ πάντα καὶ οἱ δέσμοιοι ἀπὸ τῆς Περιένθου ἐρχόμενοι μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ ἰδόντες, καὶ ὥδε πλειστάκις ἀντινεγκάν μοι, ὥστε καὶ ἐμὲ αὐτοψὶ πεισθῆναι μὴ πιστεύοντα αὐτοῖς. Εἴποτε δὲ ανοίξας τὴν κατῆναν, εἰσελθεῖν ἠβουλήθη, αἰφνιδίως θεωρῶν, ταῦτα ἐπερωτῆσαι αὐτοὺς βουλήθεις, πόθεν ἄρα εἰσῆλθον, ἢ τίνας εἰσὶν ἐκεῖνοι, οὐς εἰσέλεπον μετ' αὐτοῦ· εἰσελθὼν, δὲ πολλάκις πρὸς αὐτὸν, οὐθέν αὐτῶν εὕρισκον, οὐ δὲ τῶν προκειμένων αὐτοῖς ἀγαθῶν, ἀλλὰ τούτου μόνου ἐν τῇ ξύλῳ εὐχόμενον καὶ δοξάζοντα τὸν Θεὸν αὐτοῦ, ὅτε δὲ καὶ ὑπὸν κατακείμενον.

quam ipse et vincti omnes saepe viderint,

et ideo crudeliter caditur.

B Οὐ δικαστὴς εἶπεν, Σὺ γρήματα παρὰ τῶν συνέλθων αὐτοῦ λαθόν, παίζειν θέλεις τὸ δικαστήριον· καὶ θυμωθεὶς, ἐκέλευσε καταυχενοῖσι αὐτῇ μολυβδαί χρίσασθαι. Ὡς δὲ ἐβασανίσετο ὁ δεσμοφύλαξ, ἐδία, Δέμησί σου, εἰ ἄλλως εἶπον, ἀποκτείνω με. Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Οἰκοῦν γόντα αὐτὸν ἀποφθίνεις; Ὁ δεσμοφύλαξ εἶπεν, Ἐγὼ ὃ εἶδον, εἶπον· εἰ δὲ ἐστὶ γόντα, οὐκ οἶδα.

Acacius minus rejicit :

18 Ὁ δὲ μακάριος Ἀκάκιος ἐστῶς, ἐγέλασεν ἐπὶ τῇ ἀφροσύνῃ αὐτῶν, καὶ τοῦτο κλασθεὶς τὰς σιαγόνας. Ὡς τὸν δικαστὴν πάλιν ὀργισθέντα εἰπεῖν τῷ Μάρτυρι, Καταπίεσαι ἱμῶν ἵληες, θαρρῶν ταῖς γοητείαις σου; Ἀπεκρίθη Ἀκάκιος, Ἐγὼ μὲν οὐ καταπιαίω ὡς ἐπιχειρῶν τῇ ἀπώλειᾳ ἱμῶν, ἀλλὰ καὶ σφύδρα λυποῦμαι περὶ τῆς αἰδίου ἡμῶν κρίσεως· παίζετε δὲ ὑμεῖς τὴν ἐαυτῶν ζωὴν, καταλιπόντες τὸν ἀληθινὸν Θεόν, τὸν ποιήσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ λίθους προσκυνοῦντες. Ὁ δικαστὴς εἶπεν, Μὴ νομίζεις με νικῆσαι τῇ εὐτοσίᾳ σου, οὐκ ἐγὼ σε ζῆσαι, ἐάν μὴ θύσας καὶ πληρώσας τὸ προσταχθέν σοι ὑπὸ τῶν ἀκτιῶν αὐτοκρατῶρων Βασιλέων. Ἀκάκιος λέγει, εἰ ἐφοβούμην σου τὰς ἀπειλὰς, ἀπὸ πρώτης ἂν πεισθεὶς σοι ἐποίησιν ὃ λέγεις· ἐπειδὴ δὲ ὁ λογισμὸς μου καλλίμων σου ἐστὶ, καὶ οὐ φοβοῦμαι σου τὰς ἀπειλὰς· ποίει ὃ θέλεις.

virgis quernis flagellatur

19 Τότε θυμωθεὶς ὁ δικαστὴς λέγει, Θύεις λοιπόν, ἢ ἐτι ἐπιμένεις τῇ μοιρίᾳ σου; Ἀκάκιος εἶπεν, Ἐπιμένεις σὺ, ἀνηρώπους μηδὲν πράξαντας κακῶν ἢ ἀδικησάντων σε ἀδίκως οὕτως ἀναλίσκων; Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ δικαστὴς, κελεύει μηλείνας ῥάβδους ἐνεγῆθαι, καὶ κατὰ τοῦ σώτου καὶ τῆς κοιλίας τύπεσθαι αὐτὸν. Ἀλλαγέντων δὲ δέκα ἀνδρῶν τυπῶντων αὐτὸν, ὁ Μάρτυς ἐν ταῖς βρασάνοις ἐδία, λέγων, Χριστέ, βοήθει μοι τῷ ταπεινῷ δούλῳ σου· καὶ θυμωθεὶς ὁ δικαστὴς, κελεύει κατὰ τῆς κοιλίας τύπεσθαι αὐτὸν. Ἀλήσας δὲ ὁ Μακάριος, ἐνεδῶσε ψωνῆ μεγάλῃ καὶ εἶπεν· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, βοήθει τῷ δούλῳ σου Ἀκακίῳ. Τούτου ῥηθέντος ὑπ' αὐτοῦ, εὐθέως ψωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγένετο λέγουσα αὐτῷ, Μὴ φοβῶ Ἀκάκιε, ἀλλὰ θάρσει, σὲ γὰρ δεῖ μετὰ τῶν πατέρων σου σπέναι, καὶ εὐφρανεθῆναι ὥδε, ὅπου νῦν ὁμολογεῖς τὸ ὄνομά μου. Καὶ γενομένης τῆς ψωνῆς ταύτης, οἱ δέοντες αὐτὸν ναρκήσαντες, ὡς ἐνεοὶ ἐστῆσαν, μὴ δυναμένοι τὰς χεῖρας κινῆσαι, ὡς ἀποκριθῆναι τὸν Ἀρχόντα, καὶ θυμωθῆναι, πέμψαι τε τὸν ἄγιον Ἀκάκιον τὸν Μάρτυρα εἰς τὰ μέζονα δικαστήρια Φλακκίῳ τῷ Ἀνθυπάτῳ τῆς Εὐρώ-

et lesti voce confortatur :

πης, ἀναφυρὰν γράψαντα τοιαύτην. Τῷ κατὰ πάντα θυμασιωτάτῳ καὶ μεγίστῳ δικαστῇ Φλακκίῳ Ἀνθυπάτῳ, Βιβισίνῳ ὁ αἰδεσιμώτατος Καθολικός, Ἀκάκιον τὸν τῆς ἀσεβοῦς Ἰουδαίας τῶν Χριστιανῶν συνήγορον, παραπεμφθέντα παρὰ Φέρμου τοῦ Ταξιάρχου τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Μαρτυσίων, καὶ μὴ βουλούμενον εἰκεῖν τοῖς προσταχθεῖσι παρὰ τῶν ἀκτιῶν Βασιλέων ἱμῶν, πρὸ τούτων τῶν εἰκοσι ἡμερῶν ἀποσταλέντα δεξιζόμενος, καὶ ἰσχυρῶς τὴν κατ' αὐτοῦ ἀνάκρισιν ποικιζόμενος, οὐδὲν πλέον ἰσχυσατο τοῦ προκειμένου αὐτῷ γὰρ σκοποῦ ἔχεται. Ἐπὶ οὖν πλέον ὁ φόβος πρόσεστι τῇ μεγίστῃ σου ἐξουσίᾳ, τούτου μετὰ τῶν πραχθέντων παρὰ τῇ ἐμῇ βραχυτίτῃ ἀπέστειλα ἐπὶ τὴν μεγίστην σου ἐξουσίαν, αἰκείας μὲν ἐτι ἐκ τοῦ δικαστηρίου, νῦν δὲ ἐνδομήσασαν ἐνθάδε γνοὺς τὴν λαμπρότητα σου.

D ad Proconsulem mittitur :

20 Δεξιζόμενος τοίνυν ὁ Φλακκίος τὰ γράμματα, ἐκέλευσεν ἐγκλεισθῆναι τὸν Μάρτυρα, ἀνευ δεσμῶν καὶ φυλακῆς μισαρῆς· γυναικὰ γὰρ εἶχεν ὁ Φλακκίος Χριστιανὴν, καὶ ἦν ἀζιωθεὶς καὶ ὀρκισθεὶς λάθρα παρ' αὐτῆς, ὥστε τοὺς διὰ τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ παρ' αὐτοῦ ἐξεταζόμενους, μὴ ἐπὶ πολὺ τιμωρεῖσθαι παρ' αὐτοῦ. Μετὰ οὖν πέντε ἄλλας ἡμέρας καθίσας, ἐκέλευσεν ἐνεγῆθαι τὸν Μάρτυρα, καὶ ἀναγνωθῆναι τὰ ἐπ' αὐτῷ πεπραγμένα παρὰ Βιβισίνου. Καὶ ἀναγνωσθέντων αὐτῶν, κατέμαθε τὴν αὐστηρίαν τῆς ἐπ' αὐτῷ ἐξετάσεως, καὶ ἔνστασιν, καὶ ὁμολογίαν ἀκλινη τῷ Μάρτυρος, καὶ τῶν ἐπ' αὐτῷ γενομένων θαυμάτων, σίτισσόμενος τὸν Βιβισίνον, ὡς μὴ τάχιον αὐτὸν ἀνελεῖντα, ἀλλ' εἰς τοσαύτην ἀκριβείαν καὶ ἐπερώτησιν πρὸς ἀνθρώπινον στρατιώτην ἐκλυθέναι· προσέταξε δὲ ζῆσαι ἀποτμηθῆναι τὴν κεφαλὴν τοῦ Μάρτυρος πρὸ τῆς πόλεως Βυζαντίου, εἰπὼν, Ἀκάκιον τὸν τῶν Γαλιλαίων σύμμαχον λιποτακτίσαντα τῇ συμμαχίᾳ τῶν τροπαιούχων Αὐτοκρατῶρων ἱμῶν, καὶ βία ταύτη μάλλον αἰρησάμενον τὸ τέλος ἐαυτοῦ θάπτου ἰδεῖν, ὡς ἢ κατ' αἰτῶν ἐξετάσις τῶν στρέβλων ἐδίδοξε, τοῦτον κελεύει τὸ δικαστήριον, τῶς νόμοις μὴ πειθόμενον, ζῆσαι τὴν κεφαλὴν ἀποκοπῆναι.

condemnatur mortis :

E

21 Ὡς δὲ ἔγνω ὁ Μακάριος τῆς κλήσεως αὐτοῦ τελευτούμενον τὸ ἔργον, βραθεύσοντας αὐτῷ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου, ἀνεδῶκε, καὶ εἶπεν, Ὡ πόσις στόματι εὐληγῶ σε, ζωῆς ἀρχηγέ Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, οὐ ὅπως ἐλέμων καὶ μικρόθυμος εἶ ἐπ' ἐμὲ τὸν ἁμαρτωλόν, εἰς τοιοῦτον κληρὸν καταξιώσας με; Καὶ ἀπαγθεὶς ἐξώτῃς πόλεως εἰς τόπῳ, οὐ ἐμελλε τελευτῆσαι, ἀξιώσας τοὺς θεῖους, ὥστε ἐπιτραπήναι αὐτῷ ῥοπήν ὕρας εὐχασθαι, θεὸς τὰ γυναικὰ, κῆξτο λέγων. Δοῦξα σοι ὁ Θεός, καὶ τῇ μεγαλοπρεπειᾷ σου τῇ ἀνυπερέβλητῳ πρέπει αἰνεσις, τῷ οὕτως ἐνδοξαζόμενῳ ἐν ταῖς ἁμαρτωλοῖς ἱμῶν· ὅσω γὰρ ἱμῶν χαρίζῃ, καὶ προσεύσας ἀνομιὰς ἱμῶν, τοσαῦτον πλέον πλεονάζει ἢ δοῦξα τῆς ἀγαθότητός σου, ὅτι οὕτως εὐδοκῆσας ἐν τῷ Μουσογενεῖ σου, καὶ τῷ Πνεύματί σου τῷ ἁγίῳ, τιμῆσαι τὸν ἀνθρώπον· καὶ νῦν με ἀνάξιον ὄντα εἰς τοιαύτην δόξαν ἐκάλεισας, διὰ τὴν σὺν ἀγαθότητά, οὐ διὰ τὰ ἐμά ἔργα. Εὐλογῶ οὖν σε θέσποτα ὁ Θεός, ὁ ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ, σὺν τῷ μουσογενεῖ σου Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὅτι σου ἐστὶν ἡ δοῦξα καὶ ἡ τιμὴ, νῦν καὶ σὺ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπετμήθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ τῷ ζῆσει, καὶ ἐτελειώθη ὁ ἅγιος Ἀκάκιος τῇ προῦκτῷ Ἰδῶν Μαίῳν, ταυτέστι Μαίῳν ἢ, καὶ Ἰλλυκῶς δὲ τῇ πρὸ δεκαπέντε καλινδοῦν Μαίῳν, ἐπὶ αὐτοκράτορος Μαρτιμινοῦ. Καὶ συνέσταλον ἀνδρες εὐλαθεῖς τὸ σῶμα αὐτοῦ, καὶ ἐκίδενσαν μετὰ πάσης ἐπιμελείας ἐν τότῳ ἐπικαλούμενῳ Σταυρίῳ. Ἐτελειώθη δὲ τῷ Μαρτυρίῳ αὐτοῦ, βασιλεύοντος τοῦ Κυρίου ἱμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ ἡ δοῦξα καὶ τὸ κράτος, εἰ τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

extra Byzantium ductus,

F

capite plectitur :

in stauulo sepelitur.

ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΠΙΑΝΟΔΟΝ

ΤΟΥ ΤΙΜΙΟΥ ΔΕΙΨΑΝΟΥ

ΤΟΥ ΕΝ ΘΕΟΛΟΓΙΑ ΥΠΕΡΣΤΡΕΨΑΝΤΟΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ.

VIDE PAG. 445.

Ex MSS. Ducis Sabaudiaε βίους διαφόρων Άγιων fol. 327.

Festi hujus
prostantia,

a

B

b

propter ip-
sius S. meli
excellen. iam,

abterret
oratorum;

C

nti illius
humanda-
ti confi-
dens

presume-
ret h. qui
de u. ru. ve-
re divino

Πανηγυρίς ιερά και υπέρλαμπρος ή του θαυμαστού Γρηγορίου επάνουδος, και των εκκλησιών αυτου πανηγύρευση ή λαμπροτάτη και υπεραίρουσα. Κεφάλαιον δέ πανηγύρευσης μνημονεύσαι Θεού, παρ' ου, τῷ τούτου αιτία, τῷ ούτως τιμασθαι και πανηγυρίζεσθαι, καυτεύθην μεθ' ιδουῆς ανεκφράστῃ τῷ εκείνῃσιν αποθέσειν σεβάσμαίν α. Γρηγορίου εκείνου, ου, ὡς οἱ εἶδ' εἰ τινα ἄλλων, ἡ φύσις απήλιως απηγευγίσασα, τῷ τῆς πρώτης πλάσεως ἐπαθῶν ἀνεπίμικτον ἐν αὐτῇ διεμύφωσεν ἕστε μεγίστων (καὶ οὐ μὲν οὖν εἶποι τις αὐ, ἡλίγων και ἕσων) τῶν απ' αὐτοῦ υφελειῶν και γρητίων οπολοῦσαντες δι' οὐ τὰ ὑπὲρ ἔνοισιν ἡμῶν ἐκκαύφωσεν μυστήρια βλαβιότερης ἢ ἀναβάσεως και θεωτέρας ἀγωγῆς νομοθέτης καθέστηκε. Πανηγυρίζειν αὐτῷ δεῖν υπειλήφαμεν, οὐ μόνον ὡς ἕξιν τῆς τῶν ὑπερφωτῶν καταλήψεως, οὐδ' ὡς θεογέω πάσης θείσαστε και ανθρωπίνης σοφίας, οὐδ' ὡς δεδομένῳ οὐκ εἶχῃ τοῖς γεννήσασιν, ἐξ οὗ και πρὸ τῆς ἡδῆσεως, και μετὰ τῶν ἡδῆσων τῷ πανηγύρι διεπλάττετο και καταρτίζετο Πνεύματι, ὑπερ ἐπ' ἡλίγων ἔστιν ἰδεῖν αλλ' ὡς κατεγρόμῳ τῆς νῦν ἑορτῆς, ἐν ἣ πρὸς τοῖς οἰκείους τῆς πίστεως ἐπεδύμωσεν, και ὡς απ' τινος νίκης και τροπαίων ἐπανύοντι, ὡν κατὰ τῶν αἰρεσιόκτων πρῶν ανιστίσαστο, δι' οὐν και λαμπροτέρων συγκροτοῦμεν αὐτῶ τῶν πανηγυριῶν. Ὅτι μὲν οὖν ὑπέρτερος πάντος ἐπαίνου και πάσης λογῆς δυνάμει ἀναδέδεικται, και οὐδὲν προῦρος φάνειν αὐτοῦ τις καταολμήσειε, καὶ ὅτι μάλιστα τῶν ἄλλων ὑπέγκειται. Οὐκ ἔστιν οἷχ, οὕτως ἐγούσης τῆς ἀληθείας, μὴ οὐ μόνος αὐτός ἐκὐτῷ διαρκέσει πρὸς εὐφροῆς ὑπ' ἑσθιν ὡσπερ αἱ φυσικαὶ τῶν μορφῶν τὰς κηρωτικῆς περιέας μακρὰν ἀποθούμεναι. Εἰ δὲ μικρὸν τι προσθέμεν ὁ λόγος νεκνεύσονται, πολλοῦ μὲν αὐ ἔστι ἀξίος, εἰ τοσοῦτον τῆς μέντοι προθύμῆς ἀποδεκτατος: τοῦ δὲ γε καθ' ἑαυτοῦ τοσοῦτον διεστεικῶς ὑψήσεται και ἀπολείπομενος, ὡσπ τῶν ἐπὶ γῆς τὰ ὑπὲρ ἡμᾶς και ὑράνια.

2 Αἱ οὕτω μοι λοιπῶν ὑπὲρ εἰς νικῶν, τῷ τῶν ἕστων ἀναμύλιεστων οπενήκασθαι. Καὶ εἰ τοῖς ἄλλων μὲν τῷ παραδιδραμῶν ἢ παρισώσῃ τοῖς ἐργοῖς τῶν ἐποιουν, μείζον ἐμοὶ και χάριεν τῷ μὴ δὲ λογῶς προστίθεισιν ἴσῃ κρουοντι τοῦ παντός ἐφικέσθαι τῶν μέσων, τῷ μὴ δ' ἐγγύθην προστίθεισιν τοῖς κρείττοισιν. Ἄλλ' ἐπεὶ τῷ μεγέθει τῶν τοῦ Ἀυθῶς καὶ ἡθωμάτων ἴσταιται μὴ νοδς, το τῶν λόγων δὲ κράτος ὑποχωρεῖ και συστέλλεται, και γίνεται τι καυτεύθην τοιούτων, οἷον περὶ τῶν ἡλιωνῶν ακτίνας ταῖς ἀσθενέσι τῶν ὄψεων, ἢ περὶ τὰ μακρὰ και ἀδεξίτικα πελάγη, τὰ δὲ ὁπείρῃσιν οἷχ ὄραῖομενα. Οὐδ' οὕτως λοιποταξίῳ σγνῆν λαδῶς, τῷ συμπνεθί τοῦ Πατέρος ἐμαυτοῦ αναθέμενος: σι καυ τοῦτῃ τῶν ἄλλων κατὰ πολὺ διεκνέγμε συμπνεθία, νικῶν οὐ μόνον τοῖς εἰς αὐτον ἀμαρτήσαντας, ἀλλὰ και συγγνώμην διδοῖς τοῖς πρὸς τι τῶν μείζονων ἐπεκτεινομένοις, ἐξαπονοῖσι δὲ τῷ σνεφέτικῷ τοῦ πράγματός. Οὐκ οὐκ, ἐπεῖπερ τοῦ μὲν τῷ πρὸς ἐπαίνους ἀπρόσσιτον ἀπεδέξασμεν, ἡμῖν δὲ μεθ' ὅσων οἰοντε τῶν εἰφικμῶν προσάειν ακίνδυνον φέρε, πρὸς μικρὰν ἀπὸρρον τῶν χαρισμάτων, ὡς πρὸς τι θεολαμπῆς ἱερόν διὰ τῶν ἐξῆς βραδιῶμεθ.

3 Θεὸς γὰρ, εἰ και τις ἄλλος, και ἱερός ὁ Ἄνθρ και παντός θεῶν και ἱερῶν ἀναγμάτος ἑωτέρως τε και ἱερότερος. Ὡ γὰρ το ὑπεφίς και ακυταλιπτον τῆς Τριάδος περιέλαμψε φῶς, μάλ्लου δ' ἡ Τριάς αὐτῇ τῇ εκείνου

φυγῇ ἐσκαυγίσασα τῶν ἀπορρόκτων αὐτῆς μυστηρίων τῶν ἄλλων απεικλυψε, πῶς οὐ πάσης μὲν ἀγιότητος ἐνδιαιτημα, πάσης δὲ κρυψιμῶτος θεογρηίας θεογείου θεοειδέστας: Ὡ και πρὸς τὰς διαφανεῖς ὕλας τῷ ἡλιακῶν ἐμπιπτου φῶς φωτοειδεστέρας ἐργάξεται συγκριναμένης τῆς ἀκτίνας τῆ τῆς ὕλης διαχυγῆ και καθαρῶτικῇ, αὐτῷ και τοῦ Τριαδικῶν φωτός τῇ τούτου καθαρῶτικῇ φυγῇ περιλάμψωντες, και οἷον ακυρῶθέντος αὐτῇ, πολλῶν διαχυστέρων και φωτοειδεστέρων τοῦ ἡλιακῶν φωτός. ἀπὸρρόκαστα, ἐξ οὗ και φωστῆρ ἐν κοσμῷ λογῶν ἐπέγων ζωῆς, και κατὰ μετουσίαν τοῦ πρώτου φωτός φῶς δευτέρον και φωτιστικῶν τῶν ἐν ἀγνοῖᾳ τοῦ Τριαδικῶν φωτός αναδέδεικται. **Ε** Οὕτω μὲν ἐγὼ πρὶ τούτῃ κέρινα, εἰ και θρασῶς νομισθεῖν, και εἰς τὰ ὁμετρα ἐκτεινόμενος. Ὑμεῖς δὲ ὅσοι τοῦ λόγων και ὅσοι τοῦ βήματος, ὅσοι τῆς θεωρίας και ὅσοι τῆς πράξεως, ἐπὶ τουτουῖ τῶν ἀγῶν σνελέθετέ μοι, και κάρουοντι πρὶ τῶν λόγων σνεπεσμένωσιν, και τῶν ἐπαίνων σνεμερίσασθαι, και ἄλλος ἄλλο τι τῶν τῆς ἐπανόδου ἀξίων προσθέξασθε. Οὐ δὲ γὰρ εἰ πάντων αἱ γλώσσαι τῷ Σερφοκῶ καθαρθεῖσαι ἀνθρακι, ἢ τῷ τοῦ παρακλήτου Πνεύματος στυρωεῖσιν πυρὶ, εἰς ταῦτὸ σνελεθηῖσιν, δυνάθειεν αὐν τι τῶν εκείνων προσουτων ἀξίως διαλαθεῖν. Παιρατέον δ' οὖν και ακυλιπίεον τῆς ὑποθέσεως, καλῶς και ἀπογρόντως ἡμῖν προοιμισθεῖσιν τῆς πανηγύρευσης.

4 Νθὸς Ἀποστολικῶς και σεβάσμαῖς τῶν τῶν Ἀποστόλων ἰσῶτιμον Κόρυκα, και τῶν τῆς οὐρανοῦ βροντῆς ἀπὸρροκῶτων μύστων ἐγκολπῶται και ὑπιδέγεται. Νθὸς μεγαλοπρεπῆς και ὑπερλαμπρος τῷ ἀγιοπρεπέος τῆς θεολογίας θεοσῶρισμα πρὸς τὰ τῶν ἀγῶν ὀνατίθκων ἄγια. Νθὸς (και μὴ μοι μέμψασθε τῆς απλησίας τουτου πάσῃοντι διὰ ἕξιλου θεομυτικῆς) ὑπερῶστος οὕτως και ἀξίμνοκτο, τῷ τῆς ὑπερθέου Τριάδος ἐμφυγῶν ἔμενος και ἑαυτοῦ ἀδύτων εἰσω περιεστειλῶτο. Οὕτως (ἡνα μικρὸν τι πρὸς ἰδουῶν τοῖς παουῖσι χαρίσμων) μεγέθει μὲν, ὡς αὐν τις εἶποι τῷ οὐρανοῖ ὁπείρασται στερεῶματι, φωτῆρογῆς δε τοῖς ἀστρων ὁμοῖωται φηκτωρῶμασι, και σύμβουλα τῆς ἐκείθεν λαμπροτικῆς τὰ πρῶντα τοῖς φιλεῖτοῖς προσουπνίσεσται ἔνθα και οἰκοδόμων εἰτεχνία θαυμάζεται, και μέγεθος ἀναλογῶν τῷ ποιῶματι και ἰσῶτικῆς ὅσοι διαπεπῆγασιν και σνεμερίσῃσιν νομοὶ διατετήρηται. **Κ**αι μὴν και πλακῶν διακένων και πολυγῶν αἱ φυσικῶς εἰς πολυμορφους γραμμάς γρηματιζόμεναι ὄραῖα κτετε, αἱ τε ἀπὸ σνεθέτων τρημάτων πρὸς διαφόρων σῶων ἢ τινων ἄλλων εἰδῶν ζωροφῶμεναι ὁμοῖότητες, και ἡ ἐπὶ τούτοις ἀρμογῆ και παράφεισι τῷ λείῳ τῶν ὄψιν διαλαθῶσιν, ὡσπερ τινες χρυσοστικῶι χιτῶνες τὰ τῶν τοῖγων ὄφειε καταστολιζουσαι, ἄλλων τινα πολυσυλῆ και πολυδενδρον γῶρον τῷ περικαλλῆς ἱερόν ὑπολαμβάνειν τῶν σῶσθκων πείθουσαι: ἀτε τῶν κύκλῳ περιγῶμενον κῶων και τῶν τοῖς ἀσθκων περιδρομοῖς ἐρκεισμένων δίκτυ φυτῶν ἀποδενδρονῶντων τῇ φυσικῇ τῶν γρημάτων διαφορικτικῇ. **Ο** Ὑπερμεγεθεῖς δὲ και διατέρινη ἀψίδες, ὡς ἐπὶ τινων ἀτλαντικῶν ἐπικειμένως στυρημάτων, και τῇ πρὸς ἄλλα τῶν ἀκρων σνεδέσει κηνοποιούμεναι, και δι' ἀλλοιους ἐδράσματα στερροποιούμεναι, τῶν χρυσῶφρον ἐκείνων ὁροφῶν ὑπερείδουσαι, ἐφ' ἣς ὑπερθεν δεσποτικῶς χαρακτῆρ χρυσολαμπῆσι ψφῶιν ἐγγέροσται. Τοσοῦτο τὸ εἶ τῆς τέγγης ὑπερφῆς και ὁμίμικτου κληροσῶμενος, ὡς ἐμπεσον ὑποτοπάξασθαι και φρέκως και θαύματος ἐμπιπταν τοῖς πρὸς αὐτον ἀτειζοντας. Αἱ δ' ἄλλα τῶν ὁροφῶν

cujus corpus
in Apostolo-
rum tem-
plum

F

structura
et ornatu
augustissi-
mum

ε

A ὁροφῶν μικρὸν ὑποθεσθῆναι τῷ μεγέθει τοῦ μέσου, καὶ εἰς τετράπλευρον σχῆμα ἀναγραφόμεναι, ὥσπερ τινὰ τετράστοιχον κόσμον τὸ ἱερόν συνιστώσι καὶ συνέχουσι τέμενος.

B Ἅλλ' εἰ καὶ πρὸς τὰ τοῦ ναοῦ θύματα λαθῶν ὁ λόγος ἡμᾶς ἀπασχόλησεν, ἐπανιένον πρὸς τὸ προκείμενον καὶ πανηγυριστῶν τοῖς ψιλείτοις πνευματικώτατα. Ἡ σήμερον ἑορτὴ καὶ πανήγυρις τοῦ καλοῦ Ποιμένου καὶ Θεολόγου τοῦ Χριστοῦ τὴν πρὸς ἡμᾶς αὐτοῦ ἐπανέλευσιν διασκαπίζει καὶ ὑποδείκνυσιν. Ἡ καὶ τῆς ἐκ τοῦδε τοῦ βίου πρὸς Θεὸν ἀναλύσεως πύλην τιμιωτέραν οἶδα καὶ τίθημι. Δι' ἐκείνης μὲν γὰρ τὴν ἀφ' ἡμῶν αὐτοῦ διάστασιν καὶ οἷον ἀνοχώρησιν διδασκόμεθα, διὰ δὲ ταύτης τὴν πρὸς ἡμᾶς ἐπάνουδον, καὶ διὰ μακρῶν τῶν χρόνων ἐπαπάκλισιν παιδευόμεθα. Δοκῶ μοι καὶ σὺ τὸν του σ' ἄρνον τῷ ἄερι λαμπρὸν σίθριζόντι συναγέλλεσθαι, καὶ τοῖς περὶ αὐτοῦ τοῦ φίλτρου τοῦ Ποιμένου καὶ Διδασκάλου κατεχουμένους ἠδεσθῆναι τε καὶ ἀσασκυρταὶ καὶ κροτεῖν ἄμπρὸν καὶ χαρμύσσουν. Σήμερον γὰρ ἀληθῶς Ἀνατολὴ ἐξ ὕψους ἡμᾶς ἐπεσκέψατο, ἐξ ἐκείνου τοῦ Θεολόγου ὡς πολύφωτον ἀνατείλασα ἥλιον, καὶ τὸ σκοθροῖόν τῆς περὶ αὐτὸν στερίσεως διελύσασα. Σήμερον Τριάξ τὸν ἐσυντῆς ὑπέμαχον θεατρῖουσα, τὸ τῶν αἱρέσεων καταβάλλει ὀχύρωμα καὶ ἀσπὸς τῶν Ὁρθοδόξων τὸ σύστημα. Σήμερον ὁ τῆς

r elatum
hac die
fuit,

B Ὁρθοδοξίας φωτισθεύστερος στυλοῦ, καὶ τοῦ ἐν χάριτι λαοῦ προηγούμενος, τὴν τῶν μακρῶν χρόνων προδόρημὸν οἷά τινὰ διασθῆς ἔργον. οὐ γὰρ ὡς ὁ παλαιὸς καὶ σκυδὼς ἐκτέλειπεν, ἀλλ' ἔλθων ἔσθη μέσον ἡμῶν τῷ ἐκαστῷ φωτὶ κατασπυρεῖν τὰ τῶν Ὁρθοδόξων πληρώματα.

C 6 Ἄρτι τοῦ Πατέρος ὡς ἀπὸ τινος ἀποδημίας ἐπανιόντος, περὶ αὐτὸν τὰ τέσσαρα συναθροζόμενα τῷ ὑπερβάλλοντι τῆς χαρᾶς πρὸς θεῖαν ἀλλοιώσιν μετατρέπονται. Ἄρτι τοῦ Ποιμένου πρὸς τὴν ἐαυτοῦ πύμνην εἰσελεύσαντος περιχαρῶς τούτῳ τὰ λογικὰ προσέσθη θρέμματα, ἐπιβουλή τις ἀπάσας ἀνάλωτα. Ἄρτι τὰ ἱερὰ τεμένεα τῇ θεῖῳ τούτῳ καὶ οἰρανομηκῇ τῷ ναῷ συμπανηγυρίζοντα, καὶ τοῖς ἐφόρους αὐτῶν Ἀγγέλους συγχορευτάς τῆς εἰφρούνης παραλαμβάνοντα, τοῦ ἱεράρχου καὶ Θεολόγου τὴν ἐπαπάκλισιν ἐορτάζουνσιν. Νῦν ὁ μικρὸν τούτο πάλαι ποιμνιον καὶ βραχὺ αὐξήσας τε καὶ πλατύσας, καὶ εἰς τὴν προσῶσαν καλλωνῶν καὶ καταστάσιν ἀγνήην, πρὸς τοῦτο ἐπανελθὼν χαίρει καὶ γέγηθεν, οὐ γὰρ ἤττον νῦν κπερζῶν τοῖς οἰκείους καμάτους πρὸς αὐξήσιν ἐπιθεωρητότερος θεόμενος. Νῦν ὁ ἀφωμοιούμενος τῷ Θεῷ Ἀρχιερεὶ εἰς τὴν οἰκείαν καθέδραν ἀπολαμβάνει, καὶ ἀναλάμπει τρανότερον ἢ Τριάξ, καὶ ὁ τῆς πίστεως λόγος παρρησιάζεται, καὶ οἱ τῆς ἐκείνου σοφίας ἐρασταὶ περὶ τρυφῶν τὸν ναὸν καὶ τὴν ἱεράν ταύτην κερκίδα συνωθῶνται τε καὶ συνεισρέουσιν τοῦ

C Θεολογικοῦ κατευρυφῆσαι σκηνώματος. Νῦν ὥσπερ πρότερον ἐξ ἀγροῦ ἐπανελθὼν τῆς ἀπωκισμένης καὶ μακρᾶς καταθέσεως, ἀντιλαμβάνει τὸν ἐξ ἡμῶν ποθον, καὶ τὴν ἐκ τῆς διατάσεως σθένουσι γλόφα, καὶ μετασχεῖν τῶν ἐξ αὐτοῦ χαρίτων προτρέπεται, ὡς ἐπανερχόμενος ἐαυτῷ συνεισίνεγκεν.

7 Χθές ἀπλάσυνετο τοῦ θρόνου, καὶ τὸ τῶν αἱρετικῶν σύστημα ἐπῆρτό τε καὶ ἴλασθῆναι ὡς τοῦ ἐν ἡμῶν κράτους καὶ τῆς ἰσχύος καθηρημένης· σήμερον εἰσάγεται πρὸς αὐτὸν, καὶ ὁρῶμεθα μὲν οἱ τῆς κακίης προστάτην ὑπερίσταται δὲ ἢ τούτῳ στρατηγὸς καὶ θαμνίων πληθὸς καὶ ὀλέθριος. Χθές ἀπαίρειν οἰκοὶ κατακρημάζετο, καὶ πρὸς τὴν ἀνοχώρησιν κατεπίεγετο, καὶ συνεβάλλειν ἐαυτῷ τὴν Τριάδα πρὸς τῶν θεομώτερον τῆς πίστεως ἤκουσεν· σήμερον ἐπιλαθάνόμενος καὶ τοῦ οἴκου καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπανέρχεται πρόθυμος, συνεισχεῖν ἐαυτῷ τὴν Τριάδα καὶ τοῖς παθούσιν ἀποδιόμενος, καὶ παιδύωνων ψυχᾶς, αἱ τῆ ἐκείνου στερήσει καταφύεσθαι διεκίνητο. Χθές τῆς καλῆς μετοικίας τῶν ἱερῶν ἀπώλλετο Ἀποστόλιον, καὶ πρὸς τὴν φίλην αὐτῷ ἐρμησίαν ἀναπέτριχε· νῦν ἐπαίνεσι πρὸς αὐτοῖς, καὶ ὡς τῆς ἀθλήσεως διδασκάλους, καὶ ὡς συνπανηγυρίζων αὐτοῖς τελειώτερον, εἰ καὶ μὴ προτερον, διὰ τὸν ἐκ τῶν ἐναντίων σατὰν τε καὶ ἀλόγητα.

8 Ἀλλὰ γὰρ καλὸν αὐο τὸν λόγον ἀγαγεῖν, καὶ μικρὰ περὶ τῆς τοῦ Πατέρος μνημονεῖσαι διαγωγῆς, ἵν' οὕτω

summo cum
gaudio urbis
illius,

quam olim
fuerat co-
actus di-
mittere.

Hic natus in
Cappadocia

κατάρτυμον καὶ τάξιν τῶν αὐτῷ προὑπεργόμενων βραχέως διεληγμένων, κολουθὸς μοι ἀρμόζουσα ἢ νῦν ἐπαπάκλισιν διήγησε. Οὗτος, ὡς ὁ περὶ ἐκείνου βίος τοῖς φιλομαθέσι δεδόλωκε, πατριδὸς μὲν ἐφ' ἧς Κοπποδοκῶν, γονεῖν δὲ συζώντων εὐσεβεία, καὶ Θεῷ τὸ πλεῖστον μάλλον δὲ τὸ πᾶν ἀνατελειώτων, ὡς καὶ καρπὸν εὐχῆς τούτου λαβεῖν, καὶ μὴ ἀποτυχεῖν ὧν ἐλπίζουτες οὐκ ἐσφάλησαν. Καὶ ἐπειδὴ τῶν τῆς Καισαρείου μετέγε παιδευτῶν ἀπέπλει πρὸς τοῖς ἐν Παλαιστίνῃ καὶ Ἀλεξανδρείᾳ παιδεύταί. Καί κειθεν Ἀθήναις μετεφέρετο ἡνίκα καὶ ναυαγίῳ περιπεσὼν, αὐτῷ μὲν ἢ διὰ τῆς τῶν τεκνυτων ἐμφανείας ἐνεργεῖτο σωτηρία, ἐκείνοις δὲ ἢ τοῦ παιδὸς ἐδηλοῦτο δι' ὀφθαλμοῦ ἀπολύτρωσις. Ἐνθα δὲ καὶ ἀναχωρίζεται Βασιλείῳ τῇ μεγάλῃ, καὶ φιλοσοφῶσιν ἀμφὸ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν καὶ ἀνάστασιν. Ξουνορὶς εὐσεβὴς καὶ ὁμύτροπος καὶ ὄντας καὶ γνωρίζουμεναι. Εἶθ' ὁ μὲν πρὸς τὴν Καισαρείου ἀνεκοιμίζετο πρότερον, ὁ δὲ μετ' αὐτῶν τοῖς γονεῦσι φέρων ἐκείνου ἐπέδωκεν, ὧν διασωθεῖς τῇ εὐχῇ σκεδίδου τὴν θεοσέβειαν καὶ τῆς ἐρεῆς σὺ τῷ διὰ λούτρου πολυγενεῖας τυγνῶν, μετὰ Βασιλείου τὴν εἰς Πόντον διατριβὴν κατασπάξεται. Καί κειθεν πρὸς τὸν πατέρα ἐπάεισι, ὡς οὐ καὶ εἰς Ἱερέα χριστιανῶν, πρὸς Σελευκίον διὰ τὸ ἀναχωρητικὸν καὶ ἠσυχον μετανίσταται. Μετ' οὐ πολὺ δ' ἐπιστῶν πρὸς τοῖς κηκοδόξοις ἀναχωριζεται καὶ καταλλάγει μὲν Βασιλείου τῷ πρὸ τούτου Ἡρῆδου, ἀγῶσι δ' οὐκ ἀγνοεῖται τῆς πρὸς τὴν ὑψηλοτέρην αὐτῷ καθέδραν συνεφέπεται ἀναδέσσει· παρ' αὐτοῦ δὲ πρὸς ἐπισκοπῆς χειροτονεῖται ἀξίωμα.

9 Ἐντεῦ ἔν ἢ πρὸς τὸ Βαζάντιον ἐκ θείας ἐπιτροπῆς αὐτοῦ ἐπιφοίτησις, ἢ πρὸς τῶς ἀντιθέτους ἀδιάκονους συμπλοκῇ, ἢ τούτου νίκῃ, ἢ ἐκείνων ἴττα, ἢ καθ' ἑκάστην προσθήκη τῶν σωζομένων, ἢ τῶν πνευματομαχῶν καθάρσεις, ἢ τῶν Βυζονίου συμμάχων κατάλυσις, ἢ τῶν Ἀπολιναρίου προκοπιστῶν κατάπτωσις, καὶ τέλος ὁ ὑπ' αὐτῶν λιθάσμος, καὶ ἢ παρὰδόξος σωτηρία καὶ λύτρωσις· ἵν' οὐκ ἐάσω τὴν παρὰ πάντων αὐτῷ προσῶσαν αἰδῶν, τὴν τοῦ Κωνσταντίνου φιλοσόφου ὑπόκρισιν, τὴν πατρικὴν πρὸς αὐτὸν στοργὴν καὶ διὰθεσιν, τὴν κατὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπανατάσσειν, τὴν ἐκ Βασιλείου τοῦ Ἰούνου ἀπύθεσιν, τὴν ἐκ συνοδικῆς συνεισθεσεως τῆς καθέδρας βεβαίωσιν, τὴν διὰ ταῦτα τοῦ Ἀνδρέου ὑποχώρησιν, καὶ πρὸς τὴν πατριδὰ ἐξέλευσιν, καὶ οὔτως ἀγῶσι μείλισι τὰ τῶν αἱρέσεων ἀνέτρεψεν τε καὶ ἀπελέπτυνεν· ἵνα ταῦτα πάντα διὰ τὸν κόπον παρελήθην ἐντυθῆ τῆς ὑποθέσεως γένομαι. Ἐπει γὰρ ἀπειρηκότε τῷ Μακκαρίῳ τούτῳ τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶσι καὶ πύνοις, καὶ σῶματι μὲν παρθενοκῆτι καὶ ἀπυθηκῆτι καὶ πρὸς βαλῆν γήρας ἐληλακῆτι, πνεῦμα δ' ἀκαμάλλοντι καὶ νεάζοντι, οὐ δ' ὡς ἔλιγε τῆς πρὸς τοῖς ἐναντίους συμπλοκῆς καὶ ἀντιπαρταξέσεως, ἀλλὰ (κατὰ τὴν ἐκείνου φωνήν) καὶ διὰ γλώσσας ἐβόλη ετε καὶ κατατίθροσκεν, ἕως τοῦ ἐξ αὐτῶν ἀγους τὴν πατριδὰ καθῆρε καὶ ἀνεσῆσατο.

10 Ἐπολεῖτο δὲ τούτῳ ἢ πρὸς Χριστὸν ἀνάλυσις καὶ μετάθεσις, καὶ τὸ κατωπύειν τρανότερον τὴν παρ' αὐτοῦ θεῖον Τριάδα, καὶ τῶν ἐν αἰνίγματι καὶ σκυδὼς ἐμφάσεων τὴν κατὰ πρόσωπον ἀλήθειαν ἐνοπρῆζεσθαι. Ὁ μὲν οὖλος σοφία καὶ ἰσχυρία κεκαθαυμένος, καὶ μηδὲν τῶν ἐν ἡμῶν σπῆλων ἐπισυρόμενος, μετῆλλε πρὸς τὴν ἀγῆρω καὶ σίμωνιαν ζωὴν, προσθήκη τιμᾶ τοῖς ἱεροῖς Πατράσι γενόμενος, καὶ τοῖς Πατριάρχαις ὁμόσκηνος, καὶ τοῖς Ὁμολογητοῖς ὁμοδόξος, καὶ πᾶσιν Ἱερωνύμιον ὁμοταγῆς καὶ ὁμοδόξος· μετ' οὐ καὶ τὸ ἀκατάληπτον φῆς τῆς ἀγίας Τριάδος ἐκτυπώτερον ἐνωρῶν, σίμωνιαν γέμηεν καὶ ἀγῆλλεται. Σῶμα δὲ τὸ τούτου σεμνὸν καὶ ἀγνόστην τάξην μετὰ πατέρα κατατίθεται, μνῆμα ἐπισημνῆται καὶ ὑπέθεσιν σωτηρίας, καὶ ψυχῆν παιδοσουργία, καὶ πρὸς ὑβρανὸς ἐκ τῶν χρόνων ἀνάδασαν τοῦ ἐαυτοῦ βίου ἡμῶν ἐπαφεί. Εἶχε μὲν οὖν τὸ σῆμα τὸ Καππαδοκίον ἕδρανος, ὡς τινα πολίσουρον καὶ οἰκιστήν, παρερωρμένον δὲ καὶ τῆς προσκεκῆσεως τιμῆς ἀμέθελτον, καὶ τούτο ἐπὶ πολὺ. Εἶτα τούτου τὴν πίστιν ἡμῶν δοκιμάζοντος, εἰ μὴ ὕσχεραῖνοιμεν τῆλικούτου ἠσαυροῦ στερούμενοι· οἱ κα πολλὰ τῶν ἐκείνων κριμάτων, τοὺς χρόνους μὲν τῆς ἀγνοίας ὑπερορῶντος,

D
EX MS
TAURIN.

et una cum
basilio litte-
ris et virtute
excultus
Athenis,

cum eodem
Episcopo
certavit
contra he-
reticos,
B

præsertim
Constanti-
nopolim, jam
Episcopus,

ac denique
in patria
suevit,

F

ubi sancte
mortuus

et sepultus
fuit.

EX MS. TAUBIN

Constantinus Imp.

corpus translaturus CP.

Sancto per litteras supplicat,

ut se illuc reduci sinunt.

Refossum corpus

A ὑπερῷοντος, τοῖς δὲ τῆς πίστεως προσηνέσκοντος, καὶ τοῦτοις ἀνακλιπτῶντος τῶν μυστηρίων σου τὰ ἀπόρρητα.

11 Ἄσπι δὲ τῶν Ρωμαίων σκήπτρον τῆ βασιλείᾳ πιστῆ καὶ θεοσεβεῖ, τοῦ πρώτως βασιλεύοντος ἁμονύμῳ καὶ ἡρόδω, καὶ πλείστον ὅσον τὸν Ἄνδρα τιμῶντι καθισταμένη, πολλὰ τε περὶ τοῦ τούτου λόγους μελέτην καὶ φιλοπονίαν ἐπιδεικνυμένη, καὶ ὑπερβαυμάζοντι εἰ τληκῶντος οργῶνας καὶ πόρους περὶ τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων ἐνστασάμενον, καὶ τοῦ τῆς αἰρέσεως ἄγους ταύτην περικαθάρσαντο, ὑπαίθριον αὐτὸν καὶ ὑπερήριον παροράν, καὶ μὴ πρὸς ἴν ἐκπιπάζε ποίμνην ἀνακλιθῆναι τε καὶ ἐπανελθεῖν, ὡσπερ τις ἔθους καὶ κάτοχος τῆ παναχίῳ γενόμενος Πνεύματι, διακρίσεται πρὸς τὴν ζήτησιν, καὶ τὸ βούλευμα ἱερῶς καὶ τὰ θεῖα πεποιδευμένοι ἀνδράσιν ἀνατίθηναι. Ἐπεὶ δ' ὡς ἐκ τινος ἐπιπυλῶς ἐπένευσαν τῆ βουλεύματι, καὶ πρὸς τὴν ἐκπλήρωσιν καθίκετενον, πείθεται ταῖς οργαῖς αὐτῶν εἰσερχέσθαι, καὶ τόπον ἕτερον τῆ μεγάλῃ συναμιλλᾷται Προδρόμῳ, ἐτοιμαστικῆ καὶ αὐτὸς τῶν τρέθων τοῦ μεγάλου Θεολόγου καὶ Ἀρχιεπίμους γενόμενος, ὡς ἐκεῖνός ποτε τοῦ πρὸς ἡμᾶς διὰ σαρκὸς ἐνδημήσαντος Ἰησοῦ. Καὶ δὴ παρευθὺ, ὡς εἶχε, τάχους εὐτρέπιζι: τοὺς ἀνακλιφόμενος τὸ σκῆνωμα, τὴν τῆς καταθέσεως τόπον ἐντὸς τῶν ἀδύτων ἐπογραψάμενος, καὶ σὺν τοῦτοις τὴν περικαλλιστάτην ἐκείνην, καὶ τῆ πίστει μάλλον, ἢ τοῖς ἐξ ἀγύρου κοσμήμασι μεμορφωμένῃ σορόν.

12 Τί δὲ: Μὴ θησείως αὐτῷ καὶ βασιλικῶς μετενεγκεῖν τὸ τοῦ Ἁγίου σκῆνος διενεόησαστο; οὐ τὸ ταπεινὸν καὶ δουλον ἐτήρησεν; ἢ ταῦτα μὲν διεφύλαξεν, Βασιλείας δὲ καὶ Ἱερωσύνης διαφυγᾶς παρεβλέψαστο; ἢ καὶ περὶ τούτων μὲν καλῶς ἐπισκέψαστο, οὐκ ἐπαθείας δὲ ὑμνωδίαις καὶ εὐφημίαις αὐτὸν ἀντημεΐψαστο; Οὐ μὲν οὖν ἀλλ' ἕκαστον τούτων ἐπὶ τῷ ἱερῷ Ἀνδρὶ καὶ τετελεσμένως καὶ ἐνηρηκῶς δι' ἔγγραμματὸν ἱκετηρίως τὴν ἐπάνοδον ἐζητεῖτο. Τίς δὲ αὐτῆ; Σὲ μὲν, ὡ τῆ; θεολογίας πηγῇ ἀνεξάντλητε, καὶ τῆς ἀγίας Τριάδος λατρευτῆ, καὶ κήρυξ μεγαλοφωνώτατε, ἄξιον ταῖς ἀγγελικαῖς δοροφρεῖθαι Δυνάμεσιν, καὶ πάντων Ἁγίων τοῖς πνεύμασιν, στί μὴ θέμις ταῖς ἐκ τῆς ὕλης τιμαῖς καὶ ἀφαισώσεσι τὸν ὑπεράνω τούτου ἀναδειχθέντα τιμάσθαι, ὅτε τῷ ὑπερβάλλοντι τὸ πρὸς Θεὸν οἰκειώσεως σὺτῷ συγκαθῆντο, καὶ ταῖς ἐκείθεν αὐγαῖς τρανότερον ἀστροφύμενον. Ἄλλ' ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ἐξ ἴσου τῆς ὕλικῆς σαρκὸς ταύτης κεκοινωνήκασι, καὶ δεσμοῖς ἀβήκτοις φύσεως ἐλειτούργησας, εἰ καὶ τῷ ἐγγρατεῖ βίῳ τοὺς ταύτης ὄρους ὑπερνενέκησας, καὶ μέτρα πύθου καὶ πίστεως ἐστοχάσω, καὶ τῷ ὁμοίῳ τῆν τοῦ ὁμοίου πίστιν προσεῖληφας, μέτροσιν καὶ οὖν ἡμῶν τὸν πύθον, καὶ πρὸς τὸ τῆς πίστεως ζῆνον ὀπιθλιψον. Ἐμβάθευσον εἰς τὰ τῆς καρδίας ἡμῶν βῆθη, τοὺς διολογισμοὺς ἐρευνήσον, καὶ γνόθῃ ὅτι ἐν προσεγγίματι δουλείας, οὐ δεσποτέας σε τρόπον, πρὸς τὴν ἐπάνοδον ἐκκλωμένα. Μήκασι τὸν μέγα καὶ πρῶτον Ἀρχιερέα Λυσίον, ὃς τοῖς καλοῦσι πειθόμενος ἀναδολῆ τὴν πρῆξαν οὐκ ἡμελυσεν; ζήλωσον αὐτοῦ τὴν ἀνικαστον ταπεινότητα, ὃς οὐ δὲ πρὸς τάφου νεκροῦ καὶ φίλου παρρηγιέσθαι ἀπῆκίωσεν, ἴν' ἑτέροις τὴν σωτηρίαν χαρίσασται. Καὶ τοιούτους ὁφθαίς ἐλθε πρὸς ἡμᾶς, ὧν οὐκ ἀπίστας τῆ ἀγείει τοῦ πνεύματος, οὐς ὀφθαῖνους οὐκ ἀπέλιπες, ἀλλὰ τῆ θεολογίᾳ σου βίβλω τὰς ἡμῶν δικαῖας φωταγωγῶν, ἔχειν σε διὰ ταύτης παρεσκυάξες, καὶ διὰ τῆς κατὰ νοῦν ανατυπώσεως τὸ ἀδιάστατον ἐχαρίζου τοῖς ἀγαπῶσί σε. Ἰδοὺ γάρ σοι καὶ μακρὰν ἀρεστικώτερος οἶον ἐκυτοῦς ὑποκλίνουμιν, καὶ τὰ τῆς βασιλείας ἐπίσημα πρὸ τῶν σῶν ἀγίῳ ὑφοπλούμεν ποδῶν. Ἐπένευσον, ἐπιχάμφθῃ, πρὸς τὴν πύθουσαν σε ποίμνην ἐπάνελθε, πρὸς τὸν σὸν λαὸν ἐπιστραφῆθῃ, εἰσελθε πρὸς πόλιν ἐν ἧ τὸν ὄρθλον τῆς πίστεως λόγον ἐστήριξας κινδυνένουσα, ἐν ἧ τὴν Τριάδα βλασφημουμένην ὀρθοδοξίως νοεῖσθαι τε καὶ λατρεύεσθαι παραδέδοκας. Οὕτω γὰρ καὶ ἡμῶν χαριούμενος εἶχε τὴν εἰς ψυχὴν ἡμέλεισιν, καὶ πλείους ἔχεις ὑπὲρ τὸ προτερον τοὺς δια σου τῆ εὐσεβεῖα προστιθεμένους.

13 Ταῦτα ὁ πιστότατος ἐγχαράξας Ἀυτοκράτωρ, ἐπιδίδωσι ταῖς εἰς τοῦτο ἰτοιμασμένοις, οἱ παρεῖας τάχῃ τὴν Καππαδοκίαν καταλαθόντες τῷ τοῦ Μεγάλου τάφῳ

προσέσαν, τῆ ἐντεῦθεν ἀπορία τοὺς λογισμοὺς μεριζόμενοι. Τίς δὲ ἡ ἀπορία; Ζῶντι τῷ Μακαρίῳ ὄντι τάφῳ αὐτῷ διαλελχθεμένοι, τῶν ἐκ τοῦ γένους τελευτώντων χάριν τῆς καταθέσεως, θατέρῳ τούτων μετὰ πατέρος Ἰησοῦ συνετέθησαν. Ὡς δὲ ἀγνωστος ἴν' ὁ ἐπιζητούμενος, τρέπονται πρὸς ἱκεταῖαν, αἰροῦσι χεῖρας πρὸς οὐρανόν, ἐκχέουσι δάκρυα, τοῦ ποθουμένου τὴν φανέρωσιν ἐξαίτουμένοι καὶ, ὡ τῆς ἀνωθεν χάριτος! φανεροῦνται τοῖς ἱκετεύουσιν, καὶ τοῖς ζητοῦσι συμπαθῶς ἐμφανίζεται. Τίνα τρόπον; Τῶν τούτου τιμῶν οσῶν σῶν, καὶ κατὰ τὴν οἰκείαν ἀρμονίαν εὐρημένων, καὶ καιωτέραν καὶ ἀβήκτον εὐνοσίαν ἀναδιδόντων, καὶ θαυμαστήν τινα καὶ οὐ συνήθη τὴν ἐπιφάνειαν καὶ θέαν ἐχόντων; ἢ καὶ ἀγιοπροπέως ἀνακομισάμενοι τῆ σοφῷ ἐναπέθεντο. Πρὸς ταῦτα γάρ καὶ δάκρυα, πρὸς τε τῶν κομιζόντων καὶ τῶν παραπεμπόντων ἐπεκένυτο, τοῖς μὲν τοιούτου θησαυροῦ καὶ πλοῦτου ἀποστερουμένοις, εἰ καὶ πρὸς μείζω τιμὴν ἀπενήνεκτο φιλεῖ γὰρ ἕκαστος δυσασπαστάτως ἔχειν πρὸς τὸ ποθούμενον; τοῖς δὲ, ὡς μὴ μόνον τοῦ ζητουμένου τυχοῦσιν, ἀλλὰ καὶ Βασιλεῖ καὶ πολιτεῖα χαριουμένοις τὸν ἐκ πολλοῦ Ποιμένα ποθούμενον. Ἐδάδιζον οὖν, ὡς εἶχον, καὶ πρὸς πορείαν ἐτρέποντο. Ἐδάδιζον δὲ ὕμνοις ἀσκήτοις καὶ ἀειφανεῖσι λαμπροχυσίαις τὸ ἱερόν ἐκείνο τιμῶντες καὶ σεδαζόμενοι σκῆνωμα.

14 Δοκῶ μοι καὶ τὰς ἐπουρανίους τότε διαρθῆναι κύλας τῷ ὑπερφεῖ καὶ καιρῷ τοῦ θύματος, καὶ τοὺς μὲν τῶν Ἀγγέλων συγκοιτένην καὶ δοροφορεῖν τὸ τῆς ἀγίας Τριάδος κατοικητήριον, καὶ τῆς ἱερῆς αὐτοῦ προπομπεῖν σοροῦ, τοὺς δὲ ἀνωθεν διασκοπεῖν τὴν ξένην ταύτην τελετὴν καὶ μετάδασιν, καὶ διαπορεῖν καὶ ὑπερπλήττεσθαι εἰ σῶμα περικείμενος ἀνθρώπος αὐτῷ τὰ τοῦ σώματος ἀναβέδκεν, ὡς πρὸ τῆς τελευταίας ἀναδιδώσεως τὸ θνητὸν εἰς ἀθανασία μεταβαλεῖν, καὶ μεταστοιχειῖσθαι πρὸς αὐλίαν τὸν χοῦν, καὶ ὁμορφῆς τούτοις ἀπολέσαι τὸ ὕλικόν. Πῶς δ' ἂν τις τῷ λόγῳ παραστήσειεν τὰ κατὰ τὴν πορείαν παραδόξως τελούμενα; Ὅγλοι πανταχόθεν ἐπέβρεον σὺν μιᾷ πίστι καὶ προθυμίᾳ, καὶ ἄλλος ἄλλον παρελεῖν καταπέιγετο, καὶ πρὸς τὴν ἱεράν ἐκείνην σορόν ὡς ἀπὸ τινος παρατῆσεως συνελαύνοντο, οἱ μὲν συμπερούμενοι καὶ τὴν τιμὴν τῷ ἀγγελικῷ σκηνώματι ἀπονέμουτες, οἱ δὲ ὑμνωδίαις καὶ ᾄσμασιν αὐτὸ δεξιούμενοι, καὶ οἱ μὲν λαμπράσι καὶ μύροις καὶ πάσιν οἷς τὰ θεῖα τιμάται, τοῦτο τιμᾶν διεσπουδάζον, οἱ δὲ καὶ πρὸς θεόν μόνον ὑπέτρεγον, ἀγίασμον ἐκ τούτου ἀντλήσαι πιστεύουτες. Ἱερεῖς δὲ καὶ Μονάζοντες, οἱ μὲν ἱεροπροπέως τὸν Ἱεράρχην καὶ Ποιμένα προυπεδέχοντο, οἱ δὲ ασκητικῶς διατρέψαντα ἐτήριον καὶ περὶ ὑσσοντο. Τί δὲ καὶ αστυκὸν καὶ ἐγγῶρον; οὐ δὲ γὰρ οὐ δ' αἱτοὶ ἄσυντελεῖς πρὸς τὴν προπύμπην καθορῶντο, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν ἕκαστος καθ' ὅσον τε οἷός τ' ἴν' καὶ δι' ἡν εἰπύρει, τὴν τιμὴν προσπαίνεμεν ὁ μὲν τὸ ἔχειν ὁ δὲ τὴν μὴ ἔχειν εὐχαριστίαν, καὶ ὁ μὲν προθυμίαν ὁ δὲ πίστιν ἀδίστακτον. Ἄλλος τὸ τοῖς ὕμολογῶσι συνεπέσθαι, ἄλλος τὸ τῶν ἐπομένων ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ πάντες πρὸς τὸ τιμᾶν ἐγένοντο πρόθυμοι, τὸν ζῆλον διὰ τῆς παραθέσεως πλεονάζοντες.

15 Οὕτως ὁμοεισθὸν τὴν μακρὰν καὶ δυσχερῆ πορείαν δικνυκότες τοῖς τῆς βασιλευούσης ὀρίως ἐπέστκασαν, καὶ νεφέλῃ μὲν ἢ στύφῳ πυρὸς στάσεις ἰλίον καὶ ἀστέρας φωταφανεῖα καθοδηγεῖται οὐκ εἶχον (ταῦτα γὰρ Μωυσεῖς ἴν' καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναοῦ καὶ τοῦ ἐμοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ, παρ' οὗ καὶ τούτοις τὰ τοιαῦτα τερατυμωγεῖν πρὸς τὸ τῶν οὕτως ἐχομένων καὶ μέτρον καὶ χάρισμα) δύναμι δὲ σφοδρᾶ καὶ ἐπιστασία τοῦ παρ' αὐτῶν διακομιζομένου θυμωρούμενοί τε καὶ ὀδηγούμενοι. Τότε δὴ τότε Βασιλεῖς μὲν σὺν Ἱερεῦσι καὶ ταῖς τῆν μεγαλόπολιν οἰκοῦσι τὰ τῆς ἀπαντῆς προσυτρέπειον, καὶ ἄλλος ἄλλον προθυμῆ καὶ πίστι νικᾶν ἠγωνίζεσθ' καὶ ὡσπερ τὸ πρῶν παῖδες τὸν Ἰησοῦν τῆς Ἱερουσαλήμ ἐπιβαίνοντα ταῖς εὐφημίαις ἐδεξίνοντο, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ οὖν τὸν ἐκεῖνον μιμητῆν πρὸς τὴν νέαν ταύτην Ἱερουσαλήμ εἰσίνοντα μετ' ὁμοῖαις ὕμνωδίαις καὶ τιμαῖς προσυπίντων καὶ ὑπεδέχοντο. Ὡς οὖν τῆς θαλάσσης ἐπέβαινον, ἴν' ἰδεῖν θέαμα ἰδοῦ τε μόνον καὶ θαμδους ἀνάπλειον. Ἡ μὲν γὰρ τῷ τραχὺ καὶ ἀγρίου μεταβαλοῦσα

et ex suavi odore agnitum,

atque per viam quam portabatur

magna ab omnibus veneratione exceptum

appellit Constantinopolim;

A μεταβαλοῦσα πρὸς ἡμερότητα, καίπερ τοῦ καιροῦ πρὸς τούτο διερεθίζουσα, γαλιτωῦσα, μικρῶν ὑποκυρουμένων τοῖς κύμασι, τὸν πλοῦν παρῆλθεν ἀκόλουθον τῇ νύκτι, καὶ ὥσπερ τὰ ὡτὰ ὑφαπλοῦσα τῷ μιμητῇ Χριστοῦ, κοῦφον καὶ ἀταλαίπωρον τὸν διάπλοον εἰργάζετο. Βασιλεὺς δὲ ἐπὶ πρύμναν μετέωρος προκαθήμενος, καὶ τὴν θαυμαστὴν ταύτην σφοδρὸν περιφέρων ἐγκόλιον, πεζεύειν ὑπὲρ θαλάσσης ἐώνκει, καὶ κρείττονι δυνάμει πεζοπορεῖν τὴν ὑγρὰν ἐφαντάζετο. Ἦ δὲ τοῦ φωτός τῶν λαμπάδων διαύγεια τῇ λεῖψῃ τοῦ ὕδατος πρόσεμπίπτουσα καὶ εἰς μαρμαρυγὴν μεταποιουμένη, κηκίθην ἀνακλωμένη πρὸς τὸν ἀέρα, ὅλον ἀπέτελε φωτολαμπὴ καὶ ὑπερλαμπρὸν.

illud in eadem palatinam defert,

16 Τίνα οὖν τὰ μετὰ ταῦτα ψήλουνσι τὰ βασιλεῖα, καὶ πρὸς τὸν ἐν αὐτοῖς πολυθαύμαστον ναὸν τὸ ἀξιοπρεπὲς τοῦ μεγάλου Βασιλέως ἀνάκτορον ἀνακλίνοσιν. Καὶ ἐπειδὴ κόρος οὐκ ἔν τῆς βασιλικῆς πρὸς τὸ θεολογικὸν σκήνος περιπλοκῆς τε καὶ ἀνκράσειως, περιπίπτουσαί τοῦτο καὶ αὐτίς, περιφύεται τῇ σφοδρῇ, ἀκρυφόρῳ ἐκπλήττεται, τὸ μὲν ὑπὸ περιχαρείας καὶ τῆς τοῦ ποθομένου λαδῆς τε καὶ κατασχέσεως, τὸ δὲ ὑπὲρ εὐγνωμοσύνης, καὶ τῆς εἰς αἴλιον ἀδιστακτοῦ πίστεως, τὸ δὲ πρὸδύλον, ἵνα καὶ αὐτὰ τὰ ἀνάκτορα τῆς ἐξ αὐτοῦ μεταδῶ χάριτος τε καὶ ἀγιότητος ἢ οὐ δὲ προὐν ἐστέρηκτο. Ἐπειδὴ ἱκανῶς εἶχεν αὐτῇ ἢ ἐν βασιλείαις καταθέσεις, ἐκείθεν μὲν ὑπεξήγετο καὶ πρὸς τὸν μέγαν τῶν Ἀποστόλων σκῆνον μετεφέρετο. Ἀρ' οὖν ἀπὸ τῆς καὶ μυνοειδῆ τὴν τοιαύτην μεταφορὰν οἰκτέον, ἢ φαιδροτάτην καὶ λαμπρὰν καὶ τοῦ θεολογικοῦ σκηνώματος ἐπαξίαν; μενούν γε λαμπροτάτην, καὶ περιφανεστάτην, καὶ τῶν πώποτε προπομπῶν κρείττονα.

deinde versus templum Apostolorum,

tota civitate ad spectaculum concurrenente.

17 Ἐχομιζέτο μὲν τῶν βασιλεῖων ὁ Ἅγιος ἐπὶ σοροῦ, βασιλικῇ πορφυρίδι κεκοσμημένως, καὶ ἀρχιερατικοῖς ὄμοις ἐπορυμένως, ὅτι μὴ θέμις τοῖς ἀναξίοις τοῦ ἀρνυδάτου καὶ καθαρωτάτου ἐφαπτεσθαι. Καὶ τούτου πίστει Ὀζᾶν ἐκεῖνος ὁ παλαιός, ὃς μὴ κατὰ τὸν προσῆκου τῆς κιωλοῦ ἐφαψάμενος, πυρὸς ἐδείκνυτο παρανάλωμα. Βασιλεὺς δὲ ὡς τὸ μέγιστον πάντων, καὶ μηδ' αὐτοῦ τοῦ κόσμου ἰσοστασίου τυγῶν ἐφέτου, σὺν Ἀρχιερεῖ πιστῷ καὶ θεωρῷ συσείπετο καὶ συνεβάδιζεν. Ἀλλ' ὡς τῶν βασιλικῶν προκυλίων ἐξέεσαν, ἐκείθεν εὐθὺς οἱ τῶν ἐν τέλει τῆς Συγκλήτου βουλή, καὶ εἰς Πατέρας Βασιλέως ἀπογαφόμενοι, ὅσον τε περὶ τὴν Σύγκλητον ὑποβεβηκὸς καὶ κατώτερον τὸν τῆς θεολογίας ἐπύουρον ὑπεδέχοντο, οὐ μόνον κατὰ ψυγὴν φαιδρυνόμενοι, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἐντός λαμπρότησι τῶν στολῶν τὸ ἐντός περιχαρῆς ὑπεμφαίνοντες. Ὡς δὲ βαδίζειν πρὸς τὸ τῆς πολιτείας πλήθος τοσοῦτον συναθροισθῆναι, καὶ οὕτω περιγυλῆν, ὡς στενοχορεῖσθαι καὶ Βασιλεῶ καὶ Ἱερεῖς, καὶ πρὸς τὴν ἐξόδου ἀνακλιπτεσθαι. Οἱ μὲν γάρ περὶ τὰς τῶν ὁδῶν ὑπάκιθρους συναθροισόμενοι, ταῖς ἁρμονιαῖς ἐτίμων τὴν προπομπήν, οἱ δὲ καὶ πρὸς τὰς θύλους αὐτὰς συρρηγνύμενοι καὶ μακρῶθεν ἰδεῖν τὴν ἱερὰν σφοδρὸν ἠγωνίζοντο, ἕτεροι πρὸς τὰς πολυστύλους αἰθούσας καὶ τὰς μετεώρους σταγᾶς επισυρρέοντες τοῦ ἀκροῦστου θεάματος ἐνεπύρπλαντο, ἄλλοι περὶ τὰς μεταρσίους καὶ τριωρόφους οἰκοδομάς. Ἔστιν δ' ὅπου καὶ τὰς ἀκροτάτας ὁροφὰς ὑπερανύοντες ἐκείθεν ἐσκίπουν τὸν τῆς πανηγύρεως αἶθριον, καὶ οὐκ ἔν οὐδὲν τῆς λειψόρου μερῶν, ἢ μὴ προκατεὶληπτο, καὶ προκατελημμένον ἀνδράσι, γυναιξί, γέρονσι, νέεσι, παισὶ. Πάντας καὶ ὁμοίως ἢ πίστις πρὸς τὴν τοῦ μεγάλου Θεολόγου συνήλαυνε τελετήν, ὡς καὶ αὐτὰς τὰς τῶν παρθένων ἀθεάτους ἄρτι τῶν θαλάμων ὑπεξείναι, καὶ ἀβύρυνον κατακαρῆρησαι ὄψως, καὶ τῆς τελομένης ἐορτῆς κλιθεῖν τὸ μυστήριον.

jungendum corpori S. Joan. Chry. sostomi :

18 Ἐφέρετο οὖν ἡ τιμία ἐκείνη σορὸς, ὡς ποτε ἡ τυπικὴ κιωλότος, τοῖς τῆς χάριτος Ἱερεῦσιν ἐπορυμένη, αἶδον τῆς οὐράνιως ἰσχυρῶς τῶν ἀκατάληπτων τοῦ Θεοῦ μυστηρίων συγκυρῶπουσα τὰ ἀπύρρητα. Ἦγετο δὲ μεσῆς ὁδῶν, ἐν ἡμέρα μὲση, μέσσην τοσοῦτον πλήθους διαβιβαστήρη καὶ λαμπάδας δὲ μυριαπληθεῖς τὴν ἐορτὴν καταφαιδρύνουν, ὡς τὸ ἐκείθεν ἀπυγαζόμενον φῶς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας ὑπερνικᾶν, καὶ χειμῶνας ὄρα καὶ καταφορὰν νεφελοῦ ἡλίου ἄλλον πολυφῶν καταφαιδρῆσαι. Οὕτως τῆς ἱερᾶς ἐκείνης προπομπῆς τελεσθείσης, καὶ μετὰ τοσαύτης φαιδρότητος

πρὸς τὸν ὑπερφερῆ καὶ πολυούρου τῶν Ἀποστόλων ναὸν κατυκτάσασα. Ἔδει γάρ τὸν ὁμολογῶν αὐτοῖς ἀναδειχθέντα, καὶ διὰ τοῦ οικείου κρούματος τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος φῶς πανταχοῦ διαπλώσσαντα, μὴ μόνως τῆς ἐν οὐρανοῦ ἰσοτιμίας, ἀλλὰ καὶ τῆς κάτω συσχημίας καὶ συνοικίας ὁμοδοκίτων ἀναδειχθῆναι. ἔδει μὴ μακρὰν τῆς τοῦ Χρυσολόγου πατέρος καὶ φωστῆρος τῆς οἰκουμένης σοροῦ, τὸν μικρῶν πρὸ αὐτοῦ τὴν βασιλεῖα καταλαμπρύναντα, μάλλον δὲ σὺν αὐτῇ ἐν ὁμοίῳ καιρῷ τε καὶ πράγμασι ἀπωκίσθαι τε καὶ ἀπορρήγνυσθαι, ἀλλὰ πλησίον εἶναι τῇ καταθέσει, καὶ κοινωνεῖν διὰ τῆς ταφῆς οὐ τῆς κατ' εὐσεβείων οὐ διεστῆκει θερμοτῆτος. ἔδει τῷ μεγάλῳ καὶ πολυφῶν καὶ ἀκοιμίτῳ τῆς μετανοίας ὀφθαλμῷ, καὶ τῷ τῆς εὐσπλαγγνίας καὶ συμπαθείας εὐσπλαγγνῶν καὶ συμπαιστῶν κίρκι καὶ ἐγγυκτῇ, τῷ τῆς ὑπερβείου καὶ μακρῆς Τριάδος μύστικῳ καὶ λατρευτῷ, καὶ τοῦ ταύτης μυστηρίου ὑφηγητῆ καὶ διδάσκαλον, καὶ τοῖς ἐν κίσματι τῆν ταύτης γνώσει διατραινώσαντα καὶ συντελεσθῆναι καὶ συντελεσθῆναι. ἔδει πρὸς τὰ τῶν ἁγίου ἁγία ἀγιότευκτου σκήνος εἰσαχθῆναι τοῦ Πνεύματος, καὶ μὴ δὲ μετὰ νέκρωσιν ἀφορισθῆναι, ὡς ἐν σαρκὶ προσῶν ἐμυσταχίῳναι τὰ κρείττονα. ἔδει τοῦ καθαρῶ καὶ ἀργύρου θυομένου ἄρουοῦ τοῖς καθαρῶν αὐτοῦ ἔθους καὶ Ἱερεῖς συμπαιρέναι τῷ θύματι, καὶ τὴν θυσίαν ἱερουργεῖν καὶ τὴν τοῦ Πνεύματος ἀνάγειν κατὰ τῆς πανηγυριστικῆς ἐπιφοίτησιν. ἔδει τὰ καθαρῶτα καὶ ἀγγελικῶς ἀγιότευκτου πλήθη τούτων σκηνώματα, οἷα τίνα χειροδικᾶ ἐκτυπώματα κατακαλύπτειν τῇ περιῶντι τῆς ἀγιότητος τὰ τῶν μυστηρίων φρικτὰ καὶ ἀθέατα.

ubi praeest est se invocantibus,

19 Ὡς δὲ ταῖς τοῦ νεοπύλαις προσήγγισαν, καὶ πρὸς τουτοῖ τὸν ἐπὶ γῆς δευτέρου οὐρανοῦ εἰσέεισαν, καὶ τὴν ἱερὰν ἐκεῖνον σορὸν μετ' ὁμοίᾳ τιμῆς ἐντός τοῦ ἱεροῦ ἐναπίθεντο βύματος, αὐτὸς μὲν ὡς οὐράνιου καὶ θείου κημήλιου καὶ θυσαύρισμα ἐν τοῖς ἁγίοις ἀγίον ἀνακλισθεῖς, τὴν εἰς αἰθούσας αἰθούσων ἀνάπασσιν εὔρητο, τοῖς δὲ τῷ ἐκεῖνον πύλῳ καὶ φίλτρῳ κατεσχευμένοις σοράτως ἐπιφανόμενος, καὶ τὸν ἐκάστου πύλου καὶ ζήλου περισκοπῶν, τὴν ἐξ αὐτοῦ βρῖουσαν χάριν τοῦ Πνεύματος ἀφνούτητα ἐπιδαψιλεύεται. Τὰ μὲν οὖν τῇ παρουσίᾳ ἀνακομιδῇ τελεσθέντα παρὰ τῶν θερμοτέρων τῆς πίστεως καὶ τῶν γεννησιότερων ἐραστῶν τοῦ ἁγίου, καὶ ὡς οἱ οὐμπερ λαῶς περιγυθείς κατ' ὅσον οἷον τε ἔν τῆν πυκνῶν ἐπεδέσθησαν, ταῦτα ἐστὶν ἅ καὶ παρελθεῖν βουλομένη ἀδύνατον, καὶ προσκικούτως ἐξυμνεῖν ἐργωδέστατον.

et gregem suum in sella de Trinitate doctrina concurrent

20 Καὶ νῦν πρὸς τὴν οικίαν μάνθηαν εἰσελάσας, τὰ ἐαυτοῦ συνήγαγε θρέμματα, καὶ πρὸς τὸ παρ' αὐτοῦ πλατυλὲν ποίμνιον, καὶ εἰς προσθήκῃ ὁδοῦσαν ἐπιφοιτήσας, καὶ οὐς ὑψλομοῖς κύκλω διέταξ, ἐρᾶ ἕν ἐαυτοῦ λαόν, οὐ τῶν τούτου λόγων ἐξαίτοστον ὡς τὸ πρότερον, ἀλλ' ἐπιθυμητῆ ἐνθεώτατον, ἀλλὰ καταρρηγμένον ἐν πνεύματι, ἀλλὰ τετελειωμένον ἐν ὁμημασί, ἀλλὰ καθαριμένον ἐν ἀγιότητι, μεμνημένους τῶν ληθασμῶν, τῶν πῦλων, τῶν ἰδρώτων, τῶν κατ' ἡμέραν θανάτων, ὡς ὑπὲρ αὐτῶν ἐναρτέρευον ὡς διὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα ὑπένεγκον, ὑπὲρ τῆς καὶ ἀληεῖν ἄκρυτα καὶ κινδύους ἐφερευ, ἵνα μὴ τι τῶν Τρίων ἀλλήλων ἀποξενώσῃ, καὶ ζῆμιῶν τῶν ὡσπερ ἐκένκτο τὸ κάλλιστόν γε καὶ τιμιώτατον, μάλλον δὲ ἀλλοῦς ζῆμιώσῃ τὴν ζωτήριαν ἢ διὰ τὴν ποικρῶν συναίρεσιν τὸ τῶν Προσώπων δειφῶρον φαιρῶν, ἢ διὰ τὴν ποικρῶν συναίρεσιν τὸ τῶν Προσώπων διαφῶρον ἀναρῶν, ἢ διὰ τὴν ποικρῶν συναίρεσιν τὸ τῆς Οὐσίας ὁμότημον διασπῶν. Οὐδὲν γὰρ οὐδὲν ὁ ἱεροπρεπέστατος νοῦς καὶ θεολαμπέστατος, τίνας οἱ ἀθίστατους αὐτῇ προσήγόμενοι, καὶ τίνας οἱ ὁμοιθόλως τίνας οἱ τὰ σπέρματα τῆς αὐτοῦ θεολογίας πολύγυου στάχυν ἀπεργασάμενοι, καὶ τίνας οἱ δι' ἀκροπῶν ἀπὸπρησθῆτες ἐπίσταται τίς ὁ τὸ τάλατον πολυπλασίασας, καὶ τίς ὁ τούτο πρὸς γῆν καταρρηγῆς οἷκ ὄρησιν τίνας τῷ καθαρωτάτῳ σίτῳ τῶν ὁμημάτων ὡς ζικάνια συρδλασάνουσι, καὶ τίνας τοῦ λριστοῦ κλίον πῶν καὶ εὐσταχῶν διετίρσασιν.

21 Οὕτως οὐδέ τις τῶν παλῶν, καὶ νῦν, ἢ ἐσομένων ἐαυτοῦ οὕτως ἢ κόσμον ἀπέρριξεν, ἢ πῶς τὰ θεῖα ἐπίρρωσιν, ἢ πρὸς τοσαύτην ἀναδέοκκω καθαρῶτητα, ὡς καὶ

qui vivens ad perfectam evaserat sapientiam,

x' τῆς

EX MS. TAUBIN.

in omni scriptorum suorum generi lectori utilissimus.

Sed haec suis maxime viribus sentiens orator

A οὐτῆς τῆς τοῦ ἀρχαίου κλήρου καταξιοδοθεῖ ἰσχύος. Πρὸς δὲ ἄλλοις ἐπὶ τούτῳ τὴν ἀνομιαν φιλοσοφίαν ἠγάπησεν, καὶ οὕτως τούτῃ συνσυνεγράφη, καὶ τὴν ἀνομιαν πύργῳ καθυπεψεύσεν, ὥς τῆς μὲν τὸ εὐτεχνον, τῆς δὲ τὸ ἐν θεοῖς πάνσεπτον εἶς ἐν συγκριθῆσαι, καὶ μίαν κλήρου εἰκόνα ποικίλαις μεμρῆζομένῃσι. Ἰδέαις διατυπώσασθαι, εἰ μὲν οὖν ἐτέρῳ τῶν ἐν τοῖς ἐκτελεσθέντων ἀφροσύνην γινώσκῃ, καὶ τὸ τῆς σαρκὸς ὑπελάττει προκάλυμμα τὰ τῶν ἀγίων ὄφρα κεντηθῆσιν, εἰπεῖν οὐκ ἔχω, ὅτι δὲ μέλλων τῶν πάντων ἡ μέγας αὐτὸς ὄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ἐπὶ σοφίᾳ προνοητικῇ τε καὶ θεωρητικῇ διαθεσθῆται, καὶ οὐδὲν αὐτῷ τῶν τῆς θεολογίας ὀργάνων ἢ πρὸς τῆς Ἱερῆας οὐτῆς σπουδασίας, παρ' ἧς καὶ τὸ ἐμπροσθεῖναι τὰ τοιαῦτα, καὶ δογματίζειν καὶ συγχράζειν κεχρῆσται, εἶδῃ σαφῶς καὶ τοῖς οὐρανίοις ἐκτίθημι. Τί γὰρ οὐ τις τῶν ὑψίστων καὶ οὐρανίων θεωρημάτων ἢ Θεοῦ προσκειμένην καὶ βελτιούτων τῶν χωρῶν τῆν ἐνλογοῦν σίτου βίβλιν μεταγρόμους οὐκ καρπώσεται; Οὐχὶ τοῖς πανηγυρικοῖς αὐτῷ λόγοις προσομιλῶν τὸ μέγα τῆς οικονομίας τοῦ Θεοῦ μυστήριον ἐπιφαίνεται, καὶ ὅσα τούτῳ συνόψα; Οὐ τοῖς περὶ Ἱερωνίου ἐντοχάων εἴρεται καὶ τὸ τούτῃ ὕψος, καὶ τὸ τῆς ἡμετέρας ὑπέροχης ταπεινότητος, καὶ μὴν εἶναι γὰρ τῶν τελειότητων ὑπερετάσσουσα; Οὐ τοῖς περὶ θεολογίας ἐμφασιων, εἰδὲς τῶν σαρκῶν οπισθίσταται, καὶ πρὸς τὸ ἦμαρ ἀνοσθίγεται, καὶ τῆς νεφέλης εἰσὼ γινώσκει, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ κτίζει ὑπὸ θῆναι; οὐ τοῖς τούτου ἐπιταχίται καὶ ἐκ κορυφῆς ἐμμελεῶν πρὸς τὸ κρείττον ἀλλοιῶνεται, καὶ διὰ μὲν τῶν πρὸς ὁρεῖν καὶ βίον ἔληπτῃ ἐπουχθήσεται, διὰ δὲ τῶν τὸ καρτερικῶν παιδευσθήσεται. Ναὶ ὅτι καὶ τοῖς ἐκ αὐτῶν ἰστομωγόμενοι, καὶ τοῖς εἰς ἐσπῶν ἐκζητουμένοις ἀκούσιζόμενοι, τὴν ἐν Χριστῷ πραγματικὴν καὶ πολιτικὴν ἀσπίδα, καὶ τοῖς περὶ ὀργάνων ἐνωπιζόμενοι εὐκόλως κατασέσθαι τὸ ἀντίθρονον, ὅν τε καὶ τῶν Ἐπιστολῶν ἔλθῃ, πρὸς πᾶσαν ἰδιότητος ἀνάστατον ἐμφανθῆσεται. ἂν δὲ καὶ τῶν ἐμμέτρων ἐσπῶν, τῆς ἑλληνικῆς ἀλλοίᾳ τὸ ὄπισθεν οπισθίσταται. ἂν δὲ καὶ νεωτερικῶν εἰχρῶν εἰς οὐρανὸν σίτου οπισθίσταται.

B 22 Ἐγὼ γὰρ ὑπὸ τῶν τούτων τὴν γλῶσσαν ἐπαφῆσαι θελήσομαι, σίτικα μὲ ὡς ἀπὸ τῶν ὄρων Σιναιῶν βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ βαλλόντων νομάτων, καὶ σαλπύγαι κηρύττειν ἀνομιαν, καὶ ἀπύγε, καὶ γυῖος περικυκλῶν τὴν εἰς τὰ πρόσω προσείαν ἀπείργουσα. καὶ ὕλην κατεπνυῖας καὶ ὄφρα ἀνάπλωε γίνουμαι, διὰ τὸ ἐπὶ αὐτοῖς ἐν πυρὶ κατεθεσθῆναι τὸν Κύριον. Τίς δὲ καὶ τῶν οὐρῶν αὐτοῖς ἐμειψέως οὐ τὸ Ἡλίου πῦρ ὁμοίως ἡρᾷ κατεργασμένο, ἢ τὸ ἐκ φλογῆς ἄρμα τούτου ἐξῆρξεν μετᾶρσιν, ἢ τῶν ἐκ πυρὸς σπύλιν τοῦ Ἰασηλ προσηγόμενον, ἢ τὴν οὐρανοῦ

C Σαμῶν τὰς αλλοφύλων συγκόπτονταν ψαλίγγρας, εἰπεῖν

δὲ μᾶλλον τὴν καταληθῆσαν μετ' ἑξῆς βίασαν πνοῦν ἐπὶ τοῦ πνεύματος καὶ τὴν χάριν ἐν εἰδεί πυρίων γλωσσῶν ὑπεδείξαναι. Ἄλλα τούτῃ μεν σχολῆς ἐτέρως τὰ διηγήματα, καὶ ἀνομιαν γλῶσσαις τοιούτων ἐν τούτῳ ἐσπουδασίω καὶ μόνον ταῖς τοιαύταις ἐκελευστικῶν ὑποβέσει.

23 Δεῦτε οὖν περιστάνας ἐμοί, ὦ κλήρος Χριστοῦ, καὶ μερῖς ἡ θεολογίας, οἱ τῶσδε τῆς μεγαλοπολιεύς γυναικῶν τούτων, καὶ τῆς ἐμῆς φίλης σπουδαῖος θεραπειταὶ τῆς θεολογικῆς ἐκείνου φωνῆς ἀνομιαν τρέσαντες, τὴν ὄψιν ἀνακρούσατε, ψάλλοντες ἐν συνέσει, ἐν προσοχῇ τῶν ὑμῶν ὑμνοῦντες, ἐκαστῶς ἐν καταστάσει καθήκει πρὸς αὐτὸν ἀποδιδόντες. Ἰδόμεν τὸν Θεολόγον Γεωργίου, τὴν κατὰ τὴν μετοικίαν τοῦ Ἀποστολικῶν καὶ ἀσπασμένου, πρὸς νῦν πολλοῖς ἐπανηγύρειν. Πείθομαι γὰρ μὴ μόνον αὐτόν, τῆς οὐρανοῦ καταλιπύτα διατριβῆς, μεθ' ἑρῶν πανηγυρίζου καὶ συναρχάλλεσθαι ἀλλὰ καὶ τὸν τῶν Ἀποστόλων χρόνῳ τῆ δὲ ἐσπῆ παρῆναι οὖν, τοῖς ἐμοῖς ἡρωῖς πρὸς τῆς οἰκουμένης ἀσφαλεστάτους φρουροῖς: πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὸ τερπνὸν καὶ πάνγρυσον στόμα τῶν ἐμῶν γρυστήρων, καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διειδέστων καὶ μελέμων πνεύματον, τὸν τῆς μετανοίας ἐγγυητῆν, εὐκατανοητῆ καὶ τῆς διδασκαλίας εὐκχεστάτων ὄργων, καὶ εἰ τινες ἄλλοι τῶν Μακαρίων ψυχῶν, ἐπεὶ περ Δικαίου πνεῦμα διὰ πάντας ἐν ταῖς τῶν ἀγίων λαμπροῦσι ἀσφολογῆσαι τὸν Κύριον. Τούτῃ σοι παρ' ἑμῶν ὦ θεῶν καὶ ἱερῶν κεφαλῶν, μικρὰ τε καὶ ἀκαλλῆ, καὶ οὐκ ἐν τῶν παίδων ψείρισμα: σὺ δὲ ταῖς πειθεύσαις ταῖς σοῖς διατάξαις ἴμας πρὸς τὰ κρείττον τῆ βουτηγῆ τῶν λυγῶν σου, καὶ ὄφρα πρὸς τῆς τῆς σοφίας σιλικῆς, καὶ ἀνομιᾶς εἰχρῆς σου τὴν τελειωτέραν ἐκείσε μυστηριώδῃ τῆς ὑπερφύτου Τριάδος, διὰ τῆς ἐν αὐτῇ μαρτυρίας καὶ καθάρσεως, ἔργων συλλήπτουρας τῆς σιτικῆς τῆς δωδεκάδος τῶν Ἀποστόλων χάριτα, καὶ τῶν οὐρῶν οὐκ ἀπ' αὐνοῦ Θεοῦ εὐκχεστικῶν, καὶ δοξασίμων τῶν Κύριον. Αὐτῷ ἡ δοξά καὶ τὸ κράτος, οὖν, καὶ ἀεί, καὶ εἰς τοῖς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ad cum se orit ut praxentum cum Apostolis,

Chrysostomo atisque Sanctis. E

ANNOTATA.

- a Videtur aliquid huic loco deesse ad sensum intelligendum.
- b Βλέπῃ, an idem quo ὑψίλος altus, sublimis?
- c Hic etiam unum alterumve verbum deest.
- d Egratium nostrum τὸ παρῆναι, quod in στομαχομένους vertens, video mihi verum sensum habere. Non uenit quidem auctores qui ἀπὸ τοῦ στομάχου derivatum στομαχόμας usurparint: sed decimo, qua auctor vixit, seculo noui hęc vox indulgeri potest.

F

MARTYRION ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΝΕΥΦΗΜΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ

ΑΔΦΙΟΥ, ΦΙΛΑΔΕΛΦΟΥ, ΚΑΙ ΚΥΡΙΝΟΥ

ΜΑΡΤΥΡΗΣΑΝΤΕΣ ΠΡΩΤΟΝ ΜΕΝ ΕΝ ΡΩΜΗ, ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΝΑΚΡΙΘΕΝΤΕΣ

VIDE PAG. 505.

ΕΝ ΗΟΤΙΟΛΟΙΣ, ΤΟ ΔΕ ΤΡΙΤΟΝ ΠΕΜΦΘΕΝΤΕΣ ΠΡΟΣ ΤΕΡΤΥΛΛΟΝ

ΕΝ ΤΗ ΛΕΟΝΤΙΝΩΝ ΜΕΣΟΠΟΛΕΙ ΤΗΣ ΣΙΚΕΛΩΝ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΑΙΜΟΒΟΡΟΥ

ΒΑΛΛΕΡΙΑΝΟΥ ΚΑΚΕΙΣΕ ΤΕΛΕΙΩΘΕΝΤΕΣ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ.

Ελλόγησον δέσποτα.

Post Christ incarnationem predicatam

Hμὲν τοῦ ἱεροῦ τῆς Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προσονοίας καὶ αἰτιατίας βασιλείας, ὅτε ἀρχὴν ἡμερῶν οὐτε ζωῆς τέλος ἔχειν ἢ δὲ πανεύφημος καὶ πανύμνος διὰ τῆς ἀγίας πνεύματος καὶ θεοτοκου Μαρίας σαρκώσεως αὐτοῦ

ἐνανθρώπησι, καὶ ἐπὶ τῆς παρουσίας καὶ βασιλείας, ἔλαμπε μὲν καὶ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ τῆς τῶν ἀγίων καὶ μακαρίων Ἀποστόλων διδασκαλίας τοῖς καταξιωθείσι γενέσθαι τοῦ κλήρου τῶν ἀγίων, ὡς ἐξέτισον καὶ πάσης ἐπέκεινα φύσεως καὶ σοφίας ἤπιστεύετο δὲ τοῖς πολλοῖς, ἀπὸ

A διά τῆς σοφίας παράδοξον, ἅπιστον γοῦν ἐδόκει τοῖς τῇ πλάνῃ δεδουλωμένοις, ὅθεν πάντες τῇ γίνῃ καί ματαία δοῦναι τοῦ κόσμου τούτου κερτούμενοι, ὕβριν ἴσχυοντο καί μῦθον τῆς οἰκονομίας μυστήριον, καί τῶ σωτήριου κίρυγμα τῆς τοῦ Κυρίου ἐνανθρωπήσεως καί βασιλείας, Ἰουδαίοις μὲν σκανδαλον, ἔθνεσι δὲ μωρίαν νομιζόμενοι εἶναι καί διὰ τοῦ ταῖς τῶν δούλων αὐτοῦ παραδόξοις ὑπομοναῖς, κυδούκουν ὁ Θεὸς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ἐνᾶγειν εἰς ἀληθινὴν καί σωτήριον θεοσέδειαν. Ἐγένετο δὲ κατ' ἐλεῖνον τὸν καιρὸν, τῆς σατανικῆς εἰδωλολατρείας ἐπικρατούσης κατὰ τῶν ἀνθρώπων, βασιλευσάαι Λικίνιον τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς, λυκού τιμᾶ καί ἀπάνθρωπον, καί ἡῆρα ἄγριον γινόμενον κατὰ τῆς Χριστοῦ ποιμνῆς, ἴππῳ-μενον σφόδρα τῇ πλάνῃ τῶν ματαίων εἰδωλών· ἔργον δὲ φίλον ἡμίφρονι, σύμβουλόν τε καί συγκληθρόν, καί ὑπερβάλλοντα τῆ ἀσεθείᾳ, Βαλλερικόνον ὀνόματι, ἡς δευτέρως ἦν αὐτῷ ἐν τῇ βασιλείᾳ, καί ζέων πᾶνυ τῇ κατὰ τῶν Χριστιανῶν ματιᾷ, καί τῇ τῆς εἰδωλολατρείας ἀσεθείᾳ. Τοῦτο οὖν συμβουλευσάμενος τί ἂν δέξαι ποιήσασκε αὐτοῖς ἐξ ἑραὶ παντελῶς τῆν τῶν Χριστιανῶν λατρεῖαν, ἅπαντας δὲ πείσαι ἀνθρώπους ὑποκύψαι καί σέβεσθαι σὺν αὐτοῖς τοῖς ματαίοις θεοῖς αἰτῶν ἦν γὰρ ἐκτετικῶς τῇ ψυχοφθόρῃ τῶν εἰδωλών πλάνῃ, μάλιστα δὲ τῷ Ἀπόλλωνι καί Ἀσκληπιῷ, τοῖς τῆς ἀπωλείας ὀδῆγαῖς καί σκεψόμενοι ἅμα, γράψουσι μὲν ἐπιστολάς ἐκ προσώπου αὐτοῦ Λικίνιου τοῦ βασιλέως, κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν καί χώραν τοῖς ἀρχουσιν, στρατηλάταις τε καί πᾶσι τοῖς ἐν ὑπεροχῇ οὔσιν, ἐχούτας τὸν τύπον τοῦτον.

Imperator consilio Valeriani

B 2 Λικίνιος αἰετέδαστος αἰώνιος Βασιλεύς, τοῖς κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς, στρατηγοῖς τε καί ἡγεμόσι, καί τοῖς κατ' ἐξοχὴν πᾶσι γέγραμμαι. Ἐπει δ' ἠπερ ἴλθεν εἰς τὰς θείας ἡμῶν ἀκοῆς γήμη, οὐ μετρίως ἡμᾶς ταραττούσας, ὡς αἰρέσειώς τινας ἐπικρατούσας ἀσεβεστάτης τῶν λεγομένων Χριστιανῶν, οἱ ἦν ἔτεσε Μάρια τις, Ἰουδαία γυνή, Ἰησοῦν λεγόμενον, ἡς Θεῶν προσκυνούσιν, Ἀπολλῶνα δὲ τὸν μέγαν Θεῶν καί Ἀσκληπιῶν, Ἑρμῆν καί Διόνυσον, Ἰσραήλ τε καί Δία, δι' ὧν εἰρήνη τῇ ἡμετέρᾳ πολιτείᾳ δεδώρηται, ἐνυδρίζουσι βλασφημούντες, τὸν δὲ λεγόμενον Χριστὸν ἡς Θεῶν προσκυνούσιν, ἦν Ἰουδαῖοι ὡς κωκούργον καί μάγῳ ἐσταυρώσαν. Τοῦτου χάριν θεοπίστοι πάντα Χριστιανῶν εὐρισκόμενον, ἄνδρας τε καί γυναῖκας, κατὰ πᾶσαν πόλιν τε καί χώραν, τιμωρίαις ὑποβάλλεσθαι πικροτάταις, πρὸς τὸ τοῖς θεοῖς ἡμῶν ὕβριν αὐτοῖς, ἀρνεῖσθαι δὲ τὴν πλάνην ἐκείνην· καί εἰ μὲν πείθοντο, σζιουέσθαι συγγήματα· εἰ δὲ μή, πονηρῷ θανάτῳ τῷ διὰ πυρὸς καί ζέφους παραδίδοσθαι τούτους πικροτάτομεν εἰδυτες ὡς εἰ τις κατὰ τὴν ἡμετέρῃν θείων τούτων ἀμελήσαντες ἀποφάσεων, τοιαύταίς ἐκείναις τιμωρίαις ὑφέξεται.

edictum contra Christianos vulgat,

C 3 Τῶν δὲ τοιοῦτων γραμμάτων κατὰ πᾶσαν πόλιν προτιθέμενων, καί διωγμῶ μεγάλῳ ἐπικρατούσας κατὰ τῆς τοῦ Χριστοῦ ποιμνῆς· ὡς καὶ πολλοῖς τῶν ἐπισκοπῶν κατὰ πλῆθους βασιάνους ἐνδοῦναι. Ἐπὶ πλείονι τε ἐμμανῶς ὁ Λικίνιος, προσεκαλέσατο πρὸς ἑαυτὸν τὴν Σύγκλητον ἅπασαν, καί πάντας τοῖς ἐν ὑπεροχῇ οὔσας, σὺν στραταεῖμασι. Καί πάντων ἐπὶ τῷ αὐτῷ γεγονυῖον, συμβούλιον ἐποιεῖτο πᾶν, ὅπως ἂν καθ' ὅλου ἐξολοθρεύσει ἐκ τῆς αἰτοῦ βασιλείας τὸ τῶν Χριστιανῶν γένος. Πάντων δὲ συγκαθημένων, καί τῶν παρισταμένων τῷ Βασιλεῖ ἐν φροῖν οὔτων, καί τῶν παρισταμένων αὐτῷ ἐπ' ἰμῶς πρακτεῖν λεγόντων, ὁ Λικίνιος ἐδημυγόρησε λέγων· Ἐμοὶ δοκεῖ, ὡ προσφιλέστατοι, μηδὲν εἶναι τιμώτεμον τῆς εἰς τοῖς θεοῖς ἡμῶν εἰσεσείσας· ἐπειδὴ δι' αὐτῶν ἐμοὶ μὲν ἡ βασιλεία, ἀνθρώποις δὲ πᾶσιν ἡ σωτηρία δεδώρηται. Δίκαιον τοίνυν ἡγοῦμεθα τοῖς θεοῖς ταῖς συνεξῆσαι θυσίαις σμαίβεσθαι, τοῖς δὲ εὐρισκόμενοις, Χριστιανῶς, καί τοῖς θεοῖς ἐνυδρίζοντας, παντοῖως ἐπινοοῖαις βλασάνω ὑποβάλλεσθαι, μέχρις ἢ τούτων θῆσκεῖα λυθῆ, καί τὸ μυκόμενον αὐτῶν διὰ κακίστων θανάτων ἀποσβεσθῆ. Πρὸς τοῦτα συμφωνῶς πάντες ἀπεκρίνοντο λέγοντες· Ἥμεῖς προθύμως ἀποδέχομεθα, μέγιστε Βασιλεῦ, τῆν τῆς ἡμετέρας θελητικῆς διὰ παντὸς πρόνοιαν, καί τιμάσθαι βουλόμεθα τοὺς θανάτους θεοῖς, ὡσπερ καί τὸ

quod se S. O probatur.

D ἡμέτερον κράτος· εἰ τις δὲ τοῦ λοιποῦ εὐρεθῆσεται, ἡς μέχρις ἐνθυμήσεως Χριστὸν ὀνομαζῶν, παντοῖως εἰδέσεις θανάτῳ ὑποβληθήσεται. Τοῦτον τὸν ἀσεβῆ καί παράνομον τρόπον βουλεύσμενοις τῆς ἀσεθείας τῶν τυραννικῶν συγκλήτου, καί διὰ τῶν ματιῶν προτιθεμένων καί παντοῖων βασιανιστηρίων ἐπινοουμένων κατὰ τῶν εὐρισκόμενων Χριστιανῶν, πολλῶν τε ἀντῶν ἐχθρῶν τῶν θηρευτῶν, ὡς ἐν εὐθιῇ αὐτοῖς κερῶν, εἰ τινα εὖρον Χριστιανῶν.

D EX MS. VATIC

E 4 Τὸ τεκνικώτα ἀνέλωμψαν ὡς ἐν σκοτωμένῃ νυκτὶ ἀστέρες διασφανεῖς καί λάμπουντες, οἱ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρεῖται. Οὐσίμας τις ὀνόματι καί τοῦ Χριστοῦ γενναῖος στρατιώτης, ἅμα δὲ ταῦτα μειράκια οὗτω λεγόμενα, Ἀλφίος, Φιλαδέλφιος, καί Κυρίνος. Οὗτοι οἱ τρεῖς υἱοὶ, ἀδελφῶ τυχγάνοντες, τὴν ἁλίαν καί ὁμοούσιον Τριάδα ὁμολογοῦντες, σὺν αὐτοῖς δὲ καί Ἐρασμος, ἐξασανίσαντες μὲν τὴν ἀρχὴν τῆς πολυθέου πλάνης τῶν εἰδωλών ματιᾷ ἐν τῇ τελείῳ φρονίματι, φωτίσαντες δὲ τὴν ἡμέραν τοῦ σωτηρίου κίρυγματος, πᾶσι τοῖς ἀξίως διὰ τῆς οἰκείας αὐτῶν ἀλλήσεως. Μὴ δειλιάσαντες γὰρ τοῦ μαρτυρησάτου Βασιλείας Λικίνιου, μηδὲ τὴν ματιᾷ τῶν τοσοῦτων ἀρχόντων καί στρατοπέδων, οὔδὲ τῶν προικιμένων βασιανιστηρίων παντελῶς ποικασάμενοι λόγου ἀλλὰ τούτοις πᾶσιν ἐνατενίζοντες τοῖς δοκοῦσιν εἶναι δεινοῖς, τῷ φιλοθέῳ τῆς καρδίης σφραγίσματι πρὸς Θεῶν ἀπέβλεπον. Οὐσίμας τοίνυν κατ' ἐλεῖνον τοῦ καιροῦ εἰσελθόν ἐν τῇ τῶν Βασιάνων γήμα, ἐν μᾶ τῶν πόλεων λεγομένη Πραιφεκτα. Κακίσσε οὖν αὐτῶν ὑπεδέξαστο ἀνὴρ τις φιλογρηστος καί θεοσεβῆς, Χριστιανῶς μὲν ὑπάρχον τὴν θησκεῖαν ἐκ νεαράς αἰτοῦ ἰλικίης, Βιτάλιος ὄνομα αἰτῶν ἦν δ' ὁ ἀνὴρ γρησίμος καί φοβούμενος τῷ Κύριῳ, ἐμμετᾶδοτος, ἐλείμων, πᾶν σπουδαίῳ περὶ τὰ θεία λυγία. Οὗτος τὸν Οὐσίμῳ ἐξανάγει ἐν τῇ οἰκῇ αὐτοῦ, διδάσκοντος τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Ὑπῆρχον δὲ τῷ Βιτάλιῳ παιδες τρεῖς, οὗς καί προειργάζοντο, Ἀλφίος, Φιλαδέλφιος καί Κυρίνος, πᾶν ὄρατοι τῇ ἡφει, καί καλοὶ σφοδρα, ὡς ἀντιρέφατο ἐκ παιδαθην αὐτῶν, διδάξας κάλλιστα γράμματα, καί γλώσσα Ἑλληνίδα, παιδεύσας αὐτοῖς καί τὴν τῶν Χριστιανῶν ὀρθοδόξαν πίστιν ἐβδεδθαί τε, καί προσκυνεῖν τὸν ἐνα μόνον οὔτως οὔτω Θεῶν, καί τὸν μονογενῆ αἰτοῦ υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, καί τὸ συσσίδιον καί ζωοποιὸν Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον, μίαν ἁλίαν θεότητά τε καί δύναμιν. Ἐρασμος δὲ ἐν ἔργῳ τοῦ Βιτάλιου ἐκ τῆς αὐτοῦ θυγατρὸς γεννηθείς. Τῷ αὐτῷ δὲ κοιρῷ ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἦν τετελευκία· ἔμεινε δὲ ὁ Βιτάλιος καί τὸν ἐκπαίδευεν μετὰ τῶν ἀγίων αἰτοῦ τέκνων. Ἐδοθη δὲ χάρις εἰς τὰ παιδάρια ταῦτα, ὡστε θηλυθέσθαι αὐτὰ ὑπὸ πάντων τῶν ὀρώντων αὐτὰ σχολάζοντες τε ἴσαν οἱ ἁλίοι καί μακαρῖοι παῖδες ἐκείνοι, σῦκτορ τε καί ἡμέραν, ἐν τῇ μελιτῇ τῶν θείων γραφῶν, διεργόμενοι τὸ ἁλίον εἰσγγέλιον, τὴν διδασκαλίαν τοῦ μακαρίου Παύλου, λοιπὸν δὲ καί τὰς τῶν ἁγίων καί πνευματικῶν Ἀποστολῶν πράξεις ἀδιλείπτως ἐντυγγάνοντες ἡρότως καί τὰς προφητικῶς βιβλίου. Ἐκ τούτων οὖν προστόχοντο τῷ Θεῷ, ἵνα εἰ ἐστὶν οὗτῳ εὐάρεστον, κατοξιωθῶσιν ἐγκύσει τὸ οἶμα αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, καί συναρέθιμους αἰτοῖς γενέσθαι τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων τῶν εἰσρεστικῶντων.

Ab Onesimo magistro

tres fratres instruantur

cum Erasmo eorum nepote

F 5 Ἐν μᾶ οὖν τῶν ἡμερῶν, ὄντας τοῦ ἀγίου Οὐσιμάμου ἐν τῇ πόλει, καί διδάσκοντος πολλοῖς, εἰδυ τις παρεγένετο ἀποσταλῆς ἐκ τοῦ Βασιλέως Λικίνιου, μετ' ἐπιστολῆς ἡς ἔγραψαν κατὰ πᾶσαν ἐπαρχίαν, ἐκ τῆς Ρωμαίων πόλεως, Νιγελλίῳ ὄνομα αἰτῇ. Οὗτος εἰσελθόν ἐν τῇ πόλει Πραιφεκτικῶν μετὰ στρατοπέδον πολλοῦ, καί πολλῆς ταραχῆς δι' αὐτοῦ γενόμενης πνευτὶ τῇ λαῷ, ἐφοβήθησαν ἀπὸ προσώπου αἰτοῦ σφόδρα, καί ἐβῆσαν ἀποθῆσσαι οἱ τῆς πλῆθους ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ· ἦν γὰρ ληιμῶς καί ἀπάνθρωπος, καί πᾶν ὁμώτατος καί παράνομος κατὰ τῶν εὐρισκόμενων. Προσκάλεσάμενος δὲ πάντας τοῖς ἐν ὑπεροχῇ οὔσας ἐν τῇ Πραιφεκτικῶν πόλει ὄντας, μικροῦς τε καί μεγάλους τοῖς ἐκείσε κατοικούστας, καί ἀνελθόν ἐν τότερ ὑψηλῷ, ἡς ἦν ἐν μέσῳ τῆς πλῆθους, ἐπέχων ἐν χειρσίν αὐτοῦ τὰ ἐκαμψθέντα καί κελυφέντα πρὸς τοῦ Λικίνιου δεινὰ καί ἀεμερτὰ βλάσφημα ῤήματα διὰ τῆς ἐπιστολῆς οὕτως· Λικίνιος μέγιστος αἰετέδαστος αἰώνιος,

qui edicto per Nigellionem proposito

EX MS. VATICAN.

A σούμης Βασιλέως, τοῖς κατὰ πάντα ἐπαρχίαι, πόλιν τε καὶ κῆρυγ τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς στρατηγοῖς τε καὶ ἡγεμόσι, καὶ τοῖς κατ' ἐξοχὴν πάσι γένειον. Θεωπέζομεν πάντα Χριστιανῶν εὐσεβῶν, ἀσθεράς τε καὶ γυναικας, κατὰ πάντα πόλιν τε καὶ γένειον, τιμωρίας ὑπεβάλλεσθαι πικροτάτοις, πρὸς τὸ τοῖς θεοῖς ἴμισιν ἕνεον αὐτοῖς, ἀνυπόσασθαι δὲ τῆν πλάνην ἐκείνου. Καὶ εὖ μὲν πείθουτο, ἀνυπόσθαι συγγνώμη· εἰ δὲ μὴ γε, πονηρῶ θανάτῳ τῷ διὰ πυρὸς καὶ ξίφους παραδίδουσθαι τοὺς προστάτουμεν- εἰδότες ὡς εἶ τις κατὰ τι τῶν ἡμετέρων θεῶν τούτων ἀμελήσεται ἀποράτειον, τὸς αὐτοῖς ἐκείνοις τιμωρίας ὑπέ- ζεται. Τῶν δὲ τινῶν γραμμάτων οὐκ ἀρκεθέντων ὑπὸ τοῦ σεβαστοῦ Νικηλλίου ἐν τῇ προειρημένῃ πόλει Ηραι- φέλιου, ἐν ἣν ὁ ἅγιος Ἄνθιμος, καὶ σὺν αὐτῷ ἰδ' ἄνδρες, οἳ ἦσαν ἐπαγκυλιουθέντες αὐτῷ ἐκ τῶν πέριξ πό- λεων καὶ κηρύων, ἐνοσθῆτε πάς ὅλας τῆς πόλεως ἐκείνης· καὶ πάντων αὐτῶν ἀποκεθέντων τῶν παρεστάντων, Δέσ- ποτα, δικαίως ἔκριεν τὸ τούτων εὐσεβεστάτων κράτος, ἐοίμας ἔγωμεν πάντα πράξειν, καὶ πληροῦν καθόως ἐπέ- ταξας. Τούτοις δὲ ἀκούσας ὁ Βιτάλιος, δραμέως ἀπείκει τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ εισελλῆεν εἰς τὸν οἶκον, ἐν ἣν ὁ ἅγιος Ἄνθιμος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ δεκατέσσαρες ἄνδρες, περὶν παρὰ τοῖς πόδας αὐτοῦ, κατέκαυ αὐτῷ μετὰ θανάτων διαλέγεσθαι τὰ γενόμενα ἐν τῇ πόλει θείνα πράγματα.

B Ἀκούσας δὲ ὁ Ἄνθιμος λίαν ἔχραρον ἐπὶ τούτο, λέγων τῷ Βιτάλιῳ· Ἔδει σε οὖν, σθένε, ἐπὶ τούτῳ γρηγορεῖν καὶ μάλλον ἢ λυπεῖσθαι. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ, Ναὶ κύριε μου, καὶ πᾶν ἔχραρ καὶ ὁ θυλὸς σου, ἀλλὰ θανάτῳ τῶν τῶν πολλῶν ἀπείκειν, οὗ ἀρνούμενοι τὸν τῶν οἴκων δημιουργὸν τὸν σωτῆρα ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, λατρεύοντα ἀψύ- γος ἐιδικῶς. Λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Ἄνθιμος· Σὺ δὲ τί βούλει τέκνον περὶ τῶν ἡραπομένων ἡμῶν τε καὶ ἡμῶν τέκνων; Ὁ δὲ Βιτάλιος λέγει αὐτῷ Βούλομαι, ἐάν Χριστὸς αὐτοῖς προσκέλευται, θυσίαν καθάρσιν αὐτοῖς προσενεργῆσαι αὐτῷ. Ἀλλὰ φωνήσασθαι αὐτοῖς ἐνθάδε, καὶ ἰδωμεν τὰ πρὸς αὐτῶν λεγόμενα περὶ τῆς θεῖας ταύτης καὶ μακαρίας ὑδαῖ.

6 Ἀποστείλας δὲ ὁ Βιτάλιος ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, προσηκούσασθαι τὰ ποιδάριον ἐν τῇ τήρη, ἐν ἣν ἦ ὁ ἅγιος Ἄνθιμος, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ πατὴρ αὐτῶν, Παιδοῦσαι τέκνα μου τὸ τί ἐνοσθῆτε ἀπέστειλεν ἐν τῇ πόλει ἡμῶν ὁ παράνομος Αἰκίσιος διὰ τοῦ σεβαστοῦ Νικηλλίου, τοῦ ἀρκεθούτου τῶν Χριστῶν τῶν ἀληθινῶν υἱῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ προσκυνῶν ἐιδυλῶς ματαίοις τε καὶ ἀψύχοις; Εὐθὺς δὲ ἀποκριθέντες οἱ ἅγιοι τρεῖς παῖδες, ὡς ἐξ ἐνός στόματος, εἶπον τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Ναὶ φησι, πάτερ, ἡκούσαμεν, καὶ πᾶν καταγελάσαμεν τὸν αὐτοῦ παράνομον κέλευσιν, καὶ τὸ δόγμα αὐτοῦ τὸ στασιαστὸν παντελῶς διαπίπτου- μεν ἡμῶν μὲν μὴ γένουσι ἀρκεσθῆσαι τῶν τῶν οἴκων ποιητῶν καὶ δημιουργῶν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, μηδὲ τῶν ἀληθινῶν αὐτοῦ Πατέρα καὶ Θεόν, μηδὲ τὸ σὺν αὐτοῖς ὑπάρχον πνεύμα καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, ἡγοῦν τὴν ἀρίαν ὁμοῦσιν καὶ ζωοποιὸν Τριάδα· ἀλλ' ἐποίμως ἔγωμεν ἐγκύσει τὸ αἴμα ἡμῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτῶν τούτοις ἀκούσας παρὰ τῶν ἐκ- τουτέ τέκνων, ἔδωκε δόξαν τῷ Θεῷ, λέγων· Εὐχαριστῶσαι, Κύριε μου Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ καταξιώσας τὸν σου θυλῶν τούτου ἀκούσας παρὰ τῶν ἐμῶν τέκνων. Οἶδας, Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός, τὸ πῶς αὐτοῖς ὑπεστέριξες διὰ τῆς τοῦ πασάτου Πνεύματος χάριτος, γινώσκεις τὸ σὺν ἅγιον καὶ ἐπερήμενον ὄνομα. Αὐτός καὶ νῦν, Κύριε, σὺς ὁ βραχίον μετὰ δυναστείας σωσάτω αὐτοῖς ἐκ τῶν πρὸς τῶν τυ- ράννων μελλόντων αὐτοῖς ἐπαρῆσθαι πολλῶν καὶ ἀνοπο- κήστων βρασάνων· ἐνίσχυσον αὐτοῖς, Κύριε, πρὸς τὸ σὺν εὐχρηστοῦν θέλημα, ἵνα ἐν ὑπομονῇ ὄντες, λάβωσι παρὰ σου εὐεως καὶ σωτηρίαν ἐν τῇ φρικτῇ καὶ δευτέρῃ παρου- σίᾳ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντες, κρατήσας αὐτῶν τὸς χει- ρας, παρέδωκεν αὐτοῖς τῷ ἁγίῳ Ἀνθίμῳ, λέγων αὐτῷ· Εἶς ὄμας σου προστίθημι τὰ μειράκια ταῦτα, ὡς δέσ- ποτα, διδάξον αὐτοῖς τὰ σύμβουλα τῆς ὑπομονῆς, καὶ τὸ πῶς ἐκφυγεῖν δεῖ τῶν τοῦ κόσμου τούτου πλάνην, καὶ προσπελάσει τῷ ἀπροσπελάστῳ, δι' ὑπομονῆς καὶ καρτε- ρίας, ὑποστέριξων αὐτῶν τὸς καρδίας, μὴ ποτε αἰχμα- λωτισθῆ ἀπὸ τῆς ἀληθῆς πίστεως. Ἐγὼ αὐτῶν ἐγινόμην κατὰ

σάρκα πατὴρ, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν πρὸ ἐστῶν ὑπέβηθε τῶν D ἀνθρώπων βίον· ἐγὼ τε αὐτοῖς ἐπαίδευσαν τὰ καλλίστα γραμματα, καὶ δι' αὐτῶν ἔγνων τὸν ἀληθινὸν Θεόν καὶ πατέρα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸν τὸν μονο- γενῆ αὐτοῦ υἱὸν, τὸ γέννημα τὸ ἀληθές τὸ προσειμῆνον, καὶ τὸ συναΐδιν καὶ ζωοποιὸν ἅγιον Πνεῦμα, ἐμαθον διὰ τῆς αὐτοῦ χάριτος δοξαλεῖν τὴν ἀρίαν καὶ μόνου ἰσοδύναμον Τριάδα. Ταῦτα ἀκούσας Ἄνθιμος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ἔδω- καν δόξαν τῷ Θεῷ τῷ δόντι χάριν τοιαύτην τῷ ἀνδρὶ τοιαύτη ἀποστέλεσθαι. Οὐκ ἦν δὲ ἐκείσε ὁ Ἔρασμος, ὅς· ἀν ταῦτα πρὸς ἀλλήλους διελέγοντο παραγενόμενος δὲ πρὸς αὐτοῖς, λέγει αὐτοῖς· Τί τὰ ὀματα ὑμῶν, ἃ πρὸς ἀλλήλους ἀντιθέκετε; Οἱ δὲ δικησαντο αὐτῷ τὰ κατὰ E τὸν παράνομον Νικηλλίου. Ὁ δὲ Ἔρασμος λέγει αὐτοῖς· Ἔμοῦ οὗτος ἐν τῇ ἀρχῇ, τιμὴ μοι περὶ αὐτοῦ δικησαντο, καὶ ἀκούσας ἐγὼ, ἐπέπευσαν αὐτοῦ τῆν ἀνοιδῆ συντυχίαν. Λέγει αὐτῷ ὁ Βιτάλιος· Τέκνον, ἰδοὺ τούτους τοὺς τρεῖς ἀδελφούς σου, παρέδωκα αὐτοῖς τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, τοῦ γε- νομένου προξένου τῆς σωτηρίας ἡμῶν, καὶ προθύμως ὑπέσχετο συνσθίησαι αὐτῷ, καὶ ἐκχύσει τὸ αἷμα αὐ- τῶν ὑπὲρ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ὁ δὲ Ἔρασ- μος ἔφη· Ἐγὼ οὖτως ὁμολογῶ, καὶ Χριστιανῶν ἐκτόν ἀποκαλῆν καὶ θέομαι ὑμῶν, ἕασαι με, ἀλλὰ σὺν ἡμῶν εἶμι. Εἶτα παραλαβὼν αὐτοῖς ὁ ἅγιος Ἄνθιμος, ἀνεί- ξας τὸ στόμα αὐτοῦ ἐδίδασκεν αὐτούς. Τέκνα μου ἀγα- πητά, ἀκούσατέ μου. Μνησθῆτε τῶν εὐαγγελικῶν μαθημά- των, καὶ τῆς ἀψεῦδους εὐαγγελικῆς ἐπαγγελίας λεγουσῆς, ὅς· σὺ ὁμολογήσει μοι ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὁμολο- γῆσαι κατὰ αὐτὸν ἐμπροσθεν τοῦ πατρὸς μου τοῦ ἐν ταῖς οὐρανοῖς· καὶ πάλιν ὁ μακάριος καὶ ἅγιος Παῦλος, ὁ τῆς οἰκουμένης διδάσκαλος, λέγει Οὕτως εἰσιν ἄξια τὰ πηλο- ματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μελλούσαν ἀποκαλύπτει- θαι εἰς ἡμᾶς σωτηρίαν. Μὴ προκαίνετε τὴν πρόσωπον τούτου ζώην καὶ παρεχομένην τοῦ βίου σκίσιν τῆς αἰωνίου καὶ ἀκαράτου ζωῆς, μηδὲ τὴν ματαίαν δόξαν τοῦ κόσμου τούτου τῆς οὐρανοῦ ἐλπίδος· ὅτι πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄθος γήρατος. Ὀλίγον ὑπομείνεμεν, καὶ μετὰ Ἀγγέ- λων εἰς οὐρανὸν ἀγγελλισόμεθα. Ταῦτα τοῖς παιδαρίοις διελέγετο, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς σὺν αὐτῷ, ὁ ἅγιος Ἀνθί- σμος· λαλῆσας μετρίως ἄκοιμητος φωνῇ, καὶ τούτῃ τῇ καλλίστῃ ῥήμη στερῆσας τὸν λογισμὸν ἐσέτου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ὅτι ἐφοβήθησαν τὴς τῶν τυράνων ἀπειλὰς, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀληθινῶν λόγων καὶ ἔργῳ ἐκέρχουσαν, καὶ τὸ προκειμένου τῶν καλαστῶν πλῆθος κατεγέλασαν, με- γίστην διδασκαλίαν σὺν τῇ ἀληθείᾳ αὐτῶν τῇ ἀρίᾳ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ, μακαριότα καλλίστα ἐγκατέλειπον.

7 Ὑπέρχον μὲν οὖν οἱ ἅγιοι οἱ τοῦ Χριστοῦ πα- νεύχοι Μάρτυρες, Ἄλφιος, Φιλπάδελφιος καὶ Κυριακοῦς, καὶ Ἔρασμος ἐκ τῶν Βασκυῶν γένους καθῶς καὶ προει- ρήκαμεν πόλεως δὲ Ηραιφέλιου, εὐγενεῖς τὸν τρόπον καὶ τῆς περιουσίας λαμπροῖ, καὶ συνέσει θεῖα κεκοσμημένοι. Ἐπὶ ἐκ παιδίδων αὐτῶν υἱοὶ ὑπάρχοντες Βιτάλιου Βάσ- κωνος τυγγάνουτος. Ἀρχόντες δὲ καὶ πρώτου τῆς πόλεως Ηραιφέλιου, ἐν εὐπορίᾳ δὲ αὐτοῦ ὑπάρχοντες πολλῆ. Ἐγένετο δ' ἐν τῇ εἰκα αὐτοῖς ἐκεῖ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Βιτα- λίου, καὶ διδάσκεσθαι ὑπὸ τοῦ ἁγίου Ἀνθίμου, ἀκού- σοντες τῶν τῆς πόλεως τῶν ἁγίων ψαλλόντων, διέ- βαλλον αὐτοῖς τῶ Νικηλλίου, λέγοντες, Εἰσὶ τινες ἐν τῷ οἴκῳ Βιτάλιου, τοῦ Ἀρχοντος ἡμῶν, τῶν ἄριθμῶν ἰδ', οἱ τινες λέγουσιν ἑαυτοῖς εἶναι Χριστιανούς, καὶ Χριστοῦ καταγγέλλουσιν ἀναθεματίζοντες τοῖς ἀθανάτους θεούς, καὶ τὸ δόγμα τοῦ Αὐτοκρατοῦ διαπίπτουτες. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Νικηλλίου, καὶ θυμῷ πλησθεῖς, ἀπέστειλεν στρατιώτας ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Βιτάλιου ἀγαγεῖν αὐτοῖς σφομένους ἐκ τῶν τριγῶν. Ἀπελθόντες δ' οἱ στρατιώται, εὗρον τὸν ἅγιον Ἀνθίμον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ δικατέσ- σαρως ἄνδρας, καὶ τὰ παιδάκια σὺν αὐτοῖς. Φθίσαντες ἕως αὐτῶν, ἐπέβαλον ἐπ' αὐτοῖς τὸς χεῖρας, καὶ ἔστυρον αὐτοῖς ἐκ τῶν τριγῶν, καὶ κραγον ἕως τοῦ Νικηλλίουτος. Καὶ στάντες ἐνώπιον αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς· Πῶθεν ἔστε καὶ τί τὰ ὀματα ὑμῶν; Ὁ δὲ ἅγιος Ἀνθίμος λέγει αὐτῷ· Χριστιανοί ἐσμεν καὶ σεβόμεθα τὸν Θεόν τὸν τοῖς οὐρανοῦς

qui omnibus addit animos.

CAP. II F

Comprehensi ducuntur ad Nigellionem,

a patre ex Onesimi sententia accessit,

se ad mortem paratos ostendunt :

Ille gratias Deo agens

commendat eos S. Onesimo,

Λ οὐρανοὺς καὶ τὴν γῆν ποιήσαντα καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, καὶ θαίμωσιν οὐ θύομεν. Ὁ δὲ ἐκέλευσε λίθον λαβεῖν ἐνα τῶν στρατιωτῶν, καὶ κατακλᾶσαι αὐτοῦ τὰς σιαγῶνας. Ὁ δὲ στρατιωτικὸς ἐποίησε τὰ προσταχθέν αὐτῷ, καὶ λαβὼν λίθον, ἐτυπεν αὐτοῦ τὰς σιαγῶνας, λέγων αὐτῷ· Σωφρονίως ἀποκρίνου τῷ Ἀρχόντι, καὶ μὴ οὕτως ἀσχρῶς καὶ προπετιῶς ἐνυβρίεε τοὺς Θεοὺς. Ἴδόντες δὲ οἱ περὶ τὸν Ὀυήσιμον, ἔκραζον λέγοντες, Χριστιανοὶ ἔσμεν, ποίει ὃ βούλει, ἀναιδέστατε τύραννε. Ὁ δὲ Νιγγελίων, ἐκέλευσεν αὐτοὺς κρεμασθῆναι ἐκ τῶν τριγῶν, ἀπὸ πρωτῆ ὥρας δευτέρως ἕως ἡλίου δυσμᾶς. Ἴδὼν δὲ ὁ ἀσεβὴς Νιγγελίων τὸ καρτερικὸν τῆς ὑπομονῆς αὐτῶν, ἐκέλευσε κατενεχθέντας ἀπελθεῖν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἀσφαλισθῆναι ἐν τῷ ξύλῳ. Προΐας δὲ γενομένης καθίσας ἐν τῷ πραιτωρίῳ, ἐν ᾗ ἦν διάγων, ἐκέλευσε τοὺς ἀγίους ἀγθῆναι εἰς μέσαν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ὑμεῖς τί ἐσκέψασθε περὶ τῆς σωτηρίας ἡμῶν; Λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἅγιοι· Ἡμεῖς ἐσκαψάμεθα τούτο, καὶ τὸ ζῆν ὑμᾶς σὺν Χριστῷ, καὶ τὸ ἀσπαυεῖν κέρδος. Λέγει αὐτοῖς ὁ Νιγγελίων· Ἄθλιοι, ποῖον κέρδος λάψασθε ἀποθησκομένων ἡμῶν; Λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἅγιοι· Ναὶ κέρδος ἡμῶν ἔστι, μετὰ τὴν πάροδον τοῦ κόσμου τούτου εἶναι αἰεὶ σὺν Χριστῷ.

8 Τότε ἐκέλευσεν ὁ Νιγγελίων δεθέντας αὐτοὺς ἂ ὑπισθάνκονα ἀπελθεῖν ἐσωτοὺς εἰς τῆς Ρώμισίαν πόλει, πρὸς Δικίνιον καὶ Βαλλερικανόν, παραδόντας αὐτοῖς στρατιωτικὰς ἱκαναύς. Παραλαβόντες οὖν αὐτοὺς οἱ στρατιώται ἐκ τῆς τῶν Βασκονίων χώρας, ἀπήγαγον αὐτοὺς ἐν Ρώμῃ πρὸς τὸν Βασιλέα Δικίνιον. Καταλαβόντων δὲ αὐτῶν τὴν πόλιν ἅμα τῶν στρατιωτῶν, ἤμελλε μὲν ὁ Δικίνιος κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἀποκινεῖν ἐπὶ τὰ ἀνατολικά μέρη, βουλόμενος παντελῶς ἐξῆραι τὰ τῶν Χριστιανῶν γένοα. Ἴδὼν δὲ τοὺς ἄνδρας, πᾶν ἐχάρη εἰς πρόσωπον Νιγγελιῶνος· προσκαλίσσάμενος δὲ τὸν Βαλλερικανόν, λέγει αὐτῷ· Ἡμεῖς, προσφιλέστατε, ἀπερχόμεθα ἐν τῇ ἀνατολῇ, τοῦ τελείως ἐξῆραι τὸ γένος αὐτῶν ἐκ τῆς ἡμετέρας Βασιλείας· σὺ δὲ ἐνταῦθα καθέξόμενος ἐν τῷ δευτέρῳ ἡμῶν θρόνῳ, ὅπου ἐάν εὕρῃς ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ τῶν λεγομένων Χριστιανῶν ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἐν πολλαῖς καὶ πικραῖς αὐτοὺς τιμωρίαις ποίησον ὑπέελεθῆν τὸν ἀνθρώπινον βίον. Ἐκέλευσέ τε αὐτοὺς ὁ Βαλλερικανός ἀπενεχθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ θεινῶς ἀσφαλισθῆναι ἐν τῷ ξύλῳ· τὰς χεῖρας καὶ τοῖς πόδας. Ἐν δὲ τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἐφάρησαν αὐτοῖς ἐν τῇ φυλακῇ οἱ ἅγιοι καὶ πανεύφημοι Ἀπόστολοι, φῆς δὲ μέχρι περιέστρωψεν ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ εὐθὺς περιέπεσον τὰ δεσμά τῶν ποδῶν αὐτῶν καὶ τῶν χειρῶν, καὶ εἶπον χεῖροισι, Ὁυήσιμε θεοῦ Χριστοῦ, χεῖρετε καὶ ὑμεῖς οἱ σὺν αὐτῷ· χεῖρετε καὶ ὑμεῖς ἅγια μεϊράκια, τὰ καλῶς ἀνατραφέντα καὶ ποθίσαντα τὸν Χριστὸν ἐκ παιθῶν ἡμῶν· δεῖ γὰρ ὑμᾶς πολλὰ παθεῖν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα αὐτῶν εἰπόντων, ἀσπασάμενοι αὐτοὺς οἱ ἅγιοι Ἀπόστολοι, ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν. Ἦσαν δὲ περιπατοῦντες ἐν τῇ φυλακῇ ὡς μηδὲν ἔχοντες.

9 Εἶτα μεθ' ἡμέρας ζ' ἐκέλευσεν αὐτοὺς ὁ Βαλλερικανός ἐξελεῖν ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ ἀγεσθαι πρὸς αὐτὸν. Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν, οὐδὲν αὐτοὺς ἀνεκρίεν ὁ Βαλλερικανός, ἀλλ' ἔστρεψεν αὐτοὺς ἐν ἐνὶ τῷ ἵπῳ, ὡπως ἐτοιμάσῃ πᾶν εἶδος βασάνων αὐτοῖς. Θεασάμενοι δὲ οἱ ἅγιοι τὴν τωσαύτην κατὰ τοῦ Χριστοῦ γενομένην μανίαν παρὰ τῶν θεραπέυτων τῶν εἰδώλων, μᾶλλον δὲ τῶν δαίμονων, ἀθλητικῶς ἀποδυσάμενοι ἅπαντες, καὶ πάντες προθύμως ἐν μέσῳ τοῦ Βασιλεῖος βῆματος τῆς συγλήτου, καὶ πάντων τῶν στρατηγῶν καθήμενων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπ' ἕξουσιῶν παρεστεικότων, ἔκραζον οἱ ἅγιοι λέγοντες, Χριστιανοὶ ἔσμεν πάντες οὗτοι, οὐκ ὄρατε; οὐκ καὶ δεσμίους ἐνεκλεισας ἐν τῇ φυλακῇ, ἀναίσθητε Βαλλερικανέ· δι' ὃ θηρήσουντες εἰς τὸν ἀληθινὸν καὶ ἐπουράνιον Θεὸν τε καὶ Βασιλέα Χριστὸν ἔστημεν μέσωθεν ἡμῶν, θυμῶντες τὴν τωσαύτην πλάκην ἡμῶν, ἢ περὶ τὰ εἰδῶλα ἔχετε, ἀγνωστῶν τὸν μόνον ζῶντα καὶ ἀληθινὸν Θεὸν τὸν τῶν πάντων ὀνημοσγόν, ὃς καὶ τὴν βασιλείαν δέδοικε τῷ Δικίνιῳ. Διὸ, Βαλλερικανέ καὶ πάντες οἱ συγκαθήμενοί σου, μὴ πλανασθῆτε σεβόμενοι εἰδῶλοις κωφοῖς καὶ ἀκισθητοῖς. Ἐμβλέψας δὲ εἰς αὐτοὺς ὁ Βαλλερικανός, λέγει αὐτοῖς.

Μανθάνομεν περὶ ὑμῶν, ἄνθρωποι, ὅτι ἐν φρονίσει εὐδοκίμετε αἰεὶ· προσέλθετε οὖν καὶ θύσατε τοῖς θεοῖς ἡμῶν, ἵνα μὴ κακῶς σποθάνητε, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τῆς τοῦ Λυτοματόρος προσφιλίας ἀπολαύσητε, τιμῆς τε καὶ πλοῦτου περιουσίας ἔχετε, διὰ τῆς ἡμετέρας προνοίας, καὶ διὰ τῆς ἡμετέρας πρόφρονας· αὐτὴ γὰρ ὑμῶν ἡ ματαία παράφρονα οὐκ ὠφείλησεν ὑμᾶς. Ἀποκισθέντες δὲ οἱ ἅγιοι εἶπον τῷ Βαλλερικανῷ· Εἶθε, ἄλλιε Βαλλερικανέ, ἀνασχόμενός σοι ἐπέγνωσ τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, ἵνα καὶ οὐρανόθεν Βασιλείας ἀξιωθῇς· αὐτὴ γὰρ σου ἡ ἐξουσία προσκαιρὸς ἐστίν, αἱ δὲ ἐπαγγελίαι σου καὶ αἱ κλοσικαὶ οὐκ ἂν τὸ σταθερὸν τῆς πρὸς τὸν Θεὸν ἡμῶν εὐσεβείας παρασαλεύσει δύνηθῆεν· αἱ οὖν τιμαὶ σου σὺν σοὶ ἔσονται, ὡς καί ποῦ ἄλλῃ γέγραπται, αἱ δὲ ἐπαγγελίαι σου ἔστωσαν τοῖς πεμπομένοις σοι· ἡμεῖς γὰρ Χριστὸν ἔχομεν τὸν ἐπουράνιον Βασιλέα, παρέχοντα ἡμῖν δόξαν καὶ νίκην κατὰ τοῦ πατρός σου τοῦ σατανᾶ, καὶ τῶν ὑπηρετῶν αὐτοῦ. Θυμώβεις δὲ ὁ Βαλλερικανός, ἐκέλευσεν αὐτοὺς γυμνοὺς παρασταθῆναι καὶ βουνούριος ἀφιδῶς τύπτεσθαι αὐτοὺς. Λαθόντων δὲ αὐτῶν τὰ βούνευρα, ἐκέλευσεν παραδῶθῆναι αὐτοὺς ταῖς στρατιωταῖς καὶ ἀγαγεῖν αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ὅς οὐ σκέπηται περὶ αὐτῶν. Ἀπενεχθέντων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ δεσμοτηρίῳ, πᾶσαν τὴν νύκτα ὑπεστήριζεν αὐτοὺς ὁ ἅγιος Ὁυήσιμος, λέγων πρὸς τοὺς ἀγίους καὶ μακαρίους παῖδας, Ἐλφιν, Φιλαδέλφιν, Κυρίον καὶ Ἐρασμον· Χαίρετε τέκνα ἠγαπημένα παρὰ Κυρίου· ἰδοὺ ἤρξασθε τῆς ἀθλήσεως τοῦ μαρτυρίου· ἰδοὺ μακρόν, καὶ ἤξωμεν εἰς λιμένα εὐδίου, καὶ εὐρωμεν ἀνάπαυσιν ὑπὸ τοῦ μισθοποδοῦ Χριστοῦ. Ταῦτα καὶ ἕτερα πολλά αὐκ ἐπέειπε ὁ ἅγιος Ὁυήσιμος ὑπομνησίων πάντας, ἐξαιρέτως τὰ μεϊράκια.

10 Εἶτα ἐπὶ τὴν αὔριον ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀγθῆναι πρὸς αὐτὸν ὁ Βαλλερικανός, καὶ σκεψόμενος περὶ αὐτῶν, ἐκέλευσε γραφθῆναι ἐπιστολάς, τὴν μὲν πρώτην οὕτω· Βαλλερικανός, ἀμύφρων καὶ συγκάθεδρος τοῦ αἰεὶ σεβάστου καὶ μεγίστου αἰωνίου Βασιλέως Δικίνου, πρὸς Διομήδην τὸν Ἀρχόντα τῶν Ποτιῶλων, καὶ τῶν ἐκείσε μερῶν, πάντοτε χαίρεται. Ἐπειδὴ γνώσκοντες τὸ εἰκρόθυμον τῆς γαληνότητος, ὃ κέκτησαι πρὸς τοὺς ἀθανάτους ἡμῶν θεοὺς, ἐνταῦθα ἡμῖν ἐπέμνησεν ὑπὸ Νιγγελιῶνος τοῦ φιλότατου ἡμῶν τέκνου, ἄνδρες δεκατέσσαρες, καὶ παιδιάρια τέσσαρα, οἱ λέγουσιν ἑαυτοὺς ἀδελφοὺς τυγχάνειν, ἄνδρες βλάστημοι καὶ προπετιεὶς σφύδρα, ὥστε κατὰ πᾶσαν αὐτῶν ἐρώτησιν ἀναθεματίζοντες οὐ πύονται τοὺς θεοὺς ἡμῶν. Ἔστι δὲ αὐτῶν προϊστάμενος Ὁυήσιμος τις λέγιμενος. Καὶ τὸν μὲν Ὁυήσιμον καὶ ἑτέρους δεκατέσσαρας σὺν αὐτῷ, ἐκείσε προστάτομεν διὰ πολλῶν καὶ πικρῶν στρεβλώσεων τελειωθῆναι· τοὺς δὲ ἑτέρους τρεῖς παῖδας ἀποσταῖλαι ἐν Σικελίᾳ πρὸς Τέρτυλλον, τουτέστιν, Ἄλφιν, Φιλαδέλφιν καὶ Κυρίον, πρὸς τὸν τῆς Σικελίας διέποντα ἀρχῆν. Βληθέντων οὖν αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ ἅμα καὶ στρατιωτῶν, καὶ διαπερασάντων ἀπὸ Ρώμης ἕλθον ἐν Ποτιῶλοις. Διξόμενος δὲ ὁ Διομήδης τὰ παρὰ τοῦ Βαλλερικανοῦ πεμνηθέντα αὐτῷ γράμματα, καὶ περιχαρὴς γενόμενος, ἐκέλευσε τοὺς ἄνδρας σπευθῆναι ἐν τῇ δεσμοτηρίῳ. Εἶτα μεθ' ἡμέρας τρεῖς ἐκέλευσεν [ἀγθῆναι] αὐτοὺς ἐκ τῆς φυλακῆς καὶ καθίσασε ἐπὶ τοῦ βῆματος, προσκαλίσσάμενος τὸν Ὁυήσιμον λέγει αὐτῷ· Οὐκ εἶ σὺ Ὁυήσιμος, ὃ τὸν λόγον τούτου ἀπατῶν εἰς τὰς κενὰς σου καὶ μωρὰς διδασκαλίας; Λέγει αὐτῷ· Ἐγὼ μὲν εἶμι ὁ Ὁυήσιμος, Χριστιανὸς δὲ τυγχάνω καὶ ἡμῶν οἱ σὺν ἐμοὶ σοὶ παρεστεικότις. Λέγει αὐτῷ ὁ Διομήδης· Πόθεν ἀπεπλάγησας ταῦτα τὰ παιδιάρια. Ὁ δὲ ἔφη· Οὐκ ἀπεπλάγησα μᾶλλον, ἀλλ' εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας ὁδηγήθησαν διὰ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ χάριτος. Λέγει αὐτῷ ὁ Διομήδης· Πανυκίστος, πῶς ἐτῆλθησας ἐνὸπιόν μου ὀνομάσαι Χριστὸν, ὃν οὐ σέβεις ἔγῃ ἀκούσας. Λέγει αὐτῷ ὁ ἅγιος Ὁυήσιμος· Ἄφρων καὶ ἀναίσθητε, καὶ τῆς ἀληθείας ἐγθρε, πῶς οὐ μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα τὸ προσερόν τὸ καὶ σὲ καὶ πάσαν πρὸν ἀνθρώπων δημιουργήσαντος, ἀσεβῆ καὶ παράνομα; Τότε ὀργίσθη ὁ Διομήδης, καὶ θυμοῦ πολλοῦ πλησθεὶς κατὰ τοῦ ἁγίου Ὁυήσιμου, ἐκέλευσεν αὐτὸν ὑπτίον τελεῖναι, προστάξας ἐνεχθῆναι λίθον

et post Onesimi maxillas fractas

diu suspensi clauduntur carcere.

Romam deducti

in carcere visitantur ab Apostolis.

Coram Senatu

fidem ultra profitentur:

promissa respuunt:

D EX MS. VATICAN.

nervis casti ammantur ab Onesimo:

E

cum Ulteris Valeriani traduntur Diomedii Puteolis,

F

qui ceteris interfectis,

A παρμεγέθη, καὶ τεθῆναι αὐτῷ εἰς τὴν κυλίαν. Καὶ βαστάσαντες αὐτὸν οἱ δῆμιοι, καὶ ἐλθόντες, ἔρριψαν αὐτὸν ἐπὶ τὴν κυλίαν τοῦ ἁγίου Ὠκασίμου, καὶ οὕτω περιέθηκε τὸ πνεῦμα τῷ Θεῷ. Τοῖς δὲ λοιποῖς εἴ' καὶ τὸν Ἐρασμὸν ἐκέλευσεν αὐτοῖς τῇ ξίφει παραδοθῆναι. Καὶ ἐκβαλόντες αὐτοῖς ἔξω τῆς πόλεως οἱ δῆμιοι, ἀπέπεμον αὐτῶν τὰς κεφαλὰς.

KX MH. VATICAN.

tres fratres

11 Εἶτα ἔφρηναν οἱ τρεῖς οὗτοι ἀδελφοὶ Ἄλφις Φιλοθέλης καὶ Κυρίνος καὶ ἀγαθῶν αὐτοῖς ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὁ Διομήδης, λέγει αὐτοῖς: Πόθεν ἐστὲ ὑμεῖς παιδάρια; Ἢ θῆα ἡμῶν φανερά ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς ἀνδρός τιμῆς ἐστε τέκνα πλουσίου καὶ γίλου τοῦ Λίτοκράτορος καὶ Ἐπάρχου Βαλλερικανοῦ. Δεῦτε οὖν τέκνα συμβουλευσῶ ὑμῖν ἀγαθὴν συμβουλίαν· φείσασθε τοῦ κάλλους τῆς νεότητος ὑμῶν, καὶ μὴ οὕτω κακῶς σπαλεῖσθε ἀρνήσασθε δὲ τὴν ματαίαν πίστιν ὑμῶν, καὶ ἐπιστρέψαντες θύσατε τοῖς ἀειπήτοις καὶ ἀθανάτοις θεοῖς, καὶ παρακαλέσατε αὐτοὺς ὑπὸς ὁμοίου ὑμῖν συγγνώμην· πάλιν δὲ καὶ τιμὴν λάβετε παρά τοῦ Λίτοκράτορος, καὶ πρώτους ὑμᾶς ποιήσει, καὶ ἄρξετε λατῶν πολλῶν. Οἱ δὲ ἅγιοι πρῶτες ἀποκριθέντες εἶπον αὐτῷ· Ἄκουσον Διομήδη, τὰ δῶρατά σου οὐ σοὶ ἐστῶσιν, ὡς καὶ πῶν γέγραπται, ἀισχυθήσῃσιν γὰρ φησι, κατὰ τὸν μελιθῶν Προφήτην, πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς γλυπτοῖς· ἡμεῖς δὲ σεβόμεθα τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεόν, τὸν Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ αὐτὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ Πατρῆος, καὶ ζωοποιὸν Πνεῦμα, ὅστις σε παραδώσει εἰς τὴν γένουαν τοῦ πυρός τοῦ αιωνίου· καὶ οἱ θεοὶ ὑμῶν, οὐδε σέβασθη, οὐ μὴ θυνοθῶσιν ὑμῖν βουθήσασιν· λίθοι γὰρ εἰσιν καὶ ξύλα ἀναίσθητα, μῆτε φωνῆν ἔχουσιν μὴτε πνοῆν, ομοιοὶ αὐτῶν γίνονται οἱ ποιοῦντες αὐτά· δι' αὐτῶν γὰρ ὑμᾶς ἀποπλανᾷ ὁ σατανᾶς τοῦ συναπολέσθαι ὑμᾶς οὐν αὐτοῖς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Διομήδης, ἐθυμώθη κατὰ τῶν νέων παίδων, καὶ λέγει αὐτοῖς· Οἴχ' ὁράτε τοῖς ἐταίροις ὑμῶν τὸ πῶς πικρῶ θονάτῃ αὐτοῖς παρέδωκεν ἢ αὐτῶν ἀπόνοιαι; Ἐκλειύθην δὲ παρά τοῦ συγκληθέντος τοῦ Λίτοκράτορος Βαλλερικανοῦ, ἵνα ἀποστείλῃ ὑμᾶς εἰς γῆραν μακρὰν, ἵνα ἐκεῖσε θεόμενοι ὑμᾶς οἱ τοῦ τύπου ἐκείνου ἀνθρώποι οἰκιστοὶ οὐ μόνον εἰς τὴν ἀθανάτων τιμωρίας, μάλιστα δι' ὑμῶν μὴ ἀντιλέγειν δεσπίταις. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἄγιοι· Ὁ βούλει, ἀσεβέστατε καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρῆ, ποιῆν, ποιήσον ἐν τάχει. Ὁ δὲ Διομήδης ἐκέλευσε τύπτεσθαι αὐτῶν τὰ στόματα μετὰ λίθων, λέγων αὐτοῖς· Μὴ ἐπαίρεσθε κατὰ τῶν Θεῶν καὶ κατὰ τοῦ Λίτοκράτορος Λικινίου μὴ βλασφημεῖν. Τότε λοιπὸν ὁ Διομήδης, ἰδὼν ὅτι οὐδὲν ἰσχύει πρὸς τὰ παιδάρια, ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἀπενεχθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἐν τῇ ξύλῃ ἀσφαιλισθῆναι, ἕως ἂν ετοίμασθαι πλοῖον καὶ ἀποστείλῃ αὐτοῖς ἐν Σικελίᾳ πρὸς τὸν ἀνήμερον Τέρτυλλον, τὸν Ἄρχοντα τῆς Σικελίᾳ ἐπαρχίας. Ὁντων δὲ τῶν ἁγίων ἐν τῇ φυλακῇ σῦμπνοι διετέλουσαν ἕως ὄρθρου ψάλλοντες δὲ προσευχόμενοι τῷ Θεῷ, ὅπως δώσει αὐτοῖς καταλαβεῖν τὸ βραβεῖον τῆς Μαρτυρίας, καὶ καταξιώσει αὐτοὺς μὴ χωρισθῆναι τοῦ χώρου τῶν ἁγίων, τῶν πρὸ αὐτῶν τελειωμένων.

B blanditus et minis superiores invenit.

12 Καὶ μετ' ἡμέρας κ' ἰτοίμασεν ὁ Διομήδης πλοῖον· ἀγαθῶν δὲ τῆς χρίσεως παρέδωκεν αὐτοῖς Σιλδωνῷ τινὶ ἀνθρώπῳ ἢ λιμῷ καὶ θηριώδει· καὶ ἐμβὰς οὖν αὐτοῖς εἰς τὸ πλοῖον, ἐξῆλθον ἀπὸ Νοτιῶν, καὶ κατήντησαν ἐν τῇ Μεσινῶν πόλει κακειθεν ὄσαντες τοῖς ἁγίοις, ἵλθον ἐν τῇ λεγομένῃ Ταυρομενίῃ· κατὰ συγκυρίαν δὲ ἐκεῖ ἦν ὁ Τέρτυλλος, πολλοῖς Χριστιανοῖς ἐκεῖ ἀελούν. Εἰσελθὼν δὲ πρὸς αὐτοὺς ὁ Σιλδωνὸς, ἐπέδωκεν αὐτῷ τὰ ἀποσταλέντα αὐτῷ γράμματα παρά τοῦ Βαλλερικανοῦ πεμφθέντα αὐτῷ, ἔχοντα τὸν τύπον τοῦτον. Βαλλερικανὸς Ἐπαρχος ἀμόρφων καὶ ἀνεδρος τοῦ Κυρίου μου Λικινίου, ἀεισεβάστου, μεγίστου αἰωνίου Λίτοκράτορος, καὶ τὴν τῆς Ρωμαίων πιστευθεῖς ὑπ' αὐτοῦ ἀρχῆν, Τέρτυλλῳ τῷ ἀγαπῶν τέκνῳ τὴν Σικελίᾳ διεπέμψεν ἐπαρχίαν. Ἐπειδὴ πάσα ἡ οἰκουμένη πεφραγμένη ἐστὶν τῷ δόγματι τοῦ Λίτοκράτορος, πρὸς τὸ θῆεν καὶ σεβεσθῆαι τοῖς ἀειπήτοις καὶ ἀθανάτοις θεοῖς· τὸ δὲ κακίστον τῶν Χριστιανῶν καὶ σπειρές γένος, οὐδαμῶς δύνασται τῷ δόγματι τοῦ Λίτοκράτορος ὑποταγῆναι· ἐπέμψθησαν δὲ ἡμῖν ἐν τῆς τῶν Βασιλικῶν χώρας παρά τοῦ φιλότατου ἡμῶν Νιγηλλίωνος

CAP. III Mititur cum litteris Valeriani in Siciliam ad Tertium.

τινες ἄνδρες, ἀγνωστοὶ καὶ ἰδιώται τῶν ἀριθμῶν κ'. καὶ I) τοῦτων μὲν μὴ πεισθέντων θύσαι τοῖς θεοῖς, τοῦτους ἀπεστείλαμεν ἐν Νοτιῶν πρὸς Διομήδην ἠμόρφων ἡμῶν, κελύουσιντες, τοῖς μὲν δεκαπέυτε ἐκεῖσε μὴ πειθόμενους ἐπίθουσαι· πολλὰς δὲ καὶ θεινάς τιμωρίας τοῦτους καθυπόβαλε· ἕως οὗ τὸ ζῆναι ἀπαλλαγῶσι· τρία δὲ ἐξ αὐτῶν ἀπεστείλαμεν πρὸς σε μεισμία πάνυ ὠραία, ἵνα ἐν γαλικνότητι τοῦ σου προσώπου ταῦτα ποιήσῃς ἐπιθύσαι τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς, τοῦτου γὰρ χάριν αὐτοῖς ἀπεγομήσαμεν ἐκ τῶν μισθῶν ἐκείνων, δι' αὐτῶν γὰρ καὶ οὗτοι παρ' αὐτῶν ἀπαθήμενοι ἀντέλεγον· καὶ εἰ μὲν πειθόντο ὁ νόμοις τοῖς παρανόμοις, καὶ θύσωσι τοῖς θεοῖς, συγγνώμην ἐχέτωσαν, καὶ μετὰ πάσης τιμῆς πρὸς ἡμᾶς ἀποστείλου, ὃ γὰρ Λίτοκράτωρ αὐτῶν χρεῖαν ἔχει· αὐτῶν δὲ μὴ πειθόμενων, πάν εἰδος βασάνων ἐπινοουμένων ἢ σὴ ἀνδραγαθία ἐπενέγκῃ αὐτοῖς, ὅπως διὰ πολλῶν καὶ ποικίλων στρεβλώσεων ἐπαγομένους αὐτοῖς, τὴν τοῦ παρόντος βίου ζωῆν τιμωρούμενοι ὑπεξέλθωσιν· ἡμεῖς γὰρ γινώσκουμεν τὸ σπουδαῖον καὶ εἰ πρόθυμον, ὃ κίχλῃσαι πρὸς τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς, λοιπὸν δὲ καὶ εἰς τὸν Λίτοκράτορα καὶ εἰς ἡμᾶς.

13 Καὶ ταῦτα ἀγνωστὸς ὁ φρονῶδης Τέρτυλλος, ἐκέλευσε παραστῆναι τὰ παιδάρια ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ περιεβεψάμενος αὐτοῖς, ἐθαύμασε τὴν εὐπρέπειαν τοῦ προσώπου αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς· Πόθεν ἐστὲ, καὶ ἐκ ποίας πόλεως; καὶ ποῖαν θρησκείαν σέβασθε; καὶ τί ὑμῶν καλοῦνται τὰ ὀνόματα; Ἀποκριθεῖς δὲ ὁ ἅγιος Ἄλφις, λέγει αὐτῷ, Ἐγὼ μὲν Ἄλφις καλοῦμαι· ὁ δὲ ἕτερος ἀποκριθεῖς, Κεζῶ Φιλᾶδελφος· ὁ δὲ τρίτος, Κυρίνος λέγομαι· ὁμοῦ μὲτα δὲ ἐκ τῆς τῶν Βασιλικῶν χώρας, πόλεως λεγομένης Πραϊρέκτων, Χριστιανοὶ δὲ τὴν θρησκείαν ὑπάργουμεν. Λέγει αὐτοῖς ὁ Τέρτυλλος γλῶσσο τῷ προσώπῳ Ἀρνήσασθε οὖν ὅν λέγετε σέβεσθαι Χριστόν, καὶ πισθέντες ἕστατε τοῖς ἀθανάτοις θεοῖς. Οἱ δὲ ἅγιοι λέγουσιν αὐτῷ· Αὐτοὶ θεοὶ οὐχ ὑπάργουμεν, ἀλλὰ λίθοι καὶ ξύλα ἀναίσθητα· καὶ σε ὁ πατήρ σου ὁ διάβολος ἀναγκάζει θύειν αὐτοῖς, τοῦ μετ' αὐτοῖς εἰσελεῖν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἰτοίμασμένον αὐτῷ τε καὶ τοῖς ὀργέλοις αὐτοῦ. Ταῦτα ἀκούσας ὁ αἰμοδύρος καὶ φρονῶδης καὶ παμμαρτύματος Τέρτυλλος, ἐκέλευσεν αὐτῶν τὰς τρίγας ἐκρίσαι, καὶ λυθῆναι πίσσαν, καὶ ἐκχυσαι ζουόντες πίσσει ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ τὰς ὄψεις αὐτῶν μελαινῶσαι τῇ πίσσει. Καὶ ἐκέλευσεν ἀγθῆναι ξύλον καὶ πελεικῆσαι αὐτῷ, καὶ γενέσθαι κλιῖον, καὶ ἐπιτεθῆναι περὶ τῶν τράχηλων αὐτῶν· καὶ ἐν αὐτῷ τῇ ξύλῃ καὶ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐμβληθῆναι· καὶ ἀπελαύειν αὐτοὺς οἱ στρατιῶται ἕως τῆς Λευτινῶν Μεσοπύλου. Ἀπερχόμενοι δὲ σφίδρα αὐτοὺς ἀπέδαρνε τὸ ξύλον· καὶ ὀλιγοθυμῆσας ὁ ἅγιος Φιλᾶδελφος, λέγει τοῖς ἀδελφοῖς· Εὐχασθε, ἀδελφοί, περὶ ἐμοῦ, μέλλω γὰρ ἐκλείπειν. Οἱ δὲ τὸ ὄμμα εἰς τὸν οὐρανὸν ἀραντες, εἶπον· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς τοῦ Πατρός ἡμῶν, ἐπάκουσον ἡμῶν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ κούρισον ἐξ ἡμῶν τὸν κλιῖον τοῦτον, καὶ τὰ μεμελενωμένα ἡμῶν πρόσωπα καθάρισον· ἵνα ἢ σὴ εἰκῶν, ἣν ἔδωκας τῷ πλάσματί σου, ἔστιν ἀκλίδοτος, ἵνα κἄν ἡμεῖς ἐχωμεν πῶρήσιαν διὰ σου ἀντιλέγειν τῷ ἀλάστορι Τέρτυλλῳ. Ταῦτα δὲ αὐτῶν προσευχόμενοι, ἰδοὺ ἐξαίφνης γέγονεν ἐπ' αὐτοῖς ὡς ἀστραπὴ καὶ σαραγγ' ἀνέμου, καὶ ἔπεσον οἱ στρατιῶται ἐπὶ πρόσωπον αὐτῶν, καὶ ἐγένοντο ὡς νεκροί, καὶ κρην' αὐτῶν ὁ κλιῖος, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν· Καὶ ἰδοὺ τις φοβερός ἦψατο τῆς κεφαλῆς αὐτῶν καὶ τῶν προσώπων, καὶ ἐκαθαρίσθησαν ὡς τὸ φῶς, καὶ αἱ τρίγες τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἀνέτελλον, καὶ ἐγένοντο καθὼς ἴσαν τὸ πρότερον. Κτὶ περιβεψάμενοι ἀλλήλους, καὶ ἰδόντες ὅτι ἐκαθαρίσθησαν, καὶ ὁ κλιῖος ἀπέπεσεν ἀπ' αὐτῶν, καὶ ἔρριπται εἰς τὴν θάλασσαν, ἔρριψαν ἑαυτοῖς ἐπὶ πρόσωπον ἐπὶ τὴν γῆν, κλαιόντες καὶ λέγοντες, Εἰ χριστούμενοι σοι, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ καταξιώσας ἡμᾶς διὰ το ἅγιον ὄνομά σου, τυχεῖν ἰσέως· καὶ τί ἀναποδώσομέν σοι περὶ πάντων ὧν σὺ τῶν ἐδωκας ἡμῖν ἀγαθῶν· σὺ Κύριε ἡ ὑπομονὴ καὶ καταφυγὴ, καὶ εἰς σε ἐλπίζοντες βουλόμεθα νικῆσαι τὸν σαργῆκακον διάβολον. σὺ γὰρ εἰ Θεὸς τῶν πεποιθόντων ἐπὶ σοι.

E Tawomini examinati a Tertyllo

et pice perfusunt mittuntur in cuncti Leon-tinos

F

cum admira-
tione ad
millium.

Λ 14 Ταῦτα δὲ αὐτῶν εἰπόντων, προσελθόντες ἤγειραν
τούς στρατιώτας οἱ ἦσαν τὸν ἀριθμὸν τεσσαράκοντα. Ἀνα-
σταντες δὲ οἱ στρατιῶται, καὶ ἰδόντες τοὺς Ἁγίους, ἐθαύ-
μασαν τὸ πῶς ἤρθη ὁ κλοιὸς ἐκ τοῦ τραχήλου αὐτῶν καὶ
γένονεν ἀφανής· καὶ τὸ πῶς παραχρῆμα ἀνέτειλαν αἱ
τρίχεις τῆς κεφαλῆς αὐτῶν. Ἔλεγον οὖν πρὸς ἀλλήλους
οἱ στρατιῶται· Ἀληθῶς Θεὸς ἀληθινός ἐστιν, ὃν σέβονται
τὰ ἅγια παιδάρια ταῦτα. Οὐκ ἐτόλμησαν δὲ οἱ στρατιῶ-
ται προσεγγίσει αὐτοῖς, καὶ ἐπιβλεῖν ἐπ' αὐτούς τὰς
χειράς, εἰδότες παράδοξα τὰ γενόμενα ἐν αὐτοῖς, μόνου
ἠκολούθουν αὐτοῖς. Αὐτοὶ δὲ μετὰ πάσης προθυμίας καὶ
χαρᾶς ἐπορεύοντο ἐπὶ τὸ μυχτύριον τῆς ἀθλήσεως αὐτῶν.
ὑποστηρίζων τε αὐτοὺς ὁ ἅγιος Ἄλφιος, ἔλεγεν· Ἀδελ-
φοί, οἶδμεν τὴν διδαχὴν τοῦ πατρὸς ἡμῶν, τὸ πῶς ἡμᾶς
ὑπεμίμησεν, ὅτ' αὖ ἡμᾶς παρέδωκε τῷ ἀγίῳ καὶ πνευ-
ματικῷ ἡμῶν πατρὶ Ὁυκαίμῳ, λέγων· Βλέπετε, τέκνα
μου, ὡς ἐν τῷδε τῷ βίῳ οὐκ ἐχωρίσθητε, μηδὲ ἐνώπιον
τοῦ δικαίου κριτοῦ ἐν τῇ τῶν δικαίων πρὸς αὐτὸν παρήκ-
σια. Μὴ οὖν χωρισθῶμεν, ἀδελφοί, ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ
Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν· μὴ θοσῆσιν
ἡμᾶς αἱ τῶν τυράννων ἀπειλαί, μηδὲ τῶν βρασάνων αὐτοῦ
αἱ ἐπίνοιαι· αὐτοὺς γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν ἐκ τοῦ παναλη-
θοῦς αἰτοῦ στήματος ἔφραγεν ἐν εὐαγγελίῳ. Μὴ φοβηθῆτε
ἀπὸ τῶν ἀποκτεινόντων τὰ σῶματα ὑμῶν, τὴν δὲ ψυχὴν
μηδὲ θανάτου ἀποκτείνουσι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν θυ-
νάμενον καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἀπολέσαι ἐν ἡμέρᾳ γενένης·
αὐτὸν οὖν φοβηθῶμεν ἀδελφοί, γινώσκοντες ὅτι ἀφευθὴς
ὁ ἐπαγγελιόμενος· ταῦτα μὲν καὶ ἄλλα πολλὰ ὁ ἅγιος
Ἄλφιος διελέγετο τοῖς δυσὶ ἀδελφοῖς αὐτοῦ, περιπτουόν-
των αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. Κατανοήσαντες οὖν ἐν τῇ Κστα-
νέων πόλει ἐβλήθησαν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν εἰς τὴν φυλα-
κὴν· πάσαν δὲ τὴν νύκτα αὐτοὶ διετέλουν οἱ Ἁγιοί, ἕως
ὄρθρου προσευχόμενοι τῷ Θεῷ, ὅπως δώσει αὐτοῖς ὑπο-
μονὴν, καὶ νικήσῃ τὰς τοῦ τυράννου κακοτέχνους μηχανάς.
Ἡρώας δὲ γενόμενος, ἐξήγαγον αὐτοὺς ἐκ τῆς
φυλακῆς· καὶ ὄψαντες αὐτούς, ἤλαυνον πορευόμενοι ἐπὶ
τὴν τῶν Λεοντίνων Μεσόπολιν.

Post noctem
Catanz actant
I:

δ 15 Καταλαβόντων δὲ αὐτῶν ἐν τῷ ποταμῷ τῷ λεγο-
μένῳ ἡ Σιμίθῳ, ἰδοὺ ὁ ποταμὸς πλημμυρίζων καὶ κυμα-
νόμενος ἦν σφόδρα, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτῶν τινα δια-
περάσαι καὶ τινες τῶν στρατιωτῶν ἠνάγκαστον εἰσελθεῖν
τοὺς Ἁγίους ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ διαπεράσαι. Οἱ δὲ Ἁγιοί
ἔλεγον, Ἁθλιοὶ καὶ ταλαίπωροι, οὐκ ὁράτε ὅτι ὁ ποταμὸς
πλημμυρίζων κατέρχεται; καὶ πῶς ἡμᾶς ἀναγκάσετε τοῦ
εἰσελθεῖν, βουλόμενοι ἡμᾶς ἐν τοῖς ὕδασι ἀπολέσαι; ἢ πάν-
τως ὁ Κύριος ὑμῶν ὁ Τερτύλλῳ οὕτως ὑμῖν περὶ ἡμῶν
διετάρξατο; Οἱ δὲ στρατιῶται τὸν ἀριθμὸν κ' ἐβίαζον τοὺς
Ἁγίους, καὶ ἔτυπον αὐτῶν τὰς κεφαλὰς μετὰ τῶν κύν-
των καὶ δοράτων αὐτῶν, καὶ τοῦτο δεδεδεμένους αὐτοῖς
εἰβάζον εἰσελθεῖν. Μετασχηματισθεὶς δὲ ὁ διάβολος, εἰς
ἄνθρωπον ὥσπερ ξένον ἑαυτὸν τινα ποιῶν ὁδοιπρὸν, ἔκρα-
ξεν εἰς τὸ ἐκεῖσε μέρος, λέγων πρὸς τοὺς στρατιώτας· Χα-
λάσατε τὰ παιδάρια πρῶτον ὡς ἦν πεζεύοντα, καὶ εὐκόλως
τὸν ποταμὸν διαπεράσωσι· καὶ γὰρ πρὸ μισῆς ὥρας
ὑμῶν αὐτὸν διεπέρασα. Τοῦτο δὲ ἐνόμιζεν ὁ δειλαῖος
διάβολος ἐπ' ἀγνοεῖν αὐτὸν τοὺς Ἁγίους. Οἱ δὲ ἅγιοι καὶ
πανεύφημοι τοῦ Χριστοῦ Μάρτυρες, ἐπιγνώτες αὐτόν,
εἶπον αὐτῷ· ὦ πανάθλιε κῆ ψυχοφθίρε διάβολε, ἡμᾶς
μὲν βουλόμενος ἐν τοῖς ὕδασι ἀπολέσαι, ταῦτα τοῖς στρα-
τιώταις διαλέλειξαι περὶ ἡμῶν. Ἡμεῖς μὲν ἐπὶ τῷ ὀνόματι
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰσελθόντες ἐν τῷ πο-
ταμῷ διελευσόμεθα ἐν ἰσχύι αὐτοῦ· σὲ δὲ καὶ τὴν σύνεργί-
ου σου δύναμιν κολάσει εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ὃ πῦρ ὁ σκό-
ληξ ὁ ἀκηρίμτος, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται καθῶς αἱ τῶν
ἀγίων πατέρων καὶ ἱερέων εὐχαὶ περιέχουσι. Ταῦτα δὲ
αὐτῶν εἰπόντων, ἀφανὴς ἐγένετο ὁ διάβολος· οἱ δὲ ἄθλιοι
ἐκείνοι ὅκτω στρατιῶται ὑπερίσχυσαν καὶ ἐγάλασαν τοὺς
Ἁγίους ἐν τῷ ποταμῷ δεδεδεμένους. Αὐτοὶ δὲ οἱ Ἁγιοὶ ἐν
αὐτῇ τῇ ὥρᾳ εἶπον· Μὴ ἐν ποταμῷ ὀργισθεὶς, Κύριε, ἐν
ποταμῷ ὃ θυμός σου γενέσθῃ ἐφ' ἡμῖν, μηδὲ καταποντι-
σάτω ἡμᾶς καταιγὶς ὕδατος, μηδὲ καταπίετω ἡμᾶς βυ-
θός· ἀλλ' ὡς τὸν ἅγιον καὶ μακάριον Πέτρον ἐκ τῆς θα-
λάσσης ἔσωσας, οὕτω καὶ τοὺς σούς δούλους ἐκ τῶν βα-

Symæthum
fluvium

suadente
diabolo cogun-
tur ingredi

et incolumes
transeunt de-
mersis impet-
lentibus.

θῶν τῶν ὑδάτων τούτων διάσωσον. Ταῦτα αὐτοῖν προσ-
ευχόμενοι, ἔσται βραχύ τι ἢ αὔρα καὶ ἡ πλημμύρα τοῦ
ποταμοῦ, καὶ διεπέρασαν οἱ ἅγιοι τρεῖς παῖδες, μηδὲ ἕως
τῶν ἀγίων γονάτων αὐτῶν φθάσαι τὸ ὕδωρ. Ἰδόντες δὲ οἱ
ὀκτώ στρατιῶται, οἱ χαλάσαντες τοὺς Ἁγίους, ὅτι διε-
πέρασαν, ὀρμαίνως εἰσῆλθον ἐν τῷ ποταμῷ, καὶ κατῆλθε
τὸ πλῆθος τῶν ὑδάτων, καὶ ἐδύθησεν αὐτούς, καὶ οὐκ
ἐφάνησαν μέγρι τῆς σήμερον· μετὰ οὖν τεσσαρὰς ἡμέρας,
διεπέρασαν οἱ λοιποὶ στρατιῶται, καὶ ἔλαυνον αὐτούς.

D
RX MS.
VATICAN.

16 Εἶτα καταλαβόντες ἐν τῇ Λεοντίνων Μεσόπολει,
ἰδοὺ ἐν τῇ ὁδῷ· ἐν ᾗ ἡμελλόν διερχεσθαι οἱ Ἁγιοί, καὶ
τις θαυμασιώτατος Ἰουδαίος ὑπάρχων, ἐκυλίετο ἀφρίζων
καὶ κρίζων ἐν αὐτῷ γὰρ τῷ τόπῳ ὑπῆρχον σπιλαῖα, ἐν
αὐτοῖς δὲ κατέρχον θαίμων· καὶ πᾶς ὅστις ἐπλησίαζεν τῷ
σπιλαίῳ, ἐσπρίζετο ὑπὸ τοῦ θαίμωνος. Πρὸς αὐτὸν οὖν
ὁ θαίμων εἰσελθὼν, ἐτιμῶρει αὐτὸν δευῶς, μὴ δύναμενος
ἀπὸ τῆς γῆς ἀναστῆναι, ἀλλὰ κυλιόμενος κρίζων. Πολλ-
λοὺν δὲ προσελθόντων τῶν κρατῆσαι τὸν παῖδα, οὐκ ἰσχυροὶ
αὐτὸν κρατῆσαι· ὁ γὰρ θαίμων οὐκ ἔα αὐτὸν ἀναστῆναι
ἀπὸ τῆς γῆς. Πλησίον δὲ γενόμενοι οἱ Ἁγιοὶ τοῦ παιδὸς,
καὶ ἰδόντες τοὺς γονεῖς αὐτοῦ ἀθρονοῦντας ἐπ' αὐτῷ,
ἐπυθάρυοντο πρὸς αὐτῶν τί ἂν εἴη τοῦ παιδὸς αἰτία· οἱ δὲ
γονεῖς αὐτοῦ διηγήσαντο τοῖς ἁγίοις τὸ συμβῆναι τῷ παι-
δαρίῳ. Εἶπεν οὖν εἰς ἐκ τῶν στρατιωτῶν, Μερκούριος
λεγόμενος· Οὐ δύνασθε οὖν νῦν ὑμεῖς διὰ προσευχῆς πα-
ροικιάσαι τὸν Θεὸν ὑμῶν, καὶ ἰσάσασθαι τὸν παῖδα ἀπὸ
τοῦ θαίμωνος; Ἐγὼ γὰρ μέγα ἠγάπαμην τὸ εἶς ἡμᾶς γε-
νόμενον θαῦμα, τὸ πῶς ὁ κλοιὸς ἀφῆρθη ἐκ τοῦ τραχή-
λου ὑμῶν, καὶ ἐκαθαρήθησαν καὶ ἀνέτειλαν αἱ τρίχεις
τῆς κεφαλῆς ὑμῶν, καὶ εὐσέητε ὡς μηδὲν πηλύντες ὑπὸ
τοῦ Κυρίου ἡμῶν Τερτύλλου. Οἱ δ' Ἁγιοὶ οὐδὲν αὐτῷ
ἀπεκρίθησαν. Ἀκούσαντες οὖν οἱ γονεῖς τοῦ παιδαρίου τὸν
λόγον τοῦ στρατιώτου λέγοντος πρὸς τοὺς Ἁγίους, ὀρμα-
ίνως ἔδραμον ἐν τῇ ὁδῷ, πίπτουτες ἐπὶ πρόσωπον αὐ-
τῶν, κλαίοντες πικρῶς, καὶ παρακαλοῦντες τοὺς Ἁγίους,
ἵνα ἐπισκέψωται αὐτῶν τὸν υἱόν. Οἱ δ' Ἁγιοὶ ἀπακρι-
θῆντες εἶπον· Ποῖαν θρησκείαν σέβετε; Οἱ δ' εἶπον αὐτοῖς·
Ἰουδαῖοι τυγχάνομεν, κύριοι ἡμῶν. Οἱ δὲ, εἶπον τῷ Ἰου-
δαίῳ, τῷ πατρὶ τοῦ παιδαρίου· Ἐν ἡ Χριστὸς ὁ υἱὸς
τοῦ Θεοῦ ἰσάσεται τὸν υἱόν σου, πιστεύεις εἰς αὐτόν; Ὁ
δὲ Ἰουδαίος περισσῶς ἔκραξεν· Ναί, κύριό μου, πιστεύω,
μόνον σωθήτω τὸ παιδάριόν μου, ὅτι σήμερον τριακόνητα
ἡμέραι εἰσί, καὶ οὐκ ἀνέστη ἀπὸ τῆς γῆς, οὐδὲ ἄρτου βε-
βρώκει, οὐδὲ ὕδωρ ἐπιεν, ἀλλ' ὡς αὐτὸν ὁράτε, οὕτω στυ-
λίετα ἀφρίζων καὶ ἀθρονοῦν· καὶ πολλοὶ γενόμενοι ἐπὶ
τοῦ κρατῆσαι αὐτόν, ἵνα κἄν ἐν οἴκῳ ἢ ἐν σπιλαίῳ βιά-
λωμεν αὐτόν, καὶ οὐδαμῶς ἰσχύσαμεν κυριεύσαι αὐτοῦ·
ἀλλ' ὡς ὑπέπερον πετόμενος αἶρεται ἐκ τῶν χειρῶν τῶν
βασιλεύοντων αὐτοῦ, καὶ ἀποκρούεται ἐν τῇ γῇ. Οἱ δὲ
στρατιῶται εἶπον πρὸς ἐκαστοῦς· Ἀνασγόμεθα ὀλίγον τῶν
παιδῶν, καὶ ἰδῶμεν εἰ δυνατὸς ἐστὶν ὁ Θεὸς, ὃν οὕτω σέ-
βονται, ἰσάσασθαι τὸν παῖδα τοῦτον τὸν πάρονον. Δρα-
μών δ' Ἰουδαίος καὶ ἡ μητὴρ αὐτοῦ καὶ οἱ ἀδελφοί,
παρευθύνοντες τὴν στρατιώταις λέγοντες, Ἐλεήσατε ἡμᾶς,
κύριοι, ἄφαιτε τοὺς ἁγίους τούτους παῖδας παρακαλέσασθε
τὸν Θεὸν αὐτῶν, ἵνα ἰαθῇ τὸ παιδάριόν μου. Παρεκλίε-
σαν οὖν οἱ στρατιῶται τοὺς Ἁγίους λέγοντες· Ἐπικάμψ-
θητε τοῖς δάκρυσι τοῦ ἀνδρός, καὶ παρακαλέσατε τὸν
Θεὸν ὑμῶν, ἵνα ἰαθῇ ὁ παῖς οὗτος ἀπὸ τῆς μάστιγος τοῦ
θαίμωνος.

Judæum ener-
gumenum,

E

spondentibus
parentibus
βίην Christi
amplecti,

1:

17 Οἱ δ' Ἁγιοὶ εἶπον· Λύσεται τὰς χειράς ὑμῶν. Οἱ δὲ
στρατιῶται περιβλεπόμενοι εἰς ἐκαστοῦς, οὐκ ἐτόλμων λύσαι
τοὺς Ἁγίους, πτωλήντες μήποτε ἀναγγελεῖ τῷ Τερτύλλῳ
τις ἐκ τῶν θυτῶν ἐκεῖσε ἐν τῷ τόπῳ, καὶ ἀπολέσει αὐτούς·
πολλοὶ γὰρ παρεστῆκεισαν, θεαροῦντες τοὺς ἁγίους καὶ τοὺς
στρατιώτας πρὸς ἀλλήλους συμβουλευμένους. Ἐγένετο
δ' ὡς ἐν τῇ μετᾴξει αὐτῶν συμβουλευόμενοι, ἐλύθησαν αἱ
χειρὲς τῶν Ἁγίων, καὶ ἀπέπεσαν ἀπ' αὐτῶν τὰ δεσμά.
Καὶ μικρὸν ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐκνεύσαντες ἔστησαν οἱ Ἁγιοί,
καὶ κλίναντες τὰ γόνατα ἐκωκυῖον εἶπον· Κύριε ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστέ, Θεὲ ἀληθινὲ καὶ δημιουργε τοῦ πνεύματος, οὐ-
ρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ θαλάσσης, ἐπίβλεψον ἐπὶ τὴν προσ-
ευχὴν τῶν δούλων σου, καὶ ἴσασαι τὸν παῖδα τοῦτου, τὸν
κακῶς

κακῶς

EX MS. VATICAN. oratione facta liberant,

Α κακῶς ὑπὸ τοῦ ἀρχεπάκου διαβόλου πάσχοντα· ὡς ἂν καὶ ἐν τῇ τόπῳ τούτῳ, ἐν ἣ ἐκέλευσε τὸ σὸν θέλημα ἀγαγεῖν τοὺς σοὺς δούλους, δευτέρῃ ἢ σὴ φοβερὰ καὶ κραταιὰ δύναμις· σὺ γὰρ εἶπας, Δέσποτα, διὰ τοῦ προφήτου, Ὅτι οὐ βούλομαι τὸν θάνατον τοῦ ἀμαρτωλοῦ, ὡς τὸ ἐπιστρέφειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ αὐτοῦ τῆς πονηρᾶς, καὶ ζῆν αὐτὸν. Καὶ νῦν, Κύριε, ἴλωσ γενοῦ τοῖς θεομένοις σε, ἵνα σωθῇ ἡ ψυχὴ τοῦ προσπίπτουτος καὶ ὑποσχομένου πιστεύειν εἰς τὸ πανάγων ὄνομα σου. Ταῦτα δὲ αὐτῶν εἰπόντων, ἀναστάντες οἱ ἄγιοι παῖδες, καὶ κατασφραγίσαντες ἑαυτοὺς, πλησίον τε γενόμενοι τοῦ δαιμονιζομένου, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ ἅγιος Ἀλφίος· Ἐπὶ τῇ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, δαίμων ἀκάθαρτε, ἐξέλθε ἀπὸ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ. Καὶ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ σπαραζὼσαν αὐτὸ τὸ πνεῦμα· καὶ προσκρούσαν αὐτὸν παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀγίων, ἐφυγεν ἀπὸ προσώπου αὐτῶν κράζων ὁ δαίμων καὶ λέγων· Πῶθεν ἤλασιν ὧδε οἱ νέοι οὗτοι; δέσμοι παραγενόμενοι ἐμὲ ἐκ τῶν ἐμῶν ἐφυγάδουσιν; ποιήσω οὖν Τέρτυλλον, τὸν ἐν ταῦθα αὐτοῖς ἀποστείλαστα, ὑπὸ θηρίων ἀγρίων βρωθήναι, καὶ κακῶς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ χμῖν παραδοῦναι. Ἦκουον δὲ πάντες οἱ ὄντες ἐν τῇ τόπῳ τῆς φωνῆς τοῦ δαίμονος τοῦτα λέγοντος· ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ Μεσοπόλει πολλοὶ ἤκουον τοῦ δαίμονος κράζοντος. Ἐγένετο δὲ θόρυβος πολὺς ἐν τῇ Μεσοπόλει, λέγοντες οἱ ἄνθρωποι καὶ διαλογιζόμενοι, Τίς ἂν ἦ ἡ φωνὴ ἡ δοθεῖσα ἐκ τοῦ αἵματος· καὶ ἐγένετο ἐκεῖσε φόβος μέγας διὰ τὴν φωνήν. Ἐξελθόντος δὲ τοῦ δαίμονος ἐκ τοῦ παιδαρίου, ἔμεινε κείμενος ὡς νεκρὸς ἐν τῇ γῇ. Προσελθόντες οὖν οἱ ἄγιοι καὶ κρατίσαντες τῆς χειρὸς, ἤγειραν αὐτὸν, καὶ ἔσται ὑπὸ τοῖς πόδα αὐτῶν· καὶ προσκαλεσάμενοι οἱ ἄγιοι τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς καὶ τὴν μητέρα, παρέδωκαν αὐτὸν αὐτοῖς λέγοντες· Βλέπε ἀδελφέ, ὡς ἐπιγγείλω, ποιῆσαι καὶ πιστεῦσαι Χριστῷ τῷ ἀληθινῷ θεοπαυτῇ, τῷ ἱσασμένῳ τὸν υἱὸν σου· ποιῆσον ἐν τάχει, μήποτε ἐπέλθῃ, καὶ εἰς σε ἡ ἀληθινή φωνὴ τοῦ Κυρίου, ἢ εἰπύσῃ τῇ ἐκ τῆς σῆς θρησκείας παραλυτικῇ ποτε, Ἰδοὺ ὑγιῆς γέγονας, κηκέτι ἀμάρτανε, προγνοῦς αὐτοῦ ὁ φιλάνηρωπος τὴν καίαν. Καὶ παραδόντες τὸν παῖδα ἀφῆκαν καὶ ἔρξαντο τῆς ὁδοῦ.

18 Ἰδόντες δὲ οἱ στρατιῶται τὸ γενόμενον θαῦμα διὰ τῶν Ἀγίων, ἐξέστησαν φόβῳ μεγάλῳ λέγοντες· Τίς σεβόμενος τοὺς θεοὺς ἡμῶν ἠδυνήθη τοιαῦτα θαύματα ποιῆσαι, οἷα οἱ ἄγιοι αὐτοὶ ποιῶσι, ἀρρήτως ἐπιεκαλούμενοι τὸν Θεὸν αὐτῶν, καὶ εὐθέως σὺν τῇ προσευχῇ προσγίνεται καὶ ἡ αἰτήσις· Ἀδύνατόν ἐστι τοῦτο γενέσθαι πορὰ τῶν τῆν ἡμετέραν θρησκείαν ἐχόντων καὶ [παρὰ τῶν τοὺς θεοῦς] σεβομένων τοὶ τοιοῦτο ποιῆσαι. Ὁ δὲ πατὴρ τοῦ παιδὸς, καὶ ἡ μήτηρ, καὶ οἱ ἀδελφοί, καὶ οἱ σύνεθνοι αὐτοῦ Ἰουδαῖοι, παρεκάλουν τοὺς ἄγιοις, λέγοντες, Τί προστάττεται τοῖς δούλοις ἡμῶν; τί ποιήσωμεν, πῶς βαπτισθῶμεν; ἀπέδρασσαν γὰρ ἔνθεν καὶ οἱ Ἐπισκοποί, καὶ οἱ Πρεσβύτεροι τῶν Χριστιανῶν, ἐλάσαντες τὴν ἐκκλησίαν αὐτῶν, ἐν ἣ βαπτίζονται, διὰ τὸν φόβον Τερτύλλου τοῦ Ἀρχοντος· πολλοὺς γὰρ ἀπόλεσε Χριστιανούς ἐν ταῦθα, καὶ ἐν παντὶ τόπῳ τῆς Σικελίας διὰ τὴν πίστιν τῶν ματαίων εἰδώλων. Λέγουσιν αὐτοῖς οἱ ἄγιοι· Ἰδοὺ κεκρυμμένοι εἰσὶν ἐν ταῖς ὄρεσι· καὶ σφραγισθῆτε ὑπὸ τινος τῶν ἱερέων, ὁμολογούντες ἐν ἣ συνεστήκατε τῷ σωτηρῇ ἡμῶν Χριστῷ, τῷ τὸν υἱὸν ἡμῶν ἱσασμένῳ. Τὸ δὲ παιδάριον ὑδσμήως ἐνέσχετο μετὰ τῶν γονέων ἀπελθεῖν, ἀλλ' ἔλεγε τοῖς ἄγίοις· Μεθ' ἡμῶν ἔσται ἡ ψυχὴ μου, καὶ θανεῖν μεθ' ἡμῶν ἐτοιμῶς ἔχω. Ἀποκριθέντες δὲ οἱ ἄγιοι εἶπον τῷ παιδαρίῳ· Ἀπελθε καὶ σπούδασαι πληρῶσαι τὸ ἐπάγγελμα, ὃ ἐπιγγείλω τῷ Χριστῷ· καὶ ὅτε αὐτὸς ἐνδοκῆσει, θεωρεῖ ἡμᾶς πάλιν. Πεισθεῖς δὲ τοῖς λόγοις αὐτῶν, ἀπῆκε μετὰ τῶν γονέων αὐτοῦ, χαίρων καὶ δοξαζῶν τὸν Θεόν, ὥστε πάντας θαυμάζειν τοὺς Ἰουδαίους τοὺς ὄντες ἐκεῖσε; τοῦτο πρῶτον θαῦμα ἐγένετο διὰ τῶν Ἀγίων, πρὶν εἰσελθεῖν αὐτοῖς ἐν τῇ Μεσοπόλει. Τινες δὲ τῶν στρατιωτῶν, τὸν ἀριθμὸν εἴκοσι, εἶπον τοῖς λοιποῖς· Δίψατε ἡμᾶς μετὰ τῶν Ἀγίων τούτων· ὁμολογούμεν οὖν σὺν αὐτοῖς, καὶ λέγομεν, Χριστιανοὶ ἔσμεν, πιστεύομεν εἰς τὸν Θεόν ὃν οὗτοι καταγγέλλουσιν. Οἱ δὲ

et parentibus reddunt.

Convertuntur 20 milites,

ἐκ τῶν ἵππων καταβάντες, ῥίψαντες τὰ ὄπλα αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ, συνεμήγασαν. Οἱ δὲ στρατιῶται προσεγγύσαι αὐτοῖς ἐροθήθησαν, διὰτι φόβῳ μεγάλῳ συνέπεσον σφόδρα, ἰδόντες ὃ ἐποίησαν οἱ συστρατιῶται αὐτῶν. Εἰσελθόντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ Μεσοπόλει Αἰουτίνου, ἐξῆλθεν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς πόλεως θεωρῆσαι τοὺς ἀγίους· ἀκούστην γὰρ ἐγένετο ἐν ὅλῳ τῷ τόπῳ ἐκαίῳ, ὅτι δέσμοι τινες εἰσερχόμενοι ἐν τῇ πόλει, ἐβράβευσαν τὸν παῖδα τοῦ Ἑβραίου τὸν δαιμονιζομένου· τοὺς γὰρ ἀπέστειλε Τέρτυλλος δεσμίους τοῦ ἀπολέσαι αὐτοὺς· καθὼς καὶ τοὺς λοιποὺς Χριστιανούς. Εἰσαγαγόντες οὖν τοὺς ἄγιοις ἐν τῇ πραιτωρίῳ Τερτύλλου, παρέδωκαν αὐτοὺς τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ συμβούλῳ Τερτύλλου· αὐτὸς δ' ὁ Ἀλέξανδρος παραδούς αὐτοὺς στρατιώταις, ἀπήγαγον ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ ἡσφαλίσατο ἐν τῇ ἔυλῳ· σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ τινες εἴκοσι στρατιώτας ἀπήγαγον ἐν τῇ φυλακῇ, ψάλλοντας καὶ προσευχομένους διὰ παντός τῷ Θεῷ, ὡς ἀξιώθωσι τυχεῖν τῆς κλήσεως τῶν Ἀγίων τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ τελειωθέντων· καὶ ὑπεστήριζον τοὺς στρατιώτας οἱ ἄγιοι τοὺς σὺν αὐτοῖς συνεισελθόντας ἐν τῇ φυλακῇ, μὴ φοβηθῶμεν, ἀδελφοί, τὸν φόβον τοῦ παρανόμου Τερτύλλου, μηδὲ δειλιάσωμεν αὐτοῦ τὰς ἀπειλάς, ἀλλ' ἐνδυσώμεθα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἐνισχύοντα πάντα· τοὺς εἰς αὐτὸν πεποιθότας. Ἐγράψισε δ' ὁ ἀσεδὸς Τέρτυλλος ἐν τοῖς μέρεσιν ἐκείνοις· διήλθε γὰρ ἕως τῆς Μεσσηνῶν πόλεως καὶ Μίλλων e, ἀναζητῶν τοὺς εἰς τὸν Χριστὸν πεπιστευκότας, καὶ δειναῖς τιμωρίαις καθυποβάλλων, καὶ ἔζυφει παραδιδόν.

19 Τινὴ δὲ τις ἦν ἐν τῇ τῶν Αἰουτίνου Μεσοπόλει, ὄνομα δὲ αὐτῇ Θεήλα, πάνυ πλουσία ὑπάρχουσα, φοβούμενη δὲ τὸν Θεὸν ἐκ παιθόθεν αὐτῆς· ἡ τις ἦν ἀσθενὴς παραλελημένη πρὸ ἐτῶν ε'. Ἀκούσασα δὲ περὶ τῶν ἀγίων Μαρτύρων, ὅτι ἰάσατο ὁ Θεὸς δι' αὐτῶν τὸν τοῦ Ἑβραίου παῖδα, προσκαλεσαμένη Ἀλέξανδρον τινα τὸν τοῦ Τερτύλλου συμβούλου, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐπέχοντα αὐτῷ αὐτοῦ τῆς Μεσοπόλεως (καὶ τοὺς εὑρισκομένους Χριστιανούς αὐτοὺς ἦν δεσμέων, καὶ παρατρώων ἐν τῇ φυλακῇ) λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ· Ἰκουσόν μου, τέκνον Ἀλέξανδρε· λάβε παρ' ἐμοῦ χρήματα ὅσα ἂν βούλῃ, καὶ μόνον ἐπέχευσόν μου, καὶ ἀπόστειλόν μοι τῇ νυκτὶ τοὺς παῖδας τοὺς ξένους τοὺς ὄντας ἐν τῇ φυλακῇ, οὓς ἐν ταῦθα ἀπέστειλε Τέρτυλλος δεσμίους· ἀκήκοα γὰρ περὶ αὐτῶν, ὅτι διὰ τῆς προσευχῆς αὐτῶν καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ αὐτῶν, ἀπλησίον ὁ δαίμων ἐκ τοῦ παιδαρίου τοῦ Ἑβραίου καγῶ τοῦτο ἀκούσασα, μέγα καὶ παράδοξον ἡγοῦμαι τὸ μυστήριον, ἐὰν οὕτω γέγονεν. Ὁ δ' Ἀλέξανδρος ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτῇ· Ναί, κυρία μου, οὕτω γέγονε· καγῶ οὕτως ἐπληροφόρήθη, καὶ ἄλλοι σὺν ἐμοὶ πλείονες. Ἀκούσαντες γὰρ τοῦτο, καὶ ἡμεῖς ἐξῆλθομεν ἕως τοῦ τόπου, καὶ πλησίον γενόμενοι, ἐκρύψαμεν ἑαυτοὺς φοβούμενοι μήπως σκηνδαλίσωμεν αὐτοὺς, καὶ ἐκφοβήσαντες ἐλάσωσι τὸν παῖδα, καὶ ἐκστήσωσι ἓ ἐκ τῆς προσευχῆς αὐτῶν· ἡμῶν δὲ μὴ φανέντων, ἔρριψαν ἑαυτοὺς τὰ παιδάκια ἐπὶ πρὸσωπον ἑαυτῶν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ μετὰ ὀλίγον ἀναστάντες ἀπὸ τοῦ ἐδάφους, ἐπετίμησαν τῷ δαίμονι, ὡς ἐξουσίαν πολλήν ἔχοντες κατ' αὐτοῦ, λέγοντες· Δαίμων ἀκάθαρτε ἐξῆλθε ἀπὸ τοῦ πλάσματος τοῦ Θεοῦ. Εὐθέως δὲ καὶ παραγρήμα προσκρούσας τὸν παῖδα ὁ Δαίμων παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν, ἐξῆλθεν ἐξ τοῦ παιδαρίου, κράζων καὶ λέγων· Οὐαί! μοι τίνες εἰσιν οὗτοι οἱ ξένοι ἔχοντες θέαν, ὅτι ἐκ τῶν ἐμῶν με ἀπελάουσιν. Τῆς δὲ φωνῆς ταύτης πάσα ἡ πόλις ἡμῶν ἀκηκέει· ἐναπειλήσας δὲ Τερτύλλῳ, ὡς ἔλεγε θηριόδωτον αὐτὸν μέλλων ποιεῖν. Καγῶ, κυρία μου, ἐκ τότε καὶ ἕως τοῦ νῦν τύπτει ὁ ἐν ἐμοὶ λογισμὸς ἐν ἑαυτῷ στοχαζόμενος, μήπως ἀληθῶς δύναμιν ἔχοντα τὰ παιδάκια τοῦτο πεποιθήκαν. Εἶτα λέγει τῇ γυναικὶ ὁ Ἀλέξανδρος g, νομίζω κυρία μου, ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλος Θεὸς δύναμιν ἔχων, πλὴν οἱ θεοὶ οὓς σεβόμεθα.

20 Λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ· Ὁ Ἀλέξανδρε, εἰς κενὸν κοπιᾶς σεβόμενος εἰδωλα μάταια, λίθοις ἀφώνοις λατρεύων· Θεὸς γὰρ ἐστίν ἐν οὐρανῷ, οστις ἐποίησεν αὐτόν, καὶ τὴν γῆν ἐθεμελίωσεν ἐπὶ ὑδάτων, καὶ τὴν θάλασσαν ὤρισεν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, αὐτὸς ἡμῖν πνοὴν ἔδωκε καὶ ζωὴν, καὶ

et cum Sanctis includuntur carceri Leontino.

CAP. IV Thecla ab Alexandro teste oculato, de energumeno liberato audiens,

F

f

g

exponit et fidem de Deo

καὶ

Α καὶ αὐτεξούσιον ἔθετο τὸν ἄνθρωπον, ὃν ἔπλασεν ἐπὶ τῆς γῆς· δι' αὐτοῦ γὰρ βασιλεῖς βασιλεύουσιν, καὶ δυνασταὶ κρατοῦσι γῆς, ὡς γέγραπται. **Εἶτα** μετακταῦτα θάνατος, καὶ μετὰ θάνατον ὥρισεν ἡμέραν κρίσεως, καὶ ἀνάστασιν νεκρῶν, καὶ παράστασιν πάντος γένους ἀνθρώπων ἀπὸ Ἀδάμ, ἕως τῆς τοῦ ἐσχάτου ἀνθρώπου πνοῆς, τῷ βόθρῳ αὐτοῦ τῷ φοβερῷ, καὶ δίκην εἰσπράττεσθαι ἕκαστον παρὰ τῶν παρ' αὐτοῦ πληρμεληθέντων, καὶ ἕως ἀργοῦ λόγου καὶ εὐθυμῆσεως· καὶ τότε παραδώσει ἕκαστον εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, ἐκεῖ γὰρ ἔστιν ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων, ἐκεῖσε οὖν κολασθήσονται πάντες οἱ προσκυνοῦντες τοῖς θεοῖς ἡμῶν. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀλέξανδρος, συνέπεσε τῇ καρδίᾳ, καὶ σφόδρα ἠγαθύνθη ἐν τῶν τῆς γυναικὸς λόγων· ἦν γὰρ ἐγγύζων αὐτῇ κατὰ σάρκα ὁ Ἀλέξανδρος· ἡ γὰρ μητὴρ αὐτοῦ, ἡ μηκάρια Νεοψύτη, ἀδελφὴ κατὰ σάρκα ὑπῆρχε τῆς ἁγίας καὶ μακαρίας Ἰσιδώρας τῆς μητρὸς Θεόκλας· αἱ τινες δὴ αἱ ἀδελφαὶ πολλοὺς ἀγῶνας ἐνεδείξαντο, καὶ βασανιστήρια ὑπέμειναν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· αἱ τινες διὰ πολλῶν καὶ κακοτήγων στρεβλώσεων τοῦ ζῆν ὑπέζηλον, ὑπὸ τοῦ ἀλητιάρχου καὶ παρανομῆτος Ἀρμάτου, τοῦ πρό Τερτύλλου τῆς Μεσοπόλεως διέποντος ἀρχῆν· αἱ τινες τελειωθεῖσαι, θάπτονται ἐν τῷ ἰδίῳ αὐτῶν προαστείῳ Ἀντιζιανῷ. **Καὶ** μετὰ ταῦτα λέγει ὁ Ἀλέξανδρος τῇ γυναικί· **Π**ῶς ἀποστείλω πρὸς σε τὰ παιδάκια, μήπως καὶ ἀποδράσουσιν, καὶ ἀκούσεται Τέρτυλλος, καὶ ἀφελῇ τὴν κεφαλὴν μου ἀπ' ἐμοῦ. **Ἠ** δὲ διεβεβηκώσατο αὐτὸν περὶ τούτου, λέγουσα· **Ἐ**άν ἐκδράσωσιν οἱ παῖδες, ἡ ψυχὴ μου αὐτῇ τῆς φυγῆς αὐτῶν δοθήσεται εἰς θάνατον. **Ἠ** οὐκ ἤκουσάς ποτε, Ἀλέξανδρε, περὶ τῶν τεκόντων ἡμῶν, ὁπόσας βασάνους ὑπέμειναν παρὰ τοῦ ἀσεβεστάτου Ἀρμάτου, καὶ οὐδέποτε ἠδυνήθησαν ἀποδράσαι, ἕως οὗ τοῦ ποθουμένου αἰταῖς ἔτυχον μαρτυρίαν; καὶ οὗτοι τέκνον Ἀλέξανδρε, ποιήσωμεν ἐκδράσαντες παθεῖν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ· λαθῶν δὲ τὰ χρέματ᾽ αὐτῆς ὁ Ἀλέξανδρος, ὑπέσχετο αὐτῇ λέγων, ὅτι τῇ νυκτὶ ἀπόστειλον ἐκ τῶν παιδαρίων σου δύο τιμὰς πιστοῦς, καὶ ἐνεργάσωσαν αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ εἴτι βούλη λάλησαι μετ' αὐτῶν, καὶ πάλιν ἀπέπειθον ἀπόστειλόν μοι αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, ὡπως ἐκεῖσε αὐτοὺς εὗροι ὁ Τέρτυλλος. Λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ· **Ν**αὶ πάντως, μόνον παρακαλῶ, ἀπόστειλόν μοι αὐτοὺς.

tamquam ejus consolatoria.

ac data ei pecunia,

excipit ad se missos tres Martyres,

ἄλλων στρεφόμεν· καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς, ὡς τέκνα τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, παρακαλέσαι τὸν δεσπότην, ὅπως ἐπισκιάσει καὶ εἰς ἐμὲ ἡ χάρις τοῦ Χριστοῦ δι' ὑμῶν. Λέγουσιν αὐτῇ οἱ ἅγιοι παῖδες· **Κ**υρία μητὴρ ἡμῶν, οὐκ ἔστι τοῦτο ἡμῖν ἰδύνασθαι ποιεῖν ἢ θεραπεύειν, ἀλλ' ἡ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ὄντα μένου ἰάσασθαι καὶ ψυχὴν καὶ σῶμα ἡμεῖς γὰρ εἰ καὶ νέμι τυγγάζομεν, ἀλλ' οὐκ καθ' ἡμᾶς ἁμαρτία πολλὴ ἔστιν ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἀλλ' ἰκετεύομεν αὐτόν, τὸν δεξιουργὸν καὶ ποιητὴν τῶν ἀπάντων Θεοῦ, ἁμαρτίας νεώτερος ἡμῶν καὶ ἀγνοίας μὴ μνησθῆναι, ἀλλὰ συγγνωρεῖν τὰ παρ' ἡμῶν ἐνώπιον αὐτοῦ πληρμεληθέντα δεινὰ. **Κ**αὶ ἡ γυνὴ παρεκάλει αὐτοὺς λέγουσα, **Ἐ**λεύσατέ με, Ἀγιοί, ἐλεύσατε, ὅτι οὐχ ἡ τῶν ἔτων πολυμερὴς εἰσακουσθήσεται ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἡ καθαρὰ πίστις καὶ λατρεία τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων, καὶ ἀνευδότος θεομένων· οἱ δὲ Ἀγιοί εἶπον αὐτῇ· **Γ**ενέσθω τὸ θέλημα Κυρίου εἰς σε, ὡς βούλεται, κυρία μητὴρ· ἀνηλάκομεν γὰρ παρὰ τινος Χριστιανῶν ἐν τῇ φυλακῇ, ἐν ἣ ἤμεθα ἐγκλεισμένοι τὰ περὶ τῆς σῆς πίστεως· καὶ αἱ ἐλεηροσύναι σου πολλὰί οὐσαι, δι' αὐτῶν ὁ Χριστὸς ἐστισκέφεται σε.

D
EX MS. MATHIAN. et petit per eos curari a paralyti.

22 Ταῦτα δ' αὐτῶν εἰπόντων, λέγουσιν αὐτῇ. Ἀπόστειλον ἡμᾶς, Κυρία μητὴρ, μήπως σκαυθαλίσωμεν τοὺς σὺν ἡμῖν κεκλεισμένους ἀδελφοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, τοὺς δὲ μέλλοντας ἐν τῇ τοπῇ τούτῃ τελειωθῆναι. Λέγει αὐτοῖς ἡ γυνὴ· **Τί** δώσω ὑμῖν, ἅγιοι Μάρτυρες, διὰ τὸν κόπον ἡμῶν; **Οἱ** δὲ Ἀγιοί εἶπον αὐτῇ· **Ἦ**ν ἀνυπὲρκτον ἀγάπην τὴν ἐν Χριστῷ δυναμένον καὶ σε καὶ ἡμᾶς σῶσαι ἐκ τῶν τοῦ ἐχθροῦ ἐπιτελευμάτων. **Κ**αὶ ταῦτα αὐτῶν εἰπόντων, παρέλθεον αὐτοὺς τὰ παιδάκια, καὶ ἀπήγαγον ἐν τῇ φυλακῇ. **Κ**αὶ εἰσελθόντες ἕστησαν προσευχόμενοι· καὶ λέγοντες· **Ὁ** Θεός, ὁ μόνος ἅγιος, ὁ πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ ποιητὴς πάσης κτίσεως ὁρατῆς τε καὶ ἀοράτου, ὁ κατακλιώσας τοὺς ταπεινοὺς καὶ ἀναξίτους δούλους σου διὰ τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς σου υἱοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν καταλείπει τὴν πατρίδα ἡμῶν, καὶ κατακλίσει ἐν ταῦθα, οὗ γὰρ ἔστι κτίσις ἀφανῆς ἐνώπιόν σου, ἀλλὰ πάντα γινώσκων καὶ τετραχλιτμένα τῷ ὄρει τῷ οὐρανῷ· καὶ εἰσὶν οἱ οὐρανοὶ, καὶ σὴ ἔστιν ἡ γῆ ἡ οἰκουμένη καὶ πάντες οἱ κατοικοῦντες ἐν αὐτῇ. Ἰδοὺ ἐπάκουσον ἡμῶν, καὶ ἐπισκέψαι τὴν δούλην σου, ἦν διὰ τὸ σὸν ἅγιον ὄνομα καὶ πόθον προσκαλεσαμένην ἡμᾶς ἡμῶν γὰρ τῶν ταπεινῶν ἤτησεν εὐχὴν τοῦ θεραπευθῆναι, μὴ εἰδύσαν τὰ παρ' ἡμῶν πραγμένα ἁμαρτήματα. Ἀλλὰ καὶ νῦν θάρροῦντες τῇ σῇ μεγάλῃ ἀγαθότητι, ἀζήσωμεν αὐτῇ τῆς ἰάσεως κατὰ τὸ σὸν εὐάρεστον. **Κ**αὶ ταῦτα εἰπόντες, ἤρξαντο τῆς ψαλλομένης, καὶ τῆς προσευχῆς ἕως ὄρθρου. **Τ**ούτων δὲ ἐξεληθόντων ἐκ τοῦ οἴκου τῆς Θεόκλας, ἐγένετο ὡς αὐτῇ ἐξηγήσατο, ὕπνου ἐπενεγλήναι· καὶ ἀφουπνώσασα ἤρᾳ κατόπισθεν ἀνδρᾶ τινα, Ἐπισκόπου σχῆμα περιβεβλημένου, φοβερόν, πεπολιωμένου, καὶ εἰσελθόντα πρὸς αὐτήν. **Κ**αὶ περιεσχηματίσας, λέγει αὐτῇ· **Τ**υγῆ, ὁ Κύριός μου Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπέσταλκέ με ἰάσασθαί σε, διὰ τῆς παρακλήσεως τῶν ἁγίων τριῶν παιδῶν, τῶν ὄντων ἐν τῇ φυλακῇ, ὡς ὁ παράνομος καὶ ἀσεβεστάτος ἐνέκλεισε Τέρτυλλος. **Ἠ** δὲ συντρομος γενόμενη, οὐκ ἐτόλμησεν ἐπιρωτῆσαι αὐτόν, **Τίς** εἶ; **Εὐ**θέως δὲ καὶ παραχρηῖμα διειπνηθεῖσα, εἶδεν ἑαυτήν ὑγιαίνουσαν, ὡς ἦν ὅταν ὑπῆρχε νεά. **Α**ναστάσα δὲ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ λαθούσα μετ' ἑαυτῆς δύο κοράσια, καὶ τοὺς δύο παῖδας αὐτῆς τοὺς πιστοὺς, ἀπείε δρομαίως ἐν τῇ φυλακῇ· θαύσα τε χρέματα τῶν στρατιωτῶν, εἰσῆλθε πρὸς τοὺς ἅγιους καὶ πανευχήμετους Μάρτυρας, καὶ δραμούσα ἔπεισε παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν, κλαίουσα καὶ λέγουσα· **Εὐ**χαριστῶ τῷ Θεῷ δι' ὑμῶν, ἅγιοι Μάρτυρες, ὅτι διὰ τῆς προσευχῆς ὑμῶν μόνως ἐπισκέψατό με καὶ ἰάθην, ὃν ἀληθῶς ἔσθεσθε Χριστὸν τὸν τοῦ Θεοῦ ἀληθινὸν υἱόν. **Οἱ** δὲ εἶπον αὐτῇ· **Οὐ**χί, κυρία μου, καθὼς καὶ προεπιρομέν σοι, μάλλον ἢ πίστις σου καὶ αἱ ἐλεηροσύναι σου, καθὼς καὶ ἄλλη που γέγραπται, ἰάσαντό σε. **Ἐ**ποίησε δὲ ἐν τῇ φυλακῇ κλαίουσα καὶ καταφιλοῦσα τῶν Ἀγίων τοὺς πόδας, καὶ παρακαλοῦσα αὐτοὺς εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῆς· οὐκ ἐπαύετο δὲ νυκτὸς καὶ ἡμέρας εἰσερχομένη εἰς τοὺς Ἀγίους ἐν τῇ φυλακῇ, ἕως ὅτου παραγενέσθαι τὸν Τέρτυλλον.

iusque permissis redire

ac pro ea orantibus,

F

eos revisit in carcere

A 23 Μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας, παρεγένετο ὁ παράνομος κούου ἐν τῇ τῶν Λευυτιῶν Μεσοπόλει· ἐπόθει γὰρ ἐκείσε αὐτὸν εἶναι πάντοτε, διὰ τὸ τὸν τόπον εἶναι χριστιανικόν, καὶ ὕδατα ἔχει ἱκανά, διὰ τὴν τοῦ στρατοπέδου αὐτοῦ ἀπόληυσιν. Ἐδέξαντο δὲ αὐτὸν οἱ τῆς Μεσοπόλεως πάντες λαοὶ μετὰ χαρᾶς πολλῆς, ἐπευχρούμενοι αὐτῷ τε καὶ τοῖς θεοῖς αὐτῶν. Ὡς δὲ εἰσῆλθεν ἐν τῷ πρακτωρίῳ ἑαυτοῦ, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, πάντων τῶν μεγιστάνων αὐτῷ περισταμένων ἐν φόβῳ, προσκαλεσάμενος τὸν Ἀλέξανδρον τὸν ἐκείνου σύμβουλον, λέγει αὐτῷ ἐπὶ πάντων· Κατέλαθον ἑσταῦθα οἱ παῖδες ἐκεῖνοι, οἱ βλάσφημοι, οὓς δεσμίους ἀπεστείλαμεν πρὸς σε, ἐυρήσαντες αὐτῶν τῆς κεφαλῆς, καὶ πίσσῃ καταχρίσαντες τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ πλοῖον ἐπέθεντες ἐπὶ τοῖς τραγίλοις αὐτῶν; Λέγει αὐτῷ ὁ Ἀλέξανδρος ἐπὶ πάντων, Ναὶ δέσποτα, κατέλαθον ἑσταῦθα οἱ υἱοὶ· ἀλλ' οὐτε σὶ τρίχις τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἐξυμμένει ὑπάρχουσα, ἀλλ' οὐτε τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἢ βιβεκλάνονται ὑπὸ πίστες, ἀλλ' οὐτε πάλιν κλοιὸν εἰς τὸν τραγίλον αὐτῶν, καθὼς ὁ Κύριός μου διηγείτῃ· ἀλλὰ λάμπουσι τὰ πρόσωπα αὐτῶν ὡς ὁ ἥλιος· ἀλλὰ τοῦνοῦτον καὶ ἐκ τῶν καταχρίτων αὐτοῖς στρατωτῶν, ἐκτιθεὶς παρέδωκεν ἡμῖν λέγοντες· Ποιεῖτε ὁ βούληθε εἰς ἡμᾶς, Χριστιανοὶ ἔσμεν καὶ ἡμεῖς καὶ οὗτοι οἱ ἀγγιχοὶ οἱ τρεῖς παῖδες, καὶ τοῖς θεοῖς ἡμῶν οὐ προσκυνούμεν. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Τέρτυλλος, λέγει· Ὡ τί ποίησι! Ἐξεκρίθη τὸ τῶν Χριστιανῶν γένος, καὶ μύρια αὐτῶν προσεβόησε βραβυιστήρια, οὐκ ἂν αὐτοῖς δυναθῆσιν ἐπικλῦψαι, ἀλλὰ μάλλον καὶ εἰς ὕβρεις τρέπονται κατὰ τῶν οὐρανῶν θεῶν καὶ κατὰ τοῦ Ἀυτοκράτορος. Πάντως καὶ οὗτοι οἱ ἐπικατάρτατοι τῆς γοιτηείας αὐτῶν μετέχου. Ἀλλὰ, μὰ τὴν τῶν θεῶν πρόνοιαν, ποιήσω αὐτοῖς, ἵνα δι' αὐτῶν μάθωσι οἱ ἀνθρωπῖνοι μὴ ἀντιθέγειν δεσπότησι. Μετὰ οὖν ἡμέρας 3, ἐκέλευσεν ὁ ἀσεβέστατος Τέρτυλλος ἀγγῆσαι τοῖς κ' στρατιώταις ἐν τῷ πρακτωρίῳ αὐτοῦ, τοῖς δὲ ἀγγίχους τρεῖς παῖδας ἐκέλευσεν ἀσφαλίσθηναι ἐν τῷ ξύλῳ, καὶ ἐκέλευσε πάντας συναγγῆσαι τοὺς τῆς Μεσοπόλεως Λευυτιῶν, ἵνα ἐπὶ αὐτῶν ἀνακρίνη τοὺς κ' στρατιώτας. Συνήχθησαν δὲ πάντες εἰς τὸ πρακτωρίον Τέρτυλλου, ἐφθοῦντο γὰρ αὐτὸν σφῖδρα, ἵσαν δὲ καὶ τῇ τῶν εἰδώλων ἀπατούμενοι πλάνη. Πάντων οὖν συναθροισθέντων, ἐκάθισεν ὁ Τέρτυλλος ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ, καὶ ἐλθόντες οἱ στρατιῶται ἕστησαν ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Τέρτυλλος· Τίς ὑμᾶς ἐνεκλίπει ἐν τῇ φυλακῇ; Οὐχὶ ἔμοι ὑπρέτει κατὰ τῶν βλασφημούντων εἰς τοῖς θεοῖς, καὶ τιμῆς πολλῆς ἤξιουσες; Τίς ὑμᾶς ἀπέτρεψεν ἀπὸ τῆς τῶν θεῶν εἰμενείας; Ἀπακριθέντες δὲ δι' ἐνὸς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι Μερκουρίου, εἶπον· Ἡμεῖς ἕως τοῦ παρόντος καιροῦ ἐν σκῆτι καὶ ἀγνοίᾳ περιποτούμεν, μὴ εἰδότες τὸν τῶν ὕλων δημιουργὸν ὅτε δὲ ἢ χάρις τοῦ Χριστοῦ διὰ τῶν Ἀγίων τούτων ἐπέφανεν εἰς ἡμᾶς, ἀρνούμεθα τὴν τῶν ματαίων εἰδώλων πλάνην· οὐ γὰρ εἰσι θεοὶ, ἀλλ' εἰδῶλα κωφά, ὁμοιοὶ αὐτῶν γένοιτο καὶ ἀνίσθητοι οἱ προσκυνούντες αὐτούς. Ἔστω σοι δὲ τοῦτο γνωστὸν, Τέρτυλλε παράνομε καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς, ὅτι τοῖς θεοῖς σου οὐ προσκυνοῖμεν· ἐτοιμῶς ἔχομεν πάντα σου τὰ βραβυιστήρια δέχεσθαι, ἔχομεν δὲ στεφάνητην τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἔχοντα ἡμῖν βοηθῆσαι, καὶ σωσαι ἐκ τῶν βυπαρῶν σου χειρῶν.

C 24 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Τέρτυλλος, ἐκέλευσεν αὐτοὺς ἀναρτιθέντας τύπεσθαι μετὰ βροχίων φοινίκων σφοδρῶς, πρὸς τὸ τὰ σπλάγγνα αὐτῶν χαμαὶ ῥίφηναι· καὶ κελεῖει αὐτοὺς εἰς μέρας ἀπέλθειν ὀλίγον· καὶ συμβουλευσάμενος τοὺς συγκαθεζομένους αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς, Οὐκ εἶπον ὑμῖν, ὅτι τὸ τῶν Χριστιανῶν γένος προπετεῖ στύματι ἔσται· καὶ μάλλον ὅσον ἐπάγονται αὐτοῖς τὰ βραβυιστήρια, τοσοῦτον ἀναίδρεια κτάνται· Ἀποτεμῶ αὐτῶν τὰς κεφαλὰς, ἵνα διὰ τᾶχους τοῦ ζῆν ἀπαλλάξωσι, μήποτε καὶ ἄλλους πλανήσωσι. Ἐκέλευσε δὲ πάλιν ἀγγῆσαι αὐτοὺς εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ἡ ἀρχὴ ἔστι τῶν βραβυιστηρίων αὐτῶν, ἐπεὶ προσήσσω καὶ κολάσω ὑμᾶς, ἕως οὗ τὸν λογισμὸν ἡμῶν πείσατε τοῦ θύσαι τοῖς θεοῖς, καὶ τὸ θέσπισμα τοῦ Βασιλείως πληρώσατε. Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον αὐτῷ· Ποιεῖ ὁ βούλη εἰς ἡμᾶς, παράνομε καὶ θεο-

μάχη, ἐάν γάρ τὰ βραβυιστήρια τῆς οἰκουμένης ἡμῖν ἐπαγγάχη καὶ πλέον τὰ σπλάγγνα ἡμῶν ἐκλύσῃ, οὐ μὴ μεταπέσειν ἡμῶν τὸν νοῦν ἀρνύσασθαι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν τὸν ἀληθινόν Θεόν, κούου ἀναιδέστατε. Ταῦτα ἀκούσας ὁ παράνομος Τέρτυλλος, ἐκέλευσεν αὐτοὺς τῇ ζήτει παραδοθῆναι. Ἐσχαγγόντες δὲ αὐτοῖς οἱ ὅμοιοι ἔξω τῆς πόλεως εἰς τόπον λεγόμενον Θεοπίν, κακέει στάντες οἱ ἄγιοι, καὶ προσευξάμενοι, εἶπον· Κύριε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, πρόσδεξι τὰς ψυχὰς ἡμῶν, καὶ συγκυαρίθμισσον ἡμᾶς μετὰ τῶν ἀγίων παίδων σου Ἀλφίου, Φιλολόφου καὶ Κυρίνου, καὶ μὴ χωρίσῃς ἡμᾶς ἐκ τῆς αὐτῶν τελειότητος. Ταῦτα αὐτῶν εἰπόντων, ἀπέτερον αὐτῶν οἱ ὅμοιοι τὰς κεφαλὰς, μηνὶ Δεκεμβρίῳ ἰ', καὶ ἔρριψαν αὐτοὺς ἐν τόπῳ σκοτεινῷ, ἔνθα ἦν λειψομητέον φρέαρ. Ἡ δὲ γυνὴ, ἣ διὰ προσευχῆς τῶν ἀγίων ἰαθεῖσα, αὐτῇ παρεστῆκει τοῖς ἁγίοις ὅταν ἐτελειώθησαν· ὄπισθα δὲ χάριματα πολλὰ τῷ Τέρτυλλῳ διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου παρεκάλεσεν, ὅπως ἀναγγῆ αὐτοῖς ἐκ τοῦ λάκκου, καὶ θάψῃ αὐτούς. Ὁ δὲ Τέρτυλλος λαθῶν τὰ χάριματα παρ' αὐτῆς, ἐπέτρεψεν αὐτῇ λαθεῖν αὐτοὺς καὶ θάψαι· ἐν δὲ τῇ πύλει οἱκῆ ἕασεν αὐτοῖς θαφῆναι. Ἡ δὲ θεοσεβὴς ἐκείνη γυνὴ ἐπέτρεψε τοῖς δούλοις αὐτῆς, καὶ κληρῶν ἀμάχτες ἰ', κακίαισε τοὺς ἁγίους βληθῆναι ἐκέλευσε· καὶ ἀπήγαγον αὐτοῖς ἐν τῷ ἰδίῳ προσασίῳ αὐτῆς Ἀντισίωνων, ἔξωθεν τῆς Λευυτιῶν Μεσοπόλεως· κακέεισε ἡμεῖς τᾶχους αὐτῆς παρὰ τῶνας, κακέεισε τοῖς ἁγίοις ἀπέθετο, ἐνέγκασα πάσαν τὴν ὄνογγυ αὐτῆς τὴν πολυτελῆ, ἐνέδουσε τοὺς ἁγίους (γυμνοῖ) γὰρ αὐτοῖς ἐκέλευσε ῥιφθῆναι ὁ ἀνήμερος Τέρτυλλος) καὶ ἀνηκοδόηκε ναὸν αὐτοῖς μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ παρανόμου Ἄρχοντος, πλεσίον τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ἀπέθετο τὴν ἀγίαν καὶ μακαρίαν Ἰσιδῶρην τὴν μητέρα αὐτῆς, καὶ τὴν ἀδελφὴν τῆς μητρὸς αὐτῆς τὴν ἀγίαν Νεόφυτον τοῦ Ἀλεξάνδρου μητέρα. Λι δὲ διὰ τῶν Χριστῶν τελειωθείσαι, καὶ ὡς καὶ προειρήκαμεν, ὑπὸ πολλῶν καὶ δεινῶν στρεβλώσεων τε καὶ βραβυιστηρίων ὑπὸ τοῦ τρισολητηρίου καὶ πωμαίου Ἀρχαίου, τοῦ πρό Τέρτυλλου ἀρχόντος τῆς ἐκείσε Μεσοπόλεως. Ἐπωνόμασε δὲ τὸν ναὸν τῶν ἀγίων εἶκασι στρατωτῶν.

E 25 Μετὰ οὖν ἡμέρας ἱκανὰς ἐκέλευσεν ὁ παράνομος Τέρτυλλος ἀγγῆσαι τοῖς ἁγίοις τρεῖς παῖδας, Ἄλφιον, Φιλadelphον καὶ Κυρίνον. Καθίσας τε πάλιν ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ, ἐκέλευσε τοῖς ἁγίοις στήναι ἐνώπιον αὐτοῦ. Ἰδὼν δὲ αὐτοῖς, ἔξεστη ἡ διάνοια αὐτοῦ, λέγων ἐν ἑαυτοῦ· Ἐρὰ γε οὗτοι εἰσιν, οὓς ἐγὼ τὰς κεφαλὰς ἐξήρρισα, καὶ κατέγραψα πίσση τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐν τῇ τῶν Τουρομενηκῶν πύλει, καὶ κλοιὸν ἐκέλευσα μέγα ἐπιτεθῆναι ἐπὶ τοὺς τραγίλους αὐτῶν; Καὶ ἐπεγρῶν αὐτοῖς τελείως ἠλλουῖθη τῷ προσώπῳ, καὶ οὐκ ἠδύνατο σπολογῆσασθαι τοῖς συγκαθεζομένοις αὐτῷ ὄραν δὲ μίαν ἢ καὶ δύο ἔμεινεν ὁ Τέρτυλλος ὡς λίθος σφραγῶς. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν, ἐξαναστὰς ἀπὸ τοῦ θρόνου ἑαυτοῦ, προσεκλήσατο ἕνα τῶν στρατωτῶν, ᾧ αὐτοῖς παρέδωκεν ἐκ τῆς Ταυρεμείας, καὶ λέγει αὐτῷ κατιδίαν, Οὗτοι εἰσιν οἱ παῖδες, οὓς παρέδωκα ἡμῖν, οἱ ἀποσταλέντες πρὸς με ἀπὸ τῆς Ρώμαίων πόλεως ὑπὸ τοῦ Κυρίου μου Βαλλερικανού, οὓς ἐξήρρισα καὶ ἐνέγραψα πίσση τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ κλοιὸν ἐκέλευσα ἐπιτεθῆναι ἐπὶ τῶν τραγίλων αὐτῶν, πῶς αἱ τρίχις αὐτῶν οὕτω ταχέως ἀνέτειλαν, καὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐκαθαίρισθησαν; Ὁ δὲ στασιώτης ἀποκριθεὶς, εἶπε τῷ Τέρτυλλῳ· Ἄκουσον, δέσποτα, καὶ διηγείσομαί σοι. Ἐργομένων ἡμῶν κατὰ τὴν ὁδὸν, καὶ φθασάντων ἡμῶν ἐν τῷ ὄρει τῶν Μοσχάλων, ὠλισγοῦντασεν ὁ εἰς ἐξ αὐτῶν, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐλθὼν, καὶ ἕστησαν προσευχόμενοι τῷ Θεῷ αὐτῶν· καὶ ἐξαίφνης γέγονεν εἰς ἡμᾶς βροντὴ, καὶ σκότος ἔπεσεν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ αλλοιωθέντες, ἐπεσαμεν χαμαὶ ἐπὶ ὄρας πολλὰς κείμενοι ὡς νεκροί· μετὰ δὲ πολὺ προσελθόντες οὗτοι αὐτοὶ οἱ παῖδες, ἠγειραν ἡμᾶς· καὶ περιθεψάμενοι αὐτοῖς, ἴδωμεν αὐτοῖς ὅλους καθαρῶς, καὶ τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτῶν ἀνατελεύσας, καὶ τὸν κλοιὸν ἀρθεῖντα ὅπῃ τοῦ τραγίλου αὐτῶν, καὶ μηκέτι θαρῆσαι αὐτὸν ὑφ' ἡμῶν. Ἰδόντες δὲ ἡμεῖς τὸ γενόμενον σημεῖον εἰς ἡμᾶς τε καὶ αὐτούς, οὐκέτι αὐτοὺς ἐτολμάσαμεν δεῖσαι, καὶ οὕτως ἀπελάσαι

et capite plecti 10 Decemb.

quibus a S. Thecla sepultis

templum postea erigitur.

CAP. V

Pulchritudinem Sanctorum stupens Tertullus,

auditis quae acciderant,

ἀλλὰ

EX MS VATICAN. Adventus Tertullus,

milliam 20 conversione audita,

interrogatos et fidem professos

fustibus cedi iubet

A ἀλλὰ μόνοι ἑαυτοῖς ἤρχοντο χαίροντες καὶ δοξάζοντες τὸν Θεὸν αὐτῶν, ἐὰν γὰρ ἤθούλοντο ἐξ ἡμῶν ἀπευδράσαι, κειμένων ἡμῶν ἐπὶ τὴν γῆν ἄλλοιωμένοι, πῶς ἄρα καὶ ποῦ ἠμελλομεν αὐτούς ἐπίσκεψιν; Ἀλλ' αὐτοὶ, ὡς εἶπον, προσελθόντες ἤγειραν ἡμᾶς. Πάλιν δὲ φησάντων ἡμῶν ἐν τῇ ποταμῇ τῷ λεγομένῳ Σιμὴθι εὐρώμεν αὐτὸν πλημμυρίζοντα, ἔχοντα πλῆθι ὑδάτων πολλά, καὶ ἀναγκασθέντες ὑπὸ τῶν σὺν ἡμῖν στρατιωτῶν τὸν ὀριζὸν αὐτῶν, καὶ τύψαυτες αὐτούς, ἐνέβαλον αὐτοὺς εἰς τὸν ποταμὸν, βιαζόμενοι αὐτούς. Αὐτῶν δὲ εἰσελθόντων ἐκ τῆς ποταμῆς, κατέπευσε βραχὺ τὸ ὕδωρ τοῦ ποταμοῦ, καὶ διεπέρασαν οἱ παῖδες, μηδὲ ἔως γονάτων αὐτῶν φθάσαν τὸ ὕδωρ. Ἴδόντες δὲ οἱ σὺν ἡμῖν στρατιῶται, συγκοινοῦθησαν αὐτοῖς, καὶ κατέβηεν ὁ ποταμὸς, καὶ ἔχουσεν αὐτοὺς τὸ ὕδωρ, καὶ ἐγένοντο ἀφανεῖς ἕως τῆς σήμερον. Δεικνύσασθαι δὲ αὐτῷ καὶ τὰ κατὰ τὸν δαιμονιζόμενον Ἰβραΐον, τὸ πῶς ἀπέπεσαν τὰ δεσμὰ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦς ὁ Τέρτυλλος, ἐκάθισεν πάλιν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ καὶ περιβλεψάμενος τοῖς Ἁγίοις, καὶ στοχασόμενος αὐτῶν τὰς ὁφείας (ἦσαν γὰρ ὠραῖοι σφόδρα, καὶ ἔλαμπον ὡς τὸ φῶς) ἐκέλευσε τοῖς ὑπρέτοις αὐτοῦ ἀπαγγεῖν αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ τοῦτο δὲ ἐποίησαν σισχυθεὶς διὰ τοῖς συγκαθηζόμενοις αὐτῷ. Ἐἴτα συσκειψάμενος ὁ παράνομος

eos remittit in carcerem.

B πᾶν εἶδος βασανιστηρίων ἐπαράγει ἐπ' αὐτούς, μετὰ θυμοῦ πολλοῦ ἀνέβηεν εἰς τὸ πραιτώριον αὐτοῦ. Οὐκ ἐπόρευτο δὲ ἢ γυνὴ ἐρχομένη ἐν τῇ φυλακῇ καὶ κροταφιλούσα τὰ δεσμὰ τῶν ποδῶν αὐτῶν, καὶ παρακαλοῦσα εὐχεσθαι ὑπὲρ αὐτῆς.

Iterum adducti et interrogati

26 Μετὰ οὖν ἡμέρας ἑτέρας ἐκέλευσε πάλιν τοῖς Ἁγίοις ἐν τῇ Πραιτωρίῳ αὐτοῦ συμφομένους ἐκ τῶν τοιούτων ἀρῆσθαι πρὸς αὐτὸν καθίσας τε ἐπὶ τοῦ βήματος πάλιν ἅμα τῶν σὺν αὐτῷ παρανόμων ἀρχόντων τῆς Μεσοπόλεως ἐκεῖνης, ἀρχόντων τῶν Ἁγίων, ἔστησαν ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Τέρτυλλος γαλῆνῳ προσώπῳ, Πόθεν ἐστέ ὑμεῖς παιδίστρα, καὶ τί τὰ ὀνόματα ὑμῶν, καὶ ἐκ ποῖος πόλεως ἦδέ ἦκατε; καὶ τίς ἢ αἰτία δι' ἣν πρὸς ἡμᾶς ἀπεστάλητε; Τοῦτο δὲ εἶπε, θέλων δοξασθῆναι ὑπὸ τῶν συγκαθηζομένων αὐτῷ παρανόμων ἀνδρῶν. Οἱ δὲ Ἁγιοὶ ἀνοίσχοντες τὸ στόμα αὐτῶν, εἶπον· Τὸ μὲν πρῶτον, τὸ ὄνομα ἡμῶν, Χριστιανοί ἐσμεν, ὀρμούμεθα δὲ ἐκ τῆς τῶν Βασκόνων χώρας, πλεονεξομένης Πραιτωρίων ἐνυδρίζομεν δὲ καὶ διαπύομεν τὰ παρὰ τοῦ παρανόμου ὑμῶν καὶ αθεοῦ Λικινίου καὶ ὑμῶν προσκυνούμενα εἰδώλα ἄψυχα, λίθους καὶ ξύλους, οὓς ὡς θεοὺς λέγετε εἶναι· σπέσσειτε δὲ ἡμᾶς ὁ σὺν σοὶ κακόφρων Βαλλεριανὸς πρὸς τὴν σὴν ἀθέϊαν, ἵνα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ διαβολοῦ ἀποπληρώσῃς τὸ θέλημα. Ταῦτα αὐτοῦ ὁ Τέρτυλλος, λέγει αὐτοῖς, Τίνι θάρρουςτες ὑμεῖς κατὰ τοὺς ἀθανάτους θεοὺς καὶ τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ τὸν Κύριόν μου Βαλλεριανὸν καὶ ἡμᾶς; Ἀποκριθέντες δὲ οἱ Ἁγιοὶ εἶπον· Θαρρώμεντες τῇ ἀθανάτῳ ἡμῶν Θεῷ καὶ τῷ μονογενεῖ αὐτοῦ Υἱῷ, καὶ τῇ πνευματικῇ καὶ ζωοποιῇ Πνεύματι, ἤρουν τῇ ἀγάπῃ καὶ ἀγαπίῳ Τοιαῦτα πρὸς ὑμᾶς ἀποφθεγγόμεθα. Θυμώθει δὲ ὁ ασεβὴς Τέρτυλλος, ἐκέλευσε ἀχθῆναι δύοδεκα ῥοπάλους τελείους ἀπὸ φονικῶν, καὶ στήσαι ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῶν τέσσαρες θημίνας, καὶ τύπεισθαι αὐτοὺς τοῖς ῥοπάλοις ἐντόνως. Ἐπὶ πολὺ δὲ τυπτόμενοι οἱ Ἁγιοί, ἐκοπίασαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ αἱ χεῖρες αὐτῶν ἀπεξηράνθησαν. Τοῦτου δὲ γενομένου, τὰ μὲν σώματα αὐτῶν τῷ αἵματι περιεράνθησαν, αἱ δὲ χεῖρες τῶν θημίων ἀπελιθώθησαν. Τότε εἶπον οἱ ἅγιοι παῖδες· Εὐχαριστοῦμέν σοι Χριστέ· ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτι τοῦ ὑπρέτου τοῦ διαβολοῦ ἀπέστρεψες τὴν ῥομφαίαν εἰς τέλος, καὶ τὸ κατ' ἡμῶν φρύγμα τοῦ τυράννου καθέϊλες. Ὁ γὰρ καὶ θυμοῦ πλησθεὶς ὁ Τέρτυλλος, ἐκέλευσε αὐτούς λυθῆναι καὶ ἀπενεχθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ τεθῆναι τοῖς ποδῶν αὐτῶν ἐν τῷ ξύλῳ δευνῶς, καὶ τεθῆναι ἐπὶ τοῦ τραχήλου αὐτῶν ξύλον μέγα· ἐπιτεθέντος δὲ τοῦ ξύλου ὑπὸ ἐξ βόλιμα σταχθέντος, φωνῇ μεγάλῃ εἶπον οἱ Ἁγιοί· Εὐχαριστοῦμέν σοι, ὁ Θεὸς ὁ ὕψιστος, ὅτι κατέβρωσας ἡμᾶς ξύλον τοιοῦτον ἐπιτεθῆναι εἰς τοὺς τραχήλους ἡμῶν, τῷ ὀφείλουτι στινάζειν ἐν ἡμῖν τὸ ἀμετάτετον τῆς σῆς ὁμολογίας. Τῇ δὲ ἐπαύριον ἐκέλευσε αὐτοὺς πάλιν ὁ Τέρτυλλος ἀρῆσθαι πρὸς αὐτὸν, καὶ

generose respondent qui et enjates sint,

fustibus verberantur,

eiippo includuntur.

λέγουσιν αὐτῷ οἱ συγκαθημένοι αὐτῷ; Ἀφες αὐτούς· ἀπέστρεψας, θεραπευθῆναι τῶν πληγῶν ὀλίγον· ἐπεὶ ἐάν σὺ τοὺς ἀγάγῃς, καὶ ἐπιβάλῃς ἑτέρας πληγὰς, ἐλεείπουσι, καὶ ταχέως ἀπολλάσσονται τῆς παρούσης ζωῆς· καὶ πῶς ὑποσῶσι πᾶν εἶδος βασάνου, καθὼς ἢ τοῦ Αὐτοκράτορος ἐδόξα περὶ αὐτῶν κέλευσις; Ἐκέλευσε τε αὐτοὺς πάλιν διαμεῖναι ἐν τῇ φυλακῇ ἢ δὲ Θεὸς ἀπέει ἐν τῇ φυλακῇ νυκτὸς, οὐδὲσά τε γράμματα τοῖς στρατιώταις, καὶ εἰσελθούσα κατεφίλει τὰ δεσμὰ αὐτῶν κλαύουσα, καὶ προσελθούσα κατέδωκε τὰ δεσμὰ αὐτῶν τραπεύματα αὐτῶν, αλείφοντα αὐτοῖς σμύρναν, καὶ πᾶν εἶδος θεραπευτικῶν, διδούσα γράμματα τοῖς στρατιώταις· λοιπὸν δὲ καὶ ἔτεροι τίμαι γυναικίαι εἰσέρχοντο ἐν τῇ φυλακῇ ἅμα τῇ Θεῶν, καὶ περιεθαλοῦν τοῖς Ἁγίοις· οὐκ ἠνέσχοντο δὲ οἱ Ἁγιοί, ἵνα τί καὶ τί περιποιήσονται αὐτοῖς αἱ γυναικίαι, αἱ εἰσερχόμεναι πρὸς αὐτοὺς.

D EUS NATIVAN. focentur a S. Thecla

27 Ἴδων οὖν ὁ διάβολος τὸ ἐπίμονον τῆς καρτερίας αὐτῶν, μετασχηματίζεται εἰς ἀνθρωπῶν τινα ἑαυτὸν εἶναι γεραιῶν. Καὶ ἦρξεν ὡς πονῶν περὶ αὐτῶν, τῆ νυκτὶ εἰσῆλθε πρὸς τοὺς Ἁγίους, καὶ λέγει αὐτοῖς· Τί ὑμῶς κολλάζει Τέρτυλλος τοσούτῳ χρόνῳ; δεῦτε συμβουλεύσω ὑμῖν συμβουλίαν ἀγαθὴν· λοιπὸν δὲ ἐμπαίζομεν αὐτῷ, καὶ συνώμεν αὐτῷ, καὶ προσκυνώσωμεν τοὺς θεοὺς θωπεῖα, καὶ ἀπαλλάγεται τῶν πολλῶν ὑμῶν βασάνων, φειδόμενος τοῦ κάλλους καὶ τῆς νεότητος ὑμῶν, καὶ παρέχει ὑμῖν συγγνώμην. Ἀποκριθέντες δὲ οἱ Ἁγιοί, εἶπον αὐτῷ· Οὐκ ἀγαθὴ ἢ βουλὴ σου αὕτη πρὸς ἡμᾶς, ὅ ἀνθρωπῶν αὕτη ἢ βουλὴ, ἵνα φθέγγῃς πρὸς ἡμᾶς, διαβολικῆ ἔστιν ἡμῖν γὰρ καὶ τὸ ζῆν σὺν Χριστῷ, καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδος, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον· καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἀπίσται αὐτῷ ἡμῶν, ἀνθρωπῶν πονηρὰ γὰρ συμβουλεύεις, καὶ οὐκ ἀγαθὰ ἡμεῖς γὰρ ἔχουμεν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ἀσώτως ἡμᾶς παριστάμενον, καὶ ἐνισχύοντα διὰ τῆς τοῦ πνευματικοῦ Πνεύματος χάριτος, καὶ ἐπισκεπτόμενον ἡμᾶς, καὶ ρυθόμενον ἐκ τῶν ἐπαγομένων ἡμῖν πολλῶν ὑπὸ τοῦ ασεβοῦς καὶ παρανόμου Τέρτυλλου, μάλλου δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ κακοτέχνου διαβολοῦ, βασανιστηρίων. Ἀπελθε ἀφ' ἡμῶν, ἀναίσχυντε διάβολε, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἕτοιμασμένον σοὶ καὶ τοῖς ποιούσιν σου τὸ θέλημα· θαίμων γὰρ εἶ, ὁ τοιοῦτος πονηρὰ ἡμῶν συμβουλεύομενος. Ταῦτα αὐτοῦ ὁ διάβολος, ἔφυγεν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἔτι αὐτοῖς φανερώς ἦδύτο ἐκινῆσαι.

Simulare suadentem diabolium

E

repellunt et confundunt

28 Μετὰ οὖν ἡμέρας ὀλίγας, ὑποβάλλει ὁ διάβολος τῷ Τέρτυλλῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ, ποιῆσαι ὀγκύνους δύοδεκα πρὸς τὸ ἐν αὐτοῖς ἀπολέσαι τοὺς Ἁγίους γενομένων δὲ αὐτῶν, ἐκέλευσε ἀχθῆναι τοῖς Ἁγίοις ἐν τῇ Πραιτωρίῳ καὶ καθίσας ἐφ' ὑψηλοῦ βήματος, ἀγαγόντες αὐτοὺς ἐνώπιον αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς· Τί ἐσκέψασθε περὶ τῆς σωτηρίας ὑμῶν; Ἐγὼ παρακαλῶ φείσασθαι τῆς νεότητος ὑμῶν, καὶ μὴ εἰς τέλος τοσούτο κάλλος ἀπολέσθαι. Ἀποκριθέντες δὲ οἱ Ἁγιοὶ εἶπον αὐτῷ· Πρεῖς ἐσκέψασθα, ἵνα ἐάν ἐσθι θέλημα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, αὐτῷ παρακώμεν ἄσπιλον καὶ καθαρὰν θυσίαν τὰς ψυχὰς ἡμῶν· σὲ δὲ Τέρτυλλε· πρᾶνομε καὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸς, κηλάσει ὁ Χριστὸς ἡμῶν εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Ταῦτα αὐτοῦ καὶ θυμοῦ πλησθεὶς ἀμέτρον, ἐκέλευσε ἀχθῆναι τοῖς Ἁγίοις, καὶ τεθῆναι ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ λέγει τοῖς Ἁγίοις· Ἐμελέψατε εἰς ταῦτα τὰ ἕτοιμασμένα δι' ὑμᾶς, καὶ οὕτως οὐκ ἀμελήσατε τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ἀλλ' αἰτήσασθε συγγνώμην τοῖς ἀθανάτοις Θεοῖς· καὶ αὐτοί, ὅτι ἀνεξήκακοι, συγγνώμῃσουσιν ὑμῖν τὰς παρ' ὑμῶν ἐπενεχθεῖσας αὐτοῖς ὕβρεις. Ἀποκριθέντες δὲ οἱ Ἁγιοί, εἶπον αὐτῷ· Μωρὲ καὶ ἀναίσχυντε Τέρτυλλε, εἰπαμέν σοι ποσάκις ὁμοίως γενήσεσθε τῶν θεῶν σου καὶ σὺ καὶ πάντες οἱ σὺν σοὶ προσκυνούντες αὐτοῖς. Τότε ἐκέλευσε ὁ παράνομος Τέρτυλλος ἐνεχθῆναι τοὺς ὀγκύνους, καὶ προστάττει δύο θημίνας στήναι ἔμπροσθεν, καὶ δύο ἀπὸ ὀπισθεν, καὶ ἔως ἐσχάτου τῶν ἁγίων παιδῶν, ἐκτείνειν τοὺς σιδηρούς ἐκείνους ὀγκύνους, καὶ ἐπιπέσειν τῶν ἁγίων τὰς σάρκας, ὥστε καὶ εἰς τὰ σπλάγγνα αὐτῶν ἀπτεσθαι. Καὶ τοῦ αἵματος ὑπερεκχυνομένου σφόδρως, ἀτενίσαντες εἰς τὸν οὐρανὸν οἱ Ἁγιοὶ εἶπον, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεός, εὐχαριστοῦμέν

F Iterum reducti ad tribunal

ferreis ancinus lamantur.

EX MS. VATICAN

et Tertullo insultant.

reducti in carcerem,

sanantur a S. Andrea

quod Tertyllus potentior adscribit.

A ευχαριστοῦμέν σοι, ὅτι κατεξύωσας ἡμᾶς εἰς τούτου τοῦ κληῖρον καταλοβεῖν αὐτοῦ οὖν, ὁ θανάτου γενοῦσθαι ἀθάνατος ὑπάρχων, ἵνα φύσῃ ἐκ τοῦ θανάτου τῶν κέσμα, δὸς ἡμῖν τοῖς δούλοις σου ἀλλοτῆ ἠμορογίαυ τῆς εἰς σε πίστεως ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ, καὶ φύλαξον τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀπὸ τῆς τοῦ διαβόλου κακοτέγγου μηχανῆς. Κοί ταῦτα, εἰπόντες, ἐδόθη τοῖς ἁγίοις ὑπομονὴ πολλή, ὥστε κἀξοῦν αὐτοὺς καὶ λέγειν· Παράνομε καὶ ἀσεβέστατε Τέρτυλλε, πρόσθετος ἄλλους βασανιστάς ἐπὶ τῇ παρανομίᾳ καὶ ἀσπλαγγῆ σου πονηρᾷ ἐπινοίᾳ. Οὐκ αἰσχύνῃ, ἀναπέθετατε κύριον, ὅτι τὴν αὐτὴν εὐχὴν περιβεβημένους καὶ σὺ παράνομος καὶ ἀνελεύμων... ἡμᾶς ἐν τοιαύταις καὶ θειναῖς τιμωρίαις βασανίζεις; καὶ τούτο ὀνομαζόμενον, διὰ τὸ ὄνομα τοῦ δόντος σοι τὴν πνοὴν καὶ ζωὴν. Ἰδόντες δὲ οἱ συνακήμενοι τῷ Τέρτυλλῳ, εἶπον αὐτῷ· Εἰ βούλει αἰτούμε, καλῶς καὶ πρόσθετον σοι, ἀπέλαξον αὐτοὺς διὰ ταχίστων καὶ πλείονων πληγῶν τοῦ ζῆν· εἰ δὲ βούλει παντοδαῖς τιμωρίαις καθυπνώδου αὐτοὺς, ἄφες αὐτοὺς πάλιν ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ σιέσαι περὶ αὐτῶν, καὶ εἰς ὅσοις ἐτέρας βρυγητῶν βασάνους αὐτοὺς ἐπιφέρῃς.

29 Ὡς ἐκέλευσε αὐτοὺς ὁ Τέρτυλλος ἀπεῖν ἐν τῇ φυλακῇ, ὅπως πάλιν περὶ αὐτῶν σιέσαι. Ἀπενεργήεντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ φυλακῇ, παρεγένετο πρὸς αὐτοὺς ἡ Θεοῦ, κλειύσασα καὶ ὑδουμένη καὶ κατακλειύσασα ἑνὸς ἐκάστου αὐτῶν τὰ δεσμά. Ἐστεινον δὲ οἱ ἁγιοὶ προσευχόμενοι τῷ Θεῷ, ὅπως ἰαθῶσιν ἀπὸ τῶν πληγῶν πρὸς χεῖρονα τοῦ Τέρτυλλου κατάλυσιν. Ἐν αὐτῇ δὲ τῇ νυκτὶ, κειμένων αὐτῶν εἰς τὸ ἔδαφος (γὰρ πάντες ἐκλυμένοι ἀπὸ τῶν πληγῶν) ἰδοὺ τις ἀνὴρ γρααλίως ἐλθὼν ἐν τῇ φυλακῇ, λέγει αὐτοῖς· Χαίρετε, τέκνα ἀγαπᾶτᾶ, ὑπὲρ Χριστοῦ, τοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν, καλῶς ἀγωνισάμενοι· ἠρρόετε, ἀνάσκιπτε· ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀπίστῳ κέ με τοῦ ἰᾶσαι, ἄς ὑπὲρ αὐτοῦ ὑπεμείνῃτε πληγὰς. Καὶ εἶπον αὐτῷ οἱ ἁγιοὶ παῖδες, τίς εἶ σὺ, δέσποτα. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπον αὐτοῖς· Μὴ θρονηθεῖτε, μηδὲ σκονδαλισθηθεῖτε ἐν ἐμοί, καθὼς ἡμᾶς ἐδουλήθη πρὸς ὀλίγον ὁ διάβολος πειράσαι· ἐγὼ εἰμὶ Ἀνδρέας ὁ Ἀπόστολος, καὶ παρεγενόμην πρὸς ἡμᾶς, τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποστείλαντός με. Χαίρετε οὖν, ἀγαλλιάσθε, ὅτι πολλὰ σημεῖα δοθήσονται ἐν ταῦτα διὰ ἡμῶν, καὶ σώσει ὁ Θεὸς τὴν πόλιν ταύτην. Πολλοὶ γὰρ διὰ τὴν ὑπομονὴν ἡμῶν, ὄρωντες τὸ ἀμετάθετον ἡμῶν τῆς καρτερίαις, ἐπιστρέψουσιν ἐπὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰπόντες, προσεποιήσατο ψαλαφᾶν τὰς πληγὰς αὐτῶν, ἄς διὰ τῶν σιδηρῶν ὀγκίνων ὑπέμεινον, καὶ μόνον ἐγένετο ἐν τῇ ψαλαφᾷ αὐτοῖς τὸν Ἀπόστολον, καὶ ἀφανεὶς ἐγένοντο αἱ πληγαί ἀπὸ αὐτῶν. Ὑποστρέψας δὲ αὐτοῖς ὁ ἅγιος τοῦ Χριστοῦ Ἀπόστολος, καὶ ἀποσπόμενος αὐτοὺς, ἀπέστη ἀπὸ αὐτῶν καὶ ἀφανὲς ἐγένετο. Προίαις δὲ γεννημένοις, προσκαλεσάμενος ὁ παρμίστρος Τέρτυλλος στρατιώτην τινα ἐκ τῶν αὐτοὺς φυλακτόντων, λέγει αὐτῷ· Ἀπελθὼν ταχέως ἐν τῇ φυλακῇ, ἴδε τοὺς βλασφῆμους παῖδας ἐκείνους ἧ ἔτι ζῶσι. Δρομαίως δὲ ἀπελθὼν ὁ στρατιώτης ἐν τῇ φυλακῇ καὶ εἰσελθὼν, καὶ περιβεβημένος τοὺς ἁγίους, ἴδεν αὐτοὺς ὑγείας ὡς μηδὲν παθόντας, μηδὲ εἶναι ἐν τῇ σερκῇ αὐτῶν πληγῶν τὸ σύνολον. Ἐλθὼν δὲ ὁ στρατιώτης, διεσάρψατο τῷ Τέρτυλλῳ λέγων· Πίστευέ μοι, δέσποτα, οὕτως εἰσὶ τὰ σώματα τῶν παιδαρίων, ὡς μηδέποτε τι πονηρὸν παθόντα. Ἀκούσας δὲ ὁ Τέρτυλλος, ἀπέστειλε στρατιώτη πρὸς τοὺς ἁγίους καὶ ἐκέλευσε αὐτοὺς πρὸς αὐτῶν ἀχθῆναι. Ἐνεργήεντων δὲ αὐτῶν, αὐτὸς καθίσας ἐπὶ βήματος ὑψηλοῦ ἁματῶν σὺν αὐτῷ παρανόμῳ ἀρχόντῳ, λέγει πρὸς τοὺς ἁγίους, εἶπατε ἡμῖν, τίς ὁ θεραπεύσας ὑμᾶς; Ἢ πάντως ἢ τῶν Θεῶν δύναμις ὑμῖν σπλαγγισθείσα, διὰ τὸ κάλλος τῆς νεότητος ὑμῶν, ἐχρησίαστο ὑμῖν τὴν ῥώσιν τοῦ σώματος, καὶ κατέδρασαν τὰ ἀποστάζοντα αἵματα τῶν μελῶν ὑμῶν, ὅπως καὶ ἡμεῖς διὰ ταύτην αὐτῶν τῆς συγκύωμης ἔδρασαν αὐτοῖς, καθὼς καὶ πάντες ποιοῦσιν αὐτοῖς. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ ἁγιοὶ Μάρτυρες· Ἐάν ἀκούσατε πάλιν, οὐ μὲ πιστεύσατε. Γένοντο ὡς οἱ θεοὶ σου καὶ σὺ καὶ πάντες οἱ προσκυνῶντες αὐτοῖς· αὐτοὶ γὰρ, ἄβλῃ, ἐαυτοῖς βοήθησαι ἢ δύνανται, καὶ πῶς ἡμῖν ὡς λέγετε ποιήσασιν; ἄφωνα γὰρ εἰσιν εἰδωλα, κωφὰ καὶ

ἀλαίσθητα. Πλὴν ἐστὶ γνώσκων, παρμίστρο καὶ παράνομε καὶ ἀσεβες Τέρτυλλε, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ τοῦ Θεοῦ μονογενὲς υἱός, αὐτὸς ἐστὶν ὁ θεραπεύσας ἡμᾶς, καὶ διαφυλάττων ἡμᾶς ἀπὸ πάσης σου ἐπινοίας βασάνων· καὶ πάντες γὰρ τοῖς εἰς αὐτὸν πεποιθήτας ῥύσεται ἐκ τῶν τοῦ πατρὸς σου τοῦ διαβόλου παγίδων, καὶ σε κολάσει σὺν αὐτῷ εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

30 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Τέρτυλλος, ἐκέλευσε γενέσθαι ὑποδῆματα σιδηρὰ, ἔχοντα ἤλους ὀρθοῦς ὀξεῖς, καὶ πυρωθέντα ὑποτεθῆναι αὐτοῖς διὰ λακίδος σιδηρᾶς, καὶ οὕτως ἐλαύνεσθαι τοῖς ἁγίοις ὑπὸ τῶν ἰακίων. Οἱ δὲ ἅγιοι Μάρτυρες μὴ δυνάμενοι βαδίζειν ἔλκυσόμενοι, ἐπεὶ οἱ ἤλοι ἐπάτρῳσαν αὐτῶν τοῖς πόδας, καὶ ὑπὲρέκχοντο τὸ αἷμα σφοδρῶς, ὁ ἅγιος Φιλαδέλφης ὀλίγον ὑστερίσας τοῦ περιπατεῖν, ἔτυπτο αὐτοῦ οἱ ἰακίμοι τὴν κεφαλὴν ἀνελεύω· πάντες γὰρ ἦν ὠραῖος καὶ τρυφερός. Στραφεὶς δὲ ὁ ἅγιος ἄλλοις, εἶπεν αὐτῷ· Τρέφε, ἀδελφε, καὶ συναγωνίστηθι ἐπὶ τῶν καταλαφθέντα ἡμᾶς κληῖρον. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἅγιος Κυρίνος ταῦτα αὐτῷ παρανοῶν ἔλεγεν· Ὑπομείνωμεν, ἀδελφε, ταῦτα γὰρ τὰ βασανιστήρια πρόσκαιρα εἰσιν· τὰ δὲ μέλλοντα κολαστήρια τοῖς ἀρνούμενοις τοῦ Χριστοῦ, ἀτελευτήτα εἰσιν· ἐστὶ γὰρ πῦρ ἀδοξαστον, σκόλιξ ἀκόμματος, σκότος ἐξώτερον, βρυγητῶς ὄδουτων, καὶ τάρταρος πικρότατος, ἃ ἵτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἐνώπιον αὐτοῦ· οἱ δὲ ταῦτα ὑπομείνοντες ἐν τῇδε τῷ βίῳ, πρόσθετοι γενήσονται ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οἱ ταῦτα δὲ αἰτῶν ὑπομείνοντες, καὶ ἀπολάθου ἐκείνα τὰ ἀγαθὰ, ἃ ὀφθαλμοῖς οὐκ ἴδεν, καὶ οὐδὲ οὐκ ἠκούσα, καὶ ἐπὶ καρδίᾳ ἀνθρώπου οὐκ ἀνέθη, ἃ αὐτὸς δωρεῖται τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Ταῦτα δὲ τοῦ ἁγίου Κυρίνου εἰπόντος τῷ ἁγίῳ Φιλαδέλφῳ (ἀληθῶς γὰρ φιλαδέλφῳ πρὸς ἀλλήλους ὑπάρχον) ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ ἅγιος ἄλλοις ἰ καὶ πρὸς τοῦ νεωστᾶτου αὐτοῦ ἀδελφοῦ, πάντες ἰσαν ἐχάρη, καὶ ὁμοίως ὁ ἅγιος Φιλαδέλφης, προσέθηκε τὸ περιπατεῖν, μάλλον δὲ καὶ ὀλίγον αὐτοῖς προβαίνειν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐλσυνόμενον αὐτῶν, ἴχοντο οἱ ἤλοι ἐπάνω τῶν ποδῶν αὐτῶν. Εἶτα ἀραυτες τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανόν, εἶπον, Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ μόνος ἅγιος, ὁ σωτὴρ τῶν θλιβομένων, ἰ τῶν δικωκόμενων καταφυγή, καὶ ὑπομονὴ τῶν διὰ τὸ ὄνομα σου πασχόντων, μὴ ἐγκαταλείπῃς ἡμᾶς, ἀλλὰ παρασχοῦ ἡμῖν τὴν ὑπομονὴν μέχρι τέλους, ἵνα μὴ εἶπῃ ὁ ἐχθρός μου, Ἰσχυσα πρὸς αὐτοὺς. Μετὰ δὲ τὸ πληρώσαι αὐτοὺς τὴν εὐχὴν, ἐγένετο εἰς αὐτοὺς θεία τις ἔλλαμψις τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος, καὶ ἐνεδυνάμωνεν αὐτῶν τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν, καὶ ἦρθεν ἐξ αὐτῶν ἡ ὀδυνῆ τῆς βασάνου ἐκεῖνη θλίψις, καὶ ἀπίσαν χαίροντες καὶ δοξάζοντας τὸν Θεόν, ὥστε μῆτε τοὺς ἰακίμους καταλαβεῖν αὐτοὺς δύνασθαι. Ἀπελθόντων δὲ αὐτῶν ἐως τοῦ τύπου, οὖν ἦν ὁρίσας αὐτοῖς ὁ Τέρτυλλος, καὶ πάλιν ὑπέστρεψαν αὐτοῖς εἰς τὸ πραιτώριον.

31 Ἦν δὲ ὁ Τέρτυλλος ἐν βαλανείῳ λουόμενος· ἐξεληθὼν δὲ ἐκ τοῦ βαλανείου, καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸ πραιτώριον αὐτοῦ, θεωρεῖ τοὺς ἁγίους Μάρτυρας ἀχθέντας ὑπὸ τῶν ἰακίων, καὶ ἰδοὺ τὰ πρόσωπα αὐτῶν περιχαρῆ καὶ ὡς ὁ ἥλιος λάμποντα. Περιβεβημένος δὲ αὐτοῖς, ἠλλοιώθη τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ συνέστησε τῇ καρδίᾳ, καὶ ἔκραξε λέγων· Ὅμοιοί τί ποιήσω; ἐξεκάνισα μετὰ τῶν κακίστων καὶ βλασφημῶν τούτων. Ἀνδρες τῆς πόλεως ταύτης, ἔλθιτε, ἴδετε ἡμῶν καινόν, πῶς οἱ ἅγιοι οὕτοι τῶν ἡλῶν ἐπάνω τῶν ποδῶν αὐτῶν διαπερασάτων οὐκ ἐφείσαντο ἐαυτῶν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ τῆς πόλεως ἄρχοντες· Τάχα, δέσποτα, μάγοι εἰσὶ, καὶ ὧν λέγουσι σέβεσθαι Χριστόν, αὐτὸς αὐτοῖς χορηγεῖ ἐν τῆς μαγικῆς αὐτοῦ ἐπινοίας, πρὸς τὸ μὴ δείξιν αὐτοῖς τὰς βασάνους. Ταῦτα δὲ εἰπόντων αὐτῶν, ὀργῆς καὶ θυμοῦ πλησθεὶς ὁ Τέρτυλλος, ἐκέλευσε αὐτοὺς ἀπενεργθῆναι ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ καὶ ἐκέλευσε αὐτοὺς εἰς ἡμέρας αἰτίους διαμείναι, καὶ μῆτε ὑδωρ πείν, λέγων αὐτοῖς· Λιμοκτουήσω ὑμᾶς, ἄβλῃ, εἰς οὗ ἢ ζωὴ ὑμῶν πικρῶ θανάτῳ προδοθῆ ἐκ τῶν σωμάτων ὑμῶν. Βληθέντων δὲ αὐτῶν ἐν τῇ φυλακῇ, ἀπέστειλεν Ἀλέξανδρον τὸν συνήμιλον αὐτοῦ σφραγίσαι τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, κελεύσας μὴ συγχωρησαί τινα εἰσελθῆν

D

Cum calcis clavatis ambulare coacti

mutuo se animant ad cursum,

E

i

et post fusos preces divinitus roborantur.

f

Adhuc obstupescens Tertyllus,

julet eos fame necandos in cludi carceri:

βειν

A θεῖν εἰς αὐτοὺς, μήτε ἄρτον μήτε ὕδωρ ἐπιδοῦναι αὐτοῖς, ὁρίσας τὸν Ἀλέξανδρον τὸν αὐτοῦ σύμβουλον παρεμύειν τῇ θύρᾳ τῆς φυλακῆς, ἔνταλμα δεδωκῶς τοιοῦτον ὁ ἀσπετῆς Τέρτυλλος, ὅτι ὅστις ἐὰν φάσῃ ἀνὴρ ἢ τε γυνὴ ἄρτον ἢ ὕδωρ αὐτοῖς ἐπιδοῖς, τῷ ξίξει αὐτὸν παραδοῦναι. Οἱ δὲ ἅγιοι καὶ πανεύφημοι Μάρτυρες αὐτὰ ἀκούσαντες, σφόδρα κικτεγέλωτῶν τοῦ Τερτύλλου, λέγοντες· Ὁ πανάγλιος ἀγνοῶν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ταῦτα λέγει· αὐτοὶ δὲ ἔστραψαν ἐν μέσῳ τῆς φυλακῆς ἐδραῖοι καὶ ἀμετακίνητοι τῷ φρονήματι, αἰνυόμενοι καὶ δοξάζοντες τὸν Θεόν, καὶ προσευχόμενοι, καὶ λέγοντες οὕτως· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν, σὺ εἶ ὁ ἀληθινὸς ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβὼς, καὶ μεταλαμβάνομενος ὑπὸ τῶν πιστῶν, αὐτὸς καὶ τοὺς δούλους σου ἐνίσχυσον· οἶδας γὰρ τὴν τῆς σαρκὸς ἀσθενείαν, ὡς πλάστης καὶ ἐνδυσάμενος αὐτήν· αὐτὸς γὰρ εἰρηκας ἐν εὐαγγελίοις, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτω μόνῳ ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐν παντὶ βήματι Θεοῦ· καὶ πάλιν αὐτὸς εἰρηκας, Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἶμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γῶν ἐν αὐτῷ. Καὶ ἡμεῖς οὖν, οἱ ἀμικροπλοὶ καὶ ταπεινοί, οἱ τοῦ ἀγράφου σου σώματος καὶ τοῦ τιμίου σου αἵματος μετέχοντες, οὐ μὴ πεινάσοιμεν, οὐδ' οὐ μὴ διψήσοιμεν εἰς τὸν αἰῶνα.

ubi orationi instantes

B 32 Ποισάντων οὖν αὐτῶν ἐν τῇ φυλακῇ ἡμέρας τρεῖς ἄστοι, ἐγένετο δ' ἐν τῇ νυκτὶ ἔστι ἐν μέσῳ τῆς φυλακῆς τῶν θυρῶν κεκλεισμένων τις ἀνὴρ γαλαθαῖος, ἔχων ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τρεῖς ἄρτους, καὶ ὕδωρ εἰς ἄγχνος, φῶς δὲ περιέλαμψεν ἐν τῇ φυλακῇ μέγα. Οἱ δὲ ἅγιοι τρεῖς παῖδες, ἰδόντες αὐτὸν, ἔπεσον παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, λέγοντες· Εὐξαι ὑπὲρ ἡμῶν, ἅγιε Ἀπόστολε καὶ μαθητὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως μείνομεν ἀμετακίνητοι εἰς τὴν ἀγάπην αὐτοῦ. Ὁ δὲ κρατῖσας ἤγειρεν αὐτούς, λέγων· Θερσεῖτε, τέκνα, χαίρετε, καὶ ἀγαλλιᾶσθε ἐνώπιον· Θεοῦ τοῦ αὐτὸς γὰρ ἀπέσταλκέ με ἰσάσασθαι ὑμᾶς. Ἔτι γὰρ μικρὸν ὑμᾶς κυλάσει ὁ παράνομος Τέρτυλλος, καὶ ἐκ τοῦ σώματος ἐκδημήσετε, καὶ ἀμερίμως ἕσασθε τοῦ λοιποῦ μετὰ τοῦ ὑμᾶς ἐκλεξαμένου Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ταῦτα αὐτοῖς εἰπὼν, ἀσπασάμενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτῶν. Αὐτοὶ δὲ λαβόντες ἐκ τῶν ἄρτων, ἔφαγον, καὶ ἔπιον ὕδωρ καὶ ἐνίσχυσαντες, ἔστησαν ἀδιαλείπτως ψάλλοντες καὶ προσευχόμενοι τῷ Θεῷ. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἰδὼν τὸ φῶς τὸ ἐν τῇ φυλακῇ ἤκουσε γὰρ καὶ τοῦ Ἀποστόλου διαλεγόμενου τοῖς Ἀγίοις, καὶ ἐπέπεσε ἐπ' αὐτὸν φόβος μέγας, ὥστε καὶ φυγὴν αὐτὸν δοκιμάσαι καὶ μὴ ἰσχύσαι. Πρωίας δὲ γενομένης, προσκαλεσάμενος ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς παῖδας αὐτοῦ, καὶ τοὺς φυλάσσοντας στρατιῶται, λέγει αὐτοῖς· Ἀκούσατε ἄνθρωποι ξένου καὶ παράδοξου θαῦμα, ὃ ἐγὼ κατείδον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ εἰς τοὺς παῖδας τούτους τοὺς νέους. Ἰδοῦ τις φοβερός δυνατὸς ἐπέστη αὐτοῖς, τῶν θυρῶν τῆς φυλακῆς οὐσῶν ἐσφραγισμένων, καὶ προσήγαγεν αὐτοῖς ἄρτους καὶ ὕδωρ, καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς φαγεῖν, καὶ ἐνίσχυσε, καὶ καταφρονεῖν αὐτοὺς τῶν παρὰ τοῦ Κυρίου μου Τερτύλλου προσαγομένων αὐτοῖς βασιάνων. Ἐγὼ μὴ θυναμίνας φέρειν τὴν λαμπρότητα τοῦ φωτός, τὴν οὔσαν ἐν τῇ φυλακῇ, φόβω συσχεθεὶς μέγιστῳ, ἠδουλήθην μὲν φυγεῖν, οὐκ ἠδυνήθην δὲ, ἀλλὰ τὰ γόνατά μου τούτο προσκυροῦντο, καὶ ἔμεινα ὡσεὶ νεκρός.

ab Apostolo accipiunt panem et aquam,

vidente Alexandro, qui custodibus rem narrans

C 33 Καὶ ἰδοὺ, ἀδελφοί, τούτο ὑμῖν ἐξαγγέλλω τὸ μυστήριον· ὅτι οὗτοι οἱ ἅγιοι παῖδες, οὗς ἡμεῖς ἀδίκως βασανίζομεν, τινὸς δυνατοῦ ὑψηλοῦ εἰσι μαθηταί, καὶ δικαίως αὐτὸν καταγγέλλουσιν καὶ σεβοῦσι καὶ προσκυνοῦσι· δυνατὸς γὰρ ἔστι ὑπὲρ τῶν ἡμετέρων θεῶν. Οὗτοι γὰρ, οὗς ἡμεῖς σεβόμεθα, καὶ λέγομεν εἶναι θεοὺς δυνατοὺς, ὡς αὐτοὶ οἱ ἅγιοι λέγουσιν, εἰδωλὰ εἰσι κωφά, μήτε πνοὴν ἔχοντα, μήτε ζώην· καὶ ἡμεῖς μὲν πολλοὺς θεοὺς προσκυνοῦντες, οὐδὲ ἰσχύουσιν ἀνταποκριθῆναι τοῖς Ἀγίοις τούτοις, παρ' αὐτῶν καὶ ὕβρεις καὶ ἀτιμίας αὐτοῖς προσαγομένους καθ' ἑκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν· οὗτοι δὲ οἱ ἅγιοι παῖδες, ἕνα Θεὸν ἐπικαλούμενοι, καὶ υἱὸν αὐτῷ μονογενῆ ἕνα ὑπάρχειν, καὶ ἐν πνεῦμα ἁγίῳ σὺν αὐτοῖς σεβόμενον, τοὺς πολλοὺς καὶ μεγίστους θεοὺς νικῶσιν· ἀλλὰ καὶ τὰς βασάνους, ἃς αὐτοῖς προσάγομεν, αὐταμάτως ἴονται· καὶ ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, ἀδελφοί, ὅτι οὐκ ἔστι Θεὸς ἄλλος

Christi divinitatem agnoscit :

παρὰ τούτου, ὃν οὗτοι σεβονται οἱ ἅγιοι, οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, οὔτε ἐν τῇ γῇ κάτω. Δίκαιον τοίνυν ἡγοῦμεθα, ἀδελφοί μου, καὶ τούτο, ὅτι Ἰσιδώρα ἢ μήτηρ Θεέκλις τῆς συγγενοῦς μου, καὶ Νεοφύτη ἢ ἐμὴ μήτηρ, αὐτὴν τὴν μεγαλόνημον ἁλίαν Τριάδα καταγγέλλουσαι καὶ Θεὸν σεβόμεναι, αἰεὶ ζῶντα, διὰ πολλῶν βασιάνων τῆς ζωῆς ταύτης ἀπκλάγγασαν ὑπὸ ἰσμάτου, τοῦ πρὸ τοῦ Κυρίου μου Τερτύλλου ἐν τῇδε τῇ Μεσοπόλει τὴν ἀρχὴν ἐπέχοντος. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ οἱ στρατιῶται, Καὶ τί γέγονεν ὁ ἀνὴρ ὁ πρὸς αὐτοὺς εἰσελθόν; καὶ διαλεγόμενος αὐτοῖς, Ἀποκριθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος, λέγει αὐτοῖς, Πολλά διαλεχθεὶς αὐτοῖς, καὶ ὑποστρέψας αὐτοὺς, ἀφανὲς ἐγένετο ἀπ' αὐτῶν. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ παῖδες αὐτοῦ καὶ οἱ στρατιῶται· Πῶς, Κύριε, ὡς οὐ λέγει, ὅτι ἢ μήτηρ σου τὴν θρησκείαν ταύτην σεσεβομένη, ἅμα τῇ ἀδελφῇ αὐτῆς ὑπὸ Ἄρμάτου ἐβασανίσθησαν, καὶ τὴν αὐτῶν ὁδὸν τί οὐκ ἐξήλωσας, ἀλλ' ἐγένου ὁμόφρων Τερτύλλου, καὶ σύμβουλος αὐτοῦ εἰς τὸ ἀπολέσαι πάντας Χριστιανούς, ἐξαιρέτως δὲ ταῦτα τὰ ἅγια παιδάρις, τὰ δι' οὐτῶν πολλὰ σκμεῖα γενομένα ἐν τῇ Μεσοπόλει ταύτῃ; καὶ οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν αὐτοῖς ἐπίστευσεν ἐκ τῆς πόλεως, εἰ μὴ Θεέκλι ἢ συγγενὴς σου, καὶ Ἰουστίνη, καὶ ἡ ἀλλογενὴς Ἑβραίος, Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Ἀναπολογη-

) EX MS. VATICAN. pro qua etiam passa sunt mater et matertera sua.

E τός εἰμι περὶ τούτου, ἀδελφοί. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπαύσατο· πορευθῆσαν δὲ πρὸς τὴν θύραν τῆς φυλακῆς, καὶ τινες γυναῖκες ἰκαναί, αἳ τινες ἦσαν Θεέκλι καὶ Ἰουστίνη, ἃς διὰ προσευχῆς οἱ ἅγιοι ἴδασσαν· ἦν δὲ καὶ ὁ Ἑβραῖος ἐνεῖνος, οὗ τινος τὸν υἱὸν ἠλευθήρωσεν οἱ ἅγιοι ἐκ τοῦ δοίμονος, εἰσερχόμενοι πρότερον ἐν τῇ Μεσοπόλει ἐν τῇ ὁδῷ σὺν τῷ υἱῷ αὐτοῦ, καὶ πάσης τῆς πανοικίας αὐτοῦ, κρίζοντες καὶ λέγοντες· Ἐλεήσατε ἡμᾶς δούλοι τοῦ Χριστοῦ· κελεύσατε ἡμῖν σὺν ὑμῖν ἀθλήσαι.

E

CAP. VI

Tertyllus ro intellecta.

F 34 Ἀναστὰς δὲ ὁ Ἀλέξανδρος αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ἀπῆλθεν εἰς τὸ πραιτώριον, ἐν ᾧ ἦν ὁ Τέρτυλλος· καὶ εἰσελθὼν διηγήσατο αὐτῷ ἅπαντα ἃ ἐώρακε σκμεῖα τὰ γενομένα εἰς τοὺς Ἀγίους. Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Τέρτυλλος, σφόδρα ταραχθεὶς κατὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου, ἔλεγε αὐτῷ· Τάχα καὶ σε κατέλασθεν αἱ τῶν Χριστιανῶν μαχίαι· ἐξελθε σπ' ἐμοῦ, ἢ ἑαυτὸν διαχειρίζομαι. Πάντων σοι χρημάτων λαθῶν παρὰ τινων τῶν σὺν αὐτοῖς, ἤνοιξας τὰς θύρας τῆς φυλακῆς, καὶ εἰσήγαγιν ἐνώπιον αὐτῶν ἄρτον καὶ ὕδωρ, καὶ ἔφαγον καὶ ἔπιον. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος λέγει αὐτῷ· Σοὺ τὸ δακτύλιον ἐπέχοντας ἐν τῇ χειρὶ σου, πῶς ἐγὼ ἤνοιξα τὰς θύρας τῆς φυλακῆς; Κατάβηθι καὶ θέασαι τὴν σφραγίδα σου σῶαν μὲν οὔσαν. Καὶ ὑπεχώρησεν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ κατήλθεν ἐν τῇ φυλακῇ. Ὁ δὲ Τέρτυλλος κρέατο ἀδικουεῖν, καὶ προσκυροῦν εαυτὸν ἐν τῇ κλίτῃ ἑαυτοῦ. Καὶ μετ' ὀλίγου ἀποστειλάς τοὺς παῖδας αὐτοῦ, ἐκάλεσε τοὺς μεγιστάνους καὶ τοὺς πρώτους τῆς Μεσοπόλεως ἐκείνης· ἐκαθέσθη δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἐκυστοῦ, καὶ ἐκέλευσε καὶ αὐτοὺς καθεσθῆναι, καὶ λέγει πρὸς αὐτοῦ· Τί ποιήσω τούτους τοὺς παῖδας τοὺς φαρκάκους, οὗς ἀπέστειλε πρὸς ἐμὲ ὁ Κύριός μου Βαλλεριανός, ὃ Ἐπαρχος; πρὸς τὸ καταπληξῆσαι τὴν ἐμὴν ψυχὴν πάντοτε, αὐτοὶ καταλαβόμενοι αὐτῶν τὴν βασκανίαν καὶ γικτίαν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἐνταῦθα. Μὴ δυνατώτερος ἐγὼ Διομήδους καὶ Νιγελλίωνος. Ἀποστειλὼ καὶ γῶν αὐτοῖς αὐτῷ πάλιν, ἢ ἐὰν βούλωνται τρόπον ἀπαλλάξαι αὐτοὺς τοῦ ζῆν. Οἱ δὲ συγκαθήμενοι αὐτῷ ἀρχόντες, ἀποκριθέντες λέγουσιν αὐτῷ· Οὐχ οὕτως, ὡς ὁ Κύριος ἡμῶν ἐνθυμεῖται, ταῦτο ἐποίησεν ὁ Ἀυτοκράτωρ καὶ Κύριος ἡμῶν Βαλλεριανός, ἢ ὡς μὴ θυναμένοι αὐτοὺς τοῦ ζῆν ἀπαλλάξαι διὰ πολλῶν αὐτῶν βασιάνων· ἀλλ' ἕνεκε τῆς σῆς ἀνδραγαθίας, καὶ γινώσκοντες τὸ ἀφιλόθυρον τὸ σεῖ κέκτικσαι τοὺς βλασφημουντας εἰς τοὺς ἀθανάτους θεοὺς· οὗτου χάριν αὐτοὺς ἀπέστειλαν πρὸς σε, ὅπως καὶ δι' αὐτῶν οἱ τῆς χώρας ταύτης φόβον ἔχωσι. Καὶ ἵνα ἀποστειλῆς αὐτοὺς πάλιν πρὸς αὐτοὺς, οὐ συμβουλεύομεν, μήποτε ὀργισθῇ ἡμῖν ὁ Ἀυτοκράτωρ Λικίνιος, καὶ σὺν αὐτῷ ὁ Βαλλεριανός, καὶ ἀποστειλάντες, καὶ σε τιμωρήσονται, καὶ τὴν πόλιν ἡμῶν κατασκάψουσιν· ἀλλὰ μάλλον διὰ πολλῶν σου καὶ πλείστον Βασιάνων τούτους τοῦ ζῆν ἀπάλλαξον, καὶ ἔση ἀφοβὸς καὶ ἀθύρνεος ἐξ αὐτῶν.

multum auerit

Sanctos occidere persuasus,

A 35 Πληρωθεισων ουν των ε' ημερων, απεστειλαν τους στρατιωτας του αγχαρειν αυτους εν τω πραιτωριω συρμηνους εκ των τραχηλων. Και καθισας ο Τερτυλλος επι βηματος υψηλου, εκειλευσε τε αυτους αγεσθαι εμπροσθεν αυτου και περιδεφθαιμενος αυτων τας υψεις αμα των συγκαθεζομενων αυτω, ησαν γαρ περικαλλεις σφοδρα, λεγει τοις συγκαθεζομενοις αυτω: Τι υμιν δοκει τα προσωπα ταυτα; ουκ εραγον, ουτε επισυν τας ε' ταυτας δε ωρισαμεν ημερας; Εισπειθησας δε ο Αλεξανδρος, εστι εμπροσθεν αυτων λεγων: Μα την προνοιαν των μεγιστων και αθανατων θεων, και την μεγαλην του Αυτοκράτορος, και σου αυτου, δεσποτα, ουκ ηνοιχη η θυρα της φυλακης μεχρι της σημερον, ουτε πορα τινος ελαβον αρτον η υδωρ ουτοι οι παιδες; αλλα και εν δικησάμην σοι ανδρα φοβερον ητι προσηνεγκεν αρτον και υδωρ, σημερον ευραναμεν τρεις αρτους ανεραϊους μεν οντας εν τη φυλακη, υμνιως και το αγγος του υδατος. Αποκριθεντες δε οι συγκαθημενοι αυτω ειπον: Μαρινης επινους τουτο, δεσποτα. Και φησι προς αυτους ο Τερτυλλος: Μεχρι τινος θρασυνόμενοι ταυς βασανους εγχυρερειτε, μαρινης μαλλον κεχαρημενοι πεισθητε μοι ουν και θυσατε τοις αθανατοις θεοις, επει, μα την αυτων προνοιαν, τω πυρι παραδιδωμι τα σωματα υμων, ινα πικρως τουζην απαλλαγητε. Οι δε αγιοι

EX MS. VATICAN. eis iterum adductis ad tribunal,

frustra ignem minatus,

B και πανευφημοι Μαρτυρες ειπον προς τον Τερτυλλον, και τοις συγκαθεζομενοις αυτω: Ημεις δεχομενοι τας αντιληψεις του Θεου ημων, πασας υμων τας βασανους προθυμως εισδεχομενοι, εστησαμεν ενωπιον υμων υγειεις Μαρτυρες του μονογενους υιου του Θεου και ετοιμως εσμεν παλιν προς πασαν υμων βασανον, δια την εις Χριστον ελπιδα την αποκειμενην εν ουρανοις. Υμεις δε ποιαν παρρησιαν εχοντες τοις αψυχοις και ματαιοις ειδωλοις ματην ηρσκειυοντες, και ταυς απολειαις αυτων κοιωνοι καθισταμενοι; Αισχυθητε ουν λοιπων θεους υνομαζοντες, τους εν ασελγειαις και μεθαις και πολέμοις και φόνοις προς ολιγον ζησαντας εν τω κόσμω τουτω, και ουν δε κολαζομενους εν τω ασδεστω πυρι: οπιρ το αυτο ασδεστον πυρ μενει, και παντας τους σεδομενους αυτους. Ταυτα ακουσας ο παράνομος Τερτυλλος, και οι συγκαθημενοι αυτω, και κηλευει βυωνευροις αφειδως τας σαρκας αυτων καταξείσθαι. Επι πολυ δε γενομενου τουτου, ειπε προς αυτους ο Τερτυλλος: Μεχρι τινος, αθλιοι, ου πειθεσθε ημιν και θυετε τοις θεοις, και συγγνωμη παρ αυτων εξετε, και τιμων μεγαλων παρ ημων αξιωθησθε; Οι δε αγιοι τρεις παιδες ειπον αυτω: Ημεις τω ζωντι Θεω καθ' εκαστην ημεραν θυσιαν αινεσεως προσφερομεν, δε ημας ρυσειται εκ των χειρων υμων, και τη εποουρατω δοξη καταριθμησει. Ειθε ουν, Τερτυλλε παράνομε, μαλλον επειθου ημιν, και ουν ημιν τον μονον αληθινον προσεκυνηεις Θεον, τον Κυριον ημων Ιησου Χριστον. Ο δε Τερτυλλος λεγει αυτοις,

taurels eos taccrat:

illi a plumbo et picetliuefactis non lactuntur:

C Δια την προπετειαν υμων απολεσω υμας. Οι δε Αγιοι ειπον: Απολεσει σε ον βλασφημεις Θεον.

36 Γοτε ο παμμιαρωτατος Τερτυλλος εκειλευσεν ενεχθηναι μολυθδον και πισσαν, και ασφαλτου, και λυθηναι εν λεδητι, και καταχυθηναι επι τας κεφαλας των Αγιων και κατα πικρους του σωματος αυτων. Τουτου δε γενομενου του ανοσιου προστάγματος, και λυθεντος λοιπων της πισσης και μολυθδου, εκειλευσεν αυτους στηναι υποκατω πετραις υψηλης, και γυμνασθησαι τον λεδητα, και εκχυσαι τον μολυθδον απο της κεφαλης των Αγιων και διατρεχειν δι' ολου του σωματος αυτων. Και τουτου γενομενου επιχεοντες ησαν οι θημιοι επάνω των Αγιων. Εκραζον δε λεγοντες, Κυριε Ιησου Χριστε, σωσον ημας, και δωρησαι ημιν υπομειναι ταυτα τα βασανιστηρια, δε ημιν προσάγει ο παμμιαρος Τερτυλλος δια το ον αγιον ονομα. Εκχεομενου δε του μολυθδου και της πισσης επ αυτους, ησαν πεπηγοτα αμφότερα ανεμου γαρ ισχυρου πνευσαντος κατὰ την ωραν, πεπηγασαι, και ουθεν ηδυνηθησαν βλαδηναι των αγίων απο της απενεχθεισης αυταις καχοτέγγου διαβολικης κολασεως. Θυμου δε και οργης ζεσας ο παμμιαρος Τερτυλλος, εκειλευσε τους Αγιους επικεραλα των ποδων κρεμασθησαι, και καπιη θριμνατην καπιζεισθαι αυτους εν τω ονω. Και ταυτης προσενεχθεισης αυτοις της βασανου, ελεγον: Κυριε ημων Ιησου Χριστε, δες ημιν

υπομειναι την πικραν ταυτην της βασανου τιμωριαν. Ευδ τυνως δε αυτοις τον καπνον υποβαλλοντων, καρτερικως υπομειναντες οι Αγιοι, επι πλειου θυμου πλησθεις ο Τερτυλλος, εκειλευσεν αυτους λυθηναι και στηναι εμπροσθεν αυτου. Τοτε εκειλευσεν αυτους ευρησαι τας κεφαλας αυτων, καθώς και το πρωτον εκειλευσεν αυτοις, διαπερασαντων αυτων εκ της Ρωμης, δε εν Ταυρομενοις. Εκειλευσεν ουν λυθηναι πισσαν, και εκχυθηναι επι τας κεφαλας των Αγιων και αγθηναι ξυλον βαρυ, και πελεκησαντες αυτω επιθηναι επι τους τραχηλους αυτων δικην ζυγου, ως δεκα ανδρες μοιλις επεθηκαν εις τους τραχηλους των Αγιων, και εκειλευσεν ενεχθηναι το ξυλον εν αυτοις: και εκειλευσεν αυτους περιπατησαι πασαν την πολιν, και προσπορευεσθαι τινας εμπροσθεν αυτων κραζοντας και λεγοντας, Οστις ου θυει τοις ακατητοις και αθανατοις θεοις, τουτου την καταδικην υφειξεται. Πορευομενων δε των Αγιων δια μέσου της πολεως, και των προσπορευομενων κραζοντων, ηκολούθει αυτοις πληθος λαου, λοιπων δε και Ιουδαιων και Θεελα και ετεραι συν αυτοις.

D

37 Ην δε προστάξας ο Τερτυλλος τοις θημιοις απελάσαι αυτους εως των υψηλων σπηλαιων, και παλιν υποστρέφειν αυτους δια μέσθεν της των Εβραιων κατοικιας. Ελθοντες δε εις μέσον των Εβραιων, θρασυνόμενοι ο Εβραϊος εκεινης, ον τον υιον εθεραπευσαν οι Αγιοι, λοιπόν δε και αυτος ο παις ο ιαθεις αμα τη μητρι αυτου και τοις αδελφοις, και παση τη πανοικια αυτων και πεσόντες επι προσωπον αυτων ελεγον αυτοις: Ελεησθε ημας Αγιοι, και ουν ημιν επιτρεψατε ακολουθειν. Ο δε αγιος Αλφιος ουν τοις αδελφοις αυτου, λεγει τω Ιουδαίω και τοις ουν αυτω: Δόη ημιν Κυριος ο Θεος, ο δι ημας τα πάθη υπομεινας, καταξιωθηναι της μεριδος των Αγιων. Τοτε ηραν φωνην πάντες, κραζοντες και λεγοντες: Χριστιανοι εσμεν, και αρνούμεθα την των Ιουδαιων μονοθελτηον πιστιν και πιστευομεν εις τον ενα Θεον, και εις τον μονογενη αυτου υιον τον Κυριον Ιησουν Χριστον, και εις το πανάγιον και ζωοποιον Πνευμα, και το αιμα ημων εκχεομεν υπερ του Χριστου, ον ουτοι καταγγελλουσιν αληθως. Ταυτα ακουσας το πληθος των Ιουδαιων, εξελθόντες εκ των σπηλαιων αυτων, αραντες λιθους ελιθαζον αυτους και ελεγον: Ουτως εις Ιησουν ημεις πιστευετε, ον οι πατερες ημων λαθόντες εσταυρωσαν; Οι δε θημιοι ταυτα ακουσαντες, ανηγαγον τω Τερτυλλω τα γενόμενα. Ακουσας δε ο παράνομος Τερτυλλος ταυτα, εκειλευσε και αυτους τους Ιουδαιους δεθεντας αγθηναι προς αυτον. Επιλαθόμενοι ουν οι στρατιωται τους Εβραϊους, ανδρας τε και γυναικας, επεθησαν αυτους και ηλασαν μετὰ των Αγιων προς τον Τερτυλλον. Ο δε περιβλεψόμενος αυτους ως λέων, λεγει αυτοις: Ποτε πιστευσατε τοις αθλοις τουτοις; ειπατε ημιν. Οι δε αποκριθέντες ειπον: Ημεις Τερτυλλε πλανώμενοι επιστευοσκαμεν πιστιν ματαιαν και βεβηλον, ειδότες δε ουν την αληθινήν πιστιν των αγίων και μακαρίων τουτων παιδων, ην εις Χριστον κέκτηνται, ουν αυτοις πιστευομεν, και ουν αυτοις αιμα ημων εκχεομεν.

quibus visis Judai quidam

E

idem Christi profitentur

etiam eorum Tertyllo,

F

38 Διγίωσαντο ουν οι θημιοι τω Τερτυλλω, λεγοντες: Οτι δεσποτα διερχομενων ημων δια μέσου της πολιτεας των συνεθνων αυτων, και ως μονου ηκουσαν λεγοντων αυτων, ητι Χριστιανοι εσμεν και εις Χριστον πιστευομεν, ηραν λιθους, και ελιθαζον αυτους. Ταυτα ακουσας ο παμμιαρος Τερτυλλος, εχραζον λιαν, και αποστειλας εκάλεσε τους πρωτους των Εβραιων. Παραγενόμενοι δε εξ αυτων τον αριθμον κ' προς τον Τερτυλλον, και προσκυνησαντες αυτον, λεγει αυτοις: Καλως παρεγενεσθε προς ημας οι των θεων σεβασται και φιλοι του Αυτοκράτορος, ουτοι λεγουσιν οι σήμενοι υμων. Οι δε λεγουσιν αυτω: Εαν εν τω λογισμω τουτω εμμενωσι, καθως απολεσομεν αυτους. Ειτα μετὰ ταυτα πλησιον καλεσας ο Τερτυλλος τον πεπιστευκωτα Εβραϊον τω Χριστω, λεγει αυτω, Μεχρι τινος πλανασαι και βλασφημεις εις οους αθανατους θευς τους αιει ζωντας; γινωσκε γαρ, αθλιε, οτι ουτοι οι συνεθνοι σου ουτε ακουσαι υπομεινουσι το ονομα του Χριστου, ον ουτοι οι αθλιοι αποπλανωσαν ημας. Αποκριθεις δε ο Εβραϊος, ειπε τω Τερτυλλω: Εγω πολλά εθγειν

a quo Judais aliis traditi

A λέγειν οὐκ οἶδα τοῦτο δὲ λέγω σοι, Χριστιανὸς εἰμι καὶ δαίμοσιν οὐ θύω. Τότε ὁ Τέρτυλλος θυμοῦ πλησθεὶς, τοὺς μὲν Ἀγίους κελεύει πάλιν βλῆθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ· τοὺς δὲ Ἑβραίους, τοὺς πεπιστευκότας τῷ Χριστῷ, δοὺς στρατόπεδον ἰκανόν, παρέδωκεν αὐτοὺς τοῖς συνέθροις αὐτῶν, λέγων, Ἄραυτες αὐτοὺς ὑμεῖς, καὶ κατὰ τὸ ἔθος ὑμῶν κρίνατε αὐτούς. Παραλαβόντες δὲ αὐτοὺς οἱ στρατιῶται ἐξήγαγον αὐτοὺς μακρὰ τῆς πόλεως, καὶ στήσαντες ἐλιθοβόλησαν αὐτοὺς ἐκεῖ, καὶ ἀπέθκνον πάντες ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. Καὶ ὑπέστρεψαν οἱ δῆμιοι καὶ οἱ στρατιῶται, καὶ ἀνήγαγον τῷ Τέρτυλλῳ, τέθνηκαν ἐκεῖνοι οἱ ἄθλιοι. Ταῦτα ἀκούσας ὁ Τέρτυλλος, καὶ περιχαρῆς γενόμενος, ἐκέλευσεν ἅπαν τὸ στρατόπεδον σὺν τῷ δήμῳ συνέρχεσθαι ἐπὶ τὸ πραιτώριον. Πάντων οὖν συναλθόντων ἐν αὐτῷ, ἀπεκρίνατο ὁ Τέρτυλλος, λέγων αὐτοῖς· Δεῦτε, συνχάρητέ μοι πάντες, ὅτι οἱ μαθητεύσαντες τοῖς ἄθλιοις τούτοις, ἐλίθωσαν αὐτοὺς οἱ σύνεθροι αὐτῶν· καὶ πάντων αὐτῶν ἀποκριθέντων, μέγας ὁ θεὸς Ἀπόλλων καὶ Ἀσκληπίου καὶ Ἡρακλῆς, καὶ Διόνυσος καὶ Δίος, οἱ τινες τῆ οἰκουμένη εἰρήνην χωρίζονται, καὶ τῆ τοῦ Αυτοκράτορος κεφαλῆ, καὶ τῆ σῆ, δέσποτα.

lapidibus obruantur.

Sancti oratione usa

solvantur et priori formæ restituantur.

raptantur proni per saxa,

delin supini cum carnis laceratione,

D EX MS. VATICAN.

generose respondent Tertyllo

et retrahuntur in carcerem.

CAU VII Dum nova tormenta parantur, k

orantes in carcere Sancti

F

non permittunt vulnera obligari,

ἀγθῆναι ἔμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς· Ποῦ ἐστὶν ὁ Θεὸς ὑμῶν, ὃν σέβετε; Διὰ τὸ οὐκ ἐξείλατο ὑμᾶς ἐκ τῶν χειρῶν μου; Τότε ὁ ἄγιος Ἀλφίος, χυμῶν κείμενος, λέγει αὐτῷ· Ὡ παράνομε καὶ ἀσεβέστατε Τέρτυλλε, οὐκ ἠρέεσθη οὐδὲ ἐνεπλήσθη ἡ θολερὰ σου ψυχὴ τῶν τοσοῦτων βασάνων, ὧν ἐπήγαγες εἰς ὑμᾶς· ἀλλὰ καὶ ταύτην τὴν βασάνον ἐπήγαγες εἰς ὑμᾶς· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ποιῶν, προσέθηκας ἐπὶ τοὺς στεφάνους ὑμῶν. Οὐκ ἠδέσθης ὅλωσ ἀνθρώπος ὢν, θρησιδέεστατε, καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων γεγονόνες, εἰς τοὺς ὁμοιοπαθεῖς ἀνθρώπους τοιαύτας καὶ πικρὰς ἐπάγαγε βασάνους. Ἀλλὰ τί εἶπω πλέον, εἶπω καὶ τοῦτο, πανάθλιε· καθὼς καὶ οἱ πρὸ ὑμῶν ἄγιοι παῖδες, οἱ ὑπὲρ τοῦ νόμου τελειωθέντες, τὴν αὐτὴν καὶ ἀναλαβῶν φωνὴν λέγω σοι παράνομε, τοῦ πυρὸς τοῦ ἀσδέεστου προξένου ἑαυτὸν ποιῶν· τρία γὰρ μείρακια κατακαυθέντα σου τὴν τυραννίδα, τὸ γὰρ μὴ θνηθῆναι σε μεταποιῆσαι ἡμᾶς, καταλύσις ἐστὶ τὸ πῦρ σου ψυχρὸν ἡμῖν, καὶ ἄνομοι οἱ κατάπελται, καὶ ἀδύνατος ἡ βία σου· ἐὰν γὰρ ἑτέρας μυρίους βασάνους ἐπάγαγες ἡμῖν, καὶ πάντα τὰ τοῦ πατρὸς σου τοῦ διαβόλου ἀποκενώσης εἰς ἡμᾶς βέλῃ, οὐκ ἂν τὴν πίστιν ἡμῶν συλῆσαι θνηθῆς. Ταῦτα ἀκούσας ὁ παμπόνηρος καὶ ἀναιδέστατος Τέρτυλλος, κινήθει ἐκ τῆς τοῦ δαίμονος ἐνεργείας, ἐκέλευσεν οὕτως αὐτοὺς συρρομένους ἀπενεχθῆναι ἐν τῇ φυλακῇ καὶ ῥιφῆναι ἔνδον. Ηκολούθη δὲ αὐτοῖς πλήθος λαῶν πιστῶν καὶ γυναῖκες, κλαίοντες καὶ λέγοντες, Ὁ Θεός, ὃν οἱ Ἄγιοι οὗτοι σέβονται, βοήθησον αὐτοὺς τε καὶ ἡμῖν· ζῆνον γὰρ καὶ παρὰ δόξον ἔχουσι, οτι τοσοῦτον αὐτοῖς ἐπενεχθέντων βασάνων, οὐκ ἐξέλειπε τὸ πνεῦμα αὐτῶν.

41 Τότε κελεύει ὁ Τέρτυλλος γενέσθαι σχῆραν παμμεγέθη, καὶ τέχωνον χαλκοῦν, καὶ ὀργανίσκους μικροὺς τρεῖς, πρὸς τὸ τῆν γλώσσαν τοῦ ἀγίου Ἀλφίου ἀποκόψαι. Τῆς δὲ k σχῆρας καὶ τοῦ τηγάνου μετὰ λ' ἡμέρας πληρωθέντων, οἱ Ἄγιοι διέτριβον ἐν τῇ φυλακῇ, οὐκ ἔτι γὰρ αὐτοὺς ἀνετάσσει ἤθελεν ὁ Τέρτυλλος, διὰ τὸ ἐν μέσῳ πάντων ἐνυδρίζειν αὐτοὺς ὡς κύνας· παραινούντων αὐτῷ καὶ τῶν συγκληθεσμένων τοῦ μὴ ἀγαγεῖν αὐτοὺς ἢ εἴτι εἰς ἐρώτησιν, ἀλλ' ἀπαλλάξαι αὐτοὺς ταχέως τοῦ ζῆν. Οἱ δὲ ἄγιοι Μάρτυρες Ἀλφίος, Φιλᾶδελφος καὶ Κυρίων εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβλέψαντες, ἔλεγον· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ πρὸ τῶν αἰῶνων ὑπάρχων, εἰς ὃν ἡμεῖς κατεφύγομεν ἐκ νεότητος ὑμῶν, ἡ καλὴ καὶ ἀληθὴς τῶν Χριστιανῶν ἐλπίς καὶ προσδοκία, ἀψευδὴς τῶν δούλων σου ἐπαγγελία, ὁ ἀνέκλειπτος θησαυρὸς, ὃ καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων σίνεσεων παρέχεις τὰς σὰς δωρεὰς τοῖς ἀγαπῶσί σε· ἐπάκουσον ἡμῶν Κύριε, ὃ δοὺς ἡμῖν τὴν τῆς μαρτυρίας ὁμολογίαν μέχρι τέλους ὑπομειναι, αὐτὸς καὶ νῦν πρόσδεξι τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ ῥῦσαι αὐτάς ἐκ τῶν πονηρῶν καὶ πολεμίων πνευμάτων, καὶ μετὰ τῶν εὐχρησטיσάντων σοι κατὰ τὰξον· συγχωρῶν δὲ καὶ οὗτοι ὅσα ἐπράξαν εἰς τοὺς σοὺς δούλους τοὺς ἐπικαλυμένους· τὸ ὄνομα σου τὸ ἅγιον· φώτισον δὲ αὐτοὺς εἰς ἐπίγνωσιν τῆς σῆς ἀληθείας, ὅτι πάντας θέλεις σωθῆναι· ἐξάψις τέλειον δὲ βοήθειαν, καὶ ἐπὶ τοὺς δούλους σου τοὺς σε ὁμολογήσαντας, καὶ διὰ τὸ πανάθλιόν σου ὄνομα λίθοις τελειωθέντας, βαπτισθέντας δὲ ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἰματός, συγχωρῶν αὐτοῖς, δέσποτα, ἃ ἐπράξαντο πρὶν εἰς σε κακῶς· αὐτὸς δι' οἰκτιρῶν σου ἀμοιβῶν, ἀντάμειψαι αὐτοὺς ἐν τῇ φρονησῆ σου καὶ φρικτῇ ἐλεύσει, ταύτους ἀξίων τῆς ἐκ δεξιῶν σου στασεως κατὰ τὸ σὸν θέλημα.

42 Ταῦτα δὲ αὐτῶν εἰπόντων, ἔλθοῦσα Τουστίνη καὶ Θέλλα, ἦνεγκαν πᾶσαν τὴν ὀθήνην αὐτῶν τὴν πολυτελεῆ, βουλόμενοι κατασπῆσαι καὶ κατασθῆσαι τὰ τραύματα τῶν Ἀγίων. Εὐρύσσει δὲ ἐκεῖ τὸν Ἀλέξανδρον, αὐτὸς γὰρ ἦν τετραχήμερος τοῦ φυλάσσειν αὐτοὺς ἐν τῇ φυλακῇ, δοῦσαι αὐτῷ γοήματα, παρεκάλεσαν αὐτὸν λέγειν· Ἐπασον ἡμᾶς, κύριε, εἰσελθεῖν πρὸς τοὺς Ἄγίους, καὶ κατασθῆσαι αὐτῶν τὰ τραύματα. Ὁ δὲ εἶπεν αὐταῖς, Εἰσελθετε. Εἰσελθουσῶν δὲ αὐτῶν, προσεκύνησαν τὰ θεσμά τῶν ἁγίων, καὶ ἐνέγκασαι τὴν ὀθήνην αὐτῶν τοῦ περικόψαι καὶ κατασθῆσαι αὐτῶν τοὺς πόρους. Εἶπον αὐταῖς οἱ Ἄγιοι, Μὴ γένητο ἡμῖν περιποιήσασθαι ὑπ' οὐδενός τῶν ἀνθρώπων, ἢ περιδεθῆσθαι ἢ θεραπεύεσθαι· ἔχαμεν γὰρ τὸν μέλλοντα ἡμᾶς

ἡμᾶς

EX MS. VATICAN.

Δ ἡμᾶς λόγῳ θεραπεῦσαι, μᾶλλον δὲ τῇ θελήματι αὐτοῦ τῷ ἀγίῳ· ταύτην δὲ ἂν προστάξατε ἡμῖν, ἐξελευσῆαι, ὅτε αὐτὰ τοῖς θεομένοις, πωροῖς, χήραις καὶ ὀρφανοῖς· Ἦν δὲ Ἰουστίνῳ ἕνα ἔγχευσα ὀφθαλμῶν, ἀπελθούσα εἰς τὸν ἅγιον Φιλῶδελφον, ἦν γὰρ αὐτὸς πλεῖν τῶν ἄλλων ἐκλυθεῖς ὑπὸ τῆς βασάνου· ἥ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἐπίθεός μοι κύριέ μου τὴν χειρὰ σου. Ὁ δὲ ἐπέθηκεν εἰς τὴν χεῖρα καὶ περίπτυσσάμενος κατεφίλει αὐτήν· Ἐπιθεὶσά τε αὐτῷ ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῆς, καὶ ἐγένετο ὑγιής ὡς ὁ ἄλλος· ἔθηκε δὲ ὁδὸν τῷ Θεῷ ἢ γυναῖ λέγουσα· εἰς Θεὸς ἀληθινός, ὃν οἱ Χριστιανοὶ σέβονται. Ἔπειτα μετολίγον ἐξῆλθον ἐκ τῆς φυλακῆς, καὶ ὡς εἶδε τὴν Ἰουστίναν ὁ Ἀλέξανδρος ἀναβλήψασα, ἔμεινεν ἐνός ἐν ἐαυτῇ· εἰς ἐαυτὸν δὲ ἐλθὼν, προσκαλεσάμενος αὐτήν λέγει αὐτῇ· Οὐχί, κυρία μου, μετὰ ἐνὸς ὀφθαλμοῦ συγχωρεῖσα εἰσῆλθες εἰς τὴν ἀνθρώπων; Ἢ δὲ λέγει αὐτῷ· Ναί· καὶ ἢ τούτων πίστις καὶ προσευχὴ ἰάσατό με τὴν ἐλεεινῶν, καὶ γὰρ δὲ σὺν αὐτοῖς αἰνῶ καὶ ὑμῶν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεόν.

et Justina oculum sanant:

Quo viso Atepxander Iaptilzari jettll

43 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἀλέξανδρος, εἰσεπίδησεν εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ πρὸς πᾶσι τοῖς πόδας τῶν ἁγίων, μετὰ δακρύων ἔλεγε· Συγχωρεῖσάτέ μοι Ἀγιοὶ ἅ εἰς ἡμᾶς ἐπράξα κακὰ, καὶ δεήσθε τοῦ Χριστοῦ, ὅπως καμὲ καταξιώσει τοῦ ἀγίου καὶ σωτηριώδους βασιλείσματος· ἦν γὰρ καὶ οὕτως πεπονημένους γράμμασι, καὶ καθ' ἡμέραν ἀναγινώσκων τὰς τῶν Χριστιανῶν γραφάς. Λέγουσιν αὐτῷ οἱ Ἀγιοὶ· Ὁ Θεὸς, ἀδελφέ, ἢ πάντας θέλων σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, ὅτι σοι κατὰ τὸ αὐτοῦ θέλημα. Πλὴν καθὼς ὁ μακάριος Ἀπόστολος βοᾷ, ὅτι ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπροσδεδικός καὶ ἡμέρα σωτηρίας, σπεύσον, ἂν βούλησῃ σῶσαι τὴν ψυχὴν σου. Ὁ δὲ φησι πρὸς αὐτούς· Τί ποιήσω; πῶς δεήσομαι τὸ βράπτισμα. Οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ· Εἰ μὲν δυνατὸν καὶ εὐάρεστον ἐστί τῷ Θεῷ δεῆσθαι σε τὸ βράπτισμα, καλὸν· εἰ δὲ μή γε, διὰ τοῦ ἰδίου σου αἵματος βράπτει σε. Ταῦτα δὲ αὐτῷ εἰπόντος, ἐξῆλθε καὶ ἐνάθισεν ἔμπροσθεν τῆς φυλακῆς. Καὶ ἰδοὺ ἀποστείλας ὁ Τερτύλλος, ἐκάλεσεν αὐτὸν ἐν τῷ Πρακτωρήῳ· καὶ εἰσελθὼν ἐστὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Τερτύλλος λέγει αὐτῷ· Ἀλέξανδρε, ἄρα γε ζῶσιν οἱ ἅγιοι ἐκεῖνοι, ὧν τὰ σπλάγγνα ἔρριον ἐν τῇ γῆ; λέγει αὐτῷ· Ναὶ ζῶσι, καὶ ἰκθίσαν ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ αὐτῶν. Ὁ δὲ λέγει αὐτῷ· Ἀπελθὼν ἀγάγε ἡμῖν τὴν σκάραν καὶ τὸ τύχανον καὶ τοὺς ὀγκυλισκούς, ἃ ἐπετάξαμεν εἰς τὴν ἀπίλειον αὐτῶν. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Μὴ μοι γένοιτο ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπενεγκεῖν χειρὰς μου εἰς τοὺς ἁγίους τούτους· ἀλλὰ καὶ γὰρ ἀπὸ τῆς σήμερον τὸν Χριστὸν σέβομαι, ὃν οὗτοι προσκυνοῦσι, καὶ Χριστιανὸν ἐαυτὸν ἀποκαλοῦ.

11

et coram Tertullo se Christianum fatetur:

qui plenus ira

44 Ταῦτα ἀκούσας ὁ Τερτύλλος, ὡς λέων ἐταράχθη, κρᾶζων καὶ λέγων· Οὐαὶ μοι! τί ποιήσω; Ἰδοὺ γὰρ προσέρχεται τάχα ἢ τῶν Χριστιανῶν μαγία κατέλαθε καὶ ἀφῆρπασεν ἐκ τῆς ἐμῆς χειρὸς καὶ ὃν εἶχον ἕνα σύμβουλον. Ἀποστείλας δὲ ἐκάλεσε πλείστους ἄρχοντας τῆς Μεσοπόλειος, καὶ καθίσαντες εἶπεν ἀγῆθῃαι τὴν σκάραν καὶ τὸ τύχανον καὶ τοὺς ὀγκυλισκούς· καὶ ἐκέλευσε καίεσθαι αὐτὰ κατὰ κράτος. Ἐκκαέντων δὲ αὐτῶν, ἐκέλευσεν ἀγῆθῃαι μολίβδον καὶ πῖσσαν καὶ ἄσφαλτον καὶ ῥητύκην, καὶ κλιθῆναι ἐν τῷ τυγάνῳ, καὶ ἐκκαῆναι σφοδρῶς· ἀγαγὼν τε τοὺς ἁγίους Μάρτυρας λέγει αὐτοῖς· Ἰδοὺ ταῦτα δι' ἡμᾶς ἡτοιμάσα, ἢ πεισθέντες ἴθατε τοῖς θεοῖς, ἢ καθυποδάλῳ ἡμᾶς ἐν τοῖς τυγάνοις τούτοις. Οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον τῷ Τερτύλλῳ· Ὁ βούλει ποιῆσαι, παρῶνομε καὶ ἀσεβέσαστε κύον, ποίει ἐν τάχει ἡμᾶς γὰρ ὡς καὶ προέφημέν σοι, οὐδεὶς χωρίζεται ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν. Τότε θυμωθεὶς ἐκέλευσε τὸν μὲν ἅγιον Ἀλφίον γλωττοτομηθῆναι· ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἀγίος εἶπεν· Ἀκουσον, ἀνακιδέσαστε κύον, καὶ ἀφέλιος τὸ τῆς φωφῆς ὄργανον, καὶ σιωπῶντων ἀκούει ὁ Θεός· τότε οἱ στρατιῶται ἐπιλαθόμενοι αὐτοῦ, ἀνοίξαντες τὸ στόμα αὐτοῦ, ἐκράτησαν οἱ δῆμοι τοὺς ὀγκυλισκούς, καὶ σύροντες τὴν γλώσσαν τοῦ ἀγίου Ἀλφίου, ἐπέτεμον αὐτήν. Τὸ δὲ πλήθος τοῦ αἵματος ἐκχυθέντος, παρέδωκεν αὐτοῦ τὸ πνεῦμα ἐν εἰρήνῃ τῷ Θεῷ. Ὁμοίως δὲ ἀγαγόντες καὶ τὸν ἅγιον Φιλῶδελφον, ἐπέθηκεν ἐπὶ τὴν σκάραν· καὶ προσοπτώμενος ἔλεγε· Κύριε

adductos extremum Sanctos

parle in-terfecit

Ἰησοῦ Χριστέ, υἱὲ τοῦ Θεοῦ, εἰς χεῖράς σου παρατίθωμι τὸ πνεῦμά μου· ὃ γὰρ σωρὸς τῆς ἀνθρωπείας τοῖς τῶν ἐχθρῶν ἐσθέντοις σπλαγχνοῖς· καὶ οὕτω παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Ὁ δὲ ἅγιος Κυρίως εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ, ἐαυτὸν ἐβάρυε κατὰ τὸν τύχανον· καὶ οὕτω τελεωθήσαν ἀμφοτέροι οἱ ἀληθινοὶ στρατιῶται, οἱ πολλὰς καὶ πικρὰς καὶ δεινὰς βασάνους ὑπομείναντες ὑπὸ τοῦ παμμάρου Τερτύλλου, Ἐτελειώθησαν καὶ Μάϊω ἰ', ἐν τόπῳ λεγομένῳ Πουβελί-κου, χάριτι καὶ φιλαθρωπίᾳ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

D

10 Maji,

45 Ἐγένετο δὲ μετὰ τὸ τελεωθῆναι τοὺς ἁγίους καὶ πανευφῆμους τοὺς Μάρτυρας, Ἀλφίον, Φιλῶδελφον, καὶ Κυρίων, ὑπὸ τοῦ παμμάρου καὶ φοιδοῦτος Τερτύλλου, ἐπέδωκε δεθήναι σχοινίον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ συρμένους αὐτοὺς ἐβάρυεν ἐν φρέατι ξηρῷ, ἐν τόπῳ λεγομένῳ Στροβιλίῳ, πλησίον τοῦ οἴκου Ἰουστίνης καὶ Θέκλας· ἦσαν γὰρ αὐταὶ αἱ μακάριαι γυναῖκες συγγενεῖς ἀλλήλων ὑπάρχουσαι, ἦσαν δὲ καὶ πλούσιαι σφόδρα, πρὸς πάντας τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῇ αὐτῇ Μεσοπείῃ Λαοντιῶν. Ἰδοῦσαι δὲ τὸ γινόμενον πρὸς τοὺς ἁγίους Ἰησὺς Τερτύλλου, οἱ ἐβάρυον τοὺς ἁγίους ἐν τῇ φρέατι, ἔτυψαν τὰ πρόσωπα αὐτῶν καὶ τὰ στήθη, σφοδρῶς κλαίονσαι καὶ λέγουσαι, Μὴ συγχωρήσῃς Κύριε τῶν δυνάμεων διαμαῖναι ἐν τῇ φρέατι τούτους τοὺς μακαρίους ἁγίους, οἱ καὶ διὰ τὸ σὸν ὄνομα ἐξέχον τὰ αἵματα αὐτῶν διὰ πολλῶν καὶ κακοτέγων σπρεβλήσεων τε καὶ βασάνων. Ταῦτα δὲ εἰπόνσαι, ἴσχυσαν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτῶν ὀλίγον, εἰς οὗ βραδεία γέρονεν ἠδὲ ὄρα προσκαλεσάμενοι δὲ τοῖς ἐαυτῶν παῖδας πέυτε καὶ ἰ' τὸν ἀριθμὸν, εἶπον αὐτοῖς· Γενώσασθε, τέκνα ἡμῶν ἀγαπήτα, ὃν σέβουσιν οἱ Χριστιανοὶ Θεόν, δυνατός ὑπάρχει καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἰάσθαι τοὺς εἰς αὐτὸν πεπονητάς· οἴδατε ὅτι οἱ ἅγιοι οὗτοι τοῖς παι-δες ξέναι, παρσγενόμενοι ἐνθάδε, καὶ πολλὰς βασάνους ὑποπέσοντες ὑπὸ τοῦ θεομάχου καὶ παμμάρου Τερτύλλου, οὐκ ἠδυνάθη διὰ τῶν τοσούτων βασάνων μετακινήσαι αὐτῶν τὸν εὐσεβῆ λογισμόν ἐκ τῆς Χριστοῦ ἀγάπης· τὸ τέλος δὲ περὶ παρέδωκε τὰ σώματα αὐτῶν, καὶ οὕτω παρέδωκεν τὸ πνεῦμα τῷ Θεῷ, ὁμολογούντες αὐτὸν τε καὶ τοῦ μονογενῆ Υἱόν, καὶ τὸ συναϊδίον ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα τὴν ἁγίαν ἰσομοιούσιον καὶ ὁμοδύναμον. Ἀποκριθέντες οὖν οἱ παῖδες εἶπον τοῖς κυρίαῖς αὐτῶν Γενώσομεν ὅτι ὁ Θεὸς τῶν Χριστιανῶν ὑπάρχει μέγας καὶ ἰσχυρός, καὶ οἴδαμεν ὅτι καὶ οὗτοι οἱ Ἀγιοὶ δι' αὐτὸν ἔπαθον καὶ ἐτελειώθησαν ἐνθάδε. Λέγουσιν δὲ αὐταῖς· Καὶ τί κελεύετε ἵνα ποιήσωμεν; Ἢ δὲ Ἰουστίνῃ καὶ Θέκλα εἶπον αὐτοῖς· Βουλόμεθα ὑμῖν πιστεῦσαι μυστήριον, ἵνα ἀπελθόντες σὺν ἡμῖν ἐν τῇ φρέατι, ἐν ᾗ ὁ δαίμων ἐχάλασε τοὺς ἁγίους, καὶ ἐν πολλῇ ἰσχύϊ ὑμῶν κατελθεῖν ἡμᾶς ἐν τῇ φρέατι, καὶ ἐλάσαι ἐκεῖθεν ὑμῖν τοὺς ἁγίους. Οἱ δὲ μετὰ χαρὰς δεχόμενοι τὸ προστάχθην αὐτοῖς ἔργον, ἀπίεισαν ἐν τῇ φρέατι, ἔθλα ἦσαν ἠερμυμένοι οἱ Ἀγιοὶ· εἶδησαν γὰρ καὶ αὐτοὶ ἔθλα ἦσαν οἱ Ἀγιοὶ βλεθῆντες.

corporeibus in putcum abjectis:

E ad qua tollenda egressa Thecla et Justina cum famulis

1

F

46 Καὶ προδραμόντες τὰ γῆνια ὀλίγον, οἱ παῖδες ἀπῆργοντο εἰς τὸν φρέατος. Ἦθη δὲ αὐτῶν ἀπερχομένων οὐ μακρὰν αὐτῶν ὄντων, ἤκουσαν εὐωδίαν πολλήν, καὶ αἰσθανόμενοι εἶπον πρὸς ἀλλήλους· Τάχα ἢ εὐωδία οὕτη τῶν ἁγίων τούτων ὑπάρχει. Ἔπειτα μετολίγον ἀναβλήψαντες, θεωροῦσι φῶς περιεστράπτου κύκλῳ τοῦ φρέατος· καὶ πλησίον γενόμενοι, θεωροῦσι κειμένους τοὺς ἁγίους ἐπ' αὐτῷ τοῦ φρέατος, ἐξαστράπτουσα αὐτῶν τὰ πρόσωπα, καὶ τὸ σῶμα αὐτῶν ὅλον ὑγιές γενόμενον, ὡς μὴδὲ πυρὸς ὅσμη λαδούτα. Τοῦτο ἰδόντες τὸ παράδοξον οἱ παῖδες, ἐπέστρεψαν δρομικῶς, καὶ συνῆντησαν ἐν τῇ ὁδῷ ταῖς ἐαυτῶν κυρίαῖς, λέγοντες· Ἀληθῶς, κύρια ἡμῶν, καθὼς εἰρήκατε, ὅτι μέγας ἐστὶν ὁ Θεός τῶν Χριστιανῶν, καὶ μεγάλη ἢ ἰσχυρὰ αὐτοῦ, καὶ τῆς μεγαλοσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας. Ἰδοὺ οὖς ἐλέγομεν ἀνασπάσαι ἐκ τοῦ φρέατος, οὗτοι κεύνται πλησίον τοῦ στόματος τοῦ φρέατος. Ἀναβλήψασαι δὲ καὶ οὕτως, ἰδον φῶς μέγα περιεστράπτου τὰ σώματα τῶν ἁγίων καὶ πανευφῆμων Μαρτύρων. Πλησίον δὲ αὐτῶν γενόμενοι ἅμα τῶν παιδαρίων, συγκλοσῶσθε δὲ αὐταῖς

cum caelesti odore et luce

super puteum inveniunt integra.

καὶ

A καὶ πέντε κοράσια· καὶ τρέμουσαι Ἰουστίνη καὶ Θέκλα, προσέπεσον τοῖς ποσὶ τῶν Ἁγίων, κλαίουσαι καὶ λέγουσαι· Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς, ὁ ἐκλεξάμενος ὑμᾶς καὶ ἀγαγὼν ἐκ τοσοῦτων καὶ μακρῶν ὁρίων, πρὸς ἀόρθωσιν καὶ σωτηρίαν τῶν δι' ὑμῶν μελλόντων πιστεύειν εἰς τὸν ἕνα καὶ μόνου υἱὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ τὸν ἀληθινόν. Ἐἶτα προσκυνήσαντες αὐτὰ τε καὶ οἱ παῖδες τοὺς ἁγίους αὐτῶν πόδας, καὶ αἱ τούτων θεραπευίδες.

et post reddi-
tum
surdæ an-
cillæ audi-
tum

47 Μία μὲν ἐκ τῶν τῆς Θέκλας θεραπαινίδων ὑπάρχουσα κωφὸς, μηδέποτε ὄλος αἰσθανομένη φωνῆς· καὶ ὡς μόνου προσεκύνησαν τοὺς τιμίους καὶ ἁγίους αὐτῶν πόδας, εὐθέως καὶ παραχρῆμα ἠνώχθησαν αὐτῆς τῶν ὠτῶν ἀκοαὶ καὶ ἤκουσεν ὡς αἱ λοιπαί. Ἰδοῦσα δὲ ἡ κόρη τὸ εἰς αὐτὴν γενόμενον παράδοξον θαῦμα, εἰσδραμούσα πάλιν ἐκυλίετο παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἁγίων, λέγουσα· Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ δι' ὑμῶν Ἁγιοί, ὅτι ἀνεῳχθήσαν οἱ Ἁγιοὶ τῶν ὠτῶν μου, καὶ ἤκουσα ἃ ἐπιθύμουν ἀκοῦσαι. Οὐκ εἶδισαν δὲ Ἰουστίνη καὶ Θέκλα ὅτι τοῦτο ἐγένετο εἰς αὐτὴν τὸ θαῦμα, εἰ μὴ ὅτι μόνη ἐκυλίετο παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν· Ἐμφροδίη δὲ γενόμεναί αἱ μακάραι ἐκείναι γυναῖκες, λοιπὴν δὲ καὶ τὰ παιδάρια αὐτῶν, καὶ πάλιν ἠνδριομέναι, ἐλέγοντο τοῖς παιδαρίοις· Ἐπιβάλετε τὰς χεῖρας ὑμῶν χωρὶς παντὸς φόβου καὶ τρόμου, καὶ ἄρωμεν τοὺς Ἁγίους ἔνθεν· καὶ ἀπαγάγωμεν καὶ κατακρύψωμεν αὐτοὺς ἐν ᾧ οἶδαμεν ἀποκρύφῃ τόπῳ. Καὶ ὡς μόνου ἐπέβαλον τὰς χεῖρας αὐτῶν τρεῖς ἐξ αὐτῶν παῖδες, ὁ μὲν εἰς Βαρνάβαν, ὁ δὲ ἕτερος Ἰουλιανὸς, ὁ δὲ τρίτος Ἀγαθόνικος (οἱ μὲν δύο ὑπῆρχον Θέκλας, ὁ δὲ ἕτερος ὑπῆρχεν Ἰουστίνης ὁ λεγόμενος Ἀγαθόνικος) καὶ ὡς μόνου ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς Ἁγίους, ἑαυτοὺς συνέδωκαν εἰς τοὺς ὄμους τῶν παιδαρίων, ὡς δοκεῖν μηδὲν βραστάζειν. Ἠγαγόν οὖν αὐτοὺς ἐν τῷ οἴκῳ Ἰουστίνης καὶ Θέκλας, καὶ ἀπέθεντο αὐτοὺς ἐν κελίῳ μικρῷ ἐν τόπῳ καθαρῷ, ἔνθα καὶ σπῆλαιον ὑπῆρχεν· ἐμπροσθεν δὲ τοῦ αὐτοῦ σπηλαίου ἦν οἰκοδομηθὲν τὸ κέλλιον, ὡς μὴ ὑπονοεῖν τινα ὅτι ἐκεῖσε σπηλαιὸν ἐστίν. Ἐν αὐτῇ δὲ τῷ σπηλαίῳ εἶχον αἱ μακάραι ἐκεῖναι γυναῖκες τὸν τίμιον καὶ ζωοποιὸν σταυρὸν

B auferunt at-
que sepeliunt.

ἀποκεκρυμμένον, ἐν ᾧ καθ' ἑκάστην ἡμέραν προσεκύνησαν αὐτὰι, καὶ πᾶσα ἡ πανοικία αὐτῶν. Κακῆϊσε αὐτοὺς διεφύλαξαν ἐν τῷ αὐτῷ σπηλαίῳ, ἔνθα καὶ ὁ σεπτὸς ναὸς αὐτῶν ἀνωκοδομήθη· μεθ' ὧν καὶ ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ εἰρήνην εἰλήφασιν, διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ὅτι αὐτῷ πρέπει δόξα καὶ κράτος, αἶνος, μεγαλοσύνη, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ αἰεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

D
EX MS.
VATICAN.

ANNOTATA.

a Ὅπισθάρκονα alibi necdum lectum ab ὀπισθεν retro et ἀγῶν ἀγκῶνος cubitus.

b λυμὴ pernicies est, λυμὸς nusquam legitur, imo nec λυμώδης, quemadmodum a λυμῆ pestilentia dicitur λοιμώδης: quod autem per aphæresim ultimæ syllabæ, ex sequenti epitheto supplendæ, dicatur λυμῶ καὶ θηριώδει pro λυμώδει καὶ θηριώδει non ausim asseverare absque exemplis aliunde allatis.

c Videtur subintelligi πόλεως urbis et mox infra νήσου, insulæ.

d Ecgraphum nostrum Ψυμίθῳ quod corrigendum fuit. E

e Ibidem μέλλον, deinde verbo hoc punctis subnotato supra ipsum scribebatur καὶ Μύμονα, fortasse corrigendum et legendum, ex mente ejus qui autographum correxit, μύλλον.

f Scriptum erat ἐνδόσου, pro quo nullum sensum faciente substituímus ἐκστήσωσι.

g Expungo, quia redundat ἐμοὶ ὡς.

h Βεβηλάνω pro βεβηλώω necum alibi legimus.

i Ita enim Latina versio, ubi in ecgrapho nostro perperam scriptus Φιλᾶδελφος.

k Σχάρρα per apocopen primæ syllabæ pro Ἐσχάρρα.

l Ecgraphum nostrum ὠμολόγησαν, quod sensum non facit.

APPENDIX

SIVE ADDENDA AUT EMENDANDA

D. P.

AD II TOMUM MAJI.

AD DIEM V.

NOT. 1 *Fol. 2 col. 1 Post S. Irenem Mart. CP. ponatur. S. Herina sive Irene Aletii in Salentinis Calabriae.*

NOT. 2 De Irene CP. *Fol. 3 col. 1 a fine dele, Præterea cap. 7 idem Procopius, et hæc substitue:*

B *Alteram ad mare dictam, cum erigua esset, destrui divinitus jussam, S. Marcianus Magnæ Ecclesiæ (Economicus extruere cepit; absolvit autem Verma Augusta, Leonis Magni uxor, post annum cccclx, uti in Vita S. Marciani die x Januarii cap. 3 susius legi potest, et ad xv Maji paucis etiam indicitur, propter S. Isidori Martyris reliquias, ab eodem Marciano istuc illatos. De hac autem S. Irenes ecclesia cap. 7 sic loquitur idem Procopius.*

NOT. 3 *Fol. 3 Col. 2 dele reliqua istis posita de S. Irene, incipienda ab his verbis, Ac deinde seorsim refert S. Herinam; et sequentia substitue.*

4 P. Antonius Beotillus noster p. m. de hoc Opere sæpe atque constanter bene meritus quoad vult, ad petitionem R. P. Bernardini Realini, in gratiam Aletinorum seu Lupiensium, inter hanc et Sanctam suam Patronam ac Protectricem (de qua seorsim agere proponimus) non distinguendum, prolixum de ejusdem Actis opus scripsit Italice, et Neapoli anno 1609 imprimendum curavit. Ibi post relata fuisse Acta ex Græcis Latinisque monumentis, et ad quendam verisimilitudinis speciem adducta, lib. 2 cap. 3 agit de illius cultu in varis orbis partibus, atque imprimis notat Insularum

Cultus in Therasia

Archipelagi ex non minimis unom, quæ antiquis Therasia dicta, hodie a nomine S. Irenes, appellatur vulgo Santorini et Saunterini. Cumque ea mutatio nominis seculo viii facta videatur, haud inepte conjectat, ejus causam fuisse, quod insigni Sanctæ communiter invocatae patrocinio fuerint salvati insulani ab excidio proximo, quod cunctis minabatur anno dcccxxvi Indict. ix horribilis fortuna, qua messis colligendæ tempore (sicuti narrat Theophanes) inter Theram et Therasiam insulas per aliquot dies vapor ex profundo maris, quasi ab ardente fornace ebullivit: quo paulatim densato atque in lapidem concreto, totus fumus igneus apparuit; et ob terrenæ materiæ crassitiem magni pumices lapidum instar per totam Asiam minorem, Lesbium, et Abydum, et maritimas Macedoniæ regiones disjecti sunt, ita ut universa facies ejus maris pumicibus innatantibus repleta fuerit Conjecturam suam Beotillus firmat in eo, quod non sine miraculo videatur insula potuisse servari; servatam autem fuisse persuadeat incolerum hodieque numerus, oppidorumque cultus et cetera omnia, quæ felicem undequaque regionem commendant. Nihil certe dubitem, quin insigne aliquod Sanctæ templum extiterit, atque adeo cultus ibidem viguerit, unde nomen novum factum sit. Idem licet præsumere de duobus in Cypro oppidis, corrupto nunc nomine San-Reino et Sant Arino ductis. Adde Nero diadem in minori Asia, quæ nomen in Irenopolin vertit; et S. Irenem vulgo Sant-Arem in Lusitania, et alia alibi similia loca, fortassis nec a Sancta, nec ab una eademque nuncupationem adeptæ omnia: sed quædam etiam a Pace, quæ Græcis Ἐπιάνη dicitur, quædam vero a diversis ejusdem nominis.

E

Cypro et alibi,

DE S. HERINA SIVE IRENE

C

ALETII SEU LUPHIS IN CALABRIA.

D. P.

§. I *Vetustiora monumenta cultus in civitate prædicta.*

Beatillus supra laudatus, et alii in Regno Neapolitano scriptores, Aletinorum seu Lypiensium vel Luciensium Patronam non distinguunt a celebri illa Irene, de qua hactenus egimus. Horum sensui inhærens Philippus Ferrarius in Catalogo Sanctorum, qui non sunt in Romano Martyrologio, postquam ea scripsit de S. Irene quæ retulimus, seorsim refert S. Herinam Virginem et Martyrem, sub Licinio Imperatore, Aletii in Salentinis: et in Notis censet unam eandemque esse, corpusque Aletium translatum fuisse, ac Aletinos ignorantes illius historiam, credidisse eam suam civem, aut certe acta utriusque confudisse. Apparet hoc ex Vita S. Herinæ Aletinæ, quam idem Ferrarius in Catalogo Sanctorum Italix diu ante ediderat, ubi in Annotatione indicat, a Ladislao Rege anno mccccxviii, in quodam sacello, quod olim extra urbem Aletinam erat, imagines S. Herinæ et S. Veneræ, una cum accensis lampadibus

Cultus et templum Aletii:

imaginem sanctissimæ Deiparæ circumstantium fuisse repertas: ubi S. Mariæ de Luce cognominatæ templum constructum fuit Sanctæ vero Herinæ insignem basilicam ab Aletinis excitatam fuisse, quam Clerici Regulares tenent.

2 Agit de utriusque Sanctæ Virginis ac Martyris Passione prolixè Paulus Regius Vico-Aquensis Episcopus, in fine partis 1 de Sanctis Regni Neapolitani, et S. Veneram fuit sodalem seu famulam S. Herinæ: hanc vero filiam Licinii Imperatoris ex Constantia Magni Constantini Sorore, quæ Aletii (dicitur vulgo Lecce, aliis Lupiæ et Lycium) nata et educata, a patre impio, post primam cladem in extremum istum Italix angulum reducto, inrenta ex matris institutione Christiana, atque in proposito servandæ virginitatis obfirmata, ejusdem jussu ibidem primum obscuræ turri inclusa cum sui sodali fuerit: postquam autem in iis tenebris conspecta esset ardere lampas ante eas accensa, neque ulterutra posset a Christi fide abduci, simul utraque Licinii jussu per exquisita tormenta martyrio denique coronata sit, sub annum Domini cccxvi. De S. Venera,

non sine confusione personæ,

F

A aliis Veneranda aut Paraseve, una aut pluribus, agetur mense Junio die xxvi aut xxviii, simultinam in caerum, temporum, locorum ac personarum confusionem reperturi, quae hic occurrit circa S. Irenem Constantinopoli celebrem, atque in Throacia natam et passam, maleque a multis creditam filiam Licinii Imperatoris; quod et laic S. Herinae Aletiensis aequae insipienter applicatum est.

et sedis
circa Vitam
parachro-
nismis

3 Etiam Constantinus (uti narrat Zosimus lib. 2) victo Maxentio, adeoque post viii Kalendas Octobris anni ccccii, Licinio Mediolanum accessit sororem Constantiam in matrimonium tradidit, quam antea se daturum ei promiserat, cum enim sibi socium contra Maxentium hostem adjungere vellet: nuptiisque celebratis, amborum Imperatorum nomine, pro Christianis fuit promulgatum edictum, quod refert Baranius ad annum 313 num. 3. Dissimulabat scilicet homo ethnicus tantisper, in gratiam novae affinitatis, suum contra Christianos odium; quod in Oriente, ubi potissimum regnavit, cepit exerere, hypocrisi deposita sub annum cccxvi, Deo aequae ac Constantino roriterque ductae uxori injurios per sua adulteria. Idem falso oraculo ad persecutionem movendam armatus, arma tan-

dem adversus Constantinum sumpsit, a quo Cybalensi D praelio in Pannonia victus anno cccxviii, iterumque et iterum ac saepius rebellans, ad extremum profligatus captusque ad Nicomediam anno cccxxiii, ab aliis quidem occisus dicitur, ab aliis vero in Galliam amandatus, numquam visa, ex quo uxorem istam ultimam duxerat, Italia; et sexagenario major, quando exutus fuit dignitate omni, atque ipsa (ut pluribus placet) vita. Ex quibus liquido demonstratur, quam male consuta sit tota de Herena Aletiensis fabella: quam interim apud Sulentinos natam ac passam, sed non altera diversam, non negavero: corpus saltem apud eos honoratum semper esse in confesso manet. Illam vero de lampade ardenti narrationem non aliud habere fundamentum crediderim, quam Evangelii verba, quibus Virgines prudentes Matthaei xxv inducuntur in adventum sponsi lampades ardentes praeparatas habere. Ita Romae in D. Praxedis aede, cuiusdam ipsius ecclesiae architrabi (uti appellant) insculpta cernitur ipsa et soror S. Pudentiana, cum Sanctis Pastore atque Pudente, hoc patre, isto patruo (uti credunt multi) utriusque, juxta expressionem desumptam ex Floravante Martinello, in Trophæo sanctissimae Crucis Romae 1633 pag. 52.

Cur ipsa
et S. Venera
pingatur cum
lampadibus,

in imagine
reperita anno
1418.

4 Similem Sanctarum Herinae et Venerae expressionem repraesentat Paulus Regius, de inventione praememoratarum imaginum sic loquens. Quia in memoria aeterna Justos esse vult Deus; accidit ut eo tempore quo Aletii habitabat Regina Maria, uxor Ladislai Neapolitani Regis, in capella quadam inveniretur perquam devota et antiquissima imago gloriosissimae Virginis Deiparae, cum imaginibus duarum Sanctarum Martyrum Herinae et Venerae, a dextris et sinistris stantium, habentiumque accensas in manibus lampades. Ea capella, quia extra ciuctum murorum erat, visitabatur a nemine: sed cum circa idem tempus locus illustrari coepisset nocturno quodam lumine, totum unum annum durante, et supra tectam consistente; aedificata est ibidem ab Aletiensibus ecclesia insignis, sub titulo S. Mariae Lucis; quae ab eo tempore, id est ab anno mccccxviii, in tanta veneratione cunctorum fuit, ut auctis paulatim circa eam aedificiis, visa sit includenda civitati. Cum autem his nostris temporibus Aletium venissent Patres Theatini, comperissentque Patronam urbis appellari S. Herinam, eandem assumpserunt in Titularem novae suae ecclesiae, hanc sub ipsius nomine dedicantes. Sed etiam Andriae Reliquia quaedam istius Sanctae est, nec non Aletii, scilicet (uti mihi Carolus Bozzi, vir Aletii nobilis et eruditus) apud Patres Coelestinos a sancta Cruce cognominatos, intra pulchrum vas argenteum, nomen S. Irenes Graecis litteris inscriptum habens, quas manu Silverii Metii Presbyteri Graeci transcriptas exhibet Jacobus Beattillus, lib. 2 de S. Irene Cap. 7 Annot. c. TO ΑΥΨΑΝΟΝ, ΚΥΡΙΑ, ΤΗΣ ΣΗΣ ΑΓΙΑΣ ΑΘΑΛΟΦΟΡΟΥ ΕΙΡΗΝΗΣ, ΤΗΣ ΕΝΔΟΞΟΥ, ΗΤΗΣ, ΚΕΙΤΑΙ ΕΙΣ ΒΟΗΘΕΙΑΝ ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΦΕΡΟΥΣΙ ΠΥΤΟΣ. Reliquiae, Domine, tuae sanctae victricis, Irenes gloriosae, quae jacent in auxilium omnibus ferentibus frigus febrile.

Reliquia
ejus quadam,

5 In hac etiam civitate, inquit praelaudatus Carolus Bozzi, invenitur antiquum manuscriptum cujusdam Nobilis Aletini, in eoque scripta haec verba. Anno mccccxxxiv obiit Illustris Dominus Franciscus de Baucio Dux Andriae, in cujus morte pleno die stella apparuit Et vero in numero Sanctorum reputari ille potest, propter bonam ac sanctam suam vitam. Ejus tempore in Beteghis per revelationem inventa sunt corpora SS. Sergii, Mauri, et Pantaleonis. Cumque aliquando Dux praedictus esset Aletii, missus hinc a Rege Ferdinando, obtulit Universitati hinc nostrae corpus S. Herinae et corpus S. Orontii, quae ubinam essent sciebat Dominatio sua: sed Universitas haec, ingrata atque indigna tanto bono, pigra fuit in eo requirendo. Neque hanc rem putet aliquis fabulosam esse: ipse enim Antonellus Conizer praesens interfuit. De Sanctis Martyribus tribus praenominatis agemus xxvii Julii. De S. Orontio deque SS. Justo ac Fortunato commune festum Aletini celebrant xxvi Augusti, ex indulto sacrae Congregationis Rituum, tamquam de Patronis aequae Principalibus, jam inde ab anno mdcxviii. Ad ipsam S. Herinam quod attinet, eam non solum credo ab Irene diversam personam, sed etiam nomine, ut sit diminutivum Herina ab Hera, sicut Paulina a Paula: non tamen id prorsus firmiter sustinero, cum sciam ipsum Graecum nomen diversissime pronuntiari, ut videatur passim esse Erini.

cetera adhuc
latent.

6 Et fuit haec quidem exinde Aletii culta: prout fidem faciunt antiquiora Missalia ac Breviaria, in quibus ad quintam Maji (teste Bentillo) quamvis Officium et Missa jubeantur fieri de S. Hilario Episcopo Arelatensi, addi tamen jubetur Commemoratio de S. Herina: donec tandem haec so'ennissime celebrari capit, Officio S. Hilarii prorsus dimisso. Hoc vero ut qua occasione factum sit per verosimilem conjecturam definiatur, sciendum est, inquit Beattillus, quod in Palatio Aletino, id est ea domo quam Gubernator Regius incolit

Cultus au-
ctus

A lit, ecclesiola sit, neque valde antiqua, neque omnino recens, sub nomine S. Herinæ, posita editori loco, sic ut per saxæas scalas illuc ascendere e publica via oporteat. Circum hujus ecclesiolæ parietes, totam S. Herinæ vitam et res gestas depingendas curaverunt Aletini. In principio autem utriusque porrectioris lateris visuntur quadra duo, ipsam quam quærimus auctæ festivitatis et ecclesiolæ erectæ causam (nisi fallor) significantes. Etenim in ea quæ ad dexteram seu cornu Evangelii est, viri ac feminæ cernuntur flexis genibus, manibusque in cælum porrectis monstrare turrin S. Herinæ, in media tabula expressam: insuper designantur plurimi sexus utriusque homines humi strati, enectique ignibus undique de cælo vibratis. In altero latere, ex adverso tabulæ jam descriptæ, conspiciuntur similes sagittæ igneæ, quibus jumenta cujuscumque generis enecantur, hominibus eodem, ut in priori tabula, modo conantibus malum precando avertere. Hæc ante annos haud multo plures quam centum picta, cum locus dealbaretur, sola fuerunt reservata, cautumque ne cum aliis per reliquum parietem pictaris obtinerentur calce: quod qui caverunt, et simul a communi dealbatione exemerunt quadrum, ubi pingebatur S. Herina cum sociabus, circa turrin sibi a patre structam consistens; videntur posteris ignificatum voluisse, ecclesiolam istam fuisse constructam occasione pestilentiæ alicujus, in homines animaliaque grassantis, quam S. Hirena publico invocata voto restinxisse sit credita.

7 Ætas picturarum convenit cum historia nostrate, conjecturamque firmat. Etenim constat quod xv seculo post Christi incarnationem, violenta pestilentia plusquam semel depopulata sit Italiam, atque imprimis Hydruntinam provinciam; ita ut aliquando Aletii spatio biennii mortui sint ad quatuordecim hominum millia; et vice altera anno uno millia quindecim; uti habet Antonellus Coniger in Chronica sua MS Propius autem ad rem eandem confirmandam facit inscriptio, in fronte Palatii prædicti sculpta; quæ licet exesa tempore, curiosius tamen explorantibus has plane litteras ac sensum visa est reddere. JOANNI TUFO, QUOD REM LUPIENSEM PROPE PERUITAM, TURCICO DELLO AC PESTE URGENTE, ADMINISTRAYERIT; QUODQUE IN TOT HUMANARUM REBUS CASIBUS PRÆTOREM BONUM EGERIT, INSIGNIBUS DONATO, MAGISTRATUS IN QUARTUM ANNUM PROBOGATUS, ET HÆC... CONSTRUCTA, ANNO A CHRISTO NATO MCCCCLXXXII. P.

C NICOLAI SCANCI OPUS.

8 Quod autem ad Turrin attinet, in pictura supra descripta expressam, traditio quædam Aletini populi, a fide dignis gravibusque testibus relata habet, quod anno mccc fuerit Lupiis Episcopus, nomine Formosus cognominatus Bene, qui cum erexisset novam Cathedralē sub invocatione S. Mariæ, campanariam turrin pentastegam zonarum quinque superbeque coronatam eidem adjunxerit Goffridus quidam, hujus urbis tunc Comes, in honorem S. Herinæ, et memoriam ejus turris cui, fuerat inclusa a patre, exemplo ut dicitur Thessalonica petito: quæ turris deinde civitati aliquamdiu pro insigni servierit: Cum autem et ecclesia et turris post annos centum ac sedecim corruissent, utramque a fundamentis restauravit Episcopus Robertus: in monumentum primæ molitionis secundæque reparationis hujusmodi epigraphas insculpi faciens marmori, ad ingressum et portam aulæ Episcopalis locando.

Cura Formosi Bene, Præsulis officiosi,
Cultu non vilis cum pratis ridet Aprilis,
Hæc in honore piæ quæ visitur aula Mariæ,
Tunc et fundari cœpit simul et fabricari,
Atque Deo fido, Lycii dominante Gofrido,
Transactis mundo cum tempore jam moribundo

Centum mille decem, post hos quoque quatuor

D [annis, AUCTORE D. P.

Astra regens postquam nostræ voluit fore carnis.
Et hæc quidem inscriptio, loco suo ablata, nunc invenitur apud Victorium Priuli; alia vero in arcitrava majoris portæ adhuc superest:

Annis completis Domini cum mille ducentis,
Anno ter deno, vultu residente sereno
Præsule Roberto, tecto vi discooperto,
Cornit ecclesia tibi condita, virgo Maria,
Cum campanili. Quæ condidit arte virili
Præsul prædictus Lyciensis: sit benedictus.
Nam statim refici fecit, debet benedici.
Hoc opus est signum laudantibus hunc fore ignum.

post lapsum
restauratur
anno 1230.

VIDE APPEND.
TOM. VII MAJI
OT 8'

§. II De reliquiis alterius Irenes Lupias allatis ad Patres Societatis Jesu. Miracula varia per usum gossipii, a P. Bernardino Realino Reliquiis admoti.

ANNO MDLXXIV constitutum Societatis nostræ Collegium apud Aletinos sive Lupios fuit, initia ponente P. Bernardino Realino: qui deinde ætatem reliquam apud eosdem egit, magnis eximia sanctitatis monumentis illustris, usque ad diem 11 Julii anni MDCVI. Vita ejusdem, dum de eo in Sanctorum Catalogum referendo Romæ agitur, descripta extat Latine et Italice a variis, Latine autem copiosissime a P. Leonardo de Anna, impressa Stabii anno 1656. In ea, lib. 1 cap. 28 sic legitur. Anno a partu Virginis MDXIV, advecta Lycium ex urbe Roma Servatricis egregiæ lipsana, nostri homines et excepere cultu magnifico, et carminibus pluribus celebrata, in argenteo signo affabre elaborato composuere: templum item qua emblematis, qua scriptioibus, qua auleis distinctum, eidem Virgini concinnatum egregie est. Interim dum hæc aguntur, non desuit piis laboribus et civium suorum studiis, quibus excipiebatur, manifestum ejusdem Virginis patrocinium. Etenim ut acceptam sibi Lupiensium et nostrorum operam ostenderet, repente novum ex ossibus et inusitatum odorem efflavit. At Bernardinus, in communi civium sospitiæ suæ gratulantium officiis ne asymbolus ageret, desiderari partes suas minime voluit. Itaque et excepit Patronam hilare, et miram reliquiarum fragrantiam carminibus celebravit. Sed rependit illico vati atque hospiti suo gratiam Irene. Etenim dum ille Virgini stylum exercet, ecce tibi inter scribendum, cæca quadam corporis lue senem jam annis quatuor laborantem, sanitati restituit, sordida statim peste discussa: quod ipsum novis carminibus celebravit.

Anno 1604
Roma Lycium
allata
Reliquia

E
VIDE APP
TOM. VII MAJI
NOT. 9'

odorem mirum
diffundit:

F

10 Anno deinde labentis seculi nono, Roma item allatam ad ædem nostram corpus est alterius S. Irenes, Virginis et Martyris, in qua excipienda similem operam Bernardinus præstitit, qui tum forte Collegio Protector præerat. Id ut pro dignitate componeretur, illustris femina Catharina Aquaviva, Nucensium Dux, magnis sumptibus et eleganti artificum opera industrie elaboratum conditorium crystallinum, argento belle distinctum, Patribus dono dedit. Igitur ut sacrarum Reliquiarum theca in sacello collocaretur, quod in æde nostra opere Corinthio affabre elaboratum visitur, solennis supplicatio est indicta. Realinus Vice-rector, affecta ætate jam gravis, excipiendæ Virginis curam Patribus demandavit: neque illi segniter ad rem aggressi. Interim dum pompa solennis adornatur, Prætor Aquaviva, Nucensium Dux, tam gravi morbo distineri cœptus est, ut in extrema jam vitæ alea laboraret. Id adeo ne rem turbaret Bernardinus effecit: qui decumbentem graviter Ducem, noctu conventum, peramanter amplexus ac deosculatus, Age, inquit, quoniam

quinto post
anno undecim
allatum
corpus alterius
S. Irenes,

ad cujus translationem
Dux Nucensis sanatur.

niam

erectione
ecclesiolæ palatinæ,

B

seculo 15.

Antea in
ejus honorem
erecta turris

anno 1114,

EX VITA
REALINI:

A niam Irenes Virginis lipsana solenni pompa per urbem in ædis nostræ sacellum sunt exportanda, et te Virginem præsentia tua cohonestare addecet; jubeo te in lecto non esse diutius. Cras itaque præscriptam tibi a medicis potionem hauri (obfirmaverat autem animum Prætor ne biberet, multis antea periculis certus illam se nauseante stomacho reddere) sive enim illa tibi processerit, sive rejectum eas, statim nihilominus convalesces ac festo diei integer ac lætus intereris. Prætor Realini verbis confirmatus paruit; et quamquam haustam medicorum potionem statim revomisset, tamen ita repente convaleuit, ut supplicationi interesset, ac Martyris corpus pie juxta ac officiose comitatus ad ædem nostram deduceret.

et militaris
tumultus
compescitur

11 Et vero tanti viri præsentia non leve operæ pretium fecit: descriptos enim Neapolitani regni milites, qui ad pompam ordinati convenerant, de loci dignitate inter se infensis odiis digradientes, sua ipse auctoritate ac nominis majestate compescuit. Ergo seditione composita instituta supplicatio longo ordine per medium urbis incedere. Ad eum vero urbis Antistes et Canonicorum collegium ac totius Cleri reliqua multitudo confluerant. Jam civium frequens turba, ad spectaculum effusa, sacro corpori præsto aderat atque ad templum processerat: cum ecce tibi pro foribus, mali dæmonis arte, novum ac periculosum repente excitatum dissidium est. Inter Prætorianos enim et militem quemdam Legionarium nescio quid turbarum exoritur, eductisque utrimque gladiis spectare res ad sanguineam videbatur. Enimvero nondum comperto quid ille sibi tumultus vellet, alii ferrum stringere, inermes alii terga vertere, denique ingens hominum vis, in re subita trepidantium atque in angustiis templi foribus sese invicem collidentium, ancipitem rei exitum fecerat. Sed re cognita Bernardinus accurrens, arundineque qua nitetur ingrediens, sese in medium repente proripuit; turbamque omnem ex facili ita composuit, ut e vestigio, positis odiis tectisque vagina gladiis, ad officium omnes pietatemque sine ullo metu redierint.

Sancta in-
vocata.

12 Quod ad priorem Reliquiam attinet, eam Lupias olim delata fuerit Romam, an aliunde, non habeo quo definiam: satis est quod Lupias relata, ab ipsa met Sancta crebris miraculosarum curationum signis agnoscat pro sua, ac nominatim in mox sequenti historia, quam una cum ceteris accipiemus ex prædicta P. Bernardini vita, juxta Depositiones juratas in ordine ad hujus Canonizationem exceptas, lib. 2 cap. 10. Forte per eos dies quibus sacra Irenes ossa Lupias transvecta sunt, Victorius Priuli, vir inter Principes nobilis, cum lipsanothecæ linteolum apposisset, adhæsisse tenui lino recentissimum odorem animadvertit. Igitur cum dentibus forte tuac laboraret, dexteræ genæ illud admovit, neque ita multo post tactu salubri convaleuit. Hoc cum Senex animadverteret, subit periculum facere. Igitur gossipium ossibus Virginis admoventis, cum inodorari id quoque cognosceret, cepit illico laborantibus pro sacris lipsanis mittere. Quod pergratum Irene accidisse, cum exitus rerum felices, tum illustria quædam miracula probavere.

VIDE APP.
TOM. VII MAJ
NOT. 10
Miraculosum
odorem com-
municant
priors ad-
moto sibi
gossipio:

13 Quidam cui tenuis admodum et angusta domi supellex erat, cum et hanc sibi clam furto sublectam vidisset, tanto animi mœrore est afflictus, ut in morbum inciderit. Agebant porro miserum male perpetuæ quædam vigilie, sic ut septennium ipsum nunquam salabriter tranquilleque dormierit: nam vix illi somnus accesserat, cum repente excitus evigilabat. Quamobrem jure ac merito demirabantur medici, tantæ insomniæ hominem tam diu esse superstitem. Ceterum illi vitam morte omni gravio-

quo utens
Bernardinus
Realinus

rem morbi violentia effecerat. Ita enim vivebat, ut vecors ac stolidæ mentis hominis umbra verius quam homo, per agros ac loca sola, osor celebritatis erraret, cibi non minus quam somni parcus. In hoc rerum statu aliquando desidenti forte sub arbore, Virgo egregia forma sese videndam dedit, cui candida palla virgineos artus velabat; ac laborantem placide affata, se Irenem Lupiensium Patronam esse dixit. Dein imperat, si se salvum velit, Lupias petere ad fines Hydruntinos; atque inibi sanctitate celebrem virum, cui vocabulum Bernardino, in Collegio Societatis exquirere, atque huic omnes animi noxias sacra Confessione aperire, curare demum ut ejusdem manu lanæ xylinæ modulus, qui sua ipsius lipsana attigisset, ejus capiti adhiberetur. Paruit extemplo miser, susceptoque novem dierum itinere pervenit Lupias, ac Senem conveniens rem illi omnem aperuit. Exceptus itaque a nostris hospitio perhumaniter est, ac rebus omnibus rite absolutis statim somno tam arcte complexus est, ut quatuor ipsas ac viginti horas continenti sopore dormiverit, dein se cibo refecerit, ac demum recuperatis brevi viribus sanus ac sospes remeaverit domum.

phreneticum
sanæ menti
reddit:

14 Triputeum suburbanum oppidum est, tribus ferme passuum millibus Lyci distant. Hic forte mulier dextero brachio laborabat, quod myrmecia ita corroserant, ut sæpe inde chirurgi mortuæ carnis exacta frustula sine ullo sensu doloris abjicerent. Hæc adeo Lupias aliquando se contulit, ut si quid denique epis in medicorum arte superesset, periculum faceret. At hi insanabilem morbum pronuntiant. Ergo cum illi ad restim, ut aiunt, res rediisset, desperatis humanis opibus ad Senem nostrum adiit: qui mulieris malum commiseratus, prius de peccatis confitentem audiit, dein sacra Communionem refecit. Ad ultimum jubet gossipium Irenes, quod ipse dederat, ad brachium apponere. Quæ cum cuncta ordine peregisset, proxima nocte Virginem aspectu pulcherrimam videre sibi visa est in somnis, quæ reditæ ipsam sanitatis admonuit. Nec vana fuisse somnia probavit eventus. Mane proximo prosilit e lectulo integra, sic ut maximo miraculo medici tam subitam tam certam sanitatem adscriberent. Ergo confirmata successibus præsentia Virginis, mirum quantum pietatem civium et cultum erga Patronam auxit. Statimque si quid vel immineret adversi, vel in præsens urgeret discriminis, adito Bernardino aliquid gossipii efflagitabant. Nec deerat piis suorum studiis ac votis egregia Virgo. Ceterum quod e Senis manibus xylum prodibat, id demum in cunctis unum salutare ac præsens experiebantur. Denique non unius urbis aut regni finibus contineri tantarum rerum fama potuit, sed longe lateque tota Italia atque extra vagatus rumor, multos mortales ad istiusmodi xylinae modulorum lanæ efflagitandum excitavit: quibus ex animo Senex benigne faciebat, monebatque omnes ut eam cum pietate ac religione tractarent, ita demum præsentissimam Virginis opem pollicitus.

E

curat bra-
chium a
vermibus
(resum):

15 Libro deinde 3 Capite 3, 5, 7 et 9 sequentia interseruntur, eodem spectantia, his verbis: Neriti conjuges quidam, jam multos annos veneficio et cantionibus obstructi, geniali thoro abstinuerant. Hoc adeo clam omnes habuerant: verum Bernardini fama exciti, certum hominem ad illum, qui huic malo præsens aliquod amuletum postulet, legare deliberant. Quare Octavium quemdam, cognomento Nucium, nobilem virum ad id muneris eligunt. Hic vero negotio suscepto, Lupias ad Senem, nullo sibi antea usu cognitum, adit. At ille, ut primum cubiculi lumen intrantem vidit, venientem occupat; eademque suscepti itineris causam aperit primum, deinde quid facto sit opus edocet, Divæ scilicet Ire-

F

conjuges
malificio
liberat:

A nes adhiberi malo gossipium, certum inde veneficii remedium fore pollicitus. Mulier, cui Rebecca vocabulum, cum nescio quid noctu per sitim hausisset, cœpit inde mox illi tam male esset, ut vir juxta ac domestici emotam miseræ de sede statuque suo mentem non de nihilo crederent, usque adeo stolidè meticulosa ac tristis agebat, nec veneficii suspicio aberat. Eam ob rem legitimis evocationibus procurata suspicio aberat. Eam ob rem legitimis evocationibus procurata, nihil tamen inde profecerat. Jam ferme bimestri circumæcto, vir ad Bernardinum se contulit, ac re tota ordine enarrata audiit a Senè, adhuc diu conjugem his intemperis agitandam. Ceterum Virginis Irenes opem implorari imperat, ejusdemque gossipium, quod sibi mulier admoveret, dono dat. Vir omnia ordine exequitur, ac post multos dies pro uxore iterum convenit Senem : qui tum demum scuturam brevi sanitatem affirmavit. Nec res aliter evenit. Etenim non ita multo post aciculas duas, incurvam alteram et inflexam, alteram rectam atque integram evomens mulier, perfecte convaluit.

amentiam
veneficio in-
ductam au-
fert :

oculos obscuro
vatos illumina-
nat :

ubera putre-
facta sanat :

item con-
tractum
digitum,

et disuriam
solvit.

16 Margaritæ Corsæ, dexterum brachium abscessus in totum debilitaverat ac prætenta oculis membrana videndi etiam vim paulatim attriverat. Hæc itaque ad Senem adiens, quærendæ opis causa, hæc audiit : Tuam tibi ad Dei voluntatem addicere necesse est, filia : proinde sic habeto, velle Deum te oculis in posterum habere melius, brachio non item. Sub hæc D. Irenes gossipium admovit oculis : ex quibus quemadmodum brevi convaluit, ita nunquam reddita brachio sua sanitas est. Annæ Morellæ nobilis femine mammas turpis abscessus tam foete vitiaverat, ut sex ipsos menses ingravescente indies peste medicinam omnem evinceret. Mulier ut morbi pertinaciam frangeret, petiit ut Bernardinus ægram se inviseret domi, ac D. Irenes lipsana, quæ in æde Societatis servantur, manibus suis admoveret ad mammas. Nec vero id Rector abnuerat. Ceterum id ubi rescit Senex, nuntiarum femine jussit, nil esse cur Virginis lipsana exportarentur ; si communis Patronæ opem studiose imploraverit, utique melius habituram. Audit bene monentem mulier, sequè Irene Virgini sub serum diei commendans, nocte ipsa in totum repente convaluit.

17 Atque hæc, ut dixi, sparsim per illa quatuor Capita : ast Capite 12, quod totum de hoc argumento est, plura leguntur sic deducta : Jacobus Brancatius Societatis Jesu Sacerdos, casu nescio quo grave vulnus digito intulit [frustillo vitreo], et affectus ictu nervus contraxit articulum, sic ut non sine acri dolore explicare digitum posset, et chirurgus curvitatē perpetuam timebat. Cogitavit igitur Provincialis Vitelleschus, qui toti postmodum Ordini præfuit ; Lycio secum ab balneis Puteolanis Brancatium avehere. Sed Bernardinus succium invisens, quid medicus timeret, quid destinasset Provincialis cognito, laborantem amplexus, ponere metum jubet, hand dubie valiturum. Mox sacra Irenes pignora coram Provinciali vulnere admovet, non sine præsentī ope Virginis. Postero enim mane Brancatius conglutinatū sibi vulnus animadvertit ; digitoque ad sua munia valido cœpit uti, stupente chirurgo, qui perpetuam nervi contractionem, vel certe diuturnam ac permolestam curationem timebat. Triennis infans [Josephus Pannaterius dictus] cum urinam reddere non posset, acri dolore agebatur. At pater, filii periculo anxius, ad Senem advolat : qui hominem conspicatus, antequam de pueri morbo audiret ; Laborat scilicet, inquit, filius, quod excernere urinam non possit. Agelum et Irenes lanam xylinam ad axorem tuam defer ; eamque, post Dominicam precem et Angelicam salutationem semel recitatam,

admoveri puero jube : statim enim dolore levabitur. Ergo pater, promissis et pio amuleto auctus, domum reversus imperata exequitur. Nec frustra : namque e vestigio finiri dolor, ac per urinam morbi causam reddere puer cœpit [Huic ipsi vero, ætate jam proVectiori, sed longo mensium trium febri, qua æstnaverat, in hecticam desinente, simili pharmaco salus reddita est.]

D
EX VITA
REALINI.

§. III. *Aliæ variarum sanitatum gratiæ eodem modo divinitus impetratæ.*

Adolescentem cui Didacus [Chetta] nomen, abscessus gravis in interiori thorace ita confecerat, ut aliquando medici vix proxima nocte victurum pronuntiaverint. Pater [ejus Joannes Chetta Juris Doctor] cum nihil jam in arte præsidii superesse cerneret, ad Senem dolore anxius Celestium opem quasitum adiit. Abjicit itaque se ad pedes lacrymans, obtestatur ne filium cæca tæbe, ne se ægritudine cura que confectum velit. Movit ea dolentis species mitissimum Senem : ac statim effusus in preces, una cum illo recitare Deiparæ Litanias aggreditur. Quo demum supplicio peracto, adfuturum se proximo mane est pollicitus, interim pro certo affirmat nocte proxima filium neutiquam, ut timebatur, expiraturum. Neque evenit aliter. Adest itaque primo mane Senex, atque in schedula Divæ Irenes nomen et gossipium ferens, illud post preces laboranti admovet : deinde matrem ejulantem se vocat, ac placide affatur, lacrymas sisteret, ageret Numini gratias, sanitatem jam esse redditam filio. Nec vana eloquentum eventus ostendit. Vix Bernardinus abcesserat, cum ager redditus sibi vires sentiens, ut periculum faceret surgit e lectulo : mox discursare ac pro sano se gerere, adeo ut excussam pestem hand dubio intelligeret.

Eodem gossi-
pio Realinus

B

in orbundum
sanat.

item oculos
suppuratos,

F

descriptio
Sanctæ no-
mine.

19 Hanc ipsam istius matrem [Antoniam Monciam] Bernardinus a gravi malo incolumem aliquando præstitit : res vero ita se habuit. Gravis suppuratio sinistrum ei oculum ita infecerat, ut sensim exerescens, dexterum occuparet et utrumque mox clauderet. Quare coacta est ægra ad quadragesimam lucem tenebras pati. Interim pestis ipsam vitæ arcem caput invaserat : atque hinc pervagata licentius pertinere ad os cœperat, atque utraque insano tumore vitiaverat. Ergo medici aut mortis aut perpetuæ cæcitatē damnatam pro deposita habebant. Mulier actum de salute sua peruasum habens, Bernardinum accersit, ut apud illum animi noxas Confessione deponeret. Atque ille ad officium advolans præsto est, et vix fari valentem excipit. Sacra demum cognitione criminum peracta, cœpit Senex suis manibus splenia solvere, et malagmata abjicere ; oculosque Cruce signans metu solutam agere jussit, pollicitus fore ut quamprimum sanesceret. Mora nulla : illo ipso temporis puncto cœpit laboranti esse melius, et oculorum usura frui ; paucorumque dierum spatio interjecto in totum convaluit : quamquam Senex, ut patrati miraculi laudem alio deflecteret, discedens scriptum in scheda D. Irenes nomen reliquit, quod ægra secum haberet.

20 Neretinum etiam Medicum [Petrum de Banis] egregie curavit Bernardinus. Illic gravi anhelitu aliquando usque eo cœpit urgeri, ut nec quieti ullum nec cibo tempus a morbo vacuum daretur. Hinc miser se veneficio obstrictum ratus, ad Senem quærendæ opis causa Lupias se confert. Qui re intellecta, ter salutare Virginem, ter precem Dominicam recitare Medicum jubet : lanam etiam D. Irenes xylinam habendam dedit, addiditque nec ulli veneficio obnoxium fuisse usquam, nec in posterum huic quo torquebatur morbo futurum. Neque abfuit dicto

Rursum
gossipio cu-
rat asthma.

fides

EX VITA
REALINI.
morbum læ-
talem.

A fides: nam ita repente sanus effectus est, ut et Me-
dico ipsi et familiaribus, qui laborantem noverant,
admirationi fuerit. Joannes quidam Matthæus, cui
cognomen Mirabello e Societate, gravi morbo con-
lictatus et supremo Viatico instructus vitæ exitum
expectabat. Hunc vero Bernardinus invisens, gossipium D. Irenes secum habere jussit: quo ad-
moto, repente melius habere cœpit, et paucis demum
post diebus omnino sospes evasit. Puella septennis
[Beta nomine] pistoris filia, cum æquali sua domi
ludebat: dumque inter se, ut fit, pueriliter lacesunt,
altera per jocum vivacem prunam (quam mater dum
furnum converterret in angulum conjerat) in sociam
jecit; ac statim alterum oculum corripuens ignis
tanto cum dolore perussit, ut misella dies noctesque
inenarrabiliter gerneret. Tridnum ejulando conti-
nuaverat, cum mater per nobilem feminam [Isabel-
lam Venturam] Palmerigensium Comitem, Seni
filiam commendatum iit. Qui puellæ vicem miseratus,
imbutum lustrali aqua gossipium affecto lumini
admovit, ac signavit Cruce, pollicitus brevi conva-
liturem. Nec eventus præsensationem fefellit. Sero
diei mater, soluta vitta [quam Isabella prædicta
adstrinxerat] oculum contemplata, sanum ac valen-
tem reperit, perinde ac si nullas prunas sensisset
unquam.

oculum ad-
ustum,

faciem de-
formatam,

21 Lavinia cuidam [Casavecchia] inter sinistrum
oculum et nares subnata caro os ita turpaverat, ut
perpetuæ deformitatis medici prædammarent. At
Bernardinus Patrone Virginis gossipio admoto,
nullo negotio persanavit. Durescere enim primo
clavus, mox in totum recedere est visus. Tarenti
Joannem Hieronymum e Caloa familia strumæ
exitiales septennium ipsum male habuerant, et insa-
nabiles eas medici edixerant. Enimvero nihil, quod
in humanis artibus præsidii esset, non tentaverat:
Tarento Neapolim concesserat, periclitatusque chi-
rurgos nobiles nullum operæ pretium fecerat: nam
quomvis vinci se aliquando morbus efficacia medi-
camentorum simulabat, tamen mox revalescere ac
multo acrius laborantem urgere. Eidem Lupiensium
medicorum manus experiri placitum: sed videlicet
omnem operam luserat: nam præter emplastra ac
vulnera et ceteram ferramentorum sævitiam, nihilo
plus opis acceperat. Tandem ad Bernardinum, tam-
quam ad sacram anchoram perrexit, opem implora-
turus. Jacebat illi miser ad pedes, arundinem, globu-
los coronarios, vestem deosculabatur, morbi perti-
naciã accusans, admovensque cervicibus cingulum
C Senis, enixe suppetias flagitabat. Movit tanta doloris
significatio Bernardinum: recitatisque precibus
sacri gossipii particulam dono dedit, dictisque blan-
dissimis sacrum manusculum cumulavit: Abi scilicet,
inquit, pro te preces ad Deum fundam, neque
ita multis post diebus valesces. Redit itaque Taren-
tum æger bonæ spei plenus, et Irenes gossipio au-
ctus, Senisque promissum familiaribus narrat.
Movit ea pollicitatio animos, ut omnes rei exitum
operirentur. Haud multum temporis intercesserat,
cum vatis præsensationem eventus probavit. Vigesima
enim luce distillari tumor, humores arescere, pestis
denique e faucibus abire omnis ex toto visa.

strumæ pe-
riculosas uni

alterique,

22 Jam adolescentem alium, strumis itidem male
habitum, multo citius sanitati restituit. Hic Ber-
nardini præsentem opem alias expertus, a quo gravi
oculorum epiphora fuerat signo Crucis et gossipio
Virginis momento temporis liberatus, ad notum
scilicet compertæque virtutis medicum advolat: qui
eodem quo antea Martyris gossipio usus pro amuleto,
tantum quod admoverat faucibus, cum repente
victa mali vis omnis abscessit. Petiit Uxento Lyeium
quidam nobili loco genitus, cui Joanni Dominico
Cesuræ nomenclatura, ut orbam luminibus filiam

Senis precibus commendaret: acris enim distillatio
puellæ oculos tam male effecerat, ut utramque mi-
seræ lucem in totum extinxerit. Senex ubi de morbi
violencia cognovit, ejusdem gossipii particulam
patri dedit, jubens illam filia luminibus admoveri
paulo frequentius: sic enim convalescit. Redit
ergo domum pater, Senis imperiis dicto audiens:
nec ita multo post redit puellæ luminum usus, sic
ut brevi omnem a se cæcitatem integre averterit.
Nicolaum quemdam ædium fabrum, sæva pleuritide
conflictatum, medici octava luce extinguendum
severe pronuntiaverant. Ergo æger ipso leti appet-
tentis die, Bernardinum qui acerseret misit, ut
supremis piaculis apud illum noxas animi procura-
ret. Accurrit ad hominem Senex, atque inter eun-
dum forte fit funeri obviam, quo femina pleuritide
extincta afferebatur. Cepit ad ferale spectaculum
Senem miseratio fabri, eodem morbi genere labo-
rantis, ac statim illum D. Irenæ ejus icona ad
ægrum ferebat, enixius commendavit. Mox ut se
recepit, ad Socium versus, Certe quidem, inquit,
Nicolaus D. Irenes patrociniò momento sospes
evadet. Nec vanam præsensationem eventus ostendit.
Illo ipso momento temporis cœpit laboranti melius
esse, exarmato magnam partem doloris morsu; ac
vix pauculæ horæ intercesserant, cum sese æger
ex toto sanum ac valentem sensit. Horatii cujusdam
[Pallonii], qui domi nostræ agebat hospes, sævus
dolor caput vehementer afflixerat. ut Bernardinus
liquore olei, quem de suspensa Martyris lampade
acceperat, cum signo Crucis unctum repente sani-
tati restituit.

D
et cæcam
illuminat,

imagine
Sanctæ curat
pleuritid,

E

et oleo dolo-
rem capitis.

23 Hactenus ex Vita Bernardini per Leonardum
composita. Habemus et aliam ejusdem Vitam ex Manu-
scriptis Italicis concinnatam, auctore N. L. Societatis
clium nostræ Sacerdote, impressamque Lugduni anno
1645, ubi cap. xi similiter exponitur, quam multa
per sacras B. Irenes Virginis ac Martyris Reliquias
admiranda patraret Bernardinus. Sunt in his eadem
fere quæ retulimus ex Leonardo, interjectis subinde
propriis nominibus addito [] signo dignoscendis, quod
sint ex hac altera vita accepta: reliqua hic non gravabor
transcribere. Tarenti Francisca Ritondia, profluvio
sanguinis tam diuturno exhauriebatur, ut esset
cadaveri similis. Huic Leonardus Pratius nobilis
Lupiensis a P. Bernardino de S. Irenes gossipio
pauillum impetravit: quod cum traderet Pater,
jam inde (ut postea est agnitum) Tarenti ægrota sibi
meliuscule esse sensit. Acceptum vero cum sibi
admovisset, adjecta semel oratione Dominica et
Angelica salutatione, prorsus convaleuit, ut a Ber-
nardino fuerat ei prænuntiatum. Venit paulo post
Tarentum Nobilis, uxorem sibi ex Vergeorum fami-
lia desponsarum. Prædie sponsaliorum ad sanguinis
libras duodecim cum vel exspuisset vel evomisset,
jaciit semivivus: eodem tamen B. Irenes applicito
pignore e vestigio restitutus, destinatum connubium
transegit.

Rursum
gossipio sistit
fluxum san-
guinis,

F

abscessus et
strumas,

24 Hannibalis Molesii Hydruntini Prætoris hon-
orarius ephrebus, oculorum epiphora pessime affec-
tus, repentinam valetudinem recepit, Bernardino
illius oculis sacro gossipio Crucem inscribente.
Idemque alias strumarum correptus ulcere, remedio
simili ab eodem pariter est statim sanatus. Catha-
rinæ Mezzææ virgunculæ deformis in oculo macula
ex variolis remanebat: quæ P. Bernardini gossipio
prorsus eluta est. P. Antonius Beatillus, in Tro-
pænsi collegio, ex letali morbo post sacrum Viati-
cum servatus a S. Nicolao, cujus tum colebatur
dies, bimestri post, febris quidem expers, carcinodis
tamen intra nares retinuerat quandam labem, quæ
septum illarum medium paulatim exedebat, perti-
nacissimo adversus remedia processu. Ob hæc Lu-
pios

polypum in
naribus,

A pios missus, a Bernardino expetiit, ut B. Irenes Reliquiis supra ægras nares Crucem efformaret. Fecit, aperteque asseruit, non ituram ulterius mali tabem, sed eo quem occuparat hæsuram gradu. Quod uti affirmarat ad amussim evenit. Joanni Baptistæ Personio trimestre jam spatium acerbissima epiphora oculos cruciabat, et obtensus pupillæ rubeus paniculus; Joannem-Antonium Joannis infesta febris et periculi plena detinebat; Antonium Bellium e Societate Jesu, ex illiso per viam a jumento calce, ingens labor: singuli eadem a P. Bernardino S. Irenes medicina sanati sunt.

25 Cæsari Saraceno humores decidui alterum brachium gravabant et incrudescabant remediis: sed S. Irenes gossipio a P. Bernardino accepto dissipati, dolorem una secum abstulerunt. Ludovicus Samalius, aniculo major; et Joannes Andreas Felix, aniculo minor; ille ab intestini in scrotum prolapsu, continuo humi repens, signo Crucis et sacro gossipio, ac recitatis semel Pater et Ave; hic vero ab hernia eodem gossipio sanati sunt: uti etiam Diodora Samalia ex B. Francisci tertio Ordine, cui nihil pœne supererat, quod non in medicos et medicamina consumpsisset, ad extinguendum carcinoma papillas misere arrodens. Olympiæ Prætæ, Hieronymi Verardi viduæ, ex immoderato sanguinis profluvio a medicis abjectæ, preces a Bernardino Federius Verardus filius exposcebat. Dedit adolescenti gossipium solitum, matrique jussit ut ferretur, post orationes Christi et Mariæ in laudem S. Irenes dictas, certoque ægrotan (ut vere contigit) valetudini reddendam. Francisco Antonio Mucetolæ Brundusii angina mortifera correpto, misit Bernardius gossipium solitum, cum ienacula lustrali, cujus appressu convaluit.

26 Erat P. Joannes Mirabellis in extremis sacro jam Viatico munitus; cum accedens Bernardius, ad religiose moriendum animos opemque illi additurus, de S. Irenes gossipio paucillum brachio apponit: ex quo mox ægroto meliuscule fit, ac paucis diebus sanitas succedit. Dionoram Simonettam Tarenti in patria deliratio diuturna fatigabat: hæc missum a P. Bernardino gossipium cum pie sibi admovisset, non delirio tantum soluta est, sed cui suam hanc commodaverat medicinam Julia Moronia, gravi a morbo liberata. Quæsivit ex Patre Purcilia a S. Maria Herculana, quod est vicinum Lapis castellum, auxilium aliquod ægrotationi, quæ pernoctata filiam detinebat. Dedit solitum Pater, ac toties dictum, multoque sæpius mira et puteati efficacitate usurpatum, quod virgini sanitatem pristinam reparavit. At finis sit: nec enim brevitatis aut ratio sinit omnia referre, quæ Irenes Virginis ac Martyris nomine Bernardius admirabilia peregit.

DE S. SACERDOTE EP.

NOT. 4

Fol. 20 col. 2 Annot. e multipliciter turbata invenitur chronologia, propter similem apud Sammarthanos in enumerandis monasterii Sarlatensis Abbatibus conturbationem; cujus post istæ impressa indicium nobis fecit Armandus Girard prælaudatus. Igitur ad corrigenda ista errata, sequentes Comitum Petragoricensium et Abbatum Sarlatensium catalogos texuit; quos primum exhibeo.

Anno DCCCLXVII, mortuo Emerico Comite Engolismensi, Carolus Calvus Vulgrinum instituit Comitatum Engolismensis et Petracoricensis administratorem; cujus deinde posteri, sicut et filii aliorum in Provincia Comitum, sub Carolo Simplice jus hereditarium sibi in addictos cuique Comitatus, tamquam Domini, arrogarunt. Propterea jam dictum Vulgrinum, qui decessit unno DCCCLXXXIV vocamus primum Comitem he-

reditarium Petragorici. Filios hic post se duos reliquit: quorum primogenito Hilduino Engolismensis Comitatus cessit; secundo genito autem Guillelmo, dicto Taillefer, id est Sectori-ferri Petracoricensis et Agennensis: hic enim etiam Vulgrino obtigerat per dotem Rogelindis uxoris, quæ erat soror Guillelmi II Comitis Tolosani. Obiit Guillelmus Sector-ferri anno DCCCCXX, successorem in Petracorico relinquens filium Bernardum, hunc quem Sarlatensis monasterii benefactorem reformatoremque post annum DCCCCXXXVI, Imperante, id est, regnante Domino Ludovico, eo scilicet quem hujus nominis quartum Ultramarinum appellant scriptores, Caroli Simplices ex Ogiva filio, ab anno jam dicto usque ad DCCCLIV. Bernardo quatuor fuerant filii, qui post ejus mortem, et unum DCCCL successively gesserunt titulum Comitatus Petracoricensis, sed absque liberis decedentes hereditatem dimiserunt filiis amittæ suæ Emmæ, ex Bozone seniore Comite Marchiæ natis, vocata ad successionem in Petracorico circa annum DCCCLXXVI. Filii autem Bernardi prænominati hi erant Arnoldus Borsacius, Beslio in Comitibus Aquitanicæ minus recte Fortacius, Guillelmus Taleirandus, Ranulfus Bonus-par, seu Bonus-socius, et Richardus Simplex. Atque hæc omnia habentur ex Chronico Ademari et Historia Episcoporum Engolismensium in Biblioth. nova Labbe tom. 2 pag. 165, 167 et 253, nec non ex fragmentis historiæ Ducum Aquitanicæ et Comitum Pictavensium apud Beslinm. Porro Guillelmus Taleirandus jam nominatus ipse est qui contra Apostolica præcepta venditor ecclesiæ Sarlatensis extitit, in gratiam Huberti num. 25 indicati.

Abbatum porro seriem, quæ in Gallia Christiana tom. 4 perturbata extat, et in qua non invenitur Simoniacus ille Hubertus, sic correctam vult Armandus, ut in monasterii Sarlatensis reformatione Abbas constitutus sit circa an. DCCCCXXXVI.

I Odo, idem (ut existimant) qui Abbas Cluniacensis Benedictinum Ordinem reformavit in Gallia.

II Adacius, ab Odone institutus, circa annum DCCCCXI, cum antea Abbatiam Tutellensem reformasset.

III Asservarius, seu Assenarius, circa DCCCL.

IV Bassenus, circa DCCCLX.

V Hubertus, Simoniacus, circa DCCCLXX.

VI Bernardus, DCCCLXXV.

VII Geraldus, DCCCLXXIV.

VIII Americus, MXXXI.

IX Stephanus, MLXXXVI.

X Arnaldus, MXXXII: in quo corrigendi Sammarthani, cum dicunt sub eo factam esse S. Sacerdotis Translationem circa annum MXXL. Etenim ea res narratur in Actis veluti sub Ludovico Pio, statim post Ecclesiæ restorationem, gesta: et in Chronico Gaufridi Vosiensis Cap. 2 narratur, quomodo S. Pardulphi corpus de cœnobio Garactepsi delatum est in monasterium Sarlatense, et juxta corpus S. Sacerdotis Lemovicensis Episcopi honeste collocatum est, utique circa annum millesimum, atque adeo post factam Translationem.

XI Gilbertus, MXXXIV, prætermisus a Sammarthanis.

XII Raymondus de Felenon, MCLIII.

XIII Garinus de Comarca, MCLXIX.

XIV Radulfus de Cromiaco, non Cormiaco, MXXCV.

XV Arnaldus, MXXII.

XVI Bertrandus de Limegeoulz, MCCVIII, non vero Bernardus.

XVII Guido de Cornil, MCCXII, præteritus Sammarthonis.

XVIII Helias de Union, non Vinion, MCCXXI.

XIX Stephanus de Rignac, MCCXXIX.

XX Helias Petri, MCCXXXII.

XXI Bernardus del Couderc, MCCXXXVI.

XXII Geraldus de Vallibus, MCCXXXVIII.

D
AUCTORE D. P.Guillelmus
Sector-ferri
884,

Bernardus 920

hujus 4 filii
an. 950:

E

F

atque delirium.

Comites Petragoricenses

Vulgrinus
an. 867.

A
AUCTORE D. P.

xxiii Helias de Maignanac, MCCXLIX, qui fuit Decanus Issigeacensis.

xxiv Bernardus III, MCCL.

xxv Geraldus d'Albusson MCCLV. *Inter hos tres ultimos Abbates de jure contestatio fuit, quis eorum potior, lisque adhuc pendebat Romæ an. MCCLX.*

xxvi Arnoldus de Stapone MCCLX, in cuius favorem depositos fuisse tres illos contententes, per sententiam novamque electionem, verosimile est.

xxvii Robertus a S. Michaelo, MCCLXXXIV.

xxviii Bernardus de Vallibus, MCCLXXXIII.

xxix Armandus de S. Leonardo MCCCXII, præteritus a Sammarthanis: fuit autem Abbas usque ad annum MCCCXIII, quando Abbatia Sarlatensis erecta est in Episcopatum a Joanne Papa XXII. Quoniam autem primus Episcopus fuit creatus Raymundus de Roca-cornu, Abbas Galliæcensis, credibile est, Galliæcensem Abbatiam Armando in vicem cœsisse.

Hactenus ille, cujus diligentiam utinam plures imitentur, expeditionemque facerent usum Catalogorum socrorum: quos licet studiosè Sammarthoni collegerint, magnis tamen laborare defectibus, vel hoc uno exemplo discimus. Nobis certe perquam incommodum accidit curuisse hac distinctiori notitia: quam si habuissemus, omissa Annotatione prohiberi, post hæc verba lin. 9 cui subscribunt et Proceribus undecim, loco sequentium, quæ jubemus expungi, solum hoc scripsissemus, quod nunc substituimus.

Ludovicus iste, quo Imperante sive regnante conditum est instrumentum, fuit Ludovicus IV dictus Ultramarinus: Nam Comes Bernardus, reformationis auctor, patri suo Guilielmo Sectori-ferri successit anno 920 et vixit usque ad 950: filius autem ejus secundo genitus, avi synonymus, cognomento Taleirandus, Humberto Simoniaco Abbatiam vendidit, circa annum 970.

Ful. 23 ante Appendicem ponatur:

SUPPLEMENTUM MIRACULORUM

Ex veteri MS. Petragoricensi.

Si potuisset D. Armandus Girard per se ipsum integre legere, Gallicèque aut Latine reddere veteris sui MS. Petragoricensis contextum, non fuisset opus miracula ibidem descripta reservare in Appendicem, sub spe bona quod voti nostri fieremus compates, antequam ad eam processisset impressio. Sed neque nunc adhuc quidpiam refertur Sarlato, et post plures litteras eo frustra datus, pœne cogor vereri, ne tam bonus amicus et tam sedulus adjutor mortem obierit. Ergo ex litteris anno MDCLXXXVII datis quod licet transcribimus, atque Latine de Gallico reddimus; primum titulos qui legi potuerunt, deinde miracula quedam postrema. Tituli retrogrado ordine nobis descripti, sed ad situm suum naturalem hic relati, tales sunt.

De equite, qui captus fuit, falso accusatus falsi per suum inimicum, implet paginas duas cum dimidia.

De femina contracta, quæ venit ex oppido S. Joannis Angeliacensis, implet paginas quatuor cum dimidia.

De mercatoribus Tolosanis, quod invenitur in editis num. 44.

De Vagabundo monacho Seguino, quod habetur num. 43.

De captivo, quem S. Sacerdos fecit exire de carcere.

Quomodo quidam captus sit, et is qui torquere eum volebat, amiserit digitum.

De Equite, qui periit, quia dixerat injuriosa verba monacho Issigeacensi S. Sacerdotis: *est autem Issigeacum oppidum exiguum prope Bergeriacum in Petracorio.*

Sequuntur alia duo miracula, in quibus fit mentio duarum navium, quæ nulla vi brachiorum commoveri potuerunt; advenientibus autem peregrinis quibusdam mox commotæ sunt.

De paupere cui S. Sacerdos pedem sanavit.

Eo tempore venit ad monasterium pauper quidam, cui pes adustus erat, igne et morbo illo, qui sæpe grassatur per mundum: mox autem atque portam attigit, restinctus est, neque ullum deinde dolorem sensit æger. Postquam autem hoc miraculum et alia plurima quæ fiebant virtute S. Sacerdotis vulgata fuerunt per provincias vicinas, multi ægroti venerunt ad monasterium, qui sanabantur a quacumque tenebantur infirmitate: et in suas reversi regiones publicabant miracula in se facta.

Quomodo portæ monasterii ultro fuerunt apertæ. Nocte quadam ad monasterium S. Sacerdotis venerunt peregrini quidam: et iis qui intro aderant sopiti inclamaverunt ut sibi aperirentur portæ. Cumque viderent se licet fortiter clamantes non exaudiri, cœperunt ipsas portas pulsare etiam fortius, petentes continuo ut sibi aperiretur. Interim unus de turba, contemni se sociosque cognoscens, neque se commovere quemquam ad ostia reseranda, cœpit clamare: Sancte Sacerdos aperi nobis utramque portam. Et continuo ipsæ portæ, suis cardinibus motæ excussæque introrsum, supra pavementum ceciderunt. Illi vero simul intraverunt, simul genua figentes humi laudaverunt Deum, qui tale miraculum in honorem S. Sacerdotis fecerat.

Capitulum generale de pluribus miraculis.

Ultramarinus quidam ex hisce partibus captus fuit positusque in carcere Soldani Bahylonis in Ægypto, perquam difficili: in quo adeo arte constrictus fuit compedibus, cippis, catenis, et circulis ferreis, ut nec movere quidem se posset. Grandis erat quem miser patiebatur cruciatus, et plane talis qualem Saraceni solent Christianis a se captis inferre. Captivo huic nota erat fama S. Sacerdotis, utpote ex loco Sarlatensis territorii oriundo, identidemque interrogabat custodem carceris quis mensis ageretur. Cum autem advenisset Vigilia S. Sacerdotis, iterumque custodem interrogasset; Cras, inquit, est dies quinta mensis quinti. Sciens ergo captivus tali die agi celebritatem S. Sacerdotis, post egressum Custodis, cœpit flere et gemere. Tunc apparuit S. Sacerdos in obscuro illo carcere; dixitque; Quid est, o homo, quod tantopere te affligis et ploras? Tu vero, respondit captivus, quis es, qui me interrogas? Imo, inquit S. Sacerdos, Tu potius tuum mihi nomen edicito. Hoc vero, replicat captivus, quid tibi vel mihi proderit cum docuero? Scito tamen, Domine, me ex Petracorio esse, atque in hunc carcerem ab infidelibus injuste retrusum. Nunc autem recorder quod cras agatur festum cujusdam gloriosi Confessoris Dei, cujus corpus in ecclesia Sarlatensi requiescit, ubi sæpius tali die fui, spectavi que honorem istie ei solitum quotannis exhiberi, pulchrasque processiones, in quibus circumferebantur luminaria multa et hymni ad ejus laudem canebantur. Hæc ergo fletuum meorum et planctuum causa est, Domine: quia video me non esse eo in statu, quo possim festo illi interesse. Ad hæc S. Sacerdos: Surge et egredere de carcere: ipse enim sum S. Sacerdos. Cui captivus: Ah! nimium arctis constringor vinculis: non possum me commovere, Sancte Dei. Ne dubites, reponit S. Sacerdos, vincula ista diffringentur cito, et salvus de carcere egredieris. Tum conatum aliquem adhibuit captivus, ipsoque momento soluta sunt vincula omnia diffractave. Mox vero Sacerdos: Vade, age, ascende ad aulam, ubi invenies Soldanum latrunculis ludentem cum suo quodam equite: accipe latrunculos cum pallio Soldani, quod humeris

Pes ab igne sacro sanatur:

portæ divinitus apertæ peregrinis:

E

liberatur captivus Cairi apud Soldanum.

F

et vincula sua cum pallio Soldani defert Sarlatum

NOT 5
VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT 11*

Miraculorum
in veteri
MS. descripto-
rum

tituli aliquot.

A humeris gerit, unaque cum catenis tuis defer Sarlatum ad monasterium, in testimonium veritatis. Non ausim, replicavit captivus : nam sine dubio comprehenderer. Econtra Sacerdos : Nihil, inquit, formides. Tandem sumptis animis asceadit captivus in anlam, ludentes invenit, tollit citra hæsitationem ab humeris Soldani pallium quo amiciebatur, serico auroque contextum cum figuris hominum, bestiarum et equorum antiqui operis, collegit etiam latrunculos crystallinos, cunctis qui præsentibus aderant stupescens, seque invicem aspicientibus profundo cum silentio. Simulque omnia una cum suis vinculis portans captivus, non sine manifesto S. Sacerdotis auxilio, postridie, idest ipso die festo, cognovit se esse prope Sarlatum, in loco qui etiam nunc appellatur Pons S. Sacerdotis : tulitque ad monasterium pallium, latrunculos, et ferrea vincula, utique per Dei virtutem et auxilium S. Sacerdotis : ipse vero opertus erat frusto nigri panni, in modum straguli, quod etiam hodie Sarlati asservatur, una cum prædictis pallio, latrunculis, vinculisque. Ipso autem quidquid actum fuerat referente, est cognitum, eum nocte una huc venisse, et reddita sunt gratiæ omnipotenti Deo.

B Alia etiam miracula ab annis decem aut quindecim fecit S. Sacerdos occasione ultimorum bellorum, varios captivos ex carceribus liberans, nominatim inquilinos oppidorum de Castelnart, de Berbiguières, et de Tersac : qui cum se vovissent S. Sacerdoti, egressi sunt salvi ex turribus, vinculis et cippis quibus clausi tenebantur ; itemque ex vinariis doliis, quibus in caput versis grandiumque saxorum quadratorum mole desuper oneratis suppositi fuerant ; prout illi testati sunt, Sarlatum venientes causa voti reddendi. Viros etiam varios et infantes mortuos suscitavit S. Sacerdos, et plurima miracula fecit tempore istius grandis pestilentiæ, quæ anno MCCCXLVIII tam horribiliter grassata est Sarlati.

atque item
varii detenti
ab hostibus,

item duo ex
carcere Sarlatensi.

Insuper a senioribus narrari audivimus, quod in carcere Sarlatensi fuerint captivi duo, sub custodia cujusdam nominati Pelissoni : qui cum in vigilia S. Sacerdotis audivissent campanarium ex turri lussu, ad Matutinas festivius resonantem, sicut mos est in majoribus solennitatibus ; interrogaverunt custodem, qua occasione id noctis tantum streperent campanæ. Qui respondit eis, hoc fieri in honorem S. Sacerdotis, cujus sequenti die festum agebatur : esse autem Sanctum istum magnorum miraculorum patratorem, præsertim circa captivos liberandos, et corpus ejus in monasterio requiescere. Illo digresso, inquit unus ad alterum, Ut quid ergo ei votum non facimus ? Cumque id simul fecissent omnes, eodem instanti viderunt ostiolum carceris apertum, et suis cum catenis egressi adstiterunt ante ostium monasterii, eo quod fores omnes clausæ essent ejusmodi hora. Illis autem ibi manentibus, regressus in carcerem custos neminemque reperiens, sed ostiolum apertum, cum vehementer obstupesceret, intellexit captivos omnes stare ante portam monasterii. Illuc ergo properat, et suadere conatur in carcerem ut redeant. Ipsi vero id æquum esse negabant, divino enim auxilio se inde eductos et per intercessionem S. Sacerdotis. Denique accurrente ad spectaculum populi multitudine, eosque liberos manere jubente, facta eis gratia est, quam audivimus narrari a Senioribus Sarlatensibus fide dignis, monstrantibus locum in quo tunc erat carcer, captivosque a se vivos referentibus, et nomen Custodis carcerarii memoriter tenentibus.

Atque hic est finis MSS. de Vita et miraculis S. Sacerdotis.

Fol. 24 in fine adde :

Maji T. II.

not. 6

Hactenus monumenta nobis communicata a D. Armondo Gerard ; qui cum in prioribus suis anno MDCLXII datis significasset, pro nova capsula argentea fabricanda in promptu haberi septingentas vel octingentas libras monetæ Francicæ ; de eodem, an jam confecta esset, interrogatus, respondit anno MDCLXXVII, XVI Martii. Res ea nunc agitur : nam Archidiacono nostro propter negotia quædam Capituli Tolosæ agenti mandatum est, ut cum fabris conveniat de pretio : curo etiam faciendam tabulam altaris pro sacello S. Sacerdotis, opus sane elegans nec minoris quam septingentis octingentisve libris statutum : post hanc collocabitur prædicta capsula, atque ita S. Sacerdotis Reliquiæ semper manebunt super altari : ipsa vero tabula collocabitur proximo illius festo.

D
Novi capsula
curata an.
1677.

DE S. LANDO.

Fol. 50 post num. 4 adde :

§ Qui nos de prædicti S. Eutitii Presbyteri cultu multa docuit Andreas Guidi, curam ejus in sepeliendis Christianorum corporibus ex majorum traditione commendans, eandem probat ex sepultura S. Landi, quam ab eo fuisse curatam, ait, agnitum esse in ipsius corporis inventione ; eo quod pariter inventus sit lapis tribus inscriptus litteris P. E. S. quas nemo dubitavit sic legere, Presbyter Eutitius Sepelivit. Debile profecto argumentum. Quis enim non videt litteras illos multiplici sensui posse aptari, prout cuique in mentem venerit divinare ? Certe eodem jure quo isti E legerunt Eutitium, alius quivis legeret Episcopum, et intelligens aliquem Hortonorum Episcoporum, quorum nomina exciderunt (excidisse enim plura liquet ex eorum serie apud Ughellum tom I Italix sacræ col. 778) illas litteras sic enuntiaret, Petrus vel Paulus Episcopus sepelivit, vel Posuit Episcopus Stephanus, puta is qui Romano concilio dicitur interfuisse anno DCCCXXVI. Ut ut est, non solis istis tribus litteris absolvitur lateris istius inscriptio : sed, quemodmodum intelligo ex epistola Rev. Dom. Petri Corazzæ Curati Bassanellensis, superiori anno mense Aprili scripta ad D. Theseum Pcanotium, rogatu nostrorum Patrum Viterbiensium ista requirentem ; sic habet ad unguem : Lannus Christi Martyr hic requiescit (E. P. S.) sub Diocletiano passus : quæ si vera est lectio, magnam conjecturis prioribus alterationem inducit : multum enim distant Domitiani et Diocletiani tempora : et nomen Lannus, nullam cum Germanica lingua cognationem habens, propius accedit ad Græcam, in qua apud Hesychium Λανός ἄνθρωπος idem est quod σωφροσύνη ψυχῆς, pectus bene consultum : et λαλῆεν usurpatur pro λαγγῆεν sortiri, obtinere, experiri. Additur quia etiam ex relatu seniorum Bassanellensium, illo tempore qua visitatum fuit Sancti corpus, cum eo pariter inventum esse scripturam quamdam Græcam in membrana, quam quia legere nescivit ejus temporis Curatus, neque saltem laboravit ut interpretem reperiret, nuac dolent neglectum periisse. Quæ omnia non capient pium curiosæ religionis desiderium, sed diligentiam debent stimulare Hortonorum ad ulteriorem inquisitionem.

not. 7
Sepultura
non videtur
curata a
S. Eutitio.
E

Totius lateris
inscriptio
integra.

F

DE S. JOANNE MONASTERIENSI.

Fol. 52 ad finem hæc adde :

§ His jam pridem impressis, antequam vulgarentur, dum Acta Junii quædam prælo paramus, reperimus hunc eundem Joannem in variis Martyrologiis consignari die XXVII ipsius Junii, quin et in tabulis Romani Martyrologii notari sacrom memoriam S. Joannis, Presbyteri et Confessoris in agro Turonio, quem præcipuæ sanctitatis virum fuisse addit Molanus in prima editione : Secuti Conisius, Ghinius, Saussayus, et auctor Martyrologii Anglicani primæ editionis, ubi

not. 8

Memoria in
Martyrologiis
die 27
Junii.

A in secunda editione relatus est ad diem præcedentem : quasi jure quodam ad Anglos spectet, quod Britto natione dicatur. Verum Bedæ lib. 1 historia Anglicanæ cap. 1 Brittones de tractu Armorico in Britanniam insulam advectos, Australes sibi partes ejus vindicasse scribit : et mansit nomen apud dictos Armoricos, quos potius hic intelligi arbitramur. Gregorius Turonensis cum capite xxii de Gloria Confessorum egisset de S. Mazimo, Cainonensium in agro Turonensi Patrono, cujus festum celebratur die xx Augusti, max capite xxiii de S. Joanne ista subjunxit.

Elogium ex
Gregorio
Turonensi

6 Requiescit haud procul ab hac basilica Joannes quidam Presbyter, natione Britto, in summa religione degeus : per cujus manus Dominus multa signa sanitatum dignatus est operari. Qui ob amorem divinum ab aspectibus se hominum colibens, parvulam oratorii cellulam habebat ante ipsam Cainonensis vici ecclesiam : ibique in viridariolo, quod manu propria excolebat, lauros arbores plantaverat; (quæ nunc vastis columnarum fomitibus jucundarum frondium amœnitate tenduntur) sub quarum umbracula vir sanctus considens, aut legebat aliquid aut scribebat. Cum post obitum ejus arbores illæ, ut diximus, patulis diffusæ ramis, obumbrarent locum viridarii, una ex his vetustate senescens exaruit. Tunc custos loci, effossa cum radicibus columna, incisis ipsis cum ramis suis, scamnum adaptat; in quo interdum aut resideret lassus, aut aliquid secure decideret cum necessitas exegisset. Quod cum per duos annos aut fere amplius scamnum in hoc usu habuisset, tactus, ut credo, inspiratione divina, dolore cordis ait : Væ mihi, quia peccavi, ut arborem, quam talis Sacerdos propria manu plantavit, ego ad diversas necessitatum utar sessiones. Et hæc dicens, accepto sarculo, effossa humo, et incisis scamni pedibus, posuit ipsum sub terra, replevitque fossam humo. Mirum dictu. Adveniente verno tempore, sicut reliquæ arbores florescunt, ita et hæc columna, quæ viri manu, ut ita dixerim, sepulta fuerat, redi-

viva et sospitate virescens, novas frondes emisit. D Extant de ea hodie quoque virgulta in quinum senumve aut fere amplius pedum altitudine, quæ annis singulis incrementum sumentia, a Domino sublevantur. Hæc ibi : quæ plane cum elogio supra relato conveniunt.

DE S. ANGELO CARMELITA.

Fol. 57 expuncto toto numero ultimo, hæc substitue.

7 Quid moverit Alegræum de Casanate, in Paradiso Carmelitici Decoris, Statu 4 Cap. 12 ut scriberet, S. Angelum occisum fuisse anno MCCXXXI haud equidem divino, cum Vitæ omnia exempla notent dumtaxat annum MCCXX, a quo si recedendum esset, potius dicere auctorem MCCXXV eadem istam contigisse. Etenim tali anno, et alia nullo (qui quidem in Honorii III Pontificatum decennale incidit) celebratum fuit festum S. Marci in feria vi, sub quo festi feriæque concursu, Vita ex MS. Vaticano apud Gonouum notat ferventem illam concionem, quæ Sancto causa mortis fuit. Sed omnes omnino temporum characteres adeo male conveniunt inter se per totam illam vitam, ut in simili concurrentia nolim aliquid innovare circa chronologiam. Proinde existimo tenendum esse annum MCCXX. Sed neque dimicare velim pro patria Sancti, Siciliane hæc fuerit, uti Grossus et Henricus de S. Ursio videnter sentire, an Hierosolyma, prout eadem omnes Vitæ habent, et passim Scriptores Carmelitici volunt. Multo minus velim propugnare Letiferos carceres, quibus ante mortem fuerit mancipatus Angelus ab infidelibus; nec enim verificari posse videntur, nisi supponas totum Leocatam infidelium fuisse, qui ibidem omnia gesserint pro arbitratu; quod absque ulouæ probationis argumento præsumi non debet.

His ibi mutatis prætermisam S. Angeli Vitam hic accipe, Lector, et simul præmissionis illius causam recognosce distinctius.

AD VITAM S. ANGELI MARTYRIS

ORDINIS S. MARIE DE MONTE CARMELO.

D. P.

PROTESTATIO PRÆVIA.

Dilata in
hunc locum
Vita,

C Tandem in lucem prodit Speculum Carmelitatum, admodum R. P. Danielis a Virgine Maria postumum opus, nec solum suo Ordini vehementer expeditum, totis novem annis quibus sudavit sub prælo; sed etiam nobis, utpote non exiguum commodum ex illo studiosissimi ac diligentissimi viri labore sperantibus. Hæc certe expectatione inducti, distulimus agere de Vita S. Angeli Martyris, ipso quo ponenda erat loco, scilicet die quinta Maji, inter Acta Sanctorum tunc occurrentium; solumque volumus istic imprimi Commentarium, pridem ab ipsomet R. P. Daniele approbatum, de cultu, translatione, et miraculis sancti istius Martyris; in hac scilicet Appendice multo post imprimenda ipsam Vitam exhibituri, si id a nobis Ordo suus exigeret; parcere alias malebamus labori, nec divulsam nuper amicitiam restauraturo; et apud aunos exulceratos novas forsitan offensivas parituro.

duplex datur
cum Anno-
tatis

2 Fueritne hic affectus diffidentis de causa animi, an caritatis discretæ, quæ olim etiam in Martio persuasit silentio involvere quæstiones, cum vita S. Bartholdi primi in Carmelo Prioris connexas si non satis patuit ex Aprilis; patere poterit nunc luculentius, quando solenni ante Speculum præfatum adjuratione compellor occasionem hanc non præterire. Parebo igitur, et Vitam

dabo, quam sic a me postulant R. P. Danielis Discipuli. Dabo autem non solum unam (quod ipsis forsitan satis esset) sed etiam alteram Vitam, et utrique communes Annotationes subjiciam, tum quas ipse Rever. Pater suo Marte composuit asterisco * ad discrimen notandas, ut suus honor Auctori maneat, nec me alienis plumis jactare videar; tum quas ego addam plures et proluxiores ad notanda loca, vel difficultia ad fidem indubitam eis habendam, donec certioribus exemplis probentur esse verosimilia; vel sic adversantia principiis historico cui-libet tenendis, ut eu indicasse apud talium intelligentes, convicisse sit. Hujusmodi nempe vitia sunt, quæ nulli librorum sacordiæ imputabilia, ipsi auctori debent necessario adscribi; nec ea qualicumque, sed talia, ut impossibile prorsus sit tam aliena a veritate profluere ex calamo hominis, id dumtaxat scribentis, quod oculis vidit aut oculatorum testium relato didicit; sicut se facere profitetur utriusque, quam dabimus. Vitæ Auctor.

3 Ut autem quam clarissime procedant omnia, neque liberum adversariis sit, iis quæ magis premunt dissimulatis, divagari per alia, minus difficultatis forsitan habentia; ad extremum proponam Anacephalæosim in qua num. 3 paucas interrogationes colligam, ad quas si res-

difficultates
præcipuas in-
dicantibus;

A sponsum idoneum dederint, qui causas scire cupiunt, cur tota S. Angeli historia fuerit mihi semper de suppositione suspecta; sancte polliceor, quod in altera nostri Maji parte palam profitebor, Vitam illam esse omni acceptione dignissimam. Nullus in toto Armamentario Carmelitico fere est angulus, elatus nullum, quod non sit instructum telis ac scutis ex hac Vita petitis. Hanc igitur recepisse, ut verum veri Enochii Patriarchæ Hierosolymitani scriptum, nihil minus erit, quam cecinisse palinodiam, tot jurgiis convitiisque, curmine et prosa conglomeratis, postulatam. Aliud enim hoc non fuerit quam ea fere omnia retractasse, quæ præter unicorum expectationem, contraque propriam voluntatem, scripsi in Aprili, inter respondendi necessitatem ab adversario impostam, et veritatis tenendæ constantiam in Historico fideli requisitam irrecusabiliter (ut mihi quidem videbatur) constitutus. Responsum idoneum si ipsis nullum suppetat ad interrogationes meas: et hoc præcipuo suo Achille privati, causæ nihil habeant cur scriptis. Hierosolymitani Joannis Cyrillique Prioris ferentibus nomen, aliisque hujusmodi plus fidere debeant, quam huic apud ipsos hæcenus indubitabili Vita; cessent obsecro quiritationes indignæ viris et intempestivi ante victoriam triumphi; quibus ego quidem nec lædor, nec moveor; ipsi vero suæ causæ præjudicant plurimum, tamquam alia nulla præsidia habenti. Quid? quod et apud lectores cordatas ac moderatos perdatur doctrinæ æstimatio, Scholasticis studiis acquisita, et ipse Sacerrimus Ordo sit extravagantis istis virior, pro cuius augendo tandemque honore quilibet facere ac pati paratus sum, præterquam veritatem agnitam ejurare. Tacere possum, mentiri non volo.

h Cum huc præparatione animi, indifferentis in partem utramque, secluso quolibet etiam honoris proprii respectu accedens ad scribendum, quasi omnia mihi adhuc integra forent; quem potius tunc optem habere propitium, quam ipsum S. Angelum, humanis fictionibus nequam egentem, ut in firmamento Catholicæ Ecclesiæ instar sideris fulgentissimi luceat, atque ut in Paradiso Carmelitico fragret tumquam suavissima rosa? Velim tamen ut tuum poriter mihi aspices favorem, Anima beata, Anima R. P. Danielis a Virgine Maria, Anima, quomodocumque res erant, semper medilgens, semper a me dilecta. Jam enim cum R. P. Francisco Bonæ-spei (quem ipsum credo non alio quam pio, licet non secundum scientiam, zela contra me sic excanduisse) jam inquam, cum ejus beato pariter spiritu, tali Te confido receptam loco, ubi æternum vives, memor vicennialis omicitiæ, immemor molestiæ, quam in hujus mortalitatis valigine versans sæpe attulisti mihi et sæpe retulisti, propter judiciorum ex principiis diversissimis procedentium diversitatem. Ibi siquidem non æternam dumtaxat contemplaris veritatem ineffabilium mysteriorum religionis ac fidei nostræ, etiam in hac tenebrarum valle citra cunctationem credendorum; sed et præteritorum quoque omnium temporum gesta, de quibus fas homini quæverere et ambigere, intueris ut præsentia; procul ab illis præjudiciis, quibus vivens plusculum videris tribuisse. Sane nec mentionem quidem ferre poteris patienter ullius dubii, circa receptas in Ordine traditiones movendi; videbarque tibi deliramenta loqui, quoties aliquid conabar communicare eorum principiorum, quæ historico convenit esse familiarissima; quæque omnibus, ad solidam eruditionem verique et falsi discretionem, suggerit Ars prudenter dubitandi circa res facti; Ars multiplicis scientiæ et filia et mater; Ars ignota fere superioribus seculis, maxime autem exculta hoc ævo, quod Dei singulare munus censeri potest: factum enim per eam est, ut præterita cum præsentibus comparanti, videatur mediæ temporis historio, a tenebris plusquam Cymmeriis, ad lucem gratissimum esse traducta, paulatimque proficere ad plenam meridiem, labore et constantia provehentibus.

5 Est porro S. Angeli Vita, de qua incipimus hic tractare, non una, sed duplex. Prima extat apud Benedictum Gononum, inter Vitas Patrum Occidentis, editas Lugduni anno mdcxxv. folio 227, ex pervetusto quodam codice manuscripto, nuper Romæ quasi divinitus reperto, bona fide fide literque descripta et excerpta, anno Domini mcci. Habet MS. istud Appendiculam de Vita S. Simonis Stock, verbotenus transcriptam ex Viridario Joannis Grossi; qui cum adhuc in viris fuerit anno mcccc. si ab eadem manu est Appendicula illa a qua est Vita S. Angeli, non poterit se ultra seculum xv Christianæ ævæ Codicis totius vetustas extendere. Esse autem ab eadem manu, videtur judicatum fuisse anno mdcxxxv, nonnullis in dubium revocantibus reperit post eam de B. Simone testimonium. Tunc enim ipsum ab Illustrissimo Horatio Justiniano visum, lectum, extractum, atque congregatis sacri Officii Judicibus (quibus præerat, Eminentissimus Cardinalis Scaglia, aderat Magister sacri Palatii) expositum fuit: qui omnes, post diligens examen, nihil annotarunt, quo vel leviter manuscripti fides possit labefactari, imo suo decreto probarunt, atque Vaticanæ Bibliothecæ restitui voluerunt. Ita Irenæus a S. Jacobo, in Tractatu Theologico de singulari immaculatæ Virginis protectione, Parisiis impresso sub annum mdcl.

6 Satis apparet ex verbis jam allegatis, atque ex occasione instituta: quæstionis, aliud eo congressu judicatum non esse, quam quod postulabatur; videlicet, Appendiculam prædictam ibi antiquitus scriptam fuisse, non autem recentiori fraude aliqua furtim adjectam. Sed eo non contentus Irenæus, more professionis suæ scriptoribus pluribus perquam familiari, transiens a scripturæ certitudine ad certitudinem rei scriptæ, omnibus qui de hac præsumerent dubitare, eo judicio os putat usquequaque obstructum: eo quod existimet, Judices illos continuo pro potestate jussuros fuisse librum comburi, aut saltem prohibuiturum referri ad bibliothecam, si in eo aliquid fabulosi contineri sensissent. Misera enim vero foret librorum veterum ac bibliothecarum publicis usibus erectarum conditio, si tali tamque levi ex causa has spoliari, illos aboleri oporteret, ad arbitrium Theologorum aliquot vel Canonistarum, imo et Historicorum, quamvis omnes forent Baronii aut Bellarmini. Non ita, vir bone, non ita agitur. Quod uni displicet, placet alteri: et aliquando contingit etiam ex mendacissimis scriptis, qualis est exempli causa Marcellini et Faustini Presbyterorum partis Ursini adversus Damasum libellus, ingentem haberi pro historia utilitatem, et hujusmodi intuitu publica luce libellum istum donavit Sirmundus, erutum ex veterum membranarum tenebris. Fuimus non solidis novem mensibus Romæ, et illius temporis partem præcipuam impendimus Bibliothecæ Vaticanæ MSS. evolvendis, notantes quid et unde describendum nobis esset. Hoc cum fieret, Custos Bibliothecæ Allatius, in omnem nostram actionem pro movere intentus, religioni sibi duxit non admonere Pontificem, cuius jussu nobis Bibliotheca patebat (erat is Alexander VII) etiam a nobis describendas notari Vitas Sanctorum, suo iudicio fabulosas. Si tunc ad Solum stetisset Irenæus, exclamasset utique, Cur flammis devoti non sunt libri ejusmodi, qui fabulas et nullius momenti narrationes complectuntur? Exules certe fieri debent. Sed aliter sapientissimus Pontifex: de libris abolendis eliminandisque nihil ille; solum autem intelligere voluit, quo consilio tales Vitæ transcriberentur, intellectum parvo consilium laudavit, sicut alibi fusius dixisse memini.

7 Altera Vita ante sesqui seculum reperta est apud Siculos in MS. Panormitano, indeque edita sub hoc titulo: Vita S. Angeli Martyris, cum revelationibus ei a Christo factis in deserto, quibus prædicantur victoriæ Turcarum, invasiones, calamitates, excidia, eversionses regnorum, et afflictiones Christianorum

D
AUCTORE D. P.
Prima Vita,
licet edita ex
MS. Vaticano,

E

non ideo magis
authen-
tica est,

sed nec foras
ejicienda
F

si forte mi-
nus vera.

2 Vita Pa-
normi in-
venta

in

quibus solu-
tis vel ad-
missis,

finis sit con-
testationum :

quod S. An-
gelus Divinæ
concedant.

A in multis provinciis, et præcipue in Italia. Titulum sequitur epistola editoris ad Generalem Ordinis Audetum, cum indiculo Capitum: ac rursum titulus, his verbis conceptus: Vita S. Angeli Martyris, Ordinis Carmelitarum B. Mariæ Dei genitricis montis Carmeli, civis Hierosolymitani de stirpe Davidica, edita per Reverendissimum Patrem Dominum Enoch, Patriarcham Hierosolymitanum; et per Reverendum Thomam Bellorosium, Canonicum Panormitanum et Protonotarium Apostolicum, emendata, et in Capita xxx divisa, anno post reparatum orbem mxxxvi. Hanc Vita prælaudatus R. P. Daniel a Virgine Maria totam inseruit parti quartæ Speculi sui ad diem v Maji, non ex impresso Panormitano innardiate, sed ex fide transumpti MS. anno mdcxlvii Roma missi a R. P. Joanne Baptista de Lezana. Ast de fide transcribentium non ausus dubitare, haud credidit operæ pretium esse explorare ipsam, facta collatione cum originali; quod apud nos esse non ignorabat, sciebatque non minus libenter commodandum sibi, quam commodabamus quæcumque alia Musei nostri instrumenta, nihil ipsi quoad licuit occultum habentes. Hoc posito, nemo nobis poterit vitio vertere, quod ipsum, ut jam dixi, originole habentes, missum huc Neapoli anno mdcxxxvii cura R. P. Antonii Bratilli nostri, ad illud conferamus Antuerpiensem novissimam editionem; quando P. Daniel id facere prætermisit; ex eaque tum alia quædam suppleamus et corrigamus, tum insignem unum plurium linearum in Dedicatorio Epistola hiatus, non casu, sed studio (quod indicant puncta notata...) factum, ad dissimulandum, quod S. Angelus, quando Epistola scribebatur, necdum erat a Sede Apostolica canonizatus, prout nimis expresse ibidem dicitur.

Utraque Vita
parallele
componitur.

B 8 Prior Vita, simpliciori et contractiori stylo, sed subbarbare scripta, videri posset primus ac genuinus esse Auctoris sui factus, nisi dubitationem injiceret alia quædam Vita, ex Ultrajectino MS. sumpta: quam, licet antiquiorem forsitan ac sinceriores, in ultimum tamen reservo locum; quia sicut hæc nihil continet eorum, unde Patres Carmelitæ solent prætensionum suarum argumenta petere; sic de ipsa nulla mihi cum iisdem est controversia. Quidquid autem sit de ea, quæ fuerit aliarum omnium Vitarum fundamentum primum: de illa tamen, quam hic primam voco, sine scrupulo possum pronuntiare, ipsum præ oculis fuisse Auctori, qui composuit alteram, novo magisque Latino et fluidiori stylo, quæ quia in Sicilia est reperta, Interpolatorem Siculum appello ejus auctorem. Poteram Metaphrasten seu Paraphrasten divisisse: nisi judicasset, quod non pauca de suo addiderit, ordinem quoque in principio mutans. Ut autem facilius primoque intuitu observari possit utriusque Vitæ differentia, decrevi non excusandam esse unam post alteram, sicut passim in usu nostri Operis est; sed parallele componendos inter se textus, eum qui ex Gonono sumptus est exprimendo littera (ut vocant) Romana seu stantè; alterum ex Belloroso Italica seu cursiva.

Utraque præ-
fert nomen
Enochi Patri-
Hierosolym.

C 9 Utraque porro, licet altera alteri valde dissimilis, ut jam dixi, Auctorem unum eundemque præfert Enochum, quo nullus certior rerum a S. Angelo gestarum testis videtur produci aut optari posse. Sola namque ea scribit a se dicit, quæ vel ipse a Patriarcha Hierosolymitano audivit, S. Angeli baptizatore, nutritio et magistro, in ejusdem Patriarchæ palatio educatus etiam ipse; vel coram plena Episcoporum triginta sex Synodo, præsens exponi et narrari audivit in ordine ad ejusdem S. Angeli canonizationem Hierosolymis factam; vel denique propriis oculis vidit, ex Carmelo usque in Siciliam comitatus Sanctum, reliquæ omnis vitæ, miraculorum et martyrii inspector. Patriarcham vero illum, sub quo tam ipse Enoch quam S. Angelus adoleverint, ait, appellatum fuisse Nicodemum: cui defuncto successerint Onuphrius, et Joannes: in quorum denique locum ipse Enoch subiectus, scripserit Vitam Sancti, marty-

et nominat
Patriarcham
Nicodemum

D rizati in Sicilia anno mcccxx, idque, secundum scriptorum Carmeliticorum calculos, expleto ætatis anno xxxv. Consequens igitur est Sanctum esse natum anno Christi mclxxxv; et Nicodemum istum, uno saltem anno citius factum Patriarcham (tenentibus adhuc urbem Sanctam, cum suo Patriarcha Heraclio, Latinis usque ad an. mclxxxvii) Sedem tenuisse ut minimum per annos continuos xxix, siquidem primum obiit sub illud tempus, quo S. Angelus Sacerdos ordinandus agebat ætatis annum xxviii.

10 Nihil hic difficultatis invenit R. P. Daniel, quia constat Latinos permisisse Syro-Græcis, sub imperio suo in Palæstina constitutis, habere proprii ritus Episcopos. Dubito un etiam Patriarcham: exemplum enim quo id affirmem nullum reperio, nec ejus ipsis concedendi necessitatem, quia simplex Episcopus Græcus, a Latino Patriarcha approbatus eidemque subjectus, abunde eo loco ac tempore sufficere poterat. Sed et hoc demum factum fuisse; vel eum qui ante captam urbem non nisi titulum gerebat Episcopi, expulsis inde Latinis assumpsisse sibi titulum et insignia Patriarchalia, de Constantinopolitani Imperatoris consensu: hic enim deinceps sibi arrogavit potestatem instituendi Patriarchas, dissimulantibus Saracenis, cum quibus clam ipsi conveniebat in perniciem Latinorum. Testem hujus rei habemus irrefragabilem Nicetam Choniaten, Annales sui temporis scribentem. Cum enim in Isaacio Angelo lib. 2 narrasset, qua ratione Dositheus, Studii monachus, a jam dicto Isaacio, cui adhuc privato Imperium prædixerat, designatus est Hierosolymorum Patriarcha, post obitum Leontii viri eruditi et virtute celebris; subiungit quomodo idem Imperator, post mutatos jam tertium pro libidine sua Constantinopolitanos Patriarchos, Hierosolymitanum Dositheum ad Oecumenicam Sedem evecturus, fefellerit Theodorum Balsamum, ut id licere testaretur: quo facto, inquit Nicetas, Dositheus a Sede Hierosolymitana Constantinopolim est translatus: quitamen rursus, eodem quo canis Æsopieus modo, et Pontificatum quem tenuerat amisit (nam alius Hierosolymis subiectus erat) et majori Sede excidit.

pro eodem
tempore quo
non solum
Latinus alius,

E

sed etiam
Græcus Pa-
triarcha fuit:

11 Hoc est quod dico (inquit R. P. Daniel num. 124) Anno mclxxxvii Patriarcha Latinus erat Heraclius: eodemque tempore Patriarchæ Græci successively fuerunt Dositheus, Athanasius et Leontius, prout habetur ex Baronio ad dictum annum et sequentem mxcviii. Itone vero? Duo Patriarchæ Hierosolymis uno tempore fuerunt? Ita omnino: suntque ad manum etiam in Patriarchatu Constantinopolitano exempla. Nam anno reparatæ salutis mccciv Patriarcha Constantinopolitanus Latinus erat Thomas Maurocenus, et Græcus Joannes Camaterus, cui anno mcccvi successit Michael Saurianus, Sedem suam habens Nicææ, residente Constantinopoli præfato Thoma. Ast non hoc quærebam, Pater Reverende: neque ignoro, quod urbe capta Latini exules cum suo Latino Patriarcha resederint Accone seu Ptolemaide; Hierosolymas, ut recte doces, tenentibus Syro-Græcis. Sed capere non possum, quomodo Hierosolymis uno eodemque tempore, id est anno mclxxxv et pluribus sequentibus, sederint Patriarchæ duo, ambo Syro-Græci, unus ab Imperatore Constantinopolitano designatus ex more et a Niceta nominatus; alius in hac S. Angeli Vita primum repertus, nomine Nicodemus: quod fuisse necesse est si vera hæc sit.

quid miramur
ab Auctore
Speculi
non esse ob-
scurum,

F

12 Malum omeu, Fratres, ipso in limine offendisse. Cum autem Scriptori isti adeo infelix memoria sit, ut nec Patris quidem sui spiritualis nomen exprimere potuerit absque errore duplici, nomenclaturæ uno, chronologiæ altero; vereor profecto ut ei possim vel de proprio suo nomine credere. Hoc autem amisso, cum nolitis Pseudo-Enochum vocari, restat ut relinquatur Anonymus, donec mihi nodum istum solverit aliquis ex vobis, supra suum magistrum sapiens. Nec tamen putetis,
hanc,

A *hunc, quem primo proposui nodum, quia se primum offererat, esse aut solum aut præcipuum. Difficiliares alii occurrent in progressu, qui me plane facient dubitare, utrum ille tam certus ut vult videri, testis miraculorum a S. Angelo in Palæstina patrorum, unquam*

pedem posuerit in Terra sancta : et qui se saltim Episcopum Syro-Græcum facit, an viderit unquam ejusmodi Episcopum Græco ritu divina celebrantem mysteria. Viceritis, cum istos et alios nodos solveritis.

VITA S. ANGELI MARTYRIS

EX ORDINE FRATRUM B. MARIE DE MONTE CARMELI.

Auctore (ut præfertur) Enoch Patriarcha Hierosolymitano

EPISTOLA DEDICATORIA THOMÆ BELLOROSII

D.P.

a Amplissimo in Christo Patri Magistro Nicolao Audetto, a sacræ Theologiæ Doctori et totius familiæ sacratissimæ Religionis Carmelitanæ primario Moderatori, Thomas Bellorosius Panormita, Apostolicus Protonotarius, æternam in Christo Deo salutem dicit.

Vitam hanc nactus,

B **N**escio qua inscrutabili summi Dei dispositione, Pater Amplissime, de Vita sanctissima Divi Angeli Martyris Carmelitæ incidit in manus meas libellus, vetustate miratu dignus : quem cum accurate sæpe ac sæpius perlegissem, nonnullis illum purgavi mendis. Fuit sane Vita beatissimi Martyris Latinis tradita literis ab hinc annis *b* trecentis, a veridico et beato Viro Enoch, Carmelitanæ Religionis Professore, coætaneo et comite sanctissimi Angeli, tam in patria sua, quam in peregrinatione, et in loco martyrii. His igitur nimirum de causis indubitata et sole profecto clarior adhibenda est fides simplicis et beatæ vitæ Scriptori. Sed quia libellus ipse rerum admirabilium quadam farragine videtur oppletus ; ne Lector, confuso rerum gestarum cumulo, afficiatur tædio, perquirendo rem aliquam singularem, cognitione dignam, breves prius exsculpsi ex eo indices : et deinde totum opusculum in triginta digessi Capita.

emendat in distinguat in Capita.

c **2** *c* [Quod latuit postea in arca mea triennio : quandoquidem cupienti mihi diligere Principem quemdam, et istius sacratissimæ familiæ Carmelitanæ studiosissimum, in cujus nomine libellus in lucem prodiret ; numquam (nescio quo judicio) visus est quisquam idoneus, qui cura, studio, labore et omni alio favoris adjumento promulgari curaret in toto Christiano orbe, sicut fuit Scriptoris flagrantissimum desiderium, hanc Vitam sanctissimam ; et ipsum Divum Angelum tandem, decreto indelebili summi Pastorissacrosanctique Senatus Apostolici, in Catalogum Coelicolarum Martyrum referri efflagitaret efficeretque : nisi que tuæ Amplitudini hæc anxifera cura, hoc studium ardentissimum, hic labor desudatus, hic divini amoris ardor, in ipsum gloriosum Martyrem divinitus et quidem merito servabatur : quoniam et insperato, et hoc tempore in divina mente prævisso] advenisti ad hanc Siculam patriam, ubi conditum est beatum corpus ipsius Divi Angeli Martyris, quotidie miraculis refulgentis. Qui ad hos Sicanos populos olim ex Hierosolymis fuit missus a Christo Deo ; ut prænuntiaret excidium, quod hac tempestate forte videtur ingruere cervici totius Christianæ Reipublicæ, præsertim Italiæ, a Turcarum debacchantium immanitate ; et valde timeo huic Trinaciæ, ad quam peculiariter Sanctus Martyr fuit legatus : cui propterea inditum fuit nomen Angeli, priusquam nasceretur, a Beata Virgine ; quia futurus erat Dei Nuntius mirabiliumque rerum, ducturus quoque vitam Angelicam.

Optatque ut Canonizationi petente scribat,

3 Advenisti, inquam, Pater Amplissime, tamquam novum sidus, ad reparationem pœne labentis sancto-

rum morum Regulæ Carmelitanæ. Et utinam atque utinam ceteræ familiæ Religionis Christianæ exenterent contractam rubiginem ex incuria majorum, induerenturque priscum splendida puritatis indumentum et non simulatæ sanctitatis ; ut avertatur æterni Patris indignatio contra hypocritas, jam manifestata nuperrime in debellatione Regni Pannoniæ. Quoniam, sicut Christus Divo Angelo reseravit, sex et trecentis ab hinc prætergressis annis, ut prædicaret, quod Regna, quotque Provincia Christianorum in Asia Africaque ab Agarenis et Ismaelitis, ac etiam in Europa Turcarum Imperio viarum occupandæ forent usque ad Regnum Hungariæ *d**. Id quod jam ita evenit, pro dolor ! proximis Kalendis Septembris ; ut Pannoniæ Rege interfecto (quem quandoque *e** dum esset infantulus, in ulnis meis tenui) ejusque validissimo exercitu penitus deleto, Regnum ipsum, quod olim Archi-regnum dicebatur, ceciderit in manus cruentas sævissimi hostis. Monuitque idem Christus Deus noster, ut prænuntiaret, qualis subsequerentur postea calamitates, et eruentissima bella adversus totam Italiam, vexaturaque fere omnes Christianos. Et inter reliqua mala quæ præcessura essent prædictorum temporum turbines, inquit, quod tunc ventura sunt hæc flagella, cum multæ forent Religionum familiæ vitis [magnis] scatentes, et præsertim hypocritarum *f** [qua deciperent Christianum populum : indicans hypocritarum dolis et ficto animo mirifice offendi Majestatem divinam, cujus offensionis causa, tota] res Christiana laceranda foret. Et nisi eatur in criminum pœnitentiam a populo Christiano, deplendenturque tam propria quam aliena peccata ab ipsis Religionum familiis ; vereor, et plus quam vereor, ne propediem efficiatur, quod a Christo revelatum est sancto Martyri, et conscriptum in cap. xiv hujus parvi voluminis, de Turcali victoria contra Italiam. Et vae ! vae tibi Regina Orbis, quæ Caput es Christianæ fidei ; quandoquidem non possunt membra tua discerpi absque incomparabili capitis dolore.

E

prædictas in eu cludes inculcans.

*d**

*e**

et populum ad pœnitentiam hortans.

*f**

*g**

4 En, age, rumpe moras, Pater Venerabilissime ; et da operam, ut cito et in proximo tempore Quadragesimi jejunii hic libellus volitet per orbem, et signanter totam perlustret Italiam, moreque declamantis Jonæ Prophetæ, tam per te quam per alios concionatores idoneos fungaris officio, quod Tuæ Paternitati, ut mihi persuadeo, cœlitus reservatum esse non dubito. Tibi, inquam, in præsens hoc onus a Deo injunctum est, reformandi Religiosam vitam Carmelitanæ Familiæ ; et in hoc Regno Sicano, ubi summa usus es cura, et singulari prudentia in expurgandis

Regat Gentem ut præveniat clades futuras

A purgandis Domibus sacris omni sorde et abusu; inter quas illud cœnobiium Drepanitanum, miraculis assiduis Virginis gloriosæ cuncto orbi famigeratum, et Divi Alberti peculiare, dum vixit, domicilium, revocatum est ad pristinum [vitæ] honestissimæ splendorem, tuo paterno affectu et auctoritate, juxta divinam dispositionem, quæ adhuc, imminente ruina, et in articulo ferendæ sententiæ, misit tuam Amplissimum Paternitatem ad has Siculas oras, velut alteram Angeluram; ad ingerendum mentibus hominum ea, quæ prænuntiata sunt a Divo Angelo, ab hinc annis, ut dixi, plus quam trecentis. Et non sine inscrutabili mysterio advenisti, Pater in Christo, in habitu Divi Angeli, et Religionis immaculatæ Virginis Matris Dei; quæ mundi est Advocata indefessa, et assidue, ut vere confidimus, provoluta pro nostris delictis ad pedes divinæ Trinitatis, profusis lacrymis orat et rogat inducias, ut interea Christianus populus, celerum sopore sepultus, evigilet et resurgat.

B Næc miretur tua Amplitudo, si tibi videor intimo quadam præcludi dolore ob debellatum Regnum Pannoniæ a Turcis, vel *g** ob cladem illam miserabilem illius gentis belligerie centum quinquaginta sex millium pugnatorum; quoniam in illo Regno quinquennio gessi vices Amplissimi Patris quondam *h* Cardinalis Rhegini in gubernatione Episcopatus *i* Vesprimiensis et duorum cœnobiarum insignium Pechivacationensis et Sassardiensis; novique in ea patria fuisse propugnaculum et antemurale Christianæ rei; quibus perfractis facilis patet sævissimis hostibus aditus ad Italiam. Præterea revelatio Christi ad Divum Angelum tenere debet omnes Christianos anxios et *h** sollicitos; quoniam perpauca restant ut adimpleantur, sed horribiliora impendent. Et si de quodam sancto Rege, Christianæ rei pœne ruentis reparatore, spes tandem promittitur, calcandi communes hostes, revendicandique Imperium Christiano Orbi; parum profecto nos pavefactos et excussos hæc expectatio solari potest. Sero enim Rex ille et ad nutum Dei movebit lacertos; et forte quando, quod absit, consummata erit divina ultio.

C Verum quia divina Majestas suoapte nutu non delectatur vindicta, sed potius clementia; non est nobis hæsitandum, quin ipse clementissimus Pater æternus cupiat emendationem populi sui, notamque fieri mortalibus iram suam, quæ placari nostra poenitentia facile potest. Ideoque rogo et obsecro per viscera divinæ misericordie tuæ magnam in Christianum populum caritatem; ut tanti meriti magnitudinem viriliter amplectaris, quam nullo modo tibi defuturam spero. Ne igitur, quæso, differas exequi quod ex divina dispositione commissum esse non dubito; sed rejecta omni mora invigiles, ut hoc divinum Opusculum, refertum stupendis miraculis sanctisque exemplis, cœlestibus arcanis atque divinis monitis, a me tibi Amplissimo Viro dicatum, ad laudem et gloriam Dei omnipotentis, ejusque Sponsæ Immaculatæ Mariæ Virginis, et ad honorem Divi Angeli Martyris, et totius Familiæ Carmelitaneæ, in tuo celeberrimo nomine ubique cunctis populis innotescat. Vale, Decus moderatorum Sacratissimæ Religionis B. V. Mariæ Matris Dei montis Carmeli.

ANNOTATA.

a* *Is natione Cyprius, pietate et doctrina clarus Ordinem totum in magna temporum varietate rexit annis triginta octo, videlicet ab an. 1524 usque ad 1562.*

b* *Ab anno 1227, quo scripta notatur, usque ad 1527, quo a Thoma Belloroso digesta in capita, et typis edita fuit, anni erant trecenti.*

c *Totus hic locus inclusus [] deest editionibus Belgicis, a Romano transcriptore prætermittitur; sic tamen ut quod hic omissum est, relictum sit in epilogo Bellorosi epistola; atque ita non omnino mala fide actum videatur fuisse Romæ; sed quasi ex aliqua discretionem hic dissimulatum, quod ad finem positum minus natum erat animadverti ab omnibus.*

d* *Ingens illa et luctuosa clades Hungaricæ gentis, cujus hic mentio fit, contigit anno 1526, festo decollationis S. Joannis Baptista (nonnulli alium diem assignant) quo Ludovicus Rex Hungariæ, anno ætatis vigesimo, in palude cum equo suffocatus interiit, et cæsi duo Archiepiscopi, quinque Episcopi, permulti Barones, atque immensus Nobilium numerus. Et sequentibus diebus Hungaria tota ferro et flamma vastata fuit, per exercitum Solimani Turcorum Imperatoris.*

e* *Ex istis verbis, et ex officiis quæ in Hungaria Thomas ille Bellorosius obivit, gerendo vices Cardinalis Rhegini in administratione Episcopatus Vesprimiensis et duorum insignium Cœnobiarum, habetur, magnæ illum auctoritatis fuisse.*

f *Hic rursus omissæ fuerunt lineæ, quas [] includimus quod soli transcribentis incuriæ imputandum facilem excusationem habet; ostendit tamen, non sine operæ pretio hujusmodi collationes cum originalibus institui. Sic et aliæ duæ voces hic omissæ suppleuntur ex prototypo, et alia quædam emendantur, quæ nihil attinet notare singula.*

g* *Numerum cæsorum et captorum illo in prælio Hungarico (de quo mox ante) ascendisse supra ducenta hominum millia referunt Hungaricarum rerum Historiographi et Annales Ecclesiastici. Inter ceteros certius, uberius, et dilucidius infelicis illius prælii Historiam descripsit Stephanus Brodericus, Episcopus Vatiensis, illius Regni Procancellarius, qui interfuit.*

h *Petrus Isuales hic fuit, ab Alexandro VI Rheginus Archiepiscopus factus an. 1497, ac deinde Cardinalis S. Cyriaci in Thermis, etiam Legatione sanctus in Pannonia. Obiit anno 1511, teste Ughello in Episcopis Rhegiensibus.*

i *Est Vesprimium, Germanis Weisbrun, sub Archiepiscopo Strigoniensi; nomen, ut videtur, accipiens a fonte ejusdem fluvii, a quo ipsa Ungariæ Regia insidem Germanis nuncupatur Stul-weissenburgh, unde etiam solis 8 leucis Vesprimium distat.*

k* *Et merito, evidens enim est prophetiam illam S. Angeli de tota Terra Promissionis, ceterisque Regionibus Asiæ et Africæ, Turcico Imperio subjugandis, jam pridem esse adimpletam, sicuti et illam, Ungariam pluries invadent, et fere desolabunt. Quis autem novit, an jam venerint, et omnino adimpleta sint illa quæ sequuntur? Terrebitur et infestabitur Europa. Italia vero ipsa, ubi Sedes Petri est, diu et sæpe vexabitur.*

reformando
suum Ordinem
Carm.

populumque
excitando ad
penitentiam

g*

h

i

h*

pro deman-
dato sibi
divinitus
munere.

E

F

INTRODUCTIO AD VITAM

Præfatio auctoris et vitæ Epitome relata coram Episcopis xxxvi, in Synodo Hierosolymitana ad S. Angeli canonizationem collectis.

EX BELLOROSIO.

EX GONONO.

Enoch servus Dei et Domini nostri Jesu Christi, divina miseratione Patriarcha Hierosolymitanus, toti ac venerabili Ecclesie Orientali, Occidentali, Meridionali, et Septentrionali, ac omnibus Catholicis et fidei orthodoxæ subjectis salutem et pacem. Vobis universis et singulis, quibus Spiritus Dei, in virtute Domini nostri Jesu Christi mysterio et sacramento fidei lumen cognoscendæ veritatis infundit; vere et fideliter scribere statuimus vitam et triumphum sanctissimi viri Angeli Hierosolymitani, Christi Martyris gloriosissimi (cujus martyrium propriis ipsi manibus contrectavimus) ad instructionem præsentium et futurorum Christi fidelium, et in testimonium veritatis: Athanasii Episcopi Alexandrini, et Hieronymi Presbyteri Cardinalis vestigia imitantes, et aliorum doctrina et sanctitate præstantium hominum, qui magna virtute et fide vitas, passiones, et flagella Martyrum ac Christi Confessorum diversis temporibus conscripserunt, et conscriptis eorum exemplis atque miraculis populo Christiano multipliciter profuerunt. Quamquam enim nos imbecilli et fragiles, ac Dei servorum mi imi, ingenii viribus diffidimus; immenso tamen caritatis ardore et Sanctorum exemplis incensi, non de linguæ tersitie et styli candore, sed de sola Dei bonitate et mentis sinceritate confisi, id operis scribendum suscepimus; ut per nos vestræ sinceritati et fidelium universitati Vita hujusmodi undecumque probatissima tanti Patris, quam Deus mirabilium suorum operibus insignivit, et tam gloriosi Martyris victoria imitanda proponatur; et deinceps per vos, quasi per manus, posteris etiam excolenda tradatur, et in omnium seculorum memoriam redueatur. Nos enim non nisi, aut qui ipsimet rem oculis conspeximus, aut a sociis nostris aliis fide certissima dignis audivimus et cognovimus, veritati semper inhaerentes, nuntiamus, ab omni etiam mendacii suspicione penitus alieni, non immemores dicti Salomonis: Qui mentiuntur, occidunt animam; et Psalmographi dicentis; Perdes omnes qui loquuntur mendacium; cum et Dominus in Evangelio suo instruat, de omni verbo otioso nos in extremo judicii die rationem esse reddituros. Hanc igitur Vitam sanctissimum viri sancti Dei, hanc ejus victoriam gloriosissimam merito imitandam, vobis et cunctis fidelibus intimamus. Vos autem imprimis, qui Ecclesie ipsi a summo Deo præpositi, per salutaria Christi pascua commissum vestræ fidei gregem ad caelestem patriam dirigitis, hortamur et obsecramus in Domino; ut non modo vitam ipsum et victoriam sancti Martyris, sed etiam revelationes, quibus futuris ætatibus moneri potest et instrui populus Christianus, a Domino Jesu Christo ei factas, omnibus votissimas faciatis; ut ex his etiam magno fidelium profectu, glorificetur Deus in sancto Martyre suo, in hac ipsa mortalium militia, qui Martyrem suum æternum vivere facit in patria.

2 Congregatis in sancta Hierosolymitana Synodo sanctis Patribus, dum Angeli Hierosolymitani, viri omnium consensu sanctissimi, nuper in Sicilia gladio perempti, extremis vite dies profusis lacrymis et intimo pectoris dolore prænuntiatur; et vitæ necisque innocentiissimi viri decursus, scitu quidem dignissimus, a plerisque Patrum studiosa meditatione perquiritur; Jerusalem homo divinus, Archiepiscopus Nazareth, Angeli ipsius sapissime memorandi socius; et Joannes Archiepiscopus Cæsariensis, ac Petrus Episcopus Hastilonensis (quæ est Bethlem) multictiam sanctissimi ac honestissimi viri Eremitæ montis Carmeli, atque alii complures sacratissimi homines, qui ejusdem S. Angeli diuturnam societatem habuerunt, et cum eo religiosissime convixerunt, veritati testimonium perhibentes, constanti animo affirmant; ipsum Angelum toto vitæ spatio virum sanctitate clarissimum, Dei jussu cum Reliquiis Sanctorum et Deifera Virgine Mariæ imagine, primum ad Italiam, mox vero ad Siciliam profectum; atque ibi tandem in oppido Agrigentinae Diæcesis, quod Licata dicitur, cum veritatem prædicaret, et contra plurima et nefanda, quæ iudices magis pulchabant, hominum facinora invecus, ne Deus offenderet-

Enoch servus Dei et Domini nostri Jesu Christi, miseratione divina Patriarcha Hierosolymitanus, Venerabili Ecclesie Orientali, Occidentali, Meridionali atque Septentrionali, omnibus Catholicis et fidei orthodoxæ subjectis salutem, pacem, ac sempiternam benedictionem.

Vobis quam fideliter et veraciter scripsimus passionem gloriosissimi Martyris dignissimique eremite S. Angeli, civitatis Hierosolymitanæ, Ordinis eremitarum S. Mariæ de Monte Carmelo; cujus passionem et obitum nostris propriis sumus oculis intuiti, atque vidimus, nec non propriis manibus palpavimus. Nos ergo fragiles et minime Sanctorum virorum vestigia imitantes; utpote S. Athanasii Episcopi Alexandrini, et Hieronymi Presbyteri Cardinalis, sanctissimi ac sapientissimi Doctoris: qui eorum virtute et sanctitate Vitas et Passiones multorum Sanctorum virorum scripserunt; nec non aliorum doctissimorum hominum Christianissimorum, qui dictas Passiones notare voluerunt, pariter et nos eorum exemplis memorati S. Angeli Vitam et Passionem scribere, et in memoriam reducere voluimus. Magno ac arduo amore, immensaque caritate, sanctitibus et benevolentis vestris dictam Passionem memorati S. Angeli intimantes; verum funditus narrantes, quod vidimas et audivimus; nolentes penitus mentiri, cum qui mentitur, Salomone testante, occidat animam et alibi scribente, Perdes omnes qui loquuntur mendacium; et Dominus in Evangelio, De omni verbo otioso in novissimo judicio rationem reddituri sumus.

2 Igitur veritati ipsi inhaerentes, vidimus et audivimus nuntiationem natalis beati Martyris voce vera a sanctissimo Nicomede, Patriarcha Hierosolymitano, Prædecessore nostro, præfati Angeli Patre Spirituali, ac etiam aliorum sanctorum virorum fidei testimonio dignorum, qui vitam præfati S. Angeli, quem ob ejus merita summus cæli Conditor sibi contulisse videtur, ejusque miracula ac merita: quæ Deo omnipotenti sibi faventi omni solertia peragebat. Fuitque divinus homo Gerasimus Archiepiscopus Nazarensis, præfati Angeli Martyris socius; atque Joannes Archiepiscopus Cæsarensis, et Petrus Episcopus Ascalonensis, quæ et Bethlem.

3 Fuerunt autem sanctissimi ac honestissimi viri Eremitæ montis Carmeli atque alii sanctissimi homines, qui cum S. Angelo societatem habuerunt, qui ejus vite testimonium perhibuerunt veritati, sancta Synodo presente Hierosolymitana, coram sanctis Patribus ibidem existentibus et approbantibus, nemine discrepante, numero vere xxxvi, videlicet:

SS. Athanasii
et Hieronymi
exemplis
notus.

E

scribit quæ
vidit et au-
divit,

Sap. 1, 11
Ps. 5, 7
Mat. 12, 36

ac narravit
in Synodo.
F

A turjugiter, neve boni, si qui aderant, malorum contagia contrahere sinerentur, acriter argueret (sicut a Christo D mors ei prænuntiata fuerat) pro divinæ voluntatis revelatione et veritatis defensione gladio peremptum, et martyrio coronatum, diuturni certaminis victoria ad Christum, quem toto mentis ardore inhiabat, migrasse. Quorum attestationem ego Enoch (qui in ejus obitu præsens fui, illumque diem, et ejus societatis memoriam numquam delere valui) certo et solido veritatis argumento confirmans, ab ipsis viri sancti natalibus, quos Nicodemus Patriarcha, vir sanctissimus, prædecessor noster, viva voce sæpius referebat, usque ad martyrii gloriam, totam vitæ seriem (prout præsentibus scriptis digeram) gravissimo approbante Senatu, tum animi ulacritate, tum ingenti cordis merore recensui.

3 Fuerunt autem inter alios illo in consessu Patres numero sex et triginta, videlicet :

EX GONONO.

EX BELLOROSIO.

Athanasio de Claromonte, Patriarcha Alexandrino.

Joanne, Archiepiscopo Duracensi.

Andrea, Archiepiscopo Nicomediensi.

Joanne, Archiepiscopo Cretensi.

Luca, Archiepiscopo Thessalonicensi.

Paulo, Archiepiscopo Colossensi.

Alexandro, Archiepiscopo Nicosiensi.

Petro, Archiepiscopo Tracensi.

Petro, Archiepiscopo Joronensi.

Joseph, Archiepiscopo Tyrensi.

Philippo, Archiepiscopo Patracensi. Item

B Joanne, Episcopo Atheniensi.

Juliano, Episcopo Veronensi.

Paulo, Episcopo Lyddensi.

Cassiano, Episcopo Syndonensi.

Nerairio, Episcopo Buicenensi.

Sixto, Episcopo Penadensi.

Petro, Episcopo Tyberiadensi.

Helia, Episcopo Joppe et Jaffa.

Andrea, Episcopo Asealonensi. I. Gatha.

Pelagio, Episcopo Neapoli. I. Sichen.

Athanasio, Episcopo Montis Tabor.

Georgio, Episcopo Jerabolensi.

Andrea, Episcopo Gabulonensi.

Joele, Episcopo Anteradensi.

Petro, Episcopo Impolitano.

Georgio, Episcopo Palphonensi.

Puulo, Episcopo Famagustanensi.

* Edessæ. Athanasio, Episcopo * Rages Medorum.

Alexandro, Episcopo Damasceno.

Thadæo, Episcopo Scopiensi.

Antonio, Episcopo Stephanensi.

Alexio, Episcopo Cirgenensi.

Georgio, Episcopo Albanensi.

Jona, Episcopo Bendenensi.

Petro, Episcopo Dulanensi.

C Jacobo, Episcopo Mexiensi.

4 Unde præfatus S. Angelus gladio peremptus, diem sui obitus in insula Siciliæ, in quadam terra quæ Lecatta nuncupatur, finivit, Agrigentinis diæcesis : in cujus obitu ego Enoch præsens fui, atque sui societatem numquam deserere valui. Qui prædicans veritatem contra Berengarium de Pulcella, sororem suam turpi incestu cognoscente, a Deo missus, ut nefandissimum scelus eradicaret, ab eo per Jesum Christum fuit sibi mors nuntiata : et a S. Joanne Baptista confortatus, a quo suas sanctissimas Reliquias in Italiam portaverat ; videlicet Brachium et Tibiam, reservatas per Sanctum tempore Juliani Apostatæ, una cum capite S. Hieremiæ, et cum brachio S. Catharinæ Virginis, et tibia S. Georgii, et imagine quam S. Lucas Evangelista depinxit ad petitionem S. Theclæ Virginis, S. Pauli Apostoli discipulæ : quas Reliquias Alexandrinus Patriarcha Athanasius de Claromonte nobili suo fratri Gederigo de Claromonte per eum miserat.

qui cum cano-
nizarunt ut
Martyrem.

Athanasius, de Claramonte Patriarcha Alexandrinus.

Joannes, Archiepiscopus Duracensis,

Andreas, Archiepiscopus Nicomediensis.

Joannes, Archiepiscopus Tardenensis.

Lucas, Archiepiscopus Thessalonicensis.

Paulus Archiepiscopus Colocensis.

Alexander, Archiepiscopus Nicosiensis.

Petrus, Archiepiscopus Carthensis.

Stephanus, Archiepiscopus Toranensis.

Josephus, Archiepiscopus Tyrensis.

Philippus, Archiepiscopus Petracensis.

Joannes, Episcopus Athonensis.

Julianus, Episcopus Beranensis.

Paulus, Episcopus Bindensis.

Cassianus, Episcopus Syndonensis.

Mercurius, Episcopus Bariconensis.

Sixtus, Episcopus Panadensis.

Petrus, Episcopus Tiberiadensis.

Helias, Episcopus Joppensis. I Jaffa.

Andreas, Episcopus Ascolensis. I Caza.

Pelagius, Episcopus Napoliensis. I. Sichen.

Athanasius, Episcopus Montis Tabor.

Georgius, Episcopus Palferensis.

Paulus, Episcopus Famagustensis.

Georgius, Episcopus Jeroboliensis.

Andreas, Episcopus Gabulensis.

Joeles, Episcopus Anterebensis.

Petrus, Episcopus Tripoliensis.

Athanasius, Episcopus Rages Medorum.

Alexandrinus, Episcopus Damascenus.

Thadæus, Episcopus Scopiensis.

Antoninus, Episcopus Steplanensis.

Alexius, Episcopus Oronensis.

Georgius, Episcopus Albonensis.

Joannes, Episcopus Heridensis.

Petrus, Episcopus Dulanensis.

Jacobus, Episcopus Alexiensis.

4 A quibus omnibus, et singulis, nemine ulla ex parte in aliquo discrepante, gravi censuræ judicio, relata primum, omnia rigoroso cognita examine, confirmantur. Mox vero magnificatur Divina bonitas, et sanctus ipse Christi Martyr Angelus Cœlituum adjunctus consortio, ut pro militanti Christiano populo sit apud Deum perpetuus intercessor, communi omnium prece rogatur : et maxima demum apud cives Hierusalem devotione recipitur, et assiduis ac magnis votis obsecratur et colitur, ubi indies majoribus, Deo operante, miraculis claret.

una cum capite S. Hieremiæ, et cum brachio S. Catharinæ Virginis, et tibia S. Georgii, et imagine quam S. Lucas Evangelista depinxit ad petitionem S. Theclæ Virginis, S. Pauli Apostoli discipulæ : quas Reliquias Alexandrinus Patriarcha Athanasius de Claromonte nobili suo fratri Gederigo de Claromonte per eum miserat.

REFLEXIO HISTORICA

Circa prædictam Synodum, et Alexandrinum Patriarcham Athanasium, primo loco nominatum.

Consideranda circumstantiæ hujus Synodi,

Circumstantiæ, in quibus res aliqua gesta narratur, semper notandæ ab eo sunt, qui de ea ordinate oc fundate intendit agere. In Synodis autem præcipuam considerationem merentur tempus ac locus, tum qualitas Synodi (utrum scilicet Provincialis, Nationalis, vel OEcumenica sit) Præsulum eamdem constituentium fides, Personæ tam convocantis quam præsentis auctoritas et conditio, causa denique movens ad conveniendum tali loco ac tempore: quæ omnino si recte se habeant atque invicem congruant, dubium esse nullum potest, quin et legitima fuisse, et vere (sicut dicitur) habita, non autem otiose conficta credatur. Huc ergo spectat Reflexio hæc Historica, varios paritura quæstiones, quarum vix minimam partem attingit aut prævidit R. P. Daniel a Virgine Maria, quando vel Annotationes suas ad hanc Vitam composuit, vel in

B Propugnacula Eliano, Dissertat. 24 et ultima, per conjecturas quærit causam, ob quam eam non possim simpliciter et sine censura suscipere. Res ipsa paulatim se evolvit, apparebitque, quod, licet omnia ea abessent, in quibus Vita hæc repugnat meis in Aprili ossertis; licet etiam de prætensa Ordinis antiquitate tam essem certus, quamipsimet Patres Carmelitæ se putant esse; possem tamen, imo deberem dubitare, verene eam Vitam scripserit auctor, ut plurimum oculatus, sicut in titulo et per decursum ubique prætenditur; an aliquis alius, qui multis post S. Angeli mortem annis, etiam centum et amplius, præsumperit oculati testis ac pene individui comitis personam et nomen arrogare sibi; speraveritque sub larva tam speciosa devotis S. Angelimentibus, etiam hominum, alias non plane simplicium, impune se venditaturum pro compertissimæ veritatis historia, quidquid de Sancti istius vita ac gestis posset ex certis incertisve documentis et Leocatusium Carmelitarumque traditionibus corradere, vel ex cerebri sui phantasia vellet ad miraculum comminisci.

2 Ad Synodum quod attinet, convenisse ea dicitur prope Hierosolymas, urbem Sanctam, de qua in Notis ad I Nicæni Concilii can. 7 Severinus Binius hæc observat: Ecclesia hæc per annos quingentos, fere usque ad Juvenalem Episcopum Patriarchalis nomine, non re, honore, non potestate, habita est, sic ut Episcopus illius Ecclesiæ quarto quidem loco in Conciliis sederit, verum nulli Episcopo vel Archiepiscopo præfuerit: ipsum autem Cæsariensi Archiepiscopo Palæstinæ Metropolitanæ, et Antiocheno Patriarchæ, qui toti Orienti præsidebat, subjectum fuisse testantur Hieronymus in epistola ad Pammachium, et Leo Epist. 62 ad Maximum Antiochenum. Ab hac auctoritatis palestatisque exiguitate, quamoda paulatim subtracta primum, eidem etiam ceperit dominari, non est hujus loci quævere; satis est scire, quod in Concilio Chalcedonensi anno ccccli pro bono pacis convenit inter Patres, post multam contentionem, per consensum Maximi Antiocheni et Juvenalis Hierosolymitani, ut Sedes Hierosolymorum habeat tres Palæstinas. Ex hinc Sanctissimus et Apostolicus Thronus Hierosolymorum (uti apud Carolum a S. Paulo in parergo ad Geographiam sacram pag. 5 legitur) sub se habuit totam Palæstinam usque ad Arabiam. Quando autem describatur Anacephalæsis et enumeratio finium Patriarchalium, quæ ibidem transcripta est ex Græco Codice Vaticano, Constantinopolitanæ Ecclesiæ Thronus jam secundum locum inter Patriarchales obtinuerat,

nequidquam improbante id S. Leone; necdum tamen OEcumenici titulum arragare sibi Patriarcha Constantinopolitanus ceperat. Descripta ergo Anacephalæsis illa est inter seculum v et vii. Tunc autem nominabantur Hierosolymitano Patriarchæ subjectæ in

Provincia Palæstinæ primæ
Dora,
Antipatris,
Diospolis, vulgo Rama,
Jamnia, vulgo Zania,
Nicolopolis, alias Emmaus,
Onus,
Joppe, vulgo Jaffa,
Ascalon, vulgo Scalona,
Gaza, nunc Azza,
Rhaphia quibusdam Rhama,
Anthedon,
Diocletianopolis,
Eleutheropolis,
Neapolis, alias Sichem,
Sebaste, vulgo Samaria,
Regium, Apathos,
Regium Jericho,
Regium Libiæ,
Regium Gadarorum,
Azolus Paralus, vulo Azdot,
Azotus Hispinus,
Eucomazon,
Vitelius,
Tricomias,
Texus,
Salton,
Salton Geraiticus seu Barsanomus.

Provincia Palæstinæ secundæ,
Scythopolis, alias Bethsan,
Pellas,
Gadira,
Capetolissa, alias Capitolas vulgo Sunete,
Abila,
Maximianopolis,
Diocæsarea,
Tiberias, vulgo Tabarie,
Gadæ,
Elenopolis,
Hippus,
Tetracomia,
Clima Gaulames,
Vicus Nais,

Provincia Palæstinæ tertie.
Petra Metropolis, vulgo Krach et Arach,
Augustopolis,
Adrindela,
Parochmuchi,
Ariopolis,
Mapses,
Elusa,
Sura,
Birosamon,
Elias,
Pentacomia,
Mamopsora,
Metrocomes,
Salton Hieraticum,

3 Quo statu res fuerint, quando seculo Christi xi Ter- et seculo 11 etiam plures, ram sanctam recuperarunt Christiani, incertum est.

quorum Patriarchis olim suberant Episcopi 55,

E

F

quæ dicitur convenisse Hierosolymis,

C

A *Ex Notitia tamen Patriarchatum Latina, non diu post scripta et ex MS. Regiæ Bibliothecæ Parisiis transcripta, in dicto Parergo (ubi pag. 72 sub nomine Chananæ numerantur Sedes Hierosolymitano Patriarchatui subjectæ) apparet numerum non modo non imminutum tunc fuisse, sed etiam auctum; eique accessisse totam Arabiam quortam, in qua ad triginta quinque Episcopi numerabantur. Pro quibus omnibus (sicut ex Notitia in Codice Thuanò reperta apparet) Latini valde paucos substituerunt ritus sui Antistites, Patriarcham scilicet cum Archiepiscopis Tyri, Cæsareæ, Nazareth et Petræ; quorum aliqui nullos, alii aut unum aut tres aut quinque ut summum Suffraganeos sui ritus habebant; de Græcis parum aut nihil curantes, nisi quod in Monte Sinai, propter celebritatem peregrinationis ad S. Catharinam, voluerint unum habere, qui unionis Catholicæ esset, subjectus Episcopo Montis Regalis, sicuti prior Notitia indicat. Nunc gementibus sub Turcarum jugo qualibuscumque in Palæstina Christianis; et Constantinopolitanis Imperatoribus, a quibus solebant Episcopi peti, pridem extinctis, eo res devenit, ut cum nuper præterito anno MDCLXXII congregari Synodum placuisset adversus Calvinistas, pro reali Christi præsentia in Eucharistia, exemplo aliarum quæ fuerant super eadem causa Constantinopoli celebratæ an. MDCXXXVII et MDCXLII (quarum omnium Acta Græco-latina recenter accepimus impressa Parisiis) soli septem reperti sint, qui ad Dositheum tunc Patriarcham convenire possent; scilicet Metropolitanæ Petræ, Ptolemaidis, et Posidonis (qui etiam Cæsareæ Præsulem se dicebat) Nazareth, Bethleem cum Archiepiscopo Gazæ (qui etiam locum tenebat absentis Archiepiscopi sancti Spelæi) et Archiepiscopo Neapoleos atque Sebastæ, nec non cum Episcopo Lyddæ; subscripseruntque Decreto fidei ibidem constitutæ, una cum sexaginta Hegumenis monasteriorum, ecclesiarum Œconomis, Hieromonachis, Presbyteris ac Diaconibus, ceterisque Ecclesiæ Hierosolymitanæ ministris, aliquam tituli dignitatem habentibus. Hæc operosius deducere placuit, ut ne ex præsentis Patriarchatus istius statu et Episcoporum in eo paucitate dubitare quis velit, utrum, qua tempore hæc (de qua agimus) Synodus celebrata dicitur, satis multos Episcopos Syro-Græcos habuerit Palæstina, ad complendum numerum xxxvi Patrum in titulo expressum.*

nunc ad
summam
paucitatem
reducti.

B

Sed illos an.
1220 ad
Synodum
convenire
difficile fuit:

C

4 Ast utrum tam multi potuerint paulo post annum MCCXX Hierosolymas convenire, merito ambiget, qui considerabit Saracenos sic eam, vicinasque provincias tenuisse, ut Aconem seu Ptolemaidem cum omni circum regione usque Joppen tenerent Latini Christiani, et bellis omnia arderent quam maxime. Quapropter suspecta omnia habens Coradinus Sultanus an. MCCXIX, magnamque cladem passus ad Pelusium seu Damiatum, a Crucesignatis obsessam ac denique captam, rebus suis diffidens, muros turresque Jerusalem omnes evertit, civitatem misere deformavit, et in Christianorum quoque sacra furorem vertens, cogitavit de Christi sepulchro destruendo, id ipsum Damiatam minaciter scribi jubens, sicuti ex Godofrido auctore coævo scribit ad dictam annum Odericus Raynaldus in Annalibus. Tali porro tempore tamque turbato, et itineribus (quod consequens erat) tam periculosis, an satis verosimile est ausos vel cogitare Christianos Græco-Syros, de celebrando conventu tam solenni tamque numeroso Episcoporum, et quidem non ex Palæstina solum, sed etiam ex Græcia, Macedonia, Creta, Cyprio, quod indicant tituli Episcopales? Nec parum ponderis addit ad causam dubitandi, quod ea Synodus non solum Provincialis dicenda foret, aut Nationalis, qualem facit Lezana; sed propemodum Œcumenica. Demus autem tot Episcopos atque ex regionibus tam procul sitis adducendos, satis fuisse temerarios, ut in viam simul se omnes darent; an etiam hoc probabile erit, quod Saraceni, aut cladibus efferati aut victoriis insolentes, aut exercituum ex Europa certatim

transeuntium expectatione solliciti, permiserint, tam enormem Præsulum Christianorum numerum cum proportionato Cleri secularis ac Regularis suffragio ducentorum ut minimum capitum convenire, et suos conventus libere agere, prope eam urbem, quam unam spectabant omnes isti conatus Christianorum? Qui vero urbis mœnia turresque sic destruxerant, ut non relinqueretur lapis supra lapidem, putas suburbanis domibus ecclesiisque pepercerint, quæ tali in casu solent primæ destrui, ne receptum hosti præbeant? Ubi ergo locum inveniemus in quo convenerit turba tanta?

5 Non est profecto levis hæc difficultas ex parte temporis, ex qua tamen adhuc nascitur alia, par vel major priore; videlicet, quod Synodorum plus quam Provincialium congregatio, qualis nobis describitur ab Auctore Vitæ, sit et fuerit semper tam in Oriente quam in Occidente moliminis maximi; nec absque Principum secularium consensu auxilioque perducenda ad effectum. Interim non apparet, quis potuerit tali tempore ejusmodi Concilium indixisse, et indictionis decretum tam efficaciter evulgasse, sicuti hic supponitur. In Hierosolymitano Patriarcha, quem vidimus ab Imperatore Græco totum pendere, licet aliquid facere per Palæstinam potuisset illo non requisito, nulla certe residebat auctoritas ad illos Episcopos evocandos, qui erant Constantinopolitano Patriarchæ subjecti, quales sunt Nicomediensis, Thessalonicensis, Colossensis, Nicosiensis, Atheniensis, ac similes alii. Constantinopoli autem (quæ tunc obtinebatur a Latinis) neque Imperator erat, neque Patriarcha Græcus, sed uterque nomen suum ægre obtinebat Nicææ in Bithynia; neque hoc absque æmulo. Surrexerat enim ad Pontum Euxinum Imperator alius adversus Theodorum Lascarium, ex familia Comnena, Thronum suum habens in urbe Trapezuntina, fortassis et Patriarcham factionis suæ. Ut ut erat, vix potest videri credibile, quod alteruter vel Imperator vel Patriarcha potuerit volueritve sollicitus esse pro Synodo cogenda in Palæstina, ubi vel Saraceni vel Latini Græcis exosissimi tenebant omnia. Demus autem id eos curare voluisse: frustra id erat, nisi annuissent favissentque Saracenorum Sultanus atque Amirii: et hoc vel cogitatu peregrinum est, rebus eorum sic turbatis atque periclitantibus, sicut dixi superius.

nemine tunc
existente qui
convocaret

E

etiam ex
aliis Patri-
archatibus,

6 Accedit huc, quod, ut omnia alia impedimenta abfuissent, non appareat quæ publicæ utilitatis aut necessitatis causa, in aliis Synodis per ea tempora coactis semper gravissima, prætendi possit isti Hierosolymitano Concilio. Num si sola S. Angelî Canonizatio sufficiens causa videatur alicui, vereor ne omnium irrisioni sese exponat, scientium, Sanctorum quidem Canonizationes in Europa cæpisse circa ista tempora in Conciliis proponi et definiti, post lectu vitæ ac miraculorum Acta; sed in Oriente nihil simile unquam usurpatum fuisse vel etiam nunc usurpari. Qua ibi ratione Sanctitatis nomen cultumque obtinuerint, quos Ecclesiæ istæ pro Sanctis colendis suscipere, neque dictu facile est, neque hoc loco necessarium: satis est quod nequeat sapienter credi, istud Latinorum institutum adeo placuisse Syro-Græcis ut ceteros omnes eorum ritus, etiam antiquissimos habentes contemptui, novum istum neque antiquitus cognitum usum recipere voluerint.

idque ad
canoniza-
tionis actum
ignotum
Græcis,

F

7 Quid? quod Syro-Græci omnes erant non solum alieniori semper a Latinis animo, sed pertinaci plane schismate ab eisdem dissidebant; eoque magis, quo ferebant ægrius suas ab ipsis ecclesias occupari, Reliquias distrahi, ritus negligi, se ipsos Censuris eorum gravari, Imperium denique fere totum obtineri. Placeat de his audire Jacobum de Vitriaco, ipso quo S. Angelus martyrizatus dicitur, anno scribentem. Hic postquam cap. 70 et seqq. fuse explicasset vitia et peccata Latinorum, ex Europa in Palæstinam advectorum vel ibidem genitorum, quibus Terræ sanctæ exterminium acceleratum fuit; transit ad enarranda nihilo leviora delicta et cri-

qui tunc
etiam erant
schismatici,
et Latinis in-
fensissimè,

mina

A mina eorum, qui a diebus antiquis, in terra commorantes Suriani vocantur, aliis Syro-Græci, sub Romanis, Græcis, Latinis, barbaris, Saracenis et Christianis, vicibus subalternis longo tempore jugum passi servitutis... homines magna ex parte infideles, duplices et more Græcorum velut vulpes dolosi.... furtum et rapinam quasi pro nibilo reputantes, secreta Christianorum pro modico pretio Saracenis enuntiantes, inter quos nutriti sunt, quorum etiam lingua libentius utuntur quam alia, et mores perversos magna ex parte imitantur... Consuetudines autem et institutiones Græcorum in divinis Officiis et in aliis spiritualibus (in quibus et littera et lingua utuntur Græca, etsi hanc plerique eorum non intelligant) penitus observant; et Græcis tamquam Superioribus obediunt: Latinorum vero Prælati, in quorum diocesis commorantur, non corde, sed ore tantum et superficialiter se dicunt obedire, timore scilicet secularium Dominorum. Habent enim proprios Episcopos Græcos: nec Latinorum excommunicationes formidarent, nisi ab eorum communione, in contractibus et aliis necessariis, laici nostri se subtraherent. Dicunt enim inter se, quod Latini omnes excommunicati sint, ideoque non possunt excommunicare. Etenim tam Græci quam Suriani, occasione Symboli, quod in Nicæna Synodo composuerunt sancti Patres, miserabiliter decepti, negant a Filio procedere Spiritum S.... Cum igitur omnes Latinos, hocasserentes, excommunicatos reputent; altaria supra quæ Latini celebraverunt Divina, priusquam in ipsis celebrent, abluere consueverant. Sacramentis etiam nostris nullam exhibent reverentiam, nec assurgere volunt quando Corpus Domini ad infirmos nostri deferunt Sacerdotes... Diem autem Sabbati adeo solennem reputant, quod non licet alicui eorum in Sabbato jejunare, excepto tantummodo Sabbato sancto Paschæ. Solenniter autem, sicut in die Dominica, in Sabbato Divina celebrant; et carnes in ea manducantes, more Judæorum, splendide epulantur.

8 Talia cum et in aliis scriptoribus legerem, et omnem fidem Vitriaco adhibendam putarem, circa mores et religionem gentium Terram-Sanctam incolentium, quando illuc Latini appulerunt, victisque Saracenis Hierosolymitanum Regnum sibi constituerunt; non modo nullam me injuriam facere credidi sacerrimo Ordini Fratrum Beatæ Mariæ de Monte Carmelo, si primum eorum Priorem Bertholdum sociosque et successores ejus Latinos omnes fuisse dicerem; neque institutione aut propagatione habere quidquam commune cum tam detestanda schismaticorum colluvie, quæ sola cum Saracenis, Mahometanis, et Jacobitis hæreticis Nam quos forte cogitare hic vellet aliquis Syro-Græcos, Catholica unione conjunctos cum Latinis, sub Episcopis Græcis eidem unioni adhærentibus (quales postmodum reperimus in urbibus quibusdam Græciæ, diu subjectis Genuensium ac Venetorum dominio, post Latinorum imperium Constantinopoli extinctum; et quales sunt etiam inter Ruthenos, Regi Polono subjectos) hos in Terra-sancta, saltem pro isto de quo agimus tempore, nulla noverunt historici. Quod si aliqui eorum serio amplexi sunt Catholicam unionem quando sub Latinorum dominatu erant; eos omnes aut plerosque credo redisse ad vomitum, mox atque in Saracenorum potestatem redierunt: Sic enim de facto vidimus accidisse Hierosolymis, ubi mox atque urbs capta fuit, receptos diximus Patriarchas a Græco schismatico Imperatore missos. Atque hic obsecro cogitent RR. PP. Carmelitæ, quantum injuriam eorum majoribus, ab Alberto regulam habentibus, tum S. Angelo, inter eos vitam religiosam professo, per ignorantiam ac temeritatem fecerit hujus Vitæ Auctor: in omnibus sic faciens communicare Carmelitas cum Schismaticis, ut Priorum Latinorum,

quos vere Sanctos Carmelus habuit, nec nominum quidem D curaverit discere.

10 Ex Syria transeo in Ægyptum, ubi Auctor noster offert nobis Athanasium de Claromonte, ex Basiliano Græci ritus monacho Monasterii S. Maria de Grotta in Sicilia, Alexandrinum Patriarcham. Videamus ergo quales ea ætate Christianos Ægyptus, quales Episcopos habuerit. Non alios utique quam habet hodie, schismatis nota infames, et variæ hæreseos stigmata notabiles, quos possim vocant Jacobitas, ipsi se Cophtitas appellant. Agit de his consequenter Jacobus de Vitriaco cap. 75, aitque quod a multis jam temporibus a Constantinopolitano Patriarcha excommunicati, et ab Ecclesia Græcorum sequestrati, usque in Indiam et Æthiopiam diffunduntur; omnes quidem Christiani, sed lamentabili errore longo tempore obtenebrati, parvulos suos in utroque sexu more Saracenorum ex magna parte circumcidentes... Alius autem et error eorum est, quod Confessiones peccatorum suorum non Sacerdotibus, sed soli Deo latenter faciunt, ponentes thus juxta se in igne, tamquam cum fumo peccata sua ascendant coram Domino. Atque hi, dum sub Saracenis Ægyptus fuit, soli fere potiebantur Ecclesiarum, aut divisas habebant cum Melchitis, sæpe commemoratis in Historia Saracenicæ, edita a Thoma Erpenio anno MDCXXV, perductaque usque ad mortem Macarii Jacobitarum Alexandria Patriarchæ.

11 Hujusmodi Patriarcharum nomina et tempora a Marco Evangelista usque ad suam ætatem pertexens alius Auctor, ex Arabico MS. Petri Siguerii Franciæ Cancellarii Lotine redditus ab Abrahamo Echellensi, editusque Parisiis an. MDCLI, scribere se dicit nomina Patriarcharum Cophtitarum Ægypti Sedis urbis Alexandria, quorum quinquagesimus nonus numeratur iste Macarius; septuagesimus vero tertius quidam Marcus filius Zaræ, cujus tempore transit Abbas Marcus filius Alkonbari ad Melchitas: Dicuntur, autem Melchitæ, id est Regii seu Imperatorii, qui contra Eutyechianos et horum præcipuos Jacobitas sequuntur definitionem Chalcedonensis Synodi, Imperatoribus Græcis probatæ. Sunt igitur Cophtitæ, sive ut alii brevius appellant Copti, non idololatræ (sicut mihi inepte exprobat in primo Speculi Carmelitici limine, inter errores ac falsitates meas) sed Christiani (quod etiam manifestum faciunt eorum calendaria a Seldeno edita, in opere de Synedriis Hebræorum, et sæpe a nobis ad dies Sanctorum festos allegata) ritibus quidem Græcis, lingua vero et litteris olim propriis id est Ægyptiis; deinde Arabicis usi sub Mahometanorum tyrannide; in Jacobitas et Melchitas, discussi, sic ut Jacobitæ an. MCCVII, secundum calculum Abrahami prædicti, Patriarcham habuerint Joannem Abulmagedi filium Abulbala, qui confessionem ab ecclesia Cophtitarum abrogavit, circumcisionem vero plurimum commendavit: et huic post annos XXVI (quorum integris XIX ac mensibus V vacasset Sedes, occupantibus eam Melchitis, ab isto scriptore nunquam positus in serie Patriarcharum) successerit anno MCCXXXIV Cyrillus filius Laklaki, Cyrillo vero, post septennalem Sedis vacationem (qua iterum Melchitarum aliquem sedisse dixerim) Athanasius, filius Cabili Archipresbyter Ecclesiæ Mohlake Cairi, in cujus promotione facta anno Martyrum DCCCLXXVII, adeoque post annum Christianæ æræ MCL, desinit prædictum Chronicon Orientale.

12 An hujus Athanasii nomen aliunde innotuerit Auctori vitæ S. Angeli, et ad annos triginta retro trahere eum placuerit, ad faciendum suum Athanasium de Claromonte, equidem ignoro: unum video fieri non posse, ut ejusmodi Patriarcha Alexandrinus fuerit Catholicus; uti nec Patriarcha Hierosolymitanus, quis cumque is fuerit, quando S. Angelus martyrio fuit coronatus. Proinde existimo nullam esse verisimilitudinem,

In Ægypto viz alii Christiani erant quam Jacobitæ vel Melchitæ,

E

quorum Patriarchæ recensentur accurate,

F

et in his Athanasius post annum 1250,

perperam conversus in Athanasium de Claromonte pro anno 1220.

cum quibus nihil debuit commune habuisse S. Angelus et Ordo Carmelitarum.

A *nem, quod ejusmodi homines solliciti fuerint pro honoranda memoria Carmelitæ Religiosi, a sua schismatica hæreticæque communione alienissimi, qualem par est credere fuisse S. Angelum et omnes ejusdem socios Carmelitas. Si nunc extarent Episcopatum apud Syro-Græcos successionum catalogi, vix possum dubitare, quin ex singulis haberetur nova convictio falsitatis, absconditæ sub specioso nomine Hierosolymitanæ Synodi, S. Angelum canonizantis. Interim non videtur operæ pretium examinare morosius, quam bene vel male scripta sint nomina Ecclesiarum singulis attributarum. Quare finem facio Reflexioni huic historicæ, ejusque summam ad paucas quæstiones restringens, peto ut mihi demonstrentur probenturque sequentia puncta :*

Summa quæstionum hinc enuscentium.

I Quod Hierosolymis et Alexandriæ fuerint an. MCCXXI vel sequentibus Patriarchæ Onuphrius et Athanasius.

II Quod Patriarchæ isti, cum Episcopis sibi adjunctis ex toto Oriente fuerint, Catholicæ communionis.

III Quod ritus et forma Canonizationum, tunc apud Latinos ceptarum institui, in usu fuerit Græco-Syrorum.

IV Quod possibile fuerit tali loco ac tempore, et rebus politicis adeo turbatis, convenire Synodum xxxvi Episcoporum, præter plurimos alios ex Clero seculari ac regulari, jus habentes sessionis suffragique in Synodis.

Quæ si nequeant ulla ratione probari, restat ut interragem, ecquid fidei mereatur Auctor, tam multa ἀόριστα καὶ ἀδύνατα commentus, velut certissimo sibi comperta, idque in prima introductione ad Vitam, cujus examen deinceps compendiosiori via procedet.

CAPUT PRIMUM.

Miraculosa parentum S. Angeli conversio a Judaismo : ejusdem nativitas atque infantia.

B

EX BELLOROSIO.

Nondum communis naturæ necessitas omnes, qui Jessæum et Mariam, Martyris Angeli parentes, noverunt, de medio sustulit : sunt enim adhuc Hierosolymis complures, tametsi longævi et annis graves, sensuum tamen fere omnium integritate vegeti, qui eorum vitam inculpabilem, Christi fidei receptionem, ac mortalis vitæ exitum adeo memoria teneant, ut perinde ac si illi nondum vita functi essent, de singulis hi rationem reddere, et honestissimam illorum consuetudinem recensere et approbare consuescant. Ipsi itaque Jessæus et Maria (quod locupletissimis testibus comprobatum est) utpote natione Hebræi, de stirpe et progenie David, etsi antiquam Dei Legem toto mentis studio servabant; et jejuniis ac vigiliis mirifice vacantes, vitam, non intermisso Dei servitio, traducebant; cum primis tamen studiosissime orabant, ut Deus lumen veritatis mentibus eorum infunderet, et num in Lege promissus venisset jam, an venturus esset Messias, ostenderet.

6 Post longas denique meditationes, et diuturnas preces ad nonum Kalend. Aprilis prope festum azymorum, dum solo prostrati, et rigido induti cilicio, ac multis profusus lacrymis, continua in oratione persistent; et confirmato animo, donec æternus Pater, diuturni gemitus et lacrymarum misertus, fidei Catholicæ veritatem manifestet, inediam pati præeligunt, et sine cibo et potu persistere decernunt; sub horam noctis sextam diei sanctæ Veneris, Virginem splendidissimam Christi Matrem, magno Angelorum cætu comitatum, conspiciunt; quæ his eos dictis affari dignata est : Progenies de doma David, unde me quoque produsse Altissimus voluit; ponite dubium, et metum mentis oculis abstergite, et Messiam in Lege promissum frustra postmodum expectari credite. Venit ille, et salvum fecit populum suum, quea noctis et caliginis tenebræ non comprehendent. Hic Dei quoad divinitatem Filius, de Spiritu sancto conceptus, absque virili semine, ex me matre et virgine, assumptæ carnis humanitatem suscepit. Hoc vos suscipite mysterium, hoc tenete sacramentum; id ipsum ut deteresa mentis acie percipiatis, Hierosolymitanum Patriarcham, virum spiritu prophetico insignem, sæpius convenite; ipsumque, ceu pervigilem animarum Pastorem et verum Catholicæ fidei zelatorem, consulite.

C

7 Jamque moram tollite, templum adite, ubi divinæ ex more celebrantur laudes; et quæ vidistis sacro Antistiti renuntiate : quæ vero ipse de Christiana fide insinuet, pectore fido suscipite, et mente firma credite. In ejus etenim manibus Messiam videbitis optatum, Jesum Christum Filium Dei vivi; quo mortalibus viso oculis, sacrosanctum baptismum nequidquam differetis; eo enim fidei sacramento superioris Jerusalem incolæ fieri poteritis, qui inferioris nunc cives estis. Id autem, Jessæ, tibi prædictum velim, vigesimo post Pentecosten die

EX GONONO.

E

Fuit quidam, Jesse nomine, Hebræus, incola Hierosolymitanus, habens uxorem Mariam nomine; ambo ex progenie David, absque aliquali redargutione Deum timentes, omnibusque diebus eorum vitæ legem divinam observantes; ac jejuniis et vigiliis Deum orando vacabant, quatenus Deus omnipotens eis deberet manifestare, utrum verus Messias, in Lege promissus, jam venisset an venturus esset. Quamobrem ad Nicodemum Patriarcham Prophetam pergebant, eumque super hoc consulebant, tamquam Catholicum et fidelem amatorem, et animarum quæ sese dabant sanctæ Legis atque sanctorum Prophetarum dictis et documentis.

Parentes ex stirpe David,

6 Et una dierum, scilicet vigesima quarta a mensis Martii, prope festum Azymorum, Jesse et Maria in terra prostrati, atque rigido cilicio induti, Deo immortaliter voverunt numquam de terra surgere, nec quidquam bibere atque comedere, donec æternus Pater veritatem fidei Catholicæ eis manifestaret, utrum esset verum id quod Patriarcha eis latius explicarat. Stantes ergo illi in magno fletu et amaritudine per totam noctem usque ad horam sextam, videlicet die Veneris sancti, viderunt Virginem Mariam, Christi Jesu matrem, magno Angelorum cætu visibilium comitatum, ubi uterque prostrati jacebant. Quæ ait, Frater et Soror de domo David, ex qua nempe et ego; sit vobis certum quod sum Maria Virgo, mater Jesu Christi, veri Messiae in Lege Dei promissi quantum ad Divinitatem, veri hominis quantum ad humanitatem assumptæ carnis a me virgine ejus matre, qui Spiritu Sancto conceptus est absque humano semine. Igitur, o frater mi Jesse, et tu soror mea Maria, tota mente credere debetis, quod Nicodemus vobis mandavit de sancta fide Christiana. Illico Jesse et Maria, capite de terra provoluto, Virgini matri dixerunt : O mater Dei et gratiæ

a petentes instrui,

F

A B Virg. edocentur,

A

EX GONONO.

EX BELLOROSIO

D

gratiæ, quid pro salute nostra agere nos expedit?

7 Tunc respondit Virgo beata, Recedatis hinc, et ad templum, ubi divinum Officium celebratur per prædictum Patriarcham, attingere non tardetis: et dicatis quæ vidistis, et meam apparitionem narrate. Et confestim videbitis in manibus dicti Patriarchæ filium meum Christum, verum Messiam: et cras in mane sacrosanctum baptismum accipere ne differatis, quo mediante possidebitis regnum æternum. Et in veritate dico, o Jesse, quod Maria uxor tua concipiet a te, vigesimo *b* die post Pentecosten, duos filios masculos: et illi, qui primus nascetur, impone nomen Angelus, et ille erit Martyr pro veritate dicenda; secundo vero impone nomen Joannes, et erit iste Patriarcha Jerusalem: qui erunt duo candelabra et duæ lucernæ ante conspectum Domini. His igitur dictis Virgo Dei disparuit.

8 Illico Jesse et Maria surrexerunt, et cum omni festinatione ad sanctum Templum Domini accesserunt, ad quod nullus alius Judæus aut Paganus accedere poterat. Intrare vero volentes templi custos, cognoscens illos esse Judæos, subito inde repellere eos non est veritus. Christiani vero, qui aderant illic, cum vidissent duos Angelos sanctos eos associantes, dixerunt Jesse et Maria, Nos volumus effici Christiani: dimittatis nos ad S. Nicodemum ire. Et cum magna Christianorum societate in sanctum Templum intrarunt: atque coram Patriarcha pavimento irruerunt. Et ibi erat fere totus populus; et adstantes ibi cœperunt narrare eis beatæ Virginis Mariæ, matris Jesu Christi, visionem visibiliter visam; ac etiam præceptum eis ab ea ore suo sanctissimo factum. Quapropter ipse Patriarcha Deo et Virgini gloriosæ gratias retulit immensas: illos vero non modica caritate, scilicet

9 Jesse et Mariam, recepit, et omni affectione spirituali: et etiam catechuminari eos injunxit, præcepitque modicum ab altari residere, ut Officium audirent, et quæcumque fienda viderent, ad laudem et honorem Passionis Jesu Christi Domini nostri: atque viderent omnes accipere, more solito, corpus Christi.

9 Patriarcha enim, cum esset dies *c* Jovis sancta, et vellet (ut moris est) signum Crucis *d* facere cum Eucharistia super Calicem; Jesse et Maria viderunt *e* oculis propriis visibiliter Christum in forma humana, ætate perfecta, in qua erat dum mortem passus fuit. Aliqui perfecti Domini servi, eo modo et ea hora eos vidisse similiter attestati sunt, qui erant numero triginta: qui totum pura conscientia Patriarchæ explicaverunt. Omnes unanimiter mox gaudio percepto summæ bonitati Jesu Christi gratias egerunt de tali apparitione eis impensa. In Sabbato sancto, aqua sacri *f* baptismi facta et sanctificata, præfatus Patriarcha Jesse et Mariam interroga-

Mariam uxorem tuam duos tibi filios concepturam, quorum primo Angelo, secundo Joanni nomen esto. Erunt hi olivæ bixæ, florentes in Carmeli vertice, duoque candelabra lucentia, atque duæ lucernæ ardentes in sancta Dei Ecclesia. Hic enim erit Patriarcha magnus, et instruet Jerusalem virga virtutis suæ: ille vero pro divinæ voluntatis revelatione, et Christi nomine gloriosum consequetur triumphum martyrii. Quibus dictis Virgo venustissima, velut latitans circumfusa nube recedere visa est. Ac Jesseus et Maria primum animo conterriti, mox quadam fiducia freti, piis Virginem et devotis prosequuntur vocibus: atque ubi felicissima visione se destitui cognoscunt, poplite flexo et capite ad terram provoluto, Deo et ipsi Deifera Virgini gratias agentes, gaudio et exultatione exultant.

8 Certissima demum hujus oraculi evidentia firmati, et animis aucti sanctum Dei templum festini et alacres adveniunt. Quod cum nullus, aut Judaico aut idololatriæ dogmati deditus, ingredi posset, ingenti animi fiducia subire volentes, a janitore impetu quasi tumultuario repelluntur. Tum candidati juvenes, specie et nitore venustissimi quasi de improvviso apparentes, repulsorum protectionem suscipiunt; et custodia secedere coacto fores patere faciunt; quorum duo Jesseum, duo Mariam suscipientes, introducunt. Hac Angelorum apparitione permoti complures, qui Legibus adhuc Judaicis tenebantur, Christum animo Deum verum concipiunt, et magna fide et spe ingressos subsequuntur. Jesseus et Maria ritum servantes, Antistitem reverentibus dictis salutant; et cum minime diffidentes, jussa Deifera Virginis ejusque visionem clara oratione exponunt: populum (qui quatuor circumstantium millia hominum excedebat) stupore replente, Antistes Deo et Virgini gratias referens illos incomparabili caritate suscipit; sacrisque Christianæ fidei initiari, ac salutaribus documentis instrui præcipit: atque interim, cum dies ille Christi Passionis dicatus esset, et maxima populi confluentis devotione divina celebrantur Officia, Christianis eos ritibus et divinis laudibus interesse jubet. Illi vero incredibili mentis alacritate, utpote nuper ad fidei sacramenta vocati, ritus et ceremonias ipsaque divina officia admirati, Deo majores gratias egerunt, qui ab eorum oculis tenebras effugosset.

9 Sequenti vero die, cui Sabbati nomen indicitur, cum solito more Antistes Hostiam manu tenens, signo crucis Calicem signare voluisset, Jesseus et Maria (dictu mirabile) Christum ea ætate et forma, qua morti subjici voluit, mortalibus oculis vident. Quod verum sanæ fidei argumentum et alii non pauci, hora eadem atque eodem modo, vidisse attestati sunt. Fuere autem numero triginta, qui pura ipsam conscientia Patriarchæ retulerunt, et æque omnes percepto expleti gaudio, divinæ bonitati gratias egerunt, quæ tali eos tantoque munere dignata fuerit. Ipsa Sabbati die, aqua Fontis sacri sanctificata, Præsul ad se Jesseum et Mariam vocari jubet, et quid de Christiana fide sentirent quidve crederent, interrogat: atque omni usus diligentia, intima etiam cordis scrutatus, quoad ejus fieri potuit, singula quæque examinat. Quos ubi mente pura cordeque sincero esse comperit, prout sancta docet Ecclesia, baptizat in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, universo populo respondente, Amen. Quo peracto, Corporis eos et sacratissimi Cruoris participes efficiens, more Ecclesiæ communicat, indeque statuta loca eis adire præcipit.

10 Jesseus igitur, uxore valere jussa, domum adiit eremiticam Canobitarum Dei Genitricis de monte Carmelo, quæ Divæ Annæ ædes, ubi Deifera Virgo in lucem edita est, servato adhuc nomine, censentur. Maria vero, venia a conjugate impetrata, petiit montem Sion, ubi Monasterium est Sanctimonialium Ordinis S. Basilii. Hoc autem Patriarchæ præcepto præstare, et usque ad festum Pentecostes seorsum cum sanctis hominibus morari addacti sunt, ea lege, ut post præfixum dierum terminum, ad eorum ædes redirent. Difficile dictu est, quanto animi ardore, quanta et fide et caritate, non modo præcepta sed et consilia Christi servare, eaque toto spiritu complecti studuerint, atque adeo ut non modo Christianissimi, sed et omnium integerrimi, et religiosissimi judicati sint. Unde factum est, ut eorum

et ad Nicodemum Patriarcham mittuntur:

cum promisso duplicis prole.

b

B

In templum inducti ab Angelis,

C

Christum visibili forma in sacra Hostia cernunt:

d

e

et baptizati,

f

E

F

A

EX BELLOROSIO.

EX GONONO.

D

corum exemplo brevi temporis spatio centum et triginta, Judaica pravitate relicta, ad fidem arthodoxam conversi, sese Christo addixerint. Interea festa die Pentecostes adveniente, pœnitentiæ sacramento, juxta Ecclesiæ institutum, imbecillitatis humanæ piacula deponunt; et pristino animi candore recepto, manu Antistitis, solenni ritu Eucharistiæ Sacramentum incomparabili devotione suscipiunt. Nec multo post, obtenta a sacro Antistite venia, ad proprios lares remigrant.

11 Miratur universa civitas, et indices magis singulorum mentes firmantur; dum brevissimi temporis successu omni constantiam, virtutem et religionem utriusque suspiriunt. At Maria, (prout Virgineæ visionis oraculo ei prænuntiatum fuerat) felici puerperio geminam prolem suscepit; et transacto justo dierum numero, ex more Antistiti offerens, sanctissimi fontis lavacro gemellos regenerari curavit. Primo quidem Angela, secundo vero Joanni nomen fuit. Hos tanta solertia pietas paterna nutriendos suscepit, ut nihil eis deesset, quo utique idonei fierent ad omnium virtutum exemplar. Patriarcha imprimis, parentum paupertate cognita (omnibus enim illi, quæ ante susceptum fidei Sacramentum possidebant, pauperibus, Patriarchæ jussu, distributis, solo Christo contenti et nudi ad Ecclesiæ sinum pervenerant) summo caritatis affectu, et parentibus et infantibus ipsis alimenta simul et omnia vitæ necessaria ministrat. Hoc autem silentio prætermitti non debet, cum non sine mysterio et admirandæ virtutis præsigio effectum judicari possit, quod uterque infantulus uberibus admotus, numquam vel lac sumeret, nisi prævia et notabili corporali necessitate adductas, et ita ut facile eos consulto abstinere dignosceres.

12 Quartum denique infantie annum complevere, cum parentes diem sui obitus Angelo Dei nuntio prænuntiante accepisse, et ad supernam Jerusalem se propediem a Domino vocari, constantissime Antistiti retulerunt: atque ut eorum corpora in domo S. Annæ extra Urbis mœnia, ubi Eremitarum S. Mariæ de monte Carmelo constructum est monasterium, sepeliret, votis piis supplicantes; ipsos eorum liberos infantulos ejus fidei crediderunt; quibus potuerunt precibus orantes, ut patrem indueret, et infantulos ipsos in filios adoptaret. Antistes, suscepta prius pio et benigno animo infantum cura, conversus ad utrumque parentem, religiosis verbis; Fiat, inquit, in pace locus vester, et habitatio vestra in monte sancto Sion. Habita tum Præsulis benedictione, incomparabili in Deum devotione accensi, ad lares proprios redierunt. Indeque sæpius repetitis quotidianis orationibus, sanctissimæ Trinitati et beatæ Virgini totique cœlesti Curia preces fundebant, ut mentem piam usque ad vitæ exitum eis servarent. Et paucis denique interjectis diebus, Maria primum felicem animum exhalans, ad Dominum, qui eam elegit, non sine Beatorum lætitia pervenit; nec longo post interposito temporis spatio, ipse quoque Jessus consortem secutus est. Illorum corpora, omni honore et devotione, curati Antistitis sepulta sunt in Monasterio Carmelitana, ubi Divæ Annæ ædes esse consueverant, extra Urbis mœnia.

bonus Dei, qui dies suos extremos annuntiavit, in die SS. Petri et Pauli devote et humiliter Confessionem suam peregerunt, et Sacramentum Eucharistiæ sumpserunt per manus prædicti Patriarchæ. Postmodum cum mortui essent, Patriarcha eorum corpora cum omni honore omnique devotione sepeliri fecit in præfata p ecclesia.

vit, quid de fide crederent Christiana. Et cum vidisset eos perfectos pura mente et corde, prout saucta Romana g tenet Ecclesia, baptizavit eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti; toto populo respondente, h Amen. Postea vero ex Corpore et Sanguine Christi communicati sunt.

10 Jesse igitur ivit ad domum quamdam, quæ fuit S. Annæ matris beatissimæ Virginis Mariæ, in qua nata fuit; ubi nunc monasterium est Fratrum i* Eremitarum Ordinis S. Mariæ de montem Carmeli; Maria autem ad montem Sion, ubi est monasterium Monialium Ordinis S. Basilli. Et hoc fecerunt ex Patriarchæ præcepto, et quod ibi moram facerent usque ad Pentecosten cum illis sanctissimis personis, postmodum eorum domum adire deberent. Quod præceptum cum omni humilitate et caritate observarunt, l confitendo semel in hebdomada peccata sua, et Corporis Christi communionem a manu Patriarchæ sumendo. Celebrato autem die Pentecostes, et Corpore Jesu Christi accepto de manu Patriarchæ Jesse et Maria, habita licentia, ad eorum domum perrexerunt.

11 Juxta vero Dei præceptum Jesse cognovit Mariam uxorem suam, et concepit tempore accepto, m scilicet novem mensium, et peperit duos filios masculos, prout Virgo Maria eis nuntiaverat. Post octo n dies pueri fuerunt Patriarchæ memorato præsentati et baptizati sunt, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti. Amen. Primogenitus vocatus fuit Angelus, secundus vero Joannes, prout a beata Virgine nuntiatum fuerat. Quos Jesse et Maria cum eum omni solertia nutrierunt, et Patriarcha etiam cum summa dilectione eis provideri faciebat de necessariis alimentis, tam filiis quam o parentibus. Et sciatis quod hi duo infantes in eorum vita tantæ ordinationis et virtutis existebant, quod numquam cibum et lac sumebant, nisi prævia magna corporali necessitate.

12 Et postquam annum quartum compleverunt, Jesse et Maria eorum parentes ab hoc miserabili seculo transierant. Et quia eis visus fuit Angelus

ad monasteria
secedunt :

i*

k

E

l

quibus filii
gemelli
nascuntur,
m

n

F

et quarto
post anno de
obitu suo
præmonitis-

p

ANNOTATA.

a Cum S. Angelus dicatur a P. Daniele num. 1386 fuisse annorum 35 et dierum aliquot, quando martyrio est coronatus, anno 1220, 5 Maji; consequens est annum quo natus est fuisse 1185, atque adeo parentum ejus conversionem spectare ad annum 1184. Prædictam vero S. Angelii ætatem idem P. Daniel probat ex eo, quod dicatur in vita num. 21 infra, anno 28 ætatis missus fuisse, ut ad Sacerdotii gradum promoveretur: annus autem iste erat salutis 1213. Illi ex P. Danie-

lis sententia positus quærendum nobis est Pascha anni 1184, quod invenitur per eos qui tunc nunc rabantur Cyclos, Lunæ 7, et Solis 17, litterisque Dominic. A G. ex quibus surgit Pascha 1 Aprilis celebrandum. Nec hoc difficile est invenire etiam ignoranti Cyclosum rationes, quia ad studiosorum commodum exstant apud varios conscriptæ tabulæ, et ab initio æræ Christianæ usque in seculum 18 et ultra digestæ, in quibus notantur ejusque anni Pascha, Indictio et littera Dominicalis :

quas

An. 1184
Feria 5 aut
6 Hebdomada
sanctæ non
concurrat cum
24 Martii.

A *quas tabulas haud dubie inspexisset P. Daniel vel commodatas accepisset a nobis, si dubitare dilicisset; eisque inspectis cognovisset, onno 1184, 24 Martii non fuisse aut diem Jovis sanctum (ut mox infra hic dicitur) aut diem Veneris sanctum (ut videtur indicari in Panormitano) sed Sabbatum aut Dominicam Palmarum. Nec enim conjungi potest 24 Martii cum feria 5 vel 6 Hebdomadæ Majoris, nisi quando Pascha celebratur 27 vel 26 Martii: Primum ab anno 1160 usque ad 1239, contigit numquam; secundum etiam intra annos 1144 et 1227 nec semel quidem factum invenitur.*

b *Anno 1184 quo Pascha, ut jam dictum est, celebratum fuit 1 Aprilis, dies Pentecostes celebrari debuit 20 Maji; et ab hoc dies vigesimus fuisset 9 Junii: ex nota autem erronea diei 24 Martii concurrentis cum die Veneris sancto, fuisset Pentecoste 13 Maji, et dies abinde vigesimus fuisset 2 Junii: eodem autem 24 Martii concurrente cum die Jovis sancto, die uno anticipanda essent omnia.*

c *Ita hic expresse: et hoc die revera moris est Eucharistiam præsentibus distribui, apud Latinos quidem sub sacrificio Missæ ex consecratione tunc facta, apud Græcos vero sub finem Vesperarum ex Præsanctificatus Dominicæ præcedentis. Panormitanum tamen exemplum expressius notat diem Veneris Christi Passioni dicatum... sequenti mox die Sabbati: quo neque a Latinis neque a Græcis Missa fit, nisi Propaschalis, et hæc apud Græcos fit post mediam noctem: nec sub ea quisquam communicat.*

d *Hic manifeste apparet quam imperitus Græcorum Rituum fuerit auctor, qui præsumit Patriarchæ Græci nomen assumere: nec enim Græci Missam ordinariam faciunt diebus jejunii, et multo minus in hebdomadæ Sancta; sed si communicandum est, faciunt Missam quæ dicitur Præsanctificatorum: in hac autem non est moris signum Crucis facere cum Eucharistia supra Calicem. Vide sis Græcorum Euchologium, sive quod Venetiis Græce excusum est an. 1602, sive quod Parisiis Græcolatinum notisque eruditissimis illustratum edidit Jacobus Goar an. 1647. Ibi invenies duplicis formæ Liturgiam, quarum prior a S. Basilio, posterior a S. Chrysostomo nomen habet, nec non Missam Præsanctificatorum, cum Exegesi B. Simonis Metropolitæ Thessalonicensis super ipsam Liturgiam. Atque ex his omnibus discet, quod in ipsa quidem Liturgia ordinaria, finitis Matutinis laudibus fieri solita sub auroram, post divisionem sancti Panis, Sacerdos partem unam manu tenens, cum ea signum Crucis exprimit, immittitque in sanctum Calicem; in Missa autem Præsanctificatorum, facienda post Vesperas in diebus Quadragesimæ, post Pater noster et paucas preces, nihil simile faciens Sacerdos, ad divina dona testa manum mittens, tangit vivificum Panem cum reverentia et metu multo, et communicaturos advocans dicit, Præconsecrata Sancta sanctis: deinde detegens ipsum vivificum Panem, perficit communionem divinum donorum: omittuntur enim in hac Missa omnia, quæ Consecrationem in Canone Missæ præcedunt ac subsequuntur, in quibus est ipsa fractio Panis sancti, ad quam pertinet signum Crucis super Calicem cum Eucharistia faciendum. Typicon autem Græcorum, quo totius divini Officii oratio per anni circulum definitur ad diem Parasceves, Sciendum est, inquit, quod intellexerimus in Palæstina die magnæ Parasceves non fieri Liturgiam, neque perfectam neque imperfectam seu præsanctificatam: quod idem intelligendum de Sabbato sancto usque ad noctem Paschalem, utpote Catechumenorum baptismis aliisque ceremoniis occupatissimo toto. Solum autem post occasum solis hora circiter secunda, ea fere ratione, qua nobis in nocte Natalis Domini, præscribitur facienda Liturgia S. Basili, in qua non sit prænotata elevatio et signatio cum sancto Pane supra Calicem, uti in ordinaria Missa*

Chrysostomi Hac autem completa primum digreditur Clerus ab ecclesia, ad modicum somnum cibumque sumendum, quo vires restaurentur ad sequentis festivitatis prolificissima officia.

Quæro nunc, quo fundamento credere possim, eum, qui talia ignoravit, et omnia prorsus ex usu et ritu Latinorum scripsit, fuisse Græcum Patriarcham? De errore circa 24 Martii, male cum hebdomadæ sancta composita, nullam ei moveo quæstionem: posset enim istud imputari memorie erranti in numero, quo nihil facilius. Sed utrum talem errorem non observasse excusari possit in eo, qui prætendit more nostro Vitas Sanctorum illustrare annotationibus suis, nescio: ista enim aliaque similia prima sunt, quæ incurrunt in aculos aliquid examinare volentis, quia dant occasionem examinandi. Sed quid examinare volet, qui putat se habere præ manibus scriptum undequaque certissimum; sicut putavit R. P. Daniel, quoties sui Ordinis historias sumebat in manus? Utinam tali exemplo discipuli ejus tandem aliquando reddantur cautiores, discantque non esse satis quod annos aliquam multos Theologicis disputationibus contriverint, ut de historiis quibuslibet judicent, præsertim propriis, pro quibus pugnat affectus præjudicii armatus.

e *Hoc quoque valde suspectum mihi est. Nam Goar agens de Elevatione hostiæ ante fractionem num. 158 ait: Longe post Orationem Dominicam, brevi tamen ante communionem spatium, juxta Jacobi, Chrysostomi et Basili Liturgias, Dominicum corpus elevat Græcus Sacerdos, non ita tamen ut a populo conspiciatur: Quomodo igitur in sacra Hostia, quæ elevatur quidem, sed ita ut non videatur a populo, Christum in sua humana forma viderunt Jesse et Maria? neque ipsi solum, sed ex perfectioribus Dei servis alii triginta? Quid autem dico Elevationem Hostiæ non videri a populo? cum totum sacrum Adytum, in quo est Altare, a conspectu non solum populi, sed etiam Cleri in Choro sedentis, seclusum sit septo ligneo, ultra humanæ staturæ mensuram alto. Quæ autem in medio ejus est Porta sacra, oppansis velis vel adductis valvis clausa manet toto tempore Missæ, usque dum post Communionem Sacerdotis sacrificantis et Diaconi ministrantis, advocandi ad Communionem divinum mysterium sunt, qui ad hoc fuerint preparati de Clero ac populo: In sacrum autem Adytum nemo recipitur, nisi Sacrificans et qui immediate assistunt sacrificio: sed Clerus manet in suis subselliis per chorum circumductis, unde ejus locus, medius inter sacrum Adytum et partem ecclesie anteriorem populo attributum, vocatur Σύνθρονος. Per hujus autem Chori Portam, quæ Porta appellatur speciosa, ingrediuntur communicaturi versus soleam templi, id est versus spatium, prætensum cancellis Adytum secludentibus, uno gradu ultius quam parimentum Chori et templi reliqui. Vide de his Missam S. Chrysostomi sub finem ad Communionem, et Goar Annot. 133 ad eandem, ubi rationem reddit, cur statim a consecratione Hostiam sacram extensa manu demonstrat Diaconus, voce quidem tacens, sed gestis profertens quod dicebat Joannes, Ecce Agnus Dei: quamvis prædicta ceremonia non pateat oculis populi in ecclesia consistentis, propter cancellos interpositos, et sacras fores obseratas. Ast, inquit, nihil horum invenio ad xxiii Martii, ubi inter Miracula S. Georgii Cap. 5, Saracenus, ipsiusmet Amerumnis nepos, in oppido Thebaudis Ampelo, ingressus templum dum peragitur sacrificium, vidit totum illum Ordinem Christumque infantili specie oblatum, mactatum, divisum inter communicantes. Respondeo ab Ægyptiis ritibus ad Græcos non esse ducendum argumentum; neque ab impio sacrilegi Saraceni impudentia, in sacra adyta eodem se penetrantis ausu, quo camelos suos induci in templum jusserat, consequens fieri ad id de quo dubitamus; interia ipsum Sacrorum ibi expositum ordinem eum esse ut hic dicta possit confirmare, et Orientalium*

E *Idem nec Hostiam elevant sic ut conspiciatur a populo,*

nec ante communionem aperiant Portam sacram ut videri altare possit.

Græci non faciunt Cruces cum Hostia supra Calicem

C *in Missa præsanctificatorum diebus jejunii:*

et die magnæ Parasceves etiam hanc omittunt Palæstini.

F

A *Orientalium ab Occidentalibus ritus diversissimos explicare.*

f *Sicut apud Latinos peculiari ac singulari ritu consecratur Fons baptismalis in Sabbato sancto, ita et apud Græcos, forma præscripta in Euchologis Goar pag. 357 sub hoc titulo, Orationes baptismatis, quas catechesibus absolutis dicit Patriarcha, maxime Sabbato sancto vespere. Hoc autem interest inter Latinos et Græcos, quod Latini Aquam æque ac Oleum sacrum consecrent pro toto anno, Græci vero ad singulos baptismos ea renovent, et Olei quidem reliquias mittunt in sacram lampadem, Aquam vero effundant in loco similiter sacro.*

g *Utinam ea Syra Græcis Patriarchis atque Episcopis cura fuisset, quid sancta Romana teneat Ecclesia docere Catechumenos; et non ejus odium ipsis instillare a prima ætate, tamquam hæreticæ et excommunicatæ!*

h *Nec hoc cum ritu Græco concordat; sed postquam Sacerdos vel Episcopus cum populo, ter Alleluia decantans, tres Cruces oleo in aqua effuso fecit, exclamavitque, Benedictus Deus qui illuminat et sanctificat omnem hominem in hunc mundum venientem, nunc et semper et in secula seculorum, et Chorus respondit, Amen; offertur Baptizandus: et Sacerdos, accepto Oleo, Crucis figuram exprimit in ejus fronte, et in pectore, et in dorso, dicens; Ungitur servus Dei N. Oleo exultationis, in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, nunc et semper et in secula seculorum. Amen. Et Cruce signat ejus pectus et dorsi medium; in pectore quidem dicens, In animæ corporisque medelam; in auribus, Ad fidei auditum; in manibus, Manus tuæ fecerunt me et plamaverunt me. Uncto vero toto corpore baptizat eum Sacerdos, erectum illum tenens et ad ortum Solis respicientem, et dicit: Baptizatur servus Dei N. in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, nunc et semper et in secula seculorum, Amen: unaquaque prolatione demergens et educens eum ex aqua... et induens eum suis involucribus ait: Induitur servus Dei N. tunica justitiæ in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, nunc et semper et in secula seculorum Amen. Ubi vides ad formalia Sacramentorum baptismalium verba nihil addi a quoquam, sed omnia Sacerdoti pronuntianda præscribi usque ad ipsum Amen.*

i *De illo monasterio S. Annæ scribunt Historici Ordinis Carmelitani, Joannes Grossius Generalis in Viridario Clavii, Joannes Hildensheimensis vetustus celebrisque auctor, in libro inscripto Defensorium Ordinis contra detractores cap. 14 hæc de eodem commemorat: Traditum tenemus a Patribus, quod primus Conventus Ordinis post montis Carmeli Collegium fuit in loco, qui Porta aurea dicitur, in quo Joachim et Anna convenerunt, etc. Fere eadem habet Joannes Palaxandorus in Historia Carmelitana libro 2 cap. 1, Balduinus Leersius in Collectario Exemplorum cap. 1, et Petrus Lucius in Compendio Historiali. Præ ceteris autem accurate (ut solet) id pertractat Lezana Tom. 2 Annalium ad annum Christi 40.*

Hactenus P. Daniel: sed contra hunc torrentem auctorum satis est, et plus quam satis unus testis oculatus, Jacobus de Vitriaco, qui enumerans varia tum urbis tum Terræ-sanctæ monasteria, postquam cap. 58 de Bethania egisset, in qua est Abbatissa nigra, et moniales, S. Benedicti Regulam et Instituta profitentes, mox subjungit; Eiusdem autem Ordinis et

Professionis est Abbatia S. Annæ, genitricis Matris Domini, juxta portam quæ dicitur Josaphat, juxta Probaticam Piscinam sita, in quo loco beata Virgo nata fuisse perhibetur, in qua est Abbatissa cum Monialibus nigris. Ecce quam nullo negotio dissipetur ille torrens Auctorum Carmeliticorum, invicem sese ut oves sequentium, toties nobis objectus totiesque objiciendus, sed post hujusmodi exempla nemini onplius formidandus.

k *Iterum Jacobus eodem Capite: In ecclesiis Templi Domini et Montis Sion et Montis Oliveti sunt Abbates et Canonici, secundum Regulam B. Augustini Domino militantes: quæ verba licet non prorsus excludant sanctimoniales Basilionas, cum plura in uno monte Sion fuisse monasteria potuerint; justam tamen formidinem falsitatis incutiunt, donec certiori, quam ab hac Vita haberi possit, testimonio veritas probetur. Simili etiam moda formidare possumus, ut verum sit quod initio num. 8 præsupponitur de Templo Domini, quasi istic sua sacra facere fuerit solitus Episcopus seu Patriarcha Græcus, quamdiu civitatem Sanctam Latini tenuerunt per quatuor adhuc annos. Certe in Historia sacra nullo indicio docemur Latinos permisisse, ut in eadem secum ecclesio res suas ogerent Syro Græci, cum non deessent aliæ plures ædes sacra, quæ libere possent relinqui hominibus, Latinorum ritus usque adeo aversantibus, ut eodem quo ipsi sacrificassent altari Liturgiam suam peragere nefas existimerent, nisi ipsum ante lavissent.*

l *O bene! quod frequens Sacramentorum usus et peccatorum etiam venialium Confessio certioribus Sactorum verorum probetur exemplis. Interim tamen etiam hæc qualiscumque vita, cum diu ante annum 1500 composita sit, nonnullum reddit antiquioris usus testimonium. Sed hic quoque haud inobservatum prætereas, toto hoc Capite nec unum quidem verbum aspergi, quod Græci Ritus odorem referat vel saporem; ita pura pura Latina sunt omnia, Hostia, Eucharistia, Communio; pro quibus Græci in suis Ritualibus solent nominare sanctum Panem, et divina Mysteria, et horum susceptionem vel traditionem.*

m *Si vigesimo die post Pentecosten anni 1184, adeoque 2 Junii concepit mulier; consequens foret eam peperisse, circa initium Martii, unde ad initium Moji, quo obiit Angelus, non solum pauci dies (uti colligit P. Daniel) sed bimestre integrum superesset.*

n *Judaismum sapit illa octavæ diei observatio; neque puto ex idoneis auctoribus probatum iri, quod Græci octiduo toto soliti fuerint differre baptismum infantium. Si fallor, discam libens.*

o *Perquam difficile creditur est jussisse Patriarcham (quod asserit Vita altera) ut conjuges baptizati, quibus et sustinenda familiola erat, et filii quos educare oporteret promissi divinitus, omnibus sese bonis exuerent.*

p *Tantum abest ut fidelium laicorum corpora intra Ecclesiam sepeliant Græci, quod nec Sacerdotibus quidem vel Episcopis privilegium hoc indulgeant, sed in consecrato ad id cæmeterio illos sepeliant æque ac laicos. Et illorum quidem corpora, dum super iis fit Officium funebre, intro admittuntur; laicorum vero, etiam monachorum, relinquuntur tantisper in vestibulo ante ecclesiam, donec absolutum Officium sit: quod ultimum in Rubricis huc spectantibus apud Goar perquam distincte præscribitur fol. 526 et 545: de egressu vero ab ecclesia ad cæmeterium agitur fol. 536*

Et ecclesiæ Templi et Montis Sion Canonicos Regul. habebant.

E

Frequens usus Sacramentorum.

F

Ratio sepeliendi apud Græcos.

et ordo Baptismalis, cujus formam non populus,

B

sed Sacerdos claudit, addito Amen

Monasterium S. Annæ Hierosolymis scilicet aliquando Carmelitas habuit,

non habuit hoc de quo agitur tempore, scilicet Benedictinas.

CAPUT SECUNDUM.

Sanctorum Fratrum ingressus in Ordinem Carmelitanum et utriusque prima miracula.

EX GONONO.

*Sanctis aetate
et scientia
auctis,*

a

Angelus autem et Joannes deportati fuerunt in domum præfati Patriarchæ: quos erudiri jubet scientia, bonisque moribus informari: et eos addiscere fecit Grammaticam Græcam *a* et Latinam: et adeo bene fuerunt eruditi, quod a septennio ad decimum octavum annum ita valentes censebantur, ut nihil supra. Verum cum Patriarcha cognovisset dies suos novissimos claudere debere; vocavit Angelum et Joannem, quibus hæc explicavit: Filii carissimi, Ego in brevi tempore ex hac vita sum recessurus: vos igitur gratias Deo agite, qui vos in suorum numero elegit. Rogo autem vos, ut devotam aliquam Regulam eligatis, ut in aliqua religione *b* approbata Deo servire possitis.

*suadet Nico-
demus reli-
gionem,*

B

b

*illi Carmeli-
tanam eli-
gunt,*

c

d

e

C

*recipiuntur-
que in S.
Annæ mo-
nasterio.*

f

g

14 Cui Angelus et Joannes dixerunt: Regula S. Patris Basilii perfecta est et laudabilis; sed nos animo nostro statuimus Regulam observare, quam S. Albertus fecit Carmelita, Patriarcha *c* prædecessor vester, annis jam elapsis quadringentis *d* duodecim, ubi habitant Fratres Eremitæ montis Carmeli, et in ea Religione cum benedictione vestra volumus Deo servire, et Virginæ gloriosæ ejus Matri. Patriarcha hæc audiens innuit eis, et ad id agendum intimavit. Præfatus igitur Nicodemus Patriarcha a domo propria recessit, et omni solitudine et humilitate, ad præfatum monasterium S. Annæ perrexit una cum Angelo et Joanne. Prioris quæsito nomine; Hieronymus *e*, vir magnæ auctoritatis et potestatis et sanctitatis et reputationis in civitate Jerusalem, tum erat Prior. Quo reperto, eum rogaverunt, ut in illam Religionem Sanctam, eos, scilicet Angelum et Joannem, recipere vellet, ac ibi humiliter Deo servire.

15 Habito autem consilio Fratrum cum dicto Priore, ad honorem summi Dei et gloriosæ Virginis Mariæ matris suæ, cum omni honore et humilitate et devotione, recepti sunt in Fratres Ordinis Eremitarum de monte Carmeli secundum Regulam S. Alberti *f* Patriarchæ. Post annum autem probationis *g* Regulæ, cum licentia Prioris, gressus suos in montem Carmelum direxerunt, majorem abstinenciam quam Regula præciperet volendo servare. Ordinatio eorum vitæ, cum licentia Prioris fuit a festo sanctæ Crucis de mense Septembris, usque ad festum Paschæ jejunare in pane et aqua: feria vero secunda, quarta et sexta nihil aliud sumebant nisi de fabis crudis et mollibus. A Pascha vero usque ad Pentecosten feria quarta et sexta in pane et aqua: aliis vero diebus solum comedebant modicum caulium cum mo-

Maji T. II.

EX BELLOROSIO.

Sepultis parentibus, Angelus et Joannes in domum Nicodemi adducuntur; ubi crescente firmiori ætate, linguarum et artium peritia ac moribus informari ceperunt. Hebraicas primo, Græcas proximo, Latinas postremo loco litteras paucis annis tanto studio didicerunt, ut a septimo ad decimum octavum suæ ætatis annum trium linguarum peritissimi censerentur. Verumtamen cum linguis non mediocriter, et artibus, et scripturis profecerunt, adeo ut eruditam eorum adolescentiam, et optimis informatam moribus, nemo satis admirari posset. Interim Nicodemus Patriarcha vir sanctus, et se multo onustum senio et morti proximum cognoscens, vocatos ad se adolescentes, paterna hac oratione compellat: Brevi, relicta mortali hac vita, scio me profecturum ad Patrem, qui me de nihilo procreare dignatus est. Vos, carissimi Filii, Deo gratias agite, qui deduxit adolescentiam vestram ad optimæ indolis periodum. Tempus jam adest ut bonæ spei fruges profertis. Quæcirca, quanti filiis paterna caritas fieri debet, vos hortor, ut vanam spem omnem et fallacissimi mundi hujus illecebras contemnatis, ac vitam cælibem sacræque sanctorum hominum societati dicatam, eligatis; et in ea firmato vivendi proposito, usque ad mortem Deo servatis; vita enim cælibe nihil aut felicius aut beatius, quæ homines cum Angelos efficit.

14 His auditis juvenes, ingenti dolore confecti, et imo pectore suspiria trahentes, moesta hæc responsa dederunt: Stupor invasit cor nostrum, et anima in amaritudine posita est, ubi tristi nuntio te, quem cum unicum et verum parentem novimus, brevi nos relicturum accepimus. Et quamquam majoris gloriæ corona, ad quam properas, lætitiâ proponit; paternæ tamen præsentis, e qua filii recreari mirifice solemus, prædicta jam privatio menti tristitiam affert. Quia vero divinæ dispositioni humana semper voluntas conformanda est, Deum, veræ consolationis Patrem, oramus, ut tanti parentis cura destitutos, consoletur, et divinæ clementiæ suæ manum ipse porrigat, et animos languentium erigat, tuetur, et foveat. Hortationibus sanctis tuis sic hærebimus, ut vita durante tuæ sanctæ memoriæ nunquam immemores videamur. Immortali Deo ejusque Genitrici, quod nobis vitæ superest, dedicamus. Regula S. Basilii miris modis nostrum animum diu jam invitavit: sed, Deo denique inspirante, animo stutivimus vitæ normam servandam suscipere, quum annis, supra quadringentos, pluribus jam evolutis, Prophetarum Successores diu in monte Carmelo, nunc vero plerisque in locis, servare suscepimus. Hæc enim vel ex commirifice nostrum invitat et commovet animum; quia præcipuo Dei Genitricis titulo dicata, uberrimas in sancta Dei Ecclesia virtutum omnium fruges proferre videtur. In hac ipsa Religionis professione, te Patre filiis benedicente, Deo et Virginæ Deiferæ servare decrevimus: oramusque ac precamur filii Patrem, ut antequam ad Dominum migraturus tuæ æternitatis iter suscipias, in monasterio S. Annæ Canobitarum Carmeli montis, ubi quiescunt ossa parentum, filios reponas, in Dei et beatæ Virginis obsequio vitam mortalem acturas. Exploratis itaque adolescentium et cognitis animis, annuit benignissime eorum vatis vir sanctus: et quibus potuit verbis hortatus, ad confirmandum propositum eos induxit. Ac paucis tandem interjectis diebus, re prius opportune discussa cum Hieronymo expressi Monasterii Priore, viro vitæ integritate ac innocentia singulari, habitoque Fratrum consilio et assensu, ipsum monasterium ingrediendi propositum et diem statuunt.

15 Die igitur scilicet festo Nativitatis beatæ Virginis, omni solemnitate servata, adolescentes moribus et vita conspicui, incredibili humilitate et devotione, habitum Carmelitanæ professionis suscipiant; nec solum Religionis ingressu, virtute, ac probitate proficiant; sed et interim sanctimoniam et humilitatis

A

EX BELLOROSIO.

quotidiana exempla proferunt; sicque tandem peracto probatio-
nis anno, et ex more solenni professione emissa, decreto Pa-
trum in Cœnobio Carmeli montis constituuntur; ubi abstinentia
majori, quam Regula instituto tenerentur, vivere cœperunt.
Nam cum a festo sanctæ Crucis, quod mense Septembri cele-
bratur, usque ad Dominicæ Resurrectionis lecta solennia, Car-
melitæ jejunia continnare soleant; ipsi ardentiori animo cor-
pus abstinentia premere cupientes, impetrata humiliter a
Priore venia, eadem jejunia, simplicis et solius panis et aquæ
modica refectione contenti, peragebant. Feria tamen secunda,
quarta, et sexta nil penitus aliud, nisi crudarum et mollium
fabarum modicum sumebant. A festo quoque Resurrectionis ad
Pentecosten, quarta et sexta feriis, solo et eodem modico pane
et aqua contenti erant: aliis vero diebus parum caulium,
modico olea conditarum, edebant. A Pentecoste autem ad
Festum sanctæ Crucis, Dominico et Jovis die, coctis tum
oleribus tum leguminibus vescabantur: ceteris autem diebus
solius panis et aquæ simplici cibo vivebant. Numquam denique
aut carnes, aut lac, aut ova comederunt, nec vinum biberunt.

B

16 Sed neque solum ciborum abstinentia et jejuniis corpus
premere, sed et fere intolerabili vestium duritie et asperitate
illud ad servitutem spiritus redigere satagebant. Ferrea nam-
que camisia nudam carnem tegentes, laneam desuper albam,
griseamque deinde ceu canusnam, nativi coloris cucullatam,
Cœnobitorum more, gestabant. Ceterum divinis in choro va-
cantes, aut extra monasterium jussu Prioris prodeuntes; cau-
didam insuper chlamydem, canusis ceu virgulis distinctam,
et circumlatam, gerebant. Lecti eorum nuda humus; et cum
spiritus quandoque languidior esset, tabulæ, seu (quod majus
mente concipi levamen non poterat) mediocris feni manipulus
cubile fessis plusquam mollissimum videbantur: duabus tamen
lodicibus, inferius altera, altera superius, uti solebant. Num-
quam visi sunt in lecto jacentes: et erat tanta eorum vigilan-
tia, tantu sollicitudo, ut quotidiano Officio ex debito persoluto,
die singula totum genibus flexis Psalterium, Legem Domini
meditando, perlegerent; nec unquam orationibus vacare desi-
sterent, nisi ad alia obedientiæ salutaris monita vocarentur.

C

17 Die quadam, jussu Prioris, nomine Hieremiæ, viri
senio venerabilis, Angelus et Joannes lignatum mittuntur. Ubi
cum Joannes arboris stipitem sciudere niteretur, forte manubrio
egressa securis, in profundissimum, qui juxta erat, fontem
Elæ decudit. Quo casu percussus juvenis animus, tristari cœ-
pit: Angelus vero, hoc viso, bono fratrem animo esse jubet, et
lignum manu accipias, dixit: Nunc, Frater, quanta in Deum
fide erigimur facile cognoscere est: orandus quippe nobis est
Deus, Virga etiam ac Elisæus Pater noster, ut nunc quoque
securim hanc nostram supernatare faciant, veluti tempore Pro-
phetarum supernatare non dubia fide creditur: quod dicto aquæ
lignum apposuit, et ferventi oratione habita; Agredum, Frater,
inquit, securim cape: et surgens Joannes, ferrum invenit, ut
prius erat, ligno conjunctum, medio in fonte quasi natans: et
accepta securi iagentissimas Dea et Virgini ac Patri Elisæo
gratias egerunt.

18 Tunc Angelus, ne hominum viventi cuiquam Deidonnū
hujusmodi revelaret, fratri præcepit; Deo, inquit, soli ac-
ceptum, et Sanctis ejus, ac sinceræ fidei referendum: et nihil
Deo magis placere, quam majari semper humilitate Dei servum
proficere, ad memoriam revocavit. Erat tunc senex Hieremias ora-
torio clausus, et divinorum meditationi univus; ubi quasi
raptus, vidit Angelum ferventissime orare, et ejus orationis
virtute ferrum natate: prout oratione Patris Elisæi olim na-
tasse dicitur: et hoc primum miraculum fuit, quod fecit Do-
minus per orationem servi sui Angeli. Hæc autem superius
explicata omnia a Nicodemo, Hierosolymitano Patriarcha
prædecessore nostro, fide et sinceritate relata, jam omnibus
in aperto sunt.

19 Ipse quoque a privatis (quod aiunt) incunabilis fere sem-
per in domo superius expressi Nicodemi Patriarchæ versatus,
prædicta omnia ab ea ipso pluries accepisse, in conspectu Dei et
hominum attestari non vereor. Ceterum posteaquam Religio-
nem ingressus sum, vidi et alia multa ipsius Angeli opera

EX GONONO.

D

dico oleo, et modicum pomi. A Pente-
coste usque ad festum Exaltationis san-
ctæ Crucis, die Dominico et die Jovis
comedebant cocta, aliis vero diebus pa-
nem et aquam. Numquam comederunt
carnes nec ova, nec vinum biberunt.

16 Supra carnem nudam, camisiam
h^r ferream gestabant; postea vero unam
vestem laneam albam i^r, et desuper aliam
griseam cum scapulari more monacho-
rum. Postea vero cappam albam cum
friseo k nigro; et hanc cappam gere-
bant in ecclesia et in civitate. Eorum
dormitiones super tabulas, septem libræ
ferri appositæ erant. Tempore somni
dormiebant induti, nec post religionis
ingressum visi fuerunt a Fratribus in
lecto jacere: et ultra debitum Officium
semper genibus flexis totum dicebant
Psalterium. Hæc supradicta omnibus
diebus vitæ eorum peregerunt in hoc
miserabili mundo.

17 Una die, cum licentia Prioris,
nomine l Hieremia, Fr. Angelus et Fr.
Joannes, pro labore sibi injuncto per-
agendo, iverunt portatum lignum. Cum
ergo Joannes unam arborem incidere,
securis de manico exivit, et in aquam
decidit in quodam fonte S. Helicæ voca-
to, m qui profundissimus erat. Fr. An-
gelus hoc viso, accepit lignum, scilicet
manicum, et in aquam posuit, dixitque
fratri suo Joanni, Oremus Dominum et
Patrem nostrum Elisæum, ut nunc ita
natate faciat super aquam securim no-
stram, veluti fecit tempore Prophe-
tarum, et virtute ejus magnæ sanctitatis.
Facta oratione cum surgerent, invene-
runt ferrum cum ligno sicut prius erat.
Hoc viso immensas Deo obtulerunt gra-
tias, pariterque S. Elisæo.

18 Angelus autem prohibuit fratri
suo ut nulli viventi hoc revelaret. Sed
Prior memoratus, in sua camera orans,
vidit quamdam visionem, scilicet quod
propter orationem Angeli Deus faciebat
natate ferrum super aquas, prout facie-
bat S. Elisæus. Et istud fuit primum
miraculum, quod Deus fecit per oratio-
nem S. Angeli. Et hæc suprascripta sunt
dicta et relata per supradictum Nicode-
mum, Patriarcham Hierosolymitanum,
prædecessorem nostrum.

19 Ego vero omnia prædicta attestor,
quia a pueritia semper fui in domo præ-
fati Patriarchæ conversatus. Postquam
vero Religionem ingressus sum, vidi
alia multa et infinita signa et miracula
præfati S. Angeli, dimissis illis quæ fe-
cit Deus instantibus orationibus Fr.
Joannis ejus fratris, quæ operata sunt
in sancta Religione, et eo existente Pa-
triarcha Hierosolymitano prædecessore
nostro, ubi etiam pro postulationibus
miraculorum beneficia exhibere non de-
sinunt. Mortui quoque quatuor vitam
receperunt, paralytici quoque viginti
adepti sunt sanitatem, leprosi vero no-
vendecim cutem receperunt mundam,
cæcique quinque lucis restituti sunt sa-
nitati: plurimi etiam a dæmonibus ve-
xati

In Car-
melo absti-
nentia ex-
cellunt,

k^r
et reliqua
vitæ asperi-
tate.

l^r

k

Corporis
maceratio,
Orandi assi-
ditas.

E

l
Lapsus in
fontem fer-
rum educunt,

m

quod reve-
latur Priori
absenti.

F

Joannes
multis mi-
raculis clu-
ret

A xati et a variis sunt infirmitatibus liberati, meritis præfati sanctissimi Joannis n* Carmelitæ, fratris prænominati Angeli.

quæ plurima meritis Joannis Deus operari dignatus est : sed decet Deum glorificari in operibus Sanctorum, qui semper est mirabilis, et facit mirabilia magna solus, in cælo et in terra. Vidi ego, qui vita penitus functi ad suæ resolutionis corruptionem accedebant, orationis virtute et lacrymis Joannis, vitæ officium resumpsisse. Vidi non modo paralyti et lepra, sed et morbis aliis fere incurvabilibus laborantes, ad sanitatem revocatos fuisse. Ut taceam plurimos oculos captos, qui faciem cæli videre non poterant, oculorum beneficio restitutos. Ut omittam demoniis vexatos, et denique liberatos. Hæc enim ut factu facilia sunt Sanctis, in virtute illius in quo sanctificantur, sic et vere credentibus non difficilia, quæ facta fuerint, videbuntur.

ANNOTATA.

a Non videbatur convenire juvenibus, ex Davidica stirpe prænatis, ut alteri alicui linguæ quam Hebræicæ discendæ (licet ejus nullus barbaro isto seculo necessitas esset nec fere utilitas) navarent operum : ergo in recognitione posteriori posita hæc primo loco est.

b Religionis approbatæ nomen ante Concilium Lateranense IV, celebratum anno 1215, quis usurpaverit scripseritque doceri cupio : item an apud Græcos sit aliquid, quod isti tam specificæ appellationi respondeat. Dum hoc non fit, licebit opinari Latinum hominum, ex Latino sui temporis usu loqui et scribere, quæ Græcis non conveniunt.

c Hoc Prædecessoris epitheton, solitum inculcari in Pontificum Romanorum Bullis, præsertim horum trium ultimorum seculorum, tam scrupulose hic Auctor observat, ut hoc quoque Latinum hominem, et phraseon Græcæ expertem possit indicare lectori, non prorsus haberi. Turpis est quod Nicodemi Prædecessorem faciens Albertum, non solum contra chronologiam peccet, de qua mox : sed etiam clave indicet, ignotam sibi fuisse distinctionem inter Latinos Græcosque Patriarchas.

d Hæc si dicta censeantur decimo octavo ætatis anno, qui numero præcedenti indicatur, spectant ad annum Christi 1204, quando adhuc in Italia manebat Albertus, et de eo in Palæstinam mittendo primum cogitare cepit Pontifex Innocentius III, Joffrido Cardinali delatum sibi Patriarchatum recusante, ut pluribus videbis in ejus Actis 8 Aprilis Cap. 3. Nescio an hanc contradictionem observaverit hactenus Carmelitarum quispiam. Non potuit tamen in eorum oculos non incurvere enorme mendacium, quo dicebatur Albertus annis jam elapsis 412 Regulam Carmelitarum fecisse. Ergo Wastelinus lib. Viudiciarum pro Joanne Hierosolym. Sect. 1 art. 2 pag. 13. legi jubet Statuimus Regulam observare quam sanctus Joannes fecit. . . anno 412. Ostendi ego ad 18 Marti, orens de S. Cyrillo, Joannis hic a Wastelio nominati decessare immediato, obiisse Cyrillum anno ut summum 390, Joanni autem tribuuntur anni 16 in Patriarchatu; hactenus igitur non male Wastelinus. Sed unde probabit nobis, quod seculo 13, rerum historicarum tam imperito, Hierosolymis habebatur Patriarcharum series, adeo exacte comprata cum numero annorum Christianæ æræ, ut cum hoc loco definire promptum adeo fuerit? Quo etiam jure mutat contextum minime dubium, cui si error inest, non potest alteri quam ipsimet auctori imputari, non Joannem, sed Albertum nominanti, nec qui an. 412 sederit, sed elapsis jam annis 412, Regulam fecerit, illam utique quam (ut alterius Vitæ verbis utar) annis supra quadringentos pluribus Prophetarum successores in monte Carmelo servare susceperunt : per quæ præsumptum initium Regulæ ad annum fere 800, sive seculi 9 initium referetur, non outem ad tempus prædicti Joannis. Vidit hoc Interpolator Siculus, et Alberti nomen prudenter expunxit, retento annorum numero, quo Regulam faceret antiquiorem videri, quod etiam alii plures præstare sunt conati, anticipando da-

mirabilia, quibus quantum divinæ bonitati ardentissima fides, cum spe et caritate, atque cum abstinentia nunquam intermissa oratio, ac denique sincera: probitati conjuncta humilitas, acceptæ forent, facile perspectum est. Silentio nunc præterirem

tam Regulæ magis minusque prout quisque sollicitior erat, ut facerent ipsam multo antiquiorem videri Concilio Lateranensi 4, quo cavebatur, ne quis de cetero novam Religionem inveniret, sed quicumque voluisset ad Religionem converti, jubebatur unam de approbatis sumere : et similiter, qui voluisset domum de novo fundare, Regulam et institutionem accipere de approbatis. Non enim ipsis satis videbatur approbata, quom Albertus, licet Apostolici legati auctoritate munitus, scripserot, si ea scripta solum erat ante paucissimos annos, quando eam necdum ullus Pontifex confirmaret.

e Capta civitate Latinisque omnibus inde ejectis, adeoque et Sanctimonialibus Benedictinis, quæ Abbatiam S. Annæ tenebant, ut vidimus; potuerunt in harum locum Monachi Suriani successisse : sed an hos pro suis volent agnoscere Carmelitæ? Et si velint, an etiam aliis credibile facient hujusmodi monachos, utique schismaticos, pertinuisse ad obedientiam Prioris Latini, ad fontem Eliæ commorantis in Carmelo? Interim in calendario codicis MS. Carmeli Mechliniensis (quod nobis constat manu non una successive auctum fuisse, et absque ullo scripturarum discrimine præponitur tomo 2 Speculi Carmelitani) inter Sanctos Ordinis ad XIX Julii ponitur nomen Hieronymi Confessoris, cum addito Ordini nostri; et in alio præfati Codicis catalogo, sic commemoratur, S. Hieronymus, qui erat Prior Confessor, XIX die Julii : in Actis vero bene Ordinata Philippi a Visitatione, ad eundem diem collocatur Hieronymus Sapsasus, de quo dicitur in MSS. Notis ad dictam Actiam, quod in Domo S. Annæ Prior, SS. Angeli et Joannis præceptor, mortuum quatruiduanum resuscitavit, et in canobio Sapsaso obiit anno 1225.

f Ecce iterum inculcatum Alberti nomen, ne de alia quam Albertina Regula cogitasse auctorem, quisquam dicat. Quod iterum confirmatur ex numero sequenti, ubi dicuntur Angelus et Joannes majorem abstinentiam servare voluisse quam Regula præciperet : nam Regula Albertina artic. 10 et 11 certas abstinentiæ leges præcipit, scilicet, singulis diebus, exceptis Dominicis, a festo exaltationis sanctæ Crucis usque ad diem Dominicæ resurrectionis una cum perpetua ab esu carniarum abstinentia. In libro autem de Institutione monachorum ad Caprasium, quem Joannis esse volunt, et ante Alberti tempora pro Regula fuisse, nullum de jejuniis verbum, quod quidem ab editoribus meruerit in Indice rerum adnotari ad vocem Jejunium.

g Et hic purus putus mediæ ævi Latinismus est, Græcorum instituto contrarius, quibus inter edicta Patriarchalia apud Isuacium Habertum in Pontificali Ecclesiæ Græcæ seu Hieratico, edictum 12 sic sonat : Debet reverentia tua contestari ad universos, qui ut sacrorum phrontisteriorum curam habeant ordinati sunt, ne monachos aut monastrias ante triennii tondeant explorationem, et huic edicto consonat Justinianus ab eodem Haberto disert. 7 super eadem edicta allegatus, sic statuens, Sancimus sacros Canones sequendo, eos qui monasticam conversationem profitentur,

Ætas Alberti Patriarchæ,

et Regulæ ab eo datæ perpetuam definita.

Hieronymus Prior in monasterio S. Annæ, an Sanctus?

Reg. jejunii Carmelitis præscripti.

Probatio monastica triennialis.

A tentur, non prompte mox a reverendissimis Præsulibus venerabilium monasteriorum habitum percipere monachalem; sed per triennium totum tolerare, nondum monachicum habitum promerentes; sed tonsura et veste coram qui laici vocantur uti, et manere divina addiscentes eloquia.

h* In Ordine hoc semper in usu fuit, ut Orationi et internæ cum Deo conversationi (quæ primaria pars seu finis instituti Carmelitici est) perpetua sociaretur interna et externa sensuum mortificatio, sicuti Vitas Sanctorum hujus Ordinis legenti patescet.

i* En antiquum et genuinum Ordinis habitum, videlicet de lana: unde in antiquis Ordinis Constitutionibus, editis a Ven. P. Joanne Soreth, Priore Generali en. 1466 statuitur: Vestimenta Fratrum lanae sint. Et infra. Sint albæ tunicæ, (scilicet de lana.) De tunica superiori ibidem; Habeant tunicas amplas, griseas, ad nigredinem tendentes.

k Glossarium Congianum, Frisum et frisenm interpretatur Fimbriam, Laciniam, Gallis Frange, Belgis Frenic. Sic Leonis Ostiensi, in Chronico Cassinensi lib. 3 cap. 13, describitur Alba, a scapulis capite ac manibus friso decentissime adornata, a pedibus vero frisca nihilominus lista circumdata: et in Chronico Trudonensi Pallio cum friso. Quæ omnia ut liquet significant lineam sive listam, non a capite ad pedes perpendiculariter fluentem, sed circum oras colli, manicarum etc. circulariter ductam. Interim minus plena hæc erat Pallii Carmelitici veteris descriptio, quod non erat frisatum cum una lista nigra ad infimam oram (ut phrasi Leonis Ostiensis cap. 38 lib. 3 utar) sed Carpitum, id est albis griseisque lineis distinctum totum, unde et Carpita vocabatur. Suppleturus igitur hunc defectum Interpolator siculus Chlamydem albam canusinis virgulis distinctam seu circulatam descripsit. Ex qua descriptione duo sequuntur pro mea de forma Carpitæ jam dictæ sententia. Primo griseum istud, quod albam Chlamydem distinguebat, vocari virgulas; ad denotandam exiguam grisearum partium latitudinem, quæ intereurrentibus fundo ipsius panni albo: adeoque non subsistere quod in epistola, Cyrillo S. Angeli cævo attributa, dicitur vestis ista ex tribus solum griseis quatuorque albis partibus perpendiculariter consutis fuisse compositum. Quia hæc sic sumptæ non potuissent integrare pallium, nisi magnam haberent latitudinem singulæ unius circiter ulnæ, longitudinem autem vix duarum: quales partes absurdissime aliquis virgulas dixerit. Neque hoc potuit dissimulare P. Daniel parte 2 Propugnaculi dissert. 19 conatus ad epistolæ illius sensum formam Carmelitani Pallii exprimere, sed non ausus definire latitudinem singularum partium; hæc enim cum proportione relata ad longitudinem, intentum ejus plane subvertisset. Secundo sequitur quod saltem ex mente hujus auctoris, vox Circulata, qua utitur, accipienda sit in proprio sua significatione, sicuti diceretur Friseata, quodque huc non possit valere explicatio P. Danielis, loco citato num. 1893, ut dicatur Circulata, quia confecta ex partibus diversis circulariter habitum illum componentibus: quod prius quam scriberet, requirendus ei erat auctor aliquis, qui ante ipsum in tali sensu aliquid dixerit circulatum. Interim pro ipso consului omnium antiquitatis scientissimum virum Dominum du Cange, interrogavique eum eam vocem non annotavit, quidque de ea sentiret: hic vero respondit, in auctoribus quos legerat ipsam sibi non occurrisset; non videre tamen quomodo explicatio P. Danielis possit cum veritate subsistere: Credo autem, inquit, quod qui Carmelitica pallia circulata fuisse dixerunt, expressa voluerint eo plane modo, quo exprimuntur circuli in Pallio Eliæ Salmanticensis: adde quod seculo isto nullius omnino moris esset vestes ex panno virgulate faciendas sic contexere, ut lineæ a collo ad pedes descenderent, sed ut trans-

Friscum affectum Pallio Carmelitico,

pro virgulis seu circulis,

unde dicitur Coppa Circulata.

versæ formarent circulos. Miror bonos istos Patres adeo cervicose stare pro prætensa Ordinis sui origine, et tuendis auctoribus pure imaginariis atque ad beneplacitum fabricatis. Ita ille. Ceterum non magnopere repugnabo si quis sustinere velut ut probabile, quod primi ex Asia in Europam transgressi Carmelitæ, difformiter usi sint panno illo unde Carpitas faciebant, sic ut aliis quidem virgulæ suæ aut etiam Virgæ (nam et in latitudine diversitas erat) a collo ad talos perpendiculariter penderent; aliis circulorum instar corpus ambirent; atque hinc confusa utriusque formæ memoria factum, ut tam variæ utriusque modi picturæ in locis variis inveniantur: omnes tamen tendant ad multitudinam virgarum, barrarum vel circulorum, ut ex iis patet, quæ vel ego vel P. Daniel pro nostra quique sententia confirmanda adduximus.

Nunc vero quid dicemus de auctore, qui in describenda Carmelitana Carpita sic variavit phrasim? Numquid non possumus opinari, scripsisse eum, postquam non solum abolitus erat illius usus, sed ipsa pauca memoria farmæ? Prioris autem textus errorem manifestum corrigens Interpolator Siculus, numquid antiquiori scriptore videtur usus et tuli, qualem præ oculis habuerunt Bergomensis, Antoninus, Sabellicus, Heroldus, Circulata pallia proponentes? Idem suadet ipsa sollicitudo et diligentia relucens in hoc loco, quæ non solet esse circa rem vulgò notissimam, qualis erat forma Carmelitani habitus eo tempore quo debuisset vixisse Enoch, S. Angeli cævus. Ridiculum sane se faceret hodie, qui cappæ Carmelitanae albæ, qua Ordo utitur a quatuor seculis, formam operose describere vellet, quasi aliquis eam ignorare nunc possit vis in locis, in quibus tam copiosa sunt istius Ordinis monasteria.

l Sic infra initio capituli sequi. Fr. Hieremias Ordinis Prior aut (ut Panarmitanum) Montis Carineli Prior, misit Angelum ad Ordines sacros. Quid ergo Brocardus? Generalis, inquit hic Prior erat; et hæc omnia locali Priori disponenda relinquebat. Difficile creditu, tum quia nescio utrum eo tempore monasterium ullum habebant Carmelitæ ii, quibus scripta fuit ab Alberto Regula, extra Carmelum; tum quia in aliis Ordinibus video eundem qui Abbas aut Prior generalis dicitur, etiam esse localem ipsius Archimonasterii Superiorem; et licet Vicarium aut Supprietorem habeat ad quotidianam ministeria, nihil tamen magnæ rei (qualis est promotio ad Ordines sacros, dimissioque ad provincias exteras) fieri nisi ad ejus præscriptum. Interim vero in tota hac Historia, ubi tam magnæ res offeruntur quam sunt illæ quæ dicuntur S. Angelo commissæ a Christo, trans mare peragen.æ; qui etiam ab Interpolatore Siculo instruitur auctoritate recipiendi novitios ad habitum Ordinis aliisque similia faciendi; ne semel quidem nominatur Brocardus. Et hunc ego credam scriptoris Enochii Superiorem cævumque fuisse: qui merito dubito an vel nomen Brocardi aliquando audiverit?

m De fontis illius situ nequaquam dubito, superest ille etiam hodie, et R. P. Antonius Gonzales Recollectus, qui Montem Carmelum anno 1668 mense Martio lustravit, in suo Hierosolymitano itinere, Belgicæ scripto editoque Antuerpiæ an. 1673 lib. 3 cap. 30, eum describit his verbis: Ascendimus montem versus Orientem, unde defluit fons Eliæ dictus, quia suis eum precibus excitavit Propheta. Hic est celebris ille fons, in Carmelitana Regula nominatus: scaturit autem ex ipso monte per duos meatus, tam copiose, ut brachii mensuram aquæ erumpentes æquent. Quantum vero ex canalium reliquiis intelligi potest, pluribus olim radiis erumpebat ex saxo: nunc duo illi qui supersunt primum excipiuntur in piscinam quadratam, sive labrum amplum excisum in rupe; atque hinc porro derivati latices irrigant subjectam monti planitiem, arboresque eximie fructiferas

Cur nulla mentio Brocardi Prioris in hac Vita?

Fons Eliæ in Carmelo,

A ctiferas reddunt. Non longius autem quam potest arcus sagittam jacere, absunt rudera veteris conventus, in quo habitabat Brocardus cum sociis quando Regulam accepit ab Alberto. *Hactenus Gonsales, qui utinam etiam annotasset ipsius labri profunditatem! difficulter enim persuadeor tantam esse, quanta hic præfertur. Deinde non video, quomodo cum tanta Fontis atque conventus inter se vicina, consistat lignatio descripta ab Auctore vitæ, et necessitas miraculi petendi a Deo, vel ejus per visum cælesti oranti Hieremiæ revelandi. Poterat enim hic vel ex fenestra videre quid ageretur ad fontem, et in promptu erat baculum aliquem longiorem (si opus) ex conventu quærere, eoque ad labri oras minus profundas ferrum illapsum sursum attrahere; lignatio denique solet fieri in silva, qualem hic non debemus nobis fingere eo loco, ubi si virgulta quæ-*

monasterio
proximus.

dam arbustare steterint, non erat opus ad ea demetenda securi tam violenter adacta. Quanto verosimilius lib. 4 Reg. 6, Filii Prophetarum narrantur cum Elisæo linguatum egressi usque ad Jordanem, in cujus aquam lapsum ferrum securis, qua materiam ad ædificandum habitationis locum unus quispiam eorum incidere cœperat, certiori miraculo supernatavit.

n* Obitus istius B. Joannis in *Annalibus Carmelitani* refertur ad ann. 1222, ubi ista inter cetera: Inter Sanctos Religionis nostræ prædictum Joannem Patriarcham S. Angeli Fratrem enumerant. *Plura de eo videntur ad diem 13 Julii, ubi Vita ejus ex hac fratris Vita colligitur, et præmittitur auctoritas Calicis Mechliniensis, in quo ad talem diem notatur memoria Joannis Confessoris, Ordinis nostri, Patriarchæ Hierosolymitani, fratris S. Angeli.*

CAPUT TERTIUM.

S. Angeli promotio ad Sacerdotium, miracula divisi Jordanis et mortui suscitati, anachoreasis quinquennalis.

EX GONONO.

EX BELLOROSIO.

B **N**icodemo vero Patriarcha ab hac vita migrante, et ad gloriam cælestem revertente, quidam Frater nomine* Stonobius, Ordinis S. Basilii, vir magnæ sanctitatis, fuit in Patriarcham electus et confirmatus. Et cum essent quatuor tempora a Nativitatis Domini, Fr. Hieremias dicti Ordinis Prior misit Angelum et Joannem, Zebedæum *b* et Thadæum Hierosolymam, causa se promovendi ad Ordines Sacerdotales. Præfati ergo Fratres cum omni humilitate et reverentia iter arripuerunt ad sanctam civitatem Jerusalem. Illis vero adjunctis versus ripam fluminis Jordanis, ubi *c* S. Joannes Baptista Dominum baptizarat, reppererunt flumen adeo exundatum propter nimiam aquarum copiam et pluviarum, quod navem demerserat. Nullo eis licebat modo transire, adeo quod ibi erant fere septuaginta homines, qui flumen transire quærebant, nec poterant. Eo viso S. Angelus dixit circumstantibus, Precor, Fratres carissimi, ut omnes oremus; quatenus omnipotens Deus nobis gratiam præbeat, ut flumen istud transire valeamus. Et eis orantibus una cum eo fere per mediam horam, S. Angelus ivit ad flumen et dixit: O sanctum flumen, quod Dei mandato per siccum populum Israeliticum transire sivisti, et per obedientiam retro cucurristi in meatus tuos, et Dominum nostrum Jesum Christum, filium Dei in baptismo recepisti, et per virtutem Dei, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et per merita sanctorum Prophetarum Eliæ et Elisæi, et per obedientiam nobis impositam, sta et mane obediens et firmum, tuumque velociter cursum cessa, ut nos et isti devotissimi Christiani transire valeamus immunes. His vero dictis flumen ex parte inferiori suum velocissimum cursum retrocessit: ex parte vero superiori, sicut planities aquarum ad instar montis firmissimi stetit, quod quilibet sicco pede transivit, per virtutem divinam et merita S. Angeli: quo

S Angelus
ejusque frater
ad sacros
Ordines pro-
moverendi,
* infra Ho-
nophrius

a

b

c

C

siccis pedibus
Jordanem
transiunt.

Nicodemo vita functo Honuphrius, societatis Cenobitarum S. Basilii Professor, vir sanctitate eximia, in Patriarcham eligitur, et interim supervenientibus quæ celebri sunt Nativitatis jejuniis, Hieremiæ montis Carmeli Prior Angelum, Joannem, Zebedæum, et Thadæum, Cenobitas egregii nominis et spectatæ sanctitatis, ad suscipiendos Ordines sacros promovet, et propterea Hierosolymam mittit. Quocirca Prioris benedictione humiliter accepta sese alacres itineri accingunt. Ubi vero ad Jordanis ripam perveniunt, nimia defluerunt aquarum exerescentia flumen exundare conspiciunt; adeo ut demersa scapha, plurimi qui ad alteram fluvii ripam trajicere cupiebant, frustra ibi morari cogentur. Quibus in unum coactis Angelus sic ait: Viri fratres, vos præcipue qui regenerationis caractere signati estis, nunc precor, revocate animus, et Deum vera fide credentibus benignum, et exorabilem sperate. Ipse enim omnipotens; nec abbreviata est manus ejus, ut mirabilia faciat. Orate igitur, Fratres, ut divino digni munere nunc effici mereamur, et flumen pertransire valeamus. Quibus dictis, nuda terræ apponens genua, atque Orientem versus faciem dirigens, junctis et extensis utrisque manibus et oculis in cælum elevatis, tota simul cum multitudine, dimidiam horam vel circiter oravit. Postmodum ad flumen se conferens, dixit: O flumen vere sanctum! quod Dei mandato meatus tuos retrorsum convertisti, et populum electum siccis pedibus transire permisisti, ac D. N. Jesum Christum in baptismo recepisti; per signum quod in te fecit S. Pater Elias; præsentem Elisæo ad Paradisum per turbinem profecturus; et per virtutem Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti; atque per merita sanctorum Prophetarum, nec non per obedientiam nobis impositam; siste, et compriate cursum tuum; ut omnes nos, spiritu et aqua regenerati, illasi transire valeamus. His dictis flumen (mirabile dictu et longe mirabilis visu) parte inferiori cursum velocissimum retrofecit, superiori vero, cum aquarum planities instar firmissimi montis stetit, atque ita omnes tuti illæstique pedibus siccis pertransivere.

21 Hoc miraculum, tota regione vulgatum, multis tum improbis conversionis ad penitentiam, tum Agarenis Hebræisque reductionis ad fidem causâ fuit. Verum Angelus quanto magis Dei benignitatem erga se et gratiam cognoscebat, tanto se humiliorem præstabat, tantoque ardentius Christianæ pietati et orationibus exhibebat. Venit tandem cum sociis Hierosolymam, et a sancto viro Honuphrio sacros Ordines incredibili humilitate et devotione suscepit. Erunt autem Angelus et Joannes, tunc Sacerdotii dignitatibus sublimati, vigesimum et octavum annum nati; cum, aulitu interim Angeli sanctitate, Hierosolymitani Cives Priorem conveniunt, ut diebus aliquot Angelum Hierosolymis retineret, quem commode salutare, ejusque

E

F

A

EX BELLOROSIO.

ejusque orationibus se commendare cupiebant. Quod cum Prior ab Angelo requireret, honestis ille adductis rationibus, quo celerius inde discederet, ei persuasit. Hoc autem imprimis Angelo discedendi rationem suadebat, ut popularem auram declinaret.

22 *Transactis itaque Natalitiis festis, Angelus cum Joanne Bethlehem proficiscitur: ubi, quæ loci devotio exquirebat, Religionis officia complere studet. Cum interim mulier, Elisabeth nomine, viri sancti Dei nomen celebre et miracula audiens, devotione accensa et spe erecta, natum, biduo jam ante vita functum, ad Angelum offerri curat, eumque his compellat: Angele, serve Dei, Prophetarum imitator, credo firmissime, si filium hunc meum chlamyde quam geris tetigeris, revicturum. Cui Angelus: Mortuos suscitare peccatori homini, qualem me esse profiteor, non est datum: munus hoc Dei solus, et vere servorum ejus. At illa, abortis perfusa lacrymis, Numquam, inquit, abcedam, donec chlamyde contexeris Josephum filium meum, et pro eo orationem feceris. His commotus lacrymis vir Dei sanctus, puerum chlamyde cooperuit, et ad Orientem versus in hæc orationis verba prorupit: Deus admirande in omnibus operibus tuis, qui per merita Patris Elize viduæ filium suscitasti, per virtutem sanctissimæ Passionis Filii tui Domini nostri Jesu Christi, qui suscitavit Lazarum quatrduanum a monumento jam fetidum, quæ tua est infinita potentia, suscite et revocet ad vitam filium Elisabeth ancillæ tuæ. Vix orationem complevit, et adolescens quasi a somno excitatus, revixit: ubi, multorum actu adstante; Vere, inquit, Dei cultor Angele, quem Deus exaudit, et mortuos revocat ad vitam, ora pro Josepho, qui per orationem tuam a corporali simul et spiritali morte ad vitam iterum revocatus sum. Conversus postmodum ad astantes, dixit: Scitote me æternis damnatum tenebris, et sempiternis pœnis destinatum, eo quod sanctissimum Dei nomen blasphemare sum ausus; et sancti hujus viri Angeli meritis et intercessione ab utraque morte liberatus. Fuit autem miraculum hujusmodi omnibus notissimum, non modo Bethlehemitis, sed his qui ad festum conveniant, decem numero hominum millio excedentibus; aderant autem compriamis Joannes Archiepiscopus Nazareth, et Petrus Episcopus Bethlehem, cum aliis Græcorum Præsulibus.*

23 *Nocte vero sequenti, longa et ferventissima oratione peracta, jam spectata sanctitatis et gratiæ æstimationem de se concepitam, et honoris reverentiam omnium consensu passim exhibitam, fugere statuit, et humilitati ac contemplationi in solitudine vacare decrevit; ob idque locum pœnitentiæ idoneum mente volutans, tandem visione manifesta apud se Angelum vidit, qui ejus propositum confirmavit, locum docuit, et sese ducem exhibuit. Surgens itaque Angelus, Angelo Dei dumtaxat comitatus, in desertum abiit, ubi Christus quædraginta diebus et noctibus pro humano genere cum jejuniis pœnitentiam continuavit. Et quamquam loci facies undecumque squalida, situ nihil non asperum præferens, horrida scintilla obvia, pericula omnia intentabant; ipse tamen, veluti eâ deliciarum omnium locum amantissimum, pervenisse judicat; ibique firmato permansendi consilio, quoscumque humanarum virium conatus, pœnitentia et devotione, ac continua celestium meditatione, assiduus experitur. Quotidie Christi jejuniis ad memoriam revocatur, quotidie locus Christi contactu venerabilis cor ejus inflammatur, quotidie demum Christi Passio solvit ad lacrymas et provocat in singultus. Atque his studiis eo in loco quinquennium complet. Quo tempore ubi Angelus esset, ad nullum quidem notitiam pervenit; tametsi per nemora et montes, et universam Regionum Provinciam diu quidem quæsitus foret.*

24 *Interea vero chlamys ipsius, quæ penes socios relicta erat, apud Bethlehem ingenti et incredibili devotione quæsitâ, ejus apud Deum merita et gratiam multipliciter patefecit. Hoc autem relatione et stupore dignum videri poterit, quod cum plurimi variis vexati languoribus, et (quod humani ingenii vires excedit) nonnulli vita sancti devotione inenarrabili eadem chlamyde contacti, certissimo fidei argumento referantur; non tamen omnes ejusdem chlamydis contactu sanitatis et vitæ benefi-*

EX GONONO.

D

visio omnes maximam reverentiam erga S. Angelum habuerunt.

21 *Quod miraculum divulgatum fuit per totam Jerusalem et totam patriam. Et cum dictam civitatem applicuissent, S. Honofrius S. Angelum recepit maxima cum lætitia ac ejus socios; Ordines vere Sacerdotales eis contulit. Angelus vero et Joannes, cum Ordines Sacerdotales receperunt, erant d viginti octo annorum. Et cives Hierosolymitani, audientes tantam de S. Angelo sanctitatem et miraculum quod fecerat, Priorem rogaverunt, ut per aliquot dies eum ibi stare permitteret. Qui eorum desideriis et petitionibus consensit.*

22 *Adveniente autem die Natalis Domini, S. Angelus, una cum fratre suo Joanne, ab Jerusalem recessit, et suos gressus versus Bethlehem direxit devotionis gratia: et eorum devotione peracta usque ad vespervas, montem ascendit. Et cum ubique jam ejus fama fuisset divulgata: quædam mulier de civitate Bethlehem, nomine Elisabeth, ad S. Angelum accessit, filium suum in brachiis gestans; magnisque fletibus abundans, sese ad pedes S. Angeli projecit, atque dixit ei: O dulcis Pater, o dulcis amice Dei et serve Jesu Christi, ego profecto credo et firmiter existimo, quod si chlamydem tuam projicias super puerum meum, qui jam suos dies expiravit, a morte resuscitabitur ad vitam. Sanctus vero Angelus sic ei respondit: O soror, suscitare mortuos non est concessum peccatoribus qualis ego sum, sed solum sanctis Prophetis et amicis Dei spiritalibus. At illa: Numquam hinc recedam, donec projeceris mantellum tuum super filium meum, et facias orationem pro eo. Audiens talia verba vir sanctus, cooperuit filium suum cum chlamyde et sic oravit: O Deus omnipotens atque mirabilis in omnibus operibus tuis, qui resuscitasti filium viduæ et Lazarum quatrduanum jam fetidum a monumento, resuscita istius mulieris filium. Hac oratione peracta statim revixit qui erat mortuus. Juvenis vero prædicabat sic: Hic Fr. Angelus verus amicus est et magnus cultor Dei, qui mortuos resurgere facit non solum a morte corporali, verum etiam a spiritali: quoniam ego damnatus eram propter peccatum e* blasphemie, sed per ejus orationem liberatus sum ab utraque morte. Et hoc miraculum divulgatum fuit omnibus gentibus Bethlehem, et omnibus qui ad festum venerant, qui numero erant fere decem millia, præsentibus Honofrio Patriarcha Hierosolymitano, et Joanne Archiepiscopo Nazareth, et Petro Episcopo Bethlehem, et aliis Prælatibus Græcis et f Armenis.*

23 *Nocte vero sequenti S. Angelus recessit solus, Angelo Dei dumtaxat sociatus: et abiit in desertum, et ibi per quinquennium stetit; nec unquam ququam hominum g tempore illo scivit quid de eo factum esset, quamquam per valles*

A matre pro mortuo filio rogatus Angelus,
E

eum invocato S. P. Elia ad vitam revocato,

alias damnandum.

F

e*

Auram populare in declinaturus adit desertum:

g

et

B

C

A

EX GONONO.

EX BELLOROSIO.

D

et montes undique quæsitus fuisset.

24 Vobis autem notum sit et manifestum, quod ejus *h* mantellus impositus fuit super aliquos mortuos, nec quilibet nec omnes resurgebant præter septem, videlicet Andreas filius Joannis de Jerusalem, *i* Blasius filius Antonii de villa Bethaniæ, Thadæa *k* filia Pauli de civitate Samariæ, Stephanus filius Philippi civitatis Jerusalem, Lazarus *l* filius Blasii de Jericho, Matthia filia quondam Joseph de Nazareth; qui longo tempore supervixerunt in Religione sancta Carmelitana, et mulieres intraverunt monasterium quarundam monialium in monte Sion. Et ex illo sanati fuerunt quatuor leprosi. Et hæc miracula manifeste et publice vidimus publicari per totam Ecclesiam Hierosolymitanam ab Honophrio *m*, ejusdem Ecclesiæ Patriarcha, præsentibus triginta sex Episcopis, in Concilio Synodali dicti Patriarchæ Hierosolymitani congregatis.

25 His vero diebus Honophrius Patriarcha suos dies clausit: loco cujus fuit subrogatus Fr. Joannes, dicti S. Angeli frater: et unanimiter fuit gratia Spiritus sancti invocata. Electus in Patriarcham, qui post suam consecrationem Sedem adscendit Patriarchalem: et nuper scitum est, quod scilicet S. Angelus in eo deserto morabatur ubi Christus *n* jejunavit, et illic quinque annis semper nutritus fuit pane Angelico, et quotidie a sanctis Angelis visitatus.

telucana et certa visione, et oraculo non obscuro renuntiatum fuerat.

cium accepisse dicuntur. Ex his autem, qui, non sine Dei gloria, revicerunt, Andreas Joannis filius Hierosolymitanus, Blasius Antonii ex Bethania, Thadæa Pauli Samaritano, Stephanus pia memoria Philippi Hierosolymitanus, Lazarus bonæ recordationis Blasii ex Jericho, Matthæa recolendæ memoriæ Josephi Nazareni, fidei multorum testimonio memorantur. Ex his vero qui fuerunt ad vitam revocati viri, Cœnobitarum; mulieres autem, Sanctimonialium in Monte Sion Monasteria ingressæ sunt, Deoque et magnæ ejus Genitrici semper Virgini, vitæ austeritate et penitentia incomparabili, servierunt, et miris modis alios ad Dei obsequium induxerunt. Hæc autem omnia et singula palam profertur per totam Orientalem Ecclesiam omnibus satis constat. Imprimis autem in ipsa Hierosolymitana Ecclesia ab Honophrio Patriarcha, viro certissimæ fidei, ea omnia publicari audivimus; præsentibus sex et triginta Episcopis superius expressis, in Synodali Concilio ejusdem Honophrii Patriarchæ prope Hierosolymas sollemniter congregatis. Eorum unanimi assensu ipse divus Angelus, in Divorum numerum relatus, debita Martyribus veneratione excolitur. Sed quod reliquum est vitæ et gestorum ejus memorabilium narrare procedamus.

25 *His vero diebus Patriarcha vitæ diem clausit; cujus loco Joannes, Angeli frater, subrogatus, et unanimi totius Civitatis assensu, Spiritus sancti gratia disponente, in Patriarcham electus, oves contagii purgare, et ad pascua salutis reducere satagebat. Et non multo post constans fama per ora omnium volare, et ubique increbrescere cæpit, Angelum in deserto, ubi Christus jejunavit, quinquennio perstitisse; ibique spiritali alimonia et pane Angelico nutritum, ac Beatorum alloquio roboratum, ab officiis corporeis quasi alienum, soli spiritui et divinorum contemplationi vacare; et ipsa Christi solitudine, toto spiritu et affectu Christum imitari, Christo adhærere, Christum denique toto mentis ordine momentis omnibus resonare. Hujus vero rei constantissimæ famæ certissimi fuere auctores, et plurimi haud dubia sanctitate homines, quibus idipsum an-*

ANNOTATA.

a Quæ sunt hæc Quatuor-tempora Nativitatis Domini, sive (ut loquitur alius textus) solennia Nativitatis jejunia? An putavit Auctor, ritum servandi Quatuor-tempora jejunii anni, etiam ad Græcos pertinere, et Apostolicum ea esse institutum, Ecclesiis omnibus etiam Orientalibus commune? Nos quidem in Pontificum Catalogis apud Anastasium Bibliothecarium, identidem legimus, Fecit Ordinationes per mensem Decembrem: item in Ordinario Romano, Quartum Temporum jejunium (Tempora autem ista erant usque ad an. 1022, quando eorum dno Gregorius Papæ VII mutavit, Mensis primi scilicet Martii, Quarti Junii, Septimi Septembris, Decimi, Decembris) Quartum, inquam, jejunium lego quod quarta hebdomada in iisdem feriis consummatur, et tunc sacri Ordines in Ecclesia Romana de iis qui dicuntur Cardinales, tradi consueverunt. Sed apud Græcos nihil tale invenies.

b Referuntur hi duo cum titulo Sanctorum Confessorum in Acie bene ordinata ad 13 Maji et 27 Novembris, in Notis autem MSS. ad primum diem sic monet Auctor: SS. Zebedæus et Thadæus, ab adolescentia et in Carmelo ipso et alibi, S. Angeli Martyris collegæ et commilitones, cum quo aquas Jordanis siccis pedibus calcaverunt, et tandem vitam totam sanctissime exegerunt, miraculis illustres; ideo in calendariis nostris merito celebrantur. Ad alterum diem in iisdem Notis dicuntur claruisse ad annum 1228. Quænam sint ista kalendaria nescio; quæcumque alicujus momenti esse credidit P. Daniel initio tomi sui secundi curavit imprimenda: sed nusquam nomina istæc invenies. Cetera quo fundamento dicantur, viderit auctor.

l
interim
chlamys *ejus*
infirmis *sa-*
nitatem *et*
7 *mortuis* *vl-*
tom *reddidit.*

*i**k**l**m*

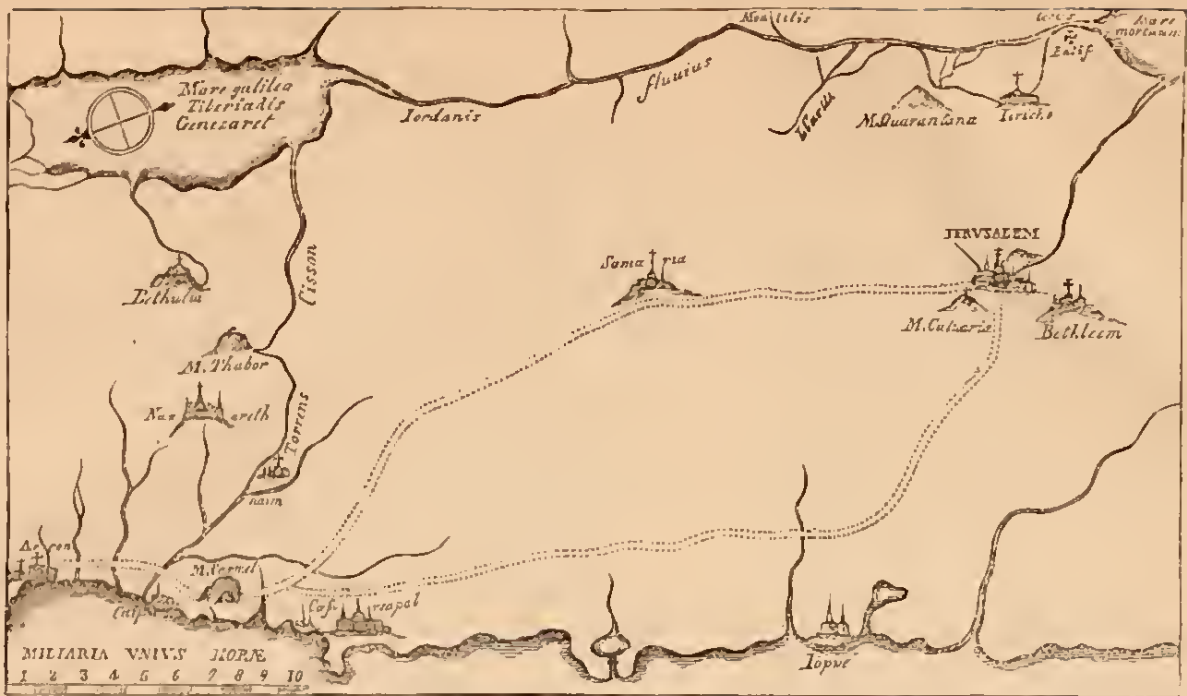
B

Joannes,
mortuo *Onu-*
phrio, et
Patriarcha

n

E

F

B *c* Obsecro hic ego te quisquis oculos habes ut legere hæc possis, et simul consulerere situm locorum, accuratissime expressum ex tabula præfixa Commentariis nostri Jacobi Tirini: obsecro, inquam, ut vel ex hoc solo æstimes quum bene cognitam regionem, de qua loquitur, habuerit hic Scriptor, toto non caelo, sed solo aberrans, qui tamen credi vult fuisse Patriarcha Hierosolymitanus. Poteratne talis ignorare, quod Hierusalem ex Carmelo petenti vicinus dumtaxat rivulus ponte trans-eundus sit, quod Jordanis decurrat procul a via atque a Jerusalem, eo ubi Christus baptizatus est loco in mare mortuum influens, solumque transmeandus, quando ire in Maabitidem quis vellet ex Palestina, in qua est Jerusalem, integri diei itinere vicinior Carmelo, quom locus in quo baptizatus fuit Christus? Eumne tu judicares Brabantum esse aut aliquam Brabanticarum urbium habere notitiam, qui petenti quomodo Bruxellis Liram possis pervenire, nulla facta mentione Mechtinæ, te mitteret Antuerpiam, longius quam ipsa sit Lira Bru-xellis remotam, ut ibi Scaldim transeas, et Brabantia egressus eas in Flandriam, nunquam sic venturus Li-ram, quam a tergo reliqueris, sed semper longius abiturus?

C *d* Annus 18 S. Angeli, juxta calculum P. Danielis, incidit in annum Christi 1213 quando adhuc vivebat Albertus, quem solum sine scrupulo poterant veri Carmelitæ pro suo Superiore agnoscere; et vero etiam debebant, propter notam Syro-Græcorum in suo Schismate perveraciam. Hic vero in proximo morabatur, scilicet Accone, ubi non poterat deesse aliquis Episcopus Græcus pro Græcorum commodo toleratus, a quo Latinorum subditi Syriam consecrationem peterent, absque periculo ordinationis schismaticæ. Posito autem quod Ritu Græco ordinandus esset Angelus, quomodo in eo observatus non fuit Canon Ordinationum xxx, apud Habertum in Pontificuli Ecclesiæ Græcæ pag. 550? Presbyter ante triginta annos non ordinetur, etiamsi fuerit homo valde dignus: Dominus enim Jesus Christus in trigesimo anno baptizatus est et cœpit docere. Erat autem hic Canon, ipso de quo agimus tempore, adhuc in vigenti usu: siquidem Symeon Archiepiscopus Thessalonicensis, qui seculo xiii florebat, libro de sacris Ordinationibus cap. 5 apud Morinum; Presbyter, inquit, ordinandus triginta annorum esse debet, ideo Presbyter, id est senior nominatur, veluti juvenilem ætatem supergressus et Christum ætate exprimens. Ipse enim docere cœpit post acceptum baptismum, redditumque de ipso in spiritu testimonium, qui velut ordinationis a Patre vicem gerebat. Scribit enim Lucas, Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta. Ille igitur ætate per-

fectus esse debet, quoniam Christi constituitur Sa-cerdos, rerum divinarum doctor et mystagogus. Scio in Vita S. Theodori Siceotæ legi 22 Aprilis num. 21, quod Theodosius Anastasiopolitanus Episcopus, eum qui solum duodeviginti annos impleverat, divinitus sibi manifestatum, subito Lectorem ordinavit to-tonditque, postridie vero Subdiaconum, Diaconum et Presbyterum instituit: sed hoc etiam scio, quod multi Episcopum accusabant, quia eum ante legitimam ætatem ad Presbyteri dignitatem provexisset; Epi-scopum autem respondisse, se non ignorare, Canones non permittere, ut quisquam ante legitimum ætatis tempus et sine testimonio Presbyter instituatur: sed quemadmodum ipse Paulus Timotheum ætate juvenem Episcopum constituit; sic et ego, inquebat, in nomine Domini, propter ejus probitatem hunc Presbyterum constitui; significavit enim mihi Deus eum esse dignum hoc munere. Revelatio ergo specia-lis, non aliqua dispensandi facultas, Episcopis Græcis nusquam a Canonibus indulta, immaturam istam ordi-nationem excusavit. Revelationem autem ejusmodi ex-traordinariam pro S. Angelo, non persuadet miraculum divisi Jordanis, tam parum congrue ad veritatem et na-turalem situm locorum descriptum.

E *e* Octavius Cajetanus in Animadversionibus ad vi-tam S. Angeli circa hoc, ista notat: [Memorat Basilius, Selenciæ in Isauria Episcopus, Folcouillam Try-phænæ filiam, absque baptismo et fide mortuam, D. Theclæ precibus serratam. Idemque tradit S. Joannes Damascenus, et Simeon Metaphrastes. Mirum igitur non est, adolescentem hunc Josephum, æternis suppli-ciis addictum, precibus D. Angeli a morte corporis et animæ liberatum. Sed enim esset illud Ecclesiastæ: Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit; de ordinario divinæ justitiæ modo intelligitur, non autem de eo, qui extra ordinem, in libera Dei misericordia positus est. Deus enim, supremus omnium Juxta, cujus immensæ pote-stati procreatæ res omnes subjectæ sunt; quique de illis, ut ejus Majestati placitum, suo jure discernit, cum prævideat fundendas a sanctis viris flagrantissimas pre-cers pro alicujus animæ salute, seque illis misericorditer flectendum, particularis judicii sententiam differt, de-signato interim loco ubi adservetur, quousque illud tem-pus adveniat, ut docent D. Thomas, Richardus, Du-randus, aliique Theologi, lib. 4 sentent. distinct. 43 q. 2 art. 2.

F *f* Totum hoc non difficulter intelligo: sed capere vic-possom, quomodo mortalis blasphemæ, incurrendæque per eam damnationis æternæ capax esse potuit hic puer, adeo exiguæ adhuc ætatis, ut potuerit mater corpus de-

damnandi
aliqui susci-
tati ad pe-
nitentiam.
F
sed an etiam
triennis aut
quinquennis
puer capax
dicentes
mortalis
blasphemie.

An verosi-
militate San-
ctum a
Schismatico

C
et ante sta-
tum legit-
imum esse
ordinatum?

A *functi brachiis suis ex urbe in montem ferre, nescio quam altum et quam procul dissitum: nec enim vacat querere an et qualis circa Bethleem mons sit. Sanctus quidem Gregorius narrat lib. 4 Dial. cap. 18, ut rem tota urbe Romano notissimam, quomodo puer quinquennis, verbis blasphemis assuetus, de ipso patris nimium indulgentis sinu abripi se ab hominibus Mauris questus, Majestatis nomen blasphemavit, et animam reddidit... quatenus reatum suum pater agnosceret, qui parvuli filii animam negligens non parvulum peccatorem gehennæ ignibus nutrivisset. Puto tamen hanc tam severam sancti Pontificis sententiam, non tam ad asserendam pueri tantilli æternam damnationem spectare, quam ad terrorem parentibus hac in parte negligentibus ineuitendum: sicuti eodem spectat quod noster P. Philippus de Belaymont refert in Paradiso puerarum part. 1 cap. 17 §. 6 de puero ad parentis imprecationem a dæmone sublato per biduumque detento juxta Mariæ montem in Belgio. Memini certe ex Actis Sanctorum Perpetuæ et Felicitatis, ubi ipsamet Perpetua indubitabili fide scriptis, et ad 7 Martii illustratis, Dinocratem ejus fratrem, qui teste Augustino lib. 3 de anima cap. 9 septennis adhuc puer, fuerat ab impio patre ad gentiliū sacrilegia revocatus, ob hoc fuisse in pœnis, sed purgatoriiis dumtaxat, utpote de quibus sorore orante liberatus est. Et tamen in ordine ad usum rationis, citra quem pueri non incipiunt esse peccati, nequidem leviores capaces, ingens cognoscitur esse discrimen inter quinquennium atque septennium; rursus vero inter quinquennem et eum qui potest adhuc per notabile spatium gestari maternis in brachiis. Vidit hoc Interpolator Siculus, nec ausus primigenia phrasi puerum scribere, solum dixit quod defunctum ad Angelum deferri curavit mater, nisi de juvene anuorum viginti loqueretur: eandemque majorem ejus ætatem supponunt Scriptores Carmelitici, qui dicunt quod mox in Ordinem receptus, post quinquennium una cum S. Angelo iverit in Siciliam, prout infra ad num. 33 notabimus.*

B *Armeni a Græcis alienissimi.*

f *Erat Armenia tota hoc tempore cum suo Patriarcha, quem Catholicum nominant, Romanæ Ecclesiæ unione devincta, summiq; Pontificis obedientiam professus, satis integra in fide: neque ejus gentis homines, suis adhuc juribus legibusque viventes, sic erant dispersi per varias regiones, etiam per Palæstinam, uti sunt hodie, postquam toti in Saracenorum venerunt potestatem: proinde nec suos hic habere debebant Episcopos. Scribit autem Jacobus de Vitriaco cap. 78 quod inter Armenos et Græcos inexorabiles sunt discordiæ et dissensiones implacabiles, et invicem alii aliorum ritus et instituta detestantur.*

C *g* *Quid ergo? an absque Superioris sui licentia, distulit redire in Carmelum, ad hoc Sacerdos ordinatus,*

ut Fratribus, majori verosimiliter parte laicis, sacra ministraret?

h *Bellorosius in titulo cap. 10 Cappam albam nominat, oblitus Circulati, quod antea num. 16 descriperat, pallii.*

i *In præcitata Acie referuntur hi ambo ad XXI Junii ut Beati, alleganturque Kalendario Ordinis, et dicuntur obiisse ad annum 1227. Absunt a Kalendariis nunc excusis, alia hactenus ignota cujus fidei sint non desinio.*

k *Similiter etiam hæc Thadæa et quæ sequitur Matthæa, ut Beatæ referuntur 3 Octobris, et circa annum 1222 dicuntur sanctissime obiisse in Notis, nec allegato quidem Kalendario ullo notiove auctore, præter hanc S. Angeli vitam, in qua de morte earum nec verbum quidem.*

l *Præterito Stephano, solus Lazarus locum habet in Acie, allegatis Kalendariis Ordinis, necdum productis, ad 28 Septembris, diciturque obiisse circa an. 1225.*

m *Non miror ego, si tam parum sollicitus Auctor ut saltem verosimilia fingeret, eosdem omnes 36 quos post obitum Angeli dicit convenisse Episcopos, non alio Præsidente nominato quam Athanasio Patriarcha Alexandrino; credi voluit convenisse sæpius, et hæc vice cognovisse de miraculis adhuc viventis Angeli; omnes, inquam, eosdem si non nominibus, saltem titulis Sedium prænominatarum. Lezano, quem sequuntur alii, maluit duos Onuphrios facere, inter quos medius sederit Joannes frater S. Angeli. Sed qui hoc dicunt, non facite dabunt rationem, cur in posteriori Synodo, non solum non præsederit, sed nec nominetur quidem Onuphrius. Si autem dixerimus Auctorem hujus vitæ unicuique solum Onuphrium nobis significatum voluisse, qui primæ Synodo præsederit; et quod hujus successore Joanne vita functo, convenerint ad novi Patriarchæ electionem Episcopi sub Athanasio Alexandrino, eoque occasione actum sit de Canonizatione S. Angeli; minus inconcinna fuerit fictio, et constabit sibi numerus Episcoporum 36 tam expresse bis positus, et ex ipsa singulorum nomenclatura notus, alias uno addito augendus. Redibit tamen, uno inconvenienti sublato, inconueniens alterum; videlicet, quod dicendum erit in Synodo 2 prius de Canonizatione quam de Electione actum fuisse; alioqui enim præsidere debuisset Electus, qui tali casu fuisset ipse Enoch Vitæ Auctor, cum titulo Sancti in Kalendario Mechliniensi, ex eoque in Acie bene ordinata, scriptus ad diem 12 Augusti.*

Unamne an plures 36 Episcoporum Synodos hæc Vita supponat? E

n *Desertum Quarantanæ hodie dicitur: inter Jerusalem et Jericho, inter quam et Torrentem Carith, circa fontem Elizæi, Mons ascenditur Quarantanæ: et hine ascendentibus in Hierusalem occurrit Mons alius, Diaboli nuncupatus, quod in hunc Christum credatur sustulisse Sathan, quando ei ostendit omnia regna mundi.*

CAPUT QUARTUM.

Visiones et revelationes S. Angeli in deserto oblatae.

EX GONONO.

EX BELLOROSIO.

a
Christus S.
Angelo appa-
rens

In fine vero quinque annorum a apparuit ei Jesus Christus, cum magna Sanctorum multitudine et Angelorum, qui dixit ei: Angele, non est tempus hic amplius morandi, sed volo quod tu ad gloriam Patris mei venias cum Angelis et Sanctis: nec illam mereri vales, nisi mediante martyrii corona: quia usque ad mortem mei amore te oportet pati in insula Siciliae, in quadam terra quæ Licata dicitur, Agrigentinis diocesis, ad quam insulam ibis cum Reliquiis Præcursoris mei Joannis Baptistæ; videlicet cum Tibia et b Brachio suo, nec

mittit eum ad prædicandum,

b

Maji T. II.

Interea vero quinquennio transacto, Christus sole splendidior, magna Angelorum et Sanctorum multitudine comitatus, Angelo apparuit, dicens: Satis hic tibi, Angele, jam satis hic immoratum est; satis privato profectui et contemplationi datum. Ea te nunc celerius præstare oportet, per quæ a Patre æterna ad gloriam prædestinatus non dubia adoptione vocaris. Martyrio igitur in insula Siciliae et oppido Agrigentiniæ diocesis, quod Licata dicitur, Dei amore suscipiendæ, et plurimis pro revelanda Dei voluntate, et veritate tuenda laboribus perferendis te accingas. Verumtamen primum Hierosolimam et ad Ecclesias β Orientis te transferas; et fideles confirmes in his omnibus, quæ sunt secundum voluntatem Patris mei. Postea cum tempus fuerit, Alexandrinus Patriarcha Athanasius jussu meo eredet tibi reliquias Joannis Baptistæ, Hieremiæ, Geor-

gii,

A

EX BELLOROSIO.

gii, et Catharinæ, cum imagine Matris meæ, quam, Thecla Virgine Pauli discipula instante, miro devotionis affectu Lucas depinxit. Ea enim, ubi sacrilega barbarorum impietas omnia contaminare, et furens in sacra de dehonore contendit, servari non decet. Quæ Romano Pontifici Honorio Tertio, et Frederico de Claramonte resignabis in Italia apud Urbem veterem.

27 Quibus peractis Siciliam versus iter facies; ibi enim evangelizare opus est; ibi pugnare oportet; nefanda ibi Christianorum scelera, impia sacrilegia, crudeles incestus, execranda cordis duritia, nulla Dei reverentia, nullus timor, infidelitas plurima, nulla legum observantia, et fere nulla fides. Ea nullo censore committuntur et crescunt, quibus offenditur Pater meus cælestis. Quas ob res evangelizabis legem meam, increpabis, argues et clamabis, in abominationem et detestationem impiorum: et nisi conversi fuerint, prænuuntiabis evaginatam gladium, et momentum ejus percutientem, et ita hæc ultio veniet super eos. Cum vero in oppido Licatæ fueris, scito ibi hominem scelestissimum qui propriam sororem, elapsis jam annis duodecim, cognovit carnaliter, et tres ex ea filios habuit, quamquam illa maritum habet (quod nefandissimum scelus inquinat Siciliam totam, et cedit in scandalum populorum et fidei) ibi labores tibi, ibi sudores plurimi supersunt. Sed Margorita, tuis tandem prædicationibus ad penitentiam adducto, crimen quod jam manifestum est, palam pronuntiabit, et culpam fatebitur, tres filios in medium producens, et supplicem ac humilem veniam petens: Berengarius vero, hujus facti causa, ira replebitur et insolescet, ac primum coacta sceleratorum et consociorum manu, te innocentem gladio perimet: sororem postmodum, quin penitens illa crimen proprio ore detexerit, amens et furibundus agitat, petet, quam tu serrari præcipis. Hoc prædicationis labore, in abominationem execrabilium scelerum et impietatum ac nefandi incestus, hoc martyrii medio, more Joannis Baptistæ, ad cælestem patriam ascendes; ad quam mors pro veritate accepta, spontaneo martyrii patibulo, viam aperiet; ubi tribus laureis coronato paratum tibi regnum invenies ab initio sæculi, et gaudebis cum sanctis Angelis in æternum.

28 Angelus ubi se Christum clara visione vidisse cognovit, reverenter prostratus, qua potuit mente purissima, adoravit, atque post piam maxime et devotissimi affectus orationem, sese obtulit pro ejus nomine et amore moriturum, et pro viribus ubique connisurum, ut ejus voluntas omnibus innotesceret. Tu, inquit, fili Dei vivi, vere Deus æterne, pro me hanc vilissimam carnem induere; tot labores, tot dolores, tot ærumnas pati; mortem etiam subire dignatus es; et ego pro nomine sancto tuo non moriar? Moriar certe lætus et erit dulce mihi tua pro veritate mori. Demum autem, unum, inquit, te oro ac precor, clementissime Jesu, ut civitatem istam Jerusalem immensæ bonitatis tuæ oculo respicias, ubi manus ad Patrem tendisti in sacrificium vespertinum, ubi contumelias omnes et quæ hominis lingua exprimi vix possunt sponte passus, et tandem in cruce affixus, et spinea coronatus, sacratissimum sanguinem tuum pro instauratione et salute humani generis effundere voluisti. Misere, miserere, et propitius esto propter nomen tuum, et libera eam, ne semper in ea glorientur inimici tui.

29 Tum Christus; Scito, Angele, et hanc revelationem ubique prædicabis, quod civitas Jerusalem diu erit sub ditione Agarenorum, quæ et ab eis non multo post fere tota funditus destructur: ipsa insuper Judæa, Samaria, Galilæa, et tota terra Promissionis, et Cappadocia, et Ægyptus, cum multis Regionibus et Provinciis Asiæ et Africæ, paucis interjectis annis, omni ex parte cedent in potestatem Ismaelitarum; et quas nunc vides, ubi divinæ celebrantur laudes, sacræ ades, delubra, et cœlesis destruentur; et Christiani ritus fere ubique ad nihilum reducentur. Nec multo post universa illa mundi pars, quæ minor Asia dicitur, in ditionem Mahumetis Othomano Ducis, devinet, cujus successores Græciam invadentes, fere totam occupabunt. Indeque terra et mari Indies magis potentia eorum augebitur, et terribit fere omnes gentes, et perveniet usque ad Regnum Epiri, Dalmatiæ et Russiæ. Succedente vero

EX GONONO.

D

non Capite c Hieremiæ Prophetæ, et Brachio d S. Catharinæ, et Tibia e S. Georgii, et imagine Matris meæ, quam depinxit S. Lucas ad petitionem S. Theclæ, Apostoli Pauli discipulæ: quam servus meus g Athanasius, Patriarcha Alexandrinus, tibi dabit.

27 Cum vero fueris ibi, videlicet in dicta terra nomine Licatta, prædicabis abominationes illas, quas committit Berengarius cum sua sorore carnali jam duodecim annis elapsis: cum qua genuit filios tres; et per eos moneas secrete septies et clam: et si seipsum noluerint emendare, palam et manifeste eorum peccata redargue. Quamobrem certus existas, quod illius redargutionis indignabitur, et cum ira magna et superbia te interficiet, et solum soror ejus cum qua peccavit, peccatorum penitens, ad gloriam convertetur. Et in hac forma prædicando et reprehendendo mala acta et incestum sceleratissimum, more Joannis Baptistæ mortem recipies et patibulum martyrii, et ad vitam cælestem ascendes tribus coronis h coronaatus, scilicet corona virginitatis, secunda obedientiæ et humilitatis, tertia martyrii propter veritatis assertionem et pravitatis redargutionem.

28 Saactus vero Angelus, Christum visibiliter videns, in terra prostratus, eum adoravit qua potuit mente purissima, dicens, se totis viribus velle observare ejus mandata, et mortem pro ipso subire. Deinde ipsum sic rogavit: Te deprecor, Domine Jesu Christe, ut hanc tuam civitatem Jerusalem, tibi placeat habere recommissam, in qua sacratissimum tuum sanguinem sudisti, pro redemptione et salute humani generis.

29 Cui Christus respondit: Angele mi, certus existas quod civitas Jerusalem et tota Judæa et Samaria et Galilæa et tota Terra promissionis et Armenia et Ægyptus et Cappadocia tota et Phrygia, hinc ad i modicum tempus dabitur in manibus Ismaelitarum seu Agarenorum. Ab alia parte, quasi tota Græcia usque ad regnum Albanicæ et Sclavoniæ et k Russiæ et Hungariæ erunt in manibus l Juxorum; et magnas guerras et reprehensiones habebit tota Italia ab iis infidelibus propter magna crimina.

30 Istud erit quando Ecclesia erit sæpissime divisa et unusquisque alteri adversabitur, et quando duo m vel tres summi Pontifices effici voluerint, et quando Ecclesia erit a multis tyrannis expoliata, et quando Ecclesia plena erit multarum Religionum hypoeritarum, populos defraudantium sub colore sanctitatis: qui paucam caritatem erga proximum habebunt, et loco ejus superbiam, avaritiam, invidiam, luxuriam et sodomiam communiter habebunt. Et propter talia peccata permittam Italiam, et quasi omnes Christianos per manus inimicorum meorum castigari. Tu igitur prædica, et nuntia populo Christiano quod venturum est propter eorum scelera.

c
de
f
g
Reliquas
transferre
mandat,

E
martyrium
prædicat,

et oranti pro
Jerusalem

F
i
ejus et totius
Terra-Sanctæ
desolationem,

k
l

m
propter schismata et
peccata:

1

A

EX GONONO.

31 Cui Angelus dixit : O Deus meus, quis ergo liberabit tuam sanctam civitatem de manibus infidelium? Et Dominus respondit : Unus sanctus et potens Rex *n* de domo Franciæ, et iste amabitur ab omnibus Regibus Christianorum, et ab omnibus fidei orthodoxæ professis : et habebit Passagium cum meo Vicario et cum multis Christianis, quorum multi meo amore mortem patientur, et gloriam æternam *o** sibi vendicabunt.

32 Illico S. Angelus cum magna consolatione iter arripuit versus Jerusalem: et propter maximam pœnitentiam incognitus fuit : et cum Priorem suum vidit, se in terram projecit, *p** dicens culpam suam. Hoc audiens Fr. Joannes Patriarcha ejus frater, venit ad monasterium S. Annæ, et eum visitavit. Sanctus vero Angelus dixit Priori et omnibus Fratribus et Fr. Joanni Patriarchæ, sicut Jesus Christus ei apparuerat : eique narravit omnia visa et audita. Fecit ergo fieri edictum *q* populo Hierosolymitano, quod prædicare volebat. Propter quod fuit totus populus congregatus; et B. Angelus prædicavit die Dominica proxima *r* Septuagesimæ, qua excellentior nec prius nec postea audita fuit prædicatio : propter quod octoginta *s* Judæi baptismum susceperunt, et veri Christiani effecti sunt.

pro eo, et liberentur dilecti tui, quos effusi sanguinis pretio redemisti; et da tandem qui liberet civitatem sanctam tuam, et eripiat eam a captivitate et manu hostium. Cui Christus : Cum contritus fuerit populus meus et cognoscat vias meos, suscipiet justitiam et custodiet eam; veniet tandem qui liberabit et ponet pacem in gentibus, et erit consolatio justorum. Quis, inquit Angelus, iste erit, qui liberabit civitatem tuam? Et Christus : Surget tandem Rex antiqua de gente et stirpe Francigena, insigni in Deum pietate, et suscipietur a Regibus Christianis et fidei orthodoxæ professis, et erit dilectus eis, et terra ac mari crescet potentia ejus. Hic, rebus Ecclesiæ quasi ad internecionem reductis, subveniet : et Pontifici Romano junctus, purgatis Christianorum erroribus, et Ecclesia ad statum bonis optatum restituta, copias transmittet; quas sequetur multitudo ultra militantium; et magna eorum turma, qui pro meo nomine eo prælio cadent, effusi cruoris præmia suscipiet, et trophæis gloriosis cælum ascendet. Ipse vero instructa classe fretus transfretabit, et perditas restituet ecclesias, et liberabit Jerusalem. Et his dictis ab oculis Angeli Christus, candidissima nube circumfusus, abiit.

32 Hoc Christi visione confirmatus Angelus, et consolatione repletus, Jerusalem versus iter arripuit : ubi propter magnam diurnæ inedia abstinentiam vix cognitus, Priorem petiit. Quem ubi vidit, religioso more in terram provolutus, humiliter salutavit. Prior cognito Angelo, omni coacto Fratrum cœtu, gestiens ingentes Deo gratias egit, ipsumque complexus suavissime recepit. Audiens Angeli adventum Joannes Patriarcha ejus Frater, venit ad monasterium S. Annæ, plurima lætitiæ signa ostendens. Angelus vero Joanni ipsi Patriarchæ fratri, et simul Priori ac Fratribus, eum ut Hierosolymis remaneret orantibus, Christi jussa exposuit, ejusque apparitionem et revelationem narravit. Deinde prædicare cœpit, et sæpius universo totius civitatis populo congregato, sexaginta fere millium hominum numerum excedenti, Christi revelationes tanto fervore tantoque spiritus ardore manifestavit; ut non modo Christianorum plurimi, alii quidem abstersis prioris vitæ maculis ad vitæ integritatem sese contulerint, alii vero Religioni et regularibus claustris perpetuo sese addixerint; sed etiam ex Agarenis multi, et ex Judæis non pauci, Mahumetica spurcicia et Judaica perfugia relictis, ad Christi fidem conversi, sacramentum regenerationis susceperint. Quibus peractis, multis aliis in oppidis et urbibus Christi jussa executus, incredibilem laborem subiit, et vitæ non pepercit.

EX BELLOROSIO.

D

tempore civitatem etiam ipsam Hierosolymam, cum universo Ismaelitarum dominio Othomani obtinebunt, et ipsa Christianorum propugnacula expugnabunt, ipsam etiam Ungariam pluries invadent, et fere desolabunt eam, et terrebitur et infestabitur Europa. Italia vero ipsa, ubi Sedes Petri est, diu et sæpe vexabitur, et diuturna et perniciose reprehensionis bella sentiet, et videbit ignem et sanguinem, et ruinam et quasi desolationem. Et erit afflictio, et sæviet furor et ira super filios ingratitude: et præcedent fames, pestis et divisio, et comitationes eorum qui construunt Babylonem, dissipant Sanctuarium, et sustinent populum iniquitatis, et odii et rancoris, et convertunt eum ad impietatem et turpitudinem omnis immunditiæ et omnis peccati.

30 Tunc Angelus : Quando hæc futura prænuntiabo? Et Christus : Quando Ecclesia, utore detergo, jacebit quasi vidua : quando Romani Pastoris solium et Regnum auctum plurimi affectabunt, et unus adversabitur alteri; quando surgent hypocritæ, populos fraudantes prætextu sanctitatis et religionis, et erit plena Ecclesia sectarum, in quibus regnabunt superbia, ambitio et luxuria, cum cohorte filiarum ejus : quando Principes divisi disceptabunt, et Rex Regi et Pontifex Pontifici adversabitur, et quasi tolletur pax de medio gentium et discordia fere pariet interitum. Quando hæreses prævalebunt et erit fere extincta fides, et populi et qui dominantur eis ad vanitates et insanias convertentur : tunc Pater meus æternus mittet furorem et iram, ac permittet ingratitude filios ubique torqueri ab hostibus et inimicis nominis mei. Hæc omnia constanter et intrepide prædicabis, et annuntiabis populo Christiano, quæ ventura sunt propter scelera ejus.

31 Et Angelus : Miserere, inquit, Ecclesiæ tuæ, et averte iram tuam a populo tuo, qui clementer passus es

n
ac tandem
Regem ven-
turum, qui
Terram san-
ctam recu-
peret

*o**

Reversus ab
eremo sanctus

*p**

B
prædicat Hie-
rosolymis.

*q**r**s*

E

F

ANNOTATA.

a Adeo circa finem anni 1218.

β Nescio quæ sint hæ Ecclesiæ Orientis, aut quid hæc adjunctione sibi voluerit Interpolator : nihil hic amplius narratur post aditam Hierosolimam, quam quomodo S. Angelus, visitata in transitu Alexandria, appulerit Messanam.

Reliquiæ S.
Jo. Bapt.
Alexandriæ

b In vita S. Athanasii, ad 2 Maji cop. 29 ex Rufini lib. 12 cop. 28, docui, quæ ratione aliquæ S. Joannis Baptistæ Reliquiæ ad illius potestatem pervenerint, quas ille susceptas, paucis arbitris sub cavato sacrarii pariete inclusas, prophætico spiritu generationi posteræ conservavit : quibus Rufini tempore, dejectis et prostratis idololatriæ reliquiis, in ædibus quondam profanis aurea tecta consurgerent. Sed ut has Angelus credatur inde transtulisse secum, certius nobis constare deberet de modo, quo eos Alexandriæ acceperit, vel saltem accipere potuerit; quod et de ceteris dictum intellige.

B

c De cineribus Jeremiæ Prophetæ, ob Alexandro Magno conditore in hanc urbem translatis et illustri monumento ornatis, vide dicta 1 Maji num. 4.

Jeremiæ Pro-
phætæ,

d Fuit sanctissimæ Martyris Catharinæ corpus medio ævo revelatum; cæindeque tana in Orientali quam Occidentali Ecclesia magis cæpit nomen ejusdem celebre haberi.

et S. Ca-
tharinæ.

e De plurimis ubique S. Georgii Reliquiis vide quæ diximus 23 Aprilis ante ejus Acta § 4 et 6.

Imago picta
a S. Luca.

f Utinam hæc quam fidenter osseruntur tam certo essent a Christo sic revelata! magnum utique præsidium adferrent confirmandæ vulgari fidelium credulitati de istiusmodi imaginibus. Lexana ad an. 1220 num. 3 Constat, inquit, eam imaginem in Metropolitana Panormi ecclesia adhuc servari, prout in speciali discursu, de hac re in eadem civitate sub an. 1597 edito, testatur Canonicus Joannes Bapt. de la Rossa.

g Jam supra ostendimus ante annum 1250 nullum extitisse Alexandriæ Patriarcham, nomine Atbanasium : et hunc, Ægyptium natione, hæresi Jacobitam fuisse.

C

δ Prudenter Interpolator Siculus hæc apposuit, sciens jam pridem sub Saracenorum dominatu Alexandria fuisse : sed eadem ratione scire potuisset, quam inepte relinquatur eidem urbi Patriarcha Siculus idemque Catholicus.

Tres aureolæ
S. Angeli.

h^o Solet propterea S. Angelus depingi cum palma et triplici corona.

Merito id quidem; sed an antiquæ picturæ suppetunt quibus id probetur? Non existimo : alioqui tres illas coronas puto fuisse reperiendas in imagine, quæ ligneo incisa typopræponitur editioni Panormitanæ. Præterea trium corollarum seu Laureolarum distinctio, quam est apud scholasticos Latinis nota, tam ignota est Græcis; quia nec apud Patres Latinos nomen earum invenies; non tamen ideo rem improbabis, utpote solidum habens in sacris Litteris fundamentum.

i Satisne videtur hic Auctor præterita distinguere a futuris? Numquid Jerusalem, Samaria et totum regnum Hierosolymitanum cum tota Ægypto, præter nuperissime captam a Crucigeris Damiatam, pridem reciderant in potestatem Saracenorum? Sane quanto magis hanc Vitam considero, tanto magis compellor credere, quod Scriptor supponat tempore S. Angeli Christianis adhuc omnia integra fuisse in Oriente omniaque pacata, esto Saracenis permixti viverent.

k Russia longius adhuc aberat a periculo, ideo probro magis ut legatur Russia, Hungariæ proxima. Ceterum

sotis apparet, Auctorem non nisi ea prophetare quæ jam facta erant cum scribebat.

l Vix dubito quin librarii errore, Juxta pro Turcis hic obrepserint, neque id auctori imputari debeat : sed quod iidem ab Interpolatore Siculo vocentur Othomanni, ætatem illius nobis indicat, tum scilicet scribentis cum iidem Turci Græcia tota subacta celebriores esse ceperunt, atque denominari ab Imperii sui conditore Otman sive Atman : hic vero circa annum 1300 cæpit in Mysia Regni suæ sedem figere, intentus dominationi ex Asia in Europam transferendæ : quod ipsi quidem non successit : successit autem suo nepoti Amurathi, qui Mysiam, Bessos Triballos, ac denique Adrianopolim subegit. Posteri varia fortuna usi, potentiam tamen suam paulatim promoverunt : quom denique ad summum extulit Mahumetes II, capta anno 1453 Constantinopoli. Ut hinc conjectura haud inverosimili dici possit, circa hoc tempus aut primum compositam, aut saltem prophetiis hæc auctam fuisse Vitam, quam habemus præ manibus.

Turci quando
dicti Otho-
manni,

et a quo?

E

m Accidit hoc post Concilium Pisanum celebratum anno 1409, quando exauctoratis Gregorio XII et Clemente VII, creatus Alexander V schisma Ecclesiæ non extinxit sed auxit : vix demum abolitum in Constantiensi Concilio per electionem Martini V, et ultroneam cessionem Joannis XXIII anno 1417. Rursum tamen præsumptio Basileensis Concilii novum schisma excitavit contra Eugenium IV, Martini successorem, anno 1439 assumpto Felice V; qui denique male sibi delatum Pontificatum humiliter deposuit anno 1449.

Tres simul
Papæ Romani.

n Gononus in margine notavit; Is est S. Ludovicus. Magnam sane sanctus hic Rex de se spem fecit, ea quam ad Terræ sanctæ liberationem suscepit expeditione anno 1248; usque ad annum 1254, incredili cum generositate et patientia, sustinens belli sacri ac regni pondus; neque deinde unquam ex animo deponens, quoad vixit, consilium illuc redeundi; donec tandem inter ipsa secundæ expeditionis primordia peste contactus expiravit an. 1270. Non obtigit quidem ei felicitas ista, ut Jerusalem ac Dominicum sepulcrum reciperet ab infidelibus, res tamen Christianos in Palestina vehementer erexit confirmavitque : atque ex hinc cæpit a fabricatoribus propheticarum prædictionum prædici Rex aliquis, civitatem sanctam liberaturus. Hujus generis exempla tria suppeditat libellus Joannis Bonatii de Prophetis sui temporis, insertus Historiæ Suevorum anno 1660 Neapoli impressæ, ubi de futuro Imperii statu consulenti Henrico VI, Frederici Ænobarbi filio, primum Joannes quidam Aquitanus, mortuus an. 1239, promittit Regis a Deo eligendi posteris, quod Evincent Gallos et Græcos, confundent Soldanorum potentiam, convertentur rursus in Aquilonem, et ligabunt prorsus Arcturum, nationes omnes incognitæ sceptris eorum subdentur, liberabunt in fine Sion. Secundus Joannes Kala pollicetur post divisiones et schismata unum Rectorem, cujus semen evincet primo Britannos, de Francis deinde triumphabit, Græcorum confringet jugum, Soldanos inde confundet, penetrabit ad interiora Indorum, revertetur rursus ad Boream, et domitabit Ursæ furorem, revertetur in Orientem, et dissolvit vincula Sion. Ultimus Abbas Joachimus Dei nomine sic loquitur de eodem Rege : Dilixi eum quoniam dilexit me... propterea semen ejus benedicetur et dominabitur omni carni, humiliabit Anglos et Francos, et Græcorum juga confringet : servient ei nationes incognitæ, subjugabit gelu Bootis; revertetur in Orientem et liberabit sepulcrum meum. Quæ omnia

Prophetiæ de
Rege liberatu-
ro Jerusalem

F

varia a variis
confictæ.

A non dubito esse conficta, et hominibus a prophetici spiritus opinionione famosis attributa, postquam depulsis a Neapolitani Regni possessione Francis, ibidem Hispani prævaluerunt. Sic auctor epistolarum propheticarum sub larva S. Francisci de Paula sese occultans, ut in Supplemento ad hujus Vitam num. 77 die 2 Aprilis dixi, Cosmo Metururix Duci, sub annum 1537, ausus fuit polliceri; Si Dei viventis signum suscipiat, futurum in cælo terrisque beatum, atque ante mortem Regem coronandum, et quidem regni multo quam sperare posset amplioris: utique in Oriente debellatis Turcis, quos spectabat Cruciatæ, eo quo istæ fingebantur tempore, designata. Velim ego in hoc saltem veraces inveniantur omnes isti pseudo-prophetæ, ut unus aliquis (Hispanus an Francus, Italus an Germanus, Anglus an Danus, nil interest) Turcorum potentiam conterat, et natalem Salvatoris nostri terram eorum eximat servituti. Interim vehementer metuo, ne sicut Romana Monarchia divinitus præparata fuit suscipiendo Christi Evangelio et regno ejus spirituali: sic Monarchia Turcica venturo Antichristo præparetur, usque ad ejus adventum duratura. Unusquisque in suo sensu votoque abundet. Si speravit Auctor Vitæ S. Angeli approbationem certam apud eruditos in Francia viros, quia tam gloriosam de suo aliquo Rege prædictionem suis inseruit commentis, frustra ul speravit, tot alia suæ fictionis coarguendæ argumenta suppeditans.

B In sacro bello occumbentes quomodo dici possint Martyres.

o * Nempe qui recta intentione, pro Dei amore, ad bellum illud sanctum vadunt et in eo occumbunt, quadam ratione quasi Christi Martyres glorioso triumpho cælum consequuntur. Et ea olim temporibus Godefridi Ballonii communis erat militantium contra Saracenos persuasio, prout testatur variis locis Willelmus Tyrius in Historia Orientali, et quidem lib. 3 cap. 9 post relatum casum cujusdam strenui Nobilis, in oppugnatione Urbis Nicænæ lapidum molibus secus murum contriti; Flevit, inquit, super eum populus, ejus plurimum commendans animositatem, et mortem ejus in conspectu Domini reputans pretiosam, per quam ejus animam electis spiritibus non dubitabant sociandam: omnium enim, ut prædiximus, una mens erat et eadem sententia, eos qui sic acie procumbebant, vitam mereri perpetuam; et in parte sortis Sanctorum, prædestinato collocari in lumine. Et hæc confirmantur ex doctrina S. Thomæ 2, 2, quæst. 124 art. 5 ad 3 ubi satis indicat, eos qui pro defensione Reipublicæ moriuntur, posse consequi meritum martyrii, si illam defensionem et mortem suam in Deum referant. In quem locum sic commentatur Franciscus Sylvius: Adverte, illos qui pro defensione Reipublicæ in bello justo occiduntur, posse esse Martyres, si illam defendant propter Deum, amore Justitiæ ac Legis divinæ; non vero si stipendii militaris aut prædæ intuitu; aut alia aliqua intentione vel prava, vel bonum duntaxat humanum spectante.

C Potiori igitur ratione illi, qui pro Ecclesiæ defensione, Christi causa suscepta, mortem patiuntur, velut Martyres censendi sunt, seu, ut S. Thomas loquitur, meritum Martyrii consequuntur; si vulnera, et mortem, Dei amore sustineant. Confirmantur prædicta ex notabili Historia, quam refert Thomas Cantipratensis, in Vita S. Christinæ Virginis, et ex eo Laurentius Surius ad diem 23 Junii capite 20, et Cardinalis Baronius in Annalibus Ecclesiasticis ad annum Christi 1187, ubi ista: Quo autem die a Saladino Ægypti Sultano capta fuit Hierusalem, cum Sepulchro et Cruce Christi illa in castro Loenensi tum constituta, spiritu cognovit rem gestam. Cumque multum exultaret, ab iis qui aderant rogata ut ejus lætitiæ causam exponeret, Respondit (ex revelatione a Christo sibi facta) eam esse, quod sit data occasio, quam magna possit hominum copia salva fieri; videlicet quando Hiero-

polator Siculus, ausus etiam Agarenos multos addere, qui Mahometica spurcitie relicta sacramentum regenerationis susceperint, longius extra lineam verosimilitudinis abiit, non animadvertens, crimen certum morte luendum semper ea in gente fuisse, non solum si quis a Mahomete deficeret, sed etiam si quis contra ejus legem

solymæ et Terræ sanctæ recuperandæ causa, animæ semper victuræ, ejusque sanguine redemptæ, ab iniquitate ad justitiæ studium convertentur, fundentque homines sanguinem suum, et quamdam morti Salvatoris vicem cum multa devotione rependent. Ubi notandum, eos qui recuperandæ Terræ Sanctæ causa sanguinem fundunt, quamdam morti Salvatoris vicem rependere, (sicut jam dictum) meritum martyrii consecuturos: atque hac ratione magnam salutis oblatam occasionem.

p * Mos ille ob antiquo est in hoc Ordine, quod exituri extra Conventum, et de foris redeuntes Superiorem aleunt, et ab eo benedictionem petant, prout faciendum decernunt Constitutiones Ordinis his verbis: Exeuntes Fratres petant benedictionem, et reversi præsentent se Priori, iterum benedictionem habituri.

Hoc quidem erat Græcis Latinisque commune: sed hi solent genibus flexis in terram projici, seu provolvi: Græci vero (quorum morem hic convenisset exprimi) satis habent profunda corporis totius inclinatione Μετάνοιαν βάλειν. Petrus Venerabil. in Statutis Cluniac. cap. 4 Græcam Latinamque vocem, non morem conjungens, Μετανόεω, inquit (genuflexiones ante a se nominatas intelligens), quæ quotidiano usu in Capitulo fiunt, et vulgo Venire nominantur: de modo autem Græcorum Joannes Meursius in Glossario Græco-barbaro. Μετάνοιας μεγάλαι καὶ μικραὶ distinguens; Magnæ, inquit, erant, cum quis toto corpore, sine genuum tamen inflexione, ad terram fere usque se inclinaret; parvæ cum tantum cervicem et caput aliquo usque.

q Numquid hæc scribens scivisse videtur, quod eo tempore, quo id præsumpsisset facere S. Angelus, Saraceni tenebant Jerusalem; et ab obsidentibus Damiatam Cruciferis metuentes sibi, usque adeo suspectos habebant Christianos, ut totam civitatem mœnibus turribusque nudarent?

r Anno 1219 celebratum est Pascha 7 Aprilis, atque adeo in 3 Februarii cadebat Dominica Septuagesimæ: quam Græcus homo potius vocasset Dominicam τοῦ Ἀζώτου id est filii prodigi, ab eo quod tunc recitatur Evangelio, vel Dominicam ante hebdomadem τῆς Ἀποκρίσεως id est Carnisprivii

s Quisquis Mahometanorum instituta novit, etiam hoc scit, capitale apud eos haberi, si Judæus ul Christianismus vel Christianus transeat ad Judaismum, coque casu aut moriendum ei, qui fidem mutavit, aut ad Mahometem transeundum. Quomodo autem nunc credere poterimus sub eorum oculis baptizatos 80 Judæos? Inter-

D

Venia Græcorum quales? E

F

CAPUT QUINTUM.

Iter S. Angeli Alexandriam, Romam, Panormum, Agrigentum.

EX BELLOROSIO.

Post hæc autem, assumptis Fratrem Josepho, ex oppido quod Emaus nuncupatur, Fratrem Petro ex Bethleem, et me Fratrem Enoch, Alexandriam versus iter facere cepit. Quo ubi pervenimus, illius Civitatis Patriarcha Athanasius, vir sanctitate et fama nemini postferendus, quod jam sanctissimi viri Angeli virtutem et sanctimoniam percepisset, incredibili caritate nos suscepit. Cui Angelus, post ardentissimam ad populum habitam concionem, Christi visionem et mandata exposuit. At ille de Reliquiis resignandis, nihil penitus accepisse respondit: ultro tamen sese vir sanctus obtulit, divinis se monitis obsequentem præstiturum. Nocte vero sequenti manifestissima visione et certissimo oculo habito, Reliquias Angelo credidit, eique ad Fredericum de Claramonte litteras dedit, atque quo Christi præcepta exequeretur omni cum humanitatis officio affectum dimisit.

B 34 Alexandria relicta Kalend. Aprilis, Jannensi navigio freti inde Siciliam versus solvimus, et prospera usi navigatione quindecim dierum spatio ad portum Siciliæ propinquum pervenimus. Forte autem ibi triremes quatuor infidelium latebant, quæ Jannensium navem de improvviso aggressæ, capiunt, eamque sexaginta vel circiter Saraceni ascendunt, et Christianos fere omnes compedibus ferreis devinciunt. Quibus Angelus dicit: Nolite Dei servos et amicos Christi offendere. Illi vero ira perciti in Angelum ruunt; quem dum ligare volunt, ille junctis manibus hac voce orare capit: Libera nos Deus de manibus inimicorum nostrorum, et da gloriam nomini tuo, ut gloriemur in laude tua, et liberentur dilecti tui. Et his dictis subita ignis de cælo descendere visus est, quo sexaginta qui navem ascenderant Saraceni exusti, quasi in favillas et cineres convertuntur. Alii vero, qui trecenti in triribus erant, omnes oculis capti, voce humili misericordiam petebant. Tunc Angelus ad triremes primus pertransiit, et Christianis ut sequerentur animatis, hoc sermone usus est. Quicumque vestrum, o viri Ismaelitæ, corde sincero credet in Jesum Christum filium Dei, dicto citius spiritus et corporis lucem suscipiet et denique æternæ vitæ gaudia consequetur. Qua Angeli oratione omnes sacri Fontis lavacrum susceperunt, et lucem obtinuerunt. Inde vero solventes in Siciliam pervenimus.

C 35 Primum itaque Messanam profecti, Canobium Carmelitanae professionis adivimus, Priorique ex more obedientia præstita, et Canobitis salute dicta, hospitia charitatis accepimus, atque ipsa in Urbe solennia sacra peregrinamus, tota Civitate gestiente spectaculo eorum qui nuper Sacramentum fidee receperunt. Mulier tunc nobilitate insignis, nomine Constantia, filium mutum, ut eum sanum faceret, ante viri Dei sancti pedes constituit; a quo, Deo oratione facta, linguæ beneficium infans recuperavit. Tribus postmodum religiosis sermonibus habitis, ab oculis multorum tenebras effugavit.

36 Post hæc, Messana relicta ad portum Urbis veteris pervenimus. Erat autem ibi Honorius III Romanorum Pontifex, et Fredericus de Claramonte. Angelus Christi Vicarium prius ex more salutatur, et summa eum prosequitur reverentia: a quo benignissime suscipitur, ac de multis primum Terræ-sanctæ mirabilibus devotissime interrogatur; et post mutui et proluxi sermonis colloquium, libero et facili aditu sponte dato, quo sæpe redeat requiritur. Demum benigne Pontifice relicto, Fredericum de Claramonte convenit, et eum Patriarchæ Athanasii fratris nomine valere jubet: qui quanta humanitate et quibus officiis nos cumulaverit, longum esset referre. Multis denique cum eo colloquiis habitis, opportunitate data, ipsis Pontifici et Frederico Sanctorum Reliquias resignavit, scilicet Brachium et Tibiam Joannis Baptistæ, Caput Hieremiæ Prophetæ, Brachium S. Catharinæ, Tibiam S. Georgii, et Imoginem B. Virginis. Eas honore incomparabili et incredibili devotione

EX GONONO.

Postea vero ipse Angelus et Fr. Joseph de a Emaus et Fr. Petrus b de Bethleem, et ego Fr. Enoch c recessimus ab Jerusalem, causa eundi in d Alexandriam. Ut autem ad hanc pervenimus, recepti sumus a S. Athanasio Patriarcha Alexandrino, qui jam famam S. Angeli perceperat, maximo cum honore et devota caritate. Cui S. Angelus explicavit, quomodo Jesum Christum Dominum nostrum viderat, et quod ei præceperat ut asportare deberet brachium et tibiam S. Joannis Baptistæ in Italiam, cum aliquibus aliis Reliquiis: de quo Patriarcha nullum signum adhuc habuerat e.

35 Postea recessimus die primo f Aprilis, et cum proximo vento in Siciliam ivimus super quamdam g Jannensium navem quæ tunc erat Alexandriæ, et Januam volebat repatriare. Die vero decima nona ejusdem mensis prope Siciliam applicuimus, in qua die quatuor Saracenorum galææ navem nostram aggressæ sunt, et eam cœperunt et ascenderunt circiter septuaginta Saraceni, et quasi omnes Christianos ferripedarunt. Quibus S. Angelus ait: A, a! nolite offendere amicos Christi et ejus servitores. His auditis, subito quidam illorum Saracenorum maximo impetu eum fortiter percussit, magna ira motus, et dictum S. Angelum in terram posuit ut eum ferri pedaret. Tunc S. Angelus manibus junctis Deum oravit hac oratione. Libera nos, Deus, de manu inimicorum nostrorum, et da gloriam nomini tuo, ut gloriemur in laude tua, et liberentur dilecti tui. Et subito iis dictis venit ignis de cælo et combussit omnes illos septuaginta Saracenos, et omnes alii existentes in galæis facti sunt cæci, qui numero erant fere trecenti, qui submissa voce clamabant misericordiam. Et S. Angelus, una nobiscum et cum omnibus Christianis, dictas galæas intravit, et dixit infidelibus: Quis vestrum credit fidem Christianam? Dico vobis quicumque fideliter credet fidem Jesu Christi, lucem recuperabit spiritualem et corporalem, et postea vitam æternam recipiet. Ex quibus ducenti fuerunt baptizati et lucem receperunt, ivimusque omnes in Siciliam ad laudem et gloriam æterni Patris, qui talem gratiam contulit servo suo Angelo, qui ad fidem Christianam illos Saracenos convertit.

35 Et applicuimus in terra h Messinæ, ubi fuit magnum festum celebratum, ex lætitia novellorum Christianorum. Erat ibidem quædam Domina, nomine Constantia, habens filium mutum: quem portavit coram S. Angelo, ut eum sanum faceret. Angelus vero Deo omnipotenti orationem

*Transita
Alexandria et
Reliquiis
acceptis,
a b
c
d*

E

*e
f
appulsus in
Siciliam
Sanctus,
g**

*invadentes
navem Sa-
racenos*

F

*igne cæcitate
plectit,*

*Messinæ lo-
quetam multa
reddidit.*

A

EX GONONO.

orationem fecit : qua facta illico puer sanitatem recuperavit.

36 Post hæc navim intravimus et ad Portum Romanum i Urbis veteris venimus. Ibi erat k Honorius III Romanorum Pontifex, et D. Fredericus de Claremonte, l cui S. Angelus Reliquias consignavit S. Joannis Baptistæ : quas cum maximo gaudio spirituali recepit. Et cum funam S. Angeli audissent, valde contenti Christo Jesu gratias egerunt.

37 Post hæc inde recessimus ivimusque Romam, et S. Angelus una nobiscum. Qui omnia Sanctorum loca m* visitavit : ubi invenit SS. Dominicum et Franciscum, qui erant in ecclesia S. Joannis Laterani. Et cum ecclesiam intrassent, S. Franciscus, caritate et amore plenus nec non spiritu prophetiæ, S. Dominico alta voce dixit : O Dominice, ecce Angelus de Jerusalem, totus civis cœlestis propter martyrium ; et seipsum prosternens S. Angelum cœpit osculari. Dixitque S. Angelus S. Francisco, quem numquam viderat : Bene et feliciter adveniat verus humilis et grandi humilitate plenus, qui solus meretur portare sacra stigmata Jesu Christi. Sanctus vero Dominicus admirabatur de eorum sermonibus. qui per horam et amplius steterunt amplexati. Post vero seipsis dimissis ad S. Dominicum venerunt, et de rebus spiritualibus et cœlestibus loqui cœperunt. Venientes autem de S. Sabina invenerunt unum leprosum qui vocabatur Angelus : quem S. Angelus cum esset osculatus, subito sanus effectus est, data gloria et honore omnipotenti Deo.

38 Post hæc ii sanctissimi viri per diem et noctem in oratione steterunt, et licentia impetrata a sanctissimo Papa, ex præcepto Jesu Christi recessit n ab urbe, et cum sociis suis in Siciliam applicuit, et venit Panormum, et in monasterio S. Mariæ o* de Grotta, Ordinis S. Basilii hospitatus est, ubi fuit monachus supra memoratus Athanasius Patriarcha Alexandrinus. Ibi cum fervore intentissimo prædicationi vacavit per quadraginta dies, ex qua maximus fructus subsequutus est : quoniam solum de Judæis conversi sunt ducenti et septem, exceptis aliquibus infirmis diversarum infirmitatum, qui integram receperunt sanitatem.

39 Post dies vero quadraginta p ipse cum sociis suis ivit ad civitatem Agrigentinam ; et transeundo per balnea Chifalini q illic invenimus leprosos homines, qui volebant seipsos balneare in illo balneo, ut sanari possent. Balnei autem custos nolebat quod balneum intrarent, quoniam non erat balneum leprosorum. Et audiendo hanc controversiam S. Angelus eis dixit, Pacem habeatis. Audite me parumper precor. Creditisne quod ingressus hujus balnei faciat vos sanos ? At illi, Credimus. S. Angelus respondit : Non est verum, quoniam nondum purificati estis vera Confessione. Si igitur habita vera contritione peccatorum vestrorum, velitis vestram facere Confessionem, postea intrabitis balnea, et liberabimini : et sic fecerunt. Postea S. Angelus suis propriis manibus illos leprosos lavit cum aqua fontis proximi ; et oratione facta, per virtutem Jesu Chri-

EX BELLOROSIO.

D

suscepit Honorius ; et Angelum mirifice complexus, omnibus eum officiis humanitatis prosequitur, et ut ibi remaneret omni studio hortatur. Ille vero candidus et humilis, ingentes Pontifici gratias egit, et se ad Christi mandata vocari affirmat ; cui suæ professionis Canobitas Carmeli montis commendat. Verum Pontifex ubi eum quinquies publice prædicantem audivit, in eum mira devotione accensus, et sanctitate ac doctrina ejus incredibiliter permotus, modis omnibus ipsum detinere nititur ; et maestus tandem aberundi sollicitum et invitum dimittit Fredericus B. Virginis Imaginem a Pontifice impetrat, et Angelum Panormum perferendam commendat.

37 Relictis Honorio et Frederico, Romam venimus ; ubi loca Sanctorum omnia devote lustrantes, mox primo, maxima tum Cleri tum populi multitudinis coacto, in Basilica S. Joannis Lateranensis sanctus Dei Angelus magno spiritus fervore prædicare cepit. Aderant ibi sancti Dei veri Franciscus et Dominicus ; quos cum nusquam antea visisset, supernæ claritatis splendore mens illustrata cognovit ; et novas, sed solidissimas Ecclesiæ columnas odesse prædixit. Sermone tandem finito S. Dominicus, spiritu elevatus, dixit S. Francisco : Hic est Angelus Hierosolymitanus, Christi et fidei Catholicae defensor et declamator ardentissimus, qui doctrina et sanctitate vitæ incredibiliter Christianæ fidei profuit. Cui S. Franciscus respondit : Hic ille est civis cœlestis, qui in Sicilia martyrio coronabitur. Et ambo simul animo hilari, ad S. Angelum veniunt, et eum incredibili humilitate salutant, ac multo pacis osculo prosequuntur. Tunc Angelus : Salvete, inquit ; maximi Christianæ militiæ Ductores, Dominice impugator hæresum strenuissime, et Franciscæ Christi præcipue imitator, qui virtute humilitatis vera portabis stigmata Christi. Dominicus vero : Tu, inquit, Angele, gaude et lætare ; tibi enim Christi privilegio datum est, mortiferam hæreticorum rabiem compescere, Christianum nomen defendere, et Ecclesiam augere et illustrare. Et Franciscus subdit : Tibi Angele, veritatis defensor, merito gestiendum est ; brevi namque in Sicilia martyrio vitæ militiam terminabis, et triplici laurea coronatus divinæ fruitionis et sempiterni gaudii præmia suscipies. Ad hæc Angelus : Vobis, sanctissimi viri, vobis magis gaudendum, quibus Christianam Rempublicam felicibus captis, meritis, et doctrinis amplificare concessum est. His et aliis ultro citroque inenarrabili caritatis ardore dictis, seorsum cedentes, de multis et magnis Scripturarum et fidei mysteriis, humiliter inter se aliquamdiu locuti sunt. Quibus ita agentibus, felicem qui adierant diem, et rarum ac singulare spectaculum dixerunt, qua simul tria mundi lumina in unum convenerint. Inde vero simul procedentes, cum prope ad S. Sabinam pervenissent, homo genere nobilis leprosus offert se obvium eis, dicens : Orate, sanctissimi Viri, ut Deus fædo hoc morbo, vestra intercessione, me liberet. Quem illi in pacem abire jubent ; et subito sanus effectus dat gloriam et honorem omnipotenti Deo. Angelus autem, cum Dominico et Francisco, diem illam et noctem divinis sermonibus et oratione transegit.

38 Benigna tandem a sanctissimo Pontifice Honorio Tertio venia impetrata, et sanctis Dominico et Francisco in Christo valere jussis, ab Urbe profectus cum sociis, per superiorem Italiam iter longum faciens, ubicumque moram trahere oportuit, evangelizando et verbo et opere in fide construendo, multa et admiratione dignissima fecit miracula : et aliqua, tum in Apuliam in Campania, suæ professionis Canobitas loca suscepit ; ac tandem in Siciliam pervenit ubi prima Panormus ei hospitium dedit in monasterio S. Mariæ, cognomento de Grotta, Ordinis S. Basilii : ubi Athanasius monasticam duxit vitam, antequam in Alexandrinum Patriarcham assumptus foret, quoniam nondum ibi domus Carmeliticæ professionis esset. Hic, spiritus fervoris incomparabili, diebus quadraginta, quotidianis sermonibus vacat Angelus, et incomparabilia conversionis opera et fructus incredibiles protulit. Nam et Judæorum septem supra ducentos conversi sunt, et de Ismaelitis plurimi, Christiani vero fere omnes ad penitentiam reducti ; infirmi quoque non pauci diversis agritudinibus vexati ad sanitatem restituti : quibus peractis, eisdem assumptis sociis majorem Insulæ partem, ubi Sanctus suæ prædicatione opus esse, Christo inspirante, cognoscebat, verbum Dei seminando peragravit ; plurimisque interim Carmelitanæ professionis habitum concedit, et loca aliqua Carmelo addit ; ac denique Agrigentum, ut illius Urbis Antistitem reverenter saluaret, proficiscitur.

39 Porro transeunti per balnea Cephalitana, in ipso thermarum loco inventi sunt septem viri leprosi, videlicet Joannes Drepanensis

Honorio 3
Reliquias
tradit,
i
k
l

m*
Romæ in
Lateranensi
Ecclesia,

B
salutatur a
SS. Francisco
et Dominico :

leprosumque
osculo sa-
nat,

n
o*
Panormi
prædicans
200 Judæos
conversit.

p
q

Cephalædi
mandat sep-
tem leprosos.

E

F

Drepanensis Pinus Thermensis, Franciscus Pactensis, Andreas Nothensis, Lazarus Randacensis, Antonius Calathamixensis, Manfredus Suteranus; quibusdam aliquamdiu balnearum custos contenderat, prohibens ne balneum intrarent, ipsum leprosum non esse attestans. Tum ille eorum controversiam audiens, dixit: Pacem habete, precor, viri Christiani, et audite obsecro: creditisne balnei virtute sonitotem vobis restitui posse? At illi: Credimus, inquit. Tunc Angelus: Error certe vester est, viri Christiani; alia enim via sonitas vobis quaerenda est: poenitere vos peccatorum oportet, contritione prævia confessio vestra est medicina, qua sine balnei ingressu jam liberati eritis. His auditis sancti viri monitis parent, et Poenitentia sacramentum perficiunt. Quos Angelus proximi fontis aqua propriis manibus lavat, et oratione præhabita, per virtutem Jesu Christi, lepram abire jubet; subitoque eorum carnes mundissima visæ sunt, ac si nunquam lepræ contagio laborassent. Sonatis vero Angelus dixit: Cavete, ne peccando in aliam graviorem agritudinem incidatis; scelus enim infirmitatis causa est, et peccatum in Deum et proximum. Fecit autem vir Dei sanctus hoc miraculum palam: quod manifestum fuit viris centum et triginta præsentibus, præcipue vero Gotfrido Panormitano Archiepiscopo, qui doloribus pressus in balneis morabatur. Et Deum magnificans in sancto viro Angelo, subito et ipse sanus fuit.

Agrigentii multos infirmos curat.

B 40 *Discessurum Angelum Antistes Panormitanus multis precibus detinere nititur; quem ubi confirmato animo abiturum vidit, Agrigentum usque comes sequitur; ubi quinquaginta dierum spatium quotidianis prædicationibus Angelus ipse operam dedit, et populum ad poenitentiam et devotionem usque oculo convertit, ut fere tota civitas operum pietatis et religionis complexa, uberrimas salutis fruges profferret, summo Dei et Catholicæ fidei cultu, justitia, observantia, et pace fidelibus restituta. Illic Paralytici, dæmonibus vexati, cæci, surdi, leprosi, aliisque infirmitatibus variis oppressi, a diversis insulæ partibus confluentes meritis S. Angelii recuperatæ sanitatis beneficium receperunt.*

Fr. Joseph de Emaus an Episcopus?

a Non obstante quod hic expresse dicatur Fr. Joseph de Emaus, utique a patria; voluit tamen Scriptores Carmelitani, ipsum esse juvenem istum Bethleemitam, de quo a duplici morte resuscitato agitur num. 22; atque eundem Calendario Mechliniensi inscribi ad 13 Junii his verbis, Joseph Episcopus Ordinis nostri. In Notis ad Actum bene arduam additur, quod post eandem S. Angelii, aliis in patriam redeuntibus, ipse in Hispaniam transiit, ubi cœnobia statuit; unde in patriam reversus, pro laboribus et meritis per Gregorium IX Papam factus est Episcopus Emausensis: qui paucis in Episcopatu annis exactis, sanctissime obiit circa annum 1238. Factus est Papa Gregorius primum anno 1227, quo ipso scriptam esse ab Enoch Vitam dicit P. Daniel in titulo: et, si paucos solum annos in Episcopatu vixit Joseph, non potest nisi post annum 1230 ordinatus credi. Quomodo igitur potuit Enoch ipsi dedisse cognomen, non a patria, sed ab eo quem postea accepturus erat Episcopatu? Quæro insuper, pro Græcisne an pro Latinis cum Episcopum creavit Gregorius? Num quamdiu hic Pontifex fuit (fuit autem usque ad annum 1241) Emaus æque atque ipsa Urbs Hierusalem genuit sub Saracenis; neque pro isto seculo exempla habemus nudarum titulorum, quales nunc consecrandis quibusdam Episcopis dari solent ab aliquo diœcesi in partibus fidelium constituta. Præterea hominem Græco-Syrum, Latinis Episcopum datum fuisse, non ita temere credi debet absque exemplis. Non etiam pro Syriis potuit fuisse ordinatus Joseph iste: quia neque Pontifex curabat Syriacos schismaticos, neque hi accipere voluissent Episcopum a Pontifice Romano sibi datum.

Item Fr. Petrus de Bethleem?

b Hunc Fr. Petrum de Bethleem videntur Scriptores Carmelitæ distinguere ab eo, qui anno 1213 ibidem eodem nomine Episcopus citatur, testis resurrectionis præfatur: et hoc omnino recte. Adscribitur autem ad 2 Junii Calendario et Actum prædictis, ubi de eo addit P. Daniel quod post mortem S. Angelii in Palæstinam reversus, ex monasterio suo Bethleem ob vitæ sanctitatem violenter extractus, illius Ecclesiæ sicuti et Ascalonensis ei conjunctæ Episcopus creatus

sti, eos sanavit: et eorum carnes, quæ similes porcorum assatorum carnibus videbantur, ita mundæ effectæ sunt ac si nunquam leprose fuissent. Post hæc S. Angelus dixit eis: Cavete vos a peccato, ne in aliquam infirmitatem incidatis: quoniam mediantibus sceleribus pro peccatis supervenient infirmitates. Et istud miraculum fuit manifestum pluribus quam centum triginta hominibus, qui præsentialiter aderant, præcipue Reverendo Patri et Domino D. Gotfrido, r Archiepiscopo Panormitano, qui in illis balneis erat, propter eum prementes dolores, qui se S. Angelo commendans sanus fuit a sua inæstimabili infirmitate.

40 Qui una nobiscum venit Agrigentum, ubi S. Angelus prædicavit per quinquaginta dies, ubi maximum fructum fecit: quia multi infirmi liberatiferunt ab infirmitatibus suis, videlicet paralytici, dæmoniaci, surdi, cæci, leprosi diversarum Insulæ partium.

et sancti archiep. Gothfridum.

ANNOTATA

fuit, cui et tribus annis sancte præfuit ac miraculis clarus [obiit] circa annum Christi 1224. Fuisse ergo non Syro-Græcus, sed Latinus Episcopus: nam juxta Catalogum Episcoporum, in præfata Synodo Hierosolymitana nominatorum, Ascalonensis Episcopus Andreas erat, diversus ab eo, qui paulo ante nominabatur num. 2 Petrus Episcopus Ascalonensis, (Bellorosio Hastilonensis) quæ est, vel, quæ et Bethleem. Apud Latinos conjunctus erat Episcopatus uterque, sicut constat ex Notitia ultima apud Carolum a S. Paulo, ubi Patriarcha Hierosolymitanus sub se habere dicitur suffraganeos tres, Ebronensem, Lidensem, Ascalonensem, qui etiam et Bethleemitanus es. Sed pro Latino Episcopatu redit eadem quæ supra difficultas.

c Ubi manet B. Lanfrancus, quem Philippus Metius Straubingensis in Vitis Illustr. virorum Ordinis et ex eo Segerus Pauli in Chronologia S. Simonis scribunt, quo tempore S. Angelus occisus est, interfectum quoque fuisse? Segerus Siculum vocat; Metius ait propter morum probitatem, insignem eruditionem, et maxima erga Catholicam fidem zelum, a S. Angelo in socium peregrinationis assumptum. Talis ac tantus vir, inquit Lezana in Annual. an. 1220 num. 19, nullatenus debebat ab Enocho in sua historia prætermitti. Nihilominus quia iste Lanfrancus Siculo erat, ut Segerus ait, et Enoch forsitan suorum Orientalium vel Surianorum gesta texere duntaxat intendebat, ideo prætermisisse credendum. Allegat Metius Archivium Carmelitarum. An Leocatensium? Hoc profecto scrutandum patius Lezanæ fuisset, aliæque de eodem Lanfranco memoriæ Sicularum, si quæ supererant requirendæ; et vel hoc nomine suspectus habendus Enochus, quod ea prætermisso alias nominet.

Lanfrancus socius S. Angelii.

d Terrane an mari Alexandriam Ægypti profectus cum suis Angelus est? Terram cum exercitu sua insidebat Corradinus, classis etiam ejus non contemnenda obsidebat mare: et Damiatæ 13 mensem obsidebatur a Crucigeris quando in iter se dedisset Angelus, ac denique hoc anno capta est mense Novembri eodemque 22 captæ absidionis. Erant igitur utrimque infestissima itinera; et Alexandria, Ægyptiarum civitatum versus

Quale iter Alexandriam Ægypti ex Palæstina?

Libyam

A *Libyam fere ultima, adiri vel terra vel mari non poterat, nisi emensa totius Ægypti Latitudine trans omnia Nili ostia, ad quarum primum Pelusiacum jncet Damiatam, Syriæ proxima.*

e *Quale deinde signum accepisse dicatur, vide explicatum per epistolam ejus ad fratrem Fredericum, infra post Vitam.*

f *Si cogitasset Auctor anno 1219 Pascha celebratum fuisse 7 Aprilis, fortassis Sanctum detinisset Alexandriæ, ad sacræ Hebdomadæ et Dominicæ Resurrectionis festa celebranda.*

g *Neque hoc dixisset credo, si Alexandriam hostium fuisse scivisset; ad quam appellere nequaquam tutum fuisset Januensibus, a classe Damiatam obsidente verosimiliter venientibus: horum enim et Venetorum et Pisano- rum navibus omnis commentus deferebatur ad exercitum Christianorum.*

h *Quæ hic et deinceps Interpolator Siculus interjecit de conventibus Oedinis in Sicilia atque Italia, contra expressissimam attestationem Sawwici, dicentis quod Professores hujus Religionis, ante decretam transmigratiouem, id est ante mortem B. Cyrilli et electionem Bertholdi, 2 factam anno 1234, numquam proposuerunt extra Terram-sanctam habere ad habitandum aliquam mansionem suæ Religionis: quæ inquam, de talibus in contrarium reperiuntur hic apud Bellorosium non est opus infirmare, donec definitum fuerit, authenticane sit hæc Vita, an non. Nam si authentica, nihil ambigendum erit de veritate prætensæ iis in locis antiquitatis; sin minus, levioris momenti sunt cetera omnia, quæ aliunde ad ipsam stabiliendam adducuntur.*

i *Urbs-vetus, vulgo Orvieto, civitas mediterranea Hetruriæ p. m. 40 circiter Roma, et pari spatio distans a mari: ubi cum Hadrianus 4 sibi ac sacro Cardinalium Collegio Sedem constituisset anno 1156, celeberrima capit haberi civitas, frequenti successorum Pontificum commoratione vel hospitio. Cives Urbeveta- ni nuncupantur, urbs ipsa Orebitum et Orbitum, deinde Urbi-ventum: sed in Pontificum Bullis ordinariè legas, Datum apud Urbem veterem. Vidit hoc Bellorosius; et nihil in tectu mutare præsumens (quod fidelitatem ejus nobis probat) inscripsit titulum Capitis 20, De adventu S. Angeli ad portum Civitatis-vetulae: eam scilicet expressam volens, quæ olim, ex Centum-cellarum a Saracenis destructarum ruinis, commodiori excitata loco a Leone Papa IV, et Leopolis jussa appellari, vulgi tamen inveterate semel usu pervexit appellari Civita Vecchia; portum etiam habens, quem maris violentia pridem destructum et inhabilem, hoc nostro seculo Urbanus Papa VIII construi novum jussit, ad Pontificum triremes ibidem collocandas, et absolvit anno 1634. Ceterum neque hic recte dicitur Portus Romanus, utpote tanto litoris tractu remotus ab eo loco, qui vere est et dicitur Portus, ac Portus Romanus, apud Ostia Tiberis.*

k *Nec ibi, nec Urbe-veteri, nec in Civitate-vetula erot Honorius anno 1219, quantum quidem sciri potest ex ejus epistolis apud Odoricum Raynaldum relatis in continuatione Annalium Ecclesiasticorum Baronii: fuit autem Romæ ab initio sui Pontificatus, id est a die 18 Julii anni 1216 usque ad finem anni 1219. Tum Demum ut expediendu subsidium, obsidentibus Damiatam Christianis mittenda, primum Roma egressus est, Urbem-veterem versus; et Nicolao Cardinali de Claromonte Episcopo Tusculano dedit ecclesiam S. Mariæ in monasterio, per Breve Datum Viterbii xiii Kal. Decembris Pontificatus anno iv. Ibidem xiii Kal. Maji expeditum est Breve de canonisatione S. Hugonis Lincolnensis: tandemque progressus idem Honorius ad 12 m. p. Urbem-veterem pervenit quo intenderat, moram istic diuturniorem facturus, sicut apparet ex ejus epistolis, quarum una contra Episcopi Aniciensis parricidas data legitur, apud Urbem-Veterem vi Idus*

Julii Pontificatus anno iv: alia deinde ibidem data eodem Christi anno, sed Pontificatus jam quinto, iii Idus Augusti, monuit Joannem Hierosolymitanum Regem, ne contra Armenios arma converteret dimissis Saracenis. Atque exhinc varia peragravit loca domini Pontificii: nam et Anconæ scitur fuisse mense Decem- bri; atque post anni sequentis Romæ transacti quietem, circo Majum anni 1222, Alatri in Campania habuisse residentiam suam. Ex his potest non multum exerravisse Auctorem Vitæ circa tempus quo Angelum ipse ad Honorium in Urbe-veteri adducit: sed loca confudisse (maritimum existimando, qui mediterraneus est) et utroque ostendisse, quam falso sibi arroget societatem Sancti in isto itinere.

l *Exstat apud Ferdinandum Ughellum in Episcopis Tusculanis Instrumentum, de mandato (ut subscribitur) trium Cardinalium, Petri Sabinensis, Nicolai Tusculani et Stephani tit. SS. Apostolorum confectum Urbe-veteri, anno 1219 Indict. 8 die 6 mensis Septembris, ubi dicitur Potentissimus et Magnificus Princeps et Dominus, D. Fredericus de Claromonte, consanguineus dictorum Cardinalium, nuper a sanctissimo in Christo Patre et Domino nostro D. Honorio divina Providentiâ Papa tertio Miles creatus, et Rosa aurea donatus, cum potestate pugnandi contra Saracenos et infideles seu schismaticos, velut elapsis temporibus semper fecerunt potentissimi et magnificentissimi Principes de domo Christianissimi Magni Caroli Regis Franciæ, de qua ille gloriosissimus magnificentissimusque Verelandus de Claromonte descendit. Sequitur deinde enumeratio Reliquiarum variarum, e corporibus plusquam octoginta illustrium Sanctorum acceptarum a variis Cardinalibus, tantam sublinem atque magnam progeniem et devotionem, quam ipse Fredericus habet circa sanctissimos Reliquias Sanctorum considerantibus; additurque, quod Honorius prædictus, cuivis confesso et pœnitenti dictasque Reliquias visitanti pro qualibet earum concessit vivæ vocis oraculo [annos] decem et septem quadragenas de indulgentia in perpetuum: quibus prædicti tres Cardinales, ita se audivisse testati, addunt singuli indulgentiam centum dierum. Sed in hoc instrumento, ut in pluribus similibus illustrium familiarum, quas nominare nihil attinet, variæ deprehenduntur ineptiæ, quæ omnino persuadent aut suppositivum totum esse aut varie interpolatum. Quare antiqua devotio Claromontanæ familiæ erga Sanctorum Reliquias, multo certius probari potest ex instrumento Joannis Cardinalis Rayusini, quo sub data anni 1417 et 7 Februarii notum fit, quod Henricus de Claromonte, Admiralus Regni Siciliæ et Comes Palatinus, de mandato Gregorii XII vivæ vocis oraculo sibi facto super depositionem Sanctarum Reliquiarum, quas ipse D. Henricus transportavit cum ipso de d. regno Siciliæ in civitate Gajetæ, cum ipse esset expulsus de d. insula per guerras D. Martini Regis Aragonum; quæ Reliquiæ erant in capella palatii suorum prædecessorum et per D. Matthæum de Claromonte, patrem suum, jussit consignari viro religioso D. Federico de Claromonte, filio ipsius Henrici et Abbati S. Annæ de Josaphat Thessalonicensis diocesis Ordinis S. Benedicti; ipsas cum summa devotione et reverentia assignavit D. Federico filio suo, coram Reverendissimo D. Donato de Aquino Archiepiscopo Beneventano, et aliis novem Episcopis. In hoc porro minus suspectabili instrumento primo loco ponitur de pretioso ligno sanctæ Crucis Domini nostri; non autem, sicut in altero, nobis ob varias causas impro- bato, de gloriosissimo Christi Martyre Georgio et parte de lorica ipsius, qui subjugavit totas nationes barbaras. Hæc autem placuit sic diffuse extendere, ut verosimile fiat, quod sicuti ex uno vero instrumento seculi 15 dari potuit occasio fingendi alterius, tamquam*

Diploma datum Frederico de Claromonte suppositivum

E

de Reliquiis ei concessis:

F

aliud certius in favorem altius Frederici ex simili causa.

* an Cephalocidicus?

Quid de conventibus quos in Europa repererit S. Angelus?

B

Portus Romanus, Urbs-vetus et Civitas vetula confusæ in hac Vita.

C

Toto fere anno 1219 non fuit Honorius Papa nisi Romæ.

A ducentis fere annis antiquioris, sub Honori et Federici nominibus, atque eidem inserendi prætensam a familia Claromontana antiquitatem propaginis; sic ex simili occasione data sit ansa Auctori hujus vitæ comminiscendi epistolam de Reliquiis seculo 13 per S. Angelum allatis. Sane vix dubito quin rebus in Sicilia pacatis, redeunte in Siciliam Federico Henrici filio, conceditusque sibi a patre atque avo Reliquias ad Palatii Claromontani capellam vel aliam aliquam ecclesiam referente, ac publice venerandas exponente, aucta sit erga eas Siculorum devotio, cui accesserit fama, de numero, antiquitate, et certitudine earundem, more suo circumstantias varias addens, quæ mirabilitatem in vulgo augent, fidem minuunt apud prudentiores. Est porro Clarus-mons vulgo Chiaramont, unde familiæ nomen, in Valle-Netina, aliquanto proprior Neto quam Leocatiæ.

m * Sanctus Dei Angelus Carmelita Martyr, habiturus concionem in Basilica Lateranensi, Scalam Pilati ascendendo genuflexus, seipsum et circumstantes ad lacrymas provocavit. Ita Nicolaus Processi in libro, tempore Urbani V circa annum Christi 1370 scripto, cui titulus, Codex miscellaneus, Indicatur, id se habuisse ex archivo Carmelitarum. Liber ille Processi MS. compactus in tabellis ligneis, cum lamellis ex aurichalca, extat Romæ in Bibliotheca Vaticana, nondam cum aliis signatus certo numero. Nicolaus autem ille beneficiatus erat in Ecclesia Loteranensi anno 1362 et sequenti.

Nihil est quo suspectum reddatur hoc testimonium: sed eo suspectum merito redditur colloquium Sanctorum, de quo mox: si enim hoc verum fuisset, aut saltem vere habitum Romæ, magis meruisset tanto memorabilioris rei notitiam, quam istius ascensus in Archivio Carmelitarum asservari. Suspicionem auget silentium eorum omnium, qui alterutris Patriarchæ Vitæ antiquitus scripserunt, multa de mutua eorumdem familiaritate memoriæ commendantes. Accedit quod difficile sit utrumque Romam simul adlucere anno 1219: et ideo Waddinghus, nolens congressum utriusque cum S. Angelo prorsus rejicere ut fabulosum, retulit eundem ad annum 1216, quod auctoritati Vitæ hujus æque repugnat. Sane S. Francisci adventum Romam pro hoc anno nullo possumus vestigio deprehendere. S. Dominicum ibidem fuisse, saltem usque ad Martium, demonstrat satis clare Waddinghus: docet etiam utrumque intra festum Paschatis et Pentecostes fuisse Perusii apud Cardinalem Hugolinum, et deinde Assisii in Capitulo generali Minorum, cui initium datum ipsa die Pentecostes, idest 25 Maji. Exinæ Franciscus, missis in varias Provincias sociis, ipse in Orientem cogitans, regimen Ordinis in Occidente commisit Eliæ; atque Anconam petens, cum navibus Damiatam commentum ferentibus navigavit, nec ante sequentem annum in Italiam rediit. Dominicus in Hispaniam pedes iter instituit, et magna ætatis parte peracta Segoviam appulit, nec nisi sequenti anno mense Septembri Bononiam rediit, neque Romæ fuit quoad vixit, idest usque ad Augustum anni 1221. Quid autem Angelus? Die 19 Aprilis primum in Siciliam appulisse dicitur, inde Urbem-veterem venisse ad Honorium, et quinquies publice coram eo prædicasse. Hoc vero nisi continuis fere diebus factum dicas, effluxisse debuit non solum quod reliquum esse poterat ex Aprili, sed etiam Majus totus. Restat igitur solum, ut post Pentecosten Romam Sancti excurrerint, licet in maximarum rerum apparatu occupatissimi; quod utrum ex sola Vitæ hujus usque adeo vacillanti fide maneat credibile, dijudicent alii.

n Erat ergo jam in Urbe Pontifex: non fuit autem a Novembri anni 1219 usque ad annum 1222, uti ex supra dictis liquet. Demus igitur eodem fere tempore quo Roma discessit Honorius, Siciliam versus profectum Angelum, appulisse illuc mense Novembri exeunte;

potuit habuisse satis temporis ut Panormi diebus 40, Agrigenti diebus 50 prædicaret, ontequam veniret Leocotam, quo dicitur intrasse die 10 Martii.

o * Octavius Cajetanus, in vita S. Angelii, nuncupat S. Maria de Crypta: et in Animadversionibus ait, quod monasterium Robertus Vuiscardus Dux Apuliæ et Siciliæ construxerat, eo loco situm, quo nunc est Domus Professa Societatis Jesu: veterem Ecclesiam nostro ævo demoliti sumus, et in amplio-rem formam, cultumque a fundamentis exstruximus. Addit P. Daniel num. 1322, quod monachi illi S. Basilii Panormi servabant olim, et adhuc modo servant, translati ad alium locum nuncupatum S. Christophori, Græcos ritus et idioma. Sane nos ipsi id vidimus in monasterio Cryptæ-ferratæ prope Tusculum, nec usquam scimus Basilianos alio ritu ut lingua uti, præterquam quod more Ecclesiæ Latine sacrificent in Azymo, et eodem quo Benedictini utantur habitu: quo fit ut apud imperitos non distinguantur hi ab illis.

p Utiq; mense Januario fere dimidio, quod considerata calidioris regionis natura mirum non est: cum mense Februario balnea ejusmodi incipiant in Lombardia tanto inferiori frequentari.

q Cajetanus noster sic notat: Sane abest Panormo ad meridiem 20 passuum millia arx Cephalæ, quæ sita in rupe edita, ad ejus radices in imo balneæ aluminosæ, sunt, maximeque salubres; quibus ab arce cui subjacent, inditum nomen. Cephalitana igitur balnea nolim juxta urbem Cephalædiæ esse putare, sed quæ ad arcem Cephalam seu Cibalium sunt: illa enim in littore, hæc in Siciliæ mediterraneis, et ab illis distant P. M. XL et amplius. Thomas Fasellus Cefalam nomen Saracenicum putat: Græcam crediderim, quod rupes, cui arx insidet, formam capitis præseferat.

r Hactenus multa notavimus, quæ homini ad res historicas attento potuissent curam inquirendi injicere; cui si obsequeretur, facile agnosceret hanc magnam fidem adhibendam tam male consutatæ narrationi, quantumvis Auctoris magni et testis oculati personam præferenti. Quod autem eorum nihil animadverterit P. Daniel, excusavi ipse apud me, accusando intellectum occupatum præjudiciis, quæ fecerint ut nec dubitare quidem sciret. Hoc autem loco etiam ista excusatio me deficit, quando considero quoties petierit et quamdiu habuerit sibi commodata a nobis Notitias Ecclesiarum Sicilicensium Rocchi Pirri, anno 1630 Panormi editas, idque etiam cum scriberet suas in hanc Vitam Annotationes; jamque tantum non convincor, ut credam subinde humanum quidpiam passum, agutum difficultatem dissimulavisse, ne quid scilicet scriberet, unde hæc Ordini suo tam authentica Vita alicui veniret in suspicionem crassissimi et nullatenus excusabilis erroris. Eteim jam laudatus Auctor, postquam Berardi de Castaca Archiepiscopi Panormitani, anno 1214 constituti, gesta perduxit usque ad annum 1220, Hoc, inquit, anno Gaufridum Panormitanum Archiepiscopum appellari video in historia S. Angelii Carmelitæ.... ceterum ego Berardi Archiepiscopi mentionem reperio ad plures annos, nec facile admiserim duos fuisse Berardos, inter quos Gaufridus iste sit interjectus: diplomatum enim verba in eundem semper videntur cadere. Ita ille atque ex ordine profert diplomata quædam, quibus Berardi nomen et Episcopatus usque ad ann. 1252 sit impressum: nec in tota Archiepiscoporum Panormitanorum serie Gaufridum vel Gothfredum ullum reperit. Quid igitur? Fidem abroget huic Vitæ? Nimum illa videtur apta ad res Siculas illustrandas. Sentio, inquit, Gaufridum non Archiepiscopum fuisse Panormitanum, sed Panormitanæ Ecclesiæ curam et vices suas illi demandasse Berardum, quem scilicet, dum in comitatu Frederici Regis esset, sæpissime Panormo abesse oportuit. S: quæ-

S. Angelus
Scalam Pi-
lati devote
scandit.

an etiam cum
SS. Domini-
co et Fran-
cisco egerit?

Difficile id
potuit anno
1219.

Balnea Ce-
phaliæ.
E

F

Pro Berardo
Archiep. Pa-
normitano

abtrudatur
Gothfredus,

A stio esset de fide Auctoris, solum longe audita scribentis, valere posset excusatio: non autem cum agitur de Auctore, eu quibus interfuit præsens scribere se profitentem. An enim talis potuit ignorare, utrum is cuius hospitio utebatur, uti mox dicitur, et qui secutus ipsos Locotam erot, esset Archiepiscopus an solum Vicarius? Præterea non decet Rocchum Pirrum, totius fere Sicilia, uti apporet, scrutatum archivia, dissimulare, quod talis Vicarii nullum usquam vestigium potuit invenire. Si autem non invenit, et sæpe ac diu sic absuit Berardus, uti nos jubet citro probationem credere; nihilne

neguidem
notus ut Vi-
carius.

interea publicæ intervenit actionis, cui talis Vicarius D nomine absentis Archiepiscopi, suum debuisset nomen subscribere? Quod ergo nullum nominat qui hoc fecerit, id signum nobis est, nullum ab eo repertum, cuius exemplo posset ejusmodi evasionem fulcire: quæ ut multis fulciretur exemplis, in præsentem tamen casu non sufficeret. I nunc et mirare non inveniri nominatos in hac Vita Hierosolymitanos et Alexandrinos Patriarchas, quando nec Siculum quidem Episcopum, a quo exceptus, et post mortem tumultus S. Angelus fuit, potuit sine errore nominare, hic, pæne dixeram, Pseudo-Enochus.

CAPUT SEXTUM.

S. Angeli Acta cum Berengario, mors, sepultura.

EX BELLOROSIO.

B **K**alendis Martiis, dimisso Agrigento, Licatam pervenimus, quo præcipue Christi Domini nostri præcepto ad prædicandum missus fuerat Angelus. Venit et nobiscum Panormitanus Antistes, Angeli sanctissimi divino colloquio mirifice delectatus; in cuius domo hospitari, et cum eo diebus aliquot permanere, antequam nostræ professionis locum, qui non multis ante annis ibi constructus fuerat, ingrederemur, multis ejus precibus coacti fuimus; misso ad Priorem loci Fratrem Josepho, et venia impetrata. Denique Religionis domum ingredimur, et omnibus juxta professionis morem peractis, haud multa post cepit Angelus vehementissimo sui spiritus fervore prædicare: vitia arguere, peccata detestari, iaculum dammare; sacrilegia, stupra, et id genus facinorosa, quibus ira Dei provocatur, taxare; pœnas et supplicia, quæ subituri sunt obstinati, proponere; Dei ultionem ad memoriam revocare, justitiam docere, Scripturarum dogmata aperire, et alia hujusmodi declamationibus quotidianis agere; quibus plurimi, licet maximis innodati sceleribus, et malis malorum artibus irretiti forent, ad cor redire, gemitu et lacrymis cordis dolorem præ se ferentes, et Dei misericordiam implorantes: quos Berengarius tyrannus ore impudenti ridens subsannabat. Quem S. Angelus, serrato caritatis et fraternæ correctionis ordine, quam sapissime monuit, ut Deum metueret, incestum dimitteret, Christi legationem audiret; et ita quidem monuit, ut nihil prætermisum relinqueret, quod ad ejus reductionem attineret. At ille indies insolentior effeci, in molitia gloriari, et obdurato ac inflato animo jura, leges, et divina oracula detestari; justitiam contemnere, Deum execrari, aliaque hujusmodi factiosa tyrannide fretus agitare cepit; Angelo denique metum incutere, ut prædicare desisteret, minis et multis modis tentavit. Namque homini perditissimo otiorum etiam resipiscentia et ad Deum conversio mirum in modum displicebant, omnesque suæ perditionis participes fieri cupiebat.

C **42** Verum Angelus, Christi præcepto intentus, spiritu ardentissimo quotidianæ prædicationi inrumbebat; donec tandem ea prædicante mulier, nomine Margareta, cum tribus filiis, quos ex fratre Berengario carnaliter cognito conceperat, pœnitentia adducta, die quinto Maji, quo major Litaniam est, coram toto populo flens amare, et magno cordis dolore incensa, in medium processit; ubi: Precor, inquit, Angele sancte, pro nostra salute a Deo misse, ut ores pro me miserima muliere, quæ diabolicæ potestati subjecta diu, vix expiabili peccato detineor. Jam enim transiguntur anni duodecim, quibus cum fratre meo Berengario, de qua hosce concepi filios, in nefandissimo scelere perstiti. Cui Angelus: Deus clemens et misericors, qui te convertit ad pœnitentiam, peccatis tuis parcere dignetur. Hoc crimine sic manifeste a muliere pronuntiato, Berengarius spiritu diabolica magis agitari cepit; et sanctum Dei Angelum, cuius prædicatione mulier ad pœnitentiam conversa peccatum protulit, interficere disposuit.

42 Nocte itaque sequenti Angelo Joannes Baptista apparuit, quem Domini Jesu verbis hortatus, dixit: Scita, Angele, humilitatem, obedientiam, custitatem, constantiam, aliasque,

EX GONONO.

Post hæc inde recedens venit Licatam, quo Domini nostri Jesu Christi præcepto missus fuerat causa prædicandi. Die decima a Martii intravimus illam terram, una cum præfato Archiepiscopo, qui numquam nos voluit deserere, et hospitati fuimus in domo sua b. Post paucos autem dies S. Angelus fecit convocari Berengarium in camera sua, et secreto eum admonuit, juxta præceptum sibi impositum, et non solum septies sed decies septies: cui prædictus Berengarius omnia negavit a principio usque ad finem. Et dixit ei, quod S. Angelus non erat Angelus, sed homo diabolicus et hypocrita tristis, et quod de omnibus mentiebatur. Et sic publice prædicabat coram hominibus et mulieribus. Cui aliqui dicebant, Berengari, noli mentiri, quoniam si ea quæ vera sunt, Deus manifestavit ea per mundum.

42 Die vero Veneris c S. Marci in Litaniam majori, prædicante S. Angelo, advenit Margarita cum tribus filiis, quos fecerat cum Berengario fratre suo: et coram toto populo amariter flendo dixit, atque magno dolore cordis incensa: O Angele sanctissime, a Deo missus pro nostra salute, te deprecor ut sim tibi recommissa, atque Deum orare placeat, quoniam jam sunt anni duodecim, quibus in peccato perstiti, cum Berengario fratre meo et ab eo hos concepi filios. S. Angelus dixit ei, Deus misericors tibi parcere peccata tua dignetur. Et tam manifeste istud protulit, quod Berengarius, spiritu diabolico ductus, disposuit S. Angelum interficere.

43 Nocte itaque sequenti sibi apparui, S. Joannes Baptista, et eum excitavit, ex parte Domini nostri Jesu Christi, dicens: O Angele mi, scias quod tua humilitas, obedientia et castitas placuerunt Domino nostro Jesu Christo et gloriosæ Virgini matri suæ. Ideo gaude: nam omnes Angeli exultant de tuo adventu ad gloriam: quoniam mortem recipere debes, atque tuum sanctum sanguinem super terram diffuse dispergere debes, in quinta die mensis Maji per manus Berengarii. His autem dictis S. Angelus gratias retulit Deo, quoniam ipsum peccatorem dignabatur ad celestem

a
E
Locotæ ferventer prædicat:
b

Berengarium frustra monet,

c
sorore ejus publice suum scelus fassa.

F

Apparet Sancto Joannes Bapt. et martyrium prædicat;

A

EX GONONO.

stem gloriam recipere. Post hæc S. Joannes disparuit. De mane divinis Officiis expletis, S. Angelus vocavit Fr. Joseph, Fr. Petrum et me Fr. Enoch, quibus visionem recitavit, quam viderat a S. Joanne Baptista, et quomodo die quinta Maji a Berengario debebat interfici. Cui dixit Fr. Petrus, Ergo hinc recedamus causa mortis evitandæ. Cui S. Angelus : Nescis quod ordinatum est ab ipso et Spiritu sancto ut hoc martyrium pati debeam, quo possim ad sempiternam gloriam pervenire? et vos me fugere vultis? Cui Fr. Petrus dixit suam culpam.

ad quod
promptus
Angelus,

inter præ-
dicandum

d

B

e

quinque le-
talibus pla-
gis confodi-
tur,

Heb. 10, 30

pro percusso-
ribus orat.

C

ac ple mor-
tuus.

apparet Ar-
chiepisco
Panormit.

qui ad ca-
daver acce-
dit.

44 Adveniente autem die quinta Maji, celebrata Missa S. Angelus prædicabat prope mare, ubi erat ecclesia SS. Apostolorum Philippi et Jacobi. Ibi erat populus fere quinque millia d hominum, et ipso prædicante venit Berengarius spiritu diabolico ductus, ascenditque pulpitem et S. Angelum quinquies e percussit. Quapropter populus videns tantum nefas eorum, in S. Angelum inique commissum, homicidam arripuit, causa interficiendi. Cui S. Angelus dixit : Nolite ex parte Dei dare impedimentum tanto amico meo, quo mediante ad ipsum Deum proficiscar. Dimittite vindictam Domino meo dicenti, Mihi vindictam et ego retribuam eis : sed unum precor, ut ad domum Margaritæ festinanter adire debeatis, eamque latere ne differatis, ne iste Berengarius eam interficiat.

45 Postea cantare cœpit Psalmum, Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum etc. deinde, In te Domine, speravi. Et cum pervenit ad, In manus tuas Domine, audita fuit vox una a populo, dicens; Veni, Angele, ad æternam patriam, ad gaudendum cum sanctis Angelis et annabus. His dictis fuit visa lux sole splendidior a populo supra corpus S. Angelis, et illico ejus anima fuit a corpore separata, et a multis visa fuit sicut columba candida de corpore exire, atque cantus mirabiles auditi fuerunt de cœlo. De ejus vero corpore exibant odores ineffabiles. Et cum non posset Berengarius suam sororem occidere, eo eunte ad Palatium, laqueo se suspendit in quadam pertica. Ejus vero anima et corpus, a divina misericordia desperatum, projectum fuit, atque in locis profanis sepultum.

46 Et cum Archiepiscopus Gothfredus, non esset præsens in morte S. Angelis, sed studens in aliquibus lectionibus S. Bernardi, apparuit ei sancta ejus anima et dixit ei : Archiepiscope, vado ad Paradisum. Qui respondens ait : Quis es tu? Et respondit : Ego sum Fr. Angelus Carmelita, civis Jerusalem inferioris nunc, effectus sum superioris. Vade et sepeli corpus meum in locu, ubi propter Dei amorem martyrium sustinui, et amore justitiæ et Jesu Christi gladius fui.

47 Subito Archiepiscopus cum tota familia sua venit ad sanctum corpus :

EX BELLOROSIO.

D

quibus te dotavit Altissimus, virtutes tuas ipsi Domino Jesu-Christo et magnæ ejus Matri semper Virgini mirifice placuisse; quocirca gaude et lætare, mortem brevi gloriosam recepturus; quia exultant Angeli, te simul cum Sanctis in patria expectantes. Accingere igitur sancto operi, et quinto die Maji sanguinem tuum pro veritate effundas, intrepidus Christi miles, qui commisso prælio et victoria parta, victor trophæo perducaris ad gloriam. His auditis gratias Deo immensas egit; et Joannem Baptistam veneratus, ejus intercessionibus opud Deum et Virginem se plurimum commendavit. Mane vero primo, Dominicis expletis Officiis, vocat Angelus Fratrem Josephum, Fratrem Petrum, et me Enoch; quibus S. Joannis Baptistæ visionem recitat, et quinta Maji die se amore Christi gladio peremptum iri affirmat. Cui Petrus : Evitanda inquit hæc mors est, et hinc nobis sine dubio secedendum. Nec defuerunt persuasiones tum ab eo tum ab aliis adductæ, ut inde abiremus. Ceterum omnibus auditis, tandem ipse; Orate, inquit, obsecro, filii, ut quod ordinatum est a Deo Patre, Filio, et Spiritu sancto, hoc martyrium intrepido et constanti animo pro Christo patiar. Jam enim ut Apostolus cupiebat, et ipse nunc maxime cupio dissolvi et esse cum Christo. Mox vero subjunxit sæpius repetens; Sufficit, sufficit mihi, Domine, tolle animam meam.

44 Adveniente quinta die Maji, re divina peracta in Basilica Apostolorum Philippi et Jacobi prope mare, coacta populi multitudine quinque hominum millia excedente, Angelus prædicare cœpit; tanta divini fervoris efficacia, ut omnibus de cælo missus nuntius judicaretur, qui hominum mentes, neglectis mortalibus curis, ad cælestia sublevaret. Mirabatur jam universus populum vultum ejus, et suspiciebat faciem quasi candentem ut fulgur. Quo sic prædicante, supervenit Belingarius, furis plusquam cerberæis agitato, magna sceleratorum et sæ conjurationis cohorte comitatus; et populo spectante, pulpitem ascendit, atque Angelum divino operi innixum, tanquam agnum mansuetum sanguinolentus invadens, quinquiesque pugione percutiens, quinque letalibus plagis transfodit. Quod sacrilegum et nefandum facinus, contra innocentissimum et vere Angelicum virum impie et nequissime commissum, populus non sustinens, sanguinarium tyrannum interficiendum insequitur. Angelus vero letalibus affectus vulneribus, jugiter ejus corpore sanguinem effundente, nullo dolore percitus, nullo percussus metu, sed vultu hilari et alacri voce, populum hortatur, ut Belingarium dimitteret; ejusque sororem potius ad pœnitentiam conversam, ne a furente trucidaretur, servaret.

45 Positis deinde genibus Crucifixi imaginem versus, junctis manibus et oculis elevatis, pro universo populo et obitus sui memoriam agentibus, oravit; Crucifixum deprecatus, ut qui pro omnibus passus esset, suis etiam persecutoribus ad pœnitentiam conversus veniam concederet, et diei illius ac obitus sui memoriam agentibus optatam omnem gratiam impertiret. Quo oratione peracta, Psalmum cantare cœpit; Beatus vir qui non obiit in consilio impiorum. Et Psalmum : In te Domine speravi, non confundar in æternum. Et ubi pervenit ad illum versum : In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum; audita vox est de cælo : Veni, Angele, ad Regnum tibi et Electis meis paratum a constitutione mundi, ut gaudeas cum Sanctis, ac inter Angelos in cælis colloceris, et cum Martyribus in æternum vivas, qui in superna Jerusalem triplicem jam tandem aureolum meruisti. His auditis felix anima, ceu columba candidissima, e corpore exiens visa est, et lux sole splendidior supra sanctissimi Martyris corpus videri, et cantus suavissimi, ac mirabiles audiri cœperunt, odores insuper de corpore illo ineffabiles exiverunt, quorum fragrantia incomparabili oppidum impletum est. At Belingarius domum accurrens, cum sororem interficere nequiverit, conscius sceleris tanti sui que impotens, ne desperatione, sic divina ultione permitte, superatus, laqueo se (ut Scariath olim Judas) suspendit : cujus corpus, locis profanis populi universi decreto expositum atque inseputum, feris relictum est dilacerandum.

46 Ea die Gafredus Antistes Patormitanus prædicationi

Martyris

E

F

A

EX BELLOROSIO

Martyris Angeli, prout consueverat, aliis impeditus, interesse non potuit. Domique, cum lectionibus S. Bernardi vacaret, clarissima luce refulgens ipsius Martyris anima, thalamo clauso commoranti apparuit, dicens: Gotsfrede Antistes, vale: et, quod facis, Deum time: ego vero Christum pro te orabo, ad caelestium Patriam profecturus. Tunc Gotsfredus non mediocriter territus: Quis, obsecro, es? Ille vero: Ego sum Angelus Carmelita, hodie gladio peremptus in Basilica Apostolorum Philippi et Jacobi: Vale, et sepelias corpus meum in loco ipso, ubi Jesu Christi amore martyrium sustinui, et pro justitia et veritate morti traditus fui.

47 *Tristi hoc accepto nuntio; incomparabili Antistes dolore conficitur, nec potest se lacrymis temperare tanti viri jacturam ex corde deplorans. Cumque non multo post multi insigni pietate viri, imo de pectore suspiria trahentes, ipsique præcipue Cormelitici cænobitæ, luctu et amissi tanti Patris dolore et gemitu ducti, ad Antistitem illum, tamquam præcipuum Martyris amotorem, convenissent; Præsul ipse atios consolaturus, consolatore egere videbatur; casum lugubrem miseratus amici, cujus virtutem noverat, cujus sanctitatem satis laudare non poterat. Procedit itaque cum tota familia, populi lamentationes, quibus oppidum complebatur, audiens; et ubi tandem pervenit odsanctam Basilicam, odoris fragrantia et cantu Angelorum mellifluis quasi raptus, non-nihil sistere jubet. Max sanctum Corpus reverenter veneratus, et voce lamentabili minus audientem sic est assatum:*

B

O Angele, vere pietatis amator, Christi athleta fortissime, quæ tanta Erynnis furentem illius exerevit animum? quis te, unicum sanctitatis exemplar, crudelibus his vulneribus fardavit? O mentem sacrilegam! o pectus esse-rum! o impiam manum, quæ temporis nostri specimen, firmissimam Ecclesiæ columnam, fidei Catholicae clypeum sustulit! Digna, Belingari, te movent supplicia, cui justam Dei ultionem mors peperit Martyris innocens. At tibi, Angele, velut Boptistæ Joanni, pro redarguta incestu morienti, æternam comparavit gloriam et immortalem coronam. Istis et aliis pluribus pie et amice prolatis, corpus honorifice solenni apparatu sublimi in loco constitui curavit; et diebus octo cereis faculis circumquaque occensis, et juxta Ecclesiæ morem, officiis pro Martyre celebrari solitis horis omnibus, celebratis custodiri fecit.

48 *His autem diebus quot quantaque gloriosus Dei Martyr miracula fecerit, explicare difficile esset. Nam surdis auditus, lumen cæcis, claudis gressus, mundities lepra vexatis, paralyticis sospitas, et denique quavis etiam incurabili ægritudine pressis, qui per ipsos dies octo sacratissimum illud corpus tetigere, sanitas restituta est. Orta autem fuit pia admodum controversia inter Carmelios Cænobitas, et eos qui Ecclesiæ præerant Philippi et Jacobi, de Martyris sepultura; quam Archiepiscopi auctoritas diremit, attestantis, Martyrem, ut eo in loco sepe-retur, ubi fuit martyrio coronatus, petuisse. Cui accessit et fons, eodem in loco miraculose scotariens, ubi sanguis Martyris sanctissimi profusus fuerat: cujus liquore omnis languoris solet curari infirmitas, festo præcipue die, et festi vigilia ejusdem sanctissimi Martyris. Fuit itaque sepultus eodem in loco, ubi fuit Martyrio coronatus, manibus propriis ejusdem Archiepiscopi Panormitani. Et in his omnibus Frater Petrus, Frater Joseph, et ego Frater Enoch socii fuimus, anno Domini nostri Jesu Christi mcccxx. Obiit die quinta Maji, die vero xiiii Maji fuit sepultum corpus ejus.*

ANNOTATA.

C

*Iter in Do-minica ca-
veri solitum
a piis.*

a *Distat Licatta, seu Leocata quam aliqui malunt Alicatam nominare, unius dumtaxat diei itinere versus Ortum, ut mirum sit dies decem impensos dici, scilicet a Kalendis Martii, quæ anno 1220 (quando Pascha celebratum fuit 29 ejusdem mensis) incidebant in 3 Dominicam Quadragesimæ, cum esset annus is Bissextilis et litteræ Dominicales E D. Non est etiam satis credibile, quod Sanctus voluerit iter tantillum ingredi Dominica die, nulla grandi necessitate urgente, quandoquidem id etiam religiosiores laici caveant. Sane de S. Coleta, Clarissarum reformatrice seculo 13, in ejus Vita ad 6 Mortii cap. 4 legimus, quod quotiescumque Sorores ducebat ad conventus noviter constructos, vel quos visitare disposuerat dudum ædificatos, in quacumque foret patria vel quocumque tempore (videlicet hyemis vel æstatis, pacis vel guerræ) Dominicis vel festivis diebus superveniebat, ibidem remanebat, quantumque locus erat tenuis sive modica villa. Et Soror Petrina sociæ Sanctæ cap. 2 testatur, quod aliquando ob conjunctam diei Dominicæ cum sequenti festiva feria reverentiam, biduo integro remansit in exiguo quodam oppido. Tantum aberat ut tali die in iter se daret, quæ jam ceptum prosequi ducebat religioni.*

i *Ilud vero stare supra terram fecit per octo dies, cum magnis faculis et officiis, prout unus sanctus Martyr Christi:*

48 *In quibus diebus quædam miracula fecit, quæ dictis essent inexplicabilia. Nam surdi auditum, cæci lumen, claudis gressum, leprosi mundationem, paralytici sospitatem, et denique omnes infirmi cum devotione eum visitantes per octo dies [valetudinem] receperunt. Fuit autem sepultus in loco ubi gladius fuit, per manus ejus loci q Symporitimi. Fr. Petrus, Fr. Joseph, et ego Fr. Enoch fuimus socii, anno Domini nostri Jesu Christi millesimo ducentesimo vigesimo. Die vero decima tertia h Maji sepultum fuit corpus ejus, ad honorem illius, qui vivit et regnat in secula seculorum.*

*Sauantur
multi ad se-
pulerum.*

*Salubris fons
ex eodem
scaturit.*

h

B

F

b *Interpolator Siculus præsumens quod Leocetæ jam tum fuerit conventus Carmelitanus, adidit ubi ejus Priore veniam postulatum, apud Archiepiscopum hospitandi: in quo tria occurrunt haud satis congrua. Primum quod consenserit extra conventum degere Sanctus, nulla appoenti ex causa. Secundum quod idem Archiepiscopus supponatur domum habuisse in oppido exiguo alienæ diocesis et a sua Metropoli longe dissito. Tertium quod in tota hac narratione nulla fiat mentio Episcopi Agrigentini, qui tunc erat Urso, ab anno 1198 usque ad 1245 superstes, quem non fuisse eo tempore solitum a sua Sede abesse suadent contractus ab eodem Agrigenti signati an. 1219 et 1228 apud Rocchum Pirrum. Neque ad rem facit Archiepiscopi præsentia. hac enim non obstante manebat suum jus Episcopo, ut citra facultatem suam nemo concionaretur in sua diocesi.*

*difficultates
quidam cir-
ca hospitium
Sancti,*

c *Non concordant characteres: nam anno 1220, uti jam dictum, litteræ Dominicales erant E D, utque adeo festum S. Marci non in diem Veneris, sed Sabbati cadebat. Interpolator Siculus, magis etiam hoc loco confusus est, dum scribit hoc factum, die quinto Maji quo Major Litanía est: quod animadvertens is qui Romæ textum Bellorosii transcripsit, vel etiam ipse P. Dani-
niel,*

*concursum
festi S. Mar-
ci et feræ,*

A *niel, deleuit hæc verba Quinto Maji, nullo eorum (quod fides exegisset) relicto vestigio. Detur tamen venia et Bellorasia et transcriptori, et pro quinto Maji substituantur vii Kalendas Maji id est 25 Aprilis, uti fect stylus Interpolatoris, Ron aua phrasi hactenus usi.*

d *Illo in quo versamur anno cum 5 Maji concurrebat feria 3 hebdomadar 5 post Pascha, dies utique feriatas, et biduo post celebrandum erat festum Ascensionis, quando potius convocandus fuisset ad concionem populus. Quomodo igitur credam ex oppido non magno, quale est Leocata, 5 hominum millia, dimissis operibus et negotiis consuetis, confluisse ad concionem audendam? aut caram tanta multitudine ausum quemquam putare scelus tale. Dubitari etiam haud immerito potest, an ecclesia SS. Philippi et Jacobi, quæ neque Collegiata nec Parochialis erat, sed a paucis Presbyteris administrabatur (sicuti ex Roccho Pirro in Notitia Ecclesiæ Agrigent. pag. 342 intelligitur) fuerit capax tam ingentis numeri. Adde quod Oppidum ipsum (licet anno 1553 a Turcica centum fere trirremium classe, eni se Francica fœdere junxerat, igne vastatum, horrendam adhuc faciem præfert acerbissimi casus) credi possit propter ingentem concursum ad S. Angeli corpus, sæpe ac alia similium devotarum peregrinationum loca, multum crevisse post ejus mortem; adeoque etiam nunc, quando tam insigniter instauratus est S. Angeli cultus, haud minus esse numerosum quam fuerit ipso illuc appellente. Ante annos autem 40, cum scribebat Pirrus, solum numerabat lares 1241 et in his cives 5235 annis scilicet ætatis et sexus.*

e *Longe aliam cordis formam, velut non ab uno sed pluribus patratæ, exhibet imago, præfixa editioni Bellorasiarum, quam verosimile est juxta traditionem popularem jam olim, et forte prius quam Vita sub nomine*

Enochi componeretur, pictam extitisse, in ea ubi corpus est ecclesia. Unius talis mentio fit in Processibus, tanquam extantis in Oratorio Sodalitatis Leocatenis, cujus fidelis deliratio promissa mihi a R. P. Seraphino, uti dixi post Miracula num. 149. Hæc si missa fuisset, posset forsitan ul ipsum confirmare; videlicet non uno teli genere out pugione confossum fuisse Sanctum, sed caput quidem, sive (ut Grossus loquitur) frontem gladio percussam, non qualicumque, sed fulcato, et qualem tunc temporis in frequentissimo usu fuisse, constat nobis ex eo acinace, quo creditur S. Petrus Martyr Ordinis Prædicatarum percussus an. 1252; quemque nos ipsi vidimus Forolivii in conventu, ubi ipse ejus percussor religiose postmodum vixit et sancte obiit.

f *Interpolatori placuit pro Officiis (qualia hic intellegi poterant, juxta consuetum Ecclesiæ ritum, impensa defuncto) suppanere Officia, pro Martyre celebrari solita: quod arripens P. Daniel max subiit Annototionem hujusmodi. * Cæpit itaque cultus S. Angeli, ut Martyris, max a suo martyria, sic discernente Archiepiscopa præfato, propter revelationem sibi divinitas factum, et propter plura manifestissima miracula: et illa permoverunt etiam Antistites in Synodo Hierosolymis habita, ut eum velut Sanctum honorandum censerent.*

g *Simporitinus pro Metropolita nescio quo modo hic dicatur. Συμφορέσθαι Græce dicimus, cum iter agenti socios nos adjungimus.*

h *Erat hæc ergo Feria 4 Rogationum istius anni, quam 17 Maji sequebatur Pentecostes: qui concursus dierum festorumque, si vere accidisset eo tempore quo cæsus est Sanctus, resque descripta fuisset a teste vere oculato, multas notabilesque circumstantias historiarum addere potuisset ac debuisset.*

APPENDIX.

Epistola Athanasii de Claromonte ad fratrem suum Fredericum, de Reliquiis per S. Angelum transmissis.

EX GONONO.

a *Anno Domini mcccix, a in festo Annuntiationis B. Mariæ post horas Matutinales quasi circa horam nonam noctis, in ecclesia S. Joannis Baptistæ, coram suis sanctis Reliquiis orando, quasi mihi videbatur non dormire. Videbam autem juxta me hominem unum quasi annorum triginta, cujus aspectus lucidus et clarus tamquam sol erat, qui totam ecclesiam illuminare videbatur. Erat enim indutus pellibus camelorum, tenebatque in manu sua vexillum b sanctæ Crucis, vocans me ter et dicens: Athanasi, esto certus, quod voluntas mea non est, ut Reliquie mee et quæ mecum sunt, in isto remaneant loco, et maxime imago gloriosæ Virginis Mariæ, propter infinita peccata hujus populi; sed in Italiam festinanter ipsas mittere procures, per Fr. Angelum de civitate Jerusalem (qui martyrium sustinere debet in insula Siciliæ, propter veritatem dicendam, sicut et ego sustinui) et per Fr. Enoch c servum suum.*

50 *Ego vero tremebundus interrogavi, quisnam esset et quod nomen haberet. Qui dixit; Sanctus sum Joannes Baptista, cujus Reliquiæ sunt in ista ecclesia; eas vero Federico de Claro-*

EX BELLOROSIO.

Athanasius de Claromonte Panhormitanus, Ordinis S. Basilii, miseratione divina Patriarcha Alexandrinus, Dei Servorum minimus, spectabili Viro et Nobili Frederico de Claromonte, Panhormitano, fratri suo salutem et pacem. Frater Angelus Carmelita, vir doctrina et sanctitate singularis, ac spiritu Dei ad divina opera excitatus, tuæ spectabilitati voce viva renuntiabit, quod præsentibus nos scriptis significamus. Nuper enim festa die Annuntiationis B. Mariæ Virginis, cum post matutinas noctis quasi circa horam nonam orarem in Basilica S. Joannis Baptistæ, ante sacratissimas ejusdem Reliquias, vidi apud me hominem annorum triginta vel circiter; cujus aspectus nitens et lucidus tanquam sol, totam Basilicam illustrare videbatur. Is indutus pellibus camelorum, et tenens manu vexillum S. Crucis, ter vocavit me diceas: Athanasi, Athanasi, Athanasi; scita et sis certus, quod voluntas Dei est et desiderium meum, ut Imago gloriosæ Virginis Mariæ, et Reliquiæ quæ in hac conduntur Basilica, in Italiam mittantur. Non enim diu, quæ huic populo imminet, divini ultionis ira differetur. Has Fratri Angelo Hierosolymitano, qui in Insula Siciliæ pro veritate dicenda martyrium sustinebit, sicut et ego sustinui, credes, et resignabis: qui eos, magna fide et devotione, cum sociis Petro, Josepho et Enoch, portabit.

50 *Qua apparitione territus et non mediocriter tremebundus, demum resumptis nonnihil animi viribus, interrogavi, quisnam esset. Et ille: Joannes, inquit, sum Baptista, præcursor Domini nostri Jesu Christi, cujus Reliquiæ sunt in ista Basilica; eas ad Fredericum de Claromonte fratrem tuum, devotum et timentem Deum, mittis: qui cum Honorio Pontifice*

auditorium
5000 hominum
in die
fertati,

et cordis mo-
dum diver-
sum ab ima-
ginibus.

A

EX BELLOROSIO.

Pontifice eas suscipiet, et ubi divina voluntas disposuerit honeste reponet. Et his dictis non amplius apparuit. Hujus igitur oraculi præcepto moniti, habita prius oratione et firmato nobis proposito, per ipsum R. Fratrem Angelum præsignatum et socios ejus, ipsius Reliquias tuæ Spectabilitati mittimus. Reliquiæ autem hæ sunt: Imago gloriosæ Virginis Mariæ, Brachium et Tibia S. Joannis Baptistæ, Caput Hieremiæ Prophetæ, Brachium S. Catharinæ Virg. et Martyris, et Tibia S. Georgii: de quibus, prout Dominus disposuerit, consulto sancto Patre Honorio Pontifice Romano, dispones pie et religiose, ut te præstare solitus es erga Deum. Audies autem plura ab eo ipso Rev. Fratrem Angelo, cujus colloquio mirifice delectaberis: equem ut optime dignoscas, et omni studio completaris, hortamur. Est enim non minus opere quam sermone mirabilis, et præcipuus veritatis amator, ac fidei Catholicæ defensor acerrimus. Cetera quæ de ipso referri possunt admirandæ sanctitatis opera, quod ipse brevibus scriptis assequi eu non possum, et tu facile (ut spero) cognosces, silentio prætereo. Vale in Domino nostra Jesu Christo, et orationibus S. Honorii Papæ nos commenda. Datæ Alexandriæ anna Domini nostri Jesu Christi millesimo ducentesimo decimo nono.

EX GONONO.

D

monte, fratri tuo et meo devoto, mittere debes, qui cum Honorio Papa de iis providebit. Quibus dictis disparuit: et postmodum evigilans de mandato S. Joannis et gloriosæ Virginis per Fr. Angelum prædictas Reliquias vobis mitto, una cum Fr. Enoch, qui homines sanctæ vitæ sunt et conversationis quæ Reliquiæ sunt, Imago gloriosæ Virginis Mariæ, Brachium et Tibia S. Joannis Baptistæ, Caput Jeremiæ Prophetæ, et Brachium S. Catharinæ Virginis et Martyris, et Tibia S. Georgii.

jubet transferri suas, et aliorum reliquias

ANNOTATA.

B

a Abrahamus Bzovius, ad hunc annum num. 19 totam hanc epistolam describens, et anno sequenti num. 15 intexens epitomen Vitæ, apud Gononum impressæ, indicat Codicem Vaticanæ Bibliothecæ signatum num. 3813, quam notitiam ei acceptam referimus, non item quod prætermiserit rem ipsam examinare. Fecisse id videtur Continuator Baronii Odoricus Raynaldus, alius non parve delibare solitus ea Sanctorum Acta, quæ habebat pro genuinis ac veris, quando de S. Angelo verbum omnino fecit nullum; media scilicet via incedens, inter veritatem agnitam, contra quam volebat Vitam istam approbare; et dilectam sibi caritatem eorum, quos sui judicii expressione sciebat conturbandos. Utinam nobis quoque licuisset eandem, uti cœperamus, viam insistere in rebus ad antiquitatem Carmelitanam spectantibus! Sed noluerunt ii, quorum gratia silentium tenebamus. Ast, inquit, Vitam Angeli non improbat Baronius, siquidem in ejus Notis ad Romanum Martyrologium ad 5 Maji et ad nomen S. Angeli ita habet: Scripsit ejus res gestas Enoch Hierosolymitanus: de eodem etiam Molanus in Additionibus ad Usuardum: habes easdem in compendium redactas in Thesouro Concionatorum. Respondeo, quod eodem jure mihi obijciatur Bollandus in S. Cyriaco, quia is ad 9 Januarii agens de S. Marcellino Episcopo Anconitano, sepulto in æde S. Cyriaci urbis Patroni, annotavit, quod hic jussu Juliani Apostatæ Hierosolymis occisus est. Scripsit et hic et iste Notas ejusmodi ex communi aliorum opinione, quæ vera an falso esset examinare et judicio contradictorio ventilare non vacabat ad alia festinantibus. Ego certe nolim hanc successoribus meis injuriam fieri, ut contra me calcaneum levassent accusentur, quoties ipsis continget, rem aliquam a me solum obiter ex incidenti occasione perstrictam, scrutari funditus, et post maturum operæ distinctæ examen reprobare quidpiam, quod ego vix obiter perlectum nescivi habere de falsitate suspectum. Potuit etiam Baronio, occasione quapiam dictam S. Angeli vitam examinanti, putuisse vanitas totius historię, hocque suum judicium memoriæ posterorum tradidisse; sicuti Bollandus, pæne prius quam prodiret Januarius, pœnituit eidem inseruisse S. Telesphori Papæ Vitam, a Zegero Pauli compositam: in qua deceptum se agnoscens, noluit deinceps manum apponere Vitis Sanctorum Carmeliticorum; sed omnes reliquit socio suo P. Heuschenio; qui experiendo didicerat docueratque oliquas ex iis suspectas habere, quando de SS. Cgrillo Alexandrino, Anastasio, Avertano, ac Petro Thomasio scripsit.

C

b Ita S. Joannem Baptistam, non solum Latini, sed etiam Græci expriment cum Cruce, uti vulere est ia horum Menæis excensis ante 7 Januarii.

c Quis ita de monachis vel eremitis loquitur, ut eorum socios servos ipsorum oppellet? Sapientius itaque interpollator Siculus Socios posuit.

E

EPISTOLA THOMÆ BELLOROSII

Ad eundem Ampliss. Patrem Magistrum Nicolaum Audettum, de quotidianis miraculis, quæ fuere meritis S. Angeli Martyris in oppido Leucate, ubi sepultus est; deque fonte vivo et fluxu olei medicinalis in loco sepulture dicti Martyris gloriosissimi.

Habes, Amplissime Pater, ea quæ scripta sunt olim de Vita sanctissimi Angeli, Virginis et Martyris, a me non minus expolita quam digesta per Capita, ut innotescant toti Orbi Christiano, quæ ita fere quotidie miraculorum locupletissimo testimonio comprobantur, ut non egeant aliquo testificationis adjuncto, sicuti profuse tua Paternitas amplissima percepit a multis viris præstantibus in hoc Regno. Non enim tuam Paternitatem latet, quod Divus Angelus, spiritu humilitatis quæ de sinu Patris descendit plenus, ut declinaret in terram hujus mundi ventosi gloriam, priusquam ab humanis recederet, munda vit, ut in eo corpus ejus humaretur loco, in quo fuerat scelesti hominis gladio confossus. Ne no tamen postea fuit ausus hanc supremam sanctissimi Martyris voluntatem violare, verens ne inferret offensam, quoadusque aliter visum fuit divinæ Majestati; quæ (sicut conjicimus) ut dilectissima is ejus Martyr assidue effulgeret miraculis, ex sepulture loco, quæ in templo erat, et quasi ex ore sepulti, repente pulchrum lilium enasci fecit, quod quoties fuit incisum, statim renatum est. Et hoc miraculo permoti incolæ illius oppidi Leucate, locum effoderunt, ubi inventum est corpus, miro fragrans odore; quod honorifice reposuerunt in arca honestissima.

Testatur auctor de miraculorum frequentia,

F

Ex loco vero, ubi prius jacuerat corpus, fons vivus aquæ nitidissime et suavissimi odoris emanavit. Ex ea vero parte, qua caput Martyris requiescebat, cœpit fluere medicinalis olei liquor; ubi postea manu artificis aqua illa per gradus operis lapidei circumdata est, quæ tertio nonas Maji, anniversario die

titio ex ore sepulti nato,

fonte salutifero,

A die Martyrii, plus solito excrescit, et tunc etiam oleum effluit, incipiens pridie ab hora vespertina usque ad solis occasum diei sequentis : quod solertissime a plebe colligitur, ad sanandos infirmos ; multique ægroti illo die solenni descendunt per gradus fontis, loturi corpus eorum ; implorantes Divi Martyris auxilium, et sensim populo spectante recipiunt sanitatem, præsertim hernici et paralytici. Plura quoque efficiuntur miracula, si die illo celeberrimo vir doctus Carmelitanæ familiæ, et non alterius Ordinis Professor, more declamatorio habebit sermonem ad populum de vita, miraculisque, et martyrio prædicti Martyris gloriosissimi. Non videtur mihi profecto hac de causa opus esse ut quærantur antiquæ attestations de Vita sancti Martyris : quandoquidem vivi fontis scaturigo et effluentis olei liquamen, testantur omnia, quæ tradita sunt litterarum monumentis de cælesti beatitudine Divi Angeli, verissima esse et sole meridiano clariora. Nava igitur ex imis sensibus operam, Amplissime Pater, ut sicut a divina Majestate et Cœlicolarum senatu prædictus Martyr factus est cælestis civis, triplici corona donatus ; pari modo in hac Ecclesia militante, perpetuo summi Pontificis ac sacrosancti Senatus Apostolici decreto, divinis honoribus condecoretur, venereturque ab omnibus ; ad laudem et gloriam totius Curie cælestis et individue Trinitatis, regnantis in secula seculorum. Amen.

oleo ex loco sepulturæ fluente.

B *Sequebatur in Panormitano impresso : Ad Divum Angelum, gloriosum sacro-sanctæ Carmelitanæ Religionis Martyrem, Marci Panclarenii Basilii Siculi Messenii*

HYMNUS.

Sidus o salve fidei coruscum,
Qui sacra palmam meritum corona,
Martyres inter resides beatos
Tempus in omne.

Cui sacrum nomen monitus dedere
Virginis, cum lux manifesta visus
Rettulit claros oculis parentum
Nocte sopora.

Tum parens alvo Mariæ beato
Lætiorem natos peperit gemellos,
Vergeret quamvis genitor senectæ
Obsitus ævo.

Astinens rerum teneris in annis
Uberum lactas alimenta parens,

C Nec tibi curæ tener apparatus
Divitis aulæ.

Sed labor durus juvat, eque primis
Mensibus cælebs inhias Olympo ;
Scilicet par est, etenim decebat
Davidis ortum.

Atque germano socio laborum
Nunc domas hostes animæ rebelles,
Nunc humi stratus tua ceu cubili
Membra reponis.

Ambo primæva pariles juventa
Rite Carmeli subiistis ædem,
Servitum magnæ Domine ferentes
Pectore casto.

Nomme miraculis etiam refulges ?
Pro fides ! Ima revocas ab unda
Ferreæ molem superenatantem
Alitis instar.

Sistis et sacri fluvii recursus :
Sic Josephus biduo sepultus,
Matris heu mœstæ lacrymis abortis
Luce revixit.

Attamen vulgus refugis profanum.

Ergo desertas habitare rupes
Eligis, lustris penitus ferarum
Undique septus.

Sæpe cælesti chorea revisunt
Angeli ; hi sacras epulas ministrant :
Suspicias tandem venientis ora
Splendida Christi.

Olli ait, Dux o fidei supernæ,
Præpetem (segnis mora nunc abesto)
I tene cursum Siculas in oras,
Angele solers.

Sat tibi curâ vigili ferendum :
Sed manet tanti pretium laboris.
Quid gemis cladem patriæ futuram
Hoste sub acri ?

Occidit quondam Libye, subactam
Barbaro cernent Asiam minores,
Græca Turcæa ditioe tellus
Versa jacebit.

Hic ubi servat Galilæa ritus,
Heu ! minax agmen steterit, cadetque
Tristis Epiri plaga, quæque Nili
Fertilis amne est.

Dalmatæ cedent miseri, Rhodosque,
Pannonis flebit regio, recumbet
Omnes Europe, propior periculo
Itala tellus.

Exeret tantum scelerum propago.
Tu modo internos cohibe dolores,
Nuntio tempus fore quo resurget
Nostra potestas.

Inclite crescet pietatis Heros.
Victor hoc ultro Duce miles ibit ;
Roma jam tandem teneat quietas
Liberæ sedes.

Hi dies salvæ patriæ supersunt.
Perge nunc urbes celer ad Sicanas,
Hic opem morbis operare, nostro
Numine fretus.

Impius dum se miseræ sororis
Frater incestu scelerat nefando,
Ipse Baptistæ similis Joanni
Fata moraris.

At salus mors est tua, nec timesces
Efferum crudi facinus tyranni :
Sic petes cælum gladio peremptus,
Inclite Martyr.

Tripartitus, ut vides, Hymnus hic est, adeoque ad usum Divini Officii pro Vesperis, Matutino et Laudibus compositus, nescio an et usitatus aliquando. In Carmelitano certe Breviario modo non reperitur. Ne porro quidquam ignores, quod ad hujus Vitæ editionem spectat, accipe etiam extremam libri clausulam, his verbis conceptam. Impressum est hoc opusculum felici in urbe Panormo, per Antonium Maidam Panormitam et Petrutium Spiram Messanensem, socios, ad instantiam Reverendissimi et Amplissimi Patris, et Carmelitanæ Religionis summi Antistitis, Magistri Nicolai Audeti, anno post virgineum puerperium sesquimillesimo vigesimo septimo, die xxvii Aprilis.

ANACEPHALÆOSIS

Præcipuarum circa hanc Vitam difficultatum, quarum solutio postulatur.

Reverendus P. Daniel a Virgine Maria, cum in meo de Vita S. Barsamuphii commentario ad diem XII Aprilis legisset, quod non potuimus absque censura dimittere vulgatam S. Angeli Carmelita Vitam, utpote veritati a nobis demonstratæ multimodis contrariam, scilicet quoad antiquitatem quorundam con-

D

E

F

Miranti cur hæc Vita nobis suspecta de falsitate,

A ventuum in Italia Siciliaque majorem justa; et hanc a se firmiter constitutam haberi adversus meas rationes ratus; pergit quærere, in eo quod mihi opponit Carmelitanæ historiæ Propugnaculo tom. I num. 2981, numquid sit aliud quod hanc Vitam mihi reddere suspectam possit. An forte, inquit, Censor ille id veritati contrarium arbitratur, quod eodem tempore duo fuerint eodem seculo Hierosolymitani Patriarchæ?.. An forte in Vita S. Angeli displicent, aut veritati contrariæ censeantur ab isto scriptore, revelationes a Christo factæ S. Angelo de variis regionibus ob peccata per Turcas occupandis et vastandis?.... An forte censor iste historiam illam celebratissimam de colloquio SS. Dominici, Francisci et ipsius Angeli præsumeret unus, solus, primus, contra omnes, veritati contrariam dicere? Equidem fateor etiam in his tribus esse aliquid cujus solutionem non video, libenterque intelligam, qua ratione possit verum demonstrari, quod eodem tempore Hierosolymis sederint duo Patriarchæ ejusdem ritus ac fidei Syro-Græci: nam hanc difficultatem non solvit distinctio duarum Patriarcharum Latini ac Græci, diversis in urbibus residentium. Cupio etiam discere, quomodo Urbis sanctæ occupatio prænuntiatur ut adhuc futura, anno postquam jam acciderat vigesimo tertio: neque satisfacit quod ipso facto id verum fuisse constet, qui facile est de rebus jam præteritis veritatem dicere. Denique laboro ut tempus inveniam pro isto colloquio Romæ in Basilicâ Lateranensi habendo, ante vel post Festivitatem Pentecostes anni MCCXIX, qua celebratum est Assisi Capitulum: neque laborem minuit auctoritas eorum, qui rem hactenus in contradictorio judicio non ventilatam, bona fide uti acceperunt crediderunt.

2. Interim vehementer miror quod vir studiosus ac laboriosus, qui quæ inter omnia quæ gessit munera semper intentum oculum animumque habuit in historiam, et nostra Sanctorum Acta assidue volutans discere debuerat, per quæ vestigia soleamus deprehendere errores in Sanctorum Vitis latentes, atque ex horum numero et qualitate statuere, quo incertitudinis aut improbabilitatis gradu collocari singulæ mereantur, quænam etiam omni fide haberi indignæ: miror, inquam, ejusmodi virum, nihil aliud deprehendere in vita S. Angeli valuisse, quod aptum esset homini non plane incultito dubitationem movere. Sane licet veritas totius Carmelitanæ historiæ, quoad ortum, progressum, continuationemque suam in Carmelo usque ad initia Bertholdi, tam certa mihi esset atque est ipsum Evangelium; licet etiam de antiquitate et diffusionem Ordinis per Europam, diu ante solennem anni MCCXXXVIII migrationem, eodem haberetur evidentia, quæ habetur de Regulari Benedictinæ per Occidentem propagatione atque universalitate ante ejus divisionem in varios Ordines: licet præfati tres mihi hactenus difficiles notæ perfectissime forent explicati: licet denique nihil fictum, nihil suppositivum esset in ullo alienius auctoris Carmelitani scripto, imo nec in ulla ullius cujuscunque Sancti Vita; tamen non possem cogere intellectum meum, uti crederem Vitam hanc esse scriptam ob aliquo, qui Hierosolymis et in Palæstina, incunte seculo XIII vixerit cum S. Angelo, cum eodemque transierit in Italiam Siciliaque, et morientem viderit, ac denique reversus Hierosolymam factus sit Patriarcha.

3. Quid enim? An talis vir potuit Græcorum rituum tam esse ignarus, ut pro his identidem Latinos substituens, omnia aliter facta narraret quam fieri debuerunt? An potuit nescivisse quo in statu Hierosolymam atque Alexandriam reliquerit, inde discedens? An potuit credidisse, quod Syro-Græci atque Latini promiscua inter se Sacrorum Communionem uterentur? An potuit vel somnians cogitasse, quod ex Carmelo Hierosolymam eunti transirendus esset Jordanes fluvius? An potuit Portum Romanum cum Centumcellensi, et hunc cum Urbe Veteri confundisse? An potuit Honorium hic reperisse

Maji T. II.

eo tempore, quo constat fuisse Romæ? An potuit erravisse in nominando Archiepiscopo Ponormitano hospite suo, vel eum non distinguisse a suo Vicario? An potuit denique characteres omnes temporum confundisse, ut Parasceven diceret celebratam XXIV Martii, festum S. Marci componeret cum feria VI, aliaque similia iis omnibus, quibus id nec factum esse nec fieri potuisse judicare potest quantumvis tiro in chronologia, si modo vel minimum ei dubium occurrat, quo moneatur ad tabulas respicere, ex iisque dubitationis suæ solutionem petere? Hac si non singula, sed simul omnia dicas fieri potuisse; vel ostendas, ut Vita illa verificetur, non debuisse fieri; fatebar ego me vel carere oculis, vel plena in meridie densissimam noctem pati, prorsusque captum esse mente, atque (ut ex Approbatoribus Speculi unus loquitur) delirum incipit. Fatebor etiam, eos omnes fatuos esse dicendos, qui Bollandum atque Henschenium Sanctorum Actis illustrandis applicaverunt, neque ab eis jusserunt discere rationem inveniendi discriminis inter verum ac falsum, æstimandique probabilitatum intrinsecarum atque extrinsecarum momenta diversa. Cogit denique credere insanivisse eruditos passim viros omnes, seculares et religiosos, internos et externos, Catholicos et acatholicos, ipsumque cum suis Carmelitis P. Danielelem, qui nostrum in hisce rebus judicium tanti hactenus fecerunt, quantum testantur editi eorum ubique libri, ipsumque Speculum Carmelitanum loco non uno.

4. Ast, si ob unum vel alterum errorem, in Vitis Sanctorum inventum, inquit Baronius in Annotatis ad Romanum Martyrologium et diem IX Octobris, cetera quæ remanent fide carere dixerimus, profecto omnes fere Sanctorum Vitas in maximum discrimen inducemus; cum pœne in omnibus aliquid notari possit, quod corrigendum videatur; sitque Canonicarum tantummodo Scripturarum singularis prærogativa, ut in cunctis vera, inconcussa certa que narrentur. Similia scribit Bollandus, in Præfatione generali præfixa Sanctorum Actis tomo I Januarii Cap. I §. 7 et Cap. 3 §. 4. ubi ista habet: Fatetur quandoque Baronius, Acta quædam, ut primum venerunt in manus, inepta sibi visa et insipida; quæ accuratius expensa vehementer probarit, omnique acceptione digna judicavit. Idem sibi sapius usuravisse non solum Bollandus atque Henschenius profitentur, sed ego etiam; atque e converso etiam accidisse, ut multa quæ in hoc stadium venientibus nobis visa sunt solidissima atque indubitabilia, usu experientiaque doctoribus factis judicata sint revera esse figmenta.

5. Sed uti pro his non patimur valere, nec illis officere præjudicia, etiam propria, quodcumque certior veritas aliunde se offert; sic non sumus tam rigidi exactores veri, ut nec errores, etiam graves ac multos, possimus dissimulare, cum ii vel in librorum interpolatorum temeritatem atque incuriam, vel in auctorum simplicitatem credulitatemque nimiam, vel denique in temporum locorumque distantiam refundi possunt excusando: ita tamen ut pro eorum numero ac gravitate, putemus decrescere probabilitatis ac fidei in ea fundendæ gradum; eoque posse derivari, ut ex talibus Vitis tandem aliud nihil valeat certo constare, quam quod ipsi quorum ea sunt Sancti, in magna notissimaque fuerunt virtutis miraculorumque æstimatione, et ut vere Sancti in suis respective locis culti. Quod si nobis obtrudatur Auctor, coarcti oculatisque testis nomen sibi et fidem arrogans, qui subjectus examini deprehendatur alienam assumpsisse personam, utpote convictus muli ipse falsitatis, et cum cetera quam præterdit plerumque scientia nequaquam componibilis; quantumcumque is diu et quantumcumque se fellerit, abominamur eum detestamur ac eique quod assumpsit nomini consuetum in talibus Pseudo præponentes, a dicendo testimonio omnino removemus; esto fieri possit ut inter multa quæ scripsit

quæ si solvi videro, nihil non credam.

Non enim valent excusationes hæc,

propter quas errores sæpe excusantur,

quando quis convincitur alius esse quam finxit.

et vix tria dubitandi capita inveniunt,

respondeo ea esse tam multa tamque gravia,

ut nequeat credi a coarcto et oculato scripta,

et eorum synopsis exhibeo,

A *falsa, non porum lateat veritatis. Hoc enim solent lucrari manifeste mendaces, ut etiam vera dicentibus non credatur, donec alius fide dignior testis accesserit. Talis autem non est, quisquis omnem quam de re quæpiam habet notitiam non nisi ex fonte tam infecto hausit; sicut ex hoc sub Enochii nomine vulgata S. Angelii vita hauserunt pleraque quicumque de eo aliquid scriptis memoriarum tradiderunt hactenus.*

6 *Ceterum ista qualemcumque S. Angelii Vitam primum fuisse Latinis litteris traditam censet ejus evulgator Bellorosius, cui P. Daniel num. 1318 assentitur. Et meo quidem iudicio recte. Nihil enim in alterutro est, quod Græcismum sapiat; imo mihi clarum certumque videtur Græcarum rerum ac rituum prorsus ignorantem fuisse, qui eam primus composuit; neque contrarium evincit ingens diversitas inter utrumque exemplar, Vaticanum ac Panormitanum. Quid ergo? Alii ut valent sentiant; Ego pro diuturniori et frequentiori istiusmodi differentiarum experientia arbitror, Vaticanum contextum, utpote simpliciorum et seculi anterioris phrasi scriptum, ac minutiorum circumstantiarum observantiorum, periodicis tamen breviorum multo, prius scriptum editumque fuisse; idque ab homine, Carmelitano quidem Orliini perquam avaro, antiquitatum tamen ejus ignorante, ut pro pallio canasinis virgalis circulo, dederit ei cappam albam cum frisco nigro, id est nigro limbo inferne; et Regulam Albertinam ei scriptam esse crediderit, annis quadringentis duodecim ante ingressum Angelii in Ordinem; unde consequens videtur Carmelitam ipsum non fuisse. Hanc deinde nactus alius, concinniori meliorique Latinitate donavit, omissis mutatisve minutis nonnullis, ac nominatim duobus istis articulis aut vitiosis aut obscuris; laxata etiam phrasi, de antiquioribus Ordinis in Sicilia Italiisque Conventibus, atque aliis nonnullis rebus, ea interserens, quæ quia proprie ad Ordinem spectant, adeoque studiose interponuntur, credere faciunt posteriorem textum interpolati auctorem Carmelitam fuisse. Itaque primum locum Vaticano textui, ut antiquiori et simpliciori; secundum dedit Panormitano, tanquam ex prioris vita sumpto, licentiusque interpolato, atque adeo minus sincero, quemadmodum ex utriusque collatione mutua facile quilibet deprehendet, neque in hoc puto disceptaturos mecum R. P. Danielis discipulos.*

7 *Sed quid si dixerò, nec unum nec alteram primumgenium esse ejus factum, qui sese Enoch Jerosolymitanum dixit, primum de Angelo scriptum evulgans? De hoc tamen prius quam pronuntiem quidpiam, volo hic tertiam Vitam S. Angelii dare, cum observationibus nonnullis, acceptam ex MS. Legendario Ultrajectino ecclesie S. Salvatoris quod apud nos fuit; et Hieribertus Rosweidus transcribendum curavit, ex autographo (quantam Henschenius meminit) seculo XIV exarato: circa quod tempus rem totam primum fuisse compositam mihi persuadeo, propter ea omnia quæ ipsam haud dubie fictionis condemnant, nec videntur posse adscribi temporis, et ætatis, qua cretus est Angelus, magis propinquo. Ipsam, ut habemus et Rev. P. Danieli utendum dedimus, hic etiam accipe, quo certius ipse sententium feras, utrum Ultrajectinum contextum debeat ex Vaticano antiquiori in epitomen contractum credere, an utrumque ex antiquiori desumptum esse, meliori fide unum quam alterum.*

TERTIA VITA.

Brevior, forsitan etiam antiquior, et sincerior.
Ex MS. Ultrajectino S. Salvatoris.

PARS I.

Vita S. Angelii in Palæstina.

Beatus Angelus ex tribu Juda traxit originem:

cujus pater Jesse, et mater Maria dicebatur, Jerosalem habitantes, sub divino timore legem Moysi ad litteram servantes, prout narrat Enoch a Hierosolymitanus. Hi jejuniis frequentissimis, asperis ad nudum corpus indumentis utebantur, orationibus continuis insistentes. Et dum in ea vita perseverarent; nonnumquam dubitatio corda eorum invasit, an in Lege promissus venisset, an in antea esset venturus; et in hujus rei gratia Nicodemum Episcopum sæpius adibant: erat enim vir sacrarum litterarum doctissimus. Nec tamen fidem Nicomedi verbis adhibebant, qui etiam eisdem Messiam venisse, et Jesum Christum fuisse affirmabat; nec præteritorum in Lege Judæorum sententiis prorsus adhærebant. Sic nullis rationibus humanis contenti ad Deum confugientes, assidue precabantur, ut scrupulum illum a cordibus eorum extirparet. Et cum multo tempore in ea ambiguitate perstitissent, proxima die Paschæ b Judæorum domi orantes, frontibus humi procumbentes, voverunt se nunquam ex eo loco amoturos, nec sumpturos cibum, donec divinitus illa tolleretur dubietas.

2 At cum nocte dieque cum lacrymis et orationibus perseverassent, piissima Dei mater visibili specie, Angelico cœtu comitata, lumine circumfulsit eos, talique sermone affitur: Estote fortis animi, Davidica progenies: sum namque Maria, Davidico etiam genere nata, quæ verum Messiam a lege promissum Jesum mundi Redemptorem genui, et lacte proprio nutriti, de qua Nicodemus vobis persæpe locutus est: cui indubiam fidem esse adhibendam nullatenus dubitetis. Ad ejus vocem caput extolentes, clamaverunt uno ore dicentes: Veni Mater gratiæ, quid ut salvemur non facere expedit? Quibus respondens Virgo; ait: Cum dies crastinus illuxerit, ite ad templum: ubi divinus Pontifex Nicodemus ad aram serviet: et eidem quæ vidistis et audistis, nuntiate, et sacro baptismate renovari petite. Qui cum crastino summo diluculo surgentes, ad templi valvas se contulissent, et ingredi vellent; custos eos aere satis repulit. Sed cum a disset eos, ut sacrum baptismata perciperent adventasse, ad Pontificem ambos c adduxit. Ad ejus genua provoluti, narraverunt omnia per ordinem, quæ præcedenti nocte audierant et viderant.

3 Quibus auditis Pontifex gratias egit Deo et eos catechuminos fecit; eosque remotius d ab altari præ ceteris fidelibus jussit semoveri, eo tamen pacto ut, licet longe stantes, videre ministrorum administrationem valeret. Cuique Nicodemus Dominicum corpus assumeret, ut assolet quilibet Sacerdos, super calicem; in humana specie Dominus Jesus apparuit illis et quibusdam Christianis, vacillantibus forsitan in fide, ut in ea firmarentur. Postmodum Nicolemi mandato Jesse in contrubernium se dedit Eremitarum Carmelitarum, qui portæ aureæ vicini erant, in domo que dicitur B. Annæ: et ejus uxor Maria in consortium puellarum, quæ sub B. Basilii regula in monte Sion vitam agebant, ubi utrique in loco suo manserunt, ubi et vigiliam Pentecostes celebrabant, meditates beneficia quæ Dei gratia eisdem contulerat, et ipso die regenerationis lavacrum susceperunt. Transacta solennitate suam repetentes domum, convicinos ad fidei percipiendum lumen hortabantur; ex quo factum est ut infra quatuor annorum curricula centum et triginta Judæi ex tenebris infidelitatis ad verum fidei lumen pervenirent.

4 Interea Maria concepit et peperit gemellos, Angelum videlicet et Joannem: quos, cum prima ætas capax fuit disciplinæ, bonis moribus et lacte doctrinæ salutaris educarunt. Vix septem e annis superstiterant, cum hac ex misera luce senserunt se discessuros:

Videtur autem omnino Vita scripta Latine

primo ut est apud Gononum,

deinde interpolata ut apud Bellorosium,

uterque tamen antiquior alla existisse,

ejus epitome habeatur in MS. nostro.

D
Parentes S
Angeli de
sua Judaica
fide dubii,
a

b

ab apparente
sibi Deipara
E

mittuntur
ad Nicodemum
Episc.

c

d

F
et pr. via in
monasteriis
catechesi,

baptizantur.

e

Nati ex eis filii post mortem parentum

A discessuros; cœlestemque adipisci ardentem cupientes, a præfato Pontifice Nicodemo duo devota prece postulaverunt, unum ne eorum cadavera in demo Fratrum Eremitarum prohiberet humari, alterum ut filios post parentum obitum sub tutela educaret. Itaque se Deo commendantes, una eademque hora maritus cum conjuge animas eidem reddiderunt; et sicut se dilexerunt in vita, sic nec mors separavit. Pontifex igitur præfatus, post dignas parentibus præstitas exequias, paternali cura filios suscepit, et honestis moribus et litterarum scientia ornavit. Cum vero jam adolevisset, essentque annorum circiter decem et octo, Nicodemus se sentiens viribus corporis destitui ac resolvî, eos advocavit, religiosam vitam plurimum laudans; ad eam postremum aggrediendam attentius exhortando. Adolescentes, ut erant devotione fervidi, responderunt, id ipsum multo tempore se desiderasse: quamobrem ubi corpora parentum sepulta erant, orabant ut ibidem Deo famulari permitterentur.

in familiam Patriarchæ assumpti,

denique sunt Carmelitæ,

et Sacerdotio instantur.

B 5 Nicodemus ergo Patre monasterii, quem Priorem vocant, accersito, eidem ipsos valde commendans, educandos religiose tradidit. Revoluto anno probationis, testimoniales humiliter petierunt, et ad Priorem, Superiorem *f* scilicet Montis Carmeli mitti, cui profiteri habebant et obedientiam promittere; quod in ejus manibus facere peroptabant. Quibus acceptis, festinanter accesserunt ad illum. Quos cum gaudio suscepit, quia eorum sanctimonia vitæ longe pervenerat. Qui statim professionis emissa voce, Regulæ supererogare cœperunt. Ab exaltatione namque Sanctæ Crucis usque ad Pascha tribus diebus in hebdomada solo pane et lymphâ contentabatur, reliquo tempore olus cum oleo et sale cibus illis erat. Vinum pro veneno ducentes, super tabulis ligneis modico interjecto fœno vestiti dormiebant, omnes ceteros Coeremitas in admirationem suæ austeritatis inducentes. Vicesimo octavo suæ nativitatis anno, montis Carmeli Prior, Hierosolymam, ut Sacerdotii ordinem suscipere destinare voluit: illique plurimum renitentes, se indignos humiliter asserentes tanto ministerio, tandem præcepto Patris adjecti, virtute compellente suæ professionis acquiescentes, litteras obedientiales acceperunt: quos cum magna animi lætitia Nicodemi jam defuncti successor ordinavit.

Angelus Bethleemi moribundum sanat.

C 6 Præterea ad civium Jerusalem instantiam, quibus de illorum præcipua religione proclamante fama innotuerat; Priorem, apud quos illi religionis habitum susceperant, rogavit, ut ipsos retineret, nec ad solitudinem Carmeli migrare permetteret: qua ex re apud Fratres illos aliquamdiu moram traxerunt. Sed cum nativitatis Dominicæ dies appropinquaret, ambo uno consensu Bethleem, ut in partus intactæ Virginis loco, ejus solemnia celebrarent, se conferre decreverunt. Quo in loco ubi primum applicuerunt, mulier quædam, cujus filius in mortis agone laborarat, ad pedes B. Angeli cum fratre pertranseuntis cecidit, plangens et ululans dixit: Angele Pater, amice Christi, credo si in nomine ipsius nati de Virgine pallium tuum super filium meum extenderis, ipsum posse restitui sanitati, virum enim Dei mater illa ex sola fama cognoverat. Ad quem B. Angelus respondit: Heu mulier! numquid Deus sum? homo sane ac peccator. Quod vero a me petis, id singularibus Dei amicis aliquando concessum est. Abi hinc cum cœlesti benedictione, meque pertransire sinas. At illa rursum: me numquam abs te discessuram certum habeas, nisi saltem pallium tuum portexeris super filium meum, et Deum pro eo depreceris. Vir igitur sanctus mulieris fidem cernens, mantellum suum super filium, jam vitæ spiramen emittentem [explicans], oravit in hunc modum: Omnipotens et

mirabilis Deus in omnibus operibus tuis, qui filium D Reguli incipientem mori sanasti, filium viduæ suscitasti, ac quadriduana Lazarum jam fœtidum de monumento vivum eduxisti; hujus desolatæ mulieris lacrymas respice, ejus filium ad vitam evoca. Oratione facta illico filius se vivum et incolumem erexit, et mater omnesque qui aderant glorificaverunt Deum, fama que B. Angeli inde plurimum cœpit augeri. Ad dictam solennitatem convenerunt plurimi Ecclesiæ etiam Prelæti, inter quos Honufrus successor Nicodemi in Patriarchatu Jerosolymitano, Joannes Archiepiscopus Nazarenus, et Petrus Bethleemitans Pontifex, plures Græci et Armeni Ecclesiæ Dei Pastores.

secedit in eremum,
g

7 Nocte postera vir Dei Angelus, ut popularem auram declinaret, licentia *g* a Priore montis quæsita, ad squallentem accessit eremum ubi delituit quinquennio. Quo tempore Honufrus, Hierosolymitanus, de quo supra fecimus memoriam, animam expiravit: cui Joannes, B. Angeli frater germanus, cœlesti dono successit. At cum Angelus in ea solitudine degeret, plurimas cœlestes habuit revelationes; et inter ceteras, cum in ferventi desiderio oraret, apparuit ei Dominus Jesus dicens: Angele, per martyrii palmam ad Angelorum consortium assumeris; ideo versus Siciliam dirige calles, nam in illa insula, oppido quod Leocapta vocatur, diœcesis Agregentina, vitam gerit vir cui nomen Belingarius; potens quidem, sed hæreticus scelestus; duodecim namque jam annis nefandum cum sorore incestum committit: quod primo quidem exteros latebat, sed jam inverecundus factus nec Deum timet nec homines reveretur: asserens etiam amicis redarguentibus nullum omnino committere nefas, quin potius caritatis opus, eo quod vir sororis frigidus sit et impotens: nec (ut asserebat) aliqua maris et feminæ in eadem specie [conjunctionem] lex naturæ prohibet, si avium, quadrupedum, et omnium reptilium conditiones commiscentium attendantur; et indurato cordo non veretur affirmare, Sanctam Ecclesiam non posse hæc prohibere. Ex ea nempe sorore tres excepit filios. Ambos admonebis secreto, ut pœnitentiam agentes a tam nefando desistant opere. Post plurimas tuas exhortationes, illis tibi non acquiescentibus, tale crimen publica prædicatione damnabis, Ecclesiæ etiam auctoritatem super decretum constituendum Christi auctoritate firmatam probabis. Attamen dico, quod mulier, aliquando sui sceleris pœnitens, misericordiam consequetur: Belingarius, in sua hæresi pariter et scelere pravo induratus, te necabit. Itaque pro fide ecclesiæ et virtute pudicitiae, quasi alter Joannes Baptista, ad cœlestem gloriam aspirabis. Quibus auditis B. Angelus respondit: Domine Jesu Christe, in ditione tua cuncta sunt posita, neque tuæ decet velle repugnare voluntati. Plurima de miserabili Christicolarum persecutione eidem sunt revelata, futuris temporibus percipienda: Angelus vero post hæc Jerusalem rediens, vix ob sordem in eremo contractam a Pontifice, suo germano, agnitus est: cui et multis aliis visionem aperuit, et commissam eidem Siciliæ legationem: ibidemque in Septuagesima, fratre suo impulsore, prædicavit; ad quem audiendum frequenter ultra *h* septuaginta millia personarum convenisse sunt æstimati, doctrinam ejus et sapientiam admirantes: ex Judæis autem qui convenerant, ad baptismatis gratiam circiter octoginta sunt conversi.

E

deinde apparente Christo in Siciliam dirigitur.

F

h

ANNOTATA.

a Non additur Patriarcha: atque ita relinquitur locus suspicandi, quod hic titulus ab aliis postea additus sit, nihilo meliori jure, quam ad nomen Sophronii Hierosolymitani

A rosolymitani ante Vitam S. Mariæ Ægyptiacæ, maxima cum historiæ totius confusione, sicut ostendi ad 2 Aprilis. Simile quid Ephremo illi accidisse, qui Vitam S. Mariæ Junioris scripsit, cum non minori perturbatæ chronologiæ incommodo, ostendi ad diem 16 Martii, quando docui quomodo pro recentiori aliquo acceptus sit S. Ephrem Syrus tanto senior auctore vero, quom junior erat Sophronius Patriarcha. Idem accidisse tum aliis multis mihi persuadeo, tum etiam Joanni illi Hierosolymitano, Græcæ linguæ ignaro prorsusque Latino, qui scripsit librum de institutione Monachorum ad Caprasium, si tamen hic verum auctoris sui nomen præfereat; de quo videbimus in Prohminari de Patriarchis Hierosolymitanis tractatu.

b Cum certum sit Pascha diversissimo sæpe tempore celebrari solere a Judæis et Christianis, propter diversissimos utrorumque cyclos, hic modus loquendi, præterquam quod aptior sit adhuc Judæis Angeli parentibus, de quibus est sermo; etiam effugit omnes illas difficultates, quibus involverunt nos alii, diem Veneris seu Jovis sanctum cum 24 Martii die componentes anno non suo.

B c Quanto hoc simplicius ac verosimilius, præ miraculoso illo modo, quo in ecclesiam introductos ob Angelus palam conspicuis narrant alii?

d Alii interim, contra omnem Ecclesiæ utriusque ritum, propius faciunt sisti ad altare, tanto minorum verosimilitudine, quanto remotius a turba laicorum altare suum solent habere Græci. Non tamen hoc satis est ad verificandam rem ut hic gesta narratur, quia tempore Sacrificii aspectui nullius extra sacrum Adytum consistentis patet Altare, usque ad Communionem laicorum, neque credibile est Judæis casu aliquo permissum esse, ut intra Adyta consisterent, unde fideles ipsi excluderentur.

e Hoc quoque verosimilius dicitur, scilicet septennes potius quam quadrimos pueros in Patriarchalem familiam esse receptos.

f Optime dicuntur ad eum missi, penes quem verosimiliter solum potestas adhuc erat, ad religiosa vota recipiendi novitios debite probatos, neque hic prohibemur Brocardum intelligere.

g Etiam hoc prudenter.

h Immensam hyperbolam, alii melius reticuerunt.

PARS SECUNDA.

Gesta S. Angeli in Europa et mors Leocatæ.

C Iipse vero Angelus postmodum cum fratribus Joseph ex Emans et Petro de Bethleem, et a Nicodemo Hierosolymitano navem ascendens b partis Januensium, xv Kal. Maji versus Siciliam appropinquaverunt. Et cum non procul a portu Siciliæ essent, ecce navem quatuor barbaricæ trieres invadunt, illamque brevi domitam prælio populus barbarus ingreditur, contra Christicolos contendunt, nunc manu, nunc pede conculcant. Quos B. Angelus sic alloquitur: Ah! ne servos Christi tantopere offendatis. Quidam vero præ ceteris ea verba indignantissime ferens, virum Dei magno ictu tutudit in faciem; deinde fuste accepto male illum feriebat. Vir autem Dei, oculis ad cælum intensis et manibus expansis, orabat dicens: Libera nos Deus de manibus inimicorum, et da gloriam nomini tuo, ut gloriemur in laude tua, et liberentur dilecti tui. Ad hæc, emissum protinus de cælo fulmen cecidit, et abundanti igne sexaginta barbarorum et amplius consumpsit, nullumque Christicolarum prorsus offendit; qui vero supervixerunt infidelium, se privatos lumine oculorum compererunt: et eos ut Dei misericordiam implorarent B. Angelus hortatus est, dicens, Qui crediderit Dominum Jesum Christum filium Dei, illuminantem omnem hominem

venientem in hunc mundum, certum se habeat lumina recepturum. Ex eis igitur ducenti et eo amplius oculorum aciem receperunt, qui postmodum Messanæ urbi Siciliæ sunt advecti: qua in urbe mutus quidam B. Angelo orante obtulerat se, et linguæ usum recepit.

9 Non multo post Romam adiit, ubi cum Sanctorum limina visitaret, Beatis Franciseo et Dominico in æde Lateranensi obiavit: quo in loco Franciscus, caritatis succensus ardore, spiritu prophetico alta voce B. Dominico dicit; ecce Angelus Hierosolymitanus, vir utique angelicus, Christi Martyr in brevi futurus: et ut insuperabilis erat humilitatis, in terra se prosternens, cœpit Angeli pedes deosculari. Et quamquam Angelus S. Franciscum numquam fuisset antea intuitus, eidem tamen intulit: Salve humilitatis exemplar, qui singulariter in corpore stigmata Domini Jesu portare e meruistis. Beatus vero Dominicus horum sermonum verba audiens, tacitus admirabatur.

10 Posthæc Angelus in Siciliam remeans, Panormum applicuit: ubi in monasterio ordinis S. Basilii, in quo B. Athanasius, tum Alexandrinus Patriarcha, sanctæ conversationis habitum primo susceperat, honorifice fuit acceptus. Prædicavit per dies quatuor ibidem verbum Dei. Ejus sermo adeo efficax fuit, ut Judæos plurimos converterit ad fidei orthodoxæ lumen. Deinde Agregentium pervenit; ubi prædicans per plurimos dies attentissime auditus, Deus virtutem dedit voci suæ: ita quod Deo cooperante multa miracula perficeret. Postmodum Angelus comitante Episcopo Panormitano Leocaptam pervenit. Diebus paucis transactis Belingarium hæreticum, de quo supra meminimus, vir sanctus ad se privatim vocavit, eique rem ex ordine patefecit, et non solum septies sed plusquam decies diversis illis diebus admonuit. Belingarius quoque suum defensabat scelus, et furore repletus, dicebat, illum non Angelum bonum, sed diabolum esse, hypocritam ac pseudoprædicatorem. Sanctus vero illi econtra dicebat, Nisi poenitentiam egeris, certo scias tuum scelus, aliquanto prius absconditum, jam jamque tuis amicis consanguineis et familiaribus cum eunctorum cordis displicentia agnitum, toti mundo esse Deo jubente manifestandum, et cum Belingarius, non confitendo ita esse, ut etiam opinabantur propinqui; sed conditionaliter asserens illud esse secundum legem naturæ, contra quam neque Ecclesia valebat statuta condere; B. Angelus replicabat aliud esse naturæ brutorum et rationalium, quibus Deus prophetica voce ait, Nolite fieri sicut equus et mulus quibus non est intellectus. Cum vero Belingarius adderet, necesse factum in filiis Adæ; respondebat Angelus, tunc pro implendo dicto præcepto licuisse, sed multiplicato genere humano a Domino prohibitum fuisse, primo per Moysen, dicentem; Non revelabis turpitudinem sororis tuæ. Contra hoc quod dicebat, Ecclesiam non potuisse statuere, dicebat Angelus, oppositum ex Evangelio, Christo dicente Apostolis, Qui vos audit me audit etc; ita quod Ecclesiæ mandata, cum evidentè non sunt contra Deum, sunt suscipienda acsi ex ore Dei procederent: Vos, inquit Salvator, non estis qui loquimini, sed Spiritus Patris.

11 Duravit inter eos hujusmodi disputatio longo tempore: nec fuit inde pertinax sui erroris defensor conpunctus, ejus tamen soror, cui nomen Margarita erat, viro Dei prædicante post aliquot dies accessit cum filiis, quos de fratre conceperat: ac cum dolore vehementi, omni præseente populo, dixit: Angele, qui pro nostra salute missus es a D. Jesu Christo, precor ut hujus miseræ peccatricis animam commendatam habere digneris, ut tuis precibus veniam consequi

neque indicatur Pascha Christianorum:

erratur tamen in ritu Græco.

o Hierosolymis prædicat, b

transit in Siciliam,

Romæ SS. Dominico et Franciseo occurrit,

reversus in Siciliam

disputat cum incesto Belingario, sed frustra.

Ps. 31, 8

F

Deu. 18, 9

Luc. 10, 16

Mat. 10, 20

Qui post auditam sororis suæ poenitentiam

A consequi mereatur. XII annis et eo amplius diaboli-
cis laqueis irretita cum meo germano Belingario
impudicam vitam gessi, et ex eo tres hos concep-
peperique filios. Ad illam vero vir sanctus ait : Is
qui venit peccatores salvos facere sua immensa mi-
sericordia, quoniam iniquitatem tuam cognoscis,
veniam tibi præstare dignetur. Hac publica sceleris
revelatione facta, Belingarius videns sororem am-
plius ejus condelectari nolle amplexu, sed ejus con-
sortium prorsus devitare ; in viri sancti necem viru-
lento spiritu aspirabat. Sequenti nocte ei oraculo
cœlesti revelatur quod die prima d Maji in eum ir-
rueret veritatis et virtutis inimicus Belingarius, et
plagas mortis eidem inferret, adjecitque eum super-
victurum usque ad diem quintum Maji. Qui cum in
crastino Fratribus Joseph, Petro, et Enoch retulisset
quæ viderat et audierat ; illi suadere cœperunt, ut
a Leocapta discederet : quod si se non respiceret,
comitum suorum saltem compassionem haberet.
Tandem nulla prece motus respondit : Divino nutui
repugnare non licet : hoc ipsum, non me petente,
sed Deo decernente statutum est : quare nullus apud
me precibus vestris locus esse potest. Comites proinde
supplicationibus finem imposuerunt.

B 12 Cumque jam dies neci dicta venisset : Missa-
rum solenniis celebratis, B. Angelus prædicavit
secus littus maris juxta ædem Apostolorum Philippi
et Jacobi, quo et fere quinque millia hominum con-
venerant. Tum præfatus scelestus Belingarius, cum
sathanæ e satellitibus gladiis evaginatis in virum
Dei per medium populi irruerunt, inferentes quinque
vulnera mortifera. Et licet potentissimus in illa re-
gione esset ipse homicida opibus et amicis, tamen
populus non potuit se continere, visa injuria illata
servo Dei, quin in eum impetum facerent, volentes
ipsum vita privare. Sed B. Angelus prohibuit dicens ;
Per Jesum Christum vos obsecro, ut nullus amico
meo in aliquo noceat : per ipsum namque expeditus
migro ad Creatorem. Illi sinite ultionem, qui ait, Da
mihi vindictam et ego retribuam. Precor autem ut
ad sororis ejus lares quam cito properetis, tollatur-
que de via, ne turbidus pudicitiae hostis furibunde
ad eam perveniat. Ipse quoque vir sanctus psallere
cœpit, Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum,
et in via peccatorum non stetit etc. Tunc populus
devotus, ad ejus patientiam admirans, eum asporta-
vit ad domum in qua quiescere solebat ; et continuo
usque ad mortem monebat populum ad patientiam
et perseverantiam, orans pro inimicis.

C 13 Adveniente die quinta quasi media nocte psallere
cœpit, Domine quis habitabit in tabernaculo tuo ?
Et demum : In te Domine speravi. Et cum pervenis-
set ad illum versiculum : In manus tuas Domine
commendo spiritum meum, vox cœlica audita est a
circumfuso populo dicens : Angele, veni accipe pe-
rennis gloriæ coronam. Et statim reddidit Deo spiri-
tum ; auditæque fuerunt voces et harmoniæ cantus
Angelorum, qui ejus animam concommittantur in
cælum. Belingarius autem, cum ad sororis ædem
cucurrisset nec eam invenisset, reversus in propriam
domum, laqueo se suspendit. Corpus B. Angeli ut
lux circumfulsit, ex cujus corpore odor suavissimus
emanabat : corpus vero Belingarii in sterquilinio
abjectum est.

14 Anima vero B. Angeli apparuit Archiepiscopo
Panormitano dicens : Frater et amice, ecce vado ad
gloriam, ite et sepelire corpus meum : Archiepiscopus
quoque mox ut ad Sancti viri corpus accessit :
jussit ut per dies octo super terram custodiretur :
honoravit interea corpus illud multis funeralibus
obsequiis, sancto Martyre dignis. Per idem tempus
plura ut quisquam crederet miracula facta fuerunt :
nam surdis auditum, claudis gressum, cæcis visum

reddidit. Octavo die traditum est corpus sepulturæ. E
Præmissa scriptis, tradiderunt B. Angeli comites
Petrus de Bethleem, Joseph ex Emaus et Enoch
Hierosolymitanus. Obiit autem A. D. MCCXX, III NO-
NAS MAJI. Miracula quæ quotidie operatur Deus in
loco suæ sepulturæ, per Notarios oppidi in volumi-
nibus ostenduntur scripta, nec valent faciliter re-
citari.

ANNOTATA.

a Nicodemi nomen pro Enoch obrepisse videtur so-
lius librarit errore, siquidem rursus in fine nominantur
tres socii, et horum tertius Enoch.

b Evgraphum nostrum, portui, quod correxi. Hic
autem adverte omisso Alexandrina excursionem verosimi-
liter omnia hic narrari, quod scilicet navim hanc S. An-
gelus in aliquo alio portu ascenderit.

c Accepit stigmata S. Franciscus anno 1224.

d Celebratur 1 Maji festum SS. Philippi et Jacobi
Apostolorum : qua die concionatum S. Angelum longe
est verosimilius, atque sub concione vulneratum quarto
post die obiisse : licet alii ad ceteros, etiam hoc addide-
rint, quod diem percussione confuderint cum die obitus.

e Hoc iterum majorem veri speciem habet, multis
comitatum Sicarum fuisse quando facinus istud ausus
est, plures simul impetum fecisse in Sanctum ; quod et
imagines declarant, cultrum pectori infixum et capiti
impactum falcatum ense representantes. Itaque a
Maurolico et hunc scuto Baromo recte dicitur S. An-
gelus occisus ab infidelibus et hæreticis, quos eo ævo
multos per Italiam fuisse apparet ex historia S. Petri
Martyris anno 1252 prope Mediolanum occisi, ab ibi
dictis Manichæis, hominibus utique spurcissimis, quibus
id nominis ideo inditum sit a seculi 13 fidehibus, compa-
rando eos cum Manichæis primum et proprie olim di-
ctis Ad Siciliam ipsam quod attinet, circa annum 1230
ibi constitutum fuisse Inquisitionis tribunal astimat
Parvus, libro de Origine Inquisitionis apud Rocchum
Pirrum in Notitia Ecclesiæ Panormitanæ : qui eodem
trahit Friderici Regis diploma quoddam, datum anno
1213. dicentis, super eradicandæ autem hæreticæ
pravitatis errorem, auxilium dabimus et operam
efficacem.

APPENDIX I.

De tempore vitæ ac mortis S. Angeli, per verisi-
miliorum conjecturam quærendo.

F Si tam multa tamque enormia errata Scriptorum,
loca, tempora, personas, et ritus confundentium, non
possint discipulis R. P. Danielis persuadere, ea quæ
apud se hæcenus indubitata fuisse scripta, inexcusabilia
prorsus esse, atque omnino falso gerere titulum socii et
oculati testis ; saltem hæc tertia vita, dubitare eos credo
faciet, an non multa sint ab auctoribus Vaticani etque
Panormitani contextus audacissime interposita ; proinde
excusabilem me esse suo Ordini, quod testimonia ex illis
petita pro suæ præsentis antiquitatis affirmatione recu-
sem suscipere, validiori in contrarium auctoritate tum
Sunwici tum aliorum obstante. Etenim opparet mani-
feste, tertiæ hujus Vitæ scriptorem, licet non profiteatur
se integram dare, alio et quidem sinceriori in multis
valdeque diverso contextu Vitæ, sub Enochii Hierosoly-
mitani nomine editæ, usum : qui si haberetur, fortasse
non admodum magna difficultas superesset ad veritatem
certiori indagine consequendam, aut certe propius attingen-
dum per tolerabiles aliquas conjecturas. Quid ni
interim liceat super fictionum priorum ruinas fabricare
aliquid, tantisper valiturum, donec aliunde major lux
affulgeat ? Lectori suo neque vim neque fucum facit, qui
nihil certo veri habens quo pro certo substituat jam notis
falsis

conspirat in
necem San-
cti :

d

Hic ab eo
percussus 1
Maji

e

Hebr. 10, 30

moritur 5
Maji,

atque octa-
vo post die
sepelitur.

Hæretici in
Italia

et Sicilia
sec. 13

F

Ex præmissis
ut minimum
sequitur,

duplicem S
Angeli vitam
non esse sin-
ceram.

VIDE APP.
TOM. VII MAJI
NOT. 35

falsis

A falsis, suggerit aliquid verosimile, ilque arbitrio ejus relinquit prolandum improbandumve.

Si tamen is dicatur non 35 sed 28 annorum fuisse, cum obiit,

2 Hoc igitur venia præsumpta, dico, quod exigua mutatione facta in numero annorum, quo vixerit S. Angelus quando Martyr est factus, hæc saltem quam ultimo loco proposuimus Vita, possit salvari in multis, excusari in aliis; semper tamen supponendo, quod ipsa accepta non sit ex vere oculati testis scripto, sed ejus qui oculati testis personam fallaciter assumpsit, scripturus de rebus ex sola eaque confusa traditione habitis. Quæ autem ea mutatio? Non alio, quam ut qui anno ætatis xxviii primum ordinatus Sacerdos dicitur, et septennio integro adeoque ad unum ætatis xxxv supervixisse; concipiatur anno xxviii ætatis mortuus. Neque hoc concipiatur omnino gratis, sed bono cum fundamento. Nam in Processu de miraculis S. Angeli Michael Garnito, testis lxxxvi num. 133 narrat, quomodo sibi apparuerit S. Angelus, qui annos ætatis circiter viginti septem præferens, habebat maculam faciem, barbulam flavam, staturam mediocrem. Et num. 141 Maria, relicta qu. Petri Falcone, testis xcvi dicit, quod filix sua Antonie dormienti apparuit in somnis Carmelitans Frater, ætate juvenis, facie candidus, modicum habens barbx; ipsa vero videbatur sibi coram eo tanquam coram S. Angelo genua flectere. Unde autem hæc eis sic oblata species, ut S. Angelum videre se crederent, nisi quia talem videre consueverant in suis imaginibus, ex majorum traditione sic pingi solitis? Certe Mentona, uxor Angeli Smecca, testis lxxxiii num. 120, cum graviter ægra visa esset sibi videre per somnium personam gravem, in ætate juvenili, cum pallio albo, galero et scipione tanquam peregrinum... experrecta est de somno, plena ingenti fiducia, quod is qui visus fuerat, fuisset S. Angelus, ejus speciem ex ejus imaginibus cognoverat. Neque ab hac definitione oblitit imago, quantumcumque rudis, præfira Bellerosianæ editioni. Non est autem ei abroganda fides propterea quod imagines istæ, quibus conformes apparitiones fuerunt, representent Sanctum cum pallio albo, loco variegati; quia mutato habitu in Ordine, consequens fuit eundem mutari in imaginibus, saltem post factis, nec tamen mutari formam ac lineamenta vultuum et reliqui corporis. Nam et memoria nostra, quando reformatus fuit Patrum Carmelitarum antiquorum in Belgio habitus, vidimus omnes Sanctorum imagines quotquot antea circum ecclesiam eorum hic Antuerpiæ appensæ fuerant, nihil mutata pictura reliqua, mutavisse colorem tunicæ interioris, ex nigro in fuscum. Cum variegato autem pallio si apparuisset Sanctus, inassuetis ad ejusmodi spectaculum oculis, nunquam fuisset agnitus pro S. Angelo.

3 Tali jam posito fundamento, Sanctus, qui anno mcccxx, quando est occisus, agebat ætatis annum xxviii, natus fuerit anno mxcxii, quinto post captam a Saracenis Jerusalem et a Latinis evacuatam: interea vero temporis potuit obiisse Leontius, quem Patriarcham Hierosolymitanum habuit primis sui Imperii annis Isaacius Angelus; eique successit Dositheus, per suam translationem Constantinopolim, locum fecisse alteri, quem Nicetus non nominat, et grotiose possumus credere dictum fuisse Nicodemum, Nicodemo autem successisse Onuphrium, Joannem et Enoch, tandem tolerandos, donec aliunde alii certiores prodeant, qui Leontio Dositheoque successerint, et excludant istos. Nicodemus parroparentes S. Angeli ex Judæis fecerit Christianos, puerumque ætatis suæ anno septimo orphanum receperit in familiam, ac Monachis Syro-græcis, ad S. Annæ loco Benedictinarum erulantium introductis, junxerit ætatis anno xviii, Christi mccc; circa idem tempus, quo Albertus Dei gratia Hierosolymitano ecclesiæ vocatus Patriarcha Latinus, idemque Apostolicæ Sedis Legatus, Accone residens, Brocardo

potuit eodem nascente Hierosolymis anno 1192,

Nicodemus fuisse Patriarcha et post eum alii,

et ceteris Eremitis, qui sub ejus obedientia juxta D fontem in monte Carmeli morabantur, tradidit vitæ formulam, quam juxta propositum suum tenere imposterum deberent. Novæ autem Regulæ Institutique, in partibus Latinorum jurisdictioni adhuc subjectis feliciter pullulantis, fama adductus Angelus; dimisso Hierosolymitano monasterio (quod quia forte etiam ipsum Carmelitani Ordinis Regulam institutaque suscepit, per anticipationem vocari potuit a scriptore, ejusmodi mutationum momenta non curiose scrutato, Carmelitarum Conventus) dimisso, inquam, Hierosolymitano monasterio, nondum satis tunc a Schismatis labe puro, transierit ad Carmelam, ibique receptus a B. Brocardo, vir alios sub se Fratres quam laicos habente, mox atque idoneam Ordinis sacris atotem obtigit, ad eandem sit promotus: non Hierosolymis, ubi Nicodemi successor Homuphris schismaticus residebat; neque ritu Græco, qui Carmelitis idoneus non erat; sed Latino, per manus Latini opud Acconem Patriarchæ, Thomæ scilicet, qui Concilio Lateranensi iv interfuit, vel Rodulfi; incertum est enim uter altero prior post Albertum: certum est tamen eorum alterutrum supervixisse usque ad annum mcccxiv. Certum est etiam quod eodem tempore civitas Acconensis, cui suberat Carmelus, proprium suum adhuc habebat Episcopum, qui potuit (si id Patriarcha non fecit) ordinavisse Angelum, et per omnes sacrorum Ordinum gradus promovisse, Sacerdotem eum faciens anno ætatis suæ xxiv inchoato secundum Canones in diebus Quatuor-temporum, per Adventum præcedentem annum Domini mcccxi.

4 Tum vero, ex occasione quam mox indagabo mittendus in Europam, petierit facultatem revisendi loca sancta, Hierosolymis, Bethlemi, atque ad Jordanem; salutandi etiam fratris sui Joannis, si verum est quod fratrem habuerit, qui mortuo postea Honuphrio successit Hierosolymorum Patriarcha. Sed hic omnino non fuerit Carmelita, alioqui a Græco-Syris nunquam eligendus recipiendusque: fuerit autem Patriarcha factus post martyrium S. Angeli, non ante; quia non est credibile Syro-Græcos promoturos ipsum fuisse ante ætatem legitimam, quæ tanta ut minima fuisse debuit pro Patriarchis, quanto pro Presbyteris ordinandis, id est annorum xxx. Certe nullus erat qui Hierosolymitanum Clericum hoc tempore cogeret ad infractionem hujus canonis (quemadmodum Constantinopoli factum est sæpe, per Imperatorum Græcorum tyrannidem potius quam jussionem) Saracenis scilicet necdum se ingentibus in talia, quomodo nunc faciunt Turcæ ad pecuniam extorquendam; Constantinopolitano autem Imperio sub Latinorum potestatem redacto, et eo qui Nicææ titulum adhuc usurpabat, auctoritatem non habente qua Hierosolymitanos longe dissitos ad nutum suum sequendum compelleret. Electionis autem Patriarchalis et consecrationis ritus legere qui volet, inveniet descriptos doctisque observationibus illustratos in Pontificali Harberti. Porro si S. Angelus, anno suam ordinationem immediate secuto, id est mcccxi, post quinquemestrem ut summum, non vero quinquennem anachoresin, missus in Europam credatur, potuit Romæ in Basilica Lateranensi vidisse SS. Franciscum et Dominicum; si vero usque ad mcccix in Palæstina mansit, non potuit cum eisdem egisse nisi Perusii vel alicubi in Umbria, intra hebdomades illas paucas, quibus S. Dominicus ante ac post Pentecosten in Umbria fuit.

5 Quod attinet ad causam, ob quam ex Palæstina in Europam S. Angelus transierit, eam Vitæ auctor refundit in visiones et revelationes ipsi factas. De his nihil habeo quod affirmem vel negem; existimo tamen, ad missionem eidem vel concedendam vel imperandam, non defuisse Priori Brocardo causam aliam, quæ communi Ordinis necessitatem tranquillitatemque spectabat. Haec ut intelligas, memineris velim anno mcccxi in Lateranensi Synodo iv fuisse prohibitum, ne quis novam religionem

et interim Angelus factus Carmelita

ordinari Accone ritu Latino.

Hic vero in Europam visitasse fratrem Hierosolymis,

non tunc, sed postea factum Patriarcham Græcum;

et an. 1216 vel 1219 venisse in Italiam

ad solicitandam approbationem Regulæ;

A religionem inveniat : sed quicumque voluerit ad religionem converti, unam de approbatis sumat : talis autem an esset Carmelitana cum ambigerent multi, eoque nomine Fratribus inciperent esse molesti; agendum apud Apostolicam Sedem fuit, actumque est diu, nec ante annum MCCXXVI peractum est quidpiam. Qui ille egerint nusquam inveniuntur a scriptoribus nominati : libera igitur relinquitur sua cuique conjectura. Mea huc propendit, ut Landfrancum fuisse putem, quem S. Angelo socium assignat Philippus Metius, grandi aetate atque experientia virum, sed gradu laicum : cui propterea ex paucis qui aderant Sacerdotibus, et his minime grandæris, (quantum ego quidem existimo) utpote post editionem Regulæ et res secundum eam ordinatas primum promoveri cœptis; ex paucis, inquam, qui suppetebant Sacerdotibus junctus fuerit S. Landfranco Angelus; juvenis quidem, sed magna virtute et gratia instructus a Deo, quæ defectum suppleret aetatis, et nata esset favorem conciliare, accedente præsertim singulari ad prædicandum talento zeli atque eloquentiæ.

una cum
Landfranco
socio,

navim conscen-
dens Alexan-
driæ in Syria,

B Hi ergo duo (nam alios tres, in Vita commemoratos, eodem jure possum omittere, quo prætermissus Enoch Landfrancum prætermisit) duo, inquam isti terrestri itinere per regiones, Latinis etiamnum subtilitas, recta ierint Alexandriam; non illam Ægypti totius metropolim, quod vitarum prolixiorum auctores decepit (hæc enim sub Saracenis erat, nec Patriarchas habebat nisi Jacobitas vel Melchitas hæreticos) sed in confinio Syriæ atque Ciliciæ insignem urbem et Episcopalem in sinu Issico, sub Patriarcha Antiochæ et Archiepiscopo Anazarbensi, in notitia antiqua Latina quinque Patriarchatum apud Carolum a S. Paulo pag. 75 dicta Alexandros, id est Paana, unde in pseudosynodo Hierosolymitana (in qua fingitur canonizatus S. Angelus) inter titulos Episcopatum ex aliquo veteri Catalogo sumptos, nominatur Episcopus Panadensis seu Penadensis. Etenim cum maris mediterranei littora, secundum Ægyptum Libyamque et Africam protensa, tota essent sub potestate Saracenorum; dubium nullum est, quin Christianorum naves contraria eis littora legerent. Ab Alexandria autem ista, quam dixi, rectus cursus teneri poterat per mare Cilicium, Pamphilium, Rhodinumque secundum Cretam, versus mare Ionium, atque inde in mare Tyrhennum, ad Portum Romanum. Cum vero in dicta Alexandria Latinus Episcopus procul dubio fuerit, atque ac ceteris in urbibus una cum Constantinopolitano Imperio occupatis in Syria atque Cilicia; nihil prohibet opinari eum fuisse Athanasium de Claromonte, fratrem Frederici; qui cum esset sacrarum Reliquiarum colligendarum studiosissimus, gratificari eidem volens frater Episcopus, usus sit opportunitate euntis ad Curiam S. Angeli.

ubi Episcopus
Latinus po-
test fuisse
Athanasius,

C

7 Hic vero Pontificem non in Urbe veteri, sed Romæ debuit reperisse : apud quem enim diu protraheretur Ordinis et Regulæ confirmandæ negotium (uti ejusmodi negotia omnia facile inveniunt obviam atque) jamque sub finem anni MCCXXIX egressus Roma Pontifex alia omnia curaret, spectantia ad exercitum Christianorum Damiatam obsidentium, similesque res maximas atque urgentissimas; desperantes de celeri negotii sui principalis exitu Angelus atque Landfrancus, decreverint excurrere in Siciliam, ibidem corrogaturi elemosynas in subsidium Terræ-sanctæ; quod et in Italia fecisse eos credo, et hanc alteram commissionis eorum partem fuisse. Memini enim me apud P. Lezanam aut P. Danielem, nescio quo loco, legere commendatitias litteras, Carmelitis datas cum insigni commendatione utilis studii ea in re positi. Promovere consilium commendatione sua potuit Federicus de Claromonte, carum habens S. Angelum cum socio, tum meritis eorum tum fratris intuitu : et simul tradere Reliquias, quas Panormum ferrent ad Archiepiscopum Berardum. Hunc porro non inveniunt Panormi, et in Baluæ

occiso Leo-
catæ Angelo,

D esse intelligentes; Reliquias quidem Panormi reliquerunt, litteras vero ad eum tulerint; intellectisque scandalis, quæ Leorator creabat Berengarii incestus diuturnus, hæreticorumque frequentia, suadente ac deducente Archiepiscopo, huc excurrerint, Berengarium secreta, hæreticos publica correctione castigaturi et emendaturi si possent. Sed hi cum impatientes monitorum, in concionatoris sibi invidi necem conspirassent, ipsum quidem, facto contra dicentem impetu, vulnerari letaliter, socium vero inclementer habuerint.

8 Landfrancus post Angeli mortem regressus in Italiam ad Pontificem Honorium, jam Urbe-veteri commorantem, mox inde curaverit in Carmelam scribere rei gestæ ordinem, vulgari forsitan Italica lingua : vel saltem anno MCCXXVI, expedito feliciter quod intendebat Regulæ confirmandæ negotio, ipso in Carmelo scripserit quidpiam, devolutisque annis aliquot migravit cum aliis in Siciliam, ibique optaverit sepulturam, ubi suus S. Angelus sepultus clarebat miraculis, relicta saltem ortenus nonnulla memoria Martyrii præmemorati. Hujusmodi relationem Landfranci absque auctoris nomine postmodum nactus aliquis, vero seu falso nomine Enoch, una cum obscura fama nonnullarum rerum de vita S. Angeli Hierosolymis aut in Carmelo; vel ipsemet commentus aliquam rerum in Palæstina gestarum fabulam potius quam historiam; consecravit Vitam, fortassis circa finem seculi XIII, non sine erroribus; facile ignoscendis, si non arrogasset sibi nomen auctoritatemque oculati testis. Sic scriptam Vitam habuerit et secutus sit Auctor Collectionis Ultrajectinæ, nihil addens nisi duas ultimas lineas, nonnulla fortassis omittebat : majori utrumque fide, quam alius postea seculo XV eandem Vitam extendit et auarit; auarit vero non tantum miraculis multis, ex Eliæ et Elisæ Prophetarum historia mutatis, sed etiam minutissimis pluribus circumstantiis, tanto ineptioribus, quanto ad majorem certæ scientiæ speciem fidentius confectis, quas ostendimus omnes repugnare rationibus temporum, locorum, ac vitium. Denique talibus laciniis auctam Vitam, uti eam ex Gonono habemus, simili fide expolendam cultiorique Latinitate donandam susceperit alius ante finem seculi XV; idque fecerit non sine novis additamentis, cum quibus accepimus seculo XVI fide optima excusam Panormi.

reversus
Landfrancus
narravit aut
scripserit
aliquid,

E

9 Equidem nihil horam affirmo : sed erroribus fraudibusque detectis solum quæro verosimile aliquod fundamentum, cui inædificari poterit sarrago ista tot figmentorum. Si recte conjectasse videar; gratulabor mihi quod per ruinas tot intolerabilium ineptiarum riam aperuerim ad qualemcumque verisimilitudinem : si melior alia via cuiquam occurrat, per quam historiæ substantia adhuc melius silvetur, circumstantiis fabulosis sepositis; eandem me doceat, succurratque historiæ tam densa caligine seculis jam aliquot obseptæ. Interim RR. PP. Carmelitæ, si ex vitis BB. Alberti Patriarchæ et Petri Thomasii, apud Saracenum et eos quos Saracenus secutus est duces, portentosam omnino in speciem deformatis, nondum didicerunt, quam facile suo in Ordine antiquitus invaluerint et inreverint fabulæ, ipsorummet iudicio nunc damnatæ; saltem jam id discant ex Vita S. Angeli, quam credulitati suæ tandem vident illusisse. Neque injuriam suam interpretentur, quod viri eruditi, circa nonnullas alias Carmelitanae historiæ partes simili examine versati, easdem nolint ad prætensæ antiquitatis probationem recipere.

quod alii po-
stea sub Eno-
chi nomine
amplifica-
runt ;

documentum
Lectoribus
ipsisque Car-
melitis,
F

ut dubitare
incipiant.

10 Finem hic volebam facere, sed manum ad tabulam revocavit Archiepiscopus Panormitanus, anonymus in MS. Ultrajectino, ac verosimiliter etiam antiquiori Vita, quam secutus est Auctor : ejusdem vero interpolatori utrique falso nomine dictus Godfredus. Hic unde obrepere poterit, requirens, in catalogo Episcoporum Agrigentinae Ecclesiæ, cui subjacet oppidum Leocaten-
tense,

Godfredus
Episc. non
fuerit Panor-
mitanus,

A *tense, apud Rocchum Pirrum invenia* Fr. Gottofredum de Roncionibus a Pisis, *Ecclesiæ isti præsidem ab anno MCLXV usque ad MCLXX. Deinde reflectens oculos ad verba Bellorosii, epilogum scribentis; quibus dicitur, quod ex sepulturæ loco, et quasi ex ore sepulti, fecit Deus repente liliam pulchrum enasci, quoties incisum, statim renatum; et hoc miraculo permoti incolæ locum effoderunt, ubi inventum corpus miro fragrans odore, idque honorifice reposuerunt in arca honestissima: rem tam memorabilem, aliis quæ Leocatæ fuerant acta scribentibus præteritam, quia non nisi jam mortuo Sancto gestam, suspicatus sum pertinere ad istius Gottofredi ætatem, qui prædictæ Translationi consensum, ac verosimiliter etiam præsentiam manusque commodavit: atque hinc factum esse, ut confusa apud posteros memoria utriusque Antistitis, qui sepulturam curavit, quique translationem, unius nomen transierit ad alterum, cum manifesto parachronismo.*

sed Agrigentinus, qui corpus elevavit.

Interim gratulator mihi de servato MS. Ultrajectino,

B *Liceat nunc porro divinam demirari providentiam, quæ voluit ut præsentia a Sicilia Italiæque, nostro in Belgio, etiam post illustrium Ecclesiarum bibliothecas expulatas dissipatasque; sub hæreticorum dominatu, conservaretur MS. Ultrajectinum, donec cægraphum inde sumendum curaret noster Heribertus Rosweidus. Hoc enim nisi fuisset, vix aliquid tolerabilis conjecturæ potuissemus educere ex tam enormiter interpolata apud Gononum ac Bellorosium S. Angelii Vita. Adæo ut mihi videar haud incongrue aptare illi MS. posse, quod longe sublimiori divinioreque in sensu dicitur in Psalmo cxvii, Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: a Domino factum est istud, et est mirabile in oculis nostris. Habuit eam Vitam P. Daniel a Virgine Maria, nec scivit æstimare; utpote in ea nihil inveniens, quo prætensiones suas contra me firmaret. Habui et ego eandem tandem in scrinis, indeque eductam anno MDCCLXXIV cum accepissem in manus, scribens tunc brevem de S. Angelii Vita commentariolum, tractatui de miraculis præponendum, deinde vero præter Carmelitani Speculi expectationem suppressum, nec nominandam quidem putaveram; rursus non esse aliudquam vile compendium, ex Vita apud Gononiam excusa desumptum. Nunc vero, post annum accuratum examen, iudicio præ ceteris acceptabilem; utpote pauca eaque excusabilia peccantem. Et quamvis propter auctoritatem eorum, qui S. Angelum patria Siculum videntur fecisse, non leviter formidem, ne tota historia de conversis in Jerusalem parentibus, et filiorum educatione apud Nicodemum Patriarcham, gratis conficta sit; malo tamen qua possum cedere; si forte indulgentia, qua id totum suscipio, conducat aliquid ad faciendum utraque unum, et dissidentes animos componendum.*

ex quo verosimiliter conjectura educta potuit.

APPENDIX II.

De quibusdam in Sicilia Conventibus, qui ante solennem migrationem Ordinis ibidem extitisse dicuntur.

Non est mihi animus in hac Appendice agere de iis conventibus, quorum antiquitas ex sola Bellorosianæ editionis Vita probatur: stat eo vel ruit, prout ipsa fidem per prædicta amisit, vel per congruas aliter sententiarum responsiones recuperabit. Ad alios transeo, qui sive hæcenus sint nominati sive non, aliunde videntur probari apud Annalium Carmeliticorum scriptorem Lezanam. Primus in ordine proponitur conventus, apud Leontinos fundatus (ut prætenditur) anno MDCCLXXVII. Ut autem probetur intentum, offertur attestatio authentica et jurata illorum, qui anno MDCCLXXIV rogatu Prioris, unanimiter et concorditer oculis perspexerunt tectum venerabilis antiquissimæque ecclesiæ S. Mariæ de monte Carmelo, quod coopertum est cum

Præteritus Leontinos conventus pro an. 837.

tabulis et trabibus; videruntque ac legerunt quoddam scriptum seu pittaphium scripturæ, quæ scriptura sic exponit. DIE DECIMA QUINTA FEBRUARII UNDECIMA INDICIONE 837. Vigore ejus millesimi exponitur antiquitas dicti conventus, et ab antiquis scriptoribus semper est expositum, per famam publicam, quod dictus conventus est primus conventus totius Ordinis Carmelitarum, præter de illo conventu de Monte Carmeli extra regnum. Jam alibi dictum est, et fusius demonstrabitur in Troctatu ad 3 tomum præliminari, usum Cystrarum, quales in tecto illo conspiciuntur, non innotuisse Europæ nostræ nisi post Alphonsinas tabulas in Hispania conditus, editasque post annum MCCXI. Sed missum socio argumentum istud, et cum anno qualitercumque notato, compono Indictionem XI, expresso od longum numero, ne quis errorem scriptoriorum credat. Hæc autem non conveniunt, ut notum est omnibus Chronologiæ tironibus, qui ex Petavio lib II de Doctrina temporum cap. 20 didicerunt, Indictiones sic esse putandas, ac tali annorum ordine percurrendas, ut annus decimus quintus quilibet post annum Christi cccxii, Indictione I notetur a Septembri, a Januario vero decimus sextus: et illud inquit extra controversiam est: itaque cum anno MDCCLXXVII, mense Februario, numerari debet Indictio, non UNDECIMA, sed DECIMAQUINTA. Quisquis igitur Romanis litteris, in trabe ista antiquitas descriptus neque a se intellectis, Barbivicas addidit zyfras; aliud nihil lucratus est, quam quod novo exemplo certior me reddiderit, primo quam levi nulloque fundamento opas habeat præjudicata credulitas in Ordine Carmelitano, ut prætensam in eo antiquitatem solide stabilitam credat; deinde quam bona fide, sed exiguo iudicio, Annales suos compilaverit Lezana, vel nihil vel parum sciens dubitare, neque æstimare, utrum id quod sibi offerebatur ad probationem faceret an non.

male componit cyfram anni cum Indict. II:

13 Proinde jam non miror, quod idem Lezana, pro suorum apud Panormum vetustate extare dicat monumenta duo, quorum alterum est inscriptio quædam in trabe tecti ejusdem monasterii, posita sub his numeris grandiori caractere sculptis MXXVIII; alterum inscriptio altera, cuidam sepulcro ejusdem ecclesiæ sub his MXXI. Ut enim in his nulla frons subsit; ad summum probatur, prius fundatam fuisse ecclesiam istam, non autem in ea fuisse Carmelitas; non magis certe, quam si ea invenirentur in ecclesia anno MCCXII fundari Patavii cœpta, ut ait Lezana, et Monialibus sub titulo Purificationis concessa, ac tandem MCCC tradita Carmelitis. Quod si tales annorum notæ ligis lapidibusque inherentes, non probant possessorum hodiernorum antiquitatem; multo minus eam probant notæ istiusmodi, impressæ mobilibus rebus ac facile dominum mutantibus, qualis est Pixis, ubi sanctissimum Christi corpus servatur, quæ est conventus civitatis Soteræ diœcesis Agrigentinae, et inscribitur tempore Urbani III; quamvis maxime ex hac inscriptione Soterenses Carmelitæ probatam crediderint suam eo loco vetustatem, in relatione facta Innocentio X, ut scribit Lezana ad annum præcitatum. Licet enim Urbanus III vitæ functus sit anno MCLXXXVII, hoc tamen ipsis non magis prodest, quam alicui, heri creato nobili, ad avitam stirpis suæ claritatem probandam, gladium Caroli V misisse vel accepisse donatum.

Annus 1118 et 1121 alicubi notatus non probat Carmelitas tunc fuisse Panormi:

14 Circa Drepanum anno MCL concessam esse Carmelitis ecclesiam Annuntiationis, ex nostro Octavio Cajetano ac publicis fundationis tabulis docet idem Lezana: sed ea ætate non contentus, vult ipsos prius in urbe possedisse ecclesiam S. Mariæ de Partu, nullo alio fundamento, quam quod ex hac in illam translata sit celebris quædam Deiparæ statua: quasi consequens sit, Carmelitas, ibi antea habitantes, anno MCCXXX accepisse appulsam illuc miraculosam imaginem, et postea simul cum ea migrasse. Interim ibidem olim habitasse alterius

neque ciborium Soteræ sub nota Urbani 3,

vel imago vetus Deiparæ Drepani:

A alterius instituti monachos, intelligitur ex residuis parietinis; in quibus fatetur *Lezana* etiam hodie depictos cerni Fratres in vestimentis oblongis, non barratis aut variegatis, quæ tunc erant insignia Ordinis, sed subnigri coloris. *Ferosimilius* est igitur, cum istuc imago socra appulit, locum eum fuisse Basilianorum, quibus deficientibus, et in suburbio clarescentibus Carmelitis, non incongruum sui his eam permitti, qui specialem *Deiparæ* cultum ipso etiam nomine suo profitebantur.

15 Vir æque ac *Lezana* bonus, et circa antiquitates Carmelitanas nescius dubitare, fuit *Rocchus Pirrus*, in toto suo opere, sine scrupulo usus notitiis e *S. Angeli Vita* acceptis. Quare nec eo loco, ubi manibus ipsam tenebat falsitatem, id est in *Notitia Ecclesiæ Agrigentina*, ausus est eam rejicere: sed videns ibi Archiepiscopum *Gaufredum* a Sede illa indubitabili auctoritate dejectum; imaginatus sibi est aliquem ejus Vicarium; dupliciter errans, sive quando credidit, explicatione tali servari fidem testis (uti præ tenditur) oculoti; sive quanda persuasit sibi, habendam rei novæ fidem sine exemplo ullius alterius facti, quo Archiepiscopus *Berardus* alias probaretur Vicariis sic usus, ut fuerint a populo Archiepiscopi dicti. Auctor iste in *Notitia Ecclesiæ Messanensis* pag. 392 *Bonfiglium* arguit, quod dicat Carmelitanam familiam venisse in Siciliam anno MCLXVII. Ego enim, inquit, lego in quodam diplomate, quod extat in tabulario *S. Placidi Messanæ*, dato anno MCLXXIII mense Decembri Indictione VI, regni *Wilhelmi II* anno III, *Simonem* quemdam Regium *Seneschallum*, pro anima Regis *Rogeri* ejusque uxoris *Helviræ* multa prædia dedisse Fratribus Carmelitanis *Messanæ*. Ita *Rocchus*: sed an etiam chronotacticos characteres examinavit, verene subsisterent? Non videtur. Siquidem *Guilhelmus I* cognomento *Malus*, ipsomet teste in prævia *Regum Siciliæ* chronologia, obiit *Panormi* pridie kalendis Maji anno MCLXVI, eique mox successit filius *Guililemus II* cognomento *Bonus*: qui proinde mense Decembri anni MCLXXIII, numerabat Regni annum, non III, sed VIII a semestri inchootum: Indictio autem VI ejusdem anni finem acceperat mense Septembri, et mense Decembri in cursu erat Indictio VII. Denique hoc illud erat tempus, quo primus *Carmeli* Prior *Bartholdus* adhuc vivebat, et recens novi propositi rigor non patuisset pati multa prædia, qualia hic dicuntur esse donata, quæ vix demum in laxiori postmodum disciplina seculis exinde secutis recepta sunt in Ordine.

C 16 Idem *Pirrus* in litteris, ad *Generalem Ordinis Stratium* datis an. 1627, agnoscit Carmelitas Fratres et *Moniales Panormi* sedem habuisse sub tempore anni MCVIII: sed hanc suam opinionem in mera fundari conjectura, haud obscure significavit per alias litteras, eodem anno datas (utrasque autem refert *Lezana* ad an. 1220) quibus scribit, *Adelasia* *Hierosolymitanam* *Reginam*, imo *Hierosolymitani Regis pellicem* (utpote quæ uxorem vivam habenti incestus nuptiis se copularit, cum maximo totius Christianitatis scandalo) scribit, inquam, *Adelasia*, reversam e *Hierosolymis* in *Siciliam* aliquos secum Religiosos portasse, et (ut † creditur) etiam Carmelitanos nonnullos, ipsisque fundasse *Panormi* domum aliamque *Messanæ*. Florebat tunc *Hierosolymis*, indeque per *Europam* est dispersa Religio seu *Congregatio Canonicorum Regularium S. Sepulchri*. Hujus professores in *Siciliam* tractos ab *Adelasia* crediderim: de Carmelitis quod additur credi, non debet supponi vere credi, donec probetur aliud habere fundamentum, quam ipsorummet Carmelitarum, proprias origines ignorantium, easque antiquissimas cupientium, divinationem gratuitam.

17 Idem dixeris de primordiis conventuum *Saccæ*, *Libæi*, *Leocata*, ac *Drepani*, ad annum MCCXX relatorum ab *Ægidio Leindelicto*, in *libra* quem edidit *Maji T. II*

anno 1600 et *Viridarium Carmelitanum* nuncupavit. Hunc enim auctorem in istis omnibus allegans et secutus *Rocchus Pirrus* nihil novæ eidem confert auctoritatis. Sicuti nec *Joannes Baptista de Grossis*, quando in *Catanensi Decachordo* seu *Notitia novissima sacræ Catanensis Ecclesiæ*, impressa *Catanæ* an. 1642, pag. 157, citato eodem *Ægidio*, suadere nititur, quod ab anno MCC usque ad MCCVII interjecto spatio, nova Carmelitarum *Colonia Catanæ* suscepta est, rem promovente *Constantia Augusta*, *Henrici VI Cæsaris* uxore, *Frederici II* etiam *Cæsaris* matre, *Siciliæ Regina*, quæ et cœnobii hujus fundatrix a majoribus memoratur. Auctorem gravem vocat *Lezana*, et talis omnino fuerit necesse sit, qui *Carmelitanæ* antiquitati sic favet, æque ac *Julianus Petri*, *Luitprandus Ticinensis*, atque *Haubertus Hispalensis*, non alio ex merito Carmelitis laudati. Ego nihil homini detractum volo, qui se *Theologiæ sacræ* ac *Juris* utriusque Doctorem appellat et *Protonotarium Apostolicum*: non possum tamen non credere oculis meis, quibus ejus librum, uti in *Musæo* nostro est, legens, video toto primo *Modulo Chordæ 2* hoberi ab eo pro monumentis gravibus ac fide dignis, *Continuationem Argenidis Barclaii* et alias quisquillas similes.

D
aut alibi ex
sede *Viridarii*
Carmelit.

AD DIEM VI.

DE S. THEODOTO MART.

Fol. 104 col. 2 post num. 2 adde;

3 Testium ejusdem Martyris festum *Menæa* excusa offerunt u *Martii*, quando nomen inscribitur *Ephemeridi metricæ*, tamquam eo die præcipue colendi.

NOT. 10

Δευτερί, ἔδν, οὐρανίου Θεόδωτος εἰς ἄρμους,
Theodotus cœlos ascendit luce secunda.

Nou autem solum poetice id dici (sicut alibi sæpe in hac ephemeride, qualemcumque diem cultus ita accipiente acsi fuisse dies obitus) intelligitur ex *Elogio* addito, quod, idem cum hic postrenum expresso, circa finem sic variatur: Cessante persecutione propter decretum *Constantini Magni Imperatoris*, dimissus est ex carcere XIX *Januarii*, in qua festivam ejus memoriam agimus: secundoque post anno ad *Dominum* emigravit, cum ageretur secunda dies *Martii*: quapropter iterum facimus festum. Decretum illud, promulgatum fuit anno CCCXII exeunte: mors ergo *Soucti* in annum CCCXIV referenda fuit: et utrumque festum videtur *Cyprii* proprium fuisse, hoc vero quod VI *Moji* agitur, esse translationis alicujus, ex *Cypro Constantinopolim* nescio quando factæ.

F

DE S. JOANNE DAMASCENO.

Fol. 115 col. 2 post Annotata adde:

Sextum inter *Opuscula S. Petri Cælestini Papæ V*, per *R. P. Cælestinum Teleram* edita *Neupoli* an. 1640, cui titulus *De miraculis B. Mariæ Virginis*, inchoatur ab historia relatu hoc 3 Capite, incito eum cui cantigit nomine, in hunc modum. Accusatus fuit quidam Sacerdos, quod falsam epistolam scripsisset contra Imperatorem, de quo in culpa non erat: datur tamen contra ejus sententia, ut manus abscindatur, quia scriptura videbatur sua. Quod et factum est, et suspensa est manus ante ecclesiam illius Sacerdotis, quæ ecclesia titulo *B. Mariæ Virginis* erat insignita. Sed Sacerdos de hoc facto gratias Deo reddebat: dolebat tamen, quia non poterat Deo Sacrificium offerre. His autem mox ad imaginem *Virginis* veniens, aperto vulnere cum ea pie rixabatur: Hæcine, Domina, nostrorum sunt præmia meritorum? Hæcine tuorum beatitudo servorum? Ecce, Domina mea, digne pro meritis peccatorum meorum me puniri voluisti, sed cur officii tui instrumentum abscindi permisisti? Hæc quidem manus sæpius scribebat

NOT. 11

A cantica tuæ laudis, et in honore tuo sacrificiura Deo offerebat. Factum est autem post hæc nocte quadam, cum ille in lectulo fessus non dormiens sed vigilans pausaret, adfuit Beata Virgo dicens ei : Quid agis, puer mi fidelissime? Heu, inquit ille, Domina, quid me interrogas? Imo ego te interrogo, Ubi eras quando talia sustinui? Ecce in ecclesia pendet abscissa manus servi tui. At illa : Confortare, fili mi, manuum tibi restaurare potest, qui totum hominem fecit ex nihilo. Hæc dicens, eo vidente, illa perrexit ad ecclesiam, delatamque inde manum ejus brachio restituit, et valedicens abiit. Tunc ille gratias agens, reddita diei luce, Missam B. Mariæ solenniter decantavit. Quo audito Imperator pedester ad eum venit : et ore proprio deosculans manum, veniam petiit ab eo humiliter. *Vides, lector, quomodo historia in substantia eadem, varietur in circumstantiis per plurimum oru et calamos transiens; neque referre quam magnus, vel quam sanctus aliquis auctor sit; sed quam sollicitus ut quæ narrat vel scribit ex originalibus fontibus hauriat: quod juverit observasse, ut rationem Operis nostri consiliumque servandæ primigeniæ phrascos magis probes.*

B DE B. PRUDENTIA VIRG.

Fol. 128 col. 2 lin. 3 post evangerunt, sequentia sic lege: Horum unum in Vita B. Magdalene Albricæ, per Hieronymum Borserium collecta, impressaque Comi anno 1624, qua sumus usi ad xiii Maji, pag. 67 explicatur, per subscriptionem ipsi rotine tabellæ additam: Quædam Domina Catharina recepit sanitatem ad sepulcrum hujus venerabilis Domine Prudentiæ istius. Obiit pridie Nonas Maji mcccxcii. Ceterorum miraculorum nullam conservatam fuisse in scriptis notitiam etc.

AD DIEM VII.

DE JOANNE BEVERLAC.

Fol 167 ad finem num. 2 adde :

Iis impressis accepimus ab humanissimo viro Guilielmo Dugdallo, ex MS. bibliothecæ Colonianæ, alterum exemplar Vitæ atque miraculorum fere usque ad finem primæ collectionis, nam reliqua evulsa erant: quod egraphum commendamus posteris, conferendum cum hic editis, haud punto quidem perfectioribus illo, aliquid tamen haud inutilis lucis per ejusmodi collationem accepturis, quod in appendice non potest ita commode fieri.

C *Fol. 168 num. 7 adde :*

Quid porro secutum sit declaravit nobis, qui tunc in iis partibus vivebat R. P. Joannes Turnerus, et modo nobiscum Antwerpæ vivit, optimus senex nostræque societatis Sacerdos, manu propria sic scribens: Sparsa rei fama, plurimos continuo excitavit spectatores, atque in his Catholicos non paucos, cupientes venire in partem aliquam tam æstimabilis thesauri: sed Pseudo-Episcopi diligentia prævertit, jussitque omnia eo, quo fuerant loco reperta, candi denuo, Regina nihilominus, mox ut inaudit, volens quacumque ratione pietati suæ facere satis, viro nobili commendavit negotium tam sibi earum. Qui nihil cunctatus, adeo efficaciter egit cum Vice comite loci, ut is assumpto secum Henrico Collingwodo, nostræ etiam Societatis Sacerdotis, evocatum noctu aditum jussit reserare ecclesiam, ac refossam ubi condita erat cistulam efferre. Qua aperta, secrevit noster duo insignia ossa brachii vel femoris, quorum alterum Regiæ ferret, uti factum est; alterum servaret sibi. Hunc deinde prædicto P. Turnero, suo tunc Superiori, reliquit: qui thecæ argenteæ inclusam misit Andomaropolim, ad suæ nationis Seminarium, ubi in oratione Sodalitii Mariani religiose conserva-

tur et colitur. Ita ille hoc, quo nunc scribimus et primam Maji partem edimus, anno MDCLXXX.

AD DIEM VIII.

MIRACULA S. GIBRIANI.

Fol. 300 Ponenda fuissent S. Gibriani miracula, libris duobus distincta, qualia tandem accepimus Remis; sed triplex S. Angeli Carmelitæ Vita, cum prolixis ad eam observationibus, quom caritatis intuitu prætermisam cupiebam, hujus tomi molem sic fecit exrescere, ut necesse fuerit ad æqualitatem faciendam, ad tomi 3 Appendicem illa reservare. Istic ergo lector reperiet omnia.

AD DIEM IX.

DE S. GREGORIO NAZIANZENO.

Fol. 369 col. 2 ante §. 3, appone sequentia.

Nolim hic dissimulare, quod hæc ipsa medians, nonnullaque eorum quæ proposui innotandæ chronologiæ fundamenta communicans cum eruditioribus quibusdam amicis, non omnes æque assentientes habuerim. Erant quibus videbatur superstitiosa sollicitudo cavendi, ne ex patre jam Episcopo natus crederetur Nazianzenus; metuebantque ne ex nostræ ac paulo superioris ætatis præjudicio procederet illa, hæreticis nupturientibus, risum motura. Alteri difficile captu apparebat, quod homo, in nostra sententia octogenerius quando Constantinopolim venit, tanta dicendi gratia simul et efficacia devincere sibi auditores potuerit, etiam heterodoxos, in sua Augustus publice prædicans, quantum ex ipsiusmet relatu novimus; maxime cum reverso in patriam adhuc liberit de vita sua carmen scribere. Omnes denique jurabunt, in cunctis, quotquot viderant et me rogante denuo inspererant, exemplaribus MSS. constanter et signanter legi, — ὅσοι δὲ ἤλθε θεοσώων ἐμοὶ χροόνος: fatebantur otioliqui magnus esse, et (absque prædictis scrupulis foret) omnino convincentes rationes, quibus majorem Sancto ætatem conabar adstruere.

Ad primum quod attinet, respondeo ego, Hieronymi testimonium, qui solis trigentu annis Nazianzeno superfuit, esse ejusmodi, ut antiquum satis videri debeat ad persuadendum, Apostolicam fuisse traditionem, qua ordinatus Episcopus jubebatur continentiam ab uxore polliceri, pro mæcho habendus si aliter fecisset. Audi nunc eodem ipso tempore, quo florebat scribebatque Hieronymus, Syuesium Sophistam, cujus, lapidem (uti dicitur) omnem moventis ne cogeretur Episcopus fieri, extat ad Theophilum Patriarcham Alexandrinum epistola, anno cccc scripta, atque etiam in Annales relata a Baronio; ubi inter alia hoc quoque dicit: Mihi et Deus ipse et lex uxorem dedit: quapropter omnibus prædico testatumque esse volo, me illam prorsus deserturam non esse, neque cum illa veluti mæchum clandestinam consuetudinem habiturum: alterum enim minime pium, alterum minime legitimum est: quin potius et volo et opto, et plures mihi et probos nasci liberos. Ubi apparet credidisse Syuesium, quod Episcopo illicitum esset liberis operam dare; idque ex lege ordinationi Episcopali conjuncta. Qui autem existimaret, ita protestanti fuisse indultum uxoris usum, modo consecrari se sineret; adeoque legem istam non ita indispeasabiliter viguisse, quin aliquando liceret contrarium; eodem modo debent credere, permissum Syuesio tenere dogmata quædam, fidei Catholicæ non satis consentanea, a quibus similiter negat abduci se posse. Quare (ut recte Baronius) haud aliud credi potest verbis hic fecisse Synesius, quam quod factis Ambrosius exhibuit, dum ne Episcopus ordinaretur se adulterum et sanguinarium publica professione ab omnibus credi voluit. Mauet interim sensus ejus de Episcopali obligatione ad continentiam notus, neque dubitare debemus,

quin

NOT. 12

NOT. 13

NOT. 14

NOT. 15

NOT. 16

E

F

D

A quin consecratus æque hanc tenuerit atque sanam in fide doctrinam. Non tamen, quod postea in simili casu, idem etiam obtinuit primis illis Christianæ simplicitatis seculis, neque simul ac lecto, tecto quoque secedebant conjuges. Et ideo nihil mirum, quod in his quæ de parentibus suis, deque Basilii fratre Gregorio Nysseno et conjugè ejus Theosebii narrat noster Nazionzenus, nulla fiat divortii alicujus mentio. Nec enim sublato per mutuum consensum conjugii usu, desinebant esse et haberi conjuges, et communis familiæ onera curasque communiter sustinere; magna profecto laude digni, si cum his omnibus sic vitam instituerent, omniumque a rebus terrenis abstraherent, ut etiam ἀζώγους nulloque ejusmodi vinculo obstrictis similes se præstarent.

Jom quid de Anastasia dicam? Ecclesiam ab initio fuisse putat Gregorius Presbyter, sed propter angustias contemptam ab Arianis, omnia sacra loca alia Constantinopoli occupantibus: Sozomenus nec ecclesiam quidem, sed in exigua quadam cellula cætum suum coegisse Sanctum dicit, addens quod per quosdam fidei orthodoxæ homines in domum precatoriam constructa erat. Ut autem inter istas angustias plures dicentem intelligere possent, faciebant tabulata quædam, sursum erecta porticum instar, in quibus femine stantes audirent verbum Dei, sicut ex ipsius Gregorii de Anastasia sua somnio Baronius elicit. Non ergo magnum fuit, hominis, quantumvis senis, nec tam laterum contentione quam eloquentiæ venustate valentis, vocem exaudiri ab auditorio non numeroso, sed loci angustias proportionato; quemadmodum quotidianis experimentis videmus in Angliâ atque Hollandiâ, voce minime grandi, veteranorum etiam Presbyterorum, impleri Catholicorum intra breve spatium constipatorum oratoria. Carminibus autem pangendis quis dicat ineptam esse ætatem quamvis grandem? Ejus certe rei in nostra Belgica Societate exempla suppetunt, ibi præter alios annosos poetas habuimus Bolduinum Cubillivum, qui vitam simul cum versificandi studio ad quartum supra octogesimum annum extendit; habemus etiam Jacobum Wallium, extremo superioris seculi anni notum, et tamen secundissima etiam nunc Minerva utentem ad pangendos quovis metro versus, Latine ac Græce. Hunc cum aliquando rogassem, ut illam, de qua loquimur, Gregorii de sua vita posim carmine redderet elegantiori quam fecerat Billius; nihil minus in excusationem prætexit quam ætatem suam, altera epistola hunc in modum mihi scribens, IX Idus Julii anno MDCLXXVII.

C Quam in partem acceperis ea quæ superioribus litteris ad te dedi, ego quidem nescio. Vereor sane, ne postulata præcidendo partem etiam aliquam reciderim, imperitorum more chirurgorum, amicitie nostræ integræ et jucundæ, mihi que perutilis, neque modo futricis fidelissimæ, sed etiam effectricis honestissimæ voluptatis, quam ex eo capio, quod de Musis meis optime merearis. Hoc te velim ad animum referre, quod me terret in primis, quam non modo magni, sed etiam diuturni laboris futura res sit. Neque enim diffidere posse me faciliore opera Tragœdiam scribere, in qua et genio meo indulgeam, et libero cursu ferar. Ac ne nihil petitioni tuæ dedisse videar, accipe versus pauculos, quibus ut vina gustu prætibamus, ita volui diligentiam meam periculum aliquod facere, in primis his octo versibus.

Τὸ τοῦ λόγου βούλημα, τῶν ἐμῶν κακῶν.
Ἐξιστορῆσαι τὴν ὁδόν, εἰτ' οὖν δὲξινόν.
Οἱ μὲν γὰρ οὕτως, οἱ δ' ἐκείνως φαίεν ἄν,
Ὅπως ἂν οἴμεν τῆς ῥοπῆς ὥσιν τινας.
Οὐ γὰρ τὸ βούλεσθ' ἀσφαλὲς κριτήριον.
Παίξει δὲ μέτρον τῆς ἀνάγκης φάρμακον,
Παίδευμα καὶ γλύκασμα τοῖς νεοῖς, ἄμα
Τέρπνον παροργισμα....

Libet peractam mihi remetiri viam :
Quotquot secundos, quotquot adversos tulit
Decursa casus vita, vulgandis libet

Mandare chartis. Damnet hic, alter probet,
Nihil laboro : cuique mens fuerit sua,
Ut huc et illuc sæpe momento levi
Inclinat animus. Quippe judicium nequit
Erroris expers ferre, qui solum velit.
At Musa quidquid asperum fuerat pati.
Lulente versu lenit : hæc suavi instruit
Monitu juventam : hæc pectora hortando arrigit,
Gravibusque præbet dulce solamen malis.

Mihi crede, nihil est quod valim, quam sanctissimi Patris seusa combibere animo, et stylo exprimere : subsidio esset Leunclavii interpretatio, et ea potior, si ulla exstet, simplex et soluta numeris versio. At quid Carolo V fiet, quem res variæ nonnumquam interturbant?

Hoc scilicet erat, quod fluere incipientem venam sistebat; maxime quod homini, nunquam adstringi se posso ad definiti temporis spatium, intra quod absolvendum aliquid operis foret, perquam angustum relinquebatur; cum tomi primi impressione ultra medietatem protracta, ad prælum vocaretur tomus secundus, cui erat ea Vita inserenda, quando ad medietatem hic quoque pervenisset. Excusari ergo se petiit, et obtinuit; non ut deinceps vacaret a studio litterarum, sed ut majori cum otio vacaret argumento magis libero, atque a pluribus diutiusque expectato, quod etiam nunc facit octogenario major, Musis interim suis non raro indulgens, ut pro re nata canunt aliquid operæ levioris.

Correctionis porro meæ licentiam, qua pro, διὰ τὴν ἁυσίαν, suggero legendam, διὰ τὴν ἐκείνων, nullius MS. auctoritate fulciri scio; ideoque eam libenter dimittam, cum vel aliam magis fundatam certamque invenerit quispiam, vel explicandæ phraseos istius rationem aptiorem: quando omnino constat (ut fecisse me credo ut constaret) opus esse vel correctione vel explicatione aliqua, præter vulgatam lectionem atque sententiam. Interim qui nihil mutatum volet, eo quod ἐκείναι ἑαυτοῖς non videantur pro anni curriculo posse per metaphoram accipi; sequatur explicationem Baronii, grandiosem hyperbolem hic agnoscentis, quomodo sæpe non valde multum grandiores natu, tantillo se junioribus dicunt, se id de quo agitur scivisse prius quam nascerentur alii. Sed enormis hyperbole sit oportet, in qua annorum viginti octo spatium, in computanda ætate hominis, habeatur pro nihilo.

Fol. 457 ad extremum adde :

DE BRACHIO IN LUSITANIA.

F Antonius Vasconcellus in Descriptione Lusitanicæ, post Anacephalæoses Regum ejusdem nationis, impressas anno 1621 enumerans Insigniora sanctorum delubra, per totam Lusitaniam dispersa. num. 25 pag. 558. Apud Nabantinos, inquit, in Regio cænobio manus integra est D. Gregorii Nazianzeni, argento inclusa. Incolunt Nabantini oppidum Lusitanicæ mediterraneum, a præterfluente rivo, qui deinde se in Tagum effundit, passim dictum Villa de Tomar, ubi Reges inaugurari solebant, duplo propius Conimbricæ quam Olisypsonæ. Hic suum olim Templariorum Ordo locum habuit principalem, antiquamque ecclesiam S. Mariæ de Olivares dictam, quæ creditur unicum ædificium esse, quod Saranicæ vastitati ibidem superfuit, sicuti in Annotatis ad hunc diem, testatur Georgius Cardosus, scribens de prænominata Reliquia, quam ait illuc Ascalone allatam anno MCLXXVIII una cum aliis ex Palestina Reliquiis a famoso Ordinis Magistro Don Gualduino Pæz Bracharensi, ibidemque simplici cultu conservatam usque ad annum MXXXV; quando R. P. Fr. Antonius de Lisbona, Ordinis Christi Prior, indignum ratus tam pretiosum thesaurum adeo parum honorifice haberi, ipsum transtulit ad Regium cænobium: curans fabricandum argenteum

D

E

NOT. 17

F

A teum brachium justæ magnitudinis, intra quod sacrum pignus, antiquioris operis auro ornatum, ex eo quod Regi Emmanuelli primum allatum Sophala fuerat, sic includitur, ut per appositas utrimque crystallos conspici totum possit. Incolæ nullum fatentur habere se efficacius medium, ad pluvias serenitatemve novis frugibus impetrandam, quam brachium istud in processionem educere ac circumferre. Cum autem hujusmodi Processionum occasione inter Religiosos et Clericos nata esset contentio, de jure prædictum brachium efferendi; egit secreto apud Innocentium X Fr. Petrus de Vasconcellis, Prior an. MDCXLVII, et obtinuit Privilegium, per quod contentio omnis cessavit: Ne quis de cetero, quavis auctoritate fungens, brachium seu manum S. Gregorii Nazianzeni, quod seu quæ, ut pie creditur, in dicta ecclesia magna cum veneratione asservatur, aliis ecclesiis, monasteriis seu locis piis commodare, aut sub quovis quæsito colore, ingenio, causa, ratione aut occasione, e dicta ecclesia extrahere et asportare, seu ut commodetur aut extrahatur et asportetur promittere aut consentire audeat seu præsumat, sub excommunicationis ac privationis vocis activæ et passivæ pœnis, per contra facientes eo ipso incurrendis, auctoritate Apostolica tenore præsentium, inquit Pontifex, interdiciamus et prohibemus.

DE S. GERONTIO EPISC.

Fol. 462 Col. 2 ad num. 16 additur:

Fit autem prædicta Translatio hoc etiam verosimilior, quod Lupoldus Bebenburgius, in libello de veterum Principum Germanorum zelo et fervore in Christianam Religionem, impresso Coloniae an. 1564, asserat pag. 58, quod sub anno Domini MDCCLXIII corpus S. Gerontii per quemdam Episcopum de Italia est allatum, ipsoque Ottone Imperatore jubente in Magdeburg Metropoli Saxoniarum est transmissum. Hoc autem posito, minus mirum foret abscuratum apud cives suos fuisse memorium S. Gerontii, cujus scilicet non nisi vacua tumba loco pristino manserit.

AD DIEM X.

DE S. PALMATIO MART.

Fol. 499 col. 1 lin. 6 post hæc verba, tradit Cardoso in Hagiologio Lusitano, adde:

In Commentario autem ad hunc diem observat, ipsos quidem Regulares Canonicos hujus Reliquiæ causa (quæ conservatur in statua pectorali argentea ad mediæ corporis humani mensuram producta, et viventi laurea ex eodem metallo coronata) festum agere v. Octobris: neque dubitat quin id factum sit per confusionem aliquam, ex Synonymia duorum Martyrum, quorum hodie passus unus sit Romæ: alter Trevirensium Martyrum Antesignanus, tali die nominetur in Romano Martyrologio. Errorem autem satis evidenter demonstrari putat, ex eo quod Ordo divini Officii recitandi, impressus recentius, notet Dio v. Octobris, in festo S. Palmatii Romani Consulis et sociorum Martyrum Duplex. Eodem adducit impressum librum de Reliquiis dicti Conventus, ubi folio 116 hoc in ejus honorem Epigramma legitur. Macte anime, dignus Romani sanguinis heres,

Jure tibi subdit Martia Roma caput.

Ast ubi devicto victoria nobilis hoste

Palmati? An vinci est inclita palma tibi?

Agnosco equidem confusionem hic aliquam: sed ab utraque parte ea se teneat, unum scilicet ex parte Majorum, qui Romano Martyri sumpserint diem Trevirensi proprium; an ex parte posteriorum, qui excluso Trevirensi Romanum sibi asserere maluerint; quis definiat, quamdiu latent monumenta translationis, quæ doceant, Romanum an Treveris allatum caput istud sit? Interim mallem pro vetustate stare, et credere, eos qui diem v. Octobris primi

elegerunt, id fecisse, quia prædictum Caput non Romo, D sed Treveris acceperunt. Idque vel eo probabilius censeo, quod Trevirensis Palmatus non inveniatur adscriptus Martyrologio Usuardi, quod ex Gallia in Italiam atque Hispaniam transit; adeoque non potuerunt errandi occasionem accepisse ex Romano hodierno, quod nondum erat, quodque Baronius hac parte auxit ex Molono, interpolatum in hoc nostra inferiori Germania exemplum secuto. Quare et quod de Reliquiis Sociorum dicitur, compositis intra pyramidem argenteam, duos et semis pedes altam, gemmisque pretiosis adornatam, libentius de Trevirensibus quam Romanis intellexerim.

DE SS. TERTULLINO ET CHRYSANTHO.

Fol. 565 num. 25 adde:

Et hoc quidem usque ad annum MDCCLXXIX, cum hæc imprimiebantur. Tuac scilicet ultimum tibi die celebrata sanctorum Martyrum festivitas est; et de consensu utriusque Præsulis Trevirensis atque Leodiensis, translata ea fuit in Dominicam III Julii, qua deinceps celebrabitur. Mutationi causam præbuit sollemnissimus actus, per quem anno superiori, communibus Dominorum ex tribus Provinciæ Luxemburgensis Statibus Deputatorum votis expetita et sacra Rituum Congregatione Ordinariisque approbantibus concessa est, in Protectricem ac Patronam Principalem Ducatus Luxemburgensis et Comitatus Chiniacensis, S. Maria, mater Jesu, Consolatrix afflictorum, singulari jam pridem devotionis affectu in suo ad conspectum urbis sacello coli cæpta. Cujus electionis assumptionisque solennitas anno præcedentis maxime cum splendore et apparatu perfecta fuit die II Julii, Deiparæ Elisabetham visitanti sacro: deinde vero constitutum fuit, ut anniversaria memoria instauraretur ipsa IV Dominica post Pascha.

AD DIEM XI.

AD COMMENT. APOLOGETICUM.

Fol. 707. Non licuit nobis, via nostra gradientibus, procedentia præla sistere, donec in lucem prodiret Speculum Carmelitanum, cujus editio novis identidem præteritis accessibusque dilata, vix demum anno nono extorqueri cunctabundis potuit, per iteratas sæpius protestationes Typographi, tandem finem facere volentis. Hinc necessarium omnino videtur quædam hic annotare, quæ istis locum habere debuerunt. Notabo autem ea progrediendo per numeros, Commentarium nostrum partientes.

Num. § P. Danieli, qui et imprimenda et impressa de SS. Bertholdo et Cyrillo in Martio bis terve legerat probaveratque, tum aliis moderatioris zeli Patribus placuit moderatio nostra, qua scilicet abstinēbamus a controversia circa prætentam antiquitatem movenda. Meminit optime ejus rei R. P. Gratianus, et meminisse possunt alii, nec puto eorum quemquam futurum, qui audeat dicere, quod dictus P. Daniel ostenderit aliquid se mutatum velle, et non potius egisse verbis honorificis gratias. Quid autem egisse gratius verbis dico? Voluit etiam Provincialis existens rebus ipsis testari, quanti nostrum faceret erga Ordinem affectum: et exemplo plane nobis novo, misit R. P. Gerardum a Puero-Jesu, tunc Priorem conventus Antuerpiensis, qui a R. P. Petro vanden Berghen, Domsus nostræ Præposito, impetravit ut liceret reciproce gratitudinis affectum reddere, religiosæ ac fraternæ caritatis epulo nobis præbendo. Ad hoc ut novæ Symbolæ afferret aliquid P. Heuschenius, securus de priori sua circa S. Cyrillum commentatione (utpote, sicut dixi, jam sæpius probata) deproperavit alteram de S. Bertholdo; dumque apparatur mensa, coram iis qui nos invitaverant, legit, simili quo priora successu; nisi quod Saussayæ circa Sanctum istum errores, sone crassi, crediti sint

posse

NOT. 18

NOT. 19

NOT. 20

E

NOT. 21

F

A posse dissimulari, ne per ejus latus viderentur peti auctores Ordinis, ex quibus eos hauserat. Horum sic gestorum memores, et ex Martio sic prodituro offensus unculam nec minimam quidem formidantes, sed grande augmentum amicitiae pollicentes nobis; quid mirum si ad inexpectatas non unius hominis querelas aliquantum commoti, judicaverimus data in Alberto occasione utendum nobis, scribendumque aliquid, quo appareret, quam non sine causa haberemus suspecta Carmeliticæ antiquitatis fundamenta? Id ergo prævidens P. Daniel ac socii, expresserunt a suo Reverendissimo Generali, Matthæo Orlando, litteras Roma datas XIV Octobris 1671, quibus rogaremur, ut acturi de B. Alberto et Regula Ordini ab ipso data, sequeremur informationes a dicto P. Daniele nobis dandas; et sicubi alleganda esset Cæsaris Cardinalis Baronii auctoritas, non illam nude (sicut factum in Martio) sed cum aliqua explicacione insereremus; ne quod ipse de Carmelitano Ordine non sine passione scripsit, et nos probare videremur. Non enim ignotum esse, ipsum Ordini Carmelitano ob causam aliquam offensum, et inde etiam infensum fuisse, et de eo quædam scripsisse non sine grandi et patenti passione. *Cardinalem Baranum non fuisse in eadem cum Carmelitis sententia circa librum de Institutione monachorum, sciebamus quidem: offensum, ideoque iofensum et ex passione scripsisse, ignoravimus sane; neque adhuc credimus; cum videamus Ordinis inimicos et hostes censeri omnes, qui non satis placencia scribunt et sentiunt de eorum origine: argumentum offensi animi sane perquam debile. Interim Reverendiss. P. Generali præfato in hæc verba respondimus, exeunte Decembri. Reverendissimæ Paternitati Tuæ primum maximas agimus gratias pro affectu, quo memoriam optimi P. Bollandi nostrumque de Sanctis opus prosequitur Ordo Carmeliticus. Huic ut pari affectu respondeamus, dedimus ac porro dabimus semper operam. Non autem fuerat necesse nos tam operose rogari, ut de Sanctis vestris quam fieri potest copiosissime scribamus, ad id tum nostra sponte tum ipsa susceptæ scriptiois ratione inclinatis: si quid tamen in iis probamus minus, id præter consuetudinem a nobis circa alios usurpatam malumus premere amico silentio, quam ingratae controversiæ discussione imminuere suavitate ejus caritatis, quæ nobis hic cum Patribus vestris longe suavior familiariorque quam cum ullis aliis Religiosis intercedit, verbis factisque testata. Quæ de S. Cyrillo habemus in Martio, ea Adm. R. Daniel a*

C Virgine Maria aliique ex vestris legerunt et probarunt verbotenus, priusquam imprimerentur: adeoque culpari non possumus, si verbum aliquod, ab ipsis oculo inoffenso lectum, displicuit postmodum alicui alteri, ingenii minus commodi viro. In elogio B. Bertholdi, eorundem suggestionem semel iterumque refecto, pro verbis Saussayi ex Martyrologio Gallicano acceptis, quæ illi omitti inalebant quam refutari (nam cetera omnia eidem ipsi probabant) substituumus disquisitionem de tempore, quo videri potest Bertholdus vixisse: neque aliud istic a nobis intendi, patet ex Synopsi marginali, quæ talis est: *Gaudium ob recuperatam Terram-sanctam, secutus luctus ea amissa, mitigatur ob Carmelitas in Europam traductos. Horum primus Generalis creditur S. Bertholdus, colitur 29 Martii. Au Lemovicensis et frater Ademari Episcopi Podiensis mortui anno 1098? an Hymnerici Patriarchæ Antiacheni? Ab hoc traditur Prior Carmeli factus, et mortuus circa an. 1188. Elogium ex Grosso, Rolevinko et Bastio. Hactenus verba Synopsi in margine expressæ. In contextu, quia questio erat de tempore, nec certa tunc suppetebant congrua antiquitatis documenta ad rem definiendam, visum fuit Scriptorum recentiorum proferre sententias, inter quos præ ceteris placuit nominare Cardinales*

Bellarminum et Baronium, allegatis utriusque verbis; neque enim sciebamus, quod nomen Baronii adeo grave auditu Carmelitis esset, propter verbum CÆPIT; quod uti sensum habet multiplicem, ita in subjecta materia poterat (etiam tacentibus nobis nec propriam sententiam explicantibus) pro vestro arbitrato intelligi. Ita nos tunc, ex certa (ut nobis quidem videbatur) præteritorum memoria. Nunc in quadam ad Lectorem allocutione, ante Speculum Carmelitanum, dicitur prædictus R. P. Daniel reliquisse sub protestatione signatum, die VIII Augusti MDCLXXV, Sicut veritati parceret, qui diceret me vitam S. Alberti ante impressionem vidisse et probasse (quod quidem aliquos sparsisse intelligo) ita hisce declaro, haud verum esse, in vita S. Cyrilli aut S. Bertholdi non esse litterulam, quam non approbaverim. *De vita Alberti si quis locutos nos intellexit, erravit haud dubie: nec enim in ea vel litterula est, quam viderit P. Daniel (utpote ex approbatione Armamentarii palam cognitus adversari) nedum approbarit: in Bertholdo, non viderit verba Bellarmini atque Baronii, substituta in locum aliorum ipsius arbitrio omissorum, dubito. Cetera omnia ad usque litterulam ab eo fuisse probata, quomodo negare potuerit, fateor me non capere, potissimum in S. Cyrillo, unde tamen non una sumpta est causa querelarum, contra nos formatarum. Nescio quomodo in viris alias optimis locum habeat istum Græcorum.*

Ὁ τις βούλεται, τοῦτο καὶ οἶεται

Quod quis vult, hoc etiam putat esse. *sive maris, τοῦτο καὶ μέμνηται, hoc et meminit. Affectus certe suus hano Patri Danieli fuit aliquando pro memoria: et hoc mihi evidentius patuit, cum ante editum Aprilem, ipse et R. P. Gerardus a Pnero Jesu, agebant mecum ut a refutando Armamentario abstinere; in qua nos esse provocatos, sibi et plerisque in Ordine viris cordatis vehementer aiebant displicuisse. Non meminerat scilicet amplius P. Daniel, se Mechliniæ Priorem sic scripsisse in sua ante ipsum Armamentarium approbatione: Attente perlegi et studiose examinavi librum... quem totum ad historiæ Carmelitanæ veritatem perspicue elucidatum, totum ad amicorum dissidentium concordiam suaviter præparatum repeti.*

Num. 6 Quinque argumenta, dubia saltem et obscura, videlicet I a translatione Ordinis e Terra-Sancta in Europam, post annum 1099. II a Bertholdo, primo Ordinis in monte Carmelo Priore. III a sententia Em. Baronii de origine Ordinis Carmelitarum, sub Alexandro Pontifice et Aymerico Patriarcha Antiocheno. IV a flore Ordinis Carmelitarum seculo XII et XIII, et tunc Generalium acceptione. V a Joannis de Lezana et Danielis a Virgine Maria novarum rerum scriptiois. Vere, dubia et obscura, cum ea trahuntur, quo per vim contendit ea esse trahenda Armamentarii auctor: in nostro autem de Sanctis Bertholdo atque Cyrillio contextu plana sunt et clara, non argumenta (nec enim ibi argumentamur) sed simpliciter prolata, ut posita extra controversiam.

Num. 7 TRIUMPHATOR II. ac P. etc. sic enim publice ac privatim a suis appellatur discipulis. *Horum dux et tituli tam speciosi Auctor, invento isto mire sibi plaudens, ne quis hanc laudem subriperet, cavet in sua laureatu Philippica, quam Approbationis loco scripsit præfigendam Speculo, sequè his verbis extulit: Armamentarii auctori, in edito a me Religionis Clypeo, hocce dederam elogium: TRIUMPHATOR HENSCHENI ET PAPEBROCHII Jesuitarum, NOVISSIMORUM Ordinis nostri HOSTIUM. Sensisse scio, indignatos esse, quæstosque: at nullos curat incus strepitus. Ecce tibi, Papebrochi, alter item Triumphator, quemque encomio non verebor exornare simili:*

(Rumpatur quisquis rumpitur invidia)

R. A. P. DANIEL, Historiographus verax, solidus, solers

A solers et accuratus, TRIUMPHATOR HENSCHENII ET PABROCHII, NOVISSIMORUM Ordinis nostri HOSTIUM.

Ecce iterum nigros corrodit lividus unguis.

Corrodat : non enim nisi veritate triumphante triumphant.

Indignatos esse questosque pro nobis de Societate nostra nonnullos, externos autem plures, facile credidero; de me meaque Magistro Henschenio jurare possim, nullum nos alium ostendisse sensum ad insolentiam tituli talis, quam commiserationis erga eos, quos tam manifeste apparebat, in felle amaritudinis positos, omnem moderationis legem excedere : quin et dixi nonnullis, nomen TRIUMPHATORIS perquam commode offerri mihi, qui verebar auctorem secundæ partis appellare R. A. P. FRANCISCUM BONÆ SPEI; eo quod post ejus mortem prodisset liber, cui allaborasse plures dicebantur; quemque eodem jure poteram ab aliis auctum credere, quo sciebam augeri Speculum, mortuo jam P. Daniele.

Num. 12 sub finem, dicitur Pars 2 Armamentarii attenta Speculo Carmelitano contra expressam voluntatem auctoris, communi Typographo sæpe protestati, nihil in opere suo appariturum ejusmodi. Idem postea eadem confirmavit R. P. COLUMBUNUS, Provinciae Syndicus, vehementer factum improbens; de quo tamen non queror : quid enim ad me, bene an male collocata in eo pecunia fuerit? Sed non æque patienter fero, quod qui novam istam Armamentarii impressionem curarunt, fecerint ipsum P. DANIELEM sic loqui in fine sui Propugnaculi, Operis pretium esse duxi, ad hoc monitus a viris cordatis, hic etiam inserere alteram partem Armamentarii Carmelitici, quod a me factum integre de verbo ad verbum. Ex hoc specimine intelligitur, quam libere Curatores operis, post mortem Auctoris, arrogaverint sibi illius nomen, ut sui proprii consilii inventa eo palliarent : qui etiam hoc sibi voluerunt licere, ut in illo Propugnaculo, in quo nominare me noluerat Auctor, eam moderationem imitatus, qua fueram in Aprili usus erga P. FRANCISCUM BONÆ SPEI, meum nihilominus nomen opponerent. De Indicibus idem judicium esto, similiter post Auctoris mortem collectis licentibus.

Num. 13 Illustrissimo Episcopo nostro Auberto oblatam sibi dedicationem Speculi admittente nolenti, ipsum apud eum laudavimus, diximusque nostro consilio ab Auctore compilatum, sicuti ex præfatione, ante plures annos impressa nobisque ab ipsomet Auctore ostensa, appariturum affirmabamus. Laudavimus utique Speculum, non solum in ea qua primitus conceptum forma, sed etiam quatenus tunc excusum erat multo auctius, moxque in lucem proditurum offerebatur Illustrissimo, in ætate anni MDCLXXVIII. Consilium quoque colligendi antiqua monumenta Ordinis, quod pridem communicatum nobis fuerat, et jam olim probaveramus, probabamus etiam tunc vel maxime. Verba Præfationis ante secundam partem Speculi sub finem hæc sunt. Occurrit menti quod pridem pleraque vestustiora opuscula circa historiam Ordinis hujus tradiderim inspicienda Patribus Bollandis et Henschenio, et examinanda, quid circa eorum editionem censerent : quibus perspectis et lectis, judicaverunt, e re et utilitate publica fore, si thesaurus ille absconditus publicus fiat. Diu autem antea idem P. DANIEL sic scripserat, in Prologo ad Vincum Carmeli, editam ab eodem R. P. DANIELE sub notu anni MDCLXII : Speculam magnum Ordinis Carmelitani, quod paulatim exerevit in molem utenique notabilem, ab annis multis formare cœpi, constans partibus sex : in quibus, Deo dante, venustiora et præclariora quæ extare noscuntur hujus Ordinis monumenta, cum insertis Natalis succinetis exhibere, in votis est : quæ, pleraque hactenus non excusa, et tantummodo Manuscriptis in paucis reperibilia, non modo a re Ordinis sed et Ecclesiæ esse, censent

vir graves qui ea viderunt : quos inter RR. PP. D. Joannes Bollandus et Godefridus Henschenius e Societate Jesu. Nempe e re communi esse judicabant et illi, et ego post eos, expositos publice habere fontes tot paradoxarum in Historia ecclesiastica consequentiarum, per quas Originis suæ antiquitatem successionisque certitudinem demonstratam haberi voluit Scriptores Carmelitani. Neque sane fieri videbatur posse, ut de his quamdiu laterent prudenter judicaret aliquis, et locis hinc inde decisus, prout fiebat eatenus : ideoque in partem felicitatis duxi, cum mea de Alberto scriberem, accipere a P. Cornelio Hazant sex illas portas Speculi jam impressas, sicut has ad ipsum tulerat ipse P. DANIEL, anno MDCLXXI : quibus tunc quidem vix aliquid videbatur ad editionem deesse præter indices et quosdam appendices, ultra unius voluminis molem non extensuras Opus, sicut illud Ordinario librorum Censori exhibitum fuit, ab eoque approbatum VI Decembris MDCLXXII. Quomodo autem Approbatio tunc data, pro opere eatenus composito, sufficiat pro eodem per septennium deinde secutum in quatuor volumina productum, viderit il quorum interest. Mihi tamen hoc indicandum fuit; ne sibi contradixisse argueretur vir moderatissimus sapientissimusque Aubertus vanden Eeden, tunc Librorum Censor, ista approbens; et deinde Episcopus non omnino probans quæ sub eodem titulo, sed multo plura offerebantur : longe minus ea probaturus, si vidisset quæ post suam atque Auctoris mortem deinde alii addiderunt.

Post istam diem, qua alienum ab Dedicatione prædicta animum nobis declaravit idem Illustrissimus Aubertus, nunquam eum deinde vidimus : incubuit enim haud diu postea Antuerpiensi urbi gravis illa aura, quæ domos paucè singulis implevit morbis, multas etiam mortuis. Inter ægrotantes ad mortem ego fui : ipse, pro dolor ! vix bene captum Episcopatum dimisit mortuis odilitus. Quid interea cum P. DANIELE egerit, equidem nescio. Discipulus ejus in Tomi secundi Dedicatoria, successoris ejus Illustrissimo Joanni Ferdinando inscripta, gloriantes video, quod delectatos in singulis, hæsit in universis : vidit, stupuit, laudavit : aggratulatus est operi nondum edito applausitque : et oblatum suoque dicandum nomini ambabus, quod dicitur, ulnis amplexus gratantissime acceptavit. Testes citantur; fallere nescius R. P. DANIEL, ac R. P. LEO a S. LAURENTIO Antuerpiensis Carmeli hodieque Prior. Nihil equidem alterutrius fidei detractum velim; laboro tamen ut hæc conciliem cum Auberti dictis factisque, jam alibi relatis, quorum oculatam auritamque fidem non patiar mihi extorqueri. Habeant tamen illi quod volunt : acceptaverit Dedicationem Aubertus : habebit et ego quod mihi gratuler, adeo scilicet efficax fuisse extremum illud nostrum cum eo colloquium, quod fere consumptum fuit, in persuadenda, ut nostræ arbiter futures controversiæ, quando prodiret Majus, suspectum sese non faceret parti adversæ intempestiva severitate.

Num. 25 Auctorem Epigrammatum injuriosorum, quorum ibi specimen datur, suspicabar juniorem quempiam, meum forte aut alienjus discipulorum meorum discipulum : nec enim credebam ejusmodi levitatem cadere posse in maturioris ætatis Religiosum. Nunc cum Protrepticon lego præfixum Speculo, et stylum stylo comparo; non ovum ovo videtur similis esse, quam illi sint epigrammata prædicta. Quare meos in Ordine discipulos suspitione absolve, cum auctor Protreptici ejusdem fere ætatis sit : ipsum tamen nolim gravare ultra quam sateri de se volet, libenter ignoraturus nomen adversarii lotere volentis.

Post num. 34 adde.

Magno certe cum incommodo nostro id ipsum experti sumus anno hoc MDCLXXX, quando iidem Patres Revisores Generales, qui Commentarium Apolegiticum antea

absque

A absque ulla exceptione approbarant; nostras in *Vitam S. Angeli Notas*, in quibus testabantur omnia vere, accurate, sapienter, atque etiam modeste deducta videri, censuerunt tamen cum Patribus Carmelitanis communicandas; futurum sperantes, ut evidentia veritatis et styli moderatione moti illi, aut verecundarentur eorumdem jam impressorum evulgationi non assentiri; aut saltem paterentur iis, quibus nota est præfixa speculo Carmelitano adjuratio de non prætermittenda *S. Angeli Vita*, indicari, huic esse abunde factum satis per ejusmodi *Notas*, sibi amice exhibitas. Etenim cum istud Revisorum consilium secutus esset Reverendiss. noster Pater, simulque rogasset Patres illos, ut cito mentem suam manifestarent (sciebat enim ad finem vergere impressionem) ab initio Julii, quo id factum. usque ad xvii Augusti, quo data ultimæ nostrorum ad nos litteræ Roma sunt, nullam omnino responsum potuit obtineri ab iis, licet plus quam semel instantenter rogatis; ita ut denique oportuerit pagellam hanc, usque ad ultimos dies studiosè dilatam, tandem subjicere prælo; et silentium tam diuturnum interpretari consensum verecundantium palam fateri, quid imprudenter fecerint editores speculi Carmelitani, ad ejusmodi *Vitam* provocando, cujus falsitas tam multis tanque evulentibus argumentis poterat eis pridem innotuisse, si ipsam serio examinandum sumpsissent viri, a peritia tractandarum historiarum debite comparati. Cur autem prædicti Patres Revisores istas potius *Notas*, quam *Parerga*, *Chronologica Patriarcharum Hierosolymitanorum historia* inserta, atque hunc Apologeticum Commentarium, censuerint esse communicandas cum Carmelitanis Romæ Superioribus, etsi pro certo compertum non habeam, id tamen puto tali usos discrimine, quod hæc omnino erant necessaria ad criminum mihi impactorum expurgationem, adeoque non debebant exponi periculo suppressionis forsitan ab illis petendæ; *Notas* vero in *Vitam S. Angeli* si postularent vel mutari in aliquo, vel etiam omnino supprimi, suspensa solum manebat causa, cujus peremptorium definitionem illæ vel continent vel offerunt tergiversatione seclusa: ipsam autem terminari vel

indecisam relinquere nostra non ita multum intererat; utpote satis habentium, si permittamur de *Vita* istius veritate, adeoque de probationibus prætensæ antiquitatis eivnde petitis, cum fundamento dubitare; eaque tenere quæ de statu Ordinis, sub Alberto Patriarcha, in Aprili proposuimus, ut verosimiliora nobis, quamdiu in contrarium non adducuntur certiora æque veterum et coarvorum auctororum testimonia Qualia nulla a nobis produci, mirum est qua fronte ausi sint nobis adversarii objicere; cum Joannes Phocas in Carmelo fuerit, non multis post ceptum ibi erigi monasteriolum annis: Samuicus vero eodem tempore vixerit, quo primum ex Asia migravit Ordo in Europam; Albertus Regulam, Pontifices seculi xiii bullas dederint, ex quibus notitiam Ordinis pro eodem secula petii, per verosimiliores saltem rationes, ubi melius aliud non suppetebat.

Liceat hic porro (quoniam alibi nos fugit inobservatus error) corrigere in *Ephemeride Græco-moscu* pag. xxxi ad v Id. Junii lin. 5 verbum unum, quo Eutyehius, auctor libelli cui titulus *Origines Ecclesiæ Alexandrinæ*, nominatur Patriarcha Hierosolymitanus pro Alexandrino. Item pag. xxxv ad xiii Kal. Julii lin. 7 typographicum sphalmo, ubi pro, Patrum, legendum Patrum. Quamquam hujusmodi alia proculdubio sæpius inveniendæ, sed benigno ipsiusmet lectoris oculo facile ac statim notanda, nihil attinet retractare.

AD DIEM X. DE S. JOB.

Pag. 493 post num. 3 ulde. Carolus du Fresne, *Dominus de Cange*, *Constantinopolis Christianæ* hoc an. editæ cap. 4. recenset ædes in ea sacras Prophetis diætas, quæ inde dicebantur Προφητεῖα; et num. 18 Abbates, inquit, monasterii Job Conciliis interfuisse leguntur cum ceteris urbis Episcopis: ac Dominus quidem Ἀρχιμανδρίτης μονῆς τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης Ἰωβ Constantinopolitano anni dxxviii, Theodorus vero Προύμνος μονῆς Ἰωβ alteri Constantinopolitano sub Mena.

NOT 22.

INDEX HISTORICUS IN VITAS SANCTORUM

TOMI II MAJI.

A

Aaron Ep. Cracoviensis 11 sec. 208 e
 Abrmnus frater S. Gibriani 298 b, 299 a d
 Acciolinus Marchio Estensis frater B. Beatricis Atestinae 598 b
 Accius sive Azo Marchio Estensis 13 sec. pater B. Beatricis Atestinae 598 b 599 c
 Acholius Ep. Thessalonicensis 4 sec. 401 e 417 b
 † Adalbaldu pater S. Mauronti 53 b
 Adalvardus Ep. Upsalensis in Suecia 96 c
 Adam Abbas S. Mariae de Trappa in Normannia Ordinis Cisterciensis 132 a
 † Adelaides sive Adelheidis uxor Ottonis I Imp. 661 f 662 c
 Adelheides Conversa de Molbach 12 sec. 553 d
 Adelstonus Rex Anglorum 10 sec. devotus erga S. Joannem Beverlac. 173 d, 174 b, 179 d e f 180
 Adulphus Archiep. Eboracensis 10 sec. 96 c
 Aegidius Episc. Fulginiensis 13 sec. 278 e
 † Aeonius Ep. Arelatensis 5 sec. 33 b
 † Agapitus Papa 6 sec. 50 a
 † Agatho Ep. Liparitanus 3 sec. 530, 534 e
 Agericus Episc. Lemovicensis 5 et 6 sec. 17 a d
 Agia mater S. Desiderati Episc. Buturicen. 300 e
 Agnes uxor 2 Andreæ III Regis Hungariæ 123 b
 Airardus Ep. Maurianen. 12 sec. 326 e, 328 c
 Albernoz Cardin. sub Innocentio X donat 2 corpora Sanctorum Carmelitis Discalceatis 566
 Albergatus Episc. Noviensis Guilielmus 475, sive Ugolinus 477 a, Antonius Jurisconsultus 476 b
 † Albertus Ep. Ferrariensis 155 f 157 d
 † Albertus Ab. Pontidensis 281 b
 Albertus Cæsar 15 sec. 486 c
 Aldebaldus scriptor Vitæ S. Mojoli post Syrum 667
 Aldredus Ep. Wigornien. et Archiep. Eboracen. 11 sec. 466
 Aleidis Abbatisa Vallis-Ducis prope Lovanium 3 c
 Alessia Virgo Vindociai sepulta 565 d
 † Alexander Consiliarius in Sicilia sub Decio 512 b f: divinitatem agnoscit 517 c, convertitur 520, 521: Neophytus dictus in baptismo 523 b, secedit ad speluncam 524, 525, 529: Ordinatur Presbyter 533
 Alexander II Papa confirmat Ep. S. Stanislaum 206 f
 Alexander III Papa rogatur de Canonizatione Petri Tarentasiensis 318 a f
 Alexander VII confirmat Confraternitatem S. Solongiae 588 b, 595 b
 Alexander VII Ab. Cisterciensis 12 sec. 318 f, 319 d
 Alexander Imp. sub eo Martyres SS. Calepodius, Palmatus Consul, Simplicius Senator et utriusque familia. Felix et Blanda 497
 Alexander Willhemius S. J. Scriptor Commentarii de corporibus SS. Tertullini et Chrysanthi Luxemburgum delatis 557
 Alfricus Archiep. Eboracen. transfert corpus S. Joannis Beverlacensis 166 a
 Alfridus natus sen junior Rex Northumbriæ 168 d
 Alpreis Comitissa Hugardix 10 sec. 649
 Alpertus, Arpertus, Hardopertus Ep. Curiensis 10 sec. 661 c

Alphonsus Rex Legionis in Hispania anno 1027 occisus 131 f
 Aloysia noverca B. Beatricis Atestinae 598 b
 Alypiana neptis S. Gregarii Nazianzeni, soror ejus dicta 411 c
 Amadæus III Comes Sabaudia 12 sec. 322 e, 323 d
 Anadæus Dux Sabaudia Felix V Papa 487
 † Amandus fondet S. Maurontum in Clericum 53 d
 † Amatus Ep. custoditur a S. Mauronto 53 e
 Ampolitanus Præses 1 sec. 5 b
 Amphilocheus Ep. Iconiensis 4 sec. 367 d 409 a
 † Anastasiae Reliquiae et Ecclesia C P. 397 e f etc.
 † Andreas Apost. sanat cæcos et lanceis ferreis laniatos SS. Alphium, Philadelphum, Cyrinum Mart. 516: fame necandos nutrit 517 a: consecrat S. Neophytum Episcopum 543 c
 Andreas Archiep. Colassensis 15 sec. 486 c
 Andreas Episc. Auximanus 613 d
 Andreas Ep. Plocensis 13 sec. 259 b 260 a
 Andreas Ep. Wladeslaviensis 11 sec. 213 c
 Andreas II Rex Hungariæ pater B. Elisabethæ Ordinis Prædicatorum 122 f
 Andreas Frater S. Petri Tarentasiens. 326 d
 † Annæ matris B. Mariae cranium Bononiam allatum 485 d
 Anna Austriaca uxor Casimiri Regis Poloniae 197 b
 † Anno Veronæ Episc. 45 b 46 d
 Annas de Lewy de Ventadour Archiep. Bituricenc. 17 sec. 595 f
 Anolinus Consiliarius Maximiani Imp. persecutor Christianorum 284 f
 † Anthelmus Ep. Bellicensis 326 e 328 c
 Anthimus Metropolitâ Tyanensis 4 sec. 392 d etc
 Antoninus Carcerum Præfectus sub Diocl. in Cappad. 290 f
 Antonius Præfectus Cænobii in insula Barbara 669 b
 Antonius Ep. Comensis 15 sec. 607 d
 Antonius Ep. Urbinatum 15 sec. 486 b
 Apollinarii doctrina controversatur 401 c, 407 c 423
 Apollinaris Ep. Alexandrinus an Sanctus 60 d
 Apronianus Præfectus urbis Ramæ sub Juliano 549 c
 † Archadius Ep. Bituricen. 301 b, 302 d
 Aripertus II Rex Longobard. 8 sec. 193 a b c
 Arnulphus II Archiep. Mediolani 10 et 11 sec. 283 e
 Arnulphus pater et filius Florinenses 647 c, 649 e
 Artasius Præses Tergesti sub Hadriano Imp. 495 c 496 a
 Artemia filia Dioclet. a S. Cyriaca liberata a dæmone 617 c
 Asprandus Rex Longobard. 8 sec. 193 c
 † Athanasius Ep. Alexandrinus 367 d
 Attichus, Ludovicus Danius, scriptor Vitæ B. Nicolai Albergati 466 c
 Aubertus Vanden Eeden Ep. Antwerp. de Origine Theresanarum 709 e
 Auginus pater S. Desiderati Episc. Bituricen. 300 c
 Ajustulphus Rex Longobard. an tulerit corpus S. Jobi Ticinis 495 d

B

Balsamon Silvester in Conc. Ferrariensi 15 set 486 c
 Barbus, Petrus Cardinalis, dein Papa Paulus II 467 d

IN VITAS SANCTORUM MAJI

<i>Baronius, Cardin. scriptor Vitæ S. Gregorii Nazianzenii</i>	366 c	<i>Carolus VII Rex Franciæ 15 sec.</i>	479 d
<i>Bartholomæus Morinus edit miraculo S. Cataldi</i>	368 e	<i>Casimirus Magnus Rex Poloniæ 13 sec.</i>	233 d f
† <i>Basilii intimus amicus S. Gregorii Nazianzeni</i>	367 e	<i>Casimirus III Pater S. Casimiri Rex Poloniæ</i>	233 f
† <i>Basilii villa duplex in Italia</i>	374 b	<i>Casimirus Rex Poloniæ 15 sec.</i>	197 b
<i>Basilius Imp. excitat templum S. Mocii</i>	619 c	<i>Casimirus Dux Cuiavensis et Lonciuiensis 13 sec.</i>	259 a
† <i>Beatrix Martyr profocata</i>	617 b	† <i>Cassianus Leriuensis</i>	37 e f
† <i>Beatrix soror Ducis Carinthiorum</i>	618 b	† <i>Castor 3 sec.</i>	37 c
† <i>Beatus Confluentinus diversus a S. Beato Vindocino</i>	363 nam etiam <i>Beatus apud Helvetios honoratus</i>	<i>Cervantes, Joannes, Cardinalis</i>	474 f
	365	† <i>Cessatar Lemovici colitur</i>	283 a d
† <i>Beda instructus a S. Joanne Beverlacensi</i>	168 c	<i>Chitidovius Ep. Vesontionensis 5 sec.</i>	31 f, 36 e
† <i>Benedictus imitator Eliæ et Joan. Baptistæ</i>	683 f	<i>Chrichaleius, Henricus, Archiep. Cantuarien. Cardinal. sec. 15</i>	485 b, 486 e
<i>Benedictus Episc. Spoletanus 13 sec.</i>	278 e	† <i>Christinæ Virg. Mart. translatio Pauorum</i>	132 e
<i>Berlengerius scriptor Inventionis et Translationis S. Cataldi</i>	568 c 569 a	<i>Claudius Mamertus Presb. frater S. Mamerti Ep.</i>	629 b
† <i>Bernardi Ab. altare an. 1174 erectum</i>	318 a, 328 e	<i>Cledonius Presb. Iconii 4 sec.</i>	499 a, 413 c . apud <i>Nuzianzum Vicarius</i>
<i>Bernardus Reulinus post admatum gossypium Reliquis S. Irenæ sanat multos</i>	3*, 4*	<i>Clementianus Tribunus Romæ sub Juliano, jubet occidi S. Gordianum</i>	552
<i>Bernardus Ep. Bononiensis 12 sec.</i>	477 e, 479 b	† <i>Cleonicus M. Leontinus</i>	525 e, 531 e
<i>Bernardus Ep. Maurianen.</i>	326 e	<i>Colmannus disc. S. Comgalli</i>	587 e
<i>Bernardus Comes Biturigum 9 sec. an occiderit S. Solungiam</i>	594 b	† <i>Columbanus Hibernus Ab. discipulus S. Comgalli</i>	578 b
<i>Bernardus Gudonis scriptor Vitæ S. Sacerdotis Ep. Lemoviensis</i>	13 d	<i>Comites Petracovienses et Burdigalenses distincti a Comitibus Aquitanis</i>	20 f 21 a
<i>Bernardus Vasco Ord. Prædicat.</i>	332 c	<i>Condulmerius Gabriel Card. post Eugenius IV Papa</i>	480 a
† <i>Beruo fundator Cluniacensis</i>	684 b	<i>Conradus Rex Burgundix, Alomanniæ, Provinciæ</i>	687 e
<i>Bibianus Dux in Cappadocia sub Dioclet. 290 a, etc.</i>		† <i>Constantinus Mart. Nuceriæ Paganorum 1 sec.</i>	358 b
<i>Bogaa mater S. Stanislai</i>	203 e 205 a	<i>Constantinus Magnus dicat templo SS. Mocii et Menæ Constantinopoli</i>	619 b
<i>Boguslaus Ep. Posnaniensis 13 sec.</i>	259 a	<i>Constantinus Porphyrogenitus Imp.</i>	445 f, 448 e
<i>Boleslaus Rex Poloniæ 11 sec. 205 b 209 d e f, etc. anathemate percussus 231 d, misere perit 235, 237 b</i>		<i>Constantinus III Scutarum Rex 10 sec.</i>	179 d, 182 e
<i>Boleslaus Pulchrus Monarcha Poloniæ 13 sec.</i>	259 b	<i>Constantinus Presb. Arelaten 5 sec. an Sanctus</i>	32 b
<i>Boleslaus Princeps Poloniæ 13 sec.</i>	252 d f	<i>Cormacus Rex Laginensium 6 sec. fit monachus</i>	585 e
<i>Bonifacius Episc. Tudertinus 13 sec.</i>	278 c	† <i>Cornelii Papæ imago in S. Mariæ trans Tiberim</i>	498
<i>Burrellus Barcinonensis Comes 9 sec.</i>	639 e	<i>Cosmus Magister S. Joannis Damasceni</i>	112, 736 a
<i>Bosporius Ep. Colonia Cappadociæ 4 sec.</i>	394 a c	<i>Cosmos socius S. Joannis Damasceni</i>	113 a : <i>Episcopus Majumæ</i>
<i>Briqa mater S. Comgalli</i>	579 b	<i>Crescens impius Episc. Leontinus 3 sec.</i>	545 b
† <i>Brunnus Ab. Beverlacen. 7 sec.</i>	168 d, 169 f	<i>Crispus Episcopus Leontinus 3 sec.</i>	545 b
<i>Brunnus Rex Putorum 6 sec.</i>	586 d, 587 e	† <i>Cunegundis Polona</i>	252 d f
<i>Burchardus I Comes Flandriensis 10 sec.</i>	698 e	<i>Cusu, Nicolaus, Doctor Decretorum</i>	486 b
<i>Burchardus V Mont-morencius</i>	318 a b	† <i>Cypriani encomia</i>	401 d
		† <i>Cyriacus, Largus et Smaragdus Mart.</i>	617 e

C

C <i>abollus, Bonaventura, edidit Italice Vitam B. Nicolai Albergati</i>	466 b
† <i>Celestinus Papa</i>	42 d
<i>Celestinus III Sanctis adscribit Petrum Tarentus.</i>	343
† <i>Cæsarius frater S. Gregorii Nazianzeni</i>	367 c, 374 f
<i>Cæsarius, Julianus, Cardin. 15 sec.</i>	486 c
<i>Cajetanus, Ursinus, Cardinalis 13 sec.</i>	235 d, 256 c
† <i>Calistus Papa baptizat S. Palmatium cum familia</i>	499 S. <i>Simplicium cum familia, SS. Felcem et Blondam conjuges</i>
	499 e
† <i>Callisti Papæ imago vetusta Romæ in S. Mariæ trans Tiberim</i>	498
<i>Canetuli inter factiones Bononienses 15 sec.</i>	469 c
† <i>Cannicus Ab. in Hibernia 6 sec.</i>	583 d, 584 e
† <i>Candidus M. Romanus in Styriam delatus</i>	618 b
<i>De Captibus Listæ, Franciscus, I. V. Doctor et miles sec 15</i>	486 b
† <i>Caprasius Ab. Leriuensis</i>	29 e 30 c
<i>Capuanus Episc. Cadurcensis, an Sanctus 15 c d e,</i>	16 b
† <i>Carolus Magnus Imp. Sarlatum exornat : ibidem Patronus</i>	18 b 19 a
† <i>Carolomanus Princeps degit Casini</i>	120 b
† <i>Carolus Borromæus Cardinalis visitat corpora SS. Victoris et Satyri</i>	283 e f
<i>Carolus I Rex Franciæ 15 sec.</i>	471 d, 479 c

D

D <i>amasus Papa</i>	367 d
<i>Daniel a Virgine Maria Carmelita beneficium reputat translata in Latinum miracula S. Angeli</i>	94 a
<i>Daniel Cardonus Latine vertit Carmen S. Greg. Naz. de Vita sua</i>	427 b
<i>Demophilus Ariannus Ep. pulsus Constantinopoli</i>	405 a
<i>Deodatus frater S. Desiderati Ep. Bituricen. 6 sec.</i>	300 c
<i>Desiderius frater S. Desiderati Ep. Bituricen. 6 sec.</i>	300 c
<i>Diomedes Præses Patvoli sub Decio</i>	509 c, 510 a
<i>Dionysius de Bar Episc. S. Papuli 16 sec.</i>	591 e, 593 a
<i>Domitius Leontinus 3 sec.</i>	530 e, 531 c
<i>Dragonus Archiep. Turentinus 15 sec.</i>	569 c
<i>Drusiana mater S. Muri eremitæ</i>	604 b
† <i>Dubicus Ep. Landavensis</i>	97 e

E

- E**admerus Archiep. S. Andree 12 sec. 96 c
 † *Eata Ep. Hagulstadensis* 7 sec. 168 d, 169 e
Ebrardus Archiep. Vesontion. 12 sec. 332 e
Ecdicius sive Anticius Regulus Aquitanie 13 a, 14 b, 15 a
Edesius Poeta Arelate 5. sec. an Sanctus 30 b d
Editha uxor S. Eduardi Conf. Regis Angliæ 167 c f
Eduardus de Gelria Dominus Monfortensis 14 sec. 315 a
Elburga V. filia Eduardi Regis Angliæ, sanctimon. 356 a
Elentherius Dux dotat monast. Remis 6 aut 7 sec. 52 b
 † *Elsteda Abbatissa Streveshalen.* 168 b
 † *Elisabetha* 252 e, apparet B. Elisabethæ nepti 126 d
Elizabeth Abbatissa Tabanensis in Hispania 357 a
Engelbertus Episc. Leobren. 14 sec. 315 c
 † *Epiphana uxor S. Alexandri Leontinis Martyr. an alia Martyr Hydrunti* 522 b
 † *Erasmus nepus, SS. Alphii, Philadelphi, Cyrini* 507 c, 508 a : *Martyr* 509 e, 544 e
Echanrans Episc. Catalaunensis 9 sec. 298 d, 299 b
Esau ex majoribus S. Jobi 493 e
 † *Evagrius Episc. CP. exul obit* 367 d
Evagrius particeps laborum S. Greg. Nazianzeni 408 f
Evagrius Ponticus an discipulus S. Greg. Naz. 400 f, 401 e
 † *Eucharis Ep. Trajectensis ad Mosam* 6 sec. 146 b
 † *Eucherius Ep. Lugdunensis* 27 f, 28 b, 30 a, 35 f
 † *Eugendus fundator monast. Jurensis* 325 a
Eugenius IV Papa 473, 474, 484 c
Eulalius Ep. Nazianzenus 14 sec. 420 a
 † *Eulogius Episc. Edessenus* 4 sec. 367 d
 † *Euphebi Mart. pars corporis Monachii* 610 b
Euphratius pater S. Mocii Mart. 619 e, 621 f
 † *Eupsychius M. Cæsareæ in Cappadocia* 367 d, 391 d
Eusebius Ep. Samosatensis. 4 sec. 11 f, 367 d, 389 d
 † *Eusebius Ep. Vercellensis* 4 sec. 367
Eusebius Ep. Cæsariensis. in Cappadocia 382 a, 383 f, 386 d
Eustathia mater S. Mocii Mart. 619 e, 621 f
Eustothius monachus e domo S. Greg. Nazianzeni 408 c
 † *Eustratius, Auxentius, alique Martyres* 406 e
 † *Euthalia a Serviliano fratre occiditur* 538 f, 539
 † *Eutimus Presb. Mart. Hortæ* 49 f
Eutropia mater S. Euthaliæ Mart. 536, 537, 538
 † *Evartius Episc. Aurelianensis* 4 sec. 105 a

F

- † **F**abii Mart. corpus Bononiæ 610 b
 † *Falcus eremita in Aprutia* 279 a b
 † *Faustus Ep. Regiensis in Gallia* 29 d, 30 d, 37 d
 † *Felicitatus Episc. Leontinus* 3 sec. 545 b
 † *Felicissima et Gracilianus Mart.* 49 e f
 † *Felic Mart. Nuceriæ Paganorum* 1 sec. 358 b
Fenna Regina mater B. Elisabethæ Ord. Præd. 123 a
Ferdinandus II Rex Siciliæ, dein Hispaniæ 575 b
 † *Fiachrii dicti varii Sancti* 587 e
Fichna Rex Ultoniæ 7 sec. 586 d, 587 e
 † *Fimbarrus Ep. in Hibernia* 584 c d e
 † *Fintanus Ab. de Cluain-Ednach* 579 e, 581 a

- Firmus Tribunus in Cappadocia sub Dioclet.* 290 e, 294 f
Floccinus Proconsul Eurapæ in Thracia 294 f
 † *Flavianus Ep. Antioch.* 4 sec. 414 c, 418 a
Flavius Ep. Illiberitanus in Bætica 4 sec. 135 a
Florentius Montmorentius Soc. Jesu accipit corpora Sanctorum 559
Folcardus monachus Contuarien. scriptor Vitæ S. Joannis Beverlacensis 165 c 167
Forbius Episc. Anticiensis depositus 6 sec. 302 a
 † *Fortunæ Mart. Corpus Massaci ex cæmeterio Priscillæ* 354 a
Froncia seu Fracia aut Franda soror S. Gibriani 298 b, 299 a
Franciscus Zupanensis in Calabria an Sanctis adscriptus 133 b
Fredericus Barbarossa Imp. 12 sec. 328 d
Frodelinus Ab. Navalicien. 8 sec. 491 a
 † *Fronto Episc. Conf.* 357 b
 † *Fructuosus Ep. Eugubinus* 462 a b
 † *Fulco Archiep. Guesnensis* 13 sec. 253 b f, 259 b

G

- G**alla filia Gallieni Imp. mater S. Lucinæ 614 d 615 c
Garinus Ep. Tullen. 13 sec. 491 a b
Gaufridus Ab. Altoembæ, scriptor Vitæ S. Petri Tarentasiensis 320, 342 e
Geislo Rex Hungariæ 11 sec. 209 d, 210 f
Gemistus, Gregorius, in Conc. Ferrariensi 15 sec. 486 c
 † *Genesii ecclesia Arelate* 34 b, 35 b
Gennadius Massiliensis 5 sec. 37 b
 † *Genoveso collata cum S. Solangia* 594 d
 † *Georgii ecclesia Ravennæ* 154 e f, 155
 † *Georgii in Alga Canonici* 477 e, 479 b
Gerardus Ep. Cameracen. 11 sec. 647 a c
Gerardus Ep. Hereford Archiep. Eboraci 12 sec. 479 f, 482
Gerardus Abbas Pruniensis 12 sec. 552 f, 553 a
Gerardus Canonic. Cracoviens. pro Canonisatione S. Stanislai 253 f, 254 b
Gerlucus Abbas Milonicensis in Bohemia Ordinis Præmonstratensis 132 b c
 † *Germanus Ep. Autissiodorensis* 31 f, 36 e
 † *Germanus frater S. Gibriani* 298 b, 299 a
Gerardus Ep. Ruthenorum 13 sec. 259 b
Gibelhvi favent Frederico II Imp. 475 d, 477 b
Gerwinehardus Abbas S. Lupi 281 a
Giraldus Archiep. Tarentinus 12 sec. 570 a
Gisala uxor S. Stephani Regis Hungariæ 132 f
Godefridus Dux Lotharingæ filius Godefridi Arden- nensis sec. 10 647 c
Godefridus Dux Lothar. inferioris, Improlis 11 sec. 648 f, 649 e
 † *Gorgonia soror S. Gregorii Naz.* 367, et seqq
 † *Gregorius Ep. Nazianzi, pater S. Gregorii Naz.* 367 c
 † *Gregorius Ep. Nyssenus* 367 d, 375 d, 387 b etc
Gregorius II Papa mittit S. Patronarem Casinum 119 b
Gregorius Papa XIII erigit sacellum S. Gregorii Nazianz. 371 c f : *transfert corpus ejusdem* 454
Gregorius senior Episc. Ostiensis 11 sec. 463 d
Gregorius Presb. scriptor Vitæ S. Gregor. Nazianz. 367 d
Gregorius Diaconus in familia S. Gregor. Nazianz. 408 b
Gualburgis mater S. Gualterii Surpensis 700 b
Guelphi adherent Papæ 475 d, 477 d
Guidinus Dux Brunswic. 25 sec. 486 a f
 Guido

IN VITAS SANCTORUM MAJI

<i>Guido Archiep. Viennæ dein Papa Calixtus II</i>	†	<i>Innocentii I imago in S. Mariæ trans Tiberim</i>	498
12 sec.	321 f	<i>Innocentius IV Papa de Canonizatione S. Stanislai</i>	
<i>Guido II Episc. Assisii</i>	13 sec.	agit	251, peragit 253, 255, 256, 257, 258
<i>Guido puer nepos B. Bonizellæ, an Beatus</i>	121 a,	†	<i>Irenæus Episc. Lugduni</i> 359 b
122 d,		†	<i>Isidora Sicula mater S. Theclæ</i> 304 d, 514
<i>Guilielmus Princeps Provinciæ a S. Majolo sanatus</i>			<i>Isidorus Ep. Ruthenus in Conc. Ferrariensi</i> 15 sec.
663 c			486 c
			<i>Ismidio Ep. Diensis</i> 12 sec. 326 e, 328 e
			<i>Ithacius Ep. Hispanus degit Treviris</i> 4 sec. 12 d

H

H <i>adriono Imp. martyrium possi SS. Primus</i>			
<i>Presb. Marcus Diac. Jason et Celianns</i>		495	
<i>Harcuria, Christophorus</i>	15 sec.	485 a	
<i>Haroldus Rex Angliæ a Wilhelmo Conquestore de-</i>		173 c, 176 b	
<i>victus</i>			
<i>Haymardus Ab Cluniac. cedit Officium S. Majolo</i>		656 d, et seqq.	
† <i>Hedwigis Ducissa Poloniæ</i>		252 d, 253 a	
† <i>Helanus frater S. Gibriani</i>		298 b, 299 n	
<i>Heldricus vir potens factus monachus Cluniac.</i>		677 a	
<i>Heliodorus Ep. Atini avunculus S. Nepotiani</i>		626 b	
<i>Helladius 5 sec.</i>		37 c	
<i>Henricus II Rex Angliæ</i>	12 sec.	327 a, 328 d	
<i>Henricus Junior filius Rex Angliæ</i>		330 f, 332 c	
<i>Henricus V Rex Angliæ</i>	15 sec.	471 d, 479 d	
<i>Heoricus Dux Burgundiæ frater Hugonis Cnpeti</i>		687 b e	
<i>Henricus Dux Austriæ desponsatus B. Elisabethæ</i>		Hungaræ 123 b e f, 124 b	
<i>Henricus Ab. Altæ-cumbæ dein Cloræ-vallis</i>		330 c	
<i>Henricus II Ab. Morimundi</i>	12 sec.	319 b	
<i>Herbertus Archiep. Vesontione schismaticus</i>	12 sec.	327 d e	
<i>Herebaldus Ab. discip. S. Joannis Beverlac.</i>		170 f, 172 d	
<i>Herox, Heros, sive Hericus Episc. Antiochiæ</i>	4 d		
<i>Herimannus Comes Dagisburgensis</i>	11 sec.	649 e	
<i>Herodion Episc. Leontinus</i>	3 sec.	545 b	
<i>Hervæus Thesaurarius S. Martini Turon.</i>		700 f, 701 c	
<i>Hilbertus Ab. in Scotia an Sanctus</i>		490 e	
† <i>Hieronymus discipulus S. Gregorii Naz.</i>		367 d, 399 d scriptor Vitæ S. Nepotiani 626	
† <i>Hilarius Ep. Pictaviensis</i>		25 e	
<i>Hilarius Ep. Isauriæ</i>	4 sec.	409 a	
<i>Hilarius Ep. Narbonensis</i>	5 sec.	25 e	
<i>Hilarius laicus scribit ad S. Augustinum</i>		25 f, 40 etc.	
<i>Hillefonsus Comes Tolosanus</i>	12 sec.	326 f, 328 d	
<i>Hillebrannus Præpositus Cluniaci</i>	10 sec.	684 c	
<i>Himerius sophista Athenis</i>	4 sec.	369 e	
† <i>Hanobonux Cremonensis</i>		278 b	
<i>Honoldus Ep. Wladislaviensis</i>	11 sec.	211 e, 213 c	
<i>Honoratus Ep. Arelatensis</i>		24 c, 25 c 26 e, 28 b, etc.	
<i>Honoratus Ep. Massiliensis scriptor Vitæ S. Hilarii</i>		Ep. Arelatensis 25 b c, 36 f, 37 d, 41 f	
<i>Hubertus Ab. Sarlatensis Simoniacus</i>	9 sec.	19 e d	
† <i>Hugo Ep. Gratianopolitanus</i>		326 e	
† <i>Hugo Ab. Cluniacen.</i>		683 a c	
<i>Hugo Cazem Episc. Atrebaten.</i>		485 b, 486 e	
<i>Hugo Floriacensis scriptor Vitæ S. Sacerdotis Ep. Lemov.</i>		13 a	
<i>Hugo Vunstinck Canon. Trajecti, Præpositus Montis-Odilii</i>	14 sec.	315 b	
<i>Humbertus III Comes Sabaudiæ</i>	12 sec.	326 f, 328 d	
<i>Hungerus Ep. Ultrajecti</i>	9 sec.	310 f, 311 b	

I

I <i>disilius Ab. Rivipollen. in Catalonia</i>	10 sec.	639 e	
<i>Idrabel Archiep. Tarentasien. parum probus</i>	2 sec.	322 f	

J

J <i>acobus Weltrensis uliis Velitrensis Minorita Actor</i>		Canonizationis S. Stanislai	253 c d f
<i>Jacobus Sirmundus vertit e Græco Acta SS. Alphii, Philadelphi, Cyrini</i>			503 f
<i>Jagello Wladislaus II Rex Polon.</i>	13 sec.	259 c, 260 d	
<i>Januarius Presb. Romæ convertit S. Gordianum</i>		551 a	
† <i>Joannis Bapt. caput Constantinopoli</i>	452 b	<i>Reliquiæ Florinis</i>	648 d
† <i>Joannes Evong. ante portam Latinam</i>			97 e
† <i>Joannis Chrysostomi corpus Constantinopoli</i>	450 e,	451 e: <i>Euconia scripta</i>	37 o
† <i>Joannes de Capistrano Ord. Minorum</i>			197 b
<i>Joannes V Papa creatus an 686, 10 Junii</i>			195 c
<i>Joannes Papa XVI, Baronio XV, an Sanctus habentur</i>			131 e
<i>Joannes I Hierosolymorum Episcopus</i>			490 d
<i>Joannes Patr. Hieros. scriptor Vitæ S. Joannis Damas.</i>			108 c
<i>Joannes Archiep. Salzburg. a Bonifacio statutus</i>			356 d
<i>Joannes Archiep. Tarentinus</i>	15 sec.		486 b
<i>Joannes I Episc. Trevirensis</i>			3 b
<i>Joannes Metropolita Eucharitarum scriptor</i>			367 e
<i>Joannes Gothus Ep. Gerunden. in Hispania an Sanctus</i>			96 b
<i>Joannes Apameæ in Syria Episc.</i>	4 sec.		411 c
<i>Joannes Ep. Bononien.</i>	15 sec.	470 a, 476 a	
<i>Joannes Ab. de Fontibus, Ep. Elyensis</i>	13 sec.		96 e
<i>Joannes Conti Episc. Perusinus</i>	13 sec.		278 e
<i>Joannes Garre Ep. Cameracen.</i>			485 b, 486 c
<i>Joannes Vico-Sabinas Ep. an Vico-habenas?</i>			154 a
<i>Joannes Ep. Valentinus in Gallia</i>	12 sec.	321 f, 323 d	
<i>Joannes Vernenburg. Ep. Ultrajecti</i>	14 sec.	315 a, 317 d	
<i>Joannes Dux Burgund. anno 1419 occisus</i>		479 d, 481 d	
<i>Joannes Bructifortis Comes Mazarhini</i>	16 sec.		506 a
<i>Joannes a Stronconio Ord. Minor. Generalis</i>	25 sec.		281 c
<i>Joannes Tentialbene Ord. Minor. Miraculis clarus</i>			356 b
<i>Joannes Notarius testamenti S. Gregorii Naz.</i>			409 b
<i>Jobia filia Regis Persarum a S. Cyriaco liberata a dæmone</i>			617 d
<i>Jordanus Ursinus Camerarius Papæ</i>	487: Cardinalis		488
† <i>Juliana Mantuana</i>			598 d f
<i>Julianus Apostatu Imp. sub eo Martyres Gordianus et Epimachus</i>	349: Pessimus futurus prædicitur a Greg. Nazianzena		378 e, 381 d, 386 a
<i>Julianus Exæquator sub Gregorio Naz.</i>			412 d
† <i>Julii Papæ imago in S. Mariæ trans Tiberim</i>			498
† <i>Justina Sicula</i>			517 d, 518 c, 519 a b et seqq.
<i>Justinianus restituit templa SS. Mocii, Platonis etc.</i>			619 b
<i>Justinianus Rhinothmetus Imp.</i>			196 d
† <i>Justus Episc. Viennensis</i>			359 b
<i>Justus Ep. Hierosolymorum et Martyr traditur</i>			2 f

K

Kiaranus Ab. Hiberniæ 382 b d

L

- L**aban pater S. Sacerdotis Ep. Lemovicensis 15 a, 16 d. Mortuus suscitatur a filio 16 e
- † Ladislaus Rex Hungariæ 11 sec. 209 b, 210 f
- Læta a S. Hieronymo edocta an Sancta? 610 b
- † Lambertus Martyr Ep. Trajecten. 316 f: Ejus monasterium in Styria 618 a f
- Lambertus II Comes Lovanien. 11 sec. 647 e, 648 e
- Lambertus Comes Cabilonensis 687 b e
- Lambertus frater S. Petri Tarentasien. 321 f: Abbas Charisiaci 322 c d
- Lampadius avus S. Mocii Proconsul 621 f
- Lampertus Episc. Cracoviensis 11 sec. 236 c, 237 c
- Landulfus Episc. Ravennæ 12 sec. 154 f
- Laodicus Proconsul in Macedonia sub Diocletiano 619 e: cum satellitibus combustus 621 d
- Lateranenses Canonici an Ravennæ 13 sec. 154 f
- † Laurentii imago in S. Mariæ trans Tiberiam 498
- † Laurentii in Lucina ecclesia Romæ 195 e, 196 a
- Laurentius Ep. Labacensis 11 sec. 211 e
- † Leo I Papa reconciliatur S. Hilario Arelat. 32 b, 36 c
- † Leo IV Papa dat Privilegium Ecclesiæ S. Sacerdotis 19 f
- Leo Isauricus Iconomachus insidiatur Joanni Damasceno 113 f, XIX etc.
- † Leonardus Ab. Vendoperæ 6 sec. 161 d
- Leontius Ep. Arelatensis 5 sec. 35 b, 37 c
- Leonora Sabauda mater B. Beatricis Atestinæ 599 c
- † Leopardus Ep. Auximanus 614 b
- † Leontius Ep. Cæsarien. in Cappad. 367 c, 372 c
- † Lerinenses monachi 500 a Saracenis occisi 668 c, etc.
- † Letardus Ep. mortuus in Cantio 130 f
- Libanius Syrus Sophista Antiochiæ 4 sec. 369 e
- † Liberius Papa 195 d
- Licinius Regulus 1 sec. 5 a
- Longinus, Joannes, scriptor historiæ Polonicæ, et Vitæ S. Stanislai 196, 202 d 269 e
- † Locrinæ et sociæ Mart. corpora Mantuæ 610 b
- Lotharius Rex donat Ultrajectinis monasterium S. Wironis 311 b c d
- † Luanus fundator monasteriorum in Hibernia 578 b
- Lucianus Ep. Leontinus circa 300 an. 545 d, 549 a
- Lucius Papa de Canonizat. Petri Tarentasien. 318 b, 342 d
- Lucius Cardin. Joannes, 13 sec. 255
- Lucretius curat præfocari S. Beatricem 617 b
- Ludovicus 7 Rex Franciæ pro Canonizat. Petri Tarentasiensis 319 a
- Ludovicus e Francis Rex Poloniæ 15 sec. 233 d f
- Ludovicus de Platamoue Ep. Syracusæ 16 sec. 505 e
- † Ludovicus Perez Carmelita gratam habet translationem miraculorum S. Angeli ex Italico in Latinum 94 c
- Ludovicus Jacob Carmelita de Originæ Ordinis sui 710 e
- Lugidus Ep. Hiberniæ 6 sec. 382 b
- Luidgardis fundatrix Witichensis monast. Ordinis Minorum 123 c
- † Luidgerus Ep. Monasteriensis degit Casini 120 c
- Luidprandus Rex Longobard. 8 sec. 193 c
- † Lupus Ep. Trecensis 35 f 41 b
- Lupus Ep. Plocensis 11 sec. 211 e 213 c
- Lusignanus Hugo Cardinalis 15 sec. 485 b, 486 e

M

- † **M**acrina soror S. Basilii 367 d
- † Maguesius Ep. Conorensis in Hiber. 579 b, 580 f 581 f
- † Malachias Ep. restaurat Benchoreuse monast. 578 c
- Mansur pater S. Joannis Damasceni XI e
- Marbodus Andegav. Archidiacon. scripsit Vitam S. Gualterii Stirpensis et aliorum, ipse dein Episc. Redonensis 699 e
- Marcellinus Ep. Ravennæ 5 sec. 153 e f
- Marcellus Diaconus curator pauperum sub Greg. Nazianzeno 408 b
- † Marcianus Presbyter CP. 397 e, 398 f
- Marcus Ep. Ephesinus in Conc. Ferrariensi 15 sec. 486 c
- Marcus Ep. Plocensis 11 sec. 213 c
- † Mariæ Magdalenæ revelatio corporis 3 f
- Maria Reginu uxor Caroli Regis Siciliæ 705 a 706 a
- † Mariani Lectoris et Jacobi Diac. MM. corpora Eugubii 462 a
- Marina uxor S. Gordiani Mart. 490 c, 551 d
- † Martialis Episcopus Lemovicensis 17 f: An resuscitavit S. Aurelianum scriptorem vitæ suæ 282 283
- † Martinus Turonensis comparatus S. Majolo 685 c: an matrem gentilem convertit 17 d
- † Martinus Episcopus Saguntinus 4 b
- Martinus V sub interdicto constituit Bononiam 469, et seq.
- Martinus Ep. Chelmensis 11 sec. 211 e
- † Maternus Ep. Mediolanen. 4 sec. 287 u b d
- Mathæus Camariota scriptor 367 f
- Mathias Clenschius donat corpus S. Tertullini Collegio Lezemburgensi 563 d
- Mathildis filia Ludovici Transmorini 687 e
- † Maurus propagator monasteriorum in Gallia 684 a
- † Maximus Ep. Regiensis in Gallia 29 d 37 d
- Maximus intrusus fraude in Sedem CP. 403 b, 435 f
- Maximus Proconsul in Macedonia 619 f, 621
- † Memmia et Juliana Mart. 628 c
- † Mercurii Mart. et socii corpora Mantuæ 610 b
- Michael Archiep. Bituricen. 15 sec. 596 a
- Michael de Bucy Archiep. Bituricen. 16 sec. 591 c, 593 a
- Mieczislaus I Rex Poloniæ 11 sec. 204 c 205 b
- Mieczislaus Dux filius Boleslai Regis Poloniæ 236 d e
- Milehardus Ep. Sagiensis 2 sec. 161 c
- Milo Ep. Trecensis 10 sec. 141 a
- † Meletius Ep. Antiachenus 407 a, 413 e, 441 f 442 e
- Modestus Præses Edessæ sub Valente Imp. 11 a
- Mombolus Ab. Latiniaci in diac. Parisiensi 357 d

N

- † **N**abor et Felix Martyres 287 a d
- Nagodus monachus Cluniaci sub S. Majolo, hujus Vitam scripsit 656 a 657 b
- Nectarius Ep. Constantinopolitanus 416 f 418 f
- Nectarius Presb. Arelatensis 5 sec. an Sanctus 32 b
- † Neophyta Sicula mater S. Alexandri Ep. 502 a, 514 f
- Nicobulus maritus neptis S. Greg. Naz. 411 b, 420 b
- † Nicolaus Græcus, eremita in Aprutio 279 a
- Nicolaus IV Papa 13 sec. 475 d 477 a d
- Nicolaus

- Nicolaus V Papa, ante inter domesticos B. Nicolai Albergati* 476 f
Nicolaus Culdeus Ep. an in Scotia Martyr? 335 f
Nicolaus de Romanis Gregorio XI a secretis 614 a
Nigellio Præses sub Decio et Valeriano 307 d, 308 d
† *Nona mater S. Gregorii Naz.* 367 c, 372 e, 396 b
Notgerus Ep. Leodiens. 10 sec. 648 c 649 c
- O
- O***descalus, Petrus Georgius, Episc. Alexandrinus dein Vigubrumensis* 281 c
† *Odilia, monia Gelria* 306 a f, 311 e 315
† *Odilo Ab. Cluniaci scriptor Vitæ S. Majoli decessoris* 656 c 683 a : curat scribi miracula ejus 689 c
† *Odo ex Canon. Turonensi Ab Cluniacen.* 684 b
Olivetani monachi Ravennæ 15 sec. 155 b
† *Orestinus Magister SS Alphii, Philadelphi, Cyriini* 307 b f, 309 c : Martyr 509 c
Opizzo Abbas de Meszano Nuntius Apost. in Polonia 13 sec. 259 b
Optimus Ep. Antiochiæ Pisiidiæ 4 sec. 409 a, 410 d, 412 e
† *Orontii corpus Lupiis* 2 f
Osredus Rex Northumbriæ 170 b, 173 d
† *Oswaldus Rex apud Angles Martyr* 46 a b f
† *Otgerus Diac.* 306 b e, 313 h, 314 d
Otho Comes Palatinus Rheni 486 a f
Otto I Imp. reformat monasteria per S. Majolum 661 f, 676 e
Otto II Imp. junior dictus 663 f 664 f
- P
- P***alavologus, Joannes, Imp. Orientis 15 sec.* 485 e
Palæottus, Gabriel Cardinalis Episcopus Bononiensis 16 sec. 475 a
† *Paldo Ab. S. Vincentii ad Vulturum flu. 8 sec.* 119 e f
† *Paphnutius Ægyptius* 8 b
† *Paracodas Episc. Viennensis* 359 c
† *Paulinus Episc. Antiochenus 4 sec.* 413 f, 442 f, 443 b f
† *Paulus Episc. CP. Martyr* 367 d
Pelagius Episc. Nucernus 13 sec. 278 e
Perendolfus, Thomas, Archiep. Ravennas 15 sec. 478 b
Perianus Proconsul Nicomediæ sub Valeriano 3 sec. 364 b
Petrannus frater S. Gibriani 298 b 299 a
† *Petri Apost. imago vetusta in S. Morix trans Tiberim* 498
† *Petrus Chrysologus Ep. Raven. 5 sec.* 153 c e
Petrus Gnesnensis Archiep. 11 sec. 210 a f, 211 d
Petrus Ab. Firmitatis Arch. Tarentasien. 12 sec. 322 f 323 a
Petrus Ep. Alexandr. 4 sec. 401 b, 403 d, 435 e
Petrus Ep. Atrebatensis 12 sec. 320 d
Petrus Episc. Digneusis 15 sec. 486 b
Petrus Ab. Claravallensis 12 sec. 339 c d e
Petrus fil. Alphonsi Regis Lusitanix Ord. Cisterciens. 356 a
Petrus Nicolaus pater B. Nicolai Albergati 468 e
Petrus de Biotrawin a S. Stanislaw suscitatus 273 a
Petrus de Palude Ordinis Prædicat. 14 sec. 218 e
Philadelphus, Franciscus, inter domesticos B. Nicolai Albergati 476 f, 477 c, 482 f
Philippa mater B. Nicolai Albergati 468 e
Philippus Dux Mediolanensis 15 sec. 470 d e f, 471
Philippus Alsotius Comes Flandriæ 332 c
Philippus Bonus Dux Burgund. 15 sec. 479 d, 481 d
Philippus Audax Dux Burgund. 15 sec. 476 f, *Philothens Patriarcha CP. scriptor* 367 f
Picininus, Nicolaus, Præfectus Ducis Mediolan. 15 sec. 486 d
Pippinus Rex Francorum 644 d
Pippini Herstalli Confessarius S. Wiro. 310 b, 314 a
† *Pius I Papa scribit S. Justo Ep. Viennensi* 99 d
† *Pius II Papa, ante inter domesticos B Nicolai Albergati* 476 f
† *Plechelmus Episc.* 306 b d e, 310 c d, 313 b c
Pessemia soror S. Gibriani 298 b, 299 b
† *Porcarius Ab. Lerinensis cum 500 monachis a Saracenis occisus* 670 c d e
Præmistaus Rex Poloniæ 13 sec. 233 d e
Prandotha Ep. Cracov. 252 d : an cultum habeat 252 f
Priscillianorum hæresis 4 sec. 12 d
Proærsius sophista Athenis 4 sec. 369 e
† *Proculus Ep. Veronensis* 45 a, 46 a d f
Promptia soror S. Gibriani 298 t, 299 b
† *Prosper Aquitanus 5 sec.* 36 b, 41 d e, 42 d
Præmistaus Dux Majoris Poloniæ et Posnan. 13 sec. 259 b
Publius Leontinus 3 sec. 532 e, 534 f
- R
- R***adbodus Comes Namurcensis* 650 c, 651 d
Radeyundis Regina 50 f, 51 a
Raimundus Consularis pater S. Gualterii Stirp. 700 b
Raimundus Archiep. Tarentinus 12 sec. 572 a
† *Raphaëlis Archang. festum* 490 c
Ratchisus Rex Longobard. degit Casim 120 b
Ravennus Ep. Arelat. 5 sec. 32 b, 33 b, 35 b
Raulinus, Nicolaus, Burgundio Orotor pro poer 15 sec. 485 c
Reginaldus Card. postea Alexander IV Papa 254 d. etc.
Reginaldus de Chartes Archiep. Remens. 15 sec. 486 e
Reginaldus de la Porte Ep. Lemov. 13 sec. 282 f
† *Reginswindis Virgo Mar. ad Necarim flu.* 97 b
Reimbaldus poeta de scriptoribus Vitæ S. Majoli 667 c
† *Remachus Ep. Trajecten.* 655 a
Reinaldus III Dux Gelriæ 14 sec. 314 e, 315 f
Renatus de Breslay Ep. Trecentis 17 sec. 143 f, 144 c
Renatus Dux Andegavensis 15 sec. 484 e 486 e
† *Rhodippus Episc. Leontinus 3 sec.* 544 a, 545 e
Ricardus Archiep. Cantuar. an. 1174 consecratur 317 c
Richardus I Dux Normannorum 687 f
Robertus de Belloviso Ord. Præd. ab hæreticis occisus 491 c
Rogerius Archiep. Tarentinus 14 sec. 574 e
Rogerius Ep. Bathoniensis an. 1174 consecrotur 317 c
† *Rosalia subrenit hydropticæ* 89 c
Rotarid Rex Longobardorum an tulerit corpus S. Jobi Ticinum 494 f
† *Rodalphus Ep. Eugubinus* 462 b
Rudolphi Hubsburgici Imp. filia sanctimon. 123 d, 124 b
† *Ruffini Ep. Mart. translatio Assisii 13 sec.* 278 e
Rustici

- Rustici* duo Ep. *Lemovicenses* a *Ruricolis* non distinguendi et forte neque ab *Agerico* 14 c
- S
- † **S**abæ monasterium, ingressus *S. Joani Damas.* xxiv d
- † *Sabinus Mart.* 193 a e
- Sabinus Præses* in *Cypro* sub *Licinio Imp.* 104 b d
- † *Sacerdos Episcopus Lugdunensis* 4 b c
- Salomon Rex Hungariæ* 11 sec. 209 d 210 f
- Sanctus Haxius vel Hochius Ep. Baiionensis* 13 sec. 464 a
- Saudivogius de Ezechel Præpositus Canon. Regul. Clodanæ* 201 b
- † *Satyri fratris S. Ambrosii corpus translatum* 16 sec. 283 f
- Sbigneus Ep. Crucoviensis Cardin.* 197 a, 209 a, 217 d
- Scherus fundator monasterii Calmesiaci in Lothur.* 281 b
- Sebastianus Sericus scriptor Vitæ B. Amati Salutariensis* 345 b e, 350 f
- Sebastianus Syracusa Prior I Carmelit. Leocata* 59 a
- Sedneus seu Sethua pater S. Congulli* 579 b, 581 b
- Semozithus Dux Mazoviæ* 13 sec. 239 b
- Seraphinus a Jesu Maria Carmelita agnoscit beneficium in edendis miraculis S. Angeli ex Italico translatis* 94 b
- † *Sergii, Mauri et Pantaleonis corpora inventa* 2* c
- Sergius Amalphantinus monachus Casinensis* 281 a
- † *Severinus, Exuperius, Felicianus MM. Viennæ* 99 f
- Servilianus S. Euthaliam sororem occidit* 538 f 539 : *excæcatur* 541 c d
- † *Sidonius* 5 sec. 37 d
- Sigga Diaconus S. Joannis Beverlacensis* 170 e, 172 d
- Sigismundi Imp. mors* 485 c
- Sigonius Carolus, scriptor Vitæ B. Nic. Alberg.* 466 a, 473 a
- Silvanus Consiliarius Decii in Sicilia* 510 b, 512 c
- Silvester Sigona interpres Actorum SS. Alphii, Philadelphi, Cyrini* 504, 505 e
- Simon Bonadius Ep. Ariminensis* 16 sec. 345 c
- † *Simplicius et Faustinus fratres decollati* 617 b
- Sisintrudis sanctimonialis in Brigensi monasterio* 4 e
- Skarzeschon Polonus studet Canonizationi S. Stanislai* 257 f
- Sophia Abbatissa I Pruniæ inferioris* 12 sec 553 b
- † *Stanislus de Operow Ord. S. Pauli in Polonia* 131 b
- † *Staronicus M. Leontinus* 531 e, 546 e
- Stephanus Garsuensis Archiep. 11 sec.* 211 d
- Stephanus Ep. Camenecensis 11 sec.* 211 e
- Stephanus Ep. Upsalensis in Surcia* 96 c d
- Stephanus Comes Palatinus Rheni* 486 a f
- † *Sturmins Ab. Fuldensis degit Casini* 120 b
- † *Sventeslans Mansionarius sancte mortuus* 252 a b c
- Syrus scriptor Vitæ S. Majoli Ab.* 667 b
- T
- T**halasius Princeps in Macedonia 619 f, 621 e
- † *Toso et Tato Abb. S. Vincentii ad Vulturum fl. 8 sec.* 119 e
- Teiretina in agro Conimbricensi Sancta dicitur* 3 a
- Tertyllus Præses Siciliæ sub Decio* 510 b c et seqq. a *Sanctis occisus* 534, 535
- S. Theclæ Virg. et Martyris Ecclesia in Catalonia* 134 a
- † *Thecla Sicula a paralyti liberata* 512 f, 513 etc.
- Themistius Ep. Hadrianopoli in Pisidia* 4 sec. 409 a
- † *Theodaldis Ep. Eugubinus* 462 b
- Theodotus Condiaconus S. Greg. Nazianzeni* 110 e
- † *Theodorus Archiep. Cantuar. 7 sec.* 168 b 171 e
- Theodorus an Ep. Forojul. in Gallia* 29 d, 30 d, 37 d
- Theodorus, aliis Thomas Ep. Wratislaw.* 11 sec. 211 e
- Theodorus Metochita Genicæ Longotheta* 367 e
- Theodosius Imp. baptizatus* 401 e : *degit Constantinopoli* 403 b, 416 d
- Theodosius Ep. Idæ in Lycaonia* 4 sec. 409 a, 410 d
- Theodosius seu Theodulus Ep. Apameæ in Syria* 4 sec. 409 a, 410 d, 411 a
- Theodosius Marathonites et alius Theodosius, Episcopi Leontini* 545 b
- Theodulphus Ab Flaviacen. et Ep. Aurelian. scriptor* 491 a
- Theophilus puer seu servus S. Greg. Nazianzeni* 408 d
- Thomas Episc. Wratislaven.* 13 sec. 253 b f, 256 c
- † *Thomas Ep. Cantuarien.* 338 f, 339 e
- Thomas a Jesu fundator Discolceatorum Carmelitarum in Belgio* 565 c
- Thomas individuus socius B. Nic. Alberguti* 468 b
- Thomassina Regina Hung. avia B. Elisabethæ Ord. Prædic.* 123 a
- † *Tiburtii M. Corpus Massocii ex cameterio Præsestina* 354 a
- † *Timotheus S. Irenem baptizat* 5 b
- Timothei Patriarchæ ῥοδισµός.* 356 e f
- † *Tresanus* 298 b, 299 a d
- † *Troadius Martyr sub Decio* 97 f
- Turrecremata, Joannes, Magister sacris Palatii* 486 b
- Turstinus Dux Wilhelmi Conquestoris* 173 e 176 c
- U
- U**ladislus Lothicus Rex Poloniæ 13 sec. 233 d
- De Ursinis, Ramaldus, Cardinalis* 14 sec. 315 f, 317 d
- V
- V**alens Imp. agit cum *S. Gregor. Naz.* 389 d, 391 e
- † *Valentinus Presb. et Hilarius Diac. Viterbien.* 49
- Valerianus prænomine Licinius, Censor sub Decio Imp. et utriusque nomine persecutio habita, et ab illo continuata* 502 b : *sub illo Censore passus SS. Alphius, Philadelphus, Cyrinus et alii* 502 b 506 e etc.
- † *Veneræ Mart. imago inventa Lupis* 2* b d
- † *Vernus frater S. Gibrioni* 298 b, 299 a
- † *Vetonico de Binasco Ord. Eremit. S. Augustini* 128 e
- † *Victor Papa* 2 sec. 359 d e
- † *Villanus Ep. Eugubinus* 462 b
- † *Vincentius Lerinensis* 35 f
- Vitalius pater SS. Alphii, Philadelphi, Cyrini* 507 b c
- Vitus Luthuanorum Ep.* 13 sec. 259 b, 260 c
- W
- W**albertus Ep. Augustæ Prætorix 343 d, 344 b
- † *Wenceslai Ducis Bohemiæ ecclesia Crucovia* 238
- Wenilo Archiep. Senonensis* 9 sec. 623 b
- Werricus*

<i>Werricus seu Wenricus Ab. Flarin.</i> 10 sec. 648 c, 649 c			
<i>Wielislauus pater S. Stanislai</i>	203 f 204 c		
† <i>Wilfridus Archiep. Eborac. fit Ep. Hagulstuden.</i>	168 f		
† <i>Wilfridus junior Archiep. Eboracen.</i>	171 f 172 d		
<i>Wilhelmus Conquestor Nordhumbros domat</i>	173 b, 176 b		
<i>Wilhelmus Ab. Cistercien.</i>	12 sec. 342 f, 344 b		
<i>Willetrudis et Willegisa amitæ S. Gengulphi</i>	646 d		
<i>Wilhelmus Kecellus Clericus Beverlac. scriptor miraculorum S. Joannis Beverlacen.</i>	172 f, 179 b		
† <i>Willibaldus degit Casini</i>	119 c 120 b		
<i>Walmirus Ep. Wladislavien.</i>	13 sec. 259 b, 260 c		
<i>Wladislaus frater Balesloi, Rex Poloniæ</i>	11 sec. 236 b		
<i>Wladislaus Princeps Oppoliensis</i>	243 b 259 b		
<i>Wschewoldus Kyoviensium Princeps</i>	11 sec. 218 f		
<i>Wysroslaus Dux Polocensium</i>	11 sec. 209 e		
			X Y
		X	
		<i>Xantopulus, Theodorus, in Con. Ferrariensi</i>	15 sec. 486 c
		<i>Ximenius de Gazolaz, Petrus, Ep. Pampelonen.</i>	13 sec. 464 a
		<i>Yolanda in Ducatu Luxemburg. Ord. S. Dominici</i>	133 d
			Z
		Z	
		<i>Zabdas Ep. Hierosolymorum</i>	3 sec. 97 d
		† <i>Zacharias Papa varia donat S. Petronaci Ab. Casinensi</i>	120 a
		<i>Zanbeccarii inter factiones Bononienses</i>	15 sec. 469 c
		<i>Zaslans Dux Kyoviæ et Russiæ</i>	11 sec. 209 e
		<i>Zenus, Jacobus, Episc. Bellunen. et Feltren. dein Patavinus scripsit Vitas Pontificum et B. Nicolai Albergati</i>	465 f

INDEX TOPOGRAPHICUS.

A

Abuia urbs Hispaniæ. *Reliquiæ S. Agathii Mart.* 290 c
 Ægyptus, *Victor, Stephanus seu Stephana, Januarius* 296
 Ænaria insula prope Neapolim 138 f
 Africa, SS. *Gregorius, Archelaus et Felicissima, Mart. 7 : Celerinus, Maximus et alii xc nominati, et 56 aut 45 anonymi et alii plures* 136 : *Euticus, Fortunatus, Saturninus, Marcia* 296 : *Probeta et alii ix Martyres* 555 : *Majulus, Victorinus et alii xiii Mart.* 624
 Alba Ripa monast. Cisterciën. 329 a, 330 a
 Aletium urbs Italiæ, *templum S. Irenes* 5 e
 Alexandria, SS. *Euthymius et Petrus Diac. M. 6 Au S. Epimachus Martyr oberit* 550 d e : *studuit S. Gregorius Nazianzenus* 370 a c, 375 d, 428 d
 Alexanum urbs Ep. Italiæ sub Hydruntino 572 a
 Alta Brueria monast. Fontis-Ebraldi 331 e 332 d
 Alta-cumba Ord. Cisterc. in diœcesi Genevensi 318 b
 Altinum urbs Italiæ. *S. Nepotianus Presb.* 626
 Aluntium opp. Siciliæ *ecclēsia SS. Alphii, Philadelphii, Cyrini et corpora olim occultata* 548 d, 549 d e
 Amphibolis urbs Macedoniæ. *S. Mocius Presb. dein Martyr.* 620 d
 Andana Abbatia prope Huium 153 d
 Anglia. *S. Fremundus Martyr. Rex habitus* 654
 S. Anthimi monast. et corpus in Comitatu Clusino 613 b
 Antiochia. *S. Evodius Ep.* 98
 Antinous urbs Thebaidis. *Erilium SS. Eulogii et Protogenis* 10
 Apameæ urbes plures in Oriente 411 e
 Aquensium ur. Episc. in Novempopul. *S. Eudaldus Martyr* 639
 Arelate *S. Hilarius Episcopus* 24
 Argentacum ad Dervoniam fl. *S. Sacerdos mortuus* 12 a, 16 c
 Armorica post annum 382 Britannia *cæpta dici* 503 c
 Asia SS. *Demetrius, Atticus, Taddeus Mart.* 624
 Ateste municipium Patavinum. *Estensis familia, hinc B. Beatrix Atestina* 598 a
 Athenæ *S. Gregorius Naz. studet* 370 a b c, 375 e
 Atrebatum pro pace faciendâ 485 b
 Aturum urbs Novempopulaniæ. SS. *Gerontius et Edentius* 103
 Avellani fontis monast. in Italia. *B. Fortis eremita* 462
 Augustodunum. *S. Placidus Presb.* 137
 Antissiodorum. *S. Jovinianus Lector Mart. 5 SS. Valerius et Valerianus Epp. 103 S. Helladius Episc.* 297
 Auximum ur. Piceni. *Sisinnius Diac. Diocletianus seu Diocletius, Florentius Martyres* 612
 Axiopolis urbs Bulgariæ. SS. *Quirillus, Quindeus et Zenon Mart.* 361
 Arianzas pagus *S. Gregor. Nazianzeni* 374 a, 408 c

B

Balbiacum vicus Galliæ. *Corpus S. Gibruni* 299 f
 Bambergæ. *Reliquiæ S. Gengulphi* 643 a
 Barbara insula prope Lugdunum 669 b, 671 f
Maji T. II

Basilea. *Concilium habitum. Accessit B. Nicolaus Albergatus* 473 b
 Bassanellum opp. Italiæ. *Ædicula S. Landi* 49 c
 Benchor monast. Ultoniæ in Hiberniæ. *S. Comgalinus Ab.* 577
 Beneventum, *Corpus S. Juvenalis* 137
 Bergomum. *S. Albertus Agricola* 277
 Besuense monasterium in Gallia. *Advocatus S. Gengulphus* 641 a
 Bethania monast. Ord. Cist. in Burgundia 327 e, 328 e
 Beverlacum, monasterium Angliæ. *S. Joannes Archiep. Eboracen.* 165
 Bituriges. *S. Desideratus Episc. 300 : SS. Palladius I et Palladius II Episcopi* 567 : *S. Solongia Virgo Mart.* 588
 Bona-vallis Ord. Cisterciën. in Burgundia *S. Petrus Ab. dein Archiep. Tarentasiensis* 317, 343 a
 Bononia. *S. Theodorus Episcopus* 50 : *B. Nic. Albergatus Ep. 465 : Corpus S. Fabii. Reliquiæ S. Bassi Mart. 613 f : Reliquiæ S. Simplicii Senatori* 499 a
 Bosra in Arabia ; alia in Idumæa 494 b
 Bova urbs Calabriæ. *S. Leo Ord. S. Basilii* 49
 Bordines prope Huium 153 a
 Boviensis Abbatia Ord. Cisterciën. in Gallia 300 b
 Broylus ad Lysam in Flandria, *S. Maurantus Ab.* 52
 Brundisium urbs Archiep. Italiæ 372 a
 Bullium duplex Ord. Cisterciensis 330 b
 Burdegala. *Patria S. Sacerdotis Ep. Lemovic. 12 c. 15 a*
 Burgium oppidum Siciliæ 86 e 87 f
 Busceria monast. Cist. diœcesis Æduensis 329 c, 330 a
 Byecx oppidum Poloniæ 264 b
 Byzantium. SS. *Agathius Miles, Maximus Presbyter, Anthes Diaconus, Arestinus, et alii nominati* LXXV 288 : *Ecclēsia S. Agathii* 289 e

C

Cæsarea urbs Palæstiniæ. *S. Gregorius Nazianzenus studet* 370 b, 375 a
 Cœlum aureum monast. Papiæ, a *S. Majolo reformatum* 662 c
 Caino opp. Galliæ. *S. Joannes Monasteriensis* 50
 Caieta. *S. Innocentius Episc. Africanus* 138
 Calabrum monast. Galliæ ad Dordoniam flu. *S. Sacerdos Abbas* 12 c 15 d 16 b 17 a
 Callipolis, forsân Callimicus, urbs Thraciæ 5 d
 Calvus mons variis locis in Gallia 330 f, 332 c
 Cameneca urbs Podoliæ Episcop. 211 e 213 d
 Camerinum urbs Umbriæ. SS. *Anastadius Cornicularius, ejus uxor, 4 filii, 2 filia, 3 famuli Mart.* 612
 Cappadocia. *S. Agathius Mart.* 289 e 290 e
 Campi Iona monast. Sueviæ. *Corpora SS. Gordiani et Epimachi* 552 d
 Capua. SS. *Quartus et Quintus depositi : eorum altare* 554
 Carrha urbs Mesopotamiæ. *S. Protogenes Episc.* 10
 Castella eremitorium discalceatorum in Latio. *Corpora SS. Sabini et Certesii* 565
 2 T Casinum

Casinum monast. <i>S. Petronax Ab. et instaurator</i>	
119	
Castrum <i>S. Cerenici</i> in Normannia	160 c
Castrum Theodorici. <i>Corpus S. Cerenici</i>	160 d
Cella <i>S. Mariæ</i> in Styria, miraculis clara	618 d
Chelmen-sis urbs Episcopalis duplex	213 d
Cistercium. <i>Brachium S. Petri Archiep. Tarentasien.</i>	
318 f	
Cestra, olim Kunkæestra in Anglia	107 f
Clodawa monasterium Caonicæ Regul. in Polonia	
201 b 202 a	
Cluniacum. <i>S. Majolus Ab.</i>	655
Calliense monast. Italiae. <i>S. Gerontius Episc. Mort.</i>	
<i>Patronus</i>	458
Coloniæ. <i>Reliquiæ S. Gengulphi</i>	642 f
Colonia oppidum haud procul Roma	604 f 606 c
Columna Jovis in Alpibus	324 c, 325 e
Comum, seu Novocomum. <i>B. Prudentia Virg. Ord.</i>	
<i>Eremit. S. Augustini</i>	128
Concha urbs Hispaniæ. <i>Caput S. Achatii Mart.</i>	
290 e	
Conimbrica. <i>Caput S. Palmatii Mart.</i>	499 a
Consentia seu Cusentia urbs Archiep. in Calabria	
citeriore	574 b
Constantinopolis. <i>Templa tria S. Irenes Martyris</i> 4 c:	
<i>Demetrius, Donax, Donatus, Therinus Mesicera,</i>	
<i>Barbarus et socii Martyres honorati</i> 102 : <i>S. Theo-</i>	
<i>dotus Ep. Cyrenæ in Cypro</i> 104 : <i>S. Joannes Da-</i>	
<i>masceus mortuus</i> 109 d : <i>S. Mucius seu Mucius</i>	
<i>Presb. Mart. Ejus ibi ecclesia</i> 619 : <i>S. Grego-</i>	
<i>rius Nazianz. Episcopus</i> 397 d : <i>Corpus ex Cappa-</i>	
<i>docia ad illam translatum</i>	446
Corinthus. <i>S. Athanasius Episcopus</i>	55
Corisopitum urbs Britanniæ Armoricæ. <i>S. Tadinus</i>	
<i>Abbas</i>	457
Cracovia urbs Poloniæ. <i>S. Stanislaus Episc.</i>	196
Cremona. <i>S. Albertus Agricola mortuus</i>	277
Croca in Anglia	107 f
Crota seu Crotonum urbs Ep. Calabriae Ulterioris	
572 a	
Curtissolra in Hannonia. <i>SS. Walbertus et Bertilia</i>	
632	
Custodiaria insula Hiberniæ. <i>S. Comgallus</i>	582 c
Cyrene. <i>S. Lucius</i>	98
Cyria urbs Cypri. <i>S. Theodotus Episc.</i>	104

D

D ailnarais in Hibernia, patria <i>S. Comgalli</i>	581 b
Damascus, patria <i>S. Joannis Dam.</i> 111 a : a Sara-	
cenis capta 7 sec.	112 b
† Dionysii monast. reformatum a <i>S. Majolo</i>	682 d
Dirillus fluvius et silva Siciliae	77 e, 79 b
Dobrinum oppidum Poloniæ	267 c
Depranum. <i>Reliq. B. Alosyii Rabata Ord. Carmeli.</i>	
716 a	
Duacum, <i>Corpus et cultus S. Maurontii Abbat.</i>	53 a
Dunelmum in Anglia. <i>Reliquiæ S. Eadberti et olo-</i>	
<i>runt</i>	107 f

E

E boracum. <i>S. Joannes Beverlacensis Archiep.</i>	
165	
Edessa. <i>S. Eulogius Episcopus</i>	10
Einsidlem in Helvetia. <i>Brachium S. Beati</i>	366 e
Elwangum op. Germaniæ. <i>Patroni SS. Quartus et</i>	
<i>Quintus</i>	555 d
Elysiæ campi apud Arelatenses	25 d
Eporedia urbs Italiae	671 c
Erne stagnum Hiberniæ	582 c d
Engubium urbs Umbriæ. <i>B. Villanus Episc.</i>	278
<i>Corpus B. Fortis eremite</i>	462 e

Europa provincia Thraciæ	294 f
Eystadium. <i>Reliquiæ S. Gengulphi</i>	643 a

F

F aimenna seu Fœmanna regiuncula in ducatu	
Luxemburgensi	654 a e
Falais Comitatus	153 d
Ferraria. <i>Patronus S. Maurelius Ep. Mart.</i>	153
Ficoelum ur. Italiae. <i>S. Gerontius Episc. Mart.</i>	458
Florentia. <i>B. Nic. Albergati corpus</i>	465 f : 470
Florina opp. Arduennæ. <i>Eccl. et Reliq. S. Gengul-</i>	
<i>phi</i>	642
Fontinetum oppidum Burgundiæ	333 f, 335 a
Fragalatis <i>S. Philippi monast. Siciliae. Corpora SS.</i>	
<i>Alphii, Philadelphi, Cyrini</i>	547 f, 548 e
Frietberg monast. Cisterciën. in Burgundia	335. a
Fumiacum oppidum ad Mosam	151 a

G

G eldina in Arduenna. <i>Ecclesia et Reliquiæ S.</i>	
<i>Gengulphi</i>	647 f, 649 b
Galilæa urbs Africae maritima	139 e
Gallipolis urbs Ep. Italiae sub Hydruntino	572 a
Gemmula monast. agri Patavini. <i>B. Beatrix Atesti-</i>	
<i>ua sanctimonialis</i>	598 c, 599 f
Gerrusium opp. Basilicatæ	574 b
Gerundensis diœcesis <i>SS. Eovaldus et Sixtus Mar-</i>	
<i>tyres</i>	133
Gnesna ut. Archiep. Poloniæ. <i>S. Stanislaus, Ep</i>	
<i>studet</i>	199 c, 204 f

H

H ac ad Sabim et alia Hoc	153 d
Hagustadum urbs Angliæ. <i>S. Joannes Beverl. Episc.</i>	
168 d	
Heraclea urbs Thraciæ	619 f, 620 c, 622 d
Hibernia, patria <i>S. Gibriani, 6 fratrum, et 3 sororum</i>	
298 b : <i>S. Wironis Ep.</i>	308
Hierosolyma. <i>S. Maximus Conf. Episcopus</i>	8
Hieracium oppidum Calabriae	574 d
Horta urbs Italiae. <i>S. Laudus Martyr</i>	49
Hostunum urbs Ep. Italiae sub Brundusino	574 d
Hus, Ausitis, habitatio <i>S. Jobi</i>	492, 494 b
Huim op. ad Mosam. <i>Corpus S. Domitiani Episc.</i>	
<i>Troject.</i>	145 150 a

I

I lcinum urbs Ep. cui unitum monast. <i>S. Anthymi</i>	
613 d	
Imola urbs Italiae. <i>S. Maurelius Episc.</i>	105
Insula del Gozu, seu Gaudii prope Melitam	78 b, 79 c

J

J ustiniana urbs Africae ante Adrumetum	138 e,
139 f	

K

K arelsteyn castrum Bohemiæ. <i>Reliq. S. Palmatii</i>	
<i>M.</i>	498 f
Kyovia caput Ukraniae a Polonis occupata	11 sec.
218 f	

L

L ubense monast. Cisterciense in Silesia	233 b
Lancicia urbs Poloniæ	264 c

Lamberti

Lamberti monast. in Styria. *SS. Cyrillus, Eleutherius, Marianus, Dorothea Martyres Romani* 618
 Laura S. Sabæ. *Monachi S. Joannes Damascenus et Cosmas socius* 115 d et *Cosmas Magister* 113 d
 Lausanaia urbs Helvetiæ 325 c f
 Lemovicum urbs Aquitanicæ. *S. Sacerdos Episcopus* 12 *S. Aurelionus Episc.* 282
 Leocate urbs Siciliæ. *S. Angelus Carmelita* 56
 Leopoldis urbs Poloniæ 267 c
 Lerinus insula. *S. Hilarius dein Ep. Arelot.* 27 f
 Lindisfarina in Anglia. *Eadbertus Episc.* 106
 Longum vadum Ord. Cisterc. in diœc. Lingonensi 317 f, 328 e, 330 a
 Lublinum urbs Poloniæ 267 d
 Lubecensis urbs Ep. prope Francofurtum ad Oderam 211 e 213 d
 Lucerna urbs Helvetiæ. *Reliquiæ S. Beati* 366 e
 Lugdunum. *S. Majolus philosophiæ studet* 658 a 669 b
 Lupiæ urbs Calabriæ. *Herina sive Irenis* 1
 Luxemburgum. *Corpora SS. Tertullini et Chrysanthi MM.* 557
 Lycaonia regio Asiæ minoris. *S. Tarasius Thaumaturgus* 302
 Lycaonia insula Romæ, nunc S. Bartholomæi 500 c f

M

Machilonium in Italia 471 b f
 Magedon, patria *S. Irenis* 5 c
 Majuma urbs Palæstinae. *S. Cosmas Ep. 8 sec.* 117 f
 Marchianense monast. Flandriæ. *S. Maurontus Abbas obit* 52 c, 53 f
 Marciacum monast. Aquitanicæ. *S. Palladius* 11 mortuus 567 f
 Marsala urbs Siciliæ 77 f, 79 b
 Maso, Masau, districtus Mosanus 311 e f
 Masafra oppidum Italiæ prope Tarentum 572 a
 Materna fluvius Gallicæ, antiquis Matroa 298 b, 299 b
 Matiscona urbs Burgundiæ. *S. Majolus Clericus et Archidiaconus* 657 f, 669 a b, 684 d
 Mauriana urbs et provincia Sabaudicæ 326 e, 328 c
 Mediolanum. *S. Gerontius Archiepiscopus 44. Victor, Felix et alii LXXVII nominibus suis expressi, et 815 certo numero comprehensi, et alii plures* 107. *S. Victor Maurus Martyr* 283. *SS. Ephraïmus, Cestus et Polimius Mart.* 361 *B. Prudentia Virgo Ordinis Eremitarum S. Augustini nata* 128 a
 Mesebria urbs Thraciæ 5 c
 Mesopolis Leontiorum urbs 510 e, 512 d
 Messina. *Cranua SS. Alphii, Philadelphi, Cyrtini* 548 d
 Metæ urbs ad Mosellam. *S. Agatamber Ep.* 632. *S. Godon Episc.* 307. *S. Wa'druda Abbatissa* 51
 Methemacum insula Venetorum 471 b e
 Milæ seu Milazo urbs Siciliæ 512 e e
 Monopolis urbs. Ep. Italiæ sub Bariensi 572 b
 Mons-Cornelii prope Leodium 153 a
 Mons-Jovis, aliis Mons S. Bernardi, in Alpibus 662 c
 Mons-S. Odilæ in Geldria. *Habitatio S. Wironis Episc.* 306 a b
 Mons Laurentiacus castrum in Francia 318 a
 Monsteriolum duplex in Picardia, et agro Seanonensi 479, 481 d
 Mortuum-mare monast. Cisterciense 331 c, 332 c
 Massacium opp. Italiæ. *B. Angelus Martyr Ordinis Camalduleni.* 353
 Mutina urbs Italiæ. *B. Nic. Albergatus degit* 472 d, 481
 Mutula urbs Ep. Italiæ sub Tarentina 572 a

Mysia inferior seu Bulgaria *Cyrillus et alii v Mart.* 555

N

Namnetum urbs Gallicæ. *S. Beatus multos convertit* 364 b
 Narus oppidum Siciliæ 81 d, 84 a
 Nazianzum, patria *S. Gregorii Theologi* 366, 372 a
 Neapolis. *B. Nicolaus eremita* 705
 Nemausus urbs Gallicæ 324 f, 325 f
 Nicomedia. *SS. Flavius Ep. Augustinus Ep. Augustus sive Augustinus, Marcellinus, Macrobius, Euthrus sive Eutychius Martyres* 135 : *SS. Codrutus seu Quadratus, Sturninus, Ruffinus et socii MM.* 360
 Nivellæ antiquis Nivigella oppidum Brabanticæ. *B. Idelburga sive Ita moter S. Gertrudis* 304
 Niveraum urbs Gallicæ pro pace faciendâ 484 f
 Novaria. *Cultus S. Demetrii* 624 f
 Nuceria Paganorum urbs Italiæ. *S. Priscus Patronus* 358

O

Ogaa pagus ditiois Bergomensis, patria *S. Alberti Agricole* 277 c f
 Oostwout pagus Borealis Hollandicæ. *Ecclesia constructa non a S. Gengulpho* 643 c
 Ostia in ora Tiberis. *S. Gregorius Episc.* 463
 Oxonia urbs et universitas Angliæ. *S. Joannes Beverluen. Magister in Artibus* 166 e
 Oximum, olim Sedes Episcopalis, Sagium translata 163 a b

P

Paaormus. *S. Angelus Carmelita inter Patronos* 59 f
 Pavia urbs Italiæ. *S. Petrus Episc.* 193. *S. Luminosa Virgo* 458
 Parisii. *S. Stanislaus Ep. studet* 199 c, 205 c,
 Parthenium mare 375 f, 377 b
 Patavium. *B. Beatrix Atestina V. Ord. S. Bened.* 597
 Perinthus seu Heraclea urbs Europæ 620 c, 622 d
 Persis. *Sancti cccx Martyres* 362
 Petravinum villa Poloniæ. *Resuscitatus a S. Stanislawo venditor agri* 201 a 213 e f 214
 Philippi urbs Macedonicæ. *S. Hermus Episc.* 357
 Pilsna urbs Bohemicæ. *Reliquiæ S. Stanislai Ep.* 198 f
 Pilsno oppidum Poloniæ 269 a
 Pinus opp. Burgundiæ 333 b, 335 a
 Pisa. *Corpus S. Evelli Mart.* 611 f
 Pizicatorium oppidum Italiæ 470 f, 471 e
 Platea, civitas Siciliæ 78 e, 79 c
 Pons Ursariæ seu Ursarii in Alpibus a Saracenis 9 sec. occupatus 662 c d
 Pontus provincia diversa a Cappadocia 372 a b : *degit Greg. Nazianz.* 382 f, 430 f
 Pradæ oppidum apud Rhætos seu Grisones 606 e
 Praga Pars brachii *S. Palmatii Mart.* 499 a. *Reliquiæ S. Stanislai Ep.* 198 d. *Reliquiæ SS. Gordiani et Epimochi* 552 f
 Prumia monast. Diœc. Trevir. *Reliquiæ SS. Gordiani et Epimachu* 553 c d
 Przechlaw oppidum Poloniæ 272 e
 Puteoli urbs Campanicæ. *SS. Onesimus et Erasmus Martyres* 509 c

R

R andatum oppidum Siciliae. <i>B. Aloysius Ordinis Caraelitani</i>	707
Rupheium oppidum Alsatiae	329 c, 330 a
Ravennae monast. S. Apollinaris, reformatum a S. <i>Majola</i>	662 a, 677 b
Remi. <i>Corpus S. Gibrioni</i>	297 f
Rhodus insula	376 a
Ripollense monast. Cataloniæ. <i>Corpus S. Eudaldi Martyres</i>	640 b c d
Roma. <i>S. Crescentia Mart. 7. Silvanus Mart. 8. SS. Calepodius Presb. Palmatus Consul et alii 43: Simplicius Senator et alii 48: Felix et Blanda conjuges Mart. 496: Ecclesia S. Mariae trans Tiberim corpus et imago S. Calepadii 497: SS. Gordianus et Epimachus; item Primitus et Major sen Medon. 549: SS. Achilles, Sippianus, Epimennus, Nereus. Mart. 624: S. Benedicta sanctimonialis 106: Examinati SS. Aphus, Philadelphus, Cyrinus, aliique 508 f, Via Salaria SS. Anthimus Presb. Maximus, Bassus, Fabius Mart. 612: SS. Piniannus Praconsul, Lucia conjuges 612: Corpus S. Greg. Naz. in Campo-Martio 452, 453: dein in basilica Vaticana 454 et seqq.</i>	
Roma vetus ac Roma nova, in suo statu descripta a Greg. Nazianz.	432 f
Romanum monasterium alii Jurense, in Burgundia	683 a c
Rosetum urbs Italiae in confinio Calabriae et Apuliae	572 b
Ruremunda urbs Gelriae. <i>S. Wiron Episc.</i>	306

S

S agium urbs Normanniae. <i>S. Cereuicus seu Seruicus Diac.</i>	160
Salandra op. Basilicatae	574 b
Salarola monast. agri Patavini. <i>B. Beatrice Atestina sanctimonialis</i>	598 b
Salica vicus Cenomanniae	162 e, 163 a
Salinae in agro Arelatensi	32 d
Saludecium opp. Italiae in agro Ariminensi. <i>B. Amatus tutularis</i>	345, 347 a
Sanperienae mare prope Siciliam	78 d, 79 c
Sandomiria urbs Poloniae	264 d
Santirena opp. Lusitaniae. <i>B. Bernardus Ord. Præd. cum duobus parvulis</i>	351
Sarlatum <i>S. Mundana mater S. Sacerdotis Ep. 12. Ecclesia S. Sacerdotis</i>	12 f
Sasima vicus. <i>S. Gregor. Naz. electus Ep. 374 c, 392 b 414 c 431 e</i>	
Sauciacum opp. Galliae. <i>Patria S. Desiderati</i>	300 c
Scalabis opp. Lusitaniae. <i>B. Bernardus Ord. Prædicat. cum duobus parvulis</i>	351
Sezapanow vicus Poloniae. <i>Patria S. Stanislai Ep. 203 d</i>	
Seylaceum ur. Calabriae. <i>Corpus S. Agathii M. 290 b c</i>	
Selencia. <i>Fugit S. Greg. Nazianz.</i>	395 b 448 c
Senonum urbs Galliae. <i>S. Licera Virgo Mart. 625 a</i>	
Septempeda urbs Piceni, nunc Sanseverinum. <i>S. Illuminatus</i>	704
Silviniacus Prioratus in dicec. Arvern. <i>Corpus S. Majoli Abbatis</i>	657 a
Siradia oppidum Poloniae	211 a
Sirmium urbs Pannoniae. <i>S. Montanus seu Montanianus Mart.</i>	623
Smyrna. <i>S. Dioscorides Mart.</i>	623
Sniatyn oppidum Poloniae	272 d
Sobyen oppidum Poloniae	272 d
Spoletum, patria <i>S. Cerenici</i>	161 e

Stamedium monast. Ord. Cisterc. <i>S. Petrus Tarentas. Abbas</i>	322 c, 323 d
Stirpum monast. in Lemovicensi diocesi <i>S. Gualterius sen Gaunterius Abbas</i>	699
Swini Abbatia in agro Elboracensi	172 a e
Suricum op. ad lacum Comensem. <i>B. Mirus Eremita</i>	602
Symethus fln. Siciliae	511 a, 512 e

T

T arentum urbs Calabriae. <i>SS. Matthæus et Primus Mart. 102: S. Cataldus Episc. 568: uti Dro-gannus 569 c: Giraldus 570 a: Rainaldus 570 b: Rogerius</i>	574 e
Tarentasia urbs Sabaudiae. <i>S. Petrus Archiep.</i>	317
Tarsus urbs Cilicie. <i>SS. Aphrodisius, Jocundus et Firmus Mart. 361: Aprodisis et ex Martyres 556</i>	
Tauriolus fluviolus in Lemovicibus	700 c, 701 c
Tauromenium urbs Siciliae, palæstra <i>Mart. 510 b, 512 c</i>	
Teezyn oppidum Poloniae	264 d
Tergestum urbs Istriæ. <i>SS. Primus Presb. Marcus diac. Jason. Celianus Mart.</i>	495
Terquanda in diocesi Senensi. <i>B. Bonizella vidua</i>	121
Terra-nova in Sicilia	78 c, 79 c
Thessalonica. <i>SS. Irenæus, Peregrinus et Irene MM. 7</i>	
Thosa in Helvetia. <i>B. Elisabetha Hung. Ordinis Prædicatorum</i>	122
Ticinum ur. Italiae. <i>Corpus S. Jobi</i>	494 f
Trajectum ad Mosam. <i>S. Domitianus Episc.</i>	145
Trecae. <i>S. Mastidia Virgo</i>	140
Treviri. <i>S. Britonius Ep.</i>	12
Turonensis diocesis. <i>Caput S. Athanasii Ep. num Alexandrini, an Corinthiorum 55 d e S. Avertinus Diaconus</i>	55
Tyana urbs metropolis Cappadociae	392 b, 414 e

U

U ltrajectum. <i>Cultus S. Wironis Ep. 307 b. Reliq. 310 f</i>	
Uria urbs Episc. sub Tarentino	574 d

V

V alentiola opp. Provinciae. <i>Patria S. Majoli 659 e, 673 f</i>	
Varennae in Burgundia. <i>S. Gengulphus Mart.</i>	641
Vascones pro Vastanis in Japygia sumpti	503 a
Vasta seu Basta opp. Iapygiae. <i>SS. Alphius, Philadelphus, Cyrinus nati</i>	503 a
Verona. <i>SS. Teuteria et Tusca Virgines 44: S. Metron Presbyter 303: SS. Primus Presb. et Marcus Diaconus Martyres</i>	495 b
Vesontio urbs Burgundiae. <i>SS. Sylvester et Frominius Episcopi</i>	566
Vindocinum urbs Galliae. <i>S. Beatus</i>	362
Vicohabentia Sedes Episcopalis Ferrariam translata	453 c e
Vienna urbs Galliae. <i>SS. Nectarius et Nicetius Episcopi 10: S. Justus Ep. Mart. 99: S. Dionysius Episc. 359: S. Mamertus Episc.</i>	628
Villa-Franca in Sicilia	84 a
Villa-viciosa urbs Lusitaniae. <i>Reliq. S. Gengulphi</i>	642 e
Villemontium opp. Galliae. <i>S. Solangia Virgo M. 590 a</i>	
Villeriacum pagus Hannoniæ prope Philippopolim	647 f, 649 b
Vindicaris sinus Siciliae	78 a, 79 c
Visetum oppidum ad Mosam	153 d
Volaterra	

TOMI II INDEX TOPOGRAPHICUS.

Volaterra. *Caput S. Victoris Mart.*

284 d

W X Z

Weingarta monast. *Reliquiæ SS. Gordiani et Epimachi*

552 e

Wladislavia urbs Cujaviæ

211 e, 213 c

Wratislavia urbs Silesiæ

211 e, 213 c

Wura monasterium Friburgi

123 d, 124 b

Xichilis urbs, fluvius, et mare Siciliae

77 f. 79 b

Zathor oppidum Poloniae

267 c

INDEX ONOMASTICUS.

A			
A contractio, <i>solutia contractionis</i>	652 e	Commentariensis, <i>Carceris Præfectus</i>	292 f
Aerædo, <i>acerbitas</i>	17 a	Comportalitius, <i>portatilis</i>	698 b
Alalagma, <i>jubilus</i>	682 f	Complexive, <i>compendiose</i>	268 e
Aliubi, <i>alio</i>	690 e	Confratria, <i>sodalitas</i>	61 e
Allodium, <i>fundus proprii juris</i>	553 e	Congerrones, <i>socii itineris</i>	287 f
Ama, <i>vas vinarium</i>	8 d	Congratulamen, <i>gratulatio</i>	650 b
Amabilissimum, <i>Amabilissimum</i>	650 a	Congruus, <i>congruentius</i>	596 a
Ambassiator <i>legatus</i>	457 b	Cooperta, <i>operculum</i>	574 f
Anciani, <i>seniores</i>	476 a	Corporati, <i>tribuum decuriones</i>	561
Appendicæ, <i>appendices fundorum</i>	15 b, 553 e	Costorarius, <i>surtor</i>	84 b
Appensa, <i>mensura frumenti ad alicujus corporis pondus</i>	652 e	Crepedo, <i>rîna</i>	174 b
Appodiamentum, <i>sustentaculum</i>	188 d	Crocæ, <i>scipia, grallæ</i>	339 f
Arcusbusus, <i>sclopus</i>	350 d	Cucullare, <i>monachum agere</i>	647
Artista, <i>artifer</i>	265 e	Culcitarius, <i>qui culcitrâs facit</i>	93 d
Assaillire, <i>insultum facere</i>	695 e	Curia, <i>prædium</i>	553 e
Attendere, <i>custodire</i>	287 e		
Attendere, <i>expectare</i>	695 e	D	
Autenticare, <i>approbare</i>	270 e	D acia, <i>tributum</i>	236 f
Avisamentum, <i>admonitio</i>	250 d	Damnatus, <i>damnatus</i>	697 e
Auricularius, <i>secretarius Regis</i>	300 e	Damnatus, <i>damnatus</i>	695 a
		Debriatus, <i>plenus</i>	659 a
B		Denerata cere, <i>cera denario comparata</i>	649 e
B aculotentim, <i>baculo innitendo</i>	648 b	Defructatus, <i>marcidus</i>	663 b
Baldacchinum, <i>umbella</i>	60 e	Densim, <i>dense</i>	650 d
Ballivus, <i>prætor</i>	190 c	Depalare, <i>manifestare</i>	105 b
Barrare, <i>barra seu tigillo ostium notare</i>	68 b	Deteriorare, <i>depravare</i>	653 c
Bassus, <i>humilis, depressus</i>	236 f, 249 d	Devotizare, <i>devote orare</i>	262 e
Boeetum, <i>bubule</i>	579 b	Diasophistæ, <i>medici</i>	614 e
Bordarium, <i>fundus</i>	13	Dietim, <i>quotidie</i>	234 e
Bovata, <i>jugrum</i>	166 a	Diffidatio, <i>provocatio</i>	314 f
Broca, <i>sades</i>	328 d	Diffloxim <i>diffluendo</i>	653 e
Burichalia, <i>equina stragula</i>	410 c	Dilatate, <i>procrastinare</i>	178 a
Burgensis, <i>civis</i>	190 c	Disconsolatus, <i>solatio carens</i>	695 f
Burichus, <i>equus</i>	410 c	Discurvus, <i>distortus</i>	243 d
Bustuale, <i>rogus</i>	630 a	Districtor, <i>ultor</i>	653 e
Buzunata, Bolfonata, <i>abusi jaculi ictus</i>	718 b	Domicellus, <i>nobilis</i>	242 f
		Doxa, <i>gloria</i>	326 a
C		E	
C aradas, <i>Carver Spartanus</i>	759 a	E gredi, <i>educere</i>	60 e
Caveucitas, <i>excuditio</i>	242 e	Eleemosynaliter, <i>in elemosynam</i>	706 a
Calcaneus, <i>offendiculum pedum</i>	181 f	Enceniare, <i>dedicare</i>	269 f
Cavalcata, <i>pompa equestris</i>	73 a	Equitatura, <i>jumentum</i>	573 e
Caucasus, <i>chlamys hiemalis</i>	410 c	Esox, <i>salao</i>	606 b
Cambiatio, <i>permutatio</i>	459 a	Ex corde, <i>de memoria</i>	663 e
Camisia, <i>indusium</i>	263 e	Exemplare, <i>angere, extendere</i>	219 f
Candelabra, <i>candela</i>	271 d	Exemplare, <i>transcribere</i>	65 a
Canterianus, <i>adustus</i>	190 f	Exisoles, <i>rationum publicarum syndicus</i>	421 e
Canusinus, <i>color griseus</i>	700 b	Expulsatrix, <i>expultrix</i>	680 a
Capellottum, <i>pannus ex pilis capris</i>	87 e	Exungulare, <i>ungulis lancinare</i>	620 f
Carabus, <i>scapha</i>	682 b		
Carnificium, <i>carnificina</i>	227 d	F	
Carnisprivium, <i>initium Quadragesimæ</i>	271 a	F amigeratus, <i>celebris</i>	14* a
Catechumenare, <i>catechizare</i>	21* c	Fatiga, <i>labor</i>	245 b
Cautelonus, <i>prudens, discretus</i>	204 d, 207 e	Ferentaria, <i>fercula processionalia</i>	251 c
Chrismale, <i>vasculum sacri Chrismatis</i>	583 e	Ferripedare, <i>compedibus vincire</i>	38* e
Ciliciatus, <i>cilicio indutus</i>	245 e	Ferto, <i>ponderis polonici genus</i>	244 a
Circumpagensis, <i>accola</i>	679 a	Festinantia, <i>festinatio</i>	189 c
Colobium Episcopale, <i>Pallium</i>	99 c	Fiendus, <i>foctendus</i>	244 e, 596 d
Comitiva, <i>comitatus</i>	268 e	Filare, <i>nerv</i>	653 b
Commentaria, <i>carceres</i>	292 f	Fistulum, <i>fistula</i>	212 a
		Flasco, <i>lagena</i>	19 f, 171 c
		Foliacea <i>sculpturæ in formam foliorum</i>	60 b
		Forefactum	

Forefactum, <i>scelus</i>	224 c	Manipulare <i>manum dore</i>	653 f
Fortia, <i>munitio</i>	459 d	Mansor, <i>incola</i>	650 a
Franchisia, <i>immunitas</i>	316 b	Marea, <i>dimidia libro</i>	270 ù
Frigoriticus, <i>febriens</i>	676 a	Marginari, <i>definiri</i>	630 d
Frixum, <i>limbus</i>	60 b	Mascarata, <i>larvatorum pompa</i>	73 a
		Masehi, <i>mortanola igniaria</i>	87 f
		Matricularius, <i>aditus</i>	187 f, 192 c
		Meliorare, <i>corrigen</i>	690 f
		Minimissimus, <i>minimus</i>	717 b
		Minorare, <i>minuere</i>	648 b
		Minoramentum, <i>immunitio</i>	184 b
		Modicillum, <i>modicum</i>	261 e
		Morticinium, <i>exitium</i>	649 e
		Morticinus, <i>letalis</i>	653 e
		Morucke, <i>boleti</i>	663 b
		Multissimus, <i>plurimus</i>	607 a
		N	
		Nauclerare, <i>nauclerum agere</i>	239 d
		Nepos, <i>neptis</i>	600 d
		Nonna, <i>sanctimonialis</i>	654 b
		Novellare, <i>muovere</i>	650 a
		O	
		Obstinatia, <i>pervicacitas</i>	702 c
		Offerenda, <i>oblatio</i>	151 e
		Orama, <i>visio</i>	654 d e
		Orbitare, <i>circumvolvere</i>	650 a
		Originarius, <i>plebeus</i>	252 e
		Oxellum, <i>axilla</i>	189 a
		P	
		Pactare, <i>pacisci</i>	264 f
		Palenm, <i>suggestus</i>	60 e
		Palearea, <i>horreum</i>	572 f
		Pancszwey, <i>vermes polonice</i>	271 d
		Paralyticatus, <i>paralysi tactus</i>	243 d
		Particulare, <i>partim excerpte</i>	307 f
		Palergium, <i>πορέρριον</i>	197 e
		Passagium, <i>transitus</i>	249 c
		Parvissimus, <i>minimus</i>	689 e
		Pausare, <i>quiescere</i>	180 a
		Pedules, <i>socci lanei aut linei</i>	182 a
		Peduzzo, <i>pede inverso claudicans</i>	93 e
		Pekunas, <i>fulminum praeses Deas apud Lithuanos</i>	260 d
		Pendicunlas, <i>pendulus</i>	257 b
		Pensa, <i>mensura frumenti ad alicujus corporis pondus</i>	650 e
		Pensare, <i>cogitare</i>	697 d
		Perefluus, <i>abundans</i>	677 c
		Personatus, <i>dignitas ecclesiastica</i>	658 a
		Pessimare, <i>perdere</i>	19 d
		Phrontisterium, <i>manasterium</i>	27* f
		Physicus, <i>medicus</i>	84 a
		Pissentunega, <i>quasi mingens in tunica</i>	348 a
		Pittaphium, <i>inscriptio</i>	56* d
		Plostellum, <i>infantile curriculum</i>	188 d
		Polycandrum, <i>caemeterium</i>	187 e
		Populicus, <i>popularis</i>	648 c
		Portulanæ, <i>id est ostiarii officium</i>	271 e
		Pneuma, <i>spiritus</i>	672 c
		Practica, <i>tractatio</i>	482 e
		Præconatus, <i>edictum</i>	192 e
		Præconizare, <i>laudare</i>	270 b
		Præpedium, <i>impedimentum</i>	705 d
		Præstitus, <i>commodatus</i>	696 e
		Profundare aquis, <i>mergere</i>	263 a
		Probitus, <i>illutus, delibutus</i>	245 c
		Protosymbolus, <i>Præses Concilii</i>	113 f
		Psallentium, <i>psalmodia</i>	629 c
		Psalterista, <i>cantor Psalmorum</i>	252 b
		Q	

		Q	
Quatripes, quadrupes	573 a	Sinnichium, <i>vezillum basilicarum Romanarum</i>	457 e
		R	
Ramiculus, <i>ramusculus</i>	179 e	Solemnizare, <i>celebrare</i>	648 b
Recaptare, <i>recipere</i>	689 e	Soma, <i>corpus</i>	644 c
Recapitulare, <i>iterum narrare</i>	581 d	Stallum, Stallus, <i>sedes choralis</i>	192 d
Recidivanter, <i>recidive</i>	260 e	Staurophoria, <i>cruci delatio</i>	646 d
Registratus, <i>descriptus</i>	607 c	Stepa, <i>linea</i>	232 c
Relatare, <i>referre</i>	59 b	Stolpniki, <i>Stylitæ Moscorum</i>	xxviii f
Repatriare, <i>in patriam redire</i>	572 e, 579 e	Stuba, <i>cubiculum calidum</i>	271 d
Revigore, <i>vigori reddere</i>	650 e	Subvenimen, <i>subventio</i>	652 a
Robustas, <i>robur</i>	228 b	Suppellicium, <i>superpellicium d</i>	455 b
Rocchetum, <i>tunica linea mollior</i>	455 b	T	
Rotulus, <i>ponderis genus</i>	59 f	Temporari, <i>tepscere</i>	653 c
Rubus, <i>mensuræ frumentariæ genus</i>	464 b	Testa, <i>caput</i>	268 d
		S	
Sagmarius, <i>jumentum sarcinarium</i>	32 a	Tetix, <i>tugurium</i>	188 c
Salariare, <i>stipendia dare</i>	265 e	Tina, <i>vos lignum</i>	261 d
Salarium, <i>stipendium</i>	260 f	Tinniola, <i>tintinnabula</i>	33 c
Salina, <i>ponderis genus</i>	78 c	Thoralia, <i>lecti</i>	192 e
Sanctuarius, <i>custos ecclesiæ</i>	239 b	Tobalia, <i>liuteum</i>	69 b 70 a
Scamellus, <i>fulcrum manuale</i>	698 d	Todina, <i>gracilitas</i>	188 b
Scansile, <i>stipes equestris</i>	190 f	Tornatus, <i>conversus</i>	694 e
Scatula, <i>pyxis</i>	587 e	Trabba, <i>trabs</i>	56*
Scerdo di legno	84 a	Translatate, <i>transferre</i>	60 b
Sceta, <i>an pera ?</i>	587 b	Trastami, <i>ratis Polonica</i>	275 c
Scriptioma, <i>stylus</i>	270 e	Trava, <i>manipulus</i>	180 d
Scurriones, <i>carnifices</i>	286 f	V	
Secordia, <i>discordia</i>	173 c	Vadium, <i>pinus</i>	173 f
Secundatio legis, <i>Deuteronomium</i>	673 e	Vasallus, <i>miles</i>	695 d
Sellare, <i>sellam equo aptare</i>	250 e	Volones, <i>milites voluntarii</i>	562 f
Senior, <i>dominus</i>	653 c	Viagium, <i>iter</i>	249 a
Sertatus, <i>coronatus</i>	230 f	Viare, <i>iter facere</i>	702 c
Severitæ, <i>an Reveritæ, ineptiæ</i>	270 e	Villagium, <i>villarium, villa</i>	204 f
Singiliones, <i>restes ex simplici panno</i>	410 c	Vitis, <i>trochlea ferrea</i>	62 a
		Z	
		Zetæ, <i>propugnacula muralia</i>	160 c

ONOMASTICON GRÆCO-BARBARUM.

Αροθμός, <i>cohors</i>	xli d	Νούμερον, <i>cohors</i>	xxv
Βεβηλάριον, <i>pro βεβηλώ</i>	lx	Ὀπιστάριον, <i>brachii post tergum</i>	xlix a
Βηλος, <i>altus</i>	xlii a	Πάπος, <i>palus</i>	xxxviii
Βηλότερος, <i>altior</i>	xlii a	Πραιτώριον, <i>Prætorium</i>	xlix a
Ἐνδρόσι, <i>cum lacrymis</i>	ii	Σκωτόριον, <i>tenebræ, caligo</i>	i b
Θροπτόριον, <i>oblecto</i>	ii	Στομαχόριον, <i>stomachor</i>	xlvi b
Καθολικός, <i>Judex totius exercitus</i>	xli d	Σχάρα, <i>rogus</i>	lviii
Κομενταρίσιος, <i>custos carceris</i>	xxxviii	Σχολάστικος, <i>miles prætorianus</i>	xli a
Κοπιλάριος, <i>custos carceris</i>	xl e	Σχολιστικοί, <i>Advocati</i>	295 d
Κατάνη, <i>catena</i>	xli b	Σωτήριον, <i>latrinæ</i>	xxx b
Λυμός, <i>pernicies</i>	lx	Τριμελύχος, <i>curator</i>	295 b
Μελανειμόνσις, <i>nigredo habitus</i>	xxxviii	Τρίχας, <i>crines</i>	liii

INDEX

MORALIS.

A

Abbas et instaurator Casinensis S. Petronax 119 :
 Abbas S. Sacerdos omnibus carus merito virtutum,
 et utilis exemplo et verbo 15 f : Abbatis onus admit-
 tere monetur a S. Benedicto in visione S. Majolus
 673 a b : Abbas delinquentes paterne monet 673 f :
 miseris compatitur 674 a
 Abbatissa S. Waldrada Metis 31
 Abbatia recuperatur invocato S. Majolo. 695 d e
 Acta SS. Alphii, Philadelphi, Cyrii imperite ampli-
 ficata, interjectis aliorum Sanctorum Actis forte vel
 fictis vel temere eo tractis 504 c d : pars 4 tota fabu-
 losa 504 f : Multa similia in Sicilia edita 505 c d :
 Acta S. Cataldi in multis incerta 575 c d e f, 576 :
 Acta fabulosa S. Eudaldi Martyris omissa 639 c ?
 S. Fremundi Regis Mart. 655 : Acta S. Irenes
 Graeca fabulosa omittuntur 5 d : Acta ex traditione
 vulgi cum aliqua censura explicanda S. Landi 49 f
 Adulteram uxorem ad Dei iudicium in aqua convictam
 ad poenitentiam hortatus relinquit S. Gengulphus 645
 e f, 646 a b : qui ab adultero vulneratus obiit 646 b
 c : Adulter diffusis visceribus subito moritur 646 c :
 Adultera probo perpetuo exposita 646 f : Adulterii
 convictus Episcopus deponitur 302 a
 Agricola S. Albertus apud Bergomenses 277
 Amentia, veneficio, inducta, aufertur admoto gossypio
 S. Irenes 5* a, 7* b : Amentes sanati ope S. Petri
 Tarentas. 333 f, 334 f, 341 d, 338 c : S. Majoli
 690 c
 Amissus annulus recipitur invocato S. Stanislao 274 f
 Angelus praedicat matri sanctitatem Gualterii nascituri
 700 c : Angeli cum S. Majolo canunt 662 b, 678
 e : cantu honorant orationem B. Amati Saludecii
 348 c : Angeli monitu leprosum visitat, tangit, sa-
 nat S. Sacerdos 16 c : Angelus detinet equum, ne
 laedatur S. Majolus 681 d : eripit S. Anthimum in
 Tiberim conjectum 616 a : ab Angelis a suis vulne-
 ribus sanatur et recreatur S. Agathius 293 b, 294 a :
 Angelus educit animam ad corpus resuscitandi a S.
 Comgalla 583 a : cum eo Angeli visi sacrificium of-
 ferre 593 : Angeli deferunt animam S. Finbarri in
 caelum 59 b : pisces suppeditant SS. Comgallo et
 Columbæ 585 d : ab Angelis in caelum deducitur
 S. Domitianus Ep. Trajecten. 149 f. Angelus indi-
 cat corpora SS. Eovaldi et Sixti Martyrum prope
 Gerundam 133 f
 Apes volentes circa caput S. Mauronti dant occasionem,
 ut tondatur u S. Amando in Clericum 53 d : ce-
 reum calicem imponunt manibus B. Bonizellæ se-
 pultæ 121 d : convolantes puniunt violatores mora-
 sterii S. Cerenici 164 e
 Apoplecticus sub umbra copsæ S. Joannis Beverlac. sa-
 nat 176 d
 Apostema pestilens in gutture moribundi sanatur 243
 a, 244 e : et alterius in femore ope S. Stanislai 243
 b : alii 266 f, 276 b
 Aqua annulo S. Stanislai tacta sanatur demens 247 c
 Aquilæ 4 custodiunt corpus S. Stanislai occisi 200 d,
 229 b.
 Arbor in scamnum aptata post biennium defossa multi-
 plicatur 51 a : Ulmus nato ex stimulo bubaleri in
 translatione B. Amati Saludecii 351 b
 Aranearum telis tegitur S. Teuteria, ne prodatur
 47 c

Maji T. II

Archiepiscopatum Vesoutionis recusat S. Majolus
 658 f
 Asthma curatur admoto gossypio S. Irenes 5* f
 Auditus confertur osculato pedes SS. Alphii, Philadel-
 phi, Cyrii Martyrum 526 e : variis redditus ope
 S. Eovaldi Martyris 134 d
 Aulam Principum raro frequentat S. Greg. Naz.
 440 f
 In Aurem illapsum granum excidit invocato S. Gregor.
 Ost. 464 c
 Aylum in ecclesia S. Joann. Beverlacensis habentes
 volens eripere pede adusto impeditur 190 c d e

B

Baptismo necdum suscepto, in tempestate angitur S.
 Gregor. Naz. 428 f : Baptizatur fonte erumpente S.
 Comgallus a Presbytero, ante caeco, tunc sanata 579
 c : Baptizando caecum illuminat S. Cataldus 577 c :
 in Baptismo S. Alexander Leontinus, appellatur
 Neophytus 533 a : Baptismus a laicis collotus, an
 olim omnibus probatus 377 b
 Beatitudinibus 8 instructus S. Majolus 685 d
 Benignus in omnes S. Stanislavus Episc. 207 e
 Bibliothecæ Cluniacensis Praefectus S. Majolus, libros
 profanos spernit 671 b : Ex iis utilia seligit 673 e :
 in sacris libris optime versatus 673 e
 Blasphemus in S. Gengulphum punitus, poenitens sa-
 nat 650 c
 Bona sua Ecclesiae et pauperibus distribuunt parentes
 S. Sacerdotis 16 d
 Brachium secta vena intumescens signo Crucis sanat
 S. Joannes Beverlac. 168 f, 169 a : post incisam
 venam periclitans sanatur ope S. Angeli 92 c a ver-
 mibus exesum curatur admoto gossypio S. Irenes
 4* e : Brachio arefacto sanatur invocata S. Cataldo
 569 e

C

Cæca S. Mundana illuminatur a S. Sacerdote filio
 17 c : Cæca admoto gossypio S. Ierina 6* d : Cæ-
 ci sex patrocinio S. Stanislai visum recipiunt, inter
 illos infans absque oculis natus 240, 241 : item oculi
 extincti aut defluentes curantur 244 b, 266 c d :
 alii cæcipientes 247 f, ope S. Petri Tarentus. 329 e
 et seqq. S. Gregorii Ostiensis 464 b. Cæcus Presb. il-
 luminatur ad baptismum S. Comgalli. 579 b, 581 c
 Cæcus 7 annis ante mortem S. Gualterius Stirpen-
 sis 703 d. Cæci illuminantur benedictione S. Hilar-
 rii Arelatensis 31 a : oleo SS. Alphii, Philadelphi,
 Cyrii 543 d : saliva S. Comgalli 582 a : invocato
 S. Gibriano 298 f, 300 a : S. Joanne Beverlacensi
 174 f, et seqq. ope S. Angeli Carmelitar 73 c, et
 seqq. SS. Walberti et Bertilæ 636 a, b : S.
 Gengulphi 650 a, etc. S. Majoli 660 b etc. S. Sa-
 cerdotis 21 b. S. Mustidiæ 142 e f, 143 c : S. Do-
 mitiani Ep. Trajecten. 151 f, etc. Cæcus claudusque
 sanatur invocato S. Philadelpho 542 e : Cæci fures
 benedictione S. Comgalli, poenitentes fiunt monachi.
 582 a : excrucantur milites ad capiendum S. Colepo-
 dium missi 499 c
 Calceis clavatis induti ambulare coguntur SS. Alphius,
 Philadelphus, Cyrius 516 d
 Calculi doloribus oppressus moritur B. Nicol. Alber-
 gotus 474 c, 487 b. Calculo laborantes 3 sanantur
 ope

3 T ope

- ope *S. Angeli Carmelitæ* 88 b e d
 Calumniam illatum *S. Basilio*, quasi de Spiritu sancto male sentiret, rejicit *S. Greg. Nazianzenus* 389 f : *Mulier*, ut adultera habita, tripodem ignitum, invocato *S. Petro Tarentas. illasa fert.* 335
 Campanæ divinitus pulsata noctu, *S. Stanislao* apparente et *Missam* celebrante 239 e : de nocte ultro sonant in ecclesia *S. Joan. Beverlacensis* 1870 a : in obitu *S. Cataldi* 577 e
 Cancer morbus infestat *S. Benedictoni* 106 b : tallitur ope *S. Majoli* 692 f
 Candelæ ultro accensa ad Reliquias *S. Gengulphi* 648 e : precibus *S. Majoli* 664 f : super libro innoxio consumitur 665 d, 681 f
 Canentes auditi in eccl. *S. Gihriani* combusta 298 f
 Canonizationem *S. Stanislai* procurare moxiti et negligentes puniuntur ægritudine 250 e 251
 Cantica, *B. Virg. præscribitur*, componit *S. Joannes Damascenus* 117 b, xxxii
 Capita sua ferentes pinguntur SS. *Dionysius, Desiderius, Justus, Episcopi, Boethius, S. Solangia* 593 b 594 f
 Capitibus vasis sub iugo traducuntur per urbem SS. *Alphius, Philadelphus, Cyrinus* 518 e : capilli subito recrescentibus liberantur 519 a
 Capite plexi SS. *Primus Presb. Marcus Diac. Tergesti* 496 e : *Milites* 20 *Siculi* 514 d : *S. Gordianus* 552 a : *S. Solangia Virgo* 589 b : 591 : *S. Anthimus* 616 b : *S. Maximus* 616 e : *S. Victor Maurus Mediolani* 286 f : *S. Agathius et socii CP.* 289 d e, 295 e : *S. Mocius* 622 b : SS. *Saturninus et Rufinus, et Cotrotus* 360 e, 361 a : Capitis reus invocato *S. Angelo Carmelita vitæ gratiam impetrat* 93 e f
 Capitis dolor sublatus ope *S. Avertini Diaconi* 56 a : *S. Cataldi* 571 d : *S. Petri Tarentas.* 334 a e, et seqq. Caput sagitta transfixum sanatur ope *B. Amati Saludeci* 350 a
 Captivus a Saracenis, ut socium servet, vulneratur *S. Majolus* 662 e, 677 f suos solatur prædicta liberatione 662 e : ultra compedes ejus solvantur 662 f, 678 d : Saracenis aut occisis aut submersis 679 b e : Captivi a *Tarcis*, invocato *S. Stanislao* eis apparente, salvi redeuntur 271 f : alii 273 e, 276 a : Item liberati intercessione *S. Victoris Mauri.* 287 de : Captivus *Cuir* liberatur invocato *S. Sacerdote* et vincula cum pallio *Soldani* defert *Sarlatum* 8* e : item alii 9* apparente *S. Joan. Beverlac.* unculis solutis 181 ef 182 : ope *S. Domitiani Ep. Trajecten.* 150 e
 Captivis liberalem humanitatem exhibet pater *S. Joannis Damasceni* 111 f, xi e : et captivum filio magistrum dat 112, xiv f : pro Captivis redimendis tradit argentum *Ecclesie S. Hilarius Ep. Arelat.* 29 e.
 Cardinalis *B. Nic. Albergatus Episc. Bononien.* 465
 Carthusiani Ordinis *B. Nic. Albergatus Episc. Bononiensis Cardinalis* 468 e 475 e
 e Carcere educit tres viros *S. Petrus Tarentasien.* 325 e
 Carnes comedentes feria 6 ob festum *S. Martini* excusat *S. Gualterius Stirpensis* 702 b
 Castitatis servandæ votum concepit monitis parentum *S. Gregor. Naz.* 373 e : et visione puellarum Castitatis et Temperantiæ 373 d. Castitatis amore *S. Solangia*, vi rapta truncatur capite 589 b, et c. Castitatem perpetuam vovet *S. Majolus adolescens* 657 e, 669 b.
 Catarrhus ope *Aloysii* curatur 719 et 720 e
 Catechesin baptizandi audiunt stantes, ordinandi flexis genibus 374 e
 Centurio *S. Agathius Cappadox Martyr* 290 e
 Chorepiscopi *Græcorum* quales 391 a
 Christi passioni et incarnationi pie afficitur *B. Elisabetha Hungora* 125 e : a Christo in comitatu *Angelorum* evocatur ad cælum *S. Domitianus Ep. Traject.* 146 f
 Cibo communi semper etiom in morbo contenta *B. Elisabetha Hungara* 124 f. Cibi cælitus deferuntur *S. Columbae et Comgello* 585 a. Cibis submissis Comitem sanat *S. Majolus* 665 e, 680 e
 Cilicio vestitur *S. Stanislaus Episcopus* 207 e
 Circulus ferreus pœnitentis invocato *S. Joan. Beverlac.* ruptus cadit 183 b
Claudi sanantur ope *S. Angeli Carmelitæ* 91 e : *S. Mastidia* 141 e : *S. Petri Tarentas.* 330 et *S. Gengulphi* 652 d
 Cleri emendationi intendit *S. Petrus Archiep. Tarentasiensis* 323 e. Clericus tondetur *S. Maurontus* post rotatum apum circa caput ejus 52 d
 Clinicasanatur aqua benedicta a *S. Joanne Beverlucen.* 169 b c : ope *S. Stanislai* 265
 Cælum nubilum ad ingressum *S. Greg. Nazianzeni* in majorem ecclesiam *CP.* serenatur 405 e, 440 e.
 Colicos dolores passa 3 annis *B. Elisabetha Hungara* 126 e
 Colloquia prava evitat juvenis *S. Gengulphus* 644 b
 Columba capiti insidente fit Episcopus *S. Hilarius* 28 e
 Cum Columna ignea apparet *S. Comgallus* 579 d, 581 f
 Concionatur magno cum fructu *S. Stanislaus etiam Episcopus* 199 d, 206 a : magno cum zelo et eloquio, etiam apud rusticos, *S. Hilarius Ep. Arelat.* 29 ef
S. Petrus Archiep. Tarentasiensis. 323 b
 Confessarii *Pippini Herstulli SS. Hicroet Plechelms* 310 b, 314 a : Confessionem audiendo ægrum sanat *S. Malus* 661 e, 676 b, Confitetur frequenter, quotannis generaliter, et importunum Confessarium patienter fert *B. Elisabetha Hungora* 124 e
 Confirmationem confert sedulo *S. Petrus Tarentas.* 323 b
 Confraternitas auctoritate *Alexandri VII* ad honorem *S. Solangie* erecta 588 b : Confraternitas 33 virorum od honorem *B. Nicolai Albergati* erecta 465 b
 Conjuges *Anastasius Cornicularius et Thropista Martires* cum 4 filiis et 2 filiabus et 3 famulis 612 : *Felix et Blanda Romæ* 500 b e : SS. *Faltonus Pinianus Proconsul et Anicia Lucinia* 612 : SS. *Walbertus et Bertilia* 632
 Consiliarius *S. Sigeberti Regis S. Godon* 304 d
 Consul Romanus *S. Palmatus M. cum suis* 496
 Continentes vivunt parentes *S. Sacerdotis* 16 d
 Contracti sanantur ope *S. Angeli Carmelitæ* 91 e : *S. Gengulphi* 651 b etc. *S. Majoli* 691 b ef etc. *S. Mastidia* 142 b d, 144 d : *S. Petri Tarentas.* 340 e, etc. *S. Cataldi* 571 a : *S. Joannis Beverlaccensis* 172 e, 183 a, et seqq.
 In Conversatione circumspice agit *S. Majolus* 671 b
 Conversi ad fidem 82 in martyrio SS. *Primi Presb. et Marci Diac. Tergesti* 49 b d : pro Conversione docetur mysterium Trinitatis, Incarnationis, Crucis, et data gratia miraculorum Christo 614 e f
 Cordis dolores sublatis invocata *S. Stanislao* 274 d : ope *B. Beatrix Atestinæ* 602 b
 Coronæ spinæ festum 10 Maji 490 b
 Corpus *S. Stanisl.* in mille particulas discissum et dispersum 227 d : a 4 aquilis custoditum 200 d, 229 b : divinitus redintegratum 200 d. 229 d, etiam reperto in pisce articulo digiti 229 f. Corpus, *S. Illuminati* adhuc integrum, caput venit versus sanctimoniales 704 e : Corpora SS. *Alphii, Philadelphii, Cyrini* in puteum projecta reperiuntur integra cum odore et luce cœlesti 526. Corpus *S. Epiphaniæ Mart. a Sanctis* defertur ad sepulturam 530 a. Corpus *S. Victoris Mauri Mart. Mediolani* a bestiis asservatur 227 a. Corpus *B. Elisabethæ Hungaræ* post 7 menses integrum reperitur 127 e : incurruptum *B. Bonizellæ* 121 f ; *B. Miri* nequit auferri 605

605 e : uti et *B. Amati Saludecii non sat reverenter tractatum* 351 d : *Corpus S. Greg. Naz. ut e Capadocia transferatur Constantinopolim, Sancto per epistolam supplicat Constantinus Porphyrogenitus Imp.* 448 f : *ex suavi odore cognoscitur* 443 d : *Corpus enormiter distortum sanatur invocato S. Eudaldo* 640 : *Corpus castigat cilicio et verberibus S. Gualterius Stirpensis* 703 a
 Cornibus furentis tauri raptati servantur a *S. Angeli* 81 b
 Cornicularius praefectus sententiis damnatorum exequendis *S. Anastasius* 612
 In Cruticula ardente extensus et pice et oleo perfunditur illaesus *S. Codratus* 360 c
 Crucis sigae facto moritur *S. Majolus* 666 f : *simulacrum Bacchi communit S. Mocius* 621 b
 Crucifixi Christi alloquia honorantur *B. Suentestans* 252 b
 Crus male affectum sanatur ope *S. Angeli Carmelitae* 93 b d. *Crura cum pedibus arefacta curantur invocato S. Cataldo* 570 e 571 f. *Crurum dolor ope SS. Wall. et Bertiliae* 634 d e etc.
 a Curru obruti sanantur invocato *S. Stanislao* 260 c, 263 a

D

Daemon suadens, ut simulent in fide, confunditur a *SS. Alphio, Philadelpho, Cyrino* 515 e. *Daemoniacus furore correptus sanatur ope S. Joan. Beverlac.* 184 e : *nomine Jesu a S. Hilario Arelat.* 301 : *ope S. Stanislai* 246, 247 a : *ope S. Angeli Carmelitae* 75 b, 79 c : *S. Domitiani Ep. Traject.* 151 d : *S. Eudaldi Mart.* 640 a : *S. Anthimi* 615 f. *S. Petri Tarentas.* 329 a, 340 a, 343 b. *S. Gregori Ostiensis* 464 d. *S. Majoli* 689 d : *S. Desiderati* 301 : *B. Amati Saludecii* 350 b : *S. Gengulphi* 649 c
 Deliberans de statu vitae commoda contemplativae et activae expendit *S. Greg. Nazianz.* 430
 Dentium dolor sublatus invocato *S. Stanislao* 276 c *S. Petro Tarrentas.* 334 c 339 b
 Diaconi Martyres *S. Euthymius et Petrus sen Petrus Alexandriae* 6 : *S. Avertinus apud Thronenses* 55
 Digitus *B. Amati Saludecii* ablati, divinitus reperitur manui adjunctus 349 e. *Digitus in palman reflexi sanantur invocato S. Petro Tarentas.* 334 b, 338 e
 a Direptione servatur oppidum per *B. Amatam Saludecium* 350 b
 Discretionem magna utitur in refectione et disputationibus *S. Majolus* 674 d e
 Dysenteria curata invocato *S. Stanislao* 274 c, 275 f
 Disuria solvitur admoto gossypio *S. Irencs* 5* c
 Doctrina *S. Hilarii Arelatensis inculpabilis* 36 f : *Catholica* 37. *Doctrinam de Trinitate sanam commendat Constantinopoli abiturus S. Greg. Nazianz.* 416 c : *conservat relata corpore CP.* 451 a
 Draconis infestatio fertur sublata a *S. Domitiano Episc. Trajectensi* 146 d 146 a

E

Ecclēsia *S. Angeli Carmel. a Turcicis piratis immunis* 74 a b : *pro Ecclesiae ornata sollicitus S. Neopotianus* 627 e
 Eleemosyna mediata per tenacitatem famuli, similiter mediam libram receptam agnoscit et arguit *S. Malus* 663 a, 678 a. *Eleemosynis dediti parentes S. Stanislai* 203 e *uti et ipse* 199 e, 207 d : *et S. Albertus agricola* 277 b : *et S. Eadbertus* 107 a
 Epilepsia sublata a *S. Petro Tarentas.* 329 e, *et seqq. S. Cataldo* 571 d. *S. Stanislao* 244 a
 Episcopus *CP. electus, acquiescit invitus S. Grego-*

rius Naz. 401 f, 409 d e : *cupiens se abdicare, obstinatione populi persistit* 404 d, 437 c, 438, *tandem discedit* 445. *Episcopatu se indignum arstimat electus S. Stanislans* 206 f. *Episcopatum ob columbam rapiti insidentem admittit S. Hilarius Ep. Arelat.* 28 b. *Episcopus electus resistit et ex obedientia consecratur B. Nic. Albergatus* 469 a, 476 a : *vivit ut Carthusianus* 476 e. *Episcopatu relicto fugit S. Petrus Tarentasiensis* 326 a. *Episcopo digna officia peragit, suos exemplo et adhortatione excitat S. Hilarius Arelatensis* 29 a
 Equus excoriatus resuscitatur a *S. Stanislao* 259 e
 Eremita *B. Mirus* 604 : *B. Nicolaus* 20 annis austere vivit 705 e
 Erysipelas frequens sanatur ope *S. Angeli Carmel.* 92 b
 Eucharistiam in Paschate sumpturus praedo corrumpit, et die 8 moritur 22 a : *ut Viaticum suscipiat, suscitatur pater a filio S. Sacerdote* 16 c
 Exemplis quam verbis fructuosius praedicari docet *S. Greg. Nazianzennus* 438 f
 Exequiis *B. Nic. Albergati* interest *Eugenius Papa* 474 c

F

Faciei deformitas tollitur tactu Reliquiarum *S. Teuteriae* 48 a : *admoto gossypio S. Irencs* 6* b. *Faciei corporis tumor enormis sublatus ope SS. Walberti et Bertiliae* 637 a : *Facie post tergum versa puniuntur irreverens erga S. Joan. Beverlac. cujus ope sanatur* 173 f
 Fame torquetur *S. Victor Maurus* 285 f : *Fame necandi ab Apostola Andrea panem et aquam accipiunt SS. Alphius, Philadelphus, Cyrinus* 516 f : *in Fame publica divites ad elemosynas excitat, addicens messem abundantem S. Domitianus Ep. Trajectensis* 146 c, 148 d
 Feminas fugit etiam decrepitas, *S. Greg. Naz.* 422 c
 Febrim tertianam patitur triennio *B. Elisabetha Hungara* 126 c. *Febris molesta 5 annarum sublata ope Teurriae apparentis et praescribens cultum festi et legitime approbatum* 48 b. *Febris letalis invocato Aloysio Rabata* 719 a, etc. *Febres viriv sublatae ope S. Angeli Carmelitae* 88 f : *SS. Walberti et Bertiliae* 634 e, 635, 638 d : *S. Gengulphi* 650 c, 653 c d, 661 b : *S. Majoli* 676 a, 698 : *S. Petri Tarentas* 331 f, etc. *B. Amati Saludecii* 350 e : *S. Stanislai* 266 b etc. *Febricitans energumenus sanatur ope S. Joannis Beverlacensis* 172 a
 Fidem Christianam a Spiritu sancto edoctus *S. Agathius Centurio in ea constans, in pennis letus est* 290 292 f.
 Filii et filiae a *S. Greg. Nazianzeno* nominatae, fuerunt spirituales 411 a
 Fluvii aquas signa Crucis dividit *S. Cerenicus* 163 d. *in Tiberim conjectus S. Anthimus, ab Angelo eripitur* 616 a. *Fluvium coacti ingredi, demersis impellentibus, involumes transeunt SS. Alphius, Philadelphus, Cyrinus* 511 b. *Padi exundatio cohibita ope S. Aurelii Ep.* 157 b
 Fons fertur productus a *S. Domitiano Ep. Trajectensi* 146 e, 149 a. *Fons S. Angeli miraculosa saepius commovetur* 74 e 75 : *ejus aqua pestis sublata* 68 c, 69 a, 70 b, 73 a : *paralysis sublata* 73 a, 75 b, 91 a : *caeci illuminati* 75 c, *gladius perfossus sanatur* 83 a b : *copiose effertur a juratis sigillatis* 75. *Fontem a se emptum, aegris salubrem, Varenus transfert S. Gengulphus* 644 f. *Fons scaturit in loco unde elevatae Reliquiae SS. Aurelii et Alberti Ravennae* 156 a : *erumpit ad baptismum S. Comgalli* 579 c, 581 e : *elicitura S. Gualterio Stirpensi* 702 a : *e saxo elicitus a B. Villano* 278 f : *meritis S. Cerenici emanat* 163 b c
 Formosus

Formosus fit puer benedictione S. Comgalli 386 c
 Fortis in adversis et admanendo Rege de effrænata ejus
 libidine S. Stanislaus 209 210 et seqq. ad martyrium
 paratus 223 d f, 224 f, 225
 Fratres 4 Martyres filii Anastasii Cornicularii Mart.
 cum matre et 2 filiabus 612: tres Martyres SS. Al-
 phius, Philadelphius, Cyrinus 501
 Frumentum negatum S. Comgallo a muribus absum-
 mitur 583 d e
 Fuga S. Aldegundis a nuptiis, SS. Walberto et Ber-
 tiliæ parentibus probata 632 e f
 Fumo torti SS. Alphius, Philadelphus, Cyrinus 518 e
 Furibundus sanatur invocato S. Joan. Beverl. 186 c.
 in visione admonitus ad penitentiam a S. Stanislao
 sanatur 246 d
 Furta sublata restituntur invocato S. Domitiano Ep.
 Trajecten. 150 e. Furatus anulum detractum ex
 manu B. Bonicellæ, fit cæcus, qua restituto sanatur
 121 e: Furatus vinum, S. Sacerdoti offerendum, fit
 furibundus 19 f. Furatus Sarcinulus venientium ad
 Sacerdotem paralyti punitur 20: Fures ad resti-
 tuenda oblata oratione compellit S. Petrus Tarentas.
 328 c
 Fustibus cæditur S. Victor Maurus 286 a: cæsi mi-
 lites 20 Siculi 514 c: SS. Alphius, Philadelphus,
 Cyrinus 515 e

G

Genie distortæ sanantur invocato S. Gengulpho
 652 a
 Gladio accisi SS. Danax, Therinus, Mesenera et Bar-
 barns 403
 Gossypium almotum Reliquis S. Irenæ sanat multos
 3 · 4 · 5 ·
 Graudo periculosa depulsa ope S. Eovaldi M. 134 e
 Gressus restitutus ope S. Mastidiæ 145 a: SS. Wal-
 berti et Bertiliæ 635 etc
 Guloso elemosynam negat S. Petrus Tarentas, 329 b
 Guttare præcisa e lutronibus sanatur, apparente S.
 Stanislao 241 b
 Gutturis malum, impediens comestionem, sublatum ope
 S. Gengulphi 649 e

H

Hæmorrhœissa invocatis SS. Alphio, Philadelpho,
 Cyrino sanatur 537 b
 Hemiplectica curatur invocato S. Catalda 570 f
 Herniosi 25 sanati ope S. Angeli Carmelitæ 84 etc.
 harum unus apparente Sancto 84 e; alius ejus ima-
 ginem osculatus 85 f: alius olvo lampadis unctus
 86 e f: ope SS. Walberti et Bertiliæ 636 e, 637 e
 638 a
 Herpes insanibilis cum linguæ, colli, oculorum distor-
 sione sanatur ope S. Angeli Carmelitæ 92 f
 Humerus ex lapsu graviter affectus sanatur ope SS.
 Walberti et Bertiliæ 636 f
 Humilis in oculis suis, in omni virtute proficit S. Ma-
 jolus 671 e: Humilis monachus sub aquis illæsus
 583 b: alius intra murinum æstum non madefit
 584 b: in Humilitate exercetur S. Joan. Dumasce-
 nus xxvi d
 Hydropici sanantur ope SS. Angeli et Rosatiæ 89 d:
 S. Stanislai 274 e: S. Majoli 694 e f
 Hymnographus apud Græcos S. Meles 303 d
 Hysistariorum hæresis 374 d

I

Ictericum morbum curant SS. Waldebertus et Bertili-
 a 635 d
 Igne combusti SS. Irenæus, Peregrinus et Irene Thes-
 salonicæ 7: in Ignem projicitur illæsus S. Mocius,

comburitur Proconsul cum 9 satellitibus 621 d:
 Igne torti SS. Primus Preb. et Marcus Diac. Ter-
 gesti 496 b: ob Igne illæsa furno inclusa invocata
 B. Beatrice Atestina 601 d: Igne et aqua bulliente
 læsus sanatur patrocinio S. Stanislai 263 c: Ca-
 toldi 572 f: Ignis sacer sublatus ope S. Sacerdotis
 8 · d: S. Stanislai 275 d S. Majoli 692 b
 Imago antiqua Christi, S. Mariæ, SS. Petri, Calisti,
 Innocentii I, Laurentii, Corneliæ Papæ, Julii Papæ,
 Calepodii in ecclesia S. Mariæ trans Tiberim, typis
 excusa 498: Imaginum sacrorum defensionem suscipit
 S. Joannes Damasc. 114 b, XIX a XXXIII b: dexteram
 ideam manum amputatam a Deipara recipit 114 e, XXIII
 etc. Imagines cum radiis indicant venerationem Nic.
 Albergati 465 b f: Imago miraculose picta Aloysii
 Rabatæ 717 e: Imaginem S. Angeli Carmelitæ
 osculatus liberatur hernia 85 f: ad Imaginem S.
 Greg. Naz. in ecclesia positam mutus sanatur 426 b
 Immobiles copæ Corporum SS. Eovaldi et Sixti Mur-
 tyrum 134 e: Immobiles facti, quia injurii S. Gen-
 gulpho, eo invocato surrexerunt 651 e f
 Incendio publico imputato Christian fit persecutio
 101 b: in Incendio templi, reliquis fugientibus, S.
 Mamertus persistit in altari 630 b c: Incendium
 modica aqua restinguit B. Elisabetha Hungara
 126 a: Incendium extinguitur invocato S. Sacer-
 dote nubecula a columba adducta 19 b: invocato S.
 Petro Tarentas, 333 a: herbis a sepulcro ablati
 337 e: ab Incendio liberatur Ecclesia S. Gengul-
 phi 650: ab Incendio illæsus patrocinio S. Stanislai
 249 e
 Incurvatus et repens sanatur ope S. Mastidiæ 142 b:
 invocato S. Joan. Beverlacensi 186 d
 Innocentia B. Amati Saludecii ob suspicionem stupri
 cum sorore, patescit pallio ad soli radia appenso
 348 d e
 Injuria fit S. Hilario Arelatensi dum vocatur in suspi-
 cionem hæreses 40 e: Injuriam passus, quid egerit
 S. Greg. Nazionzenus 399 e, 400 f, 433 f: veniam
 dat sicario ad ejus necem progresso 405 e, 441 b:
 Injurius eques in S. Sacerdotem, equi et sua morte
 punitur 20 d: Injuriam immemor redit ad ecclesiam,
 e qua contumeliose ejectus S. Stanislaus 209 a
 Interdictum Papæ adfert Bononiam cum periculo vitæ
 B. Nic. Albergatus 469 d
 Ischias sanatur ope S. Angeli Carmelitæ 92 d

J

JESUS in imagine descendens cum 2 parvulis comedit,
 eosque invitot ad convivium cæleste cum B. Bernardo
 352
 Judæi convertuntur, puera energumeno u SS. Alphio,
 Philadelpho, Cyrino liberato 511 e: obruuntur la-
 pidibus ab aliis Judæis 518 f: Judæos coercet a
 mercatura diebus festis exercenda B. Nicol. Alber-
 gatus 477 d
 Judicium injustum secreto, dein publice, arguit S. Hi-
 larius Episc. Arelat. 29 d
 Juri civili studet B. Nicol. Albergatus 468 e

L

Lac calitus impetratur pro S. Fimburro, senibus et
 infirmis permissum 584 d: Lactare visa neptulam
 annus 54 annorum, implorata S. Angelo Carmelita
 67 c d
 Lampas apud decumbentem B. Elisabetham Hunga-
 ram extincta calitus accenditur 127 a: Lampas in
 ecclesia S. Angeli Carmelitæ in turbine exitiali ma-
 net inextincta 74 a: per miraculum accensa 75 a
 Lapsu exanimis factus, invocato S. Joan. Beverlacensi
 incolumis surgit 187 f: Lapsi ope S. Angeli Car-
 mel servati, unus in profunda fovea, alter in acuta
 ligna,

- ligna, olii tres sub opere suo, alii 2 sub molari lapide, alius cum equo in præcipitium, alii fracta tibia* 81, 82
- Lapidibus occiduntur SS. Sisinnius Presb. Diocletianus, Florentius 615 e
- Lateris dolor levatur ope S. Cataldi 572 c
- a Latronibus liberati ope S. Stanislai 266 c
- Latrociniiis dedito visum restituere negat S. Petrus Tarentusius 329 b
- in Lecto ferreo ignito collocatur S. Theodorus Ep. 104 e
- Lector Martyr S. Jovinianus Autissiodorensis 3
- Legatus mittitur B. Nicolaus Albergatus tertio ad Martinum P. Papam 469, 478 d: ad Gallos et Anglos 470 b e, 479 c: ad Venetos et Florentinos cum Duce Mediolanensi et conficit pacem 470 d, 480 c: in Gallios 473 e, 482 b: ad Concilium Basiliense 473 b e, 482 e: ad Venetos et Insubres 473 d: ad Gallos et Burgundos 473 e: pax conclusa 483 c: ad Germanos 473 f, 483 f: ad Concilium Florentinum 474 a, 486
- Leo lingit sudorem S. Mocii, et læna eum veneratur 622 d
- Lepra abstersa saliva S. Congalli 382 e: alterius post hunc ingressi in balneum 586 e: Lepra consumptus sanatur ope S. Angeli Carmelitæ 83 e: S. Cataldi 574 a: Leprosus tactu lepræ sanat S. Sacerdos 16 c
- Libidinis ardore tubescens invocato S. Joan. Beverl. sanatur 177 b: Libidine abreptus Boleslaus Rex Poloniæ non fert monita S. Stanislai 210, 211: ab eodem ob conjugatam vi raptam acriter monetur 211 etc. sævit in mulieres et infantes 219 c d, 221 c: excommunicatur 224 f: furit 224 227
- Libri furto ablati per S. Stanislauum recipiuntur 272 c
- Linguæ et sensuum accuratus custos S. Majolus 669 f
- Lingua S. Cataldi illusa post multa secuta 574 e: Lingua inflatio curatur invocato S. Stanislao 245 f
- Lilia ex ore S. Angeli Carm. sepulti nascuntur 58 a, 60 a
- Liquor salutaris sulat ex corpore B. Beatricis 602 e
- Locustarum lues extincta ope S. Grey. Ostiensis 464 b
- Luce divina circumfusus S. Faltonius Pinianus Proconsul a morbo sanatus baptizatur 615 a
- Ludos alex damnat B. Nicol. Albergatus 477 f
- Luminaria visa ad sepulcrum S. Stanislai ardere 231 d, 232 e: in ecclesia S. Gibriani combusta 298 f, 299 d. Lumen caeleste ciagit S. Congallum orantem 577 b, 581 d: cellam ejus illustrat 582 f: Lumine divino coruscant corpora SS. Eovaldi et Sixti Martyrum 134 a: ecclesia S. Joan. Beverl. 186 e: sepulcrum 191 e
- M
- M**anum dexteram ob defensas sacras imagines a Deipara recipit S. Joannes Damascenus 114 e, xxii
- Manus arida curatur ope S. Mastidiæ 143 b: SS. Alphii, Philodelphi, Cyrii 523 f: S. Cataldi 571 b: S. Majoli 690 f etc. Manum male adhaerentem sanat S. Desideratus 301 c
- Maleficio liberantur conjuges admoto gossypio S. Irenes 4* f: Maleficio mulieris, ex cujus brachio acus et sudes prodibant, tollit S. Petrus Tarent. 327 a, 331 b
- Maria Deipara dexteram, ob defensas sacras imagines amputatam, restituit S. Joanni Damas. 114 e, xxii e: Ejus jussu socra cantica componit 117 c, xxviii f: Ejus imagines a S. Luca dejectæ plures circumferuntur 483: aliquam curat circumferri Nicolaus Alb. 483 b: Deiparæ cella in Styria miroculis clara 618 d: ad Deiparam Podiensem peregrinatur S. Majolus 675 c
- Meretrix zelotypa immittit daemones in juvenem ope S. Angeli adjutum 80 d
- Maxillæ fractæ S. Onesimi: abscissæ S. Epiphaniæ 508 c
- Ad Metalla dominatus S. Maximus dein Ep. Hieros. 9 c
- Militaris tumultus compescitur per S. Irenen 4* a: e Milite Presbyter S. Nepotianus 626 e: Milites 20 conversi ob miraculum pueri sanati 510 f: baculis cæsi capite plectuntur in Sicilia 514 c: Miles sub Pippino Rege S. Gengulphus 644 d
- Miracula proferenda ad Dei gloriam et Sanctorum honorem 187 d: Miracula nova ad Canonizationem S. Stanislai quaerens Reginaldus Cardin. argrotat, et moribundus ab eo opparente increpitus sanatur 235: præ Miraculis cunctis habenda sanctitas vitæ 341 c
- Missam celebrans S. Stanislaus manu Boleslai Regis occiditur 200 d, 226 f: eandem celebrare post obitum visus 238 c
- In Morbo ultimo lectus S. Nepotianus 627 e
- Modestia S. Gregorii Naz. etiam in orthodoxorum insolentia toleranda admirabilis 399, 434 d
- Monachus divino monitu efficitur S. Sacerdos 15 e: Monachos exterminare nisus morte punitur 191 c
- Monstrosus corpore, sanatur ope B. Joannis Beverl. 175 b
- A Morte se liberatum patrocinio S. Petri Tarentasiensis scripto testatur Henricus Ab. Morimundensis 319 b: Mortem Ottonis I Imp. præscit, et Ottoni II prædicat S. Majolus 664 c 680 d: ante suam biennio abstinet publico 682 c: Mortis dies a S. Petro indicata S. Benedicto 106 b
- Moribundi sanati a S. Joanne Beverlaccu. 169 e, 171 a: quinque invocato S. Stanislao 244 f, 247 e etc. ope S. Angeli Carmelitæ 73 a, 83 c f, S. Cataldi 575 a: S. Desiderati 301 d: S. Petri Tarentas. 333 e, moribundæ sanctimoniali S. Uuldradæ manus apparent 52 d
- Mortuus quasi inferiore parte sanatur ope S. Mastidiæ 143 a: Mortuus pater suus ut Viaticum accipiat suscitatur a S. Sacerdote filio 16 e: Mortuus natus vivere incipit ad baptismum ope SS. Wallerti et Bertiliæ 638 f 639 a: Mortuus infans sine baptismo et sepeliendus reviviscit donec baptizetur, opparente S. Stanislao 239 e: alius 261 a: Mortuus a triennio venditor villæ evocatur e tumulo, datoque testimonio ad sepulcrum reducitur a S. Stanislao 200 a, 213 etc. id factum in augmentum fidei 218 a: et generalis resurrectionis 218 b: Infans a matre dormiendo oppressus reviviscit 268 b: Mortui sex ad vitam revocati S. Stanislao invocato 239, 240: alii 260 ef, 276 a: Mortui septem resuscitati a S. Congallo 580 e, 583: ex his monachus 15 annis vivit 580 e: animo ob Angelis ad corpus reportata 583 a: unus ante luscus rectis oculis vidit 580 e: Mortuus resuscitatur a S. Cataldo 576 f: oleo lampadis S. Angeli 76 e: Moritur in ecclesia in cinere et cilicio S. Gualterius Stirpensis 704 a: Moritur S. Gregorius Nazianz. confugiens ad Christum, penitentiam instituas, et aspirando ad Deum 425
- Mortificationi sensuum studet S. Joan. Damas. xxv b
- Mulierem indutus daemon tentat B. Nicolaum erm. 705 e
- Muti sanati a S. Petro Tarentas. 329 a, 331 a etc. opes S. Gregorii Ostiensis 466 b: S. Mastidiæ 142 f: S. Sacerdotis 21 c d e: S. Angeli Carmelitani 91 c: S. Gengulphi 634 a: S. Majoli 691 e, 692 a, 693 f, 695 f: Muta et clauda ope S. Cataldi 573 d: Mutus et surdus a nativitate invocato B. Joan. Beverlac. 180 e: alii 181 a, 184 a: ope S.

S. Sacerdotis 21 c d e: *S. Domitiani Ep. Trajecti* 132 c: *apparente S. Stanislao* 243 e etc. a *S. Joanne Beverlacen.* 168 e 169 f 178

N

Narium polypos curatur gossypio *S. Herinae* 6 * f
 Ante Nativitatem praedicitur *S. Comgallus* qualis futurus sit 579 b, 581 d: in Nativitate luce caelesti honoratur 579 b
 Naufragi liberati invocato *S. Joann. Beverl.* 185 f: Naufragium protatis *S. Stanislai Reliquis* evitatur 248 d alibi 262 e etc
 Navis, ut corpus *S. Gibriani* transferatur, ultro accedit 299 e: Navi inversa servantur incolumes invocato *S. Angelo Carm.* 76 f: Navis eversa 7 submergendi adjuvantur 77
 Nervis carduntur *SS. Alphius et socii duo* 509 c
 Inter Nives manet intactus *S. Comgallus* 581 f
 Nuptias aspernatur *B. Beatrice Atestina*, contra voluntatem fratris *Marchionis Estensis* vitam monasticam auspiciata 598 a

O

Obedientia singularis et perfecta *S. Joannis Damasceni*, jussi sportas nimio vendere 116 b, xxvi f: latrinus purgare 116 f, xxx e: *S. Majoli* 671 a: *B. Elisabethae Hungarae* 124 e
 Occidere alterum nolens occiditur *B. Nicolaus eremita* 706 b: Occisor nequit fugere et suspenditur 706 c
 Occisor *S. Beatricis a Satana* obsessus expirat 617 b
 Oculo altero capta *S. Justina* sanatur admota manu *S. Alphii* 520 a: Oculus adustus curatur admoto gossypio *S. Herinae* 6 * a: caecitens invocata *B. Beatrice Atestina* 602 b
 Occultare studuit, quae vivus fecerat *S. Majolus* 689 a
 Odium inter *Ottomem II et matrem*, aliosque ponit *S. Majolus* 664 d
 Odor suavis ex sepulero *B. Beatricis Atestinae* 600 a: prodit *Reliquios S. Cataldi* 569 d
 Officium Ecclesiasticum in Natali Christi negligens monachus a *S. Sacerdote* apparente morte punitur 22 c
 Oleo et aqua benedicta morbum tollit *S. Majolus* 665 c, 680 f: Oleum emanans e sepulero *S. Joannis Beverl.* circus curat 192 f: Oleum medicinale, et aqua suavissimi odoris emanat in loco Martyrii *S. Angeli Carmelitae* 58 c, 60 b, 74 e, 75, 76 c, 86 f
 Ὁμοιωσις signatione seducti reconciliantur a *S. Gregorio Nazianzeno* 381 a
 Orans luce circumciqitur *S. Comgallus* 579 b, 581 d: caelesti lumine, et Anglico euntu honoratur *B. Amatus Saludecius* 348 c Oratione locum palustrem reddit solidum *S. Majolus* 665 a: Orationis fervore raptus et a terra elevata *B. Elisabetha Hungara* 123 d: eadem Orat pro defunctis, a quibus fuerat injuriam passa 125 e
 Ordinis *S. Basilii S. Leo mon.* in Calabria 49. Ordinis Cirtere. *S. Petrus Archiep. Tarentas.* 317. Ordinis Carmel. *S. Angelus Presb. Martyr Leocatae* in Sicilia 56. Ordinis *S. Dominici B. Elisabetha Hungara, Andreae 3 Regis filia* 122: Ordinis Eremit. *S. Aug. B. Prudentia Virgo Novocomi* mortua 128
 Os contortum restituitur a *B. Beatrice Atest.* 602 a
 Ostia templi *S. Joann. Beverl.* ultro aperta et clausa 187 a

P

Pacem Ecclesiae Nazianzenae et universalis curat *S. Gregorius* 419, 423 e, Pacem inter Pictavos et

Audegavenses, aliosque conciliat S. Desideratus 301 e: inter *Insubres et Venetos B. Nicolaus Alberg.* 471 b c: inter *Fraucos et Burgundos* 485 c
 Pane solo vesci solitus *B. Aloys. Rabata* 716 c: Pannes dandi pauperibus multiplicantur a *S. Petro Tarent.* 330 d
 Paralysis sanat oratione *S. Alphius* 513 d f: amplexu suo *B. Elis. Hungara* 125 f. Paralytici sanati ope *S. Petri Tarentas.* 331 e, 334 e, 339 d: *SS. Walberti et Bertiliae* 634 e, 635 d: *S. Gengulphi* 648 b, 651 c: *S. Majoli* 691 b, 698 b, *S. Angeli Carmelitae* 74 f, 75 b d, etc. *S. Mastiliae* 142 d, 144 a, 145 b d: *S. Stanislai* 243 c, 266 b, 273 f, 274 c, *S. Gibriani* 298 e: *S. Sacerdotis* 21 d: *S. Joann. Beverl.* 186 *Aloysii Rabata* 719 e: *S. Cataldi* 569 e, 570 d: *B. Beatricis Atestinae* 601 f
 Parentes *SS. Walbertus et Bertilia SS. Waldetrudis et Allegundis* 632: Parentes piissimos habet *Greg. Naz.* 427 f: illorum pietate ductus manet *Nazianzi* 380
 Parturiens juvatur olea lampadis *S. Aug. Carm.* 76 c: invocato *S. Stanislao* 263 e *S. Petro Tarentas.* 329 f 340 f
 Pascit multa millia perna una et modicis leguminibus *S. Petrus Tarentas.* 325 d
 Patientiae speculum *S. Job* 493: laesus in fronte Patienter fert reuens indicare auctorem *Aloysius Roberto* 717 b, 718 b. Patienter fert injurias *S. Cerevicus* 164 c: hereditatem sibi a noverca subtrahi *B. Elisabetha Hungara* 126 b c
 Paupertatis amore non permittit vel unicum nummum servori *B. Beatrix Atestina* 598 d: In Pauperes et peregrinos liberalis *S. Petrus Tarentos.* 324 b, 322 d, tunicam largitus friget ipse 324 e: 2 millia solidorum distribuit 325 a: erga Pauperes misericors *S. Majolus* 658 b: in publica fauce Deum orans 7 solidos reperiens, in pauperes distribuit 658 d: uti et plaustra vini accepta 658 e, 670 c. Pauperi vestem largitus accipit meliorem 676 d: Pauperis familiae indulgentiae succurrit invocata *S. Teuteria* 47 e f: Pauperibus bona distribuit parentibus mortuis *S. Stanislans* 203 e f: Pauperibus sublevandis addictus *S. Gregorius Naz.* 408 c: Pauperes large adjuvat *B. Bonizella* 121 c
 Pedem attritum sanat *S. Hilarius Arelat.* in somnis apparens 31 d. Pedes debiles sanati ope *SS. Walberti et Bertiliae* 636 e: dolores ope *S. Majoli* 694 b: *S. Stanislai* 273 e, 275 e, 276 c
 Peregrinatur *Hierosolymam S. Gualterius Stirp.* 701 d: Romam *SS. Wiro, Plechelmus et Otgerus* 313 b
 Perseveranti datur *S. Joanni* monasterium a *S. Radegunde* 50 f
 Peste infecti in Lazareto *Panormitano* 59 c: et urbs Leocata ope *S. Angeli Carmelitae* liberantur 65, 66, 67 et seqq. Alii aqua fontis, oleo lampadis, ligno arae ejusdem 68 et seqq. multis. Pestis sublata invocata *S. Stanislao* 276 e: *B. Amato Saludecio* 350 d: Pestis animalium sublata voto facto *S. Joanni Beverl.* 187 b
 Phrenesis sublata admoto gossypio *S. Irenes* 4 * d: ope *S. Cataldi* 570 b: *S. Gengulphi* 652 f
 Pice perfusi divinitus mundati et soluti *SS. Alphius, Philadelphius, Cyrinus* 510 e
 Pingit *SS. Alphium et socios S. Atho Ep.* 514 c
 Piscem ab ave delatum accipit *S. Gualterius Stirp.* 701 f
 Pleuritis curatur admora imagine *S. Irenes* 6 * d
 Plumbatis caesi *S. Gordianus* 552 a: Plumbo liquato absque lasione perfunditur *S. Maurus Victor* 286 d: Plumbo et pice liquefactis perfusi et illasi *SS. Alphius, Philadelphius, Cyrinus* 518 b
 Pro Pluvia impetranda instituta processio cum Reliquis *S. Solongiae* 591 e f: Pluviam post longam siccitatem

siccitatem impetrot S. Desideratus 301 b : a *Pluvia protegitur folio calitus lapsu S. Gualterius Stirpensis* 702 c : *Pluvia a loco trituræ prohibita ope S. Maurelii Ep.* 157 c
Podagra laborat S. Greg. Naz. 420 c sanatur a *S. Stanislao* 266 f
Pollicis ulcus curatur invocato S. Cataldo 573 c
Pœnitentiam inculeat, cui ipse addictus Hilarius Arelat. 30 f : *Pœnitentiarius et summus Quæstor Papæ B. Nic. Albergatus* 474 b, 487 a
Pontificatum Rom. oblatum rejicit S. Majoris 663 f
Prædicat urbis cladem et mortis suæ horam S. Hilarius Arelatensis 33 f
Presbyter ordinatus S. Joannes Dam. insistit vitiis extirpandis, virtutibus acquirendis, et elimandis scriptis 117 f, xxxiv e : *Presbyteri invitati ordinantur SS. Basilus et Greg. Nazianzenus* 381 c, 383 e, 430 e
Processio Sanctorum cum Deipara visa in ecclesia S. Joann. Beverlacensis 187 b
Procella dissipatur invocato S. Cataldo 576 f
Proconsul S. Faltonius Pinianus maritus S. Lucinæ neptis Gallieni Imp. 614 c
Proles ante nativitatem Dea dicata, divinitus obtinetur S. Greg. Nazianzenus 428 a : *pie educatur* 428 b
Pudicitiam suam Deo commendat S. Solongia 588 d
Pugnam spirituales præscribit suis S. Hilarius Arelatensis moribundus 33 e
Purgatorii penas triennio passus, resuscitatur per preces S. Stanislai 217 a b
Quadragesimam ante Pascha et aliam ante Natalem Domini peragat S. Eadbertus 107 b

R

Regum aulas ob majorem utilitatem accedit *S. Majoris et magna ædificatione* 674 b
Reliquiæ S. Solongia in supplicatione fiunt immobiles, si nefarii, qui portant 592 e
Renum eructatus sublatus ope S. Walberti 637 c : *Aloysii Rubata* 731 a b d : *ope S. Mastidia* 145 a
Sub Rota conterendus puer invocato ab aliis S. Angelo Carm. servatur 72 e. *Rotis alligatus laniatur et liberatur S. Mocius* 622 c
Ruinis obruta, et illæsa ope B. Beatrice 602 a

S

Sacerdotum castitati studet *S. Stanislaus* 199 e, *Sancti pretiosis honorantur statuis, magis autem scriptis eorum Actis* 110 f : *fidelibus proponuntur ad exemplum* 320 e in *Sanctis honoratur Deus* 668 a : *Sanctitatem Stanislai joco probans, si equi oculus sanaretur, oculum ipse amittit et equus accipit, sed pœnitens recipit* 249 a
Saliva S. Columbani cæcus et leprosus curantur 582 e
Sanguinis fluxus sistitur gossypio S. Herinæ 6 * e e *nuribus sistitur a S. Petro Tarentas.* 331 d
per Saxa raptantur SS. Alphius et socii 519 b
Sciencias omnes facile addiscit S. Joan. Dam. xv b
Scribendi ors benedictione S. Comgalli collata 584 d
Scrofule in collo curantur ab S. Cataldo 571 e
Senator Romanus S. Simplicius M. cum suis 500
Septennis Christum sponsum eligit S. Solongia 590 a
Sepulcrum Domini invisit S. Cataldus 576 d : *Sepelit varios Sanctos S. Lucina* 617
Silet 40 diebus S. Greg. Nazianzenus 421 a
Silicem gladio scindit Athelstanus Rex invocato Dro et B. Joan. Beverlac. 180 b
Simoniacus Abbas et dilapidator, non emendatus monitu S. Sacerdotis, in furias actus, moritur 19 c
Somnus reconciliatur invocato S. Genulpho 649 e
Sponso Henrico Austrio relicto fit sanctimonialis B. Elisabetha Hungara Regis filia 123 e

Stella præcedit S. Solangiam ituram adorandum 588 f, 590 d
Sterilitas terræ tollitur exposito corpore B. Joannis Beverl. 174 e. *Sterilitas fœminæ invocato S. Petro Tarentasiensi* 329 b
Stomacho medentur SS. Walbertus et Bertilia 637
Stranguria solvitur ope S. Angeli Carmelitæ 88 a
Strumæ curantur invocato S. Cataldo 570 c, 573 f : *almoto gossypio S. Herinæ* 6 * b c
Stupranda S. Euthelia a SS. Alphio, Philadelpho, Cyrino apparentibus defensa 539 c d
Submersionis periculum amovet signo Crucis S. Majoris 663 c, 682 a : a *Submersione servatur; aliis submersis, invocans S. Cataldum* 573 b *Submergendi, liberantur invocato S. Angelo Carm.* 77 d, 78 : *puer in fontem lapsus* 78 f. *Submersi reviviscunt invocato S. Stanislao* 240 e : *ope S. Domitiani Ep. Trajecten.* 150 d
Sulphure liqueto in ora infuso illæsi SS. Primus Presb. et Marcus Diacon. 496 d
Surdi sanantur a S. Petro Tarentas. 329 a c, 331 e *etc. ope S. Greg. Ostiensis* 464 c *S. Majoris* 691 e : *S. Cataldi* 569 e, 570 e, 577 a
Suspensus toto corpore laceratur S. Theodotus Ep. in Cypro 104

T

Tauris lacerantur SS. *Alphius et socii* 518 b, 527 f *Telis occisi SS. Demetrius et Donatus* 102
Tempestas maris prædicta a S. Cataldo 576 e *ejus precibus sedata* 577 : *invocatione ejusdem* 572 e *et Joannis Beverl.* 178 : *ope S. Angeli Carmel.* 73 f, 74 a : *frustilli arcæ ejusdem* 76 d. *Tempestatem maris, facto voto suscipiendi baptismi, et servienti Dro, evadit S. Greg. Nazian.* 428 e f 429
Tentationes carnis patitur S. Greg. Naz. 420 c, 422 b
In Terram prosternuntur tertio milites, volentes occidere S. Stanislauum 226 b c : *aliqui cæci facti* 200 d
Thaumaturgus Turasius in Lycaonia 302
Theologi nomen ob debellatas hæreses datum S. Gregorio Nazianzeno 397 f
Tibia male affecta sanatur a B. Beatrice Atest 602 d : *inflammata, ope S. Mastidia.* 141 d : *ad gruendum inutilis, ope S. Angeli Carm.* 93 c : *diu saucia, ope Aloysii Rubata* 719 d : *languida invocato B. Joan. Beverlacensi* 183 d
Trinitatem personarum in unitate substantiæ explicat S. Achacius Martyr 292 a
Triticum sub manu seminantis non deficit invocato S. Petro Tarentasiensi 337 d
Tumor totius corporis, brachii, pedis et tibiæ ope S. Joannis Beverlac. sublatus 184 f

U

Ubera putrefacta sanantur per gossypium *S. Irenes* 5 * b
Ulcera firtida sanata patrocinio B. Amati Sululrecii 350 e *S. Majoris* 666 b
Unceis ferreis laniati, a S. Andrea sanantur SS. Alphius, Philadelphius, Cyrinus 516 a b
Uctione sancta sanat zegrum S. Majoris 659 d, 671 d
Ungulis dilaceratus fortior apparet S. Mocius 620 f
Urina impedita solvitur ope S. Angeli Carmel. 88 e f

V

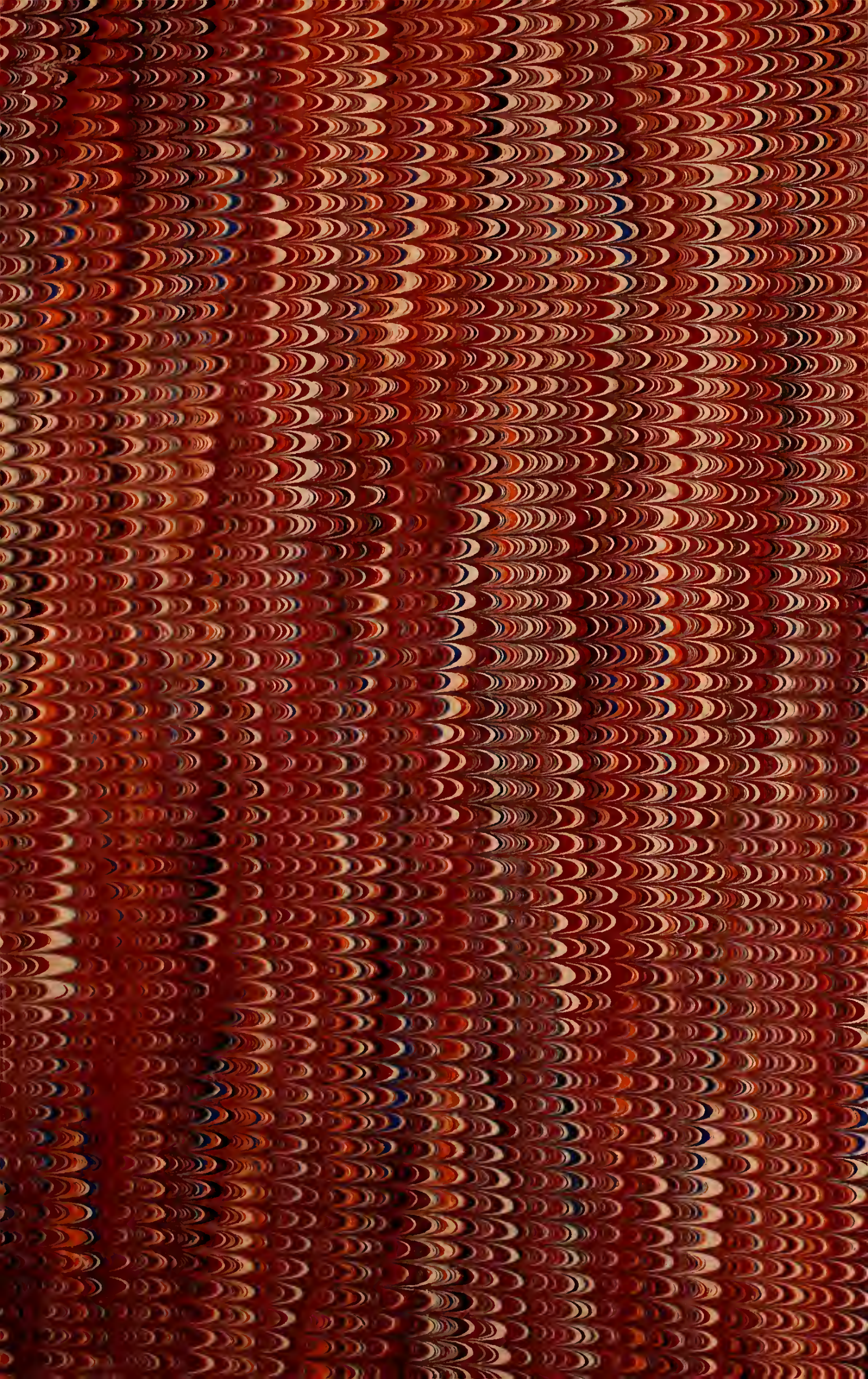
Vacca, pro lacte sanguinem præbens, curatur invocato *S. Petro Tarentas.* 333 d
 Vena

- Vena in pectore rupta sanatur ope S. Angeli Carm. 92 e
- Venarioni operam navat S. Gengulphus 644 c
- Venenum potatum, invocato S. Stanislao, ejicitur 271 b
- Vermibus scaturientes sanantur ope S. Stanislai 244 c : Vermium morbus invocato S. Gengulpho 650 b
- Venter computrescens curatur invocato S. Stanislao 246 a : Ventris torsiones ope S. Majoli 666 b : Ventris tumor ope S. Catuldi 572 c
- Verberatur crudelissime S. Aguthius, etiam in maxillis 292
- Vestes tritus amot B. Elisab. Regis filii 125 a : Vestitu simplici usus S. Stanislai Episc. 207 f
- Via magis fructifera, ubi solita orare S. Solongia 590 c
- Vicarius Julium Romæ S. Gordianus 551 a : in loco ejus Clementianus sub quo occisus 551 f
- Victoria de Scotis obtentu monitu S. Joan. Beverl. 180 a
- Vidua B. Bonizella in diocesi Senensi 121
- Vinum S. Sacrodoti offerendum furatus, efficitur furi-bundus 19 f : Vini modicum peregrinis apud S. Sacrodotem diu sufficit 20 b : Vinum fracta lagena ineffusum servat S. Joannes Beverlacensis 171 c
- Virginitatem dissimulans ad sepulcrum S. Stanislai culvitio punitur 248 b : Virgo B. Beatrix Atestina plurimas Virgines congregat in monasterio 597 e, Virgo et Martyr S. Solongia pingitur dextra ense sinistra palmam deferens 593 c
- Virtute et doctrina clarus magnos fructus facit S. Stanislai 208 d, 209 b : Virtutum et doctrinæ parallela SS. Basilii et Greg. Nazianzeni 426 e : Virtutibus Cardinalibus instructus S. Majolus 685 e
- Vita apocrypha S. Innocentii Episc. Africani Cajetæ depositi 138 : Vita asperrima in eremo SS. Gregorii Naz. et Basilii 384, 385 d : Vitæ eundem tenorem servat S. Petrus Archiep. Tarentas. quem autem monachus et Abbas 323 a : ad Vitæ peragendæ statum quid dicent 4 virtutes Cardinales, perpendit S. Hilarius Ep. Arelatensis 27 c : Vitæ Sanctorum ad mores formandas prosunt 346 b c : simplici stylo melius exprimuntur 658 d
- Voce virginis a dæmone obsessæ territus S. Palmatus convertitur 499 d
- Vomibunda ore hianti annos 14, Reliquiis S. Stanislai osculatis, sanatur 265 a : Vomitus sanguinis sistitur voto eidem facto 629 a
- Votum S. Stanislao factum retractans fit cæcus et amens, eo servato sanatur 247 c d
- Vulnera inflata SS. Alphio, Philadelpho, Cyrino non permittuntur obligari 520 a : Vulnerati sanantur ope S. Angeli Carmel. 82 e : Vulnera a tauro inflata curantur ope S. Stanislai 273 d

Z

Zelus in avocando ab idolis in S. Mocio 620 d
 Zyfrarum usus ab initio Ecclesiæ non fuit 711 e

FINIS.

VILLANOVA UNIVERSITY *v.015
BX4655.A2
3 9346 00067345 1

BX
4655
A2

FOR REFERENCE
NOT TO BE TAKEN FROM THIS ROOM
CAT. NO. 1935 LIBRARY OF VILLANOVA

